Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/operavergilianad00virg

Opera Vergiliana docte ⁊ fami-
liariter expoſita: docte quidē Bucolica: & Georgica a Seruio. Donato. Mancinello: & Probo nuper addito: cum adnotationib⁹ Beroaldinis. Aeneis vero ab iiſdē præter Mancinellum & Probū & ab Auguſtino datho in eius principio: Opuſculorū præterea q̄dā ab Domitio Calderino. Familiariter vero oia tā opera q̄ opuſcula ab Iodoco Badio Aſcenſio. Opuſcula autem ante Aeneida hac poſita ſunt ſerie. Culex. Diræ. Aethna. Cyris. Moretū. Hortulus & Elegia de obitu Mecœnatis. Epigrāmata. Vir bonus. De ludo. De liuore. De Venere & vino. De littera Pythagore. Coppa & roſa. Eſt & non: Aetates animalium. Aerumnæ & labores Herculis. De muſarum inuentis. De cantu ſyrenū: & de die feſto. De Fortuna: de Orpheo. De ſeipſo: de ſpeculo & fonte: & experiētia. De glacie & plauſtro: & arcu cœleſti quā Irim vocāt. De quattuor temporibus anni: & de ortu ſolis. De ſignis cœleſtibus. Quædam edilia.

¶ Omnia quidem tam Bucolica: Georgica Opuſculorūq; nōnulla: & Aeneis: q̄ tertiuſdecim⁹ a Mapheo Vegio liber: expolitiſſimis figuris & Imaginibus illuſtrata.

¶ Acceſſerunt ad hæc nō minus vtilia q̄ neceſſaria cōgruiſq; locis in æneide ipſa interlocutorum nomina ſita: quæ quātum lectori (niſi naſuto) adminiculo futura ſint iudicet qui perlegerit.

Sum Bartholomæi Henitzki,
qui sibi me impetravit ac ~~[illegible]~~
mit ære, legitimi mei possesso-
ris. Anno Chri 1.600.
die D. Johannis Bap
tistæ

Sebaſtianus Brant ad Lectorem Operis.

Lectori loquitur liber hic:pictaſqꝫ tabellas
Commendat:quales virgilio addiderit.

Perlege virgilios quotquot bone lector in orbe
Comperies toto:me quoqꝫ confer eis.
Spero equidem dices me longe alios ſuperare:
Videris atqꝫ ante hac nec mihi vbiqꝫ parem.
Multa characteribus aliorum:multa lituræ:
Et limæ debes:ſed mihi cuncta dabis.
Hic legere hiſtorias:cōmentaqꝫ plurima doctus:
Nec minus indoctus perlegere illa poteſt.
Dardanium Aeneam doctū non legimus uſq̄:
Picturam potuit perlegere ille tamen:
Magna fuit quondam picturæ gloria:& inter
Præcipuas artes:prima erat illa gradu.
Vnde antigraphicen teneris luſiſſe ſub annis
Inſtituit pueros græcia docta ſuos.
Tantus honos arti fuit: interdicta ꝙ olim
Hæc fuerat ſeruis:hos docuiſſe nephas.
Pictores fabij:dictatoreſqꝫ fuere:
Ars ea principibus nobilitata viris.
Laude ſed inſigni cunctos ſuperauit Apelles:
Nec paſſus quenq̄ prorſus in arte parem.
Nempe voluminibus doctrinā hāc auxit abūde:
Nullo:ab eo non eſt linea ducta:die.
Pinxit Ariſtides animū:ſenſuſqꝫ:pathoſqꝫ:
Atqꝫ hominū affectus:dictus & inde bonus.
Inſtituit ſpecies depingere & Appolidorus:
Iſqꝫ penicillo gloria prima leui.
Doctior Eupompus.ſine arithmo poſſe negauit
Picturam quenq̄ perficere ingenuam.
Multa polignotus tantæ ſuperaddidit arti:
Multaqꝫ phidiaca:quæ placuere: manus.
Auro Pularchi legimus tabulam eſſe repenſam:
Vnde data eſt arti:& gloria magna viro.
Prælia panæus Marathonica pinxit athenis:
Atqꝫ rhodi fuerat gloria prothogenes.
Parrhaſium vicit depicto Aiace Timantes:
Cum tamē hic princeps dictus in arte foret.
Auſus item pythis eſt:doctū contendere cont...
Thimagoram:at palmam linquere iuſſus ei.
Plus placuit zeuſi pictas donare tabellas:
Quam precio indigno vendere cuiqꝫ ſuas.
Nobilis in primis opifex:qui pingere mores
Nouit:& o vtinam viueret idem hodie:
Quo pueris noſtris: ſenibus quoqꝫ: virginibuſqꝫ:
Matribus ac:mores pingeret ipſe bonos.
Sed quorſum o lector nos hæc meminiſſe putabis:
Picturæ laudem ꝙ damus eximiam:
Quā niſi:vt has noſtras quas pīxim⁹ ecce tabellas
Virgilio:charas tu quoqꝫ habere velis.
Has tibi nemo ante hac tā plane oſtēderat vſquā:
Nemo tibi voluit pingere Virgilium.
Nūc mēorare potes monochromata cūcta maroniſ
Quam leuiter:pictis lector amice locis.
Perlege:deinde vale:iubet hoc tibi noīe brantus
Dicere & ipſe ſuo.cum Titione Vale.

Tuum quoqꝫ Sebaſtianū:ne Tema
renſis more macules:ſed
ama:oro.dabitur ali
quādo & reſpon
dendi & ex
purgandi
tempus
Amē

VIRGILI9
CALIOPE
BAVIVS.
MEVIVS.
TVCCA
CORNEL9 GALLVS
VARRVS
VIRGILIVS
MECENATE
AVGVSTVS
POLLIO.

Iodocus Badius Aſcenſius. D. Anſelmo de Brieuere vtriuſq; iuris doctori conſul-
tiſſimo: & amico inter primarios ſummo. S.D.

SI cum Lucilio illo emunctæ naris homine: et acerbiſſimo virorum exploſore: ſaty
ricorū dico latinorū principe: veluti apud Flaccū legimus. Virtus Scipiadæ & mi
tis ſapientia Læli Nugari ſoliti & diſcincti ludere donec Decoqueret̃ holus. Si in-
quā illa duo flagrātiſſima belli fulmina & grauiſſimi alioquin viri ad animos ſub
inde recreādos pueriles luſus etiā cū Lucilio exercere veriti nō ſunt: nihil eſt quod
verear etiā tecū Anſelme ſuauiſſime ſubinde nugari. & a ſeueris ſacrarū legum ſtu
diis in hanc noſtrā nō dico ludicrā aut futilē: ſed ſolatioſam & peramabilē harenā
amœnū ingeniū tuū deuocare. In qua cū muſis quinetiā cū ſanctiſſimis legibus iu
cundiſſimā habeas rationē. Verſamur ſiquidē nūc vti & olim tecū in maronianis
fontib⁹ nectareo dulcore affatim ſcatētibus. E quibus (vt dixim⁹) haurire eſt: fere
quod aſcri canones quodq; ſacræ prætendunt leges. Nam vt honeſte iuſteq; viuam⁹ (id qđ imprimis præ
cipiūt) oportet agnoſcamus. ꝙ Vt in ciceronianis officiorū inſtitutionibus eſt: nō nobis ſolū nati ſumus:
ortuſq; noſtri partē ſibi patria: partē amici vendicāt. quod an alibi magis graphice: q̄ in maronis a nobis
iā ſuſceptis Bucolicorū & Georgicorū libris depingat̃: nō imerito addubitē. Quid em̄ aliud (vt a primor
dio incipiā) in prima bucolica q̄ vt patriæ cōpatriotiſq; noſtris: qui nimirū amici eſſe debēt cōſulam⁹ agi
tur? Tityrus em̄ ille gregis ductor gratias pro receptis a ſe agris Auguſto pricipi agēs: ad cæterorū agros
recipiēdos honeſtiſſima igredit̃ via: qua & inſontes & miſeros ſuos declarat cōpaganos: ſimulq; a præſen
tiſſimo reipublicæ veneno diſcordia: qua auctore Salluſtio res maximæ dilabūtur dehortat̃. Vbi dicit
En quo diſcordia ciues perduxit miſeros: en qs cōſeuim⁹ agros? Quid in ſecūda aliud q̄ vt mutuas amici
tiæ partes depleamus admonet? Quid in tertia prætēdit aliud q̄ a ſtultis amorib⁹ de hortari ita cōcludēs
Et quiſqs amores aut metuet dulces aut experiet̃ amaros? In quarta vero rē facile ſctiſſimā pagit. Nā pa-
trē patriæ principēq; reipublicæ Octauiū Auguſtū a quo tota reipublicæ ſal⁹ depēdebat: id facere cohor
tat̃ quod eū facturū præcinit dicēs. Ille deū vitā accipiet: diuiſq; videbit Permixtos heroas: & ipſe videbi
tur illis: Pacatūq; reget patriis virtutibus orbē. In quita aūt que ꝓxima ad iuſticiā & hoīe digniſſima vir
tus eſt: gratitudinē animis noſtris cōmendat dū paſtores illi iter ſe amiciſſimi: & defūcti amici: Daphnidis
dis (quē Iuliū Cæſarem intelligo) memores. & inter ſe benefici mutuis donis cōcertant. Porro in ſexta ad
ſctiſſima nos animorū ſtudia inuitat: & ne ſemꝑ pueri ſim⁹ cōmonet: dū rerū exordia: & res lōge ante nos
geſtas Sileno cantante e philoſophorū monumentis repetere ſuadet. Sed in ſeptima nōne ab emulationis
imprudētis veneno nos auertit. dum Tyrſim ignominioſe victū arguit? At quid in octaua: nōne ab inſa
na procatione & inauſpicato cōnubio pernicioſiſimo illo imperitorū adoleſcētiū veneno demonet? Cæte
rū in nona tā manifeſte pricipē ad cōmiſerationē inducit vt ne tyrān⁹ quidē tēperet a lachrimis dū mœris
ſenio & miſeriis cōfect⁹. fruſtra Cæſaris laudes dehiſcere attentat. Deniq; in vltima dū Gallū cōſolari vide
tur: nonne ſtultos illius amores vituperat vt ab eis prudētiſſimū quenq; dehortet̃. Quid vero in Georgi
ca tota? nonne ad ſancta & ſalubria nos exercitia cōducit? In cuius quarto dū apū naturas exequitur. non
ne bene inſtitutā rembublicam nobis depingit? Quid etem̄ in bono principe amabilius q̄ erga ſubditos
clæmentia? at apiū regibus denegat̃ aculeorū vſus. Quid vtilius patriæ q̄ ab hoſtibus ꝓtectio (nā ſæpe
duobus regibus inceſſit magno diſcordia motu) at Ipſi ꝑ medias acies inſignib⁹ alis Ingētes animos an-
guſto in pectore verſant. Vſq; adeo obnixi nō cedere dū grauis aut hos: Aut hos verſa fuga victor dare ter
ga ſubegit. Quid autē in populo decentius q̄ ſumma in principē obſeruātia: ſummus amor: ſumma obe
dientia? quæ ſic in apū predicatur populo. Præterea regē nō ſic Aegyptus & ingēs Lydia: nec populi Par
thorū aut Mædus Hydaſpes Obſeruant: rege incolumi mēs oībus vna eſt Amiſſo rupere fidē conſtructaſ-
q; mella Dirupere ipſæ & crates ſoluere fauorum. Ille operū cuſtos illū admirātur & oēs Circūſtāt fremi
tu denſo ſtipantq; frequētes Et ſæpe attollunt hūeris et corꝑa bello Obiectant pulchrāq; petunt ꝑ vulne-
ra mortē. Hec illic. Sed quo inquies oīa iſtec? Nempe eo tendūt vt qđ prudētiæ tue exploratiſſimū eſt. cæ
teris quoq; ꝑſuadeā Maronē nō minus ad mores q̄ ad litteras cultiores cōtuliſſe. Vtq; ſinas hāc opellā no
ſtrā tuo nomini nuncupatā & dicatā fratribus tuis ſtudioſis mediuſfidi⁹ & ingenuis adoleſcētib⁹ Leuinū
Maurū virū vndecūq; laudatiſſimū audiētibus cæteræq; minus adhuc eruditæ pubi dexteri⁹ impꝛtiri. Sū
ma em̄ familiaritate oīa elucidaſſe conatus ſum: nō tā nomini meo q̄ imbecilliū eruditioni cōſulēs. Vale:
dulce decus & honeſtiſſimæ delitiæ noſtræ. Ex officia noſtra litteraria ī Parrhyſiorū Lutecia. ad. viij. Kal.
Maias. M.D.V. Et iam Idus ad apriles. Anni ab redemptione humana. M.D.XV.

P.Vergilij praeconia per Landinum.

Chriſtophori Landini Florentici de peculiari Publij Vergilij Maronis Laude:honeſta præfatio.

CVm eū poetā interpretādū aſſumpſerimus:ꝗ vel ex omnibꝰ terrarū regionibus
quarū habitatores hiſtoria cognoſcātur:vel ex oībus ſæculisquorū memoria ad
nr̄a vſq; tp̄a ſcriptorum beneficio ꝑuenerint:ſi nō primꝰ oīno: prīo tn̄ par pene
æqualiſq; ſit:operæ nr̄æ p̄tiū haud mediocræ futurū eſtimo:ſi paucis tn̄ nec plu⸗
ribus q̄ neceſſitas exigat oſtendero ex omni q̄ innumera pene eſt:ſcriptorū copia
illum p̄ter cæteros & ad grauiter ornateq; loquēdū:& ad bn̄ beateq; viuēdū plu
rimum nobis cōferre.Nā cū & intelligētia qua oīs diſciplinas ſtudio īduſtriaq;
adhibita aſſeq poſſumꝰ & orone:q̄ q̄ didicerimꝰ alios doceamꝰ:hō a cęteris aīa⸗
libusdifferat nonne invtraq; re ita princeps ē.P.Maro:vt cū ab eo diſceſſerisvix
niſi lōgo interuallo relicto ſecūdū reperiāt latini.Nā quē:immortalisdeꝰ.ſplēdo
rē.quā dignitatē orationi affert?Quid obſecro aut ī maximisrebus ſublimius:aut ī mediocribꝰtēperātiꝰ
aut ī humilibꝰpreſſius excogitari hoc poeta pōt?Quis in ſingulis verbis eiꝰ elegātiā?Quis in orationis
ſtructura cōpoſitionē?Quis in luminibus verborū ſentētiarūq; dignitatē Maronis adæquabit?Quod
iurevero oēsſtupeſcēt ita dicēdi genꝰvariat:vt rebꝰ tēporibꝰperſoniſq;iſeruiēs:mō abūdāscopioſuſq; flu
at:modo breuis/cōciſuſq; cuncta perſtringat.Decet illum nōnūq; ſiccitas:Decet neſcio quid pingue flori
dūq;:ſæpe autē ſuauiſſimo quodā cōtēperamento ita huiuſmodi in vnum omnia confundit:atq; commi
ſcet:vt mirabili voluptate audientium aures demulceat atq; delectet.Nam quis dicendi ornatus excel⸗
lentior eſſe poteſt q̄ is in quo nec precipitata breuitas nec infinita copia:nec ieiuna ſiccitas:nec poſtremo
nimium luxurians lætitia appareat?Hoc quidem dicendi genus apud quem alium inueniesnon facile re
perio.Ego certe apud neminem adhuc cogoſcere potui.Si igitur tanq; magnum virum & omni laude di
gnum eum admiramur:qui horum vno vtatur egregie:ſi veluti eloquentiæ deum illum veneramur: q
hos omnes ſed in diuerſis locis adimplet.quibus laudibus obſecro quibus tandem laudibus proſeque⸗
mur qui vnum in locumvnam in rem hæc ſimul omnia inaudita ſuauitate conijciat Adde ad hec ꝙ cum
duo ſint dicendi genera:quorum alterum a quieto & nulla perturbatione concitato animo mature graui
terq; proferatur:Alterum vero in quo ꝗa nihil ratione ſed oīa ſumma ꝑturbatiōe agunt:ardens inſenſū:
torrenſq; nominarunt:nonne vtrunq; ita diſtribuit.P.Maro.vt ſeruato hominum ingenio ac natura vni
cuiq; ſuum attribuat?Quid enim grauius maturiuſq; Aenea.Latinoq; & ſi duos horū ſimiles inducit?
quid contra ardentius:erectius:inſenſius pyrrho:Turno.& drance:ſed in primis ipſa Iunone troianis ſem
per inſenſa :fingere potuit?Sed vtad ea membra in quæ totum dictionis corpus diuidimus quandoq; de
ueniam:ita proponunt atq; inuocant pœtæ.vt his ea omnia quibus procemium perficitur ſummo arti⸗
ficio abſoluant quapropter quo artificio quo diuini ingenij conſilio tantus vates & a magnitudine vtili
tatis ac nouitate rerum attentum:& ab erumnis inuicto animo perlatis & ab iniuſtis crudeliſſimæ Iuno⸗
nis odijs fauorem conciliat q̄ perſpicue docilem aperte abſoluteq; re propoſita reddit?Iam vero narratio
nibus ſuis nec dilucidius quicq;:nec veriſimilius inuenies.In partitionibus autem quid quo minus cla⸗
re atq; abſolute ſint deeſſe perturbabimus?Nam ſimilitudines:amplificationes:exempla:digreſſiones:ſi
gna rerum argumentationes:cæteraq; huiuſmodi:quæ quidem tum ad probandum:tum ad refutandum
plurimum valent:tam multa:tam varia:tam vehementia ſunt vt neq; copioſiora:neq; efficaciora:aliun⸗
de exempla ſumi poſſint.Prætereo eius epilogos:prætereo diuerſis in generibus varijs referta affectibus
orationem:Neq; in eo ero occupatus:vt oſtendam q̄ vehemens ad indignationem inſurgat:q̄ mitis e cu
iuſuis pectore miſericordiam eliciat.Hoc tamen ſilentio non pretermittam:nam in alijs imittandis ſiue
græci illi fuerint:ſiue latini:tam diligentem rationē adhibuit tanto cōſiliovt illa ſuis quadrarēt curauit
vt non aliunde accepiſſe ſed ipſe peperiſſe ac a ſe parta alijs mutuaſſe videatur.Hæſiodum in Geor.græ⸗
co etiam iudice longe ſuperauit.Nam in theocrito ſi inde doricam illam locutionis proprietatem quod
greci Idioma nuncupant amoueas : quod & moribus & verbis paſtoralibus vehementer quadrat quid
preterea inuenies in quo latinus poeta a ſiculovinci putetur:Hoc tamen inVerg.admiror:quod in Theo
crito & ſi abſit deſiderio: Nam paſtoriæ illius ruditatis ita naturam exprimit:vt ne Roſcius quidem Bu
colicam perſonam expreſſius agat q̄ ille ingenia moreſq; refert:quod quidem cum præſtiterit ac per om⸗
nes numeros ita abſoluerit:vt ei quē ſibi imitandum propoſuerat:nuſq; cedat:tū quod poetarum eſt eo⸗
dem figmento maiora quædam contegit vt q̄uis a perſona paſtorali non diſcedat : tamen alium ſenſum
longe excellentiorem ſub illo vulgari abſcondit vt opus duplici argumento ornatum & illi qui in prom
ptu eſt inſeruiat:&illum qui latet perficiat.Quam rem ſi qui ſunt qui vitio illivertant ij quid proprium
poetarum ſit ignorare conuincentur.Et profecto ad maxima quæq; ac diuina natus hic poeta:ita in hu⸗
milioribus a prima ætate ſe exercuit:vt iam tū maiora illa & mente concepit & vt res ferebant aliqua ex
parte ita inceperit vt intra bucolicos tamen fines honorare conſtiterit.Verum maius certamen cum Ho
mero reſtat cui cum græcorū ſcriptorum ingens numerus in huiuſcemodi pugna adhæreat:ac ꝑtinacius
inſtet:victoria difficillima redditur.Verum cum laborioſum magis q̄ꝫ periculoſum ſit collatis ſignis in
aciem prodire non faciet tamen honorati Seruij opinio vt in ea locū deſerant q̄uis affirmet Maronem lō
go interuallo Homerum ſecutum eſſe Magiſq; me mouet & Afri domitij & Quintiliani auctoritas: qui
illum ita ſecundum ponunt vt pene illum primo æqualem reddant.At dices ij latini ſunt:& qui auctori⸗
tate potius q̄ꝫ argumentis pugnent.Nam cum quid ſentiant explicauerint:non multum laborant: quare
ita ſenſerint rationibus confirmare.Ita longe pluris facio Macrobij iudicium qui tum eloquentia excellēs
verum facile deprehendere poteſt:tum quia a græcorum factione eſt:ſeuerius q̄ꝫ forte par eſt iudicium in
eum exercet.Sed tamen vide quid ſentiat.Is enim innumeris pene locis ex vtroq; poeta in medium adu⸗
ctis decernit:Maronem noſtrum varijs in locis modo vinci ab Home.modo victorem ex eo prælio diſce
dere.Itaq; quod ab homine aduerſæ factionis datur accipiendum puto:et cum nullam in partem inclina⸗
ta victoria receptui apud illū canāt egregie nobiſcū actū putauimꝰ Nā qui mō vincitur mō vincit.hunc
ego nō ſecūdū ſed parē iudico.verū ꝗd plura?præſerti cū de poetarū vi nulli potiꝰ q̄ꝫ poetæ & ei ꝗdē egre
gio credēdū omnes acrioris ingenijviros iudicaturos nō ambigā.Quid ergo aꝗnas lu.iudicet eiꝰ e carmi
ne facile eſt

ne facile eſt cognoſcere. Ait enim Conditor illiados cantabitur: atq; Maronis Altiſoni dubiam facientia
carmina palmam: atq; hęc de Home. Nam Nicandrum Apollonium Piſandrum: Euphorionem: Euripi=
dem Pindarum ceteroſq; multos ita imitatus eſt: vt nuſq; illis cedat multis autem in locis ſuperet. Verū
vt paucis tantam rem perficiam: ego Macrobij ſententiam vehementer: quoniam veriſſima eſt: approbo
Nam tantus phūs & platonis: in quo ſumma eloquentia ſummæ ſapientiæ coniunctta eſt: optimus imi=
tator. P. vergilij eloquentiam naturæ omnium rerum optime parenti ſimilem eſſe docet: Nanq; terram
hic frugibus arboribuſq; letam videmus: ibi pratis floribuſq; omnia ridere. Aliam regionem fontibus
irrigari: Aliam omnino areſcere. Eſſe & loca que in campos porrigantur. Eſſe& alia que in mōtes rupeſq;
conſurgant eoſdemq; alibi horrendis ſiluis veſtiri: alibi nudo ſaxo inhorreſcere. Sic. P. Vergilius ſtilum
ſuum ad omnes vite mores integrū traducit: vt nunc breuis: nunc copioſus ſit: nunc ſiccum: nūc floridū
ſeſe oſtendat. Eſt preterea vbi leni fluat agmine: eſt & cum veluti per confragoſa torrens rapiduſq; præ=
cipitetur. Atq; hęc in dicendo. Quod autem ad bene beateq; viuendum pertinet. quis nō videat omnia
quibus vita humana recte inſtituatur: precepta ab hoc poeta veluti ex adorandis philoſophiæ ſcatebris
promi facile ac percipi poſſe? Nā vt Cyri vitam xenophon ita a primis incunabulis producit: vt eius re
gis exemplo optimus princeps informari poſſit? Sic maronis poema omne humanæ vitæ genus expri=
mit: vt nullus hominum ordo: nulla ætas: nullus ſexus ſit: nulla deniq; conditio: quæ ab eo ſua officia nō
integre addiſcat. Qua obſecro ille acrimonia: quo verborum fulmine: metum: ignauiam: luxuriam: incō
tinentiam: impietatem: perfidiam: ac omnia iniuſticiæ genera reliquaq; vitia inſectatur: vexat? Quibus
contra laudibꝰ: quibus præmijs inuictā animi magnitudinem: & pro patria: pro parentibus: pro cognatis
amiciſq; conſideratam periculorum ſuſceptionem: religionem in deum: pietatem in maiores: charitatem
in omnes proſequitur? Nam cum hoc imprimis ſibi propoſuiſſet. P. Vergilius vt generi humano q̄ plu
rimum prodeſſet: eo potiſſimum conſilio in vno Aenea abſolutum omnino: atq; ex omni parte perfectū
virum finxit: atq; expreſſit vt omnes illum nobis tanq; vnicum exemplar ad vitam degendam propone
remus: ac neſcio an melius multo apud hunc q̄ apud philoſophos huiuſcemodi omnia aſſequaris. Illi enī
quæ vitam beatam præſtant ſubtiliter docent potius q̄ ad illa trahant. Hic præſtantium virorum precla
riſſima geſta recenſendo: nos quia omnes exemplo facile mouemur ad illos imitandos vehementer inflā
mat. Quapropter quæ illic auribus percipimus: hic tanq; nitidiſſimo in ſpeculo neſcio quo pacto nobis
intueri & dum geruntur adeſſe videmur. Quamobrem tanto nos hæc. q̄ illa magis mouebunt q̄to ocu=
lorum q̄ aurium ſenſus acriores eſſe cognoſcimus. Nam quis vnq; rempub. melioribus legibus tempera
uit? In quo vnq; duce aut audiſtis: aut legiſtis tantam ineſſe rei militaris diſciplinam: quanta in vno ae=
nea deſcribitur? at dices nō omnes in rep. principes eſſe aut exercitibus præponi poſſumus longeq; plures
priuatim q̄ cum poteſtate viuimus. Quod quidē vt verū eſt ita ingenue fatebor: Sed nonne & priuatis
hominibus quo pacto ſecum quo cum ſuis: quo cum ciuibus quo cu peregrinis agendum ſit frequenter
admonet? Sed videor dum ſingulis inſiſtere cupio longius multo q̄ proemij anguſtiæ patiuntur progre
di: ac rerum copia ita vrgeri: vt dum nihil indictum relinquere nitor nihil ſatis pro dignitate explicem
Verum vt paucis infinita expediam: ita locum concludam vt vniuerſam huius ſcriptoris poeſim laudē
eſſe virtutis: atq; omnia ad illam referri ſine dubitatione affirmem. Que vero ad ſummum bonum: quod
in diuinis rebus contemplandis cognoſcendiſq; conſiſtere ſcimus pertinent q̄ omnino diuinæ. xij. æneí. li
bris mirifico figmento intexuerit ſatis pro noſtri ingenij viribus in eo libro expreſſimus: in quo Lauren
tius medices hec inueſtigans inducitur: Adde ad hec q̄ multa que natura ipſa penitus in obſcuro condi=
dit atq; abſtruſit: ille ſingulis ſæpe verſiculis. & breuiſſimis quod pœtarum eſt verbis perſtringit: q̄ do
cte ventorum vim ac naturam explicat: q̄ ſignate tum tempeſtates tum multorum ſyderū ortus obituſq;
exprimit: q̄ eleganter errores lunæ ſoliſq; labores refert: q̄ vere vnde pluuiæ vnde ſerenitates: vnde cœli
aut clementia aut inclæmentia ſit oſtendit? De animorum autem noſtrorum vi naturaq;: deq; rerum prī
cipijs nonne ita ſcrutatur: vt omnes omnium philoſophorum ſectas ac familias noſſe illum manifeſtum
ſit? adde ad hæc cognitionem hiſtoriarum. adde vt diligentiſſimꝰ antiquitatis et nō modo noſtrarum re
rum ſed et græcarum & omnium nationum inueſtigator extiterit. Prætereo ius ciuile. Omitto ius ponti
ficum priſcorum. Pretermitto id quod augurum eſt quæ quidem omnia ſi ab eo ieiune: ſi aride: ſi inculte
ſcripta eſſēt eſſēt tn̄ propter eorū variū multiplicē ac maximū vſum omni ſtudio cognoſcēda: nūc autē tā
incredibili verborū copia atq; elegantia inſignita: Tā admirabili ſentētiarū grauitate iluſtrata tot ſalibꝰ
reſperſa. tāta ſtili varietate grauiter ac iocūde cōpoſita cū ſint: quis nō vel noctes integras (ſi opꝰ fuerit)
ad diuturnas huius poetæ lectiones addat: cum ſummæ vtilitati ſumma ſit adiūcta voluptas? Hæc ille.

In P. Vergilij opera. Praenotamenta.

Antonius Mancinellus Veliternus Vrſo Vrſino heroi clariſſimo
Pontificis Theſau. ac Gymnaſij Almæ Vrbis Rectori.

VErgilij poetarũ ſummi & Bucolica & Georgica in Romano Gymnaſio tu Rector &
princeps q̃ optimus Vrſe Heroũ decus eo pacto abhinc triẽnio publice profitebar vt
poſteris quoq; impertiendũ cenſerẽ: eoq; ſtudioſius & accuratius enitebar: quũq; tem
pus admonuit impreſſoribus quicq̃d euigilauerã tradidi: Diceres autẽ Nonne & Ser
uius iã pluribus annis Vergilij ſummus habet̃ interpres. & anno abhinc ſecundo Lã=
dinus vir profecto eruditiſſimus: quid igit̃ tua eruditione opus? Cum etiam fieri nõ
poſſit: aut nõ facile fiat: vt ea verbis mutent̃ ac extrudant̃: q̃ impreſſa ſunt mentibus:
& iamdiu retenta? Itaq; Seruij potius alteriuſve ſententiã oẽs pene q̃ tuã probauerint
ſicq; fruſtra quodãmodo elaboraueris. Ea quidẽ omnia ita fore nõ dubito Pręſul di=
gniſſime apud eos ꝑſertim: qui ſæpenũero aliud ꝙ recte ſenſerint: iniquo animo approbãt & extollũt: pro
bandaq; arguũt & inuertũt. Nec ego eo cõſilio Cõmentarios edidi: vt hoĩes eruditos redarguã. q̃q̃ aliud
alij videtur. Sed vti Vergilij carmẽ & facilius & apertius habeat̃. Eo em̃ ſtudio: ea opera: vigilia: diligen
tia: cura ſum vſus: tum corrigẽdis textibus: tum illis interꝑtandis: vt mea cũ ꝓcedentibus conferẽtes: ne=
ceſſaria potius q̃ ſuperuacanea fuiſſe animaduertãt. Amabũt inde: nã q̃ facta ſunt cũ labore: vt ille iquit:
magis diligũt omnes. Et quoniã explodẽda eorũ ſunt verba: q nihil auctoritate doctorũ corroborãt illiꝰ
autem recipiẽda ſentẽtia: q nihil loquit̃: niſi quod apud exquiſitiſſimos legit̃ auctores: Viſum eſt: cũctis
omnibus & locis atq; ſentẽtijs: priſcorũ teſtimonia reddere. Ibiq; maxime vbi. aliorũ interꝑtationibꝰ: qđ
ſæpe accidit: minime ſum aſſenſus: nõ quidẽ ab re vt patebit Præterq; nihil fere neceſſario exponendũ:
quod ſi forte nõ vſq; rite expoſitũ fuerit: danda venia eſt. Quis em̃ tanto ingenio: tãta doctrina: tantaq;
ſapientia pęditus eſſe põt: vt nuſq; ceſpitet? Neq; em̃ eſt vlla diſciplina: aut ars: q̃ ſingulari cõſummata
ſit ingenio. Nec vllus oĩa ſcire põt: & vbiq; diligẽtia ſatis vti. Hinc Plato philoſophorũ ſummꝰ Architę
reſpondẽs ait: Quæ apud me ſunt commẽtaria: de quibus ſcripſiſti: nondũ ſatis lucubrata ſunt: neq; vnq̃
ſatis erunt: ea tñ emiſi & cõtra ſubitorũ & plurimoꝝ iudicia doctorũ: deniq; & contra me quod longe peſ
ſimum haud dubito: Tua tamẽ: obſeruator: ſpeculator: explorator digniſſime (id em̃ epiſcopꝰ interptat̃)
auctoritate / poteſtate / dignitate fretus: audẽtius meas lucubrationes emitto: tibiq; dedico. Cui. n. potiꝰ?
Tibi liquidẽ mea oĩa debeo: tibi labores omnis & vitã ipſam. Quis nãq; me numero paucorũ aſcripſit?
Tua nẽpe ingens & maxima charitas. Tua quidẽ liberalitas & clæmẽtia ſumma. Tui magnitudo cõſilij.
Tui animi ſapiẽtia. Vt autẽ poſſint labores mei alibi quoq; opẽ ſufficere. Vocum rerũq; indicẽ ſecundũ
litterarũ ſeriẽ in fronte appoſui. Edam poſt hæc in Iuuenalẽ in Odas: in carmẽ Epodon Horatij Venuſini
paratos iam cõmentarios. Vbi quid ſenſerim vltra aliorũ ſentẽtias. q̃d addiderim: quidve elaborauerim
plane videbit̃. Vale decꝰ ꝓcerũ & ꝑſidiũ meũ. Vale & ſalue. Romæ tertio Idus Octob. MCCCCXC.

Ex quibus Auctoribus.

M. Catone: Varrone: Columel. Plynio: Palladio: Theophraſto: Macro. Nonio Mar. Diomede: Feſto: Põ=
peio: Donato: Capro: Phoca. Priſciano: Acrone: Porphyrione: Aulo Gel. Probo: Vegetio: Modeſto: Vi=
bio ſeq̃ſtri: Lactãtio: Homero: Heſiodo: Theocrito: Hora. Ouidio: Manilio: Pꝓtio: Plauto: Lucano: Lu
cretio: Cicerõe: Salluſtio: Euſebio: Apuleio: Tito Liuio: Suetonio: Seneca: Lucio Floro: Iuſtio: Herodoto:
Diodoro: Laertio: Plutarcho: Alcinoo. Appiano: Cornelio Tacito: Strabone: Quĩtiliano: Solino: Dio=
nyſio: Ptolemęo: Hyginio: Alexãdro ahprodiſeo: Ariſtotele: Auguſtino: Cornelio celſo: Salone: Sera=
pione: Vitruuio: Ioãne ꝟo Carmelitano in græcis dictionibꝰ: Horũ omniũ ſuo loco teſtimonia patẽt.

Antonij Mancinelli: Veliterini cõmentarius in Bucolica. Maronis.

DIcendi genera in carmine: & in ſoluta oratione. probabilia ſunt tria. Huber: Gracile:
Mediocre. Huberi dignitas atq; ãplitudo eſt. Gracili venuſtas & ſubtilitas. Mediocre
in cõfinio eſt vtriuſq; modi particeps. Vera aũt & propria huiuſcemodi formarũ exẽ
pla in latina lingua Marcus Varro eſſe dicit. Hubertatis Pacuuiũ. Gracilitatis Luci=
lium. Mediocritatis Terentiũ. Sed ea ipa genera dicẽdi iã antiq̃tus tradita ab Home.
ſunt tria tribꝰ. Magnificũ in Vlyſſe & vber eſt. Subtile ĩ menelao & cohibitũ. Mixtũ
moderatũq; in Neſtore. De q̃bus oĩbus Gelliũ lib. vij. legito. Euſebius apud Macro=
bium lib. v. inquit Dicẽdi genera: eſſe quattuor. Copioſum in quo cicero dñatur. Bre
ue in quo Sallu. regnat. Siccũ quod Frõtoni aſcribit̃. Pingue & Floridũ in quo Plynius ſecũdus luxuriat̃.
Sed apud vnũ. Maronẽ hæc quattuor gña reperies: varijs quidẽ locis: illa etiã tria. Nam gracili in Buco=
licis vtitur. Hubere in æneide. Mediocri in Georg. quod ſane latius cõmentario ſuo narrabimꝰ. Cæterũ
quia teſte philoſopho lib. iiij. met. primũ prĩcipiũ in aliqua ſciẽtia debet eſſe notiſſimũ in ea. Ab ipſius ti
tuli noĩe auſpicemur. Bucolica: vt Diomedes inq̃t: dicunt̃ poemata carmĩe paſtorali cõpoſita. Bucolicõ
autẽ armentũ boũ. Bucoleo paſco boues. Bucolos ꝟo bubulcus dicit̃. Bubulcus aũt q bubus arat: ſiue q
boues fundi aratorios paſcit: vt Paulꝰ iurecõſultus ait. Bucolicuſq; a noſtris armẽtarius appellat̃: vt ſcri
bit Donatꝰ. Aegloga dici põt Aegon. i. caprarũ. Logos. i. ſermo. Theocritꝰ: quẽ Maro imitatꝰ ẽ: vt paſſim
docebimꝰ plures cõpoſuit æglogas. Maro decẽ. Bucolicũ carmen. Diodoro teſte volumine. v. in Sicilia
Daphnis Mercurij filiꝰ & nymphæ q etiã educatꝰ a Nymphis boũ ꝑmulta poſſedit armẽta: a quorũ cura
Bucolos dictus eſt: cũ eſſet ingenio acri. ſtudiũq; plurimũ gubernãdis bobus impẽderet: adiuenit Tradũt
inſuper illũ in Dianæ gratiã venãdi ſtudio impẽdiſſe operã eãq; fiſtula & cantu Bucolico apprime oble=
ctaſſe. Bucolici præterea verſus ſunt quotiẽs in quarta regione Dactylus finiẽs partẽ orationis inuenit̃:
vt Probus & Diomedes ſcribũt. Illud vnũ adijciã: qđ Vergilius ex affectu quẽ ad linguã græcã habebat:
& declinationibꝰ græcis delectabat̃: vt etiã macrobius in Saturnaliũ. v. ait. Et omnia carmina ſua græce
maluit inſcribere: quæ ſunt Bucolica Georgica Aeneis. Fabius idem Quĩtilianus volumine. xij. ſic: itaq;
tanto eſt ſermo græcus latino iucũdior: vt noſtri poetæ quotiẽs dulce carmẽ eſſe voluerint: illorũ id no=
minibus exornent. Opus ipſum triennio ꝑfeciſſe legitur. Annos natus vt Probus aſſerit. xxviij.

Dĳ patrĳ lxxx.
Dialyton fo.cxlv.
Diana cliĳ.
Dicte cvi.&.cxxxviĳ.
Dictima clxxx.
Dies & eius partes cxcĳ.
Dies & noctes cvi.
Diei genus fo.cxcĳ.
Dierũ ac noctiũ inequalitas ciĳ.
Difficile cxcvĳ.
Dignor xxvĳ.
Diluuium xxxiiĳ.
Diminutiua fol.iĳ.
Diomedes fol.cci.
Dire clxĳ.
Diſcordia quantũ mali pariat oſtenditur fo.ix.
Diſciplina cxciĳ.
Diſcrimen cxcvĳ.
Diſtributiua fol.vĳ.
Diu lxxiĳ. Diuus vi.
Dodona lxiĳ Dolon clix.
Donaria cxxx.
Dorys fol.xlix.
Draco cxix.
Dryades liiĳ.&.cli.
Druyde fol.clv.
Drymo cxliiĳ.
Ducere cxlĳ.
Duco & ago fol.iĳ.
Dudum & pridem xiĳ.
Dulichium fol.xxxvi.
Dumeta liiĳ.

De littera.E.

EAgrius vide oeagrius
Ebrietas cxcvi.
Ebulum folio.l.
Echo folio.i.
Eclypſis ſolis folio.ciĳ.
Egyptus vide Aegiptus Ego iiĳ.
Eger vide Aeger eheu vide heuheu.
Elementarĳ grammatici/vide in p̄notamentis.
Eleis cxvĳ. Electrũ xliĳ.cxxx.
Ellebori genera fol.cxxix.
Elice folio.clxx.
Eliſĳ campi lvi.
Elis fol.lviĳ.
Enipheus cxlvi. Eo iĳ.
Eodem ablatiui caſus media breui xliiĳ.
Ephyra folio.ciĳ.
Ephyre clviĳ.clx. Epidãnus cx.
Epidaurus cx. Epirus ibidẽ.
Epitheton vi. Epicediũ xxviĳ.
Epitaphium ibidem.
Epops fo.clviĳ.
Eques cxiĳ.
Equi boni ſigna fol.cxĳ.
Equi martis fo.cxiĳ.
Equi ſolis clvĳ.
Equi diei & noctis clvĳ.
Equidem folio.ĳ.
Equinoctium vide. Aequinoctiũ.
Equus Neptumni cxiĳ.
Equor vide Aequor.
Equus primus liiĳ.
Equitare fo.cxiiĳ.
Erato cci. Erebus cxlix.
Ericthonius cxiiĳ.&.clix.
Eridanus lxxx.&.cxlvi.
Erymanthus folio.cci.
Erigone lvi.&.lxxxviĳ.
Frrare ĳ.&.iĳ. Erythace cxli.
Eruum xxĳ Es vide ſupra Aes.
Eſtus vide Aeſtus.
Eſchines vide Aeſchines.
Eſculus vide Aeſculus. Eſtrũ vide Oeſtrum & Oeſtrus ſub O.
Eta vide Oeta.
Etiãnum cxxxvĳ.
Ethna vide Aethna.
Euphrates lxxxi.
Eumelus fol.clviĳ.
Euphorion fo.li.
Eurydice clviĳ.
Euriſtheus cvĳ.&.cviĳ.
Eurotas xxxvĳ.
Euterpe fol.cci.
Examen cxci.
Exitus cxciĳ.
Experientia fol.liĳ.
Explorare cxci.
Externe res. folio.cxci.

De littera.F.

FAbe lxvĳ.&.lxxxvi.
Fabule fol.xxxiiĳ.
Faba ſyriaca lxxxvi.
Fabiorum mors clxi.
Fabĳ diuerſi ibidem.
Facere folio.xxi.cviĳ.
Faces nuptĳs preeunt fo.xlĳ.
Facies cxxxvi.
Facile fol.cxcvĳ.
Fagus fol.i.
Falſus lxxxix. Falx lxxxix.
Fames cxliiĳ. Far lix.
Faſtigium folio.xcv.
Fas & iura lxxi.
Faſelus lxviĳ.
Faſcinum fol.xxĳ.
Faſcinatores eodem
Faſtus xi. Fatiſcere lxv.
Fatim & affatim lxv.
Fata cxciĳ.
Fauces fol.lxvi..
Faunus liiĳ.
Fauni xiiĳ.&.xxxiiĳ.
Fauonius cxx. Fauus cxxxiĳ.
Febris cxxviĳ. Februus lvĳ.
Ferie ſementine lxxxix.
Ferrugo lxxxix.
Ferrugineus color cxxxix.
Fibre & exta lxxx.
Fido confido cxlviĳ.
Ferre xlvĳ. Filices xci.
Fimus xcvĳ Flagella xcv.
Flamen ibidem
Flauus color lix.&.cxĳ.
Fluuĳ varĳ fol.cxlvi.
Focus xxxix.
Fetura folio.v.
Fetus eodem
Folles cxxxix. Folliculus cxv.
Forceps fol.cxxxix.
Fore & forem cxciĳ.
Forma boum fol.cxi.
Formica lxv.lxxvi. Formoſus x.
Fortuna xlvi. Fortunatꝰ viĳ.
Fortuno ibidem
Forum fol.cv.
Fragor lxxv. Frater cxciiĳ.
Fretum fol.xc.
Frondator vĳ.&.viĳ.
Frons lxxxvĳ.
Frons cui ſacretur xxxĳ.
Frumentum lix.&.lx.
Fucus cxxxviĳ.
Fucinus lacus folio.xc.
Fugere patriam fol.ĳ.
Fulice aues lxxvi.
Fundus cĳ. Fungi lxxvĳ.
Fur cxxvĳ. Furcile lxxxviĳ.
Furie tres cxciĳ.

De littera.G.

GAlathea fo.v.
Galbanus & Galbanum. cxxvi.&.cxliĳ.
Galeſus fo.cxxxviĳ.
Gallie belge folio.cxvĳ.
Ganges fol.xci.
Gangaride. cix.&.cxĳ.
Gargara fo.lxi.
Garamantes fol.xlĳ.
Geloni lxxxviĳ.&.xc.
Gemere fol.vĳ.
Gemelli iĳ.&.iiĳ.
Gemini iĳ.iiĳ.&.ccv.
Gemma cv. Gene cxcv.
Genera ſcribendi ſeu dicendi ĩ preambulis.
Genera ſtilorum ibidem
Genera poematum ibidem
Generatim Generaliter lxxxiĳ.
Genethliacus xxiĳ.
Genitiuus in os fol.cliĳ.
Grõrum ſignificatio fo.xv.
Genio indulgere lxxv.
Geniſte lxxxiĳ.
Genua quibus conſecrata ſeu dicata ſint. xxxĳ. Georgica lĳ.
Geriones folio.cci.
Germania. viĳ.&.lxxx.
Gethe. fol.cxxix.
Giganteum bellum fol.cliiĳ.
Giluus color cxĳ.
Glaucus lxxviĳ.cxi.&.cxĳ.
Glaucus color lxxxiĳ.&.cxxxix.
Glaucus deus cxc. Grauis viĳ.
Griphes fol.xlĳ.
Gutta & ſtilla fol.cxxvi.

De littera.H.

HActenus fo.lxxxĳ.
Halycones lxxvĳ.
Halyetus lxxvĳ.clxxxvi.
Hamadryades fo.li.clv.
Hebe cxcv. Hebenus lxxxviĳ
Hebrus fo.clv.
Hec fol.iĳ.
Hector clviĳ.
Hedera xxv.&.xciĳ.
Helleſpontus fol.cliĳ.
Helleborus & eius genera. cxx
Heliades clvi. Helicon c
Hemus lxxx. Heous l
Herba reuocans in vitã clxx
Herculis erumne
Hereb us vide erebus.

Herm⁹ lxxxix.xci. Heros xxiiij.
Heſperus fol.clxxxix.
Hetruria fo.cvi.
Heu:hei:& heus. xiiij.
Hiare & hiſcere fol.lx.
Hiacynthus xvij.
Hyades lxij.&.lxiij.
Hyalos fo.cxlv.
Hybiſcus folio.xiij.
Hybla fol.viij.
Hic & eius deriuatiua fo.iiij.
Hydra lxvi.&.cci.
Hydri cxxxi. Hydaſpes cxli.
Hiericus cviij.
Hylas xxxv.&.cvij.
Hylaro fol.xxxi.
Hymen & hymeneus clviij.
Hypermetrum lxxiij.&.cxciij.
Hippodame folio.cx.
Hippomanes fol.cxx.
Hyperborei cxvij.
Hirci v. Hirqui xvi.
Hyrundo lxxvi.
Hedi v. Homerus clxxxviij.
Holus cxxxvij.
Homines .in lupos verti in Archadia fol.xliiij.
Homo eſt hoſpitalis cxxv.
Hordeum lxvij.
Horreo cxvij.
Hoſtia & victima fo.v.
Hubera cxxij.
Hulcus cxxvij. Huligo xci.
Humana fragilitas cxc.
Humanus lvij.
Humus lvij. Humilitas iiij.

De littera.I.

Iacchus folio.xxxij.
Iamdudum:iamolim & iampridem xiij.
Ianus fol.cxx.
Icarius & Icarion clviij.
Icarides & Icarus fol.clxxiiij.
Icere fedus fol.cxcij.
Ida & ilium clix.
Idumea fo.cviij.
Ignis lx. Ilex iiij.&.clvi.
Ille ipſe & iſte iiij.&.cxci.
Illecebre cxviij.
Imbrex cxliiij.
Imbuere ij.&.iij.
Immane clvij.
Imperſonalia ij.iij.&.iiij.
Impune lxxxiij.
In cxci In ſub fo.i.
Inanis fol.cxciiij.
Inceſſo cxxxv.
Inchoo cxviij.
Indigere .xxx. india lviij.
Indulgere genio lxxiij.
Induco xlvij. Iners fol.v.
Ingenium lxxvij.&.xci.
Inguina xxxvij.
Inhio ci. Inuus liiij.lv
Ino lxxviij. inoculatio. lxxxv.
Inuidia cx.&.cxcv.
Inſerendi modus lxxxv.
Inſertus & inſitus lxxxiij.
Inſidie eodem
Inſiſto cxvi. Inſidere lxxiij.
Inſtar fol.cxci.
Intempeſta nox lxx.
Inter xxviij. intercalaris xli.
Ira cxciij. ipſe iij.iiij.&.vi.
Irrigare. folio.lxxi.
Iſmarus xxxiij.xxxiiij.&.lxxxiij.
Iſtmos clxxxiij. Italia lxxxix
Italie maria xc. Iter cxcvij.
Ithyphalus clv. Ithis clviij.
Iubar hic. clvij. Iubar cciij.
Iugerum fol.xcv.
Iuglandes xlij. Iulius xlviij.
Iulius portus folio.xc.
Iunius menſis lvij.
Iuniperus xxxix.
Iuno.Iuppiter xcvi.
Iura lxxi. Iuriſpcepta cxciij
Ixion fo.cx.cliij.&.clxviij.

De littera.L.

Labruſca fol.xxviij.
Laborie xcij.
Laborãdũ eſſe xxix.cxxvij
Lacena fol.ciij.
Lacteo & lacto lxxiiij.
Lacune fol.lxi.
Lageos vua lxxxvij.
Laius clviij. Lamina lxiij.
Lanitium cxxv. Lana ibidẽ.
Laomedon lxxxi. Lapith⁹ cliij.
Lapithe cij.&.cxcvi.
Lar. cxxiij Larius xc.
Latonia cvij.&.cliij.
Laurus xiiij.xix.&.xliiij.
Laudare cviij. Lautus cxciij.
Lea & leo cxix. Leander cxx.
Learchus lxxviij.
Legumen fol.lix.
Legio xciiij Leneus pater lxxxij.
Lens xcvij. Lentus ij.
Leo ſydus folio.cc.
Leſbos lxxxvi.lxxxvij.
Leucothoe lxxviij.
Leuis fol.cxci.
Liba xxxviij.
Liber cortex lxxxv.
Liber pater liij.liiij.&.cliij.
Libido cxciij.
Libethros xxxviij. Libya lxx.
Libra ccv.
Lycaon lxij. Lyceus lv.&.cviij.
Lycia xliij Lycius clxvi.
Lyciſca xvi. Lycorias cxlv.
Lycus fol.cxlvi.
Lictores fol.cv.
Licurgus clxij. Lydia cxl.
Lydia puella clx.
Lydij muſici xci.
Lygea cxliiij.
Ligures xc Liguſtrum xi.
Limes fol.vij.&.viij.
Linthres lxxi.
Linum xxvi.&.lxvij.
Linus & Orpheus xxvi.
Liquor lvij. Littera cxcvij.
Littera Pythagore cxcvij.
Lituus cxvij. Liuor cxcv.
Lolium xxix. Longorij cxv.
Longo poſt tempore iij.
Longe & longum xx.
Lothos lxxxvi.&.clv.
Lucifer fol.xli.
Lucina xxiiij.cxi.&.cli.
Lucus Diane clv.
Lucius Metellus fol.clx.
Lucrinus lacus xc.
Ludere fo.ij.&.iij.
Lune colores lxxviij.
Luo lxxxi.
Lupi ex homine xliiij.
Lupinus lix.
Luteus color xiiij.&.xv.
Lutum fol.xxv.
Luxuria cxcvi.

De littera.M.

Macero fo.clxxxij.
Magalia cxxiij.
Magia xliiij.
Magices artis in lunam virtus folio.xliij.
Magiſtrare fo.cvi.
Maius menſis lvij.
Mala cana fo.xiiij.
Mala ſyria folio.lxxxviij.
Malum iiij Manes clvij.
Manes fol.clvij.
Mane xcij. Mapalia cxxiij.
Mareotis lxxvi.
Marcus curtius cliij. Marſi xc.
Marſicum bellum fo.xc.
Maria Italie eodem
Maturare folio.lxxi.
Matuta lxxviij Mauors cxlix.
Mecenas fol.lij.
Mecenatis genus clxxxvij.
Mecenatis ſcripta lxxxiiij.
Medea xlij.&.clviij.
Media lxxxviij.&. cxl.
Medica arbor lxxxviij.
Meditor i.&.cxv.
Megera cxxxi.
Mei tui ſui &c. xv.
Melinus color cxij.
Melicerna lxxviij.
Manipulus cxxxij.
Mella folio.cxlij.
Melas eodem
Meliſphyllon cxxxiiij.
Melpomene fo.cci.
Memini iiij.cxxxvij.
Menalus folio.xli.
Menalius aper cci.
Menelaus cxiij.
Menſes fo.lxxviij.
Meotis cxxiij.&.cxxiiij.
Mergites fo.cv.
Meridies cxlvij.
Meropes cxxxiij.
Meſſala clxxvi.
Meſia lx. Meſſis lxx.
Metellus fol.clx.
Metor & metior xciij.
Metus cxcvi. Meus iiij.
Micare cxxvi.
Mille cxc. Miletum cxxi.
Milium fo.lxvij.
Mincius viij.&.xxxviij.
Minerua xiij.&.liij.
Minium folio.l.
Myrrha clxxx.
Mirica fo.xxiiij.

Myrthetum fol.lxxxvij.
Myrthus lvi.lxxxv.&.clvi.
Myrtha. lxxij.
Miſereor & miſeror cxcij.
Miſerum xvij.
Myſia fol.lx.
Modeſtia fol.iij.
Mola. xlv.
Mollorchus cviij.
Molloſſia cxxv.
Morbus cxxvij.
Mors optimum a dijs iudicatum mortalibus cxxx.
Mulctra & mulctrare xvij.
Mulſum cxxxvi.
Mundus xcvi.&.cxcii.
Muſa. i.xxxviij.cliij.&.cci.
Muſcus xxxv.
Muſtus & muſtum fo.lxxxij.

De littera N.

Nais fol.xiiij.
Naiades xlix.
Nam fo.cxlviij.
Napee fol.cli.
Narce & narceo xiiij.
Narciſſus xiiij.
Natura lix.&.lxxxiiij.
Nauia lxxi.
Neapolis fo.clij.
Nectar folio.cxv.
Nemea fo.cviij.
Nemora xxxij.
Neptumnus liiij.
Nereus fol.xxxiiij.&.cxlvij.
Nerine xxxix.
Neſee cxlv.
Neſtor clxxxix.
Nyctilius clv.
Nyctimene lxxvij.
Nilus cix.&.cxliij.
Nympha xxix.
Nyphates &c. fol.cix.
Niſa xxxiiij.
Nitrum lxvi. Noctua lxxvij.
Noctu & diu fol.lxxiij.
Nomades cxxiiij.
Nomina deorũ ꝓreb⁹ cxcvi.
Noricum cxxviij.
Noſter fo.iiij. Nuces xiiij.
Noualia & nouales fo.ix.
Nuces ſpargere fol.xlij.
Numen lvi. Nummus cxciij.
Numide cxxij. Numerus lxxi.
Numeri mutatio fo.iij.
Numerus impar xliij.
Nutritor pro nutri fol.c.

De littera.O

O Particula ij.&.iij.
Oaxis fol.ix.
Ob ꝓpoſitio vij.cxcviij.
Obduco viij.
Obex fo.cxlviij.
Obeliſcus fol.lxxxv.cxcix.
Oblitus paſſiue xlviij.
Obſeruo cxi. Obſideo viij.
Obſes vij. Oceanus ciij.
Ocnus xlviij. Octauius vi.
Ocia fo.iij. Occare fol.ci.
Odi fo.xxi.cxcv. Oeagrus cli.
Oenomanus fol.cviij.
Oeſtrum & oeſtrus cxv.
Oeta folio.clvij.&.xlij.
Offendo fol.xxxix.
Officia adoleſcentis cxciiij.
Olea lxxxiij.&.lxxxv.
Oleagina corona cix.
Olim xiij.lxxxvij.
Olympus & oſſa lxxij.
Olympus cxviii. Oliua lxxxv.
Omnia communia cxxxviii.
Omphale clxxxviij.
Onagri cxxv.
Operor lxxvii. oppidũ xxv.
Opobalſamum lxxxviij.
Opera apium cxxxix.
Opis cxiij.&.cxlv.
Ophis & Ophiuchus lxvi.
Opops cxl. Orphis xcvi.
Orbita cxxi.
Oreades fol.xlix.
Orchites vue lxxxvi.
Orgia folio.cli.
Orpheus clviij.
Ortus duplex fol.lxvij.
Oſcylla xcviij. Oſyris lv.cviij.
Oſtrea lxvi. Othos clvij.
Ouium forma cxxv.
Ouile folio.v.
Ouandi cauſa fo.lvi.

De littera.P.

Pabulum folio.lx.
Padus lxxix.
Pagina xxxij.
Pagani & pagus xcviij.
Pales fo.cvij.&.cviij.
Palea lxvij. Paliurus xxix.
Palemon xxij.&.lxxviij.
Pallene cxlvij.
Paleſtra fol.cvi.
Pallas.vide Minerua fo.xiiij.
Palladium fol.clx.
Palare cxcij. palma lviij.
Palmes xcvij. Palumbes xix.
Pan xiij.xxvi.&.liiij.
Panchaia lxxxix.&.cxlvi.
Pandion clviij. pangeus cxlix.
Panopea lxxviij.
paphos lxxxv.
Parce xxvi.
Parentheſis cxc.
pario & reperio eodem.
Paris xiiij.&.cxlvij.
parilia cvij.
Parnaſus xxxiiij.xlix.cxxi.cliij. &.cviij.
Paros cx.&.clxxxiiij.
Pars fol.cxij.
Partheniate cxxxvij.
Parthi viij.cix. parthenus li.
Parthenope fol.clij.
Parthus fol.viij.
Paſcor cxxij. Paſiphae xxxv.
Paſtorum genera in preambulis.
Paſſum lxxxvij.
Patens & patulus fo.i.
Patrie amor fo.i.&.ij.
paupertatis laus cxciij.
pauſia vua lxxxvi.
pax cxciiij. peculium iiij.&.vi.
pecua fol.cxi.
pecunia v.&.cxciiij.
pedum fo.xxxi.
pella cxliij. peleuſium lxvij.
pelion & oſſa lxxij.&.cxiij.
peletronij fol.cxiiij.
pendo cxcij.&.cxciiij.
penelope clviij.
peplum clxxvi.
pepones cxxxvij.
perdix lxij.
periphas cliiij.
permeſſus xxxvi.
pes lxiiij. peſtum cxxxvi.
petulcus cxxxiij.
phaethontiades xxxv.&.xxxvi.
phagus fol.i.
phalernus lxxxvij.
phaneus lxxxvij.
pharmaceutria fol.xli.
phaſelus cxliij.&.clxvi.
phaſis cxlvi.
philomela cxxxiij.cli.&.clviij.
philoſophie partes ciiij.
phyllis xxviij.
philla xxvij. phyllyra cxiij.
phillyrides cxxxi.
phylodoche cxlv.
philippi lxxx.
phedra fol.clxvi.
phlegra cliiij.
phebus xl.cliij.&.cxcvi.
phebus muſicus xxviij.
phebi poteſtas triplex xxx.
phenix fol.cc.
phenicia fol.ciij.
pholus centaurus fol.cij.
phoce cxxxi.&.cxlvij.
picea xciij.
pierides xxi.&.cliij.
pilentum fo.cij.
pilum lxxxij. pilos clxxxix.
piſces ſignum fol.ccv.
pindus fol.xlix.
piragmon fol.cxxxix.
pyrrheum clxxxiiij.
pythagoras cxcvij.
planetarum colores lxx.
planete cxc.
platanus lxxxv.&.clv.
plantaria plante lxxxij.
pleiades fol.lxij.
podagra fo.cxxi.
poeta xxi.&.xxx.
polymnia cci.
polinices clviij.
polyſyntheton cxlv.
pemenij in preambulis
penitentie partes cxci.
poma vi.&.xiiij.
pompa fol.cix.
populus arbor fol.xl.
poſt longo. fo.v.&.vi.
poſtes fol.ciij.
portunus lxxviij.
potnia cxx.
precie vue lxxxvij.
precordia fol.ciiij.
preferre cxcvij.
preſepia cxxxviij.
preſens folio.vi.

priapus xxxviij.xxxix.&.cxxxvi.
pridem fol.xiij.
probitas cxcvi.
proceres cxci.
prodigia an̄ necē Ceſaris viſa .lxxix
prodigus cxxxvi.
progne cxxxij.&.clvij.
pretides:& pretus xxxv.
prolepſis fol.ix.
pronomine elegantie iiij.
prometheus fol.xxxv.
propago lxxxiij.
propolis cxxxiij.
proſcenia xcviij.
proſerpina lv.lvi.&.cl.
protenus & protinus fo.ij.&.iij.
proteus cxlvij.
pruina lxviij.&.cxxiij.
pulor cxcviij pueri vij.
pulcher cxviij.
pus & ſuccus xv.
puluinaria cxxx.
purpura cv.
purpureus color fo.cxlvi.
putare & reputare cxcij.

De littera.Q.

QValitas bucolici carminis in preambulis.
Quattuor tempora anni. folio.xxxix.
Quercus iij.iiij.&.lxxxij.
Que coniunctio xxvi.lxxxv.
Quid & quod cxci.
Quieſco fol.xl.
Quin cvi.
Quinquatria clxxvi
Quiſꝗ fol.xxij.&.cxxxvi.
Quiſquis fo.xxij.
Quo & eo. fol.iij.&.v.

De littera.R.

RAcemus fol.lxxxv.
Radij fo.lxxxvi.
Radix. lxxxij.
Ramale cxliij.
Rane lxxvi. Raſile cij.
Raſtri & Raſtelli fol.lxi.
Rates cij.&.clxxxvij.
Ratio & cauſa fol.v.
Re particula cxc.
Recubans fo.i. Recens cxviij.
Reijcio xxij.&.cxxv.
Reperire cxlviij.&.cxc.
Reſpicere v. Reſcire cxlviij.
Rhamnuſia clxxx.
Rhenones cxxiij.
Rhenus folio.l.
Rhetica vua lxxxvij.
Rheſus clix Rhidacus cxlvi.
Rimari folio.lxxvi.
Riphei montes cxxiiij.
Rithmus xlvij. Riualis xv.
Robor lxiiij.
Rhodope xxxiij.&.xxxiiij.
Rhodos lxxxvii.
Roma & Romulus lxxxi.
Roſmarinus cxlviij.
Roſtra fo.cv.
Rotundus & teres cxci.
Rubigo lxiij.
Rubigalia fol.lxiii.
Rudens cxxiiij.
Ruma xxxv. Rus viii.
Ruſcum fol.xxxix.&.c.

De littera.S.

SAba fo.lviii.
Sabei lvii.&.lviii.
Sabini fol.cvi.
Saburra cxxxix.
Sacellum fo.xvi.
Sacer ignis cxxxi.
Sacrilegus xlvi. Sacrum ciii.
Sagittarius ccv.
Salix fo.vii.&.xxviii.
Salictum vii.viii.&.lxxxiii.
Salicum genera lxxxiii.
Salone xxiij. Saloninus xxiii.
Saltatio cur i ſacris fiat docet.xxxi.
Samnitij fo.xc.
Sandalia clxxxviii.
Sandix xxv.&.xxvi
Sapientia fol.ciij.&.cxcviii.
Sapiens cxc. Sardis lvii.
Sardoa herba xxxix.
Sarmenta .c. Sarpere c.
Sarra cv. Satyri xiiii.
Satyrus xxxi.
Satureia cxxxiii.
Saturnus lxxiiii.xci.&.cxxxviii.
Saturnia regna xxxv.
Scabies cxxvii.
Scylle due xxxvi.
Scylla iterum cxxvii.clxxvii.
Scylleū monſtrū & ſaxū clxxvii.
Scipiones xc.clx.
Scythia ix.&.lxx.
Scythium cxxiiij.
Scyron clxxxiij.
Scorpius lvi.&.ccv.
Scorpizo fol.lvi.
Scribere cx.
Scrobes lxxxiiij.&.xcv.
Seculum fol.xcv.
Securus cxci. Sedere cxcii.
Seges liij. Semita cxcvij
Semper fo.iij.
Senex viij. Septa fo.v.
Septimontia cvi.
Sericum xcviij.
Seriphus clxxxiiij. Serpilum.xi.
Serpens & anguis fo.lxvi.
Seruus v. Si iij.&.iiij.
Sibilus & ſibila.ora fol.xxxi.
Sic xlvij. Sydus cxli.
Sido cxci. Sigeum clix.
Significatio genitiuorum cxci.
Signa xlviij.lxx.&.cxlij.
Silarus fol.cxv.
Siler lxxxii.&.lxxxiij.
Silenus xxxii.
Silex iij. Siliqua lix.
Sylua & ſilua folio.i.&.lxiij.
Siluanus xiiij lv. Silueſtre fol.i.
Simus xlix. Sinus xxxviij.
Siracuſe fol.xxxij.
Syrenes ccii. Syrius cxlviij.
Syrtes clxv. Siſiphus clviij.
Sithon fo.li.&.clxxix.
Situs lix ſocrates cxci.
Sol lxx. ſolis eclypſis ciij.
Solis equi lxx
Solis preſagia fo.lxxix.
Solis colores ibidem
Soles tres viſi lxxix.
Solennia fol.xxxi.
Solidum cix. Solum lix.
Solſtitium xxxix.
Somnus cxxx.cxcij.
Sophocles folio.xli.
Sordidus cxciij.
Sorti cxxxviij. Sors cxcv
Spadix folio.cxi.
Sparta cxxv.
Specto & ſpecies cxcvii. cxcviij.
Sperchius ciij. ſpio cxlv.
Spicus & ſpicum lxi.&.lxxiiij.
Spinus cxxxvij.
Spondaicus verſus xxvi.
Squalens xcvii.&.cxxxvi.
Stabula & cubilia xx.
Stabulum fol.lxxv.&.clxxxii.
ſtelle cadentes lxxvi.
ſtellio cxli.
ſtymphalides cci.
ſtipula lx.&.lxxiij.
ſtiria & ſtilla fol.cxxiij.
ſtyx fo.lxx.
ſtrymon lxii.cliij.&.clix.
ſtrymonie grues fol.lxij.
ſtrophades clxxxiij.
ſtorax clxxix. ſtudium x.
ſtultus & fatuus fol.v.
ſub fol.xlviij.&.cxcij.
ſubaudita que exprimi non debent ponuntur lxxxvii.
ſubeſſe fol.cxcij.
ſubdio cxxvi.
ſubmitto vij. ſubtile folio.i.
ſuccus & pus xv.
ſui reciprocum cxci.
ſulphuris genera fol.cxxvij.
ſum cum datiuo xvij.
ſuppellex lxiij.
ſuper fol.ix.
ſupereſſe xcix. ſura xxxviij
ſus xcviij. ſuſurrus fo.viij.

De littera.T

TAbani fo.cxiiij.
Tabes fol.cxcv.
Tabularia fol.cv.
Tacitus cxcv.
Taygeta cx. Taygetus ciij.
Talpa lxv. Tanagrus cxiij.
Tanais fol.cli.
Tantalus cvij.clviij.&.clxviij.
Tarentum fo.xcij.
Taurus lxvij.cxii.&.ccv.
Taxus xlvij. Teda ci.
Tedium cxliij. Tegea fol.lv.
Tegmen fol.i. Temo lxiij.
Tempe cxliij.&.clv.
Tempeſtas lv.&.lvi.
Temporis fuga cxxi.
Tenarus cxlix. Tento viij.
Tener folio.ij.
Tenuis fo.i. Tenus cxi.
Tenſa clxxviij.
Terremotus cauſa ciij.
Tereus fo.clviij.

Terentia vxor Ciceronis xlv.
Terpſichore cci.
Teſtudines fo.ciij.
Teſtis cũ neutri generis ſubſtãtiuo conſtruitur fo.xxix.
Tethys lvi. Thalaſſio clviij.
Thales cxxi.
Thalia fo.xxxii.cxlv.&.cci.
Thaſos & thaſic vites fo.lxxxvii. &.lxxxix.
Thereus clviij.
Theſaurizo cxli.
Theſeus xcviij.&.clxxiiij.
Theſpis xcviij. Theſtilis fol.i.
Thyaſus fol.xxix.
Thyeſtes clxvi.
Thymbra cxxxiij.&.cxliiij.
Thymus xxxix.&. cxxxvij.
Thule lv.&.lvi.
Thura maſcula xliij.
Tibia fo.xci.
Tyberis fol.lxxxi.&.cxlvi.
Tygris vij.viij.&.xxix.
Timauus xl.&.xli.
Tympanum fol.cij.
Typhon lxxii. Typhis xxv.
Tyriaca ruſticorum fo.xi.
Tyrrhenus tubicen fol.xci.
Tyrrhenum mare xc.
Tyrus fol.cv.
Tiſiphone cxxxi.&.cxlix.
Tityrus folio.i.
Tytius clviij.clxviij.&.cxcvi.
Tithonus fol.cx.&.clxxxix.
Tmeſis figura fol.cxxiiij.
Tmolus lvii.lviij.&.lxxxvii.
Torus fol. xviij.
Toreuma xviij. Torũ iij.cxci.
Tragedia xcviij. Traha lxiiij.
Trames. lxi. Trapetum cv.
Tribula lxiiij. Tridens liiij.
Trium deorum terne poteſtates : & earum ſigna fol.liij.
Triumphantes fo.lxxxix.
Tropheum cix.
Trutina cxcii.
Tubera fol.cxxij.
Tuba xci.&.cxvij.
Tugurium fol.ix.
Tulerunt media breui xxvij.
Turma cxvii. Tus lvii.&.clv.
Tute xviij. Tu fo.iij.
Tuus fol.iij.

De littera.V.

Vaccinia fol.xi.&.xiij.
Vannus lxiij.
Vappa fo.cxcix.
Vbera cxxiiij.
Ve particula fo.xlvii.
Velitre xc. Vellus aureũ lxxxix
Venti fo.lxx.&.lxxvi.
Venus cxcvi.
Vento concepti equi fol.cxx.
Vrbanus lacus fo.xcij.
Verbena fol.xliij.
Vergilius in preambulis
Vergilij patria fol.clij.
Vergilie lxii.&.lxviij.
Veritas fol.cxlvij.
Vertex & vortex fo.lxx.
Vertex celi eodem
Vertex fo.cxcviij.
Verueces & arietes fo.v.
Verutum xc. Veſcus cxvi.
Veſeuus fol.xcij.
Veſper clvij &.cxcij.
Veſta lxxxi.cxlvi.
Veternoſus lxij.
Vexo cxciiij.
Via actus iter fo.cxcvij.
Viburna fol.v.
Vicia legumen lix.&.lxviij.
Victima fol.v.
Villa fo.ix.
Vindemia fol.lxxxij.
Vinitor folio.c.
Vinum fo.cxcvi.
Vini inuentio fol.lij.
Viole xiiij. Vipera cxxvi.
Vir folio.xxxvij.
Vir bonus cxc.
Virgo xxxv.&.cxlv.
Virgo ſignum ccv.
Vergilij vita in preambulis.
Virgulta fol.v.
Virtus fo.xxiiij.
Virtutis amor cxcviij.
Virus lviij.&.cxcv
Viſcus cxcv.
Vitis lxxxvij.& .lxxxviij.
Vitta clxv. Vitula xvij.xx.
Vix. fo.cxc.
Vllus eodem.
Vlmus viij.&.lxxxvi.
Vlna xxij.&.cxxiij.
Vndiq; iij.
Vola & volema lxxxvi.
Vomer lxiiij.
Volutabra cxxv.
Vortex & vertex cli.
Vpilio folio.l.
Vrania muſa cci.
Vrbis in accuſatiuo lvi.
Vrbs fo.v.
Vrſe lxij.&.lxx.
Viri xcvij.&.xcviij.
Vrſi cxix.
Vſq; adeo iij.
Vulcanus lxxiij.&.clxvi.
Vulgus cxci.
Vulnus cxxvij.
Vultus cxciij.
Vuidus & vua folio.l.

De littera.X.

Xantho fol.cxliiij.
Xanthus cliij.
Xerxes & eius feritas folio.cliij.
Xilobalſamũ lxxxviij.

De littera.Z.

Zariaſpa fol.lxxxix.
Zeugma lxxxij.
Zodiacus fol.lxix.
Zone celi lxix.
Zoroaſtes fo.xxvij.

FINIS.

In P. Vergilij opera Praenotamenta:

¶ Aſcenſij in Bucolica Vergiliana preambula.

Bucolicũ vnde Bucolos Bucoliõ. Bucoleo. Paſtorum genera. Aepoli: Pœmenij Bucolici.

BVcolica inquit Serui⁹ dicta ſunt a cuſtodia boum. Nã βουκολοσ grece dicitur bubulc⁹ & βουκολιον armẽtũ boũ: & βουκολεω paſco boues. Donat⁹ aũt in vita Vergilij ponit tria paſtorum genera que dignitatem aliquã in bucolicis habent: quorum minimi (inquit) ſunt αιπολοι qui a noſtris caprarij dicũt. Paulo honoratiores ſunt ποιμενιοι qui apud noſtros ouiliones ſeu opiliones dicuntur honeſtiſſimi autẽ & maximi βουκολικοι dicuntur. qui a noſtris armentarij appellantur: a quibus tanq̃ ab excellentiſſimo paſtorum gradu primũ ſuum carmẽ Vergilius Bucolicum appellauit. & teſte Macrobio ſaturnalium libro quinto ex affectu quẽ ad linguam grecã habebat Vergi. greco magis vocabulo q̃ latino opera ſua iſcripſit: Vñ & Quintilianus libro duodecimo. Itaq̃ tãto eſt ſermo grecus latino iucundior: vt noſtri poete quotiens dulce carmen eſſe voluerint: illorum id nominibus exornẽt. Hec illi ſolẽt

ægloga

preterea bucolicum carmẽ egloga dici: quaſi αιγων: ideſt egon hoc eſt caprarũ ſeu de rebus caprinis aut inter caprarũ paſtores λογοσ hoc eſt ſermo. De hui⁹ carminis origine dicit Diodorus ſiculus q̃ Daphnis Mercurij filius eius auctor eſt vt idem Tortelius recitat. Ad qualitatem:

Bucolici. origo. Qualitas

Bucolici carminis probus & Diomedes maxime pertinere cẽſent: vt dactylns partem orationis terminans in quarto loco reperiatur: vt Nos patrie fines & dulcia linquim⁹ arua. Intentionem poete Seruius ſatis explicat. De qualitate autem carminis: & triplici ſtilo lati⁹ in preãbulis noſtris locuti ſum⁹.

Argumẽtũ primæ ægloge p Mancinellum.

¶ Verum vt argumẽtũ prime egloge a quo totius operis fere dependet intentio latius explicemus addamus ad ſeruium Mãcinelli verba: que hec ſunt poſt Craſſi Brutiq̃ necem philipenſi clade acceptam Marcus Antonius in Aſiam: Caius Ceſar veteranis agros & vrbes diſtributurus in Italiam conceſſit: vt Liuius lib. cxxv. & appianus lib. v. bellorum ciuilium ſcribunt. Probus autem illis non conuenit: ſcribit enim agros diuiſos veteranis ab Auguſto poſt bellum actiacum. Ego tamen prioribus crediderim. Hec ille In quibus qui p Caiũ Ceſarẽ Iulium intellexerit longe errauerit. Nã ſi triennio Buccolica ſcripſit Maro. quo tempore Iulius in philippicis Pompeiũ fudit nondum ſcribere inceperat: cum tamen eius mortis & in daphnidis nomine et expreſſe meminit dicens. Ecce dionei proceſſit Ceſaris aſtrum. verum quidem eſt Iulium quoq̃ veteranis agros diſtribuiſſe ſed colonos non exturbaſſe vnde in vita eius Suetonius vbi de premijs veteranis ab eo exhibitis loquit̃: dicit. Aſſignauit et agros ſed non continuos ne quis poſſeſſorum expelleret &c. Neq̃ mancinellus de iulio intendit quia non Iulius Caſſium & Brutũ occidit. ſed ab illis occiſus eſt Reprehẽdit ergo Probũ in hoc qđ dicit poſt Actiacũ bellũ factum in quod poſt philippẽſe geſtũ erat. ſed noueris Octauiũ Auguſtũ et C. Ceſarem dictũ quia vt auctor eſt Trãquill⁹ in vita Ceſaris ipſe Caium Octauiũ etiam in familiam nomẽq̃ adoptauit: vnde Luciusflorus in epitomatis liuianis ipſum Ceſarem vocat dicẽs ĩ epi. li. cxxv. Cai⁹ Ceſar relicto Antonio trãſmarine

SERVII Mauri Honorati grammatici in bucolica Maronis commentariorum Liber

Bucolicũ vnde Bucolici origo.

BVCOLICA vt ferunt inde dicta ſunt a cuſtodia boum. id eſt απο των βουκολων. Præcipua em̃ ſunt animalia apud ruſticos boues. Huius autem carminis origo varia eſt. Nam alij dicunt eo tempore quo Xerxes Perſarum rex iuaſit græciam: cum omnes intra muros laterent. nec poſſent more ſolito Dianæ ſacra perſolui: perueniſſe ad montes Laconas ruſticos: et in eius honorem hymnos dixiſſe: vnde natum carmen Bucolicum ætas poſterior elimauit: Alij dicunt Oreſtem cũ Dianæ faſcelidis ſimulacrum raptũ ex ſcythia adueheret ad ſiciliam tempeſtate delatum completo anno. Dianæ feſtum celebraſſe hymnis colectis nautis ſuis & aliquib⁹ paſtoribus conuocatis: & exinde permanſiſſe apud ruſticos conſuetudinem. Alij non Dianæ: ſed apollini Nomio conſecratum carmẽ hoc volunt quo tempore Admeti regis pauit armenta. Alij ruſticis numinibus a paſtoribus dicatum hoc aſſerunt carmen: vt Pani Faunis ac ſatiris & hic eſt huius carminis titulus. Qualitas autem hec eſt. ſcilicet humilis character. Tres enim ſunt characteres humilis: medius: grandiloquus: quos omnes in hoc inuenim⁹ poeta. Nam in æneide grandiloquum habet in Georgic. medium. in Bucoli. humilem pro qualitate negociorum & perſonarum. Nã perſonæ hic ruſtice ſunt ſimplicitate gaudentes. ſcilicet a quib⁹ nil altum debet requiri. Adhibentur autem hæc ad carmen bucolicum. Debet quarto pede terminare partem orationis qui pes ſi ſit dactylus meliorem efficit verſum: vt Nos patriæ fines & dulcia. Primus etiam pes ſecundum Donatum dactylus eſſe debet & terminare partem orationis: vt Tityre: quam legẽ Theocritus vehementer obſeruat: vergilius non adeo. Ille. n. paucis verſibus ab iſta ratione deuiauit hic eam in paucis ſecutus eſt. Terentian⁹ cum de hoc metro doceret Plurimus hoc pollet ſiculæ telluris alumnus: Noſter rarus eo paſtor Maro. Intentio poetæ hæc eſt vt imitetur Theocritum ſyracuſanum meliorem Moſco et caeteriſq Bucolica ſcripſerunt: vnde eſt Prima ſyracuſio dignata eſt ludere verſu Noſtra neq̃ erubuit ſyluas habitare thalia. Et aliquibus locis per allegoriam agit gratias Auguſto: vel alijs nobilibus: quorũ fauore amiſſum agrum recepit in qua re tantum diſſentit a Theocrito. Ille eñi vbiq̃ ſimplex eſt. Hic neceſſitate compulſus aliquibus locis miſcet figuras quas perite plærumq̃ etiam ex Theocriti verſibus facit: quos ab illo dictos conſtat ſimpliciter hoc autem fit poetica vrbanitate. ſic Iuue. Actoris arunci ſpolium Nam vergilij de haſta dictum figurate ad ſpeculum tranſtulit. Et cauſa ſcribendorum Bucolicorum hæc eſt. Cum poſt occiſum. iij. Idus. Martias in ſenatu Cæſarẽ auguſtus eius filius contra perſecutores patris & Antonium ciuilia bella mouiſſet: victoria potitus cremonenſium agros qui contra eum ſenſerant militibus ſuis dedit: qui cum nõ ſufficerent etiam Mantuanorum iuſſit diſtribui non propter culpam ſed Propter vicinitatem: vnde eſt Mãtua væh miſeræ nimium vicina cremonæ. Perdito ergo agro Vergilius Romam venit. & potentium fauore meruit vt agrum ſuum ſolus reciperet: ad quem recipiendum profectus ab Ario centurione: qui eum tenebat pene eſt interemptus: niſi ſe precipitaſſet in Mincium: vnde eſt αλληγορικωσ Ipſe aries etiam nunc vellera ſiccat. Poſtea ab auguſto miſſis triumuiris & ipſi integer ager redditus eſt: & Mantuanis pro parte hinc eſt q̃ in prima æglogа legimus recepiſſe agrum poſt ea eum querulantem inuenimus: vt Audieras & fama fuit ſed carmina tantum Noſtra valent licyda tela inter martia quantum Chaonias dicunt aquila veniente columbas. Nec numerus hic

Qualitas carminis

Decorũ Bucollici carminis

Intentio poetæ

Cã ſcribẽdi bucolici

In P. Vergilij opera Preanotamenta.

Numer° librorum. numerus hic dubius eſt:nec ordo librorum. Quippe cũ vnus ſit liber:De æglogis tantum multi dubitant. Quæ licet.x.ſint incertum tamen eſt quo ordine ſcriptæ ſint. Plærique duas certas volunt ipſius teſtimonio vltimam: vt exeremũ hunc & primam vt in Georgi. Tityre te pa- tule cecini ſub tegmine fagi. Alij primam illam volunt: Prima ſyracuſio dignata eſt ludere verſu. ſed eſt ſciendũ ſeptem æglogas eſſe meras ruſticas quas Theocritus.x. habet. Hic in tribus a Bucolico carmine. ſed cum excuſa tione diſceſſit: vt in genethliaco Salonini: in pharmaceu tria: & in Sileni Theologia: vel vt ex incertis altioribus rebus poſſet placere: vel quia tot varietates implere non poterat. Poetæ vitam in æneide diximus. Operis expla natio in ſequentibus comprobabitur. Sane ſciendũ Ver- gilium .xxv. annorum ſcripſiſſe Bucolica. Vnde etiam

Aetas Vergilij. ipſe in fine Georgi. Audaxque iuuenta: Tityre te pauule cecini ſub tegmine fagi: & dicit donatus quod etiam in poetæ memorauimus vita in ſcribendis carminibus na- turalem ordinem ſecutum eſſe Vergilium. Primo enim paſtoralis fuit in montibus vita. Poſt agriculturæ amor inde bellorum cura ſucceſſit. Notãdum quoque Bucolica vel Georgica cum apud græcos in fine habeant accentũ: apud nos in tertia a fine habere. Nam vt in vltima ſit la tinitas. vetat vt in penultima non ſit breuitatis efficit ra tio. Etiam hoc ſciendum & perſonas huius operis ex ma iori parte noĩa de rebus ruſticis habere conficta: vt Me-

Melibœ°. libœus ο τιμελει αστω των βοων. i. qui curam gerit boũ: quod

Tityrus. Tityrus dicitur aries maior. Nam laconum lingua Tity rus dicitur aries maior: qui gregem anteire conſueuerit:

Pãphilus. ſicut etiam in comœdijs inuenimus. Nam pamphil° eſt

Glicerĩũ. totus amans. Glicerium quaſi dulcis mulier Philomela amabilis. Perſonæ ſicut ſupra dixi ruſticæ ſunt & ſimpli citate gaudentes. Vnde in his nihil vrbanum: nihil decla matorium inuenitur: ſed ex re ruſtica ſunt omnia nego- cia: comparationes: & ſi qua ſint alia. Hinc eſt quod annos a fructibus computat vt Poſt aliquot mea regna videns

Ariſtæ. mirabor ariſtas. Hinc etiam illæ comparationes ſunt. Nã neque me tantũ venientis ſibilus auſtri: Nec percuſſa iuuant fluctu tam littora: nec quæ Saxoſas inter decurrunt flumi na valles.

tonio tranſmarine prouincie ex parte imperij ei ceſſit: reuerſus in italiam veteranis agros diuiſit. ſeditiones exercitus ſui quas correpti a Fuluia Marci Antonij vxore milites contra imperatorem ſuum concitauerant cum grãdi periculo inhibuit. Lucius Antonius Conſul Marci Antonij Frater: eadẽ Fuluia conſulẽte bellum Ceſari intulit receptis in partes ſuas populis quorum agri veteranis aſſignati erãt &c. Addamus ad hec Suetonij verba ita de bello philippenſi in vita Auguſti diſſerentis. Parti tis poſt victoriam officijs quũ Antonius oriẽ tem ordinandum: ipſe (Auguſtus ſcilicet) ve teranos in Italiam reducendos & municipali bus agris collocandos recepiſſet: neque vetera norum neque poſſeſſorum gratiam tenuit. Al- teris pelli ſe alteris non pro merito ſe tractari querentibus. Sed argumentum relictis amba gibus repetamus.

AEgloga &c. Octauius Auguſt° Ce ſar qui (vt Suetonius ĩquit) nihil conuenientius duxit quam C. Iulij Ce ſaris maioris auunculi ſui necem vindicare: tuerique acta ĩter quinque ciuilia bella ſecundum ĩ philippis cõtra Caſ- ſium & Brutũ Ceſaris percuſſores geſſit: eoſque adiutus ab Antonio fudit poſt quam victo- riam excitato iam in ſe Marci Antonij odio veteranos (ideſt qui iã multos annos ſub ſa- cramento ſeu iuramento militauerant) in Ita liam ad diſtribuendos illis tranſpadanorum agros reduxit: in qua diſtributione non ſatis equa militibus viſa: & colonis nimirum ini- quiſſima: & militum & colonorum odium ĩ- currit vſque adeo vt hortãte Fuluia Marci An tonij triumuiri (ideſt qui vnus ex tribus erat qui rempub. regebant) coniuge: Lucius Anto nius Marci frater: cum militibus & colonis illi bellum ĩtulerit: ſed capto peruſio & lucio ad deditionem coacto Auguſtus cremonen- ſium precipue qui lucio adheſerant agros militibus ſuis addixit: qui cum non ſufficerẽt adiecti ſunt nõ- nulli Mantuanorum agri non propter culpam: ſed propter vicinitatem: vnde poeta dicturus eſt. Mantua ve miſere nimium vicina cremone. Inter quos Vergilianus ager Claudio aut potius Ario militi addi- ctus fuerat: donec ab Aſinio pollione: Alpheno. Varro & Cornelio Gallo quibus in Bucolicis vtcunque gratias refert. Auguſto commendatus ſuorum recipiendorum auctoritatem haberet: quam vt Ario oſtẽ dit ab eo interemptus fuiſſet ni ſe in mintium fluentum proximũ precipitem dediſſet: vnde eſt: ipſe aries etiam nunc vellera ſiccat: ſed primam eglogam iam quaſi ſecurus condidit. Ordo verſiculorum noſtrorum

Argumẽtum primę eglogæ.

Ordo.

eſt. Prima egloga: ideſt prima paſtorum cantilena: qua. ideſt in qua Tityrus laudat auctorem ſui oci: pro ocij (ſicut ad finem Georgico. Parthenope. ſtudijs florentem ignobilis oci) videlicet Auguſtum: canit. i. carmine Bucolico deſcribit Melibeum profugum: ideſt a patria fugientem & querulum. ideſt miſere la- mentanten de expulſione ſui. Vnde duo propoſuiſſe videtur in prima egloga poeta & pro agris ſuis quos receperat gratias agere: & pro reliquorum Mantuanorum recipiendis per commiſerationem intercedere

Intentio poetæ.

In toto autem opere conſtituit Theocritum imitari & paſtorum mores explicare. Cetera Seruius docet.

A patria fugiens Melibœus forte ſub vmbra
Tytiron inuenit cantantem carmina amicæ.
Quapropter miratus ei ſua damna recenſet:
Auctoremq; ſui declarat Tytirus oci.

Iodoci Badij Aſcenſij ſubſequentis particulæ Argumentū atq; explanatio.

ASCEN. TITYRE tu patule. Totius egloge Argumentū iam declarauimus: huius autem particule tale eſt. Melibeus paſtor qui interpretatur curā boum diligens aut gerens in ꝑſona omnium mantuanorū inſontiū & ob vicinitatē dumtaxat ꝓfligatorū. uidens Tityron quaſi ceterorū ductorē (Interpretatur enim aries maior qui toti gregi p̄ire ſolet) ꝓpter reſtiſutos agros ſecurū ſub tegmine fagi recubantē. Ah (inquit) Tityre: tu quidē eufortunatus es: qui in medio diuitiarū tuarū recubans tanta animi ſecuritate donaris ut amice cantilenis indulgeas: at nos eque actu inſontes patrijs finibus extruſi: tā diram militū ſeuitiā illic tulimus: vt ſatius ſit patriā fugere in luctu & gemitu ꝙ illic imorari: dum tu lentus in vmbra doces ſiluas reſonare amaryllida formoſam amicam tuā. hoc dicit. Vt aūt ordinē facilius colligam⁹ referemus ſub oculos mētis Melibeū Tityri familiarē amicum ab agris ſuis expulſum ꝑ eā regionē fugitātem in qua Tityrus ſub fago amice ſue cantilenam meditabatur: atq; interfugiendū ipſum illic offendiſſe atq; ſic allocutū Tityre tu patule &c. Verū vt habitū quoq; noſcas: induet veſte paſtorali ad fugā ſubducta: trahetq; altera manu capellā: altera pedum tenens: & ſarcinule nō nihil in collo ferens gregem autem caprarum ante ſe minans. **Argumentum.**

Ordo. Ordo eſt loquente Melibeo & familiariter ac amice Tityrum ꝓprio nomine compellante ſic. Tityre: amice: videlicet ac note: tu recubans. i. ocioſus & ſecurus ad luxū ꝓſtratus: ſub tegmine. i. tegumento ac defenſione a calore ſolis: fagi. i. iſtius arboris tue glandifere: hoc eſt frugibus aruorū tuorū gaudens: meditaris. i. attēto animo exerces: muſam. i. cantilenā ſylueſtrem. i. qualē ſylueſtres: hoc eſt ſecuri meditari ſolent: auena. i. fiſtula ex culmo auene: tenui id ē gracili artificioſe ac delicate inflanda. i. tot⁹ ſecurus amorib⁹ tuis in medio poſſeſſionū tuarum indulges. Nos i. ego & mei ac noſtri ſimiles linquim⁹ fines i. cōfinia & limites ac vltimos terminos patrie. i. regionis que nos peperit. i. natalis ſoli: & pro. i. dulcia arua. i. terras proſciſſas & aratas hoc eſt cultiſſima (vt dicturus eſt) noualia: imo inquit quod plus eſt: nos fugim⁹ patriā: ꝓpter afflictionē que nobis a militibus illic infert̄: verū tu Tityre exiſtens lentus. i. ꝓſtratus & flexus ac ocioſe recubans ī vmbra. ſ. fagi tue. doces ſiluas. i. loca ſilentia: qđ magni ocij indiciū eſt: reſonare. i. ſonitu per echo referre ac repreſentare: amaryllida. i. carmen de amica tua ſplendida: quam accepi te nūc deperire: verum longe plus pōderis habet qđ dicit amaryllida: ꝙ ſi diceret carmen de amaryllide. Amatorie enim dictū eſt. Nā qui amant amati nomen ſepe repetunt: itaq; referebāt ſilue amaryllida: eo ꝙ eam vocem ſepe acceperāt. De echo & amaryllide legiſtis iam Mancinellum. Sed tamē aperiemus rē latius. Singula enim vocabula emphaſim quādā ac vim ꝓprie ſignificationis habent: & cū ſtilus ſit exilis ac gracilis: nihil tamē artis p̄termiſſum quod ad excitādā miſerationē faciat. Nā ſtatim in principio vtitur contentiōe: q color rhetoricus habens fieri quoties ſententie inter ſe cōtendunt: ac fere contrarie ſunt: multū elucidatiōis atq; ornat⁹ affert: hic autē totum principium in cōtentione eſt. **Cōtentio.** Nam & nomina quaſi antitheta ſunt. i. contrapoſita inter ſe quodāmodo: Tityrus enim. i. aries preuius videt̄ neglecto grege quoquouerſum quo impetus trahat diuagari: at Melibeus. i. diligens boum cuſtos: nihil gregis ſui pretermittit: vnde inqt. Etiā hanc vix Tityre duco. Nihil autēmagis cōtendit **Antitheta.**

Publij Vergilij Maronis Mātuani Vatis Bucolica: Cōmentarijs Seruij Mauri Honorati & Probi celeberrimi grammatici necnon Antonij Mancinelli Veliterni: & Iodoci badij aſcēſij: dilucide explanata.

Argumentū Aſcēſianū in Tityron Vergilij Aegloga prima: ſui qua laudat Tityrus oci Authorē: profugū querulūq; canit Meliboeum Interlocutores ſunt Meliboeus & Tityr⁹. ME.

Me. Tityre: tu patulæ recubās ſub tegmine fagi:
Syluestrē tenui muſam meditaris auena:
Nos patrie fines: & dulcia linquimus arua:
Nos patriā fugimus: tu Tityre: lentus in vmbra
Formoſam reſonare doces Amaryllida: ſyluas.

Seruij Mauri Honorati Grāmat. ī Buco. Verg. īterp̄ta.

SER. Tityre tu patulæ. PASTOR inducitur ſecurus & dare operam cantilenæ ſub arbore recubans. Alter qui cū gregibus ex ſuis pellatur finibus. Tityrū aſpiciens ſic alloquit̄. Tityrum autem pro Vergilio accipiamus non vbiq;: ſed vbi ratio exigit. Dixit aūt ſub fago allegorice. i. ſub arbore glandifera quæ fuit victus cauſa. Antea enim homines glādibus Veſcebantur. **Fagus.** Hinc fagus ἀπὸ τοῦ φαγεῖν . i. comedere. Ergo ſub fago iaces. i. tuas retentas poſſeſſiōes: qbus aleris vt olim fago alebant̄. Patulę: ꝓprie quod ſemꝑ patet dicitur patulūm: vt nares: arbor. **Patulum.** Patēs quod aperitur & clauditur: vt oſtiū & oculi. **Patens.** Muſam. i. ruſticū carmē. Tenui auena. i. culmo/ſtipula. Vnde ruſtici cantare cōſueuerunt/ſic alibi. Stridenti miſerū ſtipula diſperdere carmen. Tenui: humilē ſtilum indicat quo hic vtitur. Meditaris per antiſtichon ab eo eſt quod græci μελετῶ dicunt. l. enim & d. inuicē cedunt: vt ſella pro ſeda. Fugim⁹ plus eſt ꝗ relinquimus. Sic Hora. Teucer ſalamina patremq; cum fugeret. Lentus. ocioſus: vt qui nūc lenti cōſedimus aruis. Reſonare do. a. ſyl. carmen tuum de amaryllide compoſitū doces ſyluas reſonare/intelligimus autē melius ſimpliciter & nō allegorice vt aiunt quidam: qui dicūt tu carmen de Roma cōdis. Plus enim ſtupet Meliboeus ſi ita ille ſecurus eſt: vt tantum de ſuis amoribus cantet.

Antonij Mancinelli Veliterni in Buco. Vergi. commentarij.

Man. Tytirus. Tityre. Tityr⁹ mercēnarij paſtoris nomē a Theocrito ſumptum. is enim ægloga tertia inquit Tityre laſciuas virgultis paſce capellas: & in vltima. Tityrus aſt illic miſeros cantabat amores Daphnidis. Hircus autē libyca lingua Tityrus appellatur: vt Probus aſſerit: & Meliboeus curā boum diligens. Scribit idē ꝙ Maro ꝑ allegoriam facit ſe eſſe Tityrū: &

q̃ hunc recubantē ſub tegmine fagi cantile-
nis indulgere:at illum profugū a patria:igna
rum quo ſe recipiat : ſarcinulis ac miſera pe-
Ceteri co- cude infeliciter depreſſum:ſub faſce ingemi
lores. ſcere.Eſt p̃terea hic (vt Landinus ãnotauit)
expolitio:quia eadē de re ſepius dicit. Eſt &
repetitio nã nos in principio clauſule repe-
titur.Eſt ad hoc interpretatio que ſepe affert
magnum augmētū rei. Nam interpretaẽ fi-
nes patrie eſſe dulcia arua que res mouet cō-
miſerationē.Eſt quoq; cum dicit tu recubãs
meditaris:euocatio etiã pueris nota . Sed vt
vim ſermonis etiã pueri intelligãt ſingulas
voculas ab origine reperamus. Tityrus igiẽ
Tityrus licet ſecundū ꝓbum lingua libyca hircus di
catur:tamen non minus quadrans nec minꝰ
recipienda eſt Seruiana interpretatio dicens:
quia aries maior eſt qui gregem anteire con
ſueuerit.id enim ei loco congruit: vbi poeta
ꝑ allegoriam de ſe loquens ait.Ipſe aries etiã
nūc vellera ſiccat.Quo circa licet apđ Theo
critū Tityrus mercēnarij paſtoris nomen ſit
vt Mancinellus attulit:ſicut & apud autho-
rem noſtrum alibi vbi dicet Tityre coge pe
cus:& iterū Tityre dū redeo (breuis eſt via)
An tityrꝰ paſce capellas : tamē hic maximopere reſpi-
ſemper cit ad etymologiam quã diximus:non enim
Maronē mercēnarij:ſed eiꝰ q in ꝓpria poſſeſſione re-
hic ſigni- cubet ſignificationē habet . Nã vt ſeruiꝰ di-
ficet. cit Tityrū ꝓ Vergilio accipiemꝰ nō vbiq;:

Meliboeū Corneliū Gallū:qui admiraẽ ꝙ Vergilius ſolꝰ
agros retinuerit.Patulæ:apertæ & late patētis. Patulum Patulus
bouē Plautus appellabat cuiꝰ cornua diuerſe ac late pate
rēt:vt Feſtus edocet.Recubans/iacens:quieſcens: iacens
aūt ſemi ſupinus/ſedens intelligendum;qua quidē voce
magnam Tityri ſecuritatē.& requiem innuit:Cū iaceret
omni ſpreto timore.Sub tegmine ſub vmbra . hinc ait
poſtea. Tu Tityre lentꝰ in vmbra.Fagi:phagos gręce la- Phagus
tine vorax dicit:phago autem comedo.Hinc fagus: vel
phagus arbor glandifera:ꝙ olim glandibus veſcerētur.
Non tamē ab re hic ſub tegmine fagi inqt.nã & in agris
Maronis fagus erat:vt patet ęgloga nona . Silueſtrē mu- Muſa.
ſam:ruſticū carmē:muſa enim cãtus dicitur/muſizo can
tu contendo Tenui auena:ſubtili calamo:aut fiſtula vel
ſtipula ꝑ quod gracile dicēdi genus oſtendit. Meditaris:
meditãdo canis/exponis/exerces.Nos patrię fines.Nos
patriã fugimus:anaphora eſt.i relatio:de qua legito no- Patria
ſtrum carmen de figuris . Dulcia arua.Oui.li.i.de ponto dulcis
ait.Neſcio qua natale ſolū dulcedine cūctos Ducit:& im
memores nō ſinit eſſe ſui.Nos patriam fugi.Præ dolore
idē ſæpiꝰ repetit.Lentus: ſecurus & ocioſus authore No
nio.Amaryllida:a tertia Theocriti ęgloga ſumptum no
mē & argumentū:eſt enim ibi:Canto ego blãditias: ſteri
leſq; amaryllida ſyluę.Recinūt.Amarigma autem ſplen
dor dicitur.Amariſſo luceo:Reſonare:ꝑ echo.ſ.echeo.n.
reſono dicitur.Echo ſonus. Oui.lib.iij.metamor. ſcribit Echo.
Echo nymphã fuiſſe:reſtitiſſeq; ei vocē ſolum &oſſa:oſ-
ſaq; lapidis figurã traxiſſe:vocē manere:qua ſyluis latet
omnibuſq; auditur.nã ſonus eſt qui viuit in illa.

ſed vbi ratio exigit:Probus quoq; dicit Tityrū eſſe Maronem:& Melibeū Cornelium gallū. Cur autem
non ſemper:manifeſta videtur quibuſdã ratio quia cū ſe in fine Georgicon in audaci iuuenta dicat Bu
colica ſcripſiſſe:nō conuenit inquiunt eius perſone quod dicet:Cãdidior poſtq̃ tondenti barba cadebat:
& iterum fortunate ſenex &c.At ſi percūcteris quomodo excuſetur ea confuſio perſonarum ſub vno no
mine: dicãt patris & filij:quibus vnū fuit nomen(quia vterq; Maro dicebatur)quodãmodo vnã eſſe ꝑ-
ſonam:vnde fictione iuris nō aditam ſed continuatã in filio dicimus poſſeſſionē.Patri ergo per interceſ
ſionē filij reſtituta eſt poſſeſſio.Eſt & alia inquiunt cur non ſemꝑ ſe per Tityrum ſignificet ratio: ne vi-
delicet hiſtoriã omnino contexere videatur.ſed vt ſuis locis declarabimus.Tityrus hic vbiq; Vergiliū
Tu recu- ſignificat nec eius barba dicitur candidior:nec ipſe tūc ſenex.Tu aūt pronomen nunc recte exprimit vbi
bans excludit quia nos patriã fugimus.Patulū quoq; plus eſt q̃ patens vt in regulis dicam. Recubans autem
Cubo. ſibi indulgentē ac plane ſecurū notat:nã recubans quodãmodo ꝓſtratus eſt in molli videlicet ſtrato:vñ
in euãgelio de triclinio diciẽ.Amant primos recubitus.Notū eſt quia cubo in cōpoſitione ſi in aſſumat
In. Sub. fiat tertie.ſi nō:maneat prime vt incumbere & recubare.Sub tegmine.Signanter dicit ſub tegmine & in
Tegmen. vmbra:nam nō erat in tegmine:hoc eſt in cōtextu ramorum fagi ſed ſub ipſo:erat tamen in vmbra que
ipſum cōtinebat.Tegmen a tegendo diciẽ:in quo vocabulo tutela denotaẽ.Fagi manifeſta eſt ſignifica-
Fagus tio.nam vt Seruius dicit apo tu phagin.id eſt a comedendo deduciẽ.vnde & φαγοσ hoc eſt phagos vo-
rax dicitur.grece autē φηγοσ diciẽ phagus.atq; ita ſcribereẽ per ph.Eſt autē arbor glandifera: glandibus
aūt priſca etas veſcebatur:vnde bene agrorū huberū poſſeſſionem ſignificat.Et bene diciẽ ſub fago re-
Silueſtris. cubare quia:egloga nona dicitur in agro Maronis eſſe his verbis.Vſq; ad aquã & veteris iam fracta ca-
Tenuis. cumina fagi.Omnia carminibus veſtrū ſeruaſſe Menalcã.Silueſtrem muſam ſecūdū interꝑtes dicit ruſti
Auena cum carmen.Tenui autē auena.i.gracili culmo aut calamo vt fiſtula vel ſtipula ꝑ quod inquit Manci-
Silueſter nellus:gracile dicēdi genus oſtendit.Sed mihi etiam aliud ſignificat.Nã ſilueſtre diciẽ a ſilua:ſilua autē
Silua. a ſilendo.vnde horatius in carminibus triſſyllabum fecit dicēdo ſilue per u & e diuiſa:ſiue ab hyle que
Sylua. diciẽ informis materia ac prima rerū congeries:vnde ad magnū ociū pertinet meditari muſam ſilueſtrē
Tenue. i.cantilenã ad voluptatē propriam more auicularū nō captantiū cuiuſuis gratiã:vtpote in ſiluis ſibi cō
Subtile cinentiū.Nec pondere caret ꝙ dicit tenui auena.Nã vt landinus inquit tenue diſtat a ſubtili. Tenue em̄
Auena. diminutionē rei vt plurimū notat:vnde eſt. Tenuis vbi argilla & tenue argentū veneq; ſecūde.hinc at-
Aeglog. tenuo & extenuo.Nec habet laudē niſi illa diminutio ſit ex vſu. Sicut velleraq; vt folijs depectant te-
.v.& Ge- nuia feres:vellera tenuia ad laudē dixit Subtile vero acuitatē habet.Et ita laudaẽ ſubtile ingeniū:tenue
or.i. vituperatur hoc ille.Paſſim apud Ciceronem:tenuē conditionē & facultatem pro modica & exili inue-
nies:Eſt autem proprie deductum:nec corpulentum aut denſum vnde hic ad delicias Tityri oſtēdendas
non parū facit:quippe qui non cōtentus eſt vulgari ac rudi auena.verū tenui ac delicata amice cantile-
nam cecinit.Et ſi omnia perſequi non vererer:dicerem auene quoq; mentionem nō incaſſum fieri:nã cū
graues authores ab auiditate dictã velint vel ꝙ auide veniat:vnde eſt Grãdia ſepe quibus mãdauimꝰ
ordea ſulcis:Infelix loliū & ſteriles dominantur auene.Et alibi:Interq; nitentia culta.Infelix lolium &c.
vel ꝙ auide abſumatur poteſt nōnihil ad auiditatem canentis facere:ſed illud maxime ꝙ quibus alij ad
neceſſitatē vtantur.ipſe fruaẽ:Plus vero momēti habet ꝙ dicit meditaris. Nã licet ſecundū.Vallenſem
id verbum ſignificet exercere & ad corpus magis q̃ ad animū pertineat:tota tñ latinorū manus fere ad
animū transfert:vnde ſunt quas vulgo meditatiōes vocamus.Non ergo curis diſtractus preter opinio-
nem in cantilenam forte vt fit prorumpit.ſed totus in eis verſatus cantationibus indulget . Omnia igiẽ
Tityrum reſpicientia ad ſecuritatem ac delicias eius pertinent.In qua re oſtenditur pondus beneficij ab
Auguſto impenſi:preſertim cum ſine eo miſer & ꝓfugus ſit:qui nunc delitijs affluit vnde ſicut authore
Donato

Donato ad pondus ſpectat beneficij:quod Simo Terentianus dicit. Feci ex ſeruo vt eſſes libertus mihi (in eo enim duplicis beneficij & ablate ſeruitutis & collate libertatis ſit mentio) ita hic quoq; multum elucet magnitudo beneficij cum eo ablato vt Melibeus miſertimus ſit:ſicut ingeniorum fons & princeps Homerus:vt Achilis virtutem greci agnoſcāt:docet ꝙ eo ob iram immiſſam a bello ceſſante greci vincerent̄:qui eo belligerante victores fuerant. Omnia preterea que Melibeum concernunt pathos habent & ad cōmiſerationem faciunt. Primo quia dicit Nos:hoc enim excluſiuū eſt:& q̄uis in prima perſona liceat cuiuis vni de ſe ſolo pluratiue loqui:tamē vim habet ꝙ cū vnus videlicet Tityrus maneat: plures fugiant. Et quē non moueat ꝙ dicit ſe linquere nō ſolum mediū tractum ſed fines:nec cuiuſlibet regionis:ſed patrie:quippe in qua natus ſit:vnde caueat adoleſcens ne patriam pro regione ponat dicēdo regem aut principem multas habere patrias:cum vnam tantum habeat:q̄ dulce aūt ſit natale ſolum Ouidius alijq; non pauci ſatis oſtendunt cū nemo non ſentiat:verbum tñ Ouidianum de ponto eſt. Neſcio qua natale ſolū dulcedine cunctos ducit:& imemores non ſinit eſſe ſui. Mirā autē vim habet ſummamq; contentionem quod dicit:& dulcia linquimus arua. Nam ſi aruū ab arando dictum eſt vt Varro aſſerit:eo ꝙ arando vomer ſuſtulit ſulcos:idigniſſimū eſt ꝙ aruo ſuo expellatur:cū Tityrus ſub fago recubet cuius fructus ſponte naſcitur. Auxeſis aūt eſt cum dicit Nos patriam fugimus:quia plus eſt fugere q̄ linquere patriam. Non fugim⁹ enim niſi coacti & fugati:linquimus aūt ēt ſponte atq; vltro interdum. Sed ad contentionē pertinet quod ſubdit:tu lentus in vmbra. qui enim fugit preceps ruit:cui cōtrarium facit lentus:qui dicitur authore Nonio Marcello ſecurus & ocioſus:ſed proprie is eſt:cui membra ſunt laxa & animi reſides & ſegnes. Ocij vero indicium eſt ſummum:ꝙ docet ſiluas:nec quālibet rē ſed reſonare amaryllida.i.amicam eius vrbanam quam iam Rome delegerat:que interꝑtari poteſt ſplēdida ac lucens vt latius dicam illic. Poſtq̄ nos amaryllis habet. Seruius argute dicit melius eſſe intelligere ſimpliciter Tityron canere carmē cōpoſitū de amica q̄ allegorice carmen de Roma:quod ſic tñ accipio:vt ꝑ amaryllida amicam quā Rome amare ceperat itelligam:quia dicturus eſt:poſtq̄ nos amaryllis habet &c. verū dicendum eſt notos eſſe Melibeo quos iam Rome occepat amores atq; ita tanq̄ ad eū qui vtrāq; amicā norat dicere. Poſtq̄ nos &c. Eſt aūt actūs more grecanicarū dictionū format⁹:hec amaryllis huius amaryllidos hanc amaryllida. Verū quia iuuenturi hanc operā precipue nauamus:cui non parū cōmodi accedet:ſi ex latinorum poetarū doctiſſimo:latinā linguā didicerit:cōſtitui pro locorū captu atq; oportunitate regulas grāmaticales:cū ex textu tum ex cōmentarijs colligere atq; adeo in principio:vt hubertatē poete noſcant feruorēq; ſuū expleant:decē collegero. quarū prima eſt. In proprijs nominibus ad placitū fingendis habēdus eſt ſcripturo delectus vt eorū ſignificatio rei quā dictur⁹ eſt cōgruat ſicut in hac egloga Tityri Melibei. Amaryllidos & galathee. Apud comicū Pamphili & Glycerij. Secūda. Proprij nominis in equali expreſſio beniuolentie indiciū eſt:in inferiore ac vilis officij viro et bñficiētie:in maiore & amplis honoribus ꝑdito contēptus. Cū ergo hic equalē cōpellet beneuolentie eſt qđ dicit Tityre tu &c. Cōtra q ſeruū/lenonē/tortorē/furē/adulterū/ſacrilegū/ſiccariū/aut ſimilē officij nomine:pontificē ſummū aut epm:imperatorē: ac regem ſeu alium nō parue dignitatis virū proprio nomine ſiue dignitatis expreſſione cōpellauerit:iniurius cenſebitur. Tertia. Vocandi caſus pro affectione nūc principio nūc Paulo inferiori loco congruunt:at extremū in carmine reſpuūt:bñ ergo dicit Tityre tu patule &c. Quarta Quia in verbis prime vel ſecunde ꝑſone certū intelligit̄ ſuppoſitū:nō opportet nec decet ipſum exꝑſſum. niſi emphaticos aut ꝑ contentionē loquaris:ſicut hic loquitur vt docui. Quinta. Participia ꝑſentis tēporis licet in nomina migrent:tamē preſentis ſignificatiōis notā retinēt:quo circa extēporaneam cōnotāt qualitatem:cū verbalia que aptitudinem inuunt:cōnaturalem ac perpetuā ſignificēt: vnde ſicut timens:audens:frigens:patens & ſimilia ꝓ tpe quo enunciant̄ intelligunt̄:ita timidus:audax: frigidus:patulus:perpetuā (vt dicunt) paſſionē indicant. Sexta. Re ꝑpoſitiua particula cū dictionibus ad velamē aut clauſurā ꝑtinētibus contrarium importat:cū reliquis fere iteratione. Exēplum prioris:vt reuelo:reſero retexo. Secūdorum vt hic recubo:quod eſt quaſi corpus inclinatum reſupinū facio. Eſt quoq; vt Vallenſis docet vbi re quodāmodo vacat. vt pote vbi dictio ex ea cōpoſita ꝓ ſimplici vſurpatur: vt redire & reuerti:pro ire & verti. Memineris aūt ꝙ cubo m litterā recipiēs in cōpoſitione fit tertie iflexionis:ſine qua manet prime:vt iā prius tetigimus. Addere poſſumus licet i ſupino cubitū faciat:verbale tñ nō eſſe cubitio ſed cubatio:in tor tñ format̄ incubitor & incubator:quorū poſteriore vſus eſt Macrobius in de ſomno Scipionis. Septima. Sub quādo ſignificat tendere in locū aut vergere in tps actō qdē ꝑconſtruit̄:ſed qñ quietē aut imutationē notat ablatiuo tūc ornate qñ rē ſuperiorē ſignificat. Qui ergo dicet oculoſq; ſub aſtra tenebat.i.aſtra verſus aut in aſtra tendentes:& ſub luce exportant calathis:& ſub nocte cura recurſat.i. tpe vergēte in lucem & noctē:aut paulo ante lucē & noctē:bñ hic dicit recubās ſub tegmine fagi:quia & quietē & rē ſuperiorē cōnotat. Octaua. Ablatiuus inſtrumētalis cū prepoſitionē que comitem aūt comitantiā importat omnino refugit:quocirca ſeptim⁹ caſus appellari ſolet. Licet ergo latine dixeris:rex cū toto aſtantiū cetu reſpexit me/cū dira truculentia:non tamen cū truculentis oculis. vnde hic latine dicit̄ tenui meditaris auena:quod non expones.i.cū tenui &c. Nona. Verba abſoluta ad ſenſum ꝑtinētia preter cetera paſſim a poetis:& nōnunq̄ ab oratorib⁹ cū actō cōſtruunt̄:vt primo eneidos. Nāq; haud tibi vultus mortalis:nec vox hominē ſonat. Et apud Horatiū li.i.ſermonū. Ingeniū cui ſit cui mēs diuinior atq; os magna ſonaturū:des nominis huius honorē. Sic dicūt ſapit hereſim redolet vetuſtatem: & hic doces ſiluas reſonare amaryllida.i.referre ꝑ echo. vt in expoſitionib⁹ dictū eſt. Dixi ꝑter cetera. Nā & alia abſoluta videntur interdū cū accuſatiuis cōſtrui:vt apud Iuuenalē. Satyra.ij. Qui curios ſimulāt: & bacchanalia viuūt:vbi qdā malūt bacchanalia aduerbium cēſere. aut nomē ꝓ aduerbio poſitū vt ſit bacchanalia ꝓ bacchanaliter. Sicut apud flaccū magna ſonaturū ꝓ magne aut magna voce. Verū nullū verbū (vt inquiūt) tā abſolutū eſt quin regat actm̄ ꝓportionabilis ſignificatiōis:itaq; paſſim reperim⁹: viuo vitam erūnoſam:curro curſum inſtitutū. Verū ab ijs que mere trāſſumunt̄ abſtinēdū eſt oratori. nō igitur dices Paſtor Corydon ardebat alexim:vt in ſequentibus dicet̄. ad principiū ſecunde egloge:q̄uis paſſim reperias hoc loquendi genus hic illā deperit.i.ꝑdite amat queādmodū ēt Comicus aliqñ locutus reperit̄. verū ne ꝓlixior ſim:his ī mediū adductis alijs ſupſedeo. Decima. Noīa a grecis deducta genitiuos creſcētes in os mittētia:accuſatiuū fere ſingularē in a pluralē in as correptā mittūt:in is aūt nō creſcētia aut nō ſemꝑ creſcētia & genitiuū in is mittētia pro quāto non creſcunt accuſatiuum ſingularem in im vel in mittunt. vt Amaryllis Amaryllidos amaryllida &c. daphnis daphnis daphnin. Id autem fere vſu

Nos. Patriæ fines. Arua. Fugere. Lentus. Regulæ grāmaticales atq; rhetoricæ.

Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta. Septima. Octaua. Nona. Decima.

venit vt que in accuſatiuo ſingulati im habeant pluralem genitiuum in ium & accuſatiuum in is mit-
tant etiam latine.vt alibi dicendum erit.poſſem longe plures q̄ dictiones ſint regulas colligere ſed his
modo contenti ſumus.

ASECN

O MELIBEE deus &c. Tityrus videns
Melibeū profugū tantopere de tranqllitate
ac ocio ſuo ſtupentē:qd miraris inquit Meli
bee ocia mea? ſi neſcis.de⁹ nobis hec ocia fe
cit:quaſi dicat mirandum quidem eſſet ſi hu
manis opibus parta forēt:ſed deus longe ma
iora conferre poſſet.verum : quia de Ceſare
Auguſto loquitur : eumq; adhuc viuentem
deum vocat:quaſi remordenti cōſcientie re-
ſpondet ac dicit:bn̄ dixi ꝙ deus fecerit:nāq;
ille qui fecit erit mihi ſemper deus:illiq; no
uas aras conſtituā & eas ſacrificijs imbuam:
quod quia confidentius viſus eſt dicere:aut
potius quia auidius potuit Melibeus percū-
ctatus videri(nam qui multa percunctantur
aut ſecreta reuelare volunt vnde eſt illud pri
mo epiſtolarum Horatij.Percunctatorem fu
gito nam garrulus idem eſt.aut quippiā fu-
rari vt author eſt in trinummo Plautus:aut
ceſſitantes & nimium curioſi ſunt.vt atteſta
tur i heauton.Terēti⁹:aut alterius ſaluti in-
uident vt hic innuitur) ideo ſubdit.Nō eq-
dem inuideo:hoc eſt non ideo id percuncta-
tus ſum quaſi proſperitati tue inuideam Ti
tyre:ſed miror magis vnde cā nactus ſis : cū
tanta turba vndiq; in totis agris fiat & tam
vehemēs vt cōpulſus ſim fetus capelle mee
in ſilice dereliquiſſe:eamq; infeliciter duce-
re:ſed tamē q̄uis nulla mihi ſpes ſalutis ſit:
aut q̄uis deo authore te credam ocia iſta na
ctum da.i.fac nos intelligere Tityre qui ſit

Ordo.

iſte deus.Ordo eſt.O Melibee.q.d.ne mire-
ris amice qa deus fecit nobis hec ocia.i.hāc
vacatiōem a curis & negocijs.Dico ſubaudi
de⁹:nāq; ille.ſcilicet qui fecit nobis hec ocia
erit mihi ideſt reputabitur a me : ſemp ideſt
q̄diu viuam:deus:tener ideſt mollis & deli-
catus agnus:ab ouilibus noſtris ideſt excer-
ptus ex caulis & ouilibus noſtris imbuet.id
eſt ſanguine ſuo ad primam tincturam dan-
dam reſperget ſepe aram illius.i.i honorem
illius extructam.Ille ſcilicet deus (videlicet
Ceſar Auguſtus ſed hoc non expreſſit) per-
miſit meas boues.i.vaccas & iuuencas:erra-
re.i.diuagari libere & ſecure paſcendo vt.i.
quemadmodum cernis:& permiſit ipſum.i.
me ludere.i.facili & iocoſo carmine conſeq

Equidē

que.i.q̄cūq;:aut ea que vellem calamo agre
ſti.ideſt vena ruſtica:aut ſiſtula inculta & ru
di.Reſpōdet Melibeus.Equidem.i.ego qui-
dem(Sic enim ſemper a Vergilio accipitur)
hoc eſt certe:ego non inuideo.ſ. proſperita-
ti tue.q.d.non ideo quero ac ſi dicat:nō per-
cūctor id ex inuidia:ſed miror magis:nā tur
bat̄.i.turbatio fit omnibus vndiq;.i.ex om-
ni parte totis agris ideſt per totos agros:vſq;
adeo ideſt vſq; ad id aut intantum vt.ſ.poſ-
ſem admirari te tantū ocij agitare.En.i.vide
enim.q.d.ſi vis ſcire quāta ſit vis perturba-
tionis : vide quia ipſe.i.ego exiſtens eger.i.
iniquo & meſto animo multumq; cruciato:
ago.i.celeriter impello: protenus.i. porrote-
nus:hoc ad extremas vſq; oras & q̄ longiſſi
me effugere poſſum/capellas.i.capras meas:
ſed diminutiuo vtitur forte ad modeſtiam:
& o Tityre ego duco ideſt leuiter mino etiā
vix.ideſt cum difficultate : hanc.ſ.capellam
(monſtrat enim eam) duco autem eam:quia
vix ingredi poteſt:nāq; pro quia.ipſa c oni-
xa ideſt

O melibœe:deus nobis hæc ocia fecit. TI.
Namq; erit ille mihi ſemper deus.illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues (vt cernis) & ipſum
Ludere:quæ vellem calamo permiſit agreſti.
Nō eqdē iuideo:miror magis:vndiq; totis Me.
Vſq; adeo turbatur agris:en ipſe capellas
Protenus æger ago.hanc etiā vix Tityre duco.
Hic inter denſas corylos modo nāq; gemellos
Spē gregis ah ſilice in nuda cōnixa reliquit.
Sæpe malū hoc nobis (ſi mens nō læua fuiſſet)
De cœlo tactas memini predicere quercus.
Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen iſte deus qui ſit da Tityre nobis.

Sunt qui turba-
mur legē
dum cen
ſeant.

SER.

Namq; erit ille mihi ſemp de⁹.Iteratio excludit adu-
lationis colorem.Semper:& dū viuit & poſt mortē.alij
enim imperatores poſt mortē inter deos referuntur.Au
guſtus autem tēpla viuus meruit.Ho.Preſenti tibi ma-
turos largimur honores : Iurandaſq; tuum per nomē po
nimus aras:Sic Lucan⁹ de.Nerone:Sed mihi iam nomē
es.Imbuet:imbure ꝓprie eſt inchoare & initiare.Cur er

Imbuere

go eādem rem ſæpe inchoat. Quia ſepe paſcua mutant
paſtores:vnde toties aras imbuunt quoties paſcua mu-
tant.Sed etiā apud maiores imbuere eſt perfūdere:& ma
defacere.Ergo abſolute poſſumus dicere ſæpe perfundet
Errare.paſci.vt Mille mæ ſiculis errāt in mōtibus agnæ

Errare.

Ludere ſcribere .vt Carmina qui luſi paſtorū : Calamo:

Ludere.

ruſtico ſtilo vt ſupra tenui muſa.Nō inuideo:ne frequēs
interrogatio fortaſſe ex iuidia poti⁹ q̄ ex admiratiōe eſ-
ſe videat̄.Turbatur:turbamur ſine diſcretione culpe vel
meriti.& iuidioſe tempora Augu.latēter carpit.Turba-

Imperſo-
nale.

tur autem eſt imperſonale:quod ad omnes ptinet.Nam
mantuanoꝶ fuerat communis expulſio.Si turbamur le-

Protenus

gas ad paucos videt̄ ptinere.Protenus:Porrotenus.lon-
ge a finib⁹ :hinc paulo poſt At nos hinc alijs ſitiētes ibi

Aeger.

mus.Aeger corpore & animo.Spē gregis:ſcilicet marem
& foeminam.in vtroq; enim ſexu repatio gregis cōſtat.
Ah.ſcilicet in nuda . ideo dolet quia ſolēt herbas ſubſter
nere.Cōnixa pro enixa.Hiatus enim cauſa mutauit præ
poſitionē:vt eſt ſecludite pro excludite.Læua:ſtulta cō-
traria.ſenſus eſt perdituros nos quādoq; agros res māife
ſta prædicebat:ſed nos intelligere nequim⁹ De cœlo ta.
recte compoſitum augurium.Nam quercus in tutela Io
uis eſt:ſed prisci illius glande veſcebant̄.Tactas:leuiter
fulminatas. Cice.Tactus etiā ille qui hanc vrbem condi
dit Romulus:ſignificat motu imperatorū poſſe agros eo
rū perire in quibus fulminatæ ſunt arbores.Nā agri cau
ſa victus ſunt vt olim quercus. Tactas tēporale indicat
fore damnū qualiter patiunt̄ arbores leuiter fulminatæ
Predicere:preloqui:quoniā manifeſtum erat augurium
Da:dic.Sic cōtra:Accipe nunc danaum.i.audi.

Do.
MAN.
O

OMelibœe:eſt hoc loco o admirādi aduerbiū:ſeu ma
uis iteriectio.vtrūq; enim dici pōt:vt Priſ.lib.decimo-
quinto docuit:Melius tamē interiectio dicetur:ea enim
ſola animi affectus exprimit : vt donatus etiam ſcribit
Ad mirabatur autem Tityrus ꝙ ille dixerat . Nos pa-
triā fugimus:tu Tityre lentus ī vmbra &c.eſt ergo cū ad
miratione legendū.Deus.auguſtum intelligit.cui Sueto
nio teſte etiā viuenti prouinciarū quoq; pleræq; tēpla &
aras:

aras:ludos quoq; q̃nquennales pene oppidatim cōſtitue
rūt de quo & latius æegloga quarta.Hæc ocia fecit:Pol
lionis enim vari & Galli gratia Maroni Auguſt⁹ agrum
Ocia. reddiderat:vt oſtēdim⁹. Ocia:quietē & ſecuritatem.Eſt
ociū ꝓprie vacatio a labore:cui⁹ cōtrariū eſt negocium
Namq; certe.Semp.& ante & poſt mortē.Imbuet: ꝑfun
det inficiet:madefaciet:maculabit.Ouilib⁹:ouiū caulis
& ſeptis.Ille meas.Auguſti in ſe beneficia memorat.Er
rare:vagari ac paſci:qua voce etiam ſine Paſtore tutas
Ludere. eſſe oſtendit.Ludere:id ſignificat verſibus ſcribere: ſed
non fere niſi opuſculis:qualia ſunt epigrammata:& hec
opuſcula dicuntur:luſus:Calamo agreſti:ruſtica fiſtula:
ruſtica enim hic tractat.Nō equi.inui.ſuſpitionē tollit:
quo ſe Tityri ocio nō dolere:ſed potius letari oſtendat.
Protenus Vſq; adeo:in tātū.Turbat:turbatio fit. Protenus p e ſcri
bito : id eſt a longe : ſeu longe finibus . Protenus enim
aduerbium locale eſt : id eſt porrotenus . protinus per i
aduerbium eſt temporale.ideſt ſtatim:author eſt Caper.
Aeger:per id quoq; pathos.i.paſſio clades & affectio au
getur.Hic inter:ordo eſt modo namq; hic inter denſas
corylos cōnixa ah ſilice in nuda reliquit:gemellos appo
ſitio:ſpem gregis.i.marē & fœminā:Ah ſilice in nuda.
Corylus. i.ſine folijs & virgultis cū affectu ꝓnunciādū. Corylos:
corylus arbor eſt ꝓducēs nuces.q̃ auelanæ vel p̄neſtinæ
dicuntur quas græci ponticas vocāt. Dū vnaquæq; na
tio indit his nucibus nomen ex loco in quo naſcuntur
Germini. copioſiores:author eſt Macrobi⁹ li.iij.Sat.Gemellos : di
cunt gemini ex vno vtero & vno die editi:vt Marcell⁹
ait:Philoſoph⁹ vo li.vij.de hiſto.aīaliū ſcribit.In gene
re certe humāo paucos gemīos ſeruari/ſi aliter mas ſit:
alter fœmina.Connixa:partu ſoluta.Sepe malum :quod
dicit Tityrus non fabula eſt.nam poſt Iulij Cæſaris mor
tem prodigia fuere q̄ plurima inter que continua fulmi
na in templis ſtatuiſq; deciderūt:vt etiam Appianus li.
iiij. oſtendit.& nos latiſſime in commentario ſecunde
odes Hora. quem iā parauimus & edemus:dictauimus.
Si. Si:ideſt vtinam.eſt enim hoc loco optandi aduerbium:
vt lib.æne.vi.Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus
Oſtendat &c.Leua.i.aduerſa authore Nonio. dicit autē
aduerſa mente futura mala dignoſcere nequiſſe. De cœ
lo tactas:quinq; ſignorum genera obſeruabāt augures.
Quercus ex cœlo ex auibus/ex tripodibus/ex quadrupedibus/
ex diris:author eſt Feſtus. De cœlo tactas.i.fulminatas:
quotiens enim quercus fulmine tangitur vt plurimum
malum portendit: quod etiam animaduerti:nam tacta
cuiuſdam quercu intra annum ille ſponſam amiſit : illa
enim alteri nupſit: vnde etiam duo interfecti :pluresq;
etiam carcere affecti ſunt.Sepe ſiniſtra caua : hic verſus
non omnibus textibus ineſt. plures enim antiquos vi
di:& illum ſummi pōtificis characteribus magnis:pro
fecto alienus eſt.Tamen aduertendum/cornicem vide
Cornix. re vnicam mali ominis eſſe : duas vero ominis boni.
quod quidem & legi & expertus ſum pluries.Ipſa adeo eſt
inauſpicatę garrulitatis :vt Plynius ſcribit.i. infelicis:
quaſi auſpicijs repugnantibus.Cice. autem lib.i.de di
Do. uinatione ſcribit coruum a dextra : a ſiniſtra cornicem
facere ratum.Da:dic.idem lib.v.Da nō indebita poſco.
regna meis fatis:latio conſidere teucros.

xa ideſt partu ſoluta . modo ideſt pauloante
reliquit gemellos.i.binos fetus vno ptū:ap
poſitorie ſpē gregis.i.maſculum & femellā:
vnde ſpes futuri gregis aut perpetuādi gre
gis:dependet:hic inter dēſas corylos.i.arbo
res nuculam ferentes(quā a loco vbi abūda
re ſolebat auellanam vocant)reliquit inq̃
eos.Ah dolentis interiectio(& cōgrue inte
riecta)quaſi non poſſit ruſticus id ſine ſuſpi
rio & gemitu meminiſſe(cū bōi paſtoris ſit
pecus fecundū vbi poſſit mollius fouere)in
nuda ſilice.cū frondes aut herbas ſubſterne
re ſoleat . Ego memini.i. memoria repeto:
quercus tactas de celo.i.ꝓſtratas aut afflatas
fulmine:ꝑdicere.i.q̄ predicebant ſup. fatis
nobis hoc malum.i.hāc fugā &hoc exilium
ſi mens nō fuiſſet leua.i.ſtulta & ſibi aduer
ſa:ſicut cōtra dexterū proſpeꝝ dicimus. vel
ſic.ſi.i.vtinā cū predicerēt mens non fuiſſet
leua.i.ſegnis & ignaua ad attēdendū : & cor
nix ſiniſtra.i.importuna volucris & malū
augurio ſuo pretendens predixit nobis hoc
malum:ab ilice.i.arbore illa glādifera caua.
Sed tamen.i.q̃uis mihi fugiendum ſit :aut
q̃uis non inuideam.da.i.dic: aut da intelli
gere nobis Tityre qui ſit iſte.i.tuus aut cui⁹
tu meminiſti deus. O varijs modis accipi ſo O
let:vnde ſunt plebei verſiculi.O ſtupet o du
bitat:vocat indignat:et optat.Clamat con
queritur velut exemplis reperitur. Stuporē
indicat hoc eſt admirationem vt o q̄ glori
fica luce coruſcas.Dubitationē vt apud Co
micum.o qui vocare:&.i.enei.O quā te me
morem virgo.vocat vt Huc ades o melibee
indignatur : vt o hominem ſceleſtum:ſed ſi
ſubticeatur o actus minorem excandeſcētiā
prenotaret vt author eſt Valla.Optat : vt o
michi tā longe maneat pars vltima vite Spi
ritus & q̄tū ſat erit tua dicere facta. Clamat
i.exclamat:vt o fortunati quorum iam me
nia ſurgūt: & o fortunatos nimium bona ſi
ſua norint Agricolas.Conqueritur:vt apud
Statiū in achilleide:O dolor o ſeri materno
in corde dolores. Hic ergo aut admirationē
importat:vt Mancinellus ſentit.cuius verba
ſunt:Eſt hoc loco o admirandi aduerbiū ſeu
mauis interiectio. Vtrūq; enim dici pōt : vt
Priſcianus li.xv.docuit.Melius tamen inte
riectio dicetur. Ea enim ſola animi affectus
exprimit vt Donatus etiam ſcribit.Admira
batur autem Tityrus q̄ ille dixerat. Nos pa
triam fugimus tu Tityre lentus &c.Eſt ergo
cum admiratione legēdum. Sic Mancinell⁹:
Landinus autem ſic:O Melibee hic ſermo fa
miliaris eſt & amicus:o vero non vocantis
eſt ſed plane letantis q̄ preter ſpem amicum
nihil tale expectans viderit. Et diſtingue o
Melibee:vt ſit ſalutantis & deinde adde.de⁹
nobis hec ocia fecit:vel ſi coniungis & con
tinua ſit oratio. O Melibee deus nobis hec
ocia fecit.erit o hominis admirantis magnitudinem beneficij in ſe a deo collati.hec ille.Mihi autem nō
videtur reſponſio Tityri ꝑ ſe ferre admirationem :nam et ipſe in hac egloga fatebitur ſe prius expulſum
fuiſſe poſſeſſionibus ſuis cum.ſ.Auguſtus dixerit:Paſcite vt ante boues pueri &c.Non ergo vero ſimi
le eſt mirari in alio quod ipſe paſſus ſit.Neq; vocantis rationem habet : nam ſi ſic diſtingueres viderētur
Tityrus cantilenis intentus nō animaduertiſſe preſentiam Melibei ſed eo viſo/dixiſſe o Melibee:at quō
tūc reſpondeat ad Melibei verba dicendo:deus nobis hec ocia fecit? Meo autem iudicio o hic commiſe
rantis & placide ad ſtuporem Melibei reſpondentis eſt: ſicut illic.O decus italie virgo quas dicere gra
tes.Quaſue referre parem.Senſus ergo eſt.O amice Melibee ne mireris tantopere ocia noſtra de⁹ nobis
hec ocia fecit.Deus vnde dicatur alibi dicemus:ne hic ꝓlixior ſim . Notum eſt eum de Auguſto loqui Deus.
vt recitat Seruius:cui addendum eſt quod affert Mancinellus:q̄ videlicet vt Suetonius author eſt:Au August⁹.
guſto viuenti prouinciarum plereq; templa & aras : ludos quoq; quinquennlaes pene oppidatim(id eſt
per ſingula oppida)conſtituerunt:de quo latius egloga quarta dicendum erit.nota eſt autē hiſtoria que

de ara celi:& de diua virgine a Sibilla Auguſto oſtenſa cum infante circunfertur:cui licet non omnia
quadrẽt aſtipulatur templum quod ſub are celi nomine Rome adhuc viſitur:& non futilis immo gra-
uiſſimns author Baptiſta Mantuanus id plane in parthenice maria conteſtans. Nobis ſecundum eos ꝗ
dicunt ſub Tityri nomine patrem & filium intelligi recte pluraliter dixerit:ſed vt in regulis dicemus
Hæc. licet cuiqꝫ de ſe vno pluraliter loqui. Hec:ideſt mea:Ad primam enim perſonam vt dicemus pertinet.
Ocia. Ocia ꝓprie ſunt vacatiões a negocio publico:vñ ſtudia litterarum & vacatiões poetice ac philoſophi-
ce ocia vocantur:Verum omnis ceſſatio ab negocio ocium dici poteſt:vt ocium ſit ſecura & tranquilla
requies:Sunt ergo ocia ſepe appetenda & bona:ceſſationes & vacationes priuationem notant:oſcitatio
Fecit. negligentiam & ignauiam vitioſam. Decenter autem dicit fecit:quia magis ad latinum morem dixe-
Semper. ris:feci tibi ocia aut poteſtatem ociandi ꝗ̃ dedi. Semper deus:& ante mortem & poſt mortem. ſic Serui
us & Mancinellus. Sed videant an decẽter. Nam ſi Romulum qui ĩter mortales conuerſatus pro deo ha
bitus non eſt:quidam tamen vt Liuius libro primo aſſerit:affirmabant e medio patrum viuum nõ obe
undo mortem ad celos tranſlatum. quod ꝗ̃uis verum non fuerit tamen creditum eſſe ab ijs qui Augu-
ſtum viuentem deum predicabant vero ſimile eſt:non videtur Tityrus ſenſiſſe ꝙ Auguſtus aliquando
moreretur. Quod tamen ſi ſenſiſſet temeritatis magne fuiſſet opinari ſe Auguſto ſuperuicturũ cũ Au-
guſtus tunc nondum vigeſimumquartum attigerat annum. Dic ergo ſemper:ideſt ꝗ̃diu viuam:aut to
Tener. to tempore vite mee. Aram etiam inferis:altare tantum ſuperis dabant vt alibi dicetur. Tener agn⁹. Ad Ara.
Agnus. laudem dicitur:ideſt molliculus & delicatulus. Agnum autem omnes predicant ab agnoſcendo dictũ ꝙ Altare.
Imbuo. balatu matrẽ agnoſcat. Imbuere eſt rei primã tincturam dare ac madefacere vt Horatius primo epiſto.
Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. vnde vt quidam ſentiunt iuuenes ſcholaſtici
ab ijs vnde primas inſtitutiões ac preceptiones habent imbui non inepte dicuntur. Sepe ergo agnus te-
ner imbuet illius aras:quia hoſtia ac victima ſanguinolentia aris a ſacrificantibus imponebantur et de
inde concremabañ. vnde diceñ quotãnis biſſenos cui noſtra dies altaria fumãt. Ille meas &c. docet cur ei
Boues. ſacrificaturus ſit:ob bñficia videlicet impẽſa Meas boues feminino genere dixit:quia ad vacas ſolum
Errare. modo refertur. Errare autem hic ad laudem ponitur:quia Armẽta ac pecora dum paſcuntur libere in cã
po pigui et amplo errant:id eſt vagantur huc illuc nullis limitibus coercita. Significat ergo magnitudi
nem agri reſtituti. Vt cernis. Bona parentheſis eſt que certitudinem rei ĩdicat. Ipſum:id eſt me vt in re- Ipſum.
gulis dicam. Ludere dicitur qui rem iocularem aut non apprime grauem carminibus proſequitur. vt ꝗ Ludere.
epigrãmata aut elegias aut tenuia opuſcula cõdunt:quia id facili vena:& nõ elaborata ſed ſeipſam qua Luſus.
ſi offerente minerua efficiunt. Vnde ea opuſcula etiam luſus dici ſolent & nonnunqꝫ nuge. Non ergo di
cemus in magnis operibus graues authores luſiſſe ſicut nec Liuium aut Saluſtium in hiſtoria:nec Cice-
ronẽ ĩ philippicis tuſculanis/ verrinis de re publica aut alijs magni ponderis operibus: ſicut Ouidium
in de amoribus. vnde in perſona eius dicitur. Ille ego qui fuerã tenerorum luſor amorum Ingenio pe-
rij Naſo poeta meo: et ſicut Horatium in quibuſdam odis vnde de ſe dicit Poſcimus ſi quid vacui ſub
vmbra luſimus tecum:Et ſicut poetã noſtrum hic vbi de amica cãtilenam meditabatur. & ĩ culice vbi
dicit Luſimus Octaui gracili modulante thalia. Atqꝫ vt araneoli tenuem formauimus orſum &c. Ma-
gna autem vis beneficij eſt in eo ꝙ tantam ſecuritatem contulerat vt luderet que vellet. Equidem vt di
xi apud Maronem ſemper in prima perſona dicitur:vnde compoſitum videtur ab ego & quidem. Alij Equidem
autem pro ſimplici etiam vſurpant vt ſi dicant:hoc equidem dixiſti:aut hoc equidem dixerunt: cum
vergilius diceret hoc quidem dixiſti. vel dixerunt:aut hoc equidem dixi. Vndiqꝫ totis vſqꝫ adeo tur- Vndiqꝫ
batur agris &c. Pulcherrima auxeſis & admiranda calamitatis accumulatio. nullum enim vocabulum Totus.
põdere vacat. Nam vndiqꝫ ſignificat ab omni parte:ne forte ab vna duntaxat periculum ingruiſſe pu- Quo.
tes. Totus ſignificat ſingulas partes agrorum ne quam quietã cenſeas. Vſqꝫ adeo ſignificat ĩtentionem Eo.
Vſqꝫ adeo. ne leuiter turbantũ iudicẽs. Nam ſicut quo ſolet poni pro eo quod eſt ad quid vel ad quod vt quoſqꝫ
vel vſquequo:vſqꝫ ad quid:ita eo ſolet poni pro id vt eo miſeriarũ deductus ſum id eſt ad id. vſqꝫ adeo
ergo eſt vſqꝫ ad id ad quod ſcilicet magnum eſt. hoc eſt valde & intantum. Turbatur autem vt in regu-
lis dicam quia imperſonale generalitatem habet:ne ipſe ſolus turbatus habeatur:Denotatur ergo vt lo
gice loquar quadruplex vniuerſalitas: prima ẽ ĩferẽtiũ qa vndiqꝫ:nõ.n. ꝑõt vn⁹ vndiqꝫ ĩfeſt⁹ eſſe. Scd'a
locorũ aut partiũ integraliũ:qa totis agris. Tertia qualitatũ:qa vſqꝫ adeo:quaſi dicat olbus modis Et
quarta eorum quibus turbatio infertur quia turbatur:ſcilicet ab omnibus: hoc eſt omnes deturbantur
agris ſuis. Quia tamen imperſonalia actiua exponi ſolent:Nebriſſeñ contendit nõ legendum turbatur
ſed turbamur. Capella diminutiuum eſt a capra. Nam er. ra. rum. vt Valla libro primo docet mutantur Capella.
ꝑ diminutionẽ in ell⁹ ella ellũ vt miſer miſera miſerũ. miſellus miſella miſellũ. liber libell⁹ capra capella
flagrũ flagellũ. Errant aũt ꝗ pro ſacello vſurpãt. Protenus ꝑ e ſcribendũ eſt & ſignificat porroten⁹ hoc
Proten⁹ a lõge aut in longum ſeu longinquum: & eſt aduerbiũ locale. Protinus aũt per i aduerbium eſt tpale:
Protinus id eſt ſtatim:vt author eſt caper Qui conſimile diſcrimen ponit inter quatenus & quatinus: ſed mihi
hoc diſcriminis videtur vt protenus & quatenus quaſi per appoſitionem dicantur:protinus & quatin⁹
Aeger. per compoſitionem Nam locorum & temporum aduerbia fere communia ſunt. Aeger: & ad animum
Ago. & ad corpus referri põt:& per id quoqꝫ pathos:id eſt vt dicunt paſſio ſeu affectio atqꝫ clades animi au-
Duco. getur. Agere eſt impellere vnde cogere componitur:& abigere atqꝫ abigeus qui furtim alterius pecus
abigit. Melibeus autem hic non abigit ſed agit:quia ſuum pecus. Verum proprie dixit ſe capellas vali-
das:videlicet agere:& paulo prius conixam. i. partu ſolutã ducere quod beniuolentie eſt & vltro ſequen
tis:vñ dicit Seneca. Ducunt volentẽ fata:nolentẽ trahũt. Hic iter &c. Hic oĩa quoqꝫ pathos habẽt: Pri
mo ꝙ hic:id eſt in conſpectu noſtro:nam res conſpecta plus mouet ꝗ̃ audita. Deinde ꝙ inter denſas co-
rylos:quaſi lupis expoſita. Tum qui modo id eſt paulo ante:vt recens caſus & preſentia eius dolorẽ au-
geat. Tum quia gemellos connixa:vt magis doleat & fetum derelictum eſſe:& matrem vexari. Tum
quia ſpem gregis:quia maſculum & femellam. & nouiſſimo quod ei maxime dolet quia in ſilice: vnde
interiectionem dolentis interſerit dicens ah ſilice in nuda. vbi duplex eſt dolendi ratio: & quia in ſili-
ce:lapide preduro:vnde. vi. enei. ꝗ̃ ſi dura ſilex aut ſtet marpeſia cautes. vbi ſicut hic feminino genere
protulit cum tñ poti⁹ ratio exigat maſculino enunciari:ſicut apud Iuuenalem:ſilicem que conterit atrũ
Silex. et in ſilice nuda:id eſt ſine frondibus aut virgultis aũt alio ſtramento. Corrilus eſt arbor producẽs nuces
que auellane vel preneſtine ab italis dicuntur:a grecis pontice: dum vnaqueqꝫ natio indit eis nucibus
nomen ex

nomē ex loco ī quo naſcunt̄ copioſiores:vt author eſt Macrobi⁹ ſaturnaliū.iij.Gemellos aūt bene dicit Corylus.
per diminutionem que tribus de cauſis adhiberi ſolet:aut modeſtie gratia vt ingeniolum meū:aut blan Gemelli.
dimenti vt apud Plautum.corculum animula &c.aut neceſſitate ob rei modum ac naturam:vt regulus. Diminu-
& puer bimul⁹.Hic autem ob hec omnia diminutiuo vti videri poteſt.Primo modeſtie gratia poſſeſſio tiua:
nes ſuas extenuās:ſicut prius capellas dixit: ſed meo iudicio id nō quadrat:nam qui commiſerationem
mereri volunt rem amiſſam non extenuant ſed ampliant:minus enim dolendū eſſet ſi periret res immi-
nuta. Secundo blandimenti cauſa quaſi dilectione quadam eos proſequeretur ob quod gemellos vo-
cet:ſicut pater filium puſillum authore Flacco pullum vocat. Tertio quia heduli recens nati omnes
parui ſunt:poteſt ętatis naturam exprimere ſicut que biennio adhuc parua ſunt bimula vocamus:et que
triennio trimula:et que quadriēnio quadrimula authore valleñ.Gemini autem dicuntur ex vno vtero Gemini
eodem die editi aut ſaltem ſimul geſtati vt Marcellus ait.Philoſophus vero libro ſeptimo.de natura ſeu Malum
hiſtoria naturali animalium ſcribit in genere humano paucos geminos ſeruari ſi alter mas ſit alter femi
na. Sepe malum hoc nobis &c.Hic Mancinellus:quod dicit(inquit)Tityrus fabula non eſt.Nā poſt
Iulij Ceſaris mortem prodigia fuere ꝙ plurima:inter que continua fulmina in templa ſtatuaſqꝫ decide-
runt vt etiam Appianus libro tertio . oſtendit : quam rem late exequitur Horatius lib.carminum pri-
mo:ode ſecunda dicens:Iam ſatis terris niuis atqꝫ dire:grandinis miſit pater et rubenti dextera ſacras ia-
culatus arces.Terruit vrbē:& author noſter ad finē primi Geor.dicens inter cetera.Non alias celo ceci-
derunt plura ſereno Fulgura &c. Malum autem hic incommodum & exturbationē vocat.Tactas querc⁹ Tactæ.
malum predicere bene docet Seruius:ſed latius Mancinellus dicens.Quinqꝫ ſignorum genera obſerua Quercus
bant augures ex celo/ex auibus/ex tripodibus ex quadrupedibus/ex diris/author eſt Feſtus.Tactas:id Auguri-
eſt fulminatas:quoties enim quercus fulmine tangitur vt plurimum malum portendit ſed potiſſimum bus ob-
agricolis propter glandem que frugem ſignificat.Si mens non leua &c.Si inquit Mancinellus:id eſt vti- ſeruata.
nam:Eſt enim hoc loco optandi aduerbium vt libro enei.ſexto.Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ra- Si.
mus Oſtendat. Poſſet tamen cōditionalem vim habere:vt ſit:ſatis quidem premoniti eramus ſi mens Læua
non leua fuiſſet.Leua:id eſt aduerſa authore Nonio:aut forte iners & non ſatis ſtrennua ad futurum ma- Cornix
lum attendendum:ſicut econtrario dexterum expedite ac fauſte operam nauans vocamus.Sepe ſiniſtra Ilex.
&c.Non omnibus textibus ineſt hic verſus:ſed quia appoſitus eſt:memineris videre cornicem vnicam
Numeri putatū eſſe mali ominis:binas vero boni.Ipſa autem eſt inauſpicate garrulitatis:vt Plinius ſcribit:id ē
mutatio. infelicis.Cicero antem libro primo de diuinatione ſcribit coruum a dextra:a ſiniſtra cornicem facere ra
Modeſtia tum:vnde hic ſiniſtra dicitur:quaſi vera malorum index.Ilex preterea arbor glandifera eſt:vnde eiuſdē
Humili- ominis cum quercu habetur dum fulminatur.Da Tityre.id eſt dic aut da(vt dicunt)nobis intelligere:ſi Da.
tas. cut quinto enei.da.(non indebita poſco Regna meis fatis)latio conſidere teucros.Et.iij.eiuſdem.Da ꝓ- accipere.
Ego me⁹ priam thimbree domū:da menia feſſis Nō enim domum ab Apolline petebat attribui ſed addici & ſi-
tu tuus: gnificari.vnde accipere eſt interdū capere ītellectū atqꝫ addiſcere:ſicut.ij.enei Accipe nūc danaum inſidi
Noſter. as & crimine ab vno diſce oēs :vbi & ponit̄ expoſitiue hoc eſt & diſce ꝓ id eſt diſce.Sic Saluſtius.vrbē
Veſter. Romā ſicuti accepimus ab initio cōdidere Troiani:Qui ſit nō qs ſit fere textus habet: eſſet aūt ſibilus
Nr̄as & ſi legat̄ qs ſit quem poeta nimirum vitauit.Sed forte dum manifeſta explicatione rerū prodeſſe ac pla-
veſtras. cere ſtudeo:prolixitate diſplicebo.Addam tñ pubi imperite regulas quaſdā precipue de pronominib⁹.
Hic. Quarū prima eſt. Licet modeſtie grā cuiuis vni de ſe nūc ſingularit̄ nūc pluralr̄ nūc vtroqꝫ mō ī prima Regulæ
Iſte. perſona loqui:in ſecunda non licet.vnde hic Tityrus de ſe dicit prius nobis et poſtea mihi:vt deus no- puerorū.
Ille. bis hec ocia fecit. Nanqꝫ erit ille mihi ſemper deus. Item prius noſtris & poſtea meas: videlicet. Sepe Prima
Ipſe. tener noſtris ab ouilibus.Et ille meas &c.Dixi gratia modeſtie(quam nunc humilitatem vocant : cum
Ille. humilitas ꝓprie ſit abiectio quedam ab humo dicta)quia cum quis de ſe pluraliter loquitur ſignificat
Iſte. ſe fretum ſuorum auxilio aut ſubſidio:quocirca principibus conuenit pluratiue loqui modeſtie gratia
Ipſe. quod animaduertētes imperiti potiſſimum in Gallica lingua putēt ſibi iniuriam fieri ſi vnitatis nume-
Imperſo- ro compellētur: cum tamen omnis latinorum conſuetudo in ſecunda perſona pluralem numerū ab vno
nalia. quacunqꝫ dignitate preditus ſit arceat.De qua re Sipontinus ſatis precepit.Verū quia diximus noſtris
Memini. plurale:& meas ſingulare:ne quis titubet ſit hec Secunda regula.Ego & meus Tu & tuus: ad ſingulos ꝑ Secunda.
tinent:noſter & veſter noſtras & veſtras ad plures.ſed vt dixi noſter & noſtras ad ſingulos retorquentur
Tertia regula.Hic & omnia auerbia ab eo deducta vt hic hinc huc hac horſum ad primam perſonam Tertia.
pertinent:iſte & eius aduerbia ad ſecundam.Ille ad tertiam.diſtantem:ſcilicet aut re aut fictione & ab
eo qui loquitur & ab eo ad quem loquitur.Vnde hec ocia:id eſt mea.nemo iſtinc huc venit:id eſt nemo
a te ad me venit.Huc ades ideſt ad me &c.Quarta.Ipſe(quod olim ipſus dicebatur) apud latinos & Quarta.
αυτος apud grecos trium perſonarum cenſentur quia ſine adiectione trium perſonarum verbis legitime
ſupponunt̄.Prime vt hic en ipſe capellas.Proten⁹ eger ago.Secunde vt vi.enei.Ipſa canas:id eſt tu.Ter-
tie:vt paulo inferius in hac egloga:ipſe te Tityre pinus.Ipſi te fontes ipſa hec arbuſta vocabant.Quin Quinta.
ta.Ille ſepe gloriā nobilitatis pre ſe fert:iſte contemptum ac vilitatem:ipſe cum emphaſi principatum.
Vt alexander ille macedo:id eſt notiſſimus. Quid petis iſtis:id eſt vilib⁹ & abiectis.Ioue miſſus ab ip-
ſo id eſt ab eo qui magnus eſt nec ab inferiore.Rex ipſe hoc ſcripſit:quod dicunt in propria perſona aut
propria manu.Cum autem dicit.Sed tamen iſte deus &c.non ad obiectionem ſed ad ſecundam perſonā Sexta.
pertinet Sexta. verba īperſonalia qa a ꝓprijs pſonis ſecludunt̄ ad generalitatē tranſeūt:vt hic turbatur:
ſcilicet ab omnibus.Et in principio ſermonū hora.Qui fit mecenas vt nemo &c.Septima q̄ eſt Agretij. Septima.
Memini me facere dicere debemus:nō memini me feciſſe.Nā memini ſermo eſt totus preteriti tēporis
qui ante factā rem in preſens reuocat:Etſi dixeris Memini me feciſſe:duo ꝓterita ſimul iunges. Cicero.
Memini Pamphilū libitanium mihi narrare ſolitū.Idem infra:Reſpōdi metello vt debui:& memini me
dicere.Terentius ego illam vidi virginē forma bona:memini videre.Vergilius.De celo tactas memi-
ni predicere quercus.Idē cantando ſolitum memini me condere ſoles.Idem memini aruncos ita ferre ſe-
nes.Et multis preterea in locis.Neqꝫ inuenit̄ vbi ab alijs magnis authoribus memini ita poſitum ſit vt
non addatur aut etiam aut aliquantus ſermo qui preſens tempus reſtituat:niſi vno in loco : & quaſi hoc
mirabile.Is aūt eſt Vergilij in Georgicis.Nanqꝫ ſub ebalie memini me turribus altis Coriciū vidiſſe ſe-
nem.Quod poete pro neceſſitate metri licuit vſurpare.Hec Agretius:qui addere potuiſſet illud Perſia-
num.Nec in precipiti ſomniaſſe parnaſo Memini.

ASCEn. VRBEM quam dicunt romam Melibee putaui &c. Aut ruſtica ſimplicitate aut quia in rem ſuam cōducere putabat interrogatus de deo Tityrus locum preſcribit: cuius preſcriptio poteſt eatenus ad inſtitutum eius cōducere quatenus vult cōuincere Auguſtum eſſe deum: nam ſicut de vrbe Roma nōdum viſa falſam opinionem habuerat credens eā vrbem: licet maximam cenſendam cum celum ſit: ita de Auguſto deceptus erat: credēs eum quidem principem ſed mortalem cum inter deos ſit collocandus. Dicit ergo. O melibee: ego ſtultus & temerarius rerum cenſor putaui Romam eſſe comparabilem mantue: ſaltem vt catuli comparātur canibus: videlicet grandibus: & hedi matribus: hoc eſt capris adultis: verum nulla fere eſt comparatio nā tanto alias vrbes excedit: quanto cupreſſi excedunt viburna: que ſunt humillima virgulta. Ad id Melibeus ignorās quo Tityrus pretēdebat: interrumpit ſermonem eius noua interrogatione dicens. Et que tanta cauſa fuit tibi videndi Romam? Reſpondet Tityrus ꝙ libertas que candidior: id eſt mūda ab omni inuidentium liuore illic conceſſa eſt: quam Mantue nanciſci non poterat. Itaqꝫ galatheam relinquens animum ad amaryllida conuerterat: quod & Melibeo innotuerat: vt ſequentia docebunt. hoc dicit.

Ordo. Ordo eſt. O Melibee: ego ſtultus. i. ruſticꝰ & rerū ignarus: aut nimium vrbi noſtre ſtudens & indulgens ac concedens: putaui vrbē quam dicunt Romam aut potius ſic: putaui Romam quam. ſ. fere omnes mortales dicūt vrbem: cum potius celum dici mereatur. eſſe ſup. ſimilem huic noſtre ſup. vrbi videlicet: quo. i. ad quam nos paſtores ſolemus depellere: id ē lacte abducere: hoc eſt raptos ab hubere matrum venales adigere: aut importare teneros fetus ouium id eſt agnos. Ego noram. i. nouerā ac arbitrabar (eſt enim imperfecti temporis a noui deductum) catulos eſſe ſup. ſic. i. in tali proportione: ſimiles. id eſt cōparabiles: canibus ſcilicet magnis: & hedos. i. teneros fetus caprarum eſſe ſup. ſimiles ſic. i. in tali proportiōe in qua Mantuam Rome ſimilem putaui matribus. i. capris ſeu capellis grandibus: & ego ſolebam componere id eſt conferre ad comparanda ſic paruis: id eſt cū paruis ſcilicet rebꝰ: magna. i. res magnas: hoc eſt putaui quidem Romam eſſe maiorē ciuitate noſtra. ſed tamē comparabilem illi: verum. i. ſed: hec. ſ. quā priorem dixi: hoc eſt Roma: extulit. i. extra tulit & leuauit ab extollo: caput ſupple. ſuū inter alias vrbes: tantum. i. in tantum quantum cupreſſi. i. arbores ille altiſſime ſolent ſup. extollere & efferre caput: inter viburna: id eſt frutices illos humillimos & maxime depreſſos: lenta: id eſt flexibiles & tenellos. Ad hoc addit Melibeꝰ & que tanta. i. tam efficax cauſa fuit tibi videndi. id eſt vt videre cuperes: Romam? vbi ex cōſuetudine loquentium vtitur &: nō em copulatiuā: ſed continuatiuā vim habet. Reſpondet aūt Tityrus. Libertas: id eſt vt libere in meis poſſeſſionibꝰ viuā fuit ſupple cauſa: que ſcilicet libertas: exiſtens candidior. i. fauorabilior & melior q̄ merueram: reſpexit q̄uis ſup. ſera. i. tarda. reſpexit tamen. i. miſeranter aſpexit me inertem. i. ſine arte & induſtria in patria vbi nulla libertatis habende ſpes erat immorātē: reſpexit dico Poſtq̄ barba ſup.

Vrbem quā dicūt romā melibœe putaui: TI.
Stultus ego huic nr̄æ ſimilē: quo ſæpe ſolemus
Paſtores ouium teneros depellere fœtus.
Sic canibꝰ catulos ſimiles: ſic matribus hædos
Noram: ſic paruis componere magna ſolebam.
Verū hæc tantū alias inter caput extulit vrbes:
Q uātum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.
Et quæ tanta fuit Romā tibi cauſa vidēdi? ME.
Libertas: quæ ſera: tamen reſpexit inertē TI.
Candidior: poſtq̄ tondenti barba cadebat:
Reſpexit tamen: & longo poſt tēpore venit.
Poſtq̄ nos amaryllis habet: galatea reliquit:
Nāqꝫ (fatebor enim) dum me galatea tenebat.
Nec ſpes libertatis erat. nec cura peculi.
Q uāuis multa meis exiret victima ſeptis
Pinguis: & ingratæ premeretur caſeus vrbi:
Nō vnq̄ grauis ære domū mihi dextra redibat.

SER. Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putaui. Tityrus de Cæſare interrogatus vrbem deſcribit. Verum id aut ruſticana ſimplicitate eſt: vt ordine narrationis ignorato per longas ambages ad interrogata deſcendat: aut quia ſine continente non poteſt eſſe contentnm nec perſona ſine loco. ergo rogatus de Cæſare: locum in quo eum viderat deſcribit. Eſt autem longum hyperbaton. Vrbem quam dicūt. & Hic illum vidi. Stultus. ruſticus. Noſtræ Mantuæ. Q uo: ad quam aduerbium pro nomine. Ouium teneros fœ. id eſt agnos: & eſt periphraſis. depellere. a lacte remouere. Sic canibus catulos Vult Romam non ſolum magnitudine: ſed etiam genere differre: & eſſe velut alterum mundum aut quoddam cœlum in quo Cæſarem vidit. Nam in comparatione catuli ad canem: aut hædi ad capellam quantitatis & non generis ponit differentiam. Q ui dicit vero leo maior eſt cane: & quantitatis & generis facit differentiam. Concludit igitur romam nō ſolum reliquis vrbibus maiorem eſſe ſed eſſe aliquam aliam rem ſcilicet eſſe ſedem deorum: hoc probat per viburnum & cupreſſum: nam viburnum breuiſſimum eſt: cupreſſus maxima. Hoc genus argumētationis Ariſtoteles & Cicero. ponunt: Componere: comparare. Q uæ tanta: ad magnum enim aliquid neceſſitas venire compellit. Hinc miratur hominem ruſticum Romam videre potuiſſe. Libertas amor libertatis. Aliter autem ſeruus cupit libertatem qui vult carere ſeruitute: aliter ingenuus qui vult habere liberam vitam ſcilicet pro ſuo arbitrio agere: Vt nunc vult Vergi. ſub perſona Tity. Latenter autem carpit ea tempora in quibus libertas non erat niſi Romæ. Vel intelligamus Tityrum ſimpliciter vt paſtorem locutum. Nam Theocritus eū vbiqꝫ mercennarium inducit. ſic Vergilius. Tityre dum redeo breuis eſt via paſce capellas. Reſpexit inertem: Arguit ſuam inertiam ꝙ non prius romam ierit: & non ſit vſus puer libertate qua vſus eſt prouectiori ætate. Candidior poſtq̄ tondenti barba cadebat: cum dicitur candidior barba: aut mutatio perſonæ ſignificatur vt quidam ruſticus ſenex loquatur: non Vergilius per allegoriam: Nam Vergiliꝰ. xxviij. annorum ſcripſit Bucolica vel nō barba ſed libertas dicat̃ cādidior: ātea libertas illi fuerat: ſed nō talis. Lōgo poſt tpe: aut archaiſmos ē: ātiqn. añ poſt & circū vtriqꝫ caſui iungebant: aut longo poſt vna pars vt dicat. venit tpe lōgo poſt ſicut multo magis multominus poſtmodo: Horatius poſtmodo quod mi obſit. Et

Longo poſt. Peculiū. Hic Seruius in errorem lapſus.

Ser. hic ĩ errore deprehēdit. Septa.

obſit. Et longo poſt vt poſtpoſita videatur præpoſitio:& in vnitatem coacta:Peculi:more antiquo.nam illi omne patrimonium peculium dicebant a pecore in quo erat omnis ſubſtātia. Vnde & pecunia dicta eſt a peculio:vel ad morſum temporis pertinet. nam nunc tantum ſerui peculium dicimus. ergo patrimonium ſuum veluti ſeru⁹peculiū īuidioſe dixit.peculi ꝓ peculij ꝑ ſyneresim dixit.Septis.Septa ſunt loca in campo martio incluſa tabulatis. in quibus populus Romanus ſuffragia fert & qa ſunt ſimilia ouilibus duo hec inuicem ponuntur.vt hic ſepta pro ouibus.Contra Luca.Et miſeræ maculauit ouilia Romę.i.ſepta.& Iuuena.Antiquo que proxima ſurgit ouili.Pinguis melius ad victmam ꝗ̄ ad caſeum referes.Ingrate ex laboribus ruſticorum alitur ciuitas.Ciues autem derident illos & precia minuūt:

MAN. vrbs

Vrbē quam dicunt Romam Longo interuallo reſpōdet Tityrus ad interrogata:nam cum Melibeus dixiſſet Sed tamen iſte deus qui ſit da tityre nobis:exponit prius Vrbis Rome amplitudinem inde cauſam quare Vrbem ipſam adierit.Poſtea vero illic iuuenem illum vidiſſe. cui anno quoqꝫ biſſenos dies ſe dicit ſacrificare. Vrbē: Vrbis appellatione etiam ſi nomen non adijceretur.Romam tamen accipi receptum eſt.vt Fabius li.vi.edocuit.Huic noſtre:Mantuam intelligit.Q uo:ad quam.Ouium teneros fœtus.i.agnos per circunlocutionē:quæ periphaſis dicitur.Fœtus dicitur quicquid naſcitur ex mulieribus vel pecoribus.& a foueo verbo deſcendit inde etiam fœtura.i.genitura.que pro toto animalium ꝓuētu poni conſueuit.Depellere:a lacte diſiungere.Agni autem ad quattuor menſes a mammis vbi nati ſunt non diſiunguntur.hœdi tres: porci duos author eſt Varro. Lenta viburna.Virgulta ſunt quę de radice pululāt.Viburnā autem minuta ſilua humilia virgulta:vt geniſtæ & huiuſmodi.Cauſa:ea eſt que nos impingit ad aliquid faciendum.Ratio autem qua vtimur in faciendo. Seruius auctor in arte.Libertas:ordo eſt.Libertas que ſera.tamen candidior.i.clarior & lucidior/reſpexit inertem reſpexit inquam poſtꝗ̄ barba tondenti cadebat.& tamen venit longo poſt tempore.Conuenit item & alter ordo ſic videlicet.libertas candidior quæ ſera tamen reſpexit inertem poſtꝗ̄ barba tondenti cadebat. reſpexit tamen & longo poſt tempore venit.Eſt autem ſenſus Tityrum ſerius cogitaſſe adire Romam:& poſtꝗ̄ reſectam barbā & tamē longo poſt cogitatum & primæ barbæ reſectio nem veniſſe Inertem:ſegnem.deſidem.Tondēti.ſ.michi nā paſſiue hic dicit ſicut.Georgi.lib.iij.In canaqꝫ menta Ciniphei tondent hirci:pro tondentur: ſecundum Priſcianum lib.viij.dicentem.ſunt quedam in o terminantia.que cum ſint actiua pro paſſiuis quoqꝫ ſolent poni vt lauo tōdeo pro lauor & tondeor. Galathea.græce per ei diphtongon galatheia ſcribitur & cū t exili:nympha fuit quam Poliphemus adamauit: vt theocri.ſcribit æglo ga.vi.& Oui.in meta.hic vero pro Mantua ponitur allegoricos.Amaryllis vero pro roma: ſed de allegoria legito noſtrum carmen.Peculi.i.lucri & parti.Eſt enim peculium ſeruorum a pecore dictum:ſicut & pecunia nobiliū vt Feſtus ait.Victima ea proprie dicitur quæ poſt victoriam mactatur.Ouidius faſto.lib.i.victima quæ cecidit dextra victrice vocāt.Hoſtibus a domitis hoſtia nomē habet.Feſt⁹ tñ vult hoſtiam dictā ab hoſtire.qđ eſt ferire.Septis.i.ouilibus.Pinguis hic ſit colū.Ingrate vrbi: Cum enim & victimas & caſeū illuc afferret minimum lucri conſequebatur quod quidem ex magua ingratitudine erat.quo enim pacto huiuſcemodi res vrbāi haberent niſi agreſtium cura. Aere.i.pecunia vt puta quadrātibus vel trientibus.In Cypro primo fuit æris inuentio Seruius autem rex primus ſignauit æs antea rudi vſos Romæ Timeus tradit.ſignatum eſt nota pecudum vñ& pecunia appellata:auctor Plinius libro.triceſimotertio & libro triceſimoquarto.

Fœtus. Fœtura

Virgulta Viburna Cauſa. Ratio.

Galathea

Peculiū Pecunia Victima Hoſtia.

Aeris inuentio.

ba ſup.mea cadebat tondenti:id eſt eā abradenti videlicet tonſori(hoc eſt poſtꝗ̄ primā barbam mihi abradi feceram: cum tamē iunior eam libertatem impetrare potuiſſem.) Niſi forte quod nunc quidam faciunt tunc quoqꝫ faciebant:vt ſcilicet ad firmiter exequendam rem inſtitutā conſtituerit nō prius radere barbam ꝗ̄ agros ſuos liberos receperit.& de eorum receptione deſperās iam barbam raſerit:reſpexit inquam tamē:id eſt tandem:aut ꝗ̄tumcunqꝫ ſera tamen reſpexit & venit poſt:id eſt poſtea ꝗ̄ barbam radere ceperam multo tempore id eſt multi temporis intercapedine ac ſpacio.At poſtꝗ̄ amaryllis: id eſt reſplendida amica noſtra Romana: id eſt nitida & candidior libertas:habet nos. id eſt fruitur preſentia mea: & potitur me: galatea:id eſt amica noſtra Mantuana: hoc eſt ſeruitium illud quod ſubibam dū patrie noſtre amore diſtentus mantue immorabar reliquit me.Q uaſi dicat nō potuit tolerare ſe a me derelinqui; & ita dereliquit me.Nāqꝫ ꝓ quia(ego enim fatebor ſcilicet quod verum eſt licet iniquus cenſear:hoc autem per parēthesim interſerit)hoc eſt ſi percuncteris cur eam prius dereliquerim:ſcies quia dum:ideſt ꝗ̄diu galathea.ideſt amor patrie aut cōmercium cum amica mea Mantuana:illa ruſtica tenebat.ideſt diſtinebat me:nec ſpes libertatis ſup.impetrāde erat ſupple michi:nec cura peculi ꝓ peculij:hoc ē alicuius proprij boni mihi accumulandi ſupp. erat.Nam ꝗ̄uis multa victima pinguis.ideſt plurim⁹ agnus aut vitulus dignus qui victima fieret pro victis hoſtibus exiret meis ſeptis.i.depelleretur ad vrbem ex meis ouilibus in agro ſeptis.i. ſepibus & cratibus munitis.(Verum vt duplex ſenſus ita duplex poteſt eſſe expoſitio. Nam ſi ſenſus eſt:ꝙ ex ſeptis ſuis portauerit aut egerit in vrbem pingues agnos vnde cō digne victime fieri poſſent q ſatis quadrat cum ſequentibus iam habita eſt expoſitio. At ſi diceret ſe de ouibus ſuis ſepe rem ſacrā feciſſe:vt victor.i.voti compos fieret:exponetur ꝗ̄uis multa victima exiret meis ſeptis id eſt ꝗ̄uis ſepe ſacrificium facerē de ouibus meis)& ꝗ̄uis caſeus ꝑmeretur iam.ſ.coagulatus(nā mactatis agnis e lacte caſeos premere ſolent)vrbi ingrate:id eſt ſumptui & laboribus ruſticorū iniquā mercedē aut nullā pendenti & vltro illudenti:tamē ſupple dextra nō redibat mihi.i.ad vtilitatē meā vnqꝫ domum exiſtens:ſcilicet grauis .i. onuſta ere:id eſt pecunia erea id eſt parū aut nihil lucri ex multo labore referebā Sed elegātiam ſermonis declaremus.Vrbem quā dicunt vt preno taui ordo duplex eſſe poteſt:aut ego putaui vrbem quam dicūt Romam: aut Romā quā dicunt vrbem:cum nō vrbs ſed celū potius cenſeri debeat:quippe que deū contineat ſed vbi deus illic quomodo celum cū omnium conſenſu in celo ſedes dei ſit.Vrbis autē appellatione etiam ſi nomē nō adijceretur.Romam tamē accipi receptum eſt vt Fabius li. vi.edocuit.Sane edificia & fabricas vrbē vocamus:ciuiū concilia ſeu conuentū ciuitatē: itaqꝫ dicemus vrbem cōcrematā & ciuitatē illachrymaſſe.Serui[...]d illud primi enei. Vrbs ātiq fuit:doc[...]bis nomē deducatur.Stult⁹ is ꝓprie d[...] cuiuis rei pl⁹equo ſtudet vñ ſtulti ī amorib⁹ & mercatu dicimur

Vrbs

Ciuitas

Stultus.

Fatu⁹ āt q plus equo fat appellari pōt:ꝗ̄uis prime ſyllabe quātitas nō cōſentiat.Huic nr̄e.videlicet mantue.Q uo

Fatuus.

Quo. tue. Quo ideſt ad quam vt i regulis patebit. Teneros fetus ouium. ideſt agnos per periphraſim: ideſt de-
Catuli. ſcriptionem. Catuli etiam leonum ac tigrium ſunt: ſed catelli dumtaxat canum. Componere ideſt cōpa- Cōpono.
Catelli. rare eo ꝙ que comparare volumus componimus. vt cōpoſitorū magis eluceſcat diſcretio de hoc quoq;
Hœdi. videbimus in regulis. Hedi autem ſunt teneri fetus caprarum ſicut agni ouium: grandiores autem hedi
ſi maſculi ſunt: hirci appellantur: ſi femelle capre: ſi coleis capti hoc eſt caſtrati aut emaſculati: capri di-
Agni. cuntur. Agni vero ouium qui grandiores arietes. capti autem aut caſtrati verueces appellantur. Muto
Hirci. autem quem galli pro veruece acipiunt mentulam hoc eſt membrum virile apud horatium in primo
Capri. ſermonum ſignificat. Fetus autem a fouendo deducitur. vnde fetura pro toto prouentu qui fouendo &
Arietes gignēdo ſperatur accipi ſolet. vnde eſt. Si fetura gregem ſuppleuerit aureus eſto. Depellere autem eſt ab
Verueces lacte diſiungere: verum agni quarto menſe ex quo nati ſunt a mãmis diſiunguntur: hedi tertio: porci ſe- Depeller
Fœtus. cundo vt ſentit varro. Cupreſſi vt notum eſt arbores ſunt ſane alte que & cypreſſi dicuntur: ſed y in v
Fœtura vertitur ſicut cyminum & cuminum. Viburna autem ſunt humillimi frutices qui in altum non erigūt:
Viburna vt geniſte myrice. Que tanta cauſa. qa magna videtur fuiſſe que ruſticum a mantua Romam vſq; prota- Cupreſſi.
Cauſa xerit: Sane cauſa ea eſt que nos impingit atq; inſtigat ſeu mouet ad aliquid faciendum. Ratio autem quã
vtimur in faciendo vt auctor eſt Seruius in arte. Videndi Romam: dici poſſet & Rome vidēde forte ma- Ratio.
Reſpicio. gis eleganter: ſed minus cōcinne: vt in regulis dicam. Tamen dicit Landinus: ideſt tandem ſed aliter ex-
poſuimus in ordine contexendo: Serum dicimus quod ſero: ideſt tarde operatur. Reſpicere proprie ad cō
miſerationem pertinet: ſicut reſpexit in orationem humilium: reſpexit humilitatē ancille ſue &c. tractū
Iners. ex eo ꝙ qui miſerum inſpiciunt: ſi reſpiciant ideſt iterum inſpiciant miſericordia afficiunt. Iners dicitur
ſine arte: contra ſolers totus in arte Iners autem fuit Tityrus qui tantum diſtulit Romam viſere cum ta-
men aliunde ſpes nulla fuerit libertatis obtinende. Magna tamen eſt beneficij vis: ꝙ cum ipſe iners fue-
rit: ipſum tamen libertas reſpexerit: vnde dicitur ab eo candidior id eſt purior a liuore ꝗ meruerit: hoc
Cãdidū. eſt beneficentior. Candidum enim dicimus quod liuorem non habet. ideſt inuidie maculam. Nec con-
ſtruemus vt ſit barba candidior quia cum nondum trigenarius eſſet non vero ſimile eſt barbam eius ca
nuiſſe. Eius autem quod dicet Fortunate ſenex alia eſt ꝗ plurimi credant ſententia vt illic dicemus: Mul
to poſt tempore: poſt & ante ratione exceſſus aut menſure recte ablatiuum regūt vt dicã in regulis Ama
Amaryl- ryllis dici poteſt ſplendida amica nam amarygma huius amarygmatos ſplendor dicitur & amariſſo lu-
lis. ceo ſeu ſplendeo. Galathea autem quaſi lactis dea. Nam γαλα ideſt hoc gala huius galactos grece lac di-
galathea. citur. thea autem dea. verum grece ſcribitur γαλατεια hoc eſt galateia per ei dipthongon ſine aſpiratione
Galatea. quod profertur galatia: & ita ſcriben dum hic puto: galatea: quia non deam ſed amicam ruſticam hic ſi-
gnificat. Sumptum autem eſt vocabulum ab ea nympha quam apud theocritum Eglo. vi. poliphemus
dicitur adamaſſe: verum allegoricos pro mantua ponitur: ſicut amaryllis pro Roma: quam rem mire vo
cabulis ipſis decernit poeta. Nam ſiue galathea ſiue galatea ſcribatur a lacte nomē ſumpſit quod album
quidem ſed non ſplendidum ac lucidum: itaq; amica ruſtica & alba & dulcis eſſe poteſt: ſed non ſplen-
dida vt vrbana quam amaryllis exprimit. Landinus dicit putari per galatheam lidiam intelligi. Reli-
quit autem galateã: quia vt dicit Seneca: Nec regna parem nec ferre venus poteſt: itaq; videns ſe cōtem
ptam dereliquit eum: per quod innuit mantuanorum inuidiam in Vergilium concitatam ꝙ ſolus agros
ſuos receperat: a quo ſe purgauit Melibeus dicens. Non equidem inuideo. Mire autem dicit non ꝙ ipſe
galateam reliquerit ſed ꝙ ab ea derelictus ſit: cum tamen ſubiungat: nam dum me galatea tenebat & ce-
tera: per quod innuit ſe eam dereliquiſſe prius. Peculi pro peculij: quia cum datur i bina iacitur quando-
q; ſuprema. ꝙ autem dicit Seruius pecuniam a peculio dictam retractat vir noſtra etate doctiſſimus Phi
lippus Beroaldus dicens. Marcus Varro Romanorum doctiſſimus qui vocabulorum etymologias acu-
tiſſime ac eruditiſſime peſcrutatus eſt. tradit pecuniam a pecore nominatam eſſe quoniam priſcorum di
Peculiū. uitie in pecore conſiſtebant. Sententiam Varronis confirmat Columella libro ſeptimo. Et Ouidius illo
Pecunia. verſu. Hinc etiam locuples hinc ipſa pecunia dicta eſt. Plynius autem libro trigeſimotertio ſcribit pecu
niam ſortitam eſſe nomen a nota pecudis: quoniam antiquitus nummi effigie pecudis ſignabãtut. Hinc
plutarchus aſſerit in Publicola. in vetuſtiſſimis nummis ſignum fuiſſe ouis & ſuis bouiſq; cōſpectum.
hec ille. Landinus autem. Peculium ſic diffinit Labeo eſſe id quod ſeruus domini permiſſu ſeparatim
a dominicis rationibus habet. Sed & domino peculium eſſe poſſe oſtendit Celſus: & Caſtrenſe pecu-
lium eſſe quod a parentibus & cognatis militie acquiſiuit. Ruſticos ait audiſſe Celſus. qui pecuniam
ſine peculio fragilem eſſe dictitarent: peculium appellantes quod preſidij cauſa imponitur: vnde Vul-
pianus peculium ait dictum quaſi ſit puſilla pecunia ſiue puſillum matrimonium. Ego (inquit Landi
nus) puto peculium eſſe quicquid noſtra induſtria acquiritur. in quacūq; fortuna ſimus ſeu liberi ſeu ſer
ui: & id ſenſiſſe ſenes pecuniam ſine peculio: id eſt ſine noſtro lucro fragilem eſſe. hec illi. Sane peculium
proprie eſt ſeruorum a pecore dictum: ſicut & pecunia nobilium. vt feſtus ait. Et quia ſerui a ſeruando di Nota p
cti ſunt eo ꝙ occidi potuiſſent in bello cum ſeruati ſunt: quecunq; acquirunt dominis acquirunt: pre- uerbiū.
ter peculium quod eis domini permiſſu proprium eſt: ideo peculiare vocamus. quod cuiq; proprium Seruus.
eſt nec cum alijs commune. ſed tamen illius labore atq; induſtria partum & acquiſitum. Illud autem Septa.
quod dicit Seruius Septa ſunt loca in campo martio & cetera. ſic idem Beroaldus examinat. Elegan-
tius & verius explanatum fuiſſe. Maronianum carmen a ſeruio ſi dixiſſet: Septa generali vocabulo ſi-
gnificãt omnia loca munita & quodam ſepimento vallata: inde ſtabula. ouilia. bubilia. caprilia & id
genus reliqua ſepta nuncupantur. Inde ſeptatim in campo martio loca incluſa tabulatis ſepta dici me-
ruerunt: de quibus Martialis. In ſeptis mammurra diu multumq; vagatus. Auſonius in panegyrico:
Paſſus non ſepta: non campum. Et Suetonius venationem in ſeptis datam eſſe teſtatnr. De his ſen-
tire videtur & Plinius ſic ſcribens in. xvi. Trabs in porticibus ſeptorum a Marco Agrippa relicta.
Preterea Marcus Varro in re ruſtica appellat omnia ſepta que habent incluſa animalia: que paſcun-
tur. Vnde ab eodem laudantur ſepta fuluij hirpini: ſepta Pompeij id eſt loca quibus concluſe fere
paſcebantur. Idem inquit intra ſepta ville habeas aquam. Apud eundem inſcriptio eſt de ſeptis fun-
di. A ſepio: quod ſignificat munio: hec dictio deriuari videtur. Inde ſeptus locus: ſepta villa: ſeptum
tectum nuncupatur. Et apud iuris conſultos ſepta accipiuntur pro obijcibus & clauſtris quibus vtimur
ad ĩpetus fluuiorū coercendos. Preterea apud Lucanum non eſt exponendū ouile pro ſeptis ſicut exponit
Ouile. ſeruius. Nam ouile erat locus in campo Martio: ita peculiariter nūcupatus: de quo hec Liuius lib. xxvi.

Ciuitatis venturie ſenioribus datum ſecreto in ouili cum his colloquendi tempus. Nam ſi verum eſſet id quod tradit ſeruius: videlicet lucanum ouilia pro ſeptis poſuiſſe: nunq̃ liuius tam licenti tranſlatione vſus foret vt & ipſe ouile pro ſeptis poneret: cum poete aliter q̃ hiſtorici loquatur. Ceterum lucanus eo modo dixit ouilia quo Liuius: quo ſtrabo: qui in quinto referens idem quod Lucanus de crudelitate ſylle adeo conuenit cũ lucani verbis: vt alter ab altero accepiſſe videatur. Strabonis verba hec ſunt. Sylla alios qui arma proiecerãt ad milia tria vel vt alij quattuor in campo Martio ad ouilia coactos immiſſis militibus iugulauit. In eadem ſignificatione accipiendum eſt apud Iuuenalem in eo verſiculo. Antiquo que proxima ſurgit ouili. Hec Beroal.

Victima. Hoſtia.

Multa pinguis victima. Quid victima & hoſtia differant docet Ouidius libro primo faſtorũ ſic. Victima que cecidit dextra victrice vocatur Hoſtibus a domitis hoſtia nomen habet: Feſtus tamen vult hoſtiam dictam ab hoſtire q̃d eſt ferire. Addit Landinus hoſtiam a chriſtianis dici eucariſtiã.i. bonam gratiam que ad deũ mittitur dum res diuina fit: eo q hoſtis noſter & aduerſarius diabolus ea victus eſt. quõ aũt non ſint duo epitheta inepte coherentia in regulis dicã.

Aes.

Grauis ere.i. pecunia minoris p̃cij vtpote quadrantibus aut trientibus. Vt vero recitat Mãcinellus in cypro fuit prima eris inuentio. Seruius aũt rex primus ſignauit es: antea rudi ere vſos Rome Timeus tradit.

Pecunia.

Signatũ eſt nota pecudũ vnde pecunia appellata auctor eſt Plynius lib.xxxiij.&.xxxiiij. Addit Landinus primos nũmos ereos fuiſſe nõ aureos nec argenteos. vnde Ouidius de faſtis: Era dabant olim melius nũc omen in auro eſt. Victaq; cõceſſit priſca moneta noue.

Aes alienum. Aerariũ. Regulæ puerorũ.

Hinc pecuniã debitam es alienũ dicimus & erariũ locũ vbi publica aſſeruant. Credo nũc fiſcum vocari. Sed ne in immẽſum creſcat opus p̃ceptiones imperitis demus.

Verba tertie pſonæ. Prima.

vñ prima eſt. Verba tertie pſone in qbus ſuppoſitũ cõmune liquido cognoſcit: & ſpeciale non exigit: ſine ſuppoſito nõ inepte ponunt. Cuiuſmodi ſunt verba ad loquelã ptinẽtia quorũ ſuppoſitũ generale homo eſt: vt hic vrbẽ quam dicũt: videlicet hoĩes fere omnes.

Secunda. Aduerbia loca.

Secũda. aduerbia localia a relatiuis pnominibus deducta pro ipſis poni poſſunt: vt ſunt mihi loculi vnde.i.e quibus parum deprompſi: vrbẽ quo.i.ad quã depellere ſolemus. In agro moriar vbi.i.in quo natus ſum.

Tertia. Præpoſi.

Tertia eſt. Plurima verba nõ repetitis cũ quibus cõponuntur prepoſitionibus datiuum regunt que eis repetitis accuſatiuum aut ablatiuum regerẽt vt infero tibi.i.in te. Appello littori.i.ad littus: & cõpono tibi.i.tecum. dicam aũt mantua non eſt cum Roma comparanda. aut componenda potius q̃ econtrario.

Quarta.

Quarta Quãuis p gerũdijs caſum verborũ ſuorum poſt regentibus. venuſte vtamur gerundiuis nominibus cũ ipſis caſibus a quibus gerundia regi videntur rectis: tamẽ ſi concentus aut cõſuetudo refragetur: gerundijs vteris vt cauſa vidẽdi Romam dulcius q̃ vidende Rome ſonat. vt bonis auribus conſtat. Quando vero relatiuum interuenit tũc Valla vult neceſſariã eſſe p gerũdium locutionẽ: qualis eſt: ludereq́ vellem calamo permiſit agreſti: vbi ne in proſa quidẽ: dicere liceret: ludendorũ eorũ que vellem poteſtatẽ fecit.

Cõparatiua. Quinta. Cãdidior

Quinta Cõparatiua quoties ſine caſibus ſuis ponuntur aut pro abſolutis: hoc eſt poſitiuis poſita cenſebunt: cum exceſſu tamẽ: aut caſum generalẽ ſubaudiemus. vt libertas candidior.i. valde candida: aut candidior q̃ meruerim cũ fuerim iners. Generales autẽ cõparatiuorũ caſus ſunt: equo. opinione. fide. ſolito. iuſto q̃ decet &c. vt hic iracũdior eſt ſup. paulo q̃ decet &c.

Sexta. Poſt. Ante.

Sexta poſt & ante pter accuſatiuos qbus deſeruire ſolent regunt & ablatiuos exceſſus aut mẽſure. vt veni multo poſt te: triduo ante regem: ita & hic multo poſt tempore venit.

Septima. Epitheta

Septima: Bina epitheta.i. adiectiua ſine cõiunctiõe media ſiquidẽ integra & (vt dialectici dicũt) categoreumata ſunt: vni ſubſtãtiuo ex eadẽ parte nõ coherebũt: ſed pnomina & nomina numeralia: ſigna: & eis ſimilia: quia plena non ſunt: cũ plenis recte maritant. Non ergo dicetur: grauis honeſtus homo: ſed grauis & honeſtus. Sicut contra bene diceretur Multi graues viri quinq; prudentes virgines: & hic multa pinguis victima.

Octaua.

Octaua. Exeo & egredior ſi ab ex compoſita intelligentur cũ ablatiuo ſi ab extra cũ accuſatiuo conſtruent: vt hic exiret victima ſeptis: & paulopoſt. Neq; ſeruitio me exire licebat. Sic.ij.enei. Eſt vrbe egreſſis tumulus templũq; vetuſtũ Deſerte cereris. Et apud flaccum in ſermonibus. Egreſſum magna me cepit aricia Roma. Plurima ſunt huius rei apud doctos exempla: cum tamen qui dũtaxat legerint. Verbo compoſito caſum quandoq; locabis. Quem dat componens: vt vis exire penates: putent non licere cum ablatiuo dicere: exeo domo egredior templo &c.

Nona.

Nona. Omnis dictio plenitudinem vacuitatem: diuitias vel inopiam connotans regit id circa quod verſatur in genitiuo vel ablatiuo: ſed in ablatiuo omnis in genitiuo autẽ he precipue diues inops pauper: locuples. dis plenus abundans & refertus nomen: Bene ergo dicitur grauis ere.

Decima.

Decima. Licet preteritum imperfectũ in quarta coniugatione e longam ante bam & bar efflagitet tamen eo & queo & quedã alia que futurũ indicatiui in bo & in bor mittere leguntur ipſam deponunt: vnde non iebam: ſed ibam: vt hic redibat dices: Sic lenibam polibam. operibar legimus formata. Notum autẽ eſt: q domus more propriorum cũ verbo vel participio ſine prepoſitione cõſtrui ſoleat: vnde dicit hic: redibat domum. Et apud Ouidium etiam pluraliter. Quo ruitis: veſtras quiſq; redite domos.

Mirabar q̃d mœſta deos amarylli vocares MF.
Cui pendere ſua patereris in arbore poma:
Tityrus hinc aberat. ipſæ te tityre pinus:
Ipſi te fontes: ipſa hæc arbuſta vocabant.
Quid facerem: neq; ſeruitio me exire licebat: TI
Nec tam præſentes alibi cognoſcere diuos:
Hic illum vidi iuuenem melibœe: quotãnis
Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant.
Hic mihi reſpõſum primus dedit ille petẽti:
Paſcite vt ante boues pueri: ſubmittite tauros.

SER.

Amarylli. vocatiuus a nominatiuo in is. & ſemp breuiatur

ASCEn.

MIRABAR q̃d meſta deos ama.vo. Melibeus intelligens Tityrũ aliq̃n galatee amoribus intentum in agro immoratũ: & innuẽs ſe amaryllidis non mediocrẽ habuiſſe noticiã (vnde pbus per melibeũ intelligit: vt dixi: Corneliũ Gallum) per apoſtrophen.i. conuerſionem ſermonis ad abſentẽ & familiarẽ eius collocutionẽ: affat ſic amaryllida.

Apoſtrophe.

Amarylli ego mirabar ad quid meſta eſſes & deos inuocares: ſed nũc ſcio: quia Tityri abſentiã egerrime tuliſti: ad cuius aduentũ ſeruaſti ei mala recentia: & iõ paulo poſt. Tityrus hinc aberat: cũ vero abeſſes tityre (conuertit enim ſermonẽ ad Tityrum) ipſe te tityre pinus.i. maximi quiq;. ipſi te fontes.i. mediocres: ipa hec arbuſta.i. minimi etiã vocabant. Reſpondet Tityrus. Quid facerẽ Melibee: q.d. id mihi certum erat: nam ſciebam me hic quidem a vobis deſiderari, ſed rome eſſe cõueniebat.

nã q̃diu

nam ꝗ̃diu mantue eſſem:nõ poteram libertatem agrorũ impetrare vnde immorari non expediebat:nec tam fauſtos interceſſores aut beneficij collatores alibi ꝗ̃ Rome comperire:vnde illic eſſe conueniebat: Nam hic illũ vidi iuuenem qui agrorum recipiendi poteſtatem fecit.hoc dicit.**Ordo.** Ordo autẽ eſt.O amarylli ego mirabar quid ideſt ad quid:tu exiſtens meſta:vocares.i.inuocares deos.i.auxilium deorum(vnde & notus auctor dicit in Pſal.Ad dominum cum tribularer clamaui & exaudiuit me &c.)& mirabar cui ideſt ad cuius gratiam:honorẽ aut vtilitatem tu patereris poma.i.quoſuis arborũ fructus corticem mollem habentes pendere.i.ſuſpẽſa immorari ꝗ̃uis matura eſſent: in ſua.i.propria & natiua:arbore:vt.ſ.recentia manerent ſed ſup.nũc ſcio.quia paulo poſt:Tityrus aberat hinc.i.a nobis ſcilicet mãtuanis(Et hoc quidem intelligendo per melibeum qui hoc dicit.virum mantuanum.Nam ſi romanũ intellexeris:ſenſus eſſet:ſed iam ſcio quia Tityrus aberat hinc . ideſt a loco in quo ambo eramus:hoc eſt a Roma verum quia in principio manifeſte ĩtelligitur mantuanus & nõ cogimur alium intelligere pergamus vt cepimus)quaſi di.ex quo Tityrus paulo poſt ad te venit facile perſpicere poſſem ꝙ illius pſentiam deſiderabas:& illi mala reſeruabas.quo verbo innuit tityrum.ideſt Vergilium romanis charũ eſſe: Deinde conuerſo ſermone ad Tityrum dicit:o Tityre cum ſup.abeſſes ipſe pinus ideſt altiſſime arbores in cacuminibus montium naſcentes:ipſi fontes in decliuo fere montium ſcatentes.& ipſa arbuſta.i.loca arboribus vitiferis conſita.i.omnia genera locorum ac hominum vocabant te.Reſpondet Tityrus quaſi dicat.Sciebam quidem ꝙ ea omnia me vocarent:ſed dubitabam:quid facerem ideſt facere deberem:Tityre.preſcribe.aut ſic quid facerem ideſt facere tunc debebam.q.d.nõ aliud ſcio.Aut potiſſimũ ſic . Q uid facerem ſup.apud galatheam: quaſi dicat non videbam.enim pro quia:neꝗ; licebat me exire ſeruitio.i. iugo duro quod Arrius ceteriꝗ; agrorum noſtrorum incubatores imponebant ſup.ꝗ̃diu mantue agerem:nec ſup.licebat:ideſt ꝑmittebatur:cognoſcere alibi ſcilicet ꝗ̃ rome diuos ideſt heroas ac principes viros more diuorum clementer opem ferentes:tam preſentes ideſt tam cito & tam fauorabiliter auxiliantes.Et ideo ſup.contuli me romam.vnde O melibee ego vidi hic ideſt Rome:illum:hoc eſt nobiliſſimum & preclariſſimum iuuenem videlicet Auguſtum cęſarem:cui ideſt ad cuius honorem altaria noſtra.i.in honorem eius a nobis conſtructa:fumant quotãnis.i.ſingulis annis:biſſenos ideſt duodenos.id eſt ſingulis annis duodecim dies:hoc eſt ſingulis menſibus vnum diem:videlicet calendarum aut iduũ ſecũdum Seruium.Ille ſcilicet preclariſſimus iuuenis Auguſtus dedit hic ideſt rome:primus.i.ante omnes alios:mihi petenti.i.id efflagitanti:reſpõſum ſcilicet iuxta votum:videlicet:o pueri paſcite:boues ſup.veſtras:vt ideſt quemadmodum ſup.pauiſtis:ante ideſt priuſꝗ̃ agri veſtri ablati eſſent:& ſummittite.i.ſurſum aut ſuſum ad generationem faciendam mittite.tauros ideſt maſculos vaccarum:aut ſummittite ideſt domate ad arandum:tauros ideſt preſtantiſſimos boues.Mirabar quid meſta &c. Egregia & artificioſa laus & cõmẽdatio poete.egregia quidem:qui ad excellentem muſicum pertinet ita amari: vt ob eius abſentiam quaſi deſperatis rebus deos inuoces.Artificioſa vero.quia licet per amaryllida romam allegoricos intelligas:tamen quia verba de amica Tityri ſonant:non ſe expſſe Romanis omnib⁹: ſed ſoli amaryllidi ſue tam dilectum ſignificat.Notandum aũt eſt.ꝙ tunc quoꝗ; in aduerſitatibus d eos inuocabant.

Sua. Sua ablatiui caſus eſt:Itaꝗ; non dies ſua poma:ſed in ſua arbore.nec ponitur reciproce : ſed pro eo quod eſt debita ac propria videlicet natiua.

Poma. Mancinellus dicit per poma cuncta bona etiam arua intelligi:& pendere in ſua arbore ideſt ſalua eſſe:ſed non placet:quia dura eſſet tranſſumptio & minus quadrans ſententia:nam notum eſt ꝙ amatores amatis poma mittere ſoleant.vnde eglo.iij.Q uod potui puero ſiluestri ex arbore lecta Aurea mala decem miſi : cras altera mittam. Sunt autẽ poma omnes fructus arborum quorum cortices duri non ſunt:vt mala.pira.ceraſia.Per poma Landinus vult allegorice intelligi facta Romanorum a vergilio celebranda:ſed neſcio an id ruſtico conueniat de vergilio ſentire.Ipſe te pinus.ſecũdum Manci.omnia ſimpliciter ac ruſtice intelligenda ſunt:plus tamen ſententie eſſet ſi ꝑ pinos ſummi :per fontes medij:per arbuſta infimi intelligant.Nã pinus in ſummis locis fere

Arbuſta. naſcitur.fontes ad medium montium ſepe ſcatent.Arbuſta autẽ dicuntur loca arboribus vitiferis conſita.Seneca epiſtola.lxxxvij.Illud etiam vidi vitem ex arbuſto ſuo annoſam trãſferri.Et columella lib. iij.de arbuſtis ſic ait.Arbuſtum inter quadragenos pedes diſpoſitũ eſſe cõuenit:ſic enim & ipſe arbores

Ipſe. & appoſite vites melius conualeſcũt fructũꝗ; meliorem dabũt.Ipſe aũt & ille & iſte ſecundũ bonos grãmaticos in feminino nõ habent vltimam diphthongatam ſed diphthongate ſimilem.

Præſens. Preſentes inquit Manci.i.propitios.ſed manifeſtum ꝙ pſens dicitur quod quia non abeſt cito operatur aut bonũ aut malum:vnde numina dicuntur preſentia que cito auxiliantur & iuuant:& venena preſentia que cito necãt quaſi preſentes vires nec aliũde colligendas habẽtia.Diui ſecundũ quoſdam id proprie a deo differunt: ꝙ diui ceperint:deus eternus ſit.vnde imperatores ſummos gentilitas diuos : & nos ſanctos aliquando

Diuus. diuos vocamus:intelligit autem non ſolum Auguſtum:ſed etiam pollionem:Varrum.Gallũ & ceteros heroas fautores ſuos.Hic illum vidi &c.hic completum eſt hyperbaton.nã tandẽ ad interrogata rñdet: quis.ſ.fuerit deus:cui ſacrificaturum ſe dixerat Tityrus:dicit enim ꝙ Auguſtus Ceſar abs quo libertatẽ receperat.vnde hic dicit ꝙ ſingulis annis duodecim dies totos illi ſacrificiũ facturus eſt:exponẽs videlicet illud:illius aram Sepe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.Nam ſi percũcteris:quoties: Reſpõdebit ꝙ.

uiatur Hora.Dulceꝗ; ſtrepitũ pieri tẽperas.Cui in cuius honorem.Q uid vocares.Verg.perſonæ conuenit.mœſta.ſ.tibi tityrus.Vergi.Seruitio.ſeruitium eſt conditõis indicium.Iuuenem auguſtum quem decreuerat ſenatus: ne quis puerũ diceret:ne maieſtas tãti imperij minueret. Biſſenos dies:vel principia omnium menſium vel idus. Fumant ſacrificant.Primus:ante quem nullus ſit.

MAN. Deos:amaryllis inuocabat deos ꝓ reditu tityri abſentis per hãc autem Roma intelligenda: quã mœſtam abſente Tityro Melibœus ait quo amico gratificetur.Poma arua ipſa & bona cuncta intelligit.Pendere in ſua arbore ideſt ſalua eſſe.**Arbuſta.** Arbuſta: omnia hæc ſimpliciter ac ruſtice intelligenda ſunt.Arbuſta autem loca dicũtur arboribus vitiferis conſita . Seneca epiſtola.lxxxvij. illud etiam vidi vitem ex arbuſto ſuo annoſam transferri . & Columella li.iij.de arbuſtis ſic ait.Arbuſtum inter quadragenos pedes diſpoſitum eſſe conuenit . Sic enim & ipſæ arbores & appoſitæ vites melius conualeſcunt:fructumꝗ; meliorem dabunt . Q uid facerem : apud galatheam intelligit ideſt Mantuam.Tam preſentes:tam propitios.Alibi ꝗ̃.ſ.Romæ Diuos per hos non ſolum Auguſtum.ſed aſinium Pollionem & Varum : alioſꝗ; ſibi propitios:accipit Hic:in vrbe ro.Illum iuuenem (repetit hoc Aſcen.)Hic:in vrbe ro. Submittite iugo ſcilicet ad arandum.

debit ꝙ duodecies ſingulis annis. vnde dicit quotannis biſſenos cui noſtra dies altaria fumãt. Illum iu-
uenem: emphaticos dicit. nam vt dixi ille ad nobilitatem pertinet: ſignificat autem Octauium Auguſtũ
quem imperiti Octauianum vocant ſumentes deriuatiuum pro principali: hũc autem in fine primi Ge- Octaui⁹.
orgi. etiam ſic vocat dicens. Hunc ſaltem euerſo iuuenem ſuccurrere ſeclo Ne prohibete &c. Et ſimiliter Auguſt⁹.
florus dicens. Prima ciuilium motuum cauſa teſtamentum Ceſaris fuit: cuius ſecũdus heres Marcus An- Iuuenis
tonius prelatum ſibi octauium furens inexpiabile contra adoptionem acerrimi iuuenis ſuſceperat bel-
lum cum intra. xviij. ãnos tenerum & obnoxium & oportunum iniurie iuuenem videret. Cicero autem Octauius
philippica quarta ait. Laudo laudo vos Quirites cum grauiſſimis animis proſequimini nomen clariſ- puer ap-
ſimi adoleſcentis vel pueri potius. Sunt enim facta eius immortalitatis non etatis. Idem philippica. v. pellatur.
Quis populo Romano obtulit hunc diuinum adoleſcentem? Deus. Nõ ab re igitur Maro iuuenem ap-
pellauit: q̃uis nonnunq̃ puer appellatus ſit. Egerrime autem tulit ſe puerum appellari. Vnde Suetonius
titulo de ſecta optimatum per eum deſerta dicta factaq; quorumdam calumniatus quaſi alij ſe puerum:
alij ornandum tollendumq; iactaſſent. vbi aureus interpres Beroaldus. Alij ſe puerũ &c. vt Marcus Bru
tus qui in epiſtolis puerum appellat Auguſtum & vix virum his verbis. Et nunc puerum iſtum extulit
vt tu iudicares precibus eſſe impetrãdam ſalutem talibus viris. mĩaq; vnius & vix nunc viri tutos fore
nos haud alia re. Alij ornandum: vt Mar. Tul. qui in philippicis decernit Ceſarem ornandũ ampliſſimis
honoribus: & formulam decreti conficit atq; ſe habere cognitos omnes ſenſus adoleſcentis: nihilq; illi
eſſe rep. charius: nihil ſenatus auſtoritate grauius: nihil vera gloria dulcius. Sed cum mox Auguſtus mu
tata voluntate coniunxiſſet ſe cum Mar. Anto. Exclamat Cicero. O me nunq̃ ſapientem & aliquãdo id
quod nõ erat fruſtra exiſtimatum: quãtum te popule Romane: & me fefellit opinio? Ego rempublicam
fefelli cum te iunonium puerũ & matris tue partũ aureũ eſſe dixi. hec illi. Quotãnis componitur ſicut
quotidie quaſi quoq; anno & quoq; die: nõ enim dicimus omni quinquageſimo anno: ſed quinquage
ſimo quoq; anno iubileus eſt: ſed quia quotidie primã producit ſcribi ſolet gemino t: ſicut quattuor qđ
tñ Ennius corripit: Bis ſenos. i. ſingulis annis duodecim. Nã numerale eſt eius forme quã diſtributiuam
vocant: vñ a ſemel ſinguli: a bis bini. a ter terni. a quater quaterni. a q̃nquies quini. ita a ſexies ſeni dedu
cunt. Fumant aũt altaria poſtq̃ ſacrificia incẽſa ſunt. In aſſentationẽ aũt Ceſaris biſſenos dicit. Nã Iulius
annum in duodecim menſes redegit. Primus dedit ſumme liberalitatis indiciũ quia primus: atq; acce-
ptiſſime quia petenti. nã nihil acceptũ confert in nolentes accipere / licet aliq̃n gratum. i. vtile ſit. Paſcite
pueri: Atqui dictum eſt non decere ad vnũ pluratiue loqui? id verũ eſt. neq; hic ad vnum loquitur: ſed ad
Tityrũ & bubulcos eius quos pueros beniuolentie gratia vocat: non etatis. nã pueri fere dicuntur reſpe- Pueri.
ctu patriſſamilias. vñ eſt Suſcepit iſrael puerũ ſuũ &c. Submittite tauros. Duplex expoſitio: aut ſubmit-
tite iugo. ſ. ad arandũ. hoc eſt domate & ſubiugate tauros. i. validiores iuuencos: vt Mancinellus & Lan Submit-
dinus exponunt: aut vt eſt prior landini expoſitio. Submittite. i. ſupmittite vt ſit a ſuſum antiqua ꝑpo- to.
ſitiõe: ſic alibi. Quãtũ vere nouo florens ſe ſubijcit alnus. i. ſurſum aut ſuſum agit. Ergo ſummittite tau
ros. i. date operã vt tauri ſaliant ſuꝑ vaccas ad nouã feturã cõparandã. hec ille. Quarũ expoſitionũ prior
mihi videt̃ & honeſtior & loco cõuenientior. honeſtior quidẽ: quia honeſtior eſt aratio q̃ talis propaga-
tio. Cõuenientior aũt quia melibeus infert ergo tua rura manebũt. Vtraq; tñ ſuſtineri poſſet: vt in ſequẽ-
ti lectione dicturus ſum. Premiſſis more quẽ in Bucolicis ſeruare conſtitui puerilibus regulis. Prima eſt. Regulæ
Quãta eſt vltima nominatiui in s litterã finiti: tanta eſt vltima vocatiui ẽt ea ablata: vt pallas pallados puerorũ.
palla. amaryllis amarilli i vtroq; caſu vltima breuis eſt. Aeneas enea. anchiſes anchiſe. vlyxes vlyxe. pal Prima.
las pallãtis palla. orpheus orpheu in vtroq; caſu longa eſt. Secũda. Oĩs dictio cõmodũ aut incõmodũ no- Secunda.
tans datiuũ cui regit vt Cui pendere ſua &c. Tertia. Omne verbũ cuiuſcũq; ſignificatiõis regere põt tem Tertia.
pus reſponſibile ad q̃dudũ aut q̃diu in accuſatiuo vel in ablatiuo: ſed in accuſatiuo poti⁹ ſi ſit continuũ
tempus: ſed quando & intra quod in ablatiuo tantum ſine prepoſitione. Exemplum primi: vt q̃diu fu-
mabunt altaria. Bis ſenos dies. q. d. continuos. Secundi. vt quando fumabũt? Quotãnis. Tertij. Quanto
tẽpore abſoluit Verg. bucolica Triennio. Dixi in accuſatiuo potius ſi ſit tempus cõtinuum nam licet id
Valla & Neſtor negent: illis tamen reſponſum eſt in expoſitione noſtra in valleñ. vbi cum tota latine lo
quentiũ manu feſtũ & Seruiũ ſequimur. Nam quod valla in argumentum affert ad probandũ non ſigni-
ficari tempus continuũ eo ꝙ nota continuitatis adijci ſoleat vt primo enei. Hic iam ter centum totos re-
gnabitur ãnos Gente ſub hectorea &c. etiam imperiti purgare norũt per illud auctoris ſui verbũ. Equi-
ualens geminis harum ſi iungitur vni dictio pro reliqua tantummodo debet haberi. Intereſt ergo an di-
cas: hunc diem tecum ero: an hodie: nam priori modo totum diem etiam cõtinuum ſignificas: poſteriori
quãuis diei partem: vnde & eleganter dicetur. Nunq̃ hodie effugies veniam quocũq; vocaris: & nunq̃
omnes hodie moriemur inulti. qđ & in eunucho leges: quaſi huius diei multe ſint partes. Cũ ergo dicit.
vi. enei. Noctes atq; dies patet atri ianua ditis: continuũ nimirum temp⁹ ſignificatur. Dixi in regula: ſed
quando & intra quod tempus: vbi minus periti dicere ſolẽt infra qđ: ſicut infra paucos dies expugnatũ
eſt oppidũ: cũ dicere debeant intra paucos dies &c. Quarta regula eſt. Nomina numeralia que diſtributi
ua vocant̃. licet abuſiue citra diſtributionẽ poſita legant̃: proprie tamen diſtributiue ponent̃: idq; in plu Quarta.
ratiuo numero: cũ vnius non ſit diſtributio: quia ergo in ſingulis annis duodecim ſunt menſes: & ſingu-
lis menſibus vnum diem Auguſto dicare conſtituit: bene dicit biſſenos dies. Valla autẽ docet peculiare
ac proprium eſſe dictionibus ſingulari carentibus vt citra diſtributionẽ cum diſtributiuis ponantur: vñ
binas litteras dedi puero meo ad te: pro eo quod eſt duas epiſtolas etiam alij dici predicant: verũ qui ar-
gutius Ciceronem legerunt dicunt etiam diſtributionem notandam quũ ſe binas litteras dediſſe dicit. Ea Diſtribu
aũt numeralia ſi quis forte ignoret: ſunt ſinguli. bini. terni. quaterni. quini. ſeni. ſepteni. octeni (aut poti⁹ tiua.
octoni) noueni (nã nonus ordinis eſt) deni. vndeni. duodeni. ternideni. quaternideni. quinideni. ſenideni
(vel deniquaterni. deniquini. deniſeni) deniſepteni. deniocteni: deninoueni. viceni. viceniſinguli: vice-
nibini. viceniterni. vel ſinguli & viceni: bini & viceni &c. Poſt em̃ viginti & añ cẽtũ hoc eſt intra vigin
ti & cẽtũ ſi ĩtercedat cõiũctio minor nũerus ꝑcedit. Nõ ergo dices. viceni & ſinguli ſed ſinguli & viceni.
Et licet dicam⁹ viginti: tñ q̃a hec numeralia ab aduerbijs formant̃: & vicies ac tricies nõ viginties nec tri
ginties dicim⁹: ideo dicẽtur viceni. triceni. quadrageni: quinquageni. ſexageni. ſeptuageni. octogeni: nõ
octuageni: nonageni. centeni & milleni: ꝓ maſculinis generibus: ꝓ femininis aũt exibunt in e & pro neu-
tris in a. Itẽ a nouem fit nouies vnde & noueni: ſed finem facio.

Aſcen. FORTVNATE ſenex &c. Quia Tityrus dixit ſibi ab auguſto deo dictū. Submittite tauros: quod ſiue ad arationē ſiue ad generationē pertinet: ſtabilē & diuturnā ꝓmittit Tityro poſſeſſionē. Nā Auguſtus nō iuberet ad arandum domari tauros ſi cenſeret aliquando agros iterū auferendos: nec iuberet agros arari ſi putaret fruges ab alijs poſſidendas: quod ſibi cōtigiſſe queritur Melibeus dicens. Impius hec tā culta noualia miles habebit. Barbarus has ſegetes. en quis cōſeuim⁹ agros &c. Nec iuberet tauros ad generationem ſubmitti ſi alij vitulos ablaturi eſſent: quia ergo ſtabilem ꝓmiſit poſſeſſionem viſa eſt Melibeo cōſequens illatio quā pauci hactenus etiā periti aiaduerterūt: qui videlicet in ſenium vſq; fortunatus eſſet ac agros ſuos poſſeſſurus: nō ergo dicit eū nūc ſenē vt quidam putāt: ſed fore quaſi ſubaudiat̄ etiā vt ſit fortunate ēt ſenex: aut potius future ſenex: vt ſit ſenex fortūate future qa tua rura manebunt. Et ſi forte Tityrus dicat parū eſt Melibee qđ poſſideo. occurrit Melibeus. Et tibi magna ſatis. &c. hoc eſt ſatis paſcuorū habes & ea tuta a contagiōe pecoris infecti: & delicioſa: quia inter frondes & fōtes. Ad q̄ Tityrus: qa ergo inquit tāta eſt diui Auguſti in me bn̄ficētia: tota rerū natura prius mutabitur ꝙ̄ illius obliuiſcar.

Ordo. Ordo eſt. Ergo quia id tibi dictum eſt ab Auguſto qui pōt que dixit perficere. O Tityre fortunate etiam Senex: aut fortūate ſenex future. Rura id eſt Arua tua manebunt tua (bis enim ponitur tua) ideſt in poſſeſſiōe & ditione tua: & ſup. Arua aut ab eo quod ſequitur: paſcua manebūt tibi ſatis magna: ꝙ̄uis lapis nudus ideſt nulla re tect⁹ aut obſitus obducat ideſt circūdet omnia paſcua: & ꝙ̄uis palus ideſt lac⁹ paluſtris obducat ideſt circūdet aut obſideat omnia paſcua tua: iunco limoſo ideſt herba a iungendo dicta eo ꝙ ſine internodijs iungitur: Pabula: ideſt nutrimenta herbacea inſueta non tentabūt: ideſt moleſtijs non afficient propter innouationē aut: nō corrumpent tentando fetas. i. oues fecundas: grauis ideſt grauidas & pregnantes. nec contagia ideſt contactiones: mala: ideſt nociua & infectiua: pecoris vicini: ledēt ſup ple pecus tuum: aut fetas tuas ſenex fortunate: ideſt: O Tityre qui futurus es ſenex fortunatus: tu captabis ideſt frequenter & delicate capies: hic ideſt hoc loco ne moleſtum ſit ꝓficiſci: inter flumina ſcilicet padum & mintiū: nota. ideſt chara & conſueta: inter fontes ſacros: ſcilicet naiadib⁹ hoc eſt fontiū Nymphis conſecratos: aut quos muſis tuis conſecraſti: frigus opacum: ideſt refrigerium: ſub tegmine arborum denſo & opaco. Sepes: id eſt munitio ex virgultis ſalicū inter ſe ſeptis & implicatis: que ſupple eſt: tibi ſemp ab limite vicino: ideſt ponens diſcrimen ac terminū inter te & proximū: depaſta florē ſalicti: ideſt habens florem ſalicti: ideſt multarū ſalicum illic adhuc virentium depaſtum apibus. i. ab apibus: hybleis. i. optimis aut optimum mel conficientibus vt faciunt Hyblee que ſunt iuxta Hyblam ciuitatē ſicilie: ſuadebit tibi ſepe hinc: ideſt ex vna parte videlicet a palude: ſuadebit dico. i. hortabit̄ leui ſuſurro: ideſt dulci apū murmure: inire ſōnū ideſt gratam dormitiōnē. & frondator. i. ruſticus mercenarius decerpens frondes canet ad auras

Fortunate ſenex: ergo tua rura manebūt: Me.
Et tibi magna ſatis: ꝙ̄uis lapis omnia nudus
Limoſoq; palus obducat paſcua iunco.
Non inſueta grauis tentabunt pabula fœtas:
Nec mala uicini pecoris contagia lædent.
Fortuna te ſenex: hic inter flumina nota
Et fontes ſacros: frigus captabis opacum.
Hinc tibi quæ ſemper uicino ab limite ſepes:
Hyblæis apibus florem depaſta ſalicti
Sæpe leui ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.
Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea rauce tua cura palumbes:
Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab vlmo.
Ante leues ergo paſcētur in æthere cerui: TI.
Et freta deſtituent nudos in littore piſces:
Ante pererratis amborum finibus exul
Aut ararim parth⁹ bibet: aut germania tigrim:
Quā noſtro illius labatur pectore vultus.

SER. Senex: non ad] ætatē vergi. ſed ad fortunam futuram præſagium refert. Lapis mons a monte enim vſq; ad lacum: & inde ad arborem quandam eſt terra donata Vergi. Grauis pro graues]. Flumina padum ſcilicet & mintium. Nota chara. Sacros: nam omnibus aquis nymphæ præſident. Opacum. quo æſtate refrigeramur. A limite: Limes terminus agri eſt. Hyblæis ab hybla quod ſiciliæ oppidum eſt. nunc megara dicitur. & eſt ſpecies pro genere. Depaſta florem. depaſtum florem habens vel comeſta: Salicti. Salix virgulti genus quod ſalit: & ſurgit cito. Salictum vbi ſunt multæ Salices. Sæpe: vocat ruſticum ad dulcia. Frondator: ruſticus frondes legens vel pecus frondibus veſcens. Eſt autem triplex frōdator: & qui arbores amputat: & frondibus manipulos facit: vt hyeme paſcat pecus. & qui manibus vitiū frondes auellit. vt ſol ingrediens vuas conquoquat: aut auis que in frondibus habitat: & his veſcitur: vel palumbes quæ in frondibus nidificant Ad auras in die. Raucæ βραγχιδαι brongidæ Cicero. in ea quæ tamelaſtis inſcribitur. Iam mare tyrrhenum longe penituſq; palumbes. reliquit. Vulgus fetas appellat. & non dicuntur latine: ſed multorum auctoritas latinum facit. Gemere: canere proprie tamen dicitur de turture. hic fœminino protulit. Plaut⁹ vero obuſtos turtures maſcu. dixit. Freta. maria a feruore dicta. Pererratis: luſtratis vel errore confuſis. Exul. ſ. parthus & Germanus Ararim: Arar flumen Galliæ in rhodan um fluens. Tygrim: flumen fluens in perſicum ſinum. per hæc autem flumina diuerſa ſignificat loca vt ponat impoſſibilia:

Limes. Salix. Salictū. Frondator. Gemere. Arar. Tigris.

MAN. Senex: quum ſenex eris: qđ aliter Probus inquit. Ergo: quia reſpondit ille paſcite: vt ante boues &c. Et tibi magna ſatis: ordo eſt: & mācbūt paſcua ſatis magna tibi ꝙ̄uis obducat. i. circūdet oīa nud us lapis & palus cū iunco limoſo. Horum autem camporum ſitum lege etiā in æglogā nona ibi. Certe equidem audieram &c. Obducat: ideſt circūdet: ob enim aliquando ponitur pro circū vt etiam Feſtus ait: vt quum dicimus vrbē obſideri: aliquando pro propter vt ob merita: ob ſuperatos hoſtes: vnde obſides pro obfides: nā ob fidē patriæ præſtādam dantur. Non inſueta: ordo eſt: Pabula inſueta: nō tentabunt grauis fœtas. Non tentabunt. i. non corrūpent: vel nō variabūt

Ob. Obſes.

non variabunt lanam agnis in vtero grauidarum manẽ
tibus:ait enim Plynius libro octauo de arietibꝰ ſcribẽs.
Et mutatio aquarum potuſq; variat.Id autẽ Plynius ac-
cepiſſe videtur a varrone.is enim libro.ij.de ouibus ſic
ait.Quãdiu admiſſura ſit eadem aqua vti opportet: ꝙ
commutatio:& lanam facit variam:corrumpit etiam &
Tentare vterum.Tentare autem pro corrumpere Plyni.etiam li-
bro.xxiiij.vtitur de ſalycum natura inquiens:Caput ten
tant vini modo.Grauis fœtas.id eſt grauidas ouis: gra-
uis autem adiecit quoniam fœta dicitur tam quæ præ-
gnans eſt ꝙ̃ quæ peperit. Contagia ſcabiem intelligit.
Contagium vetat Feſtus tu vero leges. Gellius enim li-
bro.xij.ait:periculum etiam venenum & cõtagium. Se-
neca quoq; epiſtola.xiij.inquit:Quid eſt ꝙ trepident:ꝙ
Contagio contagium quoq; mei timeant.Contagio etiam & con-
tages inuenitur.Iuuenalis.Dedit hanc contagio labem.
Lucre.lib.iiij.Quæ cõtage ſua palloribꝰ omnia pingũt.
Dicitur aũt cõtagio a contingo:morbus qui polluit qc-
quid tangit.columella autem lib.vij.cap.v.ſcribit oues
frequentius ꝙ̃ vllum aliud animal infeſtari ſcabie eſſeq;
illico occurrẽdum ne tota progenies coinquinetur: nam
cum & alia pecora: tum precipue oues contagione ve-
xantur.Inter flumina nota:padum & Mintium: nã vt ẽt
Probus aſſerit.Mintius pręterfuit Mantuam: Effluit aũt
authore Strabone li.iiij.a lacu Benaco:qui ex alpibꝰ ori-
tur.Fontes ſacros:propter naiadum numina ſacros fon-
tes appellat.Hinc tibi quæ ſemper.ordo eſt hinc vicino
ab limite ſepes:quæ ſemp depaſta.i.depaſtum habet api
bus hybleis ſalicti florem ſepe leui ſuſurro ſuadebit tibi
inire ſomnum.Limite/limes in agris nunc terminus vię
Limes. tranſuerſæ:author eſt Feſtus. Hyblæis apibus:Doricẽſes
Hybla Megaram condiderunt cum prius hybla vocaretur: vt
Strabo edocet lib.vi.de cicilia loquens.mella etiam in-
ter Siciliæ vrbes Hyblam nominat.ibi autem mellis op
timi copia:propterea hybleas apes appellauit. Florẽ ſa-
licti.Cæras ex omnium arborum ſatorũq; floribus con-
fingunt apes:excepta Rumice & Cenopde.herbarũ hæc
genera.author Ply.lib.xi.Eſt autem ſalictum ſalicum lo
cus & copia.Inire:incipere.Leui ſuſurro:paruo murmu-
re:eſt autem nomen a ſono fictũ per onomatopeię. Sua-
debit: hortabit.Alta ſub rupe.i.in alta rupe. Frondator
Columella ſcribit lib.vij.a calẽdis Iulijs in calendas No
uembris tota æſtate:& deinde autunno boues ſatiandos
fronde.Probaturq; maxime inquit:vlmea poſt fraxinea
& ab hac populea.Vltima ſunt iligna & quærna & lau-
rea.Ad auras:id eſt ſublimi voce.Gemere.videtur enim
turturis & palumbiũ vox gemitus eſſe potius ꝙ̃ cantus.
Aeria:non aeria turtur.ſed vlmo aeria:ideſt alta. Ante le
ues ergo.Idem ad Battarum quoq; dixerat:Dulcia ama-
ra prius fient:& mollia dura. Cãdida nigra oculi cernẽt:
& dextera leua.Migrabunt caſus aliena in corpora rerũ:
Quã tua de noſtris emigret cura medullis.Gaudia ſem-
per enim tua me meminiſſe licebit.Ergo:cũ tot volupta
tibus frui poſſim bñficio Cæſaris:ante ꝙ̃ eius obliuiſce-
rer omnia naturæ contraria fierẽt. Ante pererratis:ordo
eſt:anteꝙ̃ illius vultus nr̃o pectore labatur:aut Parthus
exul bibet ararim: aut Germania bibet tygrim perratis
amborum finibus.i.mutatis vt.ſ.araris Parthiam adeat:
Tygris vero Germaniam.Exul Parthus:parthorũ impe
rium oriẽtis erat:vt trogus ait li.xl.Scytharũ exules fue-
rant/quod etiã ipſorũ vocabulo manifeſtatur:nam Scy
Parthi thico ſermone exules Parthi dicunt: quare exul ad par-
thũ ſolũmodo nõ ẽt ad Germaniã refert.Ararim:araris.
Araris. Ply.teſte li.iij.ca.v.fluuius eſt in Gallia narbonẽſi: & vt
author ẽ Strabo li.ij.vbi arar amnis Rhodano cõmiſcet
Lugdunũ in colle cõditum eſt.Labitur preterea ex alpi-
bus.Eſt autem vicina Galliæ Germania:vt oſtendemus.
Germa-nia. Germania vt ſcribit Tacitꝰ:Germania oĩs a Gallis:Rhe-
tijſq; & pãnonis rheno & danubio fluminibꝰ:a ſarmatis
Daciſq; mutuo metu aut montibꝰ ſeparat Cætera occea
nus ambit latus ſinꝰ & inſularũ imẽſa ſpacia cõplectens.
Tygris. Tygrim.orit Tygris in regione Armenię maioris fonte
cõſpicuo in

ad aures:id eſt alta voce & propter animi ſe-
curitatem ventis expoſita:hinc:id eſt ex alia
parte:ſub alta rupe:i qua ſcilicet vites cõſite
ſunt.Aut quia tũc aues in frondibus nidifi-
cantes vt philomele precipue canũt cũ apes
e floribus ſalicũ mella & fauos colligunt nõ
inepte forte dixeris:frondator.i.auis in fron
dibus nidificans canit tibi ſub alta rupe ad
aures eo ꝙ ſequitur nec gemere &c.Sed lon-
ge plus voluptatis capit ruſticꝰ ex cãtu mer
cenarij ſui ꝙ̃ auicule. Nec tamen palumbes
i.colũbe ſilueſtres:rauce.i.rauca voce quaſi
ꝑ cantu gemiſcẽtes: appoſitorie:tua cura.i.
quas curas:aut vt amice ipſarũ pullos dones
aut vt ipſe tibi abducas:ceſſabunt ſup.inter-
ea gemere.i.queruloſe canere ſub vlmo.i.ar
bore illa raris frondibus & ita ſepe vitifera:
aeria.i.alta & aeri i altũ explicata.nec turtur
ceſſabit gemere ſub vlmo aeria (Is autẽ me-
lior ordo eſt ꝙ̃ ſi dicatur turtur aeria:quia vl
tima corriperet ſi eſſet nominatiui caſus in
dictione aeria que nũc producitur. At ſi di-
cas finalitatis gratia ꝑduci.quia eſt vltima
dictionis & prima tertij pedis:dicam eam ra
riſſime apud idoneos poetas ꝑduci) Reſpõ-
det tityrus. Ergo quia tantum ocij ac volu-
ptatis ꝑ Ceſarẽ auguſtũ conſecutus ſum:cer
ui leues.i.veloces & quaſi volatiles paſcent
ante.i.priꝰ in ethere.i.ſphera ignea aut ſũmo
aere ꝙ̃ vultus illius.i.preclariſſimi & muni-
ficentiſſimi iuuenis videlicet auguſti labat
id eſt decidat noſtro pectore.i.a memoria &
cõtemplatione noſtra:& freta ideſt maria fer
uentia:deſtituẽt.i.ſtatuent ſeorſum a ſe.hoc
eſt derelinquẽt piſces nudos ideſt nunꝙ̃ tegi
ſolitos:in littore:ante.i.prius ꝙ̃ vultus &c.
& aut pthus.i.homo ex parthia per quã ti-
gris fluit exiſtẽs exul:bibet ante ideſt prius
ararim ideſt fluuiũ illum gallie lugduneñ.
qui nunc ſagona dicitur & non longe a ger-
mania oritur:aut germania.i.germanus (vt
ſit continens ꝑ contento) bibet prius tigrim
fluuium parthie & hoc finibus.i. limitibus
amborum.ſ.fluminum ſecundum Mancinel
lum pererratis.i.mutatis ſicvt araris parthiã
adeat.& tigris germaniã:ꝙ̃ noſtra &c.Fortu
natus licet vocabulũ cõmune ſit fere tamen Fortunatꝰ
in bonã ſignificationẽ accipitur ſicut & for Fortuno
tuno verbũ vnde eſt illud flacci.Et quãcũq;
deus tibi fortunauerit horã grata ſume ma-
nu.Senex dicit ex euo proprio:vetus ex euo Senex
mundi vt qui diu ante nos fuit ſicut abel li-
cet iuuenis mortꝰ fuerat:antiquꝰ ex vtroq;.
Rus ſecũdũ Varronẽ dicitur ꝙ in eo rurſum Rus
omnia fieri debeant.Vnde eſt illud in Geor
gi.redit agricolis labor actus in orbẽ.Et tibi
ma.de ſitu agri Vergiliani dicetur manife-
ſtius eglo.ix.Obducat inquit Mancinellus. Obduco
i.circũdet:Ob enim aliquando ponit pro cir Obſideo.
cum.vt etiam feſtus ait vt quũ dicimus vr- Obſes.
bem obſideri:aliquando ꝑ ꝑpter:vt ob me-
rita:ob ſuperatos hoſtes:vnde obſides quaſi
obfides:nã ob fidẽ preſtandã dant.Non ten
tabunt ideſt nõ corrumpent:non variabunt
lanã agnis in vtero grauidarũ manentibus.
Ait enim Pli.lib.viij.de arietibus ſcribens.
Et mutatio aquarum potuſq; variat.Id au-
tem Plynius accepiſſe videtur a Varrone:
Is enim libro ſecundo de ouibus ſic ait. ꝙ̃
diu admiſſura ſit eadem aqua vti oportet:ꝙ
commutatio & lanam facit variã: & vterũ
corrumpit. Tentare autem pro corrumpere Tento.
Plynius

Plinius etiam lib.xxiiij.vtiť de ſalicum na-
tura inquiens.Caput tentant vini modo.ſic
Mancinellus.Verꝫ neqꝫ in virgiliano neqꝫ in
Plyniano verbo tentare ſignificat primũ &
ex primaria (vt dicũt) impoſitiõe corrũpere:

conſpicuo in planitie:a celeritate aũt tygris diciť. Ita.n.
appellant Medi ſagittã.auctor.Ply.li.vi.Eſt ꝑterea Ar-
menię iuncta parthia.Iuue.ſat.vi.inſtãtẽ regi Armenio
Partoqꝫ cometem.

Tento ſed ex conſequẽti.Nam tentare proprie eſt rem quampiam per petulantiam:nunc inuadere:nunc dimit
tere:hoc eſt frequenter tenere & frequenter dimittere:ſicut felles murem.quod qui facit corrumpit nimi
rum & atterit.vnde & ſpiritus mali tentare dicunť:quia reſiſtentibus nobis & angelis bonis ſepe inſul-
Grauis tant & quaſi tenent nos:& ſepe repelluntur.Grauis hic accuſatiuꝰ eſt:additus:quia feta dicitur & ꝑgnãs
Cõtagia & enixa vt ergo pregnantes ſignificet dicit grauis.Cõtagia.i.ſcabies:& infectiones ex contactu orte.Fe
Contagiũ ſtus negat contagiũ ſingulariter dici:quo Aulus Gellius libro duodecimo vtiť.Dicẽs & venenũ & cõta
Contagio gium.Et ſeneca epiſtola.xiij.Quid eſt ꝙ trepident ꝙ cõtagiũ quoqꝫ mei timeant.Sane in vſu eſt hec cõ
Contages tagio ſingulariter.Vnde Iuuenalis Satyra.ij.Dedit hãc contagio labẽ & dabit in plures.In plurali aũt nõ
legi cõtagiones.Cõtra frequẽtius cõtagia in plurali qꝫ cõtagiũ in ſingulari.Reperitur etiam cõtages Lu-
cre.lib.iiij.Que cõtagie ſua palloribus omnia pingunt.Diciť aũt contagio a contingẽdo morbus q cõ-
tactu polluit.vñ Columella li.viij.cap.v.ſcribit Oues frequẽtius qꝫ vllũ aliud aĩal infeſtari ſcabie:eſſeqꝫ
illico occurrendum ne tota progenies coinquineť Flumina nota vt padũ & mintium ſcd'm Probũ & Ser
Mintius uiũ:nam mintius ꝑterfluit Mantuã e lacu benaco qui ex alpibus oriť ſcd'm Straboñẽ li.iiij. effluens.Pa-
Limes dus autẽ princeps eſt fluuiorũ Italie in quẽ mintius influit.Sacros aũt fontes dicit quia nymphis cõſecra
Hibla. ti putabanť.Limes in agris nũc terminus eſt:nũc vie tranſuerſe.auctore Feſto.diciturqꝫ a limo.i.trãſuer-
ſo vñ & limen.Hybla eſt vrbs vetus attice regionis quã vbi dorięſes inſtauraſſent megarẽ vocauerũt.
Eſt ẽt vrbs ſicilie.vt iam Mancinellus recitauit:& in agro vtriuſqꝫ ꝓpter vim thymi optimi quoqꝫ mel
lis copia eſt.Et quia res per excellentiam a loco in quo optime aut plurime ſunt denominari ſolent:ideo
Salictum. hybleis apibus dixit.Salictũ eſt vbi ſalices creſcunt aut ſalicum copia.ſed ſolẽt ſalicũ virge viue adhuc
Suſurrus. ſepibus inſeri quo diutius durẽt.Diciť aũt p ſyncopã ꝓ eo qd' eſt ſalicetũ.ſicut carectũ ꝓ cariceto.Leui
Frõdator. ſuſurro.i.murmure & eſt nomen a ſono fictũ p onomatopeien.Frondator eſt q frondes carpit.Nã Colu
lumella li.vij.ſcribit.A calendis Iulijs in calẽdas Nouembris tota eſtate & deinde autonno boues ſatiã-
dos fronde.Probaturqꝫ maxime inquit vlmea.poſt fraxinea:& ab hac populea.vltima iligna querna &
laurea.Añ leues ergo:ſic & in carmine ad battarũ.Dulcia amara prius fient.& mollia dura.Cãdida nigra.
oculi cernent & dextera leua.Migrabũt caſus aliena in corpora rerũ.qꝫ tua de noſtris emigret cura medul
Parthus lis &c.Añ pererratis.ſcd'm Mancinellũ ordo eſt quẽ poſſumus:vt tñ Parthus exul dicať.Parthorũ autẽ
imperiũ orientis erat. vt trogus & Iuſtinus aiunt lib.xl.Scytharũ exules fuerãt qd' ẽt ipſorũ vocabulo
manifeſtatur.nã ſcythico ſermone exules parthi dicunť quare exul ad parthum ſolũ modo nõ etiam ad
Germaniã referť.hec ille.Secundũ Seruiũ aũt vterqꝫ exul diceť:nec eſt cõtra decorum ꝙ is q ex vocabulo
exul nõ eſt exul tñ fiat.Itaqꝫ ordo ẽt eſſe poteſt.Parthus bibet ante ararim & Germania.i. germanus ty-
grim exiſtens vterqꝫ.ſ.exul & hoc finibus patrie.ſ.amborũ pererratis.i.p errorẽ derelictis:qꝫ noſtro &c.
Araris Araris Plinio teſte li.iij.cap.v.Fluuius eſt in Gallia narbonenſi:& auctore Strabone li.ij.vbi Arar rhoda
no cõmiſceť Lugdunũ in colle conditum eſt:quod & tunc verũ fuit:ſed nunc priore vrbe p incẽdiũ vna
nocte totaliter vt Seneca ſcribit in epiſtolis deleta videť non in colle ſed in decliuo ac valle intra rhoda
num & ararim:ſed araris nunc ab accollis ſagona diciť.Labiť aũt lentiſſimo fluxu ex vogeſo monte per
Germa- fines heduorũ & ſequanorũ in rhodanum incidens.vbi & nomẽ amittit.Germania vero (vt tacitus ſcri
nia. bit) ois a gallis rhetijſqꝫ & pãnonis rheno & danubio fluminibus:a ſarmathis Daciſqꝫ mutuo metu aut
Tygris. montibus ſeparať:cetera oceanus ambit:Tygris oritur in Armenia maiore fonte cõſpicuo in planicie.a
Regulæ celeritate ſic dictus nã Medi tygrim ſagittam vocãt.vt plynius atteſtatur li.vi.Armeni aũt vicini ſunt
pueriles. parthis.vnde Iuuenalis Saty.vi.inſtantẽ regi Armenio Parthoqꝫ cometẽ.Sed vt finẽ faciã regula prima
Prima. eſt.Quoties genitiuus pluralis tertie inflexionis in ium exit accuſatiuus in is legitime finiť tunc potiſ-
Secunda. ſimũ qñ & nominatiuus ſingularis in is:terminatur:vt hic:grauis fetas. Secunda a nominatiuo alio qꝫ
Tertia. in is non formabiť accuſatiuus in im vel in.itaqꝫ ab arar nõ dices ararim ſed a nominatiuo araris vterqꝫ
enim reperitur.Tibullus.Teſtis arar rhodanuſqꝫ celer &c. Tertia.Greca & ſynecdochica locutio poe-
tis frequentiſſima oratori ſummopere fugiẽda eſt:nã & ſuus cuiqꝫ ſtilus eſt.Grecam vocat Seruius quo-
ties accuſatiuꝰ per modũ ſinecdoches iungiť verbo aut participio.vt depaſta florem:vbi & depaſta paſ
ſiue ponitur cum in actiua ſignificatione dicere liceat apes paſcuntur florem.

ASCEN. AT NOS hinc alij ſitiẽtes ibimꝰ aphros
&c.Melibeus quo miſerationẽ ſui mereatur
ſecuritati & ocio Tityri:obijcit exiliũ ſuum
dicens.Manebis tu qdẽ tityre hic iter flumi-
na nota:at nos.i.alij mantuani diſpergemur
profugi in omnem terram.Sed Tityre ſi for
te dabiť aliqñ ſaltẽ reuiſere agros meos:mi-
rabor ꝙ miles barbarus habebit tam culta
noualia & tantã ſegetẽ.Deinde ſeipm (vt mi
ſeri ſolẽt) alloquiť:inſere nunc piros & pone
vites ex ordine:hoc eſt planta ac inſere arbo
res.& aliꝰ carpet fructus:planta vineã & bar
barus potabit vinũ.Quod quia facere recu
ſat malitqꝫ potiꝰ oia relinqre vale dicit gre-
gi ſuo dicẽs.Ite mee quondã felix pecꝰ ite ca
pelle.qa poſthac nõ habebo curã veſtri : co-
gor enim ꝓfugere.Ad quod Tityrus ſignifi
cans p ſummã artẽ modicã ſibi eiꝰ retinendi
facultatẽ:largam tñ voluntatẽ dicit tametſi
nõ poſſum efficere vt nõ profugias Melibee
tñ poteris

At nos hinc alij ſitientes ibimus aphros. ME.
Pars ſcythiam:& rapidã cretæ veniemus oaxẽ:
Et penitus toto diuiſos orbe britãnos.
En vnq̃ patrios longo poſt tempore fines:
Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen
Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas
Impius hæc tam culta noualia miles habebit:
Barbarus has ſegetes:en quo diſcordia ciues
Perduxit miſeros:en quis conſeuimus agros:
Inſere nunc melibœe piros:pone ordine vites.
Ite meæ fœlix quondam pecus:ite capellæ.
Nõ ergo vos poſthac viridi proiectus in antro
Dumoſa

Dumoſā pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canā: nō me paſcēte capelle
Florētem cytiſum & ſalices carpetis amaras.
Hic tñ hac mecū poteris reqeſcere nocte TI.
Fronde ſuꝑ viridi: ſunt nobis mitia poma:
Caſtanee molles: & preſſi copia lactis:
Et iā ſumma ꝓcul villarū culmina fumant:
Maioreſq; cadunt altis de mōtibus vmbre.

SER. Sitientes aphros: Synecdochicos: ab aphris em̄ Libyā quæ aqua īdiget ītelligi vult Scythiā: hec regio ſeptem trionalis eſt. Oaxem ra. crete. i. lutulētū ꝙ rapiat cretam. Creta alba terra dicitur. Nā oaxes meſopotamie flu. eſt q ex velocitate ſua corripiēs cretā lutulētus fit. Vel oaxes flu. Sythiæ. In creta em̄ nō eſt: ſed aqua cretei coloris eſt. Oaxem tñ phiſthenes ait apollinis. Et Anchiales filium hunc Oaxē in creta oppidū cōdidiſſe. quod ſuo nomine nominauit. vt Varro ait: vt Quos magno anchiale par tus adducta dolore: Et geminis capiēs tellurem Oaxida palmis ſcidere dicta: Diuiſos: qa olim cōiuncta fuit con tinenti inſula Britaniæ. eſt aūt in occeano ſeptētrionali & a poetis alter orbis appellat̄: En vnq;: ecce aliquando. Alias diuiſit per īterpoſitionē: vt en erit vnq; id eſt vnq̄ ne: hoc eſt aliqñ. Culmē tectū: qa veteres edificia cul mis tegebāt. id eſt paleis e meſſibus. Tuguri a tegēdo di ctum eit. Ceſpite: herba cū propria terra auulſa. Ariſtas: vt ruſticus per ariſtas numerat ānos. Mea regna: vbi do minat⁹ ſum. Impius: vel ira motus dicit impiū militem paſtor: vel qa ciuile geſſerit bellū: Noualia: noua rura q̄ per ſingulos annos renouātur ꝑ ſemina: vel noualia di cuntur vbi ſilua tollit̄. Habebit. in ſpe ponitur. Quo ad quam miſeriā. Inſere: ad ſeipſum apoſtrophat: vel dol en do vel inuidēdo Tityro. Ordine: quia vites fere ponū tur quadrato ordine. Fœlix quondam: dum tenebam mea predia. Dolet ergo quia videt ſe nō habere quo Ti tyrus vtitur. Dumoſa. i. dumis plena. Pendere: qa paſcē tes pendēt. Carmina: quia nō libet priuato agris canere. Cytiſum herbā que naſcit̄ inter campos & ſyluas: in cy thiſi ciuitate. Amaras homini nā capris dulces ſunt. Mi tia: matura que morſa nō remordēt. Molles: mature vel male antiquiores. Preſſi mulcti vel in caſeū coacti: Fu mant: ad preparādā cœnā veſperi Maiores. Cum ſol ca dit maiores ſūt vmbre queadmodū cum oritur. quia ex tranſuerſo nos feriēs longius iacit vmbras.

Lapſus. fœde Seruius ſuꝑ oaxe flu. & creta. Sed falſo vt eum reſtituit. Egnatius

MAN. At nos: ab exilio mouet affectus. Eſt aūt figura ꝓle pſis id eſt preſumptio. fit em̄ quū ſumit̄ totū: poſt partes accipiūtur: vt hic. Eſt em̄ ordo. At nos hinc alij ibimus aphros: ſitiētes: pars &c. Sitiētes aphros ibi. n. mltū torri da zona occupat. quare maxīa mediterranee libyę pars: & regio circa oceanum deſerta eſt. Id Strabo docuit lib. xvij. Scythiā: ea regio ē ad ſeptētrionē ī oriētē porrecta includitur ab vno latere pōto: ab altero mōtib⁹ Ripheis a tergo aſia: & phaſi flu. multū in longitudinē: & latitu dinem patet. Iuſtinus auctor lib. ij. & teſte Soli. amāt pre lia: interemptorū cruorē ex vulneribus ipſis bibūt. Rapi dū cræte oaxē. Vibius quoq; Oaxem cræte fluuiū dicit eſſe: a quo & ciuitas oaxia. Nec abſurdū eſt oaxem crete fluuiū Meliboeum ītelligere. Eſt em̄ ſenſus ꝙ pars ibit ī Sythiā: pars in Britanniā. pars vero in Cretā hoc eſt ali quid ad vltimas orbis partes quidā ad mediterraneas in ſulas Nā vt ſcribit lib. x. Strabo. Creta inſula a ſepten trione egeo ꝓfundit̄ pelago ſmul & cretico. ab auſtro aūt aphricano alluit̄. Britannos: finis erat orbis ora. Gallici litoris. niſi britānia inſula nomē pene orbis alterius me reret̄: octingētis & āpli⁹ millib⁹ paſſuū lōga porrigitur: illic nullus anguis auis rara/gens inhoſpita & bellico ſa: hec & plura ſoli. Iacet aūt inter ſeptētrionē & occidē tem auctore Plynio. lib. iiij. En vnq;. i. vnq; ne. Eſt autē ordo. tñ poteris requieſcere mecū ac nocte ruſticis cibis & toris accipiendus: hoc dicit. Ordo eſt At. i. ſed: hoc eſt Tu qdē Tityre in poſſeſſio nibus manēs acturus gratias: ſed nos ibimus hinc. i. a patria noſtra alij ſup. ibimus. ſubau di ad aphros ſitiētes. i. frequēti ſiti laborātes propter ſiccitatē terre (maior tamē eſſet vis ſermonis ſi dicat̄ alij ibim⁹ ſitiētes ad aphros quia apher qui calori aſſuetus eſt minus ſitit q; externus) pars. i. parti ibimus ſcythiā. i. ad regionē frigidiſſimā. & ſup. partim veniem⁹ oaxem. i. ad illum fluuiū crete. i. illius regio nis. rapidū. i. velociter currentē: & veniemus ſup. partim ad britānos q nūc angli dicūtur diuiſos. i. diremptos & ſepatos ꝑ iterpōnē oce ani penit⁹ ſup. a toto orbe. i. globo terre ocea no circuncincto. En. q. d. quod nouum eſſet: & preter opinionem aut ſpē: ego videns poſt i. poſtea: lōgo tꝑe vnq;. i. quouis tꝑe fines. i. limites (quaſi igredi nō ſꝑaret: ſed a lōge for te videre poſſe) patrios. i. patre meæ, vñ exa ctus ſum: & videns poſt aliquot ariſtas. i. meſ ſes: hoc ē ānos: qa ſingul' ānis ariſte & meſſes fiūt. culmē paupis. i. exigui tuguri ꝓ tugurij i. itegumēti cōtra ſeuiciā cœli: cōgeſtū ceſpi te. i. terra cū herbis euulſa: appoſitorie: mea regna. q. d. licet tuguriū ſit tñ ē mihi ꝓ regno (qa qlibet quodāmodo domi ſue regnat. & iō dicit Iuuenalis. Eſt aliqd ſeſe dñm vni⁹ fe ciſſe lacerte) mirabor ꝙ ſup. impi⁹ miles ha bebit hec tam culta noualia. i. arua inuouata ad ſationē ꝓxime faciēdā: & hoc modo non eſſet īterrogatio: q̄ eſſet ſic exponēdo: vt mi rabor abſolute ponat̄: & ſit finis ſentētie: aut vt ſubintelligat̄ ea vt ſit: vidēs poſt aliquot ariſtas mea regna mirabor. i. admiratiōe affi ciar: aut mirabor ſuꝑ ea regna videlicet mea & id quidē libēti⁹ dixero propter verbū fu turum habebit nā cū ipe poſtea reuiſur⁹ eſſet ſua regna: iā nō habitur⁹ eēt ea miles: ſed ha beret: incipiēs ergo nouā ſniam non expleta prima: ſed ſuppſſa ꝑ apoſiopiſin ꝓpter mero rem poſt aliquātulu more ſuſpirijs date ex clamat: rurſum quaſi pri⁹ oculos lachryma bundos ad arua ſua cōtorſerit: dicēs Nunqd ſup. dignū eſt: ac dījs equū viſum: ꝙ ipius. i. libertatis patrie violator & incubator miles i. ſtipēdiari⁹: habebit hec. i. mea: mōſtrat aūt ea noualia. i. arua inouata ꝑ ſationē aut ad fu turā ſationē: tā culta? Miles barbar⁹. i. craſſi linguis & alienigena: vt Gallus aut Teuto: habebit has ſegetes ſup. tā cultas: & tantā de ſe future meſſis ſpē oſtētantes? q. d. Id iniqſſi mū eſſe: vñ ſubdit: en quo: i. ad quā cōditio nem & ad quē ſtatū diſcordia. ſ. ciuilis ꝑdu xit miſeros ciues quorū coloni expellūt: en quis. i. qbus hoc eſt ad quorū vtilitatē cōſeui mus agros. q. d. ad ipiorū cōmoda. Quo di cto apoſtrophat. i. ſeipſum tāq; aliū alloqtur & vtens figurata iuſſione q̄ ꝓhibēdi vim ha bet. dicit Melibee inſere. i. ꝑ inſitionē ꝓduce re ſtude: piros. i. arbores piriferas. q. d. ali⁹ tñ pira carpet (cū tñ poſtea dicat̄: carpēt tua po ma nepotes) pone vites ordine. i. ꝑ ordinē: vt ſ. melius ſolē excipiāt: & equaliter nutriātur hoc eſt adhibe oēm curā vineis colēdis: quia vinū barbar⁹ inde bibet: qd' qa factur⁹ nō eſt & potius diſcedere vult dicit. Ite. i. diſcedite a me: ite inq; mee capelle: appoſitorie quōdā i. q̄ aliqñ fuiſtis pecus felix. ſ. diligēter curatū & paſtū. Ite dicit a me qa ego ꝓiectus. i. recu bans & ꝓſtratus in antro viridi. i. virētibus

Ordo.

 herbis

herbis aut fruticib⁹ cincto: nõ videbo poſt-
hac.i.poſt hoc tẽpus:& ex hac hora: ꝓcul.i.
de lõge: vos pẽdere.i.adherere quaſi ſuſpẽſe
ſitis: de rupe.i.ĩclinato capite deorſum de ru
pe.dumoſa.i. dumis:& veprib⁹ ac virgultis
plena.Ego nulla carmĩa canã ſup.vobis vt
ſolebã:& vos capelle nõ carpetis.i.abrodetis
me paſcẽte.i.exiſtẽte paſtore vr̃o: cytiſum.i.
fruticẽ illũ ſucci plenum vnde multũ lactis
oues effundũt:dictũ a cytiſo inſula:florẽtẽ.i.
flore & frõde abũdãtem:nec carpetis me pa-
ſcẽte:qa ſub alio paſtore id facere poſſint:ſa-
lices amaras:ſ.hoib⁹:ſed vobis dulces.Et hoc
dicẽs viſus ẽ diſcedere:vñ ſubdit Tityr⁹.Tñ
i.tametſi tibi abeũdũ eſt Melibee:tñ poteris
requieſcere mecum hic.i.hoc loco in his ſe-
ptis:aut tugurijs meis ſup viridi frõde.i.ĩ tho
ro herbaceo aut frondaceo:poteris & cenare
mecũ:qa poma mitia.i.matura ſunt nobis:et
caſtanee molles.i.mature aut decocte:aut q̃ ñ
remordẽt dũ mordẽt.ſup.ſũt nobis:& copia
lactis pſſi.i.coagulati:hoc eſt caſei recẽtis &
mollis ẽ nobis:hoc ẽ habem⁹ poma:caſtaneas
& lac preſſũ:qb⁹ poteris mecũ refici:deide oñ
dens ſe verũ amicũ & ſincero aio ĩuitaſſe.nec
optare vt abeat dicit:& iã ſumma culmĩa.i.
ſummitates villarũ.i.domuũ in agris cõſtru
ctarũ:fumãt.i.fumoſo colore ꝓpter aduẽtũ
noctis:obducũt:ꝓcul.i.a lõge aſpiciẽtib⁹.nã
ĩs mõtes & ville videt̃ quaſi celeſti colore &
fumo tegi vñ exponẽs qd ſit ꝙ ꝓcul fumant
addit:Et maiores vmbre:hoc eſt nocturne ca
dũt de altis mõtib⁹:hoc ẽ noctreſcit. Niſi ad-
iecta eẽt particula ꝓcul:cõcederẽ in ſentẽtiã
dicẽtiũ villas fumare:qa cene coq̃rentur:ſed
id quo ꝓpius eſſent:eo meli⁹ viderẽt:nõ er-
go adderet procul.

At — At nos hic alij.At pticula aduerſatiua eſt:
& cõtẽtioni q̃ fit:vt dixi:vbi ſentẽtia inter ſe
cõtendũt aptiſſima:ſicut hic:qa Tityr⁹ man
ſurus erat:iter flumina nota & ad paſcua ſua.
bñ dicit:At nos hic &c.Et in pricipio quarti
eneid.qa dictũ erat ĩ fine tertij:factoq̃ hic fi-
ne qeuit.bene ſubdit̃.At regina graui iãdu-
dum ſaucia cura.Vuln⁹ alit venis:& in eodẽ
quarto poſt cõmemorationẽ quietis ceteroꝝ
animãtiũ:ſubdit̃.At nõ ĩfelix ai &c.Eſt aũt ꝓ
lepſis.i.ꝓſumptio toti⁹ qď poſtea per partes
ad idẽ verbũ reducibiles diuidit̃.Nã totũ eſt
nos:ꝟbũ ibim⁹:partes alij & pars:ſed noris
puer ꝙ ꝓlepſis diuerſitatẽ pſone nõ admit-
tit:niſi euocatorie:vñ nõ dices:nos ibimus:

Prolep-ſis.

ordo:vnq̃ ne lõgo tpe poſt ſcilicet ꝙ diſceſſi poſt iq̃ ali
quot ariſtas vides patrios fines:& culmẽ paupis tuguri
cõgeſtũ ceſpite mirabor mea regna.Nã pri⁹ opus eſt:vt
patrios fines videat dein ſua regna . Poſt aliquot ari-
ſtas.i.ſegetes:& ſic æſtates:& ob id ãnos.Eſt aũt metha-
lepſis figura.Tuguri:tuguriũ a tegẽdo quaſi teguriũ di — Tuguriũ
citur paſtorũ caſula.Ceſpite:ceſpes herba dicit̃ cũ ꝓpria — Ceſpes.
terra euulſa.Ouidi.ij.de amoribus.gramine⁹ madidam — Culmen.
ceſpes obũbrat humũ.Culmẽ. i. ſummũ.nã tecta culmis
tegebãt.inde tecti ſummitas culmẽ dicit̃.Cõgeſtũ.i.cõ-
poſitũ.Noualia:hæ nouales & hæc noualia dicim⁹.No — Nouale
uale aũt eſt quod alternis ãnis ſerit̃:vt Plyni.lib.xvij.&
lib.xviij.dixerat.talis fere eſt in noualib⁹ cæſa vetere ſyl
ua.Varro aũt libro primo ſic ait.Noualis vbi ſatũ fuit
anteq̃ ſecũda ſatione renouet̃.Barbar⁹ has ſeg.ꝑ interro
gationẽ quãdã & affectũ id legit̃.Barbar⁹ aũt.i.ſeuus &
immitis:vel qa barbaris etiã nõ ſolum latinis veteranis — Barbari
agri diſtributi ſunt.Barbari dicebãtur ãtiquit⁹ oẽs gen
tes exceptis grecis & latinis.author eſt Feſtus.Srabo aũt
lib.xiij.ſic.Sed ego arbitror ab initio confiicto noie eos
barbaros appellatos:qui difficulter aſpe ac dure loq̃re-
tur:vt bleſos balboſq̃ dicim⁹.Oẽs itaq̃ q craſſe loquũt:
barbari dicũtur quales ſunt natiões oẽs pter Grecos: hec
ille.Segetes:ſeges eſt frumẽti fructus authoritate.M.hic — Seges
Maro pri.Geor.Hic ſegetes:illic veniũt fœlici⁹ vue. Di
citur ſeges a ſatu.i.ſemine:vt Var.placet.Diſcordia bel — Diſcor-
lorum ciuiliũ.ſ.Sal.aũt in iugurthino inquit. Cõcordia — dia.
parue res creſcũt:diſcordia maxĩe dilabũt̃.Infere nũc: ſe — Concor-
ipm arguit pterite curæ & diligẽtie. Pone ordi.vi.ſcďo — dia.
quoq̃ Geor.de vitib⁹ ait.Indulge ordinibus nec ſecius
omnis in vnguẽ Arboribus poſitis ſecto via limite qua
dret Pecus:de hoc late lib.i.g.Dũoſa.i.frõdoſa:vt Feſt⁹
ait:Pẽdere.vi.ſumptũ eſt a theocriti.i.egloga.Ait.enim
ibi Thyrſis de Daphnide.Nõ ego dũoſas:frondenteſq̃
apli⁹ oras.Nõ ego dulce nemus mõtes ſaltuſq̃ videbo.
Pẽdere:pẽdendo paſci.Florentẽ cy. cytiſus frutex eſt & — Cytiſus.
ouiũ pabulũ:nec ex alio pabulo lactis maior copia aut
melior.Inuctus hic frutex in cytiſo ĩſula inde trãſlat⁹ eſt
in oẽs cycladas mox in vrbes græcas.Plyni.author lib.
xiij.Philoſph⁹ aũt li.ij.de aĩalib⁹ ſcribit etiã ꝙ cytiſus
lac auget ſed dũ floret ĩcõmodi⁹ eſt:vrit em̃ tãtiſper atq̃
extinguit.Hic tñ affect⁹ Tityr⁹ amici clade illũ ad reqe-
tem apud ſe allicit.Sunt nobis mi.po.Sylepſis figura eſt
que dici põt cõceptio.Fit autẽ qñ ſingularis dictio plu.
ver.reddit̃:aut plura.dictio ſingu.ꝟbo adiungit̃:vt hoc
loco & ibi.hic illi⁹ arma.Hic curr⁹ fuit:de hac alibi lati⁹
Poma.pomatos grece:latine potio vel poculũ.Vñ apte
Marc.ait poma ꝙ potu ĩdigeat:dicta eſſe pñt. Caſtanee
mol.i.recẽtes & noue.Ac preſſi.Preſſi lactis:ĩ caſei maſ-
ſam redacti:põt & mulcti exponi . Fumãt:veſperi enim
cœne parant.Maioreſq̃ cadũt:occidẽtis ſolis pͥphraſis.

alij ſup.ibũt:ſed nos ibim⁹:alij ſup.noſtrũ.i.nos ptim ibim⁹ ad aphros &c.Oẽs fere ĩtelligũt aphros hic
dici ſitiẽtes.Vñ Mãcinell⁹.Sitiẽtes aphros:ibi em̃ multũ torridã xonã occupat quare maxima mediterra
nec libye pars & regio circa oceanũ deſerta eſt.id ſtrabo docuit lib.xvij.verũ vt dixi plus põderis eſſet ſi
Scythia. ipſi ſitiẽtes ĩtelligãtur ire ad aphros:q̃ regio aquarũ indiga eſt:cũ Tityr⁹ ad ſacros fõtes maneat.Scythia
regio eſt ad ſeptẽtrionẽ ĩ oriẽtẽ porrecta:ĩcludit̃ ab vno latere põto:ab altero mõtib⁹ ripheis:a tergo aſia
& phaſi flumine:multũ in lõgitudinẽ & latitudinẽ patet.vt author eſt Iuſtin⁹.lib.ij.Solin⁹ aũt dicit eos
Oaxis. amare prelia & cruorẽ ĩterẽptorũ ex ipſis vulnerib⁹ ebibere.Oaxis crete ĩſule flu.eſt vt dicit Politianns
cẽturie ſue ca.xxxvij.vbi hũc locũ Seruianũ dãnat.Sane que nup de oaxi:creta britãnia:Tugurio &c.ex
Barbarus Mãcinello attulim⁹:qa nũc Mãcinellũ integrũ poſuim⁹ cõſulto dẽpſim⁹:Barbarus has ſegetes:ſatis apte
in auguſtũ dictũ videt̃:q Ceſaris acta tuebat̃:q gallo milite fret⁹ ceteros ſupauerat:ſed ad ruſticã eſt ſim
plicitatẽ referẽdũ.Frõde ſup viridi:qa mot⁹ nõ eſt abltõ iunxit ꝓpoſitionẽ ſup:q̃ niſi accipiat̃ fere ꝓ de:
Super. nũc tãtũ abltõ deſeruit. Sũt nobis.zeugma a ſupmo qa repetit̃ & preſſi copia lactis : ſup.eſt nobis.dixi
Fumant. q̃uo ĩtelligerẽ culmĩa villarũ fumare ꝓcul nõ ꝓpter cenã q pareť:ſed ꝓpter colorẽ celeſtinũ qui cadẽtib⁹
Villa. vmbris a lõge diſtãtibus induit̃.Villa aũt eſt queuis dom⁹ in agro quaſi villis tecta.vñ peccãt q oppi-
Prima dum dicũt.Sed regularũ. Prima eſt .Quoties dictio collectiua aut pluralis numeri ꝟbo plu.recte con — Regulæ
formať.poſſunt ꝑ qbus ea ſupponit ſine repetitione verbi ſubiũgi:vt nos ibim⁹:alij aphros:pars ſcythiã — puerorũ.
Secũda. Secũda.Licet poete licẽtioſe ꝓuicie:aut appellatiuo nõi:ꝓpoſitionẽ auferãt nos tñ eã exprimem⁹:niſi fu
erit ꝓpriũ nomẽ loci minoris & ſimplicis figure:vñ dicã ad aphros ad ſcythiã:ad oaxẽ.Tertia.Noia ad-
Tertia. iectiua q̃rũ exit⁹ noiatiui neutrũ gen⁹ refugit:ĩ obliqs ſepe recipiũt:vt paupis tugurij. In locuplete pẽu.
Quarta. Quarta.In appoſitõe ꝟbũ fere ſeqt̃ pricipale ſuppoſitũ:ñ qď magis cõe ẽ:ſed qď ꝑponit̃:vt ite mee quõ-

dam felix

Quinta. dā felix pec⁹ite capelle. Quid meruere boues aīal ſine fraude doliſq̄. Quīta. Sup& ſubt̄ licetoli ſine mutatōe loci ablt̄is deſeruiebāt: nūc tm̄ actis deſeruiēt: n̄ ergo dices vt hic. Frōde ſup viridi. nec vt. vi. enei. gemia ſup arbore ſidūt: nec vt alibi. Dēſa ſubt̄ teſtudīe. ſed ſup frōdē ſubt̄ teſtudinē& ita ī reliq̄s. Argu.

Argumētū ægloge ſcd'e que dicitur Alexis.
Proxia formoſū corydon qua luſtrat Alexim.
Si nequeat flecti: diſcedere ſuadet amori.
Loquitur primū poeta deinde corydon.

Proxima formoſum. Scd'e egloge q̄ īſcribit̄ Alexis argumētū tale eſt. Corydō paſtor īpatiēter amās Alexim formoſiſſimū puerū ipmq̄ p auia & īacceſſa q̄ritās: oīa fere q̄ ad cōcinnādū amorē facere poſſent: cōmēorat: qb⁹ cū nihil ꝓficeret: ꝓbe ſuadet ſtulto amori modū īpōere. Hui⁹ egloge ſcribēde rō potuit eē. vt Theocriti eglogā t̄tiā: cui ſimillima ē: imitet̄: ſed illic amaryllis vt hic Alexis amat̄: ſiue vt pueri a ſe licet hōeſte dilecti: quē ab Aſinio Polliōe dono accepat amicabilr̄ mēiniſſe poſſet. Siue vt Polliōi blādiat̄. Nā vt Dōat⁹ dicit eū maxīe amauit maro: & ab eo magna mūera tulit: q̄ppe q̄ iuitat⁹ ad cenā capt⁹ pulchritudīe& diligētia ſeu īdulgētia Alexādri Polliōis pueri eū dono accepit: quā rē vr̄ Hora. tāgere primo epl'arū dicēs. Nō ancilla tuū iecur hulceret vlla puer ve Inter marmoreū venerādi limē amici Ne dn̄s pueri pulchri chare ve puelle. Mūere te paruo beet aut īcōmodus angat. Hec ibi Quā rē Ver. vſu vēiſſe dicūt: ſed neq̄ illud Ho. Maro. exprimit: neq̄ hic aliud ad id q̄d' Dōa. aſſerit magis alludit q̄ꝗ dicit eū delitias amaſſe dn̄i. Ver℞ cū ī fine dicat ſe eo nō potiri: aliūq̄ q̄ſiturū. nō vr̄ ſp de Alexā. loq quo dōa. fuerat. de hac re aūt pleni⁹ dicā ibi Mille mee ſiculis &c. Lege ēt Manci. Ordo. Ordo verſiculorū n̄rorū eſt. ꝓxima. ſ. a prima: hoc eſt ſcd'a egloga: qua. i. ī qua Corydon paſtor ille amaſi⁹: luſtrat i. q̄rit. Alexim puerū illū formoſum. i. ſpecioſum & forme plenū: ſuadet. ſ. ī fine carminis diſcedere amori. i. ab amore ſi neq̄at flecti. Dicit. n. Inuenies aliū ſi te hic faſtidit Alexis. Et hec de argumēto ī gn̄ali.

ASCEn.

P.Vergilij Maronis

Poeta:

FOrmoſum paſtor corydō
ardebat Alexim
Delitias dn̄i:nec qd ſpera-
ret habebat.
Tantum inter denſas vm-
broſa cacumina fagos
Aſſidue veniebat:ibi hæc incondita ſolus
Montibus & ſyluis ſtudio iactabat inani.

ASCEn. FOrmoſum paſtor Corydon ardebat
&c.Corydon inquit poeta paſtor q
dam vehementer amabat Alexim
formoſum puerum quem in delitijs ſuis dn̄s
eius habuerat:vn̄ nulla eius potiūdi ſpes Co
rydoni erat:nectamen minus amauit.vn̄ aſ-
ſidue veniebat ad ſolitudinē nemorum vbi
cantilenam de amato puero inaniter repete-
bat.hoc dicit.Seruius per Corydona Vergi-
liū:&per Alexim Alexādrum Pollionis pue
rum intelligit:ad quod dicendum dixi non
cogi interpretem:quia ſi ex communi paſto
rum aceruo perſonas depromptasdixeris:nō
minus conſequeretur:quod pretendit poeta
amoris ſcilicet impatientis ſtulticiam expo
nere & remedium dare:verum quia vt dixit
Mancinellus.Apuleius manifeſte p̄dicat per
Corydona Vergilium intelligi:dicamus id
verum eſſe:ſic tamen vt non omnia ei qua-
drēt quod artificioſe facit ne hyſtoriam con
texiſſe dicatur:nec Auguſtum per Alexim ſi
gnificaſſe vllo modo dicendus eſt.

Ordo. Ordo eſt.Corydon paſtor:ſcilicet ouium:
ardebat.i.impatienter amabat ac deperibat
Alexim puerum illum formoſum id eſt for-
me & ſpeciei plenū:appoſitorie:delitias do-
mini.i.patroni ſui:nec ſup.Corydon habe-
bat quid ſperaret.id eſt vnde eius potiundi
ſpem haberet:tantum.ideſt tantūmodo:ſup.
hoc ſpei habere videbatur:ꝙ aſſidue venie-
bat inter denſas fagos: appoſitorie: cacumīa
vmbroſa.i.ſūmitates mōtiū aut arboꝝ: vm
bris arboꝝtectas: & ipſe ſolus iactabat.i.in
caſſum fundebat:inani ſtudio.i.ſtulto cona-
tu:in mōtibus & ſyluis hec īcondita.i.rudia
& imcompoſita que ſequūtur carmina.For-
Formoſus. moſus dicit̄ a forma:& forma ſcd'm donatū
a formo ſeu foruo:quod eſt calidum ſecūdū
eundem :quia ſanguinei & fere iuniores oēs
quibus ſanguis adhuc calidus eſt formoſi eē
ſolent potius q̄; pulchri.Corydon vt dixi pa
ſtoris apud Theocritū nomē eſt hic autem ꝓ
Vergilio ſumitur:ſic tamē vt pro quouis im
patienter amāti ſumi poſſit.Alexis dici pōt
ſine dictione aut reſponſo:vt patuit in Man
cinello.Declinat̄ aūt hic Alexis hui⁹ alexis
vel alexidis.Cicero ad Atticū.Nam alexidis
manū amabā ꝙtam prope accedebat ad ſimi
litudinē littere tue. Regula prima eſt In ap-
Regulæ pueriles Prima poſitione licet cōformitas caſuū ſit neceſſa-
ria:nō tn̄ numerorū nec generū:tūc aūt diuer
ſi ſunt numeri:quando alterū ſingulari caret
ſicut hic.Alexim delitias dn̄i:aut alterū col-
lectiuū eſt:vt felix pecus ite capelle:aut ſin-
gularia copulātur:vt Homerus & Maro poete clariſſimi.Exēplum de diuerſis generib⁹:vt denſasvmbro
ſa cacumina fagos.Secūda.Locutiones grece trāſlaticie & mere poetice ſunt oratori fugiēde Vnde non
Secunda. dices in ſoluta oratōe.Corydon ardebat alexim:ſed ardēter amabat.Tertia. Quanta eſt vocalis an̄ no-
Tertia. uiſſimam literam:tāta eſt ante nouiſſimā ſyllabā ſi nō mutetur ſcriptura in noībus in.n.preter on ſemꝑ
longum:vt titan:pan:ren:ſplen:lyen: ſyren:
delphin.Corydon. vltimam nominatiui &
penultimam genitiui producunt:quam no-
men & omen corripiunt.

SER. FOrmoſum paſtor.Verg. in ꝑſona Cory. intelli
git̄ & Cęſar per Alexim. Ardebat impatienter
diligebat.Alexis ſeru⁹ fuit Aſinij pol.quem in
prandio miniſtrantem cum mirevidiſſet pulchritudinis
amore eius eſt captus:& dono a dn̄o accepit.Alij puerū
Cęſaris fuiſſe dicunt formoſum in opibus &gloria:quē
ſi quis laudaſſet rē gratā Cęſa.faciebat.Nā Verg.in pue
ros dicit̄ habuiſſe amorē nec eū turpiter diligebat.nūcu
pauit cory.ficto nomīe aut a corydali aue:quia dulce ca
nit.Alexim quaſi ſine r̄n̄ſione.alij a Ver.illū laudatū:vt
gratificaret̄ Pol.q illū amabat:tenebat aūt eo tp̄e trāſpa
danā galliā pollio:&agris diuidūdis preerat.Quid ſpe-
raret:de eo petēdo.Tātū:tm̄mō. Aſſidue:ſæpius.Incōdi
ta.incōpoſita agreſtia:vel inſanæ mētis verba:vel incō-
ſcripta:Sal.At illi qb⁹ res incognita erat ruere cuncti ad
portas īcondita tenere.Iactabat:icaſſum fundebat.Inani
pre amore nihil ſibi ꝓcurās:ſed ī abſentē iuuenē loq̄bat̄.

MAN. FOrmoſum paſtor &c. Hec qdē egloga formata
eſt a tertia potiſſimū Theocriti.Ibi ṽo amaryl
Corydon lis hic alexis amatur:quicqd aūt inde ſumpſerit
Maro paſſim patebit.Corydon:id nomē athe o.ægloga
iiij.poeta ſumpſit:cui Battus ait.Sic tibi cōtingat cory-
don chariſſime quicqd Exoptasvotiſq; tuis ſic Iuppiter
Alexis adſit.Hic tn̄ pro Verg.ſumit̄.Adamauit em̄ vt aiūt Ce
betem & alexandrū:quē hic Alexim appellat:donatum
ſibi ab Aſinio Pollione:vtrunq; eruditū dimiſit.Nam
alexim grāmaticū.Cebetē vero & poetā.Apu.oratione
prima apologiæ ſic ait.Quāto modeſtius tandē.P.Ma.
q itidē vt ego puerū amici ſui Pollionis buccolico lu-
dicro laudās & abſtinēs noīm:ſeſe qdem corydona: pue
rum vero Alexim vocat.Hec ille.quare non recte quidē
per alexim Auguſtus accipitur:vt quidā volunt.Pollio
autē orator fuit & conſularis:q de Dalmatis triūphauit.
lxxx.ſue ętatis āno:ī villa Tuſculana obijt.Euſe.ſcribit.
Alexis.dicit̄ alexis ab a.qđ eſt ſine & lexis dictio:quaſi
ſine dictione ſeu reſponſione.Domini.id eſt Aſinij pol-
lionis.Incondita. inculta.

O crudelis alexi nihil mea carmīa curas: Co.
Nil noſtri miſerere:mori me deniq; cogis.
Nunc etiā pecudes vmbras & frigora captant:
Nunc virides etiā occultant ſpineta lacertos:
Theſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu
Allia ſerpillūq; herbas cōtundit olentes:
At mecū raucis tua dum veſtigia luſtro:
Sole ſub ardenti reſonāt arbuſta cicadis.

O crudelis Alexi &c.Ab hoc loco in finē
ASCEn. vſq; recitatur carmen amatorium ipſius Co
rydonis:quod in pricipio animū quodāmo-
do amantis indicat:& inſolitū concētum pa
rit.nam cū cetera fere carmina pētimemerim
hoc eſt primam tertij pedis habeant vltimā
dictionis:in his fit illud quarto loco:ſicut ēt
in illo.Formoſam reſonare doces amarylli-
da ſyluas.Eſt p̄terea mira vis ī ſentētijs:nā ſi
qs ad mores trahe̅r velit:dicat eos q aliquos
iuuare

SER. O crudelis:Qui nō flecteris meo amore:nec te potiū-dū prębes:crudelis Cæſar:quę mea ſcripta ad agros red-dēdos nō flectūt.Mori:pręcontemptu.Frigora modo a-prica loca.Theſtylis:ruſticana mulier:quę ex diuerſis cō tuſis hærbis pulmentaria meſſoribus parat:& eſt quaſi fictilis ꝙ in fictilibus ponat cibū ruſticis.Feſſis labore vel eſtu fatigatis:Allia ſerpillūq; ad pellēdos calores:vt teſte etiā Plynio medicina a cōtrario:vel ſimili ſumatur vnde calor alio calore poteſt pelli. Hic cōtra amoris ar dorē:nō ſolum ad ſcythie frigora:ſed ad ardētem æthio piam dicit ſe iturū:Serpillū ερπιλλου grece dicit:ſed nos aſpiratione in ſ vertimus:& dicim⁹ ſerpillū ſic ἕξα & ἑπτα ſex & ſeptem. At mecū:longum eſt hyperbaton:vt ſit dum tua veſtigia luſtro mecū arbuſta reſonāt.Sed me lius ſcribetur at cōiunctio:vt ſit arbuſta.re me cum rau-cis cicadis.

MAN. O crudelis.o doloris īteriectio eſt hoc loco poti⁹ ꝙ̄ vo cādi aduerbiū: qđ ſequētia indicāt.Nihil mea carmina curas.Theocritus in tertia ægloga:Non amarylli audis non vox hec fertur ad aures:Mœſta tuas.Nil noſtri mi-ſerere:In tertia quoq; Theocri.At tibi nulla mei virgo extat cura doloris.Mori me deniq; cogis.Theocritus ait in vltima.Poſtq; difficilis nūq; miſeratur amicū Ille me um:miſeroq; mori ſed cogit amore.Nunc etiā.p.arguit amoris ſe furore vexari.nā cum ceteri oēs.&animalia bruta quieſcant.ſolus ipſe vagat̄ ſub ſole ardenti.Nunc virides etiā lacertos:Theocritus in vltima inquit.Quo nunc chare die nitido flagrātibus auris Tendis iter viri des rapido ſpineta lacertas Symichia ſub ſole tegūt fœ-licibus vmbris.Ac etiam obſœne.volucres nunc frigus opacum.Et molles altis captāt in mōtibus vmbras.The

Theſty-lis. ſtylis:ruſtica mulier: ſed veneficæ nomē ī ſecūda Theo criti ęglogā:de qua quidē ſic ille:Nāq; potes:tu nēpe fa

Tyriaca ruſticorū cis peiora venena.Quā circe latio medæa vel improba colchis.Allia Alliū antiqui & īſanientibus dabant cru-dū:vt ſcribit Ply.li.xx.&galeni authoritate ē alliū tyria

Serpillū. ca ruſticorū.Serpillū:id putāt a ſerpendo dictū:ꝙ in ſyl-ueſtri euenit:in petris maxīe:ſatiuū non ſerpit Medetur capitis doloribus decoctū in aceto illinit̄ temporibus ac fronti cū roſaceo.Item phreneticis.author Ply.li.xx.At mecum.Ordo eſt at dū veſtigia tua luſtro ſub ſole ardēti arbuſta mecū reſonāt cicadis raucis.i.ꝓpter cicadas vel

Cicadæ cum cicadis.Cicadis:cicadę oleas maxīe amāt.vt min⁹ vmbroſas.loca eñ frigidiora aſpernantur.quāobrem in opacis nemoribus eſſe nequeūt.Ariſt.id ſcribit lib.v. de aīa.plura ēt Ply.xi.& Stra.lib.vi.Cice.Theo.Item ī vlti ma ait.Hic etiā graciles rapido ſub ſole cicade.Vocib⁹ aſſiduis crepitabant æſtibus aptæ

iuuare poſſent:cum media pereant occidere: ꝗa enim nil noſtri miſereris mori me cogis. Probat autem ſe infeliciſſimum:& iniquiſſi-mos ſortiū amores: cum cetera omnia ſola-tium aut conſolationem obtineant:ipſe autē nullam.Eorum vero quibus refrigerium aut beneficium impendit: quadruplex eſt diſcre tio.Nam in beneficio cōferēdo duo animad uertere ſolemus:bonitatem:ſcilicet eius vt re ferre gratiam velit:& prudentiam:vt reco-gnoſcat:tameſi enim nil remunerationis li-beralis collator expectat. tamē duplex bñfi-cium dediſſe videtur qui grato dedit:horum igitur alij tantum boni ſunt:alij tantum reco gnoſcentes:Alij neq; boni neq; recognoſcen tes.Alij & boni & recognoſcentes.Tantum bone videntur pecudes innocue:quibus na-tura refrigerium preſtat: ſed non recogno-ſcunt.Tantum recognoſcentes ſunt ingrati homines vt ruſtici qui ſcire poſſunt quid ac cepint:referre tamē recuſant. Neq; boni ne-q; recognoſcentes ſunt lacerti qui benefico officiunt ſi poſſunt.Et boni & recognoſcen-tes ſunt viri boni & grati qui ſoli beneficio digni ſunt:de quorum numero ſe eſſe ſatis ī-nuit Corydon.vnde cum ceteris īdignis: vi delicet bñficium p̄ſtetur:dolet id ſibi dene-gatum.Per amaritudinem animi exclamans O crudelis Alexi.Si dicat Alexis at.qui cru-delis?Reſpōdeat:quia nihil mea carmina cu ras &nihil noſtri miſereris:ob quam rem me mori cogis:facisq; vt ſim omnium aīantium miſerrimus.nam pecudes captant refrigeriū ſub vmbris:lacerti in dumetis.meſſores per expulſionem caloris a calore allij quod eis a Teſtyli coquitur.at ego ſine refrigerio te q̄-ritans ardore conſumor:& extrinſecus pro-pter eſtum ſolis.& extrinſecus ob ardorem amoris Ordo eſt.O Alexi.i.o puer formo- Ordo.
ſe:qui me formoſitate tua allexiſti:ſed reſpō ſo non dignaris:& ideo crudelis tu nihil cu-ras mea carmina tu nihil.i.in nullo miſerere id eſt miſereris(eſt enim preſentis īdicatiui) noſtri:deniq;.id eſt &:vt vno verbo crudeli tatem tuam explicem:tu cogis me mori/cū ceteris animātibus etiam indignis refrigeri-um ac ſolatium fiat.nam etiam pecudes que licet bone ſunt nō recognoſcūt tamē: captāt nunc vmbras & frigora.i.frigus vmbrarum

aut ſub vmbris:& ſpineta.i.ſpinarum naſcētium cōgeries & adunatio:occultant nūc etiā lacertos:id eſt eius generis ſerpentes:virides:ſcilicet in calore:Et theſtylis mulier ruſtica cōtundit meſſoribus.i.ſegetē metētib⁹:feſſis.i.fatigatis:& tentatis rapido eſtu.ſ.ſolis allia & ſerpillū appoſitorie herbas olētes & vim expellēdi caloris p calorem quē generāt habētes:ſed id nimiū phiſice dixiſſet:vñ ruſtice vocat herbas olentes:vt q neſciat vnde vis ea expellēdi eis ſit.At.i.ſed(aduerſatiua vt dixi particula cōtentioni ap-ta)arbuſta.i.arbores vitifere aut ſimiles conſite in latebris aruorū p que diſcurro:reſonāt.i.referūt:me.i. At.
cantilenam meā:cum cicadis raucis.i.aſſiduo cātu raueſcētibus:hoc eſt reſonāt me & cicadas.i.cantum meum & cicadarū:dum ego luſtro.i.inquiro tua veſtigia.i.ſignacula pedū tuorū ſub ſole ardenti id eſt dū ego ardore cōſumor reliqua animātia refrigerio refocillātur.ſcđm Mancinel.Ordo eſſet.At dū veſti-gia tua luſtro ſub ſole ardēti arbuſta mecū reſonāt:cicadis. raucis.i.ꝓpter cicadas raucas vel cū cicadis. Ego vero longe pleniorem ordinem puto:vt me cum diuiſis ſyllabis & dictionibus legam:& ſit locu-tio reſonant me:qualis in prima:reſonare doces amaryllida:&ſenſus ꝙ inueſtigādo Alexim ſepe excla-mauerit:ita vt arbores in conuallibus referant ipm.i.vocem eius aut re vera ipm ſe incuſat dicendo Ah Corydon Corydon &c.ſed potius priori mō adheſerim.quia cū particula hīc comitem ſignificat equi-pollens cōiunctioni copulatiue:vt ſit reſonat mecū cicadis raucis.i.& cicadas raucas:que tunc veheme-tiſſime canunt cum cauma intenſiſſimū vrget.Eſt autem manifeſtiſſima cōtentio dum ceteris requiem in vmbris ſibi ſummā cōmotionē ſub ardēti ſole predicat.Crudelis dicitur a crudo: ꝙ qui crudum & male digerētē ſtomachū habēt immiti aſpectu & feroci aīo ſunt.Nec eſt contra amorē ꝙ crudelē vocat: Crudelis.
nā & deos p ipatiētiā amātes crudeles appellāt:vñ illud eſt:Atq; deos atq; aſtra vocat crudelia mater.Et illud Tibulli:Crudeles diui ſerpēs nou⁹ exuit ānos.Forme nō vll̄ fata dedere morā:Deniq; pticula tūc locū habet qn̄ multa vno verbo cōcludere volum⁹:vt hic mori me deniq; cogis.Nā vt Flacc⁹ ait.Mors Deniq;.
vltima linea rerū eſt. Theſtylis ruſtica mulier.a teſta aūt teſtilis adiectiuū ſecūda lōga deducit̄.Cetera fe re Mācinellus declarat:cui⁹ verba ſunt O crudelis o doloris īteriectio eſt hoc loco poti⁹ ꝙ̄ vocādi aduer-

biũ:qd' ſequẽtia idicãt. Nihil mea carmĩa cu. Theo. in. iij. eglo. Nõ amarylli audis: nõ vox hec fert ad aures Meſta tuas. Nil nr̃i miſerere. In rtia q̃q; Theo. At tibi nulla mei virgo flat cura doloris. Mori deniq; cogis. Theocrit⁹ ait iultia. Poſtq; difficilis nũq; miſerat amicũ. Ille meũmiſeroq; mori ſed cogit amore. Nũc etiã. p. arguit ſe amoris furore vexari: nã cũ ceteri oẽs: & aĩalia bruta q̃eſcãt: ſolus tpe vagat̃ ſub ſole ardẽti. Nũc virides etiã occultãt. Theocrit⁹ in vltima iquit. Quo nũc chare die nitido flagrãtibus auris Tendis iter: virides rapido ſpineta lacertas Symichida ſub ſole tegũt felicibus vmbris. Ac etiã obſcene volucres nũc frig⁹ opacũ. Et molles altis captãt in mõtib⁹ vmbras. Theſtilis & cetera apud Mãcinellũ patet.

Regula prima. Pria regula ẽ Miſereor poti⁹ gtm̃ q̃ dtm̃ regit: miſeror actm̃ & miſeret: ac mirereſcit vtrũq;: exẽpla nota ſũt. Vt prio eneidos. O ſola iſandos troie miſerata labores. Et eiuſdẽ. vi. Phebe graues troie ſp

Secũda. miſerate labores. Et apud Comicũ. Atq; iopis te miſereſcat mei. In ſcd'o enei. Videt̃ dtõ iũgi. his lachrymis virũ dam⁹ & miſereſcim⁹. Secũda eſt. Sepe p endiadẽ in eodẽ caſu p cõiunctionẽ ponim⁹: quorũ ea ablata alterũ eẽt gti caſ⁹: vt hic vmbras & frigora: quaſi vmbrarũ frigora. aliter tamẽ Seruius exponit.

Nonne fuit ſatius triſtis amaryllidis iras:
Atq; ſupba pati faſtidia: nonne menalcam:
Q uãuis ille niger: q̃uis tu candidus eſſes:
O formoſe puer nimium ne crede colori:
Alba liguſtra cadunt: vaccinia nigra legũtur.

ASCEn. NONNE fuit ſatius triſtis amaryllidis iras & c. Legẽ amori pſcribit tacite dicẽs ſati⁹ eſſe: aut amaryllida ſupbã amaſſe: aut menalcã deformẽ: quia vtriuſq; amoris facilis fuiſſet medela. Dũ eñ ſupbe cõtemnit̃ amãs: ſicut ab amaryllide. i. ſupba & reſplẽdente ac pomposa muliere in vrbe reſidẽte ruſtic⁹ deſperãs amari: amori modũ imponit: & dum nimis facilẽ amorẽ inuenit. ſicut in non ſatis pulchris facile ſui copiã faciẽtibus: illico ſatiatus abit. Vnde Horati. in odis docet gratã eſſe in puellis proteruitatẽ. Satius ergo fuiſſet: aut amaryllida ſupbam: aut menalcã facilem amaſſe: q̃ alexim puerũ ſuperbum quidem: ſed tamẽ forte blãdo aſpectu allicientẽ Nam ſtulti amatores quicquid ab amatis ridetur: ſibi rideri putãt. Alloq̃tur ergo dilectũ puerum cohortãs eũ ad amorẽ ſui: monenſq; ne ꝓpter formã ſuperbiat: cum non omnia q candida eadem dilecta: nec omnia que nigra continuo aſpernata ſint: Nam liguſtra cadũt & vaccinia leguntur: volebat aũt neſcio qd amarius in alexim dicere p exclamationẽ: incipiens. O quaſi addere voluiſſet: puerũ inaniter ſupbientem: cũ licet formoſ⁹: nõ tñ dulcis ſit: aut qd ſimile: ſed ne amatũ offendat repſſit vocẽ: aliud tandẽ inferens ac dicens. Formoſe puer nimium ne crede colori.

Ordo eſt. Nonne. q. d. maxime: ſatius id eſt melius fuit pati. i. perpeti & pertolerare: triſtis. i. veras & non fictitias: ſed ex cõtemptu ſeuero procedentes: iras id eſt proteruias: atq; pro &. i. ſuperba faſtidia. i. ſuperbam cõtemptionẽ: amaryllidis. i. qua me ſplẽdida amica vrbana aſpernata tandem eſt. nõne fuit ſatius pati Menalcam paſtorem nigrum & deformem: de cui⁹ fruitiõe parũ delectationis eſſet: vñ & eum patiare. q̃uis ille ſcilicet Menalcas: eẽt ſupple niger: & q̃uis tu o Alexi eſſes candidus. O. q. d. puerum inaniter ſuperbientem: ſed repreſſo ſermone tãdem ſubdit puer formoſe: ne crede. i. ne cõfidas nimiũ colori: quia liguſtra. i. flores liguſtri ligni: alba. i. licet albi tñ quia inutiles & ad nihil conducentes. cadunt. i. decidũt in terram nullis eos aut ea colligẽtibus: & vaccinia nigra id eſt flores vacciniorum: qui licet nigri tamen quia vtiles ſunt: legũtur id eſt colligũtur & ita deberet Menalcas verna vtilis: licet deformis a ruſtico poti⁹ amari: q̃ puer ſuperbus forma: & ad nihil vtilis. Seruius liguſtrum & vaccinia flores dicit: quod fortaſſe nõ omnino aſpernandum eſt. Nam ſicut poma. balſama: tura: hebenum pro arbore: aut ligno: ita liguſtrum & vaccinia pro floribus earum arborũ poſuiſſe potuit: verũ audiam⁹ virũ perq; anxie doctũ Beroaldũ qui ita dicit. Apud Plynium legi

Liguſtrũ. vaccinia. liguſtrum & vaccinia magis iter arbores q̃ iter flores numerari: qui in. xij. ſcribit Cyperum appellari in Italia liguſtrũ: & in. xxiiij. iquit. Liguſtrũ eadẽ arbor eſt q̃ in oriẽte cyperos: cui⁹ acini cõtra phthiriaſim ſunt efficaciſſimi. Idẽ in. xvi. refert vaccinia Italie i aucupijs ſata eſſe. Gallie ẽt purpurea tĩgẽdi cauſa ad ſeruorum veſtes: hec ille. Ex quibus patet & liguerum & vaccinia flores habere: nam acini non ſunt ſine floribus: ſed liguſtri flores albos penitus inutiles: & vacciniorũ nigros ad tincturã vtiles. Landinus quoq; ex Plynio & Columella docet liguſtrũ eſſe herbã: vt etiam apud medicos: ſed ſiue arbor ſit. ſiue herba: florẽ albũ habet: q hic decidere itelligit̃. nõ. n. de ligno aut cortice diceret q̃ cadũt. Triſtis hic ac

Faſtus. cuſatiuus eſt pluralis. Superba faſtidia. i. aſpernationẽ ex faſtu: q fere formoſitatis comes eſt vñ Ouidius

Regula grãmaticalis. in faſtis. Faſt⁹ ineſt pulchris: ſeq̃tq; ſupbia formã. Irriſũ vultu deſpicit illa ſuo. Nec crede colori. Sic Iuuenalis ſatyra. ij. Fronti nulla fides: qs eñ nõ vicus abundat. Triſtibus obſcenis? Regula eſt. Ne particula licet apud poetas frequenter cum impatiuo conſtruatur. optatiuum tamen prohibitiue poſitũ apud oratores efflagitat. dicit ergo Maro. Ne crede: ne ſeui magna ſacerdos: ne quere doceri. vbi orator diceret ne

Nonne fuit ſatius triſtis amaryllidis iras: dicit

Triſtis. SER. Triſtis: vt veram iram oſtẽderet: & non illã iram quæ eſt amantium: de qua Terentius. amantiũ iræ amoris redintegratio eſt de qua Horatius Vrit grata ꝓteruitas. Superba faſtidia. Ex faſtidio ꝓuenit omis ſuperbia: amaſſe autẽ tres dicit̃. Vergilius. Alexãdrum quem ei donauit pollio: & Cebetẽ puerũ & puellã Leriam. quos a Mœcenate accepit. Vnde per Amaryllida Leriam: per Menalcam Cebetẽ poni volunt. O formoſe puer. Recte Donatus ait: ſuſpendẽdum o: & deinde dicẽdum formoſe puer vt itelligamus aliud per iram dicere voluiſſe. ſed ne Alexim offenderet in hæc verba amore fuiſſe compulſum. Crede. Confide. Alba liguſtra cadunt vacinia nigra legũtur & ruſticæ: & amatorie ex floribus facit cõparationẽ. Liguſtrum autem flos eſt cãdidiſſimus: ſed viliſſimus. Vaccinia ſunt violæ: quas purpurei coloris eſſe conſtat

MAN. Nonne fuit ſatius: q̃ amaryllida propter Alexandrũ reliquerit: ſeſe arguit. Satius melius. Superba faſt. Faſtus ineſt pulchris: ſequiturq; ſuperbia formã. Irriſum vultu deſpicit illa ſuo. Ouidius in faſtis Menalcam: ruſtici pueri nomẽ. O formoſe puer. o põt hic eẽ vocandi aduerbiũ

Liguſtrũ. ſed melius doloris interiectio. Crede: confide. Liguſtra: Liguſtrũ: arboris gen⁹ eſt. Ait enim Ply. li. xvi. ca. xxxi. Liguſtra teſſeris vtiliſſima. Item Vacinia Italiæ in aucupijs ſata. Galliæ vero etiam purpurea tingendi cauſa ad ſeruorum veſtes. Intelligi poteſt igitur liguſtrum albos

Vaccinia flores producere nulli rei idoneos. Vacinia vero nigros ſeu purpureos qui ad tingendas veſtes legũtur. Itẽ quoq; libro. xiij. inquit ſic. Liguſtrum eadem arbor eſt: quæ in oriente cyperos: ſuos in Europa vſus habet.

credas. ne ſeuias. ne queras. Nam Seruius conſtanter dicit ne ſic imperatiue forme non congruere: cum tamen Comicus dicat ne nega: cum dicere potuiſſet ne neges

Deſpectus tibi ſũ: nec q̃ ſim quæris alexi:
Quã diues pecoris niuei: q̃ lactis abũdãs:
Mille meæ ſiculis errãt in mõtibus agnæ:
Lac mihi nõ æſtate nouũ: nec frigore deſit.
Cãto quæ ſolitus ſi quãdo armẽta vocabat:
Amphiõ dircæus in acteo aracyntho.
Nec ſum adeo ĩformis: nup̱ me ĩ littore vidi:
Cũ placidũ ventis ſtaret mare: ñ ego daphnĩ
Iudice te metuã: ſi nũq̃ fallit imago:

SER. Quã diues pecoris. Tria ſunt quib⁹ poſſint amatores cõmendari/pulchritudo/diuitie/cãtilena: a quib⁹ iſte ſe cõmẽdat. Niuei pecoris. Alij niuei q̃ lactis abundans: legunt ſecũdũ homerum qui dicit και γαλα λευκου: Sed melius eſt niuei pecoris. nã candide oues maioris precij ſunt vnde in geor. Munere ſic niueo lanæ ſi credere dignũ eſt Errant: cum ſecuritate paſcũtur. Mille agnæ Theocritus αλλαουτοσ τουτοσ εω, βοτα χιλια βοσκω A ſexu & ab ętate eommendat. Lac mihi. Rectius q̃ Theocritus qui nõ lac ſed caſeum dixit his verbis. τυροσ Δεουλει πειπουτ. ευ θε-

Attẽde. duplicẽ errorem ſeruij.

ρει ουτ. ευ οπορηουχει μοροσ ακρω. Sed caſeus quia ſeruari poteſt: omni tempore haberi poteſt. Laudat ergo q̄ habeat lac nouũ. i. coloſtrum in neutro genere: nã fœminini eſſe non poteſt. Vergilij maſtyx ſententiã peruertẽs male diſponit. lac mihi nõ æſtate nouum nec frigore deſit. id eſt ſemper deeſt. Amphion. Hic fratrem Zetum habuit: & filij fuerunt Iouis ex Anthiopa: ſed Zetus ruſticus fuit: Amphion vero muſicæ deditus. Aracynthus mons eſt Thebanus. Ergo acteo. id eſt littorali: vt in quinto eneidos. At procul in ſola ſecretę troades acta: q̃uis ακτιο. Primo ſint dictæ Athenæ. Vel dicamus qđ ipſe: veluti paſtor ignarus duxerit illum Athenienſem: qui ſit Thebanus Nã & Theocritus ad exprimendam ſimplicitatem multa aliter dicit ſic hac ratione potuit dixiſſe Oaxem Crete fluuium cũ ſit Meſopotamię. nec ſum adeo: modeſte pulcritudinẽ ſuã cõmẽorat. Me in littore. Negãt hoc p̱ rerũ naturã effici potuiſſe: ſed ſeq̃t Theocritũ: q̃ ait de Cyclope. και γαρ πραιεσ ποντονεσ εβλεπουην Δε γαλανα. Sed ille excuſatur vel q̄ ingentẽ habet oculũ Cyclops: vel q̄ ſit filius Neptũni. Sũt tamen qui putent dictum in littore. i. in aqua ibi a fluctibus relicta: Sed hoc excludit illud cũ placitũ ventis ſtaret mare. Non autem reddit nobis imaginem mare quia non ſtat: atq̃ etiã ſi ſtet nõ põt reddere. Daphnis: puer fuit Mercurij formoſiſſim⁹ & prim⁹ paſtor. Te iu. q̃uis meã deſpicias pulchritudinem

PRO. Canto quæ ſolitus ſi quãdo armenta vocabat ãphion dircæus: amphionẽ & Zetum Euripides: & apud nos: Pacuuius: Iouis & Anthiopa: Nyctei filia ait: Natos cãtando potuiſſe armẽta vocare Teſtãt id Thebe q̃s Apolloni⁹ in argonauticas a fratribus antedictis muro eſſe clauſas ait: Sed zetus humeris ſaxa contulit operi: Amphiõ cantu vocauit: Siquidem ſenſus animaliũ facili⁹ q̃ ſaxa vincũtur: Pannyaſis & Alexãder Lyram a Mercurio muneri datã dicit: quod prim⁹ Cynaram liberauit. Dircęũ autem Dixit pro thebano a fõte dirce. Acteo aracyntho: ameno monte thebano: quẽ acteũ dixit non attictũ: Sed q̄ ibi acteon a canibus ſit laceratus.

MAN. Deſpectus tibi ſum: Tertia ægloga Theocrit⁹ ſcribit. Chara amarylli aĩo ſemp̱ gratiſſima noſtro: Cur miſerũ viridi latitãs formoſa ſub antro Me fugis & vocitas tu me nõ ampli⁹ vnq̃. Nimirũ tibi deſpect⁹ ſum meq̃ peroſa es? Nec q̃ ſim. legẽdum eſt q̃ nõ quis. Quã diues: a tribus ſe laudat. diuitijs/cãtu/forma/ his eñ reb⁹ põt allici amor. Pecoris niuei: color eñ alb⁹ vt ẽt ſcribit Columella. li.

ASCEn. Deſpectus tibi ſum. Reſpondet p̱ antipophoram tacite obiectioni: ſi eñ Alexis dicat Non ſum crudelis Corydon tametſi te nõ redamo: quia amabilis nõ es: ad hoc Corydon oſtendit ſe quidẽ amabilem: & habere omia q̃ ad cõciliãdum amorẽ valent: diuitias: ſuauitatem vocis: ac comitatẽ ſermonis: & formam non deſpectibilẽ: ſe tamen non amatũ quia deſpectum: vñ ſicut Sapho docet apud Ouidium vt nigre puelle ſepe amate ſunt: q̃a amãter ĩſpecte: ſic formoſe neglecte: quia deſpecte. dicit ergo Corydon Alexi tu deſpicis me nec queris q̃ ſim q̃ diues: q̃ ſuauiter cantans: & q̃ non difformis qđ ſi ingreres forte me amares.

Ordo. Ordo eſt. O Alexi ego ſum deſpectus tibi. i. cõteptus a te: nec q̃ris. i. inq̃ris aut attẽdis: q̃. i. qualis ſim: videlicet q̃. i. q̃tũ diues pecoris niuei. i. ad eq̃parãtiã niuis albi cuius p̄cioſiſſima eſt lana: vt ad purpurã vtiliſſima: & q̃ abũdãs lactis. Qđ ſi neſcis. Mille agne. i. oues femelle ad p̱pagationẽ apte. errãt. i. i latis paſcuis paſcũt. mihi. i. ad vtilitatẽ meã q̃a mee ſũt: in mõtib⁹ ſiculis: Hic maniſeſte dep̄hẽdit nõ de ſe oĩno loq̄ poetã. ſed imitari Theocritũ ſiculũ. Lac nouũ. i. recens mulſum: nõ deſit. i. nõ deficit mihi eſtate. nec frigore. i. hyeme ſed licet ruſtice ſignificãti⁹ dicit eſtate & frigore. q̃ ſi dicat Iulio & decẽbri. nã eſtas dr̃ ab eſtu: eſtu aũt & frigore lac ĩ vaccis & pecudib⁹ iminuit: Si ergo ĩ Iulio fuerit tẽperatũ cauma: lac abũdare poſſet ſicut & ĩ hyeme tepida: licet nõ tñ ac ĩ vere. Ego cãto ſup. ea q̃ Amphiõ dirce⁹. i. Theban⁹ vates & optim⁹ muſic⁹ ſolit⁹ ſup. ẽ canere: i aracyntho mõte acarnãie acteo. i. litorali: ſi vocabat q̃ñ. i. aliq̃ñ: armẽta. i. maiora aĩalia q̃b⁹ armi eminent: vt ſũt boues tauri & vacce. Ply. vt Beroald⁹ i ſeruiũ notauit. dicit li. iiij. Aracynthũ eſſe mõtẽ acarnanie: q̃ eſt pars epiri.

Aracynthsu. Sed q̃uo Amphiõ Theban⁹ dr̃ in acarnania ceciniſſe: niſi dicas vt Serui⁹ ruſtice locutũ: & regionẽ ignoraſſe: aut ſequamur Probũ dicentẽ ſic. A mõte ameõ Thebão quẽ acteũ dicit nõ atticũ q̄ ibi acteon a canib⁹ ſit lacerat⁹. Mihi præcipue placet ruſtice locutũ & erraſſe Corydona qđ ex plurib⁹ cõiecturis aſſequor: & q̃a Theocritũ imitat̃. q̃ errores impitis nõ impite aſſignat ſicut & Plaut⁹ ſeruis min⁹ grãmaticas dat locutiones. In q̃bus papauerẽ gutturem & ſimilia enunciant: & militi nõ recte p̱noĩe ſui vtenti: vñ cõuenit vt amãti quaſi amenti detur iperitorũ ſermo: ſicut comic⁹ ſeruũ nõ amantẽ dño amãte prudẽtiorẽ facit. Preterea verſus ipe durior eſt: vt qui in quĩto pede in rei lete: videlicet & cãtilene narratiõe ſpõdeũ habet: nec eũ ſatis artificioſe poſitũ: nã neq̃ dactylum in quĩto habet: neq̃ q̃titatis ſatis cõſtat ratio: que vult vt vocalis ante vocalẽ in diuerſis dictionib⁹ eiuſdẽ verſ⁹ abijciatur: aut ſaltem abbreuiet̃: ſicut ibi. Et lõgum formoſe vale: vale inq̃t iola: & ibi. iponere pelio oſſam. dicam⁹ ergo in aracyntho mõte acarnanie: quẽ tñ forte Corydon Thebanũ putauit: ſi non ſinas cõminiſci ãphiona dircęũ: quo tẽpore a p̄re expulſus erat ad Epirũ ſe cõtuliſſe: qđ Corydon ſiculus audiſſe poterat: q̃uis i p̄ꝓptu nõ ſit a quo. Nã ſepe occurrũt loci in poetis: q̃ aut ſemel tñ aut nuſq̃ alibi leguntur: q̃ res Plautũ obſcuriorem facit. Sed ad ordinẽ redeo. Nec ſũ adeo. i. vſqueadeo i-

formis.i.ſine forma.hoc eſt formoſitatis expers:vt ob id repelli debeā: ego vidi nup.i. paulo añ me.i.imaginē & effigiē meā in littore:i aqua ſcilicet pluuiali illic collecta:aut amaris reflexu derelicta:cū.i.qñ mare placidū.i.placatū & imotū vētis ſtaret.i.imotū maneret. Ego nō metuā Daphnim paſtorem ſiculū & filiū Apollinis indulgētiſſimū.i.non verear cōtendere cū daphni aut daphnide de formoſitate:te iudice.i.iudicāte:ſi imago nū ꝙ̄ fallit.i.ſi talis ſum qualis mihi in aquis viſus ſum quia ſolent pulchriores apparere facies.i ſpeculo:aut aquis viſe ꝙ̄ ſint. Qui ſim durus eſſet ſibil⁹ ſi quis ſim legeret:qa concuſſus eiuſdem litere.

Siculis in montib⁹. Siculis in montib⁹.Ex hoc loco manifeſtiſſime cōuincit̄ Corydona non omnino ſignificare Vergiliū nā vñ eius agni:in ſiculis montib⁹ errent:dicere tamen poſſum⁹ ſic eas errare:vt in prima egloga dicta eſt ſpes depaſta apibus hybleis.q̄ etiam ſicule ſunt:nā in omnib⁹ fere a ſiculo Theocrito aliquid ſumit.vnde dicturus eſt Siceli des muſe&c.Beroaldus carpit Seruiū:qa coloſtrum dicit lac nouū tm̄ neutro genere dici his verbis.In tā paucis verbis duplex eſt error manifeſtarius:nā & feminino genere

Coloſtrū coloſtrā reperiri oſtēdit Columella in.viij.his verbis.Exiguū emulgendū eſt quod paſtores coloſtrā vocant:ea niſi aliquatenus emittitur:nocet agno.Et plautus in penulo feminino genere vſus eſt Mea coloſtra meus mol

Coloſtra. liculus caſe⁹.Preterea coloſtrū non ꝓprie ſignificat lac nouū:ſed ē ſpōgioſa denſitas lactis a partu:vt author eſt Plyni⁹:ad quod alluſit epigrāmatic⁹ poeta illo diſticho.Surrepuit paſtor q̄ nōdum ſtantib⁹ hedis de primo

Coloſtrati. matrū lacte coloſtra dam⁹.A coloſtro coloſtrati dicunt̄ infātes.Cetera vt hec ꝓſequit̄ ſatis exacte Mācinell⁹ cui⁹ verba iā ꝓpoſui.

Paſtor. Addere potes ꝙ paſtorum mos eſt:dū armē

Deſpitio ta:aut gregē vocāt:vt ſe domū referāt:quaſi receptui canere:& dulcius modulari iā peractis laborib⁹ diurne cuſtodie. Deſpect⁹ āt dr̄ a deorſū & ſpecio verbo ātiquo:& ſepe ſignificat deorſū iſpicere citra cōteptū:vt cū lupꝑ hoc eſt de⁹ deſpicit ſuos ſicut enei.i.Deſ

mella li.viij.tum optimus eſt:tum etiā vtiliſſim⁹:ꝙ ex eo plurimi fiunt.Lac mihi non eſtate nouū.indicat ſuas oues optimas eſſe adeo ꝙ nec ęſtate nec hyeme corrodāt̄ Nā vt inqt Columella lib.viij.id pecus frigoris īpatientiſſimum eſt:nec minus æſtiui vaporis:Lac nouū.i.recēs intelligit.n.illud de quo Varro li.ij.ſic ait A mulgendo atq; ortu optimum eſt id quod neq; longe abeſt a mulſa neq; a partu cōtinuo eſt ſumptum Id autē dixit propter Coloſtrā quę mala eſt:de qua qdem Columella lib.viij. ſic ait:Agnus autē quū eſt editus erigi debet.atq; vberibus admoueri tū eius deductū os preſſis humectare capillis vt condiſcat maternū trahere alimētū:ſed priuſꝙ̄ hoc fiat exiguū emulgendū eſt:quod paſtores coloſtram vocant:ea niſi aliquatenus emittitur:nocet agno.Deſit ita legendū eſt:nō deſit per ſ.ſed ꝑ f deſit.Amphion dir

ceus.Amphion Iouis filius:primus inuenit muſicā.:primus itē cū cythara cecinit.Primus illā īuenit : vt alij Orphe⁹.vt alij Lin⁹.Ply.author li.vij.De hoc Ho.ait ī arte Dictus & āphion:Thebanæ cōditor vrbis Saxa mouere ſono teſtudinis & prece blanda Ducere quo vellet: Soli: vero ait:Thebas condidit Amphion:nō ꝙ lyra ſaxa dú xerit:neq; enim par eſt:ita geſtum videri: ſed ꝙ affatus ſuauitate homines rupium incolas:& incultis moribus rudes ad obſequiū ciuilis pellexerit diſciplinam:Apud Thebas autē eodē authore Dirce fons eſt inde dyrceus Actæo aracyntho : mons eſt aracynth⁹ clarus in Arcana nia Epiri parte:vt docet Plynius libro. iiij.Actæo autē id eſt littorali. Acte enim littus dicitur.Lactan.vero li. iiij.th.ſcribit ꝙ actea dicitur regio Attica.vnde Vergi. Etmōtem Atticum aracynthum:acteum dixit.Pro. aūt ſic ait.A mōte amœno Thebano:quem acteum dixit nō atticū:ꝙ ibi acteon a canib⁹ ſit laceratus. Nec ſum adeo informis Poly.quoq;.vi.Theo.eglo.ad gala.ait.nec ſum adeo informis fama iam notus in orbe.Nup in obliquo ſpeculans me littore vidi.Quum placidum ventis ſtaret ma.daph.de hoc circa principiū diximus:cui & Maro immo illud epitha.ſcri.Daphnis ego ī ſyluis hic vſq; ad ſydera not⁹:Formoſi pecoris cuſtos formoſior ipe.Ipſe idē in ſecūda theo.ait.Ille ego ſum Daphnis cui lętis paſcere cāpis cura boues domitos:& duros ducere tauros Fōtib⁹ & liqdis plenas depellere vaccas:Si nūꝙ̄ fallit imago Id dixit:qa vera imago vix apparere pōt i aqs.vñ vt etiā Alexāder aphrodiſe⁹ in ꝓbl.ſcri.Nūm⁹ & pomū in aq̄ maiora ꝙ̄ ſint vident̄: ꝙ adiūcta ipſis aq̄ eorū recipit colorē:aſpectūq; decipit:vt pote q̄ maiora videant̄ &c.

Amphiō.

Aracynthus.

Prima. piciēs mare veliuolū &c.qa tamē qui aſpicere ac ſuſpicere in quępiam nolunt eū contēnūt & aſpernāt̄: pro eiſdem verbis accipi ſolet. Prima regula eſt.Quedā verba & participia paſſiue ſignificātia regunt

Secunda. datiuū reſolubilem in ablm̄:a quo vt deſpectus:dilectus:viſus tibi.i.a te.Secunda.vitandus eſt creber eiuſdem littere ſtrepitus quē s littera precipuum habet:non ergo dices quis ſim queris Alexi ſed nec qs

Tertia. ſim queris Alexi. Tertia.ꝙ̄ acceptum pro eo quod eſt ꝙ̄tum poſitiuo quadrat pro quanto licet rarius comparatiuo pro valde ſupellatiuo:ſed cum poſitiuo fere figurata locutio eſt:aut dubitatiua:ſeu infinita:vt neſcio ꝙ̄ diues ſis.aut iterrogatiua:vt ꝙ̄ diues es:aut relatiua.vt tā diues ꝙ̄ hōeſtus.aut admiratiua:vt o ꝙ̄ diues ē q ſuis cōtētus eſt.aut ſimilis.Exēplum de cōparatiuo:vt ꝙ̄ magis illa tremēs tātomagis effera flammis ꝙ̄ magis.i.ꝙ̄to magis de ſupellatiuo vt vir ꝙ̄ ditiſſimus:aut ꝙ̄ maxime diues.

O tantū libeat mecū tibi ſordida rura:
Atq; humiles habitare caſas:& figere ceruos:
Hædorūq; gregē viridi compellere hibiſco.
Mecū vna in ſyluis imitabere pana canendo.
Pan primus calamos cæra cōiungere plures
Inſtituit:pan curat oues:ouiumq; magiſtros.
Nec te pœniteat calamo triuiſſe labellum:
Hæc eadē vt ſciret quid nō faciebat amyntas:

ASCEn. O tantum libeat &c.Bono ordine ꝓcedit cātilena corydonis:licet prius incōdita ceciniſſe dictus ſit:ꝙ ꝑ impatiētiā amoris nō coherētia canit.Nā poſtꝙ̄ oſtēderat amicū puerum eſſe crudeliſſimū.qui carmīa eius nō curaret:& ſe miſerrimū:qui nihil:refrigerij ipetraret:nec amaretur ꝙ̄uis ſit redamari digniſſim⁹:vt pote diues:formoſus & bene canēs: idq; eueniſſe ſatis docuiſſet:qa deſpect⁹ eſſet vſq; adeo:vt Alexis nō dignet̄ inſpicere quis eſſet.prudenter inuitat eum ad cōmerciū ac ſocietatem:vt ſcilicet ex familiari conſuetudine ab eo amari mereatur.Maxime autē eſt fiducie quod dicit o tantum libeat:quaſi dicat vnūm peto vt mecū cōuerſeris:& vici qa tāta eſt mihi morū comitas & ſuauitas:vt nō

Ordo. poſſis me nō redamare. Ordo eſt O optandi particula

SER. Habitare.Melius humiles caſas ꝙ̄ in hūilib⁹ caſis:qa frequētatiuū ē ab habeo qd' aċm̄ regit.Ceruos:vel furcę ſunt ad caſas ſuſtētādas ſic dicte ad ſimilitudinē cornuū ceruorum vel melius iaculari ceruos:id eſt venari.vt ad voluptatem

voluptatẽ nõ ad laborẽ inuitet. Hibiſco. ſ. lacte ad hibiſcum vt dicimus. It clamor cœlo: id eſt ad cœlum. Hibiſcus eſt gen⁹ herbę. Imitabere pana canẽdo. Exemplo numinis poteris mecũ in ſyluis canere. Pan autem deus ruſticus in naturæ ſimilitudinem formatus. Vnde dicitur pan. ideſt omne. habet enim cornua ad ſimilitudinẽ ſolis radiorum & lunæ cornuum. Rubet eius facies ad ętheris imitatiõem. In pectore nebridem habet ſtellatam vt ſtellas imitetur. Pars inferior hiſpida propter arbores & feras. Caprinos habet pedes: vt oſtendat terrę ſoliditatẽ. Fiſtulam habet ſeptẽ calamorũ ꝓpter harmoniam ex ſeptem ſonis: pedũ habet ꝓpter annũ quem in ſe recurrere fingunt poetæ: cũ amore deo luctatũ eſſe: & ab eo victũ: qa oĩa vincit amor. Syringẽ adamauit Pã. & cũ deorꝝ cõmiſeratiõe in cannã eſſet mutata ad ſolatiũ amoris ex illo fiſtulã compoſuit. Nec te pœniteat. Nõ tibi parũ videatur. Terẽ. At em̃ q̃tũ hic opis fiat pœnitet. Triuiſſe: pro terere vſurpatiue hoc fit niſi ſit defectiua vbi pñs nõ eſt: vt q̄q̄ animus meminiſſe horret. Labellum. Inanis diſtinctio: vt virorũ labra: mulierum labia ſint. Quid non faciebat amyntas? quaſi dicat omnia. Ex affectu autem alieno hunc cogere tentat.

Hibiſcus

Pan.

MAN. ¶ O tm̃ libeat. o aduerbium. Tibi ſordida q̄ tu ſordida putas. Hibiſco: paſtinacę ſimile hibiſcũ: oſſib⁹ fractis medet'. folia ei⁹ ex aqua pota aluũ ſoluunt. Ply. lib. xx. Pan primus: ab exẽplo conat' allicere puerũ ad fiſtulę gratiã. Pan aũt vt Herodotus li. ij. ſcri. e. Penelope & Mercurio genitus dicit' a græcis: volebant aũt per ipm̃ pana vniuerſę ſubſtãtię materialis dominatorẽ ſignificari de quo late Macro. li. primo ſat. Fiſtulã vero Pan prim⁹ inuenit teſte ẽt Ply. li. vij. Meminit itẽ Oui. li. primo meta. Pœniteat: i. pigeat vel tedeat. Terẽ. in phor. Noſtri noſmet pœnitet. Amyntas: ab vltima Theocriti nomẽ ſumpſit Maro. eſt. n. ibi Tres comites gelidas ibamus alentis ad vndas Eucritus: inde ſimul mecũ formoſus amyntas. Eſt mihi: laudat munus quo facili⁹ attrahat puerũ.

Eſt mihi diſparibus ſeptẽ compacta cicutis
Fiſtula: damœtas dono mihi quã dedit olim.
Et dixit moriens: te nunc habet iſta ſecundũ.
Dixit damœtas. inuidit ſtultus amyntas.
Præterea duo nec tuta mihi valle reperti
Capreoli ſparſis etiam nunc pellibus albo:
Bina die ſiccãt ouis hubera: quos tibi ſeruo.
Iampridẽ a me illos abducere theſtylis orat.
Et faciet: quoniã ſordent tibi mũera noſtra.

SER. Cicuta. ¶ Diſparibus. i. equalibus: vt voces inæquales faciãt harmoniã. Cicutas: Cicuta eſt ſpaciũ qd' eſt inter cannarũ nodos. Dixit moriẽs: Cõmẽdat ꝙ hereditariũ ſit datum & ꝙ inuidiã meruerit. Nã res optime difficulter donãtur a viris & acceptæ facile merẽtur inuidiã. Tuta: cõmẽdata difficultate. ſic in primo æneí. Relliqas troia ex ardẽte receptas. Sparſis: Habent maculas a prima ætate veniẽtes: q̄ adolẽte deſinũt eẽ illę maculę. Etiã nũc. adhuc q̃uiſ rogetab theſtyli. Siccant: ſugũt. Abducere: vt abducat: eſt em̃ figuratũ vt donat habere. i. vt habeat. Et faciet: Nõ dixit & faciam: ne lædat quem amat.

MAN. ¶ Cõpacta: cõiũcta Damœtas. paſtoris nomen a ſexta Theocriti ſũptũ: eſt em̃ illic Cõpulerãt pecudes daphnis formoſus in vnũ Damætaſq̧. ãbo dulces admittere cãt⁹ Edocti. Bina die ſiccãt: Theocrit⁹ quoq̧ ait in. iij. Binos lactifero quæ nũc alit vbere fœtus Nõ tibi ſeruabo poſt hac ingrata capellã: Merenis hãc dudũ tẽtauit Erithacis a me Sumere pulchra: deceſq̧ comis: & fuſca colore: Donaboq̧ illi: poſtq̃ tu ſpernis amores Dura meos: certaſq̧ tuum me ludere amantem.

di particula. q. d. vtinã ſic eſſet o Alexi: vt tm̃ i. tantũ modo libeat tibi habitare mecũ rura ſordida tibi. i. ad exiſtimationẽ tuã: cũ tñ ſordida nõ ſint: ſed quodam a dijs culta atq̧ caſas humiles. i. tuguria humilia & demiſſa. Et figere. i. trãſfigere ceruos venãdo. ſ. aut figere in terra. ſ. ceruos. i. ſtipites cornutos ac furcas ad caſam cõſtruendam: verũ prior lectio preſtat: quia inuitat puerũ delicatũ ad rẽ placidã q̄ eſt venatio: nõ ad durã vt eſſet furcarũ fixio. & cõpellere gregẽ hedorũ: viridi hibiſco. i. ad viride: aut viridẽ hibiſcũ (vtroq̧. n. modo dicit') tu imitabere mecũ vna. i. pariter aut cõformiter pana. i. deum paſtorũ: canẽdo in ſyluis. id em̃ Pan feciſſe dicit'. Vñ ſubdit. Pan inſtituit. i. ſtatuit primus: cõiungere plures calamos. i. fiſtulas aut culmos: cera. i. glutino cereo: Pan curat oues: & magiſtros ouiũ. i. paſtores. Nec o Alexi: peniteat te. i. parũ videat' tibi aut penitudine ſi feceris afficiat te: triuiſſe calamo. i. frequẽti inflatiõe calami ac fiſtule labellũ. i. tenellũ labrũ tuũ. nã quid nõ faciebat amyntas paſtor ille non ſatis eruditus in muſica: ſed ob id inuidioſus: vt ſciret hec eadem ſcilicet ad que te inuito. ſcilicet vt ſciret terere labellum inflãdo calamum? quaſi dicat nihil non faciebat: ſed omnia faciebat. Que expoſitionis egent: habita ſunt ex Mancinello. ¶ Regula eſt. Locum in quem aut ad quem aliquid infertur: tẽdit aut dirigitur. Vergi. ſepe in datiuo ponit: vt ceteri authores repetita prepoſitione in accuſatiuo vt compellere hibiſco. id eſt ad hibiſcum. It celo clamorq̧ virum clangorq̧ tubarum. Obuertunt pelago proras. ideſt in pelagus aut pelagus verſus. Regula.

¶ EST mihi diſ. & c. inuitauit alexim corydõ ad ſecũ habendã in ſyluis exercitationẽ. ſ. ad venationẽ & ad amicũ cõmerciũ ac ſtudium cantãdi more amphionis & panos: & nũc inuitat eundẽ ad munera accipiẽda que illi parata habet dicens ſe habere fiſtulã affabrefactã ex teſtamẽto amici moriẽtis & capreolos ex venatu piculoſo acqſitos. Ordo eſt. Fiſtula. i. iſtrumentũ muſicũ qd' inflat' fitq̧ ex tibijs gruũ interdũ aut herba fiſtuloſa ſeu cõcaua: aut ex culmo aut ligno cauato aut quouis metallo: cõpacta. i. cõſtipata & codẽſata: ſeptẽ cicutis. i. iternodijs cicute herbe fiſtuloſe diſparibus. i. diuerſe q̃titatis & ſoni qd' ad artẽ muſicã ꝑtinet: quã. ſ. fiſtulã dametas paſtor ille bonus & muſice peritus ac ſingularis amicus me⁹ dedit mihi dono. i. vt dicũt i donũ & ꝓpeculiari dono. & ipſe moriẽs. i. cum iã eſſet ꝓpe exitum vite nec poſſet amplius eã poſſidere: dixit ſup. ad me: o corydon: iſta ſup. fiſtula: quã modo tenes ſed eam nõ noĩat quia ꝓprijs manib⁹ moribũdus porrexerat. habet te nũc ſcd'm ſup. poſſeſſorem. qa q̃diu mihi ſpes vite fuit nulli tã amico eã cõcedere volui: dametas iquã dixit ſup. hoc & amyntas: paſtor ille ſtultus. i. ꝑdite eã amãs inuidit. i. inuidia cõmotus eſt. Preterea. i. ꝑter & vltra hãc fiſtulã duo capreoli. i. capreaꝝ. hoc eſt caprarꝝ ſilueſtriũ: fet⁹ iuniores ſparſis pellib⁹. i. qbus pelles ſunt ſparſe: aut hñtes pelles ſparſas ẽt nũc. i. adhuc albo. i. maculis albis: nec. i. & nõ: & nõ & reperti. i. cũ difficultate inuenti mihi. i. a me valle nõ tuta: ſed periculoſa: ſiccant. i. oĩno exugunt aut ſugendo emulgent die. i. quotidie. bina hubera. i. ambas mammas ouis. id eſt pecudis fere: quos ſcilicet ca-

ASCEn. Ordo

preolos

preolos ego ſeruo tibi.i.ad cōmodū tuū vt tibi eos dono dem vbi veneris ad me. Theſtylis mulier illa ruſtica ſed venefica & amatorijs intēta: orat iampridem.i.iam a pluſculo tempore ex quo incepit orare. abducere.i.vt abducat aut vt poſſit abducere.i.a me ad ſe ducere: & faciet.i.abducet. quoniā noſtra munera ſordent.i.ſordida videntur tibi. Artificioſe igitur comēdat munera ſua ſicut & phedria terentian⁹ in eunucho precipit dicens. Munus noſtrū ornato verbis quoad poteris: quod faciēs parmeno eunuchū hoc eſt cherēā in ſpecie eunuchi cōmēdat ab arte ſicut hic corydon fiſtulā dicens: fac periculū in muſica & cetera. ſed ille docet artificem eſſe cheream. hic fiſtulam artificioſe factam. & ethiopiſſam cōmendata difficultate acquirendi dicēs: ex ethiopia eſt vſq; hec. ſicut hic corydon nec tuta mihi valle reperti: vñ & enei. primo Reliquias troia ex ardente receptas. Cōmendare aūt opus ſuū propriū eſt poete: quē ſe Corydon ṗdicauit dicēs. Canto que ſolitus &c. Vnde flaccus carminū.iiij.ad margiū. Gaudes carminibus carmina poſſumus donare & preciū dicere mūeri. Preciū ergo fiſtule ex multis accumulat. primo ex artificio quia ſeptē diſparibus compacta eſt cicutis: quaſi ſeptenas ſpherarū ſirenas equaret. deinde ex poſſeſſore quia dametas q etiā in ſequēti eglo. optimus muſic⁹ oſtēdit eam poſſedit ad mortē vſq;: ita vt iā moriēs eā manu teneret: & diceret te nūc habet iſta ſcd'm. Tertio ex inuidia amynte q eā vſq; adeo amauit ac cōcupiuit vt priuatus ea ſtultus efficeret: vñ dicit: inuidit ſtult⁹ amyntas. Sūt & alia nō contēnēda fiſtulā cōmēdātia: vt quia dono dedi: quaſi nullo ṗcio vēdere voluiſſet nec dare niſi moriēs & ꝙ habet non habet. In capreolis aūt nō minor eſt cōmendatio. Et qa duo: qd' indiciū eſt bone & fecūde matris: Et qa capreoli. q cariores ſunt ꝙ̄ heduli cicures.i.domeſtici: Et qa repti.i.ſūmo labore iterū atq; iterum parti.i.acqſiti: ſicut infans matri: a pario.n.fit reperio. Et qa in valle nō tuta: vbi.ſ.lupi & leones timerētur. Et a teneritudine: quia ſparſis ēt nūc pellibus albo. Vñ malim dicere dictū eſſe ēt nunc.i.adhuc ṗpter teneritudinē: ꝙ̄q; theſtylis adhuc abducere oret. hoc.n.iāpridē explicat. Et a pingui & bona educatione qa bina die ſiccant ouis hubera. hoc eſt ſinguli duo qd' iportat dictio bina. Et qa theſtylis eos orat.i.nō imperioſe vt meretrices in re modica ſolent exigit: ſed ſupplex rogat: nō aſportare ſed abducere: qa iā igredi firmiter poſſent: Et qa orat iāpridē.i.iā orat nec deſinit orare: & pridē.i.a pluſculo tpe orauit: vbi ſcias olim de magno quouis tpe ſolere dici tā ṗterito ꝙ̄ futuro. & abuſiue de pn̄ti: pridē de mediocri ſcd'm rerū duratione: dudū de minimo: & cū verbo ēt ṗteriti tpis recte cōſtrui: ſed iā olim aut olim iā. iāpridē & iādudū: ſeruata rōne: ediuerſo duratiōis cū verbo pn̄ti velle cōſtrui: eo ꝙ videt̄ poſſe addi a vt ſit iā a pridē ab olim &c. Cetera Māc. graphice exequit̄. Pria regula. Plurima v̄ba ṗter datiuū acqrētē regūt ſcd'm ſignificātē modū aut finē acqredi: q i actū mediāte i aut ad reſolui pōt: vt do tibi dono.i.i donū aut ad donū: Sū tibi voluptati.i.ad voluptatē: dom⁹ mea patet tibi hoſpitio. Venio tibi ſubſidio. do tibi vitio. cedit tibi honori &c. Scd'a. Iāpridē iādudū & olim iā qa cōtinuatū tp̄s iportāt & cōſiſtentiā actionis: pn̄s tp̄s efflagitant vt iāpridē orat. vñ dicēs: veni dudū & obſeruo te iamdudū vt valla precipit.

Olim. Pridem Dudum. Iā olim. Iāpridem Iādudum

Prima regula.

Secunda.

Huc ades o formoſe puer: tibi lilia plenis
Ecce ferūt nymphæ calathis. tibi candida nais
Pallentes violas & ſumma papauera carpens
Narciſſum & florē iungit bene olētis anethi.
Tum caſia atq; alijs intexēs ſuauibus herbis
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
Ipſe ego cana legā tenera lanugine mala:
Caſtaneaſq; nuces mea quas amaryllis amabat:
Addam cærea pruna: & honos erit huic quoq; pomo:
Et vos o lauri carpam: & te proxima myrte:
Sic poſitæ quoniam ſuaues miſcetis odores.

ASCEn. ¶ HVC ades o formoſe &c. Rurſum alexim allicit inuitatq; ad cōcedendū in agrū: dicens ei paratos eſſe flores ſuauiſſimos atq; herbas maxime odoriferas quos & quas nymphe illi vltro afferēt ſi venerit: additurū ṗterea ſe fertū ex varijs floribus/herbis & fructibus. Ordo eſt. o formoſe puer alexi: ades: ideſt adſis. aduenias: huc.i.ad me: ecce ſi mūera nr̄a tibi ſordēt nymphe.i.dee hoc eſt rerū naturalium ṗductrices: ferūt.ſ.obuiā: aut afferūt tibi lilia plenis calathis.i.vaſculis vimineis: nais.i.dea illa candida.i.decēs & formoſa carpens i.legēs carpēdo.i.ſummis digitis abrūpēdo: violas pallētes: & ita amāti cōgruas: & ſumma papauera.i.ſūmitatē papauerū: iūgit.i.cōſerit in fertū colligit: narciſſum florē illū in quē narciſſus puer trāſformat⁹ fingit̄ & florē anethi herbe videlicet: bn̄.i.ſuauiter olētis.i.fragrātis: tū.i.deinde aut inſuṗ ipſa intexens ſ.fertū ip̄m hoc eſt in medio ſuffulciēs iterterxendo: caſia herba illa ſuaui atq; alijs herbis ſuauibus: pingit.i.cōponit: aut potius in morē pictoris diuerſarū herbarū colorib⁹ diuerſis exornat cōponēdo: vaccinia.i.flores vaciniorum: mollia.i.plumei tactus: caltha.i.flore illius herbe: luteola.i.aliquantulū lutei coloris: qui color eſt in vnguib⁹ aut cornu oris merule: eſt.n.ruber cū croceo aut ſic: tū.i.inſuṗ nais ītexēs vaccinia mollia caſia atq; alijs ſuauib⁹ herbis: pingit ſuṗ ea caltha luteola. Ipſe ego.i.egomet legā.i.ex arbore molliter ne ledātur excerpā mala cana.i. caneſcētia q cotōea a do ctis: ab imperitis: (licet alia ſint) coctana vocant̄: tenera lanugine.i.qb⁹ adheret quedā lanugo tenera. & caſtaneas quas nuces aut caſtaneas exiſtentes nuces: amaryllis mea.ſ.amica: amabat ſuṗ. tunc cum a me amaret̄: & erat faſtidioſiſſima: vnde. Nō niſi delicatiſſima amaſſe putāda eſt: ego addam pruna cerea.i.cerei coloris: & honos.ideſt decor erit

¶ Nymphæ: tm̄ honoris habet puero: vt dicat ēt numina illi obſecutura. Calath⁹: græcū ē latine quaſillū dicit̄. Cice. in philippicis. At vero inter quaſilla pendat̄ aurū. Cādida: pulchra vel dea. Dij em̄ vmbris cōtrarij ſunt: q ſunt nigræ. Vñ illud. Candidus iſuetū mirat̄ limē olympi. Pallentes: Amātiū tinctas colore. Hora. & tinctus viola pallor amātiū. Nō igit̄ pręter amātis affectionē eos flores nymphas dicit offerre: q ſunt amātibus ſimiles. Sane papauer: narciſſus anethus pueri pulcherrimi fuerunt in flores ſuorū noīm verſi. Vnde occulte admonet: caueat ne talia vnq; ex amore patiatur. Caſia/herba ſuauiſſimi odoris: qd' oñdit cū dicit alijs ſuauibus herbis. Quō in Saluſtio legimus Leonē atq; alias feras. Mollia: plumei tactus. Pingit: componit de caltha lutheola in abltō: nā aliter nō ſtaret verſus. qrit aūt ornatū ex coloris diuerſitate. Lanugine ma. Dicit cydonia q ſunt tenera lāguine. Ex hoc oblique tāgit qd' apud cretenſes infamiæ genus erat iuuenibus non amatos fuiſſe. Verecunde igitur rem inhoneſtā ſupprimit: quā Theocritus apte cōmemorat.

SER. Calathus

Narciſſ⁹. Anethus

Caſia.

cor erit

Caſtaneas

Nuces. Poma. Caſtaneas nuces:Bene ponit ſpem.Nã nuces ſunt quæ-
cũq; hñt corticẽ duriorẽ.Cõtra dicunt̃ poma omnia mol
liora.Amabat amare dignata eſt:ne viles exiſtimes. Nã
apud illam in ingenti fuerũt honore.Cærea.cærei colo-
ris vel mollia Horatius. Cærea telephi laudat brachia.
Huic quoq; ſi a te amabit̃ ſicut fuerunt in honore caſta-
Laurus. neæ:qa amabant̃ ab amaryllide. Lauri:melius in ſecũda
ponunt̃ declinatione.licet Hora.dixerit:Sub lauru mea.
Proxima my:Vel vicina vel ad odorem ꝓxima. Sic po
ſitæ.Nã ex cõmixtione citant̃ ſuaues odores.

PRO. ¶Narciſſus:flos Acuſilaus refert a narciſſo Amarãthi:
q fuit Erechtheis ex inſula euboea interẽptus ab epope:
ex cruore eius flores:q nomẽ eius acceperunt procreati:
a pictore Narciſſi floribus Erinyas.i.furias primas eſſe
coronatas.aiunt.

MAN. ¶Tibi lilia.Conat̃ pluribus modis illũ a'licere:cum &
Calath. nymphæ ſibi obſequãtur Calathis:calathos græca vox
Nais. eſt:vt etiam Feſt.ait:latini dicũt quaſyllum.Nais: aque
Nao. nympha:nao.n.fluo eſt.Pallentes violas.Pli.lib.xxi.ca.
Violæ. vi.& ca.xl.ſcribit violarum eſſe plura genera:ſunt enim
Narciſſus. purpureæ:luteæ:albæ.Purpureæ crapulam & grauedines capitis impoſitis coronis olfactuq; diſcutiunt.
Narciſſum:narciſſi duo genera.Vnum purpureo flore:alterum herbaceum neruis inimicum caput gra-
Narce. uans:& a narce narciſſum dictum:non a fabuloſo puero Plini.libro.xxi.ſcrip. Narce autem torpedo di-
Cauſa citur.narceo obſtupefacio. Papauera:fuiſſe papauera in honore apud romanos ſemper indicio eſt Tar-
quinius ſuperbus qui legatis a filio miſſis decutiendo papauera in horto altiſſima:ſanguinarium illud
Caſia. reſponſum in hac facti ambage reddidit Plini.libr.xix.Caſiæ duo genera.alia enim candida:alia nigra.
Candida magis ſe humi ſpargit odorataq; eſt.nigra odore caret. Ambo florent poſt æquinoctium autũ-
ni:& multum deniq; temporis florent auctor eſt Theophraſtus li.vi.de ſuffruticibus & herbis. Ampli-
tudo fruticis trium cubitorum inquit Pli.libro.xij.nam caſia frutex eſt intexens.Theocritus itẽ in ter-
tia.Cingam mea tẽpora fertis Pallentis violæ:ac multum redolentis anethi:Atq; roſis:alijs quæ mollia
Vaccinia pingit ea caltha luteola.Vaccinia:flores nigros ſeu purpureos:de quibus ſupra.Mollia aut iucunda. Lu Luteus.
teola.i.ruffa.eſt enim luteus color ruffus dilucidior.vnde ei quoq; nomen eſſe factum videtur ab luce.ſ. Color.
auctor eſt Gel.li.ij.cap.xxxvi.Et Pli.li.xxi.inquit.Lutei video honorem antiquiſſimum in nuptialibꝰ: Galtha.
flammeis totũ fœminis conceſſum.Caltha violæ genus eſt cuius folia olent:non flores:vt Pli.ſcribit li. Mala.
xxi.ca.vi.Cana mala:cotonea intelligit:quæ græci cydonea vocant:ex Creta inſula aduecta plura eorũ Cana.
genera Chryſomella inciſuris diſtincta colore ad aurum inclinato:que candidiora noſtratia cognomina
ta odoris præſtantiſſimi.auctor Pli.lib.xv.

cor erit quoq;.i.et huic pomo.ſ.pruno quod
pomũ eſt qa corticẽ molem habet.Et o lauri
(mõſtrat amatorie lauros quas alexi iãpridẽ
deſtinat)ego carpã vos:& o myrte arbor odo
rifera veneri ſacra:ꝓxima.i.que ꝓxima lau-
ro es:ego carpã.i.decerpam te ſup.tunc q̃uis
nũc moliter ſeruẽ ac cuſtodiam qm̃ vos.ſ.lau
rus & myrtꝰ:poſite ſic.i.circũ mala & poma
iam dicta:miſcetis ſuaues odores.Multa hic
Seruius ſubtilr̃ diſſerit:nõ pauca Mãcinellus Regulæ
qbus ne vbiq; longus ſim cõtentus ſum. Tã
& ſi quattuor modis dici põt hec & cõſimi-
lis locutio.malum tenerũ lanuginẽ qd' nimis
grecũ ac poeticũ eſt: tenerũ lanugine qd' hi-
ſtorico pmittit̃:& tenere lanuginis quod ma
xime grãmaticũ eſt:& tenera lanugine quod
maxime latinũ eſt:tñ q oratorie ac latine lo-
qui volet vltimũ modũ niſi concentus repu-
gnet amplectet̃:vt alibi latius dicã.

Ruſticus es corydon:nec munera curat alexis.
Nec ſi muneribus certes concedet iolas.
Eheu quid volui miſero mihi: floribus auſtrũ
Perditus:& liquidis immiſi fontibus apros.
Quẽ fugis:ah demẽs habitarũt dij quoq; ſyluas
Dardaniuſq; paris:pallas quas condidit arces
Ipſa colat:nobis placeant ante omnia ſyluæ.
Torua leæna lupũ ſeqtur:lupus ipſe capellam:
Florentem cytiſum ſequitur laſciua capella:
Te corydon o alexi:trahit ſua quẽq; voluptas.

SER. ¶Ruſticus es corydon.Arguit ſe ſtultitiæ ꝙ eũ ſic ſpe-
ret placare muneribus qui poteſt habere meliora. Nam
ſupra ait delitias domini Iolas.vel ditior amator vel eiꝰ
dominus.Eheu quid volui miſero mihi: Quomodo eũ
diſcedere dicit:quẽ ſupra cũ eo diximus non fuiſſe. Nã
ait ſolus montibus & ſyluis:ſed rõne nõ caret. Epicurei
em̃ dicũt:quod etiam Ci.tractat geminã eſſe voluptatẽ
vnã quæ percipitur & alteram imaginariã ſcilicet eam
quæ naſcit̃ ex cogitatione.Vñ ita debemus accipe hunc
vſum per cogitationẽ illa imaginaria voluptate:qua &
cernere & alloqui videbatur abſentẽ. Sed poſtq̃ obiur-
gatione ſua in naturalem prudentiam eſt reuerſus caruit
vtiq; illa imaginaria voluptate vbi nũc ſibi ſe obfuiſſe
dicit per hanc ratiocinationẽ. Ruſticus es Corydon nec
munera curat Alexis / nec ſi muneribus certes concedet
Iolas Floribus.a.quo facilius areſcunt. Fontibus apros
Qui puros fõtes cœnoſos efficiũt.Quẽ fugis ah de.ite-
rum per

ASCEn. ¶RVSTICVS es corydon Graphice admo
dum.vt cetera omnia perdite amantẽ expri-
mit Maro:nũc ſane mẽtis nũc furentis videt̃
nã p interualla quæ recta ſunt conſilia ample
ctit̃:& rurſus deſerit quod & phedria Teren-
tianus lepide in ſe demõſtrat. Quaſi ergo i-
teruallũ bone mẽtis nactus corydon dicit ſe-
ipm alloquẽs.O corydon tu es ruſticꝰ: alexis
aũt puer vrbanior:quocirca nihil illi iucũdũ
offerre poſſis:ſordẽt em̃ mũera tua illi q mu-
neribus obtinẽdus nõ eſt:& ſi ea via obtinẽ-
dus ſit adhuc nihil profeceris:quia iolas cor-
riualis tuus te multo ditior mũere te vince-
ret:ꝓinde ſtulte operã das talibus amoribꝰ:
qd' cognoſcẽs exclamat heu heu aut eheu qd
volui mihi miſero.qui pditus rẽ ſurgentem
deieci:& limpidam turbaui ſicut q floribus
auſtrũ & fontibus apros immittit. Deinde ir
repente rurſus amore:quaſi alexis quẽ pſen-
tem imaginabatur ob tale dictũ aufugerit:
exclamat.alexi quẽ fugis: Nunquid quia ru
ſticus ſum me fugis: ah demẽs.hoc eſt puerſe
mentis puer qui non recte ſapis ſi habitantes
in ſyluis ob id ſolum ꝙ in ſyluis habitent fu
gis:quia habitarunt dij quoq; ſyluas darda-
niuſq; paris:ꝓinde cũ tu ruſticus ſis(id enim
innuit. Et ideo manifeſtũ eſt quia non ita de
alexandro pollionis puero loquitur:quin ad
alium referri poſſit. Nõ enim quod quidam
perperam criminantur amores ſuos in pue-
ros fatetur maro) egoq; ruſticus ſim: ſinamꝰ
pallada vrbem quam condidit habitare & co
lamus nos ſiluas:quod fieri decere ꝓbat exẽ-
plis:& inductione quadam non perfecta di-
cens:quia leena ſequitur lupũ:lupus capellã.
capella

capella cytiſum.& corydon alexim:qa quẽq;
ſua voluptas trahit: q̃ ſentẽtia licet a criticis
i.rigidis cẽſoribus notaꝛ̃: tñ a corydone non
abhorret:q & amphiona & parin.& pallada.
&ceteros quos noiat quodãmõ nouit.vñ nõ
oĩno ruſticus aut iperitus exiſtimabiꝛ̃ vt non
poſſet deuerbiũ ẽt ſi non intelligat proferre.
Ordo Ordo ẽ.O corydon tu es ruſticus: & ita nõ
places p te:nec alexis curat munera: & ita nõ
captabis eum munere:nec Iolas paſtor ille di
ues & riualis tuus(vnde non placet pollionẽ
p iolã intelligere ẽt ſi per alexim alexandrũ
pollionis pueꝝ intelligã)cõcedet ſup. te vin
cere aut potiri optato ſi certes.i.cõtẽdas mu-
nerib᷒.i.p mũera alexim allicere(hoc aũt di-
cit p apoſtrophẽ ad ſe. deide in ſua hoc eſt in
prima pſona dicit Eheu vel heu heu dolẽtis
interiectio)qd volui mihi miſero.q.d. maxi
mũ malũ dũ tales amores inceptarẽ.nã ego p
ditus ĩmiſi florib᷒.i.reb᷒ trãquilitatẽ amãti-
bus vt flores amãt:auſtrum id eſt vẽtũ turbu
lentum & eos decutientem hoc eſt tranquil-
lo ſtatui ſummam cõmotionem(allegoricos
enim loquiꝛ̃)& immiſi fontibus. i. rebus cla
ris & lympidis ac pellucidis ſeu tranſparẽti-
bus:cuiuſmodi ſunt fõtes:apros.i.porcos ſyl
ueſtres & imũdos ſues:omnia turpãtes& cõ-
taminantes.eſt enim vt dicit Flaccus in pri-
mo lib.epiſto.Amica luto ſus.Et ita cõſtituit
reſipiſcere:ſed mox quaſi per hoc puer indi-
gnatus aufugeret iterũ furens dicit(quem fu
gis: viſus enim eſt ſibi puerũ videre)ah de-
mens.i.male & peruerſe mentis alexi:qui ſyl
uas fugis quia quoq;.i.etiam dĳ.non ſolũ ho
mines ſummi habitarunt. i.incoluerunt ſyl-
uas:vt fauni & panes ac ſatyri.& paris darda
nius.i.heros ex alto ſanguine dardani proge
nitus ſup.habitauit ſyluas.ipſa pallas.i. mi-
nerua que grece athena diciꝛ̃ colat arces quas
condidit ſcilicet athenas.q.d.vacet philoſo-
phie:& ſylue placeant nobis qui.ſ.paſtores ſumus:ante omnia.i.ante omnis res.Neq; vero moleſte feres
ſi te amore captus ſequor quia leena torua.i.feroci & immiti aſpectu:ſequitur lupum(Id autem Seruius
euenire docet)& ipſe lupus ſequitur capellam:qua.ſ.lubentiſſime veſcitur:& capella laſciua. i. petulans
& lubrica:ſequitur cytiſum herbam aut fruticem dulcem & ſucci plenã.& o alexi corydon ſup.ſequiꝛ̃.
hoc eſt ego ſequor te:quia quẽq; ſua voluptas trahit. Annotandum vbi dicit : habitarunt dĳ quoq; ſyl-
uas:qa gentilitas deos ſilueſtres poſuit quos ſemideos vocauit:videlicet faunos.& ſatyros nemorũ.Egi
panes deſertorum ethiopie:qui ſunt nudi:leues.caprinos pedes habentes.qualis diuo Antonio occurriſ-
ſe dicitur.Syluanos ſyluarum:& panas agrorum:ſed confunduntur hec:vnde auctor noſter.Et vos agre- Dĳ ſilue-
ſtum preſentia numina fauni.Oui.Sunt mihi ſemidei:ſunt ruſtica numina nymphe:Et fauni ſatyriq; & ſtres.
monticole ſyluani.Quos quoniam celi nondum dignamur honore.Quas dedimus certe terras habita- Fauni.
re ſinamus . Pomponius mela ſcribit vltra atlantem mauritanie montem noctu perſepe viſa lumina &
crepitus cymbalorum ac fiſtularum cantus auditos nec die repertum quẽq;:idcirco pro conſtanti habitũ
hos faunos eſſe ac ſatyros & eius generis animalia.Dardaniuſq; paris : dardanus iouis ex electra filius in Satyri.
phrygiam migrauit.vbi auctor generis priamidarum fuit:itaq; paris qui & Alexãder dicitur priami fi- Aegipa-
lius recte dardani᷒ dicitur:Is autem cum adhuc a matre geſtaretur:futuri excidĳ troie indicium tulit.Nã nes.
viſus eſt matri facem ardentẽ in ore geſtare vnde tota incenderetur ciuitas:quod viſum cũ priamo ma- Syluani.
rito ſuo reuelaſſet iuſſit partum occidi:ſed miſeratioue ſeruatus ſyluis expoſitus eſt:vbi paſtor enonem Panes.
nympham amauit donec fortiſſimus pugil cum hectore congreſſus & ab indignante ꝙ ab eo ſuperatus Darda.
eſſet:pene occiſus & tandẽ agnitus:promiſſam a venere predam abſtulit mycenis helenã menelai coniu Paris.
gem.cuius raptum ſecutum eſt troianum excidium. Pallas quas condidit &c.Cũ contẽtio eſſet ĩter pal-
lada ſeu mineruam & neptunum:vter ciuitati iam ab eis conſtructe aut inſtaurate nomẽ daret eo perue-
nit:vt vter produceret pulchriorem fetum & reipu.magis vtilẽ/ciuitatem de ſe nominaret:Neptunus er
go ratus equum maxime cõmodum ꝙ &paci & bello prodeſſet:percuſſa terra tridente equum produxit
minerua equũ eſſe belli indicẽ:vnde viſo equo exclamat anchiſes.iĳ.enei.Bello armantur equi bellum o
terra hoſpita portas:& ſciẽs oliuam eſſe ſignificatiuã pacis:& ſũme medicinalẽ:eam produxit:quam ci-
ues ſibi cõmodiorẽ rati voluerũt vt ab ea que grece athena dicitur athene denominarenꝛ̃. Cetera manci Athenæ.
Prima regula. nellus explanauit. Prima regula eſt.Eheu abſolute poniꝛ̃.hei cũ datiuo.heu cũ noĩatiuo & frequẽtius Eheu.
cũ accuſatiuo.heus qđ eſt reuocandi aduerbiũ cũ vocatiuo.Primi vt hic: Eheu quid volui miſero mihi. Hei.
Et eglo.iĳ.Eheu q̃ pingui macer eſt mihi taurus in aruo:Secundi.vt ſcđo enei.Hei mihi qualis &c. Ter Heu.
tĳ.vt eiuſdem vi.Heu pietas:heu priſca fides &c.& alibi.Heu ſtirpẽ inuiſam.Quarti.vt eiuſdẽ primo. Heus.
Secunda. Heus iuuenes monſtrate &c.Secunda.Quia relatiuum ſine antecedente conſtrui nequit oportet antece-
dens poſt rectum ſepe preconſtrui:vt hic:quẽq; ſua voluptas trahit.

rũ p phantaſiã quaſi ad præſentẽ loquiꝛ̃:& quaſi ille di-
xiſſet ſyluas:hic infert.Habitarũt dĳ quoq; ſyluas.Dar-
daniuſq; Paris:& Paris habitauit ſyluas.qui de dearum
pulchritudie iudicauit.Pallas q̃s cõdi.ar.ipa colat : ideo
dea artiũ Minerua dꝛ̃:qa de capite iouis nata eſt. Sed qa Minerua.
dea eſt artiũ & ingenĳ:iõ iſta finguꝛ̃. Nihil em̃ ẽ excel-
lẽti᷒ ĩgenio qppe quo reguꝛ̃ vniuerſa.Torua leæna lu.
Theocriti ſũt iſti verſus.Et bñ ſe refert ad ruſticas cõpa
rationes Pene em̃ fuerat lapſus dicẽdo. Pallas quas cõ.ar.
Leæna aũt dictũ ẽ ſicut dracæna : & qđ ait Torua leæna
lupũ ſeqtur:veꝝ eſt.Nã neceſſe eſt vt veniẽte lupo aduẽ
tus agnoſcaꝛ̃ leonis. Te corydõ o alexi.Don o a:ãtibac
chi᷒ẽ:iõ breuis fit.qa vocalis vocalẽ ſequitur. ſic Hom̃. Notatur
ϖλαγθηε ϖει τροι ησ ιεροη.Trahit ſua.q.v.Notatur a criti- Maro.
cis ꝙ hanc ſententiam dederit ruſtico ſupra bucolici car
minis legem aut poſſibilitatem.
Pallas quas condidit arces.Ab haſtæ quaſſatione dcã Pallas.
.i.vibratione:ꝙ ſit bellicoſa. παλλειη.n . quatere vocant PRO.
græci.Hæc primum ædificationem inueniſſe dicitur.
Ruſticus es Corydon. ſeipſum ignauiæ arguit : cũ ad MAN.
uertat meliora alexim : ab altero accipere poſſe . Iolas:
Pollio itelligitur pueri dominus: nam vti puero & ſibi
mutauit nomen ita & Pollioni.Eheu qd vo.pœnitet eũ
iam incœpti amoris.floribus auſtrum : auſtro em̃ flores
ſoluuꝛ̃.zephyro fiũt:hũidus.n.grauiſq;auſter ẽ.vt Phy
loſophus ſcribit libro.viĳ. đ aĩalib᷒.Apros:quibus qui
dem in luto voluptas grata ẽ.Paris q regius fuit .Pallas
quas condidit arces.hoc ait:qm̃ teſte Diodoro li.vi.pal
ladẽ veſtium apparatum & ædificandi artem:exprimen
diq; olei modum & multa alia inueniſſe volunt.idẽ quo
q; Diodorus lib.i.ſcribit.ꝙ putant aerem ideo nomina-
tum palladẽ:ac Iouis filiã dici:& virginẽ fuiſſe qm̃ & nõ
corrũpaꝛ̃ & ſublimiorẽ locũ teneat.quapropter ex ver-
tice Iouis dꝛ̃ nata.Torua leæna lupũ: Climax eſt:latine Climax
gradatio diciꝛ̃ teſte fab.lib. ix.de qua latius in carmine.
Torua:terribilis.ꝙ ſit torto vultu.Trahit Terẽ.in pho.
ait.Verũ ita hoc eſt.quot homines tot ſentẽtiæ.ſuus cui
q; mos:& Plinius epi.primo.Varia ſunt bominum iudi
cia.variæ voluntates.

Aſpice aratra iugo referunt ſuſpenſa iuuenci:
Et ſol creſcentes decedens duplicat vmbras:
Me tñ vrit amor:quis.eñ modus adſit amori:
Ah corydon corydon quæ te dementia cœpit:
Semiputata tibi i frondoſa vitis in vlmo eſt.
Quin tu aliqd ſaltē potius quorū īdiget vſus:
Viminibus molliq; paras detexere iunco:
Inuenies alium ſi te hic faſtidit Alexis.

SER. Aratra iugo referunt ſuſpenſa iuuenci.Hora.Videre feſſos vomerem verſum boues collo trahētes languido Et hoc vult dicere.Omnia excepto amore finiuntur.Sol creſcētes de.du.vm. variauit.Nam ait ſupra.Maioreſq; cadunt altis de montibus vmbræ. Duplicat autem : auget.Sal.Et Marius victus duplicauerat bellū.Me tamen vrit amor.cū iam calor ſit ſolis exhauſtus. Quæ te dementia cœpit ideſt cur amoribus vacas cum multa ſint quę debes in agro pficere: Semiputata tibi frondoſa vitis in vlmo eſt.Plus eſt q̄ ſi imputata diceret.Tolerabilius enim eſt non incipere aliqd q̄ icepta deſerere. Hinc eſt illud in primo:Me ne incepto deſiſtere victam. Item in georgicis:Atq; opere in medio defixa reliquit aratra. Sane geminam arguit negligentiam.&ꝙ ſemiputata vitis ſit:& ꝙ frondoſa vlmus.Nam vtrūq; obeſt: vnde eſt in Geor.bis vitibus īgruit vmbra.Et aut ſimpliciter ītelligemus hunc locum vt ſuam arguat negligentiā: aut certe illud eſt.Non mirum me eſſe demētem:qui habeo vites ſemiputatas. Nam in ſacris dicitur ꝙ corripiatur furore qui ſacrificauerit de vino:quod eſt de vitibus imputatis.Quin tu:quinimo.hortantis eſt.Quorum indiget vſus.i.quæ vſus ruſticus requirit.Sane & eget illa re dicimus:vt eget illo ſenatu:& eget illius rei.ideſt indiget.Nam & hoc vtriq; iungitur caſui.Detexere. Multū texere.Finire.Perficere.Nā de modo non minuentis eſt

De. ſed augentis.Inuenies alium ſi te hic faſtidit Alexis:aliū Alexim:alium puerum formoſiſſimum:qui te minime ſpernat.Et volunt quidam in hoc loco eſſe allegoriā antiquā in auguſtum vt intelligamus alium imperatorem ſi te Auguſtus cōtēnit ꝓ agris rogantem:ſed melius ſimpliciter accipimus hunc locum : nam nihil habet quod poſſit ad Cæſarem trahi:illud vero paulopoſt pene apte dicetur in auguſtum Cæſarem:Quoniam ſors omnia verſat.

ASCEn. ASPICE aratra &c.Aut ad ſe aut ad puerum loquitur:Si ad ſe ſenſus eſt:aſpice īfelix corydon quo decidiſti:cum ardoris tui nullum ſit refrigerium: & ita ſtulte amans te & tua perdis : ꝓinde hoc vnum eſt remedium: vt ſicut clauus clauo retūditur:ita amore nouo veterem expellas:vnde inuenies alium ſi te hic faſtidit alexis.qa vt dicit Ouidius Succeſſore nouo vincitur omnis amās.Si ad puerum ſit principium vſq; ad illud Ah corydon corydon.ſenſus eſt . ſi vis ſcire quomodo te ſequar alexi & q̄ ardēter amem aſpice qa cū boues aratorij domū redeūt:ego ardore amoris inflammor.Et hic ſenſus placet:quia ſi ad ſe loqueretur:diceret:Te tamen vrit amor.

Ordo. Ordo eſt.Aſpice o alexi ꝙ iuuenci.iuniores boues referunt ideſt retrahūt domum aratra ſuſpenſa iugo:& ſol decedens ideſt occidens duplicat vmbras creſcentes.i.aduerſperaſcit:& nox humida refrigerium adducit:tamen amor vrit me:enim pro quia:quis modus.i.q̄ moderatio aut finis adſit amori: q.d.nullus niſi eum dederis.deinde iterum conuerſus ad ſe dicit Ah corydon corydon : que ideſt qualis & q̄ vehemens dementia cepit. ideſt irretiuit te: Vitis ſemiputata.i.ad dimidium reſecta:eſt tibi.ideſt tu habes eam in vlmo frondoſa. ideſt plena frondium cum vitis deberet putari ante eiectionem frōdium: hoc eſt:ergo p ſtultos amores eunt res tue pditum:Quin ideſt qui non paras potius detexere.ideſt valde texere:viminibus & molli iunco ſaltem aliquid ſup.eorum quorum: hoc eſt earum rerū quarum vſus ſcilicet tuus indiget:hoc eſt cur non contexeris corbes ad vinum muſtum vehendum aut vuas decerptas: Tu īuenies alium.ſcilicet alexim:ſi hic alexis faſtidit.ideſt cum ſuperbia & faſtu aſpernatur te.Cetera dicit Mancinellus. Regula prima eſt.In relatiuis ſi ſine antecedēte ponantur : relatiuum generale vt hic aut is aut ens &c.ītelligetur vt hic:aliquid quorū:vbi ſubauditur eorum.Secunda.Indigeo & egeo genitiuo & ablatiuo conſtruuntur.

Prima regula. **Secunda.**

MAN. Tamen q̄uis ſol occiderrt.Modus finis cum omnia finiantur.Ah Corydon:Finis huiuſce æglogæ docet nullo pacto vacandum eſſe amori cum propter illum aſſequendum & dāna & dedecora plurima eueniant.vnde damnari non poteſt Maro cum talia ſcripſerit.Quin tu aliquid:ordo eſt.Quin cur non potius tu paras aliquid detexere viminibus & molli iunco:illorum ſaltem quorū indiget vſus:ſi quin eſſet hortantis hoc loco:ordo non procederet:legendum & enim eſſet para vel pares:quod non eſt in antiqs. Inuenies alium:Succeſſore nouo vincitur omnis amans.

Argumētū Aſcenſianū in Tertiā Aeglogam Maronianam : quæ ab alijs Damœtas : ab alijs Palæmon inſcribitur.

Tertia certantum cenſore Palæmone litem
Aequalem dirimēs fugere exhortatur amores

ASCEn. TErtia certantum cenſore &c.Egloga tertia ex quarta & quinta Theocriti potiſſimū ſumpta.Damete & Menalce paſtorum cantādi peritiſſimorum.Primum ex emulatione conuitia:deinde muſicū certamen iuxta amœbei carminis legem.Et nouiſſimo Palemonis ſententiam in qua equalem eis cantandi gloriam adiudicat & equaliter eis alijſq; omnibus amores fugiendos concludit dicens.Et quiſquis amores Aut metuet dulces : aut experietur amaros. Ordo verſiculorum noſtrorum eſt.Tertia ſup.egloga maronis dirimens: ideſt decidens & terminans Palemone cenſore:ideſt iudice aut iudicante hoc eſt ſecundum iudicium Palemonis:litem : ideſt contentionem in arte muſica:equalem:ideſt equalis artis & glorie certantum:ideſt contendentium paſtorum Menalce & Damete:exhortatur fugere amores ſcilicet lubricos & laſciuos:nam caſtum amorem ſingulariter dicimus.

ASCEn. Dic mihi dameta. Ad futuram contentionem que erit de peritia cantandi inducenda: premituntur paſtorū cõuicia ex emulationeq; quadam riuali orientia. vnde cum menalcas filiuſfamilias & gregis patris ſui cuſtos dametā mercennarium egregium pecus paſcere videret motus inuidia: vel ꝙ eum cum riuali ſuo egone cõmercium habere ſciret: vel ꝙ illū in arte cantandi emulum haberet: vel ꝙ pecoris fecunditatem illi inuideret: a cõuicio & exprobratione incipiens inquit: Dic mihi dameta: cuium pecus: an melibei. hoc eſt ſcio quia tuū non eſt cum miſer & pauper ſis: eſt ne forte melibei? illius paſtoris quem ꝓfugum prius dixerat Maro. q. d. forte ab iniquo milite iniquus paſtor boni pecoris: ſed alieni curā ſuſcepiſti. Itaq; eū & paupertatis & furti quodammodo arguit. Quod intelligens dametas regerit cõuicia in menalcam eum amare mordens ac dicens. Non eſt melibei ſed egonis riualis tui: vt ſcilicet noris ꝙ; duram prouinciam agas qui tā potentem ac diuitē virum emulum habes. q. d. ſi ego mercēnarius ſum: tu tamen infelicior & miſerior es q cū domino meo contendis.

Riualis. Riualis aūt (ne quid titubes) eſt qui cum altero ad eundem amoris riuum: hoc eſt ad eandem amicam nõ ſine emulatione contendit: ſicut tauri dū ad eundem riuum aquantur concertare ſolent. Ad hoc menalcas. O infelix pecus quod dum dominus neeram fouet veritus ne me ſibi preferat illa: mercēnarius bis mulget in hora: & ita & ſuccus pecori: & lac ſubducitur agnis: ad quod dametas parcius &c.

Ordo. Ordo eſt. Loquit menalcas. o dameta: dic mihi: cuiū ſup. eſt hoc pecus. i. hic grex ouium an. i. nõne eſt melibei. i. quod melibeo ſurreptum eſt? Rñdet dametas: Non ſup. eſt melibei verū. i. ſed eſt ſup.

Interlocutores Menalcas Da. & Pa. Me.

Dic mihi damœta cuiū pecus: an meliboei? Da.

Nõ. verū ægonis. nup mihi tradidit ægon. Me.

Infelix o ſemp ouis pec⁹: ip ſe neæram

Dum fouet: ac me ne ſibi p̄ferat illa veretur.

Hic alienus ouis cuſtos bis mulget in hora:

Et ſuccus pecori: & lac ſubducitur agnis.

SER. Dic mihi. Aegloga plena eſt cõtentiõis & litigij & paſtoralium conuiciorū. Qui em̄ bucolica ſcribunt curāt ne ſimiles ſint æglo. qđ Verg. fecit. Nā prima habet vnius ocium & alterius q̄relas. Scđa ruſticū amantē exprimit. Hæc lites & altercatiões primo occurſu habet: inde q̄rit iudex litis: poſtremo ſequit ſnīa quæ vniuerſa cõponit: ſed cū tres characteres ſint. Vnus eſt exegematicus: in quo tm̄ poeta loquit: vt in tribus libris georgicorū. Alius drammaticus in quo nuſq; poeta loquit: vt in comedijs ac tragœdijs. Tertius mixtus eſt: vbi & poeta aliq̄n loquit: & alios itē loquētes inducit: vt Sicelides muſæ paulo maiora canamus. Cuiū pecus. Amarū principiū. oñdit. n. eū eſſe mercēnariū. Cuiū: antiquū eſt qđ dixit: vt vitaret homotęleuton. Nā vt eſt meus mea meū ſic erat cuius cuia cuiū. Teren. Quid? virgo cuia eſt? Verū ægonis: Et hic amare riualis pecus eſſe dicit: vt duras illi partes cū tā diuite riuali eſſe demõſtret cū ille poſſit ocioſe amicæ vacare. Mihi: meæ fidei credidit. Neærā: amicā cõem ægonis & Menalcæ. Fouet Amplectit. Præferat veret. q. d. iõ nõ diſcedit ab ea: qa ſcit me p̄ferri ſi ipſe diſceſſerit Bis in hora: quod vix per totū diem etiā in fœcūdis ouibus põt fieri.

pōt fieri.Nā in geor.ad laudē dictum eſt.Quod ſurgēte die mulſere horiſq; diurnis:Nocte premūt.quod iam tenebris:&ſole cadente.Sub lucē exportāt calathis.Et ſuccus pe.&lac ſubdu.ag.quia bis in hora mulget.

MAN: Dic mihi Damœta &c.Sumpta eſt æglogа maxime a Theocriti.quarta & qnta:in quarta Battus & Corydon colloquunt/eſt aūt initium tale Batto interrogante:illo poſtea rñdente.Dic mihi o corydon:cuium pecus? eſt ne philōdę? Rñdet Corydon:nō verū ægonis nup mihi tradidit ægon : inde Battus ait : Me cuſtode boui tonderet paſcua prati.Rñdet Corydon:Nonne boues furtim ſero ſub veſpere mulges? Scribit̄ fuiſſe quendā:qui liuore ductus:vt Vergi.derideret duo carmina prima ſic mutauerit.Dic mihi Damœta:cuiū pecus an ne latinū.Nō:verū ægonis nr̄i ſic rure loquunt̄.Cuium:id cui⁹ cuia variat̄: de quo lege Priſ.li.xvij.Pecus ouiū gtegē hic intelligit: vt Oui.li.xiij.met.hoc pecus omne meū eſt:vbi de ouibus &capris intelligit.Infœlix.o:dolētis admirātiſq; interiectio eſt:Semp.o.i.molle &debile:ait enim poeta:li.gæor.iij.Glacies ne frigida lędat molle pecus. Fouet.amplexat̄. Bis mulget in hora:ſcribit Var.lib.ij.c.ij.Interea dū nutricant̄ agni eorū matres nō mulgēdas vel melius oīno ppetuo.q̄ & lanæ plus ferunt & agnos Pluries.Pecori & lac:nō fit hoc loco ſynalœpha nec ſcribē dum eſt: lac &.vt quidam fecere textus deprauantes:

eſt ſup.egonis illius diuitis paſtoris corriualis tui : nā egon tradidit mihi nuper.i.a pluſculis diebus.Ad qđ inquit menal.O ouis tu ſup.es infelix pecus ſemper.i.ſiue a domino amoribus pdito & negligenter cuſtodiente: ſiue a mercenario fure paſcaris:quia dū ipſe ſ.egon dn̄s:fouet.i.molliter amplectit̄.&educat:neerā.i.amicā nobis cōmunem : & veret̄ ne illa.ſ.neera:preferat ſibi me: quod.ſ.faceret ſi ſemel illinc pedē amoueret:hic.ſ. dametas(Monſtrat.n.eum & non loquitur ad eum ſed de eo/quaſi ad alium loquat̄ . Nam ſicut beniuolētie ſepe indicium eſt ad abſentē per apoſtrophen loqui:ita inuidie:nolle ad pſentem ſed potius de pſente ad aliū loqui) exiſtēs cuſtos ouis alien⁹.i. mercēnarius ad quē nihil de ouibus ſpectat:mulget bis in hora.i. quaſi per ſingulas horas:& ita:&.i.ſimul ſuccus.i.naturalis humor ad viuacitatem neceſſarius ſubducitur id eſt ſubtrahitur pecori.ſ. matribus(quia cum ſedula natura ī id quod exhauſtum eſt/quicquid vndecūq; coaceruare pōt conuertit : ſicut;in frequenter coeunte in ſperma ſanguinem:ita in lactante pecude ſuccum in lac:atq; ita ſepe mulgendo ſuccus ſubtrahitur pecori) & lac ſubducitur. id eſt clā ſubtrahit̄ agnis.ſ.lactentibus adhuc.Succus inqt Landinus ppie humor eſt quo aīalis corpus alit̄ ac ſuſtentat̄.Terentius Corpus ſolidū & ſucci plenū.Qui vero corruptus eſt humor pus dicit̄ . Cetera pter Seruiū explicat Mancinellus.

Succus. Pus.

Prima regula. Gtōrū ſignifica.

Regula prima eſt.Cū omnis genitiuus aut paſſiue tantū:aut actiue ſeu poſſeſſiue tantū:aut vtroq; modo ſignificet mei.tui.ſui.noſtri & veſtri:etiam nunc tantum paſſiue ſignificant:mis:tis ſis olim:& noſtrum:& veſtrum.etiam nūc tantū actiue ſeu poſſeſſiue : ceteri omnes vtroq; modo ſignificant.

Secunda. Mei tui ſui noſtri veſtri.

Secūda.Quia mis tis ſis ab vſu receſſerunt loco eorum vtimur meus tuus ſuus:& loco noſtrū & veſtrum interdum noſter & veſter in ſignificatione actiua aut poſſeſſiua.Itaq; dices . Pecus meū nō mei.creatio mei.nō mea:quia tu nō creas ſed crearis.amor tui ſi amaris:amor tuus ſi amas.

Tertia. Cuius a. um. Mis tis ſis noſtrū veſtrum. Meus tu⁹ ſuus nr̄ & veſter.

Tertia.Quia oīs cōformitas caſuū a dictione regēte depēdet:nec oīs dictio omnem dictionem in eodē caſu regere poteſt:cōtingit interrogatiuū & reſponſiuū:& dictiones p cōiunctionem copulatiuam aut diſiunctiuam copulatas:aut continue ſine cōiunctiōe poſitas diuerſorum caſuum eſſe.Itaq; interrogatus : cuiū pecus reſpondere poteſt:egonis.& cuius hic fundus? Meus & fratris.& continuo dicere mea ſolius opera id factum eſt:tuam ipſius animam pertranſibit gladius:ſed de his apud vallā latius locuti ſumus.

Quarta. Legendū eē. Et lac non lac&

Quarta.Quia quoties Et.dum.partim.ſi aut.ve.vel. an . neq;.& ſimiles particule geminate aut multiplicate vni aut alteri coniunctorum preponuntur:etiam reliquo aut reliquis preponi volunt:non dices: Et ſuccus pecori lac &:ſed.& lac ſubducitur agnis licet vocalis ante vocalē neq; corripiatur neq; abſumatur: ſicut nec ibi in acteo aracyntho:vt illic docuimus.

Parcius iſta viris:tñ obijcienda memēto.DA.
Nouimus & q te:trāſuerſa tuētibus hirquis:
Et quo:ſed faciles nymphæ riſere:ſacello.ME.
Tum credo:quū me arbuſtū videre miconis.
Atq; mala vites incidere falce nouellas. DA.
Aut hic ad veteres fagos cū daphnidis arcū
Fregiſti & calamos:quæ tu peruerſe menalca
Et quum vidiſti puero donata:dolebas.
Et ſi non aliqua nocuiſſes mortuus eſſes.

ASCEn. PARCIVS iſta viris &c.Rñdet ad obiecta dametas dicēs.O menalca tu deberes iſta ſ.tua aut turpia flagitia pcius obijcere viris vt mihi & alijs q vlciſci poſſemus:tñ memēto ea obijciēda eſſe tibi videlicet effeminato & tui ſimilibus:nā ſcim⁹ te effeminatū eſſe: nouimus eñ & q te ſtuprauerūt hircis indignātibus:aut oculis tuis ī fine trementib⁹:& quo ſacello quia in paſtoraliū nympharū ſacello id fecerūt:ſed nymphe faciles.ſ.p ſexū benigne riſerūt cū de te vlciſci deberēt ſi ī ſe ỹe cuiuſpiā dee vt palladis aut minerue phanis cōmiſiſſes.Rñdet menalcas nō purgando ſibi obiectū crimē:ſed p ruſticā vlciſcēdi cupiditatē aliud crimē illi obijciendo ſic:credo q̄ tūc riſerint nymphe faciles qñ viderūt me īcidere vites nouellas & arbores vitiferas miconis:qđ per ironiā dicit.quia non menalcas ſed dametas id fecerat quod vtiq; conſtabat. erat aūt capitale.Vnde rñdet menalcas.aut ſi tunc nō riſerint quia nō viderūt te nymphe id facere:ſed vis dicere q̄ me viderint id facere:tunc riſerūt quando fregiſti per malitioſam inuidiam & emulationem arcū daphnidis indulgentiſſimi pueri:tā innata enim eſt tibi peruerſe menalca malicia vt ſi nō in aliquo nocuiſſes mortuus eſſes. Ad quod exclamat menalcas.Quid domini&c. Ordo ē Iſta ſ.turpia facinora que in te ſunt & mihi tamē obijcis: Ordo.

SER. Parcius Melius diſtinguit̄ vt ſit.Noli valde hæc obijcere.Et tamē ſcies viris fortibus obijciēdas eſſe rapinas: nam ipſe in.viij.ait Cōuectare iuuat predas & viuere rapto.Poſſumus tamen dicere parcius iſta viris . Et qui te ſcilicet corruperunt quod verecūde ſuppſſit:licet Theocritus aperte turpitudinem profatus ſit.Sacello in quodam ſacro.nā diminutiue ptulit.Tranſuerſa.t.Veſtram turpitudinem indignantibus.Alij hircis legūt:hi ſunt oculoꝝ anguli:vt ait Sueto.in vitijs corporalibus vt ſit ſenſus tranſuerſa tuentibus hircis id eſt oculis in hirquos retortis:quā rem ſolet libido perficere.vnde Iuuenalis Oculoſq; in fine trementes.& Perſius:Patranti fracto ocello.Faciles:ideo riſere quoniā faciles ſunt.Sic in

obijcis:parcius. i. modeſtius & temperatius ſup.ſunt:obijciēda:viris ideſt maribus virilibus & fortibus a viribus aut virtute dictis cuiuſmodi ego ſum:& tamē memēto ea obijcienda ſup.eſſe aliquibus quia tibi effeminato:nā nos nouimus ſup.omnia.i.pariter ſup. eos:qui te ſup.ſtuprauerunt (ſed id honeſtatis gratia ſubticuit:cum moris ſit etiam inter turpes turpia reticere quaſi nota)& hoc hircis id eſt maſculis caprarum tuentibus tranſuerſa.in tranſuerſum nec ex directo dignantibus vos aſpicere : aut potius hirquis id eſt angulis oculorum tuorum:tuentibus trāſuerſa.i.in tranſuerſum & libidinoſe ſe circūagitantibus(Dixi potius:quia ſi in ſacello id factū eſt:nō poterant hirci videre) & nouimus quo ſacello.i.paruo phano cōſecrato : ſeu edicula ſacra:quā barbari capellam vocant.ſup. te ſubegerunt: ſed nymphe.i.dee aquarū aut montiū:faciles.ſ.ad ignoſcendū:riſere.i.riſerūt turpitudinem tuam quā grauiter vlciſci debuerūt.Ad qđ menalcas. Ego inqt credo.

Georgi.Faciles venerare napæas.id eſt exorabiles.Tum credo:& ruſtice & naturaliter.Nam non ante purgat obiecta:ſed alia obijcit vt irati ſolent. Mala:q̄ male vteris dictum ex affectu vtentis:vt cū dicitur inutile ferrū cingitur.Nouellas:quod ſummum eſt nefas:nam vetulæ cū vtilitate inciduntur.Erat aūt capitale alienas arbores cædere.Arbuſtum quidam locum in quo arbores ſunt accipiunt vt ſalictum.Calamos:ſagittas.Nam habent arma paſtores:vt Armaq; amyclæumq; canem:creſſaſq; pharetras.Peruerſe:vel conuerſe ad turpitudinē aut furtali? Menalcas nobilis cuius comparatione hunc peruerſum dixerit:Sic Sal.ſæuus iſte Romulus.Aliqua aliquatenus: aliqua ratione. Arbuſtū. Mutilata ē ſeruij interp tatio.

Fures ſeruos intelligit:ijs enim ſæpius furta cōmittuntur Lyciſca:dicit quaſi lyci ſcylax.Lycos enim lupus dicitur:ſcylax vero catulus.Proripit procul rapit.Carecta: carex herba eſt quæ naſcit in paludibus teſte Probo.Eſt autē acuta.hinc Maro.lib.iij.Gæor. Et carice paſtus acuta.An mihi.cū nequiret obiectum apertū crimē repellere purgat ſe:nam cōfeſſionem precedit defenſio:qđ etiā Fabius meminit li.ix.Redderet:reddere debebat. MAN. Lyciſca Carex.

tū.i.ꝙ tunc riſerunt nymphe cū.i.qn̄:videre.i.viderūt:me(quod tn̄ ego nō feci ſed tu)incidere falce mala.i.ad vſum malum applicata:arbuſtum.i.nouellas arbores ad vites ferendas conſitas atq; nouellas vites.i.palmites bonos & racemiferos:myconis.i.illius viri diuitis vicini nr̄i:cui tu inuidens vites ei⁹ incidiſti.Ad qđ dametas:Aut ſi ſup.tunc nō riſerūt:hic ſup.riſerūt.ſ.ad veteres phagos cū.i.qn̄ tu fregiſti ſup.ibi.arcū & calamos daphnidis:illius pueri pulcherrimi & q̄.i.quas res:cū tu o peruerſe menalca vidiſti donata puero.ſ.daphnidi.dolebas:& ſi nō nocuiſſes:aliqua ſup.parte:aut via aut re aut ratione : tu eſſes mortuus.ſ.ex inuidia:ſicut dicetur.inuidia rumpant vt ilia codro.Itē legitur apud Theocritum vt dicit Mancinellus:vnde eſt ēt illud Iuuenalis ſaty.iiij. Ebrius aut petulans qui nullum forte cecidit:dat penas (quia ſeipſum torquet vt ibi ſubditur)noctē patitur lugentis amicū.Pelide&c.Reprehendit Seruius q̄a ſuccinctius de arbuſto loquitur a Beroaldo ſic dicente.Mutilata hec eſt interpretatio.Nam nō omnis locus in quo ſunt arbores nominatur arbuſtū.Quid ſi eſſent quercus iliceſq; q̄plurime? quid ſi innumerabiles? quid ſi ſyluæ? an ſignificant arbuſtū nūcupabimus? Minime.Etem arbuſtū vt ego accuratius animaduerti ꝓprie ſignificat arbores vitibus maritatas atq; vitiferas q̄ in ordinē redigūt:vt docet Plini⁹. Columella atq; palladius ſcribentes quomodo arbuſtum ſit faciendum):vnde vitis arbuſtiua & vinum muſtūq; arbuſtiuum appellatur ex huiuſmodi arboribus collectum.Cato quoq; collocat arbuſtum in octauo loco prediorū & ne quiſpiā exiſtimet eſt intelligere de ſylua:ſubiunxit loco nono ponēdam eſſe glandiariā ſyluā.Claudius quadrigarius locū in quo ſunt arbores plurime:inuſitato vocabulo arboretum appellat qđ ipſe nimis licenter peperiſſe ac formaſſe credit.Apud palladium legi arbuſtū ꝓ caſtaneto poſitum:qđ nō longe abeſt a Seruij ſignificatiōe.Sic ille de reliqs audiſtis Mancinellū. Regula eſt. Res turpis & lubrica:aut reticēda aut ꝑ metaphoram honeſtamq; tranſlationē ſignificanda eſt.Reticēda vt hic:& in eunucho.Ego eunuchū illum vel ſobrius.ſup.ſubagitarem.per tranſlationē ſignificanda:vt Geor.iij.de armentis ante coitū emacerandis & fatigandis locutus dicit:Hoc faciunt nimio ne luxu obtuſior vſus .Sit genitali aruo & ſulcos oblimet inertes:Sed rapiat citius venerem interiuſq; recōdat.vbi de receptaculo ſeminis honeſte loquitur vocans genitale aruum & ſulcos.

Arbuſtū. Arbuſtinum Arboretum Regula.

Quid dn̄i faciēt audēt quū talia fures? ME.
Nōne ego te vidi damonis peſſime caprū
Excipere inſidijs multum latrante lyciſca?
Et cum clamarem:quo nunc ſe proripit ille?
Tityre coge pecus:tu poſt carecta latebas.
An mihi cātādo victus nō redderet ille: Da.
Quē mea carminib⁹ meruiſſet fiſtula caprū?
Si neſcis:meus ille caper fuit:& mihi damon
Ipſe fatebatur:ſed reddere poſſe negabat.

ASCEn. QVID domini facient? &c. Menalcas indignatus ꝙ talia tam petulanter ſibi a ſeruo obijcerentur.quid inquit faciēt domini cum fures.id eſt ſerui q̄ fere fures ſunt talia audēt dicere.deinde furem probat eſſe quia damonis caprum furatum deprehenderat:quē dametas fatetur quidem abſtuliſſe:ſed ob id ſe furtum cōmiſiſſe negat:cum eum cantando lucratus fuerit : quod Menalcas irridens dicit.Cantando tu illum &c.

Ordo. Ordo eſt.Quid domini facient cum id eſt quandoquidem ita eſt ꝙ fures id eſt ſerui furaces:audent talia.ſ.fingere & dicere in ingenuos & filioſfamilias.& forte viſus eſt dametas egre ferre ꝙ furem dixerit:vn̄ illud ꝓbat menalcas dicens.Nōne o peſſime.ſ. dameta: vidi ego te excipere iſidijs.i.ꝑ inſidias & furtiuam abactionē: caprū damonis.& hoc lyciſca.i.cane ex lupo genita q̄ acris eſſe ſolet & ad cuſtodiā pecoris apta.latrante multū & cū clamarē:quo ille.ſ.fur ſe proripit.i.procul rapit:& dixi ſup.mercēnario meo.Tityre coge i.in vnū compelle pecus ſup.noſtrū dum.ſ.illum pſequor.aut ne nr̄as quoq; pecudes diſperſas excipiat:tu latebas.i.occultabaris: poſt carecta.i.denſam cōgeriem caricū. i. herbarū aſperarū

SER. Fures:pro ſeruis ponit:q̄a furta ſpāliter ſeruorū ſunt. Sic Plau.de ſeruo Homo es triū litterarū.i.fur. Vidi.manifeſti furti arguit.Excipere:Dolo capere:vt excipit incautū:Lyciſca:Canis ex lupo & cane nata:vt ēt pli.dicit. Carecta:loca caricibus plena.Carex.n.herba eſt acuta & duriſſima.& aſparago ſimilis Rem aūt de Vergi. nūcq; lectam allegorice ſuperflue intelligunt.Aiunt adamaſſe Verg.Vari poetæ vxorē:q̄ doctiſſima fuit:& illi tragœdiam quam fecerat dono dediſſe.Illā vero tanq; a ſe ſcriptā viro donaſſe.& virum pro ſua edidiſſe.Caprū ergo dixit:quia

Lyciſca Carex

Man preponitur dixit: quia tragœdię premiū eſt caper. ſed ſunt refutandæ alegoriæ in humili carmine. niſi ex aliqua prędit oriū agrorum neceſſitate proueniant. Meus: debitus victoriæ. reddere poſſe: ne ſuo iudicio ſuperatus eſſe videatur.

aſperarū in palude creſcentiū. Reſpondet dametas cum indignatione egre ferens ſe furti accuſari pro re quā iuſte ſibi vendicaſſet. An ille victus cantando. i. dum mecum canebat: nō redderet. i. nō debebat reddere caprū quem mea fiſtula meruiſſet carminibus aut. i. plurib' bonis: aut totidem ſed melioribus: quaſi dicat ſi id vis iniquus es. at ſi neſcis. ille caper quem ſcilicet abſtuli: fuit meus: & damon ipſe: ſcilicet ad quē maxime ſpectabat negociū: fatebatur mihi ſcilicet ꝙ eū lucratus eram: ſed negabat poſſe reddere: quia eius nō erat: rem enim non ſuam depoſuerat & amiſerat. Nihil hic expoſitionis eget quod non ſit ſatis apertum per Seruium aut mancinelium. Regula eſt. Si coniunctio dum conditionalis eſt ſubiunctiuum modum: dum cauſalis indicatiuum efflagitat: vt ſi neſcires dicerem tibi. Si neſcis dico tibi Mancinellus ſupra appoſitus eſt: ne forte hic requiratur. Regula

Cātando tu illum? aut vnꝗ tibi fiſtula cera. ME
Iuncta fuit? non tu in triuiis indocte ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?
Vis ergo inter nos: qd poſſit vterqꝫ: viciſſim Da.
Experiamur? ego hanc vitulā (ne forte recuſes
Bis venit ad mulctram: binos alit vbere fœtus)
Depono: tu dic mecum quo pignore certes.

SER. ¶ Tu illum imperitus peritum. In triuijs. Conſuetudo em̄ fuit vt per triuia & quadriuia vlularent: & flebile cantarēt in honorem Dianę ad reddendam Cereris imitationē que raptam Proſerpinam in triuijs clamore requirebat. Eadem enim Diana eſt ac Proſerpina. Vnde nocturniſqꝫ hecate triuijs vlulata Per vrbes. Miſerum: flebile quale canunt fiſtulæ & quale pertinet ad imitationem Cereris. Inter nos vel noſtri comparatione. vel nullo iudice præſente. Nam Palemon ex improuiſo aduenit. Viciſſim: ideſt amœbeo carmine. Id autem eſt quoties & æquali numero verſuum vtūtur: & qui reſpondet aut maius aut contrarium dicit. Ego hanc vitulā. Subintelligere quidam volunt iuuencā. Ego hanc iuuencā pono vitulam Ne forte recuſes: ſed minime eſt. Nam & vitula viridiori ætate dicta eſt vt virgo ergo poterat parere. Mulctrā. Hec mulctra & hoc mulctrare dicitur. Alij mulctram volūt tēpus mulgendi. Mulctrare vero vas eſſe ī qd mulgetē Depono. in ſpōſiōe colloco. ſequeſtro. (Amœbœum carmē; Mulctra Mulctrare)

Manci. ¶ Aut vnꝗ tibi fiſtula cæra. Theocritus quoqꝫ ait in quinta. An fuit vla tibi calamis compacta canoris Fiſtula qua pecudes fierent per gramina lętę: Nōne tuos cantus diſperdere raucus inertes: Stridēti ſtipula iam cum Corydone ſolebas? Miſerum carmen: aut quia ab illo male canebat: vel flebile vt aiunt: ſi volueris itelligere illorum morem: qui in triuijs flebile canerēt in honorem Diane ad cereris imitationē. Vis ergo: ordo eſt. Vis ergo viciſſim expiamur iter nos quid poſſit vterqꝫ. Ego hāc vitulam. Theocritus quoqꝫ ait in quinta. Ego hœdum ſi forte velis deponere mecum. Nil ſacrum ſanctumqꝫ nihil: nullamqꝫ minoris Rem facio. certabo equidem dum victus abibis. Et domitū donec teipm fateare canendo. Mulctram: mulgendi vaſculum. Bis. mane & veſperi ꝙꝙ binos etiam fœtus alat: quodquidem maxime fœcunditatis eſt.

Aſcen. ¶ Cantando tu illum. Menalcas indignatus ꝙ Dametas damonē viciſſe gloriaret: dicit ipm omnino imperitū artis cantandi: ex quo naſcit damete occaſio prouocandi menalcā ad certamen muſicū quod principaliter a poeta in hac egloga pretenditur. Tria autē prima verba ſub diſtinctione quadam legenda ſunt. Nā ſingula pondus ſuū habent. Primo quia dicit. Cātādo ac ſi dicat pugnando fortaſſis aut currendo aut operatione alia quauis mechanica illum ſuperare potuiſſes: ſed non cantando: cum tu ſis cantandi imperitiſſimus. ille contra peritiſſimus. Nam īperitū te eſſe plane conſtat: qui nūꝗ niſi vniformi ac ſimplici ſtipula & id miſerū carmen ī triuijs diſperdere ſoleas. Ad quod dametas. Vis ergo &c. Ordo eſt tu. i. tu ne qui imperitiſſimus viciſti ſup. illū. ſ. damona virū pitiſſimū: cātādo. i. in arte Muſica: aut ſup. credā tibi ꝙ fiſtula fuit tibi. vnꝗ iūcta. i. cōpacta cera. i. p cerā: vt ſit varietas ac diſcretio vocū. Nō. i. nōne tu indocte. i. īperite cantādi ſolebas diſpdere ideſt diffundere perditū: & in auras vanas cum nullus auſcultare vellet: in triuijs. i. locis vulgaribus quo tres vie ducūt: & quo plebei ac ignari cōuenire ſolēt: qui tamē te audire recuſarūt: ſolebas inquā diſperdere ſtipula. i. culmo: ſtridēti ideſt diſſone crepitanti: carmē miſerū: quia licet fortaſſe cū alterius autoris eſſet bonū fuerat tamen miſerū quia a te imperito atqꝫ inepto diſperdebat. (Nā miſerū fere in bonā partē accipimus: hoc eſt pro paupere aut afflicto quidē ſed miſeratione digno vnde illud enei. ij. Nec ſi miſerū fortuna ſinonē finxit &c.) aut ſic carmen miſerū. i. de miſeris cōpoſitū quales ſunt nenie. ideſt lamētatiōes funebres: & elegie. i. carmina de miſerijs amātiū aut caſus ſepultorū que epithaphia dicuntur: (hec em̄ elegiaco primū dicebātur. Vnde flaccus in arte. Verſibus impariter iunctis: querimonia primū. Poſt etiā incluſa eſt voti ſnīa cōpos.) Rn̄det dametas. Ergo hoc eſt quia tibi perſuaſum eſt ꝙ cātādi imperitus ſim vis vt ſup. experiamur inter nos. i. faciamus piculū: viciſſim. i. per vices canendo iuxta legem amebei carminis: (Id em̄ eſt quoties alterni canunt ea lege vt ſecūdus totidē verſus dicat ſed aut maius aut contrarium ſignificantes. Nam (Ordo.; Miſerum; Amœbæū carmen; Amœbedis.; Amœbedon.; Amebeus amœbeo.)

ἀμοιβαδὶς ἀμοιβαδὸν dicitur viciſſim: & ἀμοιβαῖος mutuus & ἀμοιβῶ mutuo. Ideo autē ſequens plus aut cōtrarium debet canere: quia difficilius eſt excogitare & primū inuenire ꝙ imitari: atqꝫ ita vt eque ſint vtriuſqꝫ partes ea lex ſancita eſt (quid vterqꝫ ſup. noſtrū poſſit. ſ. in carmine: & ne forte dicas quia mercenarius ſum ꝙ nolis mecum gratis & ſine ſpe lucri ſi viceris cōtendere: ego depono hanc vitulam. i. virentē & iuuenē vaccā aut pro vitula aut contra vitulā tuā & ne forte recuſes. quia dixi vitulā. ipſa venit bis ad mulctram. i. ad vas in qd mulgetur (ſcilicet alterum ſecūdū quoſdam vber) & alit binos. i. ſingulis diebus duos fetus ſcilicet ſuos vbere. ſ. altero (nā ſecūdū eos: vt idē vber bis mulgeatur & tn̄ binos fetus alat fidē excedit) Alijs aūt ſenſus videtur ꝙ bis mulgeatur aut binos fetus alat: nō ſimul ſed vtrū velim'. vt. ſ. ſecūdū ſit declaratiuū prioris. Nā ſi dicat menalcas: quālibet vitulā aut iuuēcā poſſe venire bis ad mulctrā modicū. ſ. lactis datura ad hoc reſpondet ꝙ tantū lactis dat vt ſi velis binos alat vbere fetus. Verum me iudice ſenſum eorū qui dicunt bis venire ad mulctram quotidie & alere binos fetus vbere: nō altero ſed vtroqꝫ. ideſt vbertate ac fecunditate māmillarū ſuarū non damnabitur: nam etiam oues quia lac ab agnis nō plane exugitur: ne qd remanet eis noceat & ſterilitatē lactis pariat. licet alat agnos tamē mulgentur qd & vitule concedi poteſt quia tamen prouacca que nondū fetum produxerat accipi ſolet: poſuit Seruius etiā expoſitionem quam modo recitauimus: vt ſit ego hanc iuuēcam depono vitulā. i. pro vitula licet melior ſit: qd & nobis dicēdū eſt: niſi velimus vitulā eā que iā enixa eſt

Vitula. Depono Regula. dicere: tu dic quo pignore certes mecū.i. quid velis deponere vt mecū certes: Deponere eſt de ſe: hoc eſt ſeorſum a ſe & extra ſuā poteſtatē ponere in arbitriū ludi aut exitus eius: pro quo barbari vadiare dicūt. ¶ Regula eſt. Vbi de vtraq; parte aut de pluribus partibus ꝓpoſiti equaliter dubitatur ſic vt etiā ambe aut oēs negari poſſint: recte vtimur aut ve & vel: ſed ſi inter partes dubitet certū tamē ſit vnā eſſe cōcedendā: vtendum ſit ne ſiue an. Exemplū prioris: vt putas Ariſtotelē logice aut phyſice imperitū fuiſſe. q.d. neutri⁹ imperitus fuit & hoc loco. Tu illū cantādo: hoc eſt credā ꝙ tu illū cātando viciſti. aut ꝙ vnq̄ tibi fiſtula cera iūcta fuit. q.d. neutrum credam. Exemplum ſecundi. vt quia certum eſt patrem meum viuere aut mortuum eſſe: non dicam neſcio: pater meus mortuus ſit aut viuat: ſed an viuat: aut ſic: neſcio viuat nec ne Pater meus.

De grege non auſim quicq̄ deponere tecū .ME.
Eſt mihi namq; domi pater: eſt iniuſta nouerca.
Biſq; die numerant ābo pecus: alter & hædos:
Verū id quod multo tute ipſe fatebere maius:
(Inſanire libet quoniam tibi) pocula ponam
Fagina: cœlatum diuini opus alchimedontis:
Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis
Diffuſos hedera veſtit pallente corymbos.
In medio duo ſigna: Conō: &: quis fuit alter:
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem:
Tempora q̄ meſſor: que curuus arator haberet:
Necdum illis labra admoui: ſed condita ſeruo.
Et nobis idē alchimedō duo pocula fecit: DA.
Et moli circum eſt anſas amplexus acantho.
Orpheaq; in medio poſuit: ſiluaſq; ſequentes:
Necdum illis labra admoui: ſed condita ſeruo.
Si ad vitulā ſpectes: nihil eſt qđ pocula laudes.

ASCEn. ¶ De grege nō auſim &c. Menalcas filius (vt dixi) familias: ꝓuocatus ad certamē muſicū: ſe quidē certare paratū oñdit ſed nō habere qđ deponat: in quo vt in alijs multis poeta graphice depingit mores hoīm: oñditq; quid interſit inter ingenuū liberūq; & ſeruilis ac mercennarie cōditiōis hoiem. Nā dametas mercēnarius cōfeſſus pecus quod paſcebat eſſe egonis audet de ipſo egregiā deponere vitulā: menalcas aūt qa filiuſfamilias veritus patrē ac formidās nouercā nō audet quicq; deponere de grege paterno: ſed de peculio: pocula videlicet que ab alchimedonte ſibi peculiariter obtinuerat. In quo oñditur in filio pl⁹ boni timoris q̄ in ſeruo eſſe. Nā vt ſine offenſione patris pocula deponat ea ſūmopere cōmendat & ab artifice & ab artificio. ſed (vt in ſequentibus dicā) cū nollet dametas pocula deponi: ne litē timore fugere putetur ēt cū timore offenſionis paterne: dicit ſe vitulam quoq; depoſiturū: quaſi amor laudis plus vrgeat q̄ patris. Sicut in andria dicit Pamphilus. Si poterit fieri vt ne pater ꝑ me ſtetiſſe credat quo min⁹ hę fierēt nuptie. volo. ſed ſi id nō poterit id faciā in ꝓcliue: qđ eſt: per me ſtetiſſe vt credat. Ordo ¶ Ordo eſt. Ego nō auſim deponere quicq̄.i. quāuis rē ſiue magnā ſiue paruā: de grege. ſcilicet paterno. Nāq; ꝓ quia: pater eſt mihi domi.i. habeo domi patrē: & nouerca iniuſta aut quia oīs iniuſta: aut quia hec p̄cipue iniuſta eſt mihi domi & ābo.ſ. tā pater q̄ nouerca nūerāt die.i. quotidie bis.ſ. mane & veſperi. pec⁹.i. gregem ouiū. alter ſup. eorū.ſ. nouerca: nūerat &.i. etiā preter oues hedos. verū.i. ſed quoniā libet tibi inſanire.i. furore pœtico rapi. aut inſanum laborē inire (vnde videlicet nec lucrū nec honorem cōſequaris) ego ponā.i. deponā tibi id qđ tute.i. tu ipſe fatebere ſup. eſſe maius multo.ſ. q̄ vitulā. appoſitorie. pocula.i. vaſa potoria fagina.i. ex fago celata. iterum per appoſitionē. opus.q.d. exiſtentia opus celatū.i. exculptum diuini. ideſt preſtantiſſimi & diuino ingenio prediti alchimedontis illius.ſ. artificis aut celatoris. quibus. ideſt in quibus poculis aut ad quorū decoramētū vitis lēta flexibilis. ſupaddita torno facili. ideſt agili & moliter ſculpenti. veſtit. ideſt cooperit aut amplectit̄ corymbos. ideſt fructus hedere diffuſos. ideſt in diuerſa diſperſos: hedera pallente ideſt circum errāte: aut quia ex Theochrito ſumptum eſt apud quem legitur: labris pallēs inflectitur amplis: hinc hedera: dicamus hedera pallēte. ideſt ſubalbida: alba em̄ laudatur vnde dicetur hedera formoſior alba. Duo ſigna ideſt due imagines exculpte ſunt ſup. in medio poculorū ſcilicet Conō ſcilicet ſamius mathematicus & (volebat etiam alterius nomen dicere: ſed per ſimplicitatē ac ruſticitatē paſtoralē oblitus ꝓprij nominis alterius dicit apud ſe) quis fuit alter: & cū non poſſet meminiſſe nomen eius circūloquitur dicēs: eſt ſup. is qui deſcripſit gētibus totū orbem radio.i. virga geometrica qui fuit Anaximander mileſius & qui deſcripſit radio tempora que meſſor haberet & que arator curuus. ideſt incuruatus dū arat haberet. ideſt quibus tēporibus

SER. ¶ De grege non auſim. Supra em̄ dixerat illū placere aliena. Iniuſta. Epithetum enim nouercarum eſt. Bis. & dū vadit in paſcua. & dum redit. Alter. male de priuigno quidā intelligunt. Nam alter de duobus tantum dicitur. ergo intelligit de nouerca. Nec nos moueat ꝙ illa ſit fœmina. Nā in ſubauditione ponūtur ea que nō poſſumus dicere. & ſcimusꝙ quoties hæc duo genera iungūtur. prepōderat maſ. fœminino. Inſanire libet quoniā tibi. vel ſub ſponſione cōtendere. vel quod melius eſt carmina cōponere. Nam inſani dicūtur poetæ qui ſint diuino cōciti furore. Alchimedōtis. laus ab artifice. Cice. Polycleti eſſe dicebant. Fagina. dixit quaſi rem maximam. Facilis ſuperaddita vitis. ſic legit Donatus. legitur etiā facili torno ad excludēda duo epitheta que in latinis ſunt vitioſa. Corymbos: vuæ ſunt hederarū. Conō dux fuit cuius nomē dicit. quia in omniū ore verſatur. philoſophi tacet. quia nō pōt facile ad ruſticū ꝑuenire dicūt tñ philoſophi q̄ ad ruſticū ꝑtinēt. Radio. virga eſt qua geometre lineas indicāt. iūēta aūt eſt geometria quo tpe nilus plus equo creſcēs terminos cōfundebat. ad quos innouādos adhibiti ſunt philoſophi. qui lineis diuiſerūt agros. Inde dicta eſt geometria q̄uis nō ſolū terre ſed maris aeris & cæli ſpatia metiantur. Sgnificat aūt aut aratum aut Ptolemeū aut Eudoxū. illis la. ad. hypallage: vt date claſſibus au.i. nō admoui illa labris. q.d. ꝓpter venerationem nondū ſum vſus. idē al. irriſio facta ex iteratione. & que laudauit mire in vituperationē trahit. Et nobis. q. d. cui nō fecit. Alchimedō. Tu nō tangis ꝓpter reuerētiam. ego quia vilia exiſtimo. Molli acātho qa ille dixerat lēta vitis. Sequētes. & nō ſecuta ſed quaſi que adhuc ſequerēt.

PRO Conon. ¶ Conō. Conō ſamius mathematichus. Sed q̄uis fuerint mathematici eleganter ruſticū errantē induxit dicentem Quis fuit. Alter em̄ accipitur vnus ex duobus in alio ſic Conō mathematicus. egyptius natione Ptolemeo ad ſidotis libros de aſtrologia ſeptem reliquit. Alterum poſt

Cononē

Cononem: quē dicat incertū eſt. Sed ſuſpicantur Archime
dē ꝙ Cononis diſcipulus: Quidā Eudoxū Cnidiū qui de
aſtrologia diſputauerit. Quidā Aratrum. in quē fides vi
deṫ nutare qm̄ prognoſtica fecerit Quidā Heſiodū ꝙ dixe
rit: πλειαδων ατλαγενεων επιτελλομενων. quod & hic tem
pora que meſſor que curuus arator haberet.

MAN. ¶ Alter & hedos nouerca intelligit. eſt aūt figura alleothe
Aleotheta. ta. i. aliter poſita. ſeu variatio vel aloeſis. i. pmutatio cōfun
ditur em̄ genus. vt ibi. Dulce ſatis hūor. depulſis arbutus
hedis. ad dulce em̄ qđ eſt neutrū tā maſculina ꝙ fœminina
reddidit. de hac lati⁹ in carmīe Verū id. Ordo eſt verū. i. ſed
qm̄ libet tibi inſanire ponā id qđ tute ipſe fatebere multo
Fagina. maius. appoſitio pocula fagia. Pocula fagina ī dicto Theo
criti loco ſic eſt. En hedū depono meū pinguedine tardum
Agnū etiā ſubnecte tuū pro pignore pinguē Et mecū ſi tūc
audes cōtēdere tēta Ply. ātli. xvi. c. lv. ſic ait. fagis pectes
trāſuerſi in pulpa. apđ ātiquos inde & vaſis honos Marc⁹
curius iurauit ſe ex pda nihil attigiſſe pter guttum faginū.
quo ſacrificaret. Opus alchimedōtis. ab artifice tribuiṫ illis
dignitatē. Lēta qbus ordo eſt qbus facili torno ſupaddita
lenta vitis. veſtit corymbos diffuſos ac hedera pallēte Vi
tis. Theocritus quoqꝫ ait in pria. Et Syphū multo imbutū
tibi nectare binis Aurib⁹ āplexū. ligni redolēte ſapore. Do
nabo. labris pallēs inflectit āplis Hinc hedera. hāc circū frō
des ſuperaddita vitis Cū croceis hedere ramo ridēte corym
Corymbon. bis. Corymbos. corymbon roſtrū nauis diciṫ. corymbos ca
cumē. ora corymb⁹ Dicunṫ aūt corymbi racēi hedere. vt ēt
ſcri. Ply. li. xvi. Conon. fuit conō Athenienſiū dux. de quo
Aemylius Probus & Iuſtinus. li. v. h. c vero de aſtrologo in
telligiṫ. ait em̄ Probus. ꝙ conō ſamius matheatic⁹ de aſtro
logia libros ſeptē reliqt. Et qs fuit alter Anaximāder mile
ſius primus terre mariſqꝫ circuitus deſcripſit. & ſphærā inſu
per cōſtruxit. Autor eſt Laertius. & Strabo lib. xiiij. de hoc
igiṫ intelligēdū. Radio virga geometrica. Tēpora que meſ
Anaximāder. ſor. de his late in prio geor. Amplexus Theocrit⁹ quoqꝫ in
pria. Preterea viridi circū eſt āplexus achāto Paſtorale dec⁹
Achātus. Achāto. eſt achātus vrbana herba elato lōgoqꝫ folio. crepi
dines marginū. aſſurgētiūqꝫ puluinoꝝ toros veſtiēs. Duo
gña eius ſunt aculeatū & criſpū. qđ breuius. Alterū leue.
Ply. autor li. xij. Eſt aūt flexibili virgulto hinc legiṫ li. iiij.
Geor. flexibile vimē achanti. Eſt etiā arbor. Vnde. ij. Geor.
eſt & baccas ſemper frondentis achanti. Orpheaqꝫ. De hoc
nos æglogaiiij. Necdū. Theocritus in. 1. Nec dū illi labra
admouiſſed conditus arca Intactuſqꝫ manet. Tanto te mu
nere dignū Efficiam mihi ſi dulcem cantaueris hymnum.

bus tēporibus arandū & quibus metendū eſſet.
Necdū. i. non adhuc: & ego nō admoui adhuc
illis labra: ſed ſeruo condita. i. recondita & ab
ſtruſa tanꝗ rem precioſiſſimā. Ad hoc inquit
Dametas non paruifaciens alchimedontis po
cula. Idem alchimedon: quem, tu. ſ. diuinū di
cis: fecit &. i. etiam nobis duo pocula: et ample
xus eſt circum. i. in circuitu: hoc eſt circūdedit
anſas. i. ſi ſic dicamus manubria: hoc eſt quib⁹
pocula manu tenenṫ (Vnde in Sileno dicturus
eſt. Et grauis attrita pendebat cantharus anſa)
molli. i. flexibili acantho. i. herba illa vrbana
aut virgulto extremitates eius ad qđ. naſcitur
ābire & circūplecti ſolita aut ſolito (hoc eſt ſcul
pſit in circuitu acanthū cuius ſculptura & diffi
cilior & ſpecioſior eſt / nō tamē cōueniētior po
culo (quia ſolent ad pocula adhiberi que potū
aut generāt vt vites: aut cōſumūt vt capri: vñ
eſt illud Iuuenalis. Et ſtātē extra pocula caprū.
Quia ergo nō potuit cōuenientiorē ambitum
dare. dat cōuenientiora ſigna. nam muſicis ma
gis quadrat orpheus diuinus vates ꝙ conon ſi
ue rex ſiue aſtrologus intelligatur. Licet nulli⁹
rei verus poeta tot⁹ expers ſit) et poſuit orphea
ideſt muſicum illū diuinū in medio. & ſiluas ſe
quentes. i. tam graphice celatas vt ipſum ſequi
videanṫ. necdū. i. & nō adhuc. & ego nō admo
ui illis adhuc labra. aut quia nō tanti facio. aut
potius quia etiā pcioſiſſima iudico & tuis pre
cioſiora. vnde & ego ſeruo ea cōdita verū ſi ſpe
ctes ad vitulā. quā. ſ. deponā. nihil eſt qđ lau
des pocula ꝙ tūuis bona & artificioſa. Tute cō Tute.
poſitū eſt ex tu pnomine & ſyllaba adiectione
te. valetqꝫ idē qđ tumet. ſed in recto nō reperiṫ
tumet ſed tuimet & tibimet paſſim. ſoletqꝫ dici
tute vbi tu premiſſum eſt vt ſi dicas fratri cur
patri noſtro egeno nō ſubuenis ꝛ̃ ñdere poſſit. Tornus.
cur tu te id non facies? Tornus eſt quo tornādo toreuma.
& circūgirando abraditur aſperitas ligni & fit
leue ac planū. vnde in Georgicis. Et torno raſi
le buxum. Eſt autem grecum. nā grece τορνος
dicitur. & toreia ſculptura & toreuma opus tor
no ſculptum. & toreno orno & ſculpo. Conō Conon.
dux (iquit Seruius) fuit & c. ad quod Beroaldus
Quis neſcit Cononē fuiſſe Athenienſium du
cem. omnibus inſulis prefuiſſe. Lacedemonios
profligaſſe. Athenas in priſtinā libertatē reſtituiſſe: de quo emilius Iuſtinus. Plutarchus multa tradiderunt. Sed diligentius accuratiuſqꝫ cōſiderādum fuit an apud Vergiliū de hoc conone foret intelligendū an potius de Conone aſtrologo. Quo circa verius & eruditius interpretaṫ Vergilianū carmē. Probus grāmaticus cuius hec ſunt verba. Conon ſamius mathematicus. ſed ꝙuis plures fuerunt mathematici eleganter errantē ruſticū inducit dicentē. Quis fuit alter. alter em̄ accipitur vnus de duobus. Is aūt Conon de aſtrologia libros ſeptem reliquit. hactenus Probus. huius Cononis mathematici meminit higinus ſcribens ab eo dictū eſſe Ptolemeo queādmodū ipſe viderat crinē berenices regine inter ſydera collocatū. de qua re ſcripſit Calimac⁹ carmē elegiacum qđ Catullus interpretatus eſt in quibus verſibus ita de Conone hoc ſcriptum eſt. idē me ille Conon celeſti numine vidit E bereniceo vertice Ceſariem. De hoc Conone intellexiſſe Propertium exiſtimo cum ſcripſit in Alibi me iiij. Me rotat archite ſoboles babylonius orops. Oron: & a prauo ducta conōe domus Exponamus itaqꝫ apud Vergilium de hoc conone aſtrologo: ſicut recte exponit Probus non autem de conone duce Athenienſium: vt perperam exiſtimat Seruius. hec Beroaldus. Si tamen ad Seruium addatur vna particula ego dictis eius adhe-rem ſi videlicet dicatur Conon etiam dux fuit: cuius nomen dicit quia in ore omnium verſatur vt ſit ſenſus ꝙ Conon quidem mathematicus ſeu aſtrologus ſit hic ſculptus: ſed eius nomē meminerit menalcas: quia etiam dux fuit. Quando autem dicit necdum illis labra admoui videtur hypalage eſſe. actiuum pro paſſiuo. ideſt necdum admota ſunt labris meis: Landinus tamen negat his verbis. Cenſeo non hypallage vſum eſſe ſed vo luiſſe vel venerationem qua pocula coleret demonſtrare (nam huiuſmodi rebus ſolemus ob reuerentiā potius labra admouere ꝙ illas labris) vel morē ruſticorum qui adeo ſolent pocula implere vt veriti ne intermouendū aliquid inde excutiatur: os ad illa demittunt non illa ad os attollunt. Nec puto vt hec dicat quia velit vilitatem afferre poculis. ſed vt oſtendat ſe non minus acceptum alchimedonti fuiſſe & quanto pluris illa facit tanto pluris vitula facienda ſit quam illis prefert. hec Landinus. Preterea magna laus eſt ſculptureqꝫ ſyluas ſequētes effinxit vt videlicet ſequi videantur: dicunt autem orphea tam dulciter modulatum fuiſſe vt rigidas quercus ad ſe traheret: per quas horatius in arte ſilueſtres homines intelligendos docet his verbis. Silueſtres homines ſacer interpreſqꝫ deorum Cedibus & victu fedo deterruit orpheus. Dictus ob hoc lenire tigres rabidoſqꝫ leones. ¶ Regula eſt. Verbum ſum es eſt quando ſignificat habere conſtituitur decenter cum datiuo: & id ferre in Regula. capite locutionis. vt Sunt nobis mitia poma. Eſt mihi diſparibus ſeptem cōpacta cicutis fiſtula eſt mihi nāqꝫ

domi pater eſt iniuſta nouerca. Sunt mihi biſſeptē preſtāti corpore nymphe. Sūt nobis fortia bello Pectora &c.

Nūq̄ hodie effugies: veniā quocūq̄ vocaris M.
Audiat hec tantū: vel qui venit: ecce Palæmō.
Efficiā poſth ac ne quenq̄ voce laceſſas.
Q uin age ſi qd hēs in me mora nō erit vlla. D. — Seru. legit effugio.
Nec quēq̄ fugio. tantū vicine palæmon
Senſibus hec imis (res eſt non parua) reponas:
Dicite qn̄quidē in molli cōſedimus herba. P.
Et nunc oīs ager: nūc oīs parturit arbos:
Nūc frondent ſylue: nūc formoſiſſimus annus.
Incipe Dameta. tu deinde ſequere Menalca:
Alternis dicetis: amant alterna camœne.

SeR. ¶ Nunq̄ hodie effugies. q. d. queris excuſationem ne certes: quia pocula vilia exiſtimas. Veniam: deſcendā. Audiat intelligitur aliquis. Tantū: quia ſuſpicatur eum victū non ceſſurū cum ante certamē tam ſit cōtumax. Vel qui: quaſi requirētis eſt cū ſubito venit Palemon. Alij diſtinguūt vel qui venit. bene aūt dubitat: ne eum ipſe imiſiſſe videatur: vnde ſit ſuſpitio: q̄ ad gratiā eius iudicet: hoc etiā Damætas ſentiens dicit Nec quēq̄ effugio. i. cōſentio etiā ad iudicem edititiū. Is eñ edititius eſt quē vna pars elegit: Vicine cōciliat beniuolentiam a vicinitate Sic Ter. Vel virtus me tua: vel vicinitas: qđ ego in propinqua parte amicicie puto. Frondēt ſylue: retulit ad arbores ſteriles: deſcribit autem tēpus quo & delicie ſunt in agris: & ruſtici minus laborant vt ſit duplex ad cantilenā inuitatio: Alternis: quia videbatur iratus: q̄ Damete prior locus dabatur. Nā in amœbeo carmine difficilior eſt pars reſpondentis: quia non pro ſuo arbitrio dicit: ſed aut maiorem: aut contrariam fert reſponſionem Camæne: muſæ a cantu dicte. — Camæne.

MAN. ¶ Vicine. beniuolentiā captat hac voce palemō. In Theocriti quinta. Morſona eligunt lacon & comatas cātātes: comatas ait. Hunc igit̄ lacon ſi vis vocitabimus ambo. Q uē nunc ipſe vides incidere ſectile lignū. Eſt namq̄ is Morſo ante alios iuſtiſſimus vnus Hic adherit iudex. Fficiā poſt hac. Lacon comate inquit. Huc ades: huc randem ipe veni: nō amplius vnq̄. Poſt hac efficiam audebis contendere cātu. Q uin age ſiquid habes citius iā fare comata. Res eſt nō par. Comatas ait Marſoni. Magna hic res agit̄ grauiter cōtēdimus ambo. Alternis: pro alternatim. Camene: muſe a carminibus ſunt dicte. vel q̄ canunt antiquorū laudes: vel q̄ ſint caſte mentis preſides: vt ſcribit Feſtus. — Camene.

ASCEN. ¶ Nunq̄ hodie effugies &c. Artificioſe pre ſe fert Menalcas fiduciam, quaſi vero Dametas occaſionem queritaret effugiendi & ob id pocula vituperaret: vt certamen euitet. vnde dicit Tu non effugies. ideſt nō deuitabis ſic ad quod me ꝓuocaſti certamē: quia veniam. ideſt deſcēdam & congrediar tecum quocunq̄ depoſito vocaris quaſi dicat ego etiam vitulam tanti faciendam quanti tuam depono: adſit dumtaxat bonus cenſor & arbiter: etiā hic qui venit: quicunq̄ is eſt: cū autem propius adeſſet & cognoſceret: q̄a Palemon: dicit ecce palemon: hoc eſt vide palemon vicinus noſter optimus & iuſtiſſimus vir aduenit. Et ideo quia iuſtum iudiciū daturus eſt efficiam ne petulantia tua & procacitate ſermonis quemq̄ poſthac laceſſas. quaſi dicat ſic te vincam vt non audias poſthac te iactare muſice peritum aut cum docto cōcertare poſſe. Ad quod Dametas. Q uin age ſiquid habes: hoc eſt fac q̄cquid potes: expone totas vires totamq̄ artem tuam: ego te non effugiam: quia in me mora non erit vlla. Sed o Palemon vicine recognoſce: Seuero iudicio & animaduerte diligenter ad ea que dicturi ſumus: quia res eſt non parua amittere. ſcilicet vitulam famam & gloriam. Ad quod Palemon intelligēs ſe ab vtroq̄ ad arbitrium electum non grauās illis operam ſuam dicit: dicite quandoquidem &c. neq̄ vero propterea q̄ Dametam priorem dicere monet grauet̄ menalcas vt Seruio videtur ſi non adiūxiſſet alternis dicetis: quia prior ad placitum dicit: nā ſi poſterior quoq̄ ad placitum diceret longe facilius eſſet imitari q̄ excogitare: vt ergo equa lege cōtendant: alternis. ideſt amebeis carminibus eos concertare monet. — Ordo ¶ Ordo eſt. Tu nunq̄ effugies hodie. ideſt in nulla parte hodierni diei elaberis quo minus tecum certem: licet queras occaſionem effugiēdi: ego veniam. ideſt deſcendam in certamen & congrediar tecum: quocunq̄ ſcilicet depoſito: aut quacunq̄ conditione: aut ad quemcunq̄ locum ſeu arbitrium vocaris. ideſt vocaueris ſup. me ſed mallem dicere quocūq̄ ſup. premio deponendo vt ſit nomen q̄ quocūq̄ ideſt ad quēcunq̄ locum ſeu arbitrium: quia hoc dicendo innuitur depoſuiſſe vitulam: quam depoſitam vidiſſe intelligitur Palemon dicturus: & vitula tu dignus & hic (quod non diceret ſi alter tantum depoſuiſſet) tantum. ideſt tantummodo ſup. hoc det̄ vt aliquis ſup. audiat hec. ideſt hanc diſputationem noſtram: vel ideſt etiam is ſup. qui venit (videbat enim Palemona aduentare ſed eum nōdum cognouit quo cognito cū propius eſſet dicit) ecce palemon. ideſt bonus ille vicinus noſter ſup. adeſt nobis qui nimirum iuſte iudicabit: & ita efficiā. ideſt perfecte faciam ne tu laceſſas. ideſt laceratum eas & prouoces: poſthac ideſt poſt hoc tempus: quēq̄. ideſt quemcunq̄ etiam imperitum: voce. ideſt garrulitate & dicacitate tua cum rei parum habeas. Ad hoc Dametas quin. ideſt quinimmo age. ideſt fac demonſtres ſiquid. ideſt aliquid ſup. artis habes: vlla mora nō erit in me: hoc eſt preſto ſum: nec fugio quemq̄ ſup. cenſorem dumodo tamen iuſtus & peritus ſit qualem palemona cognouit: & ideo conuerſus ad eum dicit: tantum ideſt dumtaxat id deſidero o Palemon vicine: ſup. noſter: vt ſup. reponas. ideſt recondas ad bene diſquirendum: hec. ideſt hanc litem noſtram. ſenſibus imis. ideſt vt profundo examine & ſcrutatione diligente priuſq̄ iudices diſquiras & perpēdas artem noſtram: quia res eſt non parua (immo per liptotem ſane magna deponere. ſcilicet tam bonā vitulam cum fama & glora) hoc audito conſedit. ideſt locum accepit palemon: dicens: dicite. ideſt per artem eloquimini: & litem cauſamq̄ protegite dicēdo: quandoquidem nos conſedimus. ideſt iam locū cepimus (A conſido enim ductū eſt) quod conſedi in preterito habet ſicut conſideo (ſecundum Vallam) in moli herba: & quādoquidem. ideſt quoniā nunc omnis ager parturit ſcilicet ſegetem aut herbam: & omnis arbos. ideſt arbor parturit nunc ſcilicet frondes aut flores: Silue ideſt arbores ſiluarum: frondent nunc: annus ſup. eſt nunc formiſiſſimus. ideſt nunc maxime. varijs ornatus decoribus: tu Dameta incipe. ideſt exordire certamen: & tu menalca ſequere deinde. ideſt poſterius: vos dicetis. ideſt artificioſe pronunciabitis que vultis: alternis ſup. carminibus. ideſt amebeis quia camene. ideſt muſe que cantantibus preſunt: amant alterna ſcilicet carmina. ideſt alternatim dicta: ne vnius perpetua continuatio faſtidium pariat Atq̄ ita quia viſus eſt plus Damete concedere q̄ eum priorem cantare iuſſit: non vt Seruius dicit: quia facilius omnino eſſet: ſed quia maioris dignitatis maioriſq̄ voluptatis eſt

poſſe

poſſe ad placitum inceptare:ꝙ ad alterius arbitriũ aut in ſimili maius aut in diſſimili contrariũ dicere. ¶Regula eſt. Vel tam apud Ciceronem q̃ apud poſteros eius pro etiam accipi ſolet autoꝛe valla: Et dũtaxat apud poſteros Vergiliũ Quintilianũ & coeuos eorum. Itaq; hic dici poſſet. Vel qui venit. ideſt etiam qui venit. Regula. Vel.

DAMETAS

Ab ioue principium muſe. Iouis omnia plena:
Ille colit terras: illi mea carmina cure.

MENALCAS

Et me phœbus amat. phœbo ſua ſẽp apud me.
Munera ſũt lauriq;: & ſuaue rubẽs hyacinthus.

SER. ¶Ab ioue principium. Vel ab Ioue: eſt principium. vel ſumamus principiũ ab Ioue: Ex arato aũt eſt. Ait enim. εκ Διοσ αρχωμεσθα τογ ουΔεπαιγ Δρεσ εωμεγ Αρρητογ μεσται Δε Διοσ αι μεγ αγυιαι πασαι Δε αγθρωποι αγοραι μεστη Δε θαλασσα και λιμεγεσ παγτι Δε Διοσ κεχγημεθα παρτεσ. Iouis oia plena: Lucre. Iupiter eſt qđcunq; vides quocũq; moueris: ipſe alibi. Spiritus intus alit totaq; infuſa partus. Mẽs agitat molẽ. ipſe em̃ eſt ſpiritus ſine quo nihil mouet̃. Colo Colit. amat. ceterũ ſuperior colitur non colit inferiorẽ: ſic alibi Vnam poſt habita coluiſſe ſamo. i. amaſſe. Nec mirũ ſi ruſticus a Ioue ſumpſit principiũ: quẽ amare terras conſtat & habere cantuũ curam. Et me phœbus amat. Aut ſimile eſt quia vnicuiq; deus quẽ colit ſummus videt̃: vt ſumme deũ ſancti cuſtos ſoractis Apollo: & ita Apollinem Ioui equat aut dicit Iuppiter amat me & .i. etiã phœbꝰ amat me. Sua: ſibi grata. nã Daphnen Ladonis fingũt filiã ab Apolline adamatam & in laurum conuerſam: & hyacinthũ ab eodẽ & a borea adamatũ: & cũ illũ in phœbũ magis pronũ videret Boreas dũ puer diſco ludit: diſcũ iactũ in eũ retorſit quo vulnere extinctus in floꝛem ſui nominis conuerſus eſt. Daphne.

PRO. ¶Et me phœbus amat: Apollo in terra ſol: ſine quo fruges neq; oriuntur: neq; matureſcunt. Laurum ei gratam accipere debemus: ꝙ Daphnen (vt vult Parthenius in volumine. quod de amantibus compoſitum) Amydeſi filiã dilexit quam ne per vim ſtupraret: Iuppiter in arborem lauram conuertit. Laurus.

MAN. ¶Ab ioue. Ordo eſt. muſe. ideſt modo cantui principium ſit ab Ioue. hoc autem loco illa que Macro. li.ij. de ſom. ſcribit inſeram. inquit enim deum vero qui nõ modo immortale animal ac diuinum ſit plenum inclyte ex illa puriſſima mente rationis. ſed ꝙ virtutes omnes que illam prime omnipotentiã ſummitatis ſequũtur aut ipſe faciat: aut ipſe contineat. Ipſum deniq; Iouem veteres vocauerunt: & apud theologos Iuppiter eſt mundi anima: hinc Iuppiter.

ASCEN. ¶Ab ioue principium muſe. ingrediens itaq; vt iuſſus erat Dametas muſicũ certamen: exorditur ab Ioue: ꝙ is ſummus deorum habitꝰ ſit: crediderintq; etiam ethnici ſine deo adiutore & preſide nullum rite fundari exoꝛdium: dicit autem ſumendum eſſe exordium ab Ioue propter triplex beneficiũ: vniuerſale videlicet: q̃a Iouis omnia plena nam vt dicetur Geor.iiij. & enei.vi. creditus eſt ſũmus deus eſſe anima ſeu animus mundi (vnde in noto opuſculo dicit̃. Si deus eſt animus) ſine quo quidem animo nihil aut viuere aut cõſeruari poſſet. & ideo quia ſine Ioue nihil poſſumꝰ: bene dicit ab Ioue principium muſe. Itẽ ſpeciale quia ille colit terras. nam Iuppiter planeta oppoſitus ſeuitie ſaturni benignus eſt & terrigenis fautor: deus autem Iuppiter quem ſummum putauerũt omnia cõſeruat: nec conſeruaret niſi coleret: hoc eſt amaret: vnde Seruius recte exponit: colit ideſt amat & ſingulare: quia illi mea carmina cure: Solemus enim omnes is beneficia noſtra impendere quibus grata accepta & iucunda eſſe ſperamus. Argute ergo exorſus eſt Dametas vſq; adeo vt difficillimum ſit iuxta legem amebei carminis ei reſpõdere nã ſummo deo neq; equiualens datur quod non ſit idipſum quod ipſe eſt: neq; contrarium quod tam plane ſummum malum ſit vt ipſe ſummum bonum ideſt infinitum: inuenit tamen menalcas quod illi reſpõderet dicens: Et me phœbus amat &c. In quo vt ſciamus quomodo lex ſeruetur ideſt aut cõſimile ſed maius aut contrarium dicatur equipollens affert Seruius duas vias in quarum altera: phœbus diceretur ſummus deus quia ſuus cuiq; deus ſũmus eſt ſicut & phœbus ſeu Apollo in enei. ſummus appellatus cũ dicitur. Summe deum ſancti cuſtos ſoractis Apollo: & ita ſi permittatur phœbus eſſe eiuſdem ponderis cum Ioue ſaltem apud poetam qui in tutela phebi eſt in ſimili plus diceret menalcas quia plus eſſet a phebo amari & eius muneribus ornari q̃ Ioui dumtaxat cure eſſe. cum nemo ametur qui non ſit cure: & curare poſſumus etiam que aut timemus aut odio proſequimur Verumtamen quia omnium conſenſu Iupppiter ſummus habitus eſt: vſq; adeo vt ne oracula quidem phœbo addicantur quia ea ab ioue diſceret perhibetur Enei.iiij. Que phœbo pater omnipotens mihi phœbus & Apollo predixit &c. Ideo ponit Seruius ſecundam viam ſaluande legis: vt videlicet dictio & accipiatur pro etiam & ſit ſenſus: non ſolũ Ioui mea carmina cure ſunt: ſed etiã phœbus amat me. Ad quod ſi quis obijciat: ꝙ poteſtas phebi. ideſt inferioris numinis cum poteſtate Iouis non maior eſt q̃ ſolius Iouis: quia ſi ſummus deus eſt eius poteſtas infinita eſt ad quã nihil accedere poteſt: debeamq; concedere id ethnicis quoq; exploratum fuiſſe (quod pauciſſimis philoſophis concedam: paſtoribus tamẽ & agricolis negẽ) adhuc eſt larga euadendi via quia ſi non plus eſſet cure eſſe Ioui & Apollini q̃ Ioui ſoli. tamen plus eſſet ab Ioue & Apolline amari q̃ Ioui cure eſſe: cum plus ſit amari q̃ cure eſſe: & ſe amari q̃ carmina ſua cure eſſe: Simile ergo dicit Menalcas: ſed in tribus videtur excedere: primo quia ſe non ſolum Ioui ſed etiam phœbo cure eſſe innuit dicens. Et ideſt etiam phœbus amat me. Deinde quia plus eſt cuiq; ſe amari q̃ carmina ſua: quia ſepe opera amamus propter artificium quorum artifices odio proſequimur: non ſolum ergo (inquit menalcas) diligit carmina mea iuppiter ſed etiam phœbus amat me. Tertio: quia non vulgariter amat Menalcam & opera eius phœbus: ſed ſic amat vt munera ſua ſic apud eum repoſuerit vt illic ea ſemper parata habeat. Sed hec hactenus: poterunt alij etiam argutiora adducere verum vt ordinem conſeruemus: addamus vnum vocabulum videlicet muſe a quibuſdam de quorum numero eſt Mancinellus cenſeri datiui caſus & ſingularis numeri vt ſit principium. eſt muſe ab Ioue. ideſt muſa habet principium ab Ioue ſecundum alios genitiui caſus vt ſit principium. muſe eſt ab Ioue: ſed meo iudicio cui poſterior expoſitio Seruiana conſonat erit vocatiui caſus & numeri pluralis vt ordo ſit. O muſe ſumamus principium ab Ioue. vel principium noſtrũ ſit ab Ioue. Sic enim quaſi facta inuocatione cum maiore reuerentia de Ioue loquitur.

¶Ordo igit̃ eſt. O muſe. ſ. Iouis & Mnamoſynes ideſt memorie filie. ſumamus ſup. principiũ. aut principiũ noſtrũ ſit ab Ioue. ideſt ſummo deo patre veſtro. nam omnia ſunt plena Iouis. ideſt ſummi dei (interpretatur autem Iuppiter iuuans pater. vnde quia omnia preſentia numinis ſui iuuat & conſeruat. bene dicitur ꝙ Iouis omnia plena (vnde a noſtris dicitur deus vbiq; eſſe) Ille ſcilicet Iuppiter. colit ideſt diligit & fauorabiliter Ordo

 protegit:

protegit: terras. ideſt res terrenas: & carmia mea ſunt illi cure. ideſt ad curam. Reſpondet menalcas. Et. ideſt etiam phebus: non ſolum Iuppiter amat: non ſolum cure habet: me nō ſolum carmina mea: & phebo ſunt ſua. ideſt propria munera apud me: queſcilicet in me cōtulit aut quibus me donauit: aut ꝙ ab eo accepiſſe merui: videlicet ꝙ pro & (Nam legendū volunt lauriq̧ ꝓpter vocalem ſequentē dic ergo) & lauri & hyacinth⁹ flos ille rubens. i. purpurei coloris. ſuaue. i. ſuauiter. hoc eſt cū ſuauitate odoris colit: diligit. hinc illud eſt ab Ioue principium muſe Iouis omnia plena: quod de Arato poete alij mutuati ſunt qui de ſyderibus locuturus a cœlo in quo ſydera exordium ſumēdum eſſe decernens ab Ioue incipiendum eſſe memorauit. Hec ille. Colit: diligit.

Regula ¶ Regula puerorū eſt. Nomen comparabile neutri generis poteſt in tribus gradibus ꝓ aduerbio vſurpari ꝙuis legitime a tertia declinatione fiat aduerbium poſitiuum in ter. & a ſecunda in e. vt ſuaue ſuaui⁹ ſuauiſſimū. vnde hic ſuaue dicit̄ pro ſuauiter ſicut cōtra duriter ampliter largiter. & ſimilia ſepe leguntur. Dic ego ſuaue. i. ſuauiter. ne duo ſint ephiteta ſine coniunctione media dure coherentia. cum hyacinthus ſuaue dici nequeat.

Malo me galatea petit laſciua puella: DA.
Et fugit ad ſalices: & ſe cupit ante videri.
ME.
At mihi ſeſe offert vltro meus ignis amyntas.
Notior vt iam ſit canibus non delia noſtris.

ASCEN. ¶ Malo me &c. Auſpicatur Dametas carmen de amica. Et licet ad placitum loquatur: tamen videtur habuiſſe rationē ordinis. nā vt primū. ideſt honeſtiſſimū atq̧ ſaluberrimum eſt a deo amari qḋ iā docuit. ita ꝓximū atq̧ ſuauiſſimū eſt ab amico atq̧ amica diligi: qḋ nūc proponit dicens ſe a galatea amica appeti & inuitari pomo iniecto: qḋ ipa inijcit fugitura ad ſalices poſtq̄ viſa fuerit vt ſcilicet ſequatur. Cui rn̄det Menalcas in ſimili plus dicens & ita legem ſeruans. ſe videlicet ſic amari ab Amynta puero vt ille vltro. i. non inuitatus ſe tā frequenter obuiā ferat. vt Delia que ſumma venatrix eſt non ſit notior canibus ꝙ ipe amyntas qui videlicet non rarius ab eis viſus ſit. Eſt preterea contētio & contrarietas pro parte. quia fugere & vltro obuiam venire contraria ſunt. Eſt ergo ſimilitudo in re quia vtriuſq̧ carmē eſt de amore. ſed cōtrarietas in modo. quia alter a fugiente inuitatur. alter a ſe vltro offerente.

SER. ¶ Ante: ꝙ lateat. Offert vltro. plus dicit ex lege amebei carminis. Delia vel amicam priorem intellige vel Dianā que dea venationis canibus eſt nota.

MAN. ¶ Malo me galatea petit. Theocritus in. v. Malo me Cleariſta petit formoſa puella. & cantu noſtras permulcet molliter aures. At mihi. Theocritus in quīta. Inſanire facit Cratides mihi quum obuius extat. Quumq̧ mouet flauos per candida colla capillos. Delia. vel vetus amica vel Diana ipſa venationis dea.

Ordo ¶ Ordo eſt. Galathea puella laſciua. ideſt petulans & appetens viri petit. i. prouocat me & inuitat ad coitum malo. i. pomo iniecto: & ipſa poſtq̄ me petijt pomo. i. iniecit in me pomū fugit ad ſalices & petit ſe videri ſup. a me. ante ſcilicet ꝙ fugit vt ſequar. Rn̄det Menalcas. At. i. ſed (eſt autem aduerſatiua vt diximus. particula cōtentioni. i. locutionū contrarietati apta) amyntas puer ille. meus ignis. i. qui me amore ſui incēdit. offert vltro. i. nō rogat⁹. mihi ſe ita. ſcilicet frequēter vt Delia. i. Diana dea venatōis aut notiſſima amica mea quam quotidianam habeo. non ſit iam notior noſtris canibus ꝙ amytas.

Parta mee veneri ſunt mūera. nāq̧ notaui D.
Ipſe locum: aeriæ quo congeſſere palūbes.
Qḋ potui puero ſylueſtri ex arbore lecta ME.
Aurea mala decem miſi: cras altera mittam.

ASCEN. ¶ Parta mee Veneri. &c. Docuit Dametas ſe amari ab amica: nunc redamare eam & ita gaudet inueniſſe palumbinos pullos quos illi dono daturus eſt. Ad quod menalcas qui ſe quoq̧ amari docuit. in ſimili plus dicit. quia videlicet non ſolū daturus ſit puero amato munuſcula: ſed qḋ dederit & daturus ſit. quod nimirum plus eſt & ita legē ſeruat.

Ordo. ¶ Ordo eſt. mūera ſūt parta. i. labore inuenta & acquiſita Veneri. i. amice mee. que. ſ. illi dono daturus ſum. namq̧ pro quia ipſe. i. ego notaui locū. quo. i. ad quē palumbes aerie. i. columbi aeri expoſiti. hoc eſt ſilueſtres aut ſublimes aut, ſi quis color aeri permixto eſt aeri coloris (nam talis eſt eis fere color qualis aeri cōdenſato qui ſub noctē ad mōtes videtur) cōgeſſere. i. ſimul geſſerunt ſcilicet nidum ſuū. Reſpondet Menalcas Ego qḋ potui. q. d. non ſolū quod fortaſſis potero. ſed qḋ iam potui. miſi puero. ſcilicet dilecto videlicet Amynte decem mala que vulgo poma dicunt̄ aurea. i. aurei coloris que grecis chryſomela dicuntur lecta. ideſt collecta leniter ne ledantur. ex arbore ſilueſtri. ideſt in ſyluis naſcenti (vt. ſ. ex difficultate & raritate precium pendatur) quia rarum eſt in ſiluis aurea mala inuenire. ꝑterea vt correſponderet illi ꝙ palumbes aerias notaſſe dixerat ſe Dametas. & ego mittam cras altera. ſ. decem poma.

SER. ¶ Veneri. amice. Aerie. aerij coloris. Cōgeſſere. nidificauere. Miſi. plus eſt ꝙ dicere ſe miſſurum. Aurea. aurei coloris. Fruſtra autem volunt eſſe allegoriam de. x. eglogis ad Auguſtum miſſis. Nam non eſt neceſſaria hic allegoria.

MAN. ¶ Veneri. i. amori. Ipe locum. Theocritus in quinta. Aeriam viridi capiam ſub fronde palūbem. Qua donabo meā non immemor ipe puellam.

Palūbes. Palūbes. i. columbi. omni tempore pariunt. Turtur & palumbes vere. nec plus q̄ bis. Vita palumbium vel ad. xl. ānos durare exiſtimat philoſophus li. vi. de aīalibus. Aerie. ſublimes. Aurea mala. Chryſomela intelligit. Chryſon em̄ aurū dicit̄. melō pomū. Theocritus ait in tertia. Roſida mala decem duco. cras altera ducā.

Regula. ¶ Regula eſt. Alterum vter. vterq̧ & comparatiua partitiue tenta que de duobus enūciari volunt. nō refugiunt plura dummodo bipertita ſint. Vnde hic cras altera mittam quia dena poma. i. bis decem poma ſignificat. quorum decem iam miſerat. decem miſſurus eſt. Conſimiliter de omnibus hominibus dicere poſſum. quia maior ps meliorē deprauat.

O quoties & que nobis galatea locuta eſt. DA
Partem aliquam venti diuū referatis ad aures.
Quid ꝓdeſt ꝙ me ipſe aīo nō ſpnis amynta. M

ASCEN. ¶ O quoties &c. Proponit Dametas dicens ſibi tam dulcia tamq̧ aurea verba dicta ab amica ſua Galatea. vt digna ſint diuorum auribus ideoq̧ quaſi dij talia non haberent. precatur vētos vt partem aliquam ad eorum aures ferant. Cui reſpondet Menalcas per amaram irriſionem

Si dum

Si dum tu ſectaris apros:ego retia ſeruo:

SERVI. ¶Ad aures diuū:quia adeo dulcia ſunt vt ſint digna deorum auditu. Non ſpernis:liptote.ideſt multum amas. Referunt multi ꝙ allegorice queratur:ꝙ cum Auguſtus contra Antonium expeditionem ſumeret:ipſum non duxerit Retia ſeruo:in quo in venatiõe min' eſt voluptatis:amynta:greca nomina in as vocatum faciunt in a ſiue creſcant vt Pallas palantis:ſiue non creſcant vt Aenas.

Mancinellus hic tacet

nem contrarium innuens nihil prodeſſe ea verba inaniumq; eſſe talibus letari : quaſi dicat illud Ouidianū:Pollicitis diues quilibet eſſe põt Vnde de dilecto ſuo loquens dicit. Quid ꝓdeſt amynta ꝙ me non ſpernis animo(immo vnice amas quod plus eſt ꝗ dulcia ac blanda verba loquiſ) ſi dū tu ſectaris apros ego rethia ſeruo.ideſt ſi ſemꝑ diſiungimur:quaſi dicat nihil.innuens per hoc nihil prodeſſe Damete ꝙ aurea verba locuta ſit Galatea: quia eius potiūde facultatē nõ habet cum confeſſus ſit eam ad ſalices fugere. Atq; ita & plus & contrariū dicit:ſed de ſuo amore loquens Dametam taxat. ¶Ordo eſt.O admirantis interiectio:quoties . quaſi dicat frequentiſſime:et Ordo.
que.ideſt qualia.quaſi dicat plane aurea atq; diuina verba:locuta eſt galatea nobis:o venti referatis.ideſt recēſeatis aut repreſentetis aliquam partem ad aures diuum.ideſt diuorum: Ad hoc menalcas ait.O amynta puer indulgentiſſime:quid prodeſt ſup.mihi ꝙ ipſe.ideſt tu non ſpernis me animo.ideſt ꝙ amas me:ſi ego ſeruo retia dum tu ſectaris apros.ideſt ſi corpore ſemꝑ diſtinguimur: quaſi dicat nihil:ſicut nec Damete prodeſt ꝙ galatea illi bona loquitur:quādoquidem ea locuta fugit.

Phyllida mitte mihi:meus eſt natalis iola.D.
Quū faciam vitula pro frugibus:ipſe venito.
ME.
Phyllida amo āte alias:nā me diſcedere fleuit.
Et longum formoſe vale:vale inquit iola.

SER. ¶Phyllida:amicam cõmunem. Nam in ſolis natalis dici ſacris licebat voluptati operam dare.In ceteris caſtitas obſeruabatur. Cum faciam vitula:figurate ſic Hora.ſiue poſcat agna ſiue malit hædo.
Ambaruaiis. Dicitur hoc ſacrificium Ambaruale ꝙ arua ambiat victima : ſic amburbium ſacrificium
Amburbium. in quo victima ambit vrbem: antiqui autem natalem ſolum dicebāt:Horatius:Natalis grate numeras.Iuniores natalem diem dixerūt:Iuuenalis.Natali coruine die mihi gratior hec lux.Iola:vel duo habebat nomina vt vocaret̃ Iola & Menalcas:vel vt laudaret denominauit eum Iolam ab Iola optimo paſtore:vt virum fortem Achillem. Adulterum Parin nominamus. Longum : longe nomen pro aduerbio:vt toruum clamat. Vale inquit:le corripit ſequens vocalis:vt Te Corydon o Alexi.

MAN. ¶Phyllida.eius amicam intelligit Natalis:erat enim celebre natale priſcis.Hic natalis & hoc natale dicitur. Quum faciam vi.p.f.i.quū faciam rem diuinam: non oue:non capra.ſed vitula tanꝗ dicat:quū vitulam pro frugibus ſacrificauero quod eſt: quum vitula rem diuinam fecero.
Vitula. Vitula autem dicta ꝙ potens ſit vite tolerande : & ideo hac pro frugibus fieri ſacra dicuntur : quia frugibus vita humana toleratur:legito Macro.lib.iij.ſat.ca.ij.Quum faciam vitula: Theocritus in quinta: Quum facies agno nymphas venerat' agreſtes: Tum properato mihi magnam promittere partem.vale inquit:nulla hic ſit ſynalœpha.

ASCEN. ¶Phyllida mitte &c. Alterius amice amores recenſet Dametas : videturq; dicere non omnes amicas fugere ſolitas:quia Phyllidis cõſuetudinē ſe habere docet his verbis phyllida mitte &c. ea em̄ erat Damete & Menalce qui alio nomine Iolas dicebatur cõmunis amica.qua viciſſim abutebantur cum ergo natalis Damete adeſſet i quo voluptati ac genio reiq; venerie maxime indulgebāt petit eā ad ſe dimitti. Ad qđ Menalcas plus in ſimili afferens dicit ſe non ſolum potiturum Phyllide ſed iam potitū eſſe: cum:ſummo eius conſenſu immo oblectatione vſq; adeo vt in diſceſſu fleret diceretq; longum formoſe vale: vale Iola:que verba plena amoris ſunt & inenarrabili artificio contexta . Primo ſiquidem eſt is modulus pedum quē in delicatis ſententijs Vergilius obſeruat Sicut illic Formoſam reſonare doces amaryllida ſyluas. Et illic o crudelis Alexi &c. & illic Malo me galatea &c. Nā qđ pentamemeri fieri ſolet heptamemeri facit:ita videlicet decidens . vt prima quarti pedis ſit vltima dictionis:vt in tertio pede fieri ſolet deinde quia dixi longum: qđ aduerbium ad tempus pertinet:ſicut longe ad lo-
Lognm. cum ſignificat ergo tempus lõgum ſibi viſum
Longe. iri quo aberit etiam ſi breue ſit:Tum quia dicit formoſe: tum quia vale dicit: tum quia bis ponit vale vt maiorem affectionem ſignificet: quia ſylabam longam corripit non abijcit : & quaſi per iteruallum prõūciatum ponit ꝑ hoc enim ſignificantur ſingultus & fletus vale dicentis puelle vſq; adeo vt qui hoc carmen bono iudicio legerit videat eam cum fletu ea verba proferre . Et nouiſſimo quia nomen amati viri nouiſſimo loco poſitum vix enunciare poteſt ad quam moram ſignificandam interiecta eſt particula inquit que diligentia cui diſplicebit ſe amuſum fateatur oportet:ſed nos ordinem ponamus qui talis eſt.
Ordo O Iola mitte mihi.ideſt ad me phyllida.ideſt amicam noſtram communem:dignam eius Phyllidis nomine que ſe ſuſpendit ob impatientiam amoris.meus natalis ſcilicet dies eſt.hoc eſt quo natus ſum:& ita voluptati indulgere debeo. Vnde Iuuenalis quaſi per hyperbolem dicit Natali coruine die mihi dulcior hec lux &c.Et perſius.hūc macrine diem numera meliore lapillo.Qui tibi labentes apponit candidus annos.Fūde merum genio &c.Gentiles ergo quo naſcebātur die voluptati operam dabant plurimi quidem:nam ſunt qui flendū putabāt. Xpiani aūt diem felicis obitus & ad eternā vitā emigrationis celebrant:natalicia vocantes:ꝙ ſint quedā naſcendi in melius forme.Cum ideſt quando ego faciā.ſup.ſacrificium: vitula.i.mactādo vitulam.pro frugibus.ideſt de frugum videlicet Cereri que nuptias exoſa caſtitatem amat:ipſe.ideſt tu venito:quia tunc amice operam dare non potero(plurimis enim diebus feſtis a concubitu etiam legitimo abſtinebant:vnde Iuuena.ſati.vi.ille petit veniam quoties non abſtinet vxor Concubitu ſacris obſeruandiſq; diebus.Nouem autem diebus abſtinebant que Iſidi ſacrificare volebant:in ambarualibus quoq; caſtos eſſe decuit)Reſpondet Menalcas quem Iolam vocaui .Ego amo Phyllida ante alias.ideſt pluſꝗ alias:nam ipſa fleuit me diſcedere.ideſt ꝙ ego diſcederem.quaſi dicat id ſignum erat vehementis amoris in me & ita redamo eam:& ipſa inquit o formoſe Iola vale longum.ideſt per longum tempus:hoc eſt quod longum videbitur mihi etiam ſi cito redieris:deinde per affectionem ſingularemq; amorem repetit dicēs iterum vale Iola.Et ita

plus eſt amicam habuiſſe: ꝙ ſperare te aliquando habiturũ: & ita amari ab ea vt fleat dum ab ea diſcedas vt vix per ſingultus vale dicere poſſit. ¶ Regula prima. Adiectiua per ſe poſita eius ſunt generis cuius ſubſtantiuum quod aperte intelligitur. quod ſi nullum eſt ad neutrum genus tranſire debent. vt hic natalis ſubaudi dies. Hic molaris ſubaudi dens aut lapis. hic edilis ſubaudi magiſtratus. Hic ſeptember: october: nouenber: december: aprilis: quintilis: & ſextilis ſubaudi menſis. Hic tyberis: araris. ſequana: ſubaudi fluuius: & hic confluens ſubaudi geminus aut multiplex fluuius &c. hec conſonãs ſubaudi litera hec. pregnans: ſubaudi femella: hec continens ſubaudi terra: hec pirus ſubaudi arbor: hec babylon ſubaudi ciuitas: hec delos ſubaudi inſula. Quando autem natale dicitur poteſt ſubaudiri tempus ſed potius abſolute & quaſi fixe vt dicunt poni cenſebitur ſicut triſte & dulce in ſequentibus. Secunda eſt. Quicunq̄ graphice atq̄ diſerte loqui volet rem depingere conabitur: animum q̄ loquentis verbis eius exprimere: ſicut puelle a qua deſcendit amatus vt declarabimus: que res non niſi ab optimis quibuſq̄ perpenditur: cum tamen maximi momenti ſit quo circa quicunq̄ quamuis perſonam rite exprimere volet: ſeipſum illã eſſe fingat. Format enim natura prius nos intus ad omnem fortunarum habitum iuuat aut impellit ad iram. Aut ad humum merore graui deducit & angit. Poſt effert animi motus interprete lingua: vt dicit Flaccus in arte.

Regula. Prima. — *Secunda.*

ASCEN. ¶ Triſte lupus ſtabulis &c. Quia Dametas vidit Menalcam paratum in amore narrando ſe qui tranſfert ſe ad contrarium amoris: videlicet ad offenſionem & iram. dicens ꝙ lupus res triſtis eſt ſtabulis ideſt armentis & capris: & imber frugibus maturis: & venti arboribus & precipue florẽtibus: vnde in Alexi dictum eſt. floribus hauſtrum perditus: & liquidis immiſi fontibus apros & ire amarylidis nobis: vnde videtur idem eſſe amator amaryllidis & in prima & in ſecunda & in tertia ſcilicet Vergi. in prima per Tityrum: in ſecunda per Corydona: & i hac tertia per Dameta ſignificatus. atq̄ ita quo magis immunem ab amore puerorũ Vergilium cenſeas ſe amore puelle: videlicet Galathee Phyllidis aut Amaryllidis captum dicit: non puerorum ſicut Menalcas quem in principio eius turpitudinis incuſauit quaſi eam paſſus ſit. Reſpondet igitur Menalcas per contrarium dicens: dulce ſatis humor &c. vbi non debet legi humor eſt: quia humor primã pducit: plus etiam videt dicere quia pſtantius eſt dulce eſſe ꝙ triſte: eo ꝙ bonum & appetibile preſtat malo & fugibili. Auget etiam ꝙ dicit ſolus amyntas: vnde dulcor qui naſcitur ex fruitione amynte maior eſt ꝙ triſtitia nata ex iris amaryllidis: eo ꝙ non dicit ꝙ ſolius amaryllidis. ire ſibi triſtes ſint: plus autem ponderis habere videtur: triſte & dulce ꝙ triſtis & dulcis: quia neutrum genus etiam ſubiectum ſaltem vniuerſale connotat. eſt enim quaſi res triſtis & dulcis ſicut bonum eſt mihi lex oris tui: plus videtur ꝙ ſi dicat bona. Stabula autem proprie ſunt armentorum & eorum que fere ſtant potiſſimum veſcendo vt ſunt equi: boues cerui. Cubilia autem eorum que cubant: ſed caprilia ſunt cuſtodie aut domicilia ſeu ſepta caprarum: bouilia boum: ouilia ouium: equilia equorum. ¶ Ordo eſt. Lupus ſup. eſt triſte ideſt res triſtis & incõmoda ſtabulis: ideſt eorum que ſunt in ſtabulis: & imber ſup. eſt triſte: ideſt res triſtis frugibus maturis: & venti ſupple ſunt triſtes ideſt res triſtis: arboribus: nam rami deijciuntur: & flores ac fructus pereunt & ire amaryllidis (de quibus dictum eſt in Alexide triſtis amarylidis iras). Reſpõdet Menalcas. humor: ideſt pluuia recens aut irrigatio eſt ſupple dulce ideſt res dulcis: ſatis: ideſt ſegetibus paulo ante ſatis: aut ſaltem nondum maturis: arbutus ideſt virgultum arboris vitifere eſt ſup. dulce: ideſt res dulcis: hedis ideſt fetibus caprarum depulſis ſcilicet a lacte materno: & iam ablactatis: & ſalix lenta. i. flexibilis & ita adhuc tenera eſt ſup. dulce ideſt res dulcis pecori feto. ideſt aut pregnanti aut iam enixe. & ſolus amyntas: eſt ſup. dulce ideſt res dulcis nobis. ¶ Regula eſt. Adiectiua in neutro genere ſubſtãtiuata que & plenius & dulcius quid ſignificare videntur tripliciter reſolui ſolent: aut in ſubſtantiuum generale cuiuſmodi ſunt res & ens vt dulce ideſt res aut ens dulce: aut per abſtractum: vt ſeruantiſſimus equi. ideſt equitatis: aut per id quod eſt pars ſi capiatur partitiue: vt aliquid vini: ideſt aliqua pars vini.

Stabula. Cubilia. Ordo. — *Regula. adiectiua.*

Triſte lupus ſtabulis: maturis frugib⁹ imbres: **DA.**
Arboribus venti: nobis amaryllidis iræ.

MENAL.

Dulce ſatis humor: depulſis arbutus hœdis.
Lenta ſalix fœto pecori: mihi ſolus amyntas.

SER. ¶ Satis: Segetibus. Depulſis: a lacte prohibitis.

MAN. ¶ Triſte: pro triſtis vel triſtis res per aleothetam. de qua ſuperius. Depulſis: a lacte remotis: quod fit vbi hœdi trimeſtres ſunt facti: vt ſcribit Varro. Arbutus: de hac lege Plynium libro. xv. & . xviij.

ASCEN. ¶ Pollio amat. Ab Ioue & amica qui nobis dilectiſſimi eſſe ſolẽt (nã Iuppiter. i. ſummus de⁹ eſt ſupra nos & toto corde amandus: amica autem eſt quaſi id quod nos: tã propter cõmixtionem ꝙ propter amiciciã) tranſit ad morẽ amicorum: & id quomodo prius de amore dei locutus eſt: nam ſicut primum docuit amorem actiuum quo Iuppiter colit. i. amat terras: ita hic primũ loquitur de amore Aſinij Pollionis actiuo dicens: Pollio amat noſtrã &c. & in ſequẽti de eiuſdẽ amore paſſiuo: quo. ſ. amandus eſt dicturus. Qui te pollio amat &c. Sententie note ſunt. ¶ Ordo eſt. Pollio. ſ. Aſinius vir cõſulari dignitate & multa virtute ac literatura pditus & quo interceſſore Vergilius agrum ſuũ receperat: amat noſtrã muſam. i. cantilenã aut phraſim ac venã in carmine: ꝙuis ſit ruſtica. i. de rebus ruſticanis tractans. Et ideo o Pierides. ideſt muſæ in pierio monte ab ioue ex Mnemoſyne genite

Ordo.

Pollio amat noſtrã: ꝙuis ſit ruſtica: muſam. **D.**
Pierides vitulam lectori paſcite veſtro.
Pollio & ipſe facit noua carmĩa paſcite taurũ. **M**
Iã cornu petat: & pedibus qui ſpargat arenam.

SER. ¶ Pollio. Blanditur Pollioni patrono: quem Hora. hiſtoriarum & tragediarum ſcriptorem ponit. Nam in ſecundo carmine de hiſtoria dicit periculoſe plenum opus alee tractas. Item paulo poſt Paulum ſeuere muſa tragedie deſit theatris. Pierides vitulam. paſcite eius armenta. quia legit noſtra carmina vel nutrite ei vitulam pro premio. Pollio. Alij per duplex l ſcribunt vt prima producatur. Alij autem per ſimplex. vt Polio. Noua: miranda. Tantum: auget.

¶ Pollio

MAN. ¶Pollio. De hoc late in alexi. Pierides: dictæ ſunt muſæ
Pierides. a Pierio monte: vt ſcribit Feſtus. Eſt autem pierus mons
Pierus. Theſſalie: qui ad macedoniam protendit autore. Plynio libro.iiij. in Heſiodi autem theogonia legitur ex ioue & Mnemoſyne muſas in pieria natas. Ergo non dicte ſunt a Pieri natabus: vt quidam aiunt. De muſis autem plura legito apud Dyodorum libro.i.& libro.v. Noua: miranda cum nunc talia facta fuerint. Fuit autem tragœdie ſcriptor: vt meminit Horatius ode prima ſecundi libri. Pedibus qui ſpargat harenam: id tauri pugnaturi faciunt. Vnde Maro lib.iij. Geor. ait: Ventoſq; laceſſit ictibus: & ſparſa ad pugnam proludit arena.

ne genite: paſcite veſtro lectori: ideſt Pollioni qui carmina mihi a vobis inſpirata libenter legit vitulam. ideſt iuuencam intactam. Reſpondet Menalcas plus afferens quia licet nemo totus amuſus. ideſt expers muſarum & gratie libenter carmina legat aut eis oblectetur: tamen plus eſt carmina facere ꝙ legere. & ideo oſtendit ei plus premij debitum: videlicet non vitulam paſcendam: ſed taurum pinguem. In quo triplex eſt exceſſus in ſexu quia ille femellam hic marem. In ætate: quia ille vitulam hic taurum: & in habitudine quia ille vitulã omnino paſcendam hic deſtinat illi taurum non vetulum quidem quia dicit paſcite: ſed iã pinguem & iuſte etatis vt qui iam cornupetat & pedibus qui ſpargat arenam.

¶Ordo eſt. Pollio & ideſt etiam ipſe facit noua carmina ideſt inſolito artificio: & ideo o pierides paſcite illi Ordo.
taurum non quidem puſillum aut macrum: ſed qui iam petat id eſt aggrediatur aut inſiliat quelibet cornu: ſcilicet vtroq;: & qui ſpargat harenam pedibus dum ſcilicet animoſus ingreditur. Proprie autem dicit ꝙ carmina facit: nam facere proprie dicuntur poete dum rem nouam effingunt: vnde Terentius in prologo andrie populo vt placerent quas feciſſet fabulas. Quinetiam poete nomen ſumptum eſt a verbo greco: quod eſt ποιέω ſeu ποιῶ hoc eſt pieo ſeu pio qđ ſignificat idẽ quod facio ac creo: vnde in ſymbolo nos deũ factorẽ celi & terre vocamus: greci poetam. Facio. Poeta.

Dameras.

Qui te pollio amat veniat quo te quoq; gaudet

Mella fluãt illi: ferat & rubus aſper amomum.

Menal.

Qui bauium non odit amet tua carmina meui.

Atq; idem iungat vulpes: & mulgeat hircos.

SER. ¶Gaudet ſcilicet veniſſe: peruenerat autem ad conſulatum poſt dalmaticum triumphum deuictis Salonis vrbe Dalmatiæ: vt ſcribit Horatius. Cui laurus æternos honores dalmatico peperit triumpho. Amomum: flos eſt aſſyrie. Luca. Vicinæ meſſis amomum. Bauium: pro pœna ſic vt qui non odit Bauium malum poetam amet Mæuium peiorem illo: hi Vergi. Horatio ꝙ inimici fuerũt. Hinc Hora. Male ſoluta nauis exit alite ferens olentem mæuiũ. Mulgeat hircos: Faciat quæ contra naturam ſunt.

MAN. ¶Quo te ſcilicet veniſſe: peruenerat autem ad conſulatum: vt habetur etiam ſequenti æglogа. triũpharat quoq;
Amomũ. de Dalmatis amomum: amomi vua in vſu eſt frutice venenoſo palmi altitudine: carpiturq; cum radice: naſcitur in Armenia in Media & in ponto. plura Plynius lib.xij. Diaſcor. ait ꝙ amomum genus eſt odoratiſſimæ herbæ: cuius frutex ſimilis eſt botro coloris ruffi: circum circa folia iuncta & copioſa ſunt. ex thyrſo botroſum ſemen redditur: florem habet album. Qui bauium non odit. Aſteiſmos eſt. ideſt vrbanitas aſterizo iocor: putatur autem id quicquid ruſtica ſimplicitate caret & faceta ſatis vrbanitate exponitur. vt qui bauium nõ odit amet tua carmina mœui. ideſt pro pœna ei contingat vt diligat mæuium peiorem poetam. Nam Mæuius & Bauius peſſimi fuere poetæ. inimici tam Horatio ꝙ Vergilio. Vnde Hora. in epod. mala ſoluta nauis exit alite ferens olentem mæuium: Euſeb. autem ſcribit. ꝙ Marcus Bauius poeta: quem Vergilius in Bucolicis notat. in Capadocia mortuus eſt: ſed de vrbanitate latius Fabius libro ſexto.

¶Qui te pollio &c. Incepit vt dixi ab amore ASCEñ.
actiuo ſummi amici Pollionis: nunc proſequitur eiuſdem amorem paſſiuum quo ſcilicet a ſuis amatur exoptans omnibus eum amantibus aut amaturis: aut pollionis preſentia frui aut dignitate fungi: duplex enim eſt horum verſuum expoſitio. prior eſt Seruij ſecundum quem ſenſus eſt. o Pollio qui te amat veniat ad eam dignitatem ad quam tu perueniſti: & mella fluant &c. Secunda expoſitio eſt vt pro ſummo beneficio dari optet vt qui pollionem amat: eius quoq; preſentia gaudeat & fruatur: & veniat eo ideſt ad eum locum quo gaudeat eo ideſt eius preſentia optat præterea vt illi ſcilicet loco hoc eſt illic fluant mella &c. Que ſententia cur potius placeat multiplex eſt ratio. Et quia indecorum videtur vt tantam dignitatem amatori exoptes quantam ſumma virtute obtinuerit Amicus. Et quia poſterior verſus priori non quadret ſi de conſulatu intelligatur Et quia maxime quadrat ſi de fruitione preſentiæ Pollionis intelligamus per hoc enim ſignificatur tam dulcis ſuauis ac comis eſſe amicus pollio vt abunde beatus ſit quicunq; eius preſentia gaudeat. Et quia lex minus ſeruata videretur ſi prior velit amatores pollionis ad cõſulatum euehi: & poſterior bauij amatores ſolummodo ad meuianorum carminum amationem compelli: nõ enim tam amara poteſt eſſe eorum amatio ꝙ ſuauis eſſet conſulatus aditio. Ea autem ſeruetur ſi de preſentia pollionis intelligatur. nam per contrarium tãtundem aut plus reſpondeat menalcas. Tam amara enim poſſit eſſe meuij aut carminum eius amatio: ꝙ dulcis pollionis preſentia: & tam triſtis conditio eius qui ob amorem bauij ac mœuij cogatur vulpes iungere & hircos mulgere: ꝙ leta eius qui quia pollionem amat in preſentia eius mella fluentia & amomum ex rubo legat. Plus preterea eſt quod dicit. Qui Bauium non odit ꝙ ſi diceret: qui bauium amat. Multi enim non amaſſe poterant: qui tamen nõ oderint: vnde quicunq; amat bauiũ non odit eum. ſed nõ e cõuerſo. quia qui eũ nõ cognoſcit. aut ab eo offenſus non eſt odit eũ: & tamen non amat. lex ergo plene ſeruatur. ſi poſteriori modo legatur. ſed vnum obeſt quia ſic poti9 diceret gaudeat ꝙ gaudet: niſi vt veniat eo quo gaudet te: dũ. ſ. pſens eſt: cõſtruam9 ergo vtroq; modo poſteriori ſic. O pollio is ſup. q amat te. veniat ſup. eo. i. ad eũ locũ: quo. i. in quo gaudet quoq;. i. ẽt te. i. in preſentiã tui in qua de te gaudet: & mella fluant illi ſupple loco: aut illi pro illic: & rubus aſper ideſt frutex ille ſpinoſus & hirſutus ferat amomũ. i. aut arbuſculã illã aut herbam aut florẽ eius (vt frutex p flore ponatᷣ) Secundũ Seruiũ aũt conſtrueretur ſic. O pollio is qui te amat veniat quo ꝙ. i. etiam ſupple. eo. ideſt ad eũ ſtatũ: quo. i. ad quẽ gaudet te ſup. veniſſe id ad cõſularẽ: & mella fluãt illi: & rubus aſp ferat illi amomũ. Rñdet menalcas. Is qui non odit bauiũ. ſ. marcũ peſſimũ hominẽ: inuidũq; poetã: amet o meui tua carmina. i. luat eam pœnam vt cogatur tua carmina amare: que tam mala ſunt vt duriſſimus ſit cruciatus: ei q id cogatᷣ facere.

cere. Atq; idem qui .ſ. bauiũ non odit & carmina meuij amat. iungat ideſt ad iugũ coniũgere cogatᷣ vt vulpes ideſt animalia illa aſtuta & veloci pede currentia: vt difficillimum ſit ea coniungere: & mulgeat hircos ideſt maſculos caprarum qui nihil lactis. ſed plurimum fetoris habent: ſicut & meuiana carmina nihil boni ſucci: ſed atre loliginis ideſt inuidentiæ plurimum habent: vnde & eum olentem dicit Flaccus: qui & in primo ſermonum eum inuidum detractorem docet his verbis. Meuius abſentem nouium dũ carperet: heu: tu (Quidã ait) ignoras te. an tu ignotum dare nobis. Verba putasᷣ Egomet mi ignoſco. meuius inquit. Beroaldus Seruium notat in eo quod dicit amomum flos eſt aſſyrius vt Lucanus vicine meſſis amomum. vnde dicit. Miror Seruium autoritate Lucani fulcire ſententiam: tanꝗ a Lucano dicatur amomum florem eſſe aſſyrium: qui more poetico amomum quidem nominat in .x. ſed quid ſit haud quaꝗ aperte demonſtrat. Debuiſſet itaq; Seruius Plynium conſulere qui eum edocuiſſet amomum non eſſe florem: ſed arbuſculam. qui in .xij. ſcribens de peregrinis arboribus amomum arborem eſſe commemorat: & eius vuam in vſu eſſe: forma eſt vite labruſca: frutice veneno ſo: palmi altitudine laudatur ꝙ maxime. parit amomum punici mali folijs ſimile colore ruffo. Secũda bonitas pallida eſt: herba cetum peius: peſſimum candidum: quod & vetuſtate euenit. Hec Beroaldus. Verum non omnes amomum arbuſculam dicunt: nam diaſcorides herbe genus eſſe docet: que florem habet album: quid ergo prohibet herbam pro flore capi: preſertim cum dicat ꝙ rubus feratᷣ Verum vt Landinus recitat diaſcorides dicit: quia in circuitu cuiuſlibet arboris naſcitur ramulos habens ſiccos & duros virgulis aſſimiles: vnde hic dici poſſet ferat & rubus aſper amomum. ❡Regula prima eſt. Odi verbum defectiuum inuoce vtriuſq; temporis ſignificationem gerit. & preteriti & preſentis temporis: nec reperitur apud idoneos per fectum: niſi ſemel apud Ciceronem odias. Non ergo dices: odio te ſed odi te. Secunda eſt. Licet arborum nomina que in um exeunt non legitime feminina ſint: fruticum tamen & in um exeuntia vocis genus ſeruant. Exemplũ de femininis: vt hec buxus hebenus: balſamus. pomus. Exemplũ de fruticibus: vt hic dumus. rubus hij ſentes vepres. hoc ſiler. tus &c. Exemplũ de um. vt hoc buxum. hebenum. balſamũ. pomum etiam pro arbore. hoc viburnũ. ſalictũ &c.

Regula. Odi.

Qui legitis flores & humi naſcẽtia fragra. D.
Frigid⁹ o pueri fugite hinc: latet anguis ĩ herba
Parcite oues nimiũ ꝓcedere: nõ bñ ripæ M.
Creditur: ipſe aries etiam nunc vellera ſiccat.

SER. ❡Fragra. mora que in herbis naſcuntur. Latet anguis. allegorice propter mantuanos: qui verſabantur inter armatos milites qui vt anguis mortem inferre poſſunt. Non bene ripe: & hoc allegorice. Nam poſt receptos agros pene ab Arrio centurione cæſus eſt maro: niſi ſe precipitaſſet in fluuiũ. Parcite: prohibete ſeruate ne procedant.

MAM. ❡Ipſe aries: placet magis vt ſimpliciter accipiatur. ꝙ allegoricos: quod indicat etiam illud. Ipſe vbi tempus erit oĩs in fonte lauabo. Eſt enim theocriti in quinta vbi ait. Fœlicem ſperate diem: vitamq; capellæ. Cras ego vos oẽs ſybaritis fonte lauabo.

ASCEñ. ❡Qui legitis flores. Aliud genus carminis tẽtat Damœtas quo aduerſarium vincat. in quo licet aperta eſt ſententia. non nihil tamen allegorice eſt. Nam angues latere in herbis naturale eſt. idq; docet que de eurydice orphei coniuge legitur fabula. eam enim cum ariſteus inſequeretur ſerpens in herbis deliteſcens morſu necauit. dicit ergo damœtas. O pueri qui legitis flores & fragra fugite hinc ideſt ab amenis & iucundis rebus: quia latet anguis in herba: hoc eſt extremum gaudij luctus occupat: quo verbo poſſit intelligi menalcam taxare: qui ſe amoribus potitum iactauit vnde menalcas reijcit in damœtam grauius malũ dicens: o pueri arcete gregem a ripis: quia ipſe aries iam vellera ſiccat. hoc eſt damœtas ſeu tityrus qui agrũ ſuum recepiſſe gloriatus eſt: ab Arrio expulſus niſi pernicius aufugiſſet: ĩterijſſet. Sicut autem grauius & certius eſt malum iam acceptum: ꝙ quod quis minatur futurum: ita plus dicit Menalcas. ſiue ſimpliciter ſiue per allegoriam intelligatur ꝙ damœtas. Nam prior malum niſi fugeris imminere docet poſterior etiam eueniſſe.

Ordo. ❡Ordo eſt. O pueri qui legitis flores: & fragra ideſt mora in herbis naſcentia: humi ideſt in humili loco: ad terram fugite hinc. ideſt ab hoc loco quia anguis ideſt ſerpens: frigidus ideſt mortifer aut venenoſus. nam venenum frigidum eſt: latet in herba. Menalcas ad hoc. O pueri parcite. ideſt prohibete: oues procedere. ideſt ne procedant nimium: quia non creditur bene ideſt tute ripe. i. margini fluuiorum. Nam ipſe aries ideſt dux gregis (videlicet dametas Vergilium ſignificans: qui ſe tityrum appellauit: quaſi arietem preuium ad intercedẽdum ad Auguſtum pro reliquorum mãtuanorum agris recipiendis) ſiccat etiam. ideſt nedum minores oues: nunc vellera: que res probat ipſum in flumen incidiſſe. Licet ergo Mancinellus malit ſimpliciter dictum cenſeri: eo quod ex Theocrito vbi ſimpliciter dicitur ſumptum eſt. plus tamen nerui haberet ſi allegoricos intelligeretur. Sepe etenim que ab vno ſimpliciter. ab alio allegoricos dicuntur. Sicut ab Iuuenale. Actoris arunci ſpolium &c.

Tityre paſcentes a flumine reijce capellas. Da.
Ipſe vbi tempus erit omnes in fonte lauabo.
Cogite oues pueri: ſi lac præceperit eſtus Me.
Vt nuper: fruſtra preſſabimus vbera palmis.

SER. ❡Tityre. noli o Mantua nunc quicꝗ agere de repetendis agris. Nam ego cum tempus aderit lauabo oẽs. i. purgabo apud Cæſarem cum ex actiaco bello redierit. In fonte: nã cum ſuos agros per amicos veluti per riuulos impetraſſet: vult reliquos ab ipſo Octauiano veluti a fonte petere. Reijce capellas: proceleumaticus pro dactylo: vt genua labãt. Cogite ſcilicet ad ouilia. Præceperit: pręocupauerit. Nam frigore augetur lac. calore minuitur.

MAN. ❡Pręceperit: preoccupauerit. attraxerit.

ASCEñ. ❡Tityre paſcentes. Hoc quoq; carmen ſimpliciter legendum ſecundum Mancinellum eſt. ſed multo maior ſit eius vis ſi ſub allegoria legatur. vt videlicet Damœtas intelligens in ſe dictum eſſe. Ipſe aries etiam nunc vellera ſiccat: reſpondeat: tam & ſi ſemel precipitem ſe in mincium dederit: nõ tamen deſperare. cum ſperet adhuc recuperare non ſolum ſuos ſed & omnium Mantuanorum agros cum eos in fonte purgauerit ideſt innocentiã eorum auguſto oſtenderit: vnde dicit tityre paſcentes &c. vt per capellas mãtuanos intelligamus. Ad quod menalcas. id amare ridens quia videlicet ſolam ſpẽ habeãt dicit. pueri cogite oues. i. nolite eas in ſpe dilatatas diuagari: qa ſi eſt⁹ ꝑripuerit lac ideſt ſi furor militũ irruerit vt nuꝑ fruſtra preſ

ſabimus

ſabim⁹ hubera palmis.i.fruſtra rem ꝑditam recuꝑare conabimur.plus ergo mali paſſum dicit gregē menalcas.ꝙ boni habituꝝ damœtas.vñ & cõtrariū &plus dicēs legē ſeruat. ¶ Ordo eſt.O tityre reijce.i.amoue: arce capellas paſcentes a flumīe.i.noli cõmittere ꝑ deſpationē: vt mantuani immergantur aduerſitatibus. ipſe ideſt ego lauabo.i.purgabo:omnes in fonte.i.coram principe auguſto: vbi.i.qñ tempus.i. oportunitas erit. Rñdet menalcas.O pueri:cogite.i.compellite in vnū locū.ſ.ſub vmbras:quia ſi eſtus.i.feruens calor ſolis: preceperit.i:preripuerit ac cõſumpſerit lac vt nuper ſup.fecit:nos preſſabimus.i.frequenter cõprimemus palmis ſcilicet manuū noſtraꝝ fruſtra.i.invanū.hubera.ſ.ouiū. Regulę ſunt. ¶ Prima Iacio quia in compoſitione a in i mutat gemino ij ſcribi debet:quorum prius eſt conſonum.metri tamen cauſa nõnulli alterum abiecerūt Secunda. que ergo in conſonantem deſinentia cum iacio componuntur: licet breuia fuerint producuntur: vt adijcio. conijcio ſubijcio.niſi ſubicit dicatur per vnum i. Tertia.i.conſonum in principio dictiouis poſitū licet per compoſitionē in medio duarum vocalium ponatur.manet tamen ſimplex.vnde bigus primā corripit.Quarta que in vocalem deſinentia cum iacio componuntur.ſuam quantitatem ſeruant: vt proijcio prima longa.& reijcio prima breui.vnde recte ſecundū artem hic proceleumaticū Seruius cenſet:licet alij aliter doceant.Nam vergilius alibi fere primam producit.

Ordo. Regulæ. Prima. Secūda Tertia. Quarta. Reijcio

Alij aruo. Eheu q̃ pingui macer eſt mihi taurus ī eruo D.
Idem amor exitium pecori pecoriſq; magiſtro:
His certe neq; amor cā ē vix oſſib⁹ herēt.M.
SERVI⁹. Neſcio qs teneros oculus mihi faſcinat agnos.

¶ Vix oſſ.h. vix oſſa eorum cohęrent.Faſcinat dicit cauſam maciei:& per tranſitum oſtendit ſuum pecus eſſe pulchrum. quod meretur faſcinari.

MAN. Eruū. ¶ Taurus in eruo. In antiquiſſimis textibus eruo & aruo legi in illo ſummi pontificis aruo eſt per a . plures autem eruo habent per e.Eſt autem eruum leguminis ſpecies ſimile piſo. quod amplius ꝙ vitia runcatur . Sufficiunt ſingulis boum iugis modij quini ſati . Martio menſe ſatum noxium eſſe bobus aiunt.Item autumno grauedinoſum . Innoxium autem fieri primo vere ſatum . autor Plyn. libro xviij.meminit idem Columella lib.ij. vbi ait etiam ꝙ eruum letatur loco macro nec humido.quia luxuria plerūq; corrūpitur.Per hæc autem verba optime exponimus pingui eruo.ideſt læto.Vix oſſibus hærent. Theocritus quoq; in quarta.Nempe volunt prati teneris iam paſcier herbis.Illa adeo macra eſt vitula.& vix oſſibus hæret . Faſcinat laudando decipit.vel deprauat.Faſcinum & fas a fando nominatur.vt Feſtus ait.Plyn.autem libr. vij.capi. iij. ſcribit in aphrica eſſe familias quaſdam effaſcinantium. quarum laudatione intereant probata . areſcant arbores. emoriantur infantes.eſſe eiuſdem generis in tribalijs. & illyrijs.qui viſu quoq; effaſcinent interimantq; quos diutius intueantur.iratis precipue oculis.quod eorum malum facilius ſentire puberes.notabilibus eſſe ꝙ pupillas binas ī oculis ſingulis habeāt.fœminas quidem omnes vbiq; viſu nocere.quæ duplices pupillas habeāt.Cicero quoq; autor eſt. Hæc & plura plynius.

Faſcinum Faſcinantes.

Dic qb⁹ in terris:& eris mihi magn⁹ Apollo D.
Tris pateat cœli ſpacium nõ amplius vlnas.
Dic quibus in terris inſcripti nomina regū.M.
Naſcantur flores: & phyllida ſolus habeto.

SER. ¶ Eris mihi magnus.relicto certamine ꝓponūt enigmata Apollo quia in rebus incertis eſt opus diuinatione. Vlnas. Vlna ſpacium eſt inquantum vtraq; extendatur manos αποτωυολευωη.i.brachijs.hinc.λευκωλευοιστηρη dicitur licet Suetonius.vnum ſolum cubitum eſſe velit. Cœli. alij dicunt ſepulchrum intelligi cælij luxurioſi hominis qui ab ligurito patrimonio tantum ſolummodo agri ſibi reſeruauit:quod ad ſepulchrum ſufficeret. Voluit autem facere errorem ex cœli cælijq; ſimilitudine. Alij dicunt voluiſſe puteū ſignificare.qui eſt in Syene egypti parte.quē phiIoſophi altū effoderunt.vt ꝓbarent locū illū eſſe ſolū. quē ſol recto intuitu irradiaret.Nam.viij. Kalendas Iulias die quando in centro ſuo eſt ſol tam imam ꝙ ſummam putei partem irradiat.Sed neutrū cõuenit ruſtico . Ergo de quolibet puteo

ASCEñ. ¶ Eheu q̃ pingui.Rurſum carpit menalcam q ſe amoribus potitum dixit.docens ipſum &pecus eius ob eos depire.ad quod menalcas . Nõ amoribus inquit ſed faſcino emaceratū eſt pecus meum.ꝑ hoc innuens ipſum inuidiam ꝓpter pulchritudinem meruiſſe.atq; ita cõtrariū dicit.quia negat amorem. & plus quia cõcedit faſcinū.Pōt& prioꝝ verſuū eſſe hec ſentētia vt dametas de ſuo amore loquat̃:glorioſum cenſens amoribus elanguere.vt ſit ꝑ iactantiā dictū.ꝙ ipē & pecus amore depiret.ad qđ menalcas.his certe hoc eſt neſcio qd de tuis dicā. ſed meis certe amor cā nõ eſt ſed faſcinatio.que nõ niſi ſpecioſis infert̃: cū etiam miſerrima queq; amore cõcutiantur ¶ Ordo eſt. Eheu (dolētis interiectio) q̃.i. q̃tum macer.q.d. maceri rimus eſt mihi taurus in aruo.i.prato aut eruo.i. legumine illo.pingui.i.hubere & leto aut pinguem facere ſolito.Idem amor eſt exitiū.i.generat finem vite. pecori & magiſtro pecoris.ſ. mihi. Sed vt dixi aut de ſe loquit̃ gloriās quia amat: aut ſub ſuo noīe menalcā taxat.ſicut in principio menalcas ipm taxauerat dicens . Tū credo cū me arbuſtū videre miconis &c.Ad hoc autē rñdet menalcas amorē negās. ſed potiorē cām emaceratiōis pecoris ſui cõcedēs. faſcinationē ſcilicet q̃ nõ niſi letis & pinguibus ꝑ inuidiam inferri ſolet.nā ſumma petit liuor ꝑflant altiſſima venti.Et qa ifœlix eſt cui non inuidet̃ dicit Martialis.Omibus inuideas liuide.nemo tibi. ¶ Ordo igit̃ ē. certe amor nõ eſt cā his.i. meis ouib⁹.vt.ſ.emacerent̃. & tñ vix herēt oſſib⁹.i. vix hñt oſſa coherētia. Eſt em̄ ablatiuus caſus nõ datiu⁹ ſicut hic.friget manib⁹.i.habet man⁹ frigētes.ſed neſcio qs oculus faſcinat.i. inuida & inimica inſpectiōe inficit& deprauat agnos teneros q faſcinari facilius poſſunt . vt ex his que Mancinellus & Lādinus adducunt. patet.

Ordo.

ASCEñ. ¶ Dic qbus in terris.Quia menalcā īndere paratū videt.ne ꝑpetuū eſſet carmē.ꝓponit enigma.quod indiſſolubile putat. cuius ſi ſolutionem paratā haberet.menalcas vinceret̃ nimirū damœtas.ſed cū eā ignoraret.iuxta preceptum rhetoricorum alterum proponit. & id quidem difficilius adiecto maiore ſi diſſoluat̃ premio. Rhetoricorum enim preceptum eſt.vt quoties ad interrogata reſpondere nequeas eque difficilia interroges.quomodo pythias illa terentiana in eunucho.quū neſciret quid diceret ad id quod eunuchus reſpōderet phedrie interrogāti.Eho tu enim ego te? emiſti.interrogat. veniſtin hodie ad nos? & ipſa pro illo reſpondet. Proponit ergo damætas tale enigma. dic quibus in terris ſpacium celi pateat non amplius tribus vlnis . & ſi id mihi dicere poteris eris mihi ideſt reputaberis a me magnus Apollo . quaſi dicat princeps omnium diuinantium . Nam apollo is eſt qui oracula ex aditis olim

ris olim dabat. futuraq; etiam occultiſſima denunciabat. Ad quod menalcas. Dic quibus in terris naſcantur flores habentes nomina regum inſcripta: & ſi id feceris habebis ſolus phyllida amicā nobis communem: dixi difficilius proponi a menalca & maius premium difficilius enim eſt ſcire vbi tales flores naſcantur: q̄ vbi ſpacium cęli tris vlnas dumtaxat pateat. id enim fit in omnibus puteis profundis & fumarijs idest (vt vulgo dicunt licet aliud ſint) caminis quorum orificia ſunt dumtaxat trium vlnarum: his qui in fundo ſunt: nam ſi per extremam altitudinem viderint: nihil officeret orificij anguſtia quo minus celi quantitatem videant. Maius quoq; premium eſt quem uis habere amicam communem ſibi peculiarem & propriam. q̄ ſi a ruſtico paſtore reputetur apollo. Non enim apollo eſſe poteſt: nec magnum eſſet apollo cenſeri a ruſtico.

Ordo. ¶ Ordo eſt. O menalca: dic in quibus terris ſpacium celi pateat tris vlnas: non amplius: & ſupple ſi mihi dixeris: tu eris mihi. idest reputaberis a me magn⁹ apollo idest vt magnus apollo arcanorum reuelator. Ad hoc menalcas: dic d ameta in quibus terris naſcantur flores inſcripti idest habentes inſcripta nomina regum. idest puerorum regiorum (ſicut in hiacyntho inſcriptum videtur nomen pueri in ipſum verſu). Nam licet aiax vt Ouidius atteſtatur lib. xiij. metamor. in eundem florem poſtea verſus ſit tamē nomen ſolius hiacynthi in eo ſcriptū videt: & habeto idest permittā vt habeas ſolus: phyllida. idest amicā cōmunem nobis.

¶ Regula eſt. Verba diſtantie aut menſure accuſatiuum aut ablatiuum regunt: vt ſpacium cęli patet tris vlnas: aut tribus vlnis.

¶ Non noſtrum &c. Hic habetur iudicium

ASCEñ. Palemonis: in quo quatuor facit: dehortatur enim primo a lite aut ſententie dicende poteſtatē contendentibus negat. deinde fert ſententiam in qua eos equales in arte canendi pronunciat: tum ab amoribus dehortatur: & nouiſſimo ad pueros reuerſus eis ceſſare imperat. Primi autem poſui duo membra: nam vt Landinus docet componere varie accipit. Aliquando enim eſt finire: vt hic ſcdm eum: & primo

Cōpono. enei. Ante diem clauſo componat veſper olympo: quod inde tractum videtur: quia dū res cōponitur: artificis labor finitur. Aliqñ tranqilū reddere: vt hic ſcdm quoſdā: &. i. enei. Sed motos preſtat componere fluctus. verum dū fluctus diſperſi componūtur ſubſequitur trāquillitas. Item comparare: vt prius ſic paruis cōponere magna ſolebam: & apud Saluſti. vbi metelli dicta cum factis cōpoſuit. Verum compoſita & collata facilius comparari poſſunt. Aliquando ornare: vt illic. Dulcis cōpoſitis ſpirauit crinibus aura: ſed res decenter cōpoſita ornatum parit. Item coniungere & ſimul ponere quæ natiua eſt ſignificatio a qua reliquæ parum abſcedunt: vt componens manibuſq; manus atq; oribus ora. Significat etiam quodammodo fingere ad diſſimulādum. vnde eſt illud. ij. eneid. Compoſito rumpit vocem &c. Hic ergo aut ſenſus eſt: non ſcilicet eſt veſtrum ſed noſtrum eſt componere idest finire & decidere tantas lites inter vos. hoc eſt vobis non eſt autoritas iudicandi inter vos: ſed nobis. Iuxta que Quintus rhenius palemon vicentinus grāmaticus inſignis Quintiliano contemporaneus

Palemon vt ipſe libro. i. inſtitutionum atteſtat: tante arrogātie fuit: vt ſcdm Suetoniū in li. de grāmaticis

libet puteo intelligas: in cuius fundo qui eſt tantum cœli ſpacium videt quāta eſt putei latitudo. Dic: cum obiectū ſoluere non potuerit ipſe aliud obijcit: & captioſe quibus in terris dixit. Nam hiacynthus vbiq; naſcitur. Eſt autem rubrum quaſi lilium deſignans primam hiacynthi literā. Regum: non quia regum ſed filij regum. Alij dicunt regum pro regis. Sic Terenti. Non poſſum perpeti meretricum contumelias cum de vna loqueretur. Nam flos iſte hiacynthi: & non Aiacis nomen retinet. Tamen hæc vt reliqua ęnigmata carent aperta ſolutione. Phyllida plus eſt habere ſolum amicam communem. Nam eſſe Apolinem impoſſibile eſt.

¶ Inſcripti. Hiacynthus enim ab Apolline adamatus propter nimiam pulchritudinem: & ab ipſo per ignorantiam occiſus diſco: conuerſus eſt in florem quin ſe literas habet Aiavt ſit vox plorantis. Quidam ex Aiacis ſanguine. PRO.

¶ Dic quibus: omiſſo canendi ſtudio ad ęnigma diuertit quo decentius cantum abſolueret. ne victus eſſet videretur ne item in infinitum quodammodo canere cogeret. Cœli ſpacium: in æthiopiæ fine Syene eſt inſula. C.M. paſſuum ambitu: vt ſcribit Plynius libro. v. Strab. quoq; lib. xvij. docet: q in ipſa Syene puteus quidam eſt: qui ęſtiuum indicat ſolſtitium: quoniam hæc loca circulo tropico ſunt ſubiecta & in meridie vmbilicos faciunt ſine vmbra: & ſol ſupra verticem ibi manentibus habetur: vnde neceſſe eſt in puteos q̄q̄ profundiſſimos vſq; ad aquam radios iaci. itaq; de hoc puteo intelligere poteris: & de quocūq; alio nam in fundo cuiuſq; putei manentibus cœlum non videbitur: niſi pro aditus magnitudine Vlnas. Olene & olenos vlna dicitur: eſt q vt aiunt vtriuſq; manus exteſio: vel magis vnus cubitus tantum. Apollo: cui diuinandi poteſtas Macro. li. i. ſat. ſcribit: q diuerſe virtutes ſolis nomina dijs dederunt: virtutem igitur ſolis que diuinationi curationiq; pręeſt: Apollinem vocauerunt: que ſermonis autor eſt Mercurij nomē accepit. Nomina regum: de hiacyntho flore intelligit: de quo iam diximus. habet enim in folijs hya. quod etiam Ouidius in meta. docet apertius. MAN. Syene. Vlna. Apollo.

Non: noſtrum inter vos tantas componere lites. PA.
Et vitula tu dignus & hic: & quiſquis amores
Aut metuet dulces: aut experietur amaros.
Claudite iam riuos pueri ſat prata biberunt.

¶ Nō. ſ. eſt veſtrū: ſed iudici cōponere lites. Cōponere. finire: vt ante diē clauſo cōponet veſper olympo. Et quiſq; & tu & hic digni eſtis vitula: & quiſq; ſimilis veſtri eſt. Nam ſupra alter dixerat. Triſte lupus ſtabulis. alter. Dulce ſatis humor. ad cui⁹ ſimilitudinē ptinet: aut metuet dulces. Nā menalcas amabat & amabatur: ſed timebat ne aliquando amor ille ſolueretur. Damœtas amaritudinē amoris expertus fuerat ex amaryllidis iracūdia. Metuet dulces: timebit pro dulcibus: ne eos amittat. Riuos claudite. Exierat enim vt iuberet pueris: vt prata irrigarēt: quod illis cantantibus factum eſt: vel dixit allegorice claudite idest deſinite cantare. Nam iam ſatiati ſumus. SER.

Nō: hic fiat colon: vt dicamus. Nō ſcilicet veſtrum eſt ſed noſtrum qui iudex ſum cōponere &c. Et vitula tu dignus in Theocriti quinta vbi Lacon & Comatas acer be certauerunt: alter victus eſt. Ait enim ſic Morſon. iudex. Laconem Morſon iubeo reticere. q ipſum nuncio deuictum: mea ſic ſententia poſcit. Do tibi lanigerū pignus certaminis agnū Quē nup docta meruiſti voce comata. In ſexta aūt vbi Dameras & Daphnis amici cantarunt. Deuicit neuter: neuter ſuperatus abiuit. Aut metuet dulces. vt Menalcas. ſ. dixerat enim dulce ſatis humor &c. Aut expietur amaros. vt Damœtas. ſ. nā dixerat. Triſte lupus ſtabulis &c. Riuos. i. ora Prata aures. Biberūt: hauſerūt. audiuerūt. Eſt ei allegoria: quam Fabius lib. viij. Inuerſionem interpretatur: vt aliud verbis aliud ſenſu oſtēdat. MAN.

maticis.Marcum varronem porcum appellaret: ſecum & natas & morituras literas iactaret.nomen ſuum inn
bucolicis non temere poſitum:ſed preſagiente Vergilio fore quandoq; omnium pœtarum ac pœmatum pale
monem iudicem:gloriarerurq; latrones quoſdam ſibi propter nominis celebritatem pepciſſe.Hec autore Sue
tonio.Si ergo palemon qui multo poſt venit:iactauit ſibi iudicium poetarum hoc loco per pręſagium addi=
ctum ſenſus eſſe poteſt:ꝙ ipſius ſolius ſit componere ideſt finire lites inter pœtas. Aut ꝙ arceret & dehortare=
tur eos a lite dicens: veſtrum non eſt o paſtores componere.ideſt excitare & conſtruere ac concire tantas lites
inter vos.ideſt vos non deberetis ita hoſtiliter contendere.Secundo vt dixi dat ſententiam dicens vtrunq; eſſe
dignum vitula:in qua ſignificatur vterq; depoſuiſſe vitulam:& amębei carminis legem ſeruaſſe. Tertio ſalu=
briter & eos & cęteros mortales cohortatur dicens.& quiſquis ideſt quicunq; is eſt non ſolum vos: ſed omnis Quiſqs.
mortalis:aut metuet amores dulces.ideſt voluptuoſos:aut experietur amaros. ideſt aut abſtinebit amoribus
dum dulces videbuntur:aut ſi in eis perſtiterit experie͂t amaros. vnde ſumu͂t ampliſſimum elegiaci argumen=
tum. Amores autem pluraliter lubricos & laſciuos fere dicimus.amorem etiam caſtum. Quarto monet pue=
ros ceſſare ab opere inſtituto quod potius ſimpliciter intelligam q̃ per allegoriam.Nam iamdudum ceſſaba͂t
damœtas & menalcas:non ergo admonito opus erat.Ordo eſt.O paſtores non ſup.eſt veſtrum ideſt non perti
net ad vos componere ideſt finire & dirimere tantas lites inter vos:ſed ſupple noſtrum eſt :aut ſic non ſupple
eſt veſtrum ideſt non pertinet ad officium veſtrum qui ſimul amicabiliter viuere debeatis:componere.ideſt cõ
ſtituere & fouere inter vos tantas.ideſt tam hoſtiles: lites ideſt altercationes controuerſias aut contentiones.
Additum enim repperi ad Seruium.Non diſtinguendum eſſe:vt ſit:non ſupple eſt veſtrum : ſed noſtrum&c.
& tu ſupple dignus es vitula & hic ſupple dignus eſt:&quiſquis.i.quicunq; ſit:ſiue vos ſiue alij:aut metuet.i.
vitabit aut formidabit amplecti amores dulces.ideſt dum dulces vide͂tur:aut experietur ſup.eos amaros pue=
ri ideſt o miniſtri mei:claudite iam riuos ideſt nolite amplius deriuare aquas in prata :.quia biberunt ſat ideſt
ſatis hoc eſt ſatis irrigata ſunt ad que irriganda videtur exiſſe Palemon : quod mallem dicere q̃ allegoriam
cuius meminit Mancinellus.

Argumen.Aſcen.in genethliacon:ideſt Aeglo
gam quartam. Quæ Pollio ſeu Auguſtus in=
ſcribitur.

Quarta ſybillini repetens oracula cantus
Atq; genethliacon modula͂s collaudat Ieſum.

Quarta ſybillini. Magna eſt Inter ASCEñ.
doctos ſanctoſq; viros contro=
uerſia de carminis huius argume͂
to:alijs contendentibus chriſtia=
num genethliacon. ideſt natali=
tium carmen de chriſti natiuita=
te poſſe cenſeri.alijs id pernegantibus cum an=
tea chriſtianum natalem hoc carmen diu com=
poſitum ſit:quippe ab eo qui ante eum obierat
quomodo ergo inquiunt de chriſto loqui potuiſſet poeta? Noſtra autem ſententia eſt: de chriſto quidem di=
ctum ac decantatum hoc carmen:ſed a neſciente poeta:qui eius temporis fœlicitatem que ſub chriſti aduen=
tum erat animaduertens eam Auguſto addixit. Verum quia dicit vltima cumęi venit iam carminis ætas:
hoc eſt quia ſybille que de chriſto locuta eſt: vaticinia repetit:ipſe quoq; licet ignora͂s de chriſto loquitur pre=
tendens:ſiue Auguſtum ſiue pollionem ſiue Saloninum Pollionis filium: ſiue Marcellum Auguſti adopta=
titium filium:ſiue omnes hos collaudare.Nam multa ſunt que Pollionis filio non quadrant : nam ſic eum
maiorem fore etiam Auguſto cenſeret. Videtur autem non abſurdum ſi de marcello octauie Auguſti ſororis
filio quem Auguſtus ſibi adoptauit:intelligatur.Nam temporis id ratio patitur. & ſpes que de illo erat ſua=
det:vt de eius natiuitate dictum putem:cuius obitum in.vi.Eneidos deflet egregie poeta noſter. In hac ergo
quarta ægloga ex ſybillino carmine deſcribuntur aurea ſęcula que ſub Auguſto erant:in quibus in ſignu͂ vni=
uerſalis pacis:templum Iani claudebatur:eaq; propediem futura ſperabantur: quę ſybilla cumana aliquando
fore predixerat:vt ſcilicet ſaturnia tempora redirent:in quibus ſponte ſua tellus omnia ferret : nec animantia
inter ſe ſeuirent: verum ea concordia conuiuerent:quam etiam allegoricos fore precinuerat diuinus vates eſa=
ias capi.ix.in aduentu Chriſti dicens.habitabit lupus cum agno:& pardus cum hędo accubabit. Vitulus &
leo & ouis ſimul morabuntur:& puer paruulus minabit eos. Vitulus & vrſus paſcentur: ſimul requieſcent ca
tuli eorum & leo quaſi bos comedet paleas.Et delectabitur infans ab vbere ſuper foramina aſpidis:& in cauer
na reguli qui ablactatus fuerit manum ſuam mittet.Non nocebunt & non occident &c.quę non diſſona ſunt
his que dicentur.Occidet & ſerpens & fallax herba veneni.Et alibi:cu͂ canibus timidi venient ad pocula dam=
me.Verum naſutus quiſpiam naſum ducet.ꝙ ſacra prophanis commiſceo : verum intelligat pius lector hec
nõ adducta eſſe a me:quaſi ea poeta legerit:ſed quia ſybillina carmina ſe recenſere atteſtatur:qbus catholica ſe
pe correſpondent:quod vt oſtenderem eſaie verba citaui. Ordo verſiculorum noſtrorum eſt . Quarta ſupple
ægloga:repetens ideſt recenſens aut recitans:oracula ideſt vaticinia & diuina reſponſa orantibus data.cantus
ideſt carminis:ſybillini ideſt a ſybilla cumana olim editi:&modulans ideſt ſub modulis canens genethliacon
ideſt carmen natalitium hoc eſt de natali:aut Salonini pollionis:aut potius Marcelli octauie:vt dixi filij:col=
laudat ideſt ſimul laudat:licet poeta ignorat.Ieſum ideſt ſaluatorem noſtrum:cuius ſalutifere natiuitati ea fę= Geneth=
licitas temporum nimirum debebatur.Genethliacos dicitur natalitius.Nam γενεθλη.hoc eſt genethle dicitur liacus.
genus:& genethlia celebritas:que fit in natali alicuius : & genethlion natalitium. Ieſus : quia grece ſcribitur
ιησους triſſilabon eſt ſecundam producens.

ASCEñ.

S Icelides muſę. Cum venia et hone⸗
ſta prefatione a bucolici carminis
humilitate tranſgreditur poeta ad
genethliacon deſcribendum. eius
videlicet cuius ductu ea quæ ſub
Auguſto accepta erat perfici ſperabatur fœlici
tas. qua habita & paſtoribus & agricolis lon⸗
ge candidior eſſet conditio. vnde ad rem paſto
ralem non nihil facit. Alloquitur autem ſiceli
des ideſt muſas theocritias inuitans eas ad pau
lo maiora q̄ Theocritus ſcilicet cecinerat aut
ipſe hactenus cecinit canenda. quia nō omnes
oblectantur rebus tam humilibus. & rebus pa
ſtoralibus. non tamen damno inquit argumen
ta buccolica. quia ſi canimus ſyluas. ſylue ſunt
conſule digne. Deinde exorditur carmen dicēs
Vltima cumæi venit iam carminis ætas ideſt.
trāſacta eſt vltima tempeſtas que ferrea eſt. qa
venit eſt preteriti temporis: & redit noua quæ
aurea erit propter fœlicitatem nam ea erat que
ſub Saturno dicta eſt fuiſſe qua tellus oīa ſpon
te ferebat & iuſtitia ſumma īter mortales reſona
bat. vñ tūc dij cū hoibus conuerſabant̄ donec
exactis & expulſis ceteris numinibus aſtra quo
q̄ ideſt iuſtitia que īter colonos diu delituit ad
ſupos vltima cōceſſit. Nam vt inquit Oui. Vl
tima cœleſtium terras aſtrea reliquit. quam
nunc auctor noſter dicit redire. & totum ordi⸗
nem rerum renaſci. ita vt ſaturnia quoq̄ rede⸗
ant regna. Dicit preterea nouam progeniem de
cœlo demitti. quaſi vt apud cretenſes. thraces.
arcades. egyptios. & cæteros populos olim
dij regnauerunt. ita iam noua deorum ſoboles
apud Romanos ſit regnatura. Et ergo preca⸗
tur Lucinam ideſt lunam ſeu dianam quæ in
lucem venientibus hoc eſt naſcentibus preeſt.
vt naſcenti puero quo ferrea gens deſinet. &
aurea ſurget toto mundo faueat. eo quod
Apollo eius frater ideſt Auguſtus qui ſe Apol
linem

P. Vergilij Maronis Damœtas ſiue Palæmon quæ eſt Aegloga quarta in qua loquitur ſolus poeta.

S Icelides muſæ paulo maiora canamus.
Non omnes arbuſta iuuāt: humileſq̄ miricæ.
Si canim⁹ ſiluas: ſiluæ ſunt conſule dignæ.
Vltima cumei venit iam carminis ætas.
Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo.
Iam redit & virgo. redeūt ſaturnia regna:
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.
Tu modo naſcenti puero: quo ferrea primum
Deſinet: & toto ſurget gens aurea mundo:
Caſta faue Lucina: tuus iam regnat Apollo.

S Icelides muſæ. Aſinius Pollio ductor germani⸗ SER. Salonin⁹
ci exercitus captis Salonis vrbe in dalmatia me
ruit lauream. deinde conſulatum & eodem an⸗
no ſuſcepit filium quem a Salonis captis Salo⸗
ninum vocauit. Huic Genethliacon dicit qui ſtatim natus
riſit. quod parētibus omen fuit fœlicitatis. Ipſe autē inter
primordia extinctus eſt. Sicęlides gręcum. Nam latine Si⸗
cilienſes facit ideſt theocritiæ. Nam Theocritum qui ſy⸗
racuſanus fuit. imitatur. Paulo maiora. Non multo. Nam
licet hæc ægloga diſcedat a carmine bucolico. tamen ali⸗
qua operi apta inſeruntur. Myrice. Virgulta humilia ſunt
Cumęi. ſibille q̄ cumana fuit. Hęc ſecula ꝑ metalla diuiſit
& dixit

&dixit qs quoq; ſeculo ipauit.& ſolē vltimū poſuit.i.deci
mū vñ ait Tuꝰ iā regnat apol.Dixit ēt finitis ſeculis oīa re
uocari.qđ & phi ita colligūt:ꝙ exacto magno anno oīa
ſydera ī ortus ſuos redeūt.& rurſus referūtur eodē motu.
Si igiť idē eſt ſyderū motus oīa que fuerūt.habebūt reite
rationē.Nā vniuerſa ex aſtroꝝ motu pendēt.Hinc ver.di
cit reuerti aurea ſecula.& oīa iterari.Ab īntegro.denuo.vir
go.iuſtitia:que erigōe fuit.Permiſcet aūt laudes tā pueri
ꝙ pollionis & auguſti.Nā fœlicitas tēporū ad impatoris
pertinet laudes.Cęlo.vt videantur hoīes non mortalibus
naſci.ſed ex numinibus cęlo labi.& hinc colligit fore au=
rea ſęcula ꝙ Auguſtus impat ꝙ talis natus eſt puer.ꝙ con
Lucina. ſul.eſt pollio.Quo.ſ.naſcēte.nā dicit faue lucina cuius or
tus ſecula īmutabit aureis.ſ.ferrea.Lucina.Diana Ho.Si
ue lucinā ꝓbas vocari.Terētius Iunonē Lucinam dixit.vt
Iuno Lucina fer opē.Tñ ambę vnū ſunt.Tuus Apollo.Vl
timū ſeculū oſtēdit qđ Sybilla ſolis eē memorauit.& tan
git auguſtū cuius ſimulachrū factū eſt cū apollinis oībus
PRO. inſignibus.

¶Cumęi.Vel a ſybilla que cumana.& poſt quatuor ſecu
la πaλινγενεσίαν.futurā cecinit.vel cumię carminis Heſio
di a patre Dio.q cumęus fuit.Heſiodus aūt libris ſuis qua
tuor ſeculoꝝ facit mentionē.

MAN. ¶Sicelides muſę in antiqs etiā pluribus textibus& in illo
qui in ſummi pontificis bibliotheca maioribus characte
ribus ſcriptus eſt Sicelides per.e non per i legi:quod quidē
gręce dixit.illis enim Sicelia:nobis vero Sicilia dicitur.Ce
lebratur hic Aſinius Pollio qui fuit orator/& conſularis
vt docet euſebius de quo latius in Alexi.Fuit hiſtoria=
rum & tragędiarū ſcriptor:q de Dalmatis triumphauit
vñ Hora.ode pria ſecūdi voluminis ad eū ſcribēs ait.Cui
laurus ęternos honores Dalmatico pepit triūpho.Laudat
ibidē eundem a pietate a prudētia dignitate:& honore:ab
eloquētię viribus.Dicunt alij a Salonia Dalmatię vrbe ca
pta ſuſceptū filiū Saloninū vocaſſe.q & ſi parum vixit.hic
quoq; a Marone cū patre celebratur.Sed laus ipſa talis eſt.
ꝙ ſępe ad Auguſtū quoq; referēda eſt.vt ſuo loco docebi
Salone mus.Aduertedū pterea ī Strabone legi Salone ſalonarū.ī
Plynio Salona ſalonę.itaq; nō recte ſolonę p o.ī prima ſyl
laba dicitur.Sicęlides muſę.que.ſ.Theocrito Syracuſano
Myrica. fauiſtis:ſeu o Theocriti cātus & carmina.Arbuſta.i.mini

line appellari gauiſus eſt:reguaret.Ordo eſt o Ordo.
muſę ſicelides.i.ſicule aut ſiciliēſes.que.ſ.The
ocrito ſiculo bucolica carmina dictitaſtis:cana
mus paulo maiora.i.altiora ꝙ.ſ.Theocritꝰ ceci
nit aut ꝙ ſtilus bucolici carminis exigat arbu
ſta.i.humilia virgulta.& myrice.i.frutices hu
miles.i.humiles materie nō iuuant.i.delectant
oēs.i.quocūq;.hoc eſt nō oēs delectanť legēdo
res mere paſtorales.Si nos canimꝰ ſyluas.i.car
mina ſilueſtria.i.bucolica ſeu paſtoralia(vt in
pria.Silueſtrē tenui muſam meditaris auena)
ſylue ſunt digne cōſule.ſ.Pollione(eiꝰ em̄ iuſſu
bucolicū carmē ſcribere icepit.vñ dictū ē.Pol
lio amat noſtram ꝙuis ſit ruſtica muſam)Per
hoc aūt manifeſte ꝓbat ꝙ hāc eglogā in laudē
pollionis precipue nō ſcribat ſed auguſti.innu
ens rē paſtoralē Polliōe.ſed nō Auguſto dignā
Vltia ętas.ſ.ferrea carmīs cumei.i.oraculi aut
vaticinij.Sybile cumanc.hoc eſt quā ſybilla vl
timā fore ꝓnūciauit.& deinde ad primā fore re
greſſum.venit.i.trāſacta eſt iam.ſ.a paucis die
bus:magnus ordo ſeculorū.i.innouatio totius
vniuerſi naſcitur.i.innouatur iam ab integro
ideſt de toto.Et virgo ſcilicet aſtrea ſignificās
iuſtitiam redit ideſt reuertitur.& regna ſatur
nia ideſt liberrima& plane aurea.qualia ſub ſa
turno fuiſſe perhibentur.redeunt iam.Et pro
genies noua.ideſt noua generatio deorū demit
titur.ideſt deorſum mittitur celo alto.Hoc ve
riſſime Chriſti aduentu quadrat:ſed pœta non
intęllexit de chriſto.ſed de ceſarum progenie
quātum perſpicere poſſum.Tu o Lucina ideſt
diana aut luna ſeu Iuno dea partus que parien
tibus & in lucem venientibus prees.caſta ideſt
perpetua virgo faue modo puero naſcenti quo
ſcilicet puero.gens ferrea ideſt dura & imma=
nis.deſinet.ſupple eſſe ideſt exterminabitur pri
mū.& gens aurea.i.ſplēdidis & bonis moribus
multiſq; virtutibus predita ſurget.i.orietur.to
to mundo.i.per totum mundum.

ma & hūilia.Syluas.i.altiora.Hūileſq; myricę.Myrica genus eſt fruticis.quā alij tamaricē vocant.Autor eſt
Plyn.li.xiij.Idē quoq; li.xiiij.ſic ait.Myrica quā tamaricē vocat Lęneus ſiſis eſt ſcopis amerinis:arbitrantur
Cumę. qdā hāc eſſe tamaricā:vulgus īfęlicē eā arborē appellat.qm̄ nihil ferat:nec ſerať vnq;.Hec ille.Sint & ſūt
ī antiqs eſt ī illo ſūmi pōtificis ſint p.i.Cōſule.Polliōe.ſ.Cumęi carmīs.Cumę ī cāpania ſūt antiqtate cun
ctas ſicilię& italie vrbes āncellit vrbs ipa.Plura legito apud Strabonē li.v.& apud Dioniſiū li.vij.ibidē
aūt ſybillę ſacellū erat:ſed eius que rebꝰ romanis qnquageſima oliympade iterſuit cuiuſq; librū ad Corne=
liū vſq; ad Syllā pōtifices romāi cōſulebāt.Tūc em̄ vna cū capitolio igni abſūptus eſt.Autor eſt Solinus.
Mēinit iťē Gelliꝰ lib.i.ca.xix.ſed latiꝰ Diōyſiꝰ lib.iiij.Vltia etas ferrea intelligiť:vñ ait īferiꝰ.Quo ferrea
primū deſinet:ac toto ſurget gēs aurea mundo.Nā ab integro ſeculoꝝ ordo naſcebať.Probꝰ etiā ſcribit ꝙ
cūana ſybilla poſt quatuor ſecula nouā gñationē futurā cecinit.Magnꝰ ab integro ſecloꝝ naſciť ordo.E di=
ctis Cūeæ ſybille hec poeta ſumpſit que qdē oīa de Xp̄o p̄dixerat.vñ & gregoriꝰ in moralibus ait Xp̄m iu=
deorū & gentiliū vocibus prophetari:qui ꝓ vtrorūq; ſalute venerat.Bñ quidē ab integro:qm̄ Xp̄i aduentu
ceſſerūt vetera pluria:nouaq; alia inſtituta ſunt:ceſſit & ciuiliū belloꝝ furor.Natus eſt em̄ vt Euſebius ſcri=
bit anno īperij Auguſti.xlij.Vergilius aūt brōduſij perierat āno īperij p̄dicti.xvi.Itaq; Xp̄m minime vidit.
Sed in Auguſti/Pollioniſq; laudē illa que de Chriſto ſybilla dixerat hic inſeruit.Credebat em̄ futura eſſe:vt
reuera fuerūt.Iam redit &virgo:ideo redit dixit:quoniā virgo teſte Heſiodo.Iouis/& Themidis filia teſte
Arato aſtrei/& aurore:que in aureo ſclo fuerat eorūq; princeps ꝓpter diligentiā/& equitatē Iuſtitia appella=
ta:in cœlū fugerat etate ænea autor Iginus.Saturnia regna.i.aurea ſecula:que quidē ſaturno regnāte in latio
fuerāt:quo tpe:fides:iuſtitia:& oīs virtus colebať:& tellus p ſe dabat oīa:nō bella nō enſes erāt.ver erat eter=
nū.Sue.aūt ſcribit fuiſſę quōdā vt oē tp̄s Primo die natalis vſq; ad exitū eius Auguſti ſclm̄ Auguſtū appella
reť.& ita in faſtos referreť.Redeunt ſaturnia tegna:id dixit maro:quoniā vt ſcribit Liuius.Auguſti tpe poſt
bellū actiacū clauſum eſt Iani templū.pace terra:mariq; parta.Et vt Lucius florus etiā ſcribit.Auguſtus ipſe
conuerſus ad pacem.Primum in omnia mala & in luxuriam fluens ſeculum grauibus ſeueriſq; legibus coer
cuit.Merito ergo redeunt ſaturnia regna dixit noua progenies.id etiam Sybilla dixerat de Chriſto intelligēs.
Maro tñ de filio Pollionis ītellexiſſe voluit.vt amico gratificareť.Nec intelligas de Auguſto.qm̄ dicit mō
Lucina naſcēti puero & poſtea tuus iam regnat apollo.Per quē Auguſtū ip̄m intelligit.Nam vt Sueto.ſcribit accla=
matū eſt Cęſarē eſſe apollinē.Itē exiſtimatū Apollinis filiū:qm̄ Auguſtus mēſe.x.natus eſſet.Lucina Luna vt
Varro inquit naſcentium dux eſt:hinc ab iuuando/& lucę Iuno Lucina dicta eſt ab latinis.Ipſa em̄ menſibus
actis in lucem producit infantes.Tuus iam regnat apollo:dixerat enim Sybilla vltima ętate regnaturū Apol
linem:quod intelligendum erat(vt vult Maro)de Auguſto.Nam vt oſtendimus Apollo dictus eſt:& Apol
linis filius exiſtimatus.

ASCEN. ¶ Teq; adeo decus hoc æui te conſule inibit. Pollio hic locus manifeſte docet qa precipue laus ad pollionem non tendit. Nã videt quatuor ſecula totidem hoĩm generibus ſignificare ferreũ ſceleratis hoĩbus cũ dicet ſceleris veſtigia noſtri. Eneũ heroib⁹.i.optimis viris: ſed mortalib⁹ cũ dicit ꝑmixtos heroas. Argẽteũ diuis.i.deis ex hoĩbus aſſumptis: qa ille deum vitã accipiet: & aureum regnante mero deo eo videlicet de quo dictum eſt. Iam noua ꝓgenies celo demittit̃ alto. Hi ſunt ergo quos ponit hominũ gradus: vt primo loco ſũt ferrei: ob quoꝝ ſcelera ciuilia bella bello rũq; mala cõtigerãt: quos polliõe duce & augusto principe dicit ſic piãdos: vt ſceleris veſtigia irrita ꝑpetua ſoluãt formidĩe terras. Scdo ſint optimi viri: vt pollio: q cũ corpe ſint mortales animoꝝ tñ virtutib⁹ ĩmortalitatẽ meruere: heroeſq; pñt appellari. Nã ꝑter eã rõnẽ quã Beroaldus ex diuo auguſtino affert vt Mãcinel. recitatũ ẽ & alia cur heroes dicantur: quia videlicet altero parente mortali altero immortali progeniti ſint: vt hercules: æneas: achilles: caſtor. pollux phryxus & alij multi aut quia corpore mortales geſtorum claritudine immortalẽ gloriã obtinuere quõ auguſtũ dicit verſaturum inter heroas: pollionem videlicet. agrippã mœcenatem & reliquos romane militie proceres. Tertio ſint diui vt diuus auguſtus iã pro appolline habitus: quem dicit accepturum vitã deorũ & recturũ orbẽ pacatũ patrijs virtutib⁹ hoc eſt aut patris Iulij Cæſaris videlicet militari peritia: aut patriẽ ſcilicet Rome cuius propriũ eſſe indicat mundo imperare & imperio regere dicẽs. vi. enei. Excudẽt alij ſpirãtia molli⁹ era &c. Tu regere impio populũ romane memẽto. He tibi erũt artes paciq; iponere morẽ. Parcere ſubiectis & debellare ſupbos. Quarto aũt loco ſit mer⁹ de⁹ a deo.ſ. apolline hoc eſt auguſto adoptat⁹ aut quẽ cũ hec ſcriberet ab eo gignẽdũ putabat quo iã regnãte aurea forẽt ſecula nõ ſubito qdẽ oborta ſed cũ virtute noui puæri paulatim adolẽtia & creſcẽtia vñ dicit ad puerũ. At tibi pria puer &c. nõ ergo placet vt tãtã fęlicitatẽ pollionis puero attribuat: vt & ipſum pollionẽ & diuũ Augu. ſupet. ſed auguſti filio ſaltẽ adoptitio: quo defũcto attribuet aurei ſeculi gloriã nõ pollioĩ nec pollioĩs filio ſed auguſto dictur⁹ enei. vi. Hic vir hic eſt tibi quẽ ꝓmitti ſepi⁹ audis: Auguſtus Ceſar diuũ genus aurea cõdet. Secula &c. ordo eſt. O pollio hoc decus

Ordo eui.i. hoc ornamẽtũ aurei ſeculi: inibit.i. initiũ capiet adeo.i. certe aut oĩno: te cõſule.i. in cõſulatu tuo nã fęlicitas tẽporũ ſolebat cõſulib⁹ adſcribi. vñ Cice. de ſe. O fortunatã natã me cõſule romã. & magni mẽſes.ſ. iuli⁹ & auguſtus ſecundũ cõmentarios (ſed nũquid maiores tũc erant cũ iulius & auguſtus appellabant̃ ꝙ cũ Quintilis & Sextilis? certe mihi nõ ſatiſfit: vt ideo dicat magnos mẽſes ꝓceſſuros qa in iulio & auguſto mẽſes magni: hoc eſt dies lõgi ſint nã illi nõ incipiebãt tũ primũ ꝓcedere: ſemp ẽm a primo tpe fuerãt ſua tẽpeſtate: vnde videt̃ mihi aliud ſignificare deorũ videlicet vitã cuius mẽſes magni ſunt: quia non ſubiacent viciſſitudini nec rerũ mutabilitati: vult ergo dicere ꝙ cũ puer ille: qui aurea ſecula producet in conſulatu pollionis natus ſit: iam tunc inciperent ꝓcedere magni menſes.ſ. Iulius & auguſtus qui tũc quaſi perpetui erũt: eo ꝙ meſſis que in illis colligi ſolet vbiq; & ſemper erit: nam molli paulatim flaueſcet campus ariſta, Incultiſq; rubens pendebit ſentibus vua &c.) Magni ergo menſes ſcilicet Iulius & auguſtus quorum tunc perpetuus erit prouẽtus incipient ꝓcedere.i. oriri. Et o pollio ſi q̃.i. aliqua veſtigia ſceleris noſtri q ĩ ferreo ſeculo nati ſum⁹ manẽt.i. reliq ſũt ipa irrita.i. irritata & in nihilũ redacta. te duce.i. p auſpiciũ & ductũ tuũ: ſoluẽt.i. liberabũt terras.i. terrigenas ꝑpetua formidĩe ita vt nẽo formidet ea aliqñ reditura: qa cũ formidĩe nõ ſtat plena felicitas. Ille.ſ. q nũc regnat apollo hoc eſt Auguſtus

Teq; adeo decus hoc æui te conſule inibit
Pollio: & incipient magni ꝓcedere menſes.
Te duce ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri
Irrita perpetua ſoluent formidine terras.
Ille deum vitam accipiet: diuiſq; videbit
Permixtos heroas: & ipſe videbitur illis:
Pacatumq; reget patrijs virtutibus orbem.

Seruius ¶ Inibit exordium aſſumet. ſcilicet aureum ſeculum. Magni menſes: hoc dicit ꝙ iulius & Auguſtus menſes in honorem cæſaris & Auguſti cœperũt vocari: cũ antea Quintilis & ſextilis dicerentur. Et hoc etiam ad argumentum aurei ſeculi. Te duce vel Auguſto. vel pollione. vel Salonino. Veſtigia vt nullum ſit preſentis temporis vitium: ſed præteritorũ reliquiæ. Sic alibi. Fertur equis auriga: neq; audit currus habenas: vt que tunc eſſent ex reliquijs pręteritorum temporum eſſe videantur. Veſtigia vero ſcelerum dicit bella ciuilia inter Auguſtum & Antonium apud Mutinam. item contra Lucium antonium fratrem huius Antonij apud peruſinum: contra brutum & caſſium in Theſſalia contra. M. Anto. in Epiro. Irrita: ad nihilum redacta. perpetua: longa. Ille deum: artificioſe confundit laudes Auguſti & Salonini. Ad vtrũq; enim poteſt referri ille. Patrijs vel Cæſaris ſi Auguſtus: vel pollionis: ſi Saloninus.

MAN. ¶ Adeo: certe. Pollio: pollioni blanditur cum eo conſule dicat aureum ſęculum initum ire. Procedere vlterius ire. Magni menſes: idest Iulius & auguſtus: qui olim Quintilis & ſextilis appellabantur: de quibus plene legite Macro. lib. i. ſaturn. Te duce pollione conſule. Noſtri ſceleris: vult enim bella ciuilia deorum ira fuiſſe ob Romanorum ſcelera: quod etiam hora. aſſerit: dicit enim in epo. Sic eſt. acerba fata romanos agũt: ſceluſq; fraterne necis &c. Perpetua ſoluent formidine. quod verum fuit: nam vt diximus poſt actiacum bellum clauſum eſt Iani templũ pace terra/mariq; parta. Ille deum vitam accipiet. Cicero libro primo de natura deorum ſcribit eam eſſe deorum vitam: qua nihil omnibus bonis affluentius cogitari poteſt. Nihil em agit nullis occupationibus eſt implicatus: nulla opera molitur ſua ſapientia & virtute gaudet. ille deum. Hic locus aperte oſtendit pro Apolline Auguſtum intelligi. Ille ergo ideſt Apollo: qui & auguſtus erat: deum vitam accipiet: nam vt in Tityro diximus. Auguſto viuenti etiam templa & arę conſtitute ſunt. De Pollionis filio nõ intelligas. quoniam de illo iferius ait. At tibi prima puer nullo munuſcula cultu &c. Heroas. Qui ſunt heroes. Auguſtinus lib. x. de ci. oſtendit his verbis. Nomen heroum ab Iunone dicitur tractũ. quod grece Iuno Hera appellatur: & ideo neſcio quis fili⁹ eius ſecundum græcorũ fabulas heros fuit nũcupatus hoc videlicet myſticum ſignificante fabula: ꝙ aer Iunoni deputetur: vbi volunt cum demonibus heroas habitare: quo nomine appellant alicuius meriti animas defunctorũ. Idem quoq; lib. vij. ſcribit inter lunæ gyrum/ & nymborũ ac ventorũ cacumina ærias eſſe animas: ſed eas animo non oculis videri: & vocari heroas & lares & genios. Trimegiſtus quoq; autor eſt heroas habitare inter aeris puriſſimã partem ſupra nos & terram vbi nullus eſt nebulis locus. Patrijs virtutibus. ideſt militia: qua quidem Auguſtus Iuliũ patrẽ imitat⁹ eſt: & ea orbẽ pacauit. de qua re legito apianũ circa finẽ libri qui illyricus dicitur legito, itẽ florũ in fine.

Deorum vita

Heroes

Auguſtus Cęſar accipiet vitã deum ideſt deorum ideſt tranſformabiť in deum:& videbit heroas ideſt
principes viros aut ſpiritus aerios:ſed potius vt dixi ſemideos:permixtos diuis.i.ĳs qui in deos aſſum-
pti ſunt:& ipſe videbitur illis.i.ab illis aut inter illos & reget orbem.ſ.terrarũ:pacatũ.i.ad pacem & trã
quillitatem perductum virtutibus patrĳs.i.militaribus que & in patre tuo adoptiuo Iulio Cęſare & in
patria tua roma precipue ſunt & fuerunt. ¶ Regula eſt. Quoties gemine locutiões de ſuppoſito & ver Regula:
bo fierent itercedẽte:ſi:quia:dũ:poſtq̃:aut ſimili particula:venuſtũ eſt alteram mutare in geminos abla
tiuos in deſignatiõe ſequele poſitos & ſeptimos caſus dictos:quorũ qui ex ſuppoſito fit nominalis aut
pronominalis qui loco verbi participialis aut verbalis eſſe ſolet.verbi gratia loco huius dum tu conſu- ASCEn.
les & populũ duces hec fient:dicere poſſum cõſule te & duce:aut te cõſulente & ducente.hec fient &c.

At tibi prima puer nullo munuſcula cultu:
Errãtes hederas paſſim cum baccare tellus:
Mixtaq; ridenti colocaſia fundet acantho.
Ipſe lacte domum referent diſtenta capellæ
Hubera:nec magnos metuẽt armẽta leones.
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet & ſerpens:& fallax herba veneni
Occidet:aſſyriũ vulgo naſcetur amomum.
Ac ſimul heroum laudes & facta parentis
Iam legere:& q̃ ſit poteris cognoſcere virtus:
Molli paulatim flaueſcet campus ariſta.
Incultiſq; rubens pendebit ſentibus vua:
Et duræ quercus ſudabunt roſida mella.

SER. ¶ At.tibi prĩa puer:paulatĩ in laudibus ꝓcedit cũ ętate.
Munuſcula:Bene vtiť diminutiuo ĩ reb⁹ minoris ętatis
Errãtes paſſim:Vñ antiqui lyrici dixerũt flexipedes he-
deras:ꝙ hac & illac vageniť Optime aũt dat hederã.q̃ idi
Hedera. cat futurũ poetã vt.Hedera creſcentẽ ornate poetã.Bac
Baccar. care vero pelliť faſcinũ.vt baccare frõtẽ cingite:ne vati
noceat mala lingua futuro.ꝑ hoc pulchrũ indicat puerũ
Ridẽti achãto:lęto:herba eſt q̃ in in ęgypto naſciť.Lacte
hoc nihil eſt inĩãtib⁹ apti⁹.Leones:moderatiõe vtiť nõ
Cũabula. negat futuros leones:ſed nõ nocituros.Cunabula.lecti ĩ
quib⁹ iacẽt pueri vel loca in quib⁹ naſcũť.κυειν em̃ eſt p̃-
gnantẽ eſſe vel eniti:Fallax:nõ.cicuta q̃ oibus nota eſt:
ſed ſardonia que apiaſtro ſimilis decipit:vel aconita vt
Nec miſeros fallũt aconita legẽtes:Amomũ:hærba ſua-
uiſſimi odoris:q̃ tm̃ in Aſſyria naſciť:Heroũ laudes & fa
cta parẽtis.Epexegeſis:ſed meli⁹ ẽ virtutes parẽtis:que
erũt heroũ laudes:Poteris cognoſcere:acceſſu em̃ ætatis
quãta ſit virtus:& cuius gloriæ cognoſcitur.

MAN. ¶ At:tibi prima puer.iã ꝯtit ſermonẽ ad Saloninũ Pol
lionis filiũ ꝑ apoſtrophẽ.laudãs eũ a bonis ei⁹ gratia fu
turis.Prædicit aũt multa ac ſi victur⁹ eſſet.innuit tandẽ
Hedera quũ hęc ſcripta ſunt illũ obĳſſe:Ergo in pollionis gratiã
id omne actũ eſt.Hederas.ꝑ has futuros honores indicat
hedera em̃ poetæ coronabãť.Verg.in.vĳ.æglo.Paſtores
hedera creſcẽtem ornate poetã.Et Pli.Scribit poetas co
ronari hedera habenti croceũ ſemẽ.Scribit itẽ Alexãdrũ
ex india redeũtẽ exercitũ hedera coronaſſe exẽplo liberi
patris.Probus aũt lib.iĳ.Geor.ſcribit.ꝙ ideo poetis ex
hedera corona datur.quia exiſtimať liber eſſe cũ muſis.
Baccar. Cũ baccare baccar:radicis tm̃ odoratę ẽ a q̃buſdã nardũ
ruſticũ appellať.Odor ei eſt cynnamomo proximus Ea
auxiliať cõtra ſerpẽtes . capitis dolores feruoreſq;. odor
Coloca ſomnũ gignit.veſtibus odoris gratia inſeriť.Pli.li.xxi.
ſia. ca.vĳ.&.xli. Colocaſia.in ægypto nobiliſſima eſt colo-
caſia.hãc e nilo metũt.Ferebať ĩ Italiã glaucias acria cor
poris colocaſia leniri putauit.& ſtomachũ iuuari Pli.li.
xxi.ca.xxix.& lib.x. Acãtho.vide in pelæmone.Amo-
mũ diximus ibidẽ.Fallax.fallit em̃ ignaros.Parentis.ſ.
polliõis.de quo ſepenũero meminit appian⁹:ſcripſit itẽ
Virtus. hiſtorias & tragœdias vt dictum eſt.Virtus:virt⁹ eſt vi
tium fugere inquit Horatius virtus eſt nihil aliud q̃ in
ſe ꝑfecta

¶ AT tibi prĩa puer Bono ordine ad laudẽ
pueri iã nati ſiue is Salõin⁹ ſeu poti⁹ Marcell⁹
ſit ꝓgrediť:nã pollione cõſule & duce docuit
vitia abolitũ iri:& diuo auguſto ĩperãte totũ
mundũ pacatũ iri:reſtat ergo vt notificet qd
ãplius ex noui pueri natali ſperem⁹.vñ dicit
pedetẽti paulatiq; ad ſũmã felicitatẽ atq; au-
rea ſcl'a ꝑuentũ iri:v.t.ſ. pueri virtutib⁹ acce
ptũ referam⁹:ſi & ei ſimul ac ſubito obueni-
ret nõ virtutis ſed fortune cẽſeri poſſet.Erũt
igiť iquit tibi o puer diuine primũ parua mu
nera puerili etati cõgrua:vt ſũt corone ex he
dera ad dignitatis ĩdiciũ e baccare cõtra faſci
nũ:& ex acãtho & colocaſĳs ad dec⁹ ac ſpeci
men pueriq; oblectationẽ:Itẽ lactis copiã ad
pueri educationẽ.Deĩde docet aĩalia ferocia
q̃ tñ ad dec⁹ ac ornamẽtũ nature ſũt nõ ĩteri-
tura:ſed mitiora fore:ita vt magnos nõ me-
tuãt armẽta leones inimica aũt & penit⁹ ꝑni
cioſa ĩteritura:vñ ſubdit.Occidet & ſerpens
& fallax herba veneni.Tũ docet quedã odo
rifera nũc paucis in locis repta tũc vulgo ori
tura vt amomũ qd' nunc potiſſimũ in aſſyria
colligiť.Et hec quidẽ ĩ ĩfãtia & pueritia iam
nati pueri. ſed ſimulac.i ĩmediate poſtq̃ ad
ãnos pubertatis & diſcretõis ꝑuenerit:frumẽ
ta vina & mella ſpõte ſua nullo colẽte naſcẽť
Ordo ẽ.At.i.ſed o puer:tell⁹.i.dea terre hoc Ordo.
eſt ip̃a terra:fũdet.i.germinãdo emittet abũ-
de tibi paſſim.i.ꝑ ſingulos fere paſſus:nullo
cultu.i.nõ colẽdo eã:hoc ẽ ſpõte ſua:prĩa mu
nuſcula.ſ.hederas errãtes.i.ꝑ obliquũ rebus
ad q̃s naſcũť adherẽtes cũ baccare.i.herba il-
la cõtra faſcinũ apta.& fũdet colocaſia.i.her-
bas illas maxime odoriferas in egypto naſcẽ
tes: mixta.i. cõmixta:acantho.ꝑ.i. frutici illĩ
aut virgulto ridẽti.i.ſemꝑ florẽti & ameno.
Ip̃e capelle referẽt domũ hubera.ſup.ſua di-
ſtẽta.i.ĩ diuerſa extẽta ſeu extẽſa lacte.i.pro-
pter copiã lactis(res em̃ tenax vt coriũ & pã-
nus dũ vltra cõſuetã capacitatẽ impleť diſtẽ
diť)nec armẽta metuẽt magnos leones.i.pa-
ſcẽt ac errabũt libere ac tute.Nã licet magni
leones tũc quoq; futuri ſũt nõ tñ nocebũt.Ip-
ſa cunabula.i.cune ſeu lecti in quib⁹ reponũť
ĩfantes.fundẽt.i.abũde ꝓducẽt tibi.i.ad tuũ
honorẽ ac vtilitatẽ:flores blãdos.i.molles in
attactu & ꝑ odorẽ allicientes:Et ſerpẽs fallax.
occidet.i.ĩteribit.& herba veneni.i.venena-
ta vt aconitũ:fallax.i.difficulter nũc cogno-
ſcibilis & nos aſſidue fallẽs ac decipiẽs:occi-
det.i.interibit(ab ob & cado:vñ legiť ſcd'a
breui)& amomũ.i.virgultũ odoriferũ aſſi-
rium.i.qd' nũc p̃cipue ĩ aſſyria naſciť naſceť
vulgo.i.paſſim ita vt etiã vulgo eius copia
fiat.ac pro &.aut at.ꝓ ſed:ſimul.i.ſtatĩ poſtq̃
tu poteris legere laudes heroũ .i.optimorum
virorũ:& facta.i.inclita geſta parẽtis.ſ.Au-
guſti ſaltẽ adoptiuĳ & hoc loquẽdo de mar-
cello:aut pollionis loquẽdo de Salonino(qd'
tñ mihi nõ placet vt dixi) & poteris cogno-
ſcere legẽdo.ſ.que ſit virtus parẽtis.ſ.hoc eſt
cũ incipies imitari virtutẽ parẽtis:campus.i.

capax ager ſeu aruū flaueſcet.i.fiet flau⁹ paulatim ariſta molli.i.delicata& matura:&vua rubēs.i.matura pendebit ſup.de aut i ſentib⁹ i.ſpinis & dumetis icultis & q̄rcus ;dure ſudabūt.i.diſtillabūt & effundēt in morē ſudoris mella roſida.i.qualia nūc ab apibus colliguntur e floribus rore celeſti aſperſis.

ſe pfecta & ad ſūmū pducta natura.Tul.li.i.de legibus virt⁹ ē affectio ai cōſtās cōueniēſq; laudabiles efficiens eos ī qb⁹ ieſt.Tul.li.iiij.tuſcu.Legito itē apuleiū in li.de philoſophia Molli ariſta:mollē appellat.qa nō dura:ſed fragilis ē.Flaueſcet ſplēdebit flau⁹ fiet matureſcēte ſegete:hic ait paulatim.Eſt āt flau⁹ color ex viridi:& ruffo& albo cōcret⁹.lege Gel.li.ij.Roſida mella:venit.n. mel ex aere:& maxime ſyderū ex ortu.Itaq; cū prima aurora folia arborū melle roſida inueuiunt̄.Ply.li.xi.de quo lati⁹ legito librū Geor.quartum.

Pauca tamē ſuberūt priſcæ veſtigia fraudis:
Quæ tentare tethym ratibus:q̄ cingere muris
Oppida:quæ iubeant telluri infindere ſulcos.
Alter erit tū typhis:& altera quæ vehat argo
Delectos heroas:erunt etiam altera bella.
Atq; iterū ad troiā magn⁹ mittetur achilles.
Hinc vbi iam firmata virum te fecerit ætas.
Cedet & ipſe mari vector: nec nautica pinus
Mutabit merces:omnis feret omnia tellus
Nō raſtros patietur humus:nō vinea falcem:
Robuſtus quoq; iam tauris iuga ſoluet arator:
Nec varios diſcet mentiri lana colores.
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice:iam croceo mutabit vellera luto.
Sponte ſua ſandix paſcētes veſtiet agnos.
Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis:
Concordes ſtabili fatorum numine parcæ.

ASCEn: ¶PAVCA tū &c. Tametſi q̄ tpe puer hic adoleſcet patriāq; ṽtutē cognoſcet atq; imitabit̄ ea q̄ vſui humāo maxie accōmoda ſūt: vt frumēta p pane:vina p potu.& mella pro obſonijs:ſpōte naſcent̄: tū igt adhuc ſuberūt veſtigia priſce fraudis.i.nō oino extermiabitur ferrei ſeculi auaricia& ambitio:qa adhuc q̄rent̄ pegrine merces nauib⁹:& glia q̄ret̄ bellis & ſeditionib⁹:ſed ſi aius hūan⁹ ijs cōtent⁹ eēt qbus nature ſatiſfit:nō op⁹ eſſet pter ea q̄ ſpōte naſcēt̄ alia q̄rere:ꝙ ergo alia adhuc q̄rēt̄:ad priſcā fraudē ptinet.Sed tādē vbi ī pfectū virū euaſerit & vitiū ferrei ſeculi extīctū erit.neq; merces aliūde q̄rent̄:neq; terra ſubiget̄:neq; colores adulterini imbuent̄:ſed ijs q̄ ſpōte ſua natura pducet q̄ oīa erūt qb⁹nobis op⁹erit:cōtēti erim⁹atq;ita aurea ſecula erūt.

Ordo. q̄ parce ppare iuſſerūt. ¶Ordo eſt.Tū.i.tametſi & fruges & vina & mella ſpōte naſcēt̄: tū pauca veſtigia.i.pauce reliqe & pauca ſemina ſeu exēplaria:priſce.i.prioris eui fraudis i.fallacie & deceptōis ſeu vitij.ſ. ābitionis & auaricie:ſuberūt.i.latebūt ī qbuſdā.q.ſ.veſtigia iubeāt tētare ratib⁹ tethym.i.maria.i.q̄ ipellēt nauigare&merces pegrinas nauib⁹ trāſuehi:& q̄ iubeāt cīgere.i.circūdare oppida.i. mūitiōes vrbiū circūcluſas:muris.i.menib⁹: & q̄ iubeāt īfindere.i.ipingere findēdo telluri.i.tre ſulcos.i.fiſſuras aratro factas.Alter typhis.i.vector erit tunc:& altera argo.i.nauis oblōga q̄vehat delectos heroas:ſicut argo vexit oli argonautas q erāt he..oes.i.herculē:caſtorē pollucem &c.& erūt altera bella:atq; magn⁹Achilles mittet̄ ite..ū ad Troiā:hoc eſt aut ſimilia his erūt:aut oīa cū ſuis cauſis redibūt Hic.i.ex hoc tpe.hoc ē p⁹ hoc tps ī q̄ hec fiēt:vbi.i.poſtq;:etas.ſ.tua o diuine:puer:firmata.i.ſtabilita:iā fecerit te vir̄:&.i. pariter ipſe vector cedet mari.i.diſcedet a mari non āpli⁹ nauigatur⁹:nec pin⁹ nautica.i.nauis:ex pino fctā & nautis ſeruire ſolita : mutabit.i. ad cōmutationē trāſuchet(Anvſū pecūie oīs vēditio fiebat cōmutādo) merces.ſ.pegrias: qa oīs tell⁹ feret oīa:nūc āt vt ī Georgi.dicet̄ ſu⁹ cuiq; terre Geni⁹ ē:& ṽt⁹ pductiua.&ita ijs q̄ apud nos abūdāt q̄rim⁹ea q̄ nobis deſūt atq; alijs qb⁹nr̄a deſūt abūdāt.Hum⁹.i.terra: nō patiet̄ raſtros.i.iſtrumēta dētata qb⁹ radatur:& vinea nō patiet̄ falcē q̄.ſ.putet̄:& arator robuſtus ſoluet iā tauris iuga.i.nō āplius vtet̄ tauris ad arationē/nec lana diſcet mētiri.i.mēdacit̄ ībibere/varios.ſ.adulterinos colores:ſed ipe aries.i.q̄uis ouis ſed maſculo pl⁹ lane ē q̄ femelle:mutabit iā.i.colorabit mutādo albū colorē ī aliū:vellera.i.lanā aut lanitiū velleris ſui:in pratis.i.paſcuis / murice.i. purpura:rubēti.i.ruborē habēti:ſuaue.i.ſuauit̄ aut cū ſuauitate odoris quoq; p & mutabit vellera ſua luto croceo. i. croco luteo ſeu

Lutum. lutei:hoc ē ſubrubri coloris(Lutū p gn̄e coloris crocei aut ſubrufi pducit priorē quā p ceno corripit:vn̄ ē plebei⁹ ṽſicul⁹: Sus imunda luto gaudet meretricula luto)Sādix.i.herba vn̄ fit

SER. ¶Suberūt:erunt:ſed latēter. Priſcæ:vt ſua tpa excuſet. Quæ tētare thetym ratib⁹ q̄ cingere muris.a ſequētib⁹ oñdit ancedētia q vitauit : q̄ſi laudi icōgrua:p nauigatione ṽo auariciā:p muros bella itelligim⁹.p agricultura famis timorē.Typhis:p hunc oēs nautas:p argo oēm nauē:p troiā oēm vrbē:& oēm virū forte p achillē. Videt̄ tū loc⁹ dict⁹ p αποκαταστασιν.i.p oium rerū volubilitatē ex ſyderū rōne veniētē:vt ſupra dixim⁹.Cedet mari.nā ſi Mercimonij cā nauigat̄:ceſſabit oino:cū oīs tell⁹ feret oia.Mentiri:nā tincta oñdit colorē nō ſuū.Murice: cōcha vn̄ tingit̄ purpura. Mutabit vellera:p naturā accipiet.alios colores.Luto colore rubicūdo &ē hypallage p croco luteo.Nā crocū lutei coloris eſt:vn̄ lutea pellis:Sandix:hærba de q̄ eſt ſandicin⁹ color.Cōcordes ſtabili. Nā qđ vna dixerit duæ ſequūt̄:& fixa ſūt ſtatuta fatoꝝ.Horati⁹. Qđ ſemel dictū ſtabiliſq; rerū terminus ſeruet. Crocum: Sandix.

PRO. ¶Tiphys gubernator nauis arg⁹.Argo aut a celeritate dcā eſt.Sic & Home.q νυνασαργουσ celeres dixit.ide arguti q multū ac celeriter loquunt̄:vt arguta hirūdo. Argo. Argutus.

MAN. ¶Oppida:Cæſar li.v.de bello Gallico ſcribit:ꝙ oppidū Britāni vocāt:quū ſyluas impeditas vallo atq; foſſa mūierūt:q̄ icurſiōis hoſtiū vitādæ cā cōuenire cōſueuerāt:vn̄ tū dicat̄ lege Feſtū nam p caſtello ponit̄.Cingere muris.Hoſtiū metu.Alter erit tū typhis:Finito āno mūdano ſeu ṽtenti:q ī ſe cōtinet qndecim ſolariū annoꝝ milia:vt phyſici volūt:oīa reiterabunt̄:de quo late Macro. li.ij.de ſomno.&Tul.i li.de natura deoꝝ ſcribit ꝙ ſcđm mathematicos magn⁹ ān⁹ tū efficit̄:quū Solis & Lunæ: & qnq; errātiū:ad eādē iter ſe cōpationē cōfectis omniū ſpatijs ē fcā cōuerſio:q̄ q̄ lōga ſit magna qō ē:eē ṽo certā &definitā neceſſe ē &c.Typhis.is prim⁹ īuenit āminicula gubernādi:vt Plyni⁹ ſcribit:fuitq; ī argo naui magiſter:hic ait ille:Typhis ī æmōia puppe magiſter erat. Oppidū. argo:Iaſon

Argo. argo IaſōAeſoni⁹fili⁹:ac peliȩ theſſalorꝝregis nepos:vt ī Colchos iret ꝓ aureo vellere rapiēdo iuxta pelliō nauim ędificauit:magnitudīe atq̧ appatu lōge maiori q̄ pri⁹fie rēt erat.n.āte a puarū nauicularꝝ vſ⁹.Iaſō poſtea optimos eorꝝ:q ſecū ire appetebāt:elegit nūero q̄ttuor&q̄nq̄gita Nauis argo dcā ē ab argo ei⁹architecto vt alij ſcribūt ab ei⁹velocitate quā āti q argō appellabāt.author ē Diodo. li.v.Vector:q naui vehit.Mutabit merces:qđ nautæ lu cri cā facere ſolēt:cū ñ vbiq; eadē ſint.Mētiri colores:nā cū alba ſit accipiēdo diuerſū colorē mētit̄ illū.cū non ſit

Color. natiu⁹.īficere āt lanas ſordib⁹Lydi primi īuenere.vt ſcri

Varro. bit Ply.li.vij.Iрe ſed ī pratis aries&c.Quū poeta hoc lo co loqret̄ de filio Polliōis id qđ ad pricipē ſūmū ſpectaret adiecit:iрe ſed i pratis &c.Tradit̄.n.ī lib.hetruſcorū. Si hoc aīal īſolito colore fuerit īdutū portēdi īpatori rerꝝ oīm cū fœlicitate largitatē.Eſt ſup hoc liber Targnij trāſ ſcript⁹ ex oſtētato tuſco/ibi repit̄ purpureo aureo ve colore ouis aries ve:ſi ſparget̄ pricipi ordini & gn̄is ſūma

ba vñ fit color ſādicin⁹:veſtiet.i.ornabit colore:ſua ſpōte.i.ſine tinctoris offō agnos paſcētes.i.ipam carpētes. Parce.i.tres dee fatales.i. originē mediū & exitū oīm rerū ſcđm gētiles diſponētes q̄rū pria q̄ Cloto dr̄ baiulat colū.i.vñ filū vite deducit: & Lacheſis q̄ ſcđ a dicit̄:trahit & deducit filū ī fuſū ſuū:& Atropos vltia occat.i.abrūpit filū cum vita. vñ ē ꝟſicul⁹iept⁹.Cloto colū geſtat Lacheſis trahit:Atropos occat.dictas āt volūt ꝑ antiphraſim:qa nemini parcūt.Parce īquā cōcordes.i.cōſentiētes ſtabili numine.i.firmo & irreuocabili nutu ac ptāte fatorū dixerūt.i. iuſſerūt dicētes:ſuis fuſis īſtrumētis q̄b⁹ filū circūfundit̄ dū nent:dixerūt īquā o fuſi ſup.currite.i.celeri curſu veſtro adducite:talia.i.tam aurea & tā felicia ſecla.i.ſecula. Parce.

cū fœlicitate largitatē auget gen⁹.ꝓgenie ꝓpagat ī claritate:lætioreq̧ efficit:hmōi igit̄ ſtatū īpatori īn trāſitu vaticinat̄.Hec ex Macro.li.iij.ſat.lā.i.tūc Suaue:ꝓ ſuauit̄.Sādix:ea ī holere ſylueſtri a gręcis pōit̄: decoctę ſucc⁹ ꝓdeſt ſtomacho:fatigato venere corpori ſuccurrit.vt ply.tradit li.xij.Talia ſæcla ſuis: hic

Sandix. ꝟſ⁹ Varij de morte erat:vt ſcribit macr.li.vi.Cōcordes pcę.Eę tres ſūt Hōero teſte Clotho Lacheſis Atropos.Clotho fert colū.Lacheſis filat.Atropos īcidit.Clotho ꝟbū circūuoluo ſignificat.Lacheſis a Lachos dr̄:q.đ ē ſors:nobis.n.ſortit̄ vitę terminū.Atropos āt īmutabilis:vel ſine cōuerſiōe:eo q̧ oē natū vbi ī terminum ſibi ſtatutum veniſſe cognouerit demergat in mortē.Parcæ ꝟo dictæ ſunt a ptu lr̄a īmutata:q̄ſi

Parcæ. ptæ vt Varro voluit Gellio referēre li.iij.ca.vi.Naſcētib⁹ em̄ bonū & malū hoib⁹ cōferūt:vt Hæſiod⁹ ſcripſit:Stabili numine fatorū.i.īmutabili iuſſu volūtate &lege deorū.Eſt em̄ fatū vt Plato dixit:voluntas & iuſſio dei.hic Luca.ait li.v.Siue canit fatū ſeu quod iubet ille canēdo Fit fatū.Chriſipp⁹āt authore

Fatum. Gellio li.vi.ca.li.dixit fatū eē ſempiternā quādā & īdeclinabilē rerū ſeriē.Cic.li.i.de diuiatiōe ſic ait: Fatum aūt id appello:qđ græci heimarmenē.i.ordinē ſerieq̧ cāru:cū cauſa cām ex ſe gignat.Ea eſt ex æternitate fluens veritas ſempiterna.Fuſis verſando &em̄ pollice fuſos fata conſtituunt.

Aggredere o magnos aderit iā tēpus honores
Chara deū ſoboles magnū Iouis īcrementum,
Aſpice cōuexo nutantem pondere mundum:
Terraſq̧ tractuſq̧ maris:cœlumq̧ profundū.
Aſpice venturo lætentur vt omnia ſæclo.
O mihi tam longe maneat pars vltima vitæ:
Spiritus & quantum ſat erit tua dicere facta:
Nō me carminibus vīcet nec thracius orpheus
Nec linus:huic mater q̄uis:atq̧ huic pr̄ adſit:
Orphi calliopeia:lino formoſus apollo.
Pan deus archadiæ mecū ſi iudice certet
Pan etiam archadia dicet ſe iudice victum:

SER. ¶Incremētū:nutrimētū:& eſt vulgare qđ carmini bucolico ſeruit Nutātē:nutat p̄ſētib⁹ malis.Læt⁹ eſt bonis futuris.Cōuexo:curuo iclinato.O vtinā:opto frui lōgiſſima vita:& habere tm̄ ſpūs quātū poſſit ſufficere ad tuæ virtutis cōmemoratione.Nō me car.nō ꝑ arrogātiā dicit.ſed demōſtrat tātā eſſe materiā ſuæ laudis:vt etiā humile īgeniū in ea ſupra oēs poſſit excellere.Lino:corri-

Linum. pitur pria in noīe ꝓprio:longat̄ cū eſt linū ex quo fit filū Pan:Redit ad nūia ruſtica.Nā ſatis exceſſerat dicēdo:Linum poetam:Orpheum theologū.Archadia:quæ ei fauet:quia ibi colitur.

PRO. ¶Pan etiā:pan Mercurij &penelopes fili⁹:fiſtulā carmē

Pan. q̧ cōpoſuit:ſimplici iteratōe cadē cōſectat̄ vt ibi oceāiti des Ambe ābę auro:pictis icictę bellibus ābę Nūc caſuū &gn̄ꝝ ꝑmutatiōe:vt ærea cui gradib⁹ ſurgebāt Limina nexæq̧ ære trabes:foribus cardo ſtridebat aheis:Itē cui pharetra ex auro crines nodant̄ in aurū.Aurea purpureā ſubnectit fibula veſtē:ne ſit mirū hic quoq̧ iteratione a poeta frequentatam.

MAN. Aggredere:adi:vertit aūt hic ſermonē ad Auguſtū.Magnos honores: diuinos intelligit:Vñ ait Hora. epiſtola pria.

ASCEn. ¶Aggredere o mag. &c.Scđm cōmetarios Auguſtū affatur:meo tñ iudicio puerū recēs natum auguſti fortaſſis filiū alloquit̄:nā Auguſtus iā magnos .ſ. diuinos honores adierat.vñ dictū eſt:tuus iā regnat Apollo:q̄ circa ne citra neceſſitatē ad diuerſos ex abrupto dirigatur orō placet ad eūdem cōferre:vt ſit quia in fatis eſt ea tempora ꝓperare:o diuine puer aggredere magnos honores:quia tēpus a pcis pđefinitum iā aderit:ad cui⁹ felicitatē futurā exultāt o[illegible] q̄ p̄ſentiū malorū pondere ꝑmuntur.Optat igit poeta ſibi tātū vite dari vt poſſit aliq̄n ei⁹ inclyta geſta carminibus ꝓſequi:qa ſi id detur nulli poetarū cedere vellet:nō qa pl⁹ artis q̧ illi haberet:ſed quia copioſius atq̧ huberi⁹ longeq̧ clarius ſubiectū ſeu argumētū:nā ſcripturarū digni-

Spōdaic⁹ verſus. tas:ſepe ab argumēto deſumit̄.Secūd⁹ verſ⁹ huius lectionis eſt ſpōdaicus:hoc eſt ſpōdeū pedē(vt Hora.dicit)ſtabilē.ex duab⁹.ſ.lonſtantē in quinto loco hn̄s cuius ea lex eſt vt pcedens pes qui quart⁹eſt:dactylus ſit:& ſentētia ipa pōdus ac grauitatem habeat:vt hic magnū Iouis īcrementum:&.ij.enei.Conſtitit atq̧ oculis phrygia agmina circūſpexit

Ordo. Ordo eſt.O cara ſoboles deū.i.deorū ꝓgenies.magnū icremētū.i.ſecūdū Seruiū nutrimētum Iouis:aut potius magnū īcrementum.i. augmētum Iouis.i.generis aut ꝓgeniei eius: vt ſit ſenſus q̧ ꝓgenies Iouis multum incrementi ex Auguſti aut illi⁹pueri natiuitate acceperit.Et bn̄ Iouis:Nam Auguſt⁹ a Iulio ceſare adoptat⁹ hunc puerū vt dixi adoptauit. Iuli⁹āt ab Iulo enee filio gen⁹& nomē traxit vñ eſt illud enei.i.Iulius a magno demiſſum nomē iulo.Aeneas aūt ab Anchiſe &Venere procreatus eſt:ſed Anchiſes a dardano Iouis ex electra filio ꝓceſſit:Venus aūt ab Ioue ex Dione genita eſt:Ad magnā ergo gloriā ꝓceſſit gn̄atio Iouis dū ad hūc vſq̧ puerū pducta ē vñ dicit o chara ſoboles deū.appoſito-

rie magnū icremētū Iouis:aggredere magnos i.diuinos honores tp̄s.ſ.cōſtitutū a Parcis aderit iā.i.ꝓpediē Aſpice mūdū mutātē.i.vacillātē pōdere.ſ.maloꝝ pn̄tiū aut exultātē leticia bonorū futuroꝝ. cōuexo.i.ī hūeros ei⁹ deuoluto:& aſpice terras & tractus.i.regiōes maris:& celū ꝓfundū.i. aerē q ꝓfund⁹ reſpectu celi:aut etiā celū qđ ꝓfundū eſt.i.ꝓcul a fundo ſup.nutātia cōuexo pōdere:& aſpice. vt.i.qualr̄ oīa ſup.hec p̄dicta.leteṙ.i.exultēt ſeclo futuro.i.de felicitate ſeculi qđ īminere videt̄.O.i.vtinā:vltia pars vite maneat mihi tā lōge:& vtinā ſp̄us maneat mihi tm̄ ſup. vel vtinā ſp̄us.i.mēs diuina:& ſp̄us poetic⁹ ſup.ſit mihi tātus:q̄ntū ſat.i.ſatis erit dicere i.ornate ꝓſeq̄:tua facta.i.īclita facinora tua: q̄ res ſi ſup.mihi erit Nō ſup.q̄ſq̄ vincet me carminib⁹.Aut legam⁹ ſine ſubauditiōe(qa vt in regulis.dicem⁹ due aut plures negatiōes debite poſite ñ pl⁹ efficiūt q̄ vna)ñ me vicet carmīb⁹:nec orphe⁹ vates ille preclariſſim⁹: Thraci⁹.i.ex Thrachia oriūd⁹:nec Lin⁹.i.alr̄ diuin⁹ vates:ſup.vincet me carminib⁹:q̄uis mat̄.ſ.calliopea muſa adſit.i.auxilio ſit:huic i.alteri coꝝ:videlicet orphi ꝓ orpheo:& q̄uis p̄r.ſ.formoſus Apollo aſſit huic.ſ.Lino. Aut ſic q̄uis mater adſit huic.ſ.pri⁹ dicto & pater adſit huic.ſ.poſteri⁹ dicto/: qđ declarat dicēs q̄uis Calliopea muſa mat̄ orphei:adſit orphi:& q̄uis formoſ⁹ Apollo p̄r Lini adſit Lino.Si pan de⁹ ille Archadie & princeps muſicorū(qa vt dictū eſt.Pan prim⁹ calamos cera cōiūgere plures īſtituit)certet mecū ēt Arcadia iudice.i.iudicāte:que tn̄ deo ſuo faueret:tn̄ Pan dicat ſe victū.ſ.a me tua facta canēte:etiā Arcadia iudice quaſi dicat tāta erit geſtorū tuorū gl'ia vt ēt ab humili poeta deſcripta oēm poeſim exuperēt.Multa hic notatu digna ſunt quorū nō pauca a Mācinello explicāt.

Regula. Prima.
¶ Rl'a p'ria eſt.Spōdaic⁹ verſ⁹ dactylū in q̄rto loco & ſentētie pōd⁹ aut loquētis lāguidū aīm efflagitat.Pond⁹ vt hic:& in illo a Perſio adducto.Sic coſtā lōgo ſubducimus apēnino Languorē vt in pri⁹ citato.Cōſtitit&c.

Spōdaic⁹ verſus.
Coniū. q̄ Secunda.
Secūda:q̄ particula a vergilo fere cōmunis ponit̄ vt hic terraſq̄ tractuſq̄&c.q̄ ſi ꝓductā poſitiōe dixeris ꝓpter tr in ſequētis dictionis pricipio poſita:quā tn̄ poſitionem nō oēs approbāt:adducā illud tertij eneidos. Limina q̄ lauruſq̄ dei totuſq̄ moueri Mons circū&c.

Tertia.
Tertia coiūctio ēcletica vt q̄/ve ne quoties priori pti cōiūgēde adheret poſteriori etiā adherere vult:Itaq̄ ſemp in fine iterdū etiā in medio nūq̄ in pricipio poni vult.Ediuerſo:& nūq̄ in fine:ſemp in medio:iterdū etiā in pricipio ponet̄.vñ dices:tu puerq̄ tuus:aut tuq̄ puerq̄ tu⁹:nō tuq̄ puer tu⁹ nec q̄ tu puerq̄ tuus.Itē tu & puer tu⁹:aut & tu & puer tu⁹ nō aūt & tu puer tu⁹&.

Quarta.
Quarta q̄ eſt. Vallēſis.Tres aliqñ negatiōes nō plus efficiūt q̄ due collatiōe ipſa dictionū id efficiēte:vt nūq̄ mihi nec offuiſti nec ꝓfuiſti:vbi pricipalis negatio nō poſſet in fine poni ſic:nec offuiſti nec ꝓfuiſti mihi nunq̄. nā ſic dicēdū eſſet vnq̄.Et hic nō me vincet:nec Thraci⁹ orpheus nec lin⁹&c.bn̄ dicit̄:ſed ſi diceret̄ nec orpheus nec lin⁹ nō vincet me male diceret̄.Auferēda em̄ eſſet negatio:ſic nec orphe⁹ nec linus vincet me.

Quinta.
Quinta.Greca in eus apud nos ſepe exeunt in es longum vnde obliquos nūc ab eus nunc ab es deductos inuenimus vt odyſſeus latine dicitur vlyſſes vnde in genitiuo vlyſſeis:ſed vlyſſi reperitur ꝓ vlyſſei per ſinereſim quaſi ab nomiatiuo vlyſſeis:ſic & Achilles achilli:quia grece achilleus dicitur:& hic in datiuo orphi a nominatiuo orphes:aut grecus eſt datiuus per ſinereſim: pro latino.

ASCEn.
¶ Incipe parue puer.Finis huius eglogeſane q̄ difficilis eſt vſq̄ adeo vt nō facile ſit bonā ſententiam cum grammaticorū ordine excerpere:Nam Seruianam interpretationē quidā explodunt:vt

Politianus.
Angelus politianus capite.lxxxix.miſcellaneorū:cuius verba ſunt.in Bucolicis Vergilianis hi duo ſic verſiculi legūtur.Incipe parue puer:cui non riſere parentes Nec deus hunc menſa dea nec dignata cubili eſt:quos

prima ſecūdi voluminis ad Auguſtū:Romul⁹& liber p̄r & cū Caſtore Pollux:Poſt igētia facta deorū in tēpla recepti:& īfra paulū.Præſeti tibi maturos largimur honores.Iurādaſq̄ tuū:ꝑ nomē pōim⁹ aras.Nil oriturū alias: nil ortū tale fatētes.Si v° de Pollionis intelligeres: licet mortuo:vt dixim⁹:tūc magnos honores cōſultat⁹ expone.Nā ſi de iperio ītelligeres Auguſto iteritū portēderet meli⁹ tn̄ de Auguſto ītelligem⁹.Magnū Iouis icremētū creſcet em̄ deorū numer⁹ ꝑ Auguſtū:quē deū ſobolē appellat ꝓpter æneā Romulū & iuliū iter deos relatos.Si tn̄ de Pollionis filio accipias Iouis icremētū ait:qa ſuperi⁹ de eo dixerat .Iā noua ꝓgenies cœlo demittit̄ alto.

Cōuexū.
Conuexo:cōuexū eſt ex oī pte declinatū qualis ē natura cœli qđ ex oi pte ad terrā verſus declinatū ē.Feſt⁹ id ſcribit.

Mundus.
Mūdū:Mūd⁹ appellat̄ cœlū/terra/mare/& aer/vt ſcribit Feſt⁹: tn̄ hic ꝓ cœlo tm̄ accipit̄:nā cœlū vere mūdus vocat̄:vt Macro.li.i.de ſom.iquit:mūd⁹ eſt deorū dom⁹ ait Euripides.Nutātē mūdū:Id lætitia potius futuri ſcli agi crediderī q̄ pſentib⁹ malis.Vñ more ſuo ſequēti carmie:illud idē aperuit dicēs.Aſpice vēturo lætent vt oīa ſeclo &c.qđ aūt oīa ſiml' & triſtaret̄ & lætaret̄:vt hic eē nullo pacto cōuenire videt̄:Lætitia aūt mortali etiā inaīata idē Maro in Sileno oſtēdit:ait em̄:Tū vero in numerū faunoſq̄ feraſq̄ videres Ludere:tū rigidas motare cacumia querc⁹.Cōuexo pōdere:cōuexū pōderis intelligit ipſi⁹ cœli orbē & machinā Cœlūq̄ ꝓfundū.aera hic accipim⁹.vñ Ply.li.ij.ſic ait Nāq̄ & hoc cœlū appellauere maiores:qđ alio noie aera:īfra lunā hec ſedes:multoq̄ īferior:merito igr̄ de aere cœlū ꝓfūdū ait.Vēturo ſœclo id aūt iā deſcripſit O mihi optat ſibi longiorē vitā quo Auguſti laudes cātare q̄at.Eſt aūt ordo.O maneat mihi Vltia pars vitæ tā lōgæ:& maneat Sp̄us tā lōgi⁹.q̄tū ſat erit dicere tua facta.Dicēdo āt Sp̄us qđ ſit vita declarat ꝑ epexegeſim.Māeat:ſutura ſit pſvltia meta & termin⁹

Orphe⁹
Orphe⁹:Thrax gn̄e fili⁹ Oeagri.doctrina melodiaq̄ ac poeſi exceſſit oēs quorū extat mēoria.Et em̄ poema mirādū edidit:& ſuauitate cāt⁹ feras etiā ad ſe audiēdū alliciebat:author eſt Diodor⁹ li.v.

Linus.
Lin⁹:hic prim⁹ cytharā īuenit:vt alij dicūt Orphe⁹ author Ply.Fuit aūt Lin⁹ teſte Hermodoro Platonico Mercurij ex muſa Vrania fili⁹ & Thebis genit⁹.verg.āt Apollinis filiū dicit Scripſitq̄ teſte eodē hermodoro mūdi gn̄ationē:ſol'ītē & lunæ curſus:aīaliūq̄ & fructuū gn̄atiōes:atq̄ ī p'io ſui operis carmie cūcta ſiml' nata dixit.Adſit faueat.Orphi datiu⁹ eſt græc⁹ nā latin⁹ eſt orpheo:de quo etiā Phocas & Priſcianus.Pan etiā:de hoc in Alexi dictū eſt:q̄ fiſtulā primus iuenerit.Redit aūt ad ruſtica numia:ne penit⁹ videret̄ bucolici carminis modū exceſſiſſe.Arcadia iudice:hoc ait q̄m hūc deū Acardes colūt:de qua multa Macro.li.i.ſat. eſt & ibi mōs Lyce⁹:ī quo Iouis lycæi delubrū:quē & pana volūt eſſe.De arcadia aūt plene legito Strabo.li.vij.

Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem:
Matri longa decem tulerint faſtidia menſes.
Incipe parue puer:cui non riſere parentes:
Nec deus hūc mēſa:dea nec dignata cubili eſt.

Alij cui non.

SER.
¶ Riſu mādat ad id qđ factū ē.& naturalr̄ oñdit q̄ ſicut maiores

Ser. cōtra om nū veterū authoritatē ſibi fabulam cōfingit.

maiores ſermōe cognoſcūt:ita īfantes riſu ſe īdicāt agnoſcere.Ergo īcipe parētib⁹ arridere &ſpe bōi ominis detrahe ſollicitudinē:vt ipi tibi arrideāt.Matri em̄ decē mēſes attulerūt lōga faſtidia:alij abſtulerit legūt:vt ſit ſenſus:Si riſeris abſtulerint matri tuæ decē mēſes lōga faſtidia.Nec de⁹ hūc mē.dea:nec dig.cubili.ſicut Vulcāo cōtigit q cū ꝓpt deformitatē mīme ſibi Iuno arriſiſſet:a Ioue ꝑcipitat⁹ eſt in Lēnū inſulā atq; illic nutrit⁹:& cū loui fulmia fabricaſſet nō eſſet admiſſus ad epulas deorū:poſtea cū rogaret vt vel Mineruæ cōiugiū ſortiret ſpret⁹ ab ea eſt.Vn̄ diuios honores nō meruit:ad quos ꝑ cōuiuiū numinū:aut ꝑ cōiūctionē venit dearū:Hinc Iunoni agit Aeolus gratias ꝙ ꝑ eius beneficiū diuinos honores meruerit.vt Tu das epulis me accūbere diuum.

MAN.

¶Incipe pue; puer.ad Saloninū reuertit exhortās illū vt matri arrideat:ſic em̄ lætitia ducta mat labores oēs & tedia decē mēſiū obliuiſceret:eritq; etiā omē optimū Scribit Ply.li.vij.ca.xvij.riſiſſe eodē die quo genitus eſſet:

Zoroaſtes.

vnum accepim⁹ hominē Zoroaſtē:eidē cerebrū ita palpitaſſe:vt impoſitā repelleret manū futuræ pſagio ſcientiæ.Riſu cognoſcere matrē:ſolēt em̄ infantes viſa & cognita matre ridere:ille aūt nec cognouit:nec riſit vnq;: qm̄ paulo poſt ortū obijt.Tulerit abſtulerit ſi riſeris:nā vitæ lōgioris omē eſſet.Decē mēſes:gignit homo in certo ſpatio:alius ſeptimo mēſe:alius octauo:& vſq; ad initia decimi vndecimiq;.Inuēta etiā quæ & mēſibus.xiij. partum tulerit:author Ply.lib.vij.Gelli⁹ itē plurima li. xij.ca.xvi.Incipe pue puer ordo eſt.Incipe pue puer:riſu cognoſcere matrē.Incipe pue puer:mr̄i decē mēſes tulerint lōga faſtidia.Cui nō riſere pentes.Ordo eſt.hūc.c.n. r.p.nec deus eſt dignat⁹ mēſa:nec dea eſt digna cubili.In omibus fere textib⁹ cui legit.Quinti.tn̄ li.ix.vbi de figuris verborū meminit q ꝑ q nō cui ꝑ c hoc in loco legēdū inuit.ait em̄ ſic:Eſt figura & in nūero:vel quū ſingulari pluralis ſubiungit:gladio pugnaciſſima gens Romani:gēs em̄ ex multis:vel ex diuerſo.Qui nō riſere parētes nec de⁹ hūc mēſa:dea nec dignata cubili eſt.Ex illis em̄ q nō riſere:hūc dea nō dignata ordo igit talis erit.O parentes hūc ex illis q nō riſere nec de⁹ eſt dignat⁹ mēſa: nec dea eſt dignata cubili.Quib⁹ verbis inuit Maro illū eſſe defunctū.cuiq; em̄ ſuus deus & ſua dea vitæ pſides dātur:hoc eſt ſuus Geni⁹ ſuaq; Iuno.mēſa aūt Genio cōuenit.Iunoni lect⁹:ſed horū neutro ille potit⁹ ē:ergo obire coact⁹.pueris aūt nobilib⁹ editis in atrio Iunonis:lucinæ lect⁹ ponebat Herculis mēſura:& Seneca epiſtola.ij. li.xx.ſcri.maiores nr̄os ſingul' & Geniū & Iūonē dediſſe.

eſt:quos enarrās Serui⁹ haud īceleber grāmatic⁹ & verā lectionē:qd' eius pace dixeri:cōtaminat & fabulā ſibi ex parte cōmodoq; ſuo cōfingit cōtra oēm veterū authoritatē.Neq; em̄ cui ſed q legēdū hoc ē nō caſu dtō ſingulariq; numero.ſed plurali ntō ꝙꝙ vtrobiq; apd' veteres eadē vox ijſdēq; notata literis:ſicut ī prīo Quitiliani de īſtitutione oratoria nō oſcitās lector iueniet:ex q etiānū verſiculus in vij.Valerij Flacci Argonauticō li.Curaq; cui ꝓfuga forſan tenet alta carina Etiānū inq; iſte verſicul⁹ cui retinet nō q:tā.ſ.in vetuſtiſſimo codice:de quo reliq fluxere:ꝙ ī hiſqꝫ puulgatoribus:qd' aūt dicim⁹ q legēdū:nō cui:docet idē Quitilian⁹ in.ix.figurā eſſe declarās hic in nūero:ſic vt plurali ſingularis ſubiugat.Ex illis em̄ iquit:Qui nō riſere hūc nō dignata.Quis aūt dubitet quin de Vergiliane lectiōis icolumitate Quitiliano credēdum ſit potius ꝙ Seruio pſerti q manū quoq; vergilij citet aliqn̄ & Ciceronis:Quocirca manifeſtū eſt qd' diximus mēdoſe locū a Seruio adduci.Fabulā āt ſibi eūdē ex ꝓpoſito cōmodoq; finxiſſe qs nō videat:cū nuſq; ob id ꝑcipitatū fuiſſe vulcanū legam⁹:qm̄ deformis nat⁹:qm̄q; ei nō Iuno arriſerit: Etem̄ poeta Homer⁹ ob id ait ꝙ mr̄i cōtra Iouē patrē ſuppetias tulerit:Nat⁹.n.ex Ioue & Iunone ſecūdū Homerū Vulcan⁹:licet ex Iunone ſola fingat Heſiod⁹ in theogonia:ſicut ex ſolo Ioue minerua dicit.απατωρ a Theocrito vocat in enigmatio:cui βωμοσ iſcriptio.Quare parētes ad Iouē Iunonēq;:vix ſatis etiā ꝓprie referet.Sed & illud ſane ꝙ frigide Serui⁹ idē ꝙ neq; admiſſū ad epulas deorū Vulcanū dicit:neq; diuinos honores meruiſſe:quē Varro etiā iter ſe lectos deos nūerat ſeptimū.Tūne ꝓceſſerit qdē vel iſto pacto qd' molit Serui⁹:qn̄ nō ob id ait ꝑcipitatū ꝙ haud riſerit: ſed ꝙ ipi haud arriſū.Viderim⁹ vtrū ne ipe mox credibiliora ſuſpicer:certe iā Serui⁹ veriſſimis reuicit.Et qdē ſic ego legeri ſic enarraueri.Parentes Salonini pueri de q nūc agit vt ſit parentes vocādi caſus:hunc q nō riſere neq; deus mēſa dignatus:neq; dea cubili.hoc eſt nec Genius nec Iuno vitalib⁹ auris dignū putauere hunc ex illis q nō riſere:vt ſit figu

rate dictū Quitiliano teſte ꝓ eo qd' eſt hūc:q nō riſit:vel q ē nūero eſt eorū qui nō riſere.Credebatur em̄ habere qſq; ſuū deū ſuāq; deā:hoc eſt ſuū Geniū ſuāq; Iunonē vite pſides.Hos igit īdicauit Maro Catexochen.Mēſa em̄ Genio cōuenit:vt Funde merū Genio.Iunoni lectus.Quod Iuni⁹ quoq; Philargyri⁹ docet.hūc ipm ita iterptans locū Pueris iqt nobilib⁹ editis in atrio Iunonis Lucine lectus ponit Herculis mēſura.Sed & apud Varronē lectū eſt initiari pueros.Educe:& Potine:& Cube diuis edēdi:potandi:& cubādi:vbi primū a lacte:& Cunis transferūt:Quā Varronis authoritatē Donatus in Phormionē Terentianā adducens:etiā hūc ipm citauit Maronis verſiculū:atq; idē Probū quoq; retulit adnotaſſe.mēſa igitur & lectus argumēta vitalitatis qd' initijs ipſis adhiberet.Ceterū habet homo ſuā ſibi ridēdi ꝓprietatem.Qui vero nō rideāt ei qui pōt eſſe vita vitalis:vt ait Ennius.Deū vero deāq; ad has referre Varronis Educā potinā cubāq; nequeas:ꝙ he femine omnes:vt Aug.eti.vi.li.de ci.dei declarauit.Sed nec ad pilunnum ratiōe pari & pitunnum coniugales deos quibus vt ait Varronē ſcribere Martia.in.ij. libro de vita patrum:natus ſi erat vitalis ſimul ab obſtetrice fuerat ſublatus:& in terra ſtratus vt eſſe rectus auſpicaretur:ſternere etiam in edibus lectum cōſueuerunt.Reſtat igitur vti quod de Genio & Iunone diximus.authoritatum quoq; tibicinibus fulciatur.Plynius itaq; naturalis hyſtorie primo Cum ſinguli inquit ex ſemetipſis totidem deos faciant Genios iunoneſq; adoptando ſibi.Seneca epiſtolarū ad Lucilium vndeuigeſimo.ita tn̄ ait hoc ſeponas volo:vt memineris maiores noſtros q crediderit Stoicos fuiſſe:ſingulis em̄ Geniū & Iunonē dederūt.vn̄ arbitror Iuuenalis:Et per Iunonē (inquit) dn̄i iurāte miniſtro.Hoc em̄ reprehendit ſatyricus poeta ꝙ nō per Genium:ſed per Iunonem dn̄i miniſter iuraret videlicet more muliebri.Quocirca ſic illa apud Petroniū arbitrū quartilla loquitur.Iunonem meā iratam habeam ſi vnq; me memineri virginem fuiſſe.Nam īfans cum paribus īquinata ſum:& ſubinde ꝓdeuntibus annis maioribus me pueris applicui:donec ad hāc etatem perueni.Hinc etiā puto natum ꝓuerbium illud:vt dicunt:poſſet taurum tollere:q vitulum ſuſtulerit.Ceterum ſi detur modo:nō iniquā plane a nobis peragi rephenſionē.labaſcereq; iam cōmentum iſtud Seruianum.quod anteꝙ; talia prodebamus pro indubitato obtinuerat.Reliqua in mediū:ne nobis blādiamur libera opinaturis relinquemus.Hec ille.E quibus patet ꝙ difficilis ſit hic locus:ꝙ q; de Salonino ītelligēdum ſit:qd' vt ī ſupiorib⁹

 dixi mihi

dixi mihi nō placet: verū vt obmiſſis ābagib⁹ ſnīam nr̄am paucis explicem⁹. Quia & Auguſto & Pol-
lioni & puero nato blādit⁹ ē poeta: ne matrē p̄teriſſe culpet in ei⁹ aſſentationē iuitat puerū ad arridēdū
Tulerunt matri: aut matrē ad arridēdū puero. Nā duplicit̄ poſſet itelligi ꝙ puer riſu agnoſceret matrē: aut qa ipſe
rideret aut qa mater. Preterea q̄dā legūt tulerit: & tn̄ graues viri legūt tulerūt dicētes ſecūdā corripi pre-
ter naturā vt ſignificet̄ ſubita lōgi doloris fuga & correptio. ſicut ſubit⁹: iquiūt horror ſignificat⁹ eſt in
verſu illo. iij. enei. Obſtupui ſteterūtq; come & vox faucib⁹ heſit: in correptiōe: videlicet medie ſyllabe
illius verbi ſteterūt. Cōſtruem⁹ igit̄ duplicit̄. prio ſic. O parue puer. ſ. Marcelle aut Salonine: icipe cogno
ſcere riſu .i. dū rides matrē: & ſi hoc feceris decē mēſes tulerit. i. cito trāſegerit matri longa faſtidia: aut ſi
hoc facies decē mēſes tulerūt. i. iā trāſegerunt celerrime mr̄i lōga faſtidia aut ſic. O parue puer icipe co-
gnoſcere matrē riſu. ſ. tuo: qa decē mēſes tulerūt. i. attulerūt mr̄i lōga faſtidia q̄ abierit ſi arriſeris. incipe
inquā puer cognoſcere matrē riſu. i. illi arridēdo vt tibi rurſum arrideat: qa nec de⁹. ſ. Geni⁹ dignat⁹ eſt
mēſa hūc cui nō riſere parētes. nec dea. ſ. Iuno cubili. Scd'o modo ſic. O parue puer icipe cognoſcere ma
trem riſu. ſ. mutuo dū tu illi & illa tibi ridet. nā cū icaſſum loquat̄ mater īfanti ridet. qd' aūt rideat docet
qa decē mēſes tulerūt. i. cito abſtulerūt mr̄i lōga faſtidia. i. vt dicūt nauſeā: & egritudinē/aī oīa faſtidiētis
pre tedio. O parue puer icipe iquā deinde quaſi volēs ſollicitare parētes vt īducāt puerū ad riſum cōuer
ſo ſermone ad eos dicit. O parētes facite ſup. vt rideat qa nec de⁹. ſ. Geni⁹ dignat⁹ eſt hūc ſup. eorū q non
riſere mēſa: nec dea. ſ. Iuno cubili. i. vitalis nō fuit qſquis alien⁹ nat⁹ eſt a riſu: ſicut Marcello cōtigiſſe vi
detur ex eo qd' dicet. vi. enei. Sed frons leta parū & deiecto lumina vultu: & paulo poſt. Sed nox atra ca-
put triſti circūuolat vmbra &c. Quaſi ergo Ver. nūc admonere velit octauiā Auguſti ſororē vt omē il
lud & idiciū breuis vite qd' frōs triſtis p̄tendit auertat riſu: dicit o parētes facite vt puer rideat. qa qſqs
Regula ē deorū q nō riſere nec de⁹ hūc mēſa dea nec dignata cubili ē. Et hic ſenſus videt̄ Quitiliani: cui & Polli
Dignor tian⁹ aſſentit̄ nec diſſentit Mācinell⁹ vt vidim⁹. ¶ R'ła eſt. Dignor verbū cōe in actiua qdē ſignificatiōe
actm̄ cū abltō regit: in paſſiua duos abltōs alterū mediāte a vel ab. vt de⁹ dignat⁹ eſt hūc mēſa. Itē enei.
prio. n̄ eqdē tali me dignor honore. Scd'i vt enei. iij. Cōiugio Anchiſa veneris dignitate ſupbo. ſ. ab Ioue.

Argumentū Aſcenſianum in Quintam Aeglogam quæ Daphnis inſcribitur.

Quīta canit cæſum crudeli funere Daphnim
Mutuaq; ob meritū cōmendat dona ferētes.

ASCEn. QVita canit &c. In qnta egloga pricipalit̄ canit̄ nenia. i. funebre atq; exequiale carmē Daphnidi: p quē non diſſone ceſar intelligitur. tametſi Daphnis apud theocritū quoq; defleat̄ a thyrſide. Sūt aūt q canūt iter ſe amici Menalcas & Mopſus ſibi inuicē cedētes: & mutuis honorib⁹ ac mu-
Ordo. nerib⁹ donātes: q̄ res nō abſurde monet Auguſtum vt p Daphnidis. i. ceſaris funebri carmīe premiū canētib⁹ retribuat. ¶ Ordo verſiculorum noſtrorū eſt. Quīta ſup. egloga canit Daphni. ſ. paſtorē optimū p quē itelligit̄ Ceſar iperator maxim⁹: ceſum. i. occiſum vulnere crudeli. i. a crudelib⁹: videlicet qbus aliqn̄ pepcerat. i. lato. & cōmendat. i. laudat Menalcā. ſ. & Mopſum paſtores amicos iter ſe: ferētes. i. cōferētes mutua dona. i. munera: ob meritū. i. qa ſic mereri viſi ſunt. Ea aūt videt̄ itentio poete vt amicitie legē q̄ vult vt ſibi mutuo cedāt & beneficia conferant: & defunctum defleant explicet: & ad premium cōferendum Auguſtum honeſte cōmoneat.

P.Verg.Maronis Daphnis q̃ eſt ægloga.V.
Interloquũtur Menalcas & Mopſus amici.
ME.

CVr non Mopſe (boni qm̃
conuenimus ambo:
Tu calamos inflare leues:
ego dicere verſus)
Hic corylis mixtas ĩter cõ
ſedimus vlmos:
Tu maior:tibi me ẽ æquũ ꝑemenalca MO.
Siue ſub incertas:zephyris motãtib⁹ : vmbras
Siue antro potius ſuccedimus:aſpice vt antrũ
Sylueſtris raris ſparſit labruſca racemis.

SER. CVr non Mopſe boni:duo amici paſtores ĩducũt canere ad delectationẽ vñ inuicẽ ſe laudãt& ĩui cem cedũt.Boni :docti.Ordo eſt cur nõ cõſedimus inter vlmos mixtas corylis vt canamus Inter. inter quia poſtpoſita mutat accentum.Siue ſub incertas: oſtendit ſe quidem obtemperaturũ:&tamen demonſtrat qđ ſibi placeat.Nã cõparãs vmbrã ſtabilẽ antri cũ incertis vmbris arborũ dicit ſuã ſentẽtiã eſſe meliorem.Incertas: & ptopter mobilitatẽ ventorũ:& etiã ꝓpter ſolis circuitũ.

MAN. CVr non Mopſe.Thyrſis ætenæus paſtor in pria Theocriti ægloga: Daphnidis obitũ deflet.illũ Maro noſter hoc etiam loco.vt aſſolet imitatus eſt Ambo boni.tu bonu inflare.l.c.Ego bonus dicere .v.
Labruſca Labruſca:vitis ſylueſtris.

ASCEn. CVR nõ Mopſe boni &c.Inducũtur duo paſtores vt dixi inter ſe amici Menalcas maior & Mopſus minor decore cedens & obſequẽs maiori tota egloga actiua eſt nã nuſq̃ poeta loquit̃: dicit ego Menalcas puerũ Mopſum opportune laudãs a peritia canẽdi(nã laudari optãt pueri laudataq̃ virt⁹ creſcit:& ĩmenſum gloria calcar habet)o Mopſe qm̃ nos ꝑiti in muſica cõuenimus ambo:q nõ cõſedimus.i.locum cepimus etiã hic ĩter vlmos mixtas corylis vt melius cõcinamus: Ad qđ Mopſus Menalca inquit cũ ſis maior tuũ eſt preire& prius locũ capere.meũ ſequi te quocũq̃ ieris ſiue ſub vmbras que tñ incerte ſunt:ſiue potius ſub antrũ qđ tam amenũ eſt/nam labruſcis exornatur. Ordo. ¶Ordo eſt.O Mopſe(iquit Menalcas)qm̃ nos ambo boni id eſt docti & periti:tu ſup.bonus hoc eſt doctus inflare calamos leues.i.graciles:ego ſup.bonus & doctus.dicere.i.ad dicẽdum verſus cõuenimus i.ſimul iam venimus(eſt em̃ preteriti temporis)hoc eſt qm̃ cõgregati ſumus.cur nõ cõſedimus.i.iã etiã locum ad ſedendũ: cepimus (Eſt em̃ etiã preteriti tẽporis cõſedimus ſiue a conſido ſiue a cõſideo:nam in p̃ſenti a conſido eſſet cõſidimus:qũo verſus ſtaret & ſentẽtia & a cõſideo cõſedim⁹qđ metri ratio dãnat)cur inquã nõ cõſedim⁹ aut cõſidim⁹ hic inter vlmos mixtas corylis.i. ſub vmbram amenã:& ita vmbrã laudat.Ad qđ mopſus. Tu iquit o menalca es maior.i.ſenior &proуectior & ideo o Menalca equũ eſt me parere.i.obedire &obtẽperare tibi.Eſt ãt moralis ſentẽtia.vñ Iuuenalis ſaty.xiiј.de priſcis loquens inquit Credebãt hoc grande nephas & morte piandũ:Si iuuẽis vetulo nõ aſſurrexerit & ſi Barbato cuicũq̃:puer licet ipꝭ videret.Plura domi farra:& maiores glãdis aceruos Tã venerabile erat p̃cedere quattuor ãnis & c.equũ ergo eſt me parere.i.vt pareã tibi ſiue nos ſuccedim⁹ ſub vmbras ĩcertas.i.dubias & ĩſtabiles & hoc zephiris.i.ventis illis verno tẽpore flare ſolitis motãtib⁹.i.frequẽter mouẽtib⁹.ſ.ramos arborũ quos vmbra ſeq̃tur:ſiue nos ſuccedim⁹ poti⁹.i.cum maiori cõmodo antro.i.ad antrũ hoc:aſpice.i.vide:vt.i.qualiter labruſca ſilueſtris.i.vitis ĩculta in labris.i.extremitatib⁹ agrorũ ſpõte naſcẽs ſparſit.i.ſparſim ornauit antrũ racemis raris:ꝑ qđ ĩnuit & amenũ eſſe ſub antrũ cõcedere & triſte ſub vmbras ĩcertas:qa vmbrarũ titubatio & frequẽs mutatio memorie canẽtũ officeret:& ꝑ abſentiã vmbrarũ ẽt ſol irrueret. ¶Rl̃a ẽ.multa verba repetita cũ q̃ cõponũt̃ ꝑpoſitiõe ꝑpoſitiõis caſum regũt:q̃ ſi nõ repetãt̃ dtm̃ regãt vt hic ſuccedim⁹ ſub vmbras& ãtro.i.ſub antrũ.De ꝓlepſi q̃ eſt in pricipio nos cõuenim⁹ ambo boni:tu inflare calamos:ego dicere verſus.alibi dedimus regulam. Regula.

Mõtibus ĩ nr̃is ſolus tibi certat amyntas .ME.
Quid ſi idẽ certet phœbũ ſupare canẽdo:Mo.
Me. Incipe mopſe prior ſi quos aut phyllidis ignes
Aut alconis habes laudes.aut iurgia codri:
Incipe paſcentes ſeruabit Tityrus hœdos.
Immo hæc in viridi nuꝑ q̃ cortice fagi MO.
Carmĩa deſcripſi:&modulans alterna notaui
Experiar:tu deinde iubeto certet amyntas.
Lenta ſalix quantũ pallẽti cedit oliuæ:ME.
Puniceis humilis quantũ ſaliunca roſetis:
Iudicio noſtro tantum tibi cedit amyntas.
Sed tu deſine plura puer : ſucceſſimus antro.

SER. ¶Tibi:vſurpatũ.Nam hodie dicitur certo tecũ.Quid ſi idem:offenſus cõparatione inferioris hoc dixit:vnde quia id aſpere acceperat ille poeta mitigat comparatiõe:

ASCEn. ¶MONTIBVS.in noſtris.Inter eũdum ad antrũ iterum cohortatur Menalcas Mopſum iuniorem laudans eum prudenter. quia ſicvt non ſibi omnino placeat nec ſecurus deſideat:dicens mõtibus in noſtris ſolus tibi certat amyntas hoc eſt:ſolum amyntam emulum habes in his regionib⁹ qui tecum audeat cõtendere de laude cantilene.Ad quod Mopſus indgnatus puerili auiditate laudis.Quid ſi idem certet phebum ſuperare canendo quaſi dicat nunquid propterea phebo timendus ſit Quod intelligens Menalcas ne ab inſtituto diuertatur omiſſa illi⁹ purgatione iterum cohortatur dicens:Incipe Mopſe prior &c.quibus verbis tangit triplicem materiam que a poetis ſolet decãtari . Amores ſcilicet Phyllidis qui ab amaſiјs poetis verſu elegiaco:& propter infelicem exitum a tragicis deſcribi poſſunt.Laudes Alconis in peritia ſagittãdi que lyrici carminis materies eſt.vnde Flacc⁹ in arte.Muſa dedit fidib⁹ diuos puerosq̃ deorum Et pugilem victorem & equum in certamine primum.Fidibus enim canũtur hymni id eſt laudes deorum & victorum.Et iurgia Codri que ad heroicum carmẽ ſpectant:

nã fortiꝰ obijt ꝓ repu. quales ab heroicis lau dari & decãtari ſolẽt. Bene ergo ad q̃uis harũ triũ materiarũ decãtationẽ cohortat puerum At ille dicit ſibi pata eẽ lõge alia carmĩa ĩtel ligẽs de nece Daphnidis: qbꝰ ꝑpter argumẽ ti atq; ſubiecti de q̃ ſũt nobilitatẽ tm̃ tribuit vt nõ dubitet ſe illis amyntã ſupaſſe: vñ iſul tans q̃dam mõ dicit: tu deinde iubeto certet amyntas verũ menalcas ĩtelligens ſtomachũ

Ordo. pueri glorie cupidi nõdũ ſedatũ placat cũ di cens. Lenta ſalix &c. ℭ Ordo ẽ. Solꝰ amyntas paſtor ille emulꝰ: de quo dictũ eſt ĩuidit ſtul tus amyntas. Et hec eadẽ vt ſciret quid nõ fa ciebat amyntas: vñ non dubiũ qn ꝑ amyntã intelligat̃ q̃ſpiã poete emulꝰ certat tibi cõtẽ dit tecum de laude cãtilenarũ: in noſtris mon tibus. Ad ſiciliã reſpicit. Ad quod mopſus. Q uid ſup. diceres ſi idẽ. ſ. amyntas ſed inui dioſe ñ noĩat eũ: certet. i. conet̃ ſupare phebũ

Phoebus muſicus. id eſt prĩcipem muſicorum (quia Vergilius de muſis loquens dicit: In medio reſidens cõ plectitur omnia phebus. Vnde Flaccus in ar te. Ne forte pudori ſit tibi muſa: lyre ſolers & cãtor Apollo. Q uietiã ſecũdũ Plyniũ he roici carmĩs authorẽ: nã ip̃m oraculo debe mus). q. d. ſi forte certet non tñ iõ ſuperet eũ ita nec me ſuperat: licet mecũ cõtẽdere audet Menalcas ãt prudẽter dehortãs ab emulatiõe & ad cãtilenã cohortans dicit. Mopſe incipe prior. q. d. ſubſequar & te iuuabo: ſed incipe prior. i. añ me (duo eñ ſunt) ſi tu habes aut quos. i. aliq̃s amores Phyllidis. i. argumentũ de amoribꝰ q̃les erãt phyllidis regĩe Thracie: aut ſi habes ſup. aliquas laudes Alconis il lius optimi ſagitrarij. i. argumentũ lyricũ de laude alicuius artis aut victoris: aut ſi habes ſup. aliqua iurgia codri. i. qualia codrus rex Athenienſium excitauit vt pro rep. fortiter oppeteret: hoc eſt ſi habes carmina elegiaca tragica lyrica aut heroica: incipe: quia Tity rus mercennarius noſter ſeruabit. id eſt cuſto diet agnos paſcentes: Aut ideo dicit ſi quos aut Phyllidis &c. quia quilibet ea libenter ca nit que ipſe habet vnde Amaſius poeta fere amores canit ſed preſtat prior expoſitio: vt hec ꝓ omĩbꝰ ſimilibꝰ argumẽtis ponant̃. Re ſpondet Mopſus Immo ego experiar. i. faciã experimentũ & periculũ an bene cõdita ſint hec carmina que ego deſcripſi nuper in viri di cortice fagi: illius arboris: per quam poetã intelligi dat: qui ſub fago dictus eſt recubuiſ ſe: & que ego modulans. i. cantando compo nens ad modulos & certas menſuras: alterna i. alternatim vt ex varietate deprehenderet̃ concentus. tu o Menalca iubeto deinde ideſt poſtq̃ ea expertus fuero: vt ſup. amyntas cer tet mecum ſup. quaſi dicat tantũ eſt in eis ꝑ

Lenta ſalix: Phyllis: fuit regina Thracũ: quæ Demopho ontẽ Theſei Atheniẽſis: regis filiũ ex troiano bello rede untẽ dilexit: & cũ nuptias eius peteret: voluit ille domũ proficiſci res ſuas compoſiturus: ac deinde ad nuptias re uerſurus. verum cum diutius tardaret illa & amoris ĩpa tiens. & doloris: quia ſe ſpretã putaret: & vitã laqueo fi niuit: & in amigdalũ. ſine folijs conuerſa eſt. Sed cum re uerſus Demophoon truncũ arboris amplecteretur: velu ti cõiugis aduẽtum ſentiret folia emiſit quæ ab ip̃a phyl lide: phylla ſunt dicta: quæ añ petala dicebant̃. Alconis cretẽſis eſt ſagittarius: & cũ draco eius puerũ cõplexꝰ eẽt adeo ſua arte tẽperauit ictũ ſagittæ. vt in dracone trãſ fixo cõſiſteret: neq; ad puerũ ꝑueniret: Codrus aũt Athe niẽſium dux cũ bellũ eſſet cũ laconibꝰ extaretq; oraculũ illos poſſe vicere: quorũ dux in bello caderet. ſumpta hu mili veſte iuxta hoſtilia caſtra iurgio hoſtes ita laceſſi uit: vt icognitꝰ necaret̃. In cortice: vbi eñ magis ſcribe ret ruſticꝰ: Modulãs ſecũdũ rhythmũ cõponẽs. Alterna: varia ꝑpter muſicã: quæ varios habet modos ex pedũ diſſimilitudie. Significat aũt ſe epicedion aut epitaphiũ cantaturũ. Epicedion eſt q̃d dicit cadauere nõdũ ſepulto Epitaphion aũt poſt expletam ſepulturã dicit̃. Salix hæ viliſſima eſt oliuæ cõparatione. Saliũca hærba eſt quam orcimeticã vulgo vocant. Iudicio noſtro: quaſi dicat q̃d alij ſentiant videris.

ℭ Q uid ſi idẽ: ægre ferẽs Mopſus ſibi cõparatum fuiſſe amyntã. hæc ironicos refert. Phyllidis: de hac lege Naſo nis epiſtolã ad demophoõta. Alconis laudes de hoc Ma niliꝰ: vbi de ſagitta li. v. ſic ait Q uietiã ille pater tali de ſydere cretꝰ Eſſe põt: q̃ ſerpẽtem ſup ora cubantẽ Infelix nati: ſomnũq; aiamq; bibentẽ Suſtinuit miſſo petere ac proſternere telo. Ars erat eſſe patrẽ. vicit natura periclũ: Et pariter iuuenẽ ſõnoq; & morte leuauit: Iurgia codri: erãt iter Atheniẽſes & doriẽſes ſimultatũ veteres offenſe quas vĩdicaturi bello doriẽſes: de euẽtu p̃lij oracula con ſuluerũt: reſpõſũq; eſt ſupiores fore: ni regẽ Atheniẽſiũ cecidiſſẽt. Q uũ vẽtũ eẽt in p̃liũ militibꝰ añ oĩa cuſtodia regis Atheniẽſis ꝑcipit̃. Atheniẽſibꝰ eodẽ tpe rex Codrꝰ erat: q & reſpõſo dei & ꝑceptis hoſtiũ cognitis: ꝑmutato regio habitu pãnoſus ſarmẽta colligẽs caſtra hoſtiũ igre dit: ibi in turba obſiſtẽtiũ a milite: quẽ falce aſtu cõuul nerauerat: ĩterficit̃. cognito regis corpe: doriẽſes ſine pre lio diſcedũt: atq; ita Atheniẽſes virtute ducis ꝓ ſalute pa triẽ ſe offerẽtis bello liberãt̃. poſt Codrũ nemo Athenis regnauit. admiſtratio reip. ãnuis magiſtratibꝰ permiſſe hæc oĩa ex Iuſtini li. ſcd́o. de hoc ẽt aliqua in fine li. pri. tuſcu. quæſtionũ Immo. i. potiꝰ iſta q̃ illa q̃ tu obtuliſti Immo hæc: Lycidas in. vij. Theocriti ait: Incipe Simici da. paruũ q̃d carmẽ in altis cõfeci pridẽ cãtabo mõtibꝰ. audi Modulans: canẽdo cõponẽs Alterna: alternatio dici tur per vices ſucceſſio authore Feſto Sappho itẽ ad phao nem carmĩa ſua alterna vocauit. i. alternis nũeris ſucce dẽtia: alterna ergo hic. i. varia. Verg. iij. Hæc alternãti potior ſentẽtia viſa eſt. i. varia cogitanti. Lenta ſalis: of fenderat nimis amicũ amyntæ cõpatiõe hinc illũ placat cõparatõe ꝑſenti. Puniceis: rubicũdis quaſi phœniceis.

Pyllis

Codrus

Epicediũ Epitaphium.

Salix.

MAN.

Alcon.

Codrus

pter argumẽti nobilitatẽ artis & ſuauitatis vt etiã emulus ille ſe victũ fateatur: vnde dicit Menalcas pla cans eum. Q uãtum ſalix lenta id eſt flexibilis in paludibus naſcens (quia dũ ſolida fit ſane longa eſt) ce dit oliue. i. vincit̃ ab oliua pallẽti. ſ. cortice iã vetere: & quãtũ ſaliũca: herba illa humilis. idẽ humi naſcẽs nec multũ aſſurgens: cedit roſetis. i. fruticibꝰ roſiferis: puniceis. i. rubicũdis: tãtũ cedit tibi amyntas: nr̃o iudicio. i. quãtum nos iudicare poſſumus. q. d. videris tamẽ quid alij de te iudicẽt: quod dicit ne ſecuri tas de victoria negligentẽ reddat. Sed tu puer deſine plura ſup. obloqui nos ſucceſſimus antro. i. perueni mus ſub antrum vbi cantare delegiſti. ℭ Regula eſt. Verba ad certamen aut cõgreſſum pertinẽtia apud Vergilium ſepe cũ datiuo cõſtruunt̃ q̃ apud alios fere cum ablatiuo mediãte ꝑpoſitione cũ cõſtrui ſolẽt. Vt hic certat tibi. pro tecum: & enei. i. infelix puer atq; impar congreſſus achilli. id eſt cum Achille. Et eiuſdem. iiij. placido ne etiam pugnabis amori: id eſt cum amore &c.

ASCEn. ℭ EXTINCTVM nymphe &c. Poſtq̃ er go cõſederãt ĩcipit Mopſꝰ experiri ea carmĩa q̃ ſe deſcripſiſſe ĩ cortice fagi ꝑdixerat. qbus deflet necẽ Daphnidis q habitꝰ ẽ optimꝰ pa ſtor: ĩtelligens haud dubie Ceſarẽ quẽ innuit optimum

Extinctũ nymphæ crudeli fũere daphnĩ MO.
Flebãt: vos coryli teſtes & flumĩa nymphæ.
Quũ complexa ſui corpus miſerabile nati:
Atq; deos

Atq; deos atq; aſtra vocat crudelia mater.
Non vlli paſtos illis egere diebus
Frigida daphni boues ad fluia:nulla neq; ānē
Libauit quadrupes:nec gramis attigit hærbā.
Daphni tuū pœnos etiā ingenuiſſe leones
Interitum:monteſq; feri ſyluæq; loquuntur.
Daphnis.& armenias curru ſubiūgere tygres
Inſtituit:daphnis thyaſos inducere bacchi.
Et folijs lentas intexere mollibus haſtas.

SER. ℂ Extinctū nymphæ crudeli funere daphni.hoc in loco
multi dicūt:paſtorē quēdā ſimplicit̄ defleri. Alij allego-
rice Cæſarē:q.xxiiij.vulnerib' ā Bruto & Caſſio ī ſena-
tu cæſus ē:itelligi volūt.Vnde dicit crudeli funere:Alij
Quītiliū cognatū Vergi.de q̄ Hora.ErgoQuītiliū ppe
tuus ſopor vrget.Teſtes:recte ī icredibilib' vtit̄ teſtimo
nio.nā fletū facile pſona dearū nō recipit.Et bonis vſus
eſt gradibus:fleuerūt nymphæ:quib' naturaliter īeſt pie
tas Homines ad quos mortis peruenit dolor.Pecudes:
quæ licet ratione carent : non carent tamen ſenſu;:Fere
quoniā ſunt crudeles:fuit iterū teſtimonio res cōprobā-
da.Coryli & flumia teſtes vſurpatiue dicim':nō eñ flu-
mina teſtes recte dicūt.Sed nec hoc teſte & hæc teſtia ī eo
quod eſt hic & hæc teſtis dicimus:Vñ per diffinitionem
dicem' Coryli & flumia:quæ res erūt mihi teſtes:ſic Ho
Teſtis. rati'.Teſtis metaurū flumē:Proptius:Teſtis ſunt ſyde-
ra nobis.Aſtra crudelia qa accelerarūt Daphnidis mor-
tem.Cōplexa:nā lugentes corpori ſolent iherere.Nulla
quadrupes:cōmunis generis eſt.Alibi:Sauci' at quadru
pes nota ītra tecta refugit Montes.ſ.hyperbolice:cū aūt
apotheoſim canit dat omib' licentiā.Armenias apte de
Cæſare dicit̄:q prim' Rome ſacra liberi patris inſtituit.
MAN. ℂ Extinctū nymphæ.Maro vt dixim' Theocritū imita
tus eſt:& ille obitū Daphnidis deflet in pria ægloga:cre
dideri tñ Cæſarē hic itelligi:q trib' &.xx.plagis cōffoſ'
eſt.C.Caſſio.Marco.&Decio Bruto pricipib' cōſpiratio
nis:de quo latius dicem' in fine li.i.Geor.illud autē me
credere Cæſarē itelligi cogit:q Daphnin iter deos rela-
tum dicit:quod & Cæſari euenit de quo legito Trāquil
lum.Appian' etiā libro.ij.de Cæſare ſic ait:tēpla illi plu
rima veluti deo publicis decretis ſtatuta ſunt.Crudeli fu
nere daphni:Theocrit' quoq; ait in primo.Diro morit̄:
nā funere Daphnis:obierat aūt amore.vnde ait ipſe.Ef-
feror ad manes crudeli raptus amore:Dixerat & ſæuo cō
ſumptus amore quieuit.Aſtra cru.hoc ait quoniam vt
manilius etiam inquit lib.iij.Fata quoq; & vitas homi
num ſuſpendit ab aſtris Sic fœlix aut triſte venit per ſin
gula fatum.Non vlli paſtos:hoc ait.quoniam Daphnis
ipē in prima Theocriti inquit.Ille ego ſum daphnis cui
lætus paſcere campis Cura boues domitos & duros du-
cere tauros Frōtibus:&liquidis plænas depellere vaccas
Ingemuiſſe leones.Thyrſis quoq; ait.ī.i.Theocriti:hūc
lynces flerūt morientē:& turba luporū Fleuiſſent etiam
lybici mihi crede leones Daphnidis interitū multæ ge-
Tygris. muere iuuēcæ.Armenias tygres: hæc ſunt hyrcaniæ ſæ-
uum ferarū genus:vt Mela ſcribit.ſunt autē Solino teſte
diſtictæ maculis.imanes & pnicitate mirabili.Lynces āt
& tygres bacchi currum trahūt vt & Statius ſcri.ſed vi-
dentur baccho aſſignari teſte Probo vt p earū colorē in
vino varias eſſe hominū mētes intelligam' vel vt p eas
ſæuitia demonſtretur:quod quidam poti infinitam ex-
cedunt crudelitatem Thyaſos/thyaſos ſolatia apud nos
Thyaſos & chorea dici poteſt quæ quidē baccho exhibebatur.de
ducitur autem a thyo quod eſt ſacrifico/excito/feſtino.
in illius enim ſacrificio excerceri conſueuerat.Lentas ha
ſtas:thyrſos dicit:erant enim haſtæ quædam pampinis
inuolutæ:quas bacchantes in choreis deportabant.

optimum Romanorū imperatorē &dignita
tis Romane cuſtodē:Atq; ita p matrē Daph-
nidis q̄ nympha erat allegoricos romā itelli-
gere poſſumus:q̄ orba tanta prole in luctum
cōcidit.Quod vero poſt mortē daphnidis di
cit pecudes merore cōtabuiſſe & arua ſterili-
tate eo ptinet vt reip.iacturā p mortē ceſaris
ſignificet p quā ei' ſalus ſperabatur.Nā poſt
eum nō libera māſit:ſed a triūuiris occupata
multis ciuilibus bellis attrita eſt: nec obſtat
q dicturus eſt & puer ipē fuit nā vt illic dicā
eius pōt eſſe alius ſenſus.Que vocabula ex-
poſitionis egēt aut in Seruio aut in Mācinel
lo declarātur:Sciēdum aūt eſt qa mopſus iu-
nior deflet necē Daphnidis:& Menalcas ex-
ultat ob diuinitatē ei' quā p emigrationē ac
tranſitum ad ſuperos adeptus eſt.ℂ Ordo eſt Ordo.
Nymphe:id eſt dee fluminū/fontiū/mōtiū/
aut ſiluarū:ſed nympha dicit̄ etiam ſponſa:
vñ paranymphus dicit̄ pnubus quocirca al
legoricos itelligende ſunt matrone Romane
flebant.i.deplorabāt & illachrymabāt Daph nymphe.
nin paſtorē illum optimū & pulcherrimum
Apollinis& nymphe filiū:allegoricos ceſarē
preſtātiſſimū.ſ.imperatorem extinctū.i.occi
ſum extincto calore vitali vulnere crudeli.i.
crudeliter illato ab ijs:videlicet qbus ipē pe
pcerat:vos Coryli & flumia eſtis ſup.teſtes.
i.phibetis teſtimoniū nymphis(hoc ē ſcitis
quā meſtitiā nymphe iter corylos & ad flu-
mia:hoc ē ad loca ſecreta ne ab iterfectorib'
dephēderēt exercuerūt) flebāt iquā nymphe
quū.i.qñ aut iterea dū mater cōplexa.i.inter
brachia vt ſit cōtinens:corpus nati.i.filij ſui
Daphnidis:miſerabile.i.miſeratiōe dignum
vocat atq; deos atq; aſtra.i.& deos & aſtra:
vel tā deos q̄ aſtra crudelia(Id aūt ſolēt qui
chariſſimū quēq; amiſerūt.vñ aeneas poſt a-
miſſam cōiugē enei.ij.Quē nō icuſaui amēs
hominūq; deorūq;)Non vlli &c.cōuertit ſer
monem ad Daphnin quaſi ī cōſolationē ei':
ſed vident̄ mihi hec carmia ſic condita eſſe
quaſi ſint excogitata ad legē amebei carmis:
pcedūt eñ p clauſulas:quā rem ſignificauit
eorum author dicēs & modulās alterna nota
ui.ℂ Ordo igit̄ ē.O Daphni vlli ſup.bucoli
ci ſeu armētarij:nō egere.i.egerūt:hoc eſt mi Ordo.
nauerūt illis diebus quibus:ſcilicet te nym-
phe materq; flebant:boues paſtos.ideſt licet
paſti eſſent:ad flumia frigida.id eſt ad refri-
geratiua & tēperatiua paſture:vñ graue ia-
cturam facere poterāt quia paſti non adaqua
bant̄:& nulla quadrupes ideſt pecus:neq; li-
bauit:ideſt ēt modicū deguſtauit amnem.i.
fluuium circumnantem nec attigit herbam
graminis ideſt frondem aut comā herbe vul
garis(Hic iterū tres negationes non plus ef-
ficiūt q̄ due facerēt ſi dictio nulla in fine po
neretur: diceretur eñ ſic.neq; amnē libauit
neq; herbam attigit quadrupes vlla: nō nul
la)O Daphni:&mōtes feri.ideſt ī quib' ver-
ſantur fere allegoricos proceres imites & cō-
iurati:& ſilue:ideſt ſilueſtres:ideſt agreſtes.
loquūtur:ideſt perhibent & atteſtantur etiā
leones penos ideſt punicos:qui iubati &fero
ciſſimi ſunt ideſt ipſos ſicarios q te trucida-
uerūt īgemuiſſe ideſt multū gemuiſſe.hoc ē
multo gemitu proſecutos eſſe:tuum interitū
(Si ad Theocritū reſpexerim'.dixerim' oīa
ſimplr̄ dicta Nā ille eadē de daphnide fere di
cit:verū multa ē Maronis ars q Theocritum
imitando iſtitutū ſuū pſeq nouit(daphnis &

armenias &c. Incipit vt dixi quaſi nouũ carmen nec ſuperioribus cõtinuatũ: vnde & perſonam mutat in tertia pſona nũc loquẽs: & ſi vt Seruius docet hec ſequẽtia manifeſte de ceſare dicta ſunt: nõ video cur

Ordo. reliqua de eo dicta negẽ. ¶ Ordo eſt. Daphnis iſtituit. i. primus ordinauit (qđ ceſar rome primus fecit) ſubiungere curru ideſt ſubiugare ad currum & ideſt etiã armenias. i. hircanas tygres q̃ ferociſſime ſunt: & daphnis iſtituit inducere: aut daphnis iducere ꝑ iducebat thyaſos. i. ſaltationes celeſtres bacchi. i. que fieri ſolent in honorẽ bacchi: & inſtituit intexere haſtas lentas. i. molles thyrſos: folijs. i. frondibus mollibus. ſ. vitiũ. hoc eſt pampinis: ſic. n. vocanť.

Regula. ¶ Regula eſt. Nomina quarte declinatiõis legitime inflectũtur ſi mittãt genitiuũ in us & datiuũ in u: aut genitiuũ ĩ uis & datiuũ in ui: ita vt ĩ eis pares ſint ſyllabe: At nunc genitiuum in us & datiuũ in ui dũtaxat mouem⁹: licet veteres illum in uis diuiſas ſyllabas & hunc in u frequentius inflexerint. vñ eſt apud Comicum anuis cauſa. Et hic curru ſubiungere pro currui: vt qdam volunt.

Vitis vt arboribus decori eſt: vt vitibus vuæ.
Vt gregibus tauri: ſegetes vt pinguibus aruis:
Tũ decus omne tuis: poſtq̃ te fata tulerũt.
Ipſa pales agros: atq; ipſe reliquit apollo.
Grãdia ſæpe qbus mãdauimus hordea ſulcis:
Infœlix lolium & ſteriles dominãtur auenæ.
Pro molli viola: pro purpureo narciſſo:
Carduus & ſpinis ſurgit paliurus acutis:
Spargite humũ folijs ĩducite fontibus vmbras
Paſtores: mandat fieri ſibi talia daphnis.
Et tumulũ facite: & tumulo ſupaddite carmen
Daphnis ego ĩ ſyluis hinc vſq; ad ſydera not⁹:
Formoſi pecoris cuſtos: formoſior ipſe.

ASCEn. ¶ VITIS vt arboribus decori eſt. Recitat adhuc carmina ſua de daphnidis iteritu mopſus: ſed vt dixi varias ſentẽtias interſerit ita vt per interualla pronuncianda videantur & quaſi alternatim canenda. Vtens ergo iuxta exigentiam & decorum bucolici carminis comparatione rerum agreſtiũ: dicit: daphnin fuiſſe decus omne atq; ornamẽtum ſuis: non dicens quibus vt ad Ceſarem referri poſſet: probat autem & decus & ſalutem fuiſſe aruis & paſcuis: que eius morte a numinibus ſuis deſtituta ſunt: per quam rem oſtenditur q̃ neceſſaria fuerat daphnidis preſentia: inuenẽs damnoſiſſimam reip. fuiſſe Ceſaris necem concludens autem carmen ſuum ponit epitaphium inſcribendum tumulo daphnidis in quo manifeſta eſt allegoria vt ſub ordine dicam: qui talis eſt. Vt ideſt quemadmodum. vitis eſt arboribus ſcilicet vlmis precipue quib⁹ maritatur in Italia atq; adheret vitis: decori: ideſt ad decus & ornamentum qđ arboribus ſterilibus ruſticus nullum iudicat eſſe niſi vitem ſuſtencẽt & vt. i. qualiter vue ideſt racemi aut botri: ſunt vitibus decori & vt tauri ideſt maiores boues aut qa ſubmiſſarij: ſunt gregibus ſcilicet armentorum (vñ grex generaliter eſt quorũuis animalium cõgregatio) decori: & vt ſegetes ſunt aruis. ideſt agris aratis pinguibus. i. opimis: decori: ita ſup. o daphni: es tu tuis. ſ. amicis & notis ac ſubditis: omne decus ideſt ornamẽtum. probat quia poſtq̃ fata tulerunt. ideſt abſtulerũt te: ideſt poſtq̃ mors abſtulit nobis te ipſa pales ideſt dea pabulorum ac paſcuorũ que ea curare maximopere deberet (vnde ipſa & ipſe hic emphaſim babent) atq; ipſe apollo ſcilicet nomius hoc eſt paſtoralis (quia apollo dicitur pauiſſe armentũ admeti) reliquit agros Et ideo quia ſine numinibus erant: lolium id eſt herba illa nociua que & zizania dicitur: infelix ideſt infelicitatem ac pauperiem inferens colonis & auene ſteriles: ideſt exigue & modice aut vane & inanes ac ſterilitatem inducentes: dominãtur ſepe ſulcis. ideſt fiſſuris aratri hoc eſt vi ſua oppreſſis melioribus ſatis oriuntur in illis ſulcis: quibus mandauimus ideſt credidimus & cõmiſimus quaſi ad vſuram vt plus reddant q̃ acceperint: hordea ideſt frumenta illa grandia. ideſt magna reſpectu auene (Non mirum ſit ſi ordea frumentum dico: quia generali appellatiõe omnia ſemina quibus fruimur frumenta vocantur: licet galli fere pro tritico accipiãt) Et carduus ideſt tribulus & herba ſpinoſa: & paliurus. i. frutex ille acutis ſpinis ideſt habẽs acutas ſpinas: aut paliurus ſurgit ſup. cum acutis ſpinis ſuis: pro molli viola & pro narciſſo purpureo ideſt purpurei coloris hoc eſt lo

SER. ¶ Vitis vt. Locus ex Theocrito. Apollo ſcilicet nomius. i. paſtoralis. Pales: Dea pabulorũ: quaſi dicat nec pabula naſcuntur: nec pecora. Infœlix: inutile & infœcundum. Sterilis: ſecundum ſitum Italiæ. Nam ĩ thracia frũctuoſæ ſunt. Hæc autem oſtendunt terram quoq; dolere daphnidis morte. Paliurus herba eſt aſpera & ſpinoſa. Paliurus. Spargite: vt ſpargitur tellus lachrymis. Inducite fontibus vmbras: facite nemora circa fontes: quia herou animæ habitant vel in fontibus vel in nemoribus: vt lucis habitam⁹ opacis riparũq; toros & p. t. r. Carmẽ de duobus dixit. Nam & alibi de vno: vt Et rẽ carmine ſigno Aeneas hæc de danais: victoribus arma: in ſyluis aũt dicit hinc vſq; ad ſydera. Formoſi pecoris cuſtos: ſi ad Cæſarem referas eſt boni populi optimus imperator.

MAN. ¶ Pales: vt Naſo & Feſt. ait dicebatur paſtorũ dea: cui⁹ feſta parilia dicebantur: q pro partu pecoris eidem ſacra fiebant: de hac lati⁹. iij. Geor. Apollo: apud Amphryſum theſſaliæ fluuium Apollo admeti regis armenta iuſſus ſeruiendi cõtumelia. x. annis luere temeritatem: qua Cyclopas perdiderat qui fulmen fecerant: quia indignabať eo percuſſum ęſculapium filiũ: author eſt Probus: quare autem id dictum fuerit lib. iij. Geor. aperiemus. Infœlix lolium: & nocens & infœlicitatẽ apportans. Eſt eñ vnũ e vitijs & morbis frugum nocet etiã oculis: hinc ait Naſo faſto. i. Et careant lolijs oculos vitiãtibus agri. Theophraſtus autem li. viij. ſcribit q nullũ ex ſeminibus corruptũ mutari in aliud aptũ eſt. ꝑter q̃ triticum atq; hordeũ quæ mutari in loliũ aſſerũt Steriles auenæ. i. inanes & vanæ Vergi. lib. i. Geor. Expectata ſeges vanis eluſit auenis Inueniuntur enim auenæ quedã inanes: inueniũtur & fertiles: quæ quidem ꝑ iumẽtis ferunť. Steriles: itẽ dixit. i. ſterilitatẽ cauſantes. ait nãq; in primo Geor. Vrit eñ lini campũ ſeges vrit auenæ vtq; Ply. inqt lib. xviij. primũ oĩum frumenti vitium auena eſt: & hordeũ in eã degenerat. Narciſſo: de violis & narciſſo ſuperius dictũ eſt. Carduus hic lolio & cau. e ſpinoſo lanugines habet: & ſemine & radice naſci põt. Ply. li. xxi. Paliurus Theophraſtus lib. i. ſcribit paliurum fruticem eſſe & li. vi. i dicat paliurum in armis tantum habere aculeos. meminit item latius libro. iij. a quoquidẽ Plynius accepit. qđ de paliuro ſcribit lib. xiij.

Pales. Paſtor. Apollo. Lolium A uena

co viole

co viole & narciſſi ſeu vbi viole & narciſſi ſurgere deberent.Spargite &c.Inceptat iterum aliud carmẽ inuitans paſtores ad mollem ſepulturam daphnidi extruendam:quam ad beatitudinem defunctorum pertinere ſtulta credidit gentilitas:vnde eſt illud perſianum.Aſſenſere viri:nunc non cinis ille poete Felix non leuior cyppus nunc imprimit oſſa. Laudant conuiue nunc non e manibus illis.Nunc non e tumulo fortunataq; fauilla:Naſcentur viole.Et illud Iuuenalis.Dij maiorum vmbris tenuem & ſine pondere terram Spiranteſq; crocos & in vrna perpetuũ ver:Qui preceptorem ſancti voluere parẽtis eſſe loco.Et martialis.Sit tibi terra leuis mollíq; tegaris arena.Tibullus autem e contrario pro maledicto imprecatur dicens.O tu qui venerem docuiſti vendere primus . Quiſquis es infelix vrgeat oſſa lapis. Ordo.

¶ Ordo igitur eſt.O paſtores ſpargite:ideſt cooperite ſpargendo humum.ideſt terram:folijs.ideſt frondibus arborum:aut folijs florum inducite:fontibus vmbras ideſt facite lucũ circũ fontes : quia daphnis mandat talia fieri ſibi:& facite ſup.daphnidi:tumulum ideſt ſepulturã habentẽ tumorem : tantum enim erigitur terra quãtum eſt quod imponitur corpus.& ſuperaddite tumulo carmen.i.inſcriptionem ac epitaphium ſequens Ego ſup.qui hic ſepelior ſum daphnis notus in ſyluis.i.in locis ſilueſtribus aut in omnium rerum congerie:hinc.i:ab hoc loco vſq; ad ſydera:ipſe:ideſt ego qui ſum cuſtos pecoris formoſi formoſior ſup.eo.ideſt boni populi optimus imperator.Et hoc ſi ad Ceſarem referatur. Ad quod aptum eſt vocabulum illud in ſyluis.Nam ſylue dicuntur ab hyle ſecundum quoſdam:accipitur nonnunꝗ; pro horoſcopo:vnde allegoricos dictum volunt:Cui mater media ſeſe tulit obuia ſylua.Itaq; Ceſar diceret ſe in primordijs rerum notum.

Tale tuũ carmen nobis diuine poeta : ME.
Quale ſopor feſſis in gramine:quale per æſtũ
Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo.
Nec calamis ſolũ æqꝑas ſed voce magiſtrũ.
Fortunate puer tu nunc eris alter ab illo:
Nos tñ hæc quocũq; mõ tibi noſtra viciſſim
Dicemus:daphninq; tuum tollemus ad aſtra
Daphnin ad aſtra feremus:amauit nos quoq; daphnis
An quicꝗ nobis tali ſit munere maius . Mo.
Et puer ipſe fuit cantari dignus:& iſta
Iampridẽ ſtimichon laudauit carmina nobis.

SER. ¶ Quale ſopor.i.qualis res eſt ſopor.vt dulce ſatis humor.Nec calamis ſolũ:videť allegoria ad Theocritũ & Vergi.reſpicere.Hinc ẽ.Tu nũc eris alter ab illo.Quocũq; modo:pro vt poſſumus.Tollemus ad aſtra:pollicetur ſe dicturum apotheoſim.Tali munere:ſi amicũ laudaueris.Puer.intellige modo Daphnin.Nam Cæſar maioris ætatis cęſus eſt.Iampridem.q.d.fruſtra extenuas dicendo quocunq; modo.Nam ſcio eſſe optima.

MAN. ¶ Tu nunc eris alter ab illo.De theocrito intelligere nõ abſurdum eſt:nam reuera Maronis magiſter fuit. hoc in opere:vt etiam paſſim oſtendimus.In grammatica vero Parthenio præceptore in græcis vſus eſt authore Macrobio libro.vi.Et puer ipſe fuit: Thyrſis itẽ ait in prima Theo.O miſer infœlixq; puer:& in ſexta Theo.inquit.Daphnis erat mentum prima lanugine tectus. Candidus inſuetum:propter hoc de Cæſa.intelligere potes. Licet multa ſecundum Theocritum ipſi daphnidi referantur:vt oſtendimus.

¶ TALE tuum carmen &c.Menalcas vt cãdidus.i.minime inuidus poeta laudat mopſi iunioris amici carmen:quo ipſum ad maiora incẽderet.Et modeſte inuit ſibi quoq; carmen eſſe quo reſpondeat ſicut receperat.Ad quod audiendum ſe auidum oſtendit mopſus vt mutuã amiciciã facile inter eos agnoſcas.Sane ꝑ menalcã videť poeta hic ĩtelligi: ſicut ĩ meri.Ordo eſt.O mopſe diuine poeta ASCEn.

Bene vocat poetã diuinũ:q̲a oĩs poeta vates nec poteſt verus poeta dici cui non ſit mens diuinior ꝙ ceteris:vnde flaccus in primo ſermonũ de poeta dicit.Ingeniũ cui ſit:cui mẽs diuinior atq; os Magna ſonaturũ des nominis huius honorem.Mentem autẽ diuinã habent poete.aut q̲a diuinãdi peritam:aut q̲a deo poſſeſſam.vñ Ouidi⁹.Eſt deus in nobis agitãte caleſcimus illo.Et quia ſpiritus diuinus in eis p̃dominať ita vt deo potius authore ꝙ homine cantare putentur: dicuntur etiã inſani & furere diuino furore.Aut q̲a diuini officij imitatricẽ:nam ſicut deus ſolus ex nichilo creat ita poete ſepe quaſi de nichilo fingunt.Sed ordinẽ proſequamur.o diuine poeta tuũ carmẽ eſt ſup.nobis tale.i.res tam ſuauis ac delectabilis:quale.i.ꝙ ſuauis ac delectabilis res eſt feſſis.i.defatigatis:ſopor ĩ gramine.& quale.i.qualis res eſt:reſtinguere.i. ſedare ſitim per eſtũ.i.vehemẽtiã ſitis ex calore proueniẽtem:riuo dulcis aque ſalientis. id eſt emicantis ac ſcaturientis.Nec pro quia non(nam nec idem eſt qđ & non:& aũt videtur interdum ꝓ quia capi)quia tu equiparas magiſtrum.i.te equalem facis magiſtro.ſ.bucolici carminis hoc eſt theocrito:non ſolum calamis.i.fiſtulis tenuibus ex calamis ſeu culmis factis ſed ſup.etiã voce:ſcilicet tua que humana eſt.hoc eſt non ſolũ ſcis fiſtula ac tibijs ſed etiã voce plurimũ vales.O puer fortunate ideſt beate & proſpera fortuna vſe.tu eris nũc ideſt poſthac alter ideſt ſecundus & proximus ab illo ſcilicet notiſſimo magiſtro:hoc eſt Theocrito.hoc eſt proxima laus in canendo bucolico debebitur tibi & ita eris fortunatus.Quo verbo moraliter ſignificať vnumquẽq; reponere beatitudinem in eo quod maxime diligit ſed qui ad carmen nati ſunt:videntur ipſum maximopere diligere: vnde flaccus in primo.primi carminum.Me doctarum hedere premia frontium . Dijs miſcent ſuperis . Et paulopoſt . Quod ſi me lyricis vatibus inſeris Sublimi feriam vertice ſydera.Menalcas ergo aut vt puerum ad carmen incenderet:aut quia reuera beatum putaret quiſquis muſices peritus eſſet : fortunatum vocat eo ꝙ laudem theocriti aſſecutus ſit. Deinde modeſte extenuans cantilenam ſuam dicit : Tametſi ꝓxime ad laudẽ theocriti accedis:tamen nos dicemus tibi viciſſim hec noſtra ſup.carmina : quocũq; modo ideſt qualitercũq; poterimus licet ruditer ac incondite & tollemus .i.extollem⁹ & transferemus daphnim tuum.i.quẽ tantopere amas:ad aſtra.ideſt oſtendem⁹ ipſum receptũ eſſe in numerũ deorũ Feremus inquã daphnin ad aſtra q̲a daphnis amauit quoq;.i.etiam nos.q.d.nõ ſolũ te.Ad qđ mopſus. An ſup.putas o menalca:ꝙ quicꝗ.i.queuis res aut quoduis munus aut donũ:ſit nobis.i.reputabiť a nobis maius.i.p̄ſtantius & acceptius tali munere.ſ.quali feretur daphnis meus in aſtra.q.d.nihil grati⁹ nobis cõtingere

bis contingere poſſet:quia ipſe ſcilicet daphnis fuit dignus cantari & ideſt etiam puer ideſt cum adhuc
puer eſſet:nedum modo in celum tranſlatus:& ſtimichon vir ille cantandi peritus laudauit nobis iam⸗
pridem ideſt pridem laudauit & adhuc laudaret ſi de eis ſermo incideret:iſta ideſt tua carmina.Quibus
verbis(vt predixi)non prohibemur per daphnin Ceſarem intelligere:licet ille non occiderat puer.quia
& accipitur hic pro etiam vt ſit non ſolum prouectior ſed etiam puer fuit dignus cantari:ad quod ſuffra
gatur verbum preteriti temporis.Si etenim de eo qui puer obierat loq̄retur diceret nō fuit ſed eſt: q̄a iā
Regula. inter deos habitus.Preterea notandum quia iampridem non ſemper verbo preſentis temporis iūgitur.
preſertim cum verbi ſignificatio non actu ſed habitu perſiſtit vt hic.iampridem laudauit.Non enim iā
actu laudabat ſtimichon & tamen ſi mentio incideret laudaret.Preterea iſta non dixit ad contemptū ſed
ad ſecundam perſonam referendo.

MAN. ❡CANDIDVS iſuetū m.l.o:Decēter poe⸗
ta pſonarū decora obſeruat:qui puerū mop⸗
ſum daphnidis interitu meſtū inducit:&me⸗
nalcam quaſi virum prudentem de eius apo
Apotheoſis. theoſi.i.deificatione(Vñ αποθεοω deifico: &
αποθεωσισ deificatio)Nam pueri & rerū im⸗
periti de ſanctorum virorum obitu dolēt.p⸗
fecti gaudent ſcientes q̄ bene cum eis actum
eſt qui feliciter vitam finiuerint:quod etiam
ethnicis perſuaſum eſt.Docet ergo menalcas
daphnin.i.Ceſarem in ſydera trāſlatū adhuc
veterē ſeruare clemētiā:animiq; candorē: cū
ēt feris bello interdicat:per qđ innuit clemē
tem imperatorē tranquillitatē reip. amaſſe.
Sentētie ex ordine declarabunt̄ qui talis eſt.
Ordo Daphnis candidus.i.deificatus& nulla inui
dia motus:mirat̄ limen olympi inſuetum.ſ.
ſibi cū in terris ageret:& videt nubes & ſyde
ra.i.planetas ſub pedibus ſup.ſuis.i.exaltat⁹
eſt ſupra nubes & ſydera errantia ſaltem.aut
ſi demus ei cōſortiū deorū ſupra oia ſydera.
Ergo.i.& ideo quia daphnis deificatus & in
celum tranſlatus eſt:voluptas.i.letitia celit⁹
infuſa:tenet.i.occupat ſyluas alacris id eſt le
tas & cetera rura ſup.alacria id eſt omia loca
in quibus daphnis ſolitus eſt conuerſari & q̄
ob eius mortem doluerunt:gaudent nunc de
eius apotheoſi.& voluptas tenet pana id eſt
deum paſtorum:& paſtores & puellas id eſt
nymphas dryadas id eſt arboreas nec lupus
meditatur pecori inſidias:nec vlla retia me⸗
ditantur ceruis dolū.i.captionem doloſam.
i.ob daphnidis hoc eſt ceſaris apotheoſim tā
ta eſt in terris letitia:vt etiā fere.i.ſeuiſſimi
ciues inter ſe pacē agant.quia daphnis bon⁹
i.candidus & pacis amator placidus.ſ.& be⸗
nignus:amat ocia.i.intermiſſionē laborum
& ceſſationē a bellis &inſidijs.Ip̄i.letitia&c.
Mira arte procedit: quia ferocia cū prodeſſe
nequeant docet(quod ſatis eſt)nō nocere.mi
tia aūt & inanima docet hyperbolicos nō ſo
lum nō nocere:ſed vltro letari.dicit ergo.Ip̄i
montes intonſi.i.ſyluoſi iactant voces ad ſy
dera letitia.i.pre letitia &gaudio.i.quicunq;
in mōtib⁹& ſyluis habitāt pre letitia &vocē
ad celū extollūt:ipſe rupes.i.aſperitates mō
tiū abrupte vetuſtate aut ſeuitia celi ac ībriū
ſonāt.i.referūt iam carmīa:& ipſa arbuſta.i.
arboresvitifere ſonāt.i.referūt ac canūt mihi
o menalca ille.ſ.quē extinctū credebam⁹hoc
eſt daphnis:deus ſup.eſt de⁹ inquā eſt(ad cer
titudinem bis ponitur deus)& ideo o daph⸗
ni ſis bonus id eſt clemens & ꝓpitius ne iu⸗
ſte punias:& ſis felix.i.beneficus vt bona cō
feras tuis.ſ. dedititijs.en.q.d. preter opinio⸗
nem cū te extinctum vulgus crediderit:quat
tuor aras(poteſt conſtrui cū verbo ſtatuam
ſic)en ergo ſtatuā quatuor aras: ecce o daph
ni ego ſtatuā.i.cōſtituā tibi duas ſupple aras
hoc eſt numero pari eo q̄ corpus tuū in ter⸗
ris & ſimulachrū apud inferos ſit(ſed de cele
ſti dicit̄ q̄ numero deus īpare gaudet)& cō⸗
ſtituam

Candidus inſuetum miratur limē olimpi: Me.
Sub pedibuſq; videt nubes & ſydera daphnis
Ergo alacris ſyluas & cætera rura voluptas
Panaq; paſtoreſq; tenet dryadaſq; puellas:
Nec lupus inſidias pecori:nec rætia ceruis
Vlla dolū meditātnr.amat bon⁹ ocia daphnis:
Ipſi lætitia voces ad ſydera iactant
Intonſi montes:ipſe iam carmina rupes:
Ipſa ſonant arbuſta:deus deus ille menalca:
Sis bonus o felixq; tuis:en quattuor aras:
Ecce duas tibi daphni:duoq; altaria phœbo.
Pocula bina nouo ſpumātia lacte quotannis
Crateraſq; duos ſtatuā tibi pinguis oliui:
Et multo in primis hilarans cōuiuia baccho:
Ante focum ſi frigus erit:ſi meſſis in vmbra:
Vina nouum fundam calathis aruiſia nectar.
Cantabunt mihi Damœtas & lyctius ægon.
Saltantes ſatyros imitabitur alpheſibœus.
Hæc tibi ſemper erunt: & quū ſolennia vota
Reddemus nymphis:& cū luſtrabimus agros.
Dū iuga mōtis aper:fluuios dū piſcis amabit:
Dūq; thimo paſcētur apes:dū rore cicadæ:
Semp honos nomēq; tuū.laudeſq; manebunt.
Vt baccho cereriq;: tibi ſic vota quotannis.
Agricolæ facient:damnabis tu quoq; votis.

❡Candidus ideſt deus.Vt cōtra/mortuos nigros dici⸗ SER.
mus.Hora.primo ſermonum. Hic niger eſt.hunc tu Ro
mane caueto.Sub pedibus: meritum eius oſtendit. qui
ſummos circulos & cœli ſecreta conſcendit. Ergo ala⸗
cres.& oīa tenet voluptas:q̄ hacten⁹ occupauerat mœ⸗
ror.Tenet:moratur amplectitur.Nec rætia:adeo placet
ſimplicitas daphnidi vt etiam dolus vnde eſt voluptas
conquieſcat. Intonſi:ſyluoſi: incedui. Tuis:Nā pcuſſo⸗
ribus nocētiſſimus fuit.Nā auguſtus filius eius oēs inſe
ctatus eſt.Fœlix:ꝓpitius:vt Sis fœlix nr̄mq; leues quę⸗
cūq; laborē.Itē cōtra.Quæ potui īfœlix.En q̄ttuor aras
ſ.duas tibi Daphni & phœbo duas:q̄ ſint altaria:nā arę
īferorū:& ſuperorum ſunt Altaria tantum quę ab altitu Aræ.
dine dicūt̄.Ergo Daphnidi aras dat:nā q̄uis de⁹ ſit tñ eſt Altaria
ex mortali.Verꝝ quare duas aras Phœbo cū nūero deus
ſi ſupn⁹ ſit īpare gaudeat: Sed cōſtat Phœbo triplicē eē Phœbi
poteſtatem ſecundum Porphirij librū:apud ſuperos ſol triplex
dicitur:in terris liber pater.Apud inferos apollo. Vnde poteſtas.
tria illius ſimulachra ſumunt inſignia Lyram:quæ cœ⸗
leſtem

leſtem harmoniam exprimit. Gryphen quod terrenum
indicat Nutum. Sagitas quibus cum noceat infernus no
tatur deus. Vnde apollo. αποτου απολλειν. Hinc illũ Ho-
me. tam peſtilentiæ q̃ ſalutis dicit authorem. & Horati⁹
Cõdito mitis placiduſq; telo Supplices audi pueros apol
lo. Ergo hic ver. per altaria poeta ſupernum numen: per
Hilaro. parem numerum infernum indicat. Hilarans: ab hilaro.
ideſt lætum facere: Eſt autem græca dictio ιλαρος: vnde
eſt hoc verbum. Calathis calicibus. nouum ne. quæ vi-
na. ſint nouum nectar. i. noua dulcedo. Aruiſia. ab aruiſo
chij ꝓmontorio. Lyctius: Cretenſis. Alpheſibœus. nomẽ
paſtoris. Ideo autem in religionibus ſaltabant maiores
Saltatio. quia nullam corporis partem eſſe voluerunt quæ nõ ſen
tiret religionẽ. Nam cantus ad animum: ſaltus ad mobi
litatẽ pertinet corporis. Luſtrabimus agros: vt ſupra Dũ
faciam vitula pro frugibus. Baccho. Cereri. quæ duo nu
mina ruſtici maxime colũt. & cõmunia ſunt mortalibus
cũctis. Dãnabis votis. cum præſtiteris quæ hoĩes te ora
uerint: reddes illos obnoxios ad vota ſoluenda. Nã ſu-
mus damnati: & obnoxij anteq; reddamus.
MAN. ¶ Candidus. i. bonus. ait eñ inferius: amat bonus ocia
daphnis. Vtq; etiã Seneca epl'a. iij. inquit. Omnes candi
datos viros bonos dicimus. Ergo: quia. ſ. inter deos rela
tus eſt Daphnis Duas tibi daphni: q̃q̃ enim quis cœlum
aſcẽderit: eius tñ ſimulachrum apud inferos eſſe dicitur.
Propterea ergo duas daphnidi aras poſuit: duas ẽt Phœ
bo: propter ſuperum & inferum hemiſperium. Vñ Ma-
cro. li. i. ſa. ſic ait: In ſacris enim hæc religioſi arcani ob-
ſeruatio tenetur: vt quum ſol in Supero. i. diurno hemiſ
pherio eſt Apollo vocitetur: quum in infero. i. nocturno
Dionyſius: q ẽ liber pater habeat: Vina aruiſia. Aruiſiũ
ꝓmontorium eſt chiæ ĩſulæ: ex quo vinum qd' aruiſiũ
vocãt: vt inquit Ply. lib. xiiij. cap. x. Chios autem inſula
eſt Vna cycladũ: teſte Solino Homeri ſepulcro alijs an-
Chios. tecellens. De chio multa ẽt Stra. lib. xiiij. vbi dicit ꝙ ar-
uiſia loc⁹ eſt aſper & importuoſus ſtadiorum. ccc. quod
Nectar. vinum fert græcanicorum optimum: Nectar græce ſi-
gnificat deorum potionem: vt Feſtus inquit Sũt qui di-
cãt nectar ſignificare ĩmortalitatẽ a ne qd' priuationem
ſignificat & ctiõ. i. occido. Hilarans: lætificãs. Calathis:
calicib⁹ hoc loco. lycti⁹ ęgõ. Lict⁹ eſt Cretę vrbs digna q-
Lyctius dẽ: diſtãs a Cnoſo ſtadia cẽtũ viginti: a mari aphrico ſta
dia octoginta. Stra. meminit li. x. Inde autem lyctius a.
um. poſſeſſiuum Satyros: Satyrus animal eſt quod teſte
Satyrus Solino de hominibus nihil aliud p̃fert q̃ figuram Bac-
chus autẽ ſatyros ad pſallendum. i. cantãdum: ac ad ani-
mi remiſſionẽ aptos ſecum in caſtris habebat: de quo le-
ge Dio. li. i. Strabo itẽ li. x. ait ſilenos & ſatyros liberi mi
niſtros eſſe. Alpheſibœus ĩterp̃tatᷓ ingrens ſeu inueniẽs
Alpheſibœus. boues. Alphœo. n. inquiro ſignificat. Alpheon vero iue
nio: Solẽnia vota dicunᷓ q̃ ĩ oĩb⁹ ãnis p̃ſtari ſolẽt Feſt⁹
Solẽnia ſcribit ſolẽnia itẽ dicta: eo ꝙ ſolebãt fieri ĩ anno. Luſtra
Ambaruaiis hoſtia. bimus agros: Luſtrare hic circuire ſignificat. Nam am-
barualis hoſtia vt ait Feſtus: rei diuinæ cauſa circum ar-
ua ducebatur ab his qui pro frugibus faciebant. hinc &
nomen hoſtiæ acquiſitum eſt: ab ambiendis aruis Macrobi. libro. ij. ſat. de hoſtiarum generibus edocet.
Dum rore cica. cicadas rore veſci Ply. aſſerit libro. xi. Damnabis tu quo. vo. tu; quoq;: vt alij dij. Votis
ideſt ꝓpter vota oblata & non ſoluta habitis optatis damnabis homines ideſt damno & pœna afficies:
per quod eius potentiam numinis oſtendit.

ſtituã phebo. ſ. apollini duo altaria (duo q-
dem quia etiam apud inferos verſatur vbi
apollo dicitur quia απολλω hoc eſt apollo di-
citur perdo & deſtruo: altaria autem quia al-
tum numen habet cui altare debetur) & ſta-
tuam: ideſt conſtituã tibi ideſt ad honorẽ aut
vtilitatem tuam o daphni quotannis: ideſt
quoq; anno hoc eſt ſingulis annis bina pocu
la ſpumantia nouo lacte: & id quidẽ propter
corpus ad qd' animus vocatᷓ lacte vt in enei.
docetᷓ. & cõſtituã duos crateras. i. pocula ma
iora pinguis oliui. i. in quo ſit pingue oleum
fruct⁹ videlicet olee aut oliue arboris: hoc ãt
advſtionẽ ꝑtinet. & ego hilarãs. i. letificãs in
primis. i. p̃cipue quaſi inter primaria officia:
cõuiuia. i. parẽtationẽ aut viſcerationem aut
epulationem quã dabo ĩ die anniuerſarij tui:
multo baccho. i. vino: fũdã calathis. i. corbi-
b⁹ ĩtegris aut calicib⁹ vina aruiſia. i. chia ex
aruiſio ꝓmontorio chie ĩſule: appoſitorie: no
uũ nectar. i. q̃ aruiſia vina ſũt nouũ. i. ĩſolitũ
nectar. i. pot⁹ deoꝝ: fundã dico: añ focũ. i. lo-
cũ in q̃ ignis fouetᷓ: ſi erit frig⁹: & in vmbra ſi
erit meſſis. i. calor q̃lis eſſe ſolet ĩ meſſe. Vi-
detᷓ q̃buſdã reſpicere ad necem Ceſaris: q̃a ad
tertiũ calendas martias ĩcerta ẽ tẽpeſtas nunc
frigida nũc calida nõ tñ ſic calida vt ĩ vmbris
agẽdũ ſit: vñ ad libitũ deliget diẽ ſacrificio.
Et ita poti⁹ dicã ĩ vmbra ſacrificare cõſtituiſ
ſe dũ luſtrabit agros. Dametas & egõ lyctius
i. cretẽſis paſtores illi cãtare p̃iti cãtabũt mi-
hi. i. ad volũtatẽ meã: & alpheſibe⁹ paſtor ille
imitabitᷓ ſatyros ſaltãtes. i. ſaltabit ad cantũ
damete & egonis ad morẽ ſatyroꝝ. hec. ſ. ſa-
crificia iã dicta cũ cantu & ſaltatiõe: erũt tibi
ſemꝑ: &. i. pariter quũ. i. qñ nos reddem⁹ nym
phis. i. deabus locoꝝ ĩ q̃bus verſamur numi-
nib⁹ & potiſſimũ nubiũ & pluuiaꝝ directri-
cibus: vota ſolẽnia. i. q̃ oĩbus ãnis p̃ſtare ſole
mus: &. i. pariter: quũ. i. qñ nos luſtrabimus.
i. luſtrãdo & circũeundo piabim⁹ agros. hoc
eſt dũ celebrabim⁹ ambarualia dum. i. donec
aut q̃diu aper. i. porcus ſilueſtris: amabit iu-
ga montis: & dũ piſcis amabit fluuios: & dũ
apes paſcentᷓ thimo. i. herba illa mellifero flo
re: & dũ cicade paſcentᷓ rore. i. q̃diu ſtabit re-
rũ natura. honos. i. veneratio & nomẽ tuũ &
laudes ſup. tue. manebũt ſemper. Et agricole
faciẽt quotãnis tibi. i. in honorẽ tuũ vota: vt
i. queẽadmodũ ſup. faciũt baccho deo vini: &
cereri dee frugũ: & quoq;. i. ẽt: nõ ſolum bac-
chus & ceres: dãnabis. i. obnoxios facies: vo-
tis. i. ad vota ꝑſoluẽda poſtq; preſtiteris pro
quibus impetrandis vouerint.

Quæ tibi quæ tali reddã ꝓ carmĩe dona? MO.
Nam neq; me tantũ venientis ſibilus auſtri:
Nec percuſſa iuuãt fluctu tam littora: nec quæ
Saxoſas inter decurrunt flumina valles.
Hac te nos fragili donabimus ante cicuta: Me.
Hæc nos formoſum coridon ardebat alexim
Hæc eadem docuit: cuium pecus an melibœi.
At tu ſume

ASCEn.
¶ QVE tibi &c. Vt ĩ p̃icipio dixim⁹ q hic
canũt amici ſũt: atq; ita certãt mutuis ſe dõa-
re mũerib⁹ mutuoq; ſeſe cõmẽdãt. vñ mop-
ſus (vt ſimul ordinẽ cõtexam). Que inq̃t o
menalca. q̃ dono reddã ego tibi ꝓ tali carmi
ne. q. d. neſcio. nã neq; ſibilus. i. dulcis ſp̃us cũ
ſtridore ac ſonitu q̃dã flans: auſtri illius vẽti:
veniẽtis. i. molliter ac leniter accedẽtis: ſup-
ple iuuat me tm̃. i. in tantum: nec littora per-
cuſſa fluctu. i. reſonantie & dulcia murmura
que ſunt ad littora ad que fluctus cõfringun-
tur iuuãt ideſt delectant me: tã ideſt in tantũ
nec flumina q̃ currũt inter valles ſaxoſas iu-
uant me

uāt me tm̄ q̄ꝺtū ſup. tua carmina. Ad qđ menalcas. Nos iqt dōabimus te añ. ſ. priuſq̄ aliqd mūeris ī nos contuleris: hac fragili cicuta i. fiſtula exigua: ex cicuta cōpacta hec. ſ. fiſtula docuit nos. i. ī ea modulati ſum⁹: formoſū corydō ardebat ꝑalexin. i. ſcđ'am eglogā: totū āt illud (vt dicūt grāmatici) ponit materialr̄ loco accuſatiui: ac ſi dicā: chriſt⁹ docuit nos Pr̄ nr̄. &c. Hec eadem. ſ. cicuta aut fiſtula docuit nos: cuiū pecus an melibei. i. tertiā eglogā ſupra poſitā. i. hac cicuta modulati ſumus duas eglogas iā ſuprapoſitas: vñ manifeſtū ē ꝑ menalcā Vergiliū ītelligi. Vñ aīaduertēdū eſt ꝙ nuſq̄ poeta in ſua ꝑſona puerorū amores fateat̄: ſicut in ꝑſona mopſi dicētis. At tu o menalca: ſume. i. ſponte quaſi tibi debitum cape. pedū: i. baculū quo pedes ouiū a paſtoribus comprehendunt̄: dum eas ad ſe trahere volūt: ſume inquā pedū formoſum. i. ornatū & honeſtatū nodis paribus. i. pari diſtātia diſtinctis: ac formoſum ere qđ ad finē eſt: & in nodis ipſis. quod ſup. pedum antigenes aut paſtor aut cātor ille mollis: non tulit. i. abſtulit a me: & tulit ſecum. i. non obtinuit a me cum rogaret. i. quando aut q̄uis rogaret me ſepe. i. q̄uis peteret ſepe a me: &. i. attamē ipſe erat tum dignus amari. i. formoſus & delicatus puer.

At tu ſume pedū (qđ me cū ſæpe rogaret. M.
Non tulit antigenes: & erat tū dignus amari)
Formoſum paribus nodis atq; ære: menalca.

℄ Reddā: ille ſupra ſolūmō laudauerat: hic & laudat & de mūere cogitat: Sibilus: dicit̄ res ipa. Nā ſibila ora eſt ꝓ ſibilantia. Donabimus añ: anticipat & offert qđ ille ſe facturū ꝓmiſerat. Pedū: virga eſt incurua vnde retinētur pecudū pedes. Antigenes: aut paſtor pulcherrim⁹ eſt: aut coraulū dicit quē legimus a Vergi. amatū. Parib⁹ nodis: pari & æquali tumore nodoſum. Et honeſta eſt locutio formoſus nodis ac ſic dicas pulcher frenis. SER. Sibilus Sibila ora. Pedum. Antigenes.

℄ Pedū: paſtoralem baculū incuruū dictū ꝙ illo oues a pedib⁹ cōpræhendant̄: Feſtus author. Et erat tū di. a. Lactā li. vi. in puerorū corruptores ita ſcribit. Quid enim pōt eſſe ſanctū his qui ætatē imbecillā & ꝑſidio indigentem libidine ſua depopulandā fœdandāq; ſuſtinuerint: Nō pōt hæc res pro magnitudine ſceleris enarrari. nihil amplius iſtos appellare poſſum q̄ impios & parricidas: quibus nō ſufficiat ſexus a deo datus niſi & ſuū ſexū ꝓphane: ac petulanter illudant. hæc ille. MAN. Pedum

SExta canens. Vt varietate placeat poeta: nec in ſingulis carminib⁹ rē ex cōmodo ſuo finxiſſe dicat̄. i ſexta eglo. cū honorifica ꝑfatōe ad Varū amicū habita: recitat rerū primordia fabuloſa nōnulla īterſerens. Et qa paſtorū peritiā ea res trāſcendit: non in paſtorum: ſed in ſua perſona cōmemorat: ne tm̄ a bucolico officio alienū ſit carmē docet a paſtoribus ſileno extortū vnde qūia facilius eſt recitare quā excogitare carmen de rebus philoſophicis prudēter ſilenū. id ex cogitaſſe docet. Ordo verſiculorū nr̄orū eſt. Sexta ſup. egloga canens. i. laudans & cōmēdās hoc carmine: Varū amicū Vergilio virū & coauditorē ſyronis epicurei recitat plurima primordia. i. principia & prima exordia rerū. q̄ cōſtāt. i. manifeſta ſunt ſileno: & hoc phebo cantante. Nā ea phebus cantauerat ad eurotā. vt ad finē egloge dicetur.

Argumētū Aſcēſianū in ſextā æglogam que Varus aut potius Silenus inſcribitur.

Sexta canēs varū recitat primordia rerum
Plurima quæ Phœbo cōſtant cantante Sileno.

Vergilij Silenus: loquitur Vergilius ipſe.

PRima ſyracuſio dignata ē ludere verſu:
Noſtra neq; erubuit ſyluas habitare Thalia:
Quum canerem reges & prælia: cynthius aurem
Vellit & admonuit: Paſtorē tityre pinguis
Paſcere oportet oues: deductū dicere carmē:
Nūc ego (nāq; ſup tibi erūt q dicere laudes
Vare tuas cupiāt: & triſtia condere bella)
Agreſtē tenui meditabor arūdine muſam.
Nō iniuſſa cano: ſi qs tamē hæc quoq; ſi quis
Captus amore leget: te noſtræ Vare myricæ:
Te nemus oē canet: nec phœbo gratior vlla eſt:
Quā ſibi que Vari præſcripſit pagina nomen.

SER. PRima ſyracuſio: nr̄a.i. Romana muſa nō erubuit hitare ſyluas.i. bucolicā ſcribere ꝟſu ſyracuſio.i. imitādo Theocritū poetā ſyracuſanū. nā græce ſyracuſis ſyracuſios dr̄: vt a roma romæos latine ſyracuſanꝰ & romanꝰ dr̄. Noſtra.i. romana dignata
Thalia. ē: dixit qſi ex loco ſupiori. Thalia grece θαλεια nā latine thalea diceret̄. Quū canerē: canere vellē. Reges & prelia: æneida: & res geſtas regū albanorū itelligit quæ cœpta omiſit noim aſpitate deterritꝰ. vellit: mouit: vt poſteſq; a cardine vellit. Aurē: q̄ memoriæ cōſecrata eſt vt frons
Auris. genio: digiti Mineruæ. Genua miſericordiæ. Deductum
Frons. tenue: trāſlatio a lana q̄ deducit̄ i tenuitatē. Nūc ego. Or
Digiti. do eſt. Nūc agreſtē muſam meditabor tenui arundie.i.
Genua. carmē ruſticū ſcribā. Superūt: ſupabūdabūt q ābiant tua deſcribere. Hic varꝰ germanos vicerat: Vn̄ & gloriā & pecuniā fuerat grādē cōſecutꝰ: ꝑ quē Verg. meruerat plurima. Nō iiuſſa vel ab appolline: vel Auguſto: vel Mœcenate: Hec quoq;. q.d. vilia. ꝑ myricas aūt & nemora bucolicā itelligit. Scripſit aūt hāc æglogā i laudē Vari. quā magno fauore recitauit: & cū deinde cytheris cātaſſet in theatro quā i fine Lycoridē vocat ſtupefactꝰ Cicero cuiꝰ eēt iterrogauit & cū eū aliqn̄ vidiſſet ad ſuā & illiꝰ laudē dixit. magne ſpes altera Romæ: qd̓ iſte poſtea ad Aſcaniū tranſtulit. : vt commentatores loquuntur.

ASCEn. PRima ſyracuſio. In huius ſexte egloge pricipio poeta in ſua perſona loqns videt̄ quaſi i totū buccolicū carmen exordiri. vn̄ nōnulli hanc primā eglogā eſſe voluerūt. Alloquitur aūt varū amicū & cōtubernalē ſuū dicens. Noſtra thalia.i. florida muſa dignata eſt prima.i. ante oēs alias hoc eſt licet ſit materia humilis tamen non aſpnata ē: ludere.i. tenuit̄ canere ꝟſu ſyracuſio.i. theocriti poete ſyracuſani: neq; erubuit .i. turpe putauit aut ꝟecundata eſt hitare ſyluas.i. imorari in rebꝰ paſtoralibꝰ & ſylueſtribus deſcribēdis: Cū.i. qn̄ canerē.i. canere vellem reges & ꝑlia.i. heroica carmia: quibꝰ reges & eorū ꝑlia decātari ſolēt: cynthiꝰ.i. apollo vellit aurē: & ꝓ.i. admonuit (quia qui admonitos faciūt aures vellere ſolent) admonuit aūt dicēs o Tityre oportet.i. decet paſtorem paſcere piguis oues: & dicere carmē deductū.i. extenuatū & gracile q̄le ē buccolicū. Et iō ſup. o vare nāq; ſuperunt.i. ſup̄ q; ſatis erūt tibi q cupiāt dicere.i. diſerte cōſeq tuas laudes: & cōdere.i. cōdite enūciare. bella triſtia nō tibi ſed quibꝰ ea ituliſti. Nā q̄ alijs & precipue matribus triſtia ſunt alios iuuāt & delectant bella: vn̄ dicit Hora.i. car.i. multos caſtra iuuāt & lituo tube. Pexmixtꝰ ſonitus bellaq; matribus Deteſtāda. honeſtiꝰ aūt de Varo dicit: ꝙ multi cupiēt dicere q; ſi dixiſſet ꝙ multi dicent. Nā ꝑ hoc ꝙ dicit multos cupere inuit claritudinē geſtorū Vari illorū conatꝰ ſupaturā. qa ergo multi cupiēt dicere tuas laudes: ego meditabor.i. exercebor nūc agreſti arūdine.i. ſtilo gracili & agreſti muſā agreſtē.i. carmē buccolicū. Et ſi dicat Varus. Atq nō potiꝰ Ceſaris arma canis: dicit nō cano iiuſſa: immo cano iuſſa ab Augu. & tn̄ ſi qs leget quoq;.i. etiā hec.ſ. hūilia: ſi quis inq; leget captus amore.ſ. nr̄i aut muſe nr̄e: cuius ornatu ac ſpecie capi nemo pōt: vt innuit: O Vare nr̄e myrice.i. argumēta hūilia & materie bucolice ſup. canēt te. & oē nemꝰ.i. ſylua amena canet te nec vlla pagina.i. charta ſup. erit gratior.i. acceptior phebo id eſt appollini muſarū preſidi: q; ſup ea q̄ ꝑſcripſit.i. in fronte aut titulo ſcripſit ſibi nomē. Vari. qſi dicat nihil phebo iuito de Varo cecinero cū rerum ab eo geſtarū claritate adiuter.

MAN. ¶ Prima. nullꝰ em̄ e græcis quoq; an̄ Maronē i ſcribēdis Bucolicis Theocritū imitatꝰ erat. Noſtra Tha
Syracuſę. lia.i. latia muſa. nr̄a aūt iquit ꝙ Varū poetā quoq; alloqtur. Syracuſio verſu ludere.i. Bucolica ſcribere: vti priꝰ Theocritꝰ Syracuſiꝰ ſcripſerat. Syracuſæ aūt glorioſa ciuitas: maximū oli tyrānorū domicilium ſub pachini ꝓmōtorij radicibꝰ: qd̓ in orietē ſolē aſpicit eſt. Diony. edocet. Stra. li. vi. ꝑ m̄lta de ea ſcribit Thalia vna eſt nouē muſarū de quibꝰ āple diximꝰ in noſtro carmie de floribꝰ: de quibꝰ itē latiꝰ Diodorus li. v. Thalia aūt capacitas ſeu celebritas iterptat̄: eo ꝙ in lōgū ipſis poetarū laus apta vireſcat. Canerē reges: & ꝑlia: id ſile ē illi. Arma virūq; ca. cœpat āt priꝰ ænei. ide deterritꝰ rei āplitudie ad bucolica diuertit. Cynthiꝰ dr̄ Apollo. Eſt.n. cynthiꝰ mōs ſublimis & aſper Delo mōti imines: q̄ iſula i mari ęgeo ſita vrbē hēt i plano poſitā: & apollinis tēplū atq; Latoæ. q̄ ibi Dianā ſiml̓ & Apolinē pepit. Id Strabo li. Cynthiꝰ.
x. ſcripſit. Per cynthiū ꝟo hic itelligit Auguſtū. dicit.n. æglo. viij. A te pricipiū tibi deſinet: accipe iuſſis Carmia cœpta tuis. In ęgloga ꝟo. iiij. Apollinē appellauit: vt ibi oñdimꝰ. Aurē vellit: mos eſt excitantiū monētiūq; aliquē ad res agēdas reminiſcēdaſq; &c. Deductū: tenue ſignificat & ſubtile ſcd̓m Macro. li. vi. ſat. hic ait affraniꝰ: voce deducta. Pōponiꝰ itē: vocē deducas: optet: vt mulieris videāt̄ ꝟba. Vare: in Horatio nūc varius nūc varꝰ legit̄. Hic āt varꝰ ſp. Fuerūt āt Varꝰ & Tucca vt ſcribit Euſe. Verg. & Horatij cōtubernales: & poetę illuſtres: q æneidos libros poſtea emēdarūt: ſub lege ea. vt nihil adderēt. Hūc Hora. itē alibi & ode. vi. laudat vbi dicit agrippę. Scribēs Vario fortis & hoſtiū victor mœonij carmis alite. Acro. dicit & Porphirio Variū tragœdiā ſcripſiſſe de Tyeſte. itē Fabiꝰ li. x. de Varo ſaty. vi. Hora. ad Mecœnatē ſic ait: Nulla etem̄ mihi ſe fors obtulit optimꝰ oli Vergiliꝰ poſt hūc Varꝰ dixere qd eſſem. Agreſtē muſā: ruſticū carmē. hoc ē bucolicū. Tenui arūdie. gracili fiſtula. Meditabor. meditādo canā Nō iiuſſa: vt iā oñdimꝰ Auguſto iqt ęgloga. viij. accipe iuſſis carmia cœpta tuis. Hæc quoq; vt. ſ. alioꝝ ſcripta legūt̄. Captꝰ amore: beniuolētia ductꝰ. Myricę: de ijs late i q̄rta ægloga. Nemꝰ: a græco dicit̄ nemos. Nemus
huiꝰ nemos, ꝟbū aūt nemeo vel nemo ſignificat diſtribuo tribuo paſco: nemora ſignificāt ſyluas amœnas. vt feſtus Nemora

Pagina nas.vt feſtus ait.Canet roboabit.Pagina.i.charta.Paginæ autem dicūtur ꝙ in libris ſuā quæq; obtineāt regionē:vt pagi:vel a pāgendo ꝙ in illis verſꝰ pāgūtur.i.figūt.Feſtus ait.Preſcripſit titulo deſignauit.

Pergite pierides.chromis & mnaſylus in ātro.
Silenum pueri ſomno videre iacentem:
Inflatū heſterno venas(vt ſemp)Iaccho.
Serta procul tatū capiti delapſa iacebāt.
Et grauis.attrita pendebat cantharus anſa.
Aggreſſi(nā ſæpe ſenex ſpe carminis ambos.
Luſerat)inijciūt ipſis ex vincula ſertis:
Addit ſe ſociā:timidiſq; ſupuenit ægle:
Aegle naiadū pulcherrima:nāq; videnti
Sanguineis frontē moris& tēpora pingit.
Ille dolum ridēs.quo vincula nectitis:iquit:
Soluite me pueri ſatis eſt potuiſſe videri.
Carmia quæ vultis cognoſcite:carmia vobis:
Huic aliud mercedis erit:ſimul incipit ipſe.

ASCEn. ¶ Pergite pierides.Per modū inuocatiōis cohortat muſas vt pgāt.i.pagāt & pficiant qđ ptendit enarrare.videlicet quo pacto ſilenū iuenerint paſtores & q̄ carmia ab eo audierīt qđ dixi cū decoro fingit poeta& ſi ſeruio credimꝰ p Chromi varū & ſe p Mnaſyllū itelligit:p ſilenū aūt ſyronē epicureū ſub quo ſimul ſectā epicureā didicerāt.Ex ordie patebit ſentētia.Ordo aūt talis eſt.O pieiides.i.o muſe rerū idagatrices:pgite.i.pagite aut pgite & ad optatū finē dirigite:qđ dictū veli.ide q̄ſi icipiāt muſe icipit narrare dicēs.Chromis&mnaſylus:ſatyri illi:pueri ideſt adhuc in etate puerili exiſtētes(itelligit aūt varū & ſe)videre ſilenū.ſatyrū illū nutritorē bacchi iacentē in antro ſōno.i.ꝓpter ſomnū inflatū venas.i.habentē venas iflatas:iaccho.i.baccho hoc eſt vino:heſterno.i:pridiano hoc eſt quod pridie eius diei biberat:vt ſemp.ſ.ſolitum iacere iflatū:Serta.i.corone ex pāpinis quas ſibi poturo iponere ſolebāt iacebāt ꝓcul.i.lōge ab ipo delapſa capiti.i.de capite tātū.i.itantū & tā lōge(quia rarū eſt ꝓcul accipi ꝓ eo qđ eſt prope:ſi tn̄ hic ita accipiēdum eſt vt Seruiꝰ vult ſit ordo:Serta iacebāt ꝓcul i.prope delapſa tātum.i.tantūmō capiti)& cātharus.i.poculū potiſſimū vt videt fictile grauis.i.magne capacitatis attrita anſa.i.habens anſam attritā pēdebat ſup.illic:aut potius.pendebat anſa attrita.i.p anſam attritā ex frequēti vſu:eſt em̄ anſa quo accipit̄ poculum in manū circulꝰ.& pueri ſup. aggreſſi.i.adortivt terribilē inijciūt ſup.ipi vincula ex ipſis ſertis:vn̄ patet ꝙ ſerta remotiꝰ iacebāt:nā ſi propius iacuiſſent nō eis ad vicula cōficienda vſi fuiſſent cū vt dicet̄ timidi eſſent. Aggreſſi aūt ſunt nā ſenex.ſ.ſilenꝰ luſerat.i.deceperat &fefellerat ſepe ābos.ſ.pueros:ſpe carminis:hoc eſt ꝓmiſerat eis ſepe carmē qđ reddere recuſauerat.egle nympha ſplendida addit ſe ſociā & ſupuenit timidis ſup.pueris egle inquā pulcherrima.i.formoſiſſima: naiadū.i.nympharū aquarū pingit ipi iācq; videti:aut addit ſe ſociā nāq; ipa pingit.ſ.ſileno iā experrecto frōtem & tēpora.i.latera capitis:moris ſanguieis.i.ſāguinei coloris.Ille ſ.ſilenꝰ ridēs dolū.i. qa p dolū vt pote cū dormiret ipm vinxerāt: inqt o pueri q̄.i.ad qđ: & ad quē finē nectitis vincula.i.arcte ligatis me:ſoluite me ſatis eſt potuiſſe videri.i.ꝙ potui a vobis videri cū nō viſꝰ eſſem ſi noluiſſem(ſemidei em̄ vt fauni & ſatyri &nymphe nō videbātur niſi dum volebāt)Cognoſcite.i.accipite a me carmina:q̄ vultis.i.ſcio ꝙ carmina vultis:diſſoluite ergo me &canā vobis.carmia ſup.erūt vobis pueri merces.i.ī mercedē ꝙ me ſolueritis.aliđ mercedis.ſ.ſtuprū aut cōcubitꝰ:erit huic.ſ.puelle egle.& ſimul hoc.ſ.dicēs:ipē icipit ſup.carmē ſuū aut canere.

Regula. ¶ Regula eſt.Venuſtius dictiōes ptitiue ad neutrū genꝰ redacte & quaſi fixe tēte:ſubſtātiua ſua in genitiuo regūt: q̄ ſi cum eis i eodem caſu regātur.vnde venuſtiꝰ dixeris.Aliud mercedis erit huic q̄ alia merces.

SER. ¶ Pergite:ſcilicet ad ea quæ referēda ſilenus cātauerat pueris.vult aūt referre epicureā ſectā quā Verg.Varuſq; a Sylone didicerāt:quē ſub pſona Sileni inducit.p Chromi aūt &Mnaſylū Varū ſeq; itelligit:quibꝰ ideo cōiungit puellā vt oſtēdat plenā ſectā epicureā quæ nihil ſine voluptate dicit eſſe perfectū:Chromis autē & mnaſylus ſatyri ſunt.(Chromis Mnaſylꝰ.) Inflatū venas:figurate.i.cuiꝰ venæ eſſent plenæ iaccho:Baccho.ꝓcul:modo ꝓpe.Nam ſequit̄ tm̄ capiti delapſa.Attrita frequēti.ſ.potu.Ipſis ex:ex ipſis vt trāſtra p & remos.(Timidus Timens.) Timidis:timētibus.timidus ſemp timet:timens ad tēpus & ex cauſa:vel timidis:qa pueris naturaliter ineſt timiditas.Satis eſt:p.v.quia ſemidei cū volūt tm̄ vident̄ vt fauni nymphæ Silenꝰ:vel dic ſoluite me:nā ſufficit ꝙ talis vobis viſꝰ ſum vt& ligari poſſim.Aliud mercedis Minatur nymphæ ſtuprū:quod latenter propter pudorem dixit Verg.

MAN. ¶ Pergite icipite perſeuerateq; canere.vel agitevt inqt Feſtꝰ Pierides: vide i Palæmone.(Silenus) Silenū:is fuit Dionyſ. pædagogꝰ:ac nutritor optimorūq; iſtitutor ſtudiorū:q plurimū ipſi ad virtutē & gloriā reſq; bellicas ꝓfuit.Legito Dio.li.v.(Iacchus) Iaccho Iacchꝰ dicit̄ bacchus a clamore & ſonitu:nā ipſi ſacrificātes clamare ſolebant.Iaccheo clamo ſignificat.iaccho reſono.iacche clamor.(Cātharus) Cātharꝰ græcū nomē poculi genus:& ꝓprie liberi patris poculū quē Maro Sileno aſſignat Menander ꝓ nauiculi etiā genere poſuit.Macro.author li.v.Anſa circulo quo vas tenetur Attrita.i.leui.Aegle:nympha fuit ſolis filia ex neæra vt Home.ſcri.li.xij.odyſſæ.ægle aūt apud nos ſplēdor dicitur Quo:propter quid.Satis eſt po.vi.ſufficit vobis vidiſſe me:erat em̄ ſemideꝰ.Huic ali.clā Venerē īnuit.

Tū vero in numerū faunoſq; feraſq; videres
Ludere:tū rigidas motare cacumina quercus:
Nec tantū phœbo gaudet parnaſſia rupes:
Nec tātū rhodope miratur:& iſmarus orphea.
Quātum oīs mundus gaudet cātante ſileno.
Namq; canebat vti magnū p inane coacta

ASCEn. ¶ Tū vero i numerū &c.Recitat igit̄ vt iſti tuerat carmē ipſius ſileni:cuius tantā dulcedinē eſſe docet vt totus mundus eo gaudeat in qua re ſatis aperta eſt allegoria:nā ſi ſilenꝰ eſt nutritor bacchi:bacchꝰ aūt ꝓ vino accipitur:quod amenitate &grata tēperie nutrit̄ nō eſt mirādū ſi eo cātante totus mūdꝰ gaudeat:cū ſub amena ſerenitate etiā volucrū ſit cōcentꝰ in agris:vt alibi docet author noſter

Ordo. ¶ Ordo eſt.Tū vero.i.maxīe tunc videres.i.quilibet videre potuiſſet:&faunos.i.deos illos ſilueſtres

Semina

Semina terrarūq́ꝫ: animæq́ꝫ mariſq́ꝫ fuiſſent:
Et liquidi ſimul ignis: vt his exordia primis
Omnia: & ipſe tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare ſolū: & diſcludere nerea ponto
Cœperit: & rerum paulatim ſumere formas.
Iamq́ꝫ nouum terræ ſtupeant luceſcere ſolem
Altius: atq́ꝫ cadant ſūmotis nubibꝰ hymbres.
Incipiant ſyluæ cū primū ſurgere: cumq́ꝫ
Rara per ignotos errent animalia montes.

SER. ¶In numerū ludere. Saltare ad modū rithmi & cantile=
næ Motare cacumina: hoc genꝰ ſaltatiōis vult eē ī arbo=
ribꝰ. Rhodope & Iſmarus: mōtes ſunt ī qbꝰ canebat Or=
Rhodo. pheꝰ. Nā ita gaudebat mūdꝰ vt īde dicat & īuito ꝓceſſit
Iſmarus. veſper olympo. Magnū ꝑ inane co.ſ. variæ ſunt opinio
nes de principijs rerū. Anaxagoras.n. oīa igne procreari
dixit Thales ex humore: vn̄ oceanūq́ꝫ patrē rerū Empe=
docles ex q̄ttuor elemētis. vn̄ Lucre. Ex imbri terra atq́ꝫ
aīa naſcunt̄ & igne. Epicurei ṽo: quos nūc ſequit̄ ponūt
duo principia: corpꝰ & iane. Oē.n. qđ eſt aut̄ cōtinet aut
continet̄. Corpus volunt eſſe atomos.i. quaſdam minu=
Atomi. tiſſimas partes q̄ τομην.i. ſectionē nō recipiūt: vn̄ atomi
dictæ ſūt: quas Lucre. ijs corporibꝰ minutiores dixit: quę
infuſis ꝑ feneſtrā ſolaribus radijs videmus. Dicit.n. illis
nec viſum poſſe accidere. Inane ṽo dicūt ſpaciū ī q̄ ſunt
atomi: ex his principijs q̄ttuor.ſ. ignē aerē aquā terram
volūt creari: & ex illis cætera. Vt illa duo elementa ſint.
Hęc ṽo quattuor ſyntheta.i. cōpoſita ex alijs duobꝰ. Cō
probāt aūt oīa ex corporibꝰ & iani cōſtare ꝙ nihil ſit in
rerū natura qđ nō corpꝰ habeat: & qa nō recipit ſectionē
īdicat eſſe ianitatē. Canebat ergo principia.ſ. ꝙ atomi ꝑ
iane coactæ fuiſſent origo ignis aeris aq̄ & maris. Anię:
aeris vn̄ & vēti ſunt Liqdi: puri.i. ętherei. Oīa & ipſe te=
ner mū. cōcre. orbis. An̄ orbis: & ſic oīa q̄ ī orbe ſunt: nā
mutato ordine ait primo oīa: & ſic orbis Cōcreuerit: col
lectus & informatꝰ ſit. Altiꝰ: & quēadmodū cadāt ībres
nubibus in altū leuatis. Nubes: cū ſoli ſint vicinæ eius
calore ſoluunt̄ in pluuias. vn̄ in ſignis ſerenitatis ait. At
nebulæ magis ima petūt: bonus aūt ordo vt poſt ſolem
& pluuias ortæ ſint ſyluæ & animalia.

PRO. ¶Nāq́ꝫ canebat vti: Hactenꝰ breuiter. Nūc vt oīs q̄ſtio
tractet̄. Quærit̄ an poeta quattuor Solis: & his in oibus
principia reꝝ cōuenire cōfirmet. Tūc deīde an reuolutis
ſuꝑ eadē re ſenſibꝰ paria ꝑcurrat an ṽo diuerſa cōfūdat.
Vt igit̄ ſenſum plene ītelligamꝰ hoc qđ eſt ab eo ṽſu.
Nāq́ꝫ cāebat vti magnū ꝑ inane coacta. Semīa: Propriū
Mos vergilianus. in virgilio eſt: vt nihil magnū ſua auctoritate cōfirmet
ſed aut a muſis cōceptū dicat: aut admirabile famæ tri=
Regula. buat. Hoc qdā diffidētiæ dicūt. Nā ſi cōfirmet: inqunt:
opiniones hoīm ad credēdū facíliꝰ nos inducet. Sed poe
ta fortiꝰ ꝓbat: quū ſuæ opiniōi ēt famā cōſentire ꝓnun
ciat: vt eſt illud. Quā iuno fert̄ terris magis oībꝰ vnam.
Et illud fama eſt Enceladi.ſ.f.c. & illud. Dædalus (vt fa=
ma eſt) f.m.r. Et illud: Nāq́ꝫ ferūt fama. Hipolytū. p.q.a.
n. Et illud: Quid loquar: aut Scyllā Niſi.q.p.ſ. Quę niſi
famæ auctoritas fulciat: fabuloſa videt̄ & iania. Hic aūt
fama Sileni æq́ꝫ auctoritate q̄ canit cōfirmat. Oēm igit̄
hāc rerū naturæ formā tenui primū: & inani mole diſꝑ=
ſam refert in quattuor elemēta cōcretā. Et ex his oia eſſe
poſtea effigiata Stoici tradūt ξενωη κιττιευσ: ac ſpeuſip=
pꝰ Solœus & Cleātes Thaſiꝰ q̄ principē habuerūt Empe
doclē agripētinū: q de his ita ſcribit. τεσσ αρα Διπαντων
ριζωματα πρωτοιεσασιν ξενσ αργησ ηρη τεφερεσβιοσ ηΔεαι=
Διωνευσ νηστισ θηΔακρυοισγε πικωοισ ιγωμαβροτειου γενοσ
vt accipiamus ξενσ αργ ησ ignē qđ ſit ξεων: & candēs qđ
ignis eſt ꝓprium. de quo Euripides ορασтον υψοη τοιη Δε
απειρον αιθερακαιτον περιεχοντα υγ ραν αγ ηαλαστον νομιζησ
ξηνα. &

ſilueſtres a fādo dictos & feras: ludere.i. ſalta
re i.i. ſcđm nūerū.i. modulos carminis: & vi=
deres tū.i. tūc q̄rcꝰ rigidas.i. duras & difficul
ter flexibiles: motare.i. frequenter mouere &
nutare: cacumia.i. ſūmitates ſuas. Nec rupes
ꝑnaſia q̄ē ī ꝑnaſo monte phocidis gaudet.i.
exultat tm̄.i. itm̄ phebo.i. appolline: nec rho=
dope & iſmarꝰ mōs vterq́ꝫ thracie mirat̄ tm̄
i. intūi orphea.i. vatē ſuū clariſſimū q ſyluas
& ſaxa poſt ſe dulcedīe cātus ſui traxit quātū
oīs mūdꝰ gaudet ſileno cātante.i. dū ſilenus
cātat. Nāq́ꝫ ꝓ qa ſup. ſilenꝰ cāebat vti.i. quē=
admodū ſemina.i. prima elemēta hoc eſt ato
mi ſcđm Lucretiū & an̄ eū democritū: fuiſſēt
coacta.i. cōcreta & cōglutinata: ꝑ magnū ina
ne.i. ſpaciū capax reꝝ priuſq́ꝫ eēnt. ſemia in=
quā terrarū & aīe.i. aeris & maris.i. aquaꝝ: &
ſimul.i. parit̄ liqdi.i. elemētaris & puri ignis
& cāebat vt.i. quēadmodū oīa exordia.i. ori
gines & pricipia reꝝ: ſup. cōcreuerint.i. cōfe=
cta aut cōpoſita ſint: ex ſup. his primis.ſ. ſe=
mibus atq́ꝫ elemētis: & vt ipſe orbis.i. globꝰ
mūdi tener.i. adhuc fluidꝰ nec ſatis ſolidꝰ; cō
creuerit.i. cōſolidatꝰ ſit atq́ꝫ coaluerit his pri
mis.ſ. elemētis vocatis ſaltē. Tū.i. deīde ſup.
canebat vt ſup. orbis mūdi cepit.i. īcepit du=
rare.i. durū efficere ſolū.i. terrā q̄ ſolida eſt &
diſcludere nerea.i. aquas fluuiales. pōto.i. ab
aqs ſalſis & marinis. & vt ſupple orbis mūdi
cepit ſumere paulatim formas reꝝ: q̄ oīa me=
tamorpho. prio Oui. graphice deſcribit nec il
lic aut hic dcā multū abhorrēt ab Geneſi ca=
tholica niſi ꝙ creationē ex nihilo nō potuit ī
aīos ethnicoꝝ cadere. itaq́ꝫ chaos aut atomos
aut hylen ab eťno poſuerūt. Et cāebat vt ſup.
ťre.i. gēita ī terris ſtupeāt ſolē nouū.i. recēs or
tū ac formatū: luceſcere.i. lucē ſuā diffūdere:
altiꝰ.i. ī regiōe altiore ſitū. atq́ꝫ vt ſup. hym=
bres cadāt.i. decidāt ī terras: & hoc nubibꝰ ſū=
motis.i. ſublatis. hoc āt eſt aut ſurſū latis: qa
vapores trahunt̄ ſurſum vn̄ nubes fiāt: & id
phyſice dictū eēt aut clā amotis & id ſcđm
vulgꝰ īperitū qđ cū neq́ꝫ ſciētiā neq́ꝫ experiē
tiā hēret: ſtupebat q̄ nubes diffugerint igno=
rās ꝙ ī pluuias reſolute eēnt. cū.i. q̄ tpe ſylue
īcipiāt primū ſurgere.i. oriri ex pluuia.ſ. & cū
aīalia rara: qa nōdū ꝑ ꝓpagationē multiplica
ta: cū ſcđm ethnicos prima ex ſole & limo ꝓ=
creata eēnt occulta virtute celeſti: & ſcđm fi=
dē a deo creata eēnt: errēt ꝑ mōtes ignotos.i.
in qbus nunq́ꝫ priꝰ fuerāt cū iā tū primū pro=
ducta eſſent: Mācinellus tn̄ vult vt ordo ſit.
Et canebat: cū.i. quo tpe ſylue incipiant pri=
mū ſurgere & cū primum rara aīalia errent ꝑ
ignotos mōtes: ſed nō minꝰ cōcinna eſt cōſtru
ctio atq́ꝫ ſentētia: ſi dicat̄ vt prius. canebat vt
hymbres cadāt ex nubibꝰ ſūmotis.i. ſurſum
latis tūc cum ſylue īcipiant primū ſurgere &
cū aīalia errēt primū ꝑ ignotos montes quia
ſcđm phyſicos ex pluuia naſcunt̄ ſylue: hoc
eſt pullulant arbores & naſcunt̄ gramia q̄ vt
paſcant̄ errare ceperūt aīalia ꝑ ignotos mon=
tes: aut ēt ipſa vt dixi poſt pluuiā ex limo ꝑ
ſolē ſcđm gētiles tūc primū formata erant.
¶Regula eſt. Propriorū nominū prima po= Regula.
tiſſimū ſyllaba cuiꝰ q̄titas gn̄ali regula non
agnoſcit̄ ad placitū fere ponit̄ vn̄ prius Sile=
nū pueri prima longa: Et hic cantante ſileno
eadē correpta dicit. In eneide aūt ſicheus pri=
ma cōmuni ꝓfert̄. Dico cuiꝰ quātitas &c. qa
ſi poſitiōe aut diphtongo producat̄ nō poſ=
ſit corripi vt Scylla. dedalus.

e

Liquidū. ζηνα. Ennius. aſpice hoc ſublime candens: quem vocant omnes Iouem. Argens autē idest λαμπροσ ηταχυσ. Nam & Homerus και κυνασ αργουσ & argus vndiq; lucens & videns. Hoc idem Vergilius exequutus ait. Et liquidi ſimul ignis: purum demonſtrans: non liquentem. Et liquidum ſuper æthera lapſæ æq; purum. Item quod fieri ferro liquido ve poteſt electro: puri coloris. vbi autem ait liquido diſtendunt nectare cellas. Nec enim liquenti pro fluenti dixit: Sed puro. in hoc enim cōmendatio eſt operis apum. Nec enim laus eſt mellis ſi fluat: ſed gloria ſi lucidum viſatur. ηρη autem φερεσβιοσ terram tradit: q̄ victū ferat. De qua Home. ζει Δωρυσ α ρουρα. vnde τηνηραι: quidam εραιι appellauerunt η Δεαι Δωνευσ Ditem patrē gloſſa ſignificat. Sed accipere debemus aera: quē Euripedes in Cadmo χαοσ appellauit ſic: ουρανοσ υπερ ημασ καινωσ φοτωιε Δοσ Δαιμονιων το Δε ευμεσω τον ουραιον τεκαι χθονοσ οιμενονομα ζονοι χαοσ. Quia quibuſdā videtur aera qui ex ſumma montium: & ima terrarū ſegnis faciat cum reliquo: q ſuper incubat eſſe obtuſiorem: atq; ita vicem inferiorum obtinere. hoc aūt adnotaſſe Vergilium aiunt in ſexto. Tota paſſim regione vagantur aeris in campis lętis atq; oīa luſtrant: vt poſt mortem ſoluto corpore vmbræ in hac obſeruentur caligine animæ vltimo aeri: & purior tranſmittantur: ηνοτιστε aquam ſignificat: que ſcilicet ſincero habitu cuncta confirmet. Nam creditur id eundemhominem quē acceperit ſeruare. Cicero autē αι Δωιαε pro terra interpretatur ηραν ꝑ aere verſa vice in libro ſecundo de Deorum natura. Aer inquit vt ſtoici diſputant interiectus inter mare & cœlum Iunonis nomine conſecratur: quæ eſt ſoror & coniunx Iouis: q̄ ei ſimilitudo eſt ætheris: & cum eo ſumma coniunctio effœminarunt autem eum. Iunoniq; tribuerunt q̄ nihil eſt eo mollius: Sed Iunonem a iuuando credo nominatam: Hæc de aere. Infra de terra ſic Terrena autem vis omnis atq; natura diti patri dicata eſt. qui diues vt apud grecos πλουτων: quia & recidunt omnia in terras: & oriuntur ex terris. Idem hoc Homerus ſignificat ſic.

τοιχθαΔε παντα Δε Δασται εκαστοσ εμμορετιμησ
ητοισ ετων ελαχοι πολιην αλαναιεμεν αιει
παλλομενων αιΔησ Δε ελαχει ζοφον η εροεντα.
ζευσ Δε ελαχουραιον ευρυν εν αιθερι και νεφελησι
γαια Δε ετι ζυνη παντων και μακροσ ολυμποσ.

Vt ad Iouem æther pertineat mare ad Neptunum ditis imperia apud inferos terram communē omnibu remanſiſſe. In quo animaduertēdū eſt q̄ Homerus conſentiat Empedocli: & Eracleoni Ciceronis diuerſa opinione. Ariſtoteles quattuor elementa ait: aquam & terrā ponderibus ſuis deorſum ferri: Ignem & aera tenuitate ſua ſubleuari: & his quattuor elemētis quintum: quaſi proprium æthera addidit priuata mole diſcretum. Idem Ariſtoteles ait non eſſe idem ignem & æthera: diuerſitatemq; eorum comprobari ex eo: q̄ ignis omnia conſumat: æther omnia cōſeruet & nutriat. Anaxagoras his quattuor elementis cōſtitutis rectorem adiungit ſiue ipſum: ſiue deum: ſiue mentem: per hæc quattuor regantur. Hic Anaxagoras abderites fuit Democrito popularis & diſcipulus. Quamq; alij dioniſium Cizicenum: Quidam Ariſtotelem magiſtrum eius affirment vir nobilis Amicus alexandri apud perſas comes: hic animū principium omnium ſenſuū facit quem ſecutus Plato in libro περι ψυχησ ſic ait αλλακουσασ μεν ποτε εκ βι του τινοσ ωσ εοικεν αναζαγορου αιαγι νωσκροντοτ και λεγοντοσ ωσ αρανουσ εστινο παντα αιει κοσ μωντε και παντων αιτιοσ ταυτη αιτλησθε τε και εΔοξεν μοι ενε ψειν τον νουν ειναι παντων αιτιον και η τησ αμην ει τουτο ουτωσ εχοι τον τε νουν κοσ μουντα παντα κοσ μειν και εκασ τασ ωτι σεσθαι ταυτη ο πη αν βελτιστα εχοι.

Quod æque Vergilius idem ſecutus eſt.
Spiritus intus alit: totamq; infuſa per artus.
Mens agitat molem:

Nam q̄ Anaxagoras νουν hūc ſpm dixit. Et qm̄ incidim⁹ i hūc locū par ē pn̄ti q̄ſtioni ſummatim videamus qd in his quoq; agat Vergili⁹: verſus ita ſe hn̄t: Pricipio cœlū ac terras: cāpoſq; liquētes Lucentēq; globū lunæ: titaniaq; aſtra Sp̄us int⁹ alit. Q ꝺ ibi anchiſen facit diſputantē: q̄ hic ſilenū deū nō niſi q̄ poeta Ennius Anchiſen augurij. ac ꝑ hoc diuini quiddā habuiſſe p̄ſumit. Sic doctuſq; Anchiſes venus quem pulchra dearū fari donauit diuinū pectus habere. Næui⁹ belli punici libro tertio ſic poſtq̄ auē aſpexit templo Anchiſes ſacra īmēſa penatiū ordine ponūtur. Immolabat aureā victimā pulchram Vergilius ſic & ſi pietate meremur Da deinde auguriū pater: atq; hæc oīa firma. Niſi em̄ petiiſſet oia nunq; confirmari optaſſet: dehinc viſa ſtella ait veſtrū hoc auguriū: veſtroq;: in. n. t. e. Idem Vergilius in tertio æneidos: vbi primū Italiā: quo auſpicati ſunt ac tēplū in arce. Mineruæ: cōditū ab idomenino. & ſalētinis. De qua re hæc tradit Varro: q ſit Menippe⁹. nō a magiſtro: quouis ætas lōge p̄ceſſerat noiat⁹: Sed a ſocietate ingenij q̄ is quoq; Omnigeno Carmie ſatyras ſuas expoliuerat: In tertio rerū humanarū refert: Gentis ſalentinę nomē tribus e locis fertur coaluiſſe e creta illyrico: Italia. Idomeneus e creta oppido Lycto pulſus: ꝑ ſeditionem bello magnēſiū cū grādi manu ad regē Cliuicū venit ad illiricū. ab eo itē accepta manu cum locrēſibus pleriſq; profugis ī mari cōiunct⁹: amicitiaq; ꝑ ſimilē cām ſociatis locros appulit vacuata eo metu vrbe ibiq; poſſedit aliquot oppida & cōdidit: Inqs vria: & caſtrum Minerue nobiliſſimum. In tres partes diuiſa copia i pp̄los. xij. Salētini dicti q̄ in Salo amicitiā fecerit. Quom ad hāc igit̄ arcē: ſiue oppidū equos aīaduertiſſet Anchiſes: vt augur exclamat bellū o terra hoſpita portas.

Anchiſes diuinus.

Bello armantur equi: bellum hæc armenta minantur Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes & frena iugo concordia ferre: Spes eſt pacis ait.

Aperte igitur Anchiſes de rebus diuinis alibi loquitur: vt hic ſilenus. Quæramus igitur an & ibi: ſicut hic quattuor principia deſignet.

Principio cælum ac terras: campoſq; liquentes: Lucentemq; globum lunæ titaniaq; aſtra
Spiritus intus alit.

Nam terram ſimpliciter dixit: in campis liquētib⁹ mare ſignificat: cęterū cælū: q̄ dixit. Si pro igni accipim⁹: vbi aer. Sin vero cęlū pro aere: vbi ignem reqrem⁹? Aemilius Aſper quom hūc locū adnotaret. Sic ait hæc membra naturę: ſic ſolet iūgere: vt in tria diuidat Nā & alibi maria ac terras: cæluq; p̄fundū Et Homerus εν μεν γαιαν ετευζεν Δουρανου εν Δε θαλασσαν: Sed & Homerū ipſo hoc loco poſſumus probare quattuor elemētorū mentionem feciſſe, Nā εν μεν γαιαν ετευζεν Achilles ſignificatur: vt homo terrenus: quoi arma fiebant: εν Δουρανον aerem ſcilicet. In quo iſta fiebāt: Ignem extrinſecus adhibemus in ipſo Vulcano. Similiter & Ennius in Medea exule ī his verſib⁹. Iuppiter tuq; adeo Summe ſol: q res oīs inſpicis: quiq; tuo lumine mare: terram: ac cælum contines: iſpice hoc facinus: priuſq̄ fit: ꝑhibe ſcelus. Iam & hic Iuppiter & Sol pro igni: qui mare: terram: & cælum continet

non dubie

non dubie cælum pro aere dixerit:ita vt Vergilius Dædalus vt fama eſt.f.m.r.prepetibus.p.a.ſ.c.cælo Nam dedalum volantem aer ſuſtinuit:ignis prodidit vt Icarum & in eodem Geminæ quom forte colū bæ Ipſa ſub ora viri cęlo venere volantes.Nam & auiūvolatus in aere:& Lucretius manifeſtius.quom ait in hoc cælo qui dicitur aer.Q uā𝔮 quod ad Homeri verſus pertinet ηελιουτ ακαμαντα ignem quidam velint ſignificari:quoniam ſol nihil aliud eſſe credatur:ꝗ lumē igni permixtum hoc & Anaxagoræ Cla zomenio viſum ſocrates reprehēdit:vt Xenophon in.iiij. απομνηλογμευματω ſic refert ηιy Δυνενσαι Δα νεφη και ϖεραφφρονσαι τουταντα μεριμνωντα ου Δεγηπτου η αγαξαγορασ παρεφρου νεεγλ μεγηστην φρουησασ επι τωτοσ τωνθεων μηχαγασ εξηγεισθει ε κειγοσ γαρ λεγων μεγτοαυτοπυρτε καιηλιον ηγ γοειωσ τομεγπυροι ανθρωποι ραδιωσ κατορωσιν εισ δε τουηλιου δυναυταη . αυτιβλεπειυκαι υπο μεγτου ηλιου καταλαμ πομεγοι ταχρω ματαμελαυτερα εχουσιν.υπο δε του πυροσ ου.ηγ γοει δοτι και τωνεκτησ γησ φυομενων αγεν μεν του ηλιου αυγησ ουδεν δυνατai καλωσ αυξεσθαι.υπο δε του πυροσ θερμαινομενα παυτα αϖολλυται φασκων δε του ηλιου δια ϖυρον ει γαι και τουτο ηγ γοειοτιλιθοσ μεν εν πυρι ωνοντε λαμϖει ουτε πολυνχρονον αντεχει . ο δε ηλιοσ τον ϖαυτα χρονον παντων λαμπο τεροσ ων διαμενει.Igitur ſecundum exempla apud Vergilium cum cælum ꝓ aere poſitum ītelligimus ignem in eo interꝑtabimur:ꝙ ait titaniaꝙ aſtra.ea.n.eē ignea ꝑ ipm ꝓbanda ī primis qđ aitvbi maxim⁹ Atlas Axē humero torquet ſtellis ardētib⁹ aptū.Deinde me patris Anchiſæ quoties aſtra ignea ſurgunt.Item nam ne querāt aſtrorum ignes.Item Gnoſiaꝙ arden tis decedat ſtella coronæ:Itē Cicero in.ij.deDeorum natura ſic.Q uem complexa ſumma pars cæli . que æther dicitur:& ſuum retinet ardorem tenuē:& nulla admiſcione concretū:& cū aeris extremitate cōiun gitur.In æthere aūt aſtra voluūtur:ꝗ ſe & nixu ſuo cōglobata cōtinēt:& forma ipa figuraꝙ ſua momēta ſuſtentāt.Sunt eñ rotūda qb⁹ formis:vt dixiſſe añ videor:minime noceri pōt.ſunt aūt ſtellę natura flā meæ:ꝗ circa terrę:maris aquarū:vaporib⁹ alanť ijs:q a ſole ex agris tepefactis:& ex aquis:excitanť qbus Cōflagratio per altę renouatęꝙ ſtellę:atꝙ oīs ęther effundat eadē & rurſus trahāt ī idē:nihil vt fere itereat:aut admo mūdi dū paulū:qđ aſtrorū ignes:& ętheris flāma cōſumēt.Ex quo noſtri vęturū putāt id. de quo Panętiū ad dubitare dicebāt.vt ad extremū oīs mūdus igneſceret:quom humore cōſumpto neꝗ terra ali poſſet:nec remaneret aer:quouis ort⁹ aqua oī exhauſta eē nō poſſet.Itaꝗ reliq nihil ꝑter ignē:a quo rurſum animā te ac de eo reuocatio mūdi fieret.deniꝗ ornat⁹ orieť . Sin vero cęlū ꝓ igni mihi his verſibus ītellexeri Mundus. mus quē eūdē mūdū:& coſmon dictū ꝓbat Varro ī cynicis:quā īſcripſit doliū aut ſeria ſic:Mūd⁹ dom⁹ eſt maxīa homuli:quā qnꝗ altitonę flāmeę Zonę cingūt:ꝑ quā limb⁹ pictus bis ſex ſignis ſtellimicāti bus alt⁹ in obliquo ęthere lunę bigas acceptat:& appellať a cęlatura cęlū gręce ab ornatu κοσμοσ latine a puritie mund⁹.Si ergo cęlū pro igni accepim⁹:ſupeſt in eo qđ ait ſpūs int⁹ alit aerē dictū ꝑſumam⁹.Hic eſt etiā:q nobis viuēdi ſpm cōmeatū largiť:hoc illū & Enni⁹ appellauit ī annalib⁹ Corpe tartareo ꝑgna ta plaude virago:quoi ꝑ iber & ignis ſpūs & grauis terra.Item Lucili⁹ ī.xxix.ſatyrarū.Hoc quū feceris cū cęteris reus vna traderť lupo nō aderit αρχαισ hoīem & ſtochis ſimul priuabit eū igni:& aqua interdi xerit duo hēt ſtochia id malucrit:priuabit tñ & Cice.ī eo lib.quo ſupra principio.n.terra ſita in media parte mūdi circūfuſa vndiꝗ eſt ac aīali:ſpirabiliꝗ natura:quoi numē eſt aer:vt Vergili⁹ ī verſib⁹ ſupio ribus Terrarūꝗ aieꝗ:quū ſignificaret aeris.Ergo in his quoꝗ verſib⁹ ſpm ꝓ aere accepim⁹.Q uattuor Ouo com elemētorū facta deſcriptio:ad quā imaginē Varro mūdo ouū cōpauit ī logiſtorico:q īſcribiť Tubero de paratᷓ mū origīe hūana ſic dicens:Cęlū eſt teſta itē vitellū.vt terra iter illa duo humor quaſi ilcin⁹ cluſus aeri:ī quo dus. calor.In eodē ēt libro Varro inteꝑtať vitellū appellatū:qa nutriat vitalia.Nā & qđ ait Verg.Ni faciat maria ac.t.c.q.p.Q uippe.f.t.ſ.u.q.a.nō vt Aſp putat mūdū ī tres ꝑtes diuiſit.Nā ꝓ aere vēti hic extrin ſecus accipiūtur:ad qđ argumētū collegim⁹ Ennij exēplum de anilib⁹ tertio.ſic dēſis aqla pēnis obnixa volabat vēto:quē ꝑhibēt graiū genus aera ligua.Itē cū ait Verg.Q uī aſpa Iuno Q uę.m.n.t.q.m.c.c.q. f.Nec hic triū tnimō elemētorū itelligēda auctoritas.Nā Iunōis nomē iſigne poſitū eſt aeris:& exēplo ſupiore Cicerōis:quo eā Ioui iūctā:vt aerē ętheri vicinū declarauit.Itē Homeri verſus eūdē Referūt in tellectum quū Iuppiter caſtigans ait· ηου μεμνο ο τετ εκρεμω νψοθεν εκ δεποδοι ιν ακμοιμασνκα δυω περιχεροι δε δεσ μον ι ηδα χρυσεοσ αρρηκτον.συ δεν αιθερι και νεφ ελησι εκρεμω

Hec Iuppiť Iunōi dixit cōminat⁹ ꝗ.n.pñt Iunōis videri ſuſpēdia:niſi librati aeris elemēta:ꝗ ſunt pedi bus dimiſſa pōdera:niſi terrę:mariꝗ iacētia:Q uis aure⁹ laqus niſi igne⁹:Q uid.n ſi nomē Iunōis gręce ꝓnūcies ſępius:nō ne iteratū icidit quinimo cōſeqtur nomē aeris.i.vt incipiat ηρα:atꝗ idētidē reuoluta fiatıaer.Sic ēt apđ.Homerūvbi dij armis diſceptāt:IunoDianę adēꝑſit:ꝗ lūa &lūa cōfuſa aeris denſitate cōſuerit pati obſcuritatem:Q uā𝔮 &eādē lunā ſiue Dianā:& eādē Iunonē videri.ibi dicat Cice.in.ij.de Deorum natura:ſit Luna a lucendo noīata:eadē lucina.Itaꝗ vt apud grecos Dianā.eādemꝙ luciferā.ſic apud nos Iunonē in pariēdo iuocāt:ꝗ eadē diana āniuaga diciť nō a venādo:ſed ꝙ ī ſeptē vagať:tāꝗ ve natibus Diana dicta:qua noctu quaſi diē efficeret.Adhibeť aūt ad ꝑtus:ꝙ matureſcūt aut ſeptē nōnūꝗ aut pleruꝗ nouē lunę curſib⁹:ꝗ qa mēſa ſpatia cōficiūt:mēſes noīati:Varro etiā ī logiſtorico:quē inſcri pſit Meſalla de valitudīe ait ātiquos agreſtes venādi peritos:quū plurimū ī ſiluis agerēt:ꝙ veluti Dia na duce ad iueſtigādas feras paterēt Deuianā appellaſſe deā:mox Dianā:qđ itelligerēt eandē eſſe:ꝗ diē naſcētibus daret:Plane trinā eſſe mūdi originē:& Lucretius cōfiteť dicēs:Pricipio maria ac terras cęlūꝗ tuere.Q uorū naturā triplicē tria corpa texta:& alio loco:Oīa ꝑ ſonit⁹ arcet terrā:mare:cęlū.Afrani⁹ ēt in augure mō poſtea ꝗ adripui trabes:hūc nrm augurem mare cęlū terrā ruere:ac tremere diceres. Cōſen tit &pherecydes:ſed diuerſa affert elemēta ζευα inqt και χθονι ηυκαι κρονον ignē:ac terrā tꝑs ſignificans: & eſſe ęthera:q regat terrā qua regať tꝑs ī quo vniuerſa ꝑs modereť.Sunt q binis pricipijs mūdum diſcri minent.Nā zenophanes colophoni⁹ terrā:& aquā prodidit. Q uā𝔮 ab Homero hęc eſt tractata opinio αλλαυμειο μενϖαυτεσ υ δωρκαι γαι α γευησθαι . Conſentit in numero Euripides . ſed ſpeciem diſcriminat terram enim & aera inducit principia ſorori declarauit.

¶Hec prob⁹ q ī hac re probe philoſophat⁹ videť:ſed qa ad Catholicā veritatē magis quadrāt.ꝗ a Chri Addita ſtophoro lādino afferūtur:addem⁹ etiā ea ꝑmiſſis tñ qbuſdā notatu nō indignis:Q uorū ſit hoc primū. Videres verbū ſecūdę ꝑſonę poſitū eſſe gñalr:nā nō magis ſecūdā ꝗ quālibet reſpicit ꝑſonā:ꝑinde eñ ē ac ſi dicatur:oīs q adeſſet videre poſſet.Sed occurrit dubiū.qa dictū eſt ad illud Soluite me pueri ſatis eſt potuiſſe videri:ſemideos nō videri niſi dū vellet quō ergo nūc faunos: cuilibet vidēdos dicať.Rñdeo tanto ſtudio ſaltādi ductos vt ſeſe occultādi curā negligāt:Notū aūt eſt in ꝑpoſitione qñ ꝑtinet ad for

mam aut ſimilitudinē deſeruire actō:vt in nūerū.i.ad mēſurā & modū numeorū.Nō ſine emphaſi dicit quercus rigidas motare cacumina.qa ſi rigide vt pote annoſę & durę motāt cacumia:multo magis teneręq & flexibiles:vel ꝙ earū ętas aptior eſt luſui:vel ꝙ cacumia flexibiliora.Neqȝ putabimus vero motari.qa venti ſileno cātāte nō flāt:eo ꝙ vitib⁹ obſunt:ſed ꝑ hypbolen etiā querc⁹ rigidas tāto affici gaudio vt prę leticia tripudiēt:Et qa orpheū canētē ſecutas dicūt ſiluas:& lauros Eurotæ didiciſſe carmina phœbi:infert per excellētiā.nec tm̄ phœbo.Quaſi dicat tametſi phœbus eſt muſaꝝ priceps:tn̄ nō vſqȝ adeo gaudet ꝑnaſſia rupes phœbo dicata ipo cātāte:quātū oīs mūdus gaudet cātante ſileno.Preterea ſi maius dicas ꝙ quercus orphea ſecutæ ſint ꝗ ꝙ cacumia motarint:dicet poeta:ꝓpterea min⁹ eſſe qa ī vno aut altero dūtaxat loco vt pote in rhodope aut Iſmaro id cōtigit:cū ſileno cātante oīs mūdus gaudeat & prę gaudio exultet:neqȝ opus eſt vt ſiluæ ſequātur:cū ſilenus ligatus nō diſcedat.Id genus cōplura & ad hunc & ad conſimiles locos facile adduci poſſent:ſed his contenti ſumus.

CHRI. ¶ Parnaſſia rupes:parnaſſus phocidis mōs biceps.quorū vertex alter baccho alter phœbo ſacer ē. Non
Cyrrha. tn̄ eſt helicō aut Citherō.Nā hi ī boetia ſunt.Et muſis natale ſolū ꝓbuit helicō.delphi ſub parnaſſo ſunt
nyſa. Cyrrha vero & Nyſa noīa ſunt vrbiū: & Nyſa in helicone eſt.Habet tn̄ duos vertices parnaſſus.Ouid. Mons ibi verticib⁹ petit ardu⁹ aſtra duob⁹:noīe parnaſſus.Et Hero.i.viij.li.quē Vraniā appellat: ſcribit e parnaſſo vero gemini vertices abſciſſi ī illos irruētes multos mortales ꝓtriuere.Ac paulo īfra.Vnū ex verticib⁹ Hyampeū noīant:& ī eo.Caſtaliū fontē ponit.Hęc iccirco libēti⁹ ſcripſi:qm̄ ego quoqȝ ī eo errore diu fui:ꝙ Helicō & Citherō eſſēt ꝑnaſſi vertices.Rhodope:mōs Thracię eſt quē mygdones īcolunt
Mundus. ſacris bacchi celeber.Iſmar⁹:Thracię mōs:Mūdus triplex eſt īuiſibilis.Itē viſibilis quo ꝗcūqȝ creata ſūt cōtinent.Et microcoſm⁹.i.paru⁹ mūd⁹.i.hō.Ergo mūdus.i.oīa ꝗ ī mūdo viſibili ſūt.& ē ītellectio.Nāqȝ canebat vti ma.p.1.co.opinionē Epicuri ſatis dilucide ponit Ser.reliquoꝝ aūt phōrū de pricipijs opiniones apud multos leges.Verū diſtīcte dilucideqȝ rē vniuerſā apud Euſebiū de ꝑparatiōe euāgelica ſcriptā reperies:ꝑſertim qd priſci illi phiſici:quoꝝ volumia nō extāt ſenſerit.Quib⁹ oībus cōfutatis cōſtat veram eē chiſtianorū opinionē mūdū ex nihilo adeo creatū.Lapides pyrrhę a rebus phyſicis ad fabulas delabitur Maro ne poetā ſe eſſe obliuiſci videat:Idē principiū rebus ſerijs ponit ī georgicis.Idem & Iuue. Ex quo Deucaliō nimbis tollētibus ęquor Nauigio aſcēdit montē ſorteſqȝ popoſcit:paulatiqȝ aīas caluerunt mollia ſaxa:Et maribus nudas oſtēdit Pyrrha puellas.Deucalionis aūt & pyrrhe diluuiū narrat Oui. quo tpe cū ꝗ ex īundatiōe ſupſuerūt:mōtana īcolerēt ferinā duraqȝ vitā agētes/neqȝ in plana dilu
Diluuiū. uium formidātes deſcēdere vellēt:verbis Deucaliōis mares.Pyrrhe vero hortatu mulieres ꝑſuaſe ſunt: vt in loca culta deſcēderēt/& ad mitiorē vitā accederēt:datus eſt fabule loc⁹ vt ex lapidibus ab illis iactis reparatū ſit hūanū gen⁹:qa ex ferinis duriſqȝ morib⁹ ad hūanū cultū rediere:Fuit aūt hoc diluuiū regnante athenis:vt ait Varro:Crimao cecropis ſucceſſore:vt vero Euſe.& Hiero.ſcribūt:nōdū defuncto Cecrope.Dictū aūt eſt Deucaliōs diluuiū:qm̄ maxīe ei⁹ regionē oppſſit:Ad ęgyptū aūt & ei⁹ vicina nō ꝑuenit:Fuit huiuſcemodi diluium anno mundi ſeptimo ſupra tria milia ſexcentos ſeptuaginta annos ad diluuium vero vniuerſale quod fuit temporibus Noę ab Adam.i.a mundi principio interceſſerunt āni ducenti & quadraginta duo ſupra duo milia.Ait Seuerus:atqȝ idem affirmat Aphricanus qui ſcripſit de temporibus & hiſtorijs Hebreorum:& Gręcorum & perſarum& Macedonum & Alexadrinorum: item romanorum quinqȝ libris omnia complexus eſt.Fuit & aliud diluuium regnāte Ogyge:qui in attica eluſinam condidit.Cuius etiam temporibus apud lacum Tritonidem virgo apparuit:quam gręci Athenē noſtri autem mineruam dicunt.Verum ab hoc diluuio ad mundi primordia interceſſerunt quadragita & ſeptem anni ſupra tria milia & quadringentos.

MAN. ¶ In numerū:ordinē & rationem.Faunos:fauni dicti ſunt a fando.i.a vaticinādo:vnde &fatuos dicim⁹
Fauni. īconſiderate loquentes.Traditū vero eſt in ſiluestrib⁹ locis fari ſolitos:vt ſcribit Varro erāt latinorū dij
Parnaſſ⁹. Parnaſſia:parnaſſus mōs eſt phocidis:vt ait Sra.li.ix.ꝗ vniuerſus cōſecrat⁹ exiſtit:antra & alia loca ho
Cyrphis. nore & ſctitate digna cōtinēs.eſt ꝙ ī Parnaſo rupes quedā ꝑrupta fundoſā relinquēs Vallē ꝑ quā plurim⁹
Rhodope amnis diſꝑgitur:ꝗ rupes Cyrphis vocaī.Hic itaqȝ biceps Parnaſſus dicit̄.ibi aūt phœb⁹ muſis ꝑeſſe fert̄
Iſmarus. lyra ſonās.Rhodope:Thraciæ mons:ibi aūt orphe⁹ ſonare cātareqȝ ſolitus erat:& ibi ſacra liberi patris Orpheo primū initiāte celebrātur vt ſcribit Mela:eſt āt mons ſublimis poſt æmum vt Stra.ait.li.vij.de Thracia loquēs Ptoleme⁹ li.iij.ſcribit rhodopē mōtem eſſe ſupra Neſum fluuiū atqȝ ebrū.Iſmar⁹.Thraciæ mons eſt.Nāqȝ cāebat vti:hoc carmē & ſequētia ſex Ennij ſunt in cteſiphonte:vt docet Macro.li.vi. Nāqȝ:ordo eſt.nāqȝ canebat Silenus vt ſemina & terrarum & aīe:& maris:& liquidi ſimul ignis fuiſſent coacta.i.collecta per magnū inane.i.locū & ſpaciū vacans:Magnum ꝑ ina.co.ſemi.Lucre.li.i.oſtēdit rerum naturā duabus in rebus cōſiſtere.in corpore.ſ.& inani.i.atomis & aere:qđ his verſibus patet.Omīs vt eſt igit̄ per ſe natura duabus Conſiſtit rebus.nam corpora ſunt & īane.hæc in quo ſita ſunt:& quo diuerſa mouentur.Id aūt ſumpſiſſe videt̄ Lucre.a Democrito:ꝗ quidē opinatus eſt illa principia omnium eſſe atomos atqȝ īane:Atomos vero eē infinitas.&cōcretiōes omnes gignere ignem.aquā:aerem:terram
Atomi. quippe & hæc ex atomis quibuſdā conſtare:ſolē item ac lunā ex atomis eſſe cōpoſitos.Legito Laer.Semina:atomos ītelligit vt patuit.Aīæqȝ.i.aeris.vt his exordia pri.Canebat item Silenus:vt his prīs.ſ. ſemib⁹ oīa exordia cōcreuerint.& vt concreuerit ipſe tener orbis mūdi.i.cœli.Philoſoph⁹ aūt in libro de cœlo & mūdo.īquit cœlū nec graue:nec leue eſſe.Tū durare ſolū:Canebat vt ſolū.i.terra cœperit durare ſe:& diſcludere.Nerea.i.aquam pōto.i.in mari:& vt cœperit ſolū ipſum paulati ſumere rerum for
Nereus mas.Nerea:nere⁹ Occeani & Tethyos fili⁹ teſte Heſiodo.quē omnium antiquiſſimū dixit Orpheus in argonautica: ſed pro aqua ponit̄ hoc loco . neros.n.aqua dicit̄.Diſcludere nerea pō.fuerat olim chaos.
Chaos. i.elementorum confuſio poſtea quicquid ex omni materia de qua facta ſunt omnia:puriſſimum ac luci diſſimum fuit:Id tenuit ſummitatem:& ęther vocatus eſt.Pars cui minor puritas inerat & aliquid leuis ponderis aer extitit:& in ſecūda loca delapſus eſt.Poſt hęc quod liquidum & corpulentum erat in aque fluxum coagulatum eſt.Quod deinde impenetrabile &denſatum ex defœcatis abraſum reſedit elementis hæſit in imo.& terræ nomē accepit.hanc ſparſus aer vndiqȝ fulcit & continet:nec in receſſum aut acceſſum moueri eā patit̄.Legito Mac.li.i.de ſom.Naſo etiā li.i.met .optime ſcripſit.Iamqȝ nouū.& canebat vti terræ iā ſtupeāt nouū ſolē luceſcere.Imbres.i.aque & pluuię ipæ.a terra aūt caligo humida & ꝓpter vapores fūida exhalat:hinc nubes:ꝗ in ſubliē egreſſæ in liquorē ſoluunt̄ id Ply.li.ij.docet.Incipiāt ſyluæ & canebat cum primum ſyluæ:incipiāt ſurgere:&cum primū rara aīalia errent ꝑ ignotos mōtes.

¶ Hinc lapides

Hinc lapides pyrrhæ iactos: Saturnia regna.
Caucaſeaſq; refert volucres: furtumq; ꝓmethei
His adiungit hylam: naute quo fonte relictū
Clamaſſent: vt littus hyla hyla omne ſonaret.

SER.

¶ Hinc lapides. q̄ſtio eſt hoc loco: nā relictis reb⁹ prudētiſſimis de mūdi origine ſubito trāſit ad fabulas. Sed dicam⁹ aut voluiſſe exprimere ſectā epicuri. q̄ rebus ſerijs admiſcet voluptatē: aut fabulas puerorū pectora que plena eſſent admirationib⁹ voluiſſe mulcere. Nā fabule delectatōis cā iuētæ ſunt. Vñ in Geor. Cætera q̄ vacuas tenuiſſent carmīa mētes. Saturnia regna. Peruertit ordinē tēporū & fabularū. Nā quo tp̄e Saturn⁹ regnauit nō fuit diluuiū ſed ſub Ogyge rege thebano. Scd'm aūt ſub Deucaliōe & Pyrrha. Sciēdū aūt eſt ꝑ diluuiū & ꝑ ēphytheoſim ſignificari tēporū mutationē. Caucaſeas volucres. Ordinē fabulæ puertit: Nā ꝓmethe⁹ poſt factos a ſe homines auxilio Mineruæ aſcēdit cælū & ignē ferula de rota ſolis ſubripuit quē hoīb⁹ īdicauit. Quapropt̄ irati dij duo mala imiſerūt terris: febres & morbos: teſte Sapho & Hæſio. Hinc Hora. poſt ignē etherea domo ſubductum Macies & noua febriū icubuit cohors. Prometheū aūt ꝑ Mercuriū ī Caucaſo mōte religauerūt ad ſaxū adhibita aq̄la q̄ ei⁹ cor exederet: Qd' ſignificat q; Promothe⁹ vir prudētiſſim⁹ fuit. Vñ dr̄ Promethe⁹ αποτησ προμηθιασ. i. a prudētia. Hic primus aſſyrijs aſtrologiā īdicauit: quā reſidēs ī Caucaſo nimia cura iueſtigauerat q̄ mōs vicin⁹ cœlo maiora aſtra demōſtrat: clariuſq; ort⁹ eorū & occaſus: De aq̄la dicit̄ q̄m αχοσ .i. ſollicitudo illi⁹ cognitiōis cor rodebat. Per mercuriū ī eū duct⁹ dicit̄ q̄a prudētię & rōnis de⁹ eſt Mercuri⁹. Deꝑhēdit rōnē fulminū. & hoīb⁹ īdicauit. Vñ ignē cœleſtē furat⁹ dicit̄. Nā quadā arte ab eo ꝑmōſtrata ſupm⁹ ignis eliciebat̄: Qui mortalib⁹ donec bñ illi vteret̄ ꝓfuit. Nā poſtea malo vſu in ꝑnicię cōuerſus eſt: vt oñdit Liui. de Tullio hoſtilio q̄ cū ſuis oībus extinctus eſt. Numa vero īpune vſus eſt tm̄ in ſacris deorū. hīc eſt q; igne rapto ab iratis numinibus morbi dicūt̄ imiſſi. Hylā. puer fuit comes Herculis quē amiſit ī ionia iuxta Nyſiā. Et cū reptū fuerit q; extinct⁹ fuiſſet ī fonte. īſtituta ſūt ſacra ī q̄b⁹ ei⁹ nomē clamabat̄ ī fōtib⁹. Poſtremū aūt la breue ē: q; vocalis vocalē ſeq̄t̄. Nā vocatiu⁹ græc⁹ a maſculino veniēs ī a terminat⁹ lōgus eſt: vt Aenea. Hyla. Palla.

Fabulæ. Prometheus. Hylas.

ASCEn.

¶ Hinc lapides &c. Poſt phyſicam narrationem poeticā ac fabuloſam interſerit que non minus ad delectationem ac voluptatē quam pueri illi potiſſimū expetebant faciūt. Neq; tamen nihil ad poete inſtitutum nam ſi ipſis duntaxat philoſophica recitaſſet: non bucolicam ſed philoſophiā profiteri videret̄. Preterea fabularum fere interpretatio ex phiſica dependet rōne. Fabulas autem dilucide enarrant cōmentarij: quocirca ſatis ſit nobis ordinem poſuiſſe qui talis eſt. Silenus ſupple refert ideſt recitat cātando hinc ideſt poſt dictā rerum geneſim lapides pyrrhe iactos ſcilicet ab ipſo tempore diluuij quod ſub deucalione fuiſſe perhibet̄. aut lapides iactos pyrhe. ideſt a pyrrha vt ſit datiuus pro ablatiuo: ſicut apud Horatium. Scriberis vario pro auario &c. refert regna ſaturnia ideſt aurea qualia erant tempore ſaturni: & volucres caucaſeas ideſt que in caucaſeo monte ſcythie iecur promethei exedunt: & furtum ꝓmethei qui ignem de celo furatus dicitur in ferula. Et ipſe adiungit his hylam ideſt fabulam aut narrationem de hyla puero ab hercule dilecto: adiungit inquā quo fonte relictum hylam naute clamaſſent ita ſup. vt omne littus ſonaret & referret per ſonum echo hyla hyla ideſt referendo eas voces quas naute querentes hylam emiſerant. Corripitur autem in poſteriore hyla poſterior ſyllaba propter vocalem ſequentem: non autem abijcitur. In priore vero neq; corripitur neq; abijcit̄ aut quia per interualla pronunciandum aut quia aſpiratio vim littere obtinet: ſicut & illic in prio enei. Poſthabita coluiſſe ſamo hic illius arma Fabulas vt dixi commentarij explicant.

MAN. Deucaliō

¶ Hic lapides: ordo ē. hīc refert lapides Pyrrhe iactos hic refert regna ſaturnia &c. Lapides Pyrrhæ tp̄e Deucaliōis & Pyrrhe vt narrat Ouid. li. i. met. aiūt diluuiū ꝑ vniuerſā terrā fuiſſe. quū ipi duo tm̄modo q̄a opti reſtitiſſēt. Themidis oraculo ducti lapides poſt tergū iecerūt. Inq; breui ſpacio ſuporū numie ſaxa Miſſa viri manib⁹ faciē traxere virorum. Et de fœmineo repata ē fœmina iactu. Veritas tñ alia eſt. nam vt Iuſtin⁹ lib. ij. ſcri. Amphitcōis Athenarū regis tp̄ib⁹ aquarū illuuies maiorē grecię ptē abſūpſit: ſupfuere q̄ refugia mōtiū ceperūt: aut ad regē Theſſaliæ Deucalionē ratib⁹ euecti ſūt: a quo ꝓpter ea gen⁹ hūanū cōditū dicit̄. Saturnia regna: Saturn⁹ ætate aurea ī latio regnauit. vñ ait Maro. li. ix. Aureaq; vt ꝑhibēt illo ſub rege fuere Sclā: ſic placida ppl'os ī pace regebat: lati⁹ tñ ſupra i. iiij. æglo. Caucaſeas volucres Caucaſ⁹ Scythie mōs ē dict⁹ quaſi graucaſ⁹. hoc ē niue cādid⁹. vt Ply. ait li. vi. Ibi dicūt aq̄lā Promethei iecur ideficiēs aſſidue deuoraſſe. & eā Herculē occidiſſe. Diodo. āt li. i. rei v'itatē expōit. videto ergo ibidē ne ego ſim lōgior. Furtūq;: dicūt Prometheū ferula furatū eē ignē e ſolari curru: & ī terras duxiſſe & hoī quē ex luto formauerat eo ſpūm imiſiſſe: Sed re vera ipe docuit ignē ferula aſſeruari. vt ſcri. Ply. lib. vij. Promethi ꝑ ꝓmethei: nā ei ꝑ vnica ſyllaba poſuit. vt ibi iā validā illiōina. ꝑ illiōei: ē itaq; Sinæreſis: de qua ī carmie figurarū legito: potes igit̄ Promethi & illioni legere Promethei: Promethe⁹ dici pōt ꝓuidēs: vel prudēs. Idem ꝓmethes dicit̄: & ꝓmetheo ꝓuideo Hyla: hylas vt Stra. docet li. xij. vnus ex ſocijs Herculis fuit. q̄ ēt argonauta erat & quū aquatū egrederet̄: a nymphis raptū finxerūt. Fuit autē in Bithynia iuxta pruſiadē vrbē: vbi adhuc feſta q̄dā celebrāt in q̄bus ꝑ mōtes vagi ac ſaltātes hylā vocāt: quaſi ī ſyluas ad iſtū iquirēdū egrediat̄. hylao aūt & hylacteo reſono ac latro ſignificāt. vt litt⁹ adiūgit ēt. i. queadmodū. Hæc ille. ꝓmethei aūt fabulā lati⁹ Lādin⁹ ꝓſeq̄t dicēs. Ex Titano cœli & terre filio nat⁹ ē Iaper⁹ & ex iapeto ꝓmethe⁹ q̄ mr̄em hūit Aſiā nymphā. Figūt hūc auxilio Palladis ī cœlū ſublatū ferulis ignē ſolare accepiſſe & ī ſtatuā quā de limo fixerat imiſiſſe. Deos vero ꝓpt̄ hoc iratos ꝑ Mercuriū ī Caucaſo religaſſe: aq̄laq; q̄ ei⁹ iecur corroderet appoſuiſſe hæc figmēta exprimūt q; ille relicto fri regno ī chaldeos ꝓfect⁹ matheāticā oēm didicit. Deidē ī caucaſi vertice morat⁹. ſyderū ort⁹ occaſuſq; fulminū naturā obſeruaſſe. īde ad Aſſyros reuerſ⁹ illos aſtrologiā docuit & ciuilib⁹ morib⁹ iformaſſe. Sicq; ex feris māſuetos reddidiſſe Euſebi⁹ refert nōnullos ſētire ꝓmetheū & epimetheū & Atlātē frēm & Argū cūcta cernētē & loſiliā ꝓmethei fuiſſe tp̄ib⁹ Cecropis. alios añ Cecropē ānos quīquagīta vel nonagīta. Lactā. ait illū primū ſimulachrū hoīs feciſſe. Ply. ſcri. primū e ſilice ignē excudiſſe. & ferula ſeruari docuiſſe.

Saturnia regna. Caucaſus Prometheus.

Et fortunatam ſi nunq̄ armenta fuiſſent
Paſiphaen niuei ſolatur amore iuuenci:

ASCEn.

¶ Et fortunatā &c. Proſeq̄tur fabulā Paſiphaesquā ſerui⁹ ꝓlixe explicabit ad pricipiū ſexti enei. Signāter āt dicit poeta ſolat̄ quaſi non fabulā narrare ſed rē ipſā gerere videat̄.

Ah virgo infoelix quæ te dementia cepit: Alij ſuffultus.
Prœtides implerūt falſis mugitibus agros
At nō tam turpes pecudū tamē vlla ſecuta eſt
Concubitus: q̄uis collo timuiſſet aratrum
Et ſepæ in læui quæſiſſet cornua fronte.
Ah virgo infelix. tu nūc in montibus erras.
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Illic ſub nigra pallentes ruminat hærbas.
Aut aliquam in magno ſequitur grege. claudi-
te nymphæ
Dictææ nymphæ nemorū iā claudite ſaltus:
Si qua forte ferant oculis ſeſe obuia noſtris
Errabunda bouis veſtigia: forſitan illum
Aut hærba captum viridi: aut armēta ſecutum
Perducant aliquæ ſtabula ad cortynia vaccæ.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Et ſup. Silen⁹: ſolaẗ. i. tā graphice canit vt ſolari videaẗ. ſup de amore niuei iuuēci. i. tauri cādidiſſimi: aut ſolaẗ amore: q̱a docet nō āplexādū amorē tauri. In amore. n. fit duplex ſolatiū: aut dū potiūdi daẗ cōſiliū: aut dū euitandi remedium p̱ deteſtationē: vt hoc loco. Solaẗ ī quā paſyphaen reginā creteſem mīois coniugē & ſolis filiā fortunatā. i. beatā & felicē. i. que fortūata & felix fuiſſet: ſi nūq̄ armēta fuiſſent Solaẗ āt cōdolēdo ac dehortādo. Ah v̄go. i. puella adhuc in viridi etate ac vigore degēs q̄. i. qualis. demētia. i. furor: cepit. i. ī uaſit te: q. d. maxīe deteſtabilis. Nā p̱tides. i. p̄ti filie impleuerūt agros falſis mugitib⁹. i. boatib⁹: hoc eſt credebant q̱dē ſe vaccas eſſe: attamē vlla ſup. p̄tidū q̄ tres erāt nō eſt ſecuta tam turpes cōcubitus pecudum i. iuuēcoꝝ aut taurorū vt tu: q̄uis ipa. ſ. quelibet illarū trium timuiſſet collo aratrum. i. iugum ad ducēdum aratrum: & q̄uis queſiſſet ſepe cornua in fronte leui. i. polita & equali ī qua nihil extabat neq; aſperum erat. Ah o paſypphae ī felix virgo id eſt iuuēcula: tu erras ideſt vagaris nūc in mōtibus. Ille ſcilicet iuuencus aut taurus quem queris ei⁹ amore capta fultus latus niueum ideſt habens latus niueum fultum ideſt ſuſtētatum hyacyntho. id eſt flore illo ab hyacintho denomīato molli ſcilicet ī attactu ruminat. i. remaſticat ac remādit herbas pallētes ideſt ſemicoctas in aluo ſub ilice ideſt arbore illa glādifera. nigra i. vmbris obſita ideſt dum tu miſera in aſperrimis mōtibus vagaris ille ī vmbris recubat ruminās & nihil amoris ſentiēs: atq; ita loc⁹ hic manifeſtā cōtentionē habet. aut (ſi amat nō te amat) ſed ſequitur aliq̄nā ſcilicet vaccā in magno grege ſcilicet armētorū. o nymphe claudite nymphe ī quit paſiphae dictee: ideſt cretēſes claudite ſaltus in quibus fere ſaliunt hoc eſt aufugia ferarū & pecudū: nemorum ideſt qui ſunt in nemorib⁹. ſi forte veſtigia bouis errabūda. i. bouis errabūdi & que bouem errabūdū oſtentēt ferant ſe qua ideſt aliqua forte ideſt fortuna vt ſit nomē a nominatiuo hec fors vn̄ eſt forte ſua lybicis tēpeſtas appulit oris: aut ferāt forte ſe: qua. i. aliq̄ via obuia: i. obuiā facta noſtris oculis: forſitā aliq̄ vacce p̱ducāt illū captū viridi herba aut ſecutū. i. ſequētē armēta: ad ſtabula cortinia. i. cretēſia. hoc eſt ſi nō oberrauerit ī ſaltus: forſitā ſe domū recipiet: qđ miſere amās mulier ſūmopere deſiderabat: vt ei⁹ ſaltē vidēdi poteſtas eſſet.

Regula. ¶ R̄la eſt. Timeo & Metuo dtm̄ cui. i. ad cui⁹ vtilitatē & actīn ad quē aut ablatiuū a quo regūt: vt hic timuiſſet collo aratrū. Itaq; dices cū Comico: timeo vite tue. i. ne ei quicq̄ mali euēiat & timeo hoſtē ne ſcilicet malū inferat: & cōiunctī timeo mihi hoſtē: metuo mihi ab hoſte. Addam⁹ & illud pleroſq; text⁹ hoc loco habere ſuffult⁹ vt s cū vocali abijciaẗ ſicut ī pleriſq; locis Vergilij: quos tn̄ q̱a Serui⁹ talē ellipſim nō p̱bat mutauit: vt inter ſe coijſſe viros & decernere ferro: legit cernere. Hic ſpec⁹ horrēd⁹ & ſeui ſpiracula ditis: legit horrēdū &c. Et ſi hic legatur fultus erit loco cōſonantis.

SER. ¶ Solatur: q̱a amat taurū qđ fortunæ potius q̄ morum videtur eſſe. Virgo: a viridiori ætate. Nā iā mater fuerat Phędræ Ariadnę & Androgei. Prœtides: prœti filiæ & Stenobeę ſiue Antiopæ ſecūdū Homerū q̄ cū ſe Iunoni præpoſuiſſent: illa irata hūc illis errorē īmiſit vt ſe vaccas putarēt. has Melāpus purgauit. Ruminat: Euomit & iterū cōſumit. dicta ē dictio a ruma eminēte gutturis p̱te p̱ quam admiſſus cibus certis reuocaẗ animalibus. Pallētes: aridas vel q̱a ventris calore viriditatē amiſerāt. Seq̄tur aliquā: Vn̄ tibi ſit aliqua ſpes q̱a nouit amare. Gregē de bobus dixit qui armēta vocanẗ. Sed greges dicuntur de quorumlibet animaliū cōgregatione. Cice. in philippicis Fudit apothecas: cecidit greges armētorū. Claudite melius a perſona Paſiphaes. Errabunda veſtigia duob⁹ verbis expreſſit qđ Homerus εικιποδασ βουσ dixit: ideſt flexis pedibus incedētes. Ad cortynia: nam gnoſon vbi erat marit⁹ nolebat taurū venire. Sed cortynon vbi fuerant aliquando ſolis armenta:

Virgo — Prœtides. — Ruma — Greges Armenta

MAN. Paſyphaen. ¶ Paſyphaen: Paſyphae tetraſyllabū eſt: nō em̄ diphthongō habet in penultima. Vn̄ Propti⁹ ait: vobiſcū europæ nec p̱ba paſyphae. fuit āt Minois Cretę regis vxor ſoliſq; filia: Tradūtq; Minoē quotānis ſpecioſiſſimū omniū taurū Neptūno ſolitū de more ſacrificare: ſed quū ei taur⁹ eſſet cæteris præſtātior aliū ſacrificauit deteriorē: q̄ ex re irat⁹ Minoi Neptūn⁹ ei⁹ tauri amorē paſyphae īiecit. cui arte Dædali ſuppoſita decātatū fabulis genuit mīotaurū natura duplici. vt qui vſq; ad humeros taurus cætera hō eſſet. Diodo. li. v. id ſcribit. Prœt. Prœtides prœtus Abantis fili⁹ argiuorū rex inimicā felicitati ſuę habuit fœcūditatē. Tres em̄ ſuſtulit filias & ad tp̄s nuptiarū vſq; p̱duxit: ſed ī cōtinens virginū lígua īfelicitatis edidit cauſas. ex em̄ feruntẗ ſolæ ī tēplū Iunōis ītraſſe: & cū ſe p̄tuliſſent deæ his reb⁹ offēſa Iuno īmiſit eis furorē: vt ſe vaccas putarēt & cupiditatē iiecit ſyluas petēdi: credentes ſe formā īduiſſe vaccarū: qđ euſq; paſſæ ſūt donec a Melāpode īſania liberatæ ſūt: q q̱dē herbariæ artis periſſimus fuit. De hoc lege Lactā. th. iij. Victru. quoq; lib. viij. ſic ait. apud fontē Clitoriū Melāp⁹ purgauit Prœti filias reſtituitq; earꝝ mētes ī priſtinā ſanitatē: Claudite. ſ. vt. ſ. eū facilius īueniā. Nymphæ dicteæ. i. Dictei mōtis Cretæ Nymphæ nemorū. i. dryades. Cortynia: erat cortyna illuſtris Cretæ vrbs ſita in cāpo: nec multū a Cnoſo Minois regia diſtās. plura Stra. lib. x. Cortyna.

ASCEn. ¶ TVM canit &c. Proſeq̄tur alias fabulas & fabuloſas metamorphoſes ſeu trāſformationes Et prīo fabulā Athlante puelle. Deinde metamorphoſin phaethōtidū ſeu phaetōtiadū hoc eſt ſororū phaethontis. eſt em̄ a fratre deductū

Phaethē tēades.

Tum canit heſperidū miratā mala puellam.
Tum phaetontiadas muſco circūdat amaræ
Corticis: atq; ſolo proceras erigit alnos.

Tum

Tum canit errantē ꝑmiſſi ad flumia gallum
Aonas in montes vt duxerit vna ſororum:
Ttq; uiro phoebi chorus aſſurrexerit omnis.
Vt linus hæc illi diuino carmine paſtor,:
Floribus atq; apio crines ornatus amaro
Dixerit.hos tibi dāt calamos en accipe muſæ:
Aſcræo quos ante ſeni.quibus ille ſolebat
Cantādo rigidas deducere montibus ornos.
His tibi grynei nemoris dicatur origo:
Ne quis ſit lucus.quo ſe plus iactet apollo.

SER. ❡Tū canit heſperidū miratā mala puellā.Mala dicit:
qb⁹ acceptis a Venere Hippomenes vicit Atlātā puellā
ſyriā curſu potētē ꝗ multos ſpōſos ſupatos occiderat.de
qua pleni⁹ i.iij.enei.Phaethōtiadas:clymenes & ſolis fi⸗
liæ dū fratrē extīctū lugerēt:vel ī alnos vt hic dicit vel ī
ppl'os arbores:vt ī.x.ponit cōuerſæ ſūt ſed ibi lati⁹ dixi
m⁹ fabulā. Erigit:Mira canētis laus vt nō rē factā narraṙ
ſed eā facere videaṙ.Amaræ alibi in maſculino poſuit:
vt rapt⁹ de ſubere cortex.qđ magis ſeq debem⁹.Permeſ
Permeſſ⁹ ſi:Helicō Boetiæ mōs ē ꝗ aonia nūcupaṙ vñ plura ca⸗
dūt flumia iter ꝗ̄ ē ꝑmeſſus hic Gallū dicūt a muſa captū
ad reliq̄s ductū& ſcm poetā.Aſſurrexerit Honoris cā ſur
rexerit:vt aſſurgit qb⁹ rex ip̄e phane⁹.i.cedit.Diuio car
mie.i.vaticinās Aſcræo:Hæſiodo q aſcræ⁹ fuit:quē mu
ſæ raptū de mōte parnaſſo fecerūt poetā mūere calamoꝝ
Grinæū Grineū:nem⁹ ī Ionia ē phœbo ſacrū:i ꝗ de peritia diui⸗
nemus. nādi Calchas Mopſuſq; certarūt:& cū de nūero pomoꝝ
cuiuſdā arboris cōtēderent ſtetit gl'ia mopſo Hec ait Eu
phoriō cui⁹ carmia Gall⁹ traduxit.vñ ī fine loquēs gal⸗
lus dicit.Ibo & chalcidico ꝗ̄ ſūt mihi cōdita verſu.nam
MAN. Euphoriō ex chalcide Euboię īſulæ fuit.
Heſperis ❡Heſperidū mala ī æthiopia ſpecioſiſſimū pomarium
Athlāti fuit:ī ꝗ naſcebāṙ aurea mala.ꝗ̄ heſperides cuſto⸗
diebāt.Aegle:heretuſa heſperetuſa & draco ꝑuigil .!La⸗
ctan.th.ij.ide āt malis trib⁹ p Venerē habitis Hippome
nes Atlātā Cenei filiā curſu ſupauit.de ꝗ late.x.li.meta.
Diony.a.ſcri.heſperidū īſulas nō fruſtra fabulatū eē:au⸗
rea poma ꝓduxiſſe cū plurimo auro ditiſſimæ ſint:atq;
oim pene metalloꝝ gnā pariāt eas vicini ꝗq; iberi tenue
rūt Solin⁹ ēt de Libya ſcribēs & de hortis heſperidū & ꝑ
uigili dracone ait ꝙ flexuoſo meatu æſtuariū e mari ferṫ
adeo ſinuoſis laterib⁹ tortuoſū:vt viſentib⁹ ꝓcul lapſus
anguineos fracta ꝟtigine mētiātur.itaq; qđ hortos ap⸗
pelauere circūdat.vñ pomorū cuſtodē iterprantes.ſtruxe
Phaethō rūt iter ad mēdaciū fabulādi.Phaethōtiades:phaetō ſo⸗
Phaethō lis Epithetō triſſyllabū ae diuiſas habet:cū apud græcos
tiodes. ae habeat:& a phaeno deriueṙ qđ eſt oſtēdo:& phaenos
ſplēdid⁹ diciṙ.Quin.itē in.i.Phaetō triſyllabū docet eē
Fuere aūt phaethōtis ſorores ī arbores ꝟſæ flēdo fratris
Muſcus. obitū:ꝓpe padū Phœtuſa.Lāpetia ſeu lapetia:& Lāpe⸗
Permeſſ⁹ tuſa:de qb⁹ late Ouid.li.ij.meta.Muſco:muſc⁹ ꝓprie di
Olmeus citur lanugo viridior:ꝗ locis humidis naſciṙ.Ouid.li.i.
Corneli⁹. meta.Ad delubra deæ quoꝝ faſtigia turpi Pallebāt mu
Gallus. ſco.Proceras:altas. Alnos:ī quas ꝟſæ ſūt phaethōtiades
Permeſſi flu.Permeſſus & Olmeus ex helicone Boetiæ
mōte fluētes in vnūq; ꝑmixti:in Copaidē lacū icurrūt.
Strabo li.ix.edocet.Gallū.C.Cor.Gal.Foroiuliēſis poe⸗
ta de quo Verg.hoc loco ſcribit.Aegyptū Romanā ꝓuī
ciā prim⁹ rexit & āno ætatis ſuæ.xliij.ꝓpria ſe manu.i⸗
terfecit.Fuit &.C.Aſini⁹ Gal.orator.Aſinij polliōis fili⁹
q diris a Tyberio ſupplicijs necat⁹ ē.Euſebi⁹ author eſt
Aonas in mō.i.boetios:nā Aones barbare gentes prius
Boetiā icoluerunt:vt ſcribit Stra.li.ix.ſunt aūt plurimi
Boetiæ mōtes ꝗrū Cytheron & Helicō celeberrimi mu⸗
ſiſq; ſacri ſūt aūt denoīati a Cytherone & helicone fr̄ib⁹
q illic ſingulari pugnauerṫ certamie:vt ſcribit. Lyſima.
Linus:

deductū patronimicū:adiecta ꝓpter metrum
ſyllaba Mā pheatōtis deberet dici vbi nūc di
ciṙ phaetōtias.Sicut amphitrioniades ꝑ am⸗
phitrionides diciṙ hercules.Dicit aūt eas ī al
nos verſas cū alij ī populos verſas p̄dicēt ſa⸗
ne tā alni ꝗ̄ populi ad padū q & eridan⁹ dici
tur naſcāṙ vñ fabule dat⁹ eſt loc⁹ Tū canit er
rantē ꝑmiſſi ad flumia gallū:quem ſingulari
amore ꝓſecut⁹ eſt Vergili⁹:ſicut alibi diceṙ.
Nouiſſime ꝓſeqṙ & alias fabulas quas in ſe⸗
quētib⁹ explicabim⁹:he āt ex cōmētarijs no⸗
tiſſime ſūt. ❡Ordo igiṙ eſt Silen⁹ canit tū.i. Ordo.
poſt p̄dictas fabulas:puellā.ſ.atlātā miratā.i.
imoratā ſtupēdo:mala.i.poma aurea:heſpe⸗
ridū.i.ꝗ̄ heſperides ī orto atlātis in ethiopia
cuſtodiebāt Tū.i.deīde circūdat.i.tā graphi
ce canit vt circūdare videaṙ phaethōtiades.i.
ſorores phaetōtis(actūs ē tertie declinatiōis:
& iō vltimā corripit)corticis amare.ſ.alni ar
boris cui⁹ amar⁹ aut vt hic dicit amara ē cor
tex(Forte tñ ordo eē poſſet. circūdat muſco
corticis amare.ſ.arboris)atq; erigit.i.erectas
canit ſolo.i.in terra iuxta padū:alnos.i.arbo
res illas ꝗ alunṫ amnib⁹:ꝓceras.i.directas &
extēſas:hoc ē canit qūo phaethōtiades in eas
mutare ſūt ꝓpṫ merorē ſubmerſi fr̄is.Vide⸗
reṙ tñ nimia ꝑiphraſi vti ſi a paſtore excogi⸗
tata & dicta recitareṫ ſed ſileno bacchi nutri
tio ars oīs congrua ē.Tū.i.poſtea canit gallū
poetā illū cui Verg.bñ voluit:errātē ad.i.iux
ta fluīa.i.fluēta aut fluct⁹ ꝑmeſſi illi⁹ fluuij in
boetia ab helicone(vt ſerui⁹ docet)ꝓfluētis.
& canit vt.i.ꝗliṫ.vna ſoroꝝ.i.muſaꝝ ꝗ intˀ ſe
ſorores ſūt & ꝑ excellētiā ſorores dicūt qa intˀ
ſe ſūmōpere cōſentiūt licet ī re diuerſa.duxe
rit.ſ.gallū in mōtes aonas.i.boetios ꝗs aones
oli habitarāt:& vt.i.qualiṫ oīs chor⁹ phebi:
i.tot⁹ cet⁹ muſaꝝ aſſurexerit.i.aſſurgēdo reue
rētiā & honorē fecerit:viro.ſ.gallo.Et vt.i.ꝗ̄
liter:lin⁹ paſtor ornat⁹ crines.i.habēs capil⸗
los ornatos floribus .ſ.hederaceis atq; apio
amaro.i.cui⁹ ſucc⁹ amar⁹ ē:aut cui⁹ acqſitio
difficilis atq; ita amara ē.(Difficilis āt ē qa ī
ludis nemeis victorib⁹ ī p̄miū dabaṙ q eo co
ronabanṫ:vñ macer.Eſt apium dictū ꝙ apex Apium
hoc ferre ſolebat Victoris veterū fieret dum
more triūph⁹)dixerit:videlicet advarū:en o
vare muſe dant tibi hos calamos accipe ſup.
eos ꝗs ſup.dederāt añ.i.pri⁹ ſeni aſcreo .i.he⸗
ſiodo cui⁹ paṙ aſcram habitabat quā ip̄e ſic
apud Strabonē li.ix.dānat Aſcrā rus miſerū Aſcra
penes hic helicona colebat.hiberno dirū:tri⸗
ſte eſtu:optabile nūq;.Et cui ī ea viſe ſūt mu
ſe qbus viſis & ad fontes ſacros ꝑduct⁹ ſtatī
poeta euaſerat:vt īnuit Perſius dicēs:nec fon
te labra &c.Et Ouid.Ecce deas &c.hic aūt di
citur accepiſſe a muſis calamos Accipe ergo
calamos qbus ille.ſ.heſiod⁹:ſolebat deduce⸗
re.i.deorſū ducere cātādo de mōtib⁹.ſ.ornos
i.arbores illas:rigidas.i.duras & difficulṫ fle
xibiles.Origo dicaṙ tibi his.i.ꝑ hos calamos
nemoris grinei.i.qđ ī eolia habitauit apollo
hoc ē volūt muſe vt ꝑ eos dicaris oriūd⁹ ex
grineo nemore:ne qs.i.aliqs luc⁹ ſit ꝗ apollo
iactet plus ꝗ̄.ſ.de grineo nemore ſe iactet.ſi
ci⁹ oriūd⁹ ſis nā gl'ia patrie ex claritudie ī ea
genitoꝝ acqriṙ:tāta aūt eſt vari ī poetica cla
ritas vt ſi grineus ſit apollo poetaꝝ ſumm⁹
amator(Vñ dictū eſt & me pheb⁹ amat &c.)
& fautor grineū nem⁹ omib⁹ lucis p̄ferat.ijs
aūt calamis forte illic natis var⁹ videreṙ gri
ne⁹ eo ꝙ illic ab apollie videreṙ muſicā doct⁹.

Linus. de loco legito ĩ pollioẽ. Apio: Ply. li. xix. & li. xx. de Apio multa: vbi etiã ait ꝙ honos erat ipi in achaia coronare victores ſacri certamis nemeæ & in cõdimẽtis peculiarẽ grãm habet: ſuauiores aquas potui incoctũ pſtat. Aſcreo ſeni: aſcra vic⁹ eſt Boetiæ: vt Prob. ait in quo extimaẽ nat⁹ Heſio. Oui. li. iiij. de põto. Intimuit vati nec tñ aſcra ſuo. Strabo Itẽ li. ix. ſcri. aſcrã eſſe ĩ Theſpijs iuxta Heliconis partẽ & Hæſiodi patriã: vt Ply. xxiij. docet. Is priceps oĩm de agricultura pcepit: & carie execut⁹ ẽ quẽ poſtea Maro in geor. imitat⁹ ẽ. Aſcræo. q. an. ſe. Tradũt ꝙ Hæſio. dũ dij pr̄is oues iuxta Heliconẽ cuſtodiret: a muſis ad fontẽ hippocrenẽ deduct⁹ eſt & poeta effect⁹. Vñ & Ouid. li. vi. fa. ĩquit Ecce deas vidi. nõ quas pceptor arãdi Viderat aſcræas cũ ſequereẽ oues. Grynei ne. gryneũ oppidũ eſt myrinneoꝝ ĩ æolia: quod & apollinis fanũ & puenuſtũ oraculũ: & tẽplũ cãdido lapide ſũptuoſum habere Stra. docet lib. xiij. Aſcra. Cryneũ.

Quid loquar: aut ſcyllam niſi: aut quã fama
ſecuta eſt
Cãdida ſuccinctã latrãtibus ĩguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates: & gurgite in alto
Ah timidos nautas cãibus laceraſſe marinis:
Aut vt mutatos Teri narrauerit artus:
Quaſilli philomæla dapes: quæ dona pararit:
Quo curſu deſerta petiuerit. & quibus ante
Infœlix ſua tecta ſupuolitauerit alis
Omĩa quæ quõdã phœbo meditãte beatus
Audijt Eurotas: iuſſitq; ediſcere lauros.
Ille canit. pulſæ referunt ad ſydera valles.
Cogere donec oues ſtabulis: numerũq; referre
Iuſſit: & inuito proceſſit veſper olimpo.

ASCEn. ¶ Quid loquar &c. Aut verba ſint ſileni a poeta recitata dicẽtis videlicet pueris: Quid loquar aut ſcyllã niſi &c. q. d. has fabulas noſtis pueri: aut poete dicẽtis. Quid loqr aut Scyllã niſi. i. ad qd dicã qũo cecinerit fabulã de ſcylla niſi filia: aut ſup. de ſcylla phorci. q. d. nõ dubiũ quin vtranq; graphice cecinerit quã cõſtructionẽ approbat qd' dicet. Ille canit &c. Sane ſubtractio hui⁹ pticule aut diffi cultatẽ ĩ prĩo carmĩe parit: Si &em̃ ſic legereẽ (vt meo iudicio legi debet) Quid aut ſcyllam niſi aut quã fama ſec. ẽ &c. nulla eſſet ãbiguitas neq; fabule cõfuſio. Licet aũt is poetarũ mos ſit/ vt vni attribuãt q̃cũq; a q̃uis ei⁹ noĩs geſta ſunt vt vni ſaturno. Ioui. mercurio herculi. veneri. marti. baccho &c. q̃ multorũ ſunt: tñ vbicũq; põt vitãda ẽ cõfuſio. Fabule ſatis explicãẽ a cõmentarijs. ¶ Ordo igiẽ eſt. Ordo. Quid. i. ad qd (Nõ em̃ poniẽ ĩterrogatiue vt ſit: qd vultis loquar aut ſcyllã &c. qa tũc diceret an ſcillã nõ aut. vt Valla docet) aut vt. ſ. ſilen⁹ narrauerit ſcyllã niſi. i. fabulã de ſcylla niſi megarenſiũ regis filia: aut ſup. ſcyllam ſup. illã. ſ. phorci filiã quã fama ſecuta eſt. i. q̃ diffamata eſt ſuccĩctã ĩguina. i. habẽtem ſuccincta ĩguina. i. partes pudẽdas. cãdida. ſ. ꝓpter fluctuũ ſpumã. mõſtris latrãtib⁹. ſ. canibus q ab ei⁹ ventre latratũ edunt: vexaſſe. i. moleſtãdo ſurſum deorſumq; freqñẽ vexiſſe (Nã aul⁹ gelli⁹ docet cõtra anneũ cornutũ q hũc locũ rephendit quaſi miti⁹ ſit verbũ ꝙ vt tali mõſtro cõueniat: eſſe verbũ vehemẽs & graue: cũ vexari ſit alieni arbitrij) rates dulichias. i. vlyſſis. q dulichi⁹ fuit: & laceraſſe ĩ alto gurgite. ſ. maris: canib⁹ marinis: ah (dolentis ẽ) miſeros nautas. Ad qd loquar. vt. ſ. ſilen⁹ narrauerit art⁹ teri ꝓ terei (aut ſcribaẽ terei & ꝓnũcieẽ diſſyllabũ) aut ſup. vt narrauerit q̃s dapes qa ex ipi⁹ filio decoctas & q̃ dona: philomela ſoror ꝓgnes cõiugis ei⁹ pararit ꝓ pauerit illi ſaltẽ occaſionaľr: qa q cãm dãni dat dãnũ feciſſe cẽſeẽ. Phylomela aũt a tereo ſtruprata cãm dedit cur ꝓgne ithim filiũ terei & ſuũ tereo epulãdũ ꝓponeret. Sunt etiã q reuera philomele nõ ꝓgnes facin⁹ aſſcrãt aut qd loquar vt narrauerit: q̃ curſu tã philomela q̃ ꝓgne & q̃ tereus ac Itis petiuerit deſerta: qa nõ curſu pedũ ſed alaꝝ qd' exponit dicẽs: & qbus alis ipe. i. tere⁹ ſupuolitauerit añ. i. priuſq; deſerta aut ſiluas peteret: ſua. i. regia tecta. qa p phãtaſiã videẽ poeta ĩnuere terea iã in auẽ vppupã (cui ꝓ criſta adhuc corona ẽ) mutatũ meſtũ dereliq̃ſſe regiã ſuã & volitaſſe diu p tecta priuſq; ſyluas peteret. Innuit ãt nõ debere ſe id ſolũ dicere: qa ille. ſ. ſilen⁹ canit. oĩa q̃ Eurotas fluui⁹ ille laconie: btũs. i. eufortunat⁹ & bñ habẽs: audijt quõdã phebo meditãte. i. exercitãte muſam ſuã: & q̃. ſ. pheb⁹ iuſſit lauros q̃ ad eurotã plurime ſũt ediſcere. i. memorie cõmendare. Ille ĩquã canit & valles pulſe. i. verberate & ex ĩpulſu vocis ſileni: & referũt ſup. vocẽ aut cãtum ei⁹ ad ſydera. i. ad celos aut vt pri⁹ optatum eſt

SFR. ¶ Quid loqr aut Scyllã niſi quem fama ſecuta eſt: dicit Scyllam Niſi. quia duę fuerũt Scyllę. vna phorci filia quã cũ amaret Glauc⁹ de⁹ marin⁹ Circe qdẽ q̃ Glaucum amarat fontẽ ĩ quo. ſcylla ſe lauabat venenis ĩfecit ĩ quẽ cũ deſcẽdiſſet puella media ſui Parte ĩ ferã mutata ẽ. hãc poſtea glauc⁹ fecit deã marinã Altera ſcylla fuit filia Niſi megarẽtiũ regis cõtra q̃s victis atheniẽſib⁹ tũc pugnabat minos ꝓpter androgei filij ĩteritũ: quẽ atheniẽſes ac magerẽſes dolo ĩteremerãt. Hic amat⁹ eſt a ſcylla niſi filia quę vt illi placeret purpureã comã parẽti totõdit. Nã illã ita habuerat niſus vt tãdiu regno potireẽ q̃diu haberet ĩtactã: illã aũt Minoi tradidit: ſed cũ deĩde ab eo contemnereẽ dolore in auẽ ẽ cõuerſa Et niſus etiã extĩct⁹ in auẽ ſui nois deoꝝ cõmiſeratiõe ẽ cõuerſus: q̃ aues flagrãt ĩter ſe magna diſcordia: Nũc igiẽ Ver. poetaꝝ more miſcet fabulas vt ſit ſcylla niſi ꝓ phorci vt alibi. Domitus pollucis habenis. i. Caſtoris q eq̃rũ domitor fuerit. Itẽ & maĩb⁹ ꝓgnę: cũ philomelę abſciſſa ſit ligua Aut ſit hyſteron ꝓteron vt vtrãq; fabulã tãgat. Quid loqr ſcyllã. niſi: Aut ſcyllã. q. f. ſecu. ẽ. Cãdida ſuccĩctã latrãtib⁹ ĩguina mõſtris. Dulichias ve. ra. Dulchiũ itacẽſis ĩſula eſt ĩ qua ẽ itach⁹ mõs ergo Vlyſſis. Vexaſſe. Tapinoſis ẽ. Nã ñ vexauit ſed euertit. Prob⁹ ait vexaſſe venire a veho vecto vexo. vexaſſe vt ſit portaſſe ꝓ arbitrio ſuo euertiſſe. Teri ꝓ terei p ſinereſim vt furtũq; ꝓmethi ꝓ ꝓmethei. Tere⁹ tracũ rex pãdiõis athenaꝝ regis filiã ꝓgnẽ vxorẽ duxit. Et cũ poſt aliqd' tps ab ea rogareẽ: vt philomelã ſororẽ ad ſe vt illã viſeret adduceret. eã vitiauit ĩ itinere & lĩguã abſcidit ne facin⁹ ĩdicaret. Illa tñ rẽ ĩ veſte ſuo cruore deſcriptã ad ſororẽ miſit. Progne ꝓpẽ hoc Itin filiũ ĩteremit: & pr̄i epulãdũ dedit: poſtea oẽs ĩ aues mutati ſũt. Tereus ĩ vppupã: Itis ĩ phaſianũ: ꝓgne ĩ hirũdinẽ: philomæla ĩ luciniã. Philomęla dapes: at q ꝓgne fecit: ſed abutiẽ noĩe aut illi ĩputat ꝓpter quã factũ eſt. Eurotas: fluui⁹ laconiæ: q a phœbo doct⁹ ſuas docet lauros. Et ĩuito ꝓ. Ex eo ꝙ dies ĩuit⁹ deceſſit: & ex eoq; nimis auid⁹ audiendi veſper eſt exortus cãtilenæ nobilitas oſtenditur. Scyllæ duæ. Scylla. Niſi. dulichiũ. Vexaſſe.

PRO. ¶ Tum Progne cõem Itym p mẽbra laceratũ tereo prebuit epulãdum. Cõfeſſa deinde quod feciſſet cum ſorore

effugit

effugit. Tere⁹ vindex perſequebat̄. Sed oẽs demutati ſũt in aues. Progne ĩ luſciniā: Philomela ĩ hirũdinē: Tereus in vpupā. Oia q̄ phœbo ευτορασ ānis: vt Callimach⁹ ait: ĩ fluia ſerpit ꝑ laconũ fines: fõtes āt agit ex monte mȩna lio: cõfũdit̄ alpheo rurſuſq; diſcedit: r ipȩ ei⁹ Lauro opacā tur: Q uas ait Appolloni⁹ edidiſſe vocesquom eaſdē bu colico carmīe referret: beatũ dixit ob potētatũ laconũ.

MAN Scylla. ℂ Scyllā niſi. Pandioni athenarũ regi. iiij. fuere filij. ȩge⁹ Lycus: pallas: & niſus. Cũq; attica regio in ꝑtes quatuor eſſet diuiſa. Niſo megaræ ſorti obueniũt. q Niſeā cõdi- dit. Strabo li. ix. Cõtra hũc demũ minos bella geſſit. ſcele re aũt ſcyllæ filiæ obtrũcat⁹ eſt: vt minoe ipſa quē ada-

Dulichi. mabat potiret̄ poſtea ĩ aues ambo cõuerſi ſunt. de q̄bus Ouid. li. viij meta. ſcri. Scyllā Niſi filiā minois cupidine captā quũ ei Niſeā ꝓditione tradidiſſet: ab eo in ꝓfun- dum deiectā eſſe. Q uā fama ſecuta eſt. Ordo ē: aut q̄d lo quar Scyllā quā &c. hic loquit̄ de ſcylla phorci filia quā Glaucus marin⁹ de⁹ amauit: propt̄ qđ a Cyrce venefica in mõſtrum marinũ cõuerſa eſt. de quo lege Oui. li. xiiij.

tũ eſt ad aures diuũ. donec ipſe iuſſit. ſ. pueris chromi & mnaſilo cogere. i. compellere oues ſtabulis. i. ad ſtabula ac ouilia: & referre nũerꝫ ſ. ouiũ illis a parētib⁹ aut heris cõmiſſum: & dõec veſper ꝓceſſit ĩuito celo ꝙ geſtijt adhuc audire cãtũ ſileni vñ nõ ĩmerito dcm̄ eſt tot⁹ mũd⁹ ꝙ gaudeat eo cātāte. Nõ abſurda eſſet ſnia nec dur⁹ ordo ſi dicat̄ ſic: donec veſper. i. ſtella veſpertina hoc ē heſper⁹ ſeu veſperus: iuſſit. i. apparēdo admonuit pueros illos co- gere oues ſtabulis & referre nũerũ ſtabulis & donec ipē ꝓceſſit ĩuito olympo. i. celo. Stabu lis eſt hic vt dicunt octauus caſus. hoc eſt da- tiu⁹ local̄. ℂ Rl'a ē. Q uoties hee ꝑticule aut Regula. ve vel ne nec neq; & tum ſeu ſiue neu neue & ſimiles añ pri⁹ aut primũ cõiũgēdoꝝ ponũ tur: volunt ēt ante reliquũ aut reliq̄ poni. vñ videtur hic repeti: Aut ſcyllā. Niſi aut &c.

meta. Maro etiā li. iij. æneí. hāc deſcribēs ait pria hois facies: & pulchro pectore virgo. &c. Reuera tamen

Inguina. Scylla ſcopul⁹ eſt in freto Siculo. vt ſcribit Ply. li. iij. Saluſti. itē dixit eſſe ſaxũ ingens humanā habēs ef figiem parte ſupiori: inferiori vero plures habere ſcopulos ſub radicib⁹ cauernoſos: vbi canũ latratus & vlulat⁹ luporũ vnda refracta repræſentat: Scylla aũt dicit̄ a ſcyllo qđ eſt vexo. Inguina. ſummæ co- xæ partes dicũtur. Dulichias vexaſſe. rat. Dulichiũ ĩſula eſt: vna echinadũ: iacens ad acheloi oſtiũ. Stra. ſcribit lib. decimo ibi aũt vlyſſes regnauit: eũ vero ſocijs ſpoliauit Scylla. vñ Ouid. lib. xiiij. ait. Scylla loco māſit quũq; eſt data copia primũ In Cyrces odiũ ſocijs ſpoliauit Vlyſſem. Mox eadē teucras fuerat merſura carinas Ni prius in ſcopulũ q nũc quoq; ſaxeus extat: Transformata foret: ſcopulũ quoq; naui- ta vitat. Terei: lege de hoc li. vi. meta. Tecta pa. ſ. vbi Philomela relicta a Tereo fuerat: ꝓpterea dicit te-

Eurotas. cta ante ſua. Eurotas laconiæ flu. Solino teſte lauriſq; abũdās vt hic poeta oſtendit. Is teſte liuio lib. iiij. bel. Ma. vrbem Lacedæmona præterfluit: qđ etiā ſtrabo aſſerit lib. viij. Numerũq; referre. Dixit etiā ĩ de Palȩmone: Biſq; die nu. ambo pe. al. & hȩ: Proceſſit: aduenit apparuit. Inuito olympo. nā cœlũ quoq; Si leni cantu oblectabatur q nocte aduenīete deficiebat. Veſper: ſtella eſt quæ diem finit. Aeneidos libro. i. Ante diem clauſo componet veſper olympo: latius Plini. lib. ij. capi. viij. & nos itē ſequēti ȩgloga.

Argumentũ Aſcenſianum in Coridona ſeu Thyrſim q̄ eſt ægloga vt nũc ponũtur ſeptima.

Septima cantātes quos daphnis cũ meliboeo
Audit inæquales thyrſim corydonaq; cenſet.

ASCEn. SEptima cãtãte &c. In hac ſeptia eglo ga ex Theocrito fere ſũpta: recitatur cãtilena paſtoꝝ ĩequali arte cõtēdē- tiũ. nā thyrſis vincit̄ cũ legē amebei carminis aſſeq negret: vt ſuis locis oſtendem⁹. vñ ab alijs thyrſis ab alijs a victore. Corydõ ĩſcribit̄ Sũt q ꝑ thyrſim poete emulũ ĩtelligāt: ſed alij malīt ſimplicit̄ ĩtelligere: Nā ĩ pĩcipio loq̄t̄ poeta ĩ pſona melibei vt illic dicem⁹ verũtñ ſi nulla eēt allegoria qũo ĩtelligerem⁹ daphni ad miciũ fuiſſe q; ſicul⁹ ni- mirũ erat: Aperiem⁹ ergo mētē nr̄am añ ordinē pri carmis. ℂ Ordo ꝟ ſiculoꝝ nr̄oꝝ ē. Septia ſup. egloga

Ordo. cēſet. i. iudicat thyrſim & corydona q̄s daphnis audit cũ melibeo cãtãtes ĩeq̄les. ſ. ĩ arte cãtandi q̄a victo- ria confertur corydoni.

ASCEn. FOrte ſub arguta: Hec egloga videt̃ mere Bucolica ex Theocrito ſūpta. Nō nihil tn̄ qd' ꝑ allegoriā ad rē poete trahi poſſet cōtinēs. Nā vt Seruiꝰ docet qdā ꝑ Daphnin Auguſtum intelligūt. nec abſurde. nā is quoqꝫ putabat̃ aut Apollo Aut Apollinis filius: ꝑ Corydona aūt Vergiliū q vicerat: ꝗa agros recepat ꝑ thyrſim victū emulū poete: ꝑ melibeū aūt Mantuanum quēuis ſaltem ex agro ſicut ī prima dictū eſt q hic īducit̃ q̃rere caprū oberrantē: ꝗa nondū agros ſuos recepat: quos illi recipiēdos pollicet̃ Daphnis. i. Auguſtꝰ. In hoc igit̃ principio melibeus q cuſtos boum dicit̃ gregē querēs dicit ſe inter q̃rendū offendiſſe daphnin: qui īmoratus eſt ipm ad certamē muſicū qd' iter Thyrſim & Corydona erat audiendū: pollicitus gregē melibei eo ſaluū venturū. quod ꝗa filius appollinis ꝑ diuinādi pitiā facile noſſe potuit.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Daphnis paſtor ille diuinus Apollinis ex nympha filius ꝑ quē videt̃ Auguſtus intelligi: cōſederat. i. quieſcēdi aut audiēdi locū (Sicut apud Ouidium & Iuuenalem Cōſedere duces) ceperat: forte. i. a caſu (nō ꝗa caſuale erat ipm cōſediſſe: ſed tunc cōſediſſe cū ea melibeꝰ qui hec recitat trāſiret) ſub ilice arguta. i. ſtridula & leni vento crepitāte Et Corydon & thyrſis paſtores illi cōpulerāt. i. coegerāt greges ſup. ſuos. in vnū ſup. locū. Thyrſis ſupple cōpulerat oues: & Corydon cōpulerat ſupple capellas diſtentas. i. habentes hubera diſtenta lacte: Ambo ſup. exiſtētes florētes etatibus. i. ꝑ etatē: & ambo archades. i. tā periti vt archades putent̃ parati pares. i. pari forma: & cantare. i. ꝓponere carmen. & r̄ndere. aut ſic. pares. i. pari forma periti & cātare & r̄ndere. Dū ego defendo. i. munio quodā integumēto hic. i. hoc tpe: myrtos teneras. i. recēter plātatas a frigore. i. a frigido vēto vir. i. princeps & ductor gregis ipſe Caper deerrauerat (Placet ita potius interptari ꝙ intelligere ꝑ virū maſculū & ꝓgenitorē tū ꝗa caper dicitur a capiēdo ꝗa coleos nō habet: qbus captus eſt: tū ꝗa dicturus eſt: caper tibi ſaluus & hedi: vt videlicet ꝑ virū ductorē preuiū intelligamus quē hedi ſecuti erant: vn̄ ſatis fuerat dixiſſe viro oberraſſe: quod & daphnis īnuit dicēs caper tibi ſaluus & hedi) i. de loco ſtatuto errauerat: atqꝫ ego: dum ſcilicet caprū q̃ro: aſpicio daphnin. Ille ſcilicet daphnis vbi. i. quo tpe aut qn̄ videt me contra. i. viciſſim aut ex oppoſito: inqt O melibee ades id eſt adueni ocyus. i. cito & velociter huc. i. ad me: caper ſupple eſt ſaluus tibi & hedi ſupple ſunt ſalui. Et ſi tu potes ceſſare quid: ideſt aliquantulum temporis requieſce ſub vmbra: ſcilicet ilicis iuuenci. i. iuniores pecudes. vt capri aut boues veniēt ipſi. i. vt dicunt ꝑ ſe et ſua ſponte per prata potū huc: id eſt ad hunc locū (ſecundum quem mīcius fluuius errat vnde prius diximus ambos archades fuiſſe: id eſt tam peritos vt archades cenſeri poſſent: quia res iuxta Mantuam agitur. Nihil tamen prohibet etiā archades paſtores mercenarios illic tunc fuiſſe vbi & nūc aphricos plurimos videmus atqꝫ ethiopas. Maior difficultas eſt: quomodo illic daphnis fuiſſe intelligatur niſi allegoritos per eū Auguſtus intelligat̃: vt dixi.) Mīcius: id eſt fluuius ille iuxta mantuam incidens in padum: pretexit id eſt abſcōdit hic ripas, tenera arūdine: & examina: ideſt cōuolatus aut feture ſimul eductarꝫ:

Interloquūtur Melibœus Daphnis. Corydon. Thyrſis. ME.

FOrte ſub arguta conſederat ilice daphnis.
Cōpulerantqꝫ greges Coridon & Thyrſis in vnum:
Tyrſis oues: Corydon diſtentas lacte capellas
Ambo florentes ætatibus: archades ambo:
Et cantare pares & reſpondere parati.
Hic mihi dū teneras defēdo a frigore myrtos.
Vir gregis ipſe caper deerrauerat. atque ego daphnin
Aſpicio. ille vbi me contra videt: ocyus inquit DAPH.
Huc ades o melibœe: caper tibi ſaluus & hœdi
Et ſi quid ceſſare potes: requieſce ſub vmbra:
Huc ipſi potum venient per prata iuuenci.
Hic uiridis tenera prætexit arundine ripas
Mincius: eqꝫ ſacra reſonāt examina quercu.
Quid facerem neqꝫ ego alcippen nec phyllida habebam ME.
Depulſos a lacte domi quæ clauderet agnos.
Et certamē erat corydō cū Thyrſide magnum:
Poſthabui tamē illorum mea ſeria ludo.
Alternis igitur cōtendere uerſibus ambo
Cœpere: alternos muſæ meminiſſe uolebam:
Hos dorydō'illos referebat in ordīe tyrſis.

SER. FOrte ſub argu. Pene Tehocriti ægloga eſt: nam & ipſam tranſtulit: & multa ex alijs ad eam cōgeſſit. Arguta canora ſtridula: alibi breuis: vt argutum caput Daphnin diuinum īducit ꝗa Mercurij filius eſt nam quod dicit caper tibi ſalus & hœdi: quaſi diuinat. Compulerantqꝫ greges Compellere ꝓprie eſt diuerſa: vel diuerſorum generum animalia eodem cogere. Archades ideſt quaſi periti vt archades putares: & Mantuani erant. Et cantare pares: & re. pa. q poſſunt etiā continuum carmen dicere hoc em̄ eſt cantare vt extinctū daphnin & amœbęū referre. vt Et me: ph. a. Defen. a fri. alij ſimpliciter accipiunt dum myrtos tego ne frigꝰ exurat. Alij quia tunc æſtas erat dicunt defen. fri. & tego cōtra frigus futurū. alij dum defendo. dum defenſaculum parum in myrtos a fri. i. quę ſint ſine fri. vendicant enim Vir. paſtores ſibi aliqua loca propter frigus futurum Vir. gr. Abuſiue: nam tantum in homine dicimus virū. Sic. Ho. & olentis vxores mariti. acyrologia eſt. Cap. t. ſ. &. h. vel quia in capro ſpes eſt hœdorum: vel intelligimus iſtum etiam hœdos perdidiſſe: ꝙꝙ neſciret & illum vt diuinum ſciuiſſe potuit tamen ſcire ſed leuius damnum comparatione maioris contempſiſſe. Ceſſare potes ſi potes aliquod tibi ocium perſuadere. Alloquitur enim amantem labo

tem laboris:Ipſi.i.ſponte ſua:intelligimus aūt iſtum preter gregē capellarū iuuencos habuiſſe peculiares vel iuuenci prata dicamus:q Venetiæ flu.eſt. Alcippen.p.amicas intelligamus cantantiū.i.non habebam alcippen vt ille:nec phil.vt alter.Certamē corydō.vt ille certamē cū illo vt magna contentio eſt cū Cicerone Vergilius Mea ſeria.neceſſitatē capri inquirendi.Ludo cantilenę:vt Ludere quę vellē ca.permiſit agreſti.Alternis igit.Quemadmodū ſupra & rndere parati.Volebāt ſi volebāt:ſenſus eſt muſæ vtriuſq; meminerant:vt amant alterna camœnę:alij legūt volebā.& eſt ſenſus.Optabā o muſæ alternos.i.omnia q̄ dixerunt tenere.Nā in fine dicet. Hæc memini.Referebat.Amœbei carminis lege.

MAN. ¶Forte ſub ar.Verg.imitat' eſt hoc loco.vt alibi Theocritū ipm in æglo.vi.vbi Daphnis & Damœtas amici: polyphemi amorē in galateā viciſſim canūt.Sed tū deuicit neuter:neuter ſupat' abiuit.hic vo Thyrſis vicit.Incipit aūt theocritus.ſic.Cōpulerāt pecudes daphnis formoſus in vnū Damœtaſq; ambo dulces emittere cantus Edocti:alternaſq; patiq; reddere voces.Ambo florentes ætate &c.Arguta.ſonora.A frigore.i.frigido vēto ſolet n.martio mēſe potiſſimū & aprilis initio germina vrere:qd' qdē fere āno quoq; meis qbuſdā citreis arboribus etiā accidit.Id aūt ſic exponendum qm̄ tunc teneræ ſunt myrtus propter qd' vere id actū eſſe accipimus non æſtu quo duræ myrtus vnde ait inferius Solſtitiū pecori defendite iā venit æſtas Torrida:iam læto turgēt in palmite gemmæ.Cōtra:ex oppoſito.ceſſare.vacare ab labore Regeſce.ſub.v.ſolet.n.qnq; martij tpe & aprili ſol eē calidior.nā ver eſt.Mincius.flu.eſt.q preterfluit Mantuam de quo ſuperius ēt. Viridis cæruleus:q; ēt arundines efficiūt foliorū copia.Sacra:Ioui.ſ.examina: hæc.n. martio menſe incipiūt alueos exire.& arboribus inhærere. Corydō.p corydoni dixit p antiptoſin. Poſthabui.poſtpoſui.Seria.i.grauia ac triſtia.hoc eſt amiſſum caprū. ſeriū triſtę &quaſi ſine riſu dicitur auctore Mar.Ludo.ioco & cātilenæ Alternis:p alternatim.Alternos:viciſſim& alternatim vtriuſq; Meminiſſe recordari.

Mincius.

mul eductarū apū: reſonāte quercu ſacra.ſ. Ioui:aut ob vetuſtatē religioſa & cōcaua(In quercū aūt cōcauā cōgerūt aliqñ apes mella ſua:ſolet preterea res vt vetuſtate ita religioe pollere apud ethnicos:vñ eſt:iuxtaq; veterrima laur' Religione patrū multos ſeruata p annos:vetuſtas autem concauitatē generat.) Quid facerē.i.dubitabā quid facere deberē. qa ego neq; habebā alcippē.ſ.coiugem: nec phillida.ſ.amicā q̄ clauderet domi agnos depulſos a lacte:ideſt monebar hinc quidem redire domū vt clauderē agnos ne matres inſe ſtarent:hinc vero inuitabar ad audiendū certamen cātantium.vñ ſequit.& corydon erat magnū certamē:emphaticos ideſt cauſa magni certaminis aut magnopere certatur' cum thyrſide. Tamē ideſt tametſi vrgebat redire domū tamen poſthabui ideſt minoris feci & poſtpoſui.Aut ſic tamē ideſt tandē poſt longiuſculā deliberationē poſthabui mea ſeria: ideſt res ſerioſas.i.ſeorſum a riſu & anxias q̄ me vrgebāt ire domū(qd' poti' dixero q̄ vt cum Mancinello pter caprū amiſſum dictū putem:ſic em̄ nō haberet fidē daphnidi q eū ſaluum pnunciauit)Igitur cōtinuatiuum eſt aut cauſale.vt ſit ideo gauiderūt me& daphnin interfuturos tanq; cenſores:ipſi cepere.i. inceperūt ambo contēdere alternis verſibus. hoc eſt amebeis qa muſe.ideſt camene & opportunitates canēdi volebant eos meminiſſe ideſt ad memoriā reduxiſſe verſus ſuos alternos.ideſt alternatim.Aut ſi ſit volebā legendum.¶Ordo eſt.O muſe.ego volebam ideſt optabā eos meminiſſe alternos aut volebā meminiſſe.i.recordari alternos.i.alternatim platos.Corydon ſupple tulit ac pponſuit hos ideſt proxime ſequentes & ſemp priores vſus:& thyrſis referebat ſcilicet in reſpōſionem illos.ideſt ſubſequentes verſus qui poſt corydonis ponuntur.Regula eſt.In zeugmate debet tertium conformari proximiori cōſtructibili.Proximus aūt eſt quod pcedit aut imediatius ſequit.vt caper tibi ſaluus & hedi.Illic autem.Cōpuleranq; greges. Thyrſis oues Corydon diſtentas lacte capellas.Prolepſis eſt.

Ordo. Volebā legi docet.

Nymphæ noſter amor Libethrides aut mihi carmen COR.
Quale meo codro cōcedite:proxima phœbi
Verſibus ille facit: aut ſi non poſſumus oēs:
Hic arguta ſacra pendebit fiſtula pinu.
Paſtores hedera creſcētē ornate poetā: THyr.
Arcades inuidia rumpantur vt ilia Codro.
Aut ſi vltra placitum laudarit: baccare frontē
Cingite:ne vati noceat mala lingua futuro.

SER. ¶Lybethrides:libethros fons vbi colunt̄ muſæ. dixit aūt nymphas quia ſecundū Var.eedem ſunt nymphæ & muſæ:nec īmerito.nam aquæ motus muſicā efficit.Varro tres tantū muſas nominat. Vnā quæ ex aquæ naſcit̄ motu:Alterā quę aeris ictu conficit ſonos.Tertiā q̄ mera tm̄ voce cōſiſtit.multi hic per daphnin Auguſtum: p Cory.Ver.allegorice intelligūt p thyrſim qui vincitur obtrectatorē Vergilij:ſiue mœuium ſiue Anſerem poetas.Si nō.p.o.ſcd'm illud non omnia poſſumus oēs:nam debuit dicere.Si ego non poſſum.Sacra.ſ.matri deorum Creſcentē non iam poetā ſed naſcentem vt modeſte de ſe loquat̄:exprimit̄ aūt carmē amœbæū.Nā cū cory. peſiſſet vt eēt codri ſimilis hic ſe adeo Codrū ſuperare dixit:vt

libethros Muſæ.

ASCEn. ¶Nymphe nr̄ amor.Quaternis vſib' contendunt vt in dameta binis.incipiēs itaq; corydon facit quādā inuocatiūculam ad muſas petens ſibi tale carmē donari.quale codro donauerint aut minās ſe nō ápli' cantaturū: ſed ad pinū fiſtulā cū arte ſuſpēſurū. Solent.n.q in quauis exercitatiōe emeritos ſe ſignificare volūt neq; illā āplius exercere:illius arma hoc eſt inſtrumenta ad tolū ac poſtē numinis qd' illi pēſt pēdere.vt pueri pretextā laribus. puelle puppā veneri.pugiles ceſtus polluci. bellatores ſcutū & enſem herculi.naute remū & cōtū neptuno:muſici aūt fiſtulā aut lyram muſis.Per hoc aūt prefert corydon fiduciam codro equari poſſe:Si em̄ dubitaret nō ſe ad artis omiſſionem aſtringeret. Ad hoc rñdet Thyrſis & contrariū & plus dicens atq; ita legem ſeruans.Contrarium quidē dicens quia corydon optauit codro amico ęquari.hic aūt eū ad inuidam prouocare contēdit.Plus autē quia ſic codrum ſuperare vult vt pre inuidia diſrūpatur.Significat preterea ſe & dignū hedera:& inuidia cōtra quā vult baccare cingi.

Ordo. ¶Ordo eſt.O nymphe libethrides:i.o muſe libethrum fontem in magneſia frequentare ſolite:appoſitorie noſter amor:ideſt que eſtis vnicū deſideriū:ſola voluptas & peculiares delicie noſtre:aut concedite mihi carmē ſup. tale:quale ſupple concediſtis:codro meo.ſcilicet amico.Ille.n.facit ſupple carmina pxima verſibus.

verſibus phebi.i.accedētia ꝙ proxime ad artē apollinis qui princeps heroici carminis eſt (vnde i arte flaccus. Lyre ſolers & cātor apollo &c.) Aut ſi nō oēs poſſumus ſup. tale carmen facere: qa poete naſci cenſent̄. eſt ꝙ poetica ars perquam paucis data: mea fiſtula arguta.i.ſonora aut reprehēſa & deuicta: pendebit hic ſup. de pinu ſacra.i. conſecrata matri deū. Ad qđ Thyrſis etiam in hoc plus dicens ꝙ nō iuocat vt poeta ſit: ſed ſe iam poetā quidem eſſe: verū ne imodeſte id dicat adhuc creſcentē reſpondet. O paſtores arcades qui.ſ.vt alibi dicet̄ ſoli periti eſtis cantare: & ita pro me rito quēuis hedera donare poteſtis ac ſcitis ornare poetā.ſ.me videlicet Thyrſi: & creſcentem.i.ſurgētem & nōdum conſummatū hedera.ita vt ilia rūpātur codro iuidia idest pre inuidia: qa videbit ſe a me ſuperatū. Aut ſi tanta ſup. erit mihi in cātilenis gloria vt inuidiā gloria ſuperauero: & ita ipſe laudarit vltra placitum i.inuitus cum defamare non audeat: cingite vati.ſ.mihi frontē baccare.i.illa herba que valet contra faſcinū ne lingua mala.i.nociua & faſcinatoria: noceat mihi vati futuro. hoc eſt ſi forte me coact⁹ laudauerit contra placitum ſuum: & tamen liuorem diſſimulauerit: ne lingua eius me faſcinet cingite frontem baccare. Hec potior ſententia viſa eſt ꝙ vt dicam contra placitum idest vltra equum. ſic enim non plus

Regula. diceret. ſed minus contra legem. ¶ Regula eſt: efficiens naturalis ſepe regitur a verbo in ablatiuo ſine ppoſitione. vt rumpor inuidia rubeo pudore. algeo pauore. taceo pudore &c.

xit: vt in ſe ei⁹ inuidiā poſſit mouere. Hedera aūt coronant̄ poete quaſi Libero cōſecrati: q ēt vt bacchus inſaniūt: Hora. Vt male ſanos Aſcripſit ſatyris fauniſꝗ poetas vel vt hedera ſemp viret: ſic carmia æternitatē merētur. Vltra placitū.i.nimis irriſorie vltra ꝗ placeo & mereor: Mala ligua. Faſcinatoria nocēdi: ſcilicet ſtudio.

MAN. ¶ Nymphæ muſas ipſas nymphas appellat. & Stra li.x. ſcri. Thracas fuiſſe boetiæ accolas q libetridū nympharꝫ antrum conſecrarunt. ſcri. item libethrum quendā fuiſſe Thraciæ locum. vbi muſæ cultæ ſunt. Libethrides libethra fons eſt in magneſia: regione qdem theſſalie adiūcta. vt ſcri. Ply. iiij. Theſſaliæ itē boetia iūcta eſt. Soli. iquit. Sed ne tranſeam⁹ preſidiū poetarum fons libethrus. & ipſe magneſiæ eſt. Non.p.o.ſup. carmīa facere pxima verſibus phœbi vti Codr⁹. Hedera. de hac latius in pollione vbi etiam de baccare. Mala lingua: de faſcino lege in Palæmone. Vltra placitum: vltra æquum. Libethrꝫ. Libethra

ASCEn. ¶ SETOSI caput hoc apri &c. A muſarꝫ inuocatione ad paſtorale numē laudandū tranſit ad dianā videlicet: que qa venatrix canibus quorū paſtoribus ſumma cura eſt preſicitur. vn̄ in Dameta. Notior vt iam ſit canibus nō delia noſtris. Dicit aūt myconē puerū ſuum diane iā nūc afferre caput apri. & cornua cerui qbus ſe venationi deditū & ei⁹ deditiū ſignificat: pollicet̄ꝗ ei vt appollinis ſorori ſi carmīa qualia codr⁹ hoc ē pxia phebeis facere poſſit: ſtatuā marmoreā facere eūdē tam qa venatrix ē ſuris cothurno purpureo Ad qđ thyrſis in ſimili plus dicens reſpōdet ſe iā priapū marmoreū feciſſe: facturū aūt aureū: qa ergo pl⁹ eſt feciſſe ꝗ facturū eſſe: & pl⁹ aureū ꝗ marmoreū nimirū plus dicit.

Ordo. ¶ Ordo eſt. O delia.i. Diana venatrix añ Appollinē ſed ex eadē matre eodēꝗ puerperio i delo inſula genita: paru⁹ mycō.i. puer me⁹ humilis (niſi idem ſit q & corydō) ſup. offert ac dicat tibi: hoc caput apri ſetoſi id ē ſetis ml̄tis qđ feritatis ſignū eſt obſiti: & hec cornua ramoſa.i. multis ramis ornata: vſꝗ em̄ ad ſextū annū dicunt vnū accreſcere: & iō bn̄ dicit. cerui viuacis: aut qa oēs diuiuūt: aut qa pcipue diuvixerit: vn̄ mūera ſua prudēter cōmēdat: prio: qa hic dicit ſe aut puerū ſuū paruū quo ſignificat ſe velle maiora dare ſi poſſet deinde qa caput & cornua q̄ a venatorib⁹ aſſeruari ſolent in laudē & gloriā: tū qa caput apri qđ difficille acqſitu eſt: & potiſſimū ſetoſi.i. adulti iā & ferocis: Tū qa viuacis cerui & nouiſſimo qa ramoſa vt ānoſum ſignificet ceruū & ita fuge peritū fuiſſe & aprū ferocitate munitū: a difficultate ergo mūera ſua commēdat. Addit aūt. Si hoc.ſ. facere carmīa q̄lia Codr⁹ (niſi ad artē venādi referas) Nō em̄ ab Diana videt̄ expectāda ars poetica: & pterea vt ſupiorib⁹ reſpōdet: nō minoris facit habere pprīū venādi ſtudiū. ꝗ faciēdi carmīs peritiā: fuerit pprīū.i. mihi peculiarit̄ datū. vt ſcilicet ſol⁹ tali carmīe: aut tali venādi arte excellā: tu ſtabis.i. erigeris i ſtatua: tota de marmore leui.i. leuigato & polito euīcta ſuras.i. hn̄s euīctas ſuras cothurno.i. alto calciamēto genuū ten⁹ fere ptēſo: puniceo.i. purpurei coloris eo aūt gaudēt venatores. vn̄ enei.i. Venus venatrici

Sætoſi caput hoc Apri tibi Delia paru⁹ Co.
Et ramoſa Micon viuacis cornua Cerui.
Si propriū hoc fuerit: leui de marmore tota
Puniceo ſtabis ſuras euincta cothunro.
Sinū lactis & hæc tibi liba priape quot ānis Th.
Expectare ſat eſt: cuſtos es pauperis horti.
Nūc te marmoreū pro tempore fecimus: at tu
Si fœtura gregē ſuppleuerit: aureus eſto.

SER. ¶ Micon: vel ei⁹ fili⁹ vel patron⁹. Viuacis: Nam vt ait Ply. cū ſe cerui ætate grauatos cernūt: ſerpētes regrūt: vt eos flatu ad ſe tractos cū comederit reuertāt̄ rurſ⁹ i ætatē priorē. Propriū: vt talia faciat carmia q̄lia Codr⁹ꝭ Tota Nā ſolēt plerıꝗ caput tm̄ vel thoraca facere. Cothurno: i ſingulari vſus ē: qa hoc gen⁹ calciamēti aptū ē vtriꝗ pedi: ſic ēt i æneide: vīcire cothurno dixit. Sinū. Sin⁹ genus vaſis cui⁹ pria pducit̄. Cū ꝯo gremiū ſignificat corripit: ē āt hn̄da rō pſonarꝫ. Nā ille ſupra cū venerati ōe locut⁹ ē apud numē ſeuerꝫ: hic ꝯo iocat̄: qa alloqt̄ numē qđ iocis gaudet. Priap⁹ āt de⁹ lāpſacen⁹ helleſpōti q hortos tuet̄. Liba placētas. Pro tpe: pro neceſſitate. Si fœ. gre.ſ.ſi tot agnos babuero q̄t oues. Fœtura.n.ē puct⁹.i. ipſe fœtus. ¶ Tibi ſupple vouit vel tradit: ac tuo tēplo affiget. Viuacis cerui: vita ceruis i cōfeſſo lōga: vt inqt Ply. li. viij. poſt centū annos aliquibus captis cum torquibus aureis quos Alexāder magnus addiderat. adoptis iā cute i magna obeſitate. Ramoſa cornua: cornua mares habēt indiciaꝗ ætatis in illis gerūt: ſingulis annis adijcientibus ramos: vſꝗ ad ſexēnes ab eo tpe ſimilia reuiuiſcūt: nec poteſt ætas diſcerni. Ply. li. viij. Si pprīū hoc fuerit: pprīū i. priuatū mihi nec ad alios ptinēs: hoc.ſ. vt carmē quale Codrus cōponā. Ad id aūt Dianā inuocat. qm̄ bucolicū carmē Dianæ cōſecratū ſcribūt. Nā vt Diodorus ait: tradūt daphnin Dianā fiſtula & cātu bucolico apprie oblectaſſe. Suras: Sura dicit̄ poſterior ps tibię. Puniceo: rubicūdo q̄ſi phœniceo Cothurno: cothurni ſūt calciamētorū gn̄a venatorꝫ: qbus crura ēt muniunt̄: cuius calciamēti effigies eſt in ſimulachris liberi & Dianæ: Prob. author. Sinū lactis: Sinū vas eſt ſinoſum vt ſcribit Marcel. Sinū aūt vas vinarium grande teſte Varrone. Liba ſunt placentæ: de farre & melle: & oleo ſacris aptæ. dicta ꝯo liba teſte

Ceruina tura. Cothurnus. Sinus. Priapus. Fœtura MAN. Ceruorū vita. Sura. Liba.

ba teſte Varrone ꝙ libarenť priuſq̄ eſſent cocta. Cato au
tem capite.lxxv. docet latius quo pacto libū fieret. Pria
Priapus. pe: hic deus non ſolum in vrbium templis: ſed in agreſti
bus quoq; locis tāq̄ vinearū atq; hortorū cuſtos colebať
fructuū fures caſtigās: ei ſacra cū riſu & ludo fiebāt: fabu
lanť ātiqui Diōiſij ac veneris filiū fuiſſe: aſſerūtq; nōnul
li priſcos illos: quū vellēt hominū pudenda occultiꝰ no
minare priapū dixiſſe Diod. author li.v. Fœtura.i.geni
tura ex ouium prouentu.

nus venatrici ſimilis dicit. Virginibꝰ tyrijs
mos eſt geſtare pharetrā purpureoq; alte ſu⸗
ras vīcere cothurno. Ad hec tyrſis O priape
.i. deꝰ ortorū (quē forte inuocat qa hedera &
baccare cingi cupiebat q̄ in hortis naſcunť:)
ſat.i. ſatis ē te expectare q̄tānis.i. ſingulˀ ānis
a nobis ſinū.i. vas mulctare (ſitellā p dimi
nutionē vocāt) lactis & hec liba.i. placentas:
qa tu es cuſtos paupis horti. q.d. ſi plura poſ
ſem plura darē. Nos fecimꝰ nūc te marmoreū
ꝓ tpe.i. iuxta egeſtatē noſtrā in q̄ ſumꝰ hoc tēpore: at.i. ſed ſi fetura.i. ꝓpagatio & educatio ſuppleuerit
ideſt equauerit gregem: ita vt ſingule matres ſingulam prolem educent: tu eſto: ideſt iubeo vt tunc ſis:
aureus ideſt ex ſolo auro formatus: Poteſt etiam dianam tanq̄ bucolici preſidem inuocare.

CO. Nerine Galatea. Thymo mihi dulcior Hyblæ.
Candidior cygnis. hedera formoſior alba:
Cum primum paſti repetent præſepia tauri
Si qua tui corydonis habet te cura: venito.
Thy. Immo ego ſardois videar tibi amarior hærbis.
Horridior ruſco: proiecta vilior alga:
Si mihi non hæc lux toto iā longior anno eſt:
Ite domū paſti ſi quis pudor ite iuuenci.

SER. ¶ Galathea: Quæ mihi talis ē, qualis fuit Galatea poly
phemo Nerie Græcū pāronymicū fœmininū qd' deſinit
Nerine. aut ī as vt pelias: aut ī eis: vt atreis: aut ī ne. vt nerie adra
ſtine Thimo hy. vel odore hyblei Thymi. vel melle hy
bleo: vt a materia rē dicat. Thymꝰ.n. apibꝰ nō hoībꝰ dul
Thymus cis ē. Alba: qa ē ēt nigra hedera: ſed vtraq; ex ligno nō ex
frondibꝰ dignoſciť. Tui cory. Plenus affectus vt illud ſi
qs amatæ tāgit honos. Sardois: In ſardinia ſardoa herba
Sardois naſciť apiaſtri ſimilis Hæc ora hoīm rictus in dolore cō
trahit: vt veluti: ridētes morianť Ite domū iuuenci aui⸗
diſſime paſcuntur: & ideo increpat ꝙ tarde redeant.
MAN. ¶ Nerine: Nerei filia: de quo ſupiꝰ. Thymo ēt ſupra pa
Hedera tuit. Hyblæ: vide in Tityro. Hedera alba: nō ꝓpter lignū
alba hedera diciť & nigra: ſed ꝓpter folia & ſemē: eſt.n.
alia fructu tm̄ cādida: alia & folio: arbores aūt necat can
dida oēmq; ſuccū auferēdo tāta craſſitudīe augeť vt ipa
arbor fiat brachia ſibi maxime ramoſa ac robuſta. Ply⸗
nius libro.xvi. Sardois hærbis: herba ſardinia quę in flu
uijs ꝓuenit iuſto largior: ſi edulio fuerit veſcentibꝰ ner⸗
uos cōtrahit: rictu ora deducit: vt q morte oppetūt velu
Ruſcum. ti ridentiū facie itereant: Solinus author. Ruſco: Ruſcum
herba eſt ſponte naſcēs qua in cibis vtunť plæreq; gētes:
Plynius li.xxi. Alga: marina herba tenuiſſima.

¶ Nerine &c. Poſt vtrūq; numen & muſices ASCEn.
& venationis quarum paſtores ſtudioſi. pro⸗
xima cura eſt amice quam nunc Corydon iui
tat: precaturq; vt veſperi ad ſe veniat. Idem
fere reſpondet thyrſis. ſed plus dicit: quia ſe
vehementius amare: vtpote qui nequeat ad
veſperam vſq; amorem differre. nec nihil cō
trarij interſerit: quia cum ille de dulcibus hic
de amaris loquitur. Itaq; adhuc vtcunq; legē
ſeruat. ¶ Ordo eſt. O galathea Nerine.i. ne⸗ Ordo.
rei filia (Eſt enim patronymicum in ne) exi⸗
ſtēs mihi dulcior thymo hyble.i. nato ad hy
blam oppidum ſicilie vbi propter eius copiam
frangrantiſſimi mellis plurimū eſt exi⸗
ſtens etiam cādidior cygnis ideſt holoribus:
cum enim ſit quaſi lactis dea per lac ſignifi⸗
catur albedinem cygnorum ſuperare: & cum
ſit dea addere ſplendorem: & formoſior alba
hedera: que gēmis in fructu ſimillima eſt: Cū
primum ideſt vbi primum vel vt primum
tauri paſti repetent ideſt iterum petēt & adi
bunt preſepia: venito ſup. ad me ſi qua. ideſt
aliq̄ cura tui corydonis: habet ideſt tenet &
occupat te. Ad quod thyrſis. Immo ego vi⸗
dear ideſt volo vt videar tibi nō vt ſim ama
rior herbis ſardois.i. que naſcunť ī ſardinia:
& horridior.i. aſperior: ruſco.i. herba illa hor
ridiſſima. & vilior ideſt abiectior: alga proie
cta.i. herbis aut iūcis a ꝓcellis ad littꝰ appul
ſis: & proiectis ſi hec lux.i. hic dies quo Ne⸗
rinen expecto que mihi noctem promiſit: nō
ſit.i. deſt nō videatur mihi longior toto āno
o iuuenci paſti ideſt qui iamdudum ſatis pa
ſti eſtis. ite domum: ite īquā ſi quis ideſt ali⸗
quis pudor eſt vobis ideſt ſi quicq; verecun
damini vltra iuſtum paſti. Et ita monet iuuē
cos vt domū abeant quo poſſit amica potiri ac frui quam ſe ille patienter expectare ſignificauit.

Muſcoſi fōtes: & ſomno mollior herba Co.
Et quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra:
Solſtitium pecori defendite iam venit æſtas
Torrida: iā læto turgēt ī palmite gēme. Thyr.
Hic focus: & tæde pingues: hic plurimus ignis
Semper: & aſſidua poſtes fuligine nigri.
Hic tantum boreæ curamus frigora: quantum
Aut numerū lupus: aut torrētia flumina ripas.

SER. ¶ Muſcoſi: lanugine viri conſperſi. Arbutus: arbor eſt
Arbutus. frondibus raris. Iam ve. Non eſt ſed aduentat. nam ad⸗
huc turgent gemmæ in palmitibus vitis. Pingues De⸗
ſudantes picem. Aut numme. lu. Quia ſolum prædas cō
ſiderat.

¶ Muſcoſi fontes &c. Tandē ad gregē ſuum ASCEn
reſpicit Corydon cōprecans ne calore ſolſti⸗
tiali conficiatur allegoricos thyrſim eius uſq;
amores taxans quippe qui ſe impatientiſſi⸗
mum ſignificauit & totum ardere a quorum
ardore ſe & ſuos defendi precatur Corydon.
Contra qd' thyrſis reſpondet Contrarium &
plus. Contrariū quidem quia cum ille de ca⸗
lore locutꝰ ſit: hic de frigore loqtur: plus aūt
quia cū ille ſe defendi preceť: hic ſe defenſum
gloriať: ac ſi munitum vt ne officere qdē poſ
ſit. Nōdū ergo victus eſt. ¶ Ordo autē eſt. O Ordo.
fōtes muſcoſi.i. muſco tecti cū ſitis ī vmbris
& herba mollior ſōno vos īquā & viridis ar
butꝰ q̄ vos tegit.i. cū viridi arbuto qua tegi
mini: defendite.i. arcete. pecori. ideſt a pecore
meo: ſolſtitiū.i. calorē ſolſtitialē: & q eſt ī ſol
ſtitio eſtiuali: quia eſtas torrida.i. omnia tor
rens aut que a ſole torrenť. venit iā: qa gēme
ideſt groſſi & ꝓpaginis nodi turgent.i. iflanť
& exitū querunt: iā in palmite (qd' ſignū fu⸗

ture eſtatis ẽt ſaluator noſter dedit) Reſpondit Thyrſis:hic ſup.eſt focus.i.locus ad ignẽ fouẽdum aptus:& tede.i.ligna picis ac reſine plena:vnde pingues dicit.ſunt hic.ſ.ad ignẽ extruẽdũ apta materies:hic eſt ſemꝑ plurimꝰ ignis & poſtes ſunt hic nigri aſſidua.i.continua fuligie.i. nigredine pinguis fumi.nos curamꝰ.i.cõſideramus aut timemꝰhic tãtum.i. in tãtum dumtaxat frigora boree illius vẽti ſeptẽtrionalis de quo in Georgi.& boree penetrabile frigus adurit quãtum aut lupus curat numerũ:aut flumina torrentia.i.abundantia & eleuata tumoribus aquarum curãt ſup: ripas:quod nihil eſt.

MAN. ¶ Muſcoſi.lanuginoſi.Et ſomno mollior hærba.i.iocũdior ſõno.Solſtitiũ.ſolſtitia duo ſunt:brumale & ęſtiuũ. Nono cal.ianuarꝫ brumale ſolſtitiũ eſt.Aeſtiuum vero. viꝫ.& vꝫ.& vi.cal.Iulias in q̃ fauonius & calor author eſt.Colu.li.xꝫ.ca.ꝫ.plura ẽt Ply.li.xviꝫ.ca.xli. ¶ Defendite.i.auertite atq; depellite.Nã vt Gel.ſcri.li. viꝫ.ca.i. Offendere ꝑprie & latie ſignificat icurrere ĩ aliqd & icidere.Defendere ꝓ auertere atq; depellere. Hinc Q uiti. Claudiꝰ ait a pinnis hoſtes defendebat facillime:Aeſtas: ea icipit.vꝫ.idus maꝫ.Autunnꝰ.vꝫ.idus ſextilis:hyems iiꝫ.idus Nouembris.Ver.vꝫ.idus Februarꝫ.Varro lib. primo de re ruſtica author.Iã læto palmite:palmes dicꝰ vt Feſtus ait:ꝙ in modũ palmarũ virgulas quaſi digitos edit:eſt aũt vt aiũt vitis materia mollis:q ꝑ nouella brachia emiſſus fructus affert:ꝓpterea lęto palmite poeta dixit.Gemmæ:hæ oculi vitis dicunť ꝑ metaphorã.i.trãſlationẽ:q̃ teſte Fabio lib.viꝫ.copiã auget ſermõis ꝑmittẽdo mutuari q̃ nõ habet vñ neceſſitate ruſtici dicũt gemmas in vitibus:quid enim dicerent aliud. Tedæ.Teda reſinã fert vnde ſucco eſt abũdantior flammis ac lumini ſacrorũ ẽt grata Ply.li.xvi.Focus. Varro ſcribit focos dictos ꝙ foueãt ignes:qcquid aũt ignẽ fouet focus vocať:ſeu ara ſit ſiue qd aliud in quo ignis foueť.Sunt qui dicant a græco phos qđ eſt ignis ſeu lux ſeu lumen.Poſtes:a poſt dicti videntur:ꝙ poſt fores ſtant.Priſ.Torrentia:Impetuoſa:æſtuantia.

Offendo. Q uattuor tẽpora anni. Focus.

Srant & iuniperi:& caſtaneæ hirſutæ:Co.
Strata iacẽt paſſim ſua queq; ſub arbore poma.
Omnia nunc rident.at ſi formoſus Alexis
Montibus his abeat:videas & flumina ſicca.
Aret ager:vitio moriẽs ſitit aeris hærba:Th.
Liber Pampineas inuidit collibus vmbras:
Phyllidis aduentu noſtræ nemꝰ omne virebit:
Iuppiter & læto deſcendet plurimus imbri.

ASCEn. ¶ Stant & iuniperi &c.Corydon hic vt eũdẽ cenſeas q ſe inſecũda Alexim adamare cõfeſſus eſt in gratiam Alexidis dicit omnia eius pſentia plena eſſe atq; leta:que eius abſentia & inania & arida merore fiãt.Contra Thyrſis dicit omnia triſtia atq; arida eſſe:ſed aduẽtu Phyllidis amice ſue leta atq; plena fore:in qua re pro parte vicitur:quia licet contrariũ dicit nõ tamẽ plus immo minus eſt quod futurum promittiť:q̃ quod preſens eſt:nec tam efficax eſt rõ maliq; boni. Ordo. ¶ Ordo eſt.Et.i.ſimul iuniperi.i.frutices illi quarũ acinis veſcũtur ficedule:ſtãt.i.plene ſunt vt ſaccꝰ turgidꝰ & caſtanee hirſute.i.q̃ in calicibꝰ hirſutis naſcũtur:ſtãt ſup.(Eſt aũt ſpondaicus artificꝫ plenus:nam iuxta regulã prius poſitam ſpondeum ꝑcedit, dactylus:& pondus eſt in ſentẽtꝫs ac languor quodãmodo in arboribꝰ que pondere fatiſcũt.Nec abꝫciť vltima vocalis in caſtanee propter aſpirationẽ vim litere obtinentẽ)& poma.i.fructꝰ arborum q̃ cunq; mollem corticẽ habẽt iacent ſtrata paſſim.i.ꝑ aliquid iterualli:ſub arbore q̃q; ſua. ideſt propria.ſ.ipſi arbori:eſt autẽ ſua nominatiui caſus quia corripiť.Omnia ridẽt id eſt leticiã ꝑ ſe ferunt:nũc qa ſcilicet alexis adeſt At.i.ſed ſi formoſus Alexis abeat his mõtibus.i.diſcedat hĩc tu videas ideſt qlibet videre poſſit:&.i.ẽt flumĩa ſicca.Ad hoc thyrſis.ager aret.i.iam aridꝰ& ſiccus atq; exuſtus eſt:& herba moriẽs vitio.i.corruptiõe & iſectione aeris:ſitit.i.deſiccať & ſiccitate conficitur.Liber.i.bacchus qui quarum inuentor eſt vitiũ amator eſſe debet:inuidit.i.ꝑ inuidiã abſtulit collibus (quos tamen amare deberet:qa diciť in Georgi.deniq; aptos Bacchus amat colles).i.monticulis:vmbras pãpineas.i.pampinorũ q̃ vitiũ frondes ſunt:hoc eſt ẽt vites frondibus ꝓpter ariditatem ſpoliate ſunt:ſed oẽ nemus virebit aduentu noſtre Phyllidis:& iupiter.i.iuuans aer & rerum naturalium pater:deſcẽdet plurimus.i.abũdãtiſſimus ſup.cum imbri:leto.ideſt omnia letificante & vegetante.

SER. ¶ Stãt:plenæ ſunt alias horrẽt vt ſtãt lũina flãma:Hirſutæ:adhuc iter ſuos echĩos poſitæ.Ridẽt:lęta ſũt:vt mixtaq; ridẽti colocaſia fũdet achãto.Horatiꝰ:Ille terrarum mihi ꝑter oĩs angulus ridet.Flumĩa ſicca.hyperbolice ꝙ cõtinuo fluẽtes aquæ ſiccenť:Vitio aeris:peſtilẽtia corrupti aeris affligiť.Inuidit vmbras:inuideo tibi illã rẽ dicimꝰ vt Te ne inqt miſerãde puer.cũ læta veniret: Inuidit fortuna mihi.Vir.nunq̃ pãpinos in fœ.ge.ꝓfert:ſed Varro frequẽter.Iuppiter &.l.d.p.i.ſic alibi: Cõiugis in gremiũ læte deſcẽdit.Aer eñ in pluuias ſoluitur.

MAN. Iuniperꝰ. ¶ Stant plenæ ſunt inqt Nonius hoc loco Siſenna:cœlũ caligine ſtat.Iuniperi:iuniperus aũt cætera oĩa excalefacit:extenuat cedro ſimilis acceſa ſerpẽtes fugat:ſemẽ ſtomachi/pectoris/lateris/ doloribus vtile tuſſes cõquoqt illitum tumores ſiſtit. Plynius li.xxiiꝫ.Iuppiter & lęto: deſcẽdet plurimus imbri.Iup.i.aer:is enim Iupiter eſt vt dixit.Ennius quẽ græci vocant aerẽ:qui ventus eſt & nubes imber poſtea:ſic enim Varro docet deſcendet autem in terrã læto imbri:ideſt fœcunda pluuia.

Populus alcidæ gratiſſima: vitis iaccho: Co.
Formoſæ myrtus veneri:ſua laurea phœbo.
Phyllis amat corylos illas : dũ phyllis amabit
Nec myrtus vincet corylos:nec laurea phœbi.
Fraxinꝰ ĩ ſyluis pulcherrĩa:pinꝰ ĩ hortis:Thy.
Populus in fluuꝫs : abies in montibus altis:

ASCEn. ¶ Populus &c.Ne phillidis amore ſupbiret Thyrſis, docet Corydon ſe nõ minoris Phyllida facere vt quiq; ei placerent omnibus pferenda cenſeret nõ quia meliora ſint ſed qa illi placeant.nã populus inquit arbor eſt gratiſſima herculi eo ꝙ virtutis eius ſignificatiua eſt in frondiũ colore q̃ introrſum virides extrorſum albicant:eis quoq; coronatus iferos petiſſe diciť.Vitis ẽ gratiſſima baccho.qa iuenit eã.Myrtus veneri:quia in littore naſcitur maris:e mari autẽ nata venus eſt. & laurus eſt gratiſſima phebo in quã Daphne eius amica cõuerſa

Sæpius at

Sæpius at ſi me lycida formoſe reuiſas:
Fraxinus in ſyluis cedet tibi: pinus in hortis.

Melibeus.

Hæc memini & victũ fruſtra cõtẽdere thyrſim:
Ex illo corydon corydon eſt tempore nobis.

SER. ¶Fraxinus: ita erunt pulchræ hæ arbores in ſuis locis
natæ: vt tu ad me venire ſæpius curaueris. Ex illo cory.
coryi. eſt tempore nobis victor nobilis ſupra oẽs: quam
rem quaſi ruſticus implere non potuit.

PRO. Alcides. ¶Popul' alcidæ .g. Alcides Hercules ab alceo auo ſiue
απο της αλκης .i. fortitudine Pindarus initio Alcidem no-
minatum poſtea Her. dicit ab Hera: quam Iunonem di-
cimus: ꝙ eius imperijs opinionem: famamq; virtutis ſit
conſequutus. In huius tutela populus: Liberi vites. ve-
neris autem myrtus. Phyſici Herculem tempus dicunt
interpretãtes: ideoq; populum ei adſignari allegoricos:
vt quia bicolor ſit partes temporis accipere poſſim': id
eſt noctis atq; diei.

MAN. Populus. Alcæus Phœbus ¶Populus. de hac lege Ply. libro. xvi. & libro. xxiiij. eſt
autem populus in tutela Herculis: qui vt aiunt ad infe-
ros iens populea fronde ſe coronauit. Alcidæ. ideſt Her-
culi: fuerat enim Alcæus Amphitronis pater: vt Euripi-
des oſtendit: a quo Hercules ipſe Alcides dicitur: Iaccho:
de hoc ſuperius patuit. Laurea laurus ipſa. Phæbo. phæ-
bus dicitur lucidus vel purus: quaſi phobios aphos &
bios: ideſt lux vitæ ephiteton eſt Apollinis: vnde legi-
tur. Mihi phœbus Apollo prędixit. Eſt nobis Corydon:
Corydos ac ſi diceret dulcis cantus vel dulcis cantor. Corydos eñ
auis dulce canit: vti aiunt dicitur etiam Coryalos.

amica cõuerſa fingitur. Ea autem arbor in ſo-
le naſcitur libenter nec eſtu eius folia pallent
aut decidunt: ſed quia Phyllis amat corylos:
que viles quidem ſunt arbores ferentes nucu-
las quas auellanas vocant: ſed dum illas inqt
phyllis amabit nulla eas arbor ſuperabit. Ad
quod Thyrſis conſimile nec maius proferẽs
plane vincitur: quia non ſeruat legem carmi-
nis amebei: de quo in Dameta dictum eſt ꝙ
ſequens aut contrarium aut plus afferre de-
bet: hic autem ſimile affert vt manifeſtũ eſt:
nec plus immo potius minus. qa plus eſt qđ
Corydon dixit: videlicet corylos viles qui-
dem arbores propterea ꝙ Phyllidi placerẽt:
& Herculi & Baccho & apollini maximis ni-
mirum apud gentiles numinibus ſacras arbo-
res vincere: q̃ quod Thyrſis dicit videlicet ꝙ
fraxinus: pinus popul' & abies licide amico
cedãt. vnde parum laudis licide acquirit. Vi-
detur ergo effœtus animus eius ita vt qđ ca-
neret nõ haberet: quod intelligens Melibeus
hoc eſt poeta dicit: hec memini: & victũ fru-
ſtra contendere Thyrſim. Et Corydon eſt no- Corydon
bis ex illo tempore: ſubaudit Seruius victor
nobilis quod. per ruſticam ſimplicitatẽ Meli-
beus exprimere non potuit: aut vt Mancinel-
lus innuit. Corydon eſt nobis Corydon. ideſt
dulcis cantor: hoc eſt vt nomine ita recõpro-
batus eſt mihi Corydon eſſe. Et ideo bis poni-
tur quaſi alludat ad nominis ĩterpretationẽ:
ſicut Bernardus dicẽs. O Ieſu eſto mihi ieſus:
quid eſt enim Ieſus niſi ſaluator &c. Corydõ
ergo eſt nobis Corydon ideſt dulcis cãtor ap-
probatus ex illo tempore. Quia autem dicit
Melibeus hec memini videtur ſuperius legẽ-
dum: alternos meminiſſe volebam: vt ibi tactum eſt Ordo eſt. Populus ideſt arbor illa eſt gratiſſima al- Ordo.
cide ideſt Herculi qui aut ab alceo auo ſaltem putatiuo dictus aut eſt ab alce ideſt virtute. Vitis eſt gra-
tiſſima iaccho: myrtus eſt gratiſſima formoſe Veneri: & phebo eſt ſua. ideſt propria laurea ſcilicet arbor
aut corona: hoc eſt laurus arbor eſt gratiſſima: ſed ſup. Phyllis amica mea amat corylos ideſt illas arbu-
ſculas alioqui viles: ſed dum ideſt q̃diu phyllis amabit illas: nec myrtus q̃q̃ ſit gratiſſima veneri: vin-
cet corylos: nec laurea ideſt laurus phebi vincet ideſt ſuperabit in eſtimatione mea corylos. Nõ dicit de
vite: ſed per argumentum quod a fortiori vocant facile conuincitur: ꝙ nec vitis eas vicerit. Non enim
ſic bacchus vitem vt phebus laurum amare videtur: cum in eam verſa ſit amariſſima puella Reſpondet
Thyrſis. Fraxinus eſt pulcherrima in ſiluis: pinus eſt pulcherrima ſcilicet arbor i hortis: populus eſt pul-
cherrima in fluuijs & abies. ſ. quam ſapinum vocant eſt pulcherrima in altis montibus. (Eſt autẽ & alia
ſpecies abietum que in paludibus potius naſcũtur) At. i. ſed o formoſe lycida ſi tu reuiſas me ſepe: fra-
xinus cedat tibi. i. vincatur in pulchritudine: pinus cedet tibi i hortis: dura ſane & inepta cõparatio. Vñ
addit Melibeus. Ego memini. i. memorie cõmendaui hec & memini Thyrſum victum. i. ſuperatum: cõ-
tendere. i. eniti fruſtra: quia licet fateri nolebat manifeſte tamẽ victus erat Corydon eſt nobis. i. reputat'
eſt a me ex illo. ſ. tpe. i. poſt illud tp̃s ſeu propter eam victoriam: Corydon. i. dulcis & aptus cantor.

In pharmaceutriã ſeu damona quæ octaua
eſt ægloga: Aſcenſianũ argumentũ.

Muſam octaua refert damonis & alpheſibœi.
Quorum hic flet Niſam: Daphnin vocar ille
morantem.

MVſam Octaua &c. In octaua egloga ASCEn:
que aut Damon aut pharmaceu-
tria inſcribitur recitantur carmina
duorum paſtorum Damonis & Al-
pheſibei. Quorũ prior deflet indignũ amo-
rem niſe que Mopſo nupſerat: & poſterior
reuocat Daphnin ab vrbe ad rura vbi con-
iunx degit & id quidem magica arte vnde
pharmaceutrie nomen ſumpſit. Quia vero
ars magica Romanis ſemper diſplicuit veti-
taq; fuit. vnde in. iiij. enei. dicit ſe Dido ma- Alpheſi-
gicas inuitam accingier artes: arguta vtitur fantaſia Vergilius qui hic carmen Alpheſibei a muſis expe- bœus.
tit quaſi ipſe ignoret. Alpheſibeus autem interpretatur queſitor aut inueſtigator boum. vnde ei conue-
nit qui Daphni ab vrbe reuocat. i: per allegoriam Auguſti gratiam ad agros cum bobus recipiendos im-
plorat Damon vero is videtur quem Dametas ſe viciſſe gloriatus eſt. & Alpheſibeus. de quo in Daphni-
de dictum eſt Saltantes ſatyros imitabitur Alpheſibeus. Eſt autem hic mixtum poematis genus. Nam
& poeta loquiꝫ & pſone introducte. Loquitur autem ad auguſtum cuius gratiam in principio captat vt
illic videbimus. ¶Ordo verſiculorum meorũ eſt. Octaua ſup. egloga refert ideſt recenſet recitat: muſam Ordo.
ideſt cantilenam muſicam: Damonis & Alpheſibei: illorum paſtorum. Quorum hic. i. prior dictus. hoc
eſt Damon flet. i. conqueritur niſam ſcilicet quam procatus erat alteri nuptã & ille poſterior ſcilicet Al-
pheſibeus vocat. ſ. domum: hoc eſt ad agros Daphnin morantem ſcilicet in vrbe: dicturus enim ſepe eſt
ducite ab vrbe domum mea carmina ducite Daphnin.

Damon vel Pharmaceutria, quæ eſt æglogа octaua in qua loquuntur poeta, Damon & Alpheſibœus. Poeta.

PAſtorū muſam Damonis:
& Alpheſibœi
Immemor hærbarū quos
eſt mirata iuuenca:
Certantes quorum ſtupe
factæ carmine lynces.
Et mutara ſuos requierunt flumina curſus.
Damonis muſam dicemus & Alpheſibœi:
Tu mihi: ſeu magni ſuperas iam ſaxa timaui:
Siue oram illyrici legis æquoris. en erit vnq̃
Ille dies: mihi cum liceat tua dicere facta:
En erit: vt liceat totum mihi ferre per orbem
Sola ſophocleo tua carmina digna cothurno:
A te principiū: tibi deſinet: accipe iuſſis
Carmina cœpta tuis: atq; hanc ſine tp̄a circum
Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.

ASCEn. PAſtorū muſam &c. In hac egloga q̃ ꝓpter carminū diſſcrēdoꝝ diffi-
cilē relationē nō nihil difficulta-
tis habet. poeta q̃ttuor facit: Pri-
mo ꝓponit dicens Damonis mu-
ſam dicemus & Alpheſibei. deinde loco īuo-
catiōis captat beniuolentiā ab Auguſto: cuiꝰ
egregia facinora īnuit ſe velle deſcribere vbi
exercitatior erit dicēs. Tu mihi &c. Tū ꝓpo-
nit carmē Damonis & nouiſſimo vt Alphe-
ſibei muſam recitēt muſas īuocat. Vt vero in
regula dicā q̄a multa interiecta ſunt poſt pri
mū carmē: nō addit nudū verbū qd' defuerat:
ſed repetit dicēs Damonis &c. Facit aūt audi
torē attētū beniuolū & docilē. Attentū q̄a rē
mirā ſe dicturꝫ dicit: q̄a certātes q̊rū ſtupefa
cte carmine lynces &c. Bēiuolū. q̄ rē tā ioco-
ſam narraturū vtpote īmemor herbarū quos
eſt mirata iuuenca. Et docilē q̄a q̃ & quo or-
Ordo. dine dicturus eſt ꝓponit. ¶ Ordo eſt. Nos di
cemus muſam. i. cantilenā Damonis & Al-
pheſibei paſtorū: quos iuuēca eſt mirata: exi
ſtēs īmemor herbarū: & quorū carmine lyn-
ces certātes. i. q̃ prius certabāt ſup. ſunt ſtupe
facte: & ita a certamine deſiuerūt (Sūt qui ſic
cōſtruāt: q̊s certātes. i. cōtendentes: ſed in his
carminibꝰ nō videt̄ emulatio nec contentio.
Preterea maior vis atq; ꝓprietas eſt ſi lynces
certantes dixeris) & quorū carmine: flumina
mutata. ſ. in natura que ſtare & q̄eſcere neſcit
(Eſt aūt mira vis apertaq; auxeſis in ſermōe.
Nā cū iuuēca a iuniore etate dicat̄ & paſture
auidiſſima ſit vnde ſupra dictū eſt. Ite domū
paſti ſiq̄s pudor: ite iuuenci: mirandū eſt ꝙ i-
memor facta herbarū eos mirata ſit. Plus tñ
mirandū: ꝙ lynces aīalia ꝑniciosa & ferocia
tūc cū certatēt ſtupefacte ſint: multo aūt ma-
xime: ꝙ flumīa a fluēdo' dicta retinuerūt cur
ſus ſuos qd' q̄a p̄ter naturā eſt dicit ea muta-
ta: hoc eſt quaſi aliā naturā induiſſe) flumina
ergo mutata: requierūt. i. quieſcēdo retinue-
rūt ſuos curſus: nos inquā dicemus muſā Da
mōis & Alpheſibei. Tu o Auguſte: mihi ſup.
numē ſis aut faueas aut aſpires vbicūq; es: ſeu
i. ſiue ſupas iā ſaxa magni Timaui illiꝰ fluuij
ꝑ aq̄leiā labētis: ſiue legis. ſ. nauigando oram
i. extremitatē equoris. i. maris equi & plani
illyrici.

PAſtorum muſam. Theo. æglogam φαρμακευ-τριαυ ſcribit: in qua mulier quibuſdā ſacris mē SER.
tem amatoris a quo contemnebatur peruertit.
Illam Vergi. ad vltimam huius æglogæ partē
tranſtulit. nam prima pars conqueſtionem amatoris de-
cepti continet. Muſam. Cantilenam amorum: quos in-
ter ſe cecinerunt. Mirata iu. Quos iuuenca quod animal
paſcēdi auidiſſimum eſt: adeo admirata eſt vt obliuiſce
retur hærbarum. Stupefactæ car. lyn. Procedit ad augmē
ta. Iuuencæ oblitæ ſunt paſcuæ. Stupefactæ ſunt feræ.
Flumina ſenſu carentia curſus retardarunt. Requierunt.
quietos eſſe fecerunt. Ergo eſt quieſco. ideſt quietem ca- Quieſco
pio: & quieſco ſeruū. id eſt quieſcere facio. Tu mihi ſen-
tētia eſt vbicūq; es auguſte. Timauus: fluuiꝰ eſt Venetię Timauꝰ.

En erit

Alij aliter ſentiunt. sophocles En erit vnq̄ ille dies mihi quum liceat tua dicere facta? En erit. Primum en optat. ſecūdū confirmat. Sola ſophocleo tua carmina digna cothurno ac ſi diceret q̄q̄ impar ſit ingenium. quia tu dignus es ſtilo Sophocleo. Sophocles enim tragicus eſt altiſonus. A te principiū: tibi deſinet. ſic Hora. in epiſtolis Prima dicte mihi ſumma dicēde camena luſſis Nam ſupra dixerat non iniuſſa cano. Atq; hanc ſine tempora circū inter victrices hederas tibi ſerpere laurum. Allegoricos dicit debere meum carmen florere inter tuos triūphos nam triumphantes lauro. poetæ hedera coronantur. Serpere. vrecundie dixi ideſt humiliter procedere.

MAN. Paſtorum muſam. Theocri. æglogа ſecunda ſcribit. Simetham cum Theſtyli Delphidi amatori magicū carmen exercere. Id aūt Maro vltima parte huiuſce æglоge imitatus eſt At hic Daphnidi. ibi delphidi carmina fiūt. Ibi item ſepius repetitur. Ducite ſacra domū mea carmina ducite delphin. hic ſepius. Ducite ab vrbe do

Pharmacheutria. Pharmacum. mum mea carmīa ducite daphnin Parmacheutria preterea dicitur venefica. Phamachia venenatio. medicina pharmacheyomæ incanto. pharmacheyo vēeno incanto. pharmacum venenum. medicina pigmentum. pharmacos veneficus. Non ab re igitur preſens æglоga Pharmacheutria dicitur: cum in ea carmina & veneficia fiant. Alpheſibei. de hoc late æglоga quinta. Muſam cantilenam. Lynces in ethiopia naſcuntur vt ſcribit Plinius ſunt autem timide & varie & maculoſe iunguntur q; etiam currui bacchi de quibus æglоga quinta diximus. Requierunt. quieſcere fecerunt Tu mihi. ſupple faueas Auguſte: eum ſiquidem per apoſtrophen alloquitur. ideſt per auerſionem ad ſecūdam perſonam. Apoſtropho enim auerto ſignificat. Magni timaui. Timauus fluuius eſt. qui per aquileie agrum labi-

Timauus tur. de quo ply. li. iij. & Strab. li. v. meminerunt. vtq; Mela ſcribit Timaus noue capitibus exurgens vno oſtio emittitur. Strabo autem inquit ſeptem eſſe Timaui fontes mare mox irrupentes. lato & profundo ſane fluuio. locumq; ipſum maris fontem & matrem ab indigenis vocari. Saxa. ideſt montes nam Timauus vt ait Poſſidonius e montibus delatus decidit in profundum. quod Strabo refert. & Maro libro primo enei. inquit. Et fontem ſuperare timaui. Vnde per ora nouem vaſto cum murmure montis It ma-

Illiris. re preruptum & pellago premit aura ſonanti Illyrici equoris illyris adriatici maris latus occupat. teſtibus Mela & Dioniſio Plinius item libro tertio īquit. Que pars ad mare adriaticum ſpectat appelatur Dalmatia & illyricum. Siue oram illyrici. hoc dicit quoniam Auguſtus adoleſcens adhuc per ſe Dalmaticum bellum geſſit. in quo vulnera etiam excepit: idem vt quibuſdam Pannonicis atq; Germanicis. aut interueniret: aut non longe abeſſet. Rhauenā vel Mediolanum vel Aquileiam vſq; ab vrbe progreſſus eſt. Autor eſt Suetonius. ſcribit etiā Apianus latius in libro. qui illyrius dicitur Propter hec igitur ait. Maro. Superas iam ſaxa Timaui. is enim per aquileie agrum labit̄. que regio ab Venetia diuiditur flumine. Natiſone Strabone teſte. En erit vnq̄ optat prius. deinde confirmat. Sophocleo.

ſophocles Sophocles tragœdiarum ſcriptor fuit teſte Euſebio. Fuit autem Athenienſis. quem Cicero diuinum poetam libro primo de diuinatione vocauit. vbi mira quedam de Herculis ſurrepta aurea patera & illius viſione in ſomnis me-

Cothurn⁹ minit Sophocleo Cothurno. ideſt ſublimiori ſtilo. & Sophoclis boatu. de hoc latius æglоga ſeptima dixim⁹ ponitur q; interdum pro alio dicendi genere apud poetas. Vnde hic. vtuntur q; cothurno tragedi. ſicut comedi ſocco. Tua carmina ideſt tua geſta continentia. non enim de carminibus ipſius Auguſti intelligit. nam ait A te principium tibi deſinet. Quod verum extitit. nam & in Bucolicis. Georgicis & Aeneide eum celebrauit. Atq; hanc ſine tempora circū iter victrices &c. ſenſus eſt. cōcede hec mea carmina eſſe inter triūphos & laudes dignitateſq; tuas. Hāc hederā. ad illud retulit. Accipe iuſſis Carmina cepta tuis. Ergo hāc hederā hec carmina nā vt diximus hedera poete coronabanī victrices lau. qb⁹ q̄ de victores & triūph ātes ipi coronabāt.

illyrici. i. quod pertenditur ad illiricū vſq; litus. En hec optantis eſt erit ille. ſ. optatiſſimus mihi dies vnq̄. cū. i. quo liceat mihi dicere tua facta. en. i. certe erit vt liceat mihi ferre. i. efferre per totū orbē tua carmina ſola digna. i. que ſola digna ſunt cothurno ſphocleo. i. vt agant in cothurno altiſſimo quo ſophoclea carmina agi meruerūt cū preſtātiſſima ſint. diximus alibi quia verſus pedibus cōſtāt. eorū qualitatem diſtingui pedū ornamētis. vt cothurno. ſocco. & planis. i. nō ſublatis pedibus principiū ſup. poeſis noſtre aut carminū noſtrorū erit ſup. aut exorditur. a te. i. a laude tua. & deſinet tibi. i. in laudē tuā (vnde hic videtur cōſtituiſſe eo ordine quo preceſſit, ꝓcedere. vt. ſ. iuxta ſtili & exercitationū qualitatē ſurgat opus nā bucolicum vt dixi primo agreſtiū officio cōpetit. georgicum medio. & heroicū in quo prelia canunt iā durato & malis aſſueto. deſinit aūt poeſis Vergiliana in laudē Auguſti vt notum eſt. Sunt tñ qui niſi hoc hic poneret ad Pollionem referre velint. qui & Dalmatas vicerat vnde & per illyricū redire poterat: & tragediā ſcripſit. vnde dictū eſt. Pollio & ipſe facit noua carmina. Seruio aūt videt̄ ſnia eſſe. q̄ ſola carmina tua. non que tu facis ſed que de te fiunt. ſunt digna ſophocleo cothurno ſeu ſtilo. ſed Beroaldus cui⁹ verba ſtatim ponā argutius cenſet Auguſtum etiā carmina feciſſe. vnde duplex ei corona aſſignatur laurea propter bellicā gloriā. & hedera cea propter poeticā) accipe carmina ſup. cepta. ideſt incepta. tuis iuſſis. i. ꝓpter iuſſa tua. atq; ſine. i. permitte hanc hederā. i. coronā que poetis debetur ſerpere circū tempora. ſ. capitis tui: inter lauros. i. laureas coronas. victrices. i. victorie & triūphi ſignificatrices. hoc eſt accipe carmina q̄ quia cepta ſunt iuſſis tuis tua ſunt ita ſi hedera mihi ob ea debeat̄ ea quoq; tua ſit. aut accipe carmina ideſt amplectendo rem poeticam permitte vt non ſolum lauro ob egregie facta: ſed etiam hedera ob egregie dicta coroneris. quia tua carmīa digna ſunt ſphocleo cothurno. Beroaldi verba de qbus dixi ſunt hec. Beroald⁹.
Sola ſophocleo &c. Ego opinor eo verſu a Vergilio laudari carmina Ceſaris Auguſti qui floruit in poetica. qui vt autor eſt Tranquillus. reliquit librum hexametris verſibus conſcriptū cuius titulus eſt ſicilia. & libellū epigrāmatū. preterea tragediā Aiacē exorſus eſt magno impetu. volens igitur poeta laudare Auguſti poema ſtilūq; grandiloquū dixit illius carmina digna eſſe ſophocleo cothurno. i. ſtilo & ſublimitate. qua vſus eſt Sophocles in tragedijs ſcri- ſophocles
ptitādis fuit em̄ apud grecos haud dubie princeps tragici poematis quod etiā memorat Plynius in ſeptimo hinc etiam illud in honorem Auguſti a poeta dictum eſt Atq; hanc ſine tempora circum inter victrices hederam tibi ſerpere lauros tāq̄ Auguſtus hederacea corona. hoc eſt poetica. nō minus coronari mereatur. q̄ laurea. hoc eſt triūphali. Celebratur a Macro. atq; trāquillo locus Auguſti. qui cum interrogaret quid ageret. Aiax tragedia quam quod diſpliciuſſet ipſe deleuerat. reſpondit Aiacem ſuum in ſpongiam incubuiſſe. Audiui qui diceret ſe vidiſſe poema ſophoclis ab Auguſto donatū Romana lingua. quod ſi verum eſt poterit cōmodiſſime ad id etiam referri carmen Maronianum. hec ille. ¶ Regula eſt quoties aliquā Regula.
clauſulam ſemiplenā multis declaramus priuſ q̄ principale verbum poſuerimus poſt interpoſita que a principali verbo determinari debe-

rent eam repetemus: quod in oratione ſoluta ſepe facimus addentes particulā inquam aut dico aut ſimilem: vnde hic poſt primum verſum paſtorum muſam. repetit Damonis muſam dicemus & Alpheſibei.

ASCEN. ¶ Frigida &c. Adhuc ſunt verba poete deſcribentis quo tēpore Damon querelā ſuā fecerat de Niſa quā miſere amatā amiſerat dicentis qa primo mani ſub ipſo diluculo: quod tempus ſummo delectu ei datur quē ſpes de re vxoria feſellerat: quaſi impatiens amoris & ſecubitus excubias fecerit: vnde optat aduētū luciferi vt querelas ſuas apud deos deponere rite poſſit. In qua re eſt nō nihil veteris religionis aut potius ſuperſtitionis quaſi non niſi preſente ſole rate ſint preces aut imprecationes. Vnde Dido. iiij. enei. Sol qui terraꝝ flāmis opera omnia luſtras Tuq; harū interpres curarū & cōſcia Iuno Accipite hec &c. Eadē preterea vt ibidē dictū erat ante verba iā poſita. Teſtatur moritura deos & conſcia fati. Sydera: tum ſi quod non equo federe amātes. Cure numē habet iuſtūq; memorq; precat. Ibi tamen ſequitur Nox erat. vnde infelicem habuit exitū. ¶ Ordo eſt frigida vmbra noctis vix deceſſerat celo. i. vix erat diluculū: cū. i. quādo ros eſt gratiſſimus pecori in herba tenera ea. ſ. nocte ci eta quū ſup. Damon paſtor ille cuius amica alteri nupſerat incumbens pre egritudine. ſ. animi quia amore lāguebat ſe fulciens incumbendo oliue. i. arbori illi tereti. i. oblonge & rotunde cepit ſic ſup. queri & lamentari. O lucifer. i. ſtella matutina q̄ veneris eſt. Venus aūt dea amoris: naſcere. i. orire: & ꝑueniens age. i. impelle diē: dum. i. donec & interea dum ego deceptus indigno amore. i. eius q̄ indigna fuit amari: quia non redamauit: videlicet Niſe cōiungis. ſ. ex affectione nō que erat: ſed quam coniugē eſſe volebam (ſicut lib. ij. enei. dicit de chorebo. Qui gener auxiliū Priamo phrygibuſq; ferebat) dum ergo ego deceptus indigno amore Niſe coniugis queror. i. querelas meas depono & dum ego diuos (q̄q̄ nil profeci illis teſtibus. i. ꝙ eos teſtatus ſum: aut ꝙ eos teſtes fecerim: fidei mihi a Niſa date) tamen moriēs alloquor extrema hora. Qui quo regunt ordine dictiones cōſtructas velit debeat non nihil ſubaudire atq; repetere ſic. dum moriens alloquor diuos: q̄q̄ nil profeci illis teſtibus. i. illoꝝ teſtimonio: tamen alloquor ſup. illos extrema hora. O mea tibia icipe mecū verſus menalios ideſt verſus arcadicos: hoc eſt quales arcades faciunt qui ſoli cantare periti: vt autē ſignificet quid ſit arcadicos verius dicere ſubiūgit. Menalus mons ille in arcadia: habet ſemꝑ nemus argutū. i. ſtridulū & ſonorū in eo canentiū ſonitu crepitans: & pinos loquentes: aut hyperbolicos dicit ſicut in Sileno. Iuſſitq; edicere lauros aut loquētes. i. loquētes ac loquelas eorū referentes: ideo aūt habet pinos loquentes: quia ille audit ſemꝑ amores paſtorū: & pana qui primus nō eſt paſſus calamos ſup. eſſe inertes. i. ſine arte factos: hoc eſt ſimplices & vniſonos: vnde in Alexide Pan primus calamos cera cōiungere plures inſtituit. hec autem quaſi ꝑludia ſunt & fere inuocatoria. Que lucis egent a Mancinello preter Seruianam lucernam elucidantur.

Ordo.

Frigida vix cœlo noctis deceſſerat vmbra.
Cum ros in tenera pecori gratiſſimus herba.
Incumbens tereti Damon ſic cœpit oliuæ.
Naſcere preq; diē veniēs age lucifer almū. DA.
Coniugis indigno Niſæ deceptus amore
Dum queror: & diuos (q̄q̄ nil teſtibus illis
Profeci) extrema moriens tñ alloquor hora.
Incipe mænalios mecum mea tibia verſus.
Mænalus argutumq; nemus pinoſq; loquētes
Semꝑ habet: ſemꝑ paſtorū ille audit amores.
Panaq;. qui primus calamos nō paſſus inertes.

¶ Frigida vix totā vigilaſſe noctē oſtendit amator: ſi qdē ortum luciferum primū aſpexit: & eum vt Veneris ſtellā allocutus eſt. Tereti: teres eſt rotundū & oblongū vt colūna. Preq;. d. preueniēs. Nil teſtib⁹ illis: nihil ꝓfeci ꝙ illos ſum ſepe teſtatus. Epicurice ergo dixit qui ait: nec bene ꝓ meritis capit: nec tangitur ira Coniugis: non que eſſet ſed que ſperaretur ſic in. iiij. enei. Quos ego ſum toties iam dedignata maritos. Extrema ho. paulo poſt moritur⁹. Sic in quarto. Incubuitq; toro dixitq; nouiſſima v̄ba. Menalios: arcadicos a menalo arcadie monte: & hic verſus dictus intercalaris quia ſepius interponit: vt dies & mēſes intercalares dicunt quoniā interponunt in anno. Fecit autem hunc verſum ad imitationē Theocriti in pharmacheutria: vbi eſt interpoſitus ſepe verſus. O turbo maritum meū domū adducito: vt in ſequentibus eſt. Ducite ab vrbe domum mea carmina ducite Daphnin. Argutū: garrulum ſtridulū Pinoſq;: quod iccirco auſus eſt dicere. quia dicturus eſt paſtorum audit amores. Sic in prima ægloga. Formoſam reſonare doces amaryllida ſyluas. SER. Teres. Intercalaris.

MAN ¶ Frigida vix cœlo. Peracta inuocatione ad narrationē deſcendit: exponit enim Damonis querelas decepti amore Niſe. Diem almum: ſicut enim luna nocturno temperamēto: ita ſol in diurno calore omnia moderatur & nutrit. Lucifer: infima eſt quinq; errantium: terreq; proxima ſtella Veneris que phoſphoros grece: lucifer latine dicitur: quū ātegreditur ſolem quum obſequitur autem heſperos Tullius in libro de natura deo. edocuit. coniugis indigno: inferioribus clauſulis id iungitur non precedentibus. Coniugis: quam coniugem optabam. Indigno amo. cum enim illa me ſperneret indigna erat amari mihi. Mænalios: arcadicos. Mænalus enim arcadie mons eſt teſte Plynio & Strabone cuius tanta eſt altitudo: vt eius cacumen aſtris videatur inſertum: hinc Statius libro nono th. ait. Et in medijs frondentem menalon aſtris. Incipe mæ. figura eſt Epimonæ: que dici poteſt perſeuerantia vel aſſiduitas: ſepe enim eadem ſentētia repetitur appellantur ij verſus intercalares. ideſt interpoſiti. Argutum: ſonorum. Lucifer. Menalus.

ASCEN. ¶ Incipe menalios. Eundē verſum ante ſingulos verſus quibus vniformis ſententia complectitur repetit: vnde quia materias diſcernit aut potius quia in muſico inſtrumēto intercapedinem facit intercalaris dicit dicit ergo: Mopſo Niſa datur. quid nō ſperemus amātes: cuius ꝓpter verbi ſperemus equiuocationē duplex poteſt eſſe ſententia. Altera que minus placet mihi quidē eſt hec ſi mopſo turpiſſimo viro dat ſcilicet nuptū Niſa: pulcherrima puella: quid nō ſperemus amātes. q. d. nihil & ita omnes bene ſperare

Spero.

Incipe mænalios mecum mea tibia verſus.
Mopſo Niſa datur. quid nō ſperemus amātes:
Iungētur iam gryphes equis: æuoq; ſequenti:
Cum canibus timidi venient ad pocula dāmæ.
Mopſe nouas incide faces: tibi ducitur vxor:
Sparge marite nuces: tibi deſerit heſper⁹ œtā

Incipe

Incipe menalios mecum mea tibia verſus.
O digno coniuncta viro: dum deſpicis omnes.
Dumq; tibi eſt odio mea fiſtula: dūq; capellæ:
Hirſutumq; ſupercilium: prolixaq; barba:
Nec curare deum credis mortalia quemq̃.

SER. Mopſo Niſa datur: honeſta turpi. pulchra deformi. Gryphes: in hyperboreis naſcunt̄ mōtibus ima ex parte leones: alijs & facie aquile ſimiles equis infeſti: Apollini cōſecrati Cum cani. ti. non ſolū pulchre deformibus nubent: ſed etiā contrarie nature animalia iungentur. Cū cani. ti. ve. ad po. Mopſum canibus: Niſam dāmis ad perſonā alludens com parat. Dāmas maſculini generis facit ſic alibi. Timidi Dāme ceruiq; fugaces. Hora. in fæminino poſuit. Et ſuperie cto pauide natarunt equore Damme. Faces que ſolent prei re nubentes puellas. Varro ideo dicit faces preire nuptas: q; antea non niſi noctu ducebantur a ſponſis quas ideo di cit limen non tangere: ne ſacrilegio inchoarent ſi depoſitu re virginitatem calcent rem veſte numini caſtiſſimo con ſecratā. Tibi. ideſt ſub tuo nomine alij ducitur vt oſtendat eā corruptoribus ſeruiturā. Sparge nuces. Varo ſpargenda rū nucum cauſam dicit. vt Iouis omīe matrimoniū celebre tur: vt nupta matrona ſit ſicut Iuno. Nam nuces in tutela ſunt Iouis & iuglandes quaſi Iouis glandes vocant̄. Nam id vulgare eſt: ideo ſpargi nuces: vt a rapiētibus pueris fiat ſtrepitus ne puelle virginitatem amittentis vox audiatur. Modo tamen ideo ait ſparge marite nuces: vt eum culpa ret infamie. Nam pueri catamiti meritorij: quibus licēter vtebatur antiquitas recedentes a turpi ſeruitio nuces ſpar gebant. ideſt ludum puericie: vt ſignificarent omnia pue rilia iam ſpernere. Vnde illud dixit: tibi ducitur vxor. ideſt ſub tuo nomine. alijs ducitur. ſcilicet tuis corruptoribus: & non tibi. Oetam Theſalie mons eſt ab occidēte: in quo ſtel le videntur occidere. O digno coniuncta vi. puelle inſultat Hirſutumq; ſupercilium: per incultum corpus oſtendit for titudinem ſuam. Prolixa: demiſſa. Nec curare deum ſuper bia tua damnata es turpi marito.

Faces.

Nucum ſparſio. Iuglādes.

Oetam.

PRO. ¶ Gryphes. fere que habent capita aquile. cetera membra leonis cum alis ingentis magnitudinis: in tutela apolli nis. Mænalios: paſtorales a mœnalo monte arcadie que re gio plurima paſcua habet.

MAN. Gryphes. ¶ Gryphes: gryphoſis curuatio dicitur. gryphos habens naſum aduncū. inde grypes dicuntur latinorum aliqui ad dito h gryphes dixerunt. ſunt aūt in ſcythia alites ferociſ ſime teſte ſolino. ca. xvi. & vltra omnē rabiē ſeuientes. me minit etiā de his Mela. li. ſecūdo. Dāmæ damma genus eſt capræ ſylueſtris: cui fel deeſſe notatū eſt: ſicuti ceruo: equo: mulo: aſino: & vitulo marino: vt ſcribit. Philoſophus lib. ij. de animalibus: & Ply. li. viij. inquit q; dammæ manſue ſcunt raro: cum fere dici iure non poſſint. Nouas faces: pa trimi & matrimi pueri tres adhibebantur in nuptijs: vnus qui facē preferret ex ſpina alba: quia noctu nubebant: duo qui nubentem tenerent autor eſt Feſtus. Plutarchus in pro blematibus ſcri. q; quinq; faces in nuptijs accedebāt: quas Cereos appellabant Incide: vt in nuptijs adhibeas. Nuces: honor nucibus nature peculiaris gemino protecti ſoperi mēto: puluiati primum calicis mox lignei putaminis: que cauſa eas nuptijs fecit religioſas: tot modis fœtu munito. quod eſt veriſſimilius. q; quia cadendo tripudium ſonū ve faciant. Ply. lib. xv. ſcri. Tibi deſerit h ſperus œtam. ideſt in tuam gratiam occidit heſperus: olim namq; & nunc quo q; maritus primo ſponſe non in luce: ſed in tenebris iungi tur: de quo Plutar. problema extat hec omnia tamen Ironi nicos dicta accipiantur. Poſſes item hoc pacto accipere Ti bi deſerit heſperus œtam. ideſt te propter e cęlo fugit heſpe rus tanq; id egreferens: melior tamen ſenſus prior. Nam no ctu nubebant: vt diximus. Oetam: œta mons eſt in Theſ ſalia qui ab oriente Thermopylis in occidentem vſq; in ſi num ambracium extenditur: aſperitatis & celſitudinis nō mediocris.

Damme.

Nuces.

Oeta.

ne ſperare debemus: cū tantū boni forte preter ſpem Mopſo contigerit. Altera eſt cum Mopſo qđ minime verearis (eſt em̄ turpiſſimus) Niſa det quid nō ſperemus. i. timeamus amātes. q. d omnia nobis timēda ſunt vnde recte dicit Oui dius. Res eſt ſolliciti plena timoris amor. Nec caret exemplo q; ſperare pro timere accipiat̄. nā primo enei. dicit̄. At ſperate deos memores fandi atq; nefandi. Eſt ergo manifeſtus ſenſus omnia amātibus timēda eſſe cū etiā Mopſo Ni ſa nupſerit: qđ priuſq; fieret tā (ſi ita dicā) im poſſibile videbatur: q̄ ſi gryphes iungant̄ eqs & cū canibus timidi veniant ad pocula dāmæ. Quod aūt dicit Mopſe nouas &c. in irriſionē eius dic. t: cū nō virū ſed effeminatū innuat. vn de poſtea animū ſuū aperiens dicit ad Niſam. O digno cōiuncta viro. q. d. ei qui non virilia agere: ſed muliebria pati ſoleat: vnde nuces eū ſpargere monet. aut vt Iouis omīe nuptie ſecū dent & id per ironiā aut vt fides nuptialis firma & munita ſit vt nucleus in ioglāde: aut vt puel le dum deuirginetur ploratus non percipiatur: & id quoq; irriſorie: aut qa catamit⁹ eſt Mopſ⁹ & iam puerilē turpitudinē vna cū nucibus reli cturus eſt. iuxta illud Perſianū. Cum ſapimus patruos & nucib⁹ facimus quecūq; relictis. aut ſimul propter hec omnia. Nā mopſum puerū turpē eſſe nec plane virū oſtēdit ex cōtrario. do cet em̄ ſe diſplicere q; virilis eſſet: hoc eſt quia hirſutus & barbatus innuens ineptū imberbē & leuē ob id placere. quo errore dignā cenſet Ni ſam que per ſuperbiā deos nedum ſe cōtēpſerit

Ordo ¶ Ordo eſt. O mea tibia incipe mecum dicere aut canere verſus menalios. ideſt arcadicos. Ni ſa. formoſiſſima videlicet mulier datur ſup. nu ptum: Mopſo: ineptiſſimo & turpiſſimo ho mini quid nos amantes: non ſperemus ideſt ti meamus: q. d. nihil non timere debemus ſed omnia: cum etiam turpiſſimus mihi preferatur gryphes aues ille aduncis naribus: & leonib⁹ in poſteriori parte perq; ſimiles & equis infeſtiſſi mi iungent̄ iā. i. poſtq; Niſa Mopſo iūcta eſt: equis & dāme timidi. ſ. naturaliter veniēt euo ſequenti. i. proxime venturo ad pocula cum ca nib⁹. O Mopſe incide nouas faces. i. tedas vxor ducit̄ tibi. ideſt a te aut tibi. i. ſub tuo nomine. ſed ad alium. O marite. ſ. turpiſſime & turpiſſi ma paſſe: ſparge nuces. oſtēde te velle relinque re pueritiam & turpitudinem puerilem nuces ſpargendo: aut ad bonū omē nuptiarū ſparge nuces: quia heſperus ideſt ſtella veſpertina de ſerit tibi aut in perniciē tuam quia inſtat tem pus vt noue nupte debitū perſoluas qđ nō po teris: aut ironice ad cōmodū tuū: quia habitu rus es pulcherrimā coniugē œtam montē illū. Theſſalie quē ab occidente habebat qui hec di cit. Incipe mea tibia mecū verſus menalios. O ſup: Niſa: cōiuncta viro digno ſcilicet te. i. qua lem digna es habere: cum turpis & effeminat⁹ ſit: dum. i. quandoquidem tu deſpicis. i. aſper naris & vilipendis omnes: & dum mea fiſtula ideſt cantilena mea (que tamen plurimū vale re ſolet ad cōciliandos amores) vnde Corydō Canto que ſolitus ſi quando armenta vocabat amphiō dirce⁹ &c. & dū capelle ſup. mee ſunt ſup. tibi odio. ideſt moleſtie & diſplicentie. per capellas aūt vult ſignificare diuitias ſuas ſicut Corydon per oues dicēs: deſpectus tibi ſum nec qui ſim queris Alexi. Quam diues niuei peco ris q; lactis abundans: & dum odio eſt tibi hir ſutū ſuperciliū. ſ. meum & barba prolixa ideſt forma mea virilis que tibi cordi eſſe debebat:

vnde & Corydon. Nec ſum adeo informis &c. A tribus ergo ſeυt ille cōmēdat a muſica ſeu cātu: a diuitijs & a forma: que tamen illa deſpexit at ne id merito feciſſe putetur docet & per petulantiam fecerit. cum etiam ea que nemo paruifacere debeat: videlicet fidem & religionem cōtempſerit: vnde ſubdit: nec credis quecq̃ deum idest deorū curare mortalia. idest credis ꝙ deus mediocris. hęc & plura Strabo lib. ix. O digno con. vi. ironicos loquitur vt iam diximus. Nec curare deū. Ex epicurei ſententia id erat. Is enim vt Cice. ſcri. in libro de natura deo. Ex animis hominum extraxit radicitus religionē: quū dijs imortalibus & opē & gratiā ſuſtulit. ita fit vt non mō hoīes a deis: ſed ipi dei inter ſe ab alijs alij negligant. Stoici vo optime dicebāt eoꝝ ꝓuidētia mūdū admiſtrari & regi non aſpiciat facta mortalium & ita non puniat periuria: vnde & ab alio dictū eſt: quia Iuppiter periuria ridet amantū. Per hec aūt innuit ſibi datā ab ea fidē: quam non ſeruauerit: in cuius punitionem dij eā Mopſo coniunxerint. Eſt aūt Epicureorū ſentētia deos nō curare mortalia: quā ſecutus Flaccus dicit in primo ſermonū. Namq; deos didici ſecurū agere euū. didicit aūt ab Epicuro cuius ſectator erat. vnde primo epiſtolarum Me pinguē & nitidū bene curata cute viſes. Cū ridere voles epicuri de grege porcū. Epicurus vero iactabat ſeleuaſſe mortalium genus duobus maximis malis: religione ſcilicet in preſenti vita cum dij nō curent mortalia & timore futuri cum docuerit animos cū corporibus interire: quorum vtrunq; maxime erroneum eſt. vnde & hic propter eam falſam fidem dicit Damon Niſam in eam miſeriam incidiſſe vt Mopſo nuberet.

Incipe mænalios mecum mea tibia verſus.
Sepibus in noſtris paruam te roſida mala
(Dux ego veſter eram) vidi cū matre legentem:
Alter ab vndecimo tū me iam cæperat annus:
Iam fragiles poteram a terra cōtingere ramos:
Vt vidi: vt perij: vt me malus abſtulit error.
Incipe mœnalios mecum mea tibia verſus:
Nunc ſcio quid ſit amor. duris in cotibus illum
Iſmarus aut rhodope aut extremi garamātes:
Nec noſtri generis puerum nec ſanguinis edūt.
Incipe menalios mecum mea tibia verſus.
Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrē
Commaculare manus: crudelis tu quoq; mater
Crudelis mater magis an puer improbus ille:
Improbus ille puer: crudelis tu quoq; mater.

ASCEN. ¶ Incipe &c. Sepibus. docet quomō eius amore primū captus ſit: primus aūt amor feruentiſſimus eſt ad qd ſignificandū dicit amaſius poeta Delia me primum cupidis decepit ocellis Contactum nullis ante cupidinibus.

Ordo. ¶ Ordo igit vt ſimul ſentētias explicem hic eſt. Incipe mea tibia mecū verſus menalios. Ego vidi (erā em dux. i. cōductor veſter. ſ. matris & filie: qd potius dixero q̄ vt capellas alloquat) te paruā idest cū adhuc puula eſſes legentē cū matre. mala roſida. i. rore perfuſa: in noſtris ſepibus. i. intra pomeria noſtra ſepibus munita. ānus alter. idest ſecūdus: ab vndecimo. i. decimuſtertius acceperat. i. accepat me ingredientē ſe: iā tū. i. tūc primū: & ego poterā iā cōtingere ramos fragiles. i. inferiores que ſole deſtituti ꝓpter interpoſitionē fragiles ſiūt: vt. i. poſtq̃ vidi te: vt. i. qualiter perij. q. d. miſerrime & vt. idest qualiter mal' error abſtulit me. Aut ſic: vt. i. q̄tū cito vidi: vt. i. tantū cito malus error. i. inſanus amor abſtulit me. Incipe &c. Declarat quis ſit malus error quia amor dicēs. ego ſcio nūc qd ſit amor q. d. deus impiētiſſim'. qa Iſmarus & Rhodope montes illi Thracie aut garamātes extremi. i. remotiſſimi a nobis vt qui vltra getulos ſunt: edunt illū. ſ. amorē exiſtentē puerū nō noſtri. i. humani generis: nec noſtri ſāguinis. i. nihil habentē hūanitatis. Incipe &c. vt autē oſtendat ſeuitiā amoris adducit exēplū Medee que per ipatientiā amoris filios abſumpſit aut gladio aut igne vt Mancinellus recitat. Seuus igitur amor docuit matrē. ſ. medeā cōmaculare man' ſanguine natorū. i. ex ea genitorum: o mater. ſ. Medea. tu quoq;. i. etiā tu crudelis ſup. es. q. d. niſi & natura crudelis & ipia fuiſſes: nō potuiſſet te amor ad tm̄ facinus induxiſſe: vt filios occideres. eſt ergo mater etiam crudelis: ſed an mater. ſ. Medea que facinus pegit eſt magis crudelis. an puer. i. amor. ſ. cupido cui eſt perpetua iuuenta aut pueritia nā ſepe amorē ſeu cupidinē puerū legim' vocatū: vnde de venere & ipo dicit. iiij. enei. Tuq; puerq; tuus) eſt ſup. magis improbus. q. d. id quidē neſcio: ſed ſcio ꝙ ille puer. ſ. cupido: qui perſuaſit: aut te o Medea ad hoc induxit extat impius. ſed tu o mater. ſ. Medea tu quoq;. i. etiā tu ſup. es crudelis.

Regula Prima. ¶ Prima regula eſt verba ad loquelam ſpectantia quando obſcuritatem nullā pariunt: venuſte omittunt. vt hec damon ſup. dixit aut cecinit aut ꝓpoſuit.

Secunda. Secūda. A ſubāſtiuis ſapiētib' naturam adiectiuorū formari pn̄t forme diminutiue adiectiue tente. vt a mas maſculus. la. lum. vt hic Maſcula thura. Nam mas quodammodo adiectiue ponitur apud hor. Thyrtheuſq; mares animos: idest viriles. Et apud perſium marem ſtrepitum. idest virilem. hinc maſcula ſappho dicit

SER. ¶ Sepibus in noſtris paruā te roſida mala. Roſida rore perfuſa. Dux ego veſter erā: qa preibā: aut capellas alloquit. Alter ab vn. i. ſecūdus. quia alter de duobus dicit: ego tertiuſdecim': nā pubertati ſe vicinū oñdit qd de duodecimo intelligi nō pōt. vix fra. cū annis recte iungit habitū corporis. Nā pubertas de iure ex vtroq; colligit. Vt vi. vt pe. ſententia eſt. Mox vidi: queadmodū perij. Vnū ergo tēporis. aliud qualitatis: Malus error. diffinitio amoris. Nunc: vel qa iā iuuenis. vel quaſi ſpret' grauior em̄ amor fit ex deſperatione: Hinc Terē. Quāto minus ſpei eſt tāto magis amo Iſmarus aut rhodope: montes Tracie aſperrimi. Recte aūt vituperat amorem ab origine. Itē a geſtis rebus. vt Seuus amor docuit Garamātes: garamātes populi aphrice extremi: quaſi ſeui: quia a conſortio hūano ſint remoti. Nec ſanguinis: nec gn̄is. i. nihil habentē humanitatis. Nā non negat mortalem. Natorū: ſanguine matrem quaſi nouam artem inſinuauit & infudit: & quoniā fabula omnibus nota eſt per trāſitū tāgit: ꝙ Medea ab Iaſone cōtēpta filios ſuos interemerit. Moderatione aūt optima vtit: vt nec totum amori imputet: ne defendat parricidam nec totum matri ne amorem culpa eximat: ſed & illā que paruit & illum qui coegit accuſat. Improbus ille puer. nō eſt ſupflua iteratio. nā fit ſyllogiſm' ex ꝓpoſitiōe aſſumptiōe & cōcluſiōe.

Garamantes.

Medea.

MAM ¶ Roſida: rore infuſa. Alter ab vndecimo idest ſecundus Alter em̄ de duobus dicit: ergo. xiij. nā pubertati ſe vicinū oſtendit: qd recte Seruius enodauit. Vt vidi: vt perij. i. qn̄ vidi quando perij qn̄ me malus abſtulit error: pōt enim vt ꝓ tēporali aduerbio etiā accipi vt hoc loco: de quo & Priſ. meminit lib. xv. Perij vt nulla ſit Synalœpha. Vt me ma. abſtu. er. Simeta ait de delphide. ij. Theo. me morb' flam. miſer

miſeruiſſit. Me penitus totā & ſenſum malus abſtulit ignis Nūc ſcio quid ſit amor. Theo. ait in. iij. Noui qd ſit amor tādē: deus improbꝰ acer Difficilis dire. quē lactauere leene Montibus hircanis nutriuit & improba mater. Obſidet inſidiis qui me moleſq; medullas Vrit: & igni feris figit mea pectora telis. Extremi garamātes: he em̄ ſunt vltra Getulos teſte Diony. Edunt. generant. Seuus amor: oſtendit amoris crimina & ſeuitiam. Medea em̄ Iaſonis amore capta illum a colchis in Theſſaliam ſecuta eſt. Cūq; decenniū Corinthi cū eo fuiſſet: filioſq; etiam peperiſſet ſpreta ob nouā nuptā Creuſam ſ. vel Glaucā Creontis filiā furore ducta domum incendit radice quadā a Circe inuenta. ea virtute vt incenſus ignis nequiret extingui. Iaſon tamen euaſit: Glauca & pater igni abſumpti ſunt. Quidam tamē ſcriptores volūt Medee filios dona quedā ſpōſe attuliſſe venenis illita: quibus tactis ſponſa & pater conſumpti ſunt. Irata aūt Medea ꝙ Iaſon euaſerat eamq; ſpreuerat in eius calamitate omnes iugulauit natos excepto vno qui fugit. Theſſalus ſcilicet. de quibus omnibus plura Diodo. libro quinto.

dicitur: & maſculus animus dico forme diminutiue nō tamen ſunt ſic vera diminutiua. qa ſignificatio deeſt. At quū hic dico hic puſillus non mas: ſed maſculus eſt cenſendus: iam verꝰ eſt diminutiuū. Sicut & maſculus animus aut ſonus ſi non plane virilem ſed aliquo modo intellexeris. Tertia ſecundum diuerſam originē eſt ſepe diuerſa ſcriptura: nam Tus ſi a tundendo vt Var. vult. dicatur ſine h. ſcribatur ſin a thyoo θυόω qd' eſt odorē facio aut θύω thyo qd' eſt ſacrifico: per h ſcribeē thus. Quarta. Vel tā apud poſteros ꝙ apud Ciceronē ponit̄ ꝓ etiā: potiſſimum vbi emphaticos loquimur. vt carmina vel cœlo poſſunt deducere lunā. Nā vtrūq; mirum: & qđ de cœlo quicq; deduci poteſt: & ꝙ luna que ſuum habet cœlum. i. orbem ac ſpheram. Quinta. De prepoſitio in his que ad locum deorſum ſpectant venuſte deorſum ferri connotat: vt deducere lunā cęlo: eſt ipſam deorſum ducere: ſed deducere lunam eſt ipſam extenuare & in ſubtiliores partes carptim diſtrahere. Sexta. Vt priꝰ patuit gerundium in do quando abſolute ponitur venuſte paſſiue ſignificat: vt cantando dum incantatur.

Tertia. Quarta Quinta Sexta

Incipe menalios mecum mea tibia verſus.
Nunc & oues vltro fugiat lupus: aurea duræ
Mala ferant quercus: narciſſo floreat alnus.
Pinguia corticibus ſudent electra myrice.
Certent & cygnis vlulæ: ſit Tityrus orpheus.
Orpheus in ſyluis: inter delphinas arion.
Incipe mænalios mecum mea tibia verſus:
Omnia vel medium fiant mare. viuite ſylue:
Preceps aerij ſpecula de montis in vndas
Deferat: extremū hoc munꝰ moriētis habeto.
Deſine mænalios iam deſine tibia verſus.

SER. Arion. ¶ Vlule: aues ἀπὸ ὀλολύζειν. i. a fletu denominate. Tityrus Vilis fuit ruſticus. Arion Leſbius citharedus optimus qui cum corynthum tarento cum multis opibus peteret & videret ſibi in mari a nautis tendi inſidias petijt vt cythara paululū caneret: ad cuius ſonū cū delphini perueniſſent excuſſit ſe ſupra vnum: & imminens vitauit periculum. Orpheus delphinas. As breuis quia grecum. ſic archadas accenſos monitu. Greca enim habentia nominatiuum in es vt archades: habent as correptum in accuſatiuo. Viuite: Valete vt ſit non optantis ſed renuntiantis. Extremū hoc m. moriar in inuidiā tuam. Amare enim dixit munus. Sic Mezentius: Hec tibi porto dona prius.

PRO. ¶ Arion methymneus cytharedus quū in pyratas incurriſſet īpetrauit: vt ſub eodē habitu quo in ſcenā ꝓdire adſueſſet: canere ei liceret: ꝗ quū cātu delphinas elicuiſſet & in mare ſe precipitauiſſet: exceptꝰ ab ipis: perlatꝰ dr̄ in terrā eſſe.

MAN. Electrū. ¶ Nunc & oues: cōtraria fore optat cum pulcherrima turpiſſimo iuncta fuerit. Electra: ferunt heliades ſorores phethontis fratris interitum tandiu deploraſſe vt mortue omnes in alnos tandem arbores lachrymantes adhuc conuerterentur: earumq; lachrymas a Celtis ipſis qui ea circū habitant loca ſæpenumero emungi: cum in aureum vertantur electrū & tanq; lapidem dureſcant. id Dionyſius ſcri. Dicitur pręterea proprie electrū teſte Plyn. lib. xxxiij. vbicunq; quinta argenti portio ineſt auro mixta. De electro etiam libro. iij. Georgi. latius dicetur. Electrum ſine h ſcribitur: cum pſilen ante e grece habeat. Myrice: de his late ægl. iiij. Cygnis. Eſt cygnus auis vndiq; plumis albis cōferta & dulce canens latine olor dicitur. Scribit autē Ci. li. i. tuſcu. ꝙ cygni non ſine cauſa Apollini dicati ſunt: ſed ꝙ ab eo diuinationē habere videantur: quia prouidētes quid in morte

ASCEn. ¶ Nunc &c. Optat omnia cōtra naturā immutari per īpatientiā amoris ſibi exitiū deſtinās: vt ex ordine aperieē qui talis eſt Lupus fugiat nunc vltro. i. nō fugatus a canibus aut paſtoribus ſed ſua ſponte oues imbelles. fugiat dico nūc. i. poſthac ex quo me Niſa decepit & mori cupio. & quercus dure feriant aurea. i. aurei coloris mala. i. poma que in tenerrima arbore naſcuntur. Alnus arbor amaro vt dictū ē cortice & frōde deferēte: floreat narciſſo ſup. flore: myrice. i. arida & hūilia virgulta aut hūilimi frutices ſudent. i. ſudādo emittāt & diſtillent corticibus ſup. ſuis: electra pinguia. i. ſuccina. Et vlule aues ab vlulatu dicte certent. ſ. in cantu: cygnis. i. cum oloribus quibus moribundus precipue eſt ſuauiſſimus cantus. Tityrus. i. bucolicus & paſtoralis & ob id rudis cantor ſit. i. reputetur orpheus. i. optimus muſicus. ſit inquā orpheus in ſyluis quas. ſ. ad ſe traxiſſe fingitur quia vt dicit hora. in arte. Silueſtres homies ſacer interpreſq; deorū Cedibus & victu fedo deterruit orpheus: Dictus ob id lenire tigres rabidoſq; leones &c. ſit arion. i. qualis Arion leſbiꝰ ille cytharedus periſſimus: inter delphinas piſces illos marinos (declinaē hic delphin huius delphinos: vnde fit nominatiuus hic delphinus delphini. In accuſatiuo habet hunc delphina. vnde pluralis hos delphinas) inter delphinas aūt modulatus dicitur tam dulciter Arion vt eum ſaluum in dorſo ſuo ad littus perueherent. Incipe &c. Omnia fiant vel: ideſt etiā medium mare: hoc eſt tam altis aquis obruantur vt que ſunt in medio mari: vos ſylue viuite. i. valete & diſcedite quaſi dicat nolo amplius inter vos conuerſari. & id quidem ſecundū mentem Seruianam quam Landinus approbat. Sequitur ergo Ego deferar preceps. ideſt p̄cipitabor de ſpecula. ideſt alta rupe vnde ſpeculari liceat: montis aerij. ideſt in aera multū exaltati: in vndas. ideſt ſubmergar: habeto. ſcilicet Niſa hoc extremū munus. ideſt donum inuidioſum morientis: ſcilicet qa in inuidiā eius mori cōſtituit. Deſine iam mea tibia menalios verſus. per hūc finem ſignificatur carmē hoc amatorium eſſe compoſitum non ab amatore vero: ſed nomine eius. vnde non intelligemus Damona ſe precipitare deſtinaſſe: ſed ceciniſſe carmē nomine eius qui id deſtinauerit: vnde & Alpheſibeꝰ non ſuas ſed cōiugis alicuius partes agit in carmine. Sunt tamē qui ad Damonis perſona applicent

plicent ꝓpterea ꝙ dictū eſt eū diliculo cecinisſe quod non oportuiſſet ſi alterius rem ageret. Sūt etiā qui intelligāt illud viui te ſylue in gratiam ſyluarū dictū quaſi cum omnia obruēda optet ſolas ſyluas recipiat: ſed tutius eſt ab autoritate non diſcedere: niſi ratio vrgeat.

in morte boni ſit cum cantu & voluptate moriantur. Meminit & Ply. li. x. vlule aue s ſunt nocturne ab vlulatu dicte de quibus etiam ply. Certent & cygnis vlule Comatas ait in Theochriti. v. Lucinie dulci raucos contendere turdos. Nec fas eſt. epopas cygnis obſtare canoris Orpheus: de hoc iam dictum eſt. Arion: is fuit citharedusq; optimus de quo late Oui. lib. ij. Ait autē Q uod mare non nouit: que neſcit ariona tellus? Carmine currentes ille tenebat aquas Protinus in medias ornatus deſilit vndas Spargitur impulſa cerula pupis aqua. Inde fide maius: tergo delphina recuruo. ſe memorat oneri ſuppoſuiſſe nouo Ille ſedens citharamq; tenens preciumq; vehendi Cantat: & æquoreas carmine mulcet aquas: hec & plura Oui. ſed latiſſime Hero. circa principium primi libri quod repetit: etiam Gel. lib. xv. capitulo vltimo. Extremum hoc: ordo eſt: hoc habeto extremum munus morientis.

Hæc Damō: vos quæ reſpōderit Alpheſibœus
Dicite pierides: non omnia poſſumus omnes.
Effer aquā: & molli cinge hæc altaria vitta Al.
Verbenaſq; adole pingues & maſcula tura:
Coniugis vt magicis ſanos auertere ſacris
Experiar ſenſus: nihil hic niſi carmina deſunt.
Ducite ab vrbe domum mea carmina ducite daphnin.
Carmina vel cœlo poſſunt deducere lunam:
Carminibus cyrce ſocios mutauit Vlyſſis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ducite ab vrbe domum mea carmina. ducite daphnin

ASCEN. ¶ Hec Damon. Vos que reſponderit Alpheſibeus dicite pierides &c. Arguta vt dixi phantaſia qua carmen quod ad magicam artem ſpectet non potuiſſe aut noluiſſe memorie ſue cōmendare ſignificat muſas vt ipſe id recitēt cohortans. Nam ſic & paſtoralis perſone decorū ſeruat cui difficile nimis fuiſſet tot carmina ex vna recitatione edidiciſſe: & ſe quibus Romanis interdictum erat magicis artibus non impli cuiſſe ſignificat. Sūt preterea carmīa que alpheſibeus cantaſſe dicit̄ nō ſuo nomine (nō em̄ illi Daphnis cōiunxerat cū vterq; mas eēt) ſed eius que cum ruſtica eſſet habebat maritum in vrbe morantē. docet ergo eam primo precepiſſe vt omnia rite ad magicam ſeu incantatonem diſponerentur. deinde magica carmina poſtulat ſperans eis maritū poſſe ab vrbe reuocari quibus etiā luna de cœlo deduceret̄ & ſerpentes necarētur vn̄ argumentat̄ a fortiori. quia ſi carmine difficilius pn̄t: poterunt etiā Ad qđ facilius eſt.

Ordo ¶ Ordo eſt Damō ſup. cecinit aut recitauit a paſtoribus archadicis audita hec. ſ. iam dicta carmina vos o Pierides dicite ſup. ea q̄ alpheſibeus reſponderit. i. contra recitauerit: dicite inquam. i. recenſete & narrate nobis quia nō oīs poſſumus omnia. i. nō omnib⁹ datū eſt omnia poſſe: & tam preſtantē memo. iā habere vt omnia audita memorēt. Incipit aūt carmen quaſi a muſis recitātibus verba vxoris ad ancillā fidelem amaryllida: videlicet quā vnicā ad eā rem adhibet dicens. O ſup. amaryllí: effer. ſ. e loco vbi hactenus occulta fuit: aquā. ſ. ad magica ſacra aptam: & cinge hec altaria molli vitta. i. fertis ex herbis aut floribus: & adole. i. incende & vr e: verbenas. i. herbas ſacras: pingues. i. oleo vt incendi poſſent perfuſas: & tura maſcula. i. teſtes maſculorum habentiū: vt ego experiar. i experiendo coner: auertere. ſ. ab vſu rationis: ſanos. i. non amātes ſenſus coniugis. i. mariti mei Daphnidis. auertere inquam ſacris magicis. i. incantatorijs. Et quia videt omnia diſpoſita dicit. Nihil ſup. deeſt hic niſi ꝙ carmina deſunt (Retulit autē verbum per zeugma ad vicinius ſuppoſitū). Et ideo quia carmina deſunt: quaſi vocās ea dicit O mea carmina ducite daphnin maritum ſcilicet meum: domū ab vrbe. q. d. id facillimū erit vobis: cū nihil ſit facilius q̄ ruſtico perſuadere aut eum inducere: vt ab vrbe domum redeat: ꝙ autem id poſſent carmina probat a fortiori dicens: Carmina poſſunt deducere. i. deorſum ducere & ducere de celo: vel. i. etiā

Magica vis in lunam. lunam (Id aūt credebat antiqua ſupeſtitio vnde in Theſſalia vbi plurima veneficia & incantamenta fieri ſolebant: quoties lunā laborantē & ad eclipſim tendentē videbant erea tintinabula ac pelues pulſabant: vt videlicet crepitu vis verborum impediretur ne lunam pertingeret: ad qđ alludens dicit Iuuenalis ſaty. vi. Tot pariter pelues & tintinabula dicas pulſari. iam nemo

SER. ¶ Dicite pierides. Captat attenationē cum niſi a numinibus hoc dicit poſſe negat cum ſuperiora dixerit: Intelligimus autem hos paſtores referre que aliquando audierunt in Archadia vnde dixit. Incipe menalios. N n omnia poſſumus omnes. Sic Cicero. Vnum ſuſtinere vix pauci poſſunt vtrunq; nemo. Adole: incende. κατατο ευφημηνσ μοy. nam adole eſt auge. Sanos: non amantes. vt inſanos amantes dicimus. Auertere: a ſanitate mutare vel auertere pro cōuertere: vt ſit mutata prepoſitio: vel addit. ideſt etiam arguit autem a maiori. Nam ſi hoc faciunt carmina: facilius minora facient. Facile enim eſt vt ex vrbe rus redeat ruſticus. Cantando: dum incantātur. Gerundius enim modus ab omni verbo ſimiliter creatur. Ergo hic paſſiue protulit. Cum autem dixit Cantādo tu illum actiue. Salu. Cum ipſe ad imperandum vocaretur. ideſt vt ei iperaretur. Frigidus nocens: vt Frigida ſaturni quo ſeſe ſtella receptet.

MAN. ¶ Dicite pierides: hic verſus totus eſt Furij ex decimo libro. Lucretius item libro quinto ait: Maior erat natu non omnia poſſumus omnes. Macro. autor libro ſexto. Verbenas: verbena Iouis ab ara verrebatur: domus purgabatur luſtrabaturq;: ferebatur autem domeſtica flore albo in ortis. ſacerdotes eū purificationibus adhibere conſueuerunt ſicq; medicus viſitando infirmum ipſam portauerit ægroto neſciente & dicet egroto ipſi qualiter eſſ: ſi dixerit bene eger ſanabitur. ſi male morietur. Hec alij. Plyn. autem ſcribit lib. xxij. cap. iij. Verbenam dici gramen ex ara cum ſua terra euulſum &c. Propterea igitur pingues verbenas dici putarim: nam & are pingues dicuntur eſſe. Adole. ideſt vre teſte Nonio. Alibi adolere ſignificat augere honorare propitiare: vt. lib. i. eneid. Et flammis adolere penates. Maſcula thura: maſcula thura aliqui putant a ſpecie teſtium dicta. ſunt enim rotundiora & religioni tributa ne ſexus alter vſurparetur: autor Plyn. lib. xij. Sanos. ideſt non amantes qui enim amant non ſani ſunt. Hinc illud Marōis. lib. iiij. Q uum ſic vnanimem alloquitur male ſana ſororem. Magicis ſacris: maxime queſtioni & ſemper icerte eſt inquit. Plyn. xxviij. capitu. ij. valeant ne aliquid verba & incantamenta carminum. Veſtales noſtras hodie credimus non dum egreſſas vrbe mancipia fugitiua retinere vi ſola precationis.

Verbena. Tura Maſcula.

cationis. Non pauci etiam ſerpentes ipſos recantari credūt
Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari: Marcus
Varro podagris. Ceſarem dictatorem poſt vnum ancipi-
tem vehiculi caſum ferunt ſemper vt primum conſediſſet
idquod pleroſq; nunc facere ſcimus carmine ter repetito ſe
curitatem itinerum aucupari ſolitum: hinc & faſcinationi
bus adoratione peculiari occurrimus & impares numeros
ad omnia vehementiores credimus. Idq; in febribus dierū
obſeruatione intelligitur. Scribit item Theocri. apud gre-
cos. Catu. apud nos & Ver. amatoria incantamenta imita
Magia ti ſunt. Magia preterea incantatio dicitur: Mageno magi-
Circe. cam exerceo. Circe. ſolem ferunt duos procreaſſe pueros:
Aetam: ac Perſen. Aeta in cholcho regnauit in Taurica per
ſes. Crudeles ābo efferiq;. e Perſe Hecate orta eſt que poſtea
Aete nupſit: genuitq; liberos tres: Circē: Medeam: & Agia
lum. Circe ad omnis generis venenorum curam verſa mul
tarum herbarum radicumq; varias vires mirabileſq; reppe
rit. Venit demum ad Italiam: inq; eo promontorio quod
nunc quoq; ab illa Circeum vocatur reſedit: hec ex Dio-
ni. libro. v. Quomodo autem Vlyſſis ſocios carminibus
verterit in feras legito Ouid. libro. xiiij. meta. Cic. autem
in lib. de natu. de. ſcribit Cyrcen ſolis fuiſſe filiam ex Perſi-
de Oceani filia.

Terna tibi hæc primū triplici diuerſa colore
Licia circundo terq; hæc altaria circum:
Effigiem duco: numero deus impare gaudet:
ducite ab vrbe domū mea carmīa ducite daphnī
Necte tribus nodis ternos amarylli colores.
Necte amarylli mō & veneris dic vīcula necto
Ducite ab vrbe domum mea carmina &c.
Limus vt hic dureſcit. & hæc vt cæra liqueſcit
Vno eodemq; igni. ſic noſtro daphnis amore.
Sparge molā & fragiles īcēde bitumīe lauros.
Daphnis me malꝰ vrit: ego hāc ī daphnide laurū
Ducite ab vrbe domum mea carmina &c.

SER. ¶ Licia: Nam vt licia ſtamen implicant: ita adoleſcentis
mentem implicare contendit. Effigiem ſcilicet amatoris:
vt Dido effigiē toto locat. Impare: pro impari ſcilicet qui-
cunq; ſuperorum: vel hecate cuius eſt triplex poteſtas. Vn
de tria virginis ora Diane. Hec autem amaryllis eſt quam
greci συμμιοτιμ dicūt. Veneris dic vincula ne. Anapæſtus
eſt trimeter hypercataleticus: quod metrum Veneri eſt di-
catum. Molas far & ſalē. Bitumine. l. i. lauros diuino igne
Bitumen. conſume. Nam bitumen ex fulmine dicitur procreari: Vn
de iuxta Babyloniam quia frequētia cadunt flumina: hac
re lacus abundat adeo vt ex bitumine fabricaſſe muros ſe-
miramis dicatur. in Daphnide: Arcaiſmos pro in daphni-
dem: vel intelligamus ſupra daphnidis effigiem eam lau-
rum incendere propter nominis ſimilitudinem.
MAN. ¶ Licia: ꝙ ea vim in carminibus haberent. innuit etiam.
Licia. Plyn. libro. xxviij. quum ait inguinibus medentur aliqui
licium tele detractum alligantes nouenis ſeptenisue nodis
ad ſingulos nominātes viduam aliquam atq; ita inguina
Numerus ad alligantes licio. Cantando dum cātatur. Numero deus
impar. impare gaudet impares numeros ad omnia vehementio-
res credimus inquit Plynius libro. xviij. capi. iij. & Ma-
cro. lib. ij. ſat. ſcribit ꝙ impar nūerus mas & par fœmina vo
catur. Itē arithmetici imparē patris & parē matris appella-
tione venerant. Ply. itē li. xij. inquit ꝙ maſculū genus reli
gioni tributū eſt. Cera liqueſcit. Simeta in theocriti ſecūda
ait: Vtq; meis pallēs digitis bn̄ cera liqueſcit: Mindiꝰ extē-
plo ſic noſtro delphis amore. Molā: erat mola ex ſale & far-
re molito: vt ſcribit Varo. Bitumē eſt terre gleba que a ca
lore liquefacta afflat atq; diffundit: rurſumq; in glaciē for
tiſſimam

nemo tubas nemo era fatiget: vna laboranti
poterit ſucurrere lune. Vnde Tibulus. Cantꝰ &
e curru lunam deducere tentat. Et faceret ſi nō
era repulſa ſonēt Leges autē vetantes ne quis
meſſem pelliciat aut magicis artibus traducat:
aut grandine concutiat: docent non nihil eis
aliquando factum) Circe venefica illa ſolis fi-
lia que verbis & potētibus herbis dicitur ſocios
Vlyſſis in varias feras mutaſſe vt ad principiū
ſeptimi enei. latius dicetur. vnde dicit hic: Cir-
ce mutauit carminibus. ideſt incantamentis ſo
cios Vlyſſis: non autem Vlyſſem: quia abſti-
nuit a poculis eius que amatoria ſeu Philtra cō
tinebant: ideſt potionem magica arte confectā
& ad amoris inſaniam impellentem. Anguis
frigidus. ideſt nocens ac veneni qđ frig. dum
eſt plenus: aut frigore. ideſt morte afficiens. rū-
pitur in pratis cantando. ideſt per incantamen
ta qđ ſentiens aures oculit: alteram cauda alte-
ram terra ad quam eam applicat: ducite &c.
¶ Regula eſt Gerundia in do ſepe ponūtur ab Regula
ſolute in ſignificatione paſſiua: vt hic cantan-
do. ideſt dum incantatur: & in Georgicis: vrit-
q; videndo femina: ideſt dum videtur. ASCEN.
¶ Terna &c. Tangit modum quo ſacra magi
ca peregerat adhibens illis ternarium numerū
quem ad ſacra aptum eſſe etiam Philoſophus
in de cœlo & mundo docet & vt Mancinellus
recitauit: Plynius impares numeros ad omnia
vehementiores credit. Imparium autem nume
rorum primus eſt ternarius. Nam vnitas non
eſt numerus: ſed principium numeri Ternarius
autem nobis in ſancta trinitate venerabilis eſt
¶ Ordo eſt. Ego circūdo primum tibi o Daph Ordo.
ni ſupple. ideſt ad irretiēdum te: hec terna licia.
ſcilicet ad que implicantur ſtamina: diuerſa. i.
diſtincta triplici colore & ego duco effigiem.
ideſt imaginem ad viuum effictam circum hec
altaria: duco inquam ter: quia deus precipue ſu
perus gaudet nūmero impare. Ducite ab vrbe
&c. O amarylli necte ternos colores que ſunt in
licijs tribus nodis: necte inquam modo & dic
ego necto vincula Veneris. ideſt conciliande
veneris atq; amoris. Ducite &c. Vt ideſt quē-
admodum: hic limus. ideſt terra pinguis & lu-
toſa: dureſcit. ideſt fit dura. & vt hec cera lique
ſcit pro liquefit. ideſt fit liquida vno & eodem
igni (Notanda eſt ſyllabe correptio: nam eo- Eodem.
dem deberet ſecundam producere quam tamē
corripit ſicut et ille. Non eodem curſu reſpon-
dent vltima primis. Verum vt illic ſubitam re
rum mutationem ſyllabe correptione depi-
ctam volunt: ita hic dicere liceret ſubitā ignis
operationem ſignificatam ſic ſupple dureſcat
aut liqueſcat aut potius vtrunq; faciat: Daph
nis noſtro amore. ideſt igne noſtri amoris quo.
ſcilicet ipſum amo (vnde dixit noſtro non no
ſtri. Sane ad diuerſa referuntur hec in Daphni-
de. Nam vult eum dureſcere. ideſt ſtabilem fie
ri in amore ſui: & liqueſcere in amore vrbis aut
mulieris vrbane: Vtrunq; autē fit ab igne amo
ris. Qui enim quemuis ardenter amat nec faci
le alium amat: vnde dureſcit vehementia amo
ris & amore languet. vnde liqueſcit ac diffluit
virtus eius.) O amarylli ſparge molā. ideſt cō
fectionem ex farre & ſale molito ſine qua nul-
lum rite fiebat ſacrificium: & incende bitumi-
ne. ideſt illitas bitumine: lauros fragiles. ideſt
deſiccatas qa daphnis malus. ideſt perniocioſus
aut iniuſtus cū ſit ſine redamatiōe: aut dic amor
daphnis malus. (Indifferenter ergo dicit huius
daphnis & huius daphnidis) Ego ſup. cōburo

hanc laurū in daphnide.i.ſuper effigiem daphnidis de qua dictū eſt. Terq; hec altaria circum Effigiem duco: & ita non erit arcaiſmos.nec antiptoſis: aut ſi ſenſus eſt: ego cōburo in perniciē daphnidis aut cōtra Daphnin erit caſus pro caſu in daphnide pro in Daphniden aut daphnin. Ducite &c.

tiſſimā ab aqua frigida immutatur qualis eſt lacuū aquæ: vnde & ſectione & inciſione opus eſt. Id poſtea in ſummo fluitat. Strabo autor lib. xvi. Plyn. aūt lib. xxxv. ca. xiiij. ſcri. ꝙ bitumē alibi limus alibi terra. Limus ab iudeæ lacu emergens. Terra in Syria. Eſt vero liquidū bitumē ſicut & acyntiū gignitur & pingue liquoriſq; oleacei in Sicilia vtūtur ꝗ eo ad lucernarū lumina. Item ad ſcabiē iumētorum Vis bituminis que ſulphuris. ſiſtit attrahit diſcutit glutinat: ad lepras prurituſq; corporū efficax: hec ex Ply. Lauros lauro in ſuffimētis & purgationibus vtebantur. Non tamen fas erat in profanis vſibus pollui laurum. vt Plyn. lib. xv. meminit. Daphnis me malus vrit. Si meta in ſecunda Theocriti ait Comburit me delphis ego hanc in delphide laurum. Bitumen Laurus.

Talis amor Daphnin qualis quū feſſa iuuencū
Per nemora atq; altos querēdo buccula lucos:
Propter aquæ riuum viridi procumbit in vlua
Perdita: nec ſere meminit decedere nocti:
Talis amor teneat: nec ſit mihi cura mederi.
Ducite ab vrbe domum mea carmina ducite daphnin.
Has olim exuuias mihi perfidus ille reliquit
Pignora chara ſui quæ nunc ego limine in ipſo
Terra tibi mando: debēt hec pignora daphnin
Ducite ab vrbe domum mea carmina &c.
Has hærbas atq; hæc ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris: naſcuntur plurima ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſyluis:
Mœrim: ſepe animas imis exire ſepulchris
Atq; ſatas alio vidi traducere meſſes.
Ducite ab vrbe domum mea carmina &c.

ASCEN. ¶ Talis amor Daphnin. Talis inquit amor teneat Daphnin qualis ſolet bucculā tenere nec ſit mihi cura mederi. i. nolim remediū amoris: tūc qa mutuus gratiſſimus fuerit: q.d. nunc qa ſola amo nec redamor alterum expeto aut eius amore diſſolui aut potiri qd Dido de enea ſic dicit. Qui mihi reddat eū vel eo me ſoluat amātem. In Seruianis verbis cū dicit Aut nolim magicis artibus ſubuenire aut nolim ſecū cōcubere: ſenſus eſt nolim amori Daphnidis ſubuenire per magicā artem: nec meo per concubitū quia ſatietas concubitus amorē ledat: eſt autē mala reciprocatio vbi dicit ſecū cōcūbere pro cū eo. Deinde ingredit̄ iterū aliud argumentū dicēs. has olim &c. qd ſic cōnecti poſſit ſuperioribus vt ſit nolim quidē tūc remediū querere amori: qd nunc quererēdum eſt: ad id aūt conducent exuuie eius que mihi Daphnin debēt. i. que tali arte tractabo vt Daphnin venire cōpellāt Ante vero indicat dicēs eas ſe in terra cōditurā: & herbas quas a Meri ꝓbatas dicit & ad magiam multū valere periculoſo facto cognouit ſuper iecturā. Ordo. ¶ Ordo eſt. Talis amor teneat Daphnī qualis ſup. tenet bucculā. i. iuuencā: cum. i. qñ buccula feſſa. i. defatigata querēdo iuuencū. i. taurū iuniorē per nemora atq; altos lucos: procumbit. ſ. amplius ſtare aut currere nequiens & amore lāguens ꝓſternit̄ in viridi vlua. i. herba paluſtri ꝓpter. i. iuxta riuū aque vñ tamē refrigerium ſi nō amaret caperet: nec ipſa perdita. ſ. amoris impatiētia meminit decedere nocti ſere. i. ꝗuis ſero & tarde aduētāti vt ſignificet̄ lōgitudo dierū in qua vacce caleſcunt: aut ſere. i. aliquatulū ꝓgreſſe: hoc eſt ꝗuis plurimū nigreſceret & nox tota irrueret. Talis in quā amor teneat Daphnin nec cura ſit mihi mederi. i. & noli tūc non amare ꝗa rñderet amori meo (& ita malim intelligere vt loquat̄ de amore ſuo ꝙ daphnidis) Ducite &c. Ille perfidus per inuidiā non nominat eū de Daphnide tñ loquit̄ reliquit mihi olim. i. tpe longe ante acto & id ex affectiōe amātis. has exuuias. i. īdumēta ſua ꝗ exuit (Sic etiam Dido de veſtibus ab enea relictis: dulces exuuie dū fata deuſq; ſinebāt) appoſitorie pignora. i. monumēta cara ſui. i. vt me ſui admoneant. que ſupp. pignora o terra ego mando. i. credo & cōmitto tibi nunc in ipſo limine. ideſt ingreſſu domus quia hec pignora debent mihi daphnī ſup. reſtituere. i. ita tractabo vt mihi eū reſtituāt. Ducite &c. Ipſe Meris emphaſim habet ipſe. q.d. peritiſſim⁹ in veneficijs & arte magica & in componēdis Philtris dedit mihi has herbas atq; hec venena. i. vēenoſas herbas: lecta. ideſt collectas: ponto. i. in in ſula pontica. pluri ma ſup. venena naſcunt̄ pōto. Ego vidi Merim ſcilicet veneficū fieri ſepe his herbis. i. per has herbas lupū. i. mutare effigiē lupi & cōdere ſe. i. abſcōdere ſe ab incurſu hominū & canū ſyluis. i. in ſyluis: & vidi ipm meri exire. i. euocare ſepe his herbis animas. i. manes imis. i. profundis ſepulchris: & traducere meſſes ſatas alio. i. in aliū agrū. Ducite &c. De mutatione in lupū preter ea que Mancinellus dixit addamus & hec Landini ſic dicentis: Auguſtinus in lib. de ciui. dei refert Marcū Varronē ſcribere de arcadibus ꝙ illuſorie ducti tranſnatāt quoddā ſtagnū vt ibi in lupos conuertantur:

SERVI⁹. ¶ Buccula. bouis eſt diminutio. Bos anomalū eſt: nā bos in bobus ꝓducit primā ſyllabā in reliquis caſibus corripit primā. Propter iuxta. perdita amore coſumpta. Nec ſit mihi cura me. aut nolim magicis artib⁹ ſubuenire: aut nolim ſecū cōcūbere. Perfidus. Nūc. ſ. perfidus. Limine ipſo loco Veſte ſacro. Alio traducere meſſes. ſ. magicis ſacris. Vnde eſt in. xij. tabu. Neue alienam ſegetē pellexeris. Buccula. Bos.

MAN. ¶ Propter. ideſt prope. Perdita nec ſere: verſus integer eſt Varrij de morte: vt edocet Macro. libro. ſat. vi. Ponto: menſura ponti a Boſphoro ad meotidos lacum protenditur: vt ſcribit Plyn. libro. vi. Soli. autē ſcribit in ponticis oris Aconem portum eſſe: qui prouentu malorū graminū vſq; adeo celebris eſt: vt noxias herbas aconita illinc nominemus Lupum fieri Plyn. libro. viij. ſcribit: ꝙ in italia quoq; creditur luporum viſus eſſe noxius: vocemq; homini quē priores cōtemplent̄ adimere ad pſens: homines aūt i lupos verti rurſuſq; reſtitui ſibi falſum eſſe cōfidenter exiſtimare debemus: aut credere omnia que fabuloſa tot ſeculis comperimus. Euanthes inter autores grece non ſpretus. tradit Archadas ſcribere ex gente antei cuiuſdā ſorte familia electū ad ſtagnū quoddā regionis eius duci: veſtituq; in quercu ſuſpenſo tranare atq; abire in deſerta transfigurariq; in lupum & cum ceteris eiuſdem generis cōgregari per ānos. ix. in quo tpe ſi hoīe ſe abſtinuerit: reuerti ad idē ſtagnū & cū tranauerit effigiē recipere ad priſtinū habitū addito. ix. annorū ſenio. addit quoq; Fabius eandē recipere veſtē inter auguria Homines in lupum verti.

auguria ad dexteram commeantium preciſo itinere ſi plezno id ore fecerit nullum omnium preſtantius. hæc ex illo. Alio traducere meſſes: quinetiam inquit Plyn.lib.xxviij. ca.ij.& legum ipſarum in.xij.tabu. verba ſunt qui fruges excantaſſet: & alibi. Qui malum carmen incantaſſet.

uertantur: & cum ſimilibus feris viuant. Si vero carne humana non veſcantᷣ rurſus poſt nouē annos remeato eodem ſtagno reformantur in homines: deniq; quendam Lemenetum parrhaſium guſtaſſe de ſacrificio quod archades immolato puero faciunt de ſuo lyceo in lupum cōuerſum & .x. anno in humanā effigiem reuerſum in olympia pugilē victoria meruiſſe nec propter aliā cām & lyceū Iouē & lyceū pana in arcadia vocari exiſtimat Varro niſi ꝙ ea nō alia vi q̃ diuina fieri poſſe exiſtimat. Addit idem Auguſtinus mulieres fuiſſe in Italia que dantes aliquid in caſeo homines in iumenta mutabāt que neceſſaria queq; portabant deinde perfuncti opera ad ſe redibant: nec tamen ſenſus rationabiles in eis mutabantur. Hec ille. Quod autem dicit animas imis exire ſepulchris: non diſſimile eſt illi quod legitᷣ.i. Regum.xxviij. de Phytoniſſa que animam Samuelis exciuit.

Fer cineres amarylli foras: riuoq; fluenti
Transq; caput iace: ne reſpexeris: his ego daphnin
Aggrediar: nihil ille deos: nil carmina curat.
Ducite ab vrbe domum mea carmina ducite daphnin.
Aſpice corripuit tremulis altaria flammis
Spōte ſua dum ferre moror cinis ipſe: bonū ſit
Neſcio: quid certe eſt & hylax in limine latrat.
Credimus: an q amant ipſi ſibi ſomnia fingūt:
Parcite ab vrbe venit iā ꝑcite carmina daphnis.

SER. ¶ Ne reſpexe. Nolunt enim ſe videri numina niſi ex nimia neceſſitate. Vnde pro miraculo dicitur. Alma parens confeſſa deam. ſed fecit in periculo filij. Nihil ille.d.n.c.c. Satis eſt ꝙ putat carmina magica nihil valere: ſed de his in iiij. eneid. plura. Corripuit tremulis: hoc vxori Ciceronis dicunt eueniſſe cum poſt peractum ſacrificium libare vellet. In cinere viſa eſt flamma: quod ſignificauit eius maritum eo anno futurum conſulem vt ipſe in ſuo teſtatur poemate. Bonum ſit: dubitat & optat quia ignis etiam malum ſignum eſſe poteſt quia nocet. In limine: in loco vbi amati veſtes obruerat: ipſi ſibi ſomnia fingunt: omnia de magicis dicta deſtruit dicens. hęc tantum deſiderantibus vera videri quod per prouerbium eſt locutus.

Terentia ciceronis.

MAN. ¶ Nil carmina cu. oſtendit per hoc Maro carminibus non eſſe pondus. Aſpice: verba ſunt amaryllidis. Bonum ſit neſcio dubitat an bonum an malum cinis accenſus portendat. deinde certior ait. Quid certe eſt ideſt aliquid eſt: nā & hylax in limine latrat in limine autem vbi Daphnidis exuuiæ erant latrabatq; illius aduentu Hylax: melius per x q̃ ꝑ s ſcribitᷣ in fine hyalo aūt vel hylacteo latro vel reſono ſignificant: hic & hylactor nomen canis apud Ouidium. Credimus ſcilicet aliquid eſſe. An qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt. ideſt vana componunt: ventura putātes quęcunq; deſiderant. Qui amant: nulla hic Synalœpha eſt. Parcite: hoc ait credens illum venturum eſſe. Parcite autem deſiſtite.

ASCEN. ¶ Fer cineres amarylli foras &c. Significat per acta magica ſacra atq; deportandos non ſine magica ſuperſtitione cineres: quod muneris amaryllidi indit: que ſecundum mancinellum dum cineres auferre conatur videt eos iterum inflammari: vnde dicit aſpice corripuit &c. vt tamen vniformis ſit contextus malint nonnulli omnia vxoris verba cenſere vt ipſa dicat ad amaryllida: aſpice amarylli dum moror ideſt differo ferre. ideſt auferre cineres vt humeris tuis imponam ipſe cinis ſponte ſua corripuit hec altaria tremulis flammis quod cum nouum ſit addubitat quid portendat dicens neſcio an bonum ſit: eſt certe aliquid quod per hoc portenditur: & videtur ꝙ aduentum mariti ſignificet: ad hoc accedit ꝙ hylax canis latrat in limine. & ita dicit: credimus ſupple id bonum: ſcilicet aduentum mariti portendi: ſed dubitamus an ridiculum dicendum ſit eo ꝙ qui amāt ipſi ſibi ſomnia fingunt: vtcunq; tamen eſt parcite mea carmina. ideſt. nolite officere marito meo quia vt ſpero ipē venit ab vrbe. Qui vero dixerit ea verba Aſpice &c. eſſe amaryllidis vt etiam Landinus conſentit erit alius ordo. Eſt ergo duplex: alter vt dixi dādo hec omnia vxori ſic. O amarylli fer foras. ideſt effer cineres & iace ideſt proijce eos riuo fluenti. ideſt in profluentum trans caput. ideſt vltra verticem capitis tui: & caue ſupple ne reſpexeris. Ego aggrediar. ideſt tanq̃ terribilem & durum hominem inuadam his ſcilicet ſacris amatorijs & magicis: quia ille nihil curat deos & nil curat carmina quaſi dicat videtur omnia contemnere & ideo aggrediar animoſius eum. Latenter autem innuit poeta magicis carminibus nullam eſſe virtutem cum ne ruſticum quidē mouere poſſint. Ducite &c. Dum hec precepiſſet domina volebat colligere cineres vt eos ancille imponeret efferendos ſed nouum videt portentum: vnde dicit. Aſpice o amarylli dū ego moror. ideſt percunctor & differo ferre. ideſt extollere cineres vt tibi imponam: ipſe cinis corripuit. ideſt celeriter rapuit ſua ſpōte per ſe & nullo inflammante altaria tremulis ideſt titubantibus & ſcintilantibus ac micantibus flammis neſcio an ſupple ſit bonum aut precor vt ſit bonum. ſed neſcio quid ſit certe eſt quid ideſt aliquid & ideſt inſuper preter hoc portentum: hylax ideſt canis noſter latrat in limine vbi ſcilicet infoderat exuuias Daphnidis: & per quod venire debeat. Credimus ſupple ipſum venire: hoc eſt vtrum credam ipſum venire: an ipſi qui amant fingunt ſibi ſomnia ideſt que cupiunt in ſomnis vident oſtendit tamen ſe credere. vnde concludit. Parcite o mea carmina parcite ideſt abſtinete & cauete ſcilicet violenter & hoſtiliter adducere Daphnin (quia dixerit his ego Daphnin aggrediar) nam Daphnis venit ideſt redit (in preſenti ſcilicet tempore quia priorem corripit) ab vrbe. Secundo modo ordo erit: vt cum domina precepiſſet efferri cineres & ancilla paululum cūctata & poſtea cineres inflāmantes conſpicata redierit ad dominam dicens. Aſpice o domina ignis corripuit ſua ſponte ipſa altaria tremulis flammis: dum ego moror ideſt differo ferre ideſt efferre ipſum vt iuſſiſti neſcio an ſit bonum certe ideſt quid ideſt aliquid quod ſupple portenditur: & inſuper hylax latrat in limine. Ad quod domina. Credimus ſcilicet bonum portendi & Daphnin venire deinde quaſi ſe leuitatis argueret dicit. An ipſi qui amant fingunt ſibi ſomnia. ideſt an potius credam hec quaſi ſomnia mihi contingere: Et innuit ꝙ non: vnde ſubdit Parcite: ab vrbe venit &c.

Ordo.

Argumentum Aſcenſianum in Mœrim quæ eſt Aegloga nona.

Nona refert obiter Mœrim Lycidāq; canētes.
Deſlenteſq; ſui deperdita rura Menalcæ.

NOna refert obit &c. In hac nona ægloga Lycida & Mœris caſu cōgreſſi ſimul i vrbē pficiſcunt. iter eundū autē abrupta & ſemiplena quedā carmia enunciare conant ita vt nimis graphice beniuolū eius animū depictū videas volētis videlicet nunc Iulij nūc Auguſti laudes canere: ſed mole triſtitiarū oppſſi: nec efficere qđ maxiope cuperet valētis. Multa pterea in Mœnalce. i. poete nři cōmendationē dicunt: cui⁹ agrorū iniuſta occupatio deflet. Nā poſt recuparos agros fuerat vi ab arrio extruſus & niſi ſe pcipitē in mintiū fluuiū dediſſet interfect⁹ fuiſſet. Agit ergo id principalr poeta & vt agros ſuos recipiat & Auguſto rē gratā faciat Iulij Cęſaris přis ei⁹ putatiui honeſtā mentionē faciēdo. Ordo ỹſiculorꝫ nřorꝫ eſt. Nona ſup. ęgloga refert. i. recitat mœrim & Lycidā ca ētes obiter. i. itereūdū ad vrbē & deflētes rura męnalce ſui. i. quē & laudabāt & amabāt. depdita. i. amiſſa p occupationē iniq̄ militis

ASCEÑ. QVo te Mœri pedes. Meris (qđ nomē a merore nō iepte deductū putes) mercēnari⁹ olim aut potius (vt ſtatim dicā) pater Vergilij: nūc vero poſtq̄ Vergili⁹ agros ſemel recuparos iterū amiſerat extruſus ab arrio milite eius Arrij mercēnari⁹ & villic⁹ Mantuā pficiſcit ad dñm occupatorē: videlicet agrorꝫ afferēs illi hędulos: ad quē accedēs & eo ēt iter hñs Lycidas intereundū multa cōquerunt de iniqua cōditiōe mantuanorū: variaq; ad leuādas veras inceptāt carmina in laudē potiſſimū ceſaris & Auguſti & in cōmendationē Maronis q̄ oia eo tendūt vt occupatos agros ſibi iterū vēdicet Maro & gratiā Auguſti mereat inire. Poſſet forſan Mœris dici nō mercēnari⁹ Vergilij ſed vicinus & hędulos ad aliū ſuorū agrorū incubatorē ferre: ſed quia Lycidas ad illud veteres migrate coloni: rñdet de vergiliano agro Certe eqdem audieram &c. & qa mœris Vergiliana carmina quaſi ſua cenſet dicēs: ſed carmina tantū Noſtra valent &c. videtur Vergilij mercennarius. Aut certe pater. cui & augurij peritiam attribuit: & qui ſe Męnalce prepo-nit dicens, Nec tuus hic Mœris nec viueret ipſe Menalcas. Annoſum autem ſe innuet vbi dicet. Omnia fert ętas &c. Primo ergo verſu accedens Lycidas inquit. Quo te mœri pedes ſup. ducunt? & quia fruſtra queritur quod videtur: poſſetq; dicere Mœris vides quo me ducat via ſubiungit an quo ducit via in vrbem. Miratur enī quid d ligens ruſticus & agrorū cultor in vrbem proficiſcatur. Ordo igitur eſt. O Mœri
PRO. quo ſup. ducūt te pedes. i. quo proficiſceris? (Niſi ſignanter ita dictum cenſeas: vt ſignificetur

Aegloga nona que mœris īſcribitur. Interloquuntur Lycidas & Mœris amici. Ly.

QVo te Meri pedes? an quo via ducit in vrbem? Mœ
O Lycida viui peruenim⁹ aduena noſtri
(Quod nūq̄ veriti ſum⁹) vt poſſeſſor agelli.
Diceret: hæc mea ſunt. veteres migrate coloni.
Nūc victi. triſtes (quoniam ſors omnia verſat)
Hos illi (quod nec bñ vertat) mittim⁹ hœdos
Certe eqdē audierā qua ſe ſubducere colles. ly.
Incipiunt molliq; iugum demitrere cliuo
Vſq; ad aquā: & ueteris iā fracta cacumina fagi:
Omnia carminibus veſtrū ſeruaſſe menalcam.
Audieras: & fama fuit. ſed carmina tantū. Mœ.
Noſtra ualent Lycida tella inter martia: quātū
Chaonias dicunt aquila veinente columbas.

QVo te Mœri pedes. Ex diuerſis locis Theocriti aliqua ad hoc carmen tranſtuli Verg. poſtq̄ pene ab arrio centurione occiſus ē: pcepit ſuis: vt tuerent agros ſed ad pſens obſequerētur Arrio ergo mœris modo hędos Mantuam ad Arriū portat. Et interrogatus SER.

terrogatus:ab alio paſtore quo pergat. Deflet ſuas miſerias. Et hinc varie preſtatur occaſio cantilenæ. Ducit. zeugma eſt a poſterioribus. Viui: diu viuendo: & oſtendit diuturniorem vitam ſepe nocere: cum ſit interdum cauſa miſeriarum. Quod nunc veri.ſu. quia inopinata grauiora ſunt mala hinc dido. Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem. Et perferre ſoror potero. Victi: impotes voti: vt victores dicimus voti compotes: qui quicquid libet faciunt: ergo victi: quibus parendum eſt: Nam victi non ſunt Mantuani qui ne bella quidem geſſerunt. Verſat: niſi ad ruſticanam perſonam referas aſpere dicitur contra Auguſtum: cuius fęlicitatem ſors poſſet mutare. Illi. Arrio. Nec bene Verg.i perniciem eius vertatur: & malo omine munus accipiat. tractum eſt ab Hectore. & Aiace: nam Hector dedit ei gladium quo deinde Aiax ſe interfecit: ab Aiace autem ipſe baltheum accepit quo poſtea circa muros patrię tractus eſt. Inde natum eſt illud comicum. Dij bene vertant quod agas. Nam & bona in peius. & mala in melius plerũq mutãtur. Subducere. Ex alto in campos diſſolui. Aquã ſcilicet mincij fluminis. Superiorem circũſcriptionem intelligimus. Aut Vergilij aut omniũ Mãtuanorũ agrorum eſſe. Fama fuit: beniuolẽtiã Auguſti fama vulgauerat: ſed belli actiaci neceſſitas impediuit. Menalcam: pro Vergilio ponit Colũbas qa minora maiorib⁹ cedũt: nec vllarũ viriũ ſunt licet priora. Chaonias epyroticas. In epyro enim nemus erat in quo columbas dare reſponſa dicebant: quo idcirco figunt: quoniam Theſſalia lingua peliades & columbe & vaticinatrices mulieres dicuntur.

PRO. ¶ Chaonias. c. qm̃ colũbe ĩ chaonia regiõe epyri ĩ q̃rcu arbore ſediſſe dicũt: & hũana voce dediſſe rñſa: & ita bonũ augurũ erat ſi coru⁹ dextra cornix ſiniſtra volaret vt Cice. diuinaꝶ. Quoꝶ a dextris coru⁹ ſiniſtra cornix facit auguriũ.

MAN. Quo te Mœri: argumentũ patet carminibus. Viui puenimus em̃ vita longior plurima incõmoda afferre. vnde Iuuenalis de priamo inq̃t ſaty. x. Longa dies igitur quid contulit: oĩa vidit Euerſa: & flammis Aſiã ferroq cadentẽ. Victi. i. ſupati violẽtia militũ. Eſt autem ordo. Nunc victi nos qm̃ ſors oĩa vergat. triſtes. i. inuiti mittim⁹ illi. i. aduenę poſſeſſori hos hedos: qd' nec bñ vertat. i deſt bonum conuertat. Sors omnia verſat. Sed ꝓfecto fortuna in omni re dominat̃ q̃d Saluſtius in Catili. & Laberius teſte Ma. li. ij. Fortuna ĩmoderata in bono equę atq in malo. Qua ſe ſubducere colles: deſcribunt̃ hic Maronis agri. Subducere: deſcendere. Dimittere iugum. i. relinquere ſummitatem. Molli cliuo facili deſcenſu habebãt enim Maronis agri iũctos colles: ius erat ei ad illorũ ſũmitatẽ. Eſt & mihi agellus hmõi nã ad occidentẽ collis eſt cuius mihi poſſeſſio ad ſummũ tantũmodo eſt: poſtea vero cãpus ĩeſt alterius coloni Vſq ad aquã in Tityro dixerat: q̃uis lapis oĩa nud⁹ Limoſoq palus obducat paſcua iunco. Fagi: propterea non abre ſub tegmine fagi recubans dixit. Melibœ⁹ Carminibus ſeruaſſe me. hoc loco non paſtor Menalcas ſed Vergi. intelligendus p allegoriam: vt ſcri. Fab. l. viij. Aquila veniẽte minora em̃ auguria maioribus cedũt. Chaonias columbas. In epyro erãt primi chaones: a q̃bus chaonia dicta: vt ſcri. Ply. li. iiij. Aliter Maro li. iij. refert aũt Herodotus li. ij. Euterpe. ſ. geminas ex egypto columbas euolaſſe: vtrãq nigrã: vnã q̃dẽ in aphricã: alterã vero in Dodonam Epyri q̃ fago ĩſidẽs humana voce elocuta ſit eo loco Iouis oraculũ cõdi debere. Eam vero quę ad aphros abijſſet colũbam iuſſiſſe. Aphris vt Ammonis oraculũ cõderent quid oraculũ & ip̃m Iouis erat. Refert demũ Hero. ipſe colũbas illas fuiſſe revera fœminas ſacerdotes & ſorores aphenicibus his locis venditas &c.

Fortuna. Chaonie columbe.

cet animus eius alio diſtractus: ita vt non ab animi ratione: ſed a pedum vſu & vie directione in vrbem proficiſcatur) an ſup. ducũt eo quo via ducit te: videlicet vrbem vel an ducunt te in vrbem. quo. i. ad quam ducit te via. Reſpondet Mœris ad id quod ille mirabatur quid videlicet inſolens in vrbem ꝓficiſceretur. O Lycida nos viui. i. diu viuendo: peruenimus ſup. ad id quod nũq veriti ſumus (vñ maior eſt calamitas qa mala pũiſa minus ledunt. eſt ergo pathos ab eo qd' eſt p̃ter opinionẽ. Eſt p̃terea ſeuera ſñia. quia vita diu beata hic eſſe neq̃t vñ q diu viuunt in calamitatẽ aliquã neceſſe eſt incidant qd' iuuenalis vt Mãcinel. recitat graphice docet & cherea Terẽtian⁹ in eunucho q in beatitudine pñti mori optat dicẽs. Nũc eſt tp̃s ꝓfecto ĩterfici cũ pperi me poſſim ne hoc gaudiũ cõtaminet vita egritudie aliqua. Probat itẽm p hoc ſe annoſum eſſe: vñ pœte patrẽ cẽſeam (vt videlicet aduena: & forte gallus aut externus miles: effect⁹. ſ. poſſeſſor noſtri agelli) quia mercẽnarij res heroꝶ ſuas vocãt ſed potius noſtri qa pater & filius vnius rei poſſeſſores ſunt diceret hec ſunt mea. i. hec arua hec domus & poſſeſſiones & oĩa q̃ hic ſunt: ſunt mea vos coloni veteres migrate. i. traducite alio habitationes veſtras & euacuate nr̃as. Nos ergo victi. i. violẽter extruſi: qm̃ ſors verſat oĩa. i. quia nulla certat hic poſſeſſio nec firma rerum cõditio (vt Offellius ruſticus apud Horatiũ ſcd'o ſermonũ ſic docet. Nã ꝓprie telluris herũ natura neq illũ nec me nec quemq ſtatuit nos expulit ille: Illum aut nequicies aut vafri inſcitia iuris. Poſtremum expellet certe viuacior heres. Nunc ager vmbreni ſub nomine. nuper ofelli. Dictus erit nulli ꝓprius ſed cedet in vſum Nũc mihi: nũc alij. quo circa viuite fortes. Fortiaq aduerſis opponite pectora rebus. eſt autẽ dictũ iſtud p amaritudinẽ ruſticanã non quidem reſpiciendo ad auguſtũ. Nã qui ſua pdiderunt: cenſent oĩa perdita. vnde dido cui fides ſeruata non erat inq̃t nuſq tua fides (nos ergo victi mittimus nunc exiſtentes triſtes) conſtruenda em̃ ſunt ea epitheta victi triſtes: diuiſim. niſi fortẽ legẽdũ ſit. Nũc victi & triſtes: aut nũc victi triſtis qm̃ ſors. vt ſit triſtis ſors: illi. ſ. aduene: videlicet arrio qui nos migrare fec t hos hędos quos ſcilicet in humeris portabat: quod. i. que res nec bene vertat ſup. ſe. i. non vertatur illi in bonũ ſed in perniciem quaſi optet vt poſt eos hędos non amplius edat. Reſpondet Lycida oſtendens vt dixi. Mœrim eſſe mercennarium aut potius patrem menalce per quem poeta intelligendus eſt. Equidem. i. ego quidem certe audieram Menalcam veſtrum. ſ. herum aut potius herilem filium: & ita propter vtrũq parentum pluraliter loquatur: aut quia Vergilio fuerant plures mercennarij: ſeruaſſe. i. recepiſſe ſibi: carminibus. i. per carmina ſua omia ſup. locavt arua & paſcua: ab ea ſup. parte qua colles. i. monticuli incipiũt ſubducere ſe. i. diſſolui in equor: hoc eſt planos campos: & demittere ideſt deorſum mittere & relinquere iugũ ideſt ſummitatem molli cliuo. ideſt facili deſcenſu nec ſaxoſo: vſq ad aquam ſcilicet mincij fluminis & vſq ad cacumina ideſt ſummitatem fagi veteris (de qua dictum eſt. Tityre tu patule recubans ſub tegmine fagi. vnde dicit iam fracta: quaſi tunc cum ſub vmbra iaceret non eſſent fracta: innuens per allegoriam nunc poſſeſſiones eſſe fractas quæ per fagum vt illic dictum eſt recte intelliguntur (iam ergo fracta ſcilicet vt inuaſoris potius q vetuſtate. Nam quod dicit veteris pathos habet ſicut ibi. Veteres migrate coloni. durum enim eſt diu habita derelinquere. Reſpondet Mœris Audieras ſcilicet Menalcam hoc eſt Vergilium ea omnia ſeruaſſe & fama fuit: Sed o Lycida. noſtra. heri aut filij mei & mea (nam & ipſe canit) carmina valent inter tela martia. ideſt bellica & militaria ſigna tãtum. i. in tantũ. ſcilicet pcſe: hoc eſt & nõ amplius:

plius: quantum dicunt.ſ. hiſtoriarum aut augurij periti columbas chaonias: ideſt epyroticas: valere ſup. veniente aquila.i. dum aquila inuolat in eas quod nihil eſt. aut aquila veniente.i. dum aquila conſpicitur ab auguribus: quia vero ruſticus licet augurij non imperitus: quia dictum eſt ipſum etiam mageperitum fuiſſe tamen quia tali augurio fidem non adhibet: aut quia nō ſue ſed augurum autoritati innitit: bene addit dicunt. Senſus autem ſcd'm Mancinellum eſt ꝙ minus augurium per maius vincitur. Sed eſt non inepta nec extorta allegoria. Nā per chaonias columbas Iouis ſacerdotes ſignificant. per aquilam vero Romanorum ſigna. ſed columbe Iouis quę oracula dabant.i. mitia reſponſa Aug. Vnde dictum eſt. hic mihi reſpōſum pri. dedit &c. Parum valent contra aquilam.i. militarem violentiam: quod nimirum pretendit.

Quod niſi me quacunqꝫ nouas incidere lites
Ante ſiniſtra caua monuiſſet ab ilice cornix:
Nec tuus hic mœris: nec viueret ipſe Menalcas.
Heu cadit in queq̃ tātū ſcel⁹: heu tua nobis. Ly
Pœne ſimul tecū ſolatia rapta Menalca:
Quis caneret nymphas: quis humum florenti
bus hærbis
Spargeret aut viridi fontes induceret vmbra:
Vel quæ ſublegi tacitus tibi carmina nuper:
Cum te ad delitias ferres amaryllida noſtras.
Tityre dū redeo (breuis eſt via) paſce capellas:
Et potum paſtas age tityre: & inter agendum.
Occurſare capro: cornu ferit ille: caueto. Mœ.
Immo hæc quæ varo nec'dū pfecta canebat.
Vare tuū nomē (ſupet modo mantua nobis:
Mantua ve miſere nimium vicina cremonæ)
Cantantes ſublime ferent ad ſydera cygni.

ASCEn. ¶ Q d' niſi me &c. Multa q̃ hīr īducūt me vt p Mœrim patrē Ver. ītelligā. rurſuſq; i eoꝝ ſententiā icidā q̃ qd' ī pria dictū eſt. Fortunate ſenex ad eūdē referūt eo ꝙ cū vterqꝫ Maro ē̄t vterqꝫ tityr⁹ dici poſſet. vñ ē̄t illic īducit augurij peritus dicēs Sepe malū hoc nobis: ſi mēs nō leua fuiſſet. De cęlo tactas memini p̄dicere querc⁹. Vbi ē̄t ſcd'm nōnulla exēplaria habet hic v̈ſus Sepe ſiniſtra caua predixit ab ilice cornix vt.ſ. eundē agnoſcas. Sed vt illū locū p̄termittā que hic dicunt manifeſtiſſime patri ipſius poetæ conueniunt: non em̄ mercēnarij vident item dirimere: nec ſe (vt dicam) domino preponere ſicut hic faciet. Mœris: dicturus. Nec tuus hic Mœris: nec viueret ipſe Menalcas. Preterea longe alienum videtur a mercennarij officio habere augurij peritiam: quæ patrifamilias vt homini libero optime cōpetit. Ceterum ſi qua expoſitiōis egēt ex ordine patebūt: quę priuſqꝫ poſuero Beroaldi in ſeruiū annotatiōnē p̄mittam: que talis eſt.

BERO. Cornix ſiniſtra. Vergilius vtpote oīm diſciplinarum particeps/omnis expers erroris legerat in augurū libris cornicē a ſiniſtra parte ratū facere auſpicium. Ideo ſiniſtram cornicē appellauit quaſi a ſiniſtra ratū facientē nāqꝫ vt Cicero ſcribit ī libris de diuinatiōe. Alijs auib⁹ dextra alijs leua datū eſt/vt ratum auſpiciū faciant. & alibi. Cur a dextra inquit coruus a ſiniſtra cornix faciat ratū. Illud quoqꝫ plautinū ī aſinaria huic ſentētię cōuenit picus & cornix eſt a leua. Coruus porro a dextera: quod diligenter videtur Maro obſeruaſſe & facūdiſſime. tranſtuliſſe. Et hoc idē fortaſſis reſpexit oratius ſic ſcribens in carminibus. Teqꝫ nec ſeuus vetet ire picus: nec vaga cornix. Non eſt hoc in loco pretereundum id quod a Plynio traditur libro.x. videlicet Cornicem eſſe alitem in auſpicate garrulitatis a quibuſdam tamē laudatam: hec oīa a curioſo interprete fuerant inueſtiganda: & ad narrationem vergiliani carminis publicanda. In eadem quoqꝫ æglogа. illud frigidiuſcule exponit. Quis humum florentibus herbis ſpargeret: cum poeta clanculū alludat ad carmē cōpoſitū in daphnidis laudatiōnē vbi iſte verſiculus legitur. Spargite humum folijs: inducite fontibus vmbras hec ille.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Q d' ſi cornix ſiniſtra.i. a ſiniſtra parte/a qua ratū facit auguriū volās non monuiſſet me ante.i. prius ab ilice caua: in qua.ſ. ſedebat incidere lites nouas.i. magnas & ruſticis inſuetas quia cū militibus. nec hic tuus mœris hoc eſt nec ego. nec ipſe menalcas.ſ. filius meus dulciſſimus muſicus viueret. At quod Lycidas. heu cadit tm̄ ſcelus in queqꝫ.i. an fieri pōt vt qſqꝫ tā ſceleſtus viuere poſſit q te & menalcā interimat: heu o menalca: fuerant ne ſup. tua ſolatia.i. carmina ſolatioſa pene.i. quaſi rapta ideſt ablata tecum Quis (ſi tu rapt⁹ eſſes) caneret nimphas vt galatheā amaryllida &c. qs ſpargeret herbis humum florētibus aut quis induceret.i. delectaret aut aut cooperiret fontes vmbra hoc eſt qs caneret carmina quibus ea fierent ſicut menalcas cecinit dicēs. Spargite humū folijs. inducite fontibus vmbras &c. q.d. alius nemo id poſſet in quo

SERVI. ¶ Q uacūqꝫ.ſ. rōne. Recte aūt augurioꝝ peritiam dat ei de quo dixerat ſepe lupū fieri. Nouas.l. magna militaria iurgia. Siniſtra. Augures em̄ deſignāt lituo ſpacia & eis dant noīa. vt prima pars antica poſterior poſtica itē dextra & ſiniſtra. Dicit ergo cornicē de nulla pte veniſſe: ſed ab antica ad ſiniſtrā volaſſe: Ilex vero q̃ glādifera arbor eſt cū caua.i. vitioſa eſt vitiū agroꝝ ſignificat p milites clamore & litib⁹ gaudētes: ſicut cornix q̃ clamore lętat. & alias aues inuadit. Auguriū vero phibuit: vt abſtineret a militibus qui retēturi erāt agros Tecū ſolatia: nā cū ſuis ſolatijs cadit poeta: q nondū editis carminib⁹ morit. Nondū em̄ aliqd' opus ſcripſerat Ver. Solatia: latēter tpa Auguſti carpit: in qbus carmina nō oblectationi fuere: ſed ſolatio qd' infeliciū eſſe cōſueuit. Quis humū flo. her. ſpar. ſic dictū vt Tū phaetontiadas muſco circūdat amare corticis: atqꝫ ſolo pceras erigit alnos. Fontes īduceret vmbra: tegeret: cooperiet. Vel q̃ ſuble. taci. ti. car. nu. ruſtica affectione ſe reminiſci illoꝝ carminū fingit q̃ aliqñ a Ver. licet inuito Romā eunti abſtulerat. Nā ſublegi eſt furat⁹ ſum. vñ & ſacrilegus dr̄ q ſacra legit.i. furat. Delitias no.i. cōem amicā. Tityre dū redeo breuis eſt via paſ. capel. Theocriti ſunt verſus de verbo ad verbū trāſlati: ſed tn̄ ver. negociū cōtinētes. Nā allegorice ipe rat ſuis: vt rē tueat: nec tn̄ audeat cōtra Arij p̄ceptū venire τυτυρεμιγτο καλουμεφυλαμεγε βοσκετασ αιτασκαιποτι ταιχραπαγαγετιτυρεκαι τογεγορχαιτογλιβυκογ κρακωγα φυλασσεω μπτυκορυψιν. Inter agendum: dum agis & honeſta locutio eſt: ſi dicamus inter cœnandum hoc ſum locutus. Nec dum perfecta. nimiæ familiaritatis eſt ſignum quod ei recitabat carmen nondum ad limam reductum. Dicit autem carmen quod quaſi cœperat in honorem Vari componere: & p tranſitum ponit diuerſa ſchedia Superet modo mantua no. ſuperſit reddatur. Et hoc dicit. Si nobis Mantua fuerit reddita: faciā vt te celebrent omnes poetæ

Sacrileg⁹

Mantua

Mantua ve miſere nimium vicina cremonæ: benigne inge-
mit mantuanorum infœlicitatem: quibus ſola obfuit vi-
cinitas Cremonenſium. Nam Caſſij Bruti: & Antonij co-
pias cremonenſes ſuſceperunt. quos etiam ipſos mire excu
ſat dicēs. Miſere Cremonæ que etiam ſi vellet: minime tan
tis copijs poſſet reſiſtere: Nimium vici. id eſt vſq; ad pericu
lum. Vare tuum no. Ordo eſt. Vare tuum nomen ſublime
ferent ad ſydera cantanres cygni. id eſt poetę. Sic Hora. de
Pindaro: Multa dyrceum leuat aura cygnum.

MAN. ❡ Quacunq;: quomodocunq;. Nouas lites: Probus ſcri-
bit q vbi maro amicorū beneficio promeruerat: vt agros
ſuos reciperet concitauit in ſe veteranos adeo vt a Milone
Torone primipilari pene ſit interfectus ni fugiſſet: hinc ait
Quod niſi me &c. Siniſtra diximus Tyro cornicem a
ſiniſtra facere ratum: coruum vero a dextra: vt refert Cice.
Induco. propter cornicem igitur monitus Maro ab lite abſtinuit.
Fontes induceret. id eſt delectaret: inducere enim quandoq;
delectare ſignificat: vt etiam Nonius edocet. Viridi vm-
bra: plantando ſcilicet arbores iuxta. Poteſt & per hypalla
gen legi. vt dicat q induceret viridem vmbram fontibus.
Vel ſup. quis caneret carmina &c. Tityre dum redeo: hæc
carmina Menalcas amicam petiturus cecinerat: que poſtea
Lycidas ei ſublegit. Occurſare capro. Theocritus ait in. iij.
Tityre laſciuas ỳ gultis paſce capellas Poſt age muſculoſos
fontis has Tityre paſtas. Interea occurſare capro: qui vene-
ratoris Puniceo lybicis cornu ferit ille caueto. Immo hæc
immo potius quis cecinisſet hæc carmina &c. Ve miſere.
Ve id eſt valde miſere ob amiſſos videlicet agros. Ve autē par
ticula in alijs vocabulis auget: in alijs minuit: hinc vehe-
mens & vegrande dicimus & veſanos & vecordes Gellius
autor eſt li. v. ca. xij. Superet nobis. viua ſuperſit ad noſtra
commoda non aliena:

Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos: Ly.
Sic cytiſo paſtæ diſtentent vbera vaccæ.
Incipe ſiquid habes: & me fecere poetam.
Pierides: ſunt & mihi carmīa: me quoq; dicunt
Vatem paſtores: ſed non ego credulus illis.
Nā neq; adhuc Vario videor nec dicere Cynna
Digna: ſed argutos inter ſtrepere anſer holores
Moe: Id qdē ago: & tacit⁹ lycida mecū ipſe voluto
Si valeam meminiſſe: neq; eſt ignobile carmen.
Huc ades o galathea: qs eſt nā ludus in vndis:
Hic ver purpureum. varios hic flumina circum
Fundit hum⁹ flores: hic cādida populus antro
Imminet & lentæ texunt vmbracula vires.
Huc ades: inſani feriant ſine littora fluctus.

SER. ❡ Sic tua cyrnęas fugiant examina taxos. venenata arbor
Taxus. eſt quæ abundat in corſica. hec autem inſula græce cyrne
Cyrne. dicitur: vnde fecit hanc deriuationem cyrnęas taxos: qui-
bus paſtæ apes mel amariſſimum faciunt: verecunde ſuū
meritum extenuat. Non enim ait probant: ſed dicunt: nec
docti: ſed paſtores: quibus tamen non credo: Vario: poeta
eſt de quo Horatius ſcribens Vario fortis & hoſtium vi-
ctor. Cynna: & hic poeta qui ſcripſit ſmyrnam: quam de-
cem annis elimauit. Argutos canoros. Anſer ad anſerem
quendam alludit Antonij poetam qui eius laudes ſcribe-
Anſer. bat. de quo Cic. in phili. Ex agro phalerno anſeres appellāt
Ipm em̄ agro donarat Antoni⁹. Huc ades: Verſus Theocri
ti in qbus polyphemus in ſcopulo ſedēs galatheā euocat
de fluctibus ad terrā. Cyclops amauit galatheam quę acim
ſpreto Cyclope amabat. At Cyclops eū interemit. qui deo
rum miſeratione in fontē cōuerſus eſt: qui Acilus dicit la-
tine.

ſet i quo cōſiſtit laus poete: & ideo a lycida nō
a patre dicit. vel qs ſup. caneret carmina q ego
tacit⁹. i. occult⁹ & ſecret⁹ cū tu. ſ. modulās carmi
na tua notares ſublegi. i. ſuffurat⁹ ſum. tibi cū
tu ferres te ad amaryllida appoſitorie nras deli
tias. i. cū tu pfectur⁹ ad amaryllida. hoc eſt ro-
mā: dicebas ad mercenariū tuū Tityre paſce ca
pellas dū redeo: redibo aūt ppediē. quia breuis
eſt via: id aūt dicere ſolēt heri abeūtes ne abſen
tia eorꝝ ſeruos aut mercenarios negligētes effi
ciat: & o Tityre age. i. impelle ſup. capellas: pa
ſtas. i. poſtq̃ paſte ſunt: potū. i. ad aquas vt po-
tent. eſt em̄ ſupinū a poto & caueto inter agen.
ideſt dū ages tu eas potū occurſare. i. obuiā cur
rere capro theocrit⁹ dicit: colearo vt aulus gelli
us atteſtat̄ ſed q vertit marone ſecut⁹ capro ē
dicit. Immo ſup. potius dic qs caneret ea carmi
na q menalcas canebat Varro nec dū pfecta. i.
q̄uis nondum perfecta eſſent: p qd̄ oſdit̄ ma-
gna amicicia iter vtrūq; cū ei impfecta ei recita
ret carmīa. Ea aūt ſunt. O vare cygni cātātes. i.
poetę: habet tn̄ neſcio qd veneris ac grē plus q̄
ſi poetas diceret: ferēt ſublime. i. in altū vt cy-
gni volant: ad ſydera: tuū nomē modo. i. ſi mō
aut dūmodo Mātua ſupet. i. voti ſui cōpos fiat
mātua inquā nimiū vicina cremonę ve miſere
ideſt nimiū miſere & miſerabiliter afflicte: vn-
de videtur hic vna eſſe dictio vemiſere quod
& Mancinellus ſentit. Si quis duas cenſuerit.
Ordo ſit o Mantua nimium vicina Cremonæ:
ve tibi ſupple miſere: ſed concinnior eſt ordo
prior.

❡ Sic tua &c. Lycidas illect⁹ fragmēto carmīs ASCEn̄.
in laudē Vari decātati & mœri nūc recitati: ar-
det deſiderio plura ab eo audiēdi vn̄ pcat̄ ſup-
pliciter dicēs cū obſecratiōe. Sic tua &c. Sic aūt
pticula pcātib⁹ aptiſſima eſt: vt apud Flaccū i
prio carminū. Sic te diua potēs cypri: ſic frēs he Sic.
lene lucida ſydera Vētorūq; regat pater. & eglo
ga ſeqnti. Sic tibi quū fluct⁹ ſubter labere ſicā-
nos Doris amara ſuā nō intermiſceat vndā. Ob
ſecrat ꝑterea p ſummā ruſticoꝝ ſpem: & ne ille
cauſet ſe nolle indigna canere aut tā aurea car-
mina recēſere dicit: & me fecere poetā &c. Plus
aūt ē vatē eē q̄ poetā: qa ois vates poeta: ſed nō
e diuerſo: q em̄ ſine diuino furore ac diuinandi
dono elegātia carmia facit poeta vtcūq; dici po
teſt: ſicut Comic⁹ dicēs Poeta cū primū &c. nō
tn̄ vates: vn̄ fatet̄ ſe factū poetā: dictūq; vatē.
ſed nō credere dicētib⁹ tm̄ de ſe. Quib⁹ induct⁹
mœris conat̄ ad memoriā reuocare carmīa. ad
ducitq; fragmētū carminis amatorij qd̄ ſūma
arte fit ne ex cōpoſito oīno poeta rē ſuā agere
videat̄. Ordo eſt. Sic ſup. pcor vt tua examia. i. Ordo.
feture apū tuaꝝ fugiāt taxos. i. amariſſimas ar
bores cyrneas. i. corſica e qb⁹ q non necent̄ mel
inſipidū referāt: & pcor vt vacce ſup. tue. paſte:
cytiſo. i. frutice ſucoſo & dulci. diſtentent. i.
multū impleant: vſq; ad diſtentionē videlicet
hubera ſup. ſua: ſic ſup. vt canes: ſed malim vt
cōprecatiua ſit pticula: incipe ſiqd habes ſup.
carminis ad manū: qa ne me forte putes indi-
gnū q carmina tua audiā pierides. i. muſæ fece
rūt: & . i. ēt me poetā & carmina ſunt mihi. i. &
habeo ēt carmīa & paſtores dicūt me quoq; va
tē. i. diuinū poetā: ſed ego nō ſup. ſū credul⁹ il-
lis. Nā ego neq; videor adhuc dicere digna va-
rio: nec cynna. i. q̄ cōparent̄ illis optimis poetis
ſed videor ſtrepere anſer. i. vt anſer poeta: aut
potius auis: inter argutos. i. canoros holores. i.
cygnos. hoc eſt ſuauiſſimos poetas. Reſpon-
det mœris. Quidem. i. certe ego ago ideſt co-
nor &

nor & medicor incipere: & pro. i. o Lycida: ipe ideſt ego tacitus ideſt tacens voluo ideſt reuoluo & agito mecum ſi valeam meminiſſe. ideſt ad memoriam reducere carmen. ſ. qđ incipere paro. nec eſt ignobile. ideſt aut dignum quod noſcatur quia inſigne: aut ſatis notum. deinde quaſi iã eius in mentẽ venerit incipit carmen polyphemi ad galatheã. O galathea ades. i. accedas huc. i. ad me: nam qs ludus. i. que voluptas (Intelligit autẽ venereã) eſt in vndis? q. d. nulla: & contra hic. i. in terris eſt ver purpureũ. ideſt tempeſtas verna purpureis floribus ornata & humus fundit hic circum flumina varios flores: & populus candida. ſ. in cortice. imminet hic antro. i. in antrũ declinat: vñ & placidũ cõgreſſũ habere poſſet in vmbra populea: & rẽ venereã in antro & vites lente. i. flexibiles. (Dixit alibi Aſpice vt antrũ Silueſtris raris ſparſit labruſca racemis) ĩtelligit ergo labruſcas: texũt ideſt cõtexte aut contextu ſuo efficiũt vmbracula. i. vmbrarũ receptacula. Huc ĩnq ades o galathea: & ſine. i. pmitte: vt ſup. fluct⁹. i. aut magni aut rabidi & furentes. aut ideo inſani quia littora pcutiẽtes ſe poti⁹ illidũt: nec qcq̃ cõmodi aut ſibi aut litorib⁹ faciũt. aut inſani. i. iſenſati: nõ abſurda tñ eſt ſeruiana expoſitio. i. magni q vehemẽs ſenſibile aut obiectũ corrũpit ſenſum: & ideo quia ꝓ voluptate dictũ eſt in daphnide. Nec pcuſſa iuuant fluctu tã littora nec que Saxoſas iter decurrũt flumina valles: ne tẽperati fluctus voluptatẽ pariãt. dicit ſine vt inſani fluctus. i. magni & vehementes feriãt. i. pcutiant littora: hoc aũt dicit quaſi galathea nympha eos impediret: & ita triſti miniſterio addicta ſit. Bona eſt fantaſia: quia ſenex difficulter meminerit eius carminis. aut quia adoleſcẽtię potius quadrat cũ de amoribus ſit ad quos ſenect⁹ inutilis eſt: qa Frigid⁹ in venerẽ ſenior. aut q vt dicet oĩa fert etas animum quoq & c.

tine. Quis eſt nam ludus in vndis. Ad maiorem terrarum laudem dicit in mari nullam eſſe voluptatem. Nam plena laus contrariarum rerum continet vituperationem. Inſani: magni.

MAN. ¶ Cyrnęas in liguſtico mari eſt Corſica: quã gręci Cyrnon appellauere: ſed tuſco ꝓpior a ſeptẽtrione in meridiẽ proiecta. Ply. ſcribit lib. iij. Plura tñ meminit. Dio. lib. vi. Taxos: de taxo legito Plyn. libr. xxvi. Cytiſo. vide ſuperius. Cynna. Sueto. etiã meminit in libello de grammaticis. de Cynna poeta referẽs quoq hoc illi⁹ carmen. Secula permaneat nr̃i doctrina Catonis. Ser. addit illũ cõpoſuiſſe Smyrnã & Tranql. in dicto libello ſcribit Craſſitiũ cõmentario Smyrnę edito adeo inclaruiſſe vt hęc de eo ſcriberent. Vni craſſitio ſe credere Smyrna ꝓbauit. Id qđẽ ago. vt icipiã. ſ. dixerat eñ lycidas. ĩcipe ſi qđ habes. Huc ades o galathea. Fuit hæc maris nympha. Nerei & doridis filia a Cyclope Polyphemo adamata: de quo late apud ouid. lib. xiij. Vñ eã vocans apud illũ ait. Iam modo cęruleo nitidum caput exere põto. Iam galathea veni: nec munera deſpice noſtra. Theocritus aũt ægloga. vi. id omne prius deſcripſerat. Appianus autẽ in libro q illyrius inſcribiť ait e Polyphemo Cyclope & galathea tres filios extitiſſe. Celton illyrium & gallũ: eoſq ex Sicilia ꝓgreſſos: celtis & illyrijs & galathis ab ipis cognomẽ aſſumẽtib⁹ imperitaſſe. Inſani furentes.

Quid? quæ te pura ſolũ ſub nocte canentem
Audierã? numeros memini: ſi verba tenerem.
Daphni qđ antiquos ſignorũ ſuſpicis ortus?
Ecce dionei proceſſit cæſaris aſtrum.
Aſtrũ quo ſegetes gauderent frugibus: & quo
Duceret apricis in collibus vua colorem.
Inſere daphni piros carpẽt tua poma nepotes.
Omnia fert ætas: animũ quoq ſepe ego lõgos
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nũc oblita mihi tot carmĩa: vox quoq mœri
Iam fugit ipſa: lupi mœrim videre priores.
Sed tamen iſta ſatis referet tibi ſepe menalcas.

ASCEN. ¶ Quid? que te pura. Lycidas familiaris ipſius mœris iuuenili memoria preditus: reducit ſeni ad memoriam carmen menalce hoc eſt Vergilij: quod dicit mœrim aliquando ſub nocte ceciniſſe: aſpiciendo videlicet ſydera. In qua re mira eſt ſubtilitas quaſi vero non iam ſolũ ex cõpoſito ſed etiã domi cũ ocioſus eſſet ſolitus eſſet decãtare carmina in laudẽ cęſaris a Vergi. cõfecta. Reductus ergo ad memoriã repetit carmẽ de cæſare nec pficit & ſenij & meroris pſentis mole cõfectus. Vñ nõ valẽs plura meminiſſe dicit oĩa fert ętas & c. Vbi dicit Ser. fert. i. aufert. Hora. tñ accepit ferũt ꝓ eo qđ eſt afferunt dicens in arte. Multa ferũt anni veniẽtes cõmoda ſecũ. Multa recedentes adimũt & c. verũ ſimplex neq afferre neq auferre p ſe ſignificat: ſed vtrũq p reſpectũ: vbi gratia ferat ruſticus agnũ: & ſim in medio vie donec ad me puenerit: afferre dicet: & vbi ptranſierit auferre ſemp tñ vniformiter feret: ſic tpus fert oĩa q̃ in eo fiunt: quia tpa labunť more fluẽtis aque: vita aũt nr̃a virilis eſt quaſi in medio curſu noſtro pſiſtens. eo vſq ferũt anni. i. afferũt nobis & animi & corpis vires: ſed ptranſeũtes auferunt eas qa ergo mediũ vite trãſgreſſus eſt mœris dicit omnia fert hoc eſt ſecum fert & ita qa vita me deſerit aufert mihi oĩa cõmoda iuuẽte: etiam animum in quẽ tñ mirum eſt qũo tẽpus habeat impium: niſi qa organis pellucet & ſcđm corũ diſpoſitionẽ aut pſpicit aut caligat. Vox quoq mœrim. Nã fugit ipã. Contra Cicero de ſenectute. Defendi legẽ voconiã magna voce bonisq lateribus. Et videtis annos meos. ¶ Ordo eſt. Quid. i. cur & ad qđ ſup. nõ memoras ea q̃ ego audierã te canentẽ ſolũ. i. cũ tu caneres & eſſes ſol⁹: ſub nocte pura. i. ſuda & ſerena cõtẽplãs videlicet aſtra & ita mẽor fact⁹ aſtri cęſarei ego memini nũeros. i. modulos cãt⁹ ſi. i. vtinã: aut ſi tenerẽ vba ſu. vt nũeros dicerẽ tibi. hoc audito ĩcipit Mœris idẽ carmẽ repetẽ memorãs videlicet qđ ſub nocte ſolebat canẽ. Canebat aũt: O daphni qđ. i. ad qđ ſuſpicis. i. ſurſũ iſpicis: ſic illic. Atteuati ſũt ocli mei ſuſpiciẽtes i excelſo antiquos ort⁹ ſignorum

Ordo.

Ferre.

SER. ¶ Pura: ſerena. Numeros. Metra rithmos. Cęſa. a. Cũ Augu. Iulio patri ludos celebraret die medio ſtella apparuit. Ille cõfirmauit eſſe parẽtis. Vnde hęc ſcribunť. Dionei. longe repetitũ epithetũ a mr̃e Veneris Dione. Aſtrũ grece dixit. nã ſtella debuit dicere. Gauderẽt fru. ad mẽſem alludit Iuliũ: q dict⁹ eſt in honore Cęſaris: quo vue & fruges matureſcũt. Carpẽt tua poma nepotes. Acſi diceret: nihil eſt qđ poſſis timere. Nã reſpicit qđ ſupra inuidioſe dixit: Inſere nũc melibœe piros. Fert aufert. Nã ſubito tacuit qa non totius carminis potuit recordari. Animũ memoriã Lõgos ſoles: eſtiuos dies: vt tris adeo icertos cęca caligine ſoles. Cõdere finire & ad occaſũ ducere. Lupi mœrim aũt phyſici voce deſeri eũ quẽ prior lup⁹ viderit. Vñ eſt ꝓuerbiũ. Lup⁹ eſt i fabula: quoties venit đ quo loqmur: & nobis aufert loqndi facultatẽ. Dionęi. ca. ſic vocata ven⁹: ſiue mr̃ Veneris eſt. Diuũ Iuliũ ſignificat: quouis capiti i ſtatua ſtella addita ẽ.

MAN. Rithmus. ¶ Quid? cur nõ memoras: Numeros. i. rithmos teſte Fabio lib. ix. Eſt autem rithmos autore Diome. vſus imago modulata

Signa. modulata ſeruãs numeꝝ ſyllabaꝝ poſitionẽ ſepe ſublatio
Dyoneus neqꝫ cõtinẽs.Si.i.vtinã.Signoꝝ.i.ſyderũ:nãvt ſcribit Var
Cęſar. ro li.iij.Signa dicunt eadẽ & ſydera:ſigna vero qꝫ aliqd ſignificẽt:vt libra equinoctiũ.ſydera q̃ inſidũt: Dionęi cæſa. ideſt venerei:ex Venere em̃ ortus eſt Aeneas: inde Aſcani⁹ a quo Iulus.cui regni loco apud albã ſacra eſt prãs attributa atqꝫ honor:cui⁹ familia fuit maxĩa atqꝫ clariſſima oĩm: autor eſt Diony.lib.i.Ex eadem familia Iulius cęſar eſt:vn
Iulius. de & Maro ait.Iulius a magno demiſſum nomen Iulo: qđ non de Aſcanio intelligendum eſt ſed de iulo Aſcanij filio : qui magnus fuit quantum ad ſacram poteſtatem & honorem vt oſtendimus. vtqꝫ Cicero in libro de.n. d. ſcribit. Venus tertia filia fuit Iouis & Diones. Cęſaris aſtrum. Cęſar ĩ deoꝝ numerũ relat⁹ eſt. Siqdem ludis quos ei hęres Auguſtus edebat ſtella crinita ꝑ ſeptẽ cõtinuos dies fulſit: exoriẽs circa vndecimã horã. Creditũqꝫ eſt animã eſſe Cęſaris in cęlũ recepti. & hac de cã ſimulachro ei⁹ in vertice addebat ſtella autor eſt Trangl. Aſtrũ. de aſtro ſydere & ſtella legito Macro. li i. de ſom. Gauderẽt frugib⁹: alluſio eſt ad iuliũ mẽſem ĩ Iulij cęſaris honorẽ ſic appellatũ: cũ eſſet Q uintilis: eo aũt mẽſe & fruges maturę ſunt: & vuę matureſcũt. Proceſſit: appuit. Segetes: de his & frugib⁹ in principio. Geor. videto. Animũ quoqꝫ. mentẽ ipſam qđ in ſeniorib⁹ apparet. hinc Iuuena. ait ſat. x. Sed oĩ mẽbroꝝ dãno maior dementia: q̃ nec Noĩa ſeruoꝝ nec vultũ agnoſcit amici. Orbilio idẽ bñuentano. vt ſcr. Trãql. euenit. Nã vixit ꝑpe ad cẽteſimũ ętatis annũ amiſſa iãpridẽ memoria qđ verſus Bibaculi docet Orbilius vbi nam eſt Literaꝝ obliuio. Condere: abſcondere: Longos ſo. tardius occidẽtes: hinc longos dies accepimus. Priores de lupis videto æglogã pręcedenti.

gnoꝝ i. ortus ſignoꝝ antiquorũ: aut antiquos ideſt ſolitos ortus ſignorũ : cũ ſit nouus ortus admirandus. vnde addit. Ecce. qđ in re ſubita & mirãda poni ſolet. Aſtrũ idẽ ſydus cæſaris dionei. i. a dione orti. vnde ven⁹ cui⁹ ſydus clariſſimũ ꝓceſſit orta eſt. Jeſt Aſtrũ in quã quo ſegetes idẽ herbę ſatę gauderẽt frugib⁹. i. implerent granis (id aũt fit in Iulio) & quo vua. i. botrus: racemus duceret. i. attraheret colorẽ. ſ. purpureũ. hoc eſt matureſceret in collibus apricis. ideſt ſoli expoſitis nihil vmbre habentibus. O daphni ĩſere piros qa nepotes. i. poſteri tui carpent poma tua. i. arboris per te inſite: volebat plura dicere: ſed nequibat oblitus ꝑ ſenio & curis. longe aũt plus eſt qꝫ ſi multa caneret: oĩaqꝫ repetiſſe confiteret: tunc em̃ nõ videret tot carmina Vergilius in laudẽ cæſaris & Auguſti ceciniſſe. Videt em̃ hoc ſecundũ ad laudẽ Auguſti ꝑtinere q agros reddiderat qbus habitis cũ ſpe perpetuę poſſeſſionis dixerit. Maro. Inſere daphni piros: ſicut cõtra mœlibeus in prĩa ꝓfugus ꝑ amaritudinẽ dicit. Inſere nũc męlibœ piros: pone ordine vites &c. Sciet aũt lector impe ritus verſuũ iſtius & aliaꝝ æglogaꝝ quoſdã vocari cãtilenas: qa ſunt mera carmina: vt Tityre dũ redeo. & Huc ades o galathea. & Daphni qd antiquos. Et Inſere daphni &c. quoſdã autẽ narrare: qui ꝓſe orationis munere funguñt: vt ſequẽtes. oĩa fert etas nõ em̃ eos vt cãtilenã recitat: ſed interceptus obliuione. docet ſe non amplius poſſe dicens quia ętas. i. longeuitas vi

te fert ſup. ſecũ hoc eſt aufert nobis omnia a. ſ. iuit te bona quoqꝫ. i. etiã animũ. i. memoriã & mentem ipſam nedũ corpalia. ego memini me puerũ. i. cum eſſem puer cõdere. i. abſcondere cantando: ſoles longos. i. diu ſup hemiſperiũ noſtrũ apparẽtes & tarde occidentes: hoc eſt cantaſſe donec ſol in longis diebus occideret & cõde Condere.
retur ꝑ interpoſitionẽ terre: vt Seruius dicit. Cõdere. i. finire (ſicut in primo enei. Ante diẽ clauſo cõponet ve Cõponere.
ſper olympo: vtrũqꝫ em̃ tractũ eſt a fabris: qui dũ cõponunt aut condunt materiam paratum opus abſoluunt vnde & carmina cõponere & cõdere dicunt q ea abſoluũt) longos ſoles. i. dies ęſtiuos: & id quoqꝫ in gratiam Iulij & Auguſti quaſi tunc letior cecinerit qñ magni mẽſes illi ꝓceſſere. Nũc tot carmina ſup. ſunt oblita mihi ideſt a me aut in damnũ meũ. Et quoqꝫ. i. etiam ipſa vox fugit. i. deficit & deſerit mœrim. i. me : ſed plus ponderis eſt in ꝓprio noĩe. q. d. illũ nobilẽ cantorem & id emphaticos. Lupi videre mœrim priores. i. priuſqꝫ ab eo viderent & ita (vt eorũ dicit eſſe natura) fecerunt mœrim rauceſcere: hoc eſt credo qꝫ lupi viderint me priores: quia ſic rauceſco vt qui ab eis prius viſi dicunt. Sed tamen. i. qꝫuis ego amplius nõ poſſim : menalcas referet tibi ſatis ſepe. iſta. ſ. que deſideras carmina: aut ſic ſed tñ iſta ſatis ſup. ſint: quia menalcas referet ſepe tibi ſup. ea.
Patet manifeſte qꝫ ſub etiã temporis non ſemp accuſatiuũ poſtulat: vbi. ſ. eſt ſtatio & quies: vt hic ſub pura Sub.
nocte. i. in ipſa nocte. Addi poteſt regula. Q uia plurima deponentalia actiue ſignificantia olim communia fuerunt: vnde hic paſſiue dixit. Oblita mihi tot carmina. Oblita.

Cauſando noſtros ĩ longũ ducis amores: Ly.
Et nunc omne tibi ſtratũ ſilet æquor : & omnes
(Aſpice) ventoſi ceciderunt murmuris auræ.
Hic adeo media eſt nobis via: nãqꝫ ſepulchrum
Incipit apparere bianoris: hic tibi denſas
Agricole ſtringũt frondes: hic mœri canamus.
Hic hœdos depone: tamen veniemus in vrbẽ:
Aut ſi nox pluuiam ne colligat ante veremur:
Cantantes licet vſqꝫ (minus via læder) eamus.
Cantantes vt eamus : ego hoc te faſce leuabo.
Deſine plura puer: & qđ nũc inſtat agamus. M.
Carmina tũ melius cum venerit ipſe canemus.

SER. ¶ Cauſando. cãs nectẽdo differs nrã deſideria. Tibi in tuã gratiã. hora. Hoc dicit vt poſſis canere cũcta ſiluerũt quod ex theocrito

ASCEñ. ¶ Cauſando puer auidus cantilenæ quo mœrim minus poſſe videt eo vrgentius inſtat. Ea enim eſt hominum natura: quia nitimur invetitum ſemper cupimuſqꝫ negata. Moleſte ergo patitur qꝫ ille ſenium ſuum excuſat. vnde
Ordo. dicit O mœri tu ducis in longum ideſt protrahis & differs: noſtros amores ideſt res quas ſum me amo cauſando. i. annectendo cauſas in excuſatiõem: aut excuſando quia reus dum cauſas dicit purgat ſe. Aut ſenſus eſſe poteſt: vt qa puer non audet dicere eum odioſum ac moleſtum eſſe cauſationibus ſuis dicat verecunde tu ducis in longũ noſtros amores ideſt non pateris vt te nũc amem quia excuſationes tue diſplicent & is quidẽ ſenſus argutior eſt. Et ideſt & tamẽ qꝫuis canere recuſas: omne equor ideſt locus equus ſiue in mari ſiue in terra: ſtratũ. i. ſedatum & equatum: ſilet tibi. ideſt in gratiam tuã ideſt quia nullus eſt ventus: certũ eſt equor ſterni: & ita tã in mari qꝫ in terris eſt amenitas. Aut em̃ padũ equor vocat reſpectu mintij aut ex tranquillitate padi indicat tranqllitatẽ maris adriatici quod illinc videre non poteſt neqꝫ de alia vrbe qꝫ de mantua loquitur cum dicat ſepulchrũ Bianoris apparere. & pro ideſt oĩes aure ventoſi murmuris. i. procelle aut commotiones

tiões q̃s vent⁹ facere ſolet:cecidere.i.ſedate ſūt.
Hi : eſt adeo.i.oīno & ad id q̄ꝺ expetit̄ vt ſit:
media via nobis.i.nos pegim⁹ mediū itineris
cū ſim⁹ in media via : nā ſepulchrū Bianoris.i.
ocni filij fatidice.Mīt⁹ icipit appere.& agrico-
le ſtringūt.i.abſtrahūt aut excidūt tibi.i.ad ſo
lamē tuū:hic frōdes dēſas.i.luxuriātes (vñ poſ
ſet ī pria dictū ītelligi de ruſtico.(hic alta de ru
pe canet frōdator ad auras)o meri canam⁹ hic:
depone.hic hedos.ſ.quos ad atriū fers.tñ.i.tā
etſi regeueris modicū nos veniem⁹ in vrbē ſup
ple.tpi.ac ſatis tēpeſtiue aut ſi nos veremur ne
nox colligat añ.i.priuſq̄ puenerimus ad vrbē
pluuiā q̄ vehementē ſerenitatē ſeq ſolet:licet.i.
licitū eſt vt cam⁹ vſq̄.i.ſemp cātātes.qa via le-
det.i.offēdet & fatigabit nos min⁹.ſ.q̄ ſi triſtes
īcederem⁹ qa vt eſt ī mimis publij.Comes facū
dus ī via pvehiculo eſt.vt aūt eam⁹ cantātes.i.
vt tu cantes ego leuabo te hoc faſce.i.portabo
hedos tuos.Ad ho : meris reprimens auiditatē
pueri.O puer deſine plura.ſup.expetere a me.
& agam⁹ qꝺ nūc inſtat.i.vrget nos.i.pficiſca-
mur ocy⁹.Nos canemus meli⁹ carmia.tū.i.tūc
cū.i.qñ ipe.ſ.cuius mētionē fecimus aut nobi-
liſſimus muſicus:aut caput leticie nr̄e : aut au-
ASCEñ. tor carminū r.FOR:menalcas.ſ.venerit:videlicet ab vrbe Romana:quo pfect⁹ eſt p recupandis iterꝝ agris ſuis.

ex theocrito ſūptū eſt τα Δεγιγκαλακυμα Υαφαινει αουχα-
καχλαζουγα:Bianoris hic Ocnus dictus eſt de quo in.x. Ocnus
Fatidicæ māthus & tuſci fili⁹ amnis:cōditor fuit Mātue di
ctus eſt bianor q̄ſi aīo & corpe fortiſſim⁹ αϖοτησβιασκαια-
γορεισ.Stringūt.amputāt decutiūt.vt ī geor.ſed tñ & quer
nas frōdes tūc ſtringere tp̄s.Tñ ēt ſi paululū qeſcentes cana
mus.Vſq̄ iugiter.Hoc faſce.Nā ipe hędos portabo.Faſcē
eī on⁹ appellat.ſic in Geor.Inuiſo ſub faſce viandū carpit.
Deſine plura puer:arguit nimij deſiderij.Qꝺ inſtat vt pla-
cemus centurionē.Ipſe.Ver.cuius reditu ſperat libertatem
agrorꝝ:vel ipſe Auguſtus q̄ redeat a bello actiaco.
¶ Cauſando:cās nectēdo.Bianoris.is alr̄ Ocn⁹ dict⁹ eſt:fi- MAN.
lius aūt Mantius fatidicę q a matris noie Mantuā appella Bianor
uit autore.Vergi.lib.x.dicēs Ille etiam patrijs agmen ciet
Ocnus ab oris Fatidicæ Manthus & tuſci filius amnis.
Qui muros matriſq̄ dedit tibi Mantua nomen.Dicitur
autem Bianor a bia quod eſt vis ſeu violentia:& aner vir.
Stringunt:excidunt.autore Nonio.Minus via lędet.Co-
mes facundus in via pro vehiculo nō dicebat Publius.vt
Gellius & Macro.ſcribunt.Deſine plura.Lycidam arguit
tanq̄ leuium voluptatiſq̄ vanæ cupidum.Puer & diaſto-
le figura.iner.Inſtat:vrget imminet vt ſcilicet noſtrorum
agrorum poſſeſſori hædos iſtos mittamus veniæ gratia.
Ipſe menalcas.i.Verg.vt agros recipiat.

VLtimā q̄ &c.In hac vltia egloga canit
maro amores galli poete eximij ī Cy-
theridē quā hic lycorim vocat:quā ī-
mutatā pmiſit Auguſt⁹ licet Gallū oderit : qa
ī dedec⁹ Galli cedit q̄ tā miſere am-uit liberti-
ne conditionis mulierē antoniū poſtea ſecutā.
De Gallo aūt Serui⁹ & Mācinelli⁹ ad principiū
egloge ſatis dicēt qdē eſt ex parte in laudē Gal
Ordo. li ī re poetica:quē & muſis cure & ſibi cordi eē
poeta pdicat.¶ Ordo verſiculorꝝ meorꝝ ē.Vltia
ægloga q̄ decia eſt canit te Galle depereuntē.i.
amantē vſq̄ ad deperditionem.ah nimiū miſe
re.ideſt afflictim.& fęde.i.turpiter.lycorim.puellā illā libertam olim volumnij.que et Cytheris vocata eſt
ſed ſolent puellis amatis nomina mutari:vnde ſunt delia Corynna leſbia &c.

Argumentum Aſcenſianum in Gallum que eſt
Decima & vltima Aegloga.

Vltima (q̄ decia eſt) canit ægloga depeuntem
Ah miſere & fœde nimiū te Galle Lycorim.

Decima & vltima Aegloga que dicitur Gallus
Loquitur poeta ſed nomine paſtoris.

POETA

Xtremũ hunc Arethuſa: mihi concede laborẽ.
Pauca meo Gallo: ſed q̃ legat ipſa Lycoris:
Carmina ſunt dicẽda: neget quis carmina Gallo?
Sic tibi cum fluctus ſubterlabere ſicanos:
Doris amara ſuam non intermiſceat vndam.
Incipe ſollicitos Galli dicamus amores.
Dum tenera attondent ſimæ virgulta capellæ:
Non canimus ſurdis: reſpõdent omnia ſyluæ.

SER. Xtremum hunc arethuſa. Gallus poeta exími⁹ fuit: q Euphorionẽ in latinum tranſtulit. Et de cytheride q̃ fuerat volumnĳ liberta & a ſe amata. ſcri. li. iiĳ. Primum inter amicos Augu. enumeratus: primus ægypti prefectus fuit ac mox in ſuſpitionem tanq̃ qui in augu. coniuraſſet incidens ĩterfect⁹ eſt: hunc adeo dilexit Maro vt quarto Georgi. a medio ad finem poſuerit eius laudes quas deinde iuſſu Augu. in fabulam ariſtæi mutauit. hunc igitur nunc cõſolatur cum cytheris illo contempto antonium in Galliam ſecuta ſit. Non autem iuſſit Auguſtus hanc æglogam mutari quoniam potius ad vituperationem q̃ ad Galli laudẽ pertinet: Nam Galli in turpi amore impatientia oſtenditur: & aperte Antonius carpitur inimicus Auguſti: quẽ contra morem Romanum Cytheris in caſtra ſit ſecuta. Laborem nõ mihi nam ludus eſt poetarum ſcribere. ſed tibi arethuſa vt nympha virginitate gaudens preſtet cãtilenas de amore. Vnde rogat dicens concede: & verecunde pauca rogat: adiurat: vt Sic tibi cum fluctus ſubter labere ſicanos. Per arethuſam autem muſam ſiculam bucolicũ Theocriti inuocat carmen. Pauca: non ad cęterarũ ęglogarum comparationem: ſed quantum ad Galli ſcripta ptinet. Fluctus ſubterlabere ſicanos: aliqui dicũt ad arethuſam nympham ſiciliæ alpheum de Elide venire per maria ſecundum quod alibi dixit alpheus fama eſt huc elidis amnem &c. aliqui dicunt arethuſam in fontẽ mutatam alpheum fugere: & de Elide in ſiciliam venire quod nunc ſequitur. Doris: mater nympharum: quã pro mari ponit. Sollicitos: ſollicitudinis & curarum plenos. Lycorim autem pro Cytheride poſuit. Fuerunt autem eodem tempore nobiles meretrices tres: Cytheris: Origo: Arbuſcula: Horatius exploſa arbuſcula dixit. Et alibi: vt quondam marſęus amator originis ille. Qui patrium mimę donat fundũq; laremq;. Simæ: grecum eſt. i. preſſis naribus. Hoc epitheton Theocritus dat precipue apibus ωστενιγαι σιμαι λειμωνοθε φερβομιοισ αι κεδροιμσ αδειαν μαλακοισ ανθεσσι μελισσαι. Reſpondent: per eccho.

ASEN. Xtremum hunc &c. Decantaturus poeta miſeros amores Galli amici & impoſiturus extremã manum operi ſuo deprecatur culpam ab arethuſa nympha ſicilienſi: per quam eam muſam ideſt gratiã infuſam intelligem⁹ quã Theocritus ſiculus in deſcribendis bucolicis carminib⁹ habuit: vnde prius dictum eſt. Sicelides muſe paulo maiora canamus. Sicelidum autem princeps eſt arethuſa. Inuitat ergo eum ad exremum laborem. ideſt compoſitionem amorum qui nymphe caſte laborioſi ſint? Et ideo ponit obſecrationem dicens. Sic tibi &c. Oſtenditq; gallum dignũ eſſe cui carmina fiant. Ordo eſt. O arethuſa nympha ſicula concede mihi hunc extremum laborẽ ideſt qui tibi extremus labor erit (quia non plura bucolica carmĩa conficere ſtatuit) pauca carmina ſunt dicenda meo ſcilicet familiari & amico gallo: ſed ſup. talia que legat ipſa lycoris ideſt que ſint in deteſtationẽ perfidie & inconſtantie eius quam Gallus tot carminibus laudauerit: & tamẽ alium ſecuta eſt qs neget carmina gallo? quaſi dicat nemo: cum ſit poeta exími⁹ & homo ſuauis ac beneficus Sic cõprecatiua eſt hec particula. Aut ſic mihi carmina dictabis & incipies: doris. i. aqua marina. amara ideſt ſalſa. non intermiſceat tibi ideſt aquis dulcibus: ſuam ideſt marinam & ita amaram vndam cũ. i. quando ſubterlabere ideſt flues fugitans alpheum fluuium: ſubter fluctus ſicanos ideſt maris ſicani ſeu ſicilienſis (Noris puer ſubterlabere penultima longa proferre: quia futuri ĩdicatiui eſt) Incipe igitur. dicamus ideſt dicta vt dicã ſollicitos amores galli ideſt quos gallus in lycorim ſeu citerida confert: dum ideſt donec capelle ſime ideſt naſum depreſſum & incuruũ habentes: attondẽt tenera virgulta: & ita erit paſtori canẽdi locus: nos non canim⁹ ſurdis: quia ſylue reſpondent omnia: quod non facerent ſi ſurde eſſent: vt viſum eſt paſtori. loqt̃ enim poeta nomine paſtoris. alios ſubĩde loqui faciens. vnde mixtum poematis genus eſt. Reſpõdent autem ſylue per eccho ideſt reſonantiam & redundantiam vocis.

Ordo.

PRO. ¶ Arethuſa: fons in Sicilia: a quo muſam videtur cognominare. quoniã Bucolica: carmen ſiculum: Vel quia amoris cauſa Alphęus piſæ fluuius per mare defluens in eam conuenit.

MAN. ¶ Extremum hunc: de Gallo poeta ſatis æglogavi. iam diximus ſecũdum Euſebiũ. Stra. ẽt li. xvĳ. ſcri. (cor. galli.) Cornelio Gallo ægypti prouinciam a Cęſare Auguſto primum commiſſam fuiſſe. Suetonius quoq; meminit Corneliũ Gallum ad prefecturam ægypti ex infima fortuna fuiſſe ab ipſo Auguſto prouectũ quẽ poſtea res nouas molientem damnandũ ſenatui tradidit itaq; & accuſatorum denuntiationibus & ſenatuſconſultis ad necem compulit: Scribit Euſebius. vt ante etiam narrauimus: q̧ Gallus anno ætatis ſuę quadrageſimotertio propria ſe manu interfecit: addit Seruius hunc ſcripſiſſe libros quattuor de Cytheride olim Volumnĳ liberta: & a ſe amata: quam alio nomine lycorida appellauit. demum eo contempto Antonium in Galliam ſecuta eſt. hinc eum maro ſolari preſenti carmine voluit. nam ſibi iunctus amicitia fuerat: cum vt ante dixi Cæſari commendatus ab illo agrum receperit. (arethuſa.) Arethuſa: fons eſt ſyracuſi⁹ teſtibus Plynio Solino & Strabone. li. vi. que In pelagus fluuium ſtatim emittit. hunc ipſum alpheũ eſſe traditum eſt in fabulis: qui cum in peloponeſo ſumat originem: per mare ſub terram vſq; ad arethuſam fluenta perducit: deinde hoc ex loco emergens rurſus excurrit in pelagus. hęc & plura Srabo Naſo etiam lib. v. meta. multa. & Diodo. lib. xxi. Arethuſa: propter Theocritum hanc nympham inuocat: qui ſyracuſius fuit vti ęglo. iiĳ. & vi. narrauimus. (Doris.) Extremum laborem: extremum carmen per quod innuit toto opere Arethuſam prefuiſſe ſibi: quod quidẽ ita eſt: nam vbiq; Theocri. vt patuit imitat⁹ eſt. Doris amara hęc nympha fuit Occeani filia & thetyos vt ſcribit Heſio. que nereo fratri iuncta eſt vxor. a quibuſdã

interpretatur amaritudo:que nereum:hoc eſt mare a nereos quod eſt aqua dictum ſemper conſequitur: hinc ſepe a poetis doris pro mari ponitur:vt etiam hic.Simę:Simos.vox greca eſt. dicitur autem quis preſſas nares habens. **Simus.**

ASCEn: ¶QVE nemora aut qui vos ſaltus habuere puelle.Incipit igitur cantare alloquens primum muſas rogansq; vbi fuerint cum Gallꝰ ſic deperiret:quaſi vero muſarum preſentia amores cohibuiſſet.Nam vt in.ij.enei.diuinus poeta docet numina caſta cū venere non habent cōmercium.vnde non potuit ea videre eneas donec venus abierat:ſed hic amātem conueniunt numina amatoria.vt ex ordine patebit qui talis eſt. **Ordo.** O naiades ideſt fontium dee:hoc eſt muſe que & fontibus preeſtis:nam ſecundum varonem eedem ſunt muſe & nymphe.puelle ideſt caſte & ꝑpetua virginitate florentes(vnde vt Catullus inquit Caſtum eſſe decet Poetam ipſum)que nemora & qui ſaltus habuere id eſt tenerunt vos tanq̄ rem charam(vnde potius habuere q̄ tenuere dixit q̄uis dictum ſit.Tenui eum nec dimittam)cum ideſt quando:Gallus periret amore indigno:ſcilicet tali viro quaſi.d.certum eſt ꝙ tunc non reſpexiſtis ad Gallū poetam:nam neq; iuga parnaſſi montis muſis ſacri in boetia:neq; iuga pindi montis theſſalie etiam muſis ſacri:fecere vobis vllam moram ideſt non detinuerūt vos quo minus ad Gallum vobis chariſſimum veniretis: neq; Aganippe ſup.fons aonie.illius regionis in boetia:ſup.fecit vobis moram(Attende puer Seruius dicit nominatiuos ſingulares:quaſi aonie aonies dicatur:Mancinellus vult genitiuos eſſe:tunc autem diceretur aganippes niſi latine dicatur in recto hec aganippa nos vero conſtruximus vt alterum ſit caſus genitiui ſubſtantiue tenti alterū nominatiui:hoc eſt neq; aganippe fōs ille aonie ſcilicet regionis in boetia:ſup.fecit tibi moram.Non aūt fit ſinalephe:ſicut nec ibi in acteo aracitho) Etiam lauri.q.d.non ſolum nymphe & homines:ſed etiam lauri:Et etiam myrice ideſt ſi ad allegoriam reſpexeris:& ſummi quiq; & infimi:fleuere ideſt fleuerunt illum .ſ.Gallū & menalus mons ille arcadie pinifer id eſt in cuius vertice plurime pinus naſcuntur & ſaxa Lycei montis etiā ī arcadia:gelidi ideſt vento horrentis:fleuerunt etiam illum ſcilicet Gallum iacētem ſub ſola ideſt deſerta rupe:quod deſperantis amatoris eſt vnde de corydone.Ibi hec incondita ſolus Montibus & ſyluis ſtudio iactabat inani.Et oues ſtant circum ideſt in circuitu vbi gallꝰ amore lāgues decubabat:nec penitet ideſt pudet illas ſcilicet oues:noſtri ideſt tui & mei amantium vt qđ Gallo ſit ſibi fieri cenſeat:niſi dicere malis:nec penitet illas nr̄i pecoris ſed malo ſic: nec penitet oues noſtri ſcilicet paſtorū amātium:nec te peniteat o diuine poeta pecoris. ſcilicet ouium quas noſtri non penitet: ideſt non pudeat nos bucolica & paſtoralia tractare:q̄uis tu ſis diuinus poeta.q̄a Et ideſt etiā Adonis puer ille veneri dilectiſſimꝰ quia formoſus:pauit oues ad ideſt iuxta:flumia:Credo poetam feciſſe carmen illud etiam ſic.Illum etiam lauri:illum etiam fleuere myrice quomodo maior eſt gratia q̄ vt mutatum eſt nec non &c.Sed nos a veteri nihil mutare cōſtituimus.

Quæ nemora aut qvos saltꝰ habuere puellæ
Naiades:indigno quū Gallus amore periret:
Nam neq; Parnaſſi vobis iuga:nā neq; Pindi
Vlla moram fecere:neq; Aoniæ Aganippe.
Illum etiam lauri illum etiā fleuere myricæ.
Pinifer illum etiam ſola ſub rupe iacentem
Mœnalus:& gelidi fleuerunt ſaxa Lycæi.
Stant & oues circum:noſtri nec pœnitet illas:
Nec te pœniteat pecoris diuine poeta.
Et formoſus oues ad flumina pauit Adonis.

¶Quę nemora aut q vos saltꝰ habuere puellę.Ex æagloga Theocriti ſunt in qua daphnis ſuum deflet amorem. **SER.** Naiades:nymphas ſimpliciter accipe.Nam ꝓprie oreades dixiſſet.Naiades enim fontium: oreades montium ſunt:ſed quia eaſdem diximus nymphas & muſas videt dicere:ſi muſæ affuiſſent.ideſt ſi dediſſēt operam poeticæ:nō incidiſſet ī has difficultates amoris.Indigno.Vel meretricio vel magno.Nam Ennius indignas turres magnas dixit.Parnaſſus & Pindus montes ſunt theſſaliæ. **Naiades. Oreades. Parnaſſꝰ. Pindus** Apollini & muſis ſacri.Aonie aganippe:nominatiui ſūt ſingulares.aganippe fons eſt boetiæ:quę aonia dicitur. Sola:deſerta.Circum ideſt circa gallum eius amore ſtupentes:ſenſus eſt vt non pœnitet oues ſtare circa te:ita te non pœniteat illarum.Nam & adonis ouium fuit paſtor & ꝙ ait noſtri miſcuit ſuam perſonam:vt frequenter cōſueuit.Nec te pœniteat pecoris.allegorice.ideſt nec erubeſcas bucolica ſcribere.

PRO. Adonis: ¶Adonis:vt Heſiodꝰ ait phœnicis:& Alſſoceſibeę Agenoris Thoantis.qui Syriam:arabiamq; tenuit imperio: vt Antimachus ait:Regnauit cypro:vt & Philoſtephanus libro quo queſtionis poeticæ reddidit cauſas ex Ioue ſine vllius fœmine accubitu ꝓcreatum:hunc venandi ſtudioſum fuiſſe:& ab apro interijſſe:atq; ita plurimis cognitum:Paſtorem non innenim fuiſſe:ſed amatoriam Veneris induxit hiſtoriam.

MAN. ¶Quę nemora:interrogatio eſt.Saltus campi.Naiades per has muſas intelligit vt ſequentia indicant.Indigno. turpi.Pindi:pindus theſſaliæ mōs eſt.vt ſcribit Soli.ex cuius vertice teſte Strabo.libro.vi.fluit inalchus amnis Aonię.ideſt boetiæ eſt enim genitiuus caſus:non autem nominatiuꝰ:de Aonia latius æglogа.vi.Aganippe: fōs eſt boetię vti Solinꝰ edocet:ſic etiam Hippocrene:quos fontes cadmus litterarum primus repertor dum rimatur & quęnam adijſſet loca:quoniam equeſtri exploratione deprehendiſſet :Incenſa eſt licentia poetarum vt pariter vtrunq; vulgarent.ſcilicet ꝙ eorum alter alitis equi vnguicula ſollicitatꝰ foret.alter potatus facundia animas irrigaret.Aganippe demum dicitur ab agan quod eſt valde & hippos equus:hippocrene vero ab hippos & crene ideſt fons.Lycæi arcadiæ montis de quo plura.Pœnitet: **Aganippe.** pudet:pœniteat pudeat . Pecoris ideſt bucolici carminis Adonis:Theocritus quoq; ait ī prima ſcilicet.Vade age carpe vias : puer eſt formoſus adonis. Et timidos figit lepores:nec parcere nouit:Ille feris trucibꝰ.paſcit dū mōtibus agnas. **Adonis** Fuit autem Cinyre cypriorum regis filius ex myrrha filia quem ardentiſſime venus adamauit:tandem ab apro vulneratus interijt:de quo latius lib.x.met. fuerat autem rex hortorumq; nobilium poſſeſſor.Vnde Piniꝰ.lib.xix.inquit & quoniam antiquitas nihil prius mirata eſt.q̄ & heſperidum hortos ac regum Adonis. & Alcinoi . de Adoni & venere multa Macro.libro primo ſat.

Venis

Venit & Vpilio tardi venere ſubulci.
Vuidus Hiberna venit de glande Mænalcas.
Oēs vnde amor iſte rogant: tibi venit apollo
Galle quid inſanis inquit. tua cura Lycoris
Perq; niues aliū perq; horrida caſtra ſecuta eſt.
Venit & agreſti capitis Syluanus honore
Florentes ferulas & grandia lilia quaſſans:
Pan deus arcadiæ venit quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis minioq; rubentem:
Et quis erit modus īquit: amor nō talia curat.
Nec lachrymis crudelis amor: nec gramīa riuis
Nec cytiſo ſaturātur apes: nec frōde capellæ.

¶ Vpilio propter metrū dixit græce vt ουνομα ꝑ ονομα
SER. ſic Vpilio pro opilio: Tardi ſtulti ſic Teren. Tardus eſt:
Vpilio. Nam porci cito ambulant. Vuidus. pinguis. eſt autē vui
Vuidus. dum id quod intrinſecum habet humorem. Vnde vua.
Vua. Humidum quod extrīſecus: ſed confunduntur plærunq;
Hūidus. Iſte tam turpis tam impatiens. Tua cura: Irriſorie quaſi
d. ea pro qua ita ſollicitus es te reliquit: & alium eſt ſe-
cuta. Recte autem cum alij interrogant ipſe Apollo qui
vaticinij eſt deus diuinat. Vidimus ipſi: nam ſolēt numi
na plærunq; ruſticis ſe offerre. Dicit autem ea numina q̄
frequenter amauerunt ad amatorē veniſſe. Nam apollo
daphnen. Pan Syringa: Syluan⁹ cupreſſum amauit. San-
guineis: Facie enim rubenti pingitur Pan propter æthe-
ris ſimilitudinem. Aether autem eſt Iuppiter: Vnde etiā
& triūphantes qui omnia habent Iouis inſignia ſceptrū
& palmatam togam qua vtebantur illi qui palmam me
rebantur. Vnde ait Iuue. in tunica Iouis. faciem quoq; de
rubrica illinunt inſtar coloris ætherei. Amor nō talia cu
rat: Quaſi expertus loquitur

¶ Vpilio: non opilio per omicron in principio: ſed Vpi
MAN. lio per v legendum eſt auctoritate etiā priſciani qui di-
cit o breuem in hoc nomine eſſe cōuerſam in v longam
ex literarum affinitate. Seruius vero exiſtimauit Maro-
nem feciſſe diphthongon græcam propter metrū vt ou-
noma pro onoma ſic oupilio pro opilio. eſt autē ouium
cuſtos. Vuidus: pinguis. Alium. Antoniū ſignificat vti
iam diximus. Agreſti honore cum agreſti corona quod
ipſe declarat dicens. Florentes ferulas &c. Syluanus ama
uit Cypariſſum: Pan ſyringa. Apollo Daphnen. iccirco
hos ad Gallum veniſſe poeta ait. Ferulas. de ferula legito
Plynium lib. xiij. & lib. xx. Pan deus: latius ſupra dixi-
mus: Videto etiā Macro. lib. i. ſat. vbi leges Pana ſolem
Ebulum. eſſe. Ebuli: Ebulum herba eſt alto caule in ſummitate ſe-
men babens vti ſambucus. Ebuli fumo fugantur ſerpen
tes. vt Plyni. lib. xx. Minio inuenitur in argentarijs me-
tallis minium quondam apud Romanos maxime aucto
ritatis ſacræ religionis vnde Iouis ſimulachri facies diebus feſtis minio illini ſolebat: triumphantumq;
corpora: & ſic camillum triumphaſſe. Ply. lib. ix. ca. xxxiij. auctor eſt.

¶ Venit & Vpilio. Docet ergo (vt dixi) qui ASCEn.
ad gallum ſic pre amore decumbentem per-
uenerit: & primo loco ponit Vpilionem id-
eſt ouium paſtorem: deinde ſubulcos tū Me-
nalcam: tum numina paſtoralia & agreſtia q̄
amaſſe leguntur: Apollinē videlicet q Daph
nem puellam adamauit: is autem quia diui-
nus & ſummus rerum occultarum index: ſi-
gnificat gallo lycorim ſecutam eſſe Marcū
antoniū. Itē ſyluanū q cypariſſum adamaſſe
legitur. & pana ſyringe amatorē quem ſe vi Ordo.
diſſe dicit: innuens ſe in perſona paſtorali lo-
qui. ¶ Ordo eſt. Vpilio. i. ouiū paſtor venit
&. i. etiā cum pecore. ſ. nam dictum eſt. Stant
& oues circū ſubulci. i. ſuū hoc eſt porcorum
cuſtodes: tardi. ſtulti & ſtolidi ſecūdum Ser-
uium qvult porcos cito ābulare. aut quia dū
paſcūtur tardi⁹ eunt: ſunt etiā īceſſu tardi. &
Menalcas paſtor ille: venit vuid⁹. i. pīguis &
intrinſec⁹ pingui ꝑfuſus: de glāde hiberna. i.
iam matura (niſi forte menalcā velit eſſe por
corum cuſtodē qui glādem collegerit hiber-
no tēpore atq; inter legēdū hūefact⁹ ſit: vt ſit
vuidus pro humido) Omnes. ſ. iſti vt ruſtici
& rerum ignari nec diuini rogāt ideſt interro
gant: vn̄ iſte. ſcilicet. tam vilis tam indignus
amor ſup. ſit tibi: venit ſup. ēt apollo. & ſup.
inquit o Galle: qd. i. ad qd: īſanis. i. furis amo
re: q. d. id fruſtra facis quod ſciuit quia diui-
nus lycoris tua cura. i. que cor tuum vrit: ſecu
ta eſt alium. ſ. antonium in galliam: per ni-
ues ſcilicet alpium: & per horrida caſtra. Ve-
nit & ideſt etiam ſyluanus ſup. cum agreſti
honore ideſt ornatu capitis quaſſans. ſcilicet
ferulas. i. ramalia ferulaꝝ: q̄ ſūt leuiſſimi fru
tices: florētes. i. iā flores emittētes: & lilia grā
dia: ꝑ modulo. ſ. capitis. & pan de⁹ archadie
venit: ſup. ad gallū: quē īpi. i. nos paſtores (q.
d. gallus nō vidit cecus amore numina: vnde
nō eis: ſed paſtorib⁹ reſpōdet) vidim⁹ ruben
tē: baccis. i. acinis: ebuli: illi⁹ herbe ſāguineis
i. ſāguinei coloris: qui color pani totā rerum
naturā ꝑſentāti cōgruit: ꝓpter etheris colorē
& rubentē minio. i. illo metalli gn̄e: qd' terra
rubravr̄: & ſacris rebus aptū eſt. Et. ſ. pan. qa
d eus paſtorū & ita curā habens de ſalute Gal
li inter paſtores iacentis inquit: quis modus
ideſt quis finis aut q̄ moderatio amoris erit:
amor non curat talia ideſt non mitigatur af-
flictionibus aut lachrymis miſere amantiū.
Vnde dicit Nec crudelis amor ſaturatur la-
chrymis. nec gramina ſaturāt̄ riuis: nec apes
ſaturant̄ cytiſo. ideſt flore cytiſi fruticis dul-
ciſſimi & ſucci pleni: nec capelle ſaturantur
fronde: precipue cytiſi:

Triſtis at ille tamen cantabitis arcades inquit
Montibus hæc ueſtris: ſoli cantare periti
Arcades: o mihi tum q̄ molliter oſſa quieſcent:
Veſtra meos olim ſi fiſtula dicat amores.
Atq; vtinā ex uobis unus ueſtriq; fuiſſem:
Aut cuſtos gregis: aut maturæ uinitor uuæ.
Certe ſiue mihi Phyllis: ſiue eſſet Amyntas:
Seu quicūq;

¶ Triſtis at ille tamen. hic ponitur reſpōſio ASCEn.
miſeri galli reputantis pro magno beneficio
a paſtoribus ſe & amorem ſuum diffamari.
optatq; illorum ſimilis eſſe quod ab hiſtoria
dependet: nam ſi ſecudum Euſebiū ſibi mor
tem conſciuit poſtq̄ auguſto ſuſpectus erat:
potuit tunc merito optaſſe paſtoralem exer-
cuiſſe vitam: nam per carmina argutiora ad
eam dignitatem peruenit vnde auguſto ſu-
ſpectus eſt. Si vero paſtoralem vitam egiſſet
facile amores inueniſſet comparabiles modi
ca re: quibus ſaturat⁹ reſipuiſſet: habuiſſetq;
vt ſentit lycorim amicā ſuam in ſumma trā-
quillitate: quam nūc animo quidem non pe-

dibus ſequitur inter tela hoſtium.inter q̃ illa diuerſari & ſummo frigore affici conquerit

Ordo. ¶Ordo eſt.Ille.ſ.gallus triſtis ideſt amore lāguens.inquit ideſt reſpondit nō vt dixi deis quos execatus amore non vidit:ſed paſtoribus & ſubulcis rogantibus vnde amor iſte q̃ circa neceſſe eſt gallum putaſſe verba apollinis & panos fuiſſe paſtorū quib' inquit:attamen i deſt q̄uis indignus ſit amor meus.nec lachrymis ſaturat̄:tamē vos arcades cātabitis hec:veſtris montibus.i.erunt vobis argumenta carminū vos inquā arcades ſoli periti cantare.ōꝗ.i. q̄tū molliter quieſcēt.tū.i.tūc mea oſſa(de molli ſepultura in daphnide diximus)ſi veſtra fiſtula dicat olim meos amores(Hic patet cecitas ei' qui diffamari cupit amores fedos & miſeros.qa vix cuiq; ſua vitia ſordēt:qd' ſi eſſet iā reſipiſceret) Atq; vtinam ego fuiſſem vn' ex vobis.i.paſtor agreſtiſq; muſic'(nō caret hec optatio futuri mali p̄ſagio:nam ſicut Iuuenalis de Cicerone dicit ꝙ facile vitaſſet gladios marci antonij ſi nō diſertius locut' fuiſſet q̄ cū dicebat o fortunatam natā me cōſule Romā.nō em̄ ad cōſularem dignitatē euectus fuiſſet:ita & Gall' facile Auguſti indignationē qua ad mortem compulſus eſt euitaſſet ſi per elegātiam ſermonis & morū ad magiſtratū non fuiſſet promotus.Gallus autem optat id vt amoribus eximatur)& vtinam fuiſſem aut cuſtos veſtri gregis aut vinitor.ideſt vidẽmiator mature vue.Certe ſiue tunc phyllis puella illa amaſia:ſiue amyntas ſeu quicunq; ſup.alius eſſet furor.ideſt amor vehemens (cum autē hoc dixit:qa amyntas deformis & niger erat quaſi aut conſciētia aut aſtantium quiuis dixiſſet:atqui galle:poſſes tam deformē amaſſe ad hoc reſpondet extenuās deformitatem amynte ſicut Horatius docet in primo ſermonum morem eſſe amantium:& dicit:quid tum ideſt tunc:hoc eſt quid tum poſtea vt dicunt vulgares :ſi amyntas ſup.eſt nō dicit niger aut deformis:ſed fuſcus.quia & viole ſūt nigre & vacinia ſunt nigra:& tamen legunt̄ vt in corydone dictum eſt)ſi ergo quicunq; alius furor eſſet ipſe iaceret mecum inter ſalices ſub lenta vite .quia in Italia etiam ſalices vitibus mari tantur:precipue iuxta Mantuam & ferrarię & phyllis legeret mihi ſerta.i. flores & herbas ad conficienda ſerta:amyntas cantaret(erat enim muſice ſtudioſus:vnde dictum eſt:nec te peniteat calamo triuiſſe labellum hec eadem vt ſciret quid non faciebat amyntas)O lycori hic ſup.ſunt fontes gelidi.ideſt refrigeratiui:& prata mollia.ideſt herboſa.hic nemus.ſ.vmbroſum ſup.eſt:ego conſumerer.i.ego cōfici cōſumi& mori velim hic tecum.Aut ego conſumerer hic tecum ſi adeſſes:ipſo euo.i.toto tēpore vite mee per quod innuit ſe nunq; eam deſerturum ſicut ille Terentianus:hanc niſi mors mihi adimat nemo.aut innuit ſe tam ardenter amaturum vt conſumeretur:quia fortis vt mors dilectio.Nunc amor inſanus.ideſt inſanum faciens aut vehemẽs:ſicut inſani feriant ſine littora fluctus.detinet me per imaginationem.ſcilicet quia vbi eſt theſaurus tuus.ideſt res dilecta illic eſt & cor tuum.vbi autem cor:ibi & tu quodammodo es.detinet ergo me nunc in armis martis:que longe abhorrent a mollibus pratis:& inter media tela:hoc eſt medium inter tela:que longe diſcrepant a gelidis fontibus:atq; inter hoſtes aduerſos.ideſt e regione vt nos inuadant poſitos:aut aduerſos ideſt multum inimicos:qui ſane diſcrepant a nemore ameno.Tu vides ſola(quomodo ſola ſi iter martia tela:ideo ſola:quia)ſine me:exiſtens procul a patria:vides inquam ah exiſtens dura:quia q̃ vix robuſtiſſimi & malo aſſueti milites perferre poſſunt perfers:niues ſcilicet alpinas ideſt que ſunt in alpibus montibus Italiam a gallijs& germania dirimentibus & frigora Rheni:illius fluuij galliam a germania dirimentis:ad que loca tunc Marcus Antonius agebat.vides inquam ſola nec ſit mihi credere tantū ideſt tantam duritiā de te hoc eſt vtinam non credam.vel nec ideſt non.tantum ideſt tantummodo ſit mihi nō credere.hoc eſt vtcūq; agere cōſtituiſti id tantum velim vt nō credam:quia quibus fidem non adhibemus non cruciant animum noſtrum.diſcruciabatur autem gallus quia credebat verum eſſe quod audierat Lycorim videlicet Marcum Antonium per alpinas niues & Rheni frigora ſecutam.vnde exclamat ah caue ſupple ne frigora ſedant te:ah caue ſupple ne glacies aſpera ſeccet ideſt diffindat & dilaceret aut diſrumpat tibi plantas teneras.Id autem nimis amatorie vt miſerum galli animum agnoſcas. vnde bene dictum eſt:que legat ipſa lycoris.Sunt enim quaſi in deteſtationem perfidie lycoridis:ſed nō parum taxant gallum nec minus Marcum Antonium qui preter morem Romanum vt ſeruius ſupra dixit puellas in exercitu habuit.

Seu quicunq; furor(quid tum ſi fuſcus amyntas
Et nigræ viole ſunt:& vaccinia nigra)
Mecum inter ſalices lenta ſub vite iaceret:
Serta mihi Phillis legeret:cantaret amyntas:
Hic gelidi fontes:& mollia prata Lycori.
Hic nemus:hic ipſo tecum conſumeret æuo.
Nunc inſanus amor duri me martis in armis
Tela inter media:atq; aduerſos detinet hoſtes.
Tu procul a patria(nec ſit mihi credere tātum)
Alpinas ah dura niues & frigora Rheni
Me ſine ſola vides:ah te ne fligora lædant:
Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plātas.

SER. ¶Triſtis at ille:alij tamē ſuperioribus iungunt.Sed melius eſt vt ſic legam'.Tamē cātabitis.vt ſit ſenſus.licet ego duro amore cōſumar:tñ erit ſolātiū.quia me' amor erit veſtra cātilena q̄nq;.Oſſa quieſcēt.nam ſe dicit eſſe moriturū.olim futuri tēporis eſt modo.Aut cuſtos gregis.acſi diceret.Quid mihi cū vrbibus.vbi ſunt meretrices tam pulchræ q̃ perfidę.Quicūq; furor.omis amor plenus furoris eſt.Hic gelidi fontes.ac ſi diceret.Quid te iuuat in frigore gallicano demorari.Nūc inſan' amor. Hinc vſq; ad finē amatoris oſtēditur icōſtantia.cui electa diſplicent ſtati. Tela iter media atq;.a.d.h.ex affectu amātis.Ibi.n.ſe putat eē vbi amica ē.Nec ſit mihi credere . Per parentheſim ꝙ hi v̄ſus de galli volumīe trāſlati ſunt.Dura.Quę amorem ſpernis & gallicana potes frigora ferre.Sola.vt illud.Sola domo mœrēs vacua.

MAN. ¶O mihi tū:Ordo eſt.O ſi olim veſtra fiſtula dicat meos amores: q̃ molliter mihi tum oſſa quieſcent.Vinitor vinæ cuſtos dicitur.Furor:amor.Tu procul a patria.Ordo eſt:tu ꝓcul a patria ſola ſine me ah dura vides niues alpinas & frigora Rheni.] Nec ſit mihi credere tātū.Nec poſſim credere talia:optat em̄ non fore vera.Rheni.Rhenus fluuius eſt.qui germaniam a gallis & Pannonijs ſeparat:vt ſcribit Tacitus.Strabo autem lib.iiij.ſcribit ꝙ Rhenus magnas in paludes lacumq; magnum effundit: quem Alpinorum pleriq; contingunt:& tranſalpinorū nonnulli.

Rhenus

Ibo:& chalcidico quæ ſũt mihi cõdita verſu:
Carmina paſtoris ſiculi modulabor auena.
Certum eſt in ſyluis inter ſpelæa ferarum
Malle pati:teneriſq; meos incidere amores
Arboribus:creſcent illæ:creſcetis amores:
Interea mixts luſtrabo mænala nymphis:
Aut acres venabor apros:nõ me vlla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circundare ſaltus.
Iam mihi per rupes videor lucoſq; ſonantes
Ire:libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula.tanq̃ hæc ſit noſtri medicina furoris.
Aut deus ille malis hominũ miteſcere diſcat.
Iã neq; Hamadryades rurſus nec carmĩa nobis
Ipſa placent.ipſæ rurſus concedite ſyluæ.
Non illum noſtri poſſunt mutare labores
Nec ſi frigoribus medijs Hebrũq; bibamus
Sytoniaſq; niues hyemis ſubeamus aquoſæ:
Nec ſi quum moriens alta liber aret in vlmo
Aethiopum verſemus oues ſub ſydere Cancri.
Omnia vincit amor:& nos cedamus amori.

¶Ibo & chalcidico.In eubœa inſula Calchis eſt vrbs de
SER. qua fuit Euphoriõ:quẽ trãſtulit Gall⁹.ergo ibo & Theo
Chalcis. critio ſtilo canã carmĩa Euphoriõis.Spelęa.gręce ꝓ ſpelũ
Euphori cis.Creſcent illæ.iterũ diſplicet ne cũ arboribus eius cre
on. ſcant amores.Parthenios:Parthen⁹ mõs eſt in archadia
a virginib⁹ dictus:q̃ illic venari cõſueuerũt. Hamadrya
des nymphę q̃ cũ arborib⁹ oriunt̃ & occidũt qualis fuit
illa quã Eriſithõ occidit:Qui cũ arborẽ incideret vox ĩ=
de & ſanguis erupit:vt Oui.docet Nec carmĩa:qa dixe=
rat carmĩa paſtoris ſiculi.Cõcedite ſyluę ꝓpter illud:iã
mihi ꝑ rupes videor lucoſq; ſonantes . Nec ſi frigorib⁹:
ſnĩa eſt maximis in frigorib⁹:nec maximis in caloribus
poſit⁹ poſſũ carere amore Et phyſice loqtur:ꝙ cõtraria
cõtrarijs curantur aut ſimilibus.Sic Theocritus ευρουπαρ
ποταμον ιεραμμενοσ εγγοθεν ρητον ευΔεθερει πυματοισι πα=
ραιθισ πεσσομεγοσ.Sithonias:Sithon mõs Thraciæ.Ver
ſemus paſcamus:Liber corticis pars interior.
PRO. ¶Chalcidico verſu ευφοριων elegiarũ ſcriptor chalcidẽ
ſis fuit:quouis in ſcribẽdo ſequut⁹ colorẽ videt Corneli
us Gallus.Hamadryades:nymphe q̃ pariter cum arbori
bus & creſcere:& decreſcere traduntur.
Sithon. ¶Chalcidico verſu:de Euphorione itelligit:de q̃ Fabi⁹
MAN. li.x.ſic.Quid euphorionẽ trãſibim⁹:quẽ niſi probaſſet
Verg.idẽ nũq; certe cõditoꝝ Chalcidico verſu carminũ
feciſſet in bucolicis mẽtionẽ:Serui⁹ addit gallũ trãſtuliſ
Calchis. ſe Euphoriõis opus.Calchis aũt vt ſcribit Strabo lib.x.
Eubœæ metropolis erat in q̃ etiã Ariſtoteles verſat⁹ eſt
q̃ad vita' funct⁹.Modulabor:canã.Paſtoris ſiculi.Theo
criti.Parthenios ſalt⁹.Parthen⁹ Mons eſt Archadię teſte
Parthen⁹ Ply.li.iiij.Parthenos aũt virgo dicit̃.Parthenia virgini
tas.Partho cornu:arcu parthico.Cydonia:ſpicula.Cydo
nia ciuitas vna eſt e trib⁹ Cretę eximijs:vt Stra.li.x.ſcri=
cydonia. bit.In ea ãt calami ſpiculis aptiſſimi.Hamadryades:cæ
dicunt̃ eẽ nymphæ q̃ cũ arborib⁹ naſcũt̃:hama em̃ aduer
Hama= biũ vna vel ſimul ſignificat.Drys vero querc⁹ ẽ.Hebrũ
dryades. fluui⁹ ẽ hebr⁹ ſub Rhodope Thraciæ mõte niuoſo Ply.
libro.iiij.Sithonias niues:Sithon dicta eſt olim Thracia
vt docet Gel.li.xiiij.c.vi.Sub ſydere cãcri.xiiij.cal.Iulias.

¶Ibo &c.Miſer amator varia ſed nihil ꝓfu
tura ſuis errorib⁹ q̃rit remedia:dicit ſe modu ASCEn:
laturũ cãtilenã ex Euphorione chalcideñ.tra
ductam more paſtorali ad auenã.& ſi dicas q̃
modo generoſum animum ad paſtoralẽ vitã
ſubmittere poſſet atq; inter paſtores verſari
reſpondet quia certum eſt.ideſt omnino con
ſtitutum potius pati in ſyluis & inter ſpelun
cas ferarum q̃ tali amore diſcrutiari.Verſan
do autem in ſyluis vt miſer amator non obli
tus amorum dicit ſe inciſurum eos in teneris
corticibus quod ad ſummã dementiam per=
tinet:nam quanto accuratius amores vitant̃
tanto magis vrgẽt:vñ ſũmũ remediũ eſt nul
lum conari adhibere remedium atq; quo ad
fieri poteſt obliuiſci.vnde etiã ipſi diſplicet
conſilium ceptum quia cũ arboribus ſic cre=
ſcerent amores:quocirca quaſi ſenior effect⁹
oſtendit ſe velle atq; ãniti vt eorũ obliuiſcat̃
ob qđ dicit ſe venationi operã nauaturum:
ſed concludit ne eam quidẽ adhibiturã reme
dium furori ſuo:vnde infert neq; ſyluas neq;
ſyluarũ numina:neq; venationẽ neq; vena=
tõis arma ſibi vt nihil ꝓfutura placere.Nihil
autẽ ꝓfutura docet.qa neq; ſũmo calore ne=
q; ſũmo frigore extĩgui poſſit amoris incẽdi
um cũ tñ alios ignes & ignis & frig⁹ expellat:
vñ exuſti ſolẽt ſe applicare igni aut rei ſũme
frigide.Sũmũ ãt frig⁹ ẽ in niuib⁹ thracie:& ſũ
mus calor ĩ ardore ethiopie ſub ſydere cãcri
in ſolſtitio.ſ.eſtiuali:& qa neutrũ mederi põt
amori ĩfert oĩa vĩcit amor & nos cedam⁹ amo
ri.& ita miſer amator victũ ſe fatet̃ atq; her=
bam dat amori.Sũt q vt quãtitatẽ ſeruẽt le=
gũt oĩa vicit amor nos &:ſed verior lectio ẽ
& nos. Nã Vergili⁹ q̊q; licet raro primã ter=
tij pedis ſi ſit vltĩa dictiõis q̈uis breuẽ ꝓ lon
ga ponit ſicut ibi.deſine plura puer & qđ nũc
iſtat agam⁹.¶Ordo ẽ.Ego(ĩquit Gall⁹) ibo Ordo.
& modulabor auena paſtoris ſiculi.i.Theo=
criti.i.modulis carmĩs bucolici:carmĩa q̃ ſũt
cõdita.i.cõpoſita mihi.i.a me:aut q̃ ſũt mihi
i.q̃ habeo cõdita.i.cõpoſita verſu chalcidico
i.euphoriõis chalcideſis:nã certũ ẽ.i. decretũ
eſt mihi:malle.i.magis velle & p̃eligere pati
in ſyluis inter ſpelea.i.ſpelũcas & luſtra ac la
tibula ſeu latebras ferarũ q̃ ſup.in tali amore
ꝑſiſtere(hoc eſt nõ ſolũ paterer nobile carmẽ
ita degenerare vt paſtorali auena decãtet̃:ve
rum & ip̃e ego poti⁹ in ſyluis ĩter feras ober
rem q̃ hũc amoris ignẽ ꝑpetiar.Innuit ãt gal
lum eẽ alti animi) & certũ ẽ me malle ĩcidere
amores meos teneris arborib⁹.i.in corticib⁹
tenerarũ arborũ(Valla docet recte dici ĩcide
re in arborib⁹ ſed nõ in ere cũ ſolũ dicat̃ inci
do in es:Verũ q diligẽtius auctores legerũt:
etiã incidi in ere dictũ inuenerũt)Ille.i.arbo=
res tenere creſcẽt & vos amores creſcetis.qđ
aut vt demens amãs optat aut iam ſenior ef=
fectus veret̃ : vñ cõſilium diſplicet:qa nihil
eſt incõſtantius & ſui diſſimilius amãte.Ego
luſtrabo ĩterea.ſ.dũ amores creſcẽt menala.i.
montẽ illũ arcadie:mixtiſ nymphis.i.ꝑ nym
phas aut inter nymphas mixt⁹.aut ego mixt⁹
nymphis luſtrabo.i.circũibo menala:aut ve
nabor acres.i.feroces & acrit̃ inuadẽtes apros
& vlla frigora nõ vetabunt me:circũdare.i.
obſidere canibus:ſaltus parthenios q ſunt in
partheno monte arcadie ego videor mihi iã
ire per rupes & lucos ſonantes.ideſt in arca=
dia : in montibus dictis & libet. i. voluptas
& libido eſt mihi.torq̃re cornu.i.arcu ꝑtho.

idest pthico ĩ cui⁹ extremis ãgulis cornu eſt. ſũt aũt pthi optimi ſagitarijſpicula cydonia. i.ſagittas creticas p modũ ſpicarũ factas.tan q̃ꝫ hec.ſ.dicta:hoc eſt venatio & ferarũ ſectã⸗ darũ defatigatio:ſit medicina nr̃i furoris.i. ĩſani amoris aut tanq̃ꝫ ille de⁹.i.amor aut cu

ſol exit e geminis & ingredit̃:cancrũ:vt ſcribit Oui.lib. vi.faſt.Aethiopũ oues.Strabo lib.xvij.ſcribit q̃ꝫ Aethio pes magna ex parte paſtoralẽ ac inopẽ vitã degunt:tum ꝓpter ſolis tenuitatẽ & aeris intẽperiẽ tũ ꝓpterea q̃ꝫ lon ge a nobis ſepoſiti ſũt. Verſem⁹:paſcendo circũagam⁹.

pido diſcat miteſcere.i.mitis fieri:malis.i.icõmodis & cruciatib⁹ hominũ.Rurſus nec amadryades.i.dee ſyluarũ & p cõſequẽs immo a fortiori nec ſylue nec ipſa carmĩa placẽt iam nobis:ipſe ſylue q̃.ſ.placuiſtis: cõcedite.i.ſimul cũ nymphis & feris veſtris cedite:q̃a noſtri.i.hũani(aut de ſuis ſoli⁹ loquit̃ laborib⁹)la bores.i.aut mala aut conat⁹ nõ pñt mutare:illũ.ſ.deũ hoc ẽ cupidinẽ.nec.i.nõ ẽt ſi bibam⁹:hebrũ fluuiũ illum thracie cõtinuis niuib⁹ inundãtẽ; medijs frigoribus & ſi ſubeamus niues ſythonias ideſt thracias: hyemis ideſt tempeſtatis aquoſe ideſt que cadunt cum aquis aut que generant aquam:nec ſi verſemus. ideſt paſcendo circum agamus oues ethiopum ſub ſydere cancri ideſt in ſolſticio eſtiuali:tunc quum.i. quando liber ideſt cortex moriens aret ideſt deſiccatur in alta vlmo ſcilicet pre calore & eſtu.quia amor vincit omnia:cedamus ergo & ideſt etiã nos amori:& ita ſe victum fatetur gallus.

Hæc ſat erit diuæ veſtrum cecinisse poetam.
Dum ſedet & gracili fiſcellam texit hibiſco
Pierides.vos hæc facietis maxima Gallo:
Gallo.cuius amor tm̃ mihi creſcit in horas:
Quãtum vere nouo viridis ſe ſubijcit alnus.
Surgæmus:ſolet eſſe grauis cãtãtibus vmbra:
Iuniperi grauis vmbra:nocẽt & frugib⁹ vmbræ.
Ite domũ ſaturæ venit heſperus.ite capellæ.

SACEn. ¶ Hęc ſat erit diue &c.Finitur⁹ cãtũ alloq̃t muſas & dicit ſe q̃dẽ ꝓ modulis ĩgenij ſui ſa tis cecinisse p̃cans:vt muſe cetera defleãt:de ĩde q̃ſi ipſe dũ paſtoralia canit paſtor eẽt mo⸗ net capellas vt iã ſature redeãt domũ p qđ i⸗ nuit ſe nõ plures eglogas q̃ a capris dicte ſũt decãtaturꝶ. ¶ Ordo eſt.O diue pierides.i.mu **Ordo.** ſe ĩ pierio antro genite & cõuerſari ſolite ſat. i.ſatis erit veſtrũ poetã.ſ.me:loq̃tur em̃ de ſe poeta:hec.ſ.dicta carmĩa:dũ ſedet & texit fi⸗ ſcellã.i.vas vimineũ.gracili.i.tenui hibiſco i.virgulto. hoc ẽ dũ de tenui argumẽto gra⸗ cile carmẽ cõficit vos aũt facietis Gallo hec maxĩa.ſ.q̃ nos poſſum⁹:facietis inq̃ hec Gal lo cui⁹ amor creſcit mihi in horas.i.p ſingu las horas tm̃.i.intm̃.quãtũ aln⁹ viridis ſubij⸗ cit.i.ſurſũ iacit & ſurigit ſe nouo vere.i.in prĩcipio veris flãte fauonio ſeu zephyro.Sur gamus:aut ſuos alloq̃t aut muſas:vmbra ſo let eẽ grauis cantãtibus:vmbra iuniperi.i.ẽt minimi v̾gulti aut p̃cipue iuniperi ẽ grauis. i.moleſta aut graues efficiẽs & vmbre nocẽt frugib⁹.& ita nũc ĩpoſitur⁹ finẽ muſe ſilue⸗ ſtri deteſtat̃ vmbras o capelle ſature ite domũ ite inq̃ q̃a heſper⁹ venit.i.aduesperaſcit: q̃ſi dicat iã opus ad extremũ pduxim⁹:ſatiſq̃ꝫ ca pellis vnde iam ſature ſunt cecinimus.

¶ Gracili.ſ.allegorice oſtẽdit ſe cõpoſuiſſe hũc librũ te nui ſtilo.Quãtum ve:amo Gallũ:ſed latent̃ ſicut arbores creſcunt:& hoc ꝓpter Cęſarẽ.Frugib⁹:quãto magis hoĩ bus.Capellę:verecunde ſe capellarũ.i.viliũ aĩaliũ dicit paſtorẽ.Nã bucolica ſcribẽs:boum ſe paſtorẽ debuit di⸗ cere:ſed vitans arrogãtiã vltimum ſe & nõ prĩcipem in ſcribendis bucolicis facit: **SER.**

¶ Poetã:Maronẽ ipſm.Hibiſco.de hoc & heſpo ſatis ſu pra p fiſcellã vero & hibiſcũ tenue carmẽ bucolicũ ĩtel⸗ ligit. Maxima: cum ſint minima. Capellę:ſe Aepolum potius q̃ opilionẽ aut bubulcũ vitãdæ arrogãtię cauſa oſtẽdit:vt p id ſe ĩ ſcribẽdis bucolicis mĩmũ fateatur. **MAN:**

¶ Anto.Mãcinelli cõmentari⁹ in Georgica Maronis.

QVum duæ vitæ traditę ſint hominũ ruſtica & vrbana:antiq̃or eſt multo ruſtica.Prius enim ru⸗ ra coluerũt homines q̃ vrbẽ haberẽt:neq̃ꝫ ſolũ antiq̃or cultura agri:ſed etiã melior:vnde q eã co lerẽt:piã & vtilem vitã agere credebant.oĩm rerũ ex q̃bus aliq̃d exquirit̃:nihil eſt agricultura melius:nihil vberi⁹:nihil dulcius:nihil hoĩe libero digni⁹:Dirigit̃ ea ad duas metas:& ad vtili **Agriculturæ laudes.** tatem & ad voluptatẽ:vtilitas q̃rit fructũ voluptas delectationem.Hinc Homerus Laertẽ lenientẽ de⸗ ſideriũ qđ capiebat e filio colẽtẽ agrũ & eũ ſtercorantẽ facit.Agro em̃ bñ culto nihil põt eſſe:nec vſu vbe rius:nec ſpecie quidẽ ornati⁹. Nec vero ſine cauſa olim preponebãt ruſticos Romanos vrbanis:quoniã qui in oppido ſederẽt q̃ qui rura colerent:deſidioſiores putabant.Romulus item q̃ temperãter oẽs viue⸗ rent:& iuſta potius q̃ lucroſa eligerẽt:tũ ad tolerãtiam laborũ meditãdam.nullãq̃ꝫ pecuniã precioſiorem virtute æſtimãdam.deſides quidẽ & ſordidas.cupiditatũq̃ꝫ turpiũ allectrices artes:tanq̃ corrũpentes de⸗ lenteſq̃ꝫ corpus & animũ exercẽtiũ:ſeruis & aduenis tractãdas exhibuit.Durauitq̃ꝫ diutiſſime ꝓbro ha⸗ bita eſſe apud Romanos hęc opa neq̃ꝫ ea cuiq̃ꝫ Roma oriũdo exercita.Duo vero tm̃ ſtudia reliquit libe⸗ ris.Agriculturã:& belli artes.Videbat em̃ q̃ꝫ hac vita hoĩes tẽperatiores fierẽt:atq̃ꝫ veneris illecebris mi nus caperẽtur:Impfectãq̃ꝫ putans vtrãq̃ꝫ vitã alterã ab altera ſeparatã eoſdẽ militarẽ ſimul & ruſticam vitam viuere inſtituit:vt pace & bello exercitio nõ carerẽt.Hunc aũt viuẽdi morẽ apud etiã Sueuos le⸗ gi germanorꝶ oĩm bellicoſiſſimos:q centũ pagos habere dicũtur.Ex quib⁹ quotãnis ſingula milia arma torum bellãdi cã ex finib⁹ educũt.Reliqui vero q domi mãſerint:ſe atq̃ꝫ illos alunt.Hi rurſus ĩuicẽ anno poſt in armis ſunt illi domi remanẽt:ſic neq̃ꝫ agricultura:neq̃ꝫ ratio atq̃ꝫ vſus belli ĩtermittit̃.Sed priuati atq̃ꝫ ſepati agri nihil eſt.Numæ quoq̃ꝫ Pompilio nõ minori curæ q̃ Romulo fuiſſe agriculturã legimus. Conſiderãs em̃ vir idem ciuitatẽ neceſſaria affluẽtia abũdare oportere:agrum oẽm diuiſit in eos q Pagi vocantur. Prefecitq̃ꝫ pagis ſingulis ſingulos magiſtratus: inſpectores & cuſtodes ſuæ quoſq̃ꝫ partis. ij enim circũeuntes aſſidue:bonoſq̃ꝫ & malos deſcribẽtes agricultores regi deferebãt.Iſq̃ꝫ laudibus proſe⸗ quens diligentes agricolas & comitate cõplectens:ſegnes aũt & ignauos opprobrijs inſectãs:ad colẽdos agros melius quẽq̃ ĩuitabat.Itaq̃ꝫ ita liberati bellis & vrbanis negocijs multũ ocij nacti:coloni oẽs fiebãt hinc ait ille Paſcebatq̃ꝫ ſuas ipſe ſenator oues.Vñ & Quit⁹ Cincinat⁹ obſeſſi cõſulis & exercit⁹ liberator ab aratro vocatus:ad dictaturam venit:ac rurſus faſcibus depoſitis ad eoſdem iuuencos redijt.Itẽ C. Fa bricius & Curius dentatus:alter Pyrrho finibus Italiæ pulſo:domitis alter Sabinis:accepta que viritim diuidebãtur captiui agri ſeptem iugera:non minori induſtria coluit q̃ fortiter armis queſierat.C.aũt Li cinius Tri.plæb.primus populum ad accipiendas leges & ſeptem iugera forenſia e comitijs eduxerat.Si

quis p̃terea

quis preterea agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere:eūq; indigenter curabat ac neq; arauerat neq; pugnauerat:ſiue quis arborem ſuam vineāq; habuerat derelictui:non is ſine pœna fuit:ſed erat opus cenſoriū. cenſoreſq; ærarium faciebāt.Erat etiam cenſoria caſtigatio:min⁹arare q̄ vrere.Demū ſine agricultorib⁹ nec conſiſtere mortales:nec ali poſſe manifeſtum eſt.

¶ De agriculturæ ſcriptoribus Idem Mancinellus.

Agriculturę ſcriptores. SVnt qui de Agricultura ſcripſere permulti.Varro quinquagita nominat:ſic etiam Columella volumine primo.Ply.autem li.xviij.&Columella li.i.ſcribunt q̄ Heſiodus princeps omniū de Agricultura precepit.Apud Romanos autem de Agricultura prim⁹ Cato inſtituit.deinde duo ſaſernæ pater & filius eam diligentius erudierunt. poſt hos ſcrofa Tremelius: deinde M. Terentius Varro expoliuit:mox Verg.laude carminum extulit.Nec minus ſtudium habuerunt Iulius Iginius Cornelius:Iulius Atticus &Iunius Moderatus Columella:Exinde Plyni⁹maior q̄ plurima ſcripſit.

¶ Quæ ſint Agricolis neceſſaria:Deq; Maronis Georgicis.

Quicunq; ſe in Agriculturæ ſcientia perfectum volet profiteri auctore Columella ſit oportet rerum natura ſagaciſſimus.declinationum mundi non ignarus:vt exploratorum habeat quid cuiq; plagę conueniat.quid repugnet ſyderum ortus & occaſus:ſeu mauis emerſum & occultationes memoria repetat: ne imbribus ventiſq; imminentibus opera inchoet laboremq; fruſtretur.celi &anni preſentis mores intueatur.que quidem prenoſcere ſine lumine anni & ſine exquiſitiſſimis diſciplinis quenq; non poſſe crediderūt.Hinc Maro in Gæor.ſuis non ſolum poetica agriculturęq; precepta q̄ plurima:verum etiam amplam aſtronomiæ:atq; philoſophiæ copiam & parce & ſobrie nuſq; reprehendendus aſperſit.opus itaq; ipſum elegantiſſimū eſt &floridum teſtimonio quoq; Fauorini phi.qui vt Gel.ſcri.li.xvi.c.x. dicebat. q̄ q̄ Vir.reliq̄t p̄fecta expolitaq;:q̄buſq; impoſuit ſenſus:atq; delectus ſui ſupremā manū omni poeticæ venuſtatis laude floret.Sed que procraſtinata ſunt ab eo:vt poſt receſſerent:& abſolui:quoniā mors preuenerat nequiuerunt:nequaq; poetæ elegantiſſimi nomine atq; iudicio digna ſunt.De æneī.quidē Fauorinus intellexit:vel potius de illius portione ſed Ouid.aliter ſenſit.ait.em̄ li.i.de remedio:Tm̄ ſe nobis eligi debere fatentur.Quantum Vergilio nobile debet opus.De triſtibus etiā lib.ij. ait.Et tamē ille tuæ fœlix æneidos auctor&c.Statius quoq; diuinam æneida appellauit.Et Symmach⁹ apud Macrobiū ſaturnaliorum lib.i.inquit.Hec eſt quidē Euāgele Maronis gloria:vt nullius laudibus creſcat nulli⁹ vituperatione minuatur:Omneſq; apud eum in li.v.Vergiliū non minus oratorē q̄ poetā habendū pronūciant:in quo & tāta ornādi diſciplina & tam diligēs obſeruatio rhetoricæ artis oſtēderet.Notādum q̄q; vt idem Macro.li.ſat.vi.inquit:Maronē poſt Agriculturæ precepta.vt legētis aīm vel auditū nouaret: & ſingulos georgicon libros ſumma cū elegantia argumēti interpoſitiōe cōcluſiſſe. Primū de ſignis tēpeſtatum.De laudatiōe ruſticæ vitę ſecūdum.Tertius vero deſinit in peſtilētia pecorū.Quarti finis eſt de Orpheo & ariſteo ocioſa narratio:Scribit aūt opus ad mecœnatē.Georgica vero iterp̄tant terræ op⁹ ſeu officium.Gea.n.terra eſt:ergō opus ſeu officiū:georgia græce latine agricultura dicit.georgos agricola georgeo agrū colo.Voluminis autē cuiuſlibet Argumētum carmibus.vij.patebit.

Georgica.

¶ De Mecœnate.

¶ Mecœnas Auguſti tempore floruit:vir q̄dē & doctus & inclitus:cui & chariſſimus & fidiſſimus erat. Sueto.em̄ de Auguſto ſcribit.Aeger autē in domo mecœnatis cubabat:& paulo inferius.Exagitabat in primis nōnunq; Mecœnatem ſuum.huic quantū Auguſtus conſideret:quantūq; tribueret:Appian⁹ etiā lib.v.bellorum ciuilium oſtendit.ſcribit em̄ q̄ gerente bellum Auguſto in freto Siculo contra Sextum Pompeium Mecœnatem Romā ire monuit:vt eos qui ob magni Pompeij beniuolētiam elati fuerāt diligentia comprimeret.Dicitur autem duxiſſe originem ab hetruſcis Regibus:vnde Horatius ait Mecœnas atauis edite regibus.& Propertius lib.iij.ad mecœnatem Mecœnas eques hetruſco de ſanguine regum.Intra fortunam q cupis eſſe tuā:Hinc Acro docet eum cōtempſiſſe ſenatoriā dignitatē:manſiſſeq; ſemper in equeſtri ordine.ſcripſit autē inter alia librum:q Prometeus inſcribebāt:vt Sene.epiſtola.xix. meminit.de quo etiā epiſtola.cxxv. plura dixit:inter que illa quoq; cōmemorat.Magni ingenij vir fuerat:ſi illud egiſſet via rectiore:ſi non vitaſſet intelligi ſi non etiam in oratione deflueret.Maxima laus illi tribuitur māſuetudinis.pepcit gladio:ſanguine abſtinuit:nec vlla alia re q̄ poſſet:q̄ licentia offendit. Erat p̄terea ſtilo remiſſo:molli:& diſſoluto:vt etiā Macro.ſat.li.ij.docet.Eius demū familiaritate Vergilius vſus eſt:& Hora.multaq; bona ab ipſo recepere.hinc ait li.ij.Gæor.Tuq; ades inceptumq; vna decurre laborem.O deus o famæ merito pars maxima noſtræ Mecœnas.Mar.itē.Sint mecœnates non deerunt Flacce Marones Quantū vero Hora. etiam illi debuerit in Odarum cōmentario preſenti anno elaborato oſtēdimus.Vbi ait.Mecœ.atauis edite regibus.addatur:&.li.iij.car.thyrrena regum progenies.

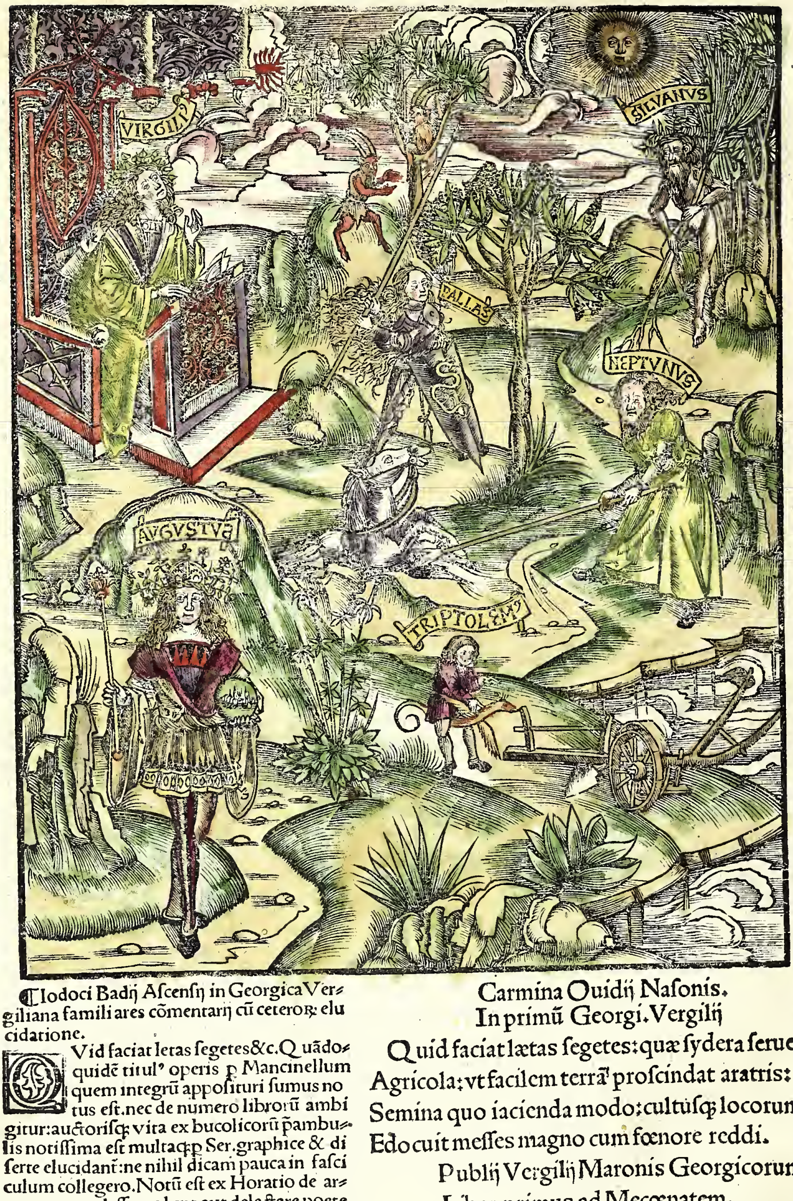
Mecęnas

Argumētū libri primi Geor.p̄ Mācinellū.

Scribit arādus ager quo ſydere:q̄duc ſerendū
Alternis annis.Quid læta & pinguia reddat
Arua ſimul ſegetes.Quo tēpore rite ſerendū.
Diuidit & cæli zonas:& tempora lunæ:
Sydera ſæua docet.Diuūq; indicit honorem:
Hinc tēpeſtatum prognoſtica plura notantur.
Cæſaris hinc diram portenta notantia cædem.

¶ Scribit arandus &c.Vt etiā hec Mācinelli carmina quib⁹ primi libri materiā graphice per ordinē exequit̄ pueri ītelligāt volui eorū ordinem cū explanationibus e regione annectere.Eſt igit̄ ordo.Scribit.ſ.maro i.i.li.georgi.aut prim⁹liber:quo ſydere.i.ſub cuius ſyderis ortu atq; occaſu:ager ſup.ſit arādus. & quid ſit ſerendū alternis annis:&quid reddat arua pīguia:&ſimul quid reddat ſegetes ſup.letas & pīgues & quo tp̄e ſerēdū eſt rite.i.iuxta p̄cepta agriculture:aut vt docet:& diuidit ideſt diſtiguit zonas celi.i.quiq; regiones mūdi & ſigna ēt zodiaci:& diuidit tp̄a lune & docet tēpora ſeua.i.noxia & inimica ac dira:& indicit honorē diuū.i.diuorū ruſticorū hoc eſt ambarualia & alia ruſticorū ſolēnia. ASCEn.

& plura.ideſt ſatis multa p̄gnoſtica.ideſt prenotamēta tempeſtatum notātur.hinc.ideſt poſt hec dicta. & portenta ideſt ſigna notantia diram cędem ideſt occiſionē ceſaris ſcilicet Iulij notantur hinc ideſt poſt hec omnia in fine primi libri.

Iodoci Badij Aſcenſij in Georgica Vergiliana famili ares cõmentarij cũ ceterorũ elucidatione.

ASCEn: QVid faciat letas ſegetes &c. Quãdoquidẽ titul' operis p Mancinellum quem integrũ appoſituri ſumus notus eſt. nec de numero librorũ ambigitur: auctoriſq; vita ex bucolicorũ pambulis notiſſima eſt multaq; p Ser. graphice & diſerte elucidant: ne nihil dicam pauca in faſciculum collegero. Notũ eſt ex Horatio de arte q aut prodeſſe volunt aut delectare poete aut ſimul & iucunda & idonea dicere vite: q̃ oĩa vbiq; maro noſter perq̃ anxie obſeruauit nam vbiq; & prodeſt & delectat plurimum: ſic tamẽ vt in quibuſdam plus ad delectationem: in qbuſdam plus ad vtilitatẽ: in qbuſdam quaſi equis oculis ad vtramq; reſpexiſſe videatur. In bucolicis enim tametſi proſit & priuate rei: nam agros ſuos recepit: & publice Mantuanorũ: quibus commiſerationẽ implorauit potius tñ (vt carmen ĩſtitutũ eſt) delectat

Carmina Ouidij Naſonis.
In primũ Georgi. Vergilij

Quid faciat lætas ſegetes: quæ ſydera ſeruet
Agricola: vt facilem terrã proſcindat aratris:
Semina quo iacienda modo: cultuſq; locorum
Edocuit meſſes magno cum fœnore reddi.

Publij Vergilij Maronis Georgicorum
Liber primus ad Mecœnatem.

QVid faciat lætas ſegetes: quo ſydere terram
Vertere Mecœnas: vlmiſq; adiungere vites
Conueniat: quæ cura boũ: quis cultus habendo

Sit pecori: atq; apibus quãta experiẽtia parcis
Hinc canere incipiã. Vos o clariſſima mundi

SER. VErgili⁹ in ęneide ſecut⁹ eſt Homerum: licet lon-
go interuallo. in bucolicis Theocritũ a quo non
longe abeſt. In Geor. Heſiodũ. quẽ longe reliqt.
Heſiodus ex Aſcrea ciuitate natus ſcripſit ad p
ſen fratrẽ librũ quẽ appellauit εργα και ημερας. i. opera &
dies. Hic liber cõtinet quomodo & quo tpe agri ſint co-
lendi. Nõ tñ tranſtulit titulũ vt bucolicorũ tranſtulit. Si
cut etiã ęneidẽ appellauit ad imitationẽ Odyſſeę. & tñ il
lum p periphraſim exprimit prio verſu dicẽs: quo opere
& quib⁹ tẽporibus ager colẽdus ſit indicabo. Ingenti er-
go arte ſui ingenij vim idicauit lata coarctãdo & angu-
ſtiora dilatãdo. Nã Homeri & Theocriti ꝓlixitatẽ coar
ctauit. Breuitatẽ aũt vni⁹ libri Heſiodi in quatuor diſti-
xit libros. Nec id temere: nã teſte Varrõe: aut aru⁹ ẽ ager
i. ſationalis: aut arborib⁹ cõſered⁹ aut paſcu⁹ pecoribus
aut florib⁹ in quo ſunt horti apibus cõgruentes. nã & ſi
Georgicũ ſit εργου γης. i. terræ op⁹ q̃ res primis duobus
continet: tñ ad vtilitatẽ agricolæ ptinent pecus & apes.
Libri ſunt didaſcali. Et qa pceptum & doctoris & diſci-
puli idiget: ſcribit ad Mecœnatẽ: vt Heſiod⁹ ad perſen:
& Lucre. ad memiũ. Lætas: pigues vt eſt cinis: Intermiſſio
arandi. Inceſio ſtipularũ: & ſtercoratio. ergo lætas qa fi-
mus q p agros ſpargit: lætamẽ vulgo dicit Segetes: ter-
ras: vt horreſcit ſtrictis ſeges enſib⁹. Sydere: tempore. Ex
ſideribus em̃ colliguntur tempora. Quattuor primis ver
ſibus quattuor libros oſtẽdit ſequẽtes. Vlmiſq; adiunge
re vites Quę res ptinet ad ſecũdũ librũ Quę cura boũ.
q. c. a. Sit. p. Aut in ſequẽti epexegeſis eſt: vt hoc ſit quis
cultus habẽdo ſit pecori qd eſt q̃ cura boũ aut p excellen
tiã ait boues: & poſtea itulit cætera pecora: vt mai⁹ ani-
mal ſepet a miorib⁹. Sicut de hoib⁹: Relliqas danaũ atq;
immitis achilli. Habendo: vt habeatur: Experiẽtia: vſu:
natura: doctrina. Parcis: ſeruatricibus: frugi: que ſua mel
la cuſtodiunt.

PRO. ¶ Prædiuiſione: quã græci ꝓdiæreſin vocãt: qd quoq;
libro pcipiat ſignificat. Hic. n. rõnẽ aruorũ cultib⁹ agre-
ſtibus neceſſariã ex ſyderũ obſeruatiõe relaturũ ſe ꝓmit-
tit. Scd'o demõſtraturũ quẽadmodũ vitibus vlmi mari-
tent & q̃ cũ his olearũ cura agi debeat. Tertio armento-
rũ: pecorũq; rõnẽ. Quarto apũ idicaturũ. Dicturus qdẽ
de aruis ait. Quid faciat lætas ſegetes: quo ſidere terram
Vertere mecœnas. De arborib⁹: vlmiſq; adiũgere vites
Cõueniat. De pecorib⁹ & armẽtis. Quæ cura boũ qs cul
tus habẽdo. Sit pecori. De apib⁹. Quãta apib⁹ experien
Ceres. tia parcis: Vos o clariſſima mũdi Lũina labẽtẽ cœlo q̃ du
Liber. citis ãnũ Liber & Alma Ceres. Hoc loco vult itelligi Lu
nã: Cererẽ: a creãdo dictã: quia maturet fruges. Solẽ Libe
rũ: qa libere ꝓuagetur per aera neq; ei fulgor alioꝝ ſyderꝝ:
Lumina perſtringat. vel qa maturet vineas.

MAN. QVid faciat lætas ſegetes. Quod principiũ lati-
ne vel exordiũ dicit: græci vidẽt procemium
nominaſſe. vt Fabius quarto volumine ſcribit.
Cauſa aũt principij nulla alia eſt: q̃ vt auditorẽ
quo ſit nobis in cæteris partibus accõmodatior præpare
mus. Id vero fieri tribus maxime reb⁹ cõſtat: ſi beniuolũ
attentũ: & docilẽ fecerimus. Nõ quin iſta p totã actionẽ
ſint cuſtodienda: ſed qa initijs præcipue neceſſaria. Ver
gilius itaq; beniuolum Mecœnatẽ reddit a perſona eiuſ
dem cum ei potius q̃ alij opus dedicet: eumq; tantum ap
pellet. Attentum vero & docilem: quia breuiter & dilu-
cide ſummam rei: de qua cognoſcere debeat indicat So-
lent enim latini poetæ rem tractandam proponere: in-
uocare poſtea: exin. vero narrare. Proponit Maro dicẽs.
Quid faciat lætas ſegetes &c. inuocat ibi. Vos o clariſſi
ma mundi Lumina &c. Narrat autẽ illic. Vere nouo ge-
lidus &c. ſed cur poeta ab agrorũ cultura icipiat & poſt-
ea vitium ratione non caret. Quoniam apud Roma-
nos: primo vt neceſſe erat arua tãtũ coluere: multoq; ſe-
rior vitiũ

delectat hic cõtra: nã tametſi delectet maxĩe
cũ oĩa iucũdiſſime deſcribat & fabulamẽta
iucũdiſſima vt de ariſteo iſerat: pl⁹ tñ ꝓdeſt
Quia agriculturã cui ſecũdã & ꝓximã diui
ne cõtẽplatiõi cõtribuit gloriã: edocet: vt po
te. q̃ nihil vtili⁹ nihil ſalubri⁹. nihilq; lauda-
bilius ad philoſophiã aſpirare nõ valẽtib⁹ cõ
tingere poſſet: Eſt iquã vtiliſſima. nẽpe q; ab
ea tota vite nr̃e alimẽta depẽdeãt. nihilq; nec
in ciuitatibus nec in agris ſine ea ſubſiſtere
poſſet. Eſt preterea ſaluberrima: vt q̃ p hone-
ſtam exercitationẽ corp⁹ & animũ vegetet:
& icolumitate beet: quocirca Aeſculapius il-
le medicinarũ de⁹ in agro ſibi ſedẽ delegiſſe
putat⁹ eſt. Eſt ad hoc apprime laudabilis: nã
& egregie laudatũ priſci romani putabant
quẽ bonum agricolã cẽſeret primoreſq; ſibi
a leguminib⁹ q̃ optime ſeuerãt titulũ cõpara
bant: vñ Cicerones fabij lentuli atq; alij mul
ti. Quiadeo ſaluator noſter niſi agricolã lau
dandũ cẽſuiſſet nõ dixiſſet. pater me⁹ eſt agri
cola. Ego vitis vera. Ego paſtor bonus. Nec
Noe abrahã Loth moyſes. dauid. ceteriq; lau
datorum ꝓceres aut paſture aut agriculture
icubuiſſẽt ſiqd dedecoris vt alijs multis adie
ctum vidiſſent. Sed ne in re nota laborẽ: per- Propoſi
ſpicuum eſt Maronem in hoc opere profuiſſe tũ aucto-
plurimum. In eneide vero vt illic dicemus ris.
ex equo & profuiſſe & delectaſſe. videtur er-
go conſtituiſſe vt alibi potius delectaret. ali-
bi prodeſſet: alibi vtrũq; faceret. Item vt (ſi-
cut i bucolicis dictum eſt) totã ruſticoꝝ vitã
deſcriberet: paſtoralẽ videlicet arualẽ & mili
tarẽ. Preterea vt grecoꝝ gl'iam i latiũ traduce
ret: eoſq; imitaret. ſicut hic heſiodũ: quẽ lõge Qualitas
oĩm cõſenſu ſupat. Qualitas carmis ẽ doctri carminus
nalis i mediocri ſtilo ꝯſtata: vñ & triplicẽ ſtilũ Argumẽ
obſeruare cõſtituit vt alibi q̃q; dixim⁹. Argu tum.
mẽtũ opis ẽ agricultura: Atq; vt q̃druplex ẽ
ager: ſatiõalis. ſ. quẽ qa arat aruũ vocamus: ar
borib⁹ cõſit⁹: quẽ arbuſtũ vocam⁹: paſcu⁹: &
floridus ita q̃ttuor libros cõſcripſit q̃s pliba-
uit i principio dicẽs. Quid faciat lętas ſege-
tes: q̃ ſydere terrã Vertere. ſ. conueniat vbi &
aruũ deſcribit & primi lib. argumẽtũ tangit.
Vlmiſq; adiũgere vites cõueniat: vbi arbu-
ſtũ exprimit nã arbuſtũ dr̃ vitib⁹ arboribuſ-
q; cõſit⁹ ager: vñ ſignãter dicit vlmiſq; adiũ-
gere vites. Que cura &c. vbi paſcua tãgũt &
tertij libri materie Atq; apib⁹ &c. q̃. ſ. in flori
do agro ꝯſant vñ eſt q̃rti lib. farrago. Propo
nit ergo more latinoꝝ poetaꝝ: & deinde iuo
cat: ibi Vos o clariſſima mũdi lumina: captat
beniuolẽtiã mecœnatis ſtatim i principio cõ
pellãs eũ: vt cui op⁹ nũcupet. Sed & auguſtũ
ceſarẽ iuocat ibi. Tuq; adeo &c. Deinde exe-
quit ꝓpoſitũ ibi. Vere nouo. Eſt ergo duplex
pars: ꝓemialis & executiua. Veꝝ qa oĩa ſatis
declarant binis cõmẽtarijs ſatis erit ordinem
poſuiſſe cũ explanatiõe familiari. Ordo igr̃ ar Ordo
gumẽti ouidiani eſt. Vergilius ſup. aut pri-
mus liber Geor. edocuit. i. expreſſe & dilucide
docuit: qd. i. q̃ res faciat ſegetes. i. ſecũdũ Ser-
uiũ terras ſatas: aut ſegetes. i. herbas ſeminũ
ſatorũ: lętas. i. pigues ac vbertate leticiã iſpi-
cientib⁹ afferẽtes. & q̃ ſydera agricola ſeruet.
i. ſeruare debeat: vt ꝓſcindat. i. ante ſationẽ
ſcindat & ſulcet terram facilẽ. i. paratam: cõ-
uenientẽ & cito quod poſtulas facientẽ: ara
tris. i. vomere & reliquis inſtrumẽtis arandi.
& q̃modo ſemina ſup. ſint iaciẽda: ideſt dei-
cienda in terra hoc eſt quomodo ſeminandũ
ſit: &

ſit:& edocuit cultus.i.culturas:& vt iperitio-
res dicũt cultiuationes:locoꝝ.i.tractuũ & re-
gionũ:hoc eſt qs cult⁹ cuiq; loco cõueniat.&
docuit meſſes reddi.ſ. ſatorib⁹ cũ magno fe-
Ordo. nore.i.excremẽto & vſura.Ordo textus aucto
ris eſt.O mecenas ego icipiã canere hinc.i.ab
hoc loco deinceps.i.i hoc toto ope:qd faciat
ſegetes.i.aut terras aut herbas ſeminũ ſatoꝝ.
letas.i.pingues & hubertate animũ inſpicien
tiũ letificantes:& quo ſidere.i.qua conſtella-
tiõe aut i cui⁹ ſideris ortu:cõueniat.i. conue-
niẽs ac decẽs ſit(Aliqñ cõuenire eſt congredi
& citare cõuentũ & id cũ actõ.aliqñ in cõſen-
ſu eſſe:vt hoc cõuenit iter nos.i.in hoc nõ diſ
ſentim⁹)Vtere.ſ.arãdo terrã:& id qdẽ in pri
mo lib.& quo ſidere cõuenit adiũgere vites:
vlmis.i.arborib⁹ illis raris frondibns qb⁹ cõ
ueniẽter adiuguñt vites.& hoc i ſcd'o li.& ꝗ
cura ſup.ſit boũ:& qui cultus.i.ꝗ cura & que
diligẽtia ſit pecori habendo.i.vt habeat :qd'
ad tertiũ librũ ꝑtinet:& quãta experientia.i.
quãtũ experimẽtũ ex iduſtria naturali:ſit api
bus parcis:que.ſ.inuentis abſtinẽt & i mediũ
reponũt.quæ res ad quartũ librũ reſpicit cete
ra in ſequentibus explicabuntur.

rior vitiũ cultura eſſe cœpit:qd' ẽt Plynius li.xviij.com
memorat:Culturas aũt vitiũ & arborũ Emolphus athe-
nienſis primus iuenit.auctore Plynio libro.vij.

¶De propoſitione totius operis.

¶Quid faciat lætas ſegetes:quo ſydere terram Vertere
Mecœnas.id argumẽtũ eſt primi qdẽ volumĩs Vlmiſq;
adiũgere vites Cõueniat.Argumẽtũ ſecũdi . Quæ cura
boũ:qs cultus habẽdo ſit pecori : Tertij argumẽtũ.Atq;
apib⁹ quãta expientia pcis . Quarti & vltimi volumis
Argumentũ.Quid faciat.Ordo eſt hinc canere icipiam.
Quid faciat lætas ſegetes &c.Caue dicas vt ille hinc.i.
poſt bucolica:qd.n.ſtulti⁹.Lætas ſegetes.i.pingues fera- Seges.
ces fertiles terras:vel læta ſata.Eſt.n.ſeges frumenti fru-
ct⁹:vti Marcel.etiã docet . Dicit̃ itẽ teſte Varrone ſeges
qd' aratũ:ſed nec dũ ſatũ eſt. qñq; abſolute ꝑ omni ter-
ra poniť.Maro.li.iij.Geor.Nec pecori opportuna ſeges.
Dicit̃ ãt ſeges a ſatu:vt Varrõi placet. Quo ſydere quo Cura.
aſtro:quo tpe:ex ſyderibus.n.tpa colliguñt:Vñ Macro.
li.ij.ait nihil aliud tpa niſi curſum ſolis efficere.& Agri-
colis ſyderũ cura neceſſaria vt oñdimus.De ſydere autẽ
aſtro & ſtella qũo differũt.vide Macro.li.i.de ſom.Ver-
tere effodere:arare. Vlmis adiungũt vites vlmis:qm vl
morũ leuis ẽ vmbra:ẽt nutriens q̃cũq; opacat:vt ſcribit
Ply.li.xvi.Cura boũ:Cato ca.liiij.de re ruſtica inqt.Ni-
hil eſt qd' magis expediat ꝗ boues bñ curare Vtq; Varro
li.ij.ſcri.a boue antiq man⁹ ita abſtinere voluerũt. vt ca
pite ſanxerint ſi qs occidiſſet.Cura ſollicitudo dicta:vt ait Varro.ꝙ cor vrat. Qui cultus:ꝗ diligentia:ꝗ
cura vel cuſtodia:Habẽdo:vt habeat:Iuſtin⁹ li.ij.Spaciũ cõſumãdo opi q̃rebat.i.vt conſumaret. Pecori Experientia.
ouiũ multitudini:vt ibi.Cuiũ pecus:an melibœi: Experiẽtia.cognitio:ſeu ars & doctrina nullo docẽte
ꝑ vſum reperta.Manilius:li.i.Per varios vſus artẽ experiẽtia fecit.Exẽplo monſtrante viã. Experientia
eſt cognitio ſingulariũ.ars vero vniuerſaliũ.vt docet philoſophus li.i.met.qui etiã lib.vij.phi.iquit: ab
experiẽtia particulariũ accipimus vniuerſalem ſcientiã.Parcis cõſeruatricibus.& tenacib⁹.

ASCEn. ¶Vos o clariſſima &c.Poſt ꝑlibationem ac
ꝓpoſitionẽ rerũ deſcribẽdarũ iuocat author
diuerſa numina Cererẽ ꝓpter primi libri ar-
gumentũ liberũ faunos dryadas & cetera nu-
mina ſilueſtria & pallada ꝓpter ſecũdi. libe-
rũ qdẽ ꝓpter vites:& cetera ꝓpter arboreſq;
bus maritanť:& pallada ꝓpter oliuas.Itẽ ne-
ptũnũ ꝓpter tertij ꝓduxit.n. equũ & ariſteũ
ꝓpter quarti argumentũ:ſed & nymphas ꝓ-
pter oĩa:nã oĩbus pluuie cõducũt. Ceſarẽ aũt
Auguſtũ p̃cipue ꝓpter meſſem ꝗ ad primũ li
brũ ſpectat Inuocat p̃terea ſolẽ & lunã ꝗ i ge-
nerationib⁹ & ꝓductiõib⁹ reꝝ potiſſimũ va
lent:efficaciuſq; ꝗ cãe ꝑticulares : vñ primo
loco iuocanť.Ordo itaq; eſt.O vos clariſſima
Ordo. lumĩa mundi.ſ.Sol q & Apollo:& Luna ꝗ &
Diana:ſed Serui⁹ vult ex auctoritate ſtoico-
rum liberꝝ eſſe ſolẽ ſicut & apollinẽ: cererem
ẽt dianã ac lunã:iuxta qd' & ordo eẽt:o liber
& ceres:appoſitorie:clariſſima lumina mũdi
ꝗ ducitis.i.viciſſim traducitis.(Fecit.n.deus
duo luminaria magna alterꝝ vt peſſet diei.al
terꝝ vt nocti)ãnum labentẽ.i. decidentem &
dependẽtem celo.i.a primo motore ac motu
primi mobilis(ceſſante. n.motu nõ ꝑciperet
tps)Sed melius eſt ſcd'm Mancinellũ.vt diui
ſum cõſtruas.& o liber deus vini:& ceres al-
ma.i.altrix noſtra qa dea frugum : ſi.i. ſiqdẽ
aut quia:tell⁹ que dea terre ſed ponitur quo-
dãmodo pro terra:mutauit munere.i. benefi
cio & inuento veſtro:glandẽ Chaoniã.i.epi-
roticam.i.qua in ſylua chaonia creſcente ho-
mines ante inuentum frumẽtũ veſcebantur:
ariſta ideſt fruge matura:pingui.hoc eſt adi-
pe frumenti : & miſcuit:id eſt diluit ac tem-
perauit pocula acheloia ideſt potum aque
vuis.inuentis id eſt vino a ſe inuento.(Mire
& erudite hoc dicit.nam vt temperantiã pri
ſcorum ſignificet dicit nõ vinum aquis mi-
ſcuiſſe : ſed aq̃s vino vt plus aque bibiſſe ſi-
gnificet.

Lumina:labentem cœlo quæ ducitis annum:
Liber & alma Ceres:veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta:
Poculaq; inuentis acheolia miſcuit vuis:
Et vos agreſtum præſentia numina fauni
Ferte ſimul fauniq; pedem dryadeſq; puellæ.
Munera veſtra cano.tuq; o cui prima frementẽ
Fudit equum magno tellus percuſſa tridenti
Neptunne:& cultor nemorũ cui pĩguia cææ
Tercẽtum niuei tondent dumeta iuuenci.

¶Liber & alma ceres:Stoici dicunt vnũ eſſe deũ & vnã
eſſe deã & eandẽ eſſe poteſtatẽ que ꝓ ratione noſtrorum SER.
officiorũ varijs nominib⁹ appellat.Ergo eũdem ſolẽ libe
rum & Apollinẽ vocãt Eandẽ lunã Dianã Cererẽ Iuno-
nem & Proſerpinã dicũt:Vñ ꝓ ſole & luna liberũ & Ce
rerẽ inuocat. Que.d.a.quorũ curſu tpa cõputant̃.Luna
em̃ mẽſes:Sol annũ facit. Alma:ab alẽdo:& Ceres a creã
do Si.i.ſiqdẽ. eſt em̃ cõfirmãtis.Chaoniã.epiroticam a
loco vbi abũdãt:& poſuit ſpeciẽ ꝓ genere: glãdib⁹ em̃ Achelo⁹.
priſci veſcebãt̃.Acheloia:aut eodẽ modo ſpeciẽ ꝓ gene Ariſta.
re poſuit:aut qa vt docet Orphe⁹ generaliter aquã vete
res acheolũ vocarũt:Ariſta ꝓ frumẽto poſuit:Vñ affe-
ctate pinguẽ dixit:cum ariſta ab ariditate dicat̃.Præſen
tia.ꝓpitia:vt nec tam pręſentis alibi cognoſcere diuos
qa pręſentia fauẽt.De reb⁹ aũt varijs dictur⁹ varia iuo-
cat numina.Ferte ſimul pedẽ:aut ſimul venite aut date
carmini meo facultatẽ.i.pręſtare pedẽ ideſt metricum fa
uorẽ.Cui prima:Cũ Neptũ⁹ atq; Minerua de athenarũ
noĩe cõtenderẽt placuit dijs vt ei⁹ noĩe appellaret̃ vrbs:
qui mun⁹ meli⁹ mortalib⁹ attuliſſet.Neptunus percuſſo
littore: equũ aĩal bello aptũ ꝓduxit.Minerua iacta ha
ſta oleã creauit.quæ melior iudicata eſt:qa eſt iſigne pa
cis inuocat

Equus primus tis.inuocat ergo Neptūnū qa de eqs ī tertio dictur⁹ eſt. Equū a Neptuno productū:alīj Sythiū alīj Syronem:alīj Arionē nomināt.Ideo vero ſingūt a Neptūno ꝓductū: qa hoc aīal velox & mobile eſt:vt mare.Hinc ēt pollux & Caſtor:quia eorū ſtellæ velociſſimæ ſunt equos in tutela habere dicunt̄.Et cultor:Ariſtæum intelligit Apol-

Ariſteus. linis & Cirenes filiū quē Heſiodus dicit Apollinē paſtorale.Hic vt ait Salu.poſt laniatū a canib⁹ actæonē filiū matris inſtinctu thebis relictis cæā inſulā hoībus vacuā tenuit primo poſtea ex ea cū Dædalo in Sardiniā iuit.

PRO. Chaonia quercus ¶ Veſtro ſi mūere tell⁹ Chaoniā.p.g.m.a.chaonia dcā a Chaonia regiōe Epiri:in q̄ Dodonæi Iouis ē oraculū a loco dcm̄ Dodone ei⁹ regionis Itaq; Colūbas exiſtimat ēt ab ea regiōe chaonias dictas.Et ī hoc oraculo fuiſſe vocales:& rn̄ſa dediſſe cōſulētib⁹.Tradit̄ ēt q̄rc⁹ arbor ſubiecta tutelæ Iouis fuiſſe atq; vocalis:vt Dodone. Et rn̄ſa dediſſe apud idē oraculū qd' teſtat̄ Verg.dicēs:Atq; habitæ grajs oracula q̄rcus.Vn̄ dici chaoniā glādē ipe declarat:quū dicit:Chaoniȷq; pr̄is glādes.Appellata aūt eſt ea regio a Troiano chaone(chaonia vt ipe teſtat̄)Chaoniāq; oēm troiano chaōe dixit.Poculaq; iuētis acheloia miſcuit vuis:Aetol⁹ paſtor ſtaphyl⁹:quū Oenei capellas ī pabulū deduceret:notauit vnā p̄cipue ſedētē a grege letiorē cæteris recipiētē ſe ſerius ī p̄ſepia:q̄ius rei : vt cām cognoſceret.Sequut⁹ eſt eā clā:& ī remota ſtirpe aīaduertit vuā edētē:pomū ei īcognitū:& ſuſtulit.regiq; ꝑtulit

Vini inuentio. Oeneo:q ex p̄ſſo hūore delectat⁹. Q uū eū vetuſtate cognoſceret miteſcere : Libero patri appoſuit accepto a ſe hoſpitio:quoius rei cultū cū demōſtraret:Liber vt ꝑpetua inuentor̄ eſſet glīa:conſtituit:vt ab œneo œnon appellaret̄ vinum.a ſtaphyle vua ſtaphyle. Achelous autē eſt flumē ętolię.Ita quātū ad acheloū ꝑtinet aqua ītelligi poterit:quē iō potiſſimum noīauit:ꝙ prim⁹ ī græciā vi-

Faunus Inuus. Pan. det̄ fluxiſſe.Vua aūt ſignificauit vinū Et vos agreſtum p̄ñtia.n.f.eūdē pana:eūdē Innuū.eundē faunū:qdā iterp̄tant̄ ꝙ ei ī Italia qdā ānū ſacrū celebrāt. qdā menſtruū: exiſtimat̄ aūt faun⁹ fuiſſe rex aboriginū q ciues ſuos mitiorē vitā docuerit ritu ferarū viuētes.& prim⁹ loca certis noīb⁹ & ædificia q̄dā Lucoſq; ſacrauerit:a quo & fana ſunt dicta.ipſe aūt recept⁹ ī deor̄ numer̄ credit̄.Itaq; ēt oraculū ei⁹ in albunea Laurētinor̄ ſilua eſt:plures aūt exiſtimant̄ eſſe ēt p̄ñtes:iccirco ruſticis p̄ſuaſum eſt inco-

gnificet.de priſcis autē loq ſe docet ēt ex hoc ꝙ acheloū ꝓ aq̄ ponit:quō priſci greci ſcd'm Macrobiū locuti ſūt.debēt aūt collectim cōſtrui.i.vt ſit ꝓpoſitio cathegorica de copulato extremo:n̄ hypothetica copulatiua.nō.n. cereris mūere iuētū ē vinū:nec bacchi frumētū bacchi tn̄ & cereris mūere inuēta ſūt vinū & frumētū reddēdo vtriq; ſuū.& ita dices cōiūctim:ſi vr̄o mūere tell⁹ mutauit glandē ariſta & miſcuit pocula vuis &c)Et vos o fauni i.dīj ſyluarū & pecorū cuſtodes : appoſitorie numia p̄ñtia.i.ꝓpitia & cito qd' coducit ꝓcurātia numia iquā agreſtū ꝓ agreſtiūq; p ſyncopā Sicut apud Oui.vltia celeſtū terras aſtrea reliq̄t).i.agros colētiū:vos inquā fauni & puellę.i.nymphe dryades.i.arbor̄ potiſſimū q̄rcuū:q̄rū glande ēt nūc ſues veſcunt̄.ferte pedē.i.cōuenite ī auxiliū meū:qa ego cano vr̄a mūera.i.inuēta mortalib⁹ a vobis collata.ſ. glandes & frondes qb⁹ paſcunt̄ pecora. Et tu o neptūne cui.i.ad cui⁹ honorē & iuſſum aut cui.i.a q̄ tellus percuſſa magno tridenti.ſ.ſceptro hoc eſt fuſcina triſdētes habēte(vt ſignificet̄ triplex neptūni p̄tās:ſicut fulmē triſulcū triplicē iouis p̄tātē:& cerber⁹ triceps plutonis indicat)fudit primū.i.anq̄ cuiq; alteri: equū.i.aīal illud hūano vſui maxīe cōmodatū:& ſup.o tu cultor nemor̄.ſ.o tu ariſtee:cui ad cui⁹ vtilitatē tercētū.i.trecēti iuuēci niuei i.cādidi ac relucētes eo ꝙ pingues aut mūdi: aut reuera albi vn̄ triūphales fieri poſſint victime:tondēt.i.paſcūt̄ & paſcēdo abrodūt & carpūt dumeta.i.loca dumis & ſpinis referta pīguia.i.ſuccoſa & oues ac capras pīgues reddētia:cee.i.illi⁹ iſule ī mari egeo ſup.ferte pedē huc.Vt grām ieat cōmēdat eor̄ iuēta:potiſſimū ariſtei a paſtura.qa tōdēt pinguia dumeta. Ab etate qa iuuēci.a qualitate quia niuei.a numero qa tercentū:dicim⁹ aūt tercētū ſicut terquīquaginta aut declinabiliter trecēti.te.ta.vtrūq;.tantū pluraliter. Tem ætrium deor̄ p̄tātes

Dryades lentib⁹ eā partē Italiæ q̄ ſuburbana eſt:ſæpe eos in agris cōſpici.Dryadeſq; puellæ:Dryades puellas dicit:quas alīj hamadryades vocāt:& eas cū q̄rcu naſci:& interire ſimul ſed diuturnas eē:& inde hamadryadas dictas.Q uercus.n.græce appellat̄ δρυσ αμα ſignificat ſimul.Tuq; o cui prima frementē Fudit.e.m. p.t.n.Cāpi in theſſaſia ſunt Petrei.in q̄bus locus petra noīe p̄cuſſus tridēte Neptuni equum:q Scyphios vocat̄.Romani aūt Neptunū eq̄ſtrē vocāt:græci hippicō Poſſidona:ꝙ eſtimet princeps originis equor̄. Et iccirco ēt poetæ tradūt ab eo donatum equū Adraſto Ariona:& Iunoni Xanthū & Cyllaron quos illa dederit Caſtori & polluci:ſed har̄ fabular̄ & opinionis hui⁹ initiū eſt natura.Nā qa aīalium materia liquore cōſtat:& ei p̄cipue effuſa in ſtudium cōſtat & gn̄atiōes:eſt naturæ eq̄ſtris adeo:vt equas certum ſit plærūq; e vento cōcipe:aīaliū vero ſeminis:hoc eſt liquoris vniuerſi deus exiſtimat̄ Neptun⁹ & equor̄ eo magis ꝙ planicies eis cōueniēs ſit q̄ aqs accidit.Et cultor nemor̄ cui pinguia cęę.Tercētum niuei tondēt dumeta iuuenci:iſula eſt cæa in ægeo mari in qua ſunt vrbes quattuor Iulis:Carthea. Loepeſſa.Coreſos:ibi exiſtimat̄ fuiſſe peſtilētia pecor̄ & armentorum grauis propter interitum Acteonis. Ariſteus mōſtrante apollinę patre profeſſus eſt in inſulā Cęā:& ibi ſacrificio facto aram Ioui icmęo cōſtituit: q placatis flatib⁹:& ęſtu q necabāt:& armēta & pecora liberauit ea:ipſe autē poſt exceſſum vitę imperāte oraculo:ab īmorantibus eā inſulā:relatus in nūerū deorū appellatus eſt Nomius & egotos:ꝙ & agreſti ſtudio & cura pecor̄:armētorūq; nō mediocriter ꝓfuerat hoībus.traditur hęc hiſtoria de Ariſteo ī corpore Argonautarum a Varrone atacino Dumeta & aſpera loca & montoſa dicuntur.

MAN. ¶ Vos o clariſſima mūdi lumina:Hęc nr̄i poetę iuocatio tota fere ſūpta eſt e Marci Varōis ꝓlogo primi voluminis de re ruſtica:vbi duodecim deos agricolar̄ duces inuocat.primū tn̄ Ioue & Tellurē q ꝑentes magni dicunt̄.Iupiter.n.pater:Tellus vero mater.Scd'o Solē & Lunā:quor̄ tp̄a obſeruant̄ cū q̄dā ferant̄ & cōdant̄ ī tp̄e.Tertio Cererē & liber̄ ꝙ hor̄ fruct⁹ maxime neceſſarīj ad victū:ab īs.n.cib⁹ & potio venit e fundo.Q uarto robigū &c.Mundi lumia:Solē & lunā iuocat:pariter.n.fertilitatib⁹ glebę & maturādis frugib⁹ vel nocturno tēpamēto:vel diurno calore moderant̄:qd' ēt Macro.li.ſat.v.ſcribit:q ēt lib.i.

Annus. dixerat ꝙ poeta ſciēs Romanos veteres ad lunę curſum & ſeq̄ntes ad ſolis:āni tp̄a digeſſiſſe : vtriuſq; ſęculi opinioni reuerentiā ſeruās tā Lunā q̄ Solē duces āni hac inuocatiōe deſignat.Labentē cęlo q̄ ducitis an.hic fiet colō:nō.n.ſeq̄ntib⁹ iūgi debet:labētē aūt cęlo ānū ait:q̄n vti ēt Macro.ſat.li.i.ſcribit.Eſt ān⁹ ſolis emenſio:quā luſtrādo zodiacū efficit dieb⁹ trecētis &.lxv.& quadrāte ſeu ſex horis. Ann⁹ vero lunaris mēſis ē:vt idē aſſerit li.īj.de ſōno:iter quē cęli ābitū luſtrat:nā & a lūa mēſis dr̄ : qa gręco noīe luna mene vocat̄.Varro ēt ca.xxvīj.primi li.ait Tp̄a duor̄ tēpor̄ eē:vnū ānale.qd' ſol circuitu ſuo finit. Alterū menſtruū:qd' luna circumiēs cōp̄hēdit.Liber & alma ceres ſcd'm Varronis iuocationē nō ſol & lūa:

ſed ipſe

ſed ipſe Bacch⁹ & ipſa ceres intellegi dñt: Dixerat. n. ille vt patuit. Scd'o inuocabat ſolē & lunā: quoꝝ tpa
obſeruāt cū q̃dā ſerant & cōdant in tpe. Tertio cererē & liberū. ꝙ horū fructus maxime neceſſarij ad vi-
ctū: ab ijs. n. cibus & potio venit fundo: Ecce Maro quoq; Varronis inuocationē hic imitatus eſt: qua de
re vt dixi exponi debet nō aliter. Prob⁹. n. quē Macro. & Serui. deinde velut agmine facto cæteri fere oēs Pater
ſecuti ſūt ſcribit poetā hoc loco voluiſſe itelligere Lunā Cererē a creādo dictā q̃a maturet fruges. Solē li Liber
berū: quia libere ꝑuagetꝰ ꝑ aera: ſed plura ſcribit Macro. li. v. ſat. Nec refert ꝙ Apollinē & liberū patrem
vnū eūdēq; deū eſſe affirmet. Varro. n. vt patuit aptiſſime idicat. Hic debere nos itelligere liberū ipſum
bacchū: & cererē ipam deā: qd' etiā ꝑ ſequētia iāiā cōfirmauero. Liber: Plutar. i ꝓble. ſcribit Dionyſiū li
berū patrē appellatū: vel ꝙ bibētibus libertatis cauſa ſit: vel ſicut Alexāder dicit ꝙ pro Bœtiæ libertate
pugnauit. Liberat pterea curis & in agēdis ſecuriores facit. Macro. vero li. i. ſat. ſcribit Næuiū dixiſſe li-
berū ſolē a Romanis appellari: ꝙ liber & vag⁹ eſt. Hic tñ vt dixi de baccho intelligendū non de ſole. Al-
ma. ab alendo dicta: q̃a Nos alit. Ceres: Varro ſcribit ꝙ terra ceres dr̄ ꝙ gerit fruges Tullius item libro. ij.
de. n. de. ait ꝙ a gerēdis frugibus Ceres tāq; geres dicta eſt. Hæc aūt vt Ply. li. vij. docuit frumenta cū an-
tea glande veſcerēt inuenit & molere & cōficere: i attica Italia & Sicilia. Ob id dea indicata. Sed de Cere- Ceres.
re plurima legito inferius ibi. Prima ceres ferro mortales vertere terrā Inſtituit. Iuſtinus li. ij. ſcribit: Sub
Erichtheo athenenarū rege frumenti ſationē apud Eleuſim a Triptolemo reptā. At Diodo. lib. vi. ait ꝙ
ceres prima adinueuit vſum frumēti. qd' forte inter alias herbas naſcebatꝰ ignotū cæteris. Docuitq; hoīes
naſcēdi ſeruādiq; & ſerēdi modū. Si. ſiqdē eſt. n. cōfirmātis nūine mūere & numine in antiqs legitꝰ. Chao- Chaonia
niā. Chaonia pars erat Epiri dicta troiano a Chaone Heleni fratre ſcd'm Maronē. Ply. vero li. iiij. ſcri. ꝙ ī
epiro erāt primi Chaones: a q̃bus Chaonia. plura legito in Strabo. li. vij. Chaoniā ergo glādē. i. Epiroti-
cam: ibi. n. glandiū copia fuit ꝓpter Dodoneā ſyluā Ioui ſacrā: poſuit aūt ſpēm ꝓ gne. nō. n. in Epiro tm̄
glādes fuerāt. de glādibus aūt latius legito Ply. li. xvi. ca. v. Glādē mutauit Ariſta. Diodo. libr. i. ſcribit
hoīes a principio ſylueſtri & incōdita vita vixiſſe: q̃bus herbas & arborū fruct⁹ vltro victū ferebāt. De-
niq; neceſſitatē ipſam rerū magiſtrā ſingulorꝝ peritiā ingenijs mortaliū ſubminiſtraſſe Pingui ariſta: per
id ſpicā intelligit: ide triticū. Pocula. poculū vas eſt: potio qd' hauritꝰ. ſæpe tñ vt hic poculū ꝓ potiōe ipa
ponitꝰ a poetis. Pocula acheloia: Macro. ſat. lib. v. ſcribit: Quū vellet hoc loco poeta aquā itelligi: Ache-
loū Amnem potiſſimū noīauit Antiq̃ſſimorū græcorꝝ more elocut⁹. apud quos ꝓprie i aq̃ ſignificatiōe Poculū.
ponebatꝰ Achelous. q̃ mos loquēdi ꝑuagatus fuit. vt Acheloū ꝓ quauis aqua diceret. Hæc ille. vt autem Achelo⁹.
Ply. li. iiij. edocet: Achelo⁹ ānis ē e Pindo fluēs. q̃ Acarnaniā ab Etolia dirimit. Soli. ēt e pindo ortū aſſe-
rit. addēs cū primis græce ānib⁹ ꝑditū veteri claritate. Miſcuit. Ply. li. vij. ſcri. ꝙ vinū aqua miſceri Sta-
phyl⁹ ſitheni fili⁹ primus edocuit. Inuētis vuis. Bacch⁹ apud græcos prim⁹ docuit vini vſū: vt teſtis eſt
Capella libro de nuptijs. Euſebi⁹ ſcribit vitē inuentā a Dionyſio: ſed nō ſemeles filio anno regni Cecro-
pis q̃nquageſimo. q̃ fuit vltimus. Lactā. vero li. ij. c. xiiij. ſcribit. ꝙ Noe quū egreſſus eēt ex arca: vt ſacre
lræ docēt terrā ſtudioſe coluit. Atq; vineā ſua manu ſeuit. Vñ arguuntꝰ ait: q̃ auctorē vini Liberū putāt:
Ille. n. nō mō Liberū ſed ēt Saturnū multis anteceſſit ætatibus. Et vos. a. q̃m poeta de varijs rebus dictur⁹
eſt: varia iuocat numina. Præſentia: ꝓpitia: quorꝝ q̃dē pñtia fauor eſt. Fauni de his diximus ī ſileno. Fer- Staphyſ⁹
te pedē fauniq; pe. Epanalepſis figura eſt. i. cū maiore ſignificato facta repetitio. q̃ q̃dē & ornat & exau-
get orationē: epalābano aūt repeto ſignificat Mac. ſa. li. vi. notans. Ferte pedē fauniq; pedē dryadeſq; pu.
dicit Vergiliū id dicēdi genus a græcis ſumpſiſſe ſicuti alia multa. Teſtimonio itaq; Ma. male legunt q
Dryades dicūt Ferte ſi. ſatyriq; pe. Ferte pe. adeſte vēite. Dryades nymphæ ſunt a q̃rcubus denoiatæ q̃a ſyluas ha
Neptūn⁹ bitare dicebantꝰ. nā qd' græce drys. latine q̃rcus dicitꝰ. Munc. i. officia ac dona: Tuq; o cui prima: Tracta-
turus de eqs poeta neptūnū iuocat. ſcribit. n. Diodo. li. vi. neptūnū equos domuiſſe: arteq; eq̃tādi ab illo
traditā: exquo hippicos ſit appellatus. Lactanti⁹ aūt li. iiij. th. ſcribit ꝙ cū adhuc ignotus eēt equorꝝ vſus Epanale-
mortalibus: & horꝝ aīaliū natura egeret terra. Neptūnus in Theſſalia terrā tridēte ꝑcuſſit: ſubitoq; proſi- pſis.
lierūt duo eq. Scyphios: & Arion qd' itē Lucanus li. vi. videtꝰ aſſerere: inqt. n. Primus ab æquorea ꝑcuſſis
cuſpide ſaxis Theſſalicus ſonipes bellis feralib⁹ omen Exilit: Oui. lib. vi. meta. ſcribit litē fuiſſe de terræ
noie inter Mineruā & neptunū: itaq; pñtib⁹ dijs duodecim: Ioue medio. Neptūnus lōgo tridēti ſaxa per-
cuſſit: qua de re inde equ⁹ exilijt. Pallas inde ſua cuſpide terrā ꝑcuſſit: vñ oliua cū bacchis ēt prodijtq; vt
alij dicūt. q̃m vtilior viſa ſit equo Minerua deorꝝ iudicio Ciuitatē ſuo noie nūcupauit athenas: nam Mi
Minerua nerua a græcis athena dr̄. Iuſtin⁹ vero li. ij. ſcribit: q̃ū poſt græcū regē athenarꝝ āphitheon regnauit. qui
Athena. primus Mineruæ vrbē ſacrauit: & nomē ciuitati athenas dedit. Fremētē: fremitū & hinnitū excitantem.
vel cū furore vociferātē. eſt. n. fremere magnū ſonare: vt Nonius ait. Frendere vero eſt dentē dentib⁹ ira-
ſcēdo quatere. Statius li. viij. th. Sic ait infrēdēs: Tridēti eſt tridēs Neptūi ſceptrū: ſeu fuſcina. Vergilius. Fremere.
Nō illi imperiū pelagi &c. Neptūne: fuit Neptūn⁹ Saturni filius ex Rhea: q̃ prim⁹ nauigādi arte inuenta Frēdere.
claſſem īſtituit eiuſq; pfect⁹ eſt a ſaturno fact⁹ quapropter traditū eſt poſteris. Neptūnū impaſſe mari ſa- Tridens.
craq; ei nauigātib⁹ facta. author eſt Diodo. li. vi. Equos ēt primus domuit vti oſtēdimus Et cultor nemo. Neptūn⁹
Ariſteū iuocat: qui q̃dē vt in li. xiij. Iuſtini legi. filius Apollinis fuit: & Cyrenes filiæ Hiſpei regis Theſ- Ariſteus.
ſaliæ: Sed Vergili⁹ li. iiij. Geor. penei dicit. Is aūt i archadia late regnauit: primuſq; & apiū & mellis vſū:
& lactis coagula hoibus tradidit: Ply. ēt li. vij. docuit: ꝙ Ariſte⁹ athenieſis oleū trapetis exprimere inue-
nit: Idē q; Mella. Diodorus quoq; in fine li. v. cū iuſtino cōuenit: addēs ꝙ nymphis a matre tradit⁹ eſt nu-
triēdus a q̃bus cū lac coagulare mel atq; oleū cōficere didiciſſet primus ea in vſum hoīm traduxit: Vñ a
poſteris vt deus cultus eſt poſt actæonis filij mortē habitauit in chio inſula. in Libyam ad matrem redijt:
poſtea in inſulā Sardoū ꝑfectus eā arboribus cōſeuit: moratus eſt ēt in Sicilia vbi pro deo ſūmo honore Cæa
cultus: hęc & plura Diodo. Cultor ne. hoc ideo: q̃a paſtor fuit. vñ li. iiij. Geor. ait Paſtor ariſteus Cææ Cæa Dumeta.
teſte Ply. li. iiij. inſula eſt in mari ęgeo. quę tñ Cæos a græcis dicitur. Stra. aūt li. x. plura ſcribit. Tondent:
paſcuntꝰ. Dumeta: inculta: ſunt enim dumeta loca vbi dumi naſcuntur.

ASCEn. ¶ Ipſe nemus &c. Cōtinuo inuocat ea numi-
na q̃(vt dixi) alicuiꝰ gñi aruorum cōducunt:
nunc ergo pana paſtorꝝ deū inuocat mineruā
oleæ inuentricē. ac ſyluanū ſyluarū ac pecorū
cuſtodē deindene ptermittēdo qd'uis numē
iratū ſibi cōſtituat oia ſimul inuocat: q̃a ꝙ
nihil

Ipſe nemus linquens patrium ſaltuſq; lycæi:
Pan ouium cuſtos tua ſit tibi menala curæ:
Adſis o tegææ fauens: oleæq; minerua
Inuentrix:

Inuentrix, vnciꝗ puer monſtrator aratri:
Et teneram ab radice ferẽs ſyluane cupreſſum,
Diiꝗ deæꝗ omnes ſtudiũ quibus arua tueri
Quiꝗ nouas alitis nonnullo ſemine fruges:
Quiꝗ ſatis largum cœlo demittitis imbrem:

SER. ¶Menala:mõs Archadiæ απο του μηλων.i.ab ouibus dictus Tegeæe:vetũs ẽ deriuatũ a Tegeo oppido & tegeũ tribrachꝰ ẽ Tegeæe pæõ tertiꝰ.Mõſtrator ara.Aliȷ Triptolemũ:aliȷ Oſyri:qđ veriꝰ ẽ:nã Triptolemꝰ frumẽta diuiſit:Tacuit ãt de noĩe qa nõ vnꝰ i orbe aratri mõſtrator fuit:ſed diueſi ĩ diuerſis locis.Syluane:hic ſyluaꝝ deꝰ ẽ q
Siluanus Cypiſſum amauit:Et cũ ceruã pueri mãſuetã Syluanus iſcius ĩteremiſſet: puer dolore extĩctus eſt Syluanꝰ aũt ĩ arborẽ ſui noĩs couertit:& ꝓ ſolatio ſecũ fert Diiꝗ.d.q.o.Trãſit ad gñalitatẽ ne quẽ ꝑtereat.In libris ãt potificalibꝰ ĩueniũť hæc noĩa:vbi & noĩa deoꝝ & ratiões ĩporũ noĩum cõtineť.Cõſtat em̃ noĩa ex officȷ̃s:vt occator deꝰ diciť ab occatiõe:& ſator a ſatiõe.Nõnullo aliquo.Sñia eſt q a nobis iacta ſemĩa veſtris ſeminibꝰ alitis: Semina aũt deorũ dicit:cœli tẽperiem pluuias & rorẽ.Satis.i.ſegetibus vt ſata læta boumꝗ labores.

PRO. ¶Ipſe nemꝰ linquẽs patriũ ſaltuſꝗ Lycæi.pã.o.t.m.c.
Inuus. Adſis o tegeæ.i.pana inuũ latini ĩterptantur quoiꝰ religionẽ Italię ferť ĩtuliſſe Euãder:ſed crediť ꝓpter duo argumẽta ſub eiꝰ numĩe & vocabulo Iuppiť coli.i.mũdꝰ:quorum vnũ eſt ꝙ Pan.ſignificat oẽ.i.vniuerſã naturã.Alterũ ꝙ hinnuli pellis qua tegiť.varietas maculis imiteť ſtellas.Menalus & Lycæus mõtes ſunt arcadiæ.Tegea eiuſdẽ oppidũ quoius noĩe eſt ĩ thuſcia ab exulibꝰ arcadiæ vrbs cõdita.Oleæꝗ minerua inuentrix.Putãt eã qdã & neptunũ cõtentionẽ de athenis habuiſſe vtriꝰ vrbs noĩe appellãda eſſet.Neptunũ tridẽte ꝑcuſſiſſe arcẽ:& inde ꝓſiluiſſe aquã ſalſi hauſtus:& hodieꝗ fontẽ ĩ ea arce Neptuni appellari.Mineruã ictu cuſpidis ĩ idẽ oleã euocaſſe:q qa vtilior eẽt hoĩbꝰ ei ceſſiſſe athenas.Vnciꝗ puer monſtrator aratri:Quidã putãt Triptolemũ atticũ dici:quẽ in volucri curru tradunt poetæ:fruges terræ reddidiſſe.Quidã Breſſer q primꝰ ĩueniſſe exiſtimať arãdi vſũ:ſed cõſtat mľtis ãnis añ & fruges ĩ ægypto ĩuẽtas eẽ:& araſſe primũ Oſyrim duobꝰ:quoꝝ noĩa nũc ſũt ſacra ſub eis:q religiõis cã eodẽ vocabulo appellari vi
Siluanus dẽť.Apis & Mẽphis:quoꝝ alteꝝ Mẽphitæ colũt Api:reꝝ hieropolitæ μεμφιν Et tenerã ab ra.r.ſ.c.Siluanũ qdã ſic ortũ ferũt.Crathis paſtor ĩ italia quom iuxta flumẽ aliqt paſceret capellas:& vnã eaꝝ ĩcurrere ſoleret:hoc ẽ libidini ſuę ĩ eã ſeuire:& obdormiſſet ĩ ripa ſedẽs:ſõniꝗ põdere caput quaſi deiectũ ſubinnutaret:caper q ſoleret eã capellã ſalire ĩpetu ĩ eũ fcõ:crebroꝗ cũ cornibꝰ diſcuſſo:abiecit eũ ĩ flumẽ:qđ ĩ fcĩ noĩe Crathis ẽ appellatũ.Quũ ãt ex capella puer eẽt natꝰ:qĩꝰ ps ĩferior erat caprina:eũꝗ dñs educaret:augeretꝗ ea re familiaritatẽ:vt aĩaduertit adultę eẽ ętatis educator:timẽs ne feritas eiꝰ noceret: ſuis clã eũ tollit ĩ ſiluã:& ibi deſtituit:quẽ qa ĩ ſilua primũ agreſtes cõſpexere:vt deũ venerati:Siluanũ appellarũt. Lycæus

MAN. ¶Ipſe nemꝰ linquẽs.ordo eſt.adſis .i.veni fauẽs.Ipẽ.i.tu o pan tegeæ cuſtos ouiũ linquẽs patriũ nemꝰ ſaltuſꝗ licæi ſi ꝓ quis tua mænala tibi curæ.ſ.ſint.Eſt aũt lyceꝰ arcadie mons ĩ q lycæi Iouis Tegea.
delubrũ authore Ply.li.iiȷ.& Strabõe li.viȷ.quẽ Iouẽ lycæũ aliq pana volũt eẽ de quo in Bucco.dictũ eſt.Menala:mænalus archadiæ mõs:de q late ĩ bu.Tegeæ.Tegea vrbs ẽ arcadie:de qua Strabo li.vȷ.ait.At tegea mediocri adhuc ſtatu ꝑmanet:Tegeæ ꝟo eſt pæõ tertiꝰ:q cõſtat:vt Diomedes ſcribit ex pyrrhichio & Trocheo:hoc ex duabus breuibꝰ:& lõga & breui.Id aũt ꝓpertiꝰ oñdit quũ ait:Ergo muſarũ & Sileni pr̃is imago fictilis & calami pã tegeæ tui.ſicutiꝗ nemea nemæus facit:ſic ẽt tegea tegæꝰ.Oleæꝗ minerua ĩuentrix.quo nã pacto oleam Minerua ĩuenerit diximus. Diodo.ꝑterea li.vi.ſcri.ꝙ Palladi oleaꝝ oleiꝗ educẽdi inuẽtionẽ tribuũt.Nã añ huiꝰ deæ ortũ erat hæc arbor cũ aliȷ̃s ſylueſtribus immixta:olei vſus aberat.cũ eẽt ignota:De pallade plura ẽt ĩ Bu.Vnciꝗ puer mõſtrator aratri.Ply.li.vȷ.ſcribit ꝙ bouem & aratrũ ĩuenit Briges Athenienſis:vt aliȷ dicũt Triptolemus.Tibullus vero elegia.vȷ.dixit.Primus aratra manu ſolerti fecit oſyris:Et tenerã ferro ſollicitauit humũ. Ceres aũt lib.iiȷ.faſto.de Triptolemo ait.Iſte quidẽ mortalis erit:ſed primus arabit.Et ſeret:& culta ꝑmia tollet hũo.de q paulo añ ẽt diximus alia.Syluane cupſſum:fuerat Cypiſſus puer pulcherrimꝰ:Ceę gẽtis:dilectus qdẽ a phœbo huic aũt ceruꝰ mãſuetiſſimꝰ gratus erat:quẽ ĩprudẽs iaculo fixerat:vtꝗ moriẽtẽ vidit ſtatuit ipſe ẽt velle mori tãdẽ egeſto ſanguĩe ꝑ imẽſos fletꝰ ĩ arborẽ ſui noĩs couerſus ẽ author Oui.li.x.meta.Poeta aũt hoc loco a Syluano dilectũ pueꝝ ĩdicat. Erat aũt Syluanus nõ ſolũ ſyluaꝝ:ſed arboꝝ ẽt & pecoꝝ deus:qđ latiꝰ hoc ãno in epodis oñdimus.Tenerã ab radice:plantã ĩtelligit ꝓpter cypiſſũ pueꝝ a ſe amatũ & ĩ hãc arborẽ ꝟſum Studiũ:de hoc diximus ĩ Alexi.Nõnullo ſemĩe.i.aliq ĩ tetra ſiqdẽ fœcũda ſemĩa rerũ ſunt:& in ĩbri & igni:hinc ait Oui.li.i.meta.Cætera diuerſis tellus aĩalia formis.Spõte ſua pepit:poſtꝗ vetus hũor ab igne Incaluit ſolis cœnũꝗ hudæꝗ plaudes Intumuere æſtu.fœcũda ꝗ ſemĩa reꝝ Viuaci nutrita ſolo ceu matris ĩ aluo Creuerũt:facieꝗ aliquã cepe morãdo.Quippe vbi tẽperiẽ ſũpſere hũorꝗ calorꝗ Concipiũt:& ab his oriunť cũcta duobꝰ.Lucretius itẽ li.i.dixit Huc accedit vti ſine certis ĩbribus ãni lætificos neqat fœtꝰ ſubmittere tellus.Tulliuſꝗ ĩ li.de na.deo.ſcri.ꝙ terra grauidata ſemibus oĩa pit & fundit ex ſeſe ſtirpes ãplexa alit & auget.& Varro vbi duodecim deos agricolaꝝ duces ĩuocat iqt.Nec nõ ꝑcor lymphã ac bonũ euẽtũ:qm̃ ſine aqua oĩs arida ac miſera agricultura:ſine ſucceſſu ac bono euẽtu fruſtratio eſt nõ cultura:Fruges:videto ĩ Buco.Satis ſegetibꝰ.Cœlo.i.ab aere.Imbrem.pluuiam.

Oliuę inuentrix
Briges.
Triptolemus.
Oſyris.
Cypiſſus

nihil difficile eſt quod non declaretur in cõmentariȷ̃s.Ordinẽ habeto.O pan tegee.i.arcadice ex tegea vrbe archadie.ſi.i.tãetſi mẽala tua ſup.ſint tibi cure.i.licet menalũ mõtẽ archadię ꝑcipue colas & ihabites:tñ ſup.ipſe i.tu liquẽs nemꝰ patriũ.i.q natꝰ diceris hoc ẽ arcadicũ:& ꝑ.i.ſaltꝰ lycei.ſ.montis ĩ arcadia:adſis.i.auxilio & pñs ſis:ſup.nobis fauẽs:& o mierua.i.pallas iuẽtrix olee:ſup.adſis fauẽs & o puer.ſ.triptoleme aut oſyri aut briges mõſtrator.i.iuẽtor aratri vnci.i.icurui & vncũ ĩ ſtiua hñtis:ſup.adſis fauẽs:& o ſyluane ferẽs cupſſũ.i.arborẽ ĩ quã cypiſſꝰ puer a te couerſus eſt:ab tenera radice.i.pullulãtẽ ex tenera radice.ſ.delicatiſſimi pueri:aut quã adhuc teneras radices hñtẽ euelliſti ſup.adſis fauẽs.Et vos oẽs diȷ & dee:qbus eſt ſtudiũ.i.cura & diligẽtia:tueri.i.ꝓtegere arua.& q alitis fruges nõnullo.i.quodã ſemĩe.i.natiuo alimẽto & ſecreta virtute nature.fruges nouas.i.paulo ante ſatas & q demittitis.i.deorſũ mittitis celo hoc eſt celitꝰ:ſatis.i.ad vtilitatẽ ſatorũ(qa in buccolicis diciť. Dulce ſatis hũor &c.ẽ ergo datiuꝰ caſus)ĩbrem largũ.i.pluuiã fecũditatem largiẽtem.ita vt potius dicať:largus a largiendo ꝗ a largitate:nimiꝰ em̃ ĩber noceret.vñ ſũt q ĩtelligãt ſatis.i.cõpetẽter largũ & vt ĩber demittať.nõ ſolũ ĩ ſata ſed & in arbores ſponte naſcentes.

Tuq; adeo quē mox q̄ ſint habitura deorū
Concilia incertū eſt: vrbis ne inuiſere Cæſar
Terrarūq; velis curam: & te maximus orbis
Authorē frugum tempeſtatūq; potentē
Accipiet: cingens materna tempora myrto:
An deus imenſi venias maris: ac tua nautæ
Numina ſola colant: tibi ſeruiat vltima thule.
Teq; ſibi generū Thethys emat oībus vndis:
An ne nouum tardis ſydus te menſibus addas.
Qua locus erigonen inter chelaſq; ſequentes
Panditur: ipſe tibi iam brachia contrahit ardēs
Scorpius: & cœli iuſta plus parte reliquit.
Quicquid eris (nā te nec ſperent tartara regē:
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido.
Quāuis eliſios miretur græcia campos.
Nec repetita ſequi curet proſerpina matrem)
Da facilē curſum: atq; audacibus ānue cœptis:
Ignaroſq; uiæ mecum miſeratus agreſtes
Ingredere: & votis iam nunc aſſueſce vocari.

ASCEn. ¶ Tuq; adeo &c. Inuocat Augu. Ceſarē quē
videlicet deū in bucolicis nūcupauit dubita
re aūt ſe ſignificat cū adhuc viuat i quē deo≈
rū cetū ipſe volet aſſumi vbi deceſſerit: Aſſi
gnat aūt ei locū in celo cōueniente qa vbi eſt
Romani iperij ſedes inter erigonē. ſ. hoc ē vir
ginē & brachia ſcorpij q̄ dicit ſe cōtractura vt
Cęſari Auguſto locū relinquāt. Argutiſſime
Ordo. aūt a Mācinello loc⁹ elucidat. Ordo igit eſt.
Et tu o Ceſar. ſ. Auguſte adeo. i. oīno da faci≈
lē: curſū qd' iferi⁹ mlto ponet niſi dicas a ſu≈
perioribus adſis ſup. q. d. id facile (cū pn̄s ſis)
poteris tu iquā quē icertū eſt q̄ cōcilia q cet⁹
āt q̄ cōuēticula deoꝝ ſint habitura: tāq;. ſ. de≈
cus & ſpecimē: an videlicet velis iuiſere. i. vi
ſitare vrbis. i. ciuitatis & velis curā. i. prote≈
ctionē terraꝝ. ſ. aſſumere: hoc eſt an velis coli
i vrbib⁹ ab his q eas inhabitāt tāq; eorū ꝓte
ctor an ab oīb⁹ in terris: hoc eſt in agris: degē
tib⁹: & maxim⁹ orbis. i. tot⁹ mūd⁹ āt maxia
ps mūdi accipiat te authorē frugū: & potētē
i. potētiā & dominationē hn̄tē: tēpeſtatū. i. tē
porū: āt tēpeſtatū q̄ agris igruere ſolēt An tu
cingēs tpa. ſ. capitis tui myrto mr̄na. i. q̄ i tu≈
tela veneris Iulie dom⁹ genitricis ē & i litto
rib⁹ maris naſcit venias. i. efficiaris & euadas
de⁹ imēſi maris: & naute colāt numina tua ſo
la. i. q̄ magna ſūt & q̄ ſine alteri⁹ acceſſiōe qd'
volēt efficiēt: āt ſola. i. ſolūmō tua: qa thule.
i. iſula vltia. i. extrema: hoc ē ēt extremi hoim
vt q ſūt vltra penit⁹ toto diuiſos orbe Britā
nos: ſeruiat tibi: & Tethys ideſt magna maris
dea: emat. i. cōpet te ſibi generꝝ oīb⁹ vndis. i.
dote vndaꝝ oīm: qr̄ū dn̄s efficieris: An ne ſed
nōne poti⁹ addes te nouū ſyd⁹. i. aſtrū: mēſib⁹
tardis. i. ſyderib⁹ qb⁹ tardi mēſes cōpetūt. ſ.
erigōe & ſcorpiōi: hoc ē an poti⁹ iperij Roma
ni locū occupatur⁹ es i celo: i ea. ſ. pte: q̄ locus
pādit. i. apit tibi iter erigonē. i. v̾ginē (Scri≈
bit āt p n a noīatiuo erigōe: Nā p m eēt mal⁹
v̾ſus) & chelas ſeq̄ntes. i. brachia ſcorpij ſub≈
ſeq̄ntia: qa ipſe ſcorpi⁹. q. d. vltro & volēs. ar
dēs. ſ. ardore q̄ mars cui⁹ domiciliū ē: cōtrahit
i. cōſtrigit & pri⁹ extēſa ad ſe trahit iā tibi. i.
ad honorē & cōmodū tuum brachia. i. chelas
ſuas: & reliqt. ſ. poſtq; cōtraxit iā tibi pl⁹ celi
i. de celo (āt cōſtruat an̄ licet p⁹ regat: ſic reli≈
qt tibi celi. i. de celo: regit. n. ex vi ptitiōis vt
dicūt) pl⁹ pte iuſta. ſ. ad hoc vt nouū ſyd⁹ reci
piat. Quicqd eris. i. qd'cūq; numē (Dubita≈
bat. n. an celi: an maris: an terre: ne tn̄ id dubi≈
taſſe videat ꝓpterea q̄ neſciat an velit de⁹ ife
roꝝ eē ſubdit) nā nec tartara. i. obſcura ifero≈
rū ſperēt te regē nec tam dira cupido regnādi
veniat tibi vt. ſ. iferis dn̄ari velis: q̄uis gre≈
cia. q. d. fabulatrix & mendax: miret. i. laudet
cāpos elyſios. i. btōꝝ ſedes apud iferos: nec. i.
& nō q̄uis ꝓſerpia. ſ. filia Cereris & vxor Plu
tonis effecta repetita. ſ. a mr̄e cerere: nō curet
ſeq mr̄em. i. nolit redire ad ſupos; qd' faceret
tn̄ niſi beatiorē iferorū locū cēſeret (hoc autē
p penthēſim iſertū ē) Quicqd iquā eris da. ſ.
aſpirādo facilē curſū & ānue. i. faue ānuēdo:
ceptis. i. orſis meis. audacibus. i. ſupra vires
niſi arriſeris molientib⁹ & tu miſeratus mecū
agreſtes ignaros vie. i. rōnis colēdi: igredere. i.
adſis vt numē: & aſſueſce iā nūc. i. dū adhuc
in terris es: vocari votis ideſt p vota tibi fa≈
cta: aut votis. i. ad vota nr̄a perficiēda.

¶ Tuq; adeo: adulat Auguſto quē iter deos iuocat: ſed SER.
nō totū dādū eſt adulatiōi: ſed v̾itati. Nā nō poſt mortē
vt reliq ipatores: ſed viuēs iter deos relat⁹ eſt. hic Hora.
Pn̄ti tibi maturos largimur honores Iurādaſq; tuū p no
mē ponim⁹ aras Iniuria igit vitupant Ver. q̄ Auiditate
adulandi citū iteritū Auguſto optauerit: cū reſpexerit ad
id qd' tūc fiebat poſſum⁹ ēt dicere mox ꝓ poſtea vt Ho
ra Mox daturos ꝓgeniem vitioſiorē Vel ferat mox ad
vitæ hūane breuitatē vt ipſe in. x. Rhebe diu res ſi q̄ diu
mortalib⁹ vlla ē. Maxia āt laus q̄ māifeſtū ſit eū futurū
deū: ſed ēt in ſua ptāte qs de⁹ eē velit. Tēpeſtatū: ita bo≈
naꝝ: vt malaꝝ: vt vn̄ tā clara repēte tēpeſtas vel tēpeſta≈ Tēpeſtas
tū tēporū vt vbiq; Sal. Materna: qa dedicata ē Veneri: a
qua originē ducit Augu. Numina ſo. co. i. magna quaſi
Neptuno & cetæris dijs marinis ſit maior futur⁹. Thule Thule.
inſula oceani iter ſeptētrionalē & occidētalē plagā vltra
Britāniā & Orcadas. Tethys emat: ad antiquū morē retu
lit quo ſe marit⁹ & vxor iuicē emebant vt habet in iure.
Tardis ęſtiuis. Qua loc⁹ ęri. ęgyptii duodeci ponunt ſi≈
gna. Chaldei. xi. Nā ſcorpiū & librā ꝓ vno accipiūt. Che
lę. n. ſcorpii faciūt librā. Idē Chaldei nolūt ęquales eē p≈
tes i oīb⁹ ſignis & aliud. xx. aliud. xxx. hr̄e. Ergo ſecū dū
Chaldeos dicit poſſe eū hr̄e locū iter ſcorpiū & virginē q̄
erigōe ē. In iis ſignis ſūt deoꝝ domicilia. Nā ſolis leo ē:
lunę cācer. Cęteri planetę ſinguli bina hn̄t ſuo ordie vnū
a ſequētib⁹ alterū a ſupiorib⁹. Nā Mercuri⁹ q poſt lunā
primus ē a terra hēt virginē & geminos: Ven⁹ taurū & li
brā. Mars arietē & ſcorpiū. Iuppiter piſces & ſagittariū.
Saturnus capricornū & aquariū. Ergo docet Aug. & for/
tē ꝓpter ſcorpiū domiciliū martis & iuſtū ꝓpter libram
Prudētē ꝓpter vicinā virginē: q̄ Mercurii ē. Tibi: i tuū
honorē & gr̄am. Ardēs qa Martis ē domiciliū. Cęteꝝ ei⁹
tp̄s frigidū ē. Nā nouēbris mēſis. Iuſta. p. p. ſcd'm Chal≈
dæos q dicūt illū duoꝝ ſignoꝝ ſpaciū cōtinere. Quicqd Ordo.
eris: Ordo ē qcqd eris: da facilē curſū. Reliq̄ dcā ſūt p pen
theſim. Nec ſperēt. t. allegorice dicit illū nō poſſe mori.
Dira cu. oñdit nō dēre illū velle. Proſerpia mr̄em. Ceres
cū raptā a Plutōe filiā diu queſiſſet cognouit tādē eā eē
apd' iferos. Itaq; iplorauit auxiliū Iouis q ait poſſe illā ab iferis reuerti ſi nihil ibi guſtaſſet. At illa guſta≈ Proſerpi
uerat iā i elyſio mali pūici grana: quā rē Aſcalaph⁹ Stygis fili⁹ ꝓdidit. Nō potuit ergo redire. Sed Ver. na.

mō neceſſitatem

mō neceſſitatē tribuit volūtati. Meruit tñ a Ioue Ceres vt ꝓſerpina eēt ſex menſes cū matre:& totidē cū
marito:Hæc eſt q̄ lūa toto āno ſex mēſib⁹ creſcit & totidē deficit vt creſcēs apd' ſupos deficiēs apud iſe-
ros eſſe videat̄.Da facilē cur.Meo poemati.Audacibus.Verecunde extenuat vires ſuas.Mecū:vel mecū
ignaros:vel tu mecū miſeratus:aut eis mecū faue.Iā nūc.i.adhuc viu⁹:nā viu⁹ meruit diuinos honores.
¶ Accipiet.c.m.t.myrto:Myrt⁹ eſt arbuſcula Veneris ſubiecta tutelæ.Cæſar aūt iulius:qa trahit ab Ae PRO.
nea genus:idcirco materna myrt⁹ dicta eſt a Ver.Tibi ſeruiat.u.t.t.q.s.g.tethys.e.o.u.Supior ſenſus de-
clarat ābigi īter deos.vtrū Ioui ſuccedere dēat Cæſar frugū tēpeſtatūq; arbiter futurus agreſtib⁹:& oībus
vrbib⁹venerabilis.Seq̄ns añ ēt Neptūo q ei det āphitritē vxorē Neptūni futura Cæſaris cōiugē tethyn
matrē ait dubitare gnatā ex oceano.Inſulæ ſunt ī oceano ſeptētrionali iūcta britāniæ vltimis ꝑtib⁹ Or-
chades:quaꝝ vltia eſt thulæ ſignificat q̄q; hāc ſeruiturā Cęſari cōſecuturo honores cœleſtes:An ne nouū
t.ſ.t.m.a.Qua locus.e.i.ch.q.ſ.pādit̄.i.t.b.c.a.ſ.&.c.i.p.p.r.tardis mēſibus iō ꝙ domicilium Saturni tra
dant aſtrologi librā:qd' eſt ſignū æq̄tatis quoius mēſib⁹ eſt bienn̄ & ſex mēſiū:quoi⁹ loco futurū Cęſarē
dicit.Chelas dicit ſcorpionis brachia Erigonē dicit virginē:quoi iuſtitia Aſtræi filia:q̄ quō morata eēt
aureo & argēteo ſæculo cū hoīb⁹ ferreo ſæculo ſe recepit ī cœlū:qa vltra ī terris ſedē nō habuerit:nec ſu- Erigone.
ſtinuerit ſe hoīm miſcere ſcelerib⁹.Erigōe aūt Icari fuit filia paſtoris attici:q̄ relata ē ī nūeꝝ ſyderū:nō ſi-
gnoꝝ.Sydera.n.extra ſigniferū circulū ſunt ſigna tm̄.xij.placet eē aſtrologis.Iuſta plus ꝑte reliq̄t:a ſcor
pione:qa ſcorpius duorū ſignoꝝ ſpatiū teneat:ī quoius brachijs duob⁹ poſita ſtatera ſignū libræ q̄ gręci
ζυγου vocāt hoc.n.ſpaciū ab eo detineri:& Ouidi⁹ teſtat̄:quū ait.Eſt loc⁹ ī geminos:vbi brachia cōcauat
arc⁹ Scorpi⁹ & cauda flexis vtrinq; lacertis.Porrigit ī ſpatiū ſignoꝝ mēbra duorū.Quicq̄d eris nā te.n.
ſp.t.r.Nec tibi.r.v.t.d.c.q̄uis elyſios.m.g.c.Nec.r.ſ.c.p.m.Tartaꝝ ait.Ver.apud īferos locū ꝑcipitē īfini
te altitudinis:quū ait:tū tartarus ipſe Bis patet ī ꝑceps tm̄ tēditq; ſub vmbras.q.a.e.elyſios cāpos dicit Aſcala-
apud īferos:in q̄s recipiāt̄ piorū aīæ:quos alij putāt eē inſulas fortunatoꝝ.Nā ꝙ negat ꝓſerpinā ſeq vo- phus.
luiſſe matrē cōtra Hiſtoriā refert.Cognito.n.ei⁹ raptu Ceres:Ioui detulit q̄relā:q ꝑmiſit matri filiā abdu
cere ſi nullū cibū ore apud inferos cōtigiſſet.Quō aūt indiciū feciſſet Aſcalaphus Orphnes & Acherōtis
filius eam tria grana mali punici in horto ditis deuoraſſe:mutatus eſt ī auem bubonem . Iuppiter autem
permiſit ſex menſibus cum matre filiam eſſe totidem cum viro.
¶ Tuq; adeo Auguſtum cæſarē inuocat.Nā vt lati⁹ in Buco.oñdim⁹:viuēti ēt diuinos honores īpēde- MAN.
rūt.Tuq; adeo:hypbatō eſt tendit.n.illuc vſq; Da facilē curſum:quidā tñ id publice interp̄tādo cū neſci-
ret huic loco ordinē tradere:dixit legēdū eſſe.Tuq; adeo es:textus oēs veteres:& poetæ venuſtatē depra
uās.Erit igit̄ ordo talis:Et tu Cæſar:quē eſt adeo incertū.i.valde incertū:que deorū concilia mox ſint ha
bitura:Siue & tu Cæſar:quē adeo.i.ꝑfecto incertū eſt:q̄ &c.Mox.i.deinde vbi mortales reliqueris.Cōci
lia cōuentus ſocietates a cōcalādo.i.vocādo:vt ſcribit Feſtus:dicit autē incertū eſſe q deus fieri velit:an Cōcilia.
terrarū & vrbiū:an maris:an cœli:cū poſſit qd'cūq; eligere.Vrbis ne inuiſere Cæ.vrbis a ſtūs eſt nō gtūs.
nā Gelli.li.xix.ſcri.Probū Valeriū hoc loco vrbis ꝑ i ſcriptū legiſſe libro manu Verg.collecto.Verte au Vrbis in
tem & muta vt vrbes dicas:inſipidius neſcio q̄d facies & pinguius cōtra li.iij.æneí.vrbes dixit ꝑ e īſtam acto.
Centū vrbes habitāt magnas.hic.n.muta vt vrbis dicas nimis exilis vox exit & exāguis tanto q̄ppe iū
cturæ differētia eſt in cōſonātia vocū ꝓximarū.Probus idē ait authore p̄dicto diuerſis in locis Vergiliū
vrbis & vrbes dixiſſe.arbitrio:cōſilioq; vſum auriū.Sic turrē & turrim:tres & tris &c.Inuiſere:viſitare.
Cæſar ſcri.Suet.Octaui.Caij Cæ.& deinde Auguſti cognomē aſſumpſiſſe.Alterū teſtamēto maioris auū
culi.alteꝝ Numacij plāci ſnīa.Maxim⁹ orbis īmēſus terræ globus.nā dixerat:Terrarūq; velis curā. Ply.
li.ij.inq̄t.Orbē certe dicimus terræ globū quē verticib⁹ includi fatemur:& paulo inferius īmēſum terræ Orbis.
globū appellat.Id q̄dē ꝑplacet.ſed videt̄ ēt de cœlo ītelligendū ꝓpter ſeq̄ntia.Authorē frugū.i.ducē.&
cām qd' ꝓpter Erigonen ait & librā q̄ Cereri dedicatæ ſunt. Manilius li.ij.Spiciferæ eſt virgo cereris fa-
bricataq; libra.Tēpeſtatū.i.tēporū:tēpeſtas.n.authore Varrōe a tꝑe dr̄:vel ipſarū tēpeſtatū ꝓpter Scor- Tempe-
pionē:qd' ſyd⁹ marti dedicatū eſt tēpeſtatū deo:ſed hoc mō carminū trāſpoſitio eē videret̄.Illoꝝ.ſ.an ne ſtas.
nouū & an de⁹ īmenſi & ergo priora poti⁹.Mr̄na myrtho.i.venerea.Auguſtus.n.a Venere duxit origi- Auguſti
nē nā fili⁹ fuit Acciæ natæ ex Iulia ſorore Iulij Cæ.Sueto.referēte.Deīde Iulij Cæ.fili⁹ ꝑ adoptionē : quo genus
aūt pacto iulius Cæ.a Venere originē traxerit:late aptū ē in Buco.æglo.viij.Mr̄na myrtho:myrtho ꝑeſt Mirthus.
ven⁹ iq̄t Ply.li.xv.& Gello.li.v.ca.vi.ait ꝙ oualis corona myrthea erat:eaq; vtebant̄ impatores q ouā
tes ītroibāt vrbē.Ouādi aūt hec nō triūphādi cā erat:quū aut bella nō rite īdicta neq; cū iuſto hoſte ge- Ouandi
ſta erāt:aut hoſtiū nomē humile & nō idoneū fuerat:vt ſeruorū pyratarūq;:aut deditōe repēte facta īcruē cauſa.
ta victoria obuenerat.Cui facilitati aptā eſſe Veneris frōdē crediderūt:ꝙ nō Marti⁹:ſed Venere⁹ q̄dam
triūphus foret.hæc ex Geli .ply.aūt li.xv.edocet:authore Maſſurio curru quoq; triūphātes myrthea co
rona vſos.Maio itaq; ꝓpter triūphos Auguſti ait.Cingens mr̄na tꝑa myrtho.& ꝓpter librā Veneris do
miciliū.Tua numina tuas ꝑtātes.Numen.n.authore.Feſto dr̄ quaſi nut⁹ dei atq; ꝑtās.Varro inq̄t Numē
dictū eſſe īperiū dictū a nutu.Colāt venerent̄.Vltima thule:apud Stra.& Diony.atq; Euſtathiū q græce Numen.
diligētiſſime orbis ſitū cōſcripſerūt θουλη thule legit̄ īſula ī vltima ſeptētrionis parte thule inq̄ ꝑ th & u
ſequēte.Strabo aūt ſic ait de thule itē obſcura eſt hiſtoria ꝓpter ei⁹ in vltima loca remotionē:hāc ſiq̄dē Thule
ad ſeptētrionē expoſitā locāt.Soli.quoq; de Britānia loquēs ait.Multæ & aliæ Circū Britāniā īſulę.e q-
bus thule vltima:Vltra thulē accepim⁹ pigrū & cōcretū mare.Tethys:tethys thetyos:vt Iginius ſcribit
& alij fuit Oceani cōiūx nympharūq; mr̄.Emat:Romano more elocutus eſt.vbi dote adhibita generi cō Thetys
parant̄.Iuſtinus aūt li.iij.refert Lycurgū iter Lacedęmonioꝝ leges ſtatuiſſe virgines ſine dote nubere.iuſ
ſiſſeq; vt vxores eligerent̄ nō pecunia:ꝙ ſeuerius mr̄imonia ſua viri coercēt:cū nullis frenis dotis tene-
rent̄.hinc optime iuuenalis ait.Intolerabilius nihil eſt q̄ fœmina diues.Tardis menſib⁹.i.tardis ſyderi-
bus:vt leoni & erigōe:mēſes.n.a ſyderib⁹ denomīabāt naturales.ſ.de q̄b⁹lati⁹ videto ibi.Hoc metuens
cœli &c.Aduertēdū tñ hic ſigna accipi ꝑ duodenis cœli ꝑtib⁹ æqualibus reſpectu primi mobilis:ſyde-
ra vero ipſas imagines in octaua ſphæra.Iuli⁹ p̄terea & Auguſtus tardi mēſes dici ꝑnt:Iulius q̄dē a ſyde
re leonis.Auguſtus ṽo a ſydere Erigones:ſol n.diuti⁹ ſub Leone morat̄ atq; Erigone:q̄ ſub q̄uis alio ſy-
dere:ſub leone ſiq̄dē.xxxix.dieb⁹ vl'circiter:ſub Erigōe aūt.xlvi.fere dieb⁹:nā dū ſol octauū ſigni leōis Erigone.
gradū nr̄o æuo īgredit̄.qd' ē circa.xxij.diē Iulij mēſis q̄ntilis tūc īgredit̄ leonis ſydus:cōtinueq; ſub eodē
īcedit ſydere:donec:xvij.ſigni virginis gradū ꝑtingat:qd' eſt circa Auguſti finē:intra qd' ſpatiū interci-
piunt̄ gradus.xxxix.dies quidē totidem cōſtituentes aut circiter:qm̄ ſol die quoq; ꝑ gradū vnū fere in-
cedit.Erigones

cedit. Erigones vo ſydus ſol īgredit̄ p diē fere anteq̄ leonis ſydus exierit hoc eſt dū.xv.ſigni virgis gradū attigerit īceditq; ſub eadē Erigōe donec ſcd'm ſigni ſcorpiōis gradū attingat: qd' q̄dē eſt circa.xvi.mēſis octobris diē: intra qd' ſpaciū grad⁹.xlvi.fere intercipiunt̄: tot.n.diebus ſol Erigonē pcurrit. Cū itaq; mēſes a ſyderibus olim denoīauerint vt & Chaldæi aſſerūt: iure tot dies hēre deberēt: quot ſub eiſdē ſol incedit: Libra deniq; vulcania cōtractis brachijs ſcorpionis addita magnis mēſibus Iulio & Auguſto. hoc eſt ſyderibus leoni & erigone inter auctricē frugū erigonē & tēpeſtatū potētē ſcorpionē collocata eſt. grad⁹ fere.xxi.ī cœlo occupās eos videlicet q a ſeptio ſigni ſcorpiōis ī.xxij.intercipiunt̄: & ide iuſta pl⁹ pte cœli ſcorpius cōtrahēdo brachia relinq̄t et Cęſari dū a ſcd o gradu ſigni ſcorpiōis ī.xxv.eiuſdē locus Cęſari mortali aſſignaret̄. Hi gradus q librā & erigonē ac ſcorpionē & librā ītercipiūt cū ſua libra Cæſari adiūgant̄. q libra dum Romani īperij maieſtatē reſpicit. teſte quoq; Manilio li.v. heſperiā ſua libra tenet qua cōdita Roma. orbis & īperiū retinet &c. Voluit Verg. ſi Cęſar cœlū appeteret inter ipſa ſydera vbi ſedes eſt Romani imperij ſe nouū ſydus adderet tardis mēſib⁹ p̄cedētib⁹.i.tardis ſyderib⁹ leoni & erigone: vt dictū eſt. Hæc de ſyderib⁹ a pſtātiſſimo viro & nr̄i ſæculi ſummo aſtrologo Ioāne Theolopho Norico accepi. Locus.n.erat obſcuriſſim⁹. Erigonē.i.virginē de qua late apud Iginiū. Chelaſq; ſequentes: ſcorpius magnitudine ſui corporis duorū locū occupat ſignorū. Cui.lib.ij.meta.de ſcorpio. Porrigit in ſpatium ſignorum mēbra duorū. E qbus Iginio teſte prior chelæ: reliqua aūt ſcorpio vocat̄. Eſt aūt libra dimidia pars ſcorpionis: vt idē ait chelæ aūt a chelos qd' eſt vngula dicunt̄. Qua locus erigonē inter chelaſq; &c. ſub libra. Auguſtū Cæſarē collocari cupit: q; libra domiciliū eſt Veneris martis: & Italia illi ſubeſt ſigno vt diximus. Et Manilius li.iiij.de natis ſub libræ horoſcopo ait illū vrbes & regna tremēt nutuq; regentur: p libram igit̄ ſūmū īperatorē deſignare cupit. Scorpius dicit̄ a ſcorpizo qd' eſt ſpargo: ſpargit em̄ brachia.i.chelas. Ardens.i.pugnax acer trux terribilis: ſcorpius enim eſt martis domiciliū. Mani.li.ij. Vulcano pugnax mauorti ſcorpius hæret. & iterū Pectora & in chelis & q̄ dat ſcorpius acer. & li.iiij. Scorpi⁹ armata violēta cuſpide cauda. In bellū ardētes aīos & martia caſtra. Efficit & multo gaudētē ſanguine ciuē. Scorpionū cauda ſemp ī ictu eſt nulloq; momēto moueri ceſſat. ne qñ deſit occaſioni q̄buſdā gemini ſunt aculei: mareſq; ſæuiſſimi. Ply.li.xi: Iuſta plus pte: ſcorpius.n.magnitudine ſui corpis duorꝝ locū occupat ſignorū vti oñdimus: adeo aūt ſua retrahit brachia. vt relinq̄t pluſq̄ chelarū locus: ſeu libræ ſignū occupat: qd' & dictū eſt ſupra: Nec ſperēt: inuit eū cœlū aſcēſurū. Dira: triſtis & infeſta: & quaſi deorū ira miſſa. Eliſyos cāpos. Maro li.vi. ſcribit Eliſyos cāpos beatorꝝ locū apud īferos eſſe. At Strabo li.ij. docet Homerū eo ī loco piorū regionē & elyſiū cāpū finxiſſe quo potēs Menalū trāſmiſſurū eſſe dicit. Elyſiū in cāpū terrarūq; vltima tandē. Dij te trāſmittēt: ſtat flau⁹ vbi Rhadamātus. Exiſtitq; viris vbi vita facillima durās. Nō hyemis vis multa niuis nō īgruit iber Stridula ſed ſemp zephyrorū flumīa mittit Ingens oceanus. Aeris.n.ſalubritas & ſuauis zephyri ſpūs eius regionis peculiaris eſt q̄ in occaſum vergēs nūq̄ tēperie caret. Tū vero terræ terminus vbi poeta īfernū eē fabulat⁹ eſt. Macro. vero. li.i. de ſō. ait q; ī ſphæra q aplanes dr̄ Elyſios cāpos eſſe puris aīs deputatos antiq̄tas nobis ītelligēdū reliq̄t: qd' q̄dē n̄ræ ēt fidei cōuenire videt̄: ī cœlo.n.credimus beatorꝝ locū quē nr̄i theologi padiſum appellant. Proſerpina: fuit hæc Iouis & Cereris filia quā Pluto īfern⁹ rex rapuit ī cāpo æthnēſi: q florid⁹ ſemp eſt: nā ppe ē demerſū foramē. quo ditē patrē ad raptū Proſerpinæ exiuiſſe fama ē: vti Soli. ſcribit. hāc mater ceres totū p orbē q̄ſierat: vt li.v. meta. plene habet̄. Audiuit tādē eē apud Plutonē. Sed q̄a ieiunia ſoluerat ſeptē granis punicei pomi ſtatutū eſt: vt ſex menſib⁹ cū matre: ſex vero cū marito maneret: poeta aūt hoc loco eius arbitrio redire tribuit. Quicquid: vel terrarū vel maris vel cœli numē: Audacibus: arrogātiā vitat. Annue: aſſentire faue. Viæ: rōnis & cōſuetudinis. Ingredere: aſſis: aduení. Iam nunc dum viuis.

Scorpius ſcorpizo.

Elyſij campi.

Proſerpina.

ASCEn.

Vere nouo gelidus canis cū mōtib⁹ humor
Liquitur: & zephyro putris ſe gleba reſoluit:
Depreſſo incipiat iam tunc mihi taurus aratro
Ingemere: & ſulco attritus ſplēdeſcere vomer.
Illa ſeges

Vere nouo gelidus &c. Hec eſt pars executiua in qua author incipit docere agriculturam: & primo quo tpe terra proſcindenda ſit dicens: q; vere nouo: deinde quoto ſulco ſit arāda: docens q; quarto ſulco: quē faciūdum dicit ſic vt bis ſolem & bis frigora ſentiat. Eum enim maximus ſequeret̄ puentus quō

aūt

Illa ſeges demum votis reſpondet auari
Agricole: bis quæ ſolem bis frigora ſenſit.
Illius immenſe ruperunt horrea meſſes.

SER. ¶ Vere nouo. quia anni initiũ mẽſis eſt martius. Decẽ aũt ſolũ menſes fuerunt apud antiquos: & martiũ voluerũt anni principiũ ꝓpter Martẽ ſue gentis autorẽ. Aprilis dictus quaſi terras aperiẽs. Maius a maia. Iunius a iunone: ꝗ̄q̄ alij a maioribus maiũ: & a iunioribus iuniũ dictũ velint. Nam antea po. ro. in centurias iuniorũ & ſeniorũ diuiſus erat. Reliqui a numero denominant. Quintilis Sextilis Septẽber October: Nouẽber: & decẽber. Erant igit̃ decẽ menſes: ſed duo ꝓpter rationẽ ſignorũ anni intercalabant: qui poſtea a Iano & Febru o denominati ſunt. Februs eñ Ditis eſt pater cui eo menſe ſacrificabat. Quintilis & Sextilis poſtea mutati ſunt in honorẽ Iulij Ceſaris & Auguſti: vñ Iulius & Auguſtus. Igit̃ vere nouo. i. anni initio. & in prima parte veris. Anni eñ quatuor ſunt tp̄a diuiſa in ternos meſes Et fit eorũ tẽpoꝝ talis diſcretio vt primo menſe veris nouũ dicit̃ ver. Poeta multa hic tranſtulit de vltima parte libri qui eſt œconomicos zenophontis: in qua tractat de agricultura. Sic de Geor. Mãgõis aphri: Catonis. Varronis. Ciceronis quoq; lib. iij. œconomicon qui agriculturã cõtinet nã primus dat precepta matrifamilias que domi agere debeat. Secũdus patrifamilias que foris. Non habet aũt hoc opus difficultatẽ in queſtionibus: vt eneis: niſi in paucis locis. ſed in hoc vt res poſitas intelligamus: vt hec prima precepta ſignificãt: Hoc eñ dicit agrũ fertilẽ. i. pinguẽ & herboſum bis arandũ eſſe verno tp̄e: vt herbe adhuc ſine ſemine euellant. & humor eſtatis calore exiccet̃. vel glebarum Putreſcat durities: & ſemel in autũno cũ ſeminibus. Agrũ vero tenuẽ & ſterilẽ ſemel tantũ arandũ in autũno: ne ſi vere aret̃ exiguus eius humor ſiccet̃ in eſtate. Canis albis niue Liquit̃. liquor nomẽ li breuẽ habet. Verbũ vero longã: ſic humus breuiat̃: humanus qui inde eſt longat̃. itẽ itur producit̃. iturus breuiat̃. zephyro. ſe. gle. re. Laxantur fauonio flante que gelu cõſtricta erant. Ipſe alibi. Rura gelu tũ claudit hyems. Putris: reſolubilis. Depreſſo. nã ingemet ſi aratrum altius premet̃: que aratio pingui cõuenit terre. Nam de infecũda terra dicet. Tenui ſat erit ſuſpẽdere ſulco. Mihi aut vacat: vt Ci. Qui mihi accubantes in cõuiuio: vel mihi ruſtico amanti terras. Taurus: robuſtus bos Nã tauri difficile iungunt̃. Splendeſcere. Terit̃ aratione. ſed ſplendeſcit. Lucre. occulto decreſcit vomer in aruo. Dicimus vomer & vomis. ſed ab vtroq; huius vomeris facit. Seges: terra: Demũ. nouiſſime. Votis. magnã rem dixit. Nã ſepe maiora optamus ꝗ̄ ſperamus poſſe contingere. Solem: dierum calorem. Frigora ſcilicet nocturnum frigus: in quo duplicẽ oſtendit arationem vernalem & autũnalẽ. Nec ad tempora eſtatis & hyemis referre poſſumus quia non ſunt in Italia due in anno eſtates & hyemes vt Geometræ dicunt eſſe in Taprobana inſula Indiæ. Ruperũt plus eſt ꝗ̄ impleuerũt.

Aprilis. Maius. Iunius.

Februus.

Liquor Humus. Human⁹.

Ply. ſecus ꝗ̄ Serui⁹ hunc verſum interpretatur.

PRO. ¶ Illa ſeges demũ votis reſpondet auari Agricole bis que ſolem bis frigora ſenſit. de eo agro loquitur quem noualẽ vocamus alternis autem ceſſat: Sed ſub exitu hyemis ſemente facta ſequenti eſtate reddit fructum. Ergo bis ſentit frigus: ſemel eſtate deficiente hyeme initio veris iterũ poſt ſementem. bis ſolem ſemel eſtate: qua ceſſat iterum qua fructus refert. Ipſe autem ſubſtituet huius rei cauſam progreſſu operis quum precipiet: vt ſub introitu hyemis ſterilis ager proſcindatur. Illum enim qui eſt fertilis: ſub exitu hyemis proſciſſum ideo putat relinqui oportere ceſſantẽ:

aũt intelligendũ ſit qđ dicit bis que ſolẽ &c. ſic docet Philippus Beroaldus in Seruiũ poſt Seruiana verba. Potior apud me eſt autoritas Plynij qui Vergilianũ verſum ſecus ꝗ̄ Seruius interptat̃ l. xviij. ſic ſcribẽs. Quarto ſeri ſulco Vergilius exiſtimat̃ voluiſſe: cũ dixit optimã eſſe ſegetẽ: que bis ſolẽ bis frigora ſenſiſſet. Futilis eſt me hercle Seruij interpretatio vt de calore diurno & frigore nocturno loquat̃: cũ poeta de ſole eſtiuo & frigoribus hybernis. Et Probus grãmaticus mihi videt̃ elegantius atq; eruditius enodaſſe nodũ Maronianũ ſcribẽs poetã loqui de eo agro quẽ noualẽ vocamus: qui ſub exitu hyemis: hoc eſt initio veris proſcinditur: & ita eſtate que ſequit̃ ſiccat̃: deinde ſub itroitu hyemis ſemente facta ſequenti eſtate reddidit fructũ: & ita bis ſentit frigus ſemel ante eſtatẽ: deficiẽte hyeme initio veris: iterũ poſt ſementẽ: bis ſolem ſemel eſtate qua ceſſat. Iterũ qua fructũ refert. Hec ille. De qua re diligentius adhuc loquitur Macinellus docẽs terrã proſcindi: effringi: offringi: & lirari. Proſcindi quidẽ inter Vernũ equinoctiũ & vergiliarũ exortum & ſolſtitium. Effringi aũt inter ſolſtitiũ & caniculam Offringi vero inter cãiculã & equinoctiũ autũnale Porro ab equinoctio autumnali lirari vſq; poſt brumã. Proſcindit̃ dũ primũ ſcinditur aratro. Effringit̃ dũ ex tranſuerſo glebe effringunt̃ Offringit̃ (qđ quidã occari vocãt) dũ quaſi dẽtalibus obſtãtia planant̃. Lirat̃ ãt dũ in liras. i. ſulcos findit̃. ¶ Ordo eſt. Taurus incipiat mihi. i. cuiuis. aratri (Sepe eñ datiuus ꝓnominalis vt valla docet nihil certi demonſtrat aut refert vt ſi dicas hic mihi ſemp dormit) ingemere. i. multũ gemere aratro depreſſo. ideſt deorſum in terrã profunde impreſſo iam tũc. ſ. vere nouo: cũ. i. quãdo humor gelidus. ſ. niues diſſolute liquit̃. i. liquẽdo defluit ſup. de montibus canis. i. deſt niue adhuc in vertice tectis. & gleba putris. i. putrefacta zephiro. i. fauonio vento q̃ vẽ flat: reſoluit. i. aperit ſe (Poſſet ordo eſſe ſicut iacẽt verba: vere nouo cũ humor liquitur canis montibus & gleba putris reſoluit ſe zephyro: iam tunc incipiat mihi taurus ingemere aratro depreſſo: & vomer qui ſcilicet terrã vomit & etiã vomis dicitur incipiat mihi iã tunc ſplendeſcere. ideſt ſplendens fieri attritus. i. prop ter attritionẽ & vſum arandi. Illa ſeges. i. ſatio frugum reſpondet demũ. ideſt tandem votis. i. deſiderijs (qđ magnũ eſt) agricole auari vt qui fenus multum exigat: alibi videlicet trigeſimũ: alibi ſexageſimum: alibi centeſimũ vocat etiã eum auarũ in fronte enei. dicens: Vt ꝗ̄uis auido parerent arua colono. Gratum opus agricolis: que ſcilicet ſeges ſenſit priuſꝗ̄ videlicet ſeretur bis ſcilicet vernum & eſtiuũ: & bis frigora. ſcilicet. autumnale vſq; ad brumã. ideſt que quarto ſulco ſcinditur. Ideo aũt reſpõdet. ideſt ſatiſfacit & correſpondet votis agricole: quia meſſes immẽſe ruperunt horrea illius: hoc autẽ plus eſt ꝗ̄ impleſſet quia res arida & fragilis dũ vltra capacitatem impletur rumpitur vbi tenax & fortis vt corium diſtenditur.

Beroal.

Ordo

vt Siccet̃ eſtu: ne ſi luxuriãtis Sole natura fertilis efficiat̃: inter fruges herbe naſcant̃. Rurſum eũ qui fertilis eſt idcirco ſub hyemẽ proſcindendũ putat ꝙ humorem cœleſtẽ: hybernumq; accipiendo eſſe fœcundior poſſit.

MAñ. ¶ Vere no. veris principio. primo eñ menſe ver nouũ dicit̃. ſecũdo adultũ. tertio aũt preceps: ſic etiã de eſtate & alijs. dies autẽ primus veris extat. vij. Idus Februarij. æſtatis. vij. Maij. autũni. vij. Idus Sextilis. hyemis. iiij. Idus nouemb. autor Varro li. prio. ca. viij. Vere nouo Col. libro. xj. ca. ij. ſic ait ſuper hoc loco. Noui aut veris non ſic principium obſeruare ruſticus debet vti aſtrologus: vt expectet certũ diem illũ qui veris initiũ facere dicit̃: ſed aliquid etiã ſumat de parte hyemis qm̃ conſumpta bruma iã intepeſcit anus: permittetq; clementior dies opa moliri: poſſit igit̃ ab Idibus Ianuarijs: vt principẽ menſem Romani anni obſeruet auſpica i

culturarũ

culturarũ officia. Satis aũt erit per dimidios menſes exequi qđ cunq; negociũ. quia neq; preſeſtinatũ opus ni-
miũ imature videri poſſit ante. xv. dies factũ: nec rurſus poſt totidẽ nimiũ tarde: hec ille. Canis: niuoſis. Geli
dus humor. i. nix. Liquiť: liquefit diſſoluiť. zephyro: zephyrus latine fauonius diciť. vt Ply. li. ij. oſtẽdit, ven- zephyrus.
tus eſt qui ab occaſu equinoctiali flat: & tepidus eſt & ſiccus. Colu. tñ ait: ꝙ. vij. idus Februarij fauonij ſpirare
incipiunt. Ply. item li. xviij. ſcribit ꝙ fauonius ver inchoat: aperitq; terras: tenui frigore ſaluber: Putris. i. hu-
mefacta mollificata & ſolubilis. venti em̃ occidentales mollificãt & humectãt vt etiã Ptole. in. li. iiij. partiũ
ſcribit Gleba: terre globus: nã terra ligata gleba eſt. ſoluta vero puluis. Reſoluit. arua em̃ hyemali rigore pre-
cluſa: zephyri tempore laxantur. Depreſſo. i. valde preſſo: qđ pingui conuenit terre. Nã de ſterili dicet. Tenui
ſat erit ſuſpendere ſulco. Vomerẽ: aratri ferrum. quod vomit terram: vt ait Var. Illa ſeges. i. ideſt terra: Votis:
deſiderijs: Reſpondet conſentit. Auari cupidi. Bis que ſolem: bis frigora ſenſit. Ply. lib. xviij. c. xxxiij. ſic ait.
Quarto ſeri ſulco: Vergi. exiſtimatur voluiſſe: quum dicit optimam eſſe ſegetem que bis ſolem bis frigora
ſenſiſſet. ſpiſſius ſolum ſicut plerũq; in Italia. v. ſulco ſeri melius eſt. in Tuſcia vero. ix. predicta Ply. verba. vt
iiij. ſulco ſeratur ſecundũ Verg. oſtendunt Probi in hoc loco explanationem non conuenire: quẽ multi alij ſe
cuti ſunt: non aduertentes Plyn. verba nec etiam Varronis. ſcribit em̃ Varro li. i. c. xxix. ꝙ terrã quũ primum
arant proſcindere appellant quũ iterum effringere vocant: tertio: cũ arant iacto ſemine boues lirare dicuntur.
capite vero ſequenti ait idẽ Var. ꝙ inter vernũ equinoctiũ & vergiliarũ exortũ: & ſoliſtitiũ boues terrã pro-
ſcindere dñt. Et. c. xxxij. ſcri. inter ſolſtitium & caniculã cũ proſcideris. effringi oportere. i. iterare vt fragantur
glebe. Et. c. xxxiij. ait inter caniculã & equinoctiũ autumni oportere aratro effringi. Et. c. xxxiij. inqt. ab equi-
noctio autũnali incipere oportet ſerere: vſq; ad diẽ. xci. poſt brumã niſi que neceſſaria cauſa coegerit: nõ ſere-
re. Theophraſtus item lib. iij. de cauſis plantarũ ait. Cura noualiũ tempore vtroq; ſuſcipitur: eſtate & hyeme.
vt terra ſolem: ac frigora ſentiat. His omnibus verbis patet quoiam pacto ſeges bis ſolem. bis frigora ſentiat.

ASCEN. ¶ At prius &c. Quia quarto ſulco ſerendũ do
cuit: prim⁹ aũt fiat ꝓſcindẽdo: docet qđ atten-
dendũ ſit ꝓſciſſuro equor. i. cãpũ equũ & planũ
de quo nullũ experimentũ habet dicẽs: qa pro
ſpicere cõuenit vẽtos & celi varietatẽ ne plu-
uia ipeditus operã interrũpere cogať. Deinde
qs cuiq; rei cultus adhibẽd⁹: & nouiſſimo qua
regione queq; res libentius naſcať. Nã neq; ter
re oẽs ferre omnia pñt: qđ exẽplis hic probat.
Seruius aũt in tmoli mõtis deſcriptione repre-
hẽdiť a Beroaldo ſic. Plinius in quinto refert.
Tmolus. Tmolũ mõtẽ eſſe nõ cilicie vt Seruius opinať:
ſed lydie qñ tymolus vocabať: & erat vitib⁹
cõſitus. Strabo quoq; & Solinus idẽ ſẽtiũt qđ
Plinius tmolum in lydia collocãtes: de quo ſic
ſcribit Ouid. Riget aridus alto tmolus in aſcẽ
ſu cliuoq; extẽſus vtroq; Sardibus hinc illinc
paruis finiť hypepis Iuxta ſardis poſitũ eſſe tmo
lũ indicãt Ouidij verſus. Sardis aũt vrbẽ eſſe in
Lidia celeberrimã Herodoti &: Plynij teſtimo
nio notiſſimũ eſt. Preterea nõ abſurdũ fortaſ-
Sardis. ſis foret illud Vergilianũ Croceos vt Tmolus
odores ad vinũ referre. Nã cũ tmoli vineta lau
denť a priſcis tanq; generoſiſſima videť poeta
appellaſſe croceos odores. i. vinum Tmoli qđ
odoris & coloris crocei ſit: quale vinũ in pri-
mis laudať a Palladio vtpote ſaluberrimũ: &
in hãc ſentẽtiã vadit Porphirio dicẽs crocũ pro
vino poſitũ eſſe a Vergilio & allegat iſtud he-
miſtichion: hoc ideo dixi vt aliquid argutius
recõditiuſq; memorarẽ: nõ vt Seruij expoſitio
nẽ refellere vellẽ: que Probi & Solini atq; Co-
lumelle autoritate corroborať. q ſcribunt Tmo
lũ eſſe croco florẽtiſſimũ. Sed quia interdũ gra
te ſunt ſtudioſis argutiores interpretatiões: hec
pauca libuit his cõmentarijs intexere: ſequatur
vnuſquiſq; qđ velit. Hec ille. ¶ Ordo eſt. At
Ordo. i. ſed cura ſit. i. curandũ eſt nobis prius ꝗ ſcinda
mus equor. i. cãpũ equũ: ignotũ. i. de quo nul-
lũ adhuc fecimus piculũ ferro. ſ. aratri: cura in-
quã ſit predicere vẽtos. i. aut cui vẽto ſubiaceat
aut qui vẽti pluuiã qui ſerenitatẽ allaturi ſunt
& pro. i. variũ more celi. i. aeris niſi dicas variã
influentiã celeſtiũ corporũ: ac cura ſit predice-
re cult⁹ patrios. i. q quorũlibet patrie. i. loco na
tiuo cõueniãt. & habitus. i. qualitates locorũ.
Et cura ſit predicere qd queq; regio ferat. & qd
queq; recuſet: ſup. ferre quia ſegetes veniunt. i.
naſcunť felici⁹. i. fecũdius & huberi⁹: hic. i. hoc
loco & vue veniunt felicius illic. i. illo loco: fe
tus arborei

At prius ignotum ferro ꝗ ſcindimus æquor.
Ventos & varium cœli prædicere morem
Cura ſit: ac patrios cultus: habituſq; locorum:
Et quid quæq; ferat regio: & quid q̃q; recuſet.
Hic ſegetes: illic veniunt fœlicius vuæ.
Arborei fœtus alibi: atq; iniuſſa vireſcunt
Gramĩa: nõne vides croceos vt tmol⁹ odores:
India mittit ebur: molles ſua tura ſabæi:
At calybes nudi ferrum: viroſaq; pontus
Caſtorea: eliadum palmas epiros equarum:

SER. ¶ At prius ignotũ ferro ꝗ ſcindimus equor: prius videli
cet ꝗ nos faciamus vernactum. Aequor. Modo terram ab
equalitate dictum. Ventos: Debes ſcire cui vẽto ſubiaceat
ager. Cœli: Aeris. Lucre. In hoc cœlo qui dicitur aer. No-
ſces ergo aeris qualitatem vtrum gaudeat pluuia an ſicci-
tate: an frigore: an calore. Patrios cultus. Quemadmodũ
cultus ſit a maioribus Habituſq; locorum. ideſt quid me-
lius ferre conſueuerit. ergo hab[itus] locorum poſſibilitates
accipe. Veniunt creſcunt vt pulchro veniens in corpore
virtus. Fetus poma. Iniuſſa. Nam frumenta iuſſa naſcũtur Tmolus
vnde eſt illud. Atq; imperat aruis. Nonne vides. ſi vna pro Lydiæ
uincia non poteſt ferre omnia quãto minus ager. Tmolus mons nõ
mons Cilicie vbi naſcitur crocum precipue. Nam comme Ciliciæ.
morat vbi res meliores naſcũtur. Nam crocum & in aphri Sabæi.
ca naſcitur: ſed non tale ac tantum quale in Cilicia. In-
dia: nam & ſi in aphrica quoq; ſint elephantes: maiores ta
men in India. Hinc Teren. elephãtis indicis prefecerat. ideſt
maximis Sabæi populi iuxta ſiriam & Arabiam dicti ab
eo quod eſt σαβεθαι. Nam apud eos thus naſcitur quo deos
placamus. Molles quia ſub aere clementiore ſint. Lucanus
Quicquid ad eoos tractus mũdiq; teporem Labitur emol
lit gentes clementia cœli. Aut quia alexander obſceniores
ſuos milites illic condidit. Tus ſine aſpiratione dicimus. Tus
Nam antiqui dicebant thus ποτονθεωγα qđ diſplicuit. Tu
ra enim a tundendo dici volunt. i. a glebis tuſis. cum qui- Calybes.
bus dicitur fluens ex arboribus coaleſcere. Calybes: popu- Calybs.
li apud quos naſcitur ferrum. vnde calybes dicitur ipſa ma
teries: vt vulnificuſq; calybs. Nudi apud quos arbores nõ Fibri.
ſunt: vel nudi propter cedendi ferri ſtudium. Viroſa: Fibri
canes ſunt pontici quorum teſtes apti ſunt medicamentis
propter quod vbi ſe queri ſenſerint: eos ſecant. De quibus
Cicero. Redimũt ſe ea parte corporis propter quam maxi
me petuntur

me petuntur.Iuuenalis. Qui ſe eunuchū ipſe facit cupiens
Caſtores. euadere dāno teſticuli.Caſtores a caſtrādo dicti ſunt Viro-
ſa:venenata. Nam quamuis multis morbis ſint remedio
tamen pregnantes illorum odore abijciunt partum : dicta
ab eo qđ eſt vitus. Alij fortia a viribus.Eliadum pal. epi.
equa.Hypallage:Nā dicit epirus creat equas optimas:que
apud elidem palmas merent in Iouis olympiaci curuli cer-
tamine.ꝓfertur autē grece epiros cū accentu in prima. Nā
ſi eſſet Epirus latine haberet accentum in penultima.Dixit
aūt equas:quia velociores ſunt ꝗ equi.quia vt ait Ply. in
ter currendum emittunt vrinam.

PRO. ¶Nonne vides croceos vt tmolus odores.India.m.e.m.ſ.
t.ſ.at calybes. n.f.v.q;.p.c.e.p.e. Tmolus lydiæ mons eſt:
quem non idcirco nominat vtiq; ꝙ ſolus crocum ferat:ſed
ꝙ precipue:peluſiacam lentem dicit& ſicyoniam baccam
oliuam:non ꝙ ſicyone tantū naſcuntur:aut peluſij ſolum
lentes:& india mittat ebur.ſed& aphrica:Sed maiores ſūt
in india elephanti.Sabæi natio eſt arabiæ: quos molles vi
tio ſermōis ꝗ a paꝝ viril'r loquanť.dicit.Calybes natio pō-
tica. in qua ſunt ferri fodine.Ibi autem a nudis ferrum que
ritur pontus fert & caſtora: ſed non ſolus: fibri enim teſtes
hoc nomine appellantur qđ animal quū etiā in alijs regio
gionibus ꝗ in ponto naſcātur:non tñ tanta eſt vis teſtium:
quanta pōticorum fibrorum.Eliadum palmas.e.a.Copio
ſiſſimam eſſe palmis epirum ſignificat nec tamen ſolū eas

tus arborei veniūt felicius alibi. Atq; gramina
vireſcūt:iniuſſa.i.ſpōte nullo ſerēte aut cogen
te:nōne vides vt.i.queadmodū.Tmolus mōs
ille lidie mittit odores croceos.i.crocū:& vt In
dia mittit ebur& ſabei molles.ſ.intepida ſemꝑ
regiōe ꝯſantes mittāt ſua.i.ꝓpria& peculiaria
thura ꝗa ſolis eſt thurea virga ſabeis.At.i.ſed:
calybes: populi illi aut in pōto aut potiꝰ in hy-
ſpania nudi.i.nudis mēbris calibē:hoc eſt ferrū
mulcētes:cū ſabei tenerrime veſtiti thura legāt
epithetis ergo antithesim facit ſup.mittūt fer-
rū.ſ calybē:& pōtus illa inſula mittit caſtorea
i.medicamēta ex teſticulis caſtoris facta. viro-
ſa.i.viriū plena:aut virus quoddā habētia.epi
ros.ſ.inſula mittit ſup.palmas equaꝝ eliadū.i.
equas e quibus gignūť eq in elide vicere ſoliti
& ita palmas mereri. Elis aūt ciuitas eſt achaie
vbi iuxta alpheū agitabanť olim ludi olym-
pici.Elias ergo patronymicū eſt a patria dedu-
ctū. Et ita annotādū eſt patronymicū patrium
nō em̄ filiū aut nepotē nec filiā aut neptem ſed
rem in patria genitā ſignificat:videlicet equas
ſicut in Bucolico muſe dicteq; ſunt ſicelides a pa
tria & alibi helyconides & caſtalides &c.

ferre dicit.em̄ & idumeas:Quæri ſolet quare equarum potius ꝗ equorum dicat ipſe rationem conſilij ſui ex-
plicat quū ait in lib.iij.Seu quis olympiace.m.p.p.Paſcit.e.ſ.q.fortis ad.a.i. corpora precipue matrum legat.

MAN. ¶Ferro vomere: Aequor:campum ab equalitate.Ventos& varium celi &c.que ſint agricolis.neceſſaria dixi
mus iam circa principium huius cōmentarij & quia huic etiam loco conueniunt: ibidem relegenda admoneo
Ventos.hoc dicit ne imbribus ventiſq; imminentibus opera inchoet agricola laboremq; fruſtretur:vt colu-
mella docet:& Ply.lib.xviij.ca.xlix.inquit in boream ponito arbores viteſq;.ſed hoc flante ne arato:frugem
ne ſerito:ſemen ne iacito.Variū cœli morem:Idem colu.in prologo li.i.aperit inquit em̄:celi & anni preſentis
mores intueať agricola.ſ.Neq; em̄ ſemꝑ eūdē velut ex preſcripto habitū gerūt:nec omnibus ānis eodē vultu
venit eſtas aut hyēs nec pluuiū ſemꝑ eſt ver:aut humidus autūnus.Patrios cultꝰ Varro li.i.c.v.Agriculture
inquit quatuor ſunt ꝑtes ſūme.e ꝗbus prima cognitio fundi ꝑteſq; eius quales ſint. ſcđa que in eo fūdo opus
ſunt ac debeāt eſſe culture:cā tertia ꝗ in eo eſt ꝑdio colēdi cā ſint faciūda:quarta quoq; tēpore i eo fūdo fieri.
Habituſq; locorum.Varro lib.i.c.vi.ſcri.in terra eſſe ſimili vi ac poteſtate partes per multas in quibus lapis
marmor:arena:puluis:creta:ignis carbūculus.i.ꝗ ſole ꝑferuet ita vt radices ſatoꝝ cōburat.ꝑtim ſunt hūidio-
res ꝑtim aridiores:ꝑtim mediocres:ſunt macre.ſūt pingues Habitus.i.qualitates.diciturq; habitꝰ ab habēdo
aliqđ.Et qđ queq; ferat regio.Idē Varro li.i.c.vi.ait non eadē oia in eodē agro eſſe pñt nā vt alius eſt ad vitē
appoſitus alius ad frumētū ſic de ceteris:alius ad aliā rē. Et.c.xxiij.inqt.Alia loca appoſita ſunt ad fenū.alia
ad frumētū.alia ad vinū.alia ad oleū.Segetes.i.ſata: Hic ſegetes.illic &c.Ply.li.xvij.c.iiij.inqt.Quippe non
eadē terra arboribus cōuenit:& frugibus:plerūq; nec puella qualē habet Cāpania:vbiq; optia vitibꝰ.aut ꝗ te
nues exhalat nebulas.Ver.& que felicē ferat nō iprobat vitibꝰ Glareoſum oleis ſolū aptiſſimū in Venafrano
pinguiſſimū in Betica.tāta eſt argumētoꝝ & ſoli varietas ac differētia.Capite vero.v. ait idē.Fruges alit to-
phacea alba ꝓxima eſt ruffa.Et li.xviij.Agri ipius bonitas inqt.ꝗbus argumētis iudicāda ſit ſubſignabimꝰ
Catonis maxie verbis.Ebulū vel prunus ſylueſtris.vel rubus bulbꝰ:minutus trifoliū:herba pratēſis:quercus
ſylueſtris:pirus:malu[illegible]mētarij ſoli note.veniunt creſcunt.Arborei fœ.i.poma.De fetu diximus in Buc.
Iniuſſaq; gra.frumēta [illegible]iuſſa naſcunť.Vñ eſt.atq; imperat aruis.Nonne.v.c.Exēplo qđ dixerat aperit:&lo
ca narrat vbi plus ac melius aliquid prouenit.Croceos odo.Ply.li.xxi.ſcribit ꝙ prima nobilitas cilicio croco
ineſt:& ibi in Corico monte dein Lycio monte olympo.Mox centuripino Cilicie aliqui: Phlegreo ſecūdū lo
Tmolus. cum dedere optimū vbicūq; qđ pinguiſſimū & breuibus capillis. Tmolus.Sra.li.xiij.docet:ꝙ Tmolus ſatis
coactus eſt:& ambitum mediocrē habens:& in ipſis Lydie partibus terminať:imminetq; ſardibus vbi mons
ipſe felix:a quo pactolus fluit.Is vero Tmolus appellabatur:vt Ply.li.vi.ſcribit qđ quidē Ouid. quoq; lib.
vi.meta.oſtēdit.Deſeruere ſui nyphæ vineta tymoli. At ſunt quidē qui cōtendunt hic legendū eſſe nymphæ
vineta Tymoli.qđ ꝑfecto abſurdū eſt Ply.autoritate.Eſt aūt vino melle croco ꝑfertilis.Vñ Soli.ait.de Ly
India dia & Tmolꝰ croco florētiſſimꝰ:India:ea maxia eſt ad oriētē expoſita:de qua multa:Stra.li.xv.Fauonij vero
ſpiritu ſaluberrima eſt:bis in āno eſtatē habet:bis legit fruges:autor eſt Soli. Ebur.Ply.li.viij.ſcri.Elephātes
fert aphrica:ferunt ethiopes:ſed maxios India:arma habet ꝗ iuba cornua appellat.Herodotꝰ melius dentes:
hos deciduos caſu aliquo defodiūt:hoc ſolū ebur eſt ꝗq; nuper oſſa etiā in laminas ſecari cœpe pœnuria etem
rara āplitudo iā dentiū ꝑterq; ex India repiť.Molles ſua.t.ſa.Docet Ply.li.xij.ꝙ thura ꝑter arabiā nullis.ac ne
arabie ꝗdē vniuerſe:regio coꝝ thurifera ſaba appellať ſpectās ortꝰ ſolis eſtiui.Mol.ſa.Stra.li.xvi.docet ꝙ Sa
bei felicē arabiā incolūt ꝗ maxia natio eſt:apđ hos & thus & myrrha & cynnamomū naſciť in ora etiā balſa-
Saba mū:hñt ꝑterea palmas odoratas:hoies ꝓpter maximā fructuū copiā ocioſi ſegneſq; viuūt : ſub rege ſunt: &
Sabei ipſe tū etiā ſui in delitijs muliebribꝰ viuūt.Supellectilē ex argēto & auro multā hñt:vaſa.lectos.tripodas: cra
teras:cū opculis domoſq; ſūptuoſas.nā & porte & pietes & tecta ex ebore auro & argēto lapidibuſq; incruſta
Calybes tis ſūt diſtincta.ꝓpter hos igiť mores & tātā rerū copiā:poeta molles ſabeos ait.i.ocioſos : ſegnes. delitioſos
At Probꝰ inqt.Molles vitio ſermōis appellat:ꝗa parū viriliter loquanť.Calybes: Iuſtinus li.vlt.de Hiſpania
loquēs ſcribit:ꝙ apđ āphilocos Galatie portionē:ꝑcipue ferri materia:ſed aqua ipſa ferro violētior : quippe
tēperamēto eius acrius reddiť ferrū nec vllū apđ eos telū ꝓbať : qđ nō aut Byrb li fluuio:aut calybe tingať
Vñ etiā calibes fluuij huius finitimi appellati:ferroq; ceteris preſtare dicunť.Nudi labore.f.ac ignis eſtu Pō
tus.mēſura pōti ab Boſphoro ad meotidis lacū ꝓtendiť.vt docet ply.li.vi.Caſtorea : ply.li.viij. itē li.xxxij.

docet: ꝙ ĩ terris & ĩ aq̃ vict⁹ eſt fibris: quos caſtores vocãt: & caſtorea teſtes eoꝝ quos ſibiꝑſiȷ̃ ãputãt ꝑiculo vr
gẽte: ob hoc ſe peti gnari: efficaciſſimi aũt e põto galatie: mox aphrice. ſternumẽta olfactu mouẽt ſomnũ cõci
liãt cũ roſaceo puncto capite medenẽ & vertigini neruoꝝ vitijs: ſic & cõtra comitiales & ſũpti: poti vero cõtra iſlã
mationes tormina venena aduerſus ſcorpiões ex vino bibunẽ: aduerſus aconitũ ex lacte aut aqua claritatẽ vi
ſus faciũt cũ melle attico inũcti: cohibẽt ſingult⁹ ex aceto. Solin⁹ vero ſic ait ꝑ vniuerſum põtũ fiber plurim⁹
quẽ alio vocabulo dicũt caſtorẽ. teſticuli eius appetunẽ in vſum medelarũ. Viroſa. i. potẽtia & multe virutis Virus
ac viriũ: vt oñdimus. Virus eñ q̃nq; ꝑ naturali virtute legiẽ vt Nonius ſcri. & Plyn. teſte. virus diciẽ ꝙ gre⸗
ce pharmacon. i. medicina: hinc etiã Iuuena. ait ĩ ſat. Natali coruine. Adeo medicatũ intelligit inguen. Virus
preterea diciẽ qđ diſtillat ab inguine eque. quo tpe agitaẽ amoris furore: vel qđ diſtillat a coeũtibus animali
bus. Veg. li. iij. Geor. hinc demũ hyppomanes vero qđ nomine dicũt Paſtores lentũ diſtillat ab inguine vi⸗
rus: & Ply. li. xxviij. c. xxi. ait ꝙ virus verrinũ & ſcroffe ex coitu exceptum priuſq; terram attingeret: cõtra do
lores valet. potes ergo viroſa intelligere etiã propter id. nã cum caſtorea ſint teſtes: recte viroſa dici poſſunt.
Eliadũ equarũ. Elis vt Ply. ſcri. li. iiij. vrbs fuit Achaiæ per agrũ vero Eleũ vt ſcri. Stra. li. viij. Alpheus amnis Elís
ꝑlabiẽ: apđ quẽ olympicorũ ludorũ certamẽ agebaẽ gymnicũ: atq; eq̃ſtre teſte Herodoto li. viij. vbi premiũ
erat oleagina corona qua donarenẽ: nõ eñ pecuniaꝝ certamẽ agitabãt ſed virtutis. id aũt Hercules inſtitue⸗
rat. Sed hec oĩa latius per nos habenẽ ode prima Horatij. Palmas eliadũ equarũ. i. equas aliarũ victrices apud Palma.
Elidẽ. Prob⁹ aũt ait: ꝙ poeta copioſiſſimã eſſe palmis: Epirũ ſignificat: qđ aliter oñdit ipe Maro li. iij. Geor. di
cẽs. Quãuis ſepe fuga verſos ille egerit hoſtis. Et patriã. Epirũ referat fortiſq; micenas. Palmas: palma arbor
eſt: de qua multa Ply. ſed propterea inquit Plutar. in certaminibus palma ſignũ eſſe placuit victorie quoniã
ingeniũ huiuſmodi ligni eſt vt vrgentibus prementibuſq; non cedat. Plura ſcri. Gel. li. iij. c. vi. Epiros ea vt
Ply. li. iiij. docet eſt in tertio europæ ſinu: atq; acrocerauniȷ̃s incipiens mõtib⁹ ad magneſiã macedoniaq; tẽdit.

Continuo has leges eternaq; fœdera certis
Impoſuit natura locis: quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem:
Vnde homines nati durũ genus: Ergo age terre
Pingue ſolũ primis extemplo a menſibus anni
Fortes inuertant tauri: glebaſq; iacentes
Puluerulenta coquat maturis ſolibus eſtas.
At ſi non fuerit tellus fœcunda: ſub ipſum
Arcturum tenui ſat erit ſuſpẽdere ſulco:
Illic officiant letis ne frugibus herbæ.
Hic ſterilem exiguus nec deſerat humor arenã.

ASCEñ. ¶ Continuo has leges. Docet varietatẽ terraꝝ
in producẽdo naturalẽ eſſe ac inſitã ab eo tẽpo
re quo deucalionis diluuiũ fuerat vnde vt rigo
rem doctrine mitigaret per digreſſiũculã non
ineptã fabulã inſerit: que a Lãdino ſic explicaẽ
Deucalionis diluuiũ nõ fuit vniuerſale vt di⸗
luuiũ Noe. Fuit aũt vt ait Varro regnante Cri
mao Cecropis ſucceſſore. vt Euſebius & Hie⸗
ronymus nondũ defuncto Cecrope. Dictũ aũt
Deucalionis. quoniã maxime eius regionẽ op⸗
preſſit ad egyptũ aũt & eius vicina non perue⸗
nit. Factũ eſt anno mũdi ſeptimo ſupra tria mi
lia & ſexcẽtos ac ſeptuaginta: cũ vniuerſale di⸗
luuiũ qđ fuit tpe Noe fuerit anno. xxxij. ſupra
duo milia ac ducentos. Dictus eſt aũt Deuca⸗
lion lapides in homines cõuertiſſe quia qui ex
diluuio ſuperfuerãt timentes iterꝝ diluuiũ ſe in
mõtibus cõtinebãt aſpero & ferino modo viuẽ
tes. At ille verbis paulatim emoliuit. & in pla
num deducẽs ad mitiorẽ & humanũ cultũ tra⸗
duxit. Deucaliõis aũt filiũ fuiſſe dicũt hellenẽ
a quo greci hellenes ſunt dicti. Theſſalie aũt im
perauit Deucalion Hec ille. quia vero eternas
docet nature leges: ita vt ſua cuiq; loco vis ſe⸗
mel inſita perpetua ſit (nã & Porphirius locũ
gñatorũ principiũ & genus cenſet) cohortatur
vt ſecundũ eã rẽ terre arenẽ: pingues: videlicet
& cõdenſe a primis mẽſibus: hoc eſt ab Ianua⸗
rio & Februario vt ſole & vẽtis inutilis humor
qui nimiã luxuriẽ pariat exicceẽ: & pingue ſu⸗
perfluũ abſumaẽ. ipſeq; terre fiãt putres ac pul
uerulẽte. Macre vero & deſicce vſq; ad ſationis
tp̃s non ſcindanẽ ꝓfundius ſed ſuſpendãtur te
nui & quaſi (vt dicũt) ſuperficiali ſulco: ne hu⸗
dũ & pingue qđ modicũ habet & fertilitati ne
ceſſariũ eſt penitus exudet. ¶ Ordo eſt Natura
Ordo. impoſuit certis. i. ſuis quibuſq; locis: has leges
ideſt vires legitimas & a virtute ſuperiore: hoc
eſt celeſti conceſſas vt. ſ. alie alia ferant & hec
eterna federa. i. hec pacta hũc cõſenſum quo in
ter ſe cõſentiũt: ita vt alie aliarũ munus nõ vſur
pent: quin etiã ꝑ hec homines quodãmõ fede⸗
ra ſeruant: nam ſi ferat omnia tellus neq; alijs
aliorum egerẽt lõge maior eſſet inter mortales
principes faſtus ita vt qui optima queq; habe⸗
rent alijs nõ cõicarẽt: ſed potius aditũ negarent
ſed rerũ penuria etiã cũ thurcis & ethnicis com
mercia nobis facit. Impoſuit ergo hec federa:
cõtinuo. i. iugiter & ad perpetuũ aut vt Galli di
cũt incõtinẽti: hoc eſt illico & e veſtigio & ſine
intercapedine

¶ Cõtinuo has leges &c. Cõtinuo iugiter ad ꝑpetuũ Deu SER.
calion: Trãſit ad fabulas vt poetice ponat principiũ mũdi
Durũ genus: ꝓpter ipos lapides a q̃bus ſumus: nã & greci
populi λαοι dicunẽ a lapidibus. pingue ſolũ: redit ad cauſã
primis a mẽſib⁹ ãni ꝙ dixit vere nouo. Puluerulẽta. Que
glebas ſoluit in puluerẽ. Maturis: vehemẽter calidis Arctu
rũ: Autũnali tpe in quo oriẽ arctur⁹. Sub. q̃ñ tp̃s ſignificat
acuſatiuo gaudet: vt hic ſub arcturũ. i. circa arcturũ. & ſub Sub.
lucem exportant calathis. Illic in pingui. Hic in ſterili.
¶ Cõtinuo has leges eternaq;. f. c. i. n. l. q. t. p. d. v. l. i. orbẽ. PRO.
Vñ homines durũ nati genus Deucaliona putãt ꝓmethei
fuiſſe filiũ: & habuiſſe in matrimonio ſororem patruelem
Pyrrhã Epimethei filiã his tpibus: q̃bus Iouis inũdata gre Deucaliõ
cia cataclyſmo perdidit hũanũ genus: qui quũ ꝑlati eſſent
in mõtẽ parnaſũ: quo ius tm̃ duo vertices eminebãt: & ibi
eſſet oraculũ Themidos: intrauerũt adorãtes queadmodũ
poſſent reſtitui. homines: q̃bus reſpõſum eſt iactãda is eſſe
parentis magne oſſa poſt terga diſtinctis: capitibuſq; vela
tis. interp̃tati aũt quũ eſſent terrã parentẽ: oſſa eius lapides
iecerunt poſt ſe: ex quib⁹ hoĩm gen⁹ tenatũ eſt: quoius etiã
Ouidius meminit quũ ait: Inde genus durũ ſumus experi⸗
enſq; laborũ. Et documẽta damus qua ſimus origine nati.
At ſi nõ fuerit tellus. f. ſ. i. arcturũ. t. ſ. e. ſ. ſ. Arcturus eſt ſtel
la in cauda maioris vrſæ: quam greci elicẽ vocant: dicta a
cauda & vrſa. Arctos enim grece: vrſa dicitur: cauda vra:
quoius ortu hyems incipit.
Hic ſterilẽ ex. n. d. h. arenã. Quidã aſpirãt arenã q̃a hære⸗
at quoi. f. digãmõ adiũctũ eſt: qđ etiã hauriat: hoc eſt in ſe
receptũ humorẽ trahit: hui⁹ hãc eſſe naturã teſtaẽ Vergili⁹
dicẽs: Collectũ hũorẽ bibula deducit arena. Bibula. n. q̃a
bibat diciẽ. Aut ibi flaua ſeres. m. ſ. f. vñ. p. l. ſ. q. leg. aut te
nues.

nues.ſ.viciæ.t.q.l.ſ.fragiles.c.ſ.q.ſ.putãt nõ minus eſſe vtilẽ ad ſationẽ farris agrũ: ex quo alius fructus ſublatus ſit. ꝙ eum qui vicibus ceſſat. Lethæo perfuſa Papauera ſomno. letheũ ſõnũ dicit eo ꝙ excutiat memoriã ſopitis. Lethe em̃ eſt obliuio. Papauer ãt: qđ in ſegete naſcit̃ facit ſomnũ.

MAN'. ❡ Has leges. Lex eſt ratio ſũma inſita in natura: que iubet ea que faciẽda ſunt: ꝓhibetq; cõtraria Tul. li.i. de legibus. Fœdera fedus appellatũ. qa inter fœdera interponebat̃ fides vt ait Feſtus. Natura: ea vt aiũt: dicta eſt ab eo ꝙ aliqđ naſci faciat: gignẽdi em̃ & faciẽdi potẽs eſt igit̃ natura creatrix oĩm etiã inuiſibiliũ rerũ. Vñ Lucre. li.i. ait. Deſerere in

Natura. cipiã & rerũ primordia pandã. Vñ oĩs natura creet res: auctet: alatq;. Sed de natura latius in Sileno diximus Deucalion. que cõſtant a mundi initio ſtatuta fuiſſe poetice & fabuloſe hoc loco narrant̃. Sed de Deucalione latius & plene diximus in Sileno. Ergo age terre. Ad cauſam reuertit̃ docẽdo qđ faciat letas ſegetes vt predixerat pingue ſolũ: Palladius li.ij. de menſe Ianuario ait. Pingues & ſicci agri proſcindi & apparari iã poſſunt: & li.iij. de Februario inquit locis tepidis aut ſi clemens tp̃s & ſiccũ fuerit: colles pingues vel hoc mẽſe ꝓſcinde. & li.vi. de mẽſe Maij ſcri. Nũc quoq; pingues agri & herboſi proſcindant̃. & li.vij. de menſe Iunij inquit. Nũc frigidiſſimis locis que maiora ſunt p̃ter miſſa faciemus: agros eque ꝓſcindemus. Colu. ſcrib. li.vij. c.ij. ꝙ idibus Ianuarijs qđ habet tp̃s inter brumã & aduentũ Fauonij: ſiccos & pingues agros tẽpeſtiuũ eſt ꝓſcindere. Paulo inferius inquit: ꝙ ab equinoctio verno optime vliginoſa & pinguia loca ꝓſcindunt̃. At que menſe Ianuario vernacta facimus: nunc vltima parte Martij ſunt iteranda poſtea docet ꝙ circa ſextũ Idus Iulias optime iterat̃ ꝓciſſum vernactũ Primis a mẽſibus ãni Ianuariũ & Februariũ intelligit qui primi mẽſes anni Numæ Põpilij fuerunt de quo apte loquit̃ Colu. vt oſtẽdimus ibi. Vere nouo Gelidus. Ply. etiã li. xviij. c. xxxij. inquit. Tepidioribus locis a bruma ꝓſcindi arua oportet: ac frigoribus ab equinoctio verno: & maturius ſicca regione q̃ humida maturius dẽſa terra q̃ ſoluta pingui q̃ macra altũ & graue ſolũ etiã hyeme moueri placet Glebaſq; ia. Cãm apit quare id fieri debeat: vt calor in puluerẽ Glebas diſſoluat Solis em̃ ardore ſiccat̃ liquor. & cũcta torrent̃ & ſorbent̃: qđ Ply. li.ij. docet: quũ vero proſcindũt arua hoc vtilitatis hñt: ꝙ inuerſo ceſpite herbarũ radices necant̃ qđ idẽ li. xviij. edocuit Maturis ſolibus. i. ardẽtibus eſt em̃ a pomis metaphora. nã ſoles maturi dici pñt quũ feruẽſcere ceperint. At ſi non fuerit tellus fecunda Ply. li. xviij. ca. xxxij. inquit: ꝙ tenue valde & aridum ſolum paulo ante ſationis tempus moueri debet. Col. vero lib. ij. ca. iiij. docet ꝙ graciles cliui non ſunt in eſtate arandi: ſed circa ſeptẽbris Kal'. cum ſi ante hoc tempus proſcinditur: effœta & ſine ſucco humus: eſtiuo ſole peruritur. Sub. ideſt circa. Arcturum

Arcturus. Arcturus vt Plyn. ſcri. lib. ij. c. xlix. exorit̃. xi. diebus ante: equinoctium autumni. Eſt aũt equinoctium veris. viij. Kal'. Aprilis: vt docet. Col. li. vij. ca. ij. Autumnale: equinoctium. viij. Kal'. Octobris. ideſt die Septẽbris.

Aequinoctium. xxiiij. orietur ergo Arctur' die ſeptembris: xiij. Arctur' aũt ſtella eſt que vrſe cauda interpretat̃. eſt enim in cauda maioris vrſe locata quam Bootes in zona habere dicit̃ clarius lucentem: autore Iginio. Suſpendere: ſurſum agere. Illic in pingui ſolo. Hic in ſolo non pingui. Sterilẽ: arenam infœcundam & aridam terram.

intercapedine tp̃is eo tempore quo Deucalion rex theſſalie: iactauit in orbẽ. i. in mũdũ vacuũ i. vaſtatũ aquis & hoĩbus carẽtẽ: lapides. ſ. poſt tergũ iactos. vñ. i. e quibus lapidibus: nati homines ſunt ſup. durũ genus: aut vniuerſos reſpicit. qa ferrea nũc dicunt̃ ſecula: aut Theſſalos p̄cipue qui duri & imites predicant̃. vbi lapithe & centauri. & dolopes & myrmidones & id genus hoĩes duri & feroces. Ergo. i. qñ quidem eterne & incõmutabiles ſunt leges: nec fruſtreris ſi ſecundũ nature exigẽtiã terrã colueris age Age. (Adhortandi aduerbiũ: de quo Valla nõ recte cẽſet ꝙ videlicet tm̃ ſingulare verbũ expoſtulet & agite tm̃ plurale: ſed agẽdũ vtrũq;: nã & hic dicit inuertãt) fortes. i. robuſti tauri: inuertãt. i. ꝓſcindãt: extẽplo. i. illico e veſtigio (tractũ ab Extẽplo auſpicibus: q lituo tẽplũ deſignabãt ad cõtemplandũ. i. inſpiciẽdũ auiũ volatũ: quo deſignato dicebãt extẽplo eoq; dicto ne quis obſit oẽs ſe ꝓripuerũt) a primis mẽſibus anni. i. a Ianuario & Februario: ſolũ pingue. i. terrã pinguem opimã q̃ ſolũ dicit̃ qa oĩm ſuſtẽtaculũ eſt a ſo- Solum. liditate (vñ quicqđ aliqđ ſuſtentat illi ſolũ eſt vt mare piſcibus & aer auibus) & eſtas pulueruleta. i. plena pulueribus & q̃ p rarefactionẽ & putrefactionem multos pulueres excitauit. coquat glebas. i. terras pingues: iacẽtes. i. aut inertes niſi ſole matureſcãt: aut graues & põderoſas At. i. ſed ſi tellus ñ fuerit fecũda. i. ſi ſolũ fuerit macrũ: ſat. i. ſatis: erit ſuſpẽdere. i. ſuſpẽſam tenere. ſ. terrã: ſub. i. vſq; ip̃m arcturum. i. ortũ arcturi ſeu boois q orit̃. xi. diebus ante equinoctiũ autũnale: hoc eſt. xiij. ſeptẽbris quo tp̃e ſatio fit: tenui. i. modico & exili ſulco. i. nõ arabit̃ donec ſeminãdũ erit niſi vno: & eo quidẽ tenui ſulco: ne herbe. ſ. ſpõte i ſolo pingui ſupcreſcẽtes officiãt. i. noceãt: letis. i. pinguib' frugibus: illic. i. i prius dicto: hoc eſt in ſolo pingui: & ne hũor exigu'. i. q in terra ſterili & macra exigu' i. modicus eſt: deſerat ideſt penitus deſtituat & derelinquat arenam ideſt terrã arenoſã & que penit' i arenã excicceſ hic. i. i terra min' fecũda & macra. Exiguũ ẽ qđ qa modicũ facile exigit̃

Alternis idem tonſas ceſſare nouales:
Et ſegnem patiere ſitu dureſcere campum.
Aut ibi flaua ſeres mutato ſydere farra:
Vnde prius lætum ſiliqua quaſſante legumẽ:
Aut tenuis fœtus viciæ triſtiſq; lupini
Suſtuleris fragilis calamos: ſyluamq; ſonantẽ:
Vrit enim lini campum ſeges: vrit auenæ
Vrunt letheo perfuſa papauera ſomno.
Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
Ne ſaturare fimo pingui pudeat ſola: neue
Effœtos cinerem immundũ iactare per agros:
Sic quoq;

❡ Alternis idem &c. Precepta Georgica: ideſt ASCEñ. que ad terre opus & culturã pertinent pro terrarũ diuerſitate diuerſa ſunt habẽda: ideoq; prius docuit alio tempore terras opimas alio macras eſſe proſcindendas verũ qđ nunc affert documentũ de terrarũ ceſſatione ſeu intermiſſione ad omnẽ videt̃ pertinere regionẽ ſic tamen vt alibi ſit fere neceſſaria alibi tantũ vtilis. Nã in terra pingui ſi intermiſſionẽ feceris pinguiorẽ effeceris: in qua tamen cautio ſit ne nimium luxuriet: in macra vero niſi ceſſaueris ab ſatione operam luſeris nam penitus ſterilẽ reddideris. Quo circa nunc de terris docet quomodo ſint poſt meſſem tractande dicens ꝙ aut alternis annis ceſſabunt: vires & ſuccum recuperantes: aut genere frumenti minus exedentis ſerentur: aut ſtercorabunt̃. Et ita triplex inuenitur cultura.

❡ Ordo eſt. Tu idem qui ſcilicet ſuo tempore Ordo. terram vtranq; araſti: patiere. i. permittes nouales. i. terras innouatas. aut de nouo ſatas tonſas

ideſt meſſas: ceſſare. ſ. ab onere ferendi: alternis ſup. annis (Notū eſt ꝙ annalis noualis natalis molaris maxillaris edilis quintilis: & alia multa adiectiua ſunt in eo genere ꝑferenda in quo ponit̃ ſubſtātiuū ſubauditū: vnde ſi dico hunc natalē intelligo diē: hunc molar ē dentē: hunc quintilē mēſem. hos nouales agros. has nouales terras. hec noualia arua: ſed neutrū quoqꝫ ꝑ ſe plenum eſt: & ideo frequetius eo vtimur ſine ſubſtātiuo: nō raro tñ dicimus has nouales: qa facile intelligimus terras) Et tu patiere cāpū ſegnē. i. effetū & infecundū qui iacet & nihil exurgere facit (vñ ſegnis dicit̃ ꝙ ſit ſeorſum ab igni qui actiuiſſimus eſt) dureſcere. i. durꝫ fieri & obduci ſitu. i. lanugie & limo vt vires recipiat. aut tu ſeres. i. ſeminabis (Nō ergo ſcribit̃ ceres) farra flaua. i. que flaueſcunt dum matura ſunt: ſydere. i. anno mutato: aut potius ſydere. i. qualitate temporis mutata. nā alio tp̃e farra alio legumen ſeritur: ſeres dico ibi vñ tu ſuſtuleris. i. collegeris (nā legumen dicit̃ quicquid legitur manibus vt piſum: faba: lupinus) prius qa legumina citius colligunt̃: legumē letū. i. pingue & abūdans ſiliqua. i. tunica aut theca leguminū quaſſante. i. cōcutiēte pondere ſuo ipſum legumen grāde & maturū: hoc eſt ſi videris produxiſſe denſum & amplū legumē poteris tp̃e ſuo ſupinſerere farra: aut ibi vñ tu ſuſtuleris fœtus tenuis vicie. i. eius leguminis de gn̄e lētis: & fœtus. i. prouentū lupini. i. illius leguminis triſtis. i. amari ante maturitatē: appoſitorie calamos fragiles. i. fraciles factu: & ſiluā ſonantē. ſ. ariditate inducta. Si queras quare nō ſuperinſerā linum & auenā vt farra aut quare nō ſuperinſerā farra poſt linū & auenā ſicut poſt predicta: aut quare nō faciat mētionē de lino & auena: dicit ꝙ ideo: eñ pro quia ſeges lini vrit. i. arefacit & exiccat campū: & ſeges auene vrit cāpū & papauera perfuſa ſomno letheo. i. obliuioſo. i. q̄ ſomnū & obliuionē inducūt vrūt cāpū: & ideo non eſſet vtile eodē āno far ſupinſeri: ſed tñ facil' labor alternis ſup. ānis. i. poſtq̄ annū ceſſauerit poteris vñ linū ſuſtuleris etiā farra ſerere tantū. i. tantūmō ne pudeat (qa ſordidū munus eſt) ſaturare pingui fimo. i. ſtercore vſqꝫ ad ſaturitatē ſola arida. i. terras macras ex antitheſi ergo ornatū cōparat. vel ꝑ vel ne pudeat iactare cinerē imundū. i. limoſū & pinguē (qđ epitheton adiecit ſcđm cōmētarios ꝓpter cinerē quo puelle: i expoliēdis capillis vtunt̃: aut poti' ideo dixit immundū vt cauſa ſit cur dixerit ne pudeat) ꝑ agros effetos. i. emaceratos: & de q̄bus omnis fecunditas emulcta eſt. Arua requieſcēt quoqꝫ i. etiā ſic. i. ſtercorādo: fetibus mutatis. i. mutādo fetus: hoc eſt ſi nō idē genus frumenti aut leguminis ſeratur continue: nec nulla. ideſt non nulla imo (per liptoten) plurima gratia. ideſt relatio beneficij eſt terre inarate. ideſt non arate: interea ſcilicet dum ceſſat qa ſe pinguē facit ad futuros ꝓuentus: & herbis pecora paſcit qđ nō exprimit: ne alterius libri farraginem huc ingerat & opus confundat. Seruius autem legit nec minus interea. Sed plures nec nulla.

Sic quoqꝫ mutatis requieſcunt fœtibus arua:
Nec nulla interea eſt inaratæ gratia terræ.

SER.

❡ Tonſas nouales: Agros meſſos. Dicimus aūt has nouales & hec noualia. ꝓprie nouales ſunt tūc primū arua ꝓſciſſa. Situ dureſcere: vt redeat in vires priores. Cicero āt in dialogis & ceteri philoſophi tractāt nō quid debeat fieri: ſed quid potiſſimū: Sic Verg. cū ponit multa remedia agrorū pre omnibus ponit intermiſſionē vnde hoc frequenter repetit. Aut ibi: Si anguſtia agrorꝫ nō patit̃ intermiſſionē ibi frumēta ſere vñ legumina ſuſtuliſti: aut ſi tibi eſt opus frumento ſtecora agrū & ſparge cinerē & incēde ſtipulas: Sydere: āno. Letū: fertile Legumē: ita dicit̃ ꝙ manu legat̃. nec ſectionē requirat. Frumēta vero ſunt omnia que ex ſe emittunt ariſtas: nā farra pro frumēto dixit. ſpeciē ponēs pro genere. Tenuis: Nā vicia vix ad triplicē peruenit fructū. Cū alia legumina ꝓuentū fertilē habeāt. Triſtis amari: Nā incoctus amarus eſt. Lini ſeges. Bene excerpſit linū auenas & papauer. nā q̄uis legumina ſint quia manu legant̃: viribus tñ frumēti exequant̃. Letheo ſomno. Quia plena ſunt obliuionis. Nā Ceres Ioue admonēte dicit̃ papaueris cibo orbitatis oblita: & reuera papauer gignit ſoporē. Alternis facilis labor. Redit ad pręceptū intermiſſiōis qđ dicit eſſe pręcipuū. Pingui vel humido vel fertili. Effœtos cōtinua fertilitate laſſatos vt mulier dicit̃ effœta frequenti partu laſſata Immundū: Ad differentiā illius quo vtunt̃ puelle. Sic quoqꝫ mutatis requieſcūt fœtibus dicit. Requieſcūt. Nō etiā roborant̃ vt intermiſſione arationis. quod repetit dicens: Inarate gratia terre. Nec minus liptote eſt. ideſt multo magis.

Legumen

Frumenta

PRO. ❡ Nullo ſe tantū myſia cultu la. &. i. ſ. m. gargara. Myſia natio eſt coniuncta barbaris: contingens adriaticū ſinum. Sed & altera huius nominis terra iuncta. Troadi: aliquando ſubiecta regi Thelepho: & ante Theutranti.

MAN. ❡ Alternis viciſſim': Tonſas nouales: meſſos agros. De noualibus videto in Tityro. Segnem: infecundū. Situ dureſcere. vt vires accipiat. (Situs.) Situs aūt proprie dicitur lanugo quedam humore ꝓueniens: fit aūt in locis ſole carētibus Situ ergo. i. ſordibus & ſqualore quodā: qualis intra opaca domus que diu non repurgatur eſſe ſolet. Vnde Marcus Fabius inquit. Excitanda mens & attollenda ſemper eſt: que in huiuſmodi ſecretis aut langueſcit: & quendam velut in opaco ſitum ducit: aut &c. Ponitur etiam pro loci qualitate: vt de ſitu orbis &c. Aut ibi flaua ſeres mutato ſydere farra. Plyn. libro. xviij. capi. xxxvi. inquit. Si fuerit illa terra quam appellauimus teneram poterit ſublato hordeo milium ſeri: eo condito raphanus. his ſublatis hordeū vel triticum. ❡ Alius ordo: vt vbi adoreum fuerit. ceſſet quatuor menſibus hibernis. & vernam fabam recipiat: frumentum quidē ſeri vetant niſi in ea que proximo anno quieuerit: Sydere: anno. (Far) Farra far adoreū veteres appellauere: eſt ꝙ ex omni genere duriſſimum: & contra hyemes firmiſſimum patitur frigidiſſimos locos: & minus ſubactos. primus antiquo Latio cibus. Plyn. libro. xviij. capi. viij. Flaua. flauus color ex viridi ruffo & albo concretus. Ge. li. ij. c. xxvi. Letum: fertile: Siliqua: leguminum folliculus dicitur proprie tamē cuiuſdam arboris fructus longus latuſqꝫ etiā de qua arbore Plyni. li. xiij. meminit. (Flauus Color.) Quaſſante: cōcutiente legumen ipſum maturum & ſiccum. (Siliqua) Vicie. vicia p. c. ſcribitur: dicitur enim a vinciendo: ꝙ item capreolos habet vt vitis: quibus vorſum ſerpit & ſcapum lupini alium ve calamum ad quem hęreat ſolet vincire. (Vicia) Varro autor libro. i. cap. xxxi. Plyn. vero libro. xviij. c. xxij. inquit. Et vitia pingueſcūt arua nec ipſa agricolis operoſa: vno ſulco ſata nō ſarritur: non ſtercoratur: nec aliud q̄ deoccatur. Vitib' preripit ſuccum langueſcuntqꝫ ſi in arbuſtis ſeratur. Sationis eius tria tempora: de quibus latius ibidem. Tenuis fœtus vicie: Columella libro. ij. capi. xi. de vicia inquit: Idqꝫ genus precipue non amat rores quum ſeritur: Itaqꝫ poſt ſecundam diei horam vel tertiam ſpargendum eſt: quū iam omnis humor ſole vēto ve deterſus eſt neqꝫ amplius proijci debet q̄ quod eodem die poſſit operiri: nam ſi nox interceſſit quantulocumqꝫ humore priuſq̄ obruatur corrumpitur propter id igitur tenuis fœtus vicie poeta dixiſſe videtur. Triſtiſqꝫ lupini. ideſt amari & triſticiam ferentis ait enim Plyn. ab omnibus animalibus amaritudine ſua tutum. Vnum hoc ſeritur non aratro: vbi fuerit maxime ſabuloſa & ſicca (Lupinus) atqꝫ etiam arenoſa tellurem adeo amat: vt q̄uis fruteto ſolo coniectum: inter folia vbereſqꝫ ad terram tamen

radice

radice perueniat. pingueſcere hoc ſatu arua vineaſq; diximus. Itaq; adeo non eget fimo. vt optime vicem re-
preſentet. Primumq; omnium ſeritur nouiſſimum tollitur vtrunq; ſeptembri fere menſe: ſi depaſtum ſit in
fronde. inarari protinus ſolum eſt opus Plyn. libro. xviij. vbi lupinus & lupinum legitur: fragilis. teneros &
fractu faciles. Syluamq; ſonantem: maturi ſiquidem lupini & ſicci: adhuc in ſiliquis retenti: ventorum motu
Legumen reſonant. Vrit enim lini: hec etiam legumina recte appellari poſſunt: nam leguntur non ſecantur: vt frumenta
Linum hinc Plyn. libro. xviij. cap. xxviij. inquit: Exceptis leguminibus que velluntur e terra non ſubſecantur. Vnde
& legumina apellata. quia ita leguntur Monet autem poeta poſthec non eſſe frumenta ſerenda: nam ſolum
tenue reddunt Vrit lini campum ſeges. Cato. cap. xxxvij. in libro de re ruſtica ait ordeum & fenum grecum: &
eruum. hec omnia ſegetem exigunt: & omnia que vellūtur ex eis mala ſunt. Lupinum faba vicia & cetera ſter
cus vnde facias habent. Plyn. autem libro. xix. cap. i. inquit de lino. Vrit agrum: deterioremq; facit. ſequenti
quoq; capite dixit. Vere ſatum: eſtate vellitur & hanc quoq; terre iniuriam: facit: ꝙ vellitur ſcilicet. Et Colu.
libro. ij. cap. xiij. inquit Tremelius obeſſe maxime ait: ſolo virus ciceris & lini alterum quia ſit ſalſe: alterum
Auena quia ſic feruide nature. Vrit: auenæ auena vt theophraſtus libro. viij. ſcribit terram vehementer extenuat &
multiplici tum radice: tum calamo conditur. Eſt itaq; extenuationis cauſa radicum multiplicitas & calamo-
Lethe rum: quibus quidem ſoli pingue attrahitur. Papauera: legito Plyn. libro. xix. & lib. xx. Letheo ſomno: Lethe
apud nos obliuio dicitur inde letheus obliuioſus. ſomnus autem rerum omnium affert obliuionem ſopitis: &
Plyn. ſcribit ꝙ papaueris ſatiui albi: calix ipſe teritur & bibitur ſomni cauſa: & e nigro papauere ſopor gigni-
tur ſcapo inciſo. Alternis facilis labor Aruis labor facilis eſt quum viciſſim ſeruntur: dūmodo ſtercorentur.
Fimo pingui: qui per ſe pinguis eſt & pingues efficit agros. Cato. cap. lxi. inquit. Quid eſt agrum bene colere
bene arare. quid ſecundum: arare: tertio ſtercorare. Fimi autem plures differentie. de quibus plene legito Ply.
libro. xvij. cap. vi. Item libro. xviij. cap. xxxvi. Effœtos agros: Exhauſtos & euacuatos aſſiduo fœtu. Cine-
rem immundum. non purgatum: quali mulieres vtuntur Plyn. libro. xvi. cap. vi. inquit. Tranſpadanis cine-
ris vſus adeo placet: vt anteponant fimo iumentorum. Requieſcunt: nō tamen pingueſcunt ſicut intermiſſio
ne. Nec nulla. ideſt maxima & precipua. Interea: etiam mutatis fœtibus aliquando intermittere arationem q̃
maxime prodeſt aruis. hinc Plynius lib. xviij. cap. xxxiiij. inquit Ver. Alternis ceſſare arua ſuadet: hoc eſt ſi pa
tiantur ruris ſpatia vtiliſſimum proculdubio eſt qđ ſi neget conditio far ſerendum: vnde lupinum: aut vicia
aut faba ſublata ſint: & que terram faciant letiorem.

Sepe etiam ſteriles incendere profuit agros:
Atq; leuē ſtipulā crepitantibus vrere flammis:
Siue inde occultas vires & pabula terræ
Pinguia concipiunt: ſiue illis omne per ignem
Excoquitur vitiū: atq; exudat inutilis humor.
Seu plures calor ille vias & ceca relaxat
Spiramēta: nouas veniat qua ſuccus in herbas:
Seu durat magis: & venas aſtringit hiantes:
Ne tenues pluuiæ rapidi ve potentia ſolis
Acrior aut boreæ penetrabile frigus adurat.

¶ Agros: res in agris ſcilicet ſtipulas vel quiſquilias. i. pur
gamenta

¶ Sepe etiā ſteriles &c Docuit quedā remedia ASCEn
cōtra ſterilitatē terre hoc ē qđ ꝓpoſuit: docuit
qd faciat letas ſegetes. ex pre: quia ſtercoratio:
intermiſſio & cinerum ſparſio. Nunc alia ap-
ponit dicens quia profuit interdum incendiſſe
ſteriles terras hoc eſt radices & herbas ceſpitū
deſiccatorum que manent in terra ſterili iam
deſiccata poſt arationem Cuius exuſtiōis cau-
ſas varias aſſignat ſummam autem Ply. putat Ordo
vt herbarum ſemen exuratur. ¶ Ordo eſt. Pro
fuit. ideſt vtile fuit & conduxit etiam. ideſt pre
ter dictas cauſas: ſepe incendere agros ſteriles.
ideſt ſtipulas & ceſpitum ac herbarum radicū-
q; relliquias in agris ſterilibus poſt arationem
ſuperextantes. Atq; pro. ideſt (exponit eīm quo
modo agri vrantur) vrere ſtipulam leuem. i. de
ſiccatam: aut quia in ſterili terra genitam: flam
mis crepitantibus propter materie enim repu-
gnantiam crepitant flamme: quarum crepitus SER.

non fit ſine cōburendorū motu terrę non inuti
li. Quia vero grammaticarum rerum curioſis
nihil ſatis dictum eſt. Norint multa verba eſſe
ſemi imperſonalia que ſi preponātur imperſo
nalia cenſeantur: ſi infinitiuū pro ſuppoſito ha
beant perſonalia vt iuuat me legere: imꝑſona
le quod īmō eſt legere iuuat me ꝑſonale. Sic ꝓ
fuit incēdere & vrere: imperſonale eſt. Incēdere
agros ꝓfuit & vrere ꝓfuit: perſonale) ꝓfuit in-
quā ſiue quia terre cōcupiūt inde occultas vires
& pinguia pabula. i. nutrimēta: ſiue quia omne
vitiū excoquit̃. i. coquēdo expellit̃ & cōſumit̃
illis. ſ. terris per ignē: atq; humor inutilis exu-
dat. i. exudando conſumitur. expellit em̄ ignis
humorem: vnde exudare videtur humor vnde
in thermis exudamus: qđ verbū cōponitur ab
ex & ſudo: ſed quia poſt x non ſcribitur. s. dici
mus exudo & exulto exero: pro exſudo exſulto
& exſero. Seu quia ille calor: relaxat. i. relaxādo
terras facit (habet em̄ ignis etiā vim relaxatiuā
vt patet in aſſeribus & bacillis qui ad ignē la-
xati incuruantur) verum videtur terrā coſtrin-
gere: quod quidē verum ſi ſit tenax & pinguis:
plures vias. ſ. obtruſas prius per inutilē humo-
rem: & relaxat: ſpiramēta. i. ſpiracula ceca. i. oc
cluſa & occulta (Cecum em̄ nūc eſt qđ nō videt
vt anīal: nūc qđ nō videt̃ vt hic ceca ſpiracula:
nūc qđ non permittat videre. vt Cecus amor)
hoc eſt ſecretos & occultos meatus per quos ſpi
ritus aeris intret: & hūor noxius euaporet: quia

gamenta terrarum. Nam vbi ſtipule deſunt: alimenta in-
cendij aliunde importantur Atq; le. ſtipu. cre. vre. flā. ecba
ſis poetica. Inde ex igne. Occultas arcana ratiōe celatas. Ex
opinione. Heracliti: qui ponit omnia ex igne creari. Exu-
dat humor. Noue locutus: Nam nō ipſe: ſed terra exudat
ergo exudat pro exudatur. Ceca ſpi. Breues cauernas que
ſui tenuitate nō poſſunt videri. Tenues. Epitetū aque. vel
lente. & penetrabiles. Adurat. Et ad ſolē: & ad frigus perti-
net. Nam hec duo eundem habent effectum nam & frigus
eſt caloris initium. & ſummus calor frigoris eſt principiū. MAN.

Incendere agros. Plyn. li. xviij. ca. xliiij. inquit. Sunt qui
accendunt in aruo & ſtipulas magno Ver. preconio. ſum- Stipula
ma aūt ratio vt herbatū ſemen exurant: ſtipula prorie cul- Pabulum
mi vagina. Pabula terre pabulū a paſco venit. eſtq; pecu-
dum cibus herbaceus. fœniceus. paleaceus: & ſimiliū. Exu
dat: exit emittitur: Ceca ſpiramenta. clauſa ſpiracula Seu Ignis.
plures calor ille vias ignis vt Ariſtoteles inquit autore Gel
lio li. xviij. ca. iiij. concretū reſoluit: & gelu conſtrictū: vt ni Hiare.
uem ſol. Hiātes: hiare eſt aliquid ſua ſe ſponte vel extrema
aliqua via aperire vel diffindere: vt tellus eſtu: & ligna ari
ditate vl' nimio calore hiāt: hiſcere eſt tm̄ oris & qdē huma Hiſcere
ni: accipiturq; ꝓ eo qđ eſt loq: āt os apire ad loquēdū: te-
nues. ſubtiles & penetrabiles: facile em̄ aqua ſua tenuitate
penetrat. Rapidi ſolis: q rapit ac attrahit ad ſe cūcta: torrēs Boreas
& ſorbēs calore ſuo quo liquor ſiccat̃. Acrior vehemētior
fortior. Boree. flat boreas īter ſeptētrionē & exortū ſolſti-
tialē: vt ſcr. Pli. li. ij. de ei' āt vi legito Oui. li. vi. vbi. ſ. apta
mihi vis eſt &c. Penetrabile: qđ facile penetrat dicit̃ ēt qđ
penetrat̃: penetrare aūt eſt penitus intrare: vt ſcribit Feſtus.

ſcilicet parte ſuccus veniat in nouas herbas ſeu quia ignis durat. ideſt indurat magis & aſtringit. ideſt claudit
venas hyantes. ideſt rimas fiſſuras aperturas terrarum: que res conducit: ne pluuie tenues & ideo multum
penetratiue: ve pro vel potentia ſolis & rapidi acrior. ideſt vehementior q; terre parum humoris habenti con
ducat aut frigus boree. ideſt illius venti ſeptentrionalis a Thracia flantis penetrabile. ideſt facile penetrans:
habet enim hic ſignificationem actiuam adurat: ſcilicet tenues venas.

Multū adeo raſtris glebas qui frangit inertes
Vimineaſq; trahit crates: iuuat arua: neq; illum
Flaua ceres alto nec quicq̄ ſpectat olympo.
Et qui prociſſo que ſuſcitat æquore terga:
Rurſus in obliquum verſo perrumpit aratro.
Exercetq; frequēs tellurem: atq; imperat aruis.
Humida ſolſtitia atq; hiemes optare ſerenas
Agricole: hyberno lætiſſima puluere farra:
Lætus ager: nullo tantum ſe myſia cultu
Iactat: & ipſa ſuas mirantur gargara meſſes.

ASCEñ. Multum adeo raſtris. Docet alios colende
terre modos dicēs multum prodeſſe qui raſtris
hoc eſt magnis dentalibus glebas frangūt: aut
cratibus ſupertractis. aut qui ex tranſuerſo ite
rum ducto ſulco terram intercipit & diuidit.
Optanda autem eſt inquit agricolis ſerenitas
& ſiccitas in hyberno tempore: quo circa vult
vt agricole optent vt hyemales pluuie in eſta-
tem transferantur: non ſic tamen ſecundū Mā-
cinellum vt reuera pluuias eſtiuales optet. ſed
quia hyemales nimium deprecetur. atq; abeſſe
velit: non tamen videtur quid in locis calidis
& ſiccis obeſſe poſſint ante maturitatem fru-
gum pluuie. quocirca poſſet vtrunq; optare vt
& hyeme ſerenitas ſit. & in eſtate ſaltem inci-
piēte: hoc eſt vſq; ad finem maij mediocris plu
uia. Sed huic expoſitioni obſtat quod dicit hu
mida ſolſtitia quod de principio eſtatis & fine
veris intelligi non poſſunt: vnde ſi nullo mo-
do humida ſolſtitia recipiēda cenſeas. poſſet ex
poni ſic agricole optate ſolſtitia humida. ideſt
que fere humida ſunt ſup. ſerena & optate hye
mes. ideſt tempeſtates pluuiales ſerenas: tam di
cit prodeſſe vt nullus cultus ei cōparandus ſit:
nullaq; res plus ad copiam que in Myſia eſt fa-
ciat. Cōmentarij fere Myſia legendum putant
textus tamen paſſim meſia hn̄t Priuſq̄ ordinē
Beroal. Ne poſuero recitabo verba Beroaldi in Seruium cō
tra id qđ dicit de ne particula q̄ ſunt. Quāuis
hoc exigere videatur regula grāmatices: quod
a Seruio precipitur: tamen veteres ſcriptores ſe
piſſime ita locuti ſunt: vt hanc particulam ne
cum verbo caueo copularent. horat. Vade va-
le caue ne titubes mandataq; frangas. Plynius
Terram carioſam caue ne plauſtro ne ve pe-
core impellas. Ouidius. Ne fallare caue proxi-
mus ater erit: itaq; vtroq; modo & recte & la-
tine

Raſtris: Et hos raſtros & hec raſtra legimus. Dicta aūt q SER.
terram radūt. Flaua. Propter ariſtarū maturitatē. Ceres no-
men eſt qđ in poliſyllabis in nominatiuo ſingulari ꝓducit
es cū in obliqs corripiat. Nec quicq̄ nō ſine cā. Due em̄ ne-
gationes affirmāt. Male ergo quidā legunt in Teren. Pater Veteres
adeſt: caue ne te triſtem ſentiat. Si em̄ hoc eſt dicit vide ne ſcriptores
triſtē eſſe ſentiat qđ nō pōt procedere. Sed intellige caue te cōtra Ser.
triſtē eſſe ſentiat: nā & ne & caue ꝓhibētis eſt. Que ſuſci- ne ꝑticula
tat. i. terrā quā arauerat: Rurſus. ſ. autūnali tꝑe quo iā cū ſe vſi ſunt.
minibus arat̃: nā nemo bis vno tꝑe arat. Imperat. vt tantū
ferat quātū ipſe velit: idcirco ſupra dixi illa ſeges demū. u.
r. a. a. Solſtitia duo ſunt. Alterū eſtiuū qđ eſt. xviij. Kal. Iu-
lij. cū ſol remanere ad inferiores circulos incipit. Alterum
hyemale. viij. Kal. Ianuarij. Vnde contrariū videtur cū di-
cit hyemes ſerenas quoniā ſolſtitiū etiā hyemale eſt. Sed
ſciendum annum olim in duas partes diuiſum: modo vero
in quatuor partes. Letus: hyberno ſereno. Myſia prouincia Myſia.
eſt Mœſia vero ciuitas Phrygie haud ꝓcul a Troia de qua Mœſia
hic videtur loqui propter gargara mōtes phrygie. Senten-
tia eſt

tia eſt ꝙ Mœſia ꝗuis diligentiſſima ſit circa cultum: non
tamen plus ei prodeſt cultus ꝗ hyberna ſerenitas. Mirãtur
gar. Dat ſenſum rei inſenſatę.
PRO. ¶ Gargara: appellatur caput idę phrygie.
MAN. ¶ Adeo profecto certe. Raſtris. ſunt raſtri vt Varro ait: q̃-
Raſtri. bus dentalibus penitus eradunt terrã atq; eruunt. Raſtelli
Raſtelli. vero quib' in pratis fœni ſecta abradũt. quo abraſu raſtel-
li dicuntur. dicimus pręterea hos raſtros & hæc raſtra. Iner
Crates. tes: inutiles deſides. Crates dicuntur crates a crateo quod
eſt teneo quia ſe inuicem teneant: De cratibus autem Ply.
lib. xviij. c. xxxi. ſic ait. Latitudo vomeris ceſpites verſat:
ſemen protinus inijciunt: crateſq; dentatas ſupertrahunt:
nec ſarrienda ſunt hoc modo ſata. Flaua ceres. Flaua dicit̃
a colore quem habent matura frumenta. Neq; nequicq̃.
nõ fruſtra. Olympo. i. cœlo Aequo terga. ſulcorum culmi
na. Rurſus in obliquum Ply. lib. xviij. c. xxxij. inqt. Omne
aruũ rectis ſulcis mox & obliqs ſubigi debet. Atq; imperat
aruis: tũc aruis imperat̃ quũ bene coluntur. Humida ſolſti
tia atq; hyemes optate ſerenas. Sẽſus eſt. ꝙ agricolę optẽt
contraria. i. hyemem ſerenam. & ęſtatem humidam. poſuit
eñ ſolſtitia eſtiua ꝓ ipſa ęſtate. Debent itaq; agricolę opta
re orareq; o Dij date nobis ſerenã hyęmẽ: ęſtatẽ verũ humi
dam. acſi diceret pluuia quę in hyeme ventura eſſet reſerue
tur in ęſtatem. Plyn. aũt. lib. xvij. c. ij. ait hyemẽ aquiloniã
eſſe omnibus ſatis vtiliſſimã ſed arboribus inutiliſſimam.
ergo qui dixit hyemes ſerenas optãdas non pro arboribus
vota fecit: quoniam cibus earum imber. nec per ſolſtitia
imbres vitibus conducunt: Solſtitia præterea duo ſunt
brumale & ęſtiuum de quibus legito ęgloga. vij. Hyberno
puluere: hiberna ſerenitate qua quidem puluis hab[et]. Ma-
cro. li. v. ſat. ait: Et vt liqueat Vergilium noſtrũ vndiq; ve-
terum ſibi ornamenta traxiſſe: vnde hoc dixerit: hyberno
lętiſſima puluere farra: In libro enim vetuſtiſſimorum car-
minũ qui ante oĩa quę latinis ſcripta ſunt cõpoſitus fereba
tur: inuenitur hoc ruſticum vetus canticum: hyberno pu-
uere: verno luto grandia farra Camille metes. Lętiſſima. ſ.
ſunt. i. fertiliſſima. Lętus ager. i. ferax & hyberno puluere.
Nullo ſe tantum myſia cultu Iactat: & ipſe ſuas mirantur
gargara meſſes. Senſus eſt horũ verſuũ talis: vt etiã Macro.
li. v. ſat. ſcribit. Cum ea ſit anni temperies vt hyems ſerena
ſit: ſolſtitium vero imbricũ fructus optime proueniũt: hęc
aũt adeo agris neceſſaria ſunt. vt ſine his nec illi fęcundiſſi-
mi Myſiæ agri reſponſuri ſint opinioni fertilitatis: que de
eis habetur. Additq; myſię nominatim gargara ꝙ ea vrbs
poſita in imis radicib' idę mõtis defluẽtib' inde humori-
bus irriget̃: poſſitq; videri ſolſtitiales ĩbres non magnope
deſyderare: hęc Macro. in ſat. Ego tñ alr̃ accipio: vt ſit ſen-
ſus & Myſię agri nullo cultu tm̃ ſe iactent ꝗtũ. ſ. hyberno
puluere. nec de ſolſtitio imbrico ĩtelligat̃: nã vt ſupra oñdi
mus ibi humida ſolſtitia atq; hyemes optate ſerenas ẽ ſen
ſus talis optat vt pluuia quę in hyeme ventura eſſet: reſer-
uet̃ in ęſtatẽ. nõ ꝙ optet reuera illud. vt ęſtate pluat. eſt eñ
loquẽdi modus vt quũ dicit̃ alicui obſequere in hoc mihi.
in alijs vero eſto aduerſus. Poeta etiã repetit illud tm̃ de ſe-
rena hyeme. hyberno lętiſſima puluere farra nec amplius
Gargara de imbrico ſolſtitio dixit Gargara Macro. Dicto lib. ait ꝙ
gargara hęc ſunt in myſia que eſt helleſpõti prouincia ſed
ſignificatio nominis & loci duplex eſt. nam & cacumen
montis idę & oppidũ ſub eodem monte hoc nomine vo-
cant̃. & ciues gargares. Cũ igit̃ conſtet. inquit idem. garga
ra nunc ꝓ montis acumine nunc ꝓ oppido ſub eodẽ mon-
te poſito accipienda. Ver. non de ſummo monte. ſed oppi-
do loquitur: & Homerus humidum deſignat ſubiacentem
monti agrũ. Vnde hęc gargara tanta frugum copia erant:
vt vbi magnum cuiuſq; rei numerum vellet exprimere
pro multitudine immenſa gargara narraret: hæc ille. Sed
vbi ait quod Homerus humidum deſignat ſubiacentem
monti agrum oſtendit ꝙ hyems ſerena vbi neceſſaria: nec
ad Solſtitium imbricum referenda agri illius fertilitas:
ſed vt dixi ad hybernum puluerem: ad ſerenam hye-
mem.

tine dicitur: cum autoritas veterum pro regu-
la ſit: & honeſtiſſimus ſit error magnos duces
ſequentibus. Item Vergilianus verſus vtpote
eruditione refertiſſimus eruditiorem expoſce
bat enarrationem. conciſus eſt interdum Ser-
uius in rebus magnis: copioſus ĩ paruis. Quis
enim eliciet veram archanamq; Vergiliani car Gargara.
minis ſententiam ex tali interpretatione. Gar-
gara ſunt montes phrygij. Nemo eruditus
ignorat Gargara eſſe montes vel potius cacu-
men montis idę: ſed curioſo cõmentatori inq-
rendum fuerat curioſius: & penſitandum dili-
gentius: an poeta poſuerit Gargara pro mon-
te. que fertilitatis eſſe dicit exemplar: ego apd'
Macrobium animaduerti Maronianum car-
men explicari accuratiſſime: & longe ſecus ꝗ
tradatur a Seruio atq; copioſius. Ait enim Gar
gara nomen eſſe cacuminis montis Idę & op-
pidum et virgilium non de ſummo monte:
ſed de oppido loqui in Georgicis. nam apud
Gargara ciuitatem tanta erat frugum copia:
vt qui magnum cuiuſq; rei numerum vellet
exprimere pro multitudine immenſa Garga-
ra nominaret. Ita Alceus Ariſtophanes & Var
ro Gargara pro multitudine poſuerunt: & de
his intellexit Ouidius illo verſu. Gargara quot
ſegetes: quot habet methymna racemos. Non
ergo Gargara pro monte apud Vergilium ac-
cipere debemus: prout accipit Seruius: ſed pro
oppido: vt ſentiunt eruditi quod poſitum eſt
in imis radicibus Idee montis & defluentibus
inde humoribus Gargara irrigantur: fiuntq;
feraciſſima. Confirmat Macrobij ſententiam
Plyn. ſcribens in quinto. Gargara eſſe: mõtem
& oppidum. Et Strabo in. xiij. inquit: Garga-
rus in ſuperioribus idę partibus locus oſten-
ditur a quo Gargara dicuntur eolica ciuitas: fa
ceſſat itaq; mutilata expoſitio quam Seruius
& Probus tradiderunt: qui ambo nihil dixe-
runt niſi gargara eſſe montem. ¶ Ordo eſt Is Ordo.
ſupple qui frangit raſtris. ideſt dentalibus gle-
bas inertes. i. inutiles & quaſi ſine arte aliquid
lucrandi aut ꝓducendi: & trahit. ſ. ſuper glebas
ideſt terram concretam: crates vimineas. i. ex
viminibus & ſudibus factas: iuuat. i. adiuuat
adeo ideſt valde multum arua: neq; nequicq̃
ideſt & non fruſtra ceres flaua. ſcilicet vt ariſta
frumenti colorata: ſpectat ſupple de aut ex al-
to olimpo. i. cœlo illum. ſ. qui id facit & ſupple
illum q ꝓrumpit. i. ꝓſcindit rurſum. i. iterum
aratro verſo in obliquum. i. trãſuerſum: ea ſup.
terga. i. culmina ſulcorũ que ſuſcitat. i. ſurſum
prius leuat: equore. i. campo plano & equo ꝓci
ſo. i. prius ſciſſo & ſulcato. i. qui poſt ſulcum du
ctũ recte ducit alterum ex trãſuerſo & ſup. eũ
hoc eſt neq; fruſtra ſpectat: q exercet frequens
tellurẽ: atq; impat agris. i. ſic domat eos vt ſibi
audiẽtes. i. quaſi ad imperiũ ꝗtũ vult referẽtes
faciat. O agricole optate ſolſtitia. ſ. eſtiualia ſe
cundũ Seruium aut ſolſtitia humida. i. hyema
lia & ꝓ. i. hyemes ſerenas. i. vt ſerenitas ſit tpe
hyberno: q a farra ſup. ſunt letiſſima puluere. ſ.
per ſiccitatem producto hyberno: & ager eſt lę
tus hyberno puluere: & Mœſia oppidũ aut Mi
ſia regio nullo ideſt non vllo non iactat ſe tan-
tum. ideſt in tantum vllo cultu ꝗtũ ſup. ſereni
tate hyberna: & gargara ideſt loca decliuia in
myſia non mirantur tm̃ ſuas meſſes vllo cultu
quantum ſerenitate hyberni temporis: hoc eſt
nullo cultu tantum prouentum habet quantũ
ſerenitate hyberna: & tamen eſt illic maximus
prouentus.

Quid dicam iacto qui ſemine comminus arua
Inſequtur: cumuloſqꝫ ruit male pinguis harenæ:
Deinde ſatis fluuiũ inducit: riuoſqꝫ ſequentes:
Et cũ exuſtus ager morientibus æſtuat herbis:
Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam.
Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet: ſcatebriſqꝫ arentia temperat arua:
Quid: qui ne grauidis ꝓcumbat culmus ariſtis
Luxuriem ſegetum tenera depaſcit in herba:
Cum primũ ſulcos æquant ſata: quiqꝫ paludis
Collectum humorem bibula deducit harena.
Præſertim incertis ſi mẽſibus amnis abundans
Exit: & obducto late tenet omnia limo:
Vnde cauæ tepido ſudant humore lacunæ.

ASCEñ. ¶Quid dicã iacto &c. Proſequit̃ intentũ videlicet qd faciat lętas ſegetes dicẽs cum admiratione: qd dicam ſup. de illo. hoc eſt q̃tũ ille ꝓſit aruis: q iacto ſemie. i. poſtq̃ iecit ſemẽ inſeqtur arua cõmin⁹. i. de ꝓpe & ſtatim q̃ſi cõſertis manib⁹: & ruit. i. diſſipat cumulos. i. globos harenę male. i. non aut ſine cõmodo pinguis. q. d plurimũ nimiꝶ ꝓdeſt: & q deĩde ĩducit ſatis. i. ſegetib⁹ aut ſemiatis fluuiũqꝫ. p. i. (Eſt em̃ epexegeſis. i. expoſitio prioris ꝑ poſteri⁹) riuos ſequẽtes. i. defluẽtes ĩ agrũ & cũ ager exuſt⁹. ſ. nimio calore eſtuat. i. feruet & hoc herbis morięti bus ꝑ nimia. ſ. ſiccitate. Ecce. q. d. ꝑter opinionẽ & cũ minime ſpeṙ qꝫ. ſ. illic aq̃ ꝑterfluerę t vbi pauloañ tãta ſiccitas erat vt oĩa exareſceręt: ipe elicit. i. ꝑ aq̃duct⁹ aut canales educit ſupcilio. i. ex editiore loco: qa alr̃ negret deriuare: mõtis cliuoſi. i. mltos cliuos hñtis vndã. i. aquã exũdantẽ. Illa. ſ. aq̃: cadẽs. i. defluẽs ciet. i. excitat murmur raucũ. i. ĩfractum ꝑ ſaxa leuia. i. polita frequẽti ĩpetu: & tẽperat ſcatebris. i. ſcaturiginib⁹ & ebullitiõib⁹ ac venis aq̃s effundẽtib⁹: arua arẽtia. ſ. ſiccitate. Quid ſup. de illo dicã q̃tũ iuuet arua. q ne culm⁹. i. herba ſpicã ſuſtẽtãs ꝓcũbat grauidis ariſtis: ipe depaſcit. i. paſcẽdo pecora abſumit luxuriẽ. i. vegetẽ copiã & ſupabũdantiã ſegetũ. i. pinguiũ culmoꝶ ac ſtipulaꝶ: ĩ tenera hęrba. i. priuſq̃ ſeſe ĩ ſpice collegerit formã: cũ. i. qñ ſata equãt. i. cooperiũt per equalẽ altitudinẽ ſulcos. Et qd ſup. dicã de illo q deducit. i. aufert harena bibula. i. ꝑ ſuppoſitionẽ harenæ multũ aq̃ bibẽtis: humorẽ paludis: hoc ẽ paluſtrẽ q ꝑcipue nocet: deducit inqꝫ ꝓſertim. i. ꝑcipue: ſi amnis. i. fluui⁹ ex ĩbre ſubito genit⁹ (q a circũnatando dr̃ circũfluit enim agros) abũdãs. i. ſupexcreſcẽs exit. ſ. ripas & limites ſuos mẽſib⁹ ĩcertis. i. vernis aut̃ autũnalib⁹ qb⁹ tẽpeſtas incerta eſt nũc pluuioſa nũc ſuda: niſi ſit ſenſus in mẽſib⁹ certis. i. qbuſdã & nõ oĩbus: qa ſi frequẽs aut iugis eſſet ĩnũdatio fruſtra fieret deſiccatio. Si ergo amnis exit aut ĩcertis mẽſib⁹ aut in mẽſib⁹ certis ſed maior man⁹ legentiũ eſt ĩcertis vna dictiõe qꝫ duab⁹ & tenet oĩa limo obducto. i. ſupducto: late. i. ampliter aut in latũ: vñ. i. a quo limo: lacune. i. receptacula aquarũ. caue. i. excauata: aut capacia vt caua videant̃: ſudãt. i. diſtillãt humore tepido. i. pluuia cũ quodã teporc decidente.

SER. ¶Cõmin⁹: ſtatim. Male pin. nõ pinguis. i. ſterilis. Ruit. i. eruit: & ẽ agẽtis. Alr̃ aũt dicim⁹: Ruit alto a culmie Troia Deinde ſatis fluuiũ. Poſt gñales agriculturas trãſit ad ſpẽs & ad culturas veniẽtes ex tꝑe. Nã & irrigare & ſiccare non ꝓuenit niſi ex magna ſiccitate aut nimio humore. Sequentes: iuges aut epithetõ eſt riuorũ. Moriẽtib⁹. Scd'm pythagoricos. q volũt qcqd creſcit hr̃e aĩam: vñ eſt ĩterfice meſſes: Ecce. i. ex ĩprouiſo. Supcilio: Altitudine: ſummitate terrarum. Raucum per leuia murmur: vt non ſolum vtilitatẽ verũ etiam voluptatem afferat. Læuia: lubrica: detrita: nitida. Scatebris: Ebullitionibus quas iacit aqua incidens in rimas: vnde & vaſa ęſtuantia ſcaturire dicuntur. Ariſtis: ꝓ ſpicis poſuit. Dicimus autem hic ſpicus & hoc ſpicum. Cicero: in arato: Spicum illuſtre gerẽtes inſigni corpore virgo ſed. m. g habet vtrunqꝫ numerum: in neutro ſingulare tantum. Luxuriem. Recte dicit vt oſtendat rem ſuperfluam & nocituram niſi amputetur. Cum primum ſul. æ. ſa. Cum hęrbæ adhuc tenerę anteqꝫ cogantur in culmos. Et eſt hoc Ver. hemeſtichium vnum de inuictis. Deducit: detrahit: hoc eſt ſiccat: vt Riuos deducere. n. r. v. i. ſiccare. Incertis: inopportunis: ſunt autem hiveris & autũni: nam & in hyeme frigus & in ęſtate calores certi ſunt. Obducto: ſuperlito ſuperfuſo. Tepido. noxio: inutili. Lacunę ſunt foſſe in quibus aqua collecta manet.

Spicus. Spicum. Nota. Lacunæ.

MAñ. ¶Quid dicã iacto. Heſiod⁹ quoqꝫ ait Semĩa quũ terrę cõmittis pęne ſequat̃ Seruul⁹ atqꝫ auib⁹ raſtro ſata lęta recõdat. Cõmin⁹. vicine illico nã cõmin⁹ ꝓprie ſignificat quaſi cũ manib⁹. Emin⁹ vero lõge quaſi e manib⁹. Cumulos: glębas. Ruit diſſipat. Male pinguis nõ pinguis. Satis fluuiũ ĩducit. Segetes irrigãde ſunt vbi nimia ſiccitas euenit. nã rigua vt ply. ſcri. li. xvij. c. xxv. ęſtiuis: vaporibus vtilia hyeme inimica autumno varia. circa canis ortum rigua maxime ꝓſunt. Riuoſqꝫ ſequentes: qꝫ. p. i. ꝑ epexegeſim. Sequẽtes. i. defluẽtes vel decurrentes. Exuſtus calore nimio. Aeſtuat: feruet. Moriẽtibus hęrbis: licet arbores & hęrbę tã rõne qꝫ ſenſu careãt: tñ vt et Macro. li. i. de ſom. ait qa creſcẽdi tantũmodo vſus in his viget, hac ſola parte viuere dicunt̃: moriunt̃ itaqꝫ vbi creſcẽdi vis deeſt. Supcilio. faſtigio: ſummitate. Cliuoſi tra. inclinate decliuiſqꝫ vię Trames dr̃ trãſuerſa via vel anguſta a trãſmeãdo. Elicit: educit: euocat. Lęuia: attrita. Ciet excitat: cõmouet. Scatebris: ebullitionib⁹: q̃ fiũt quũ aqua in aliquas rimas defluit. Quid videlicet de illo dicendũ. Grauidis ariſtis: ſpicas intelligit. Luxuriẽ ſegetũ. i. hubertatẽ ſupfluitatẽ ve & intẽpeſtiuã abundantiã: vt ait Noni⁹. Ply. aũt li. xviij de vitijs frugũ ait: Inter vitia ſegetũ & luxuria eſt: quũ onerata fertilitate ꝓcumbũt: & paulo inferius ſeq. ca. ait: Luxuria ſegetũ caſtigat̃ dẽte pecoris: in hęrba dũtaxat: & depaſtę qdem vel ſępius nullã iniuriã in ſpica ſentiunt. Sulcos ęquãt: cũ adhuc hęrbę ſunt tenerę: anteqꝫ cogantur in culmos. Bibula deducit harena. i. diminuit: remouet ſiccat paludis humorẽ collectum: deducit aũt humor harena bibula ſuperiniecta aut gracili bibulaqꝫ ſuper humidã ac pręp inguem. Sed dementis opari eſt: qd em̃ põt ſperare qui talẽ colit: Bibula: quę humorem bibit. Incertis mẽſibus. i. vernis tꝑe ac autumni: hyemis enim certum eſt frigus: ęſtatis certus eſt calor. Veris vero & autumni temporibus nunc frigus nunc calor eſt. Hinc Naſo li. ij. de arte: dixit de autumno: Quum modo frigoribus premimur: modo ſoluitur æſtu. Aere nõ certo corpa languor habet: fiunt etiam pluuię maximę: ac fulmina. Vnde ply. li. ij. c. lij. ait. Vere aũt & autumno crebriora fulmina: & Ver. li. iiij. Geor. vere madent hudo terrę. Obducto. ꝓducto: contracto: circunfuſo. Tepido humore. ply. li. xviij. de vitijs frugum ait: Naſcunt̃ & vermiculi in radicę. quum ſementẽ imbribus ſecutis incluſerit repentinus calor humorem: gignuntur & in grano cum ſpicę in pluuijs calor inferueſcit. Lacunę: lacuna vt Feſtus ait: eſt aquę collectio & a lacu deriuatur.

Cominus Eminus. Trames.

Nec tamen

Nec tñ hæc cum ſint hominũq; bouũq; labores
Verſando terrã experti: nihil improbus anſer
Strymoniæq; grues: & amaris intyba fibris
Officiunt: aut vmbra nocet: pater ipſe colendi
Haud facilẽ eſſe viã voluit: primuſq; per artem
Nouit agros curis acuẽs mortalia corda:
Nec torpere graui paſſus ſua regna veterno.
Ante Iouem nulli ſubigebant arua coloni:
Nec ſignare quidem aut partiri limite campũ
Fas erat: in medium querebant: ipſaq; tellus
Omnia liberius nullo poſcente ferebat.
Ille malum virus ſerpentibus addidit atris:
Prædariq; lupos iuſſit: pontumq; moueri:
Mellaq; decuſſit folijs: ignemq; remouit:
Et paſſim riuis currentia vina repreſſit.
Vt varias vſus meditando excuderet artes:
Paulatim & ſulcis frumenti quæreret hærbam
Vt ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.

SER. ¶ Nec tamen.h.eſt ordo nec tamen nihil officiunt. Sentẽtia eſt ꝙ etiam poſt tot labores nocumenta inueniunt niſi prouideris. Improbus inſatiabilis: nulli probandus: Intyba: Intyba. male quidam accipiunt auem eſſe intybam amari iecoris. Sunt enim cicorea quorum radices multę ſegetes ambiunt & necant. Fibris autem abuſiue dixit ꝙ radices intyborum hac atq; illac decurrunt: vt fibre per iecur ideſt venæ quędã & nerui. Amaris nocẽtib⁹. Viã rõnẽ & artẽ colendi. Primuſq; p.a. excuſat q̃ vident̃ poſſe dãnari i Iouẽ ꝙ voluerit illis neceſſitatib⁹ excitare ĩgenia hoim q̃ ex abũdãtia & ocio torpeſcũt. veterno. Pigritia. nã veternũ eſt morb⁹ ĩtercus.i. hydropiſis q̃ hoĩes reddit pigros. In mediũ.i. in cõe. Liberi⁹: ſupra em̃ dixit. Atq; ĩpat aruis. Malũ: Nã & bonũ vir⁹ queãdmodũ bonũ venenũ dr̃ aut avi: neq; nũc repit̃ niſi ĩ ntõ a&tõ & v&tõ apd' priſcos ẽt ĩ gtõ Lucre. tetri primordia viri. Remouit occuluit & non penitus ſuſtulit. Excuderet: ſtudioſe repiret.

PRo. ¶ Strimõięq;: dicte ſunt a ſtrĩmõe thracie flumine vbi maxime ꝑ ęſtũ morant̃. Nec torpe graui paſſus.ſ.r.u. veternũ grauem ſomnũ volunt intelligi ſpectantem ad interitum quem medici Lethargum vocant.

MAN. ¶ Nec tñ. hic oñdit autor vltra p̃dicta curãdũ ẽt ne aues & alia obſint aruis. Improb⁹. nocẽs ſęu⁹. Strimõięq; gru. ſtrymõ amnis vt Soli. docet ĩter macedoniã & thraciã terminũ Strymon. facit q ab hęmi iugis irrigat: id quoq; aſſerit ply. li.iiij. ibi aũt grues maxĩe ꝑ ęſtũ morãt̃ vti & ꝓb⁹ ĩqt. Intyba: hui⁹ noĩs variationẽ late ĩ ſpica docuim⁹ ĩtybũ aũt & cichoreũ ꝓ eodẽ plyn. vr̃ accipe li.xx. Amaris fibris: ſũt em̃ ĩtybi radices amare guſtu: q̃s hẽt plurĩas ac ꝓfuſas. Fibris.i. radicib⁹ antiq em̃ vt Varro ait: fibrũ dicebãt extremũ Aut vm.no. ply. li.xvij.c.x. de vmbris arboꝝ nociuis & iucundis ait iuglãdiũ grauis & maxĩe ẽt capiti hũano: oĩbuſq; iuxta ſatis necat gramĩa & pin⁹: ficoꝝ leuis q̃uis ſpſa. iõq; ĩter vineas ſeri nõ vetant̃. Vlmoꝝ leuis ẽt nutriẽs q̃cũq; opacat iucũda & platani: iuglandi ſiq̃dẽ pinorũq; & piceaꝝ & abietis venenũ eſt. Primuſq; ꝑ artẽ mouit agros: de aureo ſęculo qd' ſub Saturno fuit. Ouid. li.i. meta. ait. Mox ẽt fruges tellus inarata ferebat. Nec reuocatus ager grauidis canebat ariſtis. de argenteo vero ſęculo qd' ſub Ioue fuit inquit Iuppiter antiqui contraxit tempora veris: Semina tum primum longis cerealia ſulcis Obruta ſunt: preſſiq; iugo gemuere iuuẽci: Acuẽs: accẽdẽs: excitãs. Torpere pigra eſſe & ſegnia

¶ Nec tamen hęc &c. Poſtq̃ edocuit diligentiam agricolis in colendo agro ſeruandam ſubiungit miſera eorum fata. vt quibus officiunt ac nocent plurima vt aues herbę & vmbre. Verum ne temere omnia contingere cenſeas dicit a ioue: id inſtitutũ vt nõ torpeſcerent homines ſimulq; cũ agro ſe colerent exercitationibus aſſiduis. Nam ſi vt ſub Saturno quondã oĩs ferat oĩa tellus: & id quidẽ ſponte nemo agrũ coleret: dicit ergo Iouẽ Saturni filiũ immutaſſe tꝑa patris ſui: qua occaſione preſtita tranſit ad varia diuerſorũ inuẽta agricolis preſertim vtilia ſed ne in re manifeſta ꝓlixior ſim. ACSEñ ¶ Ordo eſt. Ordo. Nec pro & non: & cũ hec.i. prius dicta ſint labores & hominum & boum experti.i. inuenti & in experientiam adducti (ponitur enim in ſignificatione paſſiua cum ſit verbum commune experior) verſando. ideſt arando & colendo terram tamen anſer improbus. ideſt improbandus & deteſtandus vt qui vbi nihil ſeuerit decerpat & vaſtet & grues ſtrymonie.i. circa ſtrymonem lacũ aut amnem in confinibus Thracie & Macedonie verſari plurimũ ſolite: & intyba.i. herbę amaris fibris.i. que habent amaras & nociuas fibras quibus fruges attrahũtur: officiũt ideſt nocent: & cõtrarium eius quod deberent faciũt) Officio. Nam cum officium in bonam partem accipiatur fere queras quomodo officere ſit nocere. Sed ſunt qui officium ab efficiendo deductum velint alijs dicentibus huius prepoſitiõis ob eſſe duplex ſignificatum: alterum em̃ quod eſt quaſi propter vt ob pietatem ideſt propter Ob. pietatem & ſic officium eſt propter quod q̃cq; inſtitutum & factũ eſt: alterũ vero quaſi cõtra vñ obſũ/obſto/obdo/oppono/officio/quaſi cõtra ſum ſto/do/& pono & facio cõtra id qd' debeam) aut vmbra nocet ſed ipſe pater.ſ. Iuppiter qui dicitur iuuans pater: haud. ideſt non: voluit: viam.i. modum & rationem colendi eſſe facilem: immo voluit eſſe difficilem & ipe Iuppiter mouit prim⁹ agros ideſt primus exercuit per labores: acuens corda mortalia curis: nec paſſus ſua regna.i. hoĩes ſui tꝑis torpere.i. pigreſcere graui ideſt nociuo & moleſto: veterno ideſt vitio ſomnolentie & obeſitatis ex torpore ꝓcreato. Nulli coloni ideſt agricole: ſubigebant.i. domabant vnde dictum eſt: atq; imperat aruis: ſubigit aũt aruum q ipſum ad iuſſum ſuũ quã vult ferre facit: ante Iouem. ideſt priuſq̃ ea Iuppiter ſubegiſſet. Nec fas erat ſignare quidem campũ aut partiri campũ limite.i. lapide ad dirimendos agros in confinio poſito: ſed ſup. homines: querebant.i. reponebant in medium. & ipſa tellus ferebat omnia liberius: ideſt omnino libere & non ſubacta hoc eſt nullo poſcẽte.i. exigẽte: ſpõte videlicet ſua: ille.ſ. Iuppiter: addidit ſerpentib⁹ atris.i. nociuis vir⁹.i. venenũ ſuũ: & iuſſit lupos p̃dari.i. p̃das auferre: & iuſſit põtũ.i. mare moueri.ſ. ꝑ nauigationẽ auaricie potiſſimũ cã inuentã. Et ipſe decuſſit.i. deorſum & ĩ terrã excuſſit mella: folijs.ſ. arboꝝ: hoc eſt frõdib⁹: in qb⁹ copioſe pri⁹ repiebat̃: & remouit.ſ. ab vſu mortaliũ: ignẽ & repſſit.i. coercuit vina currẽtia paſſim riuis.i. ꝑ riuos: vt.ſ. vſus.i. op⁹ & vtilitas extunderet.i. extorq̃ret: & violẽter pareret: varias artes: meditãdo.i. exercitãdo & vt vſus q̃reret paulatim ideſt paulo ten⁹: & ſucceſſiue poſtq̃.ſ. ceres docuerat herbã frumenti in ſulcis.i. ꝑ arationẽ & cultũ terre: & vt excuderet.i. cudẽdo & cõcutiẽdo eliceret ignẽ abſtruſum.i. delitentẽ in ſup. venis ſilicis.i. lapidis illius preduri.

ſegnia. Oui em̄ ait de primo ſęculo. Mollia ſecurę peragebāt ocia gentes. Veterno ideſt ſomno: nam vt Feſtus Veterno-
inquit veternoſus dicitur qui graui p̄mitur ſomno. Probus etiam inquit: ꝙ veternum graue ſomnū voluīt in- ſus.
telligi ſpectantē ad interitū medici letargū vocāt. Ply. etiā ait li. viij. de vrſis. Tā graui ſomno p̄munt: vt ne
vulnerib' q̄dem excitari queāt: tunc mirū in modū veterno pingueſcūt. Coloni agrorū cultores. Limite .i. tra
mite. ver. li. xij. Limes agro poſitus. Nec ſi .q. iure cōi priuati ac ſepati agri nihil erat: iure vero gentiū agris ter
mini poſiti qđ quidē notat large ex hoc iure gentiū digeſtis de iuſtitia & iure: & in paragrapho aūt gentiū.
Inſtitu. de iure natura. gen. & ciui. ſcribit em̄ ibi ex hoc iure gentiū introducta ſunt bella: diſcretęq; gētes: re-
gna cōdita. dn̄ia diſtincta: agris termini poſiti &c. In mediū: in cōe quęrebāt victum .ſ. Mellaq; decuſſit. Na-
ſo li. i. meta. de ętate aurea inq̄t. Flauaq; de viridi ſtillabāt ilice mella. Ignēq; remouit. Iratus Iuppiter ꝙ a Pro-
metheo deceptus eſſet in portione hoſtiarum: mortalibus eripuit ignem. ne carnis vſus vtilis hominibus vi-
deretur cum coqui non poſſet. Currentia vina: Oui. etiā ait flumina iā lactis iā flumina nectaris ibant. Vſus
opus vel vtilitas. Excuderet cudendo eliceret: eſt enim cudere a cudendo dictum: vt Feſtus ait.

Tunc alnos fluuij primum ſenſere cauatas:
Nauita tum ſtellis numeros & nomina fecit
Pleyadaſq; hyadas claraq; lycaonis arcton.
Tum laqueis captare feras. & fallere viſco
Inuētum: & magnos canibus circūdare ſaltus.
Atq; alius latum funda iam verberat amnem
Alta petēs: pelagoq; alius trahit humida lina.
Tum ferri rigor: atq; argutæ lamina Serræ.
Nam primi cuneis ſcindebat fiſſile lignum.
Tum variæ venere artes. labor omnia vincit
Improbus: & duris vrgens in rebus egeſtas.

ASCEN. ¶ Tunc alnos &c. Docet igit̄ varia inuēta per
egeſtatē & primo nauigationē & ꝓpter eā ſy-
derū obſeruationē: deinde aucupiā & piſcatio-
nē tūc arma mechanicorū operū & tandē oīa p
egeſtatem inuenta concludit. Signanter autem
dicit alnos cauatas tunc primum excogitatas:
quia in paludibus prima nauigatio fuit: & ea
lynthribus ex alno videlicet cauata: ea enim ar
bor cum ſit fragiliſſima aeri expoſita in aq̄s ta
men p̄dura eſt vt ergo fecundo ingenio eſt poe
ta etiam ordinē rerum inuētarum tangit: poſt
ſcaphas autem & linthres inuente ſunt rates q-
bus ſe etiā mari credebant: vnde hora. i. car. Il-
li robur & es triplex circum pectus erat: q fra-
gilem truci cōmiſit pelago ratem primus tum
naues quarū que prima fuerit dictū eſt in Bu-
Ordo. colico ibi. Et altera q̄ vehat argo. ¶ Ordo au-
tē eſt. Fluuij (q̄a mari nondū ſe crediderāt mor
tales) ſenſere .i. ſi ſenſum habuiſſent ſentire po-
tuiſſent tunc primū .ſ. poſt̄q̄ Iuppiter rerum pe
nuriam induxerat: alnos cauatas .i. ſcaphas &
linthres ex alnis cauatis vnde poſtea naues ex
cogitate ſunt ſenſerunt autē q̄a naues immiſſe
aquis ſulcant eas. Tū .i. deinde nauita .i. is q na
uibus vſus eſt: per ſyncopam aūt loquitur qui
nautam dicit: fecit ſtellis numeros .i. conſtituit
quot ſtelle ſignum facerent & noīa .i. quarū re-
rū & potiſſimū animantiū noībus appellarent
vnde diſcedit a fictionibus poeticis in re ſeria:
nā poete fingunt varia animalia in ſydera trāſ
lata: poeta aūt hic innuit ea primum fuiſſe: ſed
aliq̄n noīa accepiſſe ꝓpter effigies animalium
quas rep̄ſentāt (vtit̄ aūt eleganti breuitate q̄a
per id qđ dicit: id qđ non dicit intelligit̄. Si em̄
nauita ſtellis numeros & nomīa fecit: id feciſſe
conſtat vt earum directione nauiget: vnde na-
uem inuentā eſſe ſignificat ſine qua nauita di-
ci neq̄ret) noīa inq̄ fecit videlicet pleyades .i.
vocauit quaſdā pleydas que .vij. ſtelle in cau-
da tauri ſunt & a noſtris vergilie vocantur: &
hyadas que circa cornua tauri etiā ſeptē ſunt &
ſyades primū deinde ſucule aliq̄n vocate a plu
uijs aūt dicte ſunt (Sunt autē accuſatiui gręci
tertie declinationis ac ſi ſit hec pleyas hui' ple-
yados & hec hyas huius hyados in plurali hę
pleyades & hyades) & arcton .i. vrſam maiorē
lycaonis .ſ. filiā clarā q̄a ſtellas habet .xxi. aut
illuſtrem & multis verſib' memoratā. Tum .i.
deinde inuentū eſt captare feras laqueis .ſ. pedi
cis: & fallere .ſ. aues p̄cipue viſco: & inuentū eſt
circūdare magnos ſaltus: quia tūc parū terre ha
bitabat̄: canibus .ſ. venaticis. Atq; alius verbe-
rat iā .i. interea dū venationi ſtudēt latū amnē
funda .i. iaculo & rete petens alta .i. ꝓfunda vbi
maiores ſint piſces: & ali' trahit pelago .i. e ma
ri: lina humida .i. rhetia linea humefacta per
immiſſionem in aquas ad captandos piſces.
Tum ideſt deinde poſt dicta rigor ferri ſupple
inuentus eſt: & id quidem argute dicit: nam fer
rum fuiſſe & eo vſos fuiſſe etiam in nauib' fa-
bricandis

¶ Numeros: currendi modos .i. ortus & occaſus qđ ſi eſt SER.
quaſi rē philoſophorum p̄termiſit. Nam tm̄ de nominib'
dicit vt pleiades hyades. Nā Hipparchus ſcribēs de ſignis
cōmemorauit quot in quoq; ſigno clarę quot ſecūde lucis
quot obſcurę ſtellę ſint. Pleiades ſignū eſt ante genua tauri Pleiades.
qđ ortu ſuo primum nauigationis tp̄s oſtentat: dictę ab eo
qđ eſt ϖλεειν. nauigare latine: Vergilię dicunt̄ a verni tp̄is
ſignificatione. Hyades vero ſunt in fronte tauri ꝙ ortu ſuo Hyades.
cōcitant pluuias latine ſuccule dicuntur αϖοτουυετου. Ar- Vergilię.
cton. Elicen dicit vrſā maiorē: nā minor dr̄ cynoſura. Lyca Arcti
on. rex archadię hūi t filiā Caliſto quā cū vitiaſſet Iuppiter: Lyacon.
Iuno in vrſam cōuertit. Poſtea Iuppit' miſerat' in ſignū cœ
leſte conuertit. Fallere viſco: nō ad feras: ſed ad aucupiū re-
feras. Et magnos ca. cir. ſa. iterum ad venationem. Male au
tem de aucupio reſpuentes totum referunt ad venationem
cum dicunt fallere viſco pro viſceratione: conſtat enim lu-
parios canibus tinctis veneno necare lupos: quod non ꝓce
dit quia aliud eſt hoc viſcum viſci: & aliud hoc viſcus ris.
Ergo ſi de carne loquebatur viſcere erat dicendum. Funda
genus rhetis quod βοχοσ dicitur. Humida li. Verriculum Bochos
intelligit. Rigor: Duricie: inde rigidus durus. Serrę. Perdix Perdix
ſororis Dędali filius cyrcinum: & ſerram inueniſſe dicitur
Improbus: vel magnus vel nulli probabilis. Duris vrgens
in rebus egeſtas. Perſi. magiſter artis ingenijq; largitor vē-
ter negatas artifex ſequi voces.
¶ Pleiadas hyadas. c. q̄. l. a. pleiades vergilie dicuntur (vt PRO.
quibuſdam liquet) quia ſint Athlantis & peleiones filiæ:
vel αϖοτουϖλεειν dicte. Idcirco qđ earum ortu prima cura
ſit nauigio: quarū mentionem facit Oui. in phaenomenis
dicens de perſeo. pleiades ante genus ſeptem radiata ferun
tur. Sed tantum apparēt ſup opaca ſeptima nube. Hyades
exiſtimantur eſſe in cornibus tauri: aut in ore: quas imperi
ti ſuculas appellant arbitrantes αϖοτουσυν hyadas dictas.
Sed errāt: dictę ſunt enim αϖοτουυειν: hoc eſt a ſpargendo.
Eſt enim pluuium ſydus: hoc non temere oritur: vt nō im-
bres ſequantur. Lycaonis arcton. dicit vrionem: & vulga-
rem ſequitur hiſtoriam. Iuppiter enim Caliſto Lycaonis
filiā creditur mutatus in dianā cōpreſſiſſe: que grauida mu
tata ī vrſam ira iunonis pepit puerū. Arcada quē Iuppiter
ne venans matrē feriret: mutatū in eandem formam cum Vrſe
ea inter

ea inter ſydera rettulit.ſunt aũt ibi duę vrſe maior & mĩor maior helicę:minor cynoſura vocat̃. Cũ iã gl. atq; arbuta

Arbuta ſ.d.ſ.e.u.d.n.arbuta ſunt arbuſculę:q̃ in ſiluis frequent̃ naſcunt:q̃ plerĩq; Vnedones vocãt:dodona locũ cõtinentem quercus.q̃ cõtinent̃:erat dicta.eſt aũt tẽplũ dodonei iouis inchaonia pte epiri:q̃ hoc noĩe appellat̃.

MAñ. Alnus. ❧ Alnos cauatas:piphraſis eſt nauiũ.Alnus cũ pin⁹ &picęę ad aquar̃ duct⁹ in tubos cauant̃: obrutę terra plurimis durãt annis.Ply.li.xvi.Stellis numeros.ply.li.ij.c.xlij.ſcr. eſſe.lxxij.ſigna q̃ ſunt rerũ aut aĩantiũ effigies ĩ quas digeſſere cęlũ periti:in his qdã mille ſexcẽtas annotauere ſtellas inſignes videlicet effectu viſuue:Igini⁹ aũt ſcribit ꝙ Mercurius prim⁹ mẽſes iſtituit& ꝓuidit ſyderũ curſus. Euhemer⁹ vero primã ait venerẽ aſtra cõſtituiſſe:& Mercurio demõſtraſſe.ſed Mani.li.i.ait.Tu princeps autorq; ſacri cyllenię tãti.Per te iã cęlũ in terris iã ſydera nota.Ioſephus aũt ſcri.

bricandis vel iſiſ̃e eſt:ſed poſtea inuent⁹ eſt rigor ferri.i. modus indurãdi ferrũ & tẽperandi more calybũ: & lamina ſerre argute.i.ſubtilr̃ excogitare aut ſonore dũ qd ea ſecat̃.Nã primi ſup.mortales ſcindebãt lignũ fiſſile.i.qd' faciliter findit̃.cuneis.i.eiuſmodi inſtr̃is que a lato in anguſtũ & acutũ deſinũt & ex ligno duriore ac ferro fiũt.Tũ.i.deinde paulatim varię artes venere.i.excogitate ſunt aut venere ĩ vſũ hoĩs labor improb⁹.i. inſatiabilis & modũ neſciẽs: vincit.i.ſupat:& domat oĩa. nihil eſt qd' lõgo labore nõ inueniat̃ aut fiat ab hoĩe.inueniendi aũt cã eſt egeſtas:vñ ſubdit:& egeſtas vrgens ĩ rebus duris.i.quas durum eſt pati aut quib⁹ durum eſt carere:vincit omnia.

ꝙ Adã duas colũnas reliqt Vnã ęneã alterã lateritiã in qb⁹ ſyderũ mot⁹ deſcripſerat Lactã.li.ij.ca.xiiij. docet egyptios oĩm primos curſus ſyderũ & defect⁹ notaſſe.Dio.li.iij.Athlantẽ de ſphera primũ inter hoĩes diſputaſſe.ply.etiã li.vij.Athlãtẽ libye filiũ aſtrologiã inueniſſe:ſcribit:,vt alij dicũt aſſyrij. Sphęra in ea mileſius

Pleiades. Anaximãder inuenit ſyder̃ obſeruationem in nauigãdo phęnices.Pleiades.ply.li.ij.c.xlij. ſcribit eſſe in cauda tauri ſtellas.vij.quas appellauere Vergilias inqt in frõte ſuculas.idẽ varro.Gelli.quoq; li.xij.c.ix.aſſerit dicens.Sicut cęterę partes & reliqua imago tauri cõfirmata:& quaſi depicta eſt locis regionibuſq; ear̃ ſtellarũ quas gręci plęiadas:nos vergilias vocamus.Iginius etiã docet inter tauri finitionẽ& arietis caudã ſtellas eſſe. quas Vergilias noſtri:gręci aũt pleiadas appellauerunt.Dictas autẽ ꝙ ex pleione occeani & Athlante ſint nate.Hę numero ſeptẽ dicunt̃:ſed nemo amplius q̃ ſex videre põt:eſtimanturq; choream ducere ſtellis:eas ſtellas Vergilias noſtri dixere:ꝙ poſt ver exoriunt̃.Ex predictis ergo patet pleiades non eſſe ſignum ante genua

Hyades tauri vt ille dixit.De his autẽ latius habet̃ li.iij.fa.Hyades ſcri.Iginius taurum habere in cornibus ſtellas:in vtriſq; oculis ſingulas:in fronte media vnam:ex qbus locis cornua naſcuntur ſingulas que.vij. ſtelle hyades nuncupãtur.Gel.lib.xij.c.xi.docet ꝙ hyades a nobis primo ſyades deinde ſucule appellate:hyadeſq; ab hyo ideſt pluo:nã & quũ oriuntur:& quum occidunt largos imbres cient:ſed de eiſdẽ lati⁹ Gelli.Clareq; lycaõis ar

Arcti. Cynoſũ cton:de arcto maiori loquitur.hanc autem Iginio teſte. Heſi. ait eſſe Caliſto noĩe Lycaonis filiam que a Ioue in vrſę ſpeciem conuerſa fuit:cum autem Archada puerum ex Ioue genuiſſet ipſam cum filio Iuppiter inter ſydera collocauit.eamq; Arcton filium Arctophylaca nominauit:minorem vero arcton Iginius idem Cynoſuram eſſe vnam de Iouis nutricibus ſcri.ſic etiam Elicem:hinc pro beneficio in cœlo colocatas& vtraſq; arctos dictas:quas noſtri ſeptentriones dixerunt.Omnes autem qui peloponneſum incolunt maiori vtuntur arcto.phœnices vero minori:quam ſtudioſius perſpiciendo diligentius nauigare exiſtimantur: hinc apud Oui.faſto.iij.legitur eſſe duas arctos quarum Cynoſura petatur Sydonijs: elicem graia carina notet.Claram arcton .claram ait qm̃ maior arctos ſtellas habet.xxi.minor vero ſtellas habet tantummodo.vij. Tum ferri rigor.ſ.inuentus eſt Ply.li.vij.ait ꝙ ferrum Heſi.in Creta eos inueniſſe ſcri.qui vocati ſunt dactyli idęi: fa-

Lamina Bractea bricam ferream inuenire Cyclopes.Lamina ea dicitur lata portio ferri:ęris plumbi ſtãni:auri:argẽti. bractea vero potius auri argenti ve ac orichali:eſt enim tenuis & ſua ſponte plicabilis:lamina autem craſſior. Serrę. ply.lib.vij.ſcri.Dędalum fabricam materiam inueniſſe & in eam ſerram aſciam perpendiculum:terebrã:glutinum.Normam autem & libellam & tornum & clauum theodorum ſaminum.Ouid. tamen li.viij. meta. oſtendit Perdicẽ Dędali ex ſorore nepotem:circinum & ſerrã inueniſſe.Dio.vero.li.v.ſcri.ꝙ talus adoleſcẽs filius ſororis Dędali q ab eo erudiebatur:ingenij acumine inuenit rotam qua figuli vtuntur. Deinde reperta ſerpentis maxilla paruulum cum ſecuiſſet lignum:imitatus poſtea dentium ſerpentis ſpiſſitudinẽ: ſerrã ferreã fabricauit.Reperit etiã & tornum Inuidia motus Dęda.hunc puerum dolo interfecit.Labor omnia vin. hinc ẽt Manilius li.i.ait Oĩa conãdo docilis ſolertia vicit Vrgens in rebus egeſtas.Manil.lib.i.Et labor ingenium miſeris dedit.& ſua queq; Aduigilare ſibi iuſſit fortuna premendo.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Inſtituit:cum iam glandes atq; arbuta ſacræ
Deficerent ſyluæ:& victum Dodona negaret.
Mox & frumẽtis labor addit⁹:vt mala culmos
Eſſet rubigo : ſegniſq; horreret in aruis
Carduus:intereunt ſegetes: ſubit aſpera ſylua:
Lappæq; tribuliq; : interq; nitentia culta
Infœlix Lolium & ſteriles dominantur auenæ.
Q͛d niſi & aſſiduis terram inſectabere raſtris
Et ſonitu terrebis aues:& ruris opaci
Falce p̃mes vmbras:votiſq; vocaueris imbrem
Heu magnũ alterius fruſtra ſpectabis aceruũ:
Concuſſaq; famem in ſyluis ſolabere quercu.

❧ Ceres prĩa.Oĩe gen⁹ agriculturę hoĩb⁹ idicauit:nã q̃uis vel Oſyrim vel Triptolemũ aratrũ ĩueniſſe dicãt illi tamẽ omnem

ASCEñ. ❧ Prima ceres ferro.Redit ad ĩſtitutũ ſuũ vt.ſ. agriculturę autorẽ ſignificet:dicens cererẽ eam inueniſſe tangẽs paucis eius difficultatẽ vt diligentẽ reddat agricolã : additurus mox arma

Ordo ſeu inſtr̃a qbus agricolis vtẽdum eſt. ❧ Ordo igit̃ eſt.Ceres inſtituit.i.ſtatuit& docuit prima ideſt priuſq; alius qſpiam:mortalis.ſ.homines cum ipa per inuentum ſuum immortalitatem meruerit & dea frugum habita ſit : vertere.i. vertendo colere terram. ferro ideſt.qbuſcunq; armis ac inſtr̃is ex ferro factis aut ferro minutis vt vomere bidente:marris foſſorijs &c.tunc ſup.cum glandes atq; arbuta.i. fructus arbutorum & qcunq; ſylueſtres : deficerent.i.deeſſent ſylue ſacre ideſt Ioui cõſecrate : cui minime defore putabant̃ : & dodona.ſ. ſylua illa ſacra in epyro negaret ſcilicet mortalibus victum quia tunc glãde veſci ſolebant.Labor ideſt difficultas & calamitas:eſt additus ſcilicet a Ioue qui noluit facilẽ eſſe viam colẽdi agros & ideſt etiã frumentis:ita ſup.vt mala ideſt nociua & pernicioſa rubigo:eſſet ideſt cõſumeret(ab edo es eſt)culmos ſcilicet frumenti:quod prius letius veniebat

veniebat:&vt carduus ideſt herba ſpinoſa flo
rem hirſutum ferens de genere tribulorum in
cuius folijs ſemper aqua inuenitur: vnde grece
dipſacos ideſt ſitiens dicitur : ſegnis ideſt infe-
cundus& nihil boni afferẽs: horreret ideſt hor
ridus ſtaret in aruis & ſupple poſtq̄ꝫ is horrere
cepit:ſegetes intereunt : & ſylua aſpera ſcilicet
veprium tribulorum.ſpinarum. lapparum &
ſimilium:ſubit ideſt per ſe ſubſecuta eſt. Sylua
dico appoſitorie lappe & tribuli. aut ſylua lap
pe & tribuli vt ſint genitiui ſingulares:& loliũ
infœlix ideſt zizania infœlicitatem pariens &
auene ſteriles ideſt ventoſe & ſterilitatem indu
centes:dominantur interculta.ſ.arua nitẽtia.i.
ſplẽdẽtia frequẽti opa agricole:ita vt nõ vitiũ
ſed calamitas ſit agricole. Dñant aũt vſq̄ꝫ adeo
ꝙ niſi tu inſectabere terrã aſſiduis raſtris.i. niſi
aſſidue raſeris & eradicaueris herbas nociuas
& niſi terrebis aues ſonitu.ſ.arcus aut vocis:&
niſi p̃mes.i.diminues &excindes falce.i.cultro
incuruo vmbras ruris opaci.i.arboribus circũ-
ſcepti:& niſi vocaueris imbrẽ : votis.ſ. dijs fa-
ctis : heu(dolẽtis interiectio)tu ſpectabis fru-
ſtra.i.ſine cõmodo tuo immo cũ dolore cũ ſo-
lus careas magnũ aceruũ.ſ.frumenti : alteri⁹.ſ.
vicini tui q eã diligẽtiã adhibuit:& ſolabere.i.
mitigabis ſed nõ penit⁹ ſedabis nec placabis fa
mẽ.ſ. tuã& tuoꝝ : quercu cõcuſſa.i. agitata ad
hñdam glandẽ in ſyluis : vbi videlicet naſcit.

oẽm agriculturã docuit:Nã ferꝝ dicẽdo oĩa agriculture fer
ramẽta exp̃liit.Sacrẹ:ẽt ſacre ẽphaſis eſt.Dodona: eſt vrbs Dodona.
epiri iuxta quã nem⁹ eſt Ioui ſacrũ abũdãs glãdib⁹.vñ p ex
cellentiã illi⁹ meminit.Addit⁹ vel dat⁹ ſi nihil mali añ ha-
buerint.Vel addit⁹ qa añ erat:ſed nõ hmõi. Eſſet:cõſume-
ret:vt eſt mollis flãma medullas:Rubigo gen⁹ eſt vitij quo
culmi pereũt:ſed improprie dicit:nã ꝓprie rubigo eſt vt ait Rubigo.
var. vitiũ obſcœnẹ libidinis qd vlcus vocat.Segnis infœ-
cũdus. Aſpa ſylua.notandũ etiã de herbis ſyluã dictã.Infe
lix lo.infœcundum contra.fœlicemq̄ꝫ trahit limum. Steri Sylua.
les aue.ad diſcretionẽ earum quẹ ſeruntur.Quod niſi & a.
t.Iã cõcludit & hoc dicit ne ſẹpe ſarſieris ꝓpter illd & ama
ris intyba fibris. Officiũt: niſi aues fugaueris ꝓpter illud.
Strymoniẹq̄ꝫ grues:niſi falce amputaueris ramos ꝓpt illd
Aut vmbra nocet:niſi votis inuocaueris pluuias ꝓpt illud
humida ſolſtitia atq̄ꝫ hyemes orate ſerenas : ſine cã ingẽtis
frumẽti alieni aceruos aſpicies. Per qd oñdit ruſticũ ſua in
ertia famẽ nõ anni vitio ſuſtinere. Premes vm. Coarctabis
& imminues. Famẽ ſola. ac ſi diceret ne glandibus quidem
ſatiaberis:quia dixerat. Et victum dodona negaret.
¶ Prima ceres. Ouid. quoq̄ꝫ li.v.met.ait prima ceres vnco MAN.
glebã dimouit aratro. Prima dedit fruges:alimentaq̄ꝫ mi-
tia terris. Prima dedit leges.cereris ſunt oĩa mun⁹.Diod.ãt
li.vi.in prin.ſcri. ꝙ ſiculi tradũt Siciliã Cereri & Proſerpi-
nẹ ſacrã eẽ:has ſimul deas primũ in Siciliã viſas inq̄ꝫ ea prio
frumentũ terrẹ bonitate ortũ in agro aũt Leõtino:multiſq̄ꝫ
p̃terea ſiciliẹ locis ẽt t pe ipſi⁹ Diodori: vt inqt oriebat agre
ſte triticũ. Quũ aũt raptã filiã ꝓſerpinã q̃reret hoies q eã
grate ſuſceperãt:frumẽti vſum edocuit: hẹc eadẽ leges de-
dit qbus iuſte pieq̄ꝫ hoĩes viuere aſſueſcerẽt:ex quo & legi-
ferã dixerũt:plura Diod.& nos lati⁹ ibi Liber & alma ce.Sacrẹ ſi ſacrẹ q̃to magis & aliẹ. Eſt ergo emphaſis.i.
demõſtratio de q Fab.li.viij. Victũ cibũ a viuẽdo dr.Dodona.ab excellẽtia nemoris dodonã poſuit. Dodo
na em̃ in Epiro Ioui ſacra erat:nã illic templũ & oraculũ fuerat ei cõſtitutũ:qd lati⁹ apuimus æglo.viij. vtq̄ꝫ
Ply. li.ij.c.cvij. docet in dodona fons erat gelidus:q imerſas faſces extiguebat.ſi tñ extícte admotẹ fuiſſent ac
cendebant. Mox deinde. Et frumẽtis la.ad.labor erat hoib⁹ arãdi:ſerẽdi:& ſimiliũ. Deinde addit⁹ eſt ẽt fru-
mẽtis labor videlicet rubiginis:carduoꝝ &c. Labor calamitas. Eſſet carpet abſumeret. Rubigo:id vitiũ eſt ro-
dẽs ferrũ: vel ſegetes quaſi rodigo. Vñ olim robigo dicebat. Ply. aũt li.xviij. de vitijs frugũ ait. Cẹleſte frugũ Rubigo.
vinearũq̄ꝫ malũ nullo min⁹ noxiũ eſt rubigo: frequẽtiſſima hẹc in roſido tractu:cõuallibuſq̄ꝫ:ac pflatũ nõ ha
bentib⁹:e diuerſo carẽt ea vẽtoſa & excelſa. Feſt⁹ aũt ait: ꝙ rubigalia dies Feſt⁹. vij. kal. Maias qñ putabant Rubigalia
rubiginẽ vertere colebant:& ply. li. xviij. inqt ꝙ rubigalia numa cõſtituit. q agebant. vij. Kal. Maias: qm tũc
fere ſegetes rubigo occupat. Segnis. Sterilis: & ſegnitiẽ p̃bẽs ſegeti. Carduus: vide in Buc. Subit: ſuccedit Lap
pẹq̄ꝫ. Ply. xviij. de vitijs frugũ ait: loliũ & tribulũ & carduũ lappãq̄ꝫ nõ minus q̃ rubũ inter frugum morbos:
qn inter ipſi⁹ terrẹ peſtes numerauerim. De tribulis aũt lati⁹ Ply. li. xxi. & li. xxij. Nitẽtia culta : ſplẽdentia &
arata arua. Loliũ de hoc late dixim⁹ ẹglo. v. Steriles auenẹ. de auenis etiã latius æglo. v. Quod niſi: prẹdicto-
rũ epilogũ facit. dixerat em̃ Multũ adeo raſtris &c. Eſt aũt ſenſus ꝙ q̃uis p̃dicta ab agricola fierẽt niſi ſequen
tia quoq̄ꝫ agerent fruſtra p̃dicta oĩa forẽt. Terrebis aues: ꝓpter illud nihil improbus anſer &c. Premes, vmb-
ras ꝓpter illud: Aut vmbra nocet. Opaci: vmbroſi. Premes cohibebis : excindes.

Dicendũ & quæ ſint duris agreſtibus arma:
Quis ſine nec potuere ſeri:nec ſurgere meſſes.
Vomis & inflexi primum graue robor aratri.
Tardaqꝫ eleuſinæ matris voluentia plauſtra.
Tribulaqꝫ:traheæqꝫ & iniquo pondere raſtri:
Virgea præterea celei viliſqꝫ ſupellex
Arbuteæ crates:& myſtica vannus iacchi.
Omnia quæ multo ante memor ꝓuiſa repones
Si te digna manet diuini gloria ruris.
Continuo in ſyluis magna vi flexa domatur
In burim & curui formam accipit vlmus aratri.
Huic a ſtirpe pedes temo protentus in octo
Binæ aures duplici aptantur dentalia dorſo:
Cæditur & tilia ante iugo leuis:altaqꝫ fagus
Stiuaqꝫ:quæ currus a tergo torqueat imos.
Et ſuſpēſa focis exploret robora fumus.

¶ Dicendũ & que ſint &c. Cõueniēter poſtqꝫ ASCEñ.
docuit qũo & qua diligētia terra colēda ſit:do
det qbus armis ſeu inſtrumētis. Nã arma dicũt
oĩm artificũ inſtr̃a vulgo tñ ꝓ munimētis pci
pue armorũ accipi ſolēt. Que aũt arma deſcri
bat ex ordine patebit q talis eſt. Dicendũ ſup.
eſt.i.dicere oportet:&.i. etiã que arma.i. inſtru
menta ſint agreſtibus.i.in agro degentibꝰ agri
colis.ſ.duris.i.labore ĩduratis et malo aſſuetis Ordo.
Quis ſine.i.ſine qbus:meſſes.i.fruges metēde
et ſecande nec potuere ſeri.i.ſeminari:nec ſur
gere.i.creſcere in altũ. Primũ ſup.eſt vomis id
eſt q terrã vomit et graue.i.ponderoſũ & forte
robor.i.lignũ aratri inflexi.i.icurui:et plauſtra
ideſt vehicula:matris eleuſinę.i. cereris q̃ apud
eleuſinã ciuitatē vbi colit̃ vehicula ad auehen
das meſſes inſtituit voluētia ſup.ſe:aut voluen
tia.i.volubilia:tarda ꝓ tarde ſup. ſunt ruſticis
neceſſaria aut qd ſile:& tribula.i.inſtr̃a triturã
di & traheę ꝓ trahe:q̃ ſunt inſtr̃a que trahũtur
ſine rotis & raſtri.i.dētalia pōdere iniquo.i.aut
grandi aut inequali qa ſecundũ terre qualitatē
dentes & pondus hñt(Seruiꝰ paſſim innuit ſe Ablatiui.
ptimos caſus quos ablatiuos ex vi demonſtra
tionis appellant loco genitiuorũ poni vt eſt ra
ſtri iniquo pondere ꝓ iniqui ponderis. & lato
venabula ferro ꝓ lati ferri enei.iiij. verũtamen
honeſtior eſt ꝑ ablatiuũ qꝫ ꝑ genitiuũ locutio)
p̃terea.i.pter hoc eſt ſup.et ruſticis habēda:ſu
pellex ṽgea & vilis.i. vtēſile ex ṽgis factũ: &
iõ vile:qa virge nõ magno veneũt ruſticis. Ce
lei.i.q̃ celeꝰ rex eleuſinus tpe triptolemi regnãs
poſtea vſus eſt:ſupellex in quã virgea videlicet
crates arbutee.i.ex arbuteis virgis cõſerte & cõ
texte:& vannꝰ.i.cribrũ ad vētilãda & purgãda
frumēta:myſtica.i.qua ēt vtebant̃ in myſticis
ſacris iacchi.i.bacchi. Que oĩa.ſ. dicta inſtr̃a
tu memor.ſ.ĩdigētie p̃terite repones.i. locabis
i repoſitorio ſuo:ꝓuiſa multo añ.ſ.qꝫ vtaris:ſi
glĩa digna.i.p̃ſtans diuini ruris.i. qđ dĳ aliqñ
coluere aut fertilis:manet.i.expectat aut dele
ctat & ĩmorat̃ te. Sed ſolemꝰ dicere id manere:
qđ certo futurũ iudicamꝰ ēt malũ: vt in Achil
leide ſtati. Quid maneat ppſos vbi tãta iniu
ria primos. Degraſſata duces? Continuo.i.ſta
tim dũ adhuc tenera eſt vlmꝰ.i.arbor illa flexa
ĩ ſyluis.i. adhuc creſcēs magna vi.i. violentia
domat̃.i.curuat̃ ĩ burim.i.formã buris hoc eſt
incuruamēti aratri:& accipit formã aratri cur
ui.temo.i.lignũ oblõgũ ad qđ rote cõnectunt̃:
ꝓtentꝰ.i.porro tētus hoc eſt extēſus in octo pe
des.i.ad lõgitudinē octo pedũ:& aures.id ferra
aut ligna latiora in morē auriũ vtrinqꝫ affixa
vt latiorē ſulcũ faciant bine.i. due aut ſingulis
inſtr̃is ſulcãdi due:& dētalia.i.ligna in qbꝰ vo
mer infigit̃.duplici dorſo.i.angulo cũ ſint qua
drangularia:aptant̃.i.applicant huic.ſ. aratro.
Et tilia leuis.i.lignũ tilie arboris parũ põdero
ſe:cedit̃ añ.i.priuſqꝫ opꝰ ſit ea vti:cedit̃.i.ampu
tat̃ iugo.i.ad iugũ.i.vt ex ea fiat iugũ. Eſt em̃
dandi caſus & fagus alta.i.ꝓcera cedit̃ iugo:&
ſtiua.i.manicula aratri a ſtãdo dicta cedit ſup.
que torqueat.i. torquēdo dirigat imos currꝰ a
tergo.i.a pte poſteriore: ſequit̃ em̃ aratrũ arãs.
Et fumꝰ exploret.i. ꝓbet & ſiccet ac vires exq
rat:robora.i.ligna fortia ſuſpenſa focis.i.iuxta
fumariũ in quo loco ignis fouetur.

SER. ¶ Arma:inſtrumēta: vt alibi Cerealiaqꝫ arma. Vomis:&
ab eo quod eſt vomis ris facit:ſed rationis eſt vomer. Nam
vomis vſurpatum eſt. Rarum enim eſt vt is exeuntia ri in
obliquis recipiant. vt cinis puluis. Talis eſt & in grēcis ra
tio. Nam actin & actis dicunt delphin & delphis eleuſin
& eleuſis ſed verꝰ in n deſinũt qđ in obliqs hñt vt actinos:
& eleuſinos:delphinos. Graue ro. ꝓpter ſulcos altꝰ ĩprimē
dos. Inflexi aũt ꝓ flexi. nam in abundat. Tardaqꝫ eleuſinæ
Eleuſin. matris:Eleuſin ciuitas eſt atticæ prouinciæ non longe ab
Athenis:in qua cũ regnaret Celeus:& Cererē filiã querentē
liberaliſſime hoſpitio ſuſcepiſſet:illa ꝓ munere oſtēdit ei
omne genus agriculturę filiũ etiã eius Triptolemũ recens
natũ ꝑ noctem igne fouit: ꝑ diem diuino lacte nutriuit &
eum alatis ſerpentibus ſuppoſitum ꝑ totum orbem miſit
ad vſum frumentorum hoĩbus indicandum. Ergo hoc di
cit:plauſtra volubilia matris eleuſinæ.i.qualia oſtēdit Ce
res apud eleuſin. Aut certe qualibus mater deũ colit̃. Nam
Tribula. ipſa eſt & ceres. Tribula:genus vehiculi. quo terunt̃ in area
Traha. fruges maturę. Traheęqꝫ epēntheſim fecit cã metri. ſicut na
uita. Traha aũt genus vęhiculi dictũ a trahēdo: nã non ha
bet rotas iniquo pōdere raſtri: ꝓ iniq ponderis.i. magni.ſ.
vt ſine labore ruſtici glebas poſſint infringere. Virgea p̃
terea celei viliſqꝫ ſupellex ideſt vaſa de vimine facta:qualia
Corbis. ceres aliqñ monſtrauit: vt qualos corbes &c. Sane hęc cor
Supellex. bis dicendum eſt fęminino genere ſecundũ Tulliũ qui ait
Meſſoria ſe corbę contexit. Sane ſupellex vſurpatũ. nã ar
tis eſt ſupellectilis. Gtĩs em̃ aut par debet eſſe nomĩatiuo:
aut maior:vt muſę doctoris. Si duabus maiorē inueneri
mus:contra artem id eſſe manifeſtũ eſt: vt anceps p̃ceps:&
pauca alia. Et myſtica vannus iacchi.i.cribrũ cereale. Legi
mus autem & vallus ſcđm Varronem quod nihilominus
ſignificat. Myſtica aũt iacchi ideo ait: ꝙ liberi patris ſacra
ad purgationem anime pertinebant & ſic homines eius
myſterĳs purgabantur. ſicut vannis frumenta purgantur.
Hinc eſt qđ dicitur Oſyridis mēbra a Typhone dilaniata.
Iſis cribro ſuperpoſuiſſe. Nã idem eſt Liber pater. in cuius
myſterĳs vannus eſt. quia vt diximus animas Purgat. Vn
de & liber ab eo ꝙ liberet dictus eſt: quem Orpheus a gy
gantibus dicit eſſe diſcerptũ. In burim. in curuaturã. Nam
Buris. buris eſt curuamentũ aratri. Dictum quaſi βοοσ ουρα ꝙ ſit
Dentale. in ſimilitudinē caudæ bouis. Binæ. Duę quibus latior ſul
cus efficiatur. Duplici dentalia dorſo. dentale eſt lignum ad quod inducit̃ vomer. Duplici autem dorſo dicit̃
aut lato. Vt At duplex agit̃ ꝑ lumbos ſpina. Aut reuera duplici cuius vtrũqꝫ eminet latus & fere hmõi ſunt
oẽs vomeres in Italia. Iugo.i.ad iugum. Leuis. ideo leuis ne boues laborent. Stiua manica aratri: qua regitur
Cice. in ſcauriana. Ab ipſa ſtiua mecũ hoĩes loquebant̃ Currus imos: Currus dixit propter morem prouinciæ
ſuæ in qua

ſuæ in qua aratra hñt rotas qb⁹ iuuant. Suſpēſa focis exploret: ꝓbatq; em̄ ſoliditatis ſunt ligna ſi fumo rima minime effecerint. totus aũt hic loc⁹ de aratro Heſiodi eſt. τημοσ αρυλοτομειμεμνημμοσ ωριοςερκοςολμον μεη τριποδηνηταμηειμνπτεροη δετριπηχοςαξονα δεεπταποδηη.

PRO. ¶ Tardaq; Eleuſinæ matris voluentia plauſtra: Imperiti ea ploſtra appellāt. Sunt em̄ vehicula: quorum rote non ſunt radiatæ. Sed tympana coherentia axi: & iuncta cantho ferreo. Axis autem cum rota voluit. Nā rotæ circa eiuſdē cardinē adhibet̄. hoc vehiculū i ſacris Cereris arcanę. quę eleuſis appellat̄ ab oppido eleuſine attico: & id ducunt boues. Eſt pręterea oliuę viridis ſiliq̄ follicul⁹: in quo faba naſcitur.

MAN. ¶ Arma: inſtrumēta de qbus late Cato in li. de re ruſtica. c. x. & Var. li. i. ca. xxij. Vomis: vomerū plura ſunt genera. Culter vocat̄ ꝑdenſam terram ſeccans priuſq; proſcindat̄. futuriſq; ſulcis veſtigia preſcribēs inciſuris: quas reſupinus in arando mordeat vomer. Alterū genus eſt vulgare roſtratū vti vectis. Tertium in ſolo facili: nec toto porrectum dentali ſed exigua cuſpide in roſtro latiore. ply. li. xviij. id ſcri. Graue robor. i. graue lignum. Eſt itaq; robor per or non per vr legendum quotiens pro ligno ponitur. Robor enim q̄uis arboris ſpecies ſit tn̄ pro ligno poni ſolet & vt gramē pro omni herba: q̄uis propria ſpēs ſit. Graue: id ait, vt terra altius ſubigatur. Tarda: pro tarde. Eleuſine matris. Erat Eleuſin oppidum atticæ: vt ply. ſcri. li. iiij. Ibi autem eleuſinæ Cereris templum extabat. vt Strabo docet li. ix. Plauſtra. ea ſunt vehicula: quibus opera deferuntur. vt frumēta legumina. item lapides aſſeres: tignum. Cereris autem eleuſinæ plauſtra poeta dixit quoniā autore Iuſti. li. ij. ſub Ericheheo athenarum rege frumenti ſatio apud eleuſina Triptolemo reparata eſt: vbi & cereris templum erat vt diximus. Tribulaq; Varro. li. i. c. li. inquit Tritura fit apud alios iumentis iunctis & tribulo. Id fit e tabula lapidibus aut ferro exaſperato quod impoſito auriga aut ꝑpondere grandi trahit̄ iumentis iunctis. Aut diſcutit e ſpica grana: aut ex aſſeribus dentatis cum orbiculis. in quo quis ſedet. vt agitet quæ trahant iumenta Ply. quoq; li. xviij. c. xliij. ſcri. Meſſis ipſa alibi tribulis in area. alibi equorum greſſibus exteritur. alibi perticis flagellatur. Traheæq;. traha genus vehiculi dictū a trahendo. nam nō habet rotas. pro eo autem quod eſt pluraliter trahæ: traheæ dixit e literam addens. Virgea cele. Varro de his que iumenta ducūt ait. Tragula ab eo qđ trahitur per terram. Stirpea quæ virgis ſtipat̄ ideſt colligendo implicatur in qua ſtercus. aliud ve quid vehitur. Ita poeta virgea pro ſtirpea dixiſſe videtur. Celeus autē vt ſcribit Euſebius. Eleuſine regnauit quo tpe Triptolemus longa naui illuc acceſſit. diſtribuitq; frumenta. Ouidi. lib. iiij. faſto. Triptolemi patrem fuiſſe dicit. Supplex. Varro li. i. c. xxij. ait. inſtrumentum & ſuppellectilem ruſticā oēm oportet hr̄e ſcriptā in vrbe & rure dn̄m. Villicū cōtra ea ruri oīa certo ſuo queq; loco ad villam eſſe poſita. Arbutę crates ꝓvehēdis meſſib⁹ aut ſtercore. Ply. li. xviij. c. xxxix. ſic ait. Reliqua opa nocturna maxime vigilia cōſtat quales crates fiſcinas texere faces incidere rudicas ꝑparare. lib. vero. xvi. c. xij. inqt Cortex e fago. tilia: abiete: picea: in magno vſu agreſtiū: vaſa corbeſq; ac potētiora quedā meſſib⁹ cōuehēdis vindemijſq; faciūt atq; prętexta tuguriorū. Vannus: cribrū eſt quo frumenta & leguminaventilant̄ vt ſcribit Marcellus: hinc dictū eſt: vannat. euannat: vannat̄ euannat̄. i. ventilat & ventilat̄. Myſtica vann⁹. i. occulta: & ſine aperta ſignificatione ipſorū ſacrorū. ſ. que ꝑpi ie diuinis viris ſacerdotibuſq; tantūmodo cognita ſunt: in qbus vanno vtebantur myſtica & occulta rōne: nā Bacchi ſacra ad purgationē animę ptinere aiunt ſicq; eius myſterijs purgari hoies: ſicuti vanno frumenta Myſticos aũt grçce latine arcanū ſignificat. Iacchi: bacchi ſed cur iacchus videto in ſileno. Gloria. ille qdē ruris gloriā habet: q oīa ſuo tpe in aruo colendo exercuerit: multo ante neceſſaria ſibi parauerit. Diuini. fertilis. Manet: expectat: ſeu tibi futura eſt: Burim: bura: vt Nonius ſcribit: dicitur pars poſterior aratri decuruata: hanc vergilius burim vocauit. Dicit̄ aũt bura quaſi bouis vra. i. cauda in cui⁹ ſīlitudinē formata eſt. Vlmis. Ply. li. xvi. ſcribit q̄ rigorē fortiſſime ſeruat vlmus: ob id cardinib⁹ craſſamētiſq; portatū vtiliſſima qm̄ minime torquet̄. Vlmus & fraxinus lętę: ſed facile pādunt̄: flexibiles tn̄ ſtāteſq; a circūciſura ſiccatę fideliores. A ſtirpe: a radice. Pedes: pedis mēſura eſt digitoꝝ. xvi. Temo. Varro ſcribit q̄ dict⁹ eſt a tenēdo. Is em̄ cōtinet iugū & plauſtrū. Binę aures: ſic em̄ ſulci latiores fiūt. Dentalia: dētale eſt aratri ps prima in qua vomer inducit̄ quaſi dēs. Duplici dorſo: dētale em̄ quadratū fit: ideo de duplici dorſo ait. Tilia: in tilia mas & fœmina differūt: nāq; materies maris dura ruffiorq; ac nodoſa: & odoratior nec ſemē fert aut florē: vt fœmina materia teredinē nō ſentit: Ply. li. xvi. Iugū. Varro ſcribit iugū & iumentum a iungendo dicta. Stiua. docet Varro q̄ ſtiua a ſtando dicit̄: eſt aũt aratri manicula dicta qdem manicula q̄ manu bubulci tenet̄. Currus: id ait qm̄ vt ply. li. xviij. c. xxxi. ſcribit Galliæ aratro duas addiderūt rotulas q̄ genus vocant planetarum. Exploret: probet. vel ſiccet. vt Nonius quoq; ait.

Vomer. Robor. Celeus. Vannus. Pes. Temo. Dentale.

Poſſum multa tibi veterū precepta referre
Ni refugis: tenuiſq; piger cognoſcere curas
Area cum primis ingenti æquādra cylindro:
Et vertenda manu: & creta ſolidanda tenaci:
Ne ſubeant herbæ: neu puluere victa fatiſcat:
Tum variæ illudūt peſtes: ſæpe exiguus mus:
Sub terris poſuitq; domos: atq; horrea fecit:
Aut oculis capti fodere cubilia talpæ:
Inuentuſq; cauis buffo: & que plurima terræ
Mōſtra ferunt populatq; ingentē farris aceruū
Curculio: atq; inopi metuēs formica ſenectæ.

ASCEN. ¶ Poſſum multa. Sunt inquit alia multa agricolis neceſſaria & a veteribus tradita: quorum eſt aree ideſt ſoli plani & aridi vbi frumenta teruntur & flagellantur ſtructura quam caute docet facere ne mures aut talpe ſimileſq; belue ſubterranee male compactam penetrent & grana furentur dicens. Ego poſſum referre ideſt recenſere & narrare tibi ſcilicet auditori: multa precepta veterum ſcilicet qui de agricultura ſcripſerunt: ni ideſt ſi non refugis ideſt renuis: & ſi nō piget ſupple te cognoſcere tenuis ideſt tenuium rerum curas. ideſt accurationes & ſtructuras. Area tum primum legit Seruius. Mancinellus cū primis cū A. Gellio Area igitur eſt equāda. i. planāda ingēti: cylindro. i. lapide tere̊te & volubili (nō dices cū cylindro) ſed cum primis ſup. rebus. i. inter precipuas res: & ipſa eſt vertenda. i. tractanda manu & ſolidanda te naci creta: ne herbe ſubeant ideſt ſuboriantur neu ideſt neue ipſa victa ideſt obſita aut debilitata puluere qui fieret ex terra macra & non: fatiſcat ideſt affatim hiſcat & aperiatur: quia varie peſtes ideſt monſtra peſtifera illudunt: ideſt

SER. ¶ Tum primū ingē. ęqua. cy. Et vertenda ma. & cre. ſo. tena. hęc p hyſteron ꝓteron nā primū eſt vt terra vertat̄: dein de ſolidet̄ glarea: poſt modū ſequetur Cylindro. i. lapide tereti in modū columnæ quia ab volubilitate nomē accepit κυλιηδειη

κυλινδειν eſt verti.Neu puluere victa fatiſcat:Hypalla
ge eſt ꝑ ne victa fatiſcat in puluerē Varię illudūt peſtes
ꝑ ludū nocēt.Exiguꝰ mus:nitala cuius Cicero meminit
in ſextiana.& qa hic Verg.viliū aīaliū mentionē fecit.
ideo pręmiſit:Ni refugis tenueſqꝫ piget cognoſcere cu-
ras.Aut oculis capti fo.cu.talpæ.Hoc eſt oculis debiles.
Et mutauit genꝰ.nā hęc Talpa dicit:ſicut & de damis.fe
Buffo. cit:vt cū canibꝰ timidi veniēt ad pocula damę Buffo:ra
na terreſtris nimię magnitudinis.Mōſtra.i.&alia purga
mēta terrarū.Curculio.Varro ait.hoc nomē ꝑ ātiſtichō
dictū qſi gurgulio eo ꝙ nihil ī eo pene alidꝰ q̃ guttur vi
deē:Inopi metuēs formica ſenecte q̄ ſꝑ alienū q̄rit auxi-
liū.Nā iopi nō tm̄ ad formicā ꝑtinet:ſed gn̄ale epitheto
eſt ſenectutis.
MAN. ¶Poſſū multa tibi:oratorie agit.reficit em̄ lectoris audi
toriſqꝫ aīm ac repat noua pollicitādo.& reddit attētum.
Area.vbi frumēta ſecta terāt & areſcāt area dicit.vt Var
Area. ro ſcri.Cato āt ca.xci.ſic ait.Areā ſic facito.locū vbi fa-
cias cōfodito.poſtea amurca cōſpergito bn̄ ſinitoqꝫ:cōbi
bat poſtea cōminuito bn̄ glebas.deīde coęqto & pauicu
lis verberato.poſtea denuo amurca cōſpergito ſinitoqꝫ
areſcat:ſi ita feceris.nec formica nocebit neqꝫ herbę na-
ſcēt:plura ēt dicit ī c.cxxviij.vbi iubet areā cylidro aut
paucicula coęquādā.Varro āt li.i.c.lj.īquit areā eē opor-
tet ī agro ſublimiori loco quā ꝑflare poſſit vētꝰ.potiſſi-
mū rotūdā.& medio paululū extumidā:vt ſi pluerit nō
cōſiſtat aq̄.amurca ſolēt ꝑfūdere:ea em̄ herbaꝝ eſt inimi
ca & formicaꝝ:& talparū venenū:ꝑpe areā faciēda vm
bracula q̄ ſecedāt hoīes tp̄e meridiano.Cū pris:ꝑ in pris
de q̄ Gel.videto.Cylidro:cylidrꝰ dicit a cyleo.vel a cyli
Cylindrꝰ zo qđ eſt voluo.eſt em̄ lapis teres in modū colūnę.Vertēda manu.i.tractāda & ſubigēda dixit em̄ Cato
areā ſic facito.Locū vbi facies cōfodito poſtea cōminuito bene glebas.Alio etiā loco dixit confodiatur
minute terra &c.Solidāda roborāda integrāda.Creta tenaci.Ply.lib.xviij ca.xlij.ſcri.areā ad meſſem cre
ta ꝑparandā.Catonis ſentētia amurca tēperata.Maiore ex ꝑte ęquāt tm̄ & fimo bubulo dilutiore illinūt
id ſatis ad pulueris remediū videt.Subeāt:ſuccedāt.Puluere:qui fit calore:& æſtu.Fatiſcat:fatiſcere eſt
Fatiſcere aperire:vt ſcribit Noniꝰ fatim vero abūdāter dicimꝰ:vñ & affatim.Hiſcere aūt aperire.Tum.ideſt vbi
Fatim. area hiſcere cœpit.Illudūt:decipiūt.ꝑ luſum quēdā.Mus gręce mys dicit.De muribꝰ aūt plurima legito
in Ply.li.vij.Item li.xviij.& li.x.itē in Ariſtotele de animalibꝰ lib.vi. Oculis capti .i.orbati oculis.Tal
Talpa. pæ:Ariſto.li.i. de aīalibus:talpā oculos omnino habere negat.hi autē ſemper terrā effodiunt & humum
egerunt & radices ſubter frugibus comedūt.Ply.quoqꝫ li.xxx.ca.iij.ſcribit talpas cæcitatis ꝑpetue tene
bris dānatas.Buffo:rana terreſtris maxima.Populat.deſtruit predatur.Curculio frumēti vermis vel fa-
bæ.Ply.lib.xviij.ſcribit curculionē nō deſcēdere infra quattuor digitos nec amplius periclitari:Formi-
Formica ca.Ply.lib.xviij.c.xlij.ſcribit.formicā interlunio.i.lunæ coitu quieſcere plenilunio etiam noctibus opari
meminit etiā lib.xix.c.xlvij.Sed lib.xi.c.xxix.Dixerat formicis eſſe reip.rationē memoriā curā & ꝙ ſe-
mina arenoſa cōdunt:ne ruſus in fruges exeāt terra:maiora ad introitū diuidūt madefacta ibre ꝑferunt
ac ſiccāt.opantur & noctu plena luna.Silices itinere eaꝝ attritos videmꝰ & in opere ſemitā factam.

ideſt imponunt:ipſi ſcilicet agricole hoc eſt
decipiunt ipſum tum.ideſt tūc quando area
fatiſcat rimis:quia mus exiguus qui terrenꝰ
ſorex dicitur & roſtrum acutū habet poſuit
ſepe domos ſub terris atqꝫ fecit horrea .i.gra
naria ſub terris(Qui de venuſtate carminis
precipiunt negant monoſyllaba fini carmīs
niſi ſint aīalium noīa:vt naſcetur ridiculus
mus:& amica luto ſus apud Hora.flaccum&
hic exiguus mus.& alibi inuēta ſub ilicibus
ſus)& talpe capti oclīs.i.q oclos qdē hn̄t ſed
captos qa eis vti nō pn̄t(vñ & veſtales q̄ ſue
poteſtatis nō manēt capi dicunt.ſicut& amā
tes.Locutꝰ āt eſt ꝑ maſculinū genꝰ:ſicut ī bu
co.Cū canibꝰ timidi veniēt ad pocula dāme)
fodere cubilia ſub terris:& buffo.i.rana ter-
reſtris & venenoſa:iuētꝰ ſup.eſt ī cauis.i.ca-
uernis terre & male ſolidatis areis: plurima mō
ſtra ſup.alia q̄ terre ferunt.i.ꝓducūt:& curcu
lio.i.vermis gutturoſus frumenti rapax:po-
pulat.i.furai(vtit etiā actiua voce prio enei.
Non nos aut ferro libicos populare penates
Venimꝰ.cū alij fere populor dicāt)ingētem
aceruū ideſt cumulū ab aggerēdo dictū:far-
ris.i.illius frumēti:&formica metuēs ſenecte
inopi.i.ꝑ ſenecta inope cum amplius acqui
rere nō valeat:ſup.populat ingētem.i.valde
magnū:quaſi extra gentē ideſt genus ſolitū
aceruum ſcilicet farris.

Contemplator itē:quū ſe nux plurima ſyluis
Induet in florem:& ramos curuabit olentes:
Si ſuperant fœtus:pariter frumenta ſequentur:
Magnaqꝫ cum magno veniet tritura calore:
At ſi luxuria foliorum exuberat vmbra:
Nequicq̄ pinguis paleæ teret area culmos.

SER. ¶Contēplator itē ꝓgnoſticō eſt anni fertilis vel infœ
cundi. contēplator aūt modi impatiui eſt futurū ꝑ pn̄ti
contēplare:vt cōtēplator aquas dulces.Terētius loqtor
paucula ꝑ loq̄re.Nux plu.i.lōga:ſignificat aūt amygda
lam:ſed hoc grecum eſt.το αμυγδαλον και τα αμυγδαλα.
Induet in florem : ſe effundet in florem:&bene eligit ar-
borem:q̄ folijs pria veſtit:Si ſupant fœtꝰ ſupant abūdāt.
Magnaqꝫ cū magno veniet &c.aut ęſtus nimios futuros
ſignificat cum abundātia frugum:aut certe per calorem
feſtinationem:alibi feruet opus:Nec quicq̄ pinguis:nō
pingues:ideſt ſine frugibꝰ vt alibi in hoc opere Nec qcq̄
q̄ reos exercet noctua cantus.i.non.Et notandum paleā
dictam ſingulari numero cōtra artē.Nam q̄ ex pluribus
cōſtāt nūeri ſunt tm̄ pluralis ſecūdū artē:vt cācelli bigæ
ſcopæ.licet abutantur poetę.

¶Contēplator itē &c.Interſerit breue ꝓgno ECnSA
ſticon quo future meſſis vbertatē preſciſcere
poſſumus.dicēs agrorū feturā atqꝫ ꝓuentum
eſſe ſimilē fetui amygdalino:nā ſi plurie na-
ſcant amygdale:ita vt fructꝰ multi: frondes
vero pauce ſint ſignū eſt magni ꝓuētꝰ ī agro
at ſi contra magna fuerit frondiū luxuries:&
fructuū raritas:rarꝰ quoqꝫ frugū ſequet ꝓuētꝰ
¶Ordo eſt.Tu item.i.idē tidē.ſubinde:inter Ordo.
dū:aut etiā contēplator.i.aſpicito ſi quū nux
plurima.i.longiſſima:hoc eſt amygdalus in-
duet ſe in flore.i.florebit in ſyluis:ſed ſpecio
ſius dixit induet ſe in florem:quia amygdalꝰ
videtur tota floribꝰ amiciri(vnde nō dicam
cū nux plurima.i.frequētiſſima ſyluis .i.co-
rilus induet ſe in florem:ꝙuis ab ea quoqꝫ ru
ſtici qui amygdalos nō habēt ꝓgnoſticō fa-
ciant)& curuabit ramos olētes(hoc quaſi ad
iuglandes ſpectat:ſed olere cōmune eſt.vñ &
bene & male qd olere dicit)Si inquā tūc fetꝰ
i.ipſi fructus amygdalini ſuperāt.i.abundāt
frumenta ſequētur pariter ideſt pari menſu-
ra:ideſt ſupabūdanter.& magna tritura.ſcili
cet frumenti:veniet cum maguo calore ideſt
feruore:feruet enim opus copioſum: friget
exiguū:aut calorē eſtatis ſignificat in qua eſt

tritura:cū flores amygdalini ſint ī februario plurimi. At.i.ſed ediuerſo:ſi vmbra exuberat.i.valde vber eſt:luxuria.i. ſupabūdantia iutili foliorū.i.frondiū nec.i.&ne:& area teret culmos palee nequicq̄.i:fruſtra pinguis: qa licet palea ſit pinguis & luxurians.rara tñ habet grana:& ita eſt cōformior ſimilitudo cum amygdalo:cuius dū plurime ſunt frondes pauci ſunt fructus. Seruius autē ſic intelligit:area teret culmos palee ideſt folliculi granorum nec quicq̄.ideſt non pinguis.

MAN. ¶ Contemplator:aſpice conſpice nam templū & contēplari.vt Varro ſcribit a tueor dicit̄.i.cōſpicio:vt apud Enniū in Medea. Contempla & templū & cereris ad leuā aſpice. Dicebant autē veteres etiā contēplo. Nux plu.i. longa. Eſt aūt nux greca & amygdala dicit̄.videto Macro.lib.ſat.iij.de nucibus hęc autem teſte Ply.lib.xvi.c. xxxv.eſt ex arborib⁹ que primę germināt:& inter nouiſſimas nudatur ca.vero xxxiij.eiuſdē lib.ſcribit:ꝙ ex ijs que hyeme concipiūt floret prima omniū amygdala:mēſe Ianuario. Fœtus.i.fruct⁹ ipſi:Cum magno ve.tri.ca.i. tanta frugum copia erit ꝙ tritura ipa ad totius ęſtatis calorem & temp⁹ ꝓducetur. Col.lib.xij.ca.i.ait Tertio cal. augu.aquila occidit.his diebus locis temperatis & maritimis meſſis conficit̄ & li.ij.ca.xxi. īquit. Sed cū matura fuerit ſeges antec̄ torreatur vaporibus æſtiui: ſyderis q̄ ſunt vaſtiſſimi per ortum caniculæ celeriter demetat̄. Nā diſpēdioſa eſt cūctatio. Apparet aūt canicula.vij. Kal.aug.hic caligo ęſtuoſa auctor eſt idem li.xij.c.ij. Tritura:ea eſt Var.teſt.quū frumētum teritur. Luxuria.abundātia. Paleę:hoc vocabulo non culmi proprie:ſed folliculi ipſi granulorum compręhendunt̄. Vnde Ply.lib.xviij.ca.xliij.inquit ſi palea deſit & culmus teritur: Dicta autem a palea ſecundum Varronē.lib.i.ca.l. Pala em̄ ventilatur vt frumenta purgentur.

ASCEn. ¶ Semina vidi &c. Hic docet ſemina medelis iuuāda:q̄ď ne aſpnet̄ agricola iterū infert difficultatē ꝓuent⁹ ampli obtinēdi niſi id fecerit:cum ergo auid⁹ ſit ſemp colonus facile ad id perſuaderi poſſe videtur.quo neglecto oīa in peius ruerēt:vt qui aduerſo vortice nare vellet. ¶ Ordo eſt. Equidē.i.ego quidē vidi multos ſerentes.i.ſeminatores:vel cū ſererent medicare.i.medicamēto iuuare ſemina: & pfundere ſup.ea pri⁹.ſ.q̄ ſerātur:nitro cui⁹ natura parum a ſale diſtat:& amurca.i. fece olei nigra.i.cœnoſa vt grādior fet⁹.i.granū grādius eſſet ſiliqs.i.tunicis ei⁹ fallacib⁹.i.aſſidue fallentibus:qa grandes pūū granū ſepe continent:& molleſcerēt ꝓperata.i.feſtinata igni q̄uis.i.quātūuis exiguo hoc eſt vt facillime ſint coctionis ad quā dicta medicatio valet. Ego vidi.ſ. ſemina lecta.i. electa diu: & ſpectata.i.ꝓbata multo labore.i.accuratione & opera multa tñ.i.nihilomin⁹ degn̄are.i. minora & deteriora fieri:ni.i.niſi vis.i.virt⁹ aut violentia:humana quia ars quodāmō nature imperat legeret quotānis. i.ſingulis annis ante ſationē:maxima queq̄ ſup. ſemina ideſt omnia q̄ preter cetera eſſent magna. Sic ſcilicet vidi(aut intelligi ſolēt:aut dic ruere ꝓ ruebāt & referri ꝓ referebātur)oia ruere.i. decidere

Ordo.

Semina vidi eqdē:multos medicare ſerentes
Et nitro prius & nigra perfundere amurca:
Grandior vt fœtus ſiliquis fallacibus eſſet:
Et q̄uis igni exiguo properata maderent.
Vidi lecta diu & multo ſpectata labore
Degenerare tamē.ni vis humana quotannis
Maxima quæq̄ manu legeret:ſic omnia fatis
In peius ruere ac retro ſublapſa referri.
Non aliter q̄ qui aduerſo vix flumine lembū
Remigijs ſubigit:ſi brachia forte remiſit:
Atq̄ illum in præceps ꝓno rapit alueus amni.

¶ Semina vidi:equidē multos medicare:Incipit dicere de medicandis ſeminibus leguminū quēadmodū & maiora fiant & modico igni ſoluant̄. Bene autē ait equidē: vt a preiudicio inchoaret:nam hoc dicit equidē hęc vidi fieri.ſed ſic quoq̄ legumina degenerarēt:niſi ſingulis quibuſq̄ annis hoc fiat:Inde enim eſt. Sic omnia fatis in peius ruere:Medicare aūt antique dixit:nā maiores medico & medicor dicebāt:vt ppło & populor:q̄ verba mō abvtraq̄

ab vtraq; ſignificatiōe paſſiuę ſūt declinatiōis:ſed vt me dicare ꝓ medicari diceret:metri neceſſitas fecit. Sane me dicor actū regit: vt medicor illā rē. Medeor vero illi rei dicim⁹: medeor illā rē figuratum eſt. Nigra p amur. Olei ſordib⁹. Sed his q̄ p̄cedūt. Nā ſordes q̄ oleū ſequūt̄ feces vocant̄: & amurca p c ſcribit̄ & p g ꝓnūciat̄. vt. C. Cai⁹. Cn. gneus. Siliqs fallacib⁹. Que fallere plerūq; ſolet. Interdū em̄ leguminū ſoliculi maiores vident̄ cum inanes ſint. Properata maderēt. Feſtināter coqrent̄: & cito. Spectata. ꝓbata: vt Et reb⁹ ſpectata iuuētus. Ni vis hu. aut poſſibilitas Salu. Sed nr̄a oīs vis in aīo & corpe ſita eſt. aut certe multitudo Tamē verſus eſt. q̄ſi violētia ſit in reb⁹ q̄ cōtra naturā vertūt̄ in meli⁹. Sic em̄ & Dona⁹ ſenſit dicēs niſi violētia fiat naturę. oīa in deteri⁹ cadūt. Ma nu le. hic q̄dā volūt dictū legumē. In pei⁹ ru. ac. r. ſubl. r. το αυθοη Nā bis idē dixit. Lembū: nauiculā admodū breuem. Subigit: ſurſum agit vt corpora ſaltu ſubijciunt in equos. aut certe ſubigit eſt vrget: & impellit.

decidere in peius. i. in deterius: qa de bono locut⁹ eſt: ac vidi oīa ſublapſa referri retro. i. retrorſum. i. in deteriorē & poſt ponendā cōditionē: nō aliter q̄. i. ita vt ſup. is qui ſubigit. i. ſurſum agit & impellit. vix. i. cū difficultate ſūma remigijs. i. miniſterio remorū aut remigum: lembū. i. ſcapham hoc eſt nauiculā flumine aduerſo. i. per flumē aduerſum ſeu op poſitum: hoc eſt cōtra fluxum ac impetū ei⁹ ſi ipe remiſit forte brachia. ſ. a remigādo: atq; ideſt ſtatim aut ſimul rapit illum alueus. i. impet⁹ intra alueū contētus amni prono. i. decliui & iclinato. in preceps ideſt precipitiū & deſcenſum. hoc eſt ſicut ille deſcendit niſi cōtinuo brachia rigida contra impetū aquarū remigando tenuerit: ita ſemina etiā grandia & electa degenerāt niſi quotānis fiat electio.

¶ Lembum: genus nauigij.

PRO. MAN. ¶ Semina vidi equidē. Docet hic poeta quo pacto fruges validiores fiāt. Ply. etiā li. xiij. ca. xxvij. ſcribit vino ſemina pfuſa min⁹ ęgrotare exiſtimāt. Verg. nitro & amurca pfundi iubet fabā: ſic etiā grādeſcere ꝓmittit. Quidā vero ſi triduo an̄ ſatū vrina & aqua macerēt̄ p̄cipue adoleſcere putāt. Reliq̄ ſemīa cupreſſi folijs tuſis ſi miſceant̄ nō eſſe vermiculis obnoxia: nec ſi interlunio ſerantur: quin & armo talpæ contacta ſemīa huberiora eſſe &c. Nitro: nitri natura: vt Ply. li. xxxi. c. viij. docet nō multū a ſale diſtat: ī medicina calefacit. extenuat: mordet: ſpiſſat. exulcerat. Amurca. ea dicit̄, & q̄ p̄. edit oleū & q̄ ſubſequit̄.

Nitrum. Ply. li. xv. c. vi. de oleo qn̄ fit inquit. Et e cortinis in labra fundēdū vt fęces & amurca liquētur Palladi⁹ ī Nono titul. xvij. deinde cū amurca ſubſederit: oleū purū. xxx. diebus exactis in vitrea vaſa trāſferri. Et q̄uis igni exiguo ꝓperata maderēt. Ordo eſt. & igni q̄uis exiguo ꝓperata maderēt. i. ꝓpere & cito madeſcerēt. tūc em̄ madere vident̄ quū coquēdo mollificata fuerit. Spectatæ ꝓbata: Degnāre de ſuo gn̄e ex

Degn̄are ire: hinc degeneres dicūtur ignobiles & ſuo gn̄i diſſimiles. Degn̄are dicunt̄ q̄ ſuorū maiorꝝ virtutibus non reſpōdēt aut vitio. Mani. li. iiij. Degenerāt nati pr̄ibus: vitiūq; parētis. Vis hūana violētia ſeu mauis prudētia. Fatis in pei⁹ ru. Col. li. iiij. c. x. inqt. Cōpertū habeo naturali q̄dā malignitate deciſcere iterdū q̄uis diligenter ꝓbata ſemīa. Idq; nobis poeta oſtēdit dicēdo: Vidi lecta diu &c. qd' nō tm̄ ſeminib⁹ leguminū: ſed in totā agricolatiōis rōnē dictū eſſe intelligēdū eſt. Sic q̄uis maxima q̄q; lecta fuerit: vidi oīa fatis ī pei⁹ ruere &c. Fatis. i. naturali q̄dā malignitate vt ſupi⁹ Col. dixit. ſeu naturali ordine vel mortali lege. Ait em̄ Mani. li. i. Oīa mortali mutant̄ lege creata. De fato aūt lati⁹ in Polliōe dictū ē. Vix cū labore: Lēbū: lēb⁹ nauicula breuis piſcatoria. vt ſcribit Noni⁹. Remigijs: remorꝝ ordinib⁹. Remiſit: retraxit

Atq;. ad ꝓpriū locū reduxit. Atq; il. Gel. li. x. c. vi. i hoc loco expōit atq; ꝓ ſtati: vbi ēt docet atq; cōiūctionē eſſe cōnexiuā: ſed plerūq; ꝓ aduerbio valere: quū dicimus aliter ego feci atq; tu. Significat em̄ aliter q̄ tu &c. In p̄ceps ī ꝓfundū & locū p̄iculoſum. Prono deflueti. Alue⁹ flumis foſſa dicit̄.

Præterea tam ſunt arcturi ſydera nobis
Hædorūq; dies ſeruandi & lucidus anguis:
Quā qbus in patriā ventoſa per æquora vectis
Pontus: & oſtriferi fauces tentantur abybi.
Libra die ſomniq; pares vbi fecerit horas
Et medium luci atq; vmbris iam diuidit orbē:
Exercete viri tauros: ſerite ordea campis:
Vſq; ſub extremū brumæ ītractabilis imbrem:
Necnon & lini ſegetem & cereale papauer
Tēpus humo tegere: & iādudū īcūbere aratris
Dum ſicca tellure licet: dum nubila pendent.

SER. ¶ Pręterea tā ſunt arcturi ſydera nobis: iā dicit aſtrologiā ita ruſticū vt nauigātē ſcire debere. Arctur⁹ aūt ſtella eſt ī ſigno bootę poſt ſeptētrionē: cui⁹ ort⁹ & occaſus tēpeſtates grauiſſimas facit: vn̄ ſydera. i. tēpeſtates: vt alibi dicit: Scit triſte mineruę ſyd⁹. Hędorūq; dies ſeruādi: Aurigæ ſignū eſt haud lōge a pte ſeptētrionali cui⁹. ſ. pedē cū cornu tauri vna ſtella cōiūgit. Hic in manu ſiniſtra fert hædos in hūeris caprā: q̄ aluiſſe dicit̄ Iouē: hoc quoq; ſignū tā ortu q̄ occaſu ſuo efficit tempeſtatē. Bene aūt ait dies: qa & magnitudine ſui multis diebus orit̄ & tempeſtas aut p̄cedit ſignū: aut ſeqr̄: aut cū eo eſt. Sane ſciendū oēs aſtrologos ꝓ rōne climatū diſſentire ī ortu ſyderū: ſed ipa

ASCEn: ¶ Preterea tā ſūt &c. Oſtēdit nō ſolū terrarū & ſeminū diligētē curā agricolis neceſſariā. ſed & aſtrorū obſeruationē q̄ ruſtico taliū rerum iperito lōge difficillima eſt. q̄ circa non cauſas: ſed effectus taliū ruſtico notādos monet dicēs. Preterea. i. p̄ter terre culturā & ſeminū medicamē: ſydera. i. tpa ortus & occaſus. arcturi. i. illius ſyderis: & dies hedorū. i. qb⁹ hedi. i. ſtelle in manu aurige ſite oriunt̄ & occidūt: & anguis. i. ſignū habens figurā āguis vn̄ dicit̄ lucid⁹. i. reſplēdēs cū ſint angues nō lucidi: ſunt curādi nobis. ſ. q rē ruſticā & agrariā tractam⁹ tā. i. itm̄: q̄. i. quātū ſup. ſunt ſeruādi. ijs quib⁹ vectis i. dū vehūtur in patriā per equora vētoſa pont⁹. i. mare pōticum & fauces. i. voraces introit⁹ & acceſſus: abydi. i. illi⁹ oppidi in helleſpōto: oſtriferi. i. iuxta qd' in mari p̄terfluēte naſcunt̄ pluria oſtrea: tentant̄. i. experiunt̄ dū ingrediūt̄. Maximopere ergo debet ruſticus obſeruare ortū & occaſū arcturi hedorū & āguis. Itē ſigni libre. Quia vbi. ideſt poſtq; libra fecerit horas die ꝓ diei & ſomni. i. noctis qn̄ dormit̄. pares. i. equales ideſt vbi cōſtituerit equinoctiū & diuidit luci at vmbris iā mediū diē. i. qn̄ fecerit equinoctium autūnale (vt in cōmentarijs patebit A. Gellius legit dies pro diei. quō poſſit eſſe accuſandi caſus vt ſit vbi libra fecerit dies & horas noctis pares: ſed Seruius & Priſcianus legunt die quomodo legendum puto auriū iudicio inductus etiam ſi auctoritas non moueret (Nam dies pares neſcio quid craſſioris

i η ſoni ac

ſoni ac ſibili haberet)o viri.i.cordati & for
tes agricole:exercite ſup.tunc tauros ſcilicet
aratorios : ſerite hordea cāpis. vſq; ſub.i.ad
extremum imbrē.i.pluuiā:& hyemē:brume.
ideſt breuiſſime tēpeſtatis dierū ac lucis:Nec
nō.ideſt & etiā tēpus ſup.eſt iā tegere humo
ſegetē lini:que tamē alibi alio tpe ſerit̄:& pa
pauer cereale.i.cādidū qd' cereri ideſt pani cō
ficiendo admiſcetur:& temp' eſt incumbere
ideſt inniti & vehementem operā dare.iam
dudū.i.iam a paucis diebus aratris.i.aratiōi:
dū.i.donec licet.i.licitū ē tellure ſup.exiſtēte
ſicca:& dū.i.donec nubila pēdēt.i.ſuſpēſa ſūt
& pēdent in aere minātia pluuiā imminentē.

ſed ipa diſſetio vltra ſeptē dies nō pcedit:ſeptē em̄ ſunt
ipaq; climata.Hic ē q ſolē ad vnūqdq; ſignū alij.xv.
Kal'.die dicūt venire.Alij.xiij.& iſtra vſq; ad.viij.nec qſq
pcedit vlteri'.Lucid' anguis:Tres ſunt angues in cœlo: Angues Cœli
Vn' q in ſeptētrione eſt.Alter ophiuchi.Terti' auſtra
lis in quo ſunt crater & coru' de quo nūc pprie ait āguis Anguis
nā ὕδρα dicit̄ grece.Et ſcim' angues aquarū eſſe:ſerpētes Serpens
terrarū hec aūt ſigna gñaliter poſuit.Nō.n.hec tria tātū:
ſed oīa pcipit obſeruāda.Vectis His q vehūt:cui' ſigni
ficatōis pricipiū latinitas nō habet Pont' & oſtriferi fau
ces tētant abydi:Seſtos & abydos ciuitates ſunt Helleſ Seſtos
poti q anguſto & piculoſo mari ſegregāt̄.vn̄ eligit locū Abydos.
piculoſiorē quē p omi poneret pelago ſane ſecūdū artē
hec oſtrea oſtreæ dicim':nullū em̄ habet latinitas nomē
aīalis qd' neutri ſit gñis ſicut græce τοκητοσ και τακητη.
licet & Ho.dixerit oſtrea circęis miſeno oriunt̄ echini:& luue.grādia q medies iā noctib' oſtrea mordet
ques tñ poſſumus græce locutos accipe.ita em̄ dicūt τοοσ τρεουκαι τα οστρεα. Libra die Non eſt apoco
pe pro diei ſed regularis gtūs.Nā vt ſępe dixim' obliq caſus ſingularis nūq̄ i nō debēt eſſe maiores ntō
plurali:qd' verū eſſe Sal. pbat q in pſa ait.dubitauit acie ps.hic eſt & illud curruq; abſciſſa duorū ſuſpē
dit capita.Sōni i.noctis:nā ab officio tps demōſtrat.Dicit autē ęquinoctū autūnale qd' fit ſole in Libra
poſito:vernale ęqnoctiū ſol in ariete efficit.Dicit aūt frumēta ſerēda eſſe autūnali tpe:legumia vo vſq;
ad veris initium.Ordea.Vſurpatiue.& ſciendū in his tres tm̄ caſus vſurpari:hęc ordea ordea o ordea:ſi
cut vina vina o vina:& mella mella o mella.Vſq; ſub extremū brumę.i.nō vſq; ad brumæ finē ſed circa
Nam bruma finitur.viij.Kal'.Ianuarij.die & iſte non vſq; ad ipſum diem dicit eſſe ſerendum.Cereale pa
pauer:Vel quod eſt eſui ſicut frumētum.Vel quo ceres vſa eſt ad obliuionem doloris.Iandudum ǫpri
mum.& dicit eſſe ſerendum eo tempore non quo iam ſunt pluuiæ ſed quo imminent pluuiæ.

¶ Hædorūq; greges:Adraſtrea capella:q educauit Iouē cū hædis:ob hoc beneficiū in ſiderib' ſacrata ē PRO.
quorum ortū pluuiæ ſequunt̄.Et lucid' anguis:Draco exiſtimat̄ puellarū heſperidū pomarij cuſtos: re
latus inter ſidera interſecare duos ſeptētriones:q oīa gña ſtellarū tēpeſtatū ſignificant.ait ergo tam agre
ſtibus obſeruāda eſſe cæleſtia ſigna quā nauigātib'.gavtriſq; noceāt tēpeſtates.Oſtriferū āt dicit abydū
q ibi oſtrea gñant̄ copioſiſſima.Libra die ſomniq; pares.u.f.h.Aeqnoctiū autūnale deſcripſit:ſomno.n.
noctē ſignificat: Vernū æqnoctiū fit in ariete:Autūnale in libra.Cereale papauer ait qa in ſegete naſcit̄

¶ Præterea tā ſunt.Poſt multa pcepta addit etiā ſydera ſeruanda agricolis.ſicut & nautis.Nam vt ſcri. MAN.
Ply.li.ij.de æſta.tēpeſta.ſyderū ppria eſt quibuſq; vis & ad ſuā cuiq; naturā fertilis.Alia ſunt in liquorē
ſoluti humoris fœcūda:alia cōcreti in prunas.aut coacti in niues aut glaciati in grādines.alia rotis.Igit̄ ī
ſuo q̄q; motu naturā ſuā exercet.& Col.li.xij.ca.ij.ait q debem' tpibus accōmodare opa ruris:vt pmiſe Arcturus
rit ſtatus cœli. Arcturi ſy.arcturi ſigna.de quo Ply.li.ij.ca.xxxix.ait.Arcturi vero ſydus non ferme ſine
procelloſa grādine emergit. & Plaut' in rudēte introducit arcturū ſic loquentē. Increpui hybernū & flu
ct' noui marinos.Nā arctur' ſignū ſū oīum acerrimū vehemēs exoriēs quū occido vehemētior.Colu.āt
li.xij.ca.ij:ait.viij.Kal'.Martij arcturus pria nocte orit̄:frigid' dies aqlone:vel coro interdū pluuia.Iterū
inqt ibidē.iij.Kal'.Nouē.arcturus in veſpe occidit vētoſus dies.Iterū.xv.Kal'.Octo.arctur' exorit̄.Fauo
nius & Aphricæ interdū Bur' quē qdā vulturnū appellāt.Itē.xi.&.xij.kal'.Iul.arctur' mane occidit tēpe
ſtatē ſignificat.De arcturo ēt lati' vide ibi ſupius.Sub ipm arcturū &c.Hædorūq; dies henioch' quē nos
latine aurigā dicim' habet in manu duas ſtellas q hædi appellant̄:de quib' pluria legito apud Igi.Col.
aūt li.xij.c.ij.ait.v.kal'.octo.hædi exoriūt̄.Fauoni' nōnūq; auſter cū pluuia.itē pridie Nonas octo.hædi Anguis
oriunt̄ veſpe:Ply.q̄q; li.ij.ſcri.hædorū exort' tēpeſtates iducere.Manili' ēt li.i.inquit.Tum ſubeūt hædi
claudentes ſydere pōtū.Lucid' anguis:Igini' inter ſydera tris anguis noīat.vn' vaſto corpe oſtēditur in
ter duas arctos collocat'.q dicit̄ aurea mala heſpidū cuſtodiſſe:& draco appellat̄:Alterū anguē manib'
tenet mediū corpus ei' iplicāte Ophiuch'.i.anguitenēs ſeu ſerpētinari' dict'.Cui anguis eſt oīno ſtella Ophiuchus
rum nūer'.xxiij.Ophis aūt ſerpēs dicit̄:& echo teneo.Terti' anguis:hydra dicit̄:in qua coru' inſidere&
Crater poſit' exiſtimat̄:occupās lōgitudinē triū ſignorū Cancri Leōis & Virgis:inter ęqnoctialē circulū Ophis.
& hyemalē collocat̄ habetq; in capite tris ſtellas:in pria capitis curuatura ſex:ſed earū maximā clarā:i ſe Hydra.
cūda curuatura tres.i tertia.iiij.i .iiij.duas:i qnta vſq; ad caudā octo oēs obſcuras:ita ſiūt nūero.xxvi.Oc
cidit aūt aquario & piſcib' exortis oritq; cū cācro leōe & virgie.Lucid' anguis.Serui' de hydra hoc lo
co itelligit.Ego vero de dracōe:de q etiā Mac.li.i.ait.Diuidit(videlicet vrſa)& cingit ſtellis ardētibus
anguis.Draco em̄ teſte Iginio hēt i vtroq; tpe ſtellas ſingl'as i oc'ſ ſingl'as i humero vnā & toto corpe reli
quo paſſim claras.x.ita vt oīno ſit ſtellarū.xvi.Ex illis aut.x.ſex.craſſiores vt aiūt alij i virgie & libra ſūt:
ſuntq; ex natura Saturni & Martis iducētes tēpeſtatē.oriunt̄ aūt circa mediū ſeptēbris durātq; dieb' plu
ribus.Anguifer aūt q a grecis ophiuchos dicit̄.auctore ēt Col.xi.K.Iulias mane occidit tēpeſtatē ſignifi
cat.Pōtus.de pōto ſupra patuit.Oſtriferi:oſtrea piſces ſūt:q ſilicea teſta icludunt̄:de qbus late Ply.li.ix.
dicunt̄ aūt ab oſtreco qd' eſt teſta.Fauces dicunt̄ adit' anguſtorū locorū.Abydi.Ply.li.v.c.xxiij.ſcri.aby Oſtrea
dū oppidū eſſe in helleſpōto.vbi anguſtię.vij.ſtad.Soli.etiā.c.x.iqt.Ille aūt magn' helleſpont' ſtringit̄ i Fauces.
ſtadia.vij.quib' ab europa aſiaticā plagā vēdicāt hic quoq; vrbes duæ.Abydos aſiæ:& ſeſtos Europæ
Libra dies:hoc loco ſerendi tempus oſtendit Gel.li.viij.c.xiiij.legit hunc verſum libra dies ſomniq; pa
res vbi fecerit horas:p diei:dicebāt em̄ antiqui hęc facies huius facies & facie:& dies huius dies & dij.
M.T.pro.P.ſexto dies ſcripſit p diei:verba em̄ ſunt hec.Equites vero daturos illius dies pœnas.Dij āt
pro diei ſcripſit Verg.in illo verſu Munera lætitiāq; dij:qd' imperitiores dei legūt:ſed Caius Cæſ.in li.
de analogia.ij.huius diei & huius dies dicendum putat:hæc Gell.Priſci.aūt li.vij.hunc verſum libra die
p diei.Pares:horas ſcri.Igi.q maxim' circul' i ſphæra æqnoctiali eſt:quo ſol quū puenerit bis vno āno
cōficit æqnoctiū:hoc eſt in ariete & chelis.i.libra:ē aūt æqnoctiū vernū.viij.Kal'.Apri.vt Ply.li.xviij.c.
xxxix.& Col.li.xij.c.ij.ſcri.autūnale vero.viij.kal'.Octo.Vtq; Ply.li.xiij.c.xxviij.inqt æqnoctiorum di
es raro nō aliquos tēpeſtatū ſignificat' hñt.Mediū diuidit orbē.i.totā mūdi machinā æquinoctij namq;

tempore.xij.

tpe.xij.horis sol ſupra terrā totidē ſub terra meat. De libra q̄ꝙ Mani.li.iij.iqt:libra dič nocteꝙ pari cū ſœdere ducit.& li.iiij.librātes noctē chelę cū tpe lucis. Vmbris.i.noctib⁹.Ply.em lib.ij.c.x.ait neꝙ aliud eē noctē q̄ terrę vmbrā. Hordea. Ply.li.vij.ait:primū ex oib⁹ frumētis ſerit hordeūq̄d frugū oīm molliſſimū ē:ſeri nō valet niſi ī ſicca & ſoluta terra ac niſi læta. Brumę:ſcri.ply.li.xxxviij.brumā finiri.viij.kal. Ianua.fere.dcā aūt Var.teſte:ꝙ breuiſſima dies ē:iō ꝟo ply.dcō li.c.xxxvij.ſic ait:int oēs āt cōueit circa brumā ſerēdū nō magno argumēto:qm̄ iberna ſemīa quū an̄ brumā ſata ſint.vij.die erūpāt:ſed poſt brumā vix.xl. Lini ſegetē.Col.li.ij.c.x.iqt lini ſemē pīguiſſimū locū&modice hūidū poſcit.Serit a kal.octo. ī ortū aqlę:q ē.vij.id⁹ deceb. Nōnullis placet macro ſolo:& q̄ ſpiſſiſſimū ſemē ei⁹ cōmitti:q̄ tenue linū ꝓueiat:idē iterꝝ ſi lęto ſolo ſerat mēſe feb.x.modios ī iugerū iaci optere debet.ply.ēt li.xix.c.ij.de lino ait Vere ſatū ęſtate vellit. Et li.xviij.c.xxxvij.dixerat ꝟe linū auenā papauer ſerēda. Cereale papauer:papaueris ſatiui tria gn̄a. Sed cādidi ſemē toſtū ī ſcd'a mēſa cū melle apd' ātiq̄s edebat:hoc &panis ruſtici cruſtę iſpgebat effuſo ouo īherēs vbi īferiorē cruſtā apio ægyptiq; cereali ſaporē cōdiebāt. Serit āt papauer cū braſica portulaca & eruca.& cū lactuca.ply.auctor li.xix.c.lxij. Dixim⁹ & plura ſupi⁹ ibi Vrūt lethęo pfuſa papauera ſōno. Braſica āt toto āno ſerit:qm̄:& toto ſecat vtiliſſime tn̄ ab æqnoctio autūni.ply.li.xi. Prob⁹ aūt ait cereale papauer dici qa cū ſegete naſcit:Ego tn̄ cereale dici exiſtimo cādidū papauer ꝓpter ſupradictas cauſas: nā cereri.i.pani ruſtico inſpergebat.lādudū:qprimū. Dū ſicca tellure licet:id eſt dū nō pluit:tūc em̄ pendent nubila.quum vero pluit deſcēdere dicunt.nam in imbres vertuntur.

Hordeū — Linum. — Papauer.

Vere fabis ſatio: tum te quoꝙ medica putres
Accipiunt ſulci:& milio venit annua cura:
Cādidus auratis aperit quū cornibus annum
Taurus:& auerſo cedens canis occidit aſtro

SER. ¶ Satio:ſemētis:& declinat ſicut nauis. Tū te.q.me.pu. accipiūt ſulci:ad ipam herbā apoſtrophā facit. Hęc autē herba a medis trāſlata eſt:ī gręciā:q̄ tpe eā iuaſerunt hui⁹ plena Venetia ē. Et vt dicit Diony.triū folioꝝ ē ſempꝙ vires q̄d aūt ait:putres ſulci naturā ipſius herbę reſpicit nā vno āno freq̄nter ſerit & poſtea aliq̄t ānis ſpōte ꝓcreatur.q̄d ēt ſeq̄ns indicat ꝟſus nā dicendo. Et milio venit ānua cura:oñdit medicæ curā nō eſſe ānuā. Hęc aūt herba vulgo dicit ſylla. Cādid⁹.a.apit.q.c.a.q̄ tpe ānū apit cādid⁹ taur⁹ q eſt cū auratis cornib⁹:nā apit cū cornibus nō ꝓcedit.non.n.a capite:ſed a dorſo orit.i.a medio ſui vn̄ īcipit apparere:nā ea pte qua lat⁹ eſt orit nō a fronte apit aūt iō ait aut qa Aprili mēſe ſol ī tauro ē quo cūcta aperiunt & aliud eſt apire annū &aliud īchoare:nā null⁹ dubitat Martio mēſe vt ſupra dixim⁹ ānū īchoari:& hoc eſt meli⁹. Aut certe apit ānū dixit:qa & vnūq̄dq; ſignū pōt inchoare annū & finire vt apit annū dixerit.ſ.ſuum. Nā a tauro vſq; ad taurū:& a geminis vſq; ad geminos ann⁹ eſt. Auerſo aūt aſtro:duplex lectio eſt:nā alij aduerſo legūt:cū cane.n.naſcit Syri⁹:q ē terris aduerſus: De q̄ legim⁹:ille ſitim morboſq; ferēs mortalib⁹ ægris naſcit: aut aduerſo ſit peſtifero & cōtrario mortali b⁹. Si āt auerſo legerim⁹ cū ſubaudiam⁹ neceſſe eſt:vt Atq; Ixionijvēto rota conſtitit orbis.i.cū vento:vt ſit ſenſus: Quo tpe ēt canis cedēs occidit cū aſtro.i.cū agro:quę & ipa media eſt:ſicut taurus &a puppi orit:cui canē cōſtat eē cōiūctū: & cedēs canis nō recedēs:ſed incedēs accipimus & ſe mouens. Tempore.n.quo taurus cū ſole eſt ēt canis ad ortū feſtinat. Quod autē ait occidit ad aſpectū nr̄m rettulit. Nā ort⁹ & occaſus duo ſunt Vnus ηλιακοσ.i.ſolaris: Alter κοσμικοσ.i.mūdan⁹: Vn̄ fit vt ea ſigna q̄ cū ſole oriūtur a nobis nō poſſint videri:& ea q̄ videm⁹ quātum ad ſolis rōnē ptinet:videant occidere: Scd'm q̄d nūc ait occidit canis. Nā canis paranatelon eſt cancri.i.cū eo orit. Cācer aūt quo tpe ſol ī cancro eſt:poſt horā.iiij.dici orit: Nā taurus & gemini binas horas tenēt. Sic ergo fit vt cū canis nobis occidat quātū ad ſolis ptinet curſum in ortu eſſe videat:ſcd'm hāc rōnē ēt paulopoſt dicturus eſt: Añ tibi eoæ atlantides abſcondant:nā eas ait in ortu heliaco poſitas:vn̄ & vbi abſcondantur intulit.

Ortus duplex

MAN. Fabæ. ¶ Vere fabris ſatio.ply.li.xviij.de leguminū natura ſcribit de faba. Serit an̄ ꝟgiliaꝝ occaſū leguminū pria añcedat hyemē Ver.ꝓ ver eā ſeri iubet circūpadanæ Italię ritu:ſed maior ps malunt fabalia maturæ ſatiōis q̄ trimeſtrē fructū ei⁹:aquas ī flore maxīe cōcupiſcit:quū ꝟo defloruit exiguas deſiderat:ſolū ī q̄ ſata ē lętificat ſtercoris vice. Medica. Colu.li.ij.c.xi.ait:ꝙ medica agrū ſtercorat & loc⁹ ī q̄ medicā ſatur⁹ es,pſcidi debet circa Kal.octo.&

Medica.

ASCEN. ¶ Vere fabis ſa. Dixit ſyderū q̄rūdā ort⁹:& occaſus obſeruādos eē agricolis. Docuitq; q̄d in ꝓpoſitiōe dixit:q̄ ſydere terrā ꝟtere cōueniat:nūc aūt docet q̄ ſydere & quo tpe ſeminādū ſit:& id q̄dē primo de legumib⁹ dicēs: ꝙ fabe ſeri volūt iꝟe maximope ī tractu trāſpadane italie:medica āt quā Varro &vulgares melcā vocāt eadē fere tēpeſtate ī ſolo putri & hyeme decocto & ſtercorato.miliū aūt ad ortū tauri:quū.ſ. apit annū cornib⁹ auratis.i.ſtelliferis:vbi ſcies quū eē tpis aduerbiū nō ꝓpoſitionē.vn̄ nō dicit aperit cū cornib⁹: id.n.minus latine fecerit:ſed cū aperit cornib⁹. Etiā ſcd'm Seruiū ſn̄ia deprauaret ſi comitantiā ſignificet: nō em̄ aperit cū cornib⁹:qa a dorſo non a capite orit:& id q̄dē ad.xi.aut xv.kal. Maias vt Mācinellus latius explicat.

Ordo. ¶ Ordo āt eſt. Satio.i.tps opportunū ſationi eſt ſup.fabis.i.illi legumini:ꝟe.i.tpe ꝟno & o medica legumē a medis tranſlatū ſulci putres.i.reſoluti p hyemale frig⁹ & fauonij ſpiramēta ac ſtercorationē:accipiunt:quoq;.i.ēt tū.i.tūc.ſ.i ꝟe:te:hoc ē tu tūc quoq; ſereris tē peſtiue:& cura ānua.i.q̄ ſingulis ānis īnouari vult:cū medica vno ſatu āpli⁹ tricenis annis duret:vēit milio.i.illi legumini:modicis ſed plurimis granis fertili vēit dico tūc ſup.quū i.qn̄ taur⁹ cādid⁹.ſ.p quē Iupiter europā trāſuexit & auexit:aperit.i.reſoluit & puluerulētū facit:ānū.i.ſolū quotānis tūc reſolui ſolitū (videt.n.ānū accepiſſe nō ꝓ tpe ſed ꝓ qualitate tpis:ſicut in bucolicis:nūc formoſiſſim⁹ annus:vbi formoſitas ad agros & prata ſpectat:nō ad tps q̄d formā non habet. Sicut hic reſolutio & aptio anni ad ſolū ſeu terrā) Nō n.aperit inchoat taur⁹ annū cui⁹ initiū aut in Martio aut in Ianuario eſt niſi dicat ipm aperire ānum ſuū q̄d minus placet:nā iō vult miliū ſeri ſub ortu tauri qa tūc terra apta eſt: nā ꝟe nouo putris ſe gleba reſoluit:ſed ꝟe adulto apit) apit dico cornib⁹ auratis.i.q̄ aurata hr̄e fingit ꝓpter fulgorē potiſſimū tn̄ ſol tūc apit vn̄ & Aprilis ſcd'm Oui.ab apiēdo dict⁹ eſt:qa ſole tūc apit ān⁹:& cū canis cedēs ſub. cū aſtro.i.tauro cui⁹ auerſus ē iceſſ⁹:aūt cedēs i.locū dans aſtro auerſo.i.argo naui ēt auerſe icedēti:occidit.ſ.coſmice quātū ad aſpectum nr̄m q occaſus agricolis facilior eſt ānotatu q̄ heliac⁹.i.ſolaris. Pulchre āt alludit ad naturā tauri cui⁹ ē cornib⁹ terrā apire:vn̄ dcm̄ eſt in Bucolici.Iā comu petat & pedibus q ſpargat harenā cū.n.comib⁹ terra impigit quodāmō aperit &cū aperit reſoluit &apta plurima ꝓducit vt fit ī Aprili q ſcd'm vnā opinionum Ouidij ab apiendo dictus eſt.vt patuit.

cū tota hyeme putreſcere ſinito. Var. li. i. aliter mediā vocat. Ply. li. xviij. c. xxv. ſcri. medicā a medis adue-ctā fuiſſe. vnoq; ſatu āpli⁹ q̄ trecenis ānis durat ſiſ̄is eſt trifolio caulis: folijſq; gēiculata. ſolū in q̄ ſerat̄ elapidatū purgatūq; ſubigit̄ autūno: mox aratū & occatū ītegit̄ crate iteꝝ & tertio q̄nis dieb⁹ īterpoſitis & fimo addito ita p̄paratū ſerit̄ mēſe Maio alias pruinis obnoxia. paulo īferi⁹ iq̄t. Verno ſeri debet. Putres ſul. putres ait q̄m vt dixim⁹ tota hyeme fimo addito putreſcere d'bet loc⁹ medicę. Et milio venit ānua cu ra. ānua reſpectu medicæ ait. q̄ ſemel ſata diuti⁹ durat vt dixim⁹ ex. Ply. Milio: Columella li. xij. ca. ij. ait. milij & panici ſatio pagi debet circa Id⁹ Apri. Ply. li. xv. c. vij. ſcri. ꝙ miliū & panicū & oīa æſtiua quadra-ginta dieb⁹ maturant̄ ca. aūt xxxix. ait. Extrema aūt panici milijq; ſatio ē. iuſtū ē hoc ſeri maturato hor-deo atq; ēt in eodē aruo. Cādid⁹ auratis apit quū cornib⁹ ānū. Taur⁹. & auerſo cedens canis occidit aſtro cādidū tauꝝ appellat q̄m candidū fuiſſe aiūt: Colu. li. xij. ca. ij. inq̄t ꝙ. xv. Kalē. Maias ſol in tauꝝ tranſitū facit & pridie Kalē. ma. canis ſe veſpere cælat. Oui. aūt li. iiij. Faſt. ſcri. ꝙ. xi. kal̄. ma. ſol exit arietē īgredit̄ tauꝝ. Macro. ſcri. li. i. de ſom. ꝙ Ver. hoc loco nō vult ītelligi tauro oriēte cū ſole mox ī occaſum ferri ca-nē: q ꝓxim⁹ tauro ē: Sed occidere eū dixit tauro geſtāte ſolē: qa tunc īcipit nō videri ſole vicino. Ioānes vero Toloph⁹ noric⁹ nr̄o æuo ſūm⁹ aſtrolog⁹ a me cōſult⁹ ſup hoc ēt loco aſſerit Ver. voluiſſe agricolas hr̄e reſpectū ad aurea cornua tauri q̄ ſuo tp̄e ī ſigno tauri decimæ ſphæræ erāt: & ad canē ſyriū ī cuius ore ſtella primæ magnitudinis ſita ē: vt ſerāt legumia q̄n occidūt heliace: hoc eſt q̄n ſole occidēte ipſa ſydera ꝓxīa ſoli: ſe viſui nr̄o abſcōdūt. Seu certe tp̄e occaſus coſmici. i. q̄n cū ip̄o ſole occidūt qa tauri imaginē an̄q̄ ſol occupare īcipiat canis ip̄e veſpi ſole occidēte vix appet & occidere heliace īcipit qd' nr̄o ęuo fit a ix. gradu tauri: ī quo dū ſol eſt taur⁹ cū pleiadib⁹ coſmice occidere īcipit & canis heliace qd' eſt circa. xx. diē Aprilis: licet Ver. tp̄e pluſq̄. xx. dieb⁹ an̄ id accidiſſet totūq; occaſui ſe taur⁹ conceſſerat. hodieq; ſole xix. gradū ſigni. x. ſphere geminoꝝ occupāte hoc eſt circa primū mēſis Iunij diē pleiades. occaſū coſmi-cū. iiij. dieꝝ īteruallo ꝑficiūt: hyades ꝟo ī fronte tauri occidūt coſmice. xxv. gradu vſq; ī finē tauri q̄nq; fere dieꝝ īteruallo vn̄ quū taur⁹ īcipit occidere coſmice cornua eiuſdē tendūt ad occaſum heliacū: & ca-nis ip̄e cedēs cū aſtro auerſo. i. tauro occidit heliace paulatī & coſmice. Siue cadēs. i. locū dās aſtro auerſo. i. argo naui q̄ ſil̄r auerſe p mūdū voluit̄. occidēte. n. cane argo ſibi ꝓpique eidē cani ſuccedit. Canis: ſcri. Igi. maiorē canē hēre in lingua ſtellā vnā q̄ canis appellat̄. In capite aūt alterā quā nōnulli Syriō appel-lant. Ply. aūt li. xviij. c. xlij. dicit: ꝙ Canis. iiij. Kal̄. Maij occidit: ſydus & p ſe vehemēs. & cui p̄occidere ca niculā neceſſe ſit. Auratis cornib⁹: aſtrologi taurū cū cornib⁹ auratis eē fingūt: habereq; ī cornib⁹ ip̄is ſin gulas ſtellas: ſed ſiniſtro clariorē: vtriſq; oculis ſingulas: ī frōte media vnā ex q̄b⁹ locis cornua naſcūt̄ ſin gulas q̄. vij. ſtellæ hyades nūcupāt̄: de q̄b⁹ lati⁹ ſupra. Apit ānū: nō taur⁹ apit veꝝ ſol exiſtēs ibi cornib⁹. Nā Oui. Fa. li. iiij. ait Vacca ſit an taur⁹ nō ē cognoſcere prōptū: Pars prior appet poſteriora latēt. Et li. ij. met. iq̄t: p tn̄ auerſi gradieris cornua tauri. Apit tn̄ ānū ītelligēdū ē vt ſcri. Oui. li. iiij. Faſt. quū ait. Nā qa ver apit tūc oīa denſaq; cedit Frigoris aſpitas fœtaq; terra patet: Aprilē mēorāt ab apto tp̄e dictum.

Milium. Taurus Canis. Taurus Aprilis

At ſi triticeam in meſſem robuſtaq; farra
Exercebis humū: ſoliſq; inſtabis ariſtis:
Ante tibi eoæ atlantides abſcondantur
Gnoſiaq; ardentis decedat ſtella coronæ:
Debita q̄ ſulcis cōmittas ſemina: q̄q;
Inuitæ properes anni ſpem credere terræ
Multi ante occaſum Maiæ cœpere: ſed illos
Expectata ſeges vanis eluſit auenis.
Si vero viciamq; feres vilemq; faſelum:
Nec peluſiacæ curam aſpernabere lentis:
Haud obſcura cadens mittet tibi ſigna bootes
Incipe & ad medias ſemētem extende pruinas

ASCEn. ¶ At ſi triti. ī meſ. Docet nūc q̄ tp̄e frumētū ſeras: dicēs ꝙ nō an̄ occaſū athlantidū ſeu ꝟ-giliarū hoc eſt circiter nonū Kalen. nouēbris. Monet p̄terea vt ſtella ardētis corone pri⁹ diſ cedat e radijs ſol̄: qd' nūc fieri docet mā. a. xx-iij. die oc. Hoc aūt tp̄s expectādū docet poeta ijs q triticū aut far ſerent. At q viciā & faſelū aut lētē ſerere volēt obſeruabūt occaſū boote q fit ī ꝟe. iij. no. martias: q̄ tp̄e ſūt fere medie pruine: q̄ hyeme nō fiūt: & ſūmo ꝟe ī rorē ꝟ-tunt̄ āt hoc dicit vt fiat ſatio ī tp̄e ſereno qd' pruine denotāt q̄ ī pluuioſo nō fiūt. quā rē di ligēter exeq̄tur Māci. Ordo igit̄ eſt At. i. ſed: ſi tu exercebis. i. coles & arabis humū in. i. ad meſſem triticeā. i. vt īde triticū metas (qa p̄ci pua ītētio arātis nō ē ſatio ſed meſſis & ī far-ra robuſta. i. grādia. i. vt farra metas: & ſi tu ī-ſtabis. i. īſtāter īcūbes ſolis ariſtis ſup. meten-dis. i. ſi nō petis legumīa ſed frumēta: atlanti des. i. pleiades & ꝟgilie ex pleone & atlāte ge nite: hoc ē ſeptē ſtelle noīb⁹ atlātidū īſignite: eoe. i. oriētales aut matutīe abſcōdant̄ ita vt nō āpli⁹ eas videas: an̄. i. priuſq̄ cōmittas ſul cis ſemina debita. i. q̄ſi merita ꝓpter p̄para-tionē & capacitatē eoꝝ: hoc eſt an̄q; ſeras: & an̄q; ꝓperes credere. i. cōmittere fidei vt pl⁹ q̄ accepit reddat terre inuite. i. ſationē adhuc naturalr̄ refugiēti: ſpē āni. i. meſſis hoc eſt ſe-mē: qa q p̄ce ſeminat p̄ce & metet & q īportu ne ſerit. īcōmode & parū metet. & ſtella. ſ. p̄ci pue fulgida gnoſia. i. cretēſis. hoc ē q̄ p̄lucet ī corona cretēſi puelle videlicet ariadne data: vn̄ dicit corone ardētis: i. reſplēdētis decedat ſ. a radijs ſolis. i. ſit vltra mediū octo. an̄q; cō mittas ſulcis ſemina debita & an̄q̄ ꝓperes cre dere terre īuite ſpes āni. Multi. ſ. agricole cepe ſ. ſerere an̄ occaſum maie. i. atlātidū qa ſimul occidūt eaꝝ aūt maia vna ē: ſed ſeges expecta ta. ſ. triticea aut adorea eluſit. i. ludibrio māi-feſto affecit

Ordo.

¶ Robuſtaq; farra: Frumēta q̄ plus hn̄t viriū q̄ legumīa q̄ tp̄e atlātides nobis occidūt ſunt ſerēda. Atlātides autē licet. vij. fuiſſe dicant̄. vi. tn̄c vident̄ in cœlo: q̄ Nouēbri mēſe nobis īcipiūt nō videri: hæ aūt vt alij volūt Iouis: alij liberi nutrices fuerūt: alij ip̄as fuiſſe aſſerūt heſpides. Gnoſiaq; ardētis dece. Quom liber pr̄ Ariadnā Minois regis cretæ filiā: vxorē duceret: Vulcan⁹ ei coronā obtu lit: quā ille ad vxoris īſigne īter ſydera collocauit: & hic ſtellā poetica licētia dicit. Cæterū. vi. ſunt q̄b⁹ ī cœlo co rona declarat̄. Cōmittas: quaſi cuſtodib⁹ fidis. An̄ occa-ſum maiæ: an̄q̄ atlātides occidāt: nā maia vna eſt eaꝝ. vi lē. abūdātē. Nā oē qd' abūdat vile eſt: vt vilib⁹ āt onerat pomis. Nec peluſiacæ curā aſpnabere lētis. Peluſiū vnū eſt de. vij. oſtijs nili: vbi optīa lens naſcit̄. vn̄ catexochen locut⁹ ē. Cadēs: occidēs verno. ſ. tp̄e. tūc. n. Bootes occi-dit qd' āt ſubdidit īcipe & ad medias ſemētē extēde prui nas. Oīa cōplex⁹ ē tp̄a & ꝟnū. ſ. q̄ legumē ſerit̄ & autūnale q̄ frumētū Et multi volūt ita hāc p̄tē aſtrologiæ libraſſe Ver. vt ī oīb⁹ vtrūq; ſignificaret ꝟnale & autūnale. vn̄ &

RER. Atlandes

Vile peluſiū

ſupra bina

ſupra bina ſigna mẽorauit taurũ cũ cane: Atlãtides cũ corona. Tñ qtũ ad neceſſitatẽ loci huius ptinet: hæc dixiſſe ſufficiat. Nã maioris prudẽtiæ eſt ad ſubtilẽ harũ rerum ſciam ꝓuenire: adeo vt ſeqñtẽ rõnem zonaꝝ metodor⁹ phũs vix gnqꝫ expſſerit libris iſertis tam aſtronomiæ ꝗ̃ geometriæ ptib⁹: ſine cui⁹ lineis haud facile zonarũ deprehendit rõ. Idẽ ẽt metodor⁹ aſſerit fruſtra culpari a plæriſqꝫ Ver. quaſi ignaꝝ aſtrologiæ: cũ eũ cõſtet opis lege cõpulſum: vt qdã exerperet: ꝗ obſcura videñt ideo quia a naturali ordine remota ſunt: vt autem omnia non diceret ruſticarũ perſonarũ habuit conſiderationem: & ipſi⁹ eſt operis breuitate cõpulſus.

PRO. ¶ Añ tibi eoæ atlantides abſcõdañt. g. q. ar. d. ſt. c. Debita ꝗ ſulcis. c. ſ. q. ſi in hoc exercebit terra: vt triticũ accipiat: pri⁹ inqt occidãt vgiliæ & corona ariadnes ꝗ̃ ſemẽtẽ facias matutini exortus Eoæ ſignificat. Eos. n. pcedit aurora Atlãtis ãt filie ſũt vgiliæ. Idcirco atlãtides vocãt. ariadnes aũt corõæ talis hiſtoria tradiť. adamat⁹ theſeus ab ariadne cum ei⁹ ope iterfecto minotauro Labirynthi euaſiſſet errorẽ: & corruptã iſula dia dormiẽtẽ reliqſſet: liber eã adamauit: & ei⁹ capiti coronã detractã miſit i cœlũ: ꝗ ſidus facta eſt qđ ẽ poſt erigonẽ. Ipſam aũt Ariadnẽ matrimonio ſibi iunctã liberam appellauit mortalitate donatã. Gnoſia aũt dicit ab oppido Gnoſſo cretæ.

feſto affecit & decepit illos: auenis vanis. i. ſilueſtrib⁹ & paꝝ grani aut nihil hñtib⁹. Vero ꝑ ſed: ſi tu ſeres viciã. i. illud tenue legumẽ & faſelũ vulgo faſeolũ vocãt ꝑ diminutionẽ) vilẽ qa paꝝ cõducit: & multũ officit: & ita nõ magni fit: facile tñ naſciť: & ſi tu nõ aſpnabere curã lẽtis peluſiace. i. ꝗ in peluſio nili oſtio pcipua & plurima naſciť: Bootes. i. ſtella illa poſt vrſam maiorem (Bootes aũt dr & arctophylax. i. vrſe cuſtos: qa ſeqtur plauſtrũ. i. maiore vrſam & bubulc⁹: qa boues plauſtrũ trahere ſolẽt ꝗs bubulc⁹ dirigit) bootes ergo cadẽs. i. occidẽs dabit tibi ſigna haud. i. nõ obſcura. imo clara idicia ſatiõis faciende dabit: Incipe igiť & extẽde ſemẽtẽ. i. ſationẽ ad medias pruinas. i. ſiue antũnali tpe triticũ & far: ſiue verno viciã faſeolũ aut lentẽ ſeueris expecta tps ſerenũ: quale eſt ad medias pruinas i. quũ iã pluſculos dies pruinauerit: & vſimile ẽ totidẽ pruinaturũ eſſe: & ita ad oĩum ſationẽ ſpectet: aut extende ſationẽ vicie faſeli & lentis ad medias pruinas verni tpis. i. vſqꝫ ad occaſum boote & tps ſerenũ.

Multi añ occaſum maiæ. c. ſed. i. e. ſ. u. e. auenis. Multi añ occaſum Vergi. ſemẽtem fecerũt ſed inanẽ meſſem ſuſtulerũt. Maia aũt vna eſt ex Vergiliis. Si vo viciã. q. ſ. v. q. phaſelũ. Nec peluſiacæ. c. a. l. haud. o. c. m. t. ſi. b. Ciceris eſt gen⁹: phaleſum vocãt. Vicia ẽ æq legumis gen⁹: lẽtis magnitudie: Peluſiacã lentẽ dicit a peluſio oppido ægypti: a quo fluminis Nili vnũ oſtiũ Peluſiacũ dr. Optima lens i ægypto naſciť: Bootes eſt ſtella in arctophilacis (vt plæriqꝫ putãt) Baltheo: vt alii iudicãt i humero: dicta a bubus: Nam vtriones quos græci duos vrſas vocãt: Helicẽ & Cynoſurã i barbarica ſphera plauſtrũ eſſe: ꝙ ducãt a bubus iũct⁹ quoius rei teſtis eſt Getulicus quũ ait de britãnis. Nonaries illũ verno ferat aere cornu: Cnoſſia nec geminos præcidũt cornua taurum Sicca Lyaconius reſupinat plauſtra bootes.

MAN. Vergiliæ ¶ At ſi tri. poſtꝗ ſerẽdoꝝ legũinũ tps poeta oñdit. ad frumẽta iã redit. Col. aũt li. ii. ca. viii. ait placet nřo poetæ adoreũ atqꝫ ẽt triticũ: nõ añ ſeminare ꝗ̃ occiderint vgiliæ. Ply. vo li. xviii. ca. xxxvii. ſcri. ꝙ Hæſi. ꝗ princeps oĩum de agricultura pcœpit vnũ tps ſerẽdi tradidit ad vgiliaꝝ occaſum: Ver. triticũ & far ad vgiliaꝝ occaſũ ſeri iubet: hordeũ iter eqnoctiũ autũni: & brumã. viciã vo faſeolos & lentẽ boote occidẽte: inter oẽs aũt cõuẽit circa brumã ſerẽdũ nõ eẽ magno argumẽto: qm̃ hiberna ſemia: quũ añ brumã ſata ſint ſeptio die erũpãt. ſi poſt brumã vix. xl. Sũt q ꝓperent atqꝫ ita ꝓnũcient feſtinatã ſemẽtẽ ſæpe decipe ſerotinã ſemp ecõtrario alibi vel ve poti⁹ ſerendũ ꝗ̃ male i autũno. Col. li. xi. c. ſcd'o. ait Vet⁹ eſt agricolaꝝ ꝓuerbiũ maturã ſationẽ ſæpe decipe ſolere. ſerã nũꝗ̃ qn mala ſit itaqꝫ i totũ pcipim⁹: vt qſqꝫ natura loc⁹ frigid⁹ erit is primũ cõſerat vt qſqꝫ calidus nouiſſime. Ibidẽ quoqꝫ ait optimũ eſſe iter kal'. Decẽ. ſemẽtẽ cõfeciſſe. Varro ẽt li. i. c. xxxiii. inqt vbi qſqꝫ loc⁹ frigidiſſim⁹ aquoſiſſimuſqꝫ erit: ibi primũ ſerito: i calidiſſimis locis ſementem poſtremã fieri optet: ꝗ aũt agro vel legumina ꝗqꝫ vel frumenta ſerenda ſint legito Ply. li. xviii. c. xxviii. Robuſtaqꝫ farra robuſta dixit qm̃ vt ply. li. xviii. ca. viii. ſcri. ex oĩ gñe duriſſimũ far & cõtra hyemes firmiſſimũ: patiť locos frigidos & min⁹ ſubactos Vel æſtuoſos ſitienteſqꝫ prim⁹ ãtiqs latio cib⁹. Atlãtides. i. plæiades ſeu vgiliæ ex pliõe & atlãte genitæ: de qb⁹ late ſupi⁹ Pleiadaſqꝫ hyadas. Abſcõdunť aũt vt dicit Col. ſup hoc loco li. ii. c. viii. altero & triceſimo die poſt autũnale æqnoctiũ: qđ fere cõficiť. ix. kal'. Octo. ꝓpter qđ itelligi debet tritici ſatio dieꝝ ſex & . xl. ab occaſu vgiliarũ: q ſit añ diem nonũ Kal'. Nouẽ. ad brumæ tpa: ſic. n. ſeruãt prudẽtes agricolæ vt. xv. dieb⁹ añꝗ̃ cõficiat bruma totideꝫ poſt eã cõfectã neqꝫ arent neqꝫ vitẽ aut arborẽ putẽt. Idẽ ꝗqꝫ Col. li. xi. c. ii. ait. xiii. & . xii. kal'. No. ſolis ex ortu vgiliæ icipiũt occidere tẽpeſtatẽ ſignificãt. xi. kal'. No. tauri cauda occidit auſter iterdũ pluuia. Itẽ. v. Kal'. Nou. vgiliæ occidũt. hyemat cũ frigore & gelicidiis. Itẽ. vii. Id' Nouẽ. vgiliæ mane occidũt ſignificãt tẽpeſtatẽ. Eoæ atlãtides. i. ſplẽdẽtes oriẽtales vel matutinæ: i aurora. n. videť ſed ex oriẽte poſtea ſcorpiõe cũ ſole occidũt occaſu coſmico ſeu mũdão reſpectu oppoſitionis: fit. n. qñ ſol oriť cũ aliꝗ ſigno cui⁹ ſigni oppoſitũ occidit coſmice. Taur⁹ ergo i quo ſunt pleiades: appoſit⁹ ſcorpiõi. i quo ſol exiſtit i fine autũni occidit ſcorpiõe oriẽte cũ ſole Hinc ait Col. ꝙ. xiii. & . xii. Kal'. No. ſolis exortu vgiliæ icipiũt occidere. Pli. li. xviii. ca. xxxviii. ait: ꝙ exort⁹ occaſuſqꝫ binis modis itelligunť: aut. n. aduẽtu ſolis occultãť ſtelle & cõſpici deſinũt: aut eiuſdẽ abſceſſu ꝓferũt ſe i emerſum. i. exortũ: illo mõ quo icipiũt apparere vel deſinũt oriẽte ſole: aut occidẽte Matutini veſptini ve cognominati: Eoæ atlãtides: nõ fit ſynalæpha. i. vocalis cõpreſſio vel cõiunctio. Gnoſia ſtel. co. corona hæc vt Igini⁹ ſcribit exiſtimat ariadnæ

Corona fuiſſe a libero patre iter ſydera collocata dr. n. cũ ariadna libero nuberet hãc primã mũeri accepiſſe ab Venere. cũ oẽs dii i ei⁹ nuptias dona cõferrẽt. hãc hũero ſiniſtro ꝓpe cõtingere Arctophylax ſ vr. habet autem ſtellas nouẽ i rotũdo diſpoſitas: ſed ex his tres clari⁹ cæteris lucẽt. Stella co. de ſtella fulgẽti itelligiť: ait. n. Mãi. li. i. At pte ex alia claro micat orbe corõa Luce micãs varia nã ſtella vĩcit vna. Col. li. xi. c. ii. ait. viii. Id⁹ Octo. coronæ clara ſtella exoriť. poſtea inqt. & Tertio & pridie Idus. corona tota mane exoriť: auſter hybern⁹ & nõnũꝗ̃ pluuia. ꝑ hos dies frigidis regiõib⁹ frumẽta mature ſerunť pcipue far adoreũ: locis etiã opacis triticũ nũc recte ſeriť: ſtella pterea clarior i corona ex radiis ſolis ortu heliaco decedit: qñ plæiades occaſũ chronicũ petũt. Decedit aũt ſtella coronæ e radiis ſolis nřo æuo ſole ab. ix. gradu ſcorpii ſigni decimæ ſphæræ ꝓcedẽte qđ ẽ. xxiii. die Oct. donec dicti ſigni ſcorpii limites exceſſerit. Gnoſia. i. ariadnes cretẽſis. Añ oc. ma. i. Ver. Maia. n. e vgiliis vna de qb⁹ late Oui. li. iiii. Fa. li. xviii. c. xlii. ait. ꝙ Ver. priuatim attinẽt ad fruct⁹. vt quaꝝ exortu æſtas icipiat: occaſu hyems. Cap. vo. xlvi. ait: ꝙ. iii. Idus Nouẽ. virgiliæ occidũt. Col. aũt li. xi. ca. ii. ſcri. ꝙ. xiii. & . xii. Kal'. Nouẽ. ſolis exortu vgiliæ incipiũt occidere: tẽpeſtatem

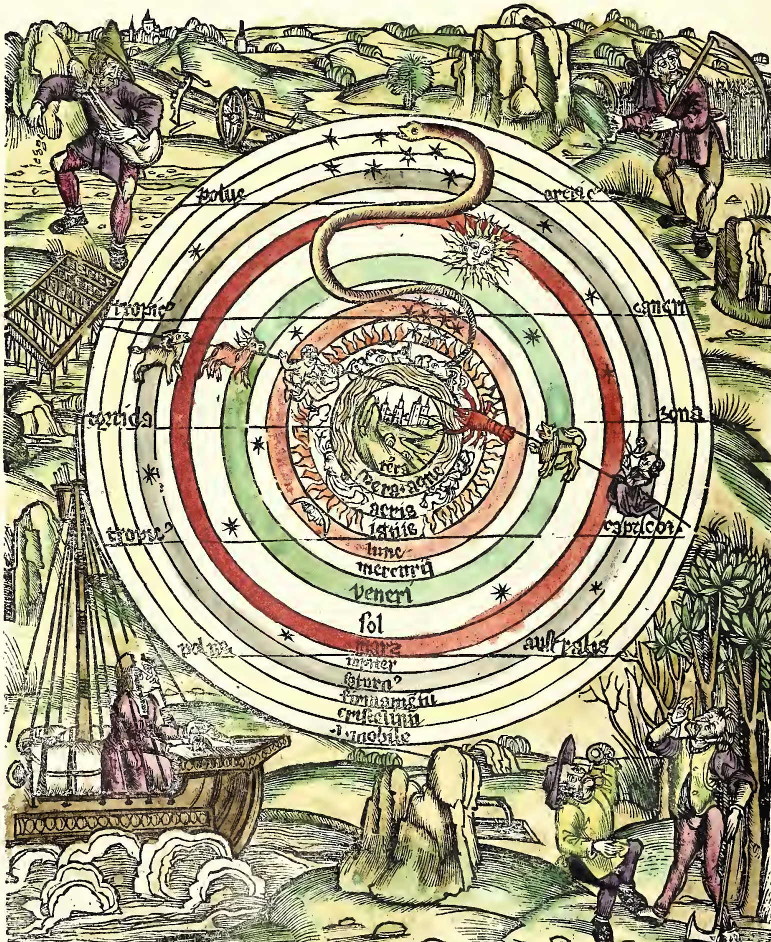
ſignificāt.Itē poſtea inqt.v.Kal'.Nouē.Vergiliæ occidūt.hyemat cū frigore & gelicidijs.& paulo īferi⁹ ſcri.ꝙ.vi.Id⁹ Nouē.Vergiliæ mane occidūt.v.Idus Nouē.hyemis initiū.Vanis auenis vide ſupius ibi

Vicia. & ſteriles dnāt auenæ.Viciā:Var.li.i.c.xxxi.ſcri.ſatōis viciꝫ tria tēpora eſſe circa occaſū arcturi vt Decēbri mēſe paſcat.Scd'a ſatio mēſe Ianuarij eſt.Nouiſſima martio ſiccitatē ex oīb⁹ q̄ ſerunt maxie amat.

Faſelus. lati⁹ vide ſupi⁹ ibi aut tenuis fœt⁹ viciæ.Vileq̄ꝫ faſelū:Col.li.ij.ca.x.ſcri.ꝙ kal'.Octo.recte faſelus terræ mādabit Vilē aūt faſelū ait poeta qm̄ vt ſcribit Serapio ſaſeoli generāt multā vētoſitatē:& inflāt generāt hūores flegmaticos craſſos.ſūt mali ſtomacho hn̄t multū hūiditatis ſūt graues digeſtiōi:& teſte Auerroi īducūt ſōnia mala & faciūt vtiginē.Vileſcit igit̄ ijs vitijs.Peluſiacæ lētis.i.egyptiacæ ſeu niliacꝫ a peluſio nili oſtio:hinc & Oui.li.v.Fa.ait:Et peunt lētes aduena nile tuæ.De ſeptē nili oſtijs legito Stra.lib.xvij.& ply.li.v.c.xi.Curā lētis ply.li.xvij.ca.xix.ſcri.Ex leguminib⁹ aūt Nouēbri ſerunt lens & ī grçcia piſa lens amat ſolū tenue magis q̄ pingue cœlū vtiq̄ꝫ ſiccū.Duo gn̄a:ei⁹ ægypto alterꝫ rotūdi⁹ nigriuſq̄ꝫ alterꝫ ſua figura.Piſū ī apricis ſeri debet frigorꝫ ipatiētiſſimū:lō ī italia & auſterioꝛe cœlo nō niſi vno tpe terra facili ac ſoluta.Col.q̄ꝫ li.ij.ca.x.plura ſcri.iter q̄ ꝙ duas ei⁹ ſatiōes ſeruam⁹ alterā maturā p mediā

Bootes ſemētē:ſeriorē:alterā mēſe Fe.Cadēs Bootes:occidit Bootes tertio Nonas Mar:vt ſcri. Oui.li.iij.Fa.loquit̄ ergo hic poeta de vno tpe booteo aūt aro ſignificat Bootes bubulc⁹ dr̄ idē vo Arctophilax appellat̄:Manili⁹li.i.ait Atergo venit arctophilax ideq̄ꝫ bootes:ſeqt̄ plauſtrū.i.maiorē arcton:ide arctophilax dict⁹.i.vrſæ cuſtos.Ad medias pruinas.i.ſereno & ſicco tpe:q̄ qdē pruina cadit ex rore gelido rores autē neq̄ꝫ gelu neq̄ꝫ arborib⁹ neq̄ꝫ vētis nec niſi ſerena nocte gignūt vt ſcri.Pli.li.ij.ergo ſereno & ſicco tpe optime talia ſerūt̄:hic idē li.xxiij.ait ꝙ vicia ſiccitatē ex oib⁹ q̄ ſerūt maxie amat:& lens tenue ſolū cœlūq̄ꝫ vtiq̄ꝫ ſiccū.Sed tn̄ ītelligēdū ē id ēt de tpe autūnali vt ſerēo tpe ſerat̄ qd'cūq̄ ſemē:hic ait īferi⁹nud⁹ara ſe=

Pruina. re nud⁹.& hyemē aglonīā eē oib⁹ ſatis vtiliſſimā īqt ply.li.xvij.Pruīas:pruīa vt ſcri.ply li.ij.ex rore gelido gignit̄:eſt.n.matutino tpe roris gelidi aq̄ cōgelata:dcā vo vt Feſtus ait:ꝙ fruges ac virgulta purat.

Iccirco certis dimenſum partibus orbem
Per duodena regit mundi ſol aureus aſtra:
Quinq; tenent cœlũ zonæ: quarũ vna coruſco
Semper ſole rubẽs: & torrida ſemper ab igni:
Quã circũ extremæ dextra læuaq; trahũtur
Cærulæa glacie concretæ atq; imbribus atris:
Has inter mediamq; duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuũ. & via ſecta per ambas:
Obliquus qua ſe ſignorum verteret ordo.
Mũdus vt ad ſcythiam riphæaſq; arduus arces
Cõſurgit: premitur Libyæ deuexus in auſtros:
Hic vertex nobis ſemper ſublimis: at illum
Sub pedibus ſtyx atra videt: maneſq; ꝓfundi.

ASCEn ¶ Iccirco certis. &c. Quia poeta oñdit agricolis ſyderꝝ quorũdã ort⁹ & occaſ⁹ obſeruandos: docet ſpherã celeſtẽ i. xij. ſigna diuiſã: & terrã i quiq; zonas. Quarꝝ (vt iqt Oui. met. i. q̃ media eſt nõ ẽ habitabil' eſtu. Nix tegit alta duas totidẽ iter vtrãq; locauit Tẽperieq; dedit mixta cũ frigore flãma &c. Earum ergo due habitabiles ſũt q̃rũ alterã nos habitam⁹: alterã q habitẽt neſcim⁹ Per habitabilẽ autẽ zodiac⁹ i q̃ ſunt. xij. p̃cipue obſeruãda agricolis ſigna clauditq; duob⁹ polis quorũ alterꝝ q ab vrſis arctic⁹ dicit ſemp videre poſſum⁹. Alterꝝ q in auſtrũ abceſſit & antarctic⁹ cõtra arcticũ poſit⁹ dicit. nũq; niſi celũ mutauerimus: ls ei ab ãtipodib⁹ nr̃is vr̃. Ordo ẽ. Icciro. ſ. vt diſcernam⁹ tpa: ſol aure⁹. i. ſplẽdid⁹ & apprĩe vtilis regit orbẽ mũdi. i. ſpherã celeſtẽ dimẽſũ. i. cõmẽſuratũ certis ptib⁹ p aſtra. i. ſigna: duodena. i. duodecĩ: aut q̃ q̃tãnis ptrãſit vt ꝓ orbe. i. anno cõficiẽdo duodenis egeat. Quiq; zone. i. circuli celũ cigẽtes. tenẽt. i. circũcigũt celũ q̃rũ. ſ. zonarꝝ vna videlicet media & eadẽ maxĩa ẽ ſup. ſp rubẽs ſole coruſco i. rutilãte: & ẽ ſp torrida ab igni. ſ. celeſti quẽ ex directo ſupra ſe hẽt. quã circũ ꝓ circũ quã trahũt. i. ducunt. extreme. i. remotiſſime due dextra ſup. pte & leua. i. ſiniſtra (Si celit⁹ i terrã deſpexeris capite. in oriẽtem ꝓtẽſo. dextra fuerit auſtria: leua: ſeptẽtriõalis. Sine t̃ris celũ aſpexeris: cõtra) trahũt dico due: cõcrete. i. cõgelate glacie cerulea. i. marina aut marini coloris atq; atris. i. denſis & nubiloſis ĩbrib⁹ due ſup. alie zone. cõceſſe ſup. ſũt egris. i. miſeris & laborioſis mortalib⁹ ĩter has. ſ. extremas & mediã videlicet torridã: cõceſſe dico munere i. bñficio & dono diuũ. i. diuorꝝ ſeu deorꝝ: & via ẽ ſecta. i. diuiſa p ꝓ ĩter ãbas q̃. i. p quam viã: obliqu⁹ ordo ſignorꝝ. i. zodiac⁹ ꝟteret. i. circũageret ſ: vt mũd⁹. i. orbis celeſtis cõſurgit ardu⁹ ad ſcythiã & arces ripheas. i. ſublimitates mõtiũ ripheorꝝ q ſũt ĩ ſcythia: ſeptẽtrionẽ ꝟſus ita ſup. p̃mit deuex⁹. i. d'uolut⁹ & decliuis ĩ auſtros. i. auſtralẽ regionẽ libye. i. libiã ꝟſus: & id q̃dẽ reſpectu nr̃i: & climatis nr̃i nã reſpectu toti⁹ vniuerſi auſter nõ min⁹ ardu⁹ q̃ ſeptẽtrio dicet: hic. ſ. pri⁹ dict⁹ hoc ẽ ſcythic⁹ ſeu ſeptẽtriõal' ꝟtex. i. pol⁹ ad quẽ ſphera ꝟtit ẽ ſup. nobis ſp ſublimis. i. alt⁹ & ſupra caput: at. i. ſed ſtix atra. i. palus ĩfernalis videt illum ſub pedib⁹. ſ. nr̃is: hoc eſt appet ãtipodibus noſtris. & manes profundi. i. dij inferi ſup. vident. ſemper illum.

SER. ¶ Dimẽſum p. or. Annũ diuiſũ in quatuor tpa: & xij. ſigna. xij. mẽſes accipim⁹. Extremæ: bñ extremæ addit ne eas ĩtelligerem⁹ q̃ circa igneã ſunt: q̃s cõſtat eſſe tẽpatas vicinitate ſol' & frigoris: quarꝝ vnã nos habitam⁹ alterã ãtipodes ad q̃s hic torrẽte zõa: hic frigidis ire ꝓhibemur.

Antipodes. Antipodes aũt dicũt q cõtra nos poſiti ſũt cõtrarijs veſtigijs: terrã ei dicũt vndiq; cœlo & aere cigi: p has duas zonas ĩ obliquũ vertit ſignifer circulus: q ſolis cõtinet curſũ vñ ẽt fit: vt duæ zonę frigidiſſimę ſint ad q̃s nũq; accedit vna feruẽs a q̃ pene nũq̃ recedit: duæ tẽpatæ: ad q̃s viciſſim venit. Mundus vt ad ſcythiã Nã hic diffinitio eſt nr̃i climatis. i. nr̃æ habitatiõis: q̃ a ſeptẽtriõe ĩcipiens in auſtrali plaga deſinit. Riphæas aũt arces ſcythiã dicit cuius ſũt mõtes riphæi. Vertex no. ſemp ſubli. hæc pars mũdi a nobis ſp vr̃. At illũ ſub pedib⁹ ſtyx atra videt. i. axẽ notiũ. i. auſtralẽ. q a nobis nũq̃ vr̃. ſicut boreas. i. ſeptentrionalis a nobis ſemp vr̃. Et ſicut variæ ſũt philoſophorũ opiniões: ita & hic varie loquit. Nã alij dicũt a nobis abſcedentem ſolem ire ad ãtipodas. Alij negãt: & volũt illic tenebras eſſe ppetuas. Mire aũt ait. Quaſi de ĩferis ſtyx atra videt maneſq; ꝓfũdi. Vt oñderet illud q̃d dicũt philoſophi recedentes hic aĩas & illinc corpora ſortiri. Vñ & Lucanus ait: Regit idem ſpirit⁹ art⁹ orbe alio: Quod veriſimile ẽ: q̃a dr̃ aĩa. aut igni aut vento: aut aq̃ purgari. Q d'(vt) fiat neceſſe eſt. dũ p frigidas plagas aut igneã trãſeunt. Et licet hoc alij a Verg. dictũ per poeticã licentiã velint: tamen ſciendũ eſt eum poeticæ licentiæ inſeruiſſe philoſophiam.

PRO. ¶ Quiq; tenent cœlũ Zonæ. q. u. c. Semp. ſ. r. & t. ſ. a. i. Quã circum ex. d. l. q;. t. mortalibus. æ. Mune. c. d. & u. ſ. p. a. Obliqs. q. ſ. ſ. verteret ordo. Mundi caloris: & Luminis ſol cauſa eſt. Eius autem talis eſt curſus: vt neq; ĩtra ſolſtitialem circulũ ad nos accedat: nec vltra brumalẽ ꝓcedat. Radij aũt eius vbi deficiunt. ibi neceſſe eſt eſſe frigus. Quum tenebris aũt deficiunt eius radij bruma ad ſeptentrionalem circulũ: ibi autem frigus eſt eum obſcuritate. Sol autem quia brumalem. & ſolſtitialem circulum cõficit ãnuum curſum. totã hãc mediã regionem vrit: q̃ latine vocat plaga aduſta. Ex ea q̃ ſeptentrionalis eſt vbi deficiunt ſolis radij. & q̃a frigida eſt & obſcura. Frigus in ꝓximã regionem puenit: & miſcetur calori: q ex aduſta regione in eãdem ſedem fertur: & efficit tempata regio: in qua ſum⁹ q̃ eſt habitabilis. Alteræ duæ ĩ habitales: ſed phyſica ratõe nobis ſũt ĩcognitæ. Prohibemur ei tranſire aduſtæ regiõis calorem. Sed q̃a meridiem bruma aĩaduertim⁹: vltra ſolem magnũ ſpaciũ cęli vacare: ſcimus: & in cõtrariã nobis partem ei⁹ radios ferri: & quemadmodũ hic: ita illic deficere: vbi defecerunt eſſe frigus cum tenebris. Et inde aliquã ptem ferri in ꝓximũ locum: & ex aduſta regiõe q̃ finitur brumali ſolſtitiali circulo in eũdem puenire vaporem: & vtroq; mixto pinde tẽpatã efficere regionẽ mediã frigidę & aduſtæ. Quiq; ergo ſunt zone ĩ regione cæli. Terræ duæ extremæ frigidæ ſeptẽtrionalis & auſtrina. vna aduſta duæ tpatæ ĩter frigidã & aduſtã cingentes eã: & ĩtercidẽtes frigidis. quarꝝ altera ãterumene vocat. Via aũt ſecta p ãbas: dicit ſigniferꝝ circulum: q a brumali obliqu⁹: ad ſolſtitialẽ Cãcro: æqnoctialẽ Libra & Ariete. Obliqu⁹ q̃ ſe ſignorꝝ verteret ordo: idcirco dixit: q̃a hic ip̃e circul⁹. xij. ſigna cœleſtia voluit. Clima nr̃m hoc eſt ĩ climate: Zõę nr̃ę ſicut ſe hẽt vt ſim⁹ ad ſeptẽtrionem ab ea pte: qua ſcythia eſt & riphæi mõtes quoi cõtraria ĩclinato ẽ ad aphricã. Ergo hoc ſentit. quũ ait. Illi vt phibẽt: aut intẽpeſta ſilet nox ſp & obtẽta denſat nocte tenebræ: Quiq; tenẽt cælũ zonæ: i qnq; zonas mũdũ eſſe diuiſũ accipim⁹: quas ſcd'm clima nr̃i orbis: ſic deformabim⁹, vt leuã manũ cõtra ora nr̃a põam⁹: atq; vbi ſit pollex ibi ſit zona: q̃ appellat græce αρκτικη q; in ſe habet arctos

Zonæ qnq;.

habet arctos.i.vrſas eadē latine ſeptētriōalis cognomiat̃:ꝙ in ea ꝑte cęli poſita ſit:q̄ vēto ſeptētriōe ad-
flatur.Ea pars ſemꝑ ſupra vertiẗ:hoc eſt nū̄q̄ĩ oceanū demergiẗ:qđ etiā Home.ſignificauit:quū ait.

Αρκτουτηυκαι αμαξαυεϖικλησιυ καλεουσισ
οταυτουστρεφεται:καιτωρϒωνα Δοκευει
Διυ Δαμμοροσ τεστιλοετρωκεαοιο.

Et vergilius Arctos oceani metuētes ęquore tingi.Nā & zona ĩhabitabilis ē ꝓpter nimios rigores:pol-
lici ꝓximus digitus obſeruabiẗ in vicē zone:q̄ gręce appellaẗ θεριυια nobis æſtiualis:ꝙ.ſ.ſol cum in eā-
dem zonā declinauit:lōgiores dies efficit:& ibi.n.ſolſtitiū facit ęſtiuū.i.viij.cal.Iul.Hæc zona habitabi
lis ꝓpter tēperiē:& multi ſolis:& illius vicinitate zonæ quā ſeptētrionalē nūcupauim⁹.Medi⁹ aūt digi
tus ſignificabit zonā:q̄ gręce diciẗ ισομευιυη Latine æqnoctialis:Seu & ſol.in hāc zonā bis anno venit &
toties librā facit diei & noctis.i.viij.Kal̃.Octo.Hæc zona inhabitabilis.Nā ꝓpter nimios ardores loco
ſubiecta habet exuſta.Quartus dein digitus ſignificabit zonā.q̄ appellatur χειμεριυη:a nobis hyemalis:
qđ.ſ.quū illā ſol trāſcendit.hyemē facit:& breuiores dies agit.Nā ibi ſolſtitiū efficit:quod eſt.viij.Kal̃.
Ianua.Hanc quoq; zonā ĩhabitari credibile eſt:qm̄ & ipſa ꝑs tēperata ĩter æſtiuū:& iſomerinē poſita eſt.
queādmodū eius ſupra fecim⁹ mētionē:æſtiualis ĩter ęqnoctialē & ſeptētrionalē.Et ĩ hac zona ſi q̄ ĩhabi
tant:appellaẗ a nobis ātichthōes.ωσ τηυ ευαυτιου χθουα οικουυτεσ.Digitus minim⁹ habet quītā zonā ap
pellatā notiō:qm̄ ex illa ꝑte.quū adflat vent⁹ hūidū facit aerē.Nā & hūorē colligēs corp⁹ notia. dicitur.
Hæc plaga plaga auſtralis appellaẗ depreſſior q̄ vt a nobis videri poſſit.& ideo ĩfra orizōtē deſcēdit Ori Orizon
zon aūt quod deſinit ſphærā ſuperiorē:q & idē a nocte diſterminat. Hæc quoq; p̄ſumēda inhabitabilis
propter rigores quos patiaẗ neceſſe eſt: qm̄ longe ſegregaẗ:Circulus aūt Zodiacus:qui loxos appellaẗ:
per tres zonas medius fertur:per quē ſol currit:Sic ergo quoniā ad vltimas non perueniat frigidas:relin
quit mediā zonam:qm̄ ſæpe onerat ignē facit.Huius zone mentionē facit vergilius.vij.quum vellet ex
verbis Ilionei latinos cōfirmari neminem eſſe in orbe toto qui ignoraret quāto bello aſia & europa cō
flixiſſet:qn̄ quidem ſcire poſſent etiā qui vltra oceanū extimō agitarent:quiq; diuiſi plaga æquinoctiali
zonam illam quā ισομεριυηυ diximus:incolerent:quā veriſimile eſt in aliquibus inhabitari.Sunt autem
qui hic declarant verſus eiuſmodi.Quanta per ideos ſæuis effuſa mycenis Tempeſtas ierit.cāpos: qb⁹
actus vterq;:Europæ atq; Aſiæ fatis concurrerit orbis:Audiuit:& ſi quem tell⁹ extrema refuſo: Summo
uet oceano & ſi quem extenta plagarum Quattuor in medio dirimit plaga ſolis iniqui:Hanc tamē vni
uerſum diſputationem certum eſt Vergilium trāſtuliſſe ab Eratoſthene:quoius liber eſt hexametris ver
ſibus ſcriptus:qui hermes inſcribitur:quoius diſputationis tale principium eſt.

πευτε Δεαι ζωυαι περιαρε εσπεϒρηυθο αιΔουμευουλαυ κυο κυα υοτεραι.

Et cætera ex ipo libro requirenda.Nam quidam orbem terrarū deſcripſerunt in formā littere ω:& in li-
gniamentis:q̄ ꝑ circuitum ambiunt literas:formā referunt oceani:quem recte ζωστηρα τουκοσ μου: di-
xerunt etiā Cyrilus cum ait.ωκρεσανοσωπασαπερι ρυτοσ ευ Δε ταιαι χθωυ..In media aūt ꝑte.Linea q̄ dedu-
citur atlanticū oceanū fertur tranſmittere:qđ mare traditur ſubiectum eſſe plagæ æqnoctiali:& ſic diui-
ſas eſſe duas partes orbis:quarū non habitem⁹ eā q̄ ſit ab oriente dexterior:atq; eſſe veriſimile:vt aduer
ſo in tam pari tractu:gens alia hoīm inhabitet:ſi tamē velimus omnē diligentiam in examinandis Ho-
meri carminibus adhibere:ibi quoq; fortaſſe deſcriptiōis huius ordinē ĩuenire.Clype⁹.n.Achillis quīq;
orbibus intextus fuit:quorum ſic meminit.αιΔαρετι τρεισ

ησ αυεπει πευτεπτη χαστηλασ εκυλλοποΔιωυ
τασ ΔυοχαλκειασΔυο Δευ Δοθικασσιστεροιο
τηυ Διμαυχρυσυυ τηρεσ χετο χαλκεου εϒ χοσ

Nam examinem⁹ calorem metallorū.& cōditionē zonarꝝ:& poterim⁹ recte cōpare.κρασσιτεροι.i. plūbi
albi zonas dixerit ſeptētrionalem: & auſtralem:vt.ſ.frigidas:& cana niue oppletas.æreas aūt q̄ refulgēt
habentes tēperaturā cādoris:& rutili coloris dixerit æſtiualē & hyemalē:aureā aūt ſine dubio igneā nam
eſt ſic dictum fert aurea ſydera clamor.Et a pindaro ο Δε χρυσοσ αιθομε.ουϖυρ..& Vulcanus vt ignis deus
virium ſuarum beneficiū in illa zona voluerit aurum clypeo ſuperponere.

¶Iccirco:vt tꝑa diſcernam⁹:ſol.n.dator ē tēporꝝ & horarꝝ:nā ſyderꝝ curſus recurſuſq;:vt ēt Ma.li.i.de ſō. MAN.
ſci . moderaẗ certa diffinitiōe.Nā ſpacij.certa diffinito eſt.Certis ꝑ.de qnq; zōis ĩtelligit.Duodena.m.a.
a.dixit:qa zodiac⁹ circul⁹ & vnus & ĩ ſummo cælo eſt q vere mūd⁹ vocaẗ quē ſignis diuiſū vel diſtinctū
videm⁹:q̄ cælo ĩfixa feriūẗ.Diuidiẗ aūt mūd⁹ ꝑ.xij.ꝑtes æquales q̄ dicūẗ ſigna.Duodena aſtra:de ijſibi
ſuꝑius patuit.Qua loc⁹ erigonē inter.Regit orbē ꝑ duodena aſtra.Sol em̄ vt Pli.li.ij.ca.vi.docet plane
tarum medius fertur ampliſſima magnitudine ac poteſtate:nec tēporum modo terrarūq;:ſed ſyderū etiā
ipſorū cæliq; rector:hic lucē rebus miniſtrat aufertq; tenebras:hic reliqua ſydera occultat.hic vices tem- Sol.
porum annūq; ſemper renaſcentē ex vſu naturæ temperat:hic cæli triſtitiā diſcutit:atq; etiam nubilum
humani animi ſerenat.Mac.etiā li.i.de ſom.inqt.non ſolum terram ſed ipſum quoq; cælū quod vere mū
dus vocatur tempari ſole certiſſimū eſt:adeo vt extremitates eius:q̄ longiſſimæ a via ſolis receſſerūt oī
careant bn̄ficio caloris:& vna frigoris perpetuitate torpeſcāt.Sol preterea vti Igi.ſcri.dies.xxx.vnoq̄q;
ſigno vehitur.Quīq; zōe.Tul.de repu.vi.terram quaſi qbuſdam redimitam & circūdatam cingulis di-
xit.Verg.quoq; ijſdē quas græco noīe zonas vocat aſſerit cælū teneri.Stra.item li.iij.ſcri.ꝙ cælū quinq;
cōſtare zonis p̄ſupponēdum eſt.quiq; etiā zonis terrā cōponi.in ſexto aūt rigore vt dicit etiā Pli.li.ij.& Zōa cæli
æterno p̄miẗ gelu qcqd eſt ſubiectū duab⁹ extremis.vtriq; circa vertices hūc q ſeptētrionē vocaẗ eumq;
q aduerſus illi Auſtrin⁹ appellaẗ:harꝝ vtraq; habitatiōis ĩpatiēs ē qa torpor ille glatialis nec aīali nec fru
gi vitā miſtrat.Media zona & iō maxīa æterno afflatu cōtinui caloris vſta:nā ſuꝑ eā ſolis orbita eſt ĩha
bitabilis quoq;.Inter extremas vero & mediā duæ maiores vltimis media miores ex vtriuſq; vicinita-
tis intēperie tēperanẗ eæq; ĩpæ ĩter ſe nō ꝑuiæ ꝓpter ĩcendiū ſyderis.ita terræ tris ꝑtes abſtulit cælū.De
zōis aūt pl̃a Mac.li.ij.& Stra.li.iij.Zōæ:zōæ græce latie cingul⁹ diciẗ zoniō vero cīgulū:zoniſco & zono
cingo.Per ambas.Ma.li.ij.ꝑ ābas ꝑ ĩter ābas poetā voluiſſe ĩtelligere ſcri.zodiac⁹ ei ĩter ābas tēꝑatas vol
uiẗ.Nā ꝑ ābas.Obliqs ſignorꝝ oi do.de zodiaco dicit q circul⁹ ĩterſecat æqnoctialē & ĩterſecaẗ ab eodē ĩ
duas ꝑtes æquales:vna aūt ei⁹ medietas declinat ĩ ſeptētrionē verſus.altera ĩ auſtrū.vn̄ ab Ariſtotele in Zodiacū
lib.de gn̄atione circulus obliquus appellaẗ:Cōſtat aūt ſolem ꝑ zodiacū circulum currētem neq; rurſum
vltra cancrum neq; vltra capricornum deorſum meare.ſed quū ad tropicorum confinia venerit mox re-
uerti:Vn̄

uerti: Vñ & ſolſtitia vocantur. Macro. etiā teſte li. ĳ. Signorum hoꝝ noia ordo & numer⁹ his patent verſibus. Sūt aries: taurus: gemini: cācer: leo: virgo: Libraq;: ſcorpius: architenēs: caper: amphora: piſces: Mūdus vt ad ſcy. Ordo eſt vt mūdus cōſurgit arduus ad ſcythiam & arces ripheas ita deuexus premit in auſtros libye: quo pacto autē mundus nūc altus nūc depſſus ſit: docet Mani. ſic. Hic vbi ad occaſus noſtros ſol aſpicit ortus. Et cū luce refert operū vadimonia terris. Nos in nocte ſum⁹ ſomnoſq; in mēbra locam⁹ Pont⁹ vtroq; ſuis diſtinguit & alligat vndis: Altera ꝑs orbis ſub aquis iacet inuia nobis Ignoteq; hoīm gentes nec trāſita regna Cōe ex vno lumē: ducentia ſole &c. Et Macro. li. i. de ſom. inquit; ꝙ vti erigitur mūdus in ſeptētrionalem plagā ita vergit in auſtralem: ꝑs eī hęc terræ q̄ incolit ab vniuerſis hoīb⁹ ad ſeptētrionalē verticē ſurgit: & ſphęralis cōuexitas auſtralē nobis verticē in ima demergit. Cū vero ſemꝑ circa terrā ab ortu in occaſum cœli ſphæra voluat: vertex hic q̄ ſeptētriones habet quoq̄ verſum mundana volubilitate vertat: qm̄ ſup nos eſt ſemꝑ a nobis videt ac ſemꝑ oñdit arctos. Oceani metuētes ęquore tingi. Auſtralis cōtra q̄ demerſus nobis ꝓ habitatiōis nrę poſitione nec ipſe nobis vnq̄ vr̄ nec ſydera ſua oſtēdit: Hic poeta dixit: hic vertex nobis ſemꝑ ſublimis. At illū ſub pedib⁹ &c. Ad ſcythiam. Scythia regio eſt ad ſeptētrionem: q̄ q̄dem Iuſtino teſte li. ĳ. adeo editior oīb⁹ terris eſt. vt cūcta flumia ibi nata in mœoticū: deinde ī pōticū & egyptum mare decurrant: Scythia aūt in orientē porrecta icludit ab vno latere pōto ab altero mōtibus riphęis: a tergo aſia & phaſi flumīe Ripheū vero iugū regionē hēt aſſiduis obſeſſam niuib⁹: quippe caſus cōtinuaꝝ pruinaꝝ q̄dā ibi exprimit pœnaꝝ ſilē dānata ꝑs mūdi & ab reꝝ natura in nube ęternæ caliginis merſa. Libye. libya aphricæ regio ægypto cōtermina: vt ſcri. Ply. li. v. Stra. vero li. xvĳ. oſtēdit totam aphricā libyam appellatam: plura etiam Solin⁹. ca. xxiiĳ. Deuexus: decliuis. In auſtros: Mani. lib. iiĳ. ait. Aſper ab axe ruit boeas fugit eurus ab ortu. auſter amat medium ſolē. zephiruſq; profundum. De auſtro autem multa Ply. li. ĳ. ca. xix. Vertex. polus arcticus. Fabius lib. viĳ. ſcri. ꝙ vertex eſt contorta in ſe aqua vel q̄cq̄d aliud ſilr̄ uertit: inde ꝓpter flexū capilloꝝ ꝑs ſumma capitis: ex hoc etiā mōtibus eminentiſſimū. idē quoq; Fabi. li. i. dixerat ꝙ vorſus & vortices dixerūt ātiqui: q̄ prio Scipio aphrican⁹ in e lr̄am ſcđam vertiſſe dicit. Cap aūt ait vertex capitis ē. vortex flumīs: vt ait Ply. li. ĳ. ca. xv. ſcri. poli etiā vertices appellāt. Styx: Stra. li. x. de archadia inquit apud phęneū fane ſtygis aq̄ ſtat. ſic ei vocāt letalis aq̄ ſtillicidiū: quā ſacrā hoīum facit opinio. Ply. ēt li. xxi. ca. ĳ. ait in archadia ad phęneū aq̄ ꝓfluit e ſaxis ſtyx appellata q̄ illico necat: Hęc ille. Poetę tn̄ fabuloſe deſcribunt inferoꝝ paludē eē deducitq; a ſtygnos qđ eſt triſticia. Sub pedib⁹ ſtyx atra videt: De habitātib⁹ ātarcticū ab hyemali circulo loqt̄ q̄ nobis ātipodes dicūt: vt Igi. ſcri. Cice: ēt i li. de ſō. docet: e quīq; terrę circulis duos habitabiles q̄ꝝ auſtralis ille in quo q̄ iſiſtūt aduerſa nobis vrgent veſtigia: nihil ad nr̄um gen⁹: Hic āt alter ſubiectus aq̄loni tenui nos ꝑte cōtingit. Vult āt Cicero ītelligere: vt ſcri. Ma. li. ĳ. terrā quattuor habitari locis: quū dixit hoſq; q̄ icolunt terrā nō mō interruptos ita eſſe: vt nihil inter ipos ab alĳs ad alios manare poſſit: ſed ꝑtim obliq̄s: ꝑtim trāſuerſos: ꝑtim oēs aduerſos ſtare nobis. Interruptio aūt. oīum generū a ſe diuerſorum: ita quidē a Ma. diſtīguit. Hi quos ſepat a nobis puſta. Silr̄ ab illis q̄ inferiorē zōæ ſuę icolūt ꝑtem ītericcta auſtiali gelida ſepant: Rurſus illos a viuentib⁹ ꝑ nr̄i cinguli iferiora īteriectio ardētis ſeq̄ſtrat & illi a nobis extremitatis rigore remouēt. Queadmodū āt cæteri oēs veſtigia ſua figere ad nr̄a credant: ipē Cicero diſtīguit. & auſtrales quidē apte ꝓnūciauit aduerſos ſtare nobis dicendo: quorū: auſtralis ille videlicet circulus in q̄ inſūt aduerſa nobis vrgēt veſtigia. & ideo aduerſa nobis ſūt: q̄a in ꝑte ſphęrę q̄ cōtra nos eſt. morātur. Tranſuerſos vero ſtare nobis voluit intelligi īferiorē zonæ nr̄æ ꝑtē tenentes Obliquos aūt eos qui auſtralis circuli deuexa ſortiti ſunt. Ply. quoq; li. ĳ. ca. lxvi. plura de antipodibus. Maneſq; profundi inferos dicit. Nam quidam manes deos inferos tradunt.

Signa.
Scythia.
Libya.
Venti.
Vertex.
Vortex.
Vertices
Styx.
Antipodes.

Maximus hic flexu ſinuoſo elabitur anguis
Circum perq; duas in morem fluminis arctos:
Arctos Oceani metuentes æquore tingi.
Illic (vt perhibent) aut intempeſta ſilet nox
Semper: & obtenta denſantur nocte tenebræ:
Aut redit a nobis aurora: diemq; reducit:
Noſq; vbi primus equis oriēs afflauit anhelis:
Illic ſera rubens oſtendit lumina veſper.
Hinc tempeſtates dubio prædiſcere cælo
Poſſumus: hinc meſſiſq; diem tempuſq; ſerēdi:
Et quando infidum remis impellere marmor
Conueniat: quando armatas deducere claſſes:
Aut tempeſtiuam ſiluis euertere pinum:
Nec fruſtra ſignorū obit⁹ ſpeculamur & ortus:
Temporibuſq; parem diuerſis quattuor annū:

SER.
Vrſę.

¶ Maximus an. quia ipſe cęteris eſt maior. Circū perq;. d. circum eñ eſt & per. Nam per vtraq; labit: maiorē cauda tangens: aluo complectens minorē In morem fluminis arctos. Heſiodus ποταμω ρεουτι εοικοσ: . Oceani me. æquore tingit. hoc refertur ad Fabulam. Nam hæ duæ

pellices

ACSEn.

¶ Maximus hic flex. &c. Apud polū īquit arcticū eſt dracho ille ſinuoſus q̄ triū anguiū ꝓhibet maxim⁹ inter ipſas videlicet arctos. ſ. vrſas ſed apud polū antarcticū aut ſūt ꝑpetue tenebre aut poti⁹ viciſſitudo lucis: vt ſol eo hic abeat & illic huc redeat. Ex hoc aūt ſolis ꝑ ſigna trāſitu licet īqt p̄diſcere tp̄a oportuna varĳs negocĳs ꝑagendis: vt nō ſine rōe iuſſiſſe videat nos ort⁹ & occaſus ſydeꝝ debere īſpicere: & varias āni q̄ alteri āno ſimillim⁹ ē ꝑtes. Niſi oīa adamuſſim dcā cōpiſſē ꝓlixior fuiſſē at nūc ne ſus (vt aiūt) mineruā ordinē tm̄ poſuero q̄ talis ē. Maxim⁹ āguis. ſ. dracho dicit⁹ labit hic. i. apđ polū arcticō flexu ſinuoſo. i. ānuloſo circū & p. i. iter duas arctos. i. vrſas: maiorē. ſ. & minorē in morē. i. ſiſitudinē aut modū flumīs qđ nimirū ſinuoſum ac tortuoſum ē. vñ littora peculiari epitheto dicūtur curua & ſinuoſa. Arctos inquā (dicit poeta) metuētes tingi. i. ibui & lauari eq̄re. i. planicie & eq̄litate Oceani. ſ. maris ꝓpt offenſā. ſ. iunonē: vt Ser. docet. Illic. i. apud polū ātarctico & ātipodas nr̄os aut nox ītēpeſta. i. tam caliginoſa vt nulli rei faciūde opportūa ſit: ſilet ſemp tenebre dēſant nocte obtenta. i. oppacitate tēta & obtruſa vt ꝓhibēt ſupple q̄dā q̄ſ dicat id nō oīno affirmo: aut aurora. i. claritas matutinalis redit ſup. illuc a nobis & reducit quem ſcilicet ad nos auexerat illuc diē ideſt lucem diurnam. & vbi ideſt quādo oriēs ſ. ſol prim⁹. i. vt primum oriens ſol: afflauit.

ordo.

eqs

equis anhelis ideſt perfudit afflatu equorum
anhelantium q quidē quattuor ſunt.pyroys
huius pyroentis.i. ignit⁹:eous ab aurora di-
ctus:ethon quaſi vrens:&phlegon ardens de
quibus.Ouid.meta.ij.Intere a volucres pyro
Solis eq. is eous & ethon Solis equi:quartuſq; phlegō
hinnitibus auras Flāmiferis implent &c. ve
ſper rubens oſtēdit illic ideſt apud ātipodas
ſera lumina ideſt crepuſcula &vltimā diei lu
cem.Nos poſſumus prediſcere hinc ideſt ex
harum rerū cognitione tēpeſtates ideſt qua-
litates futuras temporū.pluuias & ſerenitatē
celo ſcilicet exiſtēte dubio ideſt incerto &nō
dum indicante que futura ſit tempeſtas quia
ſerenitatē ſepe ſubita ſequit̄ tempeſtas(vnde
enei.v.heu nimium celo cōſiſe ſereno &c.)
& nos poſſumus prediſcere hīc diē ideſt tem
pus meſſis que prior eſt in intentione:& tem
pus ſerendi.qđ prius eſt in executiōe niſi ad
diuerſa retuleris:vt ſit dies meſſis ex ſatione
p̄terita:& tempus ſationis future:Et licet p̄-
diſcere hinc quando conueniat ideſt oportu
num ſit ipellere remis ideſt diuerberare.mar
mor ideſt mare(vt& que marmoreo fert mō
ſtra ſub equore &c.)infidum ideſt nulli ſer-
uanti fidem hoc eſt p̄iculoſum.& qn̄ conue-
niat deducere ſcilicet a littore in altū vnde ga
deducere ſepe eſt deorſum ducere poti⁹ didu
cere legā claſſes armatas ideſt naues a ligno
aut ſonitu dictas aut ordines armatorum in
nauibus exiſtentes aut euertere ſcilicet icidē
do in ſiluis pinū tēpeſtiuā ideſt eo tp̄e ceden
dā:nec.i.& nō:& nos nō ſpeculamur fruſtra.
ideſt ſine vtilitate obitus ideſt occaſus & or-
tus ſignorū & annū parem ideſt vniformem
aut quātum ad formā totalē aut alteri anno:
quattuor diuerſis tēporib⁹ ideſt ex quattuor
diuerſis temporib⁹ conſtantem vere ſcilicet
eſtate:antūno & hyeme Sed ſi ver & autūn⁹
in tempore conueniunt:differunt tamē quia
illud ornat arbores & arua floribus frondib⁹
herbis & ſegetibus:hic ſpoliat.

pellices iunonis fuiſſe dicunt̄:quas poſtq̄ iuppiter in ſy
derum numerum retulit:Iuno rogauit Thetym ſuā nu-
tricem:ne vnq̄ eas pateretur occidere.Vn̄ nunc metuen
tes dixit:ſcilicet nutricem Iunonis.vt p̄hibēt poetę.Nā
in rebus dubijs denegat fidē.Intempeſta: inactuoſa:alta
denſa:craſſa:qualis eſt intempeſta.Poſſe aūt hoc fieri in
aliqua parte mundi.vt pene totum ſibi vendicet nox p̄
bat Britannia.quæ lucis diues vix quoddā ſpacium no- Britānia
ctibus cedit . Hinc ideſt ratione aſtrologię.& eſt conclu-
ſio.Nā hoc dicit non ſine cauſa intuemur ſiderum ortus
& occaſus.Hinc em̄ vniuerſa noſcūtur.Dubio cælo.i.ēt
dubio cœlo.Tempeſtiuā pinū:opportunam:Nam tem-
pore importuno cęſę arbores cito termites faciūt:ita em̄
ligni vermes vocant̄.Temporibuſq; parē.De rebus con Vermes.
trarijs fecit declamationē dicendo parē ex diuerſis.reue-
ra em̄ nihil tā cōtrariū inter ſe q̄ ęſtas & hyems & tn̄ de
his annus efficitur.

¶Hic.f.ſ.e.a.Circū perq;.d.in.fl.arctos.o.m.æ.t.qdā dra PRO.
cone:quoius ſidus īter duas vrſas:hoc eſt duos ſeptētrio
nes exiſtimāt eſſe echidnā q cuſtodierit Heſperidū mala
Q uidā conſecratum a minerua tradunt:quo ſic educat⁹
Erichthonius.Arctos autem ſunt duo ſeptentriōes:quos
metuere ait equore tingi.q̄ nec occidāt:nec orianī.Autu
māt quidā ex oceano oriri ſydera:& in hoc canē occider
quia ibi viſus noſter deficiat:vbi defecerit oryſon fiat ī
alio ſic.Aut redit aurora.d.q.r.noſq;.u.p.e.o.a.a.Illic ſe-
ra rubens.a.u.ait.n.aut ęternā eſſe noctem in auſtrina fri
gida regione:quia ibi deficiūt ſolis radij : aut in antoeru
mene:quum occidat nobis ſol incipere ortum aut quum
oriatur ibi occaſum eſſe.

¶Maximus hic:videlicet iuxta polum arcticū Anguis MAN.
de dracone dicit de quo late lḡi.& nos ibi ſuperi⁹.Et lu-
cid⁹ anguis.Per duas arctos.Ma.li.ij.docet hoc loco per
p̄ interpoſitā eſſe:neq; em̄ anguis ſyderius arctos ſecat:
ſed circū eas & iter eas voluit̄ nō p̄ eas.Metuētes æquo.
tin.Scribit Iginius q̄ hoc ſignū vt plures dixerūt nō oc-
cidit:& q voluītaliqua.de cā eſſe iſtitutū negāt Tethym
Oceani vxorē id recipere:cū reliqua ſydera eo p̄ueniant
in occaſum.q̄ Thetys Iunonis ſit nutrix cui Caliſto ſuc
cubuerit vt pellex:qđ etiā latius docet Oui.li.ij.met.Re
uera tn̄ nō occidit.qui cū ſuper nos ſit polus arcticus ſem
per a nobis videt̄.Aequore tin.poetice loquit̄ dicūt em̄
occidentia ſydera ſubire ęquor:& hoc quia ita apparet
cū ſit aliter Illic ſub polo antarctico q ſub eſt nobis.Intempeſta nox.dicta eſt a tempeſtate.tēpeſtas a tē-
pore:Intempeſta nox quo tempore nil agitur qđ alij cōcubitum appellarūt:q̄ fere omnes tunc cubarent Intempeſta Nox.
alij ab eo qđ ſileretur ſilentium noctis.Plau.coticiniū vocat.vt Var.ſcri.Redit ad illos nobis inferiores
ſole occidēte nobis.Aurora:eſt matutin⁹ ſplendor an̄ ſolis ortum:ab eo q̄ ab igne ſolis:vt auro aer aure Conticinium.
ſcit:quod Varro docuit.Equis ſolis equi phlegon pyrois Eous & æthon.Solis equi lucis dicuntur quat
tuor horæ:hæc rubet.hæc ſplendet:tamē hæc calet illa tepebit.De his omnib⁹ latius videto noſtrū car- Aurora
men de floribus.Illic.ſub pedibus noſtris manentibus:Rubēs.v.Ply.li.ij.ca.xvij.inquit:q̄ Saturno calo
re eſt candidus.Ioui clarus.Marti igneus.lucifero candens.veſperi refulgens. mercurio radiās &c.idem Planetarū color
quoq; li.ij.ca.viij.de venere ait.Præueniēs quippe & an̄ matutinum exoriens luciferi nomen accipit:vt
ſol alter:contra ab occaſu refulgēs nuncupat̄ veſper:prorogans lucē vicē ve lunæ reddens.Hinc a borea
li polo vbi ſydera ſunt plurima:Dubio cęlo ideſt incerto aeri:momēto.n.turbat̄.Meſſiſq; diē:Varro li.i. Meſſis.
ca.l.iqt meſſis p̄prio noīe dicit̄ i his q̄ metūt̄:maxīe i frumēto:quū ꝯo eſt matura ſeges metēdū.fieri aūt
debet decreſcēte potiuſq̄ creſcēte luna vt idē edocet.ca.xxvij.di.ſ i li.& Col.li.ij.ca.xxi.ait.ſed quū matu
ra fuerit ſeges anq̄ torreat̄ vaporib⁹ æſtiui ſyderis qui ſunt vaſtiſſimi p̄ ortum caniculæ celeriter deme-
tatur &c.plura etiā ſcri.Palladi⁹ de menſe Iu.cap.ij.Marmor.i.æquor ipm̄ mare enim mamor appellant
propter albas ſpumas & marmoreas man⁹ propter albedinē:vnde Ouid.li.ij.meta.de Nai.ait. Nudaq;
marmoreis percuſſit pectora palmis:& Gel.li.ij.ca.xxvi.ſup̄ illo Ennij verſu:Verrunt extemplo placidæ
mare marmore flauo ait q̄ nō videbat̄ ei ceruleū mare cum marmore flauo cōuenire. Sed cum ita ſit vt
flau⁹ color viridi &albo mixt⁹ſit:pulcherrime p̄ſus ſpumas virētis maris a flauo marmore appellauit
hæc ex illo Q uare certū ē mare marmor dici p̄p̄t albas ſpumas.Infidū hīc.Seneca epi.iiij.inqt noli huic
tranquillitati cōfidere momēto mare euertit̄:eodē die vbi luſerunt nauigia ſorbentur:Armatas claſſes
ſcri.Ply.li.vij.q̄ claſſe priceps depugnauit minos:pugnare aūt ex quo Theſſali qui cētauri appellati ſūt
Inuenere.Tempeſtiuā pinum:Cato ca.xvij.inqt reb⁹ materies vbi ſolſticiū fuerit ad brumā ſemp tēpe-
ſtiua eſt.q̄ materies ſemē habet quū maturū ſemē hēt tū tēpeſtiua eſt:q̄ materies ſemē nō hēt:quū globet
tum tēpeſtiua eſt eo q̄a ſemē viride & maturū hēt.Ma.etiā li.vi.ſat.meminit Temporibuſq; parē. Ann⁹
equaliter in quattuor diuidit p̄tes ſeu tp̄a:ſūt aūt Ver:ęſtas.autūnus Hyems:atq; Ma.inqt li.vij.Ver de⁹
oium fabricator calidū fecit & humectū.Sicca:eſt æſtas calida:autūn⁹ſiccus & frigid⁹:hyems hūida pari
ter & frigida eſt. Var.aūt li.i.ca.viij.ſcri.q̄ ver dies habet Nonagīta vnū.æſtas Nonagīta quīq;.autūn⁹
Nonagīta vnū.hyēs Nonagīta nouē.Q n̄ aūt hæc oīa initiū habeāt vide ibi Vere nouo gelid⁹ &c.

Frigidus agricolā ſi quando cōtinet imber
Multa forent quæ mox cœlo ꝓperanda ſereno
Maturare datur: durum procudit arator
Vomeris obtuſi dentē: cauat arbore linthres:
Aut pecori ſignū: aut nūeros impreſſit aceruis
Exacuunt alij vallos: furcaſq; bicornes:
Atq; Amerina parant lente retinacula viti.
Nunc facilis rubea texatur fiſcina virga.
Nunc torrete igni fruges: nunc frangite ſaxo.
Quippe etiā feſtis quædam exercere diebus
Fas & iura ſinunt: riuos deducere nulla
Religio vetuit: ſegeti prætendere ſepem:
Inſidias auibus moliri: incendere vepres:
Balantumq; gregem fluuio merſare ſalubri:
Sæpe oleo tardi coſtas agitator aſelli
Vilibus aut onerat pomis: lapidēq; reuertēs
Incuſum: aut atræ maſſam picis vrbe reportat.

SER. ¶ Multa forent &c. Ordo eſt multa datur maturare quæ forent ꝓperanda ſereno cœlo.i.in ſerenitate. Nam male qdam forent p̄ſentis tpis eſſe volunt. vt ſit ſenſus. multa ſunt quę maturare datur mox cœlo ſereno ꝓperāda.i.in vſum ſereni cœli qd' non eſt idoneū. licet reuera fore tm̄ ſemp futuri tpis ſit: nā foret & p̄teritū & pn̄s & futurum cōplectit̄. Saluſtius: Ni virt' fideſq; vr̄a ſpectata mihi foret.i.eſſet. Ordo eſt multa maturare dat̄: & celeriter facere quæ ſi velis cœlo ſereno ꝓperanter facere: nō diligenter poteris facere. dum feſtinas. Procudit: cudendo extenuat. Vomeris

¶ Frigid' agricolā &c. Docet qd agēdū agricolis domi interea dū p celi ſeuitiā ī agro laborare nō pmittunt̄ dicens ſolertē agricolam pluuia īpediēte agro ſecluſū poſſe domi multa matuꝛe.i. neq; ſeri' neq; citius q̄ decet ſed cū quodā tēpcramento agere: q̄ forent paulo poſt ꝓperāda in ipſa ſerenitate. Nā & ferrum vomeris obtuſum freq̄nti aut lōgo vſu acuere pōt: aut lintres cauare ī vſum porcorū/ aut pec' ſignare & aceruos / aut vallos & furcas acuere: aut fiſcellam texere ac corbes: aut fruges deſiccare & molere. Ordo eſt. Si imber frigidus qa frigere hoc eſt ceſſare ab ope faciēs: aut qa cū frigore cadēs: aut qa nociu': aut ꝓpter hec oīa: cōtinet.ſ. domi & ītra tectū: agricolā.i. colonū: dat̄.i. cōcedit̄ ſup.ei: maturare i. mature & ſine feſtina agitatiōe facere: multa q̄ forēt.i. eſſent ꝓperanda.i. feſtinātēr trāſigenda mox.i. paulo poſt celo ſup. exiſtēte ſereno. qa arator.i. is cui arandū paulo poſt eſt: procudit.i. prius cudit & acuit: dentē durum i. partē anteriorē que mordet vt dens cui infigit̄ vomeris obtuſi.ſ. ex opera longa. & ſup. alius: cauat.i. cauādo facit linthres. i. eſcaria ſuū aut nauias vindemiatorū arbore.i. ex arbore vt piro aut alno: aut impreſſit pecori.ſ. ouium ſignū.i. characterem & notā aut aceruis numerū.ſ. modiorū vt ꝓuentus rōnē facere poſſit. Alij.ſ. qbus ſtudiū eſt vindemiarū: exacuūt vallos. i. palos hoc eſt ſtipites ad q̄s vites alligant̄: aut furcas bicornes.i. bina cornua habentes: ad ſuſtinēdas perticas: atq; parant viti lente.i. debili que ſeſe ſuſtinere nequiret retinacula amerina.i. ligaturas ſalignas q̄les ſunt iuxta ameriam vrbem vmbrorū plurime: ijs aūt alligantur vites ad palos aut ornos: Nūc.i. aliqn̄ fiſcina: id eſt vas vimineū quo res ferunt̄ cuius diminutiuum eſt fiſcella texatur.ſ. ab ruſticis (qd' verbū malim frequētatiuū ASCEn. Ordo.

quētatiuū cenſere & indicatiuū: ꝙ primitiuū & imperatiuum aut optatiuū ne modū mutet cū dicit: parant & texat̃) texatur inquā virga rubea aut rubri coloris aut qualis frequēs eſt apud rubos vrbē italie in cāpania videlicet quod libentius dixero cū acrone qa amerina retinacula dixerat: vt vtrūq; epithetū patriū ſit. & o agricole: torrete. i. deſiccate nūc. i. aliquando fruges igni: & frangite nunc. i. aliqñ ſaxo. i. mollite: licet. n. quippe. i. qa certe fas i. ꝑmiſſio diuina & iura. ſ. humana: ſinunt. i. permittūt: exercere quedā etiā feſtis diebus. Nā nulla religio vetuit. i. prohibuit deducere. i. detergere potius ꝙ ducere in agros aut prata: riuos. ſ. amnium aut fontiū & pretēdere. i: ad munimētū contra beſtias tendere: ſepem & moliri auib⁹ inſidias: & incēdere vepres & merſare. i. frequenter īmergere fluuio ſalubri. i. ſalutem & incolumitatem afferēti: gregem balantum. ſ. ouium: & agitator. i. impulſor tardi aſelli onerat ſepe coſtas tardi aſelli oleo quod. ſ. venum fert aut pomis vilib⁹ i. paruo conſtantibus. Et ideo non eſt cōmodū ea ꝓ feſtis inuehere: dū alijs operā nauare poſſet: & ipſe reuertens. ſ. ex vrbe reportat lapidem incuſum. i. cudēdo inciſum quo vtuntur in molēdis frugibus. Aut portat maſſam atre picis. ſ. ad picanda vaſa & ad alios vſus: de quibus Beroaldus Seruiū notās ita dicit.

Beroal.

Poeta ſignificare volens vſum picis agricolis eē neceſſarium: dixit picem eos ſolitos in vrbe mercari/& ex vrbe in agrum reportare aſello dorſuario: non autem vt exponit Seruius agricolas picē in vrbem deferre venalē & reportare non venditam. Nā ſi aduertiſſet diligentius Seruius conſuetudinē priſcorum agricolarum qui pice ad res ꝙ plurimas vtebantur: dixiſſet ꝓfecto ſecus ſententiāq; mutaſſet. Nāq; priſci vtebant̃ in villa pice potiſſimū ad vina cōdiēda: vt auctor eſt Plynius ſcribens in. xiiij. pice ac reſina condire muſta vulgare eſt: & ab eodē ratio traditur cōdiendi muſta aſperſu picis vt odor vino contingat & ſaporis acumina. Columella & palladius picē ad vaſa picāda & ꝙ plurimis in rebus vtiliſſimā eſſe tradiderunt. Porcius Cato admonet agricolas vt vaſa habeant bene picata vnde impicare & oppicare: quod ſignificat pice linere verba deriuantur: quibus ſcriptores rei ruſtice frequenter vtuntur hec & id genus alia in expoſitione Maroniani verſus ab erudito interprete fuerant referenda: cū illa Seruij enarratio nec poeta nec cōmentatore digna ſit. Hæc ille.

nuat. Vomeris obtuſi dentem: Antiq tñ n addebant qđ nos ꝓpter euphoniā in aliquibus detraximus vt obtuſus in aliqbus n remāſit vt tōſus. Linthres: fluuiales nauiculas. Aut pecori ſignū aut numeros impreſſit aceruis i. facit aut characteres qbus pecora ſignant̃ aut theſſeras: qb⁹ frumētoꝝ nūerus deſignat̃. Nā nūeros ꝑ lr̄is poſuit: qbus numeri continent̃. Amerina reti. Virgas de qb⁹ vites religant̃: q̄ virgæ abundāt circa amerinū oppidū Italiæ cui⁹ crebrā in roſciana facit Cicero mentionē. Rubea virga q̄ abūdat circa Rubos Italiæ oppidū. Hora. ide rubos feſſi ꝑuenim⁹. i. ea virga q̄ apud rubos plurima naſcit̃. Nūc torrete igni fruges p̄parate panē quo vtamini i ſerenitate: ne ea res īpedimēto ſit poſtea. Quippe ēt. Nō mirū eſt ruſticū aliquas res facere debere ꝑ pluuias: quū ſint q̄dā q̄ facere poſſit ēt feſtis diebus. Fas & iura ſinūt: diuina humanaq; iura ꝑmittunt. Nā fas ad religionem: iura pertinent ad homines Riuos deducere nulla religio vetuit. i. ſiccare. Nā irrigare inducere eſt: vt Deinde ſatis fluuiū inducit. Sane ſecūdum Varronē contra religionē eſſet vel ſi irrigent̃ agri vel lauent̃ animalia feſtis dieb⁹. Nymphæ. n. ſine piaculo nō poſſint moueri. Sed ſcimus neceſſitati religionē cedere. Vñ ꝑite Ver. ait. Balantūq; gregē fluuio merſare ſalubri. i. ſalutifero. Nā dicturus ē in tertio: Scabie tentari aīalia niſi lauent̃. De irrigatione vero nihil adhuc ꝑtinet ad locū: qa deducere vt dixim⁹ ſignificat ſiccare. Coſtas aſelli: aut reuera Coſtas. aut Clitellas: vt Hora. Hinc muli capuę clitellas tp̄e pōnūt. Agitator. Verberator ab agēdo dictus. Vilibus pomis: abūdantibus vt Vileq; faſelum. Lapidem īcuſum. Manualē molā cudendo aſperatā. Maſſam picis vrbe reportat: aut qui oleum vel poma portauerat ad vrbē. Aut certe ideo reportat: quia pix in agris naſcitur: & in vrbem diſtracta in agrum a plæriſq; reportatur.

Linthres.

Fas:
Iura
Irrigare

MAN.
Maturare.

Linter.
Nauia.

Nūerus

¶ Frigidus agricolā Docebit iam agenda agricolis ībri cadēte: Cato ēt capi. xxxix. ait vbi tēpeſtates malæ erūt quū op⁹ fieri nō poterit: ſterc⁹: de ſterqlinio egerito bubile ouile cortē & villā bñ purgato &c. Mox. i. ſtatī: vel deinde: nā & poſt legit̃ in antiqs. Maturare: id ſignificat eū mō ſtudiū adhibere feſtinū: auctore Nonio & Gel. li. ix. ca. xi. ait: ꝙ Publi⁹ Nigidius Maturare inqt eſt qđ neq; citi⁹ eſt neq; ſeri⁹: ſed mediū qddā & tēperamētū eſt. At iā qđ nō ſegni⁹ ſed qđ feſtināti⁹ fit id fieri mature dr̄ hęc & plura Gel. & Macr. li. vi. Procudit: cudendo extenuat. Obtuſi ſeu. hebetis. Lintres: linter gen⁹ eſt dolij ruſticani vt oñdit Cato priſcus: ſed hic ꝓ nauia accipi pōt de q̄ feſtus ait: Nauia lignū cauatū vt nauis quo in vindemijs vti ſolēt. Marcell⁹ vo ait: lintres naues fluuiales. Verg. lib. i. Geor. Cauat arbore lintres. De nauia magis placet vel de dolio ruſticano vt patuit. Aut pecori ſignū Col. li. xij. ca. i. loquēs de Ianuario circa finē ipſius ait: His ēt dieb⁹ maturi agni & reliqui fœtus pecudum nec minus maiora quadrupedia charactere ſignari debēt. Idē quoq; loquēs de fine Aprilis ait. Eodē tp̄e fœtus fœcūdi pecoris ſignari oportet. Nūeros īpreſſit acer. numerus eſt multitudo ex vnitatibus cōſtituta: ſolent aūt agricolæ modiorum numeros aceruis ipſis frumentorū īprimere. i. deſignare: vel manu vel baculo aliquo illos īprimēdo. Vallos: palos. Amerina retinacula. Ameria. vt Stra. ait. li. v. vrbs eſt in vmbria: retinacula aūt intellige ſalices. Col. eñ li. v. de ſaliceto ſic ait. Amerina ſalix gracilē virgā & rutilā gerit Meminit itē Ply. li. xvi. ca liij. Rubea vir. Acro. Hora. li. i. ſermonū: inde rubos feſſi ꝑuenimus: docet Rubos eſſe Italiæ vrbem: afferens quoq; hūc Verg. locū. Ego tñ de virgulto ſanguineo intelligo: pōt ēt de rubo ipſo ītelligi. Fiſcina a ferendo dicta: ea. n. cōportant̃ fructus ac res neceſſariæ. Varro teſtis. Nūc frangit: ꝓuerbiū dum pluit molendū eſſe. Etiā feſtis. Colu. li. ij. c. vlt. ait ꝙ pontifices negant ſegetē ferijs ſepiri debere. Vetant quoq; lanarū cauſa lauari oues niſi ꝓpter medicinā. Verg. ꝙ liceat ferijs flumine abluere gregē p̄cepit: & iccirco adijcit fluuio merſare ſalubri. Sūt. n. vitia quoꝝ cauſa pecus vtile ſit lauare. Ferijs aūt ritus maiorū ēt illa ꝑmittit. Far pinſere: faces īcidere: cādelas ſeruare: vineā cōductā colere: piſcinas lacus foſſas veteres tergere & purgare: ſtercora æquare: caſeum facere &c. Fas & iura: fas a fando dicit̃ authore Feſto: fas ad religionē: iura ꝑtinēt ad hoīes: fas igit̃ & iura ſinūt. i. diuina humanaq; iura ꝑmittūt: nā fas lex diuina eſt ius lex humana. Riuos deducere. i. attenuare vel detergere teſte Macro. li. ſat. iij. Nam feſtis diebus riuos veteres ſordidatos detergere licet: nouos fodere non licet. Et Ply. xviij. inqt humiliorē agrū foſſione concidi atq; ſiccari vtiliſſimū eſt: foſſas autem retuſis locis aptas relinq. Religio: eſt deoꝝ cultura vt Nonius inquit. religio itē metus vel ſollicitudo: legito aūt plura in Gel. li. iiij. c. ix. & in Macro. li. iij. Sepem: de ſeptis & ſepibus multa Varro li. i. ca. xiiij. & xv. Inſidias: īſidere eſt doloſe aliquē expectare: vñ & inſidiæ noīatæ

Ameria.

Fas.
Ius.

Religio
Inſidere
Inſidiæ

diæ nominatæ ſunt: Verg.li.xi.Et ſiluis inſedit iniqs. Vepres:ſpinas. Fluuio merſare ſalubri:id iã patuit p Columellã. Sed Macro.et li.iij.id quoq; declarat dicẽs.cauet̃ enim iure pontificio:vt qm̃ oues duabus ex cauſis ſolent lauari:aut vt curet̃ ſcabies aut purget̃ lana. Feſtis diebus purgãdæ lanæ gratia oues lauari nõ liceat:liceat aũt ſi curatione ſcabies abluenda ſit.ideo hoc inter cõceſſa numerauit. Balatũq; gregẽ &c. Coſtas:dorſum. Agitator:ductor agaſo aliter. Incuſum:cudere a cedẽdo dictũ.vt ait Feſtus:ĩde fit in-
Cudo. cudo incudi vel incuſi incuſum p ſimplex.ſ.qd' latius in ſpica oſtendi. Maſſam picis. Col.lib.xiij.ſcribit
Incudo. picẽ ruſticos opari & in vaſis & in vinis condiendis ſed plura Ply.li.xiiij.ca.xxiiij.

Ipſa dies alios alio dedit ordine luna
Felices operum. quintam fuge. pallidus orcus
Eumenideſq; ſatæ:tum partu terra nefando
Cœumq; iapetumq; creat:ſcæuũq; typhoea
Et coniuratos cœlum reſcindere fratres:
Conati ter ſunt imponere pelio oſſam:
Scilicet atq; oſſæ frõdoſum inuoluere olympũ.
Ter pater extructos diſiecit fulmine montes:
Septima poſt decimam fœlix:& ponere vites
Et prænſos domitare boues:& licia telæ
Addere:noua fugæ melior:contraria furtis

SER. ¶Ipſa dies alios: Pleniſſime de lunæ dieb' oĩb' expſſit heſiodus ηματα Δεεκ Διο Δεη πεφυλαΥμεγοσ ευκατα μοιραιπεφραΔε μεγομωεσι τρικαΔα μηγοσ αριστηερΥα τε αποπτευειν ηΔε αρμαλινη Δατεασθαι quã rẽ breuit̃ iſte ꝑlibat. Fœlices operũ:aptos fœlicib' operibus. Quintam fuge.dicit̃.n hic numerus Mineruæ eſſe conſecratus quã ſterilẽ eſſe cõſtat. Vnde ẽt oĩa ſterilia gnta luna naſci dicunt̃:vt orcus furię gygantes. Pallidus.qa pallidos facit Eumenides:vt ſæpe diximus κατευφημισ μοη Eumenides vocant̃. Nefãdo:ſacrilego:p cœum autẽ Iapetum & Typhoeum oẽs gigãtes intelligunt̃. Fratres. Oethum & Ephialtem dicit. Pelio oſſam o lõga eſt ſed fit breuis ſequenti vocali o.vt ſub ilio alto. Septima poſt decimam fœlix. Aut ſeptimã decimã dicit aut hoc dicit fœlix qdẽ eſt ſeptima ſed fœlicior decima: vt primũ locũ decimæ relinquat.alij quartãdecimã accipiũt vt ſit fœlix ẽt ſeptima duplicata.i.cui' nũer' poſt decimã inuenit̃: quo die reuera meli' vites ponim'. Nona fugæ melior cõtraria furtis:non vt qbuſdã ĩperitis videt̃. Verg.aut fugã ſeruis ſuadet:aut eis indicat dies qb' ſe a rapinis abſtineãt. Nã & fugã de profectione & curſu legim' vt ſimul arua fuga ſimul æquora verrit. Etiã velocẽ equũ fugacẽ dicimus. Et fuga põt ẽt honeſta eſſe: vt ſi qs hoſtẽ ſi qs iminentẽ tyrannũ ſi qs ſæuũ iudicẽ fugiat. Cõtraria aũt furtis illuc ſpectat:vt dño ſit ſpes inueniẽdi qd' amiſerit:& ſeruus rapere aliqd aufugiturus formidet.
PRO. ¶Pelion & oſſam:montes Theſſaliæ.
MAN. ¶Luna Ply.li.xviij.c.xlvij.ait.ꝙ Verg.ẽt ĩ nũeros lunę qdã dirigẽda putauit Democriti ſecut' oſtentationem. Multa ẽt Var.de lunaribus dieb' li.i.ca.xxxvij. Quintã fugæ:veteri ſupſtitiõe creditũ eſt qcqd.v.luna naſceret̃ ſterile atq; dãnoſum fore:ĩfanteq; tunc natũ iuuenẽ moritur. Heſiod' quoq; de diebus ſic ait. Sit tibi ꝑterea ſeries ſeruãda dierũ. Ab Ioue natæ oẽs:ſunt ab Iouæ tpa nata.vltima mẽſis erit nullo exercẽda labore. Hac genio vtẽdũ:illa oẽs feſta p vrbes. Ducit̃ illa forũ:claudit:neq; iura reſoluit. Prima dies ſacra ẽ: & q̃rta & ſeptia.prima Nat' Apollo die radiãtia lumina fudit. Luce domũ quarta fœlix ducẽda ſit vxor. Omine captato ſunt oĩa ꝓſpera rebus. Et licet incuruã trabib' cõponere nauim. Et gntas fuge:nãq; illaꝝ pallidus orcus. Tũ diræ eumenidũ facies toto orbe vagãtis. Caſtigant ſi qua in terris piuria falſũ. Affirmant:q̃ lis alterna agitata creauit. Sexta dies triſtẽ oñdit mulierib' ortũ. Læta viris.multiq; ẽt naſcunt̃ in illa. Quis mala mẽs fallax animus fallacia verba. Et q cõcubia exercẽt archana p artẽ: Hac ouib' fœtus licitũ caſtrare vel hædos. Et licet infixa pecudes circũdare mãdra. Scindim' octaua forti genitalia tauro. Caſtramuſq; ſues fœlix eſt ponere plãtas. Nona viros gigni vel amica ſorte puellas. Luce viris decima fauſtos quoq; credimus ort'. Vnaq; poſt decimã fœlix ĩcidere vites. Et tẽpeſtiuã ſegeti ſupponere falcẽ. Hoc curat biſſexta ẽt fœlicior illa. Stamina & ex alto tenuiſſima torq̃t arachne. Ingentem accumulãt formicæ farris aceruũ. Et iuuat arguto pcurrere pectine telas. Tũc quoq; ſilueſtres licitũ caſtrare iuuencos. Tertia poſt decimã plãtarib' optia ſurgit. Spargere ſemẽ humi pallet cõtraria ſemp. Quartaq; poſt decimã:mulierũ

ASCEn. ¶Ipſa dies &c. Ex ſupſtitiõe veterũ quã Heſiodus exactius deſcripſit docet quoſdã dies ex reſpectu lune dãnatos:& potiſſimum dum luna eſt gnta:alios felices:ſed infelicitatẽ poeticis figmẽtis ꝓbat vt poeticũ & fictitiũ in-
Ordo. nuat. Ordo eſt. Ipſa luna q.ſ.dñat̃ multis terrenis dedit alios dies felices operũ.i.in opib' pficiẽdis:alio.i.diuerſo ordine: hoc eſt ſcd'm diuerſum ordinẽ & nũeꝝ facit diuerſitatẽ felicitatis ac ĩfelicitatis. Fuge igit̃ gntã ſup.lunã:qa ſup.orc'.i.ĩfer' ab vrgẽdo dict' q̃ſi vrgens:pallidus:qa vmbrarũ dñs & eumenides i.furie infernales. ſate ſup.ſunt tũ.i.tũc.ſ.luna gnta:& terra creat:ꝑ creauit (niſi hoc dicit:qa eadẽ eſt malignitas qua olim crearat: vt gnta luna q̃ſi ſemp ꝓcreare videat̃) creat ĩquã partu nefando.i.deteſtãdo: cœũ Iapetũ & Typhoea: ſeuũ.i.immitẽ & impiũ:hoc eſt gygãtes illos:& frẽs.ſ.Oethũ & ephialtẽ cõiuratos.i.qui cõiurauerãt reſcindere.i.reſecare & ſcindẽdo diſrũpere celũ (& qdẽ tpe gyganteo vide cõmẽtarios. Subaudi q nã Vergili' ſepe relatiuũ ſubticet:vt primo enei. ter dicit.n.vrbs antiqua fuit tyrij tenuere coloni ſubaudi quã:Eſt in receſſu longo locus inſula portũ. Efficit obiectu laterũ. Eſt locus heſperiam graij cognomine dicunt:ſubaudi quem vel quã (Qui.ſ.fratres gygantes ſunt conati ter imponere pelio.i.illi monti Theſſalie:oſſam.i.alium montem nõ longe diſtantẽ:atq; inuoluere. i. voluendo ſuper ingerere oſſe.ſ. pelio iam impoſite:olympum. i.montẽ illũ in cõfinibus Theſſalie:frõdoſum:qa arboribus cõſitũ:ſed pater.ſ.Iuppiter diſiecit. i. ꝓſtrauit fulmine ter.ſ.toties quoties cõſtruxerant:mõtes extructos.i.extra alios in altũ accumulatos vt celũ ptingerẽt/inuit ergo mõſtra ĩmania gnta luna naſci. Septima ſup.luna felix eſt poſt decimam.i.proxime ad decimam que felicior adhuc eſt:aut ſeptima poſt decimã.i.decima ſeptima eſt felix.i. oportuna & ideſt ſimul:ponere.i.ad ponẽdas vites: & domitare boues prenſos.i.captos ꝑ eo qd' eſt prehẽſos & addere tele licia Nona.ſ. luna eſt melior.i.opportunior fuge. ſ. faciende: & eſt contraria furtis:quia facit eum furto deprehẽdi:que ſuperſtitioſa ſunt:ſed poetarum eſt etiam ruſticis credita interdum ĩſerere: vt Quid tantũ oceano properent ſe tingere ſoles hiberni &c.

mã:mulierꝝ ꝓſpera natu. Sextaq; poſt decimã plãtaribꝰ iuida ſurgit: Septĩa poſt decimã cereris terat ordea ſacræ. Ingẽteq; licet ferro diſcindere ſyluã. Ac varias aptare trabes: q̃bus ardua tecta Moliri: ãt ſtructã poſſis agitare carinã. Orcꝰ. i. Pluto. ait. n. Cice. ĩ Verri. vt alter orcꝰ Veniſſe ætnã & nõ Proſerpinã: ſed ipſam Cererẽ rapuiſſe videat̃. Sũt q velint orcũ dcm̃ ex eo ꝙ dij iurabãt ꝑ ſtygẽ. Eſt. n. orcos iuſiurãdũ: & orcoo ad iuſiurãdũ voco: Eſt orcꝰ ẽt apud Ho. li. ij. iliad. Theſſaliæ fluuiꝰ q peneũ olei ĩſtar ſupnatat: ſed breui ſpacio portatũ abdicat pœnales aq̃s diriſq; gẽitas argẽteis ſuis miſceri recuſat author. Ply. lib. iiij. ca. ix. Eumenides dñr ꝑ ãtiphraſim Alecto Tiſiphõe Megæra ab eu & mane qđ vtrũq; bonũ ſignificat: cũ ipſæ oĩ bono careãt: ſunt q mites ĩterp̃tẽt. Earꝝ noĩa ĩ carmine de floribꝰ ſũ ĩterp̃tatꝰ: fuere aũt Noctis filiæ ſcd̃m Maronẽ: Tũ ꝑtu. Titanꝰ cæli filius vxorẽ habuit Terrã: ex qua plures ſuſcepit filios cũ q̃bus aduerſus Iouẽ deoſq; reliquos bellũ habuit: eiſq; cœlũ conãtes eripere mõtes montibꝰ ſupimpoſuerunt. demũ a dijs cæſi & fulmine interẽpti ſunt. Ex eorꝝ poſtea ſanguine & terra nati ſunt gygãtes: q ẽt bellum mouere Ioui vt patres fecerãt: atq; eos adeo terruere: vt ĩ ægyptũ vſq; formis mutatis fugarẽt: habuereq; pedes anguineos. Sed de gygãtũ hiſtoria Macro. li. i. ſat. legito. Et Strabo li. v. de cãpo phlegræo meminit. Cœum: is Titanis terræq; filius Latonæ pater extitit: vt aſſerit Ouid. li. vi. Iapetũ: in antiq̃s textibus Iapetũ & Iapitum legi. Typhoca: Typhon vel Typhoeus triũ ſyllabarꝝ cũ eu diphtongo ĩ fine. & non cũ oe diuiſa vel cõiuncta: Gigas fuit de quo Seneca in Octauia: nõ tã ferum typhona neglecto Ioue irata tellus edidit quondã parens. hunc dicit Lac. Iouẽ prouocaſſe de regno: hinc ab irato Ioue fulminatum & teſte Ouid. li. v. met. Siciliæ ſuppoſitus eſt: Typhos aũt ſupbia dr̃: Typho icẽdo. Typhoomæ ianiter iacto ſupbia. Fratres. Oethũ & Ephialtẽ intelligit q fuere Neptũni filij ex Iamphimedia vxore Alœi filij Titanis & terræ. Hinc Alœidæ dicti Verg. li. vi. æneĩ. Hic & alœidas geminos ĩmania vidi Corpora: q manibus magnũ reſcindere cœlũ Aggreſſi: ſupiſq; Iouẽ detrudere regnis. Hi vt aiũt nouẽ digitis mẽſe quoq; excreſcebant. Dicit aũt Homerus ijs ideo tam magnũ incrementũ fuiſſe eo ꝙ a terra nutrirent̃ eoſq; non amplius nouẽ ãnis vixiſſe: & corũ deſignãs magnitudinẽ dicit nouẽ brachiorũ amplitudinẽ habuiſſe: lõgitudinẽ vero nouẽ paſſuum: vt aiunt. Pelio: Pelion Oſſa & Olympus Theſſaliæ mõtes ſunt vt Solinus etiam edocet. Conati: in hoc verſu bis non fit ſynalœpha.

Orcus. Cœum. Oſſa. Typhon. Alœidæ. Pelion. Oſſa: Olympꝰ.

ASCEn. ℭ Multa adeo. Docuit quota q̃q; luna pagi volunt at nunc docet ẽt noctu q̃dã ꝑ agenda: vt ſunt collectio ſtipularꝝ & ſectio feni ĩ loco arido: deſpumatio vini dũ coquit̃ atq; id genus alia: poſt q̃ oſtenſurus eſt que ſub calore & que ſub frigore pagẽda ſunt: que vero noctu fieri vult humorem amant. ℭ Ordo eſt. (Ordo.) Adeo. i. valde multa dederũt. i. exhibuerũt ſe operãti. ſ. melius: nocte gelida. i. ſubfrigida & humida: ſup. q̃; ſub eſtu diurno aut que dederũt ſe melius quũ. i. qñ heous. i. lucifer matutinus: irrorat. i. ſuperfundit in morẽ roris ſole nouo. i. iam recẽs orto: aut nõdum orto ſicut

res noua

Multa adeo melius gelida ſe nocte dederũt:
Aut quum ſole nouo terras irrorat heous:
Nocte leues melius ſtipulæ: nocte arida prata
Tondentur: noctis lentus nõ deficit humor.
Et quidam ſeros hyberni ad luminis ignes
Peruigilat: ferroq; faces inſpicat acuto:
Interea longum cantu ſolata laborem
Arguto coniunx percurrit pectine telas:

Aut dulcis

Aut dulcis muſti vulcano decoquit humorem
Et folijs vndam tepidi deſpumat aheni.

SER. ¶ Adeo valde Ter. adoleſcentem adeo nobilem. Melius ſe nocte dederunt. Melius noſtro obſequuntur labori: nocte
Noctu. Diu. Defectores. Hipmetrus. nomen eſt: adeo vt ei hora. iunxerit prepoſitionē vt iugulent homines ſurgunt de nocte latrones: nam aduerbium noctu facit ſicut diu. Sal. diu noctuq; laborare feſtinare. nō deficit: non deſerit: vnde & qui deſerunt exercitū ad hoſtes tranſeuntes: defectores vocātur. Faces inſpicat: incidit ad ſpici & ariſte imaginem. Aut dulcis muſti: Vulcano decoquit humorem. Hipermetrus verſus eſt. vnde & ſequens a vocali inchoat. Bene autem ait: Decoquit humorem. ideſt rem ſuperfluam ſicut ſupra poſuit Luxuriem ſegetū tenera depaſcit in herba.

MAñ. ¶ Multa adeo: docebit iam que nocturno tempore queq; diurno melius fiāt: Adeo. ideſt certe: vel adeo melius. ideſt
Heous. Eoos. longe melius: Heous heoos Lucifer matutinus orientalis Heous dicitur. Eoos vero aurora oriens. Sole no. ſecūdum illos loquitur qui dicebant ſolem die quoq; nouum fieri. Irrorat: hoc ideo dicit quia circa auroram ſolet plus roris deſcendere ſolis videlicet vicinitate: quo quidem gelu ſoluitur. Hinc Ptolemeus in li. iiij. partiū ait: Stelle vero matutinales ex quo apparēt de ſub radijs ſolis vſq; ad ſtationē prima pl' deſiccāt: a qua vſq; ad ſuā occultationē magis infrigidant: Tondent. i. ſecant. Noctis lentus nō deficit hūor. Cauſa eſt luna: cui' maior vis eſt hūectare: vt Ptole. inqt in lib. quatuor tractatuū. Decoquit hūorē: verſus eſt hypmeter.
vulcanus Vulcano: igni: Vulcan' ei vt Diod. li. i. ſcri. fuit ignis īuētor apd' egyptios: vbi prim' regnauit. aheni: vaſis: erei. interponit āt h. iter prīas vocales: d' quo lege. gel. li. ij. & iij.

At rubicunda ceres medio ſuccidit ur æſtu:
Et medio toſtas æſtu terit area fruges.
Nudus ara: ſere nudus: hyems ignaua colono:
Frigoribus parto agricolæ plærunq; fruūtur:
Mutuaq; inter ſe læti conuiuia curant.
Inuitat genialis hyems: curaſq; reſoluit.
Ceu preſſe cum iam portum tetigere carinæ:
Pupibus & læti nautæ impoſuere coronas.
Sed tñ & quernas glandes nūc ſtringere tēpus
Et lauri baccas oleamq; cruentaq; myrta:
Tunc gruibus pedicas & rætia ponere ceruis.
Auritoſq; ſequi lepores: tum figere dammas:
Stupea torquenrur balearis verbera fundæ
Quū nix alta iacet: glaciē quū flumina trudūt.

SER. ¶ Nudus ara ſere nudus: Adeo ſereno cœlo vt amictum poſſis contēnere. Sane quidā poſt hoc Hemiſtichiū dicitur ſubſecut'. Habebis frigore febres. Hyems ignaua: q̄ ignauum reddit colonū. Pleruq;: quia dictur' eſt aliqua que ruſticus etiam hyeme poſſit efficere. Genialis hyems. Volu
Indulgere genio. ptuoſa conuiualis. Nam quoties voluptati operā damus indulgere dicimur Genio: vnde & contrarium habemus in Terē. Suū defraudans geniū. Preſſæ carine: honuſte. Impoſuere coronas aut re vera coronas aut ſpiras funiū accipimus. Sed tamē & quernas glādes: ſunt alique deriuationes ex vſu magis q̄ ex ratione veniētes vt quernus & ficulnus ilign' colurn' a corylo: ilice: ficu. quercu. Cruenta: matura em̄ cruoris imitant. colorē: Pedicas: laqueos qbus pedes illaqant. Auritos lepores: Magnas aures hñtes. Hora. aliter ait: Doctū & auritas fidibus canoris ducere quercus: ſenſum audiendi habentes. Balearis: fundæ hyſpaniē a balearibus inſulis Hyſpanie vbi inuenta eſt funda.

res noua dicit̄ qua nōdū viſi ſumus. Stipule. i. culmi leues. i. fragiles & aridi tondent̄. i. ſecantur meli' nocte quā. ſ. diurno tēpore & prata arida tondent̄ melius nocte. quia hūor noctis lentus. i. laxās & lētificans aut lēte decidēs: nō deficit. i. nō abſumit̄: aut noctis accuſandi eſt caſus vt ſit: lentus hūor non deficit. i. deſerit noctus. ideſt ipſas noctes. Et quidā. ſ. vindemiator peruigilat. i. totā noctē vigilat & inſpicat. i. in formā ſpicarū incidit acuto ferro. i. cultro: faces. i. tedas: ad ignes ſeros luminis hyberni. i. quo hyberno tēpore vti cōuenit. Eſt aūt duplex ſenſus: aut inſpicat ad ignes. i. vt faciat ignes in hyeme. aut peruigilat ad ignes: ſed veriſimilius eſt poetā voluiſſe ipſum tunc incidere faces quib' vtatur in hyeme. Et cōiunx ſup. eius ſolata longum laborē cantu. i. que in ſolatiū laboris ſui cantat: percurrit iterea. ſcilicet dum maritus inſpicat faces: telas. i. texturam exercet: arguto. i. ſubtili aut ſtridulo pectine. i. eo texendi inſtrumento per cuius medium ſubtegmen trahitur: aut decoquit. i. purgat & abſumit: vulcano. i. igni hūorē muſti. i. vini noui: dulcis. Licet aūt muſtū ſit nouū vinū: tñ nō cōtinuo vt recte dixeris dulce muſtū ita recte dixeris dulce nouū vinum (hic aūt verſus eſt hypermeter. ideſt abundans in menſura vnius ſyllabe quē fere dum Maro facit abūdans ſyllaba per vocalē in principio ſequētis poſitā abſumit̄ vt hic humorē. Et &c.) & pro. i. deſpumat folijs vndā. i. ſup abundantiam & inundationē aheni: ſcilicet vaſis enei. tepidi. ideſt mediocriter feruentis.

¶ At rubicunda &c. Docuit que noctis humorem poſtulant nunc que & calorem & ſerenitatem ſubiungēs quedā que hyberno tēpore opportune fiant. ¶ Ordo igitur eſt. At. i. ſed ceres rubicunda i. matura: ſuccindit̄. i. ſecat̄. eſtu. ideſt tempore calido & diurno: qd' illic fit vbi ſtipulas ſeorſum amputāt: nec ſtraminū (vt dicunt) vſum expoſtulāt: & area. i. locus ad trituram frugū vt prius patuit extructus terit fruges toſtas. i. deſiccatas calore ſolis: medio eſt': vt. ſ. e paleis & tunicis facilius exuat̄. Ara nudus. i tēpore quo a pluuia nudus eſſe poſſis: cū nulla ſit: quia hyems. i. tēpeſtas pluuioſa ac hyberna: eſt ignaua. i. nihil gnauans. i. boni operis faciens: colono. i. agricole. Agricole em̄ fruuntur plerūq;. i. plurimū. pto. i. rebus acquiſitis cū labore: frigoribus. i. tpe frigoris: hoc eſt tpe hyberno: & ipſi leti. i. exhilarantes ſe curāt inter ſe mutua cōuiuia: quia hyems genialis. i. genio hoc eſt deo nature concedens & indulgere cohortans: inuitat. i. allicit agricolas ad letius viuendū: & reſoluit curas. ſ. eorum qua ceteris tēporibus inſerendis & colligendis frugibus habent. ceu. i. tanq; aut veluti naute ſup. reſoluūt curas. cū carine preſſe. i. cōpreſſe ſtipateq; mercibus tetigere iam portū: aut preſſe. i. tempeſtatibus & procellis ad ſcopulos alliſe: quia poſt pericula dulciſſimus eſt portus: & ipſi naute leti impoſuere pupibus coronas: tāq̄ ſcilicet victricibus tempeſtatum aut potius in ſigna q̄ large poturi ſint: quia id facturi vina crateraſq; coronant. Sed tamen tempus eſt nunc ſcilicet in hyeme: ſtringere. i. decerpere aut ſtringendo ramos decutere glandes quernas. i. in quercubus creſcentes: & baccas. i. fructus in morem baccarū lauri illi' arboris cui' grana ab ebrietate preſeruant: & oleam: & myrtha. i. fructus mirtorū cruenta. i. cruoris execreationē ſedantia: tempus etiam eſt tūc ponere gruibus pedicas. i laqueos pedū & ceruis retia: & ſequi. i. ſectari & venari

A ✿ SEñ. Ordo.

nari lepores auritos.i.quib⁹ magne ſunt aures pro modulo corporũ tps etiã eſt tũ.i.tunc figere.i.tranſfigere & iaculari:damas:& ſtupea verbera.i.flagella & chorde ex ſtupa facte: balearis.i. hyſpanice funde.i. qua baleares in extremis hyſpanie oris plurimũ valent:torquent.i. exercent aut cõplicant: tunc cũ.i. quando nix iacet alta:& cũ flumina trudunt glaciem.i.deſt cum glacies ſupernatat aquis impetuoſis.

PRO. MAN:

¶Baleares iſule:cõtinuãt hiſpaniã:ſit optimi funditores. ¶Nudus.i.ſereno aere vt pallium deſeras.Nudus ara: id quidẽ Heſiodi eſt. Ait em̃ nudus ara.nuduſq; ſere: & mete corpore nudo.Si tempeſtiuos agrorũ ducere cultus.Augeriq; illos magnis ſucceſſibus optas.Hyems:pluuia tempeſtas vel ipſa bruma: Ignaua inutilis nõ apta induſtriæ: nã induſtrios gnauos dicimus.Mutua: reciproca nũc hic:nũc ibi inter ſe: Stringere:decerpere ſecundum Nonium.Lauri baccas harum vim docet Plyn.li.xxiij.c.xxviij.Cruentaq; myrta:cruenta ait quia Plyn.li. xxiij.ca.xxix. Ait ꝙ myrtus ſatiua candida minus vtilis eſt medicine ꝙ nigra:ſemen eius medetur ſanguinem excreantibus.Idem contra fungos in vino potum:odorem oris commendat &c.Pedicas. Manilius li. v.ait Currentiſq; feras pedicatum compede nectunt.Auritos:auritus a magnis auribus dicitur.alias ab audiendi facilitate:vt ſcribit Feſtus Dãmas.de his vide to/æcgloga.viij.Balearis funde:baleares inſule in hyſpania a grecis dicte a fundarum iactu quibus homines maxime vtebantur:autor eſt Diony.Ballo autem iacio denotat: hinc balearis remoto l vnico.Florus autem lib.iij.de balearibus inquit tribus quiſq; fundis preliatur certos eſſe quis meretur ictus: cum hec ſola genti arma ſint id vnũ infantia ſtudiũ:cibũ puer a matre non accepit:niſi quẽ ipſa mõſtrãte percuſſit

Myrta. Baleares.

ASCEñ

Heſiodus ad laborẽ inuitans.

¶Quid tẽpeſtates autũni &c. Poſtq; docuit poeta agricole nullo tẽpore ceſſandũ eſſe ſubtiliter infert cauſam eius rei: quia nullo tpe res a gratia tuta eſt.quolibet em̃ tpe tempeſtates oriri & calamitatẽ facere poſſunt:quo circa ne ſegnitie torpẽs egeſtatẽ incurrat monet eũ totis viribus anniti:quã rẽ ex Heſiodo tranſtulit q fratrẽ ad gnauitatẽ cohortat his verbis ſic trãſlatis.Ergo age frater ades generoſo e ſanguine per ſe Neu fuge fraternos monitus.operare:laborem Inuideat tibi dira fames:ſpicaq; recenti Alma ceres ornata caput ſua dona miniſtret. Sic tibi plena domus ſegnem crudelis egeſtas. Opprimit:hunc homines odio ſuperiq; ſequũtur Torpenti ſimilem fuco.cui ſpicula ſurgunt Horrida diſtenſũq; fauis cõſumit edẽdo.Semẽ apum:piger ipe ſedet vetatq; laborẽ Tu modo curã operi ꝙ tũ potes adijce frater Horrea ſic rũpunt meſſes ſic copia rerũ.Sic pecus auget: ſic tu mortalibus & dijs.Grat⁹ eris:ſegnes animos & inertia corda Oderunt: operi laus eſt imponere curã.Turpe ſed hinc prohibere manus:incumbe labori.Forſitan ad ſtudiũ torpentia pectora vertes. Dũ partas oſtendis opes virtutis adeptus Nomen & eternum laudis decus:vtere queſo.Arte para victũ:violare aliena nephãdũ eſt. Fac ſuperis equãdus eas incũbe labori. Ne pudeat:pudor hic multos inhoneſtus egentes.Secũ habet:auget opes fiducia:qua meliores.A ſuperis nouit.proh rerum inſana cupido

Proh

Quid tempeſtates autumni & ſydera dicam:
Atq; vbi iam breuiorq; dies & molior eſtas
Que vigilãda viris.vel quũ ruit imbriferũ ver:
Spicea iã cãpis quum meſſis inhorruit: & quũ
Frumenta in viridi ſtipula lactentia turgent:
Sepe ego cum flauis meſſorem induceret aruis
Agricola: & fragili iã ſtringeret hordea culmo
Omnia ventorum concurrere prelia vidi:
Que grauidam late ſegetem ab radicibus imis
Sublime expulſam eruerent:ita turbine nigro.
Ferret hyems culmũq; leuẽ ſtipulaſq; volantes
Sepe etiã imenſum cœlo venit agmen aquarũ:
Et fœdã glomerant tempeſtatẽ imbribus atris
Collecte ex alto nubes:ruit: arduus æther:
Et pluuia ingenti ſata læta: boumq; labores
Diluit:implẽtur foſſæ: & caua flumina creſcunt
Cum ſonitu feruetq; fretis ſpirantibus æquor.

SER.

¶Quid tẽpeſtates autũni. Verno & autũnali tpe fiũt tẽpeſtates:qñ nec plena eſtas eſt nec plena hyems. Vñ mediũ

& confine

& cõfine vtriuſq; tp̃is ex cõiunctiõe cõtrariarũ rerũ tẽpeſtates efficit. Sane ſciendum vltimas ꝑtes tam autũni ꝙ̃ veris ſignificare quibus ſunt procelle: qđ de autũno hic indicat verſus. Atq; vbi iam breuiorq; dies & mollior eſtas. De vere hic. Spicea iam campis quũ meſſis inhorruit. Deinde ait Ruit.i.precipitat̃ in finẽ. Vigilanda viris. Vigilanter prouidenda. Spicea meſſis: Spicos de maturis frugibus abuſiue dicimus: nã proprie eſt ſpicus quũ per culmi folliculũ.i. extremũ tumorẽ ariſte adhuc tenues in modũ ſpicule eminẽt. Inhorruit. intremiſcit. Frumẽta lactẽtia: adhuc tenuia & lactis plena. Sane ſciendũ varronẽ in li. diuinarũ rerũ dicere. Lactantẽ deũ eſſe q̃ ſe infundit ſegetibus: & eas facit lacteſcere. Et ſciẽdũ inter lactantẽ & lactẽtẽ hoc intereſſe: ꝙ lactans eſt qui lac prebet: lactens cui lac prebetur. Stringeret ſecaret: vt hic vbi denſas agricole ſtringunt frondes. Omnia ventorũ cõcurrere: inter ſe: vt mutati tranſuerſa fremũt Sublime expulſam eruerent. ideſt per ſublime portarent erutam ſegetem. Turbine nigro tempeſtate noxia. Hora Hic niger eſt: hunc tu romane caueto. Culmumq; leuẽm: Culmus eſt ipſe calamus. Stipule vero folia que ambiunt culmum. Agmẽ aquarum impetus vt leniſfluit agmine tybris. Eſt autem hic ecbaſis poetica ad deſcribendã tempeſtatem. Collecte ex alto nubes: ab aquilone qui vtiq; de alto flat. ideſt a ſeptentrione: & tempeſtates grauiſſimas facit. Nam auſter humilis eſt. vt Mundus vt ad ſcythiam ripheaſq; arduus arces: conſurgit premitur libye deuexus in auſtros. Ruit arduus ether: Tonitribus per crepat celiq; ruina. Caua flumina: profunda & alta. Luca. Rutubamq; cauum. Spirantibus: In motu poſitis. alibi. Qua vada non ſpirant: nec fracta remurmurat vnda.

Spicus. Lactans Lactens. Stipulæ

MAN. ¶Quid tẽpeſtates autũ. oſtẽdit qualibet anni parte fieri tempeſtates. proprerea cognoſcendas ne nimis obeſſe poſſint. Sydera: que ſcilicet tẽpeſtatẽ producũt vt delphin ſol in virgine. capra. argo: centaurus: hœdi: corona: vergiliæ: caſſiope tauri caput &c. de quibus late apud Colu. lib. xij. ca.ij. Atq; vbi iam breuiorq; dies: de bruma intelligit: eſt autẽ ordo: & quid dicã vbi.i.qñ dies breuior eſt: & mollior eſtas.i. ipſius brume calor remiſſior q̃.ſ.fuerit in autumno. Vigilãda vigilandũ eſt brume tp̃e ob paruos dies lõgaſq; noctes. Vñ Colu. etiã li.xij.c.ij ait Optimũ eſt intra kal. Decẽbris ſementẽ cõfeciſſe. ſed etiã lõgis noctibus ad diurnũ tp̃s aliquid adijciendũ eſt: nã multa ſunt que in lucubratione recte agunt̃. Inertiſq; agricole eſt expectare diei breuitatẽ. Vel quũ ruit: vel quid dicã &c. Imbriferũ ver: De vere hudo lati⁹ ſupius dictũ eſt. Quum meſſis: vel quid dicam quũ &c. Lactantia: lacte plena dũ eñ adhuc moleſcũt lacte eſſe vident̃ ipſa grana. Flauis aruis: ꝑpter flaua frumẽta dixit. Ventorũ: vẽtus eſt fluctus aeris teſte Pli.li.ij. Que grauidã: Ordo eſt que vẽtorũ prelia eruerẽt ab imis radicibus ſegetẽ late grauidã ſublime expulſam. eruendo eñ in altũ expellũt Hyems: ventorũ tẽpeſtas & violẽtia. nã de pluuia iã dicet. Collecte ex alto nu. Exhalat a terra hũida caligo: alias vero ꝑpter vapores fumida nubeſq; liquore egreſſo in ſublime. aut ex aere coacto in liquorẽ gignunt̃ vt ſcri. Ply. li.ij.c.xliij. Ex alto id dicit quia aſcendunt vt patuit in aera nubes: & inde ex alto aquas emittũt. Nec itelligas ab aquilone. nã vt dicit Ply. li.ij.ca.xlix. vẽti a ſeptẽtrione reliquos cõpeſcũt & nubes abigunt. Ruit: ruere videt̃ ꝑpter imbres ignes & tonitrua. Fretis ſpi. eſtibus inſonantibus.

Proh animis infuſa lues iam nulla pudoris Cura: iacet paſſim lõge poſt terga relictus. Tu cõleris duce te paulatim conuicit ille. Dñs iuſſus homo cui mens intenta rapinis Inuigilat: neq; enim ſemper felicia durant. hec & plura notatu digniſſima illic. Quia ergo non ſemper felicia durant: nec pulchra meſſis ſemper horrea rũpit prudenter infert poeta tempeſtatũ incertitudinem que omni tp̃e oriri poſſunt: vt nunq̃ ſecurus: & nunq̃ ocioſus ſit agricola: vtitur autẽ in pricipio figurata interrogatiõe dicẽs. Quid dicam tẽpeſtates autũni & veris: q.d. id fruſtra fecero cũ etiã in eſtate qñ minus ſperantur ſepe ſuboriantur: vñ declarat multis verſibus quorũ ordo & explanatio eſt. Quid.i. ad qđ dicã tempeſtates autũni.i. que fieri ſolet tp̃e autumnali & quid dicã ſydera.ſ. tempeſtatẽ tunc cõcitantia. Atq; quid dicã tempeſtates ſup. ei⁹ tẽporis vbi.i. in quo ſup. eſt iam breuior dies. ſ.q̃ in autumno: & eſtas mollior.i. minor & exilior aut eſtas.i. calor eſt mollior.i. delectabilior: quia frigus vigentius hoc eſt in bruma: que ſup. eſt vigilanda i. vigilando tranſigẽda. quia breuiſſima tẽpeſtas eſt: aut que eſt vigilanda.i. vigilãter ꝑſpicienda: quia tempeſtatibus plena: vel quid dicam tempeſtates & ſydera. ſup. tẽporis quũ.i. qñ: vel in quo: ver imbriferũ. i. aſſiduis imbribus madẽs (vnde ſeptẽber quaſi ſeptim⁹ ab imbri hoc eſt martio dicitur) ruit.i. preceps cadit in agro & quid dicã tẽpeſtates & ſydera q̃ fiũt cũ meſſis ſpicea id ẽ iã in ſpicas formata inhorruit.i. rigida & aſpera facta ſit campis. i. aruis: & quũ frumẽta lactantia.i. lactis plena & dulcia ac mollia adhuc turgent.i. inflant̃ & augeſcunt in ſtipula.i. culmorũ ſtipite adhuc viridi.i. in fine veris & in principio eſtatis: q.d. id fruſtra fecero cũ tunc certe ſint tẽpeſta tes: & potius dicendũ ſit de his que preter opinionẽ oboriri poſſunt vnde ſubdit. Ego vidi ſepe omnia prelia.i. certamina & ex diuerſo concurſus ventorum concurrere.i. conuolui: cum agricola induceret meſſorem flauis aruis. i. in arua ariſtis maturis flaueſcentia.i. quũ iam inſtaret temp⁹ meſſis quo minime ſperantur venti: & maxime obſunt: quia grana excutiunt: & cum ipſe iam ſtringeret.i. velleret aut ſecaret: hordea fragili culmo: ideſt habentia culmũ fragilem propter ariditatem que eſt maturis frugibus que ſcilicet prelia ventorũ: eruerent. ideſt eruebant aut eruere poſſent imis radicibus ſegetem grauidã id ẽ oneratã granis expulſam ſublime. i. in altũ Magna ergo vis ventorũ qui eruũt radicatam & grauidã ſegetẽ: & vidi ꝙ hyems.i. tẽpeſtas pluuioſa ferret. ideſt aueheret ita culmum leuẽ & ſtipulas volãtes: ferret dico turbine. ideſt agitatione ventorum: nigro. ideſt nubilo. Immenſum ideſt abundantiſſimum & ſine menſura: agmen. ideſt impetus aquarum venit. ideſt deſcendit aut decidit etiam ſepe: celo.i. celitus: & nubes collecte glomerant. ideſt i globi aut glomeris formam precipitant ex alto.ſ. aere. tempeſtatẽ fedam.i. immundã & nociuam: atris imbribus.i. propter atros imbres: ether ardu⁹.i. ſuperior aer in nubẽ collectus ruit.i. preceps cadit & diluit. i. madefacit & irrigat ingenti pluuia: ſata leta.i. pinguia & pro.i. labores boum.i. que labore boũ & fertilitate terre iam parata erant. Foſſe implent̃: & flumina caua: quia ſiccitate exhauſta creſcunt cum ſonitu (bene cũ ſonitu quia non inſtrumentũ ſed cõcomitantia ſignificatur: non eñ ſonitu ſed aquis creſcunt. verũ dum creſcunt: ſonitus fit aquarũ precipitanter defluentium) creſcunt ergo cũ ſonitu: & equor.i. mare ante planum & equum feruet.i. fit feruidum & quaſi ebulliens: vnde fretum dictum volunt cum feruet: cum tranquillium eſt equor: fretis. ideſt fluctibus feruentibus ſpirantibus. ideſt procellas excitantbus aut in motu exiſtentibus.

Ipſe pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextra: quo maximaa motu
Terra

¶Ipſe pater. Continue exequitur tempeſtatis inſolite grauitatem monens agricolã ne a tali obruatur: ſignorũ ac planetarũ naturas & ortus atq; occaſus obſeruet: nõ vt impediat celi ſeui ASCEN.

tiā ſed vt frumētū cui⁹ metat. aut ꝓtegat aut pꝛ cibus auriat Poſſem q̄ ab alijs dicta ſunt repe tere. ſed breuitati ſtudēs ordinē ſic poſuero. Ipſe ſcilicet Iupiter: pater: qui iuuans pater dicit̄ & imbriū ac fulminū precipue potēs credit̄. mol lit̄. i. cū mole & pōdere excitat in media nocte nimborū. i. tēpeſtatū aut in media nocte. i. cali gine & & obſcuritate: nimborū. i. nubiū ventis cōmixtarū molit̄ dico fulmina. dextera. ſ. ma nu coruſca. i. coruſcāte: ac rutila: quo motu. i. ī petu fulminis & tonitrui maxima terra. i. pars maxima terre: tremit & fere. i. belue ſilueſtres & indomite: fugere. ſ. priuſq̄ terra tremeret: q̄ tē peſtatē īminere pſagiētes abdūt ſe in ſpelūcas ſuas (vn̄ nō ab re tp̄s mutauit poeta dicēs: tre mit & fugere) & pauor hūilis. i. hūiles efficiēs (q̄ a vt dicit̄ in hecyra Terē. Profecto hoc ſic ē vt puto omnibus nobis: vt res dāt ſeſe ita ma gni atq̄ hūiles ſumus. ergo ī tāta calamitate & fulminatiōe nimirū hūilimi ſumus) aut pauor ſtrauit per gētes hūilis. i. hūiliatas aut humi ver ſantes cū tonitrua in ſublimi fiāt corda morta lia. i. mortaliū aīos: Ille. ſ. Iupiter deijcit. i. deor ſum iaciēdo fulmina ꝑcutit: telo. i. iaculo ful miniſtriſulci. flagrāti. i. ardēti: aut athon mōtē illū. macedonie: at rhodopen: mōtē illū Thra cie: aut ceraunia mōtes altiſſimos epiri: cōtinuo fulmine (qd̄ grece ceraunos dicit̄) cōcu ſſos: al ta. i. ſublimia auſtri. i. auſtrales vēti: ingeminēt ſ. ſe: au multiplicant̄ & imber dēſiſſimus inge minat ſup. ſe & nemora plāgūt: nūc. i. aliqn̄ in gēti vēto & littora plāgūt nūc. i. viciſſim ingē ti vēto. Tu ergo metues hoc. ſ. ne talis tēpeſtas te imparatū obruat: ſerua mēſes celi. i. xij. ſigna cōmēſurata certis licet nō equalib⁹ ſpacijs: & ſy dera. i. influētias ſyderū: & ſerua quo. i. in quā partē celi aut ad quorū cōiūctionē aut aſpectū ſtella ſaturni frigida. ſ. ab effectu receptet ſe: & in quos orbis. i. circulos & ſpheras celi ignis cyl lenius. i. Mercurius erret aut celo. i. per celū qd̄ cum planeta ſit ei propriū dicitur cū tamen ni hil minus ſecundū Plynium planetis erret.

Terra tremit: fugere fere: & mortalia corda
Per gentes humilis ſtrauit pauor: ille flagranti
Aut athon aut rhodopē: aut alta ceraunia telo
Deijcit: ingemināt auſtri: & denſiſſimus imber:
Nūc nemora ingenti vēto: nūc littora plangūt.
Hoc metuens cœli menſes & ſydera ſerua
Frigida ſaturni ſeſe quo ſtella receptet:
Quos ignis cœli cyllenius erret in orbis.

❡ Coruſca flumina. i. coruſcantia: vt Sibila lābebant lin guis vibrātibus ora. Humilis pauor. Qui hūiles reddit vt pallidus morb⁹. Aut athon aut rhodopē. Per trāſitū ſcd̄m Epicureos loquit̄ qui dicūt fulmina nō iudicio deorū ſed ex nubibus fieri. Nā montes quid neceſſe fuerit fluminari athon autem mons eſt grecie. rodope mons Tracie. Aut alta ceraunia: mōtes ſunt Epiri: a crebris fulminibus dicti Plāgit reſonare facit. Alij legūt plangūt: vt ſit nemora & lit tora plāgūt. i. reſonāt. Hoc metuēs cœli mēſes & ſydera ſer ua. i. xij. ſigna q̄bus mēſes cognoſcimus. Sydera aūt vel tē peſtates vel planetarū motus. Sciendū aūtē: vt diximus de planetis. v. duos eſſe noxios. Martē & Saturnū: duos bo nos Iouē & Venerē: Mercurius vero talis eſt qualis ille cui iungit̄. Vn̄ etiā fingit̄ miniſter eſſe deorū: eorū obtēperat poteſtati. hinc eſt q̄ dicit: in quos cœli orbes erret cyllenius ignis. i. vtrū in ſeptētrionalē an in auſtralē partē inclinet̄: aut cui planetarū cohereat: vt qualitatem Mercurij ex illo poſſis agnoſcere. Cyllenius aūt ignis ꝓpter ſtellā Mercuria lē dicit̄: quia in cylleno mōte archadie dicit̄ natus eſſe Mer curius. Frigida Saturni quo ſeſe ſtella receptet. i. nocens vt frigidus o pueri fugite hinc latet anguis in herba: ideo aūt hoc dicit. quia Saturnus deus pluuiarū eſt. Vnde etiā pri mus ſenex fingitur: nā ſenes nouimus ſemper eſſe gelidos hic aūt in capricorno facit grauiſſimas pluuias & precipue in Italia vnde & Hora. ait: Seu tyrannus heſperie capricor nus. vnde vt in ſcorpio grandines item in alio fulmina in alio ventos. Vn̄ precipit nos ſcire debere in qd̄ ſe ſignū reci piat ſydus Saturni. Sane perite ait: receptet vt ex trequēta tiuo verbo nobis oſtenderet. Saturnū bis ad vnūqd̄q̄ ſignū reuerti qd̄ alij planete minime faciunt: ſolus em̄ eſt qui & longius a ſole diſcedat: & bis ad vnūqd̄q̄ ſignū re currat. Quos ignis cyllenius erret in orbes. Ordo eſt. in quos orbes cœli erret cyllenius ignis: & bene erret. Nā planete vocantur αστοτηο πλαγηο. idest ab errore. Nā interdū ad auſtrum. interdum ad ſeptentrionem plerūq̄ contra mundum. nonnunq̄ cum mundo feruntur. SER. Athon. Ceraunia. Cyllenius. Saturnus.

❡ Frigida ſaturni. q. ſ. ſ. quos ignis celi. c. e. i. orbes. Omnibus ſtellis Sol & lumen dat & calorē: infra Solē aūt Veneris ſtella eſt tribus hemitonijs ſepoſita intercedētibus: ſupior Sole Martis ſtella eſt: que pyrois appellat̄ tomo intercedēte altior: inde hemitomo ſupior ē Iouis: q̄ appellat̄ phaetō. Sūma eſt Saturni: que q̄a ꝓpior eſt chryſtallo: hoc eſt cœlo in ea deficit color Solis. Rapit. n. eū ad ſe pyrois: que ſtella ardore ſuo horrorem ac fri gorē. Saturno veniente in Iouē tēperat. Cylleni⁹ aūt Mercurij ſtella eſt: q̄ duob⁹ tomis infra Saturnū ē: & voca tur ſtilbon. Ait ergo obſeruādū eſſe agreſtib⁹: vt vitare poſſint tēpeſtates: occaſus ſtellarū: & quo q̄q̄ ſit ſigno PRO.

❡ Nimborū: tēpeſtatū: ſed cur Ioui fulmina aſſignentur videto Ply. li. ij. c. xx. Athon eſt athos Macedoniæ mons: vt ſcri. Ply. li. iiij. Solinus aūt ait: q̄ eſt athos ſublimis adeo: vt vlterior eſtimet̄ q̄ vn̄ imbres cadūt: de Rhodope diximus in Buco. Ceraunia ſunt altiſſimi Epiri mōtes: a crebris fulminibus dicti. Ceraunos em̄ ful mē dicit̄. Ceraunō fulmino. Auſtri: hūidus eſt auſter precipue Italie. Saluberrimus oīm aquilo: noxius auſter noctu auſter interdiu aquilo: vehemētior Ply. li. ij. c. xlix. Plangūt reſonāt. Hoc metuēs & c. i. tēpeſtates predi ctas. Cœli mēſes. i. primi mobilis ſigna: vn̄ menſes ſcd̄m Indorū Babiloniorumq̄ dogmata ex ſolis ambitu ſunt inſtituti. Hinc etiā optime Cice. in li. de na. deo ait: q̄ lune curſus: quia mēſe ſpacia conficiūt vt mēſes no minant̄. Serua obſerua. quedā em̄ ſignorū hm̄oi ignea ſunt impreſſiones calidas: cometas: fulmina: & depo pulatiōes ꝓducētia: quedā terrea terre motus: ſterilitates & fertilitates: annoneq̄ inopiā aut copiā: quedā aerea ventorū rabiē ac trāquillitatē: quedā aquea inūdationes aquarū & pluuias generātia. Et ſydera. i. octaue ſphe re imagines: ac earum ſtellas a quibus imaginibus inequalibus ſcd̄m Caldeorū ſn̄iam: menſes tardi breueſq̄ vt ſupra meminimus determinati ſunt: que ſydera ſimilia opera ꝓducūt cū fulgoribus tonitruis torrentibus terremotibus depopulationibus vētorū ac pluuiarū tēpeſtatibus ſeu trāquilitatibus & aeris ſerenitate. Frigi da Saturni frigida ait qm̄ natura ipſa frigidus eſt. & accidētaliter ſiccus: ac ꝓpter retrogradationē quā petit̄: vti & ceteri planete: & ſitus circa ſtellas hūidas q̄nq̄ hūidus efficit̄ grauiſſimas tēpeſtates ꝓducēs. Quo ſe re ceptet: an ſigna ignea. terreave & c. an efficiat̄ ſeptētrionalis meredionaliſve. an aſcēdens deſcendēſve: in ecen trico vel epicyclo: an directus retrogradūſve: an circa imaginē octaue ſphere illā vel iſtam. an circa illam vel hanc de ſui natura ſtellam: an in applicatione corporali ſiue aſpectuali ad illum vel iſtum planetam exiſtat. an oriatur an occidat coſmice chronice ſeu heliace. an in hoc vel in illud tēplū ſiue domū cœli ſe receptet Quos ignis ce. cyl. er. in or. obſeruat. item ſicuti de Saturno & ceteris eraticis in quos celi orbes errant: ignis cyllenius MAn. Ceraunia. Ceraunos. Ceranno.

ideſt ſtella Mercurij qui inter ceteros tã in motu diuerſus ꝙ etiã in impreſſione varius eſt: qm̃ conuertibilis eſt nature: cui nãq; aſſociat̃ corpe vel aſpectu: illius naturã aſſumit. Quare precipit Ver. totius aſtrologie pitiã cõplectens pcipue Mercuriũ obſeruandũ eſſe: q quidẽ nimboſas pcellas: vẽtorũ rabiẽ & precipitãtes demittit impreſſiones. Demũ per mẽſes celi ſigna duodecim primi mobilis. introituſq; ſydus oĩm planetarũ in principia eorundẽ & ſitũ. & per ſydera octaue ſphere imagines ac ſaturni Mercurijq; ſydus oĩm planetarũ influẽtias obſeruare hortat̃: qm̃ ex iis perfectũ reddit vaticiniũ pfatas tẽpeſtates: timẽtibus. Hec eadẽ a Tolopho ſuperiori accepimus Ply. aũt li. ij. c. viij. ſic ait. Q d' vocãt Saturni ſydus ſummũ eſt ideoq; minimũ videt̃: & maximũ ambit circulũ. ãnoq; xxx. ad principia ſue ſedis regredit̃: nature eſt gelidæ & rigentis. Hec ille. Et Ptolemeus li. iiij. partiũ de Cyllenio inquit ꝙ ſtelle Mercurij opus eſt in maiori pte deſiccare: & equaliter hũectare: in quibuſdã etem oris deſiccat humores eo ꝙ nuſq; a calore ſolis nimis elongat̃ in qubuſdam vero humectat: eo ꝙ eius locus ſupereſt lunari ſphere: que terre proprior exiſtit: & in horũ quidem vtroq; eius alteratio eſt feſtina Ventorum & hic autor exiſtit: ob hoc ꝙ eius motus circa ſolem citius habetur.

In primis venerare deos: atq; annua magne
Sacra refer Cereri letis operatus in herbis
Extreme ſub caſu hyemis: iam vere ſereno.
Tunc agni pingues: & tunc molliſſima vina:
Tum ſomni dulces: denſeq; in mõtibus vmbre
Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret:
Cui tu lacte fauos: & miti dilue Baccho.
Terq; nouas circum felix eat hoſtia fruges.
Omnis quã chorus: & ſocij comitẽtur ouantes
Et Cererem clamore vocent in tecta: neq; ante
Falcem maturis quiſq; ſupponat ariſtis:
Quã cereri torta redimitus tempora quercu:
Det motus incompoſitos: & carmina dicat.

SER. ¶ In primis venerare deos: poſt hec cognita da precipue operã ſacrificijs: quibus tẽpeſtates & pluuie poſſint repelli. Et mire hoc ſtatim ſubiunxit: quia occurrebat. quid prodeſt tẽpeſtates futuras videre. & bene ait in primis. Precipue & ante omnia. Nã alia neglecta poſſunt habere emendationẽ. Tẽpeſtas adueniens niſi ante puideris vniuerſa ſubuertit. Annua ſacra refer Cereri. Anniuerſaria magna ſicut in eneide. Annua q̃ differre nefas. Letis opatus ĩ herbis Aut dãs operã cõiuijs: aut poſtꝙ opa cuncta cõpleueris. Moliſſima vina: Carẽtia aſperitate & defecata. Tibi in honorem tuũ & in tuã gratiã. Cui tu lacte fauos & miti dilue baccho: cui tu liba de lacte melle & vino. Nã ſuperfluum eſt qd' quidã dicũt cõtra religionẽ dixiſſe Ver. licere Cereri de vino ſacrificari: põtificales nãq; hoc nõ vetãt libri: qd' ãt ait Plautus in aulularia cuius ipi vtunt̃ exẽplo: Cereri nu- (Cereris nuptiæ.) ptias facturi eſtis: qa temeti allatũ nihil video. Nõ eſt huic loco contrariũ: Nã aliud eſt ſacrificiũ: aliud nuptias Cereri celebrare in quibus re vera vinũ adhiberi nefas erat: que orci nuptie dicebant̃ quas pñtia ſui põtifices ingẽti ſolẽnitate celebrabant: Alij hũc locũ aliter accipiunt: vt miti baccho nõ ſit ſeptimus caſus ſed datiuus. & duo numina intelligimus Liberi & Cereris. Nã ſupra quoq; ait. In primis venerate deos vt ſit ſenſus cui Cereri & miti baccho fauos lacte dilue. i. eis ſacrificia melle & vino permixtis. Felix ho. i. fecũ (Ambarua le ſacrum.) da & dicit ambaruale ſacrificiũ: qd' ſepe de porca fecunda & grauida fieri cõſueuerat. Oĩs quã chor': Chor' pprie eſt ce (Chorus.) tus atq; cantus ſalatio. Cererẽ clamore vocẽt inuocent co (Fragor) piã frumentorũ. Torta redimitus tpa quercu. i. hñs in memoria victũ priorẽ: a quo Cereris reuocatus eſt benignitate. Nam olim homines glãdibus veſcebantur. Det motus incõpoſitos. i. ſalationẽ aptã religiõi: nec ex vlla arte veniẽtem: Sa. Saltare elegantius ꝙ neceſſe eſt probe. Carmina dicat: Hymnos.

¶ In primis venerare deos: qa ergo metuenda eſt tẽpeſtas nociua nec opib' hũanis pelli pt implorãda docet deorũ auxilia qd' & heſiodus hortat̃: vti trãſlatus eſt his verbis. Ture pio venerare deos: is tpe in omni. Et mũde. & pure liba: cũ clara niteſcit. Sole dies aut cũ nox circũfuſa tenebris. Abſcondet terras caſto torrenda ſub igne hoſtia mactet̃: hymnos cane: tura miniſtra. Vt tibi dij faueãt diuerſaq; copia rerum hinc tibi naſcat̃: multis vt egentibus ipſe Subuenias: non vt viuas germane rapina. Hec ille Poeta aũt noſter docet etiã modũ ſacrificãdi & tps dicẽs venerare in primis. i. añ oĩa deos atq; refer. i. iterũ offer cereri magne. ſ. agricolis quia ſuus cuiq; deus magnus eſt. ãnua ſacra. i. ſacrificia que quotãnis fieri debẽt: tu inquã operatus. i. iã operãs. i. ſacrificãs (vñ. Properti'. Cynthia iã noctes eſt opata decẽ. Hor. vnico gaudẽs mulier marito prodeat iuſtis opata ſacris) in herbis letis: ſub caſu. i. in ipo caſu extreme hyemis & vere ſereno. i. tẽpeſtate verna ſerena exiſtẽte: hoc eſt in fine hyemis & in principio veris quia agni ſunt ſup. tũc pingues: & vina ſup. ſunt tũc moliſſima. i. ſuauiſſima & decocta nec tñ pẽdula: nec acerba: aut acetoſa. ſõni ſunt tũc dulces: qa minor ſollicitudo eſt agricolis: & pfundior etiã ex tẽperie ſopor: & vmbre ſũt tũc dẽſe in mõtibus: qa arbores frõdibus opace ſunt Cuncta pubes. i. multitudo pubeſcentiũ: agreſtis. i. ruſtica: adoret tibi. i. ad tuũ iuſſum aut cõmodũ: aut domi tue: Cererẽ. ſ. deã frugũ. Cui tu dilue. i. miſce & tẽpera fauos. i. mela lacte & bacho mitti ſuaui hoc ẽ mulſo: & hoſtia felix. i. aut eximia: qa porcus dicit̃ eximius: bos intactus: ouis lecta que ſacris cõuenit: aut leta & pinguis: aut ob felicitatẽ & fertilitatẽ habẽdã mactãda eat. i. ducat̃ nõ trahat̃: ter: qa ternari' religioni maxime accõmodat' eſt: circũ nouas fruges adhuc ſ. i agro exiſtẽtes quã. ſ. hoſtiã omnis chorus. i. multitudo pubeſcẽtiũ & canẽtiũ: & omnes ſocij. ſ. laboris aut vicini ouãtes. i. mediocriter leti: comitent̃ & vocẽt clamore. cererẽ. i. deã frugũ cũ frugibus aut ipſas fruges: in tecta. i. horrea ſua. i. clamãdo & inuocãdo deã merant̃ colligere fruges in horrea ſua: neq; quiſq; ſupponat ariſtis maturis falcẽ. i. cultrũ meſſoriũ: qui incurius eſt: añ. i. prius ꝙ ipſe redimitus tpa. i. hñs tpa capitis ſui redimita. quercu torta. i. in torquẽ cõuoluta in morẽ corone: aut ſerti qd' pter glãdẽ ex quercu cereri ſacrificantes geſtãt: det. ſ. Cereri mot' incõpoſitos. i. ſaltatões qbus in ſacrificijs vtebãt neq; qua corpis ps ceſſet & immunis ſit a re ſacra. ĩcõpoſitos aũt dicit vt nõ ad voluptatẽ ſed ad religionẽ ptineãt: aut vt ruſticorũ notet morẽ: & dicat carmia. i. hymnos. (ASCEñ.) (Operor.)

MAN. Cereris ſacra. ¶ Operatus. i. ſacrificãs. In herbis le. i. in ſatis. Molliſſima dulciſſima: iucundiſſima: Tibi ad tuũ cõmodũ Miti baccho: Mac. li. iij. ſat inquit. Poeta ſciens Cereri mulſo libari: adiecit miti baccho fauos dilue ſcilicet mite ſcere vinum dicens: quũ mulſum cœperit fieri ad diem aũt. xij. kal. Ianuarij. herculi & Cereri faciebant ſue pregnante panibus mulſo. vt q; Pli. ſcri. li. xiiij. Ariſteus primus omnium mel miſcuit vino ſuauitate precipua.

Fœlix ho.i.eximia. Veracius enim docet eximias dictas hoſtias que ad ſacrificiũ deſtinate eximantur e grege Ceres. vel ꝙ eximia ſpecie quaſi offerende numinibus eligantur. Ambarualis hoſtia eſt vt ait Põpeius Feſtus que ſacra rei diuine cauſa circum arua ducitur ab his qui pro frugibus faciũt hec & plura Ma.li.iiij.de hoſtiarum gñibus Chorus: multitudo in ſacris collecta. Cererem: ipſa frumenta Quã Cereri torta Catonis preceptum eſt.ca.quidem.cxxxiij.vbi docet priuſq̄ meſſem facies Cereri ſacrificandam eſſe porcam.

Atqꝫ hæc vt certis poſſimus noſcere ſignis:
Aeſtuſqꝫ pluuiaſqꝫ & agentis frigora ventos:
Ipſe pater ſtatuit quid menſtrua luna moneret:
Quo ſigno caderent auſtri: quid ſæpe videntes
Agricolæ propius ſtabulis armenta tenerent.
Continuo ventis ſurgentibus aut freta ponti
Incipiunt agitata tumeſcere: & aridus altis
Montibus audiri fragor: aut reſonantia longe
Littora miſceri: & nẽorũ increbreſcere murmur

SER. ¶ Menſtrua luna: Vnde & mene dicitur. Caderent au.deſinerent venti: ex hoc etiã loco prognoſtica ſunt tranſlata de Arato & pauca de multis. Ventis ſurgentibus: flare incipientibus: Vnde eſt econtrario cum venti poſuere. ideſt flare deſierunt. Aut freta ponti: Littora pelagi que feriuntur a fluctibus: duo autem dicit naturalia. Futura enim tẽpeſtate & ante aduentum fluctus mouetur & fragor auditur e ſyluis archana quadam ratione nature. Aridus fragor ſonitus qualis ſolet fieri ex aridis cum franguntur arboribus: ergo aridus nimis. Omne enim quod aridum eſt cum frangi ceperit nimium efficit ſonum. Fragor etiã a fractione rerum nominatus eſt. Aut reſonantia longe littora miſceri: ταυτον. ideſt bis idem dixit. Miſceri autem perturbari: vt miſcet agens telis.

Fragor: Parũ perſiculate Seruius.

MAN. ¶ Atqꝫ hec vt certis. Macro.li.v. ait ꝙ poeta hec ſerenitatis tẽpeſtatiſqꝫ ſigna de Arati phęnomenis traxit. Aeſtuſqꝫ pro.i. Mẽſtrua luna. que mẽſe quoqꝫ ſuũ perficit curſum vñ & mẽſis a mene.i.luna dicit̃ Cõtinuo vento Ply.li.xviij.c.vl.inquit. Mare ſi in tranquillo portu a curſu ſtabit: & murmurauerit intra ſe ventũ predicit. Si idẽtidẽ hyemẽ & imbrem. Id quoqꝫ de mari ait. Sepe & ſcilentio intumeſcit: flatuqꝫ altius ſolito iã intra ſe eſſe ventos fatet̃. Aut reſonantia longe littora miſceri: idẽ Ply. ait: ꝙ littoris ripeqꝫ ſi reſonabunt tranquilla aſperã tempeſtatẽ pręsdicunt. Et ventorũ increbreſcere murmur: idem iquit. Equidẽ & monitus ſonitus nemorumqꝫ mugitus predicunt ſcilicet ventos.

ASCEñ. ¶ Atqꝫ hec vt certis &c. Poſtq̄ docuit tẽpeſtatem metuendã & ſacrificijs auertendã aut ſedandam: docet certis ſignis noſcitandã. Nõ eñ ruſtici oẽs ſaturni curſus curſuũqꝫ ſignificationes noſcere pñt quo circa confugit ad naturalia q̄ in rebus notis fiunt prognoſtica atqꝫ indicia: q̄ ex Arato fere deprompſit. ¶ Ordo aũt eſt. At vt nos ſcilicet agricole: poſſimus noſcere certis ſignis hec ſcilicet ſequẽtia: videlicet & eſtus ideſt vehemẽtes calores & pluuias & ventos agentis.i.impellentes frigora ipſe pater ſcilicet rerum iuppiter: ſtatuit.i. cõſtituit ſignificandũ quid luna menſtrua i.menſium cõſtitutrix moneret. i. indicaret: quo ſigno auſtri.i. illi venti ex meridie flãtes: caderẽt.i.ceſſarent: & quid.i. qđ ſignũ: aut quã rẽ: agricole vidẽtes ſepe ſup. contingere: tenerent armenta. i. boues quibus magni ſunt armi propius ſtabulis: a ſtãdo.ſ.dictis: vnde ſtantium ſunt ſicut cubilia cubantũ (Prope nomẽ datiuo iungitur: vt prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum. inde propius aduerbium hic etiam dandi caſui iunctũ eſt. Prope prepoſio accuſatiuo ſicut proxime aduerbium. Saluſtius. Proxime hiſpaniã mauri ſunt) Continuo ventis ſurgentibus. i. dum venti ſurgere tentant aut de propinquo ſurrecture ſunt freta.i.vnde: ponti.i.maris agitata. ideſt commota: incipiunt tumeſcere. i.inflari: & fragor aridus. i. qualis eſt in aridis frõdibus incipit audiri in altis montibus aut littora reſonantia longe.i.quod longe ſtantes precipere poſſunt: incipiunt ſup.miſceri.ideſt perturbari & murmur nemorum incipit ſup.increbreſcere ideſt crebrũ fieri aut eſſe: que omnia ſigna ventorum ac turbinum ſunt a Plynio diligenter annotata: vt Beroaldus in Seruium annotauit Cuius verba ſunt. Si Seruius curioſe penſiculateqꝫ annotaſſet prognoſtica: tẽpeſtatũ: que a Vergilio referuntur: que exequit̃ Lucanus que enumerat Plynius. profecto nõ dixiſſet bis idẽ dici a poeta in expoſitione carminis Maroniani. Nãqꝫ aliud eſt haud dubie fragor in montibus tumor in mari: aliud ſonitus litorũ: aliud mugitus nemorum. proinde ad expoſitionem Vergilia. prognoſticorum ſubiugemus verba Ply. ex li.xviij. que ita aperte ita eleganter enarrant dicta poete: vt ab interprete nullo apertius elegantiuſve poſſint enarrari Verba plynij. ſunt hec: eſt & aquarum ſignificatio. Mare ſi murmurauerit intra ſe ventum predicit: ſi identidem & hyemem & imbrem littoris ripeqꝫ ſi reſonabunt tranquilla: aſperam tempeſtatẽ: & mox paulo ſepe & ſilentio mare intumeſcit: flatuqꝫ altius ſolito iam intra ſe eſſe ventos fatet̃. Equidem & montiũ ſonitus nemorumqꝫ mugitus predicunt tempeſtatẽ hec verba Ply. adeo poete carminibus cõueniunt: adeo quadrant vt alter ab altero mutuatus eſſe videat̃: & Lucanus Vergiliũ vt arbitror imitatus: talia quoqꝫ & ipſe tempeſtatum preſagia recenſet in.v. ſcribens: ſed mihi nec motus nemorum: nec littoris ictus: & paulo poſt Turbida teſtãtur conceptos equora ventos: ſi murmura ponti conſulimus cori verrent mare. Hec ille.

Iam ſibi tũ curuis male temperat vnda carinis:
Quũ medio cæleres reuolãt ex equore mergi:
Clamoremqꝫ ferunt ad littora: cunqꝫ marinæ
In ſicco ludunt fulicæ: notaſqꝫ paludes
Deſerit: atqꝫ altam ſupra volat ardea nubem.
Sæpe etiam ſtellas vento impellente videbis
Præcipites cœlo labi: noctiſqꝫ per vmbras
Flammarum longos a tergo albeſcere tractus.

ASCEñ. ¶ Iam ſibi tum curuis. Docet alia tempeſtatũ prognoſtica dicens. Vnda ſcilicet maris male. ideſt non temperat ideſt parcit ſibi quia concutit ſe & collidit: carinis curuis.i. vẽtribus nauiũ iam tum.i.tunc quum.i.quãdo: mergi: ſcilicet aues a mergendo dicte reuolãt celeres ex equore medio vbi. ſcilicet futurã noſcunt tempeſtatem: & ferunt clamorem ad littora. i. cum clamore volant ad littora & cum fulice.i.aues ille marine.i.in mari verſari ſolite. ludũt in ſicco.i. in harena littoris. & quũ ardea auis nota deſerit paludes notas: in quibus piſcari ſolet. & volat ſupra altam nubẽ. Tu videbis etiã ſepe ſtellas. hoc eſt impreſſiones & faces ſtellis ſimiles. labi.i.decidere & percurrere cœlo.i. per aerem:

vento

Sepe

Sepe leuē paleam:& frondes volitare caducas:
Aut ſumma nātes in aqua colludere plumas:
At boreæ de parte trucis cum fulminat:& cum
Euriq; zephiriq; tonat domus: omnia plenis
Rura natant foſſis:atq; omnis nauita ponto
Humida vela legit:nunq̄ imprudētibus imber
Offuit:aut illum ſurgentem vallibus imis
Aeriæ fugere grues:aut bucula cœlum
Suſpiciens patulis captauit naribus auras:
Aut arguta lacus circumuolitauit hirundo:
Et veterem in limo ranæ cecinere querelam:
Sepius & tectis penetralibus extulit oua
Anguſtum formica terens iter:& bibit ingens
Arquus:& e paſtu decedens agmine magno
Coruorum increpuit denſis exercitus alis.

vento impellente:qui ſtatim in terras ac maria deſcēſurus eſt:& videbis longos tractus flāmarū.i.flāmas in lōgum tractas albeſcere a tergo per vmbras noctis.qa interdiu videri nequirēt Et tu videbis paleā leuē.i.deſiccatā:& frondes caducas.i.deciduas volitare.i.per aera ferri.aut videbis pluuias nantes.i.ſupernatātes colludere.i.in morē ludentiū agitari nūc huc nūc illuc occulta vi ventorū.in ſumma aqua. In quibus locutionibus ex more quālibet rem certā narrātiū ponit ſecūda perſona etiā ſingularis numeri pro qualibet:hoc eſt ꝓ quolibet aut quibuſlibet:preſente vel preſentibus: vt etiā enei.iiij. Migrantis cernas totaq; ex vrbe ruentes. Cernas inquam ſi adſis& non magis tu q̄ quilibet alius.Sed reuertamur ad ordinē. At.i.ſed:cū.i.qn̄ fulminat.i.fulmen cadit de parte boreæ illius vēti:trucis.i.terribilis:hoc eſt ſeptētrionali regione: & cū dom⁹ euri qui ab oriēte flat: q; ꝓ & zephiri qui ab occidente tonat:tūc ſup. omnia rura natāt.i. aquis obruuntur:& inundant foſſis.i.aquarū receptaculis exiſtentibus plenis ita ꝙ amplius capere nō poſſent. Noue tamen dicūtur rura natare:cū que natant ferantur per aquas aut ſuper aquam aut aerem : vnde forte accipit rura pro his que in rure ſunt ſicut de pado dictū eſt ꝙ cum ſtabilis armenta trahit. Aut reciprocus eſt in illis ſenſus ſicut in quibuſdam alijs:vt ſicut dicimus flores ſpargi ſuper lectū: & lectū florib⁹: ita dicam⁹ aq̄s natare ſup rura & rura natare aquis Sane legendū putē: Euriq; zehiriq;&c.& non euriq; & zephiri:nullius eī neceſſitatis eſt addere particulā & cū particula q; alibi ſepe longa legatur vt enei.iij.Liminaq; lauruſq; dei totuſq; moueri &c. Atq; tunc omnis nauita.i.nauta.legit.i.colligit dū ſtringit vela humida ex pluuia.ſ. que ſubſecuta eſt imber nunq̄ offuit.i. nocuit imprudentibus.i. valde prudentibus aut prudentiā ſuā his ꝓgnoſticis impendētibus: aut nunq̄ nocuit īprudentibus.i.incautis: & vt galli dicūt nō preauiſatis:hoc eſt nō premonitis: qa omnes admonentur preuijs ſignis:quā expoſitionē approbat ꝙ ſequit̄. Nā vt grues aerie.i. in altū ſe tollentes: aut aerei fere coloris:fugere illū.ſ.imbrē ſurgentem.i.orientē aut venturū:imis.i. decliuis.vallibus:aut bucula.i.vacca aut iuuenca ſuſpiciēs celum.i.ſurſum aſpiciens qđ illi nature non eſt captauit auras naribus patulis.i.ſemper& multum patentibus.aut hirundo auis nota: arguta.i.canora : aut ſtridula pennis circūuolitauit lacus:&ranæ cecinere in limo querelam veterē. ideſt a multis annis eis cōſuetam(niſi ad fabulam retuleris)& formica terens anguſtum iter. ideſt callē:aut viā ex tulit ſepius tectis penetralibus.i.arcanis:& que ipſa ſola penetrāt:oua.ſ. ſua verita.ſ.ne madefiāt: & ingēs.i.valde magnus arquus.ſcilicet celeſtis quam irim vocāt: bibit.ideſt attrahit materiam nubis & exercit⁹ ideſt grex coruorū decedēs e paſtu magno agmine.i.turmatim aut agminatim: increpuit.i. crepitū fecit& ſtridorē:alijs denſis.i.cōiunctis: quia cominus volant & quaſi connexis alis.

SER. ¶ Iam ſibi tū:ſcias inquit in pelago eſſe grauiſſimā tēpeſtatem: cum mergi ad littora confugiunt. Poetice aūt ait. Sibi tū.v.n.t.v.carinis.i.ſibi nō parcit : ſed creſcit in perniciem ſuā.Nā in carinā ſcindendā cōſurgit.Clamorē terunt ideſt ſi cū clamore reuertūtur.Nā plerūq;:plura dicit ſigna e quibus vnū nō ſufficit : ſed omnia ſunt animaduertenda vt cū cornix plena pluuiā īproba voce.Et ſola.i.ſ.ſ.ſ.a.Marine.ſ.ad diſcretionē fluuialiū.Altā.ſ.a.n. Ardea aūt dicta eſt qnaſi ardua:que cū altius volauerit tēpeſtatem ſignificat Lucanus.Q đ ſignū auſa vo.ar.Stellas precipites:ſequtur vulgi opinionē:nō eīn omnia prudēter a poeta dicēda ſunt.ꝙ aūt videmus ſtellas:quaſi cœlo labi ἀπόρροιαι ſunt ignis etherei:que fiunt ex igne ethereo cū vehemētior ventus ad altiora cōſcēdit: & inde quaſi quaſdā particulas trahere ceperit que ſimulāt caſum ſtellarū nā ſtelle cadere nō
Stelle poſſunt:quarū natura eſt vt ſtēt ſemp vn̄ & ſtelle vocant̄. Et ſciendū eſt ab illa parte ventū flaturū in quā aeris ignis ceciderit. Colludere moueri. Teren. Congrū iſtū maximū finito ludere.i.moueri.Ver.ludere pendētes pueros.At boreæ:de parte trucis cū fulminat.Hoc vult dicere vbiq; grauiſſimas & ingētes eijcit pluuias tempeſtas ab his motavētis.Legit.i.colligit. Nunq; imprudētibus īber offuit. Alij in vacare volūt:alij augentis habere ſignificationē: vt ſit nunq; imber valde prudētibus obfuit:que res ſatis nō ſunt idonee.Vnde melius eſt intelligere:nunq̄ imber offuit nō ante prouiſus tā clara ſui ſigna dat:vt īprudentibus ignauis accipiamus:nā hoc dicit nunq̄ neſciēti nocet imber qa ſe deſignat ante venturū & ſcimus leuiora eſſe mala que ex opinione cōtingūt Aerie grues:aut aerij coloris:aut in altū
Rane volantes. Dicit aūt grues de vallibus fugere non pluuiam de vallibus ſurgere .Suſpiciens pa.hic locus omnis de Varrone eſt:ille. enim ſic. Tum liceat pelagi volucres tardeq; paludis Cernere in expleto ſtudio certare lauandi.Et velut inſolitum pēnis infundere rorem:Aut arguta lacus circumvolitauit hirundo.Et bos ſuſpiciens cœlum mirabile viſu Naribus aerium patulis decerpſit odorem. Nec tenuis formica cauis non euehit oua. Et veterem in limo rane.Fabula duplex eſt.Nam vt Ouidius dicit:Ceres cum Proſerpinam quereret ad releuandū ſitim ad quendam fontē: tunc eam lycij ruſtici a potu prohibere ceperunt& conturbantes pedibus fontem.cum contra eam mitterent turpē naribus ſonum.illa irata eos conuertit in ranas : que nunc quoq; ad illius ſoni imitationem coaxant ſed hoc non eſt valde aptum:nam illud magis inſultatio fuerat q̄ querela:& penam ſacrilegij iuſte pertulerant. Vnde magis Aeſopus ſequendus eſt:qui dicit cum Iuppiter reges omnibus animalibus daret & ranis dediſſet colēdum breuiſſimum lignum:tunc illud aſpernate ſunt tunc Iuppiter iratus hydrum eis dedit:qui veſcitur ranis: Bibit in.arquus:ſequitur rurſus vulgi opinionem.Exercitus:multitudo.

PRO. ¶ Et veterem in limo rane cecinere querelam:in lycia latona eſtu ex hauſtis vberibus educans Apollinem & dianam infantes:acceſſit ad melam fontem :Et cum vellet bibere;prohibuit eam Neocles paſtor: Quū autē

illa pertinacior eſſet prohibuerunt aqua. Itaqꝫ deæ numine mutati ſunt in ranas. Et que in aſia circum dul.p. caiſtri. Aſia correpta prima litera dicitur: in qua quoddam pratum' aſium iuxta cayſtrum appellatur.

Aſia.

❡ Male ſibi temperat a curuis carinis: ideſt non ſe continet ſed carinis illiditur. Mergi. idem ſcribit mergi anateſqꝫ pennas roſtro purgante ventum: cetereqꝫ aquatice aues concurſant ꝫ grues in mediterranea feſtinantes: mergi maria aut ſtagna fugientes. Fulice: ait idem ꝙ fulice matutino clangore: rane quoqꝫ vltra ſolitum vocales tempeſtatis ſigna ſunt. Veterem querelam quomodo Latona cum Apolline & Diana Iunonis iram fugiens vertit agreſtes in ranas in Lyciæ finibus. videto Ouidi. lib. ſexto Meta. Item videto Aeſopi fabellã de ranis & hidris. Ardea: hec in medijs arenis triſtis tempeſtatis ſignũ oſtendit: autor eſt idem. Sepe etiã ſtellas: Pli. de ſtellis ait: diſcurrere enim videntur. ventiqꝫ protinus ſequuntur idẽ. Si volitare plures ſtelle videbuntur quo feruntur albeſcentes: ventos ex his partibus nunciant. idẽ li.ij.c.xxvi. inquit. Fieri videtur & diſcurſus ſtellarum nunqꝫ temere: vt non ex ea parte truces venti oriantur: & ex his tunc procelle in mari terriſqꝫ. Tu vero cur ita fiat problema legito apud Alexandrum aphrodiſeum. Et frondes volitare caducas: idem ait ꝙ tempeſtatem predicunt ſine aura: que ſentiantur folia ludentia: lanugo populi aut ſpine volitans: aquiſqꝫ pluma innatans. Boreæ trucis terribilis. de cuius vi legito Oui. circa finem li.vi. Meta. flat autẽ boreas inter ſeptentrionem & exortũ ſoliſtitialem. vt ſcri. Ply. li.ij. Ab oriente vero brumali vulturnus quem greci eurũ appellant: ab occaſu equinoctiali fauonius qui zephirus a grecis. Imprudẽtibus. i. incautis & inſcijs nã qſqꝫ ſigna future tempeſtatis preuidet. Vel imprudentibus. i. valde prudentibus: vt apud Cice. li.v. Tuſ. qui nihil metuant nil agant nil cõcupiſcant nulla impotẽtia afferãtur. i. valida ſeu magna potentia. Surgentem venturꝫ. Bucula: ait idem: ꝙ boues cœlum olfactantes: ſeqꝫ lambentes cõtra pilũ preſagia aeris ſentiunt. Hirundo: ait idem: ꝙ hirũdo tam iuxta aquã volitans: vt penna ſepe percutiat: hyemẽ nunciat. Rane: Ait idẽ: ꝙ rane quoqꝫ vltra ſolitũ vocales tempeſtatis ſigna ſunt. Fo mice: ait idem: ꝙ ſegniter & cõtra induſtriã ſuã formice abſcondite cõcurſantes: aut progignentes oua tempeſtatem prenunciant. Et bibit ingens arquus: ait idem. Arquus quum ſunt duplices pluuias nunciant: ſinguli ſerenitatem non perinde certam: bibit autẽ humorem: inde emittit: Sed de arquu plura idem Ply. lib.ij. ca.lxi. Coruorum: ait idem. Coruiqꝫ ſingultu quodam latrãtes: ſeqꝫ cõcutientes ſi cõtinuabũt ventos: ſi vero carptim vocẽ reſorbent vẽtoſum imbrẽ & gracili ſero a pabulis recedẽtes. hyemẽ.

MAN
Fulice.
Rane
Stelle cadentes.
Venti.
Hirundo.
Rane
Formica.
Arquus.

Iam varias pelagi volucres: & que aſia circum
Dulcibus in ſtagnis rimantur prata cayſtri
Certatim largos humeris infundere rores:
Nũc caput obiectare fretis nũc currere in vndas
Et ſtudio incaſſum videas geſtire lauandi:
Tum cornix plena pluuiã vocat improba voce:
Et ſola in ſicca ſecum ſpaciatur harena.
Et caput obiectat querulum venientibus vndis.
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſciuere hyemẽ: teſta quum ardẽte viderent
Scyntillare oleum: & putris cõcreſcere fungos:

ASCEñ. ❡ Iam varias &c. Eandẽ rem proſequitur oſtẽdens videlicet alia tẽpeſtatum ſigna: que hoc ordine patebunt: Tu videas. ideſt videre poſſis eſt autem ſecunda perſona ꝓ quauis iã ſcilicet imminente pluuia: quam arc' pluuialis collegerat volucres pelagi. ideſt in mari verſari ſolitas & ſupple eas que rimantur circum. ideſt per circuitũ aſia prata. ideſt aſiana que adiacẽt aſie paludi que in menia eſt nõ longe a cayſtro: & ideo addit in dulcibus ſtagnis cayſtri ſcilicet fluuij in meonia (Declinatur autẽ hic cayſter aut cayſtrus quo Seruius vtitur: nam greca in ros apud nos vtrunqꝫ habent vt teucer & teucrus &c.) tu videas inquam has volucres dictas infundere certatim. ideſt cum certamine: humeris. ideſt in humeros ſuos: largos rores. ideſt aſpergines ſeu aſperſiones' aquarum prius hauſtarum & videas eas: obiectare nunc. ideſt aliquando: fretis. i. mari feruenti caput ſcilicet ſuum: & ſe immergere: & nunc. ideſt aliquando currere in vndas & geſtire. ideſt geſtu ſuum deſiderium indicare: ſtudio. ideſt cupiditate: lauandi. i. vt lauentur: aut lauandi ſup. ſe. & id incaſſum. ideſt fruſtra quia fruſtra laborioſe ꝗeritur quod mox gratis: & abundanter offerret: ſed cum ita ſe lauant volucres ſunt pluuie proxime quod libentius dixero ꝙ Seruianum comentum & cornix improba. ideſt improbanda aut inſatiabilis vocat tum. ideſt tunc plena voce pluuiam & ſpaciatur ſecum ſola. ideſt ſine aliarum auium comitatu: in ſicca harena. & obiectat caput querulum quaſi dicat garrulum vndis venientibus ideſt ſurgentibus. Nec nocturna quidem: recitat ꝓgnoſticum ex inanimis: hoc eſt ex igni ſumendum dicens. Nec puelle quidẽ ideſt ne etiã puelle carpentes. ideſt deducentes pẽſa nocturna: ideſt lanam quam noctu carpũt penſum referẽdam neſciuere. ideſt ignorauere: hoc eſt bene ſciuerunt: quia due negationes: vt ſunt nec neſciuere: equipollent affirmationi: hyemem. ideſt futuram tempeſtatem pluuialem ab hyo qd' eſt pluo dictam quũ. i. quã do: ipſe viderunt oleũ ſcintilare. i. ſcitillas quaſi iiecta aqua emittere: & cum viderent fungos. ideſt fungorum figuras ex fuligine: cõcreſcere. i. ſimul naſci.

SER. ❡ Iam varias pelagi volucres: & que aſia circũ. Dulcibus in ſtagnis rimantur prata cayſtri. Hec eſt vera lectio: & ſenſus talis eſt. Iam varias volucres pelagi: & eas que circum aſia prata rimantur in dulcibus ſtagnis cayſtri: videas certatim largos humeris infundere rores. Nam ſi iam varie legeris: ſenſus nulla ratiõe procedit. Cayſtrus autẽ fluuius eſt Aſia vero palus: Vnde fecit aſia prata. Et de palude aſia a longa eſt. de prouincia breuis: vt Europa atqꝫ Aſia pulſus. Et eſt Homericus verſus ασιευ λειμωνι καυσριου αμφιρεεθρα. Rimantur. paſcuntur in pratis cibum per terre rimas requirentes. Nam rimari tractum eſt a porcis: qui glãdes rimantur: de rimis terrarũ. Studio geſtire lauandi: Leticiam ſuam habitu corporis ſignificare. Nam vt homines leticiam ſuam verbis ita aues corporis geſticulatione exprimunt. In caſſum autẽ ideo: quia plumarũ cõpoſitio aquã minime admittit ad corp' Tñ.c.p. Rauca cõtra naturã ſuã & vocat poetice nõ enĩ vocat: ſed denũciat pluuiã. Et notandum cornicẽ rauca voce & ſolã pluuiã predicere: coruos vero & plures & voce tenui & puriſſima contra naturam ſuã vt tum liquidas corui preſſo ter gutture voces. Teſta quũ ardẽte: ꝓpter vilitatẽ noluit dicere lucernã. ſed nec lychnũ quẽadmodũ in heroico carmine: depẽdẽt lychni dixit medius enĩ in his ſtilus eſt libris: ſicut diximus ſupra. Putres cõcreſcere fungos: vt dicit Ply. cũ aer humidus eſſe ceperit. fauilla que cũ fumo ſolet egredi ꝓhibita aeris craſſitate in lucernis reſidet: & quaſdã velut fungorũ imitatꝰ imagines.

Aſia
Rimari

❡ Varias pelagi volucres. Ait idẽ ꝙ hyemẽ ſignificant: cũ terreſtres volucres cõtra aquã clangores dabunt perfundẽtes ſeſe maxime cornix. Poeta aũt id tribuit aquaticis etiã auibus. Aſia.p. Vibius ſeqſter ſcri. ꝙ Cayſter decurrit MAn.

ſter decurrit

Cayſter ſter decurrit ꝓximus paludi Aſię: & Probus inqt. Aſia ꝓducta prima lr̃a dicit̃: in qua quoddã pratum Aſiũ iuxta cayſtrum flumen appellatur. Maro lib. vij. æneid. de aſia palude & Cygnis & cayſtro etiam meminit: vbi ait. Ceu quondam niuei. Item ſonat amnis & aſia longe pulſa palus. Cayſtri: cayſter fluuius eſt in Mœonia teſte Dionyſio: & teſte Plyn. lib. v. Cayſtro alluitur epheſus amazonum opus. Lauandi. paſſiue dictum: nam tondeo & lauo etiam paſſiue dicunt̃: de qbus lati⁹ ibi in Buco. Tondenti barba cadebat: Cornix: de hac
Fungi iamiã dictũ eſt: Fungos: ait Plyn. pluuias ſignificari: ſi in lucernis fungi fuerint. ſi flexuoſe volitet flãma ventum: & lumina quum pre ſe flammas elidunt: aut vix accenduntur. Item quum in eo pendentes coaceruantur ſcintillæ: vel quum tollentibus hollam carbo adhereſcit: aut quum cõtemptus ignis a ſe fauillam diſcutit. ſcintillam ve mittit: vel cum cinis in foco concreſcit: quum carbo vehementer perlucet: eſt & aquarum ſignificatio.

Nec minus ex imbri ſoles & aperta ſerena
Proſpicere: & certis poteris cognoſcere ſignis:
Nam neq; tum ſtellis acies obtuſa videtur:
Nec fratris radijs obnoxia ſurgere luna:
Tenuia nec lanæ per cœlum vellera ferri.
Non tepidũ ad ſolem pennas in littore pandũt
Dilectæ Thetidi Halcyones. non ore ſolutos.
Immundi meminere ſues iactare maniplos.
At nebulæ magis ima petũt: cãpoq; recũbunt
Solis & occaſum ſeruans de culmine ſummo
Ne quicq̃ ſeros exercet noctua cantus:
Apparet liquido ſublimis in aere Niſus:
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.
Quacunq; illa leuẽ fugiẽs ſecat æthera pennis.
Ecce inimicus atrox magno ſtridore per auras
Inſequitur Niſus: qua ſe refert Niſus ad auras
Alij pinis Illa leuem fugiens raptim ſecat æthera pennis:
Tum liquidas corui preſſo ter gutture voces
Aut quater ingeminãt. & ſæpe cubilibus altis
Neſcio qua præter ſolitum dulcedine læti:
Inter ſe in folijs ſtrepitãt: iuuat imbribus actis
Progeniem paruam: dulciſq; reuiſere nidos.

SER. ¶ Ex imb. ſo. ſerenitates: & verſa vice dat ꝓgnoſtica: qb⁹ agnoſcam⁹ ẽt tẽpeſtuoſo cęlo futurã ſerenitatẽ. Apta ſerena Aer cũ dẽſat̃ nubilo & rareſcit ſereno: vt Denſat erãt q̃ rara mõ & q̃ dẽſa relaxat. Nec fr̃is radijs obnoxia ſurgere luna. Subaudi a ſupiorib⁹ obtuſa luna. Nã hoc dicit nec luna vr̃ obtuſa q̃ eſt radijs ſolis obnoxia. Nã vt dicũt phyſici ab eo accipit lumẽ. Tenuia. Proceleumatic⁹ eſt ꝓ Dactylo. quã rẽ quotieſcũq; facit Ver. ſeruat locũ ſynereſi vt tenuia itẽ vt genua labãt. Dilectę Thetidi Halcyões: Ceyx fili⁹ Luciferi
Halciões. hũit cõiugẽ Halcyonẽ: a q̃ cũ ꝓhibit⁹ iuiſſet ad cõſulendũ Apollinẽ ſup ſtatu regni ſui naufragio pijt. Cui⁹ corpus cũ ad vxorẽ Halcyonẽ delatũ fuiſſet illa ſe p̃cipitauit in pelagus: poſtea Thetidis & luciferi miſeratiõe cõuerſi ſunt ambo in aues marinas q̃ Halciões vocant̃: & ſciendũ qa cũ de mlĩere dr̃: hęc Halcyõe facit: cũ de auib⁹ hic & hęc Halcyone. hi & hę Halcyones. Iſtę aũt aues nidos faciũt in mari media hyeme: qbus dieb⁹ eſt tãta tranqllitas vt penitus nihil in mari poſſit moueri. Inde etiã dies Halcyonij vocantur. Non ore ſolutos. ſ. manipulos quod ſequit̃: alij ſoluto ore accipiunt. i. nimium patenti. Immũdum ſues. Luto gaudẽtes. Ho. Et amica luto ſus. Nebulę ima pe. deprimuntur ad valles. Neqcq̃ exercet. i. non: Perſius Neqcq̃ fundo ſuſpiret nummus in imo. Item Ver. Et ſummo clipei nequicq̃
Noctua. vmbone pependit. Seros. n. c. Noctua autem auis eſt lucifuga: que ſignificat pluuiam: ſi cecinerit poſt ſolis
Nyctime occaſum. De hac talis eſt fabula. Nyctimene poſtq̃ cũ patre cõcubuit & agnouit facinus: in ſyluis ſe abdidit

ASCEN ¶ Nec minus. Poſtq; docuit varia indicia ac ſigna future hyemis ſeu tempeſtatis: docet ſigna ſerenitatis dicens ea non minus certa eſſe q; ſit hyemis. ¶ Ordo autem ne prolixus ſim
Ordo. eſt. Nec minus ideſt pariformiter poteris proſpicere ideſt preuidere ex imbri ideſt pluuia p̃uia: hoc eſt poſt imbrem ſolis ideſt apparitionem ſolis & ſuditatem & pro ideſt ſerena ſcilicet tempora: aut loca celi & aeris aperta ideſt nullis nubibus cooperta & tu poteris non minus cognoſcere ſcilicet iam dicta. ſignis certis. ideſt infallibilibus. Nã neq; acies videtur tunc ſtellis obtuſa. i. ſtelle non videntur tunc habere aciẽ obtuſam nec luna obnoxia radijs fratris. i. phębi hoc eſt ſolis cui obnoxia eſt qa ab eo illuminat̃: vr̃ ſurgere. i. oriri tũ. i. tunc obtuſa: nec tenuia vellera lane. i. lanuginis arborũ populi aut ſpine vident̃ tũc ferri p celũ. & Halcyones ſcilicet aues ĩ mari tpe ſũme trãqllitatis nidificãtes ob quã rẽ dicunt̃ dilecte Thetidi. i. nymphe illi ac deę maris nõ pãdũt. i. explicãt in littore pennas. ſ. alarũ ſuarum: & ſues. i. porci immũdi. i. obſceni & ceno gaudẽtes ac fedi nõ meminere. i. nõ meditant̃ iactare ore. ſ. ſuo manipios ꝓ manipulos. i. faſciculos ſtramẽtorũ q̃ti manibus cõprehẽdi ſolẽt: ſolutos. i. diſſipatos ore. ſ. ſuũ (Poteſt em̃ bis cõſtrui) At. i. ſed nebule petũt magis ima: & ita humiditas aeris vincit̃ ſolis radijs vñ naſcit̃ ſerenitas: & ipſe nebule recũbunt campo. Et noctua auis ea noctu volare ſolita: ſeruãs. i. obſeruãs occaſum ſolis añ quẽ nõ euolat exercet neqcq̃. i. nõ quaſi ſit nequacq̃: cantus ſeros. i. ſerotinos cant⁹. Et Niſus auis illa in quã niſus megarẽſium rex cõuerſus fingit̃: & Haliet⁹ dr̃: appet ſublimis. i. altus & p ſublime volãs ĩ liqdo aere: & Scylla. ſ. filia niſi dat penas: qa ꝓfligat̃ a patre ꝓ capillo purpureo. i. purpurei coloris: quẽ pater cõſecratũ habebat: Quacũq;. ſ. pte: illa. ſ. ſcylla fugiẽs. ſ. patrẽ Niſum ſecat. i. ſulcat & diuidit aera pennis ſcilicet alarꝝ: ecce. q. d. de repẽte & improuiſo: Niſus inimic⁹ inſeqtur ſup. eã exiſtẽs inimicus ſup. cũ magno ſtridore: & qua ſup. pte: Niſus fert ſe ad auras. i. apte volat: illa. ſ. ſcylla fugiẽs ſcilicet niſum leuẽ. i. celerẽ & velocem: ſecat raptim. i. celeriter ęthera. i. ſublimẽ aerẽ pennis. ſ. ſuis. Tũ. i. p̃terea corui igeminãt ter. aut quater gutture rauco: voces liqdas. i. p̃ter morẽ claras vt facile ſerenitatis indiciũ agnoſcas: & ipi lęti ſępe in altis cubilib⁹. ſ. arborũ aut rupiũ ſtrepitant in folijs: inter ſe neſcio qua dulcedine. ſ. vocis: p̃ter ſolitũ. i. vltra q̃ ſolet eis vox dulcis eſſe niſi ſit: Neſcio q̃ dulcedie. ſ. tpis ipſi lęti crepitãt inter ſe iuuat. i. delectat ſup. eos reuiſcere ꝓgeniem paruã. i. pullos: q; ꝓ. i. nidos dulcis. Ideo autem dulces quia progeniem continent & hoc imbribus actis ideſt tranſactis Mire exprimit naturam coruorum quibus pullorum eſt obliuio niſi ſerenitate cõmoneantur.

& lucẽ refugit. Vbi deoꝝ volũtate cõuerſa eſt in auẽ. q̄ tãto ſcelere oĩbus auib⁹ eſt admiratiõi. Liq̄do aere. Niſus rex megarenſiũ in auẽ mutat⁹: de quo plẽni⁹ dictũ eſt in Buco. Tũ. l. c. p. t. g. v. Aut quater inge. ply. lib. i. de naturali hiſtoria: dicit coruos obliuioſos eſſe: & plerũq; minime ad nidos ſuos reuerti: ſed quadã rõne naturę ea cõferũt ad ſuos nidos: q̄ vermes poſſint creare ex q̄bus relicti eorũ pulli alunt̃ interdũ: Horum obliuionem ꝓbat etiã ex rebus quas cum abſcõderint derelinquunt: qđ etiam muſtellę dicuntur efficere.

Corui.

PRO.

Halcyões

❡ Dilectę thetidi halcyones: varia eſt opinio harũ volucrũ originis. Itaq; in altera ſeq̄tur Oui. Nicandrum: in altera theodorũ. Putat̃. n. Ceyx Luciferi fili⁹ cũ Halcyone Aeoli filia mutat⁹ in has volucres. Idẽ refert Halcyonẽ Scyronis filiã latronis attici Polyphemonis filij: quũ pater ei p̄cipet: vt q̄reret maritũ arbitratã p̄miſſum ſibi: vt cõcumberet cũ q̄bus vellet ab irato patre deiectã in mare mutatã in hanc volucrẽ. Idcirco aũt dilectas Thetidi dicit has aues: q̄ ꝑ ſeptẽ dies q̄bus excludũt fętus in mari tranq̄llitas eſt vt tuta ſit nauigatio.

MAN.

Noctua.

❡ Nec mi. ex im. futurę hyemis. hacten⁹ ſigna docuit: nũc v̄o futurę ſerenitatis poſt imbrẽ. q̄ oĩa idẽ ply. lati⁹ ꝓſeq̄t̃. Halcyones: hę aues paulo maiores paſſere ſunt. de q̄b⁹ ply. li. x. c. xxxvij. Noctua noctuas nouẽ voces hr̃e tradit Nigidius ſcri. Ply. li. x. li. aũt. xviij. q̄ noctua in ĩbre garrula ſerenitatẽ oñdit: ac ſereno tẽpeſtatẽ. Niſus de niſo in auẽ verſo latius videto in. vi. ęglo. Scylla Niſi filia in auem Cyrim verſa eſt: & Niſus in halietum: vt patet li. viij. meta. apud Ouid. Halietus aũt eſt aquile genus de quo late ply. li. x. Liq̄das voces dictum eſt ſuperius q̄ ſi corui carptim vocem reſorbebunt: ventoſum imbrem ſignificant. Hic vero oſtendit Maro: per liquidas claraſq; voces ſerenitatem portendi.

Cyris

Halietus.

Haud equidem credo: quia ſit diuinitus illis
Ingenium aut rerum fato prudentia maior:
Verum vbi tempeſtas & cœli mobilis humor:
Mutauere vias: & iuppiter humidus auſtris
Denſet: erãt quæ rara modo: & q̄ denſa relaxat
Vertũtur ſpecies animorum: & pectore motus
Nunc alios: alios dum nubila ventus agebat
Concipiunt: hinc ille auium cõcentus in agris:
Et lætæ pecudes & ouantes gutture corui.

Aliȷ̄ diuinius.

ASCEñ.

❡ Haud equidẽ credo &c. Quia dictũ ẽ aues & feras tẽpeſtatẽ p̄ſagire eã q; hoĩb⁹ idicare: q̄ri põt q̃ñ id fiat cũ hõ excellẽtiſſimo ingenio ꝑditus debeat eã prius ꝑcipiſcere & ceteris animantib⁹ indicare. Ad hoc r̃ñdet verum quidẽ eſſe q̄ nulli animantiũ diuini⁹ ſit igeniũ q̄ homini: ſed q̄a hõ libertate arbitrij ſui cõtra influentiam celeſtẽ ſe aut letitia aut triſticia aut alia quauis paſſione afficere põt nec naturali inclinatiõi ſemꝑ obtẽperat: cetere aũt animãtes ſoli⁹ nature atq; celorũ influentie habenis cohibite & rõnis expertes nõ p̄nt nõ geſtire: & celo obtẽperare quocirca imminẽte ſerenitate exultãt & ſeuitia ingruẽte merẽt: eo q̄ ante mutationẽ aeris mutant̃ cauſe q̄ ſunt ſyderũ ĩfluẽtie: quas beſtie ꝑ rõnis diſcurſum ad alia nõ diſtracte facillime ꝑcipiſcũt: hoĩeſq; ſi attẽderẽt nõ minus ſentirẽt.

Ordo.

❡ Ordo aũt eſt. Eq̄dẽ. i. ego q̄dem haud. i. nõ credo: q̄a ingeniũ. i. ꝑſpicitas & prudẽtia ingenita & cõnaturalis ſit illis. ſ. iã dictis beluis diuini⁹. i. diuine ꝑfectioni aut ꝓuidentie cõformius: aut q̄a maior prudẽtia rerũ ſit illis. ſ. beluis q̄ ſup. hoĩbus: fato. i. deorũ volũtate: aut neceſſitudie celeſti: hoc eſt ꝑ fatũ (q̃ñ non regit̃ is ablatiuus ex vi cõparatiua: vñ nõ eſſet ſenſus fato. i. q̄ fatũ habeat. Nec q̄ fatũ ſit. Veruntñ Ser. ita intelligit vt ſit aut q̄a prudẽtia maior fato. i. q̄ maior eſt q̄ fatũ ſit illis diuinitus. i. a deo infuſa. Eſt em̃ prudentia maior fato. i. influẽtia celeſti: q̄a ſapiẽs dñabit̃ aſtris vñ dicturus eſt poeta. Felix q̄ potuit rerũ cognoſcere cãs. Atq; met⁹ oĩs & in exorabile fatũ Subiecit pedibus. Itaq; ſcđm Seruiũ legendũ eſt diuinitus vt ſit. Eq̄dem ego haud credo q̄ ingeniũ ſit illis diuinitus: hoc eſt q̄ habeat ingeniũ diuinit⁹ infuſum: aut q̄a prudẽtia rerũ que. ſ. maior fato ſit illis veruntñ q̄a vt dicturus eſt in quarto huius. Eſſe apibus partẽ diuine mẽtis & hauſtus Aetherios dixere deũ nãq; ire ꝑ oẽs terraſq; tractuſq; maris &c. Et in. vi. enei. de oĩbus animãtibus: q̄ igneus eſt ollis vigor & celeſtis origo: nõ male forſan legeret q̄ diceret q̄a ſit diuinius illis ingeniũ. ſ. q̄ hoĩbus ſicut Flaccus in primo ſermonũ poetis mentẽ diuiniorẽ q̄ ceteris hoĩbus concedit dicens. Ingeniũ cui ſit: cui mens diuinior. atq; os magna ſonaturũ des nõis huius honorẽ legamus ergo aut cũ Ser. aut ſicut prius expoſuimus Verum ideſt ſed vbi. i. quo t̄pe (nã localia & tẽporalia aduerbia fere cõiter ponunt̃) tempeſtas & humor celi. i. aeris mobilis. i. mutabilis: mutauere vias. i. abierunt & alio ſe receperunt: & Iuppiter. i. aer humidus. denſet aut potius denſat (nã denſeo ꝓprie neutrũ aut paſſiuum eſt ab intrinſecus nata paſſione. ſignificat em̃ id quod eſt dẽſus ſum aut fio: denſo vero actiuũ ſignificans denſum facio. vt hic) denſat. i. denſa facit auſtris. i. per auſtros ventos deſiccatiuos ea que erant modo. i. pauloante rara: & relaxat que erant denſa tunc ſup. ſpecies animorum. ſ. brutorum. vertuntur cum qualitate aeris: & pectora concipiunt nunc. ſ. tẽpore ſerenitatis future alios motus. i. affectus: & alios ſup. concipiebant dum ventus agebat nubila. i. impellebat nubes tẽpeſtiferas hinc ideſt ex hac aniorũ cũ tempeſtate immutatione. eſt. i. naſcitur: ille. ſ. notiſſimus & ſuauiſſimus: concentus. i. melodia aut ſymphonia auium. ſ. concinentium in agris: quod bene addit vt non queſtus gratia aut victus: ſed naturali influentia cantare credas: & hinc ſup. ſunt pecudes læte: & corui ſunt ouantes ideſt letitiam vocalem ſignificantes gutture ſcilicet ſuo quod raucum prius dixit.

SER.

❡ Haud eq̄dem cre. Proponit ſibi q̄ſtionẽ acerrimã: & de ĩtima philoſophia: quã tñ tota facilitate diſſoluit. Nã q̄ritur cur hoĩes quos cõſtat eſſe prudẽtiores aĩalibus ꝑ ſe nõ ſentiãt qualitatẽ futurã aeris: ſed eã magis ex alijs animãtibus colligãt: & hoc dicit hoĩes prudẽtiã habere naturalẽ & ſuo iudicio lętos eſſe vel triſtes: quę res in hęc aĩalia cadere nõ poſſit: q̄ nihil ſuũ habẽtes naturã aeris ſequunt̃: & ꝓ eius qualitate aut lęta vident̃ aut triſtia: nec ꝑdicere aeris naturã vident̃: ſed eã vel ꝓſperã vł aduerſam ſequunt̃: nos vero & lęti eſſe inter nubila poſſumus & in ſerenitate ſolliciti. Sit. di. il. i. Nõ illis diuinitus cõceſſum ingenium: nec prudẽtia que eſt maior rerũ fato alibi. Metus oĩs & inexorabile fatũ. Subiecit pedibus ſtrepitũq; acherontis auari. Iup. hu. i. aer: vt Horati. Manet ſub Ioue frigido venator. Auiũ cõcentus cõmixtus cantus. i. ſymphonia. Lętæ pecudes. Aeris ſerenitate gaudentes.

MAN.

Ingeniũ.

❡ Haud eq̄dẽ cre. ꝑdicta. ſ. aĩalia q̄buſdã ſignis oſtẽdere. Aperit aũt cãs: vñ id ꝓcedere poſſit. Ingeniũ ꝓprie dicitur naturalis ſapiẽtia teſte Nonio. Fato deorũ voluntate. Iuppiter. i. aer. Denſet: denſet legendum eſt: ſic em̃ antiq̄ textus habent: ſic quoq; Priſ. li. viij. hic legit idẽ etiã Macr. li. x. ait. Poſtremi addenſent acies. Denſo denſas etiã in eadẽ ſignificatione & cõſtructione reperit̃. Vertuntur mutantur Species qualitates. Nunc. i. ſereno tempore.

Sivero ſolem ad rapidum lunaſq; ſequentis
Ordine reſpicies:nunq̃ te craſtina fallet
Hora:neq; inſidijs noctis capiere ſerenæ.
Luna reuertentes cum primum colligit ignis
Si nigrum obſcuro comprenderit aera cornu:
Maximus agricolis pelagoq; parabitur imber.
At ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem:
Ventus erit:vento ſemper rubet aurea phœbe
Sin ortu quarto : namq; is certiſſimus author:
Pura neq; obtuſis per cœlum cornibus ibit:
Totus & ille dies & qui naſcẽtur ab illo
Exactum ad menſem pluuia ventiſq; carebunt.
Votaq; ſeruati ſoluent in littore nautæ.
Et Glauco & Panopeæ atq; Inoo Melicertæ.

ACSEñ.

¶Sivero ad ſolem. Docet certiſſima ſigña ex ſolis & lune obſeruatiõe haberi. Prius tñ de lune q̃; de ſolis indicijs loquit̃ dicens. Vero,p ſed ſi tu reſpicies ad ſolẽ rapidũ.i. velocem quod illi perpetuũ eſt epitheton : vnde vt Ouid. docet equus illi ſacrificatur.Ne detur celeri victima tarda deo : & ad lunas ſequentes.i.futuras aut ſuccedẽtes ordine.ſ.naturali hora: craſtina ideſt poſtridiana cuius pridie id feceris nunq̃; fallet.i.decipiet te neq; capieris.i. decipieris in ſidijs ſerene noctis que.ſ.ſerenitatẽ diei,pmittere fallẽ tervidet̃.Si cum.i. quãdo luna colligit primum ignis reuertentes.i.ſplendorem ſuũ.i. ſi poſt nouiluniũ luna comprehenderit obſcuro cornu aera nigrum.i. nymboſum tunc ſup. maximus imber parabit̃ agricolis.ſ. in agro & pelago.i.nautis pelagus frequentãtibus. At.i. ſed ſi ſup.luna ſuffuderit ore.i. forinſecus exp̃ſſerit ruborem virgineum.i.qualis invultu virgineo eſſe ſolet:cum calorem adhuc plenũ habeat tunc ſup. ventus erit: phebe.i. luna : aurea ideſt rutila & pulchra: rubet ſemp vento.ſ. futuro : quia aer denſus & nubiloſus radios eius in rubedinem trahit. Sin.i. ſed ſi ſup. luna ibit ideſt decurret per celũ pura.i. ſine nymbo aut circulo denſi aeris:neq; obtuſis cornib⁹ ſed acutis & hoc ortu quarto.ſ. poſt nouilunium(nã is.ſ.quartus ortus:eſt certiſſimus autor.ſ.ſerenitatis pronunciande quem egyptij etiam ſummopere obſeruant)ſi inquã ſic ibit : &.i. ſimul totus ille dies & omnes ſup . qui naſcentur ab illo.i.poſt illum.ſ.quarti ortus vſq; ſup. ad mẽſem exactum.i.conſummatum carebunt ventis & pluuia & naute ſeruati.ſ. a ſubmerſione ſoluẽt in littore vota Glauco deo illi marino:& Panopeę nymphe illi marine:& Melicertę deo quoq; marino: Inoo.i. Inus filio.

SER.

¶Solẽ ad ra. Velocẽ.Et notandũ hęc ſigna magis fida & ſubtiliora eſſe:q̃ ex ſole & luna colligim⁹. Lunaſq; ſe. O.r. Nõ ordinẽ reſpicias:ſed ordine.i.rõnabiliter ordinẽ ſequẽtes.Luna em̃ ſolis circulũ ſeqtur licet ip̃a ſit inferior.Donatus dicit lunas noctis accipiẽdas:ſed male. non em̃ ſigna q̃ dicturus eſt ex nocte:ſed ex luna colligimus.Nunq̃; te.cra. fal.H.Hyperbole eſt: nec hora quidẽ te decipiet. Capiere: decipieris & eſt apherefis.Et plerũq; ſcim⁹nos decipi ſerenitate.Maximus agri.p.q;.im.i. ſi nõ habuerit pura cornua & intra eã nigrũ aerẽ videris:erit vbiq; pluuia: ſicut ſupra. Omnia plenis Rura natant foſſis:atq; ois nauita ponto. Si virginem ſuffuderit ore ruborem : Si ruborem forinſecus habuerit.Nam ſi de interiori parte infunderit diceret. Aurea.ideſt pulchra: vt At non venus aurea contra.Phœbe autem venit ab eo quod eſt phœbus. Et ſciendum quædam propria nomina fœmininum ex ſe facere tantum: non etiam neutrum: vt phœbus phœbe.Iulius Iulia. Tullius Tullia:Non vt appellatiuum : doctus docta doctum.Sin ortu quarto: Aratus tertiam dicit animaduertendam eſſe lunam:hic quartam non illud improbans ſed hoc magis probans.Nam ad hoc pertinet.Namq; is certiſſimus author.Exactum ad mẽſem. Vſq; ad menſis vltimam partem:vnde & exacti menſes dicuntur qui circa partum ſunt.Ipſe in ſequentibus.Exactis grauide cum menſibus errant . Glauco & pano.Inoo Melicerte:Glaucus piſcator fuit de Anthedone ciuitate qui cũ captos piſces ſuper herbã poſuiſſet in littore:& illi recepto ſpiritu rurſus mare petiſſent ſenſit quãdam hærbarum potentiam:quibus eſis cõuerſus eſt in numen marinum.Panopea eſt nympha marina:Inoo aũt eſt patronymicũ a matre Ino. Sane Ino & Melicerta filius poſtq̃ ſunt in numina cõmutati:gręce Palęmõ: & Leucothœ

Feminina ex maſculinis.
Menſes.
Panopea.
Glaucus.
Melicer.
Inoo.
Palęmon

& Leucothoe ſunt appellati: latine portunus: ꝗ mater matuta. | Leucot.
¶ Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ: panopeam hanc virginem nominat inter Nereidas. Glaucus autem deus maris eſt. Is autem piſcator fuit: & guſtu quoiuſdam herbę conuerſus eſt in numen. Inoum Melicerten ait Palęmona: quem quidam portunum interpretantur. ipſa autem mater precipitata cum eo in mare numen pelagi facta eſt: & appellata mater Matuta grece Leucothea. | Portun⁹. PRO.
¶ Solem: rapidum: perpetuum ſolis epitheton nam vt ſupra oſtendimus ſuo calore oīa fere rapit & deſiccat. Sequens futuras. Luna reuertentes quum primum colligit ignes. i. poſt nouilunium: hinc Varro dicebat: vt ſcri. ply. li. xviij. naſcens luna ſi cornu ſuperiore obatro ſurget: pluuias decreſcens dabit: ſi inferiore ante pleniluniū. Si in medio nigritia illa fuerit imbrem in plenilunio: ſi in ortu cornua craſſiora fuerint horridā tempeſtatem. Si nigrum ob. dictum eſt ſuperius: ꝗ ſi nigra apparuerit luna imbres portendere credit̄ ſi rubicunda ventos. Aurea phœbe: pulchra luna. Sin ortu quarto dictū eſt ꝗ quartā lunā maxīe obſeruāt ęgypt⁹: quę ſi ſplendens exorta puro nitore fulſerit: ſerenitatem portendit: Glauco. & Panopeę: & Inoo Melicertę: hic verſus ſic diuiditur. Et Glauco. & Panopeę. & Ino. o Meli. certe. Gellius lib. xiij. ca. xxv. ſcri. Parthenij poetę Gręci verſum eſſe. Glauco nericꝫ: atqꝫ maris Genio Melicerte: eumqꝫ verſum Verg. ęmulatum eſſe & feciſſe duobus vocabulis venuſte immutatis parem. Glaucus aūt piſcator erat: qui herba quadam guſtata mare ſubijt: atqꝫ inter deos marinos receptus: de quo late habet̄ in fine. li. xiij. meta. Panopeę: de hac Ma. li. v. Leua tenet Thetis: & milite panopeaqꝫ virgo. Inoo Melicertę Learchus & Melicerta filij fuere Athamātis ex Ino cadmi filia: vt teſtat̄ Oui. li. iiij. meta. Learchus ſaxo illiſus a patre obijt. Ino aūt cum Melicerta fugiēs ſeſe in vndas dedit: ipſaqꝫ cōuerſa eſt in deam que Leucothoe dicitur a nobis vero Matuta. Melicerta aūt Palęmon dictus eſt latine portunus. Hinc Ouid. li. vi. faſt. ait. Leucothoe graij Matuta vocabere noſtris. In portu nato ius erit omne tuo. Quem nos portunum: ſua lingua Palemona dicet &c. | MAN. Lunæ colores. Matuta. Glaucus Learchus. Melicer. Ino. Leucot. Matuta. Palęmon. Portunus

Sol quoqꝫ & exoriens & quū ſe cōdet in vndas
Signa dabit: ſolem certiſſima ſigna ſequentur:
Et quæ mane refert: & quæ ſurgentibus aſtris.
Ille vbi naſcentem maculis variauerit ortum
Conditus in nubem: medioqꝫ refulſerit orbe:
Suſpecti tibi ſint imbres: namqꝫ vrget ab alto
Arboribuſqꝫ: ſatiſqꝫ notus pecoriqꝫ ſiniſter.
Aut vbi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe
Diuerſi rumpent radij: aut vbi pallida ſurgit
Titoni croceum linquens aurora cubile:
Heu male tum mitis defendet pampinus vuas.
Tū multa ī tectis crepitās ſalit horrida grādo.
Hoc etiam emēſo quum iam decedet olympo
Profuerit meminiſſe magis; nā ſæpe videmus
Ipſius in vultu varios errare colores:
Cæruleus pluuiam denunciat: igneus euros:
Sin maculæ incipient rutilo immiſcerier igni
Omnia tum pariter vento nimbiſqꝫ videbis
Feruere. non illa quiſqꝫ me nocte per altum
Ire neqꝫ a terra moneat conuellere funem.
At ſi quum referetqꝫ diem: condetqꝫ relatum:
Lucidus orbis erit: fruſtra terrebere nimbis.
Et claro ſyluas cernes aquilone moueri.

ASCEN. ¶ Sol quoqꝫ & exoriēs &c. Nouiſſimo loco ſigna q̄ a ſole dep̄hendunt̄ recitat nō p̄ter rhetoricorū inſtitutū: q maximi queqꝫ pōderis ad finē dicēda monēt. Certiſſima aūt atqꝫ eadē maxime future tēpeſtatis īdicia ſolis ſunt. Quin etiā ad id qđ p̄tendit maxime cōducit ꝗ vltimo loco ſolis ſignificationē recitat: vt. ſ. nact⁹ occaſionē in gratulatione Auguſti ſigna Cęſaris morte in ſole ꝓſequat̄. Dicit ergo ſolis eſſe certiſſima ſigna & in ortu & in occaſu q̄ varijs eius coloribus quorū ſignificatōes ponit explicant̄. ¶ Ordo aūt eſt. Sol quoqꝫ. i. etiā ſol nedū luna & ceteri planete dabit ſigna. i. indicia tempeſtatis: &. i. ſimul exoriens. i. q̄n exorit̄: & quū idest q̄n condet. i. abſcōdet ſeu p̄cipitabit ſe in vndas. i. quum occidit (nā vulgus credit ip̄m in vndas maris occidere & p̄cipitari) certiſſima ſigna ſequent̄ ſolē: & ſup. ea q̄ ip̄e refert. i. rep̄ſentat mane. i. t̄pe matutino: & que ipſe refert aſtris ſurgentibus. i. incipiētibus appere nobis hoc eſt t̄pe veſpertino. Ille. ſ. ſol de quo. ſ. ſermo eſt: vbi. i. q̄n variauerit maculis. i. offuſcatione nō integra ſed interciſa q̄ facit vt ſol minus ſit illuſtris ortū naſcentem. ſ. primū & matutinū Orit̄ emvſqꝫ ad meridiē ſol exiſtens cōditus in nubem. ſ. ꝓ parte media & refulſerit medio orbe: tunc ſup. imbres ſint tibi ſuſpecti: quia ſtatim futuri ſunt nāqꝫ notus ventus ille pluuiā excitās latine auſter dictus ſiniſter. i. inimicus arboribus & ſatis. i. ſegetib⁹ & pecori vrget. ſ. ībres hoc ē impellit eos: ab alto. ſ. aere vt p̄cipitentur. Aut vbi. i. q̄n diuerſi. i. diſcolores radij rūpent ſeſe iter nubila: ſub lucem. i. pauloante lucem & tempore vrgente in lucem: aut vbi. i. quando aurora. i. dea matutini temporis: linquens cubile titoni mariti. ſ. ſui: croceum idest crocei coloris: ſurgit pallida ideſt pallorē inducens in auras: heu dolentis eſt: pampinus ideſt frons vitium: mitis. ideſt tenera adhuc (Reperitur hic aut hec pampinus: ſed Vergili. nuſqꝫ epithetum ponit quo genus diſcernas innuens per hoc dubijs ſuperſedendum) defendet. ideſt ꝓteget a grandine: male. i. non: aut dic pampinus male. i. non defendet; mitis. i. teneras aut maturas vuas: quia dicturus eſt. Et iā maturis metuendus Iuppiter vuis: tū. i. tunc multa horrida grādo ſalit crepitās in tectis: hic videntur multa epitheta ſed nō ſunt vitioſe poſita: nā multa cū ſit numerale nō eſt plenū epithetū: licet ei dicere: multi diſerti viri: & pauci caſti viri; crepitās aūt diuiſim cōſtruit̄ ab horrida interiecto

Ordo

SER. ¶ Condit⁹ in nu. i. ſi orbis ei⁹ q̄ſi cōcauus fuerit: qđ ip̄e exprimit dicēs. Medioqꝫ re. or. Siniſter. Noxi⁹. Male defēdet nō defēdet. Nā decuſſis pāpinis ētvuavim grādinis patit̄. Profuerit: me. tha. Ideo magis addit: qa a ſole veniētia veſp̄tina ſigna meliora ſūt. Cęrule⁹ plu. denū. Breuiťqꝫ collecta cōcluſio. Me no. gratiorē ſenſum fecit iterpoſita ſue p̄ſone cōmemoratōe. Nā hoc dicit nulli ſe ſuadere illa nocte nauigare. At ſi cū referetqꝫ diē: cōdetqꝫ re. Hoc ad futurę ſerenitatis p̄tinet ſignū. Nam ſi de ipſo die dicas: de quo p̄miſit ſtultiſſimū eſt. Claro aqlone: ſerenifico: qa eſt & nubilus: ſicut fere oēs venti. Hora. Albus vt obſcuro deterret nubila cęlo. Sæpe notus: neqꝫ parturit imbres perpetuos.

terjecto

Ille vbi

MAN: ¶Ille vbi naſcē.macu.vari.or.ply.ꝺ ſolis pſagijs li.xviij. inquit: ꝙ quū oriēte radij nō illuſtres eminebunt: ꝙuis circūdati nube nō ſint pluuiā portendēt: ſi ante exortū nubes globabuntur hyemē aſperam denunciabunt: ſi nubes ſolē circuncludent: ꝗto minus luminis relinquent: tāto turbidior tēpeſtas erit. Vrget.ſ.imbres. Ab alto.i. ab aere. Notus q latine auſter dr̃. Siniſter.nocēs aduerſus. Aut vbi ſub lucē: ait idē ſi ſol ex ortu longe radios p nubes porriget: & medi⁹ erit inanis: pluuiā ſignificabit Pallida. Ait idē ꝙ ſol pallid⁹ oriēs hybernā grādinē nūciat. Tithoni: ſui viri. Ceruleꝰ: ait idē ſi i occaſu ei⁹ radij in ſe nubē trahēt: aſperā in pximū diē ſignificabūt tēpeſtatē. Igne⁹ euros. ait idē ſi circa occidētē cādēs erit ſolvētū ſignificat. Lucid⁹ orbis: ait idē ꝙ ſol pur⁹ oriēs. atq; nō feruēs ſerenū diē nūciat. Si & occidit pridie ſeren⁹ & orit̃ tāto certior fides ſerenitatis. Claro aqlone: is em̃ teſte eodē ſerenus eſt Italię cum aphricę nubilus ſit: eſtq; ſaliberrimus omnium aquilo.

Solis preſagia.

Solis colores.

Aquilo.

terie ētio verbo ſallit. Sūt q legāt iā multa vt ſit tā multa. vt pāpinus nō poſſit; vuas defendere. Hoc ēt &c. nūc de ſole occidēte loquitur dicēs. Profuerit.i. vtile fuerit ēt meminiſſe.i. annotaſſe: hoc.ſ. qd̕ de ſole oriēte dictū eſt: cū decedet iā olympo.i. hemiſperio nr̃o emēſo.i. tranſcurſo.i. cū ſol occiderit; pfuerit dico magis qa veſptina ſigna i ſole validiora ſunt. Nā nos videm⁹ ſepe: varios colores errare.i. ſpargi & mutari i ei⁹.ſ. ſolis vultu. Ceruleꝰ color ſolis.i. marinus: denūciat pluuiā color igne⁹.i. rutilus: denūciat euros.i. vētos oriētales. Sin.i. ſed ſi macule icipiēt imiſceri igni rutilo: tu videbis: tū.i. tūc oia feruere.i. icrebreſcere piter vēto & nymbis.i. pluuioſis nubib⁹. Quiſq;.i. qcūq; is fuerit: non moneat: qa fruſtra id fecerit me ire illa nocte: q.ſ. talia ſigna appuerint p aliū.ſ. mare: neq; conuellere.i. dirípe & diſſoluere: funem.i. retinacula nauiū: a terra qbus terre affigunt̃ naues. At.i. ſed ſi orbis.i. globus.ſ. ſolaris erit lucidus.i. illuſtris: ꝙ p &: & pariter: quum.i. quando: referet.i. reducet diē.i. claritatem diurnā: & quū cōdet.i. abſcondet aut finiet & cōponet.ſ. diē relatum.i. ad nos reductum: hoc eſt ſi in ortu & in occaſu lucidus erit globus ſolaris: tu terrebere fruſtra nymbis: & tu cernes ſyluas moueri: aqlone.ſ. vento: claro.i. ſerenitatem inducente.

Deniq; quid veſper ſerus vehat: vnde ſerenas
Vētus agat nubes: qd cogitet humidus auſter:
Sol tibi ſigna dabit: ſolem quis dicere falſum
Audeat: ille etiam cæcos inſtare tumultus
Sæpe monet, fraudeq; & opta tumeſcere bella:
Ille etiam extincto miſeratus Cæſare Romam:
Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit
Impiaq; æternam timuerunt ſæcula noctem
Tempore q̃q̃ illo tellus quoq; & æquora ponti
Obſcœniq; canes importunæq; volucres
Signa dabāt: quoties cyclopū efferuere i agros
Vidimus vndantem ruptis fornacibus ætnam:
Flāmarūq; globos liquefactaq; voluere ſaxa:
Armorum ſonitum toto germania cœlo
Audijt: inſolitis tremuerunt motibus alpes:
Vox quoq; per lucos vulgo exaudita ſilentes
Ingens. & ſimulachra modis pallentia miris
Viſa ſub obſcurum noctis: pecudeſq; locutæ
Infandum: ſiſtunt amnes terræq; dehiſcunt:
Et mœſtū illachrymat tēplis ebur: æraq; ſudāt
Proluit inſano contorquens vortice ſyluas
Fluuiorum rex Eridanus: campoſq; per omnes
Cum ſtabulis armenta tulit: nec tpe eodem
Triſtibus aut extis fibræ apparere minaces:
Aut puteis manare cruor ceſſauit: & altæ
Per noctem reſonare lupis vlulantibus vrbes.

ASCEN. ¶Deniq; qd &c. Cōcludit oia ex ſole meli⁹ cognoſci q̃ ex aſtris maiorib⁹ & quo id pbet trāſit nō iepte ad alias ſignificatōes ſolis qb⁹ mortē Iulij cęſaris pnotaſſe credit⁹ eſt. Ordo eſt. Deniq;.i. vt ſemel dicā aut vt oia cōcludā & vno verbo explicē: ſol dabit tibi ſigna.i. idicabit tibi: qd veſp.i. heſper⁹ ſeu veſperus ſer⁹.i. tard⁹: vehat.i. afferat aut igerat ſeu idicet nobis & vn̄.ſ. flās vēt⁹ agat ſerenas nubes & qd auſter ſeu notus hūid⁹.i. humorē i nubē colligēs: cogitet.i. cōgreget. Eſt ei freqntatiuū a cogo qd̕ ſignificat ſiſ agere & cōpellē: aut qd cogitet.i. ptēdat: qa nimiꝵ ibres & pluuiā.i. qcqd p ſydera aut vētos pdicē potes ēt a ſole diſces: & qdē certi⁹ nā qs audeat dicē.i. affirmare ſolē falſū.i. deceptoriū & nōꝩacit indicātē: & id i ſignificatiōe actiua. Ille.ſ. (quo magis naturalia & q̃ nature ſubiecta ſunt credas) monet ſepe ēt tumult⁹ cecos.i. excecātes aut ignotos pri⁹ ꝗ orianᵗ iſtare.i. de pximo aduētare: & monet ſepe fraudē i. deceptionē inſtare: & monet bella opta.i. latētia & fraude tecta: vn̄ poſſet cōſtrui fraudē & bella opta.i. belloꝵ optoꝵ tumeſcere.i. creſcere. Ille.ſ. ſol ēt miſerat⁹ ſup.ē: Romā.i. rēpu. romanā Cęſare.i. Iulio extincto.i. ml̕tis vulneribus iterēpto i ſenatu: quū.i. qn̄.ſ. ſol texit.i. velauit caput nitidū.i. illuſtre & ſplēdidū pri⁹: ferrugine.i. caligine ferruginei coloris: obſcura.i. ſubnigra & pulla (Alludit ergo ad veſtes lugubres qſi ſol ob necē cęſaris in luctu fuerit: nā ferrugo ē purpura Hiſpanica ſubnigra) & ſecula ipia i qb⁹ tā bon⁹ pnceps tā crudel̕r occiſ⁹ erat: timuerūt eternā noctē: qd̕ reuera in ſaluatoris nr̃i obitu ml̕to poſt cōtingit: q̃q̃.ſ. ſol ſigna dedit: nihilomin⁹ tell⁹ & equora.i. aq priꝰ eque pōti.i. maris: & canes obſceni.i. obſcene vlulātes: aut horribilia portendentes & volucres iportune.i. nō ſuo tpe volātes nec cōſueta nature faciētes (dicerē q̃ ſi Mācinell⁹ taceret) dabat quoq;.i. ēt nedū ſol: ſigna.i. pdigia illo tpe.ſ. quo Cęſar occiſus fuerat pauloante aut paulopoſt. Quoties vidim⁹.q.d. frequentiſſime: etnā.ſ. montē Sicilie ppetuas flāmas euomentē vndantē.i. ebullientē ac eructantē flāmarū globos in morē ſupundantis aque efferuere.i. feruorē extēdere in.i. vſq; ad cāpos cyclopū.i. ſiculos in qb⁹ cyclopes olim verſati dicunt̃: & quoties vidim⁹ etnā: voluere.i. eructare globos flāmarū & ſaxa liqfacta.i. in calcem ac cinerem fere reſoluta ex feruore ignis incluſi. Germania.i populus Germanie audijt ſonitū armorū

Ordo.

SER. ¶Deniq; qd veſp ſer⁹ vehat: cōcluſio eſt que hoc cōtinet Signa q̃ poſſum⁹ ex ſtellis vl̕ ex vētis colligere: meli⁹ ex ſole colligim⁹. Quid co.hu.au.i. i quā ptē ſe flectat: vtꝵ ad ſerenitatē: an ad pluuias vt dixim⁹ ſupra. Quis dicere.f.i. fallacē. Salu. i Catiliā. ābitio multos mortales falſos fieri coegit. Tumult⁹: cōiuratiōes & latētes iſidias. Ille ēt extincto.mi.cæ. Romā: bonū epilogi reperit locū: vt i Auguſtigrām defleat Cęſaris mortē: cōſtat aūt occiſo Cęſare i ſenatu pridie Idus martias Solis fuiſſe defectum ab hora ſexta vſq; ad

Falſus.

Defectus ſolis.

Theſſalia eſt:& philippicis campis vrbis imperij generis humani fata commiſſa ſunt:nunq̄ vllo loco tm̄ vi- rium populi romani tm̄ dignitatis fortuna vidit.Emathiam:Emathia vt Ply.ſcri.li.iiij.c.xi.antea dicta:poſt ea Macedonia.Autor quoq; Soli.qui ait ab Emathio primo rege dictam.Hęmi. hęmus mons eſt in Thracia vaſto iugo ꝓcumbens in pontum:autor ply.li.iiij.Thracia aūt vt oſtendit Ptolemęus li.iiij.iuncta eſt Mace- donie.vnde & Lu.li.vi.ait.Qua iuga deuexus pharſalica porrigit hęmus Pila:Modeſtus ſcri.pilum fuiſſe te lum maius ferro triangulo vnciarum.ix.haſtile pedum quinq; & ſemis quod ſuo tempore ſpiculum dicebat̄ ad cuius iactum exercebant̄ p̄cipue milites:quod arte & virtute directum & ſcutatos pedites: & loricatos eq tes ſępe tranſuerberat.Grandia oſſa:olim fuiſſe homines grandiores & Home.indicat & Vergi.hinc Iuue.ait ſaty.xv.Terra malos hoīes nunc educat atq; puſillos. Emathia. Pilum.

Dij patrij indigetes & romule: Veſtaq; mater
Quæ tuſcū tyberim & romana palatia ſeruas:
Hunc ſaltem euerſo iuuenem ſuccurrere ſæclo
Ne prohibete: ſatis iamp̄ridē ſanguine noſtro
Laomedonteæ luimus periuria troiæ.
Iampridem nobis cœli te regia Cæſar
Inuidet:atq; hominū q̄ritur curare triūphos.
Quippe vbi fas verſum atq; nephas. tot bella per orbem
Tā multe ſcelerū facies: non vllus aratro
Dignus honos: ſqualēt abductis arua colonis:
Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem.
Hinc mouet euphrates: illinc germania bellū:
Vicinæ ruptis inter ſe legibus vrbes
Arma ferunt. ſæuit toto Mars impius orbe:
Vt quum carceribus ſeſe effudere quadrigæ
Addunt ſe in ſpatia & fruſtra retinacula tendēs.
Fertur æquis auriga: neq; audit curr9 habenas.

ACSEN. ¶Dij patrij &c.Expoſitis malis que ſol futura indicauit poſt cęſaris necē p̄cat̄ deos patrios vt ſaltem Auguſtum in reipu.ſalutem atq; romani imperij cōſeruationem diutius viuere ſinant:cum is optimus ſit eius gubernator tametſi ſint qui gubernentur peſſimi. Ordo. ¶Ordo eſt. O dij patrij.i.ad patriam pertinentes: aut e patria noſtra:indigetes ideſt nunc inter deos eternos agentes:& nulli9 indigētes:vt Ianus:faun9 eneas.Romulus.Ilia&c.& ſup.tu O romule:pater videlicet vrbis:& veſta mr̄.i.ꝓtectrix mr̄na affectiōe aut veſta.ſ.ilia rhea virgo veſtalis mater.ſ. romuli & per eum romani imperij: que ſeruas.i.cuſtodis & conſeruas: tyberim tuſcū.i.per hetruriam ex apenninis montibus fluentem(Ad tyberim autem ſepulta fuit rhea ilia adhuc viua:vnde ab horatio in primo carminum dicitur vxorius amnis: quaſi ilie maritus ſit:verba eius ſunt. Vidimus flauum tyberim retortis: Littore hetruſco violenter vndis. Ire deiectum monumenta regis Tēplaq; veſte.Ilie dum ſe nimiū querenti Iactat vltorem vagus & ſiniſtra Labitur ripa io non probante Vxorius amnis)& que ſeruas romana palatia.ne ꝓhibete. ideſt ne ꝓhibeatis ſaltem hunc iuuenē ſcilicet Auguſtum ſuccurrere.i. opitulari & ne corruat.ſuccurrendo auxiliari(tractum em̄ eſt ab infantibus aut edificijs caſum minantibus quibus priuſq̄ cadant ſuccurrit̄ ab his qui ruinam ꝓſpiciunt)nos luimus ſatis iampridem.i. iam a pluſculis annis: noſtro ſanguine.i. effuſione ſanguinis romani a troianis oriundis:ꝑiuria troie laomedontęę.i.ab laomedonte rege denominate(Id diligēs poeta fere obſeruat vt cōdignis appellationibus troianos nuncupet. Nā vbi mollitiē exprobrat phryges aut phrygias appellat.vt o vere phrygie neq; em̄ phryges.vbi virtutem dardanidas vt dardanide duri q̄ vos a ſtirpe parentū.Prima tulit tellus &c. vbi perfidiam notat laometondiadas vt hic & iij.enei:Laomedontiade bellum ne inferre paratis. Et eiuſdem.iiij. Necdum Laomedontee ſentis periuria gentis)O ceſar.ſ. Auguſte(qđ potius cum Seruio dixero q̄ vt cum Mancinello de iulio intelligam. Nam p̄ſentis tp̄is verbum:& aduerbium iampridem indicant continuatā eſſe actionē:ita vt nūc quoq; inuideat atq; querat̄ curare triūphos humanos: nō curauiſſe ſolū.Senſus ergo eſt ꝙ dij inuidētes hominib9 p̄ſentiā cęſaris auguſti:quē vt malos iuſti9 puniāt in cęlos trāſlatū velit q̄ſi dico ob auguſti p̄ſentiā cohibeant̄ dij a ſeuiore vltiōe)o cæſar igit̄ auguſte:regia cęli.i. regnū cęleſte(Eſt autē regia dom9 quā reges habitāt:quaſi ſubaudiat̄ dominus aut edes grece dicitur αυλη.i.aule)inuidet.i.moleſte permittit iampridem nobis te: & queritur ideſt conqueritur te curare triumphos hominū:cū ſis dignus celeſtibus.Quippe.i.vt pote vbi.i.poſtq̄ phas.i. licitū & a dijs approbatū:verſum ſup.eſt.ſ.i nephas: hoc eſt reputat̄ ac ſi ſit nephas atq; nephas verſum ſit: ita vt phas putetur:& vbi tot bella.ſ. geruntur per orbem ideſt mundum hunc & tā multe facies ideſt

SER. Dij patrij. Indigetes ¶Dij patrij indigetes & romule: veſtaq; mater. Patrij dij ſunt q p̄ſunt ſingulis ciuitatibus:vt Minerua athenis:Iuno carthagini.Indigetes aūt ꝓprie ſunt dij ex hoīb9 facti quaſi in dijs agētes.Abuſiue aūt oēs dij pn̄t dici indigetes tāq̄ nullius rei egētes.Veſtaq; mater:Que tuſcū tyberim & romana palatia ſeruas:poetice. Nā verū nomē numinis. qđ vrbi romę p̄eſſet ſciri ſacrorū lege ꝓhibet̄.qđ auſus q̄dā tribunus plębis enūciare in cruce leuat9 eſt.Laomedonteæ:excuſat auguſti ꝑpa & cū dicit ſuis virib9 nō cōpenſare damna reipu.q̄ ex maiorū vitijs deſcēdiſſe cōfirmat Hora. Negligis immeritis nociturā poſt modo natis.Te fraudē cōmittere.Atq; hoīm.q.cū cęleſtes poſſis mereri. Vbi fas.v.a.n. apud hoies:ſequi.ſ.qui ſpernunt licita appetentes illicita. Abductis.co.ad bella ſcilicet vt & latos vaſtāt cultoribus agros.Hinc mouet euphrates: illinc Germania bellum.Vndiq; mouetur bellum.Euphrates namq; orientis eſt fluuius.Germania autem occidentis prouincia. Arma.ſ.v.vrbes.Hoc eſt & externa & ciuilia bella deſæuiunt. Vt cum car.hoc vult dicere: Res quidem publica habet optimum imperatorem:ſed tanta vitia temporum pręteritorum que indies ſingulos aucta ſunt quemadmodum in ꝓceſſu equorum curſus augetur. Vt ea optimus rector refrenare non poſſit. Sicut & auriga a feruenti curſu equos non poteſt plærunq; reuocare.Addunt ſe in ſpatia ideſt currendo plus eorum curſus augetur. Currus ideſt equi. Sane ſciendum tranſlationem hanc eſſe non comparationem que ſi ponat̄ in fine vitioſum eſt. Euphrates. Germania.

MAN. Indigetes ¶Dij patrij:expoſitis ob cæſaream cędem prodigijs actis nūc ipſum Auguſtum romanum imperium ſoluere optat. Indigetes.Feſtus ait indigetes dij:quorum nomina vulgari non licet: & indiges Aeneas appellatus eſt ab Aſcanio poſt humanum abſceſſum. Liuius autem ſcribit appellatum Iouem indigetem. Sunt & qui dicant indigetes dici:qui

ei:q ex hoib⁹ ad cõſecrationẽ veniũt:vt Aeneas &c.Romule. Romul⁹.xviij.natus ãnos potit⁹ ẽ Romano regno annos aũt.xxxvij.dñatus:quitũ aũt& qnquagſimũ.vitę agẽs a ciuib⁹ſuis iterfect⁹ ẽ(licet varia de morte referãt) cũ iã iperiũ nõ regie ſed tyrãnice exerceret poſt hęc Iuli⁹ pculus i forũ pcedẽs:Romulũ igt ego ex agro aduenieẽs vidi abeũtẽ ex vrbe armatũ:q vbi pxim⁹ mihi fuit ita eũ dicere audiui:Nũcia romanis Iuli ꝙ me ſortit⁹ ab initio vitæ genius in cælũ duxit mortali expleto ſeculo:ſũ aũt Quirin⁹.Succedẽs exĩde i regnũ Numa Põpili⁹ipm Romulũ:vt naturã ſupantẽ mortalẽ tẽpli adornatiõe:& anniuerſarij ſacrificijs.Quirinũ vocatũ ſtatuit honorari Hęc ex lib.ij.Dionyſij.Veſtaq; vrbis Romæ cuſtos:quã virgines ſeruabãt ppetuo igni.Cui⁹ extĩctionẽ ſup grauia oĩa Romani timebãt.interitũ vrbis ſignũ id aſſumẽtes quacũq; accidit cauſa:De quib⁹oĩbus plura Dionyſius lib.ij.& Ouidi.in faſtis.Tuſcũ tyberim.Stra. lib.v. ſcribit ꝙ ex apœninis mõtib⁹ tyberis effluit pluribuſq; auctus amnib⁹ ptim p ipſam excurrit Hetruriã:deiceps vero:ipſam diſterminãs:primũ qdem ab ea diuidit Vmbriam:poſtea vero Sabinos & latinos Romę ad litus vſq; finitimos legito itẽ plura in Ply.li.iij.ca.vi.Romana palatia.Corneli⁹ tacitus ſcribit vrbẽ Romã in palatino monte primũ ędificatã:in eoq; reges primũ deide conſules:poſtea ĩpatores maiori ex pte ſedẽ habuerũt.Et i bello macedonico Liui⁹ oñdit in palatio fuiſſe ędẽ magnę mřis deũ a Iunio Bruto dedicatã.fuit &ibidẽ ædes victorię eodẽ teſte li.viij.de ſcd'o bello pu.in eodẽ palatio:vt ſcri.Sueto.Cęſar Auguſtus tẽplũ Appollini dedicauit. Hunc iuuenẽ:cur Auguſtũ ĩtelligẽs iuuenẽ appellet late iam dixim⁹ i Tytiro hic illũ vidi iuuenẽ melibœe.Iam pridẽ:multi &eñ romanoꝝ ab annibale Mario& Scylla a Cęſare & Pom.& alijs antea fuerãt iterẽpti.Luim⁹ pur gauim⁹.luo eñ a luce dicit:vt ſcri.Varro:Laomedõteæ ſecũdũ fabulas Apollo & Neptũn⁹ troiana mœnia ſtruxere:fictũ ẽ:vt aiũt:qm̃ cũ troianoꝝ pecunia i ſacro eoꝝ deorũ ſeruaret ab eis Laomedõ petijt redditurũ ſe iurans vnuq̃ mœnia ĩſtaurauit:poſtea tñ nõ reddidit:hic dat⁹ eſt fabule loc⁹:ꝙ deos decepit qs vult Maro hic ppterea etiã in romanos ſęuiſſe iãpridẽ nõ.in Auguſti gratiã iulium

Romul⁹. Veſta. Tyberis Roma. Luo. Laomedon. Euphra

cies.i.ſpecies ſcelerũ ſup.fiũt p orbẽ:& vllus honos.i.reuerẽtia aut cult⁹ nõ eſt.ſ.ãpli⁹ aratro.i.agriculture dign⁹.i.debit⁹:aut nõ vllus honos dign⁹ arator ẽ aratro.&vbi arua ſqualent.i.ſqualida fiũt ac ſitu vincũt.colonis.i. agricolis:abductis.ſ.ab aratro in bellũ ciuile & vbi falces.i.cultri meſſoꝝ:curue conflant i.flatu folliũ fabroꝝ cõuertunt in rigidũ.i.induratum & difficulter flexibilẽ:enſem.i.mucronem.& Euphrates.i.accola euphratis popul⁹ ſcilicet maioris armenie & parthie. mouet bellũ hic.i.ab vna pte & Germania.i. populus teutonũ rheni accola:mouet bellũ illinc.i.ab altera pte:&vrbes vicine.i.italice& ſociales quaſi in medio iperij poſite.ferũt.i. conferũt arma:hoc eſt bella gerũt:inter ſe.i. inteſtina &ſocialia:legib⁹.i.federibus quib⁹ iter ſe cõfederate erãt ruptis.i.violatis:mars impi⁹.i.ad impia bella vt ſũt ĩteſtina ĩſtigãs: ſeuit.i.ſcuitiã ſuã exercet:toto orbe & iõ vt per auguſtũ pacẽ optat poeta vt diuti⁹ apud ſe maneat.Vñ dictũ eſt in buco.Pacatũq; reget patrijs virtutib⁹ orbẽ.Vt.i.queãdmodũ: quũ quadrige.i.quaterni eq currũ trahere ſoliti:effudere.i.effuſi pripuere ſe:carcerib⁹.i. repagulis quib⁹ a curſu donec ſignũ daret arcebantur:addũt ſe in ſpatia.ſ.intra metas cõſtituta:& auriga.i.rector equoꝝ:tendẽs.i.cõtrahens & tẽſa tenẽs fruſtra ꝙ impar viribus eoꝝ:fertur.i.violẽter ptrahit eqs.ſ.ſuis neq; currus.i.equ⁹ currẽs:aut q̃drige:audit.ſ.obtẽperant:hoc eſt cõtẽnit habenas quib⁹ haberi & cõtineri debeat Sane ſicut eques pro equo aliquãdo reperit:ita & hic currus niſi metaphora ſit.Ideo aũt curulia certamia inſtituta ſunt vt ſint aurigandi complures periti:nam e curribus olim dimicabãt:ſicut in bello troiano factum docet Home.Et hec in primum librum Georgicõ ſuccinctius emiſſa ſunt.

Cęſa.iã diu a dijs deſideratũ aſſerit:Aratro dign⁹ ho.de agriculturæ honore videto i pricipio.Cõflantur: fabricant cõuertunt.Euphrates:hũc maior fundit armenia:vt ſcri.Soli.Longiſq; excurſibus Babyloniã diuidit tandem in ſinum perſicum defertur.Mouere aut Euphratẽ bellum ait propter Partos.Ii eñ clade Craſſiana altius animos erexerant:ciuileſq; diſcordias populi romani læti acceperant.itaq; vt primum effulſit occaſio non dubitauerunt erũpere Vltro quidem iuuitante Labieno qui miſſus a bruto Caſſioq; fuerat vt hoſtes in auxilium ſollicitaret.ventidius tamẽ Antonij legatus & labieni copias & omnẽ Parthicum equitatum inter Orontem & Euphratem occidit:de quibus plurima lucius Florus. Germania: hoc ideo dicit:quia poſt Cęſa.cędem germani ab Romanis deſcierant.Auguſt.tamen vt Suet.tradit eos vltra albin flumen ſubmouit.Legibus:fœderibus.Ruptis propter Cęſaris obitum.Carceribus: carceres vocantur vnde mittuntur equi dicti ꝙ coercẽtur equi ne inde exeant anteq; magiſtratus ſignũ miſit:auctor Varro.Quadrigæ:quattuor ſimul eq iuncti quadrigæ vocant vt ſcri.Gell.li.xviij.c.viij.Auriga: aurigæ proprie ſunt currum regentes.Dicitur autem auriga quia ſplendorem ſibi agat auris ideſt fauoribus populi.hoc eſt clamoribus.Priſcian⁹ de.xij.carminibus.Currus ipſe quadrgæ.per id autem innuit Martem nullo obſtante ſæuire:obiuerat.n.Cæſar populorum terror & rector.

Carceres. Auriga.

Finis primi libri Georgicon Vergilij cum dilucidiſſimis eiuſdem explanationibus

¶Iodoci Badij Aſcenſij Argumentorũ ſecundi libri Georgicon explanatio.

Hactenus aruorũ cultus &c.vt perpetuo tenore Publij Vergilij Maronis textũ explicare poſſim: conſtitui argumentorũ que ab Ouidio & Mancinello collecta ſunt ordinem atq; facilem explanationem premittere.Argumentum itaq; ouidianũ eſt tetraſtichon.i.quaternariũ:quaternis eñ verſibus complectit in ſingulis libris totam materiam:quod quoties ſingulis fit carminib⁹ monoſticha dicunt:quotiẽs binis.dyſticha:q̃tiens ternis triſticha.quotiẽs q̃ternis tetraſticha.quotiens qnis pentaſticha & ita deinceps:Nam monos dicitur vnũ ſeu ſolum.dyo duo.tris tres.tetras quattuor penta quinq;. ſtichos autem verſus.Ordo autem eſt.Ille ſcilicet poeta nobilis videlicet maro:hactenus ſup.cecinit cultus aruorum ideſt agriculturam:& ſydera cœli ideſt que ſunt in cœlo hoc ẽ ſyderũ obſeruationem & pronoſtica:& canit ſcilicet modo in hoc ſecũdo lib.comas pãpineas ideſt frondes vitiũ.& colles virentes ideſt habentes arbores virides & virentes &vites loci deſcriptas.ideſt loca vitiũ deſcriptarum in quibus.ſ.optimæ naſcant niſi legendũ ſit locis &ſenſus canit vites deſcriptas .i.per ſcripta aſſignatas locis.ſ.quaſq; ſuis.atq; canit dona lyei.i.bacchi hoc eſt vinum curas reſoluens & canit ex ordine:lętos.i. fœcũdos & vberes & fertiles ramos oleæ & pomoꝝ:alij legũt lectos:vt ſit canit ramos oleæ lectos.i.iter ciſos ex ordine pomorum.i.pomiferarũ:p inſitionem videlicet.alij læto.i.pulchro ordine.

Argumẽtũ ouidianum. Tetraſti.

Antonij Mancinelli in Secundũ Vergilij Georgicon Argumentum

PRoponit: Bacchũq; vocat Maro rite ſecundo
Arboribus diuerſa datur natura creã dis:
Panditur inſitio: vitis diuerſa notatur:
Italiæ laudes: ſpecies telluris habentur:
Quo vitis ponẽda modo: quo tẽpore: qd ver
Afferat. hinc viti qualis ſit cultus habændus.

P. Ouidij Naſonis poetæ clariſſimi Tetraſthi con. In ſecundum li. Georgicon. P. Vergilij.

Hactenus aruorum cultus & ſydera cœli.
Pampineas canit ille comas: colleſq; virentes.
Deſcriptaſq; locis vites: & dona lyæi:
Atq; oleæ ramos pomorum exordine læto.

PRoponit &c. Ordo ẽ. Maro. ſ. Vergiliꝰ ꝓponit ſ. narrãda: ſcd̃o. ſ. libro: & vocat. i. iuocat. rite. i. decẽt ſecũdũ Priſcã poetarũ cõſuetudinem: Bacchũ. ſ. vitiſatorem vbi de vitibꝰ p̃cipue locuturus eſt. & id quidẽ prio loco facit: ꝓponit inquã & inuocat. Natura datur arboribꝰ creãdis. i. diuerſa deſcribit̃ natura arborũ ꝓcreãdarꝫ: & id ſtatĩ prima parte executionis. inſitio. i. modꝰ inſerẽdi & iſitas faciendi. pandit̃. ſ. in ſecũda parte executiõis Vitis diuerſa ideſt diuerſe nature & bonitatis notat̃. ſ. in tertia parte executiõis. Laudes Italie habent̃. i. recitant̃. ſ. in quarta parte. Et ſpecies telluris habent̃. ſ. in quinta. & q̃uo vitis ſup. ſit ponẽda. i. cõſerẽda: habetur ſup. in ſexta. ſ. p̃te: & quo t̃pe: & id in ſeptĩa. & quid ver afferat: habet̃ ſup. & hoc in octaua p̃te. & ſ. Maro monſtrat. i. oſtẽdit. & docet videlicet in nona p̃te qualis cultꝰ ſit habẽdus. i. adhibendꝰ viti & mõſtrat. ſ. in decĩa p̃te cõmoda ſyluarꝫ. ſ. olearꝫ & aliarꝫ arborꝫ ſpõte naſcentiũ & nõ tãtopere coli exigẽtium vt vites. Et agreſtes. i. in agris verſantes: laudãtur. ſ. i vltima parte huius ſecundi libri. Et ita ſingule fere materie ĩ toto libro pertractãtur ſuo ordine ſcilicet quo iã explicite ſunt. Reſtat igit̃ authoris explanatio: ante cuius textum tetraſtichon ouidianum ſicut in omnibus fere codicibus reperit̃ ponemus.

P. Vergilij Maronis Georgicorum. Liber .II.

HActenus aruorum cultꝰ:
& ſydera cœli:
Nunc te Bacche canam:
necnon ſylueſtria tecum
Virgulta: & prolem tarde
creſcentis oliue.
Huc pater o Leneæ (tuis
hic omnia plena
Muneribus: tibi pampineo grauibus autunno
Floret ager: ſpumat plenis vindemia labris)
Huc pater o leneæ veni. nudataq; muſto
Tinge nouo mecū direptis crura cothurnis.

SER. HActenus aruorum cultus & ſydera cœli. Nūc te Bacchæ canā. Mire iterauit illū verſum: Quid faciat lætas ſegetes quo ſydere terram. In hoc āt exequitur culturam agri conſiti: qui omniū arborum continet genera. Et ſciendum eſt Vergi. vites ꝗq; arbores dicere: vt nec ſecius omnis in vnguem: Arboribus poſitis: & ſecto via limite quadret. Hactenꝰ: vt mul-

Hacten⁹. ti volunt vna pars orationis eſt: & eſt aduerbium ſignificans hucuſq;. Alij duas partes volunt pronomen. & aduerbium: vt ſit tenus hac. Sicut Et crurum tenus a mento palearia pendent. Sed melius eſt vnam partem accipere orationis hactenus. Sydera cœli. Pleonaſmos nec em̄ ſunt alibi ꝗ in cœlo ſydera. Bacche: inuentorem pro vitibus poſuit de quibus catexochen in hoc libro loquit̄. Nam vites præcipue ſunt licet & aliarum arborū faciat cōmemorationem. Necnon ſil. te. virgul. ideſt infœcundas arbores ꝗbus præcipue in Italia vites cohærent. Tarde creſcentis oliuæ: Res em̄ diu duratura tardius creſcit.

Pater. Huc pater o leneæ. Pater licet generale ſit omniū deoꝝ. tamen proprie Libero ſemper cohæret. Nam liber pater vocatur.

Lenæus Lenæꝰ autē αωοτονληγον: ideſt a lacu. Nā quod donatus dicit ab eo quod mētem leniat: nō procedit nec enim poteſt græcum nomen latinam ætymologiam recipere. Tibi floret ager: in honorem tuum exultat & lætus eſt: nam autunnali tempore reuera florere non poteſt ager. Pampineo autunno: pampinoſo vt nemus frondeū

Vīdemia pro frundoſum. Vindemia cum vindemiam numero ſin-

vīdemie. gulari dicimus: vnius anni ſignificamus. cū plurali multorum vt meſſem meſſes hyemē hyemes: hæc em̄ ſemel tantum annis ſingulis contingunt multi tamen volunt vindemiam eſſe totius orbis generaliter Vindemias ſingularum partium: vt plus ſignificet ſingularis ꝗ plural' numerus ſicut plus eſt cum dicimus: per terram pluit ꝗ per terras. Tunc enim omne elementū non terras aliquas

Muſtum. ſignificamus. Muſto numero tantum ſiugulari dicimus: ſicut & vinum licet Oui. abuſiue dixerit muſta. Sed hoc ille plus fecit ꝙ de muſtis dixit. Cum vt diximus de his nominibus tres caſus tantum vſurpari cōſueuerit.

PRO. ¶Nunc te bacche canā: bacchari eſt furere: inde & bacchæ dicuntur: que per furorem ſacra liberi patris celebra-

Bacchus. bant: & ipſe bacchus vocatur a furore: quem incutit coltoribus ſuis. Idem Lenæus dicitur torcularis a noīe græco: ꝙ λιγοη appellant torcular. Cothurni: ſunt calceamētorum genera venatori apta: quibus crura etiam muniūtur: quoius calceamenti effigies eſt in ſimulacris Liberi & Dianæ.

MAN. ¶Hactenus aruorū. Huius quoq;. ij. voluminis argumētum carmimibus patet. Sed cur poeta ab agrorū cultura incœperit

ASCEn. HActenus aruorū cultus &c. Poſtq; i primo libro oſtēſum eſt: quid faciat letas ſegetes: quo ſydere terrā vertere cōueniat: nunc docturꝰ vlmis adiungere vites: arbutūq; deſcripturus: facit cōtinuationem ſequētiū cū ꝓcedentibus dicens hactenus deſcripſi cultus aruorum & ſydera celi: nunc te bacche canā &c. Itaq; ꝓponit in principio: inuocat ibi: huc pater o leneę: & ꝓſequitur ibi. principio arboribꝰ. In primo āt libro agriculturā executus eſt: quia ea magis neceſſaria eſt mortalibus ꝙ vitiū plantatio: priorq; inuenta. Sane ſecūdū Mācinellū meſozeugma. eſt i primi verſus elocutione. De quo ꝗd ſentiā puerulis paucis explicauero.

zeugma. zeugma fit quoties duoꝝ aut plurium cōſtructibilium tertium expreſſum conformat viciniori aut viciniſſimo in debitis accidentibus & ad reliquum aut reliqua reduci poteſt facta accidentium cōformitate. Quoties aūt tertium in principio ponitur. dicitur protozeugma hoc eſt anteriꝰ zeugma quod Seruiꝰ vocat xeugma ſuperiori. vt ſi dicam. Fleuit mater & filij eius quoties ī medio meſozeugma: nam meſon mediū dicūt greci: vt mater fleuit: & filij eius. Quoties vero in fine dicit̄ hypozeugma ſeu ſubzeugma: hoc eſt zeugma ab inferiore. vt mater & filij eius fleuerūt hic ergo quia tertium hoc eſt verbum in fine ponitur videtur potius hypozeugma dicendum. Neq; id quidem in accidente congruitatem mutante: hoc eſt in genere aut numero aut perſona aut caſu: ſed in tempore dūtaxat nam in verbo canam intelligitur verbum cecini: eiuſdem numeri & ꝑſone: ſed diuerſi tēporis. Seruius quoq; atteſtatur pleonaſmon cum dicit ſydera celi: quia nō ſunt alibi ꝗ in celo ſydera vt inquit. abundat ergo particula celi. verūtamen non difficilis eſt eius rei purgatio. Sed nos ordinem proſequamur qui ta-

Ordo. lis eſt. Ego inquit Vergilius: hactenus. ideſt adhunc vſq; locum: ſubaudi cecini cultus aruorum & ſydera celi ideſt occaſus & ortus ſyderum in celo exiſtentiū: & qualem queq; tēpeſtatem citent. Nunc ideſt deinceps ideſt in hoc ſecundo libro: o Bacche ego canam te. i. tua dona: hoc eſt vitem: Poſſemus a vocandi caſu incipere ſic. o bacche ego cecini hactenꝰ cultus &c. nunc canam te necnon. i. & ēt canā tecū: virgulta ſylueſtria. ideſt arbores in ſyluis naſci ſolitas: & prolem oliue ſcilicet arboris que & olea dicitur: creſcentis tarde. O pater leneę ideſt torcularis aut torculari ꝑfecte: hoc eſt bacche veni huc ideſt ad me & in auxilium meum omnia ſcilicet ſunt: hic ideſt ī hoc opere: plena tuis muneribus. ideſt inuentis: & donis. hoc eſt plurima eoꝝ que hic deſcribentur vt vites & earum arbores ſunt tua munera: ager grauidus ideſt onuſtus autūno pampinis hoc eſt vitium frondibꝰ aut folijs decorato: floret tibi ideſt in honorem tuum. aut tibi. tanq; auctori aut inuentori ſuo. Vindemia ſpumat tibi labris ideſt vaſis labratis ꝗbus vinum muſtum trāſfunditur: plenis ſcilicet muſti recens preſſi. Veni īquā huc o pater lenee: & tinge mecum. i. vt ego crura nudata i. nuda facta: cothurnis. i. altis illis calceamentis que etiam ſuras ambiunt: & quibꝰ agricole fere vtunt̄ ſicut & venatores & omnes quibus inter ſpinas & vepres currendum eſt. ſignificat autem ſe poeta in hoc opere agricolam & vinitorē pro loci qualitate. co-

thurnis inquã direptis ideſt rapti depoſitis:
tinge dico muſto ideſt vino:nouo quia non=
dum in vas ſuum miſſo.hoc eſt aſpira mihi
rem vinariam tractanti.

incœperit poſtea vitium:de exordio ſcribẽs aperui vbi
& vitium arborũq; culturas Erropℏi m athenieſem pri=
mũ iueniſſe Ply.referẽte edocui Hactenus cecini.ſ.ẽ.n.
Meſozeugma Sydera cæ.pleonaſmos eſt in dictione cœ
li ideſt ſupabundantia:de qua late Fab.li.ix.Te Bacche.
ideſt tua munera vt vites de quo latius ibi Poculaq; in=
uentis acheloia miſcuit vuis.Dicitur autem bacchus a furore quem incutit cultoribus ſuis:vt Probus
aſſerit.Syluestria virgulta:ſylueſtres arbores inter quas & geniſtas & ſiler & ſalices accipe.De virgultis
autem diximus in Tityro:Tarde cre.oli.Ply.xvij.c.xij.ſcri.Natura tarde creſcere omnia a longo ęuo du
rantia:at que occidunt velocia eſſe vt ficus malus pirus.Idemq; li.xvij.c.lxi.ſcribit ad ſua tpa duraſſe in
Linterno Aphricani prioris manu ſatas oliuas . & myrtus eodem loco conſpicuæ magnitudinis.Lenæe **Lenæum**
Lenæus Bacchi nomen lenos em̃ torcular dicitur Lenæus torcularis:vt Probus ait.Grauidus autunno
non grauidis in abl'to ſed grauidus in nominatiuo legendum eſt:ſic em̃ antiqui textus hñt:eſt ergo dia=
ſtole figura.Floret:lętus ẽ.Labris ahenis.Cothurnis:videte ægl.vij.Muſto nouo:& hic pleonaſmos eſt **Muſtus**
vel epexegeſis:nam vt ſcri.Nonius Muſtũ non ſolum vinum verum nouellum quicquid eſt dicit.recte
Nęuius vtrum ſit melius virginem an viduam ducere:virginem ſi muſta eſt.

Principio arboribus varia eſt natura creãdis.
Namq; aliæ nullis hominũ cogentibus ipſæ
Sponte ſua veniũt:campoſq; & flumina late
Curua tenent:vt molle ſiler:lentæq; geniſtæ:
Populus:& glauca canentia fronde ſalicta.
Pars autẽ poſito ſurgunt de ſemine:vt altæ
Caſtanæ:nemorũq; Ioui quæ maxima frondet
Aeſculus:atq; habitæ graijs oracula quercus.
Pullulat ab radice alijs denſiſſima ſylua
Vt ceraſis vlmiſq;:etiam parnaſſia laurus
Parua ſub ingenti matris ſe ſubijcit vmbra.

ASCEn. ¶ Principio arboribus.&c.Hec eſt pars exe
cutiua in qua ĩcipit tractare de arboribus fru
ctiferis vitiferis & ceteris.Nulla em̃ eſt arbor
que nihil agricolis conferat.Silueſtres em̃ &
ſteriles ſe prebent:hoc eſt materiam aut edi=
ficiorum aut ignis.Oſtendit aũt variã arborꝝ
naturam vt qua via eas ſibi agricola compa
Ordo. ret noſcat . ¶ Ordo eſt.Principio.ſ. canã aut
deſcribã:quia varia &c.Aut principio .i.in
primis notandis agricole:eſt varia natura cre
andis arboribus ideſt ad creandas & produ=
cendas arbores:aut arboribus creandis.ideſt
que creantur.Nã ꝓ quia:alie ideſt alique ve
niunt ideſt.oriunt ipſe ideſt per ſe nullis ho=
minũ ideſt nullis hominibus.(Elegãtius ta
men & ſignificantius dixit q̃ ſi dixiſſet nul=
lis hominibus:nam nullis hominũ:qui parti
tionem denotat idem eſt ac ſi dicat:ne vnus
quidem homo quicunq; is ſit)cogentibus.i.
compellentibus per artem aut laborem:& te
nent ideſt occupant late ideſt ampliter cam=
pos & flumina curua ideſt ripas fluminũ que
fere curue ſunt.vt ſiler ideſt illud genus fru=
cticis:molle ideſt tenerũ & flexibile:& geni=
ſte lente ideſt flexibiles & tenere & populus
arbor iuxta ripas ſponte naſcens & ſalicta ca
nentia ideſt albicãtia.ſ.in cortice:frõde glau
ca ideſt cerulei ac viridis coloris.Et he quidẽ
ſponte.Autem pro ſed.pars ſcilicet arborum
hoc eſt arbores partim ſurgunt ideſt pullulãt
& exoriuntur de ſemine:vt caſtanee alte ideſt
ſublimes & eſculus que frondet Ioui ideſt in
honorem aut tutelã Iouis maxima ideſt ma=
ximis floribus:aut vberrimis:nemorũ ideſt
inter nemora Ioui ſacra & quercus habite.i.
exiſtimate:graijs.ideſt grecis oracula ideſt ꝓ
N. oraculis & reſponſis deorum credunt enĩ gre
ci in Dodona ſylua quercus vocales oracula
edidiſſe.Denſiſſima ſylua ideſt maxima con
geries arborum nouellarum:pullulat alijs ab
radice vt ceraſis & vlmis:etiam laurus Par=
naſſia ideſt que plurima naſcitur in parnaſſo
in gratiam phebi parua ideſt quũ adhuc pua
eſt.ſubijcit ideſt ſurſum iacit & attollit ſe ſub
ingenti vmbra matris ideſt maioris laurus e
cuius radice pullulat.Sunt ergo triplices na=
ture arboribus creandis.Nam alie naſcuntur
ſine ſemine & radice: alie ex ſemine:alie ex
radice.addi poteſt quarta ſed mixta earum q̃
ex ſemine & ex radice naſcuntur.nam fere q̃
ex ſemine etiam ex radice naſcuntur.

¶ Principio arboribus:creandarum arborum naturalit̃ **SER.**
ſunt tria genera Aut em̃ ſua ſponte naſcuntur:aut ex ſe=
minibus fortuito iacentib⁹ ſurgunt:aut ex radicib⁹ pul
lulant.Nam cętera vſus inuenit fauente natura.Sponte
ſua:ſponte modo nomen eſt.q̃a iunctũ eſt ei genus: quo
caret ſemper aduerbium.Veniũt:creſcunt.Alibi illic ve
niunt fœlicius vuæ . Campoſq; & flumĩa late Curua te.
per tranſitum oſtendit in quib⁹ locis arbores ſponte na=
ſcuntur ſcilicet in humidis.Nam terra eſt mater omniũ
rerum ſeminum cũctorum creatrix.Vt molle ſiler: arbo **Siler.**
ris genus eſt.Et notandum genus neutrum de arbore qđ
eſt admodum rarum.Glauca canentia fronde ſalicta.Lo
cum ſalicum pro ipſis arborib⁹ poſuit.Bene autẽ ait:&
Glauca canentia Nam ſalix ab vna parte alba eſt: ab al=
tera viridis.Sane Cacephaton eſt glauca canentia . Pars
autem poſito ſurgunt de ſemine : quacunq; ratione ꝓie
cto.vel ab auibus vel ab hominibus ne incipiant eſſe i=
duſtrie.Atq; habitę graijs oracula quercus.Nam in Do=
donæo nemore arbores dantes reſponſa fuiſſe dicuntur.
Habitæ aũt graijs Vel quaſi non credẽs dixit:Vel quaſi
Italus qui loca illa neſciret vel reuera quondam habitę:
quia illo tempore iam ſilebant.Pullulat:ab radice:mira
in ſingulis eſt proprietas : Nam vt ſponte ſua veniunt:
Surgunt de ſemine:Pullulat ab radicibus Vt ſeraſis Vl=
miſq;:hæc ceraſus hiſ ceraſis facit.Sane.Ceraſus ciuitas **Ceraſus**
eſt ponti:quam cũ deleuiſſet Lucullus genus hoc pomi **Ceraſiũ**
inde aduexit.& a ciuitate ceraſium appellauit.Nã arbor
ceraſus pomum ceraſium dicitur.hoc autẽ etiã ante Lu=
cullum erat in italia.ſed durum & cornum appellabatur
quod poſtea mixto nomine Cornoſeraſium dictum eſt.
Parnaſſia laurus:a parnaſſo mõte Apollini cõſecrato.

¶ Atq; habitæ graijs oracula quercus:exiſtimat in do= **PRO.**
donæi Iouis oraculo quercum vocalem fuiſſe:ex qua lignum Minerua argonautis futura prediceret.Vt **Ceraſus**
Ceraſis vlmiſq; etiam parnaſſia laurus . Et vrbe ceraſunte : que eſt in ponto Lucullus qui oppugnauit **Cera.**
Mithridatem:tranſtulit arboris genus:quod fert ceraſia poma. Ipſe autem oppidi nomine ceraſon voca
uit pomum ceraſium.Parnaſſia laurus:dicit quia ſubiecta eſt Apollini tutelę:quoius oraculũ dephicum

parnaſſo

parnaſſo monti phocidos ſubeſt.
MAN. ¶Principio: canā videlicet ſiue a principio. Arboribus: varia eſt natura creandis. Maro in hac re Theo
phraſtum ſecutus eſt: Ille em̄ lib.ij. inquit Arborum ſummati plantarum generationes aut ſponte aut ſe
mine aut radice aut euulſione aut ramo aut ſurculo aut ipſo trunco factitantur. Videto autē paulo īferiꝰ
ibi videlicet. Hos natura modo &c. Molle ſiler. Pli.xxiiij.ca.xxxvi.inquit. Sileris folia illita fronti capi
Siler. tis dolores ſedant. ſerpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumq; ruſtici ob id ex eo gerunt. Geniſtæ
Geniſtæ. Pli.li.xix.ca.ij.inquit. Aſia ex geniſta facit ligna ad retia precipue in piſcando durantia frutice madefa
cto decē diebus: & li.xxiiij.ca.xxiij.ait Geniſta quoq; viculi vſum preſtat flores apibus gratiſſimi. Geni
ſta item mixta cum axungia genua dolētia ſanat. Populus: legito ply.li.xvi.ca.xxvi. Glauca: glaucꝰ co
Glaucus lor viridis cęruleus dicit̄: vt in Gel. legit̄ li.ij.ca.xxvi. Salicta: Pli.li.xvi.ca.lij. ſcri. de ſalice ꝙ in Aſia tria
Color. genera obſeruant nigram vtiliorem vitibus candidam agricolarum vſibus. tertiam que breuiſſima eſt
Tria gña quam elicem vocant Caſtaneę: de ijs multa Colu.li.iiij.& Pli.xv. Aeſculus. arbor eſt glandifera ab edo:
Salicum. nam eius fructu olim homines veſcebantur. & Pli.li.xvi.ca.vi: inquit: glans optima in quercu atq; gran
Aeſculꝰ. diſſima: mox ęſculo. Oracula quercus: exiſtimant in Dodonęi Iouis oraculo quercum vocalem fuiſſe. ex
Quercꝰ. qua minerua argonautis. futura predixit. Probus auctor. Stra. vero li.viij.inquit. Dodoneum aūt ora
culum quēadmodum & cętera quodāmodo derelictum eſt: Videto latius ægl.ix. Ceraſis. ceraſi ante vi
ctoriam Mytridaticam .L.Luculli non fuere in Italia. At vrbis anno ſexcenteſimo octogeſimo is primū
Duo gña vexit ponto: ſeptētrione frigidiſq; gaudent Ply.li.xv.ca.xxv. Parnaſſia laurus: Ply.li.xv.ca.vlti.ſcri.ꝙ
lauri. duo genera eius tradit Cato: Delphicam & Cypriam. Delphicam eſſe ęquali colore. viridiorē. Maximis
bacchis: atq; e viridi rubētibus. hac victores Delphis coronati: & triumphantes Romæ. Cypriam eſſe fo
lio breui nigro per margines imbricato criſpam. Se ſubijcit: attollit.

Hos natura modos primū dedit: his genꝰ oē
Syluarū fructicūq; viret: nemorūq; ſacrorum.
Hic plantas tenero abſcindes de corpe matrū
Depoſuit ſulcis: hic ſtirpes obruit aruo:
Quadrifidaſq; ſudes & acuto robore vallos.
Syluarūq; aliæ preſſos propaginis arcus
Expectant: & viua ſua plantaria terra.
Nil radicis egent aliæ: ſummūq; putator
Haud dubitat terræ referēs mādare cacumen:
Quin & caudicibus ſectis (mirabile dictu)
Trudirur e ſicco radix oleagina ligno.
Et ſæpe alterius ramos impune videmus
Vertere in alterius: mutatāq; inſita mala
Ferre pirū: & prunis lapidoſa rubeſcere corna
Quare agite o proprios gñatim diſcite cultus
Agricolæ. fructuſq; feros mollite colendo.
Neu ſegnes iaceant terræ: iuuat Iſmara baccho
Conſerere: atq; olea magnū veſtire taburnum.

ASCEn. ¶Hos natura modos &c. Sunt itaq; inquit tres modi arborum naturaliter naſcentium: quibꝰ quartū adiecit ars qui triplex eſt. nam aut alteri arbori per inſitionem infigitur virgultum: aut abſciſſum terre cōmittit eiq; cōglutinatur: per tranſplantationē plantaria nouā naturam induunt. Quin etiam radix aut truncus interdum pro plantari terre committitur. ¶Ordo eſt. (Ordo.) Natura dedit primum ſcilicet priuſq; ars inuenta eſſet que naturā imitatur: hos ſcilicet dictos modos arborum videlicet creandarum. omne genus ſyluarum. ideſt magnarum arborum in quibus ſunt alta ſilentia: & fruticū ideſt humilium virgultorum que ad menſuram iuſtam arbori non aſſurgunt: hyeme tamen non interierunt & ſacrorum nemorum ideſt lucorum viret his. ſcilicet modis dictis. Alij ſcilicet modi: ſunt. ideſt extant & reperiuntur quos ipſe vſus.i. experientia repperit ſibi ideſt ad ſuum cōmodum via ideſt ratione & exercitatione hic.i. quiuis plantator abſcindens plantas ideſt ramos aut virgulta vt plantētur: de tenero corpore matrum depoſuit ideſt credidit & commiſit ſulcis ideſt ſcrobibꝰ. hic ideſt alius: obruit ideſt ſepeliuit & cooperuit aruo ideſt terra qualis eſt in aruo ſtirpes ideſt truncos craſſos cum radicibus & ſudes ideſt perticas: quadrifidas ideſt in quattuor partes fiſſas: & vallos ideſt palos & ſtipites robore ideſt trunco acuto quomodo ſalices in ſepibus naſcuntur Et alię ſiluarum ideſt alię ſylue: expectant.i. deſiderant vt procreent̄ arcus ideſt curuaturas ſeu ramos circūflexos. propaginiſ ideſt vitis vt pinus citree aliarūq; ex propagine naſcentium: & expectant plātaria ideſt plantas cum radicibus viua ideſt virentia ſua terra.i. per ſuam propriā & natiuam terram aut expectant plantaria viua cū ſua terra ideſt volunt vt radices transferant vna cū terra in qua primum natę ſunt. Alię ſcilicet arbores: nil ideſt non alicuius nō egent alicuius radicis: aut nil ideſt nō egent radicis & putator: ideſt amputator & deciſor referens: ſummū cacumen.i. virgultum ex vertice arboris: haud ideſt nō dubitat ideſt veretur aut formidat: mandare ideſt committere terre ſcilicet ipſum cacumē vt radices iaciat & pullulet. Quin ideſt quī etiam.q.d. & quod plus eſt radix oleagina.i. olee arboris: truditur ideſt pullulat vbertim e ligno ſicco: cui ſcilicet incluſa eſt: & hoc caudicibus ideſt codicibus hoc eſt trūcis ſectis.i.

¶Hos natura modos primum dedit bene primum: nam
SER. vt ſupra diximus fauor naturæ fuit etiam ad alios inue
niendos vſus. Contra naturam enim nil hominū inuen
tum valeret: Via: ratione vt Inueni germaniaviam. Hic
plantas tenero: Inter plantas & plantaria hoc intereſt ꝙ
Plantæ. plantæ raptæ ſunt de arboribus. Plantaria vero quæ ex
Plātaria. ſeminibus nata cū radicibꝰ & terra propria transferūt̄ vt
Et viua ſua plantaria terra. Sulcis: foſſis: vt Auſim vel
tenui vitem committere ſulco. Hic ſtirpes obruit aruo:
altius deponit validiores cum radicibus plantas. Qua
drifidaſq; ſudes: ita robuſtas vt poſſint in quattuor ptes
diuidi. Et acuto: pro acuti roboris accipimus: & Bis idē
dixit. Nam & valli & ſudes idem ſunt. Syluarumq; aliæ
propago propago præcipue vitibus congruit: Vnde apparet ſyl
uas eum etiam de vitibus dicere: Et viua ſua plātaria ter
Incōſide ra Et aliæ ſyluarū expectāt plantaria cū ſua terra viua.i.
rate Ser naturali Vt viuoq; ſedilia ſaxo. Inde eſt mutata ignorēt
uius. ſubito ne ſemina matrem. Quin & caudicibꝰ ſectis: cau
dicibus poſuit ꝓ codicibus ſicut caulem pro colem ſau
ri cem pro ſoricem dicimus. Fit autem quod nunc dicit

fiſſis & diuiſis mirabile ideſt que res eſt mi-
rabilis dictu ideſt dum dicitur aut vt dicatur
Codex. (Codicem pro trunco. accipi notũ eſt ex illo
Iuuenalis reſidens in codice pellex. pro volu
mine vero accipiĩ eo ꝙ ſicut in codice ideſt
trunco: ſunt multi libri ideſt interiores cor-
tices in quibus vt in membranis olim ſcripti
tabant: ita in codice ſunt multa folia ex libro
olim conſtantia Reprehenditur autẽ hoc lo-
BERO. co Seruius a Beroaldo his verbis. Dicuntur
a Seruio hoc in loco ea que nec vera ſunt nec
veriſimilia: nec ab vllo ſcriptorum memora
ta: neq; vergilianis verſib⁹ cõuenientia: nã-
q; poeta illis verſibus loquitur de inſitione
qua leuigatur falce truncus. & aut inter corti
cem lignumq; inſeriĩ calamus: aut fiſſo trun
co imprimitur medulle: cui⁹ rei tota diſcipli
na tradita eſt a Colu. in. iij. a Plyni. in. xvij. a
palladio pluribus in locis & tanta eſt vis in-
ſitionis: vt etiam ſatiue ſylueſtrium radicib⁹
inſerantur natura ſicciorib⁹: aptiſſima enim
eſt inſitis ſiccitas: vt auctor eſt Ply. Inde di-
ctum eſt a poeta Truditur e ſicco radix olea-
gina ligno ideſt olea inſeritur & radices agẽs
viuiſcit etiam in ſicco ligno: quod eſt mira-
bile dictu Cato precipit inſeri oleas luna ſic-
ca. Hec ille. Ex quibus patet ꝙ non lignũ ſe-
ctum pullulat: ſed in ligno ſicco ſecto inclu-
ſum virgultum: ſed ad ordinẽ redeo) Et nos
Impugne videmus ĩpugne ideſt paſſim ſicut quod im
pugne ſit: paſſim fieri ſolet: vertere ideſt trãſ
mutare ramos alterius ideſt vnius arboris in
ſcilicet ramos alterius ſcilicet arboris. & nos
videmus pirum mutatã ſcilicet in natura per
inſitionem ferre mala inſita ideſt ramorũ in-
ſitorum fructus a piris longe diuerſos. & nos
videmus ſepe corna lapidoſa ideſt lapidibus
ſeu oſſibus plena: rubeſcere prunis ideſt ferre
pruna rubicundula. Quare. ideſt quãobrem
ꝙ ſcilicet ſua eſt cuiq; natura & nature ſeqtur
ſemina queq; ſue. Agite adhortandi aduerbi
um: o agricole: diſcite generatim ideſt per ſin
gula genera: proprios cult⁹ ſcilicet arborum
ideſt quomodo coli volunt vt ferant mites
fructus vnde ſeqtur: & mollite ideſt molles &
mites facite fructus feros ideſt ſylueſtres: co-
lendo ideſt per cultum (Capitur autẽ hoc lo-
co colendo actiue aptud Quintilianũ paſſiue
cum dicit. Sed memoria excolendo ſicut cete
ra omnia augetur) neu ideſt neue terre iaceãt
ſegnes ideſt ignaue & inutiles nihil frugum
aut bonorum fructuũ ferentes (niſi forte ma
lis dicere: neu fructus iaceant ſegnes terre. i. ĩ
terra hoc ẽ humi) iuuat ideſt adiuuat rẽ agri
cole & delectat: cõſerere Iſmara montẽ Thra
cie baccho ideſt arbutis vt vites baccho di-
catas ferant & iuuat veſtire taburnum ideſt
montem illum appulie olea: cuius ferax eſt.
Iuuat autem ideſt delectat: qa iucundum eſt
videre letos fructus: aut iuuat: ideſt prodeſt:
quia vtile eſt feraces terras conſerere.

de oliua & myrto quarũ ſicci ſtipites ſecãtur vſq; ad me-
dullam & terra infoſſi ex ſe arbores gignunt quod ſine
dubio mirum eſt: Truditur vrgente natura procreatur.
E ſicco ligno: ex arido. Radix oleagia. Deriuatũ ab olea. Inſitus.
Impugne, videmus ſine damno ſui loquitur de inſitiõe. Inſertus.
Sane inſitas arbores dicimus: inſertas vero cauſas aut fa Gñatim.
bulas. Lapidoſa corna dura alibi Lapidoſaq; corna Dãt Gñaliter.
rami. Generatim: per ſingula genera. generaliter autẽ ſi- Iſmara.
mul oĩa γενικωσ και κατα γενοσ. Segnes terræ: pigræ in- taburn⁹.
fœcundę. Et docet poſſe induſtria etiam loca aſperrima
ad fertilitatem produci. Iſmara. montes Thracię. Tabur
nus: mons campaniæ: Veſtire vero implere ſignificat.
¶ Iuuat Iſmara baccho Conſerere atq; olea magnum ve PRO.
ſtire taburnum: Thracia vino fertilis. quoius nationem
quandam appellat Home. Aliter oppidum eſt iſmarus:
quod expugnauit Vlyſſes: quũ a Troia diſcederet: & vi-
ctor vinum accedit a Marone: quoi⁹ pater Cupithus tra-
ditur: quod Cyclopi dedit. Eius autem tanta vis exiſti-
matur: vt vnum metrum vini viginti etiam metra ſuſti
neat aquę. Ergo quia tam efficax eſt natura in Vino thra
ciæ: precepit eam conſerandam vitem. Taburnus mons
eſt apuliæ regionis que fertilis eſt olea.
¶ Hos natura modos. Pli. li. xvi. ca. xlvi. inquit Arbo- MAN.
res quas naturæ debeamus tribus modis naſcuntur: Spõ
te aut ſemine aut ab radice. Cura numeroſior exiſtit. ſed
latius vide ibi principio arboribus &c. Syluarum: ſylua
ab hyle quod eſt materia dicitur: vel a xylon quod eſt li Sylue.
gnum: eſt autem ſylua generalius nomen. Fruticum· Fru Frutex.
tex eſt qui ad iuſtam magnitudinem arboris non aſſur-
git & ſtatura ſimilis eſt multis herbis: ſed non demo-
ritur neq; areſcit vt hærba: Nemorum: de nemore vide-
to æglo. vi. Via: ratione. Hinc plantas: Pli. li. xvij. ca. vij.
inqt auulſiſq; arboribus ſtolones vixere. quo ĩ genere &
cum parui ſunt auelluntur: partemq; aliquã e matris q̃q;
corpore auferũt ſecũ: hoc mõ plantantur punicę coryli.
mali: ſorbi: fici ĩ primiſq; vites. Strpes. Craſſos truncos
cum radicibus. Quadrifidaſq;: ſudes: particas vel ſurcu-
los in quattuor partes fiſſas. ait enim Theophraſtus li. i.
Oleas quoq; & ficos multifidas demittere ſolent. Plini⁹
etiam libro. xvij. ca. vij. ait. ex eodem inuentu eſt ſurcu-
los abſciſſos ſerere: hoc primo ſepis cauſa factum ſambu
cis cotoneo & rubis depactis Mox & culturæ vt populis
alnis ſalici: quæ vel inuerſo ſurculo ſeritur Acuto robo-
re vallos ideſt palos acutos & ſurculos. Serũtur enim ſur
culi quadrifidi & acuti Propaginis arcus: Pinus baccha
& propagine ſeritur. Citrea item grano & propagine au
ctor Plyni. lib. xvij. cap. vij. Terræ mandare cacumẽ vti
de ſalice dictum eſt. Caudicibus caudex dicitur in arbo- Caudex.
re quod ſupra terram ſimplex aſſurgit: i hærbis vero cau Caulis.
lis appellatur: vt Theophraſti interpres oſtendit: Radix Radix.
oleagina: radix eſt quod ſubter telluri cohęret Olea autẽ Olea.
Theophraſto teſte libro. ij. pluribus modis venire vi-
detur: Nam ex trunco ramo conciſo radice ligno virga.
Impugne: ſine damno. Vertere: ſup. ſe in alterius ſcilicet
ramos. Iſmara: iſmarus Thraciæ mons inſignis oleo &
vino teſte Vibio Taburnum: taburnus mons eſt Apulię
regionis que fertilis eſt oleæ vt Probus inquit Poeta li.
æneidos. xij. meminit etiam dicens Ac veluti ingenti ſy
la ſummo ve taburno: Quum duo conuerſis inimica in
prelia tauri Frontibus incurrunt.

Tuq; ades: incœptūq; vna decurre laborem:
O decus: o famæ merito pars maxīa noſtræ
Mecœnas: pelagoq; volans da vela patenti.
Non ego cuncta meis amplecti verſibus opto.
Non mihi ſi lingue centum ſint: oraq; centum:
Ferrea vox. ades: & prmi lege littoris oram:
In manibus terræ: non hic te carmine ficto
Atq; per ambages & longa exorſa tenebo.

SER. ℂTuq; ades: Mecœnas adeſto incœptum fauorem om-
nibus libris īpēdito. Nā vbiq; eū inuocat. O decus o fa-
mæ: m.p.m.no. Hora. O & preſidiū & dulce decus meū.
Pelagoq; volans da ve.pa. ſimplici generi carminis pre-
ſta fauorem. Accipiamus patens pelagus carminis facili
tatem. Hoc autem carmē facile eſſe ipſe ſignificat dicēs.
In manibus terræ: hoc eſt in facili & in promptu res poſi
ta eſt. Non ego cuncta meis am.ver.op.i. non ſum vni-
uerſa dicturus: nec enim poſſum quare & ſuam extenuat
poſſibilitatē: & Mecœnatis aurib⁹ ex ſui carminis breui
Mecœnatis ſcripta tate blanditur Alij aliter accipiunt. Conſtat mecœnatem
fuiſſe literarum peritum & plura compoſuiſſe carmina.
Nam etiam Augu.Cę. geſta deſcripſit: quod teſtatᷣ Hor.
dicens: Tuq; pedeſtrib² dices hiſtorijs prelia Cæſaris me
cœnas melius ductaq; per vias Regum colla minaciū vt
hoc nunc dicat. Incœptumq; vna decurre laborem ideſt
adeſto: & ſimul ſcribamus. Licet enim quę tu ſcribis eſſe
conſtet ingentia meum autem carmen & breue ſit & to-
tum id explicare non poſſim: debes tamen fauere mino-
ribus: vt pelagoq; volans da vela patēti: ſic ingenita ſcri
be. Et primi lege littoris oram. Faue minora ſcribenti.
Non ego cūcta meis. Lucretij v̄ſus: ſed ille ænea vox ait
non ferrea Primi lege littoris oram: lege nauticus ſermo
eſt qui nunc & ad nauigandum & ad lectionē pōt refer-
ri: Nam hoc dixit faueto principio vel humilitati carmi
nis mei.

ℂTuq; ades. Quem primo volumine dun- ASCEn.
taxat nuncupauit dicens: quo ſydere terras.
Vertere mecenas &c. hic inuocat mecenatem
non vt numen: ſed vt amicū numinis. Inuo-
cat autem quia ſupra vires videtur arborum
naturas exequi: quo circa dixerat prius gene
ratim diſcite cult⁹ agricole & ne temere rem
tantam conatus culparetᷣ: dicit non ego cun-
cta meis amplecti verſibus opto. Ne tamen
breuitati deſit vtilitas dicit ſe reciſurū ſup-
flua: hoc modo. Non hic te carmīe ficto Atq;
per ambages & longa exorſa tenebo. Tū in-
cipit docere de arboribus ſponte naſcentib⁹
vt in ſequenti particula videbimus. ℂOrdo Ordo.
autem in hac particula eſt. Tumq; ideſt & tu
hoc eſt etiam tu non ſolum auguſtus: o mece
nas decus ideſt ornamētum ſcilicet meum &
merito. ſ. tuo pars maxima noſtre fame ades.
ideſt adſis cū fauore tuo: & decurre mecū la-
borem inceptum. i. adiuua me inceptum op⁹
ad finem celerius ꝑducere & tu volans. ſ. me
cum ideſt celerem operam nauans da pelago
patenti. i. ꝑ metaphorā materie expoſite. ve-
la. i. ſecundum ꝓceſſum & auxilium ſicut na
ues velis celerius ꝓuehuntur q̄ remis dunta-
xat. Ego non opto amplecti. i. ꝓſequi meis
verſibus. i. carminib⁹ cuncta. ſ. ad arbores ꝑ-
tinentia. Non. ſ. optarem āplecti cuncta: aut
nō poſſem exeq cuncta ſi. i. tāetſi lingue ſint
mihi centum & vox ferrea. i. infrangibilis &
firmiſſima (Lucre. tamen dixit erea) ades in-
quam & lege orā. i. extremitatem: primi litto
ris. i. proximā primo littori regionē (perſtat
in metaphora ſumpta a nautis ab eo vbi di-
xit: pelagoq; volans da vela patenti. Nam q
egregie laborāt dicunᷣ nauare: quaſi nauib⁹
quibus commode & abunde multa ad por-
tum peruehūtur id agant: nō minorib⁹ vehi-

 culis. lege

culis.lege ergo orā primi littoris mecū.i.ſtatī a principio ingredere mecum hoc patens pelagus.i.tam vaſtam atq; amplā de arborib⁹ creādis materiā.quā non penitus percurrem⁹ ſed generatim capita dicem⁹.ita vt in primo littore ſemꝑ verſari videamur)Lege inquā oram in manib⁹.i.in ſinu & complexu terræ hoc eſt nō profundam naturaliū rerum ſcrutationem:ſed facilē & apertam trademus.vñ ego non tenebo ideſt immorabor:& ſuſpenſum faciam te:hic.i.in hac materia carmine ficto ideſt figmentis poeticis ornato:atq; nō tenebo te hic per ambages ideſt verborū circuitus & inuolucra:hoc eſt per dubias ſententias:& per longa exorſa ideſt exordia & per longas inſinuationes:quibus in cauſa honeſta vti non decet.

ASCEn. ¶Sponte ſua &c.Incipit ergo narrare &ꝑrio de ſpōte.i.ſine ſemīe ac radice naſcētib⁹ dicēs eas robora leta.i.pulchra & ꝓcera hr̄e: cuius rei cauſā iterrogat⁹ eſop⁹.At q̄ videlicet herbe & arbores natiue pulchriores ſit ſatiuis reſpōdit has a matre illas ab aliena educari.vñ maro hic dicit qppe ſolo natura ſubeſt. Ineſt em̄ inqt ſua cuiq; vis atq; naturalis potētia.: quā amittūt q̄ illinc trāſferunt alio.Veruntñ ſi trāſferant mitiores fiunt &fructus ſi q̄s ferunt mitiores edent quaſi domita luxuriātis nature ferocitate.Simile q̄q; iudiciū cēſet de ꝗs q̄ ex radicibus pullulāt vt ex ordine text⁹ patebit q talis eſt.Ea ſup.q̄ tollūt.i. erigunt ſe:ſua ſpōte.i.ſpontanea natura nullo cogēte nec ferente nec plantāte ſine ſemine & radice in auras luminis.i.in aera:hoc eſt in ſublime ſurgūt qdem īfecunda.i.ſterilia aut fecūditatem īpedientia aut īmites & inutiles fructus quantū ad eſum fere afferētia:ſed ſurgūt leta ideſt in bona habitudīe hoc eſt pulchra & nitida ſicut ſunt fere aīalia lete viuentia:& oīa ſui aſpectu letitiā nobis afferētia.& fortia.i. robuſta hoc eſt ſunt ſterilia qdē ſed fortia & pulchra & ita materiā vtilē preſtēt nō fructū: ideo aūt leta & fortia ſurgunt:quippe.i.quia certe natura .i.naturalis vis ꝓducendi ſubeſt ideſt occulte ineſt ſolo.i.terre natiue:tamē ſi quis inſerat.i.per īſitionē in alium truncum trāſferat:aut mādet.i.cōmittat ea ſcrobibus ideſt foſſis ſubactis.i.apertis: ipſa mutata.i. quando mutata fuerit& exuerit animū ſylueſtrem:aut ipſa exuerint animū.i.naturā ſylueſtrē:iam mutata. ſ. ad mitiorē naturā : & ipſa ſequentur haud tarda:ideſt nō cunctantia nec immorantia aut repugnantia: frequenti cultu:ideſt per frequentem cultum in quaſcū q; artes voces ideſt vocaueris ea Necnon id eſt etiam ſup.arbor ſterilis:ideſt infecunda q̄ exit ideſt pullulat ab imis ſtirpib⁹ ideſt radicibus faciet hoc ideſt exuet ſylueſtrē animū & ſequetur in quaſcunq;voces artes:frequenti cultu:&id qdem:ſi ſit digeſta ideſt domita & mitificata ꝑ agros vacuos:ideſt apricos & ſoli expoſitos vt a ſole coquatur Nam frondes alte & rami matris opacāt.ſ.vmbris.nūc ſcilicet in ſyluis ſtantē.& adimunt ideſt impediunt:ipi creſcēti fetus:ideſt fruct⁹:&vrūt ideſt opprimūt & macerant:ferentē ideſt ferre parentē & flores emittentem .Nam arbos que ſuſtulit:ideſt ſurſum tulit.i.erexit& extulit ſe ex ſeminib⁹ iactis vt querc⁹ venit:ideſt creſcit tarda.factura vmbrā nepotibus ſeris ideſt diu poſt eam venietibus:hoc eſt diu eſt anteq; largos fruct⁹ habeat & diutius anteq; alias

Ordo.

nis mei.In manibus terre.ideſt in facili &in promptu eſt terrarum deſcriptio quod πρόχειρον græci dicunt.Non hic te.ideſt ſimpliciter vniuerſa deſcribā:neq; vt in ęnei. aliqbus ſigmētis:aut vllis vtar ambagib⁹. Longa autē exorſa dicit ꝓœmia lōge repetita q̄ conſtat eſſe vitioſa.

MAN. ¶Tuq; ades:primo volumine Aug.Cæſa.iuocauit.hic vero mecœnatem cui &totum opus dedicat.Incœptūq; vna decurre laborē.i.auxiliare mihi tuo ingenio.Patēti pela.i.patenti & amplæ materiæ.Vela:ſtudium & auxilium.Volans:citus & feſtinus in antiquis textib⁹:&volans & volēs legit:vtrumq; conuenit.Non mihi ſi non optarē amplecti cuncta inqt ſi centū &c.Ferrea vox firma indeficiens Et primi le.lit.o.nauiga extremitatē primi littoris.i.principio huius voluminis tuo mihi ingenio ac ſtudio faue Per ābages:verbor; circuit⁹.Lōga exorſa longa exordia:vñ ſtati ad narrationē cōuertitur.

Sponte ſua quæ ſe tollunt in luminis auras
Infœcunda quidē:ſed læta:& fortia ſurgunt
Quippe ſolo natura ſubeſt.tñ hæc quoq; ſi qs
Inſerat:aut ſcrobibus mādet mutata ſubactis:
Exuerint ſylueſtrem animū:cultuq; frequenti
In quaſcunq; voces artes haud tarda ſequētur:
Necnon & ſterilis q̄ ſtirpibus exit ab imis
Hoc faciet:vacuos ſi ſit digeſta per agros:
Nunc altæ frondes & rami matris opacant:
Creſcentiq; adimūt fœtus:vrūtq; ferentem.
Nā quæ ex ſeminibus iactis ſe ſuſtulit arbos
Tarda venit:ſeris factura nepotibus vmbram.
Pomaq; degenerant ſuccos oblita priores:
Et turpis auibus predā fert vua racemos.
Scilicet oibus eſt labor impēdēdus : & omnes
Cogendæ in ſulcū:ac multa mercede domādæ
Sed truncis oleæ:melius propagine vites
Rñdent:ſolido Paphiæ de robore myrtus.
Plantis eduræ coryli naſcuntur:& ingens
Fraxinus: herculeæq; arbos vmbroſa coronæ:
Chaonijq; patris glandes:etiā ardua palma
Naſcitur:& caſus Abies viſura marinos:

SER. ¶Sponte ſua:ad illud qd' omiſerat redit& exeqr̄ qualitatem triū gener;:q̄ ſupra memorauit arbor;.ſ.ſpōte natarū ꝓcreatar; ex ſemīe & ear; q̄ de radicib⁹ pullulāt.In fœcūda fœtu carētia & ꝑ trāſitū rē phyſicā tāgit.Nā ſemen ſalicis eſū dicit infœcūditatē mulierib⁹ gignere.leta & fortia:quaſi in hoc ipſis arborib⁹gen⁹ ſit fœcūditatis. Quippe ſolo natura ſubeſt.qa vt ſupra dixim⁹ naturaliter rerū oīm mater eſt terra:vniuerſa intra ſe cōtinet ſemina.hic eſt.Quippe ſolo natura ſubeſt:natura em̄ dicta ab eo q᷑ naſci aliqd faciat:Mire āt ait ſubeſt .i. īeſt latēter:nā nō appet.Vñ epicurei dicūt nihil eē qd' nō hēat originē ſui.nā hoc ē gigni de nihilo de nihil i nihilū nil poſſe reuerti.Scrobib⁹ mandet mutata ſubactis.nos ſcrobes gñe dicim⁹ maſculino.licet Lucan⁹ dixerit cōtra artē.Exigua poſuit ſcrobe. Siluestrē aīum naturalē aſpitatē & īfœcūditatē.Voces artes:fœcūditates ex arte venientes.Hoc faciet.i.erit fœcūda ſi fuerit inde trāſlata Vrūtq; ferentē:q̄ ferre pōt ſi ei vmbra nō noceat.Pomaq; degenerant mo

Natura.

Scrobes.

nerāt mō degenerāt in pei⁹ vertūt̄ al's ī meli⁹. poma aūt arborꝝ ex ſemīe ꝓcreatarū dicit quas cōſtat niſi iſitæ aut trāſlatæ fuerint nō rñdere qualitati ſeminis ſui fert vua racemos. Vuā pro vite poſuit.i. fructū pro arbore. Sane racem⁹ botryonis ē pars & botrio græcū eſt & ſic vuā ꝓ vite poſuit.ſicut Hora. ꝓ vino:nā ait Cæcubū & p̄lo do mitā caleno tu bibes vuā. Cogēdę ī ſulcū:ī ordinē cōpo nēdę aut certe arāde. Multa mercede:Multo labore.a ſe quēte qđ p̄cedit itellige. Sed trūcis oleę:Q uia ſupra ait. Trudit e ſicco tradix. Etiā redit ad eos modos q̄s iuenit iduſtria. Dicēdo aūt melius.oñdit ēt alias arbores poſſe ex trūcis ꝓcreari. Sanę olea eſt arbor ipſa.vñ deriuatum

Olea Oliua. eſt oleū. Oliua vero fructus ipſe vñ eſt oliuū. Legim⁹ tñ & oliuā de arbore. Vt incūbēs tereti damō ſic cœpit oli uæ.ſolido paphiæ:ſicut & olea. Paphiæ autē venereæ a papho īſula ī qua ven⁹ colit̄.veneri aūt myrtus eſt cōſe crata. Vel ꝙ hæc arbor gaudet littoribus & ven⁹ de ma ri dr̄ ꝓcreata vel ꝙ vt medicorꝝ indicāt libri hæc arbor apta eſt mulierꝝ neceſſitatib⁹ plurimis. Plātis & durę co

Myrtus ryli naſcunt̄:Duras dixit nō ad lignū ſed ad fructū ipſarꝝ referēs. Alij edurę legūt q̄ſi nō duræ vt paulo poſt:Eno des trūci.i.ſine nodis: vt mō eminuētis nō augētis hēat

Coryli. Auellana ſignificationē. Sane coryli ꝓprie dicūt̄. Nā auellanæ ab auellano. Cāpaniæ opido vbi abūdāt noiatæ ſunt. Her culeę:ipſe alibi herculea bicolor cū ppl's vmbra. Chao nijq; pris:Iouis epyrotici. Ardua palma:aut alta aut ad quā difficile ꝑuenit̄. Caſus abies viſura marinos. Eſt.ñ. abietis ſpecies apta nauibus quā ſapinū vulgo vocant.

PRO. ℭ Solido paphiæ de robore myrtus:inſula eſt cypros to ta veneri ſacrata:ī qua eſt oppidū paphos a quo paphiā myrtū appellauit arbuſculā.quæ veneris tutelæ eſt ſub iecta. Herculeæ q̄ arbos.u.c.populus qa herculis tutelæ exiſtimet̄ ſubiecta:teſtat̄ in Aeneide Vergili⁹:dicēs:Di xerat herculea bicolor quum populus vmbra:Velauitq; comas folijſq; innexa pependit.

MAN. ℭ Infœcūda:ſterilia:Leta ampla. Solo natura ſubeſt de natura & terræ ſeminib⁹ videto æglo.vi.& li.i.Georgi. ibi ipoſuit natura locis.& ibi latius. Q uicq; nouas alitis nōnullo ſemīe fruges. Mutata Ply.li.xvij.c.viij.inqt añ oia igit̄ ī ſimilē trāſferri terrā aut meliorē oportet. Præ fodere ſcrobes ante ſi fieri poſſet tāto donec pingui ceſ pite obducant. Magnū ante annū fieri iubet vt ſolē plu uiaſq; cōbibant. Arborē nec minorē bima nec maiorem trima trāſferri quidā p̄cipiūt. Alij cū annū ipleat:plærięq; id demū cauēt:vt plaga deputati cacuminis meridiē ſpe ctet. Subactis.i.verſatis excultis & effoſſis. Cultuq; fre quēti:Ply.lib.xvij.ca.xli.ait.atq; in totū ois cura fertilitatē adijcit fertilitas ſenectā. Ferentē.i.fœtus:Tar da venit:niſi.ſ.digeſta fuerit ꝑ vacuos agros & poma in peius vertentur:Vua vitis ipſa niſi e ſeminario fuerit trāſpoſita turpes racemos ꝓducit. Sationes.n.vitiū duo gña:vt ſcribit Colu.li.iij.ca.xiiij. malleo li:vel viuiradicis qđ vtrūq; ab agricolis vſurpatur:& in ꝓuincijs magis malleoli.neq; enim ſeminarijs ſtudent nec vſum habent faciende viuiradicis. Trūcis oleæ:de hoc lege Catonē titu.xlv. Propagine vi. De hoc videto Col.li.iij.ca.vij. Myrtus:Teophraſtus li.ij.inqt ꝙ myrtus & ligno & ramo ꝓuenit. Ply.li. xvij.capi xvi.ſcri.ꝙ ramo ſeruntur & punica pali laxato prius meatu.item myrtus. Capite vero.vij.atq; myrti genera oia in campania baccis ſerunt̄ Romæ propagine Tarentina Paphye myrtus.paphos cypri vrbs portum habebat & templa optime ſtructa. Stra.li.xv.auctor eſt. Ply.vero li.ij.ait ꝙ celebre phanū habet veneris paphos:in cuius quadā area nō pluit. Paphiæ ergo venereæ. Eduræ coryli:non dure fragi

Paphos les. De corylis plura in Tityro herculeæq; arbos vm.co.i.populus Herculis tutelæ ſubiecta q vt aiūt ad inferos accedēs populea frōde ſe coronauit. Chaonij patris.i.Iouis Dodonæi:vide latius lib.i.Georg.ibi Chaoniā pingui &c. Palma:de hac videto lib.i.Geor.palmas epiros equarꝝ. Abies:Ply.li.xvi.c.xvi.ſcri.

Abies. abietem expetitam nauigijs ſituq; habere in excelſo montiū ceu maria fugerit idē. Ply.lib.xvi.ca.xl.ait

Ingens. ꝙ abies admirationis precipuæ viſa in naui q̄ ex ægypto. Caij.principis iuſſu Obeliſcū in vaticano circo

Naui. ſtatutū quattuorq; trūcos lapidis eiuſdē ad ſuſtinēdū eū abduxit:Q ua naue nihil admirabilius viſum in

Obeliſci. mari certum eſt. Longitudo ſpacium obtinuit magna ex parte:oſtenſis portus latere leuo: quæ arboris

Obeliſc⁹. craſſitudo quattuor hominum vlnas complectentium implebat.

alias arbores aut ex feuctu aut ex radice ſua creet:qbus vmbram faciat:Et poma degene rāt.i.generoſitatē ſeu nobilitatem virtutēq; ſuā amittunt:oblita priores ſuccos.i.ꝑ inum bratione aut diuturnū in vno loco ſitu:& per longam propagationem fiunt poma mino ra & deteriora q̄ in prima plantatione aut in ſitione fuerāt. Et vua.ſ.neglecta & ſilueſtris fert auibus predam.videlicet turpis racemos quos hoīes colligere refugiunt. Scilicet ideſt ſtire licet:cur id fiat:quia labor eſt impendē dus omnibus.ſ.arboribus vnde fructum bo nū expetas.& omnes.ſ.arbores:cogende ſup. ſunt in ſulcū.i.lirā & ordinē interuallo ſigna to per vomerem:& domāde ſunt multa mer cede.i.fenore & lucro quod domanti eas ob uenerit. Sed oleę:ideſt arbores oliue reſpon dent melius ſcilicet votis noſtris trūcis.i.me lius naſcunt̄ e trūcis:& vites reſpondent me lius ſcilicet deſiderio noſtro:propagine.i.per ꝓpaginem ideſt palmitē propagantē (Sane propago pro progenie primam corripit quā pro vite produci) Myrthus paphie ideſt ve neri paphie.i.eſt cyprie dedicate aut q̄ iuxta paphum plurime naſcunt̄.naſcunt̄ de ſolido robore.i.non de ramali aut ſurculo:& coryli edure.i.non ſatis dure:aut & dure.ſ.in fructu: ſed plures edure legunt.i.extra duriciem po ſite hoc eſt fragiles naſcunt̄ plantis:& fraxi nus arbor illa ingens ideſt valde magna na ſcitur.ſ.plātis & arbos vmbroſa herculee co rone.i.populus e cuius frōdibus hercules ſi bi coronā conſeruit:& glandes patris Chao nij.i.epyrotici:videlicet Iouis hoc eſt iuglan des naſcuntur ēt plantis: & palma ardua na ſcitur etiam plātis:& abies.i. arbor.vnde fe re naues texuntur potiſſimū ex ea que ī mō tibus naſcitur (nam eſt paluſtris etiam mol lior) viſura caſus marinos.i.pericula & nau fragia in mari:naſcitur plantis:poſſet fortaſ ſis conſtrui vt ſit coryli dure in fructu vide licet:naſcunt̄ e plantis & ita de alijs repeteret̄ e ꝑpoſitio.ſed dura eēt poſtpoſitio plantis e vbi poſſet dicere e plantis:ſtante v̄ſu. Q uo circa conſultius Mancinellum ſequeris.

Inſeritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida
Et ſteriles platani malos geſſere valentes.
Caſtaneæ fagos:ornuſq; incanuit albo,
Flore piri:glandemq; ſues fregere ſub vlmis
Nec modus iſerere atq; oculos īpōere ſimplex
Nam qua

ASCEn. ℭ Inſeritur vero ex fetu &c. Poſtq; elocutus eſt de naturali arborum procreatione nūc lo quitur de artificiali:quā tamen natura & in uenit & pficit videlicet de iſitiōe:q̄ trib⁹ mo dis fit ſemīe iſitu & ioculatiōe. Semine quo ties arbori puluerulente aut putri incidit aut infert̄ ſemen qđ germinat: germiniſq; radi ces principali trunco conglutinant̄ ita vt ab

eiſdem

eiſdē radicib⁹ poſtea nutrianť. De īſitu autē & ioculatiōe Ser. diſſerit. q̄a ꝟo nō videť ſeruio approbabile arborē ſterilē fecūde īſeri vt phagū caſtanee: nec hyppalage loc⁹ ſatis apt⁹ eſt in mediocri ſtilo & re ſeria: malit dictionē phagos eſſe noīatiui caſus ſingularis nūeri vt ſit ordo. Steriles platani geſſere malos .i. ramos caſtanee valētes: i. tā validos vt mali .i. arbores nauium eē poſſint & phagos .i. arbor illa glandifera: & ornus incanuit .i. albicauit albo flore piri. verū Mancinellus ſentit caſtanee ſylueſtri & parū fertili inſitas eē phagos vt glandē ferat q̄ ſuib⁹ vtilior ſit. quo mō ordo erit. Vero ꝓ ſed: arbut⁹ .i. arbor illa horrida .i. hiſpida. īſeriť .i. recipit inſitionē ex fetu .i. ſurculo aut fructu nucis .i. nux aut ſurculus eius pōt ꝑ inſitionē arbuto cōglutinari. & platani arbores: ille a latitudine folioꝝ dicte geſſere malos .i. arbores pomiferas valētes .i. vtiles & fertiles (niſi mauis Seruiū prius expoſitū imitari) & caſtanee .ſ. ſylueſtres geſſere phagos .i. arbores glādiferas in vſum porcorum: aut ad materiā habēdā (materies em̄ phagoꝝ celatoribus magno vſui eſt. vn̄ in buco. Pocula ponā phagina. celatū diuini opus alchimedontis. Preterea poſſet loq̄ de inſitione naturali: ſi videlicet aut auis glandē phagi ī caſtanee ſpecum detulerit: aut ipſa deciderit. vt poeta naturā rerū exprimat: & nō ſolū quod agricolis cōducat) & orn⁹ arbor illa ſterilis īcanuit .i. albicauit albo flore piri & ſues fregere glādē ſub vlmis (ergo ī glādiū vſū facta ē inſitio: vn̄ nō mirū ſi phagū caſtanee īſitā dicit: ꝑſertim illic vbi nimia caſtaneaꝝ copia) nec modus īſerere .i. īſerēdi & īſitionē faciēdi eſt ſimplex .i. vniformis & vn⁹. & mod⁹ īponere .i. īponēdi oculos .i. mod⁹ ioculādi nō eſt ſimplex. Nā q̄ ſup. pte gēme .i. groſſi noduli ſeu germina: e q̄b⁹ frōdes & fruct⁹ exeūt: trudūt ſe de cortice medio & rūpūt tenues tunicas .i. libꝛ ſeu corticē interiorē: ea ſup. pte fit anguſt⁹ ſin⁹ .i. ocul⁹ & receptaculū in ipſo nodo & ipſi īſitores: includūt huc .i. ī hūc ſinum ſeu oculū: germē .i. ſurculū aut virgulā. q̄ q̄a inſeriť inſita dr̄ & docēt .ſ. germē inſitū. inoleſcere .i. cōcreſcere & cōſolidari: lib. i. iteriore cortice: hudo idest humorē & ſuccū itrinſec⁹ hn̄te & ita vegeto ac veſco. Aut trūci enodes .i. nullū nodū hn̄tes: reſecāť .i. ſinduntť: rurſum .i. iteꝝ: & via .i. rima & aptura: ſindiť .i. ſindēdo fit alte .i. ꝓfunde: ī ſolidū .i. in robur & lignū ipm nedū in corticē ac librū ſindiť dico cuneis: q oſſei ꝑcipiunť eſſe: deinde .i. poſt apturā: plante feraces imittunť .i. inſerunť nec lōgū tps ſup. itercidit: aut elapſum eſt & ingens arbos exijt ad celū .i. exorta eſt: felicibus .i. fecūdis aut fertilib⁹ ramis & eſt mirata .ſ. arbor prior nouas frondes .ſ. arboris inſite & poma non ſua .i. ſue nature conformia.

Nam qua ſe medio trudūt de cortice gemmæ.
Et tenues rumpunt tunicas: anguſtus in ipſo
Fit nodo ſinus: huc aliena ex arbore germen
Includunt: hudoq̄ȝ docent inoleſcere libro.
Aut rurſum enodes trunci reſerantur: & alte.
Finditur in ſolidum cuneis via: deinde feraces
Plantæ imittūtur: nec longū tempus: & ingens
Exijt ad cœlum ramis fœlicibus arbos.
Mirata eſtq̄ȝ nouas frondes & non ſua poma.

¶ Et fœtu arbut⁹ horrida. Verſus dactilic⁹. Nā male q̄dam horrēs legūt: Horrida aūt hiſpida. Et iā trāſit ad īſitionē q̄ duplex eſt. Nā aut inſitio diciť cū in ſiſſo trunco ſurculus fœcūdæ arboris ſterili īſeriť: aut oculorū īpoſitio cū īciſo cortice libro alienæ arboris germē īſerimus. Et ſteriles platani malos geſſere valētes: dicit q̄d in quā arborē debeam⁹ īſerere: ī arbuto nucē. ī platano malū: in orno pyrū: ſed caſtaneę phagos eget expōne: nō. n. ī caſtanea fertili īfœcūda phag⁹ īſeriť: vn̄ aut Hypallage eſt: vt ſit caſtaneę phagos ꝓ phagi caſtaneas geſſere: aut ē mutāda diſtinctio: vt ſit. Et ſterires platani malos geſſere valentes caſtaneæ hoc ē īfœcūdæ arbores platani fortes ramos caſtaneę portauerūt. phagos ornuſq̄ȝ incanuit albo flore piri. Scd̄m quā diſtinctionē phagos licet breuis ſit gos finalitatis tn̄ rōne ꝓduciť: Phagos. n. icipit eē noīatiu⁹ caſus grec⁹ ſingularis: nā pluralis nr̄ eſt actus: alij neutrū ꝓbāt & ita accipiūt caſtaneę flore phagos īcanuit: piri flore orn⁹ incanuit: vt ſilr̄ phagos noīatiu⁹ ſit grec⁹. Nec modus īſe. aut nō eſt ſimplex & fortuita rō: ſed ea q̄ īgēti labore colligiť: aut hoc dicit nō eſt idē īſerere q̄d & oculos īponere: quaꝝ reꝝ diſcretionē hoc loco mēorat: ſicut nos dixim⁹ ſupra. Trudūt ꝓpellūt. eciūt. Tunicas .i. libros arboris iteriores: Huc ex aliena: q̄a ait ex aliena arbore: & eſt mutatio: iō nō ait hic icludūt: ſed huc Cice. icludūť ī carcerē cōdēnati. vtiq̄ȝ q̄a illuc fuerāt aliūde deducti. Inoleſcere: concreſcere ϲυμφ υιε: aut rurſum enodes trūci reſecanť: Rurſū hic nō habet ſignificationē iterandi: ſed abūdat. Libro liber diciť pars corticis iterior. Mirata eſtq̄ȝ nouas frondes: & nō ſua poma. ingens phantaſia. Sane mirata eſtq̄ȝ legendū. vt ſtet verſus.

SER. Inſitio
Inoculatio.
Liber.

¶ Arbutus horri. verſus eſt dactylicus. Arbutus aūt arbor eſt fruticoſa. pomū habet ſimile terreſtrib⁹ fūgis: dr̄ alio noīe Vnedo argumēto vnū tn̄ edēdi Plura. Ply. li. xv. ca. xxiiij. Valentes .i. feraces. Platani. hæc arbor lata folia habet vti vitis & ficus: Ply. li. xvi. ca. lxxvij. legito caſtaneę fagos. ſ. geſſere ſolebat enim caſtanea ſilueſtris ex phago īſeri: quo glandes produceret. Ornus arbor eſt ſterilis albo cortice. Nec modus inſerere: atq̄ȝ oculos imponere ſimplex. ply. li. xvij. c. xiij. docet. q̄ȝ ſemine quoq̄ȝ inſerere natura docuit: q̄d q̄dē aues ī mollibus arborum lectis egeſſerant: & ventus forte imiſerat in aliquas corticū rimas. Vnde vidimus inq̄t cæraſum in ſalice platanū in lauro laurū in cæraſo. Rō pōt eſſe duplex & prima inter corticē lignūq̄ȝ inſerendi mox truncū inforare mediū priſci ipſiq̄ȝ medullę calamū vnū imprimere neq̄ȝ. n. plures capiebat medulla ſubtilior poſtea trūcū leniter findere cœperūt cuneoq̄ȝ tenui fiſſura cuſtodiēte in rimā deciſum calamū inſerebāt ſed obſeruādū ne fiſſura ī nodo fiat. Certūq̄ȝ eſt ab humeris arborum orientē æſtiuū ſpectātib⁹ ſurculos petēdos: & e feracib⁹ & e germine nouello niſi vetuſtę arbori inſeranť ij. enim robuſtiores eſſe debēt ꝑterea vt ꝑgnātes .i. germinatiōe turgētes. & q̄s pere illo ſperauerint anno īſerunť aūt & īuerſi quū id agiť vt minor altitudo ī latitudinē ſe fūdat: Calamis exacutis medullā ne nudet calam⁹ ad corticē vſq̄ȝ ſuū deprimať. nec cortex expliceť ī rugas. iō lachrimātes calamos īſeri nō oportet. nec aridos quidē. Id ēt religionis ſeruāt. vt luna creſcēte calam⁹ vtraq̄ȝ deprimať manu validiuſq̄ȝ demiſſi tardi⁹ ferūt fortius durāt. non hiſcat nimiū rima ne cōpreſſū necet. Si craſſior trūcus īſerať iter corticē & lignū inſeri melius cuneo optime oſſeo ne cortice rūpať laxato cæraſi libro dēpto ſindunť hæ ſolæ: & poſt brumā inſerere aptiſſimum q̄ proximū terræ patiať nodoꝝ trūciq̄ȝ: ratio eminere calami ſex digitoꝝ lōgitudine nō āplius debēt. Cato īſeri ꝑcepit pira ac mala ꝑ ver tn̄ luna ſitiēte hoc eſt ſicca. Preterea poſt meridiem ac ſine vento auſtro. Et abunde arbitrantur paleato luto rimam cuſtodire duobus digitis inſito extātē.

MAN. Arbutus.
Platanus
Inſerendi modus.

inſito extāte inſerit aūt oleaſter calamo & inoculatiōe.vt idē ait ca.xvij.De iſitu ÿo & inoculatiōe opti me ēt Theophraſtus meminit.li.i.de cauſis plantarū.Meminit itē optime Colu.li.iij.ca.xxvi.Nā qua ſe medio.Hæ arbores recipiunt talē inſitionē teſte Colu.q̄ humidū ſuccoſumq; & validū librū habēt ſicuti ficus adde ēt caſtaneā & oliuā &c.Et alte ſindit.Fiſſuram trium digitorum Columella docet.

Præterea genus haud vnū:nec fortibus vlmis.
Nec ſalici:lotoq;: neq; idæis cypariſſis.
Nec pingues vnam in faciem naſcuntur oliuæ.
Orchites & radij & amara pauſia bacca.
Pomaq;:& Alcinoi ſyluæ:nec ſurculus idem
Cruſtumijs Syrijſq; piris: grauibuſq; volemis.

SER. ¶Præterea gen⁹ haud vnū:Docet nūc ēt in ſingulis ar-
Lotos. borū ſpeciebus eſſe aliquā varietatē:Lotoq; lotos nym-
Faba. pha q̄dā fuit quā cū amatā priapus pſequeret:illa deorū
Syriaca miſeratiōe in arborē cōuerſa eſt q̄ vulgo faba ſyriaca dr:
Radij. Vnā in faciē:In eādē ſimilitudinē.Orchites:Gen⁹ oliuæ
Orchites a græca etymologia ſed obſcœna.i.a teſticulis:q ορχεισ di cunt.Radij:Radij oliuæ ſunt ita:a lōginqtate nominati. Amara pauſia bacca:Oliua a pauiēdo dicta.i.a tūdēdo. Aliter em̄ ex ſe oleū non faciet. Amara aūt bacca viridi vt alibi Floribus atq; apiocrines ornatus amaro.i. viri-di:nā de pauſia viridi oleū fit:vn̄ contra dicit dulce qd̄ nō eſt viride.Pomaq; ſubaudi a ſupiorib⁹.Nō vnā na-ſcunt in faciē.Alcinoi ſyluæ.i.pomiferæ arbores. Nā al
Alcinous cino⁹ rex phæacū fuit diliges cultur hortorꝝ. Vn̄ p eius ſyluas arbores pomiferas itelligim⁹ de quo.Homer⁹ ait q̄ hēret καιοχυι επιοχυνυρασκει: μηλου Δεπι μηλωανταρ
Cruſtu-mium. επισταφυλη: συκου Δεπισυκω.Cruſtumijs Cruſtumia pi-ra ſunt ex parte rubētia ab oppido.cruſtumio nomina-
Volema. ta Syrijſq; piris grauibuſq; volemis:ſyrijs.i.nigris.Gra-
Vola. uibus volemis.i.magnis.Nā & volema ab eo q̄ volam impleant dicta ſunt.Vola autem eſt medietas palmę vel pedis:vnde & inuolare dicimus.

PRO. ¶Idæis cypariſſis Cypariſſum dicit cypſſum.qdam di-
Cypſſus. cūt a cypariſſo:q in inſula chia quū hēret ceruū manſue-tū:quē vnice diligebat & errantē in ſiluis ignarus iacu-lo traieciſſet.Inedia ſe necauit quē qa nec cōſilio a mor-te:nec viribus medicinæ.Apollo:q eū imoderate dilige

¶Preterea.poſtq̄ pnotauit varios iſerēdi mo dos:monet varietatē eē i ſingulis arborꝝ ſpe-cieb⁹ dū iſeranť:q̄ q̄lis ſit nō exeqť:ſed ne im minut⁹ culpeť pmuniuit ſeſe dicens. Nō ego cūcta meis āplectiÿ ſibus opto & q̄re agite o proprios gn̄atim diſcite cult⁹. Agricole &c. Noiat ergo arbores q̄ varie inſeri volūt:quas qa cōmētarij ſatis deſcribūt.Ordinē tm̄ cōpe gero q talis eſt:ptꝫrea.i.pter hoc q̄ ſit diuer-ſus iſerēdi mod⁹ gen⁹.ſ. iſerendarꝝ arborꝝ eſt haud.i.nō vnū.ſed ſup.diuerſū.nec vlmis for tib⁹.i.diu durātib⁹ e qb⁹ rote fieri ſolēt: nec ſalici.nec loto nec cypariſſis ideis.i.i idea plu rimū naſcētibus.ſ.vnū gen⁹ eſt:nec oliue pin gues naſcunť in vnā faciē. i. ſpēm aut formā ſ.orchites. i. bacce oliue pingues multū olei hn̄tes & a teſticulis quorꝝ formā habēt deno minate & radij.i.oliue oblonge : & pauſia.i. oliua carnoſa (quā Ply. poſiā vocat:ſed au i o paſſim mutať) amara bacca.i.hn̄s amaram Baccā & poma ſup.nō naſcūť in vnā faciē.& ſylue alcynoi.i.quales coluit alcynous phea-cū rex:hoc eſt arbores pomifere:nō naſcūtur in vnā faciē nec idē ſurcul⁹.i.germē aut vir-gultū eſt piris cruſtumijs.i.ab illo oppido i la tio denomiātis:& ſyrijs a pr̄ia ſic vocatis:aut qa ſubnigra ſunt:& volemis.ſ.piris:grauib⁹ i.ponderoſis & volam.i.interiorē partē ma-nus iplentibus.vn̄ dicta putanť.hoc eſt nō ſa tis eſt ſcire diuerſos inſerēdi modos.ſed opor tet noſſe:que arbores in vlmū:q̄ in ſalicē : q̄ i loton:& q̄ i cypariſſum inſeri velint. Neq; id qdē ſatis:nam dato q̄ vlmo noris oliuā recte inſeri:nō cōtinuo quālibet ſpeciē oliue inſe-res ſed noris prius : an orchites an radios an poſias habere velis & cui arbori conueniat. Itē ſi pirū habere velis non ſatis eſt inſitionē facere:ſed pro volemis habēdis opus erit ſur culo volemi & ita de reliquis. ASCEn. Ordo.

bat:reuocare poterat: cōuertit in cupreſſum arborem lu ctuoſam.Q uidā putāt vt Aſclepiades ait:Boreā fuiſſe celtarū regē:qui filiā Cypariſſam amiſerat:& no uum arboris huius genus primus in eius tumulo ſeuerit.Ob eāq; cām eſſe luctuoſam cupſſum.Idæas au tem cypariſſos ideo dicit q̄ copioſæ ſint in nemore matris magnæ.Orchites & radij & amara pauſia Or chites a magnitudine appellate q̄ ſimiles ſint teſticulis.q.grece.ορχεισ dicūť.Pauſia:oleæ gen⁹ eſt acerbe: quā poſſian vocāt.Pomaq; & alcinoi ſiluæ.Alcinoi ſiluas dicit:qa refert Homerus eū habuiſſe pomariū incredibili ſupbia.Fuit aūt rex phæacū.q ſunt in inſula corcyra.& habuit ex Arete fratris ſui filiaRhexe noris Nauſicaam filiā:q̄ Vlyſſi inopi in littore opē tulit & luro patris domū veſtitum dedit.

MAN. ¶Vlmi::vlmi duo gn̄a græci nouere.Montoſam q̄ ſit āplior.Cāpeſtrē.q̄ fructicoſa:ſunt & alia gn̄a : vt
Lotos. Ply.docet li.xvi.ca.xxx.Nec ſalici videto paulo an̄ ibi.Et glauca canētia frōde ſalicta.lotoq;:huic ma-
Vlmus gnitudo eſt q̄ piro:icīſuræ i folio crebriores.alioqn ilicis viderenť differētiæ plures eęq; maxie fructib⁹
Cypariſ-ſus. fiūt.Naſciť fruct⁹ denſus in ramis myrti mō: ligno color niger ad tybiarꝝ cant⁹ expetiť.Ply.li.xiij.c.xix. Idæis cypariſſis.Cypariſſi duo gn̄a:fœmina metā habet infaſtigiū cōuolutā:mas ſpargit extra ſe ramos:
Orchites in Idæis montib⁹ cypariſſus plurima ē.Ply.li.xvi.ca.xlvij.Oliuæ.Oliuarū gn̄a tria dixit.Verg.iqt.Ply.
Orches. li.xv.ca.iij. Orchites:& radios & poſias.poſia plurimū carnis habet:orchites olæi.Probus aūt ſic ait:Or
Pauſia. chites a magnitudine appellatę:q̄ ſiľes ſint teſticulis.Orchis.n.teſticul⁹ dr̄.Pauſia:oleæ gen⁹acerbæ quā
Orchites poſiam vocant.In varrone itē poſea & pauſia legiť.Col.li.vi.c.vi.ſcribit decē olearū gn̄a in notitiā ſuā
Orches pueniſſe.Sūt aūt pauſia algiana liciniana Sergia Næuia Culminia.Orches Regiona Circites Murtea.Ex qbus bacca iocūdiſſima eſt pauſia:ſpecioſiſſima eſt regia ēt virga q̄ potius eſcæ q̄ oleo eſt idonea pauſię tn̄ oleū ſaporis egregij dū viride eſt.Orches quoq; & radius melius ad eſcam q̄ in liquorē ſtringiť. Oleū optimū Licina:dat plurimū ſergia oīs olea & maior fere ad eſcā:minor oleo eſt aptior.Alcinoi ſylųę pro-bus ait:alcinoi ſyluas dicit:qa refert Homerus eū habuiſſe pomariū icredibili ſupbia:fuit aūt Rex phæa cū:q ſunt i inſula corcyra:Ply.itē ſcribit li.xix.c.vij.& antiqtas nihil pri⁹ mirata eſt:q̄ & heſpidū hortos
Alcinous ac regū adonis & Alcinoi.Cruſtumijs ſyrijſq; piris grauibuſq; volemis:Ply.li.xv.ca.xv.de piris inquit.
Cruſtu-mium Cunctis aūt cruſtumia gratiſſima:pxima phalerno a potu:qm̄ tanta vis ſucci abūdat.Lactea hæc vocan tur in ijs:q alij colore nigro donāt lyriæ ,ppterea dixit volema Virg.a Catone ſumpta:& q ſementina:& muſtea noiat.Cruſtumijs:Ply.li.iij.de Italia loqns ait.Volaterrani cognomine Hetruſci Volſinenſes in eadem parte oppidorum veterum nomine retinent agri cruſtumini.Calatranus.idem etiam tertio capi-te ſexto ſcribit cruſtumium fuiſſe in Latio oppidum.

Non eadẽ arboribus pendet vindemia noſtris:
Quã methymnæo carpit de palmite Leſbos:
Sunt thaſiæ vites: ſunt & mareotides albæ.
Pinguibus hæ terris habiles: leuioribus illæ:
Et paſſo pſythia vtilior: tenuiſq; lageos
Tentatura pedes olim vincturaq; linguam.
Purpureæ: preciæ. & quo te carmine dicam
Rhetica? nec cellis ideo cõtende phalernis.
Sunt & amineæ vites firmiſſima vina
Tmolus aſſurgit quibus: & rex ipſe phaneus.
Argitiſq; minor: cui non certauerit vlla
Aut tantũ fluere: aut totidẽ durare per annos.
Non ego te dijs & menſis accepta ſecundis
Tráſierim rhodia: & tũidis Bumaſthe racemis.
Sed neq; q̃ multæ ſpecies nec nomina quæ ſint
Eſt numerus: neq; eñ numero cõprẽdere refert
Quem qui ſcire velit: lybici velit æquoris idẽ
Diſcere: q̃ multæ zephiro turbentur arenæ:
Aut vbi nauigijs violentior incidit eurus
Noſſe quot Ionij veniant ad littora fluctus.

ASCEn. ❡Nõ eadẽ arborib⁹ &c. Nũc vitibus quoq; varietatẽ eſſe oñdit earũq; varias ſpecies enumerat dicẽs. Nõ eadẽ. i. illa ipſa vindemia. i. nõ eadẽ vitis vindemiãda pendet nr̃is. i. Italicis (loquit̃ enim Italicis) arboribus: quibus ſ. maritant̃ vites nõ eadẽ dico quã Leſbos. i. vindemiator Leſbius carpit. i. carptim aufert de palmite methymneo. i. iuxta methymnã Leſbi ciuitatẽ creſcẽte. vites thaſie: a thaſo inſula maris egei olim etia vel etria dicta denominate: ſunt ſup. ſed non eedẽ cũ ijs q̃ pendent in nr̃is arboribus. Et ſunt mareotides. ſ. vue aut vites egyptiace: albe. ſ. in colore: & he. ſ. thaſie vites ſunt habiles. i. coaptabiles terris pinguibus: qa in illis plantari volũt & ille. ſ. mareotides ſunt habiles: terris leuioribus. i. puluerulentis. & pſythia. ſ. vua vtilior paſſo. ſ. faciendo (qd' quõ fiat ex Beroaldo in Seruiũ ſtatim diſces) ſup. eſt & lageos. ſ. vua. tenuis. i. ſubtilis: tentatura. i. titubare & vacillare factura olim pedes. ſ. poti & vinctura. i. cõnexura & ĩpeditura linguã. ſ. ei⁹ q ei⁹ vinũ ſubtile & penetratiuũ imodice biberit & ſup. ſunt purpuree. ſ. vue & p̃cie q̃ p̃coces. i. preter ceteras cocte & mites ac mature & o rhetica quo carmine. ſ. an laudatiuo cũ Cantone an vituperatiuo cũ catullo: dicã. i. deſcribã te? q. d. id dubito: nec cõtende iõ qa. ſ. laudaris a catone: cellis. ſ. vinarijs: phalernis. i. in qb⁹ ſunt vina phalerna: a phalerno monte campanie Italice vbi naſcunt̃ denominata. Et ſunt vites aminee a regiõe poti⁹ q̃; a colore ſic dicte: appoſitorie: firmiſſima vina: qbus. ſ. vitib⁹ (nã vinis non vtimur) Tmolus mons ille lydie) Sed neſtor Tmolius legit hoc loco p̃ter aliorũ morẽ: dicitq; errorẽ Seruianũ ſecutus cilicie montẽ eſſe. Eſt p̃terea controuerſia de ſignificatione huius v̾bi aſſurgit. Nã mancinel. ita interp̃tat̃

Aſſurgo.

SER. ❡Nõ eadẽ arboribus pendet vindemia nr̃is. i. vites q̃q; diuerſæ ſunt noſtris autẽ Italicis. Et bene pendet dixit. Nulla. n. vitis ĩ Italia ẽ q̃ nõ pẽdeat. Methymnęo carpit de palmite Leſbos: leſbos: ĩſula ẽ ĩ ęgyptio maricui⁹ ciuitas eſt methymna hñs p̃cioſiſſimũ vinũ. Thaſiæ vites a thaſo ĩſula

Leſbos.
Taſiæ vites.

Mareotis thaſo inſula nominatæ. Mareotides albæ ægyptiæ: Mareotis.n.pars eſt ęgypti. Et dicẽdo albæ oñdit ẽt eſſe purpureas vel alterius coloris. Pinguibus hę ter.ha.pinguib⁹ Theſſalię leuiorib⁹ mareotides: nã ordinẽ poſitũ ſeq̃mur cũ apte aliqd nõ cõmemorat̃. Paſſo pſythia vtilior. Bene vtilior: vt oñdat ẽt de alia vua poſſe paſſum fieri. Sed melius de pſythia. Paſſum aũt dicit a patiẽdo: nam

¶Male. Ser.paſſũ Defrutũ. Lageos Olim. Preciæ. muſtũ decoquit̃. & inde fit paſſum: hinc defrutũ dictũ ꝙ defraudet̃/ & q̃ſi fraudẽ patiat̃ Tenuiſq; lageos. lageos eſt q̃ latine leporaria dr̃. Tenuis aũt penetrabilis: q̃ cito deſcẽdit in venas. Tentatura pedes. Terẽ. Neq; pes neq; mens ſuũ ſatis officiũ facit. Olim aduerbiũ eſt cuiuſlibet tpis. Purpureæ: purpurei coloris. Preciæq;. Hæ cito matureſcũt: vnde & preciæ dictæ ſunt: quaſi præcoquæ ꝙ añ alias coquãtur. Quo te carmine dicã Rhethica. Hanc vuã Cato pcipue laudat in libris quos ſcripſit ad filium. cõtra Catullus eã vituperat: & dicit nulli rei eſſe aptam miraturq; cur eam laudauerat Cato. Sciens ergo vtrũq; Ver. mediũ tenuit: dicẽs quo te carmine dicam rhetica. Nec cællis ideo contende phalernis.i. licet ſis a Catone laudata: tñ vino te cãpano pferre nõ debes. cællis autem apothecis dicit. Nã cællas vinarias dicimus. Et phalernus mons eſt campaniæ in quo optima vina naſcuntur.

phalern⁹. Amineũ vinum. Subaudita. Sunt & amineæ vites firmiſſima vina: Amineũ vinũ dictũ eſt quaſi ſine minio.i.rubore: nã albũ eſt. Sane amineæ dici verſus pbat: q̃ ſtare nõ poteſt ſi aminiũ dixerimus. Tmol⁹ aſſurgit: duplex eſt hoc loco expoſitio. Nã alij volũt ſinedubio in ſubauditiõe eſſe poſita: quæ apte dicere nõ poſſumus: vt ſit quibus vinis aſſurgit.i.cedit & Tmolus & Phaneus: qd̃ ſi apte dicat̃ eſt vtrũq; vitioſum: tamẽ vinis de græco traxit: nã οιυονσ. dicũt. Pleraq; aũt ſubaudiri: q̃ apertæ dicere nõ poſſumus: & ipſe alibi docet dicẽs de Alecto. Nec dextræ errãti Deus abfuit. Quod penit⁹ dicere nõ poſſumus: cũ alecto fœmininũ ſit: & Saluſti.q ait. Quia ſertorio triplices inſidiæ p idoneos ſaltus poſitæ erãt. Prima & ſubaudiendũ reliquit inſidia qd̃ penitus dicere nõ poſſumus. Alij autẽ ad ſupiora referũt: Vt qbus nõ ad vina referat̃: ſed ad vites vt ſit.qbus vitibus cedit Tmolus & phane⁹ mõtes viti

Tmolus. Phaneus bus cõſiti & eſt Figura: qualis illa in ænei: Me puer Aſcanius capitiſq; iniuria cari: Quẽ regno Heſperiæ fraudo ſ.aſcanium: Non quẽ caput. Tmolus aũt mons eſt Ciliciæ: & phane⁹ mons in promontorio Chij dictus a phaneo rege: aſſurgit vero cedit ſignificat: Quod tractũ eſt a ſedentib⁹: qui in honore alicui⁹ ſurgere cõſueuerũt. Et rex ipſe phane⁹: de Lucilio tractũ eſt q ſic ait Χιοστε Ζυναθαι οιυοσ. Argitiſq; minor. quãtũ ad ſpeciem ſolã ptinet. Et mẽſis accepta ſecundis pomorũ.ſ. Bumaſthe: vua in mãmę bouis ſimilitudinẽ. Quã multę ſpecies. Scit.n. Ver. apud diuerſos lecta eſſe innumera vitiũ gña: quib⁹ Offenſus ait Colligere tanta vitiũ gña: nec vtile eſt nec poſſibile. Qui.n.conatur vniuerſa cognoſcere. debet ẽt impoſſibilia ſcire: vt harenarum vel fluctuum numerũ. ¶Nõ eadẽ arboribus pendet vindemia noſtris.q.m.c.

interptatur vt ſit iactet ſe vel eleuatur & creſcit. Altior.n.(inqt)mons ipſe videt̃ vitibus adultis. Ser. aũt exponit aſſurgit.i.cedit & reuerentiã facit in cui⁹ ſniam libẽter eo: non tã ꝙ ita legi apud Iuuenalem. Si iuuenis vetulo nõ aſſurrexerit &c. q̃ ꝙ vberior ſit ſentẽtia & maior ornat⁹. Nã laudẽ aminearũ vitiũ dicit ꝙ Tmolus & phane⁹ aſſurgũt.i.tãq̃ melioribus reuerẽtiã pbent. Quin ſi a loco dicuntur aminee nõ accumulant̃ eis Tmol⁹ & phane⁹. Ornatus aũt mirus eſt in vocabulo rex. Magne.n. dignitatis ſunt qbus rex aſſurgit.i.reuerentiã pbet: nõ qb⁹ altior fit: Itaq; haud dubie poete mẽs eſt vites amineas pſtãtiores eẽ ijs q̃ i Tmolo & phaneo creſcũt. Ordo igitur eſt. qbus.ſ.vitibus Tmolus mons ille lydie aſſurgit.i.aſſurgendo reuerentiam facit tanq̃ meliorib⁹: & qbus ipſe phaneus: port⁹.ſ.chie inſule rege denoĩatus. in chio autẽ ſunt optima vina optima aũt queq; ſolẽt in portũ deferri vt vẽdantur: p portum ergo oĩa vina illius inſule intelligit. Et eſt argitis.ſ.vua cãdida minor.ſ.in mole & extẽſione: ſed qa acinos modicos habet & pelliculã tenuẽ: ſuccũ v̓o ſubtilẽ dicit: cui.i.cũ quã vlla.ſ.alia vua/ nõ certauerit.i.cõtenderit: aut fluere tm̃.i.in fluxu tãto hoc ẽ in reddẽdo tãto vino: aut durare.i.in durando p totidẽ annos: reddit ergo plurimũ vini qd̃ diutiſſime cõſeruari poteſt. Et o rhodia.ſ.vua aut vitis a rhodo inſula lycie dicta: accepta.i.grata dijs.ſ.in ſacrificijs: & ſecũdis menſis qñ.ſ.bellaria & dulciora vina exponebant̃: ego non tranſierim.i.ſilentio pterierim: hoc eſt ptermiſiſſe velim te. & o bumaſthe vua dicta a bouis mamma: tumidis i.amplis & inflatis racemis: ego non tranſierim te.i.ſine tui mentiõe. Quia vero harum mentionẽ facit ne culpet̃ aliarum non meminiſſe dicit: Sed neq; refert.i.intereſt aut ad rẽ facit ſcire ꝙ multe ſint ſpecies.ſ.vitiũ: nec q̃ ſint nomina.ſ.earũ: Eſt numerus.ſ.vitiũ neq; refert cõprendere ſup. eas nũero: quẽ.ſ.numerum: qui velit ſcire: idem velit diſcere.i. tantũdem pfecerit ac ſi velit diſcere ꝙ multe harene littoris libyci turbent̃ zephyro.i. vento illo ab occidente flante: aut idẽ velit noſſe.i. nouiſſe & ſcire ſeu cognoſcere quot Ionij fluctus aut quot fluctus.i.procelle: Ionij.ſ.maris: veniant.i.appellant̃ ad littota: vbi.i.qñ eur⁹ ventus ille ab oriente flans incidit violentior i.valde impetuoſus: & violẽtior ſolito: icidit dico nauigijs.i.i nauigia.qm̃ ſcire vt difficillimũ ita minime vtile foret quo circa dehortatur a numero vitium cõprehẽdendo.

PRO. d.p.l. Leſbos eſt inſula aſię i ſinu ægeo cõſpicua throadi: & thraciæ a leſbe filio Macharis appellata: in qua eſt oppidũ qd̃ appellat̃ methymna. Ex quo fuit Arion citharœdus: palmitẽ: ſignificat vitẽ. Sunt thaſiæ vites.ſ.e.m.a.an thaſo dicitur inſula vnde thaſias. Mareotidas ægyptiacas intelligimus a palude mareotide: quæ eſt in egypto. pſythiæ genus vitis & lagæos & pciæ & purpureæ: argites aũt dicta eſt a candore. Tmolus aſſurgit: quibus & rex ipſe phaneus: Tmolũ vult intelligi lydiæ montẽ omnino fertilẽ: Phaneũ portũ vult eſſe inſulę chiæ. & ſignificari inde chium amineum. Rhodia & bumaſthos: genera ſunt vuarũ. Rhodia: a loco dicta. Bumaſthos ꝙ imitetur papillas vaccæ. Ionius fluctus: dicit adriatici maris: quod Ionium eſt ab Ione dictum.

MAN. Vitis arbor. Leſbos. Thaſos ¶Arboribus noſtris.i.Italicis vitib⁹. Ply.em li.xiiij.ca.ij.ait. vites iure apud priſcos magnitudine q̃q; inter arbores numerabant̃. Ioui ſimulachrũ in vrbe populonia ex vna cõſpicim⁹ vite tot eucs incorruptũ. Itẽ Maſſiliæ pria metaponti tẽplũ Iunonis viteis colũnis ſtetit: nec eſt ligno vlli æternior natura. Leſbos. Probus ſic ait: leſbos eſt inſula aſię in ſinu Aegeo cõſpicua Throadi & Thraciæ: in q̃ eſt oppidũ qd̃ appellat̃ Metymna: ex quo fuit arion citharœdus. Thaſiæ vites. Ply.li.xiiij.c.iiij.inqt. Dixit Verg. Thaſias & mareotidas & lageas cõpluresq; externas: q̃ nõ repiunt̃ in Italia. Thaſos aũt iſula erat libera olim. Etria dicta: & idẽ ſcri.li.iiij.c.xiij. Herodotus ſcri. ꝙ Thaſos dicta eſt a Thaſo filio phœnicis. q̃ inſula eſt in mari ægeo. Mareotides: docet Probus ꝙ ægyptiacas iñelligimus a mareotide palude. q̃ eſt in ægypto. Idẽ quoq; aſſerit acro & Porphyrio ode.xxxvij. primi volu. iuxta quã paludẽ vinũ optimũ eſſe aiũt Mareoticũ appellatũ. Pinguib⁹ terris: Col.li.iiij.c.i.ſcri. Celſum cẽſere optimũ eſſe ſolũ vitib⁹. Nec dẽſũ nimis nec

mis nec reſolutū ſoluto tñ ꝓpi⁹:nec exile nec letiſſimū:proximū tñ huberi nec ſiccū nec vliginoſum mo dice tñ roſcidū nec amarū:nec ſalſum:ne ſaporem vini corrūpat.Paſſo pſythia vilior:a patiētia nomen acinis datur paſſis:vt ſcri.Ply.li.xiiij.c.ij.ca. vero.x.ait. pſythium paſſi genus ſuū ſaporē non vini refe- rens:quo aūt pacto paſſum fiat late docuit Colu.lib.xiij.cap.xxxix.paſſum inquit Nonius:dicitur liquo ris genus quod ex vua paſſa cogitur:alibi dixerat:paſſum eſt proprie rugoſum vel ſiccum : vnde & vua dicta paſſa eſt ꝙ ſit rugis implicata:hinc Plautus ait ꝓvua penſili paſſa:& Lucilius Rugoſi paſſiq; ſenes. Lageos:hanc extremā ſcribit eſſe Ply.ꝗ non reperit in Italia.Lagos aūt lepus dicitur:inde lageos lepora ria dici poteſt.Olim:quandoq; cū ſit tenuis & penetrabilis.Preciæq;.Ply.li.xiiij.ca.xiij.inqt:preciæ duo genera magnitudine diſcernuntur.Dicunť autem preciæ quaſi precoces:qđ añ alias matureſcunt. Q uo carmine:ꝗbus laudibus.Rhetica:ante Tyberiū Cæſarē inqt Ply.li.xiiij.c.ij.Rheticis prior mēſa erat.Hęc aūt locis temperatis fœcūdæ bonitatis copiā pſtat eſtq; breuis & cute oīm tenuiſſima conferta acino de- gener vino.Rheticæ aūt vites dicunť a Rhetia regione.Ideo:ꝙ laudāda es & dicēda.Cellis phalernis:ſe- cūda vini nobilitas phalerno agro erat.ꝗ ager a ponte campano leua petentibus vrbanā coloniā ſyllanā nuꝑ capuæ cōtributā incipit.auctor Ply.li.xiiij.c.ix.Amineæ vites.Macro.lib.iij.ſaturnaliū de oleis & vuis ſic ſcribit.Sicut vuarum iſta ſunt genera aminea.ſ.ab regione.Nā aminei fuerunt vbi nunc phaler num eſt:& Ply.li.xiiij.ca.iij.inquit principatus datur amineis propter firmitatē:ſenio quoq; ꝓficientem vriq;:quinq; eius genera prima ex amineis matureſcit ociſſime:atq; putreſcit.Idem ca.v.ait.Eſt & nigra aminea cui ſyriace nomen.de amineis aūt etiam plura Colu.li.iij.ca.ix.Tmolus:de hoc latius li.i.Geor- gico.Croceos vt Tmolus odores.Aſſurgit:iactat ſe vel eleuať & creſcit.altior enim mons ipſe videť vi- tibus adultis.Q uibus :vitibus.ſ.vñ Probus ait Tmolū lydiæ mōtē amineo fertilē vult itelligi.Rex iphe phaneus:Probus ait:ꝙ phaneum portū vult eſſe inſulæ Chiæ.& ſignificari.inde Chiū amineū.rex autē ait.qm̄ vt aiunt a phaneo Rege portus ille appellatus eſt.Argitiſq; minor.Probus ait.argitis dicta eſt a cādore.argetus aūt cādid⁹ dicit.Rhodia vitis a loco dicta eſt.eſt.n.Rhod⁹ i Lycia iſula teſte Mela.& Ply. li.v.Menſis ſecūdis.primæ menſæ carnis erāt.ſcđę vero pomoꝝ:quæ bellaria dicebanť.Vnde Macro.li. ij.ſatur.ſic ait.Significāt aūt bellaria oē mēſæ ſecundæ gen⁹.Vina quoq; dulciora eſt inuenire in comœ dijs antiquiorib⁹ hoc vocabulo dictaq; ea liberi bellaria.Dijs ei⁹.n.vino illis libēter libabāt.Bumaſthe. Ply.li.xiiij.ca.ij.ait.Tument vero māmarū mō Bumaſthi.Cōponiť aūt ex bu qđ magnū ꝗd enunciat:& maſthos qđ eſt māma.Eſt numerus.Ply.li.xiiij.c.iij.inquit genera vuarū atq; vitiū cōpræhēdi numero poſſe vnus exiſtimauit Democritus.cūcta ſibi græciæ cognita ꝓfeſſus.Cæteri īnumera.atq; infinita eſſe ꝓdiderūt.Libyci ęquoris.Pom.Mela inqt mare quo aphrica cingiť a ſeptētrione libycū a meridie ęthio picū ab occidēte atlanticū dicim⁹ Zephyro.videto lib.i.Et putris Zephyro &c.Ionij fluctus.Solin⁹ ſcri bit ꝙ græci Thuſcū mare Ionium vel tyrrhenū.Itali inferū vocāt:& Stra.li.iij.ſcri.Ionicū ſinū partē eſſe eius maris qđ adriaticū diciť.Hæc ille.Breoaldi aūt deſcriptio eſt.Paſſum fit ex ſtica aut apiana vua in ſole aut oleo feruente vſq; ad cōſumptionē dimidiati ponderis aduſta & in doliū cum muſto iniecta.De frutū vero vinū eſt muſto vſq; ad dimidiam partem decocto a feruendo ſic dictum.qđ in mellis morem in vaſculo conſeruari poteſt:autore palladio cætera in Man.aut Bero.videbis.

Paſſum. Precia. Rheticæ. Rhodos. Bumaſthus. Beroal. Paſſum

ASCEn. ¶Nec vero terre &c.Docet cauſam quare non cōducat nec facile ſit oēs vites noſſe ꝗa.ſ.nō oēs vbiq; naſcunť.Et ita qui omēs vites ita- lie norit aliarū regionū adhuc ignoret : neq; eas noſſe profuerit . Et quo id probet vtitur quadā inductione aliorū terre naſcentiū. Re- prehenditur aūt Ser.a Beroaldo in expoſitōe illius Velleraq; vt fo.cuius verba recitabun tur ibi vnctos ſaliere ꝑ vtres:ꝗa ſimul repre- hendunť.Ordo hic eſt.Nec vero.i.non etiam oēs terre pñt ferre oīa:ꝗa ſalices naſcūtur i flu minibus alni naſcuntur in craſſis paludibus orni/ſteriles naſcunť in ſaxoſis montib⁹. Lit tora ſunt letiſſima.i.acceptiſſima myrthetis i.myrthis ipſius deniq;.i.vt ad inſtitutum re deam:bacchus.i. vitis amat colles apertos.i. apricos & ſoli expoſitos taxi arbores in cor- ſica plurime naſcētes amant aqlonē & frigo- ra:aſpice orbē.i.globū terre domitū.i.ſubac- tum.& cultum extremis cultoribus.i.vſq; in extremū eius extēſis(qđ in Auguſti gratiam dicit ꝑ quē tūc licebat etiā extremos cultores orbis aſpicere:videtur enim cōmētarijs ſen- tentia:vt orbis dicať domitus cū cultoribus: hoc eſt vt etiā cultores domiti dicanť:verū- tñ poſſet ſenſus eſſe.ꝙ orbis ſit domitus cul- toribus:& tñ adhuc ſeruet naturā ſuā : ita vt nec oēs terre ferre oīa poſſint quātūcūq; do- mite & ſubacte ſint)& aſpice domos eoas.i. orientales : arabū.i.quas arabes ad mare ru- brū proteni habitāt:& aſpice gelonos:popu los illos ſcythie pictos more.ſ.agathyrſorum (de ꝗbus Manci.)& ſup.videbis quia pñe.i. terre nature ſunt arboribus diuiſe.i.diſtincte i.ꝙ ſua cuiq; arbori ſit patria.Nā ſola india fert hebenū.i.lignū illud nigrum(pro arbore

Ordo.

Nec vero terræ ferre omnes omnia poſſunt:
Fluminibus ſalices:craſſiſq; paludibus alni
Naſcuntur:ſteriles ſaxoſis montibus orni.
Littora myrthetis lætiſſima:deniq; apertos
Bacchus amat colles: aquilonē & frigora taxi.
Aſpice, & extremis domitū cultoribus orbem
Eoaſq; domos arabum pictoſq; gelonos.
Diuiſæ arboribus patriæ:ſola india nigrum
Fert hebenum:ſolis eſt thurea virga ſabæis:
Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
Balſamaq; & Baccas ſemꝑ frōdentis Achanti:
Quid nemora æthiopū molli canentia lana:
Velleraq; vt folijs depectant tenuia ſeres:
Aut quos Oceano propior gerit india lucos
Extremi ſinus orbis:vbi aera vincere ſummum
Arboris haud vllæ iactu potuere ſagittæ:
Et gens illa quidē ſumptis nō tarda pharetris.

SER. ¶Nec vero terræ.aut generale eſt:ſicut ait in primo li. Et quid queq; ferat regio.Et ad ſuperiora ꝑtinet:vt talis ſit ſenſus nō ꝓdeſt noſſe cūcta vitiū genera:nec enim oīa ꝓcreanť in omnibus terris.Craſſis paludibus.lutoſis na turaliter.Littora myrthetis lætiſſima : Locum poſuit ꝓ ipſis arborib⁹.ſicut ſalictū ꝓ ſalicibus.Nā myrthetū eſt

Myrtetū.

locus:ipſa arbor autem myrtus vocat̄. Apertos bacchus amat colles:hinc eſt quod vites amant montium laxiora. Aſpice & extremis intuere & extremum orbē cū ſuis cultoribus domitum. Nam ſubaudiamus cum:& ꝑ trāſitum maieſtatem Romani laudat imperij:Eoaſq; domos arabum arabia panchaia & ſabæorū gens eadē eſt:apud quā thus naſcitur:vt ſolis eſt thurea virga ſabæis. Itē totaq; thuriferis panchaia pinguis harenis. Plautus arabico thure. Pictoſq; gelonos.i.ſtigmata habētes & ſunt populi ſcithiæ:vt pictiq; agathyrſi. Diuiſæ arboribus patriæ:Regiones:vt Italiam quæro patriam. Sola india nigrū fert hebenum:atqui & in ægypto naſcitur ſed indiā omnem plagā æthiopiæ accipimus. ſane hæc hebenus & hoc hebenum dicitur:hic neutro vſus eſt: Lucanus autem ait. Hebenus mareotica vaſtos. Non operit poſtes.

Hebenus Hebenus autem arbor eſt.quæ cæſa dureſcit in lapidem. Balſamaq;.vacatq;.vt alibi dixitq;:& præliavoce diremit. Sane balſamum eſt ipſa arbor. Opobalſamū ſuccus collectus ex arbcre. Nam οπως dicit̄ ſuccus ξυλου lignū: vnde xylobalſamū lignum ipſius arboris. Probatio aūt opobalſami eſt:vt dicit Ply.ſi contra ſolē feratur & corruptum non ſit manum ferentis exurit. Et bacchas ſemper frōdētis achanti. Achantos arbor eſt in ęgypto ſemp

Achant⁹. frondens:vt oliua laurus:&achanthus dicta quaſi ſpinis plena. Nā ſpinoſa eſt arbor.abundat hæc etiam arbor in Cyrenaica inſula. Velleraq;:vt folijs. Apud idos & feres

Hiſtorici oēs a Ser. diſſētiūt. Bōbices. ſunt quidam in arboribus vermes:qui bombices appellantur:qui in aranearum morē fila tenuiſſima deducunt. Vnde eſt ſericū. Nam lanā arboream nō poſſumus accipere:quæ vbiq; ꝑceat. Oceano propior gerit india lucos. Hæc.n.habet arbores magnas:que eſt iuxta oceanū. Hic ē extremi ſin⁹ orbis. Depectāt decerpāt:ſed alij depectat legūt:qđ ſi ē ſeres poſuit ꝑ ſer.ſicut trabes ꝑ trabs

aūt viua dicitur. Heben⁹ mareotica &c.) Virga turea.i.turifera eſt ſolis ſabæis populis illis in confinibus arabie Quid.i.ad quid referam.i.recenſeam & narrē tibi &.i.pariter balſama ſudantia ligno odorato.i.odorifero: & i.ſimul Baccas.i.fructus ſilueſtres ſparſim naſcentes:achanti.illius virgulti ſemꝑ frondentis? Quid ideſt ad quid dicam tibi nemora ethiopum canentia.i.albicantia/molli lana. que non multum a lino diſcedit &quid dicā: vt.i.qualiter ſeres populi illi ad eſtiuū orientem protenti:depectant.i.decerpant pectinibus:folijs.i.de frondibus arborū:tenuia vellera.ſ.lane vnde fiūt veſtes ſerice tenuiſſime bombicinis non diſſimiles:aut quid dicam: quos lucos.i.quas arbores india ꝓpior.i.valde vicina:oceano ſcilicet mari: appoſitorie ſinus extremi orbis gerit ideſt producit. vbi i.in quo loco:vlle ſagitte:haud ideſt non potuere vincere ideſt ſuperare & excedere:iactu ideſt proiectu ex arcu: ſūmum aera ad quem ſcilicet arbores pertingūt & quidem. i. tamē certe: illa gens eſt non tarda. immo apprime ſtrennua pharetris ſumptis ſcilicet ad ſagittādum quia optimi ſunt ſagittarij:& tamen nō ita altum iacere poſſunt telum: vt ſummitatē arborum ī aera extēſarū attingere poſſent. vnde notum eſt mirā eſſe celſitudinē eorum: ſed quid inquit dicam. i. prolixius deſcribā hæc? quaſi dicat. Id fruſtra fecero cum in nr̄is regionibus nō naſcant̄.& ita ꝓſtat ī cauſa reddenda:cur nō ꝓſit cōprēdere vites numero.

ſic Lucan⁹.ſub iuga:iam ſeres iam babarus iſſet araxes. Non tarda.i.ſtrenuiſſima:nā eſt liptotes figura.

PRO: ¶Eoaſq; domos arab.p.q.gelonos:ſunt ſcythæ dicti ab Herculis filio Gelono & Echidna:vt in.iiij. Herodotus refert. Hebenū:lignū eſt nigrū ꝑcioſum. Balſamū eſt liquidū medicamentū colorū curationi neceſſariū qđ arboribus diſtillat ī modū picis. Achant⁹ eſt herba ſpinoſa folia lata habēs & rugoſa. Quid nemora æthiopum.m.c.l.vell.q.v.f.d.t.ſ. Exiſtimant̄ beſtiolæ qdā quas bombycas vocant. Quidā iudicant ex arūdinū folijs feras veluti lanā facere:& inde fieri ſerica. ſeres aūt natio eſt in vltima India.

MAN. ¶Apertos Bacchus amat colles:Colu.li.iiij.ca.xxi.ſcribit eſſe ꝓprietatē in vitium ſurculis.vt alij meridiano axe conualeſcant:quia calidiores:alij ſeptētrionē deſiderent:quia contriſtantur æſtu & quidē tem-

Vitis. peramento lætentur orientis vel occidentis:& Celſus vt refert idem Colu.li.iiij.ca.i.cēſebat ſolum vitiū eſſe nec campeſtre:nec preceps ſimile tamē edito campo. Cœlum porro neq; niuale vinea:nec eſtuoſum deſiderat:calido tamen potiuſq̄ frigido lætatur imbribus magiſq; ſerenitatibus offenditur: & ſolo ſicco q̄ nimis pluuioſo eſt amicicior:pflatu modico leniq; gaudet. Taxi de taxovideto Ply.li.xvi.ca.xxi. Aſpice & extremis:Sicuti primo volumine oñdit nō quālibet regionē oīa ꝓducere:eodē modo hic diuerſas eſſe arboribus patrias:& hoc quia dixerat. Nec vero terræ ferre oēs &c. Et apertos Baccus amat colles &c. Extremis domitū cultoribus orbē.i.cū extremis cultoribus. In auguſti aūt laudē id dicitur.ab Auguſto enim:vt ſcribit Euſebius indi ꝑ legatos amiciciā poſtularunt. Et Hora.lib.iiij.ode.ix.ait Auguſto ſcribēs. Te cātaber nō ante amabilis:Meduſq; indus:te profugus ſcythes mirat̄. Eoas. Oriētales: Arabū: arabiæ pars:vt Diony.ſcribit:quæ ad oriētem & auſtrū ſpectat rubro alluitur mari. Vtq; Solinus ait.arabia ſacra interpretatur partē eius eudæmonem Græci noſtri beatam nominauerunt:non fruſtra. Nā pre-

Geloni. ter odores.quos creat plurimos ſola thus mittit:in eiuſdē ſaltibus Myrrha prouenit. Pictoſq; gelonos:geloni vt Solinus ſcribit populi ſunt in ſcythia. Qui de hoſtium cutibus & ſibi indumenta faciunt & eqs ſuis tegmina:ijs propinqui ſunt agathyrſi:qui vt illi coloribus ſe pingere cōſueuerunt:agathyrſi autem vt ſcribit Mella:ora artuſq; pingunt vt quiq; maioribus præſtāt:ita magis vel minus: Cæterum iiſdem notis omnes:& ſic vt ablui nequeant:India:vide lib.i.Georgicorum. India mittit ebur. Hebenū. Ply.li.

Hebenū xij.cap.ij ſcri.ꝙ inter indiæ arborum magnitudinem. Verg. Hebenum nuſq̄ alibi naſci profeſſus. Herodotus eā æthiopiæ intelligere maluit:accendi eam Fabianus negat:vritur tamen odore iucundo. materia nigri ſplendoris ac vel ſine arte protinus iu undi. Sabæis. latius ibi. molles ſua thura ſabæi. Balſama

Balſamū Ply.li.xij.ca.xxxvi.inquit. Sed omnibus odoribus prefertur balſamum vni terrarum iudeæ conceſſum: eſt autem arbuſcula viti ſimilior q̄ myrto:perpetua coma.ſemen eius proximū guſtu:colore ruffum.nec ſine pingui. Ramus inciditur vitro lapide oſſe ſine cultellis:ferro lędi vitalia odit:ſuccus e plaga manat:

Opobalſamum quem Opobalſamum vocant:eximiæ ſuauitatis lignum xylobalſamū vocat̄:& coquitur in vnguētis.

Xylobalſamum pro ſucco ipſum ſubſtituere officinæ:ꝑcipua aūt gratia lachrymæ:ſecūda ſemini:tertia cortici: minima ligno &c. Achanti: eſt achantos hic arboris ſpecies alibi herba:videto latius egl.iij. Aethiopū. æthiopia ægypto cōtermina:inſignes arbores nō fere habet preter liniferas: propior tñ huic natura lanæ maiorq;

Achātus. folliculus granati modo mali. Ply.li.xiij.c.xvi. Seres:hi vti Ply.ſcri.li.vi.c.xvij.regionē inhabitāt:quæ

Seres. ſpectat æſtiuum orientem & primi ſunt hominū:qui noſcantur lanificio ſyluarū nobiles perfuſam aqua depectentes frondium caniciem. Solinus addit.ꝙ lanuginis teneram ſubtilitatē humore domant ad obſequium:& ꝙ hoc illud ſericum invſum publicum damno ſeueritatis admiſſum &quo oſtentare potius corpora q̄ veſtire:primo fœminis nunc etiam viris perſuaſit luxuriæ libido.

Media fert triſtes ſuccos tardumq́ʒ ſaporem,
Fœlicis mali: quo non præſentius vllum
Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ:
Miſcueruntq́ʒ hærbas: & nõ innoxia verba.
Auxilium venit: ac mẽbris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos: faciemq́ʒ ſimillima lauro:
Et ſi non alium late iactaret odorem
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprima tenax. animas & olentia medi
Ora fouent illo: & ſenibus medicãtur anhelis.

ACSEn. ¶ Media fert. Deſcribit ꝓlixius vnius mali virtutem: qđ alij citrũ: alij patrio nõie medicum malũ appellãdũ putãt: alij roſam laureã: de qua re Mancinelli videbis citationes. Seruiꝰ ſummope cõtendit non eſſe citrum: cõtra Macrobius ſentit: at qui cũ Plynio medicum malũ appellabit errare nõ poterit naſcitur. n. in media. Eius autem deſcribẽdi videtur hec ratio: vt ſignificet multas eſſe arborꝝ ſpecies: variaſq́ʒ naturas quas italia nõ fert: Ideoq́ʒ fruſtra deſcribi. q. d. qđ ꝓſit noſſe: qa media fert triſtes ſuccos &c. Ordo ẽ. Media. ſ. regio a medo medee filio denomĩata: fert ſuccos triſtes i. amaros & ſaporem tardum. i. imorantem & hebetantẽ guſtũ mali. i. pomi felicis. i. ſalubris quo. ſ. malo. vllũ auxiliũ nõ venit preſentius. i. ſalubrius & citius aut melius adiuuãs ſi ſeue nouerce infecere q̃n. i. aliq̃n: pocula. ſ. priuignorũ: hoc eſt liberorꝝ: & ſi miſcuerũt herbas. ſ. nõ inoxias: hoc eſt toxicas: & verba nõ inoxia. imo maxime noxia: & faſcinatoria: ac ꝓ &: ſup. quo vllũ aliud auxiliũ: nõ agit. i. expellit mẽbris. i. a corporibꝰ ſumẽtiũ nõ agit dico p̃ſentius. i. citius & melius q̃. ſ. dictũ pomũ venena (Dixi poetã iterdũ rẽ depigere ac ſyllabe mutatiõe ſniam ĩnuere: vt illic Matri lõga decẽ tulerũt faſtidia menſes. & iij. enei. Obſtupui. ſteterũtq́ʒ come: & vox faucibus heſit in q̃bus ſyllaba media p̃ter naturã correpta videt̃ ſubitũ motũ ſignificare: ſicut & hic penultima in dictione miſcuerunt/ q̃ cũ lõga ſit tñ corripit̃ forte vt ſubitã nouerce ad facinus accinctionẽ depingat: atq́ʒ mali dexteritatem in medendo. Nec audiẽdꝰ erit. q miſcuerint leget: qa tũc dixiſſet non ĩfecere ſed ĩfecerit) Ipſa arbos. ſ. medica q̃ hoc pomũ fert: eſt ſup. ingens. i. valde magna: & ſimillima faciẽ. i. hñs faciem hoc eſt facturã & effigiẽ corpis: ſimillimã lauro (vñ roſam laureã q̃dã intelligũt: Eſt aũt figurata locutio faciẽ ſimillima: q̃ ſinecdoche a pleriſq́ʒ dicitur. Facies aũt totã corpis deſcriptionem ac facturã ſignificat. vñ. v. enei. q̃bꝰ aſpera quodã Viſa maris facies) Et ſi. ſ. arbor non iactaret. i. a ſe emitteret late. i. ꝓtenſe aliũ odorẽ q̃. ſ. laurus: erat: id eſſet laurus (Erat apud Ouidiũ nõ ſemel leges ꝓ foret aut eẽt poſitũ: & apud Flaccum: primo ſermonum. ſat. iij. Decies cẽtena dediſſes huic parco & paucis cõtento. v. diebus. Nil erat i loculis) folia ſup. haud. i. nõ/ labentia. i. defluẽtia aut decidentia vllis. vẽtis: flos eſt tenax apprima ꝓ apprime: nomẽ pro aduerbio. i. valde (quaſi ad primos gradꝰ tenacitatis. Iungit̃ aũt nominibus non verbis. Habetq́ʒ mediã longã ſicut primã. Comicus. Apprime vtile i vita) medi. i. populi medie: fouent illo. ſ. flore: aĩas. i. halitũ anhelitum: & ora olẽtia. ſ. grauiter & medicant̃. i. medẽtur: ſenibus anhelis. i. aĩam aut anhelitũ egre trahentibus. Et ita hoc pomũ peculiariter deſcribit ac laudat: vt nanciſcat̃ occaſionem laudũ Italie inferendarũ. Cũ em̃ apprime vtile ſit & in ſola media repertum: videt̃ ſingularis eſſe medie gloria. Si ergo p̃cunc̃teris qđ ſimile in Italia reperiat̃. Reſpondeat longe excellentiora. Vñ infert. Sed neq́ʒ medorum ſylue &c. vt in ſequentibus explanabimus.

Ordo.

¶ Media fert triſtes ſuccos. Di ſine ſibulo ꝓferenda eſt: græcum. n. eſt nomen. Et media ꝓuincia eſt. Triſtes aũt amaros vt triſteſq́ʒ lupini. Tardũq́ʒ ſaporem fœlicis mali. apud Medos naſcit̃ q̃dam arbor ferens mala: q̃ medica vocant̃. Q uã p̃ piphraſim oñdit eiꝰ ſupprimens nomẽ. Hãc plærĩq́ʒ citrũ volunt: quod negat Apuleius in libris quos de arboribus ſcripſit. Et docet lõge aliud eẽ genus arboris. Tardũ aũt saporẽ dicit: vix itelligibilem: q́ʒ illi ad carnem mediã citri referũt. Nã prima & ĩferior facile ſuũ oñdit ſaporẽ. Fœlicis mali ſcđm eos/ q dicunt citrũ fœcundũ. Nã hæc arbor citrũ oĩ pene tpe plena ẽ pomis: q̃ in ea partim matura ptim acerba partim adhuc i flore ſunt poſita aut certe fœlicis ſalubris nulla em̃ efficacior res eſt ad venena pellenda. Sæuę no. aut illæ q̃ ſæuæ ſũt. aut epithethõ eſt oĩm nouercarꝝ. Nõ inoxia verba liptotes figura eſt. i. nocentiſſima. & eſt argumẽtũ quaſi parũ putẽt venena miſcere niſi ẽt magicos cantꝰ addiderint. Membris agit atra venena. Radices. nuces. Lupini citrũ. apiũ ꝓſunt cõtra futurꝝ: nõ cõtra iã acceptũ venenũ. Vñ ẽt añ vllas alias ępulas hęc ſolebãt mẽſis appõere. Appa ret ergo nõ eũ de citro loq i p̃nti cũ dicit. Membris agit atra venena iã data. Faciẽq́ʒ ſimillima lauro. Figura Cice. q ait in Cæſarianis. ſed ſimillimũ deo iudicio: ſane ẽt hoc ꝓbat citrũ nõ eſſe. Nã citri arbor multũ nõ põt creſcere: & multo habet folia maiora q̃ laurus. Si nõ aliũ late: & infinitũ emittit ſuũ odorem/ & longe aliũ q̃ laurus. Flos apprima tenax. Apprima i. maxime/ & eſt nomẽ ab aduerbio ſicut & pede terrã crebra ferit ꝓ crebro. Aĩas. Δυσοσμοιαι. i. pulmonis vitioſum anhelitũ qđ exprimit ſubdẽs ſenibus medicant̃ anhelis. Olentia ora putẽtia. i. Δυσοδιαι oris. Notandũ ſane huic vni tm̃ arbori incubuiſſe Vergilium & expreſſiſſe vbi qualis ſit: cuiꝰ poteſtatis: ſicut in quarto de herba amællo: Q uod q de arboribus aut herbis ſcripſerunt in omnibus exequuntur. — SER. — Medica

PRO. ¶ Media fert. t. ſ. t. q. ſ. fœlicis mali pars pthorꝝ media ẽ appellata a Medio filio. Medeę & ęgei: vt exiſtimat Varro q q̃ttuor libros de argonautis edidit. Arbor aũt q̃ deſcribit̃ a Verg. naſcit̃ q̃dem & in Italia: Sed nõ eſt eiuſdẽ effectus quoius in media appellat̃ rhododaphne.

MAN. Media — ¶ Media vt Stra. ait li. xi. eſt in partes duas diuiſa. i maiorẽ & in minorem. Maioris metropolis ſunt. Ecbatana magna ciuitas: & medici iperij caput. qa parthi regia vtebant̃. Nã reges ibi æſtatẽ agebant frigida em̃ eſt media hyemẽ vero ſeleuciæ: q̃ ſecꝰ Tigrim ẽ ꝓpe Babylonẽ: altera ps eſt media atropatia ab Atropato duce nominata: Dicit̃ aũt medus medeę filiꝰ Regioni nomẽ ipoſuiſſe. Fœlicis mali. Ply. li. xij. cap. ij. ait. Malus aſſyria: quã alij vocãt medicã venenis medet̃. Foliũ eiꝰ eſt vnedonis intercurrẽtibꝰ ſpinis. pomũ ipm alias nõ mãdit̃ odore p̃cellit foliorꝝ quoq́ʒ q traſit in veſtes vna cõditus arcetq́ʒ animaliũ noxia. Arbor ipa oĩbus horis pomifera eſt aliȷs cadentibus aliȷs matureſcentibus: aliȷs vero ſubiacentibus. Nec alia arbor laudatur in medis: eius autẽ grana parthorũ proceres incoquebãt eſculentis: cõmẽdandi halitus gr̃a. Macro. vero li. iij. Saturnaliũ capite de nuce pinea ſic ait. Q uod autem ait idẽ Cloatius Citreũ & ipm pſicũ malũ eſt ſecundum Vergi. fœlicis mali quo non præſtantius vllũ: & reliqua. Et vt nemo dubitet hæc de citreo dixiſſe Vergi. accipe que — Malus aſſyria.

Appius

Appius in libro de ſylueſtribus arboribus dicat: Citrea idē malus & perſica: altera gñatur in Italia: & in media altera. Et paulo poſt de Citreo loquens ait. Eſt aūt odoratiſſimū: ex quo interiectura veſti tineas necat: fertur aūt venenis contrariū: contritū cum vino purgatione virium ſuarū bibentes ſeruat. Generatur aūt in perſide omni tempore mala citrea: alia eīn precarpunt: alia aūt interim matureſcunt. vides hic & citreū nominari. & omnia ſigna pomi: que de eo Verg. dixit licet nomē citrei ipſe non dixerit. hec Macio. Triſtes ſuccos. Solinus c.xli. ſcri. Pomū ipſum: de quo iam diximus eſſe ſapore aſpero & amaritudinis mire. Ergo triſtes ſuccos. ideſt amaros: vt ibi Triſtiſq́ lupini &c. Tardūq́ ſaporem. i. diutius immorantē guſtanti propter miram amaritudinem. Vnde nō procedit: vti ille ait. vix intelligibilem: amaritudo eīn illico ſentitur. Agit atra venena. i. expellit venena ipſum malū qd' iam late ſuperius patuit. Apprima pro apprime. i. valde. Animas. ideſt halitus.

Sed neq́ medorum ſilue ditiſſima terra
Nec pulcher gāges atq́ auro turbidus hermus
Laudibus Italiæ certent: non bactra: neq́ Indi
Totaq́ thuriferis panchaia pinguis arenis:
Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem:
Inuertere ſatis immanis dentibus hydri.
Nec galeis denſiſq́ virum ſeges horruit haſtis.
Sed grauidæ fruges & bacchi maſſicus humor
Impleuere: tenent oleæq́ armentaq́ læta.
Hinc bellator equus campo ſeſe arduus infert
Hinc albi Clitumne greges & maxima taurus
Victima ſæpe tuo perfuſi flumina ſacro:
Romanos ad templa deum duxere triūphos.
Hic ver aſſiduum: atq́ alienis menſibus æſtas:
Bis grauidæ pecudes: bis pomis vtilis arbos.

SER. ¶ Sed neq́ med. Iam incipit laus Italie: quā exequit̄ ſcd'm precepta rhethorica. Nā dicit eā & habere bona omnia: & carere malis vniuerſis. Ganges. Inde fluuius. p quē puīcia ſignificatur. Hermus: Lydie fluuius arenas aureas trahens. Laudibus. i. figurate. Nam certo tecum dicimus. Non bactra regio iuxta aſſyrios: vnde & populi bactriani. Panchaia arabie. ſupra diximus. Hec loca nō tauri ſpirātes narib' ignem: quales fuerunt in Colchide ciuitate ſcythie. Nam hoc habet fabula. Iaſon Cholcos pfectus ad tollendū vellus aureū qd' dicarat Marti Phryxus: fretus Medee auxilio & peruigilē draconē occidit: & eius dentes ſeuit: iūctis tauris ignē flantibus vnde nati armati ſunt. qui primum fecerunt impetū in Iaſonē fruſtra poſtea mutuis vulneribus ſe conciderunt. Has aūt ei cōditiones Oetes rex propoſuerat. cui Apollo reſponderat tandiu eum fuiſſe regnaturū q̄diu illud vellus fuiſſet in templo. Seges horruit: non placuit: ſeges aūt quia de ſemine. Grauide fruges Large abundantes Maſſicus humor. i. vinū campanū a Maſſico monte cāpanie. Arduus: celſus. Hic albi Clitūne greges & maxima taurus Victima: Clitūne vocatiuus eſt: clitūnus aūt fluuius eſt in Meuania que pars eſt vmbrie partis Tuſciæ de quo fluuio dicit Plyn. in hiſtoria naturali: q́ animalia que eum potauerūt albos fœtus creant. Maxima victima. quia triūphantes de albis tauris ſacrificabant. Sepe tuo perfuſi flumine ſacro: flumine fluento. Perfuſi autem tauri qui ante triumphantes vſq́ ad templa ducebantur: aut certe perfuſi greges intelligamus qd' ad equos triumphales poteſt referri. Duxere triumphos. Si equi duxerunt: ſi boues deduxerunt. Hic ver aſſiduū atq́ alienis menſibus æſtas. Ver aſſiduum verna tēperies. Nam ver aſſiduum proprie eſſe non poteſt: ſeu lōgum. Bis grauide pecudes verum eſt inde enim eſt in Buco. Lac mihi non eſtate nouum non frigore defit. Bis pomis vtilis arbos. ideſt bifere ſunt arbores.

(Margin: Aureum Vellus; Clitūnus; Deduco)

PRO. ¶ Nec pulcher. g. a. a. tur. hermus. Laudibus. i. c. n. b. n. i. Totaq́ tu. pāchaia. p. a. Ganges fluuius eſt īdie Hermus lidie: q fert aurū. Bactra opidū Indorū. Pāchaia: regio a rege pāheo dicit̄. Hinc albi clitūne greges & maxīa taurus Victīa. ſ. t. p. f. s. Clitūnus ē etrurie flumē a frōte nauigabilis.

(Margin: Panchaia)

ASCEN. ¶ Sed neq́ medorum &c. Apte ingreditur laudes Italie ne videlicet patrie ſue immemor culpet̄ vbi laudarit alias Laudat aūt eā plena laude: oſtendens videlicet & mala abeſſe que tamē alijs ſunt & bona fere aliarū adeſſe. Quā rē etiā Ply. approbat vt oſtēdēt verba Mācinelli ſuis locis ponenda. Sane ſi ad ſingula bona reſpexeris inuenies ea in multis regionibus vberiora aut meliora ſi ad omnia ſimul: nuſq́: cum non deſint quibus etiā peculiariter vincat. ¶ Ordo eſt. Sed neq́ ſylue. i. pomifere: medorū appoſitorie ditiſſima terra: qa vt Iuſtin' ſcribit flumina exhauriebant̄ medis nō diuitie ſub Xerxe rege. Nec Gāges fluuius Indie pulcher. i. ſpectabilis in magnitudine: aut varijs diuitijs ornat' atq́ hermus fluuius meonie: turbidus. i. turbulentus auro. i. aureis arenis immixtis: certent. i. merito cōtendāt laudibus & titulis Italie: non bactra vrbs ſcythie & regio vicina: nō ſup. certet: laudibus Italie neq́ Indi ſup. certēt: hoc eſt regiōes Indie: & tota pāchaia pinguis harenis turiferis ſup. nō certet. Quia tauri ſpirātes. i. efflātes naribus. i. per nares ignē: nō inuertere hec ſcilicet Italie loca ſicut in colchide ciuitate ſcythie. & hoc dentibus immanis. i. efferaciſſimi hydri. i. anguis aquatici: ſatis. i. ſeminatis: nec ſeges. i. ſatio: virum. i. virorum horruit. ideſt horrida creuit: denſis galeis & haſtis ſicut in Colchide etiam contigit: Sed fruges grauide ideſt fecunde & grandes fecunde quidē ad alias procreandas: grandes aūt ad vſum ſeruiunt. & humor bacchi. i. vini. maſſicus. i. cāpanus a mōte cāpanie Italice denominatus. īpleuere ſup. hec loca ſcilicet Italie: & ole ſup. lete: & armēta leta. i. pinguia & incolumia ac nitida tenēt hec loca. Equus bellator. i. belliger infert hinc. i. ex his locis Italie ſeſe. ideſt ſemetipſum. campo. i. in campum: exiſtens arduus. i. altus & erectus. Et o Clitūne (amnis in phaliſco apud meuaniam defluens) albi greges ſcilicet equorū aut iuuencorum: & pro. i. taurus ſcilicet albus appoſitorie maxima victima: hoc eſt que Ioui a triumphante offertur: perfuſi tuo flumine ſacro. i. ad ſacrificiū eos a poteſtate (qa poti eo fluēto albeſcūt) duxere ſepe hinc. i. ex his locis Italie triumphos. ideſt triumphantes Romanos: ad templum deum. ideſt deorū ſcilicet capitoliū. Inſidebāt eīn equis albis ſacrificaturi iuuencū intactū & albū (Sane ſi per albos greges iuuēcos intelligit dicēdo & maxima taurus victima: oſtēdit taurum eſſe egregiū. i. ſeorſum a grege nominandū ſicut Achilē dicēs Troas reliquias danaū atq́ immitis achilli: & ita expoſitiue ponit̄ particula &: ſi vero de equis loquit̄ duo dicit) hic. ſ. In italia eſt ver. i. tēperies verna quia nunq̄ eſt intenſiſſimū frigus aut cauma aſſiduū. i. ppetua atq́ eſtas. i. calor eſtiuus: mēſibus alienis. ſ. in quibus alibi hyems eſt: Pecudes ſunt bis grauide: hic. ſ. in Italia: vnde in Buco. Lac mihi nō eſtate nouū nō frigore deſit: & arbos. i. arbor eſt bis fertilis pomis. i. bis fert quotannis poma. i. bifera eſt ſicut plurime ſunt ficus.

(Margin: Ordo.)

¶ Sed neq; medorum: orditur iam Italie lau des: ditiſſima terra. De medorū diuitijs videto Stra. lib. xi. Pul- MAN.
cher Ganges: Stra. li. xv. ait: ꝙ a montibus ganges deſcendit: quūq; in planiciē peruenit ad orientē conuerſus in mare progreditur vnū oſtiū habens ꝙq; omniū indicorū flumen maximū ſit. Pulcher igitur Poeta ait ob eius magnitudinē Ply. aūt li. vi. c. xviij. plura de Gāge deſcribit. Hermus fluuius eſt in Meonia: qui ſmyrneos Hermus campos ſecat: & phrygiam ſcindit a graia. Hunc quoq; hermū fluctibus aureis eſtuaſſe antiquitas credit: autor eſt Solinus capite. xxvij. Laudibus Italie. Ply. li. iij. ca. vi. de Italia inquit. Terra omnium terrarum alūna. Italia. eadem & parens & numine deum electa: que cœlum ipſum clarius faceret: ſparſa congregaret imperia rituſq; molliret: & tot populorum diſcordes: feraſq; linguas ſermonis commercio contraheret ad colloquia: & hūanitatem homini daret: breuiterq; vna cunctarum gentium in toto orbe patria fieret: tanta nobilitas omnium locorum tanta rerū ſingularū populorumq; claritas. Vrbs Roma vel ſola in ea & digna etiā recta ceruice facies: Eſt & campanie ora felixq; illa ac beata amenitas. Iam vero tota ea vitalis ac perēnis ſalubritas celi temperies: tam ferti les campi: tam aprici colles. tam innoxij ſaltus: tam opaca nemora: tam munifica ſyluarū genera: tanta frugum & vitiū olearumq; fertilitas: tam nobilia pecorum vellera: tam optima tauris colla: tot lacus tot amniū fontiumq; vbertas totā eam perfundens: tot maria portus: remigiūq; terrarum commercio patens vndiq;. Neq; īgenia: rituſq;: ac viros & lingua manuq; ſupatas cōmemo: o gētes: hec & plura ille. Multa ēt Stra. lib. vi. cōmemorat. Bactra. Stra. lib. vi. ſcri. ꝙ in ſcythia ſit bactra vrbs: que etiam zariaſpa appellata eſt Ply. tamen lib. vi. ca. xvi. ait procedendo ad Bactriam oppidum: quod appellāt zariaſtes. Poſtea iquit bactri quo zariaſpa. rum oppidum zariaſtes quod poſtea bactrum a flumine appellatum eſt. Indi. ſcribit Diony. ꝙ in pleriſq; Indie locis aurum eruitur ꝙq; multi ex eis inde queſtum aucupātur alij telas lineas contexunt: alij tectos elephātum dentes abradunt: alij per fluminum decurſus incedentes: perquirunt. berillos: adamantes. iaſpides: amethiſthos. ſunt & ibi & arua pærpulchra & lęta: quę & vniuerſum ſemper per annum virent. Pāchaia: perſidis re- Pāchia gio: ab rege Pancheo: vt Probus inquit. Hec loca. Laudat Italiam: ꝙ exps eſt malorum bonorumq; ferax. Nō tauri: apud Colchos in ponto id eueniſſe Iaſoni: Ouidi. ſcribit lib. vij. metha. Quod item Medea Iaſoni ſcribens apud eundem poetam in heroidibus ſic ait. Martis erant tauri pluſq; per cornua ſeui. Quorum terribilis ſpiritus ignis erat: Aere pedes ſolidi: pretentaq; naribus ora. Nigra per afflatus hec quoq; facta ſuos. ſemina preterea populos genitura iuberis Spargere deuota lata per arua manu. Qui peterent natis ſecum tua corpora telis. Illa eſt agricole meſſis iniqua ſuo. Dio do. autem li. v. hec omnia latius. Diximus & nos aliqua eglo. iij: Maſſicus humor. Ply. de campania loquens lib. iij. ca. vi. Is iunguntur phalerni Caleni deinde conſurgūt Maſſici. Gaurani: Surrentiniq; montes: & lib. xiiij. ca. ix. de vinis generoſis Italie inquit. Certant maſſica æque & monte Gaurano puteolos baiaſq; proſpectantia: Clitūni: in phaliſco Clitūni amnis aqua pota candidos boues facit: In Boetia amnis Melas. oues nigras. Plyn. libro. ij. c. cvi. Hinc albi clitūne gre. Ordo eſt: o clitumne. hinc ex italia albi greges: & taurus maxima victima ſepe tuo ſacro flumine perfuſi duxere Romanos triumphos ad templa deum. Triumphantes enim albis equis curru inaurato capite coronato lauro per vrbem vecti capitoliū aſcendebāt ad tēplum Iouis optimi maximi: vbi mactato albo tauro domū poſtea repetebat: Templa deum: erat in capitolina arce celeberrimum iouis optimi maximi templum de quo Tac. lib. xix. meminit Erat & Iunonis monetæ Mineruæ delubrum. In capitolio demum deorum omnium ſimulachra colebantur: vt Seruius lib. ij. inquit: ibi videlicet: Ecce aūt panthus & c. Hic ver. aſ. aſq; alie. men. æ. hoc ait quoniam etiā Srabo lib. vi. ſcribit italia ſubiacet vniuerſi aeris temperiei. Solinus item inquit ineſſe Italie locorum ſalubritatem & cœli temperiem: quod & Plynius ſcribit.

Triūphātes.

At rapidæ tygres abſunt: & ſæua leonum
Semina: nec miſeros fallunt aconita legentes.
Nec rapit immēſos orbes per humū neq; tanto
Squāmeus in ſpiram tractu ſe colligit anguis.
Adde tot egregias vrbes. operumq; laborem:
Tot congeſta manu preruptis oppida ſaxis:
Fluminaq; antiquos ſubter labentia muros:
An mare qđ ſupra memorē: qđq; alluit infra:
An ne lacus tantos: te Lari maxime: teq;
Fluctibus & fremitu aſſurgens Benace marino:
An memorē portus: lucrinoq; addita clauſtra:
Atq; indignatum magnis ſtridoribus æquor:
Iulia qua ponto longe ſonat vnda refuſo:
Tyrrhenuſq; fretis immittitur eſtus auernis:

ASCEN. ¶ At rapide tygres & c. Iterum in laudem Italie oſtendit illi mala & incōmoda aliarum regionum deeſſe & bona abundare dicēs illic nec tygres nec leones nec aconita venenata: neq; immanes ſerpentes eſſe ſed egregias vrbes. amena & vtilia flumina: lacus. & prata & duplex mare ſuperum & inferum. ideſt adrianum & tyrrhenum. ¶ Ordo eſt. At. i. ſed tygres rapide. i. Ordo. perniciſſime & immaniſſie vt ſunt in armenia abſunt ſcilicet ab Italia: & ſeua. i. ferocia ſemina leonū vt ſunt in aphrica abſunt. ſ. ab Italia: nec aconita ſcilicet venenata vt ſunt in pōto. fallunt. ſ. in italia legentes. ideſt colligentes miſeros. i. ignaros nec pretendentes malū & ita miſeratione dignos. Nec anguis ſquameus. i. ſquamoſus rapit per humū. i. terrā ſcilicet Italie immenſos. i. maximos orbes. i. ſinus & anulos in quos ſe colligit: neq; colligit ſe in ſpiram. i. collectionē volubilitatis: hoc eſt vt iterum dicat in anulos: tanto tractu: quanto alibi videlicet in aphrica aut ęgypto. adde. ſ. ad pecudū fęcunditatē aut ad vacationem incōmodorum tot egregias vrbes & laborem operum. i. laborioſa ac laborata opera: & tot oppida congeſta ideſt accumulata: ſaxis proruptis manu. & ad flumina ſubter labentia antiquos muros. An memorem: quaſi dicat non opus eſſe (cum nemo ſit qui ignoret). ideſt recitem mare ſcilicet adrianū qđ alluit ſcilicet italiam ſupra. ideſt ad partem ſuperiorem: hoc eſt orientem verſus ad venetias ſcilicet an mare quod alluit infra. id ē a parte inferiore: hoc eſt mare tyrrhenum qđ inferum vocant ad Caietam. occidentem verſus An ne ſcilicet memorem potius: tantos lacus. ideſt

SER. ¶ At rapide tygres abſunt: malū armenie. Et ſeua leonum Semina: malū libye. Semina genera: & eſt Lucretij ſermo. Nam ꝙ ait ſeua aut cruenta accipimus: vt reuera ſeua ſemina vt ēm ait Ply. Animalia que ſunt cum acutis vnguibus frequenter parere non poſſunt vitiantur enim intrinſecus ſe mouentibus pullis. Nec miſeros fal. a. l. mira arte vſus eſt vt excuſaret rem quam negare non poterat. Nam aconita naſcūtur in Italia ſed ea non obeſſe dicit quia ſunt omnibus nota. Aconita. aūt nata dicuntur eſſe de ſpumis. Aconita Cerberi quo tempore Hercules eū ab inferis traxit. Quod quia in

quia in ſaxis & cotib⁹ naſcitur aconitū dicitᾱ ἀϖοτηο ἀκογηο ideſt a cote & dicimus τοακογιτογ καιτα ακογιτα. Namq; tanto ſquammeus. Sūt quidem ſerpentes in Italia: ſed non tales quales in ægypto aut in Aphrica. In ſpiram autem dicit in collectionem volubilitatis quod eſt a ſinibus tactū. Adde tot egregias vrbes laudat Italiā a ciuitatibus: quas & plures habet & maximas: & opportuniſſime collocatas. Fluminaq; antiquos ſubter labentia muros. Quod laudat etiam Cic. in rep. Mare quod ſupra. ideſt mare adriaticum. Quodq; alluit infra. ideſt tyrrhenum. Te lari maxime: Larius eſt lacus vicinus alpibus: qui iuxta Cato. in originib⁹ per. lx. tenditur milia & larius lari vocatiuus facit ſicut Iulius iuli Mercurius mercuri. Teq; fluctibus: & fremitu aſſurgens benace marino Benacus lacus eſt Italie: qui magnitudine ſui tempeſtates imitatur marinas. Aſſurgens autem vocatiuus eſt caſus: vt ſit memorem & te o Benace aſſurgens. ideſt tumeſcens fremitu marino aut certe antiptoſis eſt. i. caſus ꝓ caſu aſſurgēs pro aſſurgentē. An memorē portus lucrinoq; addita clauſtra: In baiano ſinu campanie contra puteolanam ciuitatem duo lacus ſunt: Auernus & Lucrinus qui olim propter copiā piſcium vectigalia magna

Larius. Benacus. Lucrinus.

ideſt ſtagna aquarū videlicet o lari maxime i. ampliſſime (eſt aūt in gallia ciſalpina ꝓpe comum) ſup. memorē te & te o benace lacus. ſ. italie aſſurgēs. i. eleuās fluctibus & fremitu marino. i. inſtar & in formā maris. An memorē portus: & clauſtra. i. obſtacula & obices: addita. ſ. ab Iulio Ceſare lucrino. ſ. lacui: & memorē equor. ideſt mare indignatū. ſ. iter ſibi precluſum eſſe: indignatū dico magnis ſtridoribus. qua. ſ. pte vnda Iulia. i. a Iulio Ceſare occluſa: ad portū Iulium: ſonat lōge: & hoc ponto. i. mari refuſo. i. iterū infuſo ruptis obſtaculis: vnde horatius in arte. Debemur mo. ti nos noſtraq; ſiue receptus. Terra Neptunus claſſes aquilōibus arcet Regis opus. ſteriliſq; diu pal⁹ aptaq; remis & c.) & qua. ſ. parte: tyrrhenus eſt⁹. i. feruor maris tyrrheni: immittit fretis auernis. i. in freta auerna: hoc eſt in feruorem & inundationē atq; acceſſum maris i auernum. ideſt lacum vicinū bāȷs iuxta quem dicitur deſcenſus ad inferos.

preſtabant. Sed cum maris impetus plerumq; irrumpens exinde piſces excluderet: & redemptores grauia damna paterentur ſupplicauerunt ſenatui. & profectus. C. Iulius Ceſar ductis brachȷs excuſit partē maris. que ante infeſta eſſe cōſueuerat. Reliqt breue ſpaciū per auernū qua & piſciū copia poſſet intrare: & fluctus nō eſſent moleſti: qđ op⁹ Iulȷ dictū eſt. Sed hic ābitioſe vndā Iuliā appellauit. Fremētē cōtra moles a Iulio appoſitas. Indignatū magnis ſtridoribus equor: indignatū a ſolita excluſum licētia & indignationē ſuā ſtridorib⁹ prodēs.

PRO. ¶ Nec miſeros fallunt aconita legentes: aconita ſunt venenorum genera: que fere in petris naſcuntur ſcythie iuxta meotida paludem. Exiſtimatur autem eſſe ex ſpuma cerberi: quam is fuderit pertractus ab Hercule in lucem. Aconita autem grece ſ cautis nomine dicūtur. illam em̄ ακογηγ appellant. An mare qđ ſupra memorem: qđq; alluit infra: Cingit Italiam ab ſeptentrione hadriaticus ſinus. a meridie thuſcum mare adriaticum ſuperū appellant: thuſcū inferū. Anne lacus tātos te lari. m. t. q;. fl. c. fr. aſſ. benace marino: vterq; lacus eſt in Italia Larius ambios tāgit: & peruenit vſq; comum. Benacus eſt ex quo mincius flumē orit: qđ preterfluit Mātuā

MAN. ¶ Tygres: de is videto egloga. v. Leonum. de his legito Plyn. lib. viȷ. cap. xv. Aconita: videto elgoga. viȷ. Prima autem hecate aconitum inuenit: de quo latius Diodo. lib. v. Plyn. autem lib. xxviȷ. cap. ȷ. de aconito plura ſcribit. Anguis ſcribunt in Idia ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere: vt ſolidos hauriant ceruos: tauroſq; Metrodorus circa Rhyndacum amnem in ponto: vt ſupra uolantes q̄uis alte perniciterq; alites hauſtu raptas abſorbeant: autor Plyn. libr. viȷ. ca. viȷ. In ſpiram reuolutionem. Sub antiquos muros: hoc eſt ſub antiqua oppida. Multa ſiquidem Italie oppida prope menia vel intra labentia flumina habent. An mare: Italia vt Plyn. ſcri. libro. iȷ. capi. vi. ſita eſt inter duo maria inferum & ſuperum: inferum a grecis Tuſcum & Tyrrhenum vocatur Superum vero adriaticum appellant ab adria inclyta vrbe vt Stra. ait Probus etiam inquit Cingit Italiā a ſeptentrione Adriaticus ſinus ab meridie Tuſcum mare Adriaticum ſuperum appellatur. Tuſcum inferum. Lacus tantos: Larius vti Srab. libro. vi. meminit in Gallia ciſalpina prope Comum vrbem lacus eſt: quem adua fluuius auget: inde amnem Padum ingrediens. Eſt autem vt idem ſcri. lib. iiȷ. larius longitudinis fere ſtadiorum. ccc. latitudinis. xxx. qui amnem eȷcit Ticinum ſane grandē. Benace. Benacus: vt Stra. in fine. lib. iiȷ. ait lacus ſtadiorum. ccccc. longitudinem habet: latitudinem vero. xxx. de quo Myntius amnis effluit. Eſt etiam lacus Verbanus longitudinis quidem ſtadiorum. cccc. latitudo vero anguſtior eſt quā Benaci: emittit fluuium aduam: omnes autem tres dicti lacus in padum influunt oriunturq; ex alpibus. Lucrinoq; addita clauſtra lucrinus ſinus vſq; Baias latitudinem pandit: qui ex exteriori pelago per aggerem longitudinis ſtadiorum octo. latitudinis autem vnius orbite arcet. Illum autem ab Hercule traducēdarq; a Gerione boum cauſa aggregatum fuiſſe perhibent: quem cum pedibus perambulari propter fluctus ingruētes per hyemes ſuperne vix poſſet: Agrippa exornatum melius conſtruxit: leuioribus enim lembis preſtat ingreſſum intra autem lucrinū ſinum Auernus eſt: qui comprehenſam Miſenum vſq; tellurem manualem efficit inſulā a maris ſpacio inter ipſum atq; cumas. Eſt autem auernus & fundo & oſtio ſinus commodus & magnitudine & natura portum cōtinens vſum tn̄ portus nequaq; prebens quoniam ante illum lucrinus portus iacet. Supercilia autem ardua: auernum vndiq; circuncludunt: preter oſtium ſuo quidē tempore amenis culta modis inquit Stra. olim autem agreſtibus referta nemoribus & proceris arboribus inuia: nam poſtea auerni lucum ſuccidit Agripa locis per pulchra adornatis edificia: hec ex Stra. Iulia vnda. Iulium portū itelligit: de quo Sueto. in Augu. ſic ait. Donec nauibus exinde egre fabricatis: ac viginti ſeruorum milibus manu miſſis: & ad remū datis portum Iulium apud Baias immiſſo in lucrinum & auernum mari: lacum efficit in quo cum hyeme tota copias exercuiſſet Pompeium inter Milas & Naulochum ſuperauit: Aeſtus: is eſt maris acceſſus. ideſt inquietudo. Vnde & eſtuaria per que mare viciſſim tam accedit: q̄ recedit: fretum autem appellatum: q̄ ibi ſemper mare ferueat: nam fretum eſt anguſtum & quaſi feruens mare ab vndarum feruore nominatum.

Angues. Italiæ Maria. Tirrhenū. Lacus. Laurius. Benacus. Verban⁹. Lucrinus. Auernus. Iulius portus. Aeſtus. Fretum.

Hec eadem argenti riuos æriſq; metalla
Oſtendit venis: atq; auro plurima fluxit.
Hæc genus acre virū marſos pubēq; ſabellam:
Aſſuetūq; malo ligurē volſcoſq; verutos
Extulit: hec decios: marios magnoſq; camillos
Scipiadas

ASCEN̄. ¶ Hec eadē & c. Cōtinue laudat Italiā. ſed nūc potiſſimum a venis & viris dicēs. hec eadem. ſ. Italia oſtendit & tamen non ſcrutatur: riuos argenti. i. argentiferos: aut riuos. ideſt venas argēti: & oſtēdit venis. i. in venis terre metalla eris & fluxit plurima auro: hec ſcilicet italia extulit i. ſublimauit & ad gloriam deduxit acre genus virū. i. virorū. ſ. marſos & pubē. i. iuuentutē ſabellam. i. ſannitū: & ligurē populum inferioris Italie: aſſuetū malo ideſt labori & dure vite: &

PRO.

 volſcos

volſcos illos populos Italie: ẏutos.i.qveruaſ & ſudes preuſtas in prelia ferre ſolebãt: hi ſunt populi de quibus gñaliter locutus eſt hec.ſ. italia extulit decios.ſ. patrẽ & filiũ qui ſe ambo pro rep. deuouerũt: & marios & camillos preſtãtiſſimos Romanorũ duces. & extulit ſcipiadas.i. ſcipiones: duros.i.fortes & inuincibiles bello.i. ad bellũ: & extulit te o maxime Ceſar.ſ. Auguſte: qui exiſtẽs nũc victor. in extremis oris. i. regionibus aſie: auertis indũ.ſ. populũ: imbellẽ. i. qui facis ipm imbellẽ auertẽdo arcib' Romanis: ita ꝙ in eas moliri nihil audeat: quaſi vero illic ſtatus ſit ita vt cũ horatio dicat. Nihil tale ortũ aut: oriturũ: & qđ in ſexto dicturus eſt Nimiũ Romana ꝓpago viſa potẽs ſuperis: & pre gaudio & admiratione exclamet ſalutans Italiam his verbis. O tellus ſcilicet italica ſaturnia que ſcilicet ab eo ꝙ illic Saturnus aliquãdo latuit: latiũ appellatur: magna parens frugum: & magna parens virum. ideſt virorũ videlicet preſtantiũ: ſalue.i.ſalua & incolumis ſis ego ingredior.i.exordior tibi.i.in tuã gloriã res antique laudis & artis.ſ.agrariã: hoc eſt agriculturam: auſus recludere.i.aperire: ſanctos.i.ĩuiolabiles fontes videlicet muſarũ: aut abſtruſos locos rei ſancte: & cano per oppida Romana: carmen aſcreũ.i.Geor. quale heſiodus Aſcreus primus ſcripſit. Dixi in regulis Bucolici carminis: re particulã quoties verbo ad velamen aut clauſuram pertinenti cõiungitur contrariũ Importare vt claudo & recludo velo & reuelo &c.

Scipiadas, duros bello: & te maxime cæſar:
Qui nunc extremis aſiæ iam Victor in oris
Imbellem, auertis romanis arcibus indum.
Salue magna parens frugum ſaturnia tellus
Magna virum: tibi res antiquæ laudis & artis
Ingredior: ſanctos auſus recludere fontes.
Aſcræumq; cano romana per oppida carmen.

Auro plurima fluxit. ideſt copioſior fuit in rem precioſiorẽ. Aſſuetũq; malo ligu.i.labori. volſcoſq; verutos: Italie populi ſunt. Extulit hec decios. Creauit: Decij aũt duo fuerunt quorum vnus bello latino alter Gallico ſe pro rep. deuouerunt. Marios: marij multi fuerunt: quorũ vnus fuit ſepties conſul. Camillos: abuſiue pluralẽ numerũ pro ſingulari. Nã Camillus vnus fuit qui de Gallis ſublata ſigna reuocauit. Scipiadas duros bello: ſcipiadas pro Scipionib' dixit: ſicut Amazonidũ pro amazonũ alibi poſuit. Scipiones autem duo fuerunt: auus & nepos quorũ vnus leges victe Carthagini impoſuit: alter eandẽ diruit hec aũt omnia plenius in texto diximus. Imbellẽ auertis. Romanis arcibus indum. Auertẽdo reddis imbellẽ. Romanis autem arcibus: a Romanis vrbibus a Romano imperio. Magna virum virorũ fortiũ & iam cõcludit laudans eã a viris a fertilitate rerũ a Saturni imperio. Tibi res antique laudis & artis tibi in tuã vtilitatẽ ſcribo carmẽ Geor. Antique autẽ laudis vel magne vel ꝙ apud antiquos ingẽti honore fuit agricultura. Aſcreumq; carm: heſiodicum. nam heſiodus aſcreus de ciuitate Aſcra fuit. SER.

Camillus

Scipiones

Hec genus acre virum marſos pubemq; ſabellam Aſſuetumq; malo ligurem volſcoſq; verutos Sabelli gẽs eſt italie. Apuli ijdẽ appellantur & Dauni: volſci veruti ideo dicũtur: ꝙ dolonibus in prelio ſoliti ſint vti. Aſcreumq;.c.rp.o.c. Aſcra vicus eſt boetie: in quo exiſtimatur natus Heſiodus: qui ſcripſit εργα και ημερας: Quo li. Agri quoq; cultus rationem ſtringit: Et ideo dicit aſcreum carmen Vergi. per romana oppida canere. PRO.

Metallum: metallum a metallo dicitur: quod eſt ſcrutor vel inquiro. Nam in omni fere materia: vna inuenta vena: nõ ꝓcul inueniẽ alia qđ & Pli. notauit li. xxviij.c.viij. Auro aurũ auſtria plurimũ gignit neq; in alia parte terrarum tot ſeculis hec fertilitas Italieq; parcitũ eſt vetere interdicto patrum: alioquin nulla fecundior metalli quoq; errat tellus &c. Ply. xxxiij. cap.v. Marſos: marſi Italie populi velocitate pedum plurimum ad curſum preſtant: vt Diony. ſcribit. Solinus autem ait. Marſorum gentem ſerpentibus illeſam eſſe ſed nihil mirum a circes filio hi genus ducunt: & auita potentia deberi ſibi ſciunt ſeruitium venenorum ideoq; venena contemnunt Stra. vero li.v. ait: ꝙ alba marſis finitima eſt ĩ excelſo locata ſaxo prope. Fucinus eſt lacus longitudine par pelago: is aũt. Marſis & vicinis maximo omnibus vſui fit. Sabellam Samnitas intelligit: qui vt Feſtus ait dicti ſunt a colle ſamnio: vbi ex ſabinis aduentantes conſederunt. Pli. vero. li. iij. ca. xiij. ait ꝙ ſamnitij erant Italie populi: quos ſabellos & Samnita greci dixere. Ea gens: vt Florus li.i. ait opulenta erat fallax rapida ac furioſa: & in exitium vrbis agitata pertinax: ſexies enim rupto federe cladibuſq; ipis animoſior erat: hos tamen quinquaginta anni per Fabios & Papirios patres eorumq; liberos vrbs Roma ſubegit ac domuit. Sũt autem ſamnites inter campaniam & Apuliam vt oſtendit Stra. libro.v. regionem montanam poſſidentes & mari non admodum proximi. Hec autem natio exigua eſt quidem ceterum fortitudine conſpicua: oſtentata. Romanis eorum ſepiſſime virtute. tandem quum libertatem aſſequi vellent deſciuerũt: vnde Marſicum exarſit bellum. Marſicum autem ideo nominatum: quoniam a marſis rebellandi ſuſcitatum fuerat initium Aſſuetumq; malo li. Liguria in ipſis apẽninis montibus inter Galliam atq; Hetruriam ſita eſt nihil deſcriptione dignum habens: niſi ꝙ vicatim vitam agunt, terram arantes aſperrimam: fatiganteſq; ligonibus: imo vero ſaxa incidentes vt poſſidonius inquit ita Stra. li.v. Dio. etiam. li. vi. ſcri. ligures patriã habitãtes aſperam ac omnino ſterilem plurimo labore continuoq; vitam puram agere. Venationibus continue vacare captiſq; feris fructuum inopiam ſuſtentare: in terra cubare vt plurimum: hocq; pacto priſco more abſq; apparatu aliquo viuere. Deniq; mulieres virorum viros ferarum robur & vires habere. feroces eſſe: & acuti ingenij non in bello ſolum: ſed in omni vita &c. Propter ſupradicta igitur mala & labores ait Maro. Aſſuetũq; male ligurem: nõ aũt malo. ideſt latrocinijs vt quidam volunt propter illud enei. Vane ligur &c. nam poeta hic eos laudat & Dio. vitam puram agere eos ſcribit. Volſcoſq; verutos Dio. alicar. inquit Vrbs volſcorum inſignis velitre magna ipſa & populoſa. hec ille. propter qđ eſt apud Syllium lib. viij: ſetia & in celebri miſerunt valle velitre. i. frequenti valle. Nam adhuc veſtigia appie vie in eius valle exiſtunt, diſtantis a menibus ſtadia. xij. vel circa. Celebratur etiam hodie continue vrbs ipſa a peregrinis illac tranſeuntibus: quũ ab vrbe Roma Neapolim petũt & econuerſo. Fuit inde Auguſtus Octauius oriundus. de quo late apud Tranquillũ: qui inter alia ſic ait: Velitris antiquitus tacta de celo parte muri reſponſum eſt eius oppidi ciuẽ quãdoq; rerum potiturũ: ſero tamẽ documentis apparuit oſtẽtum illud Auguſti potentiam portẽdiſſe. Diſtat aũt ab vrbe roma viginti milibus paſſuum: ab lauinio vero milibus paſſuum tribus. Verutos: Verutũ eſt telũ breue & anguſtũ: vt ſcribit Nouius. Probus vero inquit Volſci veruti ideo dicũtur: ꝙ dolonibus in prelio ſoliti ſint vti. Decios: de is & reliqs late. Pli. de viris illuſtribus. Scipiadas: vt. P. Scipionẽ & Cneũ fratres: qui in Hiſpania pro Romano imperio occubuerunt: & Corneliũ Scipionem Publij filium qui deuicta Carthagine aphricanus dictus eſt. Cuius frater. L. Scipio ob Aſiã deuictã Aſiaticus eſt appelatus: & Cnei Scipionis. P. Corneliũ Naſicã filiũ qui in tota vrbe

MAN

Marſius

Fucinus

Samnitij.

Marſicũ bellum

Ligures

Velitræ

Verutum

Scipiones

vir optimus iudicatus eſt. Adde & is Scipionẽ æmylianum carthaginis exitiũ de Scipionibus aũt hec & plu-
ra Plutar. Ceſar. Auguſtum intelligit.nam vt ſcri.Lucius Florus ſcythe miſerant legatos Auguſto & ſarmatę
amicitiam petentes: ſeres etiam habitanteſq; ſub ipſo ſole indictum gemmis & margaritis elephantoſq; in-
ter munera trahentes nihil magis q̃ longinquitatem vie imputabant: quam quadriennio impleuerant Parthi
quoq; quaſi in victoria permanerent: rapta clade craſſiana ſigna retulere: hec ille. meminit etiam Sue. Saturnia
Saturnus. tel. Saturnus enim in Italia regnauit quo tempore aureum ſeculum fuiſſe aiunt: conſtruxitq; vrbem in mon-
te Capitolino: quam ſaturniam appellauit: hinc Maro libro. viij. ait hanc Ianus pater. hanc Saturnus condidit
arcem. Ianiculumq; illi. huic fuerat Saturnia nomen & Varro ſcri. Tarpeium montem Saturnium a ſaturno
appellatum & ab eo ſaturniam terram. Magna virum: Ordo eſt: magna parens virum. repetit enim parẽs. An
tique laudis. quanta agricolis laus eſſet olim circa principium aperuimus. Preterea antiquorum multis in Ita
lia vinearum cultura laudata fuit de quo videto Plyn. lib. xiiij. c. vi. Laudabatur item Italia ob generoſa vina
de quibus idem li. xiij. ca. ix. Sanctos fontes muſarum. ſ. Aſcreum carmen: Heſiodi aſcrei intelligit. qui prin-
ceps omnium de agricultura precepit & carmine executus eſt quem poſtea Maro hic in geor. imitatus eſt. De
aſcra autem latius eglo. ſexta.

Nunc locus aruorũ ingeniis: que robora cuiq;:
Quis color & que ſit rebus natura ferendis.
Difficiles primum terræ colleſq; maligni.
Tenuis vbi argilla & dumoſis calculus aruis
Palladia gaudent ſylua viuacis oliuæ.
Indicio eſt tractu ſurgens oleaſter eodem
Plurimus: & ſtrati baccis ſyueſtribus agri.
At que pinguis humus dulciq; huligine læta:
Quiq; freq̃ns hærbis & fertilis hubere cãpus
Qualem ſæpe caua montis conualle ſolemus
Deſpicere: huc ſummis liquũtur rupib⁹ amnes:
Felicemq; trahunt limum: quiq; editus auſtro:
Et filicem curuis inuiſam paſcit aratris.
Hic tibi preualidas olim multoq; fluentes
Sufficiet baccho vites: hic fertilis vuæ:
Hic laticis: qualem pateris libamus & auro
Inflauit quũ pinguis ebur tyrhenus ad aras
Lancibus & pandis fumantia reddimus exta

SER. ¶Nunc locus aruorũ. nũc inquit tẽpus eſt naturã agrorũ
deſcribere. Ingeniis naturis. Multi culpãt in hoc loco Ver.
ꝙ in vnũ coegit quatuor librorũ ꝓpõnes. Nã & de aruo &
de conſito & de paſcuo & de florido iſto loco cõmemorat

¶Nunc locus ar. inge. Facto honeſto ad inſti ASCEN.
tutã materiam regreſſu poeta incipit recludere
ſanctos fontes: hoc eſt ſubtiles ad rem agrariã
pertinẽtes indagines: quales ſunt de terrarũ in-
geniis atq; naturis: que non ſine ſubtiliore ſcru
tatione deprehẽdunt. Ordo igit̃ eſt nunc locus
ſcilicet eſt in geniis. i. ingenitis naturis & virib⁹
aruorũ. ſ. deſcribẽdis: hoc eſt deſcribẽda ſunt in
genia aruorũ: que videlicet robora. i. que vires
ſint cuiq;. ſ. aruo: & quis color. i. que qualitas q̃
ex colore deprehẽdit̃: & que natura ſit rebus fe
rẽdis. i. ꝓducẽdis: tã ergo de fertilibus videlicet
aruis q̃ de ferẽdis. ſ. vitibus & pomiferis arbori
bus que ferũt & ferunt̃ loqui pretẽdit. Primũ. ſ.
cano aut ſcire oportet ꝙ terre difficiles: & colles
maligni. ſ. ad frugũ ꝓductionẽ vbi. i. in q̃bus ẽ
argilla. i. terra cretacea tenuis. i. non pinguis: &
vbi eſt aruis dumoſis. i. veproſis calculus: lapil
lus freq̃ns qui calce offendit̃: gaudẽt ſylua oly
ue viuacis. i. diu durãtis anteq; emoriat̃: palla-
dia. i. a pallade ſeu minerua inuẽta: hoc eſt vbi
terra ad fruges inutilis videt̃ aptiſſima eſt ferẽ
dis oleis: vnde oleaſter. i. imitator olee: hoc eſt
olea ſilueſtris: ſurgẽs eodẽ tractu. i. in eadem re
gione celi plurimus. i. frequẽtiſſimus: eſt indi-
cio. i. ad indiciũ: hoc eſt indicat illic oleã quoq;
faciliter naſci poſſe & agri ſtrati. i. conſperſi &
oppleti baccis. ſ. oliuis ſilueſtribus que ſcilicet
ab oleaſtris deciderẽt ſup. ſunt indicio. At ideſt
ſed humus. i. terra (verbũ ponetur ibi. Sufficiet
baccho vites &c.) q̃ erit pinguis & leta huligine
ideſt naturali hũore & cãpus qui freq̃ns eſt her
bis. i. mltas herbas ſpõte ꝓducẽs: & fertilis hu-

bere.i.fecunditate ſua naturali.qualē nos ſolemus deſpicere.i.deſpiciētes.hoc eſt deorſum inſpiciētes videre ſepe in caua couualle mōtis(qa ſup.amnes liquunt.i defluūt dulciter.huc.ſ.ad hmōi cāpū ſup.de ſummis rupibus.i.mōtibus ſaxoſis &preruptis.&.ſ.amnes trahūt huc.i.ad hūc quē diximus cāpū limū felicē.i.fecūdum) qui cꝫ:due ſunt dictiones.i. & hic ſup.cāpus: q eſt editus.i.expoſit' in altiore loco auſtro.i.vēto meridionali & qui paſcit filicē.i.herbā illā iuiſam.i. moleſtā aratris. qa radices eius obſūt aratris hic dico cāpus & hec humus ſufficiet. i. abūde ſubminiſtrabit tibi olim vites preualidas.i.p̄ ceteris validas & fluētes multo baccho ideſt vino hic.ſ.campus eſt fertilis vue.i.bene fert vuā hic ſup.eſt fertilis laticis. i.liquoris in vua latentis : hoc eſt vini:qualē.ſ. liquorē aut laticē.nos libamus.i.offerimus:pateris & auro pro pateris aureis per endiadin:que fit quoties inter dictionē regētē & rectā ponit̄ cōiūctio facīēs ābo ſubſtātiua eiuſdē caſus : que deberent eſſe diuerſi caſus aut alterū in adiectiuum verti vt molē & mōtes pro molē mōtiū &c. Sūt aūt patere vaſa āpliter patētia:quū.i.qn̄ tyrrhenus i.lydius aut tuſcus ex tyrrhenis ſeu lydis oriūdus pinguis aut ex frequēti ſacrificio aut pinguis aparet dum inflat : quia maxille inflantibus tubas inflantur . cum ergo inflauit ebur.i. tybias eburnas & inflando viſus eſt pinguis: ad .i.iuxta aras & quum.i. quādo nos redimus ideſt offerimus lācibus pādis.i.incuruū pateribus exta.i.inteſtina extātia fumātia.ſ. ab igne quo cremabant̄:aut recēs exempta.

qd' ideo non eſt re prehēdendum:quia non ea late.exequit̄ ſed carptim & breuiter tranſit que latius explanat in ſingulis.Que robora cuiqꝫ:que ſit vniuſcuiſqꝫ poſſibilitas:quis color:que ſpecies:ſicut dicimus quo colore ille recitauit.i. ſpecie.licet breuiter etiā ſit dicturus de colore terrarū. Difficiles pene ſteriles & parū creantes colles maligni.i. infecūdi. Tenuis vbi argila ſine humore quia eſt pinguis.Dumoſis:ſpinoſis & veprib' plenis calcul' lapis breuis terre admixtus dictus calculus qꝫ ſine moleſtia ſui breuitate calcetur viuacis oliue diu viuētis.Hinc ſupra Tarde creſcentis oliue.Res eñ diu duratura tarde creſcat neceſſe eſt Tractu:plaga regione. Dulciqꝫ huligine læta terre vligo proprie eſt naturalis eius hūor ex ea nūq̄ recedēs.Bene aūt dulci addit ad diſcretionē amare. Vliginoſus ergo ager eſt ſemper humidus.Nam hūidus dicitur qui aliq̄n ſiccat̄. Felicē limū: Terrarꝫ.ſ.fertilē. Nā fluminū limus eſt noxius . Huc: illuc Felicē curuis inuiſam:felicis radices ſibi inuicē:nexi etiā cū auulſe fuerint renaſcunt̄.Olim quouis tempore. Pateris & auro.i.pateris aureis.Endiadin facit vt molemqꝫ & mōtes in Pinguis tyrrhenus. Victimarū.ſ.carnib'. Inflauit ebur: tibiarum dicit quibus in aurem ſacerdotis cani ſolebat.Lācibus:pandis aut patulis aut extorum pōdere curuatis. Fumantia reddimus exta:Sacerdotū vſus eſt verbo.Reddi eñ dicebātur exta cum probata & elixa are ſuperponebantur.

Calculus.

Huligo.

Reddi.

PRO. ℂ Hic laticis.q.parte.l.e.a.Infl.c.p.ebur.Tyrrhen' ad aras pinguis. Tyrrhenus thuſcus tibicē ſignificatur vel qꝫ non ſit ſubtilis muſice barbara vel qꝫ tumeant buccæ inflantes tibias que ſignificantur ebore dicto.

MAN. ℂ Ingenijs.ideſt naturis & qualitatibus. Ingenium namqꝫ dicitur ſua ſponte natura.qd' hic etiam Nonius intellexit. Primū cano.ſcilicet.Difficiles primū:ſenſus eſt qꝫ terre difficiles colles maligni:ſteriles terra vbi eſt tenuis argilla:& arua calculis plena oliuis gaudent.Tenuis argilla non pinguis creta.Plyn.lib.xvi.c.v. ſcribit argilloſam terram eſſe que opere difficillima. queqꝫ raſtros ac vomeres ingētibus glebis oneret.Calculus lapillus. Dulci huligine:dulci pinguitudine & naturali humore.non autē amara: Atqꝫ pinguis humus ſenſus eſt.qꝫ humus pinguis & fertilis dulci huligine & campus herboſus & fertilis hubere & abundantia qualis campus in montis conualle eſſe ſolet & ager qui expoſitus eſt auſtro & qui filicem habet vitibus conueniunt:& vina optima producunt. Montis conualle.Caro agrum iudicat ad radicem montium planicie in meridiē excurrente:que eſt totius Italie ſitus.Plyn libro.xvij.ca.v.Filicem inuiſam aratris:id ait:quia ex vna radice complures exeunt filices:& radices ipſe longe ſunt in obliquum quibus quidem ſues pingueſcunt.folia cimicē necant ſerpentem non recipiunt Ply. lib.xxiij.ca.xliij. Preua'idas:amplas.ſufficiet ſubminiſtrabit. Bacchovino. Fertilis ſcilicet eſt Laticis:vini pateris& auro.ideſt pateris aureis per Endiadin Libamus ad aras ſcilicet pinguis & tyrrhenus. Tuſcus:tibicen ſignificatur : vel qꝫ non ſit ſubtilis muſice vel qꝫ tumeant bucce inflantes tibias que ſignificatur ebore dicto. Probus ſcribit potius tamen pinguis victimarum carne.Ebur tibiam intelligit:qꝫ uis tubam non tibiam Tyrrheni inuenerint . Vnde Vergi. Tyrrhenuſqꝫ tube mugire per ethera clangor:&Plyn.libro.vij. ſcribit eneam tubam inueniſſe Piſeū. Tyrrhenum:obliquā tibiam Mydam in phrygia: geminas tibias Marſiam. In eadem gente lydios modulos Amphion.cum tibijs canere voce Trozenius Dardanus inſtituit. Adhibebatur autem tuba non ſolum in prelijs:ſed in omnibus feſtis diebus propter laudis: vel gaudij claritatem. Vnde in pſalterio dicitur Canite initio menſis tuba in die inſigni ſloennitatis veſtre: pręceptum enim fuerat iudeis vt initio noue lune tuba clangerent Tibias autem diu funeribus ferunt adhibitas mox & ſacris gentiliū.Tyrrhenus:tyrrhenos Romani Hetruſcos appellāt:atqꝫ Tuſcos:Greci vero eos hoc noīe noīauerunt a tyrrheno Atys filio:q ex lydia colonos hāc in regionē dimiſit. ceterū Tuſcie longitudinē maximā a Luna vſqꝫ Oſtiā per litus ſtadiorum milibus duobus & quingentis ſcribit Stra.libro.v.& Ply.lib o.iij. qꝫ Tyrreni a ſacrifico ritu lingua grecorum Tuſci ſunt nominati Pandis curuis.

Ingenium

Filices.

Tibia.

Tuba:

Tyrrhen'

Lydi muſici.

ASCEN: ℂ Sin armenta magis ſtudiū.Quia conſtituit deſcribere ingenia terrarum:& cuius rei quelibet fertilis ſit ſubinfert naturā etiā terre paſcue atqꝫ herbifere oſtēdēs quo'in loco preſtet:dicēs quia iuxta tarentū & Mantuā iterūqꝫ per tranſitū non inutilē plangit Mantuanorū iacturā q citra culpā tā felicia prata amiſerāt.Sane in quare Mancinellus diſputat difficultatēqꝫ facit alij facili pede elabuntur:legentes neqꝫ aut ouiū fetū neqꝫ aut ouiū fetus:ſed aut fetus ouiū Serui' ſummopere contēdit Ver.non vſum eſſe elipſi huius litere s:quam tamē veteres frequentiſſime vſurpāt.Vbi ergo alij eius litere aſſumptionem cenſent : vt in illo.Inter ſe coijſſe viros & decernere ferro quo modo multi legunt:Serui' iudicat legendum & cernere ferro . Et vbi quibuſdam legendum videtur.hic ſpecus horrendus:& ſæui ſpiracula ditis. Seruius legendum cenſet

Sin armenta magis ſtudium : vituloſqꝫ tueri:
Aut fœtus ouium:aut vrentis culta capellas.
Saltus & ſaturi petito longinqua Tarenti:
Et qualem infelix amiſit mātua campum
Paſcentem niueos hærboſo flumine cygnos:
Non liquidi gregibus fontes:nō gramīa deſūt.
Et quantum longis carpent armenta diebus :
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.

SER. ℂ Aut vrentes culta capellas: Omne enim quod momorderint vrunt & exſiccant. Vnde eſt & admorſo ſignata in ſtirpe cicatrix.Saturi: Aut fecundi: aut quod eſt iuxta oppidum Saturum.Tarentum enim & Saturum vicine ſunt ſibi

ſibi calabrie ciuitates. Hora. Meſa tureiano vectari rura caballo. Liquidi fon. puri ſine peſtilentia. Et quantum longis carpent armen. die. Exigua tantum gelidus ros nocte reponet: vt in enei. diximus. Hoc dicit Varro vbertatem fuiſſe in roſulano agro poſtq̨ velinus ſiccatus eſt lacus vt longam perticam magnitudo ſuperaret herbarum.

PRO. Saturnū ❡ Saltus & ſaturi petito. l. t. Et qualem. i. a. m. c. Tarentum oppidum Italia condiderunt parthenide: hoc eſt exules lacedemoniorum duce phalanto. In finibus autē tarentinorum eſt locus quem ſaturium vocant. Vnde etiā paludem ſaturam: quoius etiā in. vij. mentio eſt: quū ait Ver Q ua ſature iacet atra palus. g. q. p. i. q. i. u. a. m. m. c. vrētis Saturi Saturi ergo tarēti a ſaturio loco: vel a ſatura palude dixit. Q uidam dicūt, tum ob agri bonitatem: tum ab loco quodam ſaturo: qui eſt prope tarētum ſaturum cognominatū

Tarentū. Dicitur autem Tarentum Neptuni filium lacedemoniaci uitate ex ſaturia Minois cretentium regis filia procreaſſe filium. Hunc proiectum naufragio facto delphines in italiā euexiſſe dicitur. Q uoius hodieq̨ teſtimoniū manet. Nā in municipio tarentinorum hominis effigies in delphino ſedētis eſt a Saturia vxore eum locum ſaturia appellaſſe fertur Et poſtea ei loco ex ſuo nomine nomen tarentū impoſuiſſe. Ideo infelicem Mantuam dicit: quia mantuanis q̄ a romanis deſciuerant agri adempti ſunt.

MAN. ❡ Magis ſtudium ſup. eſt tibi. Aut ouiū foe. aut. &c. s cum ſua vocali precedēti tollit in ſcāſione: quidā vero textus antiqui fetū hn̄t. Vrētis culta capel. hoc ideo: qa vt Ply. ſcri. li. viij. c. xlvij. Capris anima eſt qua ouibus ardētior earū q̨ morſus arbori exitialis oliuā lābēdo quoq̨ ſterilē faciūt: eaq̨ ex cā Mineruę immolāt. Saturni tarēti ſatura palude ei vicina. vel ob agri bonitatē vt Prob⁹ ait Lōginqua. ta. eſt em̄ Tarentū calabriē ꝓxima vrbs extrema Italie de quo late Stra. li. v. Florus ſcri. Tarentū Calabrie quōdā & Apuliæ totiuſq̨ Lucaniæ caput poſitum in ipſis adriatici maris faucibus. Mantua cū m de amiſſis Mātue aruis late diximus in argumento Tityri. influ. Myntio videlicet qui mātuam preterfluit

cenſet. hic ſpecus horrendū cui lectioni etiam ſonoritas ſuffragatur: que & huic loco negar legendum aut ouium fetū: legamus ergo. Aut fetus ouiū. ❡ Ordo eſt ſin. i. ſed ſi ſtudiū ſup. eſt tibi. i. ſtudes & optas magis. ſ. q̄ vineā tueri. ſ. a fame & inedia armēta & vitulos. aut fetus ouiū idest agnos aut capellas vrētis. ſ. morſu ſuo: qa quicq̨d mordēt arefit culta ſcilicet aut vineas aut arbuſta aut ſegetem petito ſaltus & longinqua. i. longinquas regiones tarēti ſaturi: qd̓ eſt iuxta ſaturā plaudē vnde & ſaturum fieri pōt: & qd̓ ſaturas reddit pecudes & petito campū qualem Mantua infelix. i. diffortunata que citra culpā agros & prata amiſit: amiſit dico paſcentem flumine herboſo: cygnos. i. holores niueos. i. ſine candidos: & vbi ſup. fontes liquidi non deſunt gregibus. ſ. ad potū: & gramina nō deſunt immo abundant per liptorē ad eſcam & vbi ros gelidus. i. frigore matutinali concretus reponeret. i. reſtituet tantū. ſ. herbarum exigua ideſt modica & breui nocte. ſ. eſtiua: hoc eſt ſpatio etiā breuiſſime noctis: tantū dico: quantū armenta vt boues bubuli vacce: tauri: equi: & ſimilia animalia carpent. i. abrodent longis diebus. ſ. eſt iuis eſt ergo antitheton: longis diebus & exigua nocte. Reponere aūt eſt reſtituere ablatum tractū a nūmularijs quibus dū ſatiſfit reponitur qd̓ prius poſuerat: & ita eſt gratiā aut debitum referre. vnde iuthurna hec rapta pro virginitate reponis. Sane ſicut ponere eſt aliquando materiam quāuis primum deſcribere ita reponere eſt interdum qd̓ ſemel ſcriptum eſt iterū ſcribere: quo id emendatius fiat. vñ horatius in arte. Scriptor honoratū ſi forte reponis achillem & Iuue. nunq̨ ne reponam &c.

Exigua tantū Ceſar vopiſcus cū cauſam apud cenſores ageret cāpos: Roſię dixit italię ſumē eſſe in quibus ꝑticas pridie relictas gramen operiret: ſed non niſi ad pabulum probat Ply. li. xvij. ca. iiij.

Nigra fere & preſſo pinguis ſub vomere terra:
Et cui putre ſolū (nāq̨ hoc imitamur arādo)
Optima frumētis. non vllo ex æquore cernes:
Plura domū tardis decedere plauſtra iuuencis.
Aut vnde iratus ſyluam deuexit arator.
Et nemora euertit multos ignaua per annos.
Antiquaſq̨ domos auium: cū ſtirpibus imis
Eruit: illæ altum nidis petiere relictis.
At rudis enituit impulſo vomere campus:
Nam ieiuna quidem cliuoſi glarea ruris
Vix humiles apibus caſias roremq̨ miniſtrat
Et tophus ſcaber & nigris exeſa chelydris:
Creta: negant alios æque ſerpentibus agros.
Dulcem ferre cibum & curuas ꝑbere latebras:
Que tenuē exhalat nebulā fumoſq̨ volucres
Et bibit humorē: & quū vult ex ſe ipſa remittit
Quæq̨ ſuo viridi ſemper ſe gramine veſtit:
Nec ſcabie & ſalſa lædit rubigine ferrum.
Illa tibi lætis intexit vitibus vlmos

Illa ferax

ASCEn. ❡ Nigra fere &c. Oſtendit que terra vitibus: & que paſcuis congruat nunc docet: que frumēto cōueniat dicens: q̄ nigra & pinguis ſic tamē vt ſit putris non nimis cōpacta. Item que prius arboribus cōſita erutis illis noualis facta ſit de inde iterum redit ad arbuſtorum. ideſt arborū vitibus maritandarū terrā. Item ad eam in qua

Ordo. oleæ vberius naſcantur: vt ex ordine patebit qui talis eſt. Terra nigra fere ideſt pulla & fuſca & pinguis ſub vomere preſſo. i. profundius immiſſo: & cui. ſcilicet terre: eſt ſup. ſolū. i. ſuſtentaculū glebe putre. i. reſolutū: & nō nimis cumpactū (nāq̨ pro quia: nos imitamur arādo efficere terram putrē ſicut nōnulla naturaliter eſt) hmōi inquā terra eſt ſup. optima. i. cōuenientiſſima frumētis. i. varijs frugibus vt tritico & hordeo ac farri: tu non cernes. i. nemo cernet plura plauſtra. i. frugum vehicula decedere ex vllo equore. i. ex cāpo equo & plano decedētes redire domū. i. in horreū tuū & hoc iuuencis. i. bobus iunioribus & ita fortioribus & agilioribus ex iuuēta: ſed tardis. i. tardatis pondere & onere frugum quas domū auehūt plura dico q̄ ex tali terra hoc ē illa terra maximā faciet tibi vſuram frumenti Aut ſup. vtilis eſt frumento ille cāpus: vñ arator iratus. ſ. ſterilitati arborū: deuexit ſyluā. i. cunctas arbores: & euertit. i. funditus eruit: nemora ignaua. i. inutilia & nullū fructum afferentia: per multos ānos: & eruit cū imis ſtirpibus. ideſt radicibus antiquas domos ideſt habitationes auium. ideſt arbores excelſas. & ille. ſ. aues petiere alterū ſcilcet aera relictis nidis. at. i. ſed cāpus rudis. i. ſterilis & ma

 cer aut

cer aut reuera adhuc incultus: enituit. ideſt inca nuit & albicauit ſcilicet paulo poſt vomere re impulſo. Nam glarea ieiuna. ideſt terra macra lapilis immixta: quidem ideſt certe ruris cliuo ſi. ideſt qualis eſt in rure cliuoſo: vix miniſtrat apibus caſias. ideſt herbas illas odoriferas quibus apes veſcuntur humiles. ideſt humi naſcentes parumq; propter ſterilitatem illic ſurgentes: & vix miniſtrat rorem. ſ. marinum. Et tophus. ideſt lapis ille ſcaber. i. aſper & cauernoſus. hoc eſt terra in qua frequens tophus eſt & creta. ideſt terra cretacea exeſa. ideſt cõſumpta chelidris. ideſt ſerpentibus illis nigris. ideſt nociuis. Eſt aũt conſtructio ſemiplena. non em̃ videtur referendum ad illud vix humiles apibus &c: vnde ſubaudiendum mihi videtur tales ſunt ꝙ qui de agricultura ſcribũt vt Nicander & Solinus: negẽt alios agros ferre cibum eque. ideſt equaliter dulcem ſerpentibus & prebere latebras curuas ſerpentibus. ſcilicet hoc eſt talis terra eſt aptiſſima latebris & eſcis ſerpentũ: non frugibus ferendis (Si in textu eſſet vt tophus vbi eſt & tophus facile reperiretur ordo ſic videlicet negant alios agros ferre eque dulcem cibum: vt tophus ſcaber ſup. fert qđ quia non exprimitur eſſet locutio minus grãmatica. Sit ergo in ſubauditione qđ diximus) Illa ſcilicet terra que exhalat. ideſt expirat & emittit tenuẽ ideſt modicam & exilem nebulam & fumos volucres. ideſt faciliter euaneſcentes: & que bibit ideſt attrahit humorem & que ipſa. ideſt per ſe nullo adiuuante remittit ex ſe ſcilicet humorẽ dum ipſa vult (non dices ex ſe ipſa vna dictione. quia ſi ipſa eſſet ablatiui caſus produceretur vbi nũc quia nominatiui caſus corripitur) ꝙ q; i. & que (ſunt em̃ due dictiones) veſtit ſe ſemp ſuo gramine viridi. i. terra herbifera ſponte ſua nec ledit ferrũ. ſ. aratri: ſcabie & rubigine ſalſa. i. ex ſalſedine naſcẽti: illa dico intexit vlmos vitibus letis. i. fecũdis & iocũdis aſpectu & illa. ſ. eadẽ eſt ferax olee. & tu experiere. i. inuenies colẽdo. i. dũ colis illã & . i. ſimul faciẽ. i. parabilẽ & benignã quia multũ herbiferã pecori & patientem (nomen eſt). i. toleratiuã: vomeris vnci. i. incurui: & ſic adiectiuum eſt aut vnci. i. dentis ipſius vomeris: vt ſubſtantiuũ ſit: Capua. i. tractus iuxta Capuã que ciuitas eſt Italice Cãpanie caput diues. ſ. fertilitate agrorũ arat talẽ. ſ. agrum & ora. i. regio vicina iugo veſeuo. ſ. mõti in Campania. & clanius. i. acola clanij qui eſt fluuius Campanie non equus. i. iniurius: acerris. i. ciuitati illi cãpanie: vacuis. ideſt euacuatis ex frequenti inũdatione clanij que ſi nulla eſſet nihil eſſet illarum agro fertilius: arat ergo talẽ ſcilicet terrã in omnibus aũt ponitur continẽs pro contentis: agri pro colonis quorũ eſt arare.

Illa ferax oleæ eſt: illam experiere colendo
Et facilem pecori & patientem vomeris vnci:
Talem diues arat capua & vicina veſeuo
Ora iugo: & vacuis clanius non æquus acerris.

¶ Aut vnde iratus. ſcilicet fecũditate diuturna. Antiquaſq; domos: aut reuera antiquas aut caras. Sal. tantum antiquitatis cureq; maioribus pro Italica gente fuit. Eſt autem Ecbaſis in iſta deſcriptiõe. ieiuna glarea. ſicca & ſterilis terra. Caſia & roſmarinus apibus apte ſunt herbe. Tophus ſcaber Lapis aſperrimus: vnde & ſcabies dicta ab aſperitate. Nigris chelydris. Nocentibus. Negant. ſcilicet Nicander & Solinus qui de his rebus ſcripſerunt. Dulcem ferre cibũ. Ordo eſt eque dulcem hoc eſt tam dulcem. Que tenuem exhalat nebulam. Nunc dicit agrum omnium rerum feracem. Quatuor quippe imitatur genera agrorum qui ſolus poteſt quod illi quatuor ſicut ſequentia indicant. Fumoſq; volu. quaſi fumos ſcilicet ex humore. Queq; ſuo ſemper naturali ſcilicet non coacto. Nec ſcabie & ſalſa rubigine ferrum proprie eſt: nam rubigo quaſi ſcabies ferri eſt. Talem arat capua: ideo diues quia talem arat. Et vicina veſeuo. Veſeuus mons eſt Ligurie ſub alpibus poſitus. Nam Campanie mons quidam Veſuuius dicitur pro quo multi Veſeuum poſitum volunt. Et vacuis clanius non equus acerris: Acerre ciuitas eſt Campanie haud longe a Neapoli: quam clanius preterfluit fluuius cuius frequens inundatio eam exhaurit: vnde ait vacuis. i. infrequentibs. SER. Antiquus Veſeuus:

¶ Talem diues arat capua & vicina veſeuo Ora iugo & vacuis Clanius non equus acerris: Veſuuius mons eſt in campania: vino fertilis: quem veſeuum iugum dicit. Eiuſdem campanie flumen Clanius iuxta acerre nomine: ſed gigantis nomine Clanius dictus eſt: ideo dicit: vt Metrodorus ait. Non equus aut idcirco acerris exiſtimatur: ꝙ eas ſepe inundet que vacue iccirco dicũtur. ꝙ pene deſerte ſunt. PRO.

¶ Nigra: pulla terra eſt optima & operi ſatiua que temperate vbertatis eſt molis faciliſq; culture nec madida nec ſitiens & poſt vomerem nigreſcens: & quam recẽtem exquirunt improbe alites vomerem comitantes: coruiq; aratoris veſtigia ipſa rodentes: Plyn. lib. xvij. ca. v. Namq; hoc imita. aran. ſenſus eſt ꝙ arando fit ſolum putre: neq; enim vt inquit Columella libro. ij. ca. ij. aliud eſt colere ꝙ ſoluere & fermentare terram ideoq; maximos queſtus ager prebet Plauſtra: de is. li. Georg. i. Syluam deuexit: noualem intelligit: ceſa vetere ſylua videto in Tityro de nouali. At rudis. ideſt ſterilis & macer. Enituit. incanuit non nigruit vti pingui agro euenit. Ieiuna glarea. ideſt ſicca macraq; terra minutiſſimis lapillis mixta: glareoſum oleis ſolum aptiſſimũ in Venafrano. Plin. ſcri. libro. xvij. ca. iiij. Caſias de caſia late eglo. ij. Plin. libro preterea. ij. xxi. cap. de cura & pabulo apium ait. harum ergo cauſa oportet ſerere thymũ roſam violas lilium fabam caſiam &c. Humiles candide enim caſie magis ſe humi ſpargunt funtq; dorate. Roremq;: rorem marinum intelligit Tophus ſcaber. Plyn. libro. xvij. c. iiij. ait ꝙ Tophus ſcaber natura fricabilis. expetitiui quoq; ab MAN. Glarea

autoribus pro vitibus ſcilicet. Sequenti vero capite inquit fruges alit tophaſea alba que ſi ſit inter fontes reperta eſt ad refinitum fertilis. Chelidris: Calabria chelydris frequentiſſima eſt. vt Solinus ſcri. titulo de Italia. Diues capua. Strabo libro. v. ſcri. Capuam Campanie caput eſſe: Campaniamq; campos omnnes felicitate ſuperare. Et Ply. libro. xviij. inquit ꝙ quantum vniuerſas terras campus ille campanus antecedit tantum ipſum pars eius que laborię vocatur: quem phlegreum greci apellant finiunturq; laborie via ab vtroq; latere conſulari: que a puteolis & que a Cumis Capuam ducit Veſeuo iugo: Veſeuus veſulus & veſuuius dicitur. eſt autem mons in Campania teſte Solino qui vt ſcri. Stra. libro. v. amenißimus habitabatur agris excepto cacumine. Dicunt alij Neapolim ad quartum lapidem proximum eſſe. De hoc Plyn. Iunior quomodo ſuo tẽpore arſerit late ſcri. lib. v. epiſtola vero. xvi. & . xx. Clanius: campanie flumen eſt clanius iuxta acerras a nomine gigantis ita dictus. Non equus autem Aceris ideo exiſtimatur ꝙ eas ſepe inũdet que vacue iccirco dicũtur ꝙ pene deſerte ſunt autor eſt Probus. Laboriæ: Veſeuus:

Nunc quo

Nunc quo quãq; modo poſſis cognoſcere dicã
Rara ſit an ſupra morem ſi denſa requiras:
(Altera frumẽtis quoniã fauet altera Baccho:
Denſa magis Cereri: rariſſima queq; Lyæo)
Ante locum capies oculis: alteq; iubebis.
In ſolido puteum demitti: omnemq; repones
Rurſus humũ: & pedib⁹ ſũmas æqualis harena
Si deerunt: rarum pecoriq; & vitibus almis
Aptius vber erit: ſin in ſua poſſe negabunt
Ire loca: & ſcrobibus ſuperabit terra repletis:
Spiſſus ager: glebas cunctantes craſſaq; terga
Expecta: & validis terram proſcinde iuuencis.
Salſa autem tellus & quæ perhibetur amara:
Frugibus infœlix: ea nec manſueſcit arando:
Nec baccho genus: aut pomis ſua noĩa ſeruat.
Tale dabit ſpecimen: tu ſpiſſo vimine qualos
Collaq; prelorum fumoſis diripe tectis:
Huc ager ille malus dulceſq; a fontibus vndæ
Ad plenum calcẽtur: aqua eluctabitur omnis.
Scilicet & grandes ibunt per vimina guttæ:
At ſapor indicium faciet manifeſtus: & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.

SER. ¶ Supra morem abundanter plus æquo: iſti autem verſus incõparabiles ſunt tantam habent ſine periſologia aliqua repetitionem. Denſa magis Cereri bñ addidit magis. Nã hoc vult oſtẽdere quid vbi melius naſcitur. Poteſt etenim frumentum in rara & vinum in denſa ſed nõ fęliciter naſci Locum capies: Eliges: vt aut capere aut captas iam deſpectare videntur. In ſolido nec ager ſit cõcauus. Aptius vber erit: aptior vbertas & fertilitas. Glebas cunctãtes: validas graues & magnas: vt auiduſq; refringit cunctantem. Expecta:

ASCEN. ¶ Nunc quo quamq; modo. Docuit que terre quibus rebus congruant: nunc docet quomodo tales eſſe noſcantur dicens ego dicam ideſt deſcribam: nunc ideſt deinceps quomodo tu poſſis ideſt quilibet poſſit cognoſcere quamq; ideſt quamlibet terram. Igitur. Si tu requiras ideſt diſquiras & noſſe velis: an ſcilicet terra ſit rara an denſa ſupra morem ideſt modum & menſuram hoc eſt immodice: requirere autẽ potes: (quia altera ſcilicet denſa fauet magis cereri ideſt frumento: & altera ſcilicet rara fauet magis Baccho ideſt vino aut vitibus quod exponit dicens denſa: ſcilicet fauet magis Cereri & queq; rariſſima.i.oĩs valde rara ſupple fauet lyeo ideſt baccho hoc eſt vino aut vitibus. Si tu ergo id requiras: tu capies oculis ideſt diligens: ante ideſt priuſq; agas hoc eſt primum: & iubebis puteum demitti ideſt deorſum mitti in ſolido ſcilicet loco: hoc eſt pleno & non cauernoſo nec rimoſo: demitti dico alte ideſt ꝓfunde: & repones rurſus omnem humum ideſt terrã: & tu equabis. ideſt planabis pedibus.i. cõculcãdo & ſuppeditãdo ſummas harenas.i. ſummitatẽ terre iã parũ deſiccate: ſi.ſ. harene: deerũt.i. deficiẽt ita ꝙ nõ poterũt foſſam replere: rarũ ſup. eſt illud vber & erit apti⁹ pecori.i. paſcuis aut arborib⁹ q̃bus pecus veſcit̃ & vitibus almis.i. altricibus aut baccho ſacris Sin.i. ſed ſi.ſ. harene negabũt poſſe ire.i. redire in ſua loca.i. in foſſam vñ pauloante effoſſe erãt & terra ſuperabit.i. ſupextabit & abũdabit: repletis ſcrobib⁹.i. poſtq; ſcrobes & foſſe fuerint replete: ager.ſ. ille eſt ſpiſſus.i. dẽſus & expecta a tali agro poſt arationẽ glebas cunctãtes.i. graues & que te immorari poſſent & terga craſſa.i. porcas: hoc ẽ terras ab aratro ꝓiectas craſſas: & dẽſas & proſcinde terram iuuencis validis.i. robuſtis. Autẽ ꝓ ſed: tellus ſalſa & que amara. phibetur.i. dicit̃ infęlix.i. infauſta frugibus (nam ea nec manſueſcit.i. mãſuefit arando.i. dũ aratur. nec ſeruat baccho genus.i. ꝓpaginẽ q̃a ex vitibus illic ſatis nemo plantaria ſeruet cũ immitte vinum ferrent aut non ſeruat pomis ſua nomina que.ſ. a loco nobili denoĩari ſolent vt punica perſica. picentina) ea dico terra dabit tale ſpecimen.i. expimentum & indiciũ ſpectabile: tu

le:tu diripe ideſt rapiendo aſſume tectis fumo
ſis vbi ſcilicet pendet in futuram vindemiam
qualos ideſt calathos & corbes vimine ſpiſſo
ideſt denſe conſerto & diripe colla prelorum
ideſt vaſa viminea que ad prela: hoc eſt ligna
quibus vue premuntur extenduntur & ille ma
lus ideſt ſalſus & amarus ager hoc eſt terra ſum
pta ex illo agro & dulces vnde: a fontibus ſci-
licet ſumpte: calcentur ideſt ſtipentur calcibus
huc ideſt in hec vaſa viminea ad plenum ideſt
donec plena fuerint. Scilicet ideſt ſcire licet cur
id precipiat quia omnis aqua eluctabitur ideſt
expelletur vi pedum cum quibus luctari vide-
tur: & grandes gutte ſcilicet aque ibunt ideſt
manabunt per vimina: at id eſt ſed: ſapor ma-
nifeſtus faciet indicium: ſcilicet ſui an dulcis
an vero ſalſus atqꝫ amarus ſit: & amaror: ideſt
amaricies ſeu amaritudo ſi ſit torquebit ora tē
tantum ideſt periculum facientium ſenſu ideſt
per ſenſum. Sunt qui legant ſenſu amaro. ſed
A. Gellius conuincit legendum eſſe amaror.
Multa ergo ſunt abſtracta huius cōcreti ama-
rus videlicet amaritas: amaritudo amaricies:
& amaror amaroris ſicut dulcor dulcoris.

pecta: proba. Nec manſueſcit arando: Dum aratur vt alibi
de arboribus ita exuerint ſilueſtrem animum. Sua nomi-
na: propriam generoſitatem: vt & nos aliquod nomēqꝫ de-
cuſqꝫ geſſimus. Tale ſpecimen. talem probationem. Spiſ-
ſo vimine: pro ſpiſſi viminis. Prelorū. ideſt corbes ꝑ quos
vinum defluit: qui & ipſi a colendo dicti ſunt. Prela autē
trabes ſunt ꝗbus vua iam calcata premiť. Eluctabitur: Cū
mora egredietur. Amaror: amaritudo: & eſt ſermo Lucre-
tij & vera lectio. Nam multi amaro legunt: vt ſit ſenſu
amaro.

¶ Lyæo. Lyæus bacchi nomē a lyo q̇ď eſt ſoluo: eo ꝙ mē MAN
tem & membra vinum diſſoluat: vnde ſequitur paralyſis.
Huber. fertilitas. Proſcinde iuuencis: ad frumēta ſerēda. ſ.
Salſa tellus. Plyn. li. xvij. c. iiij. ait: ſalſeqꝫ terreqꝫ multo me
lius crediť tutiores a vitijs innaſcentiū animaliū: Amara
Ply. li. xvij. c. v. ait terram amarā ſiue macram ſiquis ꝓba-
re velit demonſtrant eam atre degenereſqꝫ herbæ. Specimē
documentū indiciū ſignū expimentū. Qualos. Calathos.
Colla ꝑlorꝝ. i. torculariū vaſa viminea: ſeu crates illas virge
as q̄ vinaceis ſupponuť ꝑlis. i. lignis ꝗb' calcata vua ꝓmiť
Fumoſis tectis: ſolēt em̄ hmōi res in tectis ſeruari ne pluuia
putreſcāt. Eluctabiť: exibit. Amaror. Gel. li. i. c. xxi. ſcr. hoc
loco legendū eſſe amaror & nō amaro. Aitqꝫ poetā id a Lu
cretio ſumpſiſſe qui ꝗdem li. iiij. dixit. Quum tuimur mi-
ſceri abſcinthia tangit amaror.

ASCEn. ¶ Pinguis item &c. Eandem rem proſequitur
oſtendens videlicet qua via poſſemus terrarū
qualitates depræhendere. Vnde ordo eſt. Item
nos diſcimus deniqꝫ hoc pacto ideſt modo que
tellus ſit pinguis. Nam ea ſupple. Iactata ma-
nibus haud ideſt non fatiſcit. ideſt diſſoluitur
& aperitur: ſed lenteſcit ideſt fit lenta: hoc eſt
coheret ad digitos habendo ideſt dum habe-
tur in morem picis: ſicut pix que ſe tangenti-
bus hæret. Et per ſenſum a contrario dat intel-
ligere ꝙ que fatiſcit & reſoluitur in puluerem
macra ſit. Humida alit herbas maiores quam
ſupple arida: aut maiores ideſt ſane magnas
& ipſa eſt letior ideſt vegetior iuſto ideſt ꝙ iu-
ſtum eſt & ꝙ̄ oportet ah ne illa. ſ. humida ſit mi
hi nimiū fertilis ideſt ferax aut luxurians neu.
ideſt neue illa oſtendat ſe preualidam. ideſt ꝑ-
ter ceteras validam & huberem. in primis ari-
ſtis. ideſt cum primū exurgent ſpice. Cognoſci
tur ergo humida ex abundantia herbarum & ſe
getum. Contra arida ex raritate earum. Terra
ſup. que grauis eſt queqꝫ. i. & que leuis: ꝓdit. i.
manifeſtat ſe tacitam. i. tacentem aut licet ni
hil de ea dicatur: ipſo pondere ideſt grauitate
& ponderoſitate. Promptum. i. facile eſt predi
ſcere. ſ. priuſꝙ̄ aliqs dicat oculis. i. viſu: nigrā. ſ.
terram que terra nigra ſit: & quiſquis. ideſt qui
cunqꝫ ſit ſupple terre color. At ideſt ſed: equire
re ideſt exquiſite noſſe: frigus ſceleratum ideſt
infeſtum & nociuum oculte nocens more ſcele
ratorum: eſt difficile: tantum ideſt tantummo
do pice ſcilicet arbores & taxi etiam arbores
que frigora amant nocentes: immo interdum
ſola vmbra necantes: & hedere nigre (quia ſunt
etiam albe. vnde in Buco. Hedera formoſior
alba) pandunt ideſt manifeſtant & palam oſtē
dunt interdum veſtigia ideſt indicia frigoris:
que ſic frigidam terram eſſe indicant: vt veſti-
gia greſſum eius cuius ſunt. Et hec de terrarum
ingenijs & qualitatibus.

Pinguis item que ſit tellus. hoc deniqꝫ pacto
Diſcimus: haud vnꝗ̄ manibus iactata fatiſcit
Sed picis in morē ad digitos lēteſcit habendo
Humida maiores hærbas alit ipſaqꝫ iuſto
Lætior: ah nimiū ne ſit mihi fertilis illa:
Neu ſe preualidam primis oſtendat ariſtis.
Quæ grauis eſt ipō tacitam ſe pondere prodit
Quæqꝫ leuis: prōptū eſt oculis ꝑdiſcere nigrā.
Et quiſquis color: at ſceleratū exquirere frigus
Difficile eſt: piceæ tantum taxiqꝫ nocentes
Interdum aut hederæ pandunt veſtigia nigræ

¶ Habendo: dum habetur lenteſcit: coheret. Iuſto Letior: SER.
vltra modum pluſꝙ̄ oportet. Ah nimium ne ſit mihi fer-
tilis illa: ideſt ne herbe pluſꝙ̄ oportet creſcentes ſpem adi-
mant frumentorum. Vnde ait in primo: Luxuriem ſege-
tem tenera depaſcit in herba. Primis ariſtis: ideſt herbis ſur
gentibus quarum luxuries futuris frugibus nocet quas cul
mi tenues terre non poſſunt. & quiſquis color. Vera lectio
eſt quiſquis color. Nam male quidam & quis cuiqꝫ legunt
excludentes at vt ſit. Et quis cuiqꝫ color: ſceleratum ex-
quirere frigus difficile eſt. alij colos legūt vt excluſo s. fiat
ſynalepha & ſcandamus & quis cuiqꝫ colat ſceleratum vt
ſit quemadmodum: inter ſe coijſſe viros: & decernere ferro
quod non procedit. Tunc enim. r. in. s. mutatur cum longa
opus eſt ſyllaba vt labor labos. honor & honos. Hic autem
non ſolum longam non facit ſyllabam: ſed etiam excludi-
tur s cum ſuperiori vocali: vnde & legendum eſt & quiſ-
quis color: quod nec obſcuritatem affert: nec fidem dero-
gat lectioni ſceleratum: nocens omnia exurens. Hedere pā-
ditur veſtigia ni. Hederæ indicant frigus nam veſtigia in
dicia dicit. Nigre autem dicit ob albarum diſcretionem:
vt hedera formoſior alba.

¶ Fatiſcit: diſſoluiť aperiť. habendo dum habetur. humida maiores herbas ait. Ply. li. xvij. c. iiij. inquit: nec MAn.
ſemp aquoſa eſt terra: cui ꝓceritas herbarū. Que grauis eſt idem lib. xvij. c. iiij. ait. Nec grauis aut leuior iuſto
deprehenditur pondere. quod enim terre pondus iuſtum intelligi poteſt: Picee: Picea montes amat atqꝫ frigo Picea
ra hec plurimā reſinā fundit. idem li. xvi. c. xv. Taxiqꝫ nocentes. eſt em̄ venenoſa arbor: de qua late idem lib. Hedera.
xvi. Hedere nigræ: idem li. xvi. c. xlviij. ſcribit hederam inimicam ſatis omnibus ſerpentium frigori gratiſ-
ſimam: eſt aūt candida & nigra: de qua etiam latius ægloga ſeptima.

¶ His

His animaduerſis: terrã multo ante memento
Excoquere: & magnos ſcrobibus concidere montes.
Ante ſupinatas aquiloni oſtendere glebas:
Quã lætũ infodias vitis genus. optima putri
Arua ſolo: id venti curant gelidæq; pruinæ.
Et labefacta mouens robuſtus iugera foſſor.
At ſi quos haud vlla viros vigilãtia fugit.
Ante locum ſimilem exquirunt: vbi prima paretur
Arboribus ſeges. & quo mox digeſta feratur:
Mutata ignorent ſubito ne ſemina matrem.
Quin etiam cæli regionem in cortice ſignant.
Vt quo quæq; modo ſteterit: qua parte calores
Auſtrinos tulerit: quæ terga obuerterit axi:
Reſtituãt. adeo ĩ teneris cõſueſcere multũ eſt:
Collibus an plano meli⁹ ſit ponere vites
Quære prius: ſi pinguis agros metabere cãpi.
Denſa fere. in denſo non ſegnior vbere bachus.
Sin tumulis accliue ſolum. colliſq; ſupinos:
Indulge ordinibus: nec ſecius oĩs in vnguem.
Arboribus ꝓpoſitis ſecto via limite quadret:
Vt ſæpe ingenti bello quum longa cohortes:
Explicuit legio: & campo ſtetit agmen aperto
Directæq; acies: & late fluctuat omnis
Aere renitenti tellus: necdum horrida miſcent
Prælia ſed dubius medijs mars errat in armis
Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum
Non animũ modo vti paſcat ꝓſpectus inanem:
Sed quia nõ aliter vites dabit omnibus æquas
Terra: neq; in vacuũ poterũt ſe extendere rami.

SER. ¶His animaduerſis. i. agri qualitate depræhẽſa. Terram multo ante memento Excoquere: hoc dicit non eſſe eo anno ponẽdas vites: quo fodiuntur ſcrobes: ſed poſt annũ vt calore & frigore. & labore ruſtici poſſit terra putreſieri. Infodias. Obruas. Et labefacta mouens. Hyppalage mouens & labefaciens. Ante locum ſimilẽ exquirunt. Dicit in trãſlatione arborum ſimilem terram eſſe requirendam. Arboribus ſeges. Quia de ſeminario loquitur arborum bene ſegetem appellauit: Digeſta: ordinata. vt Digerit numerũ Matrem. Terrã. Vt antiquã exquirite matrem. Quę terg. obuerterit axi. Septentrioni. Nam grçce ἅμαξα dicit. Collibus an plano: at qui ſupra ait deniq; apertos Bacchus amat colles. Sed etiam in vallibus poni poſſe vites ſuperius indicauit. vt Hic tibi præualidas olim multoq; fluentes. Suffi ciet baccho vites vnde modo vtrunq; complectitur & dicit quemadmodum in colle vites ponere debeamus. Metabere. eliges & longe: alia ſignificatio eſt metor metaris. Vñ Luca. Heſ̃pios audax veniam metator in agros: & alia metior metiris. Illud enim metatus ſum hoc menſus ſum facit.

Metor. Metior.

ASCEñ. ¶His animaduerſis &c. Poſtq; naturas terrarum edocuit preſcribit quo pacto terra colenda ſit potiſſimũ ꝓ vitibus ſerendis: quod periſſime facit ne primi libri partes in hunc congeſſiſſe culpetur. Nam in hoc libro eatenus licet agriculturam deſcribere quatenus ad vitiũ aut arborum ſationem conducit. Ordo igitur Ordo. eſt. his ſcilicet ꝑdictis de terrarum ingenijs animaduerſis. i. conſideratis & cognitis. i. poſtq; noſti que ſit ſua cuiq; terrę natura: & quorum feliciter ferax ſit: tu memento quoq;. i. etiã excoquere. ſ. ſolibus: terram: & conſidere ſcrobibus. i. in ſcrobes: hoc eſt foſſas magnos montes & memento oſtendere aquiloni: glebas ſupinatas. i. qua parte terram ſpectabant in celum verſas: ante. i. priuſq; infodias. i. plãtes aut obruas in foſſam genus vitis letum. i. fertile & letitiã tibi allaturum: arua ſunt optima ſolo putri. i. putrefacto & reſoluto: venti & gelide pruine curant id ſcilicet vt ſolum putrefiat: & ideo inuertendum & ventis ac ſolibus pruiniſq; exponendum eſt & foſſor robuſtus. i. purus & fortis mouens iugera. i. terram quantã iugum. i. par boum ſingulis diebus arare poteſt labefacta. i. effoſſa & ſubacta: hoc eſt ſubigens & mouens ea: vt ſit ſcd'm ſeruiũ hypallage: labefacta ꝓ labefaciẽs paſſiuũ ꝓ actiuo: aut labefacta. i. mollificata priuſq; moueat aut inuertat. At. i. ſed ſi vlla vigilantia: haud. i. non fugit: ideſt preterijt (eſt em̃ preteriti temporis quia primam ꝓducit) quos ideſt aliquos viros: ideſt ſiqui adhibuerint omnem diligentiam ipſi exquirunt ante ſcilicet q; transferant vites aut arbores: locum ſimilem: vbi ideſt in quo prima ſeges. ideſt ſatio: paretur arboribus: & quo ideſt ad quẽ ipſa ſeges digeſta: ideſt adulta: ferat̃: ideſt transferat̃: mox ideſt paulopoſt. ſ. curabũt vt locus vbi prima erit ſatio aut plantatio arborum ſit ſimilis illi quo mox transferantur ne ſemina: ideſt plantaria mutata ſubito ignorent matrẽ: ideſt primam productricem. Quinetiam ideſt inſuper: illi vigilantiſſimi: ſignant in cortice ſcilicet arboris trãſferende: regionẽ. i. faciẽ & ſitũ celi: vt quo queq;. i. quelibet. ſ. arbor aut vitis ſteterit. ſ. i priore ſolo: & q̃ parte tulerit. i. ꝑpeſſa ſit: calores auſtrinos. i. aduſtionẽ vẽti auſtralis: & que terga ipſa obuerterit axi. ſ. ſeptẽtrionali eo ſup. modo & ab ea parte: reſtituãt eam terre adeo: ideſt in tantum eſt multũ: cõſueſcere. i. cõſuetum eſſe in teneris ſcilicet annis & naturis: quia prima queq; tenacius herent: atq; conſuetudo eſt altera natura. quere. i. diſquire etiam prius an melius ſit ponere vites ſupple in collibus an in plano: quia dictum eſt. deniq; apertos Bacchus amat colles. Si tu metabere ideſt parabis aut eliges ad parãdum: ſicut qui caſtra metantur locum capiunt: agros campi: ideſt loci capacis: & pinguis fere denſa: pro eo quod eſt denſe & mixtim quia Bacchus ideſt vitis eſt non ſegnior vbere. i. fecunditate campi in denſo: ſcilicet loco: hoc eſt vitis reſpõdet vbertati terre. Sin ideſt ſed ſi ſup. metabere: ſolum in quo ſeras vineam: accliue ideſt aſſurgẽs paulo: collibus. i. mõticulis & collis ſeu colles ſupinos. i. ad celum erectos indulge. i. da operã ordinibus ideſt vt in ordinem digerantur: nec ſecius. i. & non aliter omnis via. i. ſitus arborũ quadret in vnguem. i. perfecte in formam quadrangularem fiat: arboribus poſitis ideſt diſpoſitis: limite ſecto: ideſt diuiſo in lineas directas & quadrangulas. Vt. i. quemadmodũ quũ longa legio explicuit. ideſt ordinauit ſepe & in ingenti

ingēti bello cohortes.ideſt claſſes ſuas & agmē,
ideſt que a duce in prelium iamiam agi poteſt
multitudo.ſtetit in campo aperto:& acies di=
recte ſcilicet ſunt:& omnis tellus fluctuat ideſt
micat late ideſt ampliter:ere renitenti.ideſt ar=
mis ęreis obnitentibus a nitor non a niteo. Ipſi
ſupple ſic inſtructi necdum ideſt non adhuc
miſcent prelia ideſt cōſerunt manus: ſed mars
dubius ideſt incertus an eos in prelia inflam=
mabit an ad concordiam redire ſinet: errat in
medijs armis.ideſt ſic conſtruuntur in ordinem
vites vt ſolent ante prelium inſtrui exercitus
qui ſigno dato mox cōſeruntur. Sint ergo oīa
dimenſa.ideſt commenſurata:paribus nume=
ris.ideſt ordinationibus non ſupple ideo vti
ideſt vt pſpectus ideſt pulcher de longe hoc eſt
porro aſpect⁹.(Eſt em̄ pulchrū videre arbores
vitiferas in ordinē conſertas)paſcat ideſt dele=
ctet animum inanē: ideſt ſeſe rebus inutilibus
oblectantem.ſicut primo eneid. Atq; animum
pictura paſcit inani. Sed ſupple ideo quia ter=
ra non dabit aliter ſcilicet ꝗ in ordinem dige=
ſtis omnibus ſcilicet arboribus&vitib⁹ equas
ideſt equales vires hoc eſt equalia nutrimenta
neq; rami ſcilicet arborum:poterūt ſe aliter ex=
tendere in vacuum:quia ſi confuſe & mixtim
ſerantur alia aliam impediret & ita neq; ſolem
ſimiliter exciperent:neq; nutrimentum a terra
equale haberent neq; ramos impeditos exten=
derent.

facit.Denſa pro denſe: vt Et pede terram Crebra ferit.pro
crebro.Indulge ordinibus ideſt da operam: & ordines ef=
fice largiores. Nam de plano ait denſa fere. In vnguem.
Ad perfectionem:& eſt trāſlatio.a Marmorarijs.Qui iun=
cturas vnguibus probant.Hora. ad vnguem factus homo
Arboribus poſitis.vitibus ordinatis. Secto: ducto: vn=
de & ſectę Philoſophorū dicuntur. Ideſt ductus quadret.
Conſentiat.Congruat. Trāſlatio a quadris lapidibus qui
ſibi bene conueniunt.Fluctuat.Splendet.Numeris: ordi=
nationibus.Vti paſcat: delectet: vt atq; animum pictura
paſcit inani.

¶ His animaduerſis.ideſt terrarum natura pcepta vel co= MAN.
gnita.Excoquere: calore videlicet & frigore. Multo ante
ſcilicet ꝗ lætum infodias vitis genus.Scrobibus: hoc di=
cit:quoniam vitium ſurculi teſte etiam Plyn. libro.xvij.
capitulo.xx. ſeruntur & in ſcrobe & in ſulco longiori: ſu=
per quos tenerrima ingeritur terra:ſed eſſe vitis radicem in
media ſcrobe oportet. Et Colu. lib.iij.cap.iiij.ait. Item ſi
ſcrobibus aut ſulcis vineam poſituri erimus. optimum erit
ante annum ſcrobes vel ſulcos facere.Magnos montis:hoc
iubet.Quia cliuoſa altiores poſcunt ſcrobes: quod item
Plyn.libro.xvij.ca.xxi.docet:Maro ſuperius ait: Apertos
bacchus amat colles.Colu.etiam lib.iij.ca.iiij. ait: Curan=
dum autem eſt: vt locis arduis & cliuoſis altius vitis depo
natur ꝗ ſi humidis & planis.Aquiloni: vt eius ſcilicet fri=
gore excoquatur.Optima: ordo eſt: arua putri ſolo opti=
ma ſunt.Putri ideſt mollificato & ſolubili.Id venti vt ar=
ua ſint putri ſolo.Pruinę:de his iam dictū eſt.Labefacta.i.
cōuulſa:effoſſa:ſubacta.Iugera:iugeri menſura ducentos: Iugerum.
& quadraginta longitudinis pedes continet: dimidiumq;
in latitudine de quo Fabius lib.i.Plyn.vero li.xviij.ca.ij.
ait ꝙ iugerum vocabatur.qđ vno iugo boum exarari in diem potuiſſet. Actus in quo boues agerentur cum
arant vno impetu iuſto:Hic erat centūviginti pedum duplicatuſq; in longitudinē iugerum faciebat:Hęc ex
Plyn. Varro iugerum ait dictum ꝙ iunctum eſt duobus actibus quadratis. At ſi quos &c. hoc eſt ſiqui ſunt
vigilantes.Prima ſeges.ideſt ſeminarium: vel arborum vel vitium. Locum ſimilem. Theophraſtus lib.iij.
de cauſis plantarum ait:ex ſimili loco aut non deteriori ſemen accipiendum.Colu.lib.iij.cap.i.ait. Optimū
eſſe eodem agro:quo vitem depoſiturus es vel certe vicino facere ſeminarium:at ſi campeſtres & vliginoſos
agros poſſidebis:proderit quoq; ſeminarium ſimili loco facere & vitem largo conſueſcere humore. Idem
colu.li.iiij.c.ix.ſic ait:ſed & qualitas ſoli plurimum iuuat:vt ex macro aut mediocri transducatur in melius:
nam quod aſſuetum eſt pingui nullo modo maciem terrę patitur:niſi ſępius ſtercores:de hoc latius idem li.
iiij.ca.v.Cęli regionem Cato precipit meridianam cœli partem ſignare in cortice: vt translata iiſdem & aſ=
ſuetis ſtatueretur oris:ne aquiloniæ meridianis oppoſite ſolibus finderentur & algerent meridianeæ aqui
lonibus.Hęc & plura Plyn.lib.xvij.c.viij.Axi.ideſt ſeptentrionali cęlo.de quo Feſtus: Adeo multum eſt:tā
tum prodeſt.Ouid.quoq; ait in arte.Fac tibi conſueſcat nil aſſuetudine maius.Et Theophraſtus.lib.v.ait:ꝙ
mos ſolitus plurimum valet: fit enim tanq; natura.Collibus an plano:de ſolo & cœlo vitibus oportuno vi=
deto latius ibi.Deniq; apertos bacchus amat colles.Metabere:parabis ſic enim Nonius hunc locum aperit.
Denſa pro dēſe.Colu.lib.iij.c.iiij.inquit.Vinea que anguſtiſſime conſeritur quoquo verſus quinq; pedum
ſpacio interpoſito ponitur inter.vij.vel.viij.pedes ꝗ rariſſime.Vt etiam facile arari poſſit inter denos pedes
conſtituitur.Plyn.autem lib.xvij.c.xxi.ait:ꝙ inter binas vites intereſſe oportet pedes quinos:minimū aūt
lęto ſolo pedes quaternos tenui plurimum octonos.Nec ſecius arboribus poſitis in vnguem quadret omnis
via ſecto limite.ideſt ducto tramite vel ſulco nec ſecius nec aliter ꝗ vitibus.ſolēt enim arbores inter vites ſe
ri vel nec ſecius.ideſt non aliter arboribus ideſt vitibus via quadret ꝗ acies inter ſe ante inceptū prelium In
vnguem:ad perfectionem.eſt em̄ Metaphora ſumpta a Marmorarijs:qui quidē iuncturas vnigub⁹ pbant.Le
Legio gio.in legione erant centuriæ .lx. Manipu.xxx.Cohortes.x.vt Cynth.lib.vi.notauit.autore Gellio.lib.xv.
cap.iiij.Legio autem dicta eſt:ꝙ leguntur milites in delectu.vt Varro docet De legionibus autem & cohor
tibus videto Modeſtum.

Forſitan & ſcrobibus quæ ſint faſtigia quæras.
Auſim vel tenui vitem committere ſulco.
Altius & penitus terræ defigitur arbos:
Aeſculus in primis: quæ q̃tum vertice ad auras
Aetherias: tantum radice in tartara tendit.
Ergo non hyemes illã: nõ flabra: neq; imbres
Conuellunt: immota manet: multoſq; p annos (alibi multoſq; nepotes.)
Multa virum voluens durando ſæcula vincit.
Tum fortis late ramos & brachia tendens.
Huc illuc media ipſa ingentem ſuſtinet vmbrã
Neue tibi ad ſolem vergant vineta cadentem.
Neue inter vites corylum ſere: neue flagella
Sũma pete: aut ſũma defringe ex arbore plãtas
Tantus amor terræ: neu ferro læde retuſo
Semina: neue oleæ ſylueſtres inſere truncos.
Nam ſæpe incautis paſtoribus excidit ignis:
Qui furtim pingui primũ ſub cortice tectus
Robora cõprændit: frondeſq; elapſus in altas
Ingentem cœlo ſonitum dedit: inde ſecutus
Per ramos victor perq; alta cacumina regnat:
Et totũ inuoluit flammis nemus: & ruit atram
Ad cœlum picea craſſus caligine nubem.
Præſertim ſi tempeſtas ab vertice ſyluis
Incubuit glomeratq; ferens incendia ventus:
Hoc vbi: nõ a ſtirpe valent: cæſæq; reuerti
Poſſunt atq; ima ſimiles reuireſcere terra.
Infœlix ſuperat folijs oleaſter amaris.

SER. ℂ Forſitan & ſcrobib⁹. vt etiã ſupra diximus: ſcrobes maſculini ſunt gñis. Nam & Cice. in Oeconomicis ſic dicit. & Plautus

ASCEñ. ℂ Forſitan & ſcrobibus &c. quia premonuit ſcrobes prefodere & vites in ordinem diſponere: docet ſcrobium profunditatem dicens. Tu (Ordo.) queras. i. percuncteris forſitan: &. i. etiam que ſint faſtigia. i. altitudines ſeu ꝓfunditates: ſcrobibus: ſcilicet fodiendis hoc eſt q̃ profunde eſ fodi debeant. Ad quod reſpondet: ego auſim committere vitem: &. i. etiam tenui ſulco: ſed arbos: ideſt arbor cui vitis maritatur: defigit̃. i. deorſum infigitur terre: altius: ideſt ꝓfundi⁹ & penitus ideſt pene intus & in viſceribus terre & eſculus. ſ. arbor in primis. i. inter primas hoc eſt precipue eſculus infigitur alte: que. ſ. eſculus tẽdit tantum. i. in tantum: radice. i. per radicem in tartara ideſt ad inferna quantum tendit vertice. i. ſummitate & cacumine: ad auras æthereas. i. celum verſus. Ergo quia tam firmiter radicata eſt hiemes. i. tempeſtates non conuellũt illã. ſ. eſculũ: nõ flabra. i. venti neq; imbres. i. pluuie: ſed manet immota: & vincit ideſt voti compos permanet durando per multos annos voluens. ideſt tranſigens multa ſęcula virum. ideſt virorum: aut legamus multoſq; nepotes: & ipſa voluens durando multa ſęcula virũ: vincit mľtos nepotes. i. poſteriores eorum: tum. i. deinde poſtq; ſic radicata eſt. ipa tendens. i. extendẽs huc illuc ideſt in diuerſas partes ramos fortis & pro. i. brachia ſup. fortia: ipſa exiſtens media ſuſtinet ingentem vmbrã. ſ. ramorũ ſuorum. Neue &c. Docet quo loco & quo reſpectu ad celum vites ferende ſint: dicens: Neue ſere Corylum. i. auellanã inter vites: neue pete ſumma. i. extrema flagella. i. ramalia: aut ne defringe plantas. i. ſurculos & virgulas inſerendas ex ſumma arbore. i. ex ſummitate arboris: tantus. i. tam magnus eſt amor terre. ſ. ꝙ quo ei viciniora ſint oĩa: eo ſint fertiliora: neu. i. neue lęde ſemina. i. virgultum inſerendum: ferro retuſo. i. hebeti: neue inſere ſilueſtres truncos olec. ſ. inter vites & arbuſta: nã ignis excidit ſępe paſtoribus incautis. i. nõ recte cauẽtib⁹ nec ꝓſpicientib⁹: q. ſ. ignis: tectus primũ furtim. i. more furti ſub pingui cortice videlicet olec comprendit. i. ĩuadit poſtea: & ſimul occupat: robora. i. truncũ. & elapſ⁹ ſurſum & extra lapſus cõponit enim ab extra: in altas frondes. ſ. olec: dedit celo. ideſt aeri ingentẽ ſonitum. i. crepitũ & fragorem: eo

rem:eo em̃ ꝙ frondes virides ſunt:crepitant & ga pingues cremari p̃nt:& ipſe ignis victor ſecutus inde.i.poſt cõbuſtionẽ frondium:regnat ꝑ ramos & ꝑ alta cacumina.i.ſummitatẽ arborum:& inuoluit.i.implicat:totũ nemus flammis : & ipſe craſſus caligine.i.fuligine picea.i. qualẽ pix generat ruit.i.ꝓijcit(Capit̃ enim hic actiue)atrã nubẽ.ſ.fumi ad celũ p̃ſertim ſi tempeſtas.ſ. ventorũ : incubuit.i. ingruit ſyluis.i. in ſyluas:a vertice.i.a ſeptentrione ſcd'm Mancinellum:aut potius deſuꝑ ita vt ignis a ſummitate vi ventorum deijciat̃ in truncos & inde in vicinas arbores:& ſi ventus ferens.i. inflans glomerat incẽdia.i. flãmarũ globos ꝑ cacumina. Vbi.i.in quo loco aut tꝑe: hoc ſup. euenerit:ip̃e oleę nõ valẽt reuireſcere a ſtirpe:& ceſe.i. amputate : nõ p̃nt reuerti & reuireſcere ſiſes in ima terra & ita oleaſter infęlix.i.infęcundus:ſuperat.i.ſuꝑabundat folijs amaris.i.habẽs amara folia:q̱ dominat̃ extinctis oleis.

Plautus ait::Sexagenos ſcrobes: minor autẽ eſt Lucani & Gracchi autoritas. Nã Luc.ait. Exigua poſuit ſcrobe. Gracchus:abũdę foſſa ſcrobis eſt:qd'.exemplum in Terẽtio eſt. Scrobes
Q uę ſint faſtigia queras. Faſtigiũ & ſummę & infimę partis poſſumus dicere:ſicut altum & mare & cęlum dicimus. Faſtigiũ.
Hinc eſt cęlumq; ꝓfundum: cum puteus ſit ꝓfundus. Auſim auſus ſim vl' audebo. Sulco.ideſt foſſa. Aeſculus in primis arbor eſt glandifera que licet ab eſu habeat deriuationem t̃n per æ ſcribitur:ſicut & cælatum quod eſt participium:licet a celo celas ſit dictum. Flabra. Hoc nomen t̃m pluralem recipit numerum:ab eo vero qd' flamina flamen poſſumus accipere:licet ſit vitandum ꝓpter aliã ſignificationẽ. Nã dicit̃ flamẽ dialis flamẽ Martialis. Neue inter vites coryllum ſere. Radices enim eius nocent vitibus. Neue flagella ſumma pete : Flagella dicuntur ſummę arborum partes ab eo quod ventorum crebros ſuſtinent flatus. Tantus amor terrę.i. ſic diligenter a ruſticis ager eſt colendus. Ferro retuſo. Obtuſo quo vites quaſſantur potius q̃ purãtur. Neue oleę ſylueſtres: Nõ quod proſit:ſed vt etiam ipſe dicit propter caſum incendij. Incautis paſtoribus. Negligentibus & circa alia occupatis. Ruit atram nubem: Egerit & emittit:& ruere facit. Nam modo ruit actiuam habet ſignificationem. A vertice.ab aq̱lone:vt hic vertex nobis ſemꝑ ſublimis. Ferens. Flãs: vt fieret vento mora nequa ferenti. Hoc vbi ſubaudi cõtigerit. Infęlix: infęcundus:& ſterilis. Superat:ſuꝑeſt: vt quid puer Aſcanius ſuperat ne? Aeſculus. Flagella. MAn.

¶ Tenui ſulco. videto paulo ſupius ibi. Et magnos ſcrobibus cõcidere mõtis. Penit' maxime. Flabra: vẽtorum flatus. Multoſq; ꝑ annos: q̱dam antiq̱ textus habent etiã multoſq; nepotes: qd' magis placet. Erit aũt ordo. & durãdo voluẽs multa virũ ſęcula vincit multos nepotes:ſiue & voluẽs multa virũ ſęcula durãdo vincit multos nepotes.i.multã & longã poſteritatẽ. Multoſq; ꝑ annos voluens multa virũ ſęcula durãdo vincit.i.ſuperat illa ſęcula:nõ ſupat̃ ab illis. Sęcula ſęculũ ſpaciũ annoꝝ centũ vocarunt dictũ a ſene: ꝙ longiſſimũ ſpaciũ ſeneſcẽdorum hoim putãt. Var. eſt autor. Vergãt: inclinent. Ad ſolẽ cadentẽ: Ply.li.xvij.c.ij.ait ꝙ Verg. vites ad ad occaſus ſeri damnauit:aliq̱ ſic maluere q̃ in exortu:a pluribus meridiem probari animaduerto: nec arbitror perpetuum quicquid in hoc præcipi poſſet: ad ſoli naturam: ad loci ingenium : ad cœli cuiuſq; mores: dirigenda ſolertia eſt. In Aphrica meridiem vineas ſpectare:& ſi viti inutile colono ſalubre eſt. Q uoniam ipſa meridianæ ſubiacet plage: qua propter ibi qui in occaſum. aut ſeptentriones conferet : optime miſcebit ſolum cęlo. cum Vergi. occaſus improbet: Nec de ſeptentrione relinqui dubitatio videtur: at qui in Ciſalpina Italia magna ex parte vineis ita poſitis compertum eſt: nullas eſſe fœliciores: multum rationis obtinent venti: Hęc ex plynio. Coryllum: de Corylo vide in Tityro: eſt aũt fruticoſa arbor: de qua multa Theophraſtus lib.iij. Flagella ſumma: Theophraſtus li.v. de cauſis plantarum ſcribit: plantas petendas eſſe a bradice potiſſimum: quod ſi minus conſequi poſſint. a parte inferiore arboris potius q̃ a ſuperiore accipiũt : em̃ viuaciora intelliguntur; excepta vite ac fico:& quicquid humidum ſit: quippe humida parte ſuperiore melius germinant. Colu. lib.iij. cap̃. iij. ait: ꝙ vitis ſemina optima habentur a lumbis: ſecunda ab humeris: tertia ſumma in vite lecta: que celerrime comprehenduntur: vt ſunt feraciora: latius autem eadem habentur li.iiij. c.x. Flagella: ſummę arborum partes dicuntur a ventorum flatu. Retuſo: hebeti. Theophraſtus lib.v. de cauſis plantarum ait: ꝙ ferro q̃ leuiſſimę purgande ſunt arbores:& vites etiam periculum. Namq; interitus propter vlcera imminet. Q uemadmodum enim radicibus vulneratis quum foditur arbores deterioreſcunt : ſic etiam vulnere partis ſuperioris noxam eandem his poſſe afferri credendum eſt. Q uum nequeunt tolerare. Semina arborum: vel vitium plãtulas. Ruit: emittit: Ab vertice: a ſeptentrione. Tempeſtas ventorum furor. Ferens: flans. Hoc vbi: ſupple euenerit. Infœlix: ſterilis. Sæculum

ASCEn. ¶ Nec tibi &c. Docet quo vento flante arande aut fodiende ſint terrę : dicens quia non borea ſed zephiro qui veris tꝑe flat in cuius laudem parumper digreditur. Ordo eſt. Ordo. Nec q̱ſq; autor tã prudens.i.q̃tũcunq; prudẽs habeatur ꝑſuadeat tibi mouere.i.aꝑire arãdo aut fodiẽdo tellurẽ.i. terrã rigidã.i.cõſtrictã gelu: & hoc borea.i. vento illo ſeptentrionali ſpirãte.i. cũ ſpiritu & ſibilo flante quia hyems.i.tempeſtas hyberna ac pluuioſa: claudit: tũ.i.tunc.ſ.cũ boreas flat gelu: nec patitur.i. non permittit aut ſinit affigere terrę radicẽ cõcretã. & hoc ſemine iacto.i.poſtq̃ iactum ſit ſemen. Optima aũt ſatio eſt vinetis.ideſt vitibus vere rubenti.ſ.floribus vnde & purpureum alibi dicit̃ : cum.i. qñ auis candida.ſ. ciconia inuiſa colubris longis q̱bus.ſ.paſcit̃: venit.ſ.ad nos: vel ſub.i.paulo añ prima frigora autũni: cũ.i. qñ ſol rapidus.i. ad ſe humores attrahens aut celeriter ſemꝑ currens nondum contingit equis ſuis hyemem.i. lineam aut ſignum vbi exiſtens hyemem facere ſolet:& cum iam ęſtas p̃terit. ideſt inter cauma & frigus intenſum. Ver. eſt adeo.i. valde multũ vtile frondi nemorũ: ver eſt adeo vtile ſyluis

Nec tibi tam prudens quiſq̃ perſuadeat author
Tellurem borea rigidam ſpirante mouere:
Rura gelu tum claudit hyems: nec ſemine iacto
Concretam patitur radicem affigere terræ.
Optima vinetis ſatio: quum vere rubenti
Candida venit auis lõgis inuiſa colubris:
Prima vel autũni ſub frigora: quum rapidus ſol
Nondũ hyemem contingit eqs: iã p̃terit æſtas.
Ver adeo frondi nemorum: ver vtile ſyluis:
Vere tumẽt terræ: & genitalia ſemina poſcunt.
Tũ pater oĩpotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium læte deſcendit: & omnes
Magnus alit magno cõmixtus corpore fœtus,

Auia

Auia tum reſonant auibus virgulta canoris:
Et venerem certis repetunt armenta diebus.
Parturit almus ager: zephiriq́ꝫ tepētibus aruis
Laxant arua ſinus: ſuperat tener oībus humor.
Inq́ꝫ nouos ſoles audent ſe gramina tuto
Credere: nec metuit ſurgētes pāpinus auſtros:
Aut actū cœlo magnis aquilonibus imbrem:
Sed trudit gēmas: & frondes explicat omnes.

ſyluis: terre tument, ideſt grauide fiunt vere: & poſcunt ſemina genitalia.i.qbus conceptis generēt qa ether.i.aer tepidus. hoc eſt Iuppiter exiſtēs pater oipotens deſcēdit tū.i.tunc.ſ.tpe verno: letc.i. letant̃ in gremiū cōiugis.ſ. Iunonis que ꝓ terra ponit̃ vn̄ & terrenorū regnorū moderatrix a poetis cenſet̃ ſup.cū imbrib' fecundis.i.fertilibus aut fecunditatē parientibus: & ipſe.ſ.iuppiter cuius oīa plena ſunt: cōmixtus.ſ.cum magno corpe.ſ. totius terrę: alit oēs fet'.ſ.terre: & virgulta auia.i. in qbus nulla eſt via: hoc eſt ſilueſtria: reſonāt: tū.i.tunc auib' canoris: & armēta repetunt tunc certis dieb' (Ceteris em̄ ī coitu ſatietas eſt: hoī pene nulla), venerē.i.rē naturalē ad ꝓpagandā ꝓlem. Et ager almus.i.quo alimur parturit tūc.ſ.in vere: & arua laxāt ſinus.i.gremiū & receptaculū ſeminū laxāt dico.i.aperiūt & diſſoluūt: auris zephiri tepētib'.i.teporē afferētib' humor tener.i.molliculus: ſupat oībus.ſ. viuentibus: & gramina audent credere.i.cōmittere ſe: tuto.i. ſine periculo: nec panpinus .i.frondes vitium: metuit ſup.tunc auſtros ſurgentes: aut imbrem.i.copiā pluuie: actū.i.īpulſum ſup. de celo ſup. cū magnis aquilonibus: ſed trudit.i.ꝓpellit & effundit in folia: gemmas.i. vitiū oculos aut nodulos: & explicat.i.pandit: oēs frondes: qbus ſcilicet opus eſt arboribus fructiferis.

SER. ¶Nec tibi .dicit quo tpe vites ſunt ponēdę: & ꝓbat tolerabilius autūno: melius verno.nā dicturus: ver adeo frōdi nemorū. Ver vtile ſyluis: Cōcretā radicē: an̄ em̄ quaſi gutta quedā ex terra & humore ꝓcreat̃: Quę poſtea tēdit in radice. Vere rubēti florib' ſplēdido. Cādida auis. Iuuena. Serpente Ciconia pullos paſcit. Vere tumēt terrę. Aſp ſimpr̃ accipit: vt terrę ntūs pluralis numeri ſit: q̄ dicunt̃ verno tumere: & ſemina poſcere: Donatus vero terrę gtm̄ vult eſſe ſingularē: vt ſit ſenſus mutata diſtinctione. Vere tument ſylue.ſ.a ſupiorib': terrę & genitalia ſemina reqrunt terrarū.ſed melius aſprū ſeqmur: vt genitalia ſemina: q̄ nos iacimus intelligamus. Nō que ſylue ex terra ſuſcipiunt: Genitalia aūt dicimus ſemina: qbus aliqd ꝓcreat̃: & gignitur Tument: ſuſpendunt̃. Tum pater oipotens: Interdū ꝓ aere Iuno ꝓ ęthere Iuppiter accipit̃ aliquoties & ꝓ aere: & pro

Asper.

Iuno. ęthere Iuppiter. Iuno vero ꝓ terra & aqua ponitur: ſicut hoc loco intelligimus. Nā ęther non habet pluuias.
Iupiter Vnde Iouem pro ęthere accipimus cui attribuuntur aer & ęther: que duo mixta terre & humori vniuerſa ꝓcreant. Dicit autem verno tempore eſſe pluuias: quibus cuncta naſcuntur. vnde & fęcundis imbribus dixit: quibus terra fęcundatur. Commixtus corpore: Pro corpori. vt Hęret pede pes. Item alibi & magno ſe corpore miſcet. Licet poſſimus accipere mixtus terrę magno ſuo corpore.i.ęthere. Certis diebus Statutis legitimis a natura arcana quadam ratione diſpoſitis: vt tractat Lucre. qui dicit rationem hanc ęthereo calore deſcendere. Almus ager: ab eo quod nos alat. zephyri. Fauonij: albi zephyro putris ſe gleba reſoluit. Hora. Soluitur acris hyems gratia vice veris & Fauoni. Nouos ſoles: vernales dies. Nec metuit ſurgētes pampinus auſtros. varia dicit. Nam ſupra ait. Audent ſe gramina committere. Trudit gemmas: ꝓpellit: effundit in folia.

MAN ¶Borea ſpirante. Cum ſolum flatibus aquilonis concreſcat atq́ꝫ ſicceſcat auſtrinis contra labeſcat: atq́ꝫ humeſcat plantaq́ꝫ pari ratione humidior ſiccior ve ſe ipſa reddatur. hac de cauſa melius per auſtrum ſeritur: radicatur enim germinaturq́ꝫ celerius cum planta turgens creditur ſolo turgenti: cœlumq́ꝫ adeſt emollitum atq́ꝫ benignum: aquilone autem aduerſa omnia veniunt. frigent etenim plantę atq́ꝫ laborant. & ſolo gelato neq́ꝫ radicem ęque demittere neq́ꝫ germen edere poſſunt. hęc ex Theophraſti lib.v. de cauſis planctarū. Optima vinetis ſatio: eſt Colu. li.iij.c.iij. ait. Plātaria facito ab oriēte a.x. luna & a.xx. hęc vel melior eſt vitibus ſatio: ſed quum ſeres frigidos ventos vitato: docet etiam ibidem Colu. quo pacto plantaria debeāt fieri: & li.iiij.c.xiiij. ait. ꝙ vitis vere autūno tēpeſtiue deponitur: Vere: melius: ſi aut pluuius aut frigidus ſtat' cœli eſt vt ager pinguis aut campeſtris & vliginoſa planicies. Rurſus autumno ſi ſicca: ſi calida eſt aeris qualitas: ſi exilis aut arduus campus: ſi macer preruptuſue collis. Vernęq́ꝫ poſitionis dies fere quadraginta ſunt ab idibus Februarij vſq́ꝫ in ęquinoctium rurſus autumnalis ab idibus octo. in Kal'. Decem. Sationis autem duo genera Malleoli: vel viui radicis: quod vtrunq́ꝫ ab agricolis vſurpatur. &c. Prima vel autumni: Theophraſtus li.iij. de cauſis plantarum ait: Turgeſcit ſolum quum humectum atq́ꝫ tepidum eſt: ſtatumq́ꝫ temperatū aeris obtinet. tunc agile fertile atq́ꝫ lętum cōſiſtit quod duobus fieri tpibus maxime arborꝫ generi ſolet vere ac autumno: & quidem his tpibus arbores magis ſerimus. ſed melius vere: tunc em̄ ſolum humidum eſt: & ſol tepefaciens elicit germen: & cœlum placidum atq́ꝫ ſolidum cōſtat: ita vt ex his oībus educatio & germinatio proſpere ſequi poſſit tn̄ ſatio cōior omnium vel plurimorum tam fructuum q̄ plantarum tpi verno tribui-
Ciconia tur: hęc ille. Rubenti florido. Candida auis: Ciconiam intelligit: quam e longinquo venire non dubium eſt: vti & grues illas hyemis has ęſtatis aduenas nec venire: ſed veniſſe cernimus. honos his ſerpentium exitio: tantus: vt in Theſſalia capitale fuerit occidiſſe: eadem legimus pęna: que in homicidas. hęc & plura. plyn. li.x.c. xxij. Quū rapidus ſol: rapit enim ac trahit ad ſe cuncta torrens & ſorbens calore ſuo: quo liquor ſiccatur de quo etiā ante patuit. Aeſtas: autumni calorem ęſtatem appellauit. Tument: turgeſcunt. Et genitalia ſemina poſcunt: ſemper em̄ ſolo turgenti ſemina mādare oportet: ſic em̄ optime germinatio agit̃: vt ſcri. Theophra-
Iupiter ſtus li.iij. de cauſis plantarum. Coniugis in gremium. Iuppiter vt dixit Ennius is eſt. quē gręci vocant aerem.
Aer. q ventus eſt & nubes & imber: poſtea dictus quia mortalis atq́ꝫ arbores hęrbaſq́ꝫ oīs iuuat. Iuppiter itē cęlum dicit̃. Var. ſcri. talia. Iuppiter.i. aer q ventus eſt & nubes imber poſtea Deſcendit in gremiū lętę cōiugis.i. Iu-
Aether. nonis que & terra. & phūs ethi. li.viij. ſcri. Euripidem hęc dicere. Quum eſt ſicca tellus ipſa certe tum imbrē amat. quum turget ęther. imbri quum cęlum tumet affectat vt telluris in ſinus cadat. Aether. Iuppiter. quem ſummū deum mundiq́ꝫ animā voluere. Euripides ætherem cęlum ipſum ac iouem voluit. vt ſcri. Tullius li.i. de.n.d. Læte fęcunde veris temperie. Magno corpore.ſ. terrę. Subeſt em̄ natura terrę vnde ſuperius ait. Quippe ſolo natura ſubeſt. Natura autem res omnes creat auget. alijq́ꝫ vt Lucretius inquit Reſonat Ouid. item libro primo faſtorum ait. Et tępidum volucres concentibus aera mulcent. Ludit & in pratis luxuriatq́ꝫ pecus. Zephyri. de his late libro.i. Georgicorum. Et zephiro putris ſe gleba reſoluit. Superat tener omnibus humor. Ver vero calidū fecit & humectū deus oīm fabricator. Sicca æſtas & calida. autūnus ſiccus & frigidus

Hyēs humida parit̄ & frigida: autor eſt Macr. li. vij. Nouos ſoles. tūc 'ei' eſt noua tpis ętas. vt ēt Oui. li. i. faſt. inquit. Auſtros. q humidi ſunt & nubila nutriunt. de qbus latius ſupra. Imbrē. i. grandinē. ait em̄ aglo li. vi. meta. Induroq; niues. & terras grādine pulſo. Gēmas vitiū oculos intelligimus p metaphorā. vt lati' patuit ægloga ſeptima.

Non alios prima creſcentis origine mundi
Illuxiſſe dies: aliū ve habuiſſe tenorem
Crediderim. ver illud erat: ver magnus agebat
Orbis & hibernis parcebāt flatibus euri.
Cum primum lucem pecudes hauſere: virumq;
Ferrea progenies duris caput extulit aruis.
Immiſſæq; feræ ſyluis: & ſydera cœlo.
Nec res hunc teneræ poſſent perferre laborem:
Si non tanta quies iret frigusq; caloremq;
Inter: & exciperet cœli indulgētia terras.

ASCEN. ¶ Nō alios &c. Quo facili' pſuadeat vernā tēperiē eſſe in reb' ineūtib' & iā primum creādis aptiſſimā dicit ēt mūdi toti' originē i vno tpe fuiſſe: nō qa iā ver eſſet cū mūdus fieret: ſed qa pma tēperies q̄ iā pducto mundo fuerat verna erat primiq; q illuxerint ſoles vernales. Cōſentit ergo cū fide mundū eſſe creatū & aliqn̄ incepiſſe: & ſtatim eo creato ver fuiſſe: hoīesq; vltio loco creatos: ſed poetice dicit ferreos: ſicut li. i. de lapidib' iactis loqns. Vn̄ hoīes nati durū genus. verūtn̄ meo iudicio d' his hoīb' q tpe pyrrhe erāt nō loqt̄ ſed de primis nā loqt̄ de his q ſtatim poſt pductionē primaꝶ pecudū pgeniti ſunt quos ferreā pgeniē forte appellat qa pgenitores erāt ferreoꝶ vt pgenies nō ſolū pgenitos ſed & pgenitores ſignificet: Inde em̄ ceteri pgeniti dicunt̄. Ordo eſt. Ego crediderim nō alios dies. i. ſoles q dies faciunt nō alios dico q̄ vernos illuxiſſe: ſup. in pria origine mundi creſcētis. i. vt primū mūdus creat' ad aliaꝶ reꝶ ppagationē creſcere cepit ve p vel: ego crediderim. i. auſim credere: dies in pria origine mūdi creſcētis: nō habuiſſe aliū tenorē. i. ductū aliū q̄ vernū: illud. ſ. qcqd fuit in pria origie mūdi erat ver: magn' orbis. i. principiū magne reuolutiōis: toti'. ſ. mūdi agebat ver. i. tēpeſtatē vernā: & euri. i. vēti illi orīētales frigidi & cōtrarij zephiro ſeu fauonio i vere flāti: parcebāt. i. abſtinebāt: hibernis flatib': tunc. ſ. quū. i. qn̄ pecudes hauſere primū. i. vt dicunt primit': lucē. i. claritatē diei (qa pecudes erāt an̄ hoīes formate) & quū pgenies ferrea. i. dura q̄ſi robore aut lapidib' primū genita: aut poti' vt dixi: pgenies ferrea. i. ferreos pgenitura: viꝶ. i. virorum extulit caput duris aruis. ſ. ſaxoſis: & fere ſunt īmiſſe ſyluis. i. in ſyluas: & ſydera ſunt miſſa cęlo (niſi dicas fere īmiſſe ſydera. i. immittēdo effecte ſydera: cęlo. i. ad ornatum cęli fabulantur em̄ ſigna celeſtia feras ferme fuiſſe: ſed prior cōſtructio melior eſt.) Nec res tenere. i. recens genite: poſſent pferre hunc. i. talē laborē ventorū ſcilicet & frigoris. ſi tanta quies. i. temperies & cōcordia nō iret. i. intercederet inter frigus qd' ſcilicet ī hyeme eſt: & calorē q eſt in eſtate dnat̄ & ſi indulgētia. i. benigna influētia & quaſi clemētia: cęli. i. aeris nō exciperet. ſ. ab aduerſis & nociuis: terras.

Ordo.

SER. ¶ Nō alios pria. Hoc ſcd'm licētiā poeticā dixit. Nā falſū eſt. Conſtat ei poſt factū mundū ex q̄litate curſus ſolis tpa eſſe diuiſa. Tenorē. ductū. Ver illd' erat. Abſoluta locutio: qcqd illud fuit: ver fuit. Hybernis. aſpis ſęuis. Ferrea pgenies. Procreata ex lapidibus ad laborē. Alibi. Vn̄ hoīes nati durū genus. Immēſęq; ferę ſyluis. Hunc ordinē ppter archadas tenuit. q ſe pſelenos eſſe aſſerunt. i. ante lunā natos qd' & Cice. in fundaniana cōmemorat & Statius q ait: Archades aſtris lunaq; priores: Laborē vel frigoris vel caloris. Si non tanta qes iret. Tranqllitas. & eſt veris diffinitio.

MAN. ¶ Originē mūdi. ply. ſcri. mundū qd' alio noīe cęlū appellari libuit. neq; genitum. neq; interiturum vnq̄. Nr̄i Theologi ſcribunt. xv. Kal̄. aprilis mundū creatum fuiſſe die ſolis. Poeta ēt idē videt̄ aſſerere: ait em̄: ver illud erat &c. Orbis dictus eſt mundus. qm̄ eius forma in ſpēm orbis abſoluti globata eſt. vt plyn. docet magnus orbis. magnus ait qd' vt teſtat̄ etiam Plyn. immēſus eſt & infinitus ac finito ſilis. furorq; eſt mēſurā eius aīo quoſdā agitaſſe atq; pdere auſos. pecudes. v. & vi. die volatilia & aīalia cuncta genita ſunt deinde hō: q illis denoīaret̄: in quo qdē Poeta ipſe noſtrę fidei ſequit̄ opinionē. Ferrea pgenies. fabulas ſequitur narrātes e lapidibus natos hoīes de quo latius Oui. Et ſydera cęlo. quarto die facta ſunt luminaria duo in firmamento cęli: vt lucerent ſuper terram. Laborē ſcilicet caloris & frigoris Indulgentia cœli: ideſt aeris tranquillitas & temperies.

Mundus. Orbis.

Quod ſupeſt: q̄cūq; premes virgulta: p agros
Spge fimo pigui: & multa memor occule terra.
Aut lapidē bibulū aut ſqualētes īfode cōchas
Inter eī labentur aquæ. tenuiſq; ſubibit
Halitus: atq; animos tollēt ſata. iāq; reperti
Qui ſaxo ſuper atq; ingentis pondere teſtæ
Vrgerent: hoc effuſos munimen ad imbres.
Hoc vbi hiulca ſiti findit canis æſtifer arua.
Seminibus poſitis ſupereſt deducere terram
Sæpius ad capita: & duros iactare bidentes.
Aut preſſo exercere ſolum ſub vomere. & ipſa
Flectere luctantes inter vineta iuuencos:
Tum læues calamos & raſæ haſtilia virgæ
Fraxineaſq; aptare ſudes: furcaſq; bicornes
Viribus eniti quarum & contemnere ventos
Aſſueſcant: ſummaſq; ſequi tabulata p vlmos:
Ac dum prima nouis adoleſcit frōdibus ætas:
Parcendum teneris: & dum ſe lætus ad auras
Palmes agit laxis per purum īmiſſus habenis:
Ipſa acies nondum falcis tentanda: ſed vncis
Carpende manibus frondes: interq; legendæ.
Inde vbi iam validis amplexe ſtirpibus vlmos
Exierint: tū ſtringe comas: tum brachia tonde:
Ante reformidant ferrum: tum deniq; dura
Exerce imperia: & ramos compeſce fluentes.

SER. ¶ Quod ſupeſt. Nō quod deeſt. ſed quod ſeqr̄: Premes
demerges. fodies. Quæcūq; virgulta. Siue de plantarijs.
ſiue de arboribus. Lapidem bibulū: qui arenarius vocar̄.
Aut ſqualentes infode cōchas. Cocleę propter admitten
da ſpiramina infodiunr̄. Lapis vero arenarius. aut ꝓpter
ſpiramina aut propter hauriendū humorem. Si forte ni-
mius fuerit. ſqualentes. Sordidas. Animos tollēt: ſūmēt
ex his rebus magnanimitatē. Iamq; reperti. ſ. ſunt diligē
tiores. Effuſos ad imbres. i. cōtra nimias pluuias. Hiulca
ſiti. Prę nimijs caloribus ſciſſa. Ad capita. ſ. vitium poſi
tarum. Et duros iactare bidentes. Hoc ad comminuēdas
pertinet glebas. Flecte reluctantes iuuencos: cum quadā
moderatione ducere. ne tenera adhuc virgulta concutiāt
Leues calamos. i. nitidos. Et raſæ haſtilia virgæ: Præci-
pit & cannas & virgas radi oportere: ne videlicet ex cor
ticibus rubigo aduerſa vitibus procreari poſſit. Tabula
tabulata. ta ſunt rami effuſiores: & in plana tendentes: non ad al-
tiora creſcentes. Per purum. ideſt per aerem. Ipſa acies fal
cis nondū tentanda. ſi acies legerimus hic erit ſenſus Te
neris adhuc vitibus nondū eſt falcis acies neceſſaria. Si
acie ſubaudimus virgulta: & ſit ipſa virgulta nondum
falcis acie tentanda ſunt. Stirpibus ſolidioribus palmi-
tibus ideſt truncis.

PRO. ¶ Tabulata per vlmos: rami ſunt qui vites ſuſtinent p
tranſlationem: quia ruſtici quum putāt ſupra eos ramos
ſtant. hoc eſt tabulas.

MAN. ¶ Quod ſupeſt. quod reſtat docendū eſt ſup. vel aduer-
Fimus. tendum Fimo Theophraſt' li. iij. de cauſis plantarū īqt:
Agri. q; ſtercus agrū & ſolutū: & tepidū reddit: quod alij ꝓtin'
terræ pmixtū plātæ aggregāt: alij inter terrā ſuperiorem
medium diſponūt. Occule terra: terra inferior alit vitem
& arborē

¶ Quod ſupereſt. Redit ad īſtitutū ſuum do
cens q̄ pacto terre vitib' ferendis aptāde ſint ASCEn.
Ordo aūt eſt. Quod. i. vt agam' qđ ſupeſt. i. Ordo.
agendū & docendū reſtat. quecūq; virgulta
tu p̄mes. i. preſſa plātabis p agros ſparge ſup.
ea fimo pingui: & tu memor: aut p̄cepti mei
aut īfelicitatis alię plātatorꝝ: occule. i. occulta
& abſcōde ea: multa terra: & īfode. i. ſimul cū
vitib' in eadē foſſa fode aut lapidē bibulū. ſ.
aque hoc eſt arenariū: aut cōchas ſqualētes. i.
ſordidas: vt. ſ. p teſtas fiāt ſpiramēta: eñ pro
qa: aque. ſ. pluuie aut deriuate: labenr̄ inter. ſ.
conchas: & tenuis halit'. i. ſpirit': ſubibit. i.
clanculū intrabit: & ſata. i. ſeminaria planta-
tarum tollēt. i. erigēt aīos. i. vigorē ſuum. Et
iam reperti. ſ. ſunt q ſuperurgerēt. i. p̄merent
ſaxo atq; pōdere ingētis teſte qa hoc. ſ. aut ſa
xū aut teſtā magnā ſupponere: ē munimē. i.
protectio. ad. i. contra imbres pfuſos. i. nimis
impetuoſos. hoc. ſ. etiā munimē eſt cōtra eſtū
cū. i. qñ canis eſtifer. i. ī q̄ ſigno ſole exiſtente
intenſiſſim' ſolet eſſe calor / findit. i. ſecat &
diuidit arua hiulca. i. hyātia ſiti. i. p̄ ſiccitatē
¶ Seminibus poſitis docet qđ agendum ſit
poſtq; ſeminaria poſita ſūt dicēs: ſeminibus
poſitis. i. poſtq; ſemīa poſita ſunt ſupeſt. i. re
liquū eſt: deducere. i. deorſū ducere ſepi' terrā
ad capita. ſ. ſeminū / & iactare. i. ſuperinijcere
bidentes inſtrumēta vinitorū duos dētes ha-
bentia duros qa ex ferro aut reſpectu glebarꝝ
& hoc ad glebas diſcutiēdas & diſſoluendas
aut exercere ſolum. i. terram ſub vomere p̄ſſo
ideſt altius immiſſo: & flectere. i. cum mode-
ratione ducere iuuencos luctantes. i. petulcos
& qui luctarentur ſi non flecterētur inter vi-
neta. i. loca in quibus vites naſcuntur. Loqui
tur de ſitu Italico: vbi inter ordines vinearū
agri frugiferi ſatis derelinquitur vt arari poſ
ſit. Habent eñ fere in eodē ſolo / vinū frumē
tum & fruct' arborum: Tum. i. deinde. ſ. ſup
eſt: aptare: ſcilicet ad vites ſuſtentandas: ca-
lamos leues. i. nitidos ac politos ſeu leuiga-
tos: hoc eſt decorticatos: producitur eñ pri-
ma. & ꝓ. i. haſtilia. i. perticas: virge raſe. i. de
corticate & ſudes fraxineas vnde pali fiūt &
furcas bicornes ideſt bina cornua habētes ad
ſuffulciendas vites aut impoſitas perticas: q̄
rum ſcilicet furcarum viribus ideſt ſuſtenta-
culis. ſ. vites aſſueſcāt. i. aſſuete fiant. eniti. i.
erigi cum quodā annixu. & contēnere vētos:
vnde deijcerenr̄ ſi non haberent fulcimen. &
aſſueſcant ſequi tabulata (que vulgus ſolaria
vocat. quia ſolum faciunt quaſi per aerē eun
tibus: ſed tabulata dicuntur / quia ex tabulis
ſuper trabes poſitis conficitur vitium autem
teſtudines tabulata dicunr̄ / qa pertice ꝓ tra-
bibus / & vites cum frondib' ac fructib' tabu
larum vicē preſtāt) tabulata igir̄. i. cōnexiōes
perticarū ī morē tabulatorꝝ / p vlmos ſūmas
ideſt q̄ ſunt ī ſummitatib' vlmorꝝ. Ac ꝓ dū
ideſt q̄diu pria etas adoleſcit frōdib' nouis. i.
q̄diu frondes tenere ac noue & nondū adulte
ſunt pcēdū. ſ. eſt. i. pcere oportet: teneris fron
dibus vitiū videlicet: hoc eſt pāpinis &. i. etiā
dum palmes letus. i. veget' agit ſe ad auras.
ideſt erigitur: & multū adhuc creſcit: immiſ-
ſus per purum ideſt liquidum aerem & hoc
habenis laxis ideſt libero excrementorū: ipſa
acies falcis nondū. ſ. eſt tentanda ſ. in putādis
vitibus ideſt nondum putande ſunt vites: fer
ro ipſius falcis. i. cultri incurui quo vites pu-
tari ſolent: ſed frondes. ſ. luxuriantes & ſup-
n flue

ſlue pampini:carpende ſūt manibus vncis.i.
incuruatis apte videlicet cōſtrictis digitulis:
&frondes ſunt interlegende.i.tollende de me
dio non temere ſed cū delectu inde.i.poſtmo
dum vbi adoleuerītvites:vbi.ſ.frōdes:exie-
rint:ſtringe.i.decerpe ſtringendo.tū.i.tūc co
mas.i.pāpinos:q̄ ſuntvitium come.& tonde
i.reſeca & puta tū.i.tunc brachia.i.palmites.
Nam ipſa brachia.ſ.reformidāt an.i.priuſq̄3
emiſerint frondes:ferrū.ſ.falcis: deniq̄3.i.vt
ſemel precipiā.exerce tum ideſt tunc:dura i-
peria.ſ.amputādo(nam durus imperator eſt
qui in capita ſuorū animaduertit)&.ꝓ ideſt
cōpeſce.ſ.putādo ramos fluētes.i.luxuriātes
hoc ē q effluerēt luxurioſe niſi cōpeſcerēt.

&arborē:ſupior cuſtodit:Col.li.iij.c.iij. auctor Lapidē:la
pides ſubijciūt:vt plātę p hyemē humore pfrui:& p ęſta
tem poſſint refrigerari.Eniuero cōtra vtrūq̄3 tēpus ita p-
paraſſe oportet vt lapides humorē cotineāt:& æſtate ra-
dicibus calorem ꝓpulſent:alij ſermenta ſubſternunt:alij
vas fictile plenū aquæ apponūt.Theophraſt⁹ edocet li.
ij.Col.ēt li.iiij.c.iiij.ait:i imo ſcrobe lapides circa pōdo
quinq̄3 ponito ne vitem premāt:Sed iuxta radices ſint.
Theophraſt⁹ aūt predicto libro ait:oportere eſſe calcu-
los ab amne:aut faucibus torrentis petitos.nam ſi lapis
lat⁹ atq̄3 ꝑpetu⁹ ſit arbori eſt noxæ ſi rotūdus minutuſq̄3
ſubijciatur:refrigerat & aquā tranſmittit:& locum radi-
cibus puium preſtat: lapides preterea hyeme tepefacere
æſtate refrigerare poſſe affirmant.Squalentis:ſqualens. Squalēs.
a ſquamis dicit̄ ſplendēs:a ſqualore vero ſordidū.Qui
ſaxo ſup.Maronis p̄ceptum fuit vt in ſcrobibus lapides
diſponerentur.qui ſinguli non excederent:quiq̄3 librarum pondus:hi em̄ vident̄ & aquas hyemis:& va Hiulca.
pores æſtatis propulſare radicibus:auctor eſt Col.li.iiij.ca.xv.Munimen.ſ.eſt.Hoc.ſ.munimē eſt.Hiulcā Hiulco.
ſiti.i.ſiccitate apiente ea arua.ſ.ab hio hiulcus deducit̄.Catullus ēt ait:Quū grauis exuſtos æſtus hiulcat
agros Canis æſtifer:vij.kal.Aug.canicula apparet:eſtq̄3 caligo æſtuoſa:vt ſcri.Colu.lib.xij.Et Ply.ij.ait.
caniculæ exortu accendi ſolis vapores quis ignorat.Ad capita.capita vitium putata circunfodito:arare
incipito.vltra citraq̄3 ſulcos perpetuos ducito:ita precipit Cato teſte Ply.lib.xvij.ca.xxi.Colu.aūt li.v.
ait:ꝙ ſat pleriſq̄3 viſum eſt ex kal.Martij vſq̄3 in Octob.triceſimo q̄q̄3 die nouella vineta cōfodere oēſq̄3
herbas & precipue gramina extirpare &c.Aptare ſupereſt.Tabulata:cacumina ipſa & arborum caſulas.
Parcendum teneris:Ply.lib.xvij.docet non eſſe feſtinandum ad putationem nouellę vitis:ſed primo in
circulos materiem colligendam.Nec niſi validæ putationem admouendam.Palmes agit:vitis materia Palmes.
mollis.Qui per nouella brachia emiſſus fructum affert.propterea læt⁹ palmes ait poeta.Dicitur autem
palmes.vt Feſtus ait:ꝙ in modum palmarū virgulas:quaſi digitos edit.Et Colu.ait li.iiij.ca.vi.ꝙ Mal-
leolus nouellus eſt palmes innatus prioris anni flagello &c.

ASCEn. ¶ Texende ſepes &c.Adhortat̄ p̄munire vi
Ordo. neas ſepib⁹ ab hyrcoꝝ caprarūq̄3 īcurſib⁹: fa
cturus inde trāſitū ad ſacrificia ruſticoꝝ de-
ſcribenda.Ordo eſt:Sepes.i.munitiōes ex vir
gultis in cratiū morē complicatis vineas ſe-
pientes:ſup.ſūt ēt texēde:& oē pec⁹ eſt tenē-
dum.i.arcēdū a vineis p̄cipue dū.i.donec ſeu
q̄3diu:frōs ē tenera & īprudēs.i.inexꝑta:labo
rum.i.īcōmodoꝝ:cuiuſmodi ſūt hyemes vē
ti grādines morſ⁹.īfractiones putatiōes &c.
Cui.ſ.frōdi:vri.i.eſt id gen⁹ boues:ſylueſtres
i.petulci:& īdomiti:& capree.i.capre ſylue-
ſtres:ſequaces.i.ꝑſecutrices:aut q̄ vineas īſe-
quūtur:illudūt.i.nocēt & officiunt ſup.i.vl-
tra aut preter.īdignas.i.nimis magnas.hye-
mes.i.tēpeſtates pluuioſas:& ſolē potētē:ſci
licet in ardore atq̄3 eſtu:oues paſcunt̄ ſcilicet
vineas:& iuuence auide:ſcilicet cibi:paſcūt̄.
ſcilicet vineas:Nec.i.& nō:& frigora concre
ta.i.cōſtricta pruina cana.i.p pruinā albicātē
aut eſtas grauis.i.calor vehemēter eſtuās:īcū
bens.i.violenter ingruēs:ſcopulis.i.ſaxis in
mari ſitis arentib⁹.ſ.pre ſiccitate:& ita vehe
menti calore fiſſis : nocuere.ſ.frōdi aut viti-
bus tm̄.i.intantū:quātū illi greges.ſ.capreaꝝ
precipue:&quantū.ſ.nocuit:venenū dētis du
ri.ſ.capreaꝝ q quicq̄d abrodit ſimul exurit:
& cicatrix.i.ſtigma duri dentis ſignata.i.in-
fixū.in ſtirpe.i.trunco & Stipite:admorſo.i.
mordicus abroſo.Caper ceditur ideſt mactat̄
baccho exiſtēs ſacer ideſt aut execrabilis aut
ſacrificabilis:cedit̄ dico oibus aris cū in alijs
numinibus varie mactent̄ hoſtie ac victime
ob non aliā cauſam.i.ob eā cauſam qa.ſ.vi-
tem abrodit & inurit.vñ Ouid. in Faſtis.Ro
de caper vitē tamē hinc cum ſtabis ad arā.in
tua quod ſpargi cornua poſſit:erit.& ludi ve
teres immo vetuſtiſſimi (quia primi credunt̄
fuiſſe ineunt proſcenia ideſt loca ante ſcenas
ideſt vmbracula pro quibus agebātur aut lu
debantur fabelle)&theſide ideſt athenienſes
a theſeo in ciuitatem collecti:poſuere p̄mia.
ſcilicet caprū.vnde Horatius.Carmine qui
tragico

Texendæ ſepes etiā:& pecus omne tenendū
Præcipue dū frons tenera imprudēſq̄3 laborū:
Cui ſuper indignas hyemes ſolemq̄3 potentē
Syluestres vri aſſidue capreæq̄3 ſequaces
Illudunt:paſcuntur oues auidæq̄3 iuuencæ:
Frigora nec tantum cana concreta pruina:
Aut grauis incūbens ſcopulis arētibus æſtas:
Quantū illi nocuere greges:duriq̄3 venenum
Dentis:& admorſo ſignata in ſtirpe cicatrix:
Non aliā ob culpam baccho caper oībus aris
Cæditur:& veteres ineunt proſcænia ludi:
Præmiaq̄3 ingentis pagos & compita circum
Theſidæ poſuere:atq̄3 inter pocula læti
Mollibus in pratis:vnctos ſaliere per vtres.

¶ Texendæ:ſepes etiam:alij hic diſtinguūt:alij ſeparant SER.
Texendæ ſepes:etiam & pecus omne tenendum. Dum
frondis tenera:vera lectio eſt frondis:Lucretius:Frondi-
feraſq̄3 domos auiū.Hodie ꝟo & a fronte & fronde vn⁹
eſt nominatiuus frons:vt frons frontis:& frons frondis: Frons.
ſicut & lens a lente:& a lende capitis breuiore pediculo. Lens.
Indignas autem hyemes ſæuas.Solem potentem intole
rabilem:grauem.Sylueſtres vri:Boues agreſtes q in pi-
renęo naſcuntur monte poſito inter gallias& hiſpanias.
Sunt autem exceptis elephantis maiores cęteris anima- Vri.
libus dicti vri αποτων ορων.i.a montib⁹ Caprę q̄3 ſequa
ces:perſecutrices:vt Maleæq̄3 ſequacibus vndis.Incūbēs
ſcopulis.ideſt etiā ſaxa calore penetrans. admorſo parti
cipium eſt . ac ſi diceret abroſo:Non aliam ob culpam:
victimæ numinibus:aut per ſimilitudinem aut per con
trarietatem immolantur:per ſimilitudinem vt nigrum
pecus Plutoni:per cōtrarietatem:vt porca que obeſt fru
gibus Cereri.& caper qui obeſt vitibus Libero.Item ca-
pra Aeſculapio.qui eſt deus ſalutis cum capra nunq̄ ſine
febre ſit.

febre ſit. Aris aũt oibus: nõ ſine cauſa dixit. Nam cũ nu‑
minibus ceteris varie ꝓ qualitate regionũ ſacrificeẽ: vt
Veneri Paphię tm̃ de thure: vñ eſt: Haud eqdẽ tali me di
gnor honore. Genitrici vero veneri: ideſt Romanę ẽt de
Proſcæ‑nia. victimis Libero vbiq; caper imolaẽ. Veteres ineunt ꝓ‑
ſcœnia ludi: Primi ludi Theatrales ex liberalib⁹ nati ſũt
ideo veteres ait. proſcœnia aũt ſunt pulpita ante ſcœnã:
in quib⁹ ludicra exercenẽ. Premiaq; ingentis. i. per qua‑
driuia: q̃ cõpita appellanẽ ab eo quod multę viæ in vnã
confluant & villas quę pagi απο των πηγων. i. a fontibus
Pagani circa quos villæ cõſueuerãt condi: vnde & pagani dicti
Frigide i‑terpretaẽ Ser. ſunt: quaſi ex vno fonte potantes. Compita: vñ ludi cõ‑
pitalitij. Theſidę athenieñſes: qui primi ludos inſtituere
liberales. Mollibus in pratis vnctos: Vel oleo vel lixiuia
In pratis aũt ideo ne læderenẽ cadẽtes. Vtres vero fiebãt
ad iſultationẽ etiã mortuoꝝ corporum: ne quid eis eſſet
quod non ſentiret iniuriã. Saliere: ſcd'm artem dicit. Nã
antiqui ſalio ſaliui dicebant nunc aũt & ſalui. Vnde di‑
cit Cicero in Miloniana. Cũ hic de rheda reiecta penula
diſſiluiſſet. ſic etiam ab eo quod eſt cano non cecini: ſed
Canui. canui dicebant. vnde Saluſti. cornua occanuerũt.
PRO. ¶ Non aliã ob. c. b. c. o. a. Cædiẽ & ve. in Proſcænia lu‑
di Præmiaq; in. p. e. c. cir. Thęſidæ. p. a. i. p. l. Mollibus. in
p. v. ſaliere per vtres: poſtq; mortale genus aĩaliũ cœpit
carne veſci: ex his quę frugib⁹ nocerẽt: vel aliquos lędẽ‑
rent fructus. Prima exiſtimaẽ hoſtia fuiſſe ſus. Secunda
caper. ille: quia terram noſtro protrudẽdo ſemen erueret:
hic quia vitem lęſerat. Itaq; etiam Ouid. in. xv. Teſtimo
nium huic opinioni dicente Pythagora: Et prima putaẽ
hoſtia ſus Meruiſſe necẽ: qa ſemina pãdo. Eruerat roſtro.
ſpemq; ĩterceperat anni: vt caper. m. b. m. ad aras Duciẽ:
vltoris nocuit ſua culpa duobus. Præmia autem poſuiſ
ſe theſidas: Q uum dicit ingentes pagos: & compita cir‑
cum: Athenienſes ſignificat a rege Theſeo dictos. itaq;
ludis quia præmium victori erat caper q græce trogos:
tragædia cœpit appellari genus quoddã carmĩs ab ãtiqs
cauſa ſpectaculi inſtitutum.
MAN. Vri. ¶ Vri: in ſylua hercynia Germaniæ ſunt magnitudine
paulo infra elephantes ſpe & colore & figura tauri. ma‑
gna vis eoꝝ & velocitas. neq; hoi neq; feræ quã cõſpexe
runt pcunt: hos ſtudioſe foueis captos ĩterficiũt: cornua
ſtudioſe cõquiſita ablabris argento circũcludunt: atq; in
ampliſſimis epulis ꝓ poculo vtunẽ. Nec ex li. vi. cõmen
ta. Cęſaris debel. Gal. Macro. li. vi. ait. ꝙ Vri Gallica vox
Capreæ. ẽ q̃ feri Boues ſignificãẽ. Caprecq; capæ ĩ plurimas ſilitu
dines trãſfigurãẽ ſũt capreæ. Sũt rupicapreæ: ſũt Ibices
pnicitatis mirãdæ: ſũt & Dãmæ multaq; alia haud diſſi
milia: Ply. lib. viij. Incumbens ſcopulis arentibus. i. ſaxa
etiã ipa calore penetrans. Admorſo: caprarum morſus.
arboribus exitialis Oliuã: lãbendo quoq; ſterilẽ faciũt:
eaq; ex cã Mineruæ ĩmolanẽ: auctor Ply. li. viij. ca. xlvij.
Caper. Sus. Caper. Pria hoſtia fuiſſe putaẽ ſus: ſecũda caper. illa: quia
rictu ſemia eruerat: hic quia vitem læſerat. Hinc Oui. li.
xv. meta. Loquẽte pythagora ſcri. Et prima putaẽ hoſtia
ſus meruiſſe necẽ: qa ſemia pando. Eruerit roſtro: ſpẽq; ĩ‑
terceperit anni: vite caper morſa bacchi mactat⁹ ad aras
Diciẽ: vltoris nocuit ſua culpa duobus. aſſerit idẽ Var.
lib. ij. ca. iij. Oibus aris: Nam cũ alijs Dijs ꝓ varia regio‑
num cõſuetudine vario modo ſacrificeẽ baccho ſemp &
vbiq; in liberalibus mactatur caper. Veteres lu. ſpecta‑
culorũ origo. teſte Caſſiodoro: ab græcis tracta ẽ: nã quũ
agricultores feriatis dieb⁹ ſacra diuerſis numinib⁹. ꝓ lu‑
cos vicoſq; celebrarẽt. Atheniẽſes primũ agræſte princi‑
pium i vrbanũ ſpectaculũ collegerũt. Theatrũ græco vo
Tragœ‑dia. cabulo appellãtes. Vtq; Diomedes ait: hyrcus pmiũ cãt⁹
ꝓponebaẽ. vñ Hora. i arte iqt. Carmĩe q tragico vilẽ cer

tragico vilem certauit ob hyrcum ingentis
ideſt valde magnos: pagos ideſt vicos circa
fontem in agro exiſtentes (Galli villagia vo
cant) & circum compita ideſt loca que plures
cõpetunt. ſ. quo plures cõueniunt / vt ſunt tri
uia. atq; ipſi leti inter pocula. ideſt poſt epu‑
lationem & compotationem ſaliere in pratis
mollibus ideſt herboſis per vtres ideſt ſaccos
ex corio factos & vino impletos / vnctos. i.
pingues & lubricos: De his autem latius diſ
quirit Beroaldus in ſeruium: cuius verba ſi‑
mul cũ his q̃ de ſericis lanis ãnotauit in hunc
locum recepi. Sunt autẽ in illa verba Seruia‑
na. Apud ſeras ſunt in arboribus vermes q in
aranearum morem fila tenuiſſima deducunt
vnde eſt ſericum. Cõtra q̃ Beroald⁹ & hiſtori
ci oẽs diſſentire videnẽ a Seruij ſententia ſcri‑ Beroald⁹
bẽtes queadmodũ apud ſeras ſunt arbores la
nigere ſine vermib⁹. quaꝝ frondibus canicẽ
depectunt aqua perfuſã: ex quo vellere veſti
mẽta cõficianẽ: que ſerica nũcupantur: vt au
tor eſt Ply. cuius ꝟba libuit ſubtexere ex li. Sericum.
vi: ſeres lanitio ſyluarum nobiles perfuſam
aqua depectẽtes frõdiũ caniciẽ. vñ gemin⁹ fe
minis nr̃is labor redordiẽdi fila ruſumq; te‑
xẽdi: tã multiplici ope tã lõgiquo orbe petiẽ
vt in publico matrona tranſluceat. Hoc idẽ
ſolin⁹ in collectaneis tradit. Et ꝑfecto Plynij
ac Solini verba ita Vergiliano carmini con‑
ueniunt: vt ab illo mutuati eſſe videanẽ nãq;
poeta ſic ſcribit. Velleraq; vt folijs depectãt
tenuia ſeres: q̃ quidẽ verſu aptiſſime demon‑
ſtrat vellera & lanitiũ apud ſeras colligi ex fo
lijs: non aũt confici a bombi ibus ꝟmiculis Bõbices.
ſicut exponit Serui⁹. Eñ ꝟo bõbices nõ apd'
ſeras ſed ĩ aſſyria iſula Coo peculiariter ꝓue‑
niunt q quidẽ bõbyces ꝟmiculi ſunt telaſq;
aranearum mõ texũt ad veſtem luxũq; femi‑
narum q̃ bõbycina appellaẽ: cuius mentio fit
apud Iuuenalẽ: quaꝝ delitias vel pãniculus
bombycin⁹ vrit. Pria eas veſtes texiſſe in in‑
ſula Coo. Pãphyla Platys filia diciẽ: vt autor
ẽ Ariſtoteles ĩ quĩto de aĩalib⁹: & repetitũ ẽ a
Ply. in. xi. vnde veſtis Coa nõminaẽ: cui⁹ cre
bro meminerũt poete. & ĩ pris Oui. atq; Pro
pertius. Preterea non ſatiſfacit mihi Seruius
in enarratione illius Vergiliani carmis: vn‑
ctos ſaliere per vtres: cum hic locus ab vnico
tm̃ higino (qd' qdẽ legerĩ) optime declareẽ:
adeo vt nihil vergilianę ſententię ſit accõmo
datiua. Scribit eñ in lib. de ſignis: Bacchũ vi
num & vitẽ & vuam Icaro tradidiſſe: vt oſtẽ
deret hoĩbus quomõ ſereretur: & quod ex ea
naſceretur hic cum ſeuiſſet vitem hyrcus in
vineã ſe cõijciẽs tenerrima queq; folia decer‑
pit: ex quo facto Icarus idignabũdus hyrcũ
interfecit: & eius pelle vtrẽ cõfecit quẽ vino
plenũ cõiecit in medium. Sodaleſq; ſuos cir‑
ca eum ſalire coegit. Alij tradũt Icarum cũ a
libero patre vinũ accepiſſet: ſtatim vtres ple
nos in plauſtrũ ĩpoſuiſſe. Ex hac hyginij nar‑
ratione: vt ego ſentio: Maronianum carmen
apertiſſime illuſtraẽ: & ſententia efficiẽ ma‑
nifeſtaria. Hec ille: quorum quidẽ mancinel‑
lus huc aſſumpſit.

Theſpis. tauit ob hyrcũ. Inde itaq; Tragædia dictũ ẽ carmis gen⁹ a trago. i. hyrco: Teſpis aũt gñe athenieñſis prim⁹
Proſcæ‑nia. iuenit tragædiã: ait. n. hora. ĩ arte Ignotũ tragicæ gen⁹ inueniſſe camœnæ dr̃: & plauſtris vexiſſe poemata
Teſpis. Ineũt petũt: adeũt. Proſcænia pulpita erãt añ ſcænã ĩ qbus ludicra exercebãẽ. Pagos. i. vicos & cõ
Pagus. uenticula ruſticoꝝ. ſcd'm Diomedẽ. dicti aũt pagi a fontib⁹ πηγη eñ aqua diciẽ Dorice auctor ẽ Feſt. Cõ
Cõpita. pita: ſunt triuioꝝ plateæ vel ſpacia. Theſidæ: athenienſes: Theſeus eñ vt Euſebius ſcri. athenieñſes prius
Theſeus. per regionẽ diſperſos in vnam ciuitatẽ cõgregauit: Poſuere. ſ. caprũ: vt ijs eſſet premiũ. vtres: Icaro patri

Erigones: liber pater vinū & vitem & vuam tradidit: qui cum seuisset vitē ipsā: & hyrcus in vineā se cō iecisset: & que ibi tenerrima folia videret decerpsisset: ex pelle eius vtrem fecit: ac vino plenum perligauit: & in medium proiecit: suosq; sodales circa eum saltare coegit: auctor est Hyginus.

Nec non ausonij troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt: risuq; soluto
Oraq; corticibus sumunt horrenda cauatis:
Et te Bacche vocant per carmina læta: tibiq;
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu:
Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu:
Complentur vallesq; cauæ saltusq; ꝓfundi:
Et quocunq; deus circum caput egit honestū.
Ergo rite suum Baccho dicemus honorem.
Carminibus patrijs: lancesq; & liba feremus:
Et ductus cornu stabit sacer hyrcus ad aram:
Pinguiaq; in verubus torrebim⁹ exta colurnis.

ASCEn. ¶ Nec non ausonij Atheniensiū inqt ritū ausonij quoq; coloni assumpserūt. Quia v° ꝑ hoc videret sentire romanos a grecis & originē & ritum traxisse: qm̄ ausonij ab ausone Vlyssis & circes filio dicti sūt: subiūxit: troia gens missa. q. d. tametsi generalit̄ ausonij nominētur ab ausone: tn̄ Romani ꝑcipuā originem traxerūt a troianis. Ordo. ¶ Ordo est. Necnō. i. etiā. q. d. nō solū athenienses: sed etiā coloni ausonij. i. agricole italici & potissimū Romani (Appositio restringēde generalitatis grā) gens missa troia idest ab vrbe troia post destructionem eius: hoc est romani ludunt versibus: incōptis. i. inornatis & pedestrib⁹ exodijs & risu soluto. i. cachinno rustico: hoc est vero & nō dissimulato: & sumūt horrēda ora idest personas: ꝑ quarum mediū sonant verba (Galli appellant. faulx visaiges) corticib⁹ cauatis. i. vt faciei applicent̄: factis foraminibus ꝓ oculis naribus & ore: & vocāt. i. inuocāt te o bacche ꝑ carmia leta idest letitiā eorum post vinū indicantia & suspendunt tibi. i. in honorē tuū ob memoriā Icari & erigones q̄bus fauisti: oscilla. i. facieꝝ simulachra parua mollia. i. pēsilia aut ex molli materia effecta. ex pinu alta. Hinc. i. ex his sacrificijs aut post hec sacrificia: omnis vinea pubescit. i. gemminat ac floret largo. i. abundanti & fertili fetu: hoc est fit quales pubescentes puelle que facile grauide fiunt atq; cōcipiunt: & ita vales caue: & saltus profundi non solum colles: complentur. idest implentur simul largo scilicet fetu vinearū. & sup. omnia loca cōplent̄ quocunq;. i. in quecūq; deus. s. bacchus circūegit. idest duxit & quassauit: caput honestū. i. pulchrū Ergo q̄a. s. baccho fauente oīa cōplet̄ dicemus rite. i. scd'm ritū & debitū morē baccho suū. i. ꝓpriū honorē. i. hymnū & cāticum laudis carminib⁹ pr̄ns. i. romana ligua & nos feremus lances. i. vasa sacrificijs apta: & liba. i. molā: & hyrc⁹ ductus (nō tract⁹ spōte adductus stabit) sacer. i. ei it placens & cōueniēs sacrificio: ad arā. s. baccho extructā: & nos torrebimus exta pinguia vt non abiectā offerant hostiam in verubus. i. paxillis: colurnis. s. ex corylo factis: corylus aūt vitibus obest vt caper & ita congruit in sacrificijs bacchi eā amputare vt fiāt verua.

SER. ¶ Necnon ausonij troia gēs. i. etiā Romani hos ludos celebrant & canūt. Nam hoc est versib⁹ incomptis ludunt: idest carminibus saturnio metro compositis: Quod ad Rhythmū solum vulgares componere cōsueuerūt. Horatius: Libertasq; recurrētes accepta per annos Lusit amabiliter Risuq; soluto. i. cachinno. Ora corticibus sumūt: Quia necesse erat ꝓ ratione sacrorū aliqua ludicra & turpia fieri quibus posset populo risus moueri. q ea exercebāt ꝓpter v̄ecūdiæ remediū hoc adhibuerūt. vt ꝑsonas factas de arborū corticib⁹ sumerēt ne agnoscerent̄. Et te bacche vocāt. Hymnos ī tuū honorē canūt. Tibiq; oscilla mollia: pēsilia: vt pilentis matres ī mollib⁹. Oscylla. Oscillorum aūt varie sunt opiniones. Nam alij hanc asserūt fabulam Icarus atheniensis pater Erigones cū acceptū a libero patre vinū mortalibus indicarat. occisus est a rusticis q cū plus æquo potassent iebriati venenū se accepisse crediderant. Hui⁹ canis est reuersus ad Erigonē filiā que cū eius comitata vestigia peruenisset ad patris cadauer laq̄o vitam finiuit. Erigone. Hæc deoꝝ voluntate īter astra relata est quā virginem vocāt. Canis ille est inter sydera collocatus sed post aliquātū temp⁹ atheniensibus morbus īmissus est talis: vt eorum virgines quodā furore ad laqueū compellerentur. R̄ndítq; oraculū sedari posse illā pestilentiam si Erigones & Icari cadauera regrerent̄. q̄ cum diu quesita nusq; inuenirēt̄: ad ostendendā deuotionē suā Athenienses: vt etiā in alieno ea querere viderētur elemēto: suspēderunt de arboribus funem: ad quē se tenentes homines hac atq; illac agitabantur. vt etiam quasi in aere illorum cadauera querere viderent̄: sed cum inde pleriq; caderent inuentum est vt formas vel personas ad oris sui similitudinē facerent vt eas pro se suspenderēt & mouerēt vnde & oscylla dicta sunt ab eo q̄ in ijs cillerentur. idest mouerentur ora. nam cillere est mouere. Cillere. Vnde & furcillæ dictæ sunt quibus frumenta cillentur. Furcillæ. Alij dicunt oscylla esse membra virilia de floribus facta q̄ suspendebant̄ per intercolūnia. ita vt ī ea homines acceptis causis personis impingerent̄ & ea ore cillerent. i. mouerent ad risum populo cōmouendum. Et hoc in orpheo lectum est. Prudētiorib⁹ tamen aliud placet q dicunt sacra liberi patris ad purgationem anime pertinere omnis aūt purgatio aut per aquas. aut per ignem fit aut per aerē. sicut in sexto ait aliæ panduntur inanes Suspēsæ ad ventos. alijs sub gurgite vasto Infectum eluitur scelus aut exuritur igni. Vt nunc per oscylla genus purgatiōis. quod maximum est intelligamus. Nam primum aque: secundū ignis: tertium est aeris: Hinc idest post hæc sacra celebrata Largo abundanti & fertili. Ergo rite suum baccho dice ho. iuste igitur liberi sacra celebramus. Honestum pulcrum Carminibus patrijs. idest romana lingua. Plæraq; enim sacra ꝓ gentium qualitate: plæraq; secundum suum ritum coluntur. Nam hymni libero apud græcos græca apud latinos latina voce dicuntur hymni vero matris deum vbiq; propriam. idest græcam linguam requirunt. Ductus cornu stabit sacer hyrcus ad aram. stabit placebit. Tunc enim est aptum sacrificium. cum animal dedicatum victimæ patiens inuenitur. vnde alibi sic ait: Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum idest placere faciam. Contra Lucanus Discussa taurus ab ara nam improbant aruspices hostiam que admota altaribus reluctat̄ Sacer aūt execrabilis: vt Auri sacra fames. verub⁹ colurnis idest de corylo factis. & hoc propterea quia sicut caper est inimicus vitibus: qui libero immolatur: ita etiā eis nocent coryli. Vnde & supra ait. neue inter vites corylum sere.

¶ Necnō

PRO. ¶Necnon auſonij troia gẽs miſſa colo.V.i.l.r.q.ſ.Oraq; corticibus.ſ.h.c.Et te.b.vocãt.p.l.t.q;.Oſcyla ex.a.ſ.m.p.Hic ritus oſcilorꝝ iactatõis frequẽs in italia ab atticis eſt tradit⁹.Celebrat̃ aũt ferijs ſemẽtinis ex hac cauſa ab athenieñſib⁹ iſtitut⁹:Icar⁹ paſtor attic⁹:quũ a libero patre accepiſſet vinũ deputãdũ vena le & pcipet ig norãtibus adhuc vſum hui⁹:vt pce biberẽt.Illi ſapore delectati.cõtumaces fuerũt pcepto: Itaq; quũ & corp⁹ eorꝝ ſolueret̃:& ſermo ebrietate:arbitrati ſe venenũ accepiſſe.iterfecerẽt Icarũ.Canis ãt ei⁹ ſine dño reuerſ⁹ ad Erigonẽ filiã:dux fuit q̃renti patrẽ:Illa aũt cognita morte icari ſuſpẽdio ſe neca= uit.Canis nõ recedẽs a corpore dñorũ inedia cõſumpt⁹ eſt.Quũ aũt ſubita peſtilentia in attica incidiſſet & noui gñis virgines alienata mẽte ſuſpẽdio ſe necabãt in ſyluis:Cõſultũ eſt oraculũ Appollinis de fine tam luctuoſi furoris.Rñſum eſt remediũ futurũ pñs ſuppliciũ eorꝝ:q occiderãt Icarũ.Quib⁹ conquiſitis & interfectis:ſacratiſq; inter ſidera Icaro filia:& cane plane numinibus ſacrificiũ inſtitutũ eſt:quo oſcil= la imitarẽtur ſuſpẽdia atticarũ virginũ.Eleam græce dicunt oliuã ex qua pmit̃ oleũ:quod eleon vocat̃. Eleos dicit̃ miſericordia quæſquia contingit eis quibus pax datur:olea pacis ſignum eſt.

MAN. ¶Necnon auſonij:predictos atticorꝝ ritus vt Caſſiodorus &prob⁹ ſcribũt Romani ſicut cætera extre= ma ad ſuam remp.traxerũt.auxonij autem Italiæ populi pometio agro vicini campaniã tenebant:& cũ mare Siculũ ne ſemel qdẽ incoluerint:Siculũ tamẽ pelagus auſoniũ appellat̃.auctor eſt Stra li.v.Feſtus vero ſic:auſoniam appellauit Auſon Vlyxis & calypſus filius eã primã Italiæ partẽ. in qua ſunt vrbes beneuentum & cales.Deinde paulatim totaq; apœnnino finit̃:dicta eſt auſonia ab eodẽ duce:a quo vr= bem etiã Arũcam cõditam ferũt.. Ora pro pſonis poſuit vt macro.etiã li.vi.ait.Per carmĩa lęta.i.p hym nos.Ocilla:Hygini⁹ ſic ait.Cum in finibus athenienſiũ multæ virgines ſine cauſa ſuſpendio ſine morte conſciſcerent:quod Erigone moriens erat pcata vt eodem læto filiæ athenienſiũ afficerent̃ quo ipſa fo= ret obitura:niſi icari mortem pſecuti & eũ forẽt vlti.Itaq; cum id veniſſet:petẽtibus eis appollo dedit re= ſponſum ſi vellẽt euentu liberari:Erigone ſatiſfacerẽt:q ꝙ ea ſe ſuſpenderat:iſtituerũt:vt tabula iterpo= ſita pendẽte funib⁹ ſe iactarẽt:vtq; pendẽtes vento mouerẽtur:quod ſacrificiũ ſolẽne inſtituerũt:itaq;& priuatim & publice faciebãt.Probus aũt ſcribit.Oſcillorꝝ ritũ in Italia ab atticis quoq; ſumptũ eſſe:qui

Feriæ ſe= mentinæ ritus celebrat̃ ferijs ſemẽtinis:dictæ vero Feriæ ſementinæ author Varro.a ſemente.Refert aũt Probus eadem pene q̃ Higinius de oſcillis.Mollia.i.penſilia.vt apud Martia.Nec trinæ templo molles laudẽtur honores.i.pẽſiles:nã ſumma miracula inqt.Ply.li.xxxvij.ca.xij.Erãt ibi epiſtilia tãtæ molis attolli po= tuiſſe:nec de re alia intelligẽdũ eſt: fit em̃ cõparatio ad Amphiteatrũ ab ædificio:non a ſtatuis vel alijs Tibiq; mortu⁹ fuerat Icari bacchi munere:inde Erigone filia ſuſpẽderat:ſicut etiã Athenienſiũ virgines ob erigones iprecationẽ:ſed hito rñſo poſte avt dictũ eſt:Oſcillorũ ſacra iſtituta ſunt.Poeta dicit baccho Illa fieri ſolita vt placaret̃.ſ.ac ſi eiuſdẽ irato numĩe ſuſpẽdia virgĩes exercuiſſent hac rõne baccho oſcil= lorum ſacra potiſſimũ tributa exiſtimo:cũ pper Icarũ & Erigonẽ fuerit inſtituta:ad tollenda virginum ſuſpẽdia. Hic poſt bacchi ſacra Pubeſcit germinat.creſcit floret.Honeſtũ:pulchrũ.Carmibus patrijs.i.la= tina lingua:nã apud græcos ẽt græca lĩgua Libero dicebat̃.Lãces ſacrificãdi vaſcula.Libaq;:de ijs æglo. vij.legito.Stabit nõ fugiet:p quod aptũ ſacrificiũ notauit.Sacer e ecrabilis:In verubus colurnis:in pa= xillis.verubus aũt ait qm̃ q̃dam exta in holla q̃dam in veru cõquebant̃.vñ ait var.Hæc ſunt quorũ in ſa crificijs exta:in holla non in veru coquuntur.

Eſt etiã ille labor curandis vitibus alter
Cui nunq̃ exhauſti ſatis eſt.nãq; oẽ quotãnis
Terq; quaterq; ſolũ ſcindendũ:glebaq; verſis
Aeternũ frangenda bidẽtibus:omne leuãdum
Frõde nemus; redit agricolis labor act⁹ ĩ orbẽ:

Atq; in

¶Eſt etiã ille labor&c.Vt Ser.docet paulatĩ ad vitiũ vituperationẽ tẽdit vt plenius oleas laudet q̃ & ſine multo labore naſcunt̃: facile cõſeruant̃ & ſalubrẽ ferũt fructum.Ordo eſt. Eſt etiã ille alter labor curandis vitibus.i.ad curandas apte vites cui.ſ.labori nũq; eſt ſatis exhauſti ideſt pacte & cõſummate aut ipenſe opere:nã omne ſolũ cõtinẽs.ſ.vites eſt ſcindẽ dum. i.ſulcandum aut aperiendum:quotan= ASCEn: Ordo.

n iij nis.i.

nis ideſt ſingulis annis ter & quater.ideſt fre quenter:& omne nem⁹.ſ.tã arborꝝ ꝙ vitium eſt leuandū fronde.i.ſtringēdū:& fronde pri uandū vt botri ſolem excipiant: labor redit agricolis act⁹.i.ipulſus & reduct⁹ ĩ orbē.i.cir culū atq̃.i.& aut atq̃.i.pariformiter vt ann⁹ voluit̃ ĩ ſe ꝑ ſua veſtigia.i.vt a vere ꝑ eſtatē autūnū & hyemē fit ſemp reditio ĩ ver. Ac iã cum.i.qñ vinea poſuit.i.depoſuit olĩ frõdes ſeras.i.q̃s ſero & tarde depõit:& aqlo.ſ.vēt⁹ frigid⁹ q a ſeptētrione flãs decuſſit ſyluis ho norē.i.ornatū frõdiū:iã tū ruſtic⁹ acer i.ſtrē nu⁹:extēdit.i.dilatat curas ĩ annū veniētē.i. ĩcipit curare q̃ ãno ſequēti pagēda ſūt:& ꝑſe quit̃ curuo dēte ſaturni.i.falce q̃li ſaturn⁹ vſ⁹ dicit̃ vitē relictã.i.paulo a ſe deſertã.vel cui⁹ culturã paulū ĩtermiſerat& attondens.ſ.eam hoc eſt vitem:fingit.i.cõponit:putando.i.re ſecando ſuperflua & coaptando vtilia.

Atq̃ in ſe ſua per veſtigia voluitur annus.
Ac iam olim ſeras poſuit cum vinea frondes
Frigidus & ſyluis aquilo decuſſit honorem:
Iam tum acer curas veniētem extēdit in annum
Ruſticus:& curuo Saturni dente relictam
Perſequitur vitē attõdēs:fingitq̃ putando.

SER. ¶ Eſt etiã ille labor:iam paulatim tendit ad vitiū vitu perationē dicens:& infinitū eſſe earꝝ laborē:vt cui nūq̃ exhauſti ſatis eſt : & incertū fructum:vt Et iam maturis metuend⁹ iuppiter vuis:Et ipm etiã fructum pniciosum vt bacchus & ad culpã cauſas dedit. Exhauſti:exhauſtio nis finitiõis:qđ qa aſperū viſum eſt a ſe ad figurã trãſtu lit dicens exhauſti:vt ſeruãtiſſimus æqui ꝓ æqtatis. Oē ſolū cõtinens.ſ.vites. Aeternū.ſemp & ꝑpetuo:& abſo lute locut⁹ eſt:leuãdum.releuãdum:ſpoliandū. Omne ãt nemus dicit & arborꝝ & vitiū. Vñ paulopoſt dictur⁹ eſt Bis vitibus ĩgruit vmbra. Redit agricolis labor actus in orbē.i.in anni circuitū labor ſeinuicē ſeq̃tur ru ſticorum. Olim qñq̃ ſignificat aūt finale tēpus autūni. Seras frondes.ſero cadentes. Tarde em̃ ſpoliantur vites frondib⁹. Frigid⁹ & ſyluis aquilo decuſſit honorē:varonis hic verſus eſt Acer ruſticus.nõ quilibet ſed acer & diligēs. Curas veniente extēdi quaſi in tpe alieno pmeditat̃ futurū laborē. Curuo ſaturni den te ideſt falce q̃ eſt in eius tutela:Nam Saturn⁹ dicit̃ patri Cœlo falce virilia ãputaſſe: q̃ in mare cadentia Venerē creauerūt:quod iõ fingit̃:qa niſi humor de cœlo in terras deſcenderet nihil crearet̃. Alij ỽo dicūt Saturnū deū eſſe tēporꝝ dicūt:q̃ ſicut falx in ſe recurrūt. Alij ỽo dicūt ſaturnū in ꝓgreſſu nihil nocere cū retrogra dus eſt eſſe piculoſum ideoq̃ eū hr̃e falcē in tutela : quod & ipa ꝓtenta nihil valet:Retro vero acta:qcqđ ei occurrit ſecat. Relictam.i.a ſe paulo ante deſertam. Fingit componit.vt fingitq̃ premendo. Falx.

MAN. ¶ Satis exhauſti:i.ſufficiēs finiti vel perfecti:vt q̃ bella exhauſta canebat:i.finita & pfecta. Terq̃ q̃terq̃ ply.li.xviij.ca.xxi.ſcri. Satis eſſe vineã ter anno confodi:ab æquinoctio verno ad vergiliarū exortū & canis ortum:& nigreſcente acino. Quam ita determinãt veterē ſemel a vindemia ante brumã:cum alij ablaqueare & ſtercorare ſatis putēt. Iterū ab idibus aprilis añq̃ concipiat:hoc eſt in.vi.idus maij: deinde priuſq̃ florere incipiat:& quum defloruit:& variante ſe vua. Peritiores affirmant ſi iuſto ſepius fodiat̃: in tm̃ tenereſcere acinos vt rumpãtur.q̃ fodiunt:añ feruentes oras diei fodiendas cõuenit. Aeternū:ſemp Frãgenda gleba id occare appellant ab occidendo ꝙ grãdes terræ cædit globos:vt Feſt. ait. Omne nem⁹ vitiū.ſ.de quo vide paulo inferi⁹. Bis vitib⁹ ingruit vmbra:Labor actus.i.in ipſa vinea hitus & effectus Annus:ſolis annum nõ ſolum a Kal'.Ianu.vſq̃ ad eaſdem vocam⁹:ſed etiã a ſequēti poſt Kal'.diē vſq̃ ad eundem diē & a quocunq̃ cuiuſlibet menſis die vſq̃ in diē eundem reditus annus vocat̃:auctor Macro. lib.ij.de ſom.& li.i.ſat.inquit ꝙ Atteius capito annū a circuitu temporis putat dictum:quia veteres an pro circum ponere ſolebant. Honorem nam vt aiunt turpe & ſine frondibus arbor & ſine crine caput. Sa turni dentem.falcem Saturno putant attributam quod tempus omnia metat execet incidat:nam idem Chronos eſt.ideſt tempus auctor Macro.lib.i.ſatur.falcis.aūt vinitoriæ figura a Colu.li.v.ca.xxv.docet̃ ample. Fingit:componit:Putãdo. Theophraſt⁹ li.iij.de cauſis plantarū ait:ꝙ quando bene vitis putatur & germen & fructum melius affert & viuere diuti⁹ põt. Temp⁹ aūt amputãdi alij locis tantūmodo diui dunt:alij gña etiã tangūt:iubent mature illas recidere q̃ ſolo ſicco & calido cum primū ſua demittere fo lia ceſſauere q̃ in frigido atq̃ pluuio poſitæ ſunt has paulo ante germinationē.quippe q̃ in ſolo ſunt ſitiē te:humorem ſuum ſeruantes ipſe melioreſcunt& fructū vini ſuauioris progenerant:quę vero in frigido ſunt emiſſo humore nec ipſo deteriores quicq̃ reddunt̃ & fructus fit incorruptior:medium autē ac tem peratum obtinentibus agrū:medium tempus ſtatuit̃. Ply. vero li.xvij.ca.xxi.docet quo maturius putãt̃ aptis diebus eo plus materię fundūt quo ſerius eo fructum huberiorem.quare macras prius cõuenit puta re validas nouiſſime:plagam omnē obliquã fieri vt facile decidant imbres. Recidi aūt ſemper inter duas gemmas:ne ſit vulnus oculis in reciſa parte.ſi macra vitis idoneos palmites non habeat ad terrã recidi eam nouoſq̃ elici vtiliſſimum. Annus.

Primus humū fodito:prim⁹ deuecta cremato
Sarmēta:& vallos primus ſub tecta referto:
Poſtremus metito:bis vitibus ingruit vmbra:
Bis ſegetem denſis obducent ſentibus herbæ.
Durus vterq̃ labor:laudato ingentia rura
Exiguum colito:necnon etiam aſpera ruſci
Vimina per ſyluã:& ripis fluuialis arundo
Cæditur:incultiq̃ exercet cura ſalicti.
Iam vinctæ vites.iã falcem arbuſta reponunt:
Iam canit extremos effœtus vinitor antes:

ASCEn. ¶ Primus humū &c. Docet diligētē vinito rem & qui multū vini expetit debere eſſe pri mum in labore & vltimū in meſſe ſeu vinde mia quare iterꝝ ꝓbat difficultatē laborioſam in vitib⁹ eſſe. Ordo eſt. Tu fodito prim⁹ hu mū:vbi.ſ.vitē plãtes aut ſtercores:& crema to prim⁹ ſarmēta.i.amputamēta hoc eſt ſup fluos & reſectos palmites: deuecta.ſ.a vinea domū. In q̃ỽbo eſt fecūda breuitas. Nã mul ta ſimul dicit:nõ em̃ poteris:prim⁹ ſarmenta domū vehere & cremare:niſi & prim⁹ puta ueris:nam rariſſim⁹ quiſq̃ ſarmēta iam puta ta in vineis dereliquit:& referto prim⁹ ſub te cta ne.ſ.putreſcant vallos.i.palos quibus vi tes ſuffulciūt̃ hoc eſt ſtipites : & metito ideſt vindemiato poſtremus ideſt vltimus. Vm bra ſcilicet frõdium aut pampinorū ingruit vitib⁹ bis.i.bis ejciūt vites frondes q̃d ma

Sollicitanda tñ tellus: puluiſq; mouendus:
Etiam maturis metuendus Iuppiter vuis.

SER. ¶ Primus humũ fodito.i.ad laborem primũ te eſſe conuenit. Vltimũ ad fructus legendos. Vinum enim factum de vuis immaturis cito aceſcit:& in hoc loco eſt vitium vituperatio quarum fructus aut immaturi collecti depereunt:aut ſi earum fuit expectata maturitas:nihilomin⁹ pereunt:Nam dicturus eſt. Et iam maturis metuẽd⁹ iuppiter vuis. Vallos primus ſub te.re.i.vitium ſuſtentacula.q̃ nõnullis locis ſubtecta portantur:ne imbribus cito pereant. Metito: Vindemiato. Bis vitibus ingruit vm.ſ. & ipſius vitis & arboris q̃ ãputanda eſt vt demptis folijs ſol admittatur:quo poſſint vuę matureſcere. Bis ſegetẽ denſis obdu.ſen.her. Semel autũnali & ſemel vernali tempore. Durus vterq; labor:& euellendarũ herbarum & ſecandarum frondium. Laudato ingentia rura: Exiguũ colito: Hoc etiam Cato in libris dicit ad filium de agricultura quod ideo dictum eſt vel quia maiores agros incultos rura dicebant.i.ſyluas & paſcua. Agrũ vero dicebant eum qui colitur: vt intelligamus laudato ingẽtes ſyluas colito agrum minorem:vel quod melius:quia ait in primo. Alternis idem tonſas ceſſare nouales: Et ſegnem petiere ſitu dureſcere campum. quod fieri nõ poteſt niſi fuerint ſpacia maiora terrarum: Nam & cato vt diximus & Cicero in ęconomicis ob hoc laudãt predia latifundia vl quia:vt Donatus dixit etiam non culta preſtant aliquid

Ruſcum. dominis. Ruſci: ruſcum virgultum eſt vnde vites ligañ & commemorat labores qui licet circa alia:tamẽ pro vitibus exercentur. Inculti q; exercet cura ſalicti: quaſi cum indignatione ait: cauſa vitium cura nos etiam ſponte naſcentium rerum fatigat: Iam falcem arbuſta reponunt.i. iam putatę ſunt nec falcem requirũt. Iam canit extremos effœtus vinitor antes: meli⁹ eſt effœtus legere q̃ effœtos vt quidam volunt: Et antes alij extremos vinearum or

nifeſtariũ eſt: vnde libentius dixero ſic q̃ bis i·duarũ q a arboris & vitis ſic eñ de vitibus advallos fixis nõ ꝓcederet)& herbe obducũt i.cooperiũt bis ſegetẽ.i.ſeminaria hoc eſt nouellas vitium plãtas:bis.ſ.vere & autũno ſentibus.i.herbis ſpinoſis & nociuis: dẽſis.ſ.dente naſcentibus vterq; labor.ſ.q eſt in amouẽdis pampinis & ſentibus: eſt dur⁹.i.moleſtus & grandis & ergo laudato ingentia rura ſcilicet alioꝝ: aut ingentia rura tibi ad varium vſũ accõmoda: vt eoꝝ multũ paſcuis:& multum ſiluis ceduis.parũ ãt vineis deputes: vñ ſubdit colito exiguũ.ſ.rus ad vinũ aut frumẽtum habẽdum. Necnõ.i.etiã aut inſup: aſpa vimina ruſci illi⁹ fruticis lenti de gñe vepri um quo vites ligañ: cedũt.ſ.a ruſticis & arũdo fluuialis ceditur.i.amputañ ripis.i.in marginibus fluuioꝝ arũdinibus aũt faciunt itali ſepimenta in hortis ſuis.& cura ſalicti inculti i.ſalicũ incultarũ hoc eſt ſponte naſcẽtiũ exercet ſcilicet cultorẽ vitium. iam vites ſup. ſunt vincte.i.ad palos ligate.i.ponañ tẽpus q̃ id verũ ſit dicere:& quo iã arbuſta.i.arbores vitibus maritate reponũt.i.regeſcere faciũt falcem: q a nolũt putari ampli⁹ & q̃ vinitor.i. vinee curator: effectus.i.laſſus & viriũ exp̃s canit.i.laudat canẽdo: antes.i.ordĩes vineaꝝ extremos.i.ad conſũmationẽ ꝑductos:& tñ tell⁹ ẽ ſollicitãda: ſcilicet raſtris:& puluis eſt mouendus vt.ſ.eo odducant vue priuſq; mature ſint:& Iuppiter ideſt aer hoc eſt tempeſtas dij hoc eſt celi ſeu aeris eſt metuend⁹ vuis maturis. quia marceſcunt pluuia vinumq; hebeſcit.

Antes. dines accipiunt. Alij macerias quibus vineta clauduntur quę maceriæ fiunt de aſſis.i.de ſiccis lapidibus vnde & aſſæ tibiæ dicuñ quibus canitur ſine chori voce. dicuñ aũt antes a lapidibus eminẽtioribus: q interponuñ ad maceriam ſuſtentandum. Nam proprie antes ſunt eminentes lapides vel colũnæ vltimę quibus fabrica ſuſtinetur:& appellañ ἀποτου αντιστηκειν ad quam etymologiam etiam extremos ordines vinearum poſſumus trahere: qui añ ſtant. Hoc autẽ dicit: iã canit ruſticus labore finito tamen de eſſe non poteſt quod circa culturam vitium exercere adhuc debeat. Puluiſq; mouendus: genus ipſum culturę pulueratio vocatur: quo imminutę glebę vitibus applicatur: Maturis metuendus Iuppiter vuis: Aer more ſuo cuius varietas laborem plerumq; decipit ruſticorum. & tacite videtur admonere: quod in primo aperte dixit: In primis venerare deos: ſacrificijs tempeſtates eſſe pellendas.

PRO. ¶ Antes effœtos ordines.n.ad videmiam factos dicit:& tum maxime ſubitos imbres periculoſos eſſe

MAN. ¶ Sarmenta: Sparſa vinea putata ideſt putefacta. Vñ & virgulæ abſciſſæ ſarmenta dicuntr ſarpere eñ

Sarmẽta. antiqui pro purgare ponebant. Feſt. auctor: Sub tecta: ne pluuia marceſcant. Vallos: palos. Metito: fruct⁹

Sarpere. ſumito Bis vitibus ingruit ideſt ſuperuenit. bis aũt ait: qm poſt primã pampinationẽ iteꝝ creſcunt pampini & quantitate & numero vnde Ply.li.xvij.ca.xxi.ait Pãpinatio verna inconfeſſo eſt ab idib⁹ Maijs intra dies decẽ vtiq; añq̃ florere incipiat: de ſequente variãt ſniæ: quũ defloruerit aliqui pãpinandũ putant: alij ſub ipa maturitate: his igitur patet nõ conuenire illud: Bis vitibus igruit vmbra.ſ.ipſi⁹ vitis & arboris. Bis ſegetem poſt primã nãq; purgationẽ iterũ opus eſt purgare atq; euellere herbas. nec ꝓcedere poteſt bis ideſt autũno & vere: quia hyemis initio vt plurimũ ſeritur aut autũni fine: vterq; labor vitiũ & ſegetum purgatis denſis ſentibus: id propter carduos & tribulos ac lappas vnde li.i inqt. Vt mala culmos eſſet rubigo ſegniſq; horreret in aruis Carduus: intereũt ſegetes ſubit aſpera ſylua lappæq; tribuliq; &c. Exiguum colito: modũ agri in primis ſeruãdum antiqui putauere quippe ita cenſebãt. Sati⁹ eſſe minus ſerere melius arare. q̃ in ſentẽtia & Vergiliũ fuiſſe video ait Ply.li.xviij. Colu.etiã refert li.v.c.iij. Paridium quẽdam duas filias & vnieis conſitum habuiſſe fundum cuius tertiã partem nubenti maiori filiæ dediſſe in dotem: ac nihilominus eque magnos fructus ex duabus ꝑtibus eiuſdẽ fundi ꝑcipere ſolitum. Minorẽ deinde filiam nuptu collocaſſe in dimidia parte reliq agri: nec ſic ex priſtino reditu detraxiſſe &c. Ruſci: ruſcũ hærba eſt ſponte naſcens: qua in cibis vtunñ plæræq; gentes. Ply.lib.xxi.ca.xxviij. Maro tamẽ fruticis genus eſſe oſtendere videñ eo demũ vites ligabañ. Exercet agricolam.ſ.iculti ſalicti hoc ideo: q a vt Ply.li.xvi.ca.lij.ait de ſalice. Nullius quippe tutior redit⁹ minoris ve impẽdij aut tempeſtatum ſecurior. Arbuſta arbores vitibus maritatæ de q̃bus æglo.ij.latius:& Ply.li.xxvij.ca.xxij.ait no

Arbuſtũ. bilia vina nõ niſi in arbuſtis gigni:& in ijs quoq; laudatiora ſummis ſicut vberiora imis adeo excelſitate proficiñ. Iam canit effœtos extremus vinitor antes: ſic quidã antiq textus habẽt quidã vero. Iam canit extremos effœtos vini.ant. Canit: laudat canẽdo. Effœtus: laſſus fatigatus languid⁹. Antes dicuñ extremi ordines vinearũ vt Feſt.ait. Antiæ vero muliebres capilli demiſſi in frontẽ. Vinitor. vineæ cuſtos

Antes. & foſſor. Puluis. Ply.li.xviij.ca.xxi.ſcribit foſſione puluerem excitatum contra ſolem nebulaſq; vuis ꝓ

Antiæ. deſſe. Theophraſtus li.iij.cauſaꝝ docet ꝙ pulueris excitationẽ primis temporibus quum nigreſcere vuę

Vinitor. incipiunt facere debemus: damnari autem quouſq; ad maturitatem perueniant: Iuppiter: aer pluuia qua nimia marceſcunt vuæ.

ASCEn. ¶Contra nõ vlla&c.Ingrediť laudes oleaꝝ
que nullo labore cõſeruanť:diuti⁹ viuunt lar
gos & eoſdẽ ſalubres fructus afferũt:affert ꝑ
terea & alia arboꝝ cõmoda:q̃ ex ordine pate
bunt.is aũt talis eſt.Contra.i.ecõtrario:qa.ſ.
vitibus maxĩa eſt.nõ vlla.i.nulla penit⁹ cul
tura eſt oleis:neq; ille hoc eſt olee expectãt.i.
deſiderant falcẽ & raſtros tenaces.i.id cui ĩ
cuſſi ſunt donec eruerit ac eradicauerit tenen
tes quũ.i.poſtq;.ſ.olee heſerũt ſemel aruis.i.
radicate ſunt in terra:& tulerũt auras.i.ĩpet⁹
ventorũ:Et ipſa tell⁹ quũ.i.qñ recludiť.i.ape
ritur:dẽte vnco.i.ligno icuruo ſufficit.i.ſuffi
cienter facit & miniſtrat ſatis.i.cõſitis & plã
tatis arboribus humorẽ & quũ recludiť.i.ſul
catur vomere ſufficit grauidas fruges:& ita
nõ abundat particula quũ:nec eſt prepoſitio
Nutritor ſed aduerbiũ tẽporis:Nutritor aũt ſecũdũ cõ
mentarios & pſonale eſt v̾bũ futuri ĩperatiui
vocis deponẽtalis ꝓ qua nũc actiue dicimus
nutrito:ſi qs ãt ipſonal̃r cõſtruxerit vt ſit nu
tritor.i.hoĩes fere nutriũto.q.d.ĩpero & hoĩes
nutriant oporteret ĩperſonali dare actm̃ ſicut
precipiť ab eo q dixit Matheũ legiť:ſed eiuſ
modi locutiones apud idoneos eſſe negant̃.
Contra aũt q̃ plurima oli in deponẽtali voce
ꝓferebãť q̃ nũc actiua ſũt dicam⁹ ergo cũ Ser
uio . Nutritor.i.nutri aut nutrito hoc.i. hac
re.ſ.dicta : hoc eſt ꝑ id aut ꝓpter id qđ dictũ
eſt:oliuã pinguẽ & placidã paci.cui⁹.ſ.ſigni
ficatrix eſt vt ꝑ columbã etiã noe patuit.Po
ma quoq; &c.ingrediť aliaꝝ arboꝝ laudem:
accipit aũt poma gñe neutro hoc eſt fructum
pro arborib⁹:ſed vt in grãmatica dixim⁹ q̃
cunq; in vm exeunt ſi nõ ſunt mulieꝝ ꝓpria
neutri ſunt gñis vt rhenũ/ſcortũ &c. Ordo ẽ.
Poma quoq; ideſt etiã poma:hoc eſt arbores
pomiferę:vt.i.vbi primũ ſenſere truncos va
lentes ideſt robuſtos & habuere ſuas.i.debi
tas:aut ꝓprias vires ita vt nõ ĩdigeant furca
rum fulcimẽtis:ipſa nituñť.i.eriguñť & ten
dunt/ad ſydera.i.celũverſus:vi.i.virtute ꝓ
pria:haud.i.non indiga.i.indigẽtia noſtre.i.
humane opis.i.auxilij & poteſtatis.Nec mi
nus.i.& tãtũdem omne nem⁹ graueſcit.i. gra
uidum fit ex ſe interea.ſ.dum vitibus tantũ
laboris impendiť:fetu.i.vtilitate aut fructu
quẽ ex eis exigimus:ſiue materies ſiue bacce
aciniq; ſint:& auiaria.i.auiũ domicilia:incul
ta ideſt:neglecta ab hoĩbus : rubent baccis.i.
fructib⁹ ſylueſtrib⁹ ſanguineis.ſ.colore:dum
mature ſunt.Cityſi.i.frutices illi pecori gra
tiſſimi:tondẽť.ſ.in vſum pecoris:hoc eſt me
tentur:alta ſylua miniſtrat tedas.i.faces ex te
dis que arbores reſinoſe & picis plene ſunt q̃
circa in multis locis ĩ morẽ candelarũ vruñť
in remedium tenebraꝝ:q; pro.i.ignes noctur
ni paſcũtur.i.nutriunť:iniectis.ſ.tedis: ignes
fundunt lumina atq; ita duplex bonum eſt ĩ
eis:qa & calore & lumine proſunt.Et dubitãt
&c.duplex ſenſus:nam alij accipiunt ſicvt ꝓ
pterea ꝙ parate ſint arbores nulloq; labore ĩ
digentes homines dubitẽt eas ſerere ideſt an
ſerere debeanť cum ſponte naſcantur:& tunc
ſimpliciter indicat atq; enunciat autvtitur fi
gurata interrogatione:vt ſit &. i.attamẽ du
bitant homines ſerere ſcilicet huiuſmodi ar
bores vt tedas & ceteras tamvtiles atq; impẽ
dere curas vt ſcilicet conſeruẽtur.q.d.id non
deeere:ſed easquoq; arbores ſerendas eſſe.Li
cet enim ſylueſtres arbores ſponte ſua veniãt
tamen quia magis ꝙ illa nobis vſui eſt ope
re preciũ

Contra nõ vlla eſt oleis cultura:neq; illæ
Procuruã expectant falcem raſtroſq; tenaces:
Quum ſemel hæſerũt aruis:auraſq; tulerũt.
Ipſa ſatis tellus quum dente recluditur vnco:
Sufficit hũorẽ:& grauidas quũ vomere fruges
Hoc pinguem & placitam paci nutritor oliuã
Poma,quoq; vt primũ trũcos ſẽſere valentes:
Et vires habuere ſuas:ad ſydera raptim
Vi ꝓpria nitũtur:opiſq; haud indiga noſtræ.
Nec minus interea fœtu nemus omne graueſcit
Sanguineiſq; inculta rubent auiaria Baccis:
Tondentur cytiſi:tædas ſylua alta miniſtrat:
Paſcunturq; ignes nocturni:& lumina fundũt:
Et dubitant hoĩes ſerere atq; ĩpendere curas:

¶Non vlla.i.nulla alij nõnulla legũt.i. aliqua:nõ vt in SER.
vitib⁹ nimis.Neq; ꝓcuruã expectãt falcẽ:Vt puteñť qđ
tñ ad curã anniuerſariã refert.Nã neceſſe ẽ.licet tarde oli
uã putari.Raſtros:ad ſodiẽdũ.ſ.Negligẽtiã ãt ferũt oleę
cum iã cœperiť eſſe valentiores.Nã adhuc paruæ nimiã
curam requirunt .Auraſq; tulerũt.ferre auras proprie eſt
aſſueſcere aeris varietati:q̃ obeſt rebus teneris.Ipſa ſatis
tellus:hoc dicit aratum oliuetum & oleis ꝓdeſt & exinde
frumenta gignunť.Sufficit humorẽ.ſ.cũ ſubminiſtrat ar
borib⁹.Grauidas cũ vomere fruges cũ abundat.Nã hoc
dicit ſubminiſtrat fruges vomere.i.pervomerem Enni⁹
Effundet voces ꝓprio cũ pectore ſancto.i.ꝓprio pectore
Nam cũ vacat.Vrbanus tñ ſic accipit.Grauidas cũ vo
mere.i.ſtatim poſt arationẽ.Hoc:hac re.Nutritor autem Cum.
pro nutri poſuit imperatiui paſſiui futurũ pro præſenti
actiui.Et vires habuere ſuas:quia tenera virgulta ſolent
religari validiorib⁹ fuſtibus:ſicut ſupra ait de vitibus:
Viribus eniti quaꝝ & contemnere ventos.Fœtu nemus
omne graueſcit:fœtu vtilitate.Nã omnis vtilitas fœtus
eſt.Illuc aũt tendit laus iſta ſyluaꝝ:vt & probet nõ mirũ
eſſe ſi & poma & oliuæ ſine cultura præbeantur:& cre
ſcat vituperatio vitium in quas tantus impẽditur labor
Auiaria:ſecreta nemora q̃ aueſ frequentant.Baccas autẽ Auiaria.
ſanguineas accipim⁹ poma ſylueſtria.Tondentur cy.vir
gulta a Cyto inſula vbi abundant nominata.
¶Contra:ecõtrario.Non vlla.i.nulla:nec aliquo pacto MAN.
legendũ eſt nõnulla.i.aliqua nã ipemet Poeta dicit oleas
vbi excreuerũt nõ expectare falcẽ nec ligones.nam ſatis
humoris recipiũt vel quũ vinea effodiť vel cũ arať ager
ad ſegetes:nõ ergo Verg.id qđ nũc ait de primis annis ĩ
telligit ſed vbi excreuerit:vt dixi nã in primis annis ad
hibenda eſt cura.Vñ Cato.ca.xliij.ſic ait.Si voles vinea
cito creſcat & olea quã ſeueris ſemel in mẽſe ſarito ſul
cos:& circũ capita oleagina q̃t menſib⁹,donec trimę erũt
fodere oportet eodem modo cæteras arbores ꝓcurato:&
cap.xliiij.ait Oliuetũ dieb⁹ quĩdecim añ æqnoctium ver
num incipito putare ex eo die dies quadrgĩtaquiq; recte
putabis &c.Colu.li.ij.ca.xvij.ĩnqt.Si in olea vnus ram⁹
aliquãto cæteris lætior eſt:niſi eum reciderís arbor tota
fiet retorrida:& Ply.li.xvij.ca.xvij.ſcri.ꝙ ſi quis quærat
quod tẽpus olæ ſerendæ ſit:agro ſicco ꝑ ſemẽtem agro
læto per ver.Oliuetũ dieb⁹ quĩdecim ante æqnoctiũ ver
nũ ĩcipito putare ex eo die dies quadraginta recte puta
bis.Stirpes leues facito circum oleã autũno ablaqueato
& ſtercus adijcito radices ſi ſurſum abibũt craſſiores fiẽt
& in eo radices vires oleæ abibunt.Vetus oliuetum ab
equinoctio verno intra vergiliarum exortum interra
di alternis annis melius inuentũ:circunfodi aũt omnib⁹
annis

annis a ſolſtitio duũ cubitorũ ſcrobe pedali altitudine: ſtercorari tertio anno. His igitur patet ẽt vbi excreuerint oliuas requirere aliquã culturã. Poeta tamẽ nec falce nec raſtris vbi excreuerint indigere ait: qđ abſurdum nõ eſt vidi em̃ oliueta omnino pene neglecta nihilominus bac cis referta. Expectant: anno quoq; videlicet ſicut vites. Tenaces. ſuperius ait. Et duros iactare bidentes. Dente vnco ligone vel raſtris. Quum vomere: ordo eſt: & quũ tellus recluditur vomere ſufficit. i. ſubminiſtrat fruges grauidas. Hoc: hac re. Nutritor nutritur & nutricatur ꝑ nurit & nutricat olim dixere: vt probat Nonius. Poma quoq; oſtendit pomaria fieri debere cum nulla fere cu ra indigeant. Vires ſuas: dum enim tenellæ ſunt arbores ſudibus ligari ſolent. Interea dum: noſtra ope nõ indiget. Nec minus: q̃ ſi noſtra ope indigeret: eaq; frueretur: Omne nemus fœtu graueſcit: omnis amœna ſylua producit: vt caſtaneas corylos nuces mala ceraſia & huiuſmodi. inculta auiaria: incultæ ſyluæ auiũ ſtationes. Sanguineis baccis: vt arbutis cornis ſorbis & ſimilibus. Tondentur: metũtur pro animalibus. De cityſo autem frutice latius videto in Tityro Ply. præterea li. xiij. ait ꝙ nec aliud impẽdij eſt. Tædas: faces nam Teda arbor & reſinam ferens flammis ac lumine ſacrorum etiam grata. Plynius libro decimo ſexto. paſcuntur a tædis ſcilicet propter reſinam. Dubitant: cum nulla fere cura ſit opus. Serere. videlicet quæ in nemore & auiarijs ſine aliqua cura fœtus producunt item ſerere cityſum & tædas cum ſine labo re ſine cura ſine impendio multum commodi afferant. Tæda.

re preciũ fuerit illã ſerere qua maximè idige mus. Similis eſt locutio. vi enei Et dubitam⁹ adhuc virtutem extendere factis de qua illic videbimus. hic aũt priori modo. Ordo eſt. Et quia. ſ. he arbores ſponte naſcunt̃ hoĩes dubi tant ſerere. ſ. eas & impendere curas. ſ. eis. Po ſteriori ſic. Et nonne tñ hoĩes dubitant ſerere ſup. eas: & impẽdere eis curas. q. d. eos quidẽ id facere cum tamẽ omnes vineas curent: ſed perperam: cum illis nunq; ſit ſatis laboris ex hauſti: his autẽ nũq; nimis parum. Ordo.

Quid maiora ſequar: ſalices humileſq; geniſtæ
Aut illæ pecori frondẽ, aut paſtoribus vmbras
Sufficiũt: ſepemq; ſatis & pabula melli.
Et iuuat vndantem buxo ſpectare Cytorum:
Naritiæq; picis lucos: iuuat arua videre:
Non raſtris hominum non vlli obnoxia curæ
Ipſæ caucaſeo ſteriles in vertice ſyluæ:
Quas animoſi Euri aſſidue franguntq; ferũtq;
Dant alios aliæ fœtus: dant vtile lignum:
Nauigijs pinus: domibus cedrũq; cupſſoſq;.
Hic radios triuere rotis, hic timpana plauſtris
Agricolæ: & pandas ratibus poſuere carinas:
Viminibus ſalices fœcundæ: frondimus vlmi:
Et myrtus validis haſtilibus: & bona bello
Cornus: itureos taxi torquentur in arcus.

Nec Tiliæ

¶ Quid maiora ſequar: Docet nullas fere eſſe arbores quarum nullus ſit nobis vſus vt de ſalice arbore lenta. & fragili geniſta vir gulto humili. & buxo frutice aut arbuſcula ſterili & alijs plurib⁹ oñdit. Sane ĩ deſcriptiõe cytori montis notat̃ ſerui⁹ a beroaldo his v bis. Dixim⁹ alias Seruiũ ĩ rebus his q̃ ad geo graphiã ꝑtinent parũ fuiſſe curioſum: cum in ipſius cõmentarijs errores emergant manife ſtarij. qualis eſt hic. Nã Cytorus nõ eſt in ma cedonia regiõe Europea ſed ĩ aſiatica regio ne que paphlagonia nuncupat̃: vt auctor eſt. Plyni⁹. Fuit aũt cytorũ ciuitas a cytoro Phry xi filio condita & appellata: qđ Mela ſtrabo ꝙ teſtant̃. In mõte cytoro buxus plurima na ſcebatur. vnde a Catullo cytorus buxifer co gnominatur. Credidit fortaſſis interpres ver gilianus Macedoniã & paphlagoniã eandem eſſe regionẽ: ob quãdam nominis ſimilitudi nẽ: ſed ꝑfecto quantũ hiſpanis ſcythicus ave neto eridano diſiungitur. tãtum macedonia abeſt a paphlagonia: cũ altera ſit vt diximus europea regio: altera aſiatica. Atqui hoc tam turpe erratum cõmentarijs Seruij ꝑinde ac de prauatis aſcribere malim q̃ Seruio: quem mi hi pſuadere ASCEn. BERO. Cytorus.

Ordo.

hi ꝑſuadere nō poſſum tā neglıgēter cōmēta
rios ſcriptitaſſe: Hec ille. Ordo aūt eſt. Quid
i. ad qd ſequar. ſ. ꝑſcribendo: maiora. i. res in
qbus maior & manifeſtior eſt vtilitas: quaſi
dicat non opus eſſe cū etiam minima multo
vſui fiāt: nam ēt ſalices & geniſte humiles. i.
breuis ſtature. frutices: ille/ quaſi dicat q̄ vi⸗
liſſime reputant̄. ſufficiūt. i. āpliter ſubmini⸗
ſtrant: aut pecori frondē. i. pabulū frondeum
aut paſtoribus vmbras & ſufficiūt ſatis ſepē
i. munimē: & melli. i. mellificātib⁹ apibus pa
bula. i. nutrimēta vñ eglo. prima hibleis api⸗
bus florē depaſta ſalicti & iuuat. i. delectat &
vtile eſt. ſpectare. cytorū montē illū paphla⸗
gonie: vndantē. i. abundantē aut in morē vn⸗
darū ſe hñtem buxo. i. illo gñe arbuſcularum
quarū materies vtiliſſima eſt torno laboran⸗
tibus & lucos. ideſt arbores feraces picis na⸗
ricie. ideſt qualis plurima eſt ī naricia patria
vlixis: vbi plurime ſūt picee arbores: & iuuat
videre arua. i. loca vt arua nobis vtilia non
obnoxia. i. nihil debētia nec obligata raſtris.
i. dentalibus quibus terra raditur cum hec lo
ca inculta ſint & non obnoxia vlli cure hoīm
quia negligunt̄ & tamē proſunt plurimū. Ipē
ſylue ſteriles in vertice caucaſeo. i. ēt arbores
in caucaſo monte ſcythie cui⁹ vertex hyeme
inacceſſibilis eſt. cōſite quas. ſ. ſyluas euri. i.
venti illi animoſi. i. impetuoſi. frangūt & fe⸗
runt. i. īpellunt aſſidue dant fetus alie alios. i.
diuerſe diuerſos: queq; ſuos nam dant lignū
vtile nauigijs. ſ. pinus & dant lignū vtile do⸗
mibus. ſ. cōſtruendis: vt cedrum & cupreſſos.
Agricole triuere. i. tornauere hinc. i. ex his ſyl
uis aut his hoc eſt aliqbus arboribus harū ſil
uarū rotis. i. ad rotas cōſtruendas: radios. i. li⸗
gna q̄ ſunt inter axem & circūferentiam aut
cāthos rotarū q radij dicti ꝙ vt radij a globo
ſolis: ita ab axe deducant̄: & triuere hinc. i. ex
alijs arboribus harū ſiluarū plauſtris. i. vehi⸗
culis tympana. i. ītegumēta: ita vehicula ob⸗
tegētia: vt ēt tympana corijs obtegunt̄: & po
ſuere ratib⁹ carinas. i. alnos aut trabes earū īfi
mas pandas. i. incuruas: & ſalices ſunt fecūde
viminibus. i. vimina dant pro fetu: ex vimi⸗
nib⁹ aūt varia ītexunt̄ vaſa agricolis neceſſa⸗
ria vanni & corbes. vlmi ſunt fecūde frondi⸗
bus qb⁹ & terra pinguior fit vnde & vitibus
deligunt̄. Et myrtus ſup. eſt fecūda validis ha
ſtilib⁹: & corn⁹ ē bona. i. vtilis bello. i. ad bel
lū qa ex ea haſtilia fiūt atq; alia tela: taxi tor⸗
q̄nt̄. i. curuant̄ ī arc⁹ itureos. i. ī formā arcuum
optimoꝝ q̄les hñt iturei ppl'i ſyrie necnō. i.
ēt tylie leues. i. plane & nō aſpere: & buxū ra⸗
ſile. i. qd' faciliter radi poteſt torno. i. verſati⸗
li inſtrumento accipiunt formā. ſ. vaſorū aut
inſtrumentoꝝ nobis vtilium: nā tilie iugis fa
ciendis cōgruūt & buxum pyxidib⁹ lagenis
alijſq; multis vnde addit & cauantur acuto
ferro. Necnō. i. etiam alnus arbor illa leuis. i.
fragilis pre ſiccitate ſi extra ſolum aut aquas
ſit aut ſic alnus miſſa pado ideſt a quouis flu
mine ī cuius ripis fere naſcitur annatat leuis
ideſt agilis & cita: vndam torrentem. i. preci
pitanter fluentē necnon. i. etiam apes cōdunt
i. abſcondunt & locant examina. i. fetus ſuos
qui dum educuntur examē dicuntur: in corti
cibus cauis & aluo ilicis. i. illius arboris glan
difere: vitioſe. i. putrefacte. Si ergo vitioſa
huic vſui eſt quāto magis ītegra ī aliū cedit?
Quid eq̄ memorandū. i. eque dignū qd' me⸗
moretur & laudet̄: tulerūt dona baccheia hoc
eſt a

Nec Tiliæ leues aut torno Raſile buxum
Non formam accipiūt: ferroq; cauantur acuto.
Necnon & torrentē vndā leuis annatat alnus.
Miſſa pado: necnon & apes examina cōdunt
Corticibuſq; cauis vitioſæq; ilicis aluo.
Quid memorandū æq̄ baccheia dona tulerūt:
Bacchus & ad culpā cauſas dedit: ille furētis
Centauros leto domuit Rhetūq; Pholūq;:
Et magno Hylæum lapithis cratere minantē

¶ Aut ille. ſ. ſalices & geniſtæ. Multi tñ & Tiliæ legunt
vt tria dixerit. ſ. ſalices. tilias & geniſtas. Vndantē buxo SER.
ſpectare cytoꝝ. Cytor⁹ mons eſt macedoniæ in quo abū
dat buxus q̄ mota vento æſtus imitat̄ vndarū: Naritięq; ¶ Parū
picis: a loco ī quo abūdant piceæ. Nō vlli obnoxia curę. curioſæ
Nō debitricia: nihil labori nr̄o debentia Ipſæ caucaſeo: Seruius
Caucaſus mōs eſt Scythiæ poſit⁹ hic ꝓ qbuſlibet aſperri Caucaſus
mis mōtibus. Steriles aūt dicit cōparatiōe pomiferarum
arborū Hinc: de ſyluis. ſ. Nā de cupreſſo aut de cedro nul
lus vnq̄ efficit rotas aut radios. Triuere tornauere; cōpo
ſuere torno. Tympana: tecta vehiculorū. Pandas. curuas
viminibus ſalices fœcūde legit̄ & fœcundæ frondib⁹ vl
mi. Et myrtus validis haſtilibus. alibi & paſtoralē ꝑfixa
cuſpide myrtū. & bona bello cornus apta eſt. n. ēt cornus
haſtilib⁹. Itureos taxi torq̄nt̄ ī arcus. hoc eſt in ſiſ'itudi⸗
nē arcuū itureorū. Itureos aūt dicit ꝑthicos. Nec tiliæ le
ues ordo eſt nec nō hoc eſt ēt. Miſſa pado ſpēs eſt ꝓ gñe.
Vitioſæq; ilicis aluo: Carioſæ: vult aūt ꝓbare ēt putres
arbores habere aliquā vtilitatē. Sane hic ꝓ alueo ꝑ ſyne
reſim aluo dicit̄: Quid memorandū æq̄. i. quid ſil'r lau⸗
dandū Tulerunt dona liberi: ſicut ſiluæ multa ſponte ꝓ⸗
creantes? Alij & q̄ legūt vt ſit ſenſus qd dicendū q̄ tule⸗
runt. i. attulerunt. ipſa ēt dona baccheia: vt hoc dicat pa⸗
rū eſt ꝙ vites tantū laborē requirūt ēt munera earū cau⸗
ſas ꝑſtant furoris. Ille furentis Centauros: Atq in æneide
ait: Mars perdere gentē imanē lapitū valuit. Sed hoc ſol⸗
uit Hora. dicens. Nec ſe melius cum marte cōfundet ꝑlia
thyoneus. Nam reuera licet irarū cauſas Mars habuerit:
lapithe tñ & centauri in furorem ſunt ebrietate compulſi.
Deinde hoc loco centauros ait in furorem actos a libero
non lapythas. Magno hyleū lapithis cratere minantē bo
nū ſchema: ita. n. pingunt̄ quaſi poculis bella tractātes.

PRO.

¶ Et iuuat. u. b. ſ. cytoꝝ: Cytorus ē oppidum ponticum
fertile buxo non ſolum: Sed præcipue Naritięq;. p. l. Na
ricia eſt oppidū locridos piceis frequens. Iturei: natio
eſt ſcytharum.

MAN.

¶ Maiora maioris cōmodi: de qbus iam dixit & ſic ait
iam minora quoq; hominibus in multis ꝓdeſſe. Illæ. ſa⸗
lices & geniſtæ Pabula melli: geniſta enim vt Ply. libro
xxiiij. ca. xxxiij. flores habet apibus gratiſſimos: & in Ti
tyro poeta dixit Hiblæis apibus florem depaſta ſalicti.
Et iuuat. oſtendit poeta oblectationē præbere ſylueſtria
loca quāto magis igitur culta? Narrat inde ſylueſtrium
arborum cōmoda qbus quidem fruunt̄ homines. Cyto⸗ Cytorus.
rū: is mons eſt ī Paphlagonia teſte Ply. li. vi. c. ij. Et Stra.
li. xij. ſcri. Cytorū vrbē fuiſſe ipſius Paphlagoniæ Aſiæ
ꝓuinciæ. a Cytoro Phryxi filio addens ꝙ in amaſtriano
agro plurima atq; optima Buxus naſcitur: preſertim cir
ca cytorū. Buxo: buxi materies honorata eſt. eſt enim le
nis & ſolida & quadā duritia ac pallore cōmendabilis.
Buxus pireneis ac cytoro montibus plurima ac berecyn
tho tractu Plynius. libro. xvi. capi. xxix. Naritiæq; na⸗
ritia ithacæ tellus optatiſſima & ipſa olim Vlyixs pa⸗
tria vt ſcribit Dionyſi. Itacha autē inſula eſt in mari Io⸗
nio: vt Mela ſcribit. Picis: picea montes amat atq; frigo Picis.
ra. feralis arbor & funebri iudicio ad fores poſita hæc
plurimā

plurimā reſinā fundit interueniente candida gēma tā ſi-
mili turi vt mixta viſui diſcerni nō queat & inde fraus
ſepiſſime Aſiæ Ply.li.xvi.c.xv.Caucaſio ꝟtice.De cau
caſo vide æglo.v.Eius aūt vertices hyeme ſunt inacceſſi
biles vt Stra.ait li.xij.Cedroſcꝫ:Mauris plurima arbor ce
dri & mēſarū iſania:ſunt aūt cupreſſo fœminæ etiamnū
ſyluestri ſimiles folio odore caudice vt ply.li.xiij.c.xvij.
ſcri.Theophraſtus vero li.iij.edocet ꝙ cedrus eſt iunipꝑo
nō abſimilis:ſed folio maxime diſtat ei⁹ materies putre-
dinē nullā ſentit frutex odorat⁹:Idē Ply.li.xvi.ca.lv.ait
ꝙ Cedrus in Creta Aphrica Syria laudatiſſima eſt:& ce-
dri oleo puncta materies nec tineā nec cariē ſentit. iuni-
pero eadē virtus q̄ cedro.Epheſiæcꝫ dianæ tēpli tectum
conuenit eſſe e cedrinis trabibus:Valuas e cupſſo. Eſt &
vticæ tēplū Apollinis cedrinas trabes habēs.Radios cor
ni:lignū nō alio pene q̄ ad radios rotarū vtile aut ſi qd
cuneandū ſit in ligno clauiſue figēdū ceu ferreis.Illex itē
& oleaſter ac olea q̄ cariē vetuſtatēcꝫ nō ſentiūt. Ply.li.

eſt a baccho inuēte vites:q.d.nihil.& .i .iſup
bacchus hoc eſt inuētū bacchi videlicet vinū
dedit cauſas.i.occaſionē ad culpam.ſ.cōmit-
tendā ꝑ ebrietatē.Ille.ſ.bacchus ꝑ vinum do
muit leto.i.morte: centauros.i.populos illos
Theſſal e furentis.ſ.ebrietate aut auidiate vi
ni habendi quod ole fecerant centauros dico
vt rhetū & pholū & hyleū minantē lapithis
i.populis illis vicinis quibuſcū centauris ſe-
pe certamē eeat:vnde cētauri poti(cum.ſ.for
tiores ſibi viſi ſunt) poculo illis minitabanᷓ
magno cratere.i.poculo capaci quod inter bi
bendū in manu habebat.Itacꝫ vinū difficul-
ter acquiritur:periculoſe naſcitur & cum pe-
riculo abſumitur. Cum olee alicꝫ multe ar-
bores ſponte fere naſcantur nullo labore con
ſeruentur:& vſum ſine ꝑiculo pſtent.

Tympanum. xvi.c.lvi.Tympana dr̄ a typanizo:qd' eſt extēdo & verbero ſunt.n.vaſa ſemiſphærica:q̄ ſemꝑ bina fe-
runt in qb⁹ ab vno latere pellis extendiᷓ:& virgula ꝑcutiunᷓ:ijs ī ſacris.Cibeles vtebanᷓ:hic aūt ꝓ opi-
mētis vehiculorū metaphoricos ponunᷓ.Plauſtris vehiculis:de qbus li.i.Georgi.hic aūt ꝓ pilentis po-
nunᷓ.erat.n.pilentū cōtextū rotis quattuor:quib⁹ matronæ olim vtebanᷓ Vergi.pilentis matres in mol
Pilentū libus.Et pandas ratibus poſuere carinas:larix in humore præcipua & alnus nigra non improbaᷓ in aqua
& fagus Ply.li.xvi.ca.lvi.Ratibus.Rates vt inqt Feſtus vocanᷓ ligna colligata:q̄ ꝑ aquā agunᷓ:quo vo
Rates. cabulo ēt interdū naues ſignificanᷓ.Pandas curuas.Carinas.nautæ carinā vocāt infimā trabē vbi nauis
Carina. fundatur:quod quidē Ouid.quocꝫ videtur aſſerere:ait.n.li.iiij.de ponto:Dū mea puppis erat valida fun
data carina.Qui mecū velles currere primus eras:Itureos arcus Id nomē ſine h ſcribēdū eſt.Probus autē
ait itureos nationē eſſe ſcytharū Stra.vero li.xvij.ſcri.Mōtanā regionē iturei & arabes hn̄t malefici oēs:
Ply.li.v.ca.xxiiij.in parte ſyriæ q̄ cœli diciᷓ ſcribit eſſe itureorū gentē.Ab illis igiᷓ populis itureos arc⁹
Raſile poetam dixiſſe intelligendū cenſeo.Tiliæ:de tilia videto lib.i.Georg.Raſile raſiles calati dr̄ quaſi raſi
nihil extantis aut redundantis plenitudinis.Verg.tn̄ hoc loco ait raſile buxum quaſi raſibile. Corticib⁹
ſuberis &c. Quid memorandum quid vltra dicendum de ſyluis & arboribus.Aeque:eodē modo ſicut
examina & alia cōmoda iā enumerata vel quid memorandum æque quid ſimiliter laudandū. Tulerunt
ipſæ in ſyluis:nācꝫ ſilueſtres vites & vuę in eis ſunt.Baccheia dona vites & vuas:Bacchus.& ad ſuperi⁹
vites qb⁹ nūq̄ ſatis oꝑe eſt dānaſſe quodāmō viſus eſt:nūc ꝟo eaꝝ fruct⁹ qb⁹ qdē hoib⁹ furor īgruit.Vel
potius nos hortaᷓ facta ecbaſi.i.excurſu enumerādo ſyluarū cōmoda:vt vites nō relinquam⁹:q̄q̄. multo
labore indigeant:cū pro eaꝝ fructu potiēdo cētauri ēt mori nō dubitarint:Ad culpā : ad ſcelus eius enim
odore ducti doliū pholo rapere voluerūt.Centauros:hiſtoria eſt vt Diodo.li.v.edocuit Pholus cētaur⁹
quū domi Herculē ſuſcepiſſet defoſſum antea vini doliū extulit:verū eius odor ingens ad ꝓpinquos Cē-
tauros delatus ebrios reddidit.vna igiᷓ Pholi domū magno ingreſſi tumultu ad rapinā verſi ſunt.Pho-
lus itacꝫ timēs quū ſe abſcōdiſſet ſolus Hercules illis obſtitit q ſuꝑior multis eoꝝ peremptis reliquos in
Pholus fugam vertit.Verū Pholus vt cognatos ſepeliret ſagitta a quodā euulſa ſeipſum vulnerauit quo vulne
Centaur⁹ re cum curari negret obijt:& ab Hercule magnifice ſepultus monti nomen dedit.Cētauros:Cētao ſtimu
lo nobis eſt:inde centauri vt puto.Nā vt ſcri.Stra.li.ix.de Theſſalia cētaurorū natio dura ſane agreſtiſcꝫ
erat quos Home.a pithoo fuiſſe expulſos a Pelio mōte ſcri.q filius Iſionis lapitharū regis erat. Lapithis
Laphitæ. lapithæ Theſſaliæ po.q in pindo & Othri montib⁹ habuere ſedes vt Ply.li.iiij.c.ix.edocet.Eſt aūt laphi-
tæ non laphitæ dicendum.Græci enim per th non per ph.ſcribere ſoliti.

O fortunatos nimium ſua ſi bona norint
Agricolas:qbus ip̄a procul diſcordibus armis
Fundit humo facilem victū iuſtiſſima tellus:
Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit ædibus vndam:
Nec varios inhiant pulchra teſtitudine poſtes
Illuſaſcꝫ auro veſtes ephyreiacꝫ æra:
Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno:
Nec caſia liquidi corrumpitur vſus oliui:
At ſecura quies:& neſcia fallere vita:
Diues opum variarū: & latis ocia fundis
Speluncæ viuicꝫ lacus & frigida tempe:
Mugituſcꝫ boum molleſcꝫ ſub arbore ſomni
Non abſunt:illic ſaltus ac luſtra ferarum

Et patiens

ASCEn.

¶O fortunatos &c.Quia varios oſtēdit vi-
nitorum labores dubioſcꝫ nec eos ſemꝑ fau-
ſtos fructus ne eos infelices per hoc cenſuiſſe
putetur atcꝫ ita rem quā laudare debeat vitu
peraſſe culpetur cum exclamatione quadam
dicit agricolas eſſe felices qui tot bona ſpon-
te naſcentia haberent licet vitibus magnus
ſit impendendus labor & qui ab vrbanorum
curis longe grauioribus minuſcꝫ fere ſaluta-
ribus liberi ac īmunes ſunt vnde faſces & ve
ſtium ac ceterarū rerū luxus ſuperfluuſcꝫ ſplē
dor non vera ſunt bona ſed bona apparētia:
vnde ea deeſſe agricolis pro beneficio depu-
Ordo. tat. Ordo autem eſt: O agricolas fortunatos
nimiū ſi norint.i.cognouerint ſua bona.i.cō
moda q̄ ꝑcipiſcūt ex agricultura & ruſticana
vita(Notū eſt o tribus caſibus iungi:& exp̄ſ
ſum maiorē habere vim in ſignificādo.Si tn̄
ſcrupuloſus & anxius grāmaticus verbū deſi
derat habeat:cēſeo aut iudico.vt ſit o ꝙ for-
tunatos cēſeam agricolas ſi ſua bona norint:
ſed qui nil ſubaudierit minus inept⁹ erit:vt
em̄ vulgares ita & latine locutiones q̄dam in
affectu ſunt nec ꝑficiunᷓ effectu) qb⁹.ſ.agri-
colis ipſa tellus iuſtiſſima quia plus reddit
ꝙ accipit

q̄ accipit ſed nõ q̄ debet: fundit procul ideſt longe a diſcordib⁹ armis neq; in mari: ſed humo victum facilem .i. parabilem & ſine difficultate acquiſibilem. Si .i. tamet ſi: domus alta qualis eſt in vrbib⁹ cum ruſticorum ſit humiles habitare caſas: ſuperbis forib⁹ ideſt habens ſuperbas hoc eſt magnificas & ſuperbæ ornatas fores: in quibus ſcilicet ſpolia hoſtiũ & ferarum atq; ſculpture varie cõſpici solẽt: vomit totis edibus ingentem ideſt ſane magnam: vndam .i. multitudinem vndatim ꝓruentem ſalutãtum mane ſcilicet prima hora diei (vnde Martialis. Prima ſalutantes atq; altera continet hora &c. de qua conſuetudine apud iuuenalẽ Satyra prima vbi de ſportula loquitur plenius eſt videre) nec .i. & non & ſi ſupple non inhiant ideſt cum hiatu ferino ſe concupiſcere indicant poſtes varios. ideſt ornatos aut forte iaſpidios: pulchra teſtitudine: ideſt que ſunt in pulchra teſtudine: teſtudo autem eſt circunuolutio & curuata camere vt dicunt in morem teſtudinis deuexa (vulgus voltam appellat) Mira eſt in omnibus vrbanis pompis vituperatio & a ruſtica ſimplicitate laus. Nam Epithetis ſingulis res eleuat. atq; dãnat: vt poſtes: quia varij ſunt: varietas enim ad pompam & ꝓſpectum inanem nõ ad vtilitatem pertinet fores damnat ſuperbie: vndam ſalutantum moleſtie. quid enim miſerius q̄ tot ſalutantibus aures accõmodare ſub primam lucem? Veſtes autẽ non decenter ornatas: ſed illuſas auro dicit: es corinthium propter vrbis luxum & immodeſtam hominum appetitionem taxat. Nã eiuſmodi commixtionem eo q᷑ noua eſſet multi pluris q̄ ſolidum aurum ſiue argentum faciebant ſolebantq; ex eo conflare ſigna ꝑcioſiſſima. Sane es corinthiũ illud erat qđ poſt deflagrationem corinthi ex varijs metallis cõmixtum poſt incendium compertum eſt. Preterea q᷑ lana fucatur oliuum corrumpitur manifeſtam habet vituperationem: ſed ad ordinem redeo. Et ſi non inhiant veſtes illuſas .i. ad illuſionem intextas auro ideſt filis auratis & era ephyreia ideſt corinthia varia mixtione ex incendio vrbis nata miſere placentia. Nec vſus oliui liquidi ideſt puri liquoris corrumpitur .ſ. a ruſticis caſia ideſt admixtõe vnguẽti ex caſia facti vt fit ab vrbanis. At .i. ſed. quies ſecura ideſt ſeparata a curis: & vita neſcia fallere ideſt fallendi ignara: & ſpelunce ideſt antra amena: & lacus viui ideſt fluentes nec arte ſed natura comparati & tempe .i. loca amena & temperata qualia ſunt tempe ĩ theſſalia frigida ſcilicet frigore opaco de q̄ in buco. hic inter flumina nota. Et fontes ſacros frigus captabis opacum. & mugitus boũ gratus .ſ. paſtoribus: & molles ideſt ſine anxietate ſomni ſub arbore ideſt in vmbris arborũ: non abſunt ſcilicet a rure: immo adſunt abunde ſaltus ſup. ſunt: illic ſcilicet ruri: & luſtra .i. latibula & diuerſoria ferarum ſunt illic: & iuuentus .i. multitudo iuuenum: patiens operũ i. operationum: hoc eſt laborum nõ vt vrbana delicijs aſſueta: & aſſueta paruo .ſ. ſumptui & expenſis modicis: ſup. eſt illic & ſacra deũ ideſt deoꝝ ruſticorum precipue ſunt illic ſancta: & patres ſũt illic ſancti: & iuſtitia ſcilicet virgo aſtrea excedẽs terris ideſt derelinquẽs ob ſcelera hominum terras & in celum faceſſens: fecit extrema veſtigia per illos .ſ. ſanctos patres ruri degentes.

Vide ſeruium & Manci.

Et patiẽs operum paruoq; aſſueta iuuentus.
Sacra deum ſanctiq; patres: extrema per illos
Iuſtitia excedens terris veſtigia fecit.

¶ O fortunatos nimiũ ſua ſi bona norint Agricolas: Nõ eſt abruptus tranſitus ad laudem vitæ ruſticanæ: ſed ad ſuperiora ꝑtinet. poſt vituperationẽ quippe vini iſta q̄ſi cõſolatio eſt ꝑ quã oñdit quãtas voluptates ruſticis natura ꝑſtiterit. Quod aũt ait fortunatos nimiũ nõ ad fortunã. ſed ad fortunæ ꝑtinet quãtitatẽ. Nã hoc dicit quãtũ in ſe eſt maximas eis natura ꝑſtitit voluptates quas ſi noſſent eſſent non fortunati ſicut nũc ſunt: Sed nimium fortunati. Procul diſcordibus armis .i. longe a ciuitatib⁹ plenis iurgio: & rapinis. Iuſtiſſima tellus ꝓprie nã ſi iuſt⁹ eſt q& qđ accipit reddit: terra vtiq; iuſtiſſima ẽ q̄ maiore fœnore accepta reſtituit. Si nõ ĩgentẽ foribus dom⁹ alta ſuꝑbis. Mane ſalutantũ totis vomit edib⁹ vndã. vt etiã in laudẽ fecit italiæ: nõ ſolum vitam laudat ruſticã: ſed etiam contrariam .i. vrbanam vituperat. Nam iſta quæ de vrbibus dicit opinabilia ſunt bona: nõ ẽt vera: vt ruſtica ſunt. Multũ enim intereſt inter verum & opinatum malũ ſeu bonũ. Vnde Iuuena. pauci dignoſcere poſſunt vera bona. Inhiant: habere deſiderant: & dicim⁹ inhio illam rẽ. Pulchra teſtitudine .i. indica vnde poſtes ornanť vel lectuli. Luca. Foribus teſtitudinis indæ: Terga ſedẽt fuluo maculas diſtincta ſmaragdo. Illuſaſq; auro veſtes i. quibus artifex ludens auro aliqua depingit. Male autẽ quidam Incluſas legũt Ephyreiaq; æra corinthia: q̄ laudat ẽt Cice. Nam ephyre eſt corinthus. Alba nec aſſyrio fucatur lana veneno. Aſſyrij populi ſunt adiacentes Syriæ apud quos primũ vſus inuentus eſt purpuræ. Veneno: colore. Nec caſia liquidi corrumpiť vſus oliui: Caſia hærba eſt qua fit vnguentũ. Mire aũt ait vſus oliui corrũpiť. Nam oleũ gñalẽ vſum habet qđ cum in vnguentũ fuerit corruptũ vni rei tantũ eſſe aptũ incipit. Neſcia fallere vita. Aut q̄a inocẽtes ſunt: aut q̄a ĩmobilis eſt ſtatus vitæ eorũ. Vrbanorũ enim fortuna: aut īſidijs. aut ꝓſcriptiõe variať. Latis ocia fundis: Fundus diciť ab eo q᷑ rerũ oĩm ſit fundamẽtũ. Spelũcæ viuiq; lacus .i. bona naturalia nõ ſicut in vrbibus quæſita. Vnde Iuue. Et ſpelũcas diſſimiles veris. Frigida tempe: Tempe ſunt proprie loca amœna Theſſaliæ abuſiue cuiuſuis loci amœnitas. Molleſq; ſub arbore ſõni: μολακοι Δυπο Δευδρεσιυ υπυοι. Illic ſaltus & luſtra ferarum .i. venationes quæ penitus in vrbibus nõ ſunt. Bene aũt luſtra ferarum q̄a ſunt in vrbibus luſtra meretricum. Paruoq; aſſueta .i. non vrbana quę eſt ſegnis & prodiga. Sacra deum ſanctiq; patres: duo dicit ſacra deorum ſancta apud illos ſunt ſancti etiam parentes. Extrema per illos iuſtitia excedẽs terris veſtigia fecit: Hoc & Aratus dicit iuſtitiam primo ĩ vrbibus poſt ea tantum in agris fuiſſe vbi eam inducit loquentem cur abſcedat e terris. SER. Inhio. Aſſyrij. Fundus

¶ Ephyreiaq; æra conrinthia. Ephyra enim prius dicta ẽ poſtea corinthus Frigida tempe. Tempe ſunt loca nemoroſa frigida fontana. PRO.

¶ O fortunatos agricolas. Tullius in Catone maiore Catonẽ ipm illa dicere introducit. Venio nunc ad voluptates agricolarũ quibus ego incredibiliter delector q̄ nec vlla ipediunť ſenectute: & mihi ad ſapientis vitã videnť accedere habent enim rationẽ cum terra quæ nunq̄ recuſat imperium: nec vnq̄ ſine vſura reddit qđ accepit: ſed alias minore plærũq; maiore cũ fœnore. & Seneca epiſtola prima lib. xiij. de Scipione maiore inq̄t. Abluebat corpus laboribus ruſticis feſſum exercebat enim ope ſe terrãq;. vt mos fuit priſcis ipe ſubigebat. Hora. quoq; ſcđa ode carmis Epodon ruſticæ vitæ laudes & cõmoda enumerat vti & Maro ampliſſime. O fortunatos: o nũc iteriectio eſt admiratis: de qua lati⁹ in Tityro. Sua ſi bona norint. Enũeratis ſyluarũ cõmodis q̄bus agricolæ frui poſſunt & alijs: nunc multo plura commemorat. Facilem victum: facilem cibum. habent enim ĩ agro parata omnia MAN.

ad victum

ad victum neceſſaria. Mane ſalutantum. prima ſecundaq; hora potentes amicos ſalutabant quod Martia lis lib.iiij. optime docet ibi videlicet. Prima ſalutantes atq; altera cõtinet hora. Exercet raucos tertia cau

Poſtes. ſidicos. Inhiant cõcupiſcunt: Varios ornatos vti ſolebat in ſuperbis domibus apparere. Poſtes: a poſt di

Teſtudines. ci videntur: ꝙ poſt fores ſtant Priſcia. auctor. Teſtitudine. i. teſtitudineis laminis quibus etiam lectos & repoſitoria veſtiebant: Lucanus foribus teſtitudinis indæ. Scribit aũt Ply. lib. ix. ca. x. ꝙ teſtudines tãtæ magnitudinis indicum mare emittit: vt ſingularum ſuperficię habitabiles caſas integat atq; inter ĩſulas rubri præcipue maris ijs nauigent cymbis: Teſtudinũq; putamina ſecare in laminas lectoſq; & repoſito

Ephyra. Corinth' ria ijs veſtire. C. Aruilius Pollio inſtituit. Illuſas: depictas. Ephyreiaq; æra. Ephyra ante poſtea Corinth' appellata eſt. Colonia colli applicata in iſthmo. ſ. videto Ply. li. iiij. ca. v. vbi de peloponneſo loquit' De Corintho etiam Stra. lib. viij. plurima ſcribit iter quæ ꝙ ciuitas ipſa corinthiorum an pliſſima vſq; fuit & opulentiſſima: ſeu viros innumerabiles ad ciuile regimen peritiſſimos: ſiue eximias opificũ artes ani mo vertis: erantq; in ea plurima opera ære elaborata. Ephyreia: ſunt qui dicant. i. cauſa metri interpoſi tum: ſed cum ephyreios a græcis dicatur ſoluit ei diphthongum: vt etiam ibi Priameia virgo. Aſſyrio: perſiæ iuncta eſt aſſyria: in qua Babylon eſt: vt Stra. li. xvi. ſcribit. Veneno colore: itelligit aut purpureũ

Aſſyria Phœnicia. liquorẽ in Tyro vrbe Phœnicæ optimũ: Phœnicia enim pars eſt Syriæ vt ſcribit Ptolemæus li. v. Ply. lib. v. cap. xiij. Fucatur tingitur coloratur: Phucos enim græce latine color dicitur. Caſia de hac videto in Alexi: Ocia: voluptates. Fundis: ager ꝙ videbatur pecudum ac pecuniæ eſſe fundamẽtum fundus eſt di

Fundus. ctus aut ꝙ fundat quotannis multa. Varro auctor. Tempe loca amœna a cœli temperamento dicta vt li bro primo theb. inquit Lactantius: Sunt autem proprie loca in Theſſalia quinq; milium paſſuum longi tudine & ferme ſex latitudine vltra viſum hominis attollentibus ſe dextra læuaq; leuiter cõnexis iugis intus ſua luce viridante: allabitur Peneus qui inter Oſſam & Olympum nemoroſa conualle defluit. Ply. li. iiij. ca. ix. Frigida propter aquas & vmbras ait. Molles: iucundi Saltus ſyluæ: quia dicit luſtra ferarum per quæ venationes intelligit. Sacra deum ſanctiq; patres: figura eſt ſyllepſis per genera dicendo enim ſa

Sacrum. cra & patres ſancti etiam ſacra ſancta intelligimus. Sacrum autem vocatur quicquid deſtinatum eſt dijs Macro. lib. i. ſatur. Iuſtitia: videto æglogha quarta.

Me vero primum dulces ante omnia muſæ
Quarum ſacra fero ingenti perculſus amore
Accipiant: cœliq; vias & ſydera monſtrent.
Defectus Solis varios Lunæq; labores:
Vñ tremor terris: qua vi maria alta tumeſcant
Obijcibus ruptis: rurſuſq; in ſeipſa reſidant.
Quid tantũ oceano properent ſe tingere ſoles
Hiberni: vel quæ tardis more noctib' obſtet.
Sin has ne poſſim naturæ accedere partes:
Frigidus obſtiterit circũ præcordia ſanguis:
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes
Flumina amem ſyluaſq; inglorius: o vbi campi
Sparchiuſq; & virginibus bacchata Lacænis
Taygeta: o qui me gelidis in valibus Hæmi
Siſtat: & ingenti ramorum protegat vmbra:

SER. ¶ Me vero primum dulces ante omnia muſæ Accipiãt: Diu quæſitum eſt: vtrũ philoſophiæ: an ruſticitatis vi ta eſſet fœlicior. Vñ nunc dicit primã eſſe philoſophiã: poſt ipſam ruſticã vitã. Suã aũt pſonã ꝑ quacũq; ponit ſicut paulo poſt. Rura mihi placeant: mihi ꝑ cuilibet po ſuit. Sic in primo. Nõ illa quiſq̃ me nocte ꝑ altum ire: In iij. Ne mihi tũc molles ſub diuo carpe ſomnos & hoc eſt qd' dicit Hora. in arte poetica. Hoc amet hoc ſpernat ꝓ miſſi carminis auctor. Quarũ ſa. fe. poeta n. quaſi muſa rũ ſacerdos eſt. Cœliq; vias: aut artes vt alibi: inueni ger mana viã. Aut certe circulos qbus ſydera cõtinẽtur. De fectus ſo. va. Atq vno mõ tñ ſol nobis deficere videt'. ſ. cũ prima Luna e regione ei' obſtiterit radijs: & eos nobis fecerit nõ videri. Vnde varios accipimus defect' nõ qa varia ratione cõtingunt (Nam ratio vna eſt vt diximꝰ) ſed quia vel varijs temporibus fiũt vel varie. Nã inter dum duobus. interdum quattuor: interdum pluribꝰ de ficit digitis. Lunæq; labores: vel errores quia non recti incedit: vel defectus contingunt lunæ quoties terræ al titudo interueniens radijs ſolis eam illuminari non pa titur. A quibus dicitur lumen accipere. Vnde tremor terris.

ASCEn. ¶ Me vero &c. Quia tantopere ruſticã vitã laudauit: ne illa ẽt philoſophice & cõtẽplatiue ꝓtuliſſe videat dicit ſe qdem ꝓferre ruſti cane vite philoſophicã & muſarũ diuina in uenta: ſed ſi ad ea feliciter aſpirare nequiret: nullã eſſe in praxi vitã quã ruſticane ꝓtulerit: primas ergo partes diuinarum humanarũq; rerum cõtemplationi: hoc eſt philoſophie at tribuit: proximas agriculture dicens. Verum

Ordo. pro ſed: muſe. i. dee rerũ inuentrices: hoc eſt di uinarũ rerũ cõtemplationes: dulces ante oia. i. exercitia humana: quarũ ego perculſus. i. affe ctus ingẽti amore fero ſacra v t. ſ. ſacerdos ac cipiat me primum. i. primo & precipuo loco: quia nihil gratius aut iucundius cõtingat: & monſtrent mihi vias. i. curſus aut meatus celi & ſydera. i. ſyderũ virtutẽ & ſignificationẽ: & varios defectus. i. eclipſes ſolis: & labores i. eclipſes & luminis imminutiones lune: & monſtrent mihi vnde tremor. ſ. accidat terris: & qua vi tumeſcãt. i. inflentur & extollantur: maria alta. i. eleuata: & hoc obijcibus. i. obſta culis vt littoribus: ruptis id diſſipatis & deie ctis: & reſidant. i. deſcendãt vt locum capiãt: rurſus in ſeipſa. i. in ꝓpria receptacula / prio reſq; alueos at ambitus. Et mõſtrent qd. i. ad quid ſoles hyberni. i. qui illucẽt tempore hi berno: hoc eſt hyemali. ꝓperent. i. feſtinẽt tm̃ i. intantum: tingere ſe Oceano. i. magno ma ri terram ambienti: & id dicit ſecundum opi nionem vulgi credentis ſolem in Oceanum ſui lauandi cauſa decidere: vel que mora ob ſtet non noctibus hyemalibus: tardis. i. tarde decedentibus: ſed eſtiuis tardis. i. tarde venien tibus (eadem in fine primi enei. reperies) Sin i. ſed ſi: ſanguis frigidus circũ ꝓcordia. i. tardi tas ingenij ex ſanguine frigido circa cor pro ducta (vnde Iuuena. ꝙ leua in parte mamille. Nil ſalit archadico iuueni) obſtiterit. i. obſi ſtendo effecerit: ne ideſt vt non vel quo minꝰ poſſim accedere ſcilicet intelligendo has par tes nature ſcilicet rerum celeſtiũ hoc eſt cau ſas rerum. Rura. i. res ruſticane: & amnes rigui i. irrigatiui placeant mihi in vallibus. i. acce dam ad delicias ruſticanas: & amem flumina i. amenitatem fluminum: & ſyluas exiſtẽs in glorius. i. ſine gloria: q̃ cauſas rerũ inueniẽti bus debet.

bus debet. O optantis eſt interiectio ſcribunt quidam oh. O qui me ſiſtat. i. conſtituat & vt dicunt repreſentet ſup. illuc: vbi. ſ. ſunt campi. ſ. ameni & ſperchius. ſ. fluuius theſſalie ad quē orpheus canticorum ſacra peregit: & taygeta (declinat ſicut hyſmarꝰ hic taygetus: & pluraliter hec taygeta) mōs laconie i acha ia: bacchata. i. a bacchantibus frequētata: virginibus Lacenis. O qui ſiſtat me in gelidis. i. refrigeratiuis vallibꝰ hemi. illius mōtis thracie / & protegat me ingenti vmbra ramorum i. quis dabit vt naturali locorum dictorū ac conſimilium perfruar amenitate: quaſi dicat ſe beatum fore ſi id contigerit.

terris. variæ ſunt opiniones. nam alij dicunt ventum eſſe in concauis terræ qui motus etiā terram mouet: Salu. Venti p caua terræ citari Lucanus. Quærentem rumpere ventū credidit. Alij aquam dicunt genitalē ſub terris moueri & eas ſimul cōcutere: vt vaſa aquæ: vt dicit Lucretius. Alij σφογγοειδῆ terram volunt. cuius plerūq; latētes ruinæ ſuperpoſita vniuerſa concutiunt. Qua vi maria alta tume. Obijcibus ruptis. Alij ſic accipiūt ꝙ ruptis obijcibus. i. calpe & Athlante montibus Hiſpaniæ & mauritaniæ Oceanus eruperit. Et iſta fecerit maria qđ nō ꝓcedit. Si. n. hoc eſſet nō diceret tumeſcāt: ſed tumuerunt cū eruperūt. Oceani maria. Vñ æſtuaria oceani accipimus ꝗ p hiſpanias & gallias infinitū erūpit cōtempta lege riparū ad quas rurſus recurrit. Cuius rei opiniones Luca. in primo cōmemorat dicēs. Ventꝰ ab extremo pelagus ſic axe volutet deſtituatq; ferēs: an ſydere mota ſcđo Tethyos vnda vagæ lunaribus æſtuat oris: Flāmiger an titan vt alentes hauriat vndas. Erigat oceanū fluctuſq; ad ſydera tollat. Quid obquā cām Oceano ꝓperēt ſe tingere ſoles Hiberni: circulorum hoc efficit ratio vt etiam in æneī. diximus. Tardis autē noctibus. i. æſtiuis noctibus tarde venientibus. Sin has ne poſſim. i. partes phyſicæ philoſophię ex qua ſunt illa quæ dixit. Frigidus obſtiterit. ſcđm phyſicos dicit ꝗ dicūt ſtultos hoīes frigidioris eſſe ſanguinis: prudētes vero calidi. Vnde & ſenes in quibus friget: & pueri quibus necdum calet minus ſapiūt. Inglorius: comparatione. ſ. philoſophiæ ſic in æneide: & mutas agitare inglorius artes. nō ꝙ nulla gloria medicina eſſet: ſed ꝙ minor ꝗ̄ diuinitatis & augurandi que ei obtulerat Apollo munera: vt Augurium cytharāq; dabat celereſq; ſagittas. Sperchius: fluuius Theſſaliæ. Taygeta: mons laconum Libero & Bacchis conſecratus: Hæmi: montis Theſſaliæ in quo etiam ſunt tempe.

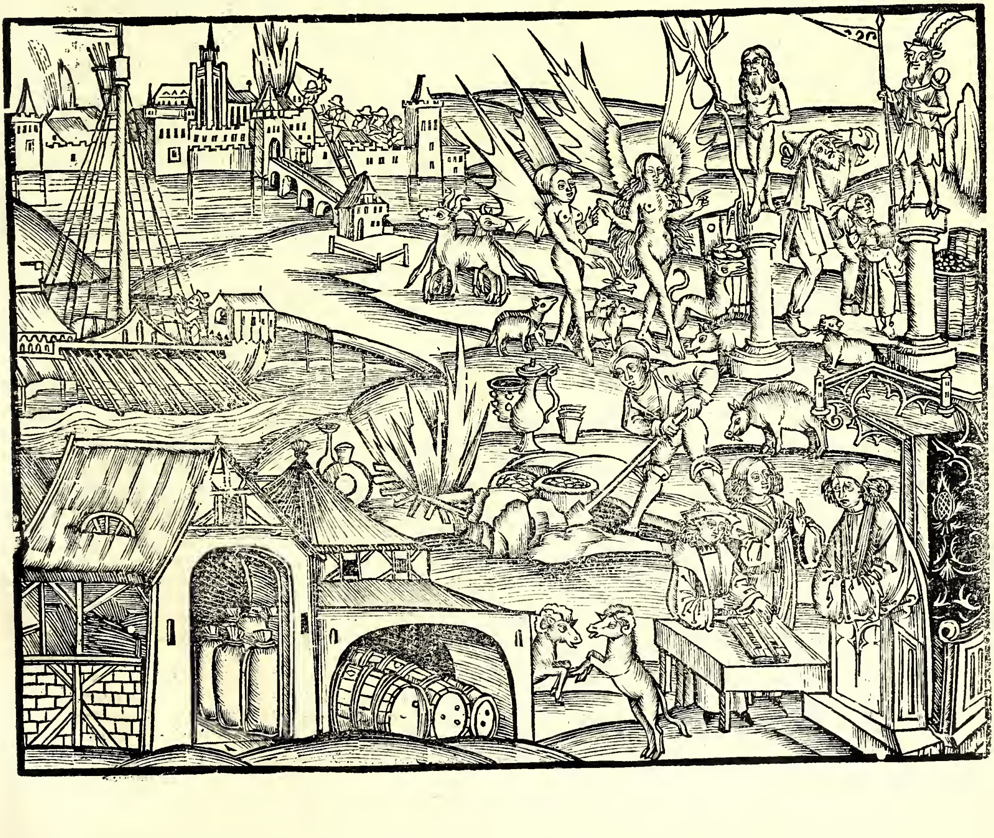
¶ Defectus ſolis varios: lunæq; labores: deficit Sol quū eius orbē ſubit luna & obſtat radijs. Lunæ autē defectio fit: quia nō ſuo lumine lucet: ſed eo qđ a ſole accepit: quū in vmbrā terræ venit. Aeſtus aūt maris ad Lunæ motū: & rōnē fiūt: ſed lunæ ſunt. v. motꝰ: diurnus: menſtruꝰ: annotinꝰ: altitudinis. hi extremi ad mare ptinēt. Terræ aūt tremoris tres cauſæ ſunt. Nā aut vētis iclуſis exitū q̄rētibus fundamēta quaſſantur: vt ijs labefactis ſupiora cōtinuant: aut igni: quē ineſſe terræ ætna docet exuſta cū cadunt: quū eis ſonꝰ ipſorꝫ ſubſidit. Aut aq̄s id qđ ſuſtinēt: delabi in liquorē patiunt: ſed cōſūptis terris latius cōſtituūt. Quid tm̄ oceano ꝓperēt ſe tingere ſoles Hiberni vel ꝗ tardis mora noctibus obſtet breue diē facit quū octaua parte. maior eſt ea pars circuli: qua ſubiecta terris eſt brumalis & ſuperior eadē minor æquinoctialis circuitꝰ. Sin has ne poſſim naturæ accedere partes Frigidus obſtiterit circū ꝑcordia ſanguis: ſignificat ſanguine circū ꝑcordia ducto aīm Empedoclis ſententia. Sperchius. theſſaliæ flumē. Taygeta laconices: vbi venanī virgines. Lacenæ: lacon em. lacæna facit. Lacedæmonius. Laconice regio eſt. Lacedæmon oppidum ſpartæ dicitur: vnde ſpartanæ ſunt eædem virgines. PRO. Lacedæmon.

¶ Me vero primū dulces ante omnia muſæ. Quarum ſacra fero ingenti perculſus amore. Sin has ne poſſim naturæ accedere partes &c. ꝓponit ruſticæ vitæ philoſophicam. Hinc illam optat ad quā ſi accedere non poſſit. ruſticam degere vitam exoptat. Eſt autē ordo. Vero ſed primum ante omnia me dulces muſę accipiant &c. Cœliq; vias motus rationes curſus. Vltimi cœli motus eſt: vt dicunt aſtrologi ſuper duas axis extremitates polum. ſ. arcticum & antarcticū. ab oriēte p occidentē in orientē iterū rediens: quē motum æquinoctialis circulus per mediū diuidit & ēt alter inferiorum ſphærarum motꝰ p obliquum huic oppoſitus ſup axes ſuos diſtantes a primis. xxiij. gradibus &. xxxiij. minutis: ſed primus oēs alias ſphæras ſecū impetu ſuo rapit intra diē & noctē circa terram ſemel illis tm̄ cōtranitētibus: hūc aūt ſcđm motū diuidit p mediū zodiacus ſub quo q̄libet ſeptē planetarꝫ ſphærā habet ꝓpriā in qua ꝓprio motu differt cōtra cœli vltimi motū. Defectus ſolis varios. Quū in plenilunio luna fuerit in capite vel cauda draconis ſub puncto directe oppoſito ſoli in firmamēto tunc terra interponet ſoli & lunæ: vñ quū luna lumen non hēat niſi a ſole deficit a lumine. Eſtq; generalis eclipſis in oī terra ſi fuerit in capite vel cauda draconis directe: particularis vero eclipſis ſi fuerit ꝓpe vel infra metas determinatas eclipſi ſempq; in plenilunio vel circa cōtingit eclipſis: Quū aūt fuerit luna in capite vel cauda draconis vel prope metas ſupradictas & in coniunctione cum ſole: tunc lunæ corpus interponet inter aſpectum noſtrū & corpus ſolare: vnde obūbrabit nobis claritatē ſolis: & ita ſol patietur eclipſim nō q̄a deficiat lumine: ſed deficit nobis ꝓpter interpoſitionē lunæ inter aſpectū noſtrum & ſolē: Eclipſo aūt deficio ſignificat: inde eclipſis. i. defectio. Defectus ſolis va. Vario enim mō ſol eclipſatur qđ cōtingit ꝓpter diuerſitatē reſpectus in diuerſis climatibus. Lunæq; la. i. defectus. Iuue. ſaty. vi. de mulieribus. Vna laboranti poterit ſuccurrere lunę. Vnde tre. ter. Babyloniorū placita motus terræ hiatuſq; & cætera oia vi ſyderum exiſtimant fieri vētos in cauſa eſſe nō dubiū reor inquit Ply. li. ij. ca. lxxi. Neq; enim vnq̄ intremiſcūt terræ niſi ſopito mari cœloq; adeo tranq̄llo vt volatus auiū nō pendeant ſubtracto oī ſpiritu qui vehit nec vnq̄ niſi poſt ventos conditos. ſ. in venas & cauernas eius occulto afflatu: neq; aliud eſt in terra tremor ꝗ in nube tonitruum nec hiatus aliud ꝗ cū fulmē erumpit incluſo ſpiritu luctante: & ad libertatē exire nitente. Qua vi ma. al. t. Oceanus Soli. teſte quē græci ſic nominant a celeritate ab occaſu ſolis irrūpens leuo latere Eur ꝓpā radit Aphricam a dextro ſciſſiſq; Calpe & Abyla montibus quos dicūt colūnas Herculis inter Mauros funditur & Hiſpaniam Et Ply. lib. ij. inq̄t. Sed æſtus maris accedere & reciprocare maxime mirum eſt pluribus q̄bus modis accidit. Verū cauſa in ſole lunaq;. Id aūt Macro. ēt li. i. de ſom. ſentit. ait enim Oceanꝰ quoq; in incremento ſuo hunc numerū tenet. nam primo naſcentis lunæ die fit copioſior ſolito minuit pauliſp ij. minoreq; videt eū. ij. ꝗ. ij. & ita decreſcendo ad diē. vij. peruenit. Rurſus. vij. dies manet. vij. par. &. ix. fit ſimilis. vi. x. v. &. xi. fit. iiij. par. iij. quoq;. xij. &. xiij. fit ſimilis. ij. xi. ij. i. Soli. item ait. dubitatur ēt nūc quibus ex cauſis intumeſcat Ocea. nec in obſcuro eſt plura pro ingenijs diſſerētiū potius ꝗ̄ pro veritatis fide expſſa. Quid tm̄ ocea. Dierū & noctiū inęq̄litatis cauſa obliq̄tas eſt Signiferi: teſte Ply. li. ij. cū pars æqua mundi ſubterq; terras oībus fiat momētis: ſed ꝗ recta in exortu ſuo cōſurgunt ſigna longiore tractu tenent lucem quæ vero obliqua ocyori tranſeunt ſpacio. Alij ſic in oībꝰ circulis ꝗ ſunt ab ęq̄noctiali

MAN. Solis Eclipſis. Terręmotus cauſa. Oceanus. Dierū ac noctiū inæqualitas.

vſq; ad

vſq; ad tropicon cancri & in ipſo tropico cancri maior eſt arcus diei q̃ noctis.i.arcus ſuper horizontẽ q̃
ſub horizonte.Vñ toto tpe quo ſol mouetur a principio arietis per cancrum vſq; ad finem virginis cre-
ſcunt dies ſupra noctes & tanto plus q̃to magis accedit ſol ad cancrũ & tanto minꝰ quãto magis recedit.
Econuerſo autem de diebus & noctibus dum ſol eſt in ſignis auſtralibus.in oĩbus aliis circulis quos ſol
deſcribit inter æquinoctialem & tropicum capricorni maior eſt circulus ſub horizonte & minor ſupra.
vnde arcus diei eſt minor q̃ arcus noctis:& ſcd'm ꝓportionẽ arcuũ decreſcunt dies ſupra noctes & quãto
circuli ſunt propinquiores tropico hyemali tanto magis decreſcunt dies. Tardis no.tarde venientibus
intelligit enim per id dies æſtiuos qui longi ſunt.Naturæ partes.i.naturalẽ philoſophiã.Sunt enim phi- Partes
loſophiæ tres partes:Moralis:& Naturalis:Rationalis:Moralis eſt quę docet morũ elimatam pfectionẽ. Philoſo-
Naturalis quæ de diuinis corporibus diſputat.Rationalis vero quum de icorporeis ſermo eſt quẽ mens phiæ.
ſola cõplectitur.Macro.ait.li.ij.de ſom.Cũ itaq; Maro cœli vias & ſydera ſolis & lunę defectus terrarum
tremorem & Oceani æſtuaria dierum & noctium longitudinem & breuitatem complectitur phyſicę ſe-
creta cõmemorat:eſt autem philoſophia vt ſcri.Alcinous affectio ſapientiæ quæ ſoluit ac reducit ad ĩtel Sapiẽtia.
ligibilia:conuertitq; nos ad ea q̃ ſunt ſcd'm varietatem.Sapiẽtia aũt eſt ſcientia hũanarũ diuinarũq; reꝝ
cognitio.Frigidus ſan.Empedoclis ſententia loquit̃ is.n.vt ſcri.Cice.li.i.Tuſcu.Animum eſſe cenſebat
cordi diffuſum ſanguinẽ.Calidus autem ſanguis maiorem virtutẽ habet q̃ frigidus.vnde & oẽs dextræ
partes validiores ſunt & debiliores ſiniſtræ:quia has regit calor iecoris qui eſt cõcretus ſanguis hinc ca-
loris domicilium eſt.Ille vero contagione frigidi lienis hebetantur:lege Mac.li.vij.& Ply.li.xi.ca.xlvi.
ſcri.ꝙ cordi ineſt precipuꝰ calor ꝙq; ibi mens habitat.Tul.ẽt in li.de na.deo.ait.ꝙ oẽ quod eſt calidum
& igneum cietur & alitur motu ſuo: Quod autẽ alitur & creſcit motu quodã vertitur certo & ęquabili:
q q̃diu remanet in nobis tãdiu ſenſus & vita remanẽt;refrigerato aũt & extincto calore occidimus ipſi
Præcor- & extinguimur.Præcordia exta hoĩ ab inferiore viſcerum parte ſeparantur membranis:quæ præcordia Spchius.
dia. appellant:ꝙ cordi pretenduntur Ply.lib.xi.O vbi campi.optandi aduerbium.Sperchius:Theſſaliæ flu- Tayget⁹
uius:vt ſcribit Stra.li.ix.Solinus autem ca.x.ſcri.in ſperchio ꝓmontorio Orpheum ſiue ſacroꝝ ſiue can
tuum ſecreta agitaſſe.Taygeta.Taygetus vt Stra.docet li.viij.mons eſt Laconicæ q̃ in Achaia eſt:Eſt au
tem mons ſuper mare non granæis admodum cæterũ excelſus & erectus:Cui ſubijcitur ſparta & amyclæ Lacæna
in regione mediterranea.vbi Apollinis templum.Liberi quoq; patris delubrum:Non ab re igitur Lacæ
nis virginibus bacchata:Maro ait.Lacænis ideſt Laconicis.Nam teſte etiam Probo:Laconica lacęnas fa
cit:eſt autem lacon.g.m.lacæna vero.g.f.Hæmi:Thraciæ mons eſt cuius excelſitas ſex milia paſſuum cõ
tinet:vaſto iugo procumbens in pontum:vt Plyniꝰ libro.iiij.capi.xij.ſcrib.De eodem libro.i. Faſto.ait
Oui.Et quicunq; tuas accolit hæme niues.Eſt fertilis Thracia inquit Plynius libro.xvij.ca.iiij. frugum
rigore.& æſtibus Aphrica & Aegyptus.Siſtat;repræſentet.Cicero ad Atticum:Vt te ante Kal.Ianuarias
vbicunq; erimus ſiſtas.

Fœlix qui potuit rerum cognoſcere cauſas:
Atq; metus omnis & inexorabile fatum
Subiecit pedibus:ſtrepitūq; acherontis auari.
Fortunatus & ille: deos qui nouit agreſtes.
Panaq; Siluanūq; ſenem: nymphaſq; ſorores:
Illum non populi faſces non purpura regum
Flexit: & infidos agitans diſcordia fratres.
Aut coniurato deſcendens Dacus ab Iſtro.
Non res Romanæ perituraq; regna:nec ille
Aut doluit miſerans inopē: aut iuidit habēti.
Quos rami fructus:quos ipſa volentia rura
Sponte tulere ſua carpſit. nec ferrea iura
Inſanūq; forum:aut populi tabularia vidit.

ASCEn. ❡Felix q &c. Sicut primū muſis vacare optauit deide agricultuie ita docet primā felicitatē q̄ cq̄dē i tertis cōtigere pōt:i muſis ac philoſophia cōſiſtere:ꝓxīa ī re ruſtica. Ordo. Ordo ē. Felix ſup.ē:q potuit cognoſcere cās rerū:qs ꝑ muſas & philoſophiā dep̄hēdim⁹:atq; q.ſ.ſubiecit pedib⁹ oīs met⁹:&.i.ēt fatū iexorabile. i. neceſſitatē moriēdi:is ꝓfecto felix ē q ꝟe cū apl'o dicere pōt. Cupio diſſolui & eſſe cū xp̄o & q ſubiecit pedib⁹ ſtrepitū acherōtis. i. fluuij aut pricipis iſernalis:auari:qa oīm auidi. Nā ſeri⁹ aut citi⁹ ſedē ꝓperam⁹ ī vnā hoc eſt oēs deſcēdim⁹ ī mortē:ſi nō oēs i ifernū oēſq; ī acherōta:q ſine letitia dr̄ fluuius:dū mortis guſtam⁹ amara:ſed felix cui⁹ tā mūda & purgata ē ꝑ philoſophiā ſcd'm illos & ſcd'm nos ꝑ grām vita:vt nec iferorū cōcutiat metu. Fortunat⁹ ſup.ē.i.beat⁹ (Nā fortūare ī bonā ꝑtē accipit̄)&.i.ēt ille q nouit.ſ.ꝑ expiētiā: deos agreſtes.i.agreſtiū deorū mūera:hoc ē q itelligit & cognoſcit q̄tū boni hēat agricolarū pcimonia atq; cōtinētia: nō.n.oīa q̄ bona ſūt cōtinuo ab oīb⁹ itelligūt̄ q ea videt. vn̄ de pauptate Luca. Et munera nondū. Intellecta deū. Qui iquā nouit:pana deū paſtorū.& ſyluanū ſenē:deū.ſ.ſyluarū/& nymphas.ſ.mōtiū fontiū:fluminū:aut ſyluarū:ſorores.ſ.inter ſe. Iō aūt fortunat⁹ eſt qa faſces ppl'i.i.qs ꝑ pplm ī ppl'm ferūt magiſtrat⁹ : aut honores populares:nō ſup.flexerūt illū.ſ.q deos agreſtes nouit:& purpura regū.ſ.idumētū:nō flexit.i.ſollicitauit aut attraxit & iclinauit ad ſe illum.i. animū illi⁹:& diſcordia.ſ.ex auaricia aut ābitiōe nata agitās.i. vexās fratres īfidos.i.iniq̄ ſua diſtribuētes:vt q nec ꝑtē poſuere ſuis : q̄ plurima turba eſt. aut dacus ppl's a germanis danubio diuiſus deſcēdēs ab iſtro coniurato i.ab accolis iſtri vt dacis getis germāis in romanos cōſpirātib⁹ & cōiuratis.i.timor illorū: nō flexit ſup. Et res romane & regna pitura.ſ. inqt.Ser. Barbarorū q̄ſi romana peritura non ſint.cū dictur⁹ ſit Iupiter in primo enei.de romanis. His ergo nec metas rerū nec tpa pono. Imperiū ſine fine dedi. ſed diu⁹ Auguſtin⁹ vt ad dictū locū primi enei.dicem⁹. Hūc locum atq; illū de ꝟbis dn̄i Ser.xxix. arguti⁹ capit: dicēs ex pſona poete dictū eſſe regna pitura: & ex pſona Iouis:quaſi fallacis numinis. Imperiū ſine fine dedi. Nō abſurdū tn̄ eēt ꝑ ſententia poete dicere:& quē res romane.i.adminiſtratiōes rerū quas romani poſſident : & regna.ſ.barbarorū pitura.i.a romanis ſubigenda & ad romanū iperiū trāſferēda.ſup.nō flexerūt. Alij enim laborāt res partas poſſidere: alij vt poſſideāt parere. Nec ille.ſ. agricola q nouit deos agreſtes aut doluit miſerās inopē i.miſeratus qdē eſt inopē:ſed nō cū dolore.i. animi cruciatu:ita vt pauptatē tanq̄ rē malā miſere metuat.cū ſit paucis cōtentus . aut iuidit habēti.hoc eſt mediū in affectionibus tenuit:ita vt neq; turpiter crucieſ viſis miſerijs neq; inuidet viſis aliorū diuitijs.ſed ſup.carpſit fruct⁹ quos rami tulere ſua ſponte: quos ipſa rura tulere volētia.i.non coacta: & quia illis cōtentus erat nō doluit miſeratus inopē: quia pauptatē non putauit eſſe malū:& eſt altera expoſitio Seruij: nec vidit rura ferrea.i. dura & inflexibilia:nec forū.ſ.iudiciale : inſanū.i.litigioſum:aut tabularia.i.loca vbi tabule.i.inſtrumēta hoc eſt littere publice ponunt̄: vnde dicit populi.i.que ſunt de rebus populi:hoc eſt de rebus publicis.

❡Fœlix q potuit:repetitio eſt ſuperioris coloris. Nam hoc dicit & ruſtici fœlices ſunt:& q tribuūt operā philoſophiæ. SER. Inexorabile fatum:alibi fortuna omnipotēs & ineluctabile fatū. Subiecit:calcauit. Fatum.i.fato veniētia. Acherontis auari:oēm mūdū ī mortē trahētis. Deos qui nouit agreſtes:qui abſtinet a ciuicis malis:& aut rura habitat aut cum ſuis numinib⁹ rura deſcripſit. Nymphaſq; ſorores:nō panis ſorores : aut ſyluani:ſed inter ſe ſorores:vt æteneos fratres iter ſe.ſ. Nō populi faſces.i.honores:q a ppl'o p̄ſtant̄:ꝓprie aūt locut⁹ eſt:vt faſces populi regū purpurā diceret. Infidos agitans diſco. Diſcordiā poſuit ꝓ auaricia.ab eo quod precedit id qd' ſequit̄. Infidos aūt fratres ideo ait:ꝙ auaricie cauſa diſſentiunt. Aut cōiurato deſcēdēs dac⁹ ab iſtro:nō.n.ſollicitat cōiuratio barbarorū. Iſter aūt fluui⁹ eſt ſcythiæ. Nō res romanæ pituraq; regna:Regna.ſ.barbarorū. Nā duo dicit ruſticū nec romanū imperiū mouet.i.ad ambitū cogit nec barbarorū regna pitura. Non.n. Romano maledixit iperio:licet hoc alij dictū velint ex gn̄ali ſn̄ia venire : ꝙ oīs iperij magnitudo piculis ſubiacet. Vn̄ ēt Iuuena . ait Ad generū Cereris ſine cęde & ſanguine pauci:Deſcēdūt reges & ſicca morte tyrāni. Neq; ille aut doluit miſerās inopē:aut inuidit habēti:Ci.ī tuſculanarū li.v.hoc tractat dicēs:In quē cadit vna mentis pturbatio poſſe in eū oēs cadere ſicut pōt oī virtute pollere:cui virt⁹ vna cōtigerit.vn̄ nūc Vergi.noluit dare ruſtico miſericordiā : ne ei daret ēt cæteras animi paſſiones.quas nouim⁹ & a bonis & a malis venire reb⁹.a Bonis opinatis duas. Vnā p̄ntis tpis vt gaudiū. Vnā futuri vt ſpem.a Malis ſimil'r duas. Vnā p̄ntis vt dolorē. Et vnā futuri vt metū:quas paſſiones eſſe animi nō dubiū eſt. Nā & ipſe ait in ſexto. Hinc metuūt cupiūtq; dolēt gaudētq;. Sallu.ēt in catilinæ bello ait. Oēs hoīes q de rebus dubijs cōſultāt ab odio amicitia ira atq; miſericordia vacuos eē decet. Nā aīus haud facile verū prouidet:vbi illa officiūt. ergo aut ſcd'm tractatū Ci. hoc dicit:aut qd' abſoluti⁹ eſt intelligam⁹:Ideo ruſticū pauptatē nō dolere ꝙ eā malū eſſe non credit:ſed mun⁹ deorū. Luca. de pauptate. Et munera nōdū itellecta deū. Eſt & aliud qd' poſſumus accipe. Iō ruſticū nec bonis:nec malis alienis moueri:qa ei⁹ nō intereſt:qppe qui ab vrbib⁹ eſt remot⁹. Nec ferrea iu. Dura īexorabilia : imutabilia. Inſanūq; forū:litigioſum. Populi tabula:vbi act⁹ publici cōtinent̄.ſignificat aūt tēplū Saturni : ī quo ærariū fuerat:& vbi reponebant̄ acta:q̄ ſuſceptis liberis faciebant parentes Iuuenalis. Tollis enim & titulis actorum ſpargere gaudes. Argumenta viri.

❡Rerum cognoſcere cauſas. Cōmentator li.i. Phyſicorū ait. MAN. Scientiarū quædam eſt perfecta:& illa eſt que fit per cauſam:q̄dā impfecta:& illa ē q̄ eſt ſine cauſa Atq; met⁹ oīs:Cice.lib.iij. officiorum ſcri. Magnitudinis animi & fortitudinis

fortitudinis proprium eſſe:nil extimeſcere omnia:hūana deſpicere nihil qd'homini accidere poſſit intolerandum putare:& paulo inferius inquit:fortitudinē eſſe dolorū laborūq; contēptionē. Inexorabile fatū. id eſt ex fato venientia. De fato aūt latius æglo.iiij.video. Item Maro lib.vi.inquit: Deſine fata deum flecti ſperare precando. Acherontis auari ſtrepitū:hoc eſt ipſam mortem: Qua mediante anime immortalitas acquiritur: vt Cice.ait.ſtrepitū aūt dixit propter animarum omnium illuc tendentium tumultum. Vnde poeta lib.vi. de hac eadem re ait. Aeneas miratus enim motuſq; tumultu: Dic ait o virgo: quid vult cōcurſus ad amnē. Quid ve petunt animeꝰ vel ſtrepitum dixit. Quoniā ibidem de Acheronte inferno fluuio inquit. Nec ripas datur horrendas nec rauca fluenta Tranſportare prius ꝙ ſedibus oſſa quierint. Acherontis: eſt acheron fluuius in Calabria in pen inſula quadam iuxta Conſentiam.a quo oppidani Acherontini. vt Plyn.li.iij.ſcri. Poetæ vero dicunt eſſe fluuiū in inferno cœno turbidum & eſtuantē. Sra.aūt li.viij.docet: Quā acheron amnis fluens per pylum vibē achaie alpheū intrat acherontiq; propter īferni proprietatē inditū eſt vocabulū: quoniā ea in ora Cereris & Proſerpine ac Plutonis templa magno in honore ſunt. Auari:nā inquit Ouid: Serius aut citius ſedem properamus ad vnam: omnis em̄ acheron cymba recipit in altera ripam: nec ſatiatur vnq; nā oēs auet Deos agreſtes: de is lib.i. Georgi. late iam dictum eſt: quorū etiam hic aliquos poeta nominat. Nouit: ille deos nouit agreſtes: qui optimus eſt. hic fortunati haberi poſſunt. Sorores.inter ſeipſas ſcilicet Populi faſces. duodecim erant lictores.id eſt miniſtri qui cum faſcibus virgarum ſecurim cuiq; conſulū preferebant. Vtq; conſulum inſignia erant duodecim faſces ita pretorū ac preſidū ſex tantū. Lictor aūt a ligando dictus ꝙ quum magiſtratus populi Roma pi virgis quēpiam verberari iuſſiſſent: crura eius & manus ligari vincirique a viatore ſolita ſunt Iſq; qui ex collegio viatorū officiū ligādi haberet lictor ſit appellatus: ita Valgius dixit de litore. vt refert Gel.lib.xvij.c.iij. Tyro autē Ciceronis libertus lictorē. vel a licio dictū ſcripſit. Licio em̄ tranſuerſo: qui magiſtratibus preminiſtrabant cincti erant: vt inquit autor idem Gellius. Populi ait. quoniā in quem populi ſuffragia: conſularibus habitis comitijs auſpicijſq; rite peractis. concurrebant: is erat conſul deſignatus Purpura regum: Trabeam intelligit: erat enim toga ex purpura & albo. Verg.lib.vij.de Pico rege: Paruaq; ſedebat ſuc cinctus trabea. Flexit: mouit ſollicitauit. Infidos alter enim alteri ſublegit. Diſcordia auariciam itelligit. Coniurato: actiue dixit. non paſſiue: vt ille docet. Coniurato autem: quoniam eius populi omnes quodāmodo in Romanos coniurauerant: vt Daci: Sarmate: Germani. concitare aūt & conſpicere fere in malum accipiuntur quoties in patriam aut in principem coniuratio fit atq; conſpiratio. Coniuratio ſemper in alterius perniciem graſſari ſolet. Dacus diuiduntur Daci a Germanis Danubio: vt ſcribit Tacitus. Lucius Florus inquit ꝙ Daci montibus inherent quotieſq; concretus gelu Danubius iunxerat ripas: diſcurrere ſolebant: & vicina populari. Viſum eſt Ceſari Auguſto gentē aditu difficillimā ſubmouere. Miſſo igitur Lentulo vltra vlteriorem repulit ripam: circa preſidia conſtituit: ſic tunc Dacia non victa: ſummota atq; dilata eſt Sarmatas quoq; per eundem Lentulū Danubio prohibuit: quibus tanta barbaries eſt: vt pacem non intelligant. Germania quoq; magis turpiter amiſſa ꝙ glorioſe acquiſita. Hec ex floro. Tranquillus vero ſcribit Auguſtū Germanos vltra albim ſummouiſſe: ex quibus ſueuos & Sycambros dedentes ſe traduxit in Galliam. Iſtro: Iſter vt Stra.ait lib. ix. oritur ab extremis Germaniæ partibus ſuperiores autē fluminis partes in fontes verſus vſq; ad precipites eius decurſus: quos cataractas nominant. Danubium vocant: quem maxime per Dacorum agrum delabuntur. Alias vero inferiores vſq; in pontum per Getas: Iſtrū vocitant. Ceterum idem Dacorū & Getarum ſermo eſt Ferrea iura: dura firma immobilia. Inſanum. clamoſum. Forū: locus dicitur in quo iudicia ferri ſolēt: vt ſcri. Feſtus. Tabularia: loca vbi tabule.i.ſcripta publica & litere ponuntur. greci grammatophilacia appellant.

Acheron. Acherontini. Purpura. coniurare. cōſpirare. Iſter. Danubi⁹. Forum. tabularia.

Sollicitant alij remis freta cæca: ruuntq;
In ferrum: penetrant aulas & limina regum.
Hic petit excidijs vrbem: miſeroſq; penates
Vt gemma bibat & ſarrano dormiat oſtro.
Condit opes alius: defoſſoq; incubat auro.
Hic ſtupet attonitus roſtris: hūc plauſus hyātē
Per cuneos geminatus enim plebiſq; patrumq;
Corripuit. gaudent perfuſi ſanguine fratrum.
Exilioq; domos & dulcia limina mutant.
Atq; alio patriam quærunt ſub ſole iacentem.

SER. Cæca freta: ſubito in tempeſtatem ſurgentia. Penetrant aulas.i. profitentur ſatellitium. Limina autem dicit interiorem familiaritatē. Sic Turnus. Sti. pem admiſceri phrygiam ſe limine pelli. Hic petit excidijs: vrbē incertum alienam an ſuam. Vt gemma bibit.i. gemmeo poculo non gēmato. Sarrano oſtro.i.tyria purpura: que em̄ nūc tyros dicitur: olim ſarra vocabatur a piſce quodam. qui illic abundat quē lingua ſua ſar appellant. Iuuenalis: Aut picte ſarrana ferentem ex hūeris aulea togæ. Plauſus hyantem per cuneos geminatus em̄ plebiſq; patrūq; Corripuit. Ordo eſt: corripuit enim hunc geminatus per cuneos plauſus & plebis & patrum. Exilio: voluntario ſcilicet proper auariciā. Sub alio ſole: ſub alio climate.

PRO. Sarra. Vt gēma bibat &.ſ.d o. Tyriā purpurā vult itelligi Sarranū oſtrū. Tyrū aūt Sarrā appellatā. Home. docet quē et Ennius ſequit autorem: quū dicit penos Sarra oriundos.

ASCEN. Ordo. Sollicitant alij remis fre. Vt plenius ruſticorum quietē & cōtinentiam laudet inuehitur in aliorū cōmotiones & luxum dicens. Alij ſcilicet vrbani rerum & honorum plus ꝙ ſat eſt cupidi: ſollicitant remis freta ceca.i. occulta & latentia: & ruunt.i. precipites currunt in ferrum. id eſt in arma: & penetrant aulas.i. theatra aut regias & limina regum.i. fiunt aulici vt fauore regum emergant. hic.i. quiuis eorū: petit. id eſt adoritur vrbem inſidijs.i. per inſidias affectat gubernacula vrbis: & petit miſeros penates.i. domeſticos deos aut optima queq; miſerorum & penitiſſime cuſtodita ab eis: vt bibat gemma.i. aut poculo gemmato aut (qd' plus eſſet) gemmeo: & vt dormiat oſtro ſarrano. id eſt purpura tyria nam tyros olim ſarra dicta eſt: ea autem purpura preſtat ceteris cum ſit dibapha.i. bis tincta ſcilicet vt habeat lectum coopertum purpura tyria aut tapetis purpureis: alius cōdit. id eſt abſcondit opes. & incubat auro defoſſo. id eſt incubando inuoluit ſe in aurum quod prius infoſſum vt nunc conſpiciat defodit. vnde hora. ſermone primo congeſtis vndiq; ſaccis indormis inhians: & tanq; parcere ſacris. Cogeris aut pictis tanq; gaudere tabellis. hic attonitus id eſt ſtupefactus & raptus admiratione indigna: ſtupet roſtris. id eſt magiſtratibus pro roſtris gerēdis. Plauſus corripuit. id eſt totum ad ſe rapuit: hunc.i. alium hiantem.i. auiditate glorie captum ita vt more canis ſitibūde vix os occludere poſſet: corripuit dico per cuneos.i. populorum receptacula: enim pro: quia geminatus. quaſi dicat nec id mirum: quia geminatus

(& eſt faceta irriſio: ſicut illa horatij in tygillū Meſtum ac ſollicitū eſt cantoris morte tigilli. Quippe benignus erat.) plebis & patrū. qui. ſcilicet magnus & multū appetendus videtur. Alij ſup. gaudent perfuſi. i. quādo perfuſi ſunt ſanguine fratrum. & mutāt domos. ſ. paternas & limina dulcia. i. ꝗ̃ merito dulcia ſint. exilio. i pro dulcibus domibus exulant vltro vt. ſ. diuitias acquirāt aut poſt effuſionē ſanguīs fraterni: vt ſcelerati voti cōpotes fiant: & querūt patriā iacentē ſub alio ſole. i. ſub alio climate: ſed ſecundi⁹ dicit ſole. Nā ſi ī diuerſo climate eſſet idē ſol. ideſt idē reſpectus & eadē influentia ſolis leuior eſſet mutatio loci: ꝙ̃ vbi alius eſt ſol. ideſt diuerſus influxus eius.

MAN ¶ Ceca freta: latentia momento eñ vertuntur: cum tranquilla eſſe videantur. Penetrant aulas: varia vrbanorum vota indicat aliqui eñ auaritia ducti nauigant. aliqui faſtu colunt regia tecta: aliqui militiam &c. Aula aule grece latine atrium. Aulos vero tibia. Limina interiora ſcilicet. Penates: domos. vt gemma bibat. Martialis etiam ait. Gēmatum ſythicis vt luceat ignibus aurum. Ah quoties digitos exuit iſte calix. Iuuena. ſaty. v. Tranſfert ad pocula gēmas: Plyn. Nec hoc fuit ſatis: tuba gemmarum potamus. & ſmaragdis teximus calices. Gemmæ autem ꝓcioſi lapides dicuntur: vt aiunt qđ inſtar gummi luceant. Sarrano oſtro: ideſt tyria purpura. Tyrus enim ſarra quandoq; dicta eſt: vt Homerus docet quem etiam Ennius ſequitur autorem: quum dicit Pœnos ſarra oriundos: vt ſcribit Probus: Tyri autem nobilitas omnis conchylio atq; purpura conſtat: vt Plyn. libro. v. c. xx. inquit: Strab. autem libro. xvi. ait ꝙ poſt Sſydonem maxima atq; antiquiſſima phænicum eſt Tyrus: que tota inſula eſt continenti tamen aggere coniungitur. quē Alexander in obſidione congeſſit. apud Tyrum purpurarum piſcatus hinc Tyria purpura optima omniō perhibetur. Diſtat Tyrus a ſidone non pluſꝗ̃ ducentis ſtadijs Poſt Tyrum eſt antiqua Tyrus triginta diſtans ſtadijs Oſtro purpura: ex Oſtreis enim piſcibus etiam tingitur. de quibus lib. i. Georg. Roſtris: erant Roſtra in foro locus ad palatinas radices. Vnde ad populum loqui plurimum conſueuerant: & a roſtris nauium ſic quoq; cognominata: ait eñ Liuius: Naues antiatum partim in naualia ſubducte: partim incenſe: roſtriſq; earum ſuggeſtum in foro extructum adornari placuit. Hiantē: anhelantē certaminis labore & palma. Eſt aūt ordo hunc hiantem corripuit. i. mouit ſolicitauit & plebis & patrū plauſus eñ certe ſed vacat potius per cuneos geminatus. i. ſepe redditus non enim ſemel tantūmodo plaudebatur: ſed iteratis vicibus. Potes etiā exponere hiantē. i. honoris cupidū & referre ad graues viros qui in theatris cum plauſu excipiebantur ignaui: cum ſibilis. Cuneos. cōſeſſus. Gaudent: alij. ſcilicet. Exilio parricidijs enim exulare coguntur. Sub alio ſole: ſub alia regione.

Aula

Aulos.

Gemma

Srra.

Tyrus.

Roſtra

ASCEñ. Ordo. ¶ Agricola incuruo &c. docet agricolam non ocioſum eſſe nec ceſſitare ſed longe letioribus exercitationibus teneri. Quia vbi ſup. ſeu poſt ꝗ̃ agricola dimouit. i. cum non in aduerſas partes mouit & diſcidit: terram aratro incuruo. i. poſtꝗ̃ arauit & coluit vt decet terram: hinc. i. ex hac re: hoc eſt ex agricultura eſt labor anni. i. toto anno non diſtinetur alio labore ꝗ̃ qui in agros ſit aut ad agrum quodamodo pertineat & ſuſtinet hinc. ideſt ex hac re: patriā: quia omnes viuunt ex agricultura: fueruntq; agricole ſepe bellis gerendis optimi & ſuſtinet. ideſt ſuſtētat & educat hinc paruos nepotes. i. liberorum ſuorum liberos. & ſuſtinet hinc armenta & iuuencos meritos. ideſt boues aratoris qui meruerunt ex fructu quem pepererunt labori ſuo ſuſtentari: nec requies. ideſt intermiſſio: vlla ſup. eſt: quin. ideſt quominus hoc eſt vt non: vt ſit nunꝗ̃ eſt quin ānus exhuberet. ideſt valde vber & fecūdus ſit aut pomis aut fetu pecorum aut mergite. ideſt manipulo: culmi. i. calami: cerealis. i. frumentacei a cerere inuenti & quin annus oneret ſulcos prouentu. i. frugibus abunde prouenientibus. aut vincat. i. ſuperet horrea: quod plus eſt ꝗ̃ ſi horrea rūpat. Nam vincere horrea dicūtur fruges: cum tot ſunt vt nulla ſit ſpes in horrea poſſe ingeri: ſed in agro reponuntur: rūpi aūt cū Paulo ampliores ꝗ̃ capere poſſent horrea ſint: ita vt vi ingerātur. Māci. exponit quin pro vt: ac ſi dicat nec requies eſt ſup. agricole. ideſt nunꝗ̃ ceſſat: quin. i. vt annus ante exuberet &c. nō eſt legendū exuperet: propter ſyllabā ſecundā que corriperet: ſed meo iudicio melior ſenſus eſt: vt dicamus agricole quidē requiem eſſe: ꝗ̃uis prius dictum ſit: redit agricolis labor actus in orbē: nā & nūc dixit: At ſecura quies & neſcia fallere vita ſaltē ī aīo: ſed nō āno ita vt intermittēte agricola parū ꝑ opas ſuas ann⁹ nō intermittat ꝓuēt⁹. Nā ſentētie accipiēde ſunt ꝓ locis: quō aūt agriculturā laudet ſi dicat agricole nullā eſſe requiē: niſi dicam⁹ nō eſſe requiē in colligēdis ꝗ̃ꝗ̃ ſit ꝑiēdis fructib⁹ & frugib⁹. Venit hyēs. i. vbi hyēs venit. i. iā acceſſit (eſt eñ ꝑteriti tpis) bacca ſicyonia. i. oliua que naſcitur plurima ad ſicyonia achaie oppidum teritur. i. premitur

Agricola incuruo terram dimouit aratro:
Hinc anni labor. hinc patriā paruoſq; nepotes
Suſtinet: hinc armenta boū meritoſq; iuuēcos:
Nec requies quin aut pomis exhuberet annus
Aut fœtu pecorū: aut cerealis mergite culmi:
Prouentuq; oneret ſulcos: atq; horrea vincat.
Venit hyems: teritur ſicyonia bacca trapetis.
Glande ſues leti redeunt: dant arbuta ſyluæ.
Et varios ponit fœtus autumnus: & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.
Interea dulces pendent circum oſcula nati.
Caſta pudiciciam ſeruat domus: vbera vaccæ
Lactea demittunt: pingueſq; in gramine læto
Inter ſe aduerſis luctantur cornibus hœdi.
Ipſe dies agitat feſtos: fuſuſq; per hærbam:
Ignis vbi in medio. & ſocij cratera coronant:
Teq; libans Leneæ vocat: pecoriſq; magiſtris
Velocis iaculi certamina ponit in vlmo:
Corporaq; agreſti nudant prædura paleſtra.

¶ Hinc anni labor. i. agricultura habet totius anni ſubſtātiam. Hinc patriā ſuſt. Dona. villā intelligit non revera patriā. Meritos iuuencos. Laboris ſui cōſortes. Nec requies. i. nunꝗ̃ poteſt ruſticus omni ex parte deſtitui. Cerealis mergite culmi. Manipulos ſpicarū mergites dicimus. Sicyonia bacca: oliua a ciuitate laconie ſicyone abundat olea. Trapetis: molis oliuaribus: & declinatur trapetum ſicut tēplū. Terētianus: Quo ſuper inſidēs trapeto ſigna gyris temperat. qđ metrum aptū eſt oliuam terentibus. Arbuta poma ſylueſtria. pendēt circū oſcula nati. i. nō ſolū alijs rebus ſed etiā filiorū aſpectu & frequētia gaudēt cōtra illud. Exilio ꝗ̃ domos & dulcia limina mutāt. Caſta pudicitiā ſeruat domus:

SER.

Mergites.

Trapetū

mus:non vt in vrbibus impudica. Ipſe dies agitat:Hic eſt ſuſpendedũ & ſic inferendũ feſtos. Nã hoc dicit omes dies
Paleſtra. ſic habet:vt feſtos putes. Alij dicũt feſtos dies cũ religione cõcelebrat. Agreſti paleſtra:Ruſtica luctatiõe. Paleſtra aũt dicta vel αποτησπαλησ.i. a luctatione vel αποτουπαλιη hoc eſt a motu vrnæ. Nam ducti ſorte luctantur.

PRO. ¶ Teritur ſicyonia bacca trapetis:ſicyoniam baccam oliuam dicit. Trapetum torcular eſt olei.

MANJ. ¶ Hinc.ex agricultura eſt.anni labor. hoc eſt opera totius anni toto ſiquidem anno pro ſegete laborãdũ eſt. Vnde & Oui.li.i.meta ait. Sternuntur ſegetes & deplorata colonis. Vota iacent:longiq; perit labor irritus anni. Hinc:ex agricultura & labore totius anni. Patriam: villam. Armenta boum meritoſq; iuuencos: Varro.libro.ij.ca.ait. In bubulo genere etatis gradus dicuntur quatuor. prima vitulorum ſecunda iuuencorum:tertia boum nouellorum:quarta veterum. Meritos:erga agricolã ipſum. iuuencus ei dicitur vt Varro docet ab iuuando. quia iam ad agrum colendũ iuuare poſſit. Suſtinet autẽ armenta boum & iuuencos ex agricultura ferendo eruũ:viciam medicam:& ſimilia. Nec
Quin. requies.ſ.eſt agricole. Quin.i.vt annus aut pomis exuberet. Aut fetu pecorũ &c. qui ſenſus aliqualiter etiam conueniret:propter verba Theophraſti iam iã ſequentia. Quod aũt quin pro vt aliquando exponatur: Gel. etiam li.xvi.c. xiij.edocet Sed vt pro non apud Maro.li.iij.ibi. Hic tibi nequa more fuerint diſpendia tanti: Quin vatẽ inſanã aſpicias. Cerealis mergite culmi.manipulo tritici calami. Prouentuq; oneret ſulcos. Theophra.lib.viij.inquit.ad incrementum aũt alimentumq; plurimum quidẽ celi temperies atq; in totũ anni Conditio iuuat:imbribus eñ ſerenitatem

premit trapetis.i.molis oliuarijs: & ſues.i.porci redeũt leti.i.pingues glande:quã ſcilicet ſub quercubus rimati ſunt:ſylue dant arbuta.i.fructus arbutorũ: & autũnus ponit varios fetus. is eñ pomifer ac vinifer dicitur: & vindemia mitis.i.botrus aut vua vindemiãda: coquit alte in ſaxis apricis.i. ſoli expoſitis. Interea.ſ. dũ foris naſcunt fructus & fruges: dulces nati pendent circũ vbera.ſ. matrũ & domus. i. familia & precipue cõiunx caſta:ſeruat pudicitiã:vacce demittunt.i.deorſum mittũt iã diſtẽta:vbera lactea.i.lactis plena quaſi lactoſa: ſed id qa inſuetius. vitauit:& hedi pingues luctant inter ſe cornib⁹ aduerſis.i.ex aduerſo obiectis:in gramine leto.i.pingui. Ipſe.ſ.paterfamilias & princeps dom⁹ agricola: agitat dies feſtos:& fuſus ideſt pſtratus & recubãs per herbã. i. pratũ herboſum. vbi eſt.ſ.in medio ignis ad ſacrificium ſcilicet cremãdũ: & vbi socij.ſ.laboris coronãt cratera.i.poculũ magnũ ampliter poturi: o leneæ.i.o Bacche ipſe libãs.i.ſacrificans:vocat.i. inuocat te.& ponit magiſtris pecoris.i. primis paſtoribus:certamina iaculi velocis.i.ſagittarum.hoc eſt ſignũ qđ ſagittis certatim deijciãt in vlmo.ideſt alta quauis arbore. Et ſcilicet ſocij nudant corpora predura ſcilicet ſole & vento indurata paleſtra. ideſt luctatione agreſti.i. rudium & agreſtium: ſi legendum eſt paleſtre dic paleſtre. ideſt ad paleſtram.

oportune ſecutis omnia feracia per multiſq; fecũda redduntur:quãobrẽ nõ perperã prouerbio dicit. Annus fructificat nõ tellus. vincat rũpat. Idẽ li.i. Geor. Ruperunt horrea meſſes. Sicyonia bacca:oliuã dicit:vt etiã Pro-
Trapeta. bus ait. Sicyon aũt teſte Ply.li.iiij. Achaie oppidũ fuit:vtq; Stra.li.viij.inquit:maximã agri. Corinthi partẽ
Autũnus Sicyoni poſſeſſam occupauere:preterq; agrũ Sicyonũ Aſopus perfluit. Trapetis:molis olearijs: trapeta aũt a terẽdo dicta:niſi grecũ eſt: Id Varro docet. Cato aũt.c.cxlv. Trapetos.ait Var.lib.i.c.lv. Trapetas: Autũnus dictus:q; tũc maxime augeantur hominũ opes coactis agrorũ fructibus: autor Feſtus. Apricis. ſoli expoſitis. quaſi aphricis.i.ſine frigore:phrice eñ frigoris horror dicit. Caſta pudicitiã: Iuuena.tamẽ ſat.vi.ait:lãq; eadẽ ſummis parit minimiſq; libido. Nec melior pedibus ſilicẽ que cõterit atrũ: Quã que longorũ vehit ceruice ſy-
Magiſtrare. rorũ. Ipſe agricola.ſ. Agitat: ſepe agit & celebrat: Te libãs:legit etiã in antiquis delibans. Leneæ: vide to li.ij. Geor. in principio. Magiſtratus paſtoribss:magiſtrare eñ eſt moderari:vt docet Feſtus.i.regere & gubernare.
Paleſtra. Paleſtre ludus & locus dicit:pale lucta:paleo luctor. Paleſtrion locus vbi paleſtra exercet:paleſtes luctator:palesma lucta certamẽ paleſtre aũt reptor Mercurius fuit. vt ſcri. Dio.lib.i.qđ Horatius li.i. ode.x. etiam aſſerit.

Hanc olim veteres vitam coluere ſabini:
Hanc remus & frater. ſic fortis hetruria creuit:
Scilicet & rerũ facta eſt pulcherrima Roma:
Septemq; vna ſibi muro circundedit arces.
Ante etiam ſceptrum dictæi regis: & ante
Impia q̃ cæſis gens eſt epulata iuuencis:
Aureus hanc vitam in terris ſaturnus agebat.
Necdum etiã audierant inflari claſſica:necdum
Impoſito duris crepitare incudibus enſes.
Sed nos immenſum ſpacijs cõfecimus æquor:
Et iam tempus equum fumantia ſoluere colla.

SER. ¶ Sic fortis Hetruria creuit iuxta hiſtoriã. Nã conſtat tuſcos vſq; ad fretũ Siculũ omnia poſſediſſe. Ante ſceptrũ.i. anteq̃ regnaret Iupiter: qui eſt in dicteo Crete mõte nutritus. Impia q̃ ceſis gẽs eſt:arati hoc eſt qui dicit maiores boues comedere nefas putaſſe. Iuuena. neſcierant primi gladios excudere fabri. Iam tps equũ fumantia ſoluere colla: Allegorice hoc dicit. Debemus fatigato ingenio parcere: & finem facere carmini:Sane nõ eſt comparatio ſed tranſlatio:ſicut in fine primi libri legimus. Et multi volunt ideo dixiſſe eum hoc loco finem Georgico. ſe eſſe facturum q; duo

ASCEN. ¶ Hanc olim veteres vitã coluere ſabini. Laudat agriculturã ab antiquitate & veterũ autoritate:omnium eñ conſenſu vetuſtiſſimi mores approbatiſſimi ſunt: vnde Phauorinus apud Au. Gel. li. primo capi.x. Viue moribus preteritis:loquere verbis preſentibus.
Ordo. ¶ Ordo eſt veteres ſabini ideſt populi illi Italie ſane antiqui. coluere olim hanc vitã ſcilicet ruſticanam: & Remus & frater ſcilicet Romulus coluere hanc vitam precipue paſtoralẽ:& hetruria fortis creuit ſic.i. per agriculturam: ſcilicet.i. ſcire licet quid agricultura põt:quia &.i.etiã Roma pulcherrima facta eſt ſcilicet ſic.i. per agricolas & paſtorales. aut Roma facta eſt.i.euaſit ſic. ideſt per agriculturam pulcherima rerũ: quia agricole multum decoris ac roboris attulerũt rebus Romanis: q; pro & Roma circundedit ſic &c. aut que ſcilicet Roma circundedit vna ſibi.i. ad decus & ornatum ſuum ſeptem arces. i. colles:muro.ſ. vno:hoc eſt vnis menibus. Saturnus etiam aureus.i. optimus aurea ſecula inſtituens agebat in terris hanc.i.ruſticanam vitam ante ſeptrum.i.regnum dictei.i. cretenſis regis ſcilicet Iouis:hoc eſt anteq̃ Iupiter expulſo patre ſibi regnũ vſurparet:& anteq̃ gens impia. i. ſcelerata:eſt epulata.i. epulũ publicũ cõſtituit: iuuencis ceſis.ideſt mactatis quod impium videtur cum ſint ſocij laboris. nunc precipitur Ture deum placa vitulum ſine creſcat aratro. Etiã ſupple homines necdum.ideſt non adhuc non audierant

audierant adhuc: claſſica. ideſt ſigna bellica vt tubas lituos & cornua inflari ſcilicet cum hec vita in honore eſſet ſub Saturno: & necdum audierāt enſes impoſitos duris incudibus ſcilicet vt cudantur: crepitare. ideſt crepitum & ſonitū dum percutiebantur dare: ſed nos confecimus equor immenſum ſpacijs. ideſt abſoluimus immenſam materiam aut nauauimus magnam operam in equore. ideſt re ruſtica que vt equor plana eſt. Et temp⁹ eſt iam ſoluere. ideſt a iugo eximere hoc eſt tempus eſt ſoluendi: eximendi colla equū. i. equorum: fumantia ſcilicet ex diuturno labore: hoc eſt iam faciendus eſt finis materie peracte & ad metam perducte.

duo ſequentes libri paſtorales ſunt non Georgici vt etiā in prima huius carminum parte commemorauimus.

¶ Dicteo regi Ioui a Dicte monte Cretę: in quo educatus creditur. **PRO.**

¶ Hanc vitam: ruſticam & agreſtem: de qua latius vbi de laudibus agriculture. Sabini veteres: Sabini vt quidā exiſtimauere ab religione: & deorum cultu Seuini appellati. Velinos accolunt lacus roſidis collibus. Nā amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Infra ſabinos Latium eſt ab latere piſcenum: tergo Vmbria apœninis iugis ſabinos vtrinqꝫ vallantibus. Ply. li. iij. c. xij. Sabinorum autē ager egregie Oliuetis & vinetis preditus eſt. Glandeſqꝫ paſſim producit: maxime gregibus & armentis ſtudent. Eſt aūt gens antiquiſſima: de qua Stra. li. v. Hec & plura. Hetruria. Ply. li. iij. c. vi. docet ꝙ primum Hetrurie oppidū. Luna portu nobile. Colonia luna a mari recedēs: propiorqꝫ Piſa Hetrurie autem fines ad Tybridis ripam vt ait Stra. extenſi ſunt. Septem arces Roma enim ſeptem amplexa eſt mōtes: Capitolinum: Auentinū: Cęlium: Exquilinū Viminalē: Quirinalē: Palatinū. Horū aūt etymologiā Varro ſcribit docetqꝫ etiam ꝙ dies ſeptimontium nominatus eſt ab his ſeptem mōtibus in quibus ſita eſt. Dictei regis. ideſt Iouis cuius templum erat in dicte monte Crete qui mons ab Ida ad orientem ſolem mille abeſt ſtadijs. vt Strab. libro. x. ſcribit. In eo monte Iuppiter educatus creditur: vt ait Probus: Id autem Maro quoqꝫ li. iiij. Geogi. aſſeruit: dicens Dicteo cæli regem pauere ſub antro: Succeſſit demum Saturno Iuppiter argenteo ſeculo. Ante. ante Epanalepſis figura. ideſt replicatio. Impia gens: Varro libro. ij. capi. v. ait de boue loquens. Hic ſocius hominum in ruſtico opere: & ceteris miniſter ab eo antiqui manus ita abſtinere voluerunt vt capite ſanxerint ſiquis occidiſſet: Plyn. autem libro. vij. docet: ꝙ animal occidit: primus Hyperbius Martis filius: prometheus bouem. Aureus Saturnus: qui aurea etate regnauit in Latio: vt ſupra etiam patuit latius: agriculturamqꝫ ibidem edocuit: de quo Maro li. viij. ſic Primus ab ethereis venit Saturnus ab oris: Arma Iouis fugiens &c. Tu reliqua illic videto: aliqua etiam diximus egloga quarta & egloga ſexta que huc quoqꝫ conueniunt. Claſſica: tubarum ſonitus inde nominantur: quia claſſes equitum ordines vocāt: qui maxime: vtuntur tubis. Priſc. autor. Tube etiam claſſica appellantur vt hic inflari claſſica Ouid. quoqꝫ libr. i. meta. ait de aureo ſæculo: Non tuba directi: non eris cornua flexi: Non galeæ: non enſis erat ſine militis vſu Mollia ſecure peragebant ocia gentes: confecimus equor. ideſt abſoluimus immenſam materiam. Eſt enim Metaphora. ideſt trāſlatio a currentibus equis ad ſuum ſcribendi tenorem. Fabius libro. viij. oſtendit eſſe cum tranſlatione Allegoriam. i. inuerſionem: vt aliud verbis aliud ſenſu oſtendat. Erit autem ſenſus: que tractanda fuerant explicuimus. iam congruum eſt carmen finire.

MAn. **Sabini.** **Hetruria.** **Septimontina** **Dicte.** **Boues.** **Claſſica.**

¶ Finis Secundi Georgicorum cum explanationibus eius.

ASCEn̄.

TEqꝫ pales &c. Vt morem inſtitutum obſeruem argumenta librorum paucis explanabo priuſqꝫ rem aggrediar. Ouidiani autem argumenti explanatio huiuſmodi eſt: qꝫ pro & Vates. ideſt diuinus poeta Vergilius monſtrauit diuino. ideſt artificioſiſſimo carmine: omnia & te o pales: ſcilicet dea pabulorum hoc eſt vos pabula: & te ſup. paſtorum. i. inter paſtores memorande. ideſt digne q memoreris & prediceris p orbē hoc eſt ire o Apollo deus paſtorum: & cultus. i. cuſtodiam & curam pecorum: & paſcua leta. ideſt iocunda aſpectu & fecunda gramine: & quis. i. quibus locis armenta ideſt maiora animalia quibus armi eſtant: vt boues equi & aſini: habitent ſcilicet ſtationem ſuam hoc eſt vbi paſcantur & ſtabulent: & qs locis ſtabulētur agni: bene agni qui propter teneritudinem in ſtabulis aut potius caulis & ſeptis: hoc eſt ouilibus detinentur noctu cum armenta per prata vagentur ſub dio. ſtabulentur ergo. i. in ſtabulis locentur. Stabulū aut a ſtando dictum eſt: vnde ſtantibus fere attribuitur. eqs bobus & nonnunqꝫ ouibus. Mācinelli qui ſingulas particulas explicat ex ordine argumētum conſtruitur ſic. Apta. i. conueniens forma boum vel equū. i. equorum: panditur. i. referatur & manifeſtatur ſcilicet in hoc. iij. lib. notanda tibi. ideſt cuiuis paſtorali cura detento: & ſup. poeta monſtrat poſt. ideſt poſtea ex ordine curam vitulum. ideſt vitulorum: & curam parentum ſcilicet ipſorum & tradit aliam ſcilicet curam eqs & pandit poſtea vim. i. violentiam amoris: & curat ouis. i. docet curare (Et em̄ accuſatiui caſus pluralis numeri) & capras ſimul: & fit mētio lactis: quoqꝫ pro & lane: & fit cura canum: & notatur cura ſerpentum & docebit ſcilicet ad finem operis te cauſas & ſigna. ideſt indicia morborū & luem. i. peſtem communem olim. ideſt que olim contigit: cunctis animalibus.

Ouidij in Tertiū Georgi. Tetraſtichon.

TEqꝫ pales. & paſtorū mēorāde p orbem
Et pecorū cultus: & gramīe paſcua læta
Quis habitēt armenta locis: ſtabulētur & agni
Omnia diuino monſtrauit carmine Vates.

Antonij Mancinelli Argumentum
Voluminis Tertij Georgi. Vergilij

Pāditur apta boū: vel equū tibi forma notanda:
Poſt vitulum curā monſtrat: curāqꝫ parentum.
Tradit equis aliam. Vim poſtea pandit amoris.
Curat ouis: Capraſqꝫ: ſimul lactis quoqꝫ lanæ
Mentio. Cura canum: ſerpentum cura notatur.
Morborum quoqꝫ te cauſas & ſigna docebit.
Communēqꝫ luem cunctis animalibus olim.

Te quoqꝫ

Pu. Verg. Maronis Georg. Liber. Tertius.

T E quoq; magna pales &
te memorãde canemus
Paſtor ab amphryſo vos
ſylue amneſq; lycæi
Cætera quevacuas tenu-
iſſent carmina mentes
Omnia iã vulgata: quis
aut euryſthea durum:
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras:
Cui non dictus hylas puer: & latonia delos:
Hippodãeq;. hũeroq; pelos inſignis eburno
Acer eqs: Tentãda via eſt qua me quoq; poſſim
Tollere humo: victorq; virũ volitare per ora.

SER. T E quoq; magna pales &c. Inuocat deã pabuli dictur' d' aĩalibus ſicut de frumẽtis & de vitib' dictur' Cererẽ inuocauit & Liberũ. Sane nõ eſt mirãdũ vſum eſſe eũ ꝓhemio ſicut eſt vſus in prĩo. Nã nũc aliud quodãmõ incohatur' eſt carmẽ paſtorale. ſ. poſt cõplerũ Geor. Deinde ẽt ſi vnũ ſit ſcimus cõceſum eſſe ſcribẽtibus vt iteratione ꝓœmij legentiũ reficiãt interdũ laborẽ. Nã & Liuius frequẽter innouat principia: Vt inſcenſa a Gallis vrbe & cõpletis cõſulibus &

T E quoq; magna pales. In hoc. iij. li. deſcripturus paſcua & pecora inuocat eorũ numina: & fere ſimul inuocat & ꝓponit more grecorũ. Nã per metonomiã deorũ dearũq; nomina pro rebus qbus preſunt poni ſolẽt quo circa dicẽs te quoq; &c. duo facit: nã inuocat venerabili illa cõpellatione ac affatione ſimulq; ꝓponit: qa nõ numina ſed res quibus preſſe putabant deſcripturus intelligitur. ¶ Ordo igit eſt. O magna (quia ſuũ cuiq; numẽ magnũ eſt) Pales. i. dea pabulorum nos canemus. i. cum laude tua deſcribemus carmine. te. i. dona & munera tua hoc eſt pabula & te o paſtor. ſ. Apollo memorãde. i. denominãde & memoria digne ab amphryſo fluuio illo Theſſalie. i. ꝓpterea ꝙ illic admeti regis gregem pauiſſe perhiberis: vñ nomios. i. paſtorũ deus habitus es: & nos canemus vos o ſylue & amnes lycei. i. Archadici: apud quos. ſ. Pan & ceteri paſtores plurimũ diuerſati ſunt hoc eſt ĩ hoc opere paſcua & pecora. i. rem paſtoralẽ pertractabimus Cetera quevacuas &c. Ne quis calumniet poetã rem vilẽ minuſq; delectabilem deſcripturũ ꝙ pecoris curã ſuſcipiat: iocundaq; figmenta ac poetarũ fabulamenta pretereat: innuit ſe hanc rem deſcripturũ non ignobilitate quadã animi ſed ſumma generoſitate: quippe qui facilem in falcem meſſem immitere nolit nec aliorum inuenta ſectari: Nam licet heſiodum imitetur: eum tamen longe preterit atq; precellit: quia ergo cetera quevacuas renuiſſẽt ASCEñ. Ordo.

carmina metens omnia iam vulgata tentanda
inquit eſt via qua me quoq; poſſim tollere hu
mo victorq; virū volitare per ora.i. excogitan
da eſt mihi materia non ignobilis aut in re te=
nui elaborandum eſt vt non tenuis ſit gloria
ſicut in quarto dicturus eſt In tenui labor:at te
nuis non gloria &c. Ordo autem eſt. Cetera car
mina.ideſt cetere res carmine deſcribende: que
tenuiſſent.i.occupare potuiſſent mētes vacuas
ideſt ſecuras nec de lodice parāda ſollicitas:ſed
ocioſas & liberas: ſunt iam omnia vulgata. i.
ipſe res ſunt vulgo expoſite & note:frequēterq;
deſcripte. Nā quis neſcit.quaſi dicat nemo:aut
euriſthea regē grecie:hoc eſt Micenarū & Lace=
demoniorum: durū ſcilicet in Herculem quem
ad tot labores implacatus impulit: aut quis ne
ſcit aras ſcilicet in quibus hoſpites immolauit.
aut arces. i. aulam tyranicam buſiridis ſcilicet
regis egypti.illaudati.i. illaudabilis aut nunq̄
iuſte laudati: Cui non eſt dictus.i. narratus &
recitatus carmine: hylas puer ſcilicet Herculi
dilectus:& cui non eſt dicta delos ſcilicet inſu=
la illa latonia.i.in qua latona Dianam & Apol
linē enixa dicitur & cui non eſt dicta hyppoda=
dame ſcilicet puella dicta quaſi equorū domi=
trix aut bellicoſa: & cui non eſt dictus Pelops.
ſcilicet filius Tantali a quo peloponeſos dicta
eſt acer.i. ſtrennuus equis. i. bellator domitor
cœnaomai in equis & ſup. in ſignis ideſt clarus
& famatus hūero eburno: quē.ſ.illi reſtituiſſe
dicūt dij exeſo a cerere eius ꝓprio cui inquā hec
omnia nō ſunt dicta.q.d.nemini:qa omnes no
runt (Sunt qui ne vitioſum ſit bina epitheta ſi
ne cōiunctione vni dediſſe dicant legendū: hu
meroq; pelops in ſignis eburno:& Acer equis)
qa ergo cetera iā nota ſunt & diuulgata: tentā=
da.i.attētanda eſt via qua ego poſſim tollere.i.
erigere hūo.i.a re hūili qualis eſt aliorū inuētis
dūtaxat inniti quoq;.i.etiā me ſicut ceterarū re
rum inuētores ſe extulerūt:& qua ego victor.i.
cōpos voti:poſſim volitare per ora virū.i. vi=
torū.ſ.preſtantiū quia a virib' ac virtute dicunt̄
viri. ſed pulchrū eſt a laudatis laudari. vt hec=
tor neuianus inquit; autore etiā Cicerone.

Cice.in verrinis qui frumentaria cōciliauit auditorū ani=
mos iteratione principij. Vt omnes qui alterū iudicant &
reliqua. Pales aūt vt dixim' dea/eſt pabuli quā alij veſtā alij **Pales.**
Matrē deū volūt.hanc aūt Verg.genere fœminino appellat
alij iter quos Varro muſculino. Vt hic pales huic ſacra ſol
uunt̄.xij.kalē. Maias die que paliliavocant̄ ab amphryſo
Amphriſus fluuius eſt Theſſalie.circa quē ſpoliatus Apol **Amphryſus.**
lo diuinitate ob occiſos cyclopas admeto regi pauiſſe armē
ta dicit̄. Vñ eū nūc inuocat.qui nomius vocat̄. vel απο τησ
νομησ ideſt a paſcuis vel απο τον νομων.i.a lege cordarum
Sylue amneſq; lycei:κατεξοχην montē Archadiæ poſuit:
vel qa pecoroſa eſt: vel qa pan illic eſt ruſticū numē. Cete
ra que vacuas tenuiſſent carmina mentes. Omnia iam vul
gata.i.fabule que delectationi eſſe poterāt & occupare mē
tes curis ſolutas iam deſcripte a multis in omnium ore ver
ſant̄. Quis aut Euriſthea durū: Euriſtheus fuit rex grecie. **Euriſthe'**
Perſei genus: qui Iunonis inſtinctu imperabat Herculi:vt **Buſiris**
varia monſtra ſuperaret quibus poſſet perire. Vñ eū durū
appellauit qui potuit ad cōplēdū odiū nouercale ſufficere.
Aut illaudati neſcit buſiridis aras. Buſiris rex fuit ægypti:
qui cū ſuſceptos hoſpites immolaret ab Hercule interēptus
eſt:cū etiā eū voluiſſet occidere. Huius laudē ſcripſit Iſocra
tes. Vnde illaudati participiū eſt pro nomine. vt ſit illau=
dabilis nō qui laudatus nō ſit: ſed qui laudari non merue=
rit:vt eſt illud in ſeptimo. Diues inacceſſos vbi ſolis filia
lucos. ꝓ inacceſſibiles nō quos nullus acceſſit. ſed ad quos
accedere nullus debeat. Cui non dictus hylas puer. Cui aūt
ideſt a quo. Hora. ſcriberis vario fortis & hoſtiū ꝓ a vario.
Hylas aūt ſocius Herculis fuit.qui aquatū profectus rapt'
eſt a nymphis in Miſia. Latonia delos.inſula in qua latona **Hylas.**
enixa eſt Apollinē & Dianā:quā inſulā ante vagam Apol **Latonia**
lo:vt in.iij.legimus: Nycone celſa gyaroq; reuinxit vbi fa
bulam eius plenius diximus. ſtabilē fecit. Hippodameq;:
Greca que in η exeūt plerūq; ipm η in ia ſoluūt vt hipoda=
me hipodamia. Penolope penolopia. Fabula talis ē. hipo
dame filia fuit œnamai regis ciuitatum Elidis & Piſę:hic
equos habuit velociſſimos vtpote ventorū flatu creatos.
Qui procoſ.filie multos necauit:ſub ac cōditione ꝓuoca=
tos ad curule certamē:vt aut victus traderet filiā:aut victos
necaret cum poſtea Pelopē amaſſet. hippodamia corrupit
myrthilū aurigam patris primi coitus pactione qui factis
Cereis axibus cū victore Pelope a puella ꝓmiſſum poſce=
ret premiū:ab eius marito eſt precipitatus in mare: cui no=
men impoſuit: nā ab eius nomine mirtoū dicitur pelagus
Humeroq; pe.inſi.e. Tantalus pater Pelopis volens deoꝝ
tentare diuinitatem eis inuitatis filium ſuum epulandum appoſuit a quo omnes dij abſtinuerunt excepta Ce
rere:que brachium eius conſumpſit:poſtea dij petente Tantalo cum voluiſſent eius filium reuocare ab inferis **Tantalus**
Ceres eburneū brachium reſtituit: Qd' ideo fingitur:quia Ceres ipſa eſt terra que corpora vniuerſa conſumit
oſſa tantum reſeruās. Acer equis: victor etiam œnomai. Via: Ratio. Me quoq;.ideſt ſicut ſe alij ſuſtulerunt car
minis merito. Victor effector propoſiti & voti: ſicut paulo poſt: illi victor ego.

TE quoq; magna pales:& te.m.c.paſtor ab.a.vos.ſ.a.q;.l. Pales dea eſt paſtoꝝ: qui diē ſacrū appellāt **PRO.**
parilia trāſpoſita litera l:quaſi ſuo loco eſſet palilia potius dicerēt:q die natalis eſt vrbis rome:q̄ a pa
ſtoribus eſt cōdita huius aūt quoius Deę eſſet: ēt ritus declarat. Nā & igne trāſiliūt accēſis ſtramētis
more agreſti:ibi hūc diē colētes lactē libant: q fructus ex pecore tollit̄. Amphryſo:flumē eſt theſſalie:quoius
regionē quādā moloſſi incolūt. Quorū rex fuit Admetus Pheretis filius:quoius pecora & armēta Apollo pa
uit iuſſus ſeruiēdi cōtumelia.x.ānis luere temeritatē:quā cyclopas pdiderat:q fulmē fecerāt:qa idignabat̄ eo
pcuſſum Aſclepiū:is ergo inuocat eū cū Pale. Lyceus mōs archadie regiōis q̄ pecorū pcipue ē ſtudioſa. Quis
aut Euryſtheū durū:euryſtheus fuit rex:quoius iperio Hercules intolerabilia ſtipēdia ſuſtinuit.aut il.n.b.aras
Buſiris Neptuni filius rex ęgyptioꝝ fuit aduenas ad aras imolare ſolit': quē Hercules interfecit. Quoi.nō.d. **Buſiris**
hylas.p.e.l.d. Hylas Theiodamātis filius Dryopū regis.quoꝝ gēs ſubiecta pnaſſo fuit q patre interfecto Her **Hylas.**
culē ſecutus ſtudio eius virtutis ardēs: Quū ex comitatu argonautarū in myſia Hecrules receſſiſſet:ad materiā
querēdā remi quē fractū volebat reficere: & hylas ad auriēdā aquā aſcanij fluminis vrnā extuliſſet dū accedit
ad ripā adamatus a nymphis eſt: ꝓpter hūc Hercules comites deſeruit nec ſecutus Iaſonē:vt refet Apollonius
in argonautis eius fluminis nympha melie Eunyce partus eſt:& Apollonius refert i agronautis. μεσον δε νικαο
βαλε διγη. Latonia delos:quia ibi peperit Apollinem & Dianam in ipſa palme & oleæ arbore.

CAto maior in Cicerone de agricultura loquēs ait: Nec vero ſegetibus ſolū & pratis & vineis & arbu=
ſtis res ruſtice lete ſunt:ſed pomarijs etiā & hortis: tū pecudū paſtu & apū examinibus Florū omniū **MAN**
varietate. Itaq; nō iniuria poeta feciſſe videt̄ ſi poſt ſegetes atq; vineta & arbuſta:de pecudū paſtu &
apibus ſcripſit. Te quoq; ſicut Cererē & Bacchū cecinimus. Pales vt Naſo & feſtus aiūt: dicebat̄ paſtorū dea:
cuius feſta parilia dicebant̄ paſtorū q; ꝓ partu pecoris eidē ſacra fiebāt:q dies vt Prob.ait dies natalis eſt vrbis **Parilia**
Rome: q̄ a paſtorib' eſt cōdita quo die & ignē trāſiliebāt accenſis ſtramētis more agreſti:& lactes libabāt.q fru
ctus ex pecore tollit̄ de is aūt late Oui.li.iij.Faſt. Pli.aūt li.xviij.c.xxix.ſcri. Rome natalē fuiſſe.xi.Kal.Maij.ſic

etiam

etiam Solinus ait Ouid. tamẽ li. iiij. Faſt. xij. kal. Maij. fuiſſe ſcribit. Sũt qui aliter ſcribãt demũ quo die cõdita fuerit incertũ putare debemus. cũ etiam & quo tempore & a quo minime cõſtat: qđ quidẽ late oſtendit Dyo. lib. i. antiquitatum: vbi maximã refert varietatẽ. Paſtor Apollinem intelligit: quomodo autẽ Admeti regis armenta apud amphryſum Teſſalie fluuium pauerit videto æglo. v. Mac. vero libr. i. ſatur. de diuiſione dierum ait: Nomion Apollona cognominauerunt: non ex officio paſtorali vt fabula: per quam fingitur Admeti regis pecora pauiſſe: ſed quia ſol paſcit omnia: que terra progenerat: vnde non vnius generis ſed omniũ pecorũ paſtor canitur. Licæi. arcadie montis in quo delubrum Iouis licæi quem pana volunt intelligi: vt etiam ante oſtendimus. Stra. aũt lib. viij. ſcri. in arcadia fertilia fuiſſe pecori paſcua. preſertim equis atq; aſinis equarum ſuppoſitoribus. Euriſthea durum: Euriſtheus vt Euſe. ſcri. fuit Mycenarum. Lacedemoniorumq; rex: qui teſte. Dyo. li. v. Herculi. xij. Labores ſeu certamina perfici mandauit propterea durum poeta dixit. Illaudati buſy. a. legitur etiã arces in antiquis. Macro. lib. ſat. vi. exponit illaudati pro illaudabilis. i. nunq̃ nominãdi: nam laudare ſignificat priſca lingua noiare appellareq;. Stra. vero li. xvij. ſcri. ꝙ nullus Buſiris nec rex fuit: nec tyrannus in ægypto. Vnde fabula eſt: qđ de ipſo dicitur. Idẽ quoq; Dyo. cõfirmat. ait eñ li. ij. in Oſiridis veluti frugum ac fructuũ repertoris memoriã apud poſteros imortalẽ. boues ruffos quoniã vident colore ſimiles Typhoni: qui Oſiridẽ necauit immolari permiſſum homineſq; colore Typhonis antiqui reges ad ſepulchrũ Oſiridis ſacrificio mactabãt: qua ex cauſa pauci ruffi ęgyptij reperiebant. externi plures: hec res materiam fabulandi Grecis dedit Buſiridẽ hoſpites necaſſe: ſed Oſiridis ſepulchi ſea crudelitate notandũ eſt. Liuius tamẽ. v. ſcri. ꝙ Hercules Buſiridẽ ęgyptiorũ regẽ in ęgypto mactatos aduenas Ioui ſacrificantem merito affecit ſupplicio Euſe. ait: ꝙ Buſiris Neptuni & lybie epaphi filie filius apud vicina Nilo loca tyrannidem exercuit: trãſeũtes hoſpites crudeli ſceleri interficiẽs. Hylas puer videto æglo. vi. Latonia delos: quia ibi pepe rit Dianã & Apollinem templũ habet. Sed propterea in inſula dicuntur nati (vt ſcrib. Macrob. lib. i. ſat.) ꝙ ex mari nobis oriri videñt. Et hec inſula ideo delos vocatur: quia ortus vocatur & quaſi partus luminũ omnia facit dela. i. aperta clareſcere Preterea delos manifeſtus dicitur. Deloo manifeſto declaro. Eſt aũt delos inſula in mari egeo ſita vrbẽ habens in plano poſitã: & Apollinis templũ atq; Latone: que ibi Dianã ſimul & Apolinẽ peperit autor Strab. lib. x. Hippodameq;: in Piſa pelopõnenſi ciuitate (vt Diod. li. v. edocet) Mars ex ægina Aeſopi filia genuit Oenomaũ: Is vnicam filiã Hippodamiã appellauit: finẽ vite ab oraculo ſciſcitanti reſponſum eſt: tunc in fata illam ceſſurum quũ filia nupſiſſet: decreuit igitur filiam perpetua virginitate frui. Multis tandem vxorẽ ſibi illam poſtulantibus certamen propoſuit: quo qui victus eſſet interficeret: victor virginem deſponderet. Equorũ ita inſtituit curſum a Piſa ad arã Neptunni: que erat apud iſthmũ corinthi. Curſus erat eiuſmodi. Oenomaus arietem Ioui ſacrificabat: qui virginẽ poſtulabat: quatuor equorum ferebatur curru. Oenomaus ſacris peractis curſu ſequebatur p̃cedẽte auriga Myrthilo aſſecutũ haſta quã manu geſtabat interficiebat: hoc pacto cum plures equorum velocitate peremiſſet: pelops Tantali filius viſa Hippodamia corrupto q; myrthilo illius opera victoria vſus. eſt primus enim ad aram neptunni peruenit: qua ex re dolore actus Oenomaus exiſtimãs adueniſſe reſponſi tempus ſibi mortẽ conſciuit. pelops aũt ſumpta vxore hippodamia Piſe regnũ tenuit: hec ex Dio. Hippodame: dici põt bellicoſa: hippodamos eñ bellicoſus diciẽ: vel equorum domitor Humeroq; Pelops: ordo eſt: & pelops acer equis inſignis eburno humero: quo pacto aũt id euenerit illi videto lib. vi. meta. Seruius aũt fabulam interpretatur. Victor: voti compos virum vo. per o. ait I li. iunior lib. vi. epi. ad tacitum Equidẽ beatos puto: quibus deorum munere datũ eſt: aut facere ſcribenda: aut ſcribere legenda: beatiſſ. mos puto quibus vtrunq;.

Margin: Licæus. Pales Euryſthe⁹ Laudare Buſiris Oſiris. Delos. Oenoma⁹ Facere. & ſcribere

Primus ego in patriã mecũ (mõ vita ſuperſit)
Aonio rediens deducam vertice muſas.
Primus idum æas referã tibi Mantua palmas:
Et viridi campo templum de marmore ponã
Propter aquã: tardis ingens vbi flexibus errat
Mincius: & tenera pretexit arundine ripas.
In medio mihi cæſar erit templumq; tenebit.
Illi victor ego & tyrio conſpectus in oſtro
Centũ quadriiugos agitabo ad flumina currus
Cuncta mihi alpheũ linquẽs lucoſq; molorchi
Curſibus & crudo decertet græcia cæſtu.

SER. Aonia ¶ Primus ego in patriã. ideo primus ꝙ ante illum nullus Mãtuanorum poeta fuit: aut quia nullus inde talis emerſit Modo tantũmodo Aonio vertice: Bœotio. Aonia ipſa eſt bœotia. in qua eſt mons Helicon muſis dicatus. Idumeas. palmas abundantes quales ſunt. & quante apud Idumẽ ciuitatẽ phœnicis: Luca. & arbuſto palmarum diues idume. In medio mi. cæ. erit templumq; te. i. templum ipſi dabo: & verbo vſus eſt pontificali. Nam qui templum dicabat poſtem tenens: dare ſe dicebat numini ꝙ ab illo neceſſe fuerat iam teneri & ab humano iure diſcedere. qđ aũt dicit in medio: eius templũ fore ſignificat. Nã ei ſemp ſacratus numini loc⁹ eſt: cuius ſimulachrũ in medio cõſtituiẽ: alia eñ ad ornatũ tantũ pertinet. Tyrio cõſpectus in oſtro: in habitu põtificis

ASCEñ. ¶ Primus ego in pa. &c. Oſtendit qua via ſperet ſe victorem fore & humo efferri poſſe ſi. videlicet primus Mantuã muſas transferat eiſq; illic edẽ dicet: qđ ſe facturũ dicit in honorem Augu. Ceſaris: qua occaſione deſcribit ſacrificij concepti pompam & ceſaris triumphalia inſignia cui⁹ etiã egregia facinora ſe deſcripturũ pollicet. Ordo. ¶ Ordo igit eſt. Ego rediẽs non illinc vbi fuerit corpore ſed contẽplatione & animi exercitatione: deducã vertice aonio. i. ab heliconeq̃ mõte in Aonia que boetie pars eſt. deducã dico primus mecũ muſas in patriã. ſ. meã. hoc eſt Mantuã vbi natus & quaſi ſi id dicã patratus ſum modo. i. dummodo vita ſuperſit: & o Mantua ego referam tibi. i. ad te & ad honorẽ tuũ primus palmas idumeas. i. gloriam & laudem qualẽ hñt palmis coronati quarũ idumeę preſtantiſſime habenẽ: hoc eſt primus merebor nobili palma coronatus in patriã meã redire: Et ego ponã. i. conſtituã: templũ. i. edẽ ſacrã cõtemplationi: dicatã de marmore. ſ. conſtructũ: ſup. in cãpo viridi: ppter. i. iuxta aquã vbi. ſ. locus purgatior & amenior eſſe ſolet vbi. i. in quo loco min. i⁹ fluui⁹ ille apud Mantuã in padũ incidẽs errat. i. circũfluit nõ recto tramite errãti ſimilis: tardis flexibus hoc eſt ipſum tardantibus cuius tarditas in cõmodũ acolarum vergit Nã fluuij p̃cipites negãt reditũ cũ difficillimũ ſit aduerſo flumine q̃cq̃ vehere: & vbi mincius p̃texit. i. cooperit & munit ripas tenera arũdine Ceſar. ſ. Augu. erit mihi. i. ad votũ meũ in medio. ſ. tẽpli quaſi princeps eius & tenebit. ſ. tãq̃ rem ſibi dicatã tẽplũ. Ego victor. i. voti cõpos:

ill i.i. in illius honorē. aut cōſpectus illi. ab illo in oſtro tyrio.i.purpura tyria vt preſes ludorū agitabo ad flumina centū currus quadriiugos ideſt habētes quaternos equos: hoc eſt exhibe bo vnius diei ludos circēſes: & cuncta grecia.i. pubes grecorū linquens alpheū. ſ. amnē elidis ad quē curules ludi fieri ſolebāt: & lucos.i.ſyluas inceduas: molorchi.i.que ſunt in Arcadia a molorcho denoīati.certet mihi.i.ad votū meū curſibus.ſ.equorū vt apud alpheū ſolet: & ceſtu.i. munimine manuū quo pugiles ſe inuicē cedunt crudo.i.ex corio crudo & plombi pleno facto quo modo apud molorchum certare ſolebant archades in ludis nemeis.

tu pontificis.cuius ſe officiū dicit in templi conſecratione ſumpturum.Centū quadriug.i. vnius diei exhibebo circēſes ludos: vt Varro dicit in libris de rebus populi Ro.olim xxv.miſſis exhibebantur: ſed.xxv.dicebāt erarius: eoq̧ ex collatione populi exhibebāt: qui deſiit eſſe poſtq̧ cōferende pecunie eſt cōſuetudo ſublata: vnde etiā permāſit: vt vltimus miſſus appellaret̄ erarius.Ergo centū. currus ſecundum antiquitatē dixit.ſicut etiā ad flumina. olim enim in littore fluminis circenſes agitabant̄: in altero latere poſitis gladijs. vt ab vtraq̧ parte eſſet ignauie preſens periculum.vn̄ & circēſes dicti ſunt: q exhibebant̄ in circuitu enſibus poſitis: licet alij a circuēdo dicant circenſes vocari.Cūcta mi.al.lin.Mihi.i.ad honorē meum.Et hoc dicit ex alijs agonibus ad me certatura grecorum multitudo conueniet per alpheū autem Iouis olympici agonem ſignificat. Nā alpheus fluuius eſt Elidis: que ciuitas iuxta Piſam eſt in qua colitur olympicus Iuppiter Lucoſq̧ mo.id ē ſyluam nemeam in qua celebratur Agon in honorem Archemori cuiuſdam paſtoris. Molorcus autē paſtor fuit: qui Herc. venientem ad occidendum Nemęeum leonem ſuſcepit hoſpitio: Eos autem ludos accipimus per alpheum: qui Olympiaci dicūtur.per lucos molorchi eos qui Nemęea vocantur Crudo: Duro vt ſeu crudo fidit pugnam committere cæſtu.

Circenſes. Alpheu. molorch.

PRO. ❡ Primus ego in primā.m.m.u.ſ.Aonio.r.d.u.m.Primus idumeas.r. t.m.p.Terrā que non bœotia vocatur habuerunt ante Hyrātes: Leleges Tenices phenices: Aones. Vn̄ adhuc aonia dicit̄.Eſt aūt in ea helicon mons ſacer muſis.in quoius vortice muſis fons expreſſus dicit̄ vngula pegaſi: Quē alij aganippen: alij hippocrenē vocāt.Inde ergo ſe deducturū muſas dicit: quia poſt mātuanorum carmina ſcripſerit.Idumeas aūt palmas ab Idumeorū gente.i.iudeorū: que regio eſt in ſyria paleſtina.Locū aūt hunc dixit nō q̧ tibi tantū ſint palme: ſed precipue.Vbi flexibilis errat mincius: Mincius flumē ex Benaco lacu fluēs: pretexit mantuā. Cuncta mihi alpheum.l.l.q̧.molorchi Curſibus &.c.d.g.ceſtu.Eos ſignificat Ludos qui in achaia celebrant̄.v.quoq̧ anno: & appellant̄ olympia: & eos qui in archadia: & dicunt̄ nemeus. Alpheus em̄ flumen eſt achaie: iuxta quē Elis oppidū: extra qd' olympij Iouis templū ibi celebrant̄ quinquēnalia certamina gymnica: Lucos molorchi nemeę adicit. Molorchus fuit Herculis hoſpes: apud quē is diuerſatꝰ eſt: quū proficiſceret̄ ad leonē nemęū necādum: Qui quū immolaturus eſſet vnicū arietē quē habebat vt Herculē liberalius acciperet.Impetrauit ab eo Hercules: vt eum ſeruaret immolaturus.vel victori tanquam deo vel victo & interfecto leone quum ſolutus eſſet vel odio Iunonis ne ei cœleſtes honores contingerent: vl' fatigatus experrectus mira celeritate damnum correxit.Sūptaq̧ picea corona qua honorant̄ qui in nemea vincūt: ſuperuenit.Itaq̧ & molorcho paranti ſacrificium manibus vbi & aries immolaturus erat. Inde nemeęa inſtituta ſunt poſtea Archemori manibus ſunt renouata a ſeptem viris: qui thebas petebant: Sed molorchi mentio eſt apud Callimachum in ætion libris.

MAN. ❡ Aonio vertice in Aonia bœotie parte mons eſt Helicon phocidi affinis ex aquilonis partibus non procul a pernaſſo diſtans: qui in phocide eſt. Parnaſſo emulus eſt & altitudine & circuitu. vterq̧ enim niuibus pulſatur: & rupes amborum ſaxea eſt: hoc autem in loco eſt conſecrata muſis ſedes fonſq̧ Caballinus: & Libethridum ſpelunca nympharū autor eſt Stra. li.ix. Vtq̧ probus ait fons ille expreſſus dicit̄ vngula pegaſi: quē alij aganippē. alij Hippocrenē vocant. Inde ergo ſe deducturū ſecum muſas ait: q̧ primus Mantuanorū carmina ſcripſit.Idumeas pal.i.laudem & gloriam.palma em̄ pro victorie premio ponitur ex qua laus redundat: de qua palma videto li.i.Geor.Idumea autem pars eſt Syrie teſte Ply.li.v.c.xiij.Supraq̧ Idumeā Iudea longe lateq̧ funditur.Dixit autem idumeas palmas.quoniam ibi copia maxima eſt: nō q̧ alibi etiā nō fuerit.ptolemeus li.v.ſcri.idumeā regionem totam eſſe ab occaſu Iordanis fluuij in Paleſtina ſyrie prouincia.Stra.libro. xvi.ſcri.in Hierico campo palmetū eſſe ſpacio ſtadiorū centū. & totum irriguū: & habitationibus plenū vbi & regia eſt & Balſami viridariū.Pli.quoq̧ li.v.ca.xv.ſcri.Hiericontē palmetis conſitā: fontibus irriguā: propterea igitur idumeas palmas Maro ait.Hiericus enim oppidum in Iudea eſt. Paleſtine quoq̧ regione: ſicuti idumea: eſt item iudea ab occaſu iordanis fluuij: ſicuti & idumea vt oſtendit Ptolemeus li.v.& Pli.li.etiā.v. q̧ ſupra idumeam: iudea longe lateq̧ funditur ergo ob hiericontis campum Idumeas palmas ait eſt enim propinquitas eis.Propter: prope.Mincius: qui mantuam preterfluit.Tenebit ſeruabit cuſtodiet.Victor voti compos.Tyrio oſtro vide in fine.lib.ij.Geor.Oſtro id ait quoniam pretor preſidebat ludis circenſibus habitu triūphali: quod etiam Iuuena.ſat.x.innuit.ibi.ſ.Quid ſi vidiſſet pretorem &c.Quadriiugos: habentes quatuor equos iugo.pollicetur autem curules ludos auguſto.Agitabo ſepe agam alpheū: de alpheo & olympicis ludis videto lib.i.Geor.ibi Eliadum palmas epyros equarum.Lucoſq̧ mo.eos ludos intelligit autore probo qui in arcadia celebrabantur dicebanturq̧ Nemeęa.Molorchus enim fuit Herculis hoſpes quum proficiſceretur ad Leonē nemeęum necādum.quoqdem necato Nemeęa inſtituta ſunt poſtea archemori manibus ſunt renouata a ſeptem viris qui thebas petebant. Molorchi autē mentio eſt apud Callimachum. crudo ceſtu.de ludo ceſtuum videto poetam lib.v.æneı.ceſtus autem a cedendo dicitur.

Elicon. Parnaſſus. Idumæa. Hiericus. Nemæa.

ASCEN. ❡ Ipſe caput &c. Oſtendit mirifice poeta ſe ſuper ſe vehi ac rapi in gloriam ac laudationem Auguſti.vt q quo illi decentius obſequat̄ ſibi ornatum omnē vendicet per imaginatoinē ac fantaſiam quandā quaſi ex deſiderio obſequēdi ortam Sed ne cum commentarijs qui prolixi ſed non ſuperflui ſunt opus immēſum faciam. Ordo eſt.Ipſe.i.ego Maro.eſt em̄ apud nos triū perſonarū ſicut αυτοσ apud grecos: ornatus caput.i.habens caput ornatum folijs.i.frondibus oliue tonſe.i.decerpte e frōdibus tonſilibus: feram.i.offerā dona ſcilicet Auguſto tēpli ipſius preſidi: iuuat.i.delectat iam nunc.ſ.etiam ante conſtitutum

Ipſe caput tonſæ folijs ornatus oliuæ
Dona ferā: iam nūc ſolēnes ducere pompas
Ad delubra iuuat cæſoſq̧ videre iuuencos
Vel ſcæna vt verſis diſcedat frontibus: vtq̧
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.
In foribus pugnā ex auro ſolidoq̧ elephanto
Gangaridum faciam: victoriſq̧ arma quirini

Atq̧ hic

Atq; hic vndantem bello magnumq; fluentem:
Nilum: ac nauali ſurgentes aere columnas.
Addā vrbes aſiæ domitas: pulſumq; Nyphatē
Fidentemq; fuga parthum verſiſq; ſagittis.
Et duo rapta manu diuerſo ex hoſte trophea:
Biſq; triumphatas vtroq; ab littore gentes.

cōſtitutū tēplum ducere.i.ꝑ fantaſiā & imaginationē ducere.ſ.ſpōte accedētes: ad delubra.ſ. tēpla ī qb⁹ ſunt deorū ſacra pōpas ſolēnes.ſ.q̃les in ſolēnib⁹ ſacrificijs duci cōſueuere: & videre.ſ.aīo: iuuēcos cęſos.i.mactatos: vel.i.ēt aut viciſſim iuuat videre vt.i.quo pacto aut qualr ſcena.i. vmbraculū ad ludos ſcenicos exhibendos extructū: diſcedat.ſ.a loco priore: frontib⁹ verſis.ſ.in ſcena verſatili: aut verſili de q̃ Valla & Manci.hic q;ꝓ & vt.i.qualr Britanni.i. qui nūc anglici dicunt̃ intexti.ſ. in auleis tollāt.i. ferant hoc eſt ſic acu picti & intexti auleis vt videant̃ ferre aulea.i. velamēta parietū aulaꝝ q̃ ſi ꝓſternant̃ tapetes dici ſolēt cū vero pendent aulea purpurea.i. ex purpuraceo filo contexta poſſet forte dici ꝙ Britāni tollāt.i.extendāt & erigant cū grādiores ſint. Ego faciā in forib⁹.ſ. tēpli hoc eſt in veſtibulis ex auro & elephāto.i. dente elephātino ſolido.i. nō integro ſed duro hoc eſt ex ebore inaurato: pugnā gangaridū ꝓ gangaridaꝝ.i.qua gāgaride ppl̄i iter Indos & aſſyrios ab Auguſto deuicti ſunt & faciā.ſ. ex auro & ebore: arma Quirini.i. Auguſti Quirini appellationē ppl̄s obtulit victoris.ſ. Indorū ꝑthorū & reliquorū fere populorū: atq; ſup. faciā hic Nilū fluuiū egypti cui⁹ reginā Cleopatrā & .M. Antoniū deuicit Auguſtus: vndātem ergo.i.abundantē bello.i.rebus bellicis vt armis & nauib⁹: & fluentē magnū.i.magne: & faciā colūnas ſurgētes.i.editiores: ex ere nauali.i. roſtris nauium victaꝝ detracto: & addā.ſ. in ſculptura: vrbes Aſie domitas.ſ.ab auguſto & nymphatē.i.accolā nymphatis fluuij & mōtis in Armenia pulſum & Parthū fidentē fuga ideſt in fugiēdo & ſagittis verſis.ſ.inter fugiēdū in hoſte.& addā duo trophea.i.ſpolia quaſi opima: rapta manu.ſ.Cæſaris victoris ex diuerſo hoſte.ſ.tam orientali q; occidentali.& gētes triumphatas.i.in triumphum actas & de q̄bus triumphatum eſt bis.ſ. ſub Cæſare & ſub Auguſto. Ab littore.ſ.oceani: vtroq;.ſ.tā oriētali q; occidentali: & ita raptim auguſti triumphos commemorat.

SER. ❡Tonſę oliuæ. Minutis folijs cōpoſitę: vt tonſiſq; ferūt mātilia villis: habiturū aūt ſe coronā tonſilē dicit. Vel ſcęna vt verſis apud maiores theatri gradus tm̄ fuerūt.nā ſcęna de lignis ad tp̄s fiebat: vn̄ hodieq; cōſuetudo ꝑmanſit. vt cōponāt pegmata a ludoꝝ theatraliū editoribus: Scoena āt q̄ fiebat: aut verſilis erat aut ductilis: v̄ſilis tūc erat cū ſubito tota machinis quibuſdā vertebat̃ & aliā picture faciē oſ̄ndebat. Ductilis tūc cū tractis tabulatis hac atq; illac ſpecies picture nudabat̃ interior. Vn̄ ꝑite vtrūq; tetigit dicens. verſis diſcedat frōtib⁹. ſingula ſingulis cōplectēs ſermonibus qd' Varro & Sueto. cōmemorāt. Purpurea intexti tollāt hoc: ſcd'm hiſtoriā eſt locutus. Nā Auguſtus poſtq̄ vicit Britaniā plurimos de captiuis quos adduxerat donauit ad officia theatralia. Dedit etiā aulea.i.vela inimica in quib⁹ depinxerat victorias ſuas. Et queādmodū britāni ab eo donati eadē portarēt vela: q̄ reuera portare conſueuerāt. Quārē mira exꝓſſit ambiguitate dicēs intexti tollāt. Nā i velis ipſi erāt picti: q ea portabāt. Aulęa aūt dicta ſunt ab aula Attali regis ī q̄ primū inuēta ſunt vela ingētia: poſtq; is ppl̄m Romanū ſcripſit heredē. Solidoq; elephāto: ex ebore integro nō ſectili. Gangaridū faciā: Gangaridę ppl̄i ſunt inter Indos & Aſſyrios habitātes circa Gangen fluuiū: vn̄ ēt gāgaridę dicti ſunt. Hos vicit Auguſtus: vnde ēt Imbellē auertis Romanis arcib⁹ Indū. Gangaridū aūt ꝓ gangaridarū dixit qa hic gangarida facit. Qd' aūt ait Victoris arma Quirini. Nō eſt cōtrariū: nā vt ēt in primū enei. dixim⁹ ſueto. Tranqllus hoc de Auguſto cōmemorat quodā tp̄e tres ꝑtes ppl̄i cōſentiēte ſenatu obtuliſſe ei tria noīa. Quirini Auguſti: Cęſaris. Ille ne vnū eligēdo alias offēderet ꝑtes. Primo Quirinus eſt dictus: inde Cęſar poſt in noīe Auguſti ꝑmanſit. Vn̄ eū Verg. oībus his noībus appellat. Nā hic Quirinū Romulū nō poſſumus accipe: qa gangarides penitus ignorauit. Vndantē bello nilū. Quaſi nō vndas: ſed bella portantē ꝓpter Antonij & Cleopatrę grauiſſimū prelium. Magnumq; fluentem: pro magne. nomen pro aduerbio: vt Toruumq; repente clamat. Ac nauali ſurgentes ære columnas Auguſtus victor totius ęgypti: quam cæſar pro parte ſuperauit multa de nauali certamine ſuſtulit roſtra ęrea: quibus conflatis quatuor effecit columnas: que poſtea a Domitiano in capitolio ſunt poſitę quas hodieq; conſpicimus. Vnde ait nauali ſurgentes ære columnas: nā roſtratas Iulius Cæſar poſuit victis pœnis nauali certamine. E quibus vnam in roſtris alteram ante arcum videmus a parte ianuarum.

Nymphates. Nymphatem: & fluuius eſt & mons vt Et cimini cum monte lacum Per eum aut populos iuxta habitantes accipimus: nam nec fluuius vnq; nec mons poteſt pelli. Fidentemq; fuga parthum bene fidentem. tunc enim melius iaculantur ſagittas. Rapta manu trophea: Raptim & ſine labore queſita. Diuerſo ex hoſte ideſt orientis & occidentis accipimus: vnde & ab vtroq; littore orientis propter gangaridarum occidentis propter Britannorum triumphum.

PRO. ❡Purpurea.i.r.a. Britanni plærunq; ludis imperatoris. quas proxime gentes deuicit earum habitum & figuram aulęis intexunt qua ſæpius redit egretur memori virtutis: quam populo oſtendat. Britannos autem pro qualibet gente dixit. Gangaridum. f.v.a.q. Ad.v.a.d.p. q; nyphatem. Et duo rapta manu diuerſo ex hoſte trophæa. Gangaride dicuntur ab indię flumine Gange. Cingitur enim cauſaſo: indię flumine & oceano: victorem Romulum ſignificat ſic enim proculus Iulius perſuaſit populo. quum Romulus non compareret eum vidiſſe: ab eoq; in mandatis accepiſſe vti. P.R. Quirinum ſe appellaret: quia in numerum deorum eſſet receptus. Nyphates mons eſt armeniæ: qui cingitur tigri eufrateq; fluminibus. Eſt & pars meſopotamię. Hęc autem flumina decurrunt in praſſum ſinum. Diuerſo ex hoſte trophæa ſignificat ex orientali & occidentali.

MAn. ❡Ipſe: ergo maro ornat⁹ ꝓ victoria.ſ. folijs oliuę ſcribit Herodotus li.viij. olympici certaminis fuiſſe p̄miū ꝓpoſitum oleaginam coronā qua donarent̃. nō em̄ pecuniaꝝ certamen agitabāt. ſed virtutis ply. Itē li.xv.c.

Oleagina Corona. iiij. ait. Oleę honorē romana maieſtas magnū p̄buit turmas eqtū Idib⁹ Iulijs ex ea coronādo. Item minorib⁹ triūphis ouantes. athenę quoq; victores olea coronāt. Gręci vero oleaſtro olympiæ. Pōpas: dicit̃ pōpa multitudo ipſa ad ſacra collecta: & q̄ triumphum ſeqtur que itē ad funus ꝑgit vox gręca eſt. Delubra: tēpla de qb⁹

Pompa. Scęna. Ser.li.ij.ęnei. & nos latius ꝓpe finē li.iiij. Geor. Scęna: id dicit̃ tentoriū tabernaculū. Scęnoo em̄ habito contubernor: pono tentoriū Scęnoma habitaculū. Seia vmbra ſcęna aūt Caſſiodoro teſte ab ruſticis primum inumbrationis cā comparata fuit vbi prius carmina incōdita erāt: hincq; a nōnullis tabernaculū traductum fuit.

Veruntamen

Veruntn̄ poſtq̄ in vrbē deducta fuit ſcęna.redactum eſt nomen ad eā theatri partē que ab vno eius cornu ad
alterꝝ:cum cooptura ducebat̄.fiebat em̄ theatrum in hemicicli formā.Ser.autē ſic ait: apud maiores theatri
gradus tm̄ fuerunt.nā ſcęna de lignis ad tp̄s fiebat:vn̄ hodieq; cōſuetudo ꝑmāſit:vt cōponant̄ pegmata a lu
dorum theatralium editoribus.Scęna aūt q̄ fiebat aut verſilis erat aut ductilis.verſilis tunc erat quum ſubi-
to tota machinis qbuſdā vertebat̄:& aliā picturę partē oſtēdebat. Ductilis tūc quū tractis tabulatis hac atq;
illac ſpēs picturę nudabat̄ interior.vn̄ pite vtraq; tetigit dicēs verſis diſcedat frōtibus:ſingula ſingulis cōple-
ctens ſermonibus:qd' Var.& Sue.cōmemorāt.Vitruuius aūt li.v.ponit tria ſcęnarū gn̄a Aulęa: picta vela- Aulea.
menta:aulęis victarum gētium plęrunq; habitū & figurā intexebāt:quo ſępius reintegraret̄ memoria: virtu
tis quā populo oſtēdebāt.Britānos aūt ꝓ qualibet gēte dixit:hęc ait Prob. Qd' aūt ait Ser. Auguſtū viciſſe Britannia
Britanniā,adduxiſſeq; plurimos captiuos ſecus eſt.nā Iulius cęſar id egit vt iā oſtendā.Stra. em̄ li.iiij. ſcri.de
diuo Cęſare narrās ſic.Duabus aūt victorijs cōtra Britānos re bn̄ geſta cū duos tm̄ militū ordines traieciſſet:
acceptis obſidibus magnū ſeruorꝝ numerū ingentēq; ꝑdā reportauit:hoc tn̄ tp̄e qdā eius loci principes lega
tionibus & obſeruātijs Auguſti cęſaris amiciciā cōparātens in capitolio dona deis obtulerūt & vniuerſam fe
re inſulā Romanis ꝓpriā familiarēq; inſtruxerunt:hec ille.Plutar.ēt ſcri.Iulius cęſar ex cōtingenti galliæ in
Britāniā bis adnauigaſſe maioraq; hoſtib' dāna q̄ ſuis emolumēta contuliſſe ob regionis inopiā at qualem
aīo conceꝑat bello finē impoſuiſſe:acceptis aūt a rege obſidib' & tributis impatis ex inſula remeaſſe:hęc fe-
re oīa cum Stra.conueniunt:itaq; vt dixi qd' Ser.Auguſto tribuit diui Cęſaris fuit.Britāni:videto in Tityro
de Britānia. Solidoq; ele.duro ebore.Verg.li.iij.Geor.de eqs.Et ſolido grauiter ſonat vngula cornu:& li.vi. Solidum.
enei.Solidoq; adamāte colūnę.i.duro.Itaq; ſolido elephāto.i.ebore integro nō cōuenit:ſed duro exponendū
Gangaridum:gangaridę:indi dicunt̄ a flumine gange cingit̄ em̄ Caucaſo.india & flumine & Oceano:ꝓbus Gāgaridę
author de gange aūt videto lib.ij.Geor.Solinus ſcribit gangaridas extimū indię ppl'm cuius Rex ingt eqtes
mille elephātes ſeptingētos peditū.lx.milia in appatu belli habet. Auguſtus aūt revera nunq̄ cum indis pu
gnauit vt latius li.ij.Geor.oſtēdimus:ſed tn̄ illi ad eius amiciciā petentes legatos cū muneribus miſere.poeta
demū cum Indis pugnaſſe innuit.dixit em̄ li.ij.Geor.Et te maxime cęſar Qui nunc extremis Aſię iā victor in
oris Imbellē auertis Romanis arcibus Indū.Sed intelligas id fuiſſe qn̄ in parthos & Armenios bellum geſſit
vbi Tyberius tribun' militū recepit ſigna q̄.M.Craſ.ademerāt Parthi.tunc em̄ potuerūt cū medis Armenijs
& parthis cōtra Auguſti exercitū pugnare gangaridę.Quirini.i.Auguſti:nā Lucius Florus ſcribit ob ingen
tia facta tractatum fuiſſe in ſenatu an quia cōdidiſſet impium Romulus vocaret̄:ſed ſanctius & reuerentius
viſum eſt.nomē Auguſti.Meminit itē Suet.Nilū nilus incertis orit̄ fontibus ſcd'm quoſdā immēſos lōgitu Nilus.
dinis ſpacio ambulās demū pluribus in locis & latēs & exiēs.Aphricā ab ęthiopia diuidēs medios ęthiopes ſe
cat longo poſtea interuallo in ęgyptū mare ſe euomit.Certis tn̄ diebus auctu magno per totā ſpaciat' ęgy-
ptum fęcundus innatat terrę.Hęc & plura Ply.li.v.c.x.Vndantē bello: ꝓpter bellum Cleopatrę & Antonij
in Auguſtū ait:q qdē vt ſcri.Plutar.in Antonij vita duxere armatas naues qngētas in Auguſtū tandem pu-
gnando apud actiū in Epiro victi ſunt fugiētesq; Alexandriā petierunt vbi poſtea ab Auguſto opp̄ſſi ſibi-
ipſis mortē cōſciuere.Magnū fluentē:ꝓvalde fluentē:habet em̄ oſtia.vij.& exūdat: vn̄ dictum eſt Aere co-
lumnas.id Serui.ipſe apuit.Sunt aūt noſtro ęuo in diui Iohānis Lateranenſis baſilica. Vrbes Aſiæ domitas Nyphates.
intelligit Męd os Parthos & Armenios.Nyphates mons in armenia Maſſio monti orientē verſus imminens
vt Stra.li.xi.docuit.Eſt & fluuius.inde Luca.ait Armeniuſq; tenēs voluentē ſaxa nymphatē.& Iuue.ſat.vi.
Quoſdā facit iſſe nyphatē in populos &c.Pulſumq; nympha:locū ꝓ accolis poſuit.Parthū de parthis vide- Parthi.
to in Tityro fidentē fuga.ſcribit Trogus.li.xli.ꝙ Parthi cōmin' in acie ꝑliari:aut obſeſſas expugnare vrbes
neſciunt.pugnāt itaq; aut ꝓcurrētibus eqs:aut terga dantibus:ſępe ēt fugā ſimulāt:vt incautiores aduerſum
vulnera inſequētes habeāt plęrunq; in ipo ardore certaminis ꝑlia deſerunt:ac paulopoſt pugna ex ſuga repe
tunt. Diuerſo ex ho.i.oriētali & occidētali:vt ait prob.melius tn̄ meridiano & ſeptentrionali accipimus: nā
vt Lucius Florus oſtēdit ſub meridiano Muſulanos:atq; Getulos accolas ſyrtiū Coſſo duce compeſcuit Mar
maridas & Garamāthas Curio ſubigēdas dedit:ad ſeptētrionē cōuerſus cōpeſcuit Noricos Illyricos Panno
nios Dalmatas Thraces Dacos Sarmatas Germanos.Trophea.Tropæon gręci dicunt latini vero Trophæū Tropheū
a Tropi quod eſt conuerſio.Tropæo verto Tropoo in fugam verto. Qui em̄ dux hoſtem fuga conuerterat
Trophæum merebat̄:q aūt plena victoria conſequeretur triumphum ſępe autē arbor in qua hoſtium ſpolia
affigebātur trophęum dicebatur.Vnde Maro li.xi.ęnei.de Aenea q Mezentium occiderat ait. Ingentē quer
cum deciſis vndiq; ramis Cōſtituit tumulo:fulgentiaq; induit arma Mezenti ducis exuuias tibi magne tro
phæum Bellipotens apta rorantes ſanguine criſtas.Telaq; trunca viri &c.& paulo inferius ait Indutoſq; iu-
bet truncos hoſtilibus armis Ipſis ferre duces inimicaq; noia figi &c.vtroq; ab littore.i.orientali & occidēta-
li:ergo:vti ſuperius expoſitum eſt.Quadrat:vult em̄ Maro oſtendere totius orbis partes Auguſtū ſubegiſ-
ſe.idem Florus ſcribit ꝙ Auguſtus ad orientem verſus exercitū miſit in armenios Medos Parthos q poſtea
oēs cum Indis etiā auguſti & Romanorū ditioni paruerunt.Sub occaſu autem cantabros & aſtures &c. ſupe-
rauit:vtq; ſcribit Sueto.alias nationes male quietas ad obſequium redegit.

ASCEñ. ¶Stabūt & parij &c.Eiuſdē tēpli qd' aīo cōce
perat exornationē ꝓſeqt̄ poeta:nō q ſe diuinis
carminib'.i.lapidib' cōſtruendū putarit dicit
ergo & lapides parij ideſt ſculpture ex marmo
re candido qd' in paro inſula plurimū naſcitur
ſtabūt.ſ.ad ornatū templi in foribus aut alibi
appoſitorie:ſigna ſpirātia.i. quaſi ſpm̄ habeāt
ſpirare viſa.vn̄ in.vi.credo eqdē viuos ducent
de marmore vultus:& ꝓles.i. ꝓgenies aſſaraci
illius principis troiani: vn̄ Iulius & Auguſtus
originē traxerūt:ſtabit ſup.ex marmore illo ex
culpta:q; ꝓ.i.noīa.i.ſtemmata aut tituli:gētis
demiſſe.i.deducte ab Ioue.ſ.ꝑ dardanū & ele-
ctrā(vide mācinellū)& tros parēs.ſ. aſſaraci &
ab eo deſcēdētiū:& cynthi'.i.apollo : autor.i.
fabricator troie cū neptuno:ſed phœbū. Apol
linem

Stabunt & parij lapides ſpirantia ſigna
Aſſaraci proles: demiſſæq; ab ioue gentis
Nomīa:troſq; parēs: & troiæ cynthius author.
Inuidia infœlix furias amnemq; ſeuerum
Coccyti metuet:tortoſq; ixionis angues.
Immanēq; rotam: & non exuperabile ſaxum.

SER. ¶Inuidia infęlix.q̄ iuidētes efficit infęlices.dicit āt ſe talia
ſcripturꝝ vl' facturꝝ q̄ magnitudīe ſui mereāt̄ iuidiā ipſā tn̄
iuidiā nihil eſſe nociturā timore penarꝝ.Amnēq; ſeuerꝝ:tri
ſtē cōtra Terē.Triſtis ſeueritas ieſt i vultu atq; i v'bis fides.
tortos ixiōis āgues:qb' videlicet ixiō ē r̄legat' ad rotā poſt
q; illicitos

q̄ illicitos iunōis petiuit amplexus. Et nō exupabile ſaxū qđ cōtra mōtē ſiſyph⁹ voluit: & īexupabile dixit ñ qđ exupari nō pt ſed qđ exupare nō valet ſummū mōtis cacumē.

PRO. ¶ Stabunt & parij lapides ſpirantia ſigna Aſſaraci proles demiſſeq; ab.i.g.N.Troſq;.p.&.t.cynthius autor paros in ſula eſt cyclas in egeo mari: in qua mons eſt marpeſſos: vnde marmor excidit candidum: vt ipſe Verg. in.vi. marpeſſiam cautē vocat. Aſſarici aūt ꝓlē vult accipi Ceſarē: q de- Cæſaris genus. ducat ꝓgeniē ab enea: q ex anchiſe ꝓcreatꝰ eſt. Capys Aſſarici filiꝰ. aſſaracꝰ aūt Trois: Tros ipſe. Erichthonij: Erichthoniꝰ ex electra & Ioue naſcitˀ vt ſcyllos tragicus ſcriptor ſentit. Cinthius eſt apollo a monte inſule Deli cyntho dictus: idcirco Troie autor dicitur: q eā munierit ſub Laomedonte & Neptunus. Inuidia infelix.f.a.q.ſ.cocyti.m.t.q.Ixionis an gues: poteſt videri hic ſnīa ambigua: quia & angues aliqs interptari pōt rotā. Et non exupabile ſaxum Ixionis: Sed nec ꝓ rotā & ſaxum aliud eſſe ſupplicium. Sentis.n. illum a furia: & Perithoum vrgeri epulis regij apparatus: quarū prius incendanˀ: & motu impendēte ſaxi vrgeri quum ait: Quid memorē lapithas: ixiona: perithoūq;: Quos ſuper atra ſilex iā iam lapſura cadēti. Imminet ad ſitis. Sed ſignificatio horū verſuum fere hec eſt: Quiſquis inuiderit huic operi: debebit timere poſt acceſſum vite ſupplicia: que pati line fingit poeta troianis ſemp ꝓpitium fuiſſe vnde eſt. phoebe graues troie ſemper miſerate labores dardana q paridis direxti tela manuſq; neptunum autē aderſum & ſeuum vnde eſt Neptunus muros magnoſq; emota tridēti. Fundamēta quatit &c. qđ q̄tū ad apollinē ideo mihi videt finxiſſe q in illiꝰ tēplo Achilles occiſus eſt: & q poſtea Auguſtꝰ eius pſonā induerat: in eiuſdē tutelā ſe cōmiſerat cui & edē ſacrauerat) Inuidia infelix qa ſe plus q̄ inuiſum cruciat metuet furias & amnē ſeuerum immo implacabilē cociti.i. fluuij illiꝰ infernalis a ꝑpetuo luctu denoīati: & angues ixionis (Manci. iſionis ſcripſit).i.q depēdēt ad rotā ixiōis tortos.i. implicitos: & rotam immanē: & ſaxum.ſ. ſiſiphi aut qđ ſiſiphus voluit: nō exupabile.i. qđ nūq̄ ad quietē deduci pōt. hoc eſt qſquis inuidia cōcutietˀ: ob has Ceſaris laudes eterna ſibi ſupplicia timere debe. aut tanta erit gloria ceſaris vt multi rumpendi ſint pre inuidia: qđ apud inferos. eterna manent ſupplicia: de qbus in.vi. enei. latius & hic Mācinellus abunde.

ti exiſtimanˀ defuncti: & furias. Cocytus aūt palus eſt inferorum & ſtyx. Styga ſi diceret ſeuerum intellexerimus eam ob hoc dici q eius religio teneat deos. per eam.n. iurare creduntur: ſed cocyti amnem dicit: quia luctuoſa voce appellatur. Seuerum autem ſignificat triſtem: quod proprium eſt morti. Interea dryadum ſyluas.ſ.q.ſ.i. hoc eſt ſcribamus carmen agreſte imperatum a Mecœnate.

MAn. ¶ Parij lapides: paros inſula eſt vna Cycladū ab delo. xxxviij. milia diſtās: vt docet Ply.li.iiij.c.xiij. & Stra. Paros. li.x. inqt Paros lapidē ꝓducit quē pariū appellāt. ad marmoreas ſculpturas aptiſſimū. Spirātia ſigna appoſitio eſt: dicit aūt ſtatuas Troiane gētis a qua auguſtus originē habuit velle affigere: aſſaraci ꝓles: dardanus Iouis filius Erichthoniū genuit huic natus eſt tros a quo troia dicta troi aſſaracꝰ. ei Capis ex quo anchiſes: exq; Dardanꝰ. eo & venere eneas troianoꝝ clariſſimus author. Dio.li.v. ab enea aūt Iulius. ex quo Iulia gēs qđ latius in Buco. patuit. Cynthius.i. apollo de quo late eglo.vi. Troie author: ſcđm fabulas loqˀ. Nos autē aperuimus in fine primi voluminis Georgi. Inuidia infelix: horum carminum ſenſus eſt teſte ēt Probo. Quiſquis inuiderit huic operi: debebit timere poſt vite exceſſum ſupplicia que pati exiſtimantur defuncti: & furias. Inuidia aūt triſtis eſt de alienis bonis ſcđm Damaſcenū. dicebatq; Socrates: vtinā inuidi in oībus ciuitatibꝰ oculos & aures haberēt: vt de oībus ꝓfectibus torquerenˀ: quot eñ ſunt hoim felicīū gaudia tot ſunt inuidorū gemitꝰ Inuidia. & Hora. epiſto.ij. primi voluminis ait inuidus alterius marceſcit rebus opimis. Inuidia. Siculi nō iuenere tyranni Maius tormētū. merito ergo iuidia infelix. Oui. āt li.ij. met. latiſſime de inuidia ſcribit. Seuerū amnē.i. triſtē. qđ ꝓpriū eſt morti intelligitq; ſtygē paludē. Cocyti: cocytus fluuiꝰ eſt īfernus: interptatq; luctus & vlu Cocytus latus Cocyo & Cocyzo ploro lamētor lugeo: vñ & Macro.li.i. de ſom. ait q cocytū aliud eſſe nō aſſeruerunt q̄ qcqd hoies in luctum lachrymaſq; cōpellit Iſionis: iſion Phlegie filius iunonē attētauerat: ea illi nubē in ſua forma obiecit: cū qua cōcumbēs Cētauros genuit quo ſe iactās ab Ioue fulminatus apud inferos torquet Ixion. ſup rota ſerpētibꝰ circūfuſa ligatus ꝑpetua volutiōe: vñ tibulus ait: Illic Iunonē tētare Iſionis auſi verſant celeri noxia mēbra rota & Oui.li.iiij. met. Voluitˀ Iſion & ſe ſequturq; fugitq; Macr. aūt li.i. de ſom. ſcri. q oia q̄ apud inferos eſſe credidit fabuloſa pſuaſio in nobiſmetipſis & ī ipſis humanis corpibꝰ ſaſſignare conati ſunt: vñ illos q radij rotarum diſtricti pendent nihil aliud intelligi voluerunt q̄ qui nihil conſilio preuidentes nihil ratione moderātes nihil virtutibus explicantes ſe & actus ſuos oēs fortune permittentes caſibus & fortuitis, ſemp rotātur. ſaxum ingens voluere inefficacibus laborioſiſq; conatibus: vitam terentes: & Ouid.li.iiij. meta. ait: Aut petis aut vrges ruiturum ſiſyphe ſaxum.

Interea dryadum ſyluas ſaltuſq; ſequamur
Intactos tua mecœnas haud mollia iuſſa:
Te ſine nil altum mens incohat: en age ſegnes
Rumpe moras: vocat ingēti clamore cytheron
Taygetiq; canes: domitrixq; epidaurꝰ equorū:
Et vox aſſenſu nemorum ingeminata remugit.
Mox tamen ardentis accingar dicere pugnas
Cæſaris: & nomen fama tot ferre per annos:
Tithoni prima quot abeſt ab origine cæſar.

SER. ¶ Interea dryadū ſyluas.i. donec laudādi Ceſaris tps adueniat iterim georgicā ſcribamꝰ Te ſine nil &c. icohat: ac ſi diceret ñ meo igenio: ſed tuo fretꝰ impio ad hoc carmē acceſſi. Vocat ingēti clamore citherō.i. hortanˀ ad ſcribēdū nos illi mōtes q animalibus ſunt referti. Citheron aūt pars eſt parnaſi.

ASCEN. ¶ Interea dryadum &c. Redit ad inſtitutum ſuum quod eſt georgicam deſcribere: Nō modo que eſt in agricultura ſed quecunq; ea ſit dicens: interea dum hec moliar iuſtoq; apparatu templum auguſto conſtituam ſequamur ſyluas dryadum ideſt rem agreſtem: verum quia de ſyluis locutꝰ fuit in ſecūdo lib. bene adiecit ſaltuſq; ſequamur intactos: vt ſcilicet de ſyluis & ſaltibus ſe locutum ſignificet quatenus ad rem pecuariam & ad pabula pertineant: aut vt metaphoricos loqui innuat: de materia videlicet confuſa & a latinis ſcriptoribus adhuc intacta: Nominat autem ſaltus quoſdā, cuiuſmodi ſunt cytheron in boetia propter boues: taygeta in laconia propter canes: & epidaurum inter achaiam & pelopōneſum propter equos. Notatur autem Seruius in deſcriptiōe epidauri a Beroaldo his verbis. Quemadmodum in BERO. Cytori expoſitione errauit Seruius: vel potius ipſius adulterata volumina ita in epi- Epidaurꝰ. dauri enarratione turpis eſt error cum ciuitas fuerit non in epyro: ſed in peloponneſo: vt Plyn.

Plyn. Strabo. omneſq; geographi teſtantur: &
fuit in Saronico ſinu epidaurum oppidum lo-
catum eſculapij templo celeberrimum alio no
mine vocatur epitaurus. verum opinor: ſeruiũ
ſimilitudine nominis fuiſſe deceptum cũ epi-
Epidann⁹ dannus inueniatur & epidaurus. de epidauro
iam dictum eſt epidannus autem cuius memi-
nit Plautus in Menechmis Ciuitas eſt epiri quã
Romani vt in.iij. ſcribit Plyn. propter inauſpi
catum nomen Dyrachium appellauerũt: de cu
ius conditoribus ita ſcribit Appianus Epidã-
nus rex vrbem condidit que ab ipſo nomen aſ-
ſumpſit. huius ex filia nepos Dyrrachus portũ
vrbi adiecit quod Dyrrachium appellat̃. Epi-
Lucani locus. danni meminit Lucanus in.x. ad campos Epi-
danne tuos: que dictio in omnibus fere codici-
bus deprauata legitur: & pro epidanne paſſim
ſcriptum eſt epidaure: quod nec hyſtorie. nec
lucani ſententie conuenit: Cum de ſęua centu-
rione loquatur: qui apud Dyracchium: hoc
eſt epidannum in partibus ceſaris viriliter di-
micauerat: & memorabile facinus quod hiſto
rici omnes concelebrant: audacia prope incre-
Ordo. dibili patrauerat. Hec ille. ¶ Ordo autem eſt.
O mecenas nos ſequamur interea ſcilicet dum
cęſari moliar templum & pompam triumpha-
lem: ſyluas dryadum ideſt dearum arborum:
hoc eſt quas ille frequentant ideſt verſemur in
ſyluis vbi ſunt pecorum & quorundam pabu-
la. vt ſuum in glandibus & boum in frõdibus:
& ſaltus.ſ. armentorũ intactos.i. non prius de-
ſcriptos ab latinis poetis appoſitorie tua iuſſa
haud mollia.i. non futilia nec paruipendenda
quia mens.ſ. noſtra nil.i. non aliquid: non inco
hat aliquid altum ſine te.i. ſine autoritate tua:
aut aſſenſu tuo. En age adhortãdi aduerbium
eſt age: en vero ad nouos conatus pertinet rum
pe moras ſegnes ideſt que ſegnes efficiunt: qa
citherõ ſalt⁹ ille in boetia vbi boũ ac hedere co
pia eſt: & bacchi cum muſis ratio vocat ſcilicet
nos ad ſe deſcribendum ingenti clamore: & ca
nes taygeti ideſt laconici vocant nos. & epidau
rus.ſ. ciuitas iuxta peloponeſũ domitrix equo
rum ſcilicet preſtantium & animoſorum (quia
aliorum aut inutilis aut facilis eſt domatio)
ſup. vocat nos. & vox ideſt ſonitus dictorum
remugit ideſt reboat aut reſonat ingeminata
ideſt duplicata aſſenſu nemorum: quia nemo-
ra reſonando & reſpõdendo idem quod accepe
runt videntur aſſentire idem velle atq; itidem
clamare. Ego tamen accingar ideſt diſponar &
habilitabor: mox ideſt paulopoſt pacto.ſ. hoc
opere dicere ideſt laudare carminibus meis pu
gnas cæſaris.ſ. auguſti ardentis.i. fulminanter
factas in prelio martio ardore & accingar ferre
ideſt extollere nomẽ cęſaris per tot ãnos: quot
Cæſar abeſt a prima origine tithoni: patrui
aut fratris priami. cuius prima origo ſecundũ
Mancinellum fuit a dardano & electra: ſed &
dardanus & electra originem habuerunt vſq;
adeo vt ad primum hominem ſcd'm veritatẽ
recurrẽdum eſſet. Quocirca ſcd'm rigorem ver
borum: quia non dicit ab origine: ſed a prima
origine ſignificat cæſarem fuiſſe in medio tẽ-
porum. tñq; eius famam duraturam: q̃tũ mũ
dus durauerit: ſed duplex poteſt eſſe expoſitio
illius genitiui tithoni actiua ſcilicet qua titho
nus cęſarem ꝓcreauit & tunc minor eſt tempe-
ſtas: aut paſſiua qua tithonus ꝓductus eſt a pri
mis parẽtibus quod quia poetã latuit: accipia-
mus ſimpl'r vt ceteri cõmentarij tps finitum ꝓ
infinito poſitum.

parnaſſi. Taygetiq; canes.i. lacones. Nam Taygeta ciuitas Cytheron
Laconiæ: & hoc ideo quia dicturus eſt: Nec tibi cura canũ Taygeta.
fuerit poſtrema. Domitrix epidaurus equorum Epiri ciui- Errauit
tas eſt equis nobiliſſima. Ingeminata.i. duplicata ꝑ echo. Seruius.
alibi non canimus ſurdis rñdent oĩa ſyluę. Mox tñ.i. poſtq̃ Epiri.
georgica ſcripſero. Ardentis dicere pugnas Cęſaris. Arden
tis pugnas legendũ. Nã male q̃dam ardentis Cæſaris acci
piunt vt is communis ſit ſyllaba. Tithoni. p.q.a.a.o. cę-
ſar.i. facta Cęſaris. tot annis celebrabunt̃: quot anni ſunt ab
eo vſq; ad mundi principiũ: & modo Tythonũ ꝓ ſole po-
ſuit.i. ꝓ titane. Nã Tythonus Laomedõtis frater fuit quẽ Tython⁹
aurora preliantem dilexit & rapuit a quo vſq; ad Cęſarem
non valde multum tempus eſt.
¶ Vocat ingenti. cl. Citheron Tageticq;. ca. &c. Citheron PRO:
mons eſt boetiæ: ibi arcana Liberi patris ſacra celebrantur
iij. quoq; anno q̃ trieterica dicunt̃. Exiſtimat̃ aũt Liber eſſe
cũ muſis. & ideo ex hedera fronde eius corona poetis dat̃:
quũ idcirco vocari ſe eius ſacris vult accipi: qd' & de vitib⁹
ꝓceperit. taygetos canes: dicit laconicos a Taygeto mon-
te Laconices. Epidaurus eſt: peloponneſi: vñ optimi & ge-
neroſiſſimi eq exeũt. Mox tñ ardentis ac &c. Pollicet̃ autẽ
ſe quoq; Cęſaris Octaui. q poſtea Auguſt⁹ cognominat⁹ eſt
ſcripturũ victoriã. Et q̃dã putãt eũ ꝓmiſſis fidẽ deſtituiſſe
ignorãtes: nõ q̃dẽ ꝓgegumenos acta ei⁹ ſcripſiſſe ſed tñ nõ
claudicare q̃tũ ad fidei ptinet vinculũ.i. viij.n. deſcripſit ĩ
clypeo ei⁹ pugnã & actiacũ bellũ: qd' eſt geſtũ cũ antonio
Tython⁹ aũt fuit Laomedõtis fili⁹: fr̃ Priami exiſtimat̃ ab
aurora adamat⁹: vxorẽ.n. eã hũiſſe. Priami aũt filia Creu-
ſa Aeneę vxor mater Aſcanij: a quo gñe ad Cęſarẽ ꝑuenit.
¶ Interea anteq̃ templũ de marmore ponã Dryadũ vide- MAN:
to li.i. Geor. Dryadeſq; puellæ: Saltus campos intactos ab
latinis.ſ. poetis. dicit aũt ſcribamus carmen agreſte a Me-
cœnate imperatum. Haud mol. ſed ardua per Liptoten. Se
gnis: inutiles. ſteriles pigras. Cytheron: ſaltus eſt prope the Citheron
bas in Boetia vt Soli. & Plyn. ait li.iiij. Mela inquit in pho
cide Delphi & mons Parnaſus in Boetia Thebe & Cythe
ron fabulis carminibuſq; celeberrimus. Probus ſic ait Cy-
theron mons eſt Boetiæ vbi arcana liberi patris ſacra cele
brantur.iij. quoq; anno: quę trieterica dicuntur. exiſtima-
tur autem liber eſſe cum muſis: & ideo ex hæderæ fronde
eius corona poetis datur. Ouidius item libro.iij. meta. ait
Vadit vbi electus facienda ad ſacra cytheron Cantibus &
clara bacchantum voce ſonabat. Strabo li.ix. ſcribit q̃ Ci-
theron prope Thębas finitur penes quem aſopus currit in
feriora eius alluens. Videto item ęglo. vi. Cytheron hunc
nominat qa de bobus ſcripturus eſt: vnde Boetia dicta eſt
in qua Cytheron habet̃. Taygetiq;. videto in fine.ij. li. ge
or. Epidaurus vrbs eſt Peloponeſi inq̃t Pro. vñ optimi & Epidaur⁹.
gñoſiſſimi eq exeũt. Ptole. etiã li.iij. in Poloponeſo ponit
epidaurũ. Stra. li.viij. vr̃ ſcribere epidaurũ eſſe iter Achaiã
& poloponeſum: anteaq; Epithaurum vocatam. Mela au-
tem ſcri. epidaurum oppidum eſſe littori appoſitum. Cir-
ca finem vero dicti lib. viij. Strabo. ſic ait. Equorum ſane
gens excellit arcadicum: quemadmodum & Argolicum:
& epidauricum. Etholorum pręterea & Acarnanum ſolitu
do paſcendis equis eſt accõmodata non minus q̃ Theſſa-
lia. Ply. aũt li.iiij. ſcr. Epidaurũ oppidũ Aeſculapij delubro
celebre eſſe in Achaia. Soli. etiam. c.vij. ſcri. Epidaurũ eſſe
in achaia: atq; decus eſſe Aeſculapij ſacellum cui incuban-
tes ægritudinum remedia capeſſunt monitis ſomniorum.
Vox predictorum.ſ. locorum. Mox tñ ardentis pollicetur
Cæſaris Octaui q poſtea Auguſtus cognominatus eſt ſcri
pturum victoriam: quod reuera fecit in.viij. em li. ęnei. de-
ſcripſit in clypeo eius pugnã & Actiacũ bellũ: qd' eſt geſtũ
cũ antonio: vt etiã Pro. ait. Tythoni: Tythonus vt Dio-
do. ait: li.v. filius fuit Laomedontis: & Priami frater q exi
ſtimat̃ ab aurora adamatus eã vxorẽ habuiſſe. Priami aũt
filia Creuſa Aeneę vxor mater aſcanij: a quo ſecuta gens
que ad cęſarẽ ꝑuenit: quod itẽ edocet Prob. A prima origi
ne tythoni.i. ab ipſo Dardano Iouis filio: a quo ad Augu
ſtum fuerũt anni mille ſexcẽti vel circa. vti ex Euſebio col
ligi põt: poeta tñ finitũ ꝓ infinito numerum poſuit.

Seu quis

Seu quis olympiacæ miratus præmia palmæ
Paſcit equos: ſeu quis fortis ad aratra iuuēcos:
Corpora precipuæ matrū legat: optima toruæ
Forma bouis. cui turpe caput. cui pluria ceruix
Et crurum tenus a mento palearia pendent.
Tum longo nullus lateri modus. oīa magna:
Pes etiam. & camuris hirtæ ſub cornib⁹ aures:
Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo
Aut iuga detractans īterdum quæ aſpa cornu:
Et faciem tauro propior. quæq; ardua tota:
Et gradiens ima verrit veſtigia cauda.

ASCEN. ¶ Seu quis &c. Hec eſt pars executiua in qua incipiens determinare de animalibus nobis p̄cipue cōducentibus: de equis. ſ. & bobus docet primū quibus matribus procreari debeant deinde quo tp̄e ille habiles ſint partui. Ordo. Ordo eſt. Seu. i. ſiue quis ideſt aliquis miratus ideſt cum admiratione affectans premia palme olympiace ideſt que olim dabantur equis victoribus in achaia iuxta alpheum paſcit equos. ſ. quibus ea premia mereatur ſeu quis paſcit. ſ. iuuencos fortis. i. idoneos ad aratra legat i. deligat precipue corpora matrum. i. proſpiciat p̄cipue qua matre velit eos procreari. Forma bouis. i. vaccę toruæ. i. obtorte frontis & immitis. eſt ſup. optima: cui caput ſup. eſt turpe. i. toruum aut magnum pro modulo corporis: cui ceruix eſt plurima. i. ſane longa: & cui palearia. i. pelles laxe: pendent a mento tenus crurum. i. vſq; ad crura: tum ideſt deinde: cui. ſ. eſt lateri longo. i. in latere prelongo nullus modus. i. menſura ꝓportionabilis ceteris membris: & cui. ſ. ſunt oīa magna: etiā pes quaſi dicat nedum alia membra: aut q breuior in multis placere ſolet: & aures hirte. i. hirſutę hoc eſt piloſe ſub cornib⁹ camuris ideſt incuruis & intortis: nec ideſt & nō: & ſ. bos inſignis ideſt notata maculis & albo ideſt albo colore immixtis: non diſplicebit ideſt per liptotē multum placebit. mihi: aut. ſ. bos aut vacca (loquit̄ eñ de matre) detractans ideſt refugiens pre toruitate & proteruia: iuga & aſpera interdum cornu. i. cornupetens aliqñ & minitans & propior ideſt vicinior & ſiſior: tauro. ſ. q̄ vaccę: hoc eſt maſculo q̄ femelle faciem ideſt facie aut ſcd'm faciē per ſinedochen hoc eſt habēs faciem ſimiliorem tauro q̄ vaccę queq;. i. & que: & ſup. ea non diſplicebit mihi: que eſt tota ardua: & que gradiens ideſt ingrediēs verrit. i. delet ſicut ſcopis verritur atriū veſtigia. ſ. pedum ſuorum antecedentium cauda ima. i. vſq; ad terram demiſſa.

SER. Armenta ¶ Seu qs oly. Dictū ē de armētis & gregib⁹. Armēta āt ſūt equorꝫ & boū ꝙ hęc anialia apta ſunt armis vt ſcutis boū coria eq ꝓlio. Greges capellarꝫ & ouiū: ſunt ipē paulopoſt. Hoc ſatis armētis ſupat pars altera curę. Lanigeros agit are greges hirtaſq; capellas. Hęc aūt armēta. ſ. & greges ſciēdū ꝙ plęrūq; cōfundit autoritas. Olympiace mirat⁹ p̄mia palmę. i. ſtudioſus curulis certaminis qd' gerit̄ ad piſam in honorē Iouis olympiaci. Corpa p̄cipue matrū legat. i. magis matrū ꝓ qd' oſtendit ēt patrū corpa eſſe reqrenda. Optima toruę forma bouis. paulopoſt. Et faciē tauro ꝓpior. i. tauri ſiſ'is. Toruę aūt terribilis. Turpe caput. i. magnum vt

Tenus. turpes paſcit ſub gurgite phocas. Plurima ceruix longa vt ibi

Camerę. cum ſe nux plurima ſyluis induet in florem. Crurum tenus

Palearia. vſq; ad crura. Et modo tenus eſt aduerbium. Nam ſi eſſet prepoſitio ablatiuo cohereret. Palearia autem ſunt pelles dependentes ex gutture. Camuris cornibus. ideſt curuis vnde & camerę appellate ſunt. precipit autē aures & magnas & hirſutas eſſe debere. Nec mihi diſpliceat: Liptotes figura eſt ideſt valde placeat: vt Munera nec ſperno. Faciem: imaginem & ſimilitudinem totam.

MAN. ¶ Olympiacę palmę: olympica certamina in achaia ꝓpe alpheum intelligit de quibus latius li. i. ge. Eliadū palmas epyros equarū. P̄lia. cer. lōgū collū. Palearia: pelles dependētes ſub collo. Camuris: curuis: inde cameræ tecta

Tauri. recurua. Detractans: male tractās. Et faciem tauro ꝓ. i. habēs faciē ꝓpiorē ſiſiorēq; tauro. Ply. li. ij. in Tauris

Forma. in aſpectu generoſitas torua frōte aurib⁹ ſetoſis qbus minora q̄ bobus cornua tenuioraq;. Var. vero li. ij. c. v.

Boumq; de bobus ſcri ꝙ q gregē armētorū emere vult obſeruare debet vt ſint vaccę bñ cōpoſite: vt integris membris

forma. piloſis oblongæ amplę nigrātibus cornibus: & latis frontibus. oculis magnis: & nigris piloſis auribus p̄ſſis malis aptis naribus labris ſubnigris: ceruicibus craſſis ac longis a collo corpe amplo demiſſo bene coſtato: latis humeris bonis clunibus codā perfuſam vſq; ad calces vt habeant in inferiorem partem frequentibus pilis

ſubcriſpis

ſub criſpis: cruribus potius minoribus: rectis genibus: & cuius vngues ſint leues & pares: corium attactu
non aſperum ac durum: colore potiſſimum nigro: deinde rubeo: tertio heluo: quarto albo: moliſſimus enim
hic vt duriſſimus primus: neq; non preterea vt mares feminis boni ſint: quorum & forma eſt ſpectanda &c.
Colu. etiam lib. vij. c. i. ſcri. quomodo Mago Carthaginenſis prodidit ꝙ parandi ſunt boues nouelli: quadra-
ti: grandes membris cornibus proceris ac nigrantibus & robuſtis: fronte lata & criſpa: hirtis auribus. oculis
& labris nigris naribus reſimis patuliſq;: ceruice longa & toroſa: palearibus amplis & pene ad genua ꝓmiſ-
ſis: pectore magno armis vaſtis: capaci & tanq̃ implente vtero: lateribus porrectis: lumbis latis: dorſo recto
planoq;: clunibus rotundis: cruribus compactis arrectiſq;: ſed breuioribus potius q̃ longis: nec genibus im-
probis: vngulis magnis caudis longiſſimis & ſetoſis piloſiſq;: corpore denſo breuiq;: colore rubeo vel fuſco.
tactu corporis moliſſimo. Ca. vero. xviij. de tauris idem ait ſe cenſere probandos tauros maxime membris
ampliſſimis: moribus placidis media ætate. Cætera fere omnia eadem in his obſeruabimus que in bobus eli
gendis. Nec em̄ alio diſtat bonus taurus a caſtrato: niſi ꝙ huic torua facies eſt vegetior aſpectus breuiora cor
nua: toroſior ceruix: & ita vaſta vt ſit maxima portio corporis: ventre paulo ſtrictiore. Idem quoq; cap. xix.
de forma vaccę ait ꝙ forma vaccę quoq; ꝓbanť altiſſime formę longę ꝙ maximis vteris: frōtib⁹ latiſſimis: ocu
lis nigris & patentibus: cornibus venuſtis & leuibus & nigrantibus piloſis auribus compreſſis malis paleari-
bus & caudis ampliſſimis vngulis modicis & cruribus. Cętera quoq; fere eadem que in maribus deſideran-
tur. Ima cauda: huic tantum animali omnium quibus procerior cauda non ſtatim nato eſt conſummatæ vt
cęteris menſurę: creſcit donec ad veſtigia ima perueniat. Plynius.

Aetas lucinam iuſſoſq; pati hymenæos
Deſinit ante decē: poſt quatuor incipit annos.
Cætera nec fœturæ habilis nec fortis aratris.
Interea ſuperat gregibus dum læta iuuentus
Solue mares: mitte in venerē pecuaria primus.
Atq; aliam ex alia generando ſuffice prolem.
Optima quæq; dies miſeris mortalibus æui
Prima fugit: ſubeunt morbi. triſtiſq; ſenectus:
Et labor: & duræ rapit inclementia mortis.
Semper erunt quarum mutari corpora mauis
Semper enim refice: ac ne poſt amiſſa requiras
Anteueni: & ſobolē armēto ſortire quotannis.

ASCEn. Ordo. ¶ Aetas lucinā: Docuit qua facie matres de-
gende ſint ad ſufficiendam prolem: nunc ſigni
ficat qua ætate ad partum habiles ſint dicens.
Aetas pati. i. patiēdi aut idonea ad patiēdū: lu
cinam ideſt partū: vt ſit dea partus pro partu:
& hymenæos ideſt coitus iuſtos: deſinit ante
x. annos: & incipit poſt quatuor annos: eſt ergo
inter. iiij. & x. annos. Cętera ideſt reliqua ætas
(dicimus autem cętera in fęminino: & ceterum
in neutro etiā ſingulariter: ſed ceterus aut ceter
in maſculino non legitur) nec eſt habilis. ideſt
idonea: fęture ideſt ꝓpagationi: nec eſt fortis
ideſt per defectum fortitudinis non eſt conue-
niens aratris. i. ad arationem. Interea aūt. i. īter
quartum & decimū annum: dum. i. donec: iuuē
tus pro iuuenta etate. ſuperat ideſt ſuperſtes eſt
Grex. gregibus. ſ. boum & equorum. vnde Cicero di
xit gregem armentorum (eſt em̄ generale) ſol-
ue mares. ſ. in venerem hoc eſt ad opus venereū
exhibendum: & mitte primus. i. cum primum
congruerit: non expectans experimentum ab
alijs pecuaria ideſt pecora in venerem. i. opus ve
nereum: & ſuffice. i. ſubſtitue: generando. i. per
generationem pecuarium: ꝓlem aliam ex alia
quod vulgo dicunt vnā ex alia: ita vt p ꝓpaga
tionē ſit cōſeruatio ſpērum que per indiuidua
decedentia eſſe non poteſt. Nā optima queq;
dies. i. tempeſtas ad oīa conuenietiſſima: fugit
ideſt elabitur miſeris mortalibus etiā cunctis:
prima: & morbi ſubeunt. i. ſubſequunť & ſene
ctus triſtis ſubit ideſt ſubſequitur & labor ſci-
licet ſubſequitur; & inclementia ideſt rigoro-
ſa ſeuicia & duricia: mortis dure ideſt amariſ-
ſime aut dire. ideſt crudelis rapit. ſ. de medio
hoc eſt delet & extinguit enim ꝓ quia: qa ſem-
per erunt ſup. matres & precipue vaccę: quarū
corpora tu mauis. ideſt qlibet mauult aut ma-
lit mutari ſcilicet in melius: refice. i. reforma in
melius ac repara quod vetuſtate degeneratum
eſt (Quia particula enim non ſuo ordine po-
nitur dicitur a Seruio vacare. i. ſuperflua eſſe:
ſed quo ordine a nobis poſita eſt nō vacet: ver-
ſi eſſet. Semper itē refice minor eſſet in conſtru
ctione obſcuritas) ac anteueni. i. preueni: & ſor
tire ideſt eligere quotannis. i. ſingulis annis ar-
mento. ſ. reficiēdo: ſobolē. i. ꝓpagationē nouā
ne reqras poſt. i. poſtea: amiſſa. i. genus bono-
rum armentoꝝ degenerādo ad interitū tēdiſſe.

¶ Lucinam iuſtoſq; pa. hy. Hiſteron ꝓteron ante em̄ eſt SER.
hymenæos pati poſt Lucinam conſequitur. item hiſteron
ꝓteron eſt deſinit ante decem poſt quatuor incipit annos.
ante enim incipit ſic deſinit. Cætera ætas. ſ. que eſt vel ante
quartū vel poſt. x. annum. Bene oſtendit per hęc quoq; tē-
pora poſſe qdem armentis ſed inutiliter prouenire fœturā.
Superat gre. dū. læ. iu. Dum ſuppetit: & dicit iuuenili eas
ætate debere concūbere quia cito meliora tempora depe-
reunt. Pecuaria: ab eo quod eſt pecuare venit: nam pecua Pecua.
vt ait in pompeiana Cicero ab eo quod eſt pecu venit vt
genu genua. Suffice prolem: ſubminiſtra: vnde & ſuffe-
ctos cōſules dicimus. Optima queq; dies. hęc ſententia nō
ſolum ad animalia pertinet: ſed generaliter ad omnia. Su-
beunt morbi triſtiſq; ſenectus. Naturalem ordinem tenuit
dicens aduenire morbos ſenectutem mortem. Inclementia
mortis: inexorabilitas & duricies. Semper enim refice. Va
cat enim ſane dicit anteueniendum eſſe: vt anteq̃ pereant
reparenť armenta. Sobolem armento ſortire: ſubſtitue ſub
miniſtra: & eſt verbum iudiciorum. Nam ſubſtituti dicun
tur iudices q occupatorum funguntur officio.

¶ Aetas lucinam. i. q. p. hymenæos. Deſinit. a. d. p. q. i. a. PRO.
Ex lucina partus: ex hymenæo concubitus accipimus. Ita- Spadix.
q; hoc ait poſt annum. iiij. & intra. x. ad concipiendum eſſe Glaucus.
vtiles boues: extra finem hunc parum. Spadices palmæ
quoius iam deficit color. colorem dicit. Siculi enim palmā
quam græci phœnica appellant: vocant Spadica. Spadix
color eſt quem Leucopyrum vocāt: hoc eſt albus & fuſcus
Glaucus autem color viridis.

¶ Lucinā: ex Lucina part⁹ ex Hymenęo cōcubit⁹ accipimus: Itaq; hoc ait poſt annū. iiij. & intra. x. ad conci- MAN.
piendum vtiles eſſe boues. Probus luna aūt vt varro inquit naſcentium dux eſt hinc ab iuuando & luce Iuno Lucina.
Lucina dicta ab latinis. ipſa enim menſibus actis in lucē ꝓducit infantes. Hymenæos: Hymenęus teſte Mar Hymene.
tiano capella Veneris & Bacchi filius dictuſq; nuptiarū deus cuius officiū eſſe dixit pſallere in nuptijs canta Hymen.
re ad thalamos & coronare limina ſertis: pro coitu hic ponitur. Hyemē vero ſcd'm græcos & latinos eſt que-
dam virginalis pellis que primo coitu abrumpiť: poniť & ꝓ hymenęo: hipſiphyle Ouidiana ad Iaſonē. Nō

ego ſum

ego ſum furtim tibi cognita: pnuba Iuno affuit & ſertis tpavinctus hymē. Dicunt alij hymenæū quendam fuiſſe Apud athenas: qui inter bella feuiſſima virgines liberauit: quā ob cām nubentes eius numen inuocabant quaſi liberatoris virginitatis. Lucinā pu. & hy. hyſteron pteron. hoc eſt vltimū prius. nā ſnia ordine cōmutat. Sic ēt eſt ibi. deſinit ante. x. &c. de. Val. li. ij. c. v. ait q nō minores oportet inire q̄ bimas vt trimæ pariant eo melius ſi quadrimę: plærę pariunt in. x. annos. quedā etiā plures. Maxime idoneum tempus ad cōcipiendum ab Delphini exortu vſq ad dies. xl. aut pauloplus que enim ita conceperunt temperatiſſimo anni tempore pariunt: vaccæ em mēſibus. x. ſunt pgnantes: mas an fœmina ſit concepta ſignificat taurus quū inijt ſiqdē ſi mas in dexteriorē partē abijt: ſi fęmina in ſiniſtriorē partē: Ply. vo li. viij. c. xlij. ſcri. q ſuo tpe an niculæ ad fęcunditatē poſcebant tolerantius tn̄ binę: tauri generationem quadrimi implent & ſingulis denas eodē anno tradunt. Conceptio vnico initu peragit q ſi forte pererrauerit. xx. poſt die marem fœmina repetit pariunt menſe. x. quicquid ante genitū inutile eſt. Tauri non ſępius q̄ bis die ineunt Robur eſt tauris inquinatu: vita fœminis. xv. annis longiſſima: maribus. xx. Fœturæ: genituræ & puentui. Cętera ętas: hoc eſt ante quartū annū & poſt decimū: Colu. itē li. vij. c. xix. ait quū vaccæ exceſſerunt annos. x. fœtibus inutiles ſunt rurſus minores bimis inire nō oportet ſi ante tn̄ conceperint partum earū remoueri placet ac per triduum ne laborent hubera exprimi: poſtea mulctra phiberi. Superat intereſt imminet. Dum lę. iu. vel iuuenta. i. dū iuuenes ſunt vaccę concipiant repit enim ſenecta cum morbis plurimis. Solue ma. primus quo tpe vacce ineun de ſint iam diximus. Colu. etiā li. vij. c. xxij. ſcri. q menſe Iulio fęminę maribus plerun permittēde vt eo tpe cōceptos pximo vere adultis iā pabulis edant: nā. x. menſibus ventrē perferunt vnūq marē. xv. vaccis ſuff icere abūde eſt. Pecuaria. pecuare pecuaria facit pecu pecua pec⁹ pecudes: pecus hoc pecora. Suffice: ſubminiſtra: Colu. li. vij. c. xx. de vaccis ait: ſed & curandū eſt oib⁹ annis ęque atq in reliqs gregib⁹ pecoris vt delectus habeat. Nam & nixæ & vetuſtate que gignere deſierunt ſummouendę ſunt & vtiq tauro quę locū fœcundarū occupāt ablegendæ: vel aratro domandę qm laboris & operis nō minus q̄ iuuenci pptervteri ſterilitatē patientes ſunt. Optima queq di. Oui. quoq de arte. Cito pede labitur ætas: nec bona tam ſequitur q̄ bona prima fuit. In clementia: duricia & crudelitas. Sortire: elige.

Necnon & pecori eſt idem delectus equino:
Tu modo quos in ſpē ſtatuis ſubmittere gētis
Præcipuū iam inde a teneris impēde laborem.
Continuo pecoris generoſi pullus in aruis
Altius ingrediturq: & mollia crura reponit.
Primus & ire viam: & fluuios tentare minaces
Audet & ignoto ſeſe committere ponti. *(Alij pōto)*
Nec vanos horret ſtrepitus: illi ardua ceruix
Argutumq caput: breuis aluus: obeſaq terga.
Luxuriatq toris animoſum pectus. honeſti
Spadices: glauciq. color deterrimus albis
Et giluo. tum ſi qua ſonum procul arma dedere
Stare loco neſcit: micat aurib⁹. & tremit artus
Collectūq fremens voluit ſub naribus ignem.
Denſa iuba: & dextro iactata recūbit in armo.
At duplex agitur per lumbos ſpina: cauatq
Tellurē: & ſolido grauiter ſonat vngula cornu.

SER. ¶ Eſt idē pecori delectus eqno. i. vt habeat matres optimas. In ſpem ſtatues ſubmittere. i. quos vis admiſſarios fieri. Notanda ſane exquiſita varietas. Nam vt in bobus matres ante deſcribit i equis admiſſarios ante cōmemorat. Altius ingredit cū exultatione quadā incedit. Mollia crura reponit. Ennius de gruibus: Per q fabā repunt: & mollia crura reponunt. Primus & ire viā: matris præire veſtigia. Ignoto ponti. Per quē nunq tranſierat. Argutū breue. Luxuriat q toris animoſum pectus. Nodoſum: & eminens pulpis. Spadices: phœniceatos vocāt. i. pſeſſos amyrteos. Glauci aūt ſunt felineis oculis. i. quodam ſplendore perfuſis: Deterrimus albis & giluo: Atqui alibi ait: qui candore niues anteirent. Sed aliud eſt candidū eſſe. i. quadam nitenti luce pfuſum aliud albū qd pallori cōſtat eſſe vicinū. Giluus aūt eſt melinus color. Multi ita legunt albis & giluo vt nō albū vel giluū ſed albogiluū vitupet: qd ſi ſinguli colores vitu perādi ſunt: q̄to magis mixtus vtroq. i. albo giluus. Tremit artus: Figurate p artubus tremit. Voluit ſub naribus ignem

¶ Necnō & pecori &c. Poſtq̄ de boū gnatiōe locut⁹ eſt pſeqtur eqnam de qua Landinus ſic. *(ASCEñ.)* Mira inqt varietas: nā in bubulo pecore a matrib⁹: in eqno a patrib⁹ incipit. Sūt aūt hec tria pecorū gnā oībus pcipua. Bos em nobis terrā *(Bos.)* colit ſine cui⁹ opa agricultura oīno difficilis eſſet. *(Equus.)* Equus & cōmode nos vehit: & in bello auxiliat egregie: & in multis reb⁹ comes eſt homini: atq inuecturis & veterrimos habem⁹ equos & iumēta. Docilitas maxima eſt i equo. Amiſſos luget dños deſiderijs lachrymas mittit: iter fecto Nicomede rege eius equus inedia vitā finiuit. refert Philarchus Centaretriū e galathis occiſo in pugna antiocho potitū equo ei⁹ illū aſcēdiſſe at equū indignatione aſcenſum pcipitē i abrupta iſſe ac ſe eqteq pdidiſſe. Bucephalus Alexādri equus neminē ornatu regio inſignitū pter ipm Alexādrum accipe voluit. i ex pugnatione Thebar vulnerat⁹ Alexandrū in aliū equū trāſire nō eſt paſſus Equ⁹ Cęſaris nullū niſi ipm Cęſarē dorſo accipe voluit. Hic anteriores pedes humanos habebat. Semiramis equū vſq in coitū amauit: vt ait iuba. Ariſto. aūt i li. de animalib⁹: Equū equāq poſt hoiem reliquis animalibus ſalaciorē eſſe dicit. Addit etiā ipm. xl. dentes habere primores quatuor. xxx. menſe mutare. Anno deinde poſt binos vtrinq ſupne & inferne. Itē alio anno. iiij. Itē alio. iiij. Cōpletis annis. iiij. & mēſibus. vi. non emittit: & tūc idoneū tps ad pcreandū habet: refert pterea equū oībus & donec viuit coire. Idē facere fęminā. Dicit pterea etatē ad. xviij. annum protendi in equo. Sed ad longum ad xxx. vſq pduci: in nonnullis etiā ad quinquageſimū: ſed minus viuere q domi alunt q̄ gregarij. Albertus autē cognomento magnus ait equū biennio inire incipe: ſed meliorē eſſe fętū poſt trienniū vſq ad. xx. q eſt arctus ſcd'm quē minori cōiunctiōe iungunt Iuppiter & Saturnus. Inire aūt vſq ad. xxx. annū & equā cōcipe quamuis debiliter vſq. xl. quod fere ſpacium eſt ſue vite. quamuis olim inuentus ſit equus. lxx. annorum: ipſe autem albertus refert vidiſſe ſe equum ex maioribus apud militem qui adhuc robuſtus exceſſerit annum ſexageſimū. Hec ille. Ordo eſt: necnon ideſt etiam: idē delectus. i. ad eligendū diſqſitio: eſt pecori eqno. i. *(Ordo.)* circa

circa pecus equinū:hoc eſt circa equos; hoc eſt eadē diligētia hñda eſt in parētibus boni eq dilīgēdis & quotānis reficiēdis. Tu impēde iā in deuſq; a teneris.ſ.annis aut mēbris:laborē pcipuū.i.pcipuā diligentiā & curā:ſup.illis equis quos tu ſtatuis modo.i. ꝓponis & ptēdis in.i. ad ſpē gētis.i.generis ſicut ibi illa de gēte creatos &c.ſubmittere.ſ.ſupmittere hoc eſt admiſſarios facere.i.q admittant ad gnationē vt aūt a teneris annis generoſum eq animū agnoſcamus dicit.Pullus gnoſi pecoris: ingredit̄ continuo.i.mox vt natus eſt alti⁹.i.ceruice erecta: i aruis vbi.ſ.libere igredit̄:& reponit crura mollia.i.molliter more gruū:aut mollia hoc ē decenter flexibilia.Et audet ire viā.ſ. inſolitā & periculoſam primus.i. ante alios:nec expectat vt alij periculū faciant ſeu experiant̄: & audet tentare fluuios minaces.ſ.ꝓfunditate aut pcipiti curſu: & audet cōmittere ſe ponto.i. mari ignoto.i. p quē pontū aut qd̄ mare non prius trāſiuerat.Ego in plurib⁹ legi ponti:atq; ita legendū putē:qa ꝓ aquis ſatis eſt dixiſſe:fluuios tētare minaces:ſolēt aūt equi meticuloſi difficulter primi trāſire pontē. Nec.ſ. pullus generoſi equi:horret.i.cū horrore formidat.ſtrepitus vanos.i.futiles & inanes vt arborū vēto cōcuſſarū aut ſiſium. Ceruix ſup. eſt illi ardua.i. erecta & ſublimis & caput argutum.i.breue ac politū:alu⁹ ſup.eſt breuis:& terga ſup.ſunt obeſa.i.pinguia:& pingui immorata:& pect⁹ animoſum luxuriat toris.i.abūdat pulpis. Honeſti.i. pulchri ſup. ſunt pulli aut eq. ſpadices.i. punicei ſeu phenicei hoc eſt rubri cū ſplēdore: & glauci.i.cerulei:hoc eſt ſubuirides cū nigro immixto.color deterrimus eſt albis & giluo.i. q in albo giluas hoc eſt buxeas ac ſubcroceas habēt maculas: buxeus aūt color eſt q in buxo ligno noti coloris: aut deterrimus color eſt albis ideſt pallidulis & giluo ideſt buxeo & ſemiluteo. Tum ſcilicet equus non deterrimus: ſed generoſus:neſcit ſtare ideſt requieſcere: loco.ſ. vno & eodem: ſi qua arma dedere procul ſonum:quia continuo ceſpitat: micat auribus.i. arrigit & rurſum deprimit aures:ſicut qui digitis micāt.i.diuinandi ludū exercent nunc eos pmunt nunc erigunt:& tremit artus.i. habet artus trementes: ex vehementia ſcilicet ſpiritus atq; animorum: & ipſe fremens voluit ſub naribus ignē.i.calidū flatū atq; anhelitū collectū.ſ.inſpirādo.Iuba ſup.eſt illi denſa & recumbit.i.qeſcit aut reponit iactata ī armo.i.humero:dextro.i.dextri lateris. At.i. ſed duplex.i. lata ſpina:agit̄.i.deducit̄ p lumbos & ipe ingrediens pcipue currendo:cauat tellurē.i.eijcit terram & vngula.ſ.eius: cornu ſolido.i. duro aut integro:nec fiſſo.i. habens cornu ſolidū: ſonat grauiter.i.vehementer.

ignē:flatu indicat magnanimitatē ſuā. At duplex agit̄ per lūbos ſpina. Aut reuera duplex aut lata.vt alibi. Duplicē gēmis auroq; coronā.itē Et duplici aptant̄ dētalia dorſo.

¶ Idē delectus:vt.ſ.corpa pipue matrū legat:itē vt quotānis ſoboles armēto eligat̄:In ſpem gentis in fœturā:vt ſint admiſſarij.Et mo.cru.re.glomerat apte reducit alterno crurū explicatu.Mollia crura:faciles tibias:nō em̄ inepte dure ve ambulat vti plæriſq; euenit. Primus & ire viā. Var.lib. ij.c.vij.inqt.Equi boni futuri ſigna ſunt ſi cum gregalib⁹ ī pabulo cōtendit in currēdo aliave q̄ requo potior ſit quū flumen traijciendū eſt gregi in primis ꝓgredit̄ ac non reſpectet alios. Argutūq; caput.i.breue & exiguū.Varro lib. ij.cap.vij.ait.Equas debere eſſe clunibus ac ventribus latis Equos ad admiſſurā quos velis habere legere oportet amplo corpe:formoſos nulla parte corpis inter ſe nō congruēti:caput habeāt nō magnum:nec mēbra confuſa:ſint oculis nigris:naribus non anguſtis:auribus applicatis: nō anguſta iuba crebra fuſca ſubcriſpa:ſub tenuibus ſetis implicita in dexteriorē partē ceruicis:pectus ſit latū:& plenum: humeri lati.venter modicus:lumbi deorſum verſus preſſi. ſcapulæ latæ ſpina maxime duplex: ſi minus non extans: cauda ampla ſubcriſpa: crura recta ęqualia introuerſa genua rotunda nec magna vngulę durę:toto corpe ve habeāt venas que aiaduerti poſſunt.Hęc ex Var.Col.etiā li.vij. ſic ait:cū vero natus eſt pullus cōfeſtim licet indolē exiſtimare:ſi hilaris ſi intrepidus:ſi neq; conſpectu nouęq; rei audiru terreт̄:ſi ante gregem pcurrit:ſi laſciuia & alacritate interdum & curſu certaminis ęqualis exupat: ſi foſſam ſine cunctatione tranſilit:pontē flumēq; tranſcēdit:hęc erūt honeſti animi documenta:corporis vero forma conſtabit exiguo capite:nigris oculis:naribus apertis: breuibus ariculis & arrectis:ceruice molli lataq; nec longa: denſa iuba & per dextram partem profuſa:lato & muſculorum toris numeroſo pectore:grandibus armis & rectis: lateribus inflexis:vētre ſubſtricto:teſtibus paribus & exiguis: cauda longa & ſecta criſpaq;:mollibus atq; altis rectiſq; cruribus: tereti genu:paruoq; neq; introrſus ſpectanti:rotundis clunibs:fœminibus toroſis ac numeroſis:duris vngulis & altis & concauis rotundiſq;:quibus coronę mediocres ſuppoſite ſunt ſic vniuerſum corpus cōpoſitum:vt ſit grande:ſublime erectum ab aſpectu quoq; agile & ex longo quantū figura permittit rotundum.Breuis aluus: modica ſubſtricta.Obeſaq; terga grandes lati & pingues humeri: obeſus enim vt Feſtus ait: pinguis dicitur quaſi ob edendum factus.Luxuriat toris:abundat pulpis debet enim eſſe latum & plenum ac toroſum Spadices:phœniceus color ſeu puniceus:& ſpadix:idem teſte Gel.lib.ij.ca.xxvi.ſignificat autem exuberantiam ſplendoremq; ruboris.Glauciq;:cærulei:Glaucus enim color viridis dicitur.quod Probus oſtendit:& Gellius dicto loco. Albis:nō candidis:ſed albis.i.pallidulis:Giluo: giluus color eſt buxeus vt quidam volunt: vulgo giallus appellatus:aliqui vero per gilluum intelligunt flauum qui ex viridi: & ruffo & albo concretus eſt. Seruius Melinum intelligit.Eſt autem melinus color candidus:optimus in melo inſula:in Samo quoq; naſcitur.au thor eſt Plyn.libro.xxxv. cap.vi. Aulus Gellius autem in fine lib.xij. Innuit giluum colorem eſſe medium inter nigrum & album.Scribit enim tria genera eſſe vini Nigrum album medium quod vocant κιρρον giluum. Micat auribus:arrigit ac deprimit aures.Tremit artus:concutit.Collectum ignem:attractam flatus vim & potentiam.Fremens:& fremens & premens in antiquis legitur.Erit autem ordo.Et premens ignem collectum voluit ſub naribus:premēs autem ideſt non emittens ſed retinens interius hinc ſub naribus voluit.Voluit ſub naribus.per quod eius vis apparet:eſt enim magni flatus.Solido duro.

MAN.

Equi boni ſigna.

Glaucus Color. Giluus. Flauus. Color. Melinus color.

ASCEñ. ¶ Talis amyclei. Adducit exempla laudatiſſimorum equorum:quos tamen non ſemper pmanſiſſe docet in eadem preſtantia vt admiſſarij conuenienter fiant: per quod innuit ſummā diligentiam adhibendam in diligendo bono equo admiſſario:cum etiam laudatiſſimi degenerent niſi ſumma cura reficiantur quotānis.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Talis ſcilicet erat cyllarus ideſt equus ille nobilis: domitus habenis pollucis fratris.ſ.Caſtoris & filij Iouis ex leda: amyclei ideſt

Talis amyclei domitus Pollucis habenis
Cyllarus: & quorum graij meminere poetæ
Martis equi bijuges: & magni currus Achillis:
Talis & ipſe iubam ceruice effundit equina,
Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Hunc quoq;

Hunc quoq; vbi aut morbo grauis aut iam ſegnior annis
Deficit:abde domo nec turpi ignoſce ſenectæ.
Frigidus in venerem ſenior: fruſtraq; laborem
Ingratū trahit:& ſi quādo ad prelia ventū eſt:
Vt quondā in ſtipulis magnus ſine virib⁹ ignis
Incaſſum furit.ergo animos æuumq; notabis
Præcipue.hinc alias artes prolemq; parentū:
Et quis cuiq; dolor victo:quæ gloria palmæ.
Nonne vides cū pcipiti certamine campum
Corripuere:ruuntq; effuſi carcere currus:
Quū ſpes arrectæ iuuenū:exultantiaq; haurit
Corda pauor pulſans: illi inſtāt verbere torto.
Et proni dant lora:volat vi feruidus axis.
Iamq; humiles iamq; elati ſublime videntur
Aera per vacuum ferri atq; aſſurgere in auras:
Nec mora nec requies: at fuluæ nimb⁹ harenæ
Tollitur:humeſcūt ſpumis flatuq; ſequentū:
Tantus amor laudū:tantæ eſt victoria curæ.

SER. ¶Talis amyclæi &c.atqui Caſtor domitor equorū fuit
ſed fratrē pro fratre poſuit poetica licentia:vt Quas illi
philomela dapes:pro progne:item reuocato a ſanguine
teucri:pro dardani:aut certe ideo pollucē pro caſtore po
ſuit quia ambo licenter & caſtores & polluces vocantur
nam & ludi & templum eorum & ſtellæ caſtorꝝ vocantur
Martis eq:Δειμοσ& φοβοσ.Et magni curr⁹ Achillis Bali
archus:Xanthus.Coniugis aduentu pernix Saturn⁹:Dū
cum amica Phillyra Saturnus coiret:Ops eius vxor ad
uenit cuius preſentia veritus ſe in equum conuertit:qua
lem potuit numen imitari:exinde natus eſt Chiron dimi
Ops. Opis: dia parte homo dimidia equus:ſane ops cū de vxore Sa
turni dicimus o corripitur vt ops opis:cū vero de nym
pha dicimus opis longa vt Opis ad æthereum pennis au
fertur olympum:Pernix autem ad equum refertur.Nam
Pelion. Saturni ſtella tardiſſima eſt:Pelion:montem Theſſaliæ
in quo Chiron habitauit. Hunc quoq; licet bonū & tot
ſignis ꝓbatū. Vbi aut morbo grauis aut iā ſegnior an
nis deficit.Duo ſunt quibus minuunt̄ corporis vires:ſe
nectus & morbus.Vnde mire vtrumq; cōplexus eſt.Ab
de domo:in domo.Nam ſi aduerbialiter vellet loqui do
mi dieeret:Tale eſt illud in.iiij.Non libyæ nō ante tyro.
Nec turpi ignoſce ſenecte:Cice.in Catone maiore & lau
dat & vituperat ſenectutem:vnde dupliciter hunc locū
intelligamus:aut nec ignoſce turpi ſenectæ aut non tur
pi ſenectæ ignoſce ideſt abde & ignoſce ſenectæ q̄ tur
pis non eſt quia per naturam venit.Si quando ad prelia
ventum eſt.alibi Nocturnaq; bella Animos æuumq; no
tabis:precipue ante omnia ætatē & magnanimitatē req
res poſt cætera parentes & ſtudiū.Et qs cuiq; dolor victo
quę glo.pal.Vult probare moueri equos vel amiſſione
vel acquiſitione victoriæ.Nam eo tendit ſequēs iſte de
curſus:vnde eſt paulo poſt.Tantus amor laudum tantæ
victoria curę.Luca.Quantū clamore iuuatur.Flēs ſoni.
Carcer: Ruunt effuſi car.cur.vſurpatiue pro carceribus qui ab ar
cendo dicti ſunt.Nam carcer eſt cuſtodia noxiorū. Iuue
num aurigarum vel ſpectātiū Haurit:ferit:vt Latus hau
rit apertum Verbere torto.frequenti ſcilicet iteratione.
Volat vi feruidus axis.alibi Frænaq; feruenteſq; rotas.
Nam tam rotæ q̄ axis curſu caleſcunt.

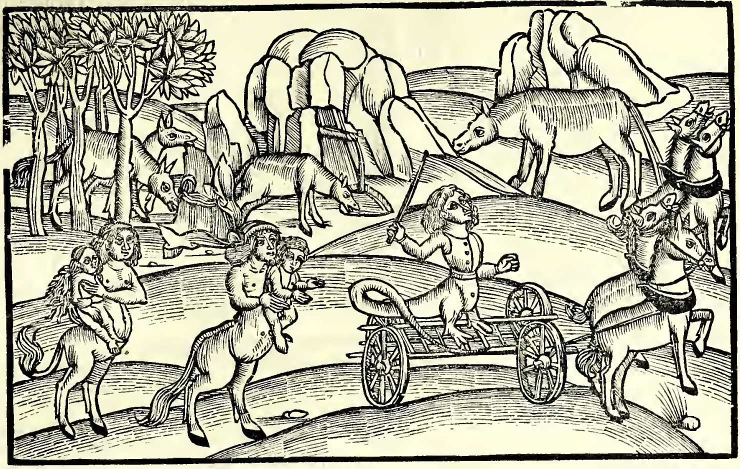
¶Talis

ideſt apud amyclas laconū ciuitatē orti ſed
Seruius vult ftatrem pro fratre poſitum eſſe:
hoc eſt pollucem pro caſtore:& tales ſup.fue
runt illi quorꝝ poete graij.i.greci meminere.
ideſt mentionem fecere.ſ.eq martis bijuges.
i.bini iugū trahentes in curru martis:ſūt aūt
dimos & phobos ſecūdum Seruium appella
ti:& talis.ſ.fuit currus ideſt equus curſarius:
aut potius equi trahētes currū:magni Achil
lis & ipē Saturnus pnix.i.celeriter currēs:ad
uentu coniugis ideſt cum aduetātem ſentiret
coniugē opim.ſ.effudit talis ſcilicet effectus
equus iubam ideſt comā colli ceruice eqna:
ideſt per ceruicem equinā in quā ſuam tranſ
formauerat ne a coniuge agnoſceret̄ rem cū
Phyllira habens.& ipſe Saturnus fugiens ſci
licet a facie coniugis:impleuit Pelion montē
illum Theſſalie altum ideſt exceſſum:hinni
tu acuto ideſt ſonitu equino in ſignum fero
cis animi ꝓlato.Abde ideſt occulta & ſegre
ga ab equabus ne coeat:quoq; ideſt etiā hunc
talem(ſicut enei.ix.hunc ego te euriale aſpi
cio) hoc eſt licet optimū dum iuuenta & va
litudine preſtaret:abde tamen domo ideſt cō
tine domi:vbi ideſt quādo ipſe deficit ideſt
deficitur a viribus:& impotens efficitur:aut
grauis ideſt grauat⁹ morbo:aut ſegnior ideſt
tardior & iacentior annis ideſt ānoſitate:nec
ideſt & non: nō ignoſce ſenecte turpi .i.defor
mi ſecundum iuuenalem cum iuuenta in om
nibus placida ſit aut ignoſce ideſt indulge ſe
necte non turpi ſed debili(ſed prior expoſi
tio mihi gratior eſt :licet enim ſenes nō ſint
turpes in moribus:ſunt tamen aſpectu q̄ tur
pitudo in pecore ſat eſt:nam quid ad pec⁹ q̄
moraliter non turpis ſenectus per naturā nō
per animi vitium eueniat?non ergo ignoſce
ideſt ne idulgeas ſenecte turpi ideſt ne ſis cle
mentior in ſenectam turpem ita vt dicas fuit
admiſſarius iunior validoſq; procreauit q̊cir
ca & ſenior admittet̄:ea enim ſtulta eſt clemē
tia.cum nec equo nec rebus tuis conſulueris
quia ſenior ideſt plus q̄ ſat eſt ſenex:eſt frigi
dus ideſt ſegnis quaſi ſeorſum ab igni vene
reo:in venerem ideſt ad coitū:& trahit ideſt
longo tractu vix peragit:fruſtra laborem in
gratum .i.inutilem vtriſq; & minus acceptū
femelle calenti & ſi ventū eſt)quādo.i.aliqn̄
ad prelia ideſt cōcertamina equorū:ipſe furit
ideſt excandeſcit incaſſum ideſt inuanum qa
non poteſt rebellare aut ſaltē expugnarevt.
ideſt quēadmodum:ignis magnus furit quō
dam ideſt aliquando in ſtipulis ideſt materia
leui:ſine viribus ideſt quia cum ipſum cōbu
ſtibile non ſit capax vehementis caloris nec
habeat vim reſiſtendi cito extinguit̄ & lan
guet ignis:ergo tu notabis ſcilicet in eq̊ ad
miſſario hoc eſt quem admittas ad procrea
tionem:precipue animos ideſt aīoſitatem:&
euum ideſt etate & notabis hic ideſt deinde &
ſecundo loco:alias artes ſcilicet ad quas eos
deſtines & notabis prolem parentū ideſt qua
lem prolem parentes eius progenuerint olim
hoc eſt:& quis cuiq; dolor ſup.ſit victo ideſt
dum victus eſt & q̄ gloria palme ideſt dū vin
cit.hoc eſt qua generoſitate animi ſint:an vi
delicet gaudeant victores & doleant victi qđ
in generoſis equis accidit:qui etiā ſeſſore no
bili gaudent & animos extollunt.vñ ſubdit.
Nonne vides.q.d.videre quidem potes:quū
ſcilicet equi corripuere ideſt ſimul rapuere cā
pum ideſt locū deſignatum intra metas capa

tem & amplum certamine ſcilicet curuli pre
cipiti ideſt in quo precipites currūt & quum
ideſt quādo: currus. i. ipſi quadrige ruūt ideſt
protrahuntur quaſi ruant effuſi. i. fuſim emiſ
ſi: carcere pro carceribus ideſt loco vbi prius
arcebantur & quum ideſt quando ſpes iuue-
num ſcilicet aurigarum aut ſpectantiū: arre-
cte ideſt attente ſunt ad victoriam: & pauor.
ideſt metus ne vincātur quibus fauent aut p̄
ſunt: pulſans ideſt ſollicitans. haurit ideſt iua
dit: corda exultantia ſcilicet de ſpe victorie:
ſunt ergo ſpemq; metūq; inter dubij: exultāt
de victoria ſperata. pauent ob formidatā ia-
cturam illi. ſcilicet iuuenes aurige inſtant ver
bere torto ideſt flagello ex chordis intortis:
& proni ideſt inclinato capite quaſi protra-
hant equos: graphice effingit geſtum & ſitū
aurigarum agitātium equos ſuos: dant ideſt
laxant: lora ideſt habenas: axis feruid⁹ ſcilicet
ex ſubito motu volat ideſt tam preceps fert̃:
vt volare videatur. vi ideſt vehemēti tractu
equorum: & ipſi aurige videntur iam humi-
les & iam elati: ſitu & animo ſitu quidem q̄a
volatus auium & curſus equoꝝ fere in morē
vndarum aſcendendo & deſcendendo fit: aīo
autem quia vt dicit Terenti⁹ in hecyra: Pro-
fecto hoc ſic eſt vt puto omnib⁹ nobis: vt res
dant ſeſe ita magni atq; humiles ſumus: ipſi
ergo iam elati & iam humiles videntur ferri:
ſublime ideſt ſublimiter: per aera vacuum. i.
capacem ac ſi vacuus ſit: atq; aſſurgere ideſt
erigi in auras: nec mora nec reqes eſt ſcilicet
aurigis & equis: at ideſt ſed nimbus ideſt glo
bus in morem nubis: harene flaue ideſt ex ha
rena flaua collectus: tollitur ideſt erigit̃ a pe-
dibus aīoſorum equorum excitatus: nam ge
neroſi equi eſt terram profundius carpere. &
ipſi eq̄ humeſcunt. i. humefiūt & irrigantur
ſpumis ſcilicet proprij ſudoris: & flatu. i. an-
helitu ſequentū ideſt ſequentium equoꝝ: tā
tus amor ideſt tanta auiditas laudum eſt ſup.
equis. & victoria eſt tāte cure: vt ſcilicet ſine
intermiſſione & requie tam precipites currāt
vt volare videantur: vnde facile concluditur
equos animoꝝ ſuorum indicia facere.

❡ Talis. a. d. pollucis. h. Cyllaros. e. q. graij. m. p: Martis. PRO.
e. b. e. m. c. a. amyclæ oppidum eſt laconices. Vnde refert
Homerus in catalogo ducum: qui ad troiam acceſſerunt
Pollux autē & caſtor lacedæmone nati ſunt q̄ exiſtimāt̃
equos accepiſſe a Iunone muneris nomine xantū & cyl-
larum: quos ei Neptūnus donauerat. Martis equi dicunt̃
dimos & phobos Homero auctore: Achilis Xanthus &
Aethon Quidam quattuor putant: & eis adiungunt po
dargum & lampū: Sed eis qui duos credunt hæc eoꝝ epi
theta eſſe pſuaſum eſt. Talis &. i. i. c. ef. e. Coniugis. a. p. ſ.
e. a. Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto. Saturn⁹ phil
lyram oceani: & Thetis filiā exiſtimatur adamaſſe. & cū
ea ſe mutaſſet in equā vt eum falleret: ille quoq; in equū
transfigurat⁹: cum ea concubuit: ex quibus natus eſt Chi
ron doctiſſimus centaurus. Pelion eſt theſſalię mōs Ne
ptuniq; ipſa ded. orig. gentis. Neptunus Cereri quū vim
adferre vellet: ea ſe in equam transfigurauit: nihilomin⁹
incepto non deſtitit Neptunus: Eamq; ita compreſſit: ꝙ
genus equorum inde proditur eſſe.

❡ Amyclæi pollucis: Pollux & Caſtor Lacædemone na MAN.
ti qui exiſtimant̃ equos accepiſſe a Iunone muneris noīe
Xanthum & Cyllarū: q̊s ei Neptūnus donauerat Prob⁹
Amyclæi. amyclæ oppidū eſt Laconicæ regionis achaię Amiclæ.
teſte. Ply. li. iiij. fuit autē patria Caſtoris & pollucis Stra.
lib. viij. ait ꝙ Taygeto mōti ſubijcitur Sparta & amyclę
Ply. li. iij. ſcri. amyclas etiam fuiſſe prope Tarracinā a ſer Martis
pentibus delatas Martis equi bijuges: Martis equi tradū equi.
tur dimos & phobos Homero auctore. vt ſcribit Prob⁹
Achillis vero Xanthus & æthon: quidem quattuor pu-
tant: & eis adijciunt podargum & lampū auctor idē Pro-
bus. Saturnus: is cum Iouem filium quereret in Thracia
cum phyllira Oceani filia in equum verſus dicitur con-
cubuiſſe: & ex ea Chironem centaurū natum artis medi- phyllyra
cinæ inuētorem q̄ a Phyllyra Phyllyrides dicit̃ a poetis Chiron.
ſcribunt Aratum de aduentu vxoris nil ſcribere Verg. tñ
oſtendit vxoris opis aduentu in equū verſum eſſe dum
cum illa coiret. Pernix: velox quia equus. Altum pelion
Theſſaliæ montem altiſſimū teſte Ply. lib. ij. in q̊ vt ſcri.
Soli. nuptiale conuiuiū thetidis & Pelei celebratum fuit
Nec turpi ignoſce ſenectæ: ordo eſt: nec ignoſce turpi ſe
nectæ: q̄uis enim ſeniores equi ſint: cum modo tamen la
borem tolerare valent. Eſt aūt ſenſus ꝙ: vbi optim⁹ equ⁹
vel morbo vel ſenecta deficit. remouend⁹ eſt ab admiſſu
ra & in domo retinendus nec parcendum: oſtendit enim
omnino fatigandū cū modo tamē. Turpi ſenecte: Iuue.
etiam ſat. x. ait: Sed q̄ continuis & quantis longa ſenectus plena malis deformē & tetrum añ omnia vultū
diſſimilemq; ſui deformē pro cute pellē Pendenteſq; genas & tales adſpice rugas &c. q̄uis autem ſenecta
ſit a natura oīno quin turpis ſit negari nō poteſt ergo nec ignoſce turpi ſenectæ dicendum. Frigidus &c.
hic locus aſſerit quod dixi verum eſſe vt ſcilicet ab admiſſura ſenior: in domo teneatur ibiq; fatiget̃ cū
modo. nec penitus ignoſcatur ei: generat autem mas ad annos. xxxiij. & ad. xl. duraſſe tradūtur adiutum
modo in attollenda priori parte corporis: ſed ad generandum paucis animalium minor fertilitas qua de
cauſa per interualla admiſſuræ dantur: nec tamen quindecim initus eiuſdem anni valet tolerare. Equę gi
gnunt annis omnibus ad. xl. vixiſſe equum. lxx. annos proditur Ply. auctor li. viij. c. xl. Col. vero. li. vij.
ca. xxvi. ſcri. ꝙ putant minorem trimo non idoneum admiſſuræ. poſſe vero vſq; in. xx. annum progene
rare fœminam bimam recte concipere vt poſt. iij. annū enixa fœtum educet: eādēq; poſt. x. non eſſe vtilē
Superiori autem capite dixerat ꝙ nec minus q̄: xv. annos nec rurſus plures q̄. xx. vnū debet implere. Fru
ſtraq; laborem ingratum trahit. Ordo eſt. & fruſtra trahit ideſt producit ingratum laborē. i. ingratū coitū
nam calidiſſimus quiſq; citius venerem perficit: & ei gratior illa fit: ſenes vero tardiores ſunt quia friget̃
Quondam quandoq;. Animos: vt ſit hilaris equus & intrepidus &c. vt ſupra oſtendit Colu. Aeuum:
Colu. li. vi. ca. xxvij. ſcri. ꝙ annorum notæ cū corpore mutantur: nam dum bimus & ſex menſium eſt me
dij dentes ſuperiores & inferiores cadunt cum quartum agit ijs qui canini appellātur deiectis alios affert
cum ſextum deinde annū molares ſuperiores cadunt. Sexto anno quos primos mutauit exæquat. ſepti-
mo omnes explent̃ æqualiter: & ex eo cauatos gerit: nec poſtea quot annorum ſit manifeſto comprehē-
di pōt. x. tñ anno tp̄a cauari incipiunt: & ſupercilia nōnunq̄ caneſcere: & dentes ꝓminere: hæc ille. Alias
artes. equorum em̄ alij ſunt ad rem militarem idonei alij ad vecturā: alij ad admiſſurā: alij ad cēſurā: alij
ad predam. Itaq; nō item ſunt ſpectādi atq; habendi. Hinc perit⁹ belli alios eligit atq; alit ac docet: alios
quadrigarius &c. Plura Var. lib. ij. ca. vij. Prolemq; parentum: Varro pro dicto loco ſic ait de Stirpe ma-
gis intereſt qua ſint: ꝙ genera ſunt multa. itaq; ad hoc nobiles ab regionibus dicuntur in Grecia Theſſa-
lici equi a terra apuli ab roſea roſeani. Quæ gloria palmæ. vt curſu certans æquales ſuperare conet̃ &c.
Carcere: repagulis. Currus quadrigæ. Exultantia ſaliētia trementiaq;. haurit: eleuat ferit. Inſtāt imminēt
equis. Verbere: ſcutica. Lora: habenas. Vi. violentia. Nimbus nubes.

Primus Erichthoniꝰ currus & quattuor auſꝰ
Iungere equos:rapidiſqȝ rotis inſiſtere victor:
Frena Peletronij Lapithæ gyroſqȝ dedere:
Impoſiti dorſo:atqȝ equitē docuere ſub armis
Inſultare ſolo:& greſſus glomerare ſuperbos:
Aequus vterqȝ labor:æque iuuenēqȝ magiſtri
Exquirunt:calidūqȝ annis & curſibus acrem:
Quāuis ſæpe fuga verſos ille egerit hoſtes:
Et patriam epyrum referat:fortiſqȝ mycenas:
Neptūniqȝ ipſa deducat origine gentem.
His animaduerſis inſtant ſub tempus:& oīs
Impendunt curas:denſo diſtendere pingui
Quem legere ducem:& pecori dixere maritū:
Florentiſqȝ ſecant hærbas fluuioſqȝ miniſtrāt:
Farraqȝ:ne blando nequeat ſupereſſe labori:
Inualidiqȝ patrum referant ieiunia nati.

SER. ¶Primus erichthoniꝰ.Vulcanus impetrato a Ioue Mi=
neruæ coniugio:illa reluctante effectum libidinis ꝓiecit
in terram inde natus eſt puer draconteis pedibus qui ap
pellatus eſt Erichthonius quaſi de terra & lite procreatꝰ
Nam εριϲ eſt lis &.χθων terra.hic ad tegendā pedum fœ=
ditatem iunctis equis vſus eſt curru quo tegeret ſui cor=
Peletro=nium. poris turpitudinem.Rapidus:velox.Victor ꝓpoſiti ſui
effector.Frena peletronij:peletroniū oppidum eſt Theſſa
liæ vbi primum domandorum equorum vſus inuentus
eſt.Nam cum quidam theſſalus rex bobus Oeſtro exagi
tatis ſatellites ſuos ad eos reuocādos ire iuſſiſſet illiqȝ cur
ſu non ſufficerent:aſcenderūt equos & eorum velocitate
boues ſecuti eos ſtimulis ad tecta reuocauerunt.Sed hi
viſi aut cum irent velociter aut cum eorū equi circa flu=
men Peneon potarent capitibus inclinatis locum fabulę
Centaurꝰ dederunt vt centauri eſſe crederentur cui dicti ſunt cen=
tauri αϖοτον κεντειη τουϲ ταυρουϲ.Alij dicunt cētaurorū
fabulam eſſe confictam ad exprimendam humanæ vitæ
velocitatē quia equū conſtat eſſe velociſſimū.Bene aūt
ait Peletroni qa ſunt & alij lapithæ.equidem docuere.i.
equum

ASCEn. ¶Primus erichthonius &c.Quia generoſi=
tatem animi exquirendam docuit in certa=
mine curuli:docet incidentaliter q prmi fue=
rint equorum domitores rediturus ad inſtitu
tum quod eſt annos & animos admiſſarij di=
ligenter annotandos eſſe:Erichthonius autē
ſecundum diuum Auguſtinum in li:de ciui=
tate dei vt recitat hic Landinꝰ fuit infans in=
uentus in vulcani mineruęqȝ templo ſerpēte
implicatus.quod quia illi regnum portende
re iudicatum eſt:diligenter enutritꝰ & dictoꝝ
hoc ē vulcani & minerue filiꝰ habitꝰ vn̄ fabu Ordo.
le locus.Ordo eſt.Erichthonius vir ille angui
nis pedibus auſus ſup.eſt primus iungere cur
rus & quattuor equos ideſt q̄drigas aut eq̄s
quadriiugos:& ipſe victor ideſt voti cōpos
aut victor aliorum in curuli certamine auſus
eſt primus inſiſtere rotis rapidis ideſt raptim
procurrentibꝰ.Lapithe populi illi Theſſalie:
peletronij ideſt peletronio oppido vicini im
poſiti dorſo ſcilicet equino aut equorum:de
dere ſcilicet equis frena:& gyros ideſt modū
ducendi eos in gyros:atqȝ docuere equitem.
ideſt equum(aut reuera equitem/quia dire=
ctorem vt eques dicatur feciſſe quicquid eiꝰ
imperio equus fecerit)inſultare ideſt inſultū
facere ſolo ideſt terre:ſub armis & glomerare
ideſt in gyrum & glomeris formā facere greſ
ſus ſuperbos ideſt ſuperbi & elati animi indi
ces:vterqȝ labor ſcilicet docendi inſultum &
ingreſſum:vt inſultus ſit etatis iuuenilis:in=
greſſus ſuperbus animi nobilis indicium.qȝ
pro &:magiſtri ſcilicet armentorum procre=
andorum.exquirunt eque .ideſt equaliter.iu
uenem ſcilicet equum calidum annis vnde ī=
ſultet:& aciem curſibus vt ſciat greſſus glo=
merare ſuperbos exquirunt autem ad hoc vt
admiſſarium faciant:q̄uis ideſt q̄tūuis:ille.ſ.
nobilis equus:egerit fuga ideſt fugauerit aut
egerit in fugam(poteſt enim bis conſtrui ab
latiuus fuga)& q̄uis referat epyrum patriam
ideſt iactet ſe ortum in epyro.& q̄uis referat
mycenas:fortis vnde ſcilicet fortis agamen=
non fuit & vbi argolici equi ſunt fortes & ge
neroſi:& q̄uis deducant gentem ideſt genus
ſuum ipſa origine neptuni ideſt de eo quem
primum neptunus produxit percuſſa tridētē

terra:aut de ꝑcreato ex coitu neptuni i equū verſi cum cerere in equā verſa:Aut ſic q̄uis ideſt licet ille &c.tamen magiſtri exquirunt eque iuuenem & curſibus acrem &c.His animaduerſis.Proſequitur eādem rem dicēsvbi in equo admiſſario annotauerunt etatem & mores ipſi magiſtri inuento boni animi bo⸗neq; etatis equo:ſtudent illi vires addere ſe⸗dula accuratione.Ordo autem eſt.his ſcilicet annis & animis:animaduerſis ideſt cōſideratis & annotatis in equo ideſt poſtq̄ annotauerunt equum non eſſe nimis annoſum & ſatis animoſum.ipſi magiſtri ſcilicet armentorū: inſtant ideſt diligenter curant:ſub ideſt ante tempus ſcilicet coitus: & pro ideſt impen⸗dunt curas ideſt curant:diſtendere ideſt farcire & implere / denſo ideſt ſolido & non turgido aut inflato pingui ſup.eum equū:quem legere ideſt elegerunt ducē ideſt armēti hoc eſt principem & patrem:&quem dixere ideſt addixerūt pecori maritum .& ſecant ideſt abſcindūt ei herbas florentis ideſt ſuccoſas ad⸗huc in flore exiſtentes:& miniſtrant fluuios. ideſt aquam fluuialem q̄ pingues fiant & farra ideſt ea frumenta pinguia: ne.i.vt non:vt ſcilicet equus admiſſarius:non nequeat ideſt poſſit:ſupereſſe ideſt ſuperq̄ ſatis eſt eſſe:hoc eſt ſufficere labori blando ideſt venereo qui blande inpenditur& ne nati ideſt pulli.inua⸗lidi referāt ideſt repreſentēt ieiunia ideſt macilētiam:patrum ideſt ꝓgenitorum ſuorum

BERO. Piguedo Hec de patribus .Reprehenditur a Beroaldo Seruius eo ꝙ negat pinguedinem & pingui⸗tudinem dici hisverbis.Si vera eſt Seruij ſententia non latine locutus eſt M.Varro latinorum omnium vt ita dicam latiniſſimus qui in ſecundo de re ruſtica ſic ſcriptum reliquit. Sus pre pinguedine carnis non modo ſurge⸗re non poſſet.Idem in tertio.Motus carum & lux pinguedini inimica.Ply.quoq; nō latine ſi ſeruium ſequitur ſcripſit q̄ haud dubie latinam linguam locupletauit:cuius verba hec ſunt ex li.xi.In corde ſumma pinguitudo eſt

pinguitudo. quedam letis extis:& alibi pleriſq; animaliū eſt pingnitudo ſine ſenſu.Colu.in barbaralexin ideſt dictionem lapſus eſt ſcribēs in.xij. non ſola exprimitur amurca : ſed & aliquid ſecum pinguitudinis attrahit & alibi.Repu⸗lit olei pinguitudo materiam:qualis eſt gū⸗mi.Et palladius pinguedine inquit ſua bra⸗chium quoq; proximum debilitauerit:quid multa? eruditorum libri ſcatent pinguedi⸗ne:cum quibus equidē malim errare q̄ cum ſeruij cōmentarijs recte ſentire.

equum Nam pro equo rectorem poſuit.Greſſus glome⸗rare ſu.vt cum diſciplina incederet.Q uāuis ſæpe fuga. Ordo eſt.Q uāuis ſæpe victor fuerit q̄uis nobili genere procreatus tamen a magiſtris ætas & magnanimitaſq; requirenda q̄ ſi nō fuerint:illa nihil proſunt.Neptūniq; ipſa deducat origine gētem ideſt ſi ſit procreat⁹ ab equo Neptunni : qui editus eſt tridentis percuſſione.His ani⸗maueiſis:Morib⁹ & ætate dep̄hēſis.Inſtāt ſub.tē.Coeū⸗di ſcilicet quo eius cura maior adhibetur.Denſo diſten⸗dere pingui:Non laxo:quod quibuſdam potionib⁹ agaſones per fraudem facere conſueuerunt.Vnde ait Denſo pingui ideſt virib⁹ pleno.Sane pingue generis eſt neutri & ita in omnibus idoneis inuenitur . Nam nec pīguedo nec pinguitudo latinū eſt.Florēteſq; ſecant hærbas:adultas:maturiores:quibus robur acquiritur.Ne blando ne⸗queant ſupereſſe labori periphraſis eſt coitus.Ieiunia infirmitatem ex inedia venientem. Falſa ſeruij ſnia.

MAN. Erichthonius:

Erichthonius:fuit is Vulcani & Terræ filius qui primus dicitur quadrigis vſus quo decentius celaret pedes ſuos anguineos.Probus auctor & Ply.li.vij.inquit ꝙ bigas primum iunxit phrygum natio:quadrigasErichthonius.Euſebius item ſic ait Erichthonius primus quadri⸗gas iunxit in græcia erāt quippe apud alias nationes:id autem fuit Danao regnante Argis.Frena pelethronij:impoſiti dorſo & inſultat ſolo:carmina ſunt Ennij in Ale⸗xandro.vt docet Macro.lib.v.Frenos autē & ſtrata eqꝝ pelethronium inueniſſe ſcribunt pugnare ex equo Theſſalos qui centauri appellati ſunt libantes ſecundum pelium montem:vt ſcri.Ply.li.vij.& Probus ait pelethronium ſubiectum eſſe pelio monti.Pelethronij lapythæ. ideſt ex pelethronio oriundiFræna inuenere:habitāt em̄ Lapythæ plura oppida in ipſa Theſſalia.Equitem ideſt equum portantem hominē:omnes enim antiqui ſcriptores vt hominem equo inſidentē ita & equum quū portaret hominem equitē vocauerūt:& equitare non hominē tantum ſed equum quoq; dixerunt:auctor eſt Macro.li.vi.in fine.Vterq; labor ſcilicet docere equum ſaltus& ī⸗greſſus.poteſt etiam per Epexegeſim legi vt dicatq; ideſt æque magiſtri exquirunt iuuenem equum.Calidūq; animis & curſibus acrem.Q uāuis ſenſus eſt eligendum eſſe equum iuuenem calidumq; animis & curſibus acrem q̄⸗uis ſæpe curſu victor aliorum fuerit q̄uis optimam patriam referat & optimam ſtirpem.Egerit:fugauerit.Epyrum:de epyro latius lib.1.Georg Palmas epyros equaꝝ Fortiſq; mycenas:ad agamēnona reſpexit qui grecorum ductor exercitus Troiam deleuit vnde alibi ait:Agamēnoſiaſq; mycenas Præterea docet.Stra.li.viij.ꝙ argos a primordio magis ac magis extitit potentia primarium ſubinde Mycenę ampliora ſuſceperunt incrementa pro⸗pter cōmigrantes in illas pelopidas:nam cum omnes ad Atrei filios cōſiſterent Agamēnon natu grandior regnū adeptus duce virtute ac pariter fortuna comite regionis paternam poſſeſſionem ampliauit:& myceneo laconicū adiecit imperium.verum Menelaus laconicæ regimē tenuit.At Agamēnon Mycenarum vſq; Corynthū ac Si⸗

Pelethronij.

Eques. Eqtare.

Menela⁹. Neptūni equus.

cyonem & Ionum & agialeorum:ſic enim ea vocabant ætate:cum poſterius achæi dicti ſint regnum ſu⸗ſcepit.Hæc & plura Stra . Neptunni origine:Neptunnus cereri quum vim afferre vellet ea ſe in equam vertit.neptunnus vero eam ita compreſſit: vnde generoſi equi proditi eſſe dicuntur:auctor Probus nos autē latius de Neptunni equis li.i.Geor.ibi.ſ.Tuq; o cui prima fremētē &c.His videlicet ætate & ānis equi.Inſtant:incumbunt. attendunt. Sub tēp⁹:prope tp̄s coeundi ſcilicet cui datur initium.teſte Varro⸗ne libro.ij.cap.vij.ab æquinoctio verno ad ſolſtitium: Admittere autem oportet cum tempus anni ve⸗nerit:bis die:mane & veſpere.Colu.etiam libro.vij.capite.xxv.ſic ait.vulgaribus equis:paſſim marib⁹ ac fœminis paſci permittitur:nec admiſſuræ certa tempora ſeruentur generoſis circa vernum æquinoctium mares iungentur:vt eodem tempore quo conceperint iam lætis & hærbidis campis poſt anni men⸗ſem paruo cum labore fœtum educent:nam menſe.xij. parum edunt . Denſo pingui:ait ibidem Colu. Eoq; tempore quo vocatur a fœminis:equus ſcilicet roborandus eſt largo cibo:appropinquāte vere hordeo eruoq; ſaginandus:vt Veneri ſuperſit quantoq; fortior inierit.firmiora ſemina prebeat futuræ ſtir⸗pi.& Varro libro.ij.capitu.v.de bubus ſic ait propter fœturam:Hoc obſeruare ſoleo ante admiſſuram. menſem vnum ne cibo & potatione ſe impleāt.ꝙ exiſtimatur facilius macram concipere:Contra tauros duobus menſibus ante admiſſuram:hærba & palea ac fœno facio pleniores:& a fœminis ſecerno. Blando labori.ideſt veneri.

Ipſa autem macie tenuant armenta volentes
Atq; vbi concubitus primos iã nota voluptas
Sollicitat frondeſq; negant: & fontibus arcẽt.
Sæpe etiam curſu quatiunt: & ſole fatigãt.
Quũ grauiter tõſis gemit area frugibus: & quũ
Surgentẽ ad zephyrum paleæ iactantur inanes
Hoc faciunt nimio ne luxu obtuſior vſus
Sit genitali aruo: & ſulcos oblimet inertes:
Sed rapiat ſitiens venerẽ: interiuſq; recondat.
Rurſus cura patrũ cadere & ſuccedere matrũ
Incipit: exactis grauidæ quũ menſibus errant
Nõ illas grauibus quiſq̃ iuga ducere plauſtris:
Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus: & acri
Carpere prata fuga: fluuioſq; innare rapaces.
Saltibus in vacuis paſcant: & plena ſecundum
Flumina: muſcus vbi: & viridiſſima gramĩe ripa
Speluncæq; tegant: & ſaxea procubet vmbra.
Eſt lucos Silari circa ilicibuſq; virentem
Plurimus Alburnũ volitãs: cui nomen aſilo
Romanum eſt: œſtrum graij vertere vocantes:
Aſper: acerba ſonans. quo tota exterrita ſyluis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concuſſus: ſyluæq; & ſicci ripa Tanagri.
Hoc quondã mõſtro horribiles exercuit iras
Inachiæ iuno peſtem meditata iuuencæ:
Hunc quoq; (nã medijs feruoribus acrior iſtat)
Arcebis grauido pecori: armentaq; paſces
Sole recens orto: aut noctem ducẽtibus aſtris.

SER. ¶ Nota voluptas. dicendo nota per tranſitũ rem ab alijs diligenter expreſſam tetigit. Nam equæ puellæ cum primum ceount ſi macræ ſunt & debilitantur & debiles gignũtur. Poſt primum autem partum tenues eſſe debent. Frondeſq; negant contra illud Florenteſq; ſecant herbas fluuioſq; miniſtrant Quum grauiter tonſis hoc eſt die medio: hoc autem ad exprimẽdum diei tempus eſt poſitum non quod equæ tempore æſtatis coeaut: Hoc faciũt nimio ne luxu: Nimio pingui: & bene rem turpem apte a Lucretio tractatam vitauit tranſlationibus: quas omnes ab agricultura traxit: vt luxu ꝓpter luxuriem ſegetũ Genitali aruo: pro muliebri folliculo: quam vuluam vocant: vt etiam Ply. docet. Nam ante folliculus dicebatur Follicul' Sulcos oblimet inertes. Claudat meatus Et hoc ſimiliter per tranſlatonem dixit. Nam legimus ſupra Et obducto late tenet omnia limo. Exactis grauidæ quum menſibus Vicinis patrui. Tunc enim diligentius tractandę ſunt: ne abigantur. Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus: Quod ſolet fieri cum paſcunt pedibus impeditis. Saltibus in vacuis: Magnis Et plena. ſe. ne inclinentur ad potum. Eſt lucos ſilari circa illicibuſq; virentem: Plurimus Alburnũ volitãs. Ordo talis eſt. Circa lucos ſilari fluminis Lucãie & alburnũ eiuſdẽ montem plurim' volitans Ac ſi diceret eſt multa muſca. Volitans aũt mõ nomẽ eſt nõ participium. Oeſtrum graij vertere vocantes. Vertere ex ſoni ſimilitudine onomatopeiam fecere: non enim poſſumus

accipere

ASCEn. ¶ Ipſa autem macie &c. Poſtq̃ de cura patrũ equorum locutus eſt: proſequitur de cura matrum additurus & curam natorum: Ordo aũt eſt. Ipſi ſup. magiſtri armentorum: extenuãt. ideſt tenuia faciunt: macie volentes ideſt voluntarie & ſcientes & ex deliberatiõe: ipſa armenta que fetus cõcipiant atq; vbi voluptas iam nota ideſt antea attentata ſollicitat ideſt procurat primos concubitus ideſt vbi primũ coire cupiunt ipſi magiſtri ſcilicet negãt frõdes: & arcent ſup. ea fontib' : & quatiũt ideſt concitant etiã ſepe curſu & fatigant ſole ideſt eſtu ſolari: tunc ſcilicet quum area ideſt locus aridus triture frugum aptus: gemit ideſt more gementium premitur grauiter .i. moleſte frugibus tonſis que tonſe & interciſe iam ſũt non tonſis pro tondẽdis: hoc eſt in medio die cum fruges tonſe flagellis excuti ſolẽt: & quũ palee inanes ſcilicet frugibus excuſſis: iactãt ſcilicet ad purgationem frugum ad zephirũ. ideſt ventum dulcem & calidum ſurgentem ideſt flantem mollius. & ſup. magiſtri: faciũt hoc ſcilicet quod dictum eſt hoc eſt extenuãt ſic equas ne vſus ſit obtuſior ideſt hebetior q̃ decet aruo genitali ideſt folliculo matricis aut vulue: nimio luxu ideſt propter nimium luxum hoc eſt ſuperabundantẽ pinguedinẽ: & ne luxus ſcilicet oblimet ideſt oppleat q̃ſi limo: ſulcos ideſt receptacula ſeminũ: inertes ideſt hebetata & obtuſa facta: ſed vt ſup. aruũ illud genitale: hoc ẽ vulua. rapiat ſitiẽs ideſt appetens: venerem ideſt ſemen: & recondat interius ideſt in itimis cellulis. Rurſus ideſt iterum poſt ſuſceptum ſemen: cura patrũ icipit cadere ideſt deficere: & cura matrum incipit ſuccedere ideſt poſt conceptum habenda eſt cura precipua de matribus: vt poſt partũ de pullis. Quum ideſt quando matres ſcilicet errant ideſt paſcuntur ad libitum exiſtentes grauide ideſt pregnantes: menſibus exactis ideſt perfectis & partui vicinis: quiſq̃ nõ ſit paſſus ideſt nemo patiatur illas ducere iuga grauibus plauſtris & quiſq; non ſit paſſus illas ſuperare viam ſaltu: & carpere ideſt carptim trãſire prata acri fuga .i. curſu veloci fugienti ſimili: & innare fluuios rapaces ideſt precipites omnia immiſſa ſecum rapientes: ſed ſup. magiſtri paſcant eas in ſaltibus vacuis ideſt campis magnis carentibus obſtaculis: & ſecundum ideſt prope fluĩa plena ne ſe fatigent ĩclinando ad hauriendum potũ vbi ſcilicet eſt muſcus: & vbi eſt ripa viridiſſima gramine ideſt herba in ea naſcente: & vbi ſup. ſpelũce tegant ſcilicet equas a ſole & vmbra ſaxea ideſt a ſaxis deriuata. ꝓcubet ideſt longe extendatur. vt in ea grauide recubent. Eſt lucos ſilari &c. Docet cur vmbre delingẽde ſint: vt videlicet veſpe & aſili arceant dicens. volitãs ſcilicet vermis aut aſilus (& eſt maſculini generis: cum volucris ſit feminini teutones quoq; muſcas volitantes vocant) plurimus ideſt frequentiſſim': eſt circa lucos Silari illus fluuij Italie qui veterem cãpaniã a picentibus diuidit: & circa alburnum Lucanie portum virentem ilicibus ideſt vbi ſunt plurime ilices virentes cui ſcilicet volitanti: eſt aſilo nomen romanum ideſt vocabulo romano graij ideſt greci: vertere ſcilicet a ſono volatus vocantes eſtrum: aut vertere a re: quia furorem quem eſtron vocant animalib' que perſequitur inducit: volitans dico aſper. ſcilicet aculeo aut morſu: & ſonans acerba .i.

acerbe ſcilicet volatu quo tota armēta exter-
rita diffugiūt ſyluis ideſt per ſyluas: ether cō-
cuſſus mugitibus ſcilicet taurorum & boum
aut generaliter omnium armentorum: furit
ideſt furorem illorum reſonat. & ſylue ſup.
pcuſſe furunt & ripa tanagri: illius torrentis
Lucanie: ſicci ſcilicet in eſtate: ſup. furit. iu-
no meditata ideſt exercens & inferens peſtem
ideſt furorē: iuuence. ideſt iuniori vacce. ina-
chie ideſt in quam Io inachi argiuorū regis fi-
lia in adulterio cum Ioue deprehenſa conuer-
ſa fingitur: exercuit quondā ideſt aliquando
horribiles iras ſcilicet ſuas in pellicem: hoc
monſtro ideſt œſtro quo vaccam illam perſe-
quebatur vſq; in egyptum. Tu arcebis peco-
ri grauido vt eque vacce & cuilibet alij q̄q;.
ideſt etiam hunc ſcilicet volitantem hoc eſt
œſtrum aut aſilum ſeu tabanum: & tu paſces
armenta ſole orto recens ideſt recēter. hoc eſt
ſub prima luce & aſtra ducentibus noctem. i.
ſub crepuſculo: nam ipſe volitans inſtat ideſt
ingruit acrior medijs feruorib⁹: ideſt ſub me-
dio eſtu ſolis q fere eſt paulopoſt meridiē.

accipere ex latina lĩgua mutauere. Cum conſtat græcam
primam fuiſſe. Oeſtrum autem græcum eſt latine aſilus
vulgo tabanus vocatur. Cui nomen aſilo romanum eſt.
vt cui remulo cognomen erat. Sicci tanagri: Non multū
valentis. Tanager autem fluuius eſt Lucaniæ: Et hoc di- Tanager.
cit armentorum mugitu cuncta reſonare. Hoc quondam
monſt. Argumentatur ab exemplo dicens Iunonē œſtro
ſe contra pellicem defendiſſe. Nota aūt eſt fabula. Io ina-
chi filiam ab ipſo quidem Ioue Iunonis aduentu conuer-
ſam eſſe in vaccam. Cui iuno immiſit œſtrum: quo toto
orbe fatigata tandem aliquādo venit ad egyptum: & il-
lic in Iſim conuerſa eſt. Tranſijt autem per mare anguſtū
quod Boſphoron ab eo appellatum eſt: Nunc Helleſpō-
tus nominatur. Peſtem meditata Iu. vel quam peſtem aū
excogitauerat vel meditata inferēs & exercēs accipiam⁹.
Horati. Horrendaq; cultis diluuium meditaт agris ideſt Meditor.
infert: exercet: nam & in ipa meditatione exercitium eſt.
Hunc quoq; arcebis ideſt etiam hoc malum remoue. Nā
medijs feruoribus acrior inſtat: Tunc eſt acrior. Et dicen-
do tempus innuit quēadmodum poſſit euitari. Arcebis
grauido pecori ideſt a grauido pecore. Nā arceo a te di- Recens.
cimus Sole recens orto ſtatim. Saluſtius Coria recens de-
tracta veluti glutino adoleſcebant.

¶ Eſt lucos ſilari circa illicibuſq;. u. p. l. al. u. c. n. aſilo. ro. PRO.
e. œſtrum graij. u. u. Silarum flumen eſt Lucaniæ portus
alburnus. & eiuſdem nominis mons ad ſextum a primis tabernis. mentionem facit Ducilius hoc verſu.
Quattuor hinc ad ſilari flumen: portumq; alburnum. Aſilo genus eſt tabani adeo acer: vt ſoleat armēta
bucera inquietare vocatur græcæ œſtros. Meminit autem hyſtoriæ hoc loco Verg. eius: quam Ouidi. in
primo metamor. expoſuit plene referens Inachi filiam Io compreſſam a Ioue mutatam in vaccam actam
eſſe per orbem terrarum Oeſtro donec ad flumen Nilum venit: Ibi mitigata Iunone finit⁹ ſit eius labor
quam Inachiam dicit Verg. Et ſicci ripa tanagri: Tanagrus torrens eſt lucaniæ: qui quum pluuiæ ſunt:
effuſior eſt: & ſeuit: quum ſerenum: ſiccus eſt.

¶ Iam nota voluptas: de equabus intelligit alias enixis. Paleis: quid proprie palea ſit li. i. Georg. videto MAN:
Luxu: copia abundantia. Obtuſior ideſt hebes. eſt enim gradus pro gradu. Vſus vtilitas. Genitali aruo. i.
vuluæ & matrici: ibi enim concipitur: ibi educatur & creſcit quicquid concipiт: Oblimet obducat coo-
periat: claudat limo repleat proprie. Sulcos inertes. vuluæ meatus cōceptioni ineptos: ſi repleti fuerīt ni-
mio luxu. Sitiē. vulua ipſa macrior. Venerem equi ſemen patrum: admiſſariorum: vbi enim equas im-
pleuerint: eorum cura habetur minima. Exactis menſibus ideſt perfectis & partui & vicinis: vnde lib. i.
Georg. Exactum ad menſem pluuia ventiſq; carebunt. Varro. lib. ij. capite. vij. ait. Quū conceperint eq̄
videndum ne aut laborent pluſculum aut ne frigidis ſint locis q̄ algor maxime pregnantib⁹ obeſt. itaq;
in ſtabulis & humore prohibere oportet humum: clauſa habere oſtia ac feneſtras: & inter ſingulas a pre-
ſepibus interijcere longorios qui eas diſcernant ne inter ſe pugnare poſſint pregnantē neq; implere cibo Lōgorij.
neq; eſurire oportet alternis annis qui admittunt diuturniores equos & meliores pullos fieri dicunt Gra-
uibus plauſtris: innuit anteq̄ partus vicinus fuerit pregnantes equas etiam fatigari poſſe leui modo. De
plauſtris videto lib. i. Georg. Saltib⁹ vacuis campis magnis & carentibus ſaxis & arboribus deiectis. Se-
cundum prope ad potum procumbant. Muſcus vbi lanugo viridior que locis humidis & ſole carentib⁹
fit muſcus dicitur: hic pro hærba tenella ſeu lanugine: q̄ in equarum ſuperficie naſcitur accipitur. Lucos
ſilari. Silarus fluuius eſt qui veterem campaniā diuidit picentibus cui quidem fluuio proprium illud ī-
eſſe traditur: vt in eius aqua demiſſa virgulta ſaxificentur: forma tamen coloreq; ſeruato auctor eſt Stra.
libro. v. Probus ſcribit ſylarum lucaniæ fluuium eſſe ſic etiam Ptolæmeus lib. iij. Alburnum: Alburnus Silarus.
Lucaniæ portus & eiuſdem nominis mons teſte Probo. Ply. lib. xi. ca. xvi. ſcribit q̄ naſcuntur aliquando Alburn⁹.
in extremis fauis apes grandiores q̄ cæteras fugant Oeſtrus vocatur hoc malum Theodorus aūt inter- Aſilus
pres Ariſtotelis lib. v. de hiſto. animalium ait: q̄ aſilus latiuſculis quibuſdam beſtiolis: q̄ in fluuijs ſuper Oeſtrus.
natant enaſcitur quāobrem magna aſilorum copia circa aquas vbi id genus beſtiarum eſt. Tabani vero Tabani.
ex ligno naſcuntur. Feſtus vero ſcribit. Oeſtrum græco vocabulo furorem dici. Præterea Oeſtreo īſanio
œſtreomæ ſtimulor. ſunt qui putent aſilum a voce dictum ab latinis Oeſtrum quoq; voce græcis. Ego tū
œſtrum dictum ab illis puto a furore & ita vertiſſe vocantes œſtrum. latini enim ab voce aſilū: illi œſtrū
a furore vocarunt. Vertitur autem nomen quoties ab proprio in aliud tranſmutatur. Sic Byrſa cum ſit
proprie corium: ab re ipſa quoq; dicta eſt Carthaginis arx. ſic & Oeſtrus cum ſit furor ab eodem effectu
œſtrus dictum eſt illud animal. Tanagri tanagrus torrens eſt Lucaniæ qui cum pluuiæ ſunt effuſior eſt &
ſæuit quum ſerenum ſiccus eſt. Idem Probus. Acerba: pro Acerbe. Inachiæ iu. inachus apud argos prim⁹
regnauit annis. l autho. Euſe. eius filia Io ab Ioue in vaccam Iunonis aduentu conuerſa eſt. quam poſtea Tanagr⁹.
Iuno dono accepit tradiditq; ſeruandum argo paſtori ſuo quo obtruncato ab mercurio irata Iuno in Io
œſtrum immiſit: quo exterrita illa vſq; in ægyptum fugit ibiq; Ioue agente in humanam redijt figuram
mutatoq; nomine Iſis dicta eſt. & ab ægyptijs pro dea culta. id autem latius Ouid. narrat lib. i. metamor.
Hunc quoq;: vltra predicta arcenda: vitandaq;. Pecori armenta: hic nulla eſt Synalœpha.

Poſt partum cura in vitulos traducitur oīs.
Continuoq; notas & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint ſubmittere habēdo:
Aut aris ſeruare ſacris: aut ſcindere terram:
Et campum horrētem: fractis inuertere glebis:
Cætera paſcuntur virides armenta ꝑ hærbas
Tu quos ad ſtudiū atq; vſū formabis agreſtē.
Iam vitulos hortare: viamq; inſiſte domandi.
Dum faciles animi iuuenū: dū mobilis ætas.
Ac primum laxos tenui de vimine circlos
Ceruici ſubnecte: dehinc vbi libera colla
Seruitio aſſuerint ipſis e torquibus aptos
Iunge pares: & coge gradum cōferre iuuēcos.
Atq; illis iam ſæpe rotæ ducantur inanes
Per terram: & ſummo veſtigia puluere ſignent
Poſt valido nitens ſub pondre faginus axis
Inſtrepat: & iunctos temo trahat æreus orbis.
Interea pubi indomitæ non gramina tantum
Nec veſcas ſalicum frondes: vluāq; paluſtrem
Sed frumenta manu carpes ſata: nec tibi fœtæ
More patrum niuea implebūt mulctaria vaccæ
Sed tota in dulces conſument hubera natos.

SER. ¶ Poſt partū cura in vitulos. Modo & de eqs & bob⁹ ac cipim⁹

¶ Poſt partum cura in vitulos &c. Poſtq̄ ASCEn. docuit in generandis vitulis primā curā adhibendam matribus & in generandis pullis equinis patrib⁹ poſt conceptum aūt vtrorūq; matribus nūc docet poſt partū precipuā curā adhibendam natis tā vitulis q̄ pullis: & primo vitulis dicens. Omnis cura traducit̄ ideſt trāſfertur poſt partū a matrib⁹. ſ. ī vitulos: & ſup. magiſtri pecoris autq; diligentes cuſtodes aut paſtores: inurunt cōtinuo. i. vt primū nati ſunt notas. i. ſigna & noīa gentis. i. gn̄is & inurūt notas. i. notant q̄s. ſ. vitulos: malit ſub mittere. i. ſupmittere pecori habēdo. i. ad habēdam ꝓlem & propagationē: aut q̄s malint ſeruare. ſ. itactos: aris ſacris. i. ad ſacrificia aris imponēda: aut ſup. q̄bus malint ſcindere: aut potius q̄s ſeruāt ſcindere. i. ad ſcīdendā & ſulcandam terrā. & īuertere glebis fractis: i. diſſolutis: campū horrētem. i. aſpeꝝ & herboſum ac tribuloſum. Cetera armenta. ſ. iuniora paſcuntur ꝑ herbas virides. i. in pratis ſine cura domationis: ſed tu hortare iā vitulos. i. quū adhuc vituli ſunt ſup. eos q̄s formabis ad ſtudium. i. exercitium: & vſum agreſtē. i. agroꝝ colēdoꝝ: & īſiſte. i. iſtitue: viā. i. rōnē domādi dū. i. donec vel q̄diu āni iuuenū. i. iuuēcorū ſunt faciles. i. flexibiles & dociles ad faciēdū qđ volum⁹: & dū etas eſt mobilis: qđ ad oīa aīalia ēt ad hoīes ſpectare pōt Ac (vt habeas viā domādi) ſubnecte primū ceruici ciclos. i. circulos laxos. i. ſolutos nec dure ꝑmētes. de tenui vimine: vt. ſ. ceruices aſſuetas hēret viculis dehīc. i. poſt modū. vbi. i. qn̄ colla libera. i. non abluctantia ſed domita & libere hoc eſt vltro ſe ſubmittentia: aſſuerint ideſt aſſuefacta fuerint iam ſeruitio (mire dicit Seruitium cui aſſuet⁹ ſis libertatē eſſe: qa nihil ſeruile quod libēs feceris iunge iuuēcos pares. i.

conſentiẽtes ac ꝑiter trahẽtes eq̃liũ videlicet
viriũ ac corpoꝝ aiorũq; q̃ad eiꝰ fieri poteſt:
aptos.i.aptatos ex ĩpis torq̃bꝰ.i.circulis:hoc
eſt ex eo ꝙ pares circulos ꝑpeſſi ſint.aut ſta-
tim poſtq̃ circulos depoſueris & coge iuuen
cos cõferre.i.ſimul ferre gradũ:vt eque velo
citer ĩgrediant̃:q̃a secꝰ altero ducẽte alter ceſ
ſitaret. Atq; rote ĩanes.i.nõ onuſte/ducãtur il
lis.i.ab illis iã.ſ.vbi domiti ſunt ſepe ꝑ terrã
& ſignẽt veſtigia ſummo puluere.i. diſcãt ce
lerius ĩcedere:nã q põdere ꝑſſi ſunt altiꝰ ſigũt
veſtigia firmiuſq; ĩcedũt:ſed lõge tardiꝰ:vbi
autẽ celeritatẽ induerit:firmitudinẽ inducet
pondus atq; onus q̃ premẽtur.Poſt.i.poſtea
vbi vt dixi celeres effecti ſunt axis faginꝰ.i.
ex fago factus:nitẽs.i.laborãs ſub valido põ
dere:inſtrepat.i.ſtrepitũ ac crepitũ validũ fa-
ciat:& temo ereꝰ.i.fortis & ere munitꝰ:trahat
orbes iunctos.i.rotas ſibi ãnexas.Interea ſci-
licet dũ iſta moliris:carpes pubi.i.iuuẽcis ĩ-
domite.i.adhuc domãdis.nõ tm̃.i.nõ ſolum
gramina.i.herbas vulgo creſcẽtes:nec frõdes
ſalicum veſcas.i.minutas & exiguas:& vluã
ideſt herbam vilem paluſtrẽ.i.q̃ in paludibꝰ
naſcitur:ſed carpes ſup.etiã frumẽta ſata ma
nu.i.legumina meliora:vel carpes manu le-
gumina ſata nõ ſponte naſcẽtia hoc eſt ordea
& farra aut farraginem.nec vacce fete ideſt q̃
iã pepererũt:ĩplebũt more patrũ.i.ſicut patri
bus hoc eſt maioribꝰ nr̃is ſolebãt:q lactis ſtu
dioſi erant mulctra.i.vaſa in que mulgetur:
niuea a candore.ſ.lactis:hoc eſt nõ mulgebis
matres:ſed cõſumẽt.i.expendẽt :tota hubera
ideſt totũ lac huberũ ſuorũ in dulces natos.i.
vitulos ad aratra deſtinatos.❡ Carpitur Ser
uius in expoſitione huius vocabuli veſcas a
Beroaldo his verbis.Veſcum quid ſit opti-
BERO. me intelligemus ſi eius originẽ & etymolo-
Veſcum. giam diligenter perſcrutati fuerimus.Nã ve
ſcum ex ve particula & eſca copulatum eſt vt
author eſt Gel.in.xv.noctiũ atticarũ:& cum
ve ꝑticula tũ ĩtenſionẽ ſignificet tũ minutio
nem ita veſcũ vtriuſq; diuerſe ſignificatiõis
vim capit.aliť em̃ Lucretiꝰ veſcũ ſalẽ dicit:ex
edẽdi ĩtentiõe:aliter luciliꝰ veſcũ appellat cũ
edendi faſtidio:veſcũ itaq; id ſignificat:qđ ĩ
eſca & cibatu appetitur:& id qđ faſtidioſum
eſt in altero:hec ꝑticula ve ĩtendit:ĩ altero mi
nuit.Et ita Verg.appellat veſcũ papauer ab
edẽdi ĩtenſiõe:ꝙ videlicet ĩ cibis adhibeat̃.&
veſcas ſalicũ frõdes:qm̃.ſ.eſcis iuuẽcoꝝ ſunt
accomodate.Feſtꝰ q̃q; ſcri.veſcũ faſtidioſum
ſignificare & edacẽ.Preterea vt aliq̃d de inte
rioribus litteris depromamus:veſcꝰ apud pri
ſcos pro puſillo vſurpabat̃.qđ declarat Oui.
in faſtis ſic ſcribens.Ve grandia farra coloni
que male creuerunt veſcaq; ꝑua vocant & ve
ſculi male curati & graciles homines nuncu-
pantur:nãq; antiqui ve ſillabam rei ꝑue pre-
ponebant.vnde veiouis pro puſyllo Ioue di
ctus eſt q̃uis in alia ſignificatione vt mox do
cebimus accipiatur & vegrandẽ fabam ꝓ mi
nuta vocitauerunt : & apud Auſonium ve-
grandes meſſes legimus ꝓ paruis:& a Varro.
ſcriptum eſt in re ruſtica.Oues fiunt vegran-

cipimus generaliter.Notas caracteres.Pecori ſubmittere
Admiſſarios facere.Cãpũ hor.Ecbaſis poetica.Suffece-
rat enim dicere:Aut ſcindere terram. Cetera paſcũtur:ꝑ Inſiſto.
hoc intelligimus illa omnia q̃ dixit animalia domi eſſe
ſeruanda.Tu quos ad ſtudium.Locus de bobus doman- Circulus.
dis.Viamq; inſiſte domandi.Inſtitue artem domãdi.Cir
clos.Circus eſt principale.vnde fit circulus:& per ſynco-
pam circlus ſicut periclum a periculo:ſæclum a ſæculo.
Coge gradum conferre ſimul incedere.Rotæ ducant̃ ina
nes ſine pondere.Trahat ęreus:Fortis.ſic in quinto.Ae-
rea quem obliquũ rota tranſit.Hora. incluſam.Danaen
turris ahenea Pubi indomitæ:hoc ad iuuencos tantũ ꝑti
net.Nam de eq̃s paulopoſt dicturus eſt:Vt Nãq; ante do Diligẽtiꝰ
mandum ingentes tollent animos.Nec veſcas ſalicũ frõ hic locꝰ ĩ
des:& ſiccas & teneras.Nam veſcum hoc eſt proprie Vñ terp̃tãdꝰ.
& aranearum telæ veſcæ vocantur.Frumẽta manu ideſt
etiam farraginem eis dabis.
❡ Poſt partum cura ĩ vitulos. Varro li.ij.c.v.ait.de vi- MAN.
tulis Lactantes cum matribus ne cubent. atterunt̃ enim
quum creuerint vituli leuãdæ matres pabulo viridi obij
ciẽdo ĩ ꝑſepijs:itẽ his fere ĩ oĩbꝰ ſtabulis lapides ſternẽdi:
vt q̃d itẽ ne vngulæ putreſcant:ab æquinoctio em̃ autũ
nali vna paſcuntur:cũ matribus Semeſtribus vitulis ob-
ijciunt furfures triticeos & farinam horedaceam & tenerã
hærbam:& vt bibant mane & veſpere curãt:hæc ex var
rone:Palladius item de aprili ait.Hoc menſe vituli naſci
ſolent quorum matres abundantia pabuli iuuent̃:vt ſuf
ficere poſſint tributo laboris & lactis.Notas inurũt Col.
lib.xij.c.ij.loquens de fine aprilis ait:ꝙ eodẽ tẽpore fœ-
tus fœcũdi pecoris ſignari oꝑtet.Sed de Ianuario ſcribẽs
circa eius finem inquit:His etiam diebus maturi agni:&
reliqui fœtus pecudum nec minus maiora quadrupedia
charactere ſignari debent.Palladius quoq; de aprili ait:
Et ſerotini fœtus hoc menſe ſignentur.Et quos aut peco
ri & omnis cura traducitur ĩ illos quos & cętera.intelligit
autem admiſſarios futuros.Cętera paſcuntur Varrone te
ſte lib.ij.paſcuntur armenta cõmodiſſime in nemoribus:
vbi virgulta & frons multa hyeme quum hybernant:ſe
cundum mare æſtu abiguntur in montes frondoſos.Hor
tare:aſſueſce:Viãq; domandi.Colu.li.vij.c.ij.ait ꝙ vitu
los oportet quum adhuc teneri ſunt:cõſueſcere manu tra
ctari:ad preſepia religari:vt exiguus in domitura labor
eorum & minus ſit periculi.Verum neq; ante tertiũ:neq;
poſt q̃ntũ annũ iuuẽcos domari placet:cũ illa ętas adhuc
tenera ſit hæc iã predura.Viã rõnẽ cõſutudine inſiſte ſta
tue:frequenta:exerce.Iunge pares:cuſtodiendum ne ſta-
tura vel viribus impar cum valẽtiore iungat̃:nã vtraq;
res inferiori celeriter affert exitium.verba ſũt columellę.
Ipſis e torquibus aptos:ipſis e torquibus.i. ab ipſis cir-
culis iunge pares &c.Aptos autem e torquibus ait:quia
ſeruitio aſſueti torquiũ apti ad domandum effecti ſunt.
Aereꝰ:fortis.Pubi indomitę vitulis indomitis.Nõ gra-
mina tm̃:Col.li.vij.ca.iij.ſcri.ꝙ ſi hubertas regionis viri
de pabulũ ſubminiſtrat nemo dubitat quin id genus ci-
bi cæteris anteponendum ſit. Ab idibus tamen menſis
aprilis vſq; in idus Maias viride pabulum recte ſeratur:
poteſt enim in Kal̃.Iulias frigidioribꝰ locis.idem preſta-
ri a quo tempore in Kal̃.Nouẽbris:tota æſtate:& deinde
autũno ſatientur fronde:probat̃ maxime vlmea:poſt fra
xinea:& ab hac populea:vltima ſunt iligna & querna &
laurea Veſcas frõdes.ideſt minutas . veſcum.n.teſte No Veſcum.
nio hunc etiam locum afferente:minutũ & obſcurum no
tat.Feſtus inquit quod veſcus faſtidioſus dicitur:& pro
puſillo vtebãtur. Frumẽta: farraginẽ:de q̃ latiꝰ iamiã.

des ac imbecille In hac ſignificatione vt eq̃dem arbitror accipitur apud Plynium q ſcribit in.vij.Cor-
pore veſcos eſſe ſed eximijs viribus.Seruij autem expoſitio vt dicam quod ſentio:non ſolum non vera
eſſe videtur : ſed etiam ſibijpſi diſcors:cum veſcas ſalicum frondes interpretatur ſiccas & teneras cũ ſic-
cum tenero contrarium eſſe videatur.Exponamns igitur veſcas frondes vel ꝙ eſca ſunt & cibaria iuuẽ
corum:vel vt exponit nonius Marcellus:ꝙ faſtidioſe ſunt.Commentatoris officium fuerat diligentius
ſcitiuſq;:vergilianum carmen arbitrari/& ſuper hac dictione veſcum cum vetuſtatem redoleat:& erudi
tionem recõditam: pre ſe ferat:copioſius diſputare & eruditius Hec ille.

Sin ad bella magis ſtudium turmaſq; ferocis:
Aut alphea rotis prælabi flumina piſæ.
Et Iouis in luco currus agitare volantes:
Primus equi labor eſt: animos atq; arma videre
Bellantum: lituoſq; pati: tractuq; gementem
Ferre rotam: & ſtabulo frænos audire ſonãtis.
Tum magis atq; magis blandis gaudere mgr̃i
Laudibus: & plauſe ſonitum ceruicis amare
Atq; hæc iã primo depulſus ab hubere matris
Audiat: inq; vicem det mollibus ora capiſtris
Inualidus iamiamq; tremens: ẽt inſcius æui

ASCEn. ¶ Sin ad bella magis &c. Docuit q̃ cura ſit circa boues generãdos educandos & domandos habenda: idq; primo loco: eo q agriculturam pſertim in Italia maxime conducant magiſq; agriculturam q̃ bella probet: nũc tamẽ curam pullorum proſequitur qui bello aptãtur. vnde dicturus eſt anchiſes enei.iij. Bello armantur equi bellum terra hoſpita portas. Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti. Itaq; non nihil ad agriculturam faciunt: cum in multis locis boum munus in arando expleant. Ordo. Ordo eſt. Sin ideſt ſed ſi ſtudium ſup. eſt tibi magis ad bella. q̃ ad turmas. i. acies ferocis ſcilicet hoſtiles aut ſtudium eſt prelabi ideſt celeri curſu preuolare: rotis ſcilicet in curuli certamine flumina alphea. i. alpheũ fluẽtum piſe: illius ciuitatis elidis Et pro. i. agitare currus volantes ideſt celerrime decurrẽtes in luco Iouis. ſ. olympi dum olympica agunt certamina. Primus labor. i. prima exercitatio equi: eſt videre animos. i. geſtus qui animos bellantum indicant: atq; arma bellantũ. i. clãgorẽ armorum & ſtrepitum cornuum: clamoremq; virorum animoſe bellantium: & pati lituos ideſt tubas incuruas clareq; ſonãtes quibus equites accendi ſolent: & ferre rotam gementẽ tractu. i. dũ trahitur: & audire in ſtabulo frenos. ſ. ereos: ſonantes. i. crepitãtes: Tum ideſt deĩde. ſ. ſtudium eſt gaudere magis atq; magis ideſt in dies aut ĩ horas magis blandis laudibus magiſtri. ſ. equorum: & amare. i. affectare: ſonitũ ceruicis plauſe. i. molliť palpitate. Atq; pull⁹. ſ. audiat hec. ſ. dicta depulſus iã a p̃rio hubere mr̃is. i. vt primũ ab hubere mr̃is depelliť & ablactať: & det ĩ vicẽ. ſ. frenorũ q̃ dura ſunt capiſtris mollib⁹. i. nõ aſpis ora. ſ. ſua exiſtẽs iam. i. adhuc inualidus. ſ. corpe: & iãq; tremens. ſ. animo: etiam inſcius eui. i. moris viuendi vnde non habeat fiduciam: quã habent experti qa nihil id facere dubitat qđ ſe bene didiciſſe confidit.

SER. ¶ Aut alphea rotis prelabi flumina piſæ quia vt ſupra diximus circa ea flumina maxime agitabatur curule certamẽ. Inq; vicem: frenorum ſcilicet ne adhuc tenera ora lædantur. Et iam inſcius æui. Nõdum habens ab annis fiduciam.

PRO. ¶ Alpheus flu. eſt achaiæ piſæ oppidum: quod habuit Oenomaus. Hic vel a. c. m. e. m. campi. Eleus campus ſtadium olympiacum vbi equi quoq; certãt. Sythia: regio eſt ſeptentrionalis. Belgæ natio gallorum:

MAN. ¶ Sin ad bella magis: iã ad equos tranſit. Turmas: acies.
Turma. eſt enim turma proprie equitum. habens equites. xxxij. huic qui preeſt. Decurio nominať: vt ſcri. Modeſtus Prælabi rotis ideſt iuxta decurrere Alphea flumina piſæ Iouis olympi templum in agro piſano erat. ab Elide ſtadijs minus trecentis abſens ante illud vero lucus agreſti veſtitus olea ſurgebat in quo ſtadium erat vbi curule certamen: author eſt ſtrabo lib. viij. Id autem olympicum certamen & equorum & palæſtræ erat: qđ hercules Ioui patri dedicauerat: elegit autem optimum græciæ locum ad ſtatuenda certamina campos. ſ. iuxta Alpheum flumẽ ſitos: hæc ex Diodo. li. v. Diximus & plura in principio huius tertij libri. Cuncta mihi alpheum linquens. &c. Lituos: erat lituus Augurum baculus aduncus ſine nodo: de quo latius in principio. Acro vero docet inter Tubã
Lituus. Tuba. & lituum diſcrepare. Lituus enim equitum eſt & ĩcuruus. Tuba autem peditum & directa: Litui acutus ſonus eſt Tubæ grauis. Verg. etiam ait & lituo pugnas inſignis obibat & haſta. Gel. li. v. ſcri. Tuba a ſonitu lituus appellata eſt. Frænos audire. Varro. libro. ij. capite. vij. admonet pullos quum ſtent cum matribus interdum tractandum ne quum ſint diſiuncti exterreantur: eademq; cauſa ibi frenos ſuſpendendum: vt oculi conſueſcant & videre eorum faciem & e motu audire crepitus quum iam ad manus accedere conſueuerint: interdum interponere bis puerum bis aut ter pronum &c. & hoc cum ſit trimus. Sunt qui dicant poſt annum & ſex menſes equulum domari poſſe: ſed melius poſt trimum a quo tempore farrago dari ſolet: hæc enim purgatio maxime neceſſaria equino pecori: quod diebus decem facere oportet: nec pati vllum cibum alium guſtare. ab vndecimo die vſq; ad decimumquartum dãdo hordeum quotidie adijciendo minutatim: quod quarto die feceris in eo decem diebus proximis manendum. Ab eo tẽpore mediocriter exercendum & quum ſudauerit: oleo perungendum. Si frigus erit in equili faciendus ignis. Depulſus ab hubere matris: docet Var. dicto loco equinum pullum non prius biennio cõfecto ab lacte remouendum. Inq; vicem ſcilicet frænorum: ne tenella ora lædantur: Inualidus iam iamq; tremens etiam inſcius æui. Legitur item: inualidus etiamq; tremens: quod non eſt abſurdum. licet us breuis ſit: nam ſæpe in hoc opere & alibi poeta vtitur diaſtole: quod latius in verſilogo oſtendimus. Inſcius æui: anteq; vires habeat:

At tribus exactis vbi quarta acceſſerit ætas
Carpere mox gyrũ incipiat: gradibuſq; ſonare
Compoſitis: ſinuetq; alterna volumina crurũ:
Sitq; laboranti ſimilis: tũ curſibus auras
Prouocet: ac p aperta volans ceu liber habenis
Aequora: vix ſumma veſtigia ponat harena:
Qualis hyperboreis aqlo quũ denſus ab oris
Incubuit: ſcythiæq; hyemes atq; arida differt
Nubila:

ASCEn. ¶ At trib⁹ exactis vbi quarta acceſſerit etas &c. Docet quo pacto trieno equ⁹ ſit inſtruẽdus dicens. At. i. ſed vbi. i. poſtq̃ quarta etas i. quartus ãnus (alij eſtas legũt: ſed veri text⁹ habent etas: nec ab re: nam in quartum vſq; annum eſſe videtur noua etas vnde & anniculos: bimulos trimos & quadrimos dicimus non vltra procedentes. Anniculi ſunt molli⁹ educandi. bimi ablactandi. trimi domandi & inſtituendi: quadrimi vſibus applicãdi) acceſſerit. i. aduẽtauerit: tribus exactis. i. expletis & tranſactis ſup. equus incipiat mox ideſt ſtatim carpe. i. carptim efficere gyrũ. i. greſſum ĩ morẽ gyri & ſonare. i. ſonitũ facere gradib⁹
cõpoſitis

cõpoſitis.i.arte factis & decẽtib⁹ & ſinuet.i. volutet in ſinũ colligat atq; incuruet / alterna volumina.i.inflexiões crurũ:& ſit ſilis laboranti ideſt ſic ingrediatur vt laborans : tũ ideſt deinde equus ille prouocet.i.laceſſat auras curſibus.quaſi velit cum ipſis contendere velocitate curſus:& volans p equora aperta ideſt campos patentes/ceu ideſt tanq; liber habenis ponat vix veſtigia ſup.ĩ ſumma harena.vt ſcilicet peruolaſſe videat̃ qualis ſup. peruolat aquilo ideſt ventus ille quum ideſt quãdo ipſe denſus ideſt nubiloſus & pluuioſus.incubuit.ſ.mari ac terris ab oris ideſt regionibus . hyperboreis. ideſt ſcythicis ſuper quas flat boreas(Alij legunt cõdenſus : vt ſit qualis aquilo condenſus ideſt condenſatus ĩcubuit ab hyperboreis oris ſed quia ſequitur non diſtulit ſed differt verior mihi lectio videtur cum denſus)vt qualis aquilo volat:cũ ipſe denſus incubuit ab oris hyperboreis: & qualis aquilo differt.i .diſſipat & in diuerſas regiones fert hyemes ideſt tempeſtates ſcythie atq; nubila arida .i. ſine pluuijs aut exiccatiuã vim propter partes terreſtres admixtas habentia.tum ideſt deinde ſegetes alte & campi natantes ideſt more natãtium diffluentes ventorum inundatione horreſcũt ideſt cõtremiſcunt lenibus ideſt equaliter ingruentibus flabris ideſt vẽtis & ſylue ſumme.i.ſuprema flagella arborum dant ſonorem ideſt ſonoritatem & crepitum. & fluctus longi ideſt in longum tracti:vrgent ideſt impellunt ſup. ſe ad littora:Ille ſcilicet ventus aquilo videlicet:volat : verrens ideſt trahẽs aut equans & q̃ſi ſcopis purgans ſimul arua &ſimul equora.i.(hoc loco)maria.hic ſcilicet equus q ſic vt aquilo ſuperuolat vel ſudabit ad metas & maxima ſpacia elei campi.i.in curuli certamine quod in elide fit : & aget ore.i. excutiet cruentas ſpumas quod ſignum videlicet eſt magni roboris atq; animi vel feret ideſt trahet.melius q̃ ceteri:aut valde bene:eſſeda ideſt vehicula belgica ideſt gallie belgice q̃ inter ſequanam & ſcaldim eſt.collo molli.i. non rebelli : domito . Sinito ideſt permittito tum demum ideſt tũc primum equis ſup.domitis iam corpus ſcilicet eorum magnum creſcere farragine ideſt nutrimento ex farre facto craſſa ideſt pingui.dixit iã domitis : nãq; ipi tollẽt añ domãdũ.i.priuſq̃ domiti fuerit: ingẽtes ideſt valde magnos animos:ſi ſic farragine craſſa creſcerent : & ipſi prenſi ſcilicet ad domandum : negabunt ideſt nolent pati verbera ideſt ſcuticas & flagella . lenta ideſt flexibilia:& parere ideſt obtemperare : lupatis ideſt frenis a lupinis dentibus denominatis:vocanturq; vulgo morſus aſperi: duris.i. aſperis & dure tractantibus ora equorum.

Nubila: dum ſegetes altæ campiq; natantes
Lenibus horreſcunt flabris: ſummeq; ſonorem
Dant ſyluæ: longiq; vrgẽt ad littora fluctus.
Ille volat ſimul arua fuga ſimul æquora verrẽs.
Hic vel ad Elæi metas & maxima campi
Sudabit ſpacia: & ſpumas aget ore cruẽtas:
Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.
Tum demũ craſſa magnũ farragine corpus
Creſcere iã domitis ſinito: namq; añ domandũ
Ingentes tollent animos: prænſiq; negabũt
Verbera lenta pati & duris parere lupatis.

SER. ¶ Vbi quarta acceſſerit ætas ideſt quartus annus. Nam ætatem plærũq; generaliter dicimus & pro anno.xxx.p centum pro quouis tpe.Sitq; laboranti ſimilis : Præparetur ad futurum laborem.Qualis hyperboreis .hyperborei montes ſunt ſcythiæ dicti q ſupra eos flet boreas. Dicit aũt equus ſic currat vt vẽt⁹.Arida nubila ſine pluuijs.Differt:diſſipat.Horreſcunt.Contremiſcunt.Perſi⁹. Scis comitem horridulum trita donare lacerna ideſt trementem.Ille vollat ſcilitet ventus.Verrens trahens. Ad elæi metas ideſt circi . Elæis namq; ciuitas eſt archadiæ in qua agebatur curule certamen:& ſpecies eſt pro genere:Spumas aget ore cruentas:quod eſt ſignum equi fortiſſimi:ſi velut rubras egerit ſpumas.Belgica eſſeda.Gallicana vehicula:nam belgæ ciuitas eſt Galliæ in qua huiuſmodi vehiculi vſus repertus eſt Molli domito : vt & mollia crura reponit.Duris parere lupatis.Frenis aſperrimis dicta aũt ſunt a lupinis dentibus:qui inequales ſunt. Vnde & eorum morſus vehemẽter obeſt.

Aetas. Horreo. Elæis. Belgæ.

PRO. ¶ Hic vel a.e.m.e.m.campi:Eleus campus ſtadiũ olympiacum vbi equi quoq; certant.Scythia regio eſt ſeptentrionalis.Belgæ natio gallorum.

MAN. ¶ Tribus exactis tranſactis & pæteritis tribus ætatibus ideſt tribus annis . quo autem tempore Varro id iubeat iamiam vidimus.Aperta equora campos amplos . Hyperboreis oris habitant hyperborei;ſupra aquilonis flatum:dicti q humanæ vitæ modũ excedant viuendo vltra centeſimum annum:vt ſcribit Feſtus. Solinus etiam ſcribit.q hyperborei incolũt vltra aquilonẽ apud quos mundi cardines eſſe credunt.Domus ſunt nemora vel lucidiæ Victũ arbores ſubminiſtrant : diſcordiã neſciũt: ægritudine non inquietantur:ad innocentiam omnibus æquale votum. Scythiæq; niues de ſcythia late libro.i. Georgi.Mundus vt ad ſcythiam.Differt in diuerſas fert partes ac pellit Nubila dum:legitur item tum : & quum in antiqs.Campiq; natantes:exundant enim ſata ob vẽtorum flatus.Horreſcunt contremiſcunt.Longiq; vrgẽt legitur longeq; vrgent. Verrens:trahens . Hic legitur & hinc in antiquis. Elæi metas campi.Seneca in thyſte ait: Alpheus ſtadio notus olympico.id autem iamiam apertum eſt.Metas currendi terminos . Molli collo ideſt domito ac placido.Spumas cruentas:fortiſſimi equi ſignũ eſt:ſi velut rubras egerit ſpumas. Belgica eſſeda melius feret.i.aptior erit ad belli currus: qualibus quidẽ Belgici pugnaciſſimi vſi ſunt.Tranſalpinam Galliam quidam tris in partes diuiſere.Aquitanos:Belgas Celtaſq;.Belgas noĩabant Oceano cõfines vſq; ad oſtia Rheni:& nõnullos rheni & alpium vicinos incolas.E belgis veneti ſunt qui aduerſus Cæſarem nauali certamine cõtenderunt & ſuperati ſunt. Vniuerſa vero natio quã hæc ætas.inqt Stra.ſuo æuo Gallicam vel Galliaticã vocat Martis ſtudio & animorum ardet impetu cõferendæ pugnæ alacritate impigra ſempq; ſpectantes in boreã aut oceano propiores cõferendis pugnis audaciores.e quibus ſummos belgas aſſerunt eſſe pergentes qndecim diuiſos intra Rhenum ac Lygerim vergentes in oceanum Belgarum fortiſſimos bellouacos eſſe dicunt:poſt iſtos Veſſiones:hæc ex Strabonis li.iiij.Farragine:de hac paulo ſuperius dictum eſt ibi.ſ.Frenos audire ſonãtis. Lenta flexibilia mollia : ſcuticæ enim & virgæ lentæ & molles ſunt Duris lupatis duris;frenis a lupinis dentibus dictis.Lupus autem & luparum frenum dicitur.Oui.in Tri.Et placido duros accipit ore lupos . Et Mar.Mordent Aurea q lupata cerui.

Hipborei. Galliæ. Belgæ.

Sed non vlla magis vires induſtria firmat.
Quā venerē & cæci ſtimulos auertere amoris:
Siue boum ſiue eſt cui gratior vſus equorum.
Atq; ideo tauros procul atq; in ſola relegant
Paſcua poſt montē oppoſitū & trās flumīa lata:
Aut intus clauſos ſatura ad præſepia ſeruant
Carpit enim vires paulatim: vritq; videndo
Fœmīa: nec nemorū patitur memīſſe nec hærbe
Dulcibus illa qdē illecebris: & ſæpe ſuperbos
Cornibus inter ſe ſubigit decernere amātes.
Paſcitur in magna ſylua formoſa iuuēca.
Illi alternantes multa vi prælia miſcent
Vulneribus crebris lauit ater corpora ſanguis
Verſaq; in obnixos vrgentur cornua vaſto
Cū gemitu: reboāt ſiluæq; & magnus olympus.
Nec mos bellātis vna ſtabulare: ſed alter
Victus abit longeq; ignotus exulat oris
Multa gemens ignominiā plagaſq; ſuperbi
Victoris: tum quos amiſit inultus amores
Et ſtabulo aſpectans: regnis exceſſit auitis.
Ergo omni cura vires exercet: & inter
Dura iacet pernix inſtrato ſaxa cubili.
Frondibus hirſutis & carice paſtus acuta.
Et tentat ſeſe: atq; iraſci in cornua diſcit

¶ Sed nō nulla magis &c. Apta digreſſione vim amorū interſerit docēs vires maſculorū p̄cipue amorib⁹ diſſolui atq; eneruari ideoq; monet a venere arcēdos ſeruato ordine quo i ſupioribus proceſſit: nā prius de tauris q̄ ceteris loqtur cū boues ſint precipuo agricolis vſui: q & labore & carne & corijs ꝓſunt. Ordo eſt. Sed vlla induſtria. i. ſubtilitas a natura inducta: nō firmat. i. roborat magis vires ſiue boū ſiue equorū ſi cui vſus equorū ē gratior i. vtilior. & acceptior q̄ ſup. boū (qd' qa paucis accidit: quaſi p̄ter opinionē contingat addubitare vr̄) nō vlla dico induſtria q̄ auertere. i. amouere p̄ueniendo venerē. i. rē veneriā & ſtimulos ceci. i. latentis aut excecātis amoris. vr̄ qbuſdā amorē p̄cedere venerēq; ſequi: ſed nō ab re amorē. i. cupidinē veneris nō patrem ſed filiū dixerunt maiores. Nam natura quidem excitat ad actum: ſed actus inflāmat: & ita ſitit venus ebria ſemp̄ paritq; vſus inſanus amorē: At iō qa. ſ. tanta eſt vis amoris magiſtri. ſ. pecoꝝ: relegant. i. remouēt aut potius remittunt & ablegant tauros procul. ſ. a vaccis: atq; in paſcua ſola. ſ. a vaccis: vacua poſt montem oppoſitum. i. a cōſpectu vaccarū & trans flumina lata aut ſeruāt tauros clauſos intus. ſ. i ſtabulis ad p̄ſepia ſatura. i. plena & ipſos ſaturantia: Enim pro quia: femina. ſ. vacca & queuis alia carpit vires. ſ. maſculoꝝ: paulatim. i. lenta vi amoris: & vrit. i. incēdit aios mariū: vidēdo. i. dū videt. q. d. ſolo aſpectu: paſſiuo. i. dū ſolūmō aſpicit nec patit. ſ. maſculū vt taurū meminiſſe nemorū propter frondes: nec herbe. ſ. in paſcuis. Illa quidem. i. certe: aut exceptiua eſt ꝑticula vt ſit illa qdē illecebris &c. ſed illi alternātes &c. Illa igit. ſ. femella vt vacca: ſubigit. i. cōpellit dulcibus illecebris. i. illectionib⁹ venereis ſuperbos. ſ. tauros amātes. i. amore iuuence captos decernere. i.

ASCEn.

Ordo.

nere.i.decertare ĩter ſe cornib⁹.aut decernere cornib⁹.i.dijudicare & dignoſcere p certamẽ vtri illa cedat.docet autẽ quõ illa ſubigat:qa nõ vi nec impio ſed vidẽdo.i.dũ vr̃ ẽt neſcia vñ dicit Iuuẽca formoſa paſcit̃ in magna ſylua:ſecura.ſ.amorꝝ:illi.ſ.tauri amãtes: alternãtes.i.alternatim vim ĩferẽtes:multa vi.i.violẽtia miſcẽt p̃lia crebris vulnerib⁹.i.ſe crebro vulnerãdo:ſanguis ater.i.cruor cõcret⁹: lauit i.ĩficit & ĩbuit corpa.ſ.taurorꝝ:& cornua v̄ſa i.obuerſa ĩ alterutrũ:cũvaſto.i.valde ãplo gemitu.i.p̃ſſura vñ gemit⁹ naſci ſolet vrgent̃.i. ĩprimũt ĩ obnixos.i. obnitẽtes & obluctãtes tauros.ſylue.ſ.vicie:reboãt.i.boatũ referũt& mugitũ p ſonũ echo.& olymp⁹.ſ.mõs aut quis ali⁹vicin⁹:magn⁹ſupple reboat.Nec mos i.cõſuetudo:ẽ ſup.paſtoralẽ rẽ tractãtib⁹ ſtabulare.i.ſtabulis locare bellãtis.i. cõtendẽtes de iuuẽca tauros vna.i.ſimul ĩ eodẽvidelicet ſtabulo:ſed alter.ſ.taurorꝝ:vict⁹.i.is qvict⁹ẽ: abit.i.diſcedit p̃ ignominia & exulat.i.extra ſolũ ſuũvitã agit ĩ oris ignotis:lõge.ſ.poſitis a p̃ria gemẽs multa.i.multũ:aut gemẽs ml̃ta videlicet ignominiã & plagas.i.vulnera victoris.ſ.tauri a q̊ vict⁹ eſt ſupbi.i.elati & ferociẽtis ꝓpter victoriã:qa gemiat victoria vires(Notant̃ p̃põit ignominiã plagis qa eã generoſus animus indignius fert)tum.i.deinde ipſe aſpectans : amores quos amiſit ĩultus.i. amicã iuuẽcã quã amiſit & nõdũ vltionẽ cepit:& aſpectãs ſtabula.ſ.ĩ qb⁹victor cũ illa cõuerſaĩ exceſſit.i.exit q̃ſi ab exceſſo aut p̃teritũ ab excedo exceſſit.i. abijt regnis auitis.i.ĩ qb⁹ maiores ſui dñati ſunt(Mir⁹ artifex poeta:nã vt Home.ĩ deis hoĩm vitã edocuit . ita hic in pecore ſi em̃ pecori dolet ignominioſe vinci vireſq; recupat vt cõtumeliã deleat victorq; euadat.turpe eſſet hoĩ ſi nõ idẽ faceret qđ & ij feciſſe legũt̃ q ab Hãnibale intercluſi ſubiugũ miſſi legũt̃ Romãi)Ergo qa.ſ.ĩpatiẽter fert ignominiã illatã:exercet vires.ſ.ſuas oĩ cura:& ip̃e pnix.i.pſeuerãs & q̃ſi pnoctãs: iacet iter ſaxa dura cubili ĩſtrato.i.non ſtrato nec eq̃to:ſed aſpo:paſt⁹ frõdib⁹ hirſutis.i.ſpinoſis & veproſis:& carice herba illa acuta.i. aſpa:&tentat.i.expit̃ ſeſe.i.ſemetip̃m:atq; diſcit iraſci ĩ cornua.ſ.ſua obnix⁹.i.obnitens & ĩſultãs aut ĩpetẽs trunco arboris:& laceſſit.i. diſcidit & ꝓuocat:ictib⁹.ſ.cornuũ: ventos.i. auras:& ꝓludit.i.facit ꝓludiũ & exordiũ ad pugnã:harena ſparſa.ſ.pedib⁹:vñ in Buco.iã cornupetat:& pedib⁹ q ſpgat harenã. Poſt.i. poſtea vbi.i.q̊ tpe:robur collectum ſup.eſt& vires recepte.ſ.exercitio nõ indulgẽtia q̂ res notatu digna ẽ:ipſe mouet ſigna:more videlicet ducis ac p̃ricipis militie & ip̃e p̃ceps.i.ĩpetuoſus fert̃ ĩ hoſtẽ oblitũ.i. negligẽter ꝓpt̃ partã victoriã agẽtẽ & genio indulgẽtẽvt.i. quẽadmodũ(Eſt.n.aduerbiũ ſil̃itudinis cui⁹ prima corripit̃)fluctus cũ cepit albeſcere.i.albus fieri ſup.ĩ medio ponto.i.mari:trahit ſignum.i.volubilitatẽ lõgi⁹ & ex alto.ſ.mari: hoc ẽ vt fluct⁹excitat⁹in medio maris leniter paulatimq; p aq̃s depellit̃:q; ꝓ & vt.i.poſtq̃; volut⁹ſup.eſt ad terras ſonat ĩmane.i.ĩmaniter & nimis impetuoſe p ſaxa:neq;.i.& nõꝓcumbit non minor ipſo monte.i.equalis ipſi monti:at vnda ima.i.in imo ſita : exeſtuat.i. ebullit & efferuet vorticib⁹.i.gyris & ſcaturigimbus & ſubiectat. i. erigit & ſurſum iactat alte harenã nigram: quia humidam aut terre profunde permixtam.

Arboris obnixus trunco : ventoſq; laceſſit
Ictibus : & ſparſa ad pugnam proludit harena:
Poſt vbi collectum robur: vireſq; receptæ:
Signa mouet: p̃cepſq; oblitum fertur iu hoſtẽ:
Fluctus vti medio cœpit quum albeſcere põto
Longius: ex altoq; ſignum trahit: vtq; volutus
At terras immane ſonat per ſaxa : neq; ipſo
Monte minor ꝓcumbit: at ima exæſtuat vnda
Vorticibus nigramq; alte ſubiectat harenam

❡Cæci latentis. Amoris cupidinis. Relegant remouent SER.
Trans flu.lata.ſ.ne natat⁹ ſit facilis Vidẽdo: dũ videt̃.gerũdij mod⁹ a paſſiuo. In ma.ſyl. Alij ſila legũt: vt ſit mõs Lucaniæ qđ mõ nulla neceſſitas cogit vt in æneı. Ac velut ingenti ſila ſũmo ve taburno. Vbi vtrũq; ſpeciale ẽ. Reboant ſyl.reſultãt remugiũt. Reboo aũt græcum verbum eſt: nã apud latinos nullũ verbũ eſt : qđ añ o finalẽ o habeat excepto inchoo. Qđ tñ maiores aliter ſcribebãt tũc aſpirationẽ ĩterponẽtes duab⁹ vocalib⁹: & dicebãt incoho. Tria enim tm̃ habebãt noĩa: qbus c l̃ram ſequeret̃ aſpiratio: ſepulchrũ orch⁹: & pulcher: ex qb⁹ pulcher tm̃ hodie recipit aſpirationẽ Exulat: extra ſolũ ſuũ habitat. Aſpectans. Cice.de Catilina : Retorquet oculos profecto ſæpe ad hanc vrbẽ quã e ſuis manibus ereptã luget. Vires ex.ab incultu robur acq̃rit Pernix mõ pſeuerans. Hor. Perniciſq; vxor appuli : & eſt tractum pernix a pernitendo. Carice.a.hærba duriſſima. Oblitum iam ſecurum ex ante acta victoria. Fluctus vt in me. Sic paulatim taurus mouetur ad prælia. Immane ſonat: ꝓ immaniter: & nomen pro aduerbio poſuit.

Inchoo. Pulcher.

❡Carix: hærba q̃ naſcitur in paludibus. PRO.
❡Cæci amo. Vis magna mentibus blãdus atq; aĩ calor MAN.
amor eſt: inq̃t Seneca in. vij. Eſt itẽ amor mentis quædã Amor.
paſſio ab exterioribus illata & p ſenſus corporeos ĩtroducta: cæcũ vero amorẽ fingunt vt aduertamus amãtes ignorare quo tendant: nulla eorũ eſſe iudicia : nullas rerꝝ diſtinctiones ſed ſola paſſione duci . Charinus autem in mercatore plauti. Amorẽ hæc cũcta vitia ſectari ſolent: inq̃t Cura: ægritudo nimia elegãtia inſõnia: erũna: error: & fuga. Ineptia: ſtultitia: temeritas: imodeſtia: petulãtia: cupiditas: maliuolẽtia: deſidia: iniuria: inopia: contumelia: diſpendiũ: multiloquiũ: pauciloquium: hoc ideo fit: qa q̃ nihil attingunt ad rem nec ſumptus videt. Amoris itẽ Pathos latius æglo. viij. oſtẽdimus. Stimulos auertere: Colu. li. vij. c. xv. ſcri. Maxime curãdũ eſſe verno tpe anni: vt tam fœminis q̃ admiſſarijs deſiderãtibus coeũdi fiat poteſtas qm̃ id p̃cipue armentũ ſi ꝓhibeas: libidinis extimulat̃ furijs. Vñ etiam veneno inditũ eſt nomẽ hippomanes: q; eq̃næ cupidini ſimilẽ mortalib⁹ amorẽ accẽdat. Equos q; aũt p̃cioſos reliquo tpe ãni remouere oportet a fœminis ne aut cũ volẽt ineãt: aut ſi id facere ꝓhibent̃ cupidine ſollicitati noxã cõtrahãt. Itaq; vel in longinqua ſpacia marẽ placet ablegari: vel ad p̃ſepia cõtineri. Vidẽdo: dũ videt̃. Illecebris: ſuaſionib⁹ : voluptatib⁹ Illecebræ
blandicijs: ſed in malã & bonã partẽ ſunt. Tul. de re pub. li. vi. ſuis te oportet illecebris ipſa virtus trahat ad verũ decus: Idem pro. M. Cœlio: erant apud illũ illecebræ libidinũ multæ. & pro Milone q̃s ignorat maximam illecebram eſſe peccandi impunitatis ſpem. Subigit: impellit: cogit. Sylua: ſylua in antiq̃s ſemp legi. Decernere: certare. Lauit: a lauo lauis pñs eſt: lauit autẽ inficit : deturpat. Obnixos: cõtrapoſitos: contra nitentes. Reboant : reſultant p echo. ſ. Magn⁹ olympus: mons eſt Theſſaliæ q excellẽti vertice tant⁹ attollit̃ . vt tegmina ei⁹ cœlũ accolæ vocẽt. ara eſt ĩ cacumine ioui dicata: cui⁹ altarib⁹ ſi q̃ de extis ĩferunt̃ . nec diſſlantur vẽtoſis ſpiritib⁹ . nec pluuijs diluuntur . Sed voluente altero anno. cuiuſmodi relicta fuerint. Olymp⁹.

fuerint:eiuſmodi repiunt̃.lr̃æ ĩ cinere ſcriptæ ad alterã ãni cerimoniã pmanẽt:hæc Solin⁹ ca.viij.Multa: p multũ.Ignominiã:eſt.n.hæc nois nota atq; macula:Aſpectans ex patho & affectiõe.ſ.Pernix pſeuerãs. Carice:hærba paluſtri:teſte Probo.Obnixus:icũbẽs: obluctãs. Laceſſit:puocat:affligit lacerat. Proluit: imaginẽ quãdã veri ludi & certaminis agit. Vireſq; receptæ:legit̃ & refertæ.Signa pugnãdi.ſ.vñ a mari ſumpſit metaphorã.Nã quũ mare in medio albeſcit:ſpumas agens:ac paulatim vndas eleuat:inde exæſtuat maxime.Sic taurus paulatim ſigna bellandi mouens in hoſtẽ poſtea irruitProcumbit:decidit.

Omne adeo genus in terris hominumq; ferarumq;
Et genus æquoreũ:pecudes:pictæq; volucres:
In furias igneq; ruunt:amor omnibus idem.
Tempore nõ alio catulorum oblita leæna
Sæuior errauit campis:nec funera vulgo
Tam multa informes vrſi ſtragemq; dedere
Per ſyluas:tum ſæuus aper:tũ peſſima tygris
Heu male tum libyæ ſolis erratur in aruis.
Nõne vides vt tota tremor ptentet equorum
Corpora:ſi tantum notas odor attulit auras:
Ac neq; eos iam frena virũ neq; verbera ſæua.
Non ſcopuli rupeſq; cauæ atq; obiecta retardãt
Flumina: correptoſq; vnda torquẽtia montes
Ipſe ruit denteſq; ſabellicus exacuit ſus:
Et pede

ASCEn.

¶ Omne adeo genus in terris&c.Locutus eſt de amoribus taurorũ:nũc eos oĩbus animãtibus cõem docet peſtẽ:hoĩbus:feris ſylueſtribus:equoreis:terreſtrib⁹:& volucrib⁹. Prius tñ de beluis inducit cũ ſit beluina voluptas: deĩde de hoĩb⁹.Ordo eſt. Adeo.i.oĩno & vſq; ad vnũ omne genus hominũ & ferarũ.i. brutorum in terris.i.animal terreſtre:& oẽ genus equoreum.i.marinũ.& pecudes que ferocitatem non habent nec tamen rationem:&volucres q̃ in aere verſant̃.picte.i.pulchre ruunt.i. precipites currunt in furias & ignem ideſt in ignẽ amorum excitantem furorem quẽdam: idem amor eſt omnibus.i.omnia hec amant non tamẽ videtur oĩbus idem vt Mãci. vult i.eodẽ mõ ſeuus & vehemens : Leena nõ errauit campis.i.per campos alio tẽpore.ſ.q̃ quo amat ſeuior.i.ĩmanior &ferocior:exiſtẽs oblita catulorum in qua re maxima vis amoris venerei oſtendit̃ q maternũ expellit:nec vrſi informes.i.turpes & qui quaſi ſine forma in globum naſcuntur:non dedere alio tempore vulgo.i.paſſim tã multa funera & tantã ſtragẽ.i.proſtrationẽ cadauerũ p ſyluas: ac.ſ.tpe amorũ:tygris animal illud perniciſſimum & inimicũ:

Ordo.

inimicum:eſt ſup.tūc peſſima .i .imaniſſima: heu dolentis eſt:male.i.periculoſe erratur.ſ.a quouis:tunc.ſ.cū tygres ſunt in amore:in aruis ſolis.i.deſertis libye: vel potius erraē ſolis.i.ab ijs qui ſoli ſunt male in aruis libye.i. aphrice.Nonne vides vt tremor.ſ.ex amore natus.(Galli vocant Les fieures blanches) ꝑtentet.i.afficiat:tota corpora equorū:ſi tm̄.i. tantūmodo:odor.ſ.ab equabus diffuſus attulit auras notas ſcilicet equis ꝗ noſcūt quādo ab equa appetente venerem diffunduntur:ac nōne vides ſupple vt neqꝫ frena virum : ideſt virorum nedum puerorum:neqꝫ ſeua verbera:nō ſcopuli & rupes caue:atqꝫ flumina obiecta:ideſt interpoſita:retardāt : ideſt immoranē eos.ſ.equos quo minus accedāt ad eq̄s: ideo autē dictum eſt de tauris trans flumina lata:non tam vt non videant q̄ꝫ vt non olfaciant vaccas nec flumina torq̄ntia.i.voluētia montes.i.ſaxa & ſcopulos correptos vnda.i. q̄ etiam rupes & ſaxa impetu ferunt nō retardant eos.ipſe ſus.i.porcus ſabellicus.i.ꝗ plurimus eſt in ſabinis ruit.i.preceps ferē tēpore amorū:& exacuit dentes & proſubigit.i .porro.i.de longe ſubigit & effodit terram & fricat coſtas.ſ.ſuas arbore.i .ad arborem in quā tranſuerſus currit iratus:atqꝫ durat humeros ad ideſt contra vulnera:hinc: atqꝫ illinc ideſt vtrinqꝫ:aut ex diuerſis.

Et pede proſubigit terrā:fricat arbore coſtas:
Atqꝫ hinc atqꝫ illinc hūeros ad vulnera durat.

SER. Amor oīb⁹ idē.i.in vnoquoqꝫ gn̄e vn⁹ eſt amor.i.ſimilis vtputa in lupis vnus eſt amor.i.ſimilis.Item in equis vnus eſt amor.i.ſimilis.Alijſqꝫ oībus pro qualitate gn̄is ſui:ſicut alibi ait Sopor ſuus occupat art⁹.i.ipſis aptus. Nam in oībus animalibus nō eſt amor vnus atqꝫ idē:ſed in ſingulis generibus pro qualitate naturæ.Oblita catulorū leæna.Cauſa ſcilicet nimij amoris:Leæna autē græcum eſt:ſicut dracæna.Nam nos hic & hæc leo dicimus: læa namqꝫ vſurpatum eſt quia in o exeuntia fœminina ex ſe non faciunt:vt fullo latro.Informes vrſi vel magni vel quia tempore quo naſcuntur carent forma. dicit em̄ quædam caro naſci:quā mater lambēdo in mēbra cōponit.Solis:deſertis.Libyæ aūt in aruis ſerpētibus plenis. Vt tota tremor ꝑtentet equorū Corpora:ſignatis ſermonibus vtitur ad vim amoris exaggerandā dicens & tota corpora & pertētet.i.penit⁹ tentet:cum dicat leuē odorē equarū.Si tm̄ notas odor attulit auras.Hyppalage eſt:ꝓ Si auræ notum odorem apportauerint.Frena virum:virorū fortiū.Rupeſqꝫ cauæ:ad illud reſpicit qđ ſupra poſuit.Et montem oppoſitū:& trans flumina lata.Sabellicus ſus:ſabinus:& eſt ſpecies pro genere. Dicit aūt ſuem domeſticum:quē cicurē vocant.Nam de apris ſupra ait. Tūc ſæuus aper:Hoc.n.vult ꝓbare non tm̄ feras ſed etiā māſueta aīalia amore in furorem moueri. Et proſubigit terrā.i.fodit.& pedib⁹ īpellit alternis:qđ pugnaturi ſues facere cōſueuerunt ad aggrēdū robur:vn̄ ēt latera & coſtas terentes durāt ea in futura certamina.Hinc atqꝫ illinc.Et ad pedū motū & ad tritionē coſtarum. Leo. Draco.

PRO. MAN. ¶ Sabelli gens eſt Italiæ coniuncta mari:vbi maxima copia aprorum eſt.

Leænæ. ¶ Adeo certe.Amor oībus idē.i.eodē modo ſæuus & vehemēs.Leæna:magna leænis libido coit⁹:& ob hoc maribus ira.Coitū ſentit in adultera leo.totaqꝫ vi conſurgit in pœnam : quū ꝓ catulis fœta dimicat oculorum aciem traditur defigere in terrā ne venabula expaueſcat.Ply.li.viij.c.xv.Vulgo:paſſim Informes vrſi:eorū coitus hyemis initio ambobus cubantibus cōplexiſqꝫ:pariūt trigeſimo die ac plurimum quinos:hi ſunt cādida informiſqꝫ caro paulo muribus maior:ſine oculis:ſine pilo:vngues tantum prominēt:hanc lābendo paulatim figurāt:idē li.viij.Tygris:de tygribus videto æglo.v.Heu male tū libyę ſolis erraē in aruis ideſt deſertis hoc aūt ꝓpter varias feras dixit poeta:Nā vt ſcri.Stra.lib.xvij.multa libye loca q̄ habitari poſſent nō habitanē ꝓpter feras:maxiaqꝫ mediterraneæ pars & regio circa Oceanum deſerta eſt.multū quoqꝫ torrida zona occupat.Torquētia:voluētia.Montes:ingentes lapides : ꝓpter qđ oñdit equorū furorē:cū flumina ēt rapidiſſima tranēt.Sabellicus ſus:ſpecies eſt ꝓ genere.Sed de ſabellis videto latius li.ij.Geor.Pubēqꝫ ſabellā.Suilli tamē pecoris admiſſura a Fauonio ad ęqnoctium vernum impletur vno coitu.Ply.li.viij.& Var.li.ij.c.iiij.plurima.Proſubigit:effodit.Humeros durat:in luto volutatio ſuibus gratiſſima:vt ſcri.Ply.& Colu.li.viij. Vrſi.

ASCEn. ¶ Quid iuuenis magnū &c.Oſtendit idē in hoībus quod in feris oſtēſum eſt: nullā.ſ.eſſe peſtē:que magis ac citius ī furorem rapiat q̄ꝫ amorē inſanū:idqꝫ exēplo Leandri quē amor impulit ad amicā Hero tranare ſub ſeuiſſima tēpeſtate & aquarū cōmotiōe. Ordo. Quid iuuenis ſup.egit: quaſi dicat nōne vides aut noſti ꝗd iuuenis.ſ.Leander egit:cui durus.i.ad dura īpellēs amor:verſat.i.excitat & ſtimulat ignē ſ.amoris:magnū in oſſibus.i.in medullis : ꝗa vt dicit ī quarto:Eſt mollis flāma medullas: quaſi dicat ſi neſcis:nempe.i.certe ipſe natat ideſt tranatat:exiſtens ſerus.i.tardus & poſt ītempeſtam noctem:quia nocte ceca:freta turbata:procellis abruptis.omnia ſignāter & ad pathos dicta:& quia ſerus quo longam expectationem ſignificat : & etiā deſperationē auxilij:& nocte:& ceca.i.caliginoſa : & freta : a feruore dicta non equora:& turbata:non trāquilla:& procellis.i.nubibus vento īmixtis: & abruptis.Quia ſi ꝑpetuo tenore eēnt melius perducat & etiā minus obruant aut ſubmergant:ſup quē.ſ.iuuenē. ingens porta celi i.catharacta celi.i.aeris tonat.i.tonitru minatur ſubmerſionē & equora.i.maria que prius erāt equora illiſa ſcopulis i.ſaxis ī aquis exiſtentibus : reclamant.i.magnū ſonitū contra mittūt:

Quid iuuenis magnū cui verſat in oſſibus ignē
Durus amor: nempe abruptis turbata ꝓcellis
Nocte natat cæca ſerus freta: quē ſuper ingens
Porta tonat cœli: & ſcopulis illiſa reclamant
Aequora:nec miſeri poſſunt reuocare parētes.
Nec moritura ſuper crudeli funere virgo.
Quid lynces bacchi variæ & gen⁹ acre luporū:
Atqꝫ canū: quid quæ imbelles dant ꝑlia cerui:
Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarū.
Et mentem venus ipſa dedit:quo tp̄e Glauci
Potniades malis mēbra abſūpſere quadrigæ.
Illas ducit amor trans gargara trāſqꝫ ſonantem
Aſcaniū:ſuperant montes: & flumina tranant.
Continuoqꝫ auidis vbi ſubdita flāma medullis
Vere magis:quia vere calor redit oſſibus:illæ
Ore omnes verſæ ī zephyrū ſtāt rupibus altis:

Exceptātqꝫ

Exceptātq; leues auras: & ſæpe ſine vllis
Coniugijs vento grauidæ (mirabile dictu)
Saxa per & ſcopulos & depreſſas conualles
Diffugiunt: non Eure tuos neq; ſolis ad ortus
In boreā Caurūq;: aut vñ nigerrimus Auſter
Naſcitur: & pluuio contriſtat frigore cœlum
Hinc demū (Hippomanes vero qd' noīe dicūt
Paſtores) lentum diſtillat ab inguine virus
Hippomanes: qd' ſæpe malæ legere nouercæ.
Miſcueruntq; hærbas & non innoxia verba.

mittunt: nec parentes miſeri pñt reuocare. ſ. a profectione ad amicam nec virgo. ſ. hero moritura. ſ. q̄ poſtmodū mortua eſt: aut que decreuerat iam tum mori vt ſcribit ad eū apud Ouidiū: ſuper funere crudeliter illato aut parentibus rebelli & elemētis. Quid ſup. dicam q̄ ꝑlia dant lynces varie. i. maculoſe: bacchi. i. q̄ ſunt in tutela bacchi: & q̄ dat acre gen⁹ luporū atq; canum. q. d. non opus eſt: qa ēt non amātes fere ſunt: quid dicā que ꝑlia dant ceruí imbelles. ſ. alias; q. d. notū eſt: quis ſint imbelles tunc tñ prelia geſtare: Scilicet. i. ſcire licet: quia furor equarū eſt inſignis. i. īfamis & notat⁹: añ oēs. ſ. alios amores. & ipſa ven⁹ dedit mētē. i. talē impetū amoris eo tp̄e quo q̄drige. i. eq̄ q̄drijuges. potniades. i. in potnia Beotie ciuitate a glauco educate: abſumpſere i. deuorauerunt: malis. i. maxillis & mordic⁹: membra glauci. ſ. educatoris & domitoris earum: id enim fecerūt incitate a venere. Amor ducit. i. fert & īpellit: illas. ſ. equas quaſlibet: trans gargara. i. quoſuis montes non ſolū miſie & trans aſcaniū. i. quēuis fluuiū: nō ſolum aſcaniū fluuiū myſie: ſonātē. ſ. īpetu aquarū: ipſe eq̄ ſuperant. i. trāſcēdūt montes & tranāt flumina cōtinuo. i. ſtatim vbi flāma eſt ſubdita. i. ſubt⁹ data. i. immiſſa medullis calidis. ſ. igni amoris. Id autē magis vere. i. tp̄e verno: qa calor redit oſſibus vere. i. tp̄e veris ille. ſ. eq̄ ſtāt oēs in altis rupibus verſe ore. i. hñtes os verſum in zephyrū. i. fauoniū: ventū illū dulcē ex occidēte tp̄e verno flātē & exceptāt i. cōcipiūt auras leues. i. vento motas: & ipſe ſepe grauide vēto ſine vllis cōiugijs. i. maſculorū ſemine aut cōmixtiōe (mirabile dictu. i. q̄ res eſt mirabilis dictu) diffugiūt. i. celeriter diſcurrūt p ſaxa: p ſcopulos & cōualles depſſas. i. humiles: nō Eure qa ventus oriētalis eſt ad tuos ortus neq; ad ort⁹ ſolis: ſed ſup. in borea. i. ventū ſeptētrionalē & caurū. i. corū ventum occidentalē ab occaſu ſolſtitiali: aut ſup. eo vñ auſter naſcit̄ nigerrim⁹. i. denſiſſim⁹ & caliginoſiſſim⁹: & cōtriſtat celū. i. aerē frigore pluuio. i. ex pluuia aut cū pluuia nato Demū i. vt tādē vehementiā & venenū amoris dicam: virus lentū. i. lente agēs (qd' paſtores dicūt vero noie hippomanes qa hippos equ⁹ eſt & eq̄: mano āt diſtillo: ſed māo priorē ꝓducit cū tñ hippomanes penulti. corripiat. vñ non a mano ſed a mania. i. furore deducitur) diſtillat hinc. i. ex hoc furore libidinis ab inguine i. pudibundis eq̄. Hippomanes dicit qd' nouerce male: vel q̄ male ſunt: vel qa oēs male legere. i. collegerūt ſepe & miſcuerūt (iterum penul. cori. preter mor[illegible]) herbas ſup. non īnoxias: & verba nō innoxia (Regula eſt vt q̄ties res ſint inanime venuſte transferat̄ adiectiuū ad neutrū genus. Itē vt tertiū rñdeat vicinio ri). i. nouerce fecerūt ſepe ex eo quod diſtillat ab inguine eque cum ſint in coitu amatoriū virus atq; aliud ad inficiēdos priuignos aut alliciendos maritos. vñ Iuue. ſaty. vi. vt dicet Mancinellus. Hippomanes &c.

SER. ¶ Quid iuuenis: ne forte occurrat illa aīalia carere rōne dicit ēt graui⁹ hoīes ī amorē cōmoueri. Fabula talis eſt.
Leander. Leander abydenus & Hero Seſtias fuerunt inuicē ſe amātes: ſed Leāder ad Hero noctu ire cōſueuerat p fretū Helleſponticū qd' Seſton & Abydon ciuitates interfluit. Cū igit̄ iuuenis oppreſſi tēpeſtate cadauer ad Puellam delatū fuiſſet: illa pcipitauit ſe e turri. Porta tonat cœli: aer nubibus plenus p quē iter eſt ad cœlū. Miſeri parentes. i. amor parentū. Imbelles licet ſint imbelles: tñ mouentur ad ꝑliū. Furor eſt inſignis equarum notabilis & pcipu⁹.
Potnia. Potniades: potnia ciuitas eſt de qua fuit Glaucus q cū ſacra Veneris ſperneret: illa irata equabus eius immiſit furorē: quibus vtebatur ad currū: & eū morſibus dilacerauerūt. Ordo aūt talis eſt: quo tp̄e glauci mēbra malis abſumpſerunt Potniades quadrigæ. Hoc aūt ideo fingit̄: q eis furorē Venus immiſerit: quia dilaniatus eſt Glaucus effrenatis nimia cupidine equabus: cum eas cohiberet a coitu vt eſſent velociores. Trans garga. trāſq; ſonantem Aſcaniū gargara p q̄buſlibet montibus. ſicut aſcanium p q̄buſlibet fluminibus poſuit. qd' & ſequētia indicant. Superāt montes & flumina tranant ore oēs verſæ in zephyrū. Hoc ēt Var. dicit ī Hiſpania vlteriore verno tp̄e equas nimio ardore commotas cōtra frigidiores ventos ora patefacere ad ſedandū calorē & eas exinde cōcipere: & edere pullos: licet veloces: diu tamē minime duraturos. Nam breuis admodum vitæ ſunt. Exceptāt. Frequēter accipiunt. Caurum: pro corū ſicut ſaurex p ſorex: caulis pro colis. Hinc demū hippomanes: ſcit lectū eſſe apud Heſiodū hærbā quandam q̄ hippomanes vocatur quaſi
Hippomanes. ιπποµανια: ſi enim eā comederint equi furorem patiunt̄. Vñ nunc adiecit Vero qd' nomine dicūt. Nā vult illam hærbā abuſiue Hippomanes dictā ab equorū furore & inſania: cū poſſint equi furere & alia quacūq; rōne. Re vera aūt Hippomanes dicit eē vir⁹ defluēs ex equarū inguinibus quo tp̄e ferunt̄ amoris furore & inſania: vt ſit Hippomanes virus natū: [illegible]. Lentū virus: viſcidū glutile. Miſcuerūtq; hærbas. Exprimit argumentū malitiæ. Nouercarum quæ virus hærbis & cantibus hærbarum augmentant venena.
PRO. Potniades. ¶ Quo tp̄e. g. potniades malis. m. abs. q. potnia vrbs eſt Bœotiæ: vbi Glauc⁹ Siſyphi filius: & Meropes: vt Aſclepiades in tragodumenon li. i. ait: habuit equas: quas adſueuerat humana carne alere: quo cupidi⁹ in hoſtē irruerent: & pnicioſius. Ipm aūt quū alimēta defeciſſent: deuorauerūt in ludis funebrib⁹ Peliæ. Quidā autē has equas Diomedis fuiſſe: quas Hercules ad Euryſthea pduxerit: & ab Euriſtheo & Siſypho diſtractas eūq; filio ſuo dediſſe. Hippomanes quod &c. Hippo nunc ſignificat id quod ex inguinibus defluit equarū qd' datū amatoriū & furorē facit: ſi aūt itēpeſtiuū ē: āt excedit modū. Theo. hęrbā eē dicit quā eq̄ ſi guſtauerit efferāt̄.
MAN. ¶ Quid iuuenis: agit ſup. Nocte natat. alluſio eſt ad Leādrū is aūt apud Oui. ad Hero ſuā ſcribēs ſic ait. Nox erat īcipiens (nāq; eſt meminiſſe voluptas.) Quū forib⁹ prīis egrediebar amās. Nec mora depoſita pariter cū veſte timore. Iactabā liq̄do brachia lenta mari. Freta. Helleſpontū ītelligit: de q̄ Soli. c. x. iqt Ille aūt magnus helleſpōt⁹ ſtringit̄ ī ſtadia ſeptē: qb⁹ ab europa Aſiaticā plagā vindicat. hic quoq; vrbes duę Abydos aſiæ: & Seſtos europæ. Leander aūt abydo diſcedēs Seſton p helleſpontum ad Hero nauigabat. Hinc ait ipſa. Quid referā quoties do veſtib⁹ oſcula: quas tu helleſpōtiacas ponis itur⁹ aquas. Porta tonat cœli:

nat cœli:ianum quidam ſolē demōſtrari volūt(vt ſcri.Macro.li.ſat.i.)& ideo geminū:quaſi vtriuſq; ia=
nuæ cœleſtis potentē q exoriēs aperiat diē occidēs claudat:Et apud Oui.li.i.Faſt. ipſe ianus ait preſideo **Ianus.**
foribus cœli cū mitibus horis.Et redit officio Iupiter ipſe meo . Porta itaq; cœli duplex oriens & occi=
dens de qbus li.Geor.i.ſic ait Maro.& boreæ de parte trucis quū fulminat.& cum Euriq; zephyriq; to=
nat domus oīa plenis Rura natant foſſis.Illiſa impulſa Moritura virgo:Hero Leandro ſcribens ait. Si ti=
bi non parcis dilectæ parce puellæ.Quæ nunq; niſi te ſoſpite ſoſpes erit.Lynces bacchi:videto æglo.v. **Coeūtes**
in illo verſu:daphnis & armenias .coeunt aūt lynces auerſi:vt cameli.leones:elephanti:tigres:author eſt **auerſi.**
Soli.Genus acre luporum:coeunt lupi toto anno nō amplius dies.xij.vt Soli.& Ply.ſcri.Atq; canum:ca=
num iuſta ad pariendum ānua ætas gerunt in vtero ſexagenis diebus: gignūt cæcos:nec vlli p̄ter hoīem
memoria maior:Ply.li.viij.Quid.ordo eſt quid cerui imbelles q̄ p̄lia dant:vel q; pro&.Cerui a cōceptu **Cerui.**
ſeparant ſe'ceruæ:at mares relicti rabie libidinis ſęuiunt:animal eſt ſimplex & oīm rerū miraculo ſtupēs.
Ply.li.viij.Furor equarū .videto paulo ſuperius ibi:ſtimulos auertere amoris:qd ex Colu.dixerim:Men
tem:voluptatē & appetitū libidinis.Potniades:nō longe a thebis.in Bœotia.ſ.eſt & fons Dyrce & pot= **Potnia.**
nia.in qbus obuenere:q̄ de potniade glauco fabulæ vulgāt: vt illū potniades diſcerpſerint eq̄:Stra.li.ix.
Prob.vero inqt:q; potnia vrbs eſt Bœotiæ:vbi Glaucus Siſyphi filius & meropes vti aſclæpiades li.i.
ait habuit equas q̄s aſſueuerat humana carne alere:quo cupidius in hoſtē irruerent ip̄m aūt cum alimēta
defeciſſent deuorauerūt.In ludis funebribus peliæ Quadrigæ de ijs videto in fine li.i.Geor.Gargara:de
ijs itē videto li.i.Geor.Mirant̄ gargara meſſes.Aſcaniū.Stra.li.xiiij.ſcri.aſcaniū fluuiū ex aſcanio Myſiæ **Vēto cō=**
lacu defluere.Verſæ in zephirū:in fœtura res īcredibilis eſt in hiſpania:ſed eſt v̄a:q; ī Luſitania ad Ocea **cepti eq.**
num q̄dā e vento certo tp̄e cōcipiūt eq̄:vt hic gallinæ quoq; ſolent q̄rū oua hipenemia appellant ſed ex
ijs ḡnati pulli nō plus triēniū viuūt hæc Varro li.ij.ca.i.Col.q̄q; li.vij.c.xxv. ait.Notiſſimū ēt eē ī ſacro
monte hiſpaniæ:q ꝓcurrit in occidentē iuxta Oceanū freq̄nter eq̄s ſine coitu vētū ꝓtuliſſe:fœtūq; edu= **Fauoni⁹.**
caſſe:q tn̄ iutilis eſt:q; triēnio priuſq; adoleſcat:morte abſumit̄. Caurūq;:Fauoni⁹ q ab græcis zephyrus **Corus.**
dr̄ ab occaſu æq̄noctiali flat.corus v̄o q argeſtes aliter dr̄ ab occaſu ſolſtitiali.Ply.li.ij.ca.xlix. grādines **Hippo=**
ſeptētrio īportat:& corus:ſicc⁹ eſt corus p̄terq̄ deſinēs:antea caur⁹ dictus eſt:vt aiūt.Auſter de hoc ſupi⁹. **manes.**
Hinc ex furore libidinis:Hippomanes.ſcri.Ply.li.viij.equis amoris innaſci veneficiū:Hippomanes ap=
pellatū in fronte:in caricæ magnitudine colore nigro qd' ſtatim edito ꝑtu deuorat fœta aut partū ad hu=
bera nō admittit:ſi q̄s p̄reptū habeat.dicitur aūt ab hippon.i.equorum: & mania furia inſania. Eſt item
hippomanes virus ſtillans ab inguine eq̄ libidinis furore extimulatæ.vt hic etiā ap̄et.Legere nouerce.
Iuue.itē ſat.vi.hippomanes carmēq; loquar:coctūq; venenū:priuignoq; datum.

ASCEn. Ordo. ¶ Sed fugit &c . Regreditur ab amoribus ad
aliarum rerum que ad rem paſtoralem faciūt
deſcriptionem : dicens ſed tp̄s fugit.i.p̄terit
interea tp̄s inqt irreparabile:quocirca a pru=
dētib⁹ care & anxie expēdēdū eſt:fugit īterea
dū nos capti amore.ſ.ſuſcepti opis(Liuius in
prefatione.Ceterū aut me amor ſuſcepti ne=
gocij fallit aut &c.)circū uectamur ſingula.i.
vectamur circa ſingulas res.hoc.ſ.dictum eſt
ſatis armentis. i. de maioribus animalibus:
vt bobus & equis altera pars cure. i. negocij
ſuſcepti ſuperat.i.ſupeſt ac reliqua eſt aut re=
ſtat.ſ.agitare.ſup.v̄bis hoc eſt deſcribere:gre
ges lanigeros vt oues:& capellas hirtas ideſt
ſetoſas aut piloſas.hinc ideſt ex harum pecu
dum cura eſt ſup.aut naſcitur:labor : ſed vos
o coloni fortes:i.perſeuerantes in labore:ſpe=
rate hinc

Sed fugit interea:fugit irreparabile tp̄s:
Singula dum capti circūuectamur amore.
Hoc ſatis armentis.ſuperat pars altera curæ
Lanigeros agitare greges:hirtaſq; capellas.
Hinc labor:hinc laudē fortes ſperate coloni:
Nec ſū animi dubius verbis ea vincere magnū
Quam ſit: & anguſtis hunc addere rebus ho=
norem.
Sed me Parnaſſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor:iuuat ire iugis: qua nulla priorū

Caſtaliam

Caſtaliam molli diuertitur orbita cliuo.
Nunc veneráda pales: magno nũc ore ſonandũ.

SER. ¶Singula dum capit: dum ſpeciatĩ ſingula deſcribimus' Hirtaſq; capellas: ſetoſas: vt hirſutumq; ſupercilĩu. Hinc labor ad tuenda imbeciliora animalia. Et anguſtis hunc addere rebus honorem.i. humilem materiã alto ſermone decorare. Sic illud in quarto eſt. in tenui labor at tenuis non gloria. Sed me pernaſſi deſerta per ardua: per pnaſſi ardua Heliconẽ & Citheronẽ montes muſis dicatos ſignificat: & hoc dicit ſcribẽdi amor rapit me ad opus ardu. & antea nullo deſcriptum qd' per pͥphraſim & allegoriam poeticam indicat. Iugis per iuga. Qua nulla pri.i. diſpono ire ad fontem caſtaliũ per eã viã per quã nullus ante egit orbitã ſuã. Ordo aũt eſt. Qua nulla priorũ orbita caſtaliã diuertitur. Molli. cli.i. facili itinere & deſcẽſione: hic aũt locus totus de Lucre. tranſlatus eſt. Nunc ve. pa.i. dea pabuli inuocanda nunc maxime.

PRO. Caſtalius. ¶Caſtaliã: Caſtalius fons eſt delphis in Apollinis oraculo qui abluit ipſam arã Dei: dictus a caſtalio delphici Apollinis filij nepotis Neptuni. Apollo aũt dicitur muſi getes: quia muſis ſacrum exiſtimetur. vt Lutatius in primo communis hiſtorie ait: qui deorum curam egerat

MAN ¶pis fuga. ¶Fugit irreparabile tps: Oui. quoq; lib. iij. de arte inquit: Ludit eunt anni more fluctis aque. Nec que preterijt iterũ reuocabit vnda. Nec q̃ preterijt hora redire pot. Et Seneca ad Luciliũ epiſtola prima ait. Omnia mi Lucili aliena ſunt tps tantũ noſtrũ eſt. Capti amore: ducti voluptate & oblectatione. Hinc egregibus. Labor: ſubijt. ſ. ac ſequit. Verbis vincere laudibus extollere. eſt em̃ difficile minima laudib' oñdere maxima: qd' qui exequunt̃ probandi ſunt hinc ait li. ſequenti de apibus: in tenui labor: at tenuis non gloria. Parnaſſi ardua deſerta. Parnaſſus mons eſt Phocidis: qui vniuerſus cõſecratus exiſtit: eſt q; in eo rupes quedã prerupta fundo ſam relinquẽs vallẽ que rupes Cyrphis vocat̃: ſaxea eſt: & nubibus pulſat̃ Stra. li. ix. Sed me parnaſſi: ſenſus eſt: q̃uis difficile ſit anguſta laudibus extollere. attamẽ iuuat eũ ductũ amore glorie talia exequi & Parnaſſum aſcendere per aliã viam. q̃ alij vates aſcenderint: hoc eſt ſcribendo que alijs non ita tractata fuerant. Iugis: per iuga. i. cacumina parnaſſi. Qua via ſupple. Orbita. i. iter vel curſus: eſt em̃ orbita ꝓprie veſtigiũ rotæ ab orbe dicta. Diuertit̃: voluit̃: tendit: Molli cliuo facili aſcenſu. Caſtaliã: caſtalia fons eſt in parnaſſo: ad fines cuius fontis. delphi vrbs locata erat Strabonis tempore: vt ipſe docet lib. ix. Prob. ait: q; caſtalius fons eſt delphis in apollinis oraculo qui abluit ipſam aram dei. Magno ore: res enim minime extollende ſunt.

Parnaſus. Cyrphis. Orbita. Caſtalia. Delphi.

rate hinc laudẽ: quia quo res factu difficilior eſt eo maiore cum laude perficitur. ſi modo bona ſit. Nec ſum dubius animi. i. non dubito q̃ magnum. i. q̃tum difficile ſit vincere. i. ſuperare aut extollere verbis: ea. i. eas res exiguas & addere hũc honorẽ rebus anguſtijs. i. exiguis: ſed dulcis amor. ſ. ſuſcepti negocij aut glorie ſperate. raptat me per ardua deſerta. ſcilicet a poetis latinis loca parnaſſi. i. montis. illius in phocide muſis conſecrati: hoc eſt trahit me ad contemplandas res poetico ſcrutinio & eiuſmodi inuẽtiones cuiuſmodi ſe greci in parnaſſo adeptas glorãtur: dicit autem deſerta parnaſſi eo q; nullus latinorum poetarum hanc partem qua de agricultura ageretur attigerit nec quiſq; grecorum poſt heſiodum plene de ea locutus ſit vnde ſi in parnaſſo per fictionem quandam ſint omnes ſcientiarum theſauri cum phebo & muſis reconditi: hec pars que de agricultura eſt deſerta videtur: iuuat. ideſt delectat igitur (inquit maro) me ire iugis. ideſt per iuga parnaſſi montis ſupple ea parte qua nulla. orbita ideſt ſemita priorum ideſt veterum poetarum: diuertitur ideſt traducit caſtaliam. ideſt ad fontem illum muſis ſacrum: moli. i. trito cliuo quia nullus ingreſſus eſt per eiuſmodi cliuum quo circa mollis non eſt: & quia id perq; difficile eſt ruiſus inuocat dicens. O palas dea pabulorum: venerãda. ideſt digna veneratione. ſonandum eſt. i. ſonare decet nũc dico. ſ. in re tenui & abſtruſa: ore magno. ideſt carmine res paruas extollente aut pales eſt nũc veneranda.

Incipiens: ſtabulis edico in mollibus' hærbam
Carpere ouis. dũ mox frõdoſa reducitur æſtas
Et multa duram ſtipula filicumq; maniplis
Sternere ſubter humũ. glacies ne frigida ledat
Molle pecus: ſcabieq; ferat turpeſq; podagras.
Poſt hinc digreſſus iubeo frondentia capris.
Arbuta ſufficere: & fluuios prebere recentes.
Et ſtabula ventis hiberno opponere ſoli
Ad medium conuerſa diem. quũ frigidus olim
Iam cadit: extremoq; irrorat aquarius anno.
Hæc quoq; non cura nobis leuiore tuenda:
Nec minor vſus erit: q̃uis mileſia magno
Vellera mutentur tyrios incocta rubores.

SER. ¶Stabulis in mollibus. Clementioribus & aeris temperati: vel propter plagã auſtralẽ vel propter ſuppoſitas herbas animalibus. Frondoſa reducitur eſtas. i. donec vernũ tẽpus adueniat. Nam vt etiam in primo diximus ver & eſtas ſicut hyems & autũnus vnum fuerunt ſecundũ rationẽ hemiſperij. Turpeſq; poda. reſpexit ad curam que ſine pannis & medicaminibus ſordidis non fit. Poſt hinc: cum hoc feceris & hic vnũ vacat ſicut primus ibi ante omnes. Fluuios prebere recentes. i. aquam ſtatim hauſtam. Nam ſi pigram potauerint: morbum ſtatim contrahunt. Stabula a ventis: figurate

ASCEN. Ordo. ¶Incipiẽs &c. Incipit ergo quo ordine propoſuerat de ouibus loqui dicens. Ego incipiens. ſ. precipere aut altius ſonare edico (qd' maiorum eſt) ideſt manifeſte & publice precipio ouis: accuſatiuus eſt. i. oues carpere. i. vt oues carpãt in ſtabulis mollibus. i. temperatis a frigore & ſtratis: herbam. i. fenum dũ. i. donec: eſtas frondoſa. i. frõdibus plena: reducit̃ mox. i. paulo poſt & edico ſternere humum duram ſubter ſcilicet oues multa ſtipula. i. ſtraminibus & maniplis pro manipulis. i. faſciculis filicum. i. illarũ herbarum: ne glacies frigida ledat pecus molle. i. tenerum: & ferat. i. inferat ſcabiẽ: & podagras ideſt pedum egritudines turpes. poſt. i. deinde: ego digreſſus hinc. i. ab ouiũ preceptiõe iubeo ſufficere. i. abunde ſubminiſtrare capris: arbuta frondentia. i. frondes arbutorum: & prebere fluuios recentes: & opponere ſtabula. i. apertu ras eorum ſoli hyberno a ventis. i. habeant ſolẽ incumbentẽ & ventum a tergo. hoc eſt vt a ſeptentrione a vento munita ſint & meridiei expoſita: conuerſa. ſ. ad mediũ diẽ. i. ad eũ locum in quo ſol nobis videtur in meridie: tũc. ſ. quũ aquarius frigidus olim. ſ. in Ianuario aut circiter: cadit. i. occidit vt ad mediũ Martij: hoc eſt circa equinoctium vernale tunc em̃ ſoli in meridie ex directo opponitur ſeptentrioni: & irrorat. i. rorem inducit ãno extremo. i. circa principiũ Martij vbi olim erat & principium anni: pruineq; in locis cal dis in rorẽ cõmutant̃. hec quoq;. i. etiã hec pecora videlicet caprina erãt tuenda. i. ꝓtegenda nobis nõ leuiore. i. minore

curaqꝫ.ſ.oues nec vſus. i. vtilitas erit minor. ſ.
in capris q̃ in ouibus: q̃uis vellera mileſia ſcili
cet que ferunt oues iuxta mileton ionie regio≠
nis caput:incocta. i.tingendo incoctos haben≠
tia tyrios rubores.i.liquorem purpureũ muten
tur.ſ.cũ alijs mercib⁹: aut pecunia:ſed more an
tiquo dicit mutenť:magno.ſ.ꝓcio:aut aliarum
merciũ cumulo:hoc eſt q̃uis mileſia vellera in
ſummo precio ſint:eo ꝙ eorum lane molles ad
purpuram aptiſſime ſunt:tamen non minor eſt
vſus in capris. qđ probat ſequentibus.

figurate.ſ.ventos non perferentia.Hiberno ſoli ideſt cõtra
plagam meridianam per quam ſol currit per hyemẽ quod
explanat dicens ad mediũ cõuerſa diem.Extremo.a.i.mẽ≠
ſe Ianu.qui eſt penultimus: nã vt etiã in primo diximꝰ:vt
primis exẽplo a menſibꝰannis . Mart.menſe incohabat an
nus apud maiores.Ergo extremo anno dixit extrema par≠
te anni.Hec quoqꝫ non cura:cũ de capellis loquiť figurate
neutro vſus eſt ge. Nã integrum erat. Hæ quoqꝫ non cura
nobis leuiore tuende.Sane perite quoniã ſcit palã eſſe ouiũ
vtilitatẽ eam preterit& exaggerat meritum capellarum vt
dictis in lucem promat rem per ſe minus patentem Mileſia
magno Vellera mutentur: Lane precioſiſſime.Nam mile≠
tus ciuitas eſt Aſie vbi tinguntur lane.Ipſe in.iiij. Mileſia vellera nymphe Carpebãt .Cicero in Verrẽ.Quid
a mileſijs lane ſuſtulerit.Magno autẽ mutentur.Ingentiqꝫ precio cõparentur. Nam apud maiores omne mer
cimonium in permutatione conſtabat:quod & Caius Homerico confirmat exemplo. Tyrios incocta rubo≠
res:Figurate.ideſt que coquendo Tyrium traxit ruborem:ideſt migrauit in purpuram.

℄ Aquarius hyemen &piſces finiunt ab eis Ver incipit: hoc eſt ariete. PRO. MAN.

℄ Stabulis in mollibus.i.mitibus & tẽperatis nõ frigidis.Hinc Var.li.ij.c.ij.ait de ouibus.Primũ ꝓuidendũ
vt totũ annũ recte paſcanť intus &foris:ſtabula idoneo loco vt ſint ne ventoſa:que ſpectẽt magis ad orientẽ q̃
ad meridianũ tp̃s:vbi ſtent ſolũ oportet eſſe eruderatũ & ꝓcliuũ:vt euerti facili poſſit ac fieri purũ:nõ em̃ ſolũ
ea huligo lanã corrũpit ouiũ:ſed etiã vngulas ac ſcabras fieri cogit quũ aliquot dies ſteterũt:ſubijcere oportet
virgula alia quo moliꝰ requieſcãt:purioreſqꝫ ſint:libẽtius em̃ ita paſcunť . faciendumqꝫ ſepta ſecreta ab alijs:
quo enitentes ſecludere poſſis: itẽ quo corpore egro hec magis ad villaticos greges animaduertẽda. cõtra illa
que in ſaltibus paſcunť & a tectis abſunt lõge portãt ſecũ crates aut retia:quibus cohortes in ſolitudine faciãt Podagra.
Frõdoſa eſtas:nõ ver intelligit:ſed eſtatẽ ip̃m que quidẽ incipit.vij.idus Maij.Ver aũt.vij.idus Febru.quo tẽ Capræ
pore etiã niues & frigora vigere ſolẽt:vñ & Var.dicto li.ait ꝙ ſibi greges in Apulia hibernabãt qui in rheati Caprarũ
nis mõtibus eſtiuabãt.Molle debile:Turpeſqꝫ podagras:turpes efficiẽtes.Podagra aũt cõponiť a podos. i.pe ſtabula.
dis & agra captura aut preda agriaꝰ vero dolor diciť.Poniť item podagra q̃nqꝫ ꝓ laqueo ſeu pedica ꝙ podas. Aquarius
ideſt pedes:gremi.i.capit Frondẽtia arbuta: capre potius ſylueſtribus delectanť ſaltibus q̃ pratis.ſtudioſe em̃
de agreſtibus fruticibus paſcunť:atqꝫ in locis cultis virgulta carpũt.itaqꝫ a carpendo capre nominate:ſic Var.
ſcri.li.ij.c.iij.Meminit & ſimilia fere Col.li.vij.de capris:Stabula a ventis.ſ.remota.ſtabulatur caprinũ pecus
mollius ad hibernos exortos.Caprile aũt lapide aut teſta ſubſterni oportet quo minus ſit vliginoſum ac lutu≠
lentũ foris quũ eſt pernoctandũ ſubſternimus virgultis ne oblinanť. Var.lib.ij. Aquarius.xvij.kal. Febru.ſol
in aquariũ tranſit:&.xv.kal.Febru.aquarius incipit oriri ventus aphricus tẽpeſtatẽ ſignificat. Nonis febru.
medie partes aquarij oriunť vẽtoſa tẽpeſtas.xv.kal. Martij ſol in piſces trãſitũ facit:hinc occidit aquarius au
tor Col.li.xij.c.ij.Quũ frigidus olim:ordo eſt quũ olim frigidus iã cadit: quũ em̃ occidit nõ ita frigidus eſſe
videť.eſt aũt aquarius frigidus& hyemalis vt etiã aſſerit Ptolemeus li.i.quatuor partiũ hinc ſaturno aſſigna
tus.Extremo anno:ſcđm illorũ opinionẽ locutus eſt:qui annũ a Martio incipiebãt:hoc em̃ pacto aquarius&
piſces in extremo anno eſſe videnť:Olim vero aquarius & piſces vnũ ſydus erãt vt ſcorpius & libra:vel aqua
rium vltimũ ait quia ver a piſcibus incipit in primo mobili:de quo etiã Manilius .Hec quoqꝫ caprina vide≠
licet pecora. Vſus:vtilitas. Mileſia vellera:miletos Ionie caput Cadmi olim domus: ſed eius qui primus inue
nit proſe orationis diſciplinã.Solinus autor.c.xxxvij.Stra.vero li.xiiij.ſcri. Miletũ a Neleo cõditam: qui ge≠
nere Pilius fuit.Erat aũt optima vrbs atqꝫ clariſſima:ex qua oriundi fuere viri memoratu digni. Thales vnus
e ſeptem ſapientibus qui primus phyſilogie ac mathematice autor fuit ĩter grecos. Anaximãder eius diſcipu Miletum.
lus & Anaximandri Anaximenes:Item Hechatheus qui hiſtoriã ſcripſit . Aeſchines orator qui aſſumpta Thales
nimia erga Põpeium magnum licentia miſſus eſt in exiliũ. Magno mutenť:grandi precio mutentur alijs ſcili æſchines.
cet mercibus:vt olim fiebat. Mileſia vellera:tertiũ lanelocũ mileſiæ oues obtinent:Ply.ſcri.lib.viij.c.ix.Ty
rios rubores:purpureum liquorẽ intelligit de quo videto li.ij.Geor.Et ſerrano dormiat oſtro.

Denſior hinc ſoboles: hinc largi copia lactis
Quammagis ex hauſto ſpũauerit hubere mul
ctra
Leta magis preſſis manabunt hubera mãmis.
Nec minus interea barbas incanaqꝫ menta
Cinyphei tondent hirci ſetaſqꝫ comantes
Vſum in caſtrorũ: & miſeris velamina nautis.
Paſcuntur vero ſyluas & ſumma Laycæi.
Horrentiſqꝫ rubos & amantis ardua dumos:
Atqꝫ ipſæ memores redeunt in tecta: ſuoſqꝫ
Ducunt: & grauido ſuperant vix hubere limen.
Ergo omni ſtudio glaciem ventoſqꝫ niuales
Quo minor eſt illis curæ mortalis egeſtas
Auertes: victumqꝫ feres & virgea lætus
Pabula: nec tota claudes fœnilia bruma.

ASCEñ. ℄ Dẽſior hĩc. Docet (vt dixi) vtilitatẽ quã ca
pre plus q̃ oues afferũt dicẽs eas & fetu & lacte
preſtare & tñ ex pilis earũ ẽt in tegumenta fieri
cõtra pluuiã vtilia deinde qa minori cura atqꝫ
cuſtodia paſcunť eſtate:& minori impẽſa hye≠
Ordo. me.Ordo aũt eſt Dẽſior ſoboles.i.ꝓles aut fetꝰ
eſt ſup. hĩc.i .ex capris que binos fere pariũt q̃
ex ouibus que fere ſingulos. & copia lactis lar≠
gi eſt hinc.ſ.ex capris maior q̃ ex ouibꝰ. Et q̃.i.
q̃to magis mulctra.i.vas mulctare ĩ qđ.ſ.mul
geť: ſpũauerit hubere exhauſto.i.emulcto: ex≠
tracto.ſ.omni lacte:ſup.tanto magis hubera.ſ.
earũ manabũt.i. diſtillabũt lacte:mãmis p̃ſſis.ſ
palmis exprimẽdo lac : quã rẽ oues nõ patiunť
vñ dictũ eſt in buc. Et ſuccus pecori:& lac ſub≠
duciť agnis.Nec minus.i.quinetiã hirci ciny≠
phei tondẽt.i.tõdenť barbas.i. hñt barbas ton
ſas & id quo mõ Priſcia.interpretať:aut paſto≠
res tondẽt barbas & incana. i.multũ cana men
ta& ſetas comãtes.i. fructificãtes & oblongas
hirci cinyphei.i.libyci: ſũt em̃ plurimi in libia
ẽt tõſili villo :videť aũt a ntõ cinyps ſcribẽdũ
cinypei nã a cinype fieret cinypei penul. long.
Nota eſt inſana & friuola controuerſia eorum
qui

Denſior

SER. ¶ Denſior hinc ſoboles: binos eñ pariũt capelle plerũq;
Barba. Barbas: ſic de quadrupedibus: nã hominũ barbam voca-
mus Incana ãt dicit nimiũ cana Cynipei hirci: libyes a flu-
uio Cinype. Miſeris na. qa frequenter patiũt pícula. In vſũ
aũt caſtrorũ ideo dixit. qa de cilicijs & poliunt loricæ & te
gũt tabulata turriũ ne iactatis facib⁹ ignis poſſit adherere.
& bñ laudat capellas dicẽs ciliciorũ vſũ & in mari & in terra
ꝓdeſſe mortalib⁹. hoc eſt in duob⁹ elemẽtis cõceſſis hoĩb⁹
Paſcor. paſcũt ſyluas: Et paſco & paſcor illã rẽ dicim⁹. Sũma li. mõ
tis Arcadie & eſt ſpẽs ꝓ gñe. Suoſq; ducũt: Educãt fœt⁹ ꝓ-
prios & nutriũt vñ & educatos dixim⁹. Quo minor eſt illis
cu. mor. ege. ordo. ẽ oĩ ſtudio auertas ab eis vẽtos & glaciẽ
quo egeſtas mortalis. i. neceſſitas mortalitatis minor eſt il
lis cure hoc ẽ min⁹ ad ipa ꝑtinet curã. Nã hoc dicit ꝗto
PRO. ſibi adeẽ min⁹ pñt: tãto eis a te maior eſt ĩpẽdẽda diligẽtia.
Cinyps. ¶ Cinypei tondẽt hirci: ſecaſq; com. Vſum. i. c. c. m. v. n.
Cinyps oppidum eſt & flumen aphrice regionis garaman
tum. Apud eos hirci villoſiſſimi naſcuntur: quos tondent
ad Cilicia quibus naute vtuntur.
¶ Denſior hinc ſoboles. Capre pariũt & quaternos: ſed ra-
MAn. raro admodũ: ferũt. v. mẽſibus vt oues capre pinguedine
ſterileſcũt: trime minus vtiliter generant & in ſenecta non
vltra quadrienniũ incipiũt. vij. menſe & adhuc lactãtes cõ
cipiunt nouẽbri menſe vt martio pariãt: vita longiſſima
Hubera plurimũ annis. viij. tradũt & noctu nõ minus cernere ꝗ in
Tubera. terdiu Ply. li. viij. Colu. vero li. item. viij. c. vi. de capris ſic
ait. Parit aũt ſi eſt generoſa ꝓles frequẽter duos nonnunq;
trigeminos. Leta hubera mãmis: hic locus oſtẽdit hubera
recte deduci ab humeo ſcẽcũdũ aliquos vt tubera a tumeo
m litera in b cõuerſa loca eñ arida infecũda ſunt: apparet-
q; hubera dici interiora mãmarũ mãmas vero huberis emi
nentias. Nec minus interdũ inquit capre & ſobolẽ & copiã
lactis prebẽt hirci etiã cõmoda hominibus tribuũt & in ter
ra & in mari. Cinypei hirci: Cinyps fluuius eſt in libya per
huberrima arua decidẽs vt ſcri. Mela. Poeta vero oñdit il-
Cilicium. lic eſſe hircos tõſili villo: & Pli. li. viij. ait q; in Cilicia circa
q; Syriã capre villo tonſili veſtiunẽ. Tondẽt pro tondent
hoc loco Priſcia. exponit li. viij. tu videto latius in Tityro
ibi tondẽti barba cadebat: põt etiã dici tondẽt. ſ. paſtores:
& ſic cinypei hirci gtũs eſſet ſingularis: Barbas. i. pilos di-
cunt mẽtum vero pilorũ locũ Incana: valde cana. Vſum in

qui de lana caprina cõtendũt dicẽtibus: alijs la
nã: alijs villũ: alijs pilũ alijs ſetã dici. Sane lana
eſt mollior villus in ouibus villus criſpãs pilus
ĩ leone & qbuſdã canib⁹: ſeta dur⁹ admodu & ri
gẽs pil⁹ vt ĩ porco. Pil⁹ aũt iter ſetã & lanã me-
dius vt ĩ equo: cane: hoĩe: atq; alijs multis tõdẽt
dico in vſum caſtrorũ vt. ſ. fiãt in tegumẽta cõ
tra pluuiã & tõdẽt miſeris nautis ſup. in velami
na. i. cooperimẽta & in tegumẽta: corporũ: ꝟo
pro ſed capre. ſ. & hirci: paſcũt ſiluas & ſũma. i.
verticẽ & ſummitatẽ licei. ſ. montis Arcadie &
paſcunẽ rubos. i. vepres horrẽtis. i. aſꝑos & hir
ſutos: & dumos amãtis. i. appetẽtes ardua. ſ. lo
ca: hoc eſt capre nõ carpũt prata quoꝝ fenũ pre
cioſum ſit: ſed frõdes que niſi carpſerint in nihi
lũ deciderint: itaq; nihili cõſtãt earũ fere pabu
la: nec moleſta eſt cuſtodia: vñ ſubdit. Atq; ipe
ſcilicet. ſine cuſtode aut paſtore: mẽores. ſ. ca-
priliũ ſuorũ redeunt in tecta & ducũt. ſ. ſecũ in
tecta: ſuos. ſ. fetus hoc eſt hedulos: aut ducũt. i.
educãt & vix ſuperãt. i. ſupertrãſire pñt: hubere
grauido. i. lacte diſtẽto & onuſto: limẽ. i. lignũ
trãſuerſum in introitu. Ergo. qa tãto ſunt vſui
tu auertes. ſ. ab eis omni ſtudio. i. cõamine & di
ligẽtia glaciẽ & vẽtos niuales ſup. eo diligen-
ti⁹: quo egeſtas. i. neceſſitas & labor mortalis. i.
mortalitatis & ꝗ aut q mortalibus fere c omes
eſt: eſt illis minor cure. i. ꝗtũ ad curã: hoc eſt mi
nori cure ſi legaẽ quo min⁹ &c. facilior eſſet cõ
ſtructio. Sẽſus aũt eſt qa capre ſunt ſui cult⁹ ne-
gligẽtes: minuſq; ꝓuide circa miſerias morta-
liũ: eo diligẽti⁹ nobis curã de ſunt. tu ergo auer
tes glaciẽ & vẽtos niualis. i. qui cũ niuibus de-
cidũt: & tu letus. i. libẽs & beneuolẽs feres. ſ. in
ſtabula: victũ & pro. i. pabula virgea. i. virgaꝝ
frõdes aut comas in pabula earũ decerptas: nec
claudes fenilia. i. loca in quibus fenũ reponitur
tota bruma. i. medie hyemis tẽpore: hoc eſt nõ
negabis eis fenũ ſaltẽ deuterũ. i. ſcdẽ ſectionis
qd Cordum vocant ſecaturq; in autumno.

caſtrorũ: Var. li. ij. c. vl. ſic ait: Suſcipit coſſinius vt fructũ ouis e lana ad veſtimentũ: Sic capra pilos admini-
ſtrat ad vſum nauticũ & ad bellica tormẽta & fabrilia vaſa. Neq; nõ quedã nationes harũ pellibus ſunt veſti-
te: vt in Getulia & Sardinia. Poſt inquit q; magnis villis ſunt in magna ꝑte Phrygie: vñ Cilicia & cetera eius
gñis fieri ſolẽt. Paſcunẽ ſyluas: videto paulo ſupius ibi frondẽtia arbuta Lycei: pro quocũq; mõre poſuit Ly
ceũ Arcadie montẽ: nã ibi eſt ouiũ & caprarũ copia. Dumos: ſpinas. Suoſq; ducũt vel ſecũ ducũt paſcẽdo: vel
ducũt ꝓ educãt. i. nutriũt ac lactãt: qd quis ſit omĩno hubera plena domũ referũt Col. li. viij. c. vi. ſcĩ. q; capel
la precipue ꝓbaẽ ſimillima hirco: ſi etiã eſt huberis maximi & lactis abũdãtiſſimi. Glaciẽ. Co. li. viij. de capris
inquit: huic pecudi nocet eſtus: ſed magis frigus & ꝓcipue fete. i. grauide: que in gelicidio hyemis cõceptũ fe-
cit. De caprilli vero ſupius videto ibi ſtabula ab vẽtis. Mortalis egeſtas: ordo eſt in hoc carmine. Quo egeſtas
mortalis eſt minor cure illi. i. minori cure hoc eſt quãto minus curãt hũanã indigẽtiã neceſſitatẽ: auxiliũ: tãto
magis eas curare debemus. Virgea pabula: arbuſculis eñ frutetiſq; maxime gaudẽt capre: ea ſunt arbutus cy-
tiſuſq; agreſtis nec minus iligni qrniq; frutices q in altitudinẽ nõ ꝓſiliũt Col. li. viij. Fœnilia bruma idẽ eodẽ.
li. c. ꝟo. iij. ait de ouibus q; penurie hyemis ſuccurriẽ obiectis intra tectũ ꝑ ꝓſepia cibis Alunẽ aũt cõmodiſſi-
me repoſitis vlmeis vel ex fraxino frõdibus vel autũnali feno: qd cordũ vocaẽ: nã id molli⁹ & ob id iocũdi⁹ eſt
ꝗ maturũ. Cytiſo quoq; & ſatiua vicia pulcherrime paſcunẽ hec ille de ouib⁹ hyemẽ cibãdis: qd qdẽ etiã de ca
pris intelligendum eſt. ait eñ Varro li. ij. c. iij. Nec multo aliter tuendum eſſe hoc pecus in paſtu atq; ouiliũ.

At vero ziphyris quum læta vocantibus eſtas
In ſaltus vtrunq; gregem atq; in paſcua mittes.
Luciferi primo cum ſydere frigida rura
Carpam⁹: dũ mane nouũ dum gramina canent:
Et ros in tenera pecori gratiſſimus herba.
Inde vbi quarta ſitim cœli collegerit hora:
Et cantu querulæ rumpent arbuſta cicadæ:
Ad puteos aut alta greges ad ſtagna iubeto

Currentem

¶ At vero zephyris &c. docuit quo pacto tpe ASCEñ.
hiberno educãde ſint capre ſed & oues ferre ea-
dem poſtulant nutrimenta: nũc docet quõ tem
poribus reliquis paſcende ſint facturus de varie
tate paſcẽdi & de diuerſitate celi nõ iniucundã
nec ineptam digreſſionẽ. ¶ Ordo eſt. At vero. Ordo.
ideſt ſed certe cũ eſtas leta. ſ. que eſt in fine Apri
lis & in maio: ſup. eſt aut aducit: tu mittes vtrũ
q; gregẽ. ſ. tam ouium q; caprarũ in ſaltus atq;
in paſcua: & hoc zephyris vocãtibus. i. inuitan
tibus te & gregẽ. Carpamus. i. carpere cogamus
rura frigida. ſ. nocturno frigore cum primo ſy-
dere. i. cũ primum apparet ſydus luciferi. ideſt
ſtelle lucem ferentis & ſolẽ tempore matutino

q ij precedẽtis

Currentem ilignis potare canalibus vndam:
Aeſtibus at medijs vmbroſam exquirere vallē
Sicubi magna Iouis antiquo robore quercus
Ingentis tendat ramos aut ſicubi nigrum
Ilicibus crebris ſacra nemus accubet vmbra
Tū tenues dare rurſus aquas: & paſcere rurſus
Solis ad occaſum: quum frigidus aera veſper
Temperat: & ſaltus reficit iam roſida luna:
Littoraq; alcyonē reſonāt: & acanthida dumi.

precedentis veſpertino aūt ſequentis: dum .i. q̄ diu mane .i. tempus matutinū: eſt nouū & dum ideſt q̄ diu gramina canent .ſ. pruina & dū ros eſt gratiſſimus pecori in tenera herba: & id ſecū dum morē patrie ſue precepit poeta inde vbi .i. poſtq̄ quarta hora .ſ. poſt ortū ſolis. collegerit ſitim .i. ſiccitatem: celi .i. aeris: & cicade querule rūpent .i. diffindent cantu .ſ. ſuo: arbuſta .i. arbores vicinas: de q̄bus in ſecūda eglo. Sole ſub ardenti reſonāt arbuſta cicadis (hyperbole aūt eſt in hoc qđ dicit arbuſta cantu rūpi: quaſi vero tanto impetu emittāt crepitus ſuos vt arbores diffindant: quā imitatus eſt Iuuena. ſat. i. dicens. Frontonis platani conuulſaq; marmora clamant. Semper: & aſſiduo rupte lectore colūne) cū ſergo cauma iſtabit: iubeto potare .i. ad potū ſagere greges ad puteos aut alta .i. profūda ſtagna. ad vndā currētē .i. defluentē canalib9 .i. tubis cauatis: ilignis .i. ex ilice factis. At .i. ſed iubeto ſup. gregē exquirere vmbroſam vallem medijs eſtibus .i. ſdū medij ſunt. eſtus ſicubi .i. ſi alicubi magna quercus Iouis .i. ioui ſacra: tēdat antiquo robore .i. ex trūco longeuo & grandi. ramos ingentis .i. valde amplos & extēſos: aut ſi nemus .i. arboretū nigrū .i. caliginoſum vmbra ſacra .i. tali qualis ſolet eſſe in lucis ſacris: accubet .i. vicinū iaceat: crebris illicibus .i. illis arboribus condenſe poſitis: a quibus naſcitur vmbra ex aduerſo ſcilicet ſolis: & tu iubebis dare rurſus .i. iterū .tū. i. tūc dū ſe ſub vmbrā receperint: aquas .i. potū aquarū: & paſcere rurſus ad occaſum ſolis quū veſper .i. heſperus ſeu veſperus ſtella veſpertina frigid9 .i. frigus nocturnum afferens tēperat .ſ. ab eſtu aera: & luna roſida .i. humore nocturno perfundens terrā reficit iam ſaltus & quū littora reſonāt .i. referunt cantantē halcyonē auiculā illā que in mari in ſumma trāquillitate nidificare ſolet. & dumi referūt acāthida auiculā illā dumis gaudentē hoc eſt cantū eius quem repetit eſtu diurno ſedato.

SER.

¶ Cum leta eſtas: ſubaudi aduenerit. Dicit aūt ver: quo flare zephyrus īcipit: vt Et zephyro putris ſe gleba reſol. Carpamus: carpere cogamus animalia. Et mane pa. per. o. ſecū dum morē ſue prouincie. nam in aliquibus locis morbū cōtrahūt niſi iā ſiccato rore paſcant̄. Dū gra. nocturnis & matutinis lucentes roribus herbe: Et cātu q̄rule rumpēt. ar. ci. querule canore Hora. ſub cantu querule deſpice tibie. Aut certe querule propter illam fabulam dicit ꝙ Titonus maritus aurore poſt optatā longiſſimā vitā in cicadam dicit̄ cōuerſus. Rumpēt nimio .ſ. clamore Iuue. Aſſiduo rupte lectore columne. Perſius Findor vt arcadie pecuaria rudere dicas. Ilignis canalibus: ex ilice factis. Sane & canalis melius generis feminini q̄ maſculini proferimus. Sic vbi magna Iouis antiquo robore quercus. que eſt Ioui conſecrata. Nigrum quod dicit Ioui quercus & illicibus crebris ſacra vmbra: Non re vera conſecratos lucos dicit nos petere debere: ſed ita denſos: vt ſunt illi quos religio defendit. Vnde apparet quercū Iouis & ſacram vmbram generalia eſſe non ſpecialia epitheta. nam vt diximus & omnis quercus Ioui eſt conſecrata: & omnis lucus Diane. Tenues aquas: Epitheton aquarum alibi: ac in aquas tenuis dilapſus abibit. Temperat: Refrigerat eſtatis calorem. Reficit recreat: Luna nox. Littora Alcyonē .i. quo tempore reſonat per littora Alcyon auis: cuius fabulam in primo memorauimus. Per dumos vero achantis: quam alij luſiniam eſſe volunt: alij vero carduelum que ſpinis & carduis paſcitur vt inde etiam apud grecos Achantis dicta ſit ab acanthis. ideſt ſpinis quibus paſcitur.

Canalis.

Alcyones

PRO.

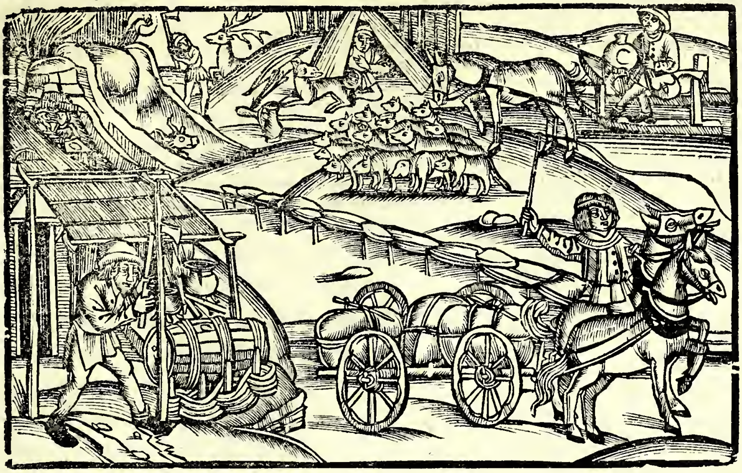
¶ Littoraq; alcyonē reſonant &. a. du. Alcyone fuit filia Aeoli vxor Cæycis: quo in naufragio amiſſo mutata eſt in aues alcyonias: quoius partus dum excluditur. vij. diebus mare quietum eſt. Acanthis ea eſt que grece acanthis dicta eſt: latine carduelus a carduo. Dumi: vocantur aſpera loca & inculta collicoſa: alij luſciniam.

MAN

¶ At vero: ordo eſt. At vero quum eſtas leta ſcilicet eſt vel aduenit zephyris vocantibus mittes in ſaltus &c. Læta eſtas: non de vere ſed de ipſa eſtate loquitur Colu. ēm libro. xij. c. ij. ſic ait: Nonis maijs vergiliæ exoriuntur: mane fauonius. vij. Idus Maij eſtatis initium fauonius aut corus interdum & pluuie. vi. Idus vergiliæ tote apparent: fauonius aut corus interdum pluuiæ. Ecce hic apparet quomodo eſtatem zephyri vocant. Preterea Var. etiam lib. ij. c. ij. id apertiſſime oſtendit de eſtate non de vere intelligendum: ait ēm de ouibus ꝙ eſtate cū prima luce exeunt paſtum propterea ꝙ tunc herba roſida meridiana que eſt aridior iocunditate preſtat: ſole exorto puro propellūt vt reintegrantes rurſus ad paſtum alacriores faciant: Circiter meridianos eſtus dum deferueſcant ſub vmbriferas rupes & arbores patulas ſubijciunt: qđ refrigerato aere veſpertino rurſus paſcāt ad ſolis occaſum. Ita paſcere pecus oportet: vt aduerſo ſole agat: caput enim ouis molle maxime eſt. Ab occaſu paruo interuallo interpoſito ad bibendum appellunt: & rurſus paſcunt quoad contenebrauit. iterum enim tū iucunditas in herba reintegrata eſt: hec ab vergiliarum exortu ad equinoctium autumnale maxime obſeruāt Relique paſtiones hyberno ac verno tempore hoc mutant quod pruina iam exhalata propellūt in pabulum: & paſcunt diem totum ac meridiano tempore ſemel agere potum ſatis habent. His igitur patet de eſtate intelligi non de vere que omnia Var. Maro appoſuit hoc loco Col. item libr. viij. c. iij. de eſtate intelligit. Vtrunq; gregem: ouium & caprarum Luciferi: de hoc iam ſupra Canent: propter pruinam ſcilicet Ros de rore item ſuperius Sitim celi .i. aeris eſtum. Cicade: vide in Alexi. Ilignis canalibus. Colu. li. viij. c. iij. ait nulla eſſe tam blanda pabula aut etiam paſcua quorum gratia non exoleſcat vſu continuo: niſi pecudum faſtidio occurerit prebito ſale quod veluti ad pabuli condimentum per eſtatem canalibus ligneis impoſitum quum e paſtu redeūt oues lambunt atq; eo ſapore cupidinem bibendi paſcendiq; concipiunt. Roſida luna humida intelligitq; de veſpertina luna: que omnia vt iam oſtendit. Varro quoq; edocuit. Alcyonem: vide libro. i. Georg. ibi dilecte thetidi alcyones. Acanthida: ſic legendum eſt non aliter: nam Theocritus in quodam carmine eglo. que inſcribitur Thaliſia acanthides ait: Eſt autem acanthis auis vario colore & ſtridula que inter ſpinas viuit legatur igitur carmen ſic: littoraq; alcyonē reſonant & acanthida dumi.

Acanthis

¶ Quid

Quid tibi paſtores libyæ: quid paſcua verſu
Proſequar: & raris habitata mapalia tectis:
Sæpe diem noctemqꝫ & totū ex ordine menſem
Paſcitur: itqꝫ pecus longa in deſerta ſine vllis
Hoſpitijs: tantum campi iacet: omnia ſecum
Armentarius apher agit: tectumqꝫ: laremqꝫ:
Armaqꝫ amycleūqꝫ canē creſſamqꝫ pharetram
Non ſecus ac patrijs acer romanus in armis
Iniuſto ſub faſce viam cum carpit: & hoſti
Ante expectatū poſitis ſtat in agmine caſtris.

ASCEN. ¶ Quid tibi paſtores &c. Quia qualitatē aeris obſeruandam paſtoribus ſignificauit docet diuerſa genera paſtionū in diuerſis eſſe regionibus: longeqꝫ aliter in lybia eſtu aſſiduo fere cōcuſſa: aliterqꝫ in ſcythia perpetuo frigore horrēte pecora eſſe paſcenda. Significat tamen id nō apprime neceſſariū eſſe cognitu: cū Italici paſtores quibus tempatior eſt regio ad illorū morē non paſcant: dicit ergo quid. i. ad quid. proſequar tibi verſu. i. decantē aut deſcribā camine paſtores & paſcua lybie: & mapalia que & magalia ſed magalia primā producit: mapalia corripit: vtrūqꝫ aūt ſingulari caret. i. caſas & humilia domicilia lybie habitata raris tectis. q. d. id inutiliter faciā quū paſtoribus Italicis non conducat id noſſe. Per tranſitū tñ tāgit dicēs. Pec⁹ paſcit̄ ſ. ī lybia ſepe diē & noctē & totū mēſem ex ordine & it. i. errat paſcendo in longa deſerta ſine vllis hoſpitijs. i. ſeptis aut caulis ſeu ouilibus caprilibuſ ve: tantū cāpi. i. tam ampl⁹ & capax campus iacet. i. requieſcit a ſatione & paſcuis exponit̄. ſ. illic: vt ſic diuagari permittat̄ pecus armentarius. i. cuſtos armenti: apher. i. ex aphrica vt lybicus: agit. i. ante ſe impellit omnia. i. omnes res ſuas: & tectū & larē. i. rem familiarē & arma. i. inſtrumēta ſua & canē amycleū ideſt laconicum & pharetram creſſam. i. cretenſem: cydonijs ſagittis refertam nō ſecus. i. non aliter. ac. i. q̄ Romanus. ſ. miles: acer. i. ſtrenuus ī armis patrijs. i. martijs ſup. agit ſecū oīa. cū. i. quando carpit viam ſub faſce iniuſto. i. iniquo hoc eſt nimis ponderoſo & ſtat hoſti. i. in perniciem & malū hoſtiū ante expectatū. i. ante expectationem: hoc eſt priuſqꝫ expectatus fuerit. ſtat dico caſtris poſitis in agmine. Seruius vult vnam eſſe partē orationis: ſed certe ſicut ablatiui impſonaliū pticipiorꝫ in vſu ſunt quū dr̄. Et dicto citi⁹ tum da equora placat: haud auſpicato adueni &c. iſpato accidit: ita qd̄ rarēter fit accuſatiuū hic vſurpare videt̄ Verg. cū ppoſitiōe vt ſit ante expectatum. i. priuſqꝫ expectetur. Et ita per tranſitum ſuos laudat poeta.

SER. ¶ Quid tibi paſtores lybiæ: dicit pro qualitate prouinciarum diuerſa eſſe genera paſtionū. Sine vllis hoſpitijs. ſine vllis ſtabulis Armentarius apher agit: abuſiue armentariū poſuit. nā nunc de gregib⁹ loquit̄. Tectūqꝫ larēqꝫ. Tentoria militū more ac ſi caſam diceret. Amycleūqꝫ: canem laconicum: & eſt ſpecies pro genere. Amyclæ aūt eſt ciuitas laconie: vnde eſt Talis amyclei domitus pollucis habenis Cyllarus. Patrijs armis: acer romanus generaliter ſibi conceſſis ac ſi diceret martijs iniuſto ſub faſce: ſub magno onere vt Ego hoc te faſe leuabo. Magnū aūt onus dicit propter arma: alimenta: veſtitū. Ante expectatum. i. dicto citius anteqꝫ eius expectetur aduentus & eſt vna pars orationis: hoc eſt aduerbium. Stat obſtat. Nam aphereſis eſt.

PRO. ¶ Mapalia: loca deſerta punica. Quid tibi paſtores libyę q. p. v. t. & r. habitata mapalia. t. Numide mapalia vocant tecta ſua que ſubductis nauibus ſuis poſt Amiſſum regem Perſea inuerſa pro domicilio habere ceperunt. Amycleūqꝫ canē laconicū Creſſā cretēſem: qa ibi optimi ſagitarij ſunt.

MAN. ¶ Quid tibi oſtendit ſecundū varias regiones vario modo & tempore paſci. Paſtores libyæ numidas ſeu nomadas intelligit ſcribit enim Solinus ꝙ numide incole q̄diu erraru nt pabulationibus vagabundi Nomades dicti ſunt (Numidæ) & Plyn. libro. v. capi. iiij. ſic ait numide vero nomades a permutādis Papilionibus mapalia ſua hoc eſt domos plauſtris circunferentes: nomas autem numidia dicitur & paſtor nomeus paſtor nomeo paſco: nome pabulum paſtura. Nomao autem cum ſecunda litera omega diuido moueo raris habitata mapalia tectis. Mapalia caſæ pœnice appellantur vt inquit Feſtus de his vero Salluſtius in iug. ſic Ceterum adhuc edificia Numidarum agreſtium que mapalia illi vocant oblonga incuruis lateribus tecta quaſi nauium carine ſunt. Raris tectis ſcribit (Megalia) Strab. libro. xvij. ꝙ maxima mediterrane Libye pars & regio circa Oceanum deſerta eſt. Paruis preterea habi

rationibus & ſparſis & ex magna parte paſtoralibus diſtincta eſt. Ora autem que ex aduerſo nobis eſt tota be
ne habitatur. Armentarius: ſunt enim ibi & armenta & greges propterea armentarius ait tectumq;: mapa-
lia. ideſt domos in plauſtris intelligit vt ex Plynij verbis ſuperioribus habetur. Laremq;: larem hic intelligo Lar.
ignem quoniam tectum dixit: & Colu. lib. xij. de vilico inquit. conſueſcat ruſticus circa larem domini focum
familiarem ſemper epulari. Lar etiam quandoq; pro domo ponitur. Ouid. lib. i. triſt. Que noſtro fruſtra iun-
cta fuere lari: ponitur & pro deo ipſo familiari qui domi in ipſo foco colebatur: nam focus deorum penatium
ara eſt: vt etiam Porphyrius tradit: hec tamen latius habentur ode ſecũda. Amycleum laconicum de amyclis
ſuperius patuit Creſſam. in Creta enim optimi calami pro ſagittis ſunt apud Cydoniam vrbem de qua in fine
Buco. Iniuſto ſub faſſe ſub ingenti onere. Vegetius enim lib. i. ſcribit ꝙ pondus quoq; baiulare vſq; ad. lx. li-
bras & iter facere gradu militari frequentiſſime cogendi ſunt iuniores: quibus in arduis expeditionibus neceſ
ſitas imminet annonam pariter & arma portandi: quam rem antiquos milites factitaſſe Vergilio ipſo teſte co
gnoſci poteſt ex hoc loco vt idem ait. Et hoſti legitur & hoſtem in antiquis.

ASCEñ. ¶ At nõ qua ſythie gẽtis &c. Docet diuerſum
eſſe paſtionis genus apud ſcythas: longeq; aliã
aeri qualitatẽ & paſtoribus viuẽdi formã ꝙ in
libya. Ordo eſt. At. i. ſed nõ. ſ. ſic it pecus in lõ-
Ordo ga deſerta ſine vllis hoſpitijs ſicut i aphrica (de
pendet em̃ ordo a ſuperioribus) ſup. in ea parte
mũdi q̃. ſ. ſunt gẽtes ſcythie & vnda meotica. i.
meotis palus ſcythie ſup. eſt & q̃ iſter fluuius il
le qui ſuis locis danubius dicit̃ turbidus & tor-
quens. i. voluẽs harenas flauentes. i. flaui colo-
ris & qua rodopæ mõs aut rupes thracie redit. i
rurſum tẽdit porrecta. i. extẽta in mediũ axẽ. i.
in mediã regionẽ ſeptẽtrionis. Nõ dico ſic it pe
cus: qa paſtores tenẽt illic armẽta clauſa ſtabul'
neq; aut vlle herbe apparẽt ſup. in cãpo aut vlle
frondes ſup. apparẽt in arbore. ſed terra iacet in
formis. i. ſine ornatu & varietate formarũ agge
ribus niueis. i. niue aggeſtis cumulis: & alto
gelu late. i. ampliter & in longũ ambitũ & aſ-
ſurgit. i. creſcit. ſ. gelu aut glacies ſeu nix in ſep
tẽ vlnas: hyems: ſup. eſt illic ſemp: & cauri ſpi-
rãtes. i. efflãtes aut flãdo ꝓducẽtes frigora ſem
per ſup. ſunt illic. Tũ. i. preterea: ſol. i. radi⁹ ſola
ris haud. i. nõ diſcutit. i. amouet: vmbras pallẽ
tis. i. pallorẽ inducẽtes. qa interdiu nõ eſt cali-
go mera ſed pallida lux ex niue & nube mi-
xtim ꝓducta nec. i. neq; tunc ſup. diſcutit vm-
bras: quũ. i. qñ ipſe. ſ. ſol petit altũ ethera. i. ori-
tur: inuectus. ſ. in hemiſpheriũ noſtrũ equis. ſ.
ſuis nec ſup. tũc quũ lauit. i. tingit (ſecũdũ opi
nionẽ vulgi & eſt pñtis tẽporis a lauo lauis la-
uere) currũ precipitẽ. i. ꝑcipitanter currentẽ: la-
uit dico equore oceani rubro. i. qd' rubrũ mare
ſeu ethiopicũ appellant: qd' auſtrũ verſus effun
ditur. ſed cruſte. i. fragmenta glaciei: cõcreſcũt
ideſt cõgelant̃ ſubite in flumine currẽti: idq; vt
quidã ſentiunt in fundo vbi minor eſt aquarũ
motus: & vnda ſuſtinet iam tergo. i. in ſuperfi-
cie ſua: orbes. ſ. rotarũ: hoc eſt circũferẽtias & cã
thos ferratos. i. ferro cõtra aſperitatẽ & quo fir
mius currãt munitos: illa. ſ. vnda ſup. fuit pri⁹
hoſpita. i. tranabilis: pupibus patulis. i. amplis
& ſemper patentibus: & nũc ſup. eſt hoſpita. i.
tranſmeabilis aut ſupermeabilis plauſtris. i. ve
hiculis aut curribus & era. i. inſtrumẽta erea diſ
ſiliunt. i. diſrũpunt̃ ſubita vi frigoris ita vt in
diuerſa diſſiliant fragmẽta: vulgo. i. paſſim &
in pluribus locis & veſtes indute. i. quas homi
nes induti ſunt rigeſcunt. ſ. cõgelate & ipſi ce-
dunt. i. ſecãt ſecuribus vina hũida. i. aquoſa aut
vapida: aut vina humida cedunt. i. locũ dant:
qd' parũ eſſet: qa vbiq; cederẽt ſed ñ vbiq; cedũ
tur ſecuribus vina: & lacune. i. receptiões aqua
rum tote. i. ad fundũ vſq; vertere ſup. ſe in ſoli-
dam glaciẽ. i. vt vn⁹ ſit globus glaciei nihil flui
de aque permixtũ hñs & ſtiria. i. glacies ex ſtil
lis naſi aut halitus cõcreta: induruit. i. cõgelata
eſt horrida. i. aſpera: barbis. ſ. ſcytharũ impexis
ideſt horridis & incultis. Id autem potius pla-
cet ꝙ vt de ſtirijs tectorum intelligam.

At nõ qua ſcythiæ gentes mœoticaq; vnda:
Turbidus & torquens flauentes iſter harenas:
Quaq; redit mediũ rhodope porrecta ſub axẽ
Illic clauſa tenent ſtabulis armenta: neq; vllæ
Aut hærbæ cãpo apparent aut arbore frondes:
Sed iacet aggeribus niueis informis: & alto
Terra gelu late: ſeptemq; aſſurgit in vlnas.
Semper hyems: ſemper ſpirãtes frigora cauri.
Tum ſol pallentis haud vnq̃ diſcutit vmbras.
Nec quũ inuectus eqs altũ petit ethera: nec quũ
Precipitem Oceani rubro lauit æquore currũ
Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ:
Vndaq; iam tergo ferratos ſuſtinet orbes:
Pupib⁹ illa prius patulis: nũc hoſpita plauſtris
Aeraq; diſſiliunt vulgo: veſteſq; rigeſcunt
Indute: cæduntq; ſecuribus humida vina
Et tote ſolidam in glaciem vertere lacunæ
Stiriaq; impexis induruit horrida barbis.

¶ At nõ qua ſcythie gẽtes: ſubaudi talis eſt paſtio. Mœoti SER.
caq; vnda. Mœotis palus eſt ſcythie frigore congelaſcens. Mœotis
Iſter fluuius eſt Scythie q & danubius nominatur. Quaq; Iſter.
redit mediũ rhodope porrecta ſub axẽ: Qua rhodope mõs Axis
Thracie portentus in orientalẽ plagã in ſeptẽtrionalẽ. refle
ctit̃: nã ideo ait redit ſub axẽ. nã axis eſt ſeptẽtrio: qui græ
ca αμαξα dicit̃ Informis niueis: ſuperfuſione carens varieta
te formarũ nulliſq; agnoſcẽda limitibus: Septẽq; aſſurgit
in vlnas. Creſcit in ſeptẽ vlnas. Vlna aũt ſcd'm alios vtriuſ Vlna
q; manus extenſio eſt. ſcd'm alios cubitus qd' magis verum
eſt qa grecæ ωλευη dicit̃ cubitus. vnde eſt λευκωλευοσ ηρη.
Pallentes haud vnq̃. i. nunq̃ nubes diſſoluit. Nam pallen
tes vmbras nõ ex nocte ſed ex nubibus factas appellat. Cõ
creſcunt ſubite currẽti in flumine cruſte: aque currẽtes repẽ
te cõgelaſcunt: & notandũ qa cũ cruſtã dicimus feminino Cruſta.
genere lapidis aut ligni aut gelu partẽ ſignificamus. Cum Cruſtum.
vero cruſtũ dicimus eduliũ aliqd' ſignificam⁹ partẽ panis
vel placẽte. ipſe in. vij. Orbẽ fatalis cruſti. Hora. Dant cru
ſtula blandi doctores. Iuuena. Nos colaphũ incutimus lã-
benti cruſtula ſeruo. Hoſpita: facilis vnde & hoſpitalis ho
mo dicitur hoſpiti ſeruiens apte. Aeraq; diſſiliunt: crepãt. Hoſpita-
Vulgo paſſim: nã tam nimio frigore ꝙ calore era rumpun lis Homo
tur. Perſius. Findit infantes ſtatuas. Veſteſq; rigeſcunt: du
rantur vt frangi potius q̃ ſcindi poſſe videantur. Cedunt
q; ſecuribus humida vina: & vina naturaliter calida illic
gellantur. Intelligimus aũt peregrina: nam illic non naſcũ
tur vina propter nimium frigus & continuũ: ſicut ipſe pau
lo poſt docet dicens: Fermento atq; acidis imitantur vitea
ſorbis. Sane volunt phyſici vinum non gelari. Vnde hoc

loco aut hyperbole eſt aut quia dixi humida;aque mixta intelligimus.Ita em̄ gelare dicũtur.Et tote ſolida in glaciem vertere lacune:foſſe ad ſiccandos agros parate:cum alibi tantum incruſtentur.illic vſq; imũ gelantur Stiriaq; impexis induruit:Stiria.i.gutta.vnde fit diminutiuum vt dicamus ſtilla vnde fit ſtillat & ſtillicidiũ Senſus autem duplex eſt:nam hoc dicit impexis barbis pecudum pendens gutta duratur.Aut certe de tectis & arboribus gutta horrida induruit in modum barbarum.

PRO. ¶Rhodope mons Thracie.Medium axem ſeptentrionem dicit.

MAN. ¶At non.ſ.pecus it longa in deſerta.Scythie gentes:hic Nomades alios paſtores qui in ſcythia ſunt intelligit de quibus Stra.libr.ij.ſic ait:Nomades etenim tentorijs vtuntur centonũ inſtar pilo contextis in plauſtris vitam degentes circũq; tentoria pecora comitãtur a quibus victum captant & alunt̃ lacte:caſeo:carne. Paſcua vero ſectantur loca ſemper herboſa permutãtes:hibernis quidē temporibus Mæoticis verſantur in paludibus eſtiuis vero per cãpeſtria vagantur &c. Meotica vnda:Mæotis ſcythie lacus qui tanaim recipit vt Stra.docet lib.xij.Ply.quoq; li.vij.lacũ dicit idem vero Stra.li.vij.Mȩotidis paludis oſtiũ inquit:Iſter de hoc videto li.ij.Georg.ibi Deſcendens Dacus ab iſtro Rhodope:Thracie mons tendens in ſeptentrionē vbi axis eſt de quo ſupra.Strab.lib.vij.Myſos thraces & getas etiam nomadas vocatos innuit.i.paſtores. Informis terra ſine forma propria niue em̄ tecta eſt.Gelu:Stra dicto lib.de Mȩotica regione ait ꝙ ereæ ſcinduntur hydrie:que vero inter illas ſunt congelantur & piſces in glacie deſtituti ligonibus effodiuntur:alueus plauſtris deambulatur. Meminit item plura de glacie Mȩotidis li.ij.Septem vlnas:in ſeptem brachia de vlna latius eglo.iij.Semper hyems:de Scythica regione multa que huc etiam conueniunt dicta ſunt lib.i.Geor.ibi mundus vt ad Scythiã Cauri:in hoc lib.iam de eis diximus. Altum ethera.i.nec quũ ſol ad cancrum:nec quũ tendit ad capricornũ: nam tunc deſcendit rubro equore:qd' rubrum mare ſiue ethiopicum appellant ad auſtrum verſus effunditur ex ea maxime parte qua vaſta quedam ſolitudo & inhabitabilis terre plaga coſpicitur ardentibus ſemper caloribus exuſta autor Dio.videto.item Pli.li.vi.c.xxvij.& Soli.c.xlvij.Ferratos or.Stra.li.ij.ſcri.ꝙ in ore paludis mȩotice tanta glaciei vis eſt vt quo in loco miſſus a Mitridate imperator equeſtri pugna barbaros in glacie hyeme ſuperauerat illos eoſdem nauali prelio ſoluto per eſtatem gelu vicerit.Hoſpita.i.habilis.Aeraq; diſſiliunt:diximus iamiã ꝙ ereæ ſcinduntur hydrie:que intra illas ſunt congelant̃.Vulgo paſſim.Rigeſcũt in dureſcunt ex gelu.Vina:Macro.li.vij.ſcri.ꝙ vina aut nunq̃ aut raro congelaſcunt quia vinũ ſemina quedam in ſe caloris habet.An alia piã cauſa eſt quam quia ignoro ſcire cupio inquit.Lacune:lacuna vti.Feſtus ait eſt aque collectio & ab lacu deriuat̃.Impexis barbis de brutis melius intelligendũ.Stiria:gutta ſtilla:interrogat autē palemon grammaticus quid inter ſtillam & guttã intereſſet gutta inquit ſtat & ſtilla cadit.Euſeb.ſcrib.

Mæotis | Lacuna. | Silla. | Gutta.

Interea toto non ſecius aere ningit.
Intereunt pecudes:ſtant circunfuſa pruinis
Corpora magna boũ:confertoq; agmine cerui
Torpēt mole noua:& ſũmis vix cornib⁹ extãt.
Hos non immiſſis canibus:non caſſibus vllis
Puniceæve agitant pauidos formidine pennæ.
Sed fruſtra oppoſitum trudētes pectore mõtē
Cominus obtrũcant ferro:grauiterq; rudentes
Cædunt:& magno læti clamore reportant.
Ipſi in defoſſis ſpecubus ſecura ſub alta
Ocia agunt terra:congeſtaq; robora totas
Aduoluere focis vlmos:igniq; dedere
Hic noctem ludo ducunt:& pocula læti
Fermento atq; acidis imitantur vitea ſorbis.
Talis hyperboreo ſeptem ſubiecta trioni
Gens effræna virum riphæo tunditur euro:
Et pecudum fuluis velantur copora ſetis.

SER. Pruina. ¶Non ſecius non ſegnius q̃ inchoauerat.Pruinis abuſiue pro niuibus.Nam pruina eſt matutini tēporis frigus.Cõfertoq; agmine cerui coniuncto.Cerui enim congregatione gratulantur.Mole no:nimia magnitudine.Caſſibus:retibus:hic eſt ꝙ incaſſum dicitur ſine cauſa quaſi ſine caſſibus:ſine quibus inutilis venatio eſt.Grauiterq; rudētes Cedunt.rumore ſuo corripuit:vt in.vij.Et ſera ſub nocte rudentum.Perſius producit.Findor vt Archadie pecuaria rudere dicas.Ipſi in defoſſis ſpecub⁹ ſecura ſub alta:Artis fuerat ſpecib⁹ vt fluctib⁹:qa quarta declinatio in datiuo & ablatiuo pluralibus v in i vertit vt manu manib⁹:ſed quia pingui⁹ ſonat & melius ſpecubus dicimus. Vnum tamen nomen eſt quod aliter non dicimus vt tribubus. Hic noctem ludo ducunt:quaſi perpetuitatem noctis ſub terris locati ludos concelebrant.Fermento atq; acidis potionis genus:

Incaſſum. | Rudens

est qd'

ASCEñ. ¶Interea &c. Proſequitur inſtitutum docens qualem vitã degant ſcythe ceteriq; frigide zone in ſeptentrione vicini:oſtendens adhuc vim frigoris ac dicēs Interea.ſ.dum ſic congelaſcũt aque ningit.i.nix cadit nõ ſecius.i.non minus aut ſegnius cum tamē in ſummo frigore alibi non ningat toto aere:ita vt totus niue caliginoſus ſit pecudes intereunt.i.emoriuntur frigore.ſ.& inedia:& magna corpora boũ:ſtant.i.rigeſcunt circunfuſa pruinis:& cerui torpent.i.pigritantur & cõſtringuntur frigore noua mole.ſ.non corporis.ſed niuiũ & glaciei & hoc agmine conſerto:quia agminatim paſci & vagari cupiunt cerui & extant.i.eminent & extra niues apparēt vix ſummis cornib⁹ & ipſi ſcythe non agitant.i.venant̃ & perſequũtur:hos.ſ.ceruos pauidos.i.naturaliter timidos canibus immiſſis & nõ agitãt hos vllis caſſibus.i.retibus ve pro vel:formidine penne punice.i.rubri coloris quã funibus tenſis affigunt vt cerui territi & in neutrã partē declinantes recta in caſſes incidant.ſed ipſi obtruncant ferro cominus ideſt de prope quaſi cõſerta manu:ſupple ceruos trudentes ideſt impellentes pectore.fruſtra quia propellere nequeũt montē.i.niuis cumulũ oppoſitum:& cedunt.i.occidunt ceruos rudentes grauiter & ipſi leti reportant eos ſup.cum magno clamore:& ipſi ſcilicet q hec faciũt ſcythe:agunt ocia ſecura ſub alta terra in ſpecubus.i.antris & ſpeluncis defoſſis:& aduoluere foſſis robora.i.truncos arborum:congeſta.i.accumulatos:& dedere igni tota.i.integras vlmos.i.arbores illas & ipſi ducũt hic.i.in huiuſmodi ſpecubus ante ignem:noctem.i.tempus caliginoſum ludo.i.ludendo & ipſi leti imitantur pocula vitea.i.potum quem vitis profert hoc eſt vina:furmento atq; ſorbis.i.fructibus illis acidis ideſt habentibus ſuccum acidum ſaporem vini vtcunq; imitantem. Gens effrena.ideſt genus ſilueſtre & ſine freno honeſte conuerſationis vagans virum.i.virorum:ſubiecta ſeptentrioni:hyperboreo.i.ſuper quē boreas flat tunditur talis.i.exiſtens talis vite tũditur.i.feritur

& cõcutit̃

& concutitur: euro.ideſt vento ripheo.i.ſcythico a ripheis mõtibus flante:& ſup.ipſi(aut quia collectiuum eſt nomen gens dedit illi plurale)velãtur corpora.i.habent corpora non decenter veſtita:ſed velata & tecta: ſetis.i. duris pillis fuluis.i.fului coloris:quales ſunt ceruorũ ſed dicit pecudũ de ouib⁹,intelligens quarũ lane ſubruffe illic ſunt: ex niuiũ aquis corrupto candore:poſſemus tñ & ceruũ pecudem dicere: cum pecus ſit quicquid animaliũ humana caret effigie.

eſt qd' ſeruiſia nuncupatur:& conſequens eſt vt vinum natura calidum in prouincia frigida nõ poſſit creari. Septem ſubiecta trioni. Tmeſis pro ſeptentrioni. Gens effrena: Sæua & rectorem recuſans. Riphæo euro: Scythico vento. Riphæi autem montes ſunt Scythiæ vt iam diximus a perpetuo ventorum flatu nominati. Nam ριφη græce impetus: & ορμη dicitur αποτου ριωτειν. Pecudum fuluis velantur corpora ſetis: rhenonibus: nam vt dicit Saluſtius in hiſtorijs: veſtes de pellibus rhenones vocantur.

Montes Riphei
rhenones

¶ Rhipheo tunditur euro Euro ſignificat vento non vtiq; eo: qui ab ortu flat: ſed eo quem aquilonem vocamus. Ripheos montes quidem putauerũt alpes ſed proprie ſunt riphei montes Scythiæ. Scythium quidam interpretantur lupini colore quidam ibiſcum.

PRO.
Scythium

¶ Interea dum congelaſcunt aque. Non ſecius: non aliter: non ſegnius. Ningit: eſt in ſcythia ripheum iugũ regio aſſiduis obſeſſa niuibus Sol.' pruinis: qppe caſus cõtinuarũ niuium quiddã ibi exprimit. ſimile pruinarum: Sol. Torpent ſtupent: frigent: rigent pigri ſunt. mole niuiũ congerie ac pondere. Noua: nix em̃ cõtinue decidit. Caſſibus: pedicis laqueis retibus. punice: rubre: eſt autem venantium mos pennas tenſis funibus affigere quo cerui pauentes in caſſes decidant. Vnde Ouid. libro. xv. meta. ait. Nec formidatis ceruos includite 'pennis. Montem niuis cumulum. Indefoſſis ſpecubus: Scytharum interius habitantium inquit Soli. aſperior ritus eſt ſpecus incolant pocula de inimicorum capitibus moliuntur: amant prelia numero cedium honor creſcit. Hic noctem legitur & hinc noctem. Fermento fermentum a feruore dici volunt: ꝙ plus vna hora non poteſt contineri creſcendo enim excedit. Plyn. libro. xviij. ait ꝙ milij precipuus ad fermenta vſus e muſto ſubacti in annuũ tempus nunc fermentum fit ex ipſa farina que ſubigitur: prius ꝙ̃ addatur ſal ad pultis modum decocta & relicta donec aceſcat dicunt alij ꝙ propter acorem cum ſorbis etiam acidis mixtum fermentum vini quendam ſaporem reddit. Idem Plyn. libro. xiiij. ſcribit ꝙ fit vinum fictitium e piris malorumq; omnibus generibus e cornis meſpulis ſorbis moris ſiccis nucleis pineis &c. lib. xv. ait ꝙ ſorbis ineſt vini ſapor quibuſdam vero ſpecies acri odore & ſuauitate iucunda. Hyperboreo de hyperboreis videto ſuperius ſeptem ſubiecta trioni Tmeſis figura eſt caue temeſis dicas cum e poſt t: ſed latius videto in noſtro carmĩe figurarũ Ripheo euro. ideſt vento: non vtiq; eo qui ab ortu flat: ſed eo quem aquilonem vocamus Probus de ripheo iugo iam iam diximus. fuluis ſetis: fuluus color videtur de ruffo atq; viridi mixtus inquit Gel. libro. ij. ca. xxij. in alijs plus viridis in alijs plus rufi habere ſic poeta fuluam aquilã dixit & fuluum aurum & arenã fuluam & fuluũ leonẽ. ſcythie autem vt Iuſtinus libro. ij. docet pellibus tantum ferinis ac murinis vtuntur.

MAN
Tmeſis.
Fuluus.
color.

ASCEñ. ¶ Si tibi &c. Redit ad inſtitutum a paſtoribus ad rem eorum tranſiens: oſtendens quomodo & plurimam & ſane albam lanam habere poſſint paſtores ſi velera conſeruentur ne vepribus diſtrahantur & ſi agnorum generatio a mere candido ariete fiat. deinde docet quomodo copia lactis comparabitur: & quid ex eo facient paſtores. ¶ Ordo eſt ſi lanicum. ideſt lana aut vilitas & exercitium lanarum eſt tibi cure primũ ſylua aſpera. ideſt dentoſa & ſpinoſa: vt vepres:

Ordo.

Sit tibi lanicium 'cure Primum aſpera ſylua
Lappæq; tribuliq; abſint: fuge pabula læta.
Continuoq; greges villis lege mollibus; albos;
Illum autem q̃uis aries ſit candidus ipſe:
Nigra ſubeſt hudo tantum cui lingua palato

Reijce

Reijce: ne maculis infuſcet vellera pullis.
Naſcentum plenoqꝫ alium circunſpice campo:
Munere ſic niuo lane (ſi credere dignum eſt)
Pan deus arcadiæ captam te luna fefellit:
In nemora alta vocās: nec tu aſpernata vocātē.
At cui lactis amor cytiſum lotoſqꝫ frequentes
Ipſe manu: ſalſaſqꝫ ferat præſepibus hærbas.
Hīc & amāt fluuios magis: ac magis hubera tē=
Et ſalis occultū referūt in lacte ſaporē. (dunt
Multi iam excretos ꝓhibēt a matribus hedos
Primaqꝫ ferratis præfigunt ora capiſtris.
Quod ſurgente die mulſere horiſqꝫ diurnis
Nocte premūt: quod iā tenebris & ſole cadēte
Sub lucē exportāt calathis: adit oppida paſtor
Aut parco ſale contingunt: hyemiqꝫ reponunt.

pres: ſpine: & lape & tribuli ideſt herbe aſpere abſint ſcilicet a paſcuis ouium: & fuge pabula leta ideſt nimis pinguia aut pingues facientia & lege cōtinuo ideſt ſtatim a prima etate eorū aut a prima cuſtodia tua: greges albos villis id eſt velleribus aut globulis lanarum mollibus autē pro ſed reijce ideſt repelle illū ſcilicet arietē admiſſarium cui tantū ideſt tantūmodo lingua ſubeſt .i. occulte eſt nigra ſub palato hudo ꝗuis ipſe aries ideſt exterior facies eius tota ſit candidus ideſt cum candore albicans. reijce dico ne infuſcet ideſt fuſca faciat & denigret vellera naſcentū ſcilicet agnorum: maſculis pullis ideſt ſubnigris: & circunſpice ideſt circūſpiciēdo delige alium ſcilicet arietem: in cāpo pleno vbi ſcilicet ex omni parte eum inſpicere potes aut ex pleno grege in campo exiſtente. Vt aūt ſciamus quantū pecus albū eligendū ſit docet quia etiā luna eius capta deſiderio pani cōſenſit: aut vt ſciamus ꝙ diligenter inſpiciendum ſit ne macula ſubſit docet quia etiā luna ꝙ ob arietē albū ſui copiam fecerat a Pane decepta eſt. vnde dicit. O luna Pan deuſ archadie fefellit te captam munere lane ideſt ariete lanigero niueo ideſt valde candido: fefellit dico ſic .i. ꝑ hoc ꝙ ſuberat macula nigra palato vocans te in alta nemora vbi .ſ. tui copiā facias arietē candidū in mercedē receptura. nec tu aſpnata es vocantē .i. etiā ſecuta es ſi dignū eſt credere: qđ prudēter addit ꝗa poeticū eſt figmentū: nec cū decoro lune. At .i. ſed ille cui amor .i. cupiditas lactis .ſ. hńdi eſt ferat pſepibꝰ .i. ad pſepia: cytiſum fruticē illū dulcē & ſuccoſum: & lotos .i. frondes loti frequētes .i. frequenter adhibitas: & herbas ſalſas .i. ſale aſpſas: quia .ſ. oues & cetere pecudes amāt magis hinc .i. ex ſale aut ſalſis hęrbis: fluuios .i. freqnti ꝰpotant vñ plus lactis habent: ac tendunt ideſt diſtendunt magis hubera & referunt in lacte occultū ſaporem ſalis quia lac eſt ſapidius. Multi ꝓhibent .i. arcēt: hędos excretos .i. maiuſculos & validiores vt trimeſtres: a matribus .i. ablactant eos: & pfigunt prima ora .i. extrema labra capiſtris ferratis .i. ferro vt clauis munitis vnde fugere volētes matrem ledant: & ſup. multi aut paſtores pmunt ideſt coagulant & in formā caſei conſtringunt quem a forma nonnulli formaginē appellant vnde eſt gallicū vocabulum premunt ergo nocte .i. ante lucē illud .ſ. lac (vnde in Buco. & pſſi copia lactis) quod mulſere .i. mulgendo extraxere: die .i. luce aut ſole ſurgente: & horis diurnis .ſ. ad meridiē ſicvbi ter mulgeant: & exportant ſub .i. añ lucē calathis .i. vaſculis vimineis in ꝗbus formam caſei accepit illud .ſ. lactis qđ mulſere ſup. iā tenebris ſup. exiſtētibus aut ingruētibꝰ & ſole cadēte. paſtor adit oppida .ſ. vt vēdat vñ in buco. & igrate pmeret caſeus vrbi &c. aut ſup. paſtores cōtingūt .i. reſpgūt lac preſſum ſale pco .i. cōſeruatiuo aut modico: & reponūt .i. reſeruāt repoſitū: hyemi .i. ad hyemē aut hibernū tps. in quo non oēs copiā lactis habēt: vnde ꝑ excellentiā dicit ille. Lac mihi nō eſtate nouū non frigore deſit.

SER. ¶ Si tibi lanicium primum & hæc lana diximus & hoc lanicium: ſicut fuga & effugium. Quod autem dicit oues lanæ cauſa non debere pingueſcere phiſicum eſt. Omne ei pingue anīal caret pilis qđ hirſutū efficit macies. Lappęqꝫ abſint a ꝗbus rebus lana decerpit. Villis lege moll. al. lana eñ alba pcioſior eſt ꝗppe ſuſceptura aliū quēlibet colorē. Qđ aūt colorē hic ꝑ trāſitū tāgit in alijs pleniꝰ legit maritum pecoris & cornu & vngulis & palato albū eſſe debere. Alioqn licet aries ſit cādidis lanis cōſtat ex eo pullos etiā nigros creari. Aries ſit candidus ipe bñ addidit ipe ꝗſi aut dñs gregis: aut ꝗa antea ꝑ capitali damno dari cōſueuerat. Nā apd maiores homicidij pęnā noxiꝰ arietis dāno luebat qđ in regū legibꝰ legit. Pullis nigris. Vdo palato: ſemꝑ humido alibi vdęvocis iter. Reijce: rei aut quaſi monoſyllabū ꝓducit licēter aut vt ſupra diximus ꝗa cū facit reiecit i ꝑ duplici habet & reij efficit longā: ideo & in alijs modis pſumit ſibi ꝓductionē. Munere ſic niueo: mutat fabulā: nā non Pan: ſed Endimion amaſſe dicit lunā. ꝗ ſpretus pauit pecora cādidiſſima: & ſic eā in ſuos illexit amplexus. Cuiꝰ rei myſtici volunt quandā ſecretā eſſe rōnem. Si credere dignū eſt: tm̄ de luna ſacrilegium. Salſaſqꝫ ferat pſepibus hęrbas: vt & multū potantes reddant plurimū lactis & ipſum lac nō ſit fatuū: ſed habeat ſalis occultū ſaporē .i. vix intelligibilem: & non ſtatim apparentem. Excretos: validiores Ferratis capiſtris .i. deſt duris. Nocte premunt: cogunt in caſeos Calathis. vaſis ęreis: in ꝗbus lac vel recēs caſeus in orbem diſtrahit. Aut pco ſale cōtingūt aut modico ſale: aut reuera pco .ſ. ſeruatorio: ꝗa in qđ mittit ſeruat. Nā & homo frugi parcꝰ vocat aut certę parco dixit ꝑ parce vt ſit nomen ꝑ aduerbio. Nec tibi cura canū fuerit poſtrema. Liptotes figura: ꝑ magna tibi cura ſit canum. Poſtrema vilis velocęs ſpartę: catulos acremqꝫ moloſſum & in illis velocitas in his autem fortitudo laudatur. Sparta aūt laconię eſt ciuitas. Moloſſia ps epyri. Paſce ſero pingui .aꝗ lactis: que pingues efficit canes. Nocturnum furem noctis oportunitatē captātem. Fur aūt a furuo dictus eſt .i. nigro: nā noctis vtit tpe. Hora. Quā pene vidimꝰ furue regna ꝓſerpine: aut certę ꝑ a gręco venit: nā fur φωρ vocat. Hiberos abactores. Fere enim hiſpani oēs acerrimi abactores ſunt: Onagros. agreſtes aſinos: & eſt laus canum. Sępe volutabris ſylueſtribus. Volutabra loca ſunt: in ꝗbus ſe apri volutāt. Silueſtribus aūt ideo quia circa caſas eſſe & in ciuitatibus poſſunt.

Laua
Laniciū
Lana alba
Reijcio.
Excreti.
Sparta.
Moloſſia.
Fur.
Iberi.
Onagri.
Volutabra.

PRO. ¶ Munere ſic niueo. c. t. l. ſ. In nemora al. vo. n. tu. Pan Mercurij filius quū lunā cōcupiſſet: & haberet optimū pecus poſcēte ea partē pecoris ꝑ cōcubitu dicit pollicitus: & duas partes feciſſe gregum: quarum alteram candidiorem. ſed Lanę craſſioris: lunam deceptam candore deterius pecus abduxiſſe: vt poeta ſignificat.

MAN. ¶ Lanicium. lana ipſa vt effugiū ꝑ fuga. Aſpera ſylua. Colu. etiā li. viij. c. ij. ait: ſequeris autem noualia: non ſolum herbida ſed que olerū que vidua ſunt ſpinis: nam quotidie minuitur lana que quāto ꝓlixior in pecore concreſcit: tanto magis obnoxia eſt rubis ꝗbus velut hamis inuncata a paſcentiū tergoribus auellit: molle vero pecus

ro pecus etiam velamen quo ꝓtegitur amittit atq; id non paruo ſumptu reparatur. Facit item vt ait Varro ſcabras oues. Tribuliq;: de his videto li. i. Geor. Pabula leta pecora enim quum pinguia ſunt plurimū aſſumūt nutrimenti: hinc plures pilos habent & craſſiores quum gracilia tenues ab exiguo nutrimento: ſiquidem pilus ſuperfluit. eſt author Alexander Aphrodiſeus. Greges albos: color enim albus: vt ſcribit Colu. li. vij. tū optimus eſt tum etiā vtiliſſimus ꝙ ex eo plurimi fiunt. Greges albos. Varro li. ij. c. ij. ait: ꝙ ouem eſſe oportet corpore amplo: que lana multa ſit & molli villis altis & denſis toto corpore maxime circū ceruicem & collum ventrē quoq; vt habeant piloſum itaq; que id non haberent maiores noſtri Apica appellant eſſe oportet cruribus humilibus: caudis obſeruare vt ſint in Italia ꝓlixis in ſyria breuibus vt agnos procreent formoſos. Nigra ſubeſt: idem Varro ibidem ait ꝙ arietes ſint fronte lata veſtiti bene intortis cornibus pronis ad roſtrum grauis oculis lana opertis, auribus amplis: pectore & ſcapulis & clunibus latis: cauda lata & longa. Animaduertendum quoq; lingua ne nigra aut varia ſit: ꝙ fere qui eam habent: nigros aut varios ꝓcreant agnos. Lanę Pan Mercurij filius cum lunam concupiſceret & haberet optimū pecus poſcente ea partem pecoris ꝓ concubitu dicit̃ pollicitus & duas partes feciſſe gregis quarum alteram candidiorem ſed lanę craſſioris. Lunā deceptam candore deterius pecus abduxiſſe Poeta ſignificat. Probus author. Cum itaq; luna albū pecus elegerit oſtendit Poeta multo p̄ſtantius albū laniciū eſſe oībus alijs. Poteſt etiā illud accipi ꝙ luna candore lanę ducta arietem album elegerit: deceptaq; fuerit cū illi nigra lingua ineſſet qua totum poſtea gregem maculauit: De pane aūt latius in buco. & li. i. Geor. Cytiſum latius in buco. Varro aūt li. ij. c. ij. ait ꝙ maxime cytiſus & medica pingues faciūt facillime & generant lac. Lotoſq; frequentes de loto hęrba intelligit que faba gręca appellatur a noſtris: vt Ply. docet li. xxiij. c. ij. Excretos hędos: fere ad quatuor menſes a mamma non diſiungūtur agni: hędi tres. porci duos. Varro lib. ij. ꝓhibet ne lac exhauriat̃ ab eis. Vnde Col. lib. vij. c. iij. ait ꝙ teneri agni dum adhuc hęrbę ſunt expertes lanio tradendi quoniā & paruo ſumptu deuehuntur: & his ſummotis fructus lactis a matribus non minor ꝑcipit̃. Quod ſurgente die mulgēt vere ad caſeum faciendū mane: alijs tꝑibus meridianis horis: tametſi ꝓpter loca & pabulū diſparile non vſq;quaq; idē fit. Varro li. ij. Nocte premunt: quo pacto caſeus p̄mendus eſt & ſaliendus legito latius Colu. li. vij. c. vij. Sub lucē: ante lucem. Calathis: in fiſcellas aut calathos vel formas tranſfertur caſeus quia maxime refert primo quoq; tp̄e ſerū ꝑcolari & a cōcreta materia ſeparari. Idē Col. author eſt. Parco ſale. i. mediocri nec nimio: ſcribit em̄ Col. ꝙ nimio ſale caſeus ſalſus fit & vitio aſcribit̃. Poteſt dici etiā parco ſale. i. ſaluatorio: nam vt ſcri. Macro. li. ſat. vij. natura ſiccus & calidus eſt: & fluxum corporis calore contrahit: humorem vero ſiccitate vel coercet vel exorbet. Et varro p̄terea ſcri. li. ij. ꝙ qui aſpergi ſolēt ſales: melior eſt foſſilis q̃ marinus.

Ouium forma.

ASCEN. ❡Nec tibi cura ca. &c. Poſt boum equorum ouium & caprarum deſcriptionem trāſit ad canes quos dicit curandos & diligenter nutriendos ſunt enim paſtoribus magno vſui. Ordo eſt. Nec cura canum fuerit tibi ſcilicet paſtori: poſtrema ideſt minima & vltimo loco habenda: ſed paſce vna. i. ſimul veloces catulos ſparte ideſt Laconie: & moloſſum ideſt canem Epyroticum: acrem ideſt ſtrenuum ad venatum & cuſtodiam pecoris paſce ſero. i. liquore a caſeo aut lacte defluente pingui. i. qua pingues fiūt canes: tu nunq̃ horrebis. i. cum horrore expauebis. illis cuſtodibus. i. cuſtodiētibus pecus tuū non horrebis dico ſtabulis. i. pecori tuo in ſtabulis exiſtenti (Eſt aūt datiui caſus: nam ſicut timeo & metuo tibi aduerſitatē dicimus ita & horreo) furē nocturnū. i. noctu ad orientē & incurſus luporūq nocte graſſant̃: aut nunq̃ horrebis a tergo. i. ꝑ inſidias gregē quē minaueris inſequētes iberos. i. illos populos hyſpanie: īpacatos. i. impacabiles: qa abigei & fures nunq̃ pacati ſunt: licet diſſimulēt: q̃diu qd furent̃ hēas. Tu etiā agitabis canib⁹ curſu. i. ſequēdo cū eis onagros. i. aſinos ſilueſtres: timidos. ſ. ex natura: & tu venabere canibus leporē & dāmas: & tu agēs. i. ꝑſeq̄ns apros. i. porcos ſylueſtres pulſos ex volutabris. i. locis cenoſis ī qbus obuolui ſolent ſylueſtribus. turbabis ſup. eos ne infeſtent ſegetē aut pecus tuū latratu. ſ. canū. & premes ideſt compelles clamore. ſ. tuo cum latratu canū ad retia. ſ. tenſa: ꝑ altos mōtes ceruum ingentem ideſt valde magnū: & ita cōſtat canes ꝑ q̃ vtiles nō negligēter curandos eſſe.

Ordo.

Nec tibi cura canum fuerit poſtrema: ſed vna
Veloces ſpartæ: catulos acremq; moloſſum
Paſce ſero pingui: nunq̃ cuſtodibus illis
Nocturnum ſtabulis furem incurſuſq; luporū
Aut impacatos a tergo horrebis iberos.
Sæpe etiam curſu timidos agitabis onagros:
Et canibus loporem: canib⁹ venabere dāmas.
Sæpe volutabris pulſos ſylueſtribus apros
Latratu turbabis agens: monteſq; per altos
Ingentem clamore premes ad retia ceruum.

SER. ❡Nec tibi cura canū fuerit poſtrema. Liptotes figura ꝓ. magna tibi cura ſit canū. Poſita hęc eſt ꝑticula cū ſuperiore

PRO. ❡Iberi hyſpani a flumine Ibero.

MAN. ❡Cura canum canes vel in primis mercari tueriq; debet agricola: ꝙ & villam & fructus familiamq; & pecora cuſtodit: nam quis hoīm clarius aut tanta vociferatione beſtiam vel furem p̄dicat q̃ canis latratu? quis famulus amātior dn̄i quis fidelior comes qs cuſtos incorruptior quis excubitor inueniri pōt vigilantior? quis deniq; vltor aut vindex conſtantior? hęc ex Col. lib. vij. Spartę catulos. Var. quoq; laudat lacones & epiroticos: de Sparta vide ſuperius: & de Moloſſis epyri populis. Paſce ſero pingui. Col. li. vij. ſcribit. Canes hordeacea farina cum ſero cōmode paſci ſine farreo vel triticeo pane admixto tn̄ liquore cocte fabę: ſed tepido: nam feruens rabiem creat. Impacatos iberos: abigeos intelligit & pecorum fures. poſuit enim iberos ob ſimiles mores. Vnde cantabros & vicinas illis gentes latrocinia exercentes Cęſar Auguſtus opp̄ſſit & qui romanorum ſociorum p̄dones erant poſtea ꝓ romanis rei militari ſeruierunt. Coniaci videlicet & qui iberi amnis fontes incolunt. Labitur aūt iberus a cantabris e meridie ortū habens per magnum camporum ſpatiū: Stra. author li. iij. de Hyſpania vbi etiam ſcribit ꝙ eandem & iberiā & Hyſpaniam noīant: Onagros aſinos ſylueſtres. Onos em̄ aſinus & aſina dicit̃. Agros aūt agreſtis immitis ferox: onagri in Phrygia & lyconia pręcipui: pullis eorum ceu preſtantibus ſapore Aphrica gloriatur: quos ſalſiones appellāt Ply. li. vij. Volutabris: lacunis cęnoſis vbi ſe volutant. Agens perſequens.

Cātabri.

Onagri.

Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum
Galbaneoq; agitare graues nidore chelidros.
Sæpe ſub immotis preſepibus aut mala tactu
Vipera delituit: cœlumq; exterrita fugit.
Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere & vmbra
Peſtis acerba boum. pecoriq; aſpergere virus:
fouit humũ: cape ſaxa manu cape robora paſtor
Tollentemq; minas & ſibilla colla tumentem
Deijce: iamq; fuga timidum caput abdidit alte:
Quum medij nex⁹ extremæq; agmina caude
Soluũtur: tardoſq; trahit ſinus vltimus orbes.
Eſt enim ille malus calabris in ſaltibus anguis:
Squamea conuoluens ſublato pectore terga:
Atq; notis longam maculoſus grandibus aluũ
Qui dum amnes vlli rũpuntur fontibus: & dũ
Vere madent hudo terræ ac pluuialib⁹ auſtris
Stagna colit ripiſq; hitans hic piſcibus atram
Improbus ingluuiẽ raniſq; loquacibus explet.
Poſtq̃ exhauſta palus: terræq; ardore dehiſcũt
Exilit in ſiccũ. & flammantia lumina torquens:
Sæuit agris. aſperq; . ſiti atq; exterritus æſtu:
Ne mihi tum mollis ſub dio carpere ſomnos:
Neu dorſo nemoris libeat iacuiſſe per herbas
Quũ poſitis nouus exuuijs nitiduſq; iuuenta
Voluitur aut catulos tectis aut oua relinquẽs
Arduus ad ſolẽ: & linguis micat ore triſulcis.

SER. ¶ Diſce & odoratam: ꝓ odoriferam & loquitur de ſerpẽtum remedijs q ingreſſi tecta animalibus nocent. Agitare ꝑſeq. grauido. ſerpẽtib⁹. ſ. noxio. Galbaneoq;: Galbanũ eſt multis aptũ medicaminib⁹. Chelidros: chelidri dicti ſunt quaſi

ASCEñ. ¶ Diſce & odoratam &c. Poſt vtilium animalium educationem & cuſtodiam congrue docet nocentium depulſionem & precipue ſerpentum qui pecoribus ſepe moleſti ſunt. ¶ Ordo Ordo. eſt diſce accendere ſtabulis cedrum. illam arborem cuius etiam ſcobe. i. minutiſſimis particulis que a ſcobina ſeu lima aut ſerra decidũt ſerpentes fugiũt odoratam. i. odoriferam & magnos odores a ſe demittentẽ: cuius ſucco illita a carie cõſeruanẽ: diſce agitare. i. ꝓfligare: chelidros. i. ſerpentes tam in terris q̃ in aquis verſari ſolitos graues. i. moleſtos: agitare dico nidore. i. graui & fumoſo odore: galbaneo. i. galba in fruticis in ſyria in amano mõte plurimũ naſcentis: nam aut vipera ſerpens venenatiſſimus vi pariens mala. i. nociua tactu. i. dũ tangitur: delituit. i. occulta latuit ſepe ſub p̃ſepibus immotis. i. ſub qbus fimus & immũdicie diu iacuerunt immote: & ipſa exterrita. ſ. a cõſpectu hoĩm aut lucis fugit celũ. i. aerem ꝑſpicuũ: aut coluber. i. ſerpens oblongus aſſuetus ſuccedere. i. locum capere ſub tecto & vmbra appoſitorie: exiſtens peſtis boum acerba & ſup. aſſuetus aſꝑgere pecori virus: fouit humũ. i. incubat terrã quã amplexus eſt: o paſtor q talẽ offendis cape ſaxa manu cape robora. i. ligna dura & deijce. i. deorſum iaciendo ſaxum aut deprimendo caput eius iactu tuo occide ſup. ipſam viperam aut ipſum colubrum tollentem. i. erigentem iras. i. collum & caput iratum: & tumẽtem colla. i. habentẽ colla ſibila. i. ſibilantia tumentia: iãq;. i. & iã quũ. i. qñ ipſe abdidit alte. i. ꝓfunde fuga. i. fuge loco: aut dũ fugere tẽtat. caput timidũ. i. cui p̃cipue timet & cũ medij nexus. i. reuolutões & collectões ĩ anulos: & agmina. i. circuli q inuicẽ agunẽ extreme caude ſoluunẽ. i. qñ caput abdit & media mẽbra diſſoluunẽ ab extremis & explicãdo ſic mẽbra ſua fingit ſe ſerpẽs mortuũ & vltimus ſinus. i. vltim⁹ anulus aut ſpira trahit iam extremos orbes ita vt non videatur ſe amplius moturus: tunc ſuple deijce caput quod fuga abdidit: quia capite ſaluo cetera membra facile conglutinauerit. Eſt etiam ille anguis. i. notiſſimus & cuius iam meminit. ſ. chelidrus: malus ideſt nociu⁹ in ſaltibus calabris. i. calabrie regiõis Italię vbi plurimus eſt conuoluẽs ideſt cõplicans terga ſquamea ideſt

nea.i.ſquamoſa pectore ſublato.i. erecto atq;
maculo ıis aluum longam ideſt habẽs aluum
longam ſeu ventrem longum maculoſam ſeu
maculoſum grandinibus notis ideſt maculis:
qui.ſ.anguis.dum ideſt q̃diu vlli amnes rum-
puntur ideſt defluunt fontibus.i. ꝑ fontes: &
dum terre madẽt vere hudo.i.irriguo & auſtris
ideſt ventis illis pluuialibus.i. q̃diu riuos &
aquas offendit in campis & pratis:colit.i.habi
tat & frequẽtat ſtagna.i. aquas ſtagnantes aut
ſtãtes:& ipẽ improbus.i. iſatiabilis habitãs.ſ.
hic in ripis explet atram ingluuiem.i.voracita
tem gule.ſ.ac ventris capacitatem fedam piſci
bus & ranis loquacibus.i.querulis: vt prius di-
ctum eſt; ſed poſtq̃; palus exhauſta.ſ. calore ſo
lis & terre dehiſcunt.i.finduntur & fatiſcunt ar
dore; ipſe exilit ideſt extra paludes & lacus ac
ſtagna ſalit in ſiccum:& ipſe torquens ideſt in-
uoluens lumina flammantia ideſt oculos igni
tos ſeuit ideſt ſeuitiam & ferocitatem ſuam ex
ercet agris exiſtens aſper ideſt irritatus & infe-
ſtus.ſiti ideſt propter ſitim. atq; exerritus eſtu
ideſt vehementi ardore ne libeat ideſt nolim li
beat ideſt libido ſit mihi aut cuicũq; alteri car-
pere: mollis ſomnos ideſt ſecurã dormitionẽ:
ſub dio ideſt ſub ioue ideſt ſub aere aut cœlo:
neue iacuiſſe in dorſo ideſt in margine nemo-
ris in vmbra ſcilicet per hęrbas. Mancinellus ta
men vult: nec refragor ſic conſtrui: ne libeat mi
hi iam iacuiſſe dorſo ideſt ſuper dorſum vt re-
ſupinus iaceam per hęrbas nemoris: ne libeat
inquam iacuiſſe: tum ideſt tũc. quũ ideſt quã-
do ipſe chelidrus ſcilicet nouus ideſt innoua-
tus & hoc exuuijs ideſt vetere pelle poſitis ideſt
depoſita. vnde elegiacus. Crudeles diui ſerpẽs
nouus exuit annos. Forme non vllam fata de-
dere moram & quum ipſe nitidus iuuenta id-
eſt pellicula nitida & noua qualem habuit in
iuuenta voluitur arduus ad ſolem ideſt ſoli ex-
poſitus & micat ideſt ſine ordine per vices mo
uetur aut nunc micantium ludum exercet ore
linguis triſulcis ideſt ĩ tris ſulcos fiſſis: hoc eſt
nunc exerit nunc inſerit linguas ſicut micantes
nunc erigunt nunc deprimunt digitos: micat
dico relinquens tectis catulos ideſt fetus ſuos
aut oua ſcilicet ſua vnde fetus edat ſerui⁹ legit
non graues nidore: ſed graui: verũ ſic duo ſint
epitheta: graui & galbaneo: itaq;: alij legũt gra
ues: & hec de ſerpentibus.

quaſi cherſidri: quia in aquis & in terris morantur: nam
χερσου dicimus terram υδωρ autem aquam mala tactu vi
pera que etiam tactu nocet eſt pernicioſa dum tãgitur. Vi Vipera.
pera autem ſpecies eſt ſerpẽtis. que vi parit. Nam corroſis
eius lateribus exeunt pulli cum matris interitu. Lucanus:
Viperę coeunt abrupto corpore nodi. cęlum exterrita fu-
git ideſt tectis gaudet: vt ſunt αγαθοι δαιμονεσ: quos lati
ne genios vocant. Fouit humum: amplexa terrã eſt in qua
poſſet latere. Timidum caput: cui timet. Nam vt Ply. di-
cit ſerpentis caput etiam ſi cum duobus euaſerit digitis.
Nihilomin⁹ viuit. Extremæ agmina caudę motus. & hoc
dicit cęde ſerpentem donec caudę volubilitas conquieſcat
Conuoluẽs ſublato pectore terga. ideſt erectus quod ad ex
preſſionem ſerpentis generis poſuit. Alij enim repunt toto
copore. Alij eriguntur corporis parte: Lucanus: Et conten-
tus iter cauda ſulcare parias. Hudo vere madent terrę. Alibi
cum ruit imbriferum ver. Improbus: inſatiabilis. Ingluuiẽ
ventris capacitatem Ranis loquacibus: clamoſis & loqua-
cibus: ideo quia ex hominibus factę ſunt: vt dicit Oui. Aſ-
per q; ſi. Saluſtius: quod genus ſiti magis q̃; alia re accendi-
tur. Mihi pro cuicunq;. vt non illa quiſq̃; me nocte per al-
tum Ire. Nitiduſq; iuuenta. pelle enim depoſita redit ad
priorem ętatem. Catulos: abuſiue dixit. Nam catuli pro-
prie canum ſunt.

¶ Galbani: medicamenti genus. Calabria: regio in q̃ Brun PRO.
duſium eſt oppidum.

¶ Cedrum: de Cedro vide to li.ij. Geor. Pręterea Plyn. lib. MAN.
xxiiij. ſcribit ꝙ cedri ſcobę ſerpẽtes fugari certum eſt: item
baccis tritis cum oleo ſi qui perunguntur. Galbaneo nido- Galbanũ
re: dat Galbanum ſyria in Amano monte ſincerum ſivra-
tur fugat nidore ſerpentes fugiunt & punctos galbano ſer-
pentes oleo & ſpondilio mixto tactu necat. Ply. lib. xij. &
lib. xxiiij. Colu. autem lib. viij. ca. iiij. ait ꝙ muliebrium
capillorum aut ceruinorum cornuum ſępius vſtorum odor
non patitur ſtabulis ſerpentes conſiſtere. Nidore: odore
Chelidros ſerpen. Chelydris autem Calabria frequentiſ-
ſima eſt vt ſcribit Soli. Vipera ſerpentium vipera ſola terra Vipera.
dicitur cõdi cæterę arborum aut ſaxorum cauis in coitu vi
pere mas caput inſerit in os: quod illa abrodit voluptatis
dulcedine: author Ply. lib. viij. Ariſto. vero in lib. de ani-
malibus ait ꝙ ſerpentes vini incontinentes ſunt: perinde vi
peras aliqui vino cum fictilibus ad ſepes diſpoſito venan-
tur: ebrię enim capiuntur. Iamq; fu. Ordo eſt: & iam.i.nunc
quum iam medij. nexus ideſt motus impetus & reuolutio
nes extremę caudę ſoluũtur extenduntur: & vltimus ſinus
ideſt curuatura trahit tardos ideſt pigros orbes ideſt ſphe-
ras & reuolutiones. Fuga ideſt fugę loco. alte. abdidit timi
dum cap. demum ſenſus eſt ꝙ percuſſus ſerpens qñ diſſol-
uit nodos & elongantur trahitq; ęgre vltimas curuaturas
loco fuge caput abſcondit ꝓpter quod innuit Maro vt ca-
put ipſum opprimere debeamus. Calabris Calabria Italię Calabria.
pars eſt: in qua Brunduſium hidrus mons tum ſalentini campi: vt mela ſcribit gręci. teſte Plyn. lib. iij. Meſa-
piam a duce appellauere: & ante Peucetiam a peucetio Oenotri fratre. Anguis de Chelidro intelligit vt dixi
mus. Vere hudo: hoc declaratum eſt lib. i. Geor. ibi: Preſertim incertis ſi menſibus amnis abundans exit &c.
Atram obſcuram ſeu nigram: vt Nonius ait. Ingluuiẽ: gulam: Improbus ideſt ſęuus: authore etiam Nonio
ne mihi legitur & nec mihi in antiquis. Sub dio: Aſconius ſuper lib. iij. Verrinarum ait ſub dio ideſt ſub cœlo Sub dio.
Cęlum gręci tũ dia dicunt: ijs igitur patet errare illos: q ſub diuo dicũt cũ u. Molles: iucundos: Neu dorſo: ne
libeat inquit reſupinum iacuiſſe per herbas nemoris caue. dorſo nemoris legas. Micat: Micare eſt hoc loco ꝑ Micare.
vices ſine ordine mouere: vt docet Nonius: alibi vero fulgere: vt micat ignibus ęther. Quandoq; etiam eſt
ſortiri digitis. M. Tul. li. iij. offi. Dignum eſſe ducunt qui cum in tenebris mices &c. Linguis triſulcis: lingua
non omnibus eodem modo tenuiſſima ſerpentibus & triſulca. Ply. lib. xi.

Morborum quoqꝫ te cauſas & ſigna docebo.
Turpis ouis tentat ſcabies: vbi frigidus imber.
Altius ab viuum perſedit: & horrida cano
Bruma gelu. vel quum tonſis illotus adhæſit
Sudor: & hirſuti ſecuerunt corpora vepres:
Dulcibus iccirco fluuijs pecus omne magiſtri
Perfundunt: hudiſqꝫ aries in gurgite villis
Merſatur: miſſuſqꝫ ſecūdo defluit amni:
Aut tonſum triſti contingunt corpus amurca:
Seruius legit viuaqꝫ ſulphura. Et ſpumas miſcent argenti & ſulphura viua:
Idæaſqꝫ pices & pinguis vnguine cæras.
Scyllāqꝫ helleboroſqꝫ grauis nigrūqꝫ bitumen.
Non tñ vlla magis preſens fortuna laborū eſt:
Quā ſi quis ferro potuit reſcindere ſummum
Hulceris os. alitur vitium viuitqꝫ tegendo
Dū medicas adhibere man⁹ ad vulnera paſtor
Abnegat: aut meliora deos ſedet oīa poſcens.

Morborum quoqꝫ te cauſas & ſigna doce. Tria dicit ſigna morborum cauſas remedia ſed non ſeruat ordinem legitimum. Nam poſt remedia morborum ſigna commemorat. Turpis ſcabies: que aſperum & turpe efficit corpus. Altius ad viuum per medullas & oſſa penetrat. Illotus adhæſit Sudor lotus vel lautus dicimus: inde eſt lautum eo. Nam illud ab Horatio ſatis licenter dictum eſt. Aſt vbi me feſſum ſol acrior ire lauatum admonuit. Dulcibus: fluuijs. ſalſa enim aqua magis pruriginem generat. Hudiſqꝫ aries in gurgite villis Merſatur. Dicit ducem gregis quem etiam Varro ita commemorat. Huic autem aliquam partem lanę paſtores ſolent relinquere. Vnde ait hudis villis. nā oues ſemꝑ tōſe lauantꝰ. Scd'o defluit amni: cū aqua. ſ.

Morborꝫ quoqꝫ &c. Nūc morbos pecorꝫ eorūqꝫ remedia docet & prio ouiū dicēs. Ego docebo te. ſ. quēuis paſtorē: cāſ & ſigna. i. idicia morborū. i. habituū naturalē icolumitatē deprauātiū Scabies turpis. i. turpes efficiēs tētat. i. afficit & moleſtat atqꝫ īficit oues: vbi. i. quoties vel poſtqꝫ īber frigid⁹ pſedit i. pfecte ſedit a pſido i. locū cepit aut a pſideo. i. affix⁹ māſit ad viuū i. vſqꝫ ad īteriora. videlicet ad medullas vſqꝫ penetrās & cū horrida bruma. i. hyēs horrē hoc ē frigere faciēs: gelu cano. i. pruina albicāte vel quū ſudor illot⁹. i. nō ablut⁹ aut lauādo nō deterſus: adheſit oſſib⁹. & cū vepres hirſuti. i. dentati: ſecuerūt. d. lacerauerūt corpa. ſ. ouiū mgri i. piti paſtores idcirco i. ꝑpt hāc contagionē q naſcit ex ſudore ideteiſo: pfundūt oē pec⁹ fluuijs dulcib⁹: & aries merſat. i. freqnter imergit ab eis: vill' hudis. i. hñs villos hudos ſaltē dū remittit & īpe aries miſſ⁹. ſ. ī fluuiū defluit. i. deorſum fluit amni ſcd'o. i. deſcēdēte & ñ cōtra īpetū ei⁹ quid aries pōdē lanarꝫ pſſ⁹ neqret. Aut. ſ. mgri cōtingūt. i. molliſ inūgūt & fricāt corp⁹. ſ. ouis tōſum amurca. i. olei fece: triſti. i. dolorē afferēte aut amara & miſcēt ſpumas argēti. ſ. viui & ſulphura viua (Ser. atteſtat legēdū eē viuaqꝫ ſulphura. nō & ſulphura viua) & piſces ideas. i. qles plime naſcunt ī ida aut diſtillāt ex arborib⁹ ī ida phrygia naſcētib⁹ & miſcēt ceras pingues vnguine. i. viſcoſitate quadā ſunt qui de butyro loq cenſeāt & miſcēt ſcyllā. i. herbā illā & elleboros ēt herbas ī antycira plurimū naſcētes: & bitumē. i. illud gen⁹ viſci nigrū. qa id cōtra ſcabiē ſicut ellebor⁹ niger valet: dicit aūt ēt hoc elleborꝫ ſeu helborꝫ gñe neutro. Tum vlla fortūa laborꝫ. i. vlla medicatio fortuita ñ ē magis pñs. i. efficacior: hoc ē citi⁹ & meli⁹ curās ſcabiē ꝙ ſi qs potuit reſcidere. i. reſecare & apire ſūmū os hulceris. i. putredis clauſe & itrinſec⁹ inflate. Nā vitiū. i. corruptio alit. i. fouet & augmētat: & viuit. i. vegetat & creſcit tegēdo. i. dū tegit: dū. ſ. paſtor abnegat adhibere man⁹ medicas. i. medicatrices: ad vulnera. i. hulcera ouiū aut ſedet. i. ceſſat & ocio idulget poſcens deos oīa meliora. ſ. ꝙ habeat nec quicꝗ operans: verū dij cooperant non opantur nobis omnia.

ASCEñ. Ordo

aqua ſcilicet. Triſti amurca:amaris olei ſordibus:hoc autem remedium eſt cōtra ſcabiem:& lęſum vepribus
corpus. Viuaq; ſulphura:Dactylicus verſus. Idęaſq; pices:Liquidas que in ida phrygio monte naſcunt. Scyl
lamq; helleboroſq; graues;genera hęrbarum ſunt. Pręſens fortuna. Efficax vtilis ꝓfutura. Et dicit incidendū Hellebor⁹
eſſe vulnus ſi medicaminibus emolliri minime potuerit. Summum Hulceris os:Ergo tunc ſecandum eſt cū
os habuerit. Viuitq; tegendo:dum tegitur. Meliora deos omnia poſcens:maiores enim expugnantes religio
nem totum in experientia collocabāt. Saluſti. Non votis neq; ſupplicijs muliebribus deorum auxilia compa Laborandum eſſe.
rantur vigilando laborandoq; proſpere omnia cedūt ; vbi ſecordie tete atq; ignauie tradideris nequicq̄ deos
implores : irati infeſtiq; ſunt.

¶ Scylla:bulgi genus:vnde inficitur acetum: quod ſyllites dicitur. Helleborum genus medicamēti venena PRO.
ti:quod interdum mortiferum eſt.

¶ Morborum quoq; aduertēdum que cuiuſq; morbi ſit cauſa queq; ſigna cauſarum earum ſint: & que quę- MAN.
q; morbum cura ratio ſequi debeat:inquit Varro lib.ij.c.i.morborum: Morbus eſt habitus cuiuſq; corporis Morbus.
contra naturam qui vſum eius facit deteriorem. Gel.lib.iiij.ca.ij. Cice. vero lib.iiij. Tuſcu. ait ꝙ morbum ap
pellant totius corporis corruptionem. Aegrotationem: morbum cum imbecillitate. Vitium quum partes
corporis inter ſe diſſident:ex quo prauitas membrorum: diſtortio: deformitas. Scabies: Oues frequentius q̃ Scabies.
vllum aliud animal infeſtantur ſcabie que fere naſcitur ex his cauſis quas Poeta refert : precipue tamen exi-
guitas cibi maciem:macies autem ſcabiem facit hęc vbi cœperit irrepere ſic intelligitur. Vitioſum locū pe-
cudes: aut morſu ſcalpunt: aut cornu: aut vngula tundunt aut arbori affricant: parietibuſue detergent. Huic
primo quoq; tempore occurrendum:ne tota progenies inficiatur : cum precipue oues contagione vexentur.
Colu. lib. viij. ca. v. Scabies: eſt ſcabies durior cutis rubicunda:ex qua puſtulę oriuntur. Quędam humidio-
res:quedam ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies quo aſperior eſt:quoq; prurit magis eo difficilius tolliẽ au-
thor eſt Celſus lib. v. Dulcibus fluuijs. Colu. ęſtiuum ſudorem mari vel flumine abluendum cenſet. Villis:la
nas intelligit:que in ſumma parte arietis tonſi relinqui ſolent. Secundo amni: auerſus enim flumini non ad-
uerſus defluit. Amurca:ſcabiem tollit:ſi ad fecē & amurcā ſuccūq; decocti lupini miſceas portione ęqua de-
tritum: albū helleborū. Eidē remedio eſt:amurca duabus partibus decocta. Itē vetus hoīs vrina teſtis canden
tibus inuſta. Prodeſt etiā ſulphuris triti & picis liquide modus ęqualis igne lente coctus:author Colu. li. viij.
Triſti amara: De amurca latius ſupra. Spumas argenti: ſpuma diſtat a ſcoria: quo poteſt ſpuma a fece diſtare
alterum purgantis ſe materię: alterum purgatę vitium eſt: ſpumę: vis eſt/ſiccare/mollire/refrigerare/tempe-
rare/purgare explere hulcerum tumores lenire. Ply. li. xxxiij. c. iiij. Sulphura viua: ſulphuris genera ſunt qua- Quatuor genera ſulphuris.
tuor: viuo ſolo ex omnibus generibus medici vtuntur. Viuū effoditur trāſlucetq; & viret: Ply. li. xxxv. Dia
ſcorides vero ait ꝙ viuum ſulphur tale eſt: quale a terra ꝓducitur. ſulphur autē extinctum ſeu mortuum eſt:
quod artificioſe paratur: & in calamis ferreis funditur. Quando viuum ſulphur miſceẽ cū terebinthea: curat
ſcabiem & ęgritudinē cū qua eleuatur cutis. Idęaſq; pices: Circa idam in Troade plurimę ſunt: vt ſcri. Ply. Pi Duo gña Picis.
cis aūt duo genera ſpiſſum: liqdumq;: Spiſſarum vtiliſſima medicinę eſt brutia: qm̄ pinguiſſima: & reſinoſiſ-
ſima: vtraq; prebet vtilitatem: ſed magis rutila q̃ cæterę. Picis natura eſt: calefacit: expler ad ſcabiem pecoꝝ
precipuum remedium. idem li. xxiiij. Vnguine: viſcoſitate quadam. Cęras. Cæra in medio eſt ęqualiter calefa Scylla.
cientium & infrigidantium & humectantium: & ſiccantiū authore Galleno. Scyllāq;: ſcyllarū in medicina
alba eſt que maſculus: fęmine nigre: ſcylla que candidiſſima fuerit: vtiliſſima erit diſcutit furfures capitis: &
hulcera manātia: illita ex oleo cocta. Pythagoras ſcyllā in limine quoq; ianuę ſuſpenſam malorū medicamē Duo gña ellebori.
torum introitū pellere tradit. ply. li. xx. c. xxix. Elleboroſq; graues. Ellebori duo prima genera : candidum &
nigrum: Nigro equi/boues/ſues/necantur: itaq; cauent id: cum candido veſcantur. Album non facile colli-
gitur: caput enim aggrauat maxime: niſi p̄ſumat alliū & ſubinde vinū ſorbeaẽ: celeriterq; fodiaẽ. Nigrū pur-
gat p inferna: candidū vomitione cauſaſq; morborū extrahit: quondā terribile poſtea tam ꝓmiſcuū vt pleri-
q; ſtudiorum gratia: ad ꝓuidenda acrius que cōmentabanẽ: ſępius ſumptitauerint. Italia Veratrū vocat: Ni-
grum ſcabiē quadrupedū cum ture & cęra vel pice ſanat: ply. li. xxv. c. xij. Graues: aggrauant enim maxime
caput. Poteſt etiā exponi noxios: ꝓpter eorū naturā & vires. Nigrū bitumē: de hoc latiſſime vide ęglog. viij.
Magis p̄ſens. i. p̄ſtantior. Ferro reſcindere: reſecandū eſt hulcus & medicamentis curandum. Hulceris os: hul- Hulcus.
cus traxit aſpirationem ab gręco: Illi em̄ helcos dicunt: eſt autem hulcus tecta & clauſa malignitas. Vulnus Vulnus.
vero hiatus patens. Marcellus author. Tegendo: dum tegitur: Deos omnia poſcens : dei facientes adiuuant:
inquit Varro li. i. de re ruſtica. Et Saluſt. in Catilinario ait. Non votis neq; ſupplicijs muliebribus auxilia deo
rum parantur: vigilando: agendo: bene conſulendo: ꝓſpera omnia cedunt. Vbi ſecordię atq; ignauię tete tra
dideris ne qcq̄ deos īplores: irati infeſtiq; ſunt.

Quinetiā ima dolor balantū lapſus ad oſſa
Cum fuerit: atq; artus depaſcitur arida febris:
Profuit incenſos æſtus auertere; & inter
Ima ferire pedis ſalientem ſanguine venam.
Biſaltæ quo more ſolēt acerq; gelonus:
Quū fugit in rhodopen atq; in deſerta getarū:
Et lac concretum cū ſangnine notat equino:
Quā procul aut molli ſuccedere ſæpius vmbra
Videris, aut ſummas carpētē ignauius herbas
Extremāq; ſequi: aut medio ꝓcumbere campo
Paſcentem: & ſeræ ſolam decedere nocti:
Continuo culpam ferro compeſce, priuſquam
Dira per incautū ſerpant contagia vulgus.

ASCEñ. ¶ Quinetiam &c. Docet oues non ſolum ſca
bie ſed & febre nonnunq̄ tentari: datq; ſignum
concepte infirmitatis in oue : facturus tranſitū
Ordo. ad grauem peſtilentiam que olim fere pecora
abſumpſit in Italia. ¶ Ordo eſt. Quinetiam
ideſt īſuper cum dolor lapſus ad ima oſſa ideſt
ad medullas vſq;: furit: ideſt debacchatur & ſe
uit: & febris arida ideſt lenta tabe conſumens
& deſiccans oſſa: depaſcitur ideſt abſumit : ar-
tus ideſt membra pecoris. tunc ſup. profuit id
eſt vtile fuit: auertere ideſt depellere aut potius
expellere: eſtus ſcilicet febrium/incenſos ſcili-
cet in ſanguine & medulla : & ferire ideſt per-
cutere & aperire percutiendo : venam ſalien-
tem ideſt ſcatentem ſanguine inter ima ideſt
plantā pedis. quo more biſalte ideſt populi il-
li in macedonia ſcythie vicini: & gelonus. ſ. po
pulus: acer. ſ. ad prelia: ſolent. ſ. ferire venam vt
ſanguinem hauriant : quum. ſ. biſalta aut gelo
nus fugit in rhodopen: mōtem illū thracie at-
q; in

Artus.

SER. ¶Artus depaſcitur. Et paſco & paſcor illam rem dici mus. Arida febris: que arida efficit corpora: tamen ſciendum fe brem licet a feruore dicta ſit eſſe etiam frigidã. Vnde mo do ad diaſtolem ait aridam. Incenſos ęſtus. febrem. Salien tem ſanguine venam id eſt mobilem. Dicit autem illã ve nam feriendam eſſe que ſuper vngulam animalis eſt tam

Biſaltę lata ꝙ mobilis. Biſaltæ: populi ſcytharum qui fugientes equorum ſanguine alũtur lacte permixto. Cum fugit: vel reuera fugit: vel pergit celeriter. Carpentem ignauius her bas: negligentius & ſine auiditate: Culpam ferro compe ſce. atqui habere morbum culpe non eſt: ſed hoc dicit occi dendo eam tuam culpam compeſce id eſt vita crimẽ in qđ potes incidere. Si dum vni parcis fuerit totus grex eius con tagione corruptus. Incautũ vulgus: qđ ſe morboſi pecoris cõtagione abſtinere non nouit.

PRO. ¶Biſaltę: genus eſt thracum. Geloni: ſcythę: & vtriq; a re gibus dicti. Iapidia: regio dicta eſt hyſtrię.

MAN. ¶Febris: dicitur febris a feruitate morbi vel mali vt ſcrib. Nonius. Eſt autem febris genus morbi in toto corpore: de

Febris. cuius generibus late Celſus lib. iij. Incenſos ęſtus: febris fer uores. Ima ferire pedis: febricitantibꝰ ouibus de talo: vel in ter duas vngulas ſanguinem mitti oportet. Nos etiã ſub oculis & de auribus ſanguinẽ detrahimus: verba ſunt Co

ꝙ in deſerta getarum: illorum populorum in thracie confinibus & potat lac cõcretum cum ſanguine equino: quo ſcilicet anhelitũ fortio rem habeat. Quam procul &c. Docet quomo do latentem morbum in pecude deprehendas dicẽs compeſce id eſt comprime aut reſeca: fer ro id eſt cultro aut cauterio: culpam ſcilicet con tagij futuri niſi auerteris: ſup. ęius pecudis: quã tu videris ſepius procul id eſt de longe: hoc eſt extremam in grege incedentem: aut ſuccedere ſepius molli vmbra id eſt ſub mollem vmbrã aut quam videris carpentem ignauius id eſt ſe gnius ſummas herbas: & ſequi ſcilicet gregem: extremam id eſt vltimam: & decedere ſolã: no cti ſere id eſt tarde aduentanti compeſce dico culpam tuam continuo priuſꝙ dira contagia id eſt infectiones ex contactu naſcentes ſerpãt id eſt lente diffundantur: per vulgus incautum id eſt per ceterum corpus gregis tui cauere ſe creta nocumenta neſcientis. Non enim vitant oues ſcabiem aut morbum latentem: ſicut lu pum fugiunt: quem natura docet inimicum.

Biſaltę lu. libro. vij. Biſaltæ: libera gens biſaltę in macedonia: vt ſcribit Plyn. lib. iiij. c. xi. Gelonus: de gelonis vide to lib. ij. Georgico. ibi pictoſq; gelonos. Rhodopen: de hoc monte iam ſuperius. Atq; legitur & aut. Deſerta

Getæ. getarum. Getas græci Thraces opinati ſunt: qui quidem vtrunq; iſtri latus incolebant: getę ad pontum in orientem vergunt: interq; mare ponticum ab iſtro ad Tyram flumen Getarum ſolitudo periacet plana tota & aquarum indiga: Strab. li. vij. Contagia vide to in Tityro. Ferro: quo ſcilicet imam pedis venam ferias.

Nõ tã creber agens hyemẽ ruit æquore turbo
Quã multe pecudũ peſtes. nec ſingula morbi
Corpora corripiunt: ſed tota æſtiua repente
Speq; gregeq; ſimul iũctãq; ab origine gẽtem
Tum ſciat aerias alpes & norica ſi quis
Caſtella in tumulis & Iapidis arua timaui:
Nũc quoq; poſt tanto videat deſertaq; regna
Paſtorum: & longe ſaltus lateq; vacantes.
Hic quõdã morbo cœli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas: totoq; autumni incanduit æſtu.
Et genus omne neci pecudũ dedit: omne ferarũ
Corrupitq; lacus: infecit pabula tabo.
Nec via mortis erat ſimplex: ſed vbi ignea venis
Omnibus acta ſitis miſeros abduxerat artus:
Rurſus abũdabat fluidus liquor: omniaq; in ſe
Oſſa minutatim morbo collapſa trahebat.

ASCEN. ¶Non tam creber agens &c. Docet vt dixi ge neralem peſtilentiam que olim in Italia & etiã Gallia fuiſſe perhibetur imitatus vt Mancinel

Ordo. lus dicit Lucretium in. vi. ¶Ordo eſt. Nec tur bo id eſt ventorum ex diuerſo flantium com motio: agens hyemem id eſt tempeſtatem aut calamitatem grandinis: equore id eſt in equore id eſt mari aut per equor id eſt campos equos: ruit tam creber id eſt crebris grandinibus: ꝙ id eſt quantum multe peſtes pecudum ſupple ſunt. Nec morbi corripiũt. i. raptim inuadunt ſingula corpa: ſed iuadũt repente tota ęſtiua. i. omnia pecora eſtiuantia in eſtiuis locis: hoc eſt vmbroſis in quibus ab æſtu proteguntur vm bris aguntq; ęſtatem (Poſuit ergo locum pro locatis) & corripiunt ſpem ſcilicet gregis: hoc eſt agnos & hędos: & gregem ſcilicet parentes & cũctam gentem id eſt totam ſpeciem aut to tam propagationem: ab origine id eſt a primis vſq; ad ſummas. Si quis ſup. viderit (Eſt enim zeugma ab inferiore in tempore) aut vidiſſet tum id eſt tunc cum hec peſtis inciperet. alpes aerias id eſt valde altas: hoc eſt ſummos mon tes Italiam a Gallijs & Germania dirimentes: & caſtella norica id eſt Illyrica in tumulis id eſt colliculis ſita: & viderit aut vidiſſet tunc arua timaui ſcilicet fluuij iapidis id eſt q in lapidia regione Venetię: vidiſſet dico tunc: & videat quoq; id eſt etiam nunc tanto id eſt tam longo tempore poſt id eſt ꝙuis tantũ temporis inter lapſum ſit vt pecꝰ iſtaurari potuiſſet: & videat regna paſtorum (qui etiam tuguria & ſepta re gna vocant: vt poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas) & ſaltus id eſt campos in qbus ſalire poſſent pecudes vacantes id eſt vaſtos & vacuos modo longe & late: is ſup. ſciat qđ di ctum eſt. ſ. ꝙ morbi nõ ſingula ſed vniuerſa ſe pe corripiunt corpora: vnde ſeqtur Tempeſtas ſcilicet peſtilentialis miſeranda id eſt peſſima inferens rem dignam miſeratione: coorta. i. ſi mul orta eſt quondam id eſt ſuperioribus tem poribꝰ: hic. i. in dictis regiõibꝰ: morbo. i. infe ctione & corruptõe: celi. i. aeris/ & ipa peſtis in canduit

SER. ¶Tota ęſtiua loca poſuit: ꝓ aĩalibus. Aeſtiua aũt ſunt lo ca vmbroſa in qbus ꝑ ęſtatẽ pecora vitãt ſolis calorẽ. Sta tius. Vmbroſi patuere ęſtiua licęi. Spemq; gregemq; id eſt agnos pariter cũ matribꝰ. Aerias alpes ſẽſus hic eſt: ſi q ſcie bat iſta loca: qualia tũc fuerunt cum pecoribus erant refer ta: nunc quoq; ea vacantia videat: licet plurimum a peſtilẽ tia fluxerit tempus Aerias alpes: id eſt Galliam. Et dicẽdo aerias verbum expreſſit de verbo. Nã gallorum lingua al ti montes alpes vocantur. Norica ſi quis Noricũ pars illyri ci. Et Iapidis. id eſt Venetia: Nam Iapidia pars eſt Venetiæ ab Iapido oppido dicta. Saluſtius primã modo Iapidiã in greſſus: Huiꝰ eſt fluuius Timauus: vñ male qdam Iapygis legunt. cũ Iapygia ſit apulia. Hic quondam morbo: Deſcri bit peſtilentiã Venetię: Gallię: Illyrici: Nam quondam tpe cũ Nylus plus ęquo excreuiſſet: & diu ꝑmãſiſſet in campis & aqua fluminis & calore prouinciæ diuerſa & plurima in limo

canduit ideſt efferbuit toto eſtu ideſt incendio febrium & morborum: autumni ideſt quale ſolet eſſe in autumno: vt Iuuenalis atteſtatur: & dedit neci ideſt necauit omne genus pecudum ideſt animaliũ cicurũ pcipue.i.domeſticorũ & oẽs genus ferarũ.i.ſilueſtriũ q̃ fera ſunt vt plurimũ & corrupit lacus.i. paſcua tabo.i. corrupto ſucco. Nec via ideſt aditus mortis ideſt ad mortem vel qua mors ingruebat & graſſabatur erat ſimplex ideſt vniformis aut naturalis & ſine malo extrinſecus aduenienti.: ſed vbi ſitis ignea ideſt ardentiſſima. hoc eſt tabes aut ſiccitas penetratiſſima ex calore generata acta ideſt impulſa omnibus venis ideſt per omnes venas aut ad omnes venas abduxerat ſcilicet a proprio & naturali ſitu hoc eſt cõtraxerat miſeros art⁹.i.mẽbra miſerorũ animaliũ liquor fluidus ideſt ſuperfluus & corrupt⁹ abundabat rurſus & trahebat oĩa oſſa collapſa in ſe minutatim ideſt per minutas particulas morbo ideſt per violentiam morbi hoc eſt ex corruptione aeris ſanguis & ſuccus bonus deſiccabatur & in tabem contrahebatur. ſed annitente natura (que quantum poteſt ad conſeruationem indiuiduorum nititur) & conante deperditum ſuccum inſtaurare cum nimium ſit inualida. non ſolidũ ſuccũ ſed ventoꝝ & ſupfluũ liquorẽ colligit. vnde poſt oĩa oſſa reſoluta collabuntur.

in limo animalia ſunt creata: que recedente in alueos ſuos Nilo & integra & que ſemiplena fuerant putrefacta ſunt: exinde corrupto aere nata peſtilentia eſt: quam auſter flãs primo ex egypto ad atticam prouinciam pepulit: mox inde in tractum Venetiæ & Illyrici vſquequaq; verſum vniuerſa vaſtauit. Hanc autem peſtilentiam ordine quo diximus pleniſſime Lucretius executus eſt. Miſeranda tempeſtas: peſſima inferens rem dignam miſeratione. Totoq; autumni tempore incanduit eſtu. Exarſit prima parte autumni: que ſemper grauem efficit peſtilentiam. Vt autem: autumnus abundet morbis facit cõfine frigoris & caloris qđ licet etiam vernum tempus habeat: caret tamen morbo: q͞a tunc corpora precedenti durata ſunt frigore: que autumnus corrumpit laxiora inueniens poſt eſtatis calorem. Corrupitq; lacus infecit pabula tabo: ordinem ſecutus eſt quẽ & Lucretius tenuit & Sallu.i. aerem inde aquam poſt pabula eſſe corrupta. Nec via mortis erat ſimplex: nec moriebãtur ex vſu ideſt ſcđm naturalem ordinem: non tantum fuga animę. ſed etiam corporis reſolutiõe. Eſt autem Saluſti. qui ait: Nec ſimplici quidem morte moriebantur. Omnibus acta ſitis: Feruidus calor ab eo quod precedit id quod ſequitur Fluuidus liquor: humor ſordidus. Oſſa: oſſa etiã & per hyperbolem totum hominem ſignificat.

¶ Hyemem: grandinem intelligit. Turbo: dicitur turbo ventus qui repentinis flabris proſilit atq; vniuerſa perturbat Vortex ille eſt: quum torquetur humis arida: & ab infimo erigitur ad ſummum: author Apuleius in lib. de mũdo Meminit & Ply. lib. ij. c. l. Aeſtiua: loca dicuntur vmbroſa: vbi & pecora & milites ſolis ardorem vitant. Sueto. in Auguſto: Reliquas in hyberna & eſtiua circa finitima oppida dimittere aſſuerat. Reliquas: autem cohortes ſup. Spemq; agnos: & agnas & fœturam ipſam. Tum preterea. Tum ſciat: huius peſtilentie color totus & liniamenta fere omnia tracta ſunt de deſcriptione peſtilentię: que eſt lib. vi. Lucretij. deſcripſit etiam Manilius lib. i. ſed Ouid. lib. vi. meta. latiſſime. Alpes: montes ſunt altiſſimi: qui italiam ab Germania ſubmouent: teſte Plyn. lib. iij. Norica caſtella: Norici incolę ſunt alpium: quondam Tauriſci appellati: his cõtermini Rheti: & Vindelici omnes in multas ciuitates diuiſi: idem lib. iij. Iapidis timaui: Iappides populi: & Timauus amnis in venetia regione Italię ſunt: vt ſcribit idem lib. iiij. De Timauo autem latius ęglo. viij. Strabo preterea lib. vij. ſcribit. ꝙ Iapides in albio monte ſiti ſunt: qui Alpibus poſterior eſt: excelſo ad modum. Hinc q̃dem ad Pannonios: iſtrumq; pertinẽtes: hinc autem ad adriaticum mare: pugnaces quidem: cæterum ab Auguſto Cęſare tandem expugnati ad vnum ſcđm Iapides in liburnos eſt nauigatio. Poſt tanto tempore. ſ. Eſt autem ſenſus: ꝙ tanta peſtilentia fuit: vt ſi quis videret illa loca nũc quoq; deſerta aſpiceret: ꝙuis iamdiu id fuerit &c. Morbo cœli: aeris corruptiõe: que poſtea aut in aquas cadit: aut fruges perſedit in ipſas. Aut alios homines paſtus pecudumq; cibatus. Aut etiam ſuſpenſa manet vis aere in ipſo: Et quum ſpirantes mixtas hinc dicimus auras: Illa quoq; in corpus pariter ſorbere neceſſe eſt. Lucre. lib. vi. tempeſtas peſtilentia. Incanduit: ferbuit. Autumni æſtu: tunc enim magis corpora languore afficiuntur aere non certo: vt etiam Ouidi. in arte oſtendit. Tabo: corruptione.

MAN.

Norici.

Sæpe in honore deũ medio ſtãs hoſtia ad arã
Lanea dum niuea circũdatur infula vitta:
Inter cũctãtes cecidit moribũda miniſtros.
Aut ſi quam ferro mactauerat ante ſacerdos:
Inde neq; impoſitis ardent altaria fibris:
Nec reſponſa poteſt conſultus reddere vates.
Ac vix ſuppoſiti tinguntur ſanguine cultri.
Summaq; ieiuna ſanie infuſcatur harena.
Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in hærbis.
Et dulcis animas plæna ad præſepia reddunt:
Hic canib9 blãdis rabies venit: & quatit ægros
Tuſſis anhela ſues, ac faucibus angit obeſis.

Labitur

¶ Sepe in honore deũ medio &c. Proſequit̃ quod inſtituit docens q̃ miſerãda fuerit lues/ ac dicẽs. Hoſtia.i.pecus mactãda ſtans in medio honore deũ.i.deorũ ad aram ſcilicet hoc eſt parata vt in honorẽ deoꝝ mactet̃ dũ ĩfula lanea.i.faſcia in modũ diadematis a q̃ vitte vtriq; depẽdent (Diadema aũt erat pãnicul9 interdũ line9 ſuꝑ quẽ corone ĩponebant̃) Iis aũt q̃ ſacrificari debebãt: ĩponebãt̃ vitte (vñ enei.ij. Sinõ ad victimam expoſtulatus dicit: mihi ſacra parari Et ſalſe fruges. & circũ tp̱a vitte) circũdat̃ vitta ideſt velamine capitis vtriq; depẽdente: niuea.i.cãdidiſſima: cecidit ſepe moribũda.i.moriẽs inter miniſtros .ſ.ſacrificulos: cũctantes.i.ĩmorãtes & ſegnius ferientes: Aut ſi ſacerdos videlicet ſacrificulus mactauerat ferro: quã.i.aliquã hoſtiã ante .i. priuſq̃ moribũda caderet: hoc ẽ ſi feſtinãdo p̃uenerat mortẽ: neq;.i.nõ: altaria nõ ardẽt ide i.ex tali hoſtia fibris.ſ.extoꝝ ĩpoſitis.ſ.ad cremandũ:

ASCEn.
Ordo.

r

mandū:hoc eſt extra illa corruptiſſima nole-bant iſlāmari aut icendi:nec vates.ſ.aruſpex: cōſult⁹.i.interrogat⁹ cōſiliū pōt reddere rñſa id e.i.ex iſpectiōe taliū extorꝵ ac cultri ſuppoſiti.ſ.vt i eos qſi ſpōte iret victima:tigunt.i. ibuūt vix ſanguine:qa tot⁹ lēta tabe abſūpt⁹ fuerat:& harena ſūma.i.ſupſicialis: iſuſcat.i. ſit fuſca ſanie.i.corrupto ſanguine: ieiuna.i. macilēto & modico:hīc.i.ex hac tanta corruptiōe:aut poſtq̃ hec portēta ī ſacrificādo viſa ſunt:vituli.i.iuuēci:moriūt vulgo.i.paſſi in herbis letis.i.piguibus:& reddūt aīas.i.vitas dulcis ad pſepia plena.ſ.pabulorꝵ:hinc.i. ex hac corruptiōe aut ignea ſiti rabies venit canibus blādis.i.dño ſuo blādiri ſolitis& tuſſis āhela.i.anhelitū trahens miſere/quatit.i. concutit & tremere facit ſues.i. porcos egros ideſt morbo affectos ac angit ideſt ſtrāgulat: faucibus obeſis.i.aut pinguib⁹ ne inedia putentur mori:aut ſic inflatis vt pingues putēt. Equus victor.i.vincere ſolit⁹ in curuli certamine: labitur infelix ſtudiorꝵ.i.certaminū:q̃ non ampli⁹ exercebit:ſicut o felix animi iuuenis aut equus victor labit infelix exiſtēs imemor ſtudiorꝵ atq̃ herbe.ſed prior cōſtructio licet rarior magis tñ quadrat cōtextui:ſi n.dixeris equ⁹ iſelix victor:iā duo ſūt epitheta ſine cōiunctiōe.Si ſic equ⁹ victor labit iſelix imemor ſtudiorꝵ atq̃ herbe:iterꝵ totidem ſunt.At ſi ſic:Equ⁹ victor labit iſelix atq̃ imemor ſtudiorꝵ herbe :iā deerit cōiunctio genitiuis:nec ſatis eſt ꝙ ꝑticipiū exiſtēs ſubaudiri pōt vt ſit labit iſelix exiſtēs imemor ſtudiorū atq̃ herbe.Quia ergo alibi conſimilit loqt:& felix cū genitiuo cōſtruit maiorq̃ eſt ſignificantia dicendo infelix ſtudiorū q̃ immemor ſtudiorꝵ.Nā priore modo ſignificat infelicē ſtuduiſſe alios equos vincere:cū iā a fediſſimo morbo vincat:& ipe equ⁹ auertit.
Auerti. i.aſpernat:& idignat aſpicere fontis.i.aquas lympidas & puras:&ferit.i.cōcutit pede terram.crebra.i.crebro: aures.ſ.equi languētis: demiſſe ſunt:quas validus erigere ſolebat:& ſudor eſt ibidē.i.interea dum aures demittit incertus.i.cui⁹ cauſa latet cum nō eueniat ex calore aut agitatione ſeu labore:& ille.ſ.ſudor incertus:qdem.i.certe:eſt ſup.equis morituris frigidus:pellis aret & reſiſtit tractanti exiſtēs dura.i.rigida &aſpera ad tactū.i.dum quis attigit ea:qd ſignū eſt exhauſti ſucci:vñ nō cutē ſed pellē dixit:nā habent vt Iuue.de ſene dixit:deformē ꝓcute pellē:vñ & Perſi⁹ Cute pditus &c.Contra de ſe horatius in epiſtolis.Me pinguē & nitidum bene curata cute viſes quum ridere voles epicuri de grege

Labitur infœlix ſtudiorū atq̃ īmemor hærbæ
Victor equus.fontiſq̃ auertitur:& pede terrā
Crebra ferit:demiſſæ aures:incertus ibidem
Sudor:& ille quidē morituris frigidus:aret
Pellis:& ad tactum tractanti dura reſiſtit.
Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus.
Sin in proceſſu cœpit crudeſcere morbus:
Tum vero ardētes oculi:atq̃ attractus ab alto
Spiritus interdū gemitu grauis:imaq̃ longo
Ilia ſingultu tendunt.it naribus ater
Sāguis:& obſeſſas fauces ꝑmit aſpera lingua.

SER. ❧ In honore deū:in ſacrificiis:vt haud equidē tali me dignor honore:Lanea inſula nō vitta nam nō ſtat verſus ſi lanea vitta dixeris.Mactauerat añ ſacerdos:Eius.ſ.mortem preueniēs.Neq̃ impoſitis ardēt altaria fibris qa vt dicit Ply.morboſa caro nō coqtur.Nec reſponſa pōt cōſultus reddere vates.Colligi em niſi ex ſana victima futura ꝑnō pñt.Suppoſiti:ſic& in.vi.Supponūt alij cultros. Dicēdo aūt ſuppoſiti feriendi genus oſtēdit.Nā interdū ab īferiore pte iterdū deſup feriebant.Sūmaq̃ ieiuna ſanie iſuſcat harena:ſignatis vſus eſt verbis nimiūq̃ libratis.Vulgo:vbiq̃ paſſim & cateruati.Letis aūt hærbis:iōne eos fame piſſe putarem⁹.Canib⁹ blādis:Etiā blandis canibus ex peſtilētia rabies naſcit.Quatit ægros tuſſis: proprie nā tuſſis cōmouet corpa:Faucib⁹ obeſis.Tumētibus.Angit:bñ angit:Nā angina dicit porcorꝵ morbus: qui occupat fauces.Plautus vellem me ī anginā vetti:vt huic aniculæ fauces ꝑoccupare.Crebra ferit:Crebra nomen ꝓ aduerbio. Incert⁹ ſudor:irratiōabilis:ſine labore cuius cauſa nō apparet.Moritur⁹ frigidus aret:frigid⁹ ſudor mortis futuræ ſignū eſt.Et moritur⁹ frigid⁹ Pleonaſmos eſt.Pellis dura reſiſtit:Rigida eſt: nec cohæret digitis.Cœpit crudeſcere morbus:Validior fieri vt Deiecta crudeſcit pugna camilla.Et iam dat ſigna morbi validioris.obſeſſas clauſas.aſpa lingua.ſ.ex nimia ſiccitate. Angina ī

MAN. ❧ Lanea iſula:faſcia in modum diadematis:a qua vittę ab vtraq̃ parte pendent:de hac libro.iiij.de ponto legit. Ambiat vt fuluas inſula longa comas.Aut ſiqua.legit item:at ſiquā.Neq̃ ardent:ꝓpter corruptionē id erat.Fibris:videto lib.i.Ceorg.Ieiuna ſane:ſanguine corrupto & deſiccato:Hinc:ex ignea ſiti:& fluido liquore ac peſtilitate.Vulgo:paſſim.Lætis hærbis:innuit non pœnuria cibatus id fuiſſe.Angit:ſtrangulat:vnde & fauciū dolor Angina vocat.vt ſcri.Feſt⁹ eo aūt morbo ſues maxime cruciant vt aiunt.Auertitur:refugit.Crebra pro crebro. Crudeſcere magis crudus ac durus fieri. Angina.

porcū:&.ſ.equi morituri dant hec ſigna primis diebus añ exitiū.i.mortē & vite exitū.hoc eſt vbi primū incipiūt lāguere:ſin.i.ſed ſi morb⁹ cepit crudeſcere.i.crudior & ſeuior fieri in ſucceſſu.i.cōtinuatione tū vero.i.ꝓcipue & ad verū tūc ſup.fiunt oculi ardentes atq̃ ſpūs grauis.i.moleſtus:attractus ſup.eſt aliqñ ab gemitu alto.i.ab alto pectore ſumpto & ilia ima.i.inteſtina interiora tendunt.i.tentant ſingultu longo.i.lōge:tracto aut eq tendunt.i.trahunt ilia lōgo ſingultu.Sanguis ater.ſ.corrupt⁹:it.i.defluit narib⁹& lingua aſpera.i.ex nimia ſiccitate rigēs premit ideſt tentat fauces obſeſſas .i.concluſas & obſtructas.

ASCEn. ❧ Profuit inſerto.Exaggerat peſtis quā narrat ſeuitiā cum nullo medicamīe ſedari potuerit qñ & ea que cōtra peſtes valere cōſueuerant contra eā iualida fuerit.Ordo eſt Pro-
Ordo. fuit.ſ.alias:hoc eſt in aliis horis & peſtilentiis aut potius in pricipio hui⁹ peſtilētie:iſundere.ſ.in pecus lāguens.cornu inſerto.i.ori immiſſo:hoc ē ꝑ cornu inſertū: latices leneos.i. Bacchicos:hoc eſt vinū qd latex dicit qa in vuis latet/& leneū/qa a baccho inuentū/& ea ſalus eſt viſa vna.i.ſola morientib⁹.i.mortalibus

Profuit inſerto latices infundere cornu
Lenæos:ea viſa ſalus morientibus vna.
Mox erat hoc ipſum exitio:furiiſq̃ refecti
Ardebant:ipſiq̃ ſuos iam morte ſub ægra
(Dij meliora piis:erroremq̃ hoſtibus illum)
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Ecce autem

Ecce autem duro fumans ſub vomere taurus
Concidit: & mixtū ſpumis vomit ore cruorē.
Extremoſq; ciet gemitus: it triſtis arator
Mœrentē abiungens fraterna morte iuuencum
Atq; operæ in medio defixa reliquit aratra:
Nō vmbræ altorū nemorū: non mollia poſſunt
Prata mouere animū: non q p ſaxa volutus
Purior electro campū petit amnis. at ima
Soluūtur latera: atq; oculos ſtupor vrget iertes
Ad terramq; fluit deuexo pondere ceruix.
Quid labor: aut benefacta iuuāt? quid vome-
re terras
Inuertiſſe graues? atq nō maſſica bacchi
Munera: non illis epulæ nocuere repoſtæ.
Frondibus & victu paſcūtur ſimplicis hærbæ:
Pocula ſunt fontes liqdi: atq; exercita curſu
Flumina: nec ſomnos abrūpit cura ſalubres.
Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæſitas ad ſacra boues Iunonis: & vris
Imparibus ductos alta ad donaria currus.
Ergo ægre raſtris terram rimantur: & ipſis
Vnguibus infodiūt fruges: monteſq; p altos
Contenta ceruice trahūt ſtridentia plauſtra.

SER. ¶Profuit inſerto latices: Non ſemp profuit: ſed aliqñ
nam hoc ſolum eſt: quod aut morbo liberat aut cōmo-
uet in furorē. Mox erat hoc ipſum: Quod ſaluti eſſe pu-
tabatur. Et hoc eſt quod paulopoſt dicturus eſt. Quæſi-
tæq; nocent artes. Furijſq; refe. Quia languētia corpora
in vires quodāmodo excitat furor: & facit ea in exitium
conualeſcere. Dij meliora pijs: Per parentheſim in execra
tionem hoſtium hanc torquet inſaniam. Fumans ſub vo
mere taurus: per hoc oſtēdit etiā fortes tauros repēte mor
bo concidere: Nemo enim peſtilētem ad aratra ducit iu-
uencum. Extremoſq; ciet gemit⁹. Vltimū hoc gemit Sa-
Cieo. ne & ciet modo dat ſigna: ſicut in tertio de andromahce
Lachrymaſq; ciebat. Cum ciere proprie ſit alteri aliquid
commouere. It triſtis arat. Morte iuuenci triſtē dicit agri
colam. Fraterna morte: cōſortis interitu. Et ex affectu di-
ctum eſt ruſtici mouere animū. In ſui deſiderium illicere
Purior electro campū petit amnis: Nā ſicut electrū de-
fœcatius eſt metallis omnibus: ita & currens aqua cæte-
ris purior. Ad terrāq; fluit deuexo pondere ceruix. Luca.
Laſſumq; caput ſe ferre recuſat. Quid labor aut benefa-
cta iuuant qd vomere terras Inuertiſſe graues. Si neutrū
mortem repellit: nec corporis exercitiū: nec mentis reli-
gio. Nam ſi generalis eſt ſentētia ſecūdum Epicureos cō
tra religionem eſt. Si aūt ad bouē tantū referт hoc dicit:
quid ei prodeſt labore ſuo aluiſſe mortales? Atq nō maſ
ſica Bacchi munera: Vina precioſa a Maſſico monte Cā
paniæ. Et per tranſitum tangit illa: vnde dicunt phyſici
morbos venire ex cibi & potus nimietate vel mutatiōe
ex nimijs vigilijs: & multa ſollicitudine: dicit etiam ſine
his naſci ægritudinem. Nam in aialibus cum nihil horū
ſit. tamen ęgritudines pati cernimus. Epulæ re. aut abun
dantes: aut variæ. Simplicis hærbæ: pptervarietatē epu
larum dixit ſimplicis hærbæ. Nec ſomnos: abrūpit cura:
Ex cura enim nimia vigilæ procreant. Vris imparibus:
Bobus

talibus aut contra mortē hoc ipſum. ſ. īfunde
re vinū erat exitio. i. ad exitiū. i. mortē: & . ſ.
eq refecti . i. recreati & validiores apparētes:
furijs. i. p furorē q vires afferre videт: ſed nō
diu duraturas: ardebāt. i. incēdebāt maiorib⁹
furijs & ipſi laniabāt dētib⁹ nudis. i. denuda-
tis. id em̄ ſolēt eq mordere volētes ſuos. i. p-
prios artus diſciſſos. i. dilaniatos: iā ſub mor-
te egra. i: egros faciēte / aut extrema cū nō am
pli⁹ poſſit. Dij. ſup. cōcedāt pijs. i. bonis & deo
rū cultorib⁹ meliora. ſ. oia aut euēta: & īferāt
ſup hoſtib⁹. ſ. regiōis & p̄rie pietatis / illū er-
rorē. i. furorē quē tū eq ppeſſi ſūt. Honeſta eſt
parētheſis affectiōis plena: & p apoſiopiſim
vbū ſubticēs vt ī pathicis locutionib⁹ ſolet.
Aūt p ſed ecce q̄ſi de repēte & ex improuiſo
taur⁹ cōcidit. i. mortu⁹ cecidit fumās. i. cū fu
maret & ipenſe laboraret ſub duro vomere
& vomit ore cruorē mixtū ſpumis: & ciet. i.
excitat & ex imo pectore trahit extremos ge
mit⁹ / arator it. i. abit & diſcedit triſtis: abiun
gens. i. ſeparās & ab iugo diſſoluēs: iuuēcū. ſ.
alterꝝ / merētē. i. dolētē & meſtū morte frater
na. i. cōiugalis ſui q̄ q̄ſi fratre ī labore vſus fue
rat: atq; arator relinqt ꝙ ſi legēdū eſt vt fere
text⁹ hn̄t reliqt ordo ē. atq;. i. poſtq̄ iuuēc⁹. ſ.
reliqt aratra defixa ī medio ope: vmbre alto
rū nemorꝝ nō pn̄t mouere animū ei⁹ & mol-
lia prata nō pn̄t mouere aīm ei⁹ & ānis. i. riu⁹
q volutus p ſaxa: petit cāpū exiſtēs purior. i.
defecatior electro. i. illo gn̄e metalli puriſſi-
mo at. i. ſed latera ei⁹ ima. i. īferiora ſoluūт. i.
labaſcūt: & ſtupor. i. hebetudo: vrget. i. obſi-
det: oclos īertes. i. parū vidētes p̄ ſtupore & v-
tigine ex moleſtato cerebro pcreata: ceruix
ſ. ei⁹ q ſic ſtupet fluit. i. circūfert & voluit in
morē flumīs ad terrā pondere. ſ. corporis aut
capitis: deuexo. i. deuoluto: quid labor ſup. iu
uat? qd bn̄facta iuuāt. i. pſūt: qd iuuat inuer-
tiſſe terras graues. i. pigues: vomere. i. ea pte
aratri ab eo ꝙ terrā vomit dicta. q. d. nihil At
q. i. ſed qūo ſup. id euenit? q. d. id mirari licet
nā mūera Bacchi. i. vina: maſſica. i. in maſſico
mōte Cāpanie creſcere ſolita q̄ fortia ſunt &
homini nocere ſueta: nō nocuere. illis. ſ. iuuē
cis aratorijs: & epule repoſte. i. abūdātes & va
rie: aut ſepe ſumpte: aut recocte: non nocuere
illis: qa paſcunт frondib⁹. & victu ſimplicis
herbe: fontes liqdi ſūt illis pocula. i. potus: at
q; flumina exercita. i. purificata & vegetata
nec torpētia: curſu. i. repētino fluxu: nec cura
abrūpit ſomnos ſalubres: ſicut hoībus ſolet:
dicunt. ſ. ſeniores aut q res priſcas repetunt:
boues queſitas. i. deſideratas nec inuētas eſſe
in illis regionib⁹: ad ſacra Iunonis: nō alio tē
pore q̄. ſ. hoc quo cuncte pierāt: & dicunt cur
rus eſſe ductos ad donaria. i. ſacraria: hoc ē re
poſitoria rerū q̄ dijs donanт: alta. ſ. in capito-
lio cōſtituta / vris. i. bobus ſilueſtrib⁹ īparib⁹
ideſt indomitis & ob id īpariter trahētibus:
aut reuera īparib⁹: qa ne vri qdē pares tūc re
periri poterāt (Alludit qdem poeta ad hiſto
riā Cleobis & Bitonis: ſed nō cōtinuo loqtur
de eis: nā nō fuerant illis regionib⁹ hoc eſt in
Italia & cōfinio ei⁹: potuit aūt fieri vt cōſimi
li modo Rome ſacrificarent Iunoni: cūq; bo-
ues deeſſent vris vterētur) Ergo qa. ſ. deerāt
boues aratorij: agricole ſup. rimanт. i. ſulcant
egre. i. cū difficultate: terrā raſtris. i. raſtellis li
gonib⁹ & marris: dētatis: & īfodiūt fruges īpis
vnguib⁹ & trahūt p altos mōtes plauſtra. i. ve
hicula ſtridētia: ceruice cōtēta. i. cōtracta p-
pter preſſurā.

Bobus agreſtibus & ipſis inæqualibus. Nam vri agreſtes boues ſunt vt dixim⁹ ſupra. Et hoc poetice di-
xit. Cæterum veritas hæc eſt cum mos eſſet ſacerdotem Argiuam iunctis bobus ire ad templa Iunonis:
& ſolenni die boues non inuenirent̃ peſtilẽtia; enim q̃ per Atticam vt diximus tranſierat vniuerſa con-
Cleobis. ſumpſerat: duo ſacerdotis filij Cleobis & Biton matrem ſubeuntes iugo ad templa duxere. Tũc Iuno ꝓ-
Biton. bans eorum religionem obtulit matri id quod vellet poſcere filijs. Illa pia rñſione ait: vt quod ſciret vti
le dea mortalibus ipſa preſtaret: altero itaq; die ſacerdotis filij iuuenes reperti ſunt mortui. Ex quo proba
tum eſt nihil eſſe morte preſtantius: quod Herodotus apud grecos pleniſſime cõmemorat in prima hiſto
Donaria. ria. Donaria autem proprie ſunt loca: in quibus dona reponuntur deorum: abuſiue autem templa. Nã ita
Puluinaria. & puluinaria pro templis ponimus: cum ſint proprie lectuli: qui ſterni in quibuſdam templis cõſueuerãt
Aegre. Difficulter. Terram rimant̃: in rimas agunt. Vnguibus infodiunt: Hyperbolice pro manibus.
¶ Profuit: alias. ſ. tunc vero exitio erat. Inſerto ori imiſſo. Lenæos latices: vinũ De lenæo videto lib. ij.
MAN. Georg. Dij me. totum carmen parentheſin habet. Abiungens: ſeparans. Reliquit: legitur & relinquit: Ele-
Electrum ctro. Omni auro ineſt argentum vario pondere alibi dena: alibi nona: alibi octaua parte: vbicũq; quinta
argenti portio eſt: Electrum vocatur. Electri natura eſt lucernarum lumina clarius argento ſplendere: qđ
& natiuum: & venena dephendit: nãq; diſcurrunt in calicibus arquus cœleſtibus ſimiles cum igneo ſtri
dore. Ply. lib. xxiij. ca. v. vide plura in Buco. Inertes: immobiles. Quid labor: aut benefacta iuuãt. Oui.
Mors. amorũ lib. iij. inquit: Scilicet omne ſacrum mors iportuna profanat. Omnibus obſcuras inijcit illa man⁹.
æqua. Viue tamen moriere pius: cole ſacra colentem. Mors grauis a templis in caua buſta trahet. Atqui nõ maſ
ſica: bacchi munera. Certe inquit non potentia vina illis non epulæ repoſtæ ideſt ſæpius appoſitæ: ac ꝑ
id copioſæ & variæ nocuere: vti quidem hominibus accidere ſolet: nam clari fontes & flumina viua po
tum prebebant: frondes & hærbæ ſimplices pabulum miniſtrabant. Eſt itaq; metaphora ab edacibus &
ebrijs ſumpta: in peſtilentia enim mxime obeſt edendi luxus: hinc iubent medici eo tempore in eadem
menſa diuerſa cibaria eſſe non debere nec edenda eſſe: Nam nõ æqualiter digerunt̃. hinc generant̃ humo
res mali ægritudines facientes & pernecantes: vt etiam Auicẽna tradit. Seneca etiam in epiſtolis inquit:
ꝙ vbi ſũt diuerſa cibaria inquinant: non alunt: Peſtiſq; tp̃e vt medici aiunt: vina potentia longe obſũt:
Somnus. dulcia item & artificialia. Somnos ſalubres. temperatus enim ſomnus: & qui non ex crapula & ebrietate
venit inſtaurat ſpiritus in vigilijs reſolutos mẽbra labore feſſa reparat. calorem ſtomacho ſubminiſtrat:
mentẽ purgat. deniq; totum corpus ad agenda omnia renouat. Immoderat⁹ vero ſomnus corpus deſiccat
& infrigidat ac ſuperflutatibus replet flegmaticis. Superfluæq; vigiliæ calorem intendunt. corpus deſic-
cant. Nec abrumpit: vti etiam hominib⁹ accidit. adhuc enĩ perſtat in metaphora. Quæſitas ad ſacra bo-
ues: Herodotus. v. folio primi voluminis ſic ait: Cum dies feſtus Iunonis apud argiuos eſſet: oporteretq;
omnino matrem horum (Cleobis videlicet & Bitonis) ad templũ ferri bobus iunctis: ijſq; boues ex agro
ei⁹ ad horã ꝑſto nõ eẽnt: tũc iuuenes excluſi tp̃e: iugũ ſubeũtes: plauſtrũ ꝑtraxerũt: q̃ mr̃ vehat̃ & qnq; ac
quadraginta ꝑ ſtadia ferentes: ad templum peruenerũt. Quibus cũ hæc feciſſent & ab omni cœtu cõſpe
cti fuiſſent: optimus obtigit vitę exit⁹ ꝑ quẽ de⁹ idicauit ſatius eſſe homini mori q̃ viuere. Nam cum cir
cũſtãtes Argiui laudibus tollerẽt: viri quidẽ conſilium filiorum: fœminæ vero eorum matrem: ꝙ talib⁹
filijs prædita eſſet. Mater gaudio perfuſa: tum liberorum fato: tum fama: ante ſimulachrum ſtans preca-
ta eſt deam: vt cleobi & Bitoni filijs ſuis daret id quod optimũ eſſet homini contingere: poſt hanc ꝑcatio
nem: vbi ſacrificauerũt: epulatiq; ſunt quieſcẽtes in ipſo delubro: non ſunt amplius excitati ſed hoc vitę
exitu perfuncti: quorum effigies tanq; virorum: qui optimi extitiſſent argiui factas apud Delphos collo
cauerunt: hæc ille. Cice. vero lib. i. Tuſcu ſic ait: Primum argiæ ſacerdotis Cleobis & biton filij predicãt̃
Cleobis. Nota fabula eſt: cum enim illam ad ſolẽne & ſtatutum ſacrificum curru vehi ius eſſet ſatis longe ab op-
Biton. pido ad Fanum: morarenturq; iumenta tunc iuuenes ij: quos modo nominaui veſte poſita corpora oleo
perunxerunt ad iugum acceſſerunt. ita aduecta in fanum cum currus eſſet ductus a filijs. precata a dea di-
Mors. citur. vt illis premium daret de pietate. quod maximũ homini dari poſſet a deo poſt epulatos cũ matre
adoleſcentes ſomno ſe dediſſe. mane inuentos eſſe mortuos: hæc Cice. Et vris imparibus. id poeticũ eſt.
Nam & Herodo. & Cice. oſtenderunt aliter eueniſſe. de Vris autem latius libro. ij. Georg. Donaria. tẽpla
intelligit. multa enĩ illic dijs donãtur. Rimant̃. in rimas & ſulcos agũt hoĩes ipſi. Aegre. durit̃ difficult̃.

Non lupus inſidias explorat ouilia circum
Nec gregibus nocturnus obãbulat. acrior illũ
Cura domat: timidi dãmæ: ceruiq; fugaces
Nunc interq; canes & circũ tecta vagantur.
Iam maris immenſi prolẽ & gen⁹ oẽ natantum.
Littore in extremo ceu naufraga corpa fluctus
Proluit: inſolitæ fugiũt in flumina phocæ.
Interit & curuis fruſtra defenſa latebris
Vipera: & attoniti ſquamis aſtatibus hydri.
Ipſis eſt acr auibus non æquus: & illæ
Præcipites alta vitam ſub nube relinquunt.
Præterea nec iam mutari pabula refert.
Quæſitæq; nocent artes: ceſſere magiſtri
Phyllirides Chiron amythaoniuſq; melãpus.

¶ Non lupus iſidias. Docuit pecudum ideſt
ASCEn. cicurum ſeu domeſticorum aĩalium per dirã
peſtem abſumptionẽ: nũc docet ferarũ quoq;
Ordo. tam terreſtrium q̃ marinarũ atq; aeriarũ miſe
rabilem ſtragem atq; luem. Ordo aũt eſt. Lu-
pus non explorat ideſt non facit explorando
inſidias circum ouilia nec obãbulat ideſt cir
cum ãbulat gregibus ideſt in perniciem gregũ
nocturnus ideſt tempore nocturno. vt ſolet
dum valet. quia acrior cura. ſ. inſtãtis mortis
domat illum. damme timidi & cerui fugaces
ideſt aſſidue fugientes. & quib⁹ tota ſalus eſt
in fuga. nunc (pro tunc) in hac quam narro tẽ
peſtate. & inter canes & circum tecta fluctus
proluit ideſt prouoluit ad littora. aut aſper-
git ſuper natantem iam prolem immenſi ma
ris. & pro ideſt omne genus natantũ ideſt na-
tare ſolitorum. ꝓluit dico in littore extremo
ceu corpora naufraga ideſt poſt naufragium
proiecta ad littora. phoce inſolite ſcilicet ma
gnitudinis. aut raro viſe: ſunt aũt vituli ma-
rini. fugiũt in flumina. & vipera ideſt ſerpẽs
illa nociua defenſa fruſtra ideſt nequicq; late
bris curuis vnde extrahi & in quibus occidi
nõ poterat

Sæuit & in lucem ſtygijs emiſſa tenebris
Pallida Tiſiphone morbos agit añ:metumq́:
Inq́ dies auidum ſurgens caput altius effert.
Balatu pecorum & crebris mugitibus amnes
Arenteſq́ ſonant ripæ:colleſq́ ſupini.
Iãq́ cateruatim dat ſtragẽ:atq́ aggerat ipſis
In ſtabulis turpi delapſa cadauera tabo.
Donec humo tegere:ac foueis abſcõdere diſcũt
Nam neq́ erat corijs vſus:nec viſcera quiſq̃
Aut vndis abolere poteſt aut vincere flamma:
Nec tondere quidẽ morbo illuuieq́ pereſa
Vellera:nec telas poſſunt attingere putres.
Verum etiam inuiſos ſi quis tentarat amyctus:
Ardẽtes pabulæ atq́ immundus olentia ſudor
Membra ſeq̃batur:nec longo deinde moranti.
Tempore cõtractos artus ſacer ignis edebat.

SER. ¶Nec gre.no.Quod ait nocturnus figurate rem temporis ad perſonã tranſtulit.Obambulat.inſidiat̃.Cura ſcilicet peſtilentiæ Timidi dãmæ mutauit genus vt vitaret ομ οιοτελευτον:Nam Hora.in fœminino genere poſũit dicẽdo:Et ſuperiecto pauide natarũt æquore dãmæ. dicendo dãmas & ceruos errate cum canibus duo oſtendit:& hos timoris & illos ferocitatis oblitos.Fugiũt q̃ſi timentes marinam peſtilentiam.Ipſis eſt aer auidus non æquus:Suis quodãmodo q̃ alarum velocitate ſupergredi aerem poterant peſtilentem.Phillyrides chiron:medicinæ inuẽtor:Saturni & phillyres filius. Amythaoniuſq́ Melampus amythaonis filius καθαρτησ ideſt purgator. nã Prœtides ipſe purgauit luſtrationibus quas iuenit:& hoc dicit cõualeſcente morbo:nec medicinã prodeſſe nec religionẽ poſſe.Arẽteſq́ ſonant ripæ.Vult peſtilentiam etiam elementa ſentire:Sicut æneı.iij.Arebant hærbæ & victum ſeges ægra negabat.nam ſegetẽ pro terra poſuit Nam neq́ erat corijs vſus.Quippe morbo putrefactis. Nec viſcera quiſq̃ nec lauari nec coqui poterãt.Caro em̃ corrupta morbo quẽdam habet mucorem:qui non põt ablui quoniam omne corpus poſſidet:item igni ſuperpoſita:aut putreſcit:aut dureſcit:nam non coquitur Pabulę carbũculi:Immũdꝰ ſudor: morbus pedicularis φθειριασισ Sacer ignis:quem græci.ιεραγγοσιον.vocant.

Pbillyrides.

MAN. ¶Explorat exquirit.p̃meditat̃. Proluit aſpergit lauat. Obambulat:circũambulat:Fugiunt in flumina tanq̃ hęc ſalubriora eſſent.Phocæ. Phocæ:Vituli marini :q̃s vocant phocas ac dormiunt in terra:moreq́ pecudum in eadem pariunt nunq́ geminis plures educant mãmis fœtum:non ante duodecimum diem deducunt in mare:ipſis in ſono mugitus:vnde nomen vituli acceperunt:nullũq́ aĩal p̃mitur grauiore ſomno:pennis quibus in mari vtunt̃.humi quoq́ vice pedum ſerpunt:Ply.lib.ix. Hydri. Hydri:ſerpentęs aquatici:hydas em̃ hydoſq́:& hydor aqua dicit̃.Mutari pabula:Colu.lib.viij.ca.v.ſic ait Quod ſi ægrotat vniuerſum pecus:eſt remedium preſens & ſummũ pabula mutare.& aquationes & totius regionis alium querere ſtatum cœli.Cutem vſq́ ſi ex calore:& æſtu concepta peſtis inuaſit:vt opaca rura.ſi ĩuaſit frigore:vt eligãt aprica:Ceſſere magiſtri.Non eſt in medico ſemper releuetur vt æger Interdum docta plus valet arte malũ.Oui.lib.i. de ponto: Chiron. Phillyrides chiron.hærbariã & mædicamẽtariam a chyrone Saturni & phillyræ filio inuentas ſcri. Ply.lib.vij.Et medicinam ab Aegyptijs:alij per arabum Babylonis & Apollinis filiũ.Melãpus:is teſte Homero. libro.xv.

nõ poterat:ĩterit.ſ.peſtilẽtia:& hydri.i.ſerpẽtes aq̃tici.attoniti.i.ſtupefacti:ſquamis aſtantibꝰ.i.erectis & auxiliãtibꝰ qdẽ cõtra externa ſi q̃ vim ĩferrẽt:ſed nõ cõtra peſtẽ intrinſecus graſſantẽ.Aer eſt nõ equꝰ.i.iniquꝰ & peſtilẽs: ipſis auibꝰ qbꝰ tñ ꝓpriũ ẽ ſolũ.& ille.ſ.aues p̃cipites.i.p̃cipitãter ĩ terrã decidẽtes: reliquũt vitã.i.aĩam ſed aĩa ĩterit cũ vita:vñ recte vitã dixit nõ qa derelicta maneret:ſed qa quã illic habebãt ĩ terris nõ haberent ſub alta nube.i. regione nubiũ.Preterea ideſt preter hec mala:nec refert ideſt quicq́ ad rem facit aut rei: ideſt cõmodi fert:pabula iam mutari & artes queſite nocent ideſt officiũt:magiſtri ideſt peritiſſimi medici:hoc eſt inuẽta eoꝝ:ceſſere.i. victi ſunt a morbo & ſuccubuerũt:chiron.ſ. centaurus ille iuſtiſſimꝰ phyllirides ideſt phillyre ex neptuno filius:& melampus purgator ille pretidum cum furore agitarent:amythaonius ideſt amythaonis filius ſup.ceſſit. Tiſiphone ideſt furia illa infernalis & penã & cedem inferens:pallida ſcilicet ab effectu:aut quia in vmbris verſata:ſeuit ideſt crudeſcit & ſeua atq́ immanis fit:& ipſa emiſſa tenebris ſtygijs ideſt triſtitie infernalis:in lucem: ideſt ad regionẽ noſtram agit.ſ.ante ſe morbos & metum ideſt mortem que ex metu vel cum metu conſpicitur.& ipſa ſurgẽs ideſt ſurſum agens ſe:effert ideſt extollit:caput.ſ.ſuũ auidum ſcilicet cedis & ſanguinis:in dies altius(bene addit altius quia ĩ dies & in horas particulam exceſſiuam expoſtulant)hoc eſt ĩ dies ſingulos maior eſt vis dire peſtis a tiſiphone excitata.amnes & ripe arantes.ſ.eſtu aeris corrupti & colles ſupini ideſt editiores hoc eſt omnia loca in quibus pecora paſci ſolebant:ſonãt ideſt reſonãt balatu pecoꝝ hoc eſt ouium:& crebris mugitibus:ſcilicet taurorum morientium.& ſcilicet tiſiphone dat iam ſtragem:ideſt cumulũ proſtratorũ ac morientium:cateruatim ideſt per cateruas non ꝑ ſingula capita:atq́ aggerat:ideſt accumulat in ipſis ſtabulis:quia efferri nequeũt pre multitudine:ipſa cadauera delapſa ideſt que occiderant:turpi tabo donec.ſ. homines diſcunt tegere.ſ.cadauera humo ideſt ĩhumare:& abſcondere foueis:diſcunt autem experiẽdo qa multa infectio & nulla vtilitas ex conſeruatione cadauerum proueniret.Nam neq́ vſus ideſt vtilitas:erat corijs ideſt pellibꝰ e quibꝰ coria parantur.nec quiſq́ poteſt aut abolere. ideſt purgare viſcera ideſt carnes vndis aut vincere.i.excoq̃re:flãma ideſt igni.Nec.ſ.paſtores poſſunt quidem ideſt ſaltẽ tondere vellera pereſa morbo & illuuie ideſt ſanie & corruptione illuente ideſt intrinſecus imbuente nec poſſunt attingere ideſt per laborem ꝑuenire ad hoc vt ex eis habeant telas etiam putres:verũ etiã ideſt inſuꝑ:ſi quis tẽtarat ideſt conatus fuerat facere:amictus inuiſos ſcilicet a natura.hoc eſt quos natura inuidit & negauit mortalibus:pabule ideſt carbunculi & puſtule ardentes.ſ ſacro igni:atq́ ſudor:immũdus ideſt corruptus.ſequebat̃ ideſt perſequebatur & conficiebat:membra olentia ſcilicet grauiter:hoc eſt fetida:& ignis ſacer ideſt execrabilis & peſtilentialis:edebat ideſt abſumebat deinde tp̃e nõ longo.i.non longũ aut diu morãti:ſed ſtatim ſubſeq̃nti hoc ẽ paulo poſt artus cõtractos.ſ.ab illis amictibꝰ hoc eſt q talibꝰ veſtiebãt̃ ẽt inficebant̃.Et hec de his q̃ in tertiũ Georgicon adducta voluimus.

libro.xv.Odyſſeæ.Fuit amithaonis filius.patria argo qut ait mantis fuit.i.vates.Vtq̃ Lactātius ſcri.
libro.iij.the.Prœti abantis filij argiuorum Regis inſanas filias Melampus curauit:herbariæ artis peritiſ
ſimus.latius autem æglo.vi.Tiſiphone.Tiſis pœna.vltio punitio dicitur.Phone autem ac phonos cæ-
des vel mors fertur.Alecto inceſtans dici pōt Megera.vero a megæro quod eſt odi ac iuideo.Eæ tres fu- Tiſiphoe
riæ dicuntur.Metum ideſt mortem.Inq̃ dies ideſt quotidie magis Stragem.corporum proſtrationem & ne.
ruinam.Cateruatim.multipliciter.congregatim.Tabo.corrupto humore & ſanguine.Abolere.purgare Alecto.
ita corrupta erant.Illuuie:ſqualore.immunditia.ſorde.Vellera.Varro libro.ij.capite. vlti.ſcribit q̃ lanā Megera.
demptam ouibus ſcilicet & conglobatam.alij vellera.alij vellumina appellant.ex quorū vocabulo ait.
animaduerti licet pri⁹ lanarum vulſuram q̃ tonſuram inuentam.Qui etiam vellunt ante triduo ieiunas
habent.q̃ languidæ minus ægre radices lanæ retinerent.Omnino tonſores in Italiam primum veniſſe ex
ſicilia dicunt.Olim tonſores non fuiſſe aſſignificant antiquorum ſtatuæ.q̃ plæræq̃ habent capillum.&
barbam magnam.hæc ex Varrone.Attingere telas.puenire ad telas:Putres.ſolubiles vti illud.Et zephy
ro putris ſe gleba reſoluit.Vnde & penelope vt Home.ſcri.quod interdiu texebat.noctu diſſoluere ſolita
eſt.Inuiſos odioſos malis ſequentibus.Ardentes pabulæ.pabularum duo genera ſunt.altera eſt in qua p Pabulæ.
minimas puſtulas cutis exaſperatur.&rubet leuiterq̃ roditur.medium habet pauſillo leuius.tarde ſerpit
idq̃ vitium maxime rotundum incipit.eademq̃ ratione in orbem procedit altera autem eſt quam agriā
ideſt feram græci appellant.in qua ſimiliter quidem ſed magis cutis exaſperatur.exhulceraturq̃ ac ve-
hementius & roditur & rubet.interdum etiam pilos remittit.hæc Celſus lib.v.vbi etiam curationes do
cet.Contractos.correptos coinquinatos.Sacer ignis ideſt execrandus.nam vt inqnit Celſus lib.v.Sacer Sacer.
quoq̃ ignis malis hulceribus annumerari debet Eius duæ ſpecies ſunt.alterum eſt ſubrubicundum. aut ignis.
mixtum rubore atq̃ pallore.exaſperatumq̃ per puſtulas continuas.quarū nulla altera maior eſt.ſed plu-
rimæ perexiguæ in iis ſemper fere pus.& ſæpe rubor cum calore eſt.ſerpitq̃ id nōnunq̃ ſaneſcēte eo qđ
primo vitiatum eſt.nōnunq̃ etiam exhulcerato.vbi ruptis puſtulis hulcus continuatur.humorq̃ exit.q
eſſe inter ſaniem & pus videri poteſt fit maxime in pectore aut lateribus aut eminentibus partibus p̄ci
pue in plantis.alterum autem eſt in ſummæ cutis exhulceratione ſed ſine altitudine latū ſubliuidū.inæ-
qualiter tamen mediumq̃ ſaneſcit extremis procedētibus ac ſæpe id quod iam ſanum videbatur iterū
exhulceratur.at circa proxima cutis. quæ vitium receptura eſt.tumidior & durior eſt.coloremq̃ habet
ex rubro ſubnigrum.hæc Celſus.Igni autem ſacro vt Ply.docet libro.xxx.medentur vermes terreni ex
aceto illiti.Grillus contritus in manibus:adeps anſeris viperæ caput aſſeruatum & combuſtum.deinde
ex aceto impoſitum &c.Plura idem Celſus medicamēta ibidem edocuit.Colu.vo lib.viij.capite.v. ſic
ait.Eſt etiam inſanabilis ſacer ignis.quam puſtulam vocant paſtores ea niſi conpeſcitur intra primā pe-
cudem quæ tali morbo correpta eſt.vniuerſum gregem contagione proſternit &c.

Finit liber.III.Georgicon.Cum explanationibus eius.

Carmina Ouidij Naſonis.

Protinus aerei mellis redolētia regna:
Hyblæas & apes aluorū & cærea tecta
Quiq̃ alibi flores:examina quæq̃ legenda
Indicat:humentiſq̃ fauos cæleſtia dona.

ASCEn. Ordo. Protin⁹ aerei mellis Tetraſtichi oui diani.Ordo eſt.Vates ſup:ſeu poeta Vergilius:indicat ideſt notificat hoc quarto libro:protin⁹ ideſt ſtatim aut protin⁹ ideſt ampliter: regna ideſt apum(que regem habent & ita aulam & regna)aluearia mellis aerei ideſt ex aere collecti redolentia ideſt ſuauiter fragrātia: & apes hybleas.i.optima mella faciētes quales ſunt hyblee in ſicilia:& tecta cerea.i.fauos aluorum p alueorum hoc eſt que ſunt in alueis ſeu aluearibus earum:q̃ p & flores qui alibi ſcilicet naſcunt̄ q̃ apud hyblam vbi copia thymi naſcit̄ & indicat que examina ſint legenda ideſt colligenda vt habeantur mella aut reparanda & indicat fauos humētis ideſt melle fluētes dona celeſtia ideſt beneficio celi aut rore celeſti collecta.¶ Que ſedes apibus &c.heptaſticorum carminū Manci.vberius ex ordine q̃ toto libro continent̄ explicantium ordo eſt.Poeta reponit ideſt docti⁹ ac emendatius ſcribit:hoc quarto libro:que ſedes ve pro vel que ſtatio ſit paranda apib⁹ & docet quoq̃ ideſt etiam ſigna languentum ideſt languentiū apium ſcilicet & ſalutē medicam ideſt ex medicina cōparandā & modū naſcendi vt ſcilicet ſine cōcubitu ore legāt natos:& multa nomina nympharum inter quas ariſtei matrem nominat:& pandit luctū ariſtei ob demortuas ſcilicet apes & fauorem matris :que conſilium dederat adoriundi protei abs quo reparationem didicit.Tum ideſt deinde pandit patriam ſcilicet carpathon ptei vatis ideſt diuinatoris ac futura vaticinantis:& mores ideſt inſtituta eius & ſpecies:in quas ſcilicet ſe tranſmutauerat:& pandit vt ideſt qualiter orpheus reuocarat Euridcen coniugē ſuam:ab vnda ſtigia ideſt infernali quod fecit thraiciafretus cythara.& nos docemur tandem reparare ideſt inſtaurare examen ideſt fetum apium ſcilicet ex tinctarum.

AN.MAN. Argumentū voluminis quarti.

Quæ ſedes apibus: ſtatio ve paranda
reponit.
Languētum quoq̃ ſigna docet:medicamq̃ ſalutem.
Naſcendiq̃ modum:Nympharū noīa multa;
Pandit Ariſtæi luctum:matriſq̃ fauorem.
Tum vatis Protei patriam:mores: ſpecieſq̃
Orpheus Euridicē ſtigia vt reuocarat ab vnda.
Examenq̃ apium tandem reparare docemur.

P. Virgilij Maronis Georgicon. Liber. IIII.

PRotinus aerei mellis cœleſtia dona
Exequar: hanc etiam mecœnas aſpice partem.
Admirāda tibi leuium ſpectacula rerum:
Magnanimoſqꝫ duces totiuſqꝫ ex ordīe gētis.
Mores & ſtudia & populos & prælia dicam.
In tenui labor: at tenuis non gloria: ſi quem
Numina læua ſinunt auditqꝫ vocatus Apollo.

SER. PRotinus aerei mellis cœleſtia dona Exeq̄r: rhetorice dicturus. de rebus minimis magna promittit: vt & leuem materiam ſubleuet: & attentum faciat auditorem: Sane perite: q̄m ſcit breue eſſe opus hoc de apib⁹ & intra paucos verſus poſſe conſumi: vſus eſt tranſlationibus: ad dilatandam materiam dicens apes habere reges pretoria vrbes: & populos. Sane ſciendum vt ſupra dixim⁹ vltimā partem huius libri eſſe mutatā: nā Galli laudes habuit loc⁹ ille q nūc orphei cōtinet fabulā que inſerta eſt poſtq̄ irato Auguſto occciſus eſt Gallus. Protinus deinceps: exinde etiā floridum agrum exequar ſicut ſum cęteros executus. Et aerei mellis dicit quia mel ex rore colligitur: qui vtiqꝫ ex aere defluit. vnde eſt & cœleſtia dona. i. munus deoꝝ antea eñ mel inueniebāt ī folijs Vt Mellaqꝫ decuſſit folijs. Hanc etiā: ſicut ſupiores. Admirāda tibi: Audies ex rebus leuibus digna ſtupore eſſe in apibus ꝓceres & tanta certamina. Mores: quia caſtæ ſūt vt illū adeo placuiſſe apib⁹ mirabere morē. Et ſtudia: vt tāt⁹ amor floꝝ & generādi gloria mellis Et pplos.

PRotinus aerei mellis. Admirabili artificio rē tenuē extollit poeta: ſic. n. de apib⁹ tractat vt res diuinas & heroicas aptiſſime īſerat. diuinas q̄dem vt vbi dictur⁹ eſt Eſſe apib⁹ ptem diuine mētis & hauſt⁹ Aethereos heroicas q̄dem: q̄a admirāda tibi leuiū ſpectacula rerū magnanimoſqꝫ duces &c. Ordo eſt: O mecenas ego exequar. i. in executione cepti operis pſcribā protinus. i. ſtatim vel oīno & q̄ſi porro tenus. i. ampliter dona celeſtia. i. beneficio celi aut ī aere collecta mellis aerei. i. quod rore & florib⁹ ī aere vt dixit de apib⁹ colligit̄. aſpice. ſ. fauēter: etiā hanc partē ſicut ſup. reliquas aſpexiſti: q̄a ſtatim in pricipio primi libri mecenatē nūcupauit. Aſpice ī quā quia ego dicā tibi ſpectacula rerū leuium vt pote apū q̄ inter aīalia nobis cōmoda minima hñt corpuſcula: admirāda. i. digna admiratione: q̄a admirabere morē ꝙ nec cōcubitu indulgēt. itē ꝙ rege īcolumi mēs oībus vna eſt atqꝫ alia multa. & duces magnanimos qui aīas in vulnere linquūt: & mores & ſtudia totius gentis. i. gñis apum videlicet q̄ more humano īſtituta & exercitamēta habent: & dicā populos. i. vulgus apū & p̄lia q̄. ſ. ab eis cōmittūt: q̄a illis ira modū ſupra eſt. Labor ſup. erit mihi. ſ. in tenui. i. in re exili & modica at i. ſed: gloria nō ſup. erit tenuis. i. exilis & modica ſi numina leua. i. gl'ie humane inimica: ſinunt quē. i. aliquē glorioſe dicere: hoc eſt ſi numina inimica īferoꝝ nō obſtiterīt: & ſi appollo q deus ſupus eſt & poetis beniuol⁹ eſſe ſolet vocatus in auxilium meum audit. i. exaudit ſcilicet me: hoc ē ſi aſpirat ceptis meis hec de mente Aulij gellij: vt Beroaldus in ſeruium ānotauit ſic ſcribens. Romani antiquitus deos quoſdā vt ꝓdeſſent colebāt quoſdā

ASCEn.

Ordo.

Beroald⁹

vero ne obeſſent placabãt. Cum Iouem igiť & diouem a iuuando nomina eſſent veiouẽ appellauerunt dempta atq̃ detracta iuuandi facultate: vt author eſt Gelli⁹ i. v. ſimulachrũ enim veiouis ſagittas tenet que ſunt videlicet parate ad nocendũ quapropter eum deũ plerique Apollinẽ eſſe dixerunt: preterea vergilium quoq̃ aiũt multe antiquitatis hoiem ſine oſtẽtationis odio pitum: numina leua depcari in his v̓ſibus. In tenui labor at tenuis nõ glĩa ſi quem Numina leua ſinunt: audit q̃ vocatus Apollo. Significat em̃ quandã vim eẽ hmõi deorũ i ledẽdo magiſq̃ i iuuãdo potẽtem. Et ita ſcd'm Gel. auctorẽ: q perq̃ ſcite & adamuſſim vergilianã maieſtatẽ penſitauit. Exponemus poti⁹ Numina ledẽtia q̃ iuuãtia. Et qm̃ in Gellij mentionem incidimus admonendi ſunt illius ſcriptoris ſectatores: vt locũ emendent in eo capite i q̃ de veioue diſſerit deprauatum: cũ in oĩbus paſſim codicibus Gellianis hec v̓ba leganť In his dijs q̃s placari oportet: vti mala a nobis vel a frugib⁹ natis amoueantur arungus habeť & robigus. Mendũ eſt maximũ in nouiſſimis tribus v̓bis quod niſi emẽdetur difficultates pariet inextricabiles nos v̓o marte noſtro: ita correxim⁹. Auerũcus habetur & robigus & ita corrigẽdum eſſe cenſem⁹ fulti auctoritate eruditiſſimorum: nãq̃ auerũcus deus eſt q malorum aduertendorum cã colebatur ab auerũcando noĩat⁹ vt docet. M. varro i libris de lingua latina: auerũcare aũt vocabulo antiquo ſignificat auertere atq̃ depellere quã dictionẽ vſurpat Liui⁹ ſic ſcribẽs in. vij placuit ad auerũcandã deum irã victimas cedi: & in. x. prodigiorum auerũcãdorum cauſa ſupplicatiões in biduum ſenatus decernit. Cice. ad Atticũ in epiſtolis ſic ſcri. Certe contra igiť inq̃s dij auerũcent. Cato quoq̃ i re ruſtica viduertatẽ inquit vaſtitudinemq̃: calamitates intempiaſq̃ phibeſis defendas auerunceſq̃. Et Feſt. pacuuianũ dictũ amentiam auerũcaſſent tuam iterptatur ideſt auertiſſent. Auerũcũ itaq̃ deũ romani colebant & ab eo p̃cabanť vt pericula auerũcaret: hoc

Auerũc⁹ auerũco.

Vt binæ regum facies: ita. corpora plebis. Et p̃lia dicam: vt Erumpunt portis cõcurritur æthere in alto. In tenui labor at tenuis nõ gloria: Compẽſatio eſt laboris q̃ magnã dat gloriam ſi fuerit materia exilis ornata. Numina læua: Proſpera: vt alibi. itonuit læuũ. Auditq̃ vocat⁹ Apollo: Aut quaſi poeta Apollinem inuocat: aut quaſi paſtoralem deum: nam Apollo Nomius dicitur.

¶ Attende qd dicat. Seru.

PRO. Protin⁹ aerij mellis celeſtia dona Exequar: Quidam dicunt mel in aere naſci. Quidam apes colligere quo tempore in Ida Iuppiter nutriebatur tum primũ ex aere fluxiſſe: eoq̃ ipſum alitũ.

MAN. Protinus aeri mellis &c. Ariſtæus de quo latius in primo libro Georg. habeť primus & apiũ & mellis vſum & lactis coagula hoĩb⁹ tradidit vt Iuſtin⁹. lib. iij. ſcribit. Diod. quoq̃ in fine libri quinti cum Iuſtino conuenit dicit em̃ q̃ nymphis a matre traditus eſt nutriendus: a quibus cũ lac coagulare mel atq̃ oleum conficere didiciſſet primus ea in vſum hoĩm traduxit vnde a poſteris vt deus cultus eſt. Quãdo vero & in qua regione primũ natæ ſint apes videto Col. li. x. capite. ij. Eſt aũt apis res precipui queſtus quum fauet vt teſtatur Ply. libro. xxi. Protinus aerei mellis: de proten⁹: & protinus videto latius in Tityro. Protin⁹ ideſt ſtatim continuo vel deinceps preterea. vtrũq̃: enim cõuenit. nã Caper. ſcribit protinus per i aduerbiũ eſſe tpale. i. ſtatim & Priſcia. libro. xv. ſcri. eſſe aduerbium ordinatiuum: vt deinde preterea continuo. Aerei mel. Venit mel ex aere & maxime ſydeũ ex ortu. Itaq̃ cũ prima aurora folia arborum melle roſida iueniunť at ſi qui matutino ſubdio fuere: vnctas liquore veſtes capillumq̃ concretum ſentiunt ſiue ille eſt cœli ſudor: ſiue quedã ſyderum ſaliua: ſiue purgantis ſe aeris ſuccus ſiue aquæ eſt & purus ac liquidus ac ſuæ naturæ quali defluit Ply. lib. xi. Hãc aſpi. partem attentũ hic Mecœnatem reddit rogando vt hæc quoq̃ aſpiciat. Admiranda tibi attentum iterum: reddit promittens ſe de rebus mirandis verba facturum: exponenſq̃ etiã numero res de quibus dictur⁹ eſt. Duces apiũ reges Mores inſtituta & cõmunes omnium coſenſus. Studia occupationes labores. Populos. progeniem. In tenui labor: eſt enim difficile minima exornare atq̃ extollere: & contra maxima leue eſt. Sunt em̃ referta bonis plurib⁹ Numina leua ſinũt. i. aduerſa nã deos quoſdã vt pdeſſẽt celebrabãt. quoſdã vt ne obeſſent placabant.

Ariſtæus

eſt auerteret amoliret atq̃ propulſaret: legať ergo apud Gelliũ: Auerũcus nõ aũt arũg⁹. Cũ arung⁹ nihil ſignificet: & dictio ſit illiterata: Aruũcus apud Plyniũ accipiť pro villo q a capellarum mento depẽdet. Sed hoc & id gen⁹ ſexcẽta alia que apud ſcriptores in latina lingua reperiuntur ptim obſcura partim deprauata tractanť ac enodãtur a nobis vberiori volumine quod quotidie cudim⁹: & adhuc ſub incude eſt quod edeť in tẽpore. in q̃ omni ſtudio ac vigilãtia cõtendimus laboramus enitimur pro virili parte de latine lingue ſectatoribus bene mereri. Hec ille.

Arũcus.

ASCEn. Ordo.

¶ Principio ſedes &c. Hec eſt pria pars executionis in hoc opere in qua vt a Mancinello prenotatũ eſt poeta de ſedibus ſeu ſtationib⁹ apum diſſerit dicẽs. Pricipio. i. pro primo pcepto ſedes & ſtatio. i. habitatio (ſed exeuntibus iunioribus videť ſtatio: ea enim eſt vbi naues ad tẽpus ſtant reſidẽtib⁹ aũt ſeniorib⁹ ſedes eſt) eſt petenda. i. diligẽda apibus datiuus eſt vtilitatis nõ paſſionis: hoc eſt nõ ab apibus (nõ em̃ illis precipit) ſed ab agricolis pro apibus. Quo. i. ad quã ſedẽ & ſtationem aduerbium p noie: neq̃ ſit aditus. i. afflatus ventis (nam venti prohibent. i. ipediunt ferre domum pabula vt thymum & etiam mella) neq̃ oues ve pro vel hedi petulci. i. petulantes & laſciui: cunta laceſſentes inſultent. ideſt frequenter inſiliant floribus & ita. ſ. decutiant rorem aut neq̃ ſup. bucula ideſt iuuẽca aut iunior bos: errans ideſt paſcens vagando: campo ideſt per campum decutiat. i. concutiẽdo deijciat rorẽ & atterat herbas ſurgẽtes e qbus. ſ. pabula atq̃ fauos colligerẽt apes

Et lacerti

Principio ſedes apibus ſtatioq̃ petenda:
Quo neq̃ ſit vẽtis aditus: nam pabula venti
Ferre domũ phibẽt: neq̃ oues hœdiq̃ petulci
Floribus inſultent: aut errans bucula campo
Decutiat rorem: & ſurgentis atterat hærbas:
Abſint & picti ſqualentia terga lacerti.
Pinguibus a ſtabulis meropeſq̃ alieq̃ volucres
Et manibus progne pectus ſignata cruentis
Omnia nam late vaſtant ipſaſq̃ volantes
Ore ferunt dulcem nidis immitibus eſcam.

SER. ¶ Principio ſedes: dicit vbi aluearia ponẽda ſint: in qua re ſatis perite & ea que abeſſe debeant ſcilicet ne noceãt apibus & quæ debeant adeſſe Verg. optime commemorat. Sane ſciendum quoniam ſupra ait Magnanimoſq̃ duces: ideo intulit modo ſedes ſtatioq̃ quã tranſlationẽ

diligẽtes

diligenter reſeruat.Hœdiq; petulci.Laſciui & exultan-
tes:& petulci dicti ab appetendo:vnde & meretrices pe-
tulcas vocamus.Picti terga lacerti.picta terga habentes
Pinguibus a ſtabulis:plenis ſicut etiã inanes res tenues
nominamus econtrario.Meropeſq; aliæq; volucres di-
cẽdo aliæ volucres oſtẽdit meropes eſſe aues.ſunt aũt vi
rides & vocanť apiaſtræ quia apes comedũt.Et manibꝰ
ꝓgne nomẽ poſuit ꝓ noie.Nã phylomela in hyrundinẽ
verſa eſt.pro qua prognen vel quaſi ſororẽ poſuit : vel
quaſi eam que fuerat illius ſceleris cauſa. Nam ipſa mi-
ſerat Tereum ad ducendam ſororem.Dulcem nidis im-
mitibus eſcã.i.crudelibus pullis q̃ apũ morte nutriunť.
¶Iacobus aũt Conſtantius phanenſis oſtendit prognes
CONSt. Progne. Philomela. & philomelæ fabulam variari collectaneorum ſuorum
cap.xxiiii.his verbis .Excuberam olim adoleſcentulus
tetraſtichon epitaphium in octauiam cleophilum vatẽ
fanenſem cũ quo ipſas periiſſe gratias & muſas dixerim
adeo lepidos illicibiles.dulces.ſonoros verſus compone
bat.In eo prognen poſuimus pro luſcinia.Quod ſtatim
vt exiuit in publicum a duobus:qui in romana academia profitebantur:fuit cum deriſu autoris tanquã
protritæ fabulæ parum cõſcii damnatũ.Qua ꝓpter vt ei:q̃ ſupeſt(nã alter humanis deceſſit)oſtendam
inſcitiam ſuam:atq; hoc exemplo doceã alios.quicũq; ſunt natura propenſi ad cauillandũ:in alienis re-
bus non eſſe deſubito iudicium proferẽdum producere autores ſtatuo:a quibus cõſiliũ cæpi cũ prognen
pro luſcinia ſcripſi.Zenobius in ꝓuerbiorũ epitomathibus vbi adagiũ hoc exponit Δαυλιαν κορωνην
.i.dauliam cornicem prognen ait in aedona.i.luſciniã & philomelam in chelidona.i hyrundinem fuiſſe
mutatas.Cui ſuffragatur illud quod in ariſtophanis in ranas cõmentario legimus:ityn aedonis filiũ lu-
gubri eius cantilena defleri & ne quis græce litteraturæ ignarus cõfingi hæc a nobis fortaſſe exiſtimet:
afferam & Marci varronis in de lingua latina teſtimonium:qui ſic ſcribit.Luſciniola & luctuoſe canere
exiſtimatur atq; eſſe ex attice progne in luctu facta auis.Quin & probus virgilianus interpres in hyrun
dinem inquit philomela fertur ab aliis nõ progne verſa.Agnoſcat igitur errorem ſuum meorum carmi
num vellicator:& diſcat domi interdum noſtræ meliora naſci q̃ ſuæ.

PRO. ¶Petulci:laſciuientes hœdi.Aut errans bucula.c.vaccã dicit.Meropeſq;.a.q.v.Meropes dicuntur aues
Meropes quas i Italia vocãt barbaros:quarũ vox quia multiplex capit ptitionẽ voces meropes appellanť grece a
meriſmo.quẽ græci vocãt:nos ptitionẽ vocis:quã idẽ οπα dicũt gloſſematicos.Et manibꝰ progne.p.ſ.c.
Progne. Hirũdo quondã ꝓgne Pandiõis filia.q̃ cũ filiũ ſuũ Itym cõiugi ꝓ epulis appoſuiſſet.pp quod i auẽ mu
tata eſt:ideo dixit.Et manibus ꝓgne.p.ſ.c.in hirundinẽ Philomela ferť ab aliis non progne verſa.

MAN. ¶Sedes apibus:ſedes apibus collocanda eſt cõtra brumalẽ meridiẽ ꝓcul a tumultu & cœtu hoim ac pe
cudũ nec calido loco nec frigido.nam vtraq; infeſtanť hæc aũt ima parte ſit vallis.ſic enim facilius apes
aſcendunt quum prodeunt pabulatum.cum onere autem per procliuia non ægre deuolãt. Colu.li.x.ca.
v.Hœdiq; petulci:hoc epitheto primus lucretius vſus eſt.dixit enim li.ij.Præterea teneri tremulis ĩ vo-
Petulcus cibus hœdi Corniferas norunt matres agniq; petulci.Macro.li.vi.Petulci laſciui.Inſultent inſiliant.Bu
cula:a boue diminutiuũ eſt.Surgentes creſcentes.Squalentia:ſplendida.Pinguibus: pinguia ꝓpter mel
Meropes ait.Meropeſq; hæ aues cunabula in terra faciunt:corporis grauitate prohibitæ ſublime petere genitores
ſuos recõditos paſcẽtes pallido intus colore penarum ſuperne cyaneo:priori ſubrutilo.Nidificãt ĩ ſpecu
ſex pedũ defoſſa altitudine.Ply.li.x.ca.xxxix.aliter gauli dñr vt aiunt vulgo ẽt ieuoli.Progne:in hyrũ-
dinem philomela fertur ab aliis.non Progne verſa.Id aũt Varro etiam aſſerit:dicit enim Luſciola q̃ lu-
ctuoſe canere exiſtimať:atq; eſſe ex Attica ꝓgne in luctu fcã auis latius tñ de Progne videto li.vi.meta.
Pectus ſignata:occiderat enim itym filium Hinc ait etiam Ouidius.Neq; adhuc de pectore cædis Exceſ
ſere notæ:ſignataq; ſanguine pluma eſt.

Et lacerti picti:terga ſqualentia.i.lubrica &
imunda hoc ẽ habẽtes terga picta.i.macu is
diſtincta abſint a ſtabulis.i.alueari bus in qui
bus ſtationem hñt dictũ eſt apes:pinguibus
.i.plenis & melle diſtentis.& meropes v elu-
cres ille & alie volucres que.ſ.apes deuorant
& progne ſ.hoc eſt hirundo in quam verſa pu
tatur ſignata pectus.i.pectus habẽs ſignatũ:
manibus cruentis.ſ.ſanguine filii quem pa-
tri epulandum dederat:ſup.abſint a pingui-
bus ſtabulis.Nam huiuſmodi vaſtãt omnia
late & ferunt ore ipſas volantes.ſ.apes appo-
ſi:orie eſcam vel in eſcam dulcem immitibꝰ
nidis.i.in quibus pulli ſunt ex rapina paſcen
di.poſſet etiam ordo eſſe ferunt nidis.i.ad ni
dos.Item ſic & ipſe aues volantes ferunt ip-
ſas.ſ.apes:quia volando captando apes . ſed
in idem redit.

At liquidi fontes & ſtagna virentia muſco
Adſint:& tenuis fugiens per gramina riuus:
Palmaq; veſtibulũ aut ĩgens oleaſter obũbret.
Vt cum prima noui ducent examina reges
Vere ſuo ludetq; fauis emiſſa iuuentus:
Vicina inuitet decedere ripa calori:
Obuiaq; hoſpitijs teneat frondentibus arbos.
In mediũ ſeu ſtabit iners ſeu profluat humor
Tranſuerſas ſalices & grandia conijce ſaxa.
Pontibus vt crebris poſſint cõſiſtere:& alas
Pandere ad æſtiuum ſolem.ſi forte morãtis
Sparſerit:aut p̃ceps neptuno ĩmerſerit eurus.
Hæc circum caſiæ virides:& olentia late.

¶Ad liqdi.fontes.Poſtq̃ deſcripſit q̃ abeſſe ASCEn.
debeãt apibus atq; alueariis nunc que adeſſe Ordo.
velit deſcribit dicens.At.i.ſed fontes liquidi
i.puri & lympidi & ſtagna virentia muſco.i.
in qbus creſcit muſcus viridis & riuus tenuis
i.exilis ne murmure.ſ.aq̃ ĩpetuoſe decurẽtis
offendanť apes fugiens.i.recurrens p̃ grami-
na adſint.ſ.ad aluearia & ſedem ſtationemq;
apiũ & palma.i.arbor illa longiſſimis frondi
bus aut oleaſter.i.olea ſilueſtris ingens. i.in-
gentes ramos expandens:obumbret veſtibu
lũ.i.paruũ ſtabulũ hoc eſt primũ introitũ ſta-
tiõis:vt cũ.i.qñ reges.i.primores apũ regali
more viuẽtes.noui.ſ.ad nouam pubẽ regen-
dam electi ducẽt.i.educẽt ſuo.i.opportuno &
debito vere : prima examina.i.primos fetus
apum & iuuentus.i.multitudo iuniorũ apũ
emiſſa.i.educta tũc primũ : ludet fauis.ſ.a ſe
collectis:ripa vicina inuitet.i.alliciat:decede
re calori ad frigꝰ opacum in ripis:& vt arbos
ſ.palma aut oleaſter obuia.i.obiecta decede-
re volẽtibꝰ,teneat.i.ĩmoreť.hoſpitiis.i.ſedibꝰ
frõdẽtibꝰ nup captis frondentibꝰ.i.ramorum
frõdentiũ.

Serpilla

frondentiū:hoc eſt vt ꝓpter amenitatē ripa-
rū allicianť exire aluearijs ſed ꝓpter amenita
tē arboris redeant nec ſedes mutēt.Seu.i.ſiue
humor.i.aq̄ vicina : ſtabit.i.ſtagnabit iners
i.torpens ſeu ꝓfluat conijce ſalices trāſuerſas
i.in trāſuerſum:& ſaxa grandia in medium
ſ.eius hoc eſt humoris ſeu aq̄ vt.ſ.apes poſ-
ſint conſiſtere.i. reqeſcere crebris pōtibus.i.
lignis aut lapidibus iniectis q̄bus vt hoīes
pontibus vtanť:& poſſint pandere.i.explica
re alas ad ſolem eſtiuū:ſi forte Eurus ventus
ille impetuoſus ſparſerit.i.diſperſerit. ſ. apes
morantis.i.tardius redeūtes dum enim incū-
bentem pluuiam pcipiſcunt nō ſolent abire
a ſtabulis longius ſaltē : & ſi forte abiuerint
precipites redire.ſi q̄ autē imorate fuerint ne
alis humidis immerganť dum aquā puolare
cupiant monet pontes cōſtituere : & ſi eurus
p̄ceps.i.precipitanter flans & ingruēs : imer-
ſerit neptunno.i.aquis q̄bus neptunnus p̄eſt
Caſie.i.herbe ille odorifere virides: floreant
ſup.circū hec.ſ.dicta loca ac ſtabula apum:&
ſerpilla olentia late:& copia.i.abundantia&
vbertas : thymbre in phrygia abundantis a
qua apollo thymbreus dictus eſt ſpirantis.i.
fragrantis grauiter ideſt potenter: floreat cir
cum hec & violaria.i.violarum frutices aut
copie earum aut loca in quibus naſcuntur:bi
bant circum hec:fontē irriguum.i.irrigantē:
hoc eſt habeāt etiam herbas odoriferas in cō
finio ad paſtum & mellificium.

Serpilla:& grauiter ſpirantis copia thymbræ
Floreat:irriguumq̄ bibant violaria fontem.

¶ Et tenuis fugiens.Suſpendendum eſt tenuis ne icipiāt SER.
eſſe duo epitheta:qđ apud latinos conſtat eſſe vitioſum
Vere ſuo:ſibi grato & aptiſſimo Vicina in.de.ri.ca . vt
æſt⁹ poſſint aquarū vicinitate vitare.In mediū.Ordo eſt
ī mediū trāſuerſas ſalices & grā.cō.ſa.Pontib⁹ vt crebris
Velut pontib⁹ nā nō ſunt pontes.Si forte morātes tarde
remeātes ex paſcuis.Neptūno immerſerit.Deū pro aq̄s
poſuit.Grauiter ſpi.co.thym.genus eſt hærbę abūdātis
in phrygia.Grauiter aūt mō:bene & multum ſignificat
alias male:vt.Aut vbi odor cœni grauis:itē graue olen
tis auerni.Violaria loca vbi naſcuntur violæ.

¶ At liq̄di fontes:Varro ēt li.iij.c.xvi.docet ꝓpe apia MAN:
riū debere eſſe loca vbi pabulū ſit frequēs & aqua pura.
Si pabulum naturale deeſt ſerenda ſunt roſa ſerpillum
apiaſtrū papauer faba lens piſum ocymū medica.maxi- Cytiſum
me cytiſum quod valentib⁹ vtiliſſimū ē etenim ab ęq-
noctio verno florere incipit & pmanet ad alterū equino
ctiū autumni:ſed vt hoc aptiſſimū ad ſanitatē apiū:ſic
ad mellificiū Tymum.Muſco:viridi lanugine Vere ſuo Fauus.
ſibi conuenienti.Fauis:Fauus eſt quem figunt multica-
uatum e cæra cum ſingula caua ſena latera habeant ſin-
gulis pedes dedit natura.Varro li.iij.Iuuētus: apium ꝓ-
genies:Hoſpitijs.ſedibus aquam liquidam.vnde bibāt
eſſe oportet:eamq̄ propinquā que præterfluat aut in ali
quem locum influat:ita ne altitudine aſcendat duos aut
tres digitos ī qua aqua iaceāt teſte aut lapilli ita vt extēt
paulum vbi aſſidere & bibere poſſint:in quo diligenter
hn̄da cura vt aqua ſit pura qđ ad maleficium bonū ve-
hemēter ꝓdeſt.Var.li.iij.In mediū.Ordo eſt in mediū cōijce ſalices &c.Morantis:dum pabulanť.ſ.Ne-
ptunno aquis ipſis caſiæ:de his videto in alexi.Sic ēt de ſerpillo.Thymbræ hæc alio vocabulo ſatureia Thymbra. Saturei.
diciť:ſeriť mēſe februario.Ply.li.xix.Colu.vero li.x.ca.iiij.ſic ait:aut ēt thymbræ vel noſtratis Cunelę:
quā ſatureiam ruſtici vocant.in Ply.autē lib.xx.Cunilia ſemper legitur.

ASCEn. Ordo. ¶ Ipſa autē ſeu corticib⁹ &c. Docet aluearia
cōficere oñdens ex qua re & q̄ forma fieri de-
beāt Ordo eſt.Aūt ꝓ ſed ipſa aluearia (ſi nō
ſcribēdū eſt aluaria:qđ ab aluo formeť ſicut
ab alueo aluearia dicim⁹:ē cōtractio vocaliū
ī vnā ſyllabā:& ꝓnūciandū quaſi aluaria).i.
domicilia apū:ſeu fuerit tibi ſuta.i. cōſuta &
cōſuendo formata:ſup.ex corticib⁹ cauatis:
extractis.ſ.lignis.ſeu fuerint texta.i. cōtexta
vimīe lento.i.flexili:ſicut ex culmis frumēta
ceis ēt fiūt ex quacūq̄ ergo materia formata
fuerit:hēant anguſtos.i.cōſtrictos.adit⁹.i.ac-
ceſſus.Nā hyems cogit.i.cōſtrigit & cōtrahit
mella frigore qđ.ſ.p latos adit⁹ intraret:& ca
lor.ſ.eſtiuus:remittit.i.diffluere facit eadē.ſ.
mella liq̄facta.i.reſoluta:& vtraq̄ vis.i.vio-
lētia aut abūdātia.tā frigoris q̄ caloris ē me-
tuēda pariformiter: apibus ne.ſ.illis officiat.
Neq̄ ille.ſ.apes neq̄cq̄.i.fruſtra.hoc eſt nō ab
re:ſed ſūma rōne linūt.i.obſtruūt cera:certa-
tim.i.cū magno conamine ſicut fit vbi ꝓ lau
de certať:ī tectis.i.aluearib⁹:aut aluearijs ſuis
ſpiramēta.i.rimas p q̄ ſpūs.i.vent⁹ intret.te-
nuia.i.q̄tūuis tenues:& modicas: & explēt.i
opplent:oras:i.extremas fiſſuras:fuco.i. her-
ba illa rubea:& florib⁹.i.cera ex florib⁹ colle
cta.aut reuera folliolis florū & ipſe ſeruāt glu
ten.i.gen⁹ cōglutinatōis collectū.ſ.ex florib⁹
& herbis:ad hec ipa mūera.i.officia hoc ē ad
obſtruēdas rimas lenti⁹.i.viſcoſi⁹: &.i. ſimul
viſcoſo & pice ide phrygie.i.q̄ colligiť ex ar
borib⁹ piceis in ida phrygia abūdātib⁹.Apes
ēt fodere ſepe(ſi fama ē vera:quia nō ē veriſ
ſimile apes fodiſſe) ſub terra larē.i. foramen
aut domū:& hoc latebris.i.cauernis terre.ef-
foſſis.i.fodiēdo aptis.& repte.ſ.ſūt ſup.ī pu-
micibus.i.

Ipſa autem ſeu corticibus tibi ſuta cauatis
Seu lento fuerint aluearia vimine texta:
Anguſtos habeant aditus:nam frigore mella
Cogit hyems:eademq̄ calor liq̄facta remittit.
Vtraq̄ vis apibus p̄iter metuenda.neq̄ illæ
Nequicq̄ in tectis certatim tenuia cæra
Spiramēta linunt:fucoq̄ & floribus oras
Explent collectumq̄ hæc ipa ad munera glutē
Et viſco & phrygiæ ſeruant pice lentius idæ.
Sæpe ēt effoſſis (ſi vera eſt fama) latebris
Sub terra fodere larem.penituſq̄ repertæ
Pumicibuſq̄ cauis exeſæq̄ arboris antro.
Tu tamen & læui rimoſa cubilia limo
Vnge fouens circū:& raras ſupinijce frondes.
Neu propius tectis taxum ſine:neue rubentis
Vre foco cancros.altæ neu crede paludi:
aut vbi odor cœni grauis:aut vbi cōcaua pulſu
Saxa ſonant.vociſq̄ offenſa reſultat imago.

¶ Vtraq̄ vis apibus pariter metuenda.tam caloris q̄ fri SER.
goris.Quod licet vtrumq̄ æquali modo metuendū ſit:
tñ diſſimiliter nocet.nā calore liquefacta defluunt mel-
la quæ ſi fuerint frigore cōdurata conſtrictas apes interi
munt:Spiramenta.Exitus alibi Sæui ſpiracula ditis.Fu
coq̄ genus ē hærbæ:vnde tinguntur veſtes : Fucum aūt
& flores

& flores pro cæra poſuit:quā ex his colligūt rebus. Hæc ipſa ad mūera:ad officia coanguſtādarū cauernarꝶ.Et viſco & phrygię ordo eſt ſeruāt glutē:qđ eſt lenti⁹ & viſco & phrygiæ idę pice.Seruāt aūt mire ait.nā apes pilas qſdā aluearib⁹ faciūt:de qb⁹ poſtea cerea tecta cōponūt.Si ꝟa ē fama.ſi credēdū ē apes poſſe terrā effodere. Et læui rimoſa cubilia limo:alij & leni legūt.Vnus tñ ſenſus eſt: Nā hoc dicit qđ illę nimio labore pficiūt:tu lęui iūge rimoſa cubilia circūfouēs limo ēt raras frondes ſupinijce. Q đ iō fit ne vel lim⁹ crepet:vel cauernæ aut ſole penetrēt aut frigore.Taxū ſine:venenatā arborē:ipſe ī Bucolicis.Sic tua cyrneas fugiāt examīa taxos.Mel.n.exinde peſſimū gignitur.Rubentes cancros:Odore.n.ipſo peūt. Rubētes aūt quum vruntur:non qui per naturā ſint hui⁹ coloris:Altæ neu crede paludi:ne facile mergatur. Vociſqȝ offenſa:reſonat echo repercuſſa.quā apes vehementer horerre manifeſtum eſt.

MAN. ¶Ipſa aūt.aluearia ſunt optima cortice.ſcđ'a ferula:tertia vimīe Ply.li.xxi.ait:ꝙ alij faciūt aluos ex viminib⁹: alij e ligno ac corticibus: alij ex arbore caua: alij fictiles: alij ēt ex ferulis q̄dratas:lōgas pedes circiter tres:latas pedē:hæc oīa vocāt a mellis alimonia aluos. Aluearia hoc alueare & hoc aluearium:hæc alu⁹:& hic alue⁹:ſic tym⁹ & tymū Cytiſus & cytiſum legim⁹ ī Var.Colu.& ply.ſic ēt ſatureiā ī ſingulari & ſatureia ī plurali repim⁹.Anguſtos adit⁹.Colu.docet li.x.aditū fore capacē vni⁹apis tm̄ mō ſed plures eē debere q̄ facili⁹apes itrēt exeātqȝ.Certatim. cū certamie.Tenuia ſpiramēta rimulas.Linūt inūgūt: Circūlini aluearia fimo bubulo vtiliſſimū iqt ply. li.xxi.Fucuſqȝ:ē fuc⁹ rubea herba q̄ veſtes tingūt phycos.n.color dr̄.Et flo.flores q̄qȝ latiores aditib⁹ circūſtruūt apes:vt Ply.ſcri.Oras:fiſſuras Glutē cōlectionē q̄ndā:ea aūt vt Ply.li.xi.c.vij.oñdit. Propolis dr̄ ait.n.ſic ꝓpolis craſſioris iā materiæ additis florib⁹ nōdū tñ cęra:ſed fauorū ſtabilimētū:q̄ oēs frigoris aut iiurię adit⁹ obſtruūt:odore ēt nō graui vt q̄ plerīqȝ ꝓ galbano vtāt.Meminit & Var.lib.iij.Munera officia.Pice idæ:de hac ſupi⁹.Sub terra fodere larē:circa Thermodoontē fluuiū duo apiū genera: alię ī arborib⁹ mellificāt:alię ſub terra triplici cęrarū ordīe huberrimi ꝓuenit Ply.li.xi.c.xvij.Penit⁹ cauis:valde cauis.Pumicib⁹:lapidib⁹.Antro:cauerna.Limo fimo bubulo inqt Ply.Cancros:grauis:& tetri odoris.nō ſola viretia:ſed & q̄libet res ꝓhibeāt:ſicuti cācri nidor quū ē ignib⁹ aduſt⁹:aut odor paluſtris cœni nec minus vitēt cauæ rupes aut valles argutę q̄s græci Ech⁹vocāt:Col.li.x.c.v.Cācros:cācrū odore ſi qs iuxta coquat apes exanimāt Ply.li.xi.Altę paludi:aq̄.n.nō debet aſcēdere duos aut tres digitos vt iā oñdim⁹ lati⁹.Offenſa repcuſſa.Vocis imago:echo itelligit imago ꝟo quaſi imitago dr̄. Reſultant:inimica apib⁹ echo ē reſultāti ſono q pauidas alterno pulſet ictu inimica & nebula.Ply.li.xi.

Propolis

micib⁹.i.lapidib⁹ illis ſpongioſis: penitus.i. valde & pene it⁹:cauis.i.cauatis & i ātro arboris exeſe.ſ.a carie aut vetuſtate.hoc ē apes ſūmū qdē ſtudiū adhibēt ad obſtruēdas rimas aluearioꝝ:tñ &.i.etiā tu vnge cubilla rimoſa.i.hiantia & rimas ac fiſſuras habētia limo leui.i.molli & faciliter leuigabili:fouēs circū.i.in circuitu:& ſupinijce raras frōdes ne.ſ. deſiccat⁹ lim⁹ diſſoluat:neu ſine.i.& nō pmittas:taxū arborē illā i corſica frequētē & mella deprauātē ꝓpius.i.vicini⁹ q̄ ſatis ſit:aut valde vicine:tectis.ſ.aluearium:neue vre.i. vel ne vras foco.i.igni aut in foco.i.loco vbi ignis fouet cācros.i.piſciculos illos rubētis.ſ.dū cocti ſūt hec āt vetat ne graui odore necēt apes neu crede.i.cōmitte.ſ.apes paludi alte.i.ꝓfūde ne.ſ.imergant puolātes:cū nō poſſint ſaxa eminētia inijci aut ne graui odore exhalante ſuffocēt:aut ne crede apes ſup.illi loco:vbi ē odor grauis ceni.i.luti:aut vbi ſonēt pulſu.i. ex ipulſu aquarꝶ:ſaxa cōcaua.i.excauata pulſu.i.p ipetū & ipulſū aq̄rū & vbi imago vocis.i.eccho referēs eādē vocē quā accepat:reſultat.i.repcutit: offenſa.ſ.ab obſtaculo loci concaui:qa vt graui odore ita vehemēti ſono obtunduntur apes.

Q đ ſupeſt: vbi pulſam hyemē ſol aureus egit
Sub terras: cœlūqȝ æſtiua luce recluſit:
Illæ continuo ſaltus ſyluaſqȝ peragrant:
Purpureoſqȝ metunt flores: & flumina libāt
Summa leues: hinc neſcio qua dulcedine lætæ
Progeniem nidoſqȝ fouēt: hinc arte recētes
Excudūt cæras: & mella tenacia figunt.
Hinc vbi iam emiſſum caueis ad ſydera cœli
Nare per æſtatē liquidam ſuſpexeris agmen
Obſcuramqȝ trahi vento mirabere nubem:
Contemplator: aquas dulcis & frondea ſemꝑ
Tecta petunt. huc tu iuſſos aſperge ſapores.
Trita meliſphylla: & cerinthæ ignobile gramē:
Tinnituſqȝ cie & matris qua te cymbala circū.
Ipſæ conſident medicatis ſedibus: ipſæ
Intima more ſuo ſeſe in cunabula condent.

ASCEn. Ordo. ¶Q uod ſupeſt.docet reliqua ad apes pertinentia quomō videlicet educant fet⁹ & quo medicamēto retinēde ſint ne diuagēt. Ordo eſt reſpiciēs ad .id.principio ſedes apib⁹ &c. vt ſit illud qdē in principio faciendū eſt:ſed vt qđ ſupeſt.i.qđ reliquū eſt aut qđ reſtat: pcipiā:vbi.i.poſtq̄.ſol aure⁹.i.rutil⁹egit ſub terras.i.exegit cōſpectu ſuo hyemē.i.frig⁹ & pluuias hyemis pulſā.i.exactā.& recluſit.i. aperuit luce eſtiua.i.ſplēdore eſtiuali: ille.ſ. apes pagrant.i.puolant cōtinuo ſalt⁹ & ſyluas & metūt.i.exugūt flores purpureos.i.purpurei coloris aut pulchros vt purpura eſt: & ipſe leues.i.agiles & veloces:libāt.i.deguſtāt aut attingūt flumina ſumma.i.ſummitatem fluminū & ipſe lete neſcio qua dulcedine.i. delectatiōe naturali fouēt hinc.i.ex florib⁹& flumie ꝓgeniē.i.fetū & nidos.i.fauos.& excudūt hinc arte.i.artificioſe:recentes ceras:& figūt.i.affigūt aut fingūt.i.componūt mella tenacia hic.i.deīde vbi ſuſpexeris.i. ſuſpiciēdo hoc ē ſurſū iſpiciēdo videris agmē.i.examen apiū agminatim volantiū:emiſſum caueis.ſ.alueis ad ſydera celi.i.i altū aera videris dico nare.ſ.remigio alarꝶ:hoc eſt volare: qa ſic aere vtit volucris vt natās aquis: per eſtatē liqdā.i.ver tepidū & ſerenū:& mirabere nubē obſcurā trahi vēto.i.ſi tūc vbi emiſſe ſunt apes oborta fuerit tempeſtas nubiloſa aut mirabere nubē obſcurā trahi vento:cum nō ſit nubes:ſed examen apiū emiſſarum.vt aūt ſcias q̄ cōſidāt:cōtēplator.i.reſpice & attende.qa

SER. ¶Pulſam hyemem:ſecundū phyſicos qui dicunt tempore quo hic hyems eſt ęſtatē eſſe ſub terris & ꝟſa vice: cum hic ęſtas illic hyemē.Q uod etiam Lucre.exequitur & trahit in argumentū putealem aquā quæ æſtate frigidiſſima eſt:hyeme ꝟo calidiſſima.Metūt flores:ſecāt.vñ

& meſſores

rẽde.qa ipſe petũt dulcis aq̃s & tecta frondea ſ.arbores.i.vmbroſas: aſpge tu huc.i.ad hãc rẽ quã ſpõte petũt ſiporesiuſſos.ſ.a rei ruſtice pceptoribus:videlicet meliſphilla.i. apiaſtrũ qď apis foliũ iterptat̃ trita.i.cõtuſavt ſaporẽ mellis quẽ cõtinẽt edãt & gramẽ ignobile.i. vile q̃ ad alios vſus:& vulgo naſcens: cerinthe:illi⁹ herbe:& cie.i.excita tinnit⁹.i. crepitus peluiũ & q̃te.i.cõcute circũ.i.p circuitum cymbala.i.iſtrumenta ſonora matris.ſ.deum hoc eſt cybeles ſeu cybelis:ipſe.ſ.apes excite aut cõſite.cõſident.i.ſedẽ ſimul capient ſedibus medicatis.i.dictis herbis illitis & ipſe.i. ſponte ſua non coacte condent.i.recipient ſe ſuo more.ſ.naturali in intima cunabula.i.penitiſſimas cellas ſuas.Et ita docet qũo reuocari poſſunt quoties ſerenitate euocant̃.

& meſſores dicti ſunt.Sane meto metis pteritũ facit meſſui.Hinc:ex floribus.ſ.ex q̃bus primo mel: mox pullos efficiũt.Neſcio qua dulcedine:quadã arcana ratione naturæ.Mella tenacia figunt quia cũ inuerſi ſint faui: mel tñ inde nõ fundit̃.Vñ ait tenacia:q̃ i reſupinatis fauis cohærẽt.Caueis:aluearib⁹.Aeſtatẽ liq̃dã p ver ſerenũ.Contẽplator:p ĩtuere:nã tps futurũ p pñti poſuit ab iperatiuo mõ:Aquas dulcis ,ppť hoc ait ſupra:Et tenuis fugiẽs p gramina riuus.Trita meliſphylla:Varro hãc hærbam apiaſtrũ dicit i.iij.li.opis ruſtici.Cerinthe ignobile:Vile vbiq; naſcẽs.Matris cymbala: q̃ in eius tutela ſunt ideo q̃ ſimilia ſunt hemicyclis cœli q̃b⁹ cingit̃ terra q̃ eſt mater deorum:More ſuo naturali rõne cui⁹ cauſa nõ reddit̃. Quis.n.nouit cur æris ſono redeant in aluearia:licet ipẽ paulo poſt dicat.Crepitantiaq; æra ſecutæ.Dictæo cœli regẽ pauere ſub antro.Sed & hoc poeticum eſt. melisphil lum.

¶ Quod ſupeſt:qď reſtat docebimus.Vbi pulſam hyemẽ Alexãder aphrodiſeus pblematũ Sectione ſexta ſic ait.Cur putealis aqua in hyeme calida eſt in æſtate aũt frigida.Rñdendũ qď cõtrariũ ſemp fugit: vtpote ſibi infeſtũ cõtrariũ: Cũ ergo calidũ & frigidũ inuicẽ Inter ſe cõtraria atq; corruptoria ſint nõ dubiũ q̃n p æſtatẽ calor aerẽ ambiat calidũ:inq; terræ ſin⁹ atq; penetralia ſuget frigus & ob hoc aquã frigefaciat.Per hyemẽ v̾o frigore dominãte ĩ aere calor porro in terræ penitiſſima diffugiẽs aquã calefacit.nã id natura ſanxit vt cõtraria ĩ eodẽ loco ac p idẽ tps ſimul nõ manerẽt:hæc ille.tñ eadẽ fere Lucre. quoq; dixit quũ ait Frigidior cur in puteis æſtate ſit humor.Areſcit q̃a terra calore &c.Ille cõtinuo. hyeme apes cõdũt añ fabas florẽtes nõ exeũt ad opa & labores:nulluſq; quũ p celũ licuit ocio perit dies:primũ itaq; fauos cõſtituũt.cærã fingũt hoc eſt domos cellaſq; faciũt deinde ſobolem poſtea mella.Plini⁹li.xi.Et flumina libãt: ſine aqua inq̃t Colu.li.x.neq; faui neq; mella neq; pulli deniq; figurari queũt.Eſt igit̃ op⁹ vt aqua ſit apibus vicina.Hinc:e florib⁹ & aq̃s.Dulcedine dulcis.n.eſt ſoboles oĩb⁹ fere.Cæras:Celſus ait vt inq̃t.Col. li.x.ex florib⁹ cæras fieri:ex matutino rore mella q̃ tanto meliorẽ qualitatem capiũt q̃ãto iocũdiore ſit materia cæra cõfecta.Caueis:ab alueis.Aeſtatẽ liquidã:ver ſerenũ.ait.n.iferi⁹.Ergo vbi ver nactæ ſudũ. Agmẽ examẽ.Quippe talis eſt apũ natura vt pariter quæq; plebs generet̃ cũ regib⁹:q̃ vbi euolãdi vires adepti ſunt cõſortia dedignant̃ vetuſtiorũ:multoq; magis iperia.Itaq; duces pcedũt cũ ſua iuẽtute q̃ vno aut altero die in ipſo domicilij veſtibulo glomerata conſiſtẽs egreſſu ſuo pprie deſideriũ ſedis oñdit &c. Col.li.x.Cõtẽplator:iſpice aduerte.Melliſphilla.Ply.li.xx.ſic ait.Apiaſtrũ Hygini⁹ q̃dẽ meliſphillon appellat.hæc ille iterptat̃ aũt vt aiũt alij meliſſes.i.apis Phillon foliũ hærba.n.eſt cui⁹ folia mel ſapiũt.idẽ v̾o.Ply.li.xxi.ſcri.meliſphillo ſiue meliterna ſi pungant̃ aluearia nõ fugiẽt apes:nullo.n.magis gaudẽt flore.Copia iſti⁹ examina facillime cõtinent̃.Itẽ pſentiſſimũ eſt cõtra ict⁹ earũ veſparũq; & araneorũ:itẽ ſcorpionũ &c.Cerinthę:hærba eſt folio cãdido icuruo cubitalis.capite concauo mellis ſuccũ hñte florum eius auidiſſimę ſunt apes atq; etiam ſinapis.Ply.lib.xxi.capi.xxiiij. Tinnituſq; ciere:Varro lib.iij.ſcribit q̃n noua examina volãt iaciũdo iter apes puluere & circũtinniẽdo ęre pterritas quo voluerit pducet Mellari⁹:& Ply.li.xi.inq̃t de apib⁹.Gaudẽt plauſu atq; tinnitu æris:eoq; cõuocant̃.Matris cymbala:iſtrumẽta erant q̃b⁹ vtebant̃ in ſacris Cybeles deorũ matris.Medicatis ſedib⁹:ſolent.n.mellarij locũ aliquẽ oblinire apiaſtro cæteriſq; rebus q̃b⁹ delectant̃ apes vt ibi cõſidãt vbi cõſederint afferũt aluũ pꝑe eaſdẽ illitam intus.& prope appoſita fumo leui circũdato cogunt eas intrare.Var inq̃t lib.iij.

MAN. Apium labor. Apum reges. Apiaſtrũ Meliſphyllon. Cerinthę cymbala.

PRO.

¶ Caſiæ virides & olẽtia late Serpilla:caſia hęrbę gen⁹ id qď hęrbę eſt odoratę.Serpilla:itẽ hęrbę genus: qď aſerpẽdo ſerpillũ cognominat̃:Trita melliſphylla:eſt hærba:quã plęriq; vocãt melliloton.Cerinthõ: eſt flos lute⁹ cuiuſdã hęrbæ:q̃ copioſiſſima eſt in Euboea in qua oppoſitũ eſt ipoſitũ Tarẽtũ lacedæmõij cõdiderũt duce Phalãto:q̃ ſunt dicti partheniadæ nati cũ oppugnaret̃ Meſſene nõ legitimo matrimonio.

¶ Sinaũt

Sinaūt ad pugnam exierint (nam ſæpe duobus
Regibus inceſſit magno diſcordia motu)
Continuoq; animos vulgi & trepidantia bello
Corda licet longe p̄ſciſcere: namq; morantis
Martius ille æris rauci canor increpat: & vox
Auditur fractos ſonitus imitata tubarum.
Spiculaq; exacuunt roſtris aptantq; lacertos:
Et circa regem atq; ipſa ad prætoria denſæ
Miſcentur: magniſq; vocāt clamoribus hoſtē.
Ergo vbi ver nactæ ſudum campoſq; patētes
Erumpunt portis: concurritur æthere in alto:
Fit ſonitus: magnū mixtæ glomerantur in orbē
Præcipiteſq; cadunt. non denſior aere grando:
Nec de concuſſa tantum pluit ilice glandis
Ipſi per medias acies inſignibus alis
Ingētes animos anguſto in pectore verſant:
Vſq; adeo obnixi nō credere: dū grauis aut hos
Aut hos verſa fuga victor dare terga ſubegit:
Hi motus animorū atq; hæc certamina tanta
Pulueris exigui iactu compreſſa quieſcent.

SER. Inceſſit. ¶ Inceſſit: ingruit: īuaſit. Alibi: inceſſit muros ignes ad tecta: volare: & inceſſit regibus figuratum eſt. Nā īceſſit reges dicimus. Trepidātia bello: Alacritate pugnādi. nō timore. Alibi exultātiaq; haurit Corda pauor pulſās. Morātis: tarde īcedētis. Fractos: colliſos. Trepidæ coeūt. Feſtināt īter ſe in aluearib⁹. Pēniſq; coruſcant: quēadmodū ſcuta milites cōmouēt. Vocāt hoſtē ꝓuocāt. Ver nactæ ſudū. Serenū poſt pluuias: vt p̱ ſudū rutilare vidēt. Campoſq; patētes. Aerē purū & liq̱dū nō nubib⁹ clauſum & ita aer campus eſt apū: vt mare nauiū: hominū ſolū. Ipſe in q̱nto dicit. Subtrahiturq; ſolū. Glomerant̄ ī orbē: more bellantū. Nō denſior aere grando: in alijs enim bellis victi tantū pereunt in certamine vero apum ē̄t victrices. Nam dictur⁹ eſt Animaſq; in vulnere ponūt. Tantū glādis: erit nominatiuus hæc glans. Ingentes animos anguſto in pectore verſant. Statius Maior in exiguo regnabat corpe virt⁹. Home. μικροσ μεγεϑησ δεμασ αλλα μαχητησ. Pulueris exigui iactu: quia cum puluerē viderint ſperāt tempeſtatem futuram: quæ eis plurimum nocet.

MAN. ¶ Inceſſit. inuaſit. Aptantq; lacertos. perſtat in metaphoris Circa regem: Mira apum circa regem obediētia: quū procedit totum examen circa eum conglobat̄: cingit ꝓtegit cerni non patitur. Plynius libro vndecimo. Prætoria. dicta ꝙ ibi reſideat prætor ad diffiniēdū. Nactæ: īuenerunt. Ver ſudū. i. ſiccum quaſi ſine hudo: vt ait Feſtus. Pulueris exigui iactu. Varro li. iij. ſic ait. Quæ crebrius īter ſe pugnabūt aſpergi eas optet aq̄ mulſa q̊ fcō nō mō nō deſinūt pugna. ſed ē̄t conferciunt ſe lingentes &c.

ASCEn. ¶ Sinaūt ad pugnā. Quia docuit apes euocari aliq̄n ſerenitate: docet conſequēter eas ē̄t ad pugnā excitari & excitatas modica re: vt puta iactu pulueris poſſe ſedari. Ordo eſt. Sin i. ſed ſi ſup. apes exierint ad pugnā (nā ne id mireris) diſcordia īceſſit. i. irrepſit ſepe duobus regib⁹. ſ. apū magno motu. i. cū tumultu ppl'i. ſcilicet p̄ſciſcere & p̄diſcere cōtinuo aīos vulgi. i. reliquarū apū q̄ reſpectu regū vulg⁹ i. vilis ppl's ſunt. & corda trepidātia bello: lōge. ſ. añq; ineant p̄lia. Nāq; ille. ſ. notiſſim⁹ & inclytus canor. i. clangor Martius. i. bellicus: eris. i. litui aut tube eree: rauci. i. rauce ſonantis: hoc eſt murmur & ſtrepitus apum bellicū clangorē imitās īcrepat. i. carpit & exprobrat cum crepitu quodā morātis. ſ. intra cellas aut aluearia ſua nō ſtatim ꝓruētis. (Eſt aūt actūs plurali numeris: exponit quis ſit canor dicēs) & ꝓ. i. vox imitata. i. imitans & effingens ſonitus tubarū fractos. ſ. raucitate canētis cū ſtupore audit̄. ſ. inter apes. tum ipſe apes coeunt i. cōgrediunt̄ & cōuentū faciūt inter ſe: exiſtētes trepide: i. feſtine cū tremore ſicut in bello tumultuario hoīes ſolent: & coruſcant. i. micant pennis. i. vibrantibus alis: & exacuūt roſtris ſpicula. i. aculeos ſuos & aptant ſuos lacertos ad inſultus faciendos & recipiendos & miſcentur circa regē denſe: & ad ipſa pretoria ſ. vbi pretor. i. princeps belli & iudex locū habet: hoc eſt ſumma cura cuſtodiūt regē & ductorē ſuū ī q̄ re vt dixi Poeta p̱ apes docet q̄d hoībus faciēdū eſt: qd'q; peculiari quadā laude galli hactenus obſeruēt. & vocāt. i. ꝓuocāt magnis clamoribus hoſtē aut ſingularis eſt p̱ plurali quia plus ſignificat: aut multo ſignificantius hoſtē. i. regē caput belli & diſcordie: q. d. vt ad ſui regis cuſtodiā feruent: ita in aduerſarij perniciem ardēt. Ergo: quia. ſ. nōnūq; ad pugnam exire ſolent vbi ipſe apes. ſ. nacte ſupple ſunt ideſt obtinuerunt: ver ſudū. i. ſeorſum ab vdo hoc eſt clarum & ſerenū & cāpos patētes: vbi. ſ. equo marte pugnēt hoc eſt data oportunitate tp̱is & loci: ipſe erumpunt i. vi ſe emittūt portis (alluſio ad ciuitates) & cōcurrit̄. i. cōcurſus fit. ſ. ab vtroq; exercitu: ī alto ethere & ſonitus. ſ. pugnantiū fit & ipſe mixte glomerant̄. i. cōuoluunt̄ ī magnū orbē i. glom⁹: & cadunt p̄cipites. ſ. mutuis vulneribus interēpte & amiſſis potiſſimum ſpiculis. grando nō cadit aut nō pluit denſior aere q̱. ſ. apes. nec tm̄. i. tam multum glandis pluit de ilice concuſſa: quātū. ſ. apium cadit ex tali cōflictu (& eſt apta ſimilitudo. nam corpuſcula apum grādinis & glādis fere inſtar ſunt). Ipſi ſ. reges & primi ductores verſant in anguſto corpore ingentes animos (pulchrum antithethon) obnixi. i. obnitētes & cōſtituentes vſq; adeo. i. omnino nō cedere dū. i. donec victor grauis. i. moleſt⁹ & grauiter vrgēs ſubegit aut hos aut hos. hoc eſt aut vnos aut alteros. dare terga verſa. i. obuerſa fuga. i. per fugam: hi ſcilicet immenſi motus animorum atq; hec tāta certamina ſcilicet apum: quieſcent. i. ſedabūtur compreſſa iactu. i. per iniectionē exigui pulueris. credunt enim aut grandinem aut imbrē decidere: & eſt iterum antitheton tanta. i. tam magna certamina & exigui pulueris &c. Antitheton Antitheton autē vt ſepe admonui dicitur contrapoſitum hoc eſt cōtrariorum poſitio que plurimū ſplendoris habet. vnde ab inanibus cauſidicis plus iuſto affectari ſolet dicente Perſio. Pedius quid? Crimina raſis librat in antithetis: doctas poſuiſſe figuras Laudat̄. Sane ex huiuſmodi coloribus quibus hic ſpaiſim vtitur poeta liquet in mediocri dicendi charactere etiam exornationibus eſſe locum dummodo nō ſint affectate nec penitus impertinentes ſed ad continuam tranſlationem pertinentes. Quales ſunt quibus in hoc potiſſimum. iiij. li. vtitur Maro noſter. Nam niſi metaphoricos loquatur non poſſet exhibere quod in fronte receperat admiranda tibi leuium ſpectacula rerum. Opus enim erat in apibus animaliū vtiliū facile minimis res regales imo

gales immo plus q̃ heroicas ſingere: vnde dicturus eſt: eſſe apib⁹ partẽ diuine mentib⁹ & hauſtus. Aetherios dixere. Vnde nunc reges apum deſcribens reges hominum graphice depingit nõ minus arguta inuẽtione q̃ homerus qui in deorum factis humana perſcribit. Artificioſius enim eſt in minimis animalium ſummos hominum deſcribere q̃ in deis homines. Omnia itaq; belli inter reges gerẽdi officia perſcribit. Nam animoſi duces non ſinunt ſe caſtris aut menibus includi: ſed ſtatim in hoſtem prodeũt: quod quia non fecerunt troiani. eis vitio daturus eſt in nono: vocaturus eos non phryges ſed phrygias mulierculatum enim eſt includi vnde nunc dicit. Sin autem ad pugnam exierint & diſcordia magno motu: queras quomodo magno motu cum tantilla ſint illis corpuſcula? Nempe animorum quia regibus ĩceſſit. Illud autem inceſſit videtur preſentis temporis. Nam dicitur inceſſo inceſſis cum dandi caſu vt inceſſit mihi cupido &c. Animos vulgi. Id quoq; ductorum optimorum eſt. Vnde ante prelia committenda fere contionem habere inducuntur vt militum animos prenoſcant. Trepidantia aut martio furore concuſſa aut ſpemq; metumq; inter dubia longe preſciſſere quia longe dicit: certum eſt non eſſe inchoatiuum verbum: non enim longa eſt inchoatio: ſed pro principali ponit dicere etiam potuiſſet ꝑdiſcere. Martius. ideſt bellicus: aut quali mars ſuos accendere ſolet. Multum autem ad bellum poſſe clangorem tubarum indicat illud quod in ſexto enei. de Miſeno docet. Aere ciere viros: marteq; accendere cantu. Quia vero apes non vtuntur tubis apte dicit vox auditur fractos ſonitus imitata tubarum. Vbi miram vim depingendi etiã qui pingi non poteſt ſonitus habet vocabulum fractos: nam ſubraucum & bellicum ſonantis tube ſonitum aut militis clamorem tremulum & ſubaridum indicat. Coruſcant pẽnis vt milites armis. Natura autem hoc omnibus animalibus dedit vt quibus maxime valent minẽtur anteq; prelium cõmittant. Sic. n. canes dentes: feles vngues. Tauri & arietes cornua oſtentãt: vt milites haſtas ſuas vibrãt: quia vero apes pẽnis. que alarum ſunt tibicines plurimum poſſunt. nã fractis illis & penitus inutiles ſint. Non ab re eas explicant. ſpiculaq; exacuũt roſtris &c. Et circa regem. quippe cuius cura ipſis precipua eſt. quia rege incolumi mens omnibus vna eſt. amiſſo rupere fidem tota itaq; reipu. ſalus in regis ſalute conſiſtit. Ad ipa pretoria. ideſt tabernacula & tentoria regis. Nam pretor is eſt quicunq; in caſtris ius dicit. ſiue rex. ſiue iperator. ſiue dux ſiue conſul alioqui ſit. Vocant. ergo fiduciam pre ſe ferunt. quod militibus faciendum eſt. eo q̃ multi poſſunt quia poſſe videntur. Apte etiam dicit hoſtem nõ hoſtes. aut quia plus ſepe per ſingularem ſignificamus. aut quia ad totum exercitum hoſtilem reſpicit: aut potiſſimũ. quia ad alterius factionis regẽ. ſicut eñ in ſui cuiq; regis incolumitate ſalus eſt. ita in alterius regis nece victoria. Ergo vbi ver nacte ſudum. Ideo ſerenitatem expectant. quia ventus officit volatui. nec cõſilio ſed nature ſtimulis ad prelia impelluntur. Sudum autem dicitur ſeorſum ab hudo. aut ſine hudo: vnde & Plautus. Quin tu in paludem is. exagitaſq; arundinem. qui pertegamus villam dum ſudum eſt. Irrumpunt portis. alludit ad portas caſtrorum: vnde nullus mihi tam inepte fuerit ſciolus vt dicat inepte dictas portas de alueorũ rimulis. Nam ſummo artificio res minimas vt maximas effert. Alludit etiam ad militum bellicoſorum animos qui non expectant donec educantur ſed prorumpunt. Ipſi quippe qui magni quia reges. Ipſi eñ emphaſim habet. Obnixi. i. obnitẽtes. Poſſemus plura et in ſequentẽ partẽ: immo i totũ opus afferre ſed breuitati ſtudentes interdum monuiſſe contenti ſumus multo plura q̃ a cõmentarijs afferantur eſſe ab diligente interprete afferenda. Nos autem ideo breuiores ſumus quod culpamur a nõnullis nimis aperti & faciles eſſe: atq; vtinam id ſolum ſit in noſtris vitij: Multa aũt argute dicuntur a cõmentarijs reliqs: e qb⁹ non obſcitabundus lector plura diſcere poterit: vt ex illo Seruiano quod dicturus eſt ad aliud vela traham: & terris feſtinẽ aduertere proram: vbi illam (inquit) allegoriam reſpicit qua eſt vſus in principio. Ades & primi lege littoris oram. Item Pelagoq; volans da vela patẽti &c. Traximus quod modo diximus alluſiones & metaphoras conuenienter eſſe continuas.

Verum vbi ductores acie reuocaueris ambos.
Deterior qui viſus: cum ne prodigus obſit
Dede neci: melior vacua ſine regnet in aula.
Alter erit maculis auro ſqualentibus ardens:
(Nã duo ſunt genera) hic melior ĩſignis & ore
Et rutilis clarus ſquamis: ille horridus alter
Deſidia latamq; trahens inglorius aluum.
Vt binæ regũ facies: ita corpora plæbis.
Nãq; aliæ turpes horrent: ceu puluere ab alto
Quum venit: & terram ſicco ſpuit ore viator
Aridus: elucent aliæ: & fulgore coruſcant
Ardentes auro: & paribus lita corpora guttis.
Hæc potior ſoboles: hinc cœli tempore certo
Dulcia mella premes. nec tantũ dulcia quãtum
Et liquida: & durum bacchi domitura ſaporẽ.
At quũ incerta volant cœloq; examina ludũt:
Contẽnũtq; fauos & frigida tecta relinquunt:
Inſtabilis animos ludo ꝓhibebis inani.

ASCEn. ¶ Verum vbi ductores acie reuocaueris ambos. deterior qui viſus &c. Docet duorũ regũ preſtantiorẽ eſſe eligendum: & ſigna quib⁹ is dignoſci poſſet: deteriorem aũt occidendum ne prodigus obſit dicens. Verum. i. ſed vbi ideſt poſtq; tu reuocaueris acie. i. a pugna per iactũ ſcilicet pulueris: ambos ductores ideſt principes belli: hoc eſt reges: dede neci ideſt occide eum qui viſus ſupple fuerit aut qui videbitur. deterior ideſt min⁹ bonus ne ipſe prodigus: ideſt diſſipator rerum & exercitus ſui obſit ideſt noceat reipub. ſue & rei tue priuate: & ſine: ideſt permitte vt ſupple melior: ideſt preſtantior eorum: regnet in aula vacua ſcilicet ab hoſte qui iam occiſus fuerit. Bene autem dicitur in aula que proprie regia dicitꝰ licet ꝓ atrio vulgo accipiatur. Alter ſcilicet regum hoc eſt preſtantior: erit ardens ideſt coruſcans & reſplendens maculis ſqualentibus: ideſt ſplendentibus more ſquamarum in piſcibus: auro ideſt colore fuluo (dico inquit alter: nam duo ſunt genera ſcilicet regũ) hic ſcilicet de quo loquitur videlicet inſignis ideſt inſignitus & decoratus ore: ideſt facie. Eſt aũt dialtole: ideſt poſitio breuis ꝓ longa iambus pro ſpondeo in quarto pede melior inſignis &c. & clarus ſquamis rutilis ideſt micãtibus in morem auri: ille alter ſcilicet deterior: horridus deſidia. i. ſegnicie & etiam ignauia torpens: & trahens ſup. erit inglorius: aluum latam ideſt

Nec magnus prohibere labor: tu regibus alas
Eripe: non illis quiſq̃ cunctantibus altum
Ire iter aut caſtris audebit vellere ſigna.

SER. ¶ Verum vbi ductores acre reuocaueris ambos. Deterior qui viſus: peior a malo dicitur deterior a meliore. Deterior Ne obſit prodigus non mella conficiens: Sed mella conſumens. ideo regem ſolum præcipit occidẽdum: quia eo amiſſo ſuus diſſipatur exercitus. Nam vt binę regum facies ita corpora plæbis. Squalentibus: ſplendentibus. qđ Squalens a ſquammis venit: vt Squammis auroq; trilicem. nam a ſqualore ſordidum ſignificat: vt Squalentem barbam. Terram ſicco ſpuit ore: aut in terram: aut re vera terram propter puluerem. Paribus lita corpora guttis: ſimilib⁹: ideſt aureis habẽtes diſtincta corpora. Nam lita illita diſtincta. Potior ſoboles: ad mella ſcilicet procreanda. Cœli tempore certo. Et cum oriuntur pelaides: & cum occidunt ideſt verno tempore & autumno. Dulcia mella: nõ eſt ſuperfluum epitheton. Nam ideo dicit dulcia: quia ẽt ſunt amara. vt corſicana ſicut in bucolicis diximus. Liquida. defæcata ſine ſordibus: nã quæ fluunt mala ſunt. Durum bacchi domitura saporem: apta mulſo. bene autem ait ſaporẽ quia maiores vina aſperrima mellis dulcedine temperabant. Frigida tecta: melle vacua inoperoſa: contra feruet opus Teren. Nimirum hi homines frigent. Inſtabiles animos: diſſuadens: inanem vagandi licentiam. Quiſq; ſubaudi militum: aut quiſq; de exercitu. Altum iter: aut ludendo in altum volare: aut in bella procedere.

MAN. ¶ Prodigus conſumptor: prodigere enim eſt conſumere: vt docet feſtus. Vacua: altero .ſ. rege. Aula: ea atrium Prodig⁹. dicitur. aulizo autem in aula habito. Alter erit maculis. Apium reges. Ariſtoteles libro quinto ſic ait. Ducum apum duo ſunt genera. Alterum fuluum quod præſtantius eſt: alterum nigrum magiſq; varium: Magnitudo ijs dupla q̃ ceteris nec vnus in quoq; examine dux: ſed plures. Ply. li. xi. ſic apium rex non vermiculus naſcitur vt aliæ: ſed ſtatim penniger. Reges plures inchoantur: nec deſunt poſtea ex ijs ſoboles quum adulta eſſe cœpit cõcordi ſuffragio teterrimos necat ne diſtrahant agmina. Duo autem genera eorum: melior niger variuſq; omnibus forma ſemper ægregia: & duplo q̃ cæteris maior pennæ breuiores crura recta: ingreſſus celſior in fronte macula quodam diademate candicans: multum etiam nitore a vulgo differunt illudq; conſtat imperatorem aculeo non vti: ſi quis alam ei detruncet non fugiet examen. Quũ ꝓceſſere ſe quæq; proximam cupit eſſe & in officio conſpici gaudet: feſſum humeris ſubleuant: validius fatigatum ex toto portant: vbicunq; ille conſedit ibi cũctarum caſtra ſunt: tunc oſtenta faciunt priuata ac publica vna dependentes in domibus templiſue. Sedere in ore infantis Platonis: tunc etiam ſuauitatem illam prædulcis eloquij portendentes. ſemper duce præhenſo totum tenetur agmen amiſſo dilabitur: migrantq; ad alios: eſſe vtiq; ſine rege non poſſunt. Inuitæ Facies. autem interimunt eos quum plures fuere: potiuſq; naſcentium domos dirimunt. hæc Ply. Squalentibus: ſplendentibus. Ardens: lucens. Melior inſignis ore: Diaſtole eſt. Ore: aſpectu & forma. Facies: eſt facies totius corporis forma dicta facies a factura corporis: vt ait Nonius. Aliæ turpes horrent apes: ſunt & ruſticæ ſylueſtreſq; horridæ aſpectu multo iracundiores: ſed opere ac labore præſtantes. vrbanarum duo genera optime breues variæq; & in rotundinem compactiles. Deteriores longæ & quibus ſimilitudo veſparum. Etiam deterrimæ ex ijs piloſæ in ponto ſunt quædam albæ quæ bis in menſe mella faciunt. Plynius lib. xi. Lita. i. illita ac diſtincta ſunt. Potior: melior. Mella premes. mellis conficiendi tempora duo ſunt: Ver atq; Autũnus: ſed vernum ſuauius candidius omnino præſtantius autũnali eſt: auctor Ariſto. libro. ix. de animalibus. Sicuti autem duo conficiendi tempora ita eximendi. Colu. autem libro. x. ſcribit ꝙ peracto ſolſtitio vſq; ad ortum caniculæ: qui fere dies. xxx. ſunt pariter frumenta & faui demetuntur: a canicula fere poſt diem. l. arcturus oritur. Poſt arcturi exortum circa æquinoctium libræ fauorum ſecunda eſt exemptio. Varro vero libro. iij. ſcribit eſſe tria tempora eximendorum fauorum de quibus inferius dicam ibi ſcilicet. Duo tempora meſſis. Liquida: pura. Durum bacchi domitura ſaporem: Ariſtęus Mulſum. primus omnium mel miſcuit vino ſuauitate pręcipua. Fit autem mulſum e muſto cum quinq; cõgijs auſteri muſti congio mellis & ſalis cyatho ſufferue factis. Ply. li. xiiij. Ludo inani ideſt ab ludo prohibebis inani. tunc enim non mellificandi gratia exeunt. Vellere ſigna: a militibus ſumpta metaphora illi enim Quiſq;. digreſſuri euellunt ſigna. Quiſq; ideſt aliqua apum. Nam vt ſcribit Ply. Si quis alam regis detruncet: nõ fugiet examẽ. Quiſq; præterea & maſculino & fœminino generi iungitur Terentius in Eunucho quandoquidem illarum neq; te quiſq; nouit: vbi notandum quiſq; pro muliere dictum.

tam ideſt obeſam & oblongam. Vt ideſt quẽadmodum bine ſupple ſunt facies ideſt facture & forme corporum regum: ita ſupple bina ſunt corpora plebis ideſt vulgi: hoc eſt reliquarum apum: namq; alie ideſt alique horrẽt exiſtentes turpes: ceu ideſt veluti quum viator aridus ſcilicet deſiccatione aut ſiti: venit ab alto puluere ideſt poſtq̃ permeauit terram puluerulẽtam: & ſpuit ore ſicco: ideſt per puluerem ſaliue cõcretum exiccato: terram ideſt pulucrem cum ſaliua vt dixi concretum: alie ſcilicet apes elucent: ideſt coruſcant fulgore: ardentes ideſt reſplendentes auro: ideſt fulgore auri fulgorem imitante: & corpora ſupple earũ lita ſupple ſunt: parib⁹ guttis. i. maculis quaſi guttatim ſparſis: hec ſcilicet poſterior ſoboles eſt potior ideſt potius eligenda tu p̃mes: ideſt coges hinc: ideſt ex hac poſteriore ſobole: certo tempore ideſt diſpoſitione celi: mella dulcia nec tantum dulcia quantum & ideſt pariter liquida: ideſt defecata: & domitura durum ſaporem bacchi: ideſt acre vinũ faciendo mulſum: hoc eſt que quidem dulcia erunt ſed tamẽ magis liquida & ad mulſum conficiendum vtilia. ¶ At quum incerta volant tangit tertium euolandi modum: nã non ſolum euolant dum educũtur aut dum ad pugnam exercitantur: ſed etiam ad ludum inanem quem prohibere monet dicens. At ideſt ſed: quum: ideſt quando examina ſcilicet apũ volant incerta ideſt vagabunda ſine certa ratione euolatus & ludunt celo: ideſt in aere: & contemnunt fauos & relinquunt tecta ſua ſcilicet frigida: vtpote ab operatione ceſſantes: nam feruet opus redolentq; thymo fragrãtia mella: tu prohibebis animos ſcilicet apũ: inſtabilis: ideſt vagos & inconſtantes nec ad rẽ intentos ſupple ab ludo inani: nec magnus labor ideſt & non magna difficultas eſt prohibere. pro eo quod eſt prohibẽdi: tu eripe ideſt deme regibus alas & ſupple ꝓhibueris: quia quiſq; ſcilicet de plebe: nõ audebit ire iter altũ ideſt euolare per aera: aut vellere ſigna caſtris. i. egredi ad pugnã illis. ſ. regibus cũctantibus. i. immorantibus in tectis.

Inuitent croceis halantes floribus horti:
Et cuſtos furum atq; auium cum falce ſaligna
Helleſpontiaci ſeruet tutela Priapi.
Ipſe thymũ pynoſq; ferens de montibus altis
Tecta ferat late circum cui talia curæ.
Ipſe labore manum duro terat: ipſe feraces
Figat humo plantas: & amicos irriget imbres:
Atq; equidẽ extremo ni iam ſub fine laborum
Vela trahã: & terris feſtinẽ aduertere prorã:
Forſitan & pinguis hortos quæ cura colendi
Ornaret: canerem: biferiq; roſaria Pæſti:
Quoq; modo potis gauderent intyba riuis:
Et virides apio ripæ, tortuſq; per hærbã
Creſceret in ventrẽ cucumis: nec ſero comantẽ
Narciſſum: aut flexi tacuiſſem vimen achanti:
Pallẽteſq; hederas: & amãtis littora myrthos.

ASCEn. ¶ Inuitẽt cro. &c. Admonuit ſubitos tumultus atq; ĩanis luſus apũ ꝓhibẽdos nũc monet ad mellificationẽ eliciẽdos & croceis florib⁹ inuitãdos facturus digreſiunculã de hortorũ cultu ſubiũcturuſq; cuiuſdã ſenis ꝗ fecundã in ea re diligẽtiã.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Horti halantes. i. fragrãtes & ſpirãtes florib⁹ croceis. i. aut reuera croci aut crocei coloris: inuitẽt. i. alliciãt & attrahãt apes ad ſe. & cuſtos furũ atq; auiũ. ſ. ĩportunarũ cum falce ſaligna. i. q pingi ſolet cũ arũdine aut falce ex ſalice facta: hoc ẽ priapus q̄;uis falx Saturno deſ appoſitorie tutela q. d. q cuſtos ẽ & tutela priapi helleſpõtiaci. i. ex helleſponto oriũdi & illic ſũmopere culti. ſeruet. ſ. hortos: aut tales ſint vt ſeruari mereãtur. ipſe. ſ. diligẽs ruſticus ferẽs. ſ. ad aluearia: de altis montib⁹ thymum. i. herbã illam apibus gratiſſimam & p̄cipue in montibus natã qa dulcior eſt: & pinos. ſ. ad ceras conficiẽdas & thymum ad mella. & is. ſ. cui talia. ſ. mella & cere: ſunt cure: ferat late circũtecta. ſ. thymũ & pinos hoc eſt frõdes pinorũ: ipſe. ſ. ruſticus apũ curator: terat manũ duro labore & ipſe figat. i. affigat humo: plantas feraces: & irriget i. ſupfundat: imbres amicos. i. ſalubres. Atq; equidẽ. i. ego certe ni. i. niſi ego trahã iã vela i. ſim iuxta nauatõis ĩſtitute portũ: hoc ẽ ſub extremo fine laborꝫ: & niſi feſtinẽ aduertere terris. i. ad terrã: ꝓrã. i. poſteriorẽ nauis partẽ. qđ faciũt q ĩ ſtatõe nõ diu mãſuri ſũt: vt enei vi. Obuertũt pelago ꝓras: ego forſitan cãerẽ &. i. ſiml' q̄ cura colẽdi. i. ĩ colẽdo: ornaret hortos pĩguis. i. fecũdos: & roſaria. i. roſarꝫ copiã aut plãtaria: peſti. illi⁹ oppidi ĩ calabria: biferi i. bis q̊tãnis fruct⁹ ferẽtis: q̄q; (due ſũt voces) i. & q̊ mõ intyba gauderẽt. i. leta eẽnt riuis potis. i. abſũptis & ĩbibitis: & q̊ mõ ripe virides gauderẽt apio. i. herba illa viridi: & cucumis: herba illa tott⁹. i. ĩplicata ꝑ herbã: creſceret in vẽtrẽ. i. latũ ventrẽ accipet: nec tacuiſſem. i. ẽt ceciniſſẽ: narciſſũ. i. herbã illã eiuſdẽ nois florẽ ferẽtẽ: comãtẽ. i. frondẽtẽ aut florẽtẽ ſero: id tarde & vimen achãti: illi⁹ fruticis ſpinoſi: flexi. i. flexil' aut reuera flexi ĩ hortis & hederas pallentes. i. albas: aut pallere facientes. & myrtos amantis littora. i. feliciter naſcẽtes in littoribus quare in Veneris que nata in mari eſt dicuntur tutela.

SER: ¶ Inuitent croceis halantes floribus horti. Tam odoris optimi q̄ coloris: nõ eñ dicit illic ſolum crocum eſſe debere. Helleſpontiaci ſeruet tutela priapi. Non dicit priapũ illic eſſe debere: ſed p̄cipit tales eſſe hortos: vt mereantur deum habere cuſtodem.

Priapus. Hic autẽ priapus fuit de Lãpſaco ciuitate Helleſponti: de qua pulſus propter virilis mẽbri magnitudinẽ poſt in numerũ deorũ receptus: meruit numen eſſe hortorum. De hoc Hora. Nam fures dextra coercet: Obſcœnoq; ruber porrectus ab inguine palus. Aſt importunas volucres in vertice harundo Terret fixa. dicitur autem præeſſe hortis propter eorum fœcunditatem: nam cum alia terra ſemel creet aliqd: horti nũq̄ ſine fructu ſunt. Ipſe. ſ. diligens ruſticus & cultor agrorũ. Irriget: infundat. Imbres aquas. Iuuena. In tenuis plantas facili diffundiẽ hauſtu. Vela trahã: ꝓ traherẽ. Et terris feſtinem: aduertere proram: illam allegoriam reſpicit: qua eſt vſus in primo. Ades & primi lege littoris oram. Item pelagoq; volans da vela patenti. Feſtinẽ: pro feſtinarem

Pæſtum. Pinguis hortos. fœcundos. Biferiq; roſaria pęſti: pęſtum oppidum eſt Calabriæ in quo vno anno bis naſciẽ roſa.

Cucumis. Creſceret in ventrem cucumis: in curuaturã iõ autem ſic

quia per

quia per herbā.Nam rectus creſcit ſi pēderet:Sane hic cucumis huius cucumis declinat:ſicut agilis ſcd'm ido neos.Nā neoterici hui⁹ cucumeris dixerūt ſicut puluis pulueris.Nec ſero comātē narciſſum:ſero florē habētē.

PRO. ¶Et cuſtos furum atq; auium falce ſaligna.Helleſponthiaci ſeruet tutela Priapi:in helleſponto eſt lampſa cum oppidum in quo priapus formoſiſſimus dicitur eſſe: quem ciues eius colunt vt deum: is autme in horto ponitur:vt auibus formidini ſit.Itemq; noctu furibus:qđ interdiu cuſtos videtur ſtare.

MAN ¶Helleſpontiaci priapi: fabulantur antiqui filium Dioniſij ac veneris priapū fuiſſe: ducti vero ſatis ſimili coniectura:ꝙ qui vino indulgeant:ſunt natura in venerē promptiores.non ſolum aūt in vrbium templis:ſed in agreſtibus quoq; locis tanq̄ vinearū atq; hortorum cuſtos colitur: fructuum fures caſtigans.huic deo ſacra Priapus cum ludo & riſu fiebant.Diodo.lib.v.Priapus item portus & vrbs ad mare helleſponti ſita: nomen habens a priapo qui apud eos colebatur. Hinc ab iunioribus in deum habitus eſt. Nā Heſiodus priapum non nouit. Stra.lib.xiij.Falce ſaligna Plyn.lib.xix.ca.vij.ſic ait hortoſq; & foros tan'tū contra inuidentiū faſcinationes dicari videmus in remedio ſaturnica ſigna:hec ille Cur autē falx ſaturno detur li.ij.Geor.oſtendimus& Colu. lib.xiij.de cultu hortorū ſic ait.Sed truncū forte dolatum. Arboris antique numen venerare Thyphalli Terribilis membri medio qui ſemper in horto Inguinibus puero predoni falce minetur Diodo.autem ſcri.libro. v.ꝙ hunc deum quidam Thyphallū:alij thyphonem nominant.dicitur aūt preeſſe hortis: vt ait Ser.propter

Thymū eorū fecunditatē.Horti em̄ nunq̄ ſine fructu ſunt.Thymū hortis maxime:aluearia & apes cōueniunt:res precipui queſtus quum fauit.harum ergo cauſa oportet ſerere thymum apiaſtrum roſam violas lilium cytiſum fabam papauer caſiam mellilotum meliſphyllū cerinthem ſinapim arbores.item que proxime ſeri conuenit que & euolantium examina inuitent.neq; longius abire patiantur:& geniſtas circunſeri aluearis gratiſſimum Plin.lib.xxi.c.xxiiij.Thymum:thymi duo genera.Candidum radice lignoſa in collibus naſcens:qđ & prefertur:alterum nigrius floriſq; nigri precordijs medetur ex aceto cum melle. que potio datur & in alienatione mentis ac melancolicis.Plin.lib.xxi.Var.autem libro.iij.ſcri.Thymum aptiſſimum eſſe ad mellificium propter hoc ſiculum mel inquit fert palmam.qđ in thymū bonum& frequens eſt.& Colu.li.x.ait ꝙ ſaporis precipui mella reddit thymus:Thymo deinde proxima Thymbra ſerpillumq;& origanum.Pinoſq; ferēs:Ceras em̄ ex omniū arborum ſatorumq; floribus confingunt apes excepta Rumice&Clenopede:herbarum hec genera.Plyn.lib.xi.Atq; equidem:excuſat ſi cur de hortis non ſcribat.Vela trahā.a nautis ducta metaphora:qui portui vicini aut littori vela contrahunt. Aduertere appropinquare.Biferi peſti: ī Lucania peſtum oppidum

Peſtum. ab grecis poſidonia appellatum a Dorenſibus conditum:vt Plyn.libro.iij.& Soli.aiunt.Strab. item libro.v. ſic ait.Hoc vero tempore ſinus ipſe peſtanus nuncupatur:verum vrbs ipſa poſidonia peſtum vocatur medio in ſinu locata:vtq; alij dicunt tanta ibi cœli indulgentia viget:ꝙ bis in anno fructus quoſdam & roſas ipſas

Cucumeres. producit:qđ quidem hic quoq; Maro oſtendit.Intyba: de is lib.i.Georgi.Apio de hoc eglo.vi.Tortus cucumis:Creſcunt cucumes qua coguntur forma in Italia virides & q̄ minimi in prouincijs maximi & citrini aut nigri.ſi vas cum aqua ſubijciatur a.iiij.digitorum interuallo deſcēdunt ante poſterū diem:at ſi oleum eodem modo ſit in hamos curuantur: quū magnitudinem exceſſere pepones vocantur.Proueniunt & mali cotonei

Pepones. effigie.quos Melopepones vocant.non pendent ij humi rotundantur Ply.li.xix.vtq; etiam ex lib.xx. colligi poteſt. Cucumeres torti dicuntur pepones rotundi:Melopepones melones Narciſſū vide latius in Alexi.Sera pro ſero ac diu.Achanti videto in Palemone Hederas:diximus eglo.vij.

Namq; ſub œbalie memini me turribus altis
Qua niger humectat flauentia culta Galeſus
Corycium vidiſſe ſenem:cui pauca relicti
Iugera ruris erant:nec fertilis illa iuuencis
Nec pecori opportuna ſeges: nec cōmoda bac(cho:
Hic rarū tn̄ in dumis holus:albaq; circū
Lilia verbenaſq; premens veſcumq; papauer:
Regum æquabat opes animis:ſeraq; reuertens
Nocte domū dapibus mēſas onerabat inēptis.
Primus vere roſam atq; autūno carpere poma
Et cum triſtis hyems etiam nunc frigore ſaxa
Rumperet:& glacie curſus frenaret aquarum:
Ille comam mollis iam tum tondebat achanti
Aeſtatē increpitans ſerā:zephyroſq; morantis.

SER. ¶Oebaliæ turribus altis Oebalia ipſa eſt laconia:vnde de Caſtore & polluce ait Stati.Oebalidæ fratres:Galeſus:fluuius Calabrie:qui iuxta ciuitatem labitur Tarentinam:in qua ſe hortos optimos vidiſſe commemorat. Oebaliæ aūt turres ait quas cōdiderant hi qui de œbalia venerant. Nā vt etiam in tertium æneidos dicimus Lacones diu bello attriti ab Athenienſibus & inopiam timentes virorum: preceperunt vt virgines cum quibuſcunq; concūberent: quo facto cum poſt victoriam iuuenes de incertis parētibus na

Parthenia the. ti erubeſcerent originem ſuam.nam& partheniate.ideſt de virginibus nati appellabantur duce pallanto.viij.ab Her-
cule

ASCEñ. ¶Namq; ſub ebalie&c.Vt paucis nos inuitet ad hortorū culturā oſtendit quantū valeat per ſenem quēdā qui in Italia ſterilem locum alioquin cultu diligenti tam fertilem fecerat:vt ex eo ſibi victum cōpararet varioſq; ornatus habe

Memini. ret:vnde dicit.Canerē quidē predicta:nāq; pro quia ego memini.i.memoria repeto:me vidiſſe (Agretius dicit hunc locū eſſe mirabilē rarū ꝙ inuenτu vbi memini apud idoneos cum verbo preteriti tēporis cōſtruat:cū totus ſermo de preterito ſit).i.ꝙ viderim aliq̄n:ſub altis turribus ebalie.i.tarentine vrbis calabrie ab ebalijs hoc eſt laconibus extructe:in ea.ſ.pte qua Galeſus fluuius ille calabrie niger.i.ceruleus aut profundus:hūectat.i.irrigat:culta.ſ.arua:flauentia.ſ.ex flaua cerere hoc eſt ſegete: vidiſſe dico ſenē coryciū.i.cilicē hoc eſt ex corico cilicie oppido piratā tarentine cū alijs colonū effectum:cui.ſ.ſeni erant pauca iugera ruris relicti. ideſt deſerti & ,ppter ſterilitatē a nemine occupati nec culti.Illa ſeges.i.terra nō erat opportuna.i.accōmoda & gratā iuuēcis.i.armentis nō pecori.ſ.gregario:nec erat cōmoda baccho.i. viribus tamē ille premēs.i.vi cōſerēs in dumis holus rarū.i.plātatile& premēs alba lilia & verbenas.i.herbas quibus in ſacris vti ſolebāt:circum.i.per circuitū holerū: & papauer veſcū.i. imminutum & parue eſce accōmodū: aut quo veſci poſſet equabat animis:quia re ipſa nō potuit:opes.i.diuitias & facultates regum.i.ditiſſimorum:& ipſe reuertēs.i.rediens ex illo agro ſterili:domum nocte ſera.i.ſuprema luce poſtq̄ totā diem culture impertiuerat: onerabat menſas ſcilicet ſuas dapibus.ideſt eſcis: inemptis.i. non emptis ſed ex agro ſuo collectis:quia forte
s moretū

moretum aut aliud placente genus ex holeribus & herbis confecerat Ipſe carpere.i.deſt carpebat (Figura hyſtorijs apta, qua īfinitiuum pro indicatiuo ponimus) primus roſam vere.i.deſt tempore verno: atq; carpebat primus poma autũno.i.tpe autumnali: & cum hyems triſtis rũperet etiã nũc.i.ipſo puncto tpis ſaxa frigore.i.gelu aſperrimo & frenaret curſus aquarũ.i.deſt cõſtringeret aquas currere ſolitas ſ. glacie ille tõdebat.i.deſt metebat iam tum comam.i.deſt recentem frondem aut ſummitatem: achãti mollis.i.deſt tenere & eo anno nate.increpitãs.i.deſt cum crepitu exprobrans eſtatẽ ſeram.i.deſt tarde aduentantem: & zephyros ventos illos dulcis vernam tempeſtatem afflare ſolitos & fauonios latine dictos morantis.i.deſt tardantes venire & flare ſua tempeſtate.

cule nauigijs profecti venerunt ad oppidum Calabrie qđ Taras Neptuni filius condiderat: & id auctum habitauerunt. Corycium vidiſſe ſenem: cilicem: Corycos eñ ciuitas eſt cilicie in qua antrum illud famoſum pene ab omnibus celebratum. Et hic per tranſitum tangit hiſtoriam memoratam a Sueto. Pompeius enim victis pyratis cilicibus partim ibidem partim in grecia: partim in Calabria agros dedit. vnde Luca. an melius fiet pyrate magne coloni. Male autem quidam coryciũ proprium eſſe aſſerũt cum ſit appellatiuum eius: qui more corycio hortos excoluit: quod etiam Plyn. teſtimonio comprobatur. hic ordo eſt memini improprie vidiſſe corycium ſenẽ. Dicimus aũt memini videre. Teren. Memini videre quo equior ſum pãphilo ſi ſe illam in ſomnis. Relicti: deſerti: atq; contempti. Quis eñ agrum non ſperneret nulli rei aptum non vitibus: aut frumentis vel paſcuis? Rarum holus.i.plantatile. Veſcũq; papauer. Quo veſcimur. Nam eſt aliud lethæũ quo non vtimur. Nam veſcas ſalicum frondes aliter dictũ eſt. Regum equabat opes animis nõ poteſtate: quia regũ more cibis nõ cõparatis vtebatur. Frigore ſaxa. Vnus eñ eſt vt diximus effectus caloris & frigoris. Glacie curſus frenaret aquarum: mira varietas. Nam ſupra ait concreſcũt ſubite currenti flumine cruſte. Aeſtatẽ increpitans ſerã: tarde venientẽ: cum ille eius iam carperet fructus.

Coricus

Memini

PRO. Oebalia: arx ab Oebalo dicit̃ in lacedemone hoc ipm oppidũ: qđ preterfluit. Galeſus flumen: Pompeius quum opugnaret piratas remigibus eorũ ꝓmiſit agros ſi viciſſet eorũ adiutorio. Quorũ ꝓditione victor tarentinorum agros veteranis diuiſit. Et quicquid deterrimũ fuit: remigibus dedit. Cilices aũt tunc exercuerũt piraticam. Eſt autem in Cilicia promontoriũ corycium: cilicem intelligi vult: hoc eſt remigem piratarũ.

MAN. Oebaliæ turribus. Tarenti intelligit: qđ oppidũ lacedemonij edificauerunt: duce phalãto: Apollinis oraculo: vt latius Stra. lib. vi. edocuit. Oebalus aũt arguli filius laconiæ rex ſuo nomine prouinciã dixit: vt ſcribit Di. Cretenſis in Troiana hyſtoria. Galeſus: is vt Liuius li. v. ſecundo bel. punico dixit Calabrie flumen eſt Tarento proximum per quinq; paſſuum milia. Niger ceruleus. Corycium ſenem. Cilicem intelligi vult: vt Probus inquit: hoc eſt remigem pyratarum. Põpeius eñ quum oppugnaret pyratas, remigibus eorum promiſit agros: ſi viciſſet eorum auxilio quorũ proditione victor Tarentinorum agros diuiſit: eſt autem corycos Mela teſte oppidum in cilicia ſupra quod ſpecus eſt nomine Corycius. ſupra q̃ dici poſſit eximius. Seges.i.deſt terra. Baccho: vitibus. Rarum holus: quia rarum tranſponitur. Eſt autem holus vnaqueq; herba qua veſcimur. vtq; ait Varro ab hola hollera dicta: ibi enim decoquebantur. Verbenas: videto in pharmakeutria æglogа. Veſcũq; papauer: De papauere latius in Alexi egloga: latiſſime tamen lib. i. Geor. ibi. Et cereale papauer. Veſcum: id minutum ſignificat teſte Nonio: poteſt tamen hic etiam quo veſcimur exponi: veſcebantur enim papauere vt ſuperius oſtendimus. Opes animis: ait Seneca in animo nõ in patrimonio putemus eſſe diuitias. Animus eſt qui diuites facit. Carpere carpebat. Etiam nunc: hoc eſt adhuc dicitur item etiam nũ. Seram: tardius venientem cum ipſe in hyeme roſas carperet & huiuſmodi. Zephyroſq; morantis lib. iij. Georg. diximus zephyros in eſtatis principio flare: ibi videlicet at vero zephyris quum leta vocantibus eſtas.

Holus.

Etiãnum.

Ergo apibus fœtis idem atq; examine multo
Primus abundare: & ſpumantia cogere preſſis
Mella fauis: illi tilie atq; huberrima pinus:
Quotq; in flore nouo pomis ſed fertilis arbos
Induerat: totidem autũno matura tenebat.
Ille etiam ſeras in verſum diſtulit vlmos:
Eduramq; pirum: & ſpinos iam pruna ferẽtes.
Iamq; miniſtrantẽ platanũ potãtibus vmbras.
Verũ hæc ipſe equidẽ ſpatijs excluſus iniquis
Pretereo atq; alijs poſt cõmemorãda relinquo.

ASCEñ. Ordo. Ergo apib' &c. Ne pter inſtitutũ diuagatus culpet applicat q̃ de ſene corycio elocut' eſt ad ꝓpoſitã materiã dicẽs. Ergo qa.ſ. diligẽs fuerat hortorũ cultor idẽ.ſ. ſenex corycius: abũdare.i. abũdabat primus apib' feris.i. enixis partũ atq; multo examine.i. fetu educẽdo: & ipſe cogere.i. cogebat hoc eſt cõſtipabat primus fauis preſſis mella ſpumãtia.ſ. expreſſura aut ex impetu & vehemẽti caſu: põdus eñ aquarũ & p̃ceps caſus ſpumã ꝓcreat. tilie ſup. fuerãt illi. atq; pinus huberrima ſup. fuerat illi: quotq;.i. & quot pomis arbos.i. arbor fertilis induerat.i. ornauerat & veſtierat ſe in flore nouo.i. quot flores ꝓduxerat arbor: ipſe ſenex tenebat totidẽ.ſ. poma matura in autũno. & ita nullus flos peritũ deciderat. Ille.ſ. idẽ ſenex: diſtulit.i. trãſtulit & diſpoſuit etiã vlmos ſeras.i. grãdes & diutinas: in verſum.i. ordinẽ & lineã ab qua directe vertatur: & pirũ edurã.i. valde durã: & ſpinos ferentes iam pruna hoc eſt iam fecundos: nã Seruius vult genere maſculino dici arborẽ ſpinũ: putatur tñ voluiſſe dicere voce maſculina ſub vs.ſ. non a & diſtulit etiã platanũ arborẽ ablatis ramalibus dictã miniſtranrẽ potãtibus.ſ. ſub ea: vmbrã. Nã is p̃cipuus eius arboris vſus. verũ.i. ſed ipſe.i. ego quidẽ.i. certe excluſus.ſ. ab hmõi rerũ executione iniquis.i. inequalibus: hoc eſt nimis breuibus & anguſtis ſpatijs.i. metis aut vite aut carminis aut alijs negocijs vrgentibus pretereo hec atq; relinquo cõmemorãda.i.deſt recẽſenda poſt.ſ. huius operis editionẽ aut con ſummationem: alijs.ſ. poetis & ſcriptoribus.

SER. Ergo apibus: ne ſine cauſa hortos deſcripſiſſe videretur Illi tilie atq; vberrima pinus: illi ſcilicet vberrima. Nã per naturam & tilie & pinus ſteriles eſſe dicuntur. Seras vlmos Maiores qđ nimie difficultatis eſt. In verſum: in ordinem vt triplici pubes quam dardana verſu impellunt. Diſtulit trãſtulit: nã ꝑmutauit ꝑpoſitionẽ. Edurã pirũ: edurã nimiũ duram validam. Et ſpinos iam pruna ferentes: prunorum arbor ſpinus vocat̃ gene. maſ. Nã ſentes has ſpinas dicim' Spatijs excluſus iniquis: Anguſtis vt Spacioq; ſubit ſergeſtus iniquo: & dicit ſe carminis breuitate conſtrictum hortos plenius non poſſe deſcribere. Alijs poſt commemoranda relinquo. Gargilium Martialem ſignificat.

Spinus

MAN. Fetis: ac ſi diceret enixis. Abundare: abũdabat. Cogere: cogebat. Illi tilie ſcilicet erãt huberrimæ fœmina eñ ſemẽ fert ac florẽ

fert ac florem teſte Plyn.Sed de Tilia latius lib.i.Georg.ibi ceditur & tilia ante iugo leuis Colu.autem lib.x
c.iiij.ſcrib.Tilias eſſe apibus nocentes.Verg.vero aliter ſenſiſſevidetur cum hic appoſuerit cum ipſa pinu:cu
ius quidem floribus : vt ceterarum pomiferarum arborum veſcantur apes & paulo inferius ait : Etpinguem
tiliam ſcilicet paſcuntur.Et Plyn.libro.x.capite.xiij.ſcribit.ꝙ ſorbetur mel optimum:& minime fronde in-
fectum equercus: tilie: arundinum folijs.Seras:diutinas grandes ingentes.Inverſum in ordinē.Diſtulit: tran
ſtulit.Eduram:hoc loco robuſtā & per id grandē.Iā pruna ferētes:per id agelli optimū ingenium oſtendit:cū
in eo tranſpoſiti ingentes trunci:non ſolum plantule optime prouenirent:ac creſcerent.Iniquis:anguſtis bre-
uibus hoc eſt carminis breuitate compulſus &c. Atq; alijs poſt commemoranda relinquo : id autem Colu.
executus eſt poſteavnde ait ipſe lib.xi.Hortorū quoq; te cultus ſiluine docebo:atq; ea que quondā ſpacijs ex-
cluſus iniquis cum caneret letas ſegetes:& munera Bacchi:& te magna pales: nec non cœleſtia mella : Vergi.
columella nobis poſt ſe memoranda reliquit:Floruit autem Colu.ſenecc tempore ipſe namq; lib. iiij.ca.iij. de vineis ſic
ait:his certe temporibus &Nomentana regio celeberrima fama eſt illuſtris: & precipue quam poſſidet.Sene
ca vir excellentis ingenij atq; doctrine:cuius in predijs vinearū iugera &c.

Nūc age naturas apibus: quas Iuppiter ipſe
Addidit expediam:pro qua mercede canoros
Curetum ſonitus crepitantiaq; era ſecute
Dictæo cœli regem pauere ſub antro.
Solæ communis natos: conſortia tecta
Vrbis habēt: magniſq; agitāt ſub legibus æuū:
Et patriam ſolæ & certos nouere penates.
Ventureq; hyemis memores æſtate laborem
Experiuntur:& in medium quæſita reponunt.
Namq; aliæ victu inuigilant: & federe pacto
Exercentur agris:pars intra ſepta domorum
Narciſſi lachrymā & lentum de cortice gluten
Prima fauis ponūt fundamina : deinde tenacis
Suſpendunt cæras:aliæ ſpem gentis adultos
Educunt fœtus: aliæ puriſſima mella
Stipant:& liquido diſtendunt nectare cellas.
Sunt quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti.
Inq; vicem ſpeculantur aquas:& nubila cœli.
Aut onera accipiūt venientū : aut agmine facto
Ignauum fucos pecus a præſepibus arcent.
Feruet opus:redolētq; thymo fragrātia mella.

SER. ¶Natura apibus quas Iuppiter ipſe Addidit: naturas pro
morib⁹ poſuit. Aut dedit ſignificat:aut reuera addidit.Ne
ceſſe em̄ eſt eas etiā ante habuiſſe aliquos mores proprios.
Pro qua mercede.Ordo eſt.Expediā naturas apum:que ca
noros curetum ſonitus crepitātiaq; era ſecute.Dicteo cœli
regem pauere ſub antro:pro qua mercede.ideſt gratia: vel
labore.Solæ cōis na. Nam vt etiā Dona. dicit tragicū eſt:
& vltra carmen Geor. ſi accipiamus pro qua mercede exe-
clamationem eſſe:vt ſit pro quanta hoc mercede fecerunt:
Saturnus. vt.ſ.Iouem alerent:quē Ops Saturni vxor curetibus cori
bantibus & ideis dactilis cuſtodiendū dedit in monte cre-
te Dicteo:ne eum Saturnus conſumeret vt filios omnes ſo
lebat. Quod ideo fingitur : quia Saturnus & vt diximus
temporum deus eſt: que in ſe reuoluuntur in eternum: tūc
itaq; apes ęris ſonum ſecute Iouem melle aluiſſe dicuntur
pro qua re eis poſtea preſtitit Iupiter vt haberent liberos ſi
ne vllo concubitu . Sole communis natos . Plato in libris
quos περιπολιτικα: ideſt de repu.ſcripſit dicit amori reipu.
Oia cōia. nihil eſſe preponendum.Omnes preterea & vxores & libe
ros:ita nos tanq; communes habere debere:vt charitas ſit
non libido confuſa. Quod preceptum nullum animal di-
citur preter apes ſeruare potuiſſe. Magnis agitant ſub legi
bus. ideſt

ASCEN. Ordo. ¶Nunc age &c. Ingreditur ergo ad deſcriben
das naturas apū & mores ſane mirabiles dicens
Nunc age adhortādi eſt ad auditorem ſpectās
aut etiam primam perſonā reſpiciens: expediā
ideſt paucis aperiā naturas quas Iupiter ipſe. ſ.
qui maximus eſt & precipue pōt: addidit.ſ.ad
priores naturas:& pro qua mercede.i.quid mer
cedis accepture ipſe ſecute canoros ſonitus cu-
retum:illorum populorꝝ crete qui Iouem in di-
cteo monte alendū ſuſceperāt :& ſecute era cre
pitantia.i.cum crepitu ſonantia dū a curetibus
pulſabātur ne Saturnus vagitū Iouis perciperet
(habuerūt ergo iā tūc apes naturā ſequēdi cre-
pitū peluiū:ſed addidit Iuppiter vt ſole cōes na
tos haberēt & vt ſine cōcubitu ederēt fetus)ꝙ
ergo ipſe ſecute era crepitantia . pauere regem
celi videlicet Iouem:ſub antro dicteo:ideſt qui
in dicte monte cretenſi abſconditus erat .Inci-
pit ergo narrare naturas ſuperadditas & mores
apum dicēs.Sole ſcilicet apes habent natos cō
munis etiā a multis partos & genitos:& habēt
tecta vrbis.i.habitationis conſortia.i.commu
nia & ad communem ſortem pertinētia: & agi
tant euum ſub magnis legibus quia ſub legib⁹
nature:& ipē ſole ſcilicet inter animantia ratio
nis expertia nouere patriam : ita vt ad eam re-
deāt:& certos penates.ideſt lares apud quos na
ſcuntur:& ipē memores.i.prouide venture hye
mis:experiuntur laborem eſtate(non dicit hic
ꝙ ſole id faciāt: nam & formicis ea natura eſt)
& reponūt queſita.i.parta & accumulata in me
dium. i. in commune ſicut communiter labo-
rant.Namq; alie.i.alique inuigilant victu(da
tiuus eſt) ideſt victui habendo : & exercentur
agris.i.per agros in aquirendo victu: federe pa
cto.ſ.inter eas vt non ſibi ſolis ſed omnibus vi
ctum queritent:pars.i.alie ponunt intra ſcepta
domorum.i.aluearioru lachrymā.i. rorem aut
tenuem ſuccum(ſed lachrymā ſignanter dicit
ꝙ is flos ex puero lachrymante prouenit)nar-
ciſſi illius floris in quem puer flens conuerſus
fingitur:& gluten.i.glutinum & viſcum:lentū
ideſt fluidum aut liquidū de cortice.ſ.ſumptū
vt durius ſit appoſitorie prima fundamina. i.
que res ſint prima fundamenta:fauis quos pri-
mū conſtruūt:deinde ſuſpendunt ceras tenacis
ideſt pinguiores & firmius adherentes:alie edu
cunt fetus adultos appoſitorie ſpē gregis. i. in
quibus eſt ſpes de cōſeruando grege alie ſtipāt
ideſt condenſant:mella puriſſima & diſtendūt
ideſt ſic farciunt vt diſtendi cogātur:cellas.i.fa
uorum receptacula:nectare.i. melle. liquido.i.
puro & pellucente.Sunt ſup . alie quibus cuſto
dia ad port⁹.i.excubit⁹ cecidit ſorti.i.in ſortē:&
ſpeculātur inuicē.i.viciſſim:aquas vt.ſ.inde p
gnoſtica capiant:& nubila cœli: ne.ſ. operarie
exeant imminente imbre. Aut accipiunt one-
ra venientum:quia non eædem ſtipant:& colli
gunt mella: aut ipſe facto agmine.ideſt manu

conſerta:arcent.ideſt amouent & abigunt:a pre
ſepibus ideſt aluearibus ſuis fucos(appoſito-
rie)pecus ignauum.i.nulli⁹ gnauitatis hoc eſt
induſtrie & laboris:nihil agens & aliena conſu
mens.Sunt em̄ fuci,veſpe ignobiles non melli
ficãtes:ſed tamen melle veſcentes.Opus.i.exer
citatio omnium earum:feruet .i. cum feruore
ſit:& mella fragrantia.i. redolẽtia & molliter
ſpirãtia redolent thymo.i.trahũt odorẽ thymi
vnde collecta ſunt & apes paſte.

bus.:ideſt eternis nunq̃ mutabilibus : ijſdem enim legibus
ſemper vtuntur:nec eas vt homines ſepe cõmutant.Noue
re penates.Chariſſimos habent: vt hic inter flumina nota.
ideſt chara.Et in mediũ queſita reponunt.Queſita & par-
ta in cõe cõſeruant: ipſe alibi in mediũ querebant.Et victu
inuigilãt pro victui.Fœdere:pacto.ſ.vt viciſſim in aluea
ribus vel in agris laborent.Narciſſi lachrymã: humorem.
Quod aũt naciſſi lachrymã:alluſit ad fabulã: quia vt dixi
mus de puero qui conuerſus eſt in florem.Prima fauis po-
nunt fundamina.Grece προπολιν vocant duriore cera que
vix ferro põt frangi quam colligunt de gummi arborum:
& de raſis lapidibus.vnde paulo poſt dicet.:Sepe etiam duris errando in cotibus alas.Attriuere.:.Tenaces cæ-
ras:Mella retinentes. Adultos educunt fœtus:quos educando adultos faciunt.Cecidit cuſtodia ſorti Ex ſorte
Nam aduerbium eſt:qđ traxit a militia .Legim⁹ em̄ Partibus equabat iuſtis aut ſorte trahebat.

¶ Pro qua mercede:quia Iuppiter eis tales naturas addiderat. Curetum: Curetes vt Strab.docet libr.x. dicti MAN
ſunt quaſi curatores:ij em̄ infantem Iouẽ curarunt:pulſantes cymbala& ſimilia:ne pariens mater Rhea eiuſq; Curetes.
vagitus a Saturno audiretur:qui quidẽ natos filios illico deuorabat:hec ex illo.Curetũ aũt ſonitus apes ſecu Saturnus.
te mella intra Iouis ora inſerebant:quo illi gratiam referrent nature eis ab ipſo tradite Macro.vero libro.i.ſat.
de Saturno inquit hunc aiunt filios ſuos ſolitum deuorare eoſq; rurſus euomere. per quod ſimiliter ſignifica-
tur eum tempus eſſe:a quo vicibus cuncta gignantur. abſumanturq; & eo denuo renaſcant̃.Eundẽ a filio pul
ſum:quid aliud eſt:q̃ ſeneſcẽtia:ab eis que poſt ſunt nata depelli.Dicteo antro.Dicte vt Strabo.ſcri.libro.x.in
Creta mons eſt:vbi Iouis Dictæi templum:Sole:ex cunctis animalibus.ſ.Communis natos: nihil enim no- Dicte.
uere niſi commune:vt etiam Plyn.ſcri.Conſortia tecta:eiuſdem ſortis:ſunt enim cõmunia omnibus.Tamen Apes na-
vt ait Plyn.Regias imperatoribus futuris in vna parte aluei extruunt amplas:magnificas:ſeparatas:tuburcu uibus ve-
lo eminentes:Certos penates:id quidem quod ait Plyn.libro.xxi.poeta hic aſſerit: Nam hoſtilia vicus allui- cte & mu-
tur pado huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus aluearia:noctibus ad.v.milia paſſuũ con lis.
trario amne ſubeunt egreſſe luce apes paſteq; ad naues quotidie remeant:mutanteſq; locũ donec pondere ipo
preſſis nauibus plena aluearia intelligantur: euectiſq; eximuntur mella. Et in Hiſpania mulis prouehunt ſi-
mili de cauſa.Nãq; alie victu quũ agmen ad opera proceſſit:aliæ flores aggerũt pedibus:aliæ aquã ore: gut-
taſq; lanugine totius corporis:alie intus operant̃:Ply.li.xi.Narciſſi lachrymã.colligunt etiã lachrymas arbo
rum que glutinũ pariunt:vt Ply.docet.Glutẽ: propolim intelligit de qua ibi ſuperius collectũq; hec ipſa ad
munera glutẽ:Ceras:ex omniũ arborũ ſatorũq; floribus confingunt cæras:vt ſcri.Plyn. Ariſto.vero.lib.v.de
animalibus dicit eas conſtruere fauos e floribus. Cerã e lachryma arborũ fingere.Mella ex rore aeris ſyderum
exortu potiſſimũ.Educunt:nutriunt:hic em̄ vetus ſenſus eſt poete:nã apes gallinarũ modo incubãt:vt latius
infra dicemus.Stipãt:cõponunt:denſant.Liquido: mundo puro.diſtendunt: implent.Nectare melle hoc lo-
co.Sed quid proprie dicitur videto eglo.v.Sorti:aduerbium eſt hoc loco.Nomina em̄ per diuerſos caſus lo-
co aduerbiorum ponuntur.per nominatiuũ:vt fors pro forte:recens pro recenter.per genitiuũ. militie pro in Sorti.
militia.per datiuum vt veſperi ruri:ſorti Priſcia.lib xv.ſorti pro ſortem.Cuſtodia:more em̄ caſtrorum inter- Nomina
diu ſtationem ad portas ſeruant.Aquas:id ait:quoniã prediuinãt ventos imbreſq;:& tunc ſe continent tectis: pro aduer
vt ait Ply.Accipiunt:que em̄ flores comparant ab alijs exonerantur:nouiſſimeq; a feſſis:& iam emerite ab in bijs.
choatis:primos in opera expetunt:tardantes ſine clementia puniũt neq; in opere tantũ : ſed in fetu coadiuuant
eas:multũ ad calorẽ conferente turba.Fucos.Sunt fuci ſine aculeo maiores apibus.Quũ mella ceperint matu
reſcere abigunt eos. Multe ſingulos aggreſſe trucidant.:Nec id genus niſi vere conſpicitur : fucus ademptis
alis in alueum reiectus:ipſe cæteris adimit. Nigri ſunt fuci & lata aluo fures maximi inter apes . ita appellati: Fuci.
quia furtim deuorant mella.Plyn.lib.xi.Ignauum pecus:animal immune ſine doctrina : inutile non aptũ in-
duſtrie nam induſtrios gnauos dicimus:Preſepibus aluearibus:preſepia em̄ nõ tantũ quibus:iumẽta:ceteraq;
animalia pabulantur:ſed omnia loca clauſa & tuta:dicta preſepia: autor eſt Marcellus.Feruet: frequentatur. Preſepia.

ASCEN. ¶ Ac veluti lentis&c.Facit digreſſiunculã ad
ducendo ſimilitudinem ſumptã a cyclopibus
qui miniſtri vulcani cũ eo in antro vulcani di
cuntur Ioui arma & fulmina fabricare . quod
dicit poeta nõ maiori cũ feſtinatione nec moli
mine ac ordine faciũt:atq; ſi parua licet cõpo-
nere magnis hoc eſt reddendo ſingula ſingulis
apes pro virili ſua melleficio intendunt.Nam
ſicut cyclopum alius flando maſſam calefacit:
alius ferit:immo plures feriunt in numerum.i.
ſcđm proportionẽ muſicã quã Pythagoras ex
ictibus inuẽiſſe dicit̃ ali⁹ extinguit & ſuo quiſ
q; muneri intentiſſimus eſt:ita& apũ ſuũ queq;
munus ſumma cũ diligentia ſummoq; cona-
Ordo. mine non ſine ordine deplet.¶ Ordo verboꝝ
talis eſt. Ac veluti.i.quemadmodũ quũ.i .quã
do cyclopes.i.populi illi olim in Sicilia vnum
oculum habere reperti properant.i. properãter
fabricant:maſſis lentis.i.mitigatis & mulcẽdo
letificatis:fulmina.ſ.Iouis: alij.i.quidam eorũ
accipiunt & reddunt auras.i. flatus & reflatus
follibus taurinis.i.corio taurino munitis& cir
cunſeptis:Alij tingunt.i.extingunt era.i.que-
uis metalla ſtridentia.i. que ſtridorem emittũt
& crepitum dum extinguũtur lacu. i. aqua ce-
noſa aut

Ac veluti lentis cyclopes fulmina maſſis
Cum properant:alij taurinis follibus auras
Accipiunt redduntq;:alij ſtridentia tingunt
Aera lacu:gemit impoſitis incudibus ethna:
Illic inter ſeſe magna vi brachia tollunt
Innumerum: verſantq; tenaci forcipe ferrum:
Non aliter(ſi parua licet componere magnis)
Cecropias innatus apes amor vrget habendi
Munere quãq; ſuo: grandæuis oppida cure
Et munire fauos : & dedala fingere tecta.
At feſſe multa referunt ſe nocte minores
Crura thymo plenæ : paſcũtur & arbuta paſſim
Et glaucas ſalices caſiamq; crocũq; rubentem:
Et pinguem tiliam & ferrugineos hyacinthos:
Omnibus vna quies operũ:labor oĩbus vnus:

Mane ruunt portis: nuſq̄ mora. rurſus eaſdem
Veſper vbi e paſtu tandem decedere campis
Admonuit: tum tecta petūt: tū corpora curāt.
Fit ſonitus muſſantq; oras & limina circum.
Poſt vbi iam thalamis ſe compoſuere: ſiletur
In noctem: feſſoſq; ſopor ſuus occupat artus.
Nec vero a ſtabulis pluuia impēdēte recedunt
Longius: aut credūt cœlo aduentantibus euris
Sed circum tutæ ſub menibus vrbis aquantur:
Excurſuſq; breues tentant: & ſepe lapillos
Vt cymbe inſtabiles fluctu iactante ſaburram
Tollunt: ſeſe per inania nubila librant.

SER. ¶ Ac veluti letis: Comparatio ad feſtinationem pertinēs ſolam Cecropias. Athenienſes a rege Cecrope Atticę regionis: vbi optima mella naſcunť: Innatus. inſitus. Vrget: premit. Grandeuis oppida cure. Sicut ſenes muros tuentur nec
Crocus. in bella ꝓrumpunt. Dedala te. ingenioſa: vt Dedala circe.
Crocum. Crocūq; rubentem: Sall. in hiſtoriis ait in qua crocum gignitur: genere neutro ſcd'm artem vſus eſt: hic poetice maſculino referens ſe ad puerum: qui in hunc florē dicitur eſſe
Curo. conuerſus. Ferrugineos hyacinthos. Ferruginei. i. nigri coloris. Tunc corpora curant. i. ſe reficiūt: vt Feſſiq; & equos corpora curāt. Sane curare corpus ſi de hoībus dicimus & cibo & lauacro intelligimus: aut alterutro. Si de apibus tantum cibo accipimus. Sopor ſuus: ipſis aptus. Aut credunt cœlo ſcilicet ſuos volatus. Sub mœnibus vrbis aquantur: aquam hauriunt ex vicino. Inſtabiles: fluctuantes.
MAN. ¶ Cyclopes: Brontes. Steropes: & Pyragmō: Cyclopes in-
Cyclopes ſignes fuere: hos artificioſos fuiſſe conſtat: quos Vulcano
Brontes ignis deo attributos. ſub eo Iouis cōficere fulmīa volūt de
ſteropes quibus latius Maro ipſe lib. viij. meminit: Bronteſq; ſtre-
Pyragmō ropeſq; & Nudus membra Pyragmon. Brontes aūt tonitruus dici poteſt: nā bronte tonitruum ſignificat. Steropes vero fulgur interpretari valet: Aſtrope em̄ coruſcatio dicitur: pyragmon dicitur quaſi ignita incus: Pyr nāq; ignis
Folles. eſt: Acmon incus. videto etiā de Cyclopibus li. i. Georgi. circa finē. Follibus inſtrumēta ſunt folles ex corio. quibus excitando igni vtuntur fabri ferrarij. Redduntq;: quū enim folles eleuanť aerē concipiūt: quū vero premunť: emittunt eundē. Aetna: de hoc monte videto li. i. Geor. Circa finem Diodorus ſcri. lib. vi. ꝙ aſſerūt nōnulli meatus eſſe ſub terraneos ab æthna ad æolias inſulas: ſub æoliis aūt cyclopes eſſe Vulcani miniſtros poetæ fabulantur. In nūerū: in ordi
Forceps nē & rationē. Forcipe Forceps dicit ꝙ forūū. i. cādēs capiat ferrū: fornū em̄ calidū ſignificat: inde fornus & fornax Mar
Apes vbi inuentæ cellus ſcribit: Cecropias apes. cecrops edificande vrbis Athenarū initiū dedit: vt Stra. docet li. ix. Licet nō omnes id aſſerunt. Eurhronius aūt ſcripſit: apes Ericthonij temporibus in monte Hymeto primū natas: vt inquit Colu. lib. x. c. ij. Et Ply. lib. xi. ſcri. in Hymeto atticæ monte mel opti
Dedalus. mū eſſe vti in Hybla Sicilie. Dedala: ingenioſa. Dedalos
Opera apum. em̄ ingenioſus dicitur: dædalo orno vario. Fingere: componere. Minores: iuniores. Nam adoleſcentiores ad opera
Glaucus color exeunt ſeniores intus operantur: aliæ em̄ ſtruunt: aliæ ſuggerunt: alie cibum comparant: ex eo qđ allatum eſt. Ne-
Ferrugineus color q; enim ſeparatim veſcuntur: ne inequalitas operis aut cibi fiat & temporis Plyn. libro. xi. Crura thymo plene que flores comportant: prioribus pedibus fœmina onerant: propter id natura ſcabra pedes priores roſtro totoq; honuſtæ remeant ſarcina pandate: Plyni. Glaucas ſalices. glaucus color viridis ceruleus dicitur: vt Gellius. oſtendit libro. ij. capit. xxvi. Tiliam. de hac latius paulo ſuperius: & etiam libro. ij. Georgico. Hyacinthos: de hyacintho videto æglo ga. iij. Ferrugineos: ferrugineum colorem ferri ſimilem eſſe volunt.

noſa aut reuera lacu cū naturalis ſit huiuſmodi fabricatio ethna: mons ille Sicilie perpetuo ardore eſtuans (vnde ꝓpter ſulphur & ceterā materiā fulminis cuius illic copia eſt datus eſt fabule locus vt fulmina Iouis illic fabricare dicātur) gemit. i. fatiſcit aut reſonat quaſi gemitū referēs: illi. ſ. cyclopes: tollūt. i. erigūt inter ſeſe in numerū. i. ſcd'm ordinē & cōcentū muſicum qui ex ꝓportione & apta viciſſitudine reſultat brachia. ſ. ſua magna vi. i. molimine ingenti: & verſant ferrū. ſ. qđ cudūt: forcipe. i. inſtrumēto (quā tenellā quidā vocāt. ab eo aut qđ forū. i. calidū capiat nomen ſumpſit) quo calida capi poſſunt non aliter. i. cōſimiliter (ſi licet cōponere. i. cōferre & cōparare parua: quante ſunt apes magnis quanti ſunt cyclopes. Cōtra in Buco. Sic paruis cōponere magna ſolebā) amor habēdi. ſ. mel aut mellis & fauorū: innatus. i. cōnaturalis & ita nō vitioſus vt eſt ſepe in hominibus vrget. i. impellit & inſtigat: apes cecropias. i. atticas que in hymeto monte attice regionis vbi optimi mellis copia eſt nate dicunť: aut cecropias quaſi palladias & dedalias ideſt ſubtiles & operoſas in cōtexendis fauis: vrget dico quāq; ideſt quālibet apiū: ſuo. i. proprio munerē: qđ ſcilicet ei ſorti cecidit. Oppida. i. aluearia opta in quibus ſunt varia domicilia ſunt cure. i. ad curam deputata grandeuis. i. ꝓuectioribus apibus: & munire. ſ. cōtra frigus: calorē & fures fauos: & fingere. i. cōponere: tecta dedala. i. ſubtilia quaſi a dedalo fabricata eſſent: at. i. ſed minores. i. iuniores feſſe. ſ. ex onere & labore: referunt. ſ. alis ſuis: ſe hoc eſt ſeipſas cū melle ſuo: referunt autē domū: multa nocte. i. cū iam plurima pars noctis tranſacta ſit computādo noctē reſpectu aliarū volucrū que ante veſperū conſidunt ad cōcubitū: referūt dico ſe plene crura. i. habentes crura plena. i. onuſta aut onerata: thymo. i. melle ex thymo collecto aut flore eius: & ſcilicet apes paſcunť. i. depabulanť paſſim. i. in plurimis paſſibus & locis: &. i. etiam arbuta. i. frōdes aut flores. arbutorū: & ſalices glaucas. i. glauci hoc eſt viridis ac cerulei coloris: hoc eſt flores ſalicū: vñ in Buc. hybleis apibus florē depaſta ſalicti: & paſcunť caſiā herbam illā odoriferam aut florē eius & crocum rubentē. ſ. filo florū: & tiliā. ſ. arborē: pinguē. ſ. in frondeviſco ſa: & hyacīthos. ſ. flores: ferrugineos. i. ceruleos ac ſubnigri admixto rubro coloris. Vna quies operū. i. ab operatione eſt omnibus. i. omnes ſimul quieſcūt labor eſt omnibus vnus. i. eodē tēpore. Ipſe ruunt. i. celeriter excurrūt mane portis (Alludit ſemp ad homines gnauos) nuſq̄. i. in nulla parte eſt mora. rurſus vbi. i. poſtq; veſper. i. ſtella veſpertina admonuit eaſdē. ſ. apes decedere tandē. i. poſt multā morā: cāpis e paſtu. tū. i. tunc. petunt. i. repetunt tecta. i. domos ſuas: & curant. i. moliter tractāt ac reficiūt corpora. ſ. ſua: ſonitus fit & muſſant ideſt obſtrepunt circū oras & limina. ſ. regni ſui quaſi hoſtem terrentes: poſt. i. poſtea vbi ipſe cōpoſuere ſe thalamis. i. cubilibus: ſiletur. ſ. ab omnibus: in noctē. i. ad cōticinium noctis perficiendū: & ſuus. i. ꝓprius & cōueniens ſopor. i. ꝓfundior ſōnus aut dormitio occupat. i. ſopit art⁹ feſſos ſcilicet ex labore diurno. Nec vero. i. & certe nō recedūt lōgius a ſtabulis. i. aluearibus ſuis: pluuia impēdente. i. imminente que quaſi in nubibus pendeat aut nō credūt. i. non cōmittūt ſup. ſe: aut non credūt. i. cōfidunt celo. i. ſereno aeri (vnde ad Palinurū in fine quinti. heu nimium celo confiſe ſereno) & hoc euris. i. ventis illis

pluuiã afflare ſolitis aduentantibus.i.ingruẽti
bus:ſed ip̃e aquãtur.i.potantur tute.i.protecte
a pluuia &vento:circũ.i.in circuitu:ſub męni=
busvrbis tute.i.defendentis&tutãtis eas a plu
uia & vento.(Nã tutum cõmuniter dicitur &
quod defendit vt locus:& qđ defenſum eſt vt
homo)&tentãt.i.attẽtãt &cũ anxietate faciũt
excurſus breues & tollunt.i. aſportãt ſepe lapil
los quibus.ſ. cõtra impetũ ventorũ ferant: vt
cymbe.i.nauicule inſtabiles.i.mobiles &ven=
to agitabiles & fluctuantes:hoc eſt minima na
uigia tollunt ſaburram.i.arenam & grauẽ ter=
ram fluctu iactante.i. huc illuc impellente eas:
vnde ſubuerterentur niſi pondere ſaburre ſta=
bilirentur: & apes ſup.librant.i. equis alis fir=
mant & ſtabiliunt ſeſe his.ſ.lapillis:per nubila
inania.i.per aerem nubiloſum&ventoſum.

volunt. Verumtamen ferrugineus color cæruleus eſt. Mar
cellus autor etiam hunc locum afferens. Mane ruunt: No=
ctu quies in matutinum:donec vna excitet omnes gemino
aut triplici bombo: vt buccino aliquo. Tunc vniuerſe per
uolant.ſi dies mitis futurus eſt Ply. Veſper videto libro.i.
Geor. Fit ſonitus: Quum inueſperaſcit: in alueos ſtrepunt
minus ac minus donec vna circunuolet: eodem quo exci=
tauit bombo ſeu quietẽ capere imperans: & hoc caſtrorũ
more: tũc repente omnes conticeſcunt:Ply. Vrbis.i. Apia
rij.Lapillos.tollunt:Gerule ſecũdos flatus captãt:Si cooria
tur procella apphenſis pediſculo lapillis ſe librãt: quidã in
humeros imponi tradũt iuxta vero terrã volãt:Ply.Cym
be:nanicule.Saburrã arenã. grauẽ terrã & onus quo naues
ſtabiles fiũt. Vñ Pli.li.xvi.c.lxvi.ſcr.cxx.modios lentis p Saburra.
ſaburra fuiſſe naui:qua Obeliſcus in vaticano circo ſtatu=
tus ex egypto (Caij principis iuſſu adductus eſt). De abiete
aũt huius nauis diximus li.ij. Geor.circa principiũ vbi eſt
ſcriptum.c.lv.pro.c.lvi.

ASCEñ.
Ordo.

¶ Illũ adeo &c. pſequitur reliquã apũ naturã
quã pxime ad hũana inſtituta accedẽtẽ immo
ĩ multis excellentẽ vt ĩ eo ꝙ ſine cõcubitu pcre
ant &regẽ inuiolata fide ſemp obſeruãt. Ordo
eſt. Tu mirabere.i.mirari poteris& qlibet ali⁹:
illũ morẽ quẽ dicturus eſt placuiſſe adeo. i.om
nino apib⁹ videlicet ꝙ nec indulgẽt.i.incũbũt
cõcubitu.i.coitui(Nota eſt regula qua p̃cipit
dtm̃ nõ debere maiorẽ eſſe gtõ. vñ a gtõ anuis
& ſenatuis legitimus dtũs eſt anui & ſenatui a
gtõ autẽ anus & ſenatus: anu & ſenatu: vñ hic
cõcubitu in dandi caſu poſitũ volũt: quã for=
mationẽ Seruius legitimã cenſet negans obli=
quos ſingulares in quarta excedere poſſe nomi
natiuũ pluralẽ. Verũ in multis locis vbi dtm̃
in u formatũ interpretes dicũt poſſe ablatiuus
cenſeri. vt ſi hoc loco ſubaudiaẽ natis: ꝙ nec
indulgẽt natis cõcubitu.i.per cõcubitũ: & illic
curruq; volans dat lora ſecundo vt ſubaudia=
tur equis:ſic&volans ſcđo curru dat equis lo=
ra:& pce metu p abſtine a metu: verũ etiã in
hoc quarto manifeſte dtm̃ in u reperimus)nec
ip̃e apes ſegnes.i.torpẽtes& pigritãtes(nã ocia
ſi tollas piere cupidinis artes: ſeu arcus)ſoluũt
corpora in venerem.i.luxuriam & coitum: &
ꝙ haud.i.non edunt.i.in lucem producunt fe=
tus ſcilicet ſuos:nixibus.i.ptubus& corporum
molimine verum ipſe legunt. ideſt colligunt
ore natos ideſt ſemen natorum vnde naſcantur
& incubãdo

Illum adeo placuiſſe apibus mirabere morem:
Quđ nec cõcubitu indulgent: nec corpa ſegnes
In venerem ſoluunt. aut fœtus nixibus edunt:
Verum ipſæ e folijs natos & ſuauibus hærbis
Ore legunt. ipſæ regem paruoſq; quirites
Sufficiunt. aulaſq; & cerea regna refigunt.
Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
Attriuere: vltroq; animam ſub faſce dedere.
Tantus amor florũ & generandi gloria mellis.
Ergo ipſas q̃uis anguſti terminus æui
Excipiat (neq; enim plus ſeptima dicitur eſtas)
At genus ĩmortale manet. multoſq; per annos
Stat fortuna domus: & aui numerantur auorũ.
Præterea regem non ſic ægyptus: & ingens.
Lydia: nec populi pthorũ: aut med⁹ hydaſpes
Obſeruant. rege incolumi mens oĩbus vna eſt:
Amiſſo rupere fidem: conſtructaq; mella

Diripuere:

Diripuere:ipſæ & crates ſoluere fauorem.
Ille operũ cuſtos illum admirantur:& omnes
Circũſtant fremitu denſo ſtipantq́ꝫ frequentes:
Et ſepe attollunt humeris:& corpora bello
Obiectant:pulchrãq́ꝫ petũt per vulnera mortẽ

SER. ¶Concubitu indulgent.pro concubitui dtũs eſt.Nam in
dulgeo illi dicimus. Nec corpora ſegnes in venerẽ ſoluũt
ideſt in libidinẽ non reſoluunt Perſi. Ille in venerem putris
eſt.nixibus:partibus Vñ & enixa dicimus.regna refigũt.i.
figũt.Sub faſce.ſub onere vt iniuſto ſub faſce viã.d.c.Tan
tus amor florũ.ſupra de eqs Tãtus amor laudũ tãte ẽ victo
ria cure.At genus immortale manet.ſ.per ſucceſſionẽ. Do
mus familia vt Da ꝓpriã tymbre domũ.nec populi pthorꝫ
aut medus hydaſpes. Fluuius medie. De his aũt gentibus
Sallu.dicit adeo illis ingenita eſt ſanctitas regis nois: quas
gentes tñ apes dicit amore circa regẽ ſupare. Ver.Regẽ ob-
ſeruãt.Venerant̃:alias obſeruare eſt callide aduertere Terẽ.
Obſeruo. Obſerues filiũ quid agat:quid cũ illo cõſilij captet. Cõſtru
ctaq́ꝫ mella diripuerere ipſe:quin etiã ipſe animã colligen-
do melli impẽdere conſueuerũt.vt Vltroq́ꝫ animã ſub fa-
ſce dederũt. Stipãtq́ꝫ frequentes quaſi quodã ſatellitio am
bunt.Attollũt hũeris:etate.ſ.feſſum:Pulchrãq́ꝫ petunt per
vulnera mortẽ:Glorioſam mortẽ quippe que pro rege ſu-
ſcipitur Traxit autẽ hoc de celtiberorum more: qui vt in
Sallu.legimus ſe regibus deuouent & poſt eos vitã refutãt.

PRO. ¶Preterea.r.n.ſ.egypt⁹.&.i.Lydia media natiões in Aſia
Aut Medus Hydaſpes:flumen.Iudeæ:Sed Virgili.mediæ
dixit flumen hydaſpen:quod medi duce Alexãdro per eũ
regem Indorum:& ipſa indiam ſubegerint.

MAN. ¶Nixibus:partubus conatibus Ipſe natos:apes gallinarũ
modo incubãt.id qđ excluſum eſt primũ vermiculus vide
tur candidus iacens tranſuerſus adherẽſq́ꝫ.ita vt paſcere vi
Apũ rex. deat̃:Rex ſtatim mellei coloris:vt electo flore ex omni co-
pia factus neq́ꝫ vermiculus.ſed ſtatim pẽniger. Quirites ac
ſi diceret:ciues & nobiles apud Regẽ:eſt eñ ab vrbibus ſum
pta metaphora:Sufficiũt:ſuggerũt:ſubminiſtrant.Aulaſ-
q́ꝫ & cærea regna refigunt:non ꝑfigũt exponat̃:ſed iterum
figunt.ait eñ Pli.li.xi.c.x.Ruentes ceras fulciunt pilarũ in
ſtar interius a ſolo fornicatis. vt ſit aditus ad ſarciendũ At
triuere:colligẽdo inde rorẽ.Faſce:onere:Septima eſtas.Ari
ſtoteles li.v.de hiſto.animaliũ ſcri.vitam apium ãnos ſex
Nõnullas etiam ſeptẽ poſſe cõplere. Regẽ non ſic egyptus
ægytij. egyptij ciuilem & mitem vitã degunt.Nã rege conſtituto
multitudinem trifariam diuiſerunt:& alios quidem mili-
tes alios agricolas alios ſacerdotes vocauerunt:& alios ſa-
crorũ curatores alios eorũ que ad hominẽ ptinẽt alios que
ad bellũ:alios que ad pacẽ & terrã:& artes ſpectãt:ex qbus
regi ꝓuentus afferebant̃. Sacerdotes philoſophiã & aſtro
nomiã exercebãt:& cũ Regibus diuerſabant̃. Stra. li. xvij.
Lydia. Lydia:Ea cũ Phrygia & Caſia & Miſia iungit̃.Quapropter
earũ regionũ loca difficulter diſtingui poſſunt:cũ inter ſeſe
coeãt:Lydia aũt & Mœonia eadẽ eſt. Sardis vrbs quidem
magna Lydorum:caput fuit: Strab.libro.xiij.Parthorum
Media. de parthis videto in Tityro. Medus Media teſte Plinio li.
hydaſpes vi.ab ortu Parthiæ iungitur:tu vero latius videto libr.ij.
Georgi. Hydaſpes. is fluuius eſt ampliſſimus: & ad naui-
gãdi vſum aptiſſimus in India:vt ſcribunt Diony.& Stra.
libro.xv. & Ptolemæus libro. vij. Poeta tamen Medum
appellat:& id propter eius amplitudinẽ.Obſeruant: cuſto
diunt:hinc ait rege incolumi mens omnibus vna. Et ſupe
rius ait.Et circa regem denſe miſcentur &c. Plyn.item lib.
xi.inquit.Mira apum circa regem obedientia quum proce
dit totum agmen circa eum conglobatur; cingit protegit
cerni non patitur.Aſconius vero libro.ij.verrinarum expo

& incubando fomentur apes e folijs & herbis
ſuauibus tam guſtu q̃ꝫ odoratu. Ipſe ſcilicet
apes(dicitur autem per emphaſim.q.d.nõ alie
no labore adiute nec aliena autoritate frete:ſed
vt dicũt per ſe & proprijs viribus)ſufficiunt.i.
ſufficienter faciunt & conſtituũt ac procreant.
regem qui non naſcitur vermiculus ſed ſtatim
penniger & puos quirites.i.ciues:quales erant
Quirites.i. Romani ſub Quirino.i. Romulo
qui ſibi regem conſtituerunt & refigunt.i. dili
gentius figunt aulas.i. regias ſuas & regna ce-
rea.i.in cera conſtituta & quibus menia ſunt fe
re cerea:hoc eſt ex cera fctã aut ea munita Apes
attriuere etiam ſepe alas in duris cotibus. i. ſa-
xis:& rupibus:& dedere vltro.i. non ab exter-
no ſed vi propria impulſe:animam.i.vitã ſub
faſce.i.onere mellis & pabuli quod afferunt: tã
tus.i.tam magnus(vt.ſ.moriantur vltro: aut
acclamatio eſt)amor florum eſt ſup. apibus &
tanta gloria.i.cupido glorie mellis generãdi.i.
quã obtinere ſperant in generãdo melle.Loqui
tur vt dixi fere ex affectione hominũ qui glo-
rie cupidiſſimi ſunt.Ergo.i. quia intantum ſtu
dent proli procreande & regno augendo & di-
tando:q̃ꝫuis terminus anguſti. i. breuis & puo
ſpatio cõtenti eui:excipiat.i.cõprehẽdat: ipſas
ſcilicet apes:eñ ꝑ quia.quia ſeptima eſtas du-
citur.i.degit̃ apibus neq́ꝫ plus.i.& nõ amplius:
at genus.i.progenies & ꝓpagatio: manet im-
mortale.i.ꝑpetuũ & aui auorũ numerant̃.ſ.in
ter apes ſimul ſupſtites qđ in hominibus qbus
longiſſima eſt vita raro cõtingit.Preterea egy-
ptus & ingẽs lydia nec populi pthorũ aut me-
dus ve pro vel hyda ſpes.i.idus vt ſit fluuius ꝓ
accolis(Legi in vetuſto codice hydaſpeſue nã
medus nõ eſt hydaſpes niſi quia ex india ad me
dos ptingit:ſi tñ velimus poetã ſentire hydaſ-
pem eſſe medie quoq́ꝫ fluuiũ legat̃ ſine pticula
ve vt nõ ſit hypmether ſic)ant hydaſpes med⁹
ideſt ad medos vſq́ꝫ pertingẽs nõ obſeruant.i.
venerant̃;& cuſtodiũt ſic regẽ vt.ſ.apes.Nã re
ge incolumi.i.q̃ꝫdiu rex eſt incolumis & ſanus
mens eſt omnibus vna.i.ſimul viuendi rẽpub.
augẽdi & regi obſequẽdi:ſed rupere ſidẽ.i.fed⁹
& cõcordiã rege ſup.amiſſo:& diripuere mella
cõſtructa.ſ.ſub rege & ipſe q̃.ſ.collegerãt;ſolue
re.e.diſſipauere crates.i. cõtextus fauorũ.Ille.ſ.
rex ſup.eſt cuſtos.i.cõſeruator nõ opera: ſed au
toritate & venerant̃ illũ.ſ.regẽ: & omnes circũ
ſtant illũ.i.ad illius obſequiũ ſatellitiũ prebẽt;
denſo fremitu.ſ.indignate ſi quiſq̃ vim inferat
aut diligentius ſe obſequat̃ & ipſe frequentes
ideſt cõdenſe ſtipãt.i.arte ſepiũt regẽ:& ipſe at-
tollunt.i.erigũt & portãt ſepe regẽ hũeris:& ob
iectant.i.frequenter obijciũt bello.i.piculis bel
licis:copa.ſ.ſua pro rege:& petũt pulchrã.i.glo
rioſam mortẽ per vulnera:ſuſcepta.ſ.pro rege:
quã laudẽ Seruius celtiberis cõcedit nec quiſq́ꝫ
gallis iuſte abſtulerit. Siquis aũt hec oĩa peni-
tioribus oculis inſpicere velit dixerit(q̃m res
romana ad monarchiam iam tũc redacta erat
ipſeq́ꝫ maro Auguſto volẽti rerũ adminiſtratio
nẽ derelinquere perſuaſerat nihil meli⁹ q̃ vt reſ-
pu.ab vno regat̃. dũmõ is princeps bonus ſit)
poetã inuitare Romanos ad auguſti obſerua-
tionẽ:cũ ẽt apes doceãt optimũ eſſe reip. ſtatũ:
vbi vn⁹ ſit rex hoc eſt mõarcha ſeu ſol⁹ priceps.

nit obſeruant hoc loco provenerantur:ſed conuenit etiam cuſtodiunt vt patuit Crates:vnde dicantur Crates
videto libro.i.Geor.nam hic conuenit.Attollunt humeris feſſum regem humeris ſubleuant validius fatiga-
Aculeus. tum ex toto portant.ſe queq́ꝫ proximam illi cupit eſſe:& in officio conſpici gaudet. Pli.pulchrã mortẽ: vt il-
lud pulchrũq́ꝫ mori ſuccurrit in armis.Plin.aũt ſcribit.q̃ꝫ aculeum apibus natura dedit ventri inſertũ ad vnũ

ictum. hoc infixo quidam eas ſtatim emori putant: aliqui non niſi in tantum adacto vt inteſtinum ſepe aſſequatur: ſed fucos poſtea eſſe nec mella nec fauos facere velut caſtratis viribus.

His quidam ſignis atq; hæc exempla ſecuti:
Eſſe apibus partem diuine mentis & hauſtus
Aethereos dixere. deum namq; ire per omnes
Terraſq; tractuſq; maris cœlumq; profundum
Hinc pecudes: armenta: viros. genus oē ferarū
Quemq; ſibi tenuis naſcentem arceſſere vitas.
Scilicet huc reddi deinde: ac reſoluta referri
Omnia: nec morti eſſe locum. ſed viua volare
Syderis in numerum: atq; alto ſuccedere cœlo.

ASCEN. ¶ His quidam ſignis &c. Quia que de apibus dixit beluinā naturā ſupercedere videntur maioraq; q̄ vt apibus conueniant cū ſint rationis expertes: ex ſecta pythagorica innuit eundē eſſe ſpiritū in apibus atq; hominibus: cū ſpūs imortalis de corpore in corpus migret: & ex homine in pecus atq; ediuerſo: preterea oīs animos vbicūq; ſint eſſe participes diuine mentis: accipereq; infuſionē eius qui in omnibus eſt dei: cū tamē inter philoſophos magna ſit q̄ſtio an deus ſit in vniuerſo ip̄m ianimās: an extrinſecus ip̄m gubernans: nā vt de fide loquar manifeſtū eſt ſimpliciſſimū eſſe deū & an̄ cūcta creata oīa tñ cū vbiq; ſit cōſeruare: ſed poeta cēſet omniū vitam dependere a deo ab ipſo originē habere: & ad ipſum tēdere nullāq; animā interire qđ quā-

Ordo. tū ad fidē ſpectet erroneū eſt. Nā ſpiritus pecorum cū ipſis extinguit̄. ¶ Ordo eſt. Quidā .ſ. philoſophi aut rerū indagatores his ſignis .i. ꝓpter hec ſigna. aut inducti ſup. his ſignis predictis: & ſecuti .i. cōſyderantes hec exēpla .i. argumenta in approbationē & declarationē rei dixere partē .i. participationē: diuine mētis .i. magne anime mūdi & hauſtus ethereos .i. ſpiritus ex ethere hauſtos & ſumptos eſſe apibus: namq; ſup. dixere deum ire .i. extendi per omnes terras & tractus maris & celū profundū. i. aerem qui procul eſt a fundo & dixere pecudes .i. animalia gregaria & armenta & viros .i. homines & omne gen⁹ ferarū quēq; .i. quemlibet horū (maſculinum em̄ preponderat) naſcentem. i. dum naſcitur arceſſere .i. accire & attrahere ſibi: hinc .i. ex deo aut ſpiritu diuino per omnia diffuſo: animas tenuis .i. ſpūs vitales & ſubtiles. quibus etiā ſcđm organi diſpoſitionē in diſquirendo vti poſſi (ſcđm mentē videlicet pythagore q̄ nimirū erronea eſt: ſed poetā interpretari nō eſt errorē approbare: cū & ipſe varias ſectas ſecutus. nūc hoc nūc illud ſequat̄) Scilicet .i. ſcire licet q̄ñ id dixerint quia dixere omnia reddi deinde huc .i. in deū & principia ſua (q a vnūqđq; cōpoſitū ꝓbat̄ ex eo in qđ reſoluit̄: ſi ergo animus oīs celos perit inde ſumptus videt̄) & oīa reſoluta: nō dicit mortua aut interēpta: ſed reſoluta per anime a corpore ſeparationem. referri huc .ſ. in deū & ethera: nec locū eſſe morti .i. interitui aut annichilationi ſpirituū: ſed omnia .ſ. vitalia volare viua aut ſed omnia viua .i. principia viuēdi hoc eſt omnis ſpūs vitales volare in nūerū ſyderis .i. īter cōparia ſydera aut in ordinē ſyderū: atq; ſuccedere alto celo .i. ad altū celum: propter differentiā profundi celi iam nūc pro aere poſiti cū tamen alti & profundi reſpectu diuerſarū vna ſit appellatio: vnde elatū dicitur altum & procul a fundo profundum.

¶ His quidam ſignis atq; hec exempla ſecuti eſſe api. partem diuine mentis. Sane locum hunc plenius eſt executus in ſexto quem hoc loco breuiter colligit vt probet etiam apes partē habere diuinitatis. Namq; omnia animalia ex quatuor elementis & diuino ſpiritu conſtare manifeſtum eſt. Trahunt enim a terra carnem. ab aqua humorem: ab aere anhelitum: ab igne feruorem: a diuino ſpiritu ingenium quod quia eſt in apibus ſicut etiam in hominibus: namq; metuunt: cupiuntq; dolentq; gaudentq;. Que probantur ex his que faciūt: dimicant enim colligūt flores: prouidēt pluuias. Fateamur neceſſe eſt etiam apes partem habere diuinitatis. Vt aūt hoc exemplis. ideſt rebus ſimilibus comprobaret. Lucretium ſecutus eſt qui dicit ea que per ſe probare non poſſumus a ſimilibus comprobanda. Ventumq; docet eſſe corporalem: non q eum tenere vel cernere poſſimus: ſed q eius ſimilis aque effectus eſt: quam corporalem eſſe manifeſtū eſt. Hauſtus ethereos: diuinos ſpiritus Deū nam ꝑ ire per omnes Terraſq; tractuſq; maris: Ipſe in ſexto Cœlum ac terras campoſq; liquentes Spiritus intus alit. Lucanus Iuppiter eſt quodcunq; vides: quocunq; moueris. Hinc .i. ex deo: ex diuino enim ſpiritu ſumunt omnia cum naſci ceperint vitam. Ceterum corpus ex quatuor elementis eſt vt diximus ſupra Scilicet huc reddi ſine dubio etiā cuncta diſſolui incipiūt & redire rurſus in originem ſuam neceſſe eſt. Nec eſſe locum morti. ideſt perditioni. Nil em̄ eſt qđ perire funditus poſſit cum ſit τοπᾶν. ideſt omne in quod redeūt vniuerſa reſoluta. Res autem hec que mors vocatur non eſt mors: quippe que nihil perire facit: ſed reſolutio. Vnde mors a pleriſq; interitus dicta eſt quaſi interueniens & mixtarum rerum connexionem reſoluens: Lucretius. Nam continuo hoc mors eſt illius quod fuit ante connexio. SER. Mors

¶ Hauſtus ethereos: diuinos ſpiritus: Deum namq; ire per omnes. Deus vt etiam Fabius inquit libro. vij. ſpiritus eſt omnibus partib⁹ īmixtus. At Tullius libro .i. Tuſcula. ait Certe & deum ipſum: & diuinum animum: corpore liberatum cogitatione complecti non poſſumus. Lactantius veto libro .i. ſic. Deus eſt mens quedā ſoluta libera & ſegregata ab omni concretione mortali omnia ſentiens & omnia mouens. Videto etiam plura eglo. iij. ibi. Ab Ioue principium muſe Iouis omnia plena celūq; profundū .i. aera: qđ latius declaratū eſt eglo. iiij. vbi eſt hoc idē carmen Hinc pecudes: Deus: qui prima cauſa eſt: & vocat̄ (vt Macro. ait. li. i. de ſomnio) vnus omniū: queq; ſunt queq; eſſe vident̄ princeps & origo eſt. Hinc pecudes: ordo eſt. Dixere hinc .i. adeo pecudes armenta viros & cetera arceſſere ſibi tenues vitas. Tenues vitas .i. ſpiritus & animas. Hippocrates em̄ Macrobio teſte lib. i. de ſomnio dixit animā ſpiritū eſſe tenuē per corpus omne diſperſum. Epicurus vero ſpeciē ex igne & aere & ſpiritu mixtam. Scilicet huc reddi deinde: anime de celo in terras meare & de terris in celū remeare credunt̄: vt etiā Macro. inquit: & Manilius lib. iiij. An dubiū eſt habitare deū ſub pectore noſtro. In cœlūq; redire animas: celoq; venire. Neq; morti eſſe locū: Sūt qui diſceſſum animi a corpore putant eſſe mortē: vnūq; illud erat inſitum priſcis illis: quos caſtos appellat: Ennius eſſe in morte ſenſum. Neq; exceſſu vitæ: ſic deleri hominem: vt fūditus interiret. Ipſam enim mortē quandā quaſi migrationē cōmutationemq; vite credebāt. Que in claris viris & fœminis: dux in celum ſolet eſſe in cæteris humi retineretur: & permaneret tamen. Ex hac opinione Romulus in cœlo cum dijs agit æuum & Hercules & huiuſmodi. Cicero autor lib. i. Tuſculanarū. Syderis in numerū: in ordinem & rationem: vel inter ſydera. Dicit̄ aūt ſydus autore Macrobio: id quod in aliquod ſignum ſtellarū plurium compoſitione formatur vt aries taurus: perſeus vel corona. MAN. Deus. Signum.

Si quādo

Si quando ſedem auguſtam: ſeruataq́ mella
Theſauris relines: pri⁹ hauſtus ſparſus aquarũ
Ore foue: fumoſq́ manu pretende ſequaces.
Bis grauidos cogunt fœtus: duo tpa meſſis
Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum
Pleias: & oceani ſpretos pede reppulit amnes
Aut eadem ſydus fugiens: vbi piſcis aquoſi
Triſtior hybernas cœlo deſcendit in vndas.
Illis ira modum ſupra eſt. læſæq́ venenum
Morſibus inſpirant & ſpicula cæca relinquunt
Affixa in venis: animaſq́ in vulnere ponunt.

SER. Auguſtũ. ¶Si quãdo ſedem auguſtam ideſt aluearia. Et proprie auguſtum eſt tectum augurio conſecratum. Abuſiue Auguſtum nobile quaſi maieſtatis plenum. Theſauris.i. repoſitionibus. acſi diceret apothecis. Hauſtus ſparſus aquarum pro ſpargens participium eſt ꝓ participio. Ore foue: ipſos hauſtus.ſ. & dicit ſpargendo aquam imitabere pluuiam. Fumos pretende ſequaces: Fumũ etiã profer.ſ. cum his rebus territę hinc diſceſſerint impune poſſis mella colligere alij legũt. Ore faue. Vt ſit tace. etiã ipſe in quinto Ore fauete oẽs. Horat. Fauete linguis. Sequaces fumos. Quippe apum perſecutores: vt maleq́ ſequacibus vndis. Bis grauidos cogũt fętus.i. gemina eſt fęcunditas mellis. Duo tpa meſſis: Fructus. Iuuena. Verã deprendere meſſem ſi libet. Taygete ſimul os: Taygete vna ex pleyadib⁹ ſeptẽ. Vt aũt etiã ſupra diximus. Bis mel precipit colligendũ oriẽtibus pleiadib⁹ .i. verno tpe: & cũ occidũt autũnali.ſ. tpe. Oceani ſpreto pede reppulit amnes. Home. eſt ϖαροκεαγκσ ροαωγ Amnes aũt bñ ait: Quia in morẽ fluminis fluẽta reditura ꝓrũpunt. Aut eadẽ ſydus: auſtralẽ piſcẽ ſignificat: Quia aquarij vndã ore ſuſcepit: Vñ & aquoſi addidit: Tunc eñ piſcis hic orit quo tpe pleiades occidũt. Nã ideo ait fugiẽs Triſtior: Vel ꝓpter occaſum vel ꝓpter ꝓpinquã iã hyemis aſpitatẽ. Illis ira modũ ſupra ęſt. Excedũt in iraſcendo modũ: nã cũ ſuo jraſcunt interitu. Spicula cęca: Breuia que latere poſſunt in vulnere ponũt nõ in ſuo ſed a ſe illato. Et amphibologicos dictũ eſt: vt alibi. Cũ turni iniuria matrẽ admonuit quam inferebat.ſ. non quam patiebatur. Itẽ Saluſtius: iniuria validiorũ.ſ. quã inferebant validiores.

PRO. ¶Taygere: Vergiliarum oſtẽdit ſidus ſynedochicos vna ex his hoc nomine appellatur. Et qua totũ auſtrum ſignificatur pleiades: quoniam cum hac Iuppiter concubuit in monte: qui ex euentu taygetos dicitur.

¶Si quando &c. Oſtenſa apum natura reddit poeta ad earum curam & cuſtodiam que huius operis principalis eſt inſtitutio dicens. Si tu relines.i. eximes quãdo.i. aliquando: theſauris.i. expoſitorijs: hoc eſt aluearibus ſedem auguſtã ideſt quaſi augurio cõſecratam regalem aut anguſtam & mella ſeruata ſcilicet ab apibus tu ſparſus.i. ſpargens aut ſparſus hauſtus.i. habẽs hauſtus aquarum ſparſos.ſ. theſauros. ore.ſ. in ſpargendo hauſtus acceptos: & pretende ideſt ante te extẽde manu fumos ſequaces ideſt pſecutores: apum vnde.ſ. apes enecantur: aut qui ſe continuo ſubſequunt: ſenſus ergo eſt priuſq́ eximes mella inſperges ore hauſtus aquarũ vt apes verentes pluuiam ſe contineant intra aluearia: deinde pretende fumos quibus alique necentur: vt illis ſuffocatis mella diripias: non enim ablato melle ſuperuiuere omnes permittuntur. nam hyeme inedia intereunt. Apes autem cogunt.i. congregãt ac ſtipant bis.ſ. quot annis: hoc eſt in vere & autumno: fœtus grauidos ideſt mella ponderoſa & abundãtia: & duo ſup. ſunt tpa meſſis ideſt colligendi aut eximẽdi mellis: videlicet ſimul ideſt cõtinuo poſtq́ taygete pleyas ideſt vna de pleyadib⁹ ex pleyone & atlante genita & in ſtellam verſa oſtendit terris os honeſtum ideſt pulchrũ nec pudibundũ vt cõſororis que mortali nupta ſe abſcondit aut honeſtum ideſt pulchrum propter letitiam: vnde Statius in achilleide: o quantũ gaudia forme adijciũt: leti emvident pulchriores triſtibus vnde ſtatim ſequitur. Triſtior hybernas &c. hoc eſt ad nonas maias quando vergilie oriuntur: & quum ipa reppulit pede. ideſt cõculauit amnes oceani ideſt maris fluctus e quibus oriri videtur: ſpretos cum ſcilicet ortũ magis diligat: Aut ſup. tũc tempus meſſis eſt vbi eadẽ.ſ. taygete fugiẽs ſydus piſcis aquoſi ideſt aquas dum oritur inducẽtis: deſcendit exiſtẽs triſtior: deſcendit dico cęlo in vndas hybernas ideſt quas a vulgo eo tempore occupare putatur. Docet quare occidebant aut iterum redit ad naturam earum deſcribendam dicẽs. Ira eſt illis ſupra modum: & ipſe leſę ideſt offenſe: aut leſę ab apibus inimicis: inſpirant morſibus venenum ideſt vim inflandi: & relinquunt: ſpicula ideſt aculeos: ceca ideſt breuia & exilia que latere poſſunt affixa in venis.ſ. inimicarum: & ponunt animas.i. vitas in vulnere: quia exempto aculeo ſępe necantur: & ita debent apes languide reddi fumo ſequaci. ASCEñ. Ordo.

MAN. ¶Auguſtam: Seruius legit auguſta per u in antiquis vero anguſta legi per n.ſ. vtrunq́ tamen conuenit tũc enim anguſta eſt quum melle repleta fuerit. Vnde Col. ſcribit lib.x. ſemipleni faui differendi ſunt: ſed etiam liquore completi: & ſuppoſitis cęris tanq́ operculis obliti demetantur: qđ etiã lib.xij.ca.ij. latius reperit. De auguſto autem loco video Feſtum. Relines eximes: rades: nam duobus ferramentis in eximendo melle opus eſt: altero enim faui ſucciduntur altero eraduntur de quorum figura legito Col.li.x.c.xv. Theſauris: repoſitorijs. Theſaurizo enim ſignificat colloco: repono. Prius hauſtus. Ordo eſt: prius ore foue ideſt contine hauſtus aquarum Sparſus: pro ſpargens in alueos.ſ. atq́ apes: ſic enim fugient pluuiam putantes: fugiẽt & fumis ſequentibus. Bis grauidos cogunt fœtus: inquit bis cogunt: ſtipant conficiunt mella apes bis etiam eximuntur. De hoc autem latius ſupra videto: ibi ſcilicet Mella premes. Meſſis ideſt vindemię & mellationis. Taygete pleias ideſt ex Pleione & Athlante genita. eſt enim vna ſeptem Pleiadum de quibus late lib.i. Geor. ibi pleiadaſq́ hyadas: exoriuntur autem vergilię nonis Maijs mane: vt ſcribit Colu.li.xij. vbi dixit: Tertio Kaſ. Iunias ventoſa tempeſtas: ait his diebus oportere caſtrare alueos ſi ſunt pleni atq́ operculati faui aliter differenda mellatio. Honeſtum. pulchrum Pede reppulit: quum enim oriuntur pleiades videntur e mari exire cũ aliter ſit. Aut eadem: ordo eſt. aut vbi eadem Taygete: fugiens ſydus aquoſi piſcis &c. Vergilię autem incipiunt occidere ſolis exortu.xiij.&.xij. Kalen. Nouembris vt ſcribit Colu.li.xij. Sydus aquoſi piſcis. De piſce qui Notius dicitur intelligit: is enim inter hyemalem & antarcticum circulum media regione collocatus. ſpectare ad exortum videtur inter Capricornum & aquarium: ore excipiens aquam que profunditur ab aquario Exoritur autem cum piſcibus: author eſt Hyginius. Varro vero li.iij ſic ait. Eximendorum fauorum primũ putant eſſe tempus Vergiliarum exortum. ſecundum æſtate exacta anteq́ totus exoritur arcturus. Tertium poſt vergiliarum occaſum &c. Spicula relinquunt: hoc latius dictum eſt iamiam ibi ſcilicet pulchramq́ petunt per vulnera mortem. Theſaurizo.

Sin duram metues hyemem: parceſq; futuro
Contuſoſq; animos: & res miſerabere fractas:
Aut ſufficere thymo: Cæraſq; recidere inanes
Quis dubitet? nam ſæpe fauos ignotus adedit
Stellio: lucifugis congeſta cubilia blaptis
Immuniſq; ſedens aliena ad pabula fucus:
Aut aſper crabro imparibus ſe miſcuit armis:
Aut dirum tineæ genus: aut inuiſa mineruæ
Laxos in foribus ſuſpendit aranea caſſes.
Quo magis exhauſtæ fuerint hoc acri⁹ omnes
Incumbent generis lapſi ſarcire ruinas.
Complebuntq; foros: & florib⁹ horrea texent.

ASCEN. ¶ Sin durā &c. Docet in adimēdo melle diſpoſitionē atq; ꝓuidentiā adhibendā: & apib⁹ ſuccurrendū eſſe dicēs. Sin. i. ſed ſi tu metues durā (Ordo.) i. longā hyemē: tu & pces futuro. i. quo in futurū op⁹ erit & miſerabere aīos. ſ. apū: cōuulſos. i. labefactos & cōcuſſos timore famis & ſedie: qs dubitet. q. d. merito nullus: aut ſuffire. i. ſubfumigare cōtra fures thymo. q. p vel (forte legendū eſt ceraſue &c.) recidere. i. reſecare ceras inanes. i. vacuas ne illis viſis animi apū cōtūdant timore famis oſtēdit cur ſuffire iuſſerit dicens. nā ſtellio. i. lacerta ſtellatis maculis ignotus. i. ignobilis: aut reuera latēs & nō pceptus ab apibus cū adoriat ab īferiore pte adedit. i. abſumpſit fauos: & cubilia ſup. ſunt cōgeſta. i. ex cōgerie hærbarū aut foliorū cōſtructa videlicet in aluearib⁹: blaptis illis vermib⁹ pēnatis a nocendo dictis: lucifugis. i. lucē fugiētib⁹ & in tenebris aluearīū vbi ſępe gignunt diuerſitatib⁹ & fucus. i. veſpa aut apes ignaua: ſedēs. i. reſidens & ceſſitās: imunis. i. nō pticeps opis: & ſine munere laboris: ad pabula aliena. i. alieno labore vt pote apū cōgeſta & pta aut crabro etiā veſpe gen⁹: aſper. i. rigidus & immanis hoſtis: immiſcuit ſe. ſ. apibus armis. i. aculeis: imparibus. i. longe maioribus q̃ apes habeāt: aut genus tineę. i. vermis oīa exedentis & ob id dirū i. execrabile qa immite ſup. adedit fauos aut ſedens ſup. eſt imunis ad aliena pabula: aut aranea (reſpicit ad Arachnē puellā lydā vn̄ fęmininovtit gn̄e cū vermiculus araneus dicat gn̄e maſculino. Inde araneolus diminutiuum quo vtit in culice: Atq; vt araneoli tenuē formauimus orſum) aranea igit. i. Arachne puella lyda in araneū verſa: inuiſa mineruę. i. palladi ꝓpter emulationē in arte texēdi ſuſpēdit in forib⁹. i. ꝑ portis & introitib⁹ atq; egreſſibus caſſes laxos. i. rhetia: laxa q̃ laxa ſuſpendunt vt fortius implicēt nā tenſa obſtant ſed nō irretiūt tā faciliter. Quo. i. quāto magis apes fuerint exhauſte. i. euacuate. reciſis fauis ac ceris inanibus & ab aīalib⁹ nociuis exeſis hoc. i. tāto acrius incūbent. i. animent oēs ſarcire. i. inſtaurare & reparare ſeu reficere: ruinas. i. iacturā & dāna: gn̄is lapſi. i. ad interitū decidētis: & cōplebūt foros ideſt loca p que inferūt mella ſua: ſicut naute p foros inferunt mercimonia hoc eſt cellas vſq; ad foros: & texēt. i. cōficiēt denuo horrea. i. receptacula mellis fauos: videlicet: floribus. i. ex foliolis florum vt dictum eſt.

¶ Res miſerabere fractas. i. afflictas. Suffire thymo: ſubfumigare: vt exinde inimica illis animalia fugiāt. Cęraſq; recidere inanes: Sine melle. Et ſane hoc dicit ſi nihil habuerint in aluearibus: vel te tollēte: vel exedētibus prauis animalib⁹ apib⁹ minuratim inciſam cęrā miniſtra. Stelliones vero & cętera thymi fumo ab eis repelle. Ignotus Stellio: ignobilis vel ex iprouiſo veniēs. Adedit cōſumpſit. Lucifugis bla. p noctē vagantib⁹. Immuniſq; a labore. ſ. vētri tm̄ indulgēs. Imparib⁹ ar. inęquali cōſilio. Nā apes laborant: iſte cōſumit. alibi. Et querere cōſcius arma. i. cōſiliū Inuiſa mi. la. in. f. ſ. a. c. Araneā inuiſam Mineruę. ideo dicit q ab ea in hoc animal puella lyda cōmutata eſt cū deā lanificio ꝓuocaſſet iferior. Sane Verg. qdem cōfundit. Tn̄ ſciendū maiores animal ipm maſculi. gene. appellaſſe hic araneus. Retia vero quę faciunt fęminino genere. SER. (Araneus. Aranea.)

¶ Inuiſa mineruę. L. i. f. ſ. aranea Mars deuicta Thracia dr̄ Mineruę donaſſe regiā puellā: ex captiuis noīe Arachnē: q ſubtilitate opis lanificij negauit cedere Mineruę ob hoc in araneā cōuerſa eſt & grece αραχνη vocatur. PRO.

¶ Sin duram metues hyemē. Eſt in eximendis fauis neceſſaria diſpenſatio: qm̄ inopia cibi deſperant: moriunturq; aut effugiunt. Contra copia ignauiā affert. Qui ſunt diligentiores ex verna vindemia duodecimam partem apibus relinquunt: ęſtiua autē mellatione decimam partem Thaſio Dionyſio relinqui placet: ſi pleni fuerint aluei: ſi min⁹ pro rata portione aut inanes omnino non attingi. In mellatione vero quę fine vindemię & Vergiliarum occaſu Idibus Nouembris fere includitur: relinqui ex ea duas partes apibus ratio perſuadet: & ſemper eas partes fauorum quæ habeant Erythacem: quam alij Sandaracam alij Cerinthū vocant hic erit apū dū opant cibus: q ſępe inuenit in fauorū inanitatibus ſepoſitus: & ipe amari ſaporis ſed plenus humoris cibus gignit aūt rore verno & arborū ſucco gūmi modo. Hęc oīa Ply. li. xi. in varrone autē li. iij. Rythacē legit. Aut ſuffire thymo: Col. li. x. admonet vſq; in autūni ęqnoctiū. x. quoq; die aluos aperiendas eſſe & fumigandas: qd cū ſit moleſtū examinib⁹ ſaluberrimū tn̄ eſſe cōuenit. Suffitas deinde ęſtuātis apes refrigerare oportet conſperſis vacuis ptibus aluorū & recētiſſimi rigoris aqua infuſa: Prętereavt tineę ſi apparuerint euertantur: papilioneſq; eruantur q plerunq; inter aluos morātes apibus exitio ſunt. Nam & cæras erodunt & ſtercore ſuo vermes ꝓgenerāt: quos aluorum tineas appellamus. Ergo vergiliarum occaſu primo ſtatim conueniet aperire aluos & purgare quicqd immūdi eſt diligētiuſq; curare: qm̄ p tpa hyemis nō expedit mouere aut tepefacere vaſa: hęc Colu. Varro etiā li. iij. ſic ait verno tpe & ęſtiuo fere ter in menſe mellarius inſpicere debet fumigans leniter & a ſpurcitijs purgare aluū & vermiculos eijcere Cęraſq; recidere inanes. q ꝓ vel exponendum eſt ꝓpter aut precedens Hyginius ſcripſit ariſtomachum exiſtimaſſe ſuccurrendum laborantibus hoc modo: primum vt omnes vitioſi faui tollantur: & cibus ex integro recens ponatur deinde vt fumigentur. Col. li. x. Vbi etiam dicit vacuas cęrarum partes cōputreſcere & vitijs paulatim ſerpentibus corpto melle ipſas quoq; interire. Ignotus: vnde em̄ venerit nō apparet. Vel potius ignotus: qa in aluis latet: & ſic mellario ignot⁹ eſt: ergo ignot⁹. i. latens. Stellio: lacertę genus a colore dict⁹ eſt em̄ corpe picto lucentib⁹ guttis in modū ſtellarū teſte etiam Ouid. ait em̄ lib. v. meta. Latebraſq; petit aptumq; colori nomē habet varijs ſtellatis corpora guttis. Stellio: apes plurimorū animaliū iniurijs obnoxię impugnant eas naturę eiuſdem de generes veſpę atq; crabrones: populantur hirundines & quędam alię aues: inſidiantur aquantibus ranę papilio etiam cęras depaſcitur & relinquit excrementa quibus teredines gignūtur. Naſcuntur & in ipſo ligno teredinęs: quæ cæras precipue appetunt. Filis etiam araneus quacunq; inceſſerit alarum maxime lanugines obtexit: Plynius libr. xi. Lucifugis: Blaptas in aluearijs gigni apertum eſt que & ipſe pennate ſunt inquit. Ariſto. MAN (Erythace. Stellio. Blaptæ.)

Ariſto.li.v.de animalibus.Dicunt aūt a blapto quod eſt noceo nec ſolum in aluearijs gignuntur: ſed etiā extra: Vnde Hora.ſat.iij.li.ij.ait.cui ſtragula veſtis Blaptarum ac tinearū epulę putreſcat in arca. Et Ply.li.xx.c.liiij.de Cunilagine hęrba ſic ait. Manipulo quoq; eius adiecto etiam a tota domo blaptas cōuenire ad eam tradunt. idēquoq; li.xi.cap.xxvij.ait ꝙ tenebrarum alumnę blaptę vitam lucemq; fugiunt in balneis maxime humido vapore prognatę. Immunis expers ſine labore & officio imparibus armis. Crabrones maiori aculeo, vtunt vtq; ſcribit Ply.li.xi.ictus eorum haud temere ſine febri eſt. Authores ſunt ter nouenis punctis interfici hominem. Tineę paulo ſuperius dictum eſt. Aranea inuiſa Mineruę: Arachne enim optima lanificij ſtudio Mineruę non cedens cum ea certauit poſita tela. Irata inde illius telam dilacerauit eiuſdemq; frontem terq; quaterq; radio percuſſit ſuſpendit ſe dolore mota puella. Pallas vero eam tunc miſerata leuauit & inuermem araneum vertit hinc ſtamen remittit: & exercet antiquas telas. Hęc autem latius lib.vi.meta. Ouid. habet Araneę vero telas obeſſe apibus iam dictum eſt. Caſſes: rhetia tęlas. Exhauſtę ad illud potiſſimum rettulit. Cęraſq; recidere inanes: nā ſi cærę fuerint reciſe incumbēt vt reſartiantur. Rettulit itē ad apium perniciem dicens quo magis fuerint exhauſtę & conſumptę ab predictis magis conabuntur ſarcire generis ruinas. Foros: cellas. Horrea fauos.

Arachne.

Si vero (quoniam caſus apibus quoq; noſtros
Vita tulit) triſti languebunt corpora morbo:
(Quod iā nō dubijs poteris cognoſcere ſignis
Continuo eſt ægris alius color: horrida vultū
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis & triſtia funera ducunt.
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent:
Aut intus clauſis cunctantur in edibus omnes:
Ignauæq; fame & contracto frigore pigræ.
Tū ſonus auditur grauior: tractimq; ſuſurrant
Frigidus vt quondā ſyluis immurmurat auſter
Vt mare ſollicitum ſtridet refluētibus vndis:
Aeſtuat vt clauſis rapidus fornacibus ignis)
Hic iam galbaneos ſuadebo incendere odores
Mellaq; arundineis inferre canalibus: vltro
Hortantem & feſſas ad pabula nota vocantem.
Proderit & tunſum gallæ admiſcere ſaporem.
Arenteſq; roſas: aut igni pinguia multo
Defruta: vel pſythia paſſos de vite racemos:
Cecropiūq; thymū & graue olentia centaurea
Eſt etiam flos in pratis: cui nomen amello
Fecere agricolæ: facilis quærentibus hærba.
Namq; vno ingentem tollit de ceſpite ſyluam
Aureus ipſe: ſed in folijs que plurima circum
Funduntur: violæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpe deum nexis ornatæ torquibus aræ:
Aſper in ore ſapor: tonſis in vallibus illum
Paſtores: & curua legunt ꝓpe flumina Mellæ.
Huius odorato radices incoque baccho.
Pabulaq; in foribus plenis appone caniſtris.

ASCEN. ¶ Si vero &c. Docet apum morbos morborūq; ſigna & remedia. Mire autem dicit in principio. Quoniam caſus apibus quoq; noſtros Vita tulit. Quaſi vero morbi infirmitates cæterę q; miſerie homini debite: & non cæteris animantibus. Sed vt in tertio libro vbi de peſtilētia locut' eſt innuit: homines fere ſibi ſunt cauſa morborum: nam varijs & vltra modum ſeſe ingurgitant cibis: pecudes autem & boues ſimplici cibo & ſalubri fere potu temperantius victitant. Quia igitur apes neq; cibo nimio neq; potu: neq; ocio aut torpore: morbum contrahunt: videntur merito a morbis immunes fore: preſertim cum tam chare ſint ioui vt illis hoc dederit ꝙ ſine concubitu procreent. Vita ergo tulit apibus quoq; caſus noſtros id eſt nobis ad immoderatū & varium victum debitos. Eſt aūt in principio vt ſignauimus duplex parentheſis: nam illis ſublatis ſnīa manet integra ſic. Si vero triſti languebunt corpa morbo hic iam galbaneos ſuadebo incendere odores vt cū ordine repetam. Sane ex hoc loco patet odores nō ſemp in plurali ſignificare ſpēs aromaticas odoriferas: nam galbaneos odores ponit pro his q galbano incenſo fiunt. Et tamen idem ac ſi dicat galbanum odoriferum inferre canalibus. Quia canalis primā corripit ſcribēdum eſt vnico.n. Ordo aūt eſt. Si vero triſti languebunt corpora morbo: hic iā galbaneos ſuadebo incendere odores. cętera aūt quaſi ꝑ parētheſim inſerta ſunt: que etiā cōſtruēdo interſere poſſumus ſic. Vero ꝓ ſed ſi corpa. ſ. apum lāguebūt triſti. i. letali morbo: qm vita. ſ. lōgior: que tn̄ apib' reſpectu hoīm perq; breuis eſt tulit. i. attulit quoq;. i. etiam apibus noſtros. i. humanos caſus. i. miſerias & aduerſitates p morbos aduentantes: quod. ſ. corpa apum languere triſti morbo: tu poteris cognoſcere ſignis nō dubijs. i. certis nam color alius ꝗ. ſ. fuerat ſanis eſt continuo egris | macies horrida. i. aſpera rugoſa & horrorē generans deformat. i. deformē facit vultum. i. os aut faciem apum tum. i. ꝑterea aut poſt mortem relique apes exportāt tectis corpora carētum luce. i. vita functarum & ducunt triſtia funera (ſemper alludit ad humanos ritus) aut ille. ſ. morboſe & languide: pēdent ad limina. i. ad introitus: connexe. i. complicate & cōdependentes pedibus: aut inter ſe aut potius ad limina: quia ſi non connecterent ſeſe deciderent pre languore: aut ipſe omnes cunctantur id eſt immorantur intus in edibus clauſis hoc eſt nō egrediuntur ad opus & ignaue ſunt ſupple id eſt ſine induſtria & labore fame. id eſt ꝓpter famē que naſcit ex inedia & pigre. i. torpentes frigore contracto ex deſidia. ſ. & languore: tū. i. ad hoc ſonus grauior id eſt triſtior & fractior auditur: & ſuſurrant tracti. i. ꝑ longos

SER. ¶ Quoniam caſus apibus quoq; noſtros Vita tulit Vitę longitudo morborū creatrix: ſicut in Buco. O lycida viui puenim'. Cōtinuo eſt ęgris alius color. ſ. pallidus: qa dixit ſupra Ardentes auro & paribus lita corpora guttis: Triſtia funera ducunt cum exequiali. ſ. pompa: & ducere proprie funerū

Ducere:

longos tractus vt languidi ſolent qui ſuſpiria ex imo pectore trahunt(non dicã ergo tractim ideſt continue:nec iugiter aut ſine intermiſſio‑ne.cum verior & conuenientior ſit proprius ſi gnificatus)vt ideſt;quemadmodum auſter fri gidus immurmurat ideſt longe & tractim reſo nans murmur facit in ſyluis:& vt mare ſolici‑tum.i.ex ſolido.i.integro citatum & commo‑tum ſtridet.ideſt ſtridorem ꝓcul ſtantibus af‑fert vndis refluctibus:& vt ignis rapidus.i.ve hemens eſtuat ideſt feruet cum ſonitu obſcu‑ro & concauo fornacibus clauſis.i. occluſis & opertis.nam clarior ſonus edit̃ ab aptis hic.i. modo cum talia morborum ſigna videris:ego ſuadebo incendere odores galbaneos.i. incen‑dendo galbanũ diſpergere odores eius aut odo res poſuit pro odoramentis & rebus odoriferis ſicut media mittit odores: & ego ſuadebo te hortantem vltro ideſt ſponte apes:feſſas & vo cantem eas ad pabula nota ideſt qualia ipſe ſi‑bi comparare ſolent:inferre ſcilicet in aluearia canalibus arundineis ideſt fiſtulis ex arundine factis mella.ſ.in pabulum que ſunt pabula no ta ea aũt adhibentur ad inſtaurandas vires tũ corporũ tũ animorũ:odores aũt ad recreandos ſpũs. Proderit.i.vtile erit:&.i.etiam admiſcere ſaporem galle tunſum.i. contuſam gallam vt magis ſapida ſit & roſas arentes deſiccatas.ſ. in ſole aut defruta.ſ.vina pinguia. multo igni ſcilicet decocta:& recocta:vel racemos de vite pſythia paſſos.i. vuam paſſam que eſt ex vite Pſythia que ſuauis eſt & ſaporem melius refe‑rens: & thymũ cecropiũ.i. atticũ & centaurea hęrbas calidas & ſiccas:olentia graue.i. graui‑ter & multũ. Eſt etiam flos in pratis cui amello agricole fecere nomen liceret dicere cui agrico lę fecere nomen amellum.amelli.& forte amel lus hærba.ſ. que eum florem fert. eſt facilis.i. faciliter repibilis querẽtibus.Nãq; tollit.i.eri‑git & extollit & excreſcere facit igentẽ ſyluã.ſ. foliorũ & caulium de vno ceſpite.i.de radice in vno ceſpite cõtenta:ipſe.ſ.flos eſt aureus.i. au‑rei coloris:ſed purpura.i. purpure⁹ color viole nigre.hoc eſt ferruginee:ſublucet.i. parũ lucet: qa fuſcus eſt in folijs que fundunt̃ plurima cir‑cum.i.ꝑ circuitũ:are deũ.i.deorũ ſepe ſup.ſunt ornate torqbus.i.circulis intortis:nexis.i. com plicatis ex hmõi floribus & folijs:ſapor eſt aſ‑per in ore:paſtores legunt.i.colligunt illũ.ſ.flo rem in vallibus tonſis.i.apricis & non ſyluoſis & ꝓpe flumina curua.i.ꝑ littora curua defluẽ‑tia:Melle illius fluẽti in Gallia: tu incoque ba cho.i.vino odorato.i.forti & odorem magnũ exhalante quale eſt vetus amineũ:de quo prius ſunt & aminee vites firmiſſima vina radices hu ius.ſ.floris aut hęrbę:& appone.ſ.apibus:pabu la.i.nutrimẽta ex tali decoctõe:plenis caniſtris ideſt ſportellis aut calathis: vaſis.ſ.vimineis.

funerum eſt. Perſi. Nerio iam tertia ducitur vxor. Aut ille pedibus cõnexę ad limina pendẽt. Hinc multi dictas apes eſſe volunt:ꝙ ſe pedibus inuicem tenent. licet crebrior ſit illa opinio:ꝙ ſine pedibus primo eſſe dicunt̃: vt Trũca pe dum primo. Tractim ſine intermiſſione: iugiter. Frigidus vt quondam ſyluis immurmurat auſter vt mare ſollicitũ ſtridet:tres cõparationes ſingulis implete verſiculis de Ho mero tranſlatę ſunt:quas ille binis verſibus poſuit.Hinc iã galbaneos ſuadebo incendere odores.i. cum iam hic ꝓceſ‑ſerit morb⁹ galbanus incendenda eſt.non vt ſupra thymus mel etiã in aluearia medicatũ tñ eſt inferendũ:nõ vt ſupra cerę inanes. Tunſum gal.ſ.multipilas cypiſſi accipiunt.Eſt etiã flos ĩ pratis cui nomẽ a mello.plene hãc hęrbã:vt etiã ſupra arborẽ fęlicis mali exequtur:nã dicit vbi creat̃ qualis ſit:qd poſſit. Aureus .i. flos.ſ. Violę ſublucet purpura ni‑grę mire ait ſublucet vt oñdat purpurei coloris folia quo‑dã nirore eſſe pfuſa. Tonſis in val.nõ ſyluoſis. Vñ etiã cõ‑tra intonſi mõtes Prope flumina mel'ę: mella fluuius Gal lię eſt iuxta quẽ hęrba hec plurima naſcit̃: vnde & amella dicit̃:ſicut populi habitãtes iuxta lemannũ lacũ Alemãni dicunt̃:vñ Lucanus Deſeruere cauo tentoria fixa lemãno. Mella: A mella Alemãni

❡ Eſt ęgris alius color minus valentiũ ſigna ſi ſunt piloſę & horridę vt puluerulẽtę niſi opificij eas vrget tps: tũc em̃ propter laborem aſperantur & marceſcunt: Varro lib.iij. Tractim:cõtinue:Q uondam:qñq;. Hic tunc Galbaneos odores:galbanus odore comitialibus ſubuenit & in ſtoma chi defectu Ply.lib.xxiiij.latius tñ circa finem li.iij.Geor. videto Colu.vero lib.x.ſic ait:nec non etiam ille morbus maxime eſt conſpicuus qui horridas contractaſq; carpit: quum frequenter alię mortuarum corpora domicilijs ſuis efferũt alię intra tecta vt publico luctu mœſto ſilentio tor pent id cum accidit arundinis infuſi canalibus offerunt ſi‑bi maxime decocti mellis & cum galla vel arida roſa detri ti galbanum etiam:vt eius odore medicentur incendi cõ‑uenit:paſſoq; & defruto vetere feſſas abſtine:optime tamẽ facit Amelli radix cuius eſt frutex luteus purpure⁹ flos ea cum vetere amineo vino decocta exprimitur & ita liqua‑tus eius ſuccus dat̃ hęc ille. Defruta:defrutum dicit̃ ſi mu‑ſtum ex duabus partibus ad tertiam partem redigatur de‑feruere faciendo:ad mediam vero partem decoctum Sapa vocatur vti Marcellus ſcribit. Ply.li.xiiij. oppoſitum ſcri‑bit.Sapam nãq; appellat muſto vſq; ad tertiam partẽ men ſurę decocto defrutum vero ad dimidiam partem. lib. etiã xxiij.inquit. Vino cognata res ſapa eſt muſto decocto do nec tertia pars ſuperſit: ex albo hoc melius. galę ſaporem tunſum.i. tunſę gallę:gallarũ aũt ſapor ſtipticus eſt valde Galleno teſte. Vniuerſaliter quidem adminiſtrande ſunt ad ſtipticandum retinendum & deſiccandum & ſatis infri‑gidant fortificant membra fluxa omneſq; ęgritudines ꝓ‑hibent.que fiunt ex humorum diſſolutione earumq; etiã fluxus ꝓhibetur. Pſythia paſſos: de his late videto libr.ij. Georg.Cecropium thymũ atticum:eſt enim optimum in hymeto monte:eſt autem ſpecies ꝓ genere. Centaurea: hęr ba hęc maior & minor eſt:ambę tñ calidę & ſicce cõpletio nis in ſecundo gradu. Maior totum ventrem purgat:mino ris elixatura bibita coleram & humores pingues deponit author.Diaſcorides Ply.etiam multa li.xxv. A mello pau lo ante de eius flore & frutice diximus. Violę ſublucet pur pura nigrę:purpurę florem illum tingendis expetitum ve‑ſtibus in medijs habent faucibus:liquoris id minimi eſt in candida vena. Vnde precioſus ille bibitur nigran tis roſę colore ſublucens. Ply.li.ix.c.xxxv. Tonſis:falce meſſis vel non ſyluoſis inde & contra intonſi montes dicuntur. Flumina melle Pomponius mellam deſcribit fluuium eſſe in thracia & in Aegeum ingredi. Alibi etiam ait in Pamphilia eſt mellas nauigabilis fluuius:eſt item alter in Sicilia eſt & pluribus in locis. Oui.di xit in meta. Migdoniuſq; melas: Mellam vero gallię fluuium dicunt.

MAN. Galbanus Defruta: Sapa.

Sed ſi

Sed ſi quem proles ſubito defecerit omnis:
Nec genus vñ nouæ ſtirpis reuocetur habebit:
Tp̄s & archadij memoranda iuuenta magiſtri
Pandere: quoq; modo cæſis iā ſæpe iuuencis
Inſincærus apes tulerit cruor: altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua pellæi gens fortunata canopi
Accolit effuſo ſtagnantem flumine nilum:
Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis:
Aliqui vicina legūt Quaq; pharetratę vicinia perſidis vrget:
Et viridē ægyptū nigra fœcundat hærena:
Et diuerſa ruens ſeptem diſcurrit in ora:
Vſq; coloratis omnis deuexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio iacit arte ſalutē.

SER. ¶ Sed ſi quem proles ſubito defecerit omnis. Miro vſus eſt ordine. Nā primo ait quemadmodū animalia apibus inimica pellenda ſint: deinde quibus medicaminibus morbo poſſint carere. Nūc dicit penit⁹ admiſſę q̃ poſſint rōne reparari. Tp̄s & arcadij memoranda iuuenta magiſtri. Ariſtęi. Cęſis iuuencis occiſis verberibus: Bono autē ſermone vſus eſt. Nam cędi interdum occidi interdum verberari ſignificat. Inſincęrus cruor vitiatus: corruptus: nam ideo verberantur. vt ex putrefacto cruore vermes creentur: vnde apes ſint. Altius omnem. Expediam prima repetens ab origine famam. Contra in ęnei. Sed ſumma ſequar faſtigia rerum. Sane ſciendum Plyn. dicere de bobus apes: de equis crabrones: de mulis fucos: de aſinis veſpas procreari. Nam qua pel. ca. Canopus ciuitas eſt iuxta Alexandriam quam Alexander a ſe dictā condidit inſtar clamydis ſuę qui fuit de ciuitate Macedonię que pella noīatur. Canopus aūt dicta eſt quaſi Canobus a canobo Menelai gubernatore illic ſepulto. Pictis. ph. Breuibus nauiculis: quibus vtuntur cū ſtagnauerit Nilus. Nigra fęcun. hare. nouum enim ſuper limū trahit: qui efficit fęcunditatem: vnde & nilus dictus eſt quaſi νεαν ειλυν trahens ideſt nouum limum: Nam antea nilus latine mello dicebatur. Omnis in hac certam regio iacit arte ſalutem. Ponit apū reparādarū ſalutem. Cice. Iacta ſunt fundamēta defenſiōis mee.

Cædi. Pella. Canopus. Nilus.

ASCEn. ¶ Sed ſiquidem proles &c. Docet reparandarum apium vbi penitus extincte fuerint modū. Nam notum eſt non omnia animalia per ꝓpagationem gigni cū multa gignantur per putrefactionem. hoc eſt ex materia putrefacta ꝑ virtutem celeſtem & precipue ſolis quem ideo patrē rerū appellauit Homerus. Vt aūt id doceat latam fabulam ingredietur repetēdo videlicet quomodo Ariſteus amiſſis apibus matrē adijt qua authore & cohortante ꝓtea deum marinū & vatem adijt & in vincula coniecit: abs quo tandem didicerat cauſam apum interemptarū eſſe que ipſius petulantia euridice orphei coniunx & nympharum napearū hoc eſt florū in choreis ducendis ſocia a ſerpente interempta ad inferos deſcenderat cum vero ad placandas nymphas iuſſu mrīs ſacrificaret ſimul apes recuperauit vt ſuo loco dicetur. Ordo eſt. Sed ſi oīs ꝓles. i. tota ꝓgenies apū defecerit. i. deſtituerit aut deliquerit: quē. i. aliquē: ſubito. i. ex improuiſo & ſubito interitu: nec habebit. ſ. aliq̄s apes aut aliud quoduis vnde gen⁹ noue ſtirpis &. i. ꝓgenici aut prolis reuocet. ſ. ab interitu tēpus ſup. eſt pandere. i. manifeſtare: &. i. ſimul iuuenta magiſtri arcadij. ſ. Ariſtei qui in arcadia regnauit memoranda. i. digna memoratu. aut tp̄s eſt pandere & memorāda ſunt. i. ad memoriā reducenda: quoq;. i. q̄uo cruor inſincerus. i. immundus & corruptus tulerit. i. ꝓduxerit ſepe apes iuuencis ceſis. i. occiſis & in pelle derelictis: & ideo ſup. inquit poeta ego expediā. i. expedite enarrabo oēm famā. i. quicq̄d de ea re fama ad nos attulit: altius ideſt lōgius aut ꝓfundius repetens. i. recenſens a prima origine. Nam oīs regio (vt dicitur ibi oīs in hac) ab ea ſup. parte qua gēs fortunata ideſt largas fortunas ac diuitias habens canopi oppidi Pellei. i. ab Alexandro pelleo conditi in ſinu Macedonico ſcd'm Solinū: aut Pellei. i. vicini Alexandrie pellei videlicet. Alexandri regie accolit nilum fluuium illum egypti ſtagnātem. i. inundantē & in campos effluentē (vbi ad tp̄s ſtagna & fertilitatem parit vn̄ fortunatā gentē dixit) flumine effuſo. ſ. in agros: & vehitur circum ſua rura phaſelis. i. ſcaphis pictis. i. ornatis aut picatis: ſed etiā teſtaceis vtunt̄ illic ſcaphis: quaq;. i. qua. ſ. parte amnis. ſ. nil⁹ vrget vicina

Ordo. Canopus.

eina Perſidis regionis pharetrate ideſt cuius incole pharetris & ſagittis multum valent: nilus vrget & fecundat egyptum viridem ſcilicet ſegete aut herbis poſt inundationem: harena nigra ideſt limo nigro quem illic relinquit & ruens diuerſa ideſt in diuerſas partes aut ruens. ideſt deflues diſcurrit in ſeptem ora ideſt oſtia diuerſa amnis dico deuexus ideſt defluens & deorſum duct⁹. vſq; ab indis coloratis. i. nigris qui color fortis eſt Ab eo dico parte omnis regio iacit ideſt conſtituit & ponit in hac arte: quam. ſ. dicturus eſt certam ſalutem. ſ. reparandarum apum. Eam autem artem ex ſacrificio pro placādis nymphis inſtituto inuentam ſuo loco author docebit,

¶ Nam qua pel. g. f. c. Pella eſt oppidū Macedonię patria Alexādri. Oēs aūt Alexādrias Alexāder cōſtituit. Ergo canopi pellei dicti ſunt. Canopus eſt aūt oppidum in ęgypto iuxta alexandriā a gubernatore dictum Menelai. Fortunatam ſaūt dixit gentē ꝓpter agri fertilitatem. PRO. Pella. Canopus.

¶ Sed ſiquidē proles ſubito de. docebit iam reparandarū apiū modū. Peracti aūt ſolſtitij vſq; ad ortum caniculę tpe ꝓgenerari apes poſſe iuuenco perēpto Democritus & Mago: nec minus Verg. prodiderint Mago qdem ventribus etiā bubulis idē fieri affirmat: Colu. li. x. Arcadij magiſtri Ariſtei. is enim in Arcadia late regnauit: primuſq; & apiū & mellis vſum hoībus tradidit: vt latius in principio hui⁹ voluminis patuit & in principio primi. Pellęi canopus centum ac. xx. ſtadijs diſtat ab Alexandria pedeſtri itinere vadentibus dicta de noīe Canobi: qui Menelai claſſem gubernabat & ibi mortuus eſt in ea vero erat Serapidis templum & cultu & religione excellens: e ſeptem p̄terea Nili oſtijs precipue canopico oſtio vtebanī ęgyptij tanq̄ emporio occluſis Alexandrię portubus Strab. idē ſcribit li. xvij. Eſt aūt canopus in quadā nili inſula teſte Solino quā vrbē aiunt ab Alexandro Pellæo ędificatam. i. Macedonico: Pella enim vrbs Macedonię eſt teſte Mella quam maxime illuſtrem alumni effecerūt Philippus gręcię domitor. Alexander etiā Aſię. Fortunata: dixit ꝓpter agri fertilitatem. vt ait Probus: Mella etiā ſcribit ęgyptū mirę fertilitatis eſſe & hoīm aliorūq; animaliū perfœcundam genitricem. Dicit item fortunatā Canopi gentem ꝓpter ipſum nilum: in quo ſita eſt vrbs: & canopicum oſtium quo ęgyptij tanq̄ emporio vtebantur. Stagnantem: vide to lib. iij. Geor. Phaſelis naui. Nonius aūt ait ꝙ phaſelus ꝓprie eſt nauigiū campanū. Stra. lib. xvij. ſcri. ꝙ a ſeptē nili oſtijs partes quędā obruptę in totā inſulā diuiſę multos riuulos inſulaſq; fecerūt: vt tota inſula ſit nauigabilis. foſſis in foſſas diuiſis: quę tanta facilitate nauiganturvt nonnullę teſtaceas habeant. Illa aūt inſula delta nominatur quā mare duoq; nili fluenta efficiunt: Delta vero dicitur ꝓpter Δ figurę ſimilitudinem: habet q̄m triangulum. Pharetratę perſidis: poſt carnaniam Perſia eſt: carnania autē indi oſtio vltima. Venantur Perſę pila & ſagittas ab equis mittentes & funda vtentes. Strab. li. xv. Viridem ęgyp. ꝓpter ſata & vineta & gramina ob nili ſęcunditatem: hinc ait nigra harena. i. nigro limo: & lib. ij. Geor. diximus optimā eſſe nigram terram. Coloratis indis. i. nigris. Nilus autem originem: vt iuba rex potuit exquirere in monte inferioris Mauritanię non ꝓcul oceano habet. author Ply. li. v. c. x. Deuexus: declinatus ꝓnus demiſſus. Pella. Canopiū. Phaſelus. Delta.

¶ Arcadij: optimū principiū in quo ſummā captat attentionē. Dicit enim ſe dicturum non fabulas nec precepta vulgaria: ſed memoranda: nec indocti hoīs: ſed magiſtri: & arcadij: vt ſit laus a natione. Nam arcades preualuerunt in omni pecore colendo. Arcadij. ſ. Ariſtęi: qvt meminit Iuſtinus in archadia regnauit: primuſq; lactis coagulādi autor fuit: melq; repperit: & vt ait Ply. prim⁹ mel vino miſcuit: mulſumq; inuenit. Diod. aūt ait. Ariſtęum primū Baccho contra Saturnum ꝓfecturo tanq̄ deo ſacrificaſſe. Altius omnem: demōſtrauerat ſe īcepta narraturū. Nūc ſic narraturū pollicet: vt altius exponat. q. d. ita a principio repetā vt res facile intelligi poſſit. Canopi pellęi: non a Pellęo rege cōditi: ſed canopi egyptiaci: in qua ęgypto rex Pellęus. i. Alexāder ſibi regnū conſtituit: ędificata Alexandria cognominata a Pella vrbe Macedonię ſuę patrię. Vn̄ & Iuue. Vn⁹ Pellęo iuuēi vix ſufficit orbis: Canopū āt vrbs ęgypti: q̄ſi canobū a canobo auriga Menelai illic ſepulto. CHRI. Ariſtęus.

ASCEn̄. Ordo ¶ Exiguus primum &c. Exequitur quam p̄libauit materiam dicens. Locus exiguus. i. modicus & anguſtus atq; contractus ideſt conſtrictus in ipſos vſus ideſt ad hanc ipſam vtilitatem vt. ſ. in eo bos putreſcat elegitur primū ab his ſcilicet qui apes reparare pretendunt & ipſi p̄munt. i. obſtringunt: hunc. ſ. locū imbrice. i. integumento cōtra imbres tecti anguſti: & parietibus arctis. i. anguſtis. ſ. tectū tepidū tenētib⁹ (Eſt aūt ꝓceleumaticus ī primo loco poſitus) & addunt quatuor feneſtras luce obliqua. i. ex obliquo infuſa & inter media nō directe aſpecta: a quatuor ventis. ſ. principalibus: qui forte frigus nō teporem generent ſi ex directo intrēt Tum. i. deinde poſtq̄ locus ſic conſtitutus eſt: vitulus curuans iam cornua in fronte bima. i. bienni: hoc eſt ipe vitulus bimus: & ita tener & ſanguinis ac ſucci plen⁹: querit. ſ. ab his q apes reparare volūt. Nares gemine. i. ambe & pares obſtruuntur ſup. huic. ſ. vitulo: & ſpūs. i. anhelitus oris obſtruitur huic reluctāti multa ideſt multum & viſcera. i. carnes omnes: tonſa. ideſt percuſſa & contuſa: ſoluuntur. i. laxantur huic ſcilicet vitulo perempto plagis. i. fuſtigatione: ſoluuntur dico per pellem integram. i. ſolidam ne ſpūs aut ſuccus aut ſanguis exhalet & ipſi q hec fecerunt linquunt ideſt relinquunt: ſcilicet vitulum poſitum ſic in clauſo ideſt occluſo loco: & ſubijciunt coſtis: ſcilicet vituli ne pellis putreſcat: fragmenta ramea. ideſt ramorum: & thymū

Exiguus primum atq; ipſos cōtractus in vſus
Eligitur locus: hunc anguſtiq; imbrice tecti
Parietibuſq; premunt arctis: & quatuor addūt
Quatuor a ventis obliqua luce feneſtras.
Tum vitulus bima curuans iam cornua fronte
Quæritur: huic gemine nares & ſpiritus oris
Multa reluctanti obſtruitur: plagiſq; perēpto
Tunſa per integram ſoluuntur viſcera pellem:
Sic poſitum in clauſo linquunt: & ramea coſtis
Subijciūt fragmēta: thymū caſiaſq; recentes:
Hoc geritur zephiris primū impellenb⁹ vndas
Ante nouis rubeant q̄ prata coloribus ante
Garrula q̄ tignis nidum ſuſpēdat hirundo.
Interea teneris tepefactus in oſſibus humor
Aeſtuat: & viſenda modis animalia miris
Trūca pedū primo: mox & ſtridentia pennis
Miſcentur: tenueq; magis magis aera carpunt:

Donec

Donec vt æſtiuis effuſis nubibus hymber
Erupere:velut neruo pulſante ſagittæ
Prima leues ineunt ſi quando prelia Parthi.

SER. Imbrex. ℂIpſos cõtractus ad vſus eligit̃:ad ſuſtinendũ tantum & coarctandũ bouis cadauer. Auguſtiq; ĩbrice tecti. Licet & hic imbrex lectũ ſit melius tñ ſecundũ Plautũ hęc imbrex dicimus:nãq; ait:Fregiſti imbrices meas dũ te dignã ſectaris ſimiam. Obliqua luce feneſtras quę ex obliquo lumẽ in fundũt:vt in horreis cernimus. Multa.r. ꝓ multũ nomẽ ꝓ aduerbio. Ramea.f. de ramis fracta.i.ramorũ fragmina. dicimus aũt hic ramus & hoc ramale:Perſi. vt ramale vetus. Ramale. Caſiaſq;.r.ſtatim carptas. Teneris te.i.o.h. Vtpote bimi: vituli in quo plurimũ feruentis eſt ſanguinis. Modis.v.a.m.& quod ex cadauere naſcunt̃ animalia: & ꝙ apes ex vermibus ꝓcreant̃. Trũca pedũ primo.i.ſine pedibus. Primo & bene addit primo. Nam poſtea tã pennas q̃ pedes accipiunt. Pennis miſcent̃: inter ſe pennarũ leuitate cõueniũt.

MAN Imbrices. ℂImbrice:imbrices tegulę dicunt̃ ꝙ ĩbres capiãt. Zephyris:hi flare incipiũt.vij.Idus Febru.primo.ſ.die Veris vti latius li.i.Geor. Hirundo: de hac Oui. in fine li.ij.Faſto.ait: Fallimur an veris prenuncia venit hirundo: & Phũs lib.i. ęthic. ait ꝙ ver nec vna facit hirundo nec vnus dies. Colu. vero lib.xij.c.ij. ſic ait.x.Kal.Mar. leo deſinit occidere venti ſeptentrionales qui vocantur Ornithię per dies.xxx. eſſe ſolent:tum & hirundo aduenit.

Quis deus hãc muſæ:qs nobis extudit artem:
Vnde noua ingreſſus hoĩm expientia cœpit:
Paſtor ariſteus fugiens peneia tempe
Amiſſis(vt fama)apibus morboq; fameq;:
Triſtis ad exrremi ſacrum caput aſtitit amnis
Multaq; querẽs:atq; hac affatus voce parentẽ.
Mater cyrene mater: quæ gurgitis huius
Ima tenes:quid me preclara ſtirpe deorum
(Si mõ quẽ phibes pater eſt thymbræus apollo)
Inuiſum fatis genuiſti:aut quo tibi noſtri
Pulſus amor:quid me cœlũ ſperare iubebas:
En etiam hunc ipſum vitæ mortalis honorem,
Quẽ mihi vix frugũ & pecudũ cuſtodia ſolers
Omnia tentanti extuderat:te matre relinquo.
Quin age & ipſa manu fœlices erue ſyluas:
Fer ſtabulis inimicũ ignẽ: atq; interfice meſſes.
Vre ſata. & validam in vites molire bipennem.
Tanta meæ ſi te ceperũt tædia laudis.

SER. Ariſteus. ℂExtudit:ſtudioſe repperit. Ingreſſus: exordia: nam eſt accuſatiuus pluralis. Noua e:nullo docẽte ars per vſum reperta Paſtor ari. Ariſteus filius fuit Apollinis: & Cyrenes filię Penei fluminis Theſſalie. qui cum Euridicem nympham vxorem Orphei vitiare voluiſſet & illa fugiens a ſerpente fuiſſet occiſa nympharum iracundia cunctis animalibus perditis funditus & cunctis apibus matris implorauit auxilium. Tempe. Tempe:ſunt in Theſſalia loca amœniſſima. Extremi.a.ſummi:vnde naſcitur: & ſic dicimus Proh. ſupreme pater. Mater.c.m. inuidioſum eſt nomine parentes vocare: vñ paulopoſt. Et te crudelẽ noĩe dicit᷑. Sic in.xij. in deſpatione. ait. Ruitq; ĩplorãs noĩe turnũ. Gurgitis. h.i. Penei fluminis. Quid me.i.f.g.natus ex dijs inuiſus eſt fatis:ſic in.i.æneĩ.nos tua ꝓgenies cœli qbus annuis arcem.

& thymum & caſias recentes: ideſt ſtatim carptas:hoc ſcilicet quod dictum eſt geritur. ideſt fit zephyris impellentibus primum vndas: ideſt in principio veris: anteq; prata rubeant coloribus nouis ideſt nouorum florum: & anteq; hirundo garrula ſuſpendat nidum tignis. ideſt ad tigna domorum: interea:ſcilicet dũ zephyri flant & hirundo nidificat humor:ſcilicet vituli tepefactus in oſſibus teneris & ætate & fuſtigatione: eſtuat ideſt efferuet. & animalia viſenda ideſt que poſtea viſuntur miſcentur miris modis exiſtentia primo trũca pedum ideſt pedibus carentia: vnde apes quidam dictas volum(Eſt autem inuſitata grammatica: trunca pedum)& ſtridentia mox ideſt paulopoſt pennis. & carpunt ideſt inſpirant magis & magis tenuem auram ſcilicet vitalem donec erupere. ideſt vi euclauere ex corio vitulino: vt iber ſupple erumpit effuſis nubibus eſtiuis que ſubite & impetuoſe fere ſunt:cum aer purior eas continere non valeat:& velut ſagitte ſupple erumpunt aut potius emittuntur ſeu eiaculãtur: neruo ideſt arcu neruis munito pulſante ideſt impellente:ſi parthi ideſt populi illi leues ſcilicet in fuga cõfidẽtes. ineunt.i.inceptãt qñ.i.aliquãdo prima prelia ideſt preludia preliorum: tũc eñ ſagittis qbus multũ valent obnituntur.

ℂQuis deus hanc muſę &c. Apte ingreditur fabulam Ariſtei:cum enim ſupra humanas vires videatur inuentum vt ex vitulo putrefacto generentur apes merito confugit ad diuinas. Querit ergo a muſis:omnium gnaris & inuẽtricibus: quis deus eam artem primus extuderit: Ad quod quaſi muſa reſponderit incipit narrare quo pacto Ariſteus apes ſemel omnes amiſerat querelaſq; apud matrem nympham depoſuerat. cuius tandem cõſilio prothea deũ marinum & vatem aggreſſus hanc artem tandem didicit: ſed fabulã multis exornat vt nympharum deſcriptione & orphei fabula: nunc ergo Ariſtei lamenta declarabimus: hoc ordine. ASCEñ.

Ordo. O muſe dicite ſupple qs deus qs inq; deus extudit ideſt cum labore & molimine quaſi ſæpe obtundendo caput ſuum repperit nobis ideſt ad vtilitatẽ noſtrã cũ deo nullũ ſit ex ea cõmodũ: hãc artẽ.ſ. repandarũ apũ ex vitulo: vñ.i. a quo: noua expientia hoĩm: cępit.i. accepit ingreſſus.i. exordia & principia: Reſpondet Ariſteus Apollinis ille & Cyrenes nymphe filius: paſtor fugiens: hoc eſt celeriter quaſi ex odio deſerẽs: tempe ameniſſima loca theſſalie: peneia ideſt circum que peneus auus illi maternus circumfluit(vbi annotandum ꝙ nihil dulce & amenum ſit agricolis ſua amittentibus cum Ariſteus tempe etiam peneia fugeret)fugiens dico apib⁹ amiſſis.i. poſtq; apes ſuas amiſerat & morbo & fame(modo quinte eſt)vt fama eſt: Fames. quod addit quia fabulam Orphei recitaturus eſt: aſtitit triſtis ad ſacrum caput amnis ſcilicet penei: extremi ideſt ſummi videlicet iuxta pindum montem vbi ortum habet aſtitit dico querens ideſt conquerens multa ideſt multum atq; affatus ideſt alloquens: parentem ſcilicet matrem: hac voce ideſt hac oratione. O cyrene mater: mater(dicit)que tenes ideſt habitas ima ideſt profunda huius gurgitis: ſcilicet penei fluminis: quid ideſt ad quid genuiſti me inuiſum fatis ideſt dijs diſfauentibus ſupple de preclara ſtirpe deorũ: ſi modo ideſt dico me genitum de preclara ſtirpe deorum dummodo Apollo thymbreus ideſt a copia tymbre in phrygia vbi precipue colit̃ dictus quem per-

iubes idest atteſtaris & aſſeris mihi patrem: eſt mihi pater: aut ſi deorum progenies ſum nec fatis inuiſus quo idest ad quem locum: amor noſtri idest qui ſit de nobis: pulſus ſupple eſt: tibi idest a te: quid idest ad quid iubebas me ſperare celum idest ꝙ reciperer in deorum numerum: en indignantis eſt demonſtratio: ego relinquo idest amitto quia aliter non relinqueret: te matre idest cum tamen tu mihi mater ſis quia de matre nihil ambigitur cum pater ſepe incertus ſit/etiam hunc ipſum honorem mortalis vite idest quem inter motales merui: quē ſcilicet ſolers idest diligens & ſolide idest plene artis: cuſtodia idest accuratio. frugum & pecudum: vix idest cum ſumma difficultate extuderat idest pepererat & parauerat (venit vt opinor ab extundo Extudi. Nam excudo ſecūdam producit: vt eneid. vi. Excudent alij ſpirātia mollius era. Et a cudo pteritum antiquum eſt cuſi: aut vt nunc dicimus cudi priore longa eſſet ergo contra naturam ſi excuderat legatur quomodo fere textus habent: ſed nunc immutare auſus ſum) extuderat igitur mihi: tentanti idest attentāti & diſquirenti omnia. Quin age amara adhortatio eius qui cum minora deteſtetur ad maiora cohortatur: ſi tanta tedia mee laudis ceperunt te vt ſcilicet permittas meis laboribus parta interimi: & idest etiam: tu que cum mater ſis mihi fauere debes: erue manu ſiluas idest arbores: fęlices idest fertiles: fer idest īfer: ſtabulis ignem inimicum idest ſacrū quo pecus inficiatur: aut nocentem quo ſtabula cōburant: atq; interfice idest emori procura meſſes. i. ſegetem maturam vnde meſſis fieret. Vre idest cōbure. ſata. ſ. nouella & molire. i. cū molimine inſer validā non putatoriā ſed inciſoriā: bipennē. i. cultrū duas pinnas habentē: invites ſcilicet meas: hoc eſt ſi fęlicitas mea & gloria parta tibi dolori eſt abole omnia que habeo.

Itē Quis te nate dea p tāta picula caſus īſequtur. Vite mo. h. bn̄ honorē ait: qa arare bn̄ aīalia paſcere/apes ēt habere honor erat. Nā īgēti honore fuit ruſticitas: alibi. Non vllus aratro dignus honos. Cuſtodia ſo. diligēs & perita induſtria. Te. m. r. ac ſi diceret ſub ea perdo vſum laboris ſub q̄ augere debuerā. Fęlices ſi. fertiles. Fer infer. Interſice. m. ſecundū Pythagorā q aīam hr̄e dicit cūcta creſcentia: vn̄ & alibi. Aret ager vitio moriēs. Tanta mee ſi te ceperūt tędia laudis. Tędiū ē angor mētis & animi nō corpis valitudo. Tedium.

¶ Paſtor Ariſtęus fugiēs peneia tēpe. Pene⁹ eſt Theſſalię flumē: qd' in pindo mōte eiuſdē terre orit̄. Tēpe aūt ſunt loca frigida: opaca: frōdoſa: copioſa fōtib⁹ vł fluminib⁹/hoc cōe ōim eiuſmodi locoꝝ eſt. Et idcirco additū peneia tēpe: qa poterāt & alia ītelligi: dr̄ qdē & ī eis locis pcipue vbi peneus orit̄. vt in. i. meta. Oui. refert dicēs. Eſt nemus æmonię prupta qd' vndiq; claudit ſylua: vocāt tēpe: p q̄ Peneus ab imo effuſus pindo ſpumoſis voluit̄ vndis Inſula carpatho dicta que exiſtimat̄ obiecta peneo. PRO.

¶ Extudit: inuenit. Ariſteus: latiſſime de hoc circa principiū primi lib. Geor. Ingreſſus initia. Peneia tē. videto li. ij. Geor. Extremi ſummi. Amnis penei q fluuius eſt in Theſſalia ī pindo mōte ortū hn̄s Thymbreus Apol. Thymbra cāpus erat antiquo ilio pximus & Thymbreus q p eū fluit in ſcamandrū emittēs ab Apollinis thymbrei tēplo qnquaginta ſtadijs diſtabat: ſcri. Stra. li. xiij. Solers in oī re prudēs vt ſcri. Feſtus. Omnia tentāti: de his late dixim⁹ li. i. Geor. ibi & cultor nemorū &c. Excuderat parauerat. MAn. Thymbra.

¶ Quis deus: Captat attētionē oſtēdens magnitudinē rei cū ſine muſarū fauore exprimi nō poſſit. Thymbreus tymbra vt ait Diaſco. herba eſt q̄ naſcit̄ locis ſaxoſis & aſpis: folia hēt ſilia thymo: Sed molliora & maiora & ſtiptica & viridia: habet ſpicā plenā florib⁹: quoꝝ color tēdit ad citrinitatē & viriditatē: eadē herba dicit̄ ſaturea a ſatyris: q luxurioſi: ſalaceſq; ſunt: qm̄ eos q illa vtunt̄ in Venerē pnos reddat: hinc dr̄ Apollo Thymbreus. Eſt aūt oratio pathetica: & ab aīo pturbato pficiſcēs: vn̄ habet principium vix ab iurgio abſtinēs: & q̄relis refertū. Quid me. c. ſ. i. nā iniuria ſumma eſt. vt cui cęlū pmittat̄ is idē humanū honorē tuerī nō poſſit: & eū qdē honorē quē ipſe ſumma cū induſtria & labore arādo: paſcēdoq; ſibi acq̄ſierit. Et em̄ locus pter ſpem: vnde ſummū citat̄ pathos: ꝙ q iubēte matre cęlum ſperaret: is ab humano honore deciderit. qd' eo etiā infęlicius accidit. qa deceptus eſſe videt̄ a matre: in qua ſi ſpem oēm repoſuerat iure reprehēdi nō poterat: & ita deceptus vt dū maiora pmittat: ea quę ſuo ſudore ſpepererat: eripiant̄. Oīa. t. in quo & corpis extremus labor: & vt aiunt ſumma induſtria appet. Te. m. ex duob⁹ verbis duplex reſultat argumētatio. Te. ſ. dea: ex quo oſtendit qd poſſit mater & hinc dolet ꝙ officiū maternū deſerat. Quin. a. cōceſſio eſt color rhetoricus: qd' fit cū id cōcedimus quod fieri nullo pacto vellem⁹ quo tpe ſemp aliqd addimus: quo a faciēdo deterreamus vt I ſequere Italiā ventis pete regna pvndas. Nā deterret ipm̄ ab agendo qd' cōcedit̄ pppoſito metu tēpeſtatis: Sic hic ppoſita calamitate in filiū quā non eſt veriſimile: vt mater vllo pacto euenire cupiat. Eruit. ſ. vt animus in pceps ex turbatione ferebat̄: ita & quæ aīm ex primit oratio pcipitet̄: neceſſe eſt hic abrupta & acciſa & magna ex parte ſine copulis fluctuat. CHRI. Thymbra. Cōceſſio.

ASCEn. ¶ At mater &c. Priuſq; matris rn̄ſum deſcribat graphice deſcribit eius exercitationē. quo ſtudio tenebat̄: iter q̄s nymphas diuerſabat̄: & qūo ad ſecundos q̄ſtus. Ariſtei vna nympharū excitata caput extulerit. Mirū eſt vbiq; poete artificiū mirūq; decorū. Nā qa fabellis detētas dixit ad ſexū ptinet muliebrē q talibus gaudet: lanificio intentas eſſe ad conditionē nympharum honeſtarū que non indulgebant ocio ſicut nec lucretia illa Romana cum honeſtiſſimis matronis apud Romanos decātata: queve ro de ornatu vario nympharū affert: ad carminis quoq; ornatū & varietatē faciūt ſed & aſperitatē noīm temperat epithetis: ipſa aūt nomina etiam aptum ſignificatum habent: nam vt Sipontinus docet drymos dicitur ſylua vn̄ drymo nympha aquarum quaſi per ſyluas fluens. Xantho autem a colore nam xāthon ſubrubeū interpretatur: cuius coloris eſt aqua inter ſyluarum frondes defluens. Ligea autem a cantus ſuauitate dicitur: nam ligyros ſuauis dicitur: ſuauitas autem talis eſt in nymphis: vnde in Bucolicis

Drymo. Xantho. Ligea.

At mater ſonitum thalamo ſub fluminis alti
Senſit: eam circum mileſia vellera nymphæ
Carpebant hyaliq; ſaturo fucata colore.
Drymoq;: xantoq;: ligeaq;: philodoceq;
Cæſariem effuſæ nitidam per candida colla:
Neſeq;: ſpioq;: thaliaq;: Cymodoceq;:
Cydippe: & flaua lycorias: altera virgo.
Altera tum primos lucinæ experta labores
Clioq;: & boroe ſoror: oceanitides ambæ:
Ambæ auro pictis incinctæ pellibus ambæ:
Atq; ephyre: atq; opis: & aſia: deiopeia:
Et tandem poſitis velox arethuſa ſagittis.
Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Vulcani.

Vulcani: martiſq; dolos:& dulcia furta.
Atq; chao denſos diuum numerabat amores.
Carmine quo captæ:dum fuſis mollia penſa
Deuoluunt:iterum maternas impulit aures
Luctus Ariſtæi.vitreiſq; ſedilibus omnes
Oſtupuere:ſed ante alias Arethuſa ſorores
Proſpiciens:ſumma flauū caput extulit vnda.
Et procul:O gemitu non fruſtra exterrita tāto
Cyrene ſoror:ipſe tibi tua maxima cura
Triſtis Ariſtæus Penei genitoris ad vndam
Stat lachrymās:& te crudelem nomine dicit.

SER. At mater ſonitum thalamo ſub fluminis alti Senſit. Cur nō etiam vocem audiuit ſcilicet quia in ima fluminis parte erat lanificijs occupata. Mileſia:vellera p̄cioſa: Cice. in Verrin. Nam quid a mileſijs lanæ publice abſtulit. Hyali ſaturo fucata colore. Hyali ꝓ hyalino colore. Vitreo: viridi nymphis apto. Saturo autē largo abundanti:aut certe tarētino ab oppido Satureio:iuxta tarentum em̄ ſunt baphia:in quibus tingitur lana. Drymoq; xanthoq;&c. hæ ſunt:vt multi volūt:de quibus ait Iuno Sunt mihi bis ſeptem p̄ſtanti corpore nymphæ. Sed magis poetice conficta noīa accipiam⁹. Sane mira varietate hic vſus eſt:nam ne continuatio nominū poſſet creare faſtidium in alijs habitum in alijs cōmemorat virginitatē in alijs pulchritudinem. Auro ambæ pictis incinctę pellibus ambæ .i. nebridas habentes:ſed hic venatricū eſt habit⁹ quem ideo nymphis dat :quia multas ex eis legim⁹ ex venatricibus factas:vt Et tandem velox poſitis arethuſa ſagittis. Notanda autem eſt figura honeſtiſſima facta ex repetitiōe ſermonis:vt Oceanitides ambę:Ambę auro pictis.incinctę pellibus ambæ. Curam: inanē. Diffinitio eſt amoris. Vulcani martiſq; ſecundum Donatum hic eſt diſtinguendū:& ſic inferendum:vt dolos ad Vulcanum furta dulcia ideſt adulterium referamus ad Martem. Scimus enim q̄ ſole indicante Mars cum Venere p artem Vulcani eſt religatus cathenis. Atq; chao denſos diuū nūerabat amores.& a Chao narrabat crebros amores deorum. Summa flauum caput extulit vnda:mire p tranſitum veritatem tetigit. Namq; arethuſæ fons dulcis aquæ fluenta inter medios ſeruat fluctus. Cyrene ſoror:propter ſimilitudinē poteſtatis ait ſoror. Nā Cyrene Theſſaliæ:Arethuſa v̄o dea eſt elydis. Tua maxima cura:quem tu plurimum diligis. Penei genitoris aut tui genitoris:aut honoris eſt:vt Tybri pater.

MAN. Mileſia vellera:de ijs videto li.iij. Georg. Carpebant diuellebant nebant:vnde ait inferius. Dum fuſis mollia penſa deuoluūt.

Hyalos. Hyali.i.vitri cui⁹ color cū aqua cōuenit hyalos vitrū dicit̄ : hyalinos vitre⁹:hyalurgos vitriari⁹ hyalurgion officina vitriaria. Fucata depicta tincta colorata / phycos em̄ color dicit̄:

Polyſyntheton. Drymoq;:figura eſt hoc verſu Polyſyntheton.ideſt multipliciter cōiunctū: huic

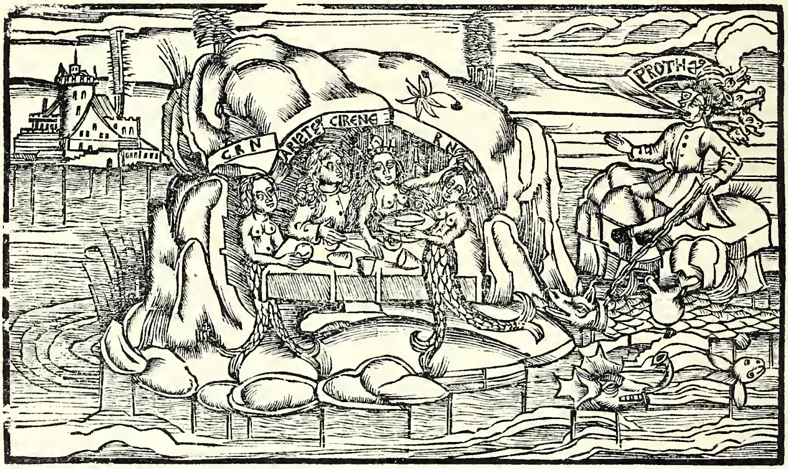
Dialytō. Aſynthe contraria eſt Dialyton vel aſyntheton ideſt ſine coniunctionibus. Neſeæ ſpioq; thaliaq; cymodoceq;:hoc modo legendū eſt carmen. Euſtachi⁹ em̄ expoīt ſpio & ſpæō ideſt ſpecubus dictam ꝓpter maris cæuernas & q̄ græca ſcriptura ē ſpeio cū ei diphthōgo:quæ in i longā vertit̄ eſt idē carmē in fine libri quinti æneī.legit̄ etiā niſeę Cymodoce : ea dicta eſt q̄ vndas maris cū ventoꝵ ſpiritu quieſcere faciat. Lucinæ labores.i.partus: de lucina lati⁹ libro.iij.Georg. Oceanitides ambæ ideſt oceani filię nec legendum eſt oceanides. q̄ oceanus antepenultimam & penultimam corripit variabitur autē ſingulariter oceanitis. Ambę.epanalepſis eſt ideſt repetitio:quæ quidem multū venuſtatis habet & grauitatis. Pellib⁹ nebridib⁹ ſcilicet.ideſt damarum & hinnulorum:Nebros em̄ hinnulus dicit̄.

in Bucolicis. Nec percuſſa iuuant fluctu tam littora:nec que Saxoſas inter decurrūt flumina valles. Phyllodoce a folijs capiendis:nam phyllon folium dicit̄ & dechome capio. Neſee a natando nā neo cui⁹ futurū eſt νησω hoc eſt neſo ſignificat nato. Spio ἀποτωνσπειων ideſt a ſpecub⁹ ꝓpter maris cauernas aut rūpendis fluctibus nā ſpome ſignificat idē qđ rumpo. Talia dicitur virens & leta:aquis em̄ omnia virent:thallo aūt vireo & letor ſignificat:ſed l abījcit̄ i thalia. Cymodoce a recipiēdis & ſedandis vndis. Nā cyma dicit̄ vnda & vt dixi dechome recipio. Cydippe excellētia & gloria equorū. Nā cydos gloria & hippos equus dicit̄. Lycorias a deſtruēdis montibus nā lycoo dicit̄ deſtruo & oros mōs Clio glīa interp̄tat̄. Boroe a voracitate: nā boro dicit̄ cibus & vorago:& boros edax:aque aūt plurima exedūt. Ephyre etiā corithi antiquū eſt nomen ephydatios aūt aquaticus dicit̄. Opis & Aſia nympharū noīa primā ꝓducūt:vt hic Opis aūt dicit̄ cura & opizo obſeruo curo vereor. Aſia aūt lim⁹ & cenū. Deiopeia a cōtentione vocis. Nam deis dicit̄ pugna & cōtentio:& ops vox. Arethuſa a cōplacēdo:nā areſco dicit̄ cōplaceo.vn̄ dicit̄:an alias arethuſa ſorores Proſpiciēs. Clymene a celeritate.nam clyo celebro ſignificat:vnde bene dicit̄ Inter quas clymene curam narrabat inanē Vulcani &c. Sed ne longi⁹ diuager. Ordo eſt. At ideſt ſed mater.ſ.cyrene ſenſit ſonitū.ſ.lamētationū Ariſtei:ſed nō vocē:qa vox dicit̄ ꝓ vt articulata eſt:ſonus aūt qa gen⁹ ſoni vocis & nō vocis qcqđ ſonat.: licet ergo ſonū eū audiuit qui & vox erat tamen audiuit eum vt nō vocem:non autem vt vocem ideo:quia erat ſub thalamo alti fluminis Nymphe.ſ.aquarū ſeu fluminū que pauloppoſt enumerabunt̄ carpebant circa eam.ſ.Cyrenem/vellera mileſia.i. tam p̄cioſa ac ſūt mileſia:fucata.i.ibuta & tincta colore ſaturo.i.abundante & ſaturāte aut taretino:quia Tarētinum oppidū eſt ſatureiū vbi & lane bone ſunt:& baphia.i.tincture loca:colore dicit hyali.i.vitri.hoc eſt aquarum colori correſpondenti: quo nymphe aquarū gaudent:nymphe dico drymo & xantho & ligea & phillodoce effuſe ceſariem nitidā ideſt habentes ceſariem.i.comā ventis quibus cedat diffuſam nitidā p colla cādida qualia ſūt fere ī locis frigidiorib⁹. Item neſee & ſpio & thalia & cymodoce & cydippe:& lycorias flaua ideſt flaui coloris.altera.ſ.cydippe exiſtēs virgo.i.adhuc intacta (Nam hoc loco virgo accipitur nō a viridiore etate tantum.ſic em̄ lycorias virgo diceret̄:ſicut paſiphae ī Buco. Ah virgo infelix que te dementia cepit:ſed etiam nondū experta virum) altera ergo ideſt lycorias experta tum ideſt tunc hoc eſt paulo ante illud temp⁹:primos labores lucine ideſt quibus preeſt lucina hoc eſt partus. Item clio & boroe ſoror eius exiſtentes ambe oceanitides pro oceanides ideſt oceani filie & ambe incincte auro & ambe incincte pellib⁹ pictis ſcilicet hinnulorum que nebrides vocantur. Atq; ephyre & opis & aſia & deiopeia & arethuſa velox ſcilicet in curſu dum alpheū fugit:ſagittis qbus ſcilicet in venando vſa fuerat:poſita ideſt depoſitis aut repoſitis tandē. ideſt poſt longum exercitium. Inter quas ſcilicet nymphas clymene:narrabat curā.i.ſollicitudinem de Venere vxore cuſtodiēda:vulcani:inanem ideſt fruſtra ſuſceptā & dolos.i. furtiuos

Margin notes (right): Phyllodoce. Neſeæ. Spio. Thalia. Cymodoce. Cydippe Lycorias Clio. Boroe. Ephyre. Opis. Aſia. deiopeia arethuſa. Climene — Ordo. — Virgo. — Vide ſeruium.

furtiuos amores cõcubitus Martis ſcilicet cũ Venere:& ꝓ.i.dulcia furta: & numerabat dẽſos ideſt frequentes amores diuum a chao.i. a mundi initio:vel a primo deorum:quo carmine ideſt cuius carminis delectatione dum ip̃e.ſ.nymphe capte deuoluũt fuſis mollia.i. mollis lane penſa(dum em̃ deuoluũt minus attente ſunt q̃ dũ nent) luctus .i.lamentatio Ariſtei ĩpulit.i.ꝑcuſſit iterũ aures maternas. ſcilicet tanq̃ magis ſollicitas:& omnes.ſ.alie & ip̃a ſimul:obſtupuere in ſedilibus vitreis. i.vitrei coloris:ĩ q̃bus ſedebãt ĩ aq̃s.ſ.arethuſa que velox & cõplacẽs diciť proſpiciẽs añ alias ſorores.i.nymphas:extulit caput flauũ i.flauis capillis decoratũ:vnda ſumma:&,ꝓcul.i.longe priuſq̃ rediret cum eſſet adhuc ſub medio reditu ſup.inquit.O Cyrene ſoror nõ exterrita fruſtra tanto gemitu/q̃a ipſe Ariſteus triſtis exiſtẽs tibi tua maxima cura ſtat lachrymans ad vndã penei.ſ.fluminis genitoris.ſ.tui & aui ſui & dicit te noĩe.i.noĩatim: crudelem.i.immitẽ:quod ſignũ amẽtie eſt ꝑ ĩpatiẽtiã orte:ſicut pius Aeneas amiſſa cõiuge inq̃t enei .ij. Quẽ nõ ĩcuſaui amẽs hoĩmq; deorũq;? Aut q̃d in euerſa vidi crudeliꝰ vrbe? q.d.nullũ:& nihil.Incuſare tamẽ deos ꝑ ĩpatientiã nõ eſt hoĩs ſapiẽtis etiã ſcd'm ſtoicos & p̃cipue Epitectũ.Et iõ poeta ĩducit eos q̃ deos incuſant vehementer cõmotos:Ariſteum iuuenem per amiſſionem rerum a ſe inuentarũ & Aeneã per amiſſionem coniugis.

nulus diciť.Poſitis ſagittis:fuerat enim virgo venatrix. Diãę comes:de q̃ late Oui.li.v.meta.Velox:retulit id ad fugam ipſiꝰ fugit enim alpheum.Curam vulcani inanẽ: fruſtra em̃ curioſus erat ĩ venerem illa namq; cum marte ſæpiſſime cõcurrebat.Põt etiam ĩtelligi inanem curam amorem ipſum Martis dolos.i.quos mars a Vulcano recepit:æreis enim cathenis retibus & laqueis ab illo cum Venere eodẽ lecto circundatus fuit dijs cunctis inde aſpiciẽtibus:vt li.iiij.meta.Ouidiꝰ edocet.Atq; chao ideſt a mundi initio & elementorum ſegregatione:nãvt Feſtus ait.Chaos appellauit.Hæſio:cõfuſam quondam ab initio vnitatem hyantem patenemq; in profundũ Vitreis: vitreo colore:qui aquæ ſimilis eſt.

ASCEn. ☞ Hic percuſſa &c.Docet q̃uo ſuſceptus ſit in thalamos maternos ariſteus vtq; expoſita querela eaq; inani ĩtellecta poſt epulationem oceano libabãt.Ordo ẽ.Mater ſup.Ariſtei videlicet Cyrene ꝑcuſſa mẽtem noua.i.magna aut ĩſolita cũ filio illatenꝰ ꝓſpera fuiſſẽt oĩa: formidine.i.habẽs mentẽ attonitã & ꝑcuſſã nouo metu:ait.ſ.ad arethuſam talia nũciãti: age adhortandi eſt:duc/duc inq̃t ad nos ſup. Ariſteũ:q̃a fas eſt illi cũ ſit de ſanguine diuũ tangere limina diuũ.i.diuoꝝ aut diuarũ & ſimul:i.cũ hec diceret:iubet flumina alta.i.ꝓfunda diſcedere late:ab ea ſup.parte q̃ iuuenis.ſ.Ariſteꝰ inferret greſſus.i.igrederet:at.i. ſed vnda.ſ.fluminis circũſtetit illũ.ſ.Ariſteũ curuata ĩ faciẽ.i.ſimilitudinẽ aut formã mõtis(q̃d reuera Moſi &ceteris iſraelitis cõtigit in exitu iſrael de egypto)& accepit iuuenẽ ſinu.i.receptorio:vaſto.i.valde ãplo &capaci &miſit ſub amnẽ & ip̃e ibat iã mirãs.i.admirans domũ & humida regna genitricis:& lacus clauſos ſpelũcis.i.abditis penetralibꝰ terre &lucos.i.ſyluas ĩceduas& oĩm fluminũ ac arborum ſemina atq;elemẽta:ſonãtis ſcilicet ſuo vento ſubterraneo videlicet:& ibat ſtupefactus

Ordo.

Hic percuſſa noua mentẽ formidine mater:
Duc age:duc ad nos:fas: illi limina diuum
Tangere ait.ſimul alta iubet diſcedere late
Flumina qua iuuenis greſſus inferret: at illum
Curuata in montis faciem circũſtetit vnda:
Accepitq; ſinu vaſto:miſitq; ſub amnem:
Iãq; domũ mirans genitricis:& hũida regna
Speluncisq; lacus clauſos:lucoſq; ſonantes
Ibat & ingenti motu ſtupefactus aquarum
Omnia ſub magna labentia flumina terra
Spectabat diuerſa locis:Phaſimq; :Lycumq;:
Et caput vñ altus primũ ſe erupit enipheus.
Vnde caput tyberinus:& vnde aniena flueta.
Saxoſumq; ſonans hypanis myſuſq; caicus:
Et gemina auratus taurino cornua vultu

Eridanus

Eridanus:quo nō alius per pinguia culta
In mare purpureū violentior influit amnis:
Poſtq̄ eſt in thalami pendentia punice tecta
Peruentū:& nati fletus cognouit inanes
Cyrene:manibus liquidos dant ordine fontes
Germanæ: tonſiſq; ferunt mantilia villis.
Pars epulis onerāt menſas : & plena reponūt
Pocula:panchæis adoleſcūt ignibus aræ.
Et mater:cape mœonij carcheſia bacchi
Oceano libemus ait.ſimul ipſa precatur
Oceanumq; patrē rerū:nymphaſq; ſorores:
Centū quæ ſyluas:centū quæ flumina ſeruāt.
Ter liquido ardentem perfudit nectare veſtā:
Ter flāma ad ſummū tecti ſubiecta reluxit:
Omine quo firmans animū ſic incipit ipſa.

SER. ¶Noua formidine magna:vt pollio & ipſe facit noua carmina.Fas illi limina diuum Tangere:vtroq; eņ parente deo natus erat.Speluncisq; lacus clauſos:lucoſq; ſonantes:mirans per omnia ſubaudiemus.Lacus aūt dicit fontiū & fluuiorū receptacula:hæc aūt nō ſunt per poeticam licentiam dicta,: ſed ex ægyptijs tracta ſunt ſacris. Nam certis diebus nilides pueri de ſacris parentibus nati a ſacerdotibus nymphis dabantur:qui cum adoleuiſſent redditi narrabāt lucos eſſe ſub terris:& immenſam aquam omnia continentē.Ex qua cuncta procreanť:vñ & illud ſecundū Thaleta.Oceanūq; patrē re.Phaſim fluuius Colchidis.Lycū:fluuius Aſiæ: Enipheus:Theſſalię fluui⁹.Pater ty.Tyberis & Anio Italię ſūt fluuij.Saxoſū ſcilicet & ſaxoſum legendum eſt nō ſaxoſus:ne ſint duo epitheta:quod apud latinos vitioſum eſt.Hypanis:ponti fluuius.Myſuſq; caicus/q per myſiā labiť:Eridanus: fluui⁹Italiæ q & pad⁹vocať purpureū aūt nigrū ex altitudine accipim⁹:nam padus nō in rubrū mare ſed iuxta Rauennā ī adriaticū cadit& purpureū græcū ē epithetō: mare rubrum ēt dixit Home. εισ αλα πορφυροεσσαν : vñ apparet victorinū hoc loco erraſſe:q purpureū mare rubrum eſſe dixit:quod eſt iuxta Indiā Nati fletus cognouit inanes:bñ inanes fletus:his eņ mouebať reb⁹ quarū erat facilis reparatio.dāt ordine fontes.rite ſecūdū ordinē epularꝝ.Mātilia qb⁹ man⁹ tergūť .Cæterū Plaut⁹hui⁹ſingulare.Mātellū poſuit ī captiuis.Nec his ſycophātijs nec fucis vllū mātellū obijciā Lucil.āt mātella dicit mappas merūq;.q. græci μαγδαλια vocant.Plena reponūt Pocula: iterāt:ſæpe offerūt.Pāchęis ignib⁹:thure arabicis odoribus.Adoleſcūt aræ:ꝓ incenduntť κατ ευφημισμον ponit: & adoleſcūt hic vim habet frequētationis:& panchæis adoleſcūt ideſt pāchæis odorib⁹ incēdunť aræ .Mœonij bacchi:lidi vini.Carcheſia āt poculoꝝ ſūt genera.Oceano libemus ait q̄ſi nympha oceano ſacrificat.Oceanūq; patrē rerū:ꝙ ex eo oīa gignunť & originē ducūt ſecundū Thaleta vt ſupra dixim⁹ Centū.q.ſ.aut ducentas nymphas aſſerit aut finitus eſt numer⁹ ꝓ infinito.Ter liq̄do ardentem profudit nectare veſtem ideſt in ignem vinū puriſſimū fudit poſt quod quia magis flamma cōualuit: bonum omen oſtendit.

Fluuiorū noia.

carcheſia

pefactus ingenti motu aquarū:& ſpectabat omnia flumina labentia ſub magna terra diuerſa.i.diſticta etiā ſub terra locis:& phaſim Aſie fluuium qui in cholchidē deferť & lycū fluuium inter aſiam & bithyniā &ſpectabat caput vnde enipheus fluui⁹ ille Theſſalie altus .deſt profundus:erupit.i.extulit ſe primū & ſpectabat ſup.locum vnde thyberinus .ſ. fluui⁹ Italie erupit ſup.aut habeat caput.i.ortum & vñ fluentia aniena.i.anienis fluminis Italie in tyberim īcidētis.habeant ſup.caput & vnde Hypanis fluuius Indie apud ſcythas ortus:& in pontū defluēs ſonans ſaxoſum .i. ſaxoſe.i.vt ſonant flumina inter ſaxa decurrentia & caicus myſus.i.q ꝑ myſiā labiť ſup. habeāt caput atq; ortū:& vñ Eridan⁹.i.pad⁹ de quo pri⁹:fluuiorū rex eridan⁹/aurat⁹gemina cornua.i.hñs geminas ripas cornib⁹ ꝑſimiles:auratas.i.p̄cioſas aut ꝓpter greges aut poti⁹ ꝓpter vrbes:vultu taurino.i.fluxu medio taurinū mugitū imitāte alludit aūt ad fabulā acheloi cui ꝓpter fertilitatē cornu copie ablatū ab Hercule fingiť.q.d.veriorē eē cām in pado ſeu Eridano cui gemina cornua & ea quidē aurata aſſignēť:vñ ſubdit:q̄.ſ.eridano nō ali⁹āniſifluit violētior ī mare purpureū.i. ferrugineū aut ceruleū ꝑ culta piguia.i.arua & rura piguia & culta vt & nature benignitatem & agricolarū induſtriā & diligētiā laudet.Poſtq; ꝑuentū eſt.ſ.ab Ariſteo& comitibus ī tecta thalami.ſ.Cyrenes pēdētia.i.pēſilia aut ſuſpēſa pumice.i.ī ſaxo cauernoſo & aqs corroſo:& cyrene cognouit flet⁹ gnati.i. filij ſui īanes.i.facile remediabiles/germane. i.ſorores dāt ordine.ſ.miniſtratorio manib⁹. ſ.lauādis:fontes liq̄dos.i.lympidos & dulces ſalſi eņ craſſiores ſūt:& ferūt mātilia villis tonſis.i.quoꝝ villi erāt tonſi:ijs aūt tergebāt manus:pars.i.quedā ex eis onerāt mēſas epulis & reponūt.i.iterū ponunt poſtq; exhauſta fureāt:pocula plena:& are adoleſcūt.i.augētur & incenduntť ignibus.i.odorib⁹:q̄s ignis excitat pācheis.i.ex ture pāchaico diffuſis.& mater ait o fili cape carcheſia ideſt pocula illa grecis nota:bacchi.i.vini:meonij ideſt lidij:quod bonū eſt:& libemus.i.ſacrificemus oceano.ſ.deò maris & ſimul.i.cū hoc diceret ipſa precať oceanū patrē rerū.ſ.oīm q̄ augeſcunt q̄a ex humore ꝓcreanť ſcd'm thaletē & nymphas ſorores iter ſe aut etiā cyrenes:ſe d poti⁹ inter ſe q̄a ſi Cyrenes:nō tacuiſſet vni tot ſorores fuiſſe:centū dico nymphas q̄ ſeruant.i.habitāt aut cōſeruāt ſyluas vt ſūt dryades& centū que ſeruāt flumina vt ſunt naiades ſeu nereides:& ip̄a perfudit ter:q̄a nūero deus īpare gaudet:veſtā.i.ignē ardentē.ſ.victimā nectare.i. vino:liquido.i.puriſſimo:& flāma.ſ.vino aucta ſubiecta.i.ſurſum iacta& exiliens : reluxit ter ad ſummū tecti:quod ſignum erat litationis & accepti ſacrificij:quo omine.i.indicio ſuſcepti ſacrificij &p̄ñtis numinis vt enei.ij.in flamma q̄ aſcanij lambere viſa comas:ipſa.ſ.dea perita eius rei:firmās. ideſt corroborās & cōfortans aīm:incipit ſic. ideſt vt ſequiť ſup.fari aut ſermonē ſuum.

PRO. ¶Taurino cornua vultu:Eridanus ſiue padus.Et ideo Taurino vultu:ꝙ eius ſonus:vt tauri mugitus:& ripæ flexuoſe ſint vt cornu.

MAN. ¶Phaſimq;:Phaſis Aſiæ fluuius.c.ac.xx.pōtibus pertranſiť:q ꝓpter flexiones aſper ac violent⁹ ī cholchidem defertur.auctus demum exijt in pontum:ſecus eum vrbs iacet eiuſdem noīs.& lacus nō procul ipſa vrbs Colchorum emporium:quod ex alia parte amni ꝑcingiť ex alia lacu /ex alia mari.Stra.lib.xi. Diony.ſcri.Phaſim oriri ex mōte armeno:labiq; ex altiſſimis collib⁹.Caucaſi:cui Colchi adhærēt:inde in Euxinum deflecti.Lycūq; Lycus fluuius poſtea Rhyndacus dictus eſt oriť ī ſtagno artinia iuxta Mileſtopolim:

Phaſis. Lycus. Rhindacus.

topolim:recipit mageſtõ & plæroſq; alios: Aſiam Bithyniãq; diſterminãs Ply:lib.v.ca.xxxiij. Mela ſcri. in Antiochia Scyriæ parte lycũ amnẽ eſſe. Enipheus: eſt is Theſſaliæ fluui⁹ q in epidanũ ælabit̃: epidan⁹ vero in Peneũ. Stra. li. ix. edocuit. alt⁹ aũt eniphe⁹ poeta ait. qa ex Othry mõte defluit vti aiũt. Tyberin⁹ tyberis antea tybris appellat⁹: & prius albula e media fere longitudine apẽnini ꝓfluit: tenuis primo inde ij. & xl. fluuijs auctus precipuis aũt nare & aniene q & ipſe nauigabilis in Tyrrhenũ dilabit̃ ęquor: Ply. libro. iij. Aniena fluenta: anio: ex alba decurrens preter latinã Marſorũ vrbẽ & ꝓpinquũ illi campũ Tyberim poſtea intrat. Stra. li. v. deſcẽdit aũt p Tybur: Hypanis & Megaros aurũ vehũt ditiſſima oĩm fluminai: ea. n. a monte Hemodo primum exorta i oceanũ tãdem dilabunt̃. Soli. quoq; de india ſcri. Nypanim nobiliſſimũ flumen: q Alexandri magni iter terminauit ſicuti aræ in ripa eius poſitæ probant: Myſuſq; caicus: ſupra ꝑtem Troadis in Mediterraneo eſt q vocat̃ Teutrania: quã Miſi antiqtus tenuere: ibi Caic⁹ amnis oritur: Ply. lib. v. Eridan⁹: Padus nulli ãniũ celeritate inferior a græcis dicit̃ Eridanus: vt ſcri. Ply. libro. iij. & teſte Mela ab imis radicibus. Veſuli montis exortus paruis ſe primũ fontib⁹ colligit mox ita augetur alijs amnibus: vt ſe p ſeptẽ oſtia effundat: vnũ de ijs magnũ padũ appellãt: inde tã cit⁹ ꝓſilit vt diſcuſſis fluctibus diu qualẽ emiſit vndã agat: ſuũq; etiã in mari alueũ ſeruet: donec eũ ex aduerſo littore iſtriæ eodẽ impetu ꝓfluẽs iſter ãnis accipiat. Aurat⁹ cornua: geminas ripas ĩtelligit q̃ cum tortæ ſint fluuiorum cornua appellant̃: aurat⁹ aũt dicit Poeta qm̃ vt Ply. refert Padus amnis eſt Italiæ ditiſſim⁹: & cãpos hubertate fœcũdat: vl̃ poti⁹ auratus ait qm̃ inter ſydera relat⁹ fert̃: habetq; ſtellas. xiij. vt ſcri. Hyginius. Taurino vultu. id ait qm̃ Eridanus ſonus vt tauri mugit⁹ ſit: & ripæ flexuoſæ: vt cornua: Probus. Purpureũ ma. Padus vt Ply. ſcri. in mare adriaticũ fluit: in qd̃ trigĩta flumina defert: purpureũ aũt cęruleũ intelligim⁹: vñ paulo ſuperi⁹ Poeta dixit: violæ ſub lucte purpura nigræ: quod ibi latius aptum eſt. Ariſt. aũt ꝑticula. xvi. ꝓblematũ ſcri. ꝓflantę aqlone mare ꝑſpecti⁹ atq; trãſlucidi⁹ fieri q̃ auſtro. ꝑticula vo. xvij. ſcri. auſtro ſpirãte cęruleũ mare fieri: demũ purpure⁹ color niger eſt rubore quodã admixto. De purpureis aũt colorib⁹ qũo varij ſũt ſcd'm ſolis tẽperiẽ in diuerſis locis videto latiſſime Victruuiũ i penultimo & vlti. ca. li. vij. Pumicę: ſaxo vndis corroſo Pãchæis: ignibus. i. tureis: tus em̃ i pãchaia naſcit̃. Verg. li. ij. Geor. Totaq; turiferis pãchaia piguis arenis: & ſuperi⁹ eodẽ li. dixerat: Solis ẽ turea virga ſabæis: p quod itelligit̃ pãchaiã in ſabæa regione eſſe: Prob⁹ vo pſidis regionẽ ſcri. eſſe ab rege Pãcheo dictam Adoleſcũt: augent̃: honorant̃: incẽdunt̃. Carcheſia: eſt Carcheſiũ poculũ græcis tãtũmõ notũ: ꝓcerũ & circa mediã ꝑtẽ cõpreſſum anſatũ mediocriter anſis a ſummo ad ĩfimũ ꝑtingẽtib⁹. Mac. li. v. Mœonij: bacchi vini lydij: De lydia aũt dictũ eſt paulo ſuperi⁹. Oceanũq; patrẽ rerũ: Diodo. li. i. ait ꝙ humiditatẽ: oceanũ priſci vocitarũt & græcoꝝ nõnulli oceanũ gñatorẽ deoꝝ & matrẽ Tethym pri⁹ etiã dixerat ꝙ in humidis calore adhibito fit gñatio. Nectare: optimo vino: de nectare vero latius ſuperius eſt. Ardẽtem veſtam: ignẽ ipm vñ ait Ouid lib. vi. Faſto. Nec tu aliud veſtã q̃ viuã intellige flãmã: Cice. autẽ in lib de na. deo. ſcri. veſtę nomẽ a græcis eſſe. Ea em̃ eſt q̃ ab illis Heſtia dicit̃: vis aũt eius ad aras & focos ptinet: itaq; i ea dea ꝙ eſt rerũ cuſtos intimaꝝ oĩs & p̃catio & ſacrificatio extrema eſt. Dixerat aũt paulo ſuperius in oĩbus vim habere maximã pria & extrema: & ꝙ pricipẽ i ſacrificãdo Ianũ eſſe voluerũt: quod ab ineũdo nomẽ eſt dictũ: de Veſta etiã plura dixim⁹ in fine li. i. Geor.

Eniphe⁹. Tyberis. Anio. Eridan⁹. Purpure⁹ color. Pãchaia. Carcheſium. Veſta.

ASCEu: ¶ Eſt ĩ carpathio &c. In hac parte habet̃ orõ cyrenes ad filiũ. ĩ q̃ docet eum q̃ pacto amiſſarum apũ recuperationẽ a proteo ediſcat & prio vbi eum iueniat dicẽs: Proteus deus ille marinus & vates cerule⁹. i. marinus eſt ĩ gurgite carpathio. i. mariscarpathij neptũni. i. in quo neptumni pec⁹ cuſtodiat q. ſ. Proteus metit̃. ideſt tranat magnum eq̃r piſcib⁹. i. vect⁹ a piſcibus: & curru eq̃ꝝ bipedum. ſ. marinoꝝ tm̃ in anteriori ꝑte in q̃ eqs ſimiles ſũt pedes habentiũ/cũ i poſteriori piſcib⁹ ſiles pedes non habeant: iũcto: ſ. ad iugũ/hic. ſ. vates cerule⁹ reuiſit nũc port⁹ emathie. i. Theſſalie aut macedonie/patriã. i. natale ſolum ipſius. ſ. ꝓtei: hunc veneramur &. i. etiã nos nymphe: & ipẽ nereus deus aquaꝝ oceani & thetyos filius: grãdeuus. i. ſecundũ orphea ãtiqſſim⁹ diuoꝝ ſup. venerat̃ hũc: nãq; ipſe vates nouit oĩa q̃ ſint. ſ. in pñtia. q̃ fuerit. ſ. p̃terita: & q̃ trahant ventura mox. i. paulo poſt. Quippe: qa certe itaviſum eſt. i. ita placuit Neptũno. i. magno deo nr̃o. q. d. neſcio cur eũ Neptũn⁹ p̃tulerit ſed qa itaviſum eſt deo cẽſendum eſt equum eſſe (q̃ ſentẽtia ſane q̃ theologica eſt licet falſis dijs attributa vñ li. ij. enei. Occidit & pele⁹ iuſtiſſim⁹ vnus. Qui fuit ĩ teucris & ſeruãtiſſim⁹ eq Dijs aliter viſum. Et ĩ prĩcipio tertij. Poſtq̃ res aſie priamiq; euertere gẽtem Immeritam viſum ſuperis: Sane q̃ſtionẽ habet qũo diuinandi authoritatẽ neptũno attribuat cũ Celeno dicat enei. iij. Que phebo pater oĩpotens: mihi phebus apollo Predixit: vobis furiarũ egõ maxĩa pãdo: p q̃ oẽm diuinã peritiã ab Ioue abs q̃ fata pendent pendere. & ne Apollinẽ quidẽ niſi pri⁹ ab Ioue acceperit diuinare demõſtrat: qũo ergo neptũno eadẽ ſit poteſtas

Ordo.

Eſt in carpathio neptũni gurgite vates
Cæruleus proteus: magnũ q piſcibus æquor
Et iuncto bipedũ curru metitur equorum.
Hic nũc æmathiæ portus patriãq; reuiſit
Pallenen: hunc & nymphæ veneramur: & ipſe
Grandæuus Nereus: nouit nãq; omnia vates
Quæ ſint q̃ fuerint q̃ mox ventura trahantur:
Quippe ita neptũno viſum eſt: immania cuius
Armenta. & turpes paſcit ſub gurgite phocas.
Hic tibi nate prius vinclis capiendus vt omnẽ
Expediat morbi cauſam: euentuſq; ſecundet.
Nã ſine vi nõ vlla dabit p̃cepta: neq; illum
Orando flectes: vim durã & vincula capto
Tende: doli circũ hæc demũ frangẽtur inanes.
Ipſa ego te medios quum ſol accenderit æſtus:
Quũ ſitiũt hærbæ: & pecori iã gratior vmbra ẽ
In ſecreta ſenis ducam: quo feſſus ab vndis
Se recipit: facile vt ſomno aggrediare iacentẽ.
Verũ vbi correptũ manibus vincliſq; tenebis:
Tum variæ eludent ſpecies atq; ora ferarum.
Fiet enim ſubito ſus horridus: atraq; tygris:

Squamoſuſq;

Squamoſuſqꝫ draco & fulua ceruice leæna:
Aut acrē flāmæ ſonitū dabit: atqꝫ ita vinclis
Excidet. aut in aquas tenuis delapſus abibit.
Sed quāto ille magis formas ſe vertet in oīs:
Tanto nate magis contende tenacia vincla.
Donec talis erit mutato corpore: qualem
Videris īcœpto tegeret quū lumina ſomno.

SER. ¶Eſt in Carpathio neptūni gurgite vates Cærulꝰ pro-
tectus. Carpathos inſula eſt contra ægyptum: a qua vici
num pelagus Carpathium appellatū eſt. hic aliqñ regna-
uit. Proteus relicta pallene ciuitate Theſſaliæ. ad quā tñ
poſtea reuerſus eſt quod oſtendit hoc loco dicens. Pa-
triāqꝫ reuiſit. Pallenen. Magnū qui piſcibus æquor iun-
cto bipedum curru metit̃ equoꝝ. equi em̃ marini prima
parte equi ſunt poſtrema reſoluunt̃ in piſces Quę ſint q̃
fuerint q̃ mox ventura trahāt̃. vt Home. ὅσσ᾽ ἤδη τά τ᾽ ἐόντα
τά τ᾽ ἐσσόμενα πρό τ᾽ ἐόντα. Quippe ita Neptunno vi-
ſum eſt vbi deeſt ratio ſic loquit̃ nam ita & in tertio di-
Phocæ. xit. Sic viſum ſuperis cū p̃miſiſſet īmeritā. Turpes ph.
magnas: vt cui turpe caput. phocæ autē ſunt marini bo-
ues. Expediat morbi cām euētuſqꝫ ſecūdet. duo em̃ iſta re
quirunt̃. in oraculis cauſa mali & remediū. Nā ſine vi nō
Nota: dabit pręce. ne eum ſperaret poſſe precibꝰ flecti. Doli circū
hęc demū frāgent̃ ianes. circa vincula nouiſſime deſinēt
doli. i. formarū varietates: cuius figmēti phyſicā volūt
eſſe rationē Nāqꝫ homo habet in ſe libidinem: ſtultitiā:
ferocitatē: dolum q̃ cum inuicē in vno vigent. pars illa
q̃ vnica eſt diuinitatis ideſt prudentiæ nō apparet: q̃ tūc
poteſt ſuas vires tenere cum fuerint illa religata ideſt cū
quis caruerit omnibus vitijs. Vnde ſacerdotē hunc dicit
tunc poſſe vaticinari: & ſuſcipere diuinitatē: cū religata
in eo fuerit ignea cupiditas. ſylueſtris aſperitas: lapſuſqꝫ
meridies animi aquaꝝ mobilitati ſimilis. Medios quū. ſ. a. ę. fere
n. numina tūc videt̃ Luca. media cū phœbꝰ ī arce ē. Aut
cœlū nox atra tenet. Tūc ip̄e ſacerdos acceſſum dñmqꝫ ti
met deprendere luci. In ſecreta ſe. d. Fere oēs dij marini ſe
nes ſūt: albēt eoꝝ capita ſpumis aquaꝝ. Atra. ty. i. ſæua
Tanto nate. m. Alij legunt Tantum nate magis

PRO. ¶Hic nunc Emathiæ portus: patriāqꝫ reuiſit Pallenen:
Emathia dicit̃ macedonia ab emathiōe fratre Mēnonis:
vbi eſt vrbs pallene: ſed ꝓteus in ægypto natꝰ eſt. Et ꝓ-
pter crudelitatē Buſyridis dicit̃ Pallenen petijſſe: & ita re
dijſſē in ægyptum.

MAN. ¶Carpathio gur. eſt Carpatꝰ īſula excelſa. CC. ſtadia ha
carpatus. bens: fuitqꝫ vrbibus. iiij. pollens: & nomen celebre conſe
Proteus. cuta eſt. a qua pelago quoqꝫ nomen eſt inditū: Stra. li. xi.
de ſporadibꝰ: & Ply. li. v. ca. xxxij. ſcri. vnā eſſe de īſulis
Rhodiorum: idē Stra. lib. iij. ait. Carpathiū mare eſſe vſqꝫ
rhodum Cretāqꝫ ac Cyprū. Proteus: Diodo. li. ij. ſic ait de
functo rege poſt: v. genus: cum Aegyptus rege careret ex
dignioribus qdā in regem aſſumptus eſt. quē ægyptij Cę
tea gręci Proteū appellāt: qui iliaco tp̄e extit: hunc artiū
peritū fuiſſe tradūt: & in varias ſeſe formas vertere ſoli-
tum vt nūc aīal aliqñ arbor aut ignis aut quod aliud vi-
deretur q̃ eadē & ſacerdotes de illo ſcribunt: harū cogni-
tionem cōtinuo ex aſtrologoꝝ ac ſacerdotū vſu rex eſt
aſſecutꝰ: conſuetudo autē regibus tradita græcis cauſam
huiuſmodi trāſmutatiōis fingēdi præbuit. Nā ægyptijs
mos erat regibus aut leonis aut draconis priorē partē in
capite ferre inſignia principatus qñqꝫ vero arborē aliqñ
ignem quādoqꝫ redolentia ſupra caput vnguenta hæc tū
ad decorem ſpectabant atqꝫ ornatum tum ſtuporē ac ſu-
perſtitionē quandā aſpicientibus inijciebant: hæc ille te
ſte vero Hęſio. in Theogonia oceani & tethyos filiꝰ fuit
fuitqꝫ vates maximus. De quo quidem & Theocri. ait.
Os Protheus phocas Kai theos on eneme: hoc eſt vti Pro
teus phocas etiam deus exiſtens pauit. Bipedum equoꝝ
marini

poteſtas: Verū ſciemꝰ hec tria numia: iouē di
co neptūnū & Plutonē triplicē apud gētiles
theologos habere ptātē q̃ ī Ioue flumie triſul
co: in neptūno tridēte in plutone cerbero tri-
cipiti ſignificat̃: idēqꝫ ꝓ plutone Iouē īfernū &
ſtygium dictū legimꝰ Quapropter nympha
que ſub ditione neptūni eſt neptūnū vt ſum-
mum deoꝝ venerata etiam eam poteſtatē ei
attribuit que Iouis eſt: quaſi vero vt Iuppit̃
pro neptūno: ita neptūnꝰ pro Ioue poni poſ-
ſit: cum deus ſit vnus: nomina vero diuerſa:
ſed ſub eo nomine colat̃ ſub q̊ eius poteſtati
ſubijcimur aut numine egemꝰ: veꝝ plus q̃ cō
ſtituerā diuagor) Eſt ergo ita viſum neptūno
q nymphis cū oceano ꝓ ſūmo numīe eſt: cuiꝰ
ſ. neptūni ille paſcit ſub gurgite. ſ. carpathio.
armēta īmania. i. ita magna vt tanq̃ mala ter
rori ſint & phocas. i. vitulos marinos: turpes
i. torpētes ſomno aut magnas: hic. ſ. vates o
nate eſt capiēdꝰ tibi. i. debet capi a te vinclis.
i. in vīcula: priꝰ. ſ. q̃ quicq̃ ab eo petas: vt ip̄e
expediat. i. expedite dicat: omnē cām morbi Nota:
(Quāto prudētiꝰ hec admonuit q̃ nunc ple-
riqꝫ facimꝰ: q remediū morboꝝ petimꝰ / nolē
tes cām abolere ſcimꝰ em̃ qa quicq̃d patimur
peccata nr̃a meruert̃ & tñ qñ p̃camur finē ma
loꝝ nō facimꝰ finē peccādi. Quia ergo nym
pha nō potuit dare maloꝝ remediū niſi ceſſa
ret cā ꝓpter quā īducta fuerāt prudēter admo
net filiū vt cām diſq̃rat. ea āt fuit mors eury
dices quā violare voluerat vt ſuo loco dicet)
& vt ſecūdet. i. ſecūdos faciat aut ānūciet: euē
tus. i. q̃ poſtea eueniāt. i. remedia dicimꝰ ergo
etiā euentꝰ: q̃uis Valla euēta dicēdū doceat:
ad bonū aūt omen ꝑtiet qđ dicit ſecūdet: nō
em̃ certi ſumꝰ dū p̃camur vtrū dij ſecundēt: at
ita ſperādū eſt. Nā ſine vi &c. cām reddit cur
vinclis priꝰ capiēdꝰ ſit: qa videlicet ip̄e non
dabit vlla p̃cepta ſine vi. i. violetnia: neqꝫ tu
flectes illū orādo. i. ꝑ orationē & p̃ces: tēde er
go illi capto durā vi. i. violētiā ſine remiſſiōe
& vīcla. ſ. ſine relaxatiōe doli. i. illuſiōes eius
inanes. i. fruſtra īcepti ꝑ eū frāgent̃. i. fruſtra-
bunt̃ demū. i. tādē: circū hec. i. dū hec fiēt: aut
circū hec vīcula. Ip̄a. i. egomet ducā te ī ſecre
ta. i. arcanos thalamos. ſenis. ſ. ꝓtei: tunc quū
ſol accēderit medios eſtꝰ. i. ī meridie cū herbe
ſitiūt. i. deſiccāt̃ calore qui ī nobis ſitim gene
rat. & cū vmbra ē iā gratior. ſ. q̃ herbe pecori
in ſecreta dicit: q̊. i. ad q̃ ip̄e ſenex feſſꝰ ab vn-
dis aut recipit ſe tanq̃ ī tutiora aut ameniora
loca ab vndis: vt tu aggrediare. i. iuadas: faci
le. i. facilr̃ ip̄m iacētē. ſ. opp̄ſſum ſōno. i. ſopo
re. veꝝ. i. ſed: vbi. i. qñ tenebis ip̄m correptū
i. celerit̃ & q̃ſi ſimul totū raptū: manibꝰ & vi-
clis ꝓ vīculis tū. i. tūc varie ſpecies. i. reꝝ appa
ritiōes & imagines atqꝫ ora. i. facies & forme
feraꝝ eludēt. ſ. te / em̃ ꝓ qa ip̄e fiet ſubito ſus
horridꝰ rigētibꝰ. ſ. ſetis & ſpumās vt aper. hoc
eſt ſus ſylueſter & fiet tygris atra. i. īfeſta & ini
mica. & draco ſquamoſꝰ. i. ſquamis multis te
ctus: & leena ceruice fulua. i. rutila: aut dabit
acrē ſonitū. i. crepitū flāme. i. ignis ardētis ſi-
militudinē īduet: atqꝫ excidet. i. cito elabit̃ ſic
vinclis: aut abibit delapſꝰ. ſ. e vīculis ī aq̃s te
nuis. i. trāſparētes: ſed o nate. i. fili: q̃to magis
ille ꝟtet ſe ī oīs formas tāto magis: cōtēde. i.
cōtrahe & cōſtrige vīcla tenacia. i. ip̄m aſſidue
& ſp̄ tenētia: donec ip̄e erit. i. videbit̃ talis cor-
pore mutato. i. reducto ī priſtinā figurā q̃lem
videris ip̄m cū tegeret lumia. i. ſopiret ocl'os
ſomno īcepto: cū. ſ. ip̄m primū adoriebaris.

marini equi pria parte equoꝝ effigiẽ habent poſtrema piſciũ qua figura etiam in antiquis marmoribus
cernunt vt aiũt: Bipedum autẽ ait: qm̃ vt ſcri. Ply. Pennæ q̃ pedũ vice datæ ſũt piſcib⁹ nullis ſupra quat
tuor qbuſdã: ternæ: qbuſdã binæ: aliqbus nullæ &c. Aemathiæ port⁹. de hac videto in fi. li. i. Georg. Pal
lenẽ Pallene Archadię oppidũ teſte ply. hic vero ĩtelligit maro De Pallene vrbe Thracię quã hitauit vt Pallene.
apud Lycophronẽ appet Prote⁹ anteq̃ ĩ ægyptũ trãſiret. Dicta autẽ eſt pallene a pallene filia Sytonis vt
apud Euſta. hetur. Nere⁹: Oceani & Tethyos filius: teſte. Heſio. quẽ oim antiqſſimũ dixit Orpheus argo- Nereus.
nautica. Neros aũt aq̃ dicit. Immania armẽ. humoris cã: vt ſcri. ply. li. ix: ſunt ĩ mari aĩalia maiora etiam
terreſtribus: plurima aũt & maxia ĩ med o mari. ex qbus ballenæ q̃ternũ ĩugerũ piſtres ducenũ cupitoꝝ.
Phocas: vitulos marinos ĩtelligit: q in terra pariũt pecudũ more nũq̃ geminis plures educãt mãmis fœ- phicæ.
tum: ipſis ĩ ſono mugit⁹: vñ nomẽ vituli acceperunt. Nullum aĩal premit grauiore ſomno: pennis qbus
in mari vtunt humi quoq; vice pedum ſerpunt: veſtiunt autẽ pilis vti piſtris & balena.
¶ Proteus: de⁹ marin⁹: Oceani & Tetidis fili⁹ fuit & Vates: q ab agamẽnone vi coact⁹ ſcd'm Home. fu- CHRI.
tura p̄dixit. Sũt q dicãt ex pallene fuiſſe: & apud ægyptios regnaſſe: & ad eum poſt excidiũ troianum tẽ proteus.
peſtate cõpulſum deueniſſe Agamẽnona: ſed Herodo. ſcri. parim rapta Helena tẽpeſtate ĩ Aegyptũ apud paris ad
canopicum Nili oſtiũ delatum: & ab Otone oſtij cuſtode ad ꝓteũ deductum eſſe: at ꝓte⁹ cognita rapina proteo.
Helenã: reſq; ſuas illã Menelao reſtituẽdã retinuit: ac triduo parim abire iuſſit Mene. deinde expugnata
troia Helenaq; in ea vrbe nõ ĩuẽta ĩ ægy. venit: atq; illã a Prot. recepit. Turpes phocas: phocæ vituli ma phocæ.
rini dicunt: ſpirãt: vt balenæ & delphini ac ĩ terra dormiunt: & ꝓfundum accipiũt ſommũ. p̃ſertim cum
multa eſca crapulẽt: nõ ſquama: ſed corio bubulo tegunt: parit in littore: & lac p̄bet: teſte Ariſto. Q ua ꝓ
pter ãbiguum hoc animal eſſe idest aquaticum & terreſtre: idem philoſophus aſſerit.

ASCEn. ¶ Hec ait & liqdum ãbroſie diffundit odorẽ
Q uo to. &c. Poſtq̃ mat Cyrene filiũ edocuit
q̃ mõ ꝓtea adoriri. i. p̃ inſidias ĩuadere & com
prehẽdere debeat reddidit eũ aptũ q eũ & vi-
deat & capiat. Nã vt vet⁹ erat ſupſtitio ſemi
dei nõ ſp: ſed dũtaxat qñ volebãt videbant a
mortalib⁹ vñ ĩ Buco. Silen⁹. Soluite me pueri
ſatis ẽ potuiſſe videri. Reddit ãt ipm aptum
ambroſia herba odorifera & ſuaui ad modũ
qua dij refecti credunt ſed cõicatiõe diuini ci
bi credebãt mortales ĩ deoꝝ cõſortium aſſu-
mi: vñ eol⁹ enei. i. Tu das epulis accũbere di-
uũ. Sane oĩa q̃ hic hñt figmẽta ꝓfundiſſime
ethicoꝝ theologię q̃drãt. Nã q diuin⁹ ille Ho
merus ꝓtea dicit coactum ab agamẽnone il-
li nec aliter futura p̄dixiſſe. ſignificat q vates
nõ ſui cõpotes ſed a diuino ſpiritu coacti ve-
ra dicãt: vt de balaã latiſſime ſacre atteſtãtur
litere & de Sibylla Maro. noſter enei. vi Q ui
& regum hiſtoria ſaulẽ ĩuitum inter ꝓphetas
raptum atteſtat. Per ꝓtea aũt q ad moralem
ſenſum referunt fere veritatẽ intelligunt quã
omnes philoſophi ĩ ſuis opinionib⁹ ꝑq̃runt
varijs eludẽtẽ figuris. vñ tot ſunt ĩ oĩ ſciẽtia
opiniones inter ſe q̃ maxime diſcrepitantes:
cum tñ veritas v̾itati ſemp quadret: ſed ea di
uerſitas at diſcrepãtia eſt in ingreſſu dũtaxat:
quia pſeuerauerit & vinculis manibuſq; idest
toto conamine veris ſcientijs cõprehendẽdis
ſtuduerit: tandem eas in ꝓpria forma cõpre-
hendet. nam nihil eſt ipſa veritate fortius vt
in ſanctis literis legimus: ipſa tandẽ ſemp p̄-
ualet atq; oĩa mõſtra erroꝝ & mẽdacioꝝ de-
Veritas. primit de qua Cicero. O magna vis v̾itatis q̃
contra oim ĩgenia: calliditatẽ ſolertiã: cõtraq;
Proteus. fictas hoim inſidias ſe per ſe ipa defendit. De
Proteo autẽ licet multa iã vidim⁹ addã ex lã
dino hec. proteus deus marinus Oceani & te-
thyos filius fuit & vates q ab agamẽnone vi
coact⁹ ſcd'm Homeꝝ futura p̄dixit. Sũt q di-
cũt ex pallene fuiſſe & apud egyptios regnaſ
ſe & ad eum poſt excidium troianũ tẽpeſtate
cõpulſum deueniſſe agamẽnona. Sed herodo
tus ſcribit parim rapta helena: tempeſtate in
egyptum apud canopicum nili oſtium dela-
tum & ab othone oſtij cuſtode ad ꝓteũ dedu
ctum eẽ. at ꝓtea cognita rapina helenã mene
lao reſtituẽdã cũ reb⁹ ei⁹ retinuiſſe: ac triduo
parim abire iuſſiſſe Menelaũ deĩde expugna
ta troia helenaq; ĩ ea vrbe nõ ĩuẽta ĩ egyptũ
veiſſe atq; illã a ꝓteo recepiſſe hec ille q̃ mſtũ
ab his q̃ Home. & Vergili⁹ tradunt diſcrepãt
ſicut &

Hæc ait: & liquidũ ambroſiæ diffundit odorẽ.
Quo totum corpus nati perduxit: at illi
Dulcis compoſitis ſpirauit crinibus aura.
Atq; habilis mẽbris venit vigor. eſt ſpec⁹ ĩgẽs
Exeſi latere in montis: quo plurima vento
Cogitur: inq; ſinus ſcindit ſeſe vnda reductos:
Deprenſis olim ſtatio tutiſſima nautis.
Intus ſe vaſti proteus tegit obice ſaxi.
Hic iuuenẽ ĩ latebris auerſum a lumĩe nympha
Collocat: ipſa ꝓcul nebulis obſcura reſiſtit.
Iam rapidus torrens ſitientis ſyrius indos
Ardebat cœlo. & medium ſol igneus orbem
Hauſerat. arebãt hærbæ: & caua flumina ſiccis
Faucibus ad limum radij tepefacta coquebãt.
Quũ proteus cõſueta petens e fluctibus antra
Ibat: eum vaſti circum gens humida ponti
Exultans rorem late diſperſit amarum:
Sternunt ſe ſomno diuerſæ in littore phocæ.
Ipſe (velut ſtabuli cuſtos in montibus olim
Veſper vbi e paſtu vitulos ad tecta reducit:
Auditiq; lupos acuunt balatibus agni)
Conſedit ſcopulo medius: numerũq; recenſet
Cuius ariſteo quoniam eſt oblata facultas:
Vix defeſſa ſenem paſſus componere membra
Cum clamore ruit magno: manicisq; iacentem
Occupat: ille ſuæ cõtra nõ immemor artis
Omnia transformat ſeſe in miracula rerum:
Ignemq; horribilemq; feram: fluuiũq; liquẽtẽ. SER.

¶ Hęc ait: & liqdũ Ambroſię diffundit odorẽ. ideo vn-
xit eũ q̃ poſſit vidẽdi numinis capax eẽ. Habilis: vi. ve-
getabilis Spec⁹: ĩ ſin. nume. hoc ſpec⁹: ĩ plurali hi ſpec⁹ di
cimus. Depreſis: nautis tegit Tegere cõſueuit: nã tũc illic
nõ erat

non erat. Obice: obiectione: & meli⁹ hic obex q̄ hęc obex dicimus. Auersum. i. paululū obliquum a lumine. Et sciē- Obex.
dum ꝓteum tēporalem accipere diuinitatē. alioqui po⸗ tuit etiā Aristęum cognoscere latitātem. Iam rapi. hic di ſtinguendum ꝓpter duo epitheta. Syrius aūt eſt ſtella in ore canis ꝑ quā nimios æſtus accipimus. Sitientis: in po⸗ pulos ſubſolanos. Caua flu. alta. Luca. Deſeruere cauo tentoria fixa lemanno. Vix defeſ. ſe. paſ. cō. mē. auiditatē exprimit tenere cupientis. Vnde eum cōtra matris ꝑce⸗ ptum cito in proteum impetū feciſſe dicit per quod in⸗ continentes hominum animos docet poeta.

PRO. ¶ Quū ꝓteus cōſueta petens e fluctibus antra ibat Pro teus deus maris ſolitus ſe i oīs figuras conuertere.

MAN. ¶ Ambroſię: ambroſia ſpecies ē artemiſię ſimplici cau⸗ le folijs minimis: flores copioſi erūpunt: quū vua matu⸗ ſcit odore nō iiucūdo. Ply. li. xxv. Ex hac aūt dij paſti ſūt- crediti. Vñ ait Oui. li. i. de ponto: Nectar & āmbroſiam la⸗ tices epulaſq; deoꝝ Det mihi formoſa grata iuuēta ma⸗ nu: idē aūt eſt āmbroſios qđ diuin⁹ & imortalis. perduxit: perūxit affecit. Dulcis aura. ideſt vent⁹ ſic em̄ Noni⁹ q̄q; hunc locū exponit. Vigor. fortitudo firmitas. Depreſſis: a tēpeſtate oppreſſis: Olim: q̄ñq; Obice: oppoſitiōe obie ctione obices peſſuli ſeræ inqt Feſtus. Rapid⁹ ſyril⁹: Ca nis maior habet i lingua ſtellā vnā q̄ canis appellat̄. In ca pite aūt alterā quā iſis ſuo noīe ſtatuiſſe exiſtimat̄ & Sy⸗ rion appellaſſe ꝓpter flammæ cādorē: ꝙ hmōi ſit: vt ꝑ ter cæteras lucere videat̄. Scribit ita Hygini⁹ Siriao aūt luceo & ſicco ſignificat. Inde Syri⁹ ſtella quia aūt de na⸗ tura maris eſt: hoies nimio ſolis ardore fatigat. Ply. ſcri. lib. xviij. ca. xlij. Auē parrā oriēte ſyrio ipo die nō appe⸗ re: & donec occidat. Rapid⁹: ſuo em̄ ardore cūcta rapiēdo deſiccat. Hac etiā rōne ſuperi⁹ dixim⁹ rapidū ſolē appel⸗ lari: quod hic loc⁹ aptiſſime idicat ita eſſe Rorē marinū. ſ. qui amar⁹ eſt ply. li. ix. c. xlix. ſic ait Libano is locis pu⸗ tridis & macris ac roſidis ſerit̄ radicē hēt holuſatri. nihil a ture differentē. Vſus eſt eius poſt annū ſtomacho ſalu berrim⁹: qdā eam noīe alio roſmarinū appellāt: hæc ille. Ipſe velut: ordo eſt: ipē cōſedit ſcopulo medi⁹ numerūq; recenſet: cætera ꝑ pentheſim claudant̄ Olim q̄ñq; Auditi legitur & audit⁹. Acuūt: inſtigāt. Receſet: retractat reco⸗ gnoſcit. Facultas: copia oportunitas. Manicis vinculis.

Ambroſia. Syrius. Roſmarinus.

ſicut & alia multa iter grecos hiſtorigraphos vñ nō ab re ab iuuenale dictum eſt. Et qcqd grecia mendax Audet i hiſtoria Idem Landi nus protea ſenem dicit: qa nihil antiqus veri tate: ad eum ductum ariſteum a matre ꝑ quā rationem intelligit. ratio em̄ ingt & nō appe titus optima dux eſt ad veri īqſitionē. eundē in antro latere qa veritas in obſcuro latet. In varias formas mutari qa decipimur ſpeciere cti donec in formā humanā. i. ad veꝝ rōnis iudicium per longā inqſitionē queſitum re⸗ dire cogimur: ſed ſatis ſuperq; philoſophati ſumus. Nemo eſt tā īfecundi īgenij q in re tā fertili nihil frugis bone iuenerit. Ordo igit̄ ē. Ordo:
Sup. Cyrene mater ariſtei: ait hec. ſ. que dicta ſunt: & diffundit odorē ambroſie. i. ambro⸗ ſiam ipſā odoriferā: liqdum. i. fluētem & mū⸗ dum: q̄. ſ. odore ipſa ꝑduxit. i. ibuit (tractū ab ijs q inaurāt. Vñ Perſius ſaty. ij. Auro ſacras ꝙ ouato perducis facies) totum corp⁹ nati. i. filij videlicet ariſtei: at. i. ſed dulcis aura. i. fra gror ꝑ aurā diffuſus aut vent⁹ ſpirauit illi. ſ. ariſteo ſic ꝑfuſo: & hoc crinib⁹ cōpoſitis (vt em̄ deoꝝ ꝑgnatū gñe ſignificaret filium nec a ꝓteo reſpueret aut vt mortalis ꝑciperetur imbuit capillos ei⁹ eo odore q̄ deoꝝ ibui ſo⸗ lent vñ ven⁹ enei. ij. volēs ſe dū abiret ſignifi care deā āmbroſie odorē capillis ſuis dedit: vñ dicit̄ ibidē. Ambroſieq; come diuinū ꝟtice odorem: Spirauere) Atq; vigor habilis. i. ve⸗ getus & agilitās deoq; coueniēs (Nā iceſſu & agitatione corpis etiā diui apparere ſolēt: vñ enei. i. Et vera iceſſu patuit dea) venit. i. acceſ ſit per ībutionē ambroſie mēbris. ſ. ariſthei ſpec⁹. i. antrū īgens eſt in latere mōtis exeſi. ſ. vetuſtate aut īpetu aquaꝝ (De antro autem chironis dicit ſtatius i achilleide Pars exhau ſta manu: partē ſua rupat etas) q̄. i. ad qđ ſpe⸗ cus aut quē ſpecū (vtrūq; em̄ dicit̄) plurima vnda cogit̄. i. ipellit̄: vento: & ipa ſcindit ſeſe i. ſeipſā in ſin⁹ reductos. i. refluos ita vt vltra fluere nequeat vnda: vñ addit: q̄ ſup. vnda eſt

aut appoſitorie: vnda dico exiſtens ſtatio ideſt locus vbi ad tempus ſtant naues. tutiſſima ſcilicet a peri⸗ culo procellarum & ventorum: nautis deprenſis ideſt in ipſa tempeſtate in mari offenſis & ita oppreſſis olim ideſt quouis tempore. Deprēdere dixit pro dephendere ſicut prendere pro phendere. Eſt autē depre hendere: aliquē offendere in ipſo facto vt qui adulteꝝ in ipo facto inuenit dephendit ipm ſeu deprendit ipſum: vñ Hora. primo ſermonū. Deprendi miſeꝝ eſt fabio vel iudice vincam. Reſcimus aūt poſt factū. Deprendere.
Quia ergo naute in ipo facto audacie. ſ. qua audent celo turbido mare ingredi: a tēpeſtatib⁹ opprimunt̄ aptiſſime dicunt̄ deprendi: Prote⁹ tegit ſe intus. i. in ipſo antro medio obice. i. obiectione vaſti. i. valde Reſcire.
ampli ſaxi. Nympha. ſ. cyrene: collocat hic. i. hoc loco dicto: iuuenē. ſ. ariſteum in latebris auerſum a lu⸗ mine. i. ab ea parte qua ſaxū obiectū erat lumini: & ipſa reſiſtit ꝓcul nebulis exiſtēs obſcura hoc eſt ſepſit ſe & filium nebulis ne a ꝓteo videant̄ ſicut enei. i. Ven⁹ eneā: cū achate nebulis obduxit. Syrius. i. ſtella ardens in ore canis rapid⁹. i. raptim eſtuās: ardebat. i. ardenter ſplēdebat celo. i. per celū torrens. i. inurens. indos. i populos indie ſitiētis. ſ. ex eſtu & ariditate: cū ſint ſubſolani & ſol igne⁹. i. ardens & rutilans vt ignis: hauſerat. i. expleuerat. mediū orbē. i. dimidiū curſus ſui diurni: hoc eſt iā trāſactus erat meridies: q̄ ſol eſt in medio celi: herbe arebāt. i. deſiccabant̄: & radij. ſ. ſolares coquebāt. i. more eoꝝ q̄ coquunt̄ ebul⸗ liebant: flumina caua. i. ꝓfunda exhauſtis aquis caua appentia: & tepefacta ad limum. i. vſq; ad fundū: & faucibus ſiccis. i. aqua deſtitutis tunc dico. quū. i. q̄ñ ꝓteus ibat e fluctibus petens antra cōſueta gens hu mida. i. gen⁹ aīaliū hoc eſt piſciū humidoꝝ: pōti vaſti. i. āpli. i. i pōto ꝟſari ſoliti exultās diſpſit late circū eū rorē amaꝝ. i. marinū q amar⁹ eſt. Phoce. i. vituli marini i qb⁹ ꝓfundiſſim⁹ eſt ſopor: ſternūt ſe ſōno. i. propter ſomnū q̄ opprimūt̄: i littore qa tā i terris q̄ i aqs degūt: Ipſe. ſ. ꝓte⁹ cōſedit. i. locū ſedēdi cepit me dius. ſ. iter pecora ſua ſcopulo. i. lapide extāte i aqs & receſet. i. enumerat & ad ſenſū redigit aut renouat: numeꝝ. ſ. pecoꝝ ſibi cōmiſſoꝝ: velut cuſtos ſtabuli. i. q curā hēt nūerādoꝝ pecoꝝ ſup. reſenſet nūeꝝ eoꝝ olim. i. quis tpe in mōtib⁹. i. i ijs locis vbi pec⁹ ꝑ totā eſtatē i mōtib⁹ cōtineri ſolet: tūc dico receſet: vbi. i. q̄ñ veſp reducit e paſtu ad tecta. i. ſtabula vitulos & vbi agni auditi. ſ. a lupis: acuūt. i. acriori fame irritāt lupos: balatibus. ſ. ſuis hoc eſt ſic ſedit ꝓte⁹ ad nūerādos vitulos marinos & reliquū pec⁹ ſibi neptuno cō⸗ miſſum: vt paſtores i mōtib⁹ ſedēt ad nūerādos vitulos & agnos ſuos. Cui⁹. ſ. ꝓtei: q̄m facultas. i. facilitas capiēdi & oportunitas ē oblata ariſteo: ipē ſup. ariſte⁹ vix paſſ⁹ ſenē cōponere mēbra defeſſa: ruit ſup. i eū clamore magno (In q̄ re ſeruat̄ decoꝝ etatis: iuuenes em̄ auidiores ſūt i principio reꝝ gerēdaꝝ: & iō pri⁹ di xit ariſteū iuuenē dicēs. Hic iuuenē i latebris & c.) & occupat manicis. i. manuū vīculis: iacētē. ſ. ꝓtea Ille. ſ. ꝓte⁹ nō imemor: imo q̄maxie memor: ſue artis: q̄. ſ. elabi ſolebat cōtra. i. exaduerſo obnitēdo trāſformat i. trāſfigurat ſeſe: i oīa miracula reꝝ. i. i oēs formas mirādas & horrēdas de qb⁹ pri⁹ dictū eſt: ſup. & i ignē & ferā horribilē & i fluuiū liquentē. i. fluidū: nō ꝙ talis eſſet: ſed qa talis apparebat.

ℭ Verũ vbi nulla fugã &c. Oſtẽdit quõ ꝓte⁹
ASCEn. cõſtantia & pertinaci oppreſſiõe ariſtei vict⁹
in formã humanã redijt & edocuit cur dij paſ-
ſi ſint apes eius interijſſe: quod eueniſſe dicit
ob mortẽ euridices cõiugis orphei quã dum
ariſte⁹ opprimere volẽs pſequeref a ſerpẽte
morſam & extinctã ad iferos deſcẽdiſſe docet
& ab orpheo fruſtra repetitã: quã rẽ late exe-
quitur poeta: nã in eam finẽ operis in q̃ galli
Reperire. laudes cõtinebanf cõuertit. Repit eſt hic pre-
Fido con ſentis nã ĩ pterito ſolet p duplici ſcribi & pri-
fido. mam ꝓducere. Cõfidens & cõfidẽtia in malã
Ordo. partẽ accipi ſolẽt: fiducia ĩ bonã. cõfidim⁹ au-
tẽ alijs: fidim⁹ ĩ nobis. Ordo ẽ. Verꝝ. i. ſed vbi
i. poſtq̃ nulla fallacia. ſ. ꝓtei: reperit. i. inuenit
& obtinet: fugam. i. fugiẽdi facultatẽ: ipe ari-
ſteus victus redit in ſeſe. i. ſeipm: atq; ipe lo-
cutus. i. loquẽs tãdem ore hois. i. humão: iqt
o cõfidẽtiſſime & maximã cõfidentiã habẽs:
ita vt nullis mõſtris deterrearis q̃ min⁹ ince-
ptum peragas nã qs pro quiſnã iuſſit te adire
noſtras domos. qd ve petis hic. i. in nr̃is do-
mibus? At. i. ſed ille. ſ. Ariſte⁹ ſup. inqt aut rñ-
dit o proteu tu ſcis ipe iquã. i. tu per te nullo
docẽte cũ ſis vates & tã pñtiũ q̃ futurorꝝ ſci⁹:
ſcis. ſ. qd petã neq; cuiq; eſt ſup. pmiſſum aut
datum fallere te aut neq; eſt. i. cõtingit te fal-
lere quicq̃. i. in q̃uis aut cuiq̃. i. cuiuis ẽ fallere
te: ſed tu deſine velle. ſ. cãm aduentus mei ex
me cognoſcere. cũ. ſ. oĩa p te noſcas. Aut tu de-
ſine velle ſup. fallere me tot mõſtris & eluſio-
nibus: hoc eſt ſicut nec falli potes a quoq; ita
nec fallere debes quẽq̃. (Sed q̃ res ſi oĩa nouit
prote⁹ q̃ mõ nõ nouit aduentũ ariſtei & ſe in
vincula ab eo cõijciẽdũ? aut q̃ mõ deus vinci
potuit? Verũ ſcies quod pri⁹ dixim⁹ ꝓtea di-
uinandi poteſtatẽ a ſe nõ habere: vñ dictũ eſt
Quippe ita neptũno viſum nec ſemp diui-
nãdi furore rapi: ſed tũc tm̃ cũ ira pcit⁹ eo ꝙ
vinculis detẽtus ſupra ſe rapiebat q̃ circa vt
propheticũ furorẽ cõcipiat cõſuluit mater q̃
eius mores nouit ipm in vincula cõtrahere &
adoriri. Potuit aũt ariſteus & qa iuuenis & il-
le ſenex. & qa deorꝝ quoq; ſtirpe creat⁹: & qa
vt dictũ eſt poſtq; ambroſia pfuſus erat habi-
lis mẽbris vẽit vigor) nos ſecuti pcepta deũ. i.
deorꝝ & potiſſimũ mr̃is venim⁹. i. acceſſim⁹
huc ideſt in hunc locum vbi nunc ſum⁹ que-
ſitum. i.

Verum vbi nulla fugã reperit fallacia: victus
In ſeſe redit: atq; hominis tandẽ ore locutus.
Nam quis te iuuenũ cõfidẽtiſſime noſtras
Iuſſit adire domos? qd ve hic petis? inqt: at ille
Scis Proteu: ſcis ipe. neq; eſt te fallere cuiq̃
Sed tu deſine velle. deum pcepta ſecuti
Venimus huc lapſis quæſitũ oracula rebus.
Tantum effatus: ad hæc vates vi deniq; multa
Ardentis oculos intorſit lumine glauco:
Et grauiter frendens: ſic fatis ora reſoluit.
Non te nullius exercent numinis iræ
Magna luis cõmiſſa: tibi has miſerabil' orphe⁹
Haud quaq̃ ob meritũ pœnas (ni fata reſiſtãt)
Suſcitat: & rapta grauiter ꝓ coniuge ſæuit.
Illa quidẽ dum te fugeret p flumina pceps:
Immanẽ ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta nõ vidit in herba.
At chorus æqualis dryadum clamore ſupmos
Implerunt montes: flerunt rhodopeiæ arces.
Altaq; pangæa: & rhœſi mauortia tellus:
Atq; getæ atq; hebrus & attias orythyia.
Ipſe caua ſolans ægrum teſtudine amorem
Te dulcis coniunx: te ſolo in littore ſecum.
Te veniente die: te decedente canebat.

SER.

Nam. ℭ Verum vbi nulla. ſ. re. fallacia: victus in ſeſe redit atq; hominis ore humana. ſ. voce. Nam quis te iuuenũ cõfidentiſſime quiſnã: hodie enĩ nã particula poſtponif: antea pponebaf. Teren. in Phor. Nã q̃ eſt an⁹a fratre egreſſa meo. Scis proteu: vocatiuus græc⁹ vt orpheu. Neq; eſt te fallere cuiq;. alij quicq̃ legũt. hoc aũt dicit cum omnia noueris deſine aduẽtus mei cãm velle cognoſcere. Deũ

precepta

precepta ſecuti propter matrem.Grauiter frendens cum ingenti tumultu.Nō te nullius exercēt numinis iræ non humilis:ſed magni.Magna luis cōmiſſa tibi.i.magnorꝝ ſcelerꝝ eſt iſta pſolutio.Et alij ita diſtinguunt: vt ſit a te cōmiſſa alij.Tibi has.m.o.non humile autem numen di

Tiſiphōe cit Tiſiphonē.i.mortis vltricē nā ideo Tiſiphone dicta eſt q̄ſi cui cura ſit τισιφονον.i.mortis vltio.Haud quaq̄ ob meritū.i.nō tales quales mereris:nā ei⁹ vxoris cauſa mortis fuiſti.inferret āt digna ſupplicia:niſi fata ꝓhibe rēt q̄bus fauētib⁹ ira numinū maiora infert licet maiora non poſſit.Moritura puella merito nō vidit q̄ppe mori tura.Seruantē.i.tenentē:vt tātas ſeruabat filia ſedes.At chorus æqualis dryadū.Et eurydice ergo dryas:& bono cōpendio eius ṗtermiſit iteritum.Supremos implerunt montes ſūmos:vt ꝓli ſupme iup. Flerūt rhodopeiæ arces. Rhodope mons eſt thraciç ſicut Pangæa Rhœſi:ma uortia tellus quā poſtea Rhœſus tenuit:& eſt ꝓlepſis ex perſona poetæ.Quo.n.tpe Orpheus fuit: Rhœſus nec dum regnabat in Thracia. Hebrus: fluuius Thraciæ ge lidiſſimus. Attias orythyia.atheniēſis nympha quā boreas in ſuū matrimoniū rapuit.ipſe orpheus Caua.t.Pe

Cithara. riphraſis citharæ:cuius vſus reptus eſt hoc mō cū regrediens Nilus in ſuos meatus varia in terris reliquiſſet animalia relicta ēt teſtudo eſt q̄ cū putrefacta eſſet: & nerui eius remanſiſſent extenti intra coriū ꝑcuſſa a mercurio ſonitū dedit.ex cuius imitatione cythara eſt compoſita. Aegrum amorē Mœſtum deceptum. Solo in littore deſerto.in quo ſine vxore morabatur.

PRO. ¶ Altaq; pangea & rheſi mauortia tellus Pange⁹ mons eſt & Rhodope thraciæ.Rheſi tellus thracia:que pri⁹ dicta eſt Aria ab areo rege patre Thracis & Edoniæ:a quo thracia dicta eſt:& quædam gens eſt edime: Latine autē

Mauors. interpretatur anſa.matria ſiue mauortia.Mauors autem dicitur magna vertens deus.

MAN. ¶ Nam quis:pro quiſnā.Eſt cuiq;.pro datur cuiq̄.Velle ſ.fallere.Glauco cæruleo viridi vt latius li.iij. Geor.ꝓ bauimus Frendens dentibus inſonās fatis oraculis: ſunt enim fata quę dij fantur de quibus latius ſupra.Luis per i non per e in antiquis legiť. Luis ergo.i.purgas: vt ibi. Poſt mihi non ſimili pœna cōmiſſa luetis.Luo enim a luce dicitur:vt ſcribit Varro haud quaquā ob meritū non ſecundum meritum maiores enim meritus eſſesSęuit.ordo eſt & pro rapta coniuge ſæuit grauiter pro ſæuiret ni

Pāgæus. fata reſiſtāt.Pangęa pangæus thracię mons eſt teſte Ply. lib.iiij.componitur autem a pan quod eſt totum:& gæa terra.Rhœſi tellus Thracię partem poſſedit Rhœſus:vbi mars omnium deus vt Mela ſcribit Getæ de his ſuperi⁹. Hebrus videto æglo.x.Attias orythya.i.athenienſis nā vt Euſebius ſcribit Erichthonij Vulcani filij filiam Orythiam Boreas Ariſtei filius Thrax rapuit quē fabula vētum fingit:latius etiam Oui.li.vi.meta.ſcri.in fi.ſ. Hebrus & us atq; & breues pro longis more ſuo:per Diaſtolem.Atthias: atthis regio in qua erant atthenæ: ſcd'm t habet aſpiratū.inde atthias patronymicū.i. Athenieſis. Teſtudine.i.cheli. Te dulcis coniunx Epanalepſis eſt.i. replicatio:ſeu anaphora.i.relatio vel repetitio.

CHRI: ¶ Nam.Quis.i.quiſnam: & eſt anaſtrophe in qua prepoſitio poſtponiť.vt Traſtra per & remos.Confidentiſſime magna em̄ eſt confidentia audere accedere ad Proteū.i.ad difficultatē veri īueniēdi.Scis proteu:ſola enim veritas ſeipſam nouit nec a quocūq; decipitur. Ardentes oculos lumine glauco ardentes:ſplendētes:ingenij enim acumen indicat ſplendor in oculis idē notat color glaucus in pupillis.hinc eſt ꝙ pallas quæ dea ſabine habetur γλαυκωπισ cognominetur:ē autem glaucus color quem latini veteres ceſium dixerūt:vnde ceſiam glancopiam appellarunt:dicitur autem ceſia teſte Nigi.de colore Cæli quaſi cælia.Orpheus:fabula nota eſt Orpheū vxorem habuiſſe Euri.q̄ dū Ari.fugeret ꝑ loca hærbis:floribuſq; ornata:latentem ſerpentem calcauit:cui⁹ venenato morſu extincta ad inferos deſcendit:eſt autem Eurydice humana anima quæ dicitur Eurydicę ideſt altum iudicium habens.

ſitū.i.ad īqrendū reb⁹lapſis.i.deꝑditis:oracula.i.deorꝝ cōſilia & rñſa ꝑ q̄ remediū obtineam⁹.Tm̄.i.dūtaxat hoc effat⁹ ſup.eſt ariſteus (aptū eſt aūt diuinatiōib⁹ verbū effat⁹)vates.ſ.proteus intorſit deniq;.i.tandē ad hec.ſ. effata & verba ariſtei:qa.ſ.audiuerat deos id velle:itorſit dico multa vi.i.violētia oculos: ardētis ex cōmotiōe ai/lumine glauco.i.ceruleo:& frendens grauiter.i.cū ingēti tumultu: reſoluit ora fatis.ſ.dicēdis.i. oraculis ꝓnūciādis.i.icepit effari oracula diuū:tu luis.i.pſoluēdo purgas magna cōmiſſa (ſic Mancinell⁹ alij lues legūt vt ſit magna lues eſt cōmiſſa tibi)orpheus miſerabilis.i.dignus miſeratiōe ſuſcitat.i.excitat & ꝓcurat tibi continuo ita vt vna pena ſedata altera exoriať(hoc em̄ eſt ſuſcitare penas)has penas.ſ.q̄s dediſti. & dabis ni.i.niſi fata reſiſtāt.i.aliť diſponāt haud quaq̄.i.nullo pacto ob.i.ſcd'm meritū qa maiores lōge meruiſti:& ſeuit grauiter ꝓ cōiuge ſ.eurydice rapta.ſ.ab inferis poſtq̄ ipſe retroſpexerat(Ego malim dicere eā reſtrictiōnē ni fata reſiſtāt reſpicere ad ꝟbū ſuſcitat ſicut dixi ꝙ orphe⁹ eas penas ſemꝑ excitaret niſi fata reſiſtāt q̄ ſicut mācinellus vult vt ſit ordo ſeuit ꝓ ſeuiret niſi fata reſiſtāt q̄ ſicut Mācinell⁹ vult vt ſit ordo ſeuit ꝓ ſeuiret niſi fata reſiſtāt.qa reuera ſeuit:ſed ſi fata obſiſtāt nec qcq̄ & fruſtra qa nocere nō poſſet ſed potius placari cogeret)Oñdit cur ſeuiat ꝓ cōiuge rapta dicēs.illa.ſ.cōiunx orphei eurydice: q̄dē i.certe dū fugeret.i. ꝑcipitāter ſine cōſideratiōe ꝑ flumina te inſequētē.ſ.vt opprimas eā ipſa puella.i.adhuc iuuencula cōiunx orphei moritura.i.ꝓperās ad mortem q̄uis neſciret: nō vidit i alta herba ante pedes.ſ.ſuos cū oculos i te retorq̄at:hydrū.i.ſerpētē aquatilē immanē.i.valde magnū & ſeuū ſeruātē.i. defendentē ne q̄s accedat ripas.i. margines fluminū.At.i.ſed chor⁹ dryadū:nympharꝝ arborꝝ: eq̄lis.i.coeu⁹hoc ē nymphe coeue eurydices: iplerūt clamore.i.hululatu ob mortē eurydices:mōtes ſupmos.i.altiſſimos arces.i.ſūmitates.rhodopeie.i.rhodopes mōtis thracie flerūt:& pāgea alta.i.mons thracie flerūt (declinať aūt hic pāge⁹ & pluraľr hec pangea ſicut iſmar⁹ tayget⁹ dindim⁹.gargar⁹. & alia multa)& tellus mauortia.i.i q̄ mars potiſſimum dñať:& quā poſtea rheſus hitauit & tenuit in thracia vbi mars gradiu⁹ dr̄(qd' vocabulum neq; grecū neq; latinū eſt.Eſt ergo vt Seruius dicit ꝓlepſis ex pſona poete nā q̄ tpe nymphe eurydices mortē fleuerūt rheſus nōdū natus erat q poſtea ad bellū troianū veniſſe dr̄ nō aūt eſt eiuſmodi vitioſa ſicut ſi ex pſona loquentiū eēt)tell⁹ ergo mauortia vn̄.ſ.mars oriūdus dr̄ rheſi illi⁹ regis q poſtea eā partē thracie tenuit ſup.fleuit. Atq; gete.i. vicini thracie ppľi atq; hebr⁹ fluui⁹ thracie & orythia nympha illa attias.i.attica ſeu athenienſis in thraciā a borea rapta:ſup.fleuerūt.(Eſt aūt patronymicū a pr̄ia deductū attias ſicut medea colchis dr̄.& troiane mulieres iliades Mācinell⁹ ſentit ſcribēdū athis qd' tortellius negat)Ipſe.ſ.orphe⁹:ſolās.amorē egrū.i.miſere affligentē teſtudine caua.i.cheli: aut cithara in morē teſtudinis facta aut ex teſtudinis imitatione inuēta:o dulcis cōiunx.ſ.eurydice canebat te:canebat inquā te in littore.i. vbi ipe ſol⁹ qa ſine te erat & ita canebat ſecū canebat dico te die veniēte & canebat te die decedente.i.occidente ſole.

hn̄s.ꝓpterea ꝙ rōnalis eſt.hæc nubit Orpheo cū corpori coniungit̄ & amat̄ ab Ariſteo.i.ab optimo:illi
aūt corpis voluptatib⁹ irretit.id.n.ſunt flores hærbæ ꝗ terrę ſunt pulchritudo optimū qđ eſt ꝑ illa fugit
atq; a ſerpēte.i.a peccato qđ inter illas voluptates latet īterimit̄:& ad īferos demergit̄:ſed cōceditur Or-
pheo vt illā ſono citharæ.i.actionū cōpoſitione ꝗ maxima harmonia eſt:vn̄ virtus exorit̄ ab inferis re-
uocet.i.a vitijs liberet ſed ea lege ne reſpiciat.i.ne in vitia relabatur:nam relapſa habitū facit.

Tænarias etiam fauces alta oſtia Ditis.
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingreſſus:maneſq; adijt regemq; tremēdum
Neſciaq; humanis ꝑ̄cibus manſueſcere corda.
At cantu commotæ erebi de ſedibus imis
Vmbræ ibant tenues:ſimulachraq; luce carētū:
Quā multa in folijs auium ſe milia condunt
Veſꝑ vbi:aut hibern⁹ agit de mōtib⁹ hymber.
Matres:atq; viri defunctaq; corpora vita
Magnanimū heroū:pueri īnuptæq; puellæ:
Impoſitiq; rogis iuuenes ante ora parentum
Quos circum limus niger:& deformis arundo
Cocyti:tardaq; palus inamabilis vnda
Alligat:& nouies Styx interfuſa.coercet.
Quin ipſæ ſtupuere domus:atq; intima Leti
Tartara:cæruleoſq; īplexæ crinibus angues
Eumenides:tenuitq; īhians tria Cerberus ora:
Atq; Ixionœi vento rota conſtitit orbis.

ASCEn. ❡Tenarias &c.Proſequit̄ materiam inceptā
oſtendens quomodo orpheus ad inferos de-
ſcēdens cōiugem recupauerat ea lege vt non
retroſpiceret.quam retroſpiciendo tn̄ amiſe-
rat:quā rē ſatis modulate Boetius quoq; con
cinit in de cōſolatione philoſophica:nec dif-
ficilis excogitatu eſt allegoria:ſi animaduer
terim⁹ quid in ſanctis litteris ſit retropiſcere
& ꝗd canis reuerſus ad vomitum & ꝗd vxor
loth cum retroſpiceret in ſalis ſtatuā verſa:&
id genus alia.Nam ſi eurydicen animam rō-
nalē dixerimus orpheo.i.carni nuptam & ab
ariſteo.i.rōne cum in herbis.i.delitijs ageret
inſecutam & a ſerpente.i.peccatis occiſam:&
modulis ac lachrimis mariti cōfitētis & con
triti.ſ.ad ſupos.i.in gratie ſtatum reductā ea
lege vt nō retroſpiciat.i.recidat ī peccatū:ꝗa
tunc eſſent nouiſſima peiora prioribus:forte
nimis chriſtiani videremur ijs ꝗ negēt ethni
cos intellexiſſe animam noſtram etiam carni
nuptā ab ea in vitia allici & ab rōne retrahi:
& que dixi alia . Sed ordinem proſequamur
Ordo. qui talis eſt Orpheus ingreſſus etiam fauces
tenarias.i.tenari ꝓmontorij in laconia vnde
deſcenſus dicitur ad īferos appoſitorie: oſtia
i.ianuas:alta.i.ꝓfundas:ditis.i.plutonis & lu
cum.i.ſyluam inceduam hoc eſt que nunq; ce
ditur nec amputatur:caligantem.i. tenebricā
tē formidine nigra.i.nigredine formidoloſa.
adijt & manes.i.animas apud inferos manen
tes:vnde ſecundū veterum theologiā ad nos
manāt & regē tremendū/ꝗppe quem nullius
miſereſcit:videlicet plutonē : & corda neſcia
manſueſcere humanis precibus. At.i.ſed q̄-
uis.ſ.nequeant flecti precibus:vmbre tenues
quia nō corpora ſed ſimulachra corporū de-
functorum:hoc eſt anime cōmote cantu.ſ.or
phico ibant de imis ſedib⁹ erebi.i. caliginis
īfernalis: & ſimulachra.i. effigies ſup.hoim
carētū luce.i.vita ibāt ſup.tā multa:q̄ multa
milia auiū cōdunt ſe in ſyluis vbi veſper aut
imber hybernus.i.long⁹ & continuus agit.i.
īpellit eas de montibus in ſyluas:ſimulachra
dico videlicet matres.i.femīe atq; viri & cor
pora magnanimū:ꝓ magnanimorū heroū.i.
principū virorū/defuncta vita.i.munere vi
te.& pueri & puelle innupte.& iuuenes īpo-
ſiti rogis.i.ignibus & pyris incenſis ante ora
parentū.i.oē genus hoim cuiuſcūq; etatis ſe-
xus aut cōditiōis fuerint circū quos limus ni
ger & arūdo deformis cocyti ideſt illius palu
dis:īfernalis & palus īnabilis.i.ꝑ quā nare ne
mo poteſt : vnda tarda.i. propter tardationē
vnde que immoratur & immergit natare co-
nantes:frequētior tn̄ & vt puto verior lectio
eſt inamabilis.i.non amabilis:ꝗa nullā cām
cur amet̄ habet:eſt enim triſtis & obſcena:al
ligat.i.detinet:& ſtix.i.palus illa triſtitie īfer
nalis interfuſa nouies.i.per nouem circulos
(ꝗ res ſexto eneidos ad vnguē ꝑtractāda eſt)
coercet.i.cōſtringit ne exeāt qn.i.qn imo īpe
dom⁹.ſ.infernales ſtupuere.ſ.ob cātū orphei.
atq; tartara.i.tenebrarum loca intima.i.ꝓfū
diſſima:leti.i.mortis ſup.obſtupuere : & eu-
menides.i.furie infernales īplexe crinib⁹ an-
gues ceruleos.i.habētes angues ceruleos īpli
citos in capillis ſupple ſtupuere : & cerberus:
canis ille

SER: ❡Tænarias:etiam fauces Tænarus. Laconię ꝓmonto-
Tęnarus. rium eſt circa finem; Maleæ : vbi inferorum dicitur eſſe
deſcenſus. Maneſq; adijt regemq; tremendum. Hæc om-
nia ad laudem pertinent citharæ:qua fretus iſta ſupera-
uit.Neſciaq; humanis præcibus manſueſcere corda.Ad
exitum futuræ rei reſpexit non ad principium nam pri-
mo meruit Euridicen . Erebi de ſedibus imis. De inte-
riorib⁹ tenebris inferorum.Implexæ:inuolutæ: iplicitæ
ευπεγϖλε μεγαι.Ixionei vēto rota deeſt cum & dicit cum
vento ſuo rota conſtitit ideſt cum cauſa volubilitatis
quieuit.

PRO. ❡Tænarias etiam fauces. Tænarios eſt laconiæ littus:
in quo ſpecus eſt:per quem Hercules exiſtimatur deſcen
diſſe ad inferos & Orpheus.

MAN. ❡Tænarias:etiam fauces.Tænarus in laconica ꝓmon-
torium aduerſum aphricæ : ripa erecta eſt : ſacram Ne-
ptunni ædem conſtructam continens in luco propin-
quaq; ſpelunca eſt per quam cerberum ab inferis ſupe-
rius reductum ab Hercu.fabulę canunt.Soli.ſcri.& Stra.
libro.viij.Fauces:anguſtos aditus Erebi:dicunt erebum
Erebus. eſſe terræ profundiſſimum & abſconditum locum:ſeu i-
ferorum profunditatem atq; receſſum erebenos autem
græce:latine obſcurum ſignificat. Cocyti : videto libro
iij.Georgi.Styx:latius ſupra. Tartara iam diximus Eu-
menides de ijs libro.i.Georgi. Cerberus:is dicitur quaſi
creoboros ideſt carnem edens.nam Creas caro eſt Boros
dens de hoc Seneca in Hercule furente ait: poſt hæc aua
ri ditis apparet domus:hic ſæuus vmbras territat ſtygi⁹
canis:qui terna vaſto capita cōcutiens ſono: regnum tue
tur ſordidum tabo caput lambunt colubræ:viperis hor
rent iubæ.Lōgiuſq; torta ſibilat cauda draco par ira for-
mæ &c.Inhians : intentus concupiſcens.Tenuit clauſit:
vt illud intentiq; ora tenebant:pro claudebant : pro nec
eſt aliter exponendum:quod & hic locus īdicat . Ixionei
orbis:videto.lib.iij.Geor. Vento : quo quidem moueri
ſolebat:cum vento ergo reſtitit.

❡Tænarias:

CHRI. Tęnarus.
¶Tenarius:in laconica regione ꝓmontoriũ eſt circa fi⸗
nem malei montis:in quo qa hiatus eſt : & ex eo agente
ſpiritu murmura audiuntur inferorũ dixere fauces . Con
ſtitit:reſtitit:nõ mota eſt iãqꝫ pedẽ maxima cõmiſeratio
ꝙ veluti nauis quæ multas euaſerit tẽpeſtates in portu
perierit:& eſt pathos ab eo qđ eſt preter ſpem.
canis ille infernalis triceps ſignificans vt di⸗
xi triplicem plutonis poteſtatem : celeſtium
terreſtium & infernorũ tenuit ideſt continuit
a latratu tria ora:atqꝫ rota orbis Ixionei.i.cir
cumuolutionis aut circumferentie quã apud
inferos voluit Ixion vt dicitur.vi.enei.cõſti
tit vento ideſt ſtetit cum vento non opus eſt
intelligere cum quia ponitur in verbo conſtitit.Idem enim eſt conſto tibi & ſto tecum hoc eſt omnes pe⸗
ne & omnia tormenta inferorum ceſſauerunt ad cantum orphei ita vt nec aditum nec egreſſum prohibe
ret cerberus eurydice.vt in ſequentibus latius dicam.

Iamqꝫ pedem referens.caſus euaſerat omnes:
Redditaqꝫ Eurydice:ſuperas veniebat ad auras
Pone ſequẽs(nãqꝫ hanc dederat ꝓſerpina legẽ)
Quum ſubita ĩcautũ dementia cepit amantem
Ignoſcenda quidẽ:ſcirent ſi ignoſcere manes.
Reſtitit.eurydicenqꝫ ſuam iam luce ſub ipſa
Immemor heu victuſqꝫ animi reſpexit:ibi oĩs
Effuſus labor:atqꝫ immitis rupta tyranni
Fœdera:terqꝫ fragor ſtagnis auditus auernis.
Illa quis & me inqt miſerã & te ꝑdidit orpheu
Quis tantus furor:en iterum crudelia retro.
Fata vocant:conditqꝫ natãtia lumina ſomnus:
Iamqꝫ vale:feror ingenti circundata nocte:
Inualidaſqꝫ tibi tendens heu non tua palmas.
Dixit.& ex oculis ſubito ceu fumus in auras
Commixtus tenuis fugit in diuerſa.neqꝫ illum
Prenſantẽ nequicq̃ vmbras & multa volentem
Dicere preterea vidit.nec portitor orci
Amplius obiectam paſſus trãſire paludem.
Quid faceret:quo ſe erepta bis cõiuge ferret:
Quo fletu manes:quo numina voce moueret:
Illa quidem ſtigia nabat iam frigida cymba.

ASCEn. Ordo.
¶Iãqꝫ pedẽ refe.&c.Docet Proteus qũo Or⸗
phe⁹ threicia fretus cythara fidibuſqꝫ canoris
cõiugẽ eduxerat ex ĩterorũ carcere:& qũo eã
iterũ amiſit cõtra legẽ datã ꝑ ĩpatientiã amo⸗
ris retroſpiciẽdo dicẽs.Iãqꝫ.i.&iã orphe⁹ſup.
aut Euridice ſed poti⁹ orpheus referens pedẽ
ſ.ab inferis euaſerat oẽs caſus.i. difficultates:
qa & canẽ placauerat & cum plutone & cũ
ꝓſerpina :plutonis cõiuge ad quẽ de femina
magis ſpectabat:pact⁹ fuerat:& Euridice cõ⸗
iunx.ſ.ei⁹ reddita.ſ.ei.veniebat ad auras ſu⸗
pas ſequẽs.ſ.maritũ:pone.i.ꝓpe ſed poſt eũ
nãqꝫ ꝓſerpina:q̃ eſt inferorũ regina cereris fi
lia quã pluto rapuerat:dederat hãc legẽ vt.ſ.
poſt maritũ rediret nec ab eo reſpiceret : ve⸗
niebat dico iã ad auras ſuperas:quum ſubita
dementia cepit.i.inuaſit acvicit amantẽ ĩcau
tũ:atqꝫ ideo incautũ qa amantẽ.ſunt.n.aman
tes ceci & amentes fere.demẽtia dico ignoſcẽ
da.i.vt dicũt cõdonanda & remittẽda qdem
i.certe:qa nõ per prauitatẽ ſed ꝑ vim amoris
legẽ tranſgreſſus eſt.ſi manes ſcirent ignoſce
re.i.veniã dare dementia aũt erat:qa reſtitit
i.immoratus eſt & ipſe ĩmemor (heu cõdolẽ
tis eſt)&victus animi.i.habens animũ victũ
(genitiu⁹ apud Vergiliũ fere ponit̃ vbi in pa
tiente eſt intrinſeca actio. vt p̃ſtans animi q
ſibi aĩum p̃ſtat:victus animi q animũ ſuũ ſi⸗
bi vicit:maturus eui:qui ſibi euum maturat:
infelix animi q animũ ſibi ĩfelicẽ facit)vict⁹
ergo animi qa ip̃m per impatiẽtiam amoris
vicit:reſpexit ſuã.ſ.amantiſſimã cõiugẽ euri
dicen:iã ſub ipſa luce.i.vbi iam lucẽ ĩtraſſet
cũ coniuge ſi eã non reſpexiſſet:nam non de⸗
bebat retroſpicere donec ad lucem perueniſ⸗
ſent(in qua qd aliud innuit:qꝫ qa vanum eſt
ante lucẽ ſurgere)Sane ſecundum Seruiũ du⸗
plex eſt diſtinctio:nã alij legũt Euridicẽqꝫ ſuã
iam quaſi q̃ prius non fuiſſe eius ſed inferorũ
quã lectionẽ videt̃ approbare ipſa Euridice
vbi dicit Iamqꝫ vale:feror ĩgẽti circũdata no
cte inualidaſqꝫ tibi tẽdẽs heu non tua palmas
quaſi dicat iam tua eram ſed mõ nõ ſum tua.
Alij ponũt particulam iã cũ ſequentibus vi⸗
delicet iam luce ſub ip̃a.Ibi.i.in ea re aut ĩ eo
loco vbi cõiugem reſpexit oĩs labor effuſus
ſup.eſt.i.fruſtratus &ꝑditus:& federa.i.pacta
immitis tyrãni.ſ.plutonis rupta.i.irrita facta
ſunt & fragor.ſ.vocũ acclamantium auditus
eſt ter in ſtagnis auernis.i.ĩfernalibus qa gau
debant manes Euridicen redire vt iterum or
phea audirent (Gaudẽt autem reuera ex ſola
inuidia multos damnari cnm tamen nõ verũ
gaudiũ ſed incremẽtũ dolorũ/inde habeant)
Illa.ſ.euridice ſentiẽs ſe trahi ad ĩferna inqt
o Orpheu qs.ꝑdidit me miſerã & te qs ĩquã
tãt⁹ furor:q.d.nõ amãtis ſed amẽtis &furẽtis
id eẽ:en crudelia fata vocãt me iterꝫ retro.i.re
trorſũ:& ſomn⁹.ſ.mortis:cõdit.i.ſopit lumĩa
natãtia.i.oculos ſtygio hũore ſopitos aut ma
dẽtes.Iãqꝫ.i.& iã aut poſthac vale qđ diſcẽdẽ
tis ẽ ego feror.i. auferor abs te circũdata igẽ⸗
ti nocte

SER.
¶Quũ ſubita incautũ dementia cepit amantẽ:Epithe⸗
ton amãtis eſt.Ignoſcẽda qdẽ ſcirẽt ſi ignoſcere manes:
participiũ ſine v̷bi origine nõ.n.facit ignoſcor ſicut nec
triũphor regnor.Erudicẽqꝫ ſuã iã:alij legũt iam luce ſub⸗
ip̃a.Victuſqꝫ aĩ.ſic hoc loco dixit.vt o p̃ſtans aĩ iuuenis
Reſpexit:ibi oĩs Fffuſus labor atqꝫ ĩmitis rupta tyrãni fe
dera &c.Nã reſpiciendo cõmiſit in legẽ ſibi datã Terqꝫ
fragor auditus auernis:quaſi exultarẽt vmbrę reditu Eu
rydices.Luca.dicit ĩ orpheo ſtrepitũ factũ redeunte Eury
dice:ob hoc:qa gaudẽt a luce relictã euridicẽ iterũ ſperã
tes orphea manes.Iterũ crudelia retro fata vocãt Ouidi⁹.
Bis rapit̃ vixitqꝫ ſemel.Natantia.i.in mortẽ reducta.In⸗
ualidas.p.ĩ vmbræ tenuitatẽ redactas.Heu.n.t.qa ſupra
dixit euridicemqꝫ ſuã.Iam.f.d.per diuerſa.Præterea:po⸗
ſtea vt qſq̃ numẽ iunonis adorat.Prętereа.Nec portitor
orci amplius obiectam paſſus tranſire paludem myſticũ
eſt dicit.n.bis eandem vmbram euocari non licere.

MAN. Proſerpina.
¶Pone poſt.Sub ipſa luce ꝓpe ſuperas auras.Proſerpi⸗
na hanc plutoni tribuerunt:quoniam terrena vis omnis
atqꝫ natura.Diti patri: dedicata eſt.q dictus eſt apud grę
cos Pluton:quia & recidant omnia in terras:& oriãtur e
terris proſerpina autẽ eſt ea q̃ græce perſephone nomi⸗
natur : quã frugũ ſemen eſſe volunt:abſconditamqꝫ q̃ri
a matre fingunt:vt ait Cicero in libro de.n. de.Varro tñ
inquit:qd

ti nocte.i.caligine:tendēs tibi.i.ad te.heu nō tua.i.nō amplius tui iuris aut in ꝑtāte tua palmas.i.man⁹ inualidas.i.in vmbrarum tenuitatē redactas:& ob id reſiſtere nequeuntes.dixit.ſ.euridice &fugit ſubito ex oculis i auras ceu fum⁹ tenuis cōmixtus.ſ.aeri fugit in diuerſa.i.diuerſas partes aeris.ita vt nihil fumi āpli⁹ appareat neqꝫ vidit ꝑterea.i.ꝑter ea (vt dicūt) vicē:hoc eſt poſtea:illū.ſ.orphea prenſantē.i.captantē ſed nō capientē:prenſantē ergo.i.frequēter ꝑndere conantem neqcq̄.i.fruſtra vmbras.i.cōiugem que iā in vmbras diffuſa erat.& volentē dicere multa . nec portitor orci.i.īferni .ſ.charon paſſus ē ſupple orphea trāſire ampli⁹ paludē.ſ.ſtygem obiectā i.interpoſitā & regionē viuorū ac mortuorū ſeparātē.Q đ Seruius dicit myſticum eſſe.i. arcanum ſumptum ex ſupſtitiōe potius q̄ ex religione priſca qua dicit̄ bis eādem vmbrā euocari non licere:Q uaſi non Eurydicen ſed vmbrā ei⁹ euocarit orphe⁹ carminibus & incantatiōib⁹ ſacris.Sane euocandaꝝ vmbraꝝ mentio fit ēt in libris regnoꝝ: vbi iuſſu Saulis euocata eſt vmbra ſamuelis : de qua quid theologi noſtri cenſeant apud eos & ꝑſertim diuum Auguſtinum vidēdū eſt. Q uid faceret (aporeſim orphei recitat) hoc eſt qd putat eum tunc facere debuiſſe:vel dubitat tunc orphe⁹ qd faceret:& quo ferret ſe cōiuge bis erepta.i.vi amiſſa ſemel a ſerpēte &iſemel ab iferis:quo fletu moueret.i.q̄ miſeratiōe afficeret manes.i.inferos:& qua voce moueret numīa.ſ.ſupera:qdē.i.certe illa.ſ.ꝓpter quā hec dicebat nabat iam frigida.i.mortua & exanguis:cymba ſtygia.i.q̄ traducebat̄ ꝑ ſtygē paludē:de qua.vi.enei.plenius dicendū erit.

ASCEn. ❡Septē illum.Docet q̄ deinceps egit orphe⁹ vt iuſtam in ſe cenſeret animaduerſionē ariſteus qui tot malorum caput erat . Ordo eſt. Ordo. Perhibēt.ſ.poete aut hiſtoriographi.illum.ſ. orpha fleuiſſe ſeptē menſes totos.i.integros ex ordine.i.ſine intermiſſione ſub rupe aeria i.alta ad.i.iuxta vndā.i.fluentum aut lacum ſtrimonis illi⁹ fluuiꝫ thracie.deſerti.ſ.ab hoībus cum latas paludes faciat quas grues habitāt vnde dictum eſt.Strimonieqꝫ grues&c. & ꝑhibent eum euoluſſe hec.ſ.que de euridice dicta ſunt ſub gelidis antris eum dico mulcentē carmine.i.dulcedine cantus tygres.i.ferociſſima animalia & quercus.i.rigidiſſimas arbores.quam fabulā Hora.in arte ſic explicat.Syluestres homines ſacer interpreſqꝫ deorum Cedibus & victu fedo deterruit orphe⁹ Dict⁹ ob hoc lenire tygres rabidoſqꝫ leones. Perhibent dico fleuiſſe talē qualis philomela auis illa dulciter querula (vn̄ licet ſpecies pro genere.i.ea pro quauis aue ponat̄. tamen videtur quidam delectus eſſe cum ea ob iniuriā illatā potiſſimū q̄rat̄) merēs.i.triſtata ſub vmbra populea.i .populorum arborū iuxta quas.ſ.nidum fecerat queritur.i.voce querula deflet fetus. i. pullos amiſſos quos arator durus.i.immitis:obſeruans.ſ.matrem quo cibū afferret detraxit nido implumes.ſ.priuſq̄ volare ſcirēt.at.i.ſed illa.ſ.philomela flet noctem.ſ.totā & ſedens ramo vnde nidus ablatus eſt ītegrat.i.ſepe repetit & ex itegro canit carmē miſerabile & implet loca vicina:late q̄ſtub⁹.i.querelis: meſtis.i.meſtitiā indicantibus:& nulla ven⁹.i.appetitus coeūdi & nulli hyemenei.i.noue nuptie:flexere aīm.ſ. philo

mele &

ingt:qd Epicharm⁹ Enniꝫ lunā ꝓſerpinā quoqꝫ appellat: qꝛ ſolet eſſe ſub terris:nā hæc vt ſerpēs mō in dextrā mō in ſiniſtrā partē late mouet̄.ſerpere ꝟo & ꝓſerpere idē dicebat.de hac ēt plura li.i.Georgi.Auernis ſtagnis:i auerno maiores noſtri Homerica defunctorū vaticinia fuiſſe fabulis edidere.Hanc.n.locorū partē plutoni dicatā opinabant̄ placatiſqꝫ pri⁹ ꝑ ſacrificia diꝫs manib⁹ illuc intrabāt:aderant.n.q talib⁹ exponēdis ductores eſſent locoꝝ fructus ꝑcipientes.Fons; ꝟo ibi fluuialib⁹ ſcatens aquis excurrit in mare:ab eius vſu abſtinebant oēs ſtygias opinātes eſſe aquas eo ī loco cōſtructū erat oraculū ex aquarumqꝫ feruore vicinarum phlegetontē eſſe cōiecturā factitabāt:& ex acheruſia.hæc & plura Stra.li.v.videto ēt lib.tertio Geor.Præterea poſtea.Portitor orci.i.charon. Vergilius li.vi.æneidos portitor has horendus aquas& flumina ſeruat Terribili ſqualore charon &c.poſtea īqt. Ipſe ratem conto ſubigit veliſqꝫ miniſtrat:& ferruginea ſubuectat corpora cymba . Orci:videto lib.i.Geor.

❡Reddita quaſi reddita.Dementia nam vis amoris dementia eſt.incautum:nihil tam ꝓprium amanti:vn̄ pueris eq̄parant̄:& ꝓpterea Proper. Q uicunqꝫ ille fuit puerū qui pinxit amorē Nōne putas miras hūc babuiſſe manus? Is primū vidit ſine ſenſu viuere amātes.Et leuibus curis magna perire bona.Ignoſcēda:nam ſi cognoſceremus quam miſere cupiant amantes viſere rem amatam: & q̄ vehemens ſit hæc ꝑturbatio in hac re iudicaremus illis huiuſcemodi erratum cōdonandum. Sed manes ꝓpter illorum crudelitatem nullam nouerunt humanitatem.Immitis: vnde nulla eſſet cōmiſeratio ſperanda.Illa quis & me inquit miſeram:& te per.oratio vehementer pathetica:Nā & ſuū vehemēter exprimit dolorē. Demōſtrat.n.eo deueniſſe amātes:vt culpa illius q nihil minus q̄ hoc voluiſſet iſœliciſſimo ac ęterno diſſidio ſeparent̄. Heu nō tua.q.d.qđ vtrūqꝫ miſerrimum accidit.

CHRI.
Amantes pueri ſūt.

Septem illum totos perhibēt ex ordine mēſes
Rupe ſub aeria deſerti ad ſtrymonis vndam
Fleuiſſe.& gelidis hæc euoluiſſe ſub antris
Mulcentem tigres & agentē carmine quercus.
Qualis populea mœrēs philomela ſub vmbra
Amiſſos queritur fœtus:quos durus arator
Obſeruans nido implumes detraxit:at illa
Flet noctem:ramoqꝫ ſedens miſerabile carmē
Integrat & mœſtis late loca queſtubus īplet.
Nulla venus:nulliqꝫ animū flexere hymenæi.
Solus hyperboreas glacies tanaimqꝫ niualem
Aruaqꝫ riphæis nunq̄ viduata pruinis
Luſtrabat:raptam eurydicen:atqꝫ irrita ditis
Dona q̄rens:ſpretæ ciconū quo mūere matres
Inter ſacra deum nocturniqꝫ orgia bacchi
Diſcerptū late iuuenē ſparſere per agros.
Tū quoqꝫ (marmorea caput a ceruice reuulſū
Gurgite quū medio portans œagrius hebrus
Volueret) eurydicen vox ipſa:&frigida lingua
Ah miſeram eurydicen anima fugiētevocabat:
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.

❡Ex ordine:ſine intermiſſione.Deſerti ſtri.aſperi inculti.Strymon autē eſt fluuius Thraciæ:circa quem ad ex- SER: Strymon

tinguēdū

tinguēdū amoris calorem morabatur.Hæc euoluiſſe.ta-
lia qualia cōmemorat.Philomela ꝓ quauis aue:nā ſpe-
ciē pro genere poſuit.Flet no.lugi nocte.continuo fletu.
Tanaim niualē fluuiū ſcythiæ.Nunꝗ.v.p.ſemꝑ niuib⁹
Cicones. plena.Spretæ.c.q.m.m.nuptiali.ſ.cicones aūt ſunt thra-
ces mulieres ꝗ ab orpheo ſpretæ diſcerpſere eū ꝑ liberi
ſacra ſimulata.Marmorea caput a cer.r.i.pulchra ſane al
ludit ad id qđ dicit Ouid.quia cū caput eius delatum ad
œagrius. ripas ſerpēs mordere voluiſſet.eſt cōuerſus in lapidem.
Oeagri⁹ hebrus:Oeagri⁹ fluuius.eſt pater orphei:de quo
hebrus naſcitur vnde eum appellauit œagrium.

PRO. ¶ Spretæ ciconum quo munere matres : Cicones natio
Thracum:qua oppidum eſt Iſmaros.Et faciles venerare
napæas:Napeæ ſunt nymphæ.

CHRI. ¶ Oeagrius:refert Dio.ſicu.bacchum inſidias Lycurgi
œagrus. thracenſiū regis admonitu theropis viri thracis vitaſſe:
ac paulo poſt victor lycurgū regno ſpoliaſſe:Illudq; be-
neficij memor theropi tradidiſſe:qui moriēs : Oeagrum
filium a quo & fluui . denominatus eſt hæredē reliquit.
Ex Oeagro autē natus eſt Orpheus dicit Oeagrum fuiſſe
pronepotem atlantis ex alcione vna ex filiabus atlantis:
de Orpheo plura alio loco diximus:eadem hic ꝙ fuit &
eiuſdē nominis poeta in archadia:& ali⁹ crotonias ꝗ cū
Piſiſtrato athenīēſiū tyrāno vixit.ſunt ꝗ ēt ſex orpheos
nominēt:hunc aūt quē precio habemus ſcribunt Lybiā
& ægyptum peragraſſe & Trimegiſti Mercurij doctrinā
imbibiſſe.Quāꝗ teſte Cice.Ariſto.docet Orpheum poe
tam nunꝗ fuiſſe : & hoc orphicum carmen Pythagorei
ferunt cuiuſdam fuiſſe Cereonis.

mele & ēt orphei:& orphe⁹ ſolus luſtrabat.i.
circuibat ſolus glacies hypꝑboreas.i.que fere
ſunt circa mōtes hypꝑboreos ſuꝑ quos.ſ. bo-
reas flat & tanaim fluuiū europā ab aſia diri
mentē niualē.i. niuib⁹ tectum.& arua nunꝗ
viduata.i.priuata:pruinis.i.gelu cōcreto:ri-
pheis. i.i ripheis montib⁹ exiſtētib⁹ ꝗrens.i.
conquerēs Eurydicen raptā:atq; dona ditis ꝗ
donauerat vt in lucē rediret ſi nō reſpexerit
eā irrita.i.fruſtrata ꝑ reſpectionē quo mune-
re.i.quo officio ꝗrendi cum orphe⁹ vitupera
ret.matres ciconum ppłoꝝ thracie ſprete.ſ.
ab orpheo ꝗ negens aīum ad nouos amores
applicare feminas deteſtatus:fingit ad amo-
res pueroꝝ ſe trāſtuliſſe:ſparſere iuuenē.ſ.or
pheū adhuc iuuenē & ita amabilē:ꝑ agros di
ſcerptum late īter ſacra deū.i.deorū & orgia
i.feſta a cōcitatis celebrati ſolita bacchi no-
cturni.i.noctu coli ſoliti.quū.i.qn̄ hebrus ea
gri⁹.i.ex eagro pr̄e orphei naſcēs : aut ab or-
pheo eagrio dict⁹ eagrius portans caput.ſ.or-
phei reuulſū.ſ.ꝑ mlieres:a ceruice marmorea
i.cādida & tereti.volueret ip̄m medio gurgi
te.i.flumīe hebri vox ip̄a & lingua frigida.i.
moribūda vocabat ꝙq;.i.ēt tū.i.tūc.Eurydi-
cen vocabat dico aīa fugiēte ſub vmbras.ſ.ꝑ
īdignationē eo ꝙ violenta eēt mors:ripe reſe
rebant.i.reſonabant toto flumine Euridicen-
i.nomen eius ab eo moriente ſepe repetitū.

MAN. ¶ Strimonis libro primo Gerorgi.diximus.Mulcētē ti.
ꝑ id ſua eloquētia feros hoīes & rapaces reuocaſſe in manſuetudinē & humanitatē orphea ītelligim⁹.Et
agē.c.quercus:ꝑ id obſtinatæ opinionis hoīes ītelligim⁹ ꝗ nō niſi ꝑ eloquētiæ vires queūt a ſua pertina
Luſcinia. cia remoueri.Philomela:luſcinioſa hoc loco:alibi hirūdo.vt latius ſupra oſtendimus.Philon autē amās
Philomela. dicitur.Mela vero mala poma ſeu oues miſerabile carmen integrat:Ply.li.x.ſcribit ꝙ luſcinijs diebus ac
noctibus continuis quindecim garrulus ſine intermiſſu cantus:denſante ſe frondiū germine in qua vna
aue perfecta muſicæ ſcientia modulatus editꝰ ſonus:& nūc cōtinuo ſpū trahitꝰ in longum:nunc varietꝰ infle
xo:nunc diſtinguitur concluſo:copulatur ītorto.ꝓmitur: reuocatur.Plura tn̄ ibidē leges miranda quidē
hymenæi:nulla coniugia:videto li.iij.Geor.Hyperboreas li.iij.Geor.latius videas.Tanaim:tanais flu-
Tanais. uius europā ab aſia diſiungit atq; amborum fines vtrinq; perlabēs:in Boream verſus per ſauromatas in
ſcythiam vſq; atq; in mœotidis paludē ꝓtenditꝰ oritur autem ex indiæ montibus . Dyoniſius ſcribit:&
Stra.li.vij.& li. ix.Ripheis:Vide li.i.Geor.Ciconum matres circa hæbrū thraciæ fluuium Cicones habi
tant teſte Mela.horum mulieres teſte quoq; Oui.li.xi.meta.Orpheū eo ꝙ fœmineum amorem in puero-
rum venerem tranſtuliſſet.& propterea eas ſperneret furialiter laniarunt:poſt vero lyrā & caput ei⁹ ī he-
brum iecerunt.Orgia bacchi:in Rodope thraciæ monte orpheus ſonare cantareq; ſolitus erat:& ibi ſacra
Orgia. liberi pr̄is Orpheo primū initiāte celebrabātꝰ:vt ſcri.Mela.Orgia bacchi Stra.li.x.ſic ait:plurimi igitꝰ græ
corū totum cerimoniale negocium qđ orgia vocant bacchanaleq; & coricum & ſacrorum myſteria libe
ro patri attribuerunt & Apollini & Hecatæ:& muſis & Cereri propter hæc Strabonis verba optime Ser.
dixiſſe Videtꝰ li.iiij.ænei.vbi ait:orgia apud græcos ſacra oīa dicuntꝰ ſicut apud latinos Cerimoniæ.Sed
iam abuſiue ſacra liberi patris orgia vocantꝰ:ꝑterea orge ira dicitꝰ Orgao cōcito cōcupio . Orgiazo orgia
Oeagros celebro orgizomæ iraſcor.Oeagrius hebrus:œagros vir ſiue fluuius orphei pater vt ipſe in argonauti-
cis ait.Dio.itē lib.v.aſſerit orpheū œagri filiū & doctrina & melodia ac poeſi exceſſiſſe oēs quorū extet
memoria.de hebro ſuperius patuit.Ser.autem ait:ex œagro fluuio natum hebrum.

Hæc proteus & ſe iactu dedit æquor in altum:
Quaq; dedit ſpumātē vndā ſub vertice torſit.
At non Cyrene:nanq; vltro affata timentem.
Nate licet triſtis animo deponere curas:
Hæc oīs morbi cauſa:hinc miſerabile nymphæ
Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis
Exitium miſere apibus:tu munera ſupplex
Tende petens pacē:& faciles venerare napæas
Namq; dabunt veniā votis:iraſq; remittent.
Sed modus orādo qui ſit prius ordine dicam.
Quattuor eximios p̄ſtanti corpore tauros
Qui tibi nunc viridis depaſcunt ſumma lycæi

¶ Hec proteus &c.Enarratis ꝗ cōpulſus erat ASCEn.
enarrare a diuino ſpiritu proteus ſeſe in vn-
das deiecit tanq; qui iuuenē cōfidentem abs
quo iniuriam paſſus erat ignoratione reme-
dij punire vellet cum cauſam malorum edo-
cuiſſet:quocirca artificioſe p̄ſtructū eſt a poe
ta vt cyrene cepta nebulis adeſſet oiaq; intel
ligeret : ꝗ intelligens nymphas placandas &
ſciens quo ſacrificio apū inſtaurādarū modū
īuenit ꝗa ex vitulis mactatis & in nonū diem
derelictis ſuborte ſunt.Ordo ē.Hec ꝓte⁹ ſuꝑ. Ordo.
dixit quaq;.i.& qua.& dedit ſe iactu.i.īpetu
magno in altū equor & torſit ſub vertice aut
capitis ꝗa ſe p̄cipitē dedit aut ſub ꝟtice.i.re-
uolutione aquarum vndam ſpumātem ſuꝑ.
in ea parte qua dedit ſe ī altū.At.i.ſed cyrene
nō.ſ.dedit ſe in altū:hoc ē nō aufugit licet eēt
nympha aquatilis derelinquēs filiū icōſultū
& dubiū ſicut proteus(& ita malim dicere q;
ꝙ nō timuit)nāq; ip̄a eſt affata vltro (qđ lō-
ge abeſt

Delige:

ge abeſt vt aufugeret)timētē.ſ.ariſteū.o nate
licet.i.licitū eſt deponere aio curas triſtis.i.q̄
te triſtē reddūt:hec.ſ.quā ꝓteus dixit : eſt oīs
cauſa morbi:& nymphe cū q̄bus illa.ſ.eury=
dice : agitabat choros.i. choreas & feſtiuita=
tes.in altis lucis.i.ſyluis ſacris & īceduis:mi=
ſere.i.īmiſerūt(media lōga:eſt.n.verbū p̄teri
ti pfecti tpis)hinc.i.ex hac cauſa apib⁹.ſ.tuis
exitiū.i.iternecionē miſerabile.i. miſeratiōe
dignā:tu ſupplex petēs pacē.ſ.a nymphis &
eurydicē:tende.i.pretende offer:munera. i.ſa
crificia:& venerare.ſ.mūerib⁹:napeas.i.floꝝ
& virgultoꝝ: nymphas faciles. i. cito exora=
biles & qd̕ p̄ceris faciētes:nāq; dabūt veniā:
votis.i.ꝓpter vota:ſed ego dicā pri⁹ : q̄ ora=
ueris.ſ.eas:q ſit mod⁹ orādi.delige.i.de mul
tis elige q̄ttuor tauros eximios.i.ex alijs exē=
pros(ſed ꝓprie porci dicunť eximij ſcd̕m Do
natū & tauri intacti vt bibētes lecte) p̄ſtanti
corpore.i.hn̄tes p̄ſtās corpus:& delige totidē
iuuēcas:ceruice itacta.ſ.a iugo.i.q̄ nūq̄ iugū
traxerūt:q̄ depaſcūt.i.carpūt tibi nūc ſūma.i.
ſūmitatem lycei.ſ.mōtis archadie : viridis.i.
herboſi:p qd̕ oſtēdit vernā eſſe tēpeſtatē qua
apes ita inſtaurandas prius docuit & cōſtitue
ijs.ſ.dictis quattuor aras ad.i.iuxta alta delu
bra.i.tēpla dearū.(In quib⁹.ſ.earum ſimula=
chra vt q̄dā dicunt decorticata ſunt)& demit
te.i. extrahe deorſum: iugulis.i.ex anteriori
parte colli:cruorē ſacrū.ſ.deabus & deſere ipa
corpora boū.ſ.cū pellib⁹:ī luco frondoſo : vt
ſ.locus ſit tepidus & tectus qualē ſupra deſcri
pſit & poſt.i.poſtea vbi aurora nona. i. noni
diei(is em̄ ēt tunc obſeruabať in funebrib⁹ re
bus & ſacrificijs)oſtēderit ſuos ortus.i.illuxe
rit tu mittes orphei:ꝓ orpheo inferias.i.ſacri
ficia que manibus apud inferos cōpetūt.ſ.pa
pauera lethea.i.obliuionē inducētia : ſeruius
dicit agreſtia:cum ſint ēt veſca.i.q̄bus veſci=
mur(poſſet orphi legi in datiuo a ntō orphes
itē orphei in genitiuo vt ſit diphthōgus gre
ca ſicut eus ī ntō & ordo eſt.mittes lethea pa=
pauera appoſitorie īferias orphei)& tu macta
bis ouē nigrā īferis.ſ.gratā /& tu reuiſes lucū
vbi boues derelicti erūt:& tu venerabere eu=
rydicē placatā.i.quā tibi polliceor ſic placan
dā:vitula ceſa.i mactata. Haud mora ſignifi
cat matrem abijſſe aut conticuiſſe illis dictis:
haud.i.nō mora ſup.fit:& ariſte⁹ faceſſit.i.fa
ctū it:cōtinuo.i.ilico & eueſtigio:p̄cepta ma
tris:& venit.i.accedit ad delubra & excitat.i.
innouat aras monſtratas.ſ.a matre:& ducit.ſ.
ad eas:quattuor tauros eximios p̄ſtāti corpo
re & totidē.i.ēt quattuor iuuencas ceruice ī=
tacta:& poſt vbi aurora nona induxerat ſuos
ort⁹ mittit orphi.i.orpheo inferias.i. ſacrifi=
cia inferis apta:& reuiſit lucū in quo.ſ.dereli
querat boues:vero ꝓ ſed ariſte⁹.ſ.& q aderāt
vt ſacrificulus aſpiciūt hic.i.ī hoc loco & tpe
ſ.nona die:monſtrū ſubitū.i.ſubito exortū&
mirabile dictu.i.dū diciť:videlicet apes ſtri=
dere p viſcera boū liquefacta.i.reſoluta & pu
trefacta toto vtero & efferuere.i.feruēter euo
lare coſtis ruptis (efferuere & ſtridere tertie
ſunt hic inflexionis ab efferuo & ſtrido)& nu
bes immēſas.i.valde magnas:hoc eſt exami=
na apium in morem nubis volātium trahi.i.
contrahi:& confluere.i.cōfluxū facere iā ſup.
in arborem ſummam:& demittere ramis len
tis.i.pondere vibrantibus.i.dependere in ra=
mis lentis:vuam.i.examen apum in morē ra
cemorum condependentium.

Delige:& intacta totidem ceruice iuuencas.
Quattuor iis aras alta ad delubra dearum
Conſtitue:& ſacrum iugulis demitte cruorem
Corporaq; ipſa boum frondoſo deſere luco.
Poſt vbi nona ſuos aurora oſtenderit ortus
Inferias Orphi lethæa papauera mittes:
Et nigram mactabis ouem:lucumq; reuiſes
Placatam eurydicen vitula venerabere cæſa.
Haud mora:continuo matris præcepta faceſſit
Ad delubra venit:monſtratas excitat aras.
Quattuor eximios præſtanti corpore tauros
Ducit:& intacta totidem ceruice iuuencas.
Poſt vbi nona ſuos aurora induxerat ortus
Inferias orphi mittit lucumq; reuiſit:
Hic vero ſubitū ac dictu mirabile monſtrū
Aſpiciunt:liquefacta boum per viſcera toto
Stridere apes vtero:& ruptis efferuere coſtis:
Immenſaſq; trahi nubes:iamq; arbore ſūma
Confluere:& lentis vuam demittere ramis.

Hæc ꝓteus:Subaudi dixit. A.t.n.c.deeſt territa eſt qd̕ SER.
ex ſequentibus datur intelligi. Pacē.p.pacem beneficiū
& beniuolentiam Faciles .n. exorabiles nymphas: & ad
ignoſcendum paratas.Sane ſciendū eaſdem eſſe Napæas Napeę.
q̄ & dryades ſunt:Nā ſupra ait:At chorus ęqualis drya= Dryades.
dum.Intacta cer.i.indomita & dicit ita animalium ſacri
ficium eſſe faciendum vt non tantum occidantur hoſtię:
ſed cædantur.Orphi datiuus græcus eſt.Lethæa papaue
ra.i.aggreſtia. Placatam.e.v.v.c.hypallage ꝓ veneratā
placabis.Pręcepta faceſſit.i.facit & ē frequētatiuū ꝓ prī
cipali:aut certe ideo faceſſit:q̄a plures hoſtias īmolauit.
Hic.f.a.d.m.res.n.hęc ex īprouiſo venit.vt apes ex bob⁹
erūperēt:nā p̄cepta cyrenes tm̄ ad placādū numina ptine
bant.Notandū ſane ꝙ ex hoc euētu illa ars inuēta ē quā
ſupra memorauit:& melior facta p induſtriam.Stridere.
a.u.& ru.ef.c.hæc verba ſecūdæ ſunt coniugatiōis & ter
tiæ nunc tm̄ tertiæ Lentis.u.d.in modū vuæ.i. botrijo=
nis defluere.quod græci βοϑρυδὸν dicunt.
Sub v̄tice:eſt vertex cōtorta ī ſe aqua vel q̄cq̄d aliud MAN.
ſilr̄ v̄tiť.īde ꝓpter fluxū capillorū pars ſūma capitis ex Vortex
hoc iquā ī mōtib⁹ eminētiſſimū:recte dixeris hęc oīa v̄=
tices ꝓprie tn̄ vn̄ initiū & Fab.li.viij.q ēt li.i.ſcri.Vor=
ſus & vortices dixerūt antiq q̄ primo Scipio aphrican⁹
in e litterā ſecūdā v̄tice diciť.& Caper inq̄t:Vertex capi
tis ē: vortex fluminis.At nō cyrene ſupple timuit:refert
n.ad illud.Nāq; vltro affata timē.Faciles mites placabi
les.Napęas nymphę ſūt ꝓprie q̄ virgultis & florib⁹ dele Napeæ
ctanť.vt Oreades q̄ mōtib⁹.Lactā.th.iiij.Delubra. Var=
ro li.viij.reꝝ diuinaꝝ.Delubrū ait alios ęſtimare in quo Delubrū.
p̄ter ædē ſit area aſſumpta deū cauſa : vt eſt in circo fla=
minio Iouis ſtatoris:alios in quo loco dei ſimulachrum
dedicatū ſit & adiecit:ſicut locū in quo figerēt candelam
candelabrū appellatū ita in quo deū ponerēt nominatū.
delubrū.His a Var.p̄ſcriptis poſſum⁹ intelligere id po=
tiſſimū ab eo ꝓbatum:qd̕ ex ſua cōſuetudine in vltimo
poſuit:vt a dei dedicato ſimulachro delubrum cœperit
nuncupari.hæc Macrobi⁹ li.iij.ſatu.Orphei:meli⁹ orphi
legem⁹:vt in Buc.Orphi calliopeia:De quo ibi lati⁹ Le
thea pa.iā ſupra oſtēdimus.Vuam:Iuuenalis etiam ait.
Examēq; apium longa conſederit vua.

Hæc ſuper aruorū cultu: pecorūq; canebam
Et ſuper arboribus: Cæſar dū magnus ad altū
Fulminat euphratē bello: victorq; volētis
Per populos dat iura: viāq; affectat olympo:
Illo Vergiliū me tempore dulcis alebat
Parthenope ſtudijs florentē ignobilis oci.
Carmina qui luſi paſtorū: audaxq; iuuenta
Tityre te patulæ cecini ſub tegmine fagi.

SER. ¶Hæc ſuꝑ ar.ꝑ aruorū cultū primū librū ſignificat per pecora aūt tertiū & quartū: q̄a & apes pecora ſunt ꝑ arbores ſecūdū & hoc dicit. Hæc ego.i.Georgica ſcripſi dum Cæſar in oriēte pugnar et Fulminat: fortiter facit victor v.P.p.d.i. Vnū virtutis eſt: alterū iuſticiæ. Nam vincere virtutis: Volētibꝰ nō iuitis īperare iuſtitię eſt. Viāq; af. o. Pręparat ſibi diuinos honores. Dulcis a.P.i.neapolis: **Parthenope.** quæ primo ex corpore vniꝰ ſyrenis illic ſepultæ parthenope ē appellata. Studijs florētē ignobilis oci.i.artis poeticæ: quā ſociū ignobile appellauit: neq̄d de ſe videret̄ arrogāter dicere. Carmina q̄ luſi: Quinetiā Buco. ſcripſi. Audaxq; iuuenta. Aetate iuuenili: nā vt diximus ſupra xxviij. annorū erat cū Buco. ſcripſit & bene breuiter a ſe ſcriptarum rerū executus eſt titulos.

MAN. ¶Hæc ſuꝑ ar.cul. Peroratio eſt: cumulū q̄dā: cōcluſionē alij vocāt q̄dā enumerationē: breuit̄.n. repetit totā ſimul cauſam atq; materiā decurrēdo ꝑ capita. De hac ēt Fab. li.vi. latius ſcribit. Ad altū euphrate: armeniā maiorem ītelligit: ī qua Euphrates orit̄: vt Stra. ſcri. li.xi. atq; xvi. Cæſar aūt Auguſtus: vt Florꝰ ſcri. ad orientē verſus exercitū miſit in armenios Medos: ꝑtos q̄ poſtea oēs cū indis ēt Auguſti & Romanorū ditiōi paruerūt. Volētis po. auguſtus virtutis moderatiōiſq; fama īdos ēt atq; ſcythas pellexit ad amicitiā ſuā ppl̄iq; Romani vltro ꝑ legatos petendā vt ſcri. Suetonius. Florus ēt & Euſebiꝰ q̄ oīa latiꝰ ſupra patuerūt. Viāq; affectat olympo. Oui. quoq; li.i. Faſt. ait. Sic petit̄ cœlū ꝑ labores.ſ.& virtutē vitiorūq; fugā. affectare inq̄t Feſtus: eſt ꝓnū aīm ad faciēdū aliq̄d habere: affectat ergo viam.i.ꝑparat Olympo ad diuinos **Vergilij patria.** honores. Illo Ver. Vergiliꝰ Maro in pago q̄ dicebat̄ andes haud ꝓcul a Mantua natus Pompeio & Craſſo cōſulibꝰ. Cremonæ ſtudijs eruditꝰ: ſumpta toga Mediolanū trāſgreſſus ē: poſt breue tp̄s Romā ꝑrexit: vt ſcribit Euſebius. alij vero ſcribūt Vergiliū ab Mediolano Neapolim iuiſſe: q̄d & ipſemet hoc loco īdicat vbi añ alios & gręcę & latine eruditior factus. ſe in vrbem contulit. Oſtendit autem hic Georgica Neapoli: æneida vero partim ī Sicilia partim in Cāpania. xi. annis cōfeciſſe. Bucolica aūt triēnio perfeciſſe aiunt: annos natum: vt Probus aſſerit xxviij. inde inquit inferius: Audaxq; iuuēta &c. Parthe- **Parthenope.** nope ab tumulo Syrenus appellata eſt vt ſcribit plynius libro.iij. hanc Auguſtus poſtea Neapolim eſſe maluit: vt Solinus ait Neapolis vero idem eſt quod noua ciuitas: vt etiam Strabo docet in libro.v. Varro tamen ſcri- **Neapolꝭ.** bit: ꝙ ab ea græca voce Neapolis noua polis ab antiq̄s noſtris vocitata eſt. Strabo. libro.v. ait: ꝙ Neapolis dicta eſt ideſt noua ciuitas: quā poſtea & Chalcidicenſes incoluerūt: & ex pithecuſis atheniſq; veniētes vbi parthenopes vnius e ſyrenibꝰ ſepulchrum oſtenditur. Neapoli autem quinquēnalis ſacer ille muſicus & gymnicus cōplures per dies celebrabatur Agon. Habet & Neapolis calidarum aquarum ſcatebras: & apparatiſſima balnea nulla ex parte Baianis inferiora. Plurimi vero e Roma Neapolim ſeſeſſum facientes victum græcanico ritu ꝑducebāt: aut quietis & ocij gr̄a: ꝑſertim qui eruditiōi dabāt operā aut remiſſioris vitæ deſiderio maxime quos ſenectꝰ affligebat: vel aduerſa valitudo hæc & plura Strabo. Ignobilis oci: litterarij laboris & ſtudij.i. poetices. hinc etiam Oui. li. iiij. de ponto ait de Dionyſio: Ille Syracuſia modo formidatus in vrbe Vix humili duram repulit arte famem. docuit n. corinthi. Idē quoq; li. iiij. de triſti. inq̄t. Sæpe pater dixit. ſtudiū q̄d iutile tentas. Mœonides nullas ipſe reliquit opes. Luſi: ſcripſi: de quo latius tibi in Tityro Ludere q̄ vellē. Carmina paſtorū Bucolica intelligit

ASCEn. ¶Hec ſuꝑ ar. &c. Perorās poeta operꝝ a ſe tūc cōpoſitorꝝ meminit: vitus forte (q̄d pleriſq; alijs cōtigit) aut ſua alijs aut aliēa ſibi aſcribi poſſe: ſimulq; cū ſūma modeſtia ſtudiū ſuum auguſti ſtudio cōparat: dicēs ociū ſuū.i. exercitiū poeticū q̄d ī ocio & q̄ete atq; ī vmbris fit ignobile: nō q̄dē ſimplicit̄ ſed reſpectu bellice gl̄ie: q̄ romāis ſūma viſa ē vñ cū rome forū vaſto ſpecu hiaret nec alio q̄ quo plurimū roma. ppl̄s poſſet: oppleri poſſe vates canerēt ferūt (iq̄t Liuiꝰ ad pricipiū ſeptimi li. decadis **M. curtiꝰ** prie) tū Marcū curtiū iuuenē bello egregiū caſtigaſſe dubitātes an vllū maius romanis bonū q̄ arma virtuſq; eēt. Silētioq; facto templa deorꝝ imortaliū q̄ foro iminēt capitoliūq; ītuētē & manꝰ nūc ī celū nūc ī patētes t̄re hiatꝰ ad deos manes porrigētē ſe deuouiſſe: eq̄ deīde q̄ poterat maxīe exornato īſidētē / armatū ſe ī ſpecū īmiſiſſe. hec illic q̄ circa & Maro nr̄ li.vi. Tu regere īperio ppl̄m romāe memēto He tibi erūt artes: paciq; īponere morē Parcere ſubiectis & debellare ſuꝑbos. Et q̄a ſūmā gl̄iā ī armis cōſtituit priꝰ arma q̄ virū ꝑlibat dicēs. Arma virūq; cano cū tñ virꝝ priꝰ exeq̄t̄: vñ & arma deſcripturꝰ ī ſeptio inq̄t Maiꝰ opꝰ moueo &c. Reſpectu ergo bellorū ab auguſto geſtorū ociū l̄rariū ignobile cēſet: ſicut & medicine peritū īgloriū appellat dicēs enei.xij. Scire ꝑtātes herbarꝝ vſuq; medēdi Maluit: & mutas agitare īgloriꝰ artes. Quia igit̄ ſtudiū poetarꝝ trāq̄llitatē amat: iō ociū vocat: q̄a vero in laudē auguſti cēſet glorioſiꝰ eē bñ agere q̄ bñ ſcribere: q̄a q̄ bñ agūt dū ēt viuunt nobiles fiūt: q̄ vero bñ ſcribunt plerūq; poſt obitū dūtaxat noſcitant̄ cū viuentes ſtudio dediti lateāt aut īuidia obruant̄. Sed de hac re ſatis. **Ordo.** Ordo igit̄ eſt. Ego Vergiliꝰ ſup. canebā hec.ſ. q̄ ꝑmiſſa ſunt: ſuꝑ.i. de cultu aruorꝝ vt ī prio lib. & pecorꝝ vt in tertio: & ſuꝑ arboribꝰ vt ī ſcd'o (& q̄d nō opꝰ eſt dicere nunc de apibꝰ q̄ ēt pecora ſunt) canebā inq̄t ſup. tūc dū Ceſar ſ. Auguſtꝰ magnꝰ.ſ. ꝑter ceteros: fulminat bello.i. vt fulmē ꝓſternit obſtantes: ad euphratē ſ. fluuiū armenie maioris altū.i. ꝓfundū & ipſe victor.i. voti cōpos dat iura ꝑ ppl̄os volētis i. vltro ſe legibꝰ eius ſubmittentes & affectat viā.i. iter hoc loco: olympo.i. celo: hoc eſt ad diuinos honores (Eſt aūt datiuꝰ localis: quem nōnulli octauū vocāt caſū reſolubilis ī actīm mediante ad vel in: vt affectat olympo.i. ad olympū (olympū aūt pro celo vſurpari alibi dictū eſt) Parthenope.i. neapolis hoc eſt ciuitas noua dicta parthenope a ſyrene illic ſepulta: dulcis.i. amena & grata ꝓpter ſtudiū alebat illo tp̄e quo.ſ. Ceſar ad euphratē fulminaret: me.ſ. Vergiliū authorē huius opis: florentē ſtudijs oci ꝓ ocij: hoc eſt vacatiōis ignobilis.ſ. dū fit: aut reſpectu glorie bellice quā Ceſar meret̄. qui.ſ. Vergiliꝰ: luſi.i. gracil̄r & facili ſtilo ſcripſi: carmina paſtorꝝ.i. bucolica & q̄ audax iuuēta.i. iuuenili etate: q̄ minus ꝑiculi ſentiēs. & minꝰ mali exꝑta audacior eē ſolet: cecini te o tityre recubātē ſup. ſub tegmīe fagi patule vt ī primo bucolico carmīe patuit.

Audax. ligit:quod p Epexegeſim ſequēti carmine ſuo more apertius innuit. Audaxq; iuuēta. Homerus in odyſſea inquit. Tu tñ intrato. metuens nihil oībus audēs in rebus melior Turnus itē lib. x. æneí. ad ſuos: Audētis fortuna iuuat. Et ſocrates in Gorgia Platonis cēſet. Animā recte inſtitutam tria potiſſimum habere debere. Scientiā primo. Deinde opinionē prudentis ſcilicet atq; beniuoli. Tertio audaciam. Vtq; victorinus ait: audax eſt q in proſperis temere aliquid aggredit̄. audax item eſt ille qui prouiſis rationibus fortiter aliquid incipit: Itaq; & ad malum & ad bonū audax referri pōt. Temerarius vero ſemp ad malū Vtq; Feſtus innuit audacia ab auide. i. cupide agendo eſt dicta. Audaxq; iuuenta id ex calore procedit: calidus enim ſanguis maiorē virtutē habet q̄ frigidus vt in ſenibus apparet de quo latius lib. iiij. Geor. cecinit: & Cecini & cecinit in antiquis legimus vtrumq; conuenit.

P. Vergilij Maronis poetarū clariſſimi
Bucolicorum & Georgicorum: cum Seruij
Mauri honorati Probi grāmatici: Antonij
Mancinelli Veliterni. Et Iodoci Badij
Aſcenſij commentarijs:

FINIS.

¶ Iodocus Badius Aſcenſius Laodiſlao & Clementi Alexādrinis: Ioanni confluentino & Ioanni paruo ingenuis optimorum bibliopolarum liberis. S. D.

QVemadmodum Marcus Fabius Quintilianus Oratorias inſtitutiones ſuas bibliopolis quidē nūcupauit: filio tamē ſuo: quo adhuc ipubi orbatus eſt: deſtinauit: ita exiſtimare licet pgenitores veſtros: pueri indulgentiſſimi: librorum elucidamēta quæ multo ære multaq; vigilantia comparant: omnibus quidem ſtudioſis exponere. ſed tamen in vobis per ea erudiendis præcipuam ſpem reponere. Quo circa hāc opellam noſtram vobis & nūcupatam & deſtinatam dociles beniuoliq; ſuſcipietis: curabitiſq; ne fruſtra tantū operæ tātūq; ſpei vobis & de vobis ſuſcepiſſe videamur. Quod abunde efficietis ſi cum litteris cultioribus honeſtos quoq; mores ſanctāq; virtutem coletis. Ad quæ omnia hæc Maroniana opuſcula facili vos tramite perducent. Quicqd enim in eis fuerat immundum ſine auctoris iactura reiecimus. Nam vt ſequētia Angeli politiani docebunt teſtimonia: obſcœnū illud de Priapo carmen Vergilianum non eſt. Hoc tantū vos admonitos volui. Valete & me cū optimis patribus veſtris: Ioanne Alexandro. Ioanne Confluentino. & Ioanne Paruo redamate Ex officina noſtra litteraria Parrhiſijs. v. Idus Mar. Anno pro calculis Ro. M. D. I.

¶ Non Vergilium: ſed Ouidiū videri Priapeij carminis authorē: Tum verſiculum illum qui ſit apud Martialem Ride ſi ſapis o puella ride Naſonis eſſe proculdubio: ſed ex epigrammatis potius q̄ aut ex artibus aut ex tragœdia Medea videri citatum: moxq; nouum quippiam & mirum de Medea Naſonis adſcriptum.

QVæ priapeia vocantur epigrammata Vergilio plæriq; tribuūt: inter quos etiam eſt vt arbitror Seruius. Cæterum ego in Senecæ libris illis qui iam diu delituerāt/nuper in lucē q̄q; admodum inſynceri prodiere: quibuſq; oratorum & rhetorum ſentētias diuiſiones colores ſuaſoriarum cōplectitur: niſi forte mendoſum credam⁹ qd habetur exemplar vnicū: ſubdititia eſſe nec Vergilij ſed Ouidij: depræhendo. Siquidem illius in volumine ſecundo verba ita ſunt. Hoc genus ſenſus memini quemdam prætorium dicere: cum declamaret contiouerſiam de illa: que egit cū viro malæ tractationis: quod virgo eſſet & damnata. Poſtea petijt ſacerdotium. Nouimus inquit iſtam meritorum abſtinentiam: qui etiam ſi primam virginibus timidis remiſere noctem. vicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus non tantum diſertiſſimus homo: ſed venuſtiſſimus qui nullius vnq; impunitam ſtultitiam tranſire paſſus eſt: Statim Ouidianū. Dū timet alterius vulnus iepta loci. Et ille excidit nec vltra dixit. Huc vſq; Seneca. Nouimus aūt hūc eſſe verſiculū in priapeio epigrāmate: cuius principiū eſt. Obſcure poterā tibi dicere. Sed & ſtilus ipſe. ni fallor: & prorſus Ouidiana quæpiā in eis verſib⁹ germana laſciuia. Quaten⁹ aūt ſit huic authoritati fidendū legentiū ſit iudiciū. Nos vt nō p vano ſcripſimus hoc: ita nec p cōfeſſo. Certe ſic Ouidio cōuenit ēt in cęteris obſcœniori: ſic Vergiliū cōtra dedecet a virginea quoq; verecūdia Partheniā vocatū: titulus iſtius operis: vt q̄libet iniurato teſti & ſuſpecto pudeat tñ pfecto nō credere. Sane illud in cōfeſſo ſcripſiſſe epigrāmata quoq; alia Naſonē: de qs verſiculū citat hūc Priſcianus. Larte ferox cœſo Corpus opima tulit. Et apud eundē ludentē legerat ſane. Quintilianus iſtud. Cur ego nō dicā furia te furiā. Nec alibi certe crediderim q̄ fuiſſe i epigrāmatis quē citat hendecaſyllabū phaletiū martialis Ride ſi ſapis o puella ride. Nam qd p̄cæptum reſpicit aliquod ex artib⁹ Domitium id vtiq; vel authoritate reſutat̄ martiani Capellæ: q videlicet in ſatyra p verſiculo Naſonis eū nō pro Martialis agnoſcit. Audiui ēt q crederent de tragœdia eſſe Medea: quā Tacitus: quā laudat Quintilianus: & quā fuiſſe (qd miror) pene Vergilianis cōſutā verſibus author Tertulian⁹ eſt: & nos in nutrice ſignificauim⁹. Sed hoc mihi nō fit veriſimile. Quis. n. vel in græca vſpiam: vel ī tragœdia latina phaletios legit: aut quid oīno tragicū ſapit hic verſiculus a tetrica illa grauitate reſiliens penitus atq; abhorrens? An vero nō & Martianus ipſe negat ppe modū clare de tragœdia hunc eſſe: ſi verba modo ipſius fideliter recitata diligenter quoq; expendantur: An nō ille ſatyrā ſuā q auſtera & cenſoria: qq; nimium tragici ſupcilij luſus caſtigauerat quaſi repcutiens & ad frontē: quod dicit̄: exporrigēdā inuitās: Peligni inqt de cætero iuuenis verſiculo reſipiſce: & ni tragicū corrugaris. Ride: ſi ſapis: o puella ride. Ni tragicū inqt corrugaris. i. niſi frontē capreas tragica ſeueritudine. Quod ſignificat rugarū triſtitia & ſqualore aſperas. Igitur ſi de tragœdia ſit ipſe verſiculus quo reuocare vno maxime ſatyram ſuā poeta hic ab auſteritate illa tragica molitur: ſane locus hic vt arbitror: Frigidus hibernas cana niue cōſpuet alpes. iā ſiquis de ſynceritate lectionis iſtius ambigat: libros velim Martiani vetuſtiſſimos inſpiciat e publica medicæ gentis Florētiæ bibliotheca: ſic enim profecto fidē noſtram credo ſua diligentia adiuuabit.

P. Vergi. Maronis ad Octauium Culex.

LVſimus Octaui gracili modulante Thalia.
Atqꝫ vt araneoli tenuẽ formauimus orſum.
Luſim⁹: hæc propter culicis ſunt carmina dicta
Omnis vt hiſtorie per ludum conſonet ordo.
Notitieqꝫ ducum voces licet inuidus adſit:
Quiſquis erit culpare iocos muſamqꝫ paratus
Pondere vel culicis leuior: famaqꝫ feretur.
Poſterius grauiore ſono tibi muſa loquetur
Noſtra: dabũt cũ ſecuros mihi tẽpora fructus.

DOMI. Argumentum.

PAſtor oues de more ad vmbram compellẽs ad fontem platanis & alijs arboribus inumbratum peruenit huius aquam ſerpẽs bibere ſolitus illuc peruenit. paſtorem qui obdormierat reperit & morſu impetere nitebatur. Culex paſtorem mordens excitauit: paſtor culicem manu captũ interemit: & indignatus poſtea ꝙ culicem ſue ſalutis cauſam interemerat: iterum obdormiuit: culicem in quiete videt ei omnem inferorum curam monſtrantem: excitatus deniqꝫ ſomno ei ſepulchrum miro inſtruit ornatu.

Muſæ.

¶ Thalia: muſas Iouis & Memorie: filias poetæ tradunt alij theſpidis ac Iouis: alij terræ ac cœli. Quidam tris eſſe ſenſerũt Homerus. ix. eſſe aſſerit. Heſiodus nomina recẽſet. videlicet Clio: Euterpe: Thalia: Melpomene: Terpſichore: Erato: Polymnia: Vrania: Calliope. Diodorus harum nominibus proprietatem ponit vt κλειω. ideſt clio propter gloriam que ex poetarum laudibus oritur. ευτερπη. i. euterpe ob voluptatem perceptam ab audientibus θαλεια. ideſt thalia

ASCEn.

LVſimus octaui. Sicut in prefatione ſiluarũ ſuarũ atteſtat̃ papinius: & homerus & Maro fecerunt quedã quaſi ingenij ſui preludia: inter que culicẽ expreſſe commemorat opus profecto lepidũ & in re tenui non tenuẽ gloriã meritũ. Inter animantia em̃ vix quicqꝫ minus culice: at tamen de eo rem arduam & ex medullis philoſophie hauſtã cõfecit: inſequens precipue paradoxon pythagoricũ: aſſerẽs videlicet ẽt culicis manes ac vmbras poſt mortem extare. Docebat enim pythagoras vt in litera pythagore latius declaraturi ſumus vnũ eundẽqꝫ eſſe in hominibus & in brutis animũ vſqꝫ adeo vt de vnius corpore viciſſim in alterius corpus migret. vnde oritur Culicis deploratio: cuius ad inferos cogent̃ manes deſcendere: immo iam coacti erant: recipi tamẽ nondũ potuerũt: cũ viderent̃ adhuc corpori obnoxij: quia nondũ obtinuerat legitimã ſepulturã. Quã rem tangit. Vergi. enei. vi. ex egyptiorũ dogmate dicẽs. Nec ripas datur horrendas: nec rauca fluenta. Tranſportare prius q̃ ſedibus oſſa quierunt. Centũ errãt annos volitantqꝫ hec litora circum Tum demũ admiſſi ſtagna exoptata reuiſunt. Inducit̃ ergo in hoc opere ſpiritus Culicis a paſtore interfecti ab inferis eo ꝙ inſepultus eſſet rediens: munuſqꝫ ſepulture ab eo implorans: eiuſqꝫ occaſione multa que iam apud inferos procul viderat recitãs Reliqua argumenti ſatis a Calderino explicantur.

Ordo

¶ Ordo igitur eſt. o Octaui. ſ. auguſte: quẽ vulgus octauianum appellat: nos luſimus. i. tenuiter deſcripſimus opus non magni ponderis & hoc thalia. i. muſa noſtra: modulante. i. modulate dictante. Atqꝫ formauimus orſum. i. cõtextum: tenuem. i. modicum: vt araneoli. i. parui aranei. Nam vermis araneus dicitur tela vero proprie aranea: ſed confunduntur. Orditur autem tam textor q̃ ſcriptor: vnde. Ordimur telas

telas.ordimur verba loquēdo. Luſimus inquit: & hec ꝓpter.i.ꝓpterea: hec carmina ſunt dicta culicis.i.de culice cōpoſita vt oīs ordo.i. cōte/xtus hiſtorie cōſonet ꝑ ludū(quo verbo dicendis fidē adhibiturū negat) Notitieq; ducū voces & vt voces notitie ducū cōſonēt ludo voces ſunt notitie ducū: q a vt dicit hora. Paulū ſepulte diſtat inertie celata virtus. Et alibi. neq; Si charte ſ.leāt qđ bene feceris mercedē tuleris &c (Alij legūt Nutriceſq; ducū: alij Nutrite) voces igit̄ ſunt notitie aut nutrices ducū licet inuidus adſit. Quiſquis erit paratus culpare locos.ſ.meos & muſam: feretur.i.habebit leuior.vel.i.ettiam pondere Culicis & fama. Noſtra muſa loquet̄ tibi poſterius.i. poſtmodū ſono grauiore: cū tempora dabunt fructus ſecuros.i. ſine cura poſſidenda ocia. aut forte ſignificat ſe nec dū agrorū ſuorū fructus ſecure percipere.

thalia quoniam poetarū Laus longo tempore viret θαλλειν dicit̄ virere. μελπομενη.ideſt melopomene a melodia qua demulceāt audientes μελπω enim mulceo dicit̄ τερψιχορη terpſichore. ideſt oblectatio ob doctrine bona. ερατω erato ab amore quem erota vocant ꝙ docti ament homines poetas. πολυμνια polymnia quaſi multa laus & memorie imortalitas. ουρανια. vrania ob concentus ſuauitatem & gloriam ꝙ viros doctos ad celum tollat gloria. ουρανος enim cœlum eſt καλλιοπη.ideſt Calliope.ideſt pulcra vox. ꝙ cantus ſuauitate ceteros antecedētes magis ab auditoribus eſtimentur.

ASCEñ. ¶ Vt tibi dignato: Poſt ꝓpoſitionē faciēs aliqualem inuocationē dicit cum fiducia: ꝙ phœbus erit carminis autor ea autem ſumpta eſt ex meritis auguſti: cui apollo ſumme fauiſſe legitur vt in bello actiaco. de quo in fine octaui enei. Actius hec cernens arcum intēdebat apollo: Rogat autem muſas vt feſtiue apollinem celebrent. Ordo. ¶ Ordo aūt eſt. O auguſte vt carmina ſcilicet noſtra poliantur. ideſt exornentur tibi. ideſt ad tuā laudē ſenſu dignato.ſ. ab apolline. ideſt digno habito: capitur eī̄ paſſiue vt enei. iij. Coniugio anchiſa veneris dignate ſuperbo: Phœbus decus latone & ꝓles aurea magni Iouis erit princeps & autor noſtri carminis. & erit fautor lyra.i.cythara recinente.i. iterū atq; iterum mecum canēte: ſiue alma.ſ. luna ſiue ſoror alij legunt luna: alij intelligunt de latona: & alma legūt: ſiue igitur alma.ſ. altrix ſeu luna: perfuſa liquore chimereo. ideſt iuxta chimerā lycie montem: vbi latona templū habet preterfluente xanthi.ſ.fluminis educat.i.enutrit eū: hoc eſt ſiue conuerſatur nunc in matris templo lycia: ſeu.i.ſiue ſupple eſt decus aſtrigeri ſcilicet cœli. hoc eſt ſiue eſt in celis(Calderinus tamen intelligit ſic ſeu decus aſtrigeri ſcilicet celi: hoc eſt Iuppiter educat illum: nos tamen aliter accipimus) ſeu ſup. eſt ea parte qua rupes parnaſſia ideſt parnaſſi montis apollini ſacri: prepandit cornua fronte patula hinc atq; hinc.i. ab vtroq; vertice: eſt enim biceps. & vnda caſtalie ſcilicet fontis muſis ſacri: a quo ſepe caſtalides dicuntur ſonans prelabitur liquido ſcilicet riuo: hoc eſt vbicunq; nunc eſt apollo erit carminis noſtri autor & princeps: quare.i.quāobrem: o naiades.i. deæ fontiū: decus laticis.i. fontis pierij: quia in pierio antro ex ioue & mnemoſyne. ideſt memoria genite ſunt ſorores.ſ. inter vos: ite & celebrate.i.celebrem & feſtiuum reddite: deum.ſ.apollinem: chorea: ludente.i. tripudiā te circa eum: & tu o ſancta pales.i. dea pabulorum: ad quā bona agreſtum pro agreſtiū: hoc eſt agricolarum: recurrunt.i. recurſum ſpe impetrandi auxilij habent: ventura.i. vt ventura ſint: tu inquā pales fac ſup. Aut legamus te.i. per te: aut tibi.i. ad tuum honorem fac. vt cura canentis ſit ſecure.i. ſine cura. Queras quid fieri poſſit: ſed ad diuerſa referamus vt ſit cura.i. ſollicitudo canētis ſine cura nō canēdi. ſed ſine timore errandi. Ego feror.i. tollor & erigor inter ſaltus aerios nemorum.i. ſyluarum & aſtra ideſt verſor in mediocri re: vt in media regione aeris exiſtens inter cœlum & terram de re em humili ſatis ſublimit̄ locuturus eſt. Et tu octaui venerande: cui fiducia oritur charthis meritis ſcilicet de te: quia in tuam gratiam ſcriptis opplete ſunt: allabere ſcilicet per fauorē: meis ceptis octaui (inquit) o ſancte puer (falſum eſt ergo

Vt tibi dignato poliantur carmina ſenſu:
Latone: magniq; decus Iouis: aurea proles
Phœbus erit noſtri princeps: & carminis autor
Et recinente lyra fautor: ſiue educat illum
Alma chimereo Xanthi perfuſa liquore:
Seu decus aſtrigeri: ſeu qua parnaſſia rupes:
Hinc atq; hinc patula prepandit cornua fronte
Caſtaliæq; ſonans liquido prelabitur vnda.
Quare pierij laticis decus ite ſorores
Naiades: & celebrate deum ludente chorea:
Et tu ſancta pales ad quam ventura recurrunt
Agreſtum bona: ſecure ſit cura canentis
Aerios nemorum ſaltus feror inter & aſtra.
Et tu cui meritis oritur fiducia chartis
Octaui venerande meis allabere ceptis
Sancte puer. tibi namq; canit non pagina bellū
Phlegra gigāteo ſparſa eſt quo ſanguine tellus:
Nec centauræos lapithas cōpellit in enſes:
Vrit erichthonias oriens non ignibus arces:
Non perfoſſus athos: nec magno vincula pōto
Lecta meo querent iam ſera volumine famam:
Non helleſpōtus pedibus pulſatus equorum
Grecia cum timuit venientis vndiq; perſas:
Mollia ſed tenui pede currere carmina verſu
Viribus apta ſuis phœbo duce ludere gaudet.
Hoc tibi ſancte puer mortalibus & tibi: certet
Gloria perpetuum lucens manſura per æuum:
Et tibi ſede pia maneat locus: & tibi ſoſpes
Debita fœlices memoretur vita per annos:
Grata bonis liceat: ſed nos ad cœpta feramur:

¶ Phœbus erit: phœbus & Diana latone & Iouis filij phœbum lyrā a Mercurio accepiſſe ait Higinius. Alma chimereo: nō procul a carmileſo monte lyciæ eſt cōuallis quedā nomine chimera a littore porrecta in mediterranea hic fin xerunt de monſtro chimera: qđ occidit bellerophō: fabula tamen eſt. Xanthus flumen quē priores ſirbin vocabāt DOMI. Phœbus. Diana. Chimera. Xanthus.

ad decem

ad decem ſtadia lẽbis nauigari eſt latonæ templum vltra quod ad ſexaginta ſtadia eſt Xãthus inter lycias vrbes maxima. Fama eſt olim Latonam cum filis deueniſſe & vt ſitim ſedaret conceſſiſſe prope paruum lacum: qui & ſub chimera eſt. Eſt autem chimera lycie mons qui flammas vomit ab eo labitur Xanthus qui deſcendit in phrygiam: in
Latona. radice montis ſpatioſum facit lacum: ad quem peruenit Latona cum filijs eſtiuo tempore: vt ſitim ſedaret. Ruſtici id ægre ferẽtes lacũ intrantes turbauerunt aquam qui ſtatim demutati ſunt in ranas. Siue educat illum. Luna legi voluit non alma vt hoc ſit ꝙ diana præbuit ſe fieri obſtetricẽ. Seu decus aſtrigeri. ideſt Iuppiter qui educauit bacchum. Nam
Liber. liber pater & apollo: idẽ eſt vt ipſe ait in Georg. Liber & al
Apollo. ma ceres: ideſt ſol & luna. Seu qua parnaſia rupes hic in par
Parnaſſus naſſo Bœotie mons eſt vaſta rupes hec vel numinis maieſtate vel ſitu horrorem viſentibus generat. vndiq; fere pre
Pieres. ceps in forma theatri receſſus: quo ſonitus voceſq; multi
Pierides plices audiuntur hic eſt Apollinis delphici templum: hic fons caſtalius muſis dicatus. has oras pieres natio threicia habitauere: vnde pierius fons & pierides muſæ: nec Oui
Phlegra dio aſſentiamus: qui dicit hoc nomen a filiabus Pieri: cum
Giganteũ eis certantibus & deuictis in picas mutatis muſas accepiſſe
bellum. Phlegra gigantheo. phlegra ſylua & vallis eſt in theſſalia: vbi omnes gigantes contra Iouem pugnauerunt: & fulminati a Ioue occiſi ſunt cuius in fidem faces ſaxaq; adhuc ibi cernuntur. Solinus meminit. Alia phlegra eſt in Italia non longe a Cumis. Nec centaureos la. Lapithus Apollinis & Scilbiæ; penei filius circa peneum flu. theſſalie imperauit a quo illi populi lapithe appellati ſunt. hic ex Ciriõe phor
Lapithus. bantem: & periphantem liberos ſuſcepit. Periphas ex aſti
Periphas. gea octo liberos genuit natu maior Anxion ex Ayclace
Ixion. Ixionem procreauit qui cum proieciſſet ſocerum in ardentem foueam a Ioue purgatus eſt tandem auſus interpellare Iunonem de ſtupro interpoſita a Ioue in forma Iunonis
Centauri. nube ex ea cẽtauros procreauit. Hos ferunt tanq; pyrithoi cognatos: ab eo regni paterni partem petijſſe. Quod renuenti bellum a Centauris illatum eſt: quo ſedato quum Pyrithous Hippodamiam deſpondiſſet Theſeo ad nupias ac centauris vocatis in hũo ebrij feminis que in nuptijs erant ſtuprum inferre voluere: qua iniuria permotus Theſeus & lapithe multis centauris peremptis reliquos ex ciuitate expulerunt: hanc ob cauſam centauri vna aduerſus lapithas profecti plures interfecere. Qui cedi ſuperfuere partim in
Athos. pholon archadie profecti ſunt partim in malea habitaue
Xerxes. runt. Perfoſſus athos xerxes perſarum rex bellum cõtra grecos & preſertim Athenienſes geſſit: cunq; perſica claſſis ad eleuntem cheronenſi ſtationem haberet: ne per deſidiam torpeſceret iuſſu regis montem athon perfodere cepit adiuuantibus & accolis. prepoſiti operi fuere Arthaſes arthaſis filius & bubares Megateri filius: eſt mons athos ingens ad

ergo qd' nephas erat puerũ appellari) allabere ceptis meis nãq; pagina. ſ. noſtra. i. codex cõpactus non canit tibi bellũ quo tellus phlegra. i. theſſalica ab ardẽdo dicta: vbi bellũ giganteũ cõmiſſum eſt ſparſa eſt ſanguine giganteo: nec pagina noſtra: cõpellit. i. recitat cõpelli lapithas populos theſſalie ab Ixione & nube genitos: in enſes centaureos. i. centaurorum vicinorum qui eos occiderunt in nuptijs pirithoi. Oriens. ſ. ſol: non vrit. ideſt non narratur vrere ignibus: arces erictonias. i. troianas. Nã erictonius filius Dardani & pater trois auus autẽ laomedontis qui pater priami: ſummopere auxit troianas opes: vt homerus quoq; atteſtatur. Vnde merito arces ab eo ericthonie dicuntur. Fuit & alius ericthonius per litem ex Vulcano & terra genitus anguinis pedibus quam feditatem vt tegeret aurigandi officium primus inijt vnde in Geor. Primus erictonius: currus & quatuor auſus Iungere equos rapidiſq; rotis inſiſtere victor &c. Athos. ſ. mons xerſis perſarum regis exercitu demolitus & ſolo equatus nec vincula. ſ. inflicta magno ponto. i. mari: non querẽt iam ſera. i. ſero: poſtq; multi greci de is ſcripſerunt famam: lecta. i. cum lecta fuerint meo volumine. & helleſpontus pulſatus pedibus equorum: poſtq; xerſes ſuper eum pontem extrui fecerat: cum grecia timuit perſas venientes vndiq;: tantus enim exercitus vt dinumerari nõ poſſet ſed flumina ebiberet vnde Iuuena. Epotaq; flumina medo Prãdente. non ſup. queret famã lecto meo volumine: ſed ſup. mea thalia gaudet carmina mollia currere in verſu tenui pede. & gaudet ludere. i. faciliter conficere phœbo duce. i. ducente carmina apta ſuis viribus. o ſancte puer. ſ. auguſte ex deorum progenie: gloria lucens perpetuum manſura per euum: certet tibi & mortalibus certet inquã tibi: hoc ideſt per hoc carmẽ noſtrum aut in hoc carmine noſtro. i. faciam inter te & mortales ſit concertatio: an deorum an mortalium numero aſcribendus ſis. Et locus maneat tibi ſup. in ſede pia aut in cetu deorum: aut in imperio pio: & vita ſoſpes: i. incolumis debita tibi memoretur per annos felices: & liceat vt ſup. memoretur grata ideſt vtilis & accepta bonis. Bene dicit bonis quia malis diſplicent probi & iuſti principes: ſed nos feramur. ideſt dirigamur ad cepta ſcilicet noſtra.

mare pertingit: deſinẽs in peninſule effigie: cum iſthmo duodecim ſtadiorum: in quo eſt vrbs: ſana nomine.
Strymon. Foſſa fiebat iuxta ſanam retro limitem: latitudinẽ foſſe due triremes implebant. Strymon fluuius cuius oſtia
Heleſpontus. prope ſunt: ponthus iunctus fuit. Non heleſpontus. Herodo. libro. vij. pons in heleſpontho abidon vſq; & ſeſton. vij. ſtadij ſpacio factus tempeſtate primum delapſus eſt mare. indignatus xerſes iuſſit heleſponthum tre
Xerſis feritas. centis verberibus percuti: & ſtigmata & colaphos incuti cum barbara execratione quaſi diſiecti pontis pœnas daret: operis prepoſitis caput precidit: aduocati alij. trerimes biremes & triremes ſimul. CCCLX. verſus euxinum pontum ab altero latere. CCCXIIII. ponto tranſuerſum hæ anchoris vaſtiſſimis tenebantur relicto ſpacio inter ordinẽ nauigiorũ vt eſſet tranſitus nauibus in pontũ. Continenti Machinamẽta lignea annexa fuere funibus lino & ſeyrpo: ſuperiniecte poſtea trabes fuete: ſuper quas impoſuere materiam facto hinc inde aggere ne aſpectu maris animalia tranſeuntia terrerentur octo dies coſumpſere tranſeundo.

Igneus æthereas iam ſol penetrarat in arces.
Candidaq; aurato quatiebat lumina curru:
Crinibus & roſeis tenebras aurora fugabat.
Protulit e ſtabulis ad pabula læta capellas
Paſtor. & excelſi montis iuga ſumma petiuit:
Lurida qua patulos velabant gramina colles:
Iam ſyluis: dumiſq; vagæ: iam vallibus abdunt
Corpora:

¶ Igneus &c. Incipit narrare ſic. Sol igneus penetrarat iã in arces ethereas: & quatiebat lumi Aſcen. Ordo.
na aut limina candida curru aurato. ideſt fulgẽti: & aurora fugabat crinibus roſeis. ideſt radijs ſuis tenebras ſcilicet noctis & ſup. aut dum paſtor protulit: ideſt eduxit capellas e ſtabulis ſcilicet caprilibus: ad pabula leta: & petiuit ſumma iuga excelſi montis: qua ſup. parte gramina lurida. ideſt pinguia & lubrica velabant colles patulos. ideſt ſemper apertos & patentes Capelle vage. ideſt errantes paſcendo: abdunt. ideſt abſcondũt iam corpora ſyluis dumis & vallibus

 & iam

&ſiam etiam ipſe celeres vagantes ex omni par
te tondebant tenero morſu gramina viridan-
tia & herebant ad ſcrupea. ideſt lapidoſa: caua
ideſt concaua ſeu concauitates: appoſitorie ru-
pes deſertas. Scrupi autem inquit Feſtus ſunt
aſpera ſaxa & diſtantia a tractu vmbre: vnde
ſcrupuloſam rem eam dicimus que aliquid in
ſe habet aſperi: & arbuta pendula carpuntur ra
mis proiectis: ideſt porro extenſis: & labruſca:
ideſt fructus ſylueſtres vt vue ſylueſtres in la-
bris noualium aut vinearum creſcentes. (Sed
in Buco. dicitur hec labruſca. ce. Silueſtris raris
ſparſit labruſca racemis) denſe virgultis petun
tur auide ſcilicet a capris. hec ſcilicet capra ra-
pit morſu carpente: cacumina ſcilicet virgul-
torum exiſtens ſuſpenſa: aut exiſtentia ſuſpen-
ſa. ideſt pēdula in precipiti. hec dico petit mor
ſu cacumina ſalicis lente. ideſt flexibilis: vel
ſupple alni: que alnus naſcitur noua: ideſt que
minus anoſa eſt & ideo magis tenera. hec rima
tur. ideſt exquirit ſentes. ideſt ſpinas teneros. i.
recentes at. ideſt ſed illa. ideſt alia capra immi-
net in vndam riui imaginis preſtantis. O bona
paſtoris: ſiquis mente prius docta: ideſt habēs
mentem prius doctam & eruditam: non faſti-
diat vſum pauperis: & ideſt inſuper probet. i.
approbet vſum pauperis. Omnia ſunt illi ſcili-
cet paſtori & ceteris agreſtibus incognita pre-
cijs luxurie ſcilicet curis que lacerāt mentes aui
das pectore inimico ſcilicet ſibi: hoc eſt ſe tor-
quente curis. Si ideſt tametſi vellera data. ideſt
addita opibus attalicis. qui primus veſtes auro
intexere docuit: non fuerint bis lauta. ideſt tin
cta: hoc eſt dibapha colore aſſyrio. ideſt purpu
ra tyria. & ſi nitor auri ſublaqueare domos. id ē
domus: non angit animum auarum: ꝙ pro &
ſi decus picture non angit animum: nec fulgor
lapidum ſcilicet precioſorum: manet cognitus
in nulla vtilitate nec pocula referunt gratum
toreuma. ideſt ſculpturam aut celaturam alco-
nis & beti: illorum artificum laudatiſſimorum
nec bacca. ideſt gemma conchea. ideſt conchis
decerpta: a quibus e rore cōcipitur. maris indi
ideſt indici: eſt precio. ideſt eſtimatꝰ magni a pe
ctore puro ſcilicet ab ambitione & luxu. Paſto
res procumbunt corpus. i. habent corpus pro-
cumbēs ſepe ſuper gramine tenero (more ſuo
ablatiuo dat ſuper) tūc ſup. cum tellus florida
picta per herbas gēmantis. i. gemmas emitten
tes notat. i. ſignat: vere. i. tempore verno arua
diſtincta pulchris coloribus: Atq coma. ſ. arbo
rum cum viridi palmite: lucens. i. reſplendens:
celat mollia. i. molliter ſuper amictu pāpineo.
ideſt fronde vitium redimito: velat inquit il-
lum letum thalamo. ideſt cubili paluſtri: & de
gentem ocia. i. ocioſe inuidia ac fraude remota
& pollentem ſibi. ideſt ad ſuam vtilitatem. Ca
pelle rorātes: id ē diſtillantes lacte ſunt grate il
li ſcilicet paſtori: & venus ſcilicet creatrix rerū
& pales dea pabulorum fecunda. i. fecunditatē
afferens: & antra apoca in vallibus imis manā
tia ſemper nouis fontibus ſunt illi grata. Quis
queat eſſe beatior euo optato magis: ꝙ qui pro
cul ſcilicet a cupiditate probando ſenſus agno
uit mente opes puras & nō auidas: nec tenet po
tius timet bella triſtia: nec certamina funeſta
claſſis valide. i. naualis pugne. Quo nec eue-
ctus. i. vltra ſevectus tranſcendit finem haben
di que flaccus in primo ſermone perſcribit dū
ornet ſancta templa deum. i. deorum: armis ful
gētibus: offert vltra caput auerſum. i. amotum
oppugnandis oſtibus ſocijs.

Corpora: iamq omni celeres e parte vagantes
Tondebant tenero viridantia gramina morſu.
Scrupea deſertas herebāt ad caua rupes:
Pendula proiectis carpuntur & arbuta ramis.
Denſaq virgultis auide labruſca petuntur.
Hæc ſuſpenſa rapit carpente cacumina morſu:
Hæc ſalicis lentæ: vel quæ noua naſcitur alnus
Hæc teneros fruticum ſentes rimatur. at illa
Imminet in riui præſtantis imaginis vndam.
O bona paſtoris: ſi quis non pauperis vſum
Mente prius docta faſtidiat: & probet: illi
Omnia luxuriæ precijs incognita: curis
Quæ lacerant auidas inimico pectore mētes:
Si non aſſyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opibus data vellera. ſi nitor auri
Sublaqueare domos animum nō angit auarū:
Picturæq decus: lapidum nec fulgor in vlla
Cognitus vtilitate manet: nec pocula gratum
Alconis referunt bœtiq toreuma nec indi
Cōchea bacca maris precio eſt a pectore puro:
Sæpe ſuper tenero ꝓcumbūt gramine corpus:
Florida cum tellus gemmātis picta per herbas
Vere notat pulcris diſtincta coloribus arua:
Atq illum thalamos lætum retinente paluſtris:
Ociaq: inuidia degentem ac fraude remota:
Pollentemq ſibi viridi cum palmite lucens
Mollia pampineo ſubter coma velat amictu.
Illi ſunt gratæ rorantes lacte capellæ:
Et venus: & fœcunda pales: & vallibus imis
Semper opaca nouis manātia fontibus antra.
Quis magis optato queat eſſe beatior æuo:
Quā qui mente ꝓcul puras. ſenſuſq probando
Non auidas agnouit opes: nec triſtia bella:
Nec funeſta tenet valide certamina claſſis
Quo ſpolijs dum ſancta deū fulgētibus ornet
Templa: nec euectus finē tranſcendit habendi:
Auerſum ſocijs vltro caput hoſtibus offert.

Aſſyrio co. babylon aſſyrie diuerſo colore intexuit. ſed
aurum attalus intexere inuenit. vnde attalicum & attalice
veſtes & babylonice. Bis lauta. i. in colore pluries immer-
ſa: de eis Tibullus: ſola puellarum digna eſt cui mollia cha
ris: Vellera det ſuccis bis madefacta tyros. Domos geniti-
uo caſu poſitū eſt. nā Sueto. autore Octauiꝰ Auguſtus ſoli
tus eſt ꝓnunciare domos ꝓ domꝰ in gtō caſu & ſenius & ſi
nuus & pro ſtulto batediū & pro pullo pulelatiū Verg. vt
Octauio gratificaretꝰ eodem modo caſum primū ꝓnuncia-
uit Alconis referēt bœtiq to. Toreumata ſunt opera ma-
gnifice

DOMI:

gtūs in oo

gnifice ſculpta Sallu. in Catili. Cum tabulas ſigna toreumata emunt Conchea bac. m. Margaritas maxime in dus oceanus fert vt Plyn. meminit: Margarita genus conchilij eſt. Bœticꝗ toreuma. Ply. lib. xxxiij. dicit pro ximos a mētore fuiſſe bœtum Agragāta & Mem. quorum omnium extant opera in inſula Rodiorum bœtus apud lydiam Mineruam in templo agragas in templo liberi patris in ipſa rhodo bacchas cētaurosꝗ celatos in ſcyphis. Nec pocula gratum Alconis: Alcona: Oui. meminit in meta. notum argentarium qui eneæ pateră celauerat: crateram enææ quem fabricauerat Alcon. Hileus & longo celauerat argumento.

Alcon.

Illi falce deus colitur non arte politus:
Ille colit lucos. illi panchaia thura
Floribus agreſtes herbas variantibus adſunt.
Illi dulcis adeſt requies: & pura voluptas
Libera ſimplicibus curis. huic imminet omnis
Dirigit huc ſenſus: hæc cura eſt ſubdita cordi:
Qualibet vt requie motus cōtemptor abūdet
Iocundoꝗ locet languentia corpora ſomno.
O pecus: o panes: atꝗ o gratiſſima tempe.
Fontis hamadryadū quarum non diuite cultu
Aemulus aſcræo paſtor ſibi quiſꝗ poetæ
Securam placido traducit pectore curam.
Talibus in ſtudijs baculo dum nixus apricas
Paſtor agit curas: & dum non arte canora
Cōpacta ſolidum modulatur arundine carmen
Tendit & euectus radios hyperionis ardor.
Lucidaꝗ æthereo ponit diſcrimina mundo:
Dum iacit oceanū flammas in vtrunꝗ capaces
Et iam compellente vagæ paſtore capellæ.
Ima ſuſurantis repetebant ad vada lymphæ:
Quæ ſubter viridem reſidebant cærula muſcū.

ASCEN. Ordo.

¶ Illi falſe. Pergit hoc ordine: de⁹ ſupple cum falce ſcilicet priapus colitur illi non pollitus ar te ſed rudis ſup. ille. ſ. paſtor colit lucos: thura panthaia. ideſt que precipua in panchea naſcū tur cum in Georgi. dicat ſolis eſt thurea virga ſabeis: adſunt illi ſup. cum floribus varianti bus. i. varie ornātibus herbas agreſtes. Requies dulcis adeſt illi vt voluptas pura videlicet libe ra curis ſimplicibus. i. nihil vtilitatis habenti bus. Omnis ſenſus imminet huic. i. in hoc ſtu dium: & dirigit huc. i. ad hoc ſtudium. hec cura eſt ſubdita cordi vt ipſe contemptor motus. i. turbationis abundet qualibet requie: & locet. i. reponat iocundo ſomno: corpora. i. mēbra lan guentia. i. defeſſa. O pecus o panes. i. dij paſto rum: o tempe. id ē temperamenta gratiſſima fō tis hamadryadū id ē nympharū arborū: quarū cultu non diuite ideſt faciliter parabilis: quiſ ꝗ paſtor emulus. ideſt innitens poetæ aſcreo. ideſt heſiodo: traducit ſibi pectore placido vi tam ſecuram: Dum paſtor ſcilicet de quo hic loquitur nixus ideſt innitens baculo ſcilicet pa ſtorali: agit curas in talibus ſtudijs: & dum mo dulatur carmen ſolidum. i. integrum non arte canora. i. inconditum modulatur in quā arūdi ne. i. fiſtula cōpacta Ardor hipionis. i. ſolis eue ct⁹. ſ. ad mediū celi tēdit. i. extēdit radios. ſ. ſuos & ponit mūdo ethereo. i. ſupo in quo nos ſum⁹: diſcrimīa lucida. i. diferentias rerꝑ luce apparē tium & dū iacit. i. ꝓijcit flāmas capaces. i. am plas: in vtrūꝗ oceanū: hoc eſt dū eſt in medio celi noſtri: capelle vage: repetebāt. ſ. vada ima & hoc paſtore cōpellente eas ad ima vada lym phe. i. aque limpide ſuſurrantis. i. cū ſuſurro & murmure defluentis: que ſcilicet vada reſide bant ideſt ſita erant circa muſcum viridē. i. erāt iuxta fontes muſcoſos quos etam in Buco. mu ſcoſos apellat⁹.

DOMI. Priapus.

¶ Illi falce de. coli. Ad priapum alludit de quo ſic in obſcœno carmine nō me praxiteles ſcopas ve fecit. Nec ſum phidiaca manu politus. Sed lignum rude villicus dolauit. Et dixit mihi tu priapus eſto. Filius fuit Ve neris & Dioniſij. Aegytij autem dicunt de priapo ſcribentes: Iſidem cum ceteras Oſiridis corporis partes a ti ranibus dilaniati reperiſſet preter pudenda que illi in flumen iecerant precepiſſe ſacerdotibus pro deo coli in temploꝗ ea ſuſpendi iuſſit: & vt Diony. meminit non modo in ciuitatum templis numen ſed in agreſtibus locis vinearum & hortorum cuſtos coli meruit fructuum fures falce caſtigans cui ſacra cum ludo fiunt: appel latur etiam Ithyphalus & typhon Ille: c. l. il. p. thura: preter arabiā null⁹: vt Ply. meminit ac'ne Arabie quidē vniuerſe ſed mea tantum regione que Saba appellatur ſignificare greci myſterium volunt in hac eſt pancha ia regiuncula quedam: ſpectat enim ſaba ortus ſolis æſtiui vndiꝗ in vicis paribus: & a dextera maris: ſcopulis inciſa id ſolum e rubro lacteum traditur. Alex. magno in pueritia ſine perſimonia thura aris ingerenti peda gogus Leonides dixerat. vt illo mō cū deuixiſſet turiferas gentes ſacrificaret: at ille arabia potitus thure onu ſtam nauim miſit ei: large exortatus vt deos adoraret. O pecus o panes &c. inter oſſam & olympum nemoro ſa planicies & conuallis eſt in theſſalia: tꝑe vocantur montibus circundata olim palus. ſed poſtea quum Her cules fracto monte dedit alueum nihil amœnius atꝗ delectabilius: ſecat enim planiciē peneus fluuius ſemper liquidus: cuius ripe arboribus inumbrate ab ea ſimilitudine poetæ vt meminit Probus loca omnia amœna & delectabilia tempe appellauerunt: peneus autem quinꝗ milia paſſuum longitudine & ferme ſex latitu dine vltra viſum hois attolentibus ſe dextera leuaꝗ leuiter cōuexis iugis inter ſua luce viridante allabitur vi ridis calculo amœnus circa ripas gramine canorus auium concentu. Solum non adeo ferax allicit atꝗ iucun dum aſpectu vt viſentes ipſa amœnitas alliciat & inuitet. Fontis hama. drys Plyn. referente non quercus di citur: ſed robur: que arbor eſt & ſpecies quercuū: durior tamē Hamadriades non quercuum: ſed roborum dee & ſacerdotes gallici qui vaticinabanť in roboribus druyde appellati ſunt Aemulus aſcreo paſtor. ſ. q. poetæ. i. Heſiodo: q paſtor fuit & pecudes pauit. Oui. i. de arte docet. Paſcenti pecudes vallibus aſcratuis. Radios hipio Regina que etiam ob prudentiam & virtutem magna mater appellata eſt titheæ & cœli filia ex fratre ſuo hi perione in virum aſſumpto lunam & ſolem genuit. Poetæ tantum vſurpauere vt patris nomen pro filio pone retur. In vtrunꝗ oceanum indicum qui ab oriente & athlanticum qui terras ob occidente contingit vt mela ait: Flammas capaces: nam ſol dum eſt in medio curſus ſpacio vtrunꝗ complectitur oceanum & ideo flam mas capaces.

Tus: Itiphalus. Tempe. Hama dryades. Druydæ. Regina.

ASCEñ. Ordo.

Iam medias &c. Ordo eſt. Sol erat iam euectus medias partes operũ.i. peregerat iam medium curſum diei cum paſtor cogebat pecudes denſas.i.ſtipatas in vmbras. & reſpexit procul eas reſidere ĩ luco virẽti o diua Delia.i.Diana: tuo.ſ.luco virẽti: quo.i. ad qualẽ agaue.ſ. mater penthei: cadmeis. i. cadmi thebanorũ regis filia. victa quondã furore: ſ. a Baccho immiſſo venit fugiẽs nyctilenũ.i. Bacchũ nocturnũ: ſcelerata manus infandas.i. habẽs manus ſceleratas & cruẽtas.i. habẽs cruẽtatas cede.ſ. filij ſui q̃ baccata.i. bacchico furore vagata iugis gelidis requieuit.i. reclinauit in antro ſe futurã penam poſterius morte nati.i. poſtq̃ filium occiderat Panes.i. dij paſtorũ ſilueſtres ludebant hic etiã in herba viridi: & ſatyri.ſ. dij ſylueſtres: & puelle.i. nymphe dryades.i. roborum deæ: egere. i. duxere: choros.i. choreas ſup. in cetu naiadum Orpheus non tenuit canendo.i. per cantum tãtum.i. intantũ hebrum fluuium illum Thracie reſtantem.i. immorantẽ ripis: & ſyluas quantũ o penu flumẽ Teſſalie diue.i. diuine ſup. tenuerunt te remorãtem choreæ lete fundẽtes multa gaudia tuo vultu quis.i. quibus ipſa natura loci dabat domũ.i. manſionẽ ſuſurro reſonante: & refouebat feſſas.ſ. choreas: in antro molli. nã platanus (hic quarte declinationis eſt) arbores ille late extenſe: aerie ideſt alte: ſurgebant primum patentes ſup. in valle: inter quas.ſ. arbores. ſup. eſt lothos alia arbor impia quia ſocios vlyxis impie tractauit: impia inquit que abegit.ſ. a ratiõe: ſocios Ithaci.i. ithacenſis vlyxis merentis.i. dolentis ob caſum ſociorũ dũ ipſa hoſpita tenuit ſocios Ithaci captos nimia dulcedine: at.i. ſed populi ſup. aut alni quibus.i. in quas phaethon.i. erydanus ꝓiectus inſigni curru equorũ.ſ. ſolis mutauerat artus ambuſtos. luctu.i. p̃ dolore heliades.i. ſolis filie Phaethontis ſorores ãplexe brachia teneris trũcis fundebãt velamina candida. i. cortices albicantes ramis lentis.i. flexilibus. Poſterius ſupple erat arbor phillidos cui demophoon rex athe. reliquit ꝑfidia.i. per perfidiam eterna mala lamentandi mala dicit perfidia multis modis o perfide demophoon defende &.i. etiam nunc puellam ſcilicet Phillida: quã comitabant̃ quercus carmina fatalia.ſ. in dodona dantes quercus date ante vite.i. victui q̃ ſemina cereris: ſulcus triptolemi.i. quos ille fecit mutauit: illas.ſ. querc⁹ ariſtis pinus magnum decus naui argiue.ſ. argoe edita ſeu addita his decorat proceras ſyluas hirſuta per artus appetit contingere montibus aerijs aſtra:

Iam medias operum partes euectus erat ſol:
Cum dẽſas paſtor pecudes cogebat ĩ vmbras:
Et procul aſpexit luco reſidere virenti:
Delia diua tuo: quo quondam victa furore
Venit nyctileum fugiens cadmeis agaue
Infandas ſcelerata manus & cæde cruenta.
Quæ gelidis bacchata iugis requieuit in ãtro:
Poſterius pœnam nati ſe morte futuram
Hic etiam viridi ludentes Panes in hærba:
Et ſatyri dryadeſq; choros egere puellæ
Naiadum cœtu: tantum non orpheus hebrum
Reſtantem tenuit ripis: ſyluaſq; canendo
Quantum te peneu remorantem diue choreæ
Multa tuo lete fundentes gaudia vultu.
Ipſa loci natura domum reſonante ſuſurro
Quisdabat & molli feſſas refouebat in antro
Nam primum prona ſurgebant valle patentes
Aeriæ platanus: inter quas impia lothos:
Impia quæ ſocios itaci mœrentis abegit:
Hoſpita dum nimia tenuit dulcedine captos
At quibus inſigni curru proiectus equorum
Ambuſtos phaethon luctu mutauerat artus:
Heliades teneris amplexæ brachia truncis:
Candida fundebant lentis velamina ramis:
Poſterius cui Demophoon æterna reliquit
Perfidia lamentandi mala perfida multis
Perfide demophoon & nunc defende puellam.
Quam comitabantur fatalia carmina quercus:
Quercus ante datæ cereris q̃ ſemina vitæ.
Illas triptolemi mutauit ſulcus ariſtis
Hic magnum argiuæ naui decus edita pinus
Proceras decorat ſyluas: hyrſuta per artus
Appetit acreis contingere montibus aſtra.

DOMI: Lucus.

Luco reſidere virenti delia diua tuo lucus erat ſub cytherone mõte in quo erat garaphius fons ea qua ſunt Theſſalica tempe vbi ſe cum nymphis Diana lauabat: ſed cum Actheon voluiſſet videre quid eſſet in fonte vidit Dianam nudam: ideo ab eadem Actheon eſt mutatus in ceruum: & ſuis canibus dilaniatus atq; laceratus eſt: Oui. in ibin. Quiq; verecunde ſpeculantem labra Diane: idem de ponto in. v. Inſcius Actheon vidit ſine veſte Dianam Preda fuit canibus non minus ipſe ſuis. idem etiam in operemeta. Diana delia dicta a delo inſula: in q̃ nata eſt: Venit enim. Nictilius Bacchus dicitur. quia eius ſacrificia noctu fiebant que ex Aſia prius in grecia e grecia ĩ Italiã tranſlata. Agaue Cadmi filia pentheum ex echione filiũ ſacra Bacchi ſpernentẽ furore & Baccho inſtigata interemit: vbi ad ſe redit penitentia ducta per dolorem in antrum receſſit ſub cithe rone vbi lucus eſt diane Orphe⁹ œagri fili⁹ ſono lyre ſiſtebat flumina montes & ſyluas mouebat. Hebrũ: hebr⁹ Thracie fluuius: Peneu: peneus Theſſalie fluuius ꝑ tempe diſcurrens. Aerie platanus: platanus arbor durat in multum temporis ſpacium: vt Plyn. docet. ait enim eſt delphica platanus agamẽnonis manu ſata: & altera gargaphiæ arcadie luco in aulocrone qua ab apanica itur in phrygiam oſtenditur platanus ex qua pependit Marſias victus ab Apolline que iam cum magnitudine effœta eſt. arbor enim eſt ſolum ad vmbram voluptatis cauſa comparata. Impia lothos: lothos arbor in quam eius nomine nympha Neptuni filia fugiens priapum dicitur conuerſa: quam Plyn. laudat eſt alia que Rome ante domos ad vmbrarum amœnitatẽ ponebat̃: vbi ſic eadem & nunc apellatur amarenus que ceraſia habet acria in obſonijs dulcia. Sillius inquit. Quos ſucco nobilis arbor & dulcis poſcit lothos minus hoſpita baccha. Diximus & de arbore lotho in vltimo de pontho: quam aphrica gignit. nam Vlyſſes: e cyconibus tempeſtate delatus eſt in aphricam vnde vix abduxit ſo

Nictilius. Agaue. Hebrus. Platanus. Lothos.

cios

cios,qui guſtauerant fructum lothi:in quam etiam cōuerſos fabulantur. Vndè Oui.iiij.de triſtibus. Sic noua dulychio lothos guſtata palato Illo quo nocuit grata ſapore fuit. heliades ſolis filie dicte ſunt. Helion greci
Heliades. nos ſolem dicimus:inde.heliades hæ cum Phaetontem fratrem(qui antea Eridanus vocabatur:& ideo padus in quem fluuium cecidit fulminatus.Eridanus dictus eſt)deploraſſent in populos conuerſe ſunt:ſiue vt in Buco.idem aſſeruerat in alnos dicens.Atq; ſolo proceras erigit alnos:Phaethon enim Clymenes & ſolis filius cū affectatum paternum currum regere non poſſet mundumq; incendiſſet a Ioue fulminatus eſt:& in padum deiectus.Perfide Demophoon & nunc defende puellam. Phyllis Lycurgi Thraciæ regis filia Demophoonta Theſei Athenienſis filium fere naufragum e bello Troiano redeuntem excepit hoſpitio fouit & claſſes eius amore capta reparauit:& data de coniugio fide Demophoon a puella patriam reuiſere vno menſe rediturus impetrauit:& cum promiſſo tempore non rediſſet puella tam diu fleuit donec lachryme maturuerunt & in arborem demutata eſt pleriq; amydalum eſſe volunt. Plyn.ait puellam ſe in amygdalo ſine frondibus ſuſpēdiſſe & ſternutio autore arborem tum demum viruiſſe cum reuerſi Demophoontis coniugis ſenſit amplexū: amplexu cognito flores ſimul ac frondes emiſiſſe licet Plyn. dicat nunq̄ virere arborem:ex qua Phillis ſe ſuſpēdit:Quercus ante datæ.Ceres vt Ply. eſt autor frumenti vſū dedit & leges prima adinuenit:ideo legifera
Ceres. eſt dicta antea enim rudis mortalitas glandibus veſcebatur:Triptolemus vt idem eſt autor bouem & aratrū reperit:vt alij volunt briges Athenienſis:Oui.in quarto de ponto ait: Quis mel ariſteo: quis baccho vina ſalerna:Triptolemo fruges poma dat alcinoo:

Ilicis & nigræ ſpecies:& leta cupreſſus:
Vmbroſeq; manēt fagus:hederæq; ligantes
Brachia:fraternos plangat ne populus artus:
Ipſæq; excedunt ad ſumma cacumina lentæ.
Pinguntq; aureolos viridi pallore corymbos.
Quis aderat veteris myrtus non neſcia fati.
At volucres patulis reſidentes dulcia ramis
Carmina per varios edunt reſonantia cantus.
His ſuberat gelidis manans e fontibus vnda
Que leuibus placidū riuis ſonet orta liquorē
Et q̄q̄ geminas auium vox obſtrepit aures
Hanc querule referunt voces:quis nantia limo
Corpora lympha fouet:ſonitus alit aeris echo
Argutis & cuncta fremunt ardore cicadis.
Et circa paſſim feſſæ cubuere capellæ.
Excelſiſq; ſuper dumis:que leniter afflans
Aura ſuſurrantis poſſit confundere venti.
Paſtor vt ad fontes denſa requieuit in vmbra:
Mitem concepit proiectus membra ſoporem.
Anxius inſidijs nullis:ſed lentus in herbis
Securo preſſos ſomno mādauerat artus:
Stratus humi dulcē capiebat corde quietem:
Ni fors incertos iuſſiſſet ducere caſus.

DOMI. Ilex. Myrtus. ¶Ilicis & nigræ:Illex arbor duplex: ſed hec de qua poeta loquitur a grecis ſimilaces folia habet ſimilia olee:glandē paruam. Myrtus non neſcia veteris fati:myrtus in tumulum adhibebatur:& primo viſa vt meminit Theophraſtus in tumulo Elpenoris nauis Vlyſſis gubernatoris : & ideo Vergi.in Polidori tumulo eam natam dixit Plyn. autem refert in veliterno myrtus eſt conſpicue magnitudinis manu prioris aphricani ſata: ſubeſt ſpecus in quo manes eius cuſtodire draco traditur: & ideo myrtus non eſt neſcia fati.ideſt mortis.

Nā ſolitum voluens ad tempus tractibus iiſdē
Immanis vario maculatus corpore ſerpens
Merſus vt in limo magno ſub ſyderis æſtu:
Obuia

ASCEN. ¶Ilicis & nigre. Eandē rem proſequit̄ deſcribens videlicet variū ornatū ex arboribus additurus ſymphoniā & concentū auiū & fontium iucunda murmura grataq; temperiē. Bene aūt dicit ramis patulis.quia patulū dicit̄ q̄ ſemper patet aut pādit̄:vt rami arborū qui nunq̄ claudunt̄. patens aūt qd' ad tps patet vt docuit Seruius ad illud Tityre tu patule recubās ſub tegmine fagi.Excelſiſq; ſuper dumis More ſuo ſuper vbi non eſt motus cū ablatiuo conſtruit:vt in Buco. Tu tamē hanc mecū poteris requieſcere nocte fronde ſuper viridi.Idē tamen in enei.i.dixit fama ſuper ethera notus. Q d'nos ſequimur.

Ordo. ¶Ordo aūt eſt ſpecies ilicis nigre: & cupreſſus leta.i.letitie affectrix & fagus vmbroſe quia ramoſe:& hedere ligātes brachia.i.ramos ne ppl's.ſ.arbor in quā ſorores Phætontis trāſformate ſunt plāgat artus fraternos.i.phaetontis fratris & ipſe ſ.hedere lente excedūt ad ſumma cacumina:& pingūt viridi palore: corymbos.i.fruct⁹ ſuos aureolos.i.ſublucidos quis.i.quibus aderat myrthus nō neſcia.i. cōſcia fati id ē mortis.At.i.ſed volucres reſidentes ſup.in ramis patulis edūt.i.exprimūt dulcia carmina reſonantia per varios cantus.i. canendi modulos.Vnda manās e fontibus gelidis.i. ſubfrigidis : ſuberat his.i. erat ſub his auibus in dumis reſidentibus que orta riuis lenibus ſonat. i.ſonando indicat liquorē placidū.Et q̄q̄ vox auiū obſtrepit.i.ſtrepitu concutit gemīas aures:voces querule.i.querenti ſimiles referunt hanc.ſ. vndā aut ſtrepitū eius:quis.i.quibus fontibus lympha fouet corpora piſciū natantia limo. i. ſuper limū & echo alit ſonitus aeris : & cuncta ſcilicet loca fremunt cicadis argutis.i.ſtridulis & ſonoris ardore.i. propter ardorem vt in Buco.ſole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis. Et capelle feſſe cubuere paſſim circa ſcilicet paſtorem aut in circuitu:& ſuper dumis excelſis que ſ.omnia aura venti ſuſurrantis.i.obmurmurātis & ſonātis leniter afflans.i. ſpirās leniter. poſſit cōfūdere.i.cōmiſcere vt.i.poſtq̄ paſtor requeuit ad fontes in denſa vmbra ꝓiectus mēbra.i. habens mēbra ꝓiecta concepit ſoporē mitē. i. tranquillū. Nullis.i.nō vllis.i. nō anxius vllis inſidijs:ſed lentus:in herbis: mandauerat artus preſſos ſecuro ſomno:& ſtratus humi capiebat id ē cepiſſet corde.i.etiā animo quietē dulcē.i. placidā ni.i.niſi fors.i. fortuna hoc eſt euentus fortuitus iuſſiſſet ducē. ſ.ad eū caſus incertos.

ASCEN. ¶Nā ſolitum &c. Docet quis caſus fortuitus requiem paſtoris turbauit per interuentū. ſ.ſerpentis.

Ordo. ¶Ordo eſt Nam ſerpens immanis maculatus corpore vario.i.per corpus varium: & voluens ſup.ſe ad tempus ſolitum. i.conſuetū

ſup.in ijſdem tractibus in quibus.ſ.paſtor cuba
bat dormiēs vt.i.ſcd'm q̄ ipſe merſus in limo
ſub magno eſtu ſyderis.ſ.canicule:aut ſolis ar-
dētis:& grauis.i.magnus aut moleſtus.i.carpēs
lingua vibranti:obuia.i.quecūq̄ obiecta vide-
licet aera(vt ſit p̲ appoſitionē dictū:nā aera.i.
obuia grāmatica nō patit̄)torquebat motibus
id ē volutationibus(aut mōtibus.i.a mōtibus
ſed ſi in limo quō in mōtibus)late.i.per latū or
bes.i.anulos ſuos & ſpiras ſquāoſos.Aure tolle
bant.i.erigebant & vires dabāt ſup.eū & ei ad
omnia vehemētis niſus.i. pertinētia ad vehe-
mentē niſum aut nixū & ita ipſe voluēs iā ma-
gis.atq̄ magis.ſ.ſic adiutus ab auris:corpus re-
uolubile:attollit pect⁹ fulgoribus nitidis.i. ha
bens fulgores nitidos & caput attollit ſe ſubli-
mi ceruice.cui.ſ. capiti criſta edita.i. eminēs &
extās ſup̲ne.i.deſup̲ maculat̄. ſ.lubricitate lu-
cēs amictu purpureo.i.ſanguinolento: & lumi
na flāmātia.i.oculi igniti micāt aſpectu toruo.
& ſup.ſerpēs metabat.i.demetiebat̄ ſicut caſtra
mētare voles loca circū.i.in circuitu:tū.i. dein-
de.ipſe ingēs videt ducē gregis.i. paſtorē recu-
bare aduerſū.i.in aduerſa regiōe & inſtat acrior
& ipſe diffundēs.i.diſpergens lumina.i.viſum:
intendere.i.infrēdebat ſup. ea aut eū & arripiēs
ſepius obuia toruo.ſ.aſpectu infrēdere.i. infrē-
debat aut infrendere cepit q̄.i.q̄a quiſq̄ veniſ-
ſet ad ſua vada.& cōparat arma nature.ſ.vene-
nū aut dētes vnde ardet mēte:furit ſtridorib⁹:
intonat ore. & torquet̄ flexibus.i. reuolutibus
aut anulis orbis.i.gyri corporis verſis.i.circūa
ctis:gutte ſanguinee manāt. i.diſtillāt vndiq̄
per tractus.i.vbi corpus lubricū trahebat:& rū
pit fauces ſpiritibus.i.crebris & magnis flatib⁹
quo.ſ.ſerpēte parāti cūcta.ſ.nature arma aduer-
ſus paſtorē.alūnus paruulus.i.culex quē paſto
alere ſolebat flatu & ſanguine:p̲pior hūeros.i.
ens valde p̲pe hūeros:cōterret hūc.ſ.paſtorē &
monet vitare mortē: nāq̄ qua ſup. parte lūina
deducta per culmina.i. oculi apti p̲ ſūmitates
pandebāt.i.aperiebant genas.i.receptacula la-
chrymarū & ſinus oculorū: gemmis.i.pupillis
oculorū in morē gēmarū relucētibus & forma
tis:ac pro.i.qua papula.i.pupilla nature ſenio-
ris erat icta.i.p̲cuſſa leui telo.i. modico aculeo
culicis:tū.i.tūc.ipſe paſtor furibūdus p̲ſiluit:&
miſit morti.i.ad mortē illū.ſ.culicē paruulū ob
tritū. ſ.digitis aut palma cui ſpiritus. ſ.vitalis
diſſitus.i. reſolutus exceſſit omnis ſenſus tū. i.
deinde: paſtor ſup.reſpexit cominus.i. de p̲pe
ſerpentē tenentē lūina.ſ.firma vt noceat inde.i.
deinde ipſe ī piger.i.ſtrēnuus & ſup. exanimus
vix cōpos.ſ.ſui mēte.i.animo efugi.ſ. a ſerpen
te & detraxit ab ore ſerpētis dextra.ſ.ſua truncū
validū.ſ. quē ſerpēs ferociēs arripuerat Qui.i.
quis aut qualis caſus ve p̲ vel qd' numē deorū
voluit dubium ſup. eſſe prodere.i.manifeſtare
ſed voluit.ſ.caſus aut deus:tales ſcilicet homi-
nes ſimplices vt paſtores vincere horrida mē-
bra voluentia.i.volubilia draconis ſquamoſi:
aut voluentis.i.agitantis ſe atq̄ reluctātis cre-
bris ictibus: & petentis.i.inuadentis paſtorē.ſ.
fede.i.immaniter:ictibus feris.i.ferocientis be
lue ſimilib⁹ aut feri.ſ.draconis ferociētis.Qua
ideſt ea parte ſup.petentis qua criſte cingūt tē-
pora.i.partes medij capitis inter verticem & au
rem & q̄.ideſt quia ipſe ſerpens.erat.tardus om
ni langore remoto.i. de natura ſua ſine languo
re extrinſeco aut egritudine extrinſecus proue-
niente:aſpiciens neſcius.i. quaſi ignarus & im
bellis ac repugnare neſcius: quia.ſ. timor obce

cauetat

Obuia vibranti carpens grauis aera lingua:
Squamoſos late torquebat motibus orbes.
Tollebant auræ vehementis ad omnia niſus.
Iam magis atq̄ magis corp⁹ reuolubile voluēs
Attollit pectus nitidis fulgoribus: & ſe
Sublimi ceruice caput: cui criſta ſuperne
Edita purpureo lucens maculatur amictu:
Aſpectuq̄ micant flammantia lumina toruo.
Metabat ſeſe circum loca: tum videt ingens
Aduerſum recubare ducem gregis: acrior inſtat
Lumina diffundens intendere: & obuia toruo
Sæpius arripiens infrendere: q̄ ſua quiſq̄
Ad vada veniſſet nature comparat arma:
Ardet mente: furit ſtridoribus: intonat ore.
Flexibus & verſis torquetur corporis orbis.
Manant ſanguineæ per tractus vndiq̄ guttæ
Spiritibus rumpit fauces: quo cuncta paranti
Paruulus hunc p̲pior hūeros conterret alūnus
Et mortē vitare monet. per culmina namq̄
Qua deducta genas ponebant lumina gēmis.
Ac ſenioris erat nature pabula: telo
Icta leui tum proſiluit furibundus: & illum
Obtritum morti miſit: cui diſſitus omnis
Spiritus exceſſit ſenſus: tum torua tenentem
Lumina reſpexit ſerpentem cominus. inde
Impiger exanimus vix compos mente refugit
Et validum dextra truncum detraxit ab ore:
Qui caſus ſociaret opem numen ve deorum
Prodere ſic dubium voluit: ſed vincere tales
Horrida ſquamoſi voluētia membra draconis
Atq̄ reluctantis crebris: fœdeq̄ petentis
Ictibus oſſa feris cingunt: qua tempora criſtæ.
Et quod erat tardus omni langore remoto.
Neſcius aſpiciens timor obcecauerat artus
Hoc minus implicuit dira formidine mentem
Quem poſtq̄ vidit ceſum langueſcere: ſedit.

¶ Corpa lympha fouet: ſoni.alit.ec.Echo vocat' nympha garrula admodū de multis verbis id hēt vt nouiſſima tm̄ referat: Iuno cū poſſet multas nymphas cū Ioue dep̄hēde-re iſti⁹ ſepi⁹ loquacitatē dū fugerēt nymphe retardata: qd' aiaduertēs Iuno fecit vt cū in fine loq̄ndi voces ingēinaret audita v̄ba reportet. Hec em̄ Narciſſū Lyropes & Cephiſi filiū tū.xvi.ānū agētē adamauit: cui cū vagaret̄ forte p̲ de uia rura ſepe loq̄ cōata.natura repugnāte deſtitit: expecta-bat ei vt ille pri⁹ emitteret vocē: tādē ſeduct⁹ a fidis cōitib⁹ exclamauit puer ecq̄s adeſt: idē rn̄det echo: ſtupet hic & cō uerſus in oēs p̲tes iterū huc veni inq̄t: nō min⁹ illa iterat: tā dē puer hic coeam⁹.i.cōueniamus dixit: libēti⁹ rn̄ſura nulli DOMI. Echo

immo

ĩmo coeam⁹retulit Echo:&egreſſa e ſyluis ẽvt iĳceret ma≠
n⁹ſperato collo.Fugiẽs puer cõplexũ.Añ ait emoriar q̃ ſit
tibi copia nr̃i & ſic qd' fuerit ſp̃ta pudibũda tecta frõdib⁹
in ſyluis latet & antris:& dolore macieq; conſũpto corpe
ex ea tñ vox ſupfuit oſſa v/o ĩ ſaxa cõuerſa ſũt.Succ⁹corpis
in aera. Tollebãt aure vehemẽtis.Tollere eſt inferre vel ele
uare.Ver.iĳ.Georg.Tollẽteq; minas& cęrula colla tumen
tẽ.& in.i.ęnei.Et mulcere dedit fluctus & tollere vento:au
re em̃ vires inferebant & eũ ad oĩa agilẽ faciebant.

Iã quatit:& biĳugis oriens erebo cit equos nox
Et piger aurato veſper procedit ab œta:
Cũ grege cõpulſo paſtor duplicãtibus vmbris
Vadit:& infeſſos requiem dare cõparat artus:
Cuius vt intrauit leuior per corpora ſomnus:
Languidaq; effuſo requierũt membra ſopore:
Effigies ad eum culicis deuenit:& illi
Triſtis ab euentu cecinit conuicia mortis.
Inquit: quid meritis ad que dilatus acerbas
Cogor inire vices: tua dum me charior ipſo
Vita fuit:vita rapior per inania ventis.
Tu lentus refoues iucunda membra quiete
Ereptus tetris e cladibus:at mea manes
Viſcera letheas cogunt tranare per vndas.
Præda charõtis agor:vidi vt flagrãtia tædis
Lumina collucent infernis omnia templis
Obuia tiſiphone ſerpentibus vndiq; compta:
Et flãmas:& ſæua quatit mihi verbera pœna
Cerberus:& diris flagrant latratibus ora:
Anguibus hĩc atq; hinc arẽt cui colla reflexis:
Sanguineũq; micãt ardorẽ luminis orbes.

DOMI. ¶Iã quatit:& biĳugis oriẽs erebo cit equos nox:eq noctis
Eq noctis diei ſolis lune. ſunt nigri:diei cãdidi:ſolis ruffi:lunę alter niger alter albus
Põp.ãt nullos lunã hr̃e dixit.Nox ẽ vmbra terrę:nã cũ terra
ra opponiṫ ſoli nox ẽ.Et niſi iteruen iat ſol vt catull⁹ dixit
Oeta. nox ẽ.Et.p.a.v.p.ab œta:œta theſſalię mõs q mare attin≠
git v/ſus Atticã regionẽ ĩ quo cõbuſt⁹ Hercules fuit a quo
ſol oriṫ:occidẽte em̃ ſole ſtellas credũt oriri ſicut mane ſol
exoriri vr̃ ab ida troadis mõte vt Lucre.ait.Veſp:vt memi
Veſper. nit.M.Var.a plauto veſpugo dr̃ vt veſpe veſpugo veſpe
vergilię occidunt. A Pacuuio lucifer iubarq; ꝙ iubata ſit
Iubar. ſtella.Tp̃s ĩ vtrũq; veſperũ.& luciferꝝ volũt tp̃s eſſe noctis:
ſed Catull⁹ docebat oẽs tenebras noĩare noctẽ.erept⁹ tetris
Manes. e cladib⁹:at mea manes:manes dĳ inferi,dñr ab eo ꝙ dice≠
bãt antiq manõ hoc ẽ bonũ ñ ꝙ boni ſint:ſed qa bonos pu
tabãt qb⁹ aĩas cõmẽdabãt:& manes appellauerũt:hĩc ĩma≠
ne ñ bonũ.i.horrẽdũ & aſperꝝ dr̃.De hinc ẽt mane diei prin
cipiũ dr̃:qd'.M.Var.approbat& ab eo ꝙ cũ manat ab oriẽ
te dies ab eo& hoĩes dicti ſunt nã a luce& mane apud roma
nos dicti ſunt & Lucĳ & Manĳ.Lumĩa collucẽt ĩfernis:tem
plũ trib⁹ mõis dr̃:vt.M.Var.aſſerit ab natura ab auſpicĳs
ab ſĩſitudine natura in cęlo ab auſpicĳs in terra. ab ſĩſitudi
ne ſub terra in cęlo tẽplũ dr̃ vt in Hecuba magna tẽpla cęli
tũ cõmixta ſtellis ſplẽdidis.In terra vt in piboea ſcrupea ſa
xa Bacchi tẽpli ꝓpe egrediunṫ.Sub terra vt in andromacha
acheruſia tẽpla alta orci ſaluete infera. Qd' cœli eſt q̃tuor
partib⁹ dr̃ ſiniſtra ab oriente:dextera ab occaſu : antica ad
męridiem poſtica ad ſeptentrionẽ:Sub terra tẽplũ a teren≠
do circa cęlũ qua tuemur dictum eſt templum.

cauerat.i.hebetauerat artus hoc.i.tanto minus
implicuit mentem.ſ. paſtoris formidine dira
ideſt deorum ira proueniente:hoc eſt tãto ani≠
moſior erat paſtor q̃to ſerpens hebetior & tar≠
dior effectus quem . ſcilicet ſerpentem cęſum
poſtq̃ paſtor ſupplevidit langueſcere. ideſt de
ficere languore mortis:ipſe ſedit ideſt ceſſauit
& requieuit.

¶Iã quatit &c.Recitat q̃uo irruẽte nocte pa≠
ſtor iterũ ſopore obrut⁹ eſt atq; illi ſp̃us culicis **ASCEñ.**
mirũ ĩ modũ plangẽtis appuit:atq; oſtẽdit ſibi
mortẽ ꝓ bñficio vite illatã.Ordo ẽ. Nox oriẽs **Ordo.**
i.naſcens erebo.i. a tenebris infernis q̃tit equos
biĳugis.i.binos iugũ ducẽtes& cit.i.excitat eos
.i.iã nox appropinq̃uit & veſp piger.i.ſerus &
tardus:qa erat tpe quo dies lõgi ſunt & veſp.i.
heſpus ſeu ſtella veneris tardi⁹ appet tũc em̃ cu
lices p̃cipue mordẽt ꝓcedit ab œta mõte theſ≠
ſalie aurato.i.aureis radĳs circunfuſo:cũ.i. qñ
paſtor vadit.ſ.ĩ requiẽ ſuã & hoc grege cõpul≠
ſo.ſ.ad ſepta ſeu ouilia ſua & vmbris duplicãti
bus.ſ.ſe.vñ ĩ Buc.Maioreſq; cadũt altis de mõ
tib⁹ vmbrę.& cõparat.i.ſil' parat hoc eſt cõten
dit dare.i.imittere requiẽ in art⁹ feſſos p cuius
corpa.i.mẽbra vt.i.poſtq̃.ſomn⁹ leuior.i.aliq̃
tulũ tenuis & modic⁹ vt ſolet eſſe egrotis& dif
ficulter reqeſcẽtib⁹:qb⁹ videlicet varia appa≠
rent fantaſmata:q; ꝓ.i.mẽbra lãguida requie≠
rũt ſopore effuſo.ſ. ſup ipa: effigies.i. ſimula≠
chrũ culicis deuenit ad eũ:& ipſa triſtis ab euẽ
tu mortis.i.qa ob bñficiũ interẽpt⁹ erat :culex
cecinit illi.ſ.paſtori cõuicia.i.opprobria & cõ≠
tumelias:& ſup.inqt qd meritis ſup. repẽdiṫ:
aut qd merit⁹ ſup.ſum:ſed ſyllaba licẽter pone
reṫ dicẽdo merit⁹:ad q̃.ſ.mala:ego dilat⁹.i. re≠
ſeruatus cogor inire acerbas vices.ſ. ĩferorꝝ dũ
tua vita fuit charior me ipo.i.q̃ vita mea: ego
rapior.i.eripior vita.ſ.mea ventis.i.a ventis:p
inania.ſ.loca aeris q̃ vulg⁹ inania putat. Tu lẽ
tus.i. ocioſus & proſtratus refoues membra
quiete iucũda.i. placida & delectabili ereptus
ideſt liberat⁹ p me e cladib⁹ tetris.i.diris.ſ.ĩfer≠
nalibus qbus ĩmerſus fuiſſes:at.i. ſed manes.i.
inferi cogunt mea viſcera.i.ſimulachrũ corpis
mei tranare p vndas letheas.i.ipſius lethes:flu
uĳ obliuionis apud inferos : p quem intrantes
anime ad inferos ſecundũ gentiles obliuiſcun≠
tur oĩm que dulcia erant apud ſuperos & rede
untes ad nos obliuiſcuntur oĩm que paſſe ſunt
aut viderũt aput inferos.Ego agor.i. impellor
exiſtens preda Charontis.i. portitoris ſic dicti
q cymba ſutili traducit animas vt dictũ eſt in
ſexto ex ſupſtitione egyptiorũ. vidi : qa apud
charõta fuerat:ſed nõ poterat trãci qa ſepultu
ra carebat vñ in.vi.de talibus dictũ eſt. Centũ
errant annos volitãtq; hęc littora circũ:vidi er
go:vt.i. qualr̃ oĩa lumina collucẽt tẽplis infer
nis(ſic em̃ calderinus legit:cũ alĳ ſcribant infe
ſtis)flagrãtia.i.ardentia tedis.i.qcunq; viſunṫ
apud ĩferos habẽt oculos ardẽtes fumoſo igni
& a teda ꝓcedit:tiſiphone.i. furia illa inferna≠
lis vltrix & ab vltiõe dicta:compta vndiq; ſer
pentibus.i.habens ꝓ comis ſerpẽtes& ꝓ crini≠
bus angues quatit mihi.i. ad terrorem meũ &
flãmas & ſęua verbera:& cerberus ſup. eſt pena
& ora.ſ.eius: qa tria habet:flagrãt.i.ardẽt diris
latratib⁹:cui.ſ.cerbero cani tricipiti colla arẽt
aut horrent hinc atq; hinc.i. vtrinq; anguibus
reflexis & orbes luminis.i. pupille oculorũ mi
cant.i.micando emittunt: ardorẽ ſanguineũ.i.
ſanguinei coloris.

Heu quid

ASCEñ. ¶ Heu quid ab officio. Grauis cõqueſtus culicis dolẽtis bñficiũ a ſe collatũ ĩ pniciẽ verſum cũ ad inferos cogat̃ traduci. ex padoxo vt dixi Pythagore aſſerẽtis vnũ eundẽ ſpm̃ in hoĩs ac bruti aĩalis corpe viciſſim eſſe. ſpũs culicis recẽſet eos quos apud inferos ſe inuenturũ noſcit. Tangẽs plurimas hyſtorias quas qa calderinꝰ nõ negligẽter explicat erimus ordine & explanatu contenti qui talis eſt. Heu dolentis vox: quid ideſt ad quid & quo: eſt gratia. i. grãrum actio aut gratitudo digreſſa ab officio. Nam vt cice. docet officium grati animi eſt imitari agros feraces q plus reddũt q̃ accepint vñ longe diſcedit ab officio q ꝓ beneficio ſummã iniuriam reponit cũ. i. qñquidẽ: ego reſtitui te. ſ. exiſtentẽ in ipſo limine leti. i. mortis. i. cũ parũ abeſſes ab interitu p morſum ſerpẽtis: reſtitui te ſupis. i. auris vitalibus hoc eſt huic mũdo q reſpectu inferorũ ſupus eſt: vbi ſunt p̃mia pietatis. ſ. meę Honores pietatis abiere in vices vanas. i. oĩs pietas euanuit & in nihilũ redacta eſt & illa prior. i. priſca fides iuſtitie. ſ. aſtreæ que erat apud antiquos tpe Saturni receſſit rure: qa vt dicit Ouid. vltima celeſtũ terras aſtrea reliquit. qđ & in Geor. teſtat̃ poeta. ego vidi. i. cõſideraui: fata. i. mortem alterius: inſtantia. i. imminentia: relinquens mea fata ſine reſpectu. i. cõſideratione. i. nõ habẽs reſpectũ ad mortem que ꝑ hoc mihi immineret. Ego agor nunc ad euẽtus pariles. i. cõſiles q illi nõ euenerunt ſed eueniſſent: pena. i. ſuppliciũ fit merẽti. ſ. beneficiũ & pena fit exitiũ. i. redactus ſum in exitiũ. i. exitum vite p penã quã ꝓ bñfacto rependo: cũ ideſt qñquidem volũtas grata ſit mihi. i. cum libens & volens beneficiũ impẽderim: exiſtat ſup. p̃cor: aut par ẽ vt exiſtat officium par. i. cõſimile, vt. ſ. liberer ab interitu: ego feror. i. auferor: carpens auia. i. loca inacceſſa ſine via auia dicit diſtantia inter lucos cimerios. i. cumanos vbi ad inferos acceſſus eſt aut lucos inferos ad quos ꝑ cimeriũ pueniť circa quẽ. ſ. me pene triſtes denſent̃. i. accumulant̃ & ſtipant̃ in oĩa. ſ. circũiacentia. nã othos filius aloei immanis. i. horrende magnitudinis & crudelis ſedet victus ſerpẽtibus. Bñ ſedet quaſi non abiturus. vñ in vi. ſedet eternũqꝫ ſedebit infelix theſeus: ſedet dico męſtus aſpiciens ꝓcul ephialtẽ fratrẽ ſuũ deuictũ. i. etiã victũ. Cũ. i. qñquidẽ ipſi ſint conati quondã incendere mundũ & tityos. i. alũnus terre o latona mater Apollinis: memor. i. memorãs tuas iras vt ſit gręca locutio exiſtens anxius iacet. ſ. ꝓſtratus vñ i. vi. ꝑ tota nouem cui iugera corpus Porrigit̃ exiſtẽs eſca alitis viui. ſ. vulturis inde fatigabilis qa ira ſup. tua eſt implacabilis: aut iacet ira tua ĩplacabilis. Ego terreor inſiſtere. i. ꝓgredi terreor inquit a tantis vmbris. Vix ille q ꝓdidit eſcas nectareas. i. cum nectare ſumendas: diuuum. i. diuorum. ſ. Tantalus reuocatus ad aquas ſtygias. i. ſtygis paludis infernalis de qua in. vi. ſatis dictũ eſt. vix reſtat amni infernali quẽ mẽto tenꝰ habet reuolutus in oĩa. i. in oẽm partẽ: ſenſu gutturis arẽti. i. deſiccato: quid ſup. dicam de illo. ſ. ſiſipho qui reuoluit ꝓcul ſaxum. ſ. de monte aduerſo quem dolor acerbus. i. ſtimulus conſcientie: vincit. i. conuincit & accuſat contempſiſſe numina. i. deos. O puelle. ſ. bellides querentes fruſtra ocia ideſt ceſſationẽ ab infundẽdis aqs ſub lite ideſt contentione quibus triſtis erynnis ideſt furor accendit tedas ſcilicet maritales ideſt acuit furorem in maritos quos occidiſtis: ite ideſt diſcedite a me. q. d. triſte eſt vos videre. Sic

Ordo

Heu quid ab officio digreſſa eſt gratia: cum te
Reſtitui ſuperis læti iam limine ab ipſo
Præmia ſunt pietatis vbi: pietatis honores
In vanas abiere vices: & rure receſſit
Iuſtitiæ prior illa fides: inſtantia vidi
Alterius ſine reſpectu mea fata relinquens:
Ad pariles agor euentus: fit pœna merenti.
Pœna fit exitium: modo ſit cũ grata voluntas
Exiſtat par officium: feror auia carpens:
Auia cimerios inter diſtantia lucos:
Quem circa triſtes denſentur in omnia pœnæ:
Nam victus ſedet immanis ſerpentibus othos
Deuictum mœſtus procul aſpiciens ephialten:
Conati quondam cum ſint incendere mũdum
Et tityos latona tuas memor anxius iras
Implacabilis ira iacet viui alitis eſca.
Terreor a tantis inſiſtere terreor vmbris:
Ad ſtygias reuocatus aquas vix vltimus amni
Reſtat nectareas diuum qui prodidit eſcas:
Gutturis arenti reuolutus in omnia ſenſu.
Quid ſaxum ꝓcul aduerſo: qui mõte reuoluit:
Contẽpſiſſe dolor quẽ numina: vincit acerbus
Ocia quærentes fruſtra ſub lite puellæ
Ite quibus tædas accendit triſtis erynnis:
Sic hymen prefata dedit connubia mortis:
Atqꝫ alias alio denſat ſuper agmine turmas
Impietate fera: cum cernam colchida matrem
Anxia ſollicitis meditantem vulnera natis.
Iam pandionias miſerandas prole puellas:
Quarũ vox querula eſt: ſupat qꝫ biſtonius rex
Orbus epops mœret volucres euectus ĩ auras.
At diſcordantes cadmæo ſanguine fratres
Iam truculenta ferunt: infeſtaqꝫ lumina corpus
Alter in alterius iamqꝫ aduerſatus vterqꝫ
Impia germani manat qꝫ ſanguine dextra.

¶ Auia cymerios: int. d. lucos cymeriũ fuit vetuſtiſſimũ oppidũ ꝓpe cumas ad acheruſiã paludẽ vbi eſt deſcẽſus ad ĩferos. iõ cymerios lucos ꝓ ĩferno vſurpauit: Habitauere & illic ppl̃i Cymerij ĩgrediẽtes cauernas & nõ egrediẽtes: niſi nocturno tpe: erãt hi ſacerdotes dãtes oracula deleti a Campano rege cũ ſemel eẽnt mẽtiti oraculũ: Deuictꝰ męſtꝰ procul aſpiciẽs ephialtẽ. Aloeus Titanis filiꝰ ex vxore Iphimedie violata a neptuuo duos pueros gñauit Ephialtem & othon hi ſingulis diebꝰ creſcebant digitũ. vñ ſupbia moti Iouẽ ad pugnã interpellauerũt qua re Iuppiter indignatus apud inferos deiectos ꝑpetuis affecit cruciatibus: Ver. vi. ęneid.

DOMI. Cymeriũ. Aloeus. Othos. ephialtes.

Aenei. Vidi & aloidas geminos immania vidi corpora. q
manibus magnũ reſcindere cœlum Aggreſſi ſuperiſq; Io-
Tityus: uem detrudere regnis. Et tytios latona: Tytius Iouis filius
ex helcro ocromeni: quia interpellarat Latonã de ſtupro ad
actus ad inferos ab Appolline dat pœnas: nã eius ſemp cõ
ſumptum renaſcens iecur vultures diripiunt. Ad ſtigias re
Tantal⁹: uocatus aquas Tãtalus Iouis filius rex paphlagenie Ioui:
Mercurio & Cæreri hoſpitio acceptis filiũ Pelopem epulã
dũ dedit Abſtiuere dij. Ceres brachiũ qd deuorauerat reſti
tuit eburnũ: patrẽ dij apud iferos hoc affecere ſupplicio vt
ſitiens aquam quã habet ad mẽtum non poſſit deguſtare
& eſuriens poma ſupra ceruicẽ pendẽtia excerpere nõ poſ-
ſit. Alij volunt iõ dare pœnã Tantalũq; admiſſus ad deorũ
ſecreta: & miſtica ſacra ea vulgarit. Quid ſaxum pcul ad-
Siſyphus uerſo q monte reuoluit. Siſyphus Corinthi que tunc ephy
Ephyre. re dicebat rex æoli fili⁹: & Creontis pater hoſpites coactos
cum illi pedes lauarent nacto tempore in eo opere precipi-
tabat in mare. quare apud inferos ſaxũ a montis vertice ad
radices pceps continuo: deinde & in ſublime euoluere coa
ctus eſt. hunc Theſeus vicit. Ocia querẽtem fru. ſub. li. pu.
Danaus Beli filius. l. filias ęgypti fratris totidem filijs cõ-
iuges dare negans ex ęgypto pulſus primo magna naui ar-
gos nauigauit: & Steneleo pulſo argis pfuit ęgyptus filijs
Danaus. inſequi iuſſit ac ne redirent niſi intercmpto fratre. Danaus
Egyptus. vt ſe liberaret pmiſit nuptias: admonuit vero filias: vt no-
Belides. ctu maritos trucidarent: omnes efficiunt preter Hyperme-
ſtrẽ que lino ſiue linceo pepcit. Sic hymen prefata: hymen

re. Sic. i. ſic ne hymẽ. ſ. deus legitimarũ nuptia-
rũ dedit connubia mortis pfata. i. fatalia: atq;
denſat. i. accumulat alias turmas. i. copias qui-
quaginta fratrũ vno dempto ſup alio agmine
i. agerẽdo agmẽ ſup agmẽ: ipietate fera. i. be-
luina aut feroci: cũ ego cernã colchida. i. medeã
colchorũ regis filiam. & eſt patronymicũ a pa-
tria matrẽ meditãtẽ natis. i. filijs ſuis Dyndimo
& Theſſandro ſollicitis. i. anxijs. vulnera anxia
& cum cernam iam puellas pãdionias ſcilicet
prognem & Philomelam: miſerandas prole
ſcilicet Ithi aut Ithylo: quarũ vox eſt querula
q;. i. qa rex Biſtonius ideſt trhacius. ſ. thereus
ſuperat ideſt ſuperuiuit exiſtens orbus ſcilicet
filio quẽ comedit: & ipſe epops ideſt effectus
talis auis meret ideſt queritur aut dolet euect⁹
in auras volucres ideſt velociter tranſibiles &
cedentes. at. i. ſed fratres cadmeo ſãguine ideſt
propagati a cadmo rege Thebarum. ſ. Etheo-
cles & polinices diſcordantes ideſt q diſcordes
vixerunt: ferunt iam ideſt i morte lumina tru
culenta & infeſta ideſt oculos diros & iſenſos
exiſtens iam vterq; aduerſatus alter in corpus
alterius: q; ideſt quia dextera impia manat. i.
diſtillat ſanguine germani ſcilicet fratris alte-
ra alterius.

Hymen. Bacchi & veneris filius vt Capella tradit deſperans puellę cõnubia p littora ſolus vagabať: piratę qui ad ſacra
thalaſſio eleuſinę Cereris pficiſcẽtes virgines rapuerãt: capiunť & puellę liberantur in primis Hymen Athenas veniẽs
Medea hoc detulit. & nuptias ob beneficiũ a matre puellę impetrat quam ob fęlicitatem vt in nuptijs Iunonis in me
moriam Hymen vocarent Athenienſes conſtituere vt apud Romanos Thalaſſio Anxia ſollicitis meditan-
tem vulnera natis: Medea Otę regis colchorũ ex Perſe filia: q; Iaſon eius vir creuſam Creõtis regis corynthio
Theſſalus rum filiã in vxorem acceperat: ſeſe ſpretã ęgre ferens viro coram duos natos Dyndimũ & Theſſandrum in-
Pandion. teremit relicto theſſalo: a quo Theſſalia dicta eſt: Hinc euecta draconibus ad Aegeũ fugit. Iam pandionias
Progne. miſeranda &c. Pandion Athenarum rex filiam Prognem Thereo Thracię regi ſeu Megare vxorem dedit hic
Philome. alteram eius ſororem ſtuprauit: qua re cognita Progne vna cum Phylomela ſorore Ithin filium epulandũ
patri Thereo poſuerunt: querit Ithin pater ſæpius inter cœnandum. Progne ait quem petis intus habes. Phi
lomela vero pueri cruentum caput offert: & repulſa menſa ambas enſe inſequitur & ſic ſeſe precipitantes prę
Thereus. dolore Progne in hyrundinem: Philomela in auem luſciolam Ithis in carduellum ſeu faſianum. Thereus in
Ithis. criſtatam auem: quæ regum decus oſtentat vertitur nomine epops. vnde Ouid. meta. lib. vi. Vertitur in vo-
Epops. lucrem cui ſtant in vertice criſtæ. Prominet in modicum pro longa cuſpide roſtrum Nomen epops volucri
Laius. facies armata videtur. At diſcordantes. Laius Cadmi pronepos Aedipodem generat Aedipodes Ethcoclem
Aedipo & Polinicem ex Iocaſta propria matre eos reliquit: vt alternis regnarent annis. Etheocles polinici regnum
des. non reſtituit: ſed exulem facit confugit ad adraſtum argiuorum regem & accepta filia argia in vxorem con-
polinices. ſpirantibus cum eo Thideo Parthenopeo Adraſto amphiarao. Hippomedonte: & Capaneo regibus: qui pa
Aetheo- ri fato occubuere preter ſenem Adraſtum: Policines autem mutuis vulneribus cũ Etheocle: fratre occubuit
des. in duello. manſitq; defunctis diſcordia. Nam cum cremarentur pyra ſeſe in duas diuiſit partes.

Eheu mutandus nunq̃ labor: auferor vltra
In diuerſa magis diſtantia limina cerno:
Elyſiam tranandus agor delatus ad vndam:
Obuia tiſiphone comites heroidas vrget
Aduerſum perferre faces. alceſtis ab omni
Inuiolata vacat cura: q; ſeua mariti
Hic calcedonias admeti cura morata eſt.
Ecce ithaci coniunx ſemp decus vna charontis
Fœmineũ cõcepta decus manet: & pcul illam
Turba ferox iuuenum telis confixa procorum:
Quin miſera Eurydice tanto mœrore receſſit:
Pœnaq; reſpectus: & nunc manet orpheus in te:
Audax ille quidem qui mitem cerberon vnq̃
Credid it: aut vlli ditis placabile numen.
Nec timuit phlegetõta furentẽ ardẽtib⁹ vndis

¶Eheu mutãdus nũq̃ labor. Terret culicis ſi- A SCEN
mulachrũ eterna apud iferos detẽtio ac imorã
di neceſſitas: quo magis nos arguendi ſimus ſi
eas res nos nõ cõmoueat recitatq; quo ordie fe
re i ſexto pceſſit heroidas. i. mulieres nobiles ce
teroſq; q ipatiẽter amauerũt eẽ fere in prio or-
dine apud iferos vñ varias tangit & fabulas &
hyſtorias q̃s cũ calderin⁹ graphice ac dilucide
ſatis explicet Ordo ẽ. Eheu dolẽtis iteriectio Ordo:
q̃ abſolute. i. ſine caſu poniť. vt Eheu qd volui
miſero mihi. Et eheu q̃ pingui macer eſt mihi
taur⁹ i aruo labor. ſ. apud iferos nunq̃ mutãd⁹
ſ. in requiẽ ego auferor vltra i diuerſa. ſ. loca: &
cerno lumina. i. oculos aut poti⁹ limina magis
diſtãtia. & agor tranãdus. i. trãſuehẽdus naui-
gio: delatus ad vndã elyſiã. i. p quã traijciť ad
elyſios cãpos q beatorũ ſunt thiſiphone obuia
i. occurrẽs mihi vrget heroidas. i. nobiles vt di
xi & q̃ pene imortalitatẽ meruerũt puellas ac
mulieres amatrices comites. i. q̃ ipſam comitã
tur. vrget dico pferre faces. i. tedas amorũ aut
maritales pferre aduerſum. i. ex aduerſo: vt ea
rũ ſemp recordarenť ac inde torqueanť: qa cure
non ipſa in morte relinquũt vt dictũ eſt in. vi.
enei. Alceſtis. ſ. vxor Admeti regis Theſſaliæ

inuiolata.i.incorrupta:q̄a plenā fidē ſeruauit & legitime amauit: vacat ab oī cura ꝙ.i. q̄a ſeua.i. vehemēs cura mariti admeti.i. neceſſitas moriēdi aut ipſi aut alicui ꝓ ipo:morata.i. im morata eſt hic calcedonias.i. megarēſes q̄ non idē fecerūt vt ſcyllā q̄ Niſo patri nō vitā ſeruauit ſed ademit:aut ſaltē ipm in auē mutari coegit. Ecce cōiunx ithaci.i. ithaceñ. Vlyxis exiſtens vna.i.p̄cipua: ſemꝑ decus charōtis.ſ.portitoris:manet cōcepta decꝰ fęmineū.Et ꝓcul illa.i.ab illa ſup.manet aut ꝓcul illā ſup.ſeq̄t̄ ferox turba iuuenū ꝓcorū.i.ipſam ad cōiugiū expetentiū: cōfixa telis.ſ.cupidis ſeu amoris aut curarū nūc apud inferos. Quin.i. q̄n etiā eurydice.i.cōiunx illa orphei de qua ad finē quarti Geor.plene dictū eſt miſera.i. miſeratōe digna q̄a ad caſtitatē ſeruandā fugiēs Ariſteum in anguē incidit vnde vulnerata interijt receſſit ſup. a tanto:q̄̄tū.ſ.habuerat hic;&o Orpheus vt ſit licētioſa declinatio:vctūs ꝓ ntō:aut legat̄ ī genitiuo orpheos vt o eurydice pena reſpectus orpheos mariti tui:manet&.i.etiā nūc in te.Quidē.i.certe.ille ſup.fuit audax:q credidit Cerberon.i.canē illū tricipitē infernalē ꝑ quē intelligit̄ triplex ptās Plutonis.mitē.i.benignum & placabilē vnq̄ ſicut orpheus videt̄ crediditſſe cū coniugē ab inferis repeteret aut q credit numen ditis.i.plutonis:placabile vlli nec timuit phlegetonta:lacū aut fluuiū infernalē ab ardore dictū vnde addit furentē.i.eſtuantem vndis ardentibus nec timuit regna meſta ferrugine.i. obſcuritate:obtētu.i.in poſſeſſione ditis & domos.i.habitationes ſeu manſiones defoſſas.i. ſubterraneas : quaſi ſub terra foſſas : ac tartara obſita:nocte cruenta.i. ſanguinolēta & noxia: nec.i.& non:ſedes ditis non ſup. ſunt faciles.ſ. aditu aut abitu:ſine iudice quia vt dicit̄ in.vi. nec vō he ſine ſorte date:ſine iudice ſedes.Queſitor minos vrnam mouet &c.Sine iudice inq̄t q vindicat poſt mortē acta vite.i. q̄ q̄ſq; egit in vita ſed fortuna.i. proſper ſucceſſus fecerat orphea audacem.quia amnes.ſ. inferorum aut ad inferos ducētes: rapidi ſcilicet prius ſteterāt iam.ſ.ad cantum orphei:&turba ferarꝝ ſequax blanda voce.i.ꝓpter blandam vocem:inſederat.i.occupauerat regionem orphei.i. qua ipſe tranſire vellet.Iamq;.i. & iam quercus alta mouerat imam radicem ſup.in aut ab humo viridi.Nō ſtaret verſus ſi dicatur iam orpheus mouerat imam radicem alte quercus quia ſic quercus cum ſit genitiui caſus in us productum exiret & amnes ſteterant : & ſylue ſonore : rapiebant iam ſua ſponte cantus: ſcilicet orphei:cortice amara ideſt per corticem amarā ſic in Buco.Circundat amare corticis : cum potius maſculinum ſit vt raptus de ſubere cortex . Luna preſſit:ideſt repreſſit & a curſu retinuit etiam equos bijuges. ideſt bigas trahentes : labentes ſcilicet prius:per ſydera : ideſt ſigna celeſtia in zodiaco.Et tu o virgo menſtrua : ideſt menſes diſtinguens:ſcilicet luna:auditura lyram:ideſt vt audias lyram Orphei:tenuiſti currentis ſcilicet equos:nocte ideſt gubernatione noctis relicta:o coniunx ditis:ſcilicet Proſerpina:hec eadē:ſcilicet lyra potuit vincere te : & reddere.i. vincere vt cogat reddere vltro:eurydicen:ſcilicet coniugem Orphei ducendam:ideſt abducendā.Nam non erat fas:non erat inquam abducere inuitam:& ſupple numen diue mortis: ideſt que habet dominiū mortis:videlicet Proſerpine:non erat exorabile:ſcilicet precibus ſed tamen ſuperabile dulcedine cantus. Illa : ſcilicet eurydice

Nec mœſta obtentu Ditis ferrugine regna.
Defoſſaſq; domos:ac tartara nocte cruenta
Obſita:nec faciles ditis ſine iudice ſedes:
Iudice:qui vitæ poſt mortem iudicat acta.
Sed fortuna valens audacem fecerat orphea.
Iam rapidi ſteterant amnes & turba ferarum
Blanda voce ſequax regionē inſederat orphei:
Iamq; vnam viridi radicem mouerat alta
Quercꝰ humo:ſteterāt amnes: ſyluæq; ſonoræ
Spōte ſua cantus rapiebāt cortice amara
Labentes biiuges & iam per ſydera luna
Preſſit equos: & tu currentis menſtrua virgo
Auditura lyram tenuiſti nocte relicta.
Hæc eadem potuit ditis te vincere coniunx
Eurydicenq; vltro ducendam reddere:nam fas
Non erat inuitam:nec diuæ exorabile mortis.
Illa quidem nimium manes experta ſeueros
Præceptum ſignabat iter:nec rettulit inter
Limina nec diuæ corrupit limina lingua:
Sed tu crudelis:crudelis tu magis orpheu
Oſcula chara petens rupiſti iuſſa deorum:
Dignus amor venia gratum ſi tartara noſſent
Peccatū meminiſſe graue: & vos ſede piorum
Vos manet heroū contra manus. hic & vterq;
Aeacides:peleus namq; & telamonia virtus
Per ſecura patris locitantur numina: quorum
Connubijs venus: & virtus iniunxit honorem:
Hunc rapuit feritas:illum nereis amauit.
Aſſidet ac iuuenis ſociatæ gloria fortis.
Alter in exceſſum referens a nauibus ignis
Argolicis phrygios torua fer[illegible]ate repulſos.

¶ Aduerſum ꝑferre faces alceſtis ab omi: alceſtis ſeu alceſte.Perilei filia nupſit admeto phereorꝝ regi ex quo genuit Eumelū:q ī bello Troiano fuit.hęc cōtingentē marito mortē ex oraculo cū alij ex ꝓpinq̄s recuſarent. ſpōte ſubijt. Hic calcedonias admeti.calcedon Megarēſiū vrbs eſt ꝓpe cōſtantinopolim fatis cōdita ſed ſterili loco Calcedonij cæci appellati ꝙ neglexerūt locū fertilē&ameniſſimū vbi Bizātiū poſtea cōditū:Ecce ithaci cōiunx ſemꝑ decus vna charontis.penelope icari ſeu icariōtis filia errantē vlixē cōiugem ꝑ decenniū ſūma caſtitate expectās ꝓcos oēs quos habebat multos & p̄ſertim.Eridamāta ſumma vna conſtantia reppulit.Dicimꝰ icarion & icarius noīandi caſu.Quin miſera eurydice tāto:Eurydice Talionis filia vxor Orphei icta ab angue cū iā inſequeret̄ Ariſtęus perijt. Orpheo dolenti a ꝓſerpina conceſſa eſt culpa eiꝰ ablata qua ꝓpter Eurydice ad campos Elyſios trāſlata eſt & Orpheus apud inferos ꝓ ea dat pęnas. Alter in exceſſum referens a nauibus ignis argolicis phrygios.Hector ꝓgreſſus ad naues ignē in ꝓram iacere ac ſęuire incendijs cęperat:territi gręci reſiſtere non

DOMI. Alceſte. Eumelus. Calcedon Penelope Icarion. Icarius. Eurydice. Orpheus. Hector.

re non poterant. Aduoluti omnes ad genua a Gallis auxilia implorantes. Hoc tempore rediens. Aiax e phrygia ſæ- Aiax. uientem reſpexit. Hectorem primo impetu hoſtem nauibus repulit: & extincto igni ipſum Hectorem ictu ſaxi turbauit: proſtratum eripuere manibus aiacis Troiani: & ſemianimem tulerunt intra muros. aiax victor fugientes inſequebatur non ſine magna ſtrage.

cet eurydice: experta manes ideſt inferos nimium ſeueros ideſt rigidos & ſequaces veri: ſignabat iter preceptum. ſcilicet a proſerpina vt pergeret nec retroſpiceret: nec rettulit ſupple pedem inter limina nec corrupit limina diue lingua: ideſt nihil guſtauit apud inferos: quod tamen alibi aliter dicitur. Sed tu o Orpheu crudelis: ſcilicet per impatientiam amoris qui cõiugem oſculaturus reſpexiſti: tu inquam magis crudelis petens oſcula chara coniugis ideſt coniugis chare: rupiſti iuſſa deorum: qui ſcilicet iuſſerũt ne retroſpiceres: amor ſcilicet tuus in coniugẽ: dignus ſupple erat venia: ſi tartara: ideſt manes noſſent gratum: ideſt grati animi vices: vnde in quarto Georgi. Ignoſcenda quidẽ ſcirẽt ſi ignoſcere manes. Graue ideſt moleſtum eſt ſupple. vobis: meminiſſe ideſt recordari peccatum: quia toquentur neceſſaria recordatione commiſſorum: vnde in. vi. nimium meminiſſe neceſſe eſt: & manus ideſt multitudo que manibus valuit: vtpote heroum manet ſupple in ſede piorum. ideſt innocentium: manet dico contra vos: ideſt ex oppoſito in in aduerſa regione: vterq; eacides manet ſupple hic dicit autem vterq; eacides ideſt eaci filius: namq; Peleus ſcilicet pater Achillis alter eacidarum & virtus thelamonia. i. ipſe thelamon pater Aiacis locitantur hic per numina patris ſcilicet eaci: ſecura ideſt facientia eos ſecuros: quorum connubijs venus & virtus iunxit honorem: nam feritas: ſcilicet bellica: rapuit hunc: ſcilicet thelamona qui primus muros Troianos ſub laomedonte tranſcendit & ob id heſionam laomedontis filiam & Priami ſororem meruit ex qua Teucrum genuit: & ex Tribia alcati Athenieñ. Aiacem. Nereis: ideſt nympha marina: ſcilicet thetis: amauit illum. ſcilicet Pelea qui ex ea Achillem genuit. Ac pro & Iuuenis ſcilicet filius pelei: appoſitorie gloria ſortis ſociate: ideſt conſimilis aſſidet ideſt iuxta ſedet: & alter ſupple iuuenis videlicet Aiax referens in exceſſum: ideſt exceſſiue: aut in exceſſu: ignis phrygios: ideſt troianos ab hercule immiſſos: repulſos a nauibus argolicis aut referens a nauibus argolicis ignis phrygios repulſos torua: ideſt immani feritate ſupple. aſſidet. Et ideo deſcriptionem minime rei: videlicet necis culicis auget rebus maximis: vtpote geſtis in excidio troiane vrbis. per qđ oſtendit poeta fertilitatẽ ingenij ſui: qui res minimas dilatare & maximas contrahere nouit. Nec tñ imptinẽtes ſi recepimus paradoxon pythagoricũ de animoꝝ in aliena corpis trãſmigratione.

Aiacis mater

O quis non referat talis diuortia belli:
Quæ troiæ videre viri: videreq; graij
Teucria cum magno manaret ſanguine tellus
Et ſymois: xanthiq; liquor: ſygæaq; præter
Littora: cum troas ſæui vos hectoris ira
Viderit in claſſes inimica mente pelaſgas
Vulnera: tela: neces: ignes inferre paratos:
Ipſa magis: namq; ida potens feritatis: & ipſa
Datq; faces altrix cupidis præbebat alumnis
Omnis vt in cineres rhetei littoris ora
Claſſibus ambuſtis flãma lachrymãte daretur.
Hinc erat oppoſitus contra telamonius heros
Obiectoq; dabat clypeo certamina: & illinc
Hector erat troiæ ſummum decus: acer vterq;
Fulminibus cœlo veluti fragor editur: enſe
Tegminibus: teliſq; ſuper: ſygæaq; præter
Eriperet reditus: alter vulcania ferro
Vulnera proiectus depellere nauibus inſtat
Hoc erat æacides vultu lætatus honore:
Dardaniæq; alter fuſo q; ſanguine campis
Hectora luſtrauit victor de corpore: troia
Rurſus acerba fremit: paris hũc q; letat: & hui⁹
Alta dolis ithaci virtus q; concidit icta:
Hinc gerit euerſos proles laertia currus.
Et iam ſtrymonij rhœſi: victorq; dolonis
Pallade iam lætatur ouans: rurſuſq; tremiſcit
Pamoicon: aſiamq; horret leſtrygonas atrox:
Illum

ASCEñ. ¶ O quis non referat &c. Quia mentionem fecerat belli troiani facit digreſſionem per acclamationem dicẽs. O quis non referat. ideſt non Ordo recenſeat diuortia: ideſt diſſenſiones & lites ac certamina aut diluuia a vortice: talis belli: que ſcilicet diuortia viri Troie videre ideſt viderunt & graij: ideſt greci videre cum ideſt quando tellus teucria ideſt troiana manaret ideſt difflueret magno ſanguine: & ſymois fluuius ille troianus & liquor xanthi alterius fluuij ilium pfluẽtis ſup. manarẽt magno ſanguine pter littora ſigea. i. maris ſigei in qđ incidunt cũ. i. qñ ira Hectoris ſeui viderit vos Troas paratos inferre mente inimica. i. hoſtili anĩo: in claſſes pelaſgas. i. grecanicas vulnera: tela: neces: & ignes eo ſupple magis: nãq; ipſa ida. ſ. ſylua pinifera ilio vicina: potens feritatis. i. que potuit ſufficere & ſubmiſtrare feritati arma: & ipſa altrix. ſ. tedarũ & pinorũ: pbebat alumnis cupidis. ſ. incendij cõmittendi: faces. ſ. in naues immittendas. vt omnis ora littoris rhetei: illius pmõtorij Troiani ad quod ſtabant naues grecorũ: daretur in cineres & hoc claſſibus ambuſtis ideſt circumuſtis & flamma lachrymãte: ideſt aquas admixtas ligno guttatim eijciente. Heros thelamonius. ſ. aiax thelamonis filius oppoſitus erat cõtra ideſt ex aduerſo. hinc ideſt ex altera parte. ſ. græcorum: & dabat certamina clypeo obiecto. ſ. cõtra faces & tela: & Hector ſummũ decus troie erat illinc. i. ex altera pte. ſ. Troianorum: vterq; acer. i. ſtrẽnuus ſup. erat: veluti fragor editur cęlo. i. in aere fulminibus. i. dum fulminat & tonat: ita ſup. editur fragor tegminibus. ſ. domoꝝ: hoc eſt tegulis: aut i tegminibus. ſ. capitũ hoc eſt galeis editur dico enſe & telis ſup & preter ſygea ſup. littora vt ſup. Hector eriperet reditus. i. faceret ne redirent ambuſtis nauibus & alter. ſ. Aiax proiectus. i. propulſus: inſtat depellere nauibus. ſ. grecorũ ferro. i. per arma ſua: vulnera vulcania. i. que vulcan⁹ hoc eſt ignis inferebat videlicet ambuſtionem. Aeacides. i. eaci nepos. ſ. aiax: letatus erat vultu. i. pre ſe ferebat vultum lętum: hoc honore. i. propter hũc honorẽ q; hectorem pellere & claſſem defendere potuit & alter ſup. eacides videlicet

delicet Achilles letus ſup. erat hoc honore q̄
ipſe victor de corpore quia animum vincere ne
quiuit luſtrauit ideſt circũtraxit hectora: cam⸗
pis ideſt per campos: dardanie ideſt phrygie &
hoc ſanguĩe ſcilicet eius fuſo. Troia fremit rur
ſus ideſt e diuerſo acerba ideſt acerbe: q̄ ideſt
quia paris letat ideſt vulnerat ſcilicet telis leta
libus hoc eſt mortiferis: hunc ſcilicet Achillem
in templo apollinis: vnde dictũ eſt in. vi. Phœ
be graues troie ſemper miſerate labores Darda
na qui paridis direxti tela manuſq; Corpus in
eacide: & q̄. i. qa alta virt⁹ hui⁹. ſ. paridis: cõci⸗
dit icta dolis ithaci ideſt ithaceñ. Vlyxis: hinc
ideſt hac de cauſa proles laertia ideſt Vlyxes la
erte filius: gerit currus euerſos ſcilicet e quibus
hoſtes deiecerat: & ip̄e iam victor rheſi ſtrymo
nij ideſt regis thracie de quibus primo enei. di⸗
ctum eſt. illic videlicet. Nec procul hinc rheſi
niueis tentoria velis Agnoſcit lachrymãs: pri
ma quę prodita ſomno: Titydes multa vaſta⸗
bat cęde cruentus. Ardenteſq; auertit equos in
caſtra: priuſq̄ Pabula guſtaſſent troie xanthumq; bibiſſent. & victor dolonis Troiani illius qui ad gręcos ex
plorator miſſus ab Vlyxe ĩterceptus eſt letatus iam ouans: pallade ideſt palladio ſurrepto: vt in ſecũdo enei.
dictum eſt & ipſe atrox rurſus ideſt viciſſim & econuerſo tremiſcit: pamoicon & horret aſiam. vbi ſcilicet pe
ricula paſſus eſt: & leſtrygonas qui carnibus humanis veſcebantur: & in quos incidit ſcylla ideſt vorago
maris ſiculi: aut per fabulam monſtrum illud marinum rapax ideſt aſſidue miſeros nautas cum nauibus ad
ſe rapiens ſuccincta canibus moloſſis: ideſt multum latrantibus quaſi moloſſis: ideſt epyroticis: & cyclops:
ſcilicet polyphemus: ethneus ideſt qui in ethna monte Sicilie ipſum deprehendit. & charybdis aliud pericu
lum eiuſdem maris: metuenda: ſcilicet nautis: & lacus pallentes ſcilicet inferni & tartara ſqualida: ideſt ob⸗
ſcena: terrent illum ſcilicet Vlyxem qui tot terruit & inſidijs excepit.

Illum ſcylla rapax canibus ſuccincta moloſſis
Aethneuſq; cyclops illũ: metuenda charybdis
Pallenteſq; lacus: & ſquallida tartara terrent.

¶ Cygęaq; pręter. ſygeum vrbs fuit in littore etiam Au⸗ DOMI.
guſti tempore diruta in ea nauale achiuorum & portus & Sygæum.
achaica caſtra prope etiam lacus erat. Ida mons Troadis. Ida.
Rhetęi littoris ora. Ply. ait mille q̄ngentis paſſib⁹ remotũ a Ilium.
portu ilium eſt immune. nam omnis rerum claritas apud
poetas extra ſinum ſunt Rhetea littora habitata his oppi⸗
dis rhœteo. dardania. ariſbe. Et iam ſtrymonij: ſtrymõ flu Strymõ.
uius Thracie eius oſtia ſunt ad radices Athi montis: rhœ⸗ Rhœſus.
ſi. rhœſus rex Iouis filius affinitate iunctus erat Priamo:
tum mercede conductus auxilium ferebat & prius q̄ co⸗
pias auxiliares ilio inferret interfectus fuit. Nam pauloan Dolon.
te captus erat Dolon vir Troianus: qui tortus ab Vlyxe
confeſſus eſt affuturum Rhœſum: & oraculo nunciatum ſi
eius equi bibiſſent Xanthi aquam fore Troiam æternam
& non poſſe expugnari.

A SCEñ. ¶ Hic & tantaleę gener eacus amplus atrida Aſ
ſidet &c. Cõmemorat cęterã grecorũ nobilita⸗
Ordo. tẽ apud inferos eſſe. Ordo aũt eſt. Gener tãtaleę
ſ. domus aut gener Tantalius. ſ. amphion nio⸗
bes maritus aſſidet ſup. hic: Aeacus amplus. i.
cũ tota ꝓgenie ſua aſſidet hic & atrida lumẽ ar⸗
giuũ. i. argiuorũ. ſ. agamẽnon aſſidet hic: quo
regẽte. i. imperante aut dirigẽte flamma oris. ſ.
eius. i. vis imperandi: ꝓſtrauit funditus arces
Ericthonius. ericthonias ideſt Troianas: Nam Ericthoni⸗
us fuit filius Dardani & pater trois: auus Lao⸗
medontis qui pater Priami: atteſtante Oui⸗
dio his verbis Huius Ericthonius: tros eſt ge⸗
neratus ab illo. Is autem Ericthonius ſummo⸗
pere auxit res Troianas vt & Homerus memi⸗
nit quo circa Ericthonias arces appellat. Heu⸗
o atrida: Troia reddidit tibi penas grauius id
eſt multum grauiter reddidit dicit tibi furen⸗
ti: ideſt inſaniẽti martio furore: & reddidit obi
turis ideſt omnibus qui obituri erãt vndis hel
leſpontiacis ideſt ad capharea montem euboie
inſule ad helleſpontum proſpectantem. Illa co
pia ideſt multitudo hominum armatorum: te
ſtata eſt quondam ſcilicet tempore belli Troia
ni: vices ideſt viciſſitudines hominũ: ne quiſ⸗
q̄; diues: ideſt reputans ſe diuitem: munere: id⸗
eſt beneficio proprie fortunę: iret in cęlum eter
num ſuper omne: ideſt in continua proſperita⸗
te ſuper omnia ferretur: ipſe atrida ſeu atrides
frangitur telo inuidie propinquo ideſt de pro⸗
ximo omnibus eufortunatis imminẽte. Argo
nauis illa oblonga qua argonaute in colchos
vecti ſunt & redeuntes Troiam ſub laomedon
te expugnauerant ibat in altũ decus: repetens
bis patriam ideſt iam ſecũdo: quaſi eadem fue
rit nauis (Sunt tamen textus habentes ergo:
ſic bis ergo: ſed ſic ſyllaba bis: contra naturam
producatur: nihil autem eſt toto opere mendo
ſius ita vt opus ſit reuera commento qui ſentẽ
tiam indipiſci voluerit) repetens dico patriam
bis & ditata preda arcis ericthonię: ideſt troia⸗
ne bis: quia bis Troiam ſpoliauerãt gręci au⸗
ra ſecunda

Hic & tantaleæ gener æacus amplus atrida
Aſſidet argiuum lumen: quo flamma regente
Oris ericthonias proſtrauit funditus arces.
Reddidit heu grauius pœnas tibi troia: furẽti
Helleſpontiacis: obituris reddidit vndis:
Illa vices hominũ teſtata eſt copia quondam:
Ne quiſq; propriæ fortunæ munere diues
Iret in æternum cœlũ ſuper omne: propinquo
Frangitur inuidiæ telo decus ibat in altum:
Bis repetens argo patriam: ditataq; præda
Arcis ericthoniæ: comes huic erat aura ſcd'a
Per placidum curſu pelagus nereis ad vndas
Signa dabat: pars inflexis ſuperata carinis.
Cum ſeu cœleſti fato: ſeu ſyderis ortu
Vndiq; mutatur cœli nitor: omnia ventis:
Omnia turbinibus ſunt anxia: iam maris vnda
Syderibus certat conſurgere: iamq; ſuperne
Corripere: & ſol: & iã ſydera cuncta minantur:
Acvenit in terras cœli fragor. hic modo læta
Copia nunc miſeris circundatur anxia fatis.
Immoriturq; ſuper fluctu: & ſaxa capharei
Euboicas: & per cautas cæicaq; late
Littora cũ phrygiæ paſſim vaga præda peracta:
Fluctuat æquoreo nunc oĩs naufraga fluctu.

ra ſecunda.i.ꝓſpera & a tergo flans erat huic.ſ.naui:& Nereis.i.dea maris.dabat curſu.i.curſui.aut per cur⸗
ſum:ſigna ad vndas ꝑ pelagus placidũ & pars.ſ.maris erat ſupata:carinis inflexis.i.curuis:cũ nitor cęli mu⸗
Caphare⁹ tat̃ vndiq; ſeu.i.ſiue fato celeſti ideſt celeſtium p̃definito ſtatuto:ſeu ortu ſyderis.ſ.tempeſtatẽ excitãtis. Tã
git hyſtoriã que ſic narrat̃. Ad radices capharei mõtis cũ ꝑueniſſent gręci victores Troie vel ira Mineruę(vt
in principio primi enei.tangit̃ ibi & furias aiacis oilei:fingit̃ em̃ irata Pallas ob ſtuprũ in tẽplo ſuo ab Aiace
oileio conmiſſum tempeſtatẽ illic excitaſſe.vñ fato celeſti nũc partim deputat)vel fraude Naupli regis in eu
boia regnãtis & cupientis vlciſci mortẽ Palamedis filij dolo vlyxis apud Troiã interẽpti.argiuorũ claſſis du
ris caſibus agitata fuit.Nã nocte laborãtibus tẽpeſtate gręcis facẽ rex in caphareo accẽdit:qua illi portũ ꝓxi
mũ exiſtimãtes ĩ aſprimos ſcopulos delati:naufragiũ plurimũ dedere:vnde ĩ.xi.enei.ſcit triſte Mineruę ſyd⁹
& euboice cautes:vltorq; caphareus &c.Oĩa ſunt anxia.i.angẽtia & angũt: vẽtis & turbinibus: vnda maris
certat.i.cõtendit cõſurgere ſyderibus.i.ad ſydera:vñ alibi & rorãtia vidimus aſtra eſt aũt hyberbole poetica.
Iam & ſol & ſydera.ſ.minora minant̃ ſuperne.i.deſup:corripe cũcta.ſ.que erãt in terris & aquis. Ac.i.ſimul
fragor cęli.i.ſonitus ille prius auditus in aere:venit in terras:hic.i.hoc tp̃e:copia lęta.i.exercit⁹ ille lętus:mo
dò.i.pauloante circundat̃ exiſtẽs nunc anxia miſeris fatis:cõmiſcet vtrãq; opinionẽ vbiq;.vt & naturalẽ & fa
talẽ fuiſſe tempeſtatẽ cenſeat:& immorit̃ ſup fluctus & ſaxa capharei.ſ.mõtis &,p.i.ꝑ cautes euboicas.i.ſco
pulos euboici maris &,p.i.late per littora ceica:cũ.i.qñ p̃da phrygie.i.ex phrygia ablata:vaga.ſ.fluctibus
agitata paſſim.i.quaſi ꝑ ſingulos paſſus:peracta.i.conſummata & plene obtenta:fluctuat iam omnis nau⸗
fraga.i.per naufragium in fluctu equoreo,i.marino:& ita oſtendit inſtabilitatem fortunę ex maris ſimilitu⸗
dine quod & Seneca facit:quia nihil mutabilius ipſo mari:quod ex tranquillitate ſubito commouetur in tur
binem:ſicut ſtatus rerum lętus in ſummam triſtitiam.

Hic alij ſidunt pariles virtutis honore
Heroes: medijſq; ſiti ſunt ſedibus omnes:
Omnis roma dec⁹ magni quos ſuſcipit orbis
Hic fabij decijq;:hic eſt oratia virtus.
Hic & fama vetus nunq̃ moritura per æuum
Curtius:& medijs quẽ quondã ſedibus vrbis
Deuotum bellis conſumpſit gurges in vnda:
Mutius & prudens ardorem corpore paſſus:
Legitime ceſſit cui fracta potentia regis:
Hic curius claræ ſocios virtutis: & ille
Flamminius deuota dedit q corpora flammis
Iure igitur talis ſedes pietatis honores
Iſtic ſcipiadaſq; duces deuota triũphis
Mœnia quos rapidos libycæ carthagĩs horrẽt
Illi laude ſua vigeant:ego ditis opacos
Cogor adire lacus viduos a lumine phœbi:
Et vaſtũ phlegetõta pati: quos maxima minos
Conſcelerata pia diſcernit vincula ſede.
Ergo quam cauſam mortis:quam dicere vitæ:
Verberibus ſæuæ cogunt ab iudice pœnæ:
Cum mihi tu ſis cauſa mali: ne conſcius adſis.
Sed tolerabilibus curis hæc immemor audis.
Et tamen in vanis demittes ſomnia ventis.
Digredior nunq̃ rediturus:tu cole fontes:
Et virides nemorum ſyluas: & paſcua lætus:
Et mea diffuſas rapiantur dicta per auras.

¶Hic alij ſidunt. Dicit etiam Romanos prin⸗ ASCEñ.
cipes ac nobilitatis proceres in elyſijs eſſe de q̃⸗
bus & eorum hyſtorijs abunde dictum eſt ad il
lud Geor.ij.Hec.genus acre virum marſos pu⸗
bemq; ſabellam. Aſſuetumq; malo ligurem.
volſcoſq; verutos.Extulit:hęc decios: marios
magnoſq; camillos Scipiadas duros bello: &
te maxĩe cæſar &c.Ordo igit̃ eſt. Alij heroes/pa Ordo.
riles ideſt equales honore ꝟtutis:ſidũt ideſt cõ
ſidunt & ſedent hic.ſ.in elyſijs campis.& oĩes
ſunt ſiti ideſt poſiti in ſedibus medijs tanq̃ ho⸗
norabilioribus cum inferioris meriti circum⸗
ſtent:quos.ſ.heroas:oĩs Roma decus magni
orbis ſuſcipit.ſ.in numerũ principũ ſuorũ. hic
ſup.ſunt fabij ſcilicet fabius maximus & cęteri
de fabiorũ a fabis dicta familia:& hic ſunt de⸗
cij ſcilicet pater & filius qui ſe ꝓ repu. vt Liui⸗
us docet deuouerunt: & hic eſt virtus horatia
ideſt horatij illi tergemini:quorũ vnus contra
albanos curatios victoriam obtinuit cum pa⸗
trie libertate: & hic eſt curtius ſcilicet marcus Curtius.
de quo Liuius libro.vij.decadis prime.Eodem
anno ſeu motu terre ſeu qua vi alia forum me⸗
diũ ferme ſpecu vaſto collapſum in immẽſam
altitudinem dicitur.nec eam voraginem cõie⸗
ctu terre: cum pro ſe quiſq; gereret: expleri po
tuiſſe priuſq̃ deum monitu queri ceptum quo
plurimum populus Romanus poſſet id enim
illi loco dicandum vates canebant ſi rempub.
Romanam perpetuam eſſe vellent.tũ.M. Cur⸗
tium iuuenem bello egregium caſtigaſſe ferũt
dubitantes an vllum magis Romanũ bonum
q̃ arma virtuſq; eſſet: Silentio facto templa⸗
deorũ immortalium que foro imminent capi⸗
toliũq; intuentem & manus nunc in cęlũ nunc
in patentes terre hyatus ad deos manes porri⸗
gentẽ ſe deuouiſſe:equo deinde q̃ poterat ma⸗
xime exornato inſidentem armatum ſe in ſpe⸗
cum immiſiſſe: donacq; ac fruges ſuper eum a
multitudine virorum ac mulierum congeſtas
lacumq; Curtium ab hoc appellatum non ab
antiquo curtio.Hec ille. vñ poeta. Hic eſt cur⸗
tius appoſitorie vetus fama nunq̃ moritura ꝑ
euum:& hic eſt curtius quem deuotum bellis:
ideſt deſtinatũ propria deuotiõe morti in bel⸗
lo vt animo conceperat obeundam:quia erat p̃ſtanti animo ęques:gurges.i.vorago &,hyatus vorãs cõſum⸗
pſit quondã in vnda.i.hyatu aque vndãtis ſimili in medijs ſedibus vrbis.ſ.Rome.Et hic eſt mutius.ſ. Sceuo⸗
la prudẽs.i.ꝓuidens rei exitus:paſſus ardorẽ corꝑe.i.in manu ſua:cui potẽtia regis.ſ.porſene fracta.i.deuicta
legitime ideſt vt decuit:ceſſit:in locum & veniam dedit. vnde dicit Liuius libr.ij. decadis prime de obſi⸗
dione vrbis Rome a porſena hetruſcorum rege poſt exactos tarquinios facta obſidio erat & frumenti cum
ſumma charitate inopia ſedendoq; expugnaturum ſe vrbem ſpem Porſena habebat. Cum. C. Mutius ado⸗
leſcens nobilis cui indignum videbatur populum Romanum ſeruientem: cum ſub regibus eſſet nullo
bello nec

bello nec ab hoſtibus vllis obſeſſum: eſſe liberum eundem populum ab iiſdem hetruſcis obſideri quorum ſe-
pe exercitus fuderit. Itaqꝫ magno audaci aliquo facinore eam idignitatem vindicandã ratus primo ſua ſpon
te penetrare in hoſtium caſtra conſtituit: deinde metuens ne ſi conſulum iniuſſu: & omnibus ignaris iret for
te deprehenſus a cuſtodibus Romanis retraheretur vt tranſfuga: fortuna tum vrbis crimen affirmante ſenatũ
adijt. Tranſire inquit tyberim patres: & intrare ſi poſſim caſtra volo: non predo: nec populationum inuicem
vltor: maius: ſi dii iuuãt in animo eſt facinus: approbant patres: abdito intra veſtem ferro ꝓficiſcitur: vbi eo ve
nit in confertiſſima turba prope regium tribunal cõſtitit: ibi cum ſtipendium forte militibus daret & ſcriba
cum rege ſedens pari fere ornatu multa ageret: cũ milites vulgo adirent timentes ſciſcitari vter porſena eſſet
ne ignorando regem ſemetipſe aperiret quis eſſet quo temere traxit fortuna facinus: ſcribam ꝓ rege obtrun-
cat: vadentem inde ꝑ trepidam turbam cruento mucrone ſibi ipſe fecerat viam cum concurſu ad clamorem
facto: cõphenſumqꝫ regij ſatellites traxiſſent ante tribunal regis deſtitutus: tum quoqꝫ inter tãtas fortunæ
minas metuendus magis ꝗ metuens Romanus ſum inquit ciuis. G. Mutium vocant: hoſtis hoſtem occidere
volui: nec ad mortẽ minus animi eſt: ꝗ ad cędẽ fuit & facere & pati fortia Romanũ eſt: nec vnus ego in te hos
animos geſſi: longus poſt me ordo eſt idẽ petentiũ decus, ꝓinde in hoc diſcrimen: ſi iuuat accingere: vt in ſin-
gulas horas capite dimices tuo: ferrum hoſtemqꝫ in veſtibulo habeas regie: hoc tibi iuuentus Romana indi-
cimus bellũ: nullã aciem: nullum ꝓ̃lium timueris: vni tibi & cum ſingulis res erit. Cum rex ſimul ira incenſus
periculoqꝫ conterritus circũdari ignis minitabũdus iuberet niſi expromeret ꝓpere quas inſidiaꝛ minas ꝑ am
bages iaceret: en tibi: inquit: vt ſentias ꝗ vile corpus ſit his q magnã gloriã petũt: dexteramqꝫ accenſo ad ſa-
crificiũ foculo inijcit: quã cũ velut alienato ab ſenſu torreret animo, ꝓpe attonitus miraculo rex cũ ab ſe de ſua
ꝓſiluiſſet amoueriqꝫ ab altaribus iuuenem iuſſiſſet: tu vero abi inquit: ne in te magis ꝗ in me hoſtilia auſo
iuberẽ ma?te virtute eſſe ſi ꝓ mea patria iſta virtus ſtaret: nunc iure belli liberũ te intactũ inuiolatumqꝫ hinc
dimitto. Tunc Mutius quaſi remunerans meritũ. Quãdoquidem inquit: eſt apud te virtuti honos vt benefi
cio tuleris a me quod minis nequiſti. ccc. cõiurauimus principes iuuentutis Romanę: vt in te hac via graſſare
mur: mea prima ſors fuit: ceteri vtcunqꝫ ceciderit: primi quo ad te oportunum iter fortuna dederit: ſuo quiſqꝫ
tẽpe aderunt. Mutium dimiſſum cui poſtea ſceuole a clade dextre manus cognomentũ inditũ: legati a Porſe
na Romã ſecuti ſunt (adeo mouerat eũ & primi periculi caſus: quo nihil ꝓ̃ter errorem inſidiatoris texiſſet: &
ſubeunda dimicatio toties: quot coniurati ſupereſſent) vt pacis conditiones vltro ferrent Romanis. Hec ille.

Curius. Hic ſupple manet curius. ſ. dentatus ſocius clare virtutis. ſ. fortitudinis & continentie. Nam Marcus curius
detentatus qui de ſamnitibus triumphauit & de ſabinis: & tertio de Lucanis pyrrhum epirotam ex Italia pe-
pulit: legatis ſamnitum aurũ offerentibus cum ipſe in foco rapas torreret: malo hec inquit in fictilibus meis
eſſe (.i. comedere) & aurum habentibus imperare. vnde Iuue. Qui curios ſimulant & bacchanalia viuunt. Et

Palladiũ. Lucius. Metellus. hic manet ille flãminius. i. Lucius metellus a flamma denoĩatus: q dedit corpora deuota flammis. Nam. vi.
faſt. legiť ꝙ ſignũ celeſte minerue armigere quod in Troiã conciderat Romã deductum fuerat: ſeruabaturqꝫ
in templo veſte quod cũ arderet miniſtreqꝫ attonite flerent. Lucius metellus homo practicus & pontifex Hau
rit aquas t tollenſqꝫ manus: ignoſcite dixit. Sacra vir intrabo non adeunda viro. Si ſcelus eſt. in me cõmiſſi pe-
na redundet Sic capitis damno Roma ſoluta mei. Dixit & arripuit: factum dea rapta ꝓbauit. Pontificiſqꝫ ſui

Metellus. munere tuta fuit: Hec Ouid. Adde que Plutar. dicit de cõparationib⁹: & que Ply. li. vij. c. xlvi. vbi dicit me
tellũ orbã luminib⁹ exegiſſe ſenectã amiſſis incẽdio cũ palladiũ raperet ex ede veſte. De hui⁹ ſanctitate eſt il-
lud quoqꝫ Iuue. ſaty. iij. Da teſtẽ Romę tã ſanctũ ꝗ fuit hoſpes Numinis idęi: ꝓcedat vel Numa vel q Serua-
uit trepidã flagrãti ex ede mineruã. Protinus ad cenſum: de moribus vltima fiet. Queſtio &c. Sed ad autho-
rem redeo. Igiť ſedes talis pietatis ſunt ſup. iure honores. i. iure & legitime obtinẽt honorẽ ꝓ tali pietate. Iſtic
ſup. videas aut vidi ſcipiadas. i. ſcipiones duces. i. ductores clariſſimos: quos męnia carthaginis libyce. i. que
fuit in libya parte africe deuota. i. fataliter deſtinata triũphis. i. vt de illis triũpharent. Nã ſcipionũ alter car-
thaginem tributariã fecit: alter deleuit: quos inquam rapidos. i. quaſi fulminantes: męnia carthaginis libyce
deuota triumphis: horrent. i. exhorrẽt. De his ne nihil dicã addã Ply. de viris illuſtribus verba que hec ſunt.

Scipio Aphricanus. Publius Scipio ex virtutibus noĩatus Aphricanus Iouis filius eſt creditus. Nã anteꝗ conciperet ſerpens in le
cto matris eius apparuit. & ipſo paruulo draco circũfuſus nihil nocuit. In capitolium intempeſta nocte eũtẽ
nunqꝫ canes latrauerunt: nec hic quicqꝫ prius cępit ꝗ in ſella iouis diutiſſime ſediſſet quaſi diuinã mentẽ ac-
cepiſſet. decem & octo annorum patrem apud Ticinũ ſingulari virtute ſeruauit. Clade canenſi nobiliſſimos
iuuenes Italiam deſerere cupiẽtes ſua authoritate compeſcuit reliquos incolumes per media hoſtium caſtra
canuſium perduxit. xxiiij. annorum ꝓ̃tor in hyſpaniam miſſus Carthaginem qua die venit cępit: virginẽ pul
cherrimã ad cuius aſpectũ concurrebať. ad ſe vetuit adduci: patriqꝫ eius ſponſor aſtitit. Haſdrubalem mago-
nemqꝫ fratres hannibalis hyſpania expulit. amiciciã cũ ſiphace maurorum rege coniunxit. maſiniſſam in ſo
cietatem recepit. victor domũ egreſſus conſul ante annos factus concedente collega in aphricam claſſe traie-
cit haſdruſbalis & ſyphacis caſtra vna nocte perrupit reuocatũ ex Italia hannibalẽ ſuperauit. Victis carthagi
nenſibus leges impoſuit. bello antiochi legatus fratri fuit: captum filium gratis recepit: A petilio tri. ple. re-
petundarum accuſatus librum rationũ in cõſpectu populi ſcidit. Hac die inquit Chartaginẽ vici quaſi bonũ
factũ in capitoliũ eamus: & diis ſupplicemus. inde inuoluntariũ exiliũ conceſſit: vbi reliquam egit etatẽ. mo

Scipio emylian⁹ riens ab vxore petijt ne corpus ſuũ romã referreť. Idẽ de publio Scipione Aemyliano dicit ſic: Publius Scipio
Aemylianus macedonici filius a Scipione aphrycano adoptatus in macedonia cum patre agens victum per
ſematã pertinaciter ꝓſecutus eſt vt media nocte in caſtra redierit. Lucullo in hyſpania legatus apud itereaciã
oppidum prouocatorem ſingulari prelio vicit. muros hoſtiles ciuitatis primus aſcendit. Tribunus in aphri-
ca ſub tito manlio imperatore octo cohortes obſidione vallatas conſilio & virtute ſeruauit: a quibus corona
obſidionali aurea donatus: cum edilitatem peteret conſul ante annos vltro factus carthaginem intra ſex mẽ
ſes deleuit. Numantiam in hyſpania correcta prius militum diſciplina fame vicit. hinc numantinus: Caio le
lio plurimum vſus. ad reges adeũdos miſſus deos ſecum preter eum ſeruos duxit. Ob res geſtas ſuperbus grac
chum iure occiſum videri reſpondit: Cenſor mummio collega ſegniore in ſenatu ait. Vtinam mihi collegã
aut dediſſetis aut nõ dediſſetis. Suſcepta agrarioꝛ cã domi repẽte exanimis inuẽtus obuoluto capite elat⁹ ne
liuor in ore appareret: huius patrimoniũ tã exiguũ fuit: vt. xxxij. libras argẽti: duas & ſemilibrã auri relique
rit. Hec ille. Vt vero tandẽ ad ordinẽ reuertamur ꝓgit culex miſere plangẽs atqꝫ lamentãs vt eius lamẽtatiõe

Ordo. nos cõmoneat ingenioſus poeta ſic. Illi. ſ. dicti principes tã gręci ꝗ romani: vigeant. i. ſint ſemꝑ in vigore ſua
laude. i. ꝓpter laudẽ quã meruerũt: ego aũt ſup. cogor adire lac⁹ opacos. i. vmbroſos & obſcuros: ditis. i. pluto
nis: viduos

nis:viduos.i.expoliatos & expertes:a lumĩe phebi.ſ.nři:& cuiuſlibet luminis apud tartara dãnatoꝝ videlicet carcerẽ:ſecundũ tñ hũc poetã in elyſŋs cãpis eſt aliud gen⁹ luminis :ſoleꝗ ſuũ ſua ſidera norũt.Et ego cogor pati phlegetõta fluuiũ illũ infernalẽ ab ardore dictũ(declinat autẽ hic phlegetõ huius phlegetontis vel tos:vñ eſt accuſatiu⁹hunc phlegetõta)vaſtũ.i.valde amplũ &capacẽ:quos ſcilicet lacus oẽs ſunt em̃ quiꝗ ſtyx.lethe.acherõ.cocytos:& phlegetõ:minos.ſ.iudex inferoꝝ fili⁹ Iouis & rex crete q ob iuſtitiam quã in terrisexercuit habit⁹ eſt iudex inferoꝝ.vñ Hora.quarto carminũ:Cũ ſemel occideris & de te ſplendida minos.Fecerit arbitria:diſcernit.i.ſeiungit maxĩa vincula.i.tanꝗ maxĩa vĩcula cõſcelerata.i.cõſceleratoꝝ:ꝑ q̃ vĩcula arcẽtur noxŋ apud inferos ne illinc exiliãt.vñ in.vi.Et nouies ſtyx interfuſa coercet:ſunt em̃ circuli quidã paluſtres iferos cingẽtes:& in locutiõe eſt quedã ſpecies appoſitionis q̃s maxima vĩcula ſcelerata:minos diſcernit ſup.a ſede pia.i.pioꝝ q ſũt ĩ elyſŋs cãpis:de q̃bus in.vi.&pauci leta arua tenem⁹:Ergo qa .ſ.ad inferos ire cõpellor& rationẽ vite ac mortis reddere:quã cãm mortis& quã cauſamvite.ſ.mee:ſeue pene ab iudice.ſ.illate aut minis ꝓpoſite ꝟberibus.i.flagellis:cogẽt ſup.me dicere:cũ tu ſis mihi cauſa mali.i.mortis mee & nõ exacte neꝗ explete vite:oẽs em̃ q violẽter moriunt ſecundũ hũc poetã inuiti ad iferos accedũt.vñ de Turno ĩ fine enei.Vitaꝗ cũ gemitu fugit idignata ſub vmbras:ne.i.caue ſis ne tu cõſcius ſcilicet mortis mee adſis.q.d.ego em̃ omnẽ culpã in te reŋciã:ſed tu ĩmemor.i. igratus:audis hec curis tolerabilib i.modicis & trãſitorŋs:cũ mee ſint itolerabiles qa eterne. Et tñ.i.nihilomin⁹ q̃uis curis ſolliciteris:vel& tãdẽ demittes ſõnia.i.viſionẽ hãc & hec iſomnia:ventis vanis.i.inanibus & mẽdacibus nihil eoꝝ q̃ acceperit reddẽtibus.Ego digredior.ſ.a te:nũꝗ rediturus:vt qui nũꝗ redeã:durũ q̃dem ꝟbum ſed in culice ridiculũ.tu cole cõceſſiu⁹modus ſed cõcedẽdi forma vim prohibitiuã habẽs:nã vult dicere nõ iuſtũ eẽ vt ille colat:fõtes &virides ſyluas nemoꝝ:&paſcua exiſtẽs let⁹:& mea dicta.i.monita & lamẽta:rapiãt ꝑ auras diffuſas.i.diſꝑſas.i.irrita ſint & nõ mereãt ſaltẽ ſupmum hoc eſt ſepulture honorẽ.ſine q̃ vt dixi putabãt priſci gẽtiles ſe in ſuas ſedes apud inferos nõ poſſe recipi.Quia ꝟo ceteroꝝ meminim⁹ citauimuſꝗ q̃ a bonis authorib⁹collecta ĩuenimus:cõſtitui &de Fabŋs ac Decŋs nõ nihil adducere.Fuerunt aũt multi Fabŋ.vñ Vergi. in.vi.Quo feſſum rapitis fabŋ.De morte aũt fabie gentis dicit Ply.iunior ſic:Romani cũ aduerſusveientes bellarẽt:eos ſibi hoſtes familia Fabiorũ priuato noĩe depoſcit:&ꝓfecti trecẽti ſex duce Fabio cõſule fuerũt.Cũ ſepe victores extitiſſent apud cremerã fluuiũ caſtra poſuerũt.veiẽtes ad dolos conuerſi pecora ex aduerſo ĩ cõſpectu illoꝝ poſuerunt ad que progreſſi Fabŋ in iſidias delapſi ad vnũ occiſione perierũt.Dies in quo id factũ eſt inter nephaſtos relatus porta qua ꝓfecti erant ſcelerata eſt appellata:vnus ex ea gente propter impuberẽ etatem domi relictus genus ꝓpagauit ad.Q.Fabiũ maximũ qui Hannibalẽ mora fregit:cunctator ab obtrectatoribus dictus.De.Q.Fabio ſic.Quint⁹ Fabius rutilian⁹ primus ex ea familia ob virtutẽ maxim⁹ magiſter eq̃tũ a papyrio ſecuri pene percuſſus primũ de apulis & nucerinis:Iterũ de ſamnitib⁹:tertio de gallis vmbris marſis atꝗ thuſcis triumphauit Cenſor libertinos tribu amouit.Iterũ cenſor fieri noluit.dicens non eſſe ex vſu reip.eoſdẽ cenſores ſepius fieri:hic primus inſtituit vti equites Romani Idibus q̃ntilibus ab ede honoris equis inſidẽtes in capitoliũ tranſirent:mortuo huic tantũ eris populi liberalitate congeſtum:vt inde filius viſcerationẽ & epulas publice daret.Idẽ de Quĩto Fabio maximo ſic.Quĩt⁹ Fabius maxim⁹ cũctator vt verucoſus a veruca in labris.ita Ouicula a clemẽtia morũ:conſul de liguribus triumphauit:Hannibalẽ mora fregit.Minutium magiſtrũ equitum imperio equari ſibi paſſus eſt & nihilomin⁹ periclitanti ſubuenit. Hannibalẽ in agro falerno incluſit.Maniliũ ſtatiliũ tranſfugere ad hoſtes volẽtem equo& armis donatis retinuit &Lucano cuidã fortiſſimo ob amorẽ mulieris in frequẽti eandem emptã dono dedit.Tarentũ ab hoſtibus recepit:Herculis ſignũ inde tranſlatũ in capitolio dedicauit:de redemptione captiuoꝝ cum hoſtibus pepigit:quod pactũ cũ a ſenatu improbaret:fundum ducentis milibus vẽdidit &fidei ſatiſfecit.Idẽ de Decŋs ſcripſit de publio quidẽ Decio patre ſic Hic bello ſamnitico ſeu Valerio Coruino & Cornelio coſſo cõſulibus tribunus militũ exercitu in anguſtŋs Gauri montis inſidŋs hoſtiũ clauſo accepto quod poſtulauerat preſidio in ſuperiorẽ locũ euaſit:hoſtes terruit. Ipſe intẽpeſta nocte ꝑ medias cuſtodias ſomno oppreſſas ĩcolumis euaſit.Ob hoc ab exercitu ciuica corona de quercu q̃ dabaẽ ei q ciues in bello ſeruaſſet:& obſidionali.ſ.aurea q̃ dabaẽ ei q obſidione ciues liberaſſet:donat⁹ eſt.Cõſul bello latino collega Manlio Torquato poſitis apud veſerim fluuiũ caſtris cũ vtriꝗ cõſuli ſomnio obueniſſet eos victores futuros:quoꝝ dux in prelio cecidiſſet cũ collato cũ collega ſomnio cõueniſſet:vt cui⁹ cornu in acie laboraret is dŋs ſe manib⁹ voueret inclinãte ſua parte ſecũ hoſtes per Valeriũ põtificẽ dŋs manib⁹ deuouit.Impetu ĩ hoſtes facto victoriã ſuis reliq̃t De Publio ãt Decio filio ſic.Publi⁹ Deci⁹ Decŋ fili⁹ prio cõſul de ſamnitib⁹triũphauit ſpolia de ŋs Cereri cõſecrauit.Iterũ& tertio cõſul multa domi militieꝗ geſſit.Quarto cõſulatu cũ Fabio maxĩo:cũ galli:ſamnites:vmbri:tuſci cõtra Romanos cõſpiraſſent:ibi exercitu in aciẽ ducto & cornu inclinãte exemplũ patris imitat⁹ aduocato.M.Liuio põtifice haſte inſiſtens & ſolẽnia verba reſpõdens ſe & hoſtes dŋs manib⁹ deuouit.Impetu in hoſtes facto victoriã ſuis reliquit.Corpus a collega laudatũ magnifice ſepultũ eſt.Hec ille.

Fabiorũ mors.

Q.Fabi⁹ Rutilian⁹

Q.Fabi⁹ maxim⁹.

Deci⁹ paẽ

Dixit:& extrema triſtis cũ voce receſſit.
Hunc vbi ſollicitũ dimiſit inertia vitæ:
Interius grauiter mentẽ æger:nec tulit vltra
Senſibus infuſum culicis de morte dolorem:
Quantũcũꝗ ſibi vires tribuere ſeniles:
Quis tamẽ infeſtũ pugnans deuicerat hoſtẽ
Riuũ propter aquæ viridi ſub frõde latẽtem
Confirmare locũ capit ĩpiger hũc & in orbem
Deſtinat:ac ferri cupidũ repetiuit in vſum
Gramineã

¶ Dixit &c.Graphice docet abſceſſũ culicis quẽ meſtũ abſceſſiſſe dicit:aut vt paſtorẽ ad cõmiſerationẽ & ſepulchrũ inſtruendũ excitaret:aut qa ad inferos abire cogeret vbi vt dixit:Nunꝗ mutãdus labor.Recitat ꝑterea que poſt ei⁹ abceſſum egerat paſtor vtꝗ epitaphiũ culicis ſepulchro ĩſcripſit q̃ opus ſuũ clauſur⁹eſt poeta.Ordo aũt eſt.Dixit.ſ.culex aut ſimulachrũ ei⁹:& receſſit triſtis cũ extrema voce.i.ſimul extremã vocẽ emiſit vbi.i. quo tẽpore inertia vite.i.qa vitã traduxerat ſine arte & ita ĩ modica re multũ turbat⁹ erat dimiſit hũc.ſ.paſtorẽ ſollicitũ. Nec ipẽ eger grauiter mẽtẽ interi⁹.i.habens mentẽ itriſec⁹ grauiter egrã:tulit.i.perpeſſus eſt vltra ideſt diuti⁹:dolorẽ ifuſum ſenſib⁹de morte culicis

ASCEn.

Ordo.

x Et ipẽ

Gramineam viridi foderet de cęſpite terram.
Iam memor inceptũ peragẽs ſibi cura laborẽ:
Congeſtũ cumulauit opus:iãq; aggere multo
Telluris tumulus formatũ creuit in orbem:
Quem circũ lapidẽ læui de marmore formans
Conſerit aſſidue curæ memor:hic & achãthos:
Et roſa purpureo creſcit rubicunda colore:
Et violæ omne genus:hic eſt & ſpartica myrt⁹
Atq; hyacynth⁹ & hic cilico crocus editus aruo
Laur⁹ itẽ phœbi decus exurgẽs rhododaphne
Liliaq;:& roris nouania cura marini:
Hærbaq; thuris opes priſcis imitata ſabinis:
Chryſãtuſq;.hedereq; nitor pallẽte corymbo.
Et bacchi libyæ regis memor.hic amarãthus
Bumaſtuſq; virens:& ſemper florida pinus.
Non illinc narciſſus abeſt:cui gloria formæ
Igne cupidineo proprios exarſit in artus.
Et quoſcũq; nouant vernantia tẽpora flores.
His tumulus ſup inſeritur:tum fronte locatur
Elogium:tacita quod firmat litera voce:
Parue culex:cuſtos pecudũ nil tale merenti
Funeris officium vitæ pro muere reddo.

Et ipſe impiger ideſt ſtrẽnuus capit ideſt incipit aut conſtituit cõfirmare locũ ſcilicet vbi ſepulchrum extrueret:capit dico:quantũcũq; vires ſeniles ideſt quas ipſe ſenior habebat: tribuere ſibi vires dicit ſeniles:tamen ſup.tales:quis ideſt quib⁹ ſeu qualib⁹ ipſe pugnãs deuixerat hoſtem infeſtum ideſt vim inferentem ſcilicet ſerpentem aut anguem latentem ſub fronde viridi:propter ideſt iuxta & ꝓpe riuum ideſt decurſum aque.Et ipſe deſtinat. ideſt animo format:hunc ſcilicet locum quẽ ceperat:in orbem ideſt circulum aut figuram rotundam:ac repetiuit ideſt redegit in vſum ferri ideſt foſſorij ferrati cupidum ideſt celerem ac rapidum:vt ſup foderet de ceſpite viridi terram gramineã.Ceſpes em̃ eſt terra cũ herbis & radicibus auulſa:Cura ideſt accuratio & ſtudium ſeu opera:iam memor pagens laborem inceptum ſibi cumulauit ideſt in cumulum & tumulũ erexit:opus congeſtum.i. accumulatum atq; tumulus telluris ideſt tũba in terra extructa:creuit iam multo aggere ideſt cumulo:telluris ideſt terre ĩ orbẽ formatum.i. tumbam orbicularis forme:circũ quẽ ſcilicet orbem ac tumulum:ipſe formans lapidem ideſt ſarcophagum:de marmore leui. ideſt polito:conſerit ſup.ipſum varijs herbis & odoribus exiſtens memor aſſidue cure ideſt ſollicitudinis : hic ſup. creſcit & ideſt ſimul achantos:virgultum illud odoriferum: ſeu frutex ſemper in egypto frondens ſic dictus ꝙ ſpinis eſt plenus.dictum tamen eſt in Buco.Et molli circum eſt anſas ãplexus acãtho.propterea autem ꝙ ſemper frondet bene additur tumulo.Putauerunt em̃ id vmbris & manibus gratum.vnde Perſius:Nunc non e tumulo fortũataq; fauilla.Naſcent̃ viole:Et Iuuenalis:Dij maiorum vmbris tenuẽ & ſine pondere terram.Spiranteſq; crocos & in vrna perpetuum ver &c.& roſa rubicũda colore purpureo:quẽ propter ſanguinis conformitatem anime appetunt:vnde in ſexto enei.Purpureos ſpargam flores:aĩamq; nepotis:His ſaltem accumulem donis &c.& omne genus viole quia ſunt & nigre & purpuree. vnde: Et nigre viole ſunt & vaccinia nigra:ſup.eſt hic aut creſcit hic & myrtus ſpartica que plurima aut preſtantiſſima creſcit in ſparta:eſt hic:& hyacynthus ſcilicet flos de quo in Buco.& ſuaue rubẽs hyacynthus eſt ſup.hic & crocus editus ſcilicet primũ:aruo cilico ideſt in Cilicia eſt ſup.hic:Item lauri appoſitorie dec⁹ phebi:propter daphnẽ in eas verſam.vnde in Buco.Phebo ſua ſemper apud me Munera ſunt lauri &c. & rododaphne exurgens ſcilicet hic.Eſt autem rododaphne frutex qui & rhododendr⁹ dicitur:in ponto crebro naſcens:& lilia ſupple ſunt hic:quorum color propter lactis ſimilitudinem gratus putatur.Verg. in ſexto . Manibus date lilia plenis Purpureos ſpargam &c. & cura nouania.ideſt q̃ nouano eſt roriſmarini:eſt ſup.hic:& herba turis ideſt turifera:imitata priſcis ſabinis opes ideſt diuitias:& chryſanthus ab auro dictus & nitor hedere ideſt hedera nitida corymbo ideſt fructu eius:pallẽte ideſt ſubalbo : laudatur enim alba.vnde in Buco.Hedera formoſior alba.vnde in eodẽ opere.diffuſos hedera veſtit pallente corymbos:& memor Bacchi regis libye qui libyam deuicit & inde hedera coronatus redijt.hic ſupple eſt aut creſcit amaranthus ſcilicet arbor & bumaſthus frutex a mamillarum bouis ſimilitudine dictus: virens ſcilicet perpetuo & pinus ſemper florida & narciſſus ſcilicet flos aut herba eius in quam puer verſus dicit̃ non abeſt illinc:ſed adeſt illic:cui.ſ. narciſſo puero gloria proprie forme:exarſit igne cupidineo.i. amoris in proprios artus ideſt in propria membra:& flores quoſcũq; tempora vernantia ideſt verna aut ver reducẽtia nouãt ideſt innouant non abſunt ſup.illinc:tumulus inſerit̃ ideſt ſpargitur ſuper ideſt deſuper:his floribus & virgultis dictis:tum ideſt deinde elogium ideſt epitaphium continens titulum defuncti & cauſam necis:locatur in fronte ideſt prima parte marmoris ſarcophagi (ſunt tamen qui legant in fronde ideſt inter frondes aut quia olim in folijs palmarum vt ſybille ſcribebant:aut quia frondes & flores ſuperponebãtur:ſed potius legerem in fronte:q̃a in fronte tituli inſcribi ſolent)quod ſcilicet elogium:litera ideſt ſcriptura firmat ideſt confirmat:voce tacita ideſt nõ expreſſa ſed ſcripta.Epitaphij aũt ordo eſt.O parue culex:ego cuſtos pecudum:aut culex exiſtens cuſtos pecudum quia paſtorem ſeruauit: ego reddo ſup.pro munere:ideſt dono & officio vite ſcilicet ſaluate officium funeris ideſt funebre & exequiale:reddo inq̃t ſup.tibi:nil. i.non aliq̃d non merenti aliquid tale quia non mortis ſed vite beneficiũ meruit.Donatus autem legit tibi tale merenti:& reddit vt ſit cuſtos pecudũ reddit tibi merenti tale officium funeris pro munere vite.

P.Vergilij Maronis Diræ:ideſt carmen Execratorium in battarum

B Attare cygneas repetamꝰ carmine voces:
Diuiſas iterum ſedes:& rura canamus
Dura:quibus diras indiximus impia vota.
Ante lupos rapient hœdi:vituli ante leones:
Delphini fugiēt piſces:aquile ante columbas:
Et conuerſa retro rerum diſcordia gliſcet
Multa prius:fuerit:q̃ nō mea libera auena.
Montibus & ſyluis dicā tua fata Lycurge
Impia:trinacriæ ſterileſcant gaudia nobis.
Nec fœcunda ſenis noſtri fœlicia rura
Semina parturiāt ſegetes:nō paſcua colles:
Non arbuſta nouas fruges:nō pāpinus vuas.
Ipſe nō ſyluæ frondes:non flumina montes
Rurſus:& hoc iterū repetamus battare carmē.

DOMI. Argumē tum.

B Attare cygneas:ſumma opuſculi huius eſt talis. Q uū bello ciuili inter.M.Antoniū & Auguſtū habito cremonenſes.M.Antonio fauiſſent victoria potitus Auguſtus cum in eos vltione puniēdos animū direxiſſet:Arriū cēturionē miſiſſe traditur ad diuidēdos iter milites cremonēſes populi agros: ſed cū nō ſuffeciſſent.& vicinoꝝ mātuanoꝝ agros diuiſit.q̃ circa Vergilij agri iter alios militibꝰ dati ſūt qd̄ ægre ferēs Maro:

ASCEn. Ordo.

B Attare.Q uādoquidem omnia q̃ ad principia dici ſolent graphice a calderino explanata ſunt:Nos ordinem pſequemur q̄ talis eſt.O battare.ſ.arbor in agro meo ſita ſub qua olim recubui. repetamꝰ carmine.i.iterū canamus q̄a iam de culice cecinerat aut q̄a prius cecinerat anteq̄ ager reſtitutus erat:& iterum nūc quando ab arrio occupatus eſt:que res in meri declarata eſt voces cygneas.i.meſtas nā Cātator cygnꝰ funeris ipſe ſui . Canamus ſedes iterū diuiſas ſcilicet a poſſeſſoribꝰ ſeiunctas:aut militibꝰ diuiſas iterū:& canamus rura dura quibus īdiximus diras.i.imprecationes amaras: hoc eſt impia.i.execrabilia vota.Hedi rapient añ ideſt prius lupos:cōtra naturā vtrorumq̄.vituli rapient ante leones & delphini(a nominatiuo delphinus)fugient piſces ſcilicet reliquos:aquile fugient ante colūbas & diſcordia rerum cōuerſa retro.ideſt retrorſnm gliſcet:ideſt creſcet multa:ideſt multū cū ſecundum Sallu. concordia res parue creſcant:& diſcordia etiam magne dilabantur.Non ſtaret verſus ſi legat̄ multo & ita nō cōſtruetur cū prius ſed cū creſcet.Creſcet ergo multa:ideſt multum & id prius q̃ mea auena:ideſt fiſtula ruſtica nō ſit libera:ideſt q̃ nō imprecer libere que volo.O Lycurge rex thracie infelix& dire.ego dicā:ideſt memorabo & conſimilia imprecabor tua impia fata:ideſt exitū tuum montibus & ſyluis.ita eſt vbiq̄ in agro meo ideſt imprecabor vindemiatoribꝰ vinee mee quod tibi accidit.Gaudia trinacria:ideſt apū hiblearum:de quibus in Buco.Hibleis api. flo.de.ſal:ſterileſcant nobis nec cura fecunda ideſt fertilia noſtri ſenis.de quo in eodē Fortunate ſenex er.tua ru.ma.nec ſegetes parturient felicia ſemina colles non parturiant paſcua.ſcilicet caprarum:arbuſta nō perturiant nouas fruges pampinus ideſt vitis pampino

ſa :non parturiat vuas:ideſt racemos aut botros Ipſe ſylue nõ parturiãt frondes ibſi ſup. montes non parturiant flumina ſcilicet amnium aut fontium. Repetamus rurſus & iterꝫ o battare hoc carmen.ſ.execratorium.

Maro:nõ ſolum ꝓpter deperditos agros.verꝫ etiã ꝓpter amicam lydiam in mãtua derelictã hoc opuſculũ ſcripſi t Vergi.& diras appellauit hoc eſt male fortunæ imprecationes in hoſtes factas. Dirigit aũt ad Battarum nõ vicũ vt aliqui male ſentiũtꝗ: ſed ſicut poteſt ex verbis Vergi. colligi battarus arbor erat in agro vergiliano:itaqꝫ fagũ de qua in Buco.ſcribit intelligimus. Repetamꝰ:qa ſcripſerat mortẽ in culicis lachrymabilẽ. Cignus: holor etiã appellaĩ auis eſt alba & cũ ad mortẽ peruenit maximo dolore angitur:adeo vt flere videaĩ hinc Ouid.in Fa.de Arione loquens veluti canentia dura. Tranſfixus penna tpa cantat holor.ſignificat igiĩ hoc loco lachrymabiles voces ſe repetiturum de amiſſione agri ſui quales culex ſupra egerat. Sedes: rura mea diuiſa inter milites. Quibus agris. Indiximus deuouimꝰ. Diras:imprecationes. Ant.lu.oĩa ſint ĩ contrariũ quod eſt impoſſibile. Gliſcet:creſcet. Auena pro ſtilo poetico &ſcribendi charactere accipitur Eſt em̃ hærba inter frumẽta naſcens & a creſcendi auiditate auena appellata eſt. Mõtibus & ſyl.qa & circũdabat arua Vergi.hĩc in Buco. Frigus captabis op.& alibi. Qua ſe ſubducere colles:Incipiũt molliqꝫ iugum demittere cliuo. Lycurge:rex thraciæ q cũ ſacra bacchi ſperneret falce genu ſubſecuit ſuum.dicit ergo tale omen arrio ſe dicturum:& milienum torum noĩabant eũ in quo ager cõtigerat Vergilianꝰ Trinacriæ:dicit poſtqꝫ ſibi ablati ſunt agri talis eos ſequatur ſterilitas: qualem habuerunt ſiculi:cum inde Proſerpina a plutone fuiſſet rapta. Senis noſtri:patris mei Vergilij:qui dicebatur Ruſacus rex.

Diræ. Battarus Fagus. Cygnus. Auena. Lycurgꝰ.

ASCEn. Ordo.

¶ Effetas cereris. Ordo eſt. O ſulci cereris.i. facti ad cererem hoc eſt frugẽ ferendã. condatis.i.abſcondatis & foueatis loco cereris:auenas effetas:i.ſteriles. vnde alibi. Grãdia ſepe quibus mãdauimꝰ ordea ſulcis:Infelix loliũ & ſteriles dominãtur auene. Prata pallida.i. languidas & pallidas herbas producentia:ſitientia eſtu.i.pre calore deſiccata:flaueſcant.i.fiãt flaua. Mala.i.fructꝰ arborꝫ vt poma:pẽdentia ramis cadant.i.decidant immatura.i. ante maturitatẽ:& frõdes deſint ſyluis& humor deſit fontibꝰ nec carmẽ deuotũ.i.deuotiuum& ĩprecatiuũ ſeu execratoriũ deſit noſtris auenis.i.calamis ruſticis quibus hec canimus. Hec ſerta veneris.i.tã pulchra& odorifera vt veneris dicas florentia vario colore aure dulces.i.ſuaues:hĩc.i.procedẽtes ab his ſertis:&ſpiritꝰagri.i.flatus& odor diffuſus ꝑ agrũ hĩc.i.ex his ſertis mutẽt.i.ꝑ ĩmutationẽ ꝓducãt.eſtꝰ peſtiferos &venena tetra.i.diras infectiões & peſtilẽtias:vlla dulcia.i.vlle res dulces nõ feranĩ ocl'is.i.ad oculos.&vlla dulcia.i.vlle res dulces nõ feranĩ auribꝰ.i. ad aures:ego precor ſic.&hec carmina ſuꝑent.i.maiora ſint nr̃is votis.i.ꝓpter vota noſtra vel q̃ ſint vota nr̃a. ¶ Deinde ad lydiã amicã ruſticam quã dereliquere coactꝰ eſt cõuerſus:inqt. Nos ludimus.i.carmina amatoria cõficimꝰ: & tu o battare optima ſyluarꝫ.i.p̃ſtantiſſima inter arbores:cãtata multũ nr̃is libellis.ſ.bucolicis vbi fagũ deſcribit:denſa viretis.i.virgultis virẽtibꝰ formoſis:nos tõdemus.i.amputamus vmbras.ſ.tuas virides nec tu leta.i. luxurians frondibus & letitiã afferens iactabis ramos comãtes.i.frondẽtes mollis.i. flexilis & lentos aut lẽta ſi ſit nr̃ caſꝰ& hoc auris inflantibus nec o battare meũ carmen reſonabit ſepe mihi:ſicut prius:vñ ĩ tityro formoſam reſonare doces amaryllida ſyluas.cũ i.qñ dextera impia militis impij.ſ.arrij barbari & ĩmitis:ſuccedet ferro.i.ad ferrũ applicabitur.qꝫ ꝓ&:hoc eſt ſimul formoſe vmbre.ſ. tue cadent:& ip̃a.i.tu(alij tñ ipſe legũt ſed arboris nomẽ rectius femininũ ponit ſicut priꝰ optima ſyluarum)appoſitorie ligna domini iterum felicia nequicq̃.i.fruſtra:&potius deuota.i.exitio addicta:noſtris libellis.i.ꝑ libellos nr̃os. Ipſe Iuppiter.i.aer:flagrabit.i.ardebit ignibꝰ ethereis.i.celeſtibus aut q ſũt ſub globo lune. Iuppiter.i. aer tẽperatꝰ:aluit hãc ſcilicet arborem battarũ que fagus eſt.oportetvt ſupple hec ſcilicet arbor fiat tibi o battare cinis ideſt reſoluatur in cinerem.& vires boree thracis ideſt illius venti flantis ex thracia

Effœtas cereris ſulci condatis auenas.
Pallida flaueſcant æſtu ſitientia prata.
Immatura cadant ramis pendentia mala:
Deſint & ſyluis frondes:& fontibus humor:
Nec deſit noſtris deuotũ carmen auenis.
Hæc Veneris vario florentia ſerta decore
Purpureos campos q̃ pingit auena calore.
Hinc auræ dulces:hinc ſuauis ſpiritus agri
Mutent peſtiferos æſtus:& tetra venena.
Dulcia non oculis:nõ auribus vlla ferantur.
Sic precor:& nr̃is ſuperent hæc carmina votis
Ludimus:& multũ noſtris cantata libellis
Optima ſyluarum formoſis denſa viretis:
Tondemus virides vmbras:nec læta comãtes
Iactabis mollis ramos inflantibus auris.
Nec mihi ſæpe meum reſonabit battare carmẽ:
Militis impia cum ſuccedet dextera ferro
Formoſæqꝫ cadent vmbræ:formoſior illis
Ipſa cades:iterum domini fœlicia ligna
Nequicq̃ noſtris potius deuota libellis
Ignibus æthereis flagrabit Iuppiter ipſe:
Iuppiter hanc aluit:cinis hæc tibi fiat oportet.
Thracis cum boreæ ſpirent immania vires
Eurus agat mixtam fulua caligine nubem
Aphricꝰ:ĩmineat nymbis nutantibus hymber:
Cum tua cyaneo reſplendens æthere ſylua
Non iterum dicens erebo tua lydia dixit
Vicinæ flammæ rapiant ex ordine vites
Paſcantur ſegetes diffuſis ignibus auræ:
Trãſuolet arboribus:cõiũgat & arbor ariſtas
Pertica:quæ noſtros metata eſt impia agellos.
Qua noſtri fines olim: cinis omnia fiant:
Sic precor:& nr̃is ſuperent hæc carmina votis.

DOMI. ¶Sulci.vos ſulci agri abſcōdatis:Eſſœtas:vacuas.Ceris frumēti.Aeſtu in eſtate ſint oīa peſtifera.Oculis:neq̄ videant̄ neq̄ audiant̄ aliqua dulcia.Optima tu battare Viretum virgultū.Dextera militis Arrij.Iupiter aer.Boreæ thracis:quia boreas flat ex tracia q̄ eſt in ſeptentriōe Immania immaniter.Fulua cali.reſpicit puluerē qui ſolet agente vento caligare oculos.Tua ſylua:ex te arbore facta Cyaneo:nō a calore cœleſti:ſicut quidā interp̄tati ſunt dixit:ſed a Cyaneis petris in regione ponti frequenter ſe mouentib⁹ epythetū traduxit vt ita ex motu aeris & ventorum ipſi⁹ arboris rami huc atq̄ illuc traherētur & ipellerēt veluti cyanæ inſulæ.Lydia:lydiā em̄ amicā Vergi.non nomine proprio ſed placabilē notare voluit.

Lydia. Nuſq̄ em̄ meretrices placabiliores q̄ in lydia reperiunt̄: vt non tā a futuroribus precia non exigant q̄ omnino illis perſoluant.Paſcantur:deuorentur.Auræ:ventorum: Tranſuolet:eripiatur:& eradicetur:Metata:menſurata& quæ metam facit.Pertica:lignea.

thracia.i.a ſeptētrione.ſpirēt tum.i.tunc cum hec ardebit:imania.i.immaniter nomē ꝓ aduerbio.Aphricus.ſ.vētus:hoc eſt meridionalis:pur⁹.i.ſine nube:agat.i.impellat: nubem mixtā caligine fulua.& hymber.i.pluuia immineat nymbis mutātibus.i.diuerſificātib⁹ ſe:aut nutātibus.i.vacillātibus.cū ſylua tua: ideſt ex te facta:Sic fere legit̄:malim tn̄ legere.Eurus.i.ventus orientalis agat nubem mixtam caligine fulua.Et imber aphricus.i.meridionalis immineat nymbis nutantibus:vt taceat fauonium quia ſalutarem.reſplendēs ethere cyaneo.ideſt frequenter mobili ſicut petre cyanee iuxta pontum dicūtur moueri: non dicens iterum erebo.ideſt deo iſerorum lydia tua ſcilicet amica dixit flāme vicine rapiant vites ex ordine.i.cōſumant ꝑ ordinem & ſegetes paſcantur.i.deuorent̄ & abſumantur:ignibus aure.i.aeris aut venti vrētis.diffuſis ſcilicet per omnia impia.Et ſecūdum calderinum:arbor ꝑtica i.virga lignea impia ideſt ad impios vſus redacta que metata ideſt menſa eſt quondam noſtros agellos ab ea ſcilicet paret qua ſup.ſunt fines noſtri:tranſuolet ideſt eripiatur & eradicet̄ arboribus & ſup.omnia fiant cinis.& precor ſic.& hec carmina ſuperent ideſt maiora ſint noſtris votis.ideſt deſiderijs aut deuotionibus:ſicut prius expoſitū eſt.

Vnde:quæ noſtis pulſatis littora lymphis:
Littora q̄ dulcis auras diffunditis agris:
Accipite has voces:migret neptūnus in arua
Fluctibus & ſpiſſa campos perfundat harena:
Qua vulcanus agros paſtos iouis ignib⁹ arcet
Barbara dicatur libycæ ſoror altera ſyrtis.
Triſtius hoc memini reuocaſti battare carmē.
Nigro multa mari dicunt portenta natare:
Monſtra repentinis terrentia ſæpe figuris:
Cum ſubito emerſere furenti corpora ponto
Hæc agat infeſto neptunnus cæca tridenti:
Atrum cōuertens æſtum maris:vndiq̄ ventis.
Et fuſcum cinerē canis exhauriat vndis:
Dicantur mea rura:ferum mare:nauta caueto
Rura:quibus diras induximus impia vota.
Si minus heu neptunne tuis infundimus aris:
Battare fluminibus tu noſtros trade dolores.
Nam tibi ſunt fontes:tibi flumina ſemꝑ amica.
Nil eſt quod perdam vlterius merita oīa dixi
Flectite currentes lymphas vaga flumina retro
Flectite & aduerſis curſum diffundite campis.
Incurrant amnes paſſim remeantibus vndis:
Nec noſtros exire ſinant erroribus agros:
Dulcius hoc memini:reuocaſti battare carmen

¶Vnde q̄ noſtris &c.Addit cōtinuo nouas iprecationes:in oīa videlicet q̄ i agro ſuo bona norat & q̄bus bn̄ vellet ſi ſua eſſent:vt ex ordine ne patebit q̄ talis eſt. ASCEn.

Ordo. O vnde.ſ.mintij fluminis q̄ pulſatis littora.i.ripas: nr̄is lymphis.i.aq̄s ex nr̄o fundo defluētib⁹.& q̄ diffūditis agris.i.in agros dulcis auras.i.tēperatū aera accipite.i.intelligite has voces.i.imp̄cationes meas.Neptūn⁹.i.aqua maris ſeu ſimilis migret.i.traducat ſe fluctib⁹.i.ꝑ fluctus in arua.ſ.ſata:& ꝑfundat.i.obducat: cāpos harena ſpiſſa.i.denſa.Et q̄.ſ.parte vulcanus arcet ignibus Iouis.i.ab ardore aeris aut fulmine agros.ſ.nr̄os: dicat̄ ſup.eſſe barbara.i.aſpera &iculta altera ſoror ſyrtis libyce.i.q̄ i lybia ē raro tn̄ ſingularit̄ reperit̄.O Battare ego memini ꝙ.ſ.reuocaſti hoc carmē triſti⁹.Dicūt.ſ. hoīes fere oēs multa portēta.i.mōſtra:natare mari.ſ.exiſtēte nigro.i.turbato portēta dicit̄. i.monſtra terrētia ſepe figuris repētinis.cū.i. qn̄ corpora emerſere ſubito pōto furēti ſubito. Neptūn⁹ agat.i.ipellat:hec ceca.i.icerta& dubij odij tridēti.ſ.baculo regali:iſeſto alij referētes ad fuſcinā fecerūt infeſta.ſ.fuſcina tridenti cōuertēs eſtū.i.feruorē maris.i.fluuio⁊ vndiq̄ vētos:cōuertēs atrū eſtū maris exhauriat ideſt abſumat aut deſiccet & exhauriat. vndis canis.i.albicantibus : cinerem fuſcū.i. ſubnigrū.Mea rura dicāt̄ mare ferū nauta caueto rura.ſ.mea iā aq̄s obruta:q̄bus īdixim⁹ i.imp̄cati ſumus diras appoſitorie īpia vota. O neptūne ſi nos īfundim⁹ minus:tuis aris.i. nō ſatis ſacrificam⁹ nec dam⁹ vt tale beneficium mereamur tu o battare trade fluminibus.ſ.mītio& pado nr̄os dolores.i.q̄ ex doloribus illis optam⁹.Nā fontes ſunt tibi ſemꝑ ſup.amici.&flumīa ſūt tibi ſemꝑ amica.Nil eſt q̄d perdā vlterius:q̄a dixi oīa merita.i.ꝑ demerito.q.d. Nō iprecor vltra q̄ meritū ſit & hoc dicit ne q̄s rep̄hēdat ꝙ ſua ita execret̄ dicit em̄ nihil ſuū eſſe:cū nihil ſit quod vlterius p̄dat.O flumina vaga flectite retro.i.retrorſum lymphas.i.aquas currētes flectite iquā &vos aduerſi.i.oppoſiti &cōtra curſum naturalē verſi diffundite curſum.i.fluxū veſtrum cāpis.i.in cāpos Amnes.ſ.de mōtibus cadētes incurrāt.ſ.i cāpos nr̄os paſſim & hoc vndis remeātib⁹.i.ſeſe i gyrū ꝟtētibus& ita voraginē in agro meo faciētibus nec ſināt.i.

DOMI. ¶Vndæ: aquas mintij:fluuij declarauit & litt⁹ nō ſolū maris verū & fluminis dici poſſe .Accipite:audite.Neptunnus:mare ipm̄ trāſeat i arua mea.Paſtos:cōſumptos

Syrtes. Barbara:ſylua dicit̄ barbara & ſyrtes loca eſſe affrice fines ægyptū verſus periculoſiſſima a σειρω dicta q̄d eſt trahere.Eſt.n.iæq̄litas maris& terræ magna & in vno loco ꝓfundiſſima in alio ꝟo ſatis vadoſa ſpirāteq̄ vento cumul⁹ harenę q̄ ſupra mare fuerat i ꝓfūdiſſimas reſidet valles

nō pmittāt nec cōcedāt erroribꝰ exire meos agros.i.faciant vt errores ſemper ſint i agris meis:ſic Calderinus:Aut ſic.nec ſinant agros noſtros exire.i.exui erroribus:aut nec ſinant ſupple que exire noſtros agros erroribꝰ.i.ꝑ pter gyros & vortices q̃ errorē inducūt.Ego memini o battare ꝙ reuocaſti hoc carmē dulcius ſcilicet q̃ equum eſt.

valles & qui deprimebat̃ mox ſup aquas aggerit̃ & ſunt Syrtes maiores & minores & ſpacio paſſuū ducentorum quiquaginta miliū ſeparant̃.Minor a chartagine trecētis milibus paſſuū diſtat & totidē ambitus.maior vero quadringentis.xxv.milibus paſſuū.Ser.vero vbicūꝗ harenoſa in mari ſūt loca ſyrtes aſſerit vocitari.Barbara aſpera inculta& altera ſyrtis.i.tota arenoſa.Dicunt homines portenta naſci tumente mari.Nigro turbato & ꝓcelloſo Agat.h.faciat hec portenta.Neptūnus a nando.Fuſcum c.terram nigram.Dicantur mea rura videantur eſſe quoddam mare turbidum. Minꝰ.ſi minus damus o Neptunne tuis altaribus ꝙ debeamus fac tu o Battare ꝙ fontes tui ſpargantur per arua mea vt videantur mare retro currentibus vndis.Sinant.e.i.faciant ꝙ ſemper ſint in meis agris errores.ideſt inundationes fontium.

Emanent ſubito ſicca tellure paludes.
Et metat hinc miles ſpicas vbi legimus olim:
Occupet arguti grylli caua garrula rana:
Triſtius hoc rurſum dicat mea fiſtula carmē.
Præcipitent altis fumantes mōtibus hymbres.
Et late teneant diffuſos gurgite campos.
Quis dn̄is infeſta minātes ſtagna relinquāt.
Vnde elapſa meos agros peruenerit vnda
Piſcetur noſtris in finibus aduena arator:
Aduena ciuili:qui ſemper crimine creuit.
O male deuoti pratorum crimina agelli
Tuꝗ inimica tui ſemper diſcordia ciuis
Exul ego indemnatus egens mea rura reliqui
Miles vt accipiat funeſti præmia belli.
Hic ego de tumulo mea rura nouiſſima viſam.
Hinc ibo in ſyluas:obſtabunt iam mihi colles:
Obſtabunt montes: campos nec adire licebit:
Dulcia rura valete & lydia dulcior illis:
Et caſti fontes: & fœlix nomen agelli.
Tardius ah miſeræ deſcendite monte capellæ.
Mollia nō iterum carpetis pabula nota.
Tuꝗ reſiſte pater: & prima nouiſſima nobis
Intueor campos:longū manet hoſtis in illis.
Rura valete iterum:tuꝗ optima lydia ſalue:
Siue eris: & ſi non mecū morieris: vtrunꝗ.
Extremum carmen reuocemus battare auena. DOMI.

ASCEn. Ordo. Emanent ſubito.Proſequit̃ inſtitutū ponendo imp̄cationes diriſſimas etiā cōtra nature curſum dicens.Paludes.i. aque paluſtres emanent ſubito tellure ſicca.i.vbi nūc terra ſicca &arida arationi apta & miles.ſ.arriꝰ metat.ſ.fenum hinc.i.ab hac parte agri:vbi nos collegimꝰ olim ſpicas.i.fruges maturas rana garrula occupet caua.i.cōcauitatē & antra caua grylli arguti.i.vbi ſtabat prius gryllus argutꝰ Mea fiſtula dicat rurſum hoc carmē triſtius.Hymbres fumātes.i.nebuloſi & ob.id peſtiferi precipitent ſe ſup.aut precipites decidant altis mōtibus & teneant late campos diffuſos gurgite.i.impetu aquaꝝ quis.i.qbꝰ campis minantes.ſ.milites agrorū occupatores & incubatores vt arriꝰ & reliqui:relinquāt dn̄is.i.ꝓprijs poſſeſſoribꝰ ſtagna ifeſta dominis.vn̄.i.e qbꝰ ſtagnis:vnda elapſa.i.effluens ꝑuenerit agros meos.i.venerit ꝑ agros meos Arator;aduena.i.pegrinꝰ &externꝰ piſcet̃ i noſtris finibus:aduena inquit q̃ ſemp creuit crimine ciuili.i.bello inteſtino quod ꝑ ciuium crimen oritur.O crimina agelli deuoti male.i.multum & cū ſummo malo:& tu o diſcordia ſemp inimica tui ciuis vn̄ in tityro.En q̃ diſcordia ciues ꝑduxit miſeros.Ego exul indēnatus.i.nō cōdēnatꝰ propter crimē:ſed tn̄ non indemnis:reliqui mea rura egens.i.exiſtens egenꝰ in terra aliena vt miles.ſ.barbarꝰ accipiat p̄mia belli funeſti.i.quod funeris cā eſt aut deteſtandi quia ciuilis.Ego viſam hic ideſt ab hoc loco de tumulo.i.colliculo vbi erat ſepulchrum ocni bianoris mea rura nouiſſimia ideſt extremos fines eorū aut viſam nouiſſima.i.nouiſſime aut nouiſſimo de tumulo mea rura.& ibo hinc in ſyluas & colles obſtabunt.i.contra ſtabūt dū in ſyluas abire volam:& montes obſtabūt:nec licebit adire campos.i. loca plana & cāpeſtria:& ita quia non dabit̃ aufugiēdi locus neꝗ ꝑ plana neꝗ per aſpera.dulcia rura valete:& o lydia.ſ.amica ruſtica:dulcior illis.ſ.aruis meis & fontes caſti puri.i.& lympidi ac ſacri & nomē agelli felix.i.beatū a multis p̄dicatū:aut felix ꝓ felicis agelli.Ah miſere capelle deſcēdite tardius mōtibus quia nō carpetis iterum pabula mollia:nota.i.aſſueta vobis.q.d.vt primū deſcenderitis inſidetis in manus militū qui vos abſument.Et tu pater.ſ.ruſacemaro: reſiſte.ſ.militibus:& ego intueor.i.inſpicio(pro quo quidā intuor dicūt)nouiſſima.i.vltimo loco:campos prima.i.primū:hoc eſt p̄cipue: nobis.ſ.debitos.hoſtis manet in illis lōgum.

Caua:cōcauitatē.Gryllus.i.ſit rana in eo loco vbi ſtabant grilli.Minātes.i.milites q̃ minātes nobis terreāt̃ talibus ibribus:& cogant̃ relinq̄re meos agros.Belli inter. M.Antoniū & Aug.Tumulo:tumulū hūc i buco.Verg. optime declarauit cū inqt Iamꝗ ſepulchrū incipit apparere bianoris. hic enim bianor amnis tuſci & Manthus Thyreſiæ filius fuit a qua mātua denominata eſt.huius ſororem Lydiā fuiſſe dixere a qua & denominari potuit amica Vergilij.pater Vergilij dicebat̃ Vergiliꝰ ruſacꝰ.

ideſt ꝑ longum tempus.ſic em̄ fere de tempore dicitur longum ſicut de loco longe.vt in buco.Et longū formoſe vale:vale inqt iola.Rura valete iterum tuꝗ optima lydia ſalue vtrumꝗ.i.vtroꝗ modo ſiue eris mecū.ſ.vſꝗ ad mortē(ſed in re leta noluit meminiſſe mortis propter omen malum euitandum)ſiue non morieris mecum ſcilicet non eris mecū vſꝗ ad mortem:quam in diſſidio nominat quaſi innuat longum velle viuere ſecum:& paruifacere eius mortem ſi cum alio fuerit. Battare reuocemus ideſt repetamus auena carmen extremum.ideſt de re amatoria de qua extremo loco dicturus ſum.

Dulcia

Dulcia amara prius fient: & molia dura.
Candida nigra oculi cernent: & dextera læua.
Migrabunt caſus aliena in corpora rerum:
Quã tua de noſtris emigret cura medullis.
Gaudia ſemp̃ enim tua me meminiſſe licebit.
Inuideo vobis agri: formoſaq; prata:
Hoc formoſa: magis mea q formoſa puella
Eſt vobis: tacite veſtri ſuſpirat amorem.
Vos nunc illa videt: vobis mea lydia ludit.
Vos nunc alloquitur: vobis arridet ocellis.
Et mea ſummiſſa meditatr̃ carmina voce.
Cantat & interea: mihi q̃ cantauit in aurem.
Inuideo vobis agri. diſcetis amare.
O fortunati nimium multumq; beati:
In quibus illa pedis niuei veſtigia ponet:
Aut roſeis digitis viridem decerpſerit vuam:
Dulci namq; tumet nondum viticula baccho.
Aut inter varios veneris ſtipendia flores
Membra reclinarit: teneraq; illæſerit hærbam.
Et ſecreta meos furtim narrabit amores.
Gaudebunt ſyluæ gaudebunt mollia prata:
Et gelidi fontes: auiumq; ſilentia fient.
Tardabunt riui. labentes currite lymphæ.
Dum mea iucundas exponat cura querelas:
Inuideo vobis agri mea gaudia habetis.
Et vobis nuuc eſt: mea q̃ fuit ante voluptas.
Hei male tabeſcunt morientia mẽbra dolore:
Et calor infuſo decepit frigore mortis.
Q d' mea nõ mecũ domina eſt: nõ vlla puella
Doctior in terris fuit ac formoſior: ac ſi
Fabula nõ vana eſt tauro ioue digna vel auro
Iuppiter auertas: auro mea digna puella eſt:

DOMI. ¶Caſus euent' & fortuna. Emigret diſcedat ſuſpiret ly
dia videt vos fontes & alloquitur & cantat vobis diſce≈
tis vos fontes agriq; mei amare a lydia. viticula parua
Europa. vitis: Illeſerit concũbendo. Currite lymphæ currite dum
ego exponam eas querimonias Tauro Ioue: europam re
ſpicit filiam agenoris regis phœniciæ quæ cum armen≈
tis delectaretur: & ſępe ſupra aſcendere conſueuiſſet: Iup
piter in formoſiſſimum taurum conuerſus eam abſum≈
ptam in hos locos detulit quibus nomen europe inditũ
Danae. eſt. Auro: ad Danaen Acriſij filiam retulit q̃ in turri ęnea
clauſa erat: ne quis eam ſtupraret propter oraculũ quod
erat vt filius maior parente naſceretur: qua re Iuppiter in
pluuium aurum conuerſus gremio puellæ exceptus fuit:
ſicq; eam cõpreſſit: & ex ea Perſeus natus fuit. Auertas. a.
m. d. p. e. ne capiaris eius amore.

Felix taure pater magni gregis & decus: ad te
Vaccula non vnq̃ ſecreta cubilia captans

¶Dulcia amara pri' &c. Ordo ẽ. Dulcia fiẽt
prius amara & mollia fient prius dura: & ocu ASCEn.
li cernent pri' cãdida nigra. ſ. effecta aut vt ni Ordo
gra: & cernẽt dextera. i. q̃ dextera ſunt leua. i.
ſiniſtra: caſus. i. euẽta fortuita migrabũt pri'
in aliena corpora rerum. i. oĩa prius ĩ cõtrariũ &
preter naturã euenient: q̃ cura tua. i. de te ſuſce
pta (ſtaret ſnĩa ſi diceret tui: ſed vſ' nõ patiĩ)
emigret. i. transferaĩ de noſtris medullis: lice≈
bit em̃ me meminiſſe ſemp̃ tua gaudia & iõ.
O agri & formoſa prata ego inuideo vobis:
hoc. i. eo aut tãto magis: q mea formoſa puel
la eſt vobis. i. apud vos. & q ip̃a tacite ſuſpi≈
ret. i. ſupirio ĩdicet amorẽ vr̃i. i. quẽ de vobis
hẽt qa dulcis amor patrie eſt: illa videt nunc
vos & mea lydia ludit nũc vobis q̃ſi ad dele≈
ctationẽ veſtrã cũ ego abſim. Ipſa alloqĩ nũc
vos & arridet ſup. vobis: nũc ocellis. i. ocul' p̃
laſciuiã cõtractis: & meditaĩ. i. exercet & cãtat
voce ſummiſſa carmĩa mea. i. a me vel de me
cõpoſita: & cãtat ĩterea ea q̃ cãtauit mihi ĩ au
rem q̃ſi ſecreta & nõ p̃denda: qa celari vult
ſua furta venus. O agri ego ĩuideo vobis qa
diſcetis amare. ſ. a lydia que amores canit &
amatoria carmĩa. O agri fortunati & beati ni
mium: ĩ qbus illa. ſ. tã formoſa puella: ponet
veſtigia niuei pedis: aut in qbus decerpſerit
digitis roſeis. i. rubicũdulis & odoriferis: vuã
viridẽ. i. adhuc ĩmaturã: Nã vitecula (q̃ſi a
ñtõ vites: qd' ſi legaĩ vt in multis viticula: ti
ſyllaba p̃duciĩ ſicut a ſatyrico ĩ cuticula) vi≈
ticula igiĩ. i. parua & tenella vitis: nõdum tu≈
met dulci baccho. i. maturo vino: aut ſucco
aut ſup. ĩ qb' illa. ſ. lydia reclinarit. i. reclina≈
uerit mẽbra ĩter varios flores appoſitorie ſti≈
pẽdia veneris. i. q̃lẽ reclinationẽ dat ven': p̃
ſtipẽdijs & illeſerit. ſ. cõcũbẽdo & reclinãdo ſe
herbã tenerã. Et ip̃a ſecreta. i. ſep̃ata ab arbi≈
tris & ĩ locis ſol' exiſtẽs narrabit furtim. i. fur≈
tiue & clãculũ meos amores: ſylue audiẽtes.
ſ. eos gaudebũt: & prata mollia gaudebũt &
fontes gelidi. i. ſubfrigidi gaudebũt & ſylen
tia auiũ fiẽt. i. aues reticebũt & cõtinebũt cã≈
tus ſuos: vt audiãt cãtilenas lydie: riui tarda≈
bunt ſup. ſe & iõ o lymphe q̃ nõdũ illuc vſq;
p̃curriſtis: currite labẽtes. ſ. cõtinue dũ. i. do≈
nec mea cura. i. amor me' ſeu amica mea que
mihi cure eſt lydia exponit q̃relas iucũdas. i.
amatorias. O agri ego ĩuideo vobis: qa hẽtis
mea gaudia & ea voluptas q̃ fuit añ mea eſt
nũc vobis. i. vr̃a. Hei mihi mẽbra. ſ. mea mo
riẽtia. ſ. igne amoris tabeſcũt. i. lẽte abſumũĩ
corrupta tabe: dolore. i. p̃ dolore & calor. ſ. na
turalis decepit. ſ. me aut defecit frigore mor≈
tis. i. mortali aut mortifero: ĩfuſo: q. i. qa mea
dña (ſic em̃ p̃cipua amica vulgo diciĩ & con≈
iunx etiã a grecis dña vocaĩ vt helena a dei≈
phobo ĩ. vi. enei. & hi donminã ditis &c.) nõ
eſt mecũ. vlla puella nõ fuit doctior ac formo
ſior ĩ t'ris: ac ſi fabula nõ ẽ vana. ſ. re. i. ĩanis &
friuola nihil de hiſtoria cõtinẽs hoc ẽ ſi vera ẽ
fabula q̃ de europa & danae narraĩ ip̃a puella
mea ẽ digna Ioue tauro. i. vt ĩ taurũ eã auectu
rus muteĩ: ſicut mutat' ẽ dũ europã agenoris
filiã auexit. vel Ioue auro. i. ĩ aurũ hoc eſt au≈
reũ hymbrẽ ſicut in eunucho recitatur: verſo: o
Iuppiter auertas ſup. te ab ea ne capiaris qa
mea puella eſt auro digna.
¶Felix taure pater magni gregis. Cõqueriĩ ASCEn.
ſuã conditionẽ eſſe deteriorẽ q̃ tauri q cũ vac Ordo.
cis ſemp̃ verſaĩ cũ ip̃e ab amica longe exulet.
Ordo eſt. O taure pater dec' magni gregis. i.

Fruſtra te patitur ſyluis mugire dolore:
Et pater hædorum felix ſemperq; beate
Siue petis montes præruptos ſaxa pererras
Siue tibi ſyluis noua pabula faſtidire
Siue libet campis:tecum tua læta capella eſt.
Et mas quocũq; eſt: illi ſua fœmina iuncta
Interpellatos nunq̃ plorauit amores.
Cur non & nobis facilis natura fuiſſet:
Cur ego crudelem patior tam ſæpe dolorem:
Sydera per viridem redeunt cũ pallida mũdũ
Inq; vicẽ phœbæ excurrens:atq; aureus orbis
Luna tua eſt tecum cur non eſt & mea mecum
Luna:dolor noſtri quid ſit:miſerere dolentis:
Phœbe gerens in te laurus celebrabit amorẽ.
Et quem pompa deũ nõ ſyluis fama locuta eſt.
Omnia vos eſtis:ſecum ſua gaudia geſtat.
Aut inſperſa videt mundo:q̃ dicere longũ eſt
Aurea quinetiam cum ſæcula voluebantur:
Conditio ſimiliſq; foret mortalibus illis
Hæc quoq;:pterea notum minoidis aſtrum
Quæq; virum virgo ſicut captiua ſecuta eſt.
Lædere cœlicolæ potuit vos noſtra quid ætas:
Conditio nobis vitæ quæ durior eſſet:

armenti felix ſup.es.Nã vaccula.i.iuuẽca captãs ſecreta cubilia ad te nõ patiť vnq(& ita leges:nõ aũt nõnunq;)te mugire fruſtra ſup. in ſyluis:dolore.i.p̃ dolore:& o pater hedoꝝ: i.hede aut caper ſi nõ diciť a capiẽdo:felix & ſp beate:qa ſiue petis mõtes p̃ruptos perrant ſaxa ſiue libet tibi faſtidire ĩ ſyluis noua pabula ſiue libet faſtidire.i.vſq; ad faſtidiũ ſumere noua pabula cãpis.ſ.iacẽtibꝰ:tua capella eſt ſemp tecũ leta.Et quocũq; ſup.loco eſt mas.i.maſculus illi.i.illic eſt ſua femina:vel ſic.Et qcunq; mas.i.maſculus alius eſt:illi eſt ſua femina iũcta:& iõ nũq; plorauit amores interpellatos.i.ĩpeditos ac p tẽpus iterruptos cur natura nõ fuiſſet.i.eſſe potuiſſet:&.i.etiã nobis.ſ.hoĩbus:nõ ſolis pecoribꝰ:facilis.i.ĩdulgens & benigna & ad generationẽ nõ laborioſa.Cur ego patior tã ſepe crudelẽ dolorem cũ.i.qñ ſydera pallida.i.ſubalba redeũt per mũdũ viridẽ.ſ.ad ortus & ĩ orbes ſuos & o phebe excurrẽs ĩuicẽ.i.viciſſim atq;.i.ſicut orbis aureus.i.globus ſolis:excurrit ſup.luna tua.ſ.ſoror aut amica eſt tecũ:cur.&.i.etiam mea luna.i.amica mea nõ ẽ mecũ.q.d.q̃cũq; ſol pcurrat ſemp habet amicã ſororẽ ſequẽtẽ cur ergo & mea me nõ ſeqť. o phebe tu noſti qd ſit dolor.ſ.amoris impatiẽtis(qa daphnẽ impatiẽter amauit)miſerere igiť dolentis:& gerẽs laurꝰ in te.i.ad honorẽ tuũ:hoc eſt ſacerdos tuus & poeta tibi ſacratꝰ celebrabit amorem.ſ.tuũ:& is ſup.quẽ põpa deũ.i.deoꝝ:hoc eſt põpoſus cetus deoꝝ:& nõ quẽ ſama locuta eſt ſup.ĩ ſyluis.(Oĩa ſũt tã inuerſa vt difficile ſit ſentẽtiã bonã cõminiſci referimꝰ autẽ hec ad ſuũ cuiuſq; iudiciũ)Vos.ſ.phebus & phebe:hoc eſt ſol & luna eſtis oĩa.i.oĩa tenetis:aut omniũ eſtis cauſe & id p parentheſim videtur inſertũ hoc eſt phebꝰ quẽ põpa deoꝝ extollit nõ q in ſyluis.i.rerũ corruptibiliũ & generabiliũ regione vſať vt nos mortales geſtat ſecũ ſemp ſua gaudia atq; videt ea ĩſperſa mũdo:q̃.ſ.gaudia longũ eſt dicere:loqť aũt de daphnide.i.lauro quã ſecũ ferre dr̃ & quã in terris videt:aut de luna ſorore quã amat q̃ in celo luna:ĩ terris diana:& apud iferos pſerpina diciť:aut de concẽtu atq; ſymphonia celeſti:vñ & lyrã geſtat.Quinetiã cum ſecula voluebanť:ideſt p ſyderũ benignam reuolutionem erãt aurea:& cum hec conditio.ſ.nr̃a ideſt humana:foret.i.eſſet mortalibus.ſ.nobis:ſimilis illis.ſ.mortalibus:qa nymphe tũc errabãt p ſyluas& nõ minꝰ dij q̃ mortales amabãt vnde Iuuena.ſaty.vi.Viderũt primos argentea ſecula mechos.Preterea aſtrũ minoidis.ideſt ariadnes minois filie hoc eſt corona aurea quam ariadne a baccho corrupta meruit& q̃ in celũ tranſlata eſt: eſt notum ſcilicet cunctis &virgo que ſecuta eſt virum.ſcilicet bacchum:aut priꝰ dedalũ:ſicut captiua.ſcilicet ariadne:nota ſupple eſt hoc eſt manifeſtũ & deos amaſſe vt phebum.bacchum:Iouem martem&c. Aſſerere tamen vt Plynius ſentit deorum conubia aut adulteria proxime accedit ad dementiam cum igitur mortales cum dijs amarent & amarentur.o celicole:qd ideſt in quo noſtra etas ideſt fragilis mortalitas potuit ledere vos quaſi dicat in nullo:& ĩñ q̃ cõditio vite eſſet.ideſt eſſe poſſet nobis durior:ſupple q̃ hec quam nobis quaſi emuli confertis:cum amare cogitis nec amatis potiri ſinitis.q.d.nulla & ita plangit inquiam ſortem.

DOMI. ¶Vacula.parua vacca.Pater.h. hircꝰ:Interpellatos: aĩalia nunq̃ plorãt amores impeditos:iterruptos ſicut ergo ſydera ſemper redeunt in vices ſuas:ſed ego non poſſum redire ad meos agros.Tui orbis.Omnia vos eſtis vos.ſ. luna & phœbe eſt.o.oia tenetis.Voluebanť.erãt. Similis.c.nã aureo ſæculo nymphæ ſecurę errabãt p ſyluas & loca Minoidis:tangit ariadnẽ filiã Minois quã i littore a theſeo derelictam bacchus rapuit & in cœlo ductam in ſydus cõuertit.&coronã aſtronomi eã appellãt.Vergiliꝰ primo Georgicoꝝ.Gnoſiaq; ardentis decedat ſtella coronæ.Numina autem vt plurimum ſuas amicas cœlo conſecrabant. Ariadne.

ASCEn. ¶Auſus ego primus &c.Defendit culpã ſuã ab exemplo deorũ ob quã rem diuus Auguſtinus deteſtať comedias vt eunuchum Terentij &ceteras q̃ deoꝝ adulteria quaſi ad iuuenum corruptelã proponũt exempla.Ordo autẽ eſt.Auſus ne ſup.ſum ego primꝰ violare caſtos pudores.q.d.nõ cũ & dij & homines id ſepe fecerint.Et auſus ſum ego.ptimꝰ tentare.i.ſollicitare ad corruptionẽ:aut attingere vittam.i.ſignũ virginitatis quod ĩ capite ferebat ſacratã.ſ.veſte:aut vginitati:puelle. i.amice mee.q.d.nõ.Et auſus ſum ego primꝰ

Auſus ego primus caſtos violare pudores:
Sacratamq; meæ vittam tentare puellæ:
Immatura meæ quoq; noxæ ſoluere facta:
Iſtius atq; vtinam facti mea culpa magiſtra
Prima foret:leto mihi vita diutius eſſet.
Nam mea non vllo moreretur tempore fama:
Dulcia cum veneris furatus gaudia primum

Diceret: atq; ex me dulcis foret orta voluptas
Nam mihi non tantũ rubuerũt impia vota:
Author vt occulti noſter foret error amoris
Iuppiter ante ſui ſemper mendacia factus
Cum Iunone: prius coniunx q̃ dictus vterq; eſt
Gaudia libauit dulcem furatus amorem.
Et mecũ tenera gauiſa eſt ludere ĩ hærba.
Purpureos flores quos inſuper accũbebat.
Grandia formoſo ſupponens gaudia collo.
Tũ credo fuerat mauors diſtentus in armis:
Nam certe vulcauus opus faciebat: & illi
Triſti turbabatq; mala fuligine barbam
Non aurora nouos etiam plorauit amores
Atq; rubens oculos roſeo celauit amictu:
Talia cœlicolæ nũquid minus aurea promo:
Ergo quod de⁹ atq; heros cur non minor ætas:
Infelix ego non illo qui tempore natus
Quo facilis natura fuit: ſors o mea laua
Naſcendi miſerũq; genus quo ſera libido eſt.
Tanta meæ vitæ cordis fecere rapinam.
Vt maneam: ꝙ vix oculis cognoſcere poſſis.

DOMI. Vitta.

¶ Vittam: quia omnes virgines in ſignnm caſtitatis ſinum gerebant: hoc eſt lineas faſcias ĩ ſignum ligatæ virginitatis & zonam afferebant qua cingebãtur: vt etiam Catullus in primo paſſeris oſtendit dum inquit: ꝙ zonã ſoluit diu ligatam. Meæ noxæ ꝙ cõcubuerim cum Lydia. Iuppiter ante ſui priuſq̃ factus eſt coniunx quæ diceretur: quaſi dicat habuit coitum cum Iunone priuſq; eẽt coniunx. Opus: rhetia. Illi mœſto vulcano Aurora amauit Titonum. ipſa enim nunq̃ habuit talem infelicitatẽ qualem ego. Aurea quaſi dicat deberem ego etiam habere ætatem auream: qualem habuerũt dei. Læua ſors: aduerſa. Tanta mala mihi fuere: vt ita maneam ꝙ me vix poſſes cognoſcere.

ſoluere facta mee noxe ideſt concubitus cum lydia mea immatura ideſt nondum ſoluenda ideſt aperienda & prodenda quaſi dicat minime atq; vtinam primus corrupiſſem puellas: nec alius puellam meam ſollicitaſſet. quia vita eſſet mihi diutius leto ideſt diutius viuerem in fama hominum q̃ eſſem in morte. Nã mea fama non moreretur vllo tempore: cum ideſt quandoquidem ego dicerer furatus primum dulcia gaudia veneris ideſt concubit⁹: atq; dulcis voluptas: foret orta ex me. Nam vota impia ideſt aut nefanda deſideria aut dire imprecationes: non tantum ideſt nõ in tantum: rubuerunt ideſt erubuerunt hoc eſt pudore affecta ſunt ob culpam vt error noſter foret ideſt eſſet: author. i. inceptor amoris occulti ideſt libidinis furtiue. Iuppiter factus ſemper mendacia ſui. i. de ſe cum Iunone ſcilicet ſorore. & coniuge ideſt factus mendax: & aliã de ſe expectationem & alium exhibens effectum anteq̃ vterq; ſcilicet tam ipſe q̃ iuno dictus eſt coniunx: libauit ideſt deguſtauit gaudia ideſt voluptatem furatus amorem dulcẽ: & ideo precipue dulcem quia furtiuum: quia vt etiam in ꝓuerbijs ſalomonis dicit̃: Aque furtiue dulciores ſunt: & panis abſconditus ſuauior. cui⁹ rei cauſa videtur quia Nitimur in vetitum ſemper cupimuſq; negata. vnde cõmercia veneris dicuntur furta. vnde eſt celari vult ſua furta ven⁹. Quocirca animaduertit in cynicos diuus auguſtinus qui in propatulo voluerunt habere venerem argumẽtantes nihil turpe quod idem naturale. Senſus autem eſt Iouem cum tantum frater eſſet iunonis & nondum cõiunx habuiſſet cõmercium cum ea: vt oſtendat multũ abeſſe vt ipſe primus dicatur qui virginalem violauerit pudorem: quia vt ex iuuenale diximus. Viderunt primos argentea ſecula mechos. Verum culpa non ideo minor q̃ antiqua & in multis eſt ſicut non minus ſecũdum Auguſtinum ardebunt qui cum multis ardebũt. Et ſup. puella mea lydia gauiſa eſt ludere mecum in herba ergo nõ oppſſit iuitã ſupponẽs collo formoſo: grãdia gaudia. i. res voluptatis. ſ. flores purpureos: inſuper quos: vacat in ipſa: accũbebat: ſpondaicus verſus accumbẽtis languorem indicans. vt vero culpam ſuam quam fatetur palliet: innititur deorum auctoritatib⁹ dicens. ego credo ꝙ mauors. i. mars deus belli qui cũ venere in adulterio dep̄henſus eſt: fuerat diſtentus ſ. a venere in armis. & id ꝑ ironiam. Nam certe vulcan⁹ maritus veneris faciebat opus. ſ. fabrile: & turpabat illi barbã fuligine. i. nigredine ex fumo facta: triſti atq; mala. i. nociua & nõ ad voluptatẽ vt eſt ea q̃: vt author eſt Iuuenalis: molles ſupercilia depingũt: Nõ. i. nunqd: & id ꝑ ironiam: nã vult dicere ꝙ maxime ita aurora. ſ. tithoni cõiunx & mater mennonis. plorauit ẽt amores nouos atq; ipſa rubẽs celauit. i. occultauit oculos amictu roſeo. i. roſei coloris. Celicole. i. dij celeſtes talia ſup. egerũt aut geſſerũt & ẽ honeſta eclipſis: ſicut talia per latiũ. ſupple gerebant̃. Nunqd ego ꝓmo minus aurea ideſt honeſta & aureo ſeculo digna. quaſi dicat non quia deos arguere nephas duxit. Ergo cur etas minor. ideſt fragilis & mortalis videlicet humana conditio: non ſupple faciat: quod deus ſupple fecit qui erat in aureo ſeculo atq; heros qui erat in ereo ſeculo. ideſt quod & ij qui pro dijs habiti ſunt: & qui proxime ad deorum vitam acceſſiſſe putantur vt heroes fecerunt: nam Iuppiter neptunus & pluto ſummi illi dei virginum raptores leguntur. & achilles & hercules & paris & ſexcenti alij. Ergo vt dixi: diuus Auguſtinus merito reprehendit eos qui deos ſue turpitudinis citant authores. Ego ſupple ſum infelix qui non ſum natus illo tempore quo natura fuit facilis: quia vt amaſius poeta dicit: tribus violis puellam cõparabant. O mea ſors naſcendi. fuit ſup. leua. i. inimica mihi: ſicut dextrum ſecundum & fauorabile dicimus: & o miſerum genus (modeſtius tamen ſecundum vallam & cum minore excandeſcẽtia ſupprimitur q̃ exprimatur o cũ accuſatiuo) quo. i. in quo libido eſt ſero. i. nimis tarda: q̄a tunc primũ exeſtuans cum negatur quod petiuerat vnde vult dicere ſe iam primũ impatienter lydiam amare qñ eo carendum eſt. Id autem ſecundum veterem ſuperſtitionẽ que in multis hodie vſq; ꝑdurat fato: id naſcẽdi ſorti iputat) Vite mee fecere tantã rapinã cordis. i. tm̃ abſtulerũt a corde meo: vt ego maneã ſupple illud quod vix poſſis cognoſcere oculis. i. tanta miſeria confectus & macie exhauſtus per impatientiam vt tu. i. quicunq; (nã ſecundã perſonã pro q̄libet poſuit) vix poſſis me cognoſcere oculis. i. viſu q̄uis ꝑ loquelã aut alia idicia facile agnoſci poſſit. Et hec in diras q̃ãta potuim⁹ cõmoditate.

¶ Finis Dirarũ. Sequit̃ Aethna.

ASCEn: Ordo.

Ethna mihi. Quia cetera a calderino ſatis explicant̃. Ordo eſt. Athenæ mons ille ſicilie ꝑpetuis ignibus flagrans: & ignes rupti.i.erūpentes aut eructati cauis.i.concauis aut excauatis fornacibus: & que cauſe tam fortes ideſt tam efficaces voluant incendia. ſ. tanta & tam cõtinua quod imperium premat & quod imperiū aut quid ideſt que res torqueat eſtus raucos ideſt rauce crepitantes erit mihi carmen vel carmē erit mihi ethna ideſt canam de ethna & ignibus eius. & o apollo tu ſup. eris mihi author carminis dexter ideſt proſper & fauorabilis ſeu.i. ſiue dodone: ſylua illa epiri vaticinio nobilis (declinatur aūt hoc loco. hec dodone huius dodones) ſup. erit tibi potior.i.eligibilior q̃; quiſq; alius locus & phaſelis mons ille licie ardens vt ethna eſt tecum ſeu cynthos mons aut potius inſula inter cyclades: habet te ſeu delos eſt gratior illa ſcilicet cyntho inſula.i.vbicūq; es eris mihi carminis author. & ſorores. ſ. muſe Iouis & Mnemoſynes filie ꝑperent.i. ꝑperanter veniãt a fonte pierio in noua vota. ſ. mea q̃a itur ſcilicet ab omnibus poetis

P. Vergilij Maronis æthna. q̃ tamen a quibuſdam Cornelio Seuero tribuitur.

Ethna mihi ruptiq; cauis fornacibus ignes:
Et quæ tam fortes voluant incendia cauſæ:
Quod fremat imperiū qd' raucos torqueat æſtus.
Carmē erit: dexter mihi carmĩs author apollo
Seu tibi dodone potior: tecumq; phaſelis
Seu te cynthos habet: ſeu delos gratior illa:
In noua pierio properent a fonte ſorores
Vota: per inſolitum phœbo duce tutius itur.
Aurea ſecuri quis neſcit ſæcula regis
Cum domitis nemo cererem iactaret in aruis:

Venturiſq;

Venturiſq; malas ꝓhiberet frugibus hærbas:
Annua ſed ſacræ complerent horrea meſſes.
Ipſe ſuo flueret bacchus pede.mellaq; lentis
Penderent folijs:& pingui pallas oliua
Secretos amnes ageret:cum gratia ruris
Non ceſſit cuiq̃ melius ſua tẽpora noſſe.
Vltima qs tacuit iuuenũ certamina colchos?
Quis non argolico defleuit pergamon igni
Impoſitam? & triſti natorum funere matrem?
Auerſum ve diẽ:ſparſum ve in ſemine dentẽ?
Quis non periuræ doluit mendacia puppis?
Deſertam vacuo minoida littore queſtus?
Quicquid in antiquũ iactata eſt fabula carmen
Fortius ignotas molimur pectore curas.
Qui tanto mot⁹ operi:quæ cauſa perennis.
Explicet in denſum flãmas & ructet ab imo
Ingenti ſonitu moles:& proxima quæq;
Ignibus irriguis vrat mens carminis hæc eſt.

Domitij Calderini Commentarij in Aethnam Vergilij.

DOMI. HOc Vergilianũ eſſe opus plerιq; ex authoribus
teſtant̃:& Sene.in epiſto.adeo vt Naſonem nõ
ob aliam cauſam op⁹ de æthna dimiſiſſe affir-
met.niſi ꝓpter Vergilium:quem iã ſcripſiſſe compertũ
habebat.Cornelius ſeuerus etiam ob eãdem cauſam de-
territus traditur:ſumma tñ opera eſt vt cauſam æthnæi
incendij referet:non qualem vulgatores poetæ aſſerunt:
ſed quæ a ſummis philoſophis atq; poetis expoſita ſit.
Quis enim ignoret Aethnam flagrãtẽ adeo vt niues ne-
quaq̃ cadere auctores exiſtimauerint atq; Ad qnquage-
na & cẽtena milia paſſuũ arenas flãmarũ globos eructa-
ret? Ardet aũt noctib⁹ ſemp:& miraculũ eſt igneã mate-
riã tanto æuo ſufficere.Patet crater eius ambitu ſtadio-
rũ.xx.fauillã Taurominiũ & Catinũ vſq; ꝑuenire affir-
mant:Fragorem vero ad Maronem & Gemellos colles.
Quocũq; mõ tm̃ ꝑ noctẽ lucere & ſplendentẽ apparere
affirmauere a cacumine.Nã iterdiu fumo & caligine ob
ſidet̃.Dodona:Dodona Epyri ſylua in qua oracula ꝑ co
lũbas reddebant̃:licet Herodotus mulierẽ quandã reddi
Phaſelis. diſſe affirmet.Phaſelis in lycia mons eſt vt Aethna quã
Plini⁹ appellat phaſem.Ibidẽ ſicut & in Patara Apollo
Lycius. oracula reddebat.Hĩc lycias ſortes alibi poetã appellaſſe
Cynthus affirmant.Cynthos mons eſt vbi Apollo ẽt colebat̃.Ali
Delos. bi inſulã vnã eſſe cycladũ legim⁹. Delos inſula in ægeo
mari dicta ꝙ dela.i.manifeſta Apollinis rñſa illic ꝓberẽt̃.
Securi regis.i.Saturni. Amnes ſecretos quia tacite fluit
Thieſtes. oleũ.& mr̃em itellige medeam Diẽ auerſũ Tãgit fabulã
Cadmus. Atrei& Thieſtis Sparſum ĩ ſemĩe Tãgit cadmũ q dẽtes
ſeminauit draconis.Vñ nati ſunt hoĩes armati.Poſſet ẽt
intelligi de Iaſone.Quis nõ ꝑiuræ. Tangit Theſea qui
Phedra. Phedrã ſororẽ Ariadnes elegit vxorẽ licet ipſi Ariadne
Ariadna. iureiurando ſe eam in vxorem ducturũ promiſiſſet. Mi-
noida:filiam minois Ariadnem.

poetis phebo duce.i.ducẽte aut ductu phebi:
tuti⁹ ꝑ inſolitũ.ſ.iter:aut ꝑ rem inſolitam &
nouam.Quare autem rem nouam ſcribere tẽ
tet docet ſicut ĩ Georgi.qa cetera que vacuas
tenuiſſent carmina mentes omnia iam vulga
ta:quis aut euryſthea durũ: aut illaudati ne-
ſcit buſiridis aras &c.& hic. Quis neſcit au-
rea ſecula regis ſecuri.i.q̃ fuerũt ſub rege ſecu
ro.ſ.ſub ſaturno? ideo aũt ſecuri:quia regnã-
tis.cũ nemo iactaret cererem.i.frumentum in
aruis domitis.i.cultis:& cũ nemo prohiberet
frugibus venturis.i.a futuro frumẽto:herbas
malas.i.nociuas:ſed cũ ſacre meſſes.i. fruges
deorum dono;aut beneficio nature ſpõte na-
ſcentes complerẽt annua.i.annue aut annua-
tim vt ſit nomẽ pro aduerbio.aut figurate tẽ
pus rei accommodat vt ſint horrea annua.i.
q̊tannis replenda & cũ bacchus.i.vinũ flue-
ret ſuo pede.i.ſponte naſcens non calcatũ pe-
dibus vindemiatorũ:& cum mella: penderẽt
folijs lentis.propter pondus & liquorem: vñ
de Ioue in Georgi.Mellaq; decuſſit folijs &c.
& cũ pallas.ſ.inuentrix olee minerua:ageret.
i.duceret riuos ſecretos.i.ſecrete & tacite fluẽ
tes:oliua.ſ.arbore pingui ꝓpter oleũ aut oli-
uum.cũ gratia ruris non ceſſit cuiq; noſſe ſua
i.opportuna tẽpora melius.ſ.q̃ alteri.i. cum
oẽs indifferenter ſcirent tempora que meſſor
que curuus arator haberet.Quis tacuit.i.non
deſcripſit q̃ſi dicat nemo fere poeta: colchos
appoſitorie vltima. i. peſſima & grauiſſima
certamina iuuenum.ſ.argonautarũ qui e col-
chis redeuntes troiam deleuerunt. Quis non
defleuit pergamon.i.troiã (declinatur hec ꝑ-
gamos & pluraliter hec pergama) poſitam
igni argolico.i.greco ſeu argolicorum manu
iniecto & quis non defleuit matrem.ſ.medeã
triſtẽ funere.i.propter necem natorũ.i.filiorũ
quos interemerat (vt dictum eſt Eglo.viij.ad
illud ſeuus amor docuit natorꝝ ſanguine ma-
trem cõmaculare manus) ve pro vel:diẽ auer
ſum.ſ.a cena thieſte vt declaratum eſt a Ser-
uio ad illud enei.i.Nec tã aduerſus equos ty-
ria ſol iungit ab vrbe aut dentem.ſ.draconis.
ſparſum.ſ.a cadmo:in ſemine.i.loco ſeminis
vñ nati ſunt armati qui ſe mutuis vulnerib⁹
interemerũt.Quis nõ doluit.i.dolẽter deſcri
pſit mendacia puppis periure.ideſt quã the-
ſeus periur⁹ e creta vexit cũ phedra & ariad-
ne reliquens ariadnem cui fidem iurauerat in
inſula dia.& quis nõ queſtus ſup.eſt ideſt ele-
gis deſcripſit. (Nã verſibus impariter iũctis
q̃rimonia primũ &c.) minoida:ideſt minois
filiam ariadnen deſertam.i. derelictam ſup-
ple in littore vacuo.qa ſine marito & cultori
bus.q.d.nemo non queſtus eſt quicq̃d.i.qua-
litercunq; fabula eſt iactata:ẽ in antiquũ car-
mẽ.Sed nos molimur.i.cum molimine agita
mus pectore:forti⁹.i.accuratius:cauſas igno
tas.videlicet qui mot⁹ ſupple ſint tanto ope-
ri ſcilicet eſtus ethnei ꝑpetuo durantis:& mẽs
carminis eſt hec inquirere que cauſa explicet
i.emittat in denſum.i.denſe flammas pennis
i.totum annum immo totum tempus durã-
tes:& ructet.i.eructet ſupple cũ ingenti ſoni-
tu:moles.i.magna ſaxa ab imo: ſcilicet fũdo
vñ.iij.enei.Horrificis iuxta ſonat ethna rui-
nis Interdũq; atram prorumpit ad ethera nu-
bẽ.Turbine fumantẽ piceo & candente fauil
la.Attollitq; globos flãmarum & ſydera lambit.Interdũ ſcopulos:auulſaq; viſcera montis.Cum gemitu
glomerat fundoq; exeſtuat imo & que cauſa vrat proxima queq;.ideſt omnia propinqua ignib⁹ irriguis
ideſt irrigantibus quia ſulphuratis & pinguibus.

Principio:ne quem capiat fallacia vatum
Sedes eſſe dei:tumidiſqꝫ e faucibus ignem
Vulcani ruere:& clauſis reſonare cauernis
Feſtinantis opus:non eſt tam ſordida diuis
Cura:neqꝫ extremas ius eſt dimittere ĩ artes
Sydera ſeducto regnant ſublimia cœlo:
Illa neqꝫ artificum curant tractare laborem.
Diſcrepat a prima facies hæc altera vatum.
Illis cyclopas memorant fornacibus vſos.
Cum ſuper incudẽ numeroſa in verbera fortes
Horrẽdũ magno quaterent ſub pondere fulmẽ
Armarentqꝫ iouẽ.turpe eſt ſine pignore carmẽ.
Proxima viuaces æthnei verticis ignis
Impia ſollicitat phlægæis fabula campis:
Tentauere nephas olim detrudere mundo
Sydera:captiuiqꝫ iouis transferre gygantes
Imperium:& victo leges imponere cælo.
His natura ſuos aluo tenus ima per orbes
Squameus intortos ſinuat veſtigia ſerpens.
Cõſtruitur magnis ad ꝑlia montibus agger:
Pelion oſſa creat:ſũmus ꝑmit oſſan olympus.
Iam coaceruatas nituntur ſcandere moles:
Impius & miles metuentia cominus aſtra
Prouocat infeſtus cunctos ad prælia diuos.
Iuppiter e cœlo metuens:dextraqꝫ coruſcam
Armatus flammam renouat caligine mundum
Incurſant vaſto primum clamore gygantes.
Hic magno tonat ore pater geminatqꝫ fauẽtes.
Vndiqꝫ diſcordes comitũ ſimul agmine vẽtos
Denſa per attonitas rumpũtur fulmina nubes
Atqꝫ in arma ruit quæcũqꝫ potentia diuum
Et mars ſæuus erat iam & cætera turba deorũ.

ASCEn. ¶Principio ne quẽ &c. Hoc vnũ ꝟbũ mihi fidẽ fecerit Vergilianũ non eſſe hoc carmen. Quippe ꝗ ĩ geor. dicet. Me verũ dulces capiant añ oĩa muſe. Quarũ ſacra fero ĩgẽti ꝑcul ſus amore. Et ꝗ ad muſas ĩ ſeptĩo enei. dicet. Et meminiſtis.n. diuæ & mẽorare poteſtis nõ hic tã ſeuere ĩ poetas aĩaduerterit:loqꝛ tñ qſqs eſt author de futilib⁹ & nõ de grauib⁹ poetis verũtñ nõ in tã excellẽti ope(de eneide loquor)fabulã ſecut⁹ eẽt de ethna ſi id vitio dãdũ cẽſuiſſet. Preterea vt taceã ſtilũ nõ cõgruere cũ Vergilianis muſis:nã multũ ab illis friget:ẽt hoc teſtimonio ẽ ꝙ tityon hic ꝑ ſeptẽ iugera porrectũ videmus:& in.vi.enei. ꝑ.ix. Sed vt iſtitutũ ꝑgã. **Ordo.** Ordo eſt. Principio.ſ.dico aut admoneo:ne fallacia vatũ.i.poetarũ: capiat.i.decipiat quẽ.i.aliquẽ ꝑſuadendo videlicet. Sedes dei.ſ.Vulcãi vt.viij.eneidos dicet eẽ ſupple ibi.& ignẽ ruere.i.ꝑ̃cipitẽ ferri e faucib⁹ vulcani:& op⁹ dei feſtinãtis reſonare ſupple in cauernis clauſis.i.antro vulcani.nõ dicit capiat:ꝗa pricipio monet:ꝙ cura nõ eſt diuis tã ſordida.i.de tã ſordidis reb⁹:neqꝫ ius eſt dimittere.ſ.deos in artes extremas.i.viliſſimas.& id ſcd'm Epicurũ. ſcd'm quem dicit flaccus primo ſermonũ credat iude⁹ appella. Nõ ego. nãqꝫ deos didici ſecurũ agere euum nec ſi ꝗd miri faciat natura deos id triſtes ex alto celi demittere tecto &c. Sydera.i.dij celeſtes in ſydera tranſlati aut quorꝫ ſydera lãpades & faces preeũtes putanꝛ regnãt ſublimia: i.in ſublimi:celo ſeducto.i.ſeorſũ a cetu mortaliũ ducto. vñ Perſius. Que niſi ſeductis nequeas cõmittere diuis. qd' ꝗdã ꝑperã exponunt ſeductis.i.deceptis:Illa.ſ.ſydera: hoc eſt dij celeſtes neqꝫ curãt tractare laborẽ artificũ ſ.mechanicorũ hoc eſt non exercẽt artẽ fabrilẽ ſicut poete vulcano imponũt. altera.i.ſcd'a facies.i.ſpecies vatum diſcrepat.i.diſſentit a prima.ſ.facie & ſpecie:qui ſup. vates memorant cyclopas.ſ.fabros ac paſtores vnũ oculũ in fronte habentes vñ a cyclo cyclopes dicti ſunt.ſicut de polyphemo dictum eſt enei.iij. telo lumen terebramus acuto. Ingens qd' torua ſolũ ſub frõte latebat. Argolici clypei aut phebee lampadis inſtar:dicũt ergo cyclopes vſos illis fornacibus:ꝗa dicunꝛ miniſtri vulcani:vnde enei.viij. Inſula ſicanũ iuxta latus eoliamqꝫ. Erigitur lyparẽ fumantibus ardua ſaxis. Quã ſubter ſpecus & cyclopũ exeſa caminis Antra ethnea ſonant & paulopoſt. Hoc tunc ignipotens celo deſcendit ab alto. Ferrũ exercebant vaſto cyclopes ĩ antro: Bronteſqꝫ ſteropeſqꝫ & nudus mẽbra pyracmon. Cũ.i. quando ipſi.ſ.cyclopes fortes quaterent ĩ verbera numeroſa.i.ſecundum numerum facta. vnde pythagoras dicitur rationẽ muſicam ĩueniſſe. quaterent dico ſuper incudẽ ſub magno pondere fulmen horrendum: & armarẽt Iouem quia telum Iouis dicitur fulmen triſulcum:quo gygantes vicerat. carmen ſup. tale eſt turpe ꝗa ſine pignore.i.fide quã nõ adhibem⁹ reb⁹ dubijs & ignotis ſine pignore:aut fideiuſſore: aut ſic carmẽ.ſ.qd'uis ſine pignore:ẽ turpe. Fabula ꝓxĩa.i.tertia ĩpia.i.deteſtãda & deos falſo ĩcuſãs ſollicitat.i.ſollicite ponit ſup. in cãpis phlegeis.ſic ab ardore dictis. vnde Strabo.li.v. Supiorib⁹ annis fortunat⁹ erat & campus nomine phlegeus in quo res a gygantibus geſtas fabule diuulgãt:nullam aliã ob cauſam vt credi fas eſt ꝗ̃ ꝙ terra ipſa ſuapte virtute ꝑliorum concitatrix eſt:hec ille. ſollicitet dico ignes verticis ethnei viuaces.i.quaſi viuaces ꝑdurãtes. Gygantes.ſ.terre filij tentauere olim nephas.i.rem illicitam & nephandam ſcilicet detrudere &c. vt ſit appoſitio aut nephas ideſt nephandum vt ſit interiectio; ſicut enei.i.

DOMI. ¶Principio:in narratiõis huius principio dicit ſe neqꝫ executurũ poetica figmẽta:ſed tñ res phiſicas:ac cauſas veras igniũ ſpirantiũ ex ipſa æthna. Reſonare cauernis:ĩ receſſu & remotione Aethnæ ſubterranei ſũt meatus ad ierã vſqꝫ inſulã vbi Vulcan⁹ cũ alijs ſuis fabris fulmina fabricare dicitur. **Vulcan⁹.** hinc ictib⁹ loca oĩa reſonant: Vñ Vergili. Inſula ſicanũ iuxta latus æoliãqꝫ Erigiꝛ lyparen fumantib⁹ ardua ſaxis. Quã ſubter ſpecus & cyclopũ exeſa caminis Antra æthnæa tonãt:validiqꝫ incudib⁹ ictus. Sine pignore carmen.i.ſine rõne. Proxima.i.tertia Phlægæi:campi plægæi ideo dicti quia ibi erant in copia maxima ignes. His natura: ſecundum multos authores loquor ꝗ dicunt Gygantes pedes habuiſſe ſerpentinos: Sinuat curuat. Coaceruatas:accumulatas.

enei.i.Nauibus infandum amiſſis &c.detrudere dico mundo.ſ.celeſti:ſydera.i.deos celeſtes:& transferre imperium.Iouis captiui.i.quem captiuum facere pretendebāt & imponere celo victo .i.celicolis victis: leges.Natura eſt his ſcilicet gygantibus:tenus aluo:ideſt vſq; ad aluū ſerpens ſquameus.i.ſquamoſus & ſquamis tectus:qui ſup.ſinuat.i.incuruat veſtigia ima.i.pedes p orbes ſuos.i.anulos & reuolutiões.i.ſecundum quoſdam habēt pedes ſerpentinos a natura illis datos.Agger.i.accumulatio &aggeſtio cōſtruitur.ſ.ab his ad prelia.ſ.cōtra deos ſup.ex montibus magnis:oſſa mons ille theſſalie:creat.i.ſubſtituit: pelion.ſ.montē vicinū:olympus q eſt in cōfinio macedonie:ſūm⁹.ſ.montiū ita vt venti ei⁹ verticem nō pflent premit oſſan.i.ponit̄ ſup oſſan(per regulam rectus in a greci facit an quarto breuiari)Ipſi ſup.gygātes nitūtur iam ſcandere moles.ſ.montium coacceruatas.i.accumulatas. & miles ipius puocat cominus.i. de prope quaſi conſerta manu aſtra metuentia.ſ.detēdi hoc ē deos metuētes & ipſe infeſtus prouocat cunctos diuos ad plia.Iuppiter metuens & armatus dextra.i.habens in dexta pro armis:flammam coruſcam i.fulmen:renouate celo.i.deſuper:mundū caligine ſcilicet nubium e quibus fulmen mitti ſolet.gygantes incurſant primum:ideſt in primo impetu atq; inſultu vt temerarij ſolent ſup.cū vaſto clamore. Pater.ſ. deorū & hoim Iuppiter tonat hic magno ore & geminat ventos fauentes.i.auxiliantes diſcordes vndiq; ſimul.i.cum agmine comitum.i.facit prius diſcordes fauentes:aut facit vt venti per diſcordiā ex diuerſo flantes:nunc in vnum conſpirent contra gygantes fulmina diſijcientes.fulmina denſa rumpuntur per nubes attonitas.i.tonitru ſciſſas & percuſſas.Atq; quecūq; potentia diuum pro diuorum.i.quicquid potentie eſt diuis ruit in arma. Et mars erat iam ſeuus & cetera turba deorum erat iam ſeua que alias mitis eſſe ſolebat.Sane nulla fit ſynalepha cū dicitur Atq; in arma ruit &c.

Stant vtrinq; metus:validos tum Iuppiter ignes
Increpat:& iacto perturbat fulmine mōtes.
Illic deuectæ verterunt terga ruinæ
Infecte diuis acies:atq; impius hoſtis
Præceps cum caſtris agitur:materq; iacentis
Impellens victos:tum pax eſt reddita mundo
Tum liber celſi venit per ſydera cœli:
Defenſiq; decus mundi nunc redditur aſtris:
Gurgite trinacrio morientem iuppiter æthna:
Obruit enceladum:vaſti quoq; pōdere mōtis
Aeſtuat:& petulans expirat faucibus ignes.
Hæc eſt mendoſæ vulgata licentia famæ.
Vatibus ingeniū eſt:hanc auget nobile carmē.
Plurima pars ſcœnæ rerū eſt fallacia vates
Sub terris nigros viderunt carmina manes
Atq; inter cineres ditis pallentia regna
Mentiti vates ſtygias vndaſq; canentes.
Hi tityon ſeptem ſtrauere in iugera fœdum:
Sollicitant magna te circum tantale pœna:
Sollicitātq; ſcinim: minos tuaq; æace i vmbris
Iura canunt:ijdemq; rotant Ixionis orbem:
Quicquid & interius falſi ſibi conſcia terra.
Non eſt terra ſatis:ſpeculātur numina diuum.
Nec metuūt oculos alieno admitere cœlo.
Norunt bella deum:norunt abſcondita nobis
Coniugia:& falſa quotiēs ſub imagine peccēt:
Taurus in europen:in ledam candidus ales:
Iuppiter in danaen pcioſus fluxerit hymber.

DOMI. ¶ Materq; iacentis īpellens victos ſcilicet gygantes:dicitur aūt terra.Mater quia dicuntur filij terræ gygantes. Sub terris audent:poetæ ex ſcientia non ſolum rerū humanarū.verumetiam diuinarum.ponit autem carmina pro ipſis poetis.Mentiri:quia non habēt rem manifeſtā

His tityus.

ASCEn. ¶ Stāt vtrinq; met⁹.Proſequit̄ reliquā partē fabule de bello gygāteo:nō quā approbet ſed quā dānet vt nō verā cauſam incēdij ethnei.

Ordo. Ordo aūt eſt Metus.i.timores:ſtant.i.circunſiſtūt:vtriq;.i .ab vtraq; parte tū.i.deide: iuppiter icrepat.i.reprhēdit tarditatis:aut cū crepitu demittit validos ignes.ſ.fulminis & pturbat montes.ſ.cōgeſtos : fulmine iacto.ſ.in eos.Ruine.ſ.montiū & gygantū deuecte.i.cū īpetu deorſum vecte.hoc eſt montes &gygātes deuecti:verterunt terga.ſ.in fugā verſi:& acies.ſ.gygantū:īfecte.i.deſtructe ſupple ſunt diuis.i.ab ipſis diuis.& ita eſt datiu⁹ agentis nō patientis iacturā.atq; hoſtis impius.ſ.gygantū exercitus q deos contēnebant:agit͂ preceps cū caſtris.ſ.in montibus metatis:& mater.ſ.terra irata vī̄ i vltionē phamā genuiſſe dr̄ enei.iiij.Illā terra parens ira irritata deorū Progenuit &c.Impellens victos iacētis.i.pſtratos agit̄ ſup.preceps cū caſtris.Tum.i.deinde liber.ſ.bacchus quē Iuppiter euhion.i. bonū filiū in bello gyganteo ſepe appellauit venit p ſydera celi:& ipe dec⁹.i.columē & ornamētū:mūdi defēſi redditr̄ nūc aſtris.i.donat̄ celo.Iuppiter obruit enceladū.ſ.gygantē morientē gurgite trinacrio.i.ſiculo . nam ſicilia trinacria & triquetra dicit̄ a trib⁹ pmōtorijs ſup.i ethna.quoq; pro &:ipſe encelad⁹ eſtuat i.efferuet pōdere vaſti montis quē habet ſup ſe:vñ enei.iij.fama eſt enceladi ſemuſtum fulmine corpus.Mole hac torqri&c.Et ipſe petulans.i.frequenter ſe mouens expirat ignes.ſ. ethneos faucib⁹ hec.i. huiuſmodi licentia fame mēdoſe.i.fabule hoc eſt hec ē tertia aſſertio de cauſa incendij.Nā prima dicit vulcanū illic habere officinā & fabricare fulmīa Ioui. Secunda dicit: cyclopes illic fabrilē artē exercere.Tertia dicit enceladū cū fulmine quo deiectus erat illic ſepultū & flāmā dum ſe motat emittere:aut petulanti⁹ eructare. Ingeniū eſt vatib⁹.i.talis fame excogitande:& carmē nobile.i.nobilis poete vt homeri aut alteri⁹ auget hāc.ſ.famam.Plurima pars ſcene.i.rerum que aguntur.in vmbraculo comicorū& tragicorū:eſt vates.i.poeta hoc eſt poete iuētio:appoſitorie fallacia.i.mēdaciū rerum aut plurima pars rerū ſcene eſt fallacia vatis&ſic poti⁹ legerem niſi ſcriptū inueniſſem vates: ab ijs forte q cum ſequentib⁹ putāt cōſtruendū vt ſit vates viderunt carmine &c. Sed calderin⁹ legit carmina vt ſit.Carmīa.i.poete canētes.Viderūt manes nigros ſub terris.i.etiā de inferis & propter ea de incognitis audēt loqui.vnde

qui. vnde Maro in. vi. veniā precatur dicens. Dij quibus imperiū eſt animraum: vmbreq; ſilentes. Et chaos & phlegeton: loca nocte ſilentia late. Sit mihi fas audita loqui: ſit numine veſtro pādere res alta terra & caligine merſas: atq; viderunt regna ditis: ideſt Plutonis: pallentia inter cineres ſcilicet ignis iſernalis. Et vates mentiti ſupple ſunt canentes vndas ſtygias: ideſt ſtygis paludis triſticie infernalis dij cuius iurare timent & fallere numen. hi. ſ. vates ſtatuere. i. extenderunt tytion. ſ. terre alūnum: fedum. i. deformem aut propter incōtinentiā aut ꝓpter magnitudinē: ſicut in georgicis turpes phoce dicūtur in ſeptem iugera: immo in nouem ſecundū illud enei. vi. Necnon & tytion terre omnipotentis alumnum Cernere erat: per tota nouem cui iugera corpus. Porrigitur. Vnde credam hui⁹ carminis eſſe aliū authorem q̄ ipſum Vergilium: licet in diuerſis operibus diuerſa interdum ſequi liceat. Et vates ſollicitant. Sirim: ſic deprauata habet lectio & librorum corruptio q̄ mihi

Tityus. His tityus. Tityus titani & eiaræ fili⁹ latone vim inferre voluit: licet Vergi. terræ filiū eē ſignificet aut poti⁹ ab ea nutritū dicēs ęnei. vi. Necnō & tityū terræ oipotētis. alūnū tantæ. n. magnitudinis fuit vt vix eum. ix. iugera agri caperēt fœdū laſciuū. Sollicitāt magna. t. c. tan. pœ Tātalus; na: qa habet aquas & poma nec tñ eſuriens cōtingere poteſt: dānatus. n. ad inferos qa deoꝝ facta reuelarat. Ouidius. Quærit aquas in aqs & poma fugacia carpit. Tātalus: hoc illi garrula lingua dedit: & hoc in libro de ſine titulo. Alibi tñ ꝓpter Pelopē filiū inter epulas deoꝝ appoſitū ad hmōi pœnas dānatū legim⁹ Sollicitātq; ſcirim. Minos: ęac⁹ & Rhadamāt⁹ p̄ poetas iudices iferoꝝ tradūt. Iideq; rotāt: Ixiō Iouis ſcriba acun⁹ ex cētauris: q̄ cū Ixion. de Iunonis cōcubitu ſe iactaret a Ioue fulminat⁹: & ad iferos dānat⁹ voluit rota: vn̄ Tibull⁹: Illic Iunonē tentare Ixionis auſi Verſant celeri noxia mēbra rota. Alter Ixiō legit̄ apud Porphirionē q̄ ſocerū ſuū ꝓdidit facta ignis fouea vt nō ſolū dotē verū cuncta ipſius poſſideret. Hora. Taurus in europen. i. Iuppiter mutat⁹ in taurum. In ledam candidus: qm̄ mutatus fuit in cygnum & mutatus deuenit in Danaen Acriſij filiā in pluuium aurum.

Scinis. non ſoli nec ſemel impoſuit: difficile enim eſt in omnibus ſynceram reſtituere: hūc aūt locū reſtituit Deſpauterius noſter niniuita qui in verſificatoria ſua docet. Scinim legendum. Eſt autem Scinis latro immaniſſimus qui iſthmū obſidens (vt in quinto refert Diodorus) duas pinus flectebat atq; illis hominis deprehenſi brachia alligabat: remittenſq; ſurſum pinus miſerabili cruciatu diſſecabat. Hic aūt a poetis maxime ſollicitatus. Ouidius. vij. metamor. Occidit ille ſcinis magnis male viribus vſus. Qui poterat curuare trabes: & agebat ab alto. Ad terram late ſparſuras corpora pin⁹. Proper. Arboreaſq; cruces ſcinis & nō hoſpita grajs Saxa: & curuatas in ſua fata trabes. Sollicitant ergo Scinim tyrannū illum immanem: non ſinentes eius immanitatem latere. & o minos ipſi canunt tua iura in vmbris & o eace ipſi canunt tua iura in vmbris: i. que habetis apud inferos vbi iudices eſtis. Et ijdem ſcilicet vates. rotant. i. verſant hoc eſt carminibus ſuis deſcribunt rotatum orbē Ixionis qui cū Iunone concūbere voluit vt enei. vi. late patuit. & ſupple canunt aut ſpeculantur quicquid terra conſcia ſibi interius falſi ſupple habet aut cōtinet: & terra non eſt ſatis: quia ſpeculantur numina diuum ideſt diuorum. Nec metuunt: ideſt & non verentur admittere oculos ſcilicet ſuos: celo alieno ideſt ſibi negato: quaſi dicat celum celi domino terram autem dedit filijs hominum. Ipſi norunt: ideſt noſcunt bella deum: & norunt coniugia ſcilicet deorum abſcondita nobis: & quotiēs. ſcilicet dij peccent: ſcilicet per adulterium ſub imagine falſa: ideſt transformati in alienam ſpeciem: que omnia ſecundum Plynium proxime ad dementiam accedunt. vt quoties Iuppiter peccet taurus: ideſt ſub imagine tauri in europen. quam ſcilicet auexit in ſpecie candidi tauri: & ales candidus: ideſt cygnus aut olor peccet in ledam ſcilicet tyndari vxorem ex qua helenam & pollucem genuit. vt ipſe Iuppiter fluxerit exiſtēs hymber precioſus: ideſt aureus in danaem ſcilicet acriſij argiuorum filiam incluſam turri propter oraculum vt fingunt poete.

ASCEn. Ordo. ¶ Debita carmi. liber. &c. Ordo eſt. Iſta libertas. ſ. fingēdi cauſas inanes & friuolas icendij ethnei. eſt debita. i. cōceſſa & ꝑmiſſa carminib⁹. i. poematis aut poetis ſed oīs cura ē mihi in vero. i. vera cauſa: canā. ſ. vere: quo motu eſtuat. i. efferueat: ethna feruida. & quo motu ipſa rapax cōgerat. i. accumulet ſibi nouos. i. recētes ſemꝑ ignes. Nō totū. ſ. illud ſpacium: quacūq;. i. ꝑ quācūq; partem: imēſus orbis. i. globus terre porrigit. i. extēdit ſe: & quacūq; orbis maris extremi. i. oceani agitat̄ ab vndis curuis eſt ſolidum. i. integrū & plenū ſine cōcauitate nāq; oīs humus. i. terra: defit. i. fatiſcit & deeſt hyatu. i. vbi hyatus eſt: & oīs humus eſt ſecta. ſ. in rimas & fiſſuras. & ipſa ſcilicet cauata penitus. i. pene intus & omnino intrinſecus latebris. i. per latebras: eſt ſupple ſuſpenſa. i. habens ſuſpenſas vias exiles ideſt valde modicas & occultas igit̄ vene animantis. i. animalis errantes. i. diuagantes ꝑcurrūt per tota corpora. i. per ſingulas partes corporis & omnis ſanguis eſt idem qua cōmeat. i. coit ad vitam. i. ad ſuſtentationē vite. i. ſicut per diuerſas venas commeat idem ſanguis q̄ vitam ſuſtētat nam ſine ſanguine viuere nemo poteſt vnde exangues mortuos vocam⁹. ſi quedam vene & quidā ſpiritus ſunt ī terra vnde incēdia illa ꝑpetuo ſuſtētant̄. Terra digerit. i. coquit & in aliam naturam vertit: auras. i. tenues ventos conceptas voraginibus. i. per

Debita carminibus libertas iſta: ſed omnis
In vero mihi cura: canam quo feruida motus
Æſtuet æthna: nouoſq; rapax ſibi cōgerat ignes
Quacunq; immenſus ſe terræ porrigit orbis
Extremiq; maris curuis agitatur ab vndis
Nō totū eſt ſolidū: deſit nāq; omnis hyatu
Secta eſt oīs humus: penituſq; cauata latebris
Exiles ſuſpenſa vias: igiturq; animantis
Per tota errantes percurrūt corpora venæ.
Ad vitam ſanguiſq; omnis qua commeat idem
Terra voraginibus conceptas digerit auras:
Scilicet haud olim diuiſo corpore mundi
In maria: ac terras: & ſydera: ſors data cœlo
Prima: ſecuta maris: deſeditq; infima tellus:
Sed totis rimoſa cauis & qualis aceruus
Exeat imparibus iactis ex tempore ſaxis:
Vt crebro intorſus ſpatio vacuata corymbos
Pendeat in ſeſe ſimili quoq; terra figura

In tenues laxata vias:non omnis in arctum
Nec ſtipata coit:ſiue illi cauſa vetuſta eſt:
Nec nata eſt facies:ſeu liber ſpiritus intra
Effugiens molitur iter:ſeu lympha perenni
Edit humũ limo:furtũq; obſtantia molis
Haud etiã incluſi ſolidum videre vapores
Atq; igni quæſita via eſt:ſiue omnia certis
Pugnauere locis non eſt hic cauſa dolendi:
Dum ſtet opus cauſæ.quis eñ non viderit illic
Eſſe ſinus:penitus tantos emergere fontes
Cũ videt:ac torrentẽ imo ſe emergere hyatu:
Non ille ex tenui:vocẽq; agat acta neceſſe eſt
Confluuia errãtes arceſſant:vndiq; ab vndis:
Et trahat ex pleno q; fontẽ contrahat amne.

DOMI. ¶ Corymbos:hedera habet racemos inæquales ſicut terra q̃ eſt inæqualis.Edit cõſumit deuorat.Obſtantia molis:molem obſtantẽ. Vapores:ventorũ furores . Omnia elementa.Sinus curuitates.Tenui.ex re minima. Confluuia in aquas fluentes.

i.p voragines & hyat⁹ t̃re.Scilicet.i.ſcire licet quõ id fiat q̃a corp̃e mũdi diuiſo haud olim i.non modico añ hac diuiſo dicit in maria ac terras & ſydera.i.celũ ſors prima eſt data celo i.celũ ſortitũ eſt primũ locũ:& ſors maris ſecuta ẽ q̃a ſcd'a erat:vñ ſcd'm a ſequẽdo dictũ volũt:& tell⁹ deſedit.i.deorſũ locũ cepit exiſtens infima.ſed deſedit totis cauis.i.habens ĩtegras cauernas:& talis qualis exeat.i.emergat aceruus.ſ.lapidũ & hoc ſaxis ĩparib⁹.i.ĩequalibus.i.minime quadrantib⁹ ĩter ſe iactis extẽptore.i.ſubito & eximprouiſo.i.ſic globus terre cõſolidat⁹ eſt vt aceru⁹ lapidũ ſubito accumulatus:in quo nimirũ multe manerent cõcauitates:ſicut & in terra.vt. i.quẽadmodũ corymbos.i.fructus hedere pendet ſupple vacuata crebro ſpatio:ita vt nõ ſit continuus fructus ipſa terra quoq;.i.ẽt coit in ſeſe i.ĩ ſeipſam ſimili figura laxata ĩ tenues vias i.ſubtiles poros & venas.Non oĩs.ſ.terra nec coit.i.cõglutinat̃ ĩ arctũ.i.cõp̃ſſũ & cõdẽſum: nec ip̃a ſtipata.i.cõp̃ſſa coit.i.cõſolidat̃ : ſiue cã ẽ illi.ſ.terre vetuſta nec facies.i.talis factura aut ſp̃eſ ẽ nata.i.natiua & cõnaturalis.ſeu i.ſiue:ſp̃us.i.vent⁹:liber.i.nõ cõpreſſus effugiẽs ĩtra.i.ĩtrinſec⁹.molit̃.i.cum mole p̃ficit iter.i.meatũ ſeu lympha.i.aqua:edit.i. abſumit ſcd'm Calderinũ ſed illud edo habet primã breuẽ:& poti⁹ coniugat̃ edo es eſt.vñ hic mallẽ dicere edit.i.editiorẽ hoc eſt altiorẽ facit dũ ipſa edit.i.erigit humũ limo p̃enni.i.p totũ ãnum p̃durãte:niſi ſeq̃ret̃ furtũq; obſtãtia molis.ſup. edit.i.abſumit.ẽt vapores ĩcluſi.ſ.in cauernis ethne nõ videre ſolidũ.i.ĩtegrũ & plenũ.atq; via eſt q̃ſita igni.i.ab igne vt ſtet paſſiue aut ad cõmodũ ei⁹:vt ſtet poſſeſſiue:ſiue oĩa pugnauere locis certis : cauſa dolẽdi nõ eſt hic.i.ĩ hac re.dũmõ opus cauſe ſtet.i.paratũ ſit.Enim pro q̃a q̃s nõ viderit illic eſſe ſinus.i. curuaturas cõcauas & cũ videt tãtos fontes emergere penit⁹:ac videt tm̃ torrentẽ emergere ſe penit⁹ ſup. ab hyatu imo.i.p̃fundo.ille.ſ.torrẽs:nõ.ſ.eſt aut orit̃.ex tenui.i.modica cauſa:& neceſſe eſt vt ſup.terra acta agat.i.emittat vocẽ & vt errãtes.ſ.aq̃ arceſſant.i.arceãt cõfluuia.i.q̃ in mare confluũt & trahat vndiq; ab vndis q; trahat ex pleno & q; cõtrahat fontẽ amne pleno.i.perenni & indeficiente.

Flumina quinetiam latis currentia riuis
Occaſus habuere ſuos:aut illa vorago
Direpta in præceps fatali cõdidit ore:
Aut occulta fluunt tectis adoperta cauernis
Atq; inopinatos referũt procul edita curſus.
Q d' ſi diuerſas emittat terra canales:
Hoſpitiũ fluuiorũ:aut ſemita nulla profecto
Fontibus:& riuis conſtet via:pigraq; tellus
Conſerta in ſolidũ ſegnis ſub pondere ceſſet.
Q d' ſi præcipiti conduntur flumina terræ:
Cõdita ſi redeunt:ſi qua etiã incõdita ſurgunt:
Haud mirum clauſis etiam ſi libera ventis
Spiramẽta latent:certis tibi pignora rebus:
Atq; oculis hæſura vias dabit ordine tellus:
Immenſum plærũq; ſinus:& iugera peſſum
Intercepta leget:denſeq; abſcõdita nocti
Proſpectare procul chaos ac ſine fine ruinæ
Cernis & in ſyluis ſpacioq; cubilia retro:
Antraq; demiſſis pedibus fodiſſe latebris.
Incõperta via eſt operũ:tantũ influit intra
Argumenta

¶ Flumina quinetiam &c.Eãdẽ rem p̃ſequit̃ vñ ordo eſt.Q uinetiã flumina currẽtia latis riuis habuere ſuos occaſus.i.receptacula: aut illa vorago direpta ĩ p̃ceps.i.exeſa p p̃cipitationẽ aquarũ:cõdidit ſup ſe:ore fatali.i.neceſſitate quã fatũ ĩſtituit in initio nature: aut cõdidit.i.abſcõdit ſe in p̃ceps fatali ore:aut flumina fluũt occulta adoperta tectis:atq; edita cauernis referũt procul curſus ĩopinatos : qd' de arethuſa & nilo dicit̃.vel ſic fluũt occulta cauernis tectis.i.p cauernas tectas & ita adoperta:atq; edita.ſ.ex cauernis rurſus in lucẽ data referũt p̃cul curſus ĩopinatos.ſ.p̃ter hominũ opinionẽ ortos:q; ſi terra emittat diuerſas canales.i.meat⁹ aquarũ per quos vt fontes p canales fluant: appoſitorie hoſpitiũ .i .receptaculũ fluuiorũ:aut nulla ſup.ſit p̃fecto.i.reuera ſemita .i .anguſta via & quaſi ſemi iter & via.ſ.nulla cõſtet riuis:& tellus pigra cõſerta i.cõſtricta in ſolidũ.i.durũ & denſum ſine vacuo aut meatu:& ipſa ſegnis.i.inoperoſa: ceſſet.ſ.oĩ operatione : ſub pondere.ſ.molis ſue aut aquarũ.Q d' ſi flumina condunt̃ terre p̃cipiti.i.p̃cipitanti ea & ſi flumina condita.i. abſcõdita redeũt & ſi qua.i.aliqua ẽt ĩcõdita i.q̃ prius non exierant nec rurſus recepta ſunt ſurgũt.i.oriũt̃ primũ:haud.i.nõ:mir; ſup.eſt: ſi ſpiramẽta.i.meat⁹ & aperture q̃b⁹ expirẽt: latẽt ventis clauſis.ſ.in terra priuſq; tales exhalationes emittant̃:tellus dabit tibi pignora ſcilicet fidei & credulitatis certis rebus : & ipſa heſura oculis : dabit ordine.i.per ordinẽ vias.ſ.ad cognoſcendũ:aut p quas talia fiãt. Nam ip̃a leget.i.ex ordine oculis obijciet: ſinus.ſ. ASCEn. Ordo.

nus.ſ.aquarū:interceptos ſup.plerūq;.i. plurimū:immēſum.i.imenſe aut imēſo modo hoc eſt ſane magnos:& leget iugera itercepta peſſum.i.deorſū i pceps:& abſcōdita denſe nocti i.a caligine quaſi nocturna. Tu cernis chaos i.voraginē nigrā hoc eſt baratrū proſpectare pcul ac ſine fine.i.termino:ruine.i.pcipitij & cernis ſup.feras fodiſſe i ſyluis cubilia:ſpacio retro.ſ.relicto:aut retro & fodiſſe antra.ſ.noua:demiſſis latebris.ſ.priorib⁹: via operū.i. qūo tales cauernas opate ſint:eſt incōperta.i. nōdū cognita.tm̄.i.ſolūmodo influit intra.i. itrorſum itēdit:q̄ ſup.res:dabūt vera argumēta.i.veras approbatiōes pfundi ignoti.i.icogniti hoc eſt p ea antra que aperiunt i ſyluis a feris:cum videmus apturas valde profundas & maiores q̄ vt a feris excauate putent: facile cognoſcimus:q latebras terre ignorauim⁹. Tu pcipe modo aio duce:curas.i.iueſtigatiōes ſubtiles:& abſtrue.i.abſconde ſcd'm Calderinū:reb⁹ manifeſtis:fidē occultam aut aſtrue.i.aſſere:rebus manifeſtis:fidem.i. crudelitatē occultā.i.latentē.Nam quo.i.quāto ignis eſt liberior:quoq;.i.& quo (ſunt.n. due pticule) eſt aīoſior incluſus ſemp & nō vect⁹ ſ.foras:ſup.eo eſt ſeuior.i.maior & vehementior ira.i.indignatio aut incendiū eſt.ſ.igni: ſub terra:& mouens penitus.i.pene intus aut oīno:neceſſe eſt vt ſup.plura.i.plures res:ſoluāt hoc.i.tanto magis vincla pro vincula.& pellāt hec.i.tāto magis obſtātia.hoc eſt ignis qui in viſceribus terre quāto magis abſtruſus eſt:tanto vehemētius exedit & cauat terrā:nec tñ flamma cōtenta.ſ.in terris:exit in canales rigidas.i.nō exiccat venas fontiū:ſed vis aīe.i.venti latētis:auertit flāmā:qua.ſ.vi:pxima cedūt.& ſecat obliquū.i.in obliquū.qua.i.p quā cauſa tenerrima.i.minima ē viſa. Nā hinc.i.ex hac cauſa:qa.ſ.ſunt ignes & venti ac aque ſub terris:& venti erūpere cōtendūt:terra tremit tibi motu.i.p motū:& ſpūs denſus.i.vent⁹ groſſus aut vehemēs:exagitat.i.expellit hyatu.ſ.ſuo: venas ſ.aquarū & flammarū:& vrget ceſſantia.i.nō cito cedētia.q ſi tellus foret ſpiſſa.i.ſi nō haberet illas cōcauitates:& inſtaret ſolido.i.integro & pleno:inani.i.ſpacio medio:ſine ventis & flāmis ac aquis:ipſa nulla.i.nō vlla:nō daret vlla miracula ſui.i.de ſe.& ipſa eſſet pigra.i.ocioſa ac torpens.& eſſet mobilis i pondus.ſ.ſcd'm totū globū tantū cū nunc etiam in parte moueatur per ventos incluſos.Aut in pondus ideſt deorſum quo ſcilicet ideſt grauitas deprimit.

Argumenta dabunt ignoti vera profundi.
Tu modo ſubtiles animo duce percipe curas
Occultamq; fidem māifeſtis abſtrue rebus:
Nam quo liberior.quoq; eſt animoſior ignis
Semper:& incluſus nec vectus:ſæuior ira eſt
Sub terra:pēituſq; mouēs hoc plura neceſſe ē:
Vincla magis ſoluāt:magis hoc obſtātia pellāt
Nec tamē in rigidas exit contenta canales
Vis animæ flāmā auertit:qua proxima cedunt:
Obliquūq; ſecat:qua viſa tenerrima cauſa eſt.
Hīc tibi terra tremit motu:hīc tibi dēſus hyat⁹
Spiritus exagitat venas:ceſſantiaq; vrget:
Quā ſi ſpiſſa foret:ſolidoq; inſtaret inani
Nulla daret miranda ſui ſpectacula tellus.
Pigraq;:& in pondus confeſtim mobilis eſſet. DOMI:

❡ Occaſus:fines ſuos.Pigra:deciſa.Ceſſet:det locū.Abſtrue:abſcōde.Sæuior:ſub terra maior eſt ſi qua obſtātia ipſi ignes obſtant & impellunt.Hinc ex hac cauſa: ideſt igne & ventis fiunt terræmotus. Spiſſa:ſi non haberet illas concauitates.

ASCEn. Ordo.

❡ Sed ſūmis &c.Proſeqt iſtitutū idagans ex phyſicis principijs cauſas icēdij ethnei.Ordo eſt.Sed ſi tu putas.i.ptēdis forte cōcredere.i. cōmittere ſūmis.i.celeſtib⁹ cauſis tm̄ op⁹ quātū eſt ppetuū incēdiū ethne:& cetera q̄ i terris fiūt mira:& ſi tu putas cōcredere ſūmis virib⁹ alimētū oris.ſ.ethnei hoc ē orificij & foraminis vn̄ icēdiū euoluit (alij legūt ori.i.montis ſed grecū eſt & o corripit vt i oreſte patet) tu fallere.i.falleris ſup.in ijs q̄ tu cernis i pmptu valida & validos receſſus ſup.eſſe.i.q tu putas ꝟas & occultas cauſas. ſed hec nōdum ſup.ſūt tibi certa.i.pſpecta lumine recto.i.cognitiōe pfecta.Nāq; qđcūq; vacat.i.excauatū eſt illic:id ſup.oīs ſpec⁹ ſoluit hyatu:& res ſoluūt.i.apiūt itroitu & aditu pateti: & vires cōuerſe.ſ.ad ſe lāguēt & remittūt aīos.Quippe.i.vtpote q̄ ignorāt:vbi.ſ.ſpecus cōtineat vētos:& qua.ſ.pte aut vi:qq;.ſ.vēti morātes deſint.i.deficiāt i vacuo.ſ.ſubterraneo.& tm̄ pfundi.i.pfunditatis ceſſat.i.ocioſū ē.& explicat ſup.vētos errātes:& tardat.i.imorat in ipo limie.i.ſub exitu:op⁹ ē illos.ſ. vētos:turbare.i.turbinē excitare:i āguſtis faucib⁹ qñ.ſ. erūpere volūt nec pñt.op⁹ feruet & vēti denſi pmūt.i.vrgēt.vt.ſ.exeāt & ruina pmit.i.vrget & feſtinat:hinc borea atq; noto.i.diuerſis vētis ſeptētrionali & meridionali:furtim.i.i occulto:qa nōdū exierūt:nūc.ſ.poſt cōgreſſus vterq;.ſ.ventus boreas & not⁹ eſt vnus:quia materia ventorū conglobatur. hinc.i.deinceps poſt

Sed ſummis ſi forte putas concredere cauſis
Tantum opus.& ſūmis alimētū viribus oris
Quæ valida i prōptu cernis:validoſq; receſſus
Fallere:ſed nondū tibi certa hæc lumine recto.
Nāq; illic quodcūq; vacat ſpecus oīs hyatu:
Et res introitu ſoluūt:adituq; patenti
Cōuerſæ languent vires:animoſq; remittūt.
Quippe vbi cōtineat vētos: qua qq; morātes
In vacuo deſint:ceſſat:tantūq; profundi
Explicat errantes:& in ipſo limine tardat.
Anguſtis opus eſt turbare in faucibus illos:
Feruet opus:denſiq; premūt:pmiturq; ruina
Hinc furtim borea atq; noto:nūc vn⁹ vterq; eſt
Hinc venti rabies.hinc ſæuo quaſſat hyatu.
Fundamenta ſolo trepidāt. vrbeſq; caducæ.
Inde (neq; eſt aliud) ſi fas eſt credere:mundo
Venturam antiquā faciem:veracius omen.
Hæc primo ſpecies iterū: naturaq; terræ.

Introrſus

Introrſus ceſſante ſolo trahit vndiq; venas:
Aethna ſui manifeſta fides:& ꝓxima vero eſt.
Non illic duce me occultas ſcrutabere cauſas
Occurrent oculis ipſæ:cogentq; fateri.
Plurima namq; patent illi miracula monti:
Hic vaſti terrent aditus : merguntq; profundo
Corrigit hic arctus:penituſq; qd' exigit vltra
Hinc ſpiſſæ rupes obſtant : diſcordiaq; ingens
Inter opus nectūt varium:mediumq; coercent.
Pars igni domite:pars ignes ferre coacte.
Vt maior ſpecies ethnæ ſuccurrat inanis.
Hæc illis ſedes tantarumq; area rerum eſt.

DOMI. ❡ Faciē antiquā:in chaos ātiquū. Aethna eſt fides: æthna em̄ facit teſtimoniū:quod eſt veriſimile. Duce me:nō potero te edocere:ſi nolueris perſcrutari. Vaſti: profundi Euomit:quia æthna euomit & emittit ſaxa combuſta in mare. Hic vaſti:cupit exponere miracula montis æthnæ ac dicit terribiles cauernarū introitus mari merſos eſſe. Mergūt exeunt. Exigit:vltra ſe extendit. Spiſſæ duræ & frequētes. Diſcordia.quoniā non permittunt rupes vltra extendi ignes. Domitæ:pars æthne ardet pars conſumpta eſt incendio.

ceps poſt exitum: aut ex hac agitatione ventorum ſubterraneorum:eſt rabies venti:& hinc.i. ex hac agitatione: quaſſat.ſ.terram ſeuo : ideſt valde magno& terribili hyatu:fundamēta ſcilicet edificiorum trepidāt ſolo:& vrbes caduce trepidant ſolo. Omen veracius. i. verax indicium.antiquā faciem:ideſt ſpeciē hoc eſt chaos antiqum venturam ſupple eſſe mundo:inde.i. ex hac agitatione ventorum qui omnia cōfundent neq; eſt aliud.ſ.quod antiquam faciem reducat : ſi fas eſt credere ſcilicet antiquam faciē ventutam mundo:hec primo ſpecies iterū: alij legūt hec prima ſpecies rerū : nec eſt mendoſus v'ſus qa prima ꝓducaī poſitione : apertaq; erit cōpoſitio:ſi tamē legaī primo:ordo eſt:hec ſpecies primo.i.que primo fuit:iterum ſup.erit.& natura terre trahit vndiq; venas ſolo ceſſante introrſus. Aethna eſt manifeſta fides.i.atteſtatio & probatio ſui.i.eorū que de ſe ſentire facit : & eſt ꝓxima v'o.i.vero ſimillima. Tu nō ſcrutabere illic.ſ.in æthna:me duce.i. ducēte me aut ductu meo:cauſas occultas ſed ſup. māifeſtas: qa ipſe cauſe occurrent oculis.ſ.tuis:& cogent fateri.ſ.verū eſſe quod de eis predicatur. Namq; plurima miracula patent illi monti. Vaſti.id ē valde ampli & profundi aditus.i. acceſſus terrent hic.i.in vna parte & mergunt profundo.i. profunda voragine maris. Arctus.ſ. locus.i.ſtrictus & anguſtus:corrigit.i. ſimul dirigit hic.i. alia parte : quod exigit.i. extendit aut expellit penitus.vltra:hinc.i.ex vna parte rupes ſpiſſe obſtant ſcilicet adire volentibus aut ne fiat exactio lapidum inflammatorum:& diſcordia:ideſt ea que ſunt diſcrepantia inter ſe:internectunt.ideſt impediunt:ingens opus varium & coercent medium:pars.ideſt partim rupes domite ſup.ſunt:igni.ideſt abſumuntur & mollificantur ab igne:& pars coacte ſunt ferre.ideſt emittere ignes.ita vt maior ſpecies æthne ſuccurrat ſcilicet in ruentibus inanis.ideſt exhauſta hec ſcilicet æthna eſt ſedes illis.ſ.miraculis dictis. Et hec eſt area:ideſt campus tantarum rerum:ideſt in qua tante res fiunt.& eſt quedam acclamatio.

Nunc opus artificem incēdit:cauſaſq; repoſcit.
Non illos parui aut tenuis diſcriminis ignes.
Mille ſub exiguo ponam tibi tempore veras
Res:oculiq; docent:certas res credere cogunt.
Quinetiam tactu moneant contingere toto
Si liceat prohibent flamme: cuſtodiaq; ignis
Illi operum eſt:arcent aditu:diuinaq; rerum
Cura ſine arbitrio eſt eadē ꝓcul omnia cernis.
Nec tn̄ eſt dubiū penitus quis torqueat ethna:
Aut quis mirandus tantæ faber imperet arti.
Pellitur exuſtæ glomeratus nymbus harenæ.
Flagrantes ꝓperant moles:voluuntur ab imo
Fundamenta:fragor tota nunc rūpitur æthna.
Nunc fuſca pallent incendia mixta ruina.
Ipſe procul magnos miraī Iuppiter ignes:
Ne ve ſepulta noui ſurgant in bella gygantes
Neu ditem pudeat regni:neu tartara cœlo
Vertat in occulto:tātum premit omnia dextra
Congeries operis:ſaxorum& putris harena.
(Quæ nec ſponte ſua faciunt:nec corporis vlli
Suſtentata cadunt: robuſtis viribus)omnis
Exigitur:

ASCEN. Ordo. ❡ Nunc opus pergit quo occepit hoc ordine. Opus .ſ.inceptum accēdit.ideſt inflammat ſtudio perficiendi:artifem.i.autorem ſuū& repoſcit.i.iterū poſcit cauſas.ſ.tanti incēdij. Ego nō ponā illos ignes parui aut tenuis.i.exilis diſcriminis:ſed ſup.maximi. vnde ponā tibi ſub exiguo tpe mille res veras:qa oculi docēt& cogūt credere res certas: quinetiā ſup.res ipſe : hoc eſt ignes moneāt tactu toto ſi liceat cōtingere :ſed nō licet quia flāme ꝓhibēt:& cuſtodia ignis.i. ignis cuſtos eſt illi operum.hoc eſt illi operi:& ſup.flāme arcēt.i.abſtinēt aditu.i.ab acceſſu ne quis accedat:& diuina cura.i.accuratio& adminiſtratio rerū : eſt ſine arbitrio.i. ſine opera aut cōſilio alterius:tu cernis eadē omnia ꝓcul.i.de longe:qa flāme vetāt accedere: Nec tn̄ eſt dubiū penit':quis:quia deus aut natura torq̄at.ſ. ſaxa æthna in illo mōte: aut quis faber mirandus.ſ.quicūq; eſt:īperet.i.preſit tāte arti. Nymbus.i.multitudo ac globus : harene exuſte glomeratus.i.in glomus aut glomū collectus:pellitur.i. expellit. & moles flagrātes.i.pōderoſa ſaxa ardētia ꝓperāt.i.feſtinanter emittunī:fundamēta.ſ.æthne voluunī ab imo.i.ꝓfundo.& fragor rūpitur.i. rūpendo ediī nūc. i.aliquādo tota æthna:& incendia pallent nūc.i.aliquādo mixta ruina fuſca.i.ſubnigra:quia fumoſa aut puluerulēta. Ipſe Iuppiter miraī ꝓcul magnos ignes qa in occulto eſt.neue.i.vel ne hoc eſt an: noui gygātes ſurgāt in bella ſepulta.i.ſedata& quieta neu.i.neue.hoc eſt vel an pudeat ditē.i. plutonē fratrē Iouis:regni.ſ.inferorū: neu.i.ne ue pluto ſup.vertat tartara cœlo.i.in cœlū.aut cōmutare velit tartara cœlo tantum.i.dumtaxat:quia in occulto eſt& cām incēdij neſcit:ipſe premit.i.coercet omnia dextra.i.potentia ſua:

omnis cõgeries operis & putris harena ſaxorũ exigit.i.extra pellit: que res nec faciunt.i.faceſcunt & loca mutãt ſponte ſua.i. ſuapte natura: nec ſuſtẽtata virib⁹ robuſtis vlli pro.villus corporis:cadũt.i.decidunt ex aere: vertit.ſ.Iuppiter:omnia vaſa.id ẽ ſaxa cauata:ſæuo vertice.ſ. æthne flãgrãtis:incẽdia montis congeſta. i.accumulata in denſum.i.denſe rotant & voluunt ſcilicet ſaxa:profundo.i.ab imo:& ruunt.i.eruunt ea:nec cauſa ſup.eſt expectata.i.cognita & extrinſecus inſpecta.Nomen eſt inflatis.ſ.incẽdijs.i.dũ inflant:ſpiritus:qa a ſpirando dicitur ſpiritus: & lãguentibus.i.dũ languẽt eſt ſup.nomen aer.Nã violentia eſt ſemper prope.i.quaſi par.i.equiualens nature.i.cũ nullũ violentũ ſit perpetuum:in æthna violenta videtur habere vim nature:nam ingenium velox eſt illi & motus perennis:verum.i.ſed: opus ſup.eſt auxilio nullus impetus interpellat corpore ſup.ea parte:qua ſpiritus.ſ.mũdi imperat: audit nũc princeps.i.predominãs:& magn⁹ ignis militat ſub hoc duce.i.ſpiritu:qui vt enei.vi. dicitur:omnia intus alit.hoc eſt quia ſpiritus diuinus diffuſus eſt ꝑ omnia:regit incẽdia & excitat ignes atq; extinguit in æthna prout vult.

ASCEñ. ❡Huic quoniam &c. Docet hominem ad rerum indagationem natum eſſe iuxta quod eſt illud philoſophicum in principio methaphyſices: omnes homines natura ſcire deſiderant. Docetq; qđ idem philoſophus ait ex admiratione philoſophiam inuentam que cauſas rerũ inquirit.

Ordo ❡Ordo aũt eſt. Quoniam natura eſt huic operi in promptu.i.manifeſta:& natura ſoli.i.terre eſt vna.ſ.ipſi venti:ego ſubſequar.id ẽ ſubſequenter dicam:que res paſcit incendia: & que cauſa ineſt ſilenti.i.conquieſcenti.ſ.ethne: cum.i.qñ: cohibetur.ſ. vis ventorum:ſubito.ideſt de repente.labor eſt immenſus: ſed idem: ſcilicet labor eſt fertilis.i.vtilis: qa premia digna curis.i.que ſint opere precia. reſpondent laboranti:ideſt inueſtiganti. hec ſupple nõ fuere miranda ſcilicet nobis: ſolum oculis ideſt ſolo viſu ſine inquiſitione cauſarum:more pecudũ que ſcilicet ſtupent & nihil indagãt: nec paſcere corpus graue. ideſt terrenum: effuſis ſcilicet oculis in humũ.(Vnde Ouidius meta.primo. Pronaq; cum ſpectent animalia cetera terras. Os homini ſublime dedit.celumq; videre iuſſit:& erectos ad celum tollere vultus). Sed vt dicetur in fine huius particule.diuini eſt animi ac iucunda voluptas noſſe fidem: ideſt certam cauſam rebus:& exqrere cauſas dubias: & perurgentem ſcilicet hominẽ: hoc eſt inſtanter & vrgenter ad finem vſq; vite curantem:ſacra.i.res ſacras & religioſas. attollere celum capiti: aut hypallage eſt pro eo qđ eſt caput celo: aut ſic dictum vt illud. Adueniat nobis regnũ tuũ non adueniamus regno tuo. Scire quot & que & cur ſint talia principia magno mũdo & cur ſecula metuunt occaſus: ideſt finem :at pergunt ideſt ſemper tamen procedunt. Alij textus habent ad:vt ſit:& pergunt.i.procedunt ad ſecula.i.in eternũ:quantũ ſecula erunt.& que firma machina religata eſt mundo eterno:quia vt dicit horatius in odis damna tamẽ celeres reparãt celeſtia lune.Nos vbi decidmus itaq; res ſingule dilabuntur ſed vniuerſum manet:& ſcire modum.i.menſurã ſolis & curſus eius:& quanto orbita.i.via orbis: hoc eſt reuolutio lune eſt minor.ſ.q̃ ſolis cur breuior orbita ꝑuolet illi.ſ. lune cui ꝑuolet iſti.ſ.ſoli:que ille annuus orbis monet q̃ ſydera currãt certo ordine .ſ.oĩa ꝑter planetas:

Exigitur: vertit vaſa omnia vertice ſæuo
In denſum cõgeſta rotant: voluũtq; profundo
Nec cauſa expectata: ruunt incendia montis.
Spiritus inflatis nomen languentibus aer:
Nam prope naturæ par eſt violentia ſemper
Ingenium velox illi motuſq; perennis.
Verũ opus auxilio: interpellat corpore nullus
Impetus eſt ipſi: qua ſpiritus imperat audit
Nunc princeps magnuſq; ſub hoc duce militat ignis.

❡Cogunt:quia que videmus oculis cogimur credere. Arcent:ab introitu. Nymbus:multitudo Imo fundo æthnæ Sepulta: quieta. Encheladus caput ſuum ſepultum habet ſub æthna.Ditem:Plutonem:nam ſi aperiretur æthna: viderentur tartara. Dextra:potentia.Exigitur:cogitur emittere.vaſa:apellat vaſa illa ſaxa pumicea:quia ſunt cõcaua. Rotant voluunt. Par: quia ſemper eadem eſt violentia in æthna:non enim magis eſtuat vno tempore q̃ alio. Duce ſpiritu ventorum.Militat:ardet. DOMI.

Huic quoniã in prõptu eſt operi natura: ſoliq;
Vna ipſi venti quæ res incendia paſcit
Cum ſubito cohibetur: ineſt que cauſa ſilenti
Subſequar immenſus labor eſt: ſed fertilis idẽ
Digna laboranti reſpondent præmia curis.
Non oculis ſolum pecudum miranda fuere
More: nec effuſis in humũ graue paſcere corp⁹
Noſſe fidem rebus: dubiaſq; exquirere cauſas
Sacra perurgentem: capitiq; attollere cœlum:
Scire quot: & que ſint: cur magno talia mundo
Principia occaſus metuũt ac ſæcula pergunt:
Et firma æterno religata eſt machina mundo
Solis ſcire modũ: & quãto minor orbita lunæ ẽ
Cur illi breuior: cur iſti peruolet orbis
Annuus: ille monet quæ certo ſydera currãt
Ordine: quæq; ſuo careãt incõdita cura.
Scire vices etiam ſignorum: & tradita iura
Nubila cur cœlo: terræ denunciet hymbres:
Quo rubeat phœbe: quo frater palleat igni:
Tempore cur variant anni: primaq; iuuenta
Ver preit æſtatem: cur eſtas ipſa ſeneſcit
Autũnoq; obrepit hyems: & in orbe recurrit.
Axem ſcire elices: & triſtem noſſe cometẽ.
Lucifer vnde micet: qua ve heſperus: vñ bootes
Saturni cur ſtella tenax: cur martia pugnax:
Quo rapiant nautæ: quo ſydere lintea tendãt
Scire vias maris: & cœli predicere curſus
Quo volet orion: quo ſæuus & incubet index

Et quecũq;

Et quæcunq; iacent tanto miracula mundo.
Non digeſta pati: nec aceruo condita rerum:
Sed manifeſta notis certa diſponere ſede:
Singula diuini eſt animi: ac iucunda voluptas.

DOMI. ❡Subſequar: narrabo cauſam: quia ignis ſilet. Pecudum: non ſolum hæc videbuntur miranda hominibus verum etiam rebus inanimatis. Capiti cœlum. i. caput cœlo: Secula. per omnia tempora. Aeterno: quia machina huius incēdij in ethna ſemp duratura eſt. Orbita rotūditas. Annuus: ſol per annum ſuum curſum facit. Incondita: incompoſita vices: alternationem & viciſſitudinem. Phœbe: luna. Seneſcit. tres partes ſunt eſtatis: eſt noua adulta & preceps. Axē ideſt polum arcticū que elice a graijs nauigātibus petitur: cynoſura vero a tirijs: que eſt in polo antarctico. Cometē. quoniam mutationem indicat regnorum: mariſq; procellas & tempeſtatē nauigantibus. Bootes: arctophylax: quaſi boum agitator: nāq; eſt vltimus ſeptem ſtellarum: ideo Bootes appellatur. Tenax: pertinax: Pugnax: que ſtella martis denotat bellum. Orion: ſtella que ortu ſuo indicat pluuias: ideo alibi in æneide. Cum ſubito aſſurgens fluctu
Cortina. nymboſus orion. Index tempeſtatis.

planetas: queq;: i. & que ſydera careāt ſuo. ſ. ordine: exiſtētia incōdita. i. errantia ſed cura. i. per ſummā accurationē qa Ply. dicit nihil illis que erratica vocamus min' errare. Sūt tn̄ qui legāt nō cura ſed curſu vt ſit & que careāt ſuo curſu. ſ. certo: ſed nō pcedit: aut ſuo. i. pprio: vt ſunt in firmamēto que motu raptus ferunt: ſed verius legit cura. Et ſcire etiā vices. i. viciſſitudines ſignorū. ſ. zodiaci: & iura tradita. i. vires & influentias earū: cur. ſ. planeta aliquis aut ſignū denunciet cœlo nubila: & terre himbres quo igni phebe. i. luna rubeat: cū naturaliter pallidior ſit & quo igni palleat frater. ſ. phebes: hoc eſt phebus qui ſolē: & cuius natura eſt rubere potius. Cur tpa anni variāt ſup. ſe: aut cur anni variāt tpa: & cur ver preit eſtatē prima iuuenta. i. prima pte ſui. cur ipſa eſtas ſeneſcit. i. ad ſeniū hoc eſt finē tēdit. & cur hyems obrepit. i. tacite ſuccedit autūno & recurrit in orbē. i. gyro & circulo. (Quia vt dicit in Geor. Redit agricolis labor actus in orbē. Atq; in ſe ſua per veſtigia voluitur ānus. vñ de hac tporū viciſſitudine dicit Hora. iiij. carminū ſic. immortalia ne ſperes monet annus & almū. Que rapit hora diē: Frigora miteſcunt zephyris: ver proterit eſtas Pomifer Elice.
autūnus fruges effuderit. & mox Bruma recurret iners: hec ille) Item ſcire axem elices. i. vrſe maioris. Nā elice fuit nomē oppidi cuiuſdā achiuorū in pelopōneſo: vt dicit Iginus in quo caliſto nata fert: & ab eo elice denominari poſtq̄ in vrſam maiorē cōuerſa fuerat Minor aūt vrſa cynoſura vocat. Et noſſe cometē. i. ſydus crinitū triſtē. i. triſtitie indicē: vñ in Geor. Nec toties diri arſere comete. Pretendere em̄ dicūt aut regnorū aut regum interitum. Item noſſe vnde lucifer. i. ſtella matutina: micet: ve provel: qua. ſ. luce heſperus. i. ſtella veſpertina micet. i. reſplēdeat: vnde bootes quia ad plauſtrū eſt: ſup. micet: cur ſtella. i. ſydus Saturni ſit tenax cur ſtella. i. ſydus martia. i. ipſius Martis ſit pugnax. i. ad pugnas incitās: quo ſydere. i. cuius ſyderis ortu naute rapiāt. i. cōtrahant: lintea. ſ. vela: & quo ſydere: tendāt. i. extendāt & pandāt lintea. Itē ſcire vias maris & predicere curſus celi. i. celeſtiū quo oryon. ſ. nymboſus volet. i. preceps feratur: quo ipſe ſeuus index. ſ. pluuie: incubet. i. occidat: quia indicat tam in orto q̄ occaſu ventos & pluuiā: & quecūq; miracula iacent. ſ. ignota: tanto mundo: nō pati ſup. ea: digeſta. i. vt digeſta cibaria diliteſcere: nec cōdita. i. abſcōdita eſſe aceruo rerū: ſed diſponere ſingula manifeſta notis. i. per notas ſup. in certa ſede. i. diſpoſitione. eſt animi diuini & voluptas iucunda.

Sed prior hæc hoīm cura eſt cognſocere terrā.
Et quæ nunc miranda tulit natura notare.
Hec nobis magna affinis cœleſtibus aſtris
Nam quæ mortalis ſpecies: que amētia maior
In Iouis errantem regno perquirere velle:
Tantū opus ante pedes trāſire: & pdere ſegnes
Torq̄mur miſeri in paruis: p̄mimurq; labantes
Dum ſeſe precio: redimant: verumq; profeſſe
Tum demum viles taceant: inopeſq; relicte.
Noctes atq; dies: feſtinant arua coloni.
Callent rure manus glebarum vſu experiuntur
Fertilis hec ſegetiq; feracior: altera viti.
Hec platanis hum9: hec herbis digniſſīa tell9:
Hæc diti melior pecori: ſyluiſq; fidelis.
Aridiora tenent oleæ: ſucceſſior vlmis
Grata: leues cruciāt animos: & corpora cauſæ.
Horrea vti ſaturent: tumeant & dolia muſto.
Plenaq; deſecto ſurgant fœnilia campo.
Sic auidi ſemper quod viſum eſt carius iſtis:
Implendus ſibi quiſq; bonis eſt artibus: illis
Sunt animi fruges: hec rerum maxima merces:

❡Sed prior hec &c. Vocat hominē terrenum ASCEN
ad cognitionē terre. q. d. altiora te ne queſieris. Ordo.
Eſt āt duplex expoſitio primorū vborū: altera hec: ſed hec cura eſt prior. i. altior & excelentior vt deorū cura hominū eſt cognoſcere terrā. Altera ſic: ſed hec prior pro prima cura hominum eſt cognoſcere terrā: & notare miranda que natura nunc tulit hec. ſ. natura terre magna: quia affinis celeſtibus aſtris (quia neceſſe eſt hūc mūdum ſupioribus lationib' eſſe cōtiguū vt tota eius virtus inde gubernet) eſt ſup. nobis. ſ. cōceſſa. nā que ſpecies mortalis quaſi dicat temeraria: que amentia maior ſup. eſt q̄ velle inquirere errantē. ſ. planetā: in regno Iouis. i. in cœlo & tranſire tantū opus. ſ. terre: poſitū ante pedes & nos ſegnes perdere. i. negligere tantū opus. i. tāte operis inquiſitionē: nos miſeri torquemur in paruis. ſ. rebus & premimur labantes. i. in errorem cadētes: dum. i. dūmodo ſpecies mortales redimāt ſeſe. ſ. ab inertia: precio. ſ. talis ſtudij: & profeſſe. ſ. ſunt verū tn̄ demū. i. tūc precipue taceant viles & relicte inopes. i. q̄ viles ſint & inopes relicte. Coloni feſtināt arua: noctes atq; dies manus. ſ. noſtre: callent. i. callū induunt rure. i. exercitio rurali: & experiūtur vſu. i. attrectatione glebarū: quia hec. ſ. terra eſt fertilis ſegeti: & altera eſt feracior viti hec hum' eſt digniſſima. ideſt conuenientiſſima platanis: hec tellus eſt digniſſima herbis: quā rem in Geor. latius proſequitur poeta ibi: Diuiſe arboribus terre: ſola india nigrum fert hebenum &c. hec ſcilicet tellus eſt melior. i. conuenientior: pecori diti. i. diuitem facienti: & hec eſt fidelis ſyluis quia feliciter producit arbores: olee tenent aridiora ſcilicet loca tellus ſupple ſucceſſior id ē pinguior:

Scire quid occulto naturæ terra coercet.
Nullũ fallere opus: non multis cernere ſacros
Aethnei montis fremitus animumq; furentis
Non ſubito pallere ſono: non credere: ſubter
Scrutamur rimas: euertimus omne ꝓfundum
Quæritur argenti ſemen nunc aurea vena:
Torquentur flamma terræ: ferroq; domantur
Cœleſti: migraſſe minas ad tartara mundi.
Noſſe quid impediat ventos: qd nutriat ignes.
Vnde repente quies & multo fœdere pax ſit:
Concreſcant animæ penitus ſeu forte cauernæ:
Introituſq; ipſi ſeruent: ſeu terra minutis
Rara foraminibus: ſiue in ſeſe abſtrahat auras
Plenius: hæc etiam rigido qua vertice ſurgit.
Illinc infeſtus: atq; hinc obnoxius intus
Vndiq; diuerſas admittere cogitat auras:
Et coniuratis addit concordia vires.
Siue introrſus agunt nubes: & nubilus auſter
Seu forſan flexere caput: tergoq; feruntur
Precipites: delecta ſono premit vna fugato.
Torrenteſq; aures: pulſataq; corpora denſat.
Nam veluti ſonitura diu tritone canoro
Pellit opes collectus aquæ: victuſq; mouere
Spiritus: & longas emugit buccina voces.
Carmineq; irriguo magni cortina theatri
Imparibus nũeroſa modis canit arte regentis:
Que tenuẽ impellens animã ſubremigat vndã.
Haud aliter ſummota furẽs torrẽtibus aura
Pugnat in ãguſto & magnũ cõmurmurat ethna

eſt grata vlmis: cauſe leues. id ẽ modice cruciãt aios & corpora: vti. ideſt vt ſaturent. ideſt repleant horrea & vt dolia tumeant muſto. i. recenti vino: & vt fenilia. i. repoſitoria feni ſurgãt plena campo deſecto. i. demeſſo a feniſecis (ſic em a Perſio appellãtur inciſores feni). Sic. ſ. coloni ſemper auidi. i. cupidi ſunt (vnde: vt q̃uis auidis pareret arua colonis: gratũ opus agricolis) eius ſup. qđ viſum eſt iſtis carius. i. precioſius ceteris. Quiſq; eſt impledus ſibi. i. a ſe bonis artibus: q̃a quilibet ſtudia ſua inſequitur. & id optimũ putat qđ maxime ſcit. Fruges ſunt illis. ſ. colonis: animi. i. delicie & conatus hec merces eſt illis maxima rerũ videlicet ſcire quid terra coercet. i. amouet occulto. i. ſecreta vi nature nulliũ opus fallere ſup. eos. i. a nullo opere falli: hoc eſt omnia opa ſcire. Nõ multis. i. paucis eſt merces. i. ſtudiũ & voluptas: cernere ſacros fremitus & animũ. i. vim æthnei montis furentis non pallere ſubito ſono: nõ credere. i. cõfidere: nos ſcrutamur rimas. i. fiſſuras ſubter. i. q̃ ſubtus ſunt: & euertimus. i. euertendo inquirimus omne ꝓfundũ. Semen. i. minera: ac vena argenti querit̃. ſ. a nobis nũc. i. aliquãdo. ſ. cauſa auaricie & nõ ſcientie: atq; aurea vena querit̃ nunc: terre torquẽtur flãma. ſ. in fornacibus: & domãtur. i. aperiunt̃ & ſcindunt̃ ferro celeſti aiũt ſup. minas mundi. i. gygantes migraſſe ad tartara: vbi ſunt ditis theſauri. Nõ multis etiã eſt merces: noſſe quid impediat ventos. q̃ exire nequeant: quid nutriat ignes vnde quies ſit repẽte. & pax ſit repẽte ſup. cum multo federe ſcilicet inter ignes & ventos: & noſſe vnde anime. i. venti: concreſcant: ſeu. i. ſiue: cauerne ſeruent forte ſibi. ſ. ventos penitus. i. pene intus: & ipi introitus. i. prima receptacula terre ſeruent ſibi ventos ſeu terra rara foraminibus minutis. i. habẽs multos poros: ſiue abſtrahat in ſeſe aures. i. ventos tenues: plenius. Etiam qua ſup. parte hec. ſ. terra aut æthna. ſurgit. i. erigitur vertice rigendo vẽtus ſup. infeſtus iſtinc. i. ab vna parte atq; obnoxius hinc. i. ab alia parte intus. ideſt intrinſecus: cogitat admittere vndiq; diuerſas auras & concordia ſcilicet vẽtorum admiſſorum addit vires: quia ad hoc concordãtes vt ignem & ſaxa expellant fortiores ſunt q̃ ſi ſinguli ſint ſiue nubes & auſter nubilus agant: ſcilicet auras introrſus ſeu ſupple aure & venti flexere forte caput vt ſponte intrent. & feruntur precipites tergo. ideſt per tergum vna ſcilicet aura: delecta. ideſt de multis lecta & conflata: premit aures torrentes. ideſt inundantes: ſono fugato: ideſt expulſo: & denſat. ideſt denſe verberat corpora pulſata. Nam veluti buccina. ideſt tuba: ſonitura diu tritone: ideſt deo marino qui concha canere dicitur: canoro. ideſt frequenter canenti vnde emulus interemit miſenum: ſpiritus collectus & victus. ideſt coactus mouere: pellit opes aque. i. procellas agit: & emugit. id ẽ quaſi mugiens emittit: voces longas. i. diu duraturas: & veluti cortina. i. ſecretior pars tẽpli aut antri Apollinis vnde oracula prodibant canit carmine irriguo: exiſtẽs numeroſa modis imparibus & arte regentis. i. dirigentis: que ars impellens animam. i. flatum tenuem: ſubremigat. i. percutit more remigantium vndam: haud. i. non aliter: aura ſubmota. i. propulſata: pugnat. i. obſtrepit: torrentibus: per torrentes: in anguſto. i. arcto incluſa: & æthna cõmurmurat magnum. i. magnopere: nomen pro aduerbio.

DOMI. ¶ Notis ſignis. Cognoſcere hoíes prius volũt cognoſcere terreſtria q̃ celeſtia. Noctes ſine lucro ſunt noctes: q̃a nõ ſũt exercite. Callent: habent duritiem & tumiditatem duram in manibus aut alia parte membrorum: Viti: ad vinũ producendũ. Diti pingui horrea vbi reponuntur frumẽta. Deſecto. falce ſecto & inciſo. Nullum fallere opus. i. ſcire omnia opera. Vertimus: vertendo exquirimus. Minas: quia gygantes qui voluerunt expellere Iouem cœlo: miſſi ſunt ſub tartara. Anime flatus ipſius æthne. Seruẽt ſtent in ipſo introitu. Coniuratis: ſimul flantibus: Corpora pulſata. id ẽ aerem: & hoc pacto fiunt nubes. Sonoro: tibicine Tritone Opem: copias aquarum Cortina ſecretior locus templi dicebatur vbi corvatis intumeſcebat: & extendebatur ad carmina ex oracula dicenda & ſimiliter locus velatus in theatro ex quo egrediuntur recitatores mimi dici poteſt. Modis ſonis. animam flatum. Cortina.

Credendum etiam ventorum exiſtere cauſas:
Sub terris ſimiles harum quas cernimus extra

ASCEñ. ¶ Credendum eſt etiã. varijs ambagibus & verborũ inuolucris rem proſequitur affectans verborum apparatu rem in miraculum trahere vnde dicit credendum etiam cauſas ventorum exiſtere ſub terris: ſimiles harum ſcilicet cauſarum (bene

Ordo.

Vt cõdẽſa

Vt condenſa crement inter ſe corpora turba
Eliſa in vacuum fugiant: & proxima ſecum
Nomina tota trahant tutaq; in ſede reſiſtant.
Q d' ſi forte mihi quedam diſcordia tecum eſt:
Principijs q ab his credas conſurgere ventos:
Non dubium rupes aliquas penituſq; cauernas
Prouehere ingenti ſonitu caſuq; propinquas
Diffugere impelliq; aīas: hinc cernere ventos:
Aut humore etiam nebulas effundere largo:
Aut campis: agriſq; ſolent: quos obruit amnis.
Vallibus exoriens caligat nubilus aer.
Flumina pua ferūt auras: vis pxima vento eſt.
Eminus aſpirat fortis: & verberat humor.
Atq; hoc in vacuos ſi tanta potentia rerum eſt
Hoc plura efficiant: introcluſiſq; neceſſe eſt:
His agitur cauſis extra penituſq; coactis
Exagitat ventos pugnant in faucibus ante
Pugnantes ſuffocant intus vt vnda profundo
Terq; quaterq; exuſta graues vbi pbibit euros
Ingeminat fluctus & primos vltimus vrget.
Haud ſecus aſtrictus certamine tangitur ictu
Spiritus inuoluenſq; ſuo ſibi pondere vires.
Denſa per ardentes exercent corpora neruos.
Et quacunq; iter eſt pperat tranſitq; morantem
Donec confluuio reuolutus & eſtibus amnis
Exilit atq; furens tota vomit igneus æthna.
Quod ſi forte putas iiſdem decurrere ventos
Faucibus: atq; iiſdem pulſos remeare: notādas
Res oculis locus ipſe dabit: cogetq; negare
Quāuis ceruleo ſiccus ſic frigeat æther:
Purpureoq; rubens ſurgat iubar aureus oſtro
Illinc obſcura ſemper caligine nubes:
Pigraq; defuſo circunſtrepat humida vultu:
Proſpectat ſublimis opus: vaſtoſq; receſſus
Nō illā videt æthna: nec vllo intercipit eſtu
Obſequitur quacunq; iubet leuis aura: reditq;
Placantes etiam cœleſtia numina thure
Summo cerne iugo: vel qua liberrimus æthna
Improſpectus hyat tantarum ſemina rerum
Si nihil irritet flammas: ſtupetq; profundum.

DOMI. ¶Nomina tota: qa nō poſſunt ītelligi q vēti ſint & exeāt Animas ventos hūore: pluuijs que ex ventis creant. Oblinit circūlauat. Vis potentia quia aura eſt leuior vento. Vacuos ventos. Suffocant claudunt iter. Neruos: vires igniū ardētes confluuio: fluctuum copia. Receſſus. remotionem terrarum. Hiat: aperit Irritet commoueat.

(bene genitiuo vtitur quia ſubſtantiam reſpicit vt nō eſt ſimilis tui in dijs domine. quas cernimus extra. ſ. terram: aut extrinſecus: vt crement. i. comburant inter ſe corpora condenſa: & fugiant in vacuum. i. aerē: turba eliſa. i. eiecta & expulſa & proxima trahant ſecū tota nomina. i. confundant nomina ventorū: quia nō poteſt intelligi qui venti ſint & exeant: & reſiſtant in ſede tuta. i. extra turbā poſita: q ſi quedam diſcordia eſt mihi tecum o lector ſupple q. i. quia credas ventos conſurgere ab his principijs: non dubium ſupple eſt aliquas rupes & cauernas prouehere. i. porro vehere & ducere ventos ſupple cum ingenti ſonitu & animas. i. ventos: diffugere & impelli propinquas caſu. i. ad caſum: datiuus antiquus: & non dubium eſt ventos cernere hinc. i. ex hoc diffugio & impulſu: aut ſupple anime & aure: ſolent etiam effundere nebulas largo humore. i. habētes largum humorem admixtum: aut campis & agris. i. per campos & agros: quos. ſ. cāpos & agros amnis obruit. i. irrigat & aer nubilus exoriēs vallibus ideſt exhalatus ex cōualle: caligat. i. obtenebrat Parua flumina: ferūt. i. afferūt auras: vis. i. potētia pxima eſt vento: & aſpirat eminus. i. de longe fortis. ſ. auras: & humor. ſ. pductus verberat ſcilicet obſtātia: atq; hoc ſup. fit in vacuos: ſ. vētos aeri expoſitos: cuius regionē vulgus vacuā putat. ſed ſi tanta potentia rerū eſt. ſ. ventis externis neceſſe eſt vt ītrocluſi efficiāt plura hoc. ſ iam dicto: vel hoc. i. tanto plura. Aethna igit his cauſis extra. i. exterioribus: & coactis penitus. i. interioribus: & exagitat. i. expellit ventos id ē venti. ſ. exacti: pugnāt. i. obſtāt aut certatim erūpunt: pugnātes. ſ. ī faucibus. ſ. antri ethnei. ante. ſ. q exeant. & pugnātes ſuffocāt. i. claudūt iter vt. i. ſicut vnda. i. inūdatio exuſta terq; quaterq;. i. frequēter. aut ad pfectū vbi. i. poſtq perbibit. i. abſumpſit euros. i. ventos illos graues. i. vehemētes: ingeminat. i. multiplicat: fluctus: & vltimus. ſ. fluctus vrget. i. premit primos: haud ſecus. i. non aliter ſpiritus. i. ventus aſtrictus. i. oppreſſus certamine tangitur ictu. ſ. ab alijs illato: inuoluens ſibi vires ſuo pondere ideſt mole ſua. Corpora denſa exercent. ſ. ſe per neruos ardentes. i. per vires flagrantes: & ſpiritus properat & tranſit morantē. ſ. alium ventū: quacūq;. ſ. parte: aut via aut ratione eſt iter donec amnis. i. inūdatio ventorū: reuolutus cū fluuio. i. abūdātia fluuiorū & eſtibus exilit. i. extra ſalit: atq; ipſe furens vomit tota æthna. ſcilicet ignes exiſtens igneus. Q d' ſi tu putas forte ventos decurrere iiſdem faucibus atq; ventos pulſos remeare iiſdem. ſ. faucibus: ipſe locus dabit res notandas oculis: & coget negare. ſ. qd' prius putabas: q̄uis ether ſiccus frigeat ſic ceruleo: ideſt marino colore: & q̄uis iubar aureus (Plautus etiam iubarem genere muſculino dixit: ſed & gutturem & papauerem) ſurgat. ideſt oriat rubens: oſtro. ideſt colore purpureo: & q̄uis nubes nigra circūſtrepat illic ſemper caligine obſcura. & ipſa humida circunſtrepat vultu defuſo: ipē tamen ſublimis proſpectat opus & receſſus vaſtos. i. remotionem terrarum valde amplam æthna non videt. ſ. nubem: nec intercipit vllo eſtu: obſequitur. ideſt inſeruit obſequēdo: quacunq; leuis aura iubet: & redit. Cerne etiam placantes numina celeſtia thure. ſummo iugo. ideſt in altiſſimo loco. vel qua: ſcilicet parte liberrimus improſpectus hiat: ideſt aperit: ſemina tātarū rerum: ſi nihil irritet. i. cōmoueat flāmas & ſtupeat profundum.

ASCEñ
Ordo.

¶Huic igitur credis torrẽs &c̃. Ordo eſt Igiť
tu credis huic vt ſpiritus ille torrẽs: qui vorat
rupes & terrã:& qui fulminat ignes:cur exitvi
res.ſ.domitas & flexit habenas exiſtẽs preceps
preſertim ipſa corpa decliuia ſuo põdere nunq̃
diripiãt ſuo põdere.i.per ſuũ põdus.&abſolue
ret vario arcu.i. curuitate ꝙ niſi fallor ſpecies
adeſt ruinis: & tãtus impetus tranſfugit: ictus
attentos oculorũ:nec leuitas ſup.trãſfugit tan-
tos.ſ.ict⁹:igiť aura ferit&mouetvbi man⁹ſpar
ſa liquore ventilat ignes ſacros:tamen.i.nihilo
minus verberat ore: & noſtra corpora pulſata
incurſant: adeo.i. intantũ cauſa tenuis repellit
vim & nõ ſorbet cinerẽ vel ſtipulã leuẽ:& non
ſorbet gramina arida & hũor(ſi vera eſt lectio:
licentioſus eſtverſus:nã humor primã ꝓducit)
tenuis nõ exit eiſdẽ plãtis& fumus ſublimis.i.
in ſublime volans ſurgit ab aris odoratis.i.odo
ribus:hoc eſt rebus odoriferis perfuſis tãta.i.tã
magna quies eſt illi & pax rapti eſt innoxia: ſi-
ue agitur peregrinis potẽtis pro potentijs: ſiue
proprijs:anime.i.venti cõiurãt cauſas.i.cũ cau
ſis ille ĩpetus ignis & arena ſubuertit atras par
tes montis:& ſaxa vaſta trepidãtia cõcurſu fra
goris rũpunt.i. irrũpunt ſimul flãmas ardentes
ac fulmina(alij legũt flumina)haud.i. non alr̃
q̃ cũ fulmina iacuere ſub auſtro prono.i.incli-
nato ad propellandũ: aut cũ ſylue fremũt: aqui
lone: vento ſeptẽtronali:& ipſe ſylue implici-
te nodo.ſ. ex mutuo occcurſu dũ ſe inuicẽ fla-
gellant: dant brachia.i. flagella & ramalia no-
do.i.in nodũ hec incendia.i.inundationes ſyl-
uarum more aquarũ bullientiũ: concuſſarũ:ſer
punt ramis iunctis.Nec mẽdacia ſtolidi vulgi
decipiant te:dicentis.ſ.ſinus ethne ceſſare .ſ.ab
incendio& emiſſione flãmarũ exhauſtos.i.ma
teria ignis euacuatos:&tempora dare.i.cõcede
re rurſus vt capiantvires & ipſi victi.i.effeti &
elanguentes repetant.ſ.vires in prelia: Pelle ne
fas i.nefandã opinionẽ animo & exue famam
mendacẽ quia nõ eſt tã ſordida egeſtasvt.ſ.vi-
ciſſitudine & intercapedine temporis opus ſit
rebus diuinis.i.a deo inſtitutis.Nec mendicat:
ſcilicet deus aut natura:opes.i.facilitates & au
xilia.& vt dicunt elemoſynas paruo. i.a paruo
vt pote a re caduca:nec cõgregat auras quibus:
ſcilicet poſtea ad incendium vtatur:opere.ideſt
operationes vẽtorum ſunt preſto.i.parate qua
ſi preſtantes ad iuſſa obeunda & querunt ſem-
per pariter examina. i. eruptiones agminatim
more apum factas & cogunt morari.i.immora
ri pariter.i. ad libitũ nunc pariter erũpunt nũc
pariter immorantur: ſed quare id faciant cauſa
latet:congeries.ſ.ſaxorũ & alterius materie ex-
hauſta.ſ.ab igne magnis ruinis premit ſepe fau
ces & claudit vias abvno.i.vniformi luctami
ne & eſt preſto.i.parata ſupponere.ſ.ſubeundo
veluti tecto ſciſſo.i.cooperimento interrupto.
haud.i.non ſecus.i.aliter ac cum frigida.ſ.con
geries deſudat monte ſicco teneros.ſ.ignes hoc
eſt paruos:& cum licet montes diſcedere tuto:
ideſt ſine interruptione.Poſt: ideſt poſtmodũ
vbi ſcilicet ignes & flamme cõtinuere moram
vrgentvelocius:pellunt moles oppoſitas ac rũ
puntvincula & frangunt quicquid eſt in oppo
ſitum iter:impetus acrior exoritur ictu ideſt ex
ipſo impulſu: flamma operata: ideſt exercita
magnis rapinis micat:& ruens exũdat in latos
agros:ſi venti ceſſant a rure. ferunt ſpectacula
ideſt res inſpectatione dignas nunc ſuperãt in
cendia quecunq; ſylue regunt quevocent flam
mis alimenta:& quid æthna nutriat:poterunt
incendi

Huic igitur credis torrens vt ſpiritus ille
Qui rupes terramq; vorat: qui fulminat ignes:
Cur exit vires: &preceps flexit habenas
Preſertim ipſa ſuo decliuia pondere nunq̃
Corpora deripiant: varioq; abſolueret arcu.
Qđ niſi fallor adeſt ſpecies tantuſq; ruinis
Impetus attentos oculorum tranſfugit ictus:
Nec leuitas tantos igitur ferit arua: mouetq;:
Sparſa liquore manus ſacros vbi ventilat ignes
Verberat ore tamen: pulſataq; corpora noſtra
Incurſant: adeo tenuis vim cauſa repellit.
Non cinerem ſtipulam ve leuẽ: nõ arida ſorbet
Gramina: nõ tenuis plantis humor exit eiſdẽ:
Surgit adoratis ſublimis fumus ab aris.
Tanta quies illi eſt: & pax innoxia rapti
Siue peregrinis agitur proprijſq; potentis
Coniurant anime cauſis: ille impetus ignis
Et montis partes atras ſubuertit harena.
Vaſtaq; concurſu trepidantia ſaxa fragoris
Ardẽteſq; ſimul flammas ac fulmina rumpunt.
Haud aliter q̃ cum prono iacuere ſub auſtro:
Aut aquilone fremũt ſylue dant brachia nodo
Implicite: hæc ſerpunt iunctis incendia ramis.
Nec te decipiant ſtolidi mendacia vulgi
Exhauſtos ceſſare ſinus: dare tempora rurſus:
Vt rapiant vires: repetantq; in prelia victi:
Pelle nefas animo: mendacemq; exue famam.
Non eſt diuinis tam ſordida rebus egeſtas.
Nec paruo mẽdicat opes: nec congregat auras:
Preſto ſunt opere ventorũ: examina ſemper.
Cauſa late querũt pariter: cogũtq; morari
Sæpe premit fauces magnis exhauſta ruinis
Congeries: clauditq; vias luctamine ab vno:
Et ſciſſo veluti tecto ſub pondere preſto eſt.
Haud ſecus ac teneros cum ſicco frigida mõti
Deſudat tutoq; licet diſcedere montes.
Poſt vbi continuere morem velocius vrgent:
Pellunt oppoſitas moles: ac vincula rumpunt
Quicquid in obliquũ eſt frãgũt iter acrior ictu
Impetus exoritur: magnis operata rapinis
Flamma micat: latoſq; ruens exundat in agros.
Si ceſſant a rure ferunt ſpectacula venti.
Nũc ſuperant quecũq; regunt incendia ſiluæ
Que flãmis alimẽta vocẽt: quid nutriat æthna
Incendi

Incendi poterunt illis vernacula cauſis
Materia oppoſitū q̃ igni genus vtile terrent:
Vritur aſſidue calidus nūc ſulphuris hūor.
Nūc ſpiſſus crebro prebet̃ vimine ſuccus
Pingue bitumen adeſt: & qcqd cōminus atras
Irritat flammas illius corporis æthnaeſt.

incendi illis cauſis materia vernacula. i. familiaris materna & genus vtile oppoſitum igni terrent. ſ. incendiū: & tamē vritur aſſidue & ita nūc humor ſulphuris calidus prebetur nūc ſuccus. ideſt nutrimentū ſpiſſus: ideſt denſum crebro vimine. ideſt virgulto tenui: prebetur: ſcilicet incendio & bitumen genus crete & terre tenacis de natura ſulphuris: vñ dicit' pīgue adeſt ideſt preſto eſt & quicquid irritat. i. prouocat: cominus ideſt de prope flammas atras. i. fumoſas & obſcuras æthna eſt illius. i. illiuſmodi: corporis vt ſcilicet talem materiam prebeat.

DOMI. ℭ Arcum curuitatem. Rumpūt: erumpunt. Nefas opinionem nefandam ex animo. Egeſtas: miſeria. Preſto: parate ſunt flāme. Teneros paruos ignes. Tuto ſine fractiōe. Exundat: diffundit̃. Vernacula. vulgaris & familiaris & vt dixero materna. Bitumē. genus cretæ qđ ſi quādo accēditur extingui non poteſt: & de natura ſulphuris eſt.

Atq; hanc materiā penitus diſcurrere: fontes
Infecte erumpunt & aque: radice ſub ipſa.
Pars oculis manifeſta iacet: rubet ipaq; dura eſt
Ac lapis: in pingui feruent incendia ſucco.
Quinetiam vario quedam ſunt vimine ſaxa
Toto monte liquant: illis cuſtodia flammæ
Vera tenaxq; data eſt: ſed maxīa qppe molaris
Illius incendi lapidis ſic vindicat æthnam:
Quem ſi forte manu teneas & robore cernas
Nec ſeruare putes ignem: nec ſpargere poſſe:
Sed ſimul ac ferro queras: reſpondet & ictu
Scintillat calor: hūc multis circūdare flāmis:
Et potes extorquere animos. atq; exue robur
Fundetur ferro citius: nam nobilis illi
Et metuens natura mali eſt: vbi cogitur igni
Sed ſimul atq; hauſit flammas: nō tutior hauſti
Vlla domus ſeruans aciem: duramq; tenaci
Septa fides tutum eſt illi: patientia Victo.
Vix vnq̃ redit in vires: atq; euomit ignem
Totus enim denſo ſtipatur robore: tarda
Per tenues admiſſa vias incendia nutrit.
Conctanterq; eadē: & pigre accepta remittit.
Nec tamen hoc vno q̄ montis plurima pars eſt
Vincit & incendi cauſam tenet: illa profecto
Miranda eſt lapidū viuax animoſaq; virtus.
Cetera materies quecūq; eſt fertilis igni
Vt ſemel accenſa eſt: moritur: nec reſtat in illa
Qđ repetas tantū cinis: & ſine ſemine terra eſt.
Hic ſemel atq; iterū patiēs ac mille perhauſtus
Ignibus inſtaurat vires nec deſinit ante
Quā leuis excocto defecit robore pumex.
In cinerem putreſq; iacet delapſus harenas.
Cerne locis etiam ſimiles arſiſſe cauernas

ASCEN. ℭ Atq; hanc materiam penitus diſcurrere &c. proſequit̃ intentū. Ordo. ℭ Ordo eſt. Atq; ſup. iubet diſcurrere hanc materiā penitus. i. omnino: fontes & aque īfecte. ſ. graui odore ex ſulphure erūpunt ſub ipſa radice. Pars iacet manifeſta oculis: ipſa rubet & eſt dura: ac. i. ſicut lapis: & incēdia feruent in ſucco. i. alimento humido & pingui: Quinetiam quedā ſaxa ſunt vario vimine. i. que habent quaſi vimen ad incendiū aptū que ſup. liquant. i. diffluunt: toto monte: cuſtodia flamme vera & tenax. i. perpetua eſt data illis: ſed quippe. i. certe maxima. ſ. cuſtodia illius incendi pro incendij lapidis molaris. i. quaſi molaris: vindicat. i. defēdit ſic æthnā: quē. ſ. molarem ſi tu teneas forte manu & cernas robore. i. in globo aut corpore eius: tu putes nec poſſe: ideſt q̄ nec poſſet ſeruare ignem nec ſpargere ignem cumtamen vtrunq; faciat: ſed ſimul ac. i. ſtatim poſtq̃: tu queras. id ē inquiras ferro hoc eſt percutias ſaxū ipſum calybe reſpondet: ſ. votis tuis: & calor. ſ. ignitus ſcintillat. i. per ſcintillas exilit: tu potes hinc. i. poſtq̃ ſcintillauerit circūdare. ſ. lapidē flāmis adhibēdo videlicet ſtupā atq; arida circū nutrimenta & extorquere animos. i. ſpiritus ignitos: atq; exue. i. diſſolue: robur ipſum fundet̃ citius ferro nā natura eſt illi mobilis (alij legunt nobilis) & metuens mali. i. nociui & incōmodi vbi. i. qn̄ cogit̃ igni. i. per ignem diſſolui: ſed ſimul atq;. i. immediate poſtq̃ hauſit flammas. i. incenſum eſt: non vlla dom⁹ eſt tutior ſeruās aciē. i. ſplēdorē hauſti. ſ. ignis durā. i. tenacē & perdurantē. Fides eſt illi tenaci. i. dum tenax eſt ſepta. i. circūdata tutū. i. tute & patientia eſt illi victo. i. dū vincit̃ ab igne quia vix reddit vnq; in vires. i. vix reparet. aut recuperat aut inſtaurat vnq̃ vires atq; euomit ignem: ſtipatur em̄. i. circūdatur totus denſo robore & nititur tarda incēdia admiſſa per tenues vias. i. venas lapidis: & remittit eadem. ſ. incendia accepta cunctanter. i. lente ac cum mora & pro. i. tarde: nec tamē vicit hoc vno. i. hac vna ratione. q̄ eſt plurima pars mōtis & q̄ tenet cauſam incēdi pro incendij. Profecto illa viuax & animoſa virtus lapidū q̄. ſ. flammā emittāt. eſt mirāda: Cetera materies q̃cūq; eſt fertilis igni. i. pōt ꝓducere ignē vt. i. poſtq̃ eſt ſemel incenſa ipſa moritur. i. extinguit̃ & cōſumit̃ nec reſtat in illa qđ repetes. i. repetere poſſis: & eſt tātū cinis & terra ſine ſemine. i. vigore alterius ꝓducēdi. Sed ſup. hic lapis patiēs. ſ. ardorē ſemel atq; iterū. i. frequenter ac perhauſtus mille ignibus: inſtaurat. i. repat vires nec deſinit āteq̃ pumex leuis defecit robore excocto. i. abſumpto p coctionē: & anteq; iacet delapſus in cineres & putres arenas. Cerne etiā ſimiles cauernas arſiſſe locis. ſ. alijs maior. i. aliquantulum magna copia materie naſcentis eſt illic: ſcilicet in alijs locis. i.

cis. ſed genus hoc lapidis dat ſupple certiſſima ſigna coloris. ſcilicet nigri quaſi ſit exuſtus ab igne: ꝙ id quia ignis nullas. ideſt non vllas non adiunxit vllas opes: ideſt nutrimēta ad incendium: & languit. i. ſubinde extinctus fuit.

Illic materiæ naſcentis copia maior:
Sed genus hoc lapidis certiſſima ſigna coloris
Quam nullas adiunxit opes: & lan guit ignis.

¶ Molaris lapidis. Incendi pro incendij. Queras ferro: percutias ſaxum ferro: ſubito emittit ignem. Aciem: ſplendorem quaſi dicat nihil eſt ſplēdidius. Stipatur circundatur. Vias: venas ipſius lapidis. miranda: ꝙ emittat ignem. Coloris quia ipſe lapis eſt niger quaſi combuſtus ab igne. DOMI.

ASCEñ. Ordo. ¶ Dicit̃ inſidijs Recitat alia loca que incēdio ſed nō perpetuo flagrauerūt: adducēs enariā de qua qa Calderinus ſatis diſſerit. Ordo eſt Aenaria inſula dicitur flagrās ſup. fuiſſe quondā inſidijs. ſ. immiſſo igne per inſidias: nūc dicit̃ extincta ſuper tectis. i. ſuperficiebus. Et ſup. eſt lo inter cumas & neapolin at. i. ſed frigidus iā multis annis q̃uis ſulphur pingueſcat. i. pingue creſcat illic eternū. i. eterne ab vbere. ſ. materno. i. q̃uis nō deſit ei loco copia ſulphuris vñ videt̃ incēdiū poſſe cōtinuari qđ ſup. ſulphur legit̃. i. colligit̃ illic in mercē. i. ad mercimoniū faciēdū ethna inſula eſt tanto fecundior q̃. ſ. enaria: qa perpetuū eſt æthne incendiū: cui. ſ. æthne ipſa facies rotūda dedit nomē qa cū ſit exuſta in rotundū ab incendio æthna vocat̃: æthno em̄ eſt incēdo. Enim ꝓ quia ſulphur ſolū nō eſt ſup. illic: nec terra obeſa. i. circūeſa & abſumpta cacumine. i. in ſummitate: & lapis acretus. i. qui accreuit exiſtēs aptus ignibus retegēdis ſed fumat raro qui vix ſuccendit̃. i. etiā paꝝ incendit̃ & ſup. ardet: ꝙ. i. quia copia nutrit flāmas mortales in breue. i. ad breue. ſ. tempus inſula durata. ſ. perpetua exuſtione eſt ſacra nomine. i. ſub nuncupatione vlcani: quia vulcanus dicitur illic habere antrum. Tamen maior pars incendi pro incendij effrixit. i. frigida facta eſt: & recipit claſſes iactatas alto. ſ. mari & tuetur. i. protegit eas portu. Pars ſup. que reſtat eſt minor & terra diues ab vbere. i. fecunditate: ſed non ſup. talis: que conferat. ideſt comparet vires. ſ. ſuas illis æthneis ſcilicet viribus: atꝗ hec ipſa. ſcilicet pars fuiſſet iam quondā. ideſt olim iam extincta ni. ideſt niſi humor generet furtim callibus. i. vijs aut venis ſecretis materiam & ſuam ſyluam. i. fomentum incendij (vnde quia pro eodem ſumit materiam & ſyluam patet ſyluā ab hyle deductam) & ageret ventos huc illuc canali preſſo. i. ſtricta via & anguſto meatu & paſceret ignes: ſed res ipſa eſt melius nota. i. ſignum ſui: & ſpectata occurrit veris ſignis: nec tentat fallere peſtem. i. incendiū aut cōſumptionem. Nam efflat lapides candētes. i. ſemiuſtos & quaſi in cinerē verſos circū latera & in imis radicibus æthnæ. & ſaxa diſiecta intereunt venis. i. eunt inter venas aut moriuntur & abſumuntur in venis. vt poſſis credere manifeſto. i. manifeſte lapidē molarem eſſe cām ardendi. i. incēdij: aut cur ardeat cuius. ſ. lapidis defectus. i. fragmenta ignis ieiunus. i. auidus & famelicus colligit. Ille. ſcilicet ignis vbi. i. poſtꝙ collegit. ſcilicet ex fragmentis illis flammas. ideſt vim incendij iacit. ideſt proijcit ſupple eas & accendit ſimul materiam ictu. i. eijciendo eam: & cogit ſecum liqueſcere: quia dum materia liquefacta deficit ignis quoꝗ extinguitur.

Dicitur inſidijs flagrans ænaria quondam
Nunc extincta ſuptectiſꝗ. neapolin inter
Et cumas locus a multis iam frigidus annis
Quāuis eternū pingueſcat ab vbere ſulphur
In mercē legitur: tanto eſt fecundior æthna
Inſula cui nomen facies dedit ipſa rotunda.
Sulphur em̄ ſolū: nec obeſa cacumine terra eſt
Et lapis accretus retegendis ignibus aptus.
Sed raro fumat: qui vix ſuccenditur ardet
In breue mortales flammas quod copia nutrit
Inſula durata eſt vulcani nomine ſacra:
Pars tamē incēdi maior effrixit & alto
Iactatas recipit claſſes portuꝗ tuetur
Que reſtat minor eſt: & diues ab vbere terra eſt
Sed non æthneis vires que conferat illis
Atꝗ hec ipſa tñ iam quondā extincta fuiſſet
Ni furtim generet ſecretis calidus humor
Materiam: ſyluamꝗ ſuam ꝑſſoꝗ canali
Huc illuc ageret ventos: & poſceret ignes:
Sed melius res ipſa nota eſt ſpectataꝗ veris
Occurrit ſignis nec tentat fallere peſtem.
Nā circa latera: atꝗ imis radicibus æthnæ
Candētes efflant lapides: diſiectaꝗ ſaxa
Intereunt venis manifeſto vt credere poſſis
Pabula: & ardēdi cauſam lapidē eſſe molarē
Cuius defectus ieiunus colligit ignis.
Ille vbi collegit flāmas iacit & ſimul ictu
Materiam accēdit: cogitꝗ liqueſcere ſecum.

¶ Aenaria: inſula in ſinu puteolano: quam Ply. dicit a ſtatione nauium Aeneæ fuiſſe denominatam quia etiam ibi ſunt incendia. eſt enim locus inter neapolin & cumas vbi olim erat incendiū dedit nomen æthnæ nam æthno: ideſt comburo. Effrixit: frigida facta eſt. Alto: mari. Preſſo canali ſtricta via. Nota. i. ſignum. Peſtem conſumptionē. Ieiunus auidus. DOMI.

Aſcen. Ordo. ¶ Haud equidē: Perſtat in inſtituto pluribus ṽbis pauca explicās vt a maroniana phraſi mĺtū frigere dū de ethna ſcribit agnoſcas ſed qa inſtituimus ordinē ꝓſequamur. Et quidē. i. certe (vel hoc vocabulū mōſtrat nō eſſe Vergilianū opus. ſemp em̄ equidē prime perſone accōmodat authore Seruio vt ſit ego quidē) haud. ideſt non

Haud equidē mirū factu qđ cernimus extra
Si lenit̃ opus reſtat magis: vritur illic:
Sollicitatꝗ magis vicina incēdia ſaxum:
Certaꝗ venturæ ꝑmittit pignora flāmæ

Nam

Nam ſimul atqꝫ mouet curis turbāqꝫ minutus
Diffugit extēploqꝫ ſolum trahit ictaqꝫ ramis:
Et graue ſub terra murmur demōſtrat: & ignes
Tum pauidum fugere: & ſacris decedere rebus
Parere: & tuto ſpeculaberis omnia colli
Nam ſubito efferuent oneroſa incendia ruptis
Accenſæ ſubeunt molles truncæqꝫ ruinæ
Et voluunt: atqꝫ aſtra ſonant examina harenæ.
Nec recipit flāmas: mōs hinc defeſſus anhelat
Atqꝫ aperit ſe hoſtis: decreſcit ſpiritus illic.
Haud aliter q̄ cum læto deuicta trophæo
Prona iacet campis acies & caſtra ſub ipſa.
Tum ſiquis lapidum ſummo pertabuit igni
Aſperior ſobaris & quædam ſordida fax eſt:
Qualē purgato cernes diſcedere ferro.
Verum vbi paulatim exiluit ſublata caduci
Congeries ſaxi anguſto evertice ſurgunt.
Sic veluti in fornace lapis torretur: & omnis
Exuitur penitus venis: ſubit altius humor
Amiſſis opibus læuis ſine pondere pumex
Excutitur liquor ille magis ſeruare: magiſqꝫ
Fluminis in ſpeciem mitis procedere tandem
Incipit: & primis dimittit collibus vndas.
Ille paulatim bis ſena in milia pergunt
quippe nihil reuocat: curtis nihil ignibꝰ obſtat
Nulla tenet fruſtra moles: ſimul omnia purgās
Nunc ſyluas rupeſqꝫ vorat hæc tela ſolumqꝫ
Ipſa adiurat opes facileſqꝫ ſibi induit annos.
Qđ ſi forte cauis cunctatus vaſibus hæſit
Vt pote inæquales voluens perpaſcitur agros:
Ingeminat fluctus: & ſtantibus increpat vndis
Sicut cum curuo rapidum mare cernitur æſtu
Ac primum tenuis ſinus agit vlteriores:
Progrediens late diffunditur: & ſuccernens
Flumina conſiſtunt ripis ac frigore durant:
Paulatimqꝫ ignes coeunt ac flammea meſſis
Exuitur facies, tunc prima: vt queqꝫ rigeſcit
Effumat moles: atqꝫ ipſo pondere tracta
Voluitur ingenti ſtrepitu precepſqꝫ ſonanti
Cum ſolido inflexa eſt pulſantes diſſipat ictus.
Et quia diſcluſa eſt candenti robore fulget:
Et micat examen plagis ardentia ſaxa.
Scintillat procul eſſe fide procul eſſe ruentes
Incolumi feruore cadunt. verū impetus ignes

Si fumāt

non mirū factu ſup. eſt id quod cernimꝰ extra
ideſt exterius ſi opus lenit̃.i.mitigat̃ & remit-
tit̃ aut intermittit: reſtat & vritur magis illic.ſ.
vbi leniebat̃ & ſaxū ſollicitat magis icēdia vi
cina: & p̄mittit certa pignora.i. auctoramenta
aut corroboramēta: flamme venture. Nam ſi
mul atqꝫ mouet ſup. ſe curis.i. anxietate defi-
ciendi & minutus.i.imminutus diffugit turbā
trahit extemplo.i.illico: ſolū.i.fundū aut terrā
ſolidā & trahit icta.i.ꝑcuſſa ramis.i.ignibꝰ la-
teralibꝰ: & demōſtrat ſub terra graue murmur
& ignes ſup. graues tū.i.tunc ſpeculaberis.i.vi
debis ſupple quemlibet pauidum fugere & de
cedere rebus ſacris.i.timendis quaſi execrabili
bus aut dijs conſecratis: & ſpeculaberis oīa pa
rere colli tuto.ſ.ab acceſſu q̄a nemo accedit col
lem.i.verticem ethne ſic incenſum. Nā ſubito
efferuent incendia oneroſa.i.moleſta: raptis.i.
correptis.ſ.his q̄ nō aufugerint: & molles accē
ſe ſubeunt.i.ſubſequunt̃ & ruine trunce.i. ab-
truncate & abrupte. Et arene voluunt examina
i.copias flāmarū: atra & ſonant.i.ſimul ſonitū
edunt nec mons recipit.i.capere & cōtinere pōt
flāmas: quia ſup. defeſſus hinc.i. poſtmodū an
helat atqꝫ.i.ſimul ac hoſtis.ſ. ignis apit ſe ſpūs
decreſcit illic haud.i.nō alr̄ q̄ cū acies iacet ꝓ-
na.i.ꝓſtrata: campis deuicta tropheo leto.ſ.vi
ctori campis dicit & ſub.i.ante ipſa caſtra: qua
ſi inclinata ad caſtra: nā dicere potuiſſet caſtriſ
qꝫ ſub ipſis. Tum.i.deinde ſiq̄s lapidū.i.ſiquis
lapis ꝑtabuit.i.mollificatꝰ emarcuit igni ſum-
mo aſperior ſobaris.i.vehemētibus ignibus &
quędā fax eſt ſordida.i.immunda (ſic Calderi-
nus legit: fere tñ textꝰ habēt ſopita: nō ſobaris
vt ſit: & q̃dā fax ſopita & ſordida ē) qualē cer
nes diſcedere.i.abſtrahi: ferro purgato.i.poſtq̄
ferrū purgatū eſt: verū.i.ſed vbi.i.poſtq̄ cōge
ries exiluit paulatī ſublata ſaxis caducis tūc ſur
gunt e vertice anguſto ſic veluti lapis torret̃ in
fornace: dū.ſ.calx efficit̃ & omnis humor exui-
tur penitus venis & pumex.i.lapis talis leuis.i.
planus & ſine pondere q̄a opibus amiſſis.i. ſuc
co dep̄dito & abſumpto ſubit altꝰ: ille liquor
ſ.pinguis excutit̃ magis & icipit magis ſeruare
ſup.ſe. Et incipit tandē ꝓcedere magis mitis q̄a
in morē fluminis & dimittit vndas.ſ. liquoris
ſup.ſ.in primis collibus ille.ſ.vnde ꝑgunt pau
latim in biſſena.i.duodecim milia.ſ.paſſuū q̄p
pe.i.vtpote quas aut q̄a certe nihil reuocat: nil
obſtat ignibus curtis ideſt correptis nulla mo-
les ideſt reparatio aut moderatio tenet fruſtra
id ē conat̃ tenere & hec vnda ignis: purgans ſi-
mul omnia vorat nunc ſyluas & rupes: & vo-
rat hæc tela ideſt ſaxa & ſolum ideſt terram: &
ipſa adiurat: ideſt adiurando aſciſcit opes ideſt
auxilia & copias & induit ſibi annos faciles. ſci
licet ad durationem. Quod ſi forte cunctatus
hæſit vaſibus (alij ſinibus legunt nam vaſa va
ſorum dicimus verum olim dicebatur vaſum
vaſi: quo Cato apud. A. Gelliū vtit̃ & ita poſ-
ſet pluraliter vtrunqꝫ dici vaſibus a nominati-
uo ſingulari vas: & vaſis a vaſum: ſicut cuētus
& euēta legimus. Poſſet etiam vaſis legi: vt ſit
ſpondaicus verſus) ideſt ſaxis cauis vtpote qui
voluens inequales agros perpaſcit̃ ſup. eos &
qui ingeminat fluctus & increpat ideſt crepi-
tum facit vndis ſtantibus ideſt ſtagnis: ſicut cū
mare lapidum ideſt marmorum aut abundan-
tia illorum ſaxorum cernit̃ curuo eſtu ideſt in-
undatione lapidum: ac agit primum tenuis ſi-
nus progrediens ac ſuccernens ideſt occulte cer
nens vlteriores diffunditur late: flumina conſi-

ſtunt

Si fumant quondam vt ripas traiecerit amnis
Vix iunctis quiſq̄ fixo dimouerit illas:
Vigenos per ſæpe dies: iacet obruta moles.

DOMI. ¶ Sobaris: ſobaros vchemens dicitur. Vnde ſobaris vehementibus ignibus. Amiſſis opibus: ſucco. Mitis: quia deſcendit in ſimilitudinem fluminis. Molles: reparatio: Q d' ſi forte cauis contactus vaſibus hæſit: nunc vaſis dicimus. Alij ſinibus legūt nam ſinum prima longa ſignificat vas. Vergi. in Buco. Sinum lactis & hæc tibi liba priapæ quot annis. Meſſis flammea: copia flammarum. Robore: duricia. Examen multitudo ſaxorum.

ſtunt ripis ac durāt ſup. ſc frigore. i. cōgelant̄ & ignes ac meſſis flāmea. i. copia flāmarū coeūt. i. cōgregant̄ paulatim. tūc prima facies exuit̄: & vt queq; rigeſcit. i. rigida fit moles effumat. i. ꝑ fumū diſſoluit̄ atq; tractat ipō pondere voluit̄ ꝑceps ſup. cū ſtrepitu ingēti atq; ſonāti & cum inflexa eſt ſolido. i. ab integro diſſipat. i. in ventos diffundit ictus pulſantes. Et q̄a diſcluſa eſt robore. i. duricia candēti fulget & examē. i. multitudo ſaxorū ex antris: more apiū ex aluearijs eductarū: efflatorū examē dico ꝑ appoſitionē: ſaxa ardētia plagis. i. vulnerib⁹: hoc eſt ambuſtiōibus: micat: ſcintillat: ꝓcul eſſe fide ꝓcul eē ruētes ignes cadūt incolumi feruore verū ſi fumant quondam vt impetus traiecerit ripas amnis vix quiſq̄ dimouerit illas: ſcilicet ripas iunctis ideſt adherentibus fixo. i. firmo & ſtabili: moles iacet ſæpe obruta vigenos dies.

Sed fruſtra certis diſponere ſingula cauſis
Tentamus: ſi firma manet tibi fabula mendax
Materiam ve aliam credas furere igne fauillam
Plurima proprietate ſimul concreſcere: ſi q;
Commixtum vento flagrare bitumine ſulphur
Nam poſt exuſtam cretā quoq; robore fundit
Et figulos huic eſſe fidem dehinc frigoris vſu
Duriciem reuocare ſuam: & conſtringere venas
Sed ſignum commune leue eſt: atq; irrita cauſa
Quæ trepidat: verū vbi certo pignore conſtat:
Nam velut argutæ naturæ eſt æreus ignis
Condomitus: cōſtat eademq;: & robore ſaluo
Vltra q̄ poſſis æris cognoſcere portam:
Haud aliter lapis ille tenet ſeu forte madentes
Effluit in flammas: ſeu ſit ſecurus ab illis
Conſeruatq; notas: nec vultu perdidit ignes:
Quinetiā extremā multis color ipſe reſoluit
Non odor aut ætas putris: magis ille magiſq;
Vna operis facies eadem perq; omnia terra eſt:
Nec tamen inficior lapides ardeſcere certos:
Interius furere accenſos: hæc propria virtus
Quin ipſis quedam ſiculi cognomina ſaxis
Impoſuere fricas etiam ipō nomine ſignant
Fuſilium eſſe notas: nunq̄ tamē illa liqueſcunt
Quāuis materies foueat ſuccoſior intus
Nec penitus venæ fuerit commiſſa molari.
Quam ſi quis lapidis miratur fuſile robur:
Cogitet obſcuri veriſſima dicta libelli
Et dicet vero nihil iuſuperabile gigni.
Omnia quæ rarum natura ſemina iacta:
Sed nimium hæc mirū denſiſſima corpa ſæpe
Et ſolido vicina: tamen cōpeſcimus igni.
Non animos æris flammis ſuccūbere cernis:
Lentitiem plumbi non exuit: ipſaq; ferri
Materies predura tamē ſubuertitur igni.
Spiſſaq; ſuſpenſis fornacibus aurea ſaxa

ASCEñ. ¶ Sed fruſtra &c. Si inquit firmiter credis id quod fabula aſſerit fruſtra tentamus diſponere ſingula certis ideſt veris & non fictitijs cauſis nō ꝙ lectoris fides quicq̄ faciat ad cauſam rei: ſed ꝙ fruſtra ſcripſeris que nemo ſit crediturus: quia oportet diſcentem credere ſed vt cętera quoq; pateant.

Ordo. Ordo eſt. Sed nos tentamus fruſtra diſponere cuncta certis cauſis: ſi fabula mēdax manet tibi firma ideſt firmiter tibi ꝑſuaſum eſt qd' fabula aſſerit: ve ꝓ vl' ſi tu credas aliam materiam ſupple eſſe incendio: & fauillā ideſt tenuem flammam furere igne: & plurima cōcreſcere ſimul ꝓprietate: & ſi credas ſulphur commixtum bitumine ideſt terra pingui & ſulphurea: flagrare ideſt ardere vento. Nam fundit quoq; robore. ideſt duricia ſua poſt cretam exutam. i. poſtq̄ bitumen exuit: & figulos eſſe fidem. i. prebere approbationē huic rei dehinc ſi credas reuocare ſuam duriciem. i. robur vſu frigoris. ſ. cōdenſantis & conſtringere venas. ſ. in quibus ignis regnat ſed ſignū cōe eſt leue. i. inane: atq; cauſa eſt irrita: que trepidat: i. vacillat & periclitat̄: vbi verum conſtat certo pignore. i. approbatione. Nam velut ignis ereus. i. in maſſa erea aut ferrea candenti: condomitus. i. victus & nō exedat: eſt nature argute: ideſt ſubtilis aut ſtridule & eadem ſcilicet natura conſtat: & ideſt etiā robur ſaluo vltra q̄ poſſis cognoſcere portam ideſt apertionem eris. haud ideſt nō aliter ille lapis tenet ſeu effluit forte in venas madentes: ſeu ſit ſecurus ab illis: & conſeruat notas ideſt ſplendorem ſuum nec perdidit ignes vultu. Quinetiam ipſe color reſoluit multis extremam. ſ. naturā non odor aut ætas putris magis ille ſcilicet color magiſq; ſcilicet reſoluit: vna facies eſt operis: & eadē terra eſt ꝑ oīa. Nec tamen inficior. ideſt non inficias eo hoc eſt non nego tamen certos lapides ardeſcere & furere accenſos interius hec eſt illis ſupple propria virtus. Quin ideſt quinetiam ſiculi id eſt populi ſicilienſes impoſuere ipſis ſaxis quedam cognomina: & ſignant etiam fricas. i. frigidas petras ipſo nomine. ideſt ipſa appellatione: & ſignant notas eſſe fuſilium: ſcilicet ſaxoꝝ tamen illa: ſcilicet que fuſilia dicuntur nunq̄ liqueſcunt: q̄uis materies ſuccoſior foueat ſcilicet ignes intus. ideſt intrinſecus: nec furit commiſſa penit⁹ vene molari. ideſt molaris lapidis ꝙ ſi quis miratur robur fuſile lapidis cogitet ꝟiſſima dicta libelli obſcuri: ſcilicet ab obſcuro authore editi. & dicet nihil gigni inſuꝑabile vero omnia ſemina que rarum. i. raro contingunt iacta ſupple eſſe natura. ideſt per naturā aut a natura: ſed nimium mirum ſupple eſt ꝙ nos tamen cōpeſcimus ſæpe igni corpora denſiſſima & vicina ſolido. i. quaſi dura & ſolida

Non

Exudant precium: quædam fortaſſe profundo
Incomperta iacent: ſimiliq; obnoxia ſorte.
Neclocus ingenio eſt: oculi te iudice vincent.
Nam lapis ille riget ꝑculſus: & ignibus obſtat
Si paruis torrere velis cœloq; patenti
Cādentem preſſumq;: agedum fornace coerce
Nec ſufferre pōt nec ſæuum durat in hoſtem:
Vincitur: & ſoluit vires captuſq; liqueſcit.

DOMI. ¶Venas in quibus regnat ignis Pignore promiſſione: Portam apertionem. Conſeruat no. ſplendorem ſuum. Fricas ideſt frigidas phrico ſignificat frigeo. Solido: quaſi dura. Animos vires ipſius ferri. Lentitiē: debilitatem. Aurea ſplēdida ꝓpter ignē. Obnoxia: quia etiā illa ſunt ſplēdida. Patenti cęlo: in aere. Sęuum hoſtem: ignem.

Quæ maiora putas autem tormenta moueri
Poſſe manu: quæ tanta putas incendia noſtris
Suſtentari opibus tantis fornacibus æthna
Vritur: & ſacro nunq̄ non fertilis igne.
Sed non qui noſtro feruet moderatior vſu
Sed cœlo propior: vel quali iuppiter ipſe
Armatus flāma eſt. his viribus additus ingens
Spiritus aſtrictis eliſis faucibus: vt cum
Fabriles operas rudibus cōtendere maſſis
Feſtinant ignes quatiunt: folleſq; trementes
Exanimant: preſſoſq; inſtigant agmine ventos
Hæc operis fama eſt: ſic nobilis vritur æthna.
Terra foraminibus vires trahit: vrget in arcum
Spiritus: incedit viuus per maxima ſaxa.
Magnificas laudes operaſq; vincere templa
Diuitijs hominum aut ſacra memorare vetuſta
Traduce materia terris per ꝓxima fatis
Currimus: atq; auidi veteris mendacia famæ
Eruimus cūctaſq; libet ꝑcurrere gentes.
Nunc iuuat ogygijs circundata mœnia thebis
Cernere: quod fratres ille impiger: ille canor⁹
Condere fœlices aliena: interſerit æuo
Inuitata pijs nunc carmine ſaxa lyraq;
Nunc geminata ex vno fumantia ſaxa vapore
Miramur: ſeptemq; duces raptumq; ꝓfundo
Detinet eurotas illic: & ſparſa lycurgi:
Et ſacer in bellū numerus ſua turba recenti.
Nunc hic cecropiæ varijs ſpectantur æthnæ
Carminibus: gaudentq; ſua victrice minerua.
Excidit hic reduci quondā tibi perfide theſeu
Candida ſollicito p̄mittere vela parenti.
Tu quoq; athenarum carmen tam nobile ſidus
Erigone

Non.i. nōne cernis aīos eris ſuccūbere flāmis.i. es mitigari flāmis. q. d. frequētiſſime. Nō.i. nōne exuit.ſ. flāma: lenticiē.i. mollicie & debili-tatem plumbi: & ipſa materies ferri q̄uis ſup. p̄ dura ſit tn̄ ſubuertit.ſ. a duricie. hoc eſt mul-cet igni: & ſaxa aurea.i. dilucida ꝓpter ignem ſpiſſa.i. dēſa & ſolida: exundāt.i. dulciter emit-tunt p̄ciū fornacibus ſuſpēſis.ſ. in vertice ęthne quedā iacēt ſorte incōperta.i. abſtruſa ꝓfundo i.ī imo fūdo: & obnoxia.i. deuicta ſili ſorte: qa ēt illa ſunt ſplēdida: nec loc⁹ eſt ingenio.i. ſcru-tationi mētis: oculi vincēt.i. qd' volūt ꝓbabūt te iudice.i. poti⁹ adherebis rei viſe: q̄ rōni quā mēte cōcipias. Nā ille lapis: ꝑculſus riget.i. in-uenit dur⁹ & obſtat ignib⁹: ſi tu velis torrere.ſ. ipm̄ puis.ſ. ignib⁹ qa a magnis ſupat⁹ incēdit. Age dū adhortādi aduerbiū: coerce ſup. ipſum lapidē candentē cęlo.i. aere patēti & p̄ſſum fornace ipē nec potes ſufferre.ſ. vim ignis nec du-rat in.i. cōtra hoſtē ſeuū.i. ignē vehemētē & ira vincitur & ſoluit.i. relaxat vires & captus.ſ. ab igne liqueſcit.i. reſoluit in cinerem.

¶Que maiora putas āt tormēta moueri Tra- ASCEn.
hit vt incepat oīa in admirationem: docetq; ſe quoq; de alijs reb⁹ ac fabulamētis poſſe ſcribē cum notas habeat plurimas q̄s tāgit hiſtorias.
Ordo eſt. Aūt ꝓ ſed q̄ maiora tormenta putas Ordo.
poſſe moueri manu.i. artificio & miſterio ma-nuum: q̄.ſ. moueant: ab incēdio & occulta vi ethne. q. d. nulla que tāta incēdia putas ſuſten-tari.ſ. poſſe noſtris.i. humanis opibus.i. facul-tatibus aut potētijs: quaſi dicat etiā nulla. Nā ethna vritur tantis fornacibus & nunq̄ eſt nō fertilis.i. & ſemp eſt fertilis igne ſacro. ſcilicet Ioui: qui inde fulmina habet aut verendo no-bis ſed non tali ſupple qui feruet moderatior i. temperatior noſtro vſu ſed qui ſupple feruet propior celo.i. igni elemētari: vel quali flāma Iuppiter ipſe eſt armatus.i. in fulmen conflata. Ingens ſpiritus eſt additus his viribus & hoc faucib⁹.ſ. fornacis. aut cratere aſtrictis.i. angu-ſtis: eliſis.i. attritis aut abſumptis. vt cum.i. qn̄ ſcilicet fabri feſtinant contendere. ideſt certa-tim exercere operas fabriles. ideſt exercitia fa-brorum: maſſis rudibus. ideſt laminis infor mi-bus: hoc eſt nundum formatis. ipſi quatiūt id eſt commouent ignes: & exanimant ideſt eua-cuant anima. ideſt vento folles trementes: & inſtigant agmine. ideſt agminatim expellunt vē-tos preſſos ſcilicet in follibus. Hec ſcilicet di-cta eſt fama operis ſcilicet incēdij ethnei: ethna nobilis. ideſt multum nota per tale incendium vritur ſic terra trahit vias foraminibus. ideſt ꝑ foramina hoc eſt poros. Spiritus. ideſt vis ven-torū ac ignium vrget in arcum. ideſt fornicem & curuaturam: & incedit. ideſt diffundit viu⁹ ideſt actiuus & agilis per maxima ſaxa. Poſſe-mus ſupple dicere magnificas laudes hominū & templa operoſa. ideſt operoſe elaborata diui-tijs hominum aut memorare ſaxa vetuſta ideſt antiqua edificia ſed currim⁹ materia traduce.i. nos traducente: terris ideſt in terris per proxi-ma fatis. ideſt rebus fato pereuntibus atq; nos auidi eruimus. ideſt euellimus ex animo le-ctoris mendacia veteris fame. ideſt opinionis de incēdio ethne q̄ erat mendax & erronea: & li-bet percurrere cunctas gentes. ideſt omnes hi-ſtorias inſignes diuerſarum gentium. Iuuat. id eſt delectat nos nunc ideſt aliquando: cernere mœnia circūdata thebis ogygijs. ideſt ab ogy-ge conditis & iuuat cernere quod fratres ſupp. fecere: ille impiger. ideſt acer venator Zetus: il-le: ſcilicet

le.ſ.amphion canorus.i.muſicus lyra canere ſo
litus .fęlices cōdere.i.ad cōdenda aliena.ſ.opa:
qa dicit̃ amphion thebane cōditor arcis ſaxa
mouere ſono teſtudinis &c. vñ ipſe interſerit
ęuo.i.facit memoriā ꝑdurare: ſaxa īuitata pijs
carmine & lyra & miramur nunc gemina ſaxa
fumātia exvnovapore vr̃ de Etheocle & Poli
nice loq q dūviuerent immortali odio ſe cꝫuis
fratres eſſent,ꝓſequebant̃ : qua ꝓpter cū ſimul
occiſivno rogo ponerent̃ dicunt̃ eorum corpa
adhuc odium retinuiſſe:nec ſimul cremarivo-
luiſſevñ diſiluiſſe dicunt̃ atqꝫ ita gemina ſaxa
fumātia.i.vrne aut ſarcophagi orta exvnova
pore.i.rogovaporoſo:& miramur ſeptem du-
ces.ſ. Thebarū & raptū.i. abſorptū ꝓfundo.ſ.
hiatu hoc eſt Amphiaraūvatēvt Stati'in The
baide docet.Eurotas.ſ.fluui' theſſalie detiet.ſ.
nos admiratōe ſui&ſpſa.ſ.genua Licurgi.ſ.re-
gis Thracie q dūvites āputare vellet genua in
cidit atqꝫ diſperſa dereliqt:& numerus ſacer.i.
deuotus in bellū hoc eſt oīm q bello abſumpti
ſunt:ſi legat̃ in bellū poſſet de belidis & belidi
bus intelligi:appoſitorie:turba ſua.i. ꝓpria &
debita recēti.ſ.bello aut cedi multa ſupplere &
intelligi oportet qa oīa obſcura& inuerſa ſunt.
Acthne cecropie.i. a cecrope rege fundate ſpe-
ctant̃ nunc hic.i.in alia parte varijſqꝫ carmini-
bus:& gaudent ſua Minerua victrice.ſ.Neptu
ni:quia rēvtiliorē ꝓducēdo meruit ciuitati no
men dare.Nā ab Athena(ſic em̃ Pallas ſeu Mi
nerua gręce dicit̃)dicte ſūt Athene.O theſeu ꝑ
fide.ſ.i patrē ac ariadnē:excidit:hoc ē extra me
moriā cecidit tibi reduci.i. reuertēti hoc eſt ob
litus es hic.ſ.apud athenas premittere patri ſci
licet Aegeo ſollicito.ſcilicet de tua ſalute: vela
candida.ſcilicet in ſignum incolumitatis tuę
nam cum nigra videns te extinctum putaret ſe
precipitem in mare dedit:tu quoqꝫ o Erigone
filia Icari ſydus ideſt conuerſa in ſydus quia in
virginē es ſup.tam nobile carmē Athenaꝝ:ve-
ſtra.ſ.tua & canis tui ſedes:euocat Amphiona
in ſyluis canoris.i. fecit vt amphion de vobis
ſcriberet in ſyluis canoris:& tu ſoror.ſ.Progne
in hyrūdinēverſa accipis tectis.i.intra tecta do
morū hoſpita.i.hoſpitio: Thereus.ſ. rex pater
ei' effectus vpupa aut epops: exulat a regia ſua
agris ſolis.i.deſertis.Nos miramur cineres tro
ię.ſ.exuſte & pergamon.i.ilion:flebile victis.ſ.
troianis:ſed nō victoribus gręcis: dicit̃ autē &
hec ꝑgamos ſicut hec ilios ab Horatio:verum
hoc loco neutrū poſuit:& miramur ſuos.ꝓ ei'
phrygas.i. phrygios Troię habitatores extin-
ctos:& hectora(vt more ſuo ſivirgilius eſt au-
tor aut vergiliano:ſi alius ducē ab exercitu ſe-
paret)&cōſpicim' puū tumltū magni ducis.ſ.
Hectoris vt Calde.declarat(Idē tñ de Alexan-
dro magno tydeo & alijs multis dici pōt : ſed
nō erāt Troię vt Hector)Achilles īpiger.i.per-
nix & velocib' plātis ꝑditus vt Homerus&Sta
tius atteſtant̃:iacet etiā hic.ſ.aput Troiā:in re-
theo littore: & vltor magni Hectoris.ſ. paris
q Achillē īteremit(vñ enei.vi.Phœbe graues
Troię ſemp miſerate labores Dardana q pari-
dis direxti tela manuſqꝫ Corpus in eacide)ia-
cet hic victus.ſ.a pyrrho. Quinetiam graiæ.ſ.
Athene timuere tabellas fixas.ſ.leges Solonis
cōtinentes:& timuere nūc ſigna appoſitorie ca
pillos paphię.ſ. Veneris ab appelle depicte ro
rantes.i.madidos:arte.i.artificioſe addito hu-
more . Nati Dioclide.i. Dioclei filia(vt dicit
calderinus)ludūt nūc ſub cruce.ſ.futura : quia
Diocle' chretona & Orſilochū genuit quos vt
Homerus

Erigone ſedes veſtra amphiona canoris
Euocat in ſyluis:& tu ſoror hoſpita tectis
Acciperis,ſolis Tereus ferus exulat agris
Miramur Troiæ cineres: & flebile victis
Pergamō extinctoſqꝫ ſuos phrygas hectora puū
Cōſpicim' magni tumulū ducis,:hic & achilles
Impiger:& victus magni iacet hectoris vltor.
Quinetiam graiæ fixas timuere tabellas.
Signaqꝫ nūc paphiæ rorantes arte capillos.
Sub cruce nunc parui ludunt dioclide nati
Nunc triſtes circa ſubiecta altaria ſeruæ
Velatuſqꝫ pater .nūc gloria viua minoris.
Quinetiā illa manus operū turbæqꝫ minaces.

Vſu nō eſt talis ignis quo vtimur nos ꝓ vſu. ſed quali DOMI.
vtit̃ Iuppiter in fabricādis fulminibus . Folles inſtrā qui-
bus ignis creatur.Inſtigant:ſollicitant. Fratres zoetum &
Amphionem:non enim Etheoclem & polinicem hoc lo-
co intelligere debemus. Ille impiger videlicet zœtus . Ille
canorus Amphion Eurotas fluuius eſt Theſſalie iuxta quē
Apollo pauit armenta admeti.Raptum ꝓfun. Amphiara
um.Lycurgi Sparſa genua.Lycurgus rex Thracie: qui ge-
nu ſibi abſcidit dum Bacchi ſacra contemneret . Victrici:
quia vicit Neptunum in imponendo nomine Athenis.or
ta enim fuit contentio inter Neptunum & Mineruam de
imponendo nomine : contractumqꝫ vt nomen imponeret
qui ſignum vtilius oſtēderet percuſſa terra.Neptunus effu
dit equum animal bello aptum.Miueruavero oleam arbo
rem pacis:ſed pax bello preſtat:ideo athena victrix habi-
ta nomen impoſuit.Theſeu:notat patrem Theſei ægea p̃- Theſeus.
cipitaſſe ſe in fluctus:nomenqꝫ mari dediſſe:dū Theſea re- Aegeus.
deuntem a Minotauro interfecto expectaret cui manda-
rat:vt ſi victor eſſet vela nauium alba ferrētur:ſi victus ni
gra:verū oblitis nautis mutare vela nigra relata ſunt. Sic-
qꝫ credens filium a minotauro abſumptum excidit in ma-
re.Perfide inquit propter ariadnem ab ipſo Theſeo dere- Icarus.
lictam in littore.Sydus:tangit fabulam Icari:quē cū agri-
colę merum potaſſent illi ebrij venenum potaſſe exiſtimā-
tes peremerunt. Canis vero qui eum comitarat redijt ad
Erigonem ſororem:ſiue vt alij dicunt filiam: quæ cum mi
nime redeuntem Icarum videret ſibi fidiſſimum & omnia
loca ꝑquiſiſſet ab oraculo habuit in alieno elemento quę-
ritaret : ſicqꝫ in aere perquiſiuit ſacris adhibitis que oſcil-
la vocitantur de quibus Vergi.in Georgi. Oſcilla ex alta
ſuſpendūt mollia pinu Athenarum quia Icarus athenieñ.
fuit.Amphiona Iouis filius ex anthiopa cantu & cythara
adeo eruditus:vt eo pulſante lapides ſe componerēt in ędi
ficium Sicqꝫ Thębana mœnia ſcribuntur fuiſſe cōſtructa:
Hora.in arte poetica.Dictus & Amphion Thebanę cōdi-
tor arcis Saxa mouere ſono teſtudinis & p̃ce blāda Ducere Amphiō.
quo vellet.Sorores:Philomelam dicit acceptam a Progne
ſorore dū a Thereo fuiſſet violata.Hoſpita aūt tecti.Dicit
quia in parietib' nidificant hirūdines.Ferus thereus:vpu-
pa.Hectora:Hector em̃ vt tradit Dares phrygius paruæ ſta
turę fuit.Magni ducis:achillis q ſepultus fuit in ſigęo pro-
montorio ad quē tumulū quū veniſſet Alexāder magnus
o fortunatę inquit tu iuuenis qui tuę virtutis Homerū ha-
buiſti preconem.Impiger:ita enim ex natura Achilles erat Hector'.
vñ Hora.Scriptor honoratū ſi forte reponis Achillē:Impi Achillis
ger:iracūdus:inexorabilis:acer.Vict' vltor:Paridē dicit:q ſepulchrū.
vltor fuit Hectoris in īterficiēdo Achille ſagitta ab Apol- Alexādri
line directa & ipſe tñ a Pyrrho victus fuit atqꝫ interēptus. magni
Graię:Athenas dicit.Leges Solonis Paphiæ,Veneris quā verbū.
Appelles

Appelles depinxit Athenis. dioclyde nati ex filia Dioclei quit fuit filius Orſilochi : vt eſt apud Homerum. Dioclei inde appellantur omnes poſtea qui diuinam gloriam habent. Minacem xerſem: qui combuſſit Athenas hominibus vacuas.

Homerus ait p̄ſtātiſſimos viros magnanimus Aeneas vni⁹ hore momēto interemit corā ipſo Agamēnone: nūc.i. poſtmodū ſup. ſunt ferue triſtes q̄ p iferis occidunt ſup. ſunt nūc circa altaria ſubiecta (Alij legūt colchide vt de medeę natis intelligas: alij cerue vt de cerua ꝓ iphigenia oblata accipias alij aliud ſed oīa tā inuerſa atq; obſcura ſunt vt difficile verū exitū iuenias) & pater.ſ. Diocleus velatus ſup. eſt pullis veſtib⁹ in ſignū meroris: & glīa minoris.ſ. natoꝝ eſt nūc viua: qa Diocleos dicit̄ Iouis glīa quā meruerūt fortiter moriēdo. Quinetiā ſup. cernunt̄ illa man⁹.i. multitudo operū & ille ſup. turbe minaces.ſ. xerxis q̄ Athenieſib⁹ terrorē icuſſerūt: & cū illi in muris ligneis ſpem ſuā ſitā intelligentes nauibus aufugiſſent: vrbem cōbuſſerūt: bn̄ aūt dicunt̄ turbe: quia tantus erat exercitus vt dinumerari non poſſit.

Hæc viſenda puta terræ dubiuſq; mariſq;
Artificis naturæ ingens opus aſpice: nulla
Cum tāta humanis phœbus ſpectacula cernet
Præcipueq; vigil feruens cum ſirius ardens.
Inſeqtur miranda tamen ſua fabula montem
Nec minus ille pio q̄ ſorte eſt nobilis ignis.
Nam quādo ruptis excanduit æthna cauernis
Et velut euerſis penitus fornacibus ignes
Et vecta in longum rapidis feruoribus vnda:
Haud aliter ſæuo q̄ cum ioue fulgurat æther.
Et nitidum obſcura cœlum caligine torquet.
Ardebant aruis ſegetes: & milia culta
Iugera cum dominis: ſiluæ colleſq; virentes
Vix dū caſtra putant hoſtem mouiſſe tremebāt
Et iam finitimæ portas euaſerat vrbis:
Tum vero vt cuiq; eſt animus vireſq; rapinæ
Tutari conantur opes: gemit ille ſub auro:
Colligit ille arma: & ſtulta ceruice reponit:
Defectum raptis illum ſua carmina tardant:
Hic velox nimium ꝓperat ſub pōdere pauper
Et quod cuiq; fuit chari fugit ipſe ſub illo.
Sed non incolumis dn̄m ſua præda ſecuta eſt.
Cunctātes vorat ignis: & vndiq; torret auaros.
Conſequitur fugiſſe ratos & præmia captis
Increpat: ac nullis parſura incēdia paſcunt:
Vel ſolis parſura dies: namq; optima proles
Amphion fraterq; pari ſub munere fortes:
Cum iam vicinis ſtreperent incendia tectis
Accipiunt pigrumq; patrē matremq; ſenilem
Eheu defeſſos: poſuiſſent lumine membra:
Parcite auara manus dicens attollere prædas
Illis diuitiæ ſole materq; paterq;
Hanc rapies prædam mediūq; exire per ignem
Ipſo dante fidem properato maxima rerum
Et merito pietas homini tutiſſima virtus
Erubuere pios iuuenes attingere flammæ.

Et quacunq;

¶ Hęc viſēda. Per figuratā iuſſionē q̄ vim ꝓhibēdi hēt monet autor nō admirāda eſſe taliū rerū figmēta relictis miraculis nature vn̄ reuocat nos ad cōſiderationem ethne atq; oppidi in ea incēdio deleti: cū fabula de Amphione & zeto q cū thebani ſint mirū: vn̄ hęc fabula nata niſi de alijs loquat̄. ASCEn̄.

Sed ordo eſt. Tu dubius terre & maris.i. neſcius rerū que in terra aut mari a natura fiūt puta.i. exiſtima hec.ſ. ſupradicta viſenda.i. digna que viſant̄ & contēplent̄. q.d. id factū nō decere. vn̄ addit: aſpice ingēs opus nature artificis.i. effectricis phębus cū ſup. eſt feruens exiſtēs p̄cipue vigil.i. diutiſſime ſup orizontē noſtrū apparēs qa tunc vigilare & nocte dormire a vulgo putat̄. & cū ſyrius.i. ſtella vicina caniculę eſt ardēs.i. qn̄ eſt in ſolſtitio ęſtiuali & longiſſimi ſunt dies & ita longiſſimū facit q̄tū ad nos circuitū: nulla cernet tāta ſpectacula ſup. in rebus humanis: vt ſup. ſunt in reb⁹ naturalibus vt in ꝑpetuo incēdio ethne. Tn̄ montē ſua fabula miranda inſeqtur.i. cōſequit̄: hoc eſt de mōte ethna & eius vrbiſq; q̄ in ea fuit incendio: eſt miranda fabula. Nec ille.ſ. mons eſt minus nobilis pio.i. pietate: q̄ ſorte ignis. Nā qn̄ ethna.ſ. mons aut potius vrbs in ea ſita : excanduit.i. exarſit cauernis ruptis.i. aptis foraminibus cauernarū ꝑ eruptionē ignis : & ignes ſup. excanduerūt velut fornacib⁹ penit⁹ euerſis & vnda.ſ. flammarū vecta ſup. eſt in longū feruoribus.i. a feruoribus rapidis: haud.i. non aliter q̄ cū ether fulgurat: ioue exiſtente ſeuo.i. irato aut ſuccēſo: & cū torquet celū nitidū.ſ. pri⁹ caligine obſcura. Segetes ardebant ſup. in aruis: & milia iugera culta ardebant cū dn̄is.ſ. cultoribus: ſylue & colles virētes dū vix putāt hoſtē. ſcilicet ignē mouiſſe caſtra.i. ꝓceſſiſſe: tremebāt.ſ. p̄ timore: & iā.ſ. hoſtis ignis (aut vt Calderin⁹ vult is q iuerat ad vidēdā ethnā vrbē in mōte) euaſerat iā portas vrbis finitime.i. ꝓxie & in cōfinio ſite. Tū vero.i. & tūc maxie aut ad veꝝ conant̄.ſ. oēs tutari opes rapine.i. quas ex incēdio rapere poterāt (graphice aūt deſcribit ppſi trepidationē incenſa vrbe) vt.i. ſcd'm qd' animus eſt & vires ſupple ſunt cuiq;: ille.i. vn⁹ fugientiū gemit ſub auro qd' aſportare conat̄: ille colligit arma.i. vtenſilia ſua aut arma bellica & reponit ſtulta ceruice quia ſtulte ſumūtur arma contra ignē: illū defectū.i. deficientē raptis.i. rapinis tardant ſua carmina ideſt ſola carmina ſua aſportare mollitur hic.i. alius pauper properat nimium velox ſub pondere parū aut nihil aſportans & ſub illo chari ideſt ſub illa re chara: quod fuit cuiq;: fugit ipſe ſed preda non eſt ſecuta incolumis ideſt illeſa ſuum dominum: quia ignis vorat cunctantes: ideſt immorantes & torret auaros vndiq; & intus & foris: conſequitur: ſcilicet ignis ratos : ideſt arbitrantes fugiſſe ideſt iam euaſiſſe: & increpat.i. improperat captis p̄mia ſcilicet auaricie : hoc eſt exuſtionem : ac incendia parſura nullis paſcunt

Et quacūq; ferunt illi veſtigia cedunt.
Felix illa dies:lux illa innoxia terræ
Dextera ſæua tenent leuaq; incendia feruent.
Ille per obliquos ſinus fraterq; triumphans.
Tutus vterq; pio ſub pondera ſufficit illa
Et circa geminos auidus ſibi temperat ignis.
Incolumes abeūt tandē:& ſua numina ſecum:
Salua ferunt:illos mirantur carmina vatum
Illeq; ſe poſuit claro ſub nomine ditis.
Nec ſanctos iuuenes attingunt ſordida fata
Sed iure his ceſſere domus:& iura piorum.

¶ Viſenda & longe magis debes æſtimare ꝙ miracula æthne tanto magis ſunt viſenda.Excanduit:extra candorem& ardorem exarſit Sæuo Ioue:fulmina mittente:Eua ſerat:ille qui iuerat advidendum æthnam quæ eſt vrbs in ipſo monte & exuſta fuit. Paſcunt : deuorant .Amphion: frater Zœtus:pios:ideſt dum illi vadunt ad arripiendos patres ab incendio flammæ non illis nocent:ſed cędūt ignes: Ditis:Plutonis.Piorum: iuerunt ad loca beatorum. DOMI.

ſcunt ideſt deuorant:ſcilicet oēs & omnia parſura dicit nullis vl' parſura ſolis deis: nāq; optima proles.ſ.Amphion & frater.ſ. zetus:fortes ſub pari munere.i.officio pietatis cum iam incendia ſtreperent tectis vicinis aſpiciunt patrē pigrum.ſ.ſenio & mattem ſenilem: eheu condolentis vox aut expreſſiua doloris filiorum: defeſſos ideſt defatigatos ita vt non amplius poſſent progredi:qui ſup. poſuiſſent membra in primo limine: quia aufugere nō potuiſſent (quia vero Amphioni Thebano & fratri Iupiter dicitur pater:& quia hic de ethna loquitur:oportet de alio amphiōe ethneo videlicet ītelligere) poſuiſſent dico membra niſi ſupple fuiſſet vox dicens. O auara manus ideſt multitudo auarorum: parcite attollere.ſ. ī humeros predas.ſ.que vos opprimāt diuitię ſup.ſunt illis.ſ.amphioni:& fratri: ſole mater & pater:tu quiſquis es rapies hanc ideſt conſimilem prędā ſcilicet patrem & matrem:& ꝓperato exire per medium ignem:ipſo.ſ. igne dante fidem:ideſt fiduciam . Pietas eſt merito homini maxima rerum & tutiſſima virtus:flamme ſcilicet incēdij:erubuere:ideſt verite ſunt attingere pios iuuenes & cadunt quacunq; illi ferunt veſtigia.ſ. ſua.Illa dies fuit fęlix : & illa lux fuit innoxia terrę:quia licet excuſſit vrbem dedit documentum pietatis colende quod ꝓ damno repoſitū vult incendia ſęua tenent.i.occupāt dextera.ſ.loca aut dexteras partes:aut ſi legitur dextra ideſt in dextra & feruent leua.i.in ſiniſtra parte.Ille.ſ.amphion cū fratre triūphans per ſinus obliquos.i. per diffugia incurua (Prius etiā ſinus prima longa poſuit dicens ac primū tenuis ſinus agit vlteriores: quia tn̄ ſinus niſi capiat ꝓ vaſe priorē corripere ſolet:qdā legūt ſignis:ſed difficilis eſt compoſitio)vterq; tutus ſub pio pondere.i.onere patris & matris:ſufficit.i.ſuſtinet illa.ſ.incendia:& ignis auidus tēperat ſibi circa geminos.ſ. fratres & ita ipſi abeunt tandem incolumes:& ferunt ſecum ſua numina.ſ.parentes:& deos cū parentibus ſalua.i.illeſa ab incendio:carmina vatum mirantur.i.admirationē trahunt illos.ſ.fratres geminos:& ille.ſ. amphion poſuit ſe ſub claro noīe aut numine:ditis.i.Plutonis.i.clarus ad inferos tandem deſcendit:nec fata ſordida.i. mors obſcura& ignobile letum:attingūt iuuenes ſanctos ꝓpter pietatem:quia ꝑpetuo illuſtres erūt in memoria ac ore hoīm ſed domus.i.manſiones:& iura piorum.i.que debentur pijs in eliſijs campis:ceſſere.i.cōceſſa & attributa ſunt iure.i.merito:his.ſ.dictis fratribus pijs.Et hec in ethnam.

P.Vergi.Maronis Cyris ad Meſſalam.

Et ſi me vario iactatum laudis amore:
Irritaq; expertum fallacis præmia vulgi
Cecropius ſuaues expirãs hortulus auras
Florentes viridis ſophie cõplectitur vmbras
Num mea quæret eo dignũ ſibi querere carmẽ:
Longe aliud ſtudiũq; alioſq; accincta labores
Altius ad magni ſuſpendit ſydera mundi:
Et placitum multis auſa eſt aſcendere collem.
Non tamen abſiſtam cœptum detexere munus
In quo iure meas vtinam requieſcere muſas:
Et leuiter blandum liceat deponere morem.
Quod ſi mirificũ ꝓferre valent genus omnes
Mirificum ſæcli: modo ſit tibi velle libido:
Si me iam ſumma ſapientia pãgeret arte
Quatuor antiquis q̃ heredib⁹ eſt data cõſors:
Vnde hominũ errorem longe: lateq; per orbẽ
Deſpicere: atq; humiles poſſẽ cõtẽnere curas:
Non ego te talem venerarer munere tali:
Non equidẽ q̃uis interdum ludere nobis
Et gracilem molli liceat pede claudere verſum:
Sed magno intexens (ſi fas eſt dicere) peplo
Qualis erycthæis olim portatur athenis:
Debita cum caſtæ ſoluuntur dona mineruæ:
Tarda ve confecto redeunt quinquatria luſtro
Cum leuis alterno zephirus cõcrebuit euro
Et prono grauidum prouexit põdere curſum.

¶Domitij Calderini in Cyrim explanatio.

Argumẽtum. Meſſala. Et ſi me vario. Opuſculũ hoc ver. ad meſſalã dirigit: q Auguſti tpe magnis in reb⁹ & p̃ſertim militarib⁹ exercebat̃ eratq; p̃terea orator nõ idignus & poeta. Cupiebat igit̃ maio beniuolẽtiſſimũ illũ ſibi efficere: cũq; nõnulla ad Mecenatẽ & Octauiũ ſcripſiſſet: Cyrim ad ip̃m Meſſalã direxit: in quo libro oſtẽdit famę atq; glorię gratia ſemꝑ ſe fuiſſe accẽſum libroſq; gręcos nõ ſolũ poeticos verũetiã philoſophicos euoluiſſe. Nũc quoq; nec ip̃am poeticã relinq̃re affirmat laudis eiuſdẽ gr̃a: ideoq; nõ imerito Cyrim opus appellat: nã cyriſo p̃conizo eſt & cyris p̃coniũ: licet auẽ quãdã eſſe videat̃ Ver. (Cyris.) oſtẽdere. Sophię Philoſophię. Fallacis incõſtãtis. Nũ mea ſcilicet philoſophia. Eo vulgo. Alioſq; poeticos: nã tũc dabat operã philoſophię: nũc intẽdit dare operã carminib⁹. Collẽ locũ difficilẽ. Abſiſtã. deſiſtã. Mun⁹ poeticũ. In quo munere poetico. Morẽ ſcribẽdi oẽs artes vel muſę. Pangeret: cãtaret. Cõſors. ſ. philoſophia eſt data hęredib⁹ Pythagorã hoc loco Platonẽ Epycurũ: & Ariſtotelẽ intellexerit qui precipue de philoſophia bene meriti fuerunt & ſcripſerunt. Vnde ex qua philoſophia. q. d. poſſum ꝑ philoſophiam

ASCE. Et ſi me vario &c. Carmen hoc Vergilianũ eſſe tota atteſtatur phraſis. Nã plurima ex hoc in alia opera trãſtuliſſe conſtat vt ſicut de culice dixim⁹ hoc opuſculum quaſi ſui ingenij tentamentum atq; periculum preluſiſſe credere par ſit. Titulus operis eſt. Cyris vergilij ad Meſſalam in quo etiã intẽtio poete expreſſa videtur. Nam cyris preconium dicitur. intẽtio videtur preconium & ſibi & Meſſale mereri. Farrago autẽ ſiue argumentum carminis eſt fabula de Scyllarum tranſformatione quam mirismodis proſequitur. Libellus eſt vnus. Qualitas carminis eſt hexametra heroice non abſil'is ſed in mediocri ſtilo verſata. Ordo. Ordo autẽ & explanatio eſt huiuſmodi. Et ſi. i. q̃q̃ hortulus cecropi⁹. i. athenienſis: hoc eſt cetus philoſophorũ aut ſtudium philoſophie expirans ſuaues auras & ſup. vmbras florentes ſophie. i. ſapientie: viridis. i. in vigore exiſtẽtis cõplectitur. i. detinet me iactatũ vario amore ideſt deſiderio laudis & expertum premia vulgi fallacis. i. inſtabilis & nõ pro merito premiãtis ſup. eſſe irrita ideſt friuola & vana & pro nihilo habẽda. Num ideſt nunq̃d mea. ſ. ſophia queret. i. conabitur querere. i. deligere: ſibi carmen dignũ eo. ſ. vulgo. q. d. minime vnde addit ip̃a accincta ideſt complectens longe aliud ſtudium & longe alios labores: ſuſpendit ſup. me altius ad ſydera magni mundi ideſt ad cõtemplationem ſyderum & rerum celeſtium: & auſa eſt aſcendere collem. i. apicẽ philoſophie placitũ m̃ltis & ſi inquã tali laude philoſophie iactatus ſum: non tñ abſiſtam ideſt nõ deſiſtã ꝓpter ſtudium philoſophie: detexere. i. perfecte texere (ſicut in Bucco. viminibus molliq; paras detexere iunco.) munus. ſ. poeticũ ceptũ ideſt inceptũ in quo. ſ. munere tibi incepto: vtinam liceat meas muſas. ideſt vires poeticas requieſcere. i. reponi: iure. i. vt iuſtũ eſt & liceat deponere leuiter ideſt faciliter: morẽ blandũ. i. poeticum & facetũ ſcribendi genus. Quod ſi oẽs. ſ. muſę aut artes valent ꝓferre mirificũ videlicet genus ſcribendi ſcribã ſup. aut dicã mirificũ ſecli. i. etatis noſtre: modo. i. dũmodo libido ſit tibi velle. ſ. tale genus. i. dũmodo tibi gratum & acceptũ fuerit. Si ſapientia pãgeret ideſt cõpingeret & cõpponeret me (Calderinus dicit cantaret ſed incõgrua videtur expoſitio) ſumma arte ideſt ſummo artificio ornaret q̃. ſ. ſapientia eſt data: conſors ideſt in conſimilem ſortem quatuor antiquis heredibus ſcilicet p̃cipuis philoſophis. Pythagore: Platoni: Ariſtoteli: & Epicuro: vnde ideſt ex qua ſapientia ego poſſem deſpicere ideſt cõtemnere quaſi in altiori & honeſtiori loco poſitus: quia deſpicere ꝓprie eſt deorſum inſpicere errores hominũ longe & late per orbem. ſ. diſperſorum: & poſſem contemnere curas humiles. i. de rebus terrenis. Si inquã tali arte me pangeret ſapientia: ego non venerarer te talem. i. tam excellentẽ virum tali munere ideſt tam humili & in condito carmine. Equidem ideſt ego quidem nõ ſupple poſſum quod volo aut non valeam te q̃cq; dignum afferre. aut quid ſimile quod honeſte pretermittit ne ſe vituperet preter equum: q̃q̃uis liceat nobis interdũ ludere. i. faciles & de rebus humilibus verſiculos facere: vnde in buc. Ludere q̃ vellẽ calamo ꝑmiſit agreſti: & Ouid. Ille ego q fuerã tenerorꝝ luſor amorum. Ingenio perij naſo poeta meo: & q̃q̃uis liceat nobis interdũ claudere v̾ſum pede gracili ideſt tenui & humili

& humili ſtilo. nõ dicit venerarer te tali mune re ſed venerarer te intexẽs verſu magno(ſi fas eſt dicere: qa nefas videt̃ diuinos honores palladi debitos mortali accõmodare aut ſibi tm̃ ſumere: vt ſperet poſſe qcq̃ palladis peplo dignũ contexere) peplo.i.velo: qđ palladi offerri ab Athenienſibus ſolebat. Qualis.ſ.verſu s inſcri pt' peplo: portat̃ oli ſubaudi iã vt ſit iã oli(qđ & carmẽ pateretur) Athenis eryctheis.i.ab Eryctheo rege ſic denoĩatis: ſup. tunc cũ dona debita ſoluunt̃.i.ꝑſoluunt̃ Mineruę caſte: qa perpetue virgini: & cũ qnquatria aut qnquennia.i. ludi quinquennales: redeunt tarda: qa luſtro.i. quinq; annorum ſpacio quo a Romanis luſtrum fiebat: confecto.i.completo: hoc eſt quinto quoq; anno: in menſe Maio: cum zephyrus leuis ideſt terram leuem faciens: vnde in Geor. & zephyro putris ſe glœba reſoluit: concrebuit ideſt creber factus eſt: euro alterno ideſt alternatim flante: & prouexit curſum grauidũ ideſt oneroſum: & tardum: pondere prono ideſt inclinato ad pręcipitium.

phiam reprehendere mores hoĩm ea enim nos impellit ad bene beateq; viuendũ. Humiles terreſtres curas & diuina cõſiderare atq; cęleſtia. Peplũ velũ appellamus quo maxime veſtales vtebant̃: ſed etiã dicit̃ inſigne ex ſerico factum in quo depingit̃ aliqd aut ſcribit̃. vt populo apparere con ſueuit. Qualis verſus. Ericthęis: qa Ericthęus fuit rex Athenienſium. Dona: ſacra Mineruę. quę cęlebrant̃ ab Athenieñſibus ac nomen impoſuit ſuum ipſa enim Athena dicebatur. Quinquatria: ſacra ſingulis quinq; annis fiebant & preſertim in quinq; diebus: Vnde quinquatria Mineruæ appellata ſunt. Zephyrus: deſcrihit tempus in quo fiebãt ſacra mineruę videlicet in reditu zephiri in primo vere. Peplum. Quiquatria.

Fœlix ille dies & fœlix dicitur annus:
Fœlices qui talem annum videre: diemq;.
Ergo palladiæ texũtur in ordine pugnæ.
Magna gyganteis ornantur pepla trophæis:
Horrida ſanguineo pinguntur prælia cocco.
Additur aurata delectus cuſpide typho:
Qui prius oſſæis conſternens æthera: ſaxis
Aemathio celſum duplicabat vertice olympũ
Tale deæ velum ſolenni in tempore portant.
Tali te vellem iuuenum doctiſſime ritu
Purpureos inter ſoles: & candida lunæ
Sydera cæruleis orbem pulſantia ſignis
Naturæ rerum magnis intexere chartis.
Aeternum ſophiæ coniunctum carmine nomẽ
Noſtra tuæ ſenibus loqueretur pagina ſæclis.
Sed qm̃ ad tantas nũc primum naſcimur artes:
Nũc primũ teneros firmamus robore neruos:
Hæc tñ interea quæ poſſumus: in quibus æui
Prima rudimenta: & primos exigimus annos
Accipe dona meo multum vigilata labore:
Et promiſſa tuis non magna exordia rebus.

ASCEñ. ¶ Felix ille dies. Progreditur ad quinquatriorum ludorum fœlicitatem deſcribendam rediturus ad rerum ſuarum modeſtam extenuationem: per quam impetrata venia ad narrationẽ accingetur. Ordo. ¶ Ordo igitur eſt. Fœlix ſupple eſt ille dies: quo peplum offertur: & annus dicitur fœlix: & fęlices ſupple dicuntur qui videre talem annum & diem. Ergo quia ſcilicet in honorem Palladis omnia fiunt: pugnæ palladię ideſt quas pallas(que & armorum & ſapientiæ; ſine quibus bella recte geri nequeũt dea) cum diuerſis geſſit: texuntur ſcilicet in peplo in ordine ideſt per ordinem: quia magna pepla: ornantur tropheis gyganteis. ideſt ſpolijs de gygantibus per Palladem detractis. Et prelia horrida: quia cruenta: pingũtur ſcilicet acu cocco ſanguineo ideſt colore rubro ſanguinẽ imitante: & additur ſcilicet ceteris gygantibus typho ſcilicet gygas egregius & ceterorũ ductor: cuſpide deaurata ideſt habens cuſpidem auratam: aut pingit̃ ſupple cum cuſpide aurata quam in manu tenebat: qui ſcilicet typho conſternens prius ſcilicet q̃ a Pallade proſterneretur æthera ideſt ſummum aerem: ſaxis oſſeis: ideſt oſſę montis Theſſaliæ pelio impoſiti: duplicabat olympũ ſcilicet montem in confinio theſſaliæ & macedonie: celſum ideſt ſublimem(vſque adeo enim ſublimis eſt vt venti verticem eius non attingant vnde pro cęlo habetur) vertice emathio ideſt theſſalico Athenieñ. ſupple portant deæ tale ideſt taliter depictum velum: in tempore ſolenni ſcilicet ludorum quinquatrium. O doctiſſime iuuenum ſcilicet meſſala: ego vellem ĩtexere tali ritu ideſt modo: te magnis chartis nature rerum ideſt conſcriptis de rerum naturis: intexere dicit te inter ſoles purpureos ideſt rubicundos: & inter candida ſydera lunæ: pulſantia orbem ſcilicet ſpheram ſuam ſignis cæruleis ideſt nigreſcentibus. Et ſi ſupple poſſem quod vellem: noſtra pagina ideſt compacta tabella: hoc eſt ſcriptura: loqueretur carmine ideſt metrice. ſenibus ſeclis: ideſt iam ſeneſcentibus & euo confectis: tuum nomen: coniunctum eternum ideſt vt dicunt eternaliter: ſophiæ ideſt philoſophiæ quã deſcriberem. Sed quoniam nos naſcimur nunc primum ad tantas artes ſcilicet poeticas philoſophicis rebus locupletatas: quia vt dicit Flaccus in arte. Rem tibi ſocratice poterũt oſtẽdere charte: & firmamus nunc primum robore ideſt fortitudine: neruos teneros.i.vires graciles: ſubaudi: nõ audem' adhuc rẽ tantã attẽtare: ſed id vt pri' dixi prudenter omittit. Tñ.i.nihilominus accipe interea hec q̃ poſſum': in qb' exegim' prima rudimẽta.i. primordia & primas eruditiones ęui.i.vite nr̃e: & primos annos. Accipe inq; dona vigilata.i.cũ vigilia & lucubratione edita carmĩa. multũ nr̃o labore.i.opa: & accipe exordia nõ magna.i. exigua. promiſſa tamen tuis rebus. Et hec loco ꝓemij dicta ſunt.

DOMI. ¶ Texuntur in peplo pugnæ palladie geſta contra gygantes. Cocco: colore rubro. Typho: additur etiam typho in peplo qui etiam fuit vnus ex gygantibus dux precipuus. Oſſęis: oſſę montis. Aemathio vertice ideſt pelio monte Theſſaliæ: nam æmathia Theſſalia dicit̃ a rege poſt Deucalionem. Deæ: Palladi ſolenni: in feſtis quinquatrijs. Doctiſſime: o Meſſala poeta ſicut oſtendit Tibullus in carmine. Te Meſſala canam. Intexere: depingere. Naturæ: inter naturales. Senibus. futuris ætatibus. Naſcimur: incipimus Rebus: geſtis.

Impia prodigijs vt quondã exercuit amplis
Scylla nouos auium ſublimis in aere cœtus
Viderit:& tenui conſcendens ſydera penna
Cæruleis ſua tecta ſuperuolitauerit alis.
Hanc ꝓ purpureo pœnã ſcelerata capillo:
Proq; patris ſoluens exciſa funditus vrbe.
Complures illam & magni meſſala poetæ:
(Nã verũ fateamur:amat polyhymnia verum)
Longe alia perhibent mutatã membra figura
Scyllæum monſtra in ſaxum conuerſa vocari
Illam eſſe erumnis quam ſæpe legamus vlyſſi
Cãdida ſuccinctã latrãtibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates:& gurgite in alto
Deprenſos nautas:canibus laceraſſe marinis.
Sed neq; mœoniæ hæc patiunť credere chartæ
Nec malus iſtorum dubijs erroribus auctor:
Namq; alias alij vulgo finxere puellas:
Quæ colophoniaco ſcyllæ dicuntur homero.
Ipſe cratẽ matrem ſed ſiue hanc ſiue ery ctei:
Siue illam monſtro genuit grãdæua biformi:
Siue eſt neutra parẽs: atq; hoc in carmine toto
Inguinis id vitium veneris deſcripta libido:
Siue etiam exactis ſpeciem mutata venenis
Infœlix virgo:quid enim commiſerat illa:
Ipſe pater timidam ſæua complexus harena
Coniugium charæ violauerat amphitrites:
Attamen exegit longo poſt tempore pœnas:
Vt cum cura ſuæ veheretur coniugis alto
Ipſa trucem multo miſceret ſanguine pontũ.
Seu vero:vt ꝑibent: forma cõuinceret omnes:
Et cupidos quæſtu paſſim ſpoliaret amantes:
Piſcibus & canib⁹ rabidis vallata repente eſt.
Horribiles circũ vidit ſibi ſiſtere formas.
Heu quoties mirata nouos expaluit artus
Ipſa ſuos:quoties heu ꝑtimuiſſe latratus
Auſa q; eſt mulier numẽ fraudare deorum
Edictam veneri votorum vertere pœnam:
Quã mala multiplici iuuenũ q; ſepta caterua
Dixerat:atq; animo meretrix iactata ferarum
Infamẽ tali meritorum more fuiſſe
Docta palepaphiæ teſtatur voce pachynnus.

DOMI. Scylla: ¶Impia ſcylla nũc ꝓponit qd dicturus.Scylla Niſi filia Minois amore capta:patrẽ ſuũ ꝓdidit crineq; aureũ q̃ du rãte fatũ erat vt regnũ ſibi ꝑpetuũ eẽt ſubſecuit:ſed tãdẽ ſpreta a Minoe cũ nauigaret in auẽ ferť cõuerſa:ſed infra latius

¶Impia ꝓdigijs.Aggrediť inſtitutũ quod ẽ fabulam Scylle in monſtra mutate ꝑcurrere ASCFn. que varie explicari ſolet nã diuerſe ſũt ſcylle ſed poete habẽt hoc de more vt oĩa a cognominib⁹ geſta quaſi ab vno geſta recitẽt:vt de his q Iouis:Bacchi:Mercurij:Herculis:Veneriſq; nomẽ ſottiti ſũt.Vnde in Buco.fabulã confundit dicẽs:Quid loquar aut ſcyllã niſi: quam fama ſecuta eſt.Candida ſuccinctã latrantib⁹ inguina mõſtris Dulychias vexaſſe rates:& gurgite ĩ alto Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis &c.vbi tñ quidam legunt:Quid loquar aut ſcyllã niſi:aut quam fama &c.Et ita ego quoq; potius legerẽ.Nã aut ve vel ne nec & ſimilia nõ ponunť in principio:niſi ponanť etiã in medio.hic tñ diuerſas recitat opiniones.Vñ.Ordo eſt.vt .ideſt Ordo. queẽadmodũ.ſcylla impia.ſ.in patrẽ Niſum: Megarenſiũ regẽ:exercuit quõdã nouos cet⁹ auium:factarũ.ſ.ex hoĩbus exiſtẽs ſublimis ĩ aere:qa & ip̃a in auẽ mutata eſt & vt ipſa viderit nouos cetus auiũ:& cõſcendẽs ſydera.i. celum petens tenui:i.recens nata penna:volitauerit ſup ſua tecta.i.ſup regiã paternã alis çeruleis.i.cerulei coloris.Soluens ſcelerata.i. ſcelere cõtaminata hãc penã ꝓ capillo purpureo:quẽ.ſ.pater eius ſic habebat cõſecratũ vt regnum nõ amitteret tantiſper dũ illũ haberet:ſed ſcylla capta amore Minois q tũc vrbẽ obſidebat eũ patri dormiẽti abraſũ ad amatum tranſtulit:a quo tñ ſpreta in auem verſa eſt:niſo aui in quã niſus pater ei⁹ cõuerſus eſt perpetuo odio inimicã.& ꝓ vrbe patris.i.paterna:exciſa funditus.ideſt euerſa & vaſtata O meſſala cõplures & magni poete perhibẽt illã mutatã mẽbra .i.habere mẽbra mutata: longe alia figura:quia dicũt quidã in mõſtrũ marinũ verſam:quod plures de ſcylla phorci predicant:perhibẽt dico mutatam ſic vocari monſtra conuerſa in ſaxum ſcylleum(nã nos fateamur verum:nam polyhymnia.ſ.muſa amat verum.Calderin⁹ legit amãt vt ſit poete amant.ſed non procedit q̃uis liceat dicere o polyhymnia fateamur verum:nam plures poete amãt de ſcylla ſcribere:Sed vt puto appoſitum eius nominatiui poete eſt perhibẽt quidam legunt polymnia.& ita fere dicitur: ſed quia primam corripit & componiť a poly & hymno:quaſi multe laudis poſſet dici polyhymnia ſicut in primo carmie apud horatium.Euterpe cohibet nec polyhymnia Leſboum refugit tendere barbiton.Alij a πολυ & μνεια.ideſt memoria deducunt & ita polymnia diceret ſed merito vltima longa)& ꝑibẽt illam eſſe quã nos legam⁹.i.legere poſſimus ſepe eſſe vlyxi erumnis:ideſt ad erumnas:qa ex ſocijs eius nonnullos deuorauit:& quam legamus ſuccinctam inguina candida:ideſt habẽtẽ inguina candida ſuccincta mõſtris latrantib⁹.i.canib⁹ qđ fingiť qa vnde cõfracte inter ſaxa ſcyllea quaſi latratũ edũt:vexaſſe. i.vehemẽter agitaſſe(Docet em̃ Gellius vbũ eſſe vehemẽtie)& laceraſſe canib⁹ marinis: nautas deprẽſos.ſ.a tempeſtate(quod ꝓprie de ip̃is diciť.vñ ĩ Geor.Deprẽſis oli ſtatio tutiſſima nautis)ĩ gurgite alto.i.mari.ſed dicẽdo alto:epitheto tapinoſim.i.hũilẽ ſermonẽ leuat.Sed neq; charte meonie.i.homerice patiunť credere hec:vt.ſ.ſcylla niſi dicať ĩ mõſtrũ marinũ vſa:nõ mal⁹.i.falſus auctor ſup. faciet credere errorib⁹ dubijs:i.ꝑ errores icertos iſtoꝝ.ſ.viliũ q talia aſſerũt.Nãq; alij fin-

xerũt vulgo.i.paſſim & ĩpune:alias puellas q̃ dicunt̃ ſcylle homero.i.ab homero colopho niaco.i.qui colophonis dicit̃ ciuis.ſeptẽ em̃ vrbes vt Gellius recitat:certãt de patria iſi gnis homeri.Ipe.ſ.homer⁹ ſup.dixit matrem cratẽ.ſed ſiue dixit hanc ſiue ſup.mater fuit erytthei.i.athenieñ.regis filia ſiue grãdeua. ſ.parens genuit illã mõſtro biformi.i.vt fie ret mõſtrũ biforme:ſiue neutra.i. nec creatis nec athis eſt parẽs.i.mater atq; id vitiũ igui nis.i.qđ dicit̃ pubeten⁹ ĩ mõſtrũ v̾ſa:ẽ libido veneris deſcripta ĩ toto carmĩe qđ.ſ.de ſcylla a diuerſis ſcripta eſt:ſiue etiã mutata ſup.eſt ſpeciẽ.i.habuit ſpeciẽ hoc eſt formã ſeu figu ram mutatã:venenis exactis.i.ductis ad hoc aut exactis.i.petitis & q̃ q fontẽ veneni infe cit ad hoc exegit:hoc eſt vtcũq; ĩ mõſtrũ v̾ſa ſit:eſt ſup.infelix virgo.em̃ ꝓ qa quid illa cõ miſerat.i.peccauerat.q.d.nihil:ſed ipe pater. ſ.neptũnus cõplex⁹.ſ.ſcyllã timidã.ſ.ſtuprari ſup in harena ſeua:qa maris:aut in aqua pfu gere & effugere nõ poterat:violauerat cõiu gium.i.fidem matrimonialẽ:amphitrites.ſ. cõiugis(Et declinat̃ hec amphitrite hui⁹ tes & eſt ſpõdaic⁹ v̾ſus)chare.ſ.aut prius aut po ſtea nõ tũc cũ fide violaret:attamẽ exegit pe nas.ſ.a ſcylla:lõgo tpe poſt.vt cũ ſcylla vehe retur alto.ſ.mari aut thalamo chare cõiugis: ipſa.ſcilicet ãphitrite auctoritate mariti:mi ſceret põthum.trucẽ.i.mare tẽpeſtuoſũ mul to ſãguine.ſ.ſcylle q̃ effuſo pri⁹ ſãguine ĩ mõ ſtrũ v̾ſa ẽ:ſeu.i.ſiue v̾o.i.ꝓ certo:vt phibẽt i.dicũt poete:ipa cõuiceret.i.ſuparet oẽs for ma.i.formoſitate&ita ĩ ſe iuidiã excitaret:& ſpoliaret paſſim q̃ſtu.ſ.meretricio hoc eſt lu cro amãtes.i.amatores cupidos.ſ. cõcubitus aut copie eius:hoc eſt ſiue ꝑ odiũ ãphitrites: ſiue ꝑ iuidiã oĩm nympharũ cũ oẽs forma ſu peraret ſiue ꝓpter q̃ſtũ meretriciũ qa amãtes ſpoliauit cõuerſa eſt in mõſtrũ:ipa vallata.i. circũdata repẽte piſcibus & canib⁹ rapidis q̃ vterũ ei⁹ intrauerũt:vidit formas horribiles ſibi circũſiſtere.i. circũſtare.Heu:condolẽtis vox:quoties ipſa mirata ſeu mutata: ſcilicet in mõſtrum nondum amiſſa penitus ratione:

latius declarabimus.Cæruleis:nigreſcẽtib⁹.Vrbe: mega renſi.Niſus em̃ pater regnabat megaræ quę diruta fuit a Minoe.Amãt illã ſcyllã nã crebro ſcribũt de ſcylla.Poly hymnia:muſa.Scyllęũ:mõſtrũ vocitat̃ ſed nota varias eẽ opiniones:qdam dicũt ſcyllã Niſi in mõſtrum ſiue ſaxũ ſcyllæũ cõuerſam.alij dicũt Phorci & crateidos filiã ſpre to Tritone adamaſſe Neptũnũ ex quo Tritõ irat⁹ acce ptis a Circe venenis locũ maris in q̃ Scylla lauare ſe cõ ſueuerat infecit:quẽ cũ intraſſet puella mox mutata eſt ĩ monſtrũ:& eius inguina canes videbant̃ latrantes:hero. Secundũ quoſdã huius formã Verg.iij.æneí.deſcribit di cens:Pria hoĩs facies & pulchro pectore virgo Pubeten⁹ poſtrema immani corpe piſtrix Delphiniũ caudas vtero cõmiſſa luporũ.Home.quoq; pedes .xij.habuiſſe & colla ſex capuq; ĩ ſingulis terribile:e nauiq; auferre hoĩm cor pora ſolitã ſicut ſex accepit e naui Vlyxis.Quidã dicũt ab amphitrite mare fuiſſe ĩfectũ irata Scyllã amari a Ne ptũno Oui.v̾o aſſerit amatã a Glauco quẽ cum circe ad ſuũ amorẽ diuertere neqret:Venenis ſuis mare ĩfecit di cebat em̃ Glauc⁹ prius ĩ mari frõdes naſcituras:& in mõ tibus algas q̃ in littorib⁹ naſcũt̃ q̃ obliuiſci ſcyllæi poſ ſet amoris:ꝙ aũt hic poeta ſcyllæũ ſaxũ dicit tãgit hiſto riam:nã teſte Solino ſaxũ eſt in mari ſiculo plures ſub ſe habens reſectos ſcopulos:& cũ fluctus maris ingredit̃ la tratũ canũ rep̄ſentat.Erũnis:calamitatibus Vlyxis Duli chium:oppi.Vlyxis ĩ regno laertis.eadẽ fere carmĩa ĩ bu co.ſunt.Mæoniæ:Homeri q̃ dicit filiã fuiſſe Phorci nõ Niſi:Vulgo:vbiq;.Colophoniaco:qm̃ Home.Colopho nis ciuis habet̃:q̃ vrbs eſt mœoniæ:vbi Apollo maxĩe celebratur & etiã ab oppido clari⁹ appellat̃ Cratinei:qa vt dixim⁹phorci & Crateidos nymphę filia fuit.Eryctei Nã quidã dicũt ipſam Eryctei filiã regis athenieñ.nõnul li athidos filiam q̃ filia Cratinæi fuit qui etiam athenis teſte Strabo.imperauit.Neutra:Nec Crateis nec Athis Toto carmine eſt libido Veneris in ſcyllam:Exactis du ctis venenis.Pater:Neptũn⁹:Amphitrites:vxor fuit Ne ptumni.Trucem:tempeſtuoſum.Sanguine:quoniam fe cit illam ſcyllam mutari in monſtrũ ſparſo pri⁹ eius ſan guine.Quæſtu:lucro:Nã ob predã amantũ fuit cõuerſa in mõſtrũ.Vallata circũdata:Numẽ:qa qñ numĩa maris ibãt volebat ea defraudare:Edictã veneri:ven⁹ em̃ affe cit Scyllã hac pœna qm̃ ſpoliabat amãtes:cum gratis eis ſeruire debuiſſet Pachin⁹:ꝓmõtoriũ ſicilię.Palepaphię: Veneris.

Scyllæũ monſtrũ.

Scyllæũ ſaxum.

colophõ

Cratine⁹

expaluit.ſ.pre timore ſuos artus nouos ideſt quos iam induerat:q.d.frequentiſſime.Heu quoties perti muiſſe.pro pertimuerat:aut pertimuiſſe dicit̃ latratus ſuos:ꝙ ideſt qa:ipſa mulier ideſt mortalis.ſicut in enei.Mixta deo mulier:auſa eſt fraudare numẽ deoꝝ.ſ.marinorum quos ſecũ rem habere cupientes de fraudauit.& ꝙ auſa eſt vertere.i.inuertere & immutare penã votoꝝ.ideſt quã amatores ex voto debue rant edictã.i.expreſſe addictã veneri ſi.ſ.faceret eius copiam amatoribus quã.ſ.ſcyllã pachynnus.ſ. pro montorium ſicilie:docta.i.informatũ.voce palepaphie.i.veneris teſtat̃ fuiſſe infamẽ tali more meritoꝝ ꝙ ideſt qa ipſa ſepta.i.circũdata multiplici caterua iuuenũ dixerat mala ideſt cõuicia & execrationes aut imprecationes:aut malefica carmina:exiſtẽs merettix iactata animo ferarum.i.ferino aut beluino.Atq; ita multiplex eſt opinio que ſcylla & cur in monſtrum verſa ſit.vnde ſequitur.

ASCEn. ¶ Quicquid &c. Dimiſſis varijs opinioni bus poti⁹aſſentiri videt̃ eis q̃ de ſcylla mega reñ.regis filia fabulã ſcripſerũt:quã iuocatis vt pote ad rẽ obſcurã & difficilẽ muſis:pſe quit̃ deſcribẽs prĩo megareñ.vrbẽ.Ordo aũt

Ordo. eſt.Quicqd.ſ.hec oĩa ſunt.i.ſiue vera ſiue fal ſa ſunt q̃ de ſcylla dicunt̃.& vt.i.qualit̃ q̃ſqs locutus eſt de tali clade.i.calamitate ſcylle li ceat ſup.eam noteſcere.i.claram fieri:potius crini:i.ꝓpter capillos patris cõſecratos quos abſtulit.atq; licet noteſcere.i.patere nõ vnam eſſe ſcyllam ex multis puellis:ſed ſup.varias Quare o diua.ſ.ven⁹:& q̃.i.qualia pmia ni mis magna tribuiſti ſup.ſcylle:meditãti.i.co gitanti:mittere cupidis.ſ.amatoribus certos cantus.i.carmia amatoria:q.d.ſeuiſſima ſũt quidem premia:quia in tale mõſtrum formo ſiſſimã mutari.videt̃ magni criminis pmiũ vt cõe

Quicquid & vt quiſquis tali de clade locut⁹
Omnia ſunt:potius liceat noteſcere crini.
Atq; vnam ex multis ſcyllam non eſſe puellis:
Quare & quæ cantus meditãti mittere certos
Magna nimis cupidis tribuiſti p̄mia diua:
Pierides quarum cuſtos altaria poſtes
Munere ſæpe meo inficiũt foribuſq; hyacinthi
Deponunt flores:aut ſuaue rubens narciſſus:
Aut crocus alterna coniũgens lilia calta:
Sparſaq; liminibus floret roſa:nũc age diuæ
Præcipue

Præcipue noſtro nunc aſpirate labori:
Atq; nouum æterno ꝑtexite honore volumē.
Sunt pandionijs vicinæ ſedibus vrbes
Acteos inter colles & candida Theſei
Purpureis late ridentia littora conchis:
Quarum non vlli fama concedere digna
Stat megara attæi quondam mutata labore
Archadio phebocq; decus: namq; affuit illi
Vnde etiam citharæ voces imitatur acutas.
Sæpe lapis recrepat cyllenia munera pulſus:
Vt veterem ſonitu phœbi teſtetur honorem
Hanc vrbem ante alios q tū florebat in armis
Fecerat infeſtam populator remige minos:
Hoſpitioq; ſeni fuit hippolydoſaq; victo
Carpathium fugiens & flumiua cerathæa
Texerat hunc bello: rep etens cortinius heros
Attica cretæa ſternebat rura ſagitta.

¶ Quicquid: oīa ſunt ibi q̄ decātata ſunt poetis. Note-
DOMI. ſcere: clarā fieri. Diua: ven⁹. Meditanti. Nā ſcylla ſemper
meditabāt decipe amātes: croc⁹: calta narciſſus hyacith⁹
Tenſa. flores. Pādionijs: pādion em̄ rex fuit athenarū & pr̄ Niſi
Arthaxa qui habuit ſcyllā: Actæos: atheniēſes. Tēſa vrbs in pelo
ta. pōneſo: eſt plurali tantū numero declinata ſicut arthaxa
Alchato- ta & nō lōge ē a pilo: Latex: aqua. Quarū: cōcharū. Attei
ne. ipſius Athis. De⁹ phœbus. Hoc dicit propter nympham
Alchatoen megarenſem q̄ ab Appolline amata fuit & q̄
dedit nomen cuidam arci megarenſiū: in quā ipſa ſcylla
aſcendere conſueuerat vt ſpectaret littora maris. Dicitq;
Apollo in ipſius arcis mœnibus cytharam recondidiſſe
acceptā a mercurio Cylenio ab cyllene mōte archadię di
cto. Quocirca quoties arcis lapides mouebant: ſonitum
reddebat cythara: vnde modulādi rationē accepiſſe mor
tales. Oui. lib. viij. refert Regia turris. i. vo. am. In quib⁹
auratam proles latonia fert: Depoſuiſſe lyram ſaxo ſon⁹
eius inhæſit. Sæpe illuc ſolita eſt aſcēdere filia niſi: & pe
tere exiguo reſonātia ſaxa capillo. qd' idē hoc loco poe-
ta commemorat. Hanc vrbem añ ali. tangit queādmodū
Minos venit contra megarā. Remige bello nauali. Hip-
polydoſa ab equis fœtida dicitur: componiturq; ab hip
pos quod eſt equ⁹: & lydoſa quaſi lydora ideſt fœtida &
maledica interdū. Hippolydoſa igitur erat megara pro-
pter mortes Carpathii carpathos inſula eſt Rhodiorum
& oppidum in creta: ſed ab inſula carpathium mare eſt
appellatum: Cerathus: fluuius cretæ apud gnoſum ciui-
tatem. Heros: minos Attica rura Athenas. ſagitta cretæa
quia in creta & pręcipue apud gnoſum ſagittis aptiſſimi
calami naſcuntur.

Sed neq; tunc ciues: neq; tūc rex ipſe veretur
Infeſto ad muros volitantes agmine turmas
Ducere & indomita virtute retundere mentes
Reſponſum quoniā ſatis eſt meminiſſe deorū
Nam capite a ſummo regis (mirabile dictu)
Candida cæſaries: florebant tempora lauro
Et roſeus medio fulgebat vertice crinis.

Cuius

vt cōe vocabulū tā in bonā q̄ ī malā partē ſu
mendū credam⁹: ſed tñ īcerta eſt cauſa: vnde
inuocat muſas dicēs o pierides. i. muſe: quarꝫ
altaria. i. dona oblatitia: inficiūt. i. imbuūt ſe
pe meo munere: poſtes caſtos. i. tolos in tēplo
veſtro ſuſpēſos. i. q̄bus ſepe ſacrifico & q̄b⁹
ſanguine poſtes reſpergo (nā muſarꝫ ſacerdo
tem ſe fatet̄ ī Geor. dices. Me primū dulces te
neāt añ oīa muſe. Quarū ſacra fero ingēti ꝑ-
culſ⁹ amore) & quarꝫ forib⁹. ſ. tēpli hyacinthi
ſ. pueri ſimiles illi q in florē hyacinthū vſus
dicit̄: & narciſſus ali⁹ puer ī ſui noīs florē vſ⁹
rubens ſuaue. i. cū ſuauitate aut croc⁹ coniū-
gens. i. cōſerēs lilia calta. i. flore luteolo (vt ī
Buco. Mollia luteola pigit vaccinia calta) al
terna. i. alternatim poſito cum lilijs deponūt
ſepe flores. ſ. ſuos aut ſe: nā & croc⁹ puer fuiſſe
dicit̄. & in quarꝫ liminib⁹. ſ tēpli: floret roſa
ſparſa: age (adhortādi vox ſed cōtra Vallā q
vult age ſingulari tm̄ cōueīre vt ī eū dicim⁹)
o diue aſpirate. i. fauete nūc ꝑcipue nr̄o labo
ri atq; ꝑtexite. i. ornate volumē. i. libellū no-
uū eterno honore: Hacten⁹ īuocatio: nūc op⁹
auſpicat̄ dicēs. Vrbes ſūt vicine ſedib⁹ pādio
nijs. i. atheniēſib⁹ quarꝫ pādion rex fuit: inter
colles atteos. i. atticos: & īter littora candida
theſei. ſ. regis athenarꝫ ridētia late cōchiſ. i. cō
chilib⁹: purpureis. i. vñ purpure⁹ color extra-
hit̄. Quarꝫ. ſ. vrbiū vicinarꝫ athenis ſtat me-
gara. ſ. vrbs: nō digna cōcedere vlli. ſ. vrbi. fa
ma. i. famoſitate. hoc eſt q̄ quātū ad famā nul
li cedat. mutata. i. reparata ī meli⁹ quōdā labo
re attei. ſ. regis (Calderin⁹ legit latex: ſed ma-
l⁹ eſt vſ⁹ & iepta cōſtructio. ꝑterea dicit q̄rꝫ. ſ.
cōcharꝫ: ſed meli⁹ puto q̄rū vrbiū. ſed ſu⁹ cui-
q; capt⁹ ē vtrūuis ſeq̄re) exiſtēs dec⁹ archadio
ſ. mercurio & phebo ꝓpter cytharā. Nāq; af-
fuit. i. ornamēto fuit illi: vñ etiā imitat̄ acu-
tas voces cythare. i. lyre. illic ab apolline de-
poſite: lapis pulſ⁹ recrepat. i. ſonare facit: mu
nera cyllenia. i. a mercurio cyllenio accepta:
vt teſtet̄ ſonitu. i. ſonādo veterē honorē phe-
bi. i. aut quem pheb⁹ a mercurio accepit: aut
quē illi attribuit illic lyrā deponēdo. Minos.
ſ. rex cretēſiū q florebat tū ī armis añ alios. ſ.
reges. i. ꝑcipue fecerat hāc vrbē īfeſtā. i. īfeſta
uerat & vexauerat hāc vrbē remige. i. remi-
gio appulſ⁹: populator. i. depdator & fuit ſeni
ſ. niſo regi hoſpitio. ſ. dū floreret. & hyppoly
doſa i. fetida ab equorꝫ cadaueribus victo. i.
poſtq; deuictus erat: Heros cortini⁹. ſ. cretēſis
ideſt minos: vñ in Buco. Perducēt alique ſta
bula ad cortinia vacce. fugiens carpathiū. ſ.
mare & flumia cerathea ideſt cerathi fluenta
apud gnoſon ciuitatē cretēſem: & eſt verſus
ſpondaicus. texerat ideſt obtexerat & obſede
rat hūc ſcilicet ſenem regem: bello. & repetēs
ideſt expetens hunc bello ſternebat rura atti-
ca ideſt atheniēſia ſagitta cretea q̄a preſtātes
in creta fiunt ſagitte.
ASCEn.
¶ Sed neq; tūc ciues: neq; tūc rex &c. Oſten-
dit ſecuritatē regis propter capilli fatalē con
ſecrationē vtpote quo ſaluo regnum amitte
re non poterat. ¶ Ordo autē eſt. Sed rex ipſe Ordo.
ſcilicet niſus neq; veret̄ tunc. ſcilicet cum mi
nos obſideret: ciues: ideſt bella inteſtina aut
ſeditiones ciuium: neq; veret̄ tunc turmas vo
litantes ad muros infeſto: ideſt vim inferente
agmine: ſcilicet hoſtili. ducere: ideſt ducebat
& retūdere: ideſt retundebat mētes indomita
virtute. ideſt licet indomita virtute predite
eſſent hoſtiū mētes: tamē nihil ducebat & re-

 tūdebat

tundebat eas fatali ſecuritate munit⁹.Aut ſic Nec ſup.curat ducere.ſ.cõtra hoſtẽ nec retundere mẽtes idomita ꝟtute:qm̄ ſatis eſt meminiſſe reſpõſum deoꝝ.Nã ceſaries cãdida(mirabile dictu.i.q̃ res eſt mirabilis dictu)ſupple erat a ſummo capite regis:& tp̱a.i.medie capitis partes:florebãt lauro.i.coronã lauream gerebant & crinis.i. capill⁹ roſeus:aut coloris aut odoris roſei:fulgebat medio vertice: cuius.ſ.crinis:q̃ꝫdiu natura fuiſſet ſeruata:tã ſupple diu parce cõcordes ſtabili numime.i. volũtate & nutu diuino:firmarũt ꝓ firmauerunt:ideſt ſtabiliuerũt & firmiter cõſtituerũt patriã Niſi ſup.futurã eſſe incolumen:& regnum Niſi futurũ ſup.incolume.Ergo oĩs cura:ſcilicet Niſi reſidebat.i.ſita erat:ſup.in capillo cano.i.cani capitis quẽ comptũ ſolenni ritu fibula aurea nectebat tereti dente cicade corſelle.i.q̃lis eſt apud corſellã ciuitatẽ aphrice frequẽs:hoc eſt elephãtis:dẽte igit̃ eburno Nec ꝟo hec cuſtodia.ſ.capilli fuiſſet nec fuerat vobis:ſcilicet megarẽſibus:vana niſi.i.ſi non ſcylla.ſ.filia Niſi cõcepta.i. correpta nouo furore:ideſt amore in hoſtẽ:ſcylla dicit inuenta ſepulchrũ.i. excidium patris miſeri & patrie ſupple miſere:ſi nõ inhiaſſet:ideſt cupiditatem inhiãdo indicaſſet:ocellis.i. iminutis per appetitũ libidinoſum oculis o nimiũ cupidis:ſed ille puer:ſcilicet cupido de⁹ amoris:mal⁹:ideſt pernicioſus ſupple. fuit:quem nec ſua mater:ſcilicet venus q̃ ſepe impatienter:amauit:potuit flectere iratum:ideſt q̃ties iraſcebat̃ quẽ nec pater atqꝫ auus.i.Iuppiter quia Iuppiter eum ex filia genuit ſup.potuit flectere:vñ in primo enei.venus ad cupidinẽ Nate mee vires:mea magna potẽtia ſol⁹.Nate patris ſummi q̱ tela typhoea temnis.ille.ſ. amor ſeu cupido deus amorũ.potuit domitare etiam leones penos.i.punicos: qui feroces & iubati ſunt.& docuit tygres validas.ſ.pernicitate & feritate etiã manſueſcere victas.ſ. amore.Ille etiã docuit mãſueſcere diuos homines.i.inter homines ꝟſantes aut ex hoĩb⁹ factos:ſed magnũ ẽ dicere.i.enarrare diuorũ amores.Idem paruulus:id cũ adhuc eſſet paruulus acuebat iras.i.litem fouebat & acriter contẽdebat cum ſuperis.Scylla inſcia.i. ignara:violauerat ſedẽ.i.templũ magne iunonis cuius diue periuria nõ liceat vlli puelle ſe meminiſſe diu p̱iura.i.licite(licet p̱ nephas meminerit)violauerat dicit ſedẽ iunoĩs dũ operata.i.exercita ſacris dee.i.dũ poſtq̃ꝫ ſacrificauerat laſciuit & ꝓcedit longe extra cateruam ideſt cetum matrũ & comitũ gaudens veſtẽ ſuſpẽſam.i.pendẽtem ludere in corpore & relaxans ſinus.ſ.veſtiũ tumidos ideſt inflatos aquilone agitãte.i.impellẽte ignis.ſ. amoris nec dum.i.nõ adhuc agitauerat.i. expulerat: honores caſtos.i. caſtitatis & ꝟginitatis nec dum.i.& nõ adhuc.& ſacerdos.ſ.ꝓnuba p̱fuſa.i.aſp̱ſa lympha ſolẽni.i.ſolẽnitati nuptiali apta nõ exornarat adhuc caput.ſ.ꝟginis folijs oliue pallẽtis q̱bus ornabant̃ nubẽtes cũ pila fugit lapſa e manib⁹.i.cũ adhuc neſciuit ludere pila:cumqꝫ ip̃a virgo ꝓcurrit relaxe.i. diſſolute q̊ ludo:vti.i.vtebat̃ ne ꝓdita.i. manifeſtata eſſet ꝙ vagaret̃ imprudenter. palla aurea ſoluiſſet.i.laxaſſet iã gracili corp̱e:oĩa que poſſent retinere gradũ & imorari curſum o optãdi vox:ego vellem vt ſupple haberes ſemper tecum tua ſacraria:non violata vnq̃ꝫ manu(ſi dixeris tua manu nõ ſtabit ratio metri)q̱a

Cuius q̃ ſeruata diu natura fuiſſet
Tam patriam incolumen Niſi regnũqꝫ futurũ
Concordes ſtabili firmarunt numine parcæ.
Ergo omnis cano reſidebat cura capillo:
Aurea ſolẽni comptum quoqꝫ fibula ritu
Corſellæ tereti nectebat dente cicadæ.
Nec vero hæc vobis cuſtodia vana fuiſſet:
Nec fuerat niſi ſcylla nouo concepta furore.
Scylla patris miſeri patriæqꝫ inuẽta ſepulchrũ
O nimiũ cupidis ſi non inhyaſſet ocellis.
Sed malus ille puer quẽ nec ſua flectere mater
Iratum potuit:quẽ nec pater:atqꝫ auus idem
Iupiter.ille etiam pœnos domitare leones:
Et validas docuit victas manſueſcere tygres:
Ille etiam diuos hoĩes:ſed dicere magnum eſt
Idem cum ſuperis acuebat paruulus iras:
Iunonis magnæ(cuius periuria diuæ:
Olim ſe meminiſſe diu periura puellæ:
Non vlli liceat)violauerat inſcia ſedem
Dum ſacris operata deæ laſciuit:& extra
Procedit longe matrum comitũqꝫ cateruam
Suſpenſam gaudens in corpore ludere veſtẽ:
Et tumidos agi tante ſinus aquilone relaxans:
Necdũ etiam caſtos agitauerat ignis honores
Nec dum ſolẽni lympha perfuſa ſacerdos
Pallentis folijs caput exornarat oliuæ
Cum lapſa e manibus fugit pila:cumqꝫ relaxe
Procurrit virgo quo vti ne prodita ludo
Aurea iam gracili ſoluiſſet corpore palla:
Oĩa quæ retinere gradum curſumqꝫ morari
Poſſent:o tecum vellem tua ſemper haberes
Non vnq̃ violata manu ſacraria:diuæ
Iurando infelix nequicq̃ iura piaſſes:
Et ſi quis nocuiſſe tibi periuria credat
Cauſa pia eſt: timuit fratri te oſtendere Iuno.
At leuis ille deus cui ſemp̱ adoleſcentum
Queritur ex omni verborum iniuria dicto.
Aurea fulgenti depromens tela pharetra
Heu nimium tereti:nimium tirynthia iuſſu:
Virginis interea defixerat omnia mente.

¶Reſponſum: reddit cauſam quur Niſus non timebat bellum & pugnam Minois & hoc propter crinem fatalẽ quo durante non poterant mœnia vrbis deuaſtari.Fibula:nectebat crinem Niſi.Corſellæ.ex ebore factę corſellę in aphrica opi.eſt vbi ſunt elephantes inde corſellę eburne.Furore:amore minois q̱a Scylla patri Niſo & patriæ ruina fuit.Malus puer:nũc damnat cupidinem:quia fuit cauſa tanti mali.Auus idem:qui ex venere natus q̃ erat filia

DOMI.

filia Iouis:licet plures cupidines enarrentur:alius em̄ ex mercurio & diana:& alius ex marte.Ille:etiã nunc docet potentiã cupidinis.Magnũ:eſt dicẽdũ de ſuperis.ſ.Iunonis.puer em̄ Iunonẽ furentẽ fecit i pſa inſcia:Scylla deæ: Iunonis.Suſpẽſam pendentẽ:quia qñ mulier incedit habet veſtẽ laxã:q̃ videt̃ ludere.Ignis:amor Pallentis:ſic ĩ Buco.Pallẽti cedit oliuę.Pila:neſciebat ludere pila quẽadmodum puellę furentes ſolent.Diuæ.Iunonis quia eã mulieres colebãt per quã etiã iurabant Iuue.per Iunonẽ iurante miniſtro.Adoleſcẽtũ q ex minimis dictis patiut̃ iniuriã.Fortia tela.qualib⁹ Hercules tirynthi⁹ fuit vſus Thyrins in peloponeſo vrbs iſignis mœnib⁹fuit:& qdã dixerunt coli ibidem cupidinẽ.Virginis:ſcyllæ.

Quæ ſimul ac venis hauſit ſitientibus ignem:
Et validũ penitus cõcepit in oſſa furorem:
Sæua velut gelidi ſithonum biſtonis ore
Icta ve harbarico cybeles antiſtita buxo
Infœlix virgo tota bacchatur in vrbe.
Non ſtorace idæo flagrantes picta capillos
Cognita nõ teneris pedibus:ſic oĩa ſeruans
Non niueo retinens bacchata monilia collo:
Multum illi incerto trepidãt veſtigia curſu:
Sæpæ redit patrios aſcendere ꝑdita muros:
Aeriaſq; facit cauſam ſe viſere turres
Sæpe etiam triſtes voluens in nocte querelas
Sedibus ex altis cœli ſpeculatur amorem:
Caſtraq; proſpectat crebris lucentia flammis:
Nulla colum mouit:charũ nec reſpicit aurum
Non arguta ſonant:tenuit pſalteria chorda.
Non libyco moles clauduntur pectine telle:
Nullus ĩ ore rubor.vbi em̄ rubor obſtat amori
Atq; vbi nulla malis reperit ſolatia tãtis
Turbidulamq; videt labi per viſcera mortem
Quo vocat ire dolor: ſubigũt quo tẽdere fata
Fertur:& horribili p̄ceps impellitur œſtro.
Vt patris ah demens crinem de vertice ferret
Furtim atq; argutoq; detõſum mitteret hoſti
Namq; hæc conditio raptori opponitur vna
Siue illa ignorans:quis nõ bonus omnia malit
Credere q̃ tanti ſceleris damnare puellam:
Heu tñ infelix:quid enim imprudentia ꝓdeſt
Niſe pater:cum quo rapta crudeliter vrbe
Vixerat vna:ſuper ſedes in turribus altis
Feſſus vbi extructo poſſis conſcendere nido
Tu quoq; auis moriere:dabit tibi filia pœnas.
Gaudete o celeres ſubnixe nubibus altis:
Quæ mare q̃ virides ſyluas lucoſq; ſonantes
Incolitis:gaudete vagæ blandeq; volucres.

tri)qa infelix.ne quicq̃.i.nullo modo piaſſes i.poluiſſes vñ piaculũ res expiatione digna (Nã piare & piũ facere ac pie colere & piaculum cõmittere ſignificat)iurãdo.ſ.p Iunonẽ per quã ꝓpriũ eſt vxorib⁹ iurare.Et ſi qs credat piuria nocuiſſe tibi cã eſt pia:qa Iuno timuit te oſtẽdere frãtri.ſ.Ioui.at.i.ſed ille de⁹ ſ.Iuppiter eſt ſup.leuis.i.leuit̃ iraſcẽs cui queritur iniuria ex omni dicto ꝟboꝶ adoleſcẽtũ (& tñ dicitq; piuria ridet amãtũ.verũ ſunt q dicãt ille de⁹.ſ.cupido leuis:qa alat⁹ vñ ſeqt̃) depromẽs tela aurea ſup.ex pharetra fulgẽti: heu nimiũ tereti.i.rotũda & oblõga.ſ.pharetra & tela nimiũ tirynthia.i.herculea:hoc eſt fortia qualib⁹ hercules tirynthi⁹ vti ſolebat defixerat interea oĩa.ſ.tela mẽte.i.in pectore ꝟginis.ſ.ſcillę:iuſſu.ſ.veneris aut Iunõis leſe. Pio.

¶Que ſimul ac venis hauſit ſitiẽti&c.Recitat quõ ſcylla capta amore Minois debacchata eſt.Ordo ãt ẽ.Que.ſ.ſcylla:ſimul ac.i.ſtatĩ poſtq; hauſit ignẽ.ſ.amoris venis ſitiẽtib⁹.i. cupidis & cõcepit ĩ oſſa.i.ad medullas vſq; penit⁹ aut amorẽ penit⁹.i.oino validũ ĩpa ꝟgo infelix bacchat̃.i.amore bacchãtiũ vagat̃ ĩ tota vrbe:velut biſtonis.i.mulier threiſſa ad biſtonẽ lacũ thracie habitãs ſup.bacchat̃ ſeua.i. incẽſa ore:i.cãtu tybie ſithonũ.ſ.pplõꝶ thracie:ve ꝓ vel vt ſup.bacchat̃ ãtiſtita cybeles. i.ſacerdotiſſa icta.i.ſtimulata buxo barbarico.i.fiſtula a barbaris inuẽta:nõ picta.i.non habẽs pictos capillos ſtorace ideo.i.vnguẽto ex ſtorace arbore ĩ ida plurimũ creſcẽte.Non cognita.ſ.p generoſũ iceſſum:aut nõ cõdita. i.incõpoſita teneris pedib⁹ ſeruatis ſic oĩa.ſ. ornamẽta incõdita aut icognita & nõ retinẽs collo niueo:monilia bacchata.i.baccis hoc ẽ gemmis ornata veſtigia.i.pedes:trepidãt illi multũ.curſu icerto.i.icõſtãti.Ipa redit ſepe ꝑdita.i.accuſata & manifeſtata:aſcẽdere.ſ. voluiſſe:muros patrios & facit cãm.i.occaſionẽ ſe viſere.i.viſũ ire:turres aerias.i. ſane altas: voluẽs.i.agitãs aio ẽt ſepe ĩ nocte q̃relas triſtes.i.triſtitie ĩdices:ſpeculat̃ ex altis ſedib⁹ celi.i.aeris:amorẽ.i.amatũ minoa.aut ſpeculat̃ amorẽ celi.i.ſignificat ſe ſpeculari ſydera ob amorẽ celi & ꝓſpectat.i.porro aſpectat etiã caſtra.ſ.inimicoꝶ lucẽtia crebris flãmis nulla i.nõ mouit colũ.i.nõ neuit nec reſpicit aurũ charũ.ſ.pri⁹.i.nõ itertexerit ãpli⁹ auũ:pſalteria.ſ.iſtrumẽta pſallẽdi arguta.i.ſtridula & ſonora pri⁹:nõ ſonãt ãpli⁹ corda tenui.i.ſubtili tele molles.i.ex molli lana nõ claudũt.i.texũtur ãpli⁹ pectĩe libyco.i.eburno q̃liv tũt tyrij ĩ libya telã ad purpurã texẽtes: Null⁹ rubor eſt ſup.ãpli⁹ ĩ ore.n. ꝓ vbi rubor obſtat amori:atq; vbi ĩ repit.i.iuen.t:nulla ſolatia.i.remedia tãtis malis & videt mortẽ turbidulã.i.aliquãtulũ turbidã:labi p viſcera.ſ.ſua ipa, fert̃ ſup.eo q̃ dolor vocat ire:& q̃ fata ſubigũt tẽdere & ipſa p̄ceps ipellit̃ horribili eſtro.i.ſtimulo furoris ſicut aĩalia eſtro ah vt ipſa demens ferret.i.auferret crinẽ patris atq; mitteret ipm detõſum.i.abraſũ:furti.i.clãculũ:hoſti arguto.i.callido & vafro:Nãq; hec vna.i. ſola cõditio:de crine cõſecrato opponit̃ raptori:ſ.mioi:Siue illa.ſ.ſcylla:ſup.fecerit ignorans:nã qs bon⁹.i.pi⁹ nõ malit credere oia q̃ dãnare puellã tãti ſceleris.ſ. paricidij aut ꝓditiõis paterne:Heu.cõdolẽtis vox.tñ.i.nihilo minus ꝗuis ignorãs ĩpa ſup.eſt ifelix qd em̄ O Niſe pat̃ iprudẽtia.ſ.filie ꝓdeſt.ſ.tibi:ꝗſi ASCEn. Ordo.

dicat nihil cum quo ſcilicet patre ipſa vna .i. ſola vixerat ſup ſedes in altis turribus.i.mutata in auē:& hoc vrbe rapta crudeliter.ſ. ab impio amatore vbi tu o pater exiſtens feſſus poſſis cōſcēdere:nido extructo.tu quoq;.i.ēt tu o pater moriere auis:qa ꝟteris in auē tui nominis.filia dabit tibi penas.qa eī no odio proſequeris eā.o volucres.ſ.vos ambo gaudete iā effecti volucres celeres q̄ ſubnixe altis nubib⁹ icolitis mare virides ſyluas & lucos ſonātes gaudete dico vage & blāde volucres vſq; adeo.i.oino mutate.i. habētes mutatos artus humāi corpis.o puelle dauliades ꝓgne & philomella vis fatorū eſt ſup.crudelis:crudele.ſ.fatū venit:qa cyris.i.ſcylla chariſſima nobis venit augēs reges cognatos q in aues mutati ſunt & numerū ſuoꝝ.ſ.maiorū:& ipē pater.ſ.Niſ⁹ venit vos o pulcherrima quōdā corpora:ꝑuertite.i.anteite nubes ceruleas in ethera.i.ad aera volātes:qua chalchei⁹.i.auricomus rex.ſ.niſus:aſcēdat ad ſedes ſuperū ꝓ ſuperorū.i.primū aſcēdat ethera:& qua cyris ſ.ſcylla:cyris a tōdēdo dicta.aſcēdat honores conceſſos.ſ.a dijs qui eam in auem mutatam voluerunt.

Vtq; adeo humani mutatæ corporis artus
Vix o crudelis fatorum lege puellæ
Dauliades crudele venit chariſſima vobis
Cognatos augens reges numerūq; ſuorum
Cyris & ipſe pater vos o pulcherrima quondā
Corpora cæruleas ꝑuertite in æthera nubes:
Qua nouus ad ſuperum ſedes chalchei⁹: & qua
Candida conceſſos aſcendat Cyris honore.

Biſtonis:eſt lacus ī thracia iuxta quē ex buxo tibiam inuenerūt q̄ phrygij vſi ſunt. Antiſtita: ſacerdotiſſa: Sithonum ſithō ciuitas eſt thraciæ:vn̄ ſithōes populi thraciæ. Storace:ſtorax gen⁹ arboris ex qua odoriferū fiebat vnguētū:& quo capillos aſꝑgebāt. bacchata gēmis ornata. Cœli ſiſ'abat ſe videre ſydera cœli & ſpeculari. Sed ſolū faciebat vt poſſet ſpectare regē Minoē amatū. Pſalteria gen⁹ inſtrumēti muſici Libyco:eburneo. Rubor:qa pallētes ſūt amātes.lege Ouidiū i amorib⁹. Præceps ſine reſpectu ſalutis. Oſtro.veſte ex oſtro in q̄ mitteret hoſti nūc paternū crinē. Rapto:capillo niſi patris. Quis bon⁹. poeta excuſat puellā ꝙ quiſq; iudex optim⁹ exiſtimaret puellam non rapuiſſe crinē paternū dedita opera:ſed potius ex ignorātia & caſu quodā. Celeres aues veloces. Humani:qa ex humano corpore factæ ſunt aues. Dauliades ꝓgne & philomela q̄ fuerūt de daulia oppido thraciæ chariſſima ſcylla. Cognatos qa niſus pater ſcyllæ frater erat philomelæ & ꝓgnes ex pandione parente rege athenarū. Cyris.i.ſcylla q̄ cyris ēt denominata eſt:qa capiliū patris ſecuit. Cyris em̄ græce etiā tondeo ſignificat idq; vna ab authoribus denoīatio ipſius declaratur. Præuertite:ite ante oēs nubes. Chalchei⁹:chalcis oppidū eſt locrorum & in eubœa eſt.ſed non ꝓpterea Niſus megarenſium rex chalchei⁹ noiatus eſt.ſed potius ab aureo capillo:nam chalchos æs & metallū ſignificat.

DOMI.

Sithon.

Storax.

Daulia des.

Cyris.

Chalcis.

ASCEn.

Ordo.

Iamq; adeo. Docet qūo ſcylla tētata patris capillū detondere a charme nutrice deꝑhenſa fuit& quidnā ꝑtenderet īterrogata. Ordo eſt. Iamq; & iā adeo.i.omnino aut penit⁹ Niſus erat deuinct⁹ lumīa.i.habuit oculos deuictos dulci ſomno & cuſtodia vigilum exiſtens ꝓcul iactabat inani ſtudio excubias.i.vigilias extra cubilia exiſtentes vt pote in primis foribus cū.i.qn̄ ſcylla cū deſcēdēs cubili tacito.i.ipſa tacita.aut nō ſtrepēte:furtim.i. furtiue: tentat auribus arrectis more ferarū nocturna ſilentia.&captat primū ſingultib⁹.ſ.repreſſis aerem tenuē.i.exilē tum.i.deinde ipſa leuans veſtigia ſuſpēſa primis digitis.i. anteriorib⁹ pedum partibus egreditur.ſ.cubili & armata manus.i.habens manus armatas ferro bidēti ideſt forcipe inciſorio:euolat.ſ.e cubili:at.i. ſed vires dēpte ſup.ſunt in formidine ſubita: teſtatur prius.ſ.q̄ aggrediatur ſua furta.i.furtiuos conat⁹ de rapiēdo crine paterno:ad vmbras ceruleas.i.ſubnigras aut ad mare verſa. Nam remorat̄ paulū.i.modicū in veſtibulo. ideſt parua ſtatione:hoc eſt in introitu thalami ſup.ea parte qua ſemita.i.parua via tēdebat ad limē patriū.i.paterni cubiculi.& ipſā ſuſpicit.i.ſurſum aſpicit altū.ſ.mare:aut altū ideſt alte:ad ſydera celi mūdi.i.puri & ſereni mutātia.i.ſcyntillantia:ꝓmittens munera.i. vota faciēs nō accepta.i.diſplicētia diuis pijs ideſt nolētib⁹ ad paricidiū aut nephas aliud patrocinari:vn̄ vt Auguſtinns recte docet delirant chriſtiani q peccatū graue cū ꝑiculo commiſſuri ſe cruce muniūt. Quā.ſ.ſcyllā:ſimul ac.i.ſtatim poſtq̄:charme nutrix eius charme appellata:filia phenicis ogigij.i.ex thebanis oriundi:anus.i.vetula:ſenſit ſurgere(nā cardo.ſ.oſtij eratus .i.ere munitus ſtridens in limine marmoreo fecerat illi ſonitū)corripit extemplo ideſt ilico puellam.ſ.ſcyllā:feſſam

languore

Iamq; adeo dulci deuictus lumina ſomno
Niſus erat: vigilumq; procul cuſtodia primis
Excubias foribus ſtudio iactabat inani:
Cum furtim tacito deſcendens ſcylla cubili
Auribus arrectis nocturna ſilentia tentat:
Et primum tenuē ſingultibus aera captat.
Tum ſuſpenſa leuans digitis veſtigia primis
Egreditur: ferroq; manus armata bidenti
Euolat: ac demptæ ſubita in formidine vires.
Cæruleas ſua furta prius teſtatur ad vmbras:
Nam qua ſe ad patriū tendebat ſemita limen.
Veſtibulo in thalami paulū remoratur: & altū
Suſpicit ad cœli nutantia ſydera mundi:
Non accepta pijs ꝓmittens munera diuis:
Quam ſimul ogigij phœnicis filia charme
Surgere ſenſit anus (ſonitum nam fecerat illi
Marmoreo æratus ſtridens in limine cardo)
Corripit extemplo feſſam languore puellam:
Et ſimul o nobis ſacrum caput inquit alumna
Non tibi nequicq̄ viridis per viſcera pallor
Aegroto tenuis ſuffudit ſanguine venas
Nec leuis hoc faceret: neq; ei pote cura ſubegit
Haud fallor q; te potius rhamnuſia fallat

Nam

Nam qua te cauſa nec dulcis pocula bacchi
Nec grauidos cereris dicam cõtingere fœtus:
Qua cauſa ad patriũ ſolam vigilare cubile
Tempore quo feſſas mortalia pectora curas:
Quo rapidos etiã requieſcunt flumina curſus
Dic age nunc miſeræ ſaltem quod ſæpe petenti
Iurabas nihil eſſe mihi: cum mœſta parentis
Formoſos circum virgo remorare capillos:
Hei mihi ne furor ille tuos inuaſerit artus
Ille arabis myrrhæ quondã qui cœpit ocellos
Vt ſcelere infando quod nec ſinit: adraſtea
Lædere vtrunq; vna ſtudeas errore parentem
Qđ ſi alio quouis animo iactaris amore
Nam te iactari non eſt amatuntia noſtra
Tam rudis vt nullo poſſim cognoſcre ſigno.
Sin confeſſus amor noto te macerat igne.
Per tibi dictynnæ præſentia numina iuro
Prima deum dulcem mihi q̃ te donat alumnã
Omnia me potius digna atq; idigna laturam:
Milia viſuram q̃ te tam triſtibus iſtis
Sordibus: & ſcoria patiar tabeſcere tali.

lãguore.ſ.amoris.Et ingt ſimul o alũna ideſt quã alui filia caput ſacrũ nobis: pallor viridis.i.ſubliuid⁹:nõ nequicq̃.i.nõ fruſtra:aut ꝓ nihilo vt dicunt:ſuffundit tibi tenuis venas ſanguine egroto.i.lãguenti ꝑ viſcera.i. carnes tuas.nec leuis cura ſubegit ſup.te:neq; ei faceret hoc neq; pote.i.potẽs eſſet hoc facere. haud.i.nõ fallor ꝙ.i.ſed rhamnuſia.i.dea indignationis fallar potius te.i.q̃ tu.i.velimq; fallar & falſo opiner te graui cauſa ſubactam Nã qua cauſa dicã te ſup.ſubigi.q.d. neſcio quia nec dicã te cõtingere pocula dulcis bachi.i.vini.i.non ſurrexiſti vt dulce vinũ bibas nec dicã te cõtingere grauidos fet⁹.i. fruges cereris.i.panẽ aut cur abſtines victu niſi ꝙ ames.Qua cã ſup.dicã te vigilare ſolã ad patriũ cubile:eo ſup.tꝑe q̃ mortalia pectora: reqeſcũt.i.qeſcẽdo euacuãt curas feſſas:q̃ etiã flumĩa requieſcũt.i.retinẽt aut remiſſi⁹ faciũt rapidos curſus.Dic nũc ſaltẽ mihi miſere qđ iurabas ſepe mihi miſere ſepe petẽti:qd.ſ.eẽt qđ iurabas eẽ nihil:cũ.ſ.ita ſit ꝙ tu o ꝟgo remorere.i.morã facias circũ formoſos capillos parẽtis.i.patris tui Niſi:hei mihi:vereor ſup. ne ille furor.i.illicitus amor inuaſerit tuos artus ille inquã furor qui cepit quondã ocellos myrrhe arabis q̃ cynare regis cypriorũ poſtq̃ cum patre circũuento rem habuerat:ĩ arabia in arborẽ ſui nois vt graphice deſcribit ĩ Metamorphoſi Ouidi⁹ verſa eſt vt ſtudeas ledere vtrũq; parentẽ.ſ. patrem & matrẽ: vno.i. eodẽ errore & vno ĩfãdo.i.deteſtabili ſcelere quod nec adraſtea.i.rhãnuſia ab adraſto culta olim ſinit.i patit̃ & ꝑmittit.ꝙ.i.ſed ſi iactaris.i.agitaris & vacillas aio q̊uis alio amore.(Nã amathũtia.i.venus aut gratia noſtra nõ eſt tã rudis vt nullo.i.nõ vllo.nõ poſſim cognoſcere vllo ſigno.ſ.te iactari amore.i.q iacteris & agiteris aliquo amore)ſin.i.ſed ſi amor cõfeſſus.i.cõfitẽdus & licitus:aut amor cõceſſus:aut quẽ cõfiteris neq; diſſimulas:macerat te igne noto.Oui.etiã macero pria lõga poſuit dicens:Maceror interdũ ꝙ ſim tibi cã doloris.Ego iuro ꝑ numina dictynne.i.diane preſẽtia.i.fauorabilia & auxiliatiua ſepe tibi que.ſ.dictynna hoc eſt diana venãtiũ dea:donat prima mihi te alumnã dulcem: ego iuro inquã me laturã.(Rarũ eſt inuẽtu vbi latur⁹ primã corripiat).i.toleraturã poti⁹ oĩa digna atq; indigna(legendũ putẽ relatu vt ſit Iuro me poti⁹ viſurã oĩa milia digna atq; indigna relatu ſed vt accipim⁹ ordo ꝑficit̃)& iuro me viſurã potius milia.ſ.digna atq; indigna q̃ ego patiar te tabeſcere.i.lenta tabe conſumi: iſtis tam triſtibus ſordibus:& tali ſcoria ideſt immũdicia cutis que te exedit.

DOMI.

rhãnuſia.

Myrrha.

Adreſtea

Amatuntia.

Dictima.

Iamq; adeo:deſcribit tꝑs q̃ Scylla rapuit crinẽ Niſo parenti.Primis pedibus.i.punctis pedũ vt ita dicã.Furta rapiendo crinẽ:Altũ alte Mũdi:quieti & ſereni.Charme puella filia cuiuſdã ogigij.i.thebani Phœnicis.hic ẽ nomẽ ꝓpriũ cuiuſdã ceſerani.Charme nutrix ipſius ſcyllæ Alũna:verba charmes ad ſcyllã eius alumnã:Pote potens.Quod.i.ſed.Rhamnuſia:dea indignationis dicitur & nemeſis a qbuſdã nominatur rhãnuſia a rhãni op.de quo Luca.in euboia denoiata eſt.in qua etiã ciuitate fortuna colebatur Luca.Et timidis infeſta colit qua numina rhãnis.& Oui.Exiget ad diras vltrix rhãnuſia pœnas Itaq; male quidã pro fortuna interꝑtãtur.Pocula nec veniſti ad bibendum nec comedendũ:Flumina curſus talis ſenſus eſt in Buco.Et mutata ſuos requierũt flumina curſuſ.Myrrha: cynare cypriorũ regis filia q̃ parentis concubitum affectauit:ex quo Adonis natus traditur:Adraſtea ipſa Rhãnuſia vel Nemeſis dicta quia circa circum Adraſtus rex ille templũ condidiſſe prodit̃. Amathũtia appellatur ab amathũte inſula in mari ęgeo:q̃ veneri ſacra fuit.Facit Ergo deriuatiuũ amatus amatũtius a.um. amatũteus a.um.Amatũtia ſcylla:tã rudis es o Scylla ꝙ vnico ſigno poſſum cognoſcere furores tuos.ergo nõ eſt quod te iactes.i.mihi aliquid dicas de amore tuo.Dictynna:diana cretẽſis denoĩata eſt qa virgo quedã cretenſis:ſuam virginitatẽ Dyanæ dicans:a Minoe cũ opprimeret̃:& fugę via nulla daret̃:in mare ſe ꝑcipitem dedit:poſtea eius cadauer rhete cõpertum fuit quod græce diction dicit̃:ſed cũ patria peſte laboraret:reſpõſum habuerũt vt Dianæ ædẽ cõſecrarẽt:quod ipſi facientes Dianam ipſam dictynnã vocauere: vnde Tibullus Perq; ſuas impune ſinit Dictynna ſagittas.Scoria:ſcoriam metallorum ſquamã & purgationem denominauit.Scoria ideſt cura & ingenti paſſione.

Hec loquitur molliq; vt ſe velauit amictu
Frigidulam iniecta circundat veſte puellam:
Quæ prius vt tenui ſteterat ſuccincta corona
Dulcia deinde genis rorantibus oſcula figens
Perſequitur miſere cauſas exquirere tales

ASCEn.

Ordo.

Hec loquit̃.Confitetur ſcylla crimen tẽtatum & amorẽ in minoa.Ordo autem eſt.Nutrix ſcylle.ſ.charme loquit̃ hec & vt.i.poſtq̃ ipa velauit.i.cooperuit ſe amictu molli.i.laneo aut pelliceo circũdat puellã frigidulã. i. aliqualit̃ frigidã veſte ĩiacta.i.mũda & noua q̃ puella vt ſteterat pri⁹ ſuccicta tenui corona i.poſtq; cinxerat eã molli corona deide figẽs genis rorantib⁹.ſ.lachrymis oſcula dulcia ꝑ

ſequiť.i.ꝑſeuerat exq̄rere tales cauſas miſere
i.cur tā miſere periret nec tñ patiť ſup.puellā
ante reddere ſibi vllasvoces q̄ ip̄a moribūda
rettulit pedē itra marmoreū.ſ.thalamū:aut q̄
rettulit pedē marmoreū.i.cādidū intra.i.itro
Autē ꝓ ſed puella ſcylla inqt.ſ. ītrogreſſa: o
nutricula blanda diminutio:qd.i.ad qd tor-
ques nūc me: qd properas.i.feſtinas tm ideſt
intm̄ nouiſſe ideſt cognouiſſe(a noui ꝑfecto
ꝟbo) nr̄os furores.i.īſanos amores: Ego nō
vror amore cōſueto mortalibꝰ: qa mortales
nō ſolēt capitales hoſtes amare.Nec vultꝰno
torum ideſt coꝝq̄s noui deflectūt.i.icuruāt&
attrahūt mihi lumina .i.oculos.Nec genitor
eſt cordi ideſt ad cor hoc eſt nō ardeo amore
patris vt myrrha.nāq; nos odimꝰ vltro ideſt
inſup oēs.ſ.notos.hic.i.meus animꝰ o nutrix
nihil amat qd' oportet.i.decet amari in q̊ la-
teat tñ.i.ſaltem falſa imago.i.ſpecies pietatis
ſed ſup.amo ex media acie.ſ.inimicoꝝ & ex
medijs hoſtibꝰ:eheu:īteriectio dolētis qd di-
cam:q̊ ore ip̄a.i.ego exordiar.i.narrare icipiā
hoc malū.i.hunc amorē meū ꝑniciosū. Eqdē
i.ego certe dicā qm̄ o nutrix qd nō ſinis.i.nō
permittis me dicere tibi.q.d.nihil non ſinis.
hoc eſt oīa cum ſis fidiſſima & ꝑijſſima ſinis
me dicere tibi habeto hoc numꝰ extremū mo
rientis.ſ.alūne tue(ſic & ī Buco.dixit)hoc eſt
priuſq̄ moriar ꝓ bñficio reuelabo tibi ſecre-
ta cordis mei.ille hoſtisvidesſup.ne eū q aſſi
det nr̄is menibꝰ quē ip̄e pr̄ deū.ſ.iuppiť dōa-
uit honore ſceptri.i.regali honore & cui ꝑce
i.dee fatales tribuūt ꝙ nl'lo vulnere ledi ſup.
poſſit.At qa turpe ē hoſtis ꝑconia dicerevr̄ a
cōſciētiavt taceat admonita ſed victa amore
addit.dicendū.i.fatendū eſt ego circunuehor
fruſtra oīa ꝟbis.i.fruſtra facio inſinuatōes&
loq̊r ꝑ ambages.Ille iquā ille idē minos: vi-
delicet q menibꝰ aſſidet:oppugnat mea ꝑcor
dia.i.intimā cordis affectionē.Quod.i.q̊cir
ca ego obteſtor te ꝑ crebrosamores diuum.i.
diuoꝝ& ꝑ pectꝰ tuū memoris.ſ.mei.Hauſtū
i.ſuctū &potū mihi alūne.i.a me alūna tuavt
ſi potes me ſeruare.ſeruesſup.nec maľ.i.&nō
magis velis ꝑdere.ſ.q̄ ſeruare aūt ꝓ ſed ſin.i.
ſi ſpes ſalutis optate eſt īciſa.ideſt remota.ne
o nutricula īuideas mihi mortē quā meruivt
ſ.mihi īferrē q̄ mihi tantū furorē incuſſi:nā ſi
o optia charme.ſ.nutrix:ſi malꝰ o malꝰcaſus
ve ꝓ vel deꝰ tuliſſet.i.abſtuliſſet te nobis añ
hūc.i.meū cōſpectū ferro hoc(aperijt ferrum
ſ.iciſoriū qd' latebat.ſ.priꝰ veſte.i.ſubveſte)
aut ego dēpſiſſem.i.abſtuliſſē.hoc ferro ꝟti-
ce.i.de capite patris.ſ.Niſi crinē purpureum:
aut peperiſſē.i.ꝓcuraſſē & cōſciuiſſē mihi le
tum.i.mortē vulnere ꝑſenti.i.cito enecāti.
ASCEn. Ordo. ¶ Vixhec ediderat.Recitat nutricis cognito
furore eiulationē & miſeriā.Sed Ordo ē Vix
ſ.ſcylla:ediderat.i.elocuta erat hec.ſ.ſupra di
cta:cū charme.ſ.nutrix exterrita triſti clade.i.
calamitate ꝟginis deturpat.i.fedat mľto pul
uere autvulnere.i.dilaceratiōe.crines intōſos
i.oblōgos & cōplorat grauiter queſtu.i. q̄ri-
monia & eiulatu:anili i.qualē anus.i.vetule
emittere ſolēt.minos reddite.i.q redditꝰ hoc
eſt effectus es nūc iteꝝmihi crudelis:o minos
iterum inimice noſtre ſenecte:ſemper & aut
olim nata ſup.eſt Scylla O ꝓpter te eūdē vt.
ſ.eam quoq; ꝑſequaris aut vt cōiugē habeas
aut amor portauit alumne.ſ. ſcylle inſane.i.
furenti luctū.Nequiui ne.i.ita ne dijs placitū
eſt vt ego capta tam longe ſcilicet a patria qa
erat

Nec tñ ante vlla patitur ſibi reddere voces
Marmoreū tremebunda pedē q̄ rettulit intra
Illa aūt quid nunc me īquit nutricula,torques:
Quid tantū ꝓperas noſtros nouiſſe furores:
Non ego conſueto mortalibus vror amore.
Nec mihi notorū deflectūt lumina vultus.
Nec genitor cordi eſt.vltro nāq; odimus oēs.
Nil amat hic animꝰ nutrix qd' oportet amari:
In quo falſa tamen lateat pietatis imago
Sed media ex acie:medijs ex hoſtibus:heu heu
Quid dicā:quo ve ip̄a malū hoc exordiar ore:
Dicā equidē:quoniā qd me tibi dicere nutrix
Nō ſinis:extremū hoc munꝰ moriētis habeto.
Ille vides noſtris qui mœnibus aſſidet hoſtis:
Quem pater ipſe deū ſceptri donauit honore:
Cui parcæ & tribuunt nullo ꝙ vulnere lædi.
Dicendum fruſtra circunuehor oīa verbis.
Ille mea ille idē oppugnat ꝑcordia Minos.
Quod te per diuū crebros obteſtor amores
Perq; tuum memoris hauſtū mihi pectꝰ alūnæ
Vt me ſi ſeruare potes:nec perdere malis.
Sin autem optatæ ſpes eſt inciſa ſalutis:
Ne mihi quā merui īuides nutricula mortem
Nam ſi te nobis malꝰ o malus optima charme
Ante hunc conſpectum caſuſve deuſve tuliſſet
Aut ferrro hoc(aperit ferrū qd' veſte latebat)
Purpureū patris dempſiſſem vertice crinem:
Aut mihi pñti peperiſſem vulnere letum.

¶ Marmoreū:albū Illa aūt reſpōſio Scyllæ.Conſueto.q̄ DOMI.
mortales vti ſolēt:ſed potiꝰ diuino.Cordi nō ſum capta
amore paterno.Heu:heu:quoniā amor meꝰeſt in medijs
hoſtibus.Non dicere nō ſinit:oīa permittit dicere & ape
rire tibi.Pater deum:Iuppiter donauit ſceptri honore qa
fecit ipſum regem.Hautum:potum a me quia guſtaui
& bibi lac tuum.Inciſa remota.q.d.ſi nulla habetur ſpes
peperiſſem letum:mortua eſſem.

Vix hæc ediderat:cum clade exterrita triſti
Intonſos multo deturpat puluere crines:
Et grauiter q̄ſtu charme cōplorat anili.
O mihi nunc iterū crudelis reddite Minos.
O iterū noſtræ Minos inimice ſenectæ
Semper:& aut olim nata:o te ꝓpter eundem
Aut amor inſanæ luctum portauit alumnæ:
Te ne ego tam longe capta atq;:euecta nequiui
Tam graue ſeruitiū:tam duros paſſa labores
Effugere:obſiſtam exitium crudele meorum
Iamiam

Iamiam nec nobis ea que ſenioribus vllum
Copia viuendi vitæ genus: aut qd ego amens
Te erepta britomartis ſpes eſt vna ſepulchri
Te britomarti diem potui ꝑducere vitæ.
Atq; vtinam Cereri: nec tantum grata Diane
Venatus eſſes virgo ſectata virorum.
Gnoſia naupacto contendens ſpicula cornu
Dictæas ageres ad gramina nota capellas:
Nunq̃ tam obnixe fugeres Minoos amores
Præceps aerei ſpecula de montibus iſſes
Vnde alij fugiſſe ferunt: & numina phoræ
Virginis aſſignant: alij quo notior eſſes:
Dictynnam dixere tuo de nomine lunam.
Sin hæc vera velim: mihi certe nata periſſes.
Nunq̃ ego te ſūmo volitantē in vertice montis
Hircanos inter comites agmenq; ferarum
Cōſpiciam: nec te redeuntē amplexa tenebo.
Verū hæc tū nobis grauia atq; indigna fuere
Tum mea luna tui cum ſpes integra maneret
Et vox iſta meas nondum violauerat aures:
Tene etiam fortuna mihi crudelis ademit:
Te ne o ſola meæ viuendi cauſa ſenectæ:
Sæpe tuo dulci nequicq̃ capta ſopore
Cum premeret natura: mori me velle negaui.
Vt tibi coritio glomerarem flāmea luto.

erat pheniſſa: & euecta tā lōge nequiuerim ef fugere tā graue ſeruitiū.ſ.tuum o minos ego obſiſtam.ſ.votis tuis exiſtēs exitium crudele meorū.qa faciā in te propter qd' meos in exitiū dabis. Iamiā (apta minātib⁹ & deſperantibus vox vt enei.iiij. Iamiam nec maxima Iuno. Nec ſaturni⁹ hec oculis pater aſpicit eqs Cicero. Iamiā dolobella me &c.) ea copia viuendi vllū genus vite q̃.ſ.dať ſeniorib⁹ non ſup.eſt aut dať nobis aut qd ego amās ſup.dico hec oīa.q.d.fruſtra.o britomartis virgo.ſ. quā minos ꝑſequebať ſpes ſepulchri.i. vt ab aliqua mihi chara ſepeliar ē mihi vana te erepta: o britomartis potui ꝑducere diem vite te erepta.q.d.impiū fuiſſe. Atq; vtinā. O virgo britomartis grata cereri (alij legunt veneri) nec tm̄ diane.ſ.caſtitatis & venatiōis dee eſſes ſectata venat⁹.i.venatiōes virorū contēdens ſpicula gnoſia.i.ſagittas cretenſes: cornu.i.arcu naupacto.i.q̃li vſi ſunt naupactoi in etholia: tu ageres.i.compelleres capellas dicteas.i. cretēſes ad gramina nota: nūq̃.i.& nō vnq̃ fugeres tā obnixe amores minoos aut minois ſ.regis tu iſſes.i.iuiſſes ad minoa preceps de ſpecula.ſ.de aerijs montib⁹: vn̄ alij ferūt.i.dicūt te fugiſſe. & aſſignant ſup. tibi numina.i. diuinitatē virginis phore.i.phoree hoc eſt illi⁹ loci alij q̃.i.iō vt eſſes notior dixere lunā.i. dianā: dictynnā de tuo noīe.i.cā aut fcō. Sin i.ſed ſi ego velim hec ꝟa ſup.eē o nata tu periſſes mihi.i.ad remediū huius mali mei. ego nūq̃ cōſpiciā te vocitātē in ſūmo ꝟtice montis iter comites hircanos.i.armenios venatores & agmen ferarū: nec ego āplexa tenebo te redeūtē verū hec fuere nobis tū.i.tunc grauia atq; idigna: tū dico o luna.i.diana: cum mea ſpes tui.i.quā habebā de te maneret integra: & iſta vox.ſ.quā ſcylla ꝓtulit: nōdū violauerat measaures. Ne.i.an o alūna ſup.fortūa crudeľ ademit mihi ēt te: tene iquā ademit mihi o ſola cā.i.q̃ ſola cā viuendi es: mee ſenecte. ego capta ſepe neqcq̃.i.fruſtra tuo dulci ſopore.i.cū tecū dormirē: cū natura p̄meret.i.grauaret me ſenio & inſtāti morte ego te negaui me velle mori vt glomerarē.i.i glom⁹ad texturā colligerē flāmea.i.idumēta nuptialia luto.i.eo gn̄e coloris crocei. vn̄ i Buc. croceo mutabit vellera luto & iō dicit coritio.i.croceo: a corito ciuitate ſicilie vbi copia eſt ſuauiſſimi croci.

DOMI. Turpauit crinē audita ořone ſcyllæ illico charme crines terra maculauit. Seruitiū tuū.o minos. Quæ ſup.dať ſeniorib⁹. Quid ego ſup.dico hæc oīa Britomartis: virgo illa dicta fuit quā Minos vt virginitate ſpoliaret perſequebať. Naupacto Liuius ciuitatē ætholiæ fuiſſe oñdit in bello macedonico vbi meleager ꝟſabatur ſagittis in venatibus vtens. Cornu ergo naupacto.i.arcu quali naupactoi vtebantur. Dictæus a dicte nympha vel a dicte monte cretæo. Obnixe. certatim & magno conatu Phoræ: a loco.i.virginis phore & Alij poetæ Tuo nomine: tua cauſa. Hyrcanos: hyrcania armeniæ ſylua in qua ſerpentes abundant. Vn̄ comites hyrcanos.i. ſæuos. Negaui mori pro te q̄uis naturæ curſus ꝓpe eſſet Coritus: ciuitas ſiciliæ croci abundantiſſima & quidem ſuauis. Flāmea: vela tenuiſſima quibus virgines ſponſæ quum ad maritū ducebantur vterentur tegendi pudoris gratia. Vnde claudia. flammea ſollicitum præuellatura pudorem.

Quo nūc me infelix: aut q̃ me numina ſeruāt:
An neſcis qua lege patris de vertice canos
Edita candentes pretexat purpura crines:
Quæ tenui patrio preſſit ſuſpenſa capillo:
Si neſcis aliquam poſſum ſperare ſalutem.
Inſcia qñquidem ſcelus es conata nefandum
Sin eſt quod metuo: ꝑ me mea alumna tuumq;
Expertum multis miſeræ mihi rebus amorem
Perdere ſæua præcor per flumina ſacra ilythiæ
Ne tantū in facinus tam molli mente ſequaris:

Non ego

ASCEn. ¶ Quo nūc me infelix. Cōtinuat eiulatū ſuū anus ad negocium rediēs ac dicens. Quo.i. Ordo. in quā partē ego ifelix vertā ſup. nūc me: aut q̃ numina ſeruant nunc me.i. vitā meā An o alūna neſcis q̃ lege.ſ.fatali. purpura edita de ꝟtice patris p̄texat.i. cooperiat crines canos candētes.i.rutilātes: q̃ ſuſpenſa: tenui capillo p̄ſſit.i.cōp̄ſſit.ſ.cāos Si neſcis.i.ſi tu ignorās periculū attentaſti tm̄ nephas: ego poſſū ſperare aliquā ſalutē qñquidem tu iſcia.i.ignara mali: conata es nephādū ſcelus ſin.i.ſed ſi eſt ſup. illud qd' metuo.i.ſi conata es patrē ꝑdere vt amato complaceas: o mea alumna: ego p̄cor.i.obſecro ꝑ me & ꝑ tuū amorem exꝑtum mihi miſere in multis reb⁹ & per flumina ſacra ilythye.i.diane ſyluarum dee ſeua perdere.i.ad perdendum adiuratos ſi non obtemperent:

Non ego te incœpto (fieri qđ nō pote) conor
Flectere amor: neq; ſit cū dijs contēdere noſtrū
Sed patris incolumi potius te nubere regno.
Atq; aliquos tñ eſſe velis tibi alumna penates
Hoc vnum exitio docta atq; experta monebo
Quod ſi non alia poteris ratione parentem
Flectere (ſed poteris: qd enim nō vnica poſſis)
Tunc potius tamen ipſa pio cum iure licebit.
Cum facti cauſam tempuſq; doloris habebis
Tunc potius conata tuo atq; incepta referto
Meq; deoſq; tibi comites mea alūna futuros
Polliceor: nihil eſt qđ texat in ordine longum
Hic vbi ſollicitos animi releuauerat æſtus
Vocibus & blanda pectus ſpe vicerat ægrum
Paulatim tremebunda genis obducere veſtem
Virginis & placidam tenebris captare quietem
Inuerſo bibulum reſtringens lumen oliuo
Incipit: ad crebros inſani pectoris ictus
Ferre manū: aſſiduis mulcēs pcordia palmis.
Noctē illam ſic mœſta ſup morientis alumnæ
Frigidulos cubito ſubnixa pependit ocellos.

peret: pcor inqt ne ſequaris: mēte tā molli. i. laſciua aut incoſtāti in tm. i. tā magnū & ſceleratū facin⁹. O amor. i. cupido ego nō conor te flectere. i. reuocare ab īcepto qđ nō pote ſup. eſt. i. qđ nō pōt fieri: neq; ſit noſtrū cōtendere cū dijs: ſed poti⁹ velis: o alūna te nubere: regno pr̄is exiſtēte icolumi: atq; velis tñ. i. licet nubas aliquos penates. i. maiorū tuorū deos eſſe. i. ſupeſſe tibi: ego docta atq; expta exitio. i. ad exitū meū qa ſi rerum oīum penitus ignara fuiſſet non fuiſſet nutrix regie puelle effecta: monebo hoc vnū. i. ſolum. Qđ ſi nō poteris flectere parentē alia rōne. i. via & mō (ſed poteris ſup. alia rōne flectere: quid. n. nō poſſis vnica. i. cū ſis vnica ei⁹ filia. q. d. nihil ergo oīa potes) tñ referto. i. enarrato potius tūc cū licebit cū pio iure: qa nōdū qcq; impie in patrē geſſeris referto inqt poti⁹ tuo. ſ. patri conata atq; icepta. ſ. adhuc dubia cū qd tentare audeas adhuc dubitet: cū tu habebis cauſā facti. i. occaſionē faciēdi qa recuſauerit pr̄ & tp̄s doloris: Et ego o mea alumna polliceor & me & deos futuros tibi comites. i. iterceſſores apud patrē. nihil eſt qđ. ſ. pr̄ texat longū ī ordine. i. qđ differat facere pro te. hic. i. hoc tpe vbi. i. poſtq̄ releuauerat. i. īminuerat & ſedauerat eſt⁹ ſollicitos aī. i. amores: qa res eſt ſolliciti plena timoris amor. & vicerat. i. affecerat & cōuenerat pect⁹ egrū. i. ſauciū & lāguēs amore vocib⁹. ſ. blādis. & ſpe. ſ. blāda. ipa tremebūda icipit paulatim obducere genis virginis veſtem. i. cooperire lumē ei⁹ & captare qetē placidā tenebris. i. iducere ſomnū p tenebras: reſtrigēs. i. reprimēs lumē. ſ. lāpadis aut lucerne bibulū. i. cōſumptiuū olei & hoc oliuo. i. oleo inuerſo. i. in cōtrariū v̄ſo ab eo quo ſolet verti dū accēdere volum⁹. Nā icēdiū p oleū ſignificat Hora dicēs: oleū adde camino & icipit ferre. i. ducere manū ad crebros ictus īſani pectoris. ſ. virginis amore furētis mulcens pcordia aſſiduis palmis. Et ipſa charme nutrix meſta pependit ſic illā noctē. ſ. totam ſubnixa cubito ſup ocellos. i. oculos paruos frigidulos: quia alumne morientis. i. grauiter amore languentis.

¶ Lege fatali. ſ. Ilithie: Ilithea Diana ē appellata qa dea ſyluarum eſt. Ili enim ſylua eſt & thea dea: vnde Ilithea ſyluarum dea Molli: laſciua Pote: poteſt fieri. Quid em̄ quaſi dicat oīa poteris apud parentem tuum cū ſis vnica referto. narrabis patri. Futuros habebis & me & deos homineſq; fauentes Virginis: Scyllæ. Bibulū: quia lumen bibit oleum. i. ardendo conſumit. DOMI.

Poſtera lux: vbi læta diem mortalibus almū
Et gelido veniens mani qua tiebat ab œta
Quē pauidæ alternis fugitant optātq; puellæ
Heſperium vitant: optant ardeſcere ſolem
Præceptis paret virgo nutricis: & omnes
Vndiq; conquirit nubēdi ſedula cauſas.
Tentant̄ patriæ ſummiſſis vocibus aures:
Laudanturq; bonæ pacis bona: multus inepto
Virginis inſolitæ ſermo nouus errat in ore.
Nunc tremere inſtantis belli certamina dicit.
Cōmuneēq; timere deum nunc regis amicos
(Namq; ipſo verita eſt orbari mœſta parēte)
Cum Ioue cōes qui quondā habuere nepotes
Nunc etiam confecta dolo mendacia turpi
Inuenit: & diuum terret formidine ciues:
Nunc alia ex alijs nec deſunt omina quærunt.
Quinetiam caſtos auſa eſt corrumpere vates:
Et cum

ASCEn. ¶ Poſtera lux. Docet qūo poſtridie eius diei prēm ſollicitare occeperūt de pace ineūda & nuptijs cōtrahēdis cū minoe. Ordo aūt ē. Vbi i. poſtq̄ lux poſtera. i. poſtridiana leta. i. letificās aīos mortaliū q̄tiebat. i. efferebat cū q̄dā cōcuſſiōe lumis diē almū. q̄ſi alimētū pbentē mortalib⁹ & lux veniēs mani gelido. i. tpe matutino frigidulo ſemp. (Offendi veniēte mane. ſed duo ſunt vitia qa mane primā pducit & ſcđam corripit. Perſi⁹. Iā clarū mane feneſtras &c. Poſſe aūt mani ī abltō dici author ē ſerui⁹ ſup qntū enei. dicēs q̄ aduerbia cū ī nomina migrāt declinari pn̄t vt apud Plautū a mani vſq; ad veſperam &c.) q̄tiebat. ſ. diē ab eta. ſ. mōte ī cōfinio macedonie vnde grecis dies oriūr quā. ſ. diē: puelle auide fugiūt & optant alternis. ſ. votis: fugiūt. ſ. ppter laborē & optāt ppter curas euitandas: aut qa naturalr noctu timēt fantaſma & laruas: ſiue deuirginationē vn̄ pauide dicunt̄ Vitāt. ſ. puelle heſperiū. ſ. ſydus. i. veſperū ſeu heſperū: qa ſub noctē cura recurſat: & optāt ſolē ardeſcere. i. ſplendere cum ardore. Poſtq̄ igiī poſterus ſol ort⁹ eſt virgo paret. i. obedit pceptis. i. monitis nutricis: & ipſa ſedula. i. ſolerter diligēs: cōquirit vndiq; oēs cauſas nubendi. Aures patrie. i. paterne tētantur vocibus ſummiſſis. i.

Ordo.

humilibus

Et cum cæſa pio cecidiſſet victima ferro:
Vt ſint qui generum Minoa auctoribus extis
Iungere:& ancipites ſuaderēt tollere pugnas:
At nutrix patula componens ſulphura teſta
Narciſſum caſiaq; herbas incendit olentes:
Terq; nouena ligat triplici diuerſa colore
Fila:ter in gremiū circum inquit deſpue virgo
Deſpue ter:virgo numero de⁹ impare gaudet:
Hinc magno generata Ioui frigidula ſacra
Sacra nec Idæis auibus:nec cognita graijs
Pergit amyclæo ſpargens altaria thallo
Regis Iolchiacis animum defigere votis:
Verū vbi nulla mouet ſtabulis fallacia Niſum
Nec poſſunt hoīes:nec poſſunt flectere diui:
Tanta eſt in paruo fiducia crine cauendi:
Rurſus ad inceptū ſociā ſe adiungit alūnæ
Purpureūq; parat rurſus tondere capillum.
Cum longo quoniam captat ſucurrere amori
Non minus illa tn̄ reuehi q̄ mœnia creſcant
Gaudeat:& cineris patriæ ē iucūda ſepulchro.

humilib⁹ & ſūmiſſo vultu ꝓlatis & bona bone pacis laudant̄.i.cōmēdant̄. (Dicēdo bone pacis bona depingit̄ muliebris ſermo)mult⁹ ſermo nou⁹ erat in ore inepto.i. min⁹ idoneo qa virginis inſolite.ſ.talia pr̄i ſuadere.Ipa dicit nunc.i.aliqn̄ ſupple ſe tremere certamina belli inſtātis & dicit ſe timere deum cōem.ſ. martē nūc dicit ſe timere amicos regis.ſ.Minois q habuere quōdā nepotes cōes cū Ioue: qa ex eadē origine deſcendētes dicit ſe timere:nā meſta.i.ſimulās meſtitiā verita eſt.i.ſimulauit ſe veritā orbari ipſo parente.i.patre. Nunc.i.interdū ēt inuenit.i.excogitat mēdacia cōferta turpi dolo:& terret ciues formidine.i.minatione diuū.nūc ipſa &nutrix:q̄runt nūc alia.ſ.mēdacia ex alijs:nec deſunt oīa qn etiā auſa eſt corrūpere vates caſtos.ſ.alioq & ita veridicos eſſe ſolitos vt quorū mentes dij habitare cōſueuerint:&.i.ēt cū victima ceciſſet ceſa.i mactata pio ferro.ideſt ſacrificijs apto cultro vt ſint q ſuaderēt extis authorib⁹ i.approbantib⁹(rarū eſt author cū neutro genere cōiūgi:ſed ſubſtātiue accipit̄ ſicut teſtis cū dicit̄ & ſydera teſtes)Iungere.ſ.decere minoa generū.ſ.Niſo.i.maritū filie eius. & qui ſuaderēt tollere pugnas ancipites.i.dubias & dubij exitus licet cōſecratū haberet pilum. At i.ſed nutrix cōponēs ſulphura teſta patula icēdit narciſſū & caſiā appoſitorie herbas olētes & ligat ter nouena.i.xxvij.fila.i.licia diuerſa i.diſtincta triplici colore.& id ad magicā artē ptinere putatū eſt vt ī Bucolicis viſum eſt & inqt.O virgo deſpue.i.deorſum ſpue:ter circū.i.p circuitū in gremiū. ſ. tuū virgo inquit deſpue ter:qa de⁹ gaudet numero īpare ꝓ ipari vt dicit Serui⁹ in Buco.vbi eadē ſunt v̄ba. Hinc.i.deinde:generata.i.filia Niſi ſcylla ſecundū calderinu ſed cōtinuatior erit cōtext⁹ ſic.Charme frigidula.ſ.timore(ſed p̄ter naturā ſecundā ꝓduxit)pergit.i.pficit & pagit ſacra generata. i. nata Ioui magno ſacra inquā: nec cognita ſenibus.i.phrygib⁹ nec graijs. i. grecis.ſpargens altaria thallo.i.herba verbena:amycleo.i.ſpartano ſeu laconico defigere i.vt defigat &diſſoluat:aīam regis.ſ.Niſi votis iolchiacis.i.qualib⁹ vſa eſt medea in iolcho ciuitate theſſalie reuocādo eſona patrem iaſonis ad iuuentā:verū.i.ſed:vbi nulla fallacia mouet Niſū ſtabulis.i.ab aula ſua(ſic.n. Calderin⁹ legit:alij text⁹ habent ſtabilē.i.firmū & cōſtantē aut perſiſtentē i ꝓpoſito ſuo) nec hoīes poſſunt flectere.ſ.ab īſtituto:nec diui.i.deorū indicia & portenta p vates enunciata:tāta fiducia cauēdi.ſ.mali aut excidij eſt in crine paruo. & id per acclamationē dicit: eſtq; antitheton.Tanta.i.tā magna in paruo &c.vbi inquā vidit q̄ nulla mouet fallacia Niſum ipſa adiungit ſe rurſus alumne.ſ.ſcylle:ſociam ad inceptū.ſ.facinus(Hic locus indicat qd' prius dixi mentē poete eſſe q̄ charme thallo vſa ſit nō generata.i.filia Niſi ſcylla)Poſſet tn̄ dici alumne.i.nutrici aut altrici. qa ſeqtur & parat.ſ.ſcylla potius q̄ charme tondere rurſus capillum purpureū.i.purpura irretitum: cum i.quando quoniam captat ſuccurrere longo amori illa non minus gaudeat reuehi .i .reduci q̄.i.qm̄ meſnia creſcant.& eſt iucūda ſepulchro cineris patrie: ideſt ſi videat cinerem patrie ſepultum hoc eſt patriā in cinerem reſolutam:ita vt amatū videat votorum compotem.

DOMI. ¶ Oeta mons īter macedoniā & theſſaliā in quo primus ſolis ortus græcis apparet.Optant fugiūt:qa puellæ fugiunt & cupiunt videri:vt in Buco.Et fugit ad ſalices & ſe cupit ante videri Patriæ aures cohortabantur patrem ad pacē cū Minoe Incepto:vel virgineo qa virgines neſciunt loq.vel incepto ꝓpter furorem:vt Vergi.Incipit affari mediaq; in voce reſiſtit Mendacia:omnia dicebāt &ſimulabant pr̄i vt fieret pax vates ſcylla corrupit vates vt dicerent faciendā pacem cū Minoe.Extis aīalium. Ancipites dubias Ter nouēa.xxvij.fila vt ī Buco.Ter licia.Generata:ſcylla filia.Idæis:troianis faciebāt.n.ſacra Ioui nunq̄ cognita troianis & græcis.Thallū:herbā verbenā.Amiclæo.i.ſparthano amyclæ.n.eſt ciuitas ſpthæ Iolchiacis:q̄libus vſa eſt Medea ī iolcho q̄ ē ciuitas theſ-
Ialchos. ſaliæ vbi regnū erat Pelię & Aeſonis patris ip̄ı⁹ Iaſonis: q ad iuuentā reuocatus fuit Auxilio Medeæ.erāt p̄terea veneficæ multæ in theſſalia:& herbæ veneficijs aptiſſimæ.Stabulis.i.ab aula ſua . nā ſtabulum apud antiquos
Stabulū. erat prior &preſtantior pars domus.Tondere ſecare:Reuehi:reduci.Coma capillus aureus.

Ergo metu capiti ſylla eſt inimica paterno:
Tum coma ſidonio florens ſucciditur oſtro
Tum capit̄ megara:& diuū reſpōſa probantur.
Tunc ſuſpenſa nouo ritu de nauibus altis
Per mare cæruleum trahitur Niſeia virgo:
Cum plures illam nymphæ mirantur in vndis:

¶ Ergo metu capiti ſcylla &c.Paucis edocet ſcyllā capillū deſecuiſſe deſectū ad minoa miſiſſe:quo habito & vrbe capta ad eū migraſſe nec ꝓ cōiuge ſuſceptā: ſed ꝓ pfida habitā & naui alligatā miſerandos quos recitat depoſuiſſe q̄ſtus.Ordo aūt eſt.Ergo qa placuit ſuccūbere amori ſcylla eſt inimica.ſ.effecta capiti paterno. qa ablato crine illi exitū īminere ſciebat & tn̄ abſtulit metu. qa metuit nō aliter poſſe dilecto cōplacere. Tum.ideſt deinde poſt ASCEn.
Ordo.

Miratur

de poſt talẽ deliberationẽ.coma.ſ.Niſi florẽs oſtro ſidonio.i.purpure tyrie ſimilis:aut ĩcluſa oſtro tyrio ſuccidit̃.i.clã detondet̃ a ſcylla megara.ſ.vrbs capit̃.tũ.i.deinde.ſ. a minoe: & reſpõſa diuina ꝓbant̃.ſ.veridica:qa dixerãt ablato capillo vrbẽ capiẽdã nec pri⁹. Virgo Niſeia. i.ſcylla niſi filia tũ. i. demũ capta vrbe ſuſpẽſa de altis nauib⁹.i.ad gubernaculũ nauis nouo ritu.i.mõ trahit̃ ꝑ mare ceruleũ.Cõplures nymphe mirant̃ illã in vndis& ocean⁹pater.ſ.reꝝ ſcd'm mileſiũ Thaletẽ qui dicit oĩa ex humore ꝓcreari (vñ ẽ illud Geo.iiij.Oceanũq; patrẽ reꝝ:vł pater p̃cipue nympharũ)ſup.mirat̃ eã & tethys.ſ.vxor oceani cãdida.ſ.dea mirat̃ ſup.eã & galathea.ſ.nympha rapiẽs ſecũ ſorores.i.alias nymphas maris cupidas.ſ.talis ſpectaculi videndi ſup.mirat̃ & etiam illa.ſ. leucothoe q̃ metit̃ magnũ equor piſcibus.ſ.delphinibus iunctis.ſ.ad iugũ & que metit̃:equor curru glauco.i. viridi aut marini coloris:equorũ bipedum.i. binos dũtaxat pedes habẽtiũ ſup.mirat̃ & palemon ſ.deus maris paruus.i.ꝗ puer deus maris effectus eſt mirat̃ ſup.cũ matre.ſ.ino : dea.ſ. maris.Illi ẽt tindaride.ſ.caſtor & pollux gemini (ꝗ a nautis ĩuocari ſolent vt Hora.in.i.carminũ declarat in carmine cui⁹ principiũ eſt . Sic te diua potẽs cypri ſic fratres helene lucida ſydera&c.)ſortiti.i.ꝗ ſortiti ſunt alternatim viuẽdo & moriẽdo viuere luces eternas:appoſitorie:chara ſoboles Iouis & magnũ incremẽtũ Iouis(hemiſtichiũ hoc ĩ buco . habet̃ nam illic dicitur Chara deũ ſoboles qd' hic mutatũ eſt:ſed q̃ras ſi Iouis ſoboles ſunt qũo tindaride dicant̃.verũ manifeſta eſt ſolutio ꝗa denominant̃ a p̃re putatiuo ſicut & helenã tyndarida vocat cum Iouis ſit filia : ſed ex leda tyndari vxore : ex qua Iuppiter in ſpecie cygni cõcubuit.vñ vt dicit̃ illa duo oua concepit comixto ſemine tyndari nã ex altero ouo nat⁹ dr̃ pollux ĩmortalis ex altero caſtor mortalis:vñ p̃io Sermonũ Hora.Ouo ꝓgnat⁹ eodẽ&c.Simił'r Hercules Iouis ex alcmena ãphitrionis cõiuge fili⁹ dicit̃ a Vergi.Amphitrioniades)tyndaride inq; mirantur niueos arus virginis.Infelix.ſ.ſcylla voluebat.i.emittebat:ĩani q̃ſtu.i.q̃rela ꝑ auras in medijs fluctibus adeo.i.penitus : has.i.huiuſmodi voces: atq; hec lamẽta:tollens.i.arrigẽs extollens lumina ardẽtia.i.oculos ex indignatõe ardẽtes ad celũ lumina inqt nã vincula arcebãt teneras palmas.i.man⁹.Idẽ ꝟſiculus poſitus eſt in ſcd'o enei de caſſandra Verba igit̃ ſcylle ſunt. O o inqt venti:ſupprimite paulum.i.modicũ flamina turbata.i.flatus veſtros nos turbantes : dũ.i.donec q̃ror & dũ moriens alloquor diuos hora extrema.i.vltima parte vite:q̃q̃ nil.i.nihil ꝓfeci illis teſtibus.i.licet eos ĩ teſtimoniũ aduocauerim tñ : ſcilicet alloquor. Idẽ verſus eſt in Buco.O venti & o aure ego teſtabor.i.teſtes faciã adeo.i.oĩno vos:vos inqt vos o venti ſiqui.i.aliꝗ venitis de gente mantina.i.thracia.ꝗa vos cernitis.ſ.q̃ patior. aut ſic Si vos ꝗ venitis.i.originem ducitis de gẽte mãtina.i.thracia.vt boreas:cernitis ſup.hec . Ego ſũ illa ſcylla ſanguine cognato vobis.i.q̃ originẽ traxi ex ꝓgenie veſtra:qd'o ꝓgne liceat dicere tibi ſalua.ſ.te:aut lege poti⁹: liceat te ſalua.ſ.exiſtẽte q; nũc te cõuerſa ĩ auẽ Ego ſũ illa.ſ.notiſſima:filia niſi regis megareñ.pollẽtis.i.potẽtis quõdã quã.ſ.ſcyllã: grecia.i.nobilitas greca petijt.ſ.in matrimoniũ:

ex omni

Miratur pater oceanus:& candida Tethys:
Et cupidas ſecum rapiens galathea ſorores.
Illa etiam iunctis magnum quæ piſcib⁹ æquor
Et glauco bipedum curru metitur equorum
Leucothoe:paruuſq; dea cũ matre palæmon
Illi etiam æternas ſortiti viuere luces
Chara Iouis ſoboles:magnũ Iouis incremẽtũ
Tyndaridæ niueos mirantur virginis artus:
Has adeo voces:atq; hæc lamenta per auras
Fluctibus in medijs queſtu voluebat inani
Ad cœlum infœlix ardentia lumina tollens:
Lumina : nam teneras arcebãt vincula palmas:
Supprimite:o paulum turbata o flamina venti
Dum queror:& diuos q̃q̃ nil teſtibus illis
Profeci:extrema moriens tamẽ alloquor hora
Vos ego:vos adeo venti teſtabor & auræ
Vos o mantina ſi qui de gente venitis:
Cernitis illa ego ſum cognato ſanguine vobis
Scylla:quod ah ſalua liceat tibi dicere progne:
Illa ego ſum Niſi pollentis filia quondam:
Certatim ex omni petijt quam græcia regno:
Qua curuus terras amplectitur helleſpontus
Illa ego ſum Minos ſacrato fœdere coniunx
Dicta tibi tamen hæc:& ſi non accipis audis
Vincta ne tam magni tranabo gurgitis vndas:
Vincta tot aſſiduas pendebo ex ordine luces:
Non equidẽ me alio poſſum contendere dignã
Supplicio:q̃q̃ patriam charoſq; penates
Hoſtibus immitiq; addixi ignara tyranno.
Verum eſt hæc Minos:illos ſcelerata putaui.
Si noſtra ante aliquis nudaſſet fœdera caſus:
Facturos quorũ direptis mœnibus vrbis:
O ego crudelis flamma delubra petiui.
Te vero victore prius vel ſydera curſus
Mutatura ſuos:q̃ te mihi talia captæ
Facturum metui : iamiam ſcelus omnia vincit.
Ten ego plus patrio dilexi perdita regno:
Ten ego.nec mirũ vultu decepta puella
Vt vidi:vt perij:vt me malus abſtulit error.
Non equidem ex iſto ſperaui corpore poſſe
Tale malum naſci:forma vel ſydere fallor.

¶Oſtro ſydonio.i.purpureo nam ſydon ciuitas vbi naſcit̃ murex ex cuius ſanguine tingit̃ oſtrũ.Glauco : viridi.Matre.ino. Palemon:Learchus nota eſt fabula apud Ouidiũ

DOMI.

Ouidium in faſtis Chara Iouis ſoboles: de Polluce & caſtore intelligit. Has adeo voces: cōcludit queadmodum ipſa Scylla cōqueſta fuerat & de Minoe: quod nō merita ſecundū ſpem ſuā fuiſſet conſecuta. Lumina oculos. Arcebant: conſtat enim poſtea q̄ parentē Scylla ꝑdidit. & ad Minoē venit ſperans cōnubio ipſius iungi ad ꝑram nauis ſuſpendi iuſſa. Q uāq̄ nil teſtib⁹ illis: eadē verba ferme ſunt in Buco. Mantina. i. thracia: nā mantinæ populi thraciæ ſunt: quibus imperauit Thereus Prognes maritus. Cognato ſanguine: quia ſum filia Niſi fratris philomellæ & prognes quæ fuit vxor terei. Pollentis: ſplendentis imperio. V incta: ligata ad proram nauis. Verum eſt: o Minos quod ꝑdidi patriā quod ſum digna tali ſupplicio. Q uorū direptis quaſi dicat ego exiſtimaui eos vlturos iniuriam a me patriæ illatā.

ex oī regno ſup. ex ea parte q̄ helleſpōt⁹ curr⁹ i. mare helleſponticū amplectit terras. Eſt aūt verſus ſpondaicus rerū ponderi aptus. O minos ego ſum illa cōiunx dicta. i. addicta & pacta tibi federe ſacrato. i. ſacramēto iuſiurandi firmato. Etſi. i. q̄q̄: nō accipis. i. rata nō habes & grata hec. ſ. dicta mea. tñ tu audis ſupple ea ne ꝑ an: an ego vincta. i. alligata naui tranabo vndas magni gurgitis: ideſt maris: tapino ſim. n. epitheto leuat. pēdebo ne ſupple victa tot luces. i. dies aſſiduas ideſt continuas ex ordine ideſt ſine intermiſſione? Equidem ideſt ego quidē non poſſum contendere me dignā alio ſupplitio. ſ. q̄ hoc quo me afficis: q̄q̄ ego ignara addixi hoſtibus & immiti tyranno patriam & penates. i. deos penes nos natos & domeſticos: charos. i. qui chari eſſe debebāt. O minos verum eſt ideſt fateor ego ſcelerata putaui illos quorum menibus vrbis direptis & o ego crudelis petiui delubra flamma ideſt quorum templa incēdenda curaui: hoc eſt ciues noſtros facturos nec ſcilicet que tu in me facis ſi aliquis caſus nudaſſet id reuelaſſe tāte ideſt priuſq̄ res effectum ſortita eſſet noſtra federa. i. pacta de tradendo capillo paterno: quo tradito vrbs caperetur. vero pro ſed ego metui ideſt metuiſſem prius vel ideſt etiam ſydera mutatura ſuos curſus q̄ te (te victore ideſt cum eſſes victor & voti compos) facturum capte mihi talia qualia ſcilicet facis. ſed iā iam ideſt precipue ſcelus vincit ideſt exuperat omnia ſcilicet genera malorum que inferre poſſis. Ten ideſt tene. hoc eſt an ne ego perdita dilexi te plus patrio regno ten ego inq̄ plus dilexi? quaſi dicat feci quidem ſed non debui: feci autem: nec mirum quia puella decepta vultu: qui. ſcilicet amorem & benignitatē pre ſe ferebat: vt ideſt ſtatim poſtq̄ vidi ſup. te vt ideſt qualiter quaſi dicat dꝗ boni q̄ miſere: vt in buco. oſtendimus vbi idem habet verſiculus vt ideſt qualiter error malus. i. furor amoris abſtulit ſcilicet a rationis vſu: me? q. d. miſerrime & longiſſime alienauit equidem ideſt ego quidem nō ſperaui. pro nō ſum verita aut non timui (Sicut enei. iiij. Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem. Et perferre ſoror potero. & eſt acyrologia) tale malum ideſt tantam perfidiam aut talem cruciatum: poſſe naſci ex iſto ſcilicet tuo tā formoſo corpore: ego fallor forma ideſt ſpecie & pulchritudine tua q̄ aliud pre ſe fert q̄ faciat vel ſydere id fatali neceſſitate q̄ facit vt vultus tu⁹ mihi alius appareat q̄ ſit vt deciperer Moris. n. eſt amantib⁹ fatis imputare furorem: vt in heroidib⁹ Ouidianis late patet. verum caſte loquit poeta & ſub diſiūctiōe. neutrum affirmans: qđ tamen ex perſona impatienter amantis affirmatū poete vitio dari non poſſet: ſed vt inſtituti noſtri rationem habeamus: breuitati nobis ſtudendum eſt.

Non me delitijs cōmouit regia diues
Coralio fragili: & lachrymoſo mouit electro.
Me non florentes æquali corpore nymphæ.
Non metus incenſam potuit retinere deorum.
Omnia vincit amor: quid eñ nō vinceret ille?
Non mihi iam pingui ſudabunt tpa myrrha:
Pronuba nec caſtos accendet pinus odores:
Non libys aſſyrio ſternetur lectulus oſtro.
Magna q̄ror: nec vt illa quidē cōmunis alūno
Omnibus iniecta tellus tumulabit harena
Me ne inter comites: ancillarumq̄ cateruas
Mœnalias inter famularum mūere fungi
Coniugis atq̄ tuæ quæcūq̄ erit illa beata
Non licuit grauidos penſo deuoluere fuſos?
At belli ſaltem: captiuam lege necaſſes.
Iam feſſæ tandē fugiunt de corpore vires
Et caput inflexa lentū ceruice recumbit.
Marmorea adductiſq̄ labaſcūt brachia nodis.
Aequoreæ peſtes immania corpora ponti
Vndiq̄ cōueniunt: & glauco in gurgite circum
Verbere caudarū atq̄ oris minitantur hyatu:
Iam tādem caſus hominū: iam reſpice minos.

¶ Non me delitijs &c. Proſequitur querelā ſuam ſcylla dicens. Regia tua diues delitijs. i. diuitijs delitias afferentibus non cōmouit. i. non affecit me non inquit mouit me coralio ſ. lapide fragili ideſt faciliter frangibili reſpectu adamantis aut parum potenti quantū ad amorem: nō electro ſpecie illa ſuccini quā ex arborib⁹ fluere crediderūt priſci: lachrymoſo i. qđ ex lachrymis ſororū phaetontis i alnos aut populos verſarū diſtillare putat. Nymphe ideſt virgines nubiles aut dee: florentes: corpore equali ſup. mecū. i. iuuēili. nō ſup. potuerūt retinere me icēſam. ſ. amore. met⁹ deorum nō potuit retinere me qa amor vicit oīa vnde Bucco. Oia vincit amor & nos cedam⁹ amori: qd enim ideſt nā qd ille non vinceret? q. d. nihil cum etiā deos vicerit. Tempora nō ſudabunt. i. pingueſcēt & diſtillabūt mihi iā ideſt poſt hoc myrrha pingui: vt nubentibus ſolēt. nec pinus pronuba. i. que prefertur nubentib⁹ nō accēdet mihi odores caſtos. i. caſtitatis matrimōiales īdices. lectul⁹ libys. i. libycus: hoc eſt q̄lis agrit ex libya videlicet eburneus nō ſternet mihi oſtro aſſyrio. i. purpura. Ego queror magna. i. magnas res nec illa quidem ideſt & ne illa qdem ſcilicet tell⁹ alūna. i. altrix cōmunis oībus. ſ. in terris viuentibus tumulabit. i. tumulo cōdet ſup. me. (Notū ergo qa alūna ēt ꝑ alente accipit) harena iniecta ideſt ſupiecta. i. nō ſepeliar ſed fluctibus obruar. Me ne. i. an ne nō licuit me fungi mūere famulaꝝ iter comites. ſ. cōiugis tue atq̄ iter cateruas menalias. i. archadicas ancillarū: atq̄ nō licuit deuoluere pēſo fuſos grauidos cōiugis tue q̄cūq̄ illa btā erit. ſ. cōiunx tua. at. i. nihilomin⁹ ſi hoc nō licuit ſaltē necaſſes captiuā lege. i. iure belli quo licet captos occidere vnde

ASCEn. Ordo.

vnde ſerui dicti ſunt quia ſeruati cum occidi potuiſſent vires feſſe tandem.i.poſt longiſſimū laborem fugiunt tandem de corpore ſcilicet meo : & caput lentum recumbit ceruice inflexa ideſt inclinata : & brachia marmorea ideſt alba & lucida vt parium mamor : labaſcunt nodis adductis ideſt contractis in nodū neruis. Peſtes equoree:ideſt monſtra marina: videlicet immania corpora pōti ideſt maris vt cete & balene:conueniunt vndiq;.i.ex omni parte & mirant̄ in gurgite glauco ideſt marino. circum ideſt per circuitū:verbere caudarum atq; hyatu immanis oris(Alij textus habent verbera & hyatū) O minos reſpice iam tandē caſus hoīm.q.d.memineris te quoq; eē hoīem & in ſimilē caſum poſſe incidere ſit ſatis hoc.ſ.me ſolā vidiſſe tm̄ malorum vel hec peſtis.i.tribulatio fuerit debita nobis fato.i. violentia fatali:vel caſu.i.fortūa: vel deniq; culpa merita.i.ob demeritū nam putabo oīa potius q̄ te leſiſſe.i.peccaſſe i me vel q̄ te maledicto & conuitio ledā hacten⁹ Scylla.vnde addit poeta . Claſſis reuoluta ab littore labit̄ interea.i.dum Scylla ſic querit̄ & littora magna ſinuant̄.i.incuruant̄ & in ſinū excauātur interea coro.i.vento illo q & caurus dicit̄ repentino.i.ſubito obruente:remus flectitur.i. incuruat̄ in ſale.i.mari:viridi.i.vitrei coloris querimonia id q̄rela virginis feſſe & ita languida.ideſt languida effecta & habita:moritur ideſt deſinit in curſu lōgo . Ipſa autem ſic tracta deſerit iſthmon . ideſt ſtricturam terre & angulum incluſum anguſtis faucibus ſcilicet maris & preterit regna corinthi florentia ſcilicet tunc temporis regna inq; cypſeli filij magni ſcilicet olim & preterit protinus arces abruptas ſcyronis ſcilicet tyrāni:q; pro ideſt exit ſpeleum ideſt antrum teſtudinis ideſt fornicis aut crepidinis in morem teſtudinis inuolute dire.i.diri tyranni:infeſtū.i.vim inferētis ſuis:& cautes cruētas:id aſperſas cruore multo hoſpite ſeu mutuo.ſ.iam extincto:hoſpite ſcilicet ſcyrone illuc appulſo.

ASCEn. Ordo. ¶ Iamq; adeo &c. Docet quomodo tandē in auem mutata fuit quā Cyrim appellat. Ordo autem eſt. Iamq; ideſt & iam adeo ideſt penitus cernit longe:ideſt procul pyrreum:ſcilicet portū Athenień.tutū ſcilicet ab effectu quia tutos facit & reſpectat ſecum:ideſt reſpiciēdo conſiderat athenas:heu(iterdolentis vox)notas fruſtra aut reſpectat fruſtra quia nō potuit illic tuta eſſe : & reſpicit iā ꝓcul e fluctu arua minoia id q̄ minos cretēſium rex poſſidebat & videt iā cycladas ſcilicet iſulas ī mari egeo florentes & reſpicit hinc.i.deinde ſtrophadas ſcilicet inſulas a cōuerſione dictas vt viſū eſt ad illud tertij enei. Strophades graie ſtant nomine dicte. Hinc.i.deinde : patet contra ideſt ex aduerſo ſinus:ideſt maris incuruatio:hinc patet ſtatio ideſt vbi naues ad tēpus ſtare ſolent. & hermiona ſcilicet ciuitas in egeo mari patet cōtra.i.ex aduerſo:& delos.ſ.inſula gratiſſima longe ante alias:ſcilicet inſulas matri nereidum ideſt nympharum marinarū : hoc eſt doridi. & egeo neptūno(Sic in tertio enei. Sacra mari medio colit̄ gratiſſima tellus Nereidū matri & neptuno egeo)& ip̄a allapſa.i. allabens proſpicit ideſt porro ſeu procul inſpicit ſcilicet ciuitatem incinctam ideſt circūdatā littore ſpumāti a crebro vndarum ictu: & pharon:ſcilicet inſulam vnā ex cycladib⁹:

marmoreā

Sit ſatis hoc: tantum ſolam vidiſſe malorum:
Vel fato fuerit nobis hæc debita peſtis:
Vel caſu incepto merita vel deniq; culpa
Omnia nam potius q̄ te læſiſſe putabo.
Labitur interea reuoluta ab littore claſſis.
Magna repentino ſinuantur littora coro:
Flectitur in viridi remus ſale: languida feſſæ
Virginis incurſu moritur querimonia longo.
Deſerit anguſtis incluſum faucibus iſthmon
Cypſelidæ magni florentia regna corinthi
Præterit abruptas ſcyronis protinus arces:
Infeſtumq; ſuis diræ teſtudinis exit
Spelæum mutoq; cruentas hoſpite cautes.

¶ Delitijs: nō ſum capta diuitijs tuis:nec coralio:nec electro Lachrymoſo.qa ex lachrymis arboris pplī: defluit. Incēſam: īflāmatam:nullū habui reſpectū deorū dūmodo te amarē. Pronuba qa faces pineæ fieri ſolēt q̄ accendunt̄ in nuptijs . Libys: eburneus qa in libya ſunt elephātes ex qbus eſt ebur Mænalias archadias. Captiui: oēs captiui ī bello mactabant̄. Marmorea: alba. Adductis curuatis. Claſſis Minois: deſcribit receſſū minois a megara. Solo: mari. Iſthmos: ſtrictura illa terræ appellat̄ inter Ioniū & ægeū mare. Luca. Qualiter vndas. Qui ſecat & geminū medius mare ſeparat iſthmos: Nec patitur cōferre fretū ſi terra recedat Ioniū ægeo frāget mare. Cypſelidæ: a Cypſelo Ixionis & iadæ filio dicti ſunt corinthij:& em̄ fuerat oraculū primū corinthiorū tyrānū fuiſſe : cui ſucceſſit Periander fili⁹:& nomē habuit a mēſuræ frumētariæ gn̄e quod Cypſelā noīauit qppe eū q̄rentibus corinthijs interficere in mēſura frumētaria mater proditur cō didiſſe. Scyronis: ſcyron in megaræ mōtib⁹ habitaſſe tradit̄: atq; appellentes hoſpites interficere ſolitū & p̄dari: inde ſcyronia ſaxa denominata ſunt . Spelæū: cepulā ſignificat: ſed portus eſt ſub ſaxis ſcyronijs infauſtus olim minoi. & inde rupes Minoia vocitata.

DOMI. Iſthmos. Cypſelidæ. Scyron.

Iamq; adeo tutum longe pyrrœum cernit.
Et notas ſecum heu fruſtra reſpectat athenas:
Iam procul e fluctu minoia reſpicit arua:
Florēteſq; videt iā cycladas: hinc ſtrophadaſq;
Hinc ſinus: hinc ſtatio: cōtra patet hermiona
Linquitur ante alias longe gratiſſima delos
Nereidum matri: & neptūnio ægeo
Proſpicit incinctā ſpumāti littore cynthum:
Marmoreāq; paron: viridēq; allapſa donyſam
Aegināq; ſimul: ſemētiferāq; ſeriphum
Fertur: & incertis iactatur ad omnia ventis
Cymba velut magnas ſequit̄ cū paruula claſſes
Apher & hiberno bacchatur in æquore turbo.
Donec tale decus formæ vexauerit ægram.
Non tulit: ac miſeros mutauit virginis artus
Cæruleo pollens coniunx neptūnia regno.

Sed tamē

Sed tamen externa ſquãmis veſtire puellam:
Infidoſq; inter teneram cõmittere piſces
Nõ ſtatuit: nimirũ eſt auidũ pecus amphitrites
Aerijs potius ſublimen ſuſtulit alis
Eſſet vt in terris facti de nomine cyris.
Cyris amycleo formoſior anſere ledæ.
Hic velut in niueo teneræ cũ ꝓtinus ouo
Effigies animantur & internodia membris
Imperfecta nouo fluitant concreta colore.
Sic liquido ſcyllæ circumfuſum æquore corpꝰ
Semiferi incertis etiam nunc partibus artus
Vndiq; mutabant: atq; vndiq; mutabatur
Oris honos primum multis optata labella.
Et patulæ frontis ſpecies cõcreſcere in vnum
Cœpere: & gracili mentum producere roſtro.
Tum qua ſe mediũ capitis diſcrimen agebat
Ecce repente velut patrios imitatur honores
Purpuream concuſſit apex in vertice criſtam:
At membris varios intexens pluma colores
Manſurum volucri veſtiuit tegmine corpus:
Lentaq; ꝑpetuas fuderunt brachia pennas
Inde alias partes: minioq; infecta rubenti
Crura: nouamq; aciem obduxit ſqualida pellis
Et pedibus teneris vngues confixit acutos.

DOMI. **Pyrræũ.** ¶ Pyrræum: pyrræũ locum forum Athenienſem ſignificat pariter & portũ eiuſdem nominis fuiſſe tradunt. Cycladas: inſulas in mari ægeo. **Strophades.** Strophades: ſimiliter inſulę appellatæ ſunt a conuerſione quã fecerunt zœtus & Calais: Beroe & Orythiæ filij depulſis harpyis a menſis pinei & plotæ antea dicebãtur. Hermima: ciuitas eſt in conſpectu maris ægei. Delos notiſſima ĩſula origine phœbi & Dianæ. Cynthus: ciuitas. **Paros.** Paros & donyſa: inſulæ cycladũ clariſſimæ marmoribus Aeginũ ſeryphũ et clariſſimas **Seryphꝰ.** inſulas nõ magnitudine: ſed ꝙ ad eas cõſueuit dãnatus aliqs dimitti. Aegina vero in peloponneſo eſt: vbi eadẽ eſt hermõe & dicta eſt teſte Ouidio a matre Aeaci: ait enim Aeacus æginam genitricis nomine dixit: eſt .n. in epidauri conſpectu. **Amphitrite.** Coniunx nep. Amphitrite vxor Neptunni: verum ponitur pro omni mari quod circuit terram in oceano. Alis aerijs: quia conuerſa eſt in auem Anſere: Cygno qui habuit rẽ cũ leda ſed idẽ Iupiter erat Honos reuerentia oris & fortuna ſuorum: quia poſt illa tpa nunq̃ petijt oras megarenſes.

marmoream ideſt candido marmore inſignitam & donyſam aliam inter cycladas inſulam viridem quia ſyluoſam: & ſimul proſpicit (in quo ſignificatur celeritas nauigantiũ) eginam & ſeriphum inſulam in quam noxij ablegari ſolebant ſementiferam .i. afferre ſolitã copiã ſemẽtis. Ipſa aũt has ĩſulas ꝓſpiciẽs fert .ſ. impetu & iactat̃ ventis incertis .i. mutabilibus ad oĩa .ſ. dicta loca: nunc huc nunc illuc: velut cũ cymba .i. ſcapha paruula .i. nauicula: ſequit̃ claſſes magnas: & turbo apher .i. ventꝰ aphricꝰ turbinẽ facere ſolitꝰ: bacchat̃ in equore hiberno .i. hyemali tpe donec tale decus forme .i. ſpecimen & ſpectaculũ rerũ: vexauerit egrã .ſ. ſcyllã ꝙ ſic vexaret̃ egreferẽtẽ Cõiunx neptũnia .i. amphitrite: pollens .i. valens & potẽs regno ceruleo .i. mari cerulei coloris: nõ tulit .ſ. tales dolores ac mutauit miſeros artus virginis .ſ. ſcylle. Sed tñ non ſtatuit .i. nõ conſtituit: puellã externam .i. nõ in mari ſed in terris ortã veſtire ſquãmis .ſ. piſcium & cõmittere ipſam tenerã inter piſces ĩfidos qa deuorant qcquid inijcit̃ & aufugere neſciunt dũmodo comeſtibile ſit: qa pecus ãphitrites .i. dee maris hoc eſt marinũ. eſt nimiũ auidum .i. vorax: ſed ſuſtulit .i. ſurſũ tulit potiꝰ ipſam ſublimen alis aereis .i. quibus in aere vtat̃: vt eſſet .i. appellaret̃ ĩ terris cyris .i. auis ſic dicta de nomĩe facti .i. tracto vocabulo a facto: Cyris inqt formoſior anſere amycleo .i. cygno ĩ quẽ Iuppiter cõuerſꝰ dr apd amyclas cũ leda rẽ habiturꝰ: vnde duo oua ſuſtulit: vnde addit anſere ledæ: q candidiſſimus erat: ſed cygnꝰ nõ anſer. Hic .i. hoc loco & tpe vbi & qñ Cyris mutata eſt: velut cum effigies .ſ. auium tenere: qa nondum ad plenũ formate: animãtur protinuꝰ in ouo niueo .i. albiſſimo & internodia .i. connexiones vt genuũ & cubitorum in homine: imperfecta .i. nondum perfecta fluitant ſup. in membris: concreta: ideſt cõſtipata colore nouo: qa imutato ouo n aliũ colorẽ: ſic corpus Scylle circũfuſum equore liquido .i. aqua marina & artus etiam ſemiferi: ideſt ad dimidium in feram verſi partibus incertis .i. nondum in formam auinam diſpoſitis: mutabãt ſup. ſe vndiq; atq; ipſa mutabat̃ vndiq; (Bonꝰ eſt verſus ſpõdaicꝰ: qa languorẽ pre ſe fert ĩmutande puelle) honos .i. decor & pulchritudo oris videlicet labella optata multis & ſpecies .i. decor ſpectabilis: frontis patule .i. amplius ſemp patẽtis & extenſe: qd & decus eſt mulieri / cepere cõcreſcere in vnũ ſcilicet formã roſtri: & ꝓ ideſt ꝓducere: ideſt extẽdere mentũ: ideſt inferiorẽ partem oris: roſtro gracili: tũ ideſt deide: ecce ſup. ab ea pte: qua diſcrimen capitis: ideſt capillorũ agebat ſe mediũ ideſt diuidebatur dũ puella eẽt in geminas tricas: imitat̃ repẽte velut honores patrios. ideſt accipit criſtam in morem capilli paterni & apex id ſũmitas cõcuſſit in vertice criſtam purpuream: ideſt purpurei coloris vt fuerat capillus patris: at pluma intexens membris varios colores: veſtiuit corpus manſurum .i. nõ immutãdũ amplius: tegmine volucri: id plumeo integumẽto: & brachia lenta fuderunt perpetuas ideſt non auferendas pennas. Inde ideſt deinde: infecta ideſt infectas: hoc eſt tinctas habens alias partes minio: ideſt terra rubenti: pellis ſqualida: obduxit ideſt cooperuit crura & nouam faciem: ſcilicet oculorum & confixit pedibus: teneris ideſt ad pedes dum puelle eſſent teneros vngues acutos: quales ſcilicet nunc Scylla in auem verſa habet.

Et tamen hoc demũ miſeræ ſuccurrere pacto
Vix fuerat placida neptũni coniuge dignum.
Nunq̃ illam poſthac oculi videre ſuorum
Purpureas ſaluo retinentem vertice vittas.
Nõ thalamꝰ

ASCEn. ¶ Et tñ hoc demũ &c. Concluſurus opꝰ docet quõ ſic imutata Scylla in aerẽ ſe ſuſtulit: ĩ ſcopulis & rupibꝰ habitatura a Niſo pr̃e ĩ auẽ ſui nõis verſa ꝑpetua inimicicia ꝓſequẽda. **Ordo.** Ordo eſt. Et tñ .i. licet miſerũ hoc fuerat ſolatium tñ vix fuerat dignũ cõiuge Neptũni .ſ. amphitrite placida .i. bẽigna: ſuccurrere demũ .i. tã

dem poſt

Non thalamus tyrio fragrans accepit amomo
Nullæ illam ſedes: quid enim iã ſedibus illis:
Quæ ſimul vt ſeſe cano de gurgite velox
Cum ſonitu ad cœlũ ſtridentibus extulit alis
Et multum late diſperſit in æquore rorem
Infœlix virgo ne quicq̃ morte recepta
Incultum ſolis in rupibus exigit æuum:
Rupibus: & ſcopulis & littoribus deſertis.
Nec tamen hoc iterũ pœna ſine: nãq; deũ rex
Omnia qui imperio terrarum milia verſat
Cõmotus talem ad ſuperos volitare puellam:
Cũ pater extinctus cœca ſub nocte lateret
Illi pro pietate ſua (nam ſæpe nitentum
Sanguine taurorum ſupplex reſperſerat aras
Sæpe deum largo decorarat munere ſedes)
Reddidit optatam mutato corpore vitam.
Fecit & in terris halyetos ales vt eſſet.
Quippe aq̃lis ſemꝑ gaudet deus ille coruſcis
Huic vero miſeræ (quoniã iam nata deorum
Iudicio natiq; & coniugis ante fuiſſet)
Infeſti appoſuitq; odiũ crudele parentis.
Iam veluti æthereo ſignorũ munere p̃ſtans
Vnũ quem duplici ſtellarũ ſydere vidi
Scorpius alternis clarũ fugit orionem
Sic inter ſeſe triſtis halyetus in iras
Et cyris memori ſeruant ad ſæcula fato.
Quacũq; illa leuem fugiens ſecat æthera pẽnis
Ecce inimicus atrox magno ſtridore ꝑ auras
Inſequitur Niſus: qua ſe fert Niſus ad auras
Illa leuem fugiens raptim ſecat æthera pennis

dẽ poſt ꝓlixos q̃ſtꝰ miſere.ſ.Scylle:hoc pacto i.mõ imutãdo.ſ.i auẽ.Nũq̃.i.nõ vnq̃ illã oculi ſuorũ.ſ.notorũ & familiarium nũq̃ videre poſt hac.i.poſt illud tp̃s.(Conſtruiť actũs illã ante ſuorũ ꝓpter relatione͂)nõ viderũt inquã illã retinẽtẽ:vetice ſaluo:vittas purpureas.i.purpurei coloris ĩ morẽ capilli paterni Thalamꝰ.ſ.nuptialis.fragrãs amomo tyrio aut ſyrio (Nã in Buco.legiť.Aſſyriũ vulgo naſceť amomũ)nõ accepit ſup.illã poſtea Nulle ſedes ſup.acceperũt eã poſtea:ꝗd em̃.i.nã ꝗd iã ſup.opꝰ habet ſedibꝰ illis regalibꝰ ĩ qbꝰprius fuerat.q.d.nihil.Que.ſ.Scylla ſimul vt.ideſt poſtq̃ ipa velox.i.volucris effecta:extulit ſeſe:de gurgite cano.i.ſpumis albicanti ad celũ i.aerẽ cũ ſonitu.ſ.cõcomitãte:& hoc alis ſtridẽtibꝰ & diſperſit late mł̃tũ rorẽ.i.aſperginẽ aq̃ marine ĩ equore:ipſa virgo ifelix recepta i.dempta & erepta:neq̃cq̃.i.fruſtra:morte:qa adhuc multis laboribꝰ erat fatigãda aut morte recepta.i.ſuſcepta neq̃cq̃.i.nequaq̃ exigit i.trãſigit euũ icultũ.i.reliquã vitã icultam in mõtibꝰ ſolis.i.deſertis ĩ rupibꝰ & ſcopulis & ĩ littoribꝰ deſertis.(Iterũ ſpõdaicꝰ ꝟſus lãguorẽ indicãs & molẽ curarũ.)Nec tñ hoc.ſ.facit aut fit illi ſine pena: imo cũ maxĩa pena quã p̃ri pẽdere cogiť.Nã rex deũ.i.deoꝝ.ſ.Iuppiť q ꝟſat iperio.i.regit & gubernat oĩa milia.i.ſpacia terrarũ cõmotꝰ.i.egre ferẽs puellã talẽ:ſ.q̃ paricidiũ ꝑpetrauerat volitare ad ſuperos cũ p̃r ſup.eiꝰ.videlicet Niſus:extinctꝰ.i.mortuꝰ lateret ſub nocte.i.caligine obliuionis ceca.i.ignorata:reddidit illi ꝓ ſua.ſ.niſi pietate (Nã niſus ſupplex reſperſerat ſepe aras.ſ.Ioui extructas ſanguine taurorũ:nitẽtũ.i.cãdidoꝝ & decorarat.i.decorauerat ſepe ſedes deũ pro deorũ.i.tẽpla & edes deoꝝ aut phana:mũere:i.dono oblatitio:largo) reddidit ergo illi vitã optatã.ſ.vt de filia vltionẽ faceret. & hoc corꝑe mutato:ĩ auẽ.ſ.Scylle inimicã qa fecit vt eẽt halyetꝰ ales.i.auis de genere aq̃larũ in terris q̃ppe.i.qa certe.ille deꝰ.ſ.Iuppiter gaudet ſemꝑ aq̃lis coruſcis.i. coruſcãtibꝰ plumis Hoc aũt dicit aſſentãdo Romanis iperatoribꝰ qbꝰ ꝓ iſigni aq̃le ſunt a Romulo in cõdenda vrbe ꝓ augurio viſe:dicunť aũt ĩ tutela Iouis qa ĩ bello gyganteo Ioui fulmina miſtrabãt:qđ fictũ eſt qa fulmine negant tangi. alij legũt:ille deꝰ coruſcꝰ.i:coruſcãs.ſ.fulgure.gaudet ſemꝑ aq̃lis:qđ potiꝰ approbẽ:qa aq̃le nõ ſunt coruſce. Vero ꝓ ſed:Iuppiter ſup.appoſuit huic miſere.ſ.Scylle odiũ crudele parẽtis ſ.niſi ĩ auẽ verſi q & halyetꝰ & niſus diciť infeſti.i.ꝑſecutoris eiꝰ & illi vim iferẽtis:qm̃ ſup.ipſa fuiſſet iã añ.i.antea nata iudicio deorũ:& nati & cõiugis.i.totiꝰ cetꝰ deorũ ipſam ad hoc iudicãtis.Nã veluti ſcorpiꝰ.ſ.ſignũ p̃ſtãs munere ethereo ſignorũ.i.iter ſigna celeſtia quẽ ego vidi vnũ.i.ſolũ duplici ſydere ſtellarũ(de qua re abũde dictũ eſt circa principiũ primi Geor.ad illos ꝟſus.Qua locꝰ erygonẽ iter chelaſq; ſequẽtes pãdiť:ipſe tibi iã brachia cõtrahit ardẽs Scorpiꝰ & celi iuſta plꝰ parte reliq̃t)veluti inq̃ ſcorpiꝰ:fugit orionẽ claꝝ.i.ſydꝰ oriõis.(Eſt aũt ꝟſꝰ ſpõdaicꝰ.nã orion debet hr̃e primã lõgã licet ĩ p̃io enei.corripiať vbi dicit.Cũ ſubito aſſurgẽs fluctu nymboſus orion.Ideoq; cũ nullꝰ ſit ordo nõ eſt legẽdũ fugiãt) alternis.ſ.vicibus(ſed raro aut nũq̃ eã particulã apud doctos numeralibꝰ aeditã iuenias:vñ nõ dices bina vice:ſed bis ſic alternis.i.alternatim)ſic alyetꝰ.ſ.auis ĩ quã niſus ꝟſus diciť & Cyris.ſ.auis in quã Scylla trãſformata legiť ſeruant inter ſeſe ad ſecula.i.ĩꝑpetuũ:iras triſtis.i.odia vera(Bñ addit triſtis:qa amãtiũ ire reintegratio amoris ẽ. Sũt n.grate nõnunq̃ iter amãtes ꝓteruitates & zelatiões atq; ire ex amore ꝓcedẽtes vñ ẽt in Buco.dicit.Nõne fuit ſatiꝰ triſtis amaryllidis iras atq; ſuꝑba pati faſtigia &c.)ſeruãt igiť iras triſtis:fato memori (ſicut primo enei.Memorẽ Iunonis ob irã.Et poniť memor in neutro genere:ſicut ẽt in.iij.enei. Iuſtumq; memorq; precať.)Quacũq; illa leuẽ &c.eadem carmĩa alibi poſita iuenimꝰ.Ordo eſt.Quacũq; illa.ſ.Scylla aut Cyris fugiẽs.ſ.niſum patrẽ aut halyetũ ſecat.i.diuidit & trãſuolat pẽnis ethera.i. aerẽ leuem.i.facile cedentẽ:ecce.q.d.de repẽte preter expectationẽ Scylle:inimicus atrox.i.ferox in filiã propter facinus nephandũ:inſequiť ꝑ auras ſup.cũ magno ſtridore & qua:ideſt quacũq;.ſ.via aut parte:niſus fert ſe ad auras:illa fugiens.ſ.Niſum:raptim.i.celeriter ſecat ethera leuẽ pẽnis.ſ.alarum ſuarũ. ¶Et hec in cyrim.

¶Exigit:p̃terit ętatẽ ſuã ĩ ſcopul' & rupibꝰ.Halyetos de gñe aq̃larũ q̃ talẽ hñt naturã:vt nõ ꝓprio gñis ſui cõcubitu naſcanť:ſed ex diuerſis aq̃lis fœtꝰ q̃s noſcũt generoſos cogẽdo eos ĩtueri ĩ dies ſeu radios ſolares paſcũt.Infeſti:qa p̃r Niſus eſt inimicꝰ huic aui.Atrox:pater Niſus. DOMI. Halyetos

Iam nox

Publi Vergilij Maronis Moretum.

IAm nox hibernas bis quinq; pergerat horas
Excubitorq; diem cantu prædixerat ales
Simulus exigui cultor cũ ruſticus horti
Triſtia venture metuens ieiunia lucis
Membra leuat vili ſenſim demiſſa grabato.
Sollicitaq; manu tenebras explorat inertes:
Veſtigatq; focum: læſus quem deniq; ſenſit.
Paruulus ex vſto remanebat ſtipite fumus
Et cinis obducte celabat lumina prunæ.
Admouet his pronã ſubmiſſa fronte lucernã.
Et producit acu ſtuppas humore carẽtes:
Excitat & crebris languentem flatibus ignem.
Tandem concepto tenebre fulgore recedũt:
Oppoſitaq; manu lumen defendit ab aura.
Et reſerat clauſa quæ preuidet oſtia claui.
Fuſus erat terra frumenti pauper aceruus:
Hinc ſibi depromit quãtum menſura petebat.
Quæ bis in octenas excurrit pondere libras.
Inde abit: aſſiſtitq; molæ: parua q; tabella
Quam

ASCEn.

IAm nox hibernas &c. hoc Publij Vergi. Maronis Opuſculum Moretum ab eo inſcriptum eſt a paſtili ſeu placente ac cruſti genere ex pane & herbis confecto. In quo deſcribendo ingenij hubertatem abunde aperit dum in re tam tenui tanq;(vt ita dicam) nulla tam graphice & diſerte ruſticanã diligentiam & continentiam & parſimoniam preſcribit ſubinferens hortiferacis commoda. Primo deſcribit patriſfamilias diligentiam in ſurgendo ante lucem preſertim tempore hiberno. Computat aũt horas more patrie ſue: nam illic prima hora ẽ in occaſu ſolis cũ ergo ſol occidat tẽpore brumali fere hora decima noctis hora erit ſecundum nos quarta: qua & ruſtici fere ad opus ſuũ ſurgunt. ¶ Ordo igitur eſt nox peregerat iam bis quinq;. i. decem horas hibernas. i. que erant tẽpore hyemali: & ales ſcilicet gallus excubitor. i. excubias curans predixerat ideſt annũciauerat priuſq̃ venerat: diem. i. lucẽ quũ. i. quãdo ſimilus cultor horti exigui. i. modici metuẽs ieiunia triſtitia. i. triſtitiã afferẽtia: lucis venture. i. diei appropinquantis: leuat: id erigit ſenſim. i. paulatim: membra. ſ. ſua demiſſa ſ. prius. i. deorſum miſſa & proſtrata grabato. i. ſtrato & lecto vili: & explorat. i. exquirit tenebras inertes. ideſt ad nullam artem vtiles manu ſollicita. i. ſollicite palpitanti: & veſtigat ideſt inquirit focum. i. locum vbi ignis fouebat. quẽ ipſe leſus. ſ. ab igne ſenſit. i. pcepit ſenſu tactus: deniq;. i. tandẽ. Nam ſup. fumus paruulus remanebat ſtipite exuſto alij legũt manabat & ex vſto duabus dictionibus vt ſit fumus paruulus. i. modicus manabat ex ſtipite vſto & cinis celabat. i. occultabat & ſopiebat lumina. i ſplendorẽ prune. i. carbonis obducte. i. coopte Ipſe ſimilus admouet. i. applicat: his. ſ. cineri & prune: lucernã pronã. i. ad recipiendũ lumẽ de-

Ordo.

bite reſlexã: aut ipſe ꝓnus: admouet fronte ſub
miſſa.i.ſurſum miſſa ne a fumo lederet: & pro
ducit acu.i.ferro acuto: alij legũt acus ſtuppaſ⸗
ꝗ vt ſit & producit acus.i.ſtramenta aut vt di
cunt paleas & ſtuppas carẽtes humore.i.aridas
& excitat ignem languentem flatibus.i.ſuffla⸗
tionibus crebris. Tenebre recedũt tandẽ & hoc
hoc fulgore.ſ.ignis concepto.ſ.a ſtuppa aut lucerna & defendit lumen ab aura.i.vento ne extinguatur: defen
dit: autẽ oppoſita.i.cõtra poſita: & reſerat oſtia clauſa claui: que preuidet ſcilicet an clauſa ſint. Pauper.i.modi
cus aceruus frumenti erat fuſus terra.i.per terram & depromit ſibi hinc.i.ex hoc aceruo: ſup. tantum quantum
menſura.ſ.moreti faciendi: petebat ideſt exigebat: alij tamen legunt patebat: que excurrit pondere in libras
bis octenas: ideſt ſedecim. Inde ſcilicet iam deprompto frumento abit & aſſiſtit mole. ideſt ad molam & locat
lumina fida ſup. in tabella parua: quam paries ſeruabat fixam in illos vſus tunc ideſt deinde depoſita cãdela
aut lucerna ad tabellam: ipſe liberat ideſt expedit denudando: veſte lacertos geminos ideſt ambo brachia: &
ipſe cinctus tegmine capre villoſe peruertit: ideſt in toto vertit cauum: ideſt concauum. & pro ideſt gremium
ideſt receptaculũ molarũ: hoc eſt diſponit ad molẽdũ.

Quam fixam paries illos ſeruabat in vſus
Lumina fida locat: geminos tunc veſte lacertos
Liberat: & cinctus villoſæ tegmine capræ
Peruertit caudaꝗ cauũ gremiumꝗ molarũ.

ASCEñ. ¶ Aduocat inde manus. Pergit hoc ordine. Si
milus aduocat.i. aſciſcit & applicat tanꝗ auxi
liatrices inde.i.deinde manus: partitus.i.imperti
ens vtrãꝗ operi: leua.ſ.manus eſt intẽta mini⸗
ſterio quia adminiſtrat far: aut frumentũ aliud
molẽdũ dextera eſt intẽta labori: qꝛ circũagit
molã: hec.ſ.dextera rotat & cõcitat orbẽ.i.mo
larẽ aſſiduis gyris.i.circũuolutionibus ceres tri
ta ab rapido ictu ſilicũ.i.molariũ lapidũ decur
rit.i.deorſum currit. Leua ſuccedit interdũ ſoro
ri.i.dextre feſſe.i.fatigate: & alternat vices.i.al⸗
ternatim & viciſſim rotat. & cantat.ſ. ſimilus
mõ.i.iterdũ carmina ruſtica: & ſolat̃ voce agre
ſti.i cãtilena ruſtica laborẽ & clamat interdũ cy
balen.ſ.ancillã: que ſup. erat vnica cuſtos.ſ.do
mus & horti: aphra.i.ex aphrica genus.i.origi⸗
ne & ſcd'm genus & hoc tota figura.ſ.eius corpo
ris teſtante patriã.i. approbãte aphrã eſſe: torta
comã.i.hñs comã intortã & criſpã in morẽ lane
villoſe: tumẽs labro.i. hñs labra iflata & ſpiſſa
& fuſca colore vt mauri ſunt. Pectora iacẽt lata
mãmis.i.habent mãmas latas iacẽtes in pecto
re & aluus ſup. iacet cõpreſſior qđ cõtra venuſta
tem eſt: nã amatur vẽter & pectus tumẽs in mu
liere ſtrictis tñ mamillis: alij habẽt cõpreſſior al
uo vt ſit exiſtẽs cõpreſſior aluo.i.habẽs aluũ cõ
preſſiorẽ: & exilis.i.gracillis: cruribus: & prodi
ga.i.vltra modũ abũdans plãta.ſ.pedis ſpacio
ſa: calcãea.i. calces pedũ: rigebãt ſciſſa cõtinuis
rimis: vocat ergo hãc.i.talẽ atꝗ imperat impo
nere focis ligna arſura & adolere.i. tẽperare: li⸗
quores gelidos.i.aquas frigidas flãma.ſ.ignis:
ſed poſtꝗ verſatile.ſ.molẽdinũ impleuit iuſtũ
finẽ.i.perfecit munus ſuũ ipſe tranſfert inde.i.
deinde farinas fuſas manu in cribra: & quatit.i
excutit: ac purgamina.ſ.furfuris remanẽt in ſũ
mo dorſo.ſ.cribri. Ceres emendata.i.flos farine
ſubſidit.i.ad ima tendit exiſtẽs ſincera & liqua
tur.i.colatur: vnde colatur quidã contra artem
legunt foraminibus.i. per foramina cribri tũ.i.
deinde ipſe ſimilus componit illã.ſ.cererẽ pur⸗
gatam tabula leui.i.polita & leuigata & ſuper
ingerit vndas tepidas quas cybale temperaue⸗
rat: tũ.i.deinde contrahit frondes.ſ. herbarum
atꝗ farinas admixtas atꝗ tranſuerſat ſup. iam
dicta durata.i.duriora effecta manu & coactu.i
coagulo liquido & ſpargit interdũ grumos. i.
globulos ſale.i.de ſale & leuat. i. leuigat (nam
primã producit) & polit iam opus ſubactum.i.
extenſum & erectũ & dilatat palmis in ſuum.i.
iuſtum & debitũ orbẽ & notat.i. diſtinguit no
tis: quadris impreſſis deſcrimine equo.i.equa⸗
li diſtantia & infert inde.i.deinde foco.i.in fo⸗
cum quia cybale mũdauerat ante. i. prius locũ
aptum.i.cõuenientem coctioni: & tegens.ſ.mo
retum: teſtis: ſuperagerat ignes ideſt. carbones
ardentes:

Aduocat inde manus operi partitus vtranꝗ
Leua miniſterio: dextra eſt intenta labori
Hæc rotat aſſiduis gyris: & concitat orbem
Trita ceres ſilicum rapido decurrit ab ictu
Interdum feſſe ſuccedit leua ſorori:
Alternatꝗ vices: mõ ruſtica carmina cantat:
Agreſtiꝗ ſuum ſolatur voce laborem.
Interdum clamat cybalen: erat vnica cuſtos
Aphra genus tota patriam teſtãte figura
Torta comam: labroꝗ tumens: & fuſca colore.
Pectora lata iacent mammis compreſſior aluo
Cruribus exilis: ſpacioſa prodiga planta.
Continuis rimis calcanea ſciſſa rigebant.
Hanc vocat: atꝗ arſura focis imponere ligna
Imperat: & flamma gelidos adolere liquores:
Sed poſtꝗ impleuit iuſtum verſatile finem
Tranſfert inde manu fuſas in cribra farinas:
Et quatit: ac remanẽt ſummo purgamina dorſo
Subſidit ſyncera: foraminibuſꝗ liquatur
Emendata ceres: leui tum protinus illam
Componit tabula: tepidas ſuper ingerit vndas:
Contrahit admixtas tum frondes: atꝗ farinas
Tranſuerſat durata manu liquidoꝗ coactu
Interdum grumos ſpargit ſale: iamꝗ ſubactũ
Leuat opus palmiſꝗ ſuum dilatat in orbem.
Et notat impreſſis æquo diſcrimine quadris
Infert inde foco: cybale mundauerat aptum
Ante locum teſtiſꝗ tegẽs ſuperaggerat ignes.
Dumꝗ ſuas peragit vulcanus: veſtaꝗ partes:
Similus interea vacua non ceſſat in hora:
Verum aliam ſibi quærit opem: ne ſola palato
Sit non grata ceres: quas iungat cõparat eſcas.
Non illi ſuſpenſa focis carnaria iuxta
Durati ſale terga ſuis: trunciꝗ vocabant.

Traiectus medium ſparto ſed caſeus orbem
Et vetus aſtricti facis pendebat anethi.
Ergo aliam molit̃ opem ſibi prouidus heros.
Hortus erat iunctus caſulæ: quē vimina pauca
Et calamo redimita leui munibat arundo.
Exiguus ſpatio: varijs ſed fertilis herbis.
Non illi deerat: quod pauperis exigit vſus.
Interdum locuples a paupere plura petebat:
Nec ſumptus erat illud opus ſed regula curæ
Si quando vacuum caſula pluuiæ ve tenebant:
Feſta ve lux: ſi forte labor ceſſabat aratri
Horti opus illud erat: varias diſpōere plantas
Norat: & occultæ cōmittere ſemina terræ:
Vicinoſq; apte cura ſummittere riuos.
Hic holus hic late fundentes brachia betæ
Fœcunduſq; rumex: maluæq; inulæq; virebāt
Hic cicer: & capiti nomen debentia cæpe:
Hic etiam nocuū capiti gelidumq; papauer:
Grataq; nobiliū requies lactuca ciborum
Et grauis in latum dimiſſa cucurbita ventrem.

ardentes: & dū vulcanus.i.ignis groſſior & veſta.i.ignis purior pagit ſuas partes .i. coquit: ſimilus nō ceſſat interea: hora vacua. ſ.negocio: verū querit ſibi aliā opē.i.aliud ſubſidiū cōtra famē: quia cōparat: id acqirit eſcas quas iūgat. ſ.cereri decocte ne ceres ſola.i.ſine herbis & obſonio: ſit nō grata palato.i.īſipida. Terga ſuis.i porci durati.ſ.cōtra putredinē ſale: nō vacabāt i.ſupfluebant illi ſuſpenſa focis iuxta carnaria i.loca vbi carnes ſalſe cōdunt̃ & trunci.ſ.ſuis ſale durati nō vacabāt illi ſuſpēſi focis: ſed caſeus traiect⁹ mediū orbē.i.habēs mediū orbē traiectū ſparto.i.illo lini genere & faſcis.i.manipulus vetus.i.inueteratus anethi illius herbe: aſtricti.i.cōtracti aut ſole aut vetuſtate. Ergo qa carnaria nō habebat: ipē heros.i.paterfamilias princeps dom⁹ ſue molit̃.i.cū molimine cōparat ſibi aliā opē Hortus erat iunctus caſule. i. tugurio: quē vimina.i.lenta virgulta ſalicū aut ſilerū & arundo redimita leui.i.nō ponderoſo calamo.i fiſtula & cāna munibat pro muniebat.ſ.ab ingreſſu beſtiarum exiſtens exiguus ſpatio ſed fertilis herbis. Illud qd̕ vſus.ideſt vtilitas & indigentia pauperis exigit nō deerat illi. Locuples ideſt plura loca habens & diues terrarum petebat interdū plura a paupere: nec illud opus erat ſumptus: ideſt expenſe ideſt nō curabat ad ſumptum: ſed erat regula cure. ideſt ſollicitudinis: ſi quādo ve: ideſt vel pluuie ve: ideſt vel: lux feſta: ideſt feſtiua tenebant eum caſula. ideſt in tugurio vacuum.ſ.ab opere alio in agro faciendo: & ſi labor aratri ceſſabat forte illd̕ erat op⁹ horti.ideſt tunc vacabat horto. Ipſe norat diſponere varias plantas: & cōmittere ſemina terre occulte.i.ocultatim ſemina ſibi credita: & ſummittere.i.clam ſupermittere: apte.i.decenter cura.i.cum ſollicitudine: riuos vicinos.i.ex vicino monte ſcaturientes: hic ſup. virebat holus & bete illud genus holeris fundentes: ideſt effuſim extendentes brachia ideſt caules aut frondes late: & rumex ſcilicet herba fecundus.i.fecunde creſcens & malue & inule virebant hic: cicer illud genus leguminis ſup. virebat hic: & cepe (quidam ſcripſerunt porra) debentia nomen capiti: quia cephale & cephalis dicit̃ caput. Hic etiā ſup. virebat papauer nocuū.i.nociuū capiti & gelidum.i.frigidū ab effectu vnde ſomniū inducit: & lactuca grata requies.i.intermiſſio ciborum nobilium cum. ſ.pre ſatietate illos faſtidit ſtomachus & cucurbita genus herbe cuius fructu vaſa potoria fieri ſolēt (nam cucumis alius eſt q̄ q̄ imperiti pro eodem accipiunt) grauis quia ventroſa dimiſſa.i.extenſa: in ventrem latum ſup. virebat hic.

Verū hic nō domini (quis em̄ cōtractior illo)
Sed populi prouentus erat: notiſq; diebus
Venales holerum faſces portabat in vrbem.
Inde domū ceruice leuis: grauis ære redibat:
Vix vnq̄ vrbani comitatus merce macelli
Cæpa rubens ſectiq; famē domat area porri:
Quæq; trahunt acri vultus naſturcia morſu
Intybaq;: & venerē reuocans eruca morantem
Tūc quoq; tale aliqd meditās intrauerat hortū
Ac primum leuiter digitis tellure refoſſa
Quatuor educit cum ſpicis allia fibris.
Inde comas apij graciles: rutaq; rigentem
Vellit: & exiguo coriandra trementia filo.
Hæc vbi collegit: lætum conſedit ad ignem
Et clara famulam poſcit mortaria voce.
Singula tum capitū numeroſo cortice nudat
Et ſummis ſpoliat corijs: contēpaq; paſſim
Spargit humi atq; abicit: ſeruatū gramine bulbū

¶ Verum hic non domini &c. Proſequitur intentum oſtendens commoditatem horti & parſimoniam ſimili. Vnde redit ad confectionem moreti: poſtq̄ narrat opus diurnum ſimili qd̕ erat arare terram aut interdum res venales ad vrbem deferre. ¶ Ordo autem eſt. hic non erat prouentus domini.i. viri alijs dominari volentis & pompoſe viuentis. (Enim pro quia: quis erat contractior ideſt minus dilatus & extenſus quantū ad pompas mundanas illo.i. q̄ ille quaſi dicat nullus) ſed erat prouentus populi. i.plebeius & popularis & portabat diebus notis.i. ſtatutis quibus ſciebat mercatū eſſe: faſces holerum venales in vrbem: & redibat inde domū leuis ideſt deoneratus ceruice & grauis id ē oneratus ere (Contra in Buco. q̄uis multa meis exiret victima ſeptis Pinguis & ingrate premeretur caſeus vrbi. Non vnq̄ grauis ere domū mihi dextra redibat) redibat dico domum grauis ere: comitatus vix vnq̄ .i. rariſſime merce.i.re venali macelli vrbani: que in macello vrbano venditur: hoc eſt carne aut alio obſonio delicatiore. Cepa rubens: que maior ſed vilior eſt q̄ alba: & area porri ſecti ideſt ſectilis (quia etiā capitatū eſt ſed ſectile vilius) hoc eſt porrū ipſum domat ideſt ſedat & non penitus extinguit famē.ſ.ſimili ruſtici. Queq;.i.& naſturcia herbe amare & acetoſe: que trahunt vultus acri morſu & intyba.ſ.herbe fibroſe: & eruca.ſ.herba ſalax reuocans venerem morantem.i.excitans appetitū

Aſcen.

Ordo.

Tingit aqua lapidiſqꝫ cauū demittit in orbē:
Hic ſalis inſpergit micas: ſale durus aduſto
Caſeus adijcitur: dictas ſuper inſerit herbas:
Et læua veſtem ſetoſa ſub inguina fulcit.
Dextera piſtillo primum fragrātia mollit
Allia: tum pariter mixto terit omnia ſucco:
It manus in gyrum: paulatim ſingula vires
Deperdūt proprias: color eſt e pluribus vnus.
Nec totus viridis: quia lactea fruſtra repugnāt:
Nnec de lacte nitēs: quia tot variatur ab herbis.
Sæpe viri nares acer iaculatur apertas
Spiritus: Et ſummo damnat ſua prandia vultu:
Sæpe manu ſumma lachrymātia lumina tergit.
Immeritoqꝫ furens dicit conuicia fumo.
Procedebat opus: non iam ſalebroſus vt ante:
Sed grauior lentos ibat piſtillus in orbes
Ergo palladij guttas inſtillat oliui
Exiguiqꝫ ſuper vires infundit aceti:
Atqꝫ iterū commiſcet opus: mixtūqꝫ retractat:
Tum demum digitis mortaria tota duobus
Circuit: inqꝫ globū diſtantia contrait vnum:
Conſtet vt effecti ſpecies nomenqꝫ moreti.
Exuit interea cybale quoqꝫ ſedula panem:
Quem recipit lotis manibus pulſoqꝫ timore:
Hinc famis: inqꝫ diem ſecurus ſimilus illam
Ambit crura ocreis paribus: tectuſqꝫ galero:
Sub iuga parentes cogit lorata iuuencos:
Atqꝫ agit in ſegetes: & terre condit aratrum.

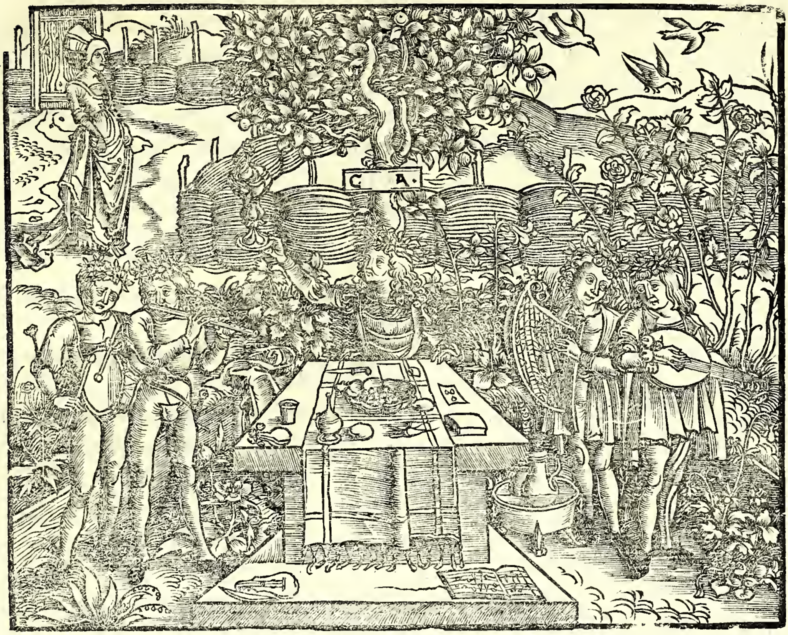
petitum coeundi: ſup. domāt famē eius. Similus intrauerat hortū meditans aliquid tale. id ē aut vt venūdet aut vt famē domet: itrauerat tū quoqꝫ. i. etiam tunc: aut meditans tū quoqꝫ aliquid tale intrauerat hortum. ſ. ſuum: ac educit primum tellure. i. terra refoſſa. i. aperta per foſſionem: leuiter. i. modice quatuor allia cum fibris ideſt filis quibuſdam: ſpiſſis: id ē ſpiſſe ad caput adherentibus. Inde: ideſt deinde vellit. i. carpit comas graciles apij: & rutam rigentem alij legūt virentem quia ſemper viridis eſt: eſt tamen & rigens. i. firma & ſolida herba: & vellit coriandra ideſt grana coriandri tremētia exiguo filo ſcilicet cui affixa erant: vbi id poſtqꝫ ipſe collegit hec: ſcilicet ante dicta genera herbarum ipſe conſedit ad ignem letum. i. letificātem & poſcit famulam. ſ. cybalem. i. a famula ſua: mortaria: ideſt vas in quo herbas illas contundebat: poſcit dico voce clara: & nudat. i. decorticat tunc. i. deinde ſingula capitū. i. ſingula capita vt alij ceparum: cortice numeroſo: ideſt multiplici & ſpoliat corijs: ideſt pelliculis ſummis ideſt extremis & ſpargit humi ideſt ſuper humū: paſſim contempta. i. reprobata a moreti condimento (humi genitiuus fere ponit̄ etiā vbi accuſatiui ſignificatum videtur vt deiecit oculos humi ideſt in humū) atqꝫ abicit. ſ. contempta (alij textus habent adicit vt referantur ad ſequētia. ſ. adicit bulbū ſed verbū eius eſt tingit. Siue aūt abicit ſiue adicit legit̄ per ſincopā ſcribet̄ ablato altero i: quia prima corripit̄) & tingit aqua bulbū ſeruatū ſup. cū gramine. Eſt

Bulbus

aut bulbus ſpecies herbe capitate cuiꝰ cū multa ſint genera vnū eſt qđ epimenidū dicit̄. optimi ī aphrica ſaporis. Incitat aūt venerē vñ Martialis in diſtichis cū ſint tibi mortua membra Nil aliud bulbis q̄ ſatur eſſe potes. q. d. nō arigeris per eos: & demittit in orbē lapidis. ſ. molaris cauū. i. excauatū & inſpergit hic. i. modo aut hīc. i. deinde micas ſalis: & caſeus durꝰ aduſto ſale: adijcitur (hic ſcribetur duplici ij quia ꝓducitur prima poſitione) & ſuperinſerit herbas dictas. ſ. ſic cōtuſas: & fulcit. i. ſubnectit leua. i. ſiniſtra manu veſtē ſub. i. vſqꝫ ad inguina ſetoſa. i. piloſa. ſed qͣ ruſtici duros pilos habēt maluit ſetoſa q̄ piloſa dicere: dextera. ſ. manꝰ: mollit. i. mollificat & cōtundit primū piſtillo. i. inſtrumēto pinſcendi: hoc eſt cōtundendi & frangendi: allia fragrantia i. multū olentia: tum: i. deinde terit. i. contundit omnia pariter ſucco mixto. Manus. ſ. eius it in gyrum. ſ. mortarij: & ſingula deperdūt paulatim proprias vires: quia accipiunt ſaporē mixtum: vnde etiam per admixtionē liquidi corrūpitur vſus oliui: & vnꝰ color eſt. i. fit: e pluribus. ſ. coloribus. ſ. nec totus viridis quia fruſta. i. fragmenta lactea: vt alij porri & cepe repugnant: nec nitens. i. non penitus album de lacte. ſ. infuſo: aut de fruſtis lacteis: quia. ſ. lac aut confectio illa variatur a tot herbis. Spiritus. i. odor diffuſus. acer. id ē vehemens: iaculatur. ideſt in morem iaculi ferit acriter: nares viri apertas: patulas potius diceret: & damnat ſua prandia. ideſt eſcā prandij ſui: vultu ſummo. ideſt oculis flentibus propter cepe: aut naſo cōtracto propter allium & tergit ſepe manu. ſ. ſua lumina lachrymantia. ideſt oculos lachrymas emittentes quas cepe vt dixi excitat: & ipſe furens. i. inſaniens per impatientiam: dicit conuicia. i. contumelias: fumo immerito: quia nō propter fumū ſed propter cepe lachrymabat. Opus procedebat. ſ. ad ſpeciem moreti: & piſtillus. ſ. quo herbas cōtundit: non ibat iam ſalebroſus. i. aſper plenus ſalebris: vt ante. i. prius ſup. iuerat: ſed ipſe grauior ibat in orbes lentos. i. tardantes & conglutinantes globos herbarum ergo quia. ſ. videt opus procedere & fere confectum: ipſe inſtillat guttas vbi perſimonia eius oſtenditur qui non effūdit ſed guttatim inſtillat guttas: oliui. i. olei palladij. i. a Pallade inuenti & producta primū cum olea: dum. ſ. contenderet cum Neptunno de nomine Athenarum: & lis ad hoc deducta eſſet vt is daret qui fetum vtiliorē reip. produceret. Nā cū ille equū produceret animal belligerū: hec oleā paciferam proferens victrix effecta vrbi nomen dedit: nā grece athena dicit̄. Et ſuperinfudit vires exigui. i. modici aceti: atqꝫ cōmiſcet iterū opus & retractat mixtū & circuit tū demū. i. tūc tandē mortaria duobus digitis: & cōtrahit diſtantia in vnū globū: vt nomē & ſpecies conſtet. i. reſultet moreti effecti: aut vt nomē & ſpecies effecti conſtet moreti. Cybale. ſ. ancilla: ſedula. i. diligens exuit quoqꝫ. i. etiā operoſa interea panē quē ſimilus recipit manibus lotis & timore famis pulſo: hinc. i. deinde & ſecurus. i. ſeorſum a cura & ſollicitudine victꝰ in illā diē. i. pro tota illa die: ambit crura ocreis. i. peronibꝰ paribus. i. vtriqꝫ cruri aptis: aut equalibus. & tectus galero. i. pileo ruſtico cogit iuuencos parentes: ſub iuga lorata. i. loris fulta: atqꝫ agit. i. impellit eos in ſegetes. i. terras ſatiles: vnde eſt. Quid faciat letas ſegetes &c. & condit terre. i. in terram aratrum. i. arat.

¶ Et hec in moretū.

Adeſte

Publiȷ Vegiliȷ Maronis Hortulus.
Carmen iambicum trimetrũ ſenarium.

ADeſte muſe maximi ꝓles
Iouis
Laudem feracis prædice
mus hortuli.
Hortus ſalubres prebet
corpori cibos:
Varioſqꝫ cultus ſæpe cul
tori refert
Holus ſuaue: multiplex herbe genus
Vuas nitentes: atqꝫ fœtus arborum.
Non deſit hortis & voluptas maxima:
Multiſqꝫ commixta modis iucunditas:
Aquæ ſtrepentis vitreus ambit liquor.
Sulcoqꝫ ductus irrigat riuus ſata:
Flores niteſcunt diſcolore gramine
Pinguntqꝫ terras gemmeis honoribus.
Apes ſuſurro murmurant gratæ leui:
Cum ſumma florum vel nouos rores legũt.
Fœcunda vitis coniuges vlmos grauat
Textas: vt inumbrat pampinus arundines
Opaca prebent arbores vmbracula:
Prohibentqꝫ denſis feruidum ſolem comis.

ADeſte muſe &c. Opuſculum hoc de laude hortuli q̃uis epigrama ſit & congrue inter ſequentia epigramata collocari poſſit: tamẽ quia in moreto mlta de herbis & feracitate hortuli dicta ſunt ad hec conformia. non inepte illi cohereat. Eſt autem qualitas carminis iambica trimetra ſenaria. Iambica ab iambico predominante trimetra quia ternas menſuras continet: menſura autem binos pedes quia enim iãbus (vt Flaccus dicit in arte) pes citus eſt: ideo bini pedes pro vno metro. ideſt vna menſura computãtur eſt tamen ſenaria: ideſt ſenis pedibus conſtans. Recipere autem poteſt iambum locis omnibus: ſicut in primo carmine iambũ habet in primo ſecundo quarto & ſexto locis. Recipit & dactylum ac tribachum locis omnibus preterqꝫ nouiſſimo ſpondeum vero & anapeſtũ locis precipue imparibus: ſed & ſexto loco ſpondeũ & eius loco trocheũ admittit. Intẽtio eſt deſcribere laudes hortuli. ¶ Ordo eſt. O muſe appoſitorie proles maximi Iouis ex mnemoſyne videlicet vt dicturus ſum in epigramate de muſarꝫ iũctis: adeſte. i. auxilio ſitis vt ſup. predicemus laudẽ hortuli feracis. Hortus p̃bet corpori cibos ſalubres & refert ſepe cultori varios culus & refert holus ſuaue. ſ. ad veſcẽdũ: & multiplex genus herbe: & vuas nitentes: atqꝫ fetus. i. fructus arborũ vt poma & nuces: &. ideſt etiã voluptas maxima non deſit. i. deeſt (ſic in Buc. Lac mihi ñ eſtate nouũ: nõ frigore deſit) & iocũditas cõmixta multis modis non deſit hortis. liquor vitreus. i. vitrei coloris & tranſparentie: aque ſtrepentis. i. cũ murmure decurrentis ãbit. ſ. hortulũ. & riuus ductus ſulco irrigat ſata flores niteſcũt ĩ gramine diſcolore. i. diuerſorũ colorũ: & pigũt terras gẽmeis honorib⁹. ſ. herbarũ & florũ: honores aũt ꝓ venuſtatibus accipi ſolẽt: apes grate. i. vtiles murmurant leui ASCEñ. Ordo.

ſuſurro:cũ.i.qñ legũt.i. colligũt ſumma.i.ſum
mitates florũ: vł nouos.i.recẽtes rores:vitis fe
cũda grauat vlmos cõiuges:qa illis ĩ italia ma-
ritant̃.Eſt aũt delitioſe dictũ:ve,p vel pãpinus
i.frõs vitiũ inũbrat arũdines textas.ſ.circũ qua
q;:arbores prebẽt vmbracula vmbroſa: & pro
hibẽt ſolẽ feruidũ comis.i.frõdib⁹ dẽſis.Aues
garrule fundũt ſonos canoros: & mulcẽt ſemp
aures ſuis cãtibus.hortus itaq; oblectat auocat
a curis & vitijs paſcit.ſ.holeribus tenet.ſ.oble-
ctamẽto : & demit animo meſto lãguores gra-
ues & reddit mẽbris vigorẽ & capit viſus:& re
fert labori pleniorẽ gratiã:q̃.ſ.accepit vt Cicero
ĩ offi.dicit:& tribui colenti gaudiũ mł̃tiforme.

Finis

DOMI. ¶ Domitij Calderini Veronenſis Commenta
rij in de Mecenatis obitu Elegiam

DEflerã iuuenis triſti modo carmine
fata .Non cõpertũ habemus cuius
hec elegia fuerit: neq; em̃ Vergilio
aſcribi põt ex dicẽdi charactere nec
eſt alter author quẽ ea tẽpeſtate exi
ſtimemus ſcripſiſſe: verũ nõ deſunt qui Lactã-
tij Firmani opus dicãt.Eo em̃ ſtilo verſari vide
tur:quo & eius viri ſcripta vident̃:ſumma ta-
men omnis eſt: Mecenatẽ laudet: pariterq; filij
ipſius mortẽ defleat. Iuuenis filij mei qui ima-
tura morte perẽptus fuit. Seni merẽti : qui iam
diem ſuũ obierat. Vt ſicut.Iuuenis:filiũ mece-
natis. Auo annoſo:in genere dixit neq; em̃ me-
cenatis auus lõgo vixiſſe tpe tradit̃:vnde quẽ-
piam aliũ longioris vite hominẽ notauit. An-
Rates. noſo:ãtiquiſſimo.Ratis:rates trabes inculte ap
pellant̃ nauigo poſtea accõmodate ſunt:& pro
Carina. nauibus ponunt̃.Ratis:acherontis.Carina ap-
pellatur trabs illa in fundo nauis quã circũ ta-
bule tanq̃ brachia affigunt̃:etiã pro nauipon i
tur.Lacus vaſtos fluminis lethei p qđ Charon
animas tranſfert.Amici illius: qm̃ habuit con
ſuetudinem.tecũ o Mecenas: nõ habui familia
ritatẽ illius filij tui .Opus:ſi habet per hanc epi
ſtolam de obitu filij Mecenatis eidem ſe factũ
amicũ.Regis ethruſci:quia Mecenas natus erat
ex nobili ſtirpe ac regia aretinorũ. Vnde & Ho
ratius Mecenas atauis edite regibus.vrbis eras
cuſtos. Quoniã Ceſare in bella cõcedente Me
cenatem vrbis Romane cuſtodem & guberna
torem reliquiſſe cõſtat . Poſſe nocere.cõmẽdat
ex animi tranquillitate & manſuetudine:quia
Mecena- de nemine vlciſci voluit.pallade: deſignat Me
tis genus. cenatẽ artibus liberalibus preſtantiſſimũ: hinc
literatos ſemper coluit pariter rem militarem
amauit:cuius artis & dea Pallas eſt:vincis vul
gares.oñdit doctrina Mecenatẽ : & rerũ peritia
nõ ſãguinis claritate prĩcipatũ adeptũ fuiſſe:at
q; alijs preſtantiſſimis prelatũ. vulgares:popu
lares.Arenas in extremo littore dicit Mecenatẽ
ſapientẽ ſuperare oẽs gẽmas & lapides precio-
ſos qui naſcunt̃ in mari Extremo oriente Oui.
Induitis collo lapides oriẽte petitos . Diſcinct⁹
oñdit Mecenatẽ molli ac effeminato fuiſſe cor
pore verũ magnanimitate & ſimplicitate vite
preſtãtiſſimũ:qualis fuiſſe tradit̃ & diluuij tem
peſtate: in qua pro tẽpore & neceſſitate quiſq;
ad viſſe cultũ:nitebat̃ & oportunitatẽ:Diſcin-
cti em̃ hoĩes laxi ac molles & minime apti ap-
pellant̃.hortẽſi.diſcinctũ hominẽ & vt nepotẽ
& luxurioſũ appellauit : cõtra cinctos illuſtres
& oĩbus laboribus exercitos atq; expeditos in-
telligimus. Animo tuo.i.magnitudine animi
tui.Diluuij:qualis ſimplicitas fuit tpe diluuij.
Sic vixere laudat ipm a iuſtitia. virgo iuſtitia

que

Aues canoros garrulæ fundunt ſonos:
Et ſemper auras cantibus mulcent ſuis.
Oblectat hortus:auocat:paſcit:tenet:
Animoq; meſto demittit languores graues.
Membris vigorem reddit:& viſus capit:
Refert labori pleniorem gratiam.
Tribuit colenti multiforme grauidum:

Elegia in Mecœnatis obitu.

DEfleram iuuenis triſti modo carmi
ne fata.
Sunt etiam merito carmina dan
da ſeni.
Vt iuuenis deflendus erat:tã candidus:& tam
Longius annoſo viuere dignus auo.
Irreligata ratis nunq̃ defeſſa carina
It redit in vaſtos ſemper onuſta lacus.
Illa rapit iuuenes prima florente iuuenta:
Non oblita rapit ſed tamen illa ſenes
Nec mihi mecœnas tecum fuit vſus amici
Illius.hoc ergo conciliauit opus.
Fidus eras nobis.nam propter cæſaris arma
Cæſaris:& ſimilem propter in arma fidem
Regis eras genus hetruſci:tu cæſaris almi
Dextera:romanæ tu vigil vrbis eras.
Omnia cum poſſes:tanto tam charus amico:
Te ſenſit nemo poſſe nocere tamen.
Pallade cum docta phœbus donauerat artes
Tu decus:& laudes huius & huius eras.
Vincis vulgares vinciſq; perit⁹ harenas:
Littore in extremo quas ſimul vnda mouet.
Qđ diſcinct⁹ eras:animo quoq; carpitur vno
Diluuij ac nimia ſimplicitate tua:
Sic illi vixere quibus fuit aurea virgo:
Quæ bñ precinctos poſt mõ pulſa fugit:
Inuide quid tandem tunice nocuere ſolutæ:
Aut tibi ventoſi quid nocuere ſinus:
Num minus vrbis erat cuſtos: & cæſaris obſes
Num tibi non tutas fecit in vrbe vias:
Nocte ſub obſcura:quis te ſpoliauit amantem:
Quis tetigit ferro durior ipſe latus:
Maius erat potuiſſe tamen : nec velle triũphos
Maiores:maius abſtinuiſſe fuit.
Maluit vmbroſam quercũ :nymphaſq; canẽtes
Paucaq; pompoſi iugera certa ſoli.

Pierides

Pierides phœbumq; colẽs in mollibus hortis:
Sederat argutas garrulus ĩter aues.
Marmora mœonij vincũt monumenta libelli:
Viuitur ingenio: cetera mortis erunt.
Quid faceret? defunctus erat: comes ĩpiger idẽ
Miles & auguſti fortiter vſq; pius.
Illum piſcoſi viderunt ſaxa pelori
Ignibus hoſtiles reddere ligna rates.
Puluere in æmathio fortem videre philippi:
Quã tener ille fuit: tam grauis hoſtis erat.
Cem freta niliace texerunt lata carinæ.
Fortis erat circum: fortis & ante ducem.
Militis æoi fugientis: terga ſecutus
Tertius ad nili dum fugit ille caput:
Pax erat: hec illos laxarũt ocia cultus.
Omnia victores marte ſedente decent.
Actius ipſe lyram plectro percuſſit eburno
Poſtq̃ victrices conticuere tubæ:
Hic modo miles erat: ne poſſet fœmina romam
Dotalem ſtupri turpis habere ſui.
Hic tela in ꝓfugos (tantũ curuauerat arcum)
Miſit ad extremos exorientis equos.
Bacche coloratos poſtq̃ deuicimus indos.
Potaſti galea dulce iuuante merum.
Et tibi ſecuro tunice fluxere ſolutæ
Te puto purpureas tunc habuiſſe duas.
Sũ memor: & certe memini ſic ducere thyrſos
Bacchica purpurea candidiora niue.
Et tibi thyrſus erat gemmis ornatus: & auro.
Serpentes hederæ vix habuere locum.
Argentata tuos etiam ſandalia talos
Vinxerunt: certe: nec puto bacche negas.
Mollius ex ſolito mecum tum multa locutus:
Et tibi conſulto verba fuere noua.
Impiger alcide multo defuncte labore.
Sic memorant curas te poſuiſſe tuas.
Sic te cum tenera letum luſiſſe puella
Oblitum nemeæ iamq; erymante tui.
Vltra num quid erat: torſiſti pollice fuſos
Leniſti morſu leuia fila parum.
Percuſſit crebra te propter lydia nodos:
Te propter dura ſtamina rupta manu:
Lydia te tunicas iuſſit laſciua fluentes
Inter lanificas ducere ſepe ſuas.

que vna cũ pudicitia nequitiã mũdi reliquiſſe
ꝓdita eſt nõ cũ fide vt multi ſcribũt dicẽte Iu-
uenale in ſatyra: Credo pudicitiam Saturno
rege moratã Poſtq; ad ſuperos aſtrea receſſit:
hac comite atq; due piter fugere ſorores: & hoc
cũ ad pudicitiã loqueret̃. Ptecinctos illuſtres.
¶ Inuide: arguit inuidos qui criminabant̃ ex
corpis mollicie: ac dicit illã animi prudẽtia cõ
peſcitã ſicq; nihil offuiſſe. Solute aut tibi vẽto
ſi: notat veſtiũ tenuitatẽ que vẽtos faciũt Dicit
tpe quo gubernator vrbis relictus eſt ab Augu
ſto Siciliã petẽte vrbẽ omni ĩpedimento liberã
fuiſſe. Quis ſpoliauit. q. d. nemo te ſpoliauit
amãtẽ. Ipſe ſolẽt dictiones nõnũq̃ vacare teſte
Seruio qñ em̃ Verg. inquit: Nũc dextera inge-
minãs nũc ille ſiniſtra ille abũdat Mai⁹ erat. lau
dat Mecenatẽ qa nõ erat ãbitioſus in deſiderã
dis triũphis cũ potuiſſet habere tũ ab illis ſe ab
ſtinuit: qđ quidẽ maius fuit. Nymphas muſas
Iugera: habuit em̃ hec iugera ĩ eſqlijs: et his cõ
tẽtus ab hora. fuiſſe perhibet̃: niſi q̄ in edificio
rũ mole reprehẽdit̃: ex qua exulãs in ſabinis &
ipius horatij agrum ſpectare poterat. Pierides
phe. colẽs ipſe Mecenas muſas ſtudioſiſſime ve
nerabat̃ poetas: vt Vergiliũ: horatiũ. Proper- Homerus
tiũ. Argutas ſonoras que aues erãt in tuis hor-
tis: vel aues poetas ĩtelligit. q. d. Mecenatẽ eſſe
numerãdũ inter ſonoros poetas Meonij: cõmẽ
dat Mecenatẽ a poetica. Meonij. i. homeri: nã
varie fuerũt ſentẽtie de ipius patria Ephor⁹ em̃
cumeũ dixit Pindarus ſmyrneũ & chium. Anti
machus & Nicãder Colophoniũ. Ariſtarchus
& dionyſius Atheniẽſem. Ariſtoteles hietẽ: nõ
nulli: ſalaminiũ: alij argiuũ cõtẽdũt. Oui. Meo
niũ: vñ eſt: Aſpice meonidẽ a quo ceu fonte pe
rẽni Vatũ pierijs ora rigant̃ aqs Marmora: mar
morea. Faceret facere poterat. Defũctus: emeri
tus. Pius pij dicunt̃ q maiores ſuos excolũt. Il-
lũ piſcoſi: Octauius vicit Sextũ Pompeiũ bello
nauali in mari ſiculo. Piſcoſi. Aſperi. Pelori: pe
lorus ſũmus eſt ex ꝓmontorijs ſicilie aduerſus
Italiã. Rates. ſ. Sexti Pompeij. Puluere in ema
emathia appellat̃ theſſalia ab Aematheone fi-
lio Deucalionis. Saxa. p. notat Mecenatẽ fuiſſe
ſecutũ Auguſtũ in bello cõtra Sextũ Põpeiũ p
agrippã & fratrẽ & cõmiſſa pugna nõ longe a
charybdi & ſcylla ea pte qua pelorus Italiã re-
ſpicit. Piſcoſi. a. dicit qa circa ipſum promõto
riũ propter aſpera ſaxa optimi ſunt piſces. Illũ
Mecenatẽ Ignibus. i. incẽdere naues inimicorũ
Philippi: cãpi theſſalie a Philippo rege deno-
minati. Puluere. e. i. certamine: nã & cõtra Caſ-
ſium & Brutũ Mecenas. Octauiũ ſecut⁹ eſt. Te
ner fuit ſcđm Senecã qui eũ molliſſimũ dixit
corpore etiã effeminato. niliace carine: ſignifi-
cat & illũ fuiſſe ſecutũ. Augu. ad bellũ actiacũ
habitũ tamẽ contra Antoniũ & Cleopatrã quã
nauigia ſequebãtur egyptiaca vñ niliace dixit.
Circũ: qñ erat & ante & circũ. Augu. erat ſemp
fortis ſecutus: Octauius victoria potitus eſt de
Antonio & Cleopatra quã idẽ Antonius impe
rio vrbis ornare pollicitus fuerat in ſtupri pre-
miũ verũ deuictus eſt & Cleopatra alexandriã
vſq; ad nili caput aufugit. Aeoi aũt militis qa
ex oriẽte ipam plures ſunt ſecuti & herodes rex
iudeorũ: & Amathus arabie: & Polemõ ex põ-
to & beſſi & Philadelphus ex paphlagonia &
glices qñ. Mithridates ex comagena Amyntas
Lycaonius ex mauritania: & pene tot⁹ oriẽs. Ipe
mecenas: qa exactis bellis dedit operã muſice
& poetice hic mecenas Femina turpis cleopa-
tra meretrix Dotalẽ: qa in cõuiuijs & crapuli

Antonius ꝓmiſerat imperiū vrbis. ſic Mece. in
ꝓfuſos egyptios fugientes quos pepulit vſq;
ad orientē Bacche vertit ſermonē ad bacchū &
colligere hinc poſſumus ex poete verbis qui vi
ctorie & triūpho ipſius dei interfuiſſe: ſe dicit:
Gallū poetā opus hoc ſcripſiſſe: quippe in cu-
ius corpus euphorbi & Pithagore ac home. &
Ennij animos intraſſe ꝓbat: verū fuerit ſic vel
ne incertū habeo. quicūq; ille ſit nihil omnino
refert. Coloratos: nigros factos colore ſolis. Ali
bi Ver. in geor. iiij. Vſq; coloratis amnis deue-
xus ab Indis. Tunice: veſtes lōge duas. ſ. veſtes
habuiſſe eo tpe Thyrſos haſtas pāpinis. i. nuolu
tas: in quibus in ſacris Bacchi & choreis vtebā
tur. Purpura etiā reperit̄ alba cū ꝓprie ſit rubra
Tibi con. o bacche. vix habuere: tygres vix ha
bebant locum propter multitudinem gemma
Sandalia. rum ſeu ſerpentum. Sandalia: genus calceamē
torum alborum quibus magni viri vtebantur
Noua: non militaria ſed dulcia & amori apta.
¶ Impiger. alcide. vertit ſermonē ad herculem
Defuncte. i. q euaſiſti a multis laboribus Puel
Omphale la tenera qa habebat Omphalē. cui ſcd'm oracu
li reſponſum parere coactus erat Dū nauigās in
aphricā a quorūdā ex amicis ſuis ſpōte eſſet ve
nundatus. Illa em̄ Iordane Meoniorū. i. lydio-
rum regine filia fuit Nemeei laboris habito in
ſylua Nemea ꝓpter mortē leonis circa montē
tritonē & etiā in apro erymātheo arcadie agros
deuaſtātis: & mandatū erat vt eū viuū afferret.
Morſu: nā mulieres filando ſolēt mordere fila.
Nodos: qa Omphale faciebat multos modos
cauſa tua o Hercules: qm̄ & tu idē faciebas. To
roſa mēbroſa ex duro amore verſus Omphalē.
Pede ſu. qa Hercules ſuſpendebat pedē ſuū ſup
pedē aiacis: ſicut ſepius nos fecimus: renaſcen-
tem propter fecūditatem capitis Equos: equos
Threicij Diomedis hūana carne veſcentes in-
teremit Hercules tribus fra. geryonē tāgit qui
in inſula erythrea exñs tria corpora habebat: &
ſic ſex manus Aluū: ventrē Aeolidas: rhetū &
ephialtem Aeoli filios. Dñator: Iuppiter Niti
dum claro diem. hoc ſcd'm morē Thracie qui
quietos dies & felices candido lapillo denota-
bāt. Referre Ioui qa voluit habere Ganymedē
Sacerdos fecit em̄ ipſum ſacerdotē in ida ſilua
formoſe: o Ganymedes Potiatur Mecenas ami
ca In vmbra. i. hortis ſuis. Roſa peſtana maio-
ris odoris ſcd'm morē antiquū Lectos & anacly
teria ex roſarū folijs cōficiebat ad ſuauitatē ſpi
randā vt & de principe Antonio helius Lampri
dius refert. Diſpenſant: diuidūt & ordināt: om
nia fieri ſolēt ſcd'm ſeriē tēporis. Ceſar amicus
erat: cōcludit in laudē Mecenatis nil fuiſſe qd' a
ceſare īpetrare nequiſſet Amicus: Mecenati erat
paratus ad oia eius vota. Indulſit. i. geſſit morē
ei. Saxa parēs: Iaſon legit. i. nauigat: de Iaſone
Herba re- loquor Oetas rex colchorū filiā habuit Medeā
uocās vitā Oethas dicit̄ ab oetha Theophraſtus ponit her
bam in egypto qua reuiuiſcūt hoīes. Iuba hiſto
ricus tradit ſuccis herbarꝝ reuocari homines ad
vitā. Xanthus primo hiſtoriarū ait draconis.
Catulū reuocatū ad vitā herba quadā quā ba-
lim appellāt. Colchidos medea in formam ve
tule mutata ītrauit Iolchon regiam Pelie regis
Theſſalie teſtans ſe miſſam ab hyperboreis cū
quibuſdā medicaminibus vt faceret iuuenem
peliam: & vt fidē darent verbis ſuis experimē
to probauit mactauit em̄ arietem: & in aheno
coxit & inde reſtituit in vitā: pelias ſenex pha-
naticus cupiens iuueneſcere properauit vt id
fieret: & ſic a medea ceſus fuit. ¶ Ego ſaxa lau
dat

Claua toroſa tibi pariter cum pelle iacebat
Quā pede ſuſpenſo percutiebat amor.
Quis fore credebat cū iā premit īpiger infans
Hydros ingentes vix capiente manu:
Tunc ne renaſcentē tereret velociter hydram.
Frangeret immanes vel Diomedis equos:
Vel tribus aduerſis communē fratribus aluum
Et ſex aduerſas ſolus in arma manus:
Fudit & æolidas poſtq̄ dominator olympi
Dicitur in nitidum procubuiſſe bouem:
Atq; aquilam miſiſſe ſuam: que quæreret ecqs
Poſſet amaturo vina referre Ioui.
Valle ſub idea: dum te formoſe ſacerdos
Inuenit: & preſſo molliter vngue rapit.
Sic eſt. victor amet. victor potiatur in vmbra.
Victor odorata dormiat inq; roſa.
Victorem victus metuat: metus imperet illi.
Membra nec inſtrata cernere diſcat humo.
Tempora diſpenſant vſus. & tempora cultus:
Hæc hoīes: pecudes: hæc moderantur aues.
Lux eſt: taurus arat: nox eſt: requieſcit arator.
Liberat emerito feruida colla boui.
Conglatiantur aquæ. ſcopulis ſe cōdit hirūdo
Verberat & gellidos garrula vere lacus.
Cæſar amicus erat: poterat vixiſſe ſolute
Cum iam cæſarides quod cupiebat: erat.
Indulſit merito: non eſt temerarius ille.
Vicimus auguſto iudice dignus erat.
Ergo ſaxa parens poſtq̄ ſcylleia legit
Cyaneoſq; metus iam religanda ratis:
Viſcera diſiecti mutauit arietis agni
Oetias: & ſuccis omne perita ſuis.
His te mecœnas iuueneſcere poſſe decebat.
Hec vtinam nobis colchidos herba foret.
Redditur arboribus florēs reuirentibus eſtas.
Ergo non homini qđ fuit ante redit:
Viuaceſq; magis ceruos decet eſſe pauentes:
Si quorum in torua cornua fronte rigent:
Viuere cornices multos dicuntur in annos.
Cur nos anguſta conditione ſumus:
Paſcitur aurore tithonus nectare coniunx:
Atq; ita iam tremulo nulla ſenecta nocet.
Vt tibi vita foret ſemper medicamine ſacro:
Te vellem aurore complacuiſſe virum.
Illius

Illius aptus eras croceo recubare cubili.
Te dare purpurea lora regenda manu.
Tum mulcere iubam: tũ iam torſiſſet habenas
Procedente die reſpicientis equi.
Quæſiuere tori iuuenem: ſic heſperon illum
Quem nexum medio ſoluit in igne venus.
Quem nũc in fuſcis placida ſub nocte nitentẽ
Luciferum contra currere cernis equis.
Hic tibi coritium: caſias hic donat olentis:
Hic & palmiferis balſama miſſa iugis.
Nũc p̃ciũ candoris habes: nunc reddit̃ vmbris.
Veh ſumus obliti decubuiſſe ſenem.
Ter pylium fleuere ſui: ter neſtora canum:
Dicebant tamen hunc non ſatis eſſe ſenem.
Neſtoris annoſi viciſſes ſæcula: ſi me
Diſpenſante tibi ſtamina nempe foret.
Nũc ego quid poſſum: tellus leuis oſſa teneto.
Pendula librato pondus & ipſa tuum.
Semper ſerta tibi dabimus: tibi ſemp̱ odores
Non vnq̃ ſitiens florida ſemper eris.
Sic eſt mecœnas fato viuente locutus
Frigidus & iamiam tum moriturus erat.
Me ne inquit iuuenis primæui turpiter ante
Auguſtam Bruti non cecidiſſe fidem:
Pectore maturo fuerat puer: integer æuo
Et magnum magni cæſaris illud opus.
Diffidio vellemq; prius non omnia dici
Inciditq; pudor quæ prope dixit amor:
Sed manifeſtus erat moriens: quærebat amatæ
Coniugis amplexus: oſcula: verba: manus.
Si tamen hoc ſatis eſt: vixi te cæſare amico
Et morior dixit dum moriorq; ſatis.
Mollibus ex oculis aliquis procederet humor
Cum dicar ſubita voce fuiſſe tibi.
Hoc tibi contingat: iaceam tellure ſub æqua:
Nec tamen hoc vltra me potuiſſe velim.
Sed meminiſſe velim: viuam ſermonibus: illic
Semper ero: ſemper ſi meminiſſe voles.
Et decet: & certe viuam tibi ſemper amore:
Nec tibi qui moritur deſinit eſſe tuus.
Ipſe ego quicquid ero cineres interq; fauillas
Tunc ego non potero non memor eſſe tui.
Exemplum vixi te propter molle beate
Vnus mecœnas teq; ego propter eram:

dat & ip̃m Iaſonis cõparatiõe: & Aeſonis ad iu-
uẽtutẽ reuocati: ac dicit eo mõ reuocari ad iu-
uentutẽ debuiſſe Mecœnatẽ: parẽs. Medea ma-
ter ob filios quos habuerat ex Iaſone. Cyaneos
met⁹: ſymphlegadas ita em̃ denoiant̃ vltra põ-
tũ intra ſe ſcopuli cõcurrẽtes. Arietis ſignificat
Medeã poſtq̃ ad Iolchon vrbẽ Pelie regis pue-
nit: vt ſuã doctrinã: atq; artẽ oñderet: mactaſſe
arietẽ & in aheno decoxiſſe mox in agnũ reſti-
tuiſſe: qd' cũ pelias optaret iuueneſcẽdi gr̃a at-
q; id faceret a Medea ceſus fuit p̱ eius filias: vt
Oui. teſtat̃. Oetias: Medea filia Oete regis & p̱
ſyneresim p̃ma breuis & ſcd'a lõga in vnã con-
uertit̃ ſyllabã longã: Om̃e: ad oẽ fuerat perita:
Oui. Medeę faciũt ad ſcel⁹ omne man⁹. Herba.
Ply. ex Theophraſto & ex multis alijs teſtat̃ in
egypto hęrbã q̃ hoĩes reuiuiſcũt. Quidã hanc
moly: nõnulli balin: cui⁹ ſucco draconis catu-
los ad vitã reuocaſſe qdã Xanthus dixit. hmõi
hęrbã Medeã vſam poeta oſtendit. Qd' fuit: ſi
hęrbe reuiuiſcũt tãto magis debẽt hoĩes reuiui-
ſcere. Ceruiv: uaces cerui teſte Ply. Exupant. c.
annos & mutatis cornib⁹ iuueneſcũt: Anguſta
qa ita cito nos morimur: Cornices: nõgẽtos an- Cerui
nos viuere p̱dunt̃: vñ & Oui. Ora capitq; nouẽ
cornicis ſæcula paſſe. Aurore ti. aurora titanis Cornicis
& terrę filia fuit: dictaq; ab eo ꝙ ab igne ſolis ætas.
vt auro aureſcit. Tithon⁹ fili⁹ Laomedõtis pria- Aurora.
mi patris relicto fratre ex phrygia in aſſyriã ſe Tithonus
cõtulit: breui in re militari p̃ſtãtiſſim⁹ fuit. Re-
gi grat⁹ duxit vxorẽ filiã regis ethiopũ: ex qua
genuit Memnonẽ ea tẽpeſtate Priam⁹ vexabat̃
bello Teutrani regis capadocie: regnũ phry-
gie tũc ſubditũ erat regib⁹ aſſyriorum Titho-
nus qui prefectus erat aſſyriorum miſit Mem-
nonẽ filiũ cũ decẽ milib⁹ ethiopũ totidẽq; ſu-
ſianis: & cũ ducẽtis currib⁹ vt Priamo auxiliũ
ferret. Alij volũt Tithonos fuiſſe duos & phry-
gẽ & aſſyriũ: & ſcribũt vnũ peonis. Alterũ Mẽ-
nonis patrẽ: ſed alterũ impaſſe phrygie & lydię
& ex vxore dindimene genuiſſe Cybellem: Ti-
thoni de Tithono Aurore mariro plurima ſcri-
pta ſunt. Itaq; ſatis eſt ĩtelligere illũ ſenẽ dele-
ctatiõe tñ cõiugis iuueneſcentẽ quotidie & Mẽ-
nonẽ filiũ ĩ Troianoꝝ auxiliũ quondã miſſum
ex vltima plaga orientis. Vt tibi vita foret: vt
fieres maritus Aurore. Iubã: crines. Tori: vult
cõparare eũ Heſpo Athlãtis filio. Tori ſpõſe. Heſperus.
Heſperon illũ: Heſpus fili⁹ fuit Athlãtis: cum
aſcẽdiſſet montẽ athlantẽ nunq; ampli⁹ viſus
fuit crediderũt incole impiti aſcendiſſe cęlũ &
eſſe ſtellã: q̃ eadẽ mane dicit̃ lucifer: Alij volũt
Venerẽ adeo p̱ditã fuiſſe amor̃ heſperi formo-
ſi iuuenis: vt eius nomẽ ſumpſerit: & venus eſt
que dicit̃ heſperus & lucifer: hic vero heſperus
fili⁹ fui Aurore & Cephali hoc aũt iõ quia py-
thagorei eandẽ inuenere eẽ ſtellã q̃ ſero heſper⁹
ni mane lucifer appellat̃. Igne amore. Hic luci-
fer. Coritiũ: crocũ intelligit: q plurimũ in cory-
co cilicie antro abũdat. Caſias. Iugis palmife.
palmifer inter aſſyriam & phenicia loc⁹ ẽ pal-
maꝝ abũdantiſſim⁹ ex quo ẽt loco balſama ad-
uehi p̱dũt ex arbore modica: & hoc nõ lõge ab
hyeroſolymis Cãdoris: virtutis. Neſtora canũ Neſtor.
qa Neſtor vixit tres ętates. fuitq; Nelei fili⁹. Ne-
leus in Meſſania regione cõdidit oppidũ Pilon
vnde Neſtor pili⁹. Pili tres ſunt ĩ pelopõneſo: ĩ Pilos.
piſæa regiõe & hęc pilos cõdita ab Emathonte
tertio in Meſſania patria Neſtoris. Tellus. o
tellus Librato pro libres. Serta ideſt ſemper po-
nam coronam ſuper tumulum tuum: et ſacrifi-
cabo. Auguſtam: breuem in Cęſarem quaſi di-
cat voluiſſem mori añ bella ciuilia. Illud opus

Arbiter ipſe ſui; voluit quod contigit eſſe
Pectus eram vere pectoris ipſe tui.
Viue diu mi chare ſenex; pete ſydera ſero.
Eſt opus hoc terris; te quoq; velle decet.
Et tibi ſuccreſcant iuuenes bis cæſare digni;
Sed tardant porro cæſaris vſq; genus.
Et tibi ſecuro quod primum liuia coniux
Expleat amiſſi munera rupta gener.
Cum deus in terris diuis inſignis auitis
Te venus in patrio collocet ipſa ſinu.

Fuerat enim nutritus a Cęſare. Diſſidio: Quæ fuit inter auguſtum Caſſium & Brutũ: Amor cogit me vlterius loqui: manifeſtus moriens: determinata erat ei mors. Si tamen hoc ſatis mecœnas incipit alloqui Auguſtum. Humor lachryma. Sub æqua: non ponderoſa. Potuiſſe vltra, ideſt iacere non deſidero in meliore tellure q̃ tu. Eram pectus pectoris: erã cor cordis tui. Te quoq; velle decet: videlicet diu viuere in terris: ob commoditatem mortalium. Cæſare: hoc dicit propter Tyberium adoptaptum ab Auguſto. & Germanicum ab ip̃o Tyberio. Quin & druſum Tyberij fratrem: vt em̃ Suetonius tradit ex Scribonia Iulia nata eſt ex Liuia infans qui conceptus fuerat immaturus fuit editus Iulia marcello Auguſti iunxit: deinde. M. agrippe: ex quo tres nepotes Caium & Titum & Lucium: Agripinam & Iuliam neptes de quibus late apud Sueto. tradunt̃ producant: & amplificent: munera rupte quia in partu. filius obijt. Patrio ſinu ideſt in Cæſaris ſinu. id ẽ faciet te deum. Cæſaris vſq; genus: ſemper ſint ex genere tuo. Liuia coniunx ſcilicet perdidit: quia Liuia Druſilla fecit abortiuum ex auguſto.

P. Vergilij Maronis epigrammatũ opus.
Et primo opuſculum de viro bono.

Vir bonus & ſapiens (qualẽ vix repperit vllum
Milibus e cunctis hominum conſultus apollo)
Iudex ip̃e ſui: totum ſe explorat ad vnguem.
Quid proceres vaniq; læuis quid opinio vulgi
Securus: mũdi inſtar habẽs teres atq; rotũdus
Externæ ne quid labis per læuia ſidat.
Ille diem q̃ longus erit ſub ſydere cancri:
Quãtaq; nox tropico ſe porrigit ĩ capricorno
Cogitat: & iuſto trutinæ ſe examine penſat
Ne qd hyet: ne quis pturbet ſe angulus: æquis
Partibus vt coeat: nil vt deliret amuſſis:
Sit ſolidum quodcũq; ſubeſt: nec inania ſubtus
Iudicet amotus: digitis palantibus: ictus.
Non prius in dulcem declinat lumina ſomnũ:
Omnia q̃ longi reputauerit acta diei.
Quo p̃tergreſſus: qd geſtũ in tpe. quid non.
Cur iſti facto decus affuit. aut ratio illi:
Quid mihi preteritum: cur hæc ſententia ſedit
Quam melius mutare fuit: miſeratus egentem
Cur aliquem fracta perſenſi mente dolorem:
Quid volui: qd nolle bonũ foret: vtile honeſto
Cur malus ante tuli: nũ dicto aut deniq; vultu
Perſtrictus quicq;: cur me natura magis q̃
Diſciplina trahit: ſic dicta & facta per omnia
Ingrediens: ortoq; a veſpere cuncta reuoluens
Offenſus prauis: dat palmã & præmia rectis.

Domitij Caldetini Veronẽ. commentarium: in opuſculum ſequens.

DOMI. Vir bonus. Sermo de viro bono hic habetur: in quo Maro noſter non minus alios ſapientes: q̃ ſe in numero ſapientum eſſe declarat: qui tam recte interpretatur hominem bonum & ſapientẽ. Et merito Apollini cõparandus videtur: qui Socratẽ ſapientem ſolum iudicauit. Iudex ipſe ſui. qui iudicat ſeip̃m ad vnguẽ. i. pfectionẽ: nam eſt metaphora a marmorijs ſumpta: qui vnguem ſuper marmora elaborata & plana facta ducũt. Quin & poſſumus deducere de his q magna diligẽtia & conſideratione aliqd faciũt: & in ipſa recogitanda vngues mordent. Perſius nec demorſos ſapit vngues. Securus. Sapiens non querit: qd faciant pceres & ceteri homines Rotundus Oĩs res rotunda pfectior eſt: Leuia: polita & ornata. Ille: ſapiens. Cancri. Cancer eſt ſignũ cęleſte ad qd'. xv. Kalen. Iulias ſol accedit. p quod eſtatẽ deſignat Capricorno: Capricornus ſignũ cęleſte eſt cęlo ſacratũ' pp̃ter memoriam Amalthec capre: que Iouẽ aluiſſe & lactaſſe pducitur Ad hoc ſignũ ſol accedit. xv. Kal'. Ianuarias. Tropico. Tropicũ dicit̃ a trope: que eſt cõuerſio. eo em̃ tpe ſol ſe conuertit & retrogradit̃. Se examine penſat. Examen dicit̃ quod eſt in medio ſpacio libre. Hyet: vltro apiat ſe. Coeat: vult vir ſapiens vt vita ſua ſit æqua ex omni parte. Amuſſis. i. regula qua latomi aut fabri vtuntur. Sed late p omni ordine ſumitur Deliret. Delirare a lira que ſulcũ ſignificat cõponit̃: & de p̃poſitione: & errare atq; extra ſulcum & viam rectã incedere notat. Quodcũq; ſubeſt. Omnẽ locũ ſapiẽs vult eſſe ſolidum Decus: ornamentũ. Ratio: iudiciũ placuit miſeratus ſiquem videt egentem. Cur aliquem: cur paſſus ſum dolorem. Natura. Cur ego potius ducor & vincor malignitate naturę q̃ doctrine preſtantia. Prauis of. prauis rebus ledit̃ ſapiens: bonis & rectis letatur. Hec ille que tã etſi arguta: & doctis ſatis eſſe poſſunt: tamen qm̃ aridiuſcula & nimiũ ieiuna gallice iuuentuti: cui hãc opellã recepim' videbunt̃ amplio re lucubratione oĩa pſequamur: atq; vt ſignificemus qd hoc carmẽ cõtra tumidos animos & erectas ceruices faciat (aliud ſiqdẽ multo pocta intẽdere videt̃) rem ipſam aggrediamur.

Cancer.

amuſſis.

ASCEñ.

Vir bonus

ASCEN. VIr bonus & ſapiens. Quiſquis inquit vir bonus eſt & ſapiens. Iudex ipſe ſui: hoc eſt ſeipm iudicat.
Quiſquis autem iuſte rem cuiuis iudicet: ipſam iuſta lance penſitet atq; diſquirat: lanceq; iudicio ſit
oportet. Sed quis mortalium miſeriarum ſuarum pondus recte examinabit: nec animos ſummit-
tens ſeſe humilem pro fitebitur? Vt vero fragilitatem noſtram conſpiciamus Plyn. in primo capi-
te. vij. naturalis hyſtorię verba repetere iubeat: que huiuſmodi ſunt Cum omnia exequi humanus nequeat
animus principium iure tribuetur homini: cuius cauſa videt̄ cuncta alia genuiſſe natura. magna & ſęua mer

Humana fragilitas.

cede contra tanta ſua munera: vt non ſit ſatis ęſtimare: parēs ne melior homini an triſtior nouerca fuerit. An
te omnia vnum animantium cunctorum: alienis velat opibus: cęteris varia tegumenta tribuit: teſtas coria:
ſpinas: villos: ſetas: pilos: plumam: pennas: ſquammas: vellera. Trūcos etiam arboreſq; cortice: interdum ge-
mino a frigoribus & caloribus tutata eſt. Hominem tantum: nudum & in nuda humo natali die abijcit: ad
vagitus ſtatim & ploratum ſolumq; tot animalium ad lachrymas & has protinus a vite principio: At hercu
le riſus precox illi & celerrimus ante quadrageſimam diem nulli datur. Ab hoc lucis rudimento: ꝙ ne feras
quidem inter nos genitas vincula excipiunt & omnium membrorum nexus Atq; infœliciter natum: iacet
manibus pedibuſq; deuinctis flens animal cęteris imperaturum & a ſupplicijs vitam auſpicatur: vnam tantū
ob culpam. quia natum eſt. Heu dementia: ab his initijs exiſtimantium ad ſuperbiam ſe genitos. Prima ro-
boris ſpes primumq; temporis munus quadrupedi ſimilem facit. Quando homini inceſſus? quando vox?
quando firmum cibis os? ꝙdiu palpitās vertex? ſumme inter cuncta animalia imbecillitatis indicium. Iam
morbi tot: atq; medicine tot contra mala excogitatæ: & quoq; ſubinde nouitatibus victe. Cętera ſentire natu
rā ſuā: alia pnicitatē vſurpare: alia ꝑpetes volatus. alia vires: alia nare: hoīem ſcire nihil ꝑmiſit ſine doctrina:
nō fari: non ingredi: non veſci: breuiterq; nō aliud naturę ſponte ꝙ flere. Itaq; multi extitere: q nō naſci opti-
mū cenſerent: aut ꝙ ociſſime aboleri. Vni animantiū luxus eſt datus. vni luxuria: & qdem innumerabilibus
modis ac ꝑ ſingula mēbra: vni ambitio: vni auaricia: vni immēſa viuēdi cupido. vni ſupſtitio. vni ſepultu
re cura: atq; etiā poſt ſe defutura. Nulli vita fragilior: nulli rerū oīm libido maior: nulli pauor confuſior: nul-
li rabies acrior. Deniq; cętera animātia in ſuo genere ꝓbe degunt: cōgregari videmus & ſtare contra diſſimi-
lia. Leonū feritas inter ſe nō dimicat. ſerpentū morſus nō petit ſerpētes. ne maris qdem belue ac piſces niſi in
diuerſa genera ſeuiunt. At Hercule nō homini ex homine plurima ſunt mala? Hec ibi: idē eiuſdem libri. vij.
capite Miſeret atq; etiā pudet ęſtimantē ꝙ ſit friuola animaliū ſupbiſſimi origo: cum plęrunq; abortus cauſa
fiat odor: lucernarum extinctu: his principijs naſcuntur tyrāni. carnifex his animus. Tu qui corporis viribus
fidis: tu q fortunę munera amplexaris: & te ne alumnū qdem eius exiſtimans: ſed partū tu cuius ſemp in vi-
ctoria mens: tu q te deum credis: aliquo ſucceſſu tumens: tanti tū perire potuiſti: atq etiā hodie minoris po-
tes: quantulo ſerpentis ictus dente? Aut etiam vt anacreon poeta acino vue paſſe vt fabius ſenator pretor in
lactis hauſtu vno pilo ſtrangulatus? Is demum profecto vitam equa lance penſitabit: qui ſemper fragilitatis
humane memor fuerit. Hec Plyn. Ex quibus ſiquis humanam conditionem penitioribus oculis intueri vo-
let: modeſtior nimirū euadet. quando nihil homine fragilius reſpexerit: liquet: itaq; quomodo hoc vno ver-
bo ſi animum aduertimus facile ſupbiam exegerit. Nā & eccleſia ſancta quo die nos ſummiſſiori animo face

Argumētū huius operis.

re vult: repetit illud: Memento homo ꝙ cinis es: & in cinerē reuerteris. Neq; tamen fęcundiſſimus poeta ſolā
ſupbiam in hoc opuſculo perſeqtur. verumetiam modeſtiam quam nunc humilitatem vocant: atq; omnē
bene viuendi rationem perſcribit. Nam veluti imbecillitatis ſue memor inferiorem ſeſe ꝙ qui faſtu turgeat
eſtimabit: ita dignitatis ſue rationem habēs (etiā miſerrimus quiſq;) multo ſuperiorem ꝙ q peccati ſordib⁹
ſeruiat ſeſe iudicabit. Sis igit̄ iudex ipſe tui: & haud dubie inter ſuperbam mentis elationem & abiectā humi
litatem. medium (que modeſtia eſt) ſeruaueris: teq; non ad inertiam. non ad ignauiam. non ad ſecordiam nō
deniq; ad reliquas animorū peſtes: verum ad optimas quaſq; opationes genitū naturę ſedulitate cenſueris.
Sed qa (vt inqt Saluſtius) ōis vis noſtra in animo & corpe ſita eſt: animi imperio corpis ſeruitio magis vti-
mur: alterū nobis cū dijs: alterū cū beluis cōe eſt: quo mihi (inqt) rectius eſſe videt̄: ingenij ꝙ viriū opibus glo
riam querere & c. idcirco conſultiſſimus poeta noſter nos ad animi ſtudia adhortatur. admonetq; vt patriam
noſtrā illam celeſtem ſcrutemur atq; admiremur: aſtrorūq; curſus & potētias obſeruemus. que res a primo il-
lo pcepto. Iudex ipſe ſui: non abhorret: nā ſi (vt phyſici dicūt) ſupioribus lationib⁹ ferimur: & ad bñ ſecuſue
agendū tametſi nō ſubigimur inducimur tñ: operepcium eſt illas noſſe. vt ſi ad bonū duxerint faciles ſequa-
mur: ſin ad malū fortes reluctemur. Sanctū igit̄: & notatu dignū verbū. Iudex ipſe ſui. Quod nimirum olim

Tria aurea verba.

apollinis oraculo equale habitum eſt. Vnde Ply. xxxij. capite. vij naturalis hiſtorie. Rurſus mortales oraculo
rum ſocietatem dedere Chiloni: tria eius precepta delphis conſecrando aureis literis: que ſunt hęc. Noſſe ſe
quemq;. Et nihil nimiū cupere. Comitemq; eris alieniq; atq; litis eſſe miſeriā. Hęc Ply. Primū pceptū a Iuue
nale ſumit vbi inquit. E celo deſcendit γνωτισεαυτου hoc eſt noſce teipſum. Sed Maro noſter vberius inqt. Iu
dex ipſe ſui. plus enim eſt ſeipſum iudicare ꝙ noſſe dumtaxat: oportet quem iudicemus: noſcamus: & in iudi
cio ab omni mentis morbo ſimus incorrupti: vnde illud in ſermonibus Horatij Male verum examinat omis
corruptus iudex. Alterum Terentius in andria ſic vſurpat. Nam id arbitror apprime in vita eſſe vtile: vt ne
quid nimis. Tertium vero experientia nos docet. Sed Laertius in vita Chilonis aliter refert dicens. Sponſio-

Vir.

ni comes eſt iactura & c. que res nūc quoq; multo vſu venit. Verū ne nimiū philoſopher: redeo ad poetā: cuius
ſingulas ferme voculas elucidare conabor. Vir bonus. Vt grāmaticuli dicunt. Vir notat ętatem: ſexū vel ꝓ-
prietatem. etatem vt in Buco. hinc vbi te firmata virum iam fecerit ętas: quinta ſiquidem ętas in hoīe virilis
dicitur. Sexum: vt. ij. enei. Matreſq; viroſq;. Proprietatem multiplicem notat: non coniugalem: vt apud Co-
micos. Mi vir. i. marite. Nunc animi magni ſignificationem habet: vt cum locus affuerit te precor eſſe virum

Bonus.

Dicit̄ enim vir cui & virtutes animo & vires in corpe plurime ſunt. Bonus: Bonū dicimus nūc a bonitate for
me: vt bona facies. i. formoſa. nunc ab vtilitate: vt Et bello bona cornus. i. vtilis: nūc a bonitate ingenij & ar
tis: vt cur non mopſe boni: qm̄ conuenimus ambo. i. docti: & diſerti: vt bonus cytharedus: bonus phyſicus.
ideſt peritus. Nūc a bonitate voluntatis quem beniuolum appellamus: vt aſſit letitię bacchus dator & bona
Iuno. Aliqn̄ a multitudine: vt At bona pars populi. i. magna pars. Deniq; quicqd cōueniens aut vſui eſſe pōt
bonum nuncupamus. Videtur aūt hic accipi vel pro docto & ſtudioſo: a bonitate ingenij vel verius pro bone
vite viro a bona animi voluntate. Nam vt generaliter accipias non procedit: vt enim inquit Cicero. Vitan-
dum eſt ne cuius genus poſueris eius ſpeciem ſicuti aliquam diuiſam ac diſſimilem partem ponas in eadem
partitione: vt hic ſi bonus generaliter accipiatur & pro ſtudioſo virtutis & pro docto: fruſtra adderetur ſa-
piens. Eſt ergo vir bonus: vir iuſtus: honeſte vite. Nam vt inqt Cice. in officijs. In iuſtitia virtutis ſplēdor eſt

maximus

maximus:ex quaviri boni nominantur.Sed quia rari admodū ſunt huiuſmodiviri.inqt enim Iuuenalis.Ra
ri quippe boni &c.Quia etiam rari ſunt ſapientes.Vnde idem.Omnibus in terris que ſunt a gadib⁹ vſq; Au
roram & gangen: pauci dignoſcere poſſunt vera bona.atq; illis multum diuerſa remota Erroris nebula &c.
Sapiens. Conſequens eſt vt rariſſimus ſit Vir bonus& ſapiens.Sapiens ſiquidem multo preſtantior eſt q̄ ſciens.Nam
qui ſapit eius quod ſcit expientiam habet.Exptus aūt(inquit philoſophus)certior eſt ſciente: verbi gratia
(ne a ꝓpria ſignificatione recedamus)ſi ex phiſica demonſtratione cognoueris queuis cibum eſſe nature tue
dulcem & ſalubrem iā eius rei ſcientiā habes.Sapientiam vero non priuſq̄ guſtaueris atq; exptus fueris.Sic
& rei honeſte ſi certas cās certo noris:ſciēs eris nō prius tñ ſapiēs q̄ ea res tibi ſapiat: hoc eſt cordi atq; vſui ſit
hāc rē ſic in officijs ſatis tangit Cicero teſtimonio platonis:qui Nō ſolū(inqt)ſciētia que eſt remota a iuſtitia
calliditas potiuſq̄ ſapientia eſt appellanda verū etiam anim⁹ paratus ad pericula ſi ſua cupiditate non vtili-
tate cōi impellitur:audacie potius nomē habet q̄ fortitudinis Ipſe quoq; Cicero in Rhetoricis ſic inquit. Mo
Parenthe ſis. deratrix omnium ſapientia rerum.Quia igitur inquam tam rariſſimi ſunt boni qui ijdem ſapientes: intulit
poeta per parentheſim.Qualē vix repperit vllū Millibus e cunctis hoīm conſultus apollo.Parentheſis(ne
quem lateat)eſt elegans interpoſitio ſnie:qua remota ſermo manet integer: vt hoc loco ordo eſt. Vir bonus
& ſapiens iudex ipſe ſui &c.reliquū autem quaſi ꝑ parentheſim interponit̄.Eius aūt interpoſitionis cām ple
ruq; pathos aut affectio parit: fit em̄ quoties animus quauis paſſione cōmotus:cogit̄ ab eo qd' dicere cepat
digredi:donec quō id patiatur indicarit:vt hoc loco poeta incipiens dicere.Vir bonus& ſapiens:non potuit
componere ſermonem ſuum donec quaſi acclamans indicarit eiuſmodi viri penuriam & raritatem:dicendo
Vix. qualem vix&c.Quibus verbis neſcio quō aptius difficultatem reperiendi ſignificet.Vix enim ſummā diffi-
Repperit. cultatem pre ſe fert.Quod tamen vix factum dicis factum ſit oportet:at quod quaſi factum nuncias:conti-
Pario. giſſe negas.Reperire:etiam diligentiam inquirendi demonſtrat.Eſt enim compoſitum a re & pario. Parere
Re. autem eſt cum difficultate & molimine parare:vt mulier parit prolem: & vir fortis gloriam. Reperire ergo
eſt rem perditam aut deſtitutam reparare quod vtplurimū ſane difficile eſt.Quia tñ particulare:nō ſemp im-
portat iterationem:ſed aliqñ ſimplicis ſignificatum non immutat:vt reuertor:vnde iam primū vertor.ali-
quando contrariū eius ſignificat:vt quoties verbis additur que clauſuram connotant:vt claudo & recludo:
texo & retexo:ſero & refero.velo &reuelo:texo & retexo:contraria ſunt &c.Poſſemus dicere repperit hic nō
Vllum. eſſe ſecūdo inuenit.ſed inuenit dūtaxat.& id qdem cū difficultate.Geminat̄ p litera in ꝑterito huius verbi vt
ſyllaba.ꝓducat̄:ſic etiā in reppuli: & in rettuli t.& in reddidi d.Vllū hoc quoq; nomen ſūmā raritatē oñdit.
Eſt em̄ ꝑ diminutionē deductum a noīe vnus.a.um.vt ſit quaſi queuis vnum.Milibus e cunctis:hoc vero q̄
maxime pondus difficultatū auget.nam parum eſſet talem repertum nō eſſe in paruo hominum conſortio:
ſed maximum eſt vix vllum repertum:millibus e cunctis hominū:quod additū videt̄:ne raros ea tempeſta-
Mille. te fuiſſe mortales credas.Millia ergo inqt hoīm multa erant(aliter em̄ nō diceret:cunctis)tamen vix vllū rep
perit.Eſt aūt mille interdum(vt hoc loco)nomen ſubſtantiuū:ſignificans quaſi numerum millenarium.Eſt
q; generis neutri: & in ſingulari indeclinabile:quocirca latine dices mille hoīm in ꝓlio deſideratum eſt:mille
equitum occiſum:mille nummū vno conuiuio abſumptū.In plurali aūt idem nomen declinat̄. hec millia:
horum milium.his milibus &c.quia ergo ſubſtantiuum eſt efflagitat adiectiuū eiuſdē generis numeri & ca-
ſus. Aut ſubſtantiuū genitiui caſus:vt mille virūvbi ſi Gellio credis nō dices virorū.genitiuus em̄ ſecūde de-
clinationis cū noībus numerabilibus fere ſyncopat̄:vt mille denarium.Eſt etiā mille interdū adiectiuū gñis
Hominū. oīs:pluralis dūtaxat numeri &indeclinabile:vt mille femine.mille capita.Hoīm(vt de ſingulis qd dicā)pōt
addi ſupioribus.vt ſit milibus e cunctis hoīm:& inferioribus:vt ſit hoīm cōſultus Apollo:habuit aūt olim
homonis in genitiuo:vt apud Enniū.Vulturis in ſyluis miſerū mandebat homonē.Conſultus Apollo: ex-
preſſa auxeſis:qd em̄ rari⁹ ſi hoīm cōſultus Apollo vix e cunctis milibus hoīm repperit vllum q ſit vir bonus
& ſapiēs.Si qdem mortaliū quiſq; huius viri indaginē ſumpſiſſet:poſſet aut vecordia aut impitia etiā nullū
Conſult⁹. repperiſſe.Conſultus deflectit̄ a conſulor hoc eſt interrogor conſiliū.Nā is cōſultus dicit̄ q conſulit̄.verūta-
men quia q conſulit̄ ſepe conſulit.i.conſiliū dat.Valla docet conſultū in actiua ſignificatione accipi.Nihi-
lominus tamen ſicut conſultor eſt qui conſiliū rogat:ita conſultus qui conſiliū rogat̄:rogatus aūt dare ſolet.
Conſulo. Eſt aūt verbū cōſulo duplicis ſignificationis cū datiuo enim eſt cōſiliū do.aut ſi ad inanima(quod ſepe fit)re
ferat̄:ꝓuideo vt cōſule honori & rebus meis.Cū accuſatiuo aūt eſt conſilium rogo:vt conſule medicū ꝓba-
Apollo. tum.Certum eſt autem Apollinem a multis olim conſultum eſſe vnde & eius oracula ſunt reſponſa oranti-
bus data.Eſt aūt Apollo ſol ipſe:de quo in Georgi.Solem quis dicere falſum audeat &c. Plyn. autem credit
non alium eſſe naturę deum ac ipſum ſolem.Macrobius etiam in ſaturnalibus docet omnium numinum po
Planete. teſtates ac nomina vni Apollini cōpetere poſſe.Eius propriū epitheton apud grecos eſt phœbus habet mul-
ta adiectiua a locis in qbus colit̄:vt Grineus:Thymbreus: Delius:Delphicus:Clarius:Lycius &c.vt vero qd
Plyn.de deis ſentit referamus:ei⁹ verba ſunt eiuſmodi in ſexto & ſeptimo capitibus ſecundi libri naturalis
hiſtorie.Inter terram cœlumq; eodem ſpiritu pendent certis diſcreta ſpacijs ſeptem ſydera que ab inceſſu vo
camus errantia:cum errent nulla minus illis. Quorum medius ſol fertur ampliſſima magnitudine ac pote-
ſtate:nec temporum modo terrarumq;:ſed ſyderum etiam ipſorum cęliq; rector:hunc mundū eſſe totius ani
mum ac planius mentem:hunc principale naturę regimen ac numē credere decet:opera eius eſtimantes.Hic
lucem rebus miniſtrat:auferetq; tenebras.Hic reliqua ſydera occultat:hic vices temporum: annumq; ſemper
renaſcentē ex vſu naturę temperat:hic cęli triſtitiam diſcutit: atq; etiā nubila humani ſerenat: hic ſuum lu-
men cęteris quoq; ſyderibus fenerat:preclarus:eximius:oīa intuens:oīa ēt exaudiens:vt principi literarū Ho
mero placuiſſe in eo video.Quapropter effigiē dei formāq; querere imbecillitatis humane reor. Quiſ-
quis eſt deus(ſi modo alius eſt)& quacunq; in parte:totus eſt ſenſus:totus eſt viſus:totus auditus: totus ani-
me:totus animi:totus ſui.Innumeros quidem credere:atq; etiam ex virtutibus vitijſq; hominū:&pudiciciā
concordiā:mentē:ſpem:honorem:clementiā:fidē aut(vt Democrito placuit)duos oīno pęnā & beneficiū
maiorē ad ſecordiam accedit.Fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſſit infirmitatis ſue memor
vt portionibus coleret qſq;:quo maxime indigeret.Itaq; noīa alia alijs gentib⁹&numina in ijſdē innumerabi
lia repimus.Hęc & plura alia Ply. Ex qbus(quod ad rē noſtrā facit)palam eſt Apollinē(q idem ſol eſt)oīa
ſcrutari:ideoq; vera poſſe iudicare.quo circa mirandum eſt q vix vllum repperit &c. Tangit aūt Socratem q
cū philoſophiam de cęlo in terras deuocaſſet:hoc eſt ab aſtrorum nimia indagatione & a naturalium cauſarū
moroſa inquiſitione:nos ad noſtri cognitionem inuitaſſet:moralemq; philoſophiam.quam Aethicam vo-
cant:docendo & faciendo inſtituiſſet Cerephonti eius diſcipulo Apollinē cōſulenti: quē in terris ſapientem
cenſeret

cenſeret ſapiētiſſimus oīm ꝓnūciatus eſt: q̄ res illi ſummā inuidiā ꝓtulit falſoſq; criminat⁹: cicuta in carcere Athenieſi diē clauſit. Mortuus vero Aenea ſtatua donatus eſt. Iudex ipſe ſui. Iudex dicit̄ q ſecundū leges & iura iudicat de his que ꝑ cauſidicos vltro citroq; habita ſunt. Arbiter libere iudicat ex ſnīa volūtatis & rōnis ſue. Ipſe hic multis vacare videret̄: qa ſatis eſſet. Vir bonus & ſapiēs eſt iudex ſui ſed ſi bene reſpexeris miram emphaſim habet. Eſt eīm ſenſus vir bonus & ſapiēs eſt iudex ſui: ipſe inq; ſui: qa nō vult ab alijs iudicari. Vnde Hora. in epiſtolis. Sed vereor ne cui de te plus q̄ tibi credas. Neue putes aliū ſapiente boncq; beatum. Et Perſius. Examencq; improbū in illa Caſtiges trutina: nec te queſiueris extra: ſic etiā diceres: rex ipſe mihi literas ad te dedit. Ipſe inq; hoc ē nō alius noīe regis. Quare aūt a ſe iudicet vir bonus in ꝓmptu eſt: quia qui ab alijs iudicant̄ inuiti peccata deſerunt que vir bonus ſui iudex: ſponte ſua cōtemnit: vnde illud in ep̄lis Hora. Oderūt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pene. Eſt aūt ꝓnomē ipſe trium ꝑſona rum: ſicut apud grecos quod idē ſignificat αυτοσ. prime vt En ipſe capellas ꝓtinus eger ago: ipſe. i. ego. itē & ipſum ludere q̄ vellem calamo ꝑmiſit agreſti. ipm̄. i. me. Secūde vt in. vi. enei. Ipſa canas oro: ipſa. i. tu. Tertie

Ille. Ipſe. Iſte. vt Pollio & ipſe facit noua carmina &c. declinabat̄ olim ipſus ipſa ipſum. Plautus etiam comparationē dedit dicens in trinūmo ipſiſſimus: vbi etiā ipſus ponit̄. Habet aūt hęc tria ꝓnomina ille ipſe iſte hoc elegātiæ. Qd̄ ille notat ſummā nobilitatē & rē de qua loqmur notiſſimā vt Alexāder ille magn⁹. Cato ille cenſorius. Ipe aūt ēphaſim habet & excellētiā vt Ioue miſſ⁹ ab ipo. i. magno ſcd̄m Seruiū. Iſte vero cōtēptū (vt docet Donat⁹) ꝑ ſe fert: vt Quid iſtud iq̄ ornati eſt vergili⁹: vl' qd petis iſtis? q̄ ſi vilib⁹. Addecq; ſicut hic cū oīb⁹ aduerbijs & caſib⁹ ad primā ꝑſonā & ad eū locū i quo ego ſū ꝑtinet vt hoc caput. i. meū: oēs q hic ſunt. i. apd̄ me &c. Sic iſte refert̄ ad ſecundā ꝑſonā vt iſtud caput. i. tuū: & aduerbia inde deducta ad locū in quo tu es: vt velim ſcire qd iſtic fiat: qa nemo iſtinc huc venit. Et ille cū ſuis tertiā ꝑſonā ab vtroq; inter quos eſt ſermo remotā

Sui. reſpicit vt docet Valla. Sui ꝓnomē reciprocū eſt primitiuū: tūcq; bonā reciprocationē eſſe cognoſces qn̄ addere poteris ī eodē caſu obliquos ꝓnominis ipe: vt iudex ipe ſui. i. ſuiipſius. Quiſq; fauet ſibi: hoc eſt ſibipi Quiſq; amat ſe. hoc eſt ſeipm̄ &c. Ponit̄ itaq; ſępe cum ꝓnomine ipſe vt hic: & cum nomine quiſq; cum quo etiā ſuus ſua ſuū adiectiuū reciprocū elegāter ponit̄: vt cuiq; ſuus mos eſt. Itē trahit ſua quencq; voluptas &c.

Significatus genitiuorum. Eſt ergo hic bona reciprocatio. Neq; in hac ſignificatione bene dixeris. Iudex ipſe ſuus. Vnde (licet longior fiam) operepreciū eſt ſemel naturā vocabulorū exponere: & poſtea huc remittere. Scies igit̄ (vt docet Valla) genitiuū oēm aut actiue aut poſſeſſiue qd̄ fere idē putat. aut paſſiue ſignificare. Actiue: vt ꝓductio & creatio dei: quia deus ꝓducit & creat. Poſſeſſiue vt regnū dei: quia deus regnat. Paſſiue: vt timor dei qa deus timet̄: nec timet. iſti aūt genitiui mei tui ſui noſtri & veſtri qn̄ ſunt primitiui tantūmodo paſſiue ſignificāt. Ideoq; conſtrui volunt cum dictione paſſionē inferente: vt cū verbo regente gt̄m vt recordare mei: memento mei. miſerere mei. indigeo tui &c. Itē cum verbali ab actiuo verbo deducto tam adiectiuo q̄ ſubſtātiuo. Adiectiuo: vt cupidus mei: amans mei: neſcius mei: qn̄ ego cupior amor. neſcior. Subſtātiuo vt amor tui: deſideriū mei &c. qn̄ tu amaris: ego deſideror. Itē cū nominibus que partitionē ſeu diuiſionē: que quędā paſſio eſt inſerunt: vt pars mei: aliqd mei: quicquid mei: in qbus ego ipe: & non res mea ſignificat̄ partiri: niſi forte fuerit genitiuus ſubſtantiuus a neutro meum. Et quod dixi. de mei dicetur etiam conſimili modo de alijs quatuor. vt iudex ipe ſui: quia ipe iudicat̄. Contra genitiui: mis tis ſis qui nūc abſoleti: & quibus aliqn̄ vtimur noſtrū & veſtrum tantum actiue aut poſſeſſiue ſignificabāt. Et quia abſoleti ſunt. Ponimus ꝓ ipis poſſeſſiua meus tuus ſuus noſter & veſter. Quando ergo aliquid poſſideo non dicam mei ſed meum: vt liber meus non mei. ſimiliter qn̄ quid ago vt amor meus in te. i. quo ego amo te. Bene ergo dictum eſt iudex ſui. Totum ſe explo-

Totum ſe rat. Totum ſe. i. omnem partem ſui: totum eīm magnitudinem reſpicit: vt totum cęlum: omne vero multitudinē vt oēs homines. Confundunt̄ tamen vt. iiij. enei. Tonitru cęlum omne ciebo. i. totum. Explorare eſt inq

Explorare rere & ſcrutari: vnde exploratores: ſi tamen ad originē reſpexeris affectare hic poſitum videbis. Componitur enim ab ex ſiue extra & ploro. quaſi ſit plorando in amaritudine animę vitam ante actam recogitare: que prima penitētię pars eſt altera que confeſſio: ſeqtur ſaltem tacita ibi. Non prius in dulcem &c. Tertia que ſatiſ-

Penitētiæ partes. datio dicit̄ habet̄ ibi. Offenſus prauis. Cōplementū vero & vltima pars: que eſt ꝑſeuerātia in virtute conſeqtur. Dat palmā & ꝑmia rectis. Nullus eīm niſi vſq; in finē legitime certauerit coronabit̄ nā palma & ꝑmia con ſummationi debent̄. Itaq; a viro ante xp̄m defuncto chriſtiane religionis forma preſcribitur. Ad vnguem. i. ad perfectionem: que res ſatis a Calderino deducitur. Quod aūt hic metaphora a marmorarijs fiat: patet. nā

ad vnguē ſequetur nec inania ſubtus iudicet &c. Quid proceres. Quid (vt omnia iam dicam) & omnia eius compo-

Quid. ſita: vt quicquid: aliquid: nequid: ſiquid: ecquid: nunquid: quilibet. quicq; &c. ſubſtantiua ſunt: ideoq; cum adiectiuo eiuſdem caſus aut cum ſubſtantiuo genitiui caſus conſtruuntur: vt quicqd honeſtū: quicqd lucri: non aūt quicquid lucrum ſed quodcunq; lucrum. Quod enim & omnia eius cōpoſita adiectiuum eſt: & vult ſubſtantiuū eiuſdē caſus: vt aliquod animal: refugit aūt adiectiuū niſi ſubſtātiue ponat̄: vt quodcūq; honeſtum &c. De cōpoſitis vero a quis & qui & eorū declinatione ſcies Quis duobus modis cōponi. Primo: vt ponat̄ in ſecunda parte compoſitionis: & hoc cū his quinq; particulis: en vt ecquis: ne vt nequis. Nū vt nunquis: ſi vt ſiquis: alius vt aliquis: & hoc modo in noīato ſingulari feminini generis: & noīatiuo & accuſatiuo pluralibus neutri generis inuenies qua: non que: vt ſi qua cauſa: ſi qua fata non ſi que. Secundo vt eſt prior pars componens & ſubduntur he particule: q̄ vt quiſq;. q̄ vt quiſq; piam vt quiſpiam: putas: vt quiſputas: & ipm̄ quis: vt quiſquis: quod raros caſus habet: vt docet Valla: vt quiſqs: quicqd quęquē: quoquo: quaqua: quoquo: quoſquos: queque: quibuſqbus & reliquos addere poſſis. Et cū his particulis nō ponit̄ q: ſed cū dā vt qdā: uis vt quiuis: cūq;: vt qcūq;: libet vt qlibet: & tā cōpoſita a quis q̄ a q h̄nt in illis caſibus dictis qn̄ in priori p̄te ponunt̄ nō qua ſed q̄ vt quędā mulier nō quadā: quędā poma nō quadā. Optima qq; dies nō optima quaq;. Quiſq; aūt caret genitiuo plurali: ſed ꝓ eo vtimur ſingulari: authore valla. Et licet oīa relatiua & interrogatiua geminata poſteriorē partē in cunq; reſoluant: authore Priſciano: vt quātuſquātus: quātuſcūq; vbiubi: vbicūq;. Quiſqs tn̄ nō fit quiſcūq; nec quicqd quidcūq;: ſed illud fit quicūq; hoc quodcūq;: ꝓpterea qd' cūq; ponit̄ cū q nō cū quis. ſed quod deflectit̄ a qui nō a qs. Que ſic differūt q̄ q: & qd' ponunt̄ ſępe rela

Proceres. tiue: quis aūt & quid nunq; relatiue: ſed vel indefinite: vt neſcio quis ſis vel quid agas: vel interrogatiue: vt

Vaniq;. quis es: quid agis. ſimiliter & ablatiuus a quid: vt qui ſcis hoc: i. quomodo. Proceres. Proprie ſunt capita trabium eminentia in muris & pondus edificij ſuſtinentia a quibus primores ciuitatis proceres appellantur. Vaniq; leuis &c. Bonum eſt adiectiuum vulgi: nihil eīm eo vanius: vnde in. ij. enei. Scindit̄ incertū ſtudia in cōtraria vulg⁹: verū tn̄ vt docet. A. Gelli⁹: vani: ſūt nō (vt vulg⁹ putat) deſipiētes aut hebetes aut inepti: ſed vt veterum doctiſſimi dixerunt mendaces & infidi: & leuia inaniaq; pro grauibus & veris aſtutiſſime componentes

ponentes

Leuis opinio. ponentes &c.ſic in.ij.enei.Nec ſi miſerū fortuna ſinonem finxit:vanū etiā mendacē𝓆; improba finget. Leuis opinio.Verſiꝭ hic eſt vt vani vulgi ſit leuis opinio.Leuis aūt priori breui ſignificat ſine pondere: q̄ res faci li intervento huc illuc agitatꝰ.vnde fit trāſlatio vt leuis dicatꝰ incōſtans facilis in verbis factis aut moribus. Sed qn̄ habet priorem longā ſignificat politū nō aſperū:vt paulopoſt.Per leuia ſidat.Bene aūt dat vulgo opinionē que falſo𝓇 eſſe pōt:non aūt ſcientiam que verorum dūtaxat eſt:ſed neceſſariorum.Vulgus dicitꝰ quaſi vi-

Vulgi. lis grex:& eſt incerti generis:aliqn̄ maſculini:vt in.ij.enei.Hinc ſpargere voces in vulgū ambiguas. Sepiſſi-

Securus. me neutri(quod Seruius tn̄ cōtra artem eſſe docet)vt.i.enei.Sequitur animis ignobile vulgus.Securus. Ordō

De eclipſi do eſt.Vir bonus & ſapiens eſt ſecurus.i.non curans quid ꝓceres ſup.gerant & quid leuis opinio vulgi agat. Docet aūt Valla in orationibus nōnunquam verba deeſſe quod tunc etiā(licet pathos non eſt)licite contingit qn̄ generale verbum intelligitur:vnde ſubſtātiuum verbum priſciano teſte facillime intellectionis eſt vt nūc fama minores Italiam dixiſſe de noīe gentem.Nunc fama ſubaudi eſt.Similiter.ix.enei.Talia per latium:faciliter intelligitꝰ geruntꝰ.vnde pulchrā eclipſim eſſe cēſet Seruius:ſic hoc loco facillime ītelliges gerāt faciāt vel agāt vt apud Plynī.iuniorē.Studes an piſcaris:an venaris:an ſimul omnia: ſubauditur facis.Pathicis autem orationibus legitima eſt eclipſis que in alijs quo𝓆; admittitur ſi obſcuritatem non faciat. Securus dicitur qui eſt ſeorſum a cura ne quic𝓆; ſollicitus:ne𝓆; eſt idem quod tutus.Nam ſi inter mille pericula ignarus gaudia ducis:ſecurus es:non tutus.Contra:vbi nullus eſt hoſtis ſi multos inſtare formidas tutus es:ſecurus nō es.Eſt ergo vir bonus non implicitus negocijs nihil ad ſalutem facientibus:talia enim non curat:quoniam tales cure dehortarentur a perfecta ſapientia:vnde Flaccus in epiſtola ad florum.Quod ſi frigida curarum fomēta relinquere poſſes.Quo te celeſtis ſapientia duceret:ires.Hoc opus hoc ſtudium parui ꝓperemus & ampli.

Mundus. Si patrię volumus ſi nobis viuere chari.Mundi inſtar habens.Mundus dicitur ornamentū: vnde mūdus muliebris cōplectitꝰ quicqd ad muliebrē ornatū ſpectat.Totius etiā vniuerſi cōgeries ꝓpter varios ornatus mundus appellatꝰ.Legitꝰ etiā vt meminit.A.G.p̄cipue in priori ſignificato hoc mundū. De mundo ſic in naturali hyſtoria Ply.Mundū & hoc qđ alio noīe cęlū appellari libuit cuius circūplexu teguntꝰ cūcta numen eſſe credi par eſt:ęternum immenſum.ne𝓆; genitū:ne𝓆; interiturū vn𝓆;. Huius extera īdagare:nec intereſt hoīm:nec capit humane coniectura mentis.ſacer eſt eternus immenſus.totus in toto:immo vero ipſe totum:infinitus ac finito ſimilis:oīm rerū certus & ſimilis incerto:extra intra cuncta cōplexus in ſe.ide𝓆; rerū naturę opus & rerū ipſa natura:furor eſt menſurā eius animo quoſdā agitaſſe at𝓆; prodere auſos&c.Hactenus ille. Recte igitur vergilius dicit ſapientē habere inſtar mundi.Quia ſicut mūdus vndi𝓆; ſui plenus eſt & ſolidus vſ𝓆; adeo vt pleri𝓆; philoſophi oīa vnū eſſe dixerint.Et ſicut extra mundū nihil eſſe cōſtat:ita virtꝰ & ſapiēs quicqd deſideret(nihil eīm in hac moralitate citra virtutē & bonā doctrinā queritꝰ)in ſe habet.Vn̄ nota eſt Biātis ſnīa. Sapientē oīa ſua ſecū ferre.Stoici quo𝓆; dicūt.In quo virtus eſt ei nihil deeſſe.Solū𝓆; ſapientē eſſe diuitē:primꝰ ſic Cicero cōfirmat.Quāobrē vt improbo ſtulto & inerti nemini bn̄ eſſe pōt.Sic bonus vir & ſapiēs & fortis miſer eſſe nemo pōt.Nec vero cuius virtus mores𝓆; laudādi ſunt nō laudāda vita eſt.Ne𝓆; porro fugiēda vita eſt q̄ laudanda eſt.Eſſet aūt fugiēda ſi eſſet miſera:quāobrē quicqđ eſt laudabile:idē & beatū & florēs & expediendū videri debet.ſecundū paradoxū ſic fundatꝰ.Contentū eſſe ſuis rebꝰ maxime ſunt & certiſſime diuitie.ſed ſolū ſapientē cōſtat eſſe ſuis rebꝰ contentū.ergo ſoli ſapiēti maxime ſunt diuitię. maior eſt Ciceronis

Inſtar. in paradoxis:minor eſt poetę noſtri q̄ dicit Sapientē eſſe teretē at𝓆; rotundū.De ſapiēte idē ſentit Hora.in epiſtolis vbi inq̄t. Ad ſummā ſapiēs vno minor eſt Ioue:diues Liber honoratus.pulcher rex deni𝓆; regū. Inſtar nomē indeclinabile eſt ſignificās vt docet Valla hoc cōplexū ad eq̄parationē:vel ad menſurā.Cōſtruitur𝓆; cū gtō nec ꝓponitꝰ ꝓpoſitio ad vt inſtar montis.i. ad magnitudinē mōtis.Nō ergo dices ad inſtar mōtis vt vetuſtiores.nec expones inſtar montis.i.ad ſimitudinem:vt Seruius ineptius ſi valle ſuffragandū eſt. Verū hoc loco melius dixeris inſtar mundi.i.ad ſimitudinem & formam mundi: 𝓆; ad equiparationem: qs enim eq̄paret mundumꝰ & licet Valla dicat ſe non audere dicere tabulā depictā eſſe inſtar orbis terrarum.Vergilius tamē dicit ſapientē habere inſtar mundi.Videtur autē eſſe quaſi in ſtatum & figuram. vnde inſtauro quod eſt in

In. ſtatutū priorem reddo.In aūt hoc modo cū accuſatiuo conſtructum ſignificat ad ſimilitudinem vt in ſexto.

Teres. Euboice latus igneus rupis.in antrum.i.in ſimilitudinem antri.Teres at𝓆; rotundus. Teres dicitꝰ longꝰ & ro

Rotūdus. tundus qualis interdum haſta.rotunda figura eſt orbicularis & ſpherica qualis pile qua ludimus.Eſt ergo vir fortis vndi𝓆; plenus habens oēs dimenſiones ſolidas.qui enim rotundus eſt illi nl deeſt nec ab ante nec a retro:nec a dextra nec a ſiniſtra.Quod vero teretem habet formam illi nihil deeſt inter ſurſum & deorſum:ob

Externe. longum enim eſt.Ideo aūt teres at𝓆; rotundus eſt.Externe ne qđ labis per leuia ſidat. Res externa eſt extrinſe

Labes. cus adueniens.Labes dicitur vitiū quod in deteriorem conditionē nos cogit dilabi.Honeſtus autē ſermo eſt quoties adiectiuū partitionē ſonat:ponatꝰ potiꝰ in neutro genere & ſubſtantiuū in genitiuo 𝓆; ambo in eodē

Leuia. caſu vt libetius dixero aliqd vini 𝓆; aliqđ vinū.ſic hic ne qđ externe labis 𝓆; ne qua externa labes Leuia vt iā dixi polita ſunt & nō aſpera.qualia oīa molliter tangi poſſunt.vt leuis facies quā barba non veſtit. Si ergo ſapiēs habet inſtar mundi neceſſe eſt vt ſit leuis. Quia vt docet Philoſophus ſi vltimi mobilis connexum:ſit rugoſum.aſperum aut anguloſum.neceſſe eſſet vt extra ipm eſſet locus in quem ſeſe reciperent anguli extantes:dū ipſum moueretꝰ quod maxime inficias it.Si vero leuis ſit hoc eſt nihil extantis habens: tamen non ſa-

Sidat tis eſt ne quid per leuia ſidat.qn̄ poſſit eſſe rimoſus aut fiſtuloſus.at𝓆; ita fatiſcens rimis externam labem accipere:Quocirca dicetꝰ paulopoſt ſit ſolidum quodcun𝓆; ſubeſt &c.Sidat.Sidere ꝓprie eſt deſcendere ad capiendam ſedem & in ea requiē:vnde aues dū repoſitoriū captant ſidere dicuntꝰ:vnde in.vi.enei.Gemina ſuper arbore ſidunt.Item ꝓfugi in quas terras migrant conſidere dicuntꝰ.vt.i.enei.Vultis & his mecum pariter conſidere regnis.Preterea feces & limus ſidere ſiue ſubſidere dicuntꝰ dum ad ima deſcendunt fundo𝓆; incubant Proprie ergo:& affectare & oīa dicta dū labē ſidere teſtatur.quaſi admoneat tametſi ſordes leniter ſubſidāt:difficulter tn̄ expugnari poſſet.Habet vt monet Vallen̄.hoc verbum in p̄terito ſedi ſicut ſedeo tametſi creditum eſt carere preterito.Hec aūt omnia que maro de viro bono & ſapiente dicit. Horatius in ſermonibus habet vbi inquit ſic. Quiſnam igitur liberꝰ ſapiens ſibi qui imperioſus. Quem ne𝓆; pauperies: ne𝓆; mors:ne𝓆; vincula terrent.Reſponſare cupidinibus:contēnere honores Fortis: & in ſeipſo totus teres at𝓆; rotundus.Externis ne quid valeat per leue morari.In quē manca ruit ſemp fortuna &c.Ille diē.quia virum bonum ocioſum eſſe nō decet.Virtutis eīm(inquit Cicero in offici)Laus in actione conſiſtit:Nec virū ſapientē verſari in pecunia cumulanda quā(vt inquit Salluſtius.)Nemo vn𝓆; ſapiens deſiderauit.Et de qua Cicero: Nihil(inquit)eſt tam anguſti animi tam𝓆; parui 𝓆; amare diuitias.Idcirco optimus poeta oſtendit munus viri boni & ſapientis:dicens.Ille diem &c.Similimodo Hora.ſermonē & ſtudium viri boni deſcribit in Satyris dicēs

tyris dicēs

tyris dicēs.Sermo oriť nō de domib⁹ villiſue alienis:Nū male necne lepos ſaltet:ſed qđ magis ad nos ptinet & neſcire malū eſt agitamus.Vtrū ne diuitijs hoīes an ſint virtute beati.Quid ve ad amicitias.vſus rectū ne trahat nos:& que ſit natura boni ſummumq̄ꝫ quid eius &c.Vergilius aūt dicet ſapientē oportere aſtrorum eſſe peritum.nec vacat rōne:qm̄ ſi ipſorum ignari fuerimus poſſent nos in laqueos illicere. Sapiens aūt dominabitur aſtris.Dies naturalis viginti quatuor horas cōplectiť qbus ſol duodecim ſigna zodiaci circumit.Initium diei.alij ab initio lucis:alij a medio lucis.alij ab initio noctis.alij a medio eius faciūt. Vt em̄ recitat Macrobius in Saturnalibus.Marcus Varro in.ij.li.rerum humanarum ait. Qui ex media nocte ad ꝓximam mediam noctem nati ſunt:vno die nati dicunť.Item dicit ab occaſu ad occaſum ſolis Athenienſes diem finire. Babylonios ab ortu ad ortum Vmbros a meridie ad meridiem.Prima igiť pars diei more Romano erit ſtatim poſt mediā noctē.Deinde diciť galliciniū quo galli canunt:tum cōticiniū quo oīa tacent: tū diluculum qñ lux primū a tenebris dignoſciť.Deinde aurora:qñ aura incipit rubeſcere. tum manente.i.oriente ſole mane diciť vel a mano:quod ſignificat ꝓfluo & tacite diffudo.vel a manib⁹ qm̄ ab inferis ſol manat.vel a mano noīe quod ſignificat bonum:cui cōtrarium immanis crudelis & pernicioſus diciť.Conſuetudinis aūt erat vt matutino tp̄e ſalutarent dicerentq̄ꝫ mane.i.bene ſit tibi.vnde manſit mane ꝓ tp̄e illo. Paulo poſt diciť prima lux ſole iam lucente.tū diciť meridies quaſi medius dies Reliquum tp̄is occiduū diciť:ab occaſu ſolis q̄ occidere incipit.Sole iam vicino ad occaſum diciť ſupma tempeſtas.Vnde in.xij.tabulis ſolis occaſus ſupma tēpeſtas eſto.Oriēte aūt veſpe ſeu veſpo(nā vtrūq̄ꝫ legiť & hoc veſp in tertia declinatione.vt hic orto a veſpe: & hic veſp in ſecūda declinatione.vt Geor.i.Deniq̄ꝫ qđ veſp ſerus vehat.diciť etiā veſpus.Itē & heſpus)denoīať veſpa veſpere:a quo flectiť veſpna ne.cōuiuiū qđ nō niſi labēte die inibāt priſci.vñ eſt Iāq̄ꝫ eadē labēte die cōuiuia querit.Poſt veſperā eſt nox cōcubia:que nos ad cubandū inuitat.Nouiſſimo eſt nox intēpeſta. q̄ nulli agēdo tēpeſtiua eſt.Et hec de partib⁹ diei.Solet aūt dupliciter accipi:aliqñ generalr̄ ꝓ omni tēpeſtate tā noctis q̄ꝫ lucis neq̄ꝫ.xxiiij.ſolūmodo.verūetiā quotuis horaꝶ.& tūc autorib⁹ oīb⁹ Seruio. Donato. Nonnio marcello.Laurētio vallēſi.Perotto &c.feminini dūtaxat gn̄is eſt.vt.v.enei.Quā nec longa dies pietas neq̄ꝫ mitigat vlla.Longa dies.i.lōgū tp̄s.Sic dicimus.multa dies dat magnā hoībus reꝶ expientiā. Qñq̄ꝫ aūt accipiť ſpāliter vt qñ ꝓ die.xxiiij.horarū:aut ꝓ tp̄e lucis dūtaxat ſumiť.& tūc frequētius eſt generis maſculini.vt latine magis dixeris die dn̄ico:die craſtino.Repitur tn̄ etiā in feminino.vnde eſt poſtera cū primo ſtellas oriēte fugarat clara dies.In plurali aūt numero volunt dūtaxat maſculinū eſſe:q̄a tūc ſemp ſpāliter accipiť: vnde ſignandū eſt illđ Tybuli Venit poſt multas vna ſerena dies.Bene ergo hic diciť:Quā lōgus ī maſculino gn̄e & eſt q̄ꝫ longus q̄ꝫtū longus.q̄ꝫ em̄ tripliciter ſumiť.Aliqñ ꝓ quantū & id ſemp cū poſitiuo.qđ fit qñ ſignificamus nos admirari:vt q̄ꝫ bonus:dei boni:plato fuit aut dubitare.vt neſcio q̄ꝫ bonus fuerit: aut interrogare. vt q̄ bonus fuit plato.aut ſciſcitari:vt videro q̄ꝫ bonus fuerit.Item qñ equiparamus:vt tā doctus fuit Ariſtoteles:q̄ꝫ Alexāder potēs.Secūdo accipiť ſed raro ꝓ q̄ꝫto vt q̄ꝫ magis illa fremēs tāto magis effera flāmis.q̄ magis.i.q̄ꝫto magis.Tertio accipiť ꝓ valde & id vbi aſſertiue ſine figura loq̄mur.habetq̄ꝫ ſemp ſuplatiuū.vt plato fuit q̄ꝫ optimus.i.valde bonus.Caue dixeris in exponēdo valde optimus.nā valde.ſane.p. perq̄ꝫ oppido. apprime.i primis.inter primos.pter ceteros pre alijs.multū.parū modicū minimū & alia oīa q̄ ſuplationē cōnotant poſitiuo non ſuplatiuo quadrāt:vt p bonus nō p optimus.Sapiens ergo vir cogitat diē q̄ꝫ lōgus erit ſub ſydere cancri.i.in ſolſtitio ęſtiuali qñ longiſſimus eſt.Eſt aūt imitatio greca.Cogitat diē q̄ꝫ longus erit. greci enim ſepe anteriori verbo dant qđ ſequētis eſt.vnde Comici.ſcis me qđ velim? pro eo quod eſt ſcis qđ ego velim.& hic cogitat diē &c.ꝓ eo quod eſt cogitat q̄ꝫ longus dies erit. Sub ſydere.i. in ipſo ſydere cancri. Sub enim vtriuſq̄ꝫ caſus ꝓpoſitio eſt.Et vt oēs ſciunt qñ motum ad locum cōnotat accuſatiuū: & qñ q̄etem aut motū in loco ſine eius mutatione importat ablatiuū deſiderat.Quod pari modo verū eſt de tp̄e quando enim ſignificat quid vergere ſeu tendere in tempus accuſatiuū reqrit.vt in Geor. Sub lucem exportant calathis.i.pauloante lucem.hoc eſt tendente tp̄e ad lucem.&.iiij.enei.Sub noctem cura recurſat.i.pauloante noctem.Quando vero notat quid eſſe vel fuiſſe vel futurū eſſe in tp̄e ablatiuū habet. vt in principio Sermonū Hora.Sub galli cantu conſultor vbi hoſtia pulſat.Et hic ſub ſydere cancri.hoc eſt dum ſol erit in cancro:quo tp̄e dies longiſſimus eſt.quia eſt ſolſtitium ęſtiuale Solſtitium aūt dicitur a ſolis ſtatu.quod quidem dixi verum quo ad aſcenſum & deſcenſum non quo ad circularem motum. In æſtiuali enim ſolſtitio eo altitudinis peruenit quo altius venire non poteſt.& in hyemali que bruma dicitur tantum deſcendit.vt nō ſit quo amplius ſeruato ſuo motu deſcendat Quantaq̄ꝫ nox tropico ſe porrigit in capricorno. vide Calderinum porrigit.i.extendit componitur enim a porro & rego.tunc enim nox maxime porrigitur.hanc rem ſic primo enei. conſequitur.Quid tantum oceano properent ſe tingere ſoles Hyberni:vel que tardis mora noctibus obſtet. Cogitat frequentatiuum eſt a cogo quod componitur a co & ago:& eſt cogere in vnum locum compellere. vt Tityre coge pecus:inde ſumitur cogitare:quod eſt omnes ingenij intelligentięq̄ꝫ vires in vnum compellere:ad quāuis rem intelligendam.Cogitat ergo vir ſapiens.quippe qui externis rebus occupatus non eſt.Et iuſto trutine ſe examine penſat.Hoc eſt(meo quidem iudicio)Poſtq̄ꝫ aſtrorum cōcitationes exceperit:videbit quo ab illis magis trahatur fortemq̄ꝫ ſe illorum violentie obijciet.ita vt in neutram partem flectatur ſed lances ipſius trutine equaliter ſeſe habeant.Trutina eſt qua res penſitantur & trutinantur. vocaturq̄ꝫ alio noīe ſtatera.Examen eſt illud quo examinať.i.exq̄ritur rerum poſitarum in lancibus pondus.Eſt etiam fetus apū eductarum:vt Iuuenalis.Examenq̄ꝫ apium longa cōſederit vua.Penſat frequentatiuum eſt a pendo.Et quia ante pecuniam ſignatā olim oīs ſolutio fiebat pendendo.pendere accipiť ꝓ ſatiſfacere. Quia vero pendēdo pondus vt valor rerū diſcerniť:Penſitare accipitur ꝓ ęſtimare. Vnde trāſſumiť ad ſignificandū explorare & de hoīe inerti dicimus q̄ꝫ nihil penſi.i.firmi.rati & explorati habeat.Nunqđ hiet &c. Oſtēdit cām quare vir bonus ſe penſat.ſimulq̄ꝫ oſtendit fidelitatem trutine.Pōt enim dari globus auri aut argēti q̄ teres ſit atq̄ꝫ rotundus:& tn̄ externā labē admittat:ſi intus inanis & cōcauus ſit quā rē nō vidēdo nō tangēdo: ſed penſitando dep̄hendis.Nō ergo ſatis eſt vt vir ſapiēs foris hoc eſt in oculis hoīm plenus ſit:& cōtentus ſuis opib⁹.Verū oportet vt intus quoq̄ꝫ.Hoc eſt in iudicio cōſcientie ſue totus plenus & ſolidus ſit.Penſat ergo ſe.Ne quid hiet.i.ne aliqua fiſſura aut rima ſeu concauitas ſit alteri⁹ rei capax.Preterea vt de primo mobili diximus: neceſſe eſt nullus ſit angulus in viro ſapiēte q̄a ſi fuerit angulus hoc eſt q̄uis pars eleuata eminēs atq̄ꝫ extās. neceſſe eſt vt inane ſit:q̄a ſicut mons nō appet ſi nō eſſet vallis ſic nec anguloꝶ aſperitas niſi aſſit pars depſſior. dicit ergo.Ne quis angulus pturbet ſe.q̄bus verbis excludit inanitatē externā.ſicut ſupioribus internā Aeq̄s partib⁹ vt coeat.alia via idē oñdit.Pōt em̄ fieri vt aliqđ corp⁹ plenū ſit neq̄ꝫ angulofum:ſed ex vna parte maius q̄ꝫ alia vt videre eſt ī ouo.& tale facile externū in partē minorē admittit.ideoq̄ꝫ dicit. vt coeat.i.cōſolideť

equis.i.

Dies.

Diei ptes

Mane.

Verper.

De genere diei.

Sub.

Cogito.

Trutina.

Examen.

Pendo.

equis.i.equalibus partibus.Nil vt deliret amuſſis.Amuſſus vt notat Calderinus eſt norma ſeu regula qua fa-
Amuſſis, bri in equandis muris vtunť.ea em̄ deprehendunt an partes coeăt q̄a ſi deliret.i.extra directū tramitē oberret
Delirare, certū eſt aliq̄d muro extare & aſperū eſſe.aut p̄tes inequales eſſe. delirare:vt Domitius exponit eſt extra lyrā
id ē ſulcū errare.Inde delirus q̄d ſenectutis adiectiuū eſt:q̄m titubăt & oberrant ſenes:Refertq; ad aīm tametſi
corp̄is eſt.Solidū quodcūq; ſubeſt.excluſit rimas excluſit angulos.excluſit inequalitatē.excluſit aſperitatem
nūc excludit latentē concauitatē dicens.Sit ſolidū quodcūq; ſubeſt.Solidū dicit' q̄d' eſt ſtipatū & vndiq; ple
nū.& denſum.tale aūt durū eſt:ideo corp̄a dura ſolida vocamus: eo q̄ nihil raritatis habeăt nihil per poros
recipiăt:vt ſolida marmora:ſolidus adamas &c.Subeſſe dicit' ſubtus eſſe:ſed q̄d' ſubtus eſt latet & occultum
Subeſſe, eſt.ideoq; tranſſumit' vt ſignificet latere & occultū eſſe.Enimuero Sub eā naturā habet in cōpoſitione vt oc-
Sub, cultationē ip̄ortet.Queadmodū ſurripio.clā rapio.Sublego clā lego.i.furor:ſimiliter ſuffuror ſuppono ſub
duco ſubtraho&c.Nec inania ſubtus &c.Ordo eſt.Nec ictus.i. violētus ductus ſeu tractus vnguiū vt faciūt
Ico, marmorarij iudicet inania eſſe ſubtus digitis palātibus.i.oberrātibus.Icere eſt ferire & p̄cutere.vn̄ dicimus p̄
metaphorā ab antiqua militia.ictum fedus.i.p̄cuſſum.Inde etiā dicit' ictus tus.tui.q̄d' ſignificat violentam
impulſionē qua opus eſt vt vngues ducēs ſentiat aſp̄itatem;nā ſi molliter ducat:poſſet etiā in aſp̄o nō delira-
re.Palare aūt eſt oberrare.& extra tramitē rectū vagari quo vocabulo.Saluſtius frequēs vtit'.Nō ergo leges di
Palare, gitis pallētibus.Nō prius in dulcē declinat lumina ſomnū.ſancta p̄fecto ſnīa etiā paulo digna Animaduer-
te aūt q̄ accurate oīa dicant'.Primū dulcē ſomnū dicit.Eſt etem̄ quies donū deorū.vn̄ in ſecūdo enei. Tēpus
erat quo prima quies mortalibus egris Incipit:& dono diuū gratiſſima ſerpit.Ideoq; Vergili' quotiēs aliquē
grauiter ſomno excuſſum dixit. malum ſubſecutum edocuit.Licet ergo dulcis ſit ſomnus. nō tn̄ prius decli
nat &c.Semp̄ em̄ que ad ſalutē ſpectant prima faciēda ſunt.vnde in quarto enei. At pius Aeneas q̄q; lenire
dolentē Solando cupit.& dictis auertere curas.Multa gemēs multoq; animū labefaſtus amore.Iuſſa tn̄ diuū
exeq̄tur:claſſemq; reuiſit.Sic in geor.In primis venerare deos.Quam acceptum aūt deo ſit reputare acta diei.
oſtendit diuinus vates dicens.dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiā meā dn̄o & tu remiſiſti impietatē pec-
Somnus, cati mei.Dicit p̄terea declinat hoc eſt deflectit.Negligētię em̄ argui deceret ſi p̄fundo ſomno ſopiret' priuſq̄
reputauerit acta diei:verū deus imbecillitati humane ignoſcere poſſet:ſi grauat' ſomno declinet lumina . Itē
lumina dicit q̄ vt primū tenui cilio tegant':luminis vnde dicunt' expertia ſunt.Addit oīa acta.Integra em̄ de
bet eſſe cōfeſſio.Sequit' longi diei quē p̄ ſingulas p̄tes quas modo memorauimus diſcurrēdo longum efficit.
Tametſi em̄ in toto nihil eſt q̄d' nō in aliqua p̄te copioſi' tn̄ q̄d eſſe videt' dū ſingulas eius partes enumeras.
Quocirca(authore Seruio)Iuppiter in primo enei.ad Venerē loquēs de imperio ęneę.ne parū videret' ſi trię
nio ip̄m regnaturum diceret.diuiſit annū dicens.Sublimēq; feres ad ſydera celi.Magnanimū æneam &c.Ter
tia dū latio regnantē viderit ęſtas Ternaq; trāſierint rutilis hyberna ſubactis.Qui itaq; in dolore ſunt & ſin
gulas t̄pis percipiſcūt partes multo longius tempus putant q̄ q̄ in delitijs.Reputauerit vero: cumulatiſſimā
diligentiam importat.Putare enim eſt vt in vite ſuperflua reſecare.Putamus aūt inq̄t donatus p̄ſentia & in-
Putare. ſtantia:reputamus p̄terita.Sicut ergo putator vitiū diligenter exq̄rit:quis palmes futuris vuis p̄ducēdis erit
Reputare vtilis & quis inutilis ſic vir bonus & ſapiens reputans acta totius diei offenſis prauis dat palmam & premia
rectis.Similem confeſſionem profitetur Hora.in ſermonibus.vbi docet reſipiſcendi viā dicens . Sic teneros
animos aliena opprobria ſępe Abſterrent vitijs:ex hoc ego ſanus ab illis Perniciē quecunq; ferunt mediocri
bus & quis Ignoſcas vitijs teneor:fortaſſis & iſtinc Largiter abſtulerit longa ętas.liber amicus.Conſilium p̄-
priū neq; em̄ cū lectulus:aut me Porticus excepit deſum mihi rectius hoc eſt:Hoc faciens viuā melius:ſic dul
cis amicis Occurrā:hoc quidā non belle:nunq̄d ego illi Imprudens olim faciā ſimile:hęc ego mecū Cōpreſ-
ſis agito labris &c.Quo preter greſſus.Venerabile verbū& multa ſāctitate fecundū:quod tametſi aliquibus
forte p̄lixitate odioſus fiam:ſiccis pedibus tranſire non poſſum.Sapiens inquit non ſolum conſiderabit: pre
tergreſſus metas recti ne ſit.Verumetiam animo complectetur:quo pretergreſſus ſit.i. in quantam culpam
ceciderit. In qua re ſatius ac humanius ſenſit q̄ ipſi ſtoici qui(vt in paradoxis etiam Cicero monſtrare con-
tendit)peccata omnia paria eſſe cenſent:nihilq; referre:parum ne an multum tranſgrediaris:ſi modo tranſgreſ
ſus fueris.Nam auri nauē euertat gubernator an paleę:in re aliquātum:in gubernatoris iuſtitia nihil intereſſe
aiunt.Quam rem vrbane damnat Flaccus primo Sermonū dicens.Quis paria eſſe fere placuit peccata labo
rant.Cum ventum ad verum eſt:ſenſus moreſq; repugnant.Atq; ipſa vtilitas iuſti prope mater & equi : reli-
qua vide Saty.iij.Vergilius ergo vult nos attendere ad pondus peccatorum non ſolum ad peccata.Nam(vt
docet in ſexto.& noto verſu dicitur)qui deliquit grauius grauioribus ille ſubijcitur penis . Quid geſtum in
tempore quid non.In tempore.hoc eſt tempeſtiue & quo t̄pe oportuit:que res ad virtutē moralē plurimū fa
cit.Non ergo ſimpliciter intelliges:q̄d enim nō fit in t̄pe.Cur iſti facto decus affuit aut ratio illi . Diligēter
inq̄t diſquiret opera ſua:ne forte benefeciſſe exiſtimās peccauerit.Itaq; ad philoſophiam moralē nos cohor-
tatur.Principium enim recte faciendi eſt recte ſapere.Eorū vero que recte gerunt' quedā ſola cōſuetudine p̄-
bant'.vt ſunt iſtituta qualia letū cōuiuā interdū agere amicis arridere.& reliqua q̄ t̄pis loci p̄ſonarūq; deorū
expetunt.de illis ergo dicit.Cur iſti facto decus affuit.Alia v̄o imutabili rōne obſeruant':qualia ſunt iuris p̄
cepta.& apud nos mandata diei.cōtra que ne mortis q̄dem metu faciendum eſt .talibus ergo quadrat aut ra
tio illi.Cur hec ſnīa ſedit:quam melius mutare fuit.Diceres fortevirum bonum & ſapientem non poſſe pec-
care.quia ſi bonus eſt:volet bene operari ſi ſapiens ſciet q̄uo bene operandum eſt.Scienti aūt & volenti nunq̄
deeſt virtus.nam non effectum ſed affectum deus aſpicit.Ideoq; non addunt ad ſcientiam & voluntatem:po
tentiam quia licet illa deſit:virtus tamen non minus affuerit.Ad hanc rem per antipophoram videtur poe-
ta reſpondere:neminem in hac mortalitate omnia ſcire:ſed paulatim per experientiam nunc hoc nunc illud.
Quapropter vir bonus vbi viderit quod bonum putat et eſſe cōtra vite decorum.diſquirit ſecum cur hec ſen-
tentia quam melius mutare fuit ſedit.i.placuit& firmiter hæſit vt in.iiij.enei.Si mihi non animo fixum im-
motumq; ſederet.Eſt ergo plus ſententiam ſedere q̄ placere.tunc enim ſedet quando fixa eſt.& ſuper ea quie
Sedere, ſcimus.Miſeratus egentem.Cur aliquam&c.Magni momenti ſententia quam ne noſtrę religionis ſanctitati
contrariam putes altius exequar.Primūq; poetę noſtri verba ex fine ſecundi Geor.repetam vbi inquit.Fęlix
qui potuit rerū cognoſcere cauſas:Atq; metus oīs & ineluctabile fatū Subiecit pedibus : ſtrepitūq; acherōtis
auari.Fortunat' & ille deos q̄ nouit agreſtes.Pan acq; ſyluanūq; ſenē nymphaſq; ſorores.Illū nō populi faſces
nō purpura regū Flexit:& infidos agitās diſcordia fratres:Aut cōiurato deſcendēs dacus ab iſtro.Nō res Ro
manę:p̄turaq; regna:neq; ille aut doluit miſerās inopē aut inuidit hn̄ti &c.Quib' ſup̄mis verbis idē videt' di
cere q̄d' hic:virū bonū & ſapientē miſeratorē eſſe nō decere.quo nihil remoti' a ſanctitate nr̄a abeſt.Sic etem̄

Ieſus chriſtus noſtre vite auctor & dec⁹ nos inſtituit vt ſupra oīa miſericordes ſim⁹. Quin & ipē poeta ī
duriſſimo carcere occluſos. dicit p̄eaſq; expectare: Aut q̄ diuitijs ſoli īcubuere reptis: nec ptē poſuere ſuis
que maxima turba eſt. Ad hanc obiectionē ſic reſpōdet Seruius in illud Geor. Cicero ī tuſculanarū libro
quinto hoc tractat dicēs. In quē cadit vna mentis perturbatio: poſſe in eū oēs cadere: ſicut pōt oī virtute
pollere: cui virtus vna cōtigerit. Vñ nūc Verg. noluit (inqt) dare ruſtico miſericordiā: ne ei daret etiā ce-
teras animi paſſiones: quas nouim⁹ a bonis & a malis venire rebus. A bonis opinatis duas vnā p̄ntis tē-
poris: vt gaudiū vnā futuri: vt ſpem. A malis ſimiliter duas: vnā p̄ntis vt dolorē & vnā futuri: vt metū.
Quas paſſiones eſſe animi nō dubiū eſt. Vñ & ipē ait ī ſexto. Hinc metuūt cupiūtq; dolēt gaudētq;. Salu
ſtius etiā ī Catiline bello ait oēs hoīes q̄ de reb⁹ dubijs cōſultāt. ab odio amicitia ira atq; miſericordia va
cuos eſſe decet. Nā anim⁹ haud facile verꝝ ꝓuidet vbi illa officiūt. Ergo aut ſcd'm tractatū Ciceronis hoc
dicit. Aut (qd' abſoluti⁹ eſt) ītelligam⁹ iō ruſticū pauptatē nō dolere. ꝙ eā malū eſſe nō credit: ſed munus
deoꝝ. Luca. de pauptate. Et munera nōdū ītellecta deū. Hec ibi Serui⁹. Poſſum⁹ ad cōfirmationē poſterio
ris opinionis q̄ dicit ruſticū pauptatē modeſte pati afferre Ofellū horatianū q̄ ruſtic⁹ a ſuis agris expulſ⁹
poſtq; eos ānua pēſione a milite redemerat: ſic inqt. Seuiat atq; nouos moueat fortuna tumult⁹. Quātū
hinc īminuet &c. & cōcludit. Quocirca viuite fortes. Fortiaq; aduerſis opponite pectora reb⁹. Sed Vergi
lius nūc de ruſtico nō loqtur. imo de viro ſapiēte: & bono. Sed ad hāc purgationē hmōi ābagib⁹ minime
opus eſt. Nō eñ poeta vetat virū bonū eſſe miſericordē: ſed ne ſic miſereāt vt dolorē aut fracte mētis p-
turbationē inde ſentiat. Quāobrē dixit in illo Geor. Neq; ille aut doluit miſerās inopē. & hic miſeratus
Pauptas. egentē Cur aliquē &c. cui⁹ ordo eſt: cur miſerat⁹ egentē pſenſi aliquē dolorē fracta. i. effeminata mēte hoc
Miſeror. eſt cur ſic miſerat⁹ vt inde doleā: Nā de vera charitate & hūanitate q̄ ꝓximos miſericorditer ſuſcipim⁹
vir bonus dolere nō pōt. Dolet aūt ſi vel ꝓpter turpē cauſam miſeratū ſe ſentit vel ꝓpter metum future
Miſereor egeſtatis: qūo ipſum ſui nō eius cui dat miſeret. Vt aūt ad grāmaticē reſpiciā dicim⁹ miſeror aris. cū ac-
Miſere- cuſatiuo: vt. iiij. enei. Nū lachrymis victus dedit aut miſerat⁹ amantē eſt. vbi ſignificat (qd' nūc dixim⁹)
ſcit. virum fortē nō miſerari ex turpi cauſa. Dicim⁹ etiā miſereor eris. cū ſolo gt̄o inqt Serui⁹ vt ī ſcd'o enei.
Miſere- Miſerere aī nō digna ferētis. & in quarto. Miſerere dom⁹ labentis. Noſtri dicūt miſerere nobis / quod eſt
ſco. ignoſce & da veniā. Dicim⁹ p̄terea miſeret īpſonale v̄bū qd' vtrūq; ſimul regit & acm̄ & gtm̄: vt ī qnto.
Et te lapſoꝝ miſeret. Dicim⁹ ad hoc miſereſcit qd' īpſonalr̄ ſumptū a miſeret īpſonali: deducit. & eoſdē
Foret. caſus habet. vt īopis te miſereſcat mei. Perſonalit̄ v̄o miſereor flecti vr̄ & nōnūq; dtm̄ regere. vt. ij. enei.
Fore. His lachrymis vitā dam⁹ & miſereſcim⁹ vltro. Quid volui. qd nolle bonū foret: certū eſt qd dicat. Foret
i. certū eſſet: & habet hic p̄teriti īpfecti ſignificationē: aliqñ p̄ſentis. Fore aūt ſemp futuri ſignificationē
gerit idēqꝫ eſt qd' futurꝝ eē: q̄circa nūq; pticipijs p̄cipue futuri tpis: ſed ſemp noīb⁹ iungit / vt nō dices ſpe
ro te amaturū fore ſed vel amaturū eē vl' amatorē mei fore. Nec dices ītellexi te iā ſanū fore. imo ſanū eē.
Vtile honeſto cur malus ante tuli. Sentētia ſapiēte viro digna. Na eſt in paradoxis. Quod honeſtū ſit id
ſolū bonū eſſe. Multa tñ multis vident̄ vtilia q̄ honeſta nō ſunt. vt carni inſeruire: voluptatib⁹ indulgere
per Phas & nephas diuitias accumulare. Pulchre ergo dicit: Cur malus añ tuli: hoc eſt p̄tuli. quaſi dicat: ſi
bonus eſſem bona dūtaxat quererē. Iucundū aūt eſt ſi aduerteris ꝙ vir bonus ſe malū dicat. Accipit̄ autē
Iuris pre- malū tot modis q̄t bonū: cōtrarioꝝ eñ (vt aiūt) eadē eſt diſciplina. Nū dicto aut de &c. Si legeris quiſq;
cepta. iuſtū virū deſcribit. Iuſtitie eñ p̄cepta ſunt honeſte viuere. vñ eſt vtile honeſto cur malus añ tuli. Alteri
nō nocere: vt hic Cur quiſq; ē pſtrict⁹. i. male affectus v̄bo aut vultu meo. hoc eſt truculētia vult⁹. Itē ius
ſuū vnicuiq; tribuere: vñ ſequet̄ Offenſus prauis dat palmā & p̄mia rectis. Videt̄ tñ melius ceteris qua-
drare ſi legerimus / qcq;: vt ſit ſenſus: Cur ego pſtrictus ſum qcq;. i. q̄uis modo: aut dicto aut vultu. Itaq;
omnes partes q̄bus peccare poſſet exqrit. Peccam⁹ eñ facto: vt vtile honeſto Cur malus añ tuli. v̄bo &
vultus. cogitatione. Cogitatiōis aūt tacite index eſt vultus q̄ a volendo dicit̄ ꝓ duobus ergo poſteriorib⁹ dicit̄.
Num dicto aut deniq; vultu & cetera. vel refert̄ ad fortitudinē: vt ſit Cur malus nō fortē animū omnib⁹
obieci: ſed viſus ſum pſtrictus arctatus cōmot⁹ dicto: hoc eſt obmurmurādo: aut deniq; ſi tacui vultu mo
tum animi prodidi. cur me natura magis q̄ diſciplina trahit: vt hoc quoq; v̄bum cui equidē palmā tri-
buendā arbitror: altius exordiar. Sciendū eſt vulgarē fuiſſe opinionē: fatoꝝ aſtrorūq; violēta neceſſitate
Fata. omnia in terris geri. atq; vt quiſq; optime natus fuerit: ita eū ſanctiſſimā vitā ducere oportere. Vñ illud
Satyricū. Diſtat eñ q̄ ſidera te excipiāt modo primos incipientē edere vagitus & adhuc a matre rubētē
ſi fortuna volet fies de cōſule rhetor. Si volet hec eadē fies de rhetore cōſul. Ventidius qd eñ: qd Tulli⁹
an ne aliud q̄ Sidus & occulti mirāda potētia fati. Hec Iuuenalis. Quia igit̄ multis mortalib⁹ perſuaſum
eſt omnia ex neceſſitate cōtingere in caſſum ſe eniti dicebant. q̄circa multos excepit ignauia. Contra quē
errorem dicit aureus poeta noſter. Naturā quidē ideſt eſt naſcēdi rationē nos trahere: ſed ſi velim⁹ medi-
cas manus adhibere atq; bonis p̄ceptionibus aquieſcere poſſumus diſciplinā ſequi & naturā cōprimere.
Sunt eñ cōtra ſingula vitia certa remedia. Vñ Horati. in epiſtolis. Laudis amore tumes: ſunt certa piacu-
la que te Ter pure lecto poſſunt recreare libello. Inuidus. iracūdus. iners. vinoſus. amator. Nemo adeo fe
Diſciplia rus eſt vt nō miteſcere poſſit Si modo culture patientē cōmodet aurē. Hec ille. Diſciplina dicit̄ a diſcipu
Hypme- lo. vna eñ eadēq; res prout a doctore ꝓcedit doctrina dicit̄ q̄ qa a diſcipulo ſuſcipit̄ diſciplina vocatur.
trum. Sic dicta & facta p oīa ingrediens. hypermetrū verſum fecit qui quoties fit ſyllaba abundās apud Vergi
lium quidē a ſequenti vocali abijcit̄ vt hic a per i. Et (ne quem lateat) hypermetrū dicim⁹ in quo ſyllaba
vltima abundat υπερ eñ eſt ſuper & μετρου menſura. Ortoq; a veſpere. ideſt vt primū veſper oritur. de
veſpere iam diximus. Sunt qui hic ſenſum putent ab orto veſpere. ideſt a lucifero qui idem noctu ſepe
veſper dicitur: ſed acquieſco priori. Offenſus prauis. vtilitatem huiuſmodi examinis oſtendit eſſe con-
ſummationem penitentie. Quem enim vere pertesum eſt peccati: penam ſibi ſtatuit ne recidat. & ꝓ bñ
geſtis modeſte gaudet. licitum enim eſt etiam viro chriſtiano quoties deum obſecrare vult aut deſpera-
tionis nebulas repellere: de bene actis letari & ea recēſere. Offenſus dicitur is qui a re quā offenderit leſus
eſt. & idcirco illi ſuccenſet. Offendere enim eſt citra ſpem inuenire: vt dum lapidem ingrediens pedibus
ignoranter impello. ip̄m offendere dicor. & ille itē me offendit hoc eſt ledit. Ob eñ p̄poſitio apta eſt reb⁹
que inſperete obueniūt. Offenſus ergo prauis dat palmā ideſt laudem & gloriā. Nā ſummis victoribus
palma debetur: nō (vt opinat̄ Plynius) ꝙ ſemper vireat. id eñ lauro. buxo. alijſq; pluribus datum eſt: ſed
quia lignum eius ſemp contra pondus renitat̄ atq; incuruet̄ Sic vir fortis cōtra aduerſa quoties ita factū
decet fortis inuictuſq; ꝓcedit eoq; acrior. quo res quā aggredit̄ difficilior eſt.

ASCEn. Auaricia

QVoniā quidem reipublice incolumitati in qua palmā nimiꝶ Romani ſibi vendicāt: nihil auaricia īpa pniciosius ortū eſt creſcētib⁹ ſiqdē diuitijs omnē honeſte vite gloriā amiſere. Vñ Saluſtianū illud in Catilinario. Igiť prīo pecunie. deinde impīj cupido creuit ea q̄ſi materies oīum maloꝶ fuere. Nāq; auaritia: fidē: ꝓbitatē: ceteraſq; artes bonas ſubuertit. Pro his ſupbiā: crudelitatē: deos negligere: oīa venalia habere: prauitas docuit. Et paulo poſt. Auaricia pecunie ſtudiū hēt: quā nemo ſapiēs cōcupiuit: ea quaſi venenis malis ībuta: corp⁹ animūq; virilē effeminat: ſemper īfinita: ſemp īſaciabilis ē. neq; copia neq; inopia minuiť. Et in Iugurthino. Ceterū mos partiū populariū & ſenat⁹ factionū ac deinde omniū malaꝶ artiū paucis añ ānis Rome ortus eſt: ocio atq; abūdantia carū rerū q̄ prima mortales ducūt. Nā añ Carthaginē deletā popul⁹ & ſenat⁹ Roman⁹ placide modeſteq; iter ſe rēpub. tractabāt. Neq; glīe neq; dñationis certamē īter ciues erat. Met⁹ hoſtilis in bonis artibus ciuitatē retinebat: ſed vbi illa formido mētib⁹ diſceſſit. ſ. ea q̄ res ſecūde amāt laſciuia atq; ſupbia īceſſere ita q in aduerſis rebus optauerūt ociū: poſtq; adepti ſūt. aſperi⁹ acerbiuſq; tulere. Namq; cepere nobilitas dignitatē ī ſupbiā: popul⁹ libertatē in libidinē vertere. Ita oīa ī duas ptes abſtracta ſūt reſpublica q̄ media fuerat dilacerata. Huic Saluſtiane ſentētie corrñdet illud Iuuenalis ī ſexta. Preſtabat caſtas humilis fortuna latinas Quōdā: nec vitijs contingi parua ſinebāt Tecta: labor: ſomniq; breues: & vellere tuſco Vexate dureq; man⁹: ac ꝓxim⁹ vrbi Hānibal: & ſtātes collina ī turre mariti. Nūc patimur lōge pacis mala: ſeuior armis Luxuria īcubuit: victūq; vlciſciť orbem. Nullū crimē abeſt facinuſq; libidinis: ex q̄ Pauptas Romana perit: hic fluxit ad hiſtros Et ſybaris colles: hinc ad rhodō & miletos Adq; coronatū petulās madidūq; tarentū Pria pegrinos obſcena pecunia mores Intulit & turpi fregerūt ſcl'a luxu Diuitie molles. Hec ille. Quoniā igiť inquā tā nociua auaricia Romano īperio fuit. Nihil diri⁹ Romani poete (q ſemp reipublice ꝓdeſſe ſtuduerūt) execrati ſūt. Hinc illa exclamatio ī. iij. enei. Quid nō mortalia pectora cogis Auri ſacra fames. Hic ī ſexto apud tartarū dānatos dicit. Aut q diuitijs ſoli incubuere reptis. Nec partē poſuere ſuis: q̄ maxīa turba ē. Et paulopoſt de ijs q auro iuſtitiā polluerūt Diſcite iuſtitiā moniti & nō tēnere diuos Vēdidit hic auro patriā dominūq; potentem

P. Verg. Maronis de ludo contra auariciā & iram Lepidum epigramma.

SPerne lucrum: vexat mētes veſana libido
Fraude carēte graues: ignari credite doctis.
Luſuri nummos aīos quoq; ponere debent
Iraſci memini victos: placet optime frater
Ludant ſecure quibus eſt æs ſemp in arca
Si quis habet nummos veniens exibit inanis.
Luſori cupido ſemper grauis exitus inſtat.
Sancta probis pax eſt: iraſci deſine victus
Nullus vbiq; poteſt fœlici ludere dextra.
Initio furijs ego ſum tribus addita quarta.
Plecte truces animos: vt vere ludere poſſis
Ponas mature bellum precor: iraq; ceſſet.

potentē Impoſuit:fixit leges ꝓcio atq; refixit.Hinc tota Horatij excādeſcētia ꝗ vbicūq; pōt ī auaritiam inſurgit.atq; īſaniſſimos auaros eē docet.& plurime purgatiōis(quā ꝑ hellebor; ītelligit cui⁹ copia ī āticyra ꝓuenit)indigere.Vñ ait ī ſermonib⁹ noīe ſtoicoꝝ.Dāda eſt hellebori multo pars maxīa auaris.Neſcio an āticyrā ratio illis deſtinet omnē.hoc eſt neſcio an auaris omni helleboro opus ſit vt purgēt.omis n.peccati ſpēs ex mala cupiditate(ꝗ auaricia gñalr̄ dici pōt)naſcitur. Sunt autē tria huius peſtis ꝓcipua

Auarus. capita.Aut enim mala cupidine ductus per phas & nephas acquirit:& proprie dicitur auarus ab auendo

Sordidus ideſt cupiendo.vnde & auidus dicitur.Aut res vtcūq; acquiſitas illiberaliter amat ſemper ſecum ſeruat

Lautus. & dicitur tenax.Aut nulli vſui expendit.& dicitur proprie ſordidus ſicut contra qui nitidū rerum ſuaꝝ vſum habent Lautos vocamus.Vnde Iuuenalis.Atticus eximie ſic cenat lautus habetur.Habet aūt auarus hoc dementie:ꝙ vt dicitur in primo Sermonum.Hora.ſemꝑ inuuidia cruciatur.Vnde ait. Quodq; aliena capella gerat diſtinctius vber Tabeſcat habet& illud.ꝙ rebus partis neſcit vti.Vnde idem ibidē: Congeſtis vndiq; ſaccis Indormis inhyans& tanq̄ parcere ſacris Cogeris.Adde ꝙ auaricie vitium tanto plus virium habet quanto nos imbeciliores efficimur.Eſt enim ſenibus commune vitium ꝙ(vt inquit comicus)omnes ad rem auidiores ſunt.Hinc illud Horatij in de arte poetica. Multa ſenē circoueniūt incommoda vel ꝙ Querit & inuentis miſer abſtinet& timet vti &c.habet& hoc mali ꝙ cetera vitia multo vſu diſplicent.qualis ſuperbia exterior.qualis luxuries.& relique peſtes.Auaricia vero nec copia nec inopia minuitur.Vnde Iuuenalis.Creſcit amor nummi q̄tum ipſa pecunia creſcit.Eſt ad hoc execrabile malum ꝙ cetera vitia quandam apparentem dulcedinem inſipientibus pariunt.Auaris vero tanto minus quietis aut dulcis fruitionis quanto magis rerum.vt enim inquit Seneca.Tam deeſt auaro quod habet ꝗ quod non habet.Eſt ad ſummum auarus odioſus omnibus:nemini amicus.non deo:non ſibi: non proximo.Non ſibi quia parcit& inuentis miſer abſtinet.Vnde in ſermonib⁹ de homine auaro.Vix credere poſſis ꝗ ſibi nō ſit amicus.Non deo Vnde eſt in eiſdem ſermoni.dijs inimice ſenex cuſtodis ne tibi deſit.Non deniq; proximis quia multa ſi poteſt congerit.nec vlli impertitur quicq̄.Quando igitur tm̄ eſt auaricie malum vt quod miſericordie maxime officit.ſeueriſſime a poeta noſtro nunc improbatur. Dices forte nihil video ſeueritatis.Nempe hoc eſt maximum.ꝙ ita auaritiam damnat.vt ne vitam noſtram polluat:etiam a ludo/qui recreanda animi gratia fieri ſolet.nobis abſtinendum dicat.Vtitur ergo argumento a veriſimiliori Nam ſi ne ludere quidem lucri cauſa poſſumus.certum eſt a malis queſtibus abſtinendum eſſe:

SPerne lucrum.non dicit Sperne ludum quoniā necverſus id pateretur nec ſententia.non verſus quia ludus primam longam habet.Non ſententia.quia interdum ludendum eſt. Nam & ſacri

Idem. ludi ſunt vt Apollinares Loquitur tamen de ludo alee aut pile.aut alterius rei vnde lucellum exquiritur.Vexat mentes veſana libido.Vexare verbum eſt magne violentie vt docet Aulus

Vexo. Gellius.Eſt enim frequentatiuum a veho:ſed qui vehitur alterius viribus impellitur.Qui vero vexatē nunc huc nunc illuc agitatur.Quādo enim quis per idem ſpacium ſepe violenter rapitur atq; retrahitur tunc proprie non vehitur quod ſemel fit ſed vexatur.Veſana ergo libido vexat mentes.hoc eſt impotētes virium agitat & cogit ſub alio ſole querere merces.Hinc plurimi poetarum loci.Horatius in primo carminum.Nequicq̄ deus abſcidit prudens oceano diſſociabili.Terras:ſi tamen impie Non tangenda

Ve. rates tranſiliunt vada.Et multis alijs in locis.Veſana.Ve particula aliquādo auget.vt vehemens.aliqñ

Libido. minuit.vt veſtibulum:aliquando contrarium inducit:vt vecors ſine corde & animo virili.vel certe praui cordis.ſic veſanus maleſanus . Libido vt plurimū in malā partē accipitur.ſemel apud Salluſti ī bonā refertur autē ad ambitionem vt eſt libido dominandi.& ad cōcupiſcentiam.vt eſt libido carnis.item ad

Tria tribus etatibus precepta. quamuis malam cupiditatem.vnde nōnulli codices habent hoc loco vexat mentes veſana cupido.Fraude carete graues:ignari credite doctis.Tribus vite noſtre partibus poeta conſulit.primeque iniens etas dicitur/cū ait Ignari credite doctis.Medie cum dixerat.ſperne lucrum.ea enim etate ludis incubunt.ſupreme aūt dicens.Fraude carete graues.Et ſunt ſane ſalubria precepta.Quid &enim adoleſcentibus ſalubrius ꝗ vt diſcant.Oportet autem(inquit philoſophus)diſcentem credere.Neq; tñ vult:vt nimium creduli ſimus:ſed vt doctis& expertis dūtaxat fidem habeamus:que res ſi rite ſeruetur nihil in repub.vtili⁹

Officia adoleſcentis. contingeret.Quot &enim ignari ſumus/quoniā ab ignaris & indoctis doceri ſperabamus.& miſeri nr̄i parentes:ſi doctos preceptores nobis comparaſſent:non nequitie:ſed litteris nunc incumberemus.Quid item adoleſcentie & virili etati decentius conueniret:ꝗ vt ludo & libidine abſtineamus?Quid deniq; Senecte noſtre iucundius aut pulchrius contingat:ꝗ vt fides nobis habeatur quod non dubie fiat ſi fraude vacarem⁹ :Inquit ergo bene:fraude carete graues hoc eſt maturi eui.Ignari credite doctis.de hac re ſic Cicero vbi adoleſcentie officia ꝑſcribit.Eſt igitur adoleſcentis maiores natu vereri:ex hiſq; eligere optimos & probatiſſimos quorum conſilio atq; auctoritate nitatur.Ineuntis enim etatis inſcitia ſenum conſtituenda & regenda prudentia eſt.Maxime autē hec etas libidinibus arcenda eſt:exercendaq; in labore patientiaq; & animi & corporis:vt eorum & imbecillis:& ciuilibus officijs vigeat induſtria.Atq; etiam

Frater. cum relaxare animos & dare ſe iucunditati volent:caueant intemperantiā meminerint verecūdie:quod erit facilius ſi eiuſmodi quoq; rebus:maiores natu intereſſe velint.Hec ille.Et ſi vt ſequēti capite docet: ſenum intereſt:vt amicos:& iuuentutem & maxime rēpub.conſilio & prudentia q̄plurimū adiuuēt&c. ante omnia opus eſt vt ſine fraude inueniantur.nam vt iam dixi nihil profecerimus docēdo.ſi doctrine noſtre propter fraudē in nobis compertā fides deſit.quid em̄ profuit caſſandre prognoſticon de qua ſic

Aes. Vergilius.Tunc etiam fatis aperit caſſandra futuris.Ora dei iuſſu non vnq̄ credita teucris.Luſuri &c. Ordo eſt luſuri:quod eſt quicūq; ludere parant.debent ponere nummos:quoq;.ideſt etiā animos.hoc eſt

Pecunia. tametſi amiſerint nummos:non tamen iraſcentur.Iraſci memini victos.gerit preceptoris partes.Quocirca vult ſibi credatur tanq̄ experto.memini inquit.hoc eſt memoria complector ex ijs que vidi victor iraſci.Placet optime frater &c.Facete loquitur.ſolent enim qui moralia precipiunt ad liberos ſuos vt pote ad chariſſima pignora ſcribere.ſic Marcus Cicero ad Marcum filium officia ſcribit:& opus illud morale Cum animaduerterē etiam ad filium deſtinatur.debēt enim preceptores vt meminit Iuuenalis haberi parentis loco:ſed Vergilius modeſtie gratia optime frater dixit:quomodo& apoſtoli noſtri ad ſuos ſcripſerunt.Dicitur autem frater quaſi fere alter.Ludant ſecure:Huius ſenſum potes dicere a contrario ſenſu eliciendum eſſe.vt Sit quia nulli ſemper ſatis eris in arca eſt.Nulli ludant.vel intelliges ſimpliciter ſic.Ludant prediuites ſiqui ſenſum & theſaurū exhauſtum habent.Tu vero optime frater.hoc eſt qui mec con

ditionis es a ludo abſtineas. Aes eris ſpecies metalli eſt:ſed pro pecunia accipitur:nam primi nummi erei
non aurei aut argentei fuere. Ouid. de faſtis Aera dabant olim melius nunc omen in auro eſt. Victaq; cõ-
ceſſit priſca moneta noue. Hinc pecuniam debitam es alienum dicimus. Et erarium repoſitoriũ publice
pecunie. Seruius Tullus primus fertur es ſignaſſe. nam antea rudi vtebantur. Signatũq; aiunt nota pecu-
dum. vnde pecunia dicta. Nam argenteus nummus primũ ſignatus eſt anno vrbis. CCCCC.LXXXVI.
Deinde. lxij. anno ſignatus eſt aureus. Alij aliam appellande pecunie rationem dant. Dicunt olim omne
commercium fuiſſe in cõmutandis pecudibus in quibus precipuas diuitias ſitas putabant quod vbi ere
& auro argentoq; fieri cepit pecunia(ꝙ in pecudum locum ſucceſſit)appellata eſt. Sunt qui dicant extare
nummos ereos ſignatos ſub Iano antiquiſſimo Italie rege quorum alterius partis nota eſt nauis qua ſa-
turnus in italiam vectus erat. Alterius Ianus biceps/propter rerum experiẽtiam & prudentiam. Certum
autem eſt es accipi ſolitum pro pecunia. Vnde in bucolicis. Non vnq; grauis ere domũ mihi dextra re-
Arca. dibat. Arca dicitur ab arcẽdo ꝙ arceat homines a rebus quas arcanas: ideſt ſecretas & occultas eſſe volu-
mus. Si quis habet nũmos &c. Conformiter ad priorem ſententiã qua diximus: nullis ludendũ ꝗa nullis
es ſemper in arca eſt. Nam ſi quis habet nummos veniens exibit inanis. Inanẽ dicimus cui pecunia non
eſt propter inanem crumenam. ſiue ſacculos erarios inanes. vnde & vacu⁹ dicitur. Iuuenalis Cantabit va
Inanis. cuus coram latrone viator: Nummos a numeris dictos putãt. inuento enim nummo hoc eſt ſignato ere:
Numm⁹. orta eſt numeratio in ſatiſfactiõe. Antea enim era pendebanť. Vnde hodie pendere ſatiſfacere ſignificat
Pendere. vt ſexto enei. Tũ pẽdere penas Cecropide iuſſi. hinc ẽt eſt ꝙ hodie quoq; talentũ auri. librã auri & argẽ-
ti dicimus: tametſi non pondere: ſed numero ſatiſfacim⁹. Luſori cupido &c. Cauſa eſt ꝙ cecus cupidine
lucri: ludendi peritiam non habet. Exitus grauis. At qui dictum eſt exibit inanis. Sed dic grauis ideſt mo
Exitus. leſtus & triſtis: vt apud Iuuenalem. Quo tondente grauis iuueni mihi barba cadebat. nõ enim iuuenib⁹
grauis ideſt ponderoſa barba eſt. ſed moleſta. Exitus eſt finis vt Exitus acta probat: & ſecundo enei. Hec
finis fatorum. hic exitus: ſed pulcherrime hic ponit: alludit enim ad exitum luſoris a taberna luſoria.

SAncta probis pax eſt. Hactenus auaritiam criminatus eſt. nunc pulchro moderamine iram re-
tinendam Docet. Et veluti plena laus contrariorum vituperationem habet: ita & vera vitu-
peratio vnius contrariorũ laude cumulatur. Commẽdat igitur pacem. Quam chriſtiano viro
author & ſaluator humani generis ſatis commendatã fecit: quando eam vt rem precioſiſſimã
chariſſimis legauit. Omnibus vero mortalibus ꝑ ſe laudata eſſe poterit: quãdo & fere in ſuo
genere eam ſeruent. Nam de publica pace quid boni habet/non dicto opus eſt videntibus quod & quã-
Ira. ta ſint belli mala. Quod vero Iuue. ait. Nunc patimur longe pacis mala non pacem criminatur: ſed ociũ
Pax. & deſidiam quam ingrati ignauiq; animi ſubiere. dicit ergo Sancta probis pax eſt. Quorum verborum
ordo eſt. Pax ſancta. ideſt inuiolabilis eſt probis: ideſt probi habent pacem que ſancta eſt. vel ſic: Pax eſt
probis ſancta. ideſt pax eſt habita & eſtimata ſancta a probis: vel ſic Pax eſt ſancta. ideſt ſancita & intro-
ducta a probis. Vnde eſt illud Horatianum in arte. Syluestres homines ſacer interpreſq; deorum Cedib⁹
& victu fedo deterruit orpheus &c. Vtrũutrum autem dicatur ſenſus erit ꝙ magne probitatis indicium
eſt ſeruare pacem Nihil. n. moribus honeſtis tã obeſtꝗ lites & iurgia. vnde notum verbum poete. Lis eſt
de paupere regno. Sanctum dici volunt de quo ſancitum eſt pena ſanguinis ne quis violet vnde ſancta
ſepulchra. ſancta menia rome &c. Iraſci deſine vict⁹. Vide ꝗ̄ moderate ꝑcipiat. Quia. n. ira/ꝗ ſubita ſan-
guinis inflammatione circa cor naſcitur in noſtra poteſtate nõ eſt. Nec omnis ira mala eſt. vt enim docet
peripatetici ira multum ad fortitudinem facit. & in diuinis eloquijs dicitur. Iraſcimini & nolite peccare.
Idcirco poeta non dicit noli iraſci: ſed iraſci deſine victus. & paulo poſt dicet iraq; ceſſet: Iram quãdo im-
portat primũ animi motum in noſtra poteſtate non eſſe docet Flaccus in ſermonibus dicens. Deniq; qua
tinus excidit penitus vitium ire. Cetera item nequeunt ſtultis herentia &c. Et propterea idem in epiſtolis
non vult iram omnino expelli: ſed contineri. vbi inquit qui non moderabitur ire Infectum volet eſſe do-
lor quod ſuaſerit: & mens Dum penas odio per vim feſtinat inulto. Ira furor breuis eſt. animum rege: qui
niſi paret. Imperat. hunc frenis hunc tu compeſce catena. Nullus vbiq; poteſt felici ludere dextra. Prouer
bium eſt quod in re communi multum gratie habet. Solent autẽ tali deuerbio qui victi ſunt ſe conſolari
Nihil eſt ex omni parte beatum. commune enim malum tolerabilius eſt. Initio furijs &c. Ordo ſatis ob-
ſcurus eſt. ego ira ſum addita quarta furia furijs initio tribus. ideſt que ab initio non niſi tres erant. Sũt tñ
qui ſic legãt. Initio furijs ira eſt tribus addita quarta: & ſic ordo facilis eſt: & meo iudicio magis quadrãs.
Furie apud inferos tres dicũtur. Alecto: megera: & Tiſiphone quas acherontis filias eſſe dicunt ex nocte.
nec ab re. Acheron enim interpretatur abſq; leticia nam a priuatiua eſt particula. & χαρα dicit leticia. &
nox eſt cecitas quedã & priuatio luminis. quando ergo mens noſtra triſtitia afficitur ob iniuriam illatam
nec habet lumen rationis quo refrenetur ſtatim in furorem rapitur. Itaq; ira poteſt eſſe quarta furiarum.
Quia ira furor breuis. Aeſiodus in theogonia aliud dicit: ſed non omnia referre in vnũ locum poſſumus
Hoc tamen non preteribo poetas ſolere: ad notum rerum numerum adijciẽdum aliquid eſſe atteſtari. Sic
ꝗa duo Catones inſigni virtute fuerunt. Iuuenalis alluſit: habeat nũc iã Roma pudorem. Terti⁹ e celo ce-
cidit Cato. Sic Horatius ad ſeptem ſapientes in grecia nobiliſſimos reſpiciens inquit in ſermonib⁹ Hec
mihi Sertinius ſapientum octauus amico Arma dedit. Sic ſappho decima pieridum dicta eſt: Sic & hic
ira quarta furiarum nuncupatur. Plecte truces animos vt vere ludere poſſis. Qui & enim ſpe lucri rapiť
non ludos ſed ſolicita ſeria ducit. Plecte ergo hoc eſt rigide flecte & caſtiga truces. ideſt feroces & truculẽ
tos animos. Plectere eſt afficere tormẽtis vt in epiſtolis Horatij. Quicquid delirant reges plectũtur achi-
ui. Ponas mature bellum precor: Ponas. ideſt deponas mature. ideſt tempeſtiue. Nam id maturum dicitr
quod neq; ſerius: neq; citius ſolis beneficio decoctum eſt. Inuitat ergo ad temperãtiam. Nam certum eſt
luſorem vbi amiſerit quouis modo iraſci. Vnde Horatius in epiſtolis. Ludus enim genuit trepidum cer-
tamen & iram. Ira truces inimicitias & funebre bellum. Iraq; ceſſet: quia vt dixi fieri non poteſt: vt vir
acer & ſtrenuus omnino ira vacet: id enim imbellis animi eſt. idcirco dicit ceſſet ira. ideſt placetur tem-
peſtiue.

Liuor

P. Vergi. de Liuore ſeu Inuidia carmē Hendecaſyllabum.

Liuor tabificū malis venenū
Intactis vorat oſſib⁹ medullaſ
Et totū bibit artub⁹ cruorem
Qđ quiſq̧ furit: īuidetq̧ ſorti
(Vt debet) ſibi pœna ſemper ipſe eſt.
Teſtatur gemitu graues dolores:
Suſpirat: gemit: incutitq̧ dentes:
Sudatq̧ frigidus intuens quod odit.
Effundit mala lingua virus atrum:
Pallor terribilis genas colorat:
Infœlix macies renudat oſſa.
Non lux: non cibus eſt ſuauis illi:
Non potus iuuat: aut ſapor lyæi:
Nec ſi pocula Iuppiter propinet:
Atq̧ hæc porrigat & miniſtret Hebe:
Aut tradat Ganymedes ipſe nectar.
Non ſomnum capit aut quieſcit vnq̄
Torquet viſcera carnifex cruentus
Veſanos tacitus mouet furores:
Intentans animo faces erinnys
Eſt talis Titiiq̧ vultur intus
Qui ſemper lacerat iecur comeſti.
Viuit pectore ſub dolente vulnus
Quod chironia nec manus leuaret
Nec phœbus: ſoboleſve clara phœbi.

Liuor tabificū &c. monſtratū eſt aua
ritiam& iram īfeſtiſſima eſſe vitia
auaritiā quidē reipublice. Iram vero
proximis. Auarus ſiquidē oia vena
lia habet vt pecuniā accumulet iracundus q̊
tempore ira pcitus eſt. ſanguinis & vindicte
ſitiens debacchat̄: nihilq̧ tam exoptat q̄ quo
inimicum vlciſcatur. Nunc aūt poeta noſter
ingenioſiſſimus oſtendit inuidiam pniciosiſ
ſimā eſſe illi cui ineſt. Efficit em̄ ipſum Liui-
dum. Tabidum Macilentū: atq̧ omnis letitie
& boni expertē. Vnde Horatius in epiſtolis.
Inuid⁹ alterius rebus macreſcit opimis. Inui-
dia ſiculi non inuenere tyrāni. Maius tormē- Inuidia.
tum &c. Neq̧ vſq̧ adeo mirū eſt hāc tā dirā
eſſe peſtē: Nā ſi vti quiſq̧ ſummā charitatē
habet: ita pfectiſſim⁹ eſt: cōſequit̄: vt qui ma
xima inuidia laboret infeliciſſim⁹ ſit. Nihil
enim vſq̧ adeo fraterne charitati atq̧ iuidia
officit. nā inuid⁹ is demū dicit̄: q nō pōt bo-
nis oculis videre ſalutē alteri⁹ quā optimus
quiſq̧ nō minus ac ſuā deſiderat. Poſſumus
ergo miſeros deſpicere hoc eſt nolle aſpice-
re ex cōtemptu ſed felicibus dūtaxat inuide-
mus. vnde Martialis. Omnibus inuideas. Li-
uide nemo tibi. hoc & enim pacto oēs preter
Liuidū felices forēt. q certe felicitate īdign⁹
eſt q̊circa dici ſolet nihil iuſtius eſſe inuidia.
Notus etiā eſt author: q inuidos oībus ī locis
habere oculum deſiderauit. Credo equidē vt
tantis hominū bonis cruciat⁹ aliquādo (ſiq-
dem fieri poſſet) ipſum ſui miſereſcat. Peſti-
ferā aūt īuidi mentę pulcherrime apit. Aeſo-
pus phrygius ille fabulator ingenioſiſſimus
in apologo ī quo oſtēdit Auaro atq̧ inuido
oblatā a deo cōditionē: vt quācūq̧ rem pete
rent eā impetratā abducerēt. Cum igit̄ iuido
vt peteret iuſſit auarus. ille renuit timēs aua-
rum poſſe aliquid accumulatius petiturū eſſe
Iuſſus aūt auar⁹ poſtulare. nō īmemor ſui. nec
a natura diſcedens: petiit vt quācūq̧ rē īuid⁹
exoraret: eā geminatā haberet. Quod cū iui-
dus audiret: tabeſcēs q̧ illi cumulatius & ge-
minū bonū foret: oculū ſibi erui petiit. quo
alteri vterq̧ occecaretur. Itaq̧ inuidus non tā
ſibi prodeſſe q̄ alteri nocere conat̄. Verunta-
mē vt plurimū auaritia iuidiā generat. nō ſem

per aũt. Nã nõnũq̃ alteri inuidem⁹. quod nos ipſi habere noluerimus. Sed de hac nihil pulchrius q̃ poeta adduci poteſt quo circa ad ipſum accedamus. Liuor tabificũ &c. Carmen hoc endecaſyllabon .i. vndeci
Liuor. ſyllabarũ: conſtat ſpondeo: dactylo: & tribus trocheis q̃uis in vltimo loco ꝓpterea ꝙ vltima ſyllaba indifferẽs eſt. ẽt ſpõdeus ponat̃. Prim⁹ v̾ſus ſic metit̃. Liuor. ſpõdeus tabifi. dactylus. cũ ma. troche⁹. lis ve trocheus. nenũ. trocheus. Pari modo & reliqua ſcãdens. Liuor exiſtẽs tabificũ. i. generatiuũ tabis venenũ vorat deuorat abglutit medullas intactis. i. non tactis oſſibus. Liuor eſt macula ſubnigra q̃ ex cõtactu & compreſſu corporũ inducit̃. Iuue. Vuaq; cõſpecta liuorẽ ducit ab vua. Tibullus. Tũ ſuccos herbaſq; dedi
Candid⁹. quis liuor abiret. Q uẽ facit ĩpreſſo mutua dente ven⁹. Et qm̃ inuidia ſimilẽ maculã gñat & obſcenum aſpectũ efficit: a multis liuor vocat̃ vt hic. Nã ſicut cãdidus dicit̃: q oĩa bono oculo aſpicit nulliq; inuidet aut detrahit: ſic e cõtrario Liuidus dicit̃ qui vbi alteri⁹ dexteritatẽ videt lenta tabe medullit⁹ exedit̃. & exhauſto: q in candido hoĩe eſt naturali ſucco totus liueſcit. Vñ vocat liuorẽ tabificũ venenũ. Vene
Tabes. num em̃ dicit̃ ꝙ veniat. i. fluat ꝑ venas & medullas. Tabes aũt dicit̃ ſanguis exudãte puriore ſucco corruptus. talẽ aũt liuor generat. vñ dicit̃ tabificũ venenũ. Addit̃ aũt notãter malis: nõ tã ꝙ ꝓcipue mali ſũt q alteri⁹ bona videre nõ poſſunt. q̃ ꝙ hoc venenũ malis hoc eſt ĩuidis dũtaxat nociuũ eſt. Nã luxuria luxurioſo delectationẽ affert. & colluxurioſo labẽ. Supbia miſeris q̃s faſtidim⁹ moleſta eſt auaritia oĩb⁹ odio ſa: ira offẽdẽti dãnoſa gula heredib⁹ iniq. Accidia q̃uis deſidib⁹ dulcis: bonis tñ operatioĩb⁹: quas aut deo aut ſanctis. aut parẽtib⁹. aut liberis. aut patrie. aut reip. debem⁹ ſummopere nociua eſt. Inuidia v̾o ĩuidũ duntaxat cruciat. nã inuiſus ſemp beat⁹ eſt: aut talis iudicat̃. q̃a ergo ĩuidia exedit inuidũ bñ dixit tabificum malis: neq; v̾o erit tã ineptus ĩterpres: q dicat tabificũ. i. tabẽ faciẽs malis. i. maxillis tametſi liuor edax dicat̃. q̃a oportet vt prior ſyllaba breuis ſit q̃ in dictione malis ſemꝑ niſi adiectiuũ fuerit ꝓducitur. Nec obijciẽdũ eſt ꝙ ĩuidus alijs ſepe moleſt⁹ eſt. qm̃ ſibi dũtaxat ꝑ inuidiã nocet: alijs v̾o q̃a preter inuidiam alia q̃q; peccata habet: ſũt em̃ multa familiaritate deuicta inter ſe. Et totũ bibit artubus cruorẽ. Ex hac aũt re vt dixi fit liuor. Q uod quiſq; furit &c. ratio eſt quare cruorẽ ebibat. Q uod. i. q̃a quiſq;. i. quicunq; furit. i. inſanit & iraſcit̃ & ĩuidet ſorti alteri⁹ ĩpe eſt ſemp ſibi pena. Hoc eſt ſeipm̃ cruciãs: vt debet
Sors. q̃a dicit̃ Iuſti⁹ ĩuidia nihil. ẽ q̃ crimine nondũ pfecto autorẽ cruciat ꝓprio enſe reflexo. Sors dicit̃ quicq̃d
Fenus. ſortimur. i. accipim⁹ ab aliquo vt illi fenus faciamus. Dicũt aũt Iouẽ vnicuiq; naſcẽti dare partẽ boni & partẽ mali: illud ergo quod a deo accepim⁹ vt bñ operemur ſors dicit̃. Illud etiã q̃d a fortuna nobis obijcit̃. ſors dr̃ vñ. Hora. ĩ principio ſermo. Q ui fit mecenas vt nemo quã ſibi ſortẽ: ſeu ratio dederit ſeu ſors obiecerit: illa cõtentus viuat. Dicit̃ preterea ſors pecunie illa quã vſurari⁹ fenerat hoc eſt fenori dat q̃d a iuriſperitis capitale dicit̃. Fen⁹ aũt eſt lucrũ quod preter ſortẽ rei reddit̃. Deniq; quicq̃d ſortimur. i. quadã ſorte obtinemus id ſors dicit̃. Sudat frigid⁹. pulchra cõpoſitio qua oſtẽdit ſudorẽ nõ eſſe naturalẽ. qualis
Odi. eſt qui ex vehemẽti calore apertis poris generat̃. Intuens quod odit. Odit pñtis temporis ſignificationẽ habet p̃teriti tñ eſt ſecundũ declinationẽ. Nã odio (licet ſemel ĩ de oratore apud Ciceronẽ odias legeris) rariſſimũ inuentu eſt. & ſi inueniat̃ corripere primã ſicut odiũ nomẽ. hic aũt longa debet eſſe prior ſyllaba: quãta eſt in p̃terito biſyllabo paucis demptis. Effundit mala lingua virus atrũ. mala lingua nĩ ſunt
Virus. ſuppoſita les illi verbo effundit. nã ſi legas liuor effundit mala lingua. i. per malã linguã. vt ſeptimi caſus
Gene. ſint verſus nõ ſtaret. Virus venenũ nũc tm̃ tres caſus habet olim etiã viri in gtõ repertũ eſt. Pallor terribilis: hoc eſt obſcenus aſpectu. Genas colorat. Gene ſunt quaſi veſtes quibus oculus tegit̃ cũ cõniuit. i. aperitur. & clauditur: que vt dicit Ply. olim cilia dicebant̃: Pulchrũ ergo eſt ꝙ inuidus in ea parte liueſcit qua peccat. Infelix macies renudat oſſa: ſignate dicit infelix macies q̃a põt eſſe felix. vt ẽ quã maturo cõſilio ꝑ abſtinẽtiã & ieiuniũ cõtraxim⁹ ꝓ ſalute aĩe aut corpis. vtriq; em̃ officit crapula. Renudat hoc eſt aperit & oſtentat oſſa exhauſto ſanguine: cõſumptis carnib⁹ & euaporato ſucco naturali. Nõ lux &c. Nihil eſt ſanis iucũdius luce. vñ de Didone iſaniẽte ex amore dicit̃. lucẽq; refugit. q̃d vicine mortis indiciũ eſt. Nõ cibus eſt ſuauis illi. Exhauſto em̃ ſanguine. ĩminuta eſt virtus digeſtiua: q̃ ſine nullus cibus ſuauis eſt. vt patet in egrotis. ſuauis hic triſyllabũ eſt. Nõ pot⁹ iuuat q alias curas expellit. vñ eſt aſſit leticie bacchus
Hebe. dator Nec ſapor lyei. i. bacchi q lyeus dicit̃ eo ꝙ ſoluit hominẽ curis λυω em̃ eſt ſoluo vñ mirandũ eſt: ꝙ qui nos liberos & ſolutos oĩbus curis reddere ſolet nõ iuuet inuidũ: mirabili⁹ ꝙ nec ſopor ipſe iucũd⁹ ſit. Mirabilius multo ꝙ potus ſuauiſſim⁹ nõ iuuet etiã ſi pocula Iuppiter ĩpe ꝓpinet abſq̃ q̃a hoſpitalitatis
Nectar. deus eſt tute ſumi poſſent. Maxĩe aũt mirandũ eſt ꝙ nec hebe deoꝝ pincerna & iuuenũ dea. nec ganymedes oĩum mortaliũ pulcherrim⁹ puer. nõ poſſet tã delicate pocula dulcia a Ioue ꝓpinata miniſtrare vt inuidum iuuẽt. Note ſũt fabule. hebe filia iunonis pincerna deoꝝ eſt: q̃ dũ incautior pocula miniſtraret & caſu pudẽda renudauit: ob qua rẽ irat⁹ Iuppiter Ganymedẽ pulcherrimũ puerũ Trois phrygũ regis filiũ dũ in ida ſylua venerat̃ rapuit. raptũq; in hebes locũ ſuffecit. Vñ eſt illud. i. enei. Et rapti ganymedis honores. Q uãtũ aũt ad gratiã poculoꝝ faciãt mũdicie pincernaꝝ oſtẽdit Iuuena. vbi de miſera clientũ cẽnula cõqueritur dicens: tibi pocula curſor. Getulus dabit: aut nigri manus oſſea mauri. & pauloPoſt de rege cõuiuij. Flos aſie añ ipſum precio maiore parat⁹. Q uam fuit & Tulli cenſus pugnacis & Anci. Nectar eſt potus deoꝝ ſicut ãbroſia dapes ſignificat ipſorũ. Neq; v̾o dicit̃ a nectẽdo: volũt em̃ dictũ nectar ꝙ linguã nectat. grecũ em̃ eſt τοιϳεκταρτον ϳεκταρεοσ &c. Non ſomnũ capit. Q uod tñ munus deorũ eſt: vt. ij. eneid. Tempus erat q̃ prima quies mortalibus egris. Incipit: & dono diuũ gratiſſima ſerpit Aut q̄eſcit vnq̃. Plus eſt nõ quieſcere q̃ nõ capere ſomnũ quia ſepe animi quietẽ capimus: nec tñ dormim⁹. Vñ de didone infeliciter amante. At nõ infelix animi pheniſſa nec vnq; Soluit̃ in ſomnos oculis ve aut pectore noctẽ Accipit. Q uare vero nõ quieſcat inuidus eſt q̃a Torquet viſcera carnifex cruẽtus. Liuor cruẽtus. i. plenus cruoris torquet viſcera: & ideo eſt carnifex. Viſcus ceris ſecundũ Seruiũ ſignificat omnẽ carnẽ intra pellẽ con
Viſcus. tentam. Viſcũ aũt ſecũde declinationis ſignificat illud quo aues viſcant̃ gluten. Sunt q in ſingulari ſolũ abltm̃ viſcere vſitatũ dicãt. Donatus ſup illud in Andria Vix ſum apud me: ita anim⁹ cõmotus eſt: metu
Tacitus. ſpe gaudio. Duo inquit carnifices futurarũ rerũ ſunt ſpes & metus &c. q̃bus verbis accipit carnifices ſicut nunc Vergi. Veſanos tacitus &c. hoc em̃ differt liuor ab ira: ꝙ ille tacitus ad precordia incubat. ira vero manifeſte in offenſorem inſurgit. Tacitus vtroq; modo accipitur vt docet Valla. Nunc actiue vt ſi velis hic. liuor tacitus id eſt tacens mouet veſanos furores. quia in liuidum debacchatur quem dilacerat. Nunc paſſiue vt apud Senecam. Q uod tacitum eſſe vis nemini dixeris: & apud ſextum eneid. Q uis te magne Cato tacitum aut te Coſſe relinquat: ſic poteſt hic accipi. liuor tacitus. i. occultatus & conditus intra viſcera liuidi mouet veſanos furores: q̃ſi diceret ĩteſtinos. Intentãs aio &c. Interp̃tat̃ q̃s furores moueat eſt inquit intẽtans

quit intentas.i.inteſiores facies vel augmetans aio faces.i.flammas erynnis:i.cotentioſi furoris ερισ em contetio dicit. Eſt talis.i.ordo eſt.qa & talis vultur eſt intus.i.intra viſcera iuidi.q.i.qualis lacerat ſemp iecur tityi comeſti.i. exeſi quo ad iecoris fibras vt ſit totu ꝑ parte vel leges comeſtu. De Tityo ſic.ſexto eneid. Necno & tityon terre omni paretis alunum. Cernere erat:p tota nouecui iugera corp⁹. Porrigitur roſtroq; immanis vultur aduco Immortale iecur tundes:fecudaq; penis Viſcera:rimatq; epulis:habitatq; ſub alto Pectore:nec fibris reqes dat vlla renatis &c. Intelligit aut p Tityu luxurioſus. Amauit em lato nam apollinis.& Diane matre:ob qua re confixus iaculis phebi danatus eſt apud inferos ea pena vt viſcera eius vultur immanis exedat q tametſi cotinue abſumunt nuq; tame deficiut quia ſemp renaſcunt. Quod ideo fingit:qm credut morientiu aias ea affectione eoq; metis habitu pmanſuras qua corpora liquunt. Vnde de amatibus in eode ſexto Cure no ipa i morte relinquut. Et paulopoſt de alijs ſtudijs. Que gratia curru Armoruq; fuit viuis:q cura nitetes Paſcere equos:eade ſequit tellure repoſtos: Quia itaq; amates nimijs curis agitant i vita:bn fingitur Tity⁹ que Horati⁹ incotinente appellat:ppetuis griphib⁹ ſeu vulturib⁹ exedi. Simili aut mo tantiſper du viuit inuid⁹ torquet:quaſi dicat ipſum hic iſernales penas luere. Et no longe abeſt.na ſicut i iferno ſemp cruciant:neq; tn culpa purgat aut offenſio remittit ſic inuidus cotinua pena afficit.nec tn melior euadit Vultur olim dicebat hic vulturis.vn Enni⁹. Vulturis in ſyluis miſer; madebat homone. Viuit pectore ſub dolete:vuln⁹ viuit.i.ſemp reces e:ſicut aqua ſemp fluens viua dicit.vt ſecudo enei. Donec me flumie viuo abluero. Quod quide vulnus man⁹ chironia.i. ipſe chiron phillyrides iuſtiſſim⁹ cetauror; leuaret.i.curaret. Nec pheb⁹ leuaret. Nec clara ſoboles phebi i. Aeſculapi⁹ leuaret. hoc eſt habet icurabile vuln⁹ Chiron vt dixi phillirides.i. phillyre nymphe & neptuni in equu couerſi filius fuit:pater thetidis & auus achillis:q plurima medicine adiumeta inuenit qr; queda adhuc extant Maxie perit⁹ fuit eius qua chirurgia vocat vt nonulli putat a chirone denominata. vel poti⁹ a manu que χειρ dicit. Docuit achille vt dicit Stati⁹ i achilleide curatione vulneru vt de thelepho nobilis recitat leuatio:que ferrugine eius ferri q ipſum vulnerauerat ſanu reddidit.vn eſt i remedio amoris Vulneris auxiliu pelias haſta tulit. Pheb⁹ aut vt dixi ſolis eſt peculiare epitheton. fingit autem phebus ſiue apollo medicine peritus:qm oes herbaru virtutes ſolis radijs pcoquunt Aeſculapi⁹ aut pter omnes mortales in hac re doctus fuit:abs quo Vergi:virbiu a morte reuocatu dicit. Et qa tantu in medicina potuit apollinis filius dicitur.

Tityus. Chiron. Phebus.

P. Vergi. Carmen de Venere & Vino contra luxuriam & ebrietatem.

Nec veneris nec tu vini capieris amore:
Vno naq; modo vina venuſq; nocent:
Vt venus eneruat vires:ſic copia vini
Et tentat greſſus debilitatq; pedes:
Multos cœcus amor cogit ſecreta fateri:
Arcanum demens detegit ebrietas.
Bellum ſæpe petit ferus exitiale cupido:
Sæpe manus itide bacchus ad arma vocat.
Perdidit horrendo troia venus improba bello
Et lapythas bello perdis iacche graui.
Deniq; cum mentes hominu furiarit vterq;:
Et pudor & probitas & metus omnis abeſt.
Compedibus venere.vinclis coſtringe lyeum:
Ne te muneribus lædat vterq; ſuis.
Vina ſitim ſedant:natis venus alma creandis
Seruit:finem horum tranſiluiſſe nocet.

Nec veneris &c. Si penitiorib⁹ oculis virgiliana dicedi forma coſpexeris non interrogato opus eſſet que vitia magis fugienda ſint. Cu &em ſuperbiam danaret vidiſti quata diligetia nos ad miſerie humane memoria vocitauit. Cu auariciam pniciosum illud moſtrum vilipederet vehementi verbo vſus eſt dicens. Sperne lucrum &c. At de ira q ad acrimonia facit. parcius inqt Iraq; ceſſet. Cu vero liuore monſtru nulla virtute redemptum ad partes vocaret: quaſi excandeſcens inquit Liuor tabificum malis venenu &c. Nuc vero de venere & vino locutur⁹:quoru abuſus no vſus malus eſt: inquit Nec veneris nec tu vini capieris amore. Non &em venus mala:nec vinu malu:ſed amor & nimia indulgentia vtriuſq; deteſtanda eſt. No ergo dicit no tu capieris amore luxuriei.ois em luxuries dananda eſt:non omis aute venus. Similiter non dicit. No capieris amore ebrietatis.omnis &em ebrietas mala: non itide omne vinu. Tametſi aute venerem pro cocubitu p metonymia ponimus vt ſine Cerere & Baccho friget venus: no tame pro omni.ſed ꝑ eo dutaxat q naturalis eſt nec iceſtuoſus:nam ceſtus eſt zona veneris dictus a caſtitate q legitime nubetes cingunt. Verutn ponunt tres veneres:vna ex celo patre & die matre natam apud priſcos. Et hac honeſte rei preeſſe volunt. Altera ex viribus celi & ſpuma maris:& huic incoceſſos cocubit⁹ iputat. Tertia Iouis & diones filiam:ex qua Aeneas natus dicitur. Sciemus tame q̄uis multe enumerentur veneres:multi Ioues:multi Mercurij &c. Poete tn opera ſic confundunt vt omnium vni addicant. ſiue q vnam celeſtem naturam putent omniu effectuu cauſam tametſi p diuerſos fiant:ſiue q omnia in admiratione trahere volunt. Volunt aut venere dicta q per ea oia veniat & oriant. Et qa gnatio reru no ſine virili ſemie fit:Ideo veneri vtriuſq; ſexus pticipatione dedere. Na vt recitat Macrobi⁹ in Cypro eſt barbate veneris ſumulachru. Quocirca Verg. loques de venere ait. Deſcedo ac ducete deo.& Calu⁹ Polleteq; deu venere.& Ariſtophanes philoſoph⁹ aphroditon gne maſculino appellat & Leuin⁹ ait. Venere igit almu adoras ſiue femina ſiue mas eſt &c. De veneris aut ꝟtute ſic. Lucre. Aeneadu genitrix hoim diuuq; voluptas. Alma ven⁹ celi ſubter labetia ſigna. Que mare nauigeru q terras frugiferetes Cocelebras:p te qm gen⁹ oe animatu Cocipit:viſitq; exortum lumina ſolis:hec ille. Propter hac re dicit:natis venus alma creadis ſeruit. Certu eſt ergo ꝑ couerſatione humane ceteroruq; animatiu nature veneris vſu op⁹ eē q ſi legitie fiat iure mrimoniali laudad⁹ eſt. Econtrario nemini dubiu eſt qtum noceat traſiluiſſe fine. vſq; adeo vt nulla ſit labes qua homo a diuina metis conteplatioe ad corporis ſordes citius auocet. nulla ꝑpter qua plura bella fiat nulla q citi⁹ & plures in

ASCEn. Luxuria Venus. Veneres

turpẽ egeſtatẽ ruant. Nã Plaut⁹ pauptatem luxurie filiã nũcupat: nulla itẽ q̃ oĩ honeſto ſtudio magis inimica ſit: nã hoiem totũ effetũ reddit: ac deinde tardũ & ſegnẽ. vſq; adeo: vt ſepe tardũ ꝓ luxurioſo poete
Vinum. ponãt. Nocet igit̃ & aie & corpori & vtriq; plurimũ. De vino q̃q; nihil ignotũ dicã nã oẽs ſcim⁹ ſi tẽperate ſumat̃ humano igenio adiumẽto eſſe. Vñ illud Hora. i epĩs. Priſco ſi credis Mecenas docte Cratino. Nulla placere diu nec viuere carmĩa poſſunt. Que ſcribũt̃ aque potorib⁹: vt male ſanos Adſcripſit liber
Ebrietas. ſatyris fauniſq; poetas. Vina fere dulces oluerũt mane camene Laudibus arguit̃ vini vinoſus Homerus. Enni⁹ ĩpe pater nũq̃ niſi pot⁹ ad arma Proſiliit dicẽda: & reliq̃ q̃ cõmẽtarij ꝑ irriſionẽ dicta putãt. nemo tamẽ mihi ĩficias ibit vinũ modice ſumptũ acuere ĩgeniũ. At q̃tũ ebrietas deteſtãda ſit facillime cõſtabit ſi hoiem potũ ĩſpexeris: q̃ iã omne id (loquor de rõne & ꝟtute) quo a beluis feriſq; differim⁹ exuit: & ſui immũdo q̃ homini ſimilior luto inuoluit. facilis ad iram: facilis ad ſeditionẽ: facilis ad luxuriã facilis ad blaſphemiã deorũq; cõtumeliã: facilis ad ſecreta reuelãda. ad amicos ꝓdẽdos: & ad oĩa deniq; mala faciẽda: cõtra ad nullã ꝟtutẽ parat⁹. Quocirca ſi ita deceſſerit: iã de ei⁹ ſalute actũ eẽ dixeris: ſed redeo ad poe
Capere. tam. Nec veneris nec tu vini capieris amore. Capere multa videt̃ ſignificare ſcd'm q̧ varia ſũt q̃ capiũt̃. Aliquãdo em̃ eſt in ſe cõtinere: vt atriũ meũ capit mille viros. Aliqñ eſt ĩtelligere. vt capio te. i. ſenſũ tuũ Aliqñ auferre. vt qñ capim⁹ rem: qua capta q̃s ea ꝑpetuũ priuat̃. vñ captus oculis dicit̃ priuat⁹. Vergi. i. Georg. Aut oculis capti fodere cubilia talpe. Sic caper dicit̃ q̃ capt⁹ eſt coleis. i. genitalib⁹. vt docet Aul. Gel. Aliqñ eſt veſtalẽ ſuſcipere cui rei peculiare erat ꝟbũ: Aliqñ eſt cõprendere & in carcerẽ cõijcere. vnde captiui dicunt̃. Aliqñ eſt ineſcare fallere aut decipere: vñ dicimus hoiem captũ amore: captũ vino: vt hic Nec capieris. i. nõ illaq̃aberis amore veneris: nec etiã amore vini. ratio eſt. Vno namq; mõ vina venuſq;
Copia. nocent. Vt venus eneruat vires &c. Eneruare eſt diſſoluere: neruis em̃ cõſolidamur. vñ eſt oſſibus & neruis cõpegiſti me. Sic copia vini. Copia dicit̃ abundãtia & plenus vſus rerũ: vt meretrix facit oib⁹ copiã ſui. ſic copia vini eſt abundãtia vini. Nõ tñ dices de exẽplari iſtrumẽto q̧ ſit copia: ſed poteris dicere fac mihi copiã iſti⁹ inſtrumẽti: hoc eſt fac vt vſum ei⁹ habeã. In plurali aũt copias: copioſũ exercitũ vocam⁹ & apud poetas neceſſitudine verſus aliqñ etiã in ſingulari numero idem ſignificat. vt. ij. Aenei. Reſpicio & q̃ ſit me circũ copia luſtro. Et tentat greſſus &c. i. titubare facit: vt Chremes in eunucho Terẽ. Vicit me vinum quod ego bibi: At dum accubebam: q̃ videbar mihi eſſe pulchre ſobrius: poſtq̃ ſurrexi: neq; pes neq; mẽs ſatis ſuũ officiũ facit. In. ij. Geor. Verg. tenuiſq; lageos Tentatura pedes olim vincturaq; liguã. multos cecus amor cogit ſecreta fateri. Cui⁹ rei medea & Ariadna teſtes ſũt & ĩ ſanctis litteris Sãſon. Ce
Cecus. cus amor. i. cecos faciẽs. pĩgit̃ tñ amor ſeu cupido puer alat⁹ oculis velatis habẽs ĩ altera manu iacula: ĩ altera flãmas. Cecũ aũt vocam⁹ nũc qd' nõ videt vt hoiem cecũ: nũc quod nõ videt̃: vt ſaxa occulta ceca dicim⁹: nũc qd' nõ ſinit nos videre. vt cecã nocte cecã auaritiã. cecũ amorẽ & reliqua q̃ nos aut mẽtis aut corporis lumĩe priuãt. Archanũ demẽs detegit ebrietas Hora. i epĩs. Quid nõ ebrietas deſignat? operta
Ebrietas. recludit Spes iubet eẽ ratas: ad ꝓlia trudit inermẽ. Sollicitis ais onus eximit &c. & ĩ ſermonib⁹. Cõdita cũ
Arcanũ. verax aperit ꝑcordia liber. Arcanũ dicit̃ ab arca q̃a arcet̃. i. tegit̃. Demẽs. Bonũ eſt adiectiuũ ebrietatis.
Demens. Nã demẽs dicit̃ nõ q̃ ſine mẽte eſt (q̃a is amẽs vocat̃) ſed q̃ ꝑuerſam & deprauatã mẽtẽ habet: qualẽ ebrie
Bellum. tas efficit. Bellũ ſepe petit ferus exitiale cupido. Ponit exẽplũ de amore paridis ĩ Helenã ꝓ qua deſtructa eſt Troia: exempla aut̃ ſine numero ſũt. Vñ Horati⁹ ĩ ſermone. Nã fuit añ Helenã cunn⁹ deterrima belli Cauſa: ſed ignotis perierũt mortibus illi: Quos venerẽ incertã rapientes more ferarũ Viribus editior cedebat &c. Bellũ ꝑ ãtiphraſim. i. cõtrariũ ſẽſum dici putãt: eo q̧ nihil belli. i. boni aut pulchri habeat. Alij a beluis. Exitiale dicit̃ qd' ad exitũ vite ꝑtinet: Ferus cupido tẽporale epithetõ. nã eſt etiã placidus amor vnde eſt i. iiij. placido ne etiã pugnabis amori. Solẽt aũt amãtes ĩfeliciter cupidinẽ feritatis arguere: vt in Buco. Nec lachrymis crudelis amor: nec gramĩa riuis: nec cytiſo ſaturãt apes. Et alio loco Seuus amor docuit natorꝝ ſanguie matrẽ Cõmaculare man⁹. Et Tibull⁹. Semꝑ vt ĩducat blãdos offers mihi vult⁹: Poſt
Cupido. tamẽ es miſero triſtis & apſer amor Cupido gñe maſculino deũ amoris: ſignificat filiũ veneris. Genere fe
Nomina deorꝝ pro rebus. minino cupiditatẽ ĩpam. Ven⁹ ĩproba etiã tẽporale epithetõ: q̃a dictur⁹ eſt Alma ven⁹ &c. Sepe manus itidẽ bacch⁹ ad arma vocat Dat exemplũ. Et lapythas bello ꝑdis iacche graui. Itidẽ. i. eodẽ mõ: bacch⁹ & iacchus noĩa ſũt liberi pr̃is q̃ de⁹ vini. Sed ꝑ metonymiã: noĩa deorꝝ ꝑ reb⁹ q̃bus ꝑſunt ponim⁹: tũc ꝑcipue qñ rebus actionẽ damus vt ꝑdere & mouere man⁹: De hac re dicit̃ ĩ Geor. Bacch⁹ & ad culpã cauſas
Lapythe. dedit: ille furẽtis Centauros leto domuit rhetũq; pholũq;. Et magno hyleũ lapythis cratere minantẽ &c.
Centauri Lapythe ꝑpl'i ſunt theſſalie ex lapytha ſcd'm Iſidorũ Apollinis filia geniti. At cẽtauri dicunt̃ eſſe Ixionis filij. Ixion em̃ credẽs cũ Iunone cõcubere cũ eius ſimulachro ex nube facto rẽ habuit vñ nati ſũt Centauri quorũ ſuperne partes hũane: ĩferne eq̃ne erãt. q̃ res ficta eſt quoniã vt docet Plynius primi pugnare ĩ eq̃s
Deniq;. inuenerũt. viſi ergo a longe ſemihoĩes & ſemiequi putati ſunt. hi ebrij effecti & martio furore ꝑciti lapythas occiderũt. Deniq; cũ mentes hominũ &c. deniq; particula eſt: qua vtimur dũ q̃ particulatim dicere incipiebamus: generatim abſoluim⁹ vt hic. Deniq; inq̃t qñ mentes hominũ alterius furore percite ſũt & pudor & ꝓbitas & metus omĩs abeſt q̃bus tribus hũana natura ne effera vaget̃ maxie reprimit̃. Pudore qui in mulieribus & adoleſcẽtibus maxĩe cõmendat̃. Amiſſa nãq; pudicitia nihil in muliere commendandum eſt. Cicero in epiſtolis. Qui ſemel verecũdie fines tranſierit: eum bene & grauiter oportet eſſe impudentẽ. qd' Dido nondũ illecebris amorum capta ſentiens ait: ſed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat: vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras Pallentes vmbras erebi nocteq; profundã Ante pudor q̃ te violẽ aut tua iura reſoluã. De adoleſcentibus Terentius: Erubuit ſalua res eſt: eſt enim
Probitas pudor quo nos pudet turpis facinoris per quẽ viri magni etiã ſepe ad fortia facta inuitati ſunt: vñ de He
Metus. ctore dicit Homerus q̧ veritus a polydamãte culpari multa auſus eſt. Probitas aũt eſt qua viri probi & probati ne infamiã incurrãt oĩa q̃ cõtra bonos mores & honeſtatẽ facere poſſent euitãt: Metus ꝟo duplex eſt: alter filialis quo filius veret̃ patrẽ offendere: de eo timore dicit̃ Initiũ ſapientie timor domini: Eo em̃ pacto optimi quiq; verent̃ peccare ne offenſam dei incurrãt. Eſt & ſeruilis timor quo verbera ſerui timẽt potius q̃ dominorũ indignationẽ. & de illo dicit Horatius. Oderunt peccare mali formidine pene. Quãdo aũt quis aut veneris amore captus: aut bacchi furore tactus eſt nullis viculis cohibet̃. Compedib⁹ venerem &c. Affectate dictũ. Nã ven⁹ a veniẽdo dicit̃: recte ergo ne nimiũ veniat ꝑcipit vt cõſtringat̃ cõpedibus. Cõpedes em̃ ſunt impedimentũ pedum. Lyeus aũt dicit̃ vt diximus a ſoluendo: q̃a ſolutos nos facit quãobrem viculis cõſtrigẽdus eſt. Ne te mũeribus &c. Nõ inficias id munera vtriuſq; niſi abuſio fiat nobis vtilia eſſe ſed cauẽdũ eſſe ne nos ledat vterq;: qd' nimiꝝ fiet niſi & legitie & tẽperate vtamur.

Que aũt

Que aũt munera ſint declarat:qa Vina ſitim ſedãt. Valent inqt vina ad reſtingendã ſitim. Natis venus alma creandis ſeruit. Venus ſeruit.i.vtilis eſt natis creandis.i.ad ꝓlem procreandã:que res apprime neceſſarie ſunt. Sed trãſiluiſſe finẽ horũ.hoc eſt indulgere veneri ob nimium luxum:& vino vſqꝫ ab ebrietatẽ:nocet. Alma.dicitur venus ab alendo quia eius preſidio alitur oĩum animantiũ genus. Alma.

P. Vergilij Maronis de littera y. Carmen.

Littera pythagoræ diſcrimine ſecta bi
corni
Humanæ vitæ ſpẽm præferre videt̃.
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem.
Difficilemqꝫ aditum primũſpectantib⁹ offert:
Sed requiem præbet feſſis in vertice ſummo.
Molle oſtentat iter via lata:ſed vltima meta
Præcipitat captos:voluitqꝫ per ardua ſaxa.
Quiſquis enim duros caſus virtutis amore
Vicerit.ille ſibi laudemqꝫ decuſqꝫ parabit.
At qui deſidiam:luxumqꝫ ſequetur inertem:
Dum fugit oppoſitos incauta mente labores.
Turpis inopſqꝫ ſimul miſerabilc trãſigit æuũ.

Littera pythagore &c. Propulſauimus quãta maxima potuimus diligentia ſex morbos qui ſinguli ſingulis virtutibus officiunt. Nunc exagitanda eſt peſtis:omni virtuti contraria:quam nunc deſidiam:nunc pigriciem:nunc ſegniciẽ: nũc accidiã:nunc inertiã nunc ignauiã:ad ſummã omiſſionem omnis boni vocare potes. Qua qdem egritudine quicũqꝫ cõficiunt̃ ĩgratitudinis vitio (qd̕ ſane deteſtãdum eſt) cõuinci poſſunt. Si etẽm cõſyderare voluerimus: q̃tũ optimo maxĩo deo nr̃o debeamus qppe abs quo qcqd boni nobis eſt aut erit aut cepimus aut ſuſcepturi ſumus:fatebimur qdem egregie:nullum eſſe deſidie locum:nihilqꝫ iacentibus aĩs eſſe dãnoſius. Nã qñqdem finis vniuſcuiuſqꝫ rei eſt optima ei⁹ opatio: videbimur (niſi bona opemur) finem nr̃m attingere nolle. Emuero turpe eſt hoĩ aĩalium facile principi deeſſe:qd̕ in ceteris creaturis tã copioſe cõſpicimus:celi enim celorumqꝫ ornamenta (q̃s ſtellas & ſydera vocamus) continua volubilitate munera explere nõ ceſſant. Elementa rerum mira cõmigratione temperamentum vt iuſſa ſunt ſeruant. animãtiũ quoqꝫ nullũ preter hoĩem ſibi deeſſe videm⁹. Auicule.n.fragillimo corpe frete.fere multa ſeuitia ĩdomite. Belue marine ĩdulgentia nimia ad ignauiã ĩuitate:ad gñationẽ tñ & cõſeruationẽ prolis nunq̃ defatigant̃.qn qua qcqꝫ eoꝝ maxime valet arte:ꝑ ingenij hoc eſt naturalis ĩdolentie benignitate ſemp ĩ ope cõſpicit̃. Adde ꝙ & ipſi hoĩes ad iniqua agẽda multo vigilãtiores ſunt q̃ ad bona. Quã rem Horatius ſic in epl̕is conquerit̃. Vt iugulent hoĩes ſurgũt de nocte latrones. Vt te ipm ſerues nõ expergiſceris &c. Quia igit̃ non ſatis eſt vitia fugitaſſe:niſi bñ egeris Scriptũ.n.eſt a diuino poeta Declina a malo & fac bonũ. iõ marovolens deſidiã proſcribere:nos ad bñ opandũ pulcherrime allicit. Nã ſi (vt ſtoicoꝝ eſt paradoxum) oẽs mali ſtulti ſunt:ſtulti ꝟo & inſipientes ꝓfundiſſime platonicoꝝ doctrine minime capaces:ope p̃ciũ erat ĩdoctũ ſtolidũqꝫ vulgus rudi ac anormi mineruavĩã virtutis docere. Et quaſi ſignis illitteratos erudire.ad quã rem nihil accõmodati⁹ eſt q̃ lr̃a pythagore in qua totã humanã vitã & diuerſe vite exitũ videre licet: idcirco Vergili⁹ eã ĩſtituto ſuo accõmodat & dicit lr̃a pythagore &c. Pythagoras ex ſamo ĩſula philoſophus in Italiã venit Tarqnij filio regnum obtinente cui cognomentũ ſupb⁹ fuit. Is multa doctrina & virtute claruit. primũ muſice ſtuduit ĩ qua egregiã laudem aſſecut⁹ eſt. deinde philoſophie naturali.mox & ethice.i.morali operã nauauit & ppl̕m conatus ab ĩſolẽtia ad cultiorem vitãvocare. virtutis amorẽ aĩs mortalib⁹ ĩſtillare ſatagebat qd̕ qa philoſophicis rõnibus nõ potuit.ſignis & indicijs effecit:nouãqꝫ viã cõmentus eſt. Sciuit.n.eſu carniũ multã feritatem in aĩs noſtris ĩnaſci:multumqꝫ nos ad libidinẽ ĩpelli:quo circa p̃cepit (vt meminit ĩ trãſformatis Ouidius) vt ab oĩ carne ſicut ab humana abſtineremus: turpe.n putauit in viſcere viſcera cõdi aſſignãs inauditã rõnẽ:ꝙ aĩe nr̃e qm̃ ĩmortales eẽnt e corporib⁹ nr̃is ĩ alia corpora migrarent:neqꝫ in humana ſolum:ſed etiã in ferina. itaqꝫ fieti poſſe vt receptaculũ auite aut pr̃ne aĩe abſumeremus ſi quauis carne veſcamur. id autem alij eum ſenſiſſe putant:alij ita p̃cepiſſe dumtaxat quo luxũ carnis vetaret. Ouidius in.xv.metamor.ĩducit ipm ſic loquentem Parcite mortales dapib⁹ temerare nephãdis Corpus:ſunt fruges:ſunt deducentia ramos Põdere poma &c. Et iterum. Prodiga diuitias alimentaqꝫ mitia tellus Suggerit:atqꝫ epulas ſine cede & ſanguine p̃bet. Carne fere ſedãt ieiunia. & rurſum. Heu quãtum ſcelus eſt in viſcere viſcera cõdi. Cõgeſtoqꝫ auidum pingueſcere corpore corpus. Item qſqs fuit ille deorum Corporeaſqꝫ dapes auidã demerſit ĩ aluũ. Fecit iter ſceleri &c. Idem apud eundem ĩmortalitatem & cõmigratiõem anime in diuerſa corpora ſic docet Morte carent aĩe:ſempqꝫ priore relicta Sede. nouis domibus viuunt habitãtqꝫ recepte. Et paulopoſt Oĩa mutantur nihil interit errat & illinc. Huc venit hinc illuc & quoſlibet occupat artus. Spiritus eqꝫ feris humana in corpa trãſit. Inqꝫ feras nr̃:nec tpe deperit vllo. Item pcite vaticinor cognatas cede nephãda Exturbare aĩas ne ſanguine ſanguis alatur. Ceterum vt ad virtutem nos alliceret & a vitijs abſterreret:docuit virtutum qdem ſemitã videri primum difficilẽ ſed ĩcredibilem aĩ qetem atqꝫ iucunditatem parere. Cõtra vitiorum latas vias faciles oĩbus patere:ſed ĩ miſeros aĩ remordente cõſcientia cruciat⁹ ĩpellere:neqꝫ quicq̃ p̃ter pniam ꝓducere. Et quo id rudibus oculis manifeſtius obijceret υψιλου hoc eſt y tenue ipſis ita figurari monſtrauit vt in ipſo oẽm humanã vitã diſcere poſſent habet.n.talem figuram vt baſis ſeu fundamẽtum quod ad diſcrimen bicorne ſeſe extendit: acta infantie nr̃e q̃ neqꝫ bona neqꝫ mala ſunt ſignificet. deinde vbi ad biuiũ puenerimus hoc eſt ad verũ diſcrimen boni ac mali:dicebat nos libere ex libero arbitrio nr̃o in vtrãuis partem voluerimus progredi poſſe:ſi qdem in dexterã q̃ virtutis eſt tendere voluerim⁹ ſũmis opib⁹ primũ enitendũ eſſe:ſed ad amena loca nos puentũ ire. ſin ad ſiniſtrã q̃ vitioꝝ eſt declinauerim⁹ facilem qdẽ aditũ eſſe:ſed duriſſimũ iſtare exitum. Si qs ꝟba ipſius pythagore greca lingua hr̃e volet qbus ĩtegritatẽ arbitrij cũ fatoꝝ neceſſitudĩe cõſiſtere docuit:petat Aulũ Gel.li.vi.ca.ij. Nos ĩterp̃tationẽ gellianã poſuiſſe ſatis putam⁹ q̃ hec eſt. Noſces hoĩes ſpõtaneas haurire calamitates cũ detrimẽta ſingul̕a ſeipſis fiãt:& ſuo ĩpetu delinquãt & ĩ ĩcõmoda ruãt:ſua voluptate atqꝫ ꝓpoſito:ꝓpterea negat optere fieri:audire hoĩes aut neq̃ aut ignauos & nocẽtes & audaces:q cũ culpa & maleficio reuicti ſũt.pfugiũt ad fati neceſſitatẽ:tãq̃ ĩ aliqd̕ phaniaſylũ:& q̃

pessime

ASCEn.

Pythago ras.

Lr̃a pythagore

peſſime fecerūt ea:nō ſue temeritati:ſed fato eſſe attribuēda dicūt.Hec Gellius interpres.Et paulopoſt.Primꝰ aūt ſapiētiſſimꝰ & antiqſſimꝰ poetarū dixit hoc tribꝰ verſibꝰ:quos illic ſubdit quorūq; hec p Gelliū interptatio eſt & loquunt̄ vt itelligas numina ſeu dei ipſi.Hei mihi qd dānāt mortales numina celi. Eſſe aiunt eteñi p nos mala cū tñ ipſis Vecordi pter fatū ſint mente dolores.Difficultatis aūt q̄ in dextero calle eſt cām ita ex philoſophorū documētis habere poſſumꝰ.nā licet chriſtiani nihil ambigimꝰ:q ſcimꝰ originalis criminis fomitē extinctū qdē eſſe in fonte baptiſmatis : ſed icitamēto tñ qddā derelictū eſſe q̄ ad peccandū proni ſumꝰ.qd hoc ad hūc locū:in quo poeta nō chriſtianꝰ loquit̄.Neq; tñ reſpuēda ꝓpterea eſt doctrina philoſophorū ſi mō cū chriſtiana ꝟitate cōſentiat.Dicemꝰ philoſophicas opiniones nihil a fide ſanctiſſima degenerātes.dicūt itaq; pythagorā & deinde Platonē ſecuti:aīas a ſingulis elemētis paſſionē cōtraxiſſe.ſimilr̄ & a ſingulis planetis.Planetarū aūt cōgeriē vt memorauimꝰ:ſyluā vocauerāt:ꝓpterea q; dicebāt difficile eſſe tenere dexterū callē:& venire ad aureū ramū de quo Vergiliꝰ i ſexto:p quē aliud no intelligit q̄ ramū huius littere dexterū p quē virtꝰ ſignificat̄.quocirca Aeneas p quē oīs vir ſapiens ſignificat̄ iuſſus qrere aureū ramū aſpectās ſyluā imenſam hoc eſt tot celorꝝ influētias nos ad vitia trahētes:ſic pcat̄.Si nūc ſe nobis ille aureꝰ arbore ramꝰ oñdat nemore in tanto &c.vbi ſignate dr̄ ſe oñdat nobis:qa putabāt plurimi niſi virtꝰnos ſpōte ad ſe vocarit:difficillime poſſe eā cōtingere quocirca dixit Sybilla.neminē aureū illū ramū poſſe carpe niſi fata ipm vocēt.Videt̄ tñ admittere humanā diligentiā quocirca id viſa eſt dicere.Si nō es pdeſtinatꝰ pcare vt pdeſtineris.ad qd.n.noſtra opꝰ eſſet diligētia ſi credidiſſent ēt philoſophi(nā de theologis certū eſt ꝙ rectius ſentiunt)oia fatorū neceſſitudine contingere? Verba Sybille ad Aeneā in ſexto ſunt hec. Ergo alte veſtiga oculis:& rite repertū Carpe manu: nāq; ipe volēs faciliſq; ſequet̄.Si te fata vocāt alr̄ nō viribꝰ vllis.Vincere:nec duro poteris cōuellere ferro.Quibus ꝟbis cū dicit veſtiga alte oculis videt̄ vt dictū eſt:nos iuitare ad diligētiā ingrende virtutis q̄ difficillima iuentu eſt.quocirca Aeneas illū aureū ramū nō iuenit ꝓpria inqſitiōe ſed maternis auibꝰ mōſtrātibꝰ.quo nō aliud ſignificat̄ q̄ eos q ad egregiā ꝟtutē euadūt adiutos oportere benigniore naſcēdi hora. Vñ & illud Iuue.Plus etem̄ fati valet hora benigni q̄ ſi te veneris cōmendet epl'a Marti. Verū vt ad rē redeamꝰ tametſi dexterū illud iter arduū & difficile ab alijs facilꝰ petat̄ vtpote a bñ natis ab alijs difficilꝰ vtpote ab ifelicꝰ natis:ab oībus tñ ſine diſcrimine virtꝰ acqri pōt.Nā quāto magis infirmus ad ſcandendū fuerit:tāto maior ſcādenti gloria cōtinget neq; deerit ſi vt Aeneas deū pcemur:q conanti aſcēdere

Littera. manū porriget:ſed ad rē.Littera dicit̄ ſcd'm plures quaſi legitera eo ꝙ legat̄.vel quaſi litura : qa cū olim in ceratis tabellis ſcriptitarent: ſepe lita eſt.Itaq; volunt vno t debere ſcribi:ſed qa prima deberet corripi (tametſi qdā a pterito deducere moliunt̄)cepit tt duplici ſcribi:ſicut quattuor cū quater & q̄ternꝰ & ſil'ia q̄ corripiunt̄ vno t ſcribant̄.Silr̄ quottidie ſcd'm multos tt duplici nō alia rōne q̄ vt ſignificet̄ prima lōga ſcribit̄:quotꝰ.n.prima breui vno t cōtentū eſt.Significat ergo lr̄a elementū lecture:hoc eſt minimum qd' legi pōt.vt a vel b.& hic littera pythagore hoc ē y aliqñ ſignificat manū ſeu formā ſcribētis. Vñ ad Atticū Cicero.Nā alexidis manū amabā:ꝙ tā ꝓpe accedebat ad ſimilitudinē tue lr̄e.In plurali aūt ēt ſignificat eplam:ſed quū eplam ſignificare volumꝰ addemꝰ nūeralia diſtributiua:q cōgrue addūt̄ carētibꝰ ſingulari nūero.qñ ꝟo elemēta hoc eſt ſingulas lr̄as ſignificamꝰ addēda ſunt cardinalia.vt ſi dicis vnam lr̄am ad te dedi ſignificas te dediſſe vnū elemētū vtputa a vel b.Si ꝟo dicis te dediſſe vnas lr̄as idē eſt ac ſi diceres vnā eplam.& ſi duas lr̄as.pinde eſt ac ſi diceres duo elemēta.vt a & b.vel alia queuis duo. Sed

Pythagoras. ſi binas lr̄as te miſiſſe dicis nō aliud ē q̄ ſi diceres duas epl'as miſi.Pythagore.nō quā pythagoras inuenit ſed q̄ vitā humanā figuratā docuit vt ſupra oñdimꝰ & nunc p Vergiliū videbimꝰ.Erat vt dixi pythagoras Samiꝰ philoſophꝰ:primuſq; vt phibēt eo noīe nūcupatꝰ.Nā cū antea ſophi.i.ſapiētes vocarent̄ pcūctatus an ſophꝰ eēt dixit ſe philoſophū hoc eſt ſtudioſum & amatorē ſapiētie Diſcrimine ſecta bicorni.i.

Diſcrimē Secta. diuiſa in duo cornua dexterū qd' anteriꝰ eſt:& ſiniſtrū qd' idē poſteriꝰ.Diſcrimē dr̄ a diſcernēdo.eſt.n.diſcernere dignoſcere.vñ diſcreti q rē bñ diſcernūt:ſciūtq; diuidere bonum a malo.Secta.i.diuiſa pticipiū ē a ſecor ſecaris:vr̄ aūt affectate vſus hoc loco.nā ſecare ptinet ad itineris diſcrimē vt i fine ſexti Aenei.Ille viā ſecat ad naues:& ſignificat q̄ſi tenere.Inde ſecta philoſophorū qua alij ab alijs diuidunt̄.tenentes ſuā qſq; opinionē.ſic hoc loco alij ſecāt dexterū iter hoc eſt tenēt meliꝰ eſſe virtutē p labores acqrere q̄ volu-

Bicorne. Species ptatibꝰmolliter idulgere:Bicorne dr̄ qd' habet duo cornua.& declinat̄ hic & hec bicornis & hoc bicorne. hñt aut virgule huiꝰ lr̄e ſe quaſi ſint cornua.Vñ dixit diſcrimine bicorni.Spēs dr̄ a ſpeciēdo hoc eſt vidēdo.licet ſpecio in ſimplici qdē in vſu nō ſit.Dicit̄ aūt ſpēs qcqd oculis cōſpicit̄.hoc ē forma & diſpoſitio ipſa coloris.vñ ſpēm aliqñ accipimꝰ ꝓ pulchritudine Vñ Specioſus.Eſt ergo idē qd' forma & imago.vr̄ itaq; lr̄a pythagore pferre.i.p diſpoſitionē figure ſue idicare ſpēm.i.imaginē humane vite.Preferre ē qbuſdā ſignis & idicijs aliqd certo ſignificare.Sic.n.hō cuius ſeuerus videt̄ vultꝰ oībꝰ eū aſpicientibus:dr̄

Preſe ferre. pre ſe ferre ſeueritatē.Nā via virtutis &c.Ordo eſt.Nā via virtutis exiſtens ardua petit dextrū callē hoc eſt dexterā virgulā in ipſa lr̄a:& offert ſpectātibus primū difficilē aditū.i.acceſſum:ſed pbet feſſis requiē i.locū qetis in ſummo vertice.i.in altiſſimis faſtigijs Via lata:q̄ in ſiniſtrā tendit oſtentat molle iter &c. oia faciliora ſunt q̄ vt exponant̄.Dicā tñ naturā vocabulorū & ſubinde ſentētias aliorꝝ:Via actus & iter

Iter. Actus. Via. apud iuridicos diſtinguunt̄.Iter enim eſt ius eundi ambulantis hoīs non agendi iumentum vel vehiculum.Actus eſt ius eundi ambulantis hominis & agendi iumentum.non autē vehiculum:Via eſt ius eundi:agendi iumentum & ducēdi vehiculum.qui ergo viam habet:habet actum & iter. Qui actum habet etiam iter:ſed non viam habet.Qui vero iter habet ſolum ius eundi poſſidet. nam iter ab eundo dicit̄. & eſt quaſi itio.Vñ facere iter non eſt aliud q̄ ire quaſi facere itionē ſeu ꝓfectionē.habere iter eſt debere ire vt ſi ignarus vie:crederē Romā ire quo mihi eundū eſt & Venetias eo:tūc vere poſſum dicere: habeo iter Romam:non autem facio iter Romā:e diuerſo facio iter Venetias nō autem habeo iter Venetias.Eſt

Semita. Callis. Collus. Calleo Facile. Difficile. ergo iter ipſa itio:ſed via ē ſpacium per quod itur.ita facere viā eſt ipſam reficere. Dicebatur antiquitus ēt ita vñ ſemita quaſi ſemi.i.dimidiata & parua ita Callis vero eſt locꝰ callo pedū tritus: Callus vero eſt ille vortex ſeu illa duricies in manibus & pedibus:quā ex frequenti agitatiōe cōtraximus.Vnde fit Callere qd' p tranſlationem ſignificat callide ſcire:nā in qua re faciunda nobis induruit callus:eā iampridem experti ſumus.Vnde illud in epiſtolis Flacci.Dicēda tacendaq; calles.Inde ēt Callidus.a.um.i.vafer & ex multo vſu cautior factus.Difficilemq; aditū facilis & difficilis cōis ſignificatōis ſunt.Nā facilis is dr̄ aliqñ qui cito facit quod volumus:ideſt exorabilis vt faciles dei ſunt exorabiles : Vñ in Bucolicis Vergi. Sed faciles Nymphe riſere facello hinc etiā dicimus facultatē quaſi facilitatē faciundi.Facile etiam dicit̄

quod cito

qđ cito fit.vt facilis doctrina q̃ cito cõprehẽdit:facile opꝰ:qđ facile fit.i.ſine difficultate.Faciles ẽt mo-
res dicimꝰ q leues & incõſtãtes ſunt vt q facile.i.ſine diſquiſitiõe faciãt:Cõtra difficiles vocamꝰ inexora
biles & moroſos:q nihil faciũt:niſi exacta ad vnguẽ rõne:quales ſunt ſcđm Ciceronẽ ſenes . vocat̃ ẽt qd
difficile qđ cũ difficultate fit:vt difficilẽ aditũ.quo nõ facile eſt adire &c.Aditus rus tui quarte declina-
Aditus.
tiõis & maſculini gñis verbale eſt a ṽbo adeo adis &ſignificat aditionẽ ſiue acceſſum.Sed adytũ ti ſcđe
declinatiõis & neutri generis cõtrariũ ſonat:eſt.n.locꝰ ſecretior in quo res ſacras reponimus:nulli preter
Aditum.
ſacerdotẽ acceſſibilis.Dictꝰ ab α priuatiua particula & Δυω qđ ẽ ſub eo.quaſi ſine acceſſu. Spectãtibus a
Specto
ṽbo ſpecto participiũ eſt.Specto aũt frequẽtatiuũ eſt ṽbi iuſitati ſpecio qđ ſignificat video.vñ plurima
cõpoſita aſpicio cõſpicio &c.ſignificat aũt ſpecto frequẽter aſpicio Inde expecto q̃ſi extra ſpecto ad illũ
q mẽorat̃ vel quẽ obſeruo.Optiẽ aũt vſus ẽ hic frequẽtatiuo q̃ pigritantẽ aĩum depingit.Piger.n.dũ qd
laborioſũ videt ſibi faciẽdũ.iterũ atq; iterũ aſpicit:qđ vir ſtrenuꝰ q̃primũ aggredit̃.Spectãtibꝰ ergo aĩo
lãguido virtꝰ nimirꝝ difficilis & ardua vr̃ q̃ tñ ſi ſcãderimꝰpulchritudine atq; dulcedine ſua oẽm laborẽ
leniret.ſcriptũ.n.eſt Iugũ meũ ſuaue:& onꝰ meũ leue:qđ q̃dẽ verũ ĳs q iãpridẽ ipm ſubeũt.nã ſpectãtibꝰ
primũ ẽt arduũ videt̃:oportet ergo rẽ aggrediamur:&opemur ſi deos auxiliatores hr̃e voluerimꝰ.vñ.M.
portiꝰCato apđSalluſtiũ ĩ orõne de bello Catilinario.Scilicet res aſpa ẽ:ſed vos eã nõ timetis.Immo ṽo
maxime:ſed ĩertia & mollicia aĩ aliꝰ aliũ expectãtes cũctamini:velut deis ĩmortalibus cõfiſi: q hãc rem-
publicã ſepe in maximis pículis ſeruauere.Nõ votis neq; ſupplicĳs muliebribus auxilia deorꝝ parantur:
vigilando:agẽdo:bñ cõſulẽdo pſpere oĩa cedũt.Vbi ſecordie te atq; ignauie tradideris:nequicq̃ deos ĩ-
plores:irati infeſtiq; ſunt Hec ille.Horatiꝰ quoq; bñ ſperãti aĩo rẽ aggrediẽdã monet in epiſtolis dicens.
Nã cur Q ue ledũt oculos feſtinas demere:ſi qđ.Eſt aĩum differs curãdi tp̃s in ãnũ:Dimidiũ facti q bñ ce
pit habet:ſapere aude Incipe viuẽdi q recte ꝓrogat annũ Ruſticꝰ expectat dũ defluat amnis &c. Cur inq̃t
differs curare qđ eſt.i.cõſumit animũ hoc eſt vitiũ aĩm obtenebrãs:cũ tñ ſi ĩceperis facile purgari poſſet.
Vt eñi dr̃ in principio digeſtorũ vniuſcuiuſq; rei ſumma pars eſt principiũ.Audẽdũ ergo eſt . Neq; deſpe
randũ ꝓpterea ꝙ difficile eſt ad ſummã virtutẽ ꝑuenire.nã vt in eadẽ prima ep̃la Horatius dicit.Q ui ad
ſummã virtutẽ ꝑuenire nõ põt.conari tñ debet vt q̃ proxime poſſit accedat.vñ ait:nõ poſſis oculo q̃tum
Ob.
cõtẽdere lincꝰ.Nõ tñ idcirco cõtẽnas lippꝰ inũgi.Nec q̃a deſperes iuicti mẽbra glyconis:Nodoſa corpꝰ
Vertex
nolis ꝓhibere chiragra.Eſt quodã ꝓdire tenus:ſi nõ dat̃ vltra.Offert:tanq̃ iprouidus Cõpoſita.n.ex ob ꝑ-
poſitiõe deſeruiũt veniẽtibꝰ preter ſpem:vt obĳcio:obuenio.offero.oppono &c.Vertex dicit̃ avertẽdo:
& eſt ſummũ cuiuſlibet rei faſtigiũ.qđ vbi attigerimus vertẽdũ nobis eſt ſi ꝓgredi volumꝰvñ vertex in
capite vñ pili vertunt̃ dicit̃.& ṽtex montis eſt ſũmitas eiꝰ.neq; ṽo ꝓpter ſũmitatẽ vertex dr̃ . Nã in aq̃s:
vbi ꝓpter ꝓfunditatẽ nõ ꝓfluũt:ſed in gyrũ reuertunt̃ vorticẽ dicimꝰ:antiq.n.familiariter vtebantur o.
vbi nos e:vt dĳ bñ vortãt.vbi nos dĳ bñ ṽtãt.Videamꝰ ergo quãti momẽti.hec vna dictio hoc loco ſit.
Dicit via virtutis p̃bet requiẽ in vertice.p qđ expſſe vult pſeuerandũ eſſe vſq; in finẽ:nã nõ prius ṽticẽ
attigeris.Deinde oñdit pfectionẽ dextri itineris:q̃a q p voluptatẽ & carnis delitias viã leuam calcauerit
vbi iã in ṽtice eſt:niſi p amaritudinẽ aĩe:& p laborẽ corporis reuerſus fuerit p̃ceps in eterna ſupplicia ꝓ-
fecto delabit̃.Q ui ṽo p laborẽ.p ieiuniũ:p excubias ceteraſq; pẽitẽtie ptes virtutẽ conſcẽderit:neq; de-
fatigatꝰ fuerit dũ ṽticẽ auidis manibꝰ p̃ſitauerit illic nimirꝝ coronabit̃:neq; ipſi q̃ via venerit redeũdũ
erit.vñ eſt qđ dicit feſſis requiẽ p̃bet in ṽtice ſũmo.¶ Molle oſtẽtat iter Via lata.Etiã ĩ ſctis lr̃is dicit̃.ꝙ
lata ſit via q̃ ducit ad pditionẽ hec aũt oñdit molle.i.facile & delicatũ iter:ſed vltima meta:hoc eſt extre-
mũ tp̃s vite p̃cipitat.i.deĳcit(vt ad euãgeliũ accedã)in tenebras exteriores vbi eſt fletꝰ & ſtridor dentiũ
& voluit p ardua ſua p quã rẽ eternitatẽ penarũ conſpicere poſſumus.iõ.n.philoſophi celũ ꝑpetuo motũ
Dextra.
iri dicebãt:ꝙ voluat̃ hoc eſt circulari motu ipellat̃.ſi.n.directo motu ageret:q̃n ſpaciũ infinitũ nõ eſt ali
q̃n terminum cõtingeret.voluit ergo hoc eſt circũuolutat.neq; ſatiſ eſt ſemel p ſaxa cecidiſſe.Hoc diſcri
men dextre & ſiniſtre ẽt in euãgelio de extremo iudicio videre poſſumus.ſed q̃n recipi poetarũ & philo
ſophorũ dicta adducere:totã hanc lr̃e pythagorice deſcriptionẽ ĩ ſexto enei.videre poſſumꝰ.vbi ẽt apud
ĩferos he gemine vie diſcernunt̃.Nã poſtq; deſcripta ſunt loca in q̃bꝰ erãt ĩſantes ĩſontes.ſenes deliri:amã
tes mõſtroſa oĩa & ĩperfecta:quorũ opa p inſipientiã aut furorẽ patrata:neq; bona oĩno neq; mala cenſeri
p̃nt:ideoq; in baſi huiꝰ lr̃e locanda ꝓgredit̃ ad biuiũ.vñ ait.Hic locus eſt ptes vbi ſe via findit in ambas
Dextera:q ditis magni ſub menia tendit.Hac iter eliſiũ nobis.At leua malorum.Exercet penas & ad ipia
tartara mittit &c.De hoc malorũ carcere:ſic idẽ Cato Bñ & cõpoſite.C.Ceſar paulo añ ĩ hoc ordine de vi
ta & morte diſſeruit:credo falſa exiſtimãs ea q̃ de inferis memorant̃ diuerſo itinere malos a bonis loca te
tra ĩculta feda.atq; formidoloſa habere&c.Huius itẽ rei ſic meminit Perſiꝰ.Et tibi q̃ ſamios diduxit lr̃a
ramos.Surgentẽ dextro monſtrauit limite callẽ.Q uiſq;.n.duros caſus &c.Nunc poeta cõmẽdat virtutẽ:
& ecõtrario vitia dãnat.Vtit̃ aũt ſimili fere ṽbo eius qđ apud Aulũ Gelliũ li.xv. Capite primo compe
ries.vbi ſic ait.Adoleſcentuli cũ ẽt tum ĩ ſcholis eſſemus ευθυμηματιου:i. cõmentatiũculũ hoc ĩgrecũ qđ
appoſui dictũ eſſe a Muſonio philoſopho audiebamꝰ.Et quoniam vere atq; luculenter dictum verbiſq;
eſt breuibus & rotundis iunctũ:per q̃ libẽter memineramꝰ:αντιπραξησ μεταπονου ομευπονοσ οιχεται: το-
δε καλουμενει. αντιποιησησ αισχρου μετα ηδονησ τομευηδοιχεται τοδε αισχρουμενει . ideſt Si per laborẽ
honeſte quippiam egeris:laborabit.honeſtũ manet.Si per voluptatem turpe feceris quippiã.Q đ ſuaue
eſt abit:qđ turpe eſt manet.Poſtea(inq̃t)iſtam ipſam ſñiam in Catonis oratiõe quã dixit Numãtie apud
eq̃tes poſitã legimꝰ:q̃ & ſi laxioribus paulo longioribuſq; verbis cõprehẽſa eſt preterq̃ illud grecum qđ
diximus:quoniam tamẽ prior tp̃e antiq̃orq; eſt:venerabilior videri debet.verba ex orõne hec ſunt. Co-
gitate cũ animis veſtris ſi qd vos per laborem recte feceritis:labor ille a vobis cito recedet : benefactum
a vobis dũ viuetis:nõ abſcedet.Sed ſi qua per voluptatẽ neq̃ter feceritis:voluptas cito abibit : nequiter
factũ illud apud vos ſemp manebit.Hec ille. Xenophon quoq; in eo libello quẽ ſcripſit de dictis &factis
Socratis memoratu dignis:dicit Herculi iã infantia ſuprema voluptatẽ & virtutẽ habitu muliebri obla
tas q cũ vtriuſq; cohortationẽ audiuiſſet:virtutiſq; arduũ iter optatũ receptaculũ habere didiciſſet: con-
traq;:voluptatis aditũ perq̃ facilẽ ſed fine ſane amarꝝ grauibꝰ ṽbis voluptatẽ & neq̃tiã aſpnatꝰ:ṽtutẽ p
labores & ſudores ĩ dexterã iſecutꝰ ẽ.De hac re ſic dicit Cice.ĩ pri.offi.Nãq; Herculẽ ꝓdicꝰ dicit vt ẽ apđ
Xenophontẽ:cũ primũ pubeſceret(qđ tp̃s a natura ad diligendũ quã q̃ſq; viã viuẽdi ſit igreſſurꝰ datũ ẽ)
exiſſe ĩ ſolitudinẽ atq; ibi ſedentẽ diu ſecũ multũq; dubitaſſe:cũ duas cerneret vias:vnã voluptatis alterã
ṽtutis:vtrã igredi meliꝰ eẽt:Hec Cice.Ariſtoteles aũt dicebat ſtudiorũ liberaliũ amaras eſſe radices fru-
ctus vero

&⁹ vero dulces:ſimile eſt de virtute qđ ſic dicit Verg.Quiſqs.n.&c.Ordo eſt.n.ꝑ qa quiſqs.i. qcūq; vi-
Virtutis amor. cerit amore virtutis:duros caſus.i.oīa aduerſa lubēti aīo perpeſſus fuerit.Ille.i.is parabit.i.cōparabit ſibi laudē & decus:At.i.ſed is.ſup.qui ſeqtur deſidiā & luxū inertē:dū fugit.i.fugere conat̃ incauta mente labores oppoſitos.i.obiectos ſibi.ipſe turpis inopſq; ſimul tranſiget euū.i.vitā miſerabile.i.miſerā & deteſtabilē.Dicit notāter virtutis amore.qa ſi ambitioſus.ꝑ vana glīa & popularib⁹ auris bñ egeris:opam ludis.Vñ Cice:de ſomno Scipionis.Igiť alte ſpectare ſi voles atq; hāc ſedē & eternā domū cōtueri:neq; te ſermonib⁹ vulgi dederis nec ī p̄mijs humāis ſpem poſueris rerū tuarū ſuis te illecebris oportet ipſa virt⁹ trahat ad verū dec⁹ &c.De hac re ē diuina illa Perſij vbi cōtra deſides loqť ſnīa:Magne pr̄ diuū ſeuos punire tyrānos:Haud alia rōne velis cū dira libido Mouerit ingeniū feruēti tincta veneno. Virtutē vt videāt:itabeſcātq; relicta:Anne magis ſiculi gemuerūt era iuueci.Et magis auratis pēdēs laquearib⁹ enſis Purpureas ſubter ceruices terruit:im⁹ Im⁹ p̄cipites:q̄ ſi ſibi dicat & int⁹ Palleat īfelix qđ ꝓxima neſciat vxor. Aulus Gellius in noctibus atticis Capite.i.xvij.libri refert Stoicos dicere Maliciā ſatis eſſe ad ſummā miſeriā.Virtutē e diuerſo ad ſūmū bonū.pipateticos āt cōſentire:militiā qdē ſūmā miſeriā cōficere: negare tñ ſūmū bonū virtute ſola pfici poſſe:niſi & nature & fortūe bona acceſſerint.Idē ipſe Gelli⁹ lib. xi.ſic inqt.Philoſophū noīe pegrinū virū graue cui poſtea cognomētū ꝑte⁹ fcm̄ eſt audiuim⁹.Qui virū qdē ſapientē nō peccaturū eſſe dicebat:ēt ſi peccaſſe eū dei atq; hoīes ignoraturi eſſent.non.n.pene metu nō eſſe peccādū:ſed iuſti honeſtiq; ſtudio & officio &c.Iuxta qđ iā adduxi Horatij illud.Oderūt peccare boni virtutis amore.Oderūt peccare mali formidine pene.Duros caſus.Caſus dr̄ a cadēdo:itaq; qa ī malū cadere dicimur & in mortē.ſepe in malā partē accipiť.verūtñ ꝓ euētu ponit vſq; adeo:vt ēt in bonam partē accipiat̃.quocirca dicit duros caſus.i.duros euent⁹.& duros labores.Sicut.i.enei.vbi hec lr̄a allegoricos deſcribiť cū dr̄.Per varios caſus:p tot diſcrimina rerū.Tendim⁹ ī latiū:ſedes vbi fata qetas. Oñdūt illic phas regna reſurgere troie.Durate & voſmet reb⁹ ſeruate ſcđis &c.Quid.n.aliud eſt tēdere ī latium niſi ī p̄riam ꝓmiſſionis:in quā nimirū p dexterū hūc callē tēdim⁹:vt.n.mōſtratū eſt ille in v̾tice ſummo feſſis requiē p̄bet:iuxta qđ dr̄ ſedes vbi fata qetas &c.Sed nō niſi in ſūmo vertice.vñ eſt. Durate & voſ-
Deſidia. met reb⁹ ſeruare ſecūdis.Atq; deſidiā.Hic manifeſte deſidiā vt oīm virtutū hoſtē exagitat. Virtutis em̄ (inqt Cicero)laus oīs ī actiōe cōſtitit &c.Ocia v̾o nos ad oīa mala cōcitāt p̄cipue ad luxuriā.Vñ Oui.in de remedio amoris.Querit̃ egiſtus quare ſit fact⁹ adulter? In ꝓmptu cauſa eſt:deſidioſus erat. Et alibi. Ocia ſit tollas piere cupidinis arc⁹.Et Iuue.Nūc patimur lōge pacis mala ſeuior armis. Luxuria īcubuit &c.Dicit aūt bñ luxū inertē.qa oīno ſegnes & iertes.i.ſine arte nos facit:priuatq; diuinarū rerū cōteplatiōe:qđ ſignificat̃.ij.enei.vbi Aeneas deos videre nō potuit tātiſper dū ven⁹ adeſſet:qs ea abſente cōtinuo vidit Sūmope aūt priſci illi Romāi iertiā fugerūt.Vñ Saluſti⁹.Prudētiſſim⁹ qſq; maxīe negocioſus erat.Ingeniū nemo ſine corpe exercebat.Optimus qſq; facere q̄ dicere:ſua ab alijs bñfacta laudari. q̄ ipſe aliorū narrare malebat.Igiť domi militie boni mores colebāť&c.Quia igiť boni & ſapiētis viri ē nō mō ſapere verūetiā agere.Affrani⁹(vt recitat Gelli⁹)egregie ſapiētiā ſic deſcribit.Vſus me genuit: mr̄ pepit
Sapiētia. memoria Sophiā vocāt me graij vos ſapiētiā.Pacuui⁹ q̄q; eodē Gellio teſte:ad ſapientē vt bñ agat ptīnere ſic docet Ego odi hoīes ignaua opa:&philoſopha ſnīa.Nihil.n.īdigni⁹ fieri poſſe neq; ītolerāti⁹ dicebat q̄ q̄ hoīes ignaui ac deſides:opti barba & pallio mores & emolumēta philoſophie:ī lingue v̾borūq; artes cōuerterēt:vt vitia facūdiſſime accuſarēt:ītercutib⁹ ipſi vitijs madētes Hec illi.Hinc Iuuena.Vltra ſauromatas fugere hinc libet & glacialē Oceanū:q̄ties aliqd de morib⁹ audēt.Qui curios ſimulāt & bacchanalia viuūt &c.Dū fugit &c.i.dū fugere tētat nō etem̄ euitat:ſed dū īcaut⁹ requiē nāciſci ſperat.ſenex reb⁹ p̄rnis cōſūptis:& corpe oī īdulgētia deprauato miſer īops & turpis oīb⁹modis laborat .Dicit notāter ī cauta mēte:qa ſi ſapiēs eēt:nō ita fugeret laborē.Eſt aūt qđ dicit in ſermonib⁹ Hora.Dū vitāt ſtulti vitia ī cōtraria currūt.&ī de arte poetica.In vitiū ducit culpe fuga ſi caret arte.Affectate aūt vr̄ Vergili⁹ tpa diuerſa ponere:cū de bono dicit p v̾bū de futuro laudēq; decuſq; parabit.nō.n.bon⁹ vir cōtinuo laudat̃.licet ſibi tacite gaudere pōt.Nā ſepe p⁹ fata hoc eſt poſt corpis mortē:primū glīa dat̃.Vñ Properti⁹. At mihi quod viuo detraxerit inuida turba:Poſt obitum duplici fenore reddet honos.

DOMI. Coppa ſyriſca. Omnis hui⁹ opuſculi ſumma eſt vt hortetur Mecenatē & ſocios ad voluptatem inſinuatione quadā vtens coppe mecenatis liberte:que a loco ſic nominata grece apud orcho menon Boetie ſunt enim Coppe iuxta cephiſum amnem qui lacū facit copaidē nominatum:ſyriſca que venerat ex ſyria.Graia mitella:fuit.n.mitra ornamentum capitis primum apud Meonios.deīde egyptij & ſyri vſi ſunt: teſte Hero.Vergi.Meonia mentum mitra crineſq; madente.
Crotalū. Crotalo:crotalum inſtrumentum muſicum quo egyptij in deorū cerimonijs vtebantur:& quidam a cruo quod eſt pulſo denominarunt nonnulli grecorū pro plauſtro reſonante poſuerūt. Alij annulum ex ere factum qui ſecreto baculo percutiebatur ad ſonitum reddendum intellexerunt.Calamos: phyſtulas quas ipſa pulſabat. Raucos. ſonoros:Ad cubitum.ideſt quietem. Bibulo nam qui dormiunt videntur bibere ſuſurando in ſomno.Coppe:vaſa vinaria. Chorde:cythare Triclinia lecti erāt: vel triclinia in quibus veteres comedebant.Harundinib⁹:que ſolebant apponi ad voluptates.Menalio archadico.ideſt quales ſolent eſſe in monte archadio vbi ſolebāt

P. Vergi. Maronis Coppa.

Coppa ſyriſca caput graia redimita mitella.
Criſpū ſub crotalo docta mouer̃ lat⁹:
Ebria famoſa ſaltat laſciua taberna:
Ad cubitum raucos excutiens calamos.
Quid iuuat æſtiuo defeſſum puluere abeſſe:
Quā potius bibulo decubuiſſe toro?
Sunt coppæ calices:cyati:roſa:tybia:chordæ
Triclinia vmbroſis frigida harundinibus.
Eſt & mœnalio quæ garrit dulce ſub antro:
Ruſtica paſtoris fiſtula more ſonat.
Eſt & vappa cado nuper diffuſa picato:
Eſt ſtrepitans rauco murmure riuus aquæ.
Sunt etiam croceo violæ de flore corollæ.
Sertaq; purpurea lutea mixta roſa.
Et quæ virgineo libata achelois ab amne:
Lilia vimineis attulit in chalatis.
Sunt & caſeoli.quos iuncea fiſcina ſiccat:
Sunt autūnali cærea pruna die.

Caſtaneæq; nuces & ſuaue rubentia mala.
  Eſt hic munda ceres: eſt Amor: eſt Bromius.
Sunt & mora cruenta: & lentis vua racemis:
  Et pendet iunco cæruleus cucumis.
Eſt tuguri cuſtos armatus falce ſaligna.
  Sed non & vaſto eſt inguine terribilis.
Huc Alybida veni: feſſus iam ſudat aſellus:
  Parce illi: veſtri delitium eſt aſinus.
Nunc cantu crebro rumpunt arbuſta cicadæ
  Nunc vere in gelida ſede lacerta ſedet.
Si ſapis æſtiuo recubans nunc prolue vitro:
  Seu vis criſtallo ferre nouos calices.
Eia age pāpinea feſſus requieſce ſub vmbra:
  Et grauidum roſeo necte caput ſtrophio.
Formoſus tenere decerpes ora puellæ
  Ah pereant cui ſunt priſca ſupercilia.
Quid cineri ingrato ſeruas bene olentia ſerta.
  An ne coronato vis lapide iſta tegi?
Pone merum & talos: pereat qui craſtina curat:
  Mors aurem vellens: viuite ait: venio.

P. Verg. Maro. aut potius Auſonij Roſæ.

VEr erat: & blādo mordētia frigora mor
  Spirabat croceo mãe reuecta dies. (ſu
  Strictior eoos præceſſerat aura iugales
  Aeſtiferum ſuades anticipare diem:
Errabam riguis per quadrua compita in herbis
  Maturo cupiens me vegetare die:
Vidi concretas per gramina flexa pruinas
  Pendere aut holerum ſtare cacuminibus:
Caulibus: & patulis teretes colludere guttas:
  Et cœleſtis aquæ pondere tunc grauidas
Vidi peſtano gaudere roſaria cultu
  Exoriente nouo roſida lucifero.
Rara pruinoſis canebat gemma frutetis
  Ad primos radios interitura die.
Ambigeres raperet ne roſis aurora ruborem
  An daret: & flores tingeret orta dies.
Ros vnus: color vnus: & vnum mane duorum
  Syderis & floris eſt domina vna venus:
Forſan & vnus odor: ſed celſior ille per auras
  Difflatur: ſpirat proximus iſte magis.
Communis paphiæ dea ſyderis & dea floris
  Præcipit vnius muricis eſſe habitum.
Momentum intererat: quo ſe naſcentia florū.
  Germina comparibus diuiderent ſpatijs:
Hæc viret anguſto foliorum tecta galero.
  Hanc tenui folio purpura rubra notat.
Hæc peperit prima faſtigia celſa obeliſci
  Mucronem abſoluens purpurei capitis.
Vertice collectos illa exinuabat amictus:
  Iam meditans folijs ſe numerare ſuis.
Nec mora ridentis calathi patefecit honorem
  Prodens incluſi ſemina denſa croci:
Hæc modo quæ toto rutilauerat igne comarū:
                    Pallida

vbi ſolebant paſtores: & etiam poteſt referri ad euandrum qui venerat ex archadia: vbi erat palanteum: & palatiū cōdiderat. Vappa vinū aſperum & fetidum & vappa dr̄ vinū euaporatum. ideſt qđ amiſit ſaporē. Picato: nigro vel a pice. lege Martia. Chorolle: dicūī: a choro & ſic a chorona. Cecropio apud Himetū montē Athenieſem ſolent adeſſe apes. Luthea rubicūda apud Buc. Mollia lutheola Achelois nympha fuit acheloi: filie em̄ Acheloi dn̄r ſyrenes: vt idē Verg. alibi Syrenū cantus varios acheloia proles Fiſcina caniſtrum & calathus. Bromius: cognomen bacchi eſt a bromo qđ eſt cōſummo. vino em̄ moderate ſumpto omnes humores repelluntur. Tuguri caſa paſtoralis. Cuſtos: priapus ſaligna ex ſalice factus. Alybida: priape ab alybidib⁹ apud quos ī veneratiōe eſt. Illi. Aſello Vr̄i. i. qđ habetur ex vobis. Vitro: cyato vitreo. Aeſtiuo Optimo & apto tp̄e eſtatis. Strophium: coronam. Decerpes. capies. Priſca pereant: illi qui ſeruant grauitatē vt priſci noſtri habuere. Cineri ingrato: nihil ſentienti alibi idem Verg. in. vi. enei Flebant & cineri ingrato ſuprema ferebant ſolebant enim ſepulchra vnguentis & floribus odoriferis ſpargere antiqui: quod teſtatur Tibullus dicens: illic quas mittit diues panchaia merces Aeoiq; arabes diues & aſſyria. Pone: pare & funde vinum. Curat: qui ſeruat voluptatem ad diem craſtinum.

Vappa.

Alybida.

COppa ſyriſca. Carmen hoc elegiacū quod Vergilio ab oībus aſcribiī facile quidem eſt expoſitu: ſed non minus delitioſum ꝙ que ab epigrāmatiſtis ac elegiacis ſcribi ſolet vt ſciamus & elegiacum Maroni non fuiſſe penitus negatum Inuitat autē mecenatē ad voluptatem: ſic tn̄ vt prudentes potius ab ea retrahat. Nā cōcluſurus opus ſic. Pone merū & talos: pereat qui craſtina curat Addit Mors aurem vellens viuite ait venio. Pro quo quidam mendoſe legunt. mors autem veniens Vellere vero aurē accipi ſolet pro eo quod eſt admonere: admonentes enim id facere ſolebāt nam auris memorie dicata eſt: vt in Buco. Cynthius aurē Vellit & admonuit. quia vero omnia manifeſtaria ſunt finem facio: hoc ſolū monuiſſe contentus.

ASCEn.

VEr erat. Opuſculum Vergi. de Roſa: in quo virgines hortatur ad voluptatem percipiendam: & pariter viros intelligere poſſumus erudiri ad etatis ſue cōmoda percipienda: ita enim pulchritudo & virginum decus preterit: & breue tempus ſortite ſunt: ſicut roſa que mane aperta & viuacitatem oſtendens peracto die languida & fragilis vero rubore dep̄dito apparet Ver: tēpus veris quo oīa florent. Reuecta: reducta Croceo: purpureo ꝓpter aurore ruborem Strictior quia noctes ſunt breuiores. Anticipare ante capere. Quadrua quadrata. riguis. aſperſis Vegetare: viuaciorem me eſſe. Pruinas rores Gramina: herbas. Guttas: congelatas. Grauidas: caules oppreſſos pruinis. Peſtum oppidum in campania abundantiſſimum roſarū. vn̄ Biferiq; roſaria peſti. Lucifero: ſtella matutina. Canebat: albeſcebat. Roſida: plena rore ad primos radios quia quādo ſol oriī roſa liqueſcit Duorū: aurore & floris color vn⁹: Ille color floris dea ven⁹ dea floris & ſtelle. Murex: cōchile. quo tingiī purpura hec roſa. Galero: appellat galerū illa folia. qbus veſtiī roſa. Obeliſc⁹:

DOMI.

Pallida collapſis deſeritur folijs.
Mirabar celerem fugitiua ætate rapinã:
Et dum naſcuntur conſenuiſſe roſas.
Ecce & defluxit rutili coma punica floris
Dum loquor: & tellus tecta rubore micat.
Tot ſpecies: tantoſq; ortus: varioſq; nouatus
Ipſa dies aperit: conficit ipſa dies.
Conquerimur natura: breuis ꝙ gratia florũ eſt:
Oſtentata oculis ilico dona rapis.
Quã longa vna dies: ætas tam longa roſarum:
Quas pubeſcentes iuncta ſenecta premit.
Quam modo naſcẽtẽ rutilus cõſpexit heous:
Hanc rediens ſero veſpere vidit anum.
Sed bene ꝙ paucis licet interritura diebus
Succedens æuum prorogat ipſa ſuũ.
Collige virgo roſas: dũ flos nouꝰ: & noua pu-
Et memor eſto æuũ ſic ꝑperare tuũ. (bes

P. Vergi. Maronis eſt: & non.

ESt & non cuncti monoſyllaba nota fre-
quentant:
His demptis nihil eſt hominum qđ ſer-
mo volutet.
Omnia in his: & ab his ſunt omnia: ſiue negoci
Siue oci quicq̃ eſt: ſeu turbida: ſiue quietis.
Alterutro: pariter nonnunq̃ ſæpe ſeorſis
Obſiſtunt dubijs: vt mores ingeniumq;:
Et faciles: vel difficiles contentio nacta eſt.
Si conſentitur. mora nulla: interuenit eſt: eſt.
Si diſſentitur diſſenſio ſubijciet: non.
Hinc fora diſſultant clamoribus: hinc furioſi
Iurgia ſunt circi: cuneati hinc lata theatri
Seditio: & talis agitat quoq; curia lites.
Verba ferunt ſtudijs: ſalua pietate loquentes
Hinc etiam placidis ſchola conſona diſciplinis
Dogmaticas agitat placido certamine lites.
Hinc omnis certat dialectica turba ſophorum
Eſt lux: eſt ne dies ergo: non conuenit iſtuc:
Nam facibus multis: aut fulguribꝰ quoties lux
Eſt nocturna homini: non eſt lux iſta diei.
Eſt & non igitur quoties lucem eſſe fatẽdũ eſt:
Sed nõ eſſe diem: mille hinc certamina ſurgũt.
Hinc pauci multi quoq; talia commeditantes:
Murmure concluſo rabioſa ſilentia rodunt:
Qualꝫ vita hoĩm: duo quã monoſyllaba verſãt.

Obeliſcꝰ. ſa. Obeliſcus: amianus Marcellinꝰ dicit obeliſcum lapidẽ aſperrimũ ĩ figura mete cuiuſdã ſenſim a proceritate in celſum cõſurgentẽ eẽ: & vt radium imitetur paulatim gracileſcẽtẽ: ipſeq; quadrata in verticem productũ anguſtũ manuq; artificis leuigatum: ad cuius ſimilitudinẽ roſe ipſius tumorem: noſter hic poeta obeliſcũ appellat: roſa videt̃ obeliſcus anq̃ aperiat̃. Mucronem: cuſpidem. Illa: alia roſa. Exinuabat: explicabat amictꝰ folia: que ſunt tanq; amictus. Meditãs cogitans. Roſa qñ eſt aperta vt calathus ridẽs. i. letus. Rutilauerat: ſplenduerat: ſed facta eſt pallida. Punica: rubicunda: Rubore: roſarum. Nouatus nouationes. Iuncta: coniuncta & vicina. Acuũ: ſuum quia roſa viuit longo tempore: nomine & fama atq; gloria. Oui. ĩ amoribus: Vẽture memores iam nunc eſtote ſenecte. Sic nullũ vobis tempus abibit iners.

ASCEn. VEr erat. Hoc quoq; carmine poeta (ſiue is Maro: ſiue vt vir doctiſſimus Hieronymus aleander aſſerit auſonius eſt) nos ad voluptatẽ inuitare videtur: ſed prudentes magis deterret ab eius illecebris. Nam ſi vt Iob dicit Homo quaſi flos egreditur & cõteritur & fugit velut vmbra: ſtultus erit quiſquis in hac tam fragili vita beatitudinem ſuam conſtituerit & voluptati inhyauerit: vnde poeta concludens opus his verbis. Collige virgo roſas dum flos uouus & noua pubes. Et memor eſto euum ſic properare tuum: nõ tam ad voluptatẽ q̃ ad laudabilia opera facienda cohortatur. Ceterum cum omnia facilia ſint pauciſſima preter Calderinum elucidabimus. Blando morſu quia ſunt frigora brumalia que ledant: vnde in Buco. ah ne te frigora ledant: ſunt & eſtiua que delectent: vt in eiſdem. frigus captabis opacum. Croceo mane ideſt matutino tempore. Plautus tamen declinauit dicens a mani ſecundũ Serui. iugales eoos: ideſt equos ſolis ab oriente venientes Rara gemma groſſus ab euangeliſta vocatur in vite nodus vnde pampinꝰ exit ſic hic vnde roſa. Venus eſt domina: quia lucifer & heſperus ſtella eſt veneris. Forſan & vnus odos. ideſt odor vnde devenere in i. eni. Ambroſieq; come diuinũ vertice odorem Spirauere. dea paphie. paphos ciuitas cypri vbi venus que paphia inde dicitur precipue colitur vnde enei. prio Ipſa paphum ſublimis abit ſedeſq; reuiſit Leta ſuas &c. Cõquerimur natura ordo eſt. o natura nos conquerimur ꝙ gratia florũ eſt breuis &c. heous. i. ſol. anum. i. vetulam.

DOMI. ESt & non. Deridet dialecticos & ſophiſtas: quorũ omnis ſcientia nugax & vana eſt nec aliud continet q̃ eſt & non Fatemur huiuſmodi diſputationibus ĩgenium reddi acutius ſed tamẽ barbarius fieri. in primis autẽ effectũ eorum exponit. inde hypotethicũ qnendam ſyllogiſmũ adducit Cuncti mortales. Illorũ. dialecticorũ hoĩm. Oci qetis Alterutro vnum dicimus. Obſiſtunt: aduerſant̃. Seorſis: a ſe remotis & incognitis vt mores ſunt illorũ ſic & diſputant. Si conſentit̃ ab aduerſario. Subijciat: ſubiungat: & dicat aduerſarius non eſt verũ: ſubit fiunt controuerſie. Cuneati ad ſimilitudinẽ cunei facti. Coniugia: maritus & vxor agitant hec eſt & non: ſic & nati faciunt cum patribus. Conſona: cõueniẽs agitat mouet lites. Dogmaticas: dogma ſignificat decretum & iudicium atq; deliberationem. Sophorum: ſapientium. Eſt lux exemplũ ponit hipotethicorum ſyllogiſmorum quorũ ſpecies ſunt qnq; ſyllogiſmorũ dialecticorũ octo & decem tradunt̃. Eſt lux: fateris eſſe lucẽ: ergo eſt dies. Nõ eſt dies: nõ videtur dies. Certamina diſputationes. Qualis vita: exclamatio poete q mirat̃ ꝙ ſemꝑ vita hoĩm verſat̃ in his monoſyllabis eſt & non.

ASCEn. ESt & nõ. Deridet inqt Calderinꝰ dialecticos. Mihi quoq; deflere vr̃ miſerã mortaliũ ſortẽ ſub tãta ignoratiõe degẽtiũ: vt nihil certo ſciant qđ magni viri aſſeruiſſe legunt̃. Eſt lux. Argumentũ ſophiſticũ. Qñcũq; lux eſt: dies eſt: Noctu dũ faces accendunt̃ lux eſt: ergo dies eſt.

Per binos

De ætatibus animalium.

PEr binos decieſq; nouem ſuperexit in annos
Iuſta ſeneſcentū quos implet vita virorum.
Hos nouies ſuperat viuēdo garrula cornix:
Et quater egreditur cornicis ſæcula ceruus:
Alipedem ceruum ter vincit coruus:& illum
Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales.
Quā nos perpetuo decies præuertimur æuo.
Nymphæ & hamadryades: quarum longiſſima vita eſt.
Hæc cohibet finis viuacia fata animantum.
Cætera ſecreti nouit deus arbiter æui.

PEr binos. ſunt qui hos verſiculos preponant Tris annos ſepes:&tris ſepes canis explet:Treſq; canes bene viuit equus: ſed equos homo ternos. Per binos&c.ideſt per.xcij. annos hoc eſt per tres curſus Saturninos viuit homo ad iuſtā ſenectā pertingēs. Sunt.n. qui quartum addunt:ſed meliore luto conditi aut regimine prediti. Hos nouies ſcilicet viros Phenix reparabilis ales dicitur enim ſola auis eſſe:& ad vltimū vite ligna colligere & odoribus ac calore ſolis flatu alarum adiuto incendere incenſaq; intrare:& ex cineribus ac rore celi nouam renaſci. De etatibus autem cornicis/cerui/& corui Plynium legito Hamadryades ſunt nymphe ſyluarum quas cū ſyluis oriri & interire dicunt:vnde priſci ſemideos diu quidem viuere:ſed aliquādo mori dicebant.

ASCEn.

Phenix.

ASCEn. Rima cleoni &c. Monoſtichis.i. ſingulis carmibus deſcribit erũnas atq; labores herculis.quos varij varie referũt:ſed & multi memorant Hercules:vſq; adeo vt oẽs viros fortes Hercules ceperint nũcupare.verũ poete ſuo more aſcribũt vni Iouis ex alcmena amphitrionis cõiuge filio oĩa q̃ Hercules geſſiſſe dicitur facinora:quorũ Maro binis epigrãmatis duodecim enumerat:ſed nõ eodẽ ordĩe:vt ĩ explanatiõe videbim⁹ q̃ cũ ordine talis ẽ. Pria erũna.i.calamitas & pſecutio euryſthei mycenarũ regis

Ordo Herculis erũne. (Nã.xlv.ãnos illic regnauit & Herculẽ Iunonis ĩſtinctu ad varia mõſtra domãda miſit eo qdẽ aĩo vt tãdẽ ſuccũbat verũ glorioſior ĩde ſemp emerſit vñ Hercules dict⁹ q̃ſi ηρασκλεοσ i. Iunonis glĩa) tolerata.ſ. ab hercule ẽ ſup. leonis cleonei.i.iuxta cleonas oppidũ ĩ ſylua nemea ĩterfecti vñ ſtati⁹. Illi⁹ in ſpẽm q̃ pteumeſia tẽpe Amphitrioniades factũ iuuenilib⁹ ar

Leo. mis. Añ cleonei veſtiṫ p̃lia monſtri. Hic leo vt recitat ſipontinus in celum dr̃ tranſlatus a Ioue pr̃e vt Herculis glĩe cõſuleret ꝙ eũ ĩ erũnis occiderat & ꝙ hec pria Herculis adoleſcẽtis certatio fuerat Ei⁹ ſimulachrũ virgini ꝓximũ eſt. Nigidi⁹ hũc leonẽ tradit a luna iuſſu Iunonis ĩ terra arcadica & regione nemee educatũ:& deinde ĩ exitiũ Herculis dimiſſum quẽ Hercules iuſſu Euryſthei claua quã a Molorcho hoſpite accepat ĩterfecit. Itaq; poſt ea claua ꝓ gladio:pelle leonis ꝓ ſcuto vſũ Herculẽ fuiſſe:leonẽ v̄o a Iunone ĩter ſydera relatũ q ad occaſũ ſpectãs:ſupra caput hydre cõſtitutus:dict⁹ ẽ & nemeeus leo a nemea ſilua inter cleonas & phliuntẽ:in qua argiui ob Herculis memoriã nemeea ſacra celebrare cõſueuerũt. Sunt aũt cleone oppidũ in via ſitum q̃ ex argo corinthũ ducit/diſtatq; ab argo ſtadijs.

Monoſtica de erumnis Herculis.

Prima cleonæi tolerata erũna leonis:
Proxĩa lernæã ferro:face cõtudit hydrã
Mox erymãthæũ vis tertia ptulit aprũ.
Aeripedis quarto tulit aurea cornua cerui.
Simphalidas pepulit volucres diſcrimĩe qnto.
Threiciã ſexto ſpoliauit amazona baltheo.
Septima in argeis ſtabulis impenſa laboris.
Octauo expulſo numeratur adorea tauro.
Iu diomedeis victoria nona quadrigis:
Gerione extincto decimã dat hyberia palmã.
Vndecimum mala heſperidũ diſtracta triũphũ.
Cerberus extremi ſuprema eſt meta laboris.

Alia eiuſdẽ de eiuſdẽ Herculis laboribus.

Compſſit nemeæ primũ virtute leonẽ.
Extincta eſt anguis q̃ pullulat hydra ſecundo.
Tertius euictus ſus eſt erymanthius ingens.
Cornibus auratis ceruũ necat ordine quarto.
Deijcit horriſono quinto ſtimphalidas arcu.
Abſtulit hippolyte ſexto ſua vincula vitæ.
Septimus argei ſtabulum labor egerit vndis.
Octauo domuit magno luctamine taurum.
Tum diomedis equos nono cũ rege pempto.
Geryonẽ decimo triplici cum corpore vicit.
Vndecimo abſtract⁹ vidit noua cerberus aſtra.
Poſtremo heſperidum victor tulit aurea mala.

cxx.a corinthovero.lxxx.vn̄ hic cleonei leonis& apud Lucanū. Ille cleonei ꝓiecit terga leonis. Proxia.ſ.erū-na.i.ſcd'a q̄ eſt ꝓxima a pria hoc eſt hercules in ſcd'a eiūna:cōtudit ferro & face.i.igni.hydrā.ſ.ſerpentē aq̄tilē lerneā.i.in lerna lacu verſari ſolitā quā hercules cū totā regionē deuaſtaret primo claua pcuſſit:ſed cū āputato
Hydra. vno capite cōtinuo bina renaſcerent cōgeſta lignorū ſtrue:in cauernis abditā igni excuſſit atq; deleuit : vnde Maro noſter alibi.Quinquaginta atris imanis hyatibus hydra: &Seneca. Quid ſeua lerne mōſtra nūeroſum malū:Nō igne demuvicit & docuit mori: hoc iō fictū qdā exiſtimant: qa cū lerne pal' freq̄uēter ſiccaret ac de nuo impleret aqs Hercules deprehēditvenas terre incēdio poſſe precludi : atq; iō poſtq̄ exhauſit eā ignē adhi buit:& ſi quavnda ꝓrūpebat obſtruxit:hinc mōſtro hydre nomē fabule impoſuerūt qm̄ hydor aquā ſignifi catMox.i.paulo poſtvis tertia.ſ.herculi facta.i.violētia autvis.i.v' tertia: pculit(a pcello).i.pcuſſit aprū.i. ſuē ſilueſtrē.erymātheū.i.arcadicū ab erymātheo ſylua archadie denominatū hercules ei aprū mire magnitu
Erimāth' dinis arcadicū agrūvaſtātē occidit.vel vt qdā volūtviuū cepit&detulit Euryſtheo.Sene.Solitūq; dēſis hiſpi
Aper. dū erymāthi iugis arcadica q̄rere nemora menaliū ſuē.Dict' eſt hic aper menali'a menalio arcadie mōte q̄uis
Menalius & oppidū ſit eiuſdē nōis:qd'& menala dicit̄ Et ſup.hercules tulit.i.abſtulit quarto.ſ.loco: aut quarto labo-re cornua aurea cerui aeripedis.i. aerios:hoc ē veloces pedes habētis vt p apherēſim aut ſyneresim eripedis ꝓ
Stympha aeripedis dictū ſit:vt enei.vi.fixerit eripedē ceruā licet aut erymāthi.Erat ei illic dicit ceruavt hic ceru' aureis
lides. cornibus&pedib' vt qdā dicūt ereisvt alij aereis.i.velociſſimis:quā vel quē hercules curſu ſupauit in menalo
Amazon mōte arcadie& ſpoliauit.Et pepulit.ſ.a ſedib' ſuisvolucres.i.aues aquaticas:ſtymphalidas.i.in ſtymphalo la cu arcadie imorātes dicuntur aūt fuiſſe tante magnitudinisvt ſolis radios obūbrarēt:oēm arcadiā deuaſtātes Eſt aūt ſtymphal'arcadie lacus ex quo eraſinus fluui' erūpit in eginā terrā quōdā v'o exitū nō habebat: vrbs aūtvicina ſtymphalū dr̄ pepulit dico diſcrimine.ſ.pīculo& labore quīto.&ſpoliauit amazona.i.reginā ama zonū threiciā.i.iuxta thraciā&ſcythas regnātē ſpoliauit dico baltheo.ſ.aureo quē ad euryſtheū reportauitSe.
Adorea nōvicit illū celibis ſemp tori regina gētis vidua thermodōtie. Dr̄ aūt amazō quaſi ſine mamilla eo q alterā inurūtvt alibi ſatis dictū eſt:ſpoliauit aūt:ſexto.ſ.diſcrimine aut pīculo . ¶ Septima īpēſa laboris: eſt ſup.in ſtabulis argeis.i.argiuis vbi ferocientē taurū interfecit.¶ Octaua adorea.i.octaua laus bellica. Sic ei interpre tat̄ adorea ab acrone eo q victores adorent̄ a victis.vn̄& feſtus:adoreū laudē dicebāt gloriā & glorioſum pu tabāt eſſe q farris copia abūdabat.Pli.aūt gloriā deniq; ipām a farris honore adoreū appellabāt.Ergo octaua adorea.i.laus nūerat̄ tauro expulſo:alij legūt nūerat̄ octauovt ſit diſcrimine aut labore:Et loquit̄ de tauro at
diomedes ticā regionē deuaſtāte.Sene. Tauruq; cētū nō leuē populis metū.¶ Victoria nona ſup.nūerat̄.in quadrigis.i. eqs quadriiugalibus diomedis.i.quos hūanis carnibus aluerat diomedes biſtonius. vn̄ ſipontinus. Preterea
Biſtonius Hercules Diomedē thracie regē dirū ac ſanguinariū hoiem q equos ſuos aduenarū carne in tyrida Thracie op pido paſcebat:occidit eūq; iumētis ſuis epulandū appoſuit.Seneca:Quid ſtabula memorē diri biſtonij regis
Geriones Nā biſtonis ſtagnū & regio Thracie a Biſtone rege denominat̄.¶ Hiberia.i.hiſpania dat decimā palmā. Ge rione.ſ.rege hiſpaniorū tricorpore:extincto.i.intērēpto: cui& boues abſtulit e quibus cacus nōnullos furatus in Italia ab eodē occiſus eſtvt enei.viij.latc ſcribit̄:dicit̄ aūt tricorpor q tribus inſulis prefuit.¶ Mala heſpe-ridū.i.atlantidū puellarū q aurea mala.i.poma habuerūt:diſtracta.ſ.per Herculē occiſo puigili dracone ſup. dāt vndecimū triūphū: vn̄ Luca nus: abſtulit arboribus preciū memoriq; laborē Alcides paſſuſq; inopes ſine pōdereramos.Pertulit argolico fulgētia poma tyrāno.ſ .Euryſtheo.Sūt q per poma oues intelligāt qa grece
Cerber'. mela & poma & oues ſignificāt & per dracone paſtorē earū cuſtodē. ¶ Cerberus canis triceps triplicē Pluto nis ptāem ſignificās apud inferos:eſt ſuprema.i.vltima meta extremi laboris.Nā cū pithous ad iferos detru-ſus eſſet acceſſit eo cūTheſeo&Cerberū canē tricipitē ad ſupos traxit:e cui' vrina intercotes ſparſa aconitū na tū fingit̄.Sūt aūt plures alij labores Herculisvt de ātheo&buſiri acheloo&caco:ſed nos quoq; his cōtēti ſum' ASCEn.

Ompreſſit&c(ſi mō idē eſt author)alijs ꝓſequit̄verbis:quo circa qa fabulas ſatis aperuimus erimus ordine cōtenti qui talis eſt. Hercules ſup.cōpreſſit primū leonē nemeæ.ſ.ſyluevirtute.ſ.ſuavcrūtamē dicit̄ adhuc in cunis poſitus: ſerpētes fraude Iunonis immiſſos ſtrāgulaſſe:vn̄ nō dicemus hūc primū laborē fuiſſe:ſed primū narratū:niſi dicamus additū eſſe virtute ad diſcretionē eorū que geſſit nō virtute ſed diuino auxilio adiutus.nō emvero ſimile eſt infantē angues potuiſſe necare niſi Iuppiter pater auxilio fuiſſet hydra anguis : que pullulat:qa amputato vno capite bina renaſcebant̄.Sus.i.aper erymanthius ingens.i.val de magnus euictus eſt terti'.ſ.ordine:Et necat ordine quarto ceruū auratis cornibus.i.habentē cornua aurata: Et deijcit ſtymphalidas.ſ.volucres arcu horriſono i.horribiliter ſonante:quinto.ſ.ordine(Prius ſecundā)cor ripuit dicēsStymphalidas pepulitvolucres.Eandē tamē hic ꝓducit ſicut&Martialis dicēs: Auripedē ſyluis cer uam:ſtymphalidas vndis abſtulit.Item in ſexto ceruā cū Martiale poſuit hic & prius ceruum ſed cornua cer-uo congruunt: Abſtulit.ſ.Hercules hippolite,ſ:ſcilicet amazonū regine victe.ſ.a ſe:ſuavincula.i.balthea quib' vinciebat̄.Septimus labor egerit vndis ſtabulum.Argei.ſ.tyranni.EtHercules domuit:Octauo.ſ.diſcrimine aut labore taurū.ſ.ferocientē & atticā regionē deuaſtantē: domuit inquit magno luctamine. Tū. i. deinde.ſ. nono ſup. labore aut luctamine ſup.domuit:equos Diomedis.ſ.Thracij: qui humanis carnibus ab eo paſce-bantur:cū rege.ſ.Diomede perempto.ſ.a ſe.Et vicit decimo.ſ.labore Gerionem.ſ.regē hiſpaniarū:cū triplici corpore.i.habentē triplex corpus:& id poetice:aut cū triplici cor.i.cū triplici exercitu ex trib' inſulis collecto Cerberus.i.canis infernalis:abſtractus.ſ.ab inferisvidit aſtra noua.i.que non priusviderat:cū tamen apud in feros aſtra teſtetur in ſexto dicens:ſoleq; ſuū ſua ſydera norūt.Vndecimo.ſ.labore:prius aūt dixitvltimo: vn de non obſeruat ordinem rei geſte.Et Hercules victor:tulit poſtremo.ſ.labore.i.per poſtremū laborem quem vndecimū prius poſuit:mala.i.poma aurea heſperidū.ſ.puellarū in heſperia minore degentium.

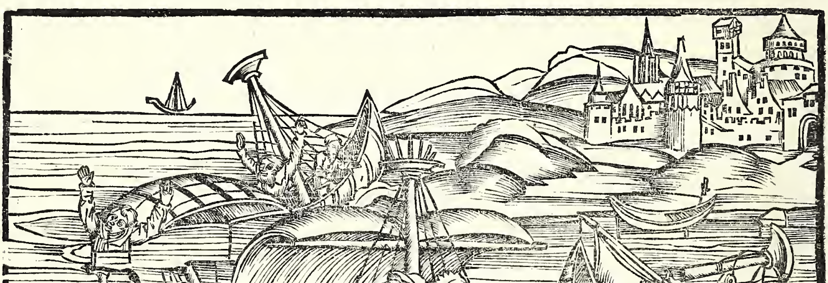
P.Vergilij Maronis de muſarum inuentis.

Clio geſta canēs tranſactis tēpora redit
Melpomene tragico proclamat mœſta boatu.
Comica laſciuo gaudet ſermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget:
Terpſicore affect' citharis mouet:iperat auget
Plectra

Clio geſta canens&c.Opuſculum hoc de muſarum inuentis inſcribit̄. Quo circa de muſis que collegim' alias;pau cis repetam. Muſa ſecundum nonnullos dicit̄ a μυεω quod eſt inſtruo& in ſacris initio Heſio dus in theogonia ait muſas Iouis & Mnemoſy nes filias in pierio monte ex eadem nouem no ctibus genitas quarum nomina ſic ponit. κλειω τευτερπετε θαλειατε μελποιμενητε. τερψικορη τερατωτε πολυμνιατουρανιητε.καλλιοπη. ideſt ASCEn. Muſa.

Plectra gerẽs Erato ſaltat pede: carmine: vultu.
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Vrania ipſa poli motus ſcrutatur & aſtra.
Signat cũcta manu loquiturq; Polymnia geſtu
Mentis apollineæ vis has mouet vndiq; muſas
In medio reſidẽs cõplectitur omnia phœbus:
Clio hiſtorias ĩuenit: Melpomene tragœdias
Thalia comœdias: Euterpe tibias: Terpſicore
Pſalteriũ: Erato geometriã: Calliopæ literas.
Vrania aſtrologiam: Polymnia rehtoricam.

Clio te euterpe te (ſed per colliſionẽ ꝓfert pro
te euterpe teuterpe: te aũt ĩeſt apud grecos id qd'
q; apud nos) thalia te mellepomene te. Terpſi-
core te erato te polimnia te vranie te calliopæ.
qd' ſic dices. Et clio & euterpe &c. Clio aũt dicitĩ
quia cleos gloria eſt. Et poete ex laudibus quas
alijs tribuũt & ſibi & illis maximã gloriã parãt
hec hic dicitĩ hiſtorias inueniſſe vnde ordo eſt.
Clio canens geſta. i. res geſtas. reddit tpa tranſ-
Clio actis. ſ. rebus: ideſt reducit ad memoriã res' trãſ
actas memorans quibus tẽporibus acte ſunt. &
paulo poſt Clio hiſtorias inuenit Melpomene
Melpomene. (vt ſequar ordine poete) ꝓclamat. i. porro ex
clamat: boatu tragico. i. q̃li tragici vtunĩ dũ tra
gedias agunt; exiſtens meſta. i. pre ſe ferens me
ſtitiam dum res meſtas agit Et paulopoſt Melpomene tragedias ſup inuenit dicitĩ aũt a cantus ſuauitate. Nã
Thalia. μελπομαι & μελπω. i. Melpome & melpo dicitur cãto Thalia ſcilicet muſa: comica (quia thalia comedias ſup.
nuenit) gaudet ſermone laſciuo. i. amãtibus & paraſitis ac ſeruis nequam apto dicitĩ aũt απoτoυθαλλειυ: ideſt
Euturpe. athalim qd' eſt florere. Per eam enim poete diu florent Euterpe. ſ. muſa vrget. i. inflat: chalamos. ideſt fiſtu-
las & tibias: flatibus dulciloquis: quia euterpe tibias ſup. inuenit. Euterpe vero dicitur a iocunditate. nam eu
terpſicore terpeos dicitur iocundus: Terpſicore mouet affectus cytharis & imperat. ſ. affectibus & auget ſcilicet eos.
Terpſicore pſalterium ſupple inuenit. Et dicitur a delectando nã terpo ſignificat delecto: & terpome delector
Erato. et terpſis delectatio. Erato. ſ. muſa gerens plectra. i. inſtrumenta muſica que plectunĩ ideſt feriuntur: ſaltat pe-
de carmine vultu. Erato ſupple inuenit geometriam: & dictam volunt ab amore quẽ erota vocant greci. Cal
Calliope. liope ſcilicet muſa mãdat libris carmina heroica. Calliope ſupple inuenit literas: dicta autẽ eſt a pulchra voce.
Vrania. Vrania. ſcilicet muſa ſcrutatur motus poli: ideſt celi & aſtra ſcilicet celeſtia. Vrania ſupple inuenit aſtrologiã
Polimnia vnde a celo nam grece ουραγοσ vranos dicitur nomẽ accepit. Polymnia: ſcilicet muſa ſignat: ideſt indicat cũ-
cta manu & loquitur geſtu: ideſt per geſtum: vnde rhetoricam inuenit: que docet cum honeſto & decenti ge-
ſtu orare dicta autẽ eſt a multa memoria aut multa laude. Vis mentis apollineæ: ideſt apollinis: ideſt ſolis mo
uet vndiq; has muſas: quia phœbus ſcilicet Apollo reſidens in medio complectitur omnia ſcilicet muſarum
inuenta & conamina. Eſt enim medius planetarum: ſed per muſas philoſophi ſyrenas intelligunt quas ſingu
lis orbibus aut ſpheris celeſtibus preſidere etiam Plato aſſerit: vnde mirabilem concentum in celis ponit ſed
ſatis ſuperq; de his dictum putamus.

Syrenes

De cantu ſyrenarum.

Syrenes varios cantus acheloia proles
Et ſolis: miſeros ore ciere modos.
Illarum voces: illarum muſa mouebat:
Omnia quæ thymele carmina dulcis habet.
Quod tuba: qđ litui: qđ cornua rauca fuerunt
Quodq; foraminibus tibia mille ſonat.
Quodq; leues calami qđ ſuauis cãtat & ædon:
Quod lyra: qđ cythare: qđ moribũd⁹ holor.
Illectos nautas dulci modulamine vocis.
Mergebant auide fluctibus ionijs.
Sauguine ſiſiphio generatus vectus Vlyſſes.
Et tutos ſolida preſtitit arte ſuos.
Illeuit cæra ſociorũ callidus aures:
Atq; ſuas vinclis prebuit ipſe manus.
Tranſiluit ſcopulos & inhoſpita littora claſſis.
Illi precipites diſſiluere freto.
Sic blandas vocis notas: ac carmina vicit.
Sic tandẽ exitio monſtra canora dedit.

Eiuſdem de die feſto.

CLarus in offenſo. radiabat lumine titan.
Letificuſq; dies erat omnibus ethere puro.
Voſq; ſimul iuuenes animis & voce fauentes
Concelebrate diem votis fœlicibus almum.
Proſper vt is ſemper redeat natiq; quotannis
Aſmenidæ referant alacres ſua mantua vati.

De fortuna.

FOrtuna omnipotens inſipientibus.
Tantum iuris atrox que tibi vendicas:
Euertenſq; bonos eligis improbos
Nec ſeruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus.
Fortuna innocuos cladibus afficit
Iuſtos illa viros pauperie grauat.
Indignos eadem diuitijs beat.
Hæc aufert iuuenes: & retinet ſenes
Iniuſto arbitrio tempora diuidens.
Quod dignis adimit tranſit ad impios.
Nec diſcrimen habet: rectaq; iudicat:
Inconſtans fraglis perfida lubrica.
Nec quos clarificat perpetuo fouet.
Nec quos deſeruit perpetuo premit.

De Orpheo

THreicius quondam vates
Fide creditur canora
Mouiſſe ſenſus trium fratrum
Atq; amnes tenuiſſe vagos.
Et ſurda cantu concitaſſe ſaxa
Suaui ſono teſtudinis
Arbores ſecute vmbram ferunt prebuiſſe vati:
Sed placidis hominum dictis
Fera corda mitigauit:
Doctaq; vitam voce temperauit.
Iuſtitiam docuit. cœtu quoq; congregauit vno
Moreſq; agreſtes expoliauit Orpheus.

Aſcen. Syrenes. Que reliqua ſunt Vergiliana opuſcula tam facilia ſunt vt explanationis non egeãt. ne tamen nihil dicam interdum vocabula explanabo. Syrenes ſolis ex Acheloo amne filie: tres legũtur parthenope a quo Neapolis oli dicta erat. leucoſia & lygia dicte ab eo quod eſt: σιρειν. ideſt connectere & retinere: mutata aſperatione in ſ. fuerunt inquit Seruius in parte virgines in parte volucres. Acheloi & Calliopes muſe filie: harum vna voce: altera tibijs: alia lyra canebat: & primo iuxta pelorum poſt in capreis inſula habitarunt: que illectos ſuo cantu in naufragium deducebãt. Secundum veritatem meretrices fuerunt que trãſeuntes quoniam deducebãt ad egeſtatem his ficte ſunt inferre naufragia. has Vlyſſes contẽnendo deduxit ad mortem hec ille. Obſtruxit enim ſociorum aures & ſe alligari ad malum precepit donec eos pertranſierat. Carminis earum principium eſt apud Ciceronem. O decus Argolicum quin puppim fletis Vlyſſe. Miſeros modos cantus ad miſeriã deducentes. Legẽdum tamen putẽ muros Thymele dicitur pulpitum & cena vnde fictum eſt nomen vxoris mimi cuiuſdam latini nomine apud Iuuenalẽ ſaty. prima. Litui ſunt tube clariſone Aedo muſici nomen Moribundus olor: Mar. Cantator cignus funeris ipſe ſui. ſanguine ſiſiphio. hoc illi apud Ouidium improperatur: nam Siſiphus eius matrem cum ad laertem duceretur ſtupraſſe dicitur & Vlyſſem genuiſſe. Illeuit. i. obſtruxit Callidus. ſ. Vlyſſes non circe. Prebuit manus vinculis quia ſe ligari fecit ne captus dulcedine cantus eas ſequeretur.

ASCEñ. CLarus in offenſo. Feſtiuam lucẽ patrie ſue carmine celebrat. In offenſo ideſt non offenſo Titan ſol letificus letos faciens animos & voce Alibi animis linguiſq; fauete quotannis ſingulis annis ſua mantua: alij menia: alij munera legũt vt cunq; certum eſt corruptum eſſe.

ASCEñ. FOrtuna omnipotens. hoc quoq; carmen mutilum inuenimus: põt tamen ſic perfici. Fortuna omnipotens inſipientibus quia vt dicit Iuuenalis. Nullum numen habes ſi ſit prudentia ſed te: Nos facimus fortuna deã celoq; locamus. Genus carminis eſt lyricum aſclepiadeum conſtans ſpondeo dactylo & ceſura hoc eſt ſyllaba abundante & duobus dactylis.

ASCEñ. THreicius quõdã vates. Fabula Orphei in quarto Georgicorum explicata eſt ſatis late hanc autem interpretatur Horatius ſic Syulueſtres homines ſacer interpreſq; deorum. Cedibus & victu fedo deterruit Orpheus: Dictus ob hoc lenire tygres: rabidoſq; leones.

ASCEñ. MElifluū quiſquis. Aut de ſe loquit̃ poeta: aut quis alius nomine poetæ videtur aūt phraſis eſſe Ouidiana: Comparat aūt ſe Homero ceteriſq; grecis: atq; id cū ſui prelatione qđ Vergiliane modeſtie non quadrat: vnde in Culice Vtq; araneoli tenuem formauimus orſum. Minor ager. i. librorum copia. Non miles vt Aeneas paſtor vt nō Buc. i. arator curuus vt in Georgic. defit. i. deficit mihi. hec graijs conſtant ſingula. Miles Homero in Iliade. Paſtor Theocrito: & Arator Heſiodo.

De ſeipſo aut alius eius nomine.

MElliſluū quiſqs romanū neſcit homerū
Me legat: & lectū credat vtrunq; ſibi.
Illius immenſos miratur grecia cāpos.
At minor eſt nobis: ſed bene cultus ager.
Non miles: paſtor: curuus non defit arator:
Hæc graijs conſtant ſingula: trina mihi.

P. Vergilij. Maronis de ſpeculo.

ASCEñ. REdditur effigies. Eandem rem varijs modis cōſequitur atq; exprimit quo & ingenij ſui hubertatem & in verſibus effingendis experientiam demonſtrat. Summa aut hec eſt: ita in aquis reddi effigiē vt in ſpeculo. Fōtis aque ordo eſt: Aque fontis referunt ſimulachra: id ē effigies: imitantia: ideſt que imitantur & repreſentant: verum: ideſt rem cuius ſunt qualia ſcilicet ſimulachra: refert: ideſt repreſentat equor leue: ideſt ſpacium planum & non aſperum ſpeculi. Forma repercuſſus ideſt reuerberationis. Ab equore ideſt equalitate & planicie fontis ſcilicet trāquilli. Puriſſimus ardor ideſt ſplēdor aquarum. Binis vbiq; verſibus ſententiam concludit. Tuentis. ideſt inſpicientis imago.

REddit̃ effigies: liqdaq; tuētis in vnda
Qualis ī aduerſo ſpeculorū cernit̃ orbe
Formā pura refert ocul' ſpectātib⁹ vnda:
Quales obiecti ſpeculi fulgore videntur.
Fontis aquæ referunt ſimulachra imitātia verū:
Qualia leue refert ſpeculi cū cernimus equor.
Exprimit oppoſitas immobilis vnda figuras:
Leuati quales ſpeculi nitor ipſe remittit.
Apparet mendax in limi fonte figura.
Qualem reiectat ſpeculi nitidiſſimus orbis.
Vnda quieta refert alto de gurgite formas:
Ac veluti ſpeculum nitido ſplēdore coruſcās.
Spectantis faciem mundiſſimus aſſimulat fons
Sicut in oppoſito ſpeculi ſolet æquore cerni.
Forma repercuſſus liquidarum fingit aquarū.
Qualis purifico ſpeculorum ex orbe reducit.
Fontib⁹ in liquidis: ſimplex generatur imago.
Vt ſolet e ſpeculo facies ſplendente referri.
Effigies liquido reſpondet ab æquore fontis.
Qualis & a ſpeculo ſimulatrix vnda reſultat.
Effingit ſpecies puriſſimus ardor aquarum.
Palma velut ſpeculi viuas imitantia formas.
Fonte repulſatur depicta tuentis imago:
Ceu læui in ſpeculo ſolet apparere figura.

Qua

O Mira Vergi. verſus experiẽtia de glacie.

Qua ratis egit iter iũcto boue plauſtra trahuntur

Poſtq̃ triſtis hyems frigore iunxit aquas.
Suſtinet vnda rotã patule modo peruia puppi:
Vt concreta gelu marmoris inſtar habet.
Quas mõ plauſtra ꝑmũt vndas: ratis añ ſecabat
Poſtq̃ brumali diriguere gelu.
Vnda rotã patitur: celerẽ nũc paſſa carinã:
In glaciem ſolidam verſus vt amnis abit.
Que ſolita ẽ ferre vnda rates: fit ꝑuia plauſtris
Vt ſtetit in glaciẽ marmore verſa nouo.
Semita fit plauſtro: qua puppis vecta cucurrit
Poſtq̃ frigoribus bruma coegit aquas.
Orbita ſignat iter: mõ qua citus alueus exit:
Strinxit aquas tenuis vt glacialis hyems.
Amnis iter plauſtro dat qui dedit ante carinæ:
Duruit vt ventis vnda fit apta rotis:
Plauſtra boues ducũt qua remis acta carina eſt:
Poſtq̃ diriguit craſſus in amne liquor.
Vnda capax ratiũ plauſtris iter algida prebet:
Frigoribus ſæuis vt ſtetit amnis iners.
Plauſtra viã carpunt qua puppes ire ſolebant:
Frigidus vt boreas obſtupefecit aquas.

Qua ratis egit iter. Eadem facilitate eodemq; artificio conſtrictionem aquarum in glaciẽ vt rotis cur, uũ iter prebeant deſcribit vndecim pedibus ſemper concludens. Eſt enim carmen elegiacũ hexametro & pentametro cõſtans. Qua ratis. i. nauis. Modo. i. paulo ante: peruia. i. pertanſibilis. Inſtar in formã & ſtatum ſeu duriciem marmoris. Diriguere. i. congelate ſunt & in glaciem concrete. Nouo marmore. i. ſpecie marmoris. ſ. criſtallini Qua puppis vecta. Sunt qui legãt auecta: ſed aueho primã producit Bruma. i. tẽpeſtas breuiſſima. hoc eſt hyems accipiendo tẽpus pro qualitate eius. Coegit. i. coagulauit condenſauit conſtrinxit. ſeu cõgelauit. Orbita. i. circũferẽtia rote: ſignat iter: qua alueus citus. i. fluentũ rapidum exit. ꝑ exijt: modo. i. paulo ante. Vt. i. poſtq̃ hyems glacialis ſtrinxit aquas tenuis. i. fluxibiles & cito cõgelari ſe permittẽtes. Amnis ite. plauſtro dat. ſ. modo. Duruit vt ventis. i. poſtq̃ indurata eſt boreali preſertim frigore. Craſſus liquor ideſt aqua cõmixta terreſtribus que facilius cõgelatur. Vnda capax ratium. i. nauium ſupple paulo ante: algida. i. cõgelata: prebet iter plauſtris. Iners amnis: frigore pigro torpens. Obſtupefecit: ideſt torpore affecit aquas. Eſt autẽ noue & artificioſe dictum: vnde Flaccus dixeris egregie notũ ſi callida verbum reddiderit iunctura nouum. Vt. ideſt poſtq̃ boreas: frigidus: aut Cum frigus boreas pro boreæ legendũ eſt.

T Mira Vergi. experiẽtia de Iri.

Thaumãtis proles variãti veſte figuras
multicolor pictop nubila deuolat arcu
Iris & inſigni edcorat curuamine cœlum
Cum ſol ardentes radios in nubila iecit.
Cumq; colorifico nymbos fulgore repleuit

Apparet

Thaumantis proles: Similimodo arcum celeſtẽ ideſt irim deſcribit que thaumantis filia dicit̃. Vnde Tortellius Thaumantias vocata eſt iris ab θαυμα quod eſt miraculum ſeu admirabile. Nam ſic quoq; apud mortales is diuerſorum colorum aſpectus viſus eſt: & ideo

theumantis ideſt miraculi filia dicta eſt vnde thaumantis diriuatum eſt Vergili⁹ enei.ix. Ad quem ſic roſeo thaumantias ore locuta eſt. hec ille. Verum αποτουθαυματοσ. ideſt a genitiuo thaumatos qui fit a nominatiuo thauma non fieret patronymicum thaumantias : vnde videntur poete finxiſſe viri nomẽ thaumas thaumãtis: nullum enim grecum exit in ns ſed multa in as recipiunt n in obliquis vt gygas gygãtis. calchas calchantis. Thaumantis igitur proles. ideſt iris inſigni curuamine. ideſt arcu varijs coloribus inſignito. aduerſo lumẽ reſplenduit hymbri. Semper enim ex aduerſo ſolis naſcitur iris: vnde idem. Maro Mille thrait varios aduerſo ſole colores. Nuncia Iunonis: vnde alibi Irim de celo miſit ſaturnia Iuno. Eſt enim Iuno dea aeris in quo iris apparet. &qui coloribus cã eſt vnde& pauo tutele Iunonis aſcribitur: ꝙ varietas colorũ eius aeri obnoxia eſt : ſed iris etiã a Ioue miſſa legitur. humor pẽdulus periphraſis nubis. Quam grecia nominat iris: alij legũt irim & id quidem magis eleganter magiſq; latine: cum ſuperius magis grammatice dicatur. Quam ſol hymbrifera fulgens de luce creauit de hymbrifera luce aut fulgens aut vtrunq; dicamus Sol aquoſus: ideſt aquis intermedijs obtenebratus. Picta veſte decens & multicoloribus alis. Nimium feſtiue atq; lepide dictũ principio coreſpondẽs varianti veſte figuras. Multicolor. &c.

Apparet varij radijs diſtincta coloris
Clara ſub ætherejs fulgens thaumantia proles
Nubibus : vt radijs pluuiũ ſol attigit hymbrẽ:
Et picturato cœlum velamine cingit
Diſcolor æthereis apparet nubibus iris.
Poſtꝙ flammiferi rapuerunt lumina ſolis:
Et cœlum varijs miranda coloribus ornat.
Vmbriferas nubes radijs vbi contigerit ſol
Luce ſub aduerſa varios iacit vnda colores.
Dicitur hæc iris picto ſpectantibus arcu.
Dum nubes radijs fulgentibus attigit atras.
Phœbus & aduerſo lumẽ reſplenduit hymbri:
Tunc iacit inſignes per nubila denſa colores.
Mirifico nubes ambit thaumante creata:
Quas cũ ex aduerſo tetigit rota fulgida ſolis
Tunc iris vario circundat nubila cinctu.
Nuncia Iunonis vario decorata colore
Aethera nubificum complectitur orbe decoro
Cum phœbus radios in nubem iecit aquoſam:
Nubila cum phœbus perfudit numine claro:
Tunc fit vt humor aque ſuffulgeat atq; colores
Sub varia ſpecie iaciat mirabilis arcus.
Tum radijs hymbres : & aquarũ pẽdulus hũor
Frangitur: exiſtit: quam grecia nominat iris
Multorum inſignis vario ſplendore colorum.
Iris habet varios ſubiecta luce colores:
Quam ſol hymbrifera fulgens de luce creauit
Cum pepulit radijs obſtantia nubila claris.
Luce repentina tum ſol impleuit aquoſus
Aduerſas nubes effulget protinus iris
Picta veſte decens: & multi coloribus alis:

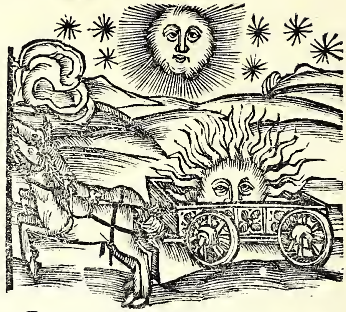
De quatuor temporibus anni.

Verꝗ nouum ſtabat cinctum florente corona.
Stabat nuda æſtas: & ſpicea ſerta gerebat.
Stabat & autumnus calcatis corbibus vuis.
Et glacialis hyems canos hirſuta capillos.
Vere ſinum tellus aperit: floreſꝗ miniſtrat.
Tēpore ſolis ager meſſis fert pinguis opimas.
Fœcundos autumne lacus de vitibus imples:
Vis hyemis glacie currentis alligat vndas.
Frigoribus pulſis nitidū ver æthera mulcet.
Scindit agros æſtus phœbœis ignibus ardens
Autumno dat hyems mixtū vicina teporem.
Albentes hæc durat aquas: & flumina nectit:
Ver pingit vario gemmantia prata colore.
Ignea veſtit agros culmis cerealibus æſtas.
Vitibus autumnus turgentes detrahit vuas.
Frigidus hyberno grauidus niue. nubil9 æther
Vere venus gaudet florentibus aurea ſertis.
Flaua ceres æſtatis habet ſua tempore regna.
Vinifero autumno ſumma eſt tibi bacche ptās.
Imperiū ſæuis hiberno tempore ventis.
Vere grauis fundit tellus cū floribus herbas
Frugfieras agris fert æſtas torrida meſſes.
Pomifer autumnus tenero dat palmite fructū:
Mox humus hibernis albeſcit operta pruinis.
Vere nouo lætis decorantur floribus arua.
Et riget æſtiuis hyrſurus campus ariſtis.
Labra per autumnum muſto ſpumantia feruēt.
Et ponunt frondes hyemali frigore ſiluæ.
Ver placidum vario nectit de flore corona.
Spicea ſerta gerit calidiſſima ſolibus æſtas.
Tēporaꝗ autumnus cingi tua bacche racemis.
Triſtis hyems montes niueo velamine veſtit.
Ver agrū nitidū gemmis ſtellantibus ornat.
Et feruens æſtas pinguiſſima frugibus arua.
Mox autumnali redolet vindemia fœtu.
Frōde nem9 male nudat hyēs: amneſꝗ rigeſcūt
Purpureos flores humus effert vere comāti.
Et certis donis horreſcunt arua per æſtum.
Bacche tuo tempus fluit autumniꝗ liquore.
Obtegitur tellus per frigora veſte niuali.
Vere tepet picto zephyris ſpirantibus aer.
Decreſcūt celeres æſtiuis ignibus amnes.
Temperies autumne fluit tua nectare dulci:
Perꝗ hyemem lētus cœlo niuis aduolat ībcr.
Veris honos tepidi floret: vere omnia ridēt.
Arua ſub æſtiuis nudant torrentia labris.
Vite coronatas autumnus degrauat vlmos:
Decutit ipſe rigor ſyluis hyemalis honorem.
Flore ſolum vario depingit odoriferum ver.
Falciferamꝗ deam meſſes remorantur in æſtu.
Dat muſto grauidas autumnus pomifer vuas.
Scythonia glacialis hyems niue cana ſeneſcit.

Verꝗ nouum. Eandem experientiam ſuam docet in temporibus anni deſcribendis: quæ vt quatuor ſunt quaternis canit verſibus: ſingula quidem ſingulis. videtur autem abundareꝗ in principio cum dicitur verꝗ nouum ſtabat vnde ſunt qui ſcriptum aſſerant. Ver muſtum ſtabat ſicut Plautus muſtam ideſt recētem virginem dixit. Florente corona: ideſt ex floribus facta vnde ſunt plebœi verſiculi. Ver prebet flores æſtas pro vomere fruges. Poma dat autumnus frigore torpet hyems. Nuda ęſtas quia nudos facit vnde in Georgi. Nudus ara ſere nudus Serta ſpicea ideſt ex ſpicis propter ſerta verna quæ ex floribus ſunt. Calcatis corbibus ideſt in corbibus vuis: ſunt qui ſordibus legant ſed minus diligenter. Canos capillos, proptes niues. Sinū aperit. vt in Georgico. Vere nouo gelidus canis cum montibus humor Liquitur: & putris Zephyro ſe glæba reſoluit. Opimas meſſis ideſt frugis accuſatiuus eſt: ſicut currentis cum dicitur currentis alligat vndas. Phœbeis ignibus. ideſt ſolaribus. Teporem mixtum: quia eſt autumnus inter æſtatem & hyemem vtriuſꝗ particeps. Albentes ſcilicet niue gelu: & pruina. omnia enim quę a frigore producuntur albeſcunt que a caumate nigreſcunt. nectit flumina: ideſt conſtringit gelu. Prata gemmantia ideſt florum nodis exuberantia. Vuas turgentes ſcilicet vino. Aether eſt ſupple frigidus hiberno ſcilicet tempore: & grauidus niue & nubilus ideſt nubibus cinctus. Venus aurea ideſt pulchra. Sua tempore. Ordo eſt ceres flaua habet ſua regna tempore æſtatis. Imperium ſubaudi eſt. Mox humus ideſt terra albeſcit hibernis pruinis. Cāpus hirſutus propter ſpicas hirſutas ideſt aſperas & barbatas. Labra per autūnū. Labra ſunt vaſa magna qbus vinū effunditur: vel labra torcularium. Temporaꝗ autumno. Ordo eſt. O Bacche autumnus cingit tua tēpora ideſt coronā capitis tui: racemis. Gemmis ſtellantibus: ideſt floribus rutilantibus. Autumnali fœtu ideſt vino. Male ideſt cum malo & damno quia tunc nudantur arbores quādo deberent veſtiri. Comanti ideſt comas hoc eſt frondes & flores producenti. Bacche. Ordo eſt. O Bache tempus fluit liquore tuo & autumni ideſt vino. Vbi apte coniunctio diuerſos caſus copulat. vere omnia rident: vnde in Bucoli. Nunc rident ſylue nunc formoſiſſimus annus. Decutit. Ordo eſt rigor hyemalis decutit honorem ſyluis ideſt frondes & flores. Scythonia. Ordo eſt. hyems glacialis ſeneſcit. ideſt ſenij indicium pre ſe fert exiſtens cana niue ſcythonia. ideſt Thracia quia iuxta Thraciam & Scythiam perpetue ſunt niues.

Finis.

AVrora &c. Eandem peritiam ſuam in
ſolis ortu deſcribēdo varijs modis eru-
ditiſſimus poeta oſtendit. velamine
croceo ideſt luthei coloris. Biiugis equis: cum
ſol quadriiugis vehi fingatur. Candidus orbis
ideſt globus ſolaris: candens vbi paulo altius
aſcenderit aut vbi in ortu ſudum eſt: vnde ad-
dit. Et clarum emicuit ſole oriente iubar: quia
pluuia impendente rubet orbis ſolis Palantias
hic pro aurora ponitur. roſida: ideſt rore perfu-
ſa amictu puniceo ideſt roſeo. Promit ab equo-
reis thetyos ortus aqs. Sol ortus ab aquis ęquo-
reis tethyos: ideſt magne maris oceani vxoris.
Quomodo primam & interdum ſecundam
nominatiui producit: vt in Georgi. Teq; ſibi
generum tethys emat omnibus vndis. Thetys
autem mater Achillis aliter ſcribitur & vtran-
q; corripit. Sane poete alludētes ad opinionem
vulgi dicunt ſolem in oceanum occidere &
rurſus inde oriri: vt enei. primo. Quid tantum
oceano properent ſe tingere ſoles Hiberni &c.
Fugerunt vel quantum ad apparentiam: quia
maius lumen offuſcat minus: vel quantum ad
opinionem vulgi negantis interdiu ſydera in
cœlo noſtro eſſe. Rebuſq; colores quia ſine lu-
ce colores non diſcernuntur. Ipſe alibi. Et rebus
nox abſtulit atra colorem. Tithoni coniunx
ſcilicet aurora. Erat autē Tithonus frater Lao-
medontis qui ſenio in cicadam mutatus fingi-
tur: vnde Flaccus in carminibus. Nihil eſt ab
omni parte beatum abſtulit clarum cita mors
Achillem. Longa tithonum minuit ſenectus.
De hac re Vergi. in enei. ſic. Tithoni croceum
linquens aurora cubile &c. Sub lumine iubar:
ſi vera eſt lectio preter morem iubar prima lon-
Iubar. ga poſuit. Nam prius dixit: ſole oriente iubar.
Et alibi. Iam iubare exorto iam rebus luce re-
pertis. Legi poteſt phœbum aut ſolem; aut mū-
dum: aut quid ſimile. Luthea crocei coloris a
lutho coloris genere. Velamine aſtrifero micā-
ti diſtinguenda. ſunt epitheta. Retegit ſtellas
ideſt iterum tegit. Aut retegit: ideſt aperit ter-
ras legēdum eſt. Thetyos vndiuago. Ordo eſt:
cum ideſt quando. titan ideſt ſol: proſilit: ideſt
porro exilit: equore thetyos ideſt maris ocea-
ni equis aqs vndiuago ideſt vndis vagante &c.
Eſt ergo legendum vna dictione vndiuago. nō
vnda vago. Crinibus aureis ſinereſis quam &
alibi ſępe facit. Et nox ſcilicet atra: oculi faces
ſydereas. Curſuſq; ſuos: alij currus legunt & p
equis intelligunt. Loquitur autem ſecundum
opinionem vulgi: vt iam tetigimus. Nam cre-
dit vulgus ſolem in occaſu deſcendere ad ma-
re oceanum vt illic refocilleť. Memnonis vt ge-
nitrix ideſt aurora. Roſeis manibus ideſt radijs
ſuis Athlanteis ideſt heſperijs aut mauritanicis
in quibus Athlas olim regnauerat. Et veſte am-
broſea ideſt ambroſei odoris: vt primo eneid.
Ambroſeeq; come diuinum vertice odorem.
Spirauere. dicitur autem cibus deorum: ſicut
nectar potus. Tum phœbus: bene commiſcet
epitheta cum ſubſtantiuis: ſcilicet radijs fulgen-
tibus & orbem nitidum. Sed finis nobis faciē-
dus eſt.

P. V. Maronis de ortu ſolis.

AVrora oceanū croceo velamine fulgēs
Liqrat: & biiugis vecta rubebat eqs
Luce polū nitida pfūdit cādid⁹ orbis
Et clarum emicuit ſole oriente iubar.
Roſida puniceo palātias exit amictu
Aſtrigerum inficiens luce oriente polum.
Sol inſigne caput radiorum ardente corona
Promit ab æquoreis Tethyos ortus aquis.
Extulit oceano caput aureus igniferum ſol
Fugerunt toto protinus aſtra polo.
Conceſſere deo tenebre rebuſq; colores
Lux iterum cunctis redidit alma ſuis.
Tithoni coniunx roſeo ſub lumine iubar
Inficit: & cœlum luthea ſydereum.
Tum ſol igniferos currus e gurgite magno
Suſtulit & claris aſtra fugauit equis.
Nox abit aſtrifero velamine cincta micanti:
Et retegit ſtellas: exoriturq; dies.
Emicat oceano phœbi rota clara relicto.
Illuſtrata nitent lumine cuncta ſuo.
Aurea fulgebat roſeis aurora capillis:
Et matutino rore madebat humus.
Tethyos vndiuago cum proſilit æquore titan
Elāmiferos vultus ore micante ferens:
Exoritur phœbus perfudens luce nitenti
Et maria: & terras: ſtelliferumq; polum.
Aſtraq; ceſſerunt fulgentia crinibus aureis:
Et nox ſydereas occulit aſtra faces.
Sol oriens curſuſq; ſuos e gurgite tollens
Oceano: claro reddidit orbe diem.
Flammiferūq; iubar: terræq;: poloq; reduxit:
Et pepulit radijs aſtra repente ſuis.
Mēnonis vt genitrix infecerat humida cœlum
Et roſeis manibus ſydera diſpulerat:
Phœbus athlanteis e fluctibus aureus orbem
Suſtulit igniferum: luxq;: dieſq; redit.
Præuia flammiferi curſus aurora rubebat
Extuleratq; alto gurgite phœbus equos:
Noctiuagoſq; ſimul radijs vagantibus ignes
Depulerat

Depulerat cœlo reddideratq; dies:
Vix aurora ſuo rubeſecerat æthera curru
Summaq; canebat roribus hærba nouis:
Proſilit e medijs candens rota Tethyos vndis:
Et vaga ceſſerunt ſydera ſolis equis.
Surgit ab oceano tithoni fulgida coniunx:
Et veſte ambroſea ſubruit ipſa pedes.
Tum phœbus radijs nitidum fulgẽtibus orbẽ
Depulit e tenebris: noxq; peracta fuit.
P.V.M. De ſignis cœleſtibus.
PRimus adeſt aries tauruſq; inſignibus auro
Cornibus: & fratres: & cancer aquatile ſignum
Tum leo terribilis veniens: atq; innuba virgo.
Libra ſubit: caudaq; animal quod dirigit ictũ:
Armatuſq; arcu chiron: & corniger hircus:
Fuſor aquæ ſimul: & fulgenti piſcis in auro.
Proditor eſt helles & proditor europæus:
Et gemini iuuenes. & preſſus ab hercule cãcer:
Horrenduſq; leo ſequitur cum virgine ſancta
Libraq; lance pari: & violẽtus acumine caudæ.
Inde ſagittiferi facies ſenis: & capricornus:
Et qui portat aquã puer vrniger & duo piſces.
Signorum princeps aries & taurus: & vna
Tyndaridæ iuuenes: & feruida brachia cancri:
Herculeuſq; leo: nemeæ pauor: almaq; virgo:
Libra iugo æquali pendens & ſcorpius acer:
Centauruſq; ſenex chiron: & cornua capri:
Et iuuenis geſtator aquæ: piceſq; ſupremi.
Corniger aſtrorũ ductor: tauruſq; ſecundus:
Tum ſydus geminum: & cancri repentis imago
Truxq; leo & virgo quæ ſpicea munera geſtat.
Et libram quam cæſar habet chælaſq; minaces.
Atq; arcu pollens: & ſalſi gurgitis hircus.
Vrnaq; nymbiferi: piſciſq; nouiſſima forma.
Dux aries: & frons tauri metuenda minacis.
Et ledæ ſoboles: & cancri torridus ignis:
Terribiliſq; leo: ſpecieſq; virginis almæ.
Momentũq; ſequẽs: caudaq; timẽdus adunca.
Hinc tendẽs arcum. liqdi caper æquoris inde:
Troianuſq; puer. geminiq; ſub æthere piſces.
Nubigenæ iuuenis vector: tauriq; trucis frõs
Et proles duplex Iouis: & nepa torrida flãmis
Aeſtifer inde leo mixta cum virgine fulgens.
Quam ſequit̃ libra: & violenta cuſpide ſæuus.
Semiuir arcu potẽs: ſubit & capricornꝰ aquoſus
Et cui nomen aquæ faciunt piſceſq; gemelli.
Corniger in primis aries: & corniger alter
Taurus itẽ: gemini: ſeqtur quos cancer aduſtus
Terribiliſq; feræ ſpecies: & iuſta puella:
Libra ſimul: nigrumq; ferens in acumine virus:
Centauruſq; biformis adeſt: pelagiq; puella:
Atq; amnem fundẽs: & piſces ſydus aquoſum.
cornigeri ductor gregis: europe quoq; vector
Et duo tyndaridæ: tum cancer ſole peruſtus.

PRimus adeſt aries. Eadẽ varietate deſcribit duodecim Zodiaci ſigna de quibus in Georgi. Per duodena regit mundum ſol aureus aſtra. Sunt autem nominibus fere animalium deſignata & eorum figuras ſitu ſtellarum repreſentantia quorũ inquit. Primus adeſt aries. Hunc autem quidam arietem volũt eſſe illum aureo vellere in quo phryxus tranſuectus eſt: quidam eum quem Bacchus in libya vidit in harena fontem demonſtrantem cum ſiti cõficeretur: quem & Iouem patrem eſſe putauit: in cuius gratiam templum Ammonis: ideſt Iouis arenarij illic extruxit volens autem vtrunq; cõfundere in principio non dat illi epitheton: poſtea tamen manifeſte loquitur de Helleo ſeu Phryxe dicens: Proditor eſt helles. Item Velleris aurati fulget pecus aurea cœlum: vbi pecus etiam de maſculo dicitur: quia de ariete. Tauruſq;. ideſt & taurus cornibus inſignibus: ideſt habens cornua inſignia & inſignita auro: quæ honeſta eſt locutio: licet Seruius magis grammatice dictum cenſeat: taurus inſignium cornuum. Hũc quidam cenſent eum in quem Iuppiter verſus europam Agenoris filiam auexit: Alij eum quem Hercules domuit. Sed author hic manifeſte loquitur de europes vectore dicens: & proditor europæus. Aut. & portitor eſt Europes. Item Europe quoq; vector. Et fratres ſcilicet gemini Pollux & Caſtor quorum alter ex Ioue alter ex Tyndaro natus dicitur. vterq; autem ex Leda. Cum vero Caſtor diem obiret rogauit Pollux patrem vt pro fratre alternis vicibus obiret: quod conceſſit. vnde Eneidos ſexto. Si fratrem Pollux alterna morte redemit. Itq; reditq; viam toties &c. Author tamen hic vtrunq; filium Iouis cenſet vbi dicit: Et proles duplex Iouis. Hoc autem fictum volunt quod tam latum eſt geminorum ſignum: vt dum alter orit̃ alter occidat. Et cancer. hunc mire magnitudinis a Iunone dum Hercules cum hydra pugnaret immiſſum dicũt qui hydre ſuppetias ferret. Hic pedem Herculis mordicus apprehendit cuius vulneris dolore permotus Hercules cancrum interfecit: quem deinde Iuno in cœlum tranſtuliſſe dicitur. Et cancer igitur ſignum aquatile: prius in aquis verſari ſolitum: cum ſole exiſtente in cancro torrida ſit æſtas. Tum leo terribilis veniens: de hoc in ærumnis Herculis dictum eſt. Atq; virgo innuba quæ ad nuptias non peruenit vt Erygone Icari filia: de qua ad illud Bucoli. Iam redit & virgo ſatis dictum eſt. Libra ſubit. ideſt ſub ſequitur inter ſigna. Et animal quod dirigit ictum cauda. ideſt ſcorpius. Et chiron: ſcilicet ſagittarius: iuſtiſſimus centaurorum armatus arcu. Et hircus corniger: ideſt capricornus & fuſor aque: ideſt aquarius ſimul: & piſcis in auro fulgenti. Creditor eſt helles: ſenis verſibus eandem rem proſequitur. Creditor eſt helles: ideſt aries: qui hellen trãſuehendam ſuſcepit ſed nõ retinuit vnde creditor dictus eſt. Et proditor europeus: ideſt taurus in quem Iuppiter verſus europeus prodidit: ſpondaicus eſt verſus: legendus ſic: Creditor eſt helles & proditor eſt europes: pro quo mendoſe legitur cicropeus: ſed verior lectio eſt proditor eſt helles. Et proditor europeus: quia aries hellen & taurus europen tranſuexit. Violentus acumine caude: ſcorpius. Tyndaride iuuenes: gemini Almaq; virgo erigone. Chelaſq; minaces: que brachia ſcorpij ſunt. Læde ſoboles: gemini: ſpecies q; virginis

ASCEñ.
Taurus.
Gemini.
Cancer.
Leo.
Virgo.
Libra.
Scorpius.
Sagittari
Capricornus.
Aquarius
Piſces.
Aquarius

virginis: q; communis eſt ſyllaba ſic eneid. iij.
Liminaq; lauruſq; dei totuſq; moueri. Troia-
nuſq; puer: aquarius. ſ. Ganymedes trois troia
norū regis filius quē iuppiter forma eius captꝰ
ab aqla in cęlū raptū miniſtrū ſuū ī loco hebes
fecit raptus aūt dicit̄ cū vrna qua aquā afferre
parabat: alij tn̄ deucaliona putāt ꝓpter diluuiū
ſub eo factū: alij cecropē qui ante vinivſum re
gnauit quo tpe aqua in ſacrificijs vtebant̄. Mo
mentumq; ſequēs. i. libra amuſſim: iuuenis ve-
ctor. aries phryxi. Proles Iouis gemini. Nepa:
cancer hoc loco: multi tn̄ cōtendūt ſcorpiū ne-
pam dici. violēta cuſpide ſęuus: ſcorpiꝰ in cau-
da venenū geſtās. Semiuir cētaurꝰ: ſemiequus
chiron ſagittarius. Terribiliſq; fere: leonis. Ni
grumq; ferens in acumine virus. Scorpius Sa-
ne animal ſcorpius: flagelli ſpēs ſcorpio recte
dicitur. Puella virgo. Cornigeri ductor gregis
aries ouiū Europe vector. taurꝰ. Trutine: libre.
Iuuencus: taurus. Caudaq; ferenis lętale. i. mor
ti ferum venenum: ſcorpius: Tū geminꝰ chirō
biformis: qa partim homo partim equus. Ger
mani fratres gemini. Iā comes eſtus. qa olim ī
aqs erat. Deucalionis aque nūc ſeqtur ſecundā
de aq̄rio opinionē. Aequale iugū. ſ. libre Ne-
ptunia ꝓles: hircus equoreus. Et piſces appoſi
torię: vltimꝰ ordo. Q ď verbū neſcio quo euen
tu etiā vltimo loco inter opuſcula vergiliana
poſuimus. Nā quę ſequent̄ fragmēta nō ſapiūt
Vergilianā phraſin: p̄ter primū fortaſſis mo-
noſtichon cuius ſiſe fecerat diſtichon. Nocte
pluit tota &c. Senex ex his varietatibus patet
quāta fuerit poetæ noſtro in carminibꝰ facien-
dis dexteritas: quātaq; ingenij hubertas: q vnā
rē tot modis explicare valuit: atq; ita explicare
vt neſcias qs oīm ſit optimus: nā malus nullus
eſt. Quocirca eundū mihi videt̄ ī illoꝝ ſnīam
q poetā naſci dicūt: ſic tn̄ vt (quod Hora. ſen-
tit) ſtudiū nō defuerit: nā hmōi varietate vſus
videt̄ non tam ad oſtentandū q̄ ad periclitan-
dū ingeniū ſuū poeta. Sed finem facio.

¶ Iuppiter &c. Verſiculi hi cuiuſcūq; ſunt au-
thoris nō multa eget explanatiōe. Primꝰ ſenſū
tenet quē Donatꝰ in vita autoris explicat cum
his. Nocte pluit tota redeūt ſpectacl'a mane Di
uiſum imperium cū Ioue cæſar habet. Tarpeio
quondā hoc Vergilianū nō eſſe docet Sueto. in
Cęſarū vitis. Litera rē geſtā. Hęc aūt phraſis ſe
Vergilianā negat. Sus iuuenis &c. ſed ne hoc
qdē Vergilianā venā ſapit. Argumentū aūt eſt
Iuuenis vidēs ſuē ſilueſtrē ipm cuſpide citꝰ pe-
tijt: ſed īter inuadendū ſerpentē pedibꝰ offendit
ſimulq; aprū ꝑcuſſit: & a ſerpēte ꝑcuſſꝰ eſt: atq;
in ipm cadēs eūdē occidit: quocirca tres ſimul
ꝑiere. Non puto tn̄ vergilianū: ſicut nec obſcę-
nū carmē vergilianū eſt: vt ī facie huius angeli
politiani atteſtāt̄ eruditiſſima teſtimonia: nos
itaq; his cōtenti exoptatū portū intramus.

τελοσ.

Herculeaq; manu preſſus leo: & optima virgo:
Hinc trutinæ ſpecies: venit armatuſq; veneno
Scorpiꝰ: atq; ſagittifer: æquoreiq; capri frons:
Quiq; vrnā gerit: & piſces duo ſigna ſub vno.
Principiū ſignis ouium ſator: inde iuuencus.
Progenies duplex: & aquarum cancer alūnus.
Preſſa ſub herculeis manibꝰ fera. iuſtaq; virgo.
Libra ſubeſt: caudaq; ferens letale venenum:
Tum geminꝰ chiron: & corniger æquoris alti:
Dilectuſq; Ioui puer: & duo ſydera piſces.
Dux gregis & placidum pendens ſuper æthera taurus.
Germaniq; pares: & cancro iam comes æſtus:
Atq; leo primus labor herculis: & pia virgo.
Libra comes ſequitur: minitās & ſcorpius ictu.
Et qui tela gerit centaurus: & æquoris hircus.
Deucalionis aquæ: & piſces extrema figura.
Velleris aurati fulget pecus aurea cœlo
Lætus & amphion: cancriq; figura calentis
Inſequitur leo ſæuus: & almæ virginis aſtrum:
Hinc æquale iugum: caudaq; venenifer vnca.
Centauruſq; minax arcu: & neptunnia proles:
Quiq; refudit aquas: & piſces: vltimus ordo.

Finis ſpeciminis ac miræ experientiæ Vergilianæ in verſibus componendis.

Monoſtichon Vergilij.
Iuppiter in cœlis: Cæſar regit omnia terris.

Diſtichon.
Tarpeio quondam conſedit culmine cornix
Eſt bene non potuit dicere: dixit erit.

Aliud.
Litera rem geſtam loquitur: res ipſa medullam
Verbi: quam viuax mens videt: intus habet.

Mors trium animalium.
Sus. iuuenis. ſerpens. caſu venere ſub vno:
Sus iacet ex ictu: ſerpens pede: & ille veneno

Idem aliter.
Anguis. aper: iuuenis. ꝑeūt vi. vulnere. morſu:
Hic fremit: ille gemit: ſibilat hic moriens.

Idem Adhuc aliter.
Sus. ſerpens: iuuenis pariter periere viciſſim.
Dēte perit iuuenis: ſerpēs pede: porcꝰ ab ictu

Finis Opuſculorum.

Habes igitur iuuētus optima Vergiliana fere opa familiariter explanata: Nā Priapeium: obſcœnū illud epigrāma: non Vergilianū: ſed Ouidianū eſſe in facie huius voluminis ſeu libelli vltimi p̄notauimus Authore Politiano cū ſint q nō vnius authoris eſſe velint: cuiuſcūq; aūt eſt: indignum eſt qď xp̄ianis: id eſt caſtis auribus exponatur. Catalecton vero nō vergilio ſed puerorum lectioni ſine iactura ſubtraximus. Impreſſa ſunt hæc omnia Lugduni ab Iacobo Sachon. M.DXVII. die vigeſima menſis Auguſti.

Aeneis Vergiliana cum Ser-

uij Honorati Grammatici huberrimis commentarijs: cũ Philippi Beroaldi viri clariſſimi doctiſſimis in eoſdem annotationibus ſuis locis poſitis: Cum Donati argutiſſimis ſubinde ſententiarum præſertim enodationibus. Cum Auguſtini Dathi oratoris Seneñ. luculentiſſima introductione. Cumq; familiariſſima Iodoci Badij Aſcẽſij elucidatione: atq; ordinis cõtextu. Acceſſit ad hoc Mapphei Vegij liber addititius: cum Aſcenſianis annotationibus. Addita præterea ſunt ipſius poetæ: ac operum eius illuſtrium virorum præconia. Aeneidos argumenta: & quædam noſtri poetæ epitaphia. Elucent præterea in toto ipſius Aeneidos opere (qñquidẽ μικτον .i. mixtum poematis ſtili genus reſerat) interlocutiones marginẽ congrue occupantes: Hactenuſq; nullibi Viſæ.

Alto loco:clariſſimis natalibus:& ſumma generoſitate nato:optima indole:& pſtantiſſimo ingenio prædito . laudatis ad hoc moribus:& cultioribus litteris cum primis ornato:adoleſcenti indulgentiſſimo Lodouico de Flandria domino ſuo inter primos honorando:Iodocus Badius Aſcenſius:cum omni veneratione Salutem.

AVſpicaturo mihi familiarem hanc in Maronianam Aeneida interp̄tationem: occurrit prima excellēs tua Lodouice generoſiſſime p̄ſtantia:cui noſtras: quāʒculæ ſunt lucubratiunculas:& nuncupem &dedicem.Facturus enim mihi videbar operæprecium ſicut iuratus ſum:cuiuſq; maioribus plurima debeo:& grati animi ſignificationē:& modeſtam ad heroicas virtutes cohortationem fecero.Sic& eñ rem tua laudatiſſima indole:ſummaq; generoſitate dignam:& ſubditiſ tuis vtiliſſimam procurauero:Meminiſſe igitur in primis:adoleſcens ſummo loco nate:tuorum te velim natalium:maiorumq; tuorum claritudinis:non qui ad inanem gloriationem:ſed qui ad ſanctam illorum imitationem te cohorter.Eam ſiquidem ob rem:priſci illi Romani: quorum nunq̄ ſatis laudata cenſentur inſtituta:maiorum ſuorum ſtemmata domi ſuę habuerunt:vt per eorum imagines geſtorum quoq; inſignium cōmonerentur.Non vt inaniter gloriarētur:vt tamen non pauci ſolent:in quos eſt illa nobilis Satyrici inclamatio.

Iuuenalis Sat. viij. Stemmata quid faciūt:quid prodeſt pontice longo
Sanguine cenſeri: pictoſq; oſtendere vultus
Maiorum:& ſtantes in curribus æmilianos:
Et curios iam dimidios:naſumq; minorem
Coruini:& Galbam auriculis naſoq; carentem:
Quis fructus generis tabula iactare capaci
Famoſos equitum cum detractore magiſtro:
Si coram lepidis male viuitur:effigies quo
Tot bellatorum:ſi luditur alea pernox:
Ante Numantinos ſi dormire incipis ortus
Luciferi:quo ſigna duces & caſtra mouebant: Et quæ ſequuntur.

Quāuis autem non ſint forte tibi:adoleſcens generoſiſſime.vt Romanis illis erant:expreſſi cæra vultus qui ſingulis: authore Plynio : diſponebantur armarijs : vt eſſent imagines quæ comitarentur gentilitia funera .:extant tamen clariſſima quæ te amoneant parentum tuotum monumenta. In primis ſiquidem vt te ex primaria Flandrorum comitum domo progenitum noſcas:de Flandria familię tuę peculiare cognomentum obtines:illiuſq; verus heres atq; ſucceſſor comprobaris:qui primus Flandriæ comitatum accepit.Nam Balduinum qui ex nobiliſſima Francorum regis filia & laudatiſſima Anglorum regis derelicta:non ab re Iudith appellata:ſpectabili atq; legitimo matrimonio genus tuum propagauit Galli foreſtarium appellitant:q̄ foreſta eis ſit:quæ nobis vvoſta atq; vvoſtina:cuius tu hodie quoq; perpetua ſucceſſione conſpiceris dominus:Ea autem fuit maiorū tuorum claritas :vt cum primogenitus alibi ſibi conſtituerit comitatus domum:iſta tamen nobilitatis vocaret̄ altera:quod nomen ei loco vbi ſunt gentis cunabula noſtræ hactenus permanſit.Nihil igitur eſt natalibus tuis:dulce decus noſtrū:clarius nihilq; vel proximis parētibus tuis(ſit ſolius principis maieſtas prælata) in tota Flandria aut nobilius.aut honeſtius:Habuiſti ſiquidem patrem dominum Lodouicum de Flandria.equitem auratum:in primis ſtrēnuum:& inclytiſſimo principi noſtro Archiduci non ignobili conſanguinitate coniunctum cuius præclara in bellicis rebus facinora te nimirum ad horrentia martis inuitant arma.Habes & matrem icomparabili probitate:dulcis loci:& dulcium morum generoſiſſimam dominam:rarum dico & excellens omnis honeſtatis columen ac ſpecimen.Quæ cum eſſet præter cæteras matronas ſpecioſa: & ſupra multas diues.maritumq; illum patrem tuum ſpectabiliſſimū ah in primo ætatis flore:ſuperis inuidentibus mūdo tantum decus amiſiſſet:non tamen &ſi a nobiliſſimo quoq; expeteretur:ad ſecundas traduci voluit nuptias:ſed cælibem inter veſtales ſanctaſq; moniales elegit vitam degere:vbi tibi clariſſima præfulget luce:clarumq; non tam ad arma q̄ ad virum oſtentat iter:adhibito videlicet laudatiſſimo p̄ceptore Fratre Petro etiam cognomento Ludimagiſtro:ex inſigni illa fratrum diui Hieronymi apud Gandauos domo:in quam omnis probitatis & veræ eruditionis opes pleno effudit copia cornu.Itaq; vt vtriuſq; parētum tuorum q̄ ſimillimus efficiare.ſimulq; cum armis virtutem colas:teq; primum litteris:deinde claris facinoribus exornes(Ea enim ſola & Alexandro magno:& Caio Iulio Cæſari perpetuo dictatori:& incōparabili imperatori fuit ad gloriam immortalitatēq; via)non inutilem neq; impertinentem cenſuerimꝰ æneidos Vergilianæ lectionem.In ea ſiquidem ſi patrem imitabere:habebis clariſſima Aeneę facinora: atq; inclyta bella:in quibus tam egregiam dominus pater tuus Lodouicus meruit laudē:Sed vti eſt apud Horatium:nihil eſt ex omni parte beatum Abſtulit clarum cita mors Achillem. Quinadeo vt vti Homerus auctor eſt.Thetidem ab Ioue offerente aut longæuæ:ſed ignobilis:aut pręciaræ:ſed breuis admodum vitę conditionē:glorioſum licet breuem vitam Achilli ſuo exoraſſe:ita & patri tuo verosimile eſt: honeſtiſſimam genitricem eius dominam Lodouicam domino de Gruuthuſa germanam:ab optimo maximo deo noſtro non longam ſed præclaram ampliſſimis ſuis meritis impetraſſe vitam.Sin matrem potius quam imiteris inſpicies:quæ(vt diximus) cordatiſſima eſt virago:& pluſq; heroica prædita v̄tute habebis virum heroica virtute cōſummatū:in cuius deſcriptione omnes numeri glorioſæ & ſanctæ vitę deſignantur:omneq; officium & qui tecum:& qui cum alijs viuas pręſcribitur.Nam veluti Zenophōta dicūt ita Syrū deſcripſiſſe:non vt qualis ille fuerit: ſed qualē eſſe decuit decernat:ita Maronem arbitror Aeneam nobis:licet talis adamuſſim fuerit:tanq̄ ſpeculum atq; exemplar perfecti viri ꝓpoſuiſſe.Quocirca ſi cum bonis inſtitutis etiam litteras cultiores : vt facis : adipiſci voles : nullus eſt ad eam rem hoc

Beroaldꝰ de laude Maronis. poetarum togatorum facile principe magis idoneus : De cuius laude atq; vtilitate quoniam in rem noſtram id videtur placet eruditiſſimi viri Philippi Beroaldi adducere quæ hæc ſunt verba:Quēadmodū apud græcos ab Homero omnis eloquentiæ fontes:omnis eruditionis riui:omnis pœticæ fluēta: ꝑinde ac ab oceano defluxerunt.ita apud latinos alter ingeniorū fons:alter eloquentię torrens:Vergilius Maro auſpicatiſſimū poeticę dedit exordium:eidemq; abſolutiſſime ſummū impoſuit faſtigiū.Qui Homerū in poematis ſcribendis archetypon:hoc eſt exemplar habens illum adeo ſcite effinxit:adeo facunde rep̄ſentauit adeo prudēter æmulatus eſt:vt a celeberrimis ſcriptoribus:Mantuanus Homerus haud imerito nuncupet̄.

nuncupetur.Et enim Maronis ſacrum poema omni eſt eruditione omni facundia:omni diſciplina: omni
denicꝫ poetica arte refertiſſimum : inſtructiſſimum:ornatiſſimum . Quin ipſemet de operis ſui multi-
plici variacꝫ doctrina ita ſcribit Auguſto.De Aenea quidem meo ſi me hercule iam dignum auribus ha
berem tuis libenter mitterem.ſed tanta inchoata res eſt:vt pene vitio mentis tãtum opus ingreſſus mihi
videar:cum præſertim(vt ſcis)alia quocꝫ ſtudia ad id opus multocꝫ potiora impertiar.Nec profecto his
Vergilij verbis copia rerum diſſonat:facundia vero multiplex & multiformis in eo eſt ac dicẽdi genus
omne cõplectitur:nec minus orator q̃ poeta habendus eſſe cenſetur. Hæc ille.Hũc aũt poetã familiariter
exponere cõſtitui.vt quibus præceptorũ deeſt copia:habeant ex nobis facilẽ ad eum viã.eacꝫ ingreſſi ad
pleniorem eruditionem ipſi(ſi quidem induſtrij:gnaui:atcꝫ ſolertes ſunt)per ſe ſuacꝫ ſtudia pertingãt.In
qua re ſi non oĩm expectationi ſatiſfecerim:vſcꝫ adeo vt merito verear non defore qui in me dicant Ho-
ratianum illud in arte:Parturiunt montes:naſcetur ridiculus mus.Boni tñ æqui conſulent : animaduertẽ
tes operis immenſitatẽ:ſi omnibus quibus etiam a nobis elucidari potuiſſet : annotamentis excreuiſſet:
ſcienteſcꝫ iudicio fortaſſe nõ inepto multa a nobis prætermiſſa:ne bonis præceptoribus intepretandi p-
uinciam præriperem:neue ſtudioſis diſcipulis meliorum excogitandi diligentiam demerem. Audio eñ
ia mpridem a quibuſdam male:ꝙ nimis ſim familiaris:cauſantibus videlicet fructum eruditionis prære
ptum:cum quæ cum labore diſcantur:& tenacius hæreant & dulciora ſint.Quibus dum talia audio : re-
ſpondere ſoleo:habentibus p̃ceptorem non deeſſe nudos textus : quos cum labore addiſcant:ſi meos miſ
ſos faciant:non habentibus vero noſtros q̃plurimum prodeſſe:ipſiſcꝫ preceptoribus aut noſtrorũ carpen
di(vt hodie ſumus inuiduli)aut meliorum excogitandi aut ſaltem audendi facultatem minime prære-
ptam.Vtcũcꝫ autem alij cenſebunt tua Lodouice indulgentiſſime:humanitas:lucernulam ac lucubratiũ-
culam hanc tũo fauſtiſſimo nomini dicatam:in partem accipiat bonam rogamus .Hæc ſumma eſt.& vo-
ti:& præfationis.Vale.Ex officina noſtra litteraria in nobiliſſimo Parrhiſiorũ gymnaſio Ad decimum
Calendas Februarij:anno iuxta Romanam ſupputationem.Milleſimo quingentiſſimo primo.Et nũc ite
rum(necꝫ enim cœpti pœnitet) ad Calendas Nouembris.M.DVII.

Tabula Aeneidos

Rerum & verborum index.

A Bies folio.xlv.
Aborigines fo.xxxiij.
Accentus rō ccxx.
Acer mobile ccxxvi.
Aceſtes xxxiiij.
Aclides ccxxvi.
Accētus viij. Acheron cli.
Achilles vbi vulnerabilis cxlix.
Achidaliꝰ fol.xli.
Acta cxxxix Actꝰ:via:iter c.&.cxi
Actutum ccxxxvij. Ad & apud v.
Additi cl. Aditus oſtiū cxlviij.
Adiuro folio.cccxx.
Adytum fo.xlix.
Aducne ccxviij.
Aduerbia in e & in i. fo.cxiij.
Aduerbia in loco cvij.
Aedes lxiij aedifico. xlv.
Aeger & egrotus xvij.
Aegis ccxxij. aegiſtus cclxxxiiij.
Aegyptus & Danaus cclxvi.
Aemulus cliij.
Aeneas Veneris filius xxiij.
Aenee fuga lxxiij.
Aeneis clxxviij.aeolie inſule fo.x
Aequora xlvij. aerea xxix.cxxviij
Aeſtas ſeptima cxxxix.
Aetatis diuiſio cxxxi.
Aetne incendium xciij.
Agamēnon cclxxxiiij
Agathyrſi ciiij.
Agenor xxv. ager ccliij.
Agylla ccxxvi. agmē.xi.liij.cxxxiij
Aiax oilei.viij.aiax telamonis ibidē
Alacris clxxiij.
Alata flumina cxxxij.
Alba & albani fol.ij.
Albula xx.&.cxviij.
Altare lxiiij. Alte cliij.
Altū fol.ij. Aloeus clxx
Alter alius cclxxix.
Aluus & venter xlvi.
Alumnus cclxxvij.
Amaſones xxxi.
Ambroſia fol.vij.
Amentum cclviij. Amenū cxlij.
Amycus vir. cxxxiij.
Amicorum exempla lxxvi.
Amores xxv.&.cxxxij.
Anchiſe oculi lxix.&.clxxiiij.
Ancyle lij.&.cxc. Anchora xv.
Anguis & ſerpens lij.
Anguis & annus cxxvi.
Anima animus cclxvi.
Animus & mens vij.&. cxlvij.
Animales hoſtie lxxxij.
Anio fo.ccv.
Annales & hiſtoria xxvij.
Annus triplex xx.
Anni inuentio xliiij.&.cxxiiij
Anſanctus folio.cc.
Anſer ccxxviij. Antādros lxxiij.
Anthenor fol.lij.&.lxij.
Antiptoſis lvi. Antiqua fol.v.
Antoniꝰ ccxxix. Antonomaſia v.
Apparitores cccxxi.
Aper calydoniꝰ cxciij. Apex lxix.
Apollo genitor fo.lxxvij.
Apollo cytharedus lxxix.
Appoſitio lxxxiij.
Apricus liij.&.cxxvij.
Apū ſpēs xxix. Aquila xxvij.
Ara lxiiij.&.xcij. Are xij.
Arborum genus cccxix.
Arcus celeſtis cxxxix. arcturꝰ xlij.
Ardeo rem & re clvij.
Argi fo.v. argos cxciij.
Argu.enei.in preambulis.
Ariſta cciij. arma fo.i.&.xiij
Arx lxvi. Aſcanius iij.&.xx.
Aſini cornuti xvi. Aſylum lxxi.
Aſpicio folio.lx.
atride xxix. atlas cviij.
atlantes tres ccxiij.
Atria xlij.
Auaritia fol.xv.
auernus lxxxix.&.clij.
auentinus cciij.
augurium xxvij.&.cccviij.
auguro cxcij.
auguſti nomina xxij.
aura lx.&.clv.
auras in gtō ccxcviij.

B Aie fol.cli.
Barri xxxvi.
Baltheus cclxvi.
Bella ciuila clxxxi.
Belide xxv. Bellum vi.&.ccxxv.
Belus fol.xlij.
Bidētes ci. Biga. lvi.
Bige cxli.
Bina diſtributiue ccxiiij.
Biremes xvi. Byrſa xxvi.
Bithinia cxxxiij. Bitias xlij.
Bomonice xlix. Breuia xij.
Breues pro longis fo.xc.
Brutus lxxvij. Bubo cxiiij.
Butes xxxv.&.cxxxiij.

C Acephaton folio.xlv.
Cacus fo.ccxv.
Cadauer ccxvi.
Caduceum cxviij.
Celum fol.x.
Caeſtus & ceſtus cxxiij.
Calcas xvij. Cales ccvi.
Callis cxij.Caminꝰ xciij.&.clxxij.
Cano fol.i.&.ij.
Caphareus cclxxxiiij.
Capulus clvi.&.cclxxxviij.
Capys clxxviij. Carbaſus lxxxvij.
Carbo & pruna ccxcviij.
Carcer x. Carceres cxxvij.
Cardo fol.xxix.
Cartha. fol.xxviij.
Carthago xxvi.&.cxxi.
Caſſandre ſtuprū liiij.&.cclxxxiiij.
Caſtra fo.xci.
Caſus & occaſus xviij.
Cataphracti ccxcvij.
Caſus xxviij. Caule ccxxxij.
Cellarium fol.xli.
Celeuma lxxix.
Ceſorinus clxxxi.
Cernuus cclxxv.
Cerui xvi. Ceruix lxx.
Charybdis lxxxviij.
Chorebus lviij.
Choriti ccxxxi.
Cybelle lxxviij.&.ccxxxij.
Cyclades lxxix. Cydon cclxij.
Cygnus clx.&.xxvij.
Cyllenius fol.cviij.
Cinis ccxv.
Cingulum fo.ccxl.
Cinthus fo.xxxij.
Cypariſſus xcvi.
Cyrce clxxxiiij. Cyrcēſes ccxxvij.
Circūfero clvi.
Circuli inferni clxiij.
Cythare vſus xli.
Cythera ccliij. Claui xxij.
Claſſis cxlvi.
Clarium lxxxvi.
Clamare xxxij.
Clarigatio ccliij.
Clarus cclvi. Cleopatra ccxxix.
Clypeſi ccxli Clypeus ccxlix.
Clinium lxxv.
Cocytus cli.
Cocles Romanus ccxxviij.
Coctum ccxcij.
Coloni vi. Columba cxxviij
Colus ccxxi.
Comes facūdus ccxvij.
Comete cclxi.
Commiſſura ccxlviij.
Comparatiua cclvij.
Cōpago xxij. Cōpenſatio xviij.
Conceptio v. Concilior xi.
Coniuratio ccix.
Connubium xi. Conſus ccxxvij.
Conuene ccxviij.
Coritus cclxxxij. Cornus lxxv.
Cortina lxxvij.
Cothurnus xxv.
Crepuſculum lvi.
Cruſta & cruſtum clxxxviij.
Crudele xxviij.
Cume lxxxix.&.cxlvi.
Cupido xxxix. Cultellus clvij
Cura iij.&.xvij.
Cui precari cxc.Curie ccxxvij
Curis fo.xxij.&.ccxxvij.
Curare corpora xci.
Cuſtodia fol.clxix.

D Anaus & egiptꝰ fo.cclxvi.
Danae cxcv.
Dapes & epule lxi.lxxxij.
Dardanus lxxvij.
Decus & decor cxci.
Dedalus fol.cxlvij.
Deducere xxxiiij.
Deduco & diduco xviij.
Defatigari folio.ij.
Defuncti cxlix. Delos lxxvij.
Delphines cxxxviij.
Delubrum liij.&.ci.
Denſeo actiue ccvij.
Deprehendi cxxiij.
Deriuatorum ſpecies cclix.
Deſpicio & diſpicio xviij.
De dijs opiniones cxij.
Deus & diuus cxxiij.
Deum vnum eſſe cxx.
Deorum natura vij.
Deuotus fol.xlij.
Dextra & dextram dare xxviij.
Dia lxxix. Diana lxxvi.
Dij ſamothracum fo.lij.
Dico fo.i. Dido fo.c.
Diei & noctis partes lvi.

Diei diuiſio folio.cxli.
Dies pro tempore cxxiiij.&.cclxv.
Dilēma xviij.&.cclxviij.
Diomedee aues cclxxxiiij.
Dionyſij tyrāni cli.
Dire lxiiij.
Diuinare lxxxvi.
Dolopes xliiij. Dolones cciiij.
Domuū ſacratio fo.lxiij.
Dona i.ij.&.cxxiiij.
Dracones & ſerpentes fol.liij.
Ductor xlv. Duci. fo.v.&.vi.

EAdem fol.cclxv.
Ebor cclxxvi.
Ecce xlvij.lij.&.lvi.
Edo es cij.&.cxliiij.
Eclipſis fol.x.
Effata fol.clv.
Electra v. Electrum ccxxi.
Eliſium cxlij.
En xxix.&.cxviij.Eodē cccxx.
Eo & venio lx. Ephialtes clxx.
Epicurei fol.iij.
Epiſtole ccxiiij. Equidem xxxv.
Equus troianus xlv.
Ergo pro cauſa clxxiij.
Erymanthus clxxix.
Erydan⁹ clxxiij. Eryphile clxv.
Eryx xxxv.&.cxxxiij.
Euentus pluraliter cliij.
Euander ccxxi.
Euocandi deos forma fol.lviij.
Euripylus xlix. Eurota xxxij.
Euſebia iiij. Exanimis xxxi.
Excubie ccxxxv.
Exequie lxv. Exoſus cxl.
Exorare lxxxvij. Extēplo xij.

FAbricius fol.clxxxi.
Facies folio.xl.
Fari & fateri xlv.&.xciiij.
Fatum i.iij.vij.lxx xvij.
Fata troiana xlv.
Fatigatus ccxvi. Fauilla xciij.
Faun⁹ & faūa clxxxvij.&.clxxxviij.
Felix fo.xxiiij.
Femen Femur cclxij.
Fere xvij. Feronia ccxxv.
Ferus xlvi.
Ferrugo ccxlvi.
Feſcenina carmina ccv.
Feſſus xv.&.ccxvi.
Fidene clxxviij. Fides cana xxij.
Fiducia fo.xiij.
Filij Neptumni lxxxij.
Flere cclxxviij. Fletus clxiij.
Fedus fol.x.
Fores xxix.
Forma coniugij vij.&.cvij.
Formica cxij. Forceps ccxxij.
Forfex ccxxij Foret lxxxviij.
Fori cxviij. Forte cix.
Forma vi. Formoſus ccxxij.
Fortis ciij. Fortuitus clv.
Fragor ccxxiiij: Fratrie cxciij.
Fretū.xxxvij.Frōdeū & frōdoſū xvi.
Fruges xv. Fundere clvij.
Fulgo pro fulgeo clxxxi.
Fulmen quorum ſit ix.&.xviij.
Fūalia & fūera.xlij.Fūdamēta lxxvi
Fraus cclv. Funebres cxxvij.

Funus & funere lxv.&.ccxliij.
Furie:dire:canes: lxxxi.
Furiatus & furioſus lxi.
Futilis fol.cclxxxvij.

GAbij fo.ccv.
Gabinus cinct⁹ ccij.
Ganimedes fo.v.&.vij.
Garganus cclxxxiiij.
Gaza. folio.lxxi.
Gēma xxxix. Gemini lxiij.
Germān⁹ cxxxiij. Grūs i iū ccxciij.
Gen⁹ ꝓ genu lxxv. Gen⁹ romuli iij.
Geriones cciij. Gigātēu bellū xciij.
Gyr⁹ cxxvi. Gnauū xxix.
Glaucus cxliiij. Gracci clxxxi.
Gratie xli. Grauatū & graue ccxv.
genua & cetera mēbra cōſecrata xciij
Grauiſca cclviij.Greci.vij.gryne⁹cxi

HAc .lvi. Hamon. cvi.
Harēa.xv. Harpalice.xxiiij.
Harpye lxxxi.Haurio.xlij.
Hecate cli. Hecuba lxxiij.
Hedi ccxlviij. Helena xxxviij.
Herne ccv.
Herbacanthus fo.xxxix.
Hercules ccxxv.
Heros xvi. Hermione lxxxv.
Hermus ccvi. Heu xlvij.
Hyades fol.xlij.
Hydra clix. Hyle clij.
Hymeneus xxxix. Hypallage iij.
Hipomanes lxxviij.hirmos cxlix.
Honuſtus xxij.Hoſpes ccxxiiij.
Hoſtie lxxix. Horror fol.i.& xv.

IActari. fo.ij.Iarbas fo.c.
Ianus xxij.
Iani templum fo.xxij.
Ianua fo.xxix.
Iapigia cclxxxiiij.
Iberia ccxlvi. Idalium fo.xl.
Idomeneus lxxix. Ignaus xvij.
Ignauū xxix. Ilia rhea xxi.
Ilium lxxiij. Ille fo.i.
Ilicet lxi. Immemor xvij.
Implorare ccliiij. Incedo ix.
In xxij.
Incubo clxxxvij. Incuſo xxvij
Indecores clxxxi.Indigene ccxviij
Indigetes ccccxx.
Indignus cccxvi Inermis xxxi.
Infandum xix. Infenſus xlvij.
Inferie cclxvij.
Initia Ioui ſacra ccxlvij.
Inimicitie fol.ij.
Inſtar clxxxij.Inſido & iſiſto ccxci.
Inſomnium xcix.&.clv.
Intēpeſtū xciiij. Intentio cxl.
Introitū cclxxxiij. Intus cxxviij.
Interpres cxviij.Inuocādi mod⁹ iiij.
Io ccvij. Iphimendia clxx.
Ira dei iiij.
Ira quid ſit vij. Iris ccxxxi.
Iſis ccxxx. Iſmara cclxiij.
Italus xxxiij. Italia i.&.ij.
Italica philoſophia vi.
Iubar ciij. Iudici congrua vij.
Iulus xx.
Iuno fol.ij.v.&.ccxi.
Iunonis numina iij.
Iuppiter lxxvij.
Iuuenta & iuuentus xxxvi.
Ixiones folio.cli.

LAbyrintus fol.cxxxviij.
Labos xix.
Lacteo lacto cxxx.
Lacina fo.xcij.
Lacus ccxi. laodomia clxv.
Laquear xlij. Latona lxxvi.
Larue cliij.
Latiū ij.&.ccxviij. Latini iij.
Lauinium i. Laus vrbiū v.&.vi.
Lauo cclxxi. Legifera ceres ci.
Lego lxxix. Leleges ccxxx.
Lentum cliij. Lethe cli.&.clij.
Letor cclxxxv. Letus viij.&.ix.
Leua xlvi. Leuum in celo lxix.
Leucas Leucate rupes lxxxiij.
Liberi ccvij. Libya v.
Lyceus ccix. Lyciſca xxij.
Licurgus lxxiiij. Lydus lxxij.
Liqti⁹ cclviij. Lyrica materia ccli.
Lyrneſos cclvij.
Lynx xxiiij. Littere ccxiij.
Littus fol.i. Loci xxiij.
Locri cclxxxiiij.
Lorica ccxxij.&.ccxcv.
Lucerna xlij. Lucifer. ccxxvi.
Luc⁹ xxix.Lucretia dom⁹.ccxxviij.
Lucumones lvi.ccxxiij.&.ccxxxvij.
Ludi cxxv.
Luo ccliiij. Lupanaria xx.
Lupe xx. Lupercal ccxix.
Luperci ccxxviij. Luſtrum xxi.

MActus fo.ccxlv.
Magalia cviij.
Magar xxviij.
Mage cclxvi.
Magiſter cccxviij.
Magni dij lxxiij. Maia cciiij.
Male xcix. Malus cxxxv.
Mamilla ccxcviij. Mane lvi.
Manes lxxv. Manubie ix.
Mapalia cviij. Mars i.&.xxij.
Materia cxlix. Marica clxxxvi.
Margarite xxxix. Marſias ci.
Maturo xij.Materfamilias ccxcviij
Materdeum cxlviij.
Meditor cv. Mediuſfidius cvi.
Memor ij. Memini xxxvij.xliij.
Mendax xlviij. Menſe lxxxij.
Mendacium infacto lxi.
Menela⁹ cclxxxiiij.Mergus cxxvij.
Mercurius cviij.&.ccxiij.
Methres xxv. Metus lxx.
Mephitis lxxxvij.Meotis clxxix.
Metius ccxxviij. Menia iij.
Mi cli. Militū genera li.
Militie genera fol.ccix.
Mimi cxxiij. Minari xlviij.
Minores ccxvi. Miſenus lxxxij.
Minothaurus cxlvij.
Miror & regno tui cclxxx.
Mola xlix. Monſtrum lxix.
Monodica cxij.
monoſyllaba clxxxviij.
Montium partes clxxiij.
Monumentum cccxxij.
Morini ccxxx.
Moueri ſimulachra cix.
Murrani clxxviij. Munera cxxiij.
Muſeus clxxij.muſica.ij. Muſe iij

NAre volare fol.xviij.
Nare natare fo.xiij.
Nautes cxli. Ne cxvi.

Tabula Aeneidos

Nectar vij.&.clij.
Nemea ccxvij. Nemo ccxxxi.
Neſcius fo.cij.
Nigra cliij Nihil fol.cli.
Nilus cviij. Nimbi fol.x.
Nympha viſa cxliiij. Niſa clxxix.
Nodus cclxv. Noia locorum.i. ꝓ-
pria.xxv.in es.cxxxiiij.in bũdus
cxx.regũ.clxxviij. Nox.xi.&.xcix.
Noxa viij. Nouẽdiales cxxiiij.
Numelex clxxxi.Numina cxcviij
Nurus lxiij. Nũeralia in a lxviij.
Nuncius & nunciũ lxxv.&.clxv.

OBliqui clxxij.
Obſcenum lxxxiij.
Ocyus ccxxv.
Odorus odoratus ciiij.
Oenotrus xxxiij.
Oethe clxx Omne xvi.
Ops & opis ccxcij.
Opera & op⁹ cclxxxij.
Orcades xxxij. Orion cclxxiij.
Orichalchũ ccciij.Orcus clviij.
Oſcine & ꝑpetes.lxxxvi.Oſculũ.xx.
Oſtium xxix
PAdus fol.clxxiij.
Palamedes xlviij.
Paladium fol.li.&.lij.
Palla xxix. Pallas viij.
Pan. ccxvij. Parce & parc⁹ lvi.
Pari⁹ lapis xxxvi.Paris v.cxxxiij.
Parentheſis x. Parnaſus cciij
Paſiphae cxlvij. Pean clxxiij.
Patauiũ xix. Paſtores cccxviij.
Patens patulum xxij.
Patria lxxxiiij. Pauidus lxiij.
Pecus xxix. Pelte xxxi.
Penetro xix. Penus xli.
Penates lvij.&.lxxiij.
Pentheſilea xxxi. Peplum xxx.
Pergama xij.&.lxv. Perſi vi.
Petere.xli.&.ccxxxvi.Pellax xlviij
Peuceti⁹.xxxiij.Petit ꝓpetiuit. ccvij
Phaeton.clxxiij.cclviij. Phalãx lv.
Phedra clxv.Pheretrum cclxxxviij
Phineus lxxxi.Philoctetes.lxxxviij
Phebus lxxxij. Phenix lxxi.
Phlegeton & phlegie cli.&.clxxl.
Phorcus cxliiij.
Phrygiões xc. Pietas iiij.
Piget cxi. Pilũn⁹ & pitun⁹ ccxxxi.
Pinſor & piſtor xv. Pinari⁹ ccx.
Pin⁹ xlv.Pira:rog⁹buſtũ cclxxxij.
Pyrgi cclviij.
Plage ciiij. Plericꝙ omnes xvi.
Ploratus & planct⁹ clxiij.
Polliceor fo.xviij.
Poliphem⁹ xcv. Pollux cxxxv.
Pone.lxxij.Popul⁹ roman⁹.cxxxvij
Ppl's.ccxvij. porſena.ccxxviij.
porta lxvi. portẽtũ clxxxvi.
portitor clxvi. portus xv.&.xlv.
poteſtur ccxxi.
prandia antiquorum cij.
prelium ccxxv. prepoſitiones xv.
preſſo ore cliij.priami mors lxiiij.
primus .v. procax xxxiij.
procul lxxiiij. proceres xlij.
prodigium lxix.&.cxxxviij.
prodo & propago cvij.
profugus .i. procris clxv.

proteus cclxxxiiij.prouidentia vi.
pubis cxxxvij. pudet cxi.
QVa.v.vi. Quã ccvij.
Quando fol.cix
Que prouel xlvi.
Quis pro quibus xij.
Quadrupes xlvi.
Quoq; fo.xxij.
RAmus aureus fol.cliij.
Rates.viij. Raptus v.
Re cclxvi. Recin⁹ xxi.
Recipere xxxvi.
Regia ccxx.
Regna pereunt xxi.&.cclxxxix.
Religio lxx.&.ccxix.
Relatiui conſormatio xv.
Remus clvi.Reſcribere cxcvi.
Rhetorum precepta fol.x.
Rhea. xxi.
Roma & romulus iij.&.xx.
Ruma ccxi. Rumon ccx.
Rũpere ſilentium & vocem xlix
Rurſus lxxxij. Rus xxix.
SLittera fo.xciij.
Sacrum xxxviij.&.lxxv.
Sagule ccxxviij.
Sal fol.viij.
Salamis & Salamin fol.ccxiij.
Salua res eſt ccxij.
Salne ccxv. Saluere lxxxviij.
Same & ſamos vi.&.lxxxiij.
Sanguen xvij. Sarpedon. xij.
Saxa voluentes fo l.cli.
Scea porta lxxxvi.
Scelerare lxxv.Scribere cxcvi.
Scylla xvij.&.lxxxvij.
Scopulus ix. Scutum ccxli.
Seuus ij. Scribo.xiij. Scd's xiiij.
Securis xxij. Securus xxv.
Sedere ccxxxi. Semita cxij.
Senex ſaltans lxxxiij.
Senatores patres cxlij.
Senones ccxxviij.
Sepeliendi diuerſitas cclxxxij.
Sereno xx. Seranus clxxxi.
Sermo cix.
Seruitium lxxij.Sibylle cxlviij.
Sibyllini libri cxlix.
Sicharbas xv. Silex ccxvi.
Sigeum lvij. Siluij xxi.
Simulare xxxij.Sillogiſmus xxiiij.
Siluia cxcviij.
Similis tui & tibi lxxij.
Simon xlviij. Sinus cxciiij.
Situs clxv. Siniſtrum lxix.
Singularium poteſtas cli.
Sirenes cxlv. Siſiphi cli.
Solennis liij.
Solis porte cclij.Solyma ccliiij.
Solum cxxviij.Solium xxxij.cxc.
Somno excuti lxxx.
Somnus clv. Specus fol.cc.
Spero ccxvi.Spolium ccxv.
Sponſus ccliiij. Sthelenus lv.
Squama ccxlix.Stẽma ſyluioꝝ xxi.
Stirps lxxvij.clxxxvij.
Stix cli.&.cliij. Sto cxx.
Stoici ij. Strophe lxxxi.
Suadere xlvi. Subſidere.cclxxxv
Subire cxc. Sub xxij.cccxci.
Supero & ſuperſtes lxxxv.
Superſtitio ccxv.Sup xxij.&.xli.

Supremus clxxxvi. Supne.clxxiij.
Supplicia xxxviij.
TAlentum ccxxxviij.
Tam:ꝙ & c. ccvij.
Tarentum xcij.
Tantali fol.cli.
Tapinoſis fo.xiij.
Tapete & tapetũ cxcij.
Tarpeia ccxix.
Tarquinus ſuperbus clxxx.
Tartarus cliij. Taurus cxlvij
Telum fol.lxiij.
Tendo ccxli.
Tenus lxxxviij. Ter quater xij.
Terminus deus ccxlij.
Terentũ ccxi. Tergum xvij.
Territorium cxlij. Terne triũ numi
nũ ptãtes fo.xiij. Teucer xxxvij
Telamon xxxvij. Therſãdrus lv.
Thermodoon ccxxx.
Threicius lxxv.
Tyaras & tyara cxci.
Tybris ccxviij.
Tyndaride lxvi.
Tyrannus cx. Tyrrhen⁹ ccxxiij.
Tyrreus cxcviij.
Titius clxx. Toga xxi.
Topographia &c. xv.
Totum xvi. Trabea ccij.
Tranſenna cxxxv.
Tranſcribere tranſcribi cxcvi.
Tribuni & tributa cxxxvij.
Tritonia li. Triton cxliiij.&.cliij.
Triſtis clix. Troia fol.i.
Troiani vij. Troili mors xxx.
Turbo.& turben cxcv.
Tuba ccxxiiij Tuſci lxxij.

VAcantia i verbis xxiiij.
Vale lxxij.lxxvi.cxxv.
&.cclxxviij.
Value xxix.
Vanus xlviij. Vallis ccxci.
Vector cij. Venetia xix
Venalis ſtatus ix.
Veneris cũ marte coitus cxlvij
Venilia cl.
Venus lxvi.&.lxvij.
Verg.notatur lxxv.
Verba de loco ciij.
Verro fol.x.
Veſta & veſtalis cxxij.
Via fol.cxij.
Virgo ccxc.
Viſcera viſcum xvij.&.clv.
Viſo xlvij.
Vite finis cxx.
Voliturum cxli.
Vltio deorum xxxiij.
Vlyſſes lv.
Vrbs ab enea condita cxlij.
Vulgus xlvi.
Vultur Tytij cli.
Vxor quo vngatur cxiiij.

Y littera fol.cliij.

Zeugma folio.iiij.

FINIS.

In P. Vergilij opera Praenotamenta.

¶ Iodoci Badij Aſcenſij in opera Vergiliana quædam præ-
ambula prænotamenta ſcitu digna.

In principijs conſideranda. Vergilij vita ſtudia & opera.

IN exponendis (vt ad eneida Seruius inquit) auctoribus hec conſiderāda ſunt. Poete
vita. Titulus operis: qualitas carminis. Scribentis intentio. Numerus librorum. Ex-
planatio. ¶ Poete huius. id eſt Publij Vergilij maronis vitam ipſe ſeruuius illic pau
cis conſequitur: verum quia conſtituimus que varie diſperſa ſunt in vnū faſcem col
ligere: ne alijs ſit inquirēdi labor: addam ad ſeruianam narrationem epitoma ex eo li
bello quem donatus de vita Vergilij compoſuiſſe dicitur. Idq́ʒ tale eſt. Virgilius Ma
ro modicis parentibus patre videlicet Marone: & matre Maia in pago mantuano
qui andes dicitur: Cneo Pompeio magno ac Marco Licinio craſſo primū conſulibus

Pagum galli villagiū vocant.

Idibus Octob. natus: & a virga laurea que pregnāti matri viſa erat in ſomnis: vel a virga populea que in
puerperio eius depacta more patrie ſtatim colabuit: illicq́ʒ cōſecrata eſt: Vergilius & a patre Marone maro
appellatus: vſqʒ ad ſeptimum annum vixit: deinde anno. xvij. ſenilem togam eiſdem conſulibus iterum
quibus nat⁹ erat ſūpſit: quo die lucretius obijt: medicine ac mathemathice neapoli p̄cipue icubuit: quarū
perit⁹ Romā ſe cōtulit & magiſtro ſtabuli equorū conciliatus: cum equos varijs egritudinib⁹ leuaſſet: nō

Pollitianus tamē vergiliū vocandū cenſet vt dicemus.

nullorum etiam progenitores inſpectione deprehendit: mox idē in canibus faciens: ob quam rem cum au
guſtus illi panes ſemel atqʒ iterum multiplicari iuſſiſſet: ipſeqʒ de patre ſuo de quo dubitabat certior fieri
ſperans ipſum conſuluiſſet quonam patre ipſum natum putaret poſtulata venia ſi inquit quod ſentio li
bere enunciare auderem: dicerem te patre piſtore genitum: q̊ reſponſo cum obſtupeſceret Auguſtus: ille
pergens: nam inq̄t pro ſubtili iudicio meo panes multiplicari iuſſiſti: quod q̄dē aut piſtoris aut nati piſto

Ab ādes fit ādius. a. ū. quod pro Virgilio ponitur.

re officium erat qua facetia delectatus ceſar at deinceps inquit non a piſtore ſed a rege magnanimo dona
feres factuſqʒ eſt exinde indies auguſto carior interceſſione preſertim aſinij pollionis. Alpheni: Varri: cor
nelij Galli et mecœnatis: qua etiā agros ſuos recuperauit quos cum reliquis mātuanis amiſerat: quia poſt
philippenſem victoriam veteranis militibus triumvirorum iuſſu agri trans padum diuiſi ſunt vt in ar-
gumēto prime egloge latius dictur⁹ ſū. Quia vero pollionis precipue qui tranſpadane Italie p̄fectus erat
opera agros ſuos ab Arrio ſeu Claudio receperat: eiuſdem cohortatu buccolicum carmen ſcripſit in quo
et auguſto gratias agit: et pollioni refert honeſtam eius mentionem faciens. Id autē cū iā viginti octo an-
norum eſſet auſpicatus: triennio poſt abſoluiſſe in eoqʒ Theocritum ſecutus non longo interuallo: ſed ta-
men non preijſſe dicitur. Deinde Georgica ad imitationem Heſiodi ſeptennio neapolli abſoluit in q̊ ope
re quem imitat⁹ eſt etiā Macrobio teſte lōge ſup̲auit. Demū hortāte. Auguſto Aeneida ad imitationem.
Homeri. xi. annis vt nunc fere eſt compoſuit ſed preuentus morte caſtigare non potuit Ad finem tamen p̲
duxiſſe ex ea re argutioribus comprobat̃: ꝙ Homeri vtrumqʒ opus precipuum odyſſeam dico & iliada:
duodecim libris equipárauerit. Nam ſenis libris quod ille vigeniſquaternis effecit: virū ſiquidem i ſex
prioribus eneidos vt ille in. xxiiij. odyſſee canit: arma vero in ſex reliquis vt ille in. xxiiij. iliados. Nam
ſicut Homerus in hectore tracto ſiſtit: ne progreſſus cogeretur ignobilem Achillis mortē deſcribere: ita
Virgilius in Turno occiſo opus claudit ne videlicet Aeneę ignobilē quoqʒ ſubmerſionē exequi cogat̃.
Scripſit longe plura opera quorum quedam ſunt quaſi preludia: vt ante opuſculorum eius declarationē
latius dicturus ſum: vbi & vitam eius a Donato deſcriptam inuenies. Ceterum quia non nihil quoqʒ di-
cere conſtitui. addamus quod diximus de nomine eius: de quo Ang. Politianus vir arguti ſſimus ita diſ-
ſerit capite. lxxvij. centurie ſue.

Vtrū vergilius an virgilius legendū. Elemētarij. i. grāmatici litterarij.

¶ Vergilius dicendum ne ſit an Virgilius video adhuc inter eruditos ambigi. Cæterū vt ego Vergiliū
dicam magis per e q̃ Virgilium per i in cauſa ſunt veterrima aliquot monimēta noſtræ obſeruationi pa
trocinantia: quæ libens equidem ſubijciam propter propudicioſos neſcio quos & eruginis plenos odio
omni faſtidioqʒ digniſſimos: qui q̄q̄ ſemper elementarij: vindicare tamen inter indoctos fautores audēt
ſibi cenſuram litterarum. Et paulo poſt. Inuenies igitur Volſcinis mēſam quāpiam marmoream vetuſtiſ
ſimis peneqʒ exoletis characteribus intra ædem Chriſtinæ virginis q̃ pro ara eſt apoſtoli Petri vbi Ver
gilij legitur: Inuenimus autē ſutri nomen hoc Vergilius ita notatū in menſa item lapidea. Quin in pan-
dectis quoqʒ his quę nunc florentiæ publice aſſeruant̃ libro ipſo Iuſtiniani principis archetypo nō aliter
q̃ per e notatur id nomen: ſicuti etiam in volumine Maroniano litteris maioribus perarato qui Romæ i
intima vaticana bibliotheca mire vetus oſtendit̃. Præterea commentariū tyberij donati nūc in manibus
habet Landinus homo & eloquēs & eruditus maioribus notatū vetuſtis characteribus cuius auctoritas
hæc haud dubium reliquerit: Quod item in codice diui Auguſtini de ciuitate dei ex publica medicæ fa
miliæ bibliotheca: neqʒ non in Columellæ ex priuata eiuſdē gentis litteris vtroqʒ Longobardis exarato:
tum in Senecæ epiſtolarum libro peruertere. Identidē nunc Iacobo modeſto familiari noſtro & ſtudiorū
adiutori nunc alijs item noſtris auditoribus vt cunqʒ aut res ferat aut exigatur oſtendimus. Et paulo poſt.

Vergiliæ

Quāuis autē monumenta iſta tanta ſeculorū vetuſtate roborata mihi ſatis ad præſidium ſint tamen res
ipſa quoqʒ aſtipulatur: & ratio. Nam ſicuti a vere dictæ Vergiliæ ſtellæ: ſic a Vergilijs ipſis vel itē a ve-
re: proprium hoc nomen crediderim inclinatum potius hercule q̃ a virga quod quidam nugant̃ laurea.
Nam id cum apud authorem minus idoneum inueniat̃ tum refellitur hoc ipſo ꝙ multi ante hunc editū
poetam eodem ſunt appellati nomine. Quādiu igitur aut non teſtimoniū grauius: aut non ratio valen-
tior exhibetur: vtiqʒ a vetuſta magis cōſuetudine: q̃ a noua inſcitia ſtandum eſt: vnde hæc ſartago loquē
di venerit in linguas Etenim magna pars iuniorū caligam⁹ ad veri conſpectū. Quin vt reliqua exequar
Verginius quoqʒ nomē huic finitimū nō Virgineus in marmoreo nuper labro pro æde ipſa diuæ Marię
maioris inſculptum Romæ animaduertimus.

Hec & plura vir ille doctiſſimus:quibus auctoritati ſuperiorum dictorum non parum derogatur. Sed
vt reliqua perſequar iuxta libellum Donati corpore & ſtatura fuit grandi:aquilino colore:facie ruſticana
valitudine varia:nam plerumq; ab ſtomacho & faucibus ac dolore capitis laborabat: ſanguinem etiam
ſepius eiecit:cibi viniq; minimi Fama eſt eum libidinis in pueros pronioris fuiſſe:ſed boni ita eum pue
ros amaſſe putauerunt:vt Socrates alcibadem:qui cum ſepe non aliter q̃ cum filio pernoctaſſe legit̃. Ce-
tera autem vita & ore & animo tam probum fuiſſe conſtat vt neapoli parthenias appellaretur vulgo hec
fere ex Donato. Verum ſi ex abundãtia cordis os loquit̃ q̃q̃ Catullus aliter ſentiat(Nam caſtum inquit
eſſe decet poetã Ipſum Verſiculos nihil neceſſe eſt)tamẽ quia caſtiſſim⁹ in tota poeſi ſua repertus eſt con-
cederem potius ijs qui dicunt ipſum caſto amore proſecutũ pueros. Dixi forte preter opinionem in tota
poeſi. Nã ex ſecũda egloga vt illic dicam:Nemo coniicerit eũ de impudico amore loqui:q̃q̃ forma ma
gis q̃ animo alexidis captus videatur corydon. Obſcenum autem poema cui priapeę nomen eſt inditum
Angelus politianus ouidianum non maronianũ eſſe liquido probat. Sed hec de vita ſcriptis & moribus
cum nemo Donati opuſculũ non habeat ſatis viſa ſunt. Vtrum tamen Donati ſit q̃ plurimi dubitãt cum
enim Politianus dicatq; quidam nugantur:innuit non eſſe Donati quippe de quo non tam irreuerenter
loqueretur. valla etiam adnotans errata illius authoris precipue in male poſita & perperam obmiſſa reci
procatione dubitat an Donati ſint. Ceterum de nomine parum fidei faciũt tabule inſculpte ab artificib⁹
minus litteratis & vulgus fere ſequentibus. quod in italia vt in Gallia ſepe in vernacula e pro i ponit vt
verzilio & verzine pro virgilio & virgine &c. De laude vero eius in poetica licet ſatius ſit tacere q̃ parũ
dicere cum Macrobius atteſtetur nihil ex cuiuſuis auctoritate illi accedere poſſe:tamẽ qui abunde legere
volet:ea leget que vir eloquens & grauis Chriſtophorus Landinus egregie locutus eſt que ſub eneida de
claraturi ſumus:quia hic nimis excreſceremus:ſi ſingula notatu digna reponere velimus.

Titulis qualitas. Dicendi genera. ❡ Tituli operum in ſingulis patebunt ſuis locis. Vt vero qualitates in ſingulis facilius explicem memi-
nerimus primo(quod Mancinell⁹ collegit)dicendi genera & in carmine & in ſoluta oratione probabilia
eſſe tria. Huber/gracile mediocre/Huberi dignitas atq; amplitudo eſt. Gracili venuſtas & ſubtilitas. Me-
diocre in confinio eſt vtriuſq; modi particeps. Vera autem & propria huiuſmodi formarum exempla in
latina lingua Marcus Varro eſſe dicit hubertatis Pacuuiũ. Gracilitatis lucilium. Mediocritatis Terentiũ:
ſed ea ipſa genera dicendi iam antiquitus tradita ab Homero ſunt tria tribus:Magnificũ ĩ vlyſſe & huber
eſt. Subtile in menelao & cohibitum eſt. Mixtum moderatumq; in Neſtore. De quibus omnibus A. Gel-
lium libro ſeptimo legito:apud Macrobiũ vero libro quinto dicẽdi genera quattuor eſſe leges. Copioſũ
in quo Cicero dominatur. Breue in quo Salluſtius regnat. Siccum quod frontoni aſcribitur. Pigue & flo
ridum in quo Plynius ſecundus luxuriat̃. Sed apud vnum Maronem hec quattuor genera reperies varijs
quidem locis illa etiam tria. Nam gracili in bucolicis vtitur. Hubere in eneide. Mediocri in Georgicis.

Gña ſtili poematiſ hec ille. addamus & hec Donati:poematis ſtili genera tria eſſe. Aut enim actiuũ vel imitatiuum eſt:quod
greci Δραματικου appellãt:in quo perſone loquentes introducuntur ſine poete interlocutione vt ſunt tra
gedię & comedie & mimi quo genere ſcripta eſt egloga prima ſcilicet Tityre tu patule. & Quo te meri-
pedes. Aut enarratiuũ quod greci Διηγηματικου appelant in quo poeta ipſe loquit̃:ſine interruptiõe per-
ſone vt tres primi georgicon libri. item Lucretij carmina. Aut commune vel mixtum: quod greci μικτου
appellant vbi & poeta ipſe loquitur & introducte perſone:vt Vergilij eneis:

Intentio poete. ❡ Scribentis intentio ſeu potius propoſitũ ac ratio (Nam intentio a doctis in ea ſignificatiõe qua vulgo
accipitur rarius vſurpatur)in varijs operibus varia eſt. verum in vniuerſali triplex eſſe videt̃. Prima vt
grecos illos quos imitatos dixi imitetur. Secunda vt vite humane maxime in agro vbi natus eſt vitam
triplicem:triplici ſtilo:tripliciq; poemate cõſequatur. Nam prima eſt ruſticis pecoris cura:deinde agro-
rum quorum cultu indurati tandem ad arma gerenda idonei cenſentur. Tertia vero vt reipublice q̃ maxime
cõſulens vite mun⁹ a deo ſibi iniunctũ honeſte & memorabili facinore expleat ſeq; aliquãdo vixiſſe te-
ſtetur. Nam vt ad ſextum. enei dicturus eſt. Seruius nulla poeſis accepta fuit Romanis que non & bonis
moribus & reipub. prodeſſet quibus vergiliana nimirum q̃ maxime prodeſt. Nam & in hoc ſeculo vir-
tutibus honeſta premia & grauia vitijs ſupplicia conſtituta docet & in futuro. Nam. vi. enei. diuino pla
ne libro:crimina quo a catholicis noſtris enumerantur ordine apud inferos puniri docet vt illic videndũ
erit. Numer⁹ vero librorũ in ſingulis operibus prenotabitur. Explanatio quoq; toti⁹ operis etiã opuſcu
lorum preterq; obſceni(quod ouidianum diximus & quod licet ĩ multis locis argute compoſitũ vbiq;
tamen chriſtianis auribus indignum eſt)ſuis locis hoc ordine fere patebit vt primo loco argumentum.
Secundo ordinem:& tertio pleniorem explanationem ponamus. ſeruium vero ſtatim poſt poete verba
ſubiungemus eiuſq; verba quemadmodũ ab alijs notata ſunt ſtellis videlicet vbi lucis egent:& verub⁹
quoties tranſfigẽda aut delẽda ſunt:integra quidem ponemus ſed e regione notata & ſuis locis declarata
vt ſequentia teſtimonio erunt.

Vita mores ⁊ opera Maronis.

Publiȷ Vergiliȷ Maronis Vita: quæ a Donato dicitur edita: Cum tamē vt Valla notauit: in reciprocatione q̄ ſæpiſſime peccet. nec phraſim eius redoleat.

De nomine vita & moribus poetæ. Annus & locus vergilio natalis. Infantia Maronis Adoleſcētia eiuſdē Neapoli doct⁹ eſt.

Ergilius Maro parētib⁹ modicis fuit: & p̄cipue patre Marone: quē quidā opificē figulū: plures magi cuiuſdā viatoris initio mercenariū: mox ob induſtriā generū tradiderunt: quē cū agriculationi reiq̄ ruſtice: & gregib⁹ p̄feciſſet ſocer ſyluis coemēdis: & apib⁹ curandis reculā auxit. ¶ Natus eſt Cn. Pōpeio magno: & M. Licinio Craſſo primū conſſ. Iduū Octobriū die i pago q̄ Andes dr̄: q̄ eſt a Mātua nō ꝓcul: Pregnās eo mr̄ Maia ſomniauit enixā ſe laureū ramū quē cōtacta terra cōfeſtim cerneret coaluiſſe: & excreuiſſe ilico in ſpeciē mature arboris refertevariȷs pomis & floribus: ac ſeq̄nti luce cum marito rus propinquū petēs: ex itinere diuertit: atq̄ i ſubiecta foſſa partu leuata eſt. ¶ Ferūt infantē vt fuit edit⁹: nec euagiſſe: & adeo miti vultu fuiſſe: vt haud dubiā ſpē ꝓſperioris geniture iā tū idicaret. Et acceſſit aliud p̄ ſagiū. Siq̄dē v̄ga populea more regiōis i puerperiȷs eodē ſtati loco depacta ita breui coaluit vt multo an ſatas populos adequaſſet. Que arbor Vergiliȷ ex eo dicta atq̄ cōſecrata eſt ſumma grauidarꝝ & fetarꝝ religione ſuſcipiētiū ibi & ſoluētiū vota. Initia etatis. i. vſq̄ ad ſeptimū annū Cremone egit: & xvȷ. anno virilē togā cepit illis cōſulib⁹ iterū q̄b⁹ nat⁹ erat. Euenitq̄ vt eo ipō die Lucreti⁹ poeta decederet: ſed Vergilius a Cremona Mediolanū: & inde paulopoſt Neapolim trāſiȷt. vbi cū litteris & grecis & latinis vehementiſſimā operā dediſſet: tandē oī cura: oīq̄ ſtudio idulſit medicīe & mathematicis. Quib⁹ rebus cū añ alios eruditior peritiorq̄ eſſet: ſe i vrbē cōtulit Statimq̄ magiſtri ſtabuli equorꝝ Auguſti amicitiā nactus: multos varioſq̄ morbos incidētes eq̄s curauit. At Auguſt⁹ ipē i mercedē ſingulis dieb⁹ panes Vergilio: vt vni ex ſtabulariȷs dari iuſſit. Interea a Crotoniatis pull⁹ equi mire pulchritudīs Ceſari dono fuit miſſ⁹ qui omniū iudicio ſpē portēdebat v̄tutis & celeritatis imenſe. Hunc cū aſpexiſſet Maro. magiſtro ſtabuli dixit natū eſſe ex morboſa equa: & nec virib⁹ valiturū: nec celeritate. Idq̄ verū fuiſſe inuētū eſt: q̄d cū magiſter ſtabuli Auguſto recitaſſet: duplicari ipſi in mercedē panes iuſſit. ¶ Cū itē ex Hiſpania Auguſto canes duo mitterent: & parētes eorꝝ dixit Vergilus & animū celeritatēq̄ futurā. Quo cognito mādat iterū augmētari Vergilio panes. Dubitauit Auguſt⁹ Octauiȷ ne fili⁹ eſſet an alteri⁹: Idq̄ Maronē aperire poſſe arbitrat⁹ eſt: q̄a canū & eq̄ naturā: parēteſq̄ cognorat. Amotis igīt oībus arbitris: illū i penitiorē partē domus vocat: & ſolū rogat: an ſciat q̄niſnā eſſet: & quā ad felicitādos hoīes facultatē haberet. Noui inq̄t Maro te Ceſarē Auguſtū: & ferme equā cū diȷs imortalib⁹ poteſtatē habere: vt quē vis felicē facias. Eo aīo ſū reſpōdit Ceſar: vt ſi verū ꝓ rogatu dixeris: beatū felicēq̄ te reddā. Vtinā (ait Maro) interrogāti tibi vera dicere queā. Tūc Auguſtus. Putāt aliȷ me natū Octauio: quidā ſuſpicant̄ alio me genitū viro: Maro ſubridens: facile (inq̄t) ſi ipune liceterq̄ q̄ ſentio loq̄ iubes id dicā. Affirmat Ceſar iureiurādo nullū eius dictū egre laturū: imo nō niſi donatū ab eo diſceſſurū. Ad hec oculos oculis Auguſti ifigēs Maro: facili⁹ ait ī ceteris aīalib⁹ q̄litates parētū mathematicis & philoſophia cognoſci poſſūt i hoīe nequaq̄ poſſibile eſt. ſed de te cōiecturā habeo ſimilē veri: vt q̄d exercuerit pater tu⁹ ſcire poſſim. Attēte expectabat Auguſt⁹ q̄dnam diceret. At ille: quantū ego rē itelligere poſſum: piſtoris fili⁹ es inq̄t. Obſtupuerat Cæſar: & ſtatī quo id pacto fieri potuerit: aīo voluebat. Interrūpēs Vergilius: audi inq̄t quo pacto id cōiicio. Cū quedā enū ciauerim p̄dixeriq̄ q̄ intelligi ſciriq̄ nō niſi ab erudītiſſimis ſummiſq̄ viris potuiſſent: Tu priceps orbis i terū & iterū panes i mercedē dari iuſſiſti: q̄d q̄dē aut piſtoris: aut nati piſtore officiū erat. At deīceps inq̄t Ceſar: nō a piſtore: ſed a rege magnanimo dona feres. Placuit Ceſari facetia: illūq̄ plurimi fecit: & Pollioni cōmēdauit. ¶ Corpore & ſtatura fuit grādi: aq̄lino colore: facie ruſticana: valitudine varia. Nā plerūq̄ abſtomacho & faucib⁹: ac dolore capitis laborabat ſanguinē etiā ſepius eiecit: cibi viniq̄ minimi. Fama eſt eū libidinis ꝓnioris i pueros fuiſſe. ſed boni ita eū pueros amaſſe putaueūt: vt Socrates Alcibiadē: & Plato ſuos pueros. Verū iter oēs maxīe dilexit. Cebetē: & Alexādrū: quē ſecūda bucolicorū egloga Alexī appellat. Donatū ſibi ab Aſinio Pollione vtrūq̄ nō ieruditū dimiſit. Nā Alexādrū grāmaticū: Cebetem vero & poetā. Vulgatū eſt cōſueuiſſe eū cū Plotia Hieria: ſed Aſconi⁹ Pedian⁹ affirmat ipſum poſtea maioribus natu narrare ſolitū: inuitatū quidē ſe a Varo ad cōmunionē mulieris: verꝝ ꝑtinaciſſime recuſaſſe cetera ſane vita & ore & aīo tā probū fuiſſe cōſtat: vt Neapoli Parthenias appellaret̄ vulgo. Ac ſi q̄n Rome q̄ rariſſime comeabat viſeret̄. i publico ſectātes demōſtrāteſq̄ ſe ſubterfugeret in ꝓximū tectū. Bona autē cuiuſdā exulātis offerēte Auguſto nō ſuſtinuit accipere. Poſſedit ꝓpe cēties ſeſtertiū ex liberalitatibus amicorꝝ: habuitq̄ domū Rome i exq̄liȷs iuxta hortos Mecenatis: q̄q̄ ſeceſſu Cāpanie Sicilieq̄ pluri mū vteret̄. Quecūq̄ ab Auguſto peteret: repulſam nūq̄ habuit. Parētib⁹ quotānis aurū ad abūdātē alitū mittebat: q̄s iā grādis amiſit: ex q̄bus patrē oculis captū: & duos fratres germanos: Silonē ipuberē: Flaccū iam adultū: cui⁹ exitū ſub noīe Dalphnidis deflet. Inter cetera ſtudia: vt ſupra diximus: medicine q̄q̄: ac maxime mathematice operā dedit. Egit & cauſam vnā oīno: nec āplius q̄ ſemel. Sermone tardiſſimū: ac pene idocto ſimilē fuiſſe Meliſius tradidit. ¶ Poeticā puer adhuc auſpicatus in Baliſtā ludi magiſtrū ob infamiam latrociniorū coopertū lapidibus diſtichon fecit.

Faceta reſponſio.

Figura & valitudo eius.

Nota ver giliȷ.

Parthenias eſt appellat⁹.

Diſtichō i baliſtā.

Monte ſub hoc lapidum tegitur Baliſta ſepultus.
Nocte die tutum carpe viator iter. — Aliȷ: Nocte dieq̄ tuum &c.

¶ Deinde Cathalectō & Moretū: & Priapeiā: & Epigrāmata: & diras: & Culicē cū eſſet annorꝝ xxv. cui⁹ materia talis eſt: Paſtor fatigat⁹ eſtu: cū ſub arbore obdormiſſet: & ſerpēs ad illū ꝓreperet: e palude culex prouolauit atq̄ iter duo t̄pa aculeū fixit paſtori. At ille cōtinuo culicē cōtriuit: & viſam ſerpētē interemit ac ſepulchrū culici ſtatuit: & diſtichō fecit: Parue culex pecudū cuſtos tibi tale merēti Funeris officiū vite pro mūere reddit. Scripſit etiā: de qua ābigit̄ ętnā: & mox quū res Romanas ichoaſſet: offenſus materia: & nominū aſperitate: ad Bucolica trāſiȷt: maxīe vt Aſiniū Pollionē Alphenū: Varū & Corneliū Gallum celebraret: q̄a i diſtributiōe agrorꝝ q̄ poſt Philippēſem victoriā veteranis triūuirorꝝ iuſſu trans Padū diuidebant̄: indēnem ſe p̄ſtitiſſent. Deinde Georgica i honorē Mecenatis edidit cū ſibi vix dū noto opē tuliſſet aduerſus Claudiȷ veterani militis: vel vt aliȷ putāt: Ariȷ cēturionis violētiā: a quo in altercatiōe litis agrarie parū abfuit quin occideret̄. Nouiſſime aūt eneidē aggreſſus eſt argumentū variū & multiplex. & quaſi amborū Homeri carminū Inſtar. Preterea noībus ac rebus grecis latiniſq̄ cōe: & i q̄ q̄d maxīe ſtudebat: Romane ſimul vrbis & Auguſti origo cōtineret̄. Cū Georgica ſcriberet: tradit̄ quotide mediatos mane plurimos v̄ſus dictare ſolitū: ac ꝑ totū diē retractādo ad pauciſſimos redigere nō abſurde carmē ſe

Opa vergiliȷ. Argumentū culicis. Bucolici argumentum. Aeneis ſcribendi conſuetudo.

vrſe more parere dicẽs:& lãbendo demũ effingere. Aeneida ꝓſaica prius orõne formatã:digeſtãq; ĩ duodecim libros particulatĩ cõponere ĩſtituit:vt quidã tradũt. Alij eius ſentẽtie ſũt:vt exiſtimẽt eũ ſi diutius vixiſſet:quattuor & viginti libros vſq; ad Auguſti tp̃a ſcripturũ:atq; alia quidẽ ꝑcuſſurũ. Auguſti vero geſta diligentiſſime executurũ:quippe ꝗ dũ ſcriberet:neq̃d impetũ moraret:quedã impfecta reliq̃t. Alia leuiſſimis ỽſibus ſcripſit:q̃s ꝑ iocũ ꝓ tigillis vel tibicinib⁹ ĩterponi a ſe dicebat ad ſuſtinẽdũ opus:donec ſolide colũne aduenirẽt. Bucolica triẽnio Aſinij Pollionis ſuaſu ꝑfecit. Hic trãſpadanã prouĩciã regebat: cuius fauore cũ veteranis Auguſti militib⁹ Cremonẽſiũ & mãtuanorũ agri diſtribuerent: ſuos Vergilius non amiſit. Facta em̃ diſtributiõe ſuos Claudio ſeu Arrio datos recuperauit. Hũc Pollionẽ maxĩe amauit Maro:& ab eo magna mũera tulit. Quippe ꝗ ĩuitat⁹ ad cenã captus pulchritudine & diligẽtia Alexãdri

Alexis Vergiliana. Pollionis pueri eum dono accepit. Huius pollionis filiũ. C. Aſiniũ Corneliũ oratorẽ clarũ & poetam nõ mediocrẽ miro amore dilexit Verg: Is trãſtulit euphorionẽ ĩ latinũ & libris q̃ttuor amores ſuos de Cyteri de ſcripſit. Hic prĩo ĩ amicitia Ceſaris Auguſti fuit:ẽ̃ poſtea ĩ ſuſpitionẽ cõiuratiõis cõtra illũ duct⁹ occiſ⁹. Verũ vſq; adeo hũc Gallũ Vergili⁹ amarat:vt quartus Georgicorũ a medio vſq; ad finẽ eius laudẽ cõtineret: quẽ poſtea iubẽte Auguſto ĩ Ariſtei fabulã cõmutauit. Georgica ſeptẽnio Neapoli Aeneida parti in Sicilia parti ĩ Cãpania. xij. annis cõfecit. Bucolica eo ſucceſſu edidit:vt ĩ ſcena q̃q; ꝑ cãtores crebra pro

Iudiciũ Cicerõis de Marone. nunciatione recitarent. At cũ Cicero quoſdã ỽſus audiſſet:& ſtatim acri iudicio ĩtellexiſſet nõ cõmuni ve na editos iuſſit ab initio totã eglogã recitari: quã cũ accurate ꝑnotaſſet in fine ait. Magne ſpes altera Rome: q̃ſi ipſe ligue latine ſpes prĩa fuiſſet:& Maro futurus eſſet ſecũda: q̃ ỽba poſtea eneidi ipſe ĩſeruit. Georgica reuerſo ab Actiaca victoria Auguſto atq; reficiẽdarũ viriũ cã Atelle cõmorãti ꝑ cõtinuũ quatriduũ legit ſuſcipiẽte Mecenate legẽdi vicẽ:quotiẽs ĩterpellaret ipſe vocis offenſiõe. Pronũciauit aũt maxima cum ſuauitate & lenocinijs miris. Seneca tradidit iuliũ Montanũ ſolitũ dicere vi ablaturũ ſe quedã Ver

Seneca. Proptius gilio: ſi & vocẽ poſſet:& os:& hypocriſim. Eoſdẽ em̃ ỽſus eo pronũciãte bñ ſonare. Sine illo inaneſcere quaſi mutos. Aeneidos vix dũ cepte tanta extitit fama:vt Sextus Propertius nõ dubitarit ſic p̃dicare.

Cedite Romani ſcriptores:cedite Graij:

Neſcio quid maius naſcitur Iliade.

¶ Auguſtus vero quũ iam forte expeditone Cantabrica abeſſet:& ſuplicibus atq; minacibus ꝑ iocũ literis efflagitaret:vt ſibi de eneide:vt ipſius ỽba ſunt:vel prima carminis hypographa:vel quodlibet coſon mitteret:negauit ſe facturũ Vergilius. Cui tñ multo poſt ꝑfecta demũ materia:tris oĩno libros recita

Fœcũditas ĩgenij vergili: uit:ſecundũ videlicet:quartũ:& ſextũ. Sed hũc precipue ob Octauiã:q̃ cũ recitationi intereſſet:ad illos de filio ſuo verſus: Tu Marcellus eris defeciſſe fertur:atq; egre refocilata dena ſeſtertia pro ſingulo ỽſu Vergilio dari iuſſit. Recitauit & pluribus. ſed neq; frequẽter:& ferme illa de quibus ambigebat: quo magis iudiciũ hominũ experiret. Erotẽ librariũ & libertũ eius exacte iam ſenectutis tradũt referre ſolitũ quodã in recitãdo eum duos dimidiatos verſus cõpleſſe ex tẽpore. Miſenũ Aeolidẽ adieciſſe:quo non p̃ſtantior alter. Item huic: Aere ciere viros:ſimili calore iactatum ſubiunxiſſe:martẽq; accẽdere cantu. Statimq; ſibi

Buco. & Ceorgica emẽdata imperaſſe:vt vtrũq; volumini aſcriberet. ¶ Bucolica Georgicaq; emẽdauit. Anno vero. lij. vt vltimam manum eneidi imponeret:ſtatuit in greciã & aſiam ſecedere:trienioq; cõtinuo omnẽ operã limitationi dare:vt in reliqua vita tm̃ philoſophie vacaret. Sed cum aggreſſus iter Athenis occurriſſet Auguſto ab

Obit⁹ maronis. oriente Romã reuertẽti:vna cũ Ceſare redire deſtinauit. At cum Megara viciniũ Athenis oppidũ viſendi gratia peteret:languorẽ nactus eſt:quẽ nõ intermiſſa nauigatio auxit. Ita vt grauior indies: tandẽ Brun

Reciprocatio mala. duſium aduentarit:vbi diebus paucis obijt. x. Calen. Octob. Cn. Plantio. Q. Lucretio conſulibus:qui cũ grauari morbo ſeſe ſentiret ſcrinia ſepe & magna inſtantia petiuit crematurus eneida:quibus negatis:teſtamento comburi iuſſit:vt rem inemendatã imperfectamq;. Verũ Tucca & Varrus monuerunt id Auguſtum nõ permiſſurũ. Tunc eidem Varro ac ſimul Tucce ſcripta ſub ea conditione legauit:ne quid ederent quod a ſe editum non eſſet:& verſus etiam imperfectos:ſi qui erant relinquerent. Voluit etiam eius oſſa Neapolim transferri:vbi diu & ſuauiſſime vixerat:ac extrema valitudine hoc ipſe ſibi epitahiũ fecit diſtichon. Tranſlata igitur iuſſu Auguſti oſſa prout ſtatuerat Neapolim fuere ſepultaq; via Puteolana intra lapidem ſecundum:ſuoq; ſepulchro id diſtichon quod fecerat inſcriptum eſt: Mantua me genuit: ca

Heredes Maronis. labri rapuere:tenet nunc Parthenope. cecini paſcua:rura duces. ¶ Heredes fecit ex dimidia parte Valerium Proculum fratrem ex alio patre. ex quarta Auguſtũ & . xij. Mecenatem. ex reliqua. L. Varum . & Plotium Tuccam. qui eius eneida poſt obitum. prout petiuerat. iuſſu Ceſaris emendarũt. Nam nullius omnino ſentẽtia crematu eneis digna viſa fuit: de qua re Sulpitij Carthaginẽſis extãt huiuſcemodi ỽſus.

¶ Iuſſerat hec rapidis aboleri carmina flammis

Sulpici⁹ cartaginenſis. Vergilius:phrygium que cecinere ducem.

Tucca vetat. Varuſq; ſimul:tu maxime Ceſar

Non finis:& Latie conſulis hiſtorie.

Infelix gemino cecidit prope Pergamos igni:

Et pene eſt alio Troia cremata rogo.

Extant & Auguſti de ipſa eadem re verſus plures & clariſſimi:quorum initium ita eſt.

¶ Ergo ne ſupremis potuit vox improba verbis

Auguſti verſus. Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignis?

Magnaq; docti loqui morietur muſa Maronis?

Et paulo poſt.

Sed legum ſeruanda fides:ſuprema vlountas

Quod mandat fieriq; iubet parere neceſſe eſt.

Frangatur potius legum veneranda poteſtas:

q̃ tot congeſtos noctesq; dieſq; labores

Hauſerit vna dies: Et que ſequunt. Nihil igitur actore Auguſto Varus edidit: Quod & Maro p̃cepe rat:ſed ſummatim emẽdauit:vt qui verſus etiã imperfectos ſi qui erãt reliquit. Hos multi mox ſupplere conati:nõ perinde valuerũt ob difficultatẽ. ꝙ omnia fere apud eum emiſtichia preter illud quem tibi iã Troia peperit:ſenſum vidẽtur habere prefectum Niſus grãmaticus audiſſe ſe a ſeniorib⁹ dicebat Varum duorum librorum ordinem cõmutaſſe:& qui tum ſecundus erat:in tertium locum trãſtuliſſe: etiã primi libri correxiſſe principium his demptis verſibus.

Ille ego

Ille ego qui quondam gracili modulatus auena
Carmen:& egreſſus ſiluis vicina coegi.
Vt quis auido parerent arua colono
Gratum opus agricolis:at nunc horrentia Martis
Arma virumq; cano.

¶Nec vergilius ꝗ columē lingue latine fuit:caruit obtrectatoribus.In bucolicis eī duas Aeglogas:ſed inſulſiſſime Paro quidā deridet:& ſic deridendo īcipit.¶Tityre ſi toga calda tibi eſt:quo tegmine fagi? Sequētis:Dic mihi Dameta cuiū pecus:an ne latinū? Nō:verū Aegonis:nr̄i ſic rure loquūt.Alius recitā- te eo ex Georgicis.Nudus ara:ſere nudus:ſubiecit:hēbis frigore febrē.Eſt & aduerſus Aeneida liber Car- bilij pictoris titulo eneidomaſtyx. M.Viprani⁹ eū a Mecenate ſuppoſitū appellabat noue Cacozelie rep- torē neq; timidū neq; exilē.ſed cōib⁹ verbis opus illud cōfeciſſe.Herēni⁹ vitia ei⁹ tm̄ cōtraxit.Perili⁹ Fau ſtin⁹ furta.Sunt & Quinti Octauij Auiti volumina:Quib⁹ ānotanť quos & vn̄ verſus trāſtulerit. Aſco ni⁹ Pedian⁹ libro quē cōtra obtrectatores Vergilij ſcripſit pauca admodū ei obiecta ꝓponit:& potiſſimū ꝙ nō recte hiſtoriā cōtexuit:& ꝙ pleraq; ab Homero ſūpſit:ſed hoc crimē ſic defendere aſſuetū ait.Cur nō illi quoq; eadē furta tentarēt.Verū ītellecturos facili⁹ eſſe Herculi clauā ꝗ̄ Homero vſum ſurripere : & tn̄ deſtinaſſe ſuccedere:vt oīa ad ſatietatē maliuoloꝝ decideret.Refert ēt Pedian⁹ benignū cultorēq; oīm bo norū:atq; eruditiorū fuiſſe:& vſq; adeo inuidia expertē fuiſſe:vt ſi qd erudite dictū īſpiceret alterius non min⁹ gauderet:ac ſi ſuū fuiſſet:neminē vitupare:laudare bonos:ea humanitate eē:vt niſi puerſus maxīe qſq; illū nō diligeret mō:ſed ēt amaret:Nil ꝓprij habere videbať.Ei⁹ bibliotheca nō min⁹ alijs doctis pa tebat ac ipſi.Illudq; Euripedis antiquū ſepe vſurpabat.τα τωυ φιλων κοιυα. Cōia amicoꝝ eſſe oīa.Quare coeuos oēs poetas ita adiunctos habuit:vt cū inter ſe plurimū iuidia arderēt:illū vna oēs colerent.Varus. Tucca:Horati⁹:Gallus:Propti⁹.Anſer vero qm̄ Antonij partes ſecut⁹ eſt illū nō obſeruaſſe diciť.Cornifi ci⁹ ob puerſam naturā illū nō tulit.Glorie vero cōtēptor fuit:vt cū qdā vſus quoſdā ſibi aſcriberēt : eaq; re docti hērenť:nō mō egre nō ferebat:imo voluptuoſum id erat.Cū eī diſtichon qd laudem felicitatēq; Auguſti continebat feciſſet.Valuiſq; non nominato auctore infixiſſet:id erat huiuſmodi. — Obtrectatores Maronis.

Nocte pluit tota:redeunt ſpectacula mane.
Diuiſum imperium cum Ioue Ceſar habet. — Diſtichō in laudē Auguſti.

Diu queritans Auguſtus cuiuſnam hi verſus eſſent:eorum auctorem nō inueniebat:Batillus vero poe ta quidam mediocris tacentibus alijs ſibi adſcripſit.Quāobrē.donatus honoratuſq; a Ceſare fuit : quod equo animo non ferens Vergilius iiſdem valuis affixit quater hoc principium.Sic vos non vobis:poſtu labat Auguſtus vt hi verſus complerentur:quod cum fruſtra aliqui conati eſſent.
Vergilius prepoſito diſticho ſic ſubiunxit
Hos ego verſiculos feci:tulit alter honores.
Sic vos non vobis nidificatis aues.
Sic vos non vobis vellera fertis oues.
Sic vos non vobis mellificatis apes.
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

¶Quo cognito aliquādiu Batylus Rome fabula fuit:Maro vero exaltatior.Cū is aliqn̄ Enniū in manu haberet:rogareturq; qdnā faceret.Rn̄dit ſe aurū colligere de ſtercore Ennij. Habet eī poeta ille egregias ſententias ſub verbis non multū ornatis.Interroganti Auguſto quo pacto ciuitas feliciter gubernareť.Si prudētiores inqt temonē tenuerint:& boni malis ꝑponanť.Itaq; optimi ſuos habeāt honores.nulli tamē alioꝝ iniuſti quicq̄ fiat.At Mecenas qd inqt Vergilij ſatietatē hoi nō affert.Omniū reꝝ rn̄dit.aut ſimili- tudo aut multitudo ſtomachū facit ꝑter intelligere. Itē interrogauit quo pacto qs altā felicēq; fortunam ſuā ſeruare poſſet.Cui Maro Si quantū honore ac diuitijs alijs ꝑſtātior ſit tāto liberalitate & iuſtitia alios ſupare nitať.Solit⁹ erat dicere nullā virtutē cōmodiorē hoi eſſe patiētia.ac nullā aſperā adeo eſſe fortunā quā prudēter patiendo vir fortis nō vincat. Quā ſn̄iam in qnto eneidos inſeruit.Nate dea quo fata tra- hant retrahāt q; ſequamur.Quicqd erit ſuperāda oīs fortūa ferēdo eſt.¶Cū qdā ei⁹ amic⁹ Cornificij ī eū maledicta.& īimicitias ipi narraret.Quā putas iqt eē huiuſce rei maleuolētie cām.Nā neq; vnq̄ Cornifi ciū offēdi & eū amo.an inqt Heſiodi ſn̄ie nō meminiſti.vbi ait.Architectū architecto iuidere. Poetā poe te.De malis inqt grecus ille itellexit.Nā boni eruditiores amāt.Sed magna cū mea laude & gl̄ia vindictā ī manu haheo.maiore.n.cura virtuti ītendā atq; quo elegātior ego fiā.eo magis iuidia rūpet. ¶Erat Au guſto familiaris Filiſtus qdā orator & poeſim mediocriter doct⁹.cui multiplex variūq; ingeniū erat.qui oīum oīa dicta rep̄hendere conabať:nō vt verū dignoſceret.qd Socrates facere cōſueuit.ſed vt eruditior videreť.Hic Vergiliū vbicūq; cōuenire dabať maledictis ſalibuſq; vexabat. Quare ille ſepe tacibund⁹ diſcedebat.& ſuffuſus pudore tacebat.Veꝝ cū Auguſto audiēte elinguē illū diceret.& cām ēt ſuam ſi lin guā hēret defendere neqre.Tace inqt rabula.nā hec mea taciturnitas defenſorē cārū meaꝝ Auguſtū fecit. & Mecēatē.& ea tuba cū volo loquor.q̄ vbiq; diutiſſime audieť.Tu loqcitate.nō mō aures hoim.ſed mu ros rūpis.Auguſt⁹ vo Filiſtū graui vultu īcrepauit.Tūc Maro ſi tps Ceſar inqt tacēdi hic ſciret.raro loq- reť.Tacēdū.n.ſemp eſt niſi cū taciturnitas tibi noceat.aut orō alijs ꝓſit. Nā q cōtēdit & an cōtentiōis fi- nis vtilis ſit.nō nouit.ſtultis illū ānumerādū ſapiētes putāt. ¶Poſteaq̄ Auguſt⁹ ſūma rerū oīm potit⁹ eſt. venit ī mentē an cōduceret tyrānidē dimittere.& oēm ptātem annuis cōſulib⁹.& ſenatui rēpu.reddere.in q̄ re diuerſe ſentētie cōſultos habuit Mecenatē & Agrippā. Agrippa eī vtile ipſi fore ēt ſi honeſtū nō eēt relinqre tyrānidē lōga orone cōtendit.qd Mecenas dehortari magnopere conabať.quare Auguſti aīus & hinc ferebať & illinc.Erāt eī diuerſe ſn̄ie varijs rōnibus firmate.Rogauit igiť Maronē an cōferat priuato hoi ſe in ſua repu.tyrānū facere.Tū ille:oībus ferme inqt rēpu.occupātib⁹ moleſta ipſa tyrānis fuit & ci- uib⁹ qa neceſſe erat ꝓpter odia ſubditoꝝ aut eoꝝ iniuſtitiam magna ſuſpitione magnoq; timore viuere. ſed ſi ciues iuſtū aliquē ſcirēt:quē amarēt plurimū.ciuitati id vtile foret.ſi ī eo vno oīs ptās eſſet.Quare ſi iuſtitiā.qd mō facis oībus.in futurū nullo hoīm facta cōpoſitione diſtribues dn̄ari te & tibi cōducet & orbi.Beniuolentiā.n.habes.vt deū te & adorent & credāt.Ei⁹ ſn̄iam ſecut⁹ Ceſar principatū tenuit.¶Au diuit a Silone ꝑcepta Epicuri cui⁹ doctrine ſociū habuit Varū.quis diuerſorū philoſophorū opiniones li bris ſuis inſeruiſſe de aīo maxīe videatur.ipſe tn̄ fuit academicus.Nam Platonis ſn̄ias oīb⁹ alijs pretulit. — Cornificius. — Filiſtus. — Platonicū fuiſſe.

¶Nunc qm̄ de auctore ſummatim diximus de ipſo iā carmine dicendū vr̄.qd bifariā tractari ſolet.hoc — Bucolica

eſt & ante opus& in ipſo opē. Añ opus titulus.cauſa intentio. Titulus in quo q̄rit cuius ſit. & quare hoc potiſſimū ſibi ad ſcribendū poeta pſumpſerit. Intētio ī qua cognoſcit q̄d efficere conet poeta. In ipſo opē ſane tria ſpectant:numer⁹ ordo:explanatio. ¶ Q̄ꝛ quis igit multa ψευδογραφη.i.falſa inſcriptōe ſub alieno noie ſunt ꝓlata:vt Thyeſtis tragedia hui⁹ poete quā Var⁹ edidit pro ſua:& alia hmōi:tñ Bucolica ligdo Verg.eē minime dubitādū ē pſertim cū ipe poeta tāq̄ hoc metuēs pricipiū hui⁹ opis & ī pricipio enei.& ī alio carmine ſuū eē teſtat⁹ ſit ſic dicēs:Ille ego q̄ quōdā gracili modulat⁹ auena & reliq̄. Et carmina q̄ luſi paſtoꝝ audaxq̄ iuuēta. Tityre te patule cecini ſub tegmie fagi. Bucolica aūt & dici & appellari : vel hoc ſolū iudiciū ſuffecerat:ꝙ hoc eode noie apud Theocritū cēſeat. Veꝝ rō q̄q̄ demōſtrāda ē:Tria ſūt paſtorū gn̄a:q̄ dignitatē ī bucolicis hn̄t:q̄rū q̄ minimi ſūt αιπολοι dicūt a grecis:īdē a nobis caprarij. Paulo honoratiores q̄ ποιμενεσ.i.opiliōes dicunt:hōeſtiſſimi:& maximi βουκολοι:q̄s bubulcos dicim⁹. Vñ igit magis decuit paſtorali carmini nomē īponi:q̄ ab eo gradu q̄ apud paſtores excellētiſſim⁹ īuenit. Cā dupliciter īſpici ſolet de origīe carmīs:& a volūtate ſcribētis. Originē aūt bucolici carmīs alij ob aliā cām tꝛrūt. Sūt.n. q̄ a lacedemōijs paſtorib⁹ diane primū carmē hoc redditū dicāt:cū eidē dee ꝓpter bellū q̄d toti grecie illo tp̄e Perſe īferebāt exhiberi p̄ virgines de more ſacra nō poſſent. Alij ab Oreſte circa ſiciliā vago id gen⁹ carmīs. Diane redditū loquūt p̄ ipm atq̄ paſtores:q̄ tp̄e de ſcythia cū pylade fugerat ſurrepto numīs ſimulachro & lato ī faſce lignoꝝ vñ faſcelide Dianā phibēt nūcupatā apud cui⁹ aras Oreſtes p̄ ſacerdotē eiuſdē numīs Iphigeniā ſororē ſuā a paricidio fuerat expiat⁹. Alij Apollini Nomio paſtorali.ſ.deo q̄ tēpeſtate admeti boues pauerat. Alij libero nympharū.ſ.& ſatyroꝝ:& id gen⁹ numinū pricipi:q̄b⁹placet ruſticū carmē. Alij mercurio daphnidis p̄ri paſtoꝝ oīum principi:& apud Theocritū:& apud huc ipm poetā: Alij in honorē Panos ſcribi putāt peculiarit paſtoralis dei. Itē Sileni Siluani:atq̄ Faunoꝝ. Q ue cū oīa dicāt:illud erit ꝓbatiſſimū bucolicū carmē originē ducere a priſcis tpib⁹:q̄b⁹ vita paſtoralis exercita eſt. Et iō veluti aurei ſeculi ſpēm in hmōi pſonaꝝ ſimplicitate cognoſci & merito Vergiliū ꝓceſſuꝝ ad alia carmia nō aliūde cepiſſe:niſi ab ea vita:q̄ prima ī terris fuit. Nā poſtea rura culta:& ad poſtremū ꝓ cultis & feracib⁹ terris bella ſuſcepta:q̄d vr Vergili⁹ ī ipō ordine opeꝝ ſuoꝝ voluiſſe mōſtrare cū paſtores prio deinde agricolas:& ad vltimū bellatores ſcribat. Reſtat vt q̄ cā volūtatē attulerit poete bucolica potiſſimū ſcribēdi cōſiderem⁹. Aut.n.dulcedine carmīs Theocriti:& admiratiōe ei⁹ illect⁹ ē : aut ordinē tēporū eſt ſecut⁹ erga vitā humanā:vt ſupra dixim⁹. Aut tris modos elocutionū:q̄s χαρακτηρασ greci vocant ιϭχνον:q̄ tenuis αδρον q̄ validus μεσον.q̄ moderat⁹ itelligit. Credibile erat Vergiliū qui in oī genere p̄ualuerit:Bucolica primū:Georgica ſcd'm Aeneida tertiū voluiſſe cōſcribere:aut iō potius primo Bucolica ſcripſit:vt ī eiuſmodi carmine q̄d & paulo liberi⁹ & magis validū q̄ cetera eſt:facultatē hēret captādę Ceſaris īdulgētie:reparādiq̄ agri quē amiſerat. Ob hāc cām die tertio iduū martiarū.C.Ceſare interfecto:cū Auguſtū Ceſarē pene puerū Veterani milites nō abnuēte ſenatu ſibi ducē cōſtituiſſent:Exorto ciuili bello cremonēſes cū ceteris eiuſdē ſtudij aduerſarios Augu.Ceſaris adiuuerūt:Vñ fcm̄ eſt:vt cū victor Auguſtus in eoꝝ agros veteranos deduci iuſſiſſet nō ſufficiēte agro cremonēſiū:Mantuani quoq̄ ī quibus erat Vergilian⁹ maximā partē ſuoꝝ finiū pdiderūt:eo ꝙ vicini cremonēſib⁹ fuerāt:Sed Vergili⁹ Auguſti familiaritate:ſuoq̄ carmīe fret⁹ cēturioni Ario obſiſtere auſus ē. Ille ſtatim vt miles ad gladiū manū admouit. Cūq̄ ſe ī fugā ꝓripuiſſet poeta. Nō pri⁹ pſequēdi finis fuit q̄ ſe ī fluuiū Vergili⁹ conieciſſet : ſed poſtea a mecenate & Pollione ipſo Auguſto fauētib⁹ agros ſuos recepit. Intētio libri : quā σκοπον greci vocant imitatiōe Theocriti poete cōſtituit:q̄ ſycul⁹ & ſyracuſan⁹ fuit. Eſt itentio ēt in laudē Ceſaris & principū ceteroꝝ:p̄ quos ī ſedes ſuas redijt. Vñ vt & delectatiōnē & vtilitatē finis cōtineret ſcd'm p̄cepta cūcta cōfecit. Q ueri ſolet cur nō plures q̄ decē eglogas cōſcripſerit:q̄d nequaq̄ mirādū videbit ei q̄ cōſyderauerit etatē ſcenaꝝ paſtoraliū:q̄ vltra hūc numeꝝ nō pōt ꝓferri:pſertim cū ipſe poeta circūſpectior Theocrito: vt ipa res īdicat:videat metuere:ne illa egloga.q̄ pollioni inſcribit min⁹ ruſtica videat.cū ipſam pſtruat ipſe dicēs. Sicelides muſe paulo maiora canam⁹.& itē ſimilr ī alijs duab⁹ facit. illud tenēdū eē p̄dicim⁹ in bucolicis Vergilij:neq̄ nuſq̄ neq̄ vbiq̄ aliq̄d figurate dici hoc eſt p̄ allegoriā. Vix em̄ ꝓpter laudē Ceſaris & amiſſos agros hec Vergilio cōcedent:cū Theocrit⁹.quē hic noſter toto ſtudio imitari conat:ſimpliciter oīno cōſcripſerit. Q d' aūt in ipſo carmine tractari ſolet:eſt numer⁹.ordo.explanatio. Numer⁹ eglogarū manifeſt⁹ eſt:Nā decē ſunt:ex q̄bus ꝓprie bucolice ſeptē eſſe credunt. Nā tres vltime ꝓprie bucolice dici nō debēt. Pollio.ſ.Silen⁹:& Gallus. Prima igit continet q̄ōnem publicā:& priuatā gratulationē de agro:& dicit Tityrus:ſcd'a amorē pueri:& d̄r Alexis. Tertia certamē paſtoꝝ:& d̄r Palemon. Q uarta genethliacū.& dicit Pollio. Q uinta epithaphion.& dicit Daphnis. Sexta metamorphoſim : & dicit Var⁹: & Silen⁹. Septima parmakeutria. Octaua amores diuerſoꝝ ſexuū:& d̄r Damon. Nona cōtinet cōqueſtionē de amiſſo agro:& d̄r Meris. Decima deſideriū Galli.& dicit Gallus. Q d' ad originē ſpectat iſtud ſcire debemus.ī prima tm̄ & ī vltima egloga poetā voluiſſe ordinē ſeruare.quoniā altera principiū conſtituit. vt ī Georgicis ait Tityre te patule cecini ſub tegmine fagi. In altera oñdit finē q̄ppe q̄ dicat Extremum hunc arethuſa mihi cōcede laborē. Verū inter ipſas eglogas paſtoralē cōſcriptūq̄ ordinē nullū eſſe certiſſimū eſt. Sed ſunt q̄ dicūt initiū Bucolici carminis non Tityre.ſed prima ſyracuſio dignata eſt ludere v̄ſu. Supeſt explanatio ad quā anteq̄ veniam⁹:illud dixerim tenue eſſe bucolicū carmē.& vſq̄ adeo ab heroico charactere diſtare.vt v̄ſus q̄q̄ hui⁹ carminis ſuas quaſdā ceſuras habeāt:& ſuis legib⁹ diſtiguant. Nā cū trib⁹ ꝓbet metrū .ceſura.ſcanſiōe.moderatiōe.nō erit bucolic⁹ v̄ſus.niſi in quo & pes prim⁹ partē orationis abſoluerit.& terti⁹ troche⁹ fuerit.ēt ceſura & quartus pes dactylus magiſq̄ ſpōdens partē orōnis terminauerit. Q uint⁹ & Sext⁹ pes ex integris dictionib⁹ fuerit.q̄d Vergili⁹ a Theocrito ſepe ſeruatū victopis difficultate neglexit ī ſolo principio icertū iduſtria an caſu has ceſuras ſeruauerit. Nā tityre dactylus partē orationis abſoluit.tu patu.le recu.tertiū trocheū:q̄uis de cōpoſita dictiōe cōcluſit.bans ſub.quartū ſpondeū ꝓ dactylo.cū ſubiunxit tegmine fagi. Terminatis partib⁹ orationis integrū cōma pfecit. Cuius rei diligentiā licet in Theocriti ferme oībus verſibus admirari. Q ui vero ſupradicta acri iudicio diligenterq̄ cōſiderarit.facile intelliget que in Georgicis intentio quiq̄ finis fuerit.nec minus etiā in Aeneide.

¶ Poematis ſtili genera tria ſunt.aut em̄ actiuū vel imitatiuū q̄d greci δραματικον.appellant ī quo pſone loquētes introducunt ſine poete interlocutiōe.vt ſunt tragedie & comedie δραιν em̄ grece agere dicit quo genere ſcripta eſt prima Tityre.& quo te meri pedes.aut enarratiuū.q̄d greci διηγηματικον appellāt in quo poeta ipſe loq̄tur ſine interpoſitiōe pſone.vt tres primi georgicon libri. Itē Lucretij carmina.aut cōe.vel mixtū.q̄d greci μικτον appellāt.vbi & poeta ipſe loq̄t & introducte pſone.vt Vergilij eneis.

Aegloga rū nūerus

Aegloga rū noia.

Carmis qualitas.

Genera poematis

Index commentariorum in Bucolica.Georgica:& opuſcula.

ABies nauis ingentiſſima. fo.lxxxv.
Ablatiui pro genitiuis. folio.lxiiij.
Accipere & dare. fo.iiij.
Acanthus. xviij.&.lxxxviij.
Achantis auis. cxxij.
Achelous liij.&.liiij.
Acheron & acherontini. cv.
Achillis ſepulchrum clxxiiij.
Achonita lxxxix.
Actus terre. xcvij.
Aculeus fo.cxl.
Adiectiuorū natura. fo.xx.
Aditus & Adytum. cxcviij.
Adonis. xlix.
Adorea cci.
Adraſtea clxxx.
Aduerbia localia. fo.vi.
Ad vnguem. cxci.
Aedipodes. fo.clviij.
Aeger. ij.&.iij.
Aegeus clxxiiij.
Aegipanes ſatyri. fo.xiiij.
Aegyptij. cxl.
Aegyptus. clviij.
Aequora. lxxix.
Aequinoctium fo.lix.
Aes & eiꝰ inuentio v.vi.&.cxciiij.
Aer. xcvi.
Aerarium. fo.vi.
Aeſculus xcv.&.xcvij.
Aeſtus. fo.xc.
Aetas. cxvij.
Aethna. lxxix.
Aetheocles. clviij.
Aether xcvi.
Aganippe. xlix.
Agaue. clv.
Age. lix.
Agnus iij.&.v.
Ago & duco. fo.iij.
Agri. xcvij.
Agriculture laudes. fo.li.
Agriculture ſcriptores. fo.lij.
Aiax & aiacis mater. clix.
Alburnus cxvi.
Alceſte clviij.
Alceus & alcides. fo.xl.
Alcon. xxviij.
Alciones. cxxij.
Alcionus lxxxvi.
Alecto. cxxxi.
Alexis. fo.x.
Alexandri magni preclarum dictum. folio.clxxv.
Alemanni cxlij.
Alybida. cxcix.
Alleotheta. xviij.
Alma. cxcvij.
Alnus. lxiij.
Aloeide lxxij.
Aloeus. clvij.
Alpes lxxix.
Alpheſibeus xxxi.&.xl.
Alpheus. cviij.
Altaria. fo.xxx.
Amantes pueri ſunt cl.
Amaryllis fo.v.
Amathuntia fo.clxxx.
Amazon cci.
Ambaruale. xx.&.xxxi.
Ambaruale ſacrificiū lxxv.
Ambroſia cxlviij.
Amburbium xx.
Amella cxlij.
Ameria. lxxi.
Amycle cxiij.
Amineum vinum lxxxvij.
Amebeum carmen. xvij.
Amo. cxx.
Amebeilex ibidem
Amor quid ſit cxviij.
Amomum xxi.
Amphion xij.&.clxxiij.
Amphitrite clxxxiij.
Amphryſus cvij.
Amuſſis xcij.&.clxxxix.
Anaximander xviij.
Anchiſes diuinus xxxiij.
Andes vicus in preambulis.
Anethus xiij.&.xiiij.
Angina cxxix.
Angues celi lxvi.
Anguis & ſerpens ibidem
Angues iterum lxvi.&.xc.
Anio. cxlvi.
Annus folio.liij.
Annus xcix
Anſer xlvij.
Antes & antie folio.c.
Antigenes xxxi.
Antiquus xcij.
Antipodes lxix.&.lxx.
Antithera fo.i.
Aonia cviij.
Aper Menalius fo.cci.
Apes vbi primum fuerint inuente docetur. cxxxix.
Apum ſedes cxxxiij.
Apū reges cxxxiij.cxxxvi.&.cxl.
Apiaſtrum cxxxiij.
Apium xxxvi.&.cxxxiij.
Apollo xxij.cliij.&.cxc.
Apollo paſtor xxix.
Apoſtrophe fo.vi.
Apotheoſis xxx.
Aprilis lvij.&.lxvij.
Aquarius cxxi.&.ccv.
aquilo lxxix.
ara & altare iij.
araneus vermis cxli.
aranea tela cxli.
aragne cxlij.
aracynthus folio.xij.
arar & araris vij.&.viij.
arbuſtum vi xvi.&.c.
arbuſtiuum fo.xvi.
arboretum ibidem.
arbutus xxxix.&.lxxxv.
arca cxciij.
arcanum cxcvi.
arcturus lix.&.lxvi.
arcti celeſtes lxiij.
arcus celeſtis lxxvij.
area lxv.
arethuſa xlix.
argo nauis xxv.&.xxvi.
argutus ibidem.
ariadne clxvi.
arietes fo.v.
aries folio.xxv.
arion. xliij.
ariſteus. liiij.cxxxij.cxliij.&.cxliiij.
ariſta. folio.liij.
armenta xxxv.&.cxi.
aruncus cxxxij.
arua fo.ij.
aſchalaphus lvi
aſcra fol.xxxvi.
aſia lxxvi.lxxix.&.cxlvi.
aſilus fo.cxv.
aſſyrij folio.cij.
aſſyria fol.ciij.
aſper xcvi.
at particula fo.ix.
athene xiij.
atlantides lxvij.
athomi xxxiij.&.xxxiiij.
athos lxxiiij.&.cliij.
auellana lxxxv.
auena xxix.lx.&.clxij.
auernus. fol.xc.
aueruncus deus cxxxij.
auerunco verbum cxxxij.
auguſtus deus dictꝰ folio.iij.
auguſtus puer dictus vij.
auguſti genus fo.lvi.
auguſtum cxli.
auiaria .c. aulea cix.
aule cv. aulos ibidem.
aureum vellus lxxxix.
aurea dicta Chilonis fol.cxc.
auriga lxxxi.
auris xxxij.
aurora lxx.&.clxxxix.
auſonij folio.ci.

De littera.B.

BAccar fol.xxv.
Baccaris fol.xxiij.
Bacchus fol.lxxxij.
Balſamum lxxxviij.
Baleares lxxiij.
Barba. xxij Barbarus ix.
Battarus clxij.
Belge xvij Belides clviij.
Bellum cxcvi.
Benacus xc
Bianor. folio.xlviij.
Biſalte cxxviij.
Bicorne cxcvij.
Biſtonius cci.
Biton & Cleobis cxxx.
Bitumen fo.xliiij.
Blapte cxli Bochos lxij.
Bombices xcviij.&.c.
Bonus cxc.
Bootes lxviij.&.clxxij.
Boreas lx. Boroe cxlvi.
Bos fo.iij.cvi.&.cxij.
Boum forma fo.cxi.
Bractea lxiij. Briges lv.
Britannia fo.ix.lxx.&.cix.
Brontes cxxxix.
Bucolicon vide in preambulis.
Bucolici carminis origo & decorum ibidem.
Bucolici paſtores ibidem.
Bucula & bos folio.xliiij.

Buſſo folio.lxv.
Bulbum clxxxvi.
Bumaſtus. lxvij.
Buris folio.lxiij
Buſiris cvij.&.cviij.

De littera.C.

Caea folio.liiij.
Cadmus folio.clxvi
Caiſter lxxvij.
Caiſtrus ibidē
Calabria cxxvi.
Calathus folio.xiij.
Calybs ferrum folio.lvij.
Calybes populi lviij.
Calcedon clviij.
Calculus xci. Calchis li.
Calliope folio.cci.
Callis & Callus cxcvij.
Calleo cxcvij. Caltha xiiij.
Camillus folio.xci.
Camœna xviij. Camere cxi.
Canalis cxxij.
Cancer clxxxix.&.ccv.
Candidus. cxcv.
Canis fo.lxvij.
Canopus folio.cxliij.
Canopicum oſtiū ibidem.
Cantharus xxxij.
Cantabri cxxiiij.
Canui in preterito fol.xcviij.
Caphareus clx.
Capere folio.cxcvi.
Capella fol.iij.
Caper v.&.xcviij.
Caprarum ſtabula fol.cxxi.
Capree xcviij.
Capricornus folio.ccv.
Carcheſia cxlvi.
Carcer cxiij.
Carceres lxxxi.
Carex xvi.
Carina cij.&.clxxxviij.
Carpathos cxlvij.
Caſia xiij.&.xiiij.
Caſtalia fo.cxxi.
Caſtor & Fiber lvij.&.lviij.
Caſtora fol.lviij.
Catuli & Catelli folio.v.
Caucaſus xxxv.&.ci.
Caudex lxxxiij.
Caulis cxcvij.
Cauſa & ratio fo.v.&.xiiij.
Cecus cxcvi. Cedi cxliij.
Celeus fo.lxiiij.
Celum lviij.
Centauri cij.cxiiij.cliij.&.cxcvi.
Centaurea cxliij.
Ce aſus lxxxij.
Ceſaris cedes lxxix.
Conſpiratio in eundem ibidē
Ceſaris genus fol.cx.
Ceraunia lxxiiij.
Cerberus cci.
Ceres liij.liiij.&.clvi.
Cereris nuptie lxxv.
Eiuſdem ſacra ibidem
Cerynthe fol.cxxxiiij.
Cerui cxx.&.clxxxix.
Ceſpes ix Chaos xxxiij.
Chaonia quercus fol.liiij.
Chaonie columbe folio.xlvi.
Chymera fo.clv.
Chiron ciij.cxxxi.&.cxcvij.
Chios xxi. Chorus lxxv.
Chromis xxxij.
Cicade xi Cicuta xiij.
Cyclopes fo.lxxix.&.cxxxix.
Cicones cli. Ciconia cxcvi.
Cydonia li. cydippe cxlv.
Ciere cxxx. cygnus clxij.
Cyllenius lxxiiij
Cylindrus lxv.
Cillere fo.xcviij.
Cilicium cxxij.
Cymbala cxxxiiij.
Cymmerium clvij.
Cymodoce cxlv
Cynthos clxvi.
Cynthius xxxij.
Cynips. fo.cxxij.
Cypariſſus folio.lv.
Cypreſſus fol.lxxxvi.
Cypſelide clxxxiij.
Cyris auis lxxvij.&.clxxix.
Circe xliiij Cyrceſes cviij.
Cyrculus cxvi.
Cyrne xlvij. Cyrrha xxxiiij.
Cyrphis xxxiiij.&.cxxi.
Cythiſus ix.&.cxxxiij.
Cytherus ci.&.ciij.
Cythara cxlix.
Cytheron folio.cx.
Ciuitas folio.v.
Cleobis & biton cxxx.
Climax x.iij.xl. Clymene cxlv.
Clio cxlv.&.cci.
Clius inuenta fo.cc.
Clitumnus lxxxix.
Cocytus fol.cx.
Codrus xxviij.
Coeus & Typhon fol.lxxij.
Coeuntes auerſi cxx.
Cogito cxcij.
Colophon fol.clxxvij.
Colocaſia xxv.
Coloſtra & Coloſtrum xij.
Colo xviij. color xxvi.&.lix.
Colores rethorici fo.i.
Comminus fol.lxi.
Componere v.xxij.&.xlviij.
Compita xcviij.
conceſſio cxliij.
concilium lvi.
concordia fol.ix.
condere xlviij.
conflagratio mundi xxxiij.
cōiuro cv. conon xvij.&.xviij.
conſpiro fol.cv.
conſulo & conſultus cxc.
contagium fol.viij.
contages ibidem
contagio ibidem
contentio color rhetoricus & antitheta fol.i.
conticinium lxx.
cōſpiratio ceſaree cedis lxxix.
conuexum folio.xxvi.
copia cxcvi. corbis lxiiij.
coricos cxxxvij.
corydon x.&.xl. corydos xl.
corylus iij.iij.xvij.&.lxxxv.
corymbon xviij.
corynthus ciij.
cornelius Gallus xxxvi.xlix.
cornix ī leua augurio ratū facit iij.
cornicis etas clxxxix.
cornoceraſium lxxxij.
corona lxviij.&.cix.
cortina xxxv.&.clxx.
corui lxxvij.
corus ventus fol.cxx.
cothurnus xxxviij.&.xli
crates. fol.lxi.
cratineus clxxvij.
crocus cxxxix.
crocum ibidem.
crotalum cxcviij.
crudelis fo.xi.
cruſta cxxiij.
cruſtum ibidem.
cruſtumium lxxxvi.
cubo folio.i.
cucumis cucumeres cxxxvi & cxxxvij.
cudo & incudo lxxij.
cuius a.um. xv. culmen ix.
cum prepoſitio inſtrumenti ablatiuo prepoſita fo.c.
cume vrbs xxiiij.
cunabula xxv.
cupido cxcvi.
cupreſſi v. curo cxxxix.
cura liij curetes cxxxviij.
curius & curtius fo.clx.

De littera.D.

Daci populi folio.cv.
Damma fo.xlij.
Danae clxiiij.
Danaus clviij.
Danubius fo.cv.
Daphne fo.ix.
Dardanus xiiij.&.cx.
Dare & accipere ij.&.iij.
Dauliades clxxix.
De xv. Dedalus cxxxix.
Decorum bucolici carminis declaratur in preambulis
Decij.pater videlicet & filiusq; ſe ꝑ patria deuouerunt fo.clxi.
Deduco lxxxix.
Defectores lxxiij.
Defectus ſolis lxxix.
Defrutum lxxxvij.&.cxlij.
Degenerare lxvi.
Delirare cxcij.
Delos cviij.&.clxvi.
Delphi cxxi.
Delta folio.cxlij.
Delubrum cli.
Demens cxcvi.
Deniq; ibidem.
Dentale lxiiij.&.lxvi.
Deprendere clxviij.
Depono. folio.xvij.
Deſidia cxcviij. Deſpicio xij.
Deterior fo.cxxxvi.
Deorum vita xxiiij.
Deucalion fo.lviij.
Deus iij.&.cxl.
Dextera cxcvij.
Dij ſilueſtres fol.xiij.

Seruiȷ Mauri honorati grammatici in.P.Vergiliȷ
Maronis æneidem commentariorum Liber.i.

SER: IN exponendis auctoribus hæc con-
ſyderanda ſunt:poetæ vita.Titulus
operis.Qualitas carminis:Scriben-
tis intentio:Numeus librorum:Ex-
planatio.Vergiliȷ vita eſt hæc. Ort᷒
fuit patre Vergilio.Matre vero ma-
ia:fuit ciuis Mãtuanus:ꝗ ciuitas eſt
Venetię.Diuerſis ĩ locis litteris ope
ram dedit Nam & cremonę & mediolani & Neapoli ſtu
duit:adeo autem verecũdiſſimus fuit:vt ex moribus co
gnomen acciperet.Nam dictus eſt parthenias omni vita
probatus.Vno tamen morbo laborabat.Nam impatiẽs
libidinis fuit:primũ a Ver.hoc diſtichon factũ eſt in bali
ſtam latronẽ.Monte ſub hoc lapidum tegitur baliſta ſe-
pult᷒ Nocte dieqꝫ tuũ carpe viator iter:Scripſit etiã octo
libros hos:Cirinam.Aetnam:Culicem.Priapeiam: Cata
lecton:Epigrãmata:Copam:Diras.Poſtea ortis ciuilib᷒
bellis inter Antoniũ & Auguſtũ:Aug.victor cremonen-
ſium agros qui pro Anto.ſenſerant:dedit militibus ſuis
qui cũ nõ ſufficerẽt:his addidit agros mãtuanos ſublatos
non propter ciuium culpã ſed propter vicinitatẽ cremo-
nenſium.Vnde ipſe in Buco.Mantua ve miſeræ nimiũ
vicina cremonę.Amiſſis ergo agris Romã venit:&vſus
patrocinio Pollionis & Mecœnatis ſolus agrũ quẽ ami-
ſerat recipere meruit:tũc ei propoſuit Pollio vt carmen
bucolicũ ſcriberet:quod eũ conſtat triennio ſcripſiſſe &
emendaſſe:Item propoſuit Mecœnas Geor.quę ſcripſit&
emendauit ſeptẽ annis.Poſtea ab Auguſto æneide pro-
poſitam ſcripſit annis.xi.ſed nõ emẽdauit nec edidit:vñ
eam moriens præcepit incendi:Auguſtus vero ne tantũ
opus periret:Tuccam & Varrum hac lege iuſſit emen-
dare:vt ſuperflua demerent nil adderent tamen: vnde &
ſemiplenos inuenimus eius verſiculos:vt hic currus fuit:
& aliquos detractos vt in principio:Nam ab armis non
incœpit Sed ſic.

Ille ego qui quondã gracili modulatus auena
Carmen:& egreſſus ſyluis vicina coegi.
Vt ꝗuis auido parerent arua colono:
Gratum opus agricolis:at nũc horrẽtia Martis
Arma virumqꝫ cano.
Et in ſecũdo cõſtat hos verſus eſſe detractos.
Aut ignibus ægra dedere.
Iamqꝫ adeo ſuper vnus erã cum limina Veſtæ
Seruantem & tacitam ſecreta in ſede latentẽ
Tyndarida aſpicio:dant clara incendia lucem
Errãti:paſſimqꝫ oculos per cuncta ferenti.
Illa ſibi infeſtos euerſa ob pergama teucros
Et Danaum pœnam.& deſerti coniugis iras
Permetuens troiæ & patriæ cõmunis erynnis
Abdiderat ſeſe atqꝫ aris inuiſa ſedebat.
Exarſere ignes animo:ſubit ira cadentem
Vlciſci patriam:& ſceleratas ſumere pœnas:
Scilicet hæc ſpartã incolumis:p̃riaſqꝫ micœnas
Aſpiciet:partoqꝫ ibit regina triumpho:
Coniugiũqꝫ domũqꝫ patres natoſqꝫ videbit:
Iliadũ turba & phrygiȷs comitata miniſtris:
Occiderit

Iodoci Badiȷ Aſcenſiȷ in.P.Ver.Ma-
ronis.Aeneida perꝗ familiares commen
tariȷ.

QVandoquidem poete vita notior eſt ASCEn:
tum ex Donati:tum ex Seruiȷ: tũ ex
Mancinelli:tũ ex noſtris in Bucolica
commentariȷs ꝗ vt iterũ notificeẽ:ne
quẽ crambe totiens appoſita enecet expoſitis
ſuperſedero.Verum tametſi titulus quoqꝫ ma Titulus.
nifeſtarius:tamẽ quia rudi adhuc pubi nihil
ſatis expoſitũ:ſciet litterature tirũculus: titu-
lum ideſt ſubſcriptionẽ ſolere ſumi a nobilio
ri &principaliori:vñ hic ab enea deductus eſt
eo ꝙ in rebus gerendis primas nimirũ partes
obtinet:poeteqꝫ intentioni maxime cõducit
eum ꝗ glorioſiſſimũ efficere vt iamiam dice
mus.Formari autẽ ſolent nomina librorũ vt
patronymica feminina eo ꝙ libri pater videẽ
qui res preclaras que in eo deſcribunẽ patra-
uit:verũ qa libro &viro vnũ eſſet nomẽ licet
varia inflexio ſi eneas inſcribereẽ ſicut ilias:
non formauit ipſum a noĩatiuo latino eneas:
vñ patronymicũ maſculinũ eneades vt enea
de duri &c.a quo per ablationẽ de ſyllabe fie
ret hec eneas hui᷒ eneados:ſed a noĩatiuo gre
co eneus.vñ fit hic enides contrahẽdo ſcilicet
dipthongũ ei ĩ i longũ vt hec ſatis enide.&c.
a quo rurſus per ablationẽ de ſyllabe & reſo-
lutionẽ ei dipththõgi ĩ ei diuiſas ſyllabas fit
hec eneis nomẽ libri huius: cuius accuſatiuũ
hanc eneida qui putãt eſſe pluralẽ dicunt in li
bris eneidorũ.&c.Sicut ergo a theſeus ſit hec
theſeis.& ab achilleus(ſic enim grece diciẽ)
hec achilleis ita ab eneus hec eneis.Qualitas
carmĩs eſt heroica exametra & ob id grãdilo
qua .Intentio auctoris quã potiſſimũ p̃nota- Qualita
re intendo & que ceteris fere datur eſt nimirũ
vt & reipublice & ſibi ꝗ plurimũ per huius Intentio.
operis editionẽ profit.quã & feliciter & abũ-
de cõſecutus eſt.Nam cõſtituiſſe videẽ ſimul
& iocunda & idonea dicere vite.Quia enim
nouit nihil reipublice eſſe vtilius ꝗ &clemẽ-
tem & prudentẽ &fortem & temperatũ & iu-
ſtum & ceteris virtutibus preditũ habere prĩ
cipem:talem in enea.Auguſto imitandũ de-
pinxit forte vt Zenophõ de cyro feciſſe per-
hibetur:nõ ſemꝑ qualis fuit ſed qualẽ fuiſſe
decuit perſcribens.Iniȷciens ꝑ hoc Auguſto
magnam eius imitãdi neceſſitatẽ cũ ab eo ꝗ
ſumme pius :iuſtus fortis tẽperatus&c.fuiſſe
perhibetur originẽ traxerit:turpeqꝫ ſit a ma-
iorũ honeſtis inſtitutis & virtutibus degene
rare.Quĩadeo quia(vt ad ſextũ huius dictu
rus eſt Seruius)nouit nullũ opus Romanis ac
ceptum quod bonis moribus & reipublce ĩ-
columitati nihil cõferret:in ipſo ſexto & ſon
tibus penas & iuſtis p̃mia tã ſancte cõſtituit:
vt Paulo nr̃o nõ ĩdigna ꝗ ſcribit pleraqꝫ cenſe
ri mereãẽ.Sibi quoqꝫ nec parum profuit ꝗ tm̃
in rẽpublicam contulit quiqꝫ honeſto ſtudio
immortalẽ gloriã meruit.Et hec cõmunis eſt
omnibus bona &bene ſcribentibus intentio.
Sed & ſpeciales atqꝫ peculiares videnẽ aucto
ri noſtro fuiſſe plurime.Quarum vna eſt vt Speciales
ſicut in buco.humile genus ſcribendi prime ſcribendi
agreſtium etati ꝗ paſtoralis eſt cõpetens atti- cauſæ.
git:& in georgicis mediocre medie illorũ eta
ti hoc eſt agricolarie cõgruũ cõſecutus eſt: ita
hic ſublime genus cõſummate:ſed non decre
pite etati hoc eſt bellice virtuti debitum con
ſequatur.Altera vt ſicut in buco.theocritum
& in georgicis Heſiodum equiparauerit ita
hic

hic principem poetarum & fontẽ ĩgeniorum Homerum equiparet: ſeq; fecũditate ingenij: illi preſtare demonſtret. Nam quod ille vigeniſquaternis libris: hoc poeta noſter ſenis effecit in ſex ſiquidem prioribꝰ libris odyſſeam hoc eſt virum expreſſit: in reliquis ſex iliada hoc eſt arma conſecutus. Sicut ergo Homero propoſitum videtur: vt & vitam cõtemplatiuam que in Vlyſſe ſignificata eſt: & actiuã que in bello troiano prudenter geſto expreſſa eſt explicet: ita & poete noſtro vtramq; vitam ſed in vno (quod glorioſius eſt) homine nobis depingat. Quocirca vt Homerus ĩ Hectore tracto ſubſtitit: calamũq; repreſſit: ne ꝓgreſſus eius ignobilem interitum cogeret̃ meminiſſe ita Maro noſter in turno deuicto conſtitit: ne Aenee quoq; ſubmerſionẽ triſtẽ deflere cogeretur: qui & enim quẽuis ſummopere laudare contendit: in ſumma eius laude calamum ſiſtet: vt ille in Hectore tracto & hic ĩ turno deuicto. Errant ergo miſere qui poetã vltro progreſſurũ ſomniãt ni morte preuẽtus fuiſſet: cum iam operis finem ſed non caſtigationem attigerit. Tertia eſt vt in viro totam vitam humanam depingat: infantiã que periculis ſubiecta eſt in prĩo vbi naufragia & vẽtorum procelle. Pueritiam que preceptorum ferulis multiſq; infirmitatũ flagellis ſubiacet in ſecundo vbi excidium troie declarat̃. Adoleſcentiam cuius Salomone teſte via incertiſſima eſt: in tertio vbi errorum enee narratur compendium. Iuuentã que perditis ſepe amoribus obruitur. vt miſera Dido in quarto. Virilitatem que glorie ſtudet: vt qui in quinto in anniuerſario anchiſe celebrant ludos. Senectam que mortis admonetur: vt qui in ſexto deſcendit ad inferos: totũq; inferorum contẽplatur ſtatum vnde rediſſe non inepte fingit̃ animo ſiquidẽ nondũ a corpore ſeparato ſed per contemplationẽ abſtracto deſcendit. De qua re pulchre diſputat Philelphus prĩo epiſtolarum ad cyriacũ: Addere poſſumꝰ: ꝙ oẽs fere libros terminat exitu vite. Eſt em̃ mors vltima linea rerũ: vt primũ morte priami & Hectoris vbi ĩducit̃ Dido multa ſuꝑ priamo rogitans ſuꝑ hectore multa: Secundũ morte creuſe Tertiũ anchiſe. Quartũ didonis. Quĩtum palinuri. Sextũ caiete. Quietiã totũ opꝰ morte turni claudit: ĩ q̃ ſumma erat enee gl̃ia iam cõſummata. Neq; ꝟo minꝰ eſt ĩ ſex reliquis libris artificij: vbi videlicet deoꝵ hominũq; grauiſſime & plurime habent̃ cõciones: varia bellorũ euenta: miſerãde ſtrages: rerum antiqſſimaꝵ cõmemoratiões. Obſeſſorũ trepidationes: ſecurorũ necẽ: & multa id genꝰ alia cũ artifioſe tũ difficilia dicta: vſq; adeo vt arma ꝓſecuturꝰ dixerit maiꝰ opus moueo &c.

Occiderit ferro Priamus: Troia arſerit igni:
Dardanium totiens ſudarit ſanguine littus:
Non ita: namq; & ſi nullũ memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt: nec habet victoria laudẽ
Extinxiſſe nefas: tamen & ſumſiſſe merentis
Laudabor pœnas: animũq; expleſſe iuuabit
Vltricis flammæ: & cineres ſatiaſſe meorum.
Talia iactabam & furiatata mente ferebar:
Cum mihi ſe non ante alias. &c.

¶ Perijt autem Tarenti in Apuliæ ciuitate. Nam dum Metapontum cupit videre valitudinem ex ſolis ardore contraxit. Sepultus eſt autem Neapoli: in cuius tumulo ab ipſo compoſitũ eſt tale diſtichon: Mantua me genuit: calabri rapuere: tenet nũc Parthenope: cecini paſcua: rura duces. ¶ Titulus eſt æneis deriuatum nomen ab Aenea vt a Theſeo Theſeis: ſic Iuue. Vexatus totiẽs rauci Theſeide codri. Qualitas carminis patet: nam eſt metrũ heroicum & actus mixtus vbi & poeta loquitur: & alios ĩducit loquentes: eſt autem heroicum quod conſtat ex diuinis humaniſq; perſonis continens vera cum fictis: Nã Aeneam ad Italiam veniſſe manifeſtum eſt: Venerẽ ꝟo locutam cum Ioue: miſſum ve Mercuriũ conſtat eſſe cõpoſitum. Eſt autem ſtilus grandiloquus qui conſtat alto ſermone magniſq; ſententijs: Scimus enim tria eſſe genera dicendi: humile: medium: grandiloquũ. Intentio Ver. hæc eſt Homerum imitari: & augu. laudare a parentibus: Namq; eſt filius actiæ quæ nata eſt de iulia ſorore Cæſaris: Iulius autem ab iulo filio æneæ originẽ ducit: vt cõfirmat ipſe Verg. dicens a magno demiſſum nomẽ iulo: De numero librorum hic nulla queſtio eſt: licet in alijs, ĩueniatur auctoribus. Nam Plautum alij dicunt ſcripſiſſe fabulas .xxi. alij .xl. alij centum. Ordo quoq; manifeſtus eſt: licet quidam ſuperflue dicant ſecundũ primum eſſe: tertium ſecundum: & primum tertium. Ideo quia primũ ilium cõcidit: poſt errauit æneas: inde ad Didonis regna peruenit: neſcientes hanc eſſe artem poeticã: vt a medijs incipientes per narrationẽ primam reddamus: & nõnũq; futura p̄occupemus: vt ꝑ vaticinationẽ. Quod & Hora. ſic precipit in arte poetica dicens: vt iam nunc dicat: iam nunc debentia dici Plæraq; differat: & præſens in tempꝰ omittat. Vnde cõſtat perite feciſſe verg. ſola supereſt explanatio q̃ in ſequenti expoſitione probabit̃: hæc q̃tum ad æneidem pertinent dixiſſe ſufficiat. Nam in buco. & Georgicis alia ratio eſt licet eadem ſit obſeruatio. Sciendum præterea ꝙ ſicut nunc dicturi thema proponimus: ita veteres incipiebant carmẽ a titulo carminis ſui vt porte. Arma virumq; ca. Lucanus. Bella per æma. Stat. Fraternas acies alternaq; re.

Titulus.

qualitas carminis.

Intentio.

Quæ contineant duodecim Aeneidos libri: Monoſtichis ſequētibus explicatur.

PRimus habet lybicam veniant vt troes in vrbem.
Edocet excidiū troiæ cladem ꝗ ſecundus.
Tertius a Troia vectos canit æquore teucros.
Quartus itē miſeræ duo vulnera narrat Eliſſæ.
Manibus ad tumulū quīto celebranꝭ honores.
Aeneam memorat viſentem tartara ſextus.
In phrygas Italiam bello iam ſeptimus armat.
Dat ſimul Aeneæ ſocios octauus: & arma.
Daunius expugnat nono noua mœnia troiæ.
Exponit decimus tuſcorum in littore pugnas.
Vndecimo rutuli ſuperantur morte Camillæ.
Vltimus imponit bello turni nece finem.

Quæ primo æneædos libro cōtineantur:

Aeneas primo libyes appellitur oris
Vir magnus bello nulli pietate ſecundus.

Modeſtini iuriſconſulti Carmen.

AEneas odijs Iunonis preſſus iniquæ
Italiam quærens ſiculis errauit in vndis.
Iactatus tandem lybiæ puenit ad oras:
Ignaruſ ꝗ loci fido comitatus achate
Indicio matris regnum cognouit Eliſſæ.
Quinetiã nebula ſeptus peruenit ad vrbem:
Arreptoſ ꝗ vndis ſocios cum claſſe recepit:
Hoſpitio ꝗ vſus Didonis cuncta benigno
Excidium troiæ iuſſus narrare parabat.

Aſcenſij Argumētum toti⁹ operis.

PRim⁹ habet libycā &c. Vt iuxta
morē in ſuperiorib⁹ obſeruatū
argumēta explicē totius operis
hec ſumma eſt: Aeneas anchiſe
& veneris filius: gener Priami:
quia maritus creuſe ꝙ priami fi
lia erat: & pater iuli Aſcanij vñ domus iulia
rome capta troia & ilio incenſo idam tenuit:
vbi collecta manu ad exiliū parata antandrū
petijt: Ibi ꝗ fabricatis nauibus in thraciam cō
ceſſit: inde prodigijs actus in delū ꝑuenit: vñ
dijs monētibus in cretā ꝑ errorē patris anchi
ſe appulſus eſt: atꝗ inde peſte fatigatus ex re
ſponſo penatū venit ad ſtrophadas inſulas:
vbi harpyis vexatus eſt: inde maritima gre
cie ꝑteruectus in epirū ꝓfectus heleni ꝗ pria
mi filius & vates erat hoſpitio ſuſceptus eſt.
Ab epiro venit ī calabriā illincꝗ aduētu dio
medis territus nauigauit ad Scyllā & charyb
dim que etne vicine ſūt: atꝗ circuita magna
ſicilie parte drepanū venit vbi ſecundū poetā
perdidit patrē: inde venit ad elyſſam ꝙ & di
do dicit̄: inde ab Ioue ꝑ Mercuriū reuocatus ī
Italiam prius tñ ad ſiciliā repulſus patri anni
uerſariū celebrauit: quo pacto in italiā ad cu
mas appulſus duce ſybilla ad inferos deſcēdit
patrē viſurus a quo genus ſuū didicit. inde ad
Italiā a dijs promiſſam recta ꝑueniēs ꝑ ceruā
ab iulo occiſam Iuno diſcordiā excitauit cū
latino cui & Turnus lauinie procus & a ma
tre amata nomine: maritus deſtinatus ſuppe
tias tulit: quapropter Aeneas ad Euandrum
qui tūc eas oras vbi nūc roma eſt tenuit con
ceſſit. Vnde pallante filio adiutus ad vrbē no
uam quā in italia condiderat: & in qua Aſca
nius cū cetera pube obſidebatur feſtinat: cū iā
eam Turnus inuaſiſſet vi tñ repulſus erat. Po
ſtea cū Mezētio & comitibus eius bella geſſit
quibus ſuperatis rutulos cū Camilla deuicit:
& tandē Turno occiſo voti compos ſecundū
Maronē Lauiniā Latini filiā obtinuit vxorē.
Et hic eſt ordo rerū geſtaꝝ autē ꝙ pro geſtis a
poeta recitanꝭ verū alius longe ordo a poeta
obſeruatur: Nam vt dicūt verſiculi: primus
liber habet: vt. i. qualiter troes veniāt in vrbē
libycā videlicet Carthaginē quod cōtigit ſe
ptimo anno. Secund⁹ edocet excidiū & cladē
Troie narrante. ſ. Aenea & audiēte Didone:
Tertius. ſ. lib. canit teucros. i. troianos vectos
equore a troia. Quartus narrat itē. i. cōſimili
ter duo vulnera. ſ. amoris & gladij quo ſe oc
cidit eliſe. i. didonis miſere: honores. ſ. fune
bres & āniuerſarij celebranꝭ in quinto. ſ. li. ma
nibus. ſ. anchiſe: ad tumulū ſup. eius in ſicilia
Sextus memorat. i. recitat Aeneā viſentē tar
tara. i. inferna. Septimus armat iā bello. ſ. ſu
ſcepto: italiā. i. italos ī. i. cōtra phrygas. i. Tro
ianos: Octauus dat Aenee ſimul ſocios. ſ. ar
cadas & arma. ſ. a vulcano fabricata. Dauni⁹.
ideſt dauni filius Turn⁹ expugnat nono ſup.
libro: noua menia troie: hoc eſt menia noue troie quā in primo aduētu cōdiderat Aeneas. Decimus expo
nit pugnas thuſcorū. i. ethruſcorū: vt Mezētij & ſociorū in littore. i. ad littus. Rutuli qui populi Turni erāt
ſuperanꝭ vndecimo ſup. libro: morte Camille virginis bellatricis: vltimus. ſ. liber imponit finem bello
nece. i. per necē Turni In primo libro vt recitāt verſiculi ſatis protriti & expoſiti: Aeneas ſeptimo erroꝝ
ſuorum anno ſperans ex Sicilia in Italiam peruenire iunone inuidente ventis ad libyam repulſus eſt: vbi
refectis ſocijs diſquiſiuit qui eā regionē teneāt cui mater media ſeſe tulit obuia ſylua: edocuitꝗ elyſſam
ea regna tenere: nouaſꝗ ſedes illic locaſſe: verum interea dum Aeneas hec a matre incognita diſqrit Di
do que nouā claſſem appulſam audierat verita hoſtes eſſe eam expugnare iuſſerat: vnde Ilioneus vir īter
primos facundus: queſtum venerat quum Aeneas ſeptus a matre nebulis non viſus adeſſet: qui tandem
apparens benigno ſuſcipitur hoſpitio: & ab elyſſa rogatus troianum excidium narrare parat: quod in ſe
cundo exequitur vt illic videbimus

Auguſtini Dathi Prima Lectio

ASCEn.

ILle ego qui quondam &c. Proponit (inquit Donatus) diuidit & ſe ſe cōmendat poeta. Proponit qdē quia dicit ſe horrentia martis arma virumq; deſcripturum: in qua re etiam diuidit: quia arma ſex poſterioribus & virum ſex prioribus libris deſcripturus eſt ſed alio ordine proponit: alio proſequitur: eo forte ꝙ id vſu venire ſolet: vt que prima ſunt in intentione vltima ſint in executione: ſed arma fuiſſe prima a poeta intenta ex multis conijcere licet: tum quia in buco. dixit. Cum canerem reges & prelia &c. quaſi iam tunc propoſuerit reges & prelia deſcribere: tum quia armorum opus maius vocabit in ſeptimo vbi dicturus eſt. Maius opus moueo tum quia in armis enee a vulcano fabrefactis ceſaris geſta percurſurus eſt: quod facturus non erat: ſi vt quidam volunt auguſti quoq; geſta perſcribere conſtituiſſet: ad que quidam arma alludere poetam dubium non eſt: dicente donato arma. ideſt ſcutum & reliqua que enee fabricauit vulcanus. Veruntamen per arma res bellicas que in armis geruntur pointellexero: nec tamen accedo ad eorum errorem qui exponunt arma virumq;. ideſt armatum virum cum res diſtincte ſint nam & virum & arma eius ſeorſum deſcribit. Commēdat autem ſeſe inquit donatus ꝙ neq; ludicra nec turpia: ſed ſpectacula elegerit. Ex hac aūt ſui atq; a ſe ſcribendorum cōmēdatione reddit auditorem ſeu mauis lectorem beniuolū: & attētū ex pondere rerum acclamaturus em eſt: Tante molis erat romanam cōdere gentē. Docilem autem ex rerum diuiſione. Principium auctore ſeruio fecerat poeta quale nos ſuſcepimus Ille ego qui quondā. In quo poeta tria principalia opera ſua triplici ſtilo nobis depingit: nam bucolica que gracili ſtilo deſcripſit gracilibus verbis commemorat: georgica q̃ mediocri: mediocribus: & eneida quā ſublimi: ſublimib⁹ vſq; adeo vt ſint qui ſpumoſum & cortice pingui cenſeāt vt apud Perſium plenius executi ſumus. Nihil enim videtur gracilius q̃ Ille ego qui quondā gracili modulatus auena Carmen. omnia enim ſunt aperta & protrita. Nihil mediocri ſtilo conſonantius q̃ & egreſſus ſyluis vicina coegi. Vt q̄uis auido parerēt arua colono. Gratū opus agricolis: nam & ſchematis mediocris ſtili hoc eſt figuratis & tranſlatitijs locutiōibus vtitur. Nihil vero ſublimius q̃: at nunc horrentia martis Arma virumq; cano: quod tamen non inflatum ſed ſolidum ac firmum eſt: vt ramale vetusve grandi ſubere coctum. Hoc autem modo auſpicatū reor poetam vt (ſicut in finem geor gi. diximus) operum ſuorum ſe auctorem oſtenderet: & alienorum minime cupidum: ſimulq; vt triplici ſtilo tria opa ſuſcepiſſe ſignificet: vtq; ab humili exordio in ſublimen deſinat exitum: iuxta quod legimus apud Horatium in de arte poetica ꝙ Homerus & quis conſultus poeta Non. fumum ex fulgore ſed ex fumo dare lucem cogitat: quia tamen hoc exordium humilius viſum eſt. Tucce & Varro q̃ vt tanti maieſtati carminis congruat: dempſerunt vſq; ad arma virumq; cano: quod nos tamen & explanare & in ordinem redigere conſtituimus. Ille ego Vtrumq; pronomen emphaſim habet. Nam ille (vt in Bucolicis docuimus) ad nobilitatem & gloriam pertinet; vt alexāder ille magnus

Subtiliſſimi ac Fidiſſimi poetarū interpretis Auguſtini Dathi Seneſis Lectio prima quū Vergilij Aeneidē publice explanare cœpiſſet.

DATH.

TROIA capta (vt plane Hiſtoricorū grauiſſimus teſtatur Liuius:) cum in cæteros ſæuitum Troianos eſſet duo ſeruati ſunt: Anthenor: & Anchiſæ ac veneris filius: ad Simeonta fluuiū: natus: æneas ac de Anthenore quidem opportuniore loco agendum erit. ęneas autē dux bello clarus: atq; inſignis Hæros cum multa ſæpius cum hoſte congreſſus feciſſet egregie ad extremum domo profug⁹ (vt idem prodit Liuius) ſeruatus Italiæ (vt dicit Homerus) ſumptis dijs penatibus quos ſibi Hector per quietē commendauerat: aſſumpto & patre ſene; ac paruulo filio aſcanio: comitante vxore Creuſa: Matre dea monſtrantē viam: cum nauibus. xx. mare ingreſſus eſt: Italiam fato: Lauinaq; littora petiturus. Traiecit primum in Thraciā vbi Polydori monitu: cuius tumulum reperiſſet: aufugit auarum littus: condita prius ciuitate: quam de ſuo nomine vocauit Aeneam. Eam ipſam etiam hiſtorici memōrant: & Theſſaloniæ propinquam: fuiſſe perhibent. Rurſum nauim conſcendens in Cretam venit: vbi cum aliquandiu conſtitiſſet: non ſatis recte oracula interpretat⁹: peſtilentia inde pulſus eſt. Cogitās deinde Italiā: in Chaoniam tranſmiſit: futuraq; ab heleno vate inſtructus. Siciliam petijt apud Drepanum (vt Maroni placet) patrem anchiſen perdidit. Porro cum Sicilia ſoluiſſet: aduerſa tēpeſtate: in aphricam delatus eſt: inq; ea regione a Didone regina honorifice exceptus eſt: & ſi fabulis credim⁹) etiā ardenter amatus. Increpitus tamen Deorum iuſſu aphricam reliquit atq; iterum Siciliam repetiuit. Ibi tum ludis & anniuerſaria in honorem patris celebrato: Aceſta poſita ciuitate: & ſuorum ibidem parte relicta: dum italiam pergit: Palinurum gubernatorem claſſis amiſit. Exinde Baias appulit: & Cumea Sibylla duce ad inferos deſcendit ad: Elyſios cāpos: vſq; penetrauit. Cognita anchiſe referente: ſuæ poſteritatis ſerie: ad ſuperos rediens perſoluit Miſeno inferias. Mox Caietam venit: & nutrice amiſſa eius nominis vrbem condidit. Poſtremo ad Oſtia Tyberis peruenit. Itaq; ad deſtinatum locum: ſe veniſſe rat⁹: finem vlterius nauigandi fecit. Lauiniam Latini Regis filiam: antea Turno pactam iuxta oraculi vocem: accepit vxorem. Quam ob cauſam a Turno bello laceſſitus eſt: adiutus potiſſimum Euandri archadis auxilio: ac diu conflictatus maximarum rerum: & ampliſſimi: ac florentiſſimi regni dedit initium: Ac poſtmodum excedens rebus humanis in numerum Deorum (vt fabulantur) trāſlatus eſt: & deus habitus. De quo Liuius hæc memoriæ prodidit. Huic ſecundum cum Latinis prœlium vltimū operum mortalium fuit. Eumq; ſitum ſuper Numicum flumen: Iouem indigetem appellarunt. Cumq; ab ænea Troianorum duce. res romana profectura eſſet: & ea quidem vrbs: quæ totius orbis aſſequeretur imperium: non ſine cauſa commentus eſt: & elegantiſſimus vates: æneā progenitorem eorum: qui vrbem Romam condituri eſſent profectum ſoluiſſe aſia delatum in aphricam ad Didonis regna perueniſſe: tandem attigiſſe Europam: vt ꝑ eiuſmodi luſtrationem totius mundi partium: terrarum omnium atq; vniuerſi orbis auſpicaretur imperiū. Hoc igitur præclaro carmine: argumentum ingens cepit Vergili⁹ Maro & adiecit latio eximiū decus: Videlicet Poeta magnus: omniūq; præclariſſimus atq; optimus: vt Aurelius Auguſtinus ait. & Homerum imitatus: qui Achillem cecinerat: hic Aeneæ errorem primum: tum bellum cantauit: quod cum Turno geſſit Aeneas: Reliquum eſt vt præſtantiſſim⁹ præceptor: & optimus auūculus: partes ſuas proſequatur. Dixi.

¶Hæc

In Aeneida Praenotamenta.

¶Hæc hactenus recenſuit Petrus Fundius. Tum primam Aeneidos lectionē legit Auguſtinus Dathus.

SAtis ſuperq; præclari carminis argumē-
tum: expoſuit Petrus Fundius Sororis
filius: ſed in litteris mihi atq; eruditio-
ne genitus: proſequar ipſe egregij poe-
matis explicationem non reiectis qua-
tuor verſiculis: quos: Tucca detraxit &
Varus: cum ſint: mea quidem ſenten-
tia: cognitione digniſſimi. Ille ego qui &c.
¶Hos verſus Vergilius Maro ediderat Aenæidos ini-
tium: ſed eos poſtea: detraxere Varus: & Tucca Virgi-
lij: & Horatij (vt Cæſarienſis Euſebius inquit contuber
nales atq; illuſtres Poetæ q̄bus ab Auguſto Cæſare emē
danda Aeneis tradita eſt ea lege vt nihil prorſus adde-
rent. Exile enim & fere ieiunitatis plenum videbatur ini
tiū tā alti: tanq; præclari operis. Nihil namq; eſt: inter La
tinorum Poetarum carmina: neq; maius Aeneide: nec
præſtabilius. Sed in his quatuor verſibus illud artificio-
ſum ac præclarum videri debet. Nam quemadmodum
tria carmina: bucolicum: georgicum: æneidaq; comme-
morat. ita & eleganter: ac perdocte triplicem dicendi
figuram ſeruauit: & priorem quidem verſum: attenuate
ac dimiſſe: & gracili quadam: tenuiq; figura: & ſubtili:
atq; venuſto charactere dicendi inceptauit di. Ille ego: q
vero ad rura: culturamq; agrorum verſus pertinerent. eos
ita compoſuit vt humili non tamen infima verborum
dignitate: & moderato quodam atq; amœno dicendi ge
nere perſonarent: quod diligenti & ſtudioſo homini (ſi le
gat accuratius) plane erit manifeſtum. Et egreſſus ſiluis
&c. Tum grauis: valida: & vberem quandam dignita-
tem. atq; amplitudinem continens figura contexitur:
cum tuba terribili ſonitu: & clangore vehementer into-
nat. At nunc horrentia Martis arma: Virūq; cano. Qui-
bus verbis quid ſublimius quid magnificentius: dici po
terat? Bene itaq;: qui in vergilium commentarios edide-
runt: humili oratione Bucolica: grauiſſima Aeneidem:
media vero Georgica: fuiſſe conſcripta a Poeta inſigni:
ac Mantuano vate: teſtati ſunt. Quatuor vero his ver-
ſibus: profitetur Vergilius paſtorale carmen ceciniſſe: tū
tradidiſſe de agricolatione præcepta. Iam vero ſubitu-
rum ſeſe aduentum Aeneæ in italiam diuturnumq; er-
rorem: reſq; eius ducis belli geſtas.
Gracilis auena. Gracili auena. Eſt humili ſtilo. Eadem enim quæ a Cice-
rone extenuata figura: quæ a Donato: & Seruio tenuis
nominatur: ab. A. Gellio gracilis dicta eſt: quē græci di-
cendi characterem ισχυον vocant. Modulatus: modula-
Modulor ri & canere ad muſicos: ac poetas pertinet Muſici enim
quondam Vates: ac ſapientes ijdem iudicari conſue-
uerunt idq; ipſum pulcherrime Fabius. Quintilianus
oſtendit: atq; ei numero Orpheum ante alios: Linumq;
aſcribit: vtrunq; (vt eſt in fabulis) Dijs genitum: quorū
alterum ꝙ rudes atq; agreſtes animas Threicia frætus ci
thara: fidibuſq; canoris: & diſciplinæ poeticæ modulis
demulceret: non feras modo: ſed ſaxa quoq;: & ſiluas du-
xiſſe perhibent: quæ res vel muſicæ peritiæ: vel poeticæ
diſciplinæ poteſtatem: vimq; demonſtrat. Recte igitur
Virgi. quaſi quidam Latinorum Homerus carmē ſe mo
Arua. dulatum dicit: quod eſt: verſibus ceciniſſe. Arua ſunt ter
ra quam ad percipiendas fruges: excolimus. Terra igitur
(vt. M. cato imprimis: & Cicero teſtes ſunt) nunq; ſine
vſura reddit: quod accepit: ſed plærunq; maiore cum fœ
nore: videlicet ſi ager ipſe diligenter fuerit excultus: in-
terdum vero minore: quum fuerit a colonis neglect⁹. Pa
rent igitur: atq; obtemperant arua colono: quum multo
plus afferunt agri. q̃ acceperunt: ſed tum parent auido co
lono: quando menſuram longe cumulatiſſimam reddūt:
magnamq;:
magnus: Plato philoſopus ille diuinus. Ille
ego igitur idem eſt ac ſi dicat iam notiſſimus
poeta quaſi qui obtinuerit quod in Georgi.
iij. ſic dixit. Tentanda via eſt qua me quoq;
poſſim Tollere humo victorq; virum voli-
tare per ora. Ego autem confirmat & exclu-
dit quaſi dicat non alius ſed ille idem Sicut:
Ipſe ego cana legam tenera lanugine mala. Il-
le ego qui quondam modulat⁹ & egreſſus co-
egi: euocatio eſt. Quondam ſicut olim trium
eſt temporum Gracili auena: quia paſtorale
hoc eſt bucolicum carmen: vt latius declara-
tum eſt ibi Silueſtrem tenui muſam me. aue.
Carmen a canendo dicitur non ꝙ vocis leno-
cinio cani velit: ſed quia modulis conſtet: &
egreſſus ſiluis. Alij diſtingūt ſiluis vicina: vt
ſit & egreſſus carmen hoc eſt carminis graci-
li auena modulandi materiam: coegi vicina
ſyluis ideſt arua ſed in idem reddit nam & la
tinitas & ſententia vtroq; modo conſtat. La-
tinitas quidem: quia egredior ablatiuo fre-
quēter iungitur. vt in ij. huius. Eſt vrbe egreſ
ſis tumulus. Sententia vero quia ſiluas ingre
di ſignificauit cum dixit: Silueſtrē tenui mu-
ſam. me. aue. Vñ georgica deſcripturus egreſ-
ſus ſiluis videtur. Secundo etiam modo ſtat
latinitas & ſententia: nam arua ſunt vicina ſil
uis Vnde flaccus ſermonū ſecundo. Hoc erat
in votis: modus agri non ita magnus Hortus
vbi: & tecto vicinus iugis aque fons. Et pau-
lū ſilue ſuper his foret &c. Sylua ab hyle ſcri-
bitur per y a ſilendo per i q̃uis alij exponunt
vt ſit q̃tumuis: alij q̃uis pro q̃q̃ & ita dupli
cem faciunt ordinem priores ſic. vt arua pa-
rerent colono q̃uis ideſt q̃tumuis auido: hoc Quāuis.
eſt etiam auidiſſimo. Poſteriores vero ſic: vt
q̃uis arua parerent colono auido tamen opus
eſſet gratum agricolis: ſed priores magis con
dependentem contextum faciunt. At aduer-
ſatiua eſt particula: initijs apta quibus res a
prioribus contrarias incipimus vt illud in fi-
ne tertij huius factoq; hic fine quieuit: ſequi-
tur i principio. iiij. At regina graui iamdudū
ſaucia cura Vulnus alit venis &c. Cetera cum
ſequentibus declarabimus. Ordo autem hui⁹ Ordo.
eſt Ille ego. i. iam notiſſimus: poeta. P. V. Ma
ro: qui modulatus. i. ad modulos conſecutus
quondam ſcilicet vt in fine Geor. dicit in iu-
uenta carmen. ſ. bucolicū. auena. i. calamo: ſeu
culmo ex auena: gracili. i. tenui ſtilo & carmi-
ne congruenti: & egreſſus ſiluis ideſt reb⁹ ſil-
ueſtribus hoc eſt carmie paſtorali: coegi: ideſt
in precepta redegi vicina ſiluis. i. Georgi. hoc
eſt aruorū quadruplicium argumēta: apponſi-
torie opus gratum agricolis: vt arua parerent
i. obedirent ex preceptis meis: colono. i. agri-
cole: q̃uis. i. q̄tumuis auido. i. cupido: hoc eſt
etiam auidiſſimo: aut ſic: & egreſſus coegi vi
cina ſiluis: Vt. i. vtpote qui ſcirē ꝙ q̄uis arua
parerent. i. obedirent colono auido. i. rerū cu-
pido hoc eſt imperijs ruſticorum de quibus in
Geor. late dictum eſt: tamē opus eſſet ſup. aut
foret gratū agricolis. i. agricole tā auidi ſunt
vt omnia ad nutum cedere velint: ſed vt dixi
prior ſententia magis placet: Quin etiam cō
ſtructio quadrantior eſſet ſic. Ille ego qui mo
dulatus ſup. ſum quondam gracili auena car-
men: coegi & i. etiam vicina ſiluis gratū op⁹
agricolis egreſſus ſcilicet ſiluis ideo vt arua
parerent &c. At cano nunc arma. &c.

magnamq;:atq; auidiſſimam agricolæ ipſius cupiditatem explent. Itaq; Vergilius de colendis agris dicit:ſe eiuſmodi artem:atq; præcepta tradidiſſe q̄:ſi colonus ſeruet: q̄tūlibet auidus ſit: facillime erit ſui voti compos:ac fauente Georgico carmine:multas congeret in horreum fruges. Q uāuis: Non q̄q̄ i hoc loco:ſed q̄tumuis ſignificat:ſicut & quālibet. Poſſet & q̄u:s exponi pro q̄q̄: ſed id præter eruditiſſimos nemo prorſus intelligat:pulcherrimaq; ea eſt loquendi figura. Horrentia martis arma. Erudite Vergilius bellum his verbis expreſſit:cui veteres Martem præeſſe teſtantur. Nam quemadmodum Mars ipſe ferus exiſtimatur:ita & quibus præeſt:opera horrentia ſunt:quæ vtiq; bella putam⁹. Q uare.&.M.Cicero.vi. de Rep. libro:quum cæleſtes orbes:globoſq; deſcribit: Martem his verbis commemorat Tum rutilus: horribiliſq; terris:quem Martium dicitis. Noſter igitur Orator Martem horribilem:ſapiens: Vates horrentia arma martis:non abſurde poſuit. Martem ferunt inter ſeptem illa errantia ſydera, tertium orbem: globumq; eſſe ſortitum:& bienni curriculo Zodiacum circum pererrare: plurimum autem obeſſe: niſi eius infeſtiorem vim:Iouis ac Veneris:qui ſalutares planetæ ſunt:commercium:acvicinitas moderetur. Stella eſt(vt Aſtrologi tradunt)quæ plurimum habet caliditatis:ac ſiccitatis:atq; ob eam rem:prælijs:cōtentionibuſq; dicitur præeſſe. Nam vterq; tum calor:tum etiam ſiccitas:magnam ad inflammandos hominum animos vim habere phyſicis rationibus declaratur.

Q uāuis.
Martis.

Finis Præfationum:

P. Vergilij Maronis Aeneidos Liber primus.

ILle ego qui quõdam gracili modulatus auena
Carmen: & egreſſus ſyluis: vicina coegi:
(Vt q̃uis auido parerent arua colono)
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis:

ASCEn. Arma.

ARMA viru͂q; cano. Ordo vt dixi depēdet a ſupiori carmie. at nūc horrētia Martis arma viru͂q; cano q̃circa nō eā i Donati ſentētiā q dicit arma .i. ſcutū & reliqua q̃ Aenee fabricauit vulcan⁹: Nā martis nō vulcani arma dicit ītelligēs nō arma ipa ſed bella in armis martio ſui ore geſta: Horrētia ãt dicit ab effectu qa horrorē iducūt. vn̄ Flacc⁹ prio carminum. Multos caſtra iuuãt: & lituo tube permixt⁹ ſonitus bellaq; matribus deteſtata. Signãter aūt Martis arma dicit: q̃ſi a viris martijs .i. bellicoſis geſta ne ab ijs geſta putent ad q̃s dicet. O vere phrygie: neq; em̄ phryges: & tympana vos buxuſq; iuuãt berecynthia matris idee &c. quaſi v̄o iā tūc mars gentē illā fouerit cui⁹ auctor futur⁹ erat dicēte Liuio i p̄fatiōe. Si cui pplo licere oportet cōſecrare origines ſuas & ad deos referre authores. ea belli gl̄ia eſt pplo Romano vt cū ſuū cōditoriſq; ſui parentē martē potiſſimū ferat: tā hoc gētes hūanę patiant equo aio: q̃ patiūt imperiū.

Horrētia Martis.

Vir.

Virumq;. vir dicitur ſecūdū Cice. a virtute: verūtñ vt grāmatici dicūt: vir notat etatē vir ſexū & p̄prietatē: hic vero nō etatē notat: nec (vt Donat⁹ dicit) ſexū: ſed excellētiam q̃ ad p̄prietatē ptinet. Ergo iqt Donat⁹ virū q talia arma & tā pulchra & habere & gerere potuerit: qui Romani imperij auctor eſſe meruerit: q Iunonis inimicitias & reliquorꝶ deorū factiōes ſupauerit: q tot aduerſa mari perpeſſus tolerãdo trāſmiſerit. Hec donatus. Dixim⁹ cur p̄ponēdo arma p̄miſerit: verꝫ eſt etiā altera ratio: nā cū de viro pſequi conſtituerit durū fuiſſet (et ſi per metrū potuiſſet) Virum & arma cano Troie q primus ab oris. Nā relatiua ad vicinius antecedēs referri ſolent.

Dona.

Cano.

Cano. inqt Seruius eſt polyſemus ſermo i. mlta ſignificãs. Nā grece πολυσημαυτοσ και πολυσημοσ. i. polyſemãtos & polyſemos latine dicit plura ſeu multa ſignificans. Cano tñ vnū p ſe quod & notū eſt ſignificat: ſed ex cōſequenti plura: nā qa īſignia virorꝶ facinora decãtari ſolent & decãtando laudari: accipit pro laudo ſed carmie: & ita p eo quod eſt deſcribo carmie: ſicut qa dicim⁹ ex arte: quoties autē artē adhibemus fere laudam⁹ (Nā i vituperãdo vno niſi alterū laudem⁹ parū fruct⁹ cōſequamur) iō dicere accipit p eo quod eſt laudare. vn̄ Flacc⁹. Prima dicta mihi ſumma dicende camena. Hinc exijt ille vulgaris v̄ſiculus. Laudo: cano: deſcribo: cano dic & cano canto. Troie q prim⁹ ab oris &c.

Dico.

Dona.

Quia nihil ſentētioſius eſt donato nō poſſum eius v̄ba preterire: dicit aūt hoc loco ſic. Altera cū p̄poſitione diuiſio: vt oſtendat quid Aeneas fatali ratione cōpulſus: & qd extra fatū p̄peſſus ſit. Fati em̄ fuit vt relicta Troia Italiā peteret Ergo crimie deſerte patrie abſoluit. Non potuit defendi q̃ fato interitura erat. Sed neq; pena fuit q̄ ſit Aſia pulſus ſed gl̄ia. Nā minori detrimēto affectus maius eſt emolumentū cōſecutus ſcilicet vt Romanū imperiū cōderet. non ergo malo fatorū patriā p̄didit ſed ne ab ea detineat Aeneas q Romano imperio cōſtituendo dignus auctor parabat.

Fato.

Lauina. Littora.

Lauina littora: cū alij añ Aeneā in Italiā venerint: ille tñ primus venit ad eā partē vbi deinde fuerunt littora lauina. Hec Donat⁹. Per q̃ ſoluit queſtio quā Seruius p̄ponit quō ſcilicet Aeneas dicatur primus veniſſe in Italiā qñ quidē añ eū (vt dicet venus) Anthenor potuit medijs elapſus achiuis illiricos penetrare ſinus atq; intima tutus Regna liburnorū & fontē ſuperare timaui &c. vbi patauiū vt ibi cōſequēter dicitur locauit: quia ille quidē venit primus in Italiam ſed nō in eā partē vbi lauina ſunt littora: vt ſcilicet q; ponatur expoſitiue vt ſit venit Italiam q; pro id eſt lauina littora: aut potius nō copulatiue ſed copulatim: vt ſit venit primus in Italiam & in lauina littora poſt excidium Troianum. Sicut chriſtus primus venit in lymbum patrum & ſpoliauit: nō tñ primus venit in lymbū. Aut ſi anthenor q̃q; in Italiā

in Italiā

Poeta.

ARMA: viru͂q; cano: Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus: lauinia venit
Littora: multū ille & terris iactatus & alto
Vi ſuperum: ſæuæ memorem Iunonis ob iram:
Multa quoq; & bello paſſus dū conderet vrbē:
Inferretq; deos Latio: genus vnde latinum:
Albaniq; patres: atq; altæ mœnia Romæ.

SER. Arma.

ARma. Oēs fatēt aliud fuiſſe p̄ricipiū hui⁹ operis: vt i vita ei⁹ demōſtratū eſt. Arma. i. bellū per Metonymiā: qm̄ illis i bello vtimur: vt toga p pace. Cice. Cedãt arma togæ. i. cedãt bella paci. Arma viru͂q;: nō r̄ndet vt p̄ponit. Nā primo virū. i. errores Aeneæ: deinde Arma. i. bella narrat. Hac figura etiā i proſa vtimur Cice. i verrinis: Nam ſine vllo ſumptu nr̄o corijs tūicis frumētoq; ſuppedita to maxios exercit⁹ nr̄os veſtiuit/aluit/armauit. Virū nō dicit quē. ſed ex circūſtātijs oñdit eū eē Aeneā. Cano ſermo polyſem⁹: Nā al's laudo: al's diuino: al's cãto: vt hic: Nā canunt carmia troię. Hæc regio i Aſia eſt: & in ea iliū ciuitas. poetæ tñ plerūq; & regionē & p̄uīciā p vrbe ponūt: Iuue. Flāmis Aſiā ferroq; cadentē. Prim⁹: atq paulo poſt Antenorē pri⁹ veniſſe oñdet ſed cū illi venerūt: Venetia vbi Anthenor vrbē cōdidit: Italię pars nō erat: ſed Galliæ: cū Italia rubiconē fluuiū nōdū trāſiret: q̃propter Lucan⁹ Gallica cert⁹ limes ab auſonijs diſterminat arua colonis: Vel excludit anthenorē: cū addiderit lauia littora. ſed p̄ria expoſitio melior eſt. Italiā. Ars exigit vt ciuitatum noib⁹ p̄pſitionē nō ponam⁹. Reliqs aūt ponamus. Sed plerūq; vſurpant ſcriptores cōtrariū. Nā & Cice. Eo die Verres ad meſſanā vētur⁹ erat: dixit &; hic Maro Italiam & nō ad Italiā. Italia europæ pars ab Italo ſiciliæ rege: q iuxta tyberi ſedes poſuit dicta eſt. Verg. Siculi gentesq; ſicanę: & alibi & gētes venere ſicanę. Fato: ad id qđ fugit: & ad id qđ fugit i Italiā: venit ne aut cris cā patriā deſeruiſſe: aut iperãdi cupiditate in italiā veniſſe videat. Profugos eos eſſe certū eſt q p̄cul a ſedib⁹ ſuis vagant: q̃ſi porro fugatos. Falſum v̄o eſt qđ multi dicūt: pfugos eſſe q neceſſitate excluſi de ſuis ſedib⁹ vagãt. Exules v̄o q iā ſibi ſedes iuenerūt. Nā & Lucan⁹ pfugos appellat q iā ſibi ſedes īuenerūt: vt pfugiq; a gēte vetuſta. Gallorꝶ celte miſcētes nomē hiberis: & Salu. adhuc vagãtes exules nominat: Lauia: tria habuit noia hæc vrbs. Prius em̄ Lauinū dictū a Lauio Latini fratre: Deinde laurētū a lauro a Latino inuēta dū mortuo fratre vrbē auget. Poſtremo Lauiniū a Lauinia latini filia. ergo lauia littora & nō lauinia. Littora atq lauinū octo milib⁹ diſtat a mari. ſed litt⁹ terra eſt q̃cūq; mari vicina. Ipſe em̄ in. iiij. Cui littus arandū: Ille: vacat ſed poſitū: vt ſtet v̄ſus nāq; primus ad omnia refert: ſic alibi: Nūc dextra īgeminat ictus nūc ille ſiniſtra. Terris vt i thracia mōſtruoſo ſanguie e tumulo polydori.

Cano. Troia. Ilium.

Italia.

Nomina locorum.

Italia.

Profug⁹.

Lauina.

Littus. Ille.

polydori.ĩ Creta peſtilẽtia apd' ſtrophadas harpyis. Alto mõ.ꝑ mari pp̃t varias tẽpeſtates: cęterꝶ ſupiore & iferiorẽ altitudinẽ ſignificat: nã mẽſuræ nomẽ eſt altitudo. Iactatus: iactari ĩ mari dicit̃: defatigari v̾o ĩ terris. Vi ſuperꝶ.i. violẽtia. Nã & Home. deos Troianos a iunõe cõcitatos ſcribit Defendit ergo troianos ꝙ nõ ſuo merito ſed iunonis impulſu pſecuti eos ſint dij. Sæuę putãt multi epithetum eſſe tpale cũ a iuuãdo dicta ſit: qa ſæua eẽt in troianos: Sed ſæuus ꝓ magno ponit̃. Enni. induta fuit ſęua ſtola.i. magna & ipſe de Aenea quẽ pium ſemꝑ inducit matemis ſæuus ĩ armis.i. magn⁹. Memorẽ: iuuenies ſępe pro actiuis paſſiua poſita: vt pictis bellãt̃ Amazones armis. aut cõtra. vt populatq; ingentẽ faris aceruũ. Hęc varietas vel poti⁹ cõtrarietas reperit̃ in alijs ptibus orõnis: vt ſit nomẽ ꝓ aduerbio: vt ẽ: hoc tũc ignipotens cœlo.d.ab.a. pro huc: ſic in pticipio vt Et q̃ vectus abas.i. q̃ vehebat̃. & ĩ noĩe: hic memorẽ: nõ q̃ memierit: ſed q̃ ĩ mẽoria erat Hæc nos imitamur ſed noua ad illorꝶ exẽpla nõ formam⁹. Q uoq; & duas cõiũctiões ſepatas naturalr̃ nõ cõiũgimus niſi metri neceſſitate: ergo vna vacat. ſic alibi dixitq;: & plia voce diremit. Bello qd' cõtra Turnũ geſſit. Dũ cõderet vrbẽ aut troiã ĩtelligit quã veniẽs ĩ littore cõdidit: de q̃ Liui⁹ & Cato ĩ originib⁹ meminit. Aut lauro lauinũ: & tũc ẽ: dũ.i. donec.q.d. donec turn⁹ occũberet: & tps cõdẽdę ciuitatis. vẽiret vel Romã ĩtelligit & eſt dũ.i. dũmõ. Latiũ duplex eſt. Vnũ a tyberi fundos vſq; ad vulturnũ fluuiũ dictũ ꝙ in eo Saturn⁹ Iouẽ fugiens latuerit. Latio.i. latiũ datiu⁹ eſt ꝓ actõ cũ p̃poſitiõe: ſic alibi. It clamor cœlo. Hoc frequẽter ipſe facit. Gen⁹ vn.la. Atq pri⁹ latium & latini fuerãt. Ergo a loco & nõ a pſona erit. Vñ i.a quo latio vel dicas ſecundũ Catonẽ in origi. Veniſſe ante Aeneã ad pp̃los aborigenes deinde aduẽtu Aeneæ phryges aborigineſq; vno nomine latinos eẽ dictos. vel rectius victis latinis debebat nomẽ iponi eorũ q vicerãt & appellari phryges ſed dono Aeneæ remãſit nomẽ priſcũ tã latinis q̃ phrygib⁹: ergo dat Aeneę qd' in ipõ fuit: vt periret Hinc in precatiõe Iunonis dixit: nec cũ ſe ſub leges pacis iniquæ: nã iniqua ꝓpterea lex fuit ꝙ victoribus nomẽ eſt adeptũ & victis reſeruatũ & in lib.xij. rogat iuno ne peat nomẽ latinũ. Albani. Alba ab Aſcanio condita ſiue Creuſæ ille fuerit: ſiue lauiniæ filius. Nã de hoc etiã Liui. dubitat. Hac a Tullio hoſtilio euerſa omẽs nobiles familiæ Romã migrarũt Semꝑ aũt ſeruat Verg. vt prio latinorũ: deinde albanorꝶ poſtremo Romanorũ meminerit Sic in.v. priſcos docuit celebrare latinos Albani docuere ſuos: nũc maxĩa porro accepit Roma. Item in.vij. Mos erat heſperio in latio quẽ ꝓtinus vrbes Albanæ coluere ſacrũ: Nunc maxĩa rerũ Roma colit. Altæ. vel propter gloriã vel ꝓpter ædificia: vel quia in montibus eſt collocata.

[Margin: Iactari. Defatigari. — Sæuus. — Memor. — Ply. aliť & ſolin⁹. Melius. Liui⁹ & Strabo. — Alba. Ordo vrbium.]

ARma viruq; cano: duo ꝓponit Verg. q̃rꝶ vtrũq; & Titus Liui⁹ hyſtoria cõplexus eſt.i.li. ab vrbe condita. Nã de Aeneæ ipſius ꝓuagatiõe atq; in Italia aduẽtu deq; eius reb⁹ geſtis nõ ſolũ poetę fabulant̃ ſed etiã loquũt̃ hiſtorici: Virũ Aeneã intelligi duo argumẽta ſũt: ſed ĩ pris carmĩs p̃notatio. Etẽm opus vniuerſum Aeneis inſcripta eſt: quod ab ænea nomẽ inflectitur. Nam quẽadmodũ odyſſea ꝙ de Vliſſe. ilias ꝙ de ilio: Thebaiſq; de thebis. Achilleiſq; de Achille: Theſeis. ꝙ de theſeo: Metamorphoſis: ꝙ de trãſformationib⁹ ſcripta ſit/nũcupat̃: ita & Aeneis ꝙ in ea ducis æneæ geſta ediſſerant̃ hoc noĩe appellata eſt. Q uin etiã adhibitę circũſtantię æneã manifeſtãt. Q uid em refert vel æneam ꝓponere vel eum virũ: q ex troiano ſolo fatorꝶ volũtate prim⁹ ad italiæ ptẽ/Lauia littora venit cũ is certę æneas fuerit. Cano Cãtare poetas nemo dubitat eorꝶ: q & diſciplinę Muſicę rõnẽ & eruditiſſimorꝶ veterꝶ ſcripta cognouerũt. Nã (vt ẽt Aug. Aureli⁹ tradit: & nẽo ignorat) oĩpotẽtia canẽdi muſis tributa ẽ. Hę v̾o poeticę pſũt vt apud Platonẽ ĩ phędro oñdit Socrates. Muſas aũt eſſe cantũ/ẽt ruſtici nouerunt: vt ait Macro. q̃re eaſdẽ & camœnas q̃ſi a canẽdo auſi ſũt appellare Et theologi nouẽ muſas octo Spherarꝶ

[Margin: Dath. — Canere. poetas.]

in Italiã ꝓfugus venit: nõ tñ fato qa fata nõ cenſuerũt Troianũ ĩperiũ ꝑ Anthenora: ſed ꝑ Aeneã auſpicandũ. Itaq; nõ deorꝶ fauore ꝓfugus factus eſt. Anthenor vt eneas Aldus manutius aſſerit lauinia legẽdũ idq; ĩ bibliotheca ſummi põtificis cõpertũ. Venit p̃teriti eſt temporis. Littora poetico more apellatiuo p̃poſitionẽ detraxit Multum ille & artificioſe verſum difficilẽ in quo & cõſonãs & vocalis abſũmit: & monoſyllaba nõ ponit cõfecit vt rei molẽ depĩgat ſicut Flaccus. o & p̃ſidiũ & dulce decus meũ. Altũ mare dicit̃ ꝓfundũ: qa ſupficies aque ꝓfunde multũ erigit̃ a fundo ſed ꝓprie altũ dicit̃ mare ĩ medio qa corpus ſphericũ ĩ medio ſui alti⁹ eſt tota aqua naturaliter eſt altior terra. Vi ſuperũ: ergo non ob demerita: nec ĩ pniciẽ vt dicit Donat⁹ ſed in gloriã qa ex leuiore dãno maius emolumẽtũ cõſecut⁹ eſt niſi em̃ Troia decidiſſet: nũq; roma exorta fuiſſet. Vis inqt donatus eſt cũ ſit aliquid cõtra leges.i. cõtra fatũ: vt aũt oñdat nihil tale de ſuperis meruiſſe aeneã addit. Seue memorẽ iunonis ob irã. Ergo nõ ꝓpter culpam aenee fecerũt ſupi: ſed vt obſeq̃rẽt iunõi oĩum reginę purgat̃ igit̃ eneas & deformat̃ Iuno aduerſaria. Seue.i. crudelis: q̃ pſeq̃t̃ innocẽtẽ vt q deorꝶ oĩum atq; ipſius ẽt cultor ſit. Onerat aũt eũ ꝙ inimicitias nulla enee culpa ſuſceptas diutiſſime: tenaciterq; retineret cũ ne id qdẽ ẽt ſi iuſte ſint inimicitie facer ꝓbis coueniat. Hec lati⁹ ĩ quito ſic. Iunonis grauis ira: nec exaturabile pectus Q uã nec longa dies: pietas nec mitigat vlla: Hec donat⁹ q fictionẽ poete argutiſſime declarat. Sed cã fingendi cũ multiplex eẽ potuerit hec mihi nũc potiſſima vr̃. Q uia ſecut⁹ Homerũ poeta Iouem deorꝶ & iunonẽ dearꝶ ſummã ponit. In iunonis quidẽ ptate ſũt regna: honor aũt vt homer⁹ inqt ab ioue eſt. qa ergo ĩ oĩ ſexu vir prepollet: nihilq; eſt ꝓximi⁹ viro q̃ eiuſdem ſexus femella iõ Romani impij Iouẽ aſſertorem aſſerit. Carthagis ãt rome ĩ primis emule iunonẽ: q̃ vt Carthago tãdẽ deleta eſt: tãdẽ ſuccubuiſſe fingit̃. In gloriã aũt pugnãtiũ effictũ eſt deos his aut illis aut deorꝶ alios alijs fauiſſe: qa & gl'ioſum eſt eos q a dijs tutãt̃ viciſſe: & min⁹ cõtumelioſũ ab eo cui potẽtius numẽ fauet victũ eſſe. Ceterꝶ qa vt homerus: ex deorꝶ deſcriptiõe hoĩm vitã deſcribit: innuit mulierꝶ cõſilio ꝓbos multa paſſos: ſed tñ viciſſe tãdẽ Dũ cõderet vrbẽ. Donat⁹ Exaggerat inqt ꝙ eneã bello appetiſſet cũ cõderet vrbẽ & deos impio publico ꝓfuturos iferret quod ſi iuno obtinuiſſet nec latinũ gen⁹ nec albani pricipes: nec romanũ impiũ fuiſſet futurũ nec ceſar impij culmẽ hĩtur⁹. Indoluit ei cum moliri iã tecta videret iã fidere terre & bellũ ꝑ furiã excitauit: Per allecto.ſ. vt dicet i.vi. Propoſitiõe aũt iſta nõ ſolũ q̃ dictur⁹ ſit oſtẽdit: ſed multiformi rõne diuerſiõis vtitur cõmendat carmẽ: Aeneã a culpa liberat: iunonem multa variaq; inuidia obruit. Caput carminis ab iuocatiõe muſe aggredit̃ cui niſi lectoris ĩſtruẽdi cã thema p̃miſiſſet laboris gratiam pdidiſſet: cũ qd lectur⁹ eſſet neſciret. ꝙ ſi cũcta nõ ĩpleuit morti ĩmature attribuẽdũ eſt. Nã q̃ tãgit dicẽdo Albaniq; patres atq; alte mẽia rome nõ ſcripſit: Hec argutiſſim⁹ donatus quorũ ei refragant̃ alij ꝙ ſentit eũ albanos p̃res atq; mẽia rome alr̃ q̃ ſcripſerit deſcripturũ nã in hac ꝓpoſitiõe nõ dicit poeta deſcripturꝶ mẽia rome. ſed virꝶ gen⁹ vñ latinũ al

[Margin: Altum — Donatus — Vis. — Sæuus. — Inimicitiæ lõgæ indignæ: probis. — Iuno. — Dona.]

banicꝫ patres atqꝫ alte menia rome. Taxat ét Beroald⁹ Seruiũ ĩ deſcriptiõe latij: & ĩ eo qd' dicit qa victi victoꝝ no mẽ accipiũt verũtñ in hoc ſecũdo qa Serui⁹ qd poeta ſentiret potius q̃ quid hiſtorie fides haberet explanare cõſtituit min⁹ a Beroaldo rephendit᷑ ſcit em̃ ꝙ Vergili⁹ cenſuit eos latinos prius dictos q̃ aeneas in italiã veniret q eos latinos perdici permiſit. Verba Beroaldi ſunt. A Seruio diſſentit Ply. ſcrib. l. iij. na hi. lib. latiũ ãtiquũ tyberi vſqꝫ Circeios fuiſſe ſeruatũ deinde vſqꝫ ad lirim fluuiũ ꝓceſſiſſe qd' etiã refert Solin⁹ ĩ collectaneis Serui. Gen⁹ vñ latinũ. Nouim⁹ ꝙ victi victorũ nomẽ accipiũt &c. Meli⁹ & ꝟius locũ Vergilianũ declarant verba Liuij ita ſcribẽtis. Aeneas aduerſus tanti belli terrorẽ vt aĩos aborigenũ ſibi cõciliaret ne ſub eodẽ iure ſolũ: ſed etiã noĩe oẽs eſſent: latinos vtrãqꝫ gentẽ appellauit hoc idẽ a Strabone ĩ quinto refert᷑: & iuſtinus q̃qꝫ l. xxx. ſic inquit Quid latinos pplós q ab enea cõditi videnť Ex his manifeſtiſſime apparet cur poeta dixerit Gen⁹ vñ latinũ nõ inficior tñ a ꝟgilio latinos pplós appellari tanq̃ ita nũcuparenť añ aduentũ Aenee: cui⁹ rei vel ille ꝟſus argumẽto ſit: Nec vetus ĩdigenas nomẽ mutare latinos. quod ſi verũ id eſt qd' Liuius Iuſtinus: ac Strabo memorãt appet nõ latinos añ eneam fuiſſe nũcupatos: ſed aborigines ac laurentes quos poſtea eneas latinos nũcupauerit ꝑterea apud ſcriptores idones nõ memini legiſſe ꝙ victores victis noĩa ĩmutarẽt id quiſqꝫ ſecum poterit pẽſitare: & ſequi qd' ꝓbabili⁹ iudicabit Hec ille. Ordo aũt eſt. At. i. ſed ego cano. i. carmĩe hieroico deſcribo & id in laudẽ arma martis. i. qualia mars tractat aut martis. ideſt belli per metonymiã qua deus pro re cui ꝑeſt poni ſolet horrentia. i. horrorẽ incutientia & virum. ſ. eneã talia tractare ſolitũ qui ꝓfug⁹ fato. i. ꝓpter culpã aut crimẽ: ſed deo ita volẽte (q cõſtituerat p deſtructionẽ troie tãdem Romã extruere: qa deſtructio vni⁹ fere gña tio eſt alteri⁹) venit prim⁹ fato. i. per fatũ hoc eſt deoꝝ ꝑordinationẽ: ab oris. i. regionibus troie ilius ꝓuincie aut ciuitatis in phrygia nã pro ilio aliqñ accipit᷑: vt qs troie neſciat vrbem ſub. ad aut ĩ italiã. i. regionẽ illã ꝑclarã ĩ europa. & pro. i. aut vt dixi copulatim venit primus in italiã & littora lauĩa. i. tũc ſic denominata & poſtea lauinia Multũ ille &c. ſecũdum Seruiũ ille vacat & reuera ſine eo poſſet plena eſſe cõſtructio: ſed metri cã ĩterponitur: & qa vt dixi pondus & difficultatẽ rei oñdit durior Scanſio carminis Ille igit᷑. ſ. nobilis & preclarus vir quẽ cano: iactatus ſup. eſt: multum ideſt abũde: &. i. ſimul: terris iterum ſub traxit ꝑpoſitionẽ. i. in terris vt in thracia: Creta. Sicilia. Aphrica. & tandẽ ĩ italia &. ſ Mari. ideſt profundo vt dicet᷑ ibi Vix e conſpectu ſicule telluris in altum Vela dabant leti &c. vi. i. violẽtia ſuperum pro ſuperorũ. ſ. deorũ qui tamẽ bona coferre debeãt: cũ inferri noceant: ſed videnť ſuperi illi aduerſum eneam fuiſſe qui de iunonis factione erãt aut reuera etiam fauẽtes enee ſuperi permiſerũt eum iactari vt ex aduerſitate maiorem gloriam naſciſcatur: vtqꝫ clarior ſit Romana gens de qua dicit Tante molis erat Romanã condere gentem & ob iram memorem Iunonis ſeue ideſt immitis & implacabilis pro Iunonis memoris: aut ob irã memorẽ ideſt vltricẽ & implacabilẽ q̃ ignoſcere nũq̃ voluit: Iunonis ſeue. i. vt dixi

Latinũ. Beroald⁹ Ordo.

Spherarꝫ muſicos cãtus & vnã maximã cõtinẽtiã q̃ cũ ſit ex omnib⁹ eſſe voluerũt. Quocirca & canere coelũ comprobãt: ob eãqꝫ cauſam etiã ſonos muſicos ſacrificijs adhibebant. Scite igit᷑: Aureli⁹ Auguſtinus prĩo librorũ: q̃s de muſica arte cõpoſuit: muſicã finit bñ modulãdi ſcientiam: id aũt eſt bñ cõcinendi. Nã canere: & modulari: ad poetas ꝑtinẽt: vt ſupra iã patefactũ eſt. Hic Verg. Gracili modulatus auena: Carmẽ. Modulari ꝟo & canere vtrũqꝫ cantare ſignificat. At cantant poetæ: & muſicũ ſtudiũ eſt plerũqꝫ poeticũ Hic illud apud terentiũ in Heautõtimerumeno. Tum ꝙ maliuolus verus poeta dictat: repente ad ſtudiũ ſe applicaſſe hũc muſicũ. Rurſum ĩ Hecyra. Ita poetã reſtitui in locũ ꝓpe iã remotũ iiuria aduerſarium a ſtudio atqꝫ a labore: & ab arte muſica. Et iterũ eodẽ in loco. Nolite ſinere p vos artẽ muſicã recidere ad paucos De poetico nãqꝫ ſtudio loq̃bať. Demũ ĩ phormiõe eadẽ ſententia rectiſſime confirmať: quũ dicit calliopius: ĩ medio oĩbus palmã eſſe poſitã: qui attrectãt muſicã. Itaqꝫ ne in hac explanatiõe diutius ĩmorer: poetarũ officiũ eſt canere aut modulari: opus vero carmẽ vel poema. Hic homerus poetarũ facile prĩceps ad muſicã cõuerſus: q̃ cãtui preeſſet: Iliada ſcriptur⁹ in hũc modũ profatus eſt μηνιν αειδεθεα quem vergilius in plæriſqꝫ imitatus inquit. Arma viruqꝫ cano: & alio in loco: Cecini paſcua: rura duces quod eſt cantaui in primis tria carmĩa: Paſtorale ruſticũ: & Heroicũ de Aenea: Canere vero cantare ĩtelligi oportere: idẽ poeta manifeſtat: q in Buco. de Heſiodo. ita locutus eſt: Hos tibi dant calamos: en accipe: muſæ. Aſcreo quos adte ſeni: q̃bus ille ſolebat: Cantãdo rigidas deducere mõtibus ornos. Quare nõ ĩdocte quiſq̃s ita exorſus eſt quod eſt apud Flaccũ. Fortunã Priami cãtabo: & nobile bellum. Et Boetius Seuerin⁹: Vir ſciẽtia: & doctrina omnium pene preſtãtiſſimus: & canendi & modulãdi: & cantandi deniqꝫ exempla ſuppeditat teſtificãs ea omnia eſſe poetarũ ac vatum munera. De phĩa em̃ quã loquentẽ inducit & verſibus ſæpe ludentẽ: ita ait: Hæc cũ phĩa dignitate vult⁹: & oris grauitate ſeruata/leniter/ſuauiterqꝫ cecinĩſſet. Et rurſum. Iam cantũ illa finierat: cũ me audiẽdi auidũ: ſtupẽtẽqꝫ/arrectis adhuc auribus/carmis mulcedo defixerat. Ac pauloPoſt. Canẽdi ét iucunditate refouiſti. Cumqꝫ phĩa q̃ ſecum alloqueret᷑ verſus allatura eẽt ac ſimul inq̃t. Ita modulata eſt. Deniqꝫ & alio in loco hęc verba ſubiecit: Quare neceſſe erit hũanũ genus: vti paulo añ cantabas. Et alia: ſed infinitum ſit eiuſmodi exempla colligere. Hæc aũt idcirco attulim⁹ ad eorũ ſententiã refellendã: q imperiti harũ rerũ: ac prorſus ignari illepide atqꝫ imperite: canere apud poetas volunt eſſe deſcribere nec verbi ipſius aut vim aut elegantiã cõplecti aĩo pñt. Troiæ q prim⁹ ab oris. Italiã fato ꝓfugus. Lauiaqꝫ venit Littora. Primũ dicit Aeneã in Italiã veniſſe: q̃ in re plæriqꝫ viri etiã eruditiſſimi dubitare cõſueuerũt: ꝙ nõ multo poſt idẽ poeta ꝓfectũ anthenorẽ in eã Italiæ partẽ: q̃ iampridẽ Venetia dicebať: & Patauiũ cõdidiſſe phibeat idqꝫ multis etiã annis añ: q̃ Italiã attigiſſet Aeneas. Nã & ipſi quoqꝫ hiſtoriarũ ſcriptores primũ veniſſe ãthenorẽ: cum multitudine henetũ tũ æneã non obſcure declarant Quæ res dubitationẽ plane difficilimã videtur afferre: Verũ reſpõdent nõnulli: & hi quidẽ nõ illiterati: aſſerũtqꝫ nouitatẽ errorẽ eiuſmodi peperiſſe. fuiſſe quondã non tã latos ipſius italiæ fines: ſed longe ãguſtiores: nec niſi ad rubiconẽ vſqꝫ flumẽ ꝓduci ac recẽti memoria vſqꝫ ad alpes fuiſſe ꝓtractos: teſtẽ ꝓducũt in mediũ Lucanũ Cordubẽſem Poetã neq̃q̃ ignobilẽ q hac de re ita locutus eſt Sed Gallica cert⁹ limes ab Auſonijs diſterminat arua colonis. Hanc ego ſñiam nec ſatis probo nec plane reijcio. Habet em̃ auctores viros certe probatiſſimos Alij non totã italiã cõmemorari volũt. ſed eius partẽ quãpiã: vbi italia & laurẽtes agri modico atqꝫ anguſto freto ab Sicilia diuidunť. Quare & eidẽ verſui ab erudito poeta acceſſio facta eſt Lauinaqꝫ venit littora Etem̃ non ad lauia littora Anthenor: ſed ĩ ĩſimũ maris adriatici ſinũ veniſſe dicit᷑. Hæc ꝟo ſñia & poetę ꝟbis cõuenit & ab hiſtoricorũ veritate

Muſica. anthenor Italiæ fines.

rum veritate nequaq̃ abhorret Sed longe acutius ac multo verius ſenſere q̃ nup exorti ſunt & poetã Vergiliũ cauiſſe ꝓfitent᷑:vt vl ia eſſet prorſus in tã ſplẽdido poemate dubitatio:qui facile diſſolui q̃at. Venit itaq; anthenor ĩ eas terras:q̃ mõ italia nũcupatur:venit etiam multo añq̃ aduẽtaret æneas. At prim⁹ venit Aeneas in Italiã fato: (Cura addit fato.) nũquid fatũ fruſtra adhibuit ſapiẽtiſſim⁹ Vates? Sed pleriq; nõ tã ipſi pſpicaces:q̃ alioꝝ explanatiõe contẽti:neq; fatũ aĩaduertunt:neq; q̃d ſit fatũ ipſum plane intelligũt. Q ui ſi liuij hiſtoriã lectitaſſent:ſua ꝓfecto ſnĩa: atq; errore deſiſterẽt:Nã ãthenorẽ quidẽ ipſum cũ multitudine Henetũ veniſſe ait/in intimũ maris adriatici ſinũ ac tenuiſſe terras:q̃ inter mare alpiſq; ſitæ erãt: pulſis Euganeis. Aeneã vero a ſimili clade domo ꝓfugũ:ſed ad maiora rerũ initia/ducẽtibus fatis prĩo in Macedoniã veniſſe:deinde in ſiciliã q̃rentẽ ſedes delatũ: poſtremo laurẽtẽ agrum tenuiſſe narrat. Mira hæc hiſtorici poetæq; concordia. Fato cantat Vates primũ in italiã æneam veniſſe eundẽ ſcriptor hiſtoriarũ nobiliſſim⁹:orbẽ pererrare tradit ducentib⁹ fatis:V terq; vero nõ ĩcallide ꝓfugum Aeneã vocãt. Neq; eñ ſuæ ſpõtis erat:nec ſuo arbitrio ducebatur:& qđ creditu difficile q̃buſdã videri ſolet: neſciebat Aeneas troianiq; vbi fas eſſet regna reſurgere troiæ. Vago curſu ducebant᷑ multoſq; per annos errabant acti fatis maria omnia circũ. Nũ igitur deorũ iuſſu æque dicetur veniſſe anthenor Patauiũ conditurus atq; Aeneas q̃ erat totius orbis conſtituturus imperiũ? Neq; eñ fuit vlla vnq̃ reſpu. aut bonis artibus ditior aut pręſtabilior ĩperij magnitudine:ac Romana ciuitas tm̃ alias inter caput extulit vrbes:quantum lenta ſolẽt interviburna cupreſſi. Bene igit᷑ Aeneã ac tantę/tanq; auguſtæ vrbis primordia fata ducebãt:& ne de Fato plurib⁹ mõ phiari videamur fatũ cũ Platone dei iuſſione ac volũtate interp̃tamur. (Fatum.) Q nare & cũ apud Didonẽ ęneas ipſo primo Vergilij cõmento diuerſai et᷑:iuſſus eſt amoribus cedere ac fatis obſequi. Itaq; & quarto eiuſdẽ carminis libro a ioue miſſus Mercurius æneam his verſibus affatur. Tu nunc Carthaginis altæ/Fundamẽta locas: pulcramq; vxorius vrbem Extruis? heu regni:rerumq; oblite tuarũ Ipſe deũ tibi me claro demittit olympo regnator cœlum & terras qui numine torquet:Ipſe hæc ferre iubet celeres mãdata

vt dixi crudelis aut magne q̃ ſtatim de ſe dicet:Aſt ego q̃ diuũ incedo Regina:iouiſq; Et ſoror & cõiux.& ille ſup.paſſus ſup.eſt q̃q.i. etiã multa.i.multũ bello.i.p bellum in Italia geſtũ:dũ cõderet.i.extrueret vrbẽ.i. oppidũ. in Italia nõ tñ ſuo tẽpore Romã quã Romul⁹ multo poſt cõdidit:ſed Troiã aut laurolauinium:verũtñ q̃a romã precipue ſpectabat:& eius fundamẽta iecit in filio ſuo:vult Dath⁹ de roma intelligendũ & dũ inferret latio ideſt ĩ latiũ.(Eſt aũt dtũs localis freq̃es apud hũc auctorẽ:quẽ nõnulli octauũ vocãt) deos:vñ i.vt Serui⁹ ſentit a quo latio:ſed cũ id in laudem viri quẽ canere cõſtituit nõ cedat dicem⁹ a quo viro:gen⁹ latinũ.i.q̃ nũc latini vocant᷑ ſup.denoĩatione aut cõfirmatione nois traxerunt:nã vtraq; gentẽ.ſ.aboriginũ & troianorum latinos appellauit aut ſi aborigines pri⁹ quoq; appellati fuerãt latini vt ſemp ita appellent᷑ cẽſuit & ita eius nois auctor extitit & vñ.ſ.orti ſũt:patres.i.prĩcipes & reges albani ideſt q̃ in Alba ciuitate ab alba ſue denõiata regnarunt & Romuli ac Remi multorumq; aliorum Romanorũ patres ac progenitores fuerũt. Nam auus Romuli Numitor albanorum rex erat: & cũ alba ab romanis dirueret᷑ plurimi propter originem in ciuitatẽ recepti ſunt:& vñ ſup.originẽ traxerũt mœnia alte Rome nõ ꝙ ab enea extructa fuerãt.ſed q̃a q̃ ea extruxerũt ab eo originẽ traxerũt. Verum nimium prolixus fierẽ ſi ſingula exequi vellm quibus ſuus erit poſtea locus. De albanis tñ ne nihil dicã dicit Stra.li.v.ſic albani romanis initio in vnum conſpirabãt cum & latini & eiuſdem lingue ſimul eſſent:vterq; ṽo p ſe ſuũ obtinebat ĩperiũ Nec min⁹ tñ cõnubia ſacraq; cõia erãt:& reliq̃ iura ciuilia. Poſteriori deinde tp̃e cõflato ĩter eos bello alba diruta eſt:tẽplo dũtaxat excepto. Albani ṽo Romana ciuitate donati ſunt &c.

per auras Q uid ſtruis:aut qua ſpe libycis teris ocia terris? Si te nulla mouet tantarũ gloria rerũ:Nec ſup ipſe tua moliris laude laborem:Aſcanium ſurgentẽ:& ſpes hæredis Iuli reſpice.cui regnum italię:Roma naq; tellus. Debent᷑. Q uæ cũ accepiſſet Aeneas auebat abire fuga dulceſq; relinq̃re terras. Attonitus tãto monitu imperioq; deoꝝ. Et rurſum de eodẽ ęnea paulopoſt. Ille iouis monitis immota tenebat luĩa:& obnixus curam ſub corde p̃mebat. Itaq; poſtrema hæc ſnĩa:vt elegantia ſubtilitateq; ſuperiores illas: ita & veritate longiſſime ãcellt. Vi ſuperũ:ſæue memorẽ iunonis ob irã Contra epicureorũ & Stoicorum ſententiã:verſum hunc poſuit vergilius. (Epicurei.) Q uorũ epicurei deos omnino ocioſos cõſtituebãt negabantq; vllã prorſus habere humanarũ rerũ ꝓcurationẽ:atq; ita nec gratiã in eos ad bñ faciendũ:nec irã ad nocẽdum cadere:alteri vero gratiã dijs ĩmortalibus tribuebãt:ſed iram a diuinitate penitus cenſebant alienã eſſe:ꝙ non diuinæ maieſtatis.ſed terrenæ fragilitatis ſit cõcitari.perturbari.inſanire.quæ omnia in ſolo atq; æſtu iratæ mentis ineſſe credũtur. (Stoici.) Sed ſapiens fortaſſe vates/vt falſos & commentitios deos a veræ diuinitatis maieſtate ſeiũgeret.etiam diuorum reginã & maximã omniũ(vt ſtulti veteres putabant) deã iraſci:perturbari.& ægritudinũ agitari fluctibus profitet᷑. Et ne iram quiſpiã intelligeret.q̃ etiam ſolet ĩ deos cadere:ſęuã & ĩmitem iunonẽ vocitauit.cũ tñ nihil magis a diuinitatis natura abhorreat/q̃ ſæuitia/ atq; crudelitas.ꝙ ſi q̃ ſæuã iunonẽ magnã interp̃tãt᷑:ij fortaſſe boni viri fuerit.ſed ꝓfecto nõ ſatis eruditi Dum conderet vrbẽ. Q uã vrbẽ intelligi poeta velit.magna apud nõnullos diſceptatio eſt. Multi eñ nõ tã exponẽdarũ rerũ q̃ oſtẽtãdi ĩgenij gr̃a vnã eandẽq; cuiuſpiã libri partẽ in varias diſtrahũt ſentẽtias q̃d cõtigit ijs:q̃ vrbẽ hoc ĩ loco vel Lauiniũ/vel lõgã Albã vel romã ĩtelligi poſſe arbitrãt᷑. (Vrbs ab ænea condita.) Sed nos optimis ſubnixi rõnib⁹ Romanã dũtaxat vrbẽ ĩterp̃tamur. Primũ.n.ſi ad magna q̃dã reꝝ initia & ad auguſtiſſimę vrbis primordia Aeneã Troianorũ ducẽ fata ducebãt qua ratione vel Lauiniũ/vel longã albã ſuſpicabimur.cũ vtriuſq; & auguſti fines extiterint.& p breue tẽpus durarit imperiũ? Eiuſmodi igit᷑ imperia dij immortales moliebant᷑. Has vrbes Iuppiter ſæpe pollicebat᷑? Sed longe erat Carthago maior/ac p̃ſtabilior/aptiorq;:in qua cũ Didone regnaret Aeneas. Heccine erat tãtarũ gloria rerũ:hoc p̃clarũ Italię regnũ Ridicule igitur in hoc loco alterutrã noiatarũ vrbiũ cõmemorant. Q uod ſi hanc rõnẽ ob ingenij tarditatem perſpicere nequeũt:audiant poetã ipſum:q̃ pſpicue/ ac dilucide Romanã vrbẽ explicauit: aſſerens Aeneã ducẽ/ac cæteros Troianos Græcorũ reliq̃as iactatos æquore toto:& per varias maris ipſi⁹oras vagari. Tantæ molis erat Romanã condere gentẽ. Illud quoq; ſpectandũ eſt:ꝙ vrbem etiã vulgata conſuetudine:niſi illud adiectiuũ fuerit:Romã ſignificari credimus:ob eius magnitudinẽ:atq; p̃ſtantiã:vt oratores. Demoſthenẽ & Ciceronẽ:Poetas Homerum & Vergiliũ. Genus vñ latinũ. Liuius author optimus nuſq̃ latinos cõmemorat:neq; id nominis ĩ ſua hiſtoria meminit:donec ab Aenea ipſo aboriginib⁹ Troianiſq; impoſitũ eſt. Gens eñ cui latin⁹ ĩperitabat: Aborigenes vocabant᷑:quos ṽo aeneas duxerat. Tro (Latini.)

ſani. Sed poſtq̃ Mezentius Hetruſcorum rex/Turno Rutuliſq̃ iã diffiſis rebus ſocia arma iũxit. æneas ea tempeſtate aduerſus tanti belli terrorẽ: vt aĩos aboriginũ ſibi cõciliaret: ne ſub eodem iure ſolũ ſed ẽt nomine oẽs eſſent latinos vtrãq̃ gentẽ appellauit. Qua quidẽ re effectũ eſt: vt aborigines Troianis ſtudio ac fide erga regẽ Aeneã neq̃q̃ cederẽt. Bene igit̃ a Mãtuano Vate tradit̃ Latinũ genus ab ænea deductum. Albaniq̃ patres. Aſcanius: cui cognomẽtum etiã iulo erat quẽq̃ Iulia gens auctorẽ nõis ſui nũcupat: ĩcertũ ſi Creuſa/an Lauinia genit⁹: ſed proculdubio ænea natus: poſt patris obitũ Lauinio vrbe relicta. nouã aliã ſub albano monte cõdidit: quæ a ſitu: vt ait Liuius: porrectæ in dorſo vrbis Longa alba appellata eſt: Liquido ex his conſtat albanos patres ab ænea ꝓfectos. altæ mœnia Romæ. Compertũ eſt mihi apud hiſtoriarũ ſcriptores: nõ latinos ſolũ. ſed etiã græcos qcũq̃ veritatis nobilitate p̃ſtant. Romanam vrbem. auctores habuiſſe Remũ ac Romulũ fratres. ſed eorum quoq̃ genus (ſi alti⁹ initia repetant̃) ab ænea ſumpſit exordiũ. Ita em̃ origo antiquior. & quaſi genealogia cõtexit̃. æneas nãq̃ genuit aſcaniũ. qui (vt diximus paulo añ) & longã albam condidit. & in ea regnauit. aſcanius genuit æneã Siluiũ: æneas Syluius Latinũ Siluiũ. Latinus genuit albam. alba genuit athẽ. athis genuit Capẽ Capis capetũ. capetus genuit Tyberinũ. Tyberin⁹ genuit agrippã. agrippa genuit Romulũ Siluiũ. Hic vero fulmĩe ictus Auẽtino regnũ per manus tradidit. huic deinceps Proca ſucceſſit in regnũ. qui Numitorem atq̃ amuliũ procreauit. Numitor Rheã Siluiã genuit. ex qua a Marte compreſſa (vt plærıq̃ fabulant̃) gemin⁹ part⁹ edit⁹ eſt. natiq̃ Remus & Romulus. qui Romanæ vrbis incunabula q̃dam primordiaq̃ iecerunt. Non abſurde igitur dictũ. & mœnia initiaq̃ Romani populi ab ænea fluxiſſe. Mœnia. Plærıq̃ hãc ꝑticulam vñ ducta ſit ignorant. Vulgus autẽ grãmaticorum mœnia appellari dicit veluti munimia ꝙ totius vrbis munimenta ſint Verum turba imperitorũ hominũ ita arbitrant̃. neſciẽtes mœniũ extitiſſe qui mœnia prim⁹ excogitant. ac mœnia poſt ab ipſo inuentore Mœnio ſumpſiſſe nomẽ. Romę. Sunt q ambigãt. quã ob rẽ Roma appellata eſt. & q̃rẽtes. vñ nomẽ id ductum ſit. in cõtrarias opiniones diſtrahunt̃. Quidã arbitrant̃ primũ eã Romæ appellationẽ ab Euandro inditam. q cũ oppidũ ibi offendiſſet. quod extructũ antea Valentiam dixerat latina iuuẽt⁹: ne prioris nõis ſignificationẽ mutaret Romã græce Valentiam appellauit: Nos aũt Græcorũ volumĩa perſcrutãtes. aĩaduertimus ρωμην robur ſignificare. Nup vero apud iſocratẽ: virum apud Græcos magna gloria excellentẽ id nomẽ repperim⁹: vbi de robore & corporis viribus locutus eſt. Eadẽ aũt apud Græcos dictio/feminino gñe ω littera & daſea: q̃ craſſi ſpũs nota eſt. pſcripta mõ robur. mõ Romã vrbẽ ſignificat. Q̃ď ſi Græcos imitemur: pria ei⁹ ꝑticulę ſyllaba aſpirationẽ admittat: cũ nuſq̃ in vetutiſſimis codicib⁹ Romã aut audiuerĩ aut legerim: fuere nõnulli: ĩ q̃b⁹ & Heraclides auctor etiã celeberrim⁹: q Rhomã a nobiliſſima quada muliere & captiua originẽ traxiſſe velit. Dicũt em̃ Troia capta: Achiuorũ quoſdã p Tyberi amnẽ ĩ ea loca vẽtitaſſe: vbi aũt Rhoma ſita eſt. Suaſu aũt romę: q̃ vna inter captiuas plurimũ corporis forma & vultus decore ac venuſtate pręſtabat: ſedes inibi locauiſſe atq̃ mœnia inſtruxiſſe noui oppidi: quod ab illius nomine romã appellarint Alij vero quorũ in primis fuit Agathocles: eandẽ vrbẽ a nõie rhomes vocitatã ferunt: ſed fuit rhome Aſcanij (vt ipſi ꝓhibent) filia & neptis Aenæ: quã ob pręclara virtutũ muliebriũ merita dignã exiſtimarũt: cuius appellationẽ rhomana ciuitas ſortiretur. Sed hæc forſitã cæteris oĩb⁹ quaſi ſimilia veri: ac probabilia videri poſſint. Sed nos Liuium in plærıſq̃ auctorẽ ſecuti romã a cõditoris nõie appellatã credim⁹. Nã romul⁹ ipſe poſt fratris interitum ac cæde turpiſſimã ſolus potitus imperio vrbẽ perfecit: & de ſuo nõie Romã vocauit.

Aſcanius

Alba longa: romę origo.

Genus romuli.

Mœnia.

romæ nomen.

rhome.

Muſa mihi cauſas memora: quo numine læſo
Quid ve dolẽs regina deũ: tot voluere caſus.
Inſignem pietate virum: tot adire labores
Impulerit: tantæ ne animis cœleſtibus iræ?

Inuocat.

ASCEn. ¶ Muſa mihi cauſas mẽora &c. Poete heroici qa res ſupra humanas vires ſe ꝑtractare ſignificant iuocãt: greci qdẽ ſimul & ꝓponũt latini vero proponũt & deinde iuocãt. vnde Homer⁹ i iliade μηνιν αειδε θεα &c. Irã pande mihi dea: & i odyſſea ανδρα &c. i. vt Horati⁹ tranſtulit dic mihi muſa virũ capte poſt tpa troie q mores hoĩm multorũ vidit: & vrbes: vt autẽ Philelph⁹ ſic. Callentẽ dic muſa virũ qui menia ſacre Diruta poſt troie multumq̃ diuq̃ pererrans Et mẽtes hoĩm multorꝶ vidit & vrbes. Poeta ergo prius ꝓpoſuit: vt qd lecturi ſumus noſcamus deinde quaſi minime potens ea exeq iuocat dicẽs. Muſa mihi cauſas memora: quaſi dicat ſcio qdem virũ inſignem pietate & armis multa paſſum ob iram Iunonis. at ignoro cauſas irarũ: & ita illud q̃ numine leſo nõ accipiã generaliter de q̃cũq̃ numine qa ꝑmiſit iunonẽ eſſe leſam: ſed i iunone cũ varia ſint numina i. poteſtates q̃bus ad nutũ facit: dubitat qď i ea leſum ſit ꝙ virꝶ bonũ ad tot mala ĩpulerit: de qua re Donat⁹ ſic.

Donatus ¶ Muſa. ab inuocatione muſe quod erat ſcripturus incepit: quã cũ dea ſit nihil latere oportet Interrogat ergo vt cũ nulla ĩ enea culpa inueniat̃: confirmet iunonis ſeuitiam. Hec Donatus. Nihil muſas latere inuit auctor dicens enei. ſeptio. Et meminiſtis em̃ diue: & memorare poteſtis.

Muſæ. Dicte em̃ ſũt muſe vel a ṽbo μνω quod eſt quero: ſunt em̃ rerum indagatrices: vel a μυεω quod eſt inſtruo & in ſacris initio iuxta quod dictum eſt Georgicorũ ſecundo Me vero primũ dulces ante omnia muſe. Quarũ ſacra fero ingenti perculſus amore. Accipiãt

SER. ¶ Muſa: ꝓponũt. iuocãt. & tertio loco narrãt poetę. Lu. ca. tñ puertit. Nã ꝓponit. deĩde narrat. poſtremo iuocat. Nõ eſt tñ iuocãdũ niſi qñ aliq̃ ſupra hũanas vires reqrim⁹ hinc Hora. ĩ arte poetica. Nec de⁹ ĩterſit niſi dign⁹ vĩdice nodus Inciderit. vt hic. nã nõ poterat p ſe irã iunõis noſſe Itẽ in nono niſi adderet iuno vires aĩmq̃ miniſtrat quis crederet turnũ euaſiſſe de caſtris? Quo numĩe lęſo: q̃: ĩ q̃ i. in qua re: vel quo numĩe. i. q̃ ꝑtãte: nã multa habet numina iuno. Eſt em̃ curetis q̃ vtit̃ curru & haſta: vt hic illi⁹ arma Hic curtus fuit. ꝑeſt parietib⁹: hinc Terẽ. Iuno Lucina fer opẽ: eſt regia deorꝶ ergo dubitat qď numẽ ĩ ea lęſerit. Alij ſeparãt: vt nõ dubitet de odio iunonis: ſed quod aliud numẽ. i. deũ lęſerit. Tot volue. ca. hapallage eſt. i. p mutatio. i. volui a tot caſib⁹: ĩtelligunt̃ em̃ ṽba p cõtrarium: vt alibi dare claſſib⁹ auſtros. i. dare auſtris claſſes. Inſignẽ pietate. nã patrẽ p̃rioſq̃ deos ab ĩcẽdio liberauit Oſtendit igĩ merito iuocaſſe muſam: nã ſi pius cur odio deorꝶ laborat? Tantę nõ de q̃litate: ſed de quãtitate q̃rit̃. Nimia em̃ ira eſt q̃ nõ habet pietatis rationẽ. Stoice autẽ loquit̃: nã Epicurei dicũt deos hũana nõ curare: & eſt exclamatio admirãtis. Animis cœleſtib⁹: q oĩbus ꝑturbationibus. carere conſueuerũt. nã apud inferos eſt ira cum aſſint furiæ.

Inuocandum qñ.

Iunonis numina.

hypallage.

Dath. ¶ Muſa mihi cauſas memora. Mos eſt poetis cum bonis votiſq̃ & precationibus deorũ dearumq̃ carmina exordiri: ſed plærũq̃ muſas inuocare: q̃ vt iam ſupra ex Platonis

tonis ſententia oſtenſum eſt.Poeticæ præſunt:quippe ꝗ
Muſæ. poetarũ ac vatum incœptis aſpirare dicant&plærumqꝫ
Inuocãdi modus. quidem muſam vnã inuocant: aliquãdo autem Muſarũ
chorum comprecanť Vnam alloquitur: Homerus. Vnã
rurſus in Odiſſea.Surculus item Statius in Achilleide.
Magnanimum Aeaciden.formidatamqꝫ tonanti Proge
niem & vetitam patrio ſuccedere cœlo Diua refer.Syl-
lius quoqꝫ Italicus vnam inuocat.Da muſa decus memo
rare laborum.Antiquæ heſperiæ quantoſqꝫ ad bella crea
rit:Et quot Roma viros ſacri quum perfida pacti Gens
Cadmea ſuper regno.certamina mouit. Plures alloquiť
in Thebaide Statius.Fraternas acies:alternaqꝫ regna ꝓ-
fanis.Decertata odijs: ſonteſqꝫ euoluete Thebas Pierius
menti calor incidit vnde iubetis ire deæ? Heſiodum imi
tatus eſt:cuius operis primordium non illæpide:quiſpiã
de noſtris ĩ Latinum conuertit.Huc ex pierio reſonantes
vertice muſæ. Ferte pedem:& cantu veſtrum celebrate
parẽtem Nonnũqꝫ deum & deã poetæ inuocãt:quale eſt
illud in Ceorg.Vos o clariſſima mundi:Lumina labentẽ
cœlo quę ducitis annũ:Liber & alma Ceres. Adhibet &
alios poſt deos deaſqꝫ quos orabatvt ꝑſentes:ac propicij
forent.Interdũ nullius dei propitiũ nomen adijcitur ſed
omnes ſimul inuocanť:quale eſt apud Ouidiũ in Meta-
mor.lib.Dij ceptis aſpirate meis . Vna dea nõnũqꝫ con-
tenti ſũt.cui⁹ ope vtanť.Id.T.Lucretio cõtingit ita exor
dienti:Aeneadum genitrix honminũ: diuũqꝫ voluptas:
Alma venus.Sed illud in his ꝓcationibus aptiſſimũ vi-
deri debet:ſi ꝗ ei rei:de qua agendũ ſit ꝑfuerit.ij a poetis
dij deęqꝫ inuocabunť.Recte igitur agricolationis ꝓcepta
canenti:Ruſtica numina inuocanť:& inferorũ res qſpiã
agat cõmodiſſime ei Dis pater & Dij manes adſunt ꝗle
apud Claudianũ poetã inſignẽ inueniri licet.Dij ꝗbus in
numerũ vacui famuleť auerni.Vulg⁹ iners opib⁹.quoꝝ
donať auaris.Quicqd ĩ orbe perit:quos ſtiyx liuẽtibus
ambit Interfuſa vadis:& ꝗs ſpumãtia torquẽs.Aequora
gurgitibus Phegetõ perluſtrat anhelis Vos mihi ſacrarũ
penetralia pandite rerũ.Hoc apud Vergiliũ nõ infreques
eſt.Sed illud peroportunũ. quo in ſexto Aeneidos libro
vſus eſt dicens.Dij ꝗbus imperiũ eſt aĩarũ:vmbræqꝫ ſilẽ
tes.Et chaos:&Phlegetõ loca nocte ſilentia late.Sit mihi
fas audita loqui ſit numĩe vr̃o:Pandere res alta terra:&
caligine merſas.Magni eñ refert:quẽ deũ quãqꝫ deã poe
ta inuocet:Calliopẽ mõ ꝓcatur vates:cuius munere atqꝫ
ope vtendũ eſſet.Nouẽ eñ muſæ ſunt:& ſuo quęqꝫ offi-
cio fungiť.Inſignẽ pietate virũ.Pium hominẽ quęqꝫ ſit
pietas virtus:plæriqꝫ ignorant:atqꝫ ob eã ignorationẽ.
Pietas. Aenee pietatẽ perperã:indocta atqꝫ iperita grãmaticorũ
cohors interpretať.Sæpe Aeneã Vergilius cõmemorans
inſignẽ pietate virũ fuiſſe teſtatur. M. Cicero in Rheto-
ricis libris pietatẽ a religione ſeiũxit:ac finiuit eã ꝟtutẽ
eſſe:per quã ſanguine cõiunctis/patriſqꝫ beniuolis offi-
cium & diligens tribuiť cultura Hanc ego diffinitionem
conſiderans:vereor ne hi libri ſint: ꝗ inchoati/ac rudes
a Cicerone puero adhuc atqꝫ adoleſcẽtulo exciderũt: qđ
ad.Q.Fratrẽ ſcribit.Neqꝫ eñ ea pietatis ratio:vt pietate
ĩ ſanguĩe cõiũctos:vtẽdũ ſit:ſed(vt veteres exiſtimabãt)
in deos ĩmortales(vt nos rectius arbitramur)in principẽ
vnũ atqꝫ oĩpotentẽ deũ.Nimis tũ Cicero familiarib⁹ne-
gocijs ĩpediebať.Sed cũ poſt acrius philoſophari cœpit/
non icõſiderate pietatẽ diffiniuit:ſed ei⁹ noĩe rectiſſime
vſus eſt.Nã in libris quos ſcripſit de natura deorũ:ꝑſępe
pietatẽ ad deoꝝ cultũ retulit:ac differens contra eos: qui
omnino nullã habere cenſerẽt rerũ humanarũ procura-
tionem deos.continuo horum inquit.Si vera ſententia

re Accipiant celiqꝫ vias & ſydera monſtrent.
Quot aũt ſint& qũo dicte aperuim⁹ ĩ opuſcu
lo de muſaꝝ inuẽtis.Quidue dolens Regina
deũ.Magna laus enee.cui⁹ virtus ac gloria a
fatis illi ꝑdeſtinata Reginẽ deũ dolori eſſe po
tuit:cũ ergo id humanũ captũ excedat bñ mu
ſam cõſulit.Tot voluere caſus Serui⁹ hypal-
lagẽ cenſet ideſt actiuũ ꝓ paſſiuo:vt ſit dictũ
pro eo quod eſt inſignẽ pietate virũ volui a
tot caſibus.ſed longe maior laus eſt enee:quẽ
non caſus voluerũt:ſed ꝗ caſus voluit:fuit eĩ
ĩ oĩbus victor ꝗa infracto aĩo itaqꝫ caſus vol
uit qui puſillanimos & incõſtantes voluere
ſolent Donatus ſic:
¶ Inſignẽ pietate virũ.i.deoꝝ cultorẽ & ſpe Donatus
ctate vite:quid ergo delinquẽti feciſſet cum
ita inſecteť innoxiũ.Ergo collige.Nã cu ira-
ſcendi cauſa nõ ſit:&nõ poſſit ſatiari ĩnume-
ris tormẽtis & grauiſſimis caſibus ꝓbat illã
eſſe ſeuã.His dictis inſtruit hoĩes ad bonã vi
uendi rationẽ.Bonũ eñ virũ iuſt⁹ dolor mo-
uerat & tñ nõ erat in vltione ĩmoderatus:nec
iuſtas iras diutius retinebat.Vnde Saluſtius.
Et iniuria accepta ignoſcere ꝙ perſequi mal-
lebant.Tante ne animis celeſtibus ire.Admi
ratur hoc poeta cũ dij lenes eſſe ſoleãt:& mi-
ſericordes qꝫ rephendatur in eis:quod in ho-
minibus diſplicet: Hec Donatus.
¶ Ordo eſt.O muſa.i.dea rerum occultarum Ordo.
inuentrix:& doctrix aut hyſtoriaꝝ perita vi-
delicet clio:aut heroici carmĩs ꝑſes vt callio-
pe mẽora.i.recẽſe & ad memoriã reduc:mihi
cauſas.ſ.cur multũ ille & terris iactatus & al-
to quo numĩe.i.qua parte diuinitatis aut qua
poteſtate iunonis(nã vt dixi:ſi exponereť ꝗ
numĩe.i.quo deo iã ꝗreret qđ ipſe ꝑdixerat:
dictũ eñ eſt ꝗa ſeue mẽorẽ iunonis ob iram
ſed cũ multe ſint iunõis ꝑtãtes eſt eñ regnoꝝ
& partus ꝑſes:deorũqꝫ regina:& ſoror& con-
iunx iouis ꝗrit ĩ quo ſit offenſa)leſa.i. offen-
ſa:ab Aenea.ſ.ve pro vel ſi ĩ nullo leſa eſt ab
eo:quid regina deũ.i.deorũ iuno dolẽs ideſt
egreferẽs(nã inuidia nõ ſemp ab iniuria aut
leſione naſciť:vt ꝗ ad iuſtũ regnũ a deo exal
tať multis inuidioſus at nulli iniurius eſt)im
pulerit.i.coegerit viꝝ ĩſignẽ.i.illuſtrẽ & ꝑter
ceteros ꝑditũ pietate.i.religioſa obſeruatiõe
in deos & in parentes voluere.i.tractare cir-
cũagere tot caſus.i erũnas & aduerſitates. cũ
tamen ab eis volutus non ſit quia victus nõ
fuit:& impulerit adire(quod fortis animi eſt
qui terribilia conſtãter ſed & prudẽter aggre
ditur)tot labores ſignãter & perꝗ diſerte di-
ctum.vir eñ prudẽs adit labores:quippe per
quos ad virtutẽ itur:& ꝗ ipi mali nõ ſunt nõ
aũt adit caſus.ſed adeũtes voluit.obluctãdo
enim vincit eos.vnde dictũ eſt. ſuperãda oĩs
fortuna ferendo eſt.Ne ideſt tante ſũt ſup. ire
animis celeſtibus ideſt habent ne animi cele-
ſtes tantas iras.vt etiam in virum inſignem
virtute odia exercere valeant. q.d.id perſpi
cere non poſſum:Itaqꝫ muſa mihi cauſas me
mora.

eſt que poteſt eſſe pietas:quæ ſanctitas:quæ religio.Et rurſum.In ſpecie ficte ſimulatiouis: ſicut reliquæ
virtutes:ita pietas ineſſe nõ poteſt:cum qua ſimul ſanctitatẽ & religionem tolli neceſſe eſt:Et in alio loco
idem.Cultus deorũ eſt optim⁹:idemqꝫ caſtiſſimus atqꝫ ſanctiſſimus pleniſſimuſqꝫ pietatis:vt eos ſemper
pura:integra:incorrupta & mente & voce veneremur.Sed ꝗd multa.Ineſt in pietate igens quidã:ac ꝑci-
puus amor:cũ ꝗdã veluti veneratione ac cultu:quæ cum dijs immortalibus potiſſimum debeantur: erit
pietas(ſi quis proprie & ſana mente loqui velit)ad diuinũ cultum referenda pietatẽ vero habendam in
deos immortales cum alij teſtes ſunt.tum in primis Aurelius Auguſtinus in libro:quod εγχειριδιον ap-
pellauit eandem dicit apud latinos eſſe pietatem:quam apud græcos θεοσέβειαν quem bonũ cultũ meri-

to interp̄tat̄.Et qui Iob librū tranſtulere vbi apđ græcos in eo volumine θεοσεβιαν repererunt:& σοφιαν conuerterunt pietatē & ſapientiam.Nam ad hominē dictum eſt.Ecce pietas eſt ſapientia.ευσεβια autem quid ſit:probe oſtendit Hermes vir admirabili ſcientia præditus:diffiniens his verbis.η γαρ ευσεβια inq̄t γνωσις εστι του θεου:Pietas eſt dei cognitio.De eadem vero in alio loco μια φυλακη ευσεβι ευσεβους γαρ αυθρωπους ουτε δαιμων κακος ουτε ειμαρμενη κρατει Et paulo p⁹ το γαρ αεν και μονον εν αυθρωποις εστιν αγαθον ευσεβια. Vbiq; viri eruditiſſimi:& qui vtramq; linguam callent ευσεβιαν pietatem interpretant̄: quod ſi ευσεβια ad diuinum cultum & dei cognitionem pertinet:eodem ſpectabit & pietas. Quocirca bn̄ Cicero:ac multo etiam rectius:q̄ in Rhetoricis libris in ſexto de Republica:pijs omnibus retinēdus eſt animus.in cuſtodia corporis:nec iniuſſu eius:a quo ille eſt vobis datus:ex hominū vita migrandum eſt: ne munus humanum aſſignatū a deo effugiſſe videamini.Oſtendit pios eſſe:qui & dei legibus parent:& religionis iura non violant.Nam(vt in Tuſculanis quæſtionib⁹ dictum eſt)vetat dominãs ille in nobis deus iniuſſu hinc nos ſuo demigrare.Vnde & ī eodem libro de Republica hortatur Paulus Aemilius Scipionem filium ad iuſtitiam colendam:ac pietatem ꝙq; ea cum magna in parentibus & propinquis:tum in patria maxima ſit:Dicit pietatem potiſſimum eſſe erga patriam ſeruandam:quia nihil eſt illi principi deo:qui omnē mundū regit:quod quidē in terris fiat acceptius.q̄ concilia:cœtuſq; hominū iure ſociati.quæ ciuitates appellant̄.Eſt igitur hæc cauſa:quare pietas erga patriam maxima eſt: & ad diuinum cultum nihilomin⁹ referri debet:Ne igitur plura de pietate dicam:præcipua eſt in deo:magna in patria: nō mediocris in parentibus:non adeo in bene cōuenientibus propinquis manifeſta:nō nulla deinceps ī amicis:de qua etiā Cicero ad CN.Lentulū.Ego omni officio:ac potius pietate erga te cæteris ſatiſfacio omnibus.Sed ea pietas nō ſatis proprie dicta eſt.quā Platonici etiā iuſticiæ parte eſſe voluerūt:de qua etiā religio nata eſt.His igit̄ ita explicatis oſtendendū cenſeo quāobrē pius ſit appellat⁹ Aeneas:ac putāt plæriq; dici ob eā cauſam inſignē pietate virū:ꝙ patrē miro ſemp̄ amore coluerit:p̄ſtiteritq; obſequētiū liberorum officio:freti forſitā Vergilij ipſius verbis in plæriſq; locis:q̄bus patrē Anchiſen pius alloquitur Aeneas.Ergo age chare pater ceruici īponere nr̄ę.Ipſe ſubito hūeris:nec me labor iſte grauabit.Quo res cumq; cadet:vnū ac cōmune periclum Vna ſalus ambob⁹ erit.Atq; iterū.Latos hūeros: ſubiectaq; colla veſte ſup̄ fului q; īſternor pelle leonis.Succedoq; oneri.Et alio in loco Amphriſiā vatē p̄catur idē æneas Vnum oro(q̄n hic inferni ianua regis.Dicit̄ & tenebroſa palus Acheronte refuſo)ire ad cōſpectū chari genitoris & ora Contingat:doceas iter:& ſacra oſtia pandas.Illum ego per flāmas & mille ſequentia tela Eripui his hūeris:medioq; ex hoſte recepi.Sed & mortuo quoq; iuſta ſemp̄ Aeneas patri officia perſoluit Hinc eſt illud in quīto eiuſdē carminis libro.Dardanidę magni genus alto a ſanguine diuū Annu⁹ exactis complet̄ menſib⁹ orbis.Ex quo relliquias diuiniq; oſſa parentis Condidimus terra:mœſtaſq; ſacrauimus aras.Iamq; dies(niſi fallor)adeſt:quē ſemp̄ acerbū:Semp̄ honoratū(ſic dij voluiſtis)habebo.His igitur fortaſſe argumētis freti piū Aeneā plæriq; in patrē:& ſuos omnis fuiſſe arbitrant̄:nulla religionis mentione habita:quā diligētiſſime ſemp̄ Aeneas ſeruauit.Qui multū & fatigatus terris & mari iactatus eſt.dū cōderet vrbē.Inferretq; deos latio Quā rē moleſtiſſime ferēs iuno apud Aeolū q̄ſta hęc dicit.Gens inimica mihi Tyrrhenū nauigat æquor.Iliū in italiā portans victoſq; penates.Et patria decedēs Aeneas ante oīa pietatis ac religionis memor patrē hortat̄.Tu genitor cape ſacra manu patrioſq; penates.Ac ne ſacra violaret.ne ve aliquid cōtra religionis iura ac ſanctiōes pōtificiorū rituū efficere videret̄.ſubiunxit: Me bello ex tanto digreſſum:& cæde recenti.Attrectare nefas.donec me flumine viuo abluero.Quare & cum Cumas veniſſet.& alij ſeſe Troianorū ad varia accingunt munera tn̄ Troianæ pubis pars denſa ferarum Tecta rapit ſyluas.inuētaq; flumina mōſtrat.q̄bus ſe abluere Aeneas poſſet.q̄ cerimoniarū ſemp̄ ac ſacrorū rituū vnus oīm extitit diligētiſſimus.vt merito ab inſigni poeta pius plæruq; nūcupatus ſit. Nā quę ſit pietas virtus.ſatis multis verbis patefactū eſt.Tantę ne ais celeſtib⁹ irę.Admirari ſeſe oſtēdit poeta iunonis inſectationes.atq; inimicitias.quas aduerſus Aeneā/hominē pijſſimū exercere videretur. Negant Epicurei atq; Stoici ſimul cadere in deū irā:quod fœdū ſit diuinitatis Maieſtati pollui iræ ardoribus:atq; vllis p̄turbationū fluctibus cōmoueri.Et q̄q̄ de fictis atq; cōmentitijs Deis ſermonē poeta intulit.operep̄ciū tn̄ erit.clariſſimorū hominū ac ſapientū hac de re noſſe ſentētiā Noſtrā aūt explanationē omnē non ad falſorū Deoꝝ vanitatē.ſed ad veri ac ſummi dei veritatē referri volum⁹.Iraſci deū & rō ip̄a ſuadet.& ſcripturarū teſtimonia cōprobāt.Sed cū:iraſci deū dicim⁹.id ita ītelligendū eſt.vt nulla p̄ſum perturbatione cōcitet̄.Hoc aūt verbū(vt eruditiſſime Aurelius auguſtin⁹ diſſerit)vindictæ vſurpauit effectus.nō illius turbulētus affectus.Nā & ſi quædā operū ſimilitudo in deo ad puniēda hominū ſcelera ineſſe videat̄.nulla tn̄ affectionū hūanarū infirmitas cadere in deū pōt.Lactantius aūt Firmianus.cuius incertū eſt.vtra fuerit/aut eruditio maior/aut facūdia dulcior pulcerrime hūc locū diſſeruit.cū in alijs libris.tū in his maxīe.quos de ira dei ad Donatū ſcripſit.Nā cū de gratia paucula eſſet locut⁹.tandē de ira dei in hunc modū argumētatus eſt.Cōplures ſunt inq̄t.facinoroſi & nefarij q oīa libidinib⁹ polluāt.cædib⁹ vexēt.fraudēt/rapiāt/peierent/nec cōſanguineis nec parentib⁹ parcant :leges & etiā deū ip̄m negligant.Ex q̄bus īfert habere irā ī deo materiā.Neq; em̄ fas eſt eū.cū talia fieri videat.nō moueri/& īſurgere ad vltionē ſceleratoꝝ/& peſtiferos nocēteſq; delere vt bonis oīb⁹ cōſulat.Quidā vo cū ītelligerēt plæroſq; affectus nō cadere in deū.vt libidinē.timorē.auariciā.mœrorē.inuidiā.omni p̄ſus affectu vacare crediderūt.Sed cū affect⁹ duplices ſint.alteri vitiorū.vt q̄s mō nominauim⁹.alteri virtutis.vt ira aduerſū improbos.charitas erga integros.miſeratio in afflictos.priores a deo longiſſime abhorrent.poſteriores vero diuina poteſtas.proprios iuſtos.veros habet.hiſq; ipſis diuina iuſtitia plurimū illuſtratur. Sapiens igitur vates non admiratur.ſi cadit ira in deos immortalis.ſed ꝙ tantæ eſſent animis cœleſtibus iræ. Ac paucis verbis explicata a nobis quęſtio eſt.quæ forſitan librorū volumina poſtulare videretur.

Euſebia. Pius. Ira dei.

ASCEn. ¶ Vrbs ãtiqua fuit &c.Hec eſt pars executiua ī qua velut muſa narrante recitant̄ primū diuerſe cauſe irarū.Nō em̄(vt q̄dā cēſent)potuit q̄uis vnā ſatis efficacē cōminiſci ad tantas iras iunonis in Aeneā ſicut ecōtrario Homero ſatis viſa eſt vna cauſa irarum Achilis in agamemnona.raptus videlicet breſeidos īdulgētiſſime atq; amãtiſſime puelle Nihil em̄

Narrat.

Vrbs antiqua fuit:tyrij tenuere coloni:
Carthago:Italiam contra:Tyberinaq; longe
Oſtia:diues opum:ſtudijſq; aſperrima belli:
Quam iuno fertur terris magis oībus vnam.
Poſt habita coluiſſe Samo:hic illius arma

Hic

Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus eſſe:
(Si qua fata ſinant:) iamtum tenditq; : fouetq;:
Progeniem ſed enim troiano a ſanguine duci
Audierat: Tyrias olim quæ verteret arces.
Hinc populum late regem: belloq; ſuperbum
Venturum excidio Libyæ: ſic voluere parcas.
Id metuens: veteriſq; memor Saturnia belli
Prima qđ ad Troiā ꝓ charis geſſerat Argis:
(Necdum etiam cauſæ irarum: ſæuiq; dolores
Exciderant animo: manet alta mente repoſtum
Iudicium Paridis: ſpretæq; iniuria formæ:
Et gen⁹ īuiſum: & rapti Ganymedis honores)
His accenſa ſuper: iactatos æquore toto
Troias: relliquias Danaū atq; īmitis Achilli:
Arcebat longe Latio: multoſq; per annos
Errabant acti fatis: maria omnia circum.
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

SER. Vrbs: Vrbs: ab orbe: quia antiquitus in orbem fiebant vrbes: vel ab vrbo parte aratri: nam ſulco aratri deſignabātur. Antiqua. ſ. nam ante. lxx. annos vrbis Romæ condita erat: quam Scipio deleuit: nam quæ nunc eſt a Romanis condita fuit. Ergo antiqua comparatione eius quæ nunc eſt: & Roma antiquior. Tyrij te. deeſt quā. ſic alibi: Eſt locus. Italiam graij cognomine dicunt ideſt quam, dicunt. Coloni cultores aduenæ ſunt. italiam contra: quoniā tria habet latera. ſ. maris ſuperi: inferi: & alpium: vt diſcerneret addidit tyberinaq; littora. Longe: valde Sallu. Longe alia mini mens eſt. Diues op. abſolute antiq dicebant diuites nunc iungunt cuius rei: vt diues equum diues pictai veſtis & auri. Studijs belli: quod miraculum eſt cum ocioſa ſit ſemper opulentia: Studijs & non ſtudio. Ter enim rebellauit contra Romanos. Vult iuno iſtis regna ſortiri. Fertur dicitur & artificioſe in rebus fabuloſis denegat ſuam fidem poeta. Poſthabita: nō neglecta: ſed habita in ſecundis partibus amoris: amabat enim Samum genitale ſolum: ſed magis carthaginem. Hic: pro illic & eſt figura crebro in vſu: Arma: nam armatam alibi inducit: vt fero accincta vocat: Currus: aut vere currus quo ipſa in cœlo vtitur: vel thenſa quæ dicitur a θειοσ ideſt a re diuina: & eſt qua deorum ſimulacra portantur. Fuit. Zeugma cōceptio. quotiens ſunt diuerſorum numerorum nomina verbum reſpondet vicinori: ergo ſi eſſet hic illius currus: hic arma dixiſſet fuerunt & non fuit: ſi ſint nomina diuerſorū generum adiectiuum reſpondet vicino: vt vir mulierq; magna & non magnus: niſi tranſeat ad pluralem: nam tunc erit maſculinum. vt vir mulierq; magni. Qua. Qua: vacat metri cauſa: vt gentium locorum & tādem. iam tum i. ab ipſo ædificationis principio. Tenditq; fouetq;. i. tēdit & fouet vt regnum eſſe poſſit. Duci. i. ductum iri: vt ſit pñs tempus pro fururo. Audierat: a Ioue vel a fatis: nā non omnes dij futura ſciūt. Quapropter & Appollo q̄q̄ vates eſt a ioue accepit. vt Quæ phœbo pater omnipotens mihi phœbus Apollo prædixit: & perite audierat dixit nam apud Enni. iuppiter Romanis promittit excidiū carthaginis. Tyrias: carthaginenſes a tyrijs conditas. Olim: ī futurū: ſed & pñs & p̄teritū ſignificat. Supbū: nobilē. Excidio: ad excidiū nota figura. Libyæ: regionē pro vrbe. Dicta autem eſt libya quia inde flat libs ventus vel vt ait. Varro quaſi λειπωρα: i. egens pluuijs Hinc Salluſti. Cœlo terra pœnuria aquarū. Voluere: a filo duxit.

Vna em

hil enim mortalis animos tā cōcitat q̄ amorum occupatio: verū alie fuerunt Iunoni iraſcendi cauſe: ſed ſi propius inſpiciantur ad hanc vnam redeunt quā poſtea ſic Iuno dictura eſt: Vincor ab Aenea & quam hic ſic dicet Me ne incepto deſiſtere victam: nec poſſe Italia Teucrorum auertere regem? Quippe vetor fatis. vna ergo fuit iraſcendi cauſa: ꝙ fatis iuuantibus ab Aenea vincebatur. Suſcepti autem furoris atq; odij cauſe due fuerunt: altera ꝙ Paris iudicium pro venere contra Iunonem & Pallada dederat: altera ꝙ Hebe Iunonis filia repudiata erat poſtq; Ganymedes puer Troianus & Trois regis filius ab Ioue raptus in eius locum ſuffectus erat in quarum ſecunda duplex eſt iniuria: quia & hebe prelatus eſt ī officio pincerne: & iunoni: quia raptus eſt ad ſtuprum. Ex tunc ergo iuno ſemper conata erat gentem troianam penitus delere: egerrime ferens ꝙ in fatis eſſet eam aliquando rerum potituram: ad quod impediendum in bello contra troianos a grecis geſto ſumma fuit grecorum adiutrix ſi forte totā gētem delere poſſet. Carthaginem etiam ſūmopere fouit vt quam Italie vbi imperium tandem conſtituendum a troianis ī fatis erat maximo incommodo futuram preuiderat. Verum cum reliquias troiani generis ſupereſſe videret: nec eas fatis obſiſtentibus ſubmergere poſſet: orauit vt ſaltem diſpergantur: quia qđ inuiti videremus ſi penitus abolere nequimus differre conamur. Itaq; cum iam poſt longos errores accederent ad portū Italie a ventorum deo tempeſtate exorta iterum in carthaginem redire compulſis ſperās aut regnum ſuum illic cōſtituere aut Romanum quod futurum norat impedire. Sed cum inde auocaretur eneas & iterum ſuborta tempeſtate in ſiciliam redierat curauit Iuno vt claſſes comburerentur quibus in Italiam traijcerentur: ſed tantum abfuit vt voti compos per id facta ſit: vt etiam ſuis votis per id obſtiterit: nam matres & inualidi propterea dūtaxat in ſicilia manſerant veruntamen cum ī Italiam veniſſe videret & vrbem iam cōdere acrior dolore mota cauſas belli per allecto furiam infernalem inuenit: Turnumq; & Amatam latini coniugem in æneam concitauit: tandem tamen fatis victa conceſſit: quod ſignificat vt dixi: carthaginem aliquando a romanis delendam: verum cur Iuno regnorum dea dicatur: quidam volūt quod īferiorem ſignificat aerem: ac faciem terre. Iuppiter autem eam partem vbi tonitrua fiunt & nubes: vñ in Geor. coniugis in gremium late deſcendit: quando imber in terrā decidit: ſup terram aūt oīa geruntur regna. Sed hec ſcđm ſuū cuiq; captū expoſita ſint: deligat ſibi qſq; quā ſequi velit ſñiam. Sed audiam⁹ Donatū. Iuno.

DON. Poſt inuocationē in adiumētū carminis & in fauorē ſuſcepti ſui opis poſitā: cauſas enumerat q̄bus lector in initio auertat / & Iunonem ſeuam: & deos malo ſtudio Iunonis motos: & æneam non ſua culpa hec eſſe paſſum. Vrbs antiqua. Primā odiorū Iunonis cauſam qua æneā inſectatur dicit qm̄ ab eo gens oritura erat que imperium quod ipſa carthagini ſeruari cupiebat prereptura eēt. volebat ergo ſi poſſet illū extingui. Igiť hec ſola cā ſatis erat ad odia excitāda: verū alie quoq; enumerantur vt cum ſint ꝓcul a culpa ænee & ipſe purgeť: & Iunōnis factū iniquiſſimū cognoſcať.

Laudatur

Laudatᷣ multipliciter carthago vt oñdatᷣ illa
Romanũ imperium opprimere potuiſſe ma⸗
Antiqua xime annitente Iunone. Antiqua non magna
vt multi dicũt ſed ꝓlapſi temporibꝰ vt ãno⸗
ſitate corroborata imperium Romanum na⸗
ſcens longeuis viribus p̃meret. Coloni: vt p̃⸗
Laus car⸗ ter incolas ẽt aucta ſit colonis. Italiã contra:
thaginis. laus eſt a ſitu. Diues a fortuna: ſtudijſqꝫ a natu
ra: & a moribus: ergo omnis erat occaſio Iu⸗
nonis fauor: locorum proximitas: ſubſtantia
rei familiaris: bellatorũ numerus: fiducia na⸗
turalis: & innatum ſtudium dimicandi Poſt⸗
habita coluiſſe ſamo. Tanta obſtinatione cõ
tra romanorum imperium nitebatur pro car⸗
thaginis opibus: vt omnibus terris: & ipſi lo
co genitali illã prepoſuerit & inſignia ſui nu
minis & quicquid potuit in ea collocauerit.
Tyrias olim q̃ verteret arces. verteret eam ha
bet ſignificationem vt nihil poſt exicidium
ſuperſit, vnde alibi. Que te genitor ſentẽtia
vertitᷣ idest penitus ita imutauerit vt nihil ĩ
illo pietatis relictum ſit: Itẽ. Et omnis humo
verti neptunia troia &c. Id metuẽs: vt firmet
primã fuiſſe principalem cauſam incipit dice
re alias. Timet ergo ne troiani ab excidio li⸗
berati vel vires aduerſus græcos reparẽt: vel
in Italia conſiſtentes carthagini officiant. Ar
tificioſe deinde aliam cauſam addit iudiciũ
Paridis: & vnam iniuriam facit duplicem ſci
licet ꝙ offenſa ſit in eo iudicio ꝙ minori ſit
poſtpoſita: & ꝙ ſit ſpreta forma ſua quia ĩ po
mo ſcriptum erat Pulchriori detur Hoc maxi
me vexat mulieres. Hanc igitur partem fa⸗
ciat Vergilius: cum dicit manet alta mẽte re⸗
poſtum iudicium paridis: ſpretęqꝫ iniuria for
me: Vt non tãtum iraſcatur ꝙ victa eſt. quã⸗
tũ ꝙ forma ſua ſit ſpreta. Manet: ergo ad om⸗
nia pertinet. Repoſtum. autem ad iudiciũ pa⸗
ridis. Iudicium ſcilicet corruptũ libidinis p̃⸗
Paris. mio. Paridis. vt conuiuium ſit non hominis
nomen ſcilicet quaſi abiecti. venalis. vulga⸗
ris: & inhoneſti. Falluntur autem qui referunt
iniuria forme ad antigonen. Vnde addit. Et
genus inuiſum: vt ad principalem cauſam gẽ
tis eſtus reduceret Ganymedis. Qui turpiter
amatus eſt a Ioue. Eſt autem fedum hoc loco
aliquid intelligere de zodiaco: in quo Gany⸗
medes dicitur collocatus. ne infames ĩter ſan⸗
cta ſydera ſint collocati & ſentiamus id quod
poeta non dixit. Oſtendit omnes has cauſas
eſſe alienas ab Aenea. Atqꝫ vt poſteriꝰ dictas
oſtenderet incidentes ait. His ac. ſu. ideſt ſup
illam quæ fuit ob excidium carthaginis la⸗
ctatos equore: hec omnia ad exprimendam
Iunonis iniquitatem pertinent vt oſtẽdat ex⸗
cidium carthaginis ſolam cauſam fuiſſe. ne
ipſa miſereretur. nec deſereret intentionem
ſuam q̃ cognoſcens non poſſe expugnare fa⸗
ta. cupiebat ſaltem illos arcere quos ad ple⸗
num ſuperare non poterat. Non miſerabatur
igitur vt iactatos toto equore: & eos qui ex
infinito numero ad paucos redacti eẽnt quos
e manibus ſeuiſſimorum hoſtiũ fortuna ſer⸗
uauerat. inſidijs aſſiduis obtereret. Reliquijs
danaũ. Magna crudelitas quæ nullis cladibꝰ
ſatiari poterat. Laus autem Aenee magna ꝙ
de ſolis reliquijs troianorum imperium Ro⸗
manum condere potuerit. Ergo ni fata obſti⸗
tiſſent patriam ĩtegris opibus defendiſſet. cũ
in aliena terra imperium cõdiderit. Acti fatis
ideſt ipſi qui fatis agebantur in Italia erra⸗
bant iunonis inimicitijs. Tante molis. Non
fiunt ſine

Vna. n. loquitur: Altera ſcribit. Tertia fila reducit. Dicũ⸗
tur enim parcæ per antiphraſim. i. contrarium ſermonẽ Parcæ.
quia nemini parcant. Sic lucus cum non luceat: Bellũ ꝙ
nulla res bella in eo ſit. Id metuens: de futuro timor eſt.
Odium de p̃nti. Metuebat ergo carthagini. Odiũ aũt ha
bebat ꝓpter cauſas ſequẽtes: & eſt de vtroqꝫ exẽplũ. Cõ⸗
ueniũt quibꝰ aut odiũ crudele tyrãni: Aut metꝰ acer erat.
Veteris bel. quãtũ ad Verg. ꝑtinet antiq. Si ad Iunonẽ re
feras diu geſti. Tunc aũt ad ꝑſonã referendũ eſt: cum ip̃a
loquitᷣ: ꝙ ſi nulla ꝑſona ſit: ad poetã refertᷣ. Nũc ergo ve⸗
teris ex ꝑſona poetæ intelligendũ eſt: ſicut ipſe alibi Mi⸗
rantᷣ dona æneæ: mirantur iulum flagrãtiſqꝫ dei vultus:
Partem ad ſe retulit: partem ad tyrios. q deũ eſſe neſcie⸗ Antono⸗
bant. Saturnia: antonomaſia eſt: nõ epitheton: q̃ fit quo⸗ maſia.
tiens pro ꝓprio nomine ponitᷣ: qđ põt eſſe cũ ꝓprio no⸗ Primus.
mine: & epitheton dici. Prima: atq Hercules prior contra
troianos pugnauit: vnde modo prima princeps accipien
dum eſt. Nam plærũqꝫ poeta ſignificationẽ nominũ dat
participijs. Vel econtra. vt voluentibus annis: ſignificat
enim volubilibus: Hac licentia & in nomine vſus eſt vt
prima pro principe poneret. Ad Troiã: & ad & apud ac⸗ Ad,
cuſatiuæ ſunt p̃poſitiones: ſed apud ſemꝑ in loco ſignifi Apud
cat ad & in loco & ad locũ: vt Ad quem tũ Iuno ſupplex
his vocibus vſa eſt: Cice. in verrinis. Decem fiſcos ad ſe⸗
natorẽ quẽdã relictos. Item. ad Marcũ Leccã te habitare
velle dixiſti. Charis argis: illic enim eam coli omnibꝰ no
tum eſt. Argos aũt ĩ numero ſingulari neutri generis eſt.
Vt Hora. Aptũ dicet equis Argos: in plurali vero maſcu Argi.
lini: vt hi argi. Cæterũ deriuatio nominis argiuos facit
non argos. Cauſæ irarũ: nunc de p̃teritis loquitur. Manet
alta mente repoſtũ iudicium paridis: in quo pro venere
Alexãder contra Iunonẽ: Mineruãqꝫ iudicauit. Alta men
te: ſecreta recõdita. Repoſtum autem ſyncopa eſt. Vnam
enim e medio litteram vel ſyllabam tollit: ſed cum omẽs
ſermones aut integri ſint. aut pathos habeant: hi qui pa⸗
thos habent ita vt lecti ſunt debent poni: quod ẽt Maro
facit. Nã repoſtus & porgite de Ennio tranſtulit: integris
autem & ipſis vtimur & eorum exemplo alijs. Spretæqꝫ
iniuria for. epexegeſis eſt: hoc em̃ fuit iudicium paridis
vtqꝫ particula vacet: ſicut alio loco: dixitqꝫ & prælia vo
ce diremit: Licet nonnulli ſeparent dicentes aliud eſſe.
Nuſq̃ enim coniunctio ponitur niſi inter duas res: & ſp̃re
tæ formæ referunt ad Antigonẽ Laomedontis filiã: quã
a Iunone ꝓpter formæ arrogantiã in ciconiã conſtat eſſe
cõuerſam. Et genus inuiſum: propter Dardanum Electrę
pellicis filiũ: Electra pellex fuit Ioui: ex qua Dardanꝰ na
tus eſt: a quo Troiani ducunt originem. Rapti: ſtuprati: Electra.
vt eſt Rapta garamãtide nympha. Itẽ & raptas ſine mo⸗
re ſabinas. Ganymedis honores. Trois regis troianorum
filij. Honores autem dixit vel ꝓpter miniſterium poculo Raptus
rum ad qđ receptꝰ eſt remota Hebe Iunonis filia: q̃ Ioui ganyme⸗
bibere miniſtrabat: vel ob hoc ꝙ inter ſydera collocatꝰ des.
aquarij nomen accepit. His accenſa ſuꝑ: iactatos æquore
toto: ſuper his: aut de his. aut ſuper metũ carthaginis his
quoqꝫ accenſa: Relliquias vt ſtet verſus geminauit l: nam
in proſa reliquias dicimus. Atqꝫ immitis achilli. bene ſe⸗
cundum Home. ſegregauit ducem a populo. Sic æneas ĩ Dux ſe⸗
ſcđo poſt omnium caſum Priami ſeparauit ĩteritum vt gregandꝰ
Forſitan & Priami fuerint quæ fata requiras. immitem a populo
autem dixit etiam circa extinctum Hectorem crudelem.
Achilli propter ομοιοτελευτου detraxit. s. litteram. quæ
plærumqꝫ pro ſibilo habetur non ſolum neceſſitatis: ſed
etiam euphoniæ cauſa: vt Sallu. a principio vrbis ad bel
lum Perſi macedonicum. Detrahitur autem s tertiæ de⸗ Perſi.
clinationis genitiuo. Acti fatis: ſi odio Iunonis quomo⸗
do acti fatisᷣ ſed hoc ipſum Iunonis odium fatale eſt La⸗
borat enim Vergi. nil troianum meritis: ſed omnia fa⸗
tis aſcribere. Eſt & alter ſenſus. Nam fatum voluntatem
legimus: vt Fatis Iunonis iniquæ: vt hic intelligamus
agebantur fatis Iunonis. i. voluntate. Maria oĩa circum:
In fine accentũ ponimꝰ cõtra morem latinorũ: ſed corru⸗
ptio hoc facit. Nãqꝫ p̃poſitio poſtpoſita corrupta eſt ſine
dubio.

dubio. Tantæ molis erat. difficultatis. Romanam condere gentem latenter oſtendit hinc odiũ Iunonis æneã pertuliſſe ꝙ romanæ gentis auctor extabat.

DAT. ¶ Tyrij tenuere coloni. Alij ſunt coloni: quos meminit
Coloni. ſupra ſingulari numero. Vt ꝗuis auido parerent arua colono. Alij qui modo poſiti ſunt Cartaginem tenuiſſe. Ac ſecundum poſteriorem hanc ſignificantiam: ſæpe apud Hiſtoricos lectum eſt in ciuitates Colonias deductas: & ad locum quẽpiam Colonias miſſas q vero coloni mittendi eſſent: ii nomina dabant in eam vrbem atq; ĩ id oppidum: quo migrandum erat Tyberina. a Tyberi inflexum nomen Tyberis autem non a Græco ſermone ve-
Tyberis. nit: vt quidam arbitrati ſunt. i. ἀποτησυβρειο: quæ iniuriam ſignificat: ꝓpter regẽ Tyberinũ qui in eis locis latrocinaretur: ac prætereũtibus iniuriã inferret: Sed a Rege ipſo potius nomen deduxit: qui (vt ait Liuius) in traiecto. Albulæ amnis ſubmerſus celebre ad poſteros nomen flumini dedit Hic vero fluuius primo Albula: mox
Oſtia. Tyberis appellatus Hetruſcis Latiniſq; finis erat. Oſtia. Oſtia fluminũ exitus atq; ora appellari neminem latet: cui antiquitas nota eſt & qui Verg. in hoc loco accurati inſpicit: & ob hanc nominis huius ſignificantiã: quã vrbem Ancus Martius Rex. iiij. Romanorum in ore Tyberis cõdidit: merito iure Oſtiam appellauit. Diues opum ſtudijſq; aſperrima belli. Duo de carthagine dicit Vergilius ꝙ opulenta: ꝙ bellicoſa eſſet. Nam plærũq; eæ ciuitates: quæ opibus præpollent ad gerenda bella propen-
Opes. ſiores ſunt. Sunt enim opes: quæ vel ampliores diuitias ſignificant vel potentiam belli non minus incitabula ꝗ
Laus vrbium. ſubſidia. Non hæc eſt magna Cartaginis laus: quoniam illa ciuitas plurimũ laudat: ꝗ iure ſociatã ciuiũ multitudinẽ cõtinet: abundantẽ agris: & ſufficiẽter pecunijs affluentẽ non ad ſtudia bellorum: ſed ad tuẽdam pacẽ atq; (vt Ariſtoteles ait) ad bene viuendũ. Aptiſſime igiť & callidiſſime Cartaginem vituperat olim futurã infeſtiſſimam Romano nomini. Samo. Hæc fuit & inſula & ci-
Samos. uitas in ea: ex qua fuit Pythagoras oriũdus: quãq; poſtea reliqt cũ Polychratis tyrãnide tenereť. Hãc Italiæ partẽ
Italica phia. extitiſſe falſo nõnulli argumẽtantur. Nã qa philoſophię genus: qd' prim' inſtituit Pythagoras Italicũ appellatũ eſt: Italũ Pytagorã & Samũ: vñ natus eſt Italiæ partẽ eſſe arbitrati ſunt. Neſciẽtes iõ Italicũ dici: ꝙ ei' auctor Pythagoras plurimũ in Italia philoſophatus eſt. Hic illi' arma: hic currus fuit: Nõ poterat audere Iuno: vt ait Lactãti'. aut Cartaginẽ defendere: niſi qa illic arma eius & currus fuit aut Romanis nocere: niſi qa ꝓgeniẽ. Troiano a ſanguĩe duci audierat. Tyrias olim ꝗ verteret arces. Has ſibi iuno cãs ꝑtexebat. Quapropter tã ĩfeſto aĩo Aeneã ac reliquos Troianos ĩſectareť Si qua fata ſinãt. Fata tria
Fatum. eſſe ſcd'm veteꝝ figmẽta oib' exploratũ eſt: ſed qd fatũ ſit. ex ĩtimis phiæ penetralibus petẽdũ eſt. Nã tria eẽ fata ꝓpterea dicũt: qa tria ſũt tꝑa: ꝗ oĩa fato ſubiacẽt. Nec ſolũ Poetæ fata ꝑdicãt: qbus oĩs hoĩm vita gubernetur: ſed & multi quoq;: & hi qdẽ illuſtres Philoſophi: in quis Democritus Heraclitus Empedocles Ariſtoteles cenſuerũt oĩa fato ita fieri: vt id fatũ vĩ neceſſitatis afferret: vt ꝑ eoꝝ ſñia fides mulierib' adhibẽda ſit dicẽtib': vt ait Socrates: fatũ a nemine oĩno vitari poſſe Fatũ eſt aũt: vt dicebat Plato. dei iuſſio qd' & Statius cõfirmare viſus ẽ: Fata appellãs: ꝗ Dij Fanť. Stoici. Fatum vocãt. qd' ex oĩ ęternitate ſꝑ veꝝ fuerit. At Chryſipp' Stoic' acutiſſimo vir igenio. Fatũ ẽ inqt: ſempiterna qdã & ĩdeclinabil' ſeries reꝝ & catena voluẽs ſemetipã ſeſe & ĩplicãs ꝑ eter nos cõ ſeqntię ordĩes: ex qb' apta cõnexaq; eſt. Tãdẽ Boe-
Prouidẽtia. tius Seuerinus optimus hаꝝ reꝝ iudex. Fatũ a ꝓuidẽtia ſecernit. & diuerſa eẽ finitionib' mõſtrat. Nã ꝓuidẽtia ẽ qdã diuina rõ ĩ ſũmo oĩum pricipe cõſtituta. ꝗ cũcta diſponit. fatũ vͦo ĩhærẽs reb' mobilib' diſpoſitio eſt ꝑ quã ꝓuidẽtia ſuis quæq; nectit ordinib'. Quo circa ꝓuidẽtia oĩa ſimul ꝗꝗ diuerſa ſũt atq; infinita cõplectiť. Fatũ vͦo ſingula quæq; ĩ motũ digerit locis: formis ac tꝑib' diſtributa. Oĩs hæc igiť tꝑalis ordĩs explicatio diuiæ mentis velut

fiunt ſine magno labore magna. Laudať autẽ eneas: qui nullo labore nulla diuturnitate erroris deſiſtebat ab incepto. Hec Donatus. ꝗ- ASCEn.
bus nihil diſertius Addere potes ꝙ colonus is dicitur qui a quouis imperio mittitur ad occupanda arua aut oppida expulſis hoſtib' vacantia: ne ſcilicet ab inimicis occupentur: aut vt qui illic reliqui ſunt in fide ꝑmaneant. vt autem ordinem & conſtructionem textus faciliter capiat puer. meminerit tria: primũ / ꝙ hec verba tanꝗ a muſa dicta cauſas quas poeta exquiſiuerat recitant. Scd'm / qa moris eſt Vergiliani prius ꝗ ad queſitum reſpondeat locũ ĩ quo res ſuper qua queritur facta ſit deſcribere. Sicut in buco. vrbem quam dicunt romã &c. & ĩ hoc primo. Eſt in receſſu lõgo locus &c. Tertiũ: ꝙ poeta ſepe relatiuũ ſubticet vt hic vrbs antiqua fuit: tyrij tenuere: ſubaudit / quam & in dicto loco. Eſt ĩ receſſu ſubaudit quem &c. Ordo autem eſt. Fuit vrbs anti- Ordo.
qua. i. longiuſculo tempore corroborata & dilatata priuſq; romanum imperium ortum erat ſcilicet carthago (Conſtructio ſumenda eſt interdũ ex conſuetudine loquẽdi. nam vt ſecũdum grammaticorum regulas dicã: vrbs antiqua fuit carthago: aut carthago fuit ãtiqua vrbs omnino non placet. aufert enim & verbis dignitatem & ſententie pondus) Fuit ergo vrbs antiꝗ ſcilicet carthago. aut vrbs antiqua ſcilicet carthago fuit. ſcilicet ſuperioribus temporibus nam tẽpore poete deleta fuerat illa antiqua carthago. ſubaudi quã coloni ideſt aduene cultores preter incolas. tyrij. i. a tyro miſſi ſeu profecti tenuere. i. poſſederunt: & ita laus eſt eius a multitudine inhabitãtiũ: contra italiam ideſt ex aduerſo italie. laus a ſitu. quaſi vero iuno elegerit eam eo ꝙ cum ſit contra Italiam ſita. ei plurimum officere poſſet. qa affines cõtra affines pugnare ſemꝑ incommodum fuit & longe ideſt longo tractu vt ſine multa manu oſtia obſidere poſſet cum procul eſſet romanus cõtra oſtia ideſt receptacula fluuiorũ que quaſi ora & oſtia marium ſunt quibus ſcilicet aquas ingurgitant: tyberina ideſt per que tyberis ĩ mare defluit: tyberis autem romam perfluit: vnde carthago plurimum romanis obeſſe potuit obſidendo oſtia tyberina: diues opũ. i. fortunaꝝ: la' a fortunis & aſprima la' a natura ꝗſi dicať acerrima: ſtudijs belli: la' ab arte & exercitio (Hec tota la' ĩ glĩam romanoꝝ cedit q talẽ ciuitatem delere potuerũt ſicut ĩ glĩam enee turnus vbiq; fortis & valens ĩduciť vt ĩ laudẽ achillis hector ab Homero: de ꝗ re ſic dicit Horati' Ser. lib. primi: ſaty. vij. Hoc etem ſunt oẽs iure moleſti. Quo fortes qb' aduerſum bellũ ĩcidit: ĩter Hectora priamidẽ animoſum atq; ĩter achillẽ Ira fuit capitalis vt vltima diuideret mors. Nõ aliã ob cãm niſi ꝙ virt' ĩ vtroq; Summa fuit: duo ſi diſcordia vexet inertes. Aut ſi diſparib' bellũ incidat vt diomedi Cũ lyceo glauco. diſcedat pigrior vltro Muneribus miſſis &c.) Quã vnã. ſ. vrbẽ dicta Iuno fertur. i. diciť coluiſſe magis oĩbus terris (Nõ tñ eã ſolam coluit ſed magis oĩbus alijs terris eam vnam coluit: vnde potius dixero. Quã vnã Iuno ferť coluiſſe ꝗ ſic: quã iuno ferť coluiſſe vnã magis oĩbus terris) & hoc etiã Samo ideſt patria Iunonis hoc eſt in qua nata dicitur poſthabita. i. ſcd'o loco habita & minus culta: arma. i. inſignia: illius. ſ. Iunonis aut reuera arma qbus cũ ſit regnoꝝ deaẽt vtitur: vnde in

Laus carthaginis & eius cã.

vnde in ſecundo huius. Hic iuno ſceas ſeuiſſima portas. Prima tenet: ſociumq; furẽs a nauib⁹ agmen. Ferro accincta vocat ſup. fuerũt (Eſt.n. zeugma ab īferiore) hic.i.ī hac de qua loquor vrbe: aut hic ꝓ illic: & currus illi⁹ fuit hic: currus autẽ quo aut bellatrix vtiꝑ aut ſimulachrũ ei⁹ vehiꝑ. Et ipſa dea.i. cum ſit dea quaſi auctoritate diuina vñ ī vocabulo pondus eſt: tendit.i. ꝑtendit aĩos & fouet.i. adiuuat ope & adiumẽto: iã tũ.i.a tunc: hoc eſt primordijs vrbis & a prima edificatione: hoc.i. hanc vrbẽ eſſe gentib⁹.ſ. oĩbus regnũ.i. caput monarchie & principatus totius mũdi ſi fata ſinant.i. ꝑmittãt qua.i. quauis via aut ratiõe. Nõ vacat meo iudicio licet Serui⁹ id velit ꝑticula qua ſed ſũmã vim habet.q.d. nihil ꝑtermittat Iuno. ſi qua.i. q̃cũq; via aut aliq via fata ſinant. vñ ipſa in.vij. Flectere ſi neq̃o ſupos acheronta mouebo. Eſt autẽ ablatiui aut ſeptimi caſus: vt & metrũ idicat & feminini gñis: nõ dices ergo ſi qua.i. aliqua fata: ſed ſi fata ſinent qua.i. aliqua via aut ratione: ſicut in Buco. Et ſi nõ aliqua nocuiſſes mortu⁹ eſſes. Preterea q̃ Serui⁹ vacare docet vt gentiũ & locoꝝ: tandẽ: nõ ſic vacãt qn aliqd ad vim ſnĩe adijciant vt licet ſatis fuerit dicere nuſq; eſt tñ & attentius dictũ videꝑ nuſq̃ gẽtium ſicut vbiq; locorũ ꝙ vbiq;: & quouſq; tãdẽ catilina: ꝙ quouſq; catilina. Potius dicerẽ ꝑticulã enim vacare cũ dicit ſed em̃ niſi vna ſit pars oratiõis poſita pro eo qđ eſt ſed certe: aut niſi ꝑficiaꝑ ſic ſed ſup. nouit fata non ſinere: audierat enim ꝓgeniẽ duci: vbi nullo modo dicerem duci poſitum ꝓ eo qđ eſt ductũ iri: nõ tam ꝙ fatis omnia pſentia ſunt: vnde que nobis futura ſunt ipſa iam tũc ducunt: ꝙ ꝙ multo magis vrgeat: Iunonem ꝙ audierat ꝓgeniem duci.i. iam ortam ꝓduci vſq; ad eum q tyrias olim arces verteret: vt.ſ. in eneam grauius excandeſcat ꝟita ne is ſit a quo ꝓgenies ducaꝑ. Sed em̃.i. certe: audierat.ſ. ex fatoꝝ reuelatiõe (Ridiculum autem eſt quod Seruius dicit: ꝙ apud Enniũ Iuppiter romanis ꝓmittit excidium carthaginis: non enim id audierat ſed forte auditura erat: ſed Ennius id vaticinio tali ꝓnunciat quo Maro multa. poſt factũ ſcilicet) ꝓgeniem duci ideſt deduci & ꝓtrahi a ſanguine troiano: que verteret.i. funditus deleret: olim ideſt quouis tempore futuro: arces tyrias ideſt carthaginenſes quas tyrij coloni tunc tenebãt: & audierat populum regem ideſt regẽtem late.ideſt ample: & ſuperbum.i. nobilẽ aut elatũ bello ideſt gloria bellica aut re militari: venturũ hinc.i. ex hac troianoꝝ ꝓgenie excidio.i. in excidium & euerſionem. libie.i. carthaginis que caput erat libie (Alij ſic cõſtruunt Audierat populũ venturũ hinc late. & audierat regem ſupbum bello venturꝝ hinc &c.) & audierat parcas.i. deas fatales (q̃ quia nemini parcũt aut a partu dicte ſunt. de quibus in Buco. late dictũ eſt) voluere.ſ. fila aut ſtamina ſua. ſic.i. ad talẽ exitum reꝝ. Et ipſa ſaturnia.ſ. iuno ſaturni filia metuẽs id.ſ. excidiũ carthaginis ꝑ genus troianum iminere: & memor belli veteris.i. iam diu geſti: quod ipã geſſerat prima.i. precipua aut principalis: ad.i. iuxta troiam: ꝓ argis.i. argiuis.i. grecis charis.i. dilectis: eo ꝙ troianis inimicarẽtur. Necdum ideſt & nõ adhuc: & cauſe irarũ.i. ob quas primũ troianis iraſci cepat: & ſeui dolores quos tũc cum primum lederet paſſa erat: nõ exciderant etiam adhuc animo

Qua. (margin)

Duci. (margin)

velut quodã adunata ꝓſpectu ꝓuidentia eſt: eadem ꝟo adunatio digeſta atq; explicata tẽporibus fatum vocaꝑ. Exẽplo eſt artifex: qui fingendæ rei formã mente perſpiciens mouet operis effectũ. Verum qđ ſimpliciter ac pſenti quodam conſpectu fuerat intuitus: id ꝑ tpales ordines ducit. & qui doctor multa allatur⁹ eſt & ꝑ tpum ordines expoſiturus: ea ipã ſecũ vno veluti ītuitu ac ſimplici ꝓſpectu cernit. Modus igitur regendarum rerũ quũ itelligentia diuina cõſpiciꝑ: ꝓuidentia nũcupaꝑ: cũ vero ad ea referꝑ: q̃ ipſa mouet: ac diſponit fatũ eſt a veterib⁹ appellatũ. Ex his nõ in cõmode elici põt: eos falſos nõ eſſe: q fatũ diuinã volũtatẽ ſignificare perhibent. Sed hac de re alio ī loco opportuni⁹ diſſereꝑ. Fata ea ſunt: q̃ q̃m ineuitabilia atq; ieluctabilia cẽſereꝑ: nulla arte: nullo īgenio poterãt euitari: & hæc ipã quoq; iuno Regina Deoꝝ iouiſq; & ſoror & cõiunx metuere videbaꝑ. Idq; Poeta eo fecit: vt vim fatoꝝ neceſſitatẽq; oñderet. Belloq;. Plęriq; cũ ignorãt vñ nomẽ quodpiã ductũ ſit: cõtinuo ad Antiphraſim cõfugiũt. & ꝑ cõtrariũ dici volũt: q̃lia ſunt hæc vocabula. Manes Officium Lucus ociũ Parcæ. Bellũ. ſed de Cæteris al's. Nunc de Bello. Bellũ (vt alij ſentiunt) eo appellatũ eſt κατ᾽ ἀντίφρασιν. ꝙ bellũ.i. bonum nullo mõ ſit. Nos aũt omittamus. ꝙ bella q̃dam mala nõ ſunt. Bellũ certe a belluis dictũ arbitramur. quarũ bella ꝓpria ſũt. & non niſi ob ferinos flagitioſorũ hoĩm mores ad hoĩes trãſlata. Hoĩm nãq; genus ſuopte īgenio iuſticiæ pſidio & linguæ ac ꝟborum cõtentiõe cõtentũ eſſe debet. Hanc vero noĩs huius deductiõnẽ facillime ꝓbet. q veterũ ſcripta ſtudioſius legerit. Sed Ciceronis īprimis pſto eſt auctoritas. q in primo de Officijs libro noſtrã ſententiã plurimũ firmat. Nã cum ſint inqt. duo gña decertandi. Vnũ ꝑ diſceptationẽ. alteꝝ ꝑ vim. cũq; illud propriũ ſit hoĩs. hoc belluarũ. cõfugiendũ eſt ad poſterius. ſi vti non licet ſuperiore. Quibus ꝟbis oñdit ſuũ eſſe belluarũ. vt bella gerant. q̃ hoĩes ſuſcipe non niſi inuitos decet. Bello ſupbum ppl'm Romanum futurũ dicit in cuius ditionẽ. non Carthago ſolũ ſed maxĩa toti⁹ orbis pars redigenda erat. Libyæ. Libyã eandẽ vocat & Aphricã. Vñ & idẽ ventus Aphricus & Libs nuncupaꝑ. Libyã autẽ Carthaginẽ vocat ꝙ regionũ noĩa ſæpe apud Poetas ꝓ ciuitatibus vſurpant. Aut poti⁹ Libyã dixit. vt nõ ſolũ Carthaginis atq; vnius vrbis cladẽ. ſed ẽt totius regionis vaſtationẽ complecteret. Sic voluere Parcas. Fata tria ſunt. quas Parcas veteres appellabant q̃bus nõ modo homines. ſed etiam Dij (vt dicebant veteres) parere cogantur. Harum enim inſtituta ac leges īdeclinabiles ſunt quibus etiam iuno. & quod amplius eſt. iuppiter pareat. cum tamẽ in ſolẽni ꝑcatione optimus maximus nominetur. De his idẽ poeta in bucolicis. Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis Cõcordes ſtabili fatorum numine Parcæ. Sunt autem earũ nomina Clotho. Lacheſis. Atropos. Prima ſignificat pteritum tempus. qđ fuſo inuolutũ eſt. Secunda præſens. quod inuentis adhuc digitis continetur. Tertia futurum quod in lana & colo ſupereſt. Has plæriq; parcas κατ᾽ ἀντίφρασιν dictas opinantur. ꝙ nemini omnino parcant. Nos libenter antiphraſim in ducendis nominibus aſpernamur. Quod ſi vim Parci perſpexerimus. & vnde Parcus originem traxerit. repente & parcæ ipſæ.i. fata ī ꝓmptu erunt C. Baſſus libro de Origine Verborum & vocabulorũ dicit. ꝙ Parcus compoſito vocabulo eſt. quaſi. par arcę. ꝙ arcæ parcus homo merito comparari debeat Quemadmodum enim in arca omnia reconduntꝑ. eiuſq; cuſtodia ſeruantur. & continentur. ita hõ tenax paruoq; contentus omnia cuſtodita & recondita habet veluti in arca. & ſic parcus quaſi par arcæ nominatus eſt. alij a pecunia & arceo nomẽ ipſius confabricantur. ꝙ pecũias cõſumi atq; īpẽdi arceat. q̃ſi pecũiarcus. Sed vtruq; cõmentũ moleſtũ eſt atq; odioſum. ac bñ & cõmode Fauorin⁹ phũs harum reꝝ cenſor nõ incallidus. vt eſt apud. A. Gellium. Parcus inquit. neq; ab arca neq; ab arceo. ſed ab eo quod eſt paruum & parũ denominatus eſt. idq; & Simplici⁹ arbitrabaꝑ & veri⁹. Qđ ſi parc⁹ vt ad ꝓpoſitũ redeamus. a

Fata. (margin)

Bellum (margin)

Parcæ. (margin)

Parcus. (margin)

deamus.a paruo ducitur:quid erit verius:quid aptius:ꝙ
Fata ipſa Parcas appellare:quæ vt duræ inexorabiles ac
tenaces ſunt:ita parce & ferme exiliter tenuiterq; vitam:
cui præſunt hominibus partiuntur? Naſci autem & mo=
ri Stoici Fatis tribuunt media vitæ tempora fortunæ:
ſed nimis parce ac duriter ſeſe Parcæ & fata gerunt: de
quibus præclare Tragicus poeta. Dum fata ſinunt Vi=
uite læti:Properat curſu vita citato: volucriq; die Rota
præcipitis vertitur anni. Duræ peragunt penſa ſorores.
Nec ſua retro fila reuoluunt. At gens hominum fertur ra
pidis obuia fatis inerta ſui Stygias vltro querimus Vn
das:parcæ parciſſime nobis vitam tribuunt:atq; angu=
ſtis temporis momentis duraturam. Quid enim tam cir
cūciſum:vt ſcribit Plinius:quid tam breue: vt hominis
vita lōgiſſima? Et noſter Hieronymus Tempus inquit:
breue eſt:etiam ſi noningentis annis viueremus vt anti=
qui homines:tamen breue putandum eſſet:quod habe=
ret aliquando finem:& eſſe ceſſaret. Hæc aduerſus Ioui=
nianum. Sed & ad Paulum ſenem quum ſcribit:humanę
vitæ oſtendit anguſtias aſſerens eam in breue tempus cō
tractum. Quotiens enim quiſq; aut centenariam trāſgre
ditur ætatem:aut non ad eam ſic peruenit vt perueniſſe
pœniteat? Atq; & Hippocrates in Aphoriſmis humanæ
vitæ breuitatem deplorat:ſicut & poeta:qui dicit. Tem
pora labuntur.tacitiſq; ſeneſcimus annis. Et currit freno
non remorante dies. Quā igitur parum eſt vel vitæ vel
mortalis lucis:quod Parcæ hominibus tribuunt? Vt in=
telligamus a perſimonia earum atq; duritia ita appella=
tas. Nec ſolum hominum vitam anguſtis finibus termi
nari volunt:ſed & nihil omnino in terris nimis diutur=
num eſſe patiuntur: Quāobrem & ruituram Cartaginē:
vbi Iunonis arma & currus fuit. Iuno ipſa ꝓuiderat. Qđ
idem excidium omnibus & magnificis tectis & aliis vr=
bibus ſæpe haud longo expleto annorum curriculo eue
nire conſueuit. Quibus oībus patet & ſtabile atq; inelu=
Fatū non cogit hominem. ctabile eſſe fatorum numen: & Parcas nequaq̄ per con=
trarium ita appellatas eſſe. Illud tamen prætereūdum nō
eſt:poſtq; fit de fato mētio:fato pium hominem neutiq̄
ſubiacere. Nam vt ait Hermes vir inſignis diſciplinæ.ei
qui pie ac religioſe vixerit:neq; fatum nocere pōt: neq;
Dæmon malus. ipſius autem hæc verba ſunt. ευσεβοισ
χαραγθρωποιι ουτε δαιμωι κακοσ ουτε ειμαρμεηι. Nam
Emarmenem:græci fatum vocant. Id metuēs Ludit poe
ta gentilium Deos Deaſq;:eorumq; indicat vanitatem.
quum oſtendit humanis eos morbis laborare: & modo
ira excandeſcere:modo dolere frangi: ſæpe etiam metu
expaueſcere. Id autem vt ego arbitror:non fecit incaute
Vergilius:qui vtiq; falſos Deos non ignorabat. ſed ve=
rum ac mundi principem neſciebat. Nā ſolent ipſi quoq;
Deorum natura. Poetæ. cum de dijs loquuntur:eam aſſerere Deorum na=
turam. quæ nullis perturbationibus concitetur:& ꝑfrua=
tur perpetuis voluptatibus. Huius rei teſtis locuples eſt
Terentius qui in Andria hæc dicentem Pamphilum idu
cit. Ego vitam Deorum propterea ſempiternam eſſe ar=
bitror:ꝙ voluptates eorum propriæ ſunt ideſt perpetuę:
& quibus nulla intercedit ægritudo. Necdum etiam cau
ſæ irarum:ſæuiq; dolores. Exciderant animo. Pergit Ver
gi. dilucide aperire:quænam eſſet ea ira:qua iuno afficie
batur. Aequiuoce enim ira dicta eſt: quæ in deum cadit
& quæ hominem inflāmat:& in illa quidem nulla eſt ꝑ
Ira duplex. turbationis turbulenta tempeſtas:hæc vero magnis in=
cendijs ſummiſq; ardoribus agitatur. Quod autem ira
Iunonis ſit perinde:vt quæ manat ab humanis morbis:
noſſe pulcherrimum eſt. In iræ namq; affectione quem=
admodum & in reliquis eiuſmodi perturbationibus
tria:vt philoſophi tradunt: ſpectanda ſunt: quorum eſt
vnum quod materiam attingit: vt feruor atq; inflam=
matio ſanguinis iuxta cor: quod tangit Vergilius in
eo loco. His accenſa ſuper. Et paulo poſt. Talia flam=
mato ſecum dea corde voluans Alterum eſt: quod ef=
ficientis vim habet: vt quod floccipendi ſe quiſquam
arbitretur. Idcirco enim quis iraſci ſolet: ſi ſe deſpi=
ci & cōtēni

animo ſcilicet iunonis hoc eſt cum irā reno=
uabat cauſas irarum vnde iudiciū paridis qđ
pro venere contra Iunonem & palada ſeu mi
neruam dederat ob mercedem helenes a ve=
nere promiſſe:manet repoſtum ideſt repoſitū
& reſeruatum:alta ideſt profunda mente ſcili
cet iunonis (Tracta metaphora a vaſis ac alijs
repoſitorijs altis:e quibus repoſita nō tam fa
cile excidunt vt que in ſuperficie rei minꝰ ꝓ=
funde locantur) & iniuria forme ideſt pulchri
tudinis ſprete ideſt cōtempte a paride qui ve
nerem formoſiſſimam iudicauit ſup. manet
repoſta &c. Donatus in Teren. formam non a Forma.
morphe greco ſed a formo vocabulo latino
quod calidū ſignificat deducit. eo ꝙ ſanguis
calidꝰ formoſitatem parit. Fabula de iudicio
paridis notiſſima eſt:dicunt enim bellonam
ac martem ꝙ a nuptijs thetidis excluſi eſſent
per mercurium pomum miſiſſe i quo ſcriptū
erat detur pulchriori aut pulcherrime cum er
go tres ſumme dee:iuno pallas & venus de ea
re contenderent & quelibet pomum vendica
ret:tandem ad parin qui in ida paſtor tūc erat
retulerunt qui propoſito a ſingulis premio a
iunone regno a pallade ſapientia:& a venere
pulcherrima puella:veneri conceſſit & pomū
adiudicauit: hinc ergo irate dee: qua fabula
ſignificatur parin plus veneri ideſt luxurie q̄
regnorum glorie ac ſapiētie ſtuduiſſe:quo cir
ca regnum troianum excidium tulit. Et genꝰ
ſcilicet troianum:inuiſum. iunoni videlicet
propter Dardanum iouis ex electra iunonis
pellice filium:ſed iunoni maxime inuiſi erāt
pellicum filij: vnde & Herculē perſecuta eſt:
& phryxum & hellem:ſup. manet repoſtum:
& honores ſcilicet quos habuit prelatꝰ hebe.
ganimedis pueri troiani:rapti ſcilicet ab io=
ue ad ſtuprum:ſup. manent repoſti:pro repo=
ſiti per ſyncopam & hec quaſi per parenthe=
ſim dicta ſunt & ipſa iuno accenſa ſuper his
ideſt de his rebus:aut accenſa his: ſcilicet di=
ctis iā cauſis:ſup. ideſt vltra illam prius dictā
de excidio carthaginis:arcebat ideſt diſtine=
bat & amouebat longe latio. i. ab Italia troas
ideſt troianos (ꝓprium pro abſoluto. ſicut &
teucri & dardani dicuntur. Eſt autem accuſa=
tiuus pluralis tertie decli. a nominatiuo troes
cuius ſingularis eſt tros trois ſicut minos is.
& heros. is) iactatos toto equore ideſt ꝑ diuer
ſa maria appoſitorie. reliquias ideſt reſiduos
& derelictos danaum pro danaorum ideſt gre
corum atq; achilli pro achillis: immitis ideſt
ſeui qui in troiulum & hectora ſeuit: ſeparat
autem ducē a populo & exercitu:nā & achil=
les danaus dicitur generaliter ſumpto voca=
bulo:geminatur quoq; l in dictione reliquias
metri cauſa & aufertur s littera i achilli con=
centus gratia ne is ſyllaba ſibilum pariat q̄=
dam a nominatiuo achilleus deductū volunt
Danaum vero per ſyncopā dixit pro danao=
rum. Dicūtur autem greci a vergi. his fere no
minibus. danai. pelaſgi. argi. argiui. achiui
Troiani. āt troes. teucri. dardanide: phryges.
laomedontiade. & ſup. troes acti ideſt impulſi
fatis que non dabant alias ſedes q̄ vnde iuno
arcebat vnde dicturus eſt i hoc primo eneas:
Per caſus varios per tot diſcrimina rerum Tē
dimus i latinum. ſedes vbi fata quietas oſtē=
dūt. illic fas regna reſurgere troie:acti ergo fa
tis. errabant per multos annos. quia per ſeptē
circum omnia maria. vnde acclamat poeta.
Tante ideſt tam magne molis ideſt difficul=
tatis &

tatis & tanti moliminis erat. condere idest cō
ſtituere gentē romanam. vnde quia tam dif-
ficilem habeant ortum. innuit poeta Roma-
norum preſtantiam. quia vt dicit donat⁹ Nō
fiunt ſine magno labore magna. Que autem
difficulter fiunt: difficulter quoq; deſtruunt̄.
Eſt quoq; laus enee vt in donato vidim⁹ Sa-
ne nō placet qd' Dathus dicit neſciſſe Aeneā
quo ageretur cum manifeſte dicat ſe italiam
querere patriam.

ci & contenni ducat. Id tangit poeta in eo precipue lo-
co: vbi querens Iuno inducta eſt. Ego que diuum ince-
do regina: Iouiſq; Et ſoror & coniunx vna cum gente to
annos Bella gero: & quiſq; numen Iunonis adoret? Præ-
terea haud ſupplex aris imponat honorem. Tertium eſt:
quod finis habet rationem: vt appetitus vindictæ: vel (vt
dicit. M. Tullius) quæ eadem eſt diffinitio: vlciſcendi li
bido. Hoc non obſcurū eſt de iunone: q̄ vltionē p̄cat: &
ſupplex Aeolum alloquitur ventorum Regem: oratq; :
vt de Troianis dignum ſumat ſupplicium dicens: Gens
inimica mihi Tyrrhenum nauigat ęquor. Ilium in italiā
portans victoſq; penates: Incute vim ventis: ſubmerſaſq; obrue puppes: Aut age diuerſas: & diſijce cor-
pora ponto. Ex his igitur tribus: quæ poſita ſunt: iræ terminus & diffinitio in hunc modum colligitur.
Ira quid Ira eſt ſanguinis feruor ab opinione contemptus manans in vlciſcendi libidinem. quæ haud ambigue Iu
noni conueniant. Neq; enim vel quid ira eſſet: vel quæuis alia ex animi perturbationibus Vergili⁹ igno
rauit. Animo manet alta mente repoſtum. Qui animum & mentem idem eſſe arbitrantur: manifeſto
Animus. falluntur errore. Animus altera pars eſt: qua homo ipſe conſtat: ſed mens animi pars purior atq; ſincerior.
Mens In hac enim inſitæ ſunt & quaſi conſignatæ rerum notiones: quas Greci εννοιασ vocant: & Platonici: vt
inter animum ac mentem diſcrimen eſſe demonſtrarent: Dicebant fabuloſis plærūq; vtendum eſſe: cum
vel de anima vel de aereis atq; æthereis poteſtatibus vel de reliquis Dijs loquūtur: ijdem fabuloſa queq;
omittenda eſſe iudicabant quotiens de ſummo ac principe omnium deo aut de mente ipſa originales re-
rum ſpecies: quæ ſunt. ιδεαι continente ſermo habendus eſſet: & mentem Deo potiſſimum tribuant quā
νουν vocant adeo ſinceram ac ſimplicem incorruptamq; mentem arbitrabantur. Et Ariſto. in primo lib.
Politicorum de animo ac mente locutus eſt: & animum quidem ad corpus mentem ad appetitum compa
rauit dicens. Animum in corpus dominicum habere imperium: mentem vero in appetitum regium ac ci
Iudici cō grua. uile: ſed multi ac præcipue Poetæ duo hæc ſæpe confundunt. Iudicium Paridis. Quattuor ſunt: quæ ha
bere iudicem bonum conueniat: ſi & veras ſententias & rectas ferre velit: iudicādi auctoritatem: Legum
ac iuris ſciētiam: Peritiam rerum humanarum: Voluntatis ac mentis integritatem: quæ cum plæraq; Pa
ridem Troianum deficerent: idoneus ac iuſtus iudex eſſe non poterat: atq; ideo nec dignus: qui de Dearū
controuerſia iudicaret. Nam dum amoribus potius ac libidinibus obſequitur: q̄ ſententiæ ac iudicij ve-
ritati ſtudet. Helenam rapiens magnum atq; etiam extremum patriæ induxit periculum. Spretæq; iniu-
ria formæ. Et genus inuiſum. Quanti æſtimanda eſt dea: cuius forma mortalium cuiq; & ei quidem non
ſatis ad ſententiam ferendam apto iudicanda committitur? Qualis rurſum dea putanda eſt: que infenſa
tanto odio Troianos inſectaretur? Et verus quidem deus: cui ingenita clæmentia atq; inſita eſt: etiam ſce
leroſam atq; perditiſſimam ciuitatem ſeruet: ſi vel. x. ſoli in ea iuſti viri reperiātur: ne iuſtum atq; impiū
pari ſupplicio ꝓſequatur. Iuno autem vt fictum numen oſtenderet: ob paucorum hominum noxas toti⁹
Troianæ gentis ac nationis moliebatur interitum. Et rapti Ganymedis honores. Iuppiter regium puerū:
Ganymedes. quem vel Ganymedem: vel Cathamitum vocant: ad ſtuprum rapuit. Parum enim videbatur (vt ait La-
ctantius) ſi in expugāda fœminarum pudicicia maculoſus eſſet ac turpis: niſi etiam ſexui ſuo faceret in-
iuriam. Illud autem eſt verum adulterium: quod fit contra naturam. Hic vero Ganymedes eſt: qui (vt idē
Vergilius teſtatur) raptus ab Alite ſacra miſcet amatori pocula grata ſuo. Sed primus Homerus Gany-
medem ait: adijt raptum propter formam: vt ioui bibere miniſtraret. Quod tamen fictum ab Homero
Nectar & Ambroſia. Fictitia. dicit. M. Tullius: quod neq; ambroſia Dij aut nectare nec iuuentute pocula miniſtrante lætentur. Sed id
ferunt tam moleſtum iunoni fuiſſe: vt ſæuam propter eam cauſam in Troianum genus iram conceperit:
Quæ eadem (vt quidam tradunt) quo tempore cum Carthaginenſibus bellum gerebatur Varroni Con
ſuli irata eſt: ꝙ formoſum puerum in menſa iouis ad exuuias tenendas collocauerat: & ob hanc cauſam
Romannm nomen apud Cānas pene fuiſſe deletum. Puerum enim illum iuno quaſi alterum Ganymedē
verebatur. Troias reliquias Danaum. Reliquias Græcorum dicit: vt paucitatem Troianorum: qui ſuper
erāt demonſtraret. Nam conſtat (vt etiam Liuij teſtatur hiſtoria) Troia capta in cæteros ſæuitū eſſe Tro
ianos duobus Aeneæ. Anthenoriq; & vetuſti iure hoſpitij: & quia pacis reddendæq; Helenæ ſemper au-
ctores fuerant: omne ius belli Achiuos abſtinuiſſe: quare & minor erat eorum numerus: qui ſuperāt Tro-
ianorum: ꝙ Anthenor abeſſet: Immitis. Achilli Plærūq; iracundiam ſæuitia comitatur: & qui vehemen
tius ira concitantur eos eſſe immites & crudeles conſtat. At iracundum Achillem extitiſſe etiam Flaccus
oſtendit: qui de eo inquit. Impiger iracundus inexorabilis acer. Bene igitur cum in alio loco de iunone
mentio incidiſſet: ſæua & irata iuno a Vergi. comprobatur. Quippe quæ Troianis irata ſæuitiam co-
hibere non poterat. Achilli: pro Achillis vſurpatum eſt: nec mirum apud latinos bifariam terminari hu-
ius nominis patrium caſum. Cum apud græcos idem ipſe trifariam exeat: & latini inflectunt. Achillis
Achilli vel Achilli græci vero αχιλλεοσ communiter αχιλληοσ per η ſecundum Ionicos. αχιλλεωσ per ω ſecundum
Atticos: quod idem & reliqua nomina apud græcos patiuntur: quæ in ευσ per diphthongum exeūt. Ma-
ria omnia circū. Tot maria intrauit Aeneas: tam varias oras adijt: vt eius errorem prope immenſum. T.
Liuius appellare ſit auſus.

Vix e conſpectu ſiculæ telluris in altum
Vela dabant læti: & ſpumas ſalis ære ruebant
Cum iuno æternum ſeruans ſub pectore vulnꝰ
Iuno. Hæc ſecum: Me ne incepto deſiſtere victā:
Nec poſſe italia teucrorum auertere regem:
Quippe vetor fatis: Pallas ne exurere claſſem
Argiuū: atq; ipſos potuit ſubmergere ponto
Vnius ob noxam: & furias aiacis oilei:
Ipſa iouis rapidum iaculata e nubibus ignem:
Diſiecitq; rates: euertitq; æquora ventis:
Illum exſpirantem transfixo pectore flammas
Turbine corripuit: ſcopuloq; infixit acuto.

Aſt ego

¶ Vix e conſpectu &c. Oſtenſis irarū cauſis ASCEn.
docet qūo Iuno in Troianos ſeuit & qd i eos
molita eſt: dicēs q cū iam ſeptimum agerent
troiani in erroribus annum & ex ſicilia (que
proxima Italie eſt vſq; adeo vt cōtinens ali-
qn̄ fuiſſe perhibeatur) vbi eneas patrem ſepe
liuerat claſſem ad Italiam appellerent. & cum
vix in altum vela darent leti cum Iuno eter-
nū &c. hec ſecum ſup. ait. Que orō muliebrē
aīm perq̄ graphice exprimit. nihil em̄ mulie-
ri moleſtius q̄ inceptis etiā prauis cogi deſi-
ſtere: & cum id omnibus doleat multo magis
iunoni dolere potuit: que diuum regina & ſo
ror & coniunx Iouis: preſertim cū pallas mi-
nus offenſa plura potuerit. Nā offenſa tm̄ fuit
ab aiace qui per impatiētiā amoris caſſandrā
filiā Priami & vatē in templo palladis opp̄ſ
ſit: Sunt tn̄ qui non oppreſſam ſed ſolūmodo
a tēplo abſtractā dicant iuxta illud ſcd'i huiꝰ. Aiax.
Ecce trahebatur paſſis priameia virgo Cri- Oilei.

nibus a

nibus a tẽplo caſſandra ad itiſq; mineruę Ad
celũ tendẽs ardẽtia lumina fruſtra. Ob hãc er
go iniuriã polluti aut violati tẽpli irata dea
ad radices capharei mõtis in euboia inſula al
tiſſimi diſiecit atq; proſtrauit obruitq; pluri-
mas grecorum naues vnde diomedes.xi.hu-
ius. Scit triſte mineruę Sidus: & Euboice cau
tes vltorq; caphareus: vbi tñ ad vtrãq; opi-
nionẽ alludit. Nã plurimi dicũt nõ ꝓpter vio
lationẽ templi mineruę ſed ꝓpter necem pa-
lamedis filij naupli regis euboię quẽ per inui
diam & factionẽ vlyſſes (vt ad pricipiũ ſcd'i
hui' dicet) occidi curauerat: illic grecos nau-
fragia paſſos: nã cum poſt troianũ excidiũ ar
giuorum claſſis ad euboiam appulſa eẽt: in-
telligeretq; nauplus eã tẽpeſtate laborare vo
lens vlciſci mortẽ filij facem ĩ caphareo mon
te cuius radices aſperrimis cautibus & ſcopu
lis opplete erãt accendi iuſſit: qua viſa greci
ſperantes portum aut ſtationem illic tutã eẽ:
oẽs eo cõtenderunt vẽtis & velis atq; ita plu
rimi naufragiũ fecerũt vñ quia tẽpeſtate pri'
exorta id cõtigit iõ dee aſcribit̃ & qa p̃ frau-
dẽ naupli ẽt nauplo. verꝫ poeta opiniones ꝓ-
poſito ſuo cõducentes tãgit. bñ aũt hic dicit̃
aiacis oilei: quia erat & aiax thelamonius ſeu
thelamonis filius q maior eo ꝙ eẽt fortior &
ꝑſtãtior dictus eſt: ſed ẽt furore raptus ꝓpter
ꝑdita achillis arma ſeipm̃ interemit & in flo
rẽ iacinthũ ſecũdum Oui. li. xiij. transformat'
Aiax minor. eſt. hic aũt oilei filius minor appellatus ꝓnix
admodũ fuit in curſu & vibrande haſte peri-
tiſſimus vt atteſtatur Home. iliados. ij. Verũ
Dona. ne in ĩmenſum creſcat opus audiamus argu-
tiſſimũ donatum cuius verba ſunt. Vix e cõ-
ſpectu. A ſeptimo anno incipit narrationẽ vt
priora reſeruet ad conuiuium Didonis. Vix
leti. vtrũq; temperat. Nam leti erant ꝙ eſſent
propinqui Italie: Sed morte Anchiſe cõtriſta
ti vix erant leti. Cũ Iuno eternũ ſer. ſ. p. v. ad-
uertẽs Iuno troianos de proximitate italie la
borare recrudeſcebat vuln'. & excluſa ab in-
uentione nocẽdi: & a loco & a tẽpore ſic ſuos
dolores intimis ſenſibus numerat. Mene: cõ-
ponit ſumma arte quales habere debuerit co
gitationes carens inuentione ad nocẽdum: &
inducto qualitatis ſtatu per exempla aliena
inuenta conſilia enumerat: & comparat per-
ſonã ſuam cum perſona mineruę & troianorꝫ
& grecorum & inimicitiarum cauſas Mene:
emphaſim habet pronomen: & magnum di-
cendi pondus: quod infra aperuit cũ dicit. Aſt
ego que diuum incedo Regina iouiſq; & ſo-
ror & coniunx. Inceptis deſiſtere victam ince
pta ſunt animorũ deſtinationes. Sal. Nam ta-
lia incepta non conſultorem vertiſſent rerum
peſtem factura. Dolet igitur intentionem ſuã
ſine effectu defeciſſe nec ſupeſſe nocẽdi cõſi-
lium vel tp̃s: & qa bonorꝫ eſt icepta deſerere:
ſi aut prece flectantur: aut ſponte ignoſcãt: oñ
dit vtrãq; occaſionẽ perdidiſſe: & incidiſſe in
ludibrium. Vt ſcilicet ſuperata diſcederet. Rẽ
gẽ ideſt ſi perdere non potuit debui ſuperare
Theucrorum regem. Italia ideſt ab italia. Sic
alibi Bellum ingens geret italia: ergo ſi non
poterat perdere ſaltem diſiungere ab Italia: &
ſi non omnes perirent: ſaltem id obtineret iu-
xta vnum eneam: cuius ſtirpi deberi ſciebat
imperium Romanũ. Quippe vetor fatis er-
go magis debuit vetari Minerua fatis Gre-
Vrere corum. Pallas ne: que non eſſet tanti meriti
Exurere. aut poteſtatis. Exurere claſſem. Comparatio
penarũ

Aſt ego quæ diuum incedo regina: iouiſq;
Et ſoror & coniunx vna cum gente tot annos
Bella gero: & quiſq̃ numen iunonis adoret
Præterea: aut ſupplex aris imponat honorem:

¶ Vix: hoc loco mox ſignificat. E conſpectu: vt adhuc e
ſicilia poſſent videri. Læti: vel alacres & veloces: vt ẽ læ SER.
thus eois currus eqs. Itẽ & virgea lætus pabula feſtinus. Lætus.
Et cum oĩ intentõe. Vel reuera læti: q̃q̃ incõgruũ ſit poſt
Anchiſæ mortẽ: Sed & interitus ſenum minus dolet: &
magis lætos intelligendũ eſt. vt ſit Iunoni cauſa maioris
iracũdiæ. Sic eñ & in ſeptimo iraſcit̃ vbi lætũ æneã ſi-
culo proſpexit abuſq; Pachynno. Salis: maris ſcd'm Ho-
me. Salẽ aũt quo vtimur ſingulari nũero tñ dicimus: cũ Sal.
iocos ſignificamus pluralem tñ ponimus numerꝫ ſcd'm
Lucanũ: q̃ ait. Nõ ſoliti luſere ſales. Aliqñ aũt & vrbani
tatẽ p̃ ſingularẽ numerũ ſignificamus: vt Terẽ. Qui ha
bet ſalẽ qd' ĩ te eſt. i. q̃ res in te eſt maſculini. n. generis eſt
nõ neutri: & neutra triptota ſunt: nec ab hoc accuſatiuo
noĩatiuus eſſe põt hoc ſale. Cũ Iuno ęter. ſer. ſub. pe. vul.
De p̃terito dolorẽ dixit: de futuro metũ: ad vtrũq; vuln'
retulit. Hæc ſecũ ſubaudi locuta. deeſt. n. & hoc fictum ẽ:
vt ſupius diximus: vñ. n. hoc ſciret poeta? bñ autem im-
patientiam doloris oſtendit detrahendo ei ſolatia: vt in
quarto ſolã inducit Didonẽ: En qd agor? rurſus ne ꝓcos
irriſa priores. Me ne: ne nõ vacat: ſignificat. n. ergo: & eſt
cõiunctio rõnalis. Incepto deſiſtere: tolerabilius eſt. n. nõ
inchoare q̃ incepta deſerere. Nec poſſe ita. teu. auer. regẽ.
Sic in. vij. Vincor ab ænea: & detraxit more ſuo prouin-
cię præpoſitionem: nõ. n. dixit de Italia: ſed Italia. Quip
pe vetor fa. reuera inquit fata me prohibent: ergo Iuno
ignorat vim fatorũ: ſed hoc nõ poſſumus dicere quia ſu-
perius lectum eſt. Si qua fata ſinant. Et progeniem troia-
no a ſanguine duci Audierat. hoc ergo eſt. oẽs res homi-
num. aut ex nr̃a voluntate deſcendunt: vtputa ſedere ſur
gere: aut ex fati neceſſitate vtputa naſci mori: aut ex deo
rũ voluntate: vtputa nauigare: vel honoribus frui. Nũc
de nauigatiõe agit̃ & bñ inuidioſe: quaſi etiã hui' rei po
teſtatem ei poſſint fata detrahere. Eſt & alter latens ſen-
ſus: vt ſperet reginam cõtra exulis fata poſſe aliqd: ſi Mi
nerua numen inferius valuit cõtra fata victorum. Pallas Pallas.
ne: minerua απο του παλλειν το δορυ. ideſt ab haſtæ cõcuſ
ſione: vel ꝙ pallantem gigantẽ occiderit. Claſſem ad in-
uidiam poſuit: vt pro vna naui claſſem dicat: Sic Venus
nauibus infandum amiſſis: cũ Orontis ſola perijſſet. Aut
reuera vnã nauem ſignificat. vt Hora. Me vel extremos
numidarum ĩ argos Claſſe releget. Claſſis enim dicta eſt
απο των καλων. i. a lignis: vnde & calones dicuntur qui mi
litibus ligna portant: & καλοποδια. Potuit: ad illud refer
tur quod ſupradixit: Nec poſſe. Vnius ob noxam: in iſtis
ſermonibus vnius illius ipſius naturaliter media produ
citur ſyllaba: ſed cum opus eſt corripitur: hac excuſatõe.
ꝙ quotiens vocalem longã vocalis ſequitur ei vires de-
trahit: vt eſt iſulæ Ionio in magno. Et ſub ilio alto: & ob Accent'
hoc mutat accẽtũ: ĩ latino. n. ſermone cũ penultima cor-
ripit̃: antepenultima habet accentũ vt hoc loco. vni' ob
noxiã: & contra nauibus infandum amiſſis vnius ob irã
ꝑdimur. Noxam: pro noxiã & hoc inter eſt iter noxam Noxa ꝓ
& noxiam: ꝙ noxia culpa eſt. ſ. peccatum noxa autẽ pœ- culpa re-
na. Et furias aiacis oilei: amorem: vt in Buco. Seu qcũq; perit̃ con
furor. Oili: non vacat. Nam & duo aiaces fuerunt: & am tra Serui.
bo furuerunt: ſed ira Telamonius: hic amore: & eſt gręca
figura vt ſi dicamus æneas Anchiſæ: & ſubaudiamus fi
lius. Hac autem figura vtimur circa patres & circa ma-
ritos tantum: vt Vergi. Deiphobe glauci. i. filia. Item he
ctoris andromache. i. vxor ipſa: bene: dulcis eſt enim ꝓ-
pria manu quæſita vindicta. vnde plus dolet Iuno alie-
nis viribus ſe vti: vt Aeoli: vt inferorum: ſicut ipſa Fle-
ctere ſi nequeo ſuperos acheronta mouebo. Rapidum:
velocem vt eſt. Cum rapidus ſol nondũ hyemem cõtin-
git equis:

Manubiæ Fulmen quorũ ſit. git equis: iam preterit eſtas. Itẽ rapidi ve potẽtia ſolis Iacu⸗
lata: in libris ethruſcoꝝ lectũ eſt: iactus fulminũ manubias
dici: & certa eſſe numina poſſidẽtia fulminũ iactus: vt Io
Rates uem Vulcanum & Mineruã: Vnde cauendũ eſt: ne aliȷs hec
numinibus demus. Et nubibus: ſcd'm phyſicos: qui dicũt
colliſione nubiũ fulmen creari. Rates: abuſiue naues: Nam
proprie rates ſunt cõnexe inuicẽ trabes. Illũ: autorẽ. ſ. crimi
nis. Expirantẽ flãmas: non animã dicit flãmas: ſed cũ ani⸗
ma fulminis flammas euomentẽ: vt ſuperius Pleno nomi
ni adiecit opum. i. diues opum. Sic huic verbo cũ plenum
ſit expirat addit flammas vt alio loco. Confixi expirãt ani
mas. Turbine volubilitate ventorũ. Scopulo ſaxo eminẽ⸗
Scopulus ti. ſcopulus autẽ aut a ſpeculando dictus eſt: aut a tegmen⸗
to nauium αποτονσ κεπαξειɥ. Contigerunt autẽ iſta circa
chaphareum montem euboiæ. At ergo. nunc comparat ſin
gula: & ne leue eſſet qđ dixerat ego: addidit deorum regi
Incedere. na. Sic Sallu. nos aũt hoc eſt populus roma. Incedo: incede
Iuppiter uno. re proprie eſt nobiliũ perſonarũ. Iouis & ſoror & coniunx:
phyſici Iouẽ etherẽ. i. ignem volunt intelligi: iunonẽ vero
aerem. Et quoniã tenuitate hec elementa paria ſunt: dixe⸗
runt eſſe germana. Sed quoniã iuno hoc eſt aer ſubiect' eſt
igni. i. Ioui iure ſuperpoſito elemento mariti traditum no
men eſt: Iouem autem a iuuãdo dixerunt. Nulla eñ res ſic
Actũs. temporis. fouet omnia queadmodum calor. Tot annos. Licenter in
iſtis locutiõibus & accuſatiuo vtimur & ablatiuo. Dicim'
eñ & tota nocte legi: & totam noctem legi: Honeſtior au⸗
tem locutio eſt per accuſatiuum. Et quiſq: non troianorũ:
ſed omnium generaliter. Preterea: poſtea vt preterea vidit
nec portitor orci. Amplius obiectam paſſus trãſire palu⸗
dem.
DAT. ¶ Vix e conſpectu Sicule teluris in altum. Vela dabant læ
ti: Alia in narrandis rebus Hiſtoricorum: alia Poetarum
lex eſt: & Hiſtoricis quidem mos eſt: vt a rerum initio or⸗
diantur: & continuam narrationem ad finem vſq; perdu⸗
cant. Poetica autem diſciplina & lex eſt eiuſmodi: vt a re⸗
rum medio initium ſumat & ad ipſum poſt initium reuer⸗
tatur. Id ſeruauit Vergi. diligenter: cum ad principium ac
ianuam narrationis veniſſet. Qui cum primo verſu polli
ceretur producturum ſeſe de Troiãis littoribus Aeneam.
Troie qui primus ab oris: Italiam fato profugus Lauinaq;
venit littora: Narrationem poſtea exorſus Aeneæ ipſius
claſſem non de Sicilia producit Vix e conſpectu Sicule tel⸗
luris in altum Vela dabant leti. Homerum imitat' eſt: qui
Vlyſſis errorẽ non a Troiano littore deſcribit: ſed facit pri
mo nauigantem ex inſula Calipſonis: & ex perſona ſua per
ducit ad Pheacas. illic vero in conuiuio Alcinoi Regis nar
rat ipſe quemadmodum de Troia ad Calipſonem vſq; per
uenerit. Poſt Pheacas vero rurſus Vlyſſis nauigationem
ad Itacem vſq; ex perſona propria Poeta deſcribit. Et Ver⸗
gi. Aeneam de Sicilia producit: cuius nauigationem deſcri
bendo (vt etiam ait Macrobius) perducit ad Libyam: vbi
in Didonis conuiuio ipſe narrat Aeneas vſq; ad Siciliam
Perlecto dathi. de Troia nauigationem ſuam. Et addit vno verſu quod
iam copioſe poeta deſcripſerat: Hinc me digreſſum ve⸗
ſtris Deus appulit oris. Poſt aphricam quoq; rurſus Poeta
ex perſona ſua iter claſſis vſq; ad ipſam deſcripſit Italiam.
Interea medium Aeneas iam claſſe petebat: Cert' iter. Sed
hæc hodie (ſi ita certum eſt vobis) ſatis. Habes optime An
dreocci pater. q̃ in prima æneidos lectione a nobis expoſi⸗
ta ſunt: queq; tuo iuſſu ſcriptis quoq; mandata. Vbi ſiquid
erratum perſpexeris: feceris humaniter ſi pro tuo arbitrio
emendare volueris. vale ac tibi perſuade tuam plurimum
apud me autoritatem valere.

penarum. Minerua potuit naues grecorum &
ipſos exurere: vrere eſt aliquid ledere incendio
exurere eſt penitus abolere incendio. cõfirmat
autẽ poeta ſoli eneæ deberi imperiũ: cũ de ipſo
ſolo laboret iuno. Illum expirantem: illa ꝓpter
vnum plurimos perdidit: ego a plurimis offen
ſa vnum ab Italia arcere non poſſum: & qđ au
get dolorem oſtendit Mineruã minorem deam
Iouis fulmine vti potuiſſe: & in pena delicti de
fendit autorem. Si ergo iniuſte grauiſſimũ per
tulit ſupplicium: multo magis eius ſociȷ. De⸗ Venialis. ſtatus.
fendit aũt culpam in amorem reȷciens. & vti⸗
tur veniali ſtatu. Factum eñ quod manifeſtum
eſt non purgatur: niſi dicatur non erat ſue men
tis nec ſui conſiliȷ aiax: ſed furore amoris trahe
batur. Nam quicquid fit per pathos: non aſcri
bitur homini Diſiecitq; rates. Ne ſi alicui con⸗
tigiſſet euadere: haberet nauigandi ſubſidium
Euertitq; equora ventis: alieno eſt vſa imperio
nam Iouis fulmen arripuit: & neptunni impe⸗
rium. habuit eñ poteſtatem in ventos qui alie
no ſubiecti ſunt imperio. Illum: emphaſim pro Violatio cassandre.
nomen habet quaſi temerariũ: conſyderatũ ſa⸗
crilegum prophanum qui in templo deæ vir⸗
ginis ante aras in conſpectu numinis regiam ſa
cerdotem intactam violauit. Pectore: quo vul
nus omnino letale eſſet. Turbine corripuit: nã
aliter infigi non poterat & oſtendit vim ire in
tanto impulſu. Voluit infigi ſcopulo: ne ad lit
tus deueniẽs ſaltem ſepulturam acquireret. Aſt
ego que diuum incedo regina Iouiſq; Et ſoror
& coniunx. Declarat quid illud ſit Aſt ego ſci⸗
licet que in omni genere rerum Mineruam ſu⸗
pero. Sum eñ regina. Sum ſoror & coniunx Io
uis. Vnde deberem ab eo qui frater eſt & mari
tus omnia impetrare. Vna cum gente tot ãnos
cum Minerua vno ictu potuerit. Preterea: in me
dio poſuit & bis eſt repetẽda: hec Donatus: qui Bero.
bus addamus que in Seruium ſic dicit Beroal⸗
dus Apud eruditos & idoneos ſcriptores noxa Noxia.
pro culpa reperitur frequentius q̃ pro pena: qđ
iuriſconſul. apertiſſime oſtendit ſcribens de ver
bo. ſig. Noxe appellatione omne delictum cõ
tineri: inde noxales actiones nominantur a no
xa: hoc eſt maleficio & peccato ſeruorũ. Quin.
in declamationibus inquit manifeſtiſſima qua
q; noxa: ideſt delicto. Ouidi. Inuidiam noxe de
trahit illa meę: ideſt culpe. Liui. Ob quam meã
noxam. ideſt delictum: & ita paſſim apud eru
ditos noxa accipitur. vnde Vergi. proprie locu
tus eſt Vnius ob noxam: ideſt culpam: nec ex⸗
ponendum eſt pro vt exponit Seruius noxam
pro noxiam quinetiam noxa ſignificat dãnũ
& periculum ac detrimentum in qua ſignifica
tione ſepiſſime apud priſcos reperitur. Ouidi.
Nocte nocẽt poete ſine noxa luce bibuntur. Co
lu. nebulas ac pruinam ſine noxa perfert: & ali⸗
bi omnem iniuriam ſine noxa patitur Sueto.
Sine vlla ſua noxa adeſſent idus Martie. No⸗
xia vero ſepius adiectiuum eſt q̃ ſubſtantiuum
& ſignificat nocentem: cuius rei plena ſunt om
nia & noxiȷ ſontes nuncupantur. Curioſus pro
fecto lector ex frequenti antiquorum lectione
comperiet id veriſſimum eſſe qđ a nobis tradi

tur: & differentiam illam Seruiȷ vtpote futilem ac prerancidam eſſe repudiandam. hec ille. ¶ Ordo eſt. Troes
ſup. ſeu eneade: hoc eſt æneas cum ſociȷs: leti. ſ. propter vicinitatem Italie quam ſeptennio queſiuerant: & im⸗ Ordo. Læti.
mores anchiſe forſan ꝙ in diſceſſu letius accepti fuerant ab aceſte ſiculorum rege: qui etiam abeuntibus vina
dederat. vnde ſtatim dicetur: Vina bonus que deinde cadis onerarat aceſtes Littore trinacrio dederatq; abeũ⸗
tibus heros. Diuidit. Non in decore ergo poſt opiparum epulum qđ aceſtam dediſſe veroſimile eſt letos dicit
poeta ingenioſiſſimus: hoc innuens quia fere extremum gaudiȷ luctus occupat. ipſi ergo leti & vicinitate Ita
lie & baccho exhilarati dabant vix e conſpectu ſicule tellluris vela in altum. ſ. mare. i. vix verum fuit dicere ꝙ
ab in ſicilie portu ſtantibus non amplius videri poſſent: verumtamen fuit: Donatus argute conſtruit vix cum

nomine leti: vt ſint non plane leti ſed vix leti at ego (quia vbiq; troiani Italiam leti aſpiciebant: vt in tertio Italiam leto ſocij clamore ſalutant: neq; ab re cum vnūquodq; naturaliter in locū natiuū ac vnde originē traxit reddeat) malim dicere plane letos ꝓpter cauſas dictas. & ruebāt. i. proruebant ſcd'o & pleno curſu: ſpumas ſalis. i. maris ſalſi quas precipiti ſulcatione faciebāt: ere: ideſt roſtris eratis: hoc eſt ere munitis iam tūc ſup. cū. i. quando: Iuno ſeruans ſub pectore vulnus. i. fomitem iracundie quo vulnerabatur: eternū. i. implacabilem: ait ſup. aut meditata eſt hec: que ſequuntur: ſecum. i. in animo ſuo: Mene. i. nunquid equum aut decens aut tolerabile eſt me. ſ. que vt dicit diuū incedo regina &c. (Quia ſecū & incenſa furore loquitur dea: apta vtitur Eclipſi) deſiſtere incepto quod triſtius & turpius eſt q̄ nō incepiſſe incepit aūt genus troianum extinguere & carthaginē ad monarchiā ſublimare: victā: quod triſtius eſt q̄ ſi ſponte: mutato cōſilio deſiſtat: ſicut factura eſt tandē vt pollicetur Iuppiter dicens paulo inferius Quin aſpera Iuno que mare nunc terraſq; metu celumq; fatigat. Conſilia in melius referet: mecūq; fouebit Romanos rerū dominos gentēq; togatā: nec poſſe qd' triſtius eſt q̄ nolle auertere Italia qd' indignius eſt q̄ ſi vetatur occidere ſolū virtute aūt prepoſitionis conſtruitur cum ablatiuo aut ſubauditur ab vt vult Donatus vt ſit ab Italia q. d. nō a toto mūdo ſed ab Italia dumtaxat que nihil ad eum pertineat regem teucrorum: non dicit Dardanidarū quippe qui inde originē traxerunt ne ſit eis iuſtū redeundi deſideriū: vocat aūt æneā regē in gloriā iulie domus qa glorioſum eſt ab hoſte laudari. vnde Dido ad finē huius primi Ipſe hoſtis teucros inſigni laude ferebat Quippe. i. qa certe: aut ironia eſt: cū pallas contra fatū maiora fecerit: nam in fatis erat grecos victores in patriā reuerſuros: quod pauciſſimis datū eſt: ſed ſatiſfactū tamen fatis: que a protheo caſſandra & calchante de troiano excidio prodita fuerant. Innuit ergo ſe fatis nō aſtringi licet fata obſtent: nā fruſtra tenderet atq; foueret imperiū carthaginenſe ſi ſciret fata obſtare: nec vinci poſſe. Cū ergo dictū ſit Si qua fata ſināt iam tū tenditq; fouetq;: certum eſt q̄ ſciuit fata obſtare ſed ſperauit ea contrarijs fatis vincere poſſe. Nam vt maiora numina minoribus preiudicant: ita ſecundū ethnicos fata fatis. Probat ergo ſe poſſe fata vincere: nam ſi pallas inferior dea maiora contra fata (vt videtur) potuit: quis negabit Iunonē ſuperiorem in minora poſſe (dicit ergo) Pallas ne. q. d. nonne verū eſt q̄ pallas potuit exurere. i. fūditus vrere: claſſē. i. cōfluxū nauiū argiuū: ꝑ argiuorū atq; ſubmergere ipſos. ſ. argiuos pōto. i. mari euboico iuxta capharea montē: ob. i. propter noxā. i. culpā: & pro. i. furias. i. inſanos amores ꝓpter quos caſſandrā vitiauit aut a tēplo minerue abſtraxit: vnius. ſ. hominis: videlicet aiacis oilei ſup. filij aut ob noxā & furias vnius. i. ſolius aiacis oilei. q. d. maxime: cū ego offenſa a multis nō poſſim vnū auertere ab Italia. iuſta eſt ergo Iunonis querela: cū ipſa maior ſit & minus petat: minus eñ eſt auertere q̄ ſubmergere & exurere: & minus auertere teucros ab Italia que ad eos nihil pertinet q̄ argiuos ab argis (Scribit aūt oilei & ꝓfert oili: eſt eñ ei dipthōgus greca ꝑ qua greci. i. ꝓferunt. Et ſi quis dicat: ſubmergere aut obruere claſſem nō pertinere ad Iunonē que nō maris ſed aeris inferioris aut terrarū dea eſt Rñdet q̄ pallas nō ſuis ſed Iouis & neptūni freta eſt opibus. Nā vt phyſice. i. naturaliter loquamur pallas ſignificat ethera. i. ſupremū & puriſſimū aerē vn̄ e cerebro Iouis nata fingit & dea ſapiētie. Iuppiter aūt aerē mediū in quo fulmina & tonitrua exercētur: Iuno vt dixi inferiorē aerē: & ideo quia fulmīa potiſſimū in media regione fiūt & raro ad ſupma aſcendūt: ideo minerua dicit vſa fulmine Iouis: qa vero generant in terris ſulphuratis & pinguibus qualis eſt æthna & vbi vulcanus Iouis fulmina fabricare fingit: ideo faber iouis fingit & qa veti nō aſcendūt vltra mediā regionē: vn̄ qa nō attingūt verticē olympi mōtis in theſſalia vbi cineres holocauſtorū ventis nō aguntur: nā annū totū immoti manent: ſed in media regione aeris poſtq; ex terra exhalauerūt potiſſimū exercent: ideo dicet eolus ad iunonē Nymborūq; facis tēpeſtatūq; potentē: dicit ergo in augmentū rei) Ipſa. ſ. pallas non implorans alia numina quorū intereſſet: ſed vt dicunt ipſamet & in proptia perſona: quod vindicte cupidis dulciſſimū eſt. Iaculata. i. iaculans aut deijciens e nubibus rapidū ignē iouis. i. fulmen ad iouē pertinēs qui & frater & cōiunx: diſiecit. i. proſtrauit aut diſperſitq;. i. ſimul rates. i. naues (hoc loco) ꝑ pro et euertit. i. ab imo ſurſum vertit: equora. i. maria prius equa. i. tranquilla: & corripuit. ideſt celeriter rapuit turbine. i. volubilitate vētorum: illū. ſ. qui caput inimicitie aut irarū erat aiacem videlicet: expirantē. i. animā efflantē: & hoc pectore tranſfixo (Ideo aūt prius corripuit eū turbine vt turbatū & exanimatū faceret: qa fulmina ſcd'm Ply. nō ꝓſternunt niſi metu exanimatos) & infixit. i. illiſit ſcopulo acuto (Scopulus eſt ſaxū in aquis eminēs) Aſt. i. ſed ego que incedo regina diuū. i. diuorū: & ſoror & cōiunx iouis: gero bella tot annos. ſ. cōtinuo eos perſequēdo: vbi mineru a vno impetu de ſuis aduerſarijs vltionē ſumpſerit: cū vna gente. ſ. troiana vbi pallas multā grecorū gentē diſiecerit: & . i. & putas q̄ quiſq;. i. quiuis mortaliū: adorat. i. adorabit preterea. i. poſtea. poſt hac aut amplius: numē. i. diuinam poteſtatem iunonis: quia ad nutū aliud gerere putabit. q. d. minime. quia vbi conſtabit iunonem (hoc eſt me: loquitur eñ iuno) non poſſe iam paruā rem cum maxime velit: quis ei diuinam poteſtatē concedat: aut quis ſupplex. i. ſupplicans & ſe humilians imponit pro imponet (quidam legunt adoret & imponat) preterea ideſt poſthac: aut preter hāc vicē aris. ſ. iunonis (hoc eſt meis inqt iuno) honorē ſcilicet dijs debitū quaſi dicat nullus quia credar nil poſſe ſi hoc non potero. & ita vilis & abiecta habebor apud omnis mortales.

Aſcen. ¶ Talia flāmato &c. Bn̄ inquit flāmato: quia plus eſt inflāmatū eſſe q̄ acceſſum: prius eñ accendit aut incēdit rogus aut pyra q̄ inflāmatur qa nō pōt flāmā emittere qd' incenſum nō eſt: vn̄ in. iiij. enei. his dictis incenſum aīm inflāmauit amore: prius ergo ꝓpter iniurias illatas incēſa aut accēſa erat Iuno: vn̄ dictū eſt his accenſa ſuper: nūc aūt vbi aīaduertit etiā cōtumeliā q̄ ſibi oriret ſi incepto cogeret deſiſtere: inflāmata dicit. Sed hec & alia multa ingenioſe explicat

Dona. Donatus: cuius verba ſunt. Flāmato: ſuperius dicit accenſa ſed plus eſt flammato. p. Vt oſtendat quantū accreuerat ira ex comparatione Minerue nocendi aūt cōſilium de Minerue exemplo cepit preſertim cum troianos videret nauigantes. Nymborum in patriam habet rationem perſone non regine: ſed irate que occaſionem nolit amittere loci & temporis. Nam ſi rationem

Poeta. Talia flammato ſecum dea corde volutans
Nymborū ī patriā loca fœta furientibus auſtris
Aeoliam venit: hic vaſto rex Aeolus antro
Luctantes ventos tempeſtateſq; ſonoras
Imperio premit: ac vinclis & carcere frenat.
Illi indignantes magno cum murmure montis
Circū clauſtra fremunt: celſa ſedet Aeolus arce
Sceptra tenēs: mollitq; animos: & tēperat iras.
Ni faciat: maria ac terras cœlūq; profundum
Quippe ferant rapidi ſecū: verrātq; per auras
Sed pater omnipotens ſpeluncis abdidit atris
Hoc

Hoc metuens:moleq; & montes inſuper altos
Impoſuit:regemq; dedit: qui fœdere certo
Et premere:& laxas ſciret dare iuſſus habenas.
Ad quem tũ Iuno ſupplex his vocibus vſa eſt.

SER. ¶Talia flammato. Q d' ſuperius intermiſerat: nunc red-dit. Nam dixerat ſuperius hec ſecũ:& modo ait Volutãs.i. Nymbi cogitãs. Nymborũ: Nymbi nũc ventos ſignificãt pleruq; nubes:& pluuias:ergo ꝓut locus fuerit intelligendũ eſt:ꝓ-Fœta prie tamẽ dicunt nymbi repẽtine & precipites pluuie. Nã pluuias vocamus lentas& iuges Loca fœta: Nũc plena: vt alio loco:Fœta armis. Sciendũ eſt aũt dicit fœtã&grauidã & partu liberatã: vt fecerat & viridi Fœtã mauortis in an-tro:Enixã aũt eã fuiſſe:Lac qd' pueris prebebat oñdit Item fœtã in illo loco grauidã oñdit:Non inſueta grauis tenta-bunt pabula fœtas Ergo qa fœta medius ſermo eſt: Bñ hoc loco epitheto diſcernit: dicẽs grauis fœtas vt bonũ facinus & malũ facinus dicimus:& bonũ venenũ & malũ venenũ. Auſtris:figura eſt celebrata apud Verg. vt eſt ſpẽs pro ge-nere. Lege at apud enniũ furẽtibus vẽtis . Sed quaſi aſperũ Oẽs geo-graphi. contra Ser. ſẽtiũt fugit:Et poſuit auſtris ꝓvẽtis. Aeoliã venit. Nouẽ inſulæ que ſunt poſt fretũ Sicilie appellantur æolie ab æolo Rege hippote filio:licet & habeãt ꝓpria nomina. vñ Vergi. ait Aeoliã lipari: Poete quidẽ fingũt hũc eſſe regẽ vẽtorũ. Sed vt Varro dixit rex fuit inſularũ:ex quarũ nebulis&fumo vulcanie inſule predicẽs futura flabra vẽtorũ ab iperitis vi ſus eſt vẽtos ſua ptãte retinere. Hic illic: vt ſuperius: hic cur rũs fuit. Vaſto antro: Phyſica rõne hoc fingit poeta. Natu rale em̃ eſt : vt loca concaua plena ſint vẽtis: Luctantes: ela borantes egredi. Sonoras: grauiſonas: & eſt tẽpeſtatis epi-theton. Ordo aũt Aeolus luctantes: ventos & tempeſtates ſonoras vaſto antro premit. Ac vinclis & carcere frenat: Carcer. Tranſlatio eſt per poeticã licentiã fcã. Carcere: carcer eſt vñcunq; ꝓhibemur exire: dictus quaſi acer ab arcendo. Lo cũ aũt in quo ſeruant noxij carcerẽ diximus nũero tantum ſingulari. Vñ vero erũpunt quadrige: carceres dicimus nũe Sedere. ro tantũ plurali. Licet pleruq; vſurpet poeta : vt eſt Ruunt que effuſi carcere currus. Illi indignantes: Hic oſtendit quid ſit luctantes. Magno cũ murmure mõtis non circum mõtis clauſtra:ſed cum magno montis murmure fremebant: Sic fremebant vt etiã antra poſſent ſonare. Celſa arce ſecundũ qd' ſuperius diximus. Venti em̃ melius deprehendũtur ex alto. Sedet: nõ ociatur:ſed curat apud antiquos enim ſedet conſyderat ſignificabat. vt alio loco ait Turnus ſecreta val le ſedebat: Mollitq; animos.i.ventos ἀπὸ τῶν ἀνέμων: Vt alibi. Quantum ignes animeq; valent : Et Hora impellũt anime linthea Thracie. Molit autem ideo dixit. vt per trã ſitum oſtenderet vitia nature nulla ratione mutari. Sed mi tigari aliquatenus poſſe. Maria ac terras cœlumq; profun-dum:at qui quatuor elementa ſunt:terra:mare : aer : ether: ſed hoc loco rite pretermiſit etherem: qa venti non turbãt ſuperiora vt ait Lucanus pacem ſumma tenent ſed aut ter-Cœlum ras:aut maria:aut aerem. Nam cœlũ hoc loco pro aere po-ſuit : Vt Lucretius in hoc celo qui dicitur aer. Ferant. i. au ferant:&eſt apheresis. Rapidi veloces: vt ſupra. Verrantq;: Verro. Verrere eſt trahere a rete quod verriculum dicitur. Eſt aũt principalitas verbi verro verris preteritum verſi. Vnde ſit participium verſus. Hinc alibi:Et verſa puluis inſcribitur haſta. ideſt tracta. Hoc metuens: Timens ergo Iuppiter Ti met non ſibi ſed elementis: ne turbentur eruptione vento-Fœdus rum:vt ſi dicas Bellorũ tempore virum fortem Timere:nõ ſibi ſed liberis ſuis. Molemq; & montes. ideſt molem mon tis:Et eſt figura: Vt vna res in duas diuidatur metri cauſa interpoſita coniunctione vt alibi:pateris libamus & auro ideſt pateris aureis. Fœdere. Modo lege alias pace que fit in ter dimicantes: Fœdus autem dictum vel a fecialibus: id ẽ ſacerdotibus per quos fiunt fœdera: vel a porca fœde lace-rata ideſt lapidibus ceſa:vt ipſe alibi:Et ceſa iungebat fœ-dera porca. Et premere & laxas ſciret dare iuſſus habenas: Permanſit in trãſlatione. Iuſſus autem ob hoc poſuit quia ſuo

rationem regine haberet:mitteret aliquem: qui eolo iuberet. ſed quia mãdata : niſi ipſa adeſſet poterant aut negligentius agi aut differri:& ſic preteriret nocendi occaſio: ommiſit perſonam regine:& ſic monet poeta per noſipſos agendũ qd' rectius curari volumus & inferiori perſone exhibendũ honorẽ:ſi illa indigemus. Nã gra-tatur ſibi a potiore eſſe delatũ: Cetera ſignificãt ventos cauis terre oriri. Supplex: nõ quia ſup-plicãtis verba ſit locuta:ſed quia venit: hec Do natus. per nos autem negocia noſtra rectius fie ri ꝙ per alios docet graphice apud Aulum Gel lium eſopus ca. xxix. lib. ij. vbi habetur apolo-gus de caſſita auicula: que pullos non tranſfe-rendos docuit donec ipſe dñs meſſis minatus erat falcem in ſegetẽ ſuã mittere. vt illic quiuis videre põt huc aũt deducã verba Beroaldi in Seruiũ que huiuſmodi ſunt. Geographi omnes BERO. ſcribunt inſulas eolias eſſe numero ſeptem: nõ nouem : quarũ nomina hec ſunt. lipara: hiera: ſtrongyle: didyme: eriphuſa: phenicuſa: & no-Aeolie. uiſſima euonymos. Strabo in ſexto: Plynius in tertio: Solinus Mella de eolijs que alijs nomini bus vulcanie : liparie: epheſtiade nuncupantur ſcribentes numero tantũmodo ſeptem eſſe di-xerunt: quibus vt pote orbis ſitum deſcribenti bus credere mali. ꝗ ſeruio grãmatici ptes vſur panti. hec Beroaldus. ¶Ordo eſt. Dea. ſ. Iuno Ordo. volutans .i. agitans&verſans ſecũ talia.i. tales iniurias& contumelias corde flãmato.i. in flã-mis flagrante venit.i. proficiſcitur in eoliã pa-triam.i. que eſt patria nymborum: ideſt vento rum cum nubibus ortorum aut commixtorũ: appoſitorie loca feta: ideſt referta: aut fecunda auſtris: ideſt quibuſuis ventis nymboſis. furen tibus : ideſt indignantibus ꝙ incluſi eſſent aut furentibus dum erumpunt fecunda inquã ven tis: ideſt materia ventorum ſcd'm phyſicam ra tionem ſed ſecũdum poeticam fictionem etiã ventis ipſis qui fingũtur in terris incluſi ab eo-lo contineri. (Elegit tamen doctiſſimus poeta vocabulum nature conueniens. Nam feta dicũ tur loca ventis que fetus continent ventorum licet nondum mereantur dici venti: ſicut mu-lier feta que embrionem concepit licet necdũ homo ſit) Aeolus rex ſcilicet ventorum : pre-mit hic. i. in hac dicta regione videlicet eolia: antro vaſto.i. valde amplo & capaci ventos lu ctantes.i. erumpere nitentes:& tempeſtates ſo-noras.i. ꝗ cũ ſonitu emittuntur : aut que etiam illic ſonore ſunt: vnde dictum eſt in. iiij. Geog. aquas eſſe ſub terris lucoſq; ſonãtes. premit di-co: imperio.i. maieſtate imperiali. (Creditur eo lus ventis imperare : ꝙcum ſiluam cederet que in promontorio erat eos mari immiſiſſe viſus ſit: quos illic renata ſilua rurſus excluſit: aut qa inſulas ventoſas & vix aliud poſſideret dictus eſt ventorum rex in deriſionem. vnde Neptun nus ſtatim dicet. Illa ſe iactet in aula Aeolus & clauſo ventorum carcere regnet)& frenat ven tos vinclis & carcere: inde ergo furere dicũtur vnde ſubdit Illi. ſ. venti: indignãtes.i. indigne ferentes. ſ. claudi et vinciri fremunt circum clau ſtra: cum magno murmure mõtis.i. qd' naſcitur non a mõte:ſed ex relatiõe aut repcuſſione mõ tis aut a ventis in ipſo monte ſub quo includũ tur: eolus ſcilicet rex ſedet in celſa arce tenens ſceptra id ẽ inſignia regalia & mollit.i. mitigat & mollificat animos. ſ. ventorum:& temperat ideſt moderatur iras (hoc ergo officium eſt bo ni regis durã gentẽ gubernãtis : quippe.i. quia certe ni.i. niſi ſup. eolus faciat. ſ. quod dictum eſt

eſt.ideſt niſi temperet iras ventorum: ipſi rapi
di:ferant.i.propellant ſecum & verrant.i. tra-
hant por auras : maria ac terras & cœlum pro-
fundum .i.aerem : hoc eſt omnia elementa ad
que peruenire poſſunt nam ignem elementarē
non attingunt: Sed pater omnipotens.i.Iuppi
ter ſummus deus: qui ad ceteros dicit Celicole

ſuo nihil facit imperio.|Nam tolle hoc & maior eſt omni
bus dijs ſi ad eius voluntatem poſſint elementa confundi
vt ipſe æolus mihi iuſſa capeſſere fas eſt. Simul & vento-
rum oſtendirur vis. Quibus parum fuerat montem ſuper
poni:niſi & regem acciperent: qui ipſe quoq; alieno pare-
ret imperio. Ad quem pro apud quem. vt ſupra.

mea membra dei ipſe enim caput eſt abdidit.i.occluſit.ſ.ventos:ſpeluncis atris ideſt caliginoſis:metuēs hoc
ideſt ꝙ omnia ſecum traherent ſi ad libitum emitterentur. & impoſuit inſuper molem & altos montes. i.mo
lem altorum montium(Licet hoc poeticum ſit certum eſt tamē patrem omnipotentem deum ipſum verum
& maria & ventos ſuis limitibus continere.qui aliter vniuerſam terram obruerent)& omnipotens pater Iup
piter ſcilicet dedit.ſ.ventis regem videlicet eolum.qui ſciret &.i.ſimul premere.i.arctius conſtringere ventos
ſcilicet federe.i.pacto certo ideſt a deo conſtituto & ſciret dare iuſſus. ideſt quando a deo aut Iunone hoc eſt a
ſuperiore numine mandatum haberet.habenas laxas : ideſt liberam eruptionem metaphora ſumpta ab equis
qui laxis habenis excurrunt. Ad quē ſcilicet regem aut deum ventorum.Iuno ſupplex: ideſt ſupplici ſimilis
cum non ipſam venire decebat ſed quemuis ad eolum mittere aut fingens ſe ſupplicem vt copioſius impe-
traret ſupplex ꝙ exegiſſet imperioſa: vſa eſt tum.ſcilicet vbi ad eum venerat. aut cum eolum in tali imperio
videret his vocibus,ideſt hac oratione ſequente.

Aeole(nãq; tibi diuũ pater atq; hominũ rex Iuno.
Et mulcere dedit fluctus: & tollere vento.)
Gēs inimica mihi tyrrhenũ nauigat æquor:
Illium in Italiam portans: victoſq; penates:
Incute vim ventis: ſubmerſaſq; obrue pupes:
Aut age diuerſas: & diſijce corpora ponto.
Sunt mihi bis ſeptē præſtãti corpore nymphæ
Quarum: quæ forma pulcherrima: Deiopeiã
Connubio iungam ſtabili: propriãq; dicabo:
Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat: & pulchra faciat te prole parentem.

Aſcen. ¶ Aeole namq; &c. Plena artificij eſt hec ora-
tio nihil eñ pretermittit iuno qđ ad eã rē quã
exorare vult facere poſſet Cum eñ poſſet im-
perare rogat: & in beniuolentie ſignũ proprio
nomine cõpellat:nec ſe dominã eoli:ſed amicã
gerit:captãs per hoc beniuolentiã eius que pri-
ma is qui aliquid impetrare volũt captãda :cũ
oportunitate quã captaſſe innuitur in ſuperio-
ri verſiculo vbi dictũ eſt:ad quē tũ Iuno:quaſi
tũc quũ optimũ erat: deinde vt Seruius docet
oſtēdit qđ petit fieri poſſe atq; in eius a quo pe
tit eſſe poteſtate dicēs: tibi diuũ pater atq; ho-
minũ rex:& mulcere dedit fluctus & tollere vē
to:oſtendit iuſtũ eſſe quia contra gentē inimi-
cam cõtra quã iuſtam petat vltionem:oſtendit
modũ quo fieri poſſet dicens ſubmerſaſq; ob-
rue puppes &c.premittens que potiſſimũ velit
& deſcendens ad ea que prioribus negatis velit
quaſi dicat ſi ſubmergere nõ dať : ſaltē puppes
age diuerſas & diſijce corpora ponto. Et poſtre
mo addit premiũ ſeu remunerationē dicēs.Sũt
mihi bis ſeptē preſtãti corpore nymphe . Qua
rũ que forma pulcherrima deiopeiã&c.hec aũt
in omnibus petitionibus rite obſeruanda do-
Dona. cet Seruius Multa etiã arguta addit Donatus
cuius verba ſunt. Aeole omnia in hac oratiõe
ſociata ſunt ſummo artificio.Incipit a nomine
quod nec iunonē humilem facit: & Aeolo gra
tum eſt. Oſtendit eñ illi beniuolentiam cũ no
rit nomen & ipſe letatur ſe potiori notũ:perin-
deq; acceptum atq; carum. ergo captat beniuo
lentiam Iuno facit item attentum . Cum idem
conijciat eolus officium Iunoni eſſe neceſſariũ
cum ſubtiliter intellexiſſet habere in vētos ple
niſſimam poteſtatem Diuum pater: ne arrogã
tem faceret iunonem: ſi dixiſſet maritus & fra
ter vt ſupra cũ locuta eſt ſecum|:ergo hic ſatius
fuit id intelligi poſſe ꝙ dici : ne autē prolixior
eſſet futura oratio:ip̄a occulte ſibi ꝓponit:que
excuſationis cauſa potuiſſet eolus opponere &
illis reſpondet ne vlterius|accedi poſſit|: & ne-
garet eolus ventos eſſe in poteſtate ſua preuenit
oſtēdens plenã illũ a Ioue in eos habere pote-
ſtatem.Gens inimica: hic nõ nominauit æneã
ne reſponderet eolus nõ audeo in nepotem Io-
uis a quo imperium ſumpſi.Speciale igitur ſub
traxit:generale poſuit.Inimica: non dicit ſe gē
ti inimicã:ſed gentē ſibi quaſi inferiores potio
rem prouocent:que res etiam eolo indignatio-
nem moueat vt Iunoni auxiliaretur.Mihi:qua
ſi dicat regine & iouis ſorori & cõiugi quod ne
arrogans videretur ſubtraxit. Tyrrhenũ quod
& facilius concitatur & italie vicinius eſt.Illũ:
q.d.omnes opes ſuas ſi amiſiſſet non eſſet fa-
cul tas

¶ Aeole: nãq; tibi tibi diuũ pater atq; hominum rex(Et SER.
mulcere dedit &c.)Rhethoricum eſt in omni petitiõe hoc Rhetorũ
obſeruare:vt poſſit preſtari quod petitur.i.vt ſit poſſibili precepta.
tas:& ſit res iuſta vt habeat modũ petitio:vt ſequať remu-
neratio.Et ſciendũ ſcđm hũc ordinē omnes petitiones for
mare Vergi. vt in hoc loco poſſibilitas eſt & mulcere dedit
fluctus & tollere vento iuſta petitio eſt Gens inimica mihi
Omne eñ qđ cõtra inimicos petimus iuſtũ eſt . Modus eſt
petitionis: & diſijce corpora põto.Remuneratio.Sũt mihi Parenthe
bis ſeptē.Ordo eſt.æole incute vim vētis& eſt figura paren ſis.
theſis:inter parētheſim&eclypſim hoc intereſt:qa parēthe
ſis eſt quotiēs remota de medio ſnĩa integer ſermo perdu-
rat.Plenũ nãq; eſt.æole incute vim vētis.Itē æneas rapidũ
ad naues premittit|achatē Eclypſis aũt eſt quotiēs remotis Eclypſis.
interpoſitis deeſt aliquid: vt Quos ego deeſt eñ affligam
Diuum pater atq; hominũ rex periphraſis eſt. i.circũlocu-
tio.Et mulcere dedit Alterũ ex altero pendet.Nã qui mul-
cere valet valet & erigere.Gēs potes ad nationē Troianorũ
& familiam æneę referre.Nã vtrũq; ſignificat Tirrhenum
vel qa Tyrrheniã.i.Tuſciã alluit:vel a nautis Tyrrhenis q Tyrrheni
in hoc mare ſe precipites dederũt.Hic eñ bacchũ in littore
dormientē in nauē ſuſtulerũt.Mox illi expergefacto&quo
nauigarēt interroganti rñderũt quo vellet.At ille naxũ tē-
dite inquit verũ cũ alio vela tenderent iratus tygrides ſibi
ſacras eorũ viſibus obiecit : qbus perterrefacti ſeſe in mare
precipitarunt. Aequor.i.per equor:greca locutio: ſic alibi.
Terram mare ſydera iuro.i. per ſydera. Cũ aũt tyrrhenũ di
xit:oſtēdit iam illos Italie vicinos eſſe. Illiũ:inuidioſe qua
ſi ipſam vrbem aſpexerit cũ troianos aſpicit. Victos. ergo
quos cõtēnas. Incute|:|inijce & ventis erit datiui caſus vel
incute.i.fac ventis.i. cum ventis Submerſaſq;.o.p.ordo eſt
cõfuſus. Añ eñ eſt vt obruanť fluctibus deinde merganť.
Corpora nõ virorũ ſolũ ſed nauiũ:alibi de nauibus:Et toto
deſcendit corpore peſtis. Eſt aũt ex arte vt minora cupiens
maiora poſcat.Ergo cũ ſciat nõ poſſe obſtare fatis : vult ar
cere ab Italia.Bis ſeptem: iure habet nymphas in poteſtate
Iuno.

Iuno. Aer em̄ eſt de quo nubes creanť. Vn̄ atq; in nubes cogitur aer:& ex nubibus aque que nymphe ſunt. Pollicetur aũt nymphas eolo q̄a ventorũ rex eſt qui aque motu creantur. Bn̄ ergo illi iungiť origo vētorũ: Notāt aũt critici Ver. qui marito iungit vxorē qđ excuſat regũ licētia: nā ait Sallu. Denas alij: alij plures hn̄t. Sed reges eo amplius. Preſtanti.c. laudat ceteras vt maior appareat in deiopeia pulchritudo: cũ ſuperet laudatas ſic alibi laudat Turnũ victum ad gloriam victoris æneę: Harũ aũt nomina Geor.iiij.inueniũtur. Cōnubio iũ. cōnubiũ eſt ius legitimi matrimonij: ergo cōnubio: vt ab alijs ſepareť que a regib᷒ ſine lege hn̄tur ipi em̄ inter plures vni dant p̄cipuũ nomē vxoris: in cōnubio nu ſyllabā corripuit per ſiſtolā cũ in nubo vn̄ naſciť p̄ducatur. alibi vero legē ſecutus dixit pyrrhī connubia ſeruas Itē cuiq; loci leges dedim᷒ cōnubia noſtra reppulit. Sciēdũ tamē q̄ in cōpoſitione vel deriuatione principalitatis iter dũ natura corrũpiť: ergo per cōnubiũ legitimā oñdit: cum ait ſtabili diuturnā cōcordiā: & que diuortio careat p̄mittit: Propriā Remouet adulterij ſuſpitionē. Dicabo obſeq̄ntem futurā demōſtrat. Nā dicatus deo ſacerdos illi obſeq̄ns eſt. Meritis preſtitis ſic alibi. Nec te regina negabo p̄meritā. Alterũ em̄ eſt ex altero. Meritũ em̄ ex preſtantis beneficio manat. Pulchra: poſitus eſt per figurā ſeptimus caſus p̄ q̄tō.i. pulchre p̄lis. Nec dixit p̄pter canacē & machareum turpiſſimos inter ſe fratres. Nā illi alterius æoli filij fuerũt.

Cōnubiũ.

cultas recuperandi. Ne aũt excuſaret eolus deorum cauſam addidit. Victoſq; penates. Nam q̄uis dij ſint tamen quia victi contēnendi. Incute vim ventis: Expreſſit pathos propter qđ nō explicat rem ordine. Dixit ergo que cupiebat. ſed propter perturbationē ſine ordine: qui erat incute.v.v.ſub.q;.o.p.& diſijce corpora pōto qđ neceſſe erat fieri nauibus ſubmerſis. Deinde ponere: aut age diuerſas vt ſi nō poſſet prouenire primũ proueniat ſcđm: quoniā ſparſi ne q̄cq̄ audere: nec ad Italiā peruenire poterāt. Sunt. m. addit munus vt explicetur ardor cupiditatis eius. Et ex obliquo pulſat᷒ veneris munus in paridē que dedit mulierem que nō erat in poteſtate ſua: vnde cōtra Iuno hic dicit. Sũt. m. nec helena eſſe p̄pria vxor nec inde creari legitima pōt ſoboles. ergo acute dixit ſunt. m. Et connubio iungā ſta. pro. q;. d. o. vt. t. m. p. t. a. Ex. &. p f. t. p. quarum rerũ nulla fuit in Helena. non em̄ erat veneris: ergo nō potuit dare ſtabilē nec legitime collocare. Faciat te prole. p. nā ex legitimo & ſtabili cōnubio hec p̄les erat ſperanda. Extollit etiā munus primũ a numero bis ſeptē deinde a qualitate. preſtāti corpore: omnes pulchre ſunt: qđ difficile eſt: ipſa aũt omniũ pulcherrima: in Paride autē non erāt talia quia ex adulterio non pōt dici pater nec legitima eſt proles: ergo non pulchra. Nam pulchritudinē hanc non in corpore ponit: ſed in honeſtate nataliũ. ſic alibi. Naſcetur pulchra troianus origine Ceſar. Oſtendit aũt poeta debere nos dare ea que magna ſunt apud nos: vt voto potiamur. hec ille. ¶ Ordo eſt. Aeole gens inimica mihi nauigat equor tyrrhenũ.i. mare ſuperum denominatũ tyrrheno lydorũ qui in etruriam venerũt & illic ſedes poſuerũt duce: portās iliũ.i. nouā troiā: aut gentē ſuperbā & luxurioſam quales erant ilienſes: aut iliũ: q; pro.i. penates victos: Vnde Hector.ij. huius. Sacra ſuoſq; tibi cōmēdat troia penates: hos cape fatorũ comites: Bene aũt addit victos ne durũ videať eolo cōtra penates deos tēpeſtatē excitare: Incute igitur vētis.ſ. ſuis q̄ ſub imperio tuo ſunt: vim.i. imperiũ au vires vt is freti violentius exeant: nam vis ſubditorum fere in principe eſt. incute inquā: namq; pater diuũ.i. diuorũ Iuppiter: & rex.i. dominus & rector hominũ. (Apte Iouē deorũ patrē & hominũ regē dicit) dedit tibi.i. fecit tibi poteſtatē aut cōceſſit tibi &.i. ſimul mulcere.i. ſedare fluctus.ſ. turbatos & cōmotos: & tollere.i. excitare & cōmouere prius tranquillos: vento.i. impetu ventorũ: ergo incute nāq; potes & iuſtũ eſt quia gens inimica: & obrue: ideſt obuolue aquis & arenis & ſepeli: puppes ſubmerſas: ideſt prius immerſas aquis: aut (ſi id non datur propter fata quod tamen prudenter tacet: quia orator nō debet dicere ea que ſibi obeſſe poſſent) age: ideſt impelle puppes diuerſas.i. in diuerſas partes: ne videlicet collecta manu Italiam inuadant: quia ſperauit iuno ſi pauci italiam inuaſiſſent expulſum iri: & diſijce.i. in diuerſa iace & impelle corpora ſcilicet tam nauiũ q̄ hominũ: & ignominioſe corpora quaſi mera corpora: cum in nauibus nihil preter ſimulachra ſit (diuinitatis: nec in hominib᷒ boni animi. ponto: ideſt per pontũ qui in tua ditione quodāmodo eſt. Et ſi hoc feceris Bis ſeptē.i. quatuordecim nymphe (quas quidam ad finē quarti Geor. nominatas volũt) preſtāti corpore.i. habētes corpus p̄ſtās hoc dicit q̄a nouit iudiciũ paridis veneri fauiſſe pro pter preſtantiā puelle a venere promiſſe) ſunt mihi: ideſt ego habeo eas: quarũ vnā ſup. ſcilicet Deiopeiā que pulcherrima ſupple eſt forma: ideſt formoſitate aut forma corporis. Eſt aũt pulcherrima nominatiui caſus: & forma ablatiui: iungam.i. coniungam tibi ſtabili.i. firmo & indiſſolubili cōnubio nō ad tēpus quale fuit paridis cum helena & dicabo: ideſt ſacrabo tibi propriam cũ helena menelai fuerit & etiam deiophobo paridis ſeu alexandri fratri nupſerit vt ipſa exigat ideſt extra agat hoc eſt complete & ad extremum vſq; vite agat tecum: omnes annos ſcilicet vite pro talibus meritis: que ſcilicet de me merueris: & vt faciat te parentē pulchra prole. quod dulciſſimũ eſt in matrimonio bonum Sane quia iuno eſt aer in quo nubes generantur: & nymphe ſunt quaſi nymbi: aut nubes in flumina aut maria reſolute: ideo phyſice Iuno nympharum domina fingitur

Ordo.

Poeta: Aeolus.

Aeolus hæc cōtra: tuus o regina quid optes
Explorare labor: mihi iuſſa capeſſere fas eſt.
Tu mihi qđ cũq; (hoc regni) tu ſeptra: iouemq;
Concilias tu. das epulis accumbere diuum.
Nymborũq; facis: tempeſtatumq; potentem.

Poeta.

Hæc vbi dicta: cauũ conuerſa cuſpide montē
Impulit in latus: ac venti velut agmine facto
Qua data porta: ruũt: & terras turbine perflāt:
Incubuere mari: totumq; a ſedibus imis
Vna Euruſq; Notuſq; ruũt: creberq; procellis
Aphricus & vaſtos voluunt ad littora fluctus

Inſequiť

¶ Aeolus hec cōtra. Ponit reſponſionem eoli quā donatus argutiſſime declarat: dicēs q̄uo cōtra dicta Iunonis reſponderit: nā mutuis beneficijs certant: cũ em̄ iuno dixerit eolũ tenere regnũ ventorũ & accepiſſe ab Ioue: fateť ſe id eolus ab iunone obtinuiſſe & cu illa premiũ pro meritis promittere: hic ſe obnoxiũ fateť vt cui nihil premij debeať cũ debitũ dũtaxat p̄ſoluat habēt aũt ambo rationē loci & tp̄is: nā cũ modicũ maris eſſet tranſfretandũ ne longa oratio ne oportunitatē procedēdi perderet. Breuiter p̄poſuit Iuno: ſed breuius reſpondet eolus. Sed hec omnia a Donato cōpletius audies: cuius verba ſunt. Aeolus hec. c. nō cōtra voluntatē iunonis ſed cōtra verba nō em̄ ad premia reſpōdet: ne videatur moueri libidine vt paris. Reddit beniuolā cũ dicit diſcernēdo officia Tuũ eſt iubere. Meũ cōplere iuſſa Fas eſt licebit facere etiā ſi illicita iuſſeris. Rn̄det cōtra velut ſi dicat etiā ſi victi

Aſcen.

Dona.

victi

victi nõ ſint penates licebit facere. Nam cum qui poteſtate habet iubet illicita fiunt licita in feriori. Vel dixit cõtra quia iuno dixit illũ habere imperium a ioue hic reſpondet habere ab ipſa Iunone: & vt videatur memor beneficiorũ addit. tu ſceptra. Iouemq; Tu mihi quodcunq; vult eſſe Iunonis que Iuno illũ a Ioue accepiſſe memorauit Das ep. ſuperius beneficiũ hũanitatis accumulat: ſi cõuiuiũ cũ potiore miſceatur. Tertio ſi cũ potioribus plurimis quarto ſi inferior perſona nõ ſedeat vt fieri ſolet: ſed accũbat: poſuit in fine hoc qđ deſideratiſſimũ eſt. Perſonarũ igiť ĩ vtraq; oratiõe ratione habuit ſ. Iunonis: eoli troianorũ. penatiũ victorũ Veneris helene Paridis & Deiopeie Itẽ loci ꝓpter mobilitatẽ tyrrheni maris & ꝓximitatẽ italiæ Itẽ tpis nã & Iuno breuiter orauit: & eolus breuius rñdit ne lõgitudine tps nocẽdi ſubtraheretur. hec vbi poſt vtriuſq; orationẽ: cepit eolus iuſſa cõplere. Emiſit plurimos ac cõtrarios ventos: vt cõfligentibus inter ſe fluctibus regẽdis nauibus cõſiliũ nõ ſuppeteret & deficiẽte induſtria facilius mergerent & merſis nauibus corpora diſijcerent: & vt cõplerenť iuſſa Iunonis acceſſit ad violentiã maris aliorũ quoq; elemẽtorũ perturbatio nã nox eripuit celũ ac lucẽ. vt eſſet eadẽ facies maris & terre ne contra mala conſilium ſuſcipi poſſet neue ſcirent gubernatores in quã partẽ miterentur. Mittebantur tonitrua & fulgura: vt multiplici metu Troiani

Inſequitur clamorq; virũ: ſtridorq; rudentum
Eripiunt ſubito nubes cœlumq; diemq;
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra:

SER. ¶ Tu mihi quodcũq;: phyſice exꝓmit motũ aeris. i. Iunonis vẽtos creare. Quodcũq;. Vel vt vitet arrogantiã ſua extenuat. Vel latẽter iocať poeta. Quis eñ poſſet vẽtos rem inanẽ tenere. Iouẽ cõcilias. Hyſteron proteron in ſenſu. Nã nõ Iuppiter ſibi ſed ipſe ioui: qa ſuꝑior eſt cõciliať. Cõciliamur aũt nouis. Recõciliamur antiquis. Epulis: tu me deũ facis: nã & dearũ cõnubio & deorũ cõuiuio dij efficiunť. Vñ in Buco. Nec deus hũc mẽſa: dea nec dignata cubili eſt. In latus. q. d. in rẽ que facili cedat ictui Sic alibi: in latus inq; feri curuã cõpagibus aluũ. Agmine: impetu. vt illi agmine facto Laocoõta petũt: vel multitudine: vt vocat agmina ſeua ſororũ: quin & exercitũ incedentẽ agmen vocamus Porta omnis exitus eſt: qua importari vel exportari aliqd põt Eurus: quatuor cardinales vẽtos ponit nũc tres paulopoſt quartũ q aqlo eſt. Procella hęc vis vẽtoꝝ eſt cũ pluuia q omnia procellat. Inſequitur. ſ. pręcedentẽ ventorũ ſonũ quem etiam clamorẽ poſſumus appellare. Stridor qui proprie in funibus dicitur. Teucrorum ex. o. quia nunq̃ totum cœlum nubibus oppletur: Sed qua venti flant. Diem: ad videntium oculos retulit non ad naturã. Nox: dicitur: qa oculis noceat. Incubat. quia alienum tempus inuaſit: incubare eñ eſt per vim aliena detinere. Poli: Exſtreme partes celi Aether: pro aere poſuit in quo nubes & fulmina creantur. Poeta aũt ſæpe iſta duo cõfundit. Intẽtant: minanť.

Conciliorr Reconcilior. — Agmen — Nox.

Ordo. deſperantes nihil aliud q̃ mortẽ expectarent. ¶ Ordo eſt. Aeolus ſup. reſpondit contra hec. ſ. prius dicta a iunone: aut eolus reſpondit hec contra. i. ecõtrario vel ex aduerſo regina (bene ſcđm Seruiũ dicit nõ o Iuno. ſed o regina: qa minores cõpellãt maiores ſuos nomine dignitatis: & maiores inferiorẽ nomine ꝓprio. Vñ prius Iuno Acole nãq; &c. Quãdo aũt cõtra fit indignatiõis ſignũ eſt. vñ Ariſte⁹ in. iiij. Geor. Cyrene mater cynere: qa matri ſuccenſus ꝓpriũ nomen expreſſe tulit & matris ſuppreſſit: qđ patet: quia arethuſa paulopoſt dicit ad eã & te crudelẽ nomine dicit) tuus labor. i. tue partes tuũ officiũ ſup. eſt explorare. i. indagare & ingrer e: qd optes. i. optare & iubere debeas: & fas eſt mihi immo nephas eſt nõ capeſſere. i. ſuſcipere & captũ ire: iuſſa. ſ. tua: Nam tu mihi ſup. das & cõfers: aut concilias: hoc quodcũq;. i. quicquid regni ſup. eſt: tu ſup. cõfers ſeptra. i. inſignia regalia: q; pro et: tu cõcilias. i. cõfederas mihi Iouẽ pro eo qđ eſt me Ioui: nã minores cõciliant maioribus. tu das accũbere (qđ plus eſt q̃ aſſidere aut aſtare: nã accũbunt principes menſarũ) epulis diuũ. i. diuorũ & facis me potentẽ. i. compotem nymborũ. i. nubiũ ventis immixtarũ & tempeſtatũ quas. ſ. aut excitat aut ſedat eolus potens hic in nomẽ migrat & ita gtm regit. Vbi. i. vt primũ: hec. ſ. pauca verba: dicta ſup. fuerunt ipſe eo

Incubuere lus impulit in latus montẽ cauũ. ſ. ab ore antri & diſiecit in latus alterũ montẽ cauũ: qa dictũ eſt moleq; & mõtes inſup altos impoſuit aut ĩpulit. i. impellendo infregit latus & aperuit: montẽ cauũ in cuius. ſ. cauernis erãt venti: ac venti: ruũt. i. erũpũt ſup. ea qua porta ſup. eſt data. i. exitus eſt datus hoc eſt quacũq; permittebanť exire (qua eſt ablatiui caſus ponitur q; ꝓ aduerbio per locũ: data porta nominatiui caſus rectio verbo eſt ſubintellecta) & perflãt terras turbine. i. gyro ex diuerſis vẽtis orto & oĩa cõturbante: incubuere mari. ſ. venti. i. alienũ elementũ occupauere: Vñ incubatores dicunť tyrãni & eurus & notus & aphricus. ſ. vẽtus creber procellis. i. crebras procellas excitare ſolitus: ruunt. i. euertũt: vna. i. ſimul & quaſi dicas vna vice aut vna manu: totũ. ſ. mare & voluunt ad littora fluctus vaſtos. i. valde magnos. Et clamor virum. i. virorum: & ſtridor. i. ſtrepitus aut fragor: rudentum. i. chordarum aut funium quibus vela ad malos ligabantur: inſequitur ſilicet impetum ventorum mire inſequitur dicit: nam non precedit ſtridor rudentum: nec multo poſt ſequiť: ſed quaſi in ipſo impetu ventorum. Nubes eripiunt ſubdito ex oculis teucrorum: ideſt troianorum a teucro oriundorũ: & cœlum & diem. i. claritatem diurnam: nox atra. i. caligo qualis noctu eſſet ſolet incubat ponto. i. occupat mare: poli: ideſt cardines celorum: intonuere. i. multum tonuere ether: ideſt aer ſuperior: micat: ideſt reſplẽdet & choruſcat aut nunc videtur nunc abſconditur ſicut digiti micantium crebris ignibus. i. fulgoribus & choruſcationibus: & omnia: ſ. elementa ignis: aer & aqua cum terra deſit, aut omnia que fiunt: intentant. i. minantur: aut pretendunt viris. ſ. troianis: mortem preſentem. i. inſtantem & vrgentem.

ASCEñ. ¶ Extemplo eneæ ſoluũtur frigore mẽbra &c. Mirandã oñdit vim tẽpeſtatis que etiã æneã metu cõcuſſit ſed ſcđm Ser. ſeruat Topp on. i. ipſum decorũ: nã eum vltimũ territũ ponit: qa de ceteris dictũ eſt: Inſequiť clamorq; virũ &c.

Dona. Verũ Donatus interpretať frigore non timore ſed naturali frigore. verba eius ſunt. Extẽplo æneæ: exprimit quale & animi & corporis ſenſerit pathos. Frigore non pro timore poſuit: nã derogareť eius virtuti ergo frigus dixit ꝓprie qđ oriebať nõ ex caſu euidẽtiſſime mortis: ſed ex tot aduerſis quecorporis calorẽ extinxerũt: qa cruciabať animus viri fortis qui maluiſſet glorioſi⁹ in cãpo occũbere q̃ ignobiliter in fluctibus

Intonuere poli & crebris micat ignib⁹ æther:
Preſentemq; viris intentant omnia mortem.
Extemplo æneæ ſoluuntur frigore membra:
Ingemit & duplices tendens ad ſydera palmas
Talia voce refert: O terq; quaterq; beati: Aeneas.
Quis ante ora parrũ troiæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere. o. danaũ fortiſſime gentis
Tytide: me ne iliacis occumbere campis
Non

Nõ potuiſſe: tuaq; animã hãc effundere dextra
Seuus vbi æacide telo iacet Hector: vbi ingens
Sarpedon: vbi tot ſimois correpta ſub vndis
Scuta virum galeaſq; & fortia corpora voluit:

SER. Extẽplo ¶ Extemplo ſtatim. Nam templum eſt locus quem augu
res in aere ſignãt. quo facto illico capiunt auguria. Aeneæ.
τοϖρεϖον vt vltimũ eneam territum ponat. Frigore ideſt ti
more & eſt mutua tranſlatio contra Teren. vxorem tuam
pauitare aiunt ideſt frigeſcere vtrunq; enim in vnum exi
tũ cadit: vt de calore & frigore vrere dicimus: Vt aut boreę
penetrabile frigus adurat. Ingemit: non propter mortem:
ſed propter mortis genus. Nam ſecundum Homerum gra-
ue eſt perire naufragio. Nam anima ignea extingui vide-
Reprehenditur tur Vt igneus eſt ollis vigor. Duplices: duas: antiqui enim
duplices & binos duos dicebant. Terq; quaterq;: ideſt ſe-
Quis. pius Finitus ẽm numerus eſt pro infinito: Quis & quibus
pro datiuo eſt. Nã ab eo quod eſt a qui in bus mittit: & ab
eo quod eſt a quo in is: ſed a tertia declinatione in vſu ſunt
datiui & ablatiui plurales. licet antiqui omnibus vſi ſint ca
ſibus. Cato in originib⁹. Ques ſunt po. ro. Dixit ẽm ques
Pergama. quium vt puppes puppiũ. Altis propter pergama que al-
tiſſima fuerunt. Ex quibus teſte ęſchillo omnia alta edifi-
cia pargama vocantur Oppetere: ore terram petere. i. mori
ergo dicimus oppetit & mortem oppetit. vt expirat & ani
mã expirat. Gentis: atqui ſuperlatiuũ exigit pluralem: ſed
gens collectiuũ nomen pluralitatẽ cõtinet. ſic Sallu. Roma
ni generis diſertiſſimus ſed quare fortiſſimũ dixit cũ terti⁹
ſit poſt achillem & aiacem. Ergo fortiſſimũ quia venerem
vulnerauit & Martem: vel ad genus referas: Nam achilles
theſſalus fuit: aiax græcus. Dyomedes danaus. alij ad excu
ſationẽ æneę dictũ volunt: nam ipſe ab eo vulneratus eſt.
¶ Tytide vocatiuus græcus: nã cũ patronymica ma. pri-
me declinationis ſint apud latinos eſſet O tytida. Hãc: cũ
Anima dolore profert. q. d. quæ ad laborẽ nata eſt. Effundere Secũ
dum eos qui eã ſanguinẽ dicũt eſſe. Vt alibi ipſe purpureã
vomit ille animã. Alibi ſequit̃ eos q animã ſpiritũ ponũt
vt atq; in ventos vita receſſit. Seuus: magnus. Optime aũt
delegit cũ quibus periret: ipe ẽm & fortis eſt & deorũ proles
Sarpedon Sarpedon: ſi ſarpedontis facit: habebit circunflexum in vl-
tima. Si ſarpedonis habebit accẽtum in penultima: ſed ſar
pedontis vſurpauit. naturalis ẽm declinatio ſarpedonis vt
memnonis ſyndonis. Genitiuus autẽ in dõtis a nominati-
uo circunflexo eſt: vt demophoon demophoontis. Sarpe-
don filius fuit Iouis & Laodamiæ ceſus a patroclo. Simois
integrum ad nos tranſit vnde ſuo accentu eſt proferendũ.
Nam ſi latinum eſſet in antepenultima haberet accẽtum:
quia ſecunda a fine breuis eſt Sub vndis ſcilicet voluit. le-
gitur & ſub vndas: & tũc erit correpta ſub vndas. Fortia cor
pora. i. virorũ fortiũ. Nam in cadauere nulla eſt fortitudo.

ctibus interire. O terq;. q. i. multipharíã. Quis
ante o. de polyte ex ijs que in. ij. dicunt̃ intelli-
gemus: qui cede Pyrrhi in cõſpectu patris oc-
cubuit. Altis. q. d. integra adhuc ciuitate: ipſe
ẽm æneas nõ troiã altã ſed cãpos vbi troia fuit
reliquit: & in fluctibus periclitaturus eſt. O da
naũ fortiſſime gẽtis. Ex illo ad aliud raptus eſt:
exiſtimãs ſe infelicẽ qui & hunc exitũ vite ſor-
tiat̃: & ignobili morte periturus. Me ne iliacis:
ex his ſe infelicẽ exiſtimãs qui hunc exitũ vite
nõ habuerit: ſed vir fortis in pelago eſſet mori
turus Nõ potuit aũt explere rationẽ interueniẽ
te fluctu. Eſſet aũt vitiũ poete: ſi finitis querelis
fluctus interueniſſet. Semp ergo imperfectas re
liquit querelas: vt hec dũ Dardanio eneę mirã
da vident̃. Et alibi: Talia fundebat lachrymãs BERO:
Beroaldus autẽ dicit vtrũq; nã Donatus id etiã Terq;.
dicit ſic. Eruditis auribus nõ ſatiſfacit Seruij in Quaterq;
terpretatio perinde ac vulgaris & frigidiuſcula
Elegantius & eruditius vergilianũ carmẽ inter
pretatus eſt Macro. qin primo in ſomniũ ſcipio
nis cũ ſeptenariũ numerũ eſſe perfectiſſimũ do
cuiſſet: deq; eius vi ac poteſtate multa diſſeruiſ
ſet: ita ſubiunxit vñ Vergilius nullius diſcipli-
ne expers & per omnia beatos exprimere volẽs
ait. O terq; quaterq; beati. hactenus Macro-
bius cuius ſentẽtie adſtipulat̃ Tibullus illo ver
ſu O mihi felicẽ terq; quaterq; diem: qui quidẽ
verſiculus nõ ſecus a Tibullo pronũciatus eſt:
q̃ a Vergilio. o terq; quaterq; beati: qđ emula
latus eſt vt opinor Silius ſic ſcribẽs: Felix o ter
q; quaterq; frater: Non me preterit Strabonem
enarrantẽ illud Home. cũ terq; die reuomit ſcri
bere ꝙ talis ſuperlatio ab omnibus vſurpatur
vñ Home. ait ter beati danai ter exorabiles &
terq; quaterq; beati. ¶ Hec ille. Ordo eſt mẽbra Ordo.
æneę vt genitiui caſus põt tamẽ & datiui caſus
eſſe vt ſi dicat̃. Mẽbra ſoluuntur eneę: ſed ſcđm
donati mentẽ melius dicetur genitiui caſus: vt
vt non ab ænea ne in æneę vituperiũ: ſed a na-
tura ſolui intellligitur ſoluuntur extẽplo. i. il-
lico & ſubito propter periculũ vt Seruius vult
Frigore. i. horore propter metũ: nam qa metu
precordia laborãt eoq; totus ſanguis ſuccurrit
frigent naturaliter timentes nec eſt cõtra deco
rum eneę ꝙ timens inducatur: quia etiam Iuno
timuiſſe legitur nec timuit æneas mortem ſed
genus mortis tam ignobile: nihil autẽ timere
nõ fortis ſed temerarij eſſet: potuit ergo timere
æneas qui etiam gubernande nauis peritus pe
ricula intellexit. vnde ſibi mortem ignobilem
inſtare veritus beatos dicit qui glorioſe apud
troiam occiderint. Qui tamen cum donato fri

gus æneę fuiſſe dicet: quia in aquis verſanti: & inter nubes ac imbres: nihil a me quidẽ damnabitur: quia ta-
men addidit extemplo: qđ potius ad timorẽ q̃ ad frigus naturale pertinet concedere Seruio: ſoluunt̃ ergo fri
gore. ideſt horore qui & a frigore & a timore naſcitur. Ingemit. i. in animo gemit non propter mortem ſed mor
tis genus: & tendens ad ſydera palmas duplices: ideſt complicatas & compreſſas: refert voce: ideſt eloquitur:
(nam animo prius voluiſſe ſignificat verbũ ingemit) talia ſcilicet qualia ſequũtur: O terq; quaterq;. ideſt per
fecte & conſummate quia perfectio ſeptenario numero ſignificatur. beati: quis ideſt quibus: contigit ideſt
cum dificultate a dijs cõceſſum eſt (ſicut de polyte in ſecũdo dicetur ſecũdum Donatum qui mortuus eſt an
te ora parentum ſed intra menia non ſub menibus) opetere ſcilicet terram mordicus: nam ne cadẽtes vocem
viro indignam emitterent opetierunt ore terram eamq; momorderunt: vnde eſt & humum ſemel ore momor
dit & hoc eſt oppetendo terram occidere & necari ante ora parentum: quaſi dulce ſit filijs pro patria & parenti
bus ante eorum conſpectum mori: Vnde hora. dulce & decorum eſt pro patria mori: idq; lacene mulieres plu
rime oſtenderũt. ſub menibus troie: altis: ideſt adhuc ſtantibus & ab occidentibus defenſis. O tydide pro tyti-
de ideſt o Dyomedes vel diomede: fortiſſime gentis danaum pro danaorum: id ẽ grecorum (habuerat enim
cum ænea congreſſum dyomedes. Vnde dicturus eſt de ænea libro. xi. ſtetimus tela aſpera cõtra. Contulimuſ
q; manus: experto credite quantus In clypeum aſſurgat: quo turbine torqueat Haſtam. Si duo preterea tales
idea tuliſſet Terra viros: vltro inachias veniſſet ad vrbes Dardanus &c. Laudant ergo ſe mutuo vtvtriq; glo
rioſum ſit neutrũ ſuccubuiſſe) me ne: ideſt ita ne dijs viſum eſt aut ita nec decuit: me nõ potuiſſe occũbuere. i.
obire mortẽ occũbendo ſup. in cãpis iliacis: ideſt troianis & me nõ potuiſſe effundere tua. q. d. viri fortiſſimi
dextra hanc. ideſt meam animam ideſt ſanguinem meũ qui ſedes anime ideſt vite eſt Glorioſum videt̃ a viro

ſorti occidi. Vnde in.xi quaſi inuideat tam ignobili tam nobilem mortem dicit dea ad aruntem Tu,ne etiam
telis moriere diane:campis dico iliacis. vbi ideſt in quibus Hector ſeuus. ideſt terribilis aut magnanimus dū
viueret.niſi hyperbolicos dixerit etiam mortuum terribilem aſpectu fuiſſe:iacet ſcilicet proſtratus: telo ideſt
haſta:quia eminus adortus eſt eum:eacide ideſt Achillis nepotis eaci: vbi ſcilicet iacet ingens ideſt valde ma
gnus:ſarpedō vir ille troianus ceſus a patroclo ſocio achillis.& vbi ideſt ſub quibus menibus:ſymois fluuius
ille troianus(declinatur autem huius ſimoentis huic ſimoenti & hūc ſimoenta)voluit ſub vndis tot ſcuta vi
rum pro virorum ſcilicet fortium correpta ideſt ſimul rapta cum corporibus quia non proiecerunt ſcuta:vn
de addit & galeas ideſt integmenta capitum:caſſides ſcilicet & fortia corpora:ideſt fortium virorum qui oc
ciſi cum armis ab hoſtibus in ſimoenta vt a ſuis viderentur proiecti erant: & ita neq; arma neq; locum deſe
ruerant ſed opetierant pro patria:quorum ſimilem ſe optat. Aeneas vir quidem vt a Vergilio vbiq; induci
tur plus q̃ heroica virtute preditus. Qui videtur voluiſſe plura dixiſſe: ſed fluctibus impeditus ſermonem
non abſoluit Vnde ait poeta que ſequuntur.

Poeta.

Talia iactanti: ſtridens aquilone procella
velum aduerſa ferit:fluctuſq; ad ſydera tollit.
Franguntur remi tum prora auertit:& vndis
Dat latus:inſequit̃ cumulo p̃ruptus aque mōs.
Hi ſummo in fluctu pēdēt: his vnda dehiſcens
Terrā inter fluctus aperit:furit æſtus harenis.
Tris notus arreptas in ſaxa latentia torquet:
(Saxa vocāt itali medijs que in fluctibus aras)
Dorſum immane mari ſūmo: tris eurus ab alto
In breuia & ſyrtes vrget:miſerabile viſu:
Illiditq; vadis:atq; aggere cingit harenæ:
Vnam quæ lycios fidumq; vehebat Orontem:
Ipſius ante oculos ingens a vertice pontus
In puppim ferit:excutitur pronuſq; magiſter
Voluitur in caput:aſt illam ter fluctus ibidem
Torq̃t agēs circū:& rapid⁹ vorat equore vortex
Apparent rari nantes in gurgite vaſto.
Arma virū tabulæq; & troia gaza per vndas.
Iam validam Ilioni nauē:iam fortis Achatæ:
Et qua vectus Abas: & qua grādeuus Alethes
Vicit hyems: laxis laterū compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem:rimiſq; fatiſcunt.

Aſcen. ¶ Talia iactanti &c. Etiam hoc participium
approbat ſeruianam ſententiam prius ſcilicet
timore frixiſſe æneam nam ideo dicitur iactaſ
ſe talia hoc eſt quaſi inutilia futiuiſſe ꝙ timore
captus eſſet.ſicut ſe amētia captū propter amiſ
ſam coniugem atteſtatur in.ij. ſic. Quem non
incuſaui aut amens hominūq; deorumq;. Stri
dens aquilone. hic quarti venti principalis fit
mentio.nam ſupra aliorū trium meminit.Pro
cella autem dicitur vnda ventis immixta a pro
cellendo dicta Tum prora auertit alij legūt pro
ram.vt ſit procella auertit proram nauis & dat
latus.ꝙ ſi prora legendum eſt erit prora auertit
pro auertitur.aut auertit ſupple ſe. Sed diligen
Dona. ter Seruium & Donatum perſpicientes vocabu
la facile intelligent. donati verba ſunt.Iactan
di adhuc loquenti interuenit vis fluctus: Nec
permiſit explicare. Felices qui in troia perierūt
Se infelicem qui in fluctibus ſit periturus hi ſū
mo in.f.fluctibus vario motu venientibus alie
erigebantur tumore fluctuum. Alie deprime
bantur: Ab alto:peritus locorum.Eurum dixit
ducere in ſyrtes ab alto.i. pelago. Aliter em̄ nō
poſſet cum flatus habeat ab orientis partibus
in quibus ſunt ſyrtes eo nauigia cogere: vnde
potuit reuocare. Sex igitur naues alienate ſunt
a ceteris vna turbata premitur vbi erat æneas.
Nunc caſus octaue deſcribitur. Apparent. r.n.
vt compleatur: id ſubmerſaſq; obrue p. Perijt
ergo amicus & fidus & in eius conſpectu. excu
ſatur Orontes:qui non imprudentia:ſed vi tem
peſtatis perierit.In puppim ferit hos ſpeciali
ter cum eorum nominibus ponit qui in ijs po
tiores nauigabāt:& vno caſu ferebantur. Om
nes accipiunt inimicū imbrē.i. vna omniū cau
Ordo. ſa ac ſimilis fortuna fuit. ¶ Ordo aūt eſt Aene
as ſup.iactanti.i.dum eneas iactaret. i.inaniter
ac ne q̃cq̃ effutiret talia:qualia ſcilicet premiſſa
ſunt.procella.i.vnda & impetus aquarum:ſtri
dēs aquilone.i. vēto illo ferit aduerſa. i.ex ad
uerſo vt ſit nomen pro aduerbio: aut ferit exi
ſtens aduerſa.i.ex aduerſo & oppoſito veniens.
diſtinguenda autem ſunt epitheta.ita vt alterū
ante verbum & alterum poſtponatur:quia vi
tioſum eſſet duo epitheta ſine cōiunctione me
dia vni ab vna parte adijci & tollit. ideſt erigit
& ſubleuat fluctus ad ſydera hyperbolicos.i.q̃
altiſſime poteſt:remi quibus.ſ. aduerſantibus
ventis ſtrictis velis incumbebant: franguntur
ſcilicet a ſcopulis:tū.i.deinde.prora.i. prior ps
nauis a proruendis aquis dicta auertit ſupple ſe
aut auertit pro auertitur:& dat latus.ſcilicet na
uis vndis.i.in vndas: mons aque.ideſt globus
aquarum preruptus.ſcilcet vi vētorum ab alijs
aquis interciſus inſequitur cumulo. i.impulſu
magno:hi.i.aliqui eorum pendent.i. ſuſpendū
tur in ſummo fluctu.i.maxime exaltato & vn
da dehiſcens.i. magnum hiatum faciens his.i.
alijs aut aperit.i. apperire facit:his .i. alijs terrā
inter fluctus:æſtus.i.ebulitio & feruor aquarū
furit:

¶ Iactanti:inaniter loquenti. Sic alibi. voces dum iactat
inanes: Aquilone:ab aquilone. Aduerſa:contraria.Eſt em̄
in italiam nauiganti contrarius aquilo.Remi:vel guberna SER.
cula: vel reuera remi quia antiqui remis veliſq; nauiga
bant.Auertit: pro auertitur. vt Et iam nox humida cœlo
precipitat:pro precipitatur:ea autem verba inuicem ponū
tur:que actiua & paſſiua eſſe poſſunt:vt auerto & auertor:
precipito & precipitor.Dat latus: inclinatur.Cumulo:alti
tudine. Præruptus.in altum eleuatus.Dehiſcens valde hi
ſcens.De enim auget. Vt de amo te ſcire. Aperit oſtendit:
Salluſtius.Caput aperire ſolitus.ideſt nudaret & oſtendere.
Arenis: ideſt ab arenis: ideſt ab imo vel cum arenis vt in
tempeſtate ſolet.Tris.quotiens genitiuus in ium facit: ac Nota re
cuſatiuus in is exit: vt puppium puppis. Si vero in um in gulam
es.vt patrum patres. Latentia propter tempeſtatem. Hæc
ſaxa inter aphricam & ſardiniam ſunt & Itali aras appellāt Aræ.
ꝙ ibi aphri & Romani fœdus inierunt. Quæ aræ a Siſen
na propitie dicūtur.Eſt autem ordo que ſaxa in medijs flu
ctibus itali aras vocant. Dorſum: eminens altum ſecun
dum Homerum.Summo vel in ſummo. In breuia & Syr Breuia
tes.in breuia ſyrtium: vt molemq; & montes inſuper al
tos.Breuia vadoſa:per que poſſumus vadere Syrtium au
tem ſinus duo ſunt pares natura:impares magnitudine:vt
ait Saluſtius.Lycios:hi ſub pandaro Troianis auxilio fue
runt

runt:ſed eo mortuo æneā ſecuti ſunt. Vñ in ſecūdo ait. Comitū aſſluxiſſe nouorum. Fidum: idem & fidelem. Añ oculos: ad maiorem dolorem. Vnde alibi. Quęq ipſe miſerrima vidi. Ingens: pontus magna pars ponti: & eſt ſynedoche. A vertice: a puppi q̄ vertex nauis eſt. Vel ab aqlone q flat a mundi vertice.i.ſeptētrione. Vñ in Geor. Hic vertex nobis ſemper ſublimis. In puppim ſc. magiſter hic Leucaſpis vocabat ipſe in ſexto. Leucaſpin & licie ductorē claſſis orontē. Ter: ſępius: crebros em̄ fluctus facit aqlo: Salluſtius. Crebritate fluctuū vt aquilo ſolet. Apparent: vident vt apparet liquido ſublimis in aere niſus. Parere aūt obedire: vt paret amor dictis. Rari. vel ꝓpter maris magnitudi-
No. nem: vel quia vna perierat nauis. Nantes ab eo quod eſt
Nato. No nas: vt nare per ęſtatē liquidam: habetq primā longā
Arma. inde nato natas & corripit primā. Arma inſtrumenta ſunt
Tapioſis. cuiuſcunq artis. Gurgite oēm congeriē aquarū ſignificat: ergo tapinoſis eſt.i.humilitas in ſermone: ſed auget epitheto cū dicat vaſto. Troia: poſſeſſiuū eſt. Troi⁹ troia troiū.i. troiana. & habet primā longā. Troia primitiuū duarū ſyl-
Gaza. labarum eſt. Gaza: perſicus ſermo eſt: & ſignificat diuitias ideſt omne quod poſſidemus. Fruſtra ergo quęrit quomodo aurum natare potuerit. Ilioni: ꝓ ilionei. Antiptoſis eſt. vt heret pedes pes pro pedi: & poſuit datiuū gręcum ꝓ genitiuo latino: Sic orphi calliopeia. Vectus.i.qua vehebat: nam nos a pręſenti paſſiuo participio caremus. Hyems hybernū tempus ſignificat: ſed etiam ponitur pro vi ventorū vt hic Imbrem omnē humorem dicimus: Lucreti. Ex igni
Imber. terra atq aquę naſcūtur & imbri. Fatiſcunt. affatim.i.abundanter vnde affatim: & hiſcunt aperiuntur.

furit.i. cōcitat in morē furiētis: harenis.i.inter harenas notus.i.ventus ille: vrget.i.torquet & impellit: tris ſup. naues arreptas.ſ. a ſe aut abreptas ab alijs. in ſaxa latētia.i.occulta: quę ſaxa ſup. exiſtentia in medijs fluctibus: itali vocant aras.ſ.propicias. appoſitorie immane.i. valde magnū & terribile dorſum.i.eminentē ſcopulū ſup. in mari ſummo. Eurus.i. alius ventus ab oriente flans vrget.i.impellit tris.ſ.alias naues alio.ſ.pelago: in breuia & ſyrtes.i.in breuia vada ſyrtiū q breuia dicunt qa breui ſpacio hic ꝓfunda: illic harenoſa illic ſcopuloſa ſunt miſerabile viſu.i.q̄ res eſt miſerabilis.i.miſeratione digna viſu.i.dū vr: & Eurus illidit vadis.ſ. breuibus illis. atq cingit aggere harene concite.ſ. qa dictū eſt furit ęſtus harenis vnā ſup. nauē ſe ꝑ imā videlicet. q̄ vehebat lycios ſocios.ſ. pandari olim & orontē fidū.ſ.ęneę. añ oculos ipſi⁹ ſ. æneę. & ingēs pont⁹.i. valde magna pars ponti. & eſt totū ꝓ parte ferit.i.ícutit in puppim.i. poſteriorē partem nauis a vertice.i.ab aquilone q a vertice flat. Magiſter.i. director nauis.ſ. Leucaſpis excutitur.ſ.e naui. & voluit ꝓnus.i. ꝓceps in caput: aſt.i.ſed fluctus.i. ipetus vndarum. torquet.i.i mpingit: illā.ſ. nauē leucaſpis ter.i.frequēter agēs.i.impellēs & verſans circū ideſt ꝑ circuitū: & vortex.i.gyrus. vertigo aut reuolutio aquarū: rapidus.i.omnia ſecū rapiēs & attrahens: vorat.i.ingurgitat illam. Nantes ideſt natantes in gurgite.i. impetu aquarū: vaſto ideſt valde amplo: apparent ideſt eminent & videntur rari ideo rari: quia in vaſto gurgite nam multum & paucum: magnum & paruum ſecundum philoſophum per reſpectum ad aliquid dicuntur. Arma ideſt inſtrumenta. virum pro virorum & tabule: ſuper quas ſedebant aut quibus nauis cooperta fuerat: & gaza troia ideſt troiana: hoc eſt opes aut diuitiæ troianæ & veſtes & conſimilia (Eſt autem triſyllabum & adiectiuum troius troia troium. cum troia ſubſtantiuum diſſyllabum ſit: eſtq in ſubſtantiuo i duplex conſonum: in adiectiuo vocale: & tamen prima producitur: quia etiam troes primam producit) ſupple apparent aut aguntur per vndas: hyems ideſt tempeſtas pluuioſa: vicit ideſt ſuperauit. & a curſu ſuo eiecit: iam validam nauem ilioni pro ilionei (aut ſcribendum eſt ilionei vt ſit diphtongus græca) illius oratoris qui ad finem primi orationem ad didonem habebit: & vicit iam nauem achate illius viri fortis quod forte ad differentiam fidi dicitur vt dicetur ibi defeſſi æneade &c. & ſupple vicit eam nauem: qua abas vir ille troianus (ſcribitur vno b: quia priorem corripit & facit huius abantis) vectus ſupple illuc uſq fuerat: aut qua vectus pro qua vehebatur ſecundum Seruium. Ego tamen quoties ſalua ſententia proprius poteſt haberi ſermo: nollem figuratum dici) & ſupple eam qua alethes vir ille grandeuus ideſt grandis æui: hoc eſt ſenex ſupple vectus erat pro vehebatur: aut illuc uſq vectus erat (cum iam oppreſſa eos non amplius veheret quod enim quieſcit proprie non vehit licet ſuſtineat: tunc autem illiſa ſcopulis ſiſti potuit: omnes ſcilicet naues accipiunt ideſt admittūt ad ſe: & capiunt: imbrem inimicum ideſt aquam marinam inſilientem: ideo autem dicit inimicum quia nō deſuper incūbentem ſed a latere adorientem: nam vt Seruius per Lucretium probat: omnis humor imber dici poteſt verumtamen eſt cur in illo lucretiano imber ponatur ratio: vt attendenti faciliter apparere poteſt ſicut & hic. Nam in morem imbris: quia aliquando a nautis vt aquam dulcem habeant colligitur aqua guttatim intrabat: & ita erat ſpecies imbris ſed inimici quia imber celeſtis qui ab eis colligitur amicus eſt & commodus) omnes ergo accipiunt imbrem inimicum ideſt incommodum & moleſtum: & hoc cōpagibus ideſt iuncturis compactis: laterum: laxis ideſt diſſolutis ita vt ꝑ rimas aqua influeret: & fatiſcūt.i. affatim hoc eſt abūde hiſcunt.i.hiant & aperiunt: rimis. ideſt per rimas & ita niſi paulopoſt: ſedata fuiſſet tempeſtas omnes ſubmerſe fuiſſent quapropter ſequitur. Interea &c.

Interea magno miſceri murmure pontum
Emiſſamq hyemē ſenſit Neptūnus: & imis
Stagna refuſa vadis: grauiter cōmotus & alto
Proſpiciens ſumma placidū caput extulit vnda
Diſiectam æneæ toto videt æquore claſſem:
Fluctibus oppreſſos troias: cœliq ruina.
Nec latuere doli fratrem Iunonis & iræ.
Eurū ad ſe zephyrū vocat: dehinc talia fatur.
Neptūn⁹. Tanta ne vos generis tenuit fiducia veſtri:
Iam cœlum terramq meo ſine numine: venti:
Miſcere: & tantas audetis tollere molles:
Quos ego

¶ Interea magno m.m.p.e.q.h.ſenſit neptūn⁹ &c. In figmentis poeticis quibus plurimū dele- ASCEñ.
ctat Maro & tantundem ꝓdeſt (nam prudentis principis officiū ad vnguē depingit) aut ad hyſtoriā alludit aut rem phyſicā: hyſtoriā quidē hic reſpicit q æneam in Italiā veniſſe dicit nec ab ea horret q in ſyrtes icidiſſe dicit verū phyſica ratio docet qūo neptūnus ventos fugauerit. poſt pluuias em̄ ſedari ſolent quo circa vis aquarū quę ꝑ neptunnū intelligitur ventos ſedat atq ita neptunnus mare placatū reddidit: ſed quia que ad ſententiam pertinent donatus erudite exequitur quę vero ad ſermonem Seruius ſane q diſerte: ſatis videor inſtituto meo feciſſe ſi poſt Donati verba & Beroaldi in Seruiū annotationē ordinē cū facili explanatione ſubiunxero. Donati itaq verba ſunt. Interea. Dona.
Neptunno datur occaſio. ne penitus Iunonis iuſſa

iuſſa implerent. Nec latuere. Fratrẽ ſororis ſtu-
dia nõ latebãt. Ergo vocatis vẽtis orationẽ ha
buit patheticã: vt po te cõmoti animi. Abſciſſã
i. nec cõtinuã nec cõpoſitã. Fuit breuis: qa ſub-
uenictus in hoc caſu nõ erat multa loq. Tanta
ne. hoc gen⁹ inuectionis non habet principiũ &
crimen exaggerat: oſtendẽs illos nõ tm̃ ſuã ſed
hereditariã iactari temeritatẽ: qđ vitiũ: qa na-
turale eſt nõ põt emẽdari. Sunt eñ venti a gy-
gantib⁹ q bellũ dijs inferre auſi ſunt: ſed pœnas
Venti. reddidere. Oſtẽdit igit eorũ eſſe crimẽ qđ emi-
Vita pa- ſerãt: eſſe ẽt origĩale ſanguinis. Gñis. Nõ macu
terna. lant filios paterna ſcelera: polluunt tñ ſi illa ſe-
ctant Iã cęlũ: obſcura breuiſqꝫ oratio & qa ira-
tus erat & ad ſuccurrendum ꝓperabat. Deniqꝫ
trãſit ab aliorũ elementorũ iniuria a qbus erat
alienũ & venit ad ꝓpriã. Meo. q. d. me contem-
pto. Venti: abiecte ꝓnunciandũ vt cõuiciũ ſit
nõ nomen Tãtas moles: mira ꝓbatio criminis
vt nõ ſolũ aſſerat verbis: ſed ipſis aſpectib⁹ ſub
dat. Q uos e. duo ꝓnomina cũ pondere maxi-
mo. Q uos. ſ. ſceleratos & ex peſſimis ortos: &
q ſimiles intelligi poſſunt: Ego. ſ. impator loci
& de potiorib⁹ dijs Nõ vlciſcit ſed nõ dimittit
eos ſine metu future pene ne ſe inualidũ demõ
ſtraret. Sed motos. p. addit cauſam dilate pene
Poſt mihi ſi qd deinceps auſi fueritis re nõ ver
bis puniã. Maturate celerius remeate. Regi inij
cit & regi cõuicia deformãs regni ipſi⁹ ptãtem
& pſonã aſſerens nõ hr̃e regnũ ſed ſaxa nõ aulã
BERO. ſed eẽ cuſtodẽ carceris. Beroaldi annotatio eſt.
Maturo Iuſula mediuſfidius: hęc eſt expoſitio tanq̃ ma
turitas ſignificet tranqllitatẽ: & mature trangl
lũ facere magis itaqꝫ Macrobio credendũ eſt: q
in ſexto ſaturnaliũ illud Vergilianũ declarans
ſic ſcribit. Maturũ eſt qđ neqꝫ citius, neqꝫ ſerius
ſed medium quiddã & temperatũ eſt: & paulo
poſt. ſic ergo & Vergilius inducit Neptunnum
diſceſſum ventis impantem vt & tã cito diſce-
dant & tñ flandi mediocritatem in regreſſu te-
neãt: tanqꝫ mature. i. temperate abeũtes: apud
Gellium caput eſt & elegantiſſimũ quo quid
mature & maturate ſignificet: abunde mõſtra-
Ordo. tur. Cuius verba mutuatus eſt Macrobius. Or-
do autẽ eſt. Neptunnus: deus maris: ſenſit ideſt
percepit interea ſcilicet dum venti ita ſeuiebãt
& naues diſijciebant pontũ. i. mare (eſt autem
grecum vocabulum) miſceri. i. turbari & cõfun
di ſup. cum magno murmure. i. ſonoritate. &
ſenſit hyemẽ. i. tẽpeſtatẽ nymboſam emiſſam
ſcilicet ex antris & cauernis terrę: & ſenſit ſta-
gna. i. ſtãtes aquas hoc eſt q̃ prius ſteterãt (nam
in pręcipitijs & ꝓfundiſſimis antris maris aquę
interclusę neqꝫ fluunt neqꝫ refluũt: cum etiam
in fluuijs minor fiat commotio ad fundũ vbi

Q uos ego. ſed motos pſtat cõponere fluctus:
Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis:
Maturate fugam: regiqꝫ hæc dicite veſtro:
Non illi imperium pelagi: ſæuumqꝫ tridentem
Sed mihi ſorte datum: tenet ille immania ſaxa
Veſtras Eure domos: illa ſe iactet in aula
Aeolus: & clauſo ventorum carcere regnet:

Imis: propterea non cognouit niſi poſt factam tempe- SER.
ſtatem. Stagna: aquæ ſtantes ſunt: ſed hic pro ipſo fundo:
quod niſi magna tẽpeſtate non mouetur. Ergo ſtagna &
imis vadis refuſa aliud pendet ex alio: qa immobilis aqua
in imo maris tantummodo eſt. Alto proſpiciens: e mari ca
put tollens proſpicit. Vel alto. i. ipſi mari proſpicit ideſt cõ
ſulit. Placidũ ſcilicet Troianis: q̃uis ventis ſit iratus. Vno
autem epitheto ſuo more. habitum futurę orationis ſigni
ficat. Ruina tonitribus: quorum ſonus ſimilis eſt ruinę. Iu- Vẽtorum
nonis: aut doli iunonis aut fratrẽ Iunonis. Eurũ ad ſe: p hos genus.
reliquos intelligit. Generis: quia ex Aſtreo vno ex titanib⁹ Fiducia.
q aduerſus deos arma ſumpſerũt & aurora nati ſunt venti
Fiducia: ꝓ confidentia. Nã fiducia in bonis. Confidentia Ternę tri-
in malis dicit. Iam cœlũ: cur de cęlo & terris querit & non um numi
de ſola aqua: Q noniã hęc tria numina licet habeant impe num pote
ria diuiſa: tñ totius regni vident habere ptãtem. Nã & ipa ſtates.
tria elementa phyſica quadã ratione iungunt vt & ipſorũ
numinũ ſceptra ſignificãt. Iouis eñ fulmen triſidum eſt.
Neptũnus tridente vtit & Pluto tricipiti Cerbero. Q uos
ego: mens turbata verbũ reliquit. ſ. puniam ſic ſupra Mene
incepto deſiſtere victam: & Teren. Q uem qdem ego ſi ſen
ſero. Sed motos: prudentis eñ eſt potius innocentibus ſuc-
currere q̃ nocẽtes punire. Præſtat melius eſt. Eſt aũt plenũ
& tum accuſatiuo tũ ſeptimo iungit: vt pſtat illũ & pſtat
illo. Non ſimili pęna: non ea qua Troianos affeciſtis: vel
mihi nõ ſimili. i. non tam vehementer irato. Luetis: ſolue-
tis /nam apud priſcos oẽs pœnæ pecuniarię erãt. Maturate
cũ maturitate. i. trãqllitate diſcedite. Pernicioſum eñ eſſet
Troianis ſi accelerarent. Dicimus enim matura iracundiã Magis
tuam. Sęuum / magnum: vel ſęuum: in ventos. Sorte: ac ſi macrobio
diceret potuiſſe etiã cęlum tenere. Aeolum autẽ beneficio credẽdũ ẽ
carceris regnũ tenere. Immania aſpera. Manũ enim bonũ
antiqui dicebãt. Hinc mane. Q uid enim melius: & p anti
phraſim manes inferi: quia non ſint boni. Eure: iraſcẽtis eſt
proprio vti nomine: ſic Teren. Ego in piſtrinũ te Daue de-
dam: vel contra eurũ ſolum: iraſcitur: quia primus egreſſus
eſt: quod autem dixit veſtram domum de Plauti pſeudulo Magnum
eſt: Niſi carcerem effregeritis veſtram domum. Aula: p irri
ſionem: nam nihil tam contrarium eſt aulę q̃ carcer. Clau-
ſo: quia non ipſius: ſed iubentis eſt emittere ventos. Carce-
re regnet: ex affectu poſſidentis carcerẽ regnũ dixit: ſic alibi
de rure. Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas.

glacies tempore hyberno congelari ſolet) refuſa ideſt emiſſa ſicut prius fuerant infuſa vadis imis ideſt preci-
pitijs breuium vadorum que in illis locis ſunt: qui ſup. commotus grauiter aut multũ aut potius vt virũ gra-
uem decet qui cõmouet dum bonis iniuriã inferri videt. Vnde dicet tum pietate grauem ac meritis &c. Et ꝓ-
ſpiciens. i. porro aſpiciẽs. alto. i. aut ex alto mari aut in altũ aut p altũ mare: extulit caput ſuũ placidũ (Q ue-
res qũo placidum ſi grauiter cõmotus erat: Sed vt dixi grauiter exponi poteſt pro eo quod eſt cum grauitate
decenti: aut cõmotus fuit in ventos & placidus reſpectu Aenee: aut potiſſimum placidus quia dum commo-
tus ventis obſtat eis: placidum redditur mare. vnde in Buco. Cum placidum ventis ſtaret mare: placidum er
go quia mare: placaturum q̃uis a placeo non a placo deducatur) extulit dico ſumma vnda & videt claſſem
æneę (hoc dicitur ex perſona poete qui nouit claſſem Aeneę fuiſſe: aut etiam quia Neptunno notus erat Ae-
neas: qui e mari oriundus erat: nam Venus e mari genita fingit. Vnde ipſe ad eam ad finem quinti. Fas omne
eſt cytherea meis te fidere regnis. Vnde genus ducis merui quoqꝫ ſępe furores. Compreſſi: & rabiẽ tantam cę-
liqꝫ mariſqꝫ. qđ illic nõ diceret: hoc eſt qđ illic nõ induceret dicere niſi hic poeta vellet eũ noſſe claſſem eſſe
æneę) diſiectam. i. diſpſam iactu ꝓcellarum: toto equore. i. per totũ mare qđ poſt ſedationẽ ventorũ equor fie
bat: & videt Troas oppreſſos fluctibus. ſ. marinis: & ruina cœli. i. precipitatione imbrium de cœlo ideſt aere
Nec doli & ire Iunonis latuere. i. celate ſunt fratrem Iunonis ſcilicet Neptunnum: & ſup. ipſe cognoſcens do
los & iras Iunonis vocat ad ſe (quod ſignum principantis eſt) eurum & zephyrum ventos ſcilicet inter ſe con
trarios & ita mare plurimum turbantes: & fatur dehinc ſcilicet poſtquam aderant talia ſcilicet verba qualia
ſequuntur

ſequunt̃(dehinc hic monoſyllabũ ꝓfertur.Et ſcd'm mentẽ Donati que mihi placet:nõ cõſtrueret̃ ſicut venti ſit vocãdi caſus.Ne ꝓ an o vẽti:ſed ſic)ne ꝓ an fiducia veſtri generis.i.ꝗ fiditis in gen' veſtrũ ꝑnicioſum:tenuit vos tanta.i.tam magna:vt.ſ.hęc audeatis.Vnde ſubdit.Audetis ſup.ne vos venti.i.qui nihil niſi venti eſtis:& humilibus natalibus orti:audetis iam ſine meo numine.i.nutu.i.volũtate:aut mea authoritate non annuente:miſcere.i.turbare iam cęlum & terram:& audetis tollere.i.excitare & erigere tantas.i.tam magnas moles.ſ.globos aquarum fluctuum:quia dictum eſt ingens a vertice pontus in puppim ferit.Vos dico venti quos ego ſup.ſic puniam vt exẽplo oĩbus ſitis:aut quid ſimile(quod ĩtelligendũ reliquit per apoſiopiſim.i.reticentiã ſecundũ Ciceronẽ aut obticentiã ſecundum Celſum.aut interruptionẽ ſecundũ quoſdam:authore Quintiliano que iratis cõuenientiſſima eſt(potiſſimũ dũ aut ſe reprimũt ne quid indignũ viro probo imꝑcentur:aut tp̃s cõminandi deeſſe videt̃:vt hic nã ſeqtur)ſed motos preſtat componere fluctus:quod verbum Seruius docte interpretatur:ſed p̃ſtat.i.melius eſt cõponere.i.ꝙ cõponã fluct' motos.i.excitatos & diſruptos:vos autem luetis.i.purgabitis:pęna.i.penam dando ſeu perſoluendo:poſt.i.poſthac:aut poſtq; compoſuero fluctus:mihi non ſimili.i.non ſicut nunc irato:ſed tẽperato animo:commiſſa.i.crimina ſup.veſtra.In hoc autem verbo docet poeta virum prudentem non ſtatim vlciſci donec ad tranquillitatem redierit.Vnde conſultũ aiunt.Auguſto vt quoties ira ꝑcit' excãdeſceret nihil aut dicat aut faciat priuſq;.xxiiij.literas gręcas ex ordine pronunciauerit:& ita ſancta eſt ſententia & cęteris quadrans:aut ſimili non erit datiui caſus.ſed ablatiui vt ſit:luetis mihi non ſimili pęna:quali nunc afficimini quę videlicet in verbis minoſis cõſiſtit:ſed acriore quę cũ effectu erit:quia ſupplicijs affligemini.Maturate.ſ.nunc.i.facite cũ maturitate & tẽperamẽto ita vt neq; citius neq; ſerius q̃ vtile diſꝑſis nauib' fiat fugã:& dicite hęc.ſ.q̃ dicã veſtro regi.q.d.tm̃ abeſt vt vos timeã vt ne regem qdem veſtrũ verear:dicite ergo regi veſtro:imperiũ pelagi:& tridentẽ ſeuũ.i.magnificum(habet em̃ neptunus ꝓ ſceptro fuſcinã tridentem qua ſignificat̃ triplex eius poteſtas(Quia vero dens & pes maſculini ſunt generis:etiã in eo ſubſtãtiuant̃:vt tripes tridẽs bidẽs:niſi ĩtelligat̃ ouis.eſſe datũ mihi ſorte.i.per ſortem qua Ioui cęlum aut ignis cũ ſuperiore aere:Iunoni aer inferior.Neptuno mare:& Plutoni inferna obuenerunt:ille.ſ.rex veſter:tenet ſaxa immania.i.vaſta & valde ampla:nec cuiq; boniũ afferentia aut cedentia:o eure veſtras domos:hoc eſt tenet ſaxa:appoſitorie:veſtras domos.Aeolus ergo rex veſter:iactet ſe ĩ illa aula.i.regia.ſ.ſaxorũ(& id ironicos)& regnet carcere ventorum clauſo.i.poſtq; occluſerit carcerẽ ventorum q.d.eã illic tyrannidẽ potius ꝙ regnũ habere:nec in dignos qui nobili rege ſubijciant̃:ſed inventos.Itaq; Neptunnus egre ferens in ſuo regno quicq; preter autoritatẽ ſuã geſtũ contumelijs afficit ventos.

Poeta.

Sic ait:& dicto citius tumida æquora placat:
Collectaſq; fugat nubes:ſolemq; reducit
Cymothoe ſimul & Triton annixus acuto
Detrudunt naues ſcopulo:leuat ipſe tridenti
Et vaſtas aperit ſyrtes:& temperat æquor:
Atq; rotis ſummas leuibus perlabitur vndas:
Ac veluti magno in populo cũ ſæpe coorta eſt
Seditio:ſæuitq; animis ignobile vulgus:
Iãq; faces & ſaxa volãt:furor arma miniſtrat.
Tum pietate grauẽ:ac meritis ſi forte virũ quẽ
Conſpexere ſilent:arrectiſq; auribus aſtant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet:
Sic cũctus pelagi cecidit fragor:æquora poſtq̃
Proſpiciens genitor cœloq; inuectus aperto
Flectit equos:curruq; volans dat lora ſecũdo.

SER.

¶Dicto citius ideſt citius q; dici poſſet.Placat:phyſice:nam Neptunnus mare eſt:hoc dixit commotum nũc inducit placatum.Collectas:aut quas colligit & deinde fugat:aut ante a vẽtis collectas fugat & diſſoluit.Cymothoe conueniens nomen nymphæ κυμα enim fluctus eſt & θειγ currere quaſi fluctus currẽs.Elementa em̃ antiqui deos eſſe voluere.

Triton.

Triton deus marinus Neptumni & ſalatiæ a ſalſa aqua dictæ nymphæ filius.Annixus antiquum eſt.Iuniores anniſus & niſus dicunt ſed & alia vſus contra antiquitatem induxit.Illi em̃ parſi nos peperci:illi ſuccepi nos ſuſcepi:vt Succepitq; ignemq;.f.Leuat:leues & nauigabiles facit.Accõmodat autem tempori orationem:nã hic quia periclitãtibus ſubueniendũ erat breuiter loqtur.in.v.autẽ vbi nullũ eſt periculũ latius placat mare.Neptũnus.Perlabit vnd.labit̃ ꝑ vndas.Antiq em̃ ꝓpoſitionẽ nomini ſubtracto verbo addebãt:vt ꝑcurro forũ.Ac veluti hic populum cõmotum cõparat tẽpeſtati.Cice.aũt populo tempe-

ſtatem:vt

ASCEN.

¶Sic ait &c.Docet q̃tũ potuit Neptũni grauiter locuti authoritas docẽs id cęteros potentatus poſſe:dũmodo decentẽ grauitatẽ teneãt.

Donatus.

ſed priuſq; ordinẽ ponã ꝑmittã Donati verba q̃ hęc ſunt.Dicto citi':effect' ſtatim apparet obiurgationis & dilate pene vt dicto citius placidũ fiat mare/& oĩm elemẽtorũ remouet iniuriã.ac veluti:hac cõparatione dat̃ occaſio:vt oſtẽdat cuius meriti & grauitatis debet eſſe q in ciuitate ſua princeps eſt.Nã cũ ventũ eſt ad furorẽ ſi virũ p̃ſtantẽ meriti audiũt:eius dictis acqeſcunt.Seditio vt ppl's furẽs motus grauitate viri quieſcit:ſic mare authoritate rectoris qeuit.Cęlo apto qa dixerat eripiũt ſubito cęlũ Liberauit igit̃ a tẽpeſtate Troianos.Neptũnus ſed euẽtus aliud attulit.Nã illos in libyẽ terrã inimice Iunonis detulit.Ergo ĩ caſum deteriorem deuecti ſunt.Hec ille.

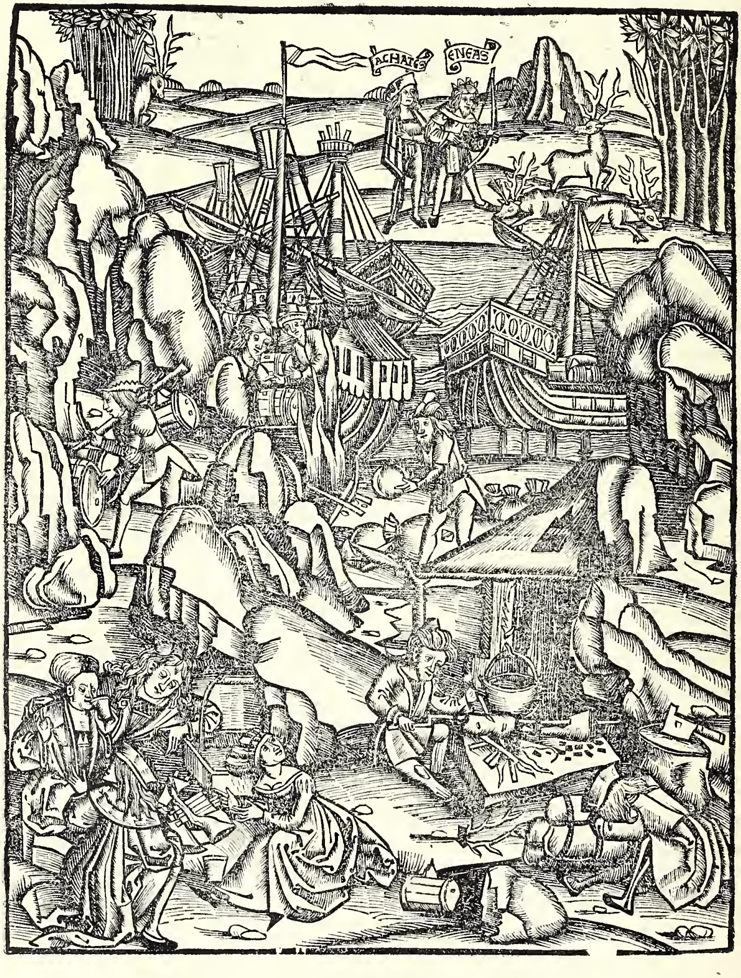
Ordo.

Ordo eſt.Neptũnus ſup.ait ſic.vt premiſſum eſt & placat.i.ſedat equora tumida.i.iflata & ꝓcelloſa:citi' dicto.i.q; dici poſſet.& fugat nubes collectas.ſ.a ventis vt tẽpeſtatẽ citẽt:& ĩducit ſolẽ.i.ſolis aſpectũ amotis.ſ.nubib'.Cymothoe.i.nympha ſignificans fluxũ currentẽ:& triton deus ille marinus annixus.i.annitẽs ſimul detrudũt ſcopulo ſup quẽ.ſ.ſedebãt/naues.ſ.troianorũ:ipſe ꝑ emphaſim.q.d.& deus & rex leuat.i.erigit.ſ.naues/tridẽti.i.tridẽte ſceptro & aꝑit ſyrtes vaſtas.i.capaces & valde amplas:& tempat.i.temperatũ & tranqllũ reddit:equor:atq; ꝑlabit̃.i.molliter ꝑcurrit ſummas vndas.i.ſummitatẽ vndarũ rotis leuib'.i.more rerũ leuiũ celeriter motis:Ac ꝓ & veluti.i.queadmodũ quũ.i.qñ ſeditio eſt coorta ſepe.i.quod ſępe fieri ſolet:in magno populo.Et vulgus ignobile quaſi ſine noĩe & incognitum:ſęuit.i.ſeuitiam & ferocitatem ſuam oſtendit:animis.i.voluntatibus aut animoſitatibus:& faces volãt iã.& ſaxa volãt iam.i.precipitanter iaciuntur:furor ideſt vehemens animorũ motus miniſtrat arma ideſt id ſibi qſq; aſſumebat qd' furor accipere ſuadebat & ita:furorẽ omnia arma ꝓpria viſa ſunt ꝑ tũ ideſt tunc ſi.ſ.populi conſpexere forte:quem.i.aliquẽ aut quẽuis virum grauem pietate ideſt

religione

religione & obſeruantia in deum ac meritis. ſi dico cōſpexere talem virum: ipſi ſilent: & aſtāt auribus arrectis ſcilicet ad audiendū. Ille. ſ. vir grauis regit dictis. i. ordinatiōe animos. ſ. vulgi & mulcet pectora ſic. i. codē modo cunctus fragor. i. vehemens crepitus generatus ex fractione vndarꝝ pelagi. i. maris cecidit. i. ſedatus eſt & reſedit: poſtq̧ genitor. ſ. Neptunus. (quē patrem vocat aut venerationis cauſa aut quia omnium pater a phyſicis dicitur: ſicut in Geor. iiij. dixit. Oceanumq̧ patrem rerum: & p̄cipue in mari pater vocatur) ꝓſpiciens. i. ꝓcul inſpiciens æquora. i. maria: & inuectus. i. qui inuehebatur: cęlo apto: amotis. ſ. nubib⁹ flectit equos ſcilicet marinos: & volās. i. celerrime ꝑcurrens curru ſecūdo. i. ſecūdo flumine & ꝓſpere & cōmode currente dat. ſ. equis lora ideſt habenas ex corio ſecundū ſeruium qui vult curru eſſe datiui caſus ordo eſſet & volans dat lora ſecundo curru. i. ſecundū eum troianis obſequēti: vt ſit metaphora a pediſſequis: aut vt dixi cōmodo quia ſecundum fluctus currenti.

ſtatem: vt ꝓ Milone Equidem cæteras tempeſtates & ꝓcellas in illius dūtaxat fluctibus cōtionū. Magno qa vbi frequens eſt ibi crebra ſeditio. Ignobile: ſtultū: vt nobilē animū prudentem dicimus. Vnde paulopoſt: arrectis auribus ſumpſit traſlationē a brutis. Sic Terenti⁹ Arrige aures Pamphile. Vulgus neutri generis eſt. Inueniť etiā maſculini vt ſpargere voces in vulgū ambiguas. Regula eſt vt ſit maſculini. Nam nomen in us ſecunde declinatiōis maſculini generis eſt: ſed vſurpatum eſt ad formā nominis gręci pelag⁹ quod in ſecūda declinatione neutrū eſt. Furor arma miniſtrat. Sic alibi Rimanti telū ira facit. Grauē: venerabilē: vt contra leuē contemnendū. Dat aūt ei iuſtitiā & peritiā dicendi. Genitor: venerationis eſt vt Tybri pater. Cęloq̧ inuectus aperto: inuectus ꝑ maria cęlo iam exiſtēte aperto. i. ſereno. Curru: nō eſt ꝓ currui: ꝑ apocopen. Sed ars antiqua volebat ꝙ noīatiuus pluralis regat genitiuū ſingularē: vt Datiuus
hę muſę: hui⁹ muſę hi docti hui⁹ docti: & dtūs ſingularis re quartę.
gať a gtō ſingulari. vt hui⁹ docti huic docto. Ergo hic currus huius currus facit & huic curru. Hinc eſt Curruq̧ abſciſa duorū ſuſpendit capita. Secūdo troianis obſequēti. Tra Secūdus.
ctus ſermo a ſequentibus ſeruis. i. pediſſequis. Hinc ſecūda fortuna: qa ſecundū nos. i. ꝓpe nos ſit.

Defeſſi æneade q̃ proxima littora curſu
Contendunt petere: & libye vertũtur ad oras.
Eſt in ſeceſſu longo locus: inſula portum
Efficit obiectu laterum: quibus oĩs ab alto
Frangitur: inq; ſin⁹ ſcindit ſeſe vnda reductos:
Hinc atq; hinc vaſtæ rupes: geminiq; minantur
In cœlum ſcopuli: quorum ſub vertice late
Aequora tuta ſilent: tũ ſiluis ſcæna coruſcis
Deſup: horrẽtiq; atrum nem⁹ imminet vmbra:
Fronte ſub aduerſa ſcopulis pẽdentibus antrũ.
Intus aquæ dulces: viuoq; ſedilia ſaxo
Nympharũ domus: hic feſſas nõ vincula naues
Vlla tenent: vnco nõ alligat anchora morſu.
Huc ſeptem æneas collectis nauibus omni
Ex numero ſubit: ac magno telluris amore
Egreſſi: optata potiuntur troes harena:
Et ſale tabentes artus in littore ponunt.
Ac primum ſilicis ſcintillam excudit achates:
Suſcepitq; ignem folijs: atq; arida circum
Nutrimenta dedit: rapuitq; in fomite flãmam:
Tũc cererem corruptam vndis: cerealiaq; arma
Expediunt feſſi rerum: frugeſq; receptas
Et torrere parant flãmis: & frangere ſaxo.

SER. ¶ Aeneade: nunc Troiani aliquãdo Romani: vt Aeneade
in ferrum pro libertate ruebãt. Curſu vel datiui eſt pro cur-
Topothe- ſui: vt ſit proxima curſui: vel contendunt cum curſu. Ver-
ſia. tuntur: ab Italia eſt enim topotheſia ideſt ficta loci deſcri-
Topogra- ptio. Hic enim locus in africa nuſq̃ eſt: ſed apud aliam Car
phia. thaginẽ: quæ eſt in Hiſpania. Ergo ſilitudo nois facit rem
Relatiuũ congruam. Topographia autem eſt vera loci deſcriptio.
in medio Seceſſu: ſinu ſecreto. Locus ſubaudi quem. Cum autem
poſitum. pronomen in medio duorum nominum quorum vnum
proprium ſit: id pronomen ſequitur genus proprij nomi-
nis: ſic Saluſtius. Eſt locus in carcere quod tullianum appel
latur. Si autem vtrunq; nomen appellatiuũ ſit licenter cui
volumus reſpondemus. Inq; ſinus diuidit ſe vnda in ſinus
reductos. i. replicabiles. Gemini pares: ſimiles: aliquando
duo. Minantur eminent. Sub vertice: circa radices: quæ ad
rectam lineam ſuſpiciũt verticem. Syluis coruſcis. i. ſylua-
rum co. caſus em̃ ſeptimus eſt ꝓ genitiuo. Coruſcis. i. criſ-
pantibus. Iuuena. Longa coruſcat ſaraco veniente abies.
Scęna inumbratio dicta α ϖoτнσ σкнyнσ Antigtus em̃ thea
tralis ſcęna parietes non habebat ſed de frondibus vmbra-
Horror. cula querebant. Poſtea tabulata cõpoſuerunt in modũ pa-
rietis. Horrenti: modo ad odiũ refert: modo ad veneratio-
nem: vt hic: ſic Lucanus Arboribus ſuus horror ineſt. An-
trũ tropus eſt: ꝑ antrũ nigrũ: ꝑ nigrũ vmbroſum ꝑ vmbro-
ſum frõdib⁹ dẽſũ. Viuo naturali. vt viuo pteruer hor oſtia
ſaxo. Nympharũ domus: aut verũ dicit vt ſit hiſtoria: aut
Ancora. ꝑtinet ad laudẽ loci: vt talis ſit: vt nympharꝝ domus credi
poſſit. Hic: ꝓ illic. Ancora: a gręco eſt: & cum ibi non aſpi
retur nõ aſpiramus. Cũ in ceteris potius aſpirationẽ remo-
ueam⁹ vbi adeſt q̃ addam⁹ vbi nõ eſt. Morſu: ſic alibi. Tũ
dẽte tenaci Anchora fundabat naues. Amore: nã oẽs in tẽ
peſtate amãt terrã. Vñ paulopoſt Optata potiunt̃ troes ha
Tellus. rena: Poſuit aũt tellurẽ, que dea terrę eſt ꝓ ipa terra q̃ eſt ele
Harena. mentũ: vt Vulcanũ pro igne. Arena: ſi ab ariditate: nõ aſpi
ratur:

ASCEñ ¶ Defeſſi æneade &c. Deſcribit portũ in quẽ
ſeſe receperunt Troiani: potiſſimũ qui Aenee
tunc coniũcti erant. Nã ceteri ita diſperſi erant
vt neſciret æneas viuerent necne: ſicut & illi de
ipſo dubitabant. Fecit autem aptam digreſſio-
nem in deſcriptione portus ſeu ſtationis vt ve-
ro ſimile ſit naues Aenee potuiſſe illic abſcon-
di dum naues Ilionei ac ſociorum a tyrijs igne
peterentur. Sane accuratius annotandum eſt:
quæ naues cum ænea recepte fuerant. Dona-
tus dicit ſeptem quas Vergilius receptas dicit
fuiſſe vnam in qua ipſe Aeneas erat: & tres de
ſaxis & tres de ſyrtibus ereptas: de quibus vide
licet dictũ eſt. Tris notus arreptas in ſaxa latẽ-
tia torquet: tris eurus ab alto in breuia & ſyr-
tes vrget. Sed incidit queſtio de Achate q hic
Aeneæ comes dat̃ & tñ non erat in illis nauib⁹
nam dictum eſt iam validam Ilionei nauem:
iam fortis Achate. vicit hyems &c. vnde aut
dicendum eſt non eas ſeptem fuiſſe quas Dona
tus commemorat: aut duos eſſe Achatas alte-
rum quem fortem appellat: alterum quem fi-
dum vt ſint epitheta diſcretiua: nam videtur il
le fortis Achates fuiſſe in comitatu Ilionei gye
cloanthi: cayci & orontis. Sed audiamus Do- Donatus.
natum cuius verba ſunt. Defeſſi: licet feſſi nite
bantur proximam terram attingere: ne interea
aliquis caſus emergeret. Contendunt. oſtendit
curſus difficultatem quem feſſi complere nite-
bãtur maxime quia in aqua difficilior greſſus
eſt properantibus curſum. Eſt in ſeceſſu: loci
hæc deſcriptio negocio neceſſaria eſt. Placidi- Port⁹ de-
tas enim fuerat pelagi procuranda propter cor ſcriptio
ruptas naues. Hanc præbebat obiectus laterꝝ.
Secretum vero ꝓficiebat: quia cauendũ erat ꝓ-
pter regiones incognitas. Hoc dabat longitu-
do ſeceſſus Nympharum domus aquarum co
piam pręſtat. Sunt & defenſacula aduerſus ſo-
lem antrum & nemus Tantaq; erat oportuni-
tas loci vt naues anchoris non eſſent retinen-
de: Ab alto a mari mira igitur breuitas que cõ-
tineat omnia neceſſaria. Cum autem locus con
tineatur quatuor partibus ponit duo latera &
ingreſſum. Quartam deinde partem poſuit.
Fronde ſub aduerſa. Semꝑ autem loca ſic poeta
deſcribit: vt ingrediens: ſic facit Salu. Que oĩa
mutabunt̃ ſi vt recedens ſcribat. Addit autem
deſcriptioni duos altos ſcopulos: vt ſit. Vñ la-
tus proſpectus in pelagus appareat ad inquirẽ-
das naues ab Aenea ſeparatas. Opacitas autem
vt minus ab externis conſpiciatur facit. Septẽ
Vna in qua ipſe erat: tres de ſaxis: tres de ſyrti-
bus erepte. Optata: quia contrariam in pertur-
batione pelagi viderant cum nauigia ad imũ
vſq; deprimerentur. Tabentes ſale a contrario
Sal enim conſeruat. Sed inuentus eſt caſus vt
tabeſcat ſale quod ſeruari conuenit. Aqua em̃
maris quamuis ſalſa admittit corruptionem.
Achates ignem fieri curabat vt madidas fru-
ges torreret vt ſic ſiccatæ frangi poſſent. Nõ er
go eſt præpoſtera ordinatio. Neq; dixit coque
re: ſed torrere. Nam meminerat dixiſſe. Omnes
accipiunt inimicum imbrem. Ordo eſt. Aenea Ordo.
de ideſt Troiani ſub Aenea principe Italiam
petentes & ab eo denominati: defeſſi ideſt mul
tum feſſi & defatigati ex longa contra ventos
& procellas reluctatione: contendunt: petere
curſu ideſt per curſum (quo verbo oſtenditur
quã ſperata ſit terra nautis deprehenſis: vt etiã
defeſſi currere faciant naues. Sane mallem cur
ſu ablatiui q̃ datiui caſus cenſere: atq; ita non
dicã quæ proxima curſu) ea ſupple littora quę
ſup. erant ꝓxima. i. viciniſſima: q̃a nullo diſcri
mine

mine habito que prima occurrerent conſtitue-
rāt petere:& vertunt ad oras.i. extremas regio
nes lybie.ſ. ad eam partem vbi carthago.Lo-
cus eſt in longo ſeceſſu.i. tractu ad quem licet
ſecedere ideſt ſeorſum ab alijs incedere:ſupple
quem aut de quo:inſula:quę illic interſita ia-
cet:efficit portum.i.ſpēm portus:obiectu.i. ex
obiectione ſeu oppoſitione laterū.i. quia duo
latera habet oportune oppoſita: quibus.ſ. late
ribus:oīs vnda.i.impetus aquarū frāgit.i. ſepa
rat:ab alto.i.pfundo ſeu medio maris(illic em̄
pfundū eſt)& ſcindit.i.diuidit ſe in ſinus.i.an
gulos littorū:reductos.i.replicabiles:qa nō p-
grediunt aque pp̄ter latera:& quia:vaſte.i.val
de ample rupes:q pro.i. ſcopuli gemini.i. duo
ſaxa equaliter eminentia in aquis: minantur.i.
minas hoc eſt eminētias ſuas extendūt in cęlū
ideſt cęlū verſus:aut ſi hyberbole eſt:in cęlū vſ-
q:hinc & hinc.i.ab vtraq pte.aut gemini ſco
puli minant in cęlum.i.quia tam alte ptendū-
tur vident minari ſe caſuros in ſuſpicientes: nā
his q altiſſimos ſcopulos ſuſpiciūt: videntur
ſummitates eorū mutare & caſum minari ſub
quorū.ſ.ſcopulorū vertice.i.ſummitate reflexa
& pminēte:hoc eſt in radice & pede ſcopulorum:
vbi ab impetu aquarum partim exhauſte ſunt q
vertex ſupincūbere videat his q ad radicē ſunt
ſub vertice ergo ſcopulorū: ſilēt equora tuta.ſ.
ab incurſu ventorū & procellarum: quia venti
accedere nequeant: & om̄is aquarum impetus
priuſq eo pueniant frangit.tum.i. inſuper aut
preterea ſcena.i.vmbraculum aut inumbratio
coruſcis ſyluis.i.habens ſyluas corruſcas.ideſt
criſpantes.imminet.i.incūbit deſup: & nemus
atrum vmbra horrenti.i.contremēti leni agi-

ratur:ſi ab hęrēdo aſpirat:ait Varro. Melior tn̄ prima ſen-
tentia.Sale:aſpergine.Silicis Bene ponit ſpēm:quia in cer-
tis lapidibus inuenit ignis. Excudit: feriendo elicit. Nam Ancho:
cudere eſt ferire.Inde incus quia illic aliqd cudamꝰ.Acha-
tes alluſit ad nomen Lapidis em̄ ſpecies eſt Achates. Facit
illū Aeneæ comitē:quia vt refert Ply.Hic lapis ſi anulo ge
ratur gratioſior ille videtur.Succepit: p ſuſcepit. Rapuit
in fomite.pene Solecophanes eſt.Nā verbo mutationē ſi- Solecophanes.
gnificanti dat ablatiuū.Sed fuit antiqua circa cōes prepo-
ſitiones licentia.Vt eſt conditus in nubē.Contra vero No Prepoſitiones.
ta cōduntur in aluo.Itē ſeua ſedens ſup arma:Cicero. Q
ille in capite ab hoſtium duce acceperat.aut rapuit raptim
fecit in fomite.Cerealia:vt vilia fugiat ad generalia trāſit
Rem ergo vilem auget honeſtate ſermonis: ſic alibi:ne lu-
cernam diceret ſcripſit.Teſta cū ardente videret.ſ.o.Iudice
aūt euphonia dicimus cerealea:& cerealia:cæſareus:& cæ-
ſarius:& typhoea & typhoia.Feſſi:rerum pęnuria fatigati. Feſſus.
Dicimus feſſus animo:vt ter feſſus in valle reſedit.Itē cor-
pore quod magis eſt pprium . Item rebus fortunę. Fruges
errant qui frumenta a frugibus diſcernūt.Cice.Olei & fru
gum minutarum de leguminibus intelligens: ergo frumē Fruges.
ta & fruges vocantur. Fruges autem ſunt a frumine q pars
eſt eminēs guttutis ſub mento Receptas liberatas:vt Me-
dioq ex hoſte recepti. Et torrere.p.ſ.&.fr.ſ.nō eſt hiſteron
proteron.Nam hodie videmus ante ſiccari fruges. deinde
frangi ſaxo:Nam apud priſcos molarū vſus non erat: fru-
ges ante torrebant:& eas in pilas miſſas pinſebant. & hoc
erat genus molendi: vnde pinſores dicti ſunt q nunc piſto Pinſores:
res vocant. Pinſere id teſte Perſio dicitur:vt O iane a tergo Piſtores.
quem nulla ciconia pinſit. Aeneā aūt & in hoc loco & vbi-
q & maxime in.vi.a vilioribꝰ officijs ſegregat vbi ait. At
pius Aeneas arcem quibus Altus Apollo pręſidet:niſi pia
ſit cauſa vt ad humandum ſocium.Nam tūc pius Aeneas
opera inter talia primus hortatur ſocios.

tatione ventorum:aut horrenti.i.placida vt ſentit Seruius appoſitorię antrum ideſt quod antrum nemus eſt
& quaſi antrum imminet ſub fronte aduerſa ideſt oppoſita:& hoc ſcopulis pendentibus.ſ. in morem antri.
Intus.i.in medio ſcopulorum:ſunt ſup.aque dulces:& ſedilia ſaxo viuo.i.naturali:appoſitorie domus nym-
pharum ideſt quam nymphe habitant:aut tam amena vt digna ſit a nymphis habitari. Vlla vincula non te-
nent hic ideſt hoc loco naues feſſas quia ſponte tenentur & vlla anchora ideſt inſtrumentum vncis dentibus
quo in terra non ſaxoſa naues feſſas:aut fluctu agitatas naute alligant:non alligat ſup.eas morſu vnco ideſt
dente incuruo qui terram dum extrahit erodit & quodammodo mordet. Aeneas ſubit huc ideſt ad hunc lo-
cum aut portum:ſeptem nauibus collectis ex omni numero:& troes egreſſi magno amore telluris.ideſt ter-
re potiuntur harena optata.ideſt quam in periculo tanto optauerant: & ponunt ideſt reponunt in littore ar-
tus ſcilicet ſuos:tabentes ſale ideſt aſpergine aque ſalſe:ac Achates vir ille fidus(alludit tamen ad lapidem)
excudit primum. ideſt vbi primum in terram deſcenderat ſcintillam ſilicis ideſt particulam ignis quæ erat
in ſilice aut in venis ſilicis : & ſuſcepit ideſt lente cępit aut ſurſum cœpit(vis enim ignis ſemper aſcendit)
ignem folijs ſcilicet deſiccatis : atq dedit circum arida nutrimenta. ideſt combuſtilia ſicca : & rapuit flam-
mam ideſt rapidam fecit flammam:in fomite ideſt que vt dicitur radicaliter & originaliter erat in fomite:
aut rapuit in fomite:hoc eſt in illo quo ignis fouebatur flammam ad ſe(& neutro modo eſt ſolecophanes:
nam non rapuit in fomitem:ſed eam quæ erat in fomite rapuit ad ſe)tum ideſt deinde Aeneade ſcilicet(non
Aeneas)quia vile eſt miniſterium(feſſi rerum ſcilicet multitudine aut aduerſitate:aut rerum pro rebus:ſicut
fœlix animi)expediunt ideſt expedite efferunt.cererem ideſt frumentum aut panem:corruptam vndis:& ar-
ma ideſt inſtrumenta:cerealia ideſt quibus ceres ideſt frumentum tractatur aut quibus ceres.i.panis fit:& pa
rant torrere.i. deſiccare flammis.ſ.ab achate exceptis:& frangere ſaxo ideſt pinſere aut molere quodammo-
do non tamen proprie:quia mole vſum non habebant.

ASCEN. ¶ Aeneas ſcopulum &c. Poſtq cæterorum
miniſteria deſcripſit tractat officium ducis ſci-
licet Aeneę qui de ſalute ſociorum quos in ſum
mo periculo dereliquerat ſollicitus veriuſq ne
aut ſubmerſi ſint aut in manibus hoſtium incide
rint:ſcopulum conſcendit:vnde cum naues p
ſpicere non poſſet: videret tamen ceruos: con-
uertit ſe ad eos capiendos vt ſocijs receptis epu
lum dare eorumq & animos & corpora refice
Dona. ret.De qua re audiamus Donatum:cuius ver-
ba ſunt reliqui igit ſeipos curabant Aeneas au
tem anxius de ſalute ſociorū labori nō pepcit:
ſed altitudinē ſcopuli aſcendit:non ergo tantū
ad pſpectum deſcripta altitudo ſcopuli q̄tum
ad laudē æneę. Qui aut non pſpexit vim pela
gi aut de refectione corporis non curauit:& vt
ſalutem

Aeneas ſcopulum interea conſcendit:& omnē
Proſpectū late pelago petit:Antea:ſiquem
Iactatum vento videat:phrygiaſq biremes:
Aut capyn:aut celſis in pupibus arma caici.
Nauem in conſpectu nullā:tris littore ceruos
Proſpicit errantes:hos tota armenta ſequūtur
A tergo:& longum per valles paſcitur agmen.
Cōſtitit hic:arcumq manu:celereſq ſagittas
Corripuit:fidus quæ tela gerebat Achates:
Ductoreſq ipſos primū capita alta ferentes
Cornibus

Cornibus arboreis ſternit: tū vulgus: & omnē
Miſcet agēs telis nemora inter frondea turbā.
Nec prius abſiſtit: q̄ ſeptem ingentia victor
Corpa fūdat humi: & numerū cū nauib⁹ æquat
Hinc portum petit: & ſocios partitur in oēs.
Vina bonus q̄ deinde cadis onerarat aceſtes
Littore trinacrio: dederatq; abeūtibus heros:
Diuidit: & dictis mœrentia pectora mulcet.

SER. Moroſa Seruij diſtinctio. ¶ Late petit: inquantum poteſt. Pelago: in pelagus Antea. Ordo eſt: aſcendit ſcopulum requiſiturus antea: Capin: Caycum ſi quemvideat: ſic Teren. Quod plæriq; omnes faciunt adoleſcentuli. Ordo eſt quod omnes faciunt adoleſcentuli: vt animum ad aliquod ſtudium adiungant plæriq; equos alere. Vel quemvacat: vt alibi. Rhæbe diu res ſi qua diu mortalibus vlla eſt. Nemo enim dicit ſi qua vlla. Biremes. Biremes. Naues quæ duplicem habent ordinem remorum Puppibus arma milites enim nauigantes puppibus arma religabant Sic alibi Pacem orare manu prefigere puppibus arma. Errantes: paſcentes: Sic in Buc. Mille meę Cerui. ſiculis errant in montibus agne. Ceruos. hi dicti ſunt παρα τωνκερατου. id eſt a cornibus. Nā & latina nomina aliquādo a grecis ſunt: ſed q̄uis in prouincia conſulari in quam venit cerui non ſint: tamen aut finxit more poetico: vel quia heroicis temporibus vbiq; omnia naſcebantur: vt ipſe Omnis feret omnia tellus. Tota armenta differt ab Totum. Omne. omni. Totum eſt vnius corporis plenitudo: vt totum auditorium id eſt integrum auditorium: omne de vniuerſis dicimus: vt omne auditorium id eſt vniuerſa auditoria. Ergo Agmen. hic tota id eſt omnia. alibi contra: vt omnemq; reuerti per troiam. Agmen proprie eſt ordinata multitudo vt eſt ambulantis exercitus. Nō ergo ſtans dicit̄ niſi vſurpatiue. Vnde longum: vt incedens illud oſtenderet. Corripuit: aut de pharetra aut ab Achate: intelligimus enim eum eſſe ſubſecutū: vt in illo loco. Ni iam pręmiſſus achates afforet. Gerebat: aut tunc: aut quæ gerere conſueuerat. Cornibus: aut ſit pro cornuum: aut in tellige cum: vt Atq; ixioni vento rota cōſtitit id eſt cum vento: & hoc melius. Vulgus: nam ductores iam interempti erant. Miſcet perturbat circūagit Frondeū. Frōdoſū. inſequitur. Frondea pro frondoſa: Frondeum enim totum eſt de frondibus: vt torus frondeus: Frondoſum frondib⁹ ornatum. Septem: finiuit numerum. Nam neceſſitatis erat hęc venatio non voluptatis. Victor propoſiti compos: vt atq; rotis inſiſtere victor. Humi per humum aduerbialiter vt preſſit humi nitēs. Cum nauibus: cacephaton in ſermone. Nam poſt cum ſequitur na. Hinc pro inde. Partit̄: & par Partio. tit inuenit̄ in eadē ſignificatione. Salu. Prouincias inter ſe partiuerāt: vt punio punior: fabrico fabricor ſunt ergo verba in actiua & paſſiua voce actionē ſignificātia: Sunt itidē quę in actiua voce paſſionē ſignificēt: vt vapulo. Rurſus q̄ Nimis cō ciſus ē ſeruius. in paſſiua actionē: vt loquor. Trinacrio: ſiculo. Trinacria em̄ dicit̄ ſicilia ꝓpter tria ακρια. i. ꝓmontoria lilybeum pachynū & pelorum. latine aūt triquetra dicit̄. Heros: vir fortis: Semideus plus ab homine habens: vt ait Hæſio.

ſalutem ſociorū procuraret nullo victus labore tantam altitudinem aſcendit. Proſpicit: bis accipe: vt nauem nullam proſpicit: ſed tamen proſpicit ceruos. Gerebat: vel tunc preſens vel portabat Aeneas tela quæ Achates intentus igni excitādo reliquerat. Non vidit naues: ſed euentus oſtendit ceruos quę res non ad venandi voluptatem: ſed ad victus neceſſitatem recepta eſt. Septem ergo maiores ſtrauit in quibus alimonie maior eſſet copia Multos deinde paruulos interemit Reprehendūt autem temerarij ꝙ poeta dixit. A tergo ſequūtur. Error eſt interpretantium. Nam tres ceruos errantes in littore ſequebantur armenta. alij per valles a tergo paſcebantur. Ita ergo legitur Proſpicit tres ceruos & hos ſequunt̄ tota armenta. A tergo vero totum agmen paſcitur. Ergo illi errabāt: hi paſcebantur. Neq; enim omnes errabant aut omnes paſcebantur. Sed alij errāt ſubiecti oculis eius: alij fuerant poſt ipſum. Similis autem verſus eſt. Theſtilis & rapido feſſis meſſoribus & hoc eſt & theſtylis: item puppibus & lęti nauim. c. i. puppibus. Ipſi quoq; numeri gregum diuerſitatem ſignificant. De errantibus enim pluraliter dixit de paſcentibus vero ait: a tergo & longum per valles paſcitur agmen. Ergo in littore poſitos pluraliter dixit. In vallibus vero paſcitur agmen. Huc accedit ꝙ qui paſcitur non errat: & qui errat nō paſcitur. Hinc por. pe. per acta ceruorum ſtrage quæ Troianis ſatis ſit remeat ad naues. Bonus: bonus ciuis & bonus largitor. Cadis pretermiſſo cadorum numero. Oſtenditur vini copia. Onerarat: oſtēditur nō quantum voluerit largitor datum: ſed quantū Troiani ferre potuerunt Abeuntibus quaſi dicat preter id quod manentibus dederat: Dictis non poterant in maximo merore cibum capere. Ergo adhibenda conſolatio erat. Verum a perſona aliena a merore: ſed hæc in ſolitudine non reperiebat. Hanc igitur ſubit Aeneas qui animi preſtātia merorem vincere poterat. Hic ita ſe gerit vt neq; ſe ſatis triſtem oſtenderet ne a conſolatione illos dejceret neq; omnino doloribus immunem. Ne in ſua cauſa omnino alienus videretur. Mulcet: Nam grauiſſime inflictus meror penitus remoueri non poterat. Sumpto autem cibo & vino more humani ingenij ſperatur animorum ventura relaxatio. Si autem hec conſolatio ab alieno ſit poſſet reſponderi Terentianum illud. Tu ſi hic ſis aliter ſentias. Cum autem a ſocio malorum poteſt attente audiri. Hęc ille. Quibus addamus que in Seruij de plæriſq; & heroe interpretatione annotauit Beroaldus dicens. Iſthec moro- BERO. ſa nimis ſeruij diſtinctio Terentiana verba obſcurat & ex apertis facit operta: ex nitidis ſordida: ex manifeſtis ambigua: nam modus loquēdi ē apud eruditos: vt ita dicāt plæriqueomes pro vna parte orationis: quod diligenter animaduertit Donatus apud Terentium: & curioſis auribus demōſtrauit: ſcribens ꝙ plæriqueomnes pro vna parte orationis dixerunt veteres: vt plus ſatis Plæriq; omnes. allegatq; illud neuianum: plærique omnes ſubigunt ſub ſuum iudiciū: hoc locutionis genus vſurpant locupletiſſimi ſcriptores: inter quos haud dubie numeratur Gellius qui ita ſcriptū reliquit in primo: verſus iſtos ex Geor. plæriqueomnes ſic legūt: & alibi plęraqueomnia veterū literarum quæſita: & Macrobius vultis ne diem ſequentem: quem plęriqueomnes abaco & latrunculis cōterunt. Item nimis conciſus eſt Seruius in explanatione heroū: nec abſolutam expreſſit rem in non parua ſignificatione: audiatur itaq; copioſiſſime docens qui ſint heroes Auguſtinus lib. x. de ciuitate dei his verbis. Nomen heroum a Iunone dicitur tractum ꝙ grece Iuno hera appellatur: & ideo neſcio quis filius eius ſecundū gręcorum fabulas: heros fuit nuncupatus: hoc videlicet myſticū ſignificāte fabula: quod: aer Iunoni deputet̄: vbi volūt cū demonib⁹ heroas habitare: quo nomine appellant alicuius meriti animas defunctorum. Idem in. vij. inter lunæ gyrum & nymborum Heros. ac ventorum cacumina aerias eſſe animas: ſed eas animo non oculis videri & vocari heroas & lares & genios. ex his liquido patet qui ſint heroes: & vnde nomen ſortiantur. Trimegiſtus quoq; author eſt heroas habitare inter aeris puriſſimam partem ſupra nos & terram vbi nullus eſt nebulis locus. Minime p̄tereundum

eſt id

eſt id quod Martianus capella tradit in nuptijs philologie heroas videlicet ab hera: quę terra dicit̃ eſſe nũcupatos: iſta curioſo interp̃ti fuerant veſtigãda & enarranda: niſi forte Seruius exiſtimauit ſatis ſuperq; eſſe id quod tractabat mutilatum tradere atq; conciſum: cum boni tamen grammatici officiũ ſit etymologias verborum ſignificataq; vbertim explicare. Hec ille. Ordo aũt eſt. Aeneas conſcendit interea. ſ. dum Aeneade fruges parabant & cerealibus rebus intendebant & petit. i. dirigit late. i. in latum aut ꝑ latũ oẽm ꝓſpectum. i. totam virtutem ꝓſpiciẽdi: pelago. i. in pelagus (vt ſit datiuus ad locũ vt etiã Seruius ſentit qui antea vult eſſe accuſatiui caſus a noĩatiuo anteus. Erat em̃ Anteus etiã vnus ex troianis: ſunt tñ qui velint eſſe aduerbiũ ſicut poſtea que quia cõpoſita ſunt ex ꝓnoĩbus retinẽt quantitatẽ hoc eſt vltimã corripiũt: nam noĩa dum aduerbia fiunt quantitatẽ ſeruãt vt antea hodie tranſuerſa crebra &c. Vel ſic petit oẽm ꝓſpectum ſi videat quẽ iactatũ antea pelago. i. ꝑ pelagus. vento. i. a vento: ſed prior cõſtructio mihi conformior videt̃. ſicut & ſequẽtium hec) ideo petit ſi videat. i. vt forte videat: aut vt expiat̃ ſi videat quem. i. aliquem iactatũ antea. i. paulo ante vento. i. a vento: & ſi videat biremes ſup. naues que duorũ remigũ ordine impellunt̃: phrygias. i. Troianas aut Troianorũ: aut capyn aut arma. i. inſignia Cayci illius troiani: in celſis. i. ſublimibus: puppibus. i. poſterioribus partibus nauiũ in q̃bus directores quos patronos nũc vocãt conſidunt: ſuntq; altiores cæteris: vt in. iij. dicit̃. Stans celſa in puppi (Seruius aũt cenſet particulã quẽ vacare: & antea nomen eſſe ſic. Si videat antea iactatũ pelago: & biremes phrygias iactatas pelago. Aut capyn aut arma Cayci in celſis puppib⁹. ſ. fixa) Nullã. i. non vllã. Aeneas ſup. nõ ꝓſpicit vllã nauẽ in cõſpectu: ſed ſup. ꝓſpicit tris ceruos errãtes. i. libere paſcentes errantiũ more nũc ꝓcedẽdo nunc retrocedendo: nunc in tranſuerſum diuertẽdo in littore (Eleganter omiſit particulã ſed: nã nõ dices Nullã nauẽ ꝓſpicit ſed tris ceruos ꝓſpicit: verũ ſic: nullã nauem ꝓſpicit. ſed tris ceruos. Aut ſic. nauem non ꝓſpicit: tris ceruos ꝓſpicit) tota armenta. ſ. ceruorum reliquorũ (quia gaudẽt gregatim paſci & errare vſq; adeo vt authore diuo Auguſtino dũ flumina tranſeũt onera cornuũ ſequentiũ ꝓcedentes viciſſim ſupportent: ſequunt̃ ergo a tergo. i. directo tramite ita vt non a latere: nã ſequi nõ poſſent licet nõ preciſe a tergo: vidimus tñ donatũ aliter ſentire: q̃ nõ vult a tergo dicant̃ ſequi: ſed agmen paſci a tergo ꝑ valles (Queres aũt q̃ro illic ceruos dicat poeta: cũ ſecundũ Herodotũ ceruis & apris oĩs libya careat cũ tamen habeat leones elephantes vrſos ſerpentes & aſinos cornua habentes. Ad hoc autem reſponde vt Seruius: aut in ſuperori libya ceruos nõ eſſe: in citeriore vero in qua Carthago eſt non deeſſe) & longũ agmen. ſ. ceruorum paſcit̃ per valles a tergo. ſ. triũ ductorũ. nam ductor & agmen correlatiua ſunt: nam agmen ab agẽdo dicitur agit̃ enim ſed a duce: hoc eſt ab eo cui ducendi animus eſſe debet licet agat: duces quoq; preuij fere ſunt: actores autem ſequentes. Queri poſſet q̃ro dicatur ſequi & paſci: ſed notũ eſt quia paſcentes incedũt vnde & paſci & inſequi ijdem poſſent dici. Aeneas conſtitit. i. firmauit & repreſſit inceſſum: hic. i. vbi vidit ceruos & corripuit manu arcum & ſagittas celeres. i. quas celeriter emittere peritus erat: & Achates ſolebat: quę tela. i. quas ſagittas. (Eleganter enim ſequenti non precedenti conformatur relatiuum) Achates fidus. ſ. comes: qui nuſq; Aeneam dereliquit (vnde intelligendũ eſt q̃ poſtq̃ ignem excuderat relictis alijs ad humiliora miniſteria deputatis Aeneam ſecutus ſit: ad quod innuendũ additũ eſt primũ: vt. ſ. in primo igreſſu excuderit ignem & poſtea Aeneam ſecutus ſit ſicut etiam poſt refectionem corporis Aeneę comes ibit in diſquirendis locis: quia vero dicit eum celeres ſagittas geſtare ſolitum poſſet idem intelligi hic fidus qui ſupra fortis dictus eſt vt eius nauis prius diſperſa ſed poſtea collecta intelligatur inter eas de q̃bus dictũ eſt. Huc ſeptẽ Aeneas collectis nauibus omni ex numero ſubit) & ſternit. i. ꝓſternit primũ ipſos ductores ferentes capita alta cornibus arboreis. i. ramoſis: tum. i. deinde: miſcet. i. mixtim perſequitur aut reuera miſcet: vt ad acies alludat quę cæſo ductore miſceri & confundi ſolent nec in ſuo ordine perſiſtere: miſcet ergo. i. cõfundit vulgus. ſ. ceruorum & omnem turbam. i. turbatam multitudinem: agens. i. perſequẽs. ſ. eam telis. i. ſagittis: inter nemora frondea pro eo quod eſt frondoſa. i. inter ſyluas aut arboreta: nec abſiſtit. ſ. a perſecutiõe prius q̃ ipſe victor id eſt voti compos: fundat: pro fuderit humi. i. per humũ ſeptem ingentia. i. valde magna: corpora. ſ. ceruorũ & equet. i. equauerit: aut equaret. i. equalem fecerit numerũ. ſ. ceruorum ꝓſtratorum: cum nauibus: quas ſeptẽ collectas ſupra meminit poeta. Hinc. i. ab hoc loco aut facto: ipſe Aeneas. ſ. petit portũ vbi videlicet ſocij erãt & partitur. ſ. ceruos in omnes ſocios: & diuidit deinde vina: que aceſtes. ſ. ſicilie rex: bonus id eſt benefic⁹: onerarat cadis. i. per cados: hoc eſt vaſa vinaria quibus onerauit naues: quia quantũ oneris poterant portare tantum vini dederat: & quę ipſe heros. id eſt princeps magnificus & heroica virtute preditus: dederat id eſt donauerat abeuntibus. i. diſcedentibus littore trinacrio. i. ſicilienſi: & hoc modo littore trinacrio regitur a dictione abeuntibus virtute prepoſitionis: aut ſi ordo eſt dederat littore trinacrio: more poetico ſubtraxit appellatiuo prepoſitionem. Sicut ibi littore ahena locant alij: & ipſe mulcet. i. mitigat & ſolatur pectora. ſ. ſociorum merentia id eſt mœſta ob caſum conſociorum dictis. i. ſermone ſequenti: de qua re ſicut de alijs multis ſubtiliſſime locutus eſt Donatus vt iam vidimus.

Ordo.

Aſini cornuti.

ASCEñ. ℂ O ſocij (Neq; em̃) Oratio hec conſolatoria in genere deliberatiuo conſtituta grauitatis & prudentię virũ talem: qualis Aeneas eſt decentis plena eſt. Nihil enim pretermittitur quod a prudenti & eloquẽti viro dici debeat vt ex Donato diſcere poſſum⁹. Cuius verba ſunt. O ſocij. ſ. laborum. Mira arte loquitur. Norat enim odioſum illud eſſe laborãtibus. vtpote cuius cauſa vniuerſi trahebantur ꝑ tot & tam diuturnas calamitates. Ponit ergo premiũ. o ſocij laborũ. q. d. qui nil ſine me paſſi eſtis: ergo debetis audire que dicam. Ignari. Mira conſolatio: nam cum odioſa ſit infortuniorũ dura commemoratio exulcerãs eorum corda: qui paſſi ſunt adiũgit poeta cõmemorationi cõparationem: vt dicta ipſa potius medicine ſint q̃ exulcerationi. Nam enumeratio preteritorũ malorum ac grauiorum: oſtendit ferenda eſſe preſentia. Addit & ſuſtinendi conſuetudinẽ nutriſſe patientiã.

Dona.

O ſocij (neq; enim ignari ſumus ante malorũ Aeneas.
O paſſi grauiora: dabit deus his quoq; finem:
Vos & ſcyllæam rabiem: penituſq; ſonantes
Acceſtis ſcopulos: vos & cyclopea ſaxa
Experti) reuocate animos mœſtũq; timorem
Mittite: forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.
Per varios caſus: per tot diſcrimina rerum
Tendimus in latium: ſedes vbi fata quietas
Oſtendunt: illic fas regna reſurgere troiæ:
Durate: & voſmet rebus ſeruate ſecũdis.

ℂ O ſocij reuocate animos: dixit autem ſocios: vt ſe illis æquaret. Ignari immemores. A cyrologia eſt. Ignarus em̃

Ignarus. Immēor. eſt qui ignorat. Immemor qui oblitus eſt Ante malorū υφεη eſt: vt cœli ſubter labentia ſigna: ante em̄ hic ad ſolam pertinet cōiunctionē: & plenitudinē verſus. O paſſi grauiora artificioſe demōſtrat preterita grauiora vt preſentia facilius tolerent. His ſicut & grauioribus. Scylleā: exempla pro negocij qualitate ponēda ſunt. Ergo in marinis periculis ponit tēpeſtatis exempla Penitus: valde: Acceſtis. pro acceſſiſtis: aut valde ſonātes: aut valde acceſſiſtis: quia nō paſſi ſunt hæc: ſed his fuerūt vicini. Cyclopea: aut q̄ Cyclops in Vlyſſem iecit: aut ſiciliam in qua Cyclopes fuere Vel ætnam itelligit. Nam ipſe in. iij. ait. noctem illam tecti ſyluis immania monſtra perferimus. Mœſtū: qui meſtos facit: vt mors pallida. Mittite omitite: eſt aphereſis vt tēnite pro contēnite. Forſan: fortaſſe fortaſſis: & fors idē ſignificāt. Olim in futurū. Meminiſſe & accuſatiuū & genitiuū regit. Nam obliuiſcor quod illius contrariū eſt idem facit. Iuuabit: anomalon verbum eſt nam cū prima cōiugatio aut in aui vt amaui: aut ī ui ſolutā vt ſonui: hoc facit in uui vt iuui. Per varios caſus Argumentū a cōpēſatione. Quietas Nā habuerūt ſedes in Thracia & in Creta: ſed nō quietas. Fas illic. Ergo alibi nephas. Occurrit autē cogitationibus ſociorū ne fatigati malis quaſcūq; requirerēt ſedes. Hoc idem facit in. v. incenſis nauib⁹. Durate. duri eſtote. Voſmet παρελκου. Hæc enim particulæ met piā pte vt egomet quiſpiā ſuopte: ornatus cauſa ponunt. Aduerbia autē ſunt. Nam quicqd ab illis ſeptem partibus receſſerit fit aduerbium.

tientiā. Grauiora: vt incōmodorꝫ nouitas grauius puertit: ſic ferendi cōſuetudo quicquid acciderit facilius tolerat. Dabit de. ſ. vltro reſpondit ſi quererēt quando hec mala īueniēt finem & poſt cōparationem grauat preterita: & leuat preſentia & a generali ad ſpecialē rationem venit. Scylleam: in mari ſiculo eſt locus horrendis ſaxis obſeſſus. Nō autē mulier vſq; ad pubē humani corporis: inferius vero canibus armata. Acceſtis: Oſtēdit fortune ſuffragio ex intima ſaxorū parte liberatos. Forſan & hec delectabit nos cum ad proſpera venerimus etiā hec inter mala enumerare. Olim tria tempora ſignificat preteritum preſens & futurum. Durate/quando per mala ad bona tranſeundum eſt: ſpe bonorū toleranda ſunt aduerſa/preſertim vbi ſpondetur per breuiſſimum tempus ocium ſempiternū. Fata ergo parendum eſt nam illis obſiſti non poteſt. Illic fas: & euadendi & perueniendi ſpem pollicetur & aſſerit Italiam ſolam eſſe que digna ſit in qua Troie imperium reſurgat. Hec ille. Ordo eſt. O ſocij ſcilicet errorum & laborum per quam appellationem ſibi illos conciliat vt qui ſe illis parem exiſtimet: ordo autē ſic conferendus eſt. o ſocij reuocate animos &c. nam cetera per parentheſim inſerta ſunt. q. d. vt ſocij eſtis in aduerſitate volo ſocij ſitis in — Scylla. — Olim. — Ordo.

magnanimitate tolerando aduerſa neq; em̄ ſumus. i. nā certe nos nō ſumus ignari. i. īmemores ſcd'm Seruiū vt ſit acyrologia. i. īproprietas ſermonis: ſed meo iudicio ſic dicit vt Dido dicet. Nō ignara mali miſeris ſuccurrere diſco. Ignarus em̄ eſt malorū qui nunq̄ ea paſſus eſt: nō ſumus ergo ignari. i. neſcij: an̄ malorum: vna eſt particula. i. malorū preteritorū & q̄ antehac paſſi ſum⁹. O paſſi grauiora ſ. mala: quorꝫ de⁹ finem dedit: quia aliter nō dicerent paſſi ſed adhuc pati: vn̄ ſubinfert: deus dabit quoq;. i. etiā: his. ſ. malis minus grauibus: finem. i. exitū & terminū ac deſitionē. ꝙ autem grauiora paſſi ſint ꝓbat dicens: vos &. ideſt ſimul acceſtis: pro acceſſiſtis: rabiē Scilleam. i. que inter Scyllā & charybdim eſt in mari ſiculo cui⁹ dextrum ſcylla latus leuū īplacata charybdis obſidet: & ſcopulos ſonantes penitus. i. valde & quaſi pene intus: & hoc eſt cur ſcylleā rabiē dixit. quia ſonitu aquarū imitant̄ ſcopuli latratū canū rabioſorū: vos &. ideſt ſimul experti eſtis: ſaxa cyclopeia. i. a cyclopib⁹ in ſicilia obſeſſa. O ſocij igit̄ quia non ignari antemalorū & grauiora paſſi. (Eſt aūt oratio intricata quaſi a turbato animo ꝓlata: q̄lis erit in ſecundo hui⁹ vbi ſocios ad arma cohortabit̄. atq; ſummū artificiū eſt vbi ab imperitis minus artis cenſetur) reuocate animos quibus. ſ. grauiora tuliſtis vt & hec feratis & mittite. i. deponite & reijcite ac omittite: timorem meſtum: qui vos meſtos facit: aut meſtū. i. deteſtabibilē: cū ſit timor approbandus qualis erat dū in periculo fuerant: vn̄ dictū eſt. Extemplo Aenee ſoluuntur frigore membra: iuuabit. ſ. animos. i. delectabit & iucundū erit forſan olim. i. tēpore futuro vbi oībus ꝑiculis defuncti erimus: meminiſſe. i. aut memorare. ideſt recitare: aut recordari: &. i. etiā hec. ſ. preſentia mala: quia iuuat euaſiſſe mala: plus q̄ nō incidiſſe: vn̄ in. iij. Iuuat euaſiſſe tot vrbes. Argolicas: medioſq; viam tenuiſſe ꝑ hoſtes. Nos tēdimus in latiū. i. in patriam nobis fatalē vn̄ originē traximus & vbi Saturnus latuiſſe ꝓhibetur: per varios caſus/& tot diſcrimina. i. pericula rerū: Fas eſt. i. a fatis permiſſum: regna troie reſurgere. i. repari & renaſci illic. ſ. in latio nō in creta: nō in delo nō in ſicilia: vbi fata. i. deorū preordinatiōes & volūtates nobis p̄fata. i. vaticinio ſignificate: oñdit. i. īdicāt vaticinio multorū: vt in. iij. dicet̄: ſedes qetas. i. īmutādas: quales nō erāt in creta de quibus in. iij. Mutande ſedes non hec tibi littora ſuaſit Delius &c. Durate ideſt perdurate: aut durate animos veſtros contra mala: & ſitis duri ad tolerādos labores donec obtinueritis ſedes quietas iuxta oracula penatum qui vobis dixerunt: vt recitabitur in tertio hui⁹ Dardanide duri quevos a ſtirpe parentū Prima tulit tellus: eadem vos vbere leto Accipiet reduces: antiquā exquirite matrē) & ſeruate voſmet ideſt voſipſos: rebus ſecundis ideſt proſperis: poſt aduerſas q̄ nūc vos premūt: & eſt ſententia ſane moralis: & cuius facile eſſet ad allegoriam transferre: vt per latium patriam celeſtem intelligat. ad quā ꝑ caſus varios per tot diſcrimina rerum tendimus: & ſedes vbi fata quietas oſtendunt.

Poeta.

Talia voce refert: curiſq; ingentibus æger
Spem vultu ſimulat: premit altū corde dolorē.
Illi ſe prædæ accingunt: dapibuſq; futuris
Tergora diripiunt coſtis: & viſcera nudant.
Pars in fruſta ſecant: verubuſq; tremētia figūt:
Littore ahena locant alij: flāmaſq; miniſtrant.
Tum victu reuocant vires: fuſiq; per herbam
Implentur veteris bachi pinguiſq; ferinæ:
Poſtq̄ exempta fames epulis: mēſæq; remotæ:
Amiſſos

¶ Talia voce refert. Poſt conſolationē verbalē additur ſolatiū epularū & vini quo & aīus & corpus refici ſolet. Seruius cenſet pleonaſmō eſſe ideſt ſuperfluitatem illius particule voce: ſat enim fuerat dixiſſe talia refert. Verūtn̄ mihi nequaq̄ ſuperfluum videtur: ſed diſcretiuum vt ſit refert quidē voce ſed longe aliē referebat & reuoluebat caſus ſuorum animo vt ex ordine patebit quē priuſq; poſuero donati verba ſubijciam que ſunt. Curiſq; ingē. eger: perſuaſoris erat. vt metum diſſimularet cum ſpē perſuadere tētaret. & regis erat afferre conſolationem vtrumq; ergo pſtitit: neq; oportebat illū in ſua cauſa ſine cura eſſe. Illi oſtenditur quid potuerit conſolatio. Nā niſi — ASCEn — Donatus

 meror

Amiſſos longo ſocios ſermone requirunt
Spemqꝫ metuqꝫ inter dubij: ſeu viuere credāt:
Siue extrema pati: nec iam exaudire vocatos:
Præcipue pius æneas: nunc acris Oronti
Nunc Amyci caſum gemit: & crudelia ſecum
Fata lyci: fortemqꝫ gyan: fortemqꝫ cloanthū.

¶ Voce: pleonaſmos eſt. Fit aūt quoties adduñ ſupflua SER :
vt alibi: vocēqꝫ his aurıbꝰ hauſi. Teren. His oculis ego⸗ Cura .
met Vidi. Curis: cura dicta ꝙ cor vrat. Aeger: & triſtis: & Aeger.
male valens ſignificat. Aegrotꝰ aut ægrotās male valēs Aegrotꝰ.
tantū Spē: lętitiā. Significañ aūt ab eo quod p̄cedit id qđ
ſequiñ: hac figura crebro vtitur poeta. Lætitia em̄ ſpem
ſequitur: & in vultu videtur. Spes vero non videñ. Con⸗
tra aliquādo ſignificañ id quod p̄cedit ab eo quod ſequiñ
vt meritæqꝫ expectēt p̄mia palmæ. Palmā em ꝓ virtute
poſuit q̄ p̄mium meretur & palmā poſt accipit Prǽde ad
prædam Accingūt: ſtudioſe ſeparant: ſic alibi accingunt
operi. Accinctos em̄ induſtrios dicimus. Hora. Altius ac
nos p̄cincti. Contra negligētes diſcīctos vocamus: vt di⸗
ſcinctos mulciber afros. Dapibꝰ: ambitioſe de ceruis di⸗
xit dapibus. Tergora: tergus tergoris coriū: tergum tergi
dorſum. Viſcera: nō inteſtina tm̄: ſed oīs caro ſub tergore
eſt. Vñ in albano latinis viſceratio dabatur. i. caro Ntūs Tergum.
eſt hoc viſcus: Lucre. Viſcus gigni ſanguenqꝫ creari San Viſcera .
guen aūt dixit: vnde fit ſanguinis in gtō. Nā a noīatiuo Sanguen
ſanguis fit huiꝰ ſanguis. Verubꝰ: Ex ijs eſt q̄ i ſingualri ī⸗
declinabilia ſunt: vt cornu & genu. Trementia. palpitā⸗
tia. Ahena: quibꝰ lauabant carnes nō elixabāt. Nā heroi
cis temporibus nō veſcebañ elixis. Antiqui ahenum ſic
aſpirabāt. Victu cibo. inde couictor. Hora. Nā quia ſim
tibi Mecœnas cōuictor Fuſi: diſcūbētes. Alias aūt fuga
ti: & occiſi Veteris bac. huic verbo & gtm̄ damꝰ. Cicero
Squaloris plenus ac pulueris & Terē. Plenus rimaꝝ ſum
& ablatiuū. Iuue. Lectica mathonis plena ipſo. Ferinæ. fe
ræ dicuñ: vel ꝙ oī corpore ferañ vel ꝙ naturali vtuñ
libertate & pro deſiderio ſuo feruñ. Exempta ideſt fuga
ta vt ſufficientia nō aūt affluētia q̄ſita ſint: mēſæ due em̄ Fetæ .
apponebañ vna carnis altera pomorū. Amiſſos: non re⸗
uera: ſed q̄s putabāt amiſſos. Vocatos: vel ſubaudi deos
vt ſit conqueſtio illos p̄cibus nō flecti. Vel intelligit nō
ſolum perijſſe: ſed nec ſepulturam habere ad quā vocenñ.
Vnde eſt maneſqꝫ vocabat hectoreū ad tumulū: & eſt fi⸗
gura ab eo quod p̄cedit id quod ſequiñ: qa poſt facta ſe⸗
pulchra manes vocanñ. Præcipue: quia pius. Oronti pro
orontis: vt immitis Achilli. Secum: quia aliter apud ſo⸗
cios ſimulabat.

meror ſublatus fuiſſet refectionē aliquā non
queſiſſet. Tergora diripiūt: diuidiñ ꝑ officia
procuratio epularꝝ: neqꝫ delicioſe dapes aut
irritamēta gule erāt ijs parāda: q naufragio &
inedia laborauerāt. Tergora: eodē tp̄e alij de⸗
trahebāt coria. Alij anq̄ tota corpa apparerēt
reſecabāt partes: & vt plenā ꝓpatione oñdat
addit Verubuſqꝫ tremētia ſi. Hoc ē qbꝰ adhuc
aliqd ſpūs teneret: Ahena aquā ipōebāt igni
vt elixā facerent carnē Hec coquēdis viſce⸗
ribꝰ celeritatē p̄ſtāt. Deniqꝫ epulis paratis vi
res labore & fame ꝑditas reuocāt. Fuſiqꝫ. per.
adeo aduerſarioꝝ obliti erāt vt fuſi ꝑ herbā
plꝰ cibi igererēt q̄ refectio poſtulabat. Hoc āt
p̄ſtitit pſuaſio cōſulti regis. Feria: ꝑ ſe ſuauis
caro eſt hec ſed addiñ piguedo vt ſuauior ani
mos appetētiū irritet. Vino aūt acceſſerat gr̄a
a tp̄e qualitate & quātitate. Nā & vetꝰ & op
timū & abundas fuerat. Hic dixit iplenñ vete
ris Bacchi . Poſtq̄ exēpta. Fame & laſſitudiē
oppreſſos nulliꝰ cura tāgebat. Refectis vo: ve
nit ī mētē recordatio ſocioꝝ q̄ꝝ cū de morte
incerti eſſent erāt inter ſpē vite & metū mor⸗
tis. Aenee aūt maior pōit virtꝰ q nec cibū ſū⸗
pſit nec diſſimulare a ꝑditis potuit. nec eorū
curā poſuit: q nec ſupeſſe poterāt. Secū: Nam
Ordo. apud alios ſpē vultu ſimulat. Ordo ē. Aeneas
ſup. refert. i. recitat & exprimit talia voce . i.
ſermone vocali: cū alia lōge referret ſermone
mentali & ip̄e eger. i. ſauciꝰ & dolore affectus
ingētibꝰ. i. valde magnis curis. i. ſollicitudi⸗
nibus cor eius vrētibꝰ: ſimulat. i. fingit (non
enim oīs ſimulatio vitioſa eſt: vñ & ſaluator
finxit ſe lōgius ire) & ꝑ ſimilitudinē īdicat &
pre ſe fert vultu. i. diſpoſitione faciei: q̄ volū
tas ꝓdi ſolet: ſpē. ſ. melioris euētꝰ aut rerū re⸗
cuperādaꝝ & p̄mit corde. i. ī pectore: altū. i. ꝓ
fundū dolorē. Illi. ſ. ſocij eius ſic cōſolati. acci
gunt. i. appāt ſe p̄de. i. ad predā pandā & diri
piūt. i. rapti diſtrahūt: coſtis. ſ. ceruoꝝ ab enea
occiſoꝝ: futuris dapibus. i. ad futuras dapes
aut appoſitorie q̄ erāt future dapes: tergora.
ideſt pelles aut cutes tergoꝝ: & ꝓ. i. nudāt vi
ſcera. i. carnes interiores: videñ tñ lanioꝝ par⸗
tes expreſſiſſe poeta nā tergora. i. qbus terga
teguñ: diripiūt. i. vno tractu abſtrahūt: ſed
pelles quibꝰ viſcera. i. iteſtina obteguñ: non
tam faciliter abſtrahūt: vñ nudāt dixit: Pars
ſ. ſocioꝝ. i. parti ſocij: ſecāt. i. incidūt carnes: ī
fruſta. i. particulas: & figūt verubꝰ (alij veri⸗
bus legūt ſed plures verubꝰ) fruſta ſup. tremē
tia. i. adhuc palpitātia & ſpū vitali mota Alij locant. ſ. ad lauādas carnes ahena ſup. vaſa. i. lebetes aut ca⸗
cabos ex ere factos: littore ꝓ in littore & miniſtrāt. i. ſubijciūt flāmas: quas. ſ. ex cōbuſtibilibus excitant:
tum. i. deinde: pacto. ſ. officio coquēdi: ipſi reuocāt. i. reparāt & in loca priſtina alliciūt: vires. ſ. ſuas victu
i. cibo: & fuſi. i. ꝓſtrati per herbā: qa ſedilia nō habebāt nec toros extructos. implenñ bacchi. i. vini: vete⸗
ris quod p̄ſtantiꝰ ab oībus cēſeri ſolet. & ferine. ſ. carnis: hoc eſt carnis ceruine: piguis. ſ. qa ſeptē ingentia
corpora fuderat humi (Sicut plenꝰ gtō & abltō iungiñ & vba a pleo cōpoſita vt hic implenñ veteris bac
chi.) Poſtqꝫ fames eſt exēpta. i. fugata & ꝑempta epulis. i. epulādo & mēſe. i. ferculorū aut obſonioꝝ duo
genera q̄ mēſis. i. cū mēſuris apponebañ aut in q̄dris aut i lācibus (vñ de quadris dicetur in tertio. Am⸗
beſas ſubigat malis abſumere mēſas: & in ſeptimo. En etiā menſas cōſumpſimꝰ inquit Iulus. Nā quadrā
ex cruſto panis facere ſolebāt. Nō ergo loquiñ in ijs locis de tabulis ſup quas cenatur) & poſtqꝫ igiñ mēſe.
ideſt quadre aut lances cibis onuſte: remote ſup. erāt ipſi requirūt lōgo ſermone ſocios amiſſos exiſtētes
dubij inter: ſpē & metū: ſeu credāt viuere quod. ſ. ſperabāt: ſiue pati extrema: ſup. fata. i. mortē; quod me⸗
tuebant: nec. i. & nō: & credāt eos vocatos. ſ. a ſocijs ad tumulos nō exaudire. i. reſpōdere vt ſcirēt defun⸗
ctos eſſe: aut ſic: nec exaudire. i. nō exaudiebāt iam vocatos ad tumulū. ſ. vt ſit infinitiuus modus pro in⸗
dicatiuo: vel potius ſic: ſiue credant eos extrema pati nec vocatos ideſt licet vocentur exaudire iā. i. am⸗
plius: aut deinceps cū mortui ſint. Precipue ideſt preter ceteros & plus q̄ ceteri: eneas pius: aut eneas preci
pue pius ſed melius: Aeneas quia pius gemit p̄cipue: nunc caſum oronti pro orontis: acris ideſt ſtrēnui q
cum leucaſpe ſubmerſus erat & amyci. i. illius troiani etiā acris: & nūc gemit ſecū. i. aīo ſuo/ qa ſpē vultu
ſimulat: crudelia. i. imitia & ſeua fata. i. mortē lyci. i. aut illius viri: aut populi lycij: quia dixit ſupra ſub⸗
merſam eſſe vnā q̄ lycios fidūqꝫ vehebat orotē & gemit gyā virum illū fortem & cloanthū fortem ideſt
caſus eoꝝ qui tñ nō erāt ſubmerſi vt patebit in quinto vbi nauium directores erunt.

Et iam

❡Et Iã finis erat:cũ Iuppiter æthere ſummo
Deſpiciens mare veliuolum:terraſq; iacentes.
Littoraq; & latos populos:ſic vertice cœli
Conſtitit:& libyæ defixit lumina regnis.
Atq; illum tales iactantem pectore curas
Triſtior & lachrymis oculos ſuffuſa nitentis
Venus: Alloquitur Venus. O q res hominũq; deũq;
Aeternis regis imperijs:& fulmine terres:
Quid meus æneas in te cõmittere tantum:
Quid troes potuere:quibus tot funera paſſis
Cunctus ob italiam terrarum clauditur orbis.
Certe hinc romanos olim voluentibus annis
Hic fore ductores:reuocato a ſanguine teucri.
Qui mare:qui terras omni ditione tenerent:
Pollicitus:quæ te genitor ſententia vertit:
Hoc equidem occaſum troiæ:triſtiſq; ruinas
Solabar:fatis contraria fata rependens.
Nunc eadem fortuna viros tot caſibus actos
Inſequitur:quẽ das finem rex magne laborũ:

❡Finis:vel fabularũ vel diei.Sequit̃ em̃ p nocte͂ plurima voluẽs.Nõ em̃ ſemp ortũ vel occaſum ponit.Sed vel intellectui relinqt vt hic:vel negocij tẽpus ſignificat.Eſt autẽ poetice pulchritudis nõ oĩa exprimere.Home.autẽ iſta cõtemnẽs tp̃a oĩa deſcribit:Cũ Iuppit̃.Oeconomiã ſecundũ matheſim ordinauit:nã Ioue ĩ altitudine ſua cũ venere poſito ſignificatur felicitas p mulierẽ ventura:&

ASCEn. ❡Et iã finis erat:poſtq; mortales quod poterant effecerãt:nec erat reuocãdorũ ſociorũ vlla ſpes reliqua:apte inducitur diuinũ auxiliũ quod ſuos ĩ neceſſitatib⁹ nõ deſtitit:verũ Seruius argute docet rẽ phyſicã eſſe:& ex viſceribus aſtrologie fictionẽ hãc excerptã:nã dũ Iuppit̃ venerẽ beniuole aſpicit ſignificat ei q eos in horoſcopo habet bonũ p mulierẽ euẽturũ.

DONA. Donati ãt ṽba ſũt.Finis epularũ vel fabularũ.vel lucis.Deſpiciens Iuppiter ex alto actus hoĩm cõſiderabat.Ven⁹ aũt arrepta occaſione eũ alloquit̃.Triſtior:q̃ antea Lachrymis:ille eſt maxim⁹ dolor q ãn vocis exortũ lachrymis p̃cedentibus nunciatur.Tales:res plena ſubtili arte:vbi perſonarũ non ſolum:ſed & rerũ habet̃ ratio.Loquit̃ venus ad Iouẽ ſi priuata filia ad patrem.ſi publica inferior dea apud ſummũ deorũ.Vicit aũt quod publicum fuit.Concitat ſubtilẽ inuidiã:q̃ Iuppiter:cuius ſit iuſte curare quid dij.quid homines agant:omiſerit.verũ in Aeneã iudiciũ & innoxiũ tot tormẽtis diſſimulãs vexari ſinat:preponitur ergo publ ica perſona & ſubnectitur priuata:apud em̃ patrem non potuit conqueri de dijs ſed apud deorũ regem.Dijs autem applicauit eternis.r.im.Et hominib⁹ fulmine.t.Aeternis.ergo nõ ſunt contẽnenda veluti ea que ad tempus ſunt.q.d.nõ veniũt dij contra fata.Quid.freta innocẽtia Troianorum:querit nomẽ delicti quo nõ inuẽto cõſtet eos immeritos pati.Aeneas:ſpeciale ponit nomen atq; inde tranſit ad genus.In te.regem.d.&.h.qui oĩa habes in poteſtate Auũ ſuũ:promiſſorẽ noui imperij:quẽ omnes dij ſuſpiciunt & homines fulmine territi venerantur.Meus.ſ.filius tu⁹ nepos Tantũ:bis repete quid tm̃ eneas:& quid tm̃ troes.Tm̃:tã immane.Cunctus:ad id redigit̃ vt nec alibi ſtare:nec ĩ italiã venire poſſit:Ergo reſtat vt ĩ

fluctibus ſemꝑ exagitet͂. Pollicit⁹ cōuenit ex veteris ꝑmiſſi imo pollicitations fide. Turpe.n.ē decedere de fide: turpiſſimū cuiuis mutare ſetentiā. Quid ergo tāto deo ꝓferti vbi filie nepotiſq; vertat͂ incōmodū: Genitor ponit poſt publicā ꝑſonā patrem / vt appareat neutrā illarū ducere ꝑfidia traduci Vertit: cū vas vertit͂: omne qđ habet effundit͂. Ergo oſtēdit ꝙ iuppiter ĩimica ꝑſuaſiōe ita ſit vſus vt nihil pietatis ſit ĩ eo relictū. Quā integrā filie preſtare debuit. Genitor multū valet hec ꝑſona in ꝑmiſſis: q̄ nō liberis ſolū verū & poſteris ſint ꝓfutura. Que ſn̄ia.q.d. quis te potior eſt q̄ te poſſit vertere· Hoc equidē. diſſimulādum eſt dān̄u ſi quod amiſſum eſt alterius cō modi ratione penſatur: vn̄ cōpenſatio dicit͂ veluti ſi in altera lance dāno poſito in altera commodū par vel mai⁹ ponat͂. Occaſum troie: oſtēdit rē maximā periſſe: Caſus em̄ parue rei eſt vel ꝑſone iferioris: Occaſus diuine rei vel perſone ſuperioris. Nam ſolē lunāq; occidere & viros ꝓclaros occidiſſe dicim⁹. Repēdens. cōparans & exequans mala fata bonis. Nunc eadē. nō ſolū non veniūt bona ſed manent mala. Quem das. ſ. quia Iuppiter poteſt poſtulata complere. & potuit efficere ne aliq̄n accíderent. poteſt & ſic intelligi Quem das finem ideſt quando Troiani venient in Italiam aut quando carebūt his malis. Ordo aūt eſt. Et iam erat finis: ſcilicet ſermonis longi q̄ ſocios amiſſos requiſiuerant. ac diei quia nō eſt veriſimile vna luce potuiſſe eos iam tempeſtatem paſſos in terram deſcendiſſe. ignem excudiſſe frugem deſicaſſe. Aeneam tot ceruos fudiſſe. ſocios cōſolatū eſſe. vina dediſſe: eſculenta a ſocijs parata eſſe. cenatum & comqueſtum eē. Aeneam loca exploraſſe: ad Didonē adueniſſe. que tunc datura ius ad forum conſcenderat. quod mane fieri ſolet. Vnde ꝑſius His mane edictum poſt prandia calliroēdo: Et vt Martialis dicit hora tertia diei. Nā exercet raucos tertia cauſidicos: Ipo ergo die quo appulſi erant in ea nympharum domo. ideſt ameniſſimo loco quem prius deſcripſit poeta. manſerant vbi nunc cenati erant cum finis eſſet ſermonis & diei. poſtridie autem eneas loca diſquirebat vn̄ dicetur. Vt primū lux alma data eſt exire locoſq;. Explorare nouos. Non eſt ergo dubiū diē fuiſſe exactū cū veſperi cenare ſoleant. & cū manifeſte dicat͂ Aeneam exorta luce exploraſſe nouos locos. finis igitur erat tā lōgi ſermonis q̄ diei / cum ideſt qn̄. Iuppiter. deſpiciens. i. deorſum inſpiciens de ethere ſummo. mare veliuolū. i. in q̄ vela volant. aut quod velis peruoluatur aut voluitur: & terras iacentes. i. humiles & proſtratas / & littora & populos latos. i. late habitantes: cōſtitit ſic. i. i tali affectione q̄ dicetur ſup. in vertice celi & defixit lumina. i. oculos deorſum iniecit regnis. i. ad regna libye illi⁹. ſcilicet partis in qua eneas tunc erat. Atq; pro & venus (ſcilicet illi occurrens inuenta oportunitate) triſtior. ſ. q̄ decuit: aut valde triſtis

Aeneas a Didone ĩ partē regni receptus eſt: per venerem vero triſtiorē exitum vxoris infelicē futurū norat: Mercurius vero a Ioue ad occaſum. i. ad ima terrarū defluens ſignificat amicitiā futurā: Sed nō diuturnā. Addunt etiā mathematici Venere ĩ virgine poſita miſericordē naſci fœminā: hinc Maro ĩ habitu virginis venatricis venerē illi occurrentē facit: ꝙ & miſericordē regina iuenit: & illi in venatione admixt⁹ eſt Aethere ſummo. Nā oībus elementis ſuperius eſt. Deſpiciēs deorſum aſpiciēs. Diſpiciens aūt diligenter inquirēs. Sic deduco deorſum duco: Diduco vero diuido. Veliuolū: quod velis volat͂. Alias quod velis volet. Ennius naues veliuolas. Eſt autē reciproca tranſlatio nauiū & auiū. Vn̄ eſt & velorū pandim⁹ alas: & de apibus Nare ꝑ æſtatē liquidā: Nā nare nauiū: volatus auiū: Trāſlatio ergo aut reciproca eſt aut partis vnius. Iacētes: vel ĩ longū expoſitas. vel ſtabiles. Hoc em̄ terræ eſt cū reliqua elemēta mobilia ſint vn̄ & bruta dicitur. Vel inferius poſitas. Nā elemētorū infimū eſt terra Sic ideſt vt iſta cōſpiceret. Et libyæ œconomia. i. diſpoſitio carminis. vituperabile em̄ fuerat ſi ex abrupto tranſitum faceret: vt in nono. Atq; ea diuerſa penitus dum parte geruntur: Sed excuſat͂ vno ſermone. Atq; ea. i. eodē tēpore. Nunc vero bene tranſit: q̄a inducit Iouē & de reb⁹ humanis cogitantē & aphricā intuentē. Vnde honeſtus color eſt: vt ven⁹ timēs ne Iuppiter Romana fata Carthagini cōcedat eū adeat. Nā felix euēt⁹ eſt locis: q̄ Iuppiter cōſpicit: vn̄ ĩ. ij. aſpice nos hoc tm̄ Cōtra alibi. Atq; ocl'os rutiloꝝ reijcit aruis. Tales de reb⁹ hūanis. Iactantē. pect. cur. loquit͂ ſtoice. Ii. n. dicūt deos hūana curare. Alias ſecundum Epicureos q̄ negāt deos curare hūana: Vn̄ illud Nec curare deū credis mortalia queq̄. Triſtior: cōpatiuū pro poſitiuo. Q̄n̄ em̄ triſtis eſt ven⁹ vt nūc triſtior dicat͂. Oculos ſuffuſa: ocl'os ſuffuſos hn̄s: dicēdo aūt nitētes expreſſit nimiā ĩ lachrymis pulchritudinē: ſicut in Eurialo Lachrymæq; decorę. Impijs & fulmie: errāt qui primū ad deos ſcđm ad hoīes referūt: ſed maioris ꝑtātis ē: idē poſſe circa deos qđ circa hoīes. Terres / nā fulminū alia terrēt alia afflāt vt Fulmīs afflauit vētis: alia puniūt: vt vel ꝑr oīpotēs adigat me fulmīe ad vmbras: alia ꝑſagiūt vt de cœlo tactas memini p.q. Quid me⁹ / ſubaudi fili⁹ vt aiacis oilei In te / cōtra te: alias ꝓ vt benignū accipit in teucros animū. Quid argumētū ab impoſibili: & plus valet nō poſſe q̄ nolle. Troes cui⁹ n̄tus eſt tros. Om̄ia aūt græca monoſyllaba in latinū trāſeūtia ſūt tertię declinatōis: gręceq; & latine declinant͂: vt Tros trois & troos: pan panis & panos. Cūctus ob Italiā: ne ad Italiā perueniāt nuſq̄ cōſiſtere ꝑmitunt͂. Nā etiā in aphrica hoſpitio ꝓhibent͂ harenæ. Certe hic. r. & ſi hoc nuſq̄ legim⁹: tn̄ ꝑ ſilētiū itelligimus vt de Iunone ſupi⁹ audierat. Voluētib⁹. i. volubilibus. Voluēs em̄ voluit: volubilis voluit͂ Anni aūt voluunt͂: vt atq; ĩ ſe ſua ꝑ veſtigia voluit͂ ann⁹ Dicēdo aūt reuocato: oñdit Italiā vn̄ Dardan⁹ fuit. Teucri ꝓ dardano poſuit. ille. n. vēit de italia: Teucer de creta. Mutāt. n. poete noīa ꝓpiqua vt domitis pollucis habēis. i. Caſtoris Itē Et manib⁹ ꝑgne. p. ſ. c. ꝓ philomelę. Ditiōe: ꝑtāte. i. pace legib⁹ bello. Pollicit⁹: pollicemur ſpōte: ꝑmittim⁹ rogati. Quę ſn̄ia: verecūde agit nec em̄ cōueniebat vt aperte contra vxorē ageret apud maritū. Sic etiā reſpōdet Iuppiter Nec me ſetentia vertit. Hoc: hac re. Reſpondēs: recōpenſans: Tranſlatio a pecunia q̄ antea pendebat͂. Eadem qualis antea: vt lōgitudo tēporis nihil Troianis ꝓdeſſe videatur: Finem non regnorū: ſed laborum finem.

(quod & valla ſentit: Nā vt cū Lādino ſecundū Priſcianū ſubtriſtē & parū triſtē dicas non placet: nō em̄ parū triſtis cenſeri pōt lachrymis oculos ſuffuſa nitētes) & ſuffuſa oculos nitētes. i. habēs oculos nitētes ſuffuſos. i. parū ſuperfuſos: lachrymis alloquit͂ illū. ſ. iouē: iactantē pectore. i. verſantē: tales. i. hūanarum rerum: curas. Alloquit͂ aūt ſic. O. ſ. Iuppiter hoc eſt iuuās pater & rex magne: qui regis eternis imperijs cū mortalia facta pereāt: vn̄ in Georg. pituraq; regna reꝛ hominū & deūq; pro deorū: alij legunt deorū vt ſit hypermeter verſus: q̄ hic vitioſus non eſſet: quia ſyllaba abundās abſumi pōt ꝑ vocalē ſequentē: & qui terres res hoīum & deorū fulmīe. ſ. tuo triſulco: qđ ēt ſuperi timēt: vn̄ ven⁹ ad cupidinē ĩ hoc primo. ſol⁹ Nate pr̄is ſūmi q̄ tela typhoia tēnis: qđ eneas me⁹. ſ. fili⁹ & tu⁹ nepos: potuit ſup. cōmittere. i. cōmereri & peccare tm̄. i. tā magnū ſcel⁹: ĩ te. i. cōtra te: & qđ troes potuere cōmittere ĩ te. q. d. nihil. Plus aūt eſt nō po-

tuiſſe

Cōpenſatio. Caſus. Occaſus. Ordo.

Deſpicio Diſpicio Deduco Diduco. Nare volare. Fulminū ſpecies. polliceor promitto

tuiſſe cōmittere ꝙ cōmiſiſſe:troes dico:qbus paſſis tot funera.ideſt mortes ſuoꝝ:nāvero ſimile eſt nemi-nem ſuperſtitum eſſe ꝙ neminē ſuorū in bello troiano amiſerit:cunctus orbis terrarū:quia nuſq̃ cōſiſtere a Iunone permittūť:id ergo inuidioſe ī Iunonem dicit:ſed tacite dictura expreſſe ſi coniunx nō eſſet clauditur ſcilicet ab introitu:ob italiā ideſt vt arceanť ab italia. Certe tu pollicit⁹ ſup.es cū troiā perire ꝑmiſimus.Romanos fore.ideſt futuros eſſe:hinc:hinc dico:ideſt ex hoc enea aut ex his troianis:annis voluētibus ſcilicet vices rerū:aut volucrib⁹:ſcilicet ſe aut volubilib⁹:olim.i.aliquādo ſed tēpore futuro.a ſanguine teucri reuocato:cuius verbi duplex eſt expoſitio.nā Serui⁹ ꝙ vult teucrū ꝓ dardano poni ita exponit.a ſanguine teucri ꝓ dardani reuocato.i.iterū in italiā vocato:nā dardanus ex italia oriūdus erat non teucer:vnde dictū eſt Dardanide duri antiquā exquirere matrē:Ego vero ꝙ quod ꝓprie dictū tueri poſſum nihil per acyrologiā accipiā dixero a ſanguine teucri reuocato.i.reiecto.i.poſtq̃ ſanguinē teucri reuocauerat & reiecerat:dardani āt ſublimauerat & ad ipiū orbis ꝑdeſtinauerat:nā troiani partim a teucro cretenſi:partim a dardano italo originē traxerūt:& viſus eſt iuppiter aliquādo teucros ī imperiū vocaſſe nūc vero aſſumptis dardanidis reuocare.i.rejcere ſicut reuocam⁹ & recātamus qđ perperā aut vocauim⁹ aut cātauimus(tu lector delige vtrā voles ſniam. Nam ſunt qui nō legant reuocato a ſanguine ſed reuocato ſanguine teucri)qui.ſ.Romani aut ductores ex troianis oriūdi:tenerent.i.poſſiderēt mare:& ꝙ tenerent.i.poſſiderēt terras omni ditione.i.poteſtate vt pace bello & legibus:o genitor ꝙ ſnia vertit.i.a ꝓpoſito vi abduxit te.id in iunonē latēter dicit:ſed vide ꝙ ſubtiliter ingrediať venus.Prius em̄ vt oſtēdat eū que ꝓmiſerit aut pollicit⁹ ſit poſſe exequi dixit:o ꝙ res hominūq; deorūq; &c.nūc vero vt oſtēdat eū debere id velle ꝓ ſuis ꝑſertim inquit:ꝙ te genitor ſnia vertit:vt turpe ſit regē hominū & deorū a ꝓpoſito ac promiſſo verti:& ipiū patrē a filia & auū a nepote abduci.Equidē.i.ego quidē ꝙ de te opinionē bonā habebam ſolabar.i.pro ſolatio tolerabā:occaſum.i.excidiū:troie:hoc.i.ex hac re.i.hac pollicitatione:quia pollicitus eras ex occaſu troie Romā oriri.q.d.ſi quis mihi obijciebat ꝙ ꝑmiſerā troiā meā occidere:que res mihi triſtitie eſſe debebat ego ſolabar hoc.ideſt hac re:ꝙ ſciui te pollicitū eſſe Troianos aliqñ ī italia rerum potituros:rependens ideſt recōpenſans fata contraria fatis ideſt modeſte tolerans fata que erant de excidio troie ob fata de inſtitutione Rome.Nunc.q.d.multū abeſt vt pro aduerſis leta obtineāt troiani quia eadē fortuna.ſ.perſecutrix & inimica inſequiť nūc.i.hactenus viros actos tot caſib⁹.i.ruinis erūnis & aduerſitatib⁹:o rex magne ꝙ & potes & velle debes:quē finē laborū das.q.d.vt regna ꝓmiſſa omittā (quod alibi dictura eſt)quē finem laborū das.q.d.nullū.cum indies magis laborent.

Antenor potuit medijs elapſus achiuis
Illyricos penetrare ſinus:atq; intima tutus
Regna lyburnorū & fontē ſuperare Tymaui:
Vnde per ora nouē vaſto cū murmure montis
It mare proruptū:& pelago ꝑmit arua ſonāti.
Hic tamen ille vrbem pataui:ſedeſq; locauit
Teucrorū:& genti nomē dedit:armaq; fixit
Troia:nunc placida cōpoſtus pace quieſcit:
Nos tua progenies:cœli quibus annuis arcē:
Nauibus infandum amiſſis.vnius ob iram
Prodimur:atq; italis longe diſiungimur oris.
Hic pietatis honos:ſic nos in ſceptra reponis:

SER. ❡Antenor: cur hunc ſolū nominat cū a Troia capys cāpaniam:Helen⁹ macedoniā:alij ſardiniā ſecundū Sal.occuparint quia ſi ꝓditionis argueret:poneret ſimilis perſona:antenor em̄ & Aeneas teſte Liuio:patriā ꝓdidiſſe dicuntur qđ Verg.tangit ibi.Se quoq; pricipibus ꝑmixtū a.a.Hora.tñ excuſans ait:ardentē ſine fraude ideſt ſine ꝓditione.Nemo aūt excuſat niſi rem plenā ſuſpitione.Siſenna tamē dicit ſolū antenorē ꝓdidiſſe.Quod arguitur quia legatos Helenā repetētes hoſpitio accepit & Vlyſſem ſub mendici habitu cognitū nō prodidit:& ſi ſic eſt: augemus exemplū.Si proditor regnat cur nō pius.Illyricos penetrare ſinus:antenor non illyricū nec liburniā tenuit.ſed Venetiā.Sed inde venit quidā Henetus:a quo denominata eſt henetia deinde Venetia:Tutus:cū liburni ſint rhetij videlicet ſæuiſſimi populi ab amazonibus originē teſte Horatio ducētes.Hos ſuperauit Druſus.Dictum eſt ergo ad argumētū ꝙ tutus etiā inter ſæuos fuerit.Fōtē ty.circūlocutōe vtūť ſepe poetę vt dicāt arcē brutoti pro butroto:ſic hic Fontē ty.ꝓ tymauo.& paulopoſt Vrbē pataui ꝓ patauio.Nouē multi ſeptē dicūt.ꝙ ſi incerta fides eſt erit numer⁹ terminat⁹ ꝓ ideterminato.Cū murmure montis.Nam tanta vi exit in mare/vt vicin⁹ mons reſonet.Mare hiſtoriā tangit.Nā fluuiū hūc ab incolis

Error Seruij.

Venetia.

❡Antenor potuit&c. Quia ātenori cōceſſit Iuppiter vt ī italiā letus ꝑueniret ſedeſq; locaret:videť id & enee debere cōcedere.Nō aūt placet mihi qđ ſerui⁹ dicit vtrūq; proditorē fuiſſe idq; auctoritate Liuiana.nam liuius id nō aſſerit:cui⁹ ꝟba ī pricipio opis ſūt.Iā primū oīm ſatis cōſtat troia capta ī ceteros/ſeuitū eſſe troianos.duob⁹ enea antenoreq; & vetuſti iure hoſpitij.& qa pacis reddēdeq; helene ſemp auctores fuerūt oē ius belli achiuos abſtinuiſſe.Caſib⁹ deīde varijs ātenorē cū mltitudie henetū ꝙ ſeditōe e paphlagonia pulſi & ſedes & ducē rege philemene ad troiā amiſſo ꝗrebāt veniſſe ī īitimū maris adriatici ſinū euganeiſq; ꝙ īter mare alpeſq; icolebāt pulſis henetos troianoſq; eas tenuiſſe: & ī quē primū egreſſi ſūt locū troia vocať pagoq; inde troiāo nomē ē.gens vniuerſa veneti appellati. Eneā ab ſili' clade domo ꝓfugū ſed ad maiora rerū initia ducētib⁹ fatis/primū ī macedoniā veniſſe.inde ī ſiciliā ꝗrentē ſedes delatum. A ſicilia claſſe laurētē agrū tenuiſſe:Troia & huic loco nomē eſt.Hec ille ꝙ nullā ꝓditionē ī Aenea aut ātenore aſſerit vñ licet ſuccinti⁹ caſtius tñ rē tractat Donat⁹ cui⁹ ꝟba ſunt.Antenor ꝓ cōparatiōe a minore ad mai⁹ exaggerat merorē antenor ergo alienus a neceſſitudine tua homo & hūilis & depſſus manus hoſtiū potuit effugere.Illiricos penetrare voluit demōſtrare difficultatē ꝑueniēdi.& ad hoſtiles partes penetrādi ꝗ oīa facit dictis poſteri⁹ ānexis.Penetrare em̄ eſt penit⁹ ītrare.& ſinus ſunt receſſus terrarū penitus remotarū. quib⁹ clauſis nō potuiſſet euadere ſi pericula extitiſſent.& miro ꝟbo vſa eſt trāſire qđ eſt ſine moleſtia vel ipedimēto quovis ꝑuenire Et qa fontē ſuperare difficultatē nō demonſtrat addit.Vnde p ora nouē & cetera.& cōmemorat tāte illū fontē ꝟtutis eſſe.vt p nouē illi⁹ ora tut⁹ trāſiret.Vaſto cū.m.m.it.m.pr.vt fons ſolo vocabulo reuera ſui abūdātia ī terris pelagi faciem oñderet.Repete ergo potuit hoſtes euadere potuit penetrare.ſi ille potuit ſuperare.f.t.Hic ſcilicet in regionib⁹.& poeſ

ASCEn.

Liuius.

Dona.

Penetrař

difficultates. Ergo vnū aduerbiū & ꝓnomē graue pondꝰ doloris adiecit: ille minoris dignitatis cur tm̄ felicitatis adeptꝰ eſt vt tutus trāſierit: tutus ꝑuenerit: tutus vrbē ſuis condiderit: tutus noīe Troiano vocitari indigenas fecerit: tutus arma Troiana ideſt victa in eorū partibꝰ fixerit: quos nō conſtat victores fuiſſe. Nos: tranſit ad cōparationē Tua progenies: iterꝑtatio eſt. Tua: ꝗ deos & hoīes in poteſtate habes. Apud quē priuilegiū primi gradus habere debemus Dū ſpe ꝓmiſſoꝝ ducimur naues amiſimꝰ. & ꝓmiſſam italiā tenere nō poſſumus. Vniꝰ ob id optīe ad finē orōni reſeruauit. ne ſi inter initia dixiſſet offenſus iuppiter ſororis & coniugis iniuria alienaret̄ nec etiā nomē iunonis poſuit: vt ſine offenſa ad iniuriarū numerū perueniret. Hec ille. Be-
BERO. roaldus vero in Seruiū dicit ſic. Admiror Seruiū in tā manifeſtariū errorē icidiſſe. idq; ſcripſiſſe: qđ a nullo hiſtoricoꝝ traditū ſit: cū oēs idonei ſcriptores cōſono ore cōſcribāt: in pa-
Heneti. phlagonia regione aſiatica fuiſſe populos henetos noīatos: a ꝗbus in italia oriundi ſint cognomines eoꝝ veneti: hoc Liuiꝰ i. i. Ply. ī. vi. Cornelius nepos & Q u. curtiꝰ mēorie ꝓdiderūt. Strabo vero opinat̄ venetos italicos a venetis gallie populis coloniam fuiſſe deductos: iſtorū omniū vt arbitror merito Seruij

colis mare vocari ait Var. Proruptū ideſt effuſum fluēs & melius eſt ꝙ ꝑruptū. Bn̄ aūt diffiniuit ꝙ largus fons ſit ſolutū mare. Pelago: aquarū abundantia. Premit: popu- Patauiū.
latur Hic: in difficili loco. Pataui: Patauiū vel a padi vicinitate quaſi padauiū vel a græco πετεσθαι: ideſt volare quia capto augurio ſit cōditū: vel ꝙ vrbē ibi condiderit vbi auē telo petiuerit: Sedeſq; locauit: ex votis ſuis mouet inuidiam ꝙ id ſit conceſſum Antenori quod ipſa deſidetat. & genti nomē dedit: quod victori Aeneę nō conceditur prohibente iunone: contra quā oblique loquit̄ reſpectu mariti. Hi autē primis temporibus a duce antenoridæ dicti ſunt: Arma fixit: Nam finita militia ſiue gladiatura templis arma ſuſpendebant. Hora. Veranius armis Herculis ad poſtem fixis. Compoſtus: compoſitus ꝑ ſyncopen. Nos: tanꝗ vna de troianis loquit̄. Tua proge- Infandū.
nies: epexegeſis eſt: Vt: aſt ego ꝗ diuū in. re. Annuis: quia nutu promittit. Infandū: pro infande: vt miſerū ſeptena quotannis & toruū repente clamat. Figura hæc ī qua nomen pro aduerbio ponit̄ poetica eſt: Oratores non vtunt̄ Infandū tn̄ hic pōt eſſe īterictio dolētis. Prodimur: porro damur alias multa ſignificat. Ergo vt quid ꝓdimur hic ſignificet explanaret addit: Diſiūgimur italis oris. Hic. ideſt talis vt. hunc te euryale aſpicio. Honos: ſecundū artem eſt honor. arbor: lepor: & eſt o breuis. poetæ autē mutant ī os longā. Sall. etiā pene vbiq; labos poſuit. Melius eſt ſeruire regulę. Sic: hoc eſt ꝑ naufragia. In ſceptra. r. ad Labos.
īperia reſeruas: aut ātiꝗ licētia ē cōmuniū ꝑpoſitionū.

Ordo. eſt exploſa ſnīa. Ordo. aūt eſt. Antenor vir ille Troianꝰ elapſus ideſt ſubtiliter liberatꝰ & ereptus: medijs achiuis. i. grecis: hoc eſt e medio inimicoꝝ potuit penetrare. i. penitus intrare: ſinus Illirycos. i. illirice ore anguſtias: atq; potuit tutus. ſ. ab inſidijs hoſtiū & odijs iunonis penetrare intima regna liburnoꝝ. i. illoꝝ populorum ad mare ionicū. Sinus aūt ion. cꝰ adriatici maris pars eſt: cuiꝰ a dextera pars illyriā facit cui liburnia vicina eſt: & potuit ſuperare fontē timaui. i. tymauū fluuium Venetie: aut fontē. i. impetū aquaꝝ que effundūtur vnde mare ꝑruptū aut proruptū it. i. profluit: per nouē ora. i. magna oſtia: cū magno murmure montis. ſ. vicini. & premit. i. concutit: arua. ſ. vicina pelago. i. abūdantia aquaꝝ quaſi pelagus. ideſt mare cōſtituentiū: ſonante. i. cū murmure & ſonitu erumpēti: tn̄. i. tametſi tantus ſit impetus aquarū: ille. ſcilicet antenor reſpectu enee humilis & abiectus: locauit hic. i. hoc loco quē dico (inquit venus) tam difficili: vrbem pataui. i. patauium que nunc a pado padua vulgo dicit̄: & ſedes teucrorū. i. Troianorū a teucro oriūdorum: & dedit genti nomē. ſ. ſuū ꝗa antenoridas primū vocauit. Sicut ęneas inꝗt ī. iij. eneadaſq; meo nomē de noīe fingo: & fixit arma troia qua victricia: ī ſignū pacifice poſſeſſiōis: nos progenies tua ꝗbꝰ annuis. i. nutu cōcedis: arcē. i. ſublimitatē celi: ꝓdimur. i. porro damur: aut in manus hoſtiū videlicet carthagineñ: tradimur: ob irā nō ob culpā: vnius nō dicit cuius: intelligit tn̄ Iunonē: & hoc nauibꝰ amiſſis infandū. i. ꝙ res infanda & deteſtāda ac īdigna vt dicat̄ eſt: nō erat tn̄ niſi vna amiſſa: vt Seruius recte exponit: atq; diſiungimur longe (qđ em̄ nr̄is ſit liberis id nobis fieri cenſemus) oñdit quod voluit ſignificare cum dixit ꝓdimur atq; igit̄ pro. i. nos diſiungimur longe/oris. i. regionibꝰ extremis: Italis ꝓ italicis: aut italie. Et ſup. hic. hmōi. i. honos pietati. i. ꝙ debet̄ pietati. i. pio cultui deoꝝ: ī ꝙ enee ꝑcipue laꝰ eſt: reponis. i. reſtituis ne ſic. i. ꝑ exiliū & ꝓhibitionē: nos in ſceptra. i. regna amiſſa vt ī noua recipiamur. q. d. non eque id fieri: & hoc dicto quaſi dolore & impatiētia victa obticuit venus. Vnde ſequitur.

Olli ſubridens hominum ſator atq; deorum: Poeta.
Vultu quo cœlum tempeſtateſq; ſerenat:
Oſcula libauit natæ: dehinc talia fatur.
Parce metu cytheræa: manent: immota tuorū Iuppiter.
Fata tibi: cernes vrbem & promiſſa Lauini
Mœnia: ſublimemq; feres ad ſydera cœli
Magnanimū æneam: neq; me ſententia vertit.
Hic (tibi fabor em̄ qn̄ hæc te cura remordet:
Longius & voluens fatorum arcana mouebo)
Bellum ingens geret italia: populoſq; feroces
Coutundet: moreſq; viris: & mœnia ponet:
Tertia dum latio regnantem viderit æſtas:
Ternaq; tranſierint rutulis hyberna ſubactis.

¶ Olli ſubridens hominū ſator atq; deorum Ponit reſponſionem iouis oſtēdens ex circūſtantia vultus eius qualis futura ſit. quia vultu ſereno & hilari beniuola ſolet reddi reſpōſio: de qua re vt de ceteris argute diſſerit Donatꝰ dicēs. Olli ſub. vt venꝰ lachrymis anteꝗ loqueretur ſignificauit dolorem internum & quid dictura eſſet. Sic Iuppiter ſtatim debuit hilaritate vultus & oſculo & prima parte orationis demere angorē filie: nec oportuit eam circuitione deferri. Subriſit: riſu vtitur vt eā exhilararet ſed ſubriſit vt maieſtatē ſeruaret ex modeſtia Nam ſatori hominum & deorū turpis erat plenus riſus: Subriſit: vt partē daret Troianorum caſibus partem reſeruaret illis que erat promiſſurus. Vultu quo celum: tali qualem habet cum elementa tranquillat. Oſcula: ſignum optimum cum beniuolentiā ſuam oſculo publicat. Dehinc: oſtendit ſigna iſta nō fruſtra fuiſſe premiſſa: que veneris metus leuarent. Parce: Si ſolum hoc dixiſſet abūde ſuffecerat ad demulcendum animum: Reddit enim ſecurā & ſe nihil immutatū eſſe demōſtrat. Dat autem huic poeta perſonā regis

nopatris

¶ Olli: modo tūc: ꝓnomē em̄ nō ponit̄ cū noīe: ſed ꝓ nomine alias olli ꝓ illi eſt: vt olli dura ꝗes. o. & f. u. ſomnꝰ. Olli. SER.

Subridēs

Subridens:lætus erat& qualis ſolet eſſe cum facit ſerenũ.
Dant em̃ poetæ clemẽtorũ habitũ numinib⁹ vt ſupra de
Sereno. neptũno dictũ eſt.Serenat caret prima pſona:vt fulmino
pluo & ſiſ̃ia niſi loquat̃ q põt tale aliqd:vt ſi iuppiter di
O ſculum cat:ego ſereno.Libauit:leniter tetigit.Eſt aũt oſculũ reli=
ſuauium. giõis: ſuauiũ voluptatis.Terẽ.O Thais meũ ſuauiũ.Par
ce metu:Cũ arguimur in cauſis:prĩo nos purgari oportet
& ſic ad actionẽ deſcẽdere:Ergo añ obiecta purgat iuppi
ter:deinde promittit.Parce metu:dimitte metũ:vt parce
verbis.Cytherea q̃ græce ei diphthõgũ habent.Latine ĩ
e productum conuertunt̃ Ergo κυθερεια cytherea μηΔεια
Medea.Q uę aũt dicit iuppiter ad abſolutionẽ añdictoꝝ
pertinẽt:ergo qm̃ dixerat triſtior nũc dicit.Parce metu.
Immota:qa dixerat.Q uæ te ſnĩa vertit.Et ſtoice p tran=
ſitum ponit nõ mutari fata.Nã fati immobilis ratio eſt.
Tuorũ.Troianorũ vel Romanorũ.Tibi nõ ꝑpter te.Sed
vacat.vel tibi quaſi q̃ tua ſũt.Vrbẽ aut mœnia. Lauini:
aut romã.Q uia cũ ꝓprietatẽ detrahim⁹:qđ magnũ eſt
intelligim⁹:Vt ſi dicã Lego oratorẽ:ĩtelligo ciceronẽ.Et
ne ſit lõga expectatio adijcit&.p.l.m.Sublimẽ:ad ſydera
cœli.ꝓpter illud cœli.q.a.a.Aeneas em̃ ſcđm quoſdã in
numicũ flumẽ cecidit:Qui.aũt in cœlũ raptũ aſſerit.eſtq;
Iuppiter ĩdiges dictus.Hic ordo eſt.hic geret ingẽs.b.ĩ.i.
Fabor em̃ excuſat queſtionẽ futurã Et quaſi dolenti.Ve
neri vera dicit.Sed aliter loquet̃ cæteris dijs pñtibus ĩ de
cimo.Abnuerã bello italiã cõcurrere teucris.Remordet:
ſollicitat Teren.par pari referto qđ illã remordeat.Arca
na:ſecreta:Vñ arca & arx quaſi res ſecretæ.Italia:ĩ italia.
Sic nõ añ tyro deſpect⁹ iarbas.i.ĩ tyro.Nã ſi aduerbialit̃
dixiſſet poſuiſſet tyri.Cõtundet/ĩcõgrue cõſolabat̃ bella
p̃dicẽs niſi victoriã poneret. Leges & mœnia. Hyſteron
proterõ Primo em̃ ciuitas deinde mores ponunt̃.Mores:
leges.Tertia rhetorice ne breue eſſet ſi triennium diceret
tempora diuiſit in ſpeciem.

non patris.De futuris em̃ nõ niſi deus loquit̃
Ergo cytherea.dixit & nõ filia:& tuorũ & nõ
noſtrorũ.Manent tibi fata.hoc ſat erat ſed vt
ſatiaret quod aſſerebat addidit ĩmota Deĩde
enumerat ſpecialiter qđ gñaliter clauſerat Re
ſpondet etiã querimonijs Veneris.Nã cũ illa
dixiſſet.Cunctus ob italiã terrarũ claudit̃ or=
bis.Hic Cernes vrbẽ.Et ad id celi.q.a.a. põit̃
Magnanimũ Aeneã ſublimẽ feres ad ſydera
celi.Vt aũt apertiorẽ faceret gñalitatẽ addit
fatorũ diſpoſitionẽ Tangit aũt geſta ab enea
ad ceſarem & tẽpora ceſaris. Q ue ſcribenda
cum ꝓpoſuiſſet/ morte p̃uent⁹ nõ impleuit:
breui igit̃ orone ſecurã facit venerẽ lõgo de=
inde ordine futura explicat.Nõ enim ocioſe
audiſſet Venus q̃ pertinerent ad gaudiũ: niſi
prius amotus eſſet metus.Sic Teren.Vbi in=
ueniam pãphilũ vt metũ ĩ quo nũc eſt adimã
atq; expleã aĩum gaudio.Fabor.n.arcana fa=
torũ q̃ nulli fas ẽ noſſe: cõmẽdat ſenſib⁹ filie
& ſe illicite facere demonſtrat vt cognoſcat
illa beniuolũ ſtudiũ pr̃is Tibi.qa filia es : qa
ſollicita:quia nolo te vexari angoribus Tu
docta tuorum fata letaberis.Bellum:ꝓponit
curam belli ſed bonaventura promittit.Mor
tem autẽ Aenee quod erat triſte ſubticet.Hec
ille.Ordo autẽ eſt.Sator.i.productor & geni= Ordo.
tor hominũ atq; deorũ.ſ.Iuppiter qui ſolus&
deos & homines ꝓgenuiſſe dicit̃ cũ ceteri aut
deos tantũ aut hoĩes tm̃ progenuiſſe fingant̃:
libauit.i.modice tangẽdo p̃buit:nate.i. filie.
videlicet Veneri:oſcula ſubridens idest mo=
dice ſed blande arridens olli.ideſt illi:aut ſe=
cundum Seruiũ ordo eſt.ſator hominum atq;
deoꝝ ſubridẽs olli:ideſt illi tũc& illo tpe liba
uit nate oſcula.nam certe olli nate vtrũq; exprimẽdo nõ dicemus.& fatur dehinc.i. poſtq; oſcula libaue=
rat.talia qualia ſequunt̃.ꝙ autẽ dictum eſt dediſſe oſcula nõ Veneri ſed nate pendet a perſona poete.nam
iuppiter vt argutiſſime docuit Donatus hic perſonã regis fatoꝝ nõ patris gerit.vñ fatur talia.O cythe=
rea ideſt o Venus ſic a cytheris dicta.parce.i.abſtine & ſuperſede metu.i.a timore.Sũt tñ qui putẽt metu
pro metui eſſe.ſed ſi noui ingeniũ poete nõ diceret parce metui etiã ſi verſus pateret̃.fata tuorũ.ſ. Tro=
ianorum vt Aenee filij tui & Aſcanij ceterorũq; tibi charoꝝ manent tibi.i.ad tuũ cõmodum aut placitũ/
immota.i.immutata.ſicut prius erãt cõſtituta.tu cernes vrbem.ſ.promiſſam a fatis:hoc eſt Romã.& me
nia lauini.ꝓ lauinij.q̃ priora cõdent̃ ſed poſteriora intendunt̃.q̃ autẽ prima ſunt in intẽtione p̃poni ſolẽt
vt diximus ibi:Arma virũq; cano q̃uis vltima ſint in executione.& tu feres magnanimũ eneã filiũ tuũ
ſublimem ideſt excelſum & glorioſum.ad ſydera celi:quia fiet deus indiges.neq; ſententia vertit me.qđ
tamẽ p̃ſuppoſuit venus querẽs que te genitor ſentẽtia vertit.Hic ſcilicet de quo loquor eneas (fabor em̃
tibi.hoc eſt quia volo tibi ſecreta pãdere & te nihil celare quãdo ideſt qñquidẽ.hec cura ſcilicet de enea
& eius futuro regno remordet ideſt ſollicitat te.& ego voluens ideſt reuoluens &repetens longius ideſt p
lõgũ rerũ gerendaꝝ tractũ.mouebo.i. excitabo aut monebo arcana ideſt abſcondita & ſecreta fatorũ.hoc
eſt dicam tibi quid fata de ipſo Aenea cõſtituerũt)hic inquã geret Italia ideſt in italia:bellum ingẽs ideſt
valde magnum & quaſi extra genus bellorum ſolitorũ.& contundet quaſi malleo conteret.& peſſunda
bit populos feroces ideſt acres ne parum glorie ſit imbelles viciſſe & immites. ne impium ſit humanos
ſuppeditaſſe:& ponet viris ideſt ijs quibus ob virtutem parcet:mores ideſt leges & inſtituta:& menia .i.
vrbes nouas:vñ Horatius in arte:fuit hec ſapiẽtia quondã oppida moliri:leges incidere ligno.Ponet di
co menia:aut potius tu feres eũ in celũ dũ tertia eſtas viderit ipm regnantẽ latio. i.in latio hoc eſt ĩ italia
aut dominantẽ latio ideſt Italie:& dũ terna ideſt tria hyberna ſcilicet tempora tranſierint rutilis ſubactis
ideſt poſtq; rutulos ſubegerit:hoc eſt poſt trienniũ transferet̃ in celũ:ſed maluit vt argute Seruius docet
in duas partes diſtiguere annũ q̃ trienniũ ſolũ dicere.Fides quoq; hiſtorica vt idẽ recitat lõge alia eſt. Nec
dicit eum tunc moriturũ.ſed Aſcanium illi ſucceſſurũ quod tamẽ ſine eius deceſſu fieri non poſſet.Vnde
addit At puer Aſcanius &c.vt in ſequentibus declarabimus.

At puer aſcanius(cui nunc cognomen iulo
Additur:ilus erat dum res ſtetit ilia regno)
Triginta magnos voluendis menſibus orbes
Imperio explebit.regnumq; a ſede lauini
Transferet:& longam multa vi muniet albam
Hic iam tercentum totos regnabitur annos
Gente ſub hectorea:donec regina ſacerdos
Marte

¶ At puer aſcani⁹ &c.Proſeq̃t̃ qđ ĩcepat Iup ASCEn.
piter hiſtoriã tangens vſq; ad auguſti tẽpora
Vñ dixerat alti⁹ & voluẽs fatoꝝ arcana &c.
Q uod quia facit nõ videt̃ mihi ĩſtituiſſe res
auguſti perſequi:licet Donatus id velit: cui⁹ DONA.
verba ſunt.At puer:oſtendit quod optabile
eſt Aenee:nõ externũ ſed filiũ ſucceſſurum eo
feliciorẽ vt nõ triennio:vt ipſe ſed trigĩta an
nos ſit regnaturus.Hic iã tercẽtũ poſt trienniũ
aenee.xxx.Aſcanio:&.ccc.Hectoree gẽti dat̃
Regina que q̃uis geminos pariat :ad vnũ ro=
mulũ ĩperiũ puẽtuꝝ oſtẽdit:&pricidiũ occul

tat &romāos a romo appellatū iri:q tāta ſint
felicitate regnaturi vt nulli alternoꝶ regū tē
porum terminis claudāť. Aſpera iu. apte pōit
quod ven⁹ vni⁹ ob irā dixit ergo tāta felici-
tate pollicet: vt acerrima iimica poſito odio
amica futura ſit. Cū dom⁹ aſſa. extrem⁹ cumu
lus leticie: vt q ad tēpus victores erāt ijs quos
vicerāt ſeruituri eēnt qđ eſt plus q̄ antenorē
inter victores populos cōſediſſe: & p medios
achiuos ꝓlapſum eſſe. Verū hec qa i honorē
Ceſaris ſcribebat aperuit qđ in poſteriorib⁹
fuiſſet ſcriptur⁹: niſi mors pueniſſet. Nā poſt
mortē Turni ſeqbanť. xxx. ac. ccc. annoꝶ ge-
ſta: ac deinceps vſq; ad Ceſaris tēpora facta.
Et ceſarē ita āplificatuꝶ Romanū imperiū vt
nihil relinqret qđ non a ſe ſubactū fateť. Hec
Ordo. ille. Ordo eſt. At. i. ſed aſcanius puer. i. adhuc
impubis: cui Iulo addiť nunc cognomē. i. qđ
trāſijt i cognomē. i. cognationis nomē. nā do
mus Iulia inde dicta eſt. Sane norit lector i ex
ternis noībus i i pricipio dictionis cū vocali
ſequēti diuiſas facere ſyllabas vt Iul⁹ triſſy-
labum Iaſon Ioſeph⁹. Iaſius Ieſus (Iamb⁹ q̄q;
ſed eius ē alia ratio) Iacobus Iacinthus Iolas.
Io &c. In latinis ſolere cōiungi vt Ianus Iuli⁹:
Iuſtinus. Iuturna / Iouinianus. Notū etiā ē &
pueris latīe dici cui nūc cognomē Iulo & Iul⁹
& Iuli: ſed ad ordinē redeo. Puer ergo Aſcani⁹
a fluuio ſic denominat⁹ cui Iulo addiť cogno
men nūc qa erat ilus dū res ilia. i. ilienſis hoc
eſt Troiana ſtetit regno. i. i dignitate & maie-
ſtate regali. Sunt q putent ordinē eſſe: at puer
Aſcanius cui cognomē ſup. eſt. Iulo nūc: nam
ſup. ilus erat dū res ilia ſtetit regno additur. ſ.
patri p ſucceſſionē: ſed tūc vbo explebit dee-
rit ſuppoſitum melior eſt ergo cōſtructio ſic:
puer Aſcani⁹ explebit ita: vt cetera quaſi per
Aſcanius parenteſim dicta habeanť) Puer igiť Aſcani⁹
qui & ilus & iulus agnominatus eſt explebit
imperio. i. regnando trigita magnos orbes. ſ.
ſolares: hoc eſt triginta annos mēſibus voluē
dis. i. volubilib⁹. aut qui voluētur: & tranſfe
ret regnū a ſede lauini ꝓ lauinij (de q̄ re ſic ha
bet Liui⁹ in prio Ambigā hiccine) ſcilicet la
uinie filius) iuerit. Aſcani⁹ (ſcilicet qui poſt
mortē Aenee rerū potitus eſt) an maior q̄ hic
creuſa matre: ilio incolumi natus: comeſq; in
de paterne fuge quem iulum eundē iulia gēs
auctorem nominis ſuis nuncupat. Is aſcanius
vbicunq; & quacūq; matre genitus (certe na
tum aenea conſtat) abūdante lauinij multitu
dine florentē iam (vt tum res erant) atq; opu
lentam vrbē matri ſeu nouerce reliquit: nouā
ipſe aliā ſub albano monte condidit que ab
ſitu porrecte in dorſo vrbis longa alba appel
lata inter Lauinium & albā. longam coloniā
deductam trigi[illegible]ta fere interfuere anni: tantū
tamen opes creuerāt maxime fuſis ethruſcis
vt ne morte qdem enee nec deinde inter mu-
liebrē tutelam rudimentumq; primum pue-
rilis regni mouere arma: aut mezenti⁹ ethru-
Albula. ſciq;: aut vlli alij accole auſi ſint. Pax ita cōue
nerat vt ethruſcis latiniſq; fluui⁹ albula quē
nunc tyberim vocant. finis eſſet: Hec Liuius:
qui dubitabat vter aſcani⁹ an creuſe an laui-
nie filius regnauerit. cuius dubij ratio ſi non
alia hec vna potuit fuiſſe. quia ſi lauinie filiū
regnare affirmaret iā inaniter gloriaretur do
mus Iulia ab iulo hereditario iure i regnum
ſuceſſiſſe. ſi in creuſe incubatorē illū atq; ini-
quum fuiſſe. Verum poeta noſter q in laudē
iulie domus hanc operā aſſumpſit incunctā-
ter creuſe

Marte grauis: geminā partu dabit ilia prolem:
Inde lupæ fuluo nutricis tegmine lætus
Romulus excipiet gētem. & mauortia condet
Mœnia: romanoſq; ſuo de nomine dicet.
His ego nec metas rerum: nec tempora pono:
Imperium ſine fine dedi: quin aſpera Iuno
Quæ mare nunc terraſq; metu cœlūq; fatigat:
Conſilia in melius referet: mecumq; fouebit
Romanos rerum dños gentemq; togatam.
Sic placitum: veniet luſtris labentibus ætas
Cum domus aſſaraci phthiā claraſq; mycenas
Seruitio premet. & victis dominabitur argis.

¶ At puer. Prudēter exitū Aeneæ oñdit: & tacuit dicen SER.
do filiū poſtea regnaturū. Cui nūc co. ait Cato Aeneā cū
patre ad italiā veniſſe: & propter iuaſos agros cōtra Lati
num & Turnū pugnaſſe: & eo bello perijſſe Latinū. Tur-
num āt exilio mezētij bellū renouaſſe i q̄ æneas turnuſq;
pariter rapti ſūt. Migraſſeq; in Aſcaniū & Mezētiū: eoſq; Iulus.
ſingulari certamine cōcurriſſe: victoq; Mezētio Aſcaniū
eſſe cœptum Iulū vocari a prima barbæ lanugine q̄ vi-
ctoriæ tpe ille naſcebať. Nam Aſcanius ab aſcanio phry
giæ flumine dictus eſt. Deinde Ill⁹ ab illo rege: ab hac hi
ſtoria ita diſcedit poeta: vt ſeſe oñdat poetice & non per
ignorantiā diſcedere: Sic & cū dicit de Anchiſe: Quo ma
gis Italia mecū lætere reperta: Nā āphibolice oñdit An-
chiſem ad italiā veniſſe. Eodē pacto etiā ſingit Aeneam
veniſſe carthaginē: cū ſeptuaginta annos añ vrbē cōdita
ſit: & inter excidiū Troiæ & ortū romæ. ccc. xl. anni iter-
ſint. Cognomē: magis ꝓprie dixiſſet agnomē. Sed ad fa- Nota latinitatem.
miliam q̄ inde Iulia dicta eſt reſpexit. Dicim⁹ aūt nomē
eſt mihi Cicero. Terē. Ecyra nomē eſt huic fabulę: & Ci-
ceronis: Sall. Cui nomē obliuionis cōdiderāt. & Cicerōi
vt cui remulo cognomē erat & Ciceronē vt Aeneadaſq; Anni triplices.
meo nomē de noīe fingo. Recti⁹ tñ vtimur dtō: Magnos
o. tres ſunt anni . lunaris. xxx. dieꝶ. Solaris. xij. mēſium
Et magnus q ſcđ'm Ciceronē i Hortēſio. xij. milia ānorū
& quīgētos qnquagita q̄ttuor cōtinet. Sed hoc loco di-
cit magnū cōparatiōe lunaris vt alibi. Interea magnū ſol
circūuoluit annū. Annus diciť quaſi annus. i. annul⁹: qa
i ſe redeat. Vt atq; i ſe ſua p veſtigia voluiť ānus. Vel ab
αγα γεονσθαι: ideſt ab innouatione. Voluēdis: volubi- Annus:
libus. A ſede lauini: vitans enim nouercalē inuidiam de
ſerto lauino: albam longam cōdidit ab alba porca & ſitu
longo dictam. Vi: Nunc virtute: alias multa ſignificat.
Hic iam tercentū: vſq; ad ortū vrbis romæ. Nā ipſa qua
dringentos regnauit. Hinc dixit Donec regina ſacerdos:
ipſa autē ad regnū hoſtilij peruenit: a quo eſt diruta To-
tos. ſine intermiſſione. Sacerdos Amulius & numitor fra Romus.
tres fuerunt ſed Amulius fratrem regno pepulit. Filium Romul⁹.
interfecit. Filiam vo Iliā Veſtæ ſacerdotem fecit. Ex hac
Mars geminos romū & remū ſuſcepit. Amulius eos. cū
matre in tyberim deijci iuſſit. & Ilia Fluminis vxor facta
eſt. Hinc Hora. Vxorius amnis dixit: Pueros Fauſtul⁹ pa
ſtor ſuſtulit. & accæ Laurentiæ nutriēdos dedit. Sed cum
hæc meretrix eſſet: finguť a lupa nutriti. Quia illę lupę
vocanť & loca illaꝶ lupanaria. Vel qa lupa Marti cōſe- Lupæ.
crata eſt. vñ Martius a ſtabulis rapuit lup⁹. Hi cæſo amu Lupanaria.
lio regnū auo reſtituerūt. ac Romā condiderūt a Romo q
deinde blādimēti cauſa Romul⁹ dictus eſt nominatā. Vi Roma.
deat prior Remus ſex vultures. Romus aūt poſterior ſed
duodecim. Quę res Bellū creauit: & Rem⁹ extinctus eſt.
Regia regis Filia: ſic de paſiphae Magnū reginę. ſ. n. m. a.
Grauis. Grauida. vt nō iſueta grauis. t. p. f. Fuluo tegmie:
vtebatur

vtebaẽ pelle lupæ more paſtoꝶ:cur autem nutricis pelle vtebaẽ.Vel ad imitationẽ iouis:q amaltheæ capræ nutricis ſuæ pelle vtebaẽ.Vel excuſaẽ falſitate fabulæ. Excipiet gentẽ.cæſo remo cuius cæde cum peſtilentia exorta eſſet fuit oraculũ placandos eſſe ſuos manes. Ergo agenti aliqdRomulo ſemp ſella curulis vacua cũ reliqs īſignib⁹ regis iuxta apponebaẽ:vt pariter impare videreẽ.Romanos nõ romã.Vrbis.n.illi⁹ veꝶ nomẽ nemo vel in ſacris enũciat.vñ tri.ple.vt ait Varro.id auſus noīare in crucẽ ſublat⁹ eſt:Hoc nec Hyginius de ſitu vrbis loquẽs exprimit.Metas:ad terras metas:Ad tpa aũt annos retulit. Nã fine lauĩo & albæ dato Romãis ẽternitatẽ tribuit.Quin min⁹eſt.Plenũ aũt eſſet gnetiã.Aſpera iuno.tolerabilius marit⁹ vxorẽ criminaẽ q̃ ali⁹.Metu.nã ſupra id metuẽs: Terras cœlũq; fatigat:Sic alibi Aſſumptæ in teucros vires cœli.q.m.Cõſilia:qa bello punico ſecundo Romanis

Toga. placata fauere cœpit.Gẽtemq; togatam : bene qa omnis ſexus & cõditio togavtebaẽ.Nã illas fœminas habuiſſe

Recinus cycladum & recini vſus oſtendit. Recinus ex eo dicit̃ ꝙ poſt terga reĩcit̃ vulgo mauorte appellaẽ. Placitum:vel fatis vel mihi Luſtris:quinquennarĳs. Numerat autẽ ab olympiadibus quia nundum erat roma & conſules. Lu-

Luſtrum. ſtrum autem dictum eſt ꝙ poſt quinquẽnium vnaquæq; vrbs luſtrabatur.Domus:familia Troiana.Aſſaracus.n. capym:capis Anchiſen.& ille Aeneam genuit. Vnde romani ex quibus Mumius Achaiam vicit.Phthiã: Achillis eſt patria.Claras mycenas.propter Agamẽnonem cuius fuit patria.

ter creuſe filiũ aſſerit lauinĳ quaſi moderatorem fuiſſe.quod quia iuſte obtinere non poſſet dereliqt albãq; condidit.eoq; cum pſtaret virtute:impium trãſtulit verũtñ ſucceſſio regum albanoꝶ videẽ ab aſcanio lauinie deducta:nam is ſiluius dictus eſt. eo ꝙ poſt mortẽ patris mater de eo grauida ĩ ſiluas aſcanium creuſe fugiſſet.Vñ ſexto huius Siluius albanum nomẽ tua poſthuma proles : huic quoq; Aſcanio natus eſt filius Silui⁹ a quo ceteri reges albani oẽs ſiluĳ ſunt dicti.quo circa ſi cõcedendũ eſt(qđ hic dicit̃)aſcanium creuſe albam cõdidiſſe illicq; regnaſſe.dicendũ ẽt erit poſt mortẽ illius Aſcaniũ minorẽ lauinie videlicet filiũ cum tota ꝑle vſq; ad romulũ vrbis conditorẽ regnaſſe.Sed opiniones varias recitat Landinus cui⁹ ꝟba ſunt.Refert Liuius LAN. albã lõgã nomẽ ſumpſiſſe:ab alba porca cui⁹ omine cõdita eſt.& a ſitu vrbis/qm ĩ montis iugo in longitudinẽ porrecta ſit & cõditã eſſe ab Aſcanio Aenee filio:Sedvtrum ab eo quẽ exCreuſa ĩ phrygia.an ab alio quẽ ex lauinia in italia genuerat ambigit.Tñ ita proſequit̃. Stemma. Is aſcanius.quacũq; ſit matre natus: abundan Siluioꝶ. te Lauinĳ multitudine albã cõdidit. atq; ĩter Lauinium & Albam triginta interfuere anni. Siluius deinde regnat Aſcanĳ fili⁹ caſu quodam in ſiluis natus. is Aeneã Siluium creat: inde latinum.Siluium a quo aliquot colonie

deducte priſci latini ſunt appellati.Manſit deinceps Siluius oĩbus cognomen.alba ex latino ort⁹& ex alba Atis ex ate Capis ex Capi Capetus ex Capeto Tyberinus q in traiectu albule ſubmerſus nomen ſuum flumiui reliqt.Ex tyberino orit̃ agrippa & ex agrippa Romulus q fulmine ictus pĳt ex quo eſt auentin⁹. a quo mons auentinus qa in illo ſepultus eſt nomen ſumpſit.Auentini fili⁹ Procas: eſt q numitorẽ creat & amuliũ.Amuli⁹ Numitorẽ cui regnũ legatũ erat.qm̃ grandior eſſet natu pellit filiũq; interimit.&filiã veſtalẽ ꝟginẽ facit.q̃ grauida facta martẽ ſiue ꝙ ita crederet.ſiue vt qa de⁹ auctor culpe honeſtior eẽt patrẽ nuncupat eius ptu natus eſt Romulus & Remus.Hec Liui.Diony.aũt halycarnaſe⁹refert aſcaniũ Creuſe filiũ q antea Euryleon vocabaẽ.albã cõdidiſſe.Erat enee & alter filius.ſed ex Lauinia.hic Syluius vocabatur qm̃ mr̃ ilia metuens priuignum illũ clanculum in ſyluis alendũ curauerat tradens illũ tyrrheno paſtori:quẽ latino ſciebat fuiſſe acceptum.Mortuo aũt aſcanio certabant de regno hic ſilui⁹.&iulus aſcanĳ filius.Sed populus litem diremit.Siluiumq; regnare iuſſit.iulo autẽ regni loco ſacrã quandã poteſtatem attribuit honorẽ piculis iperĳ vacãtem.Quẽ idẽ Diony.ſcribit in domo iulioꝶ ad ſuã vſq; etatẽ duraſſe.in qua Ceſar mirifice floruit.Regnauit aũt.ſilu i⁹. vndetriginta ãnis:Aeneas ſiluius.xxxi.Latin⁹.li. Alb.xl.Capis.xxviĳ.Poſt hunc ponit Dionyſius regnaſſe Capetum annos.xiĳ. Tyberium octo.agrippam triginta tres Poſt hunc loco romuli ponit alladium tyrãnica violentia virum qui deos cõtẽnẽs ful- Tempus minum & tonitruum imitationibus ſe deum credi cupiebat verum imbribus & fulminibus in eius do- Albæ & mum cadentibus: & lacu iuxta quẽ habitabat in eius domum exundante cum tota domo abſorptus eſt. regum. Auentinus regnauit ãnos trigintaſeptem.Procas vigintitres.Amulius qui fratri regnum eripuit duos & quadraginta regnauit annos.Euſebius ait aſcaniũ albã cõdidiſſe ãno mũdi viceſimoſeptimo ſupra quattuor milia:& regnaſſe annos.xxxviĳ.Deinde ſiluiũ poſthumũ.xxix.Aeneã Siluium.xxxi.Latinũ.l. albã xxxix. Atĩ ſiue egyptũ.xxiiĳ.Capi.xxviĳ.Capetũ xiĳ.Tyberiũ.viĳ. Agrippã.xl.aremuliũ quẽ alibi remulũ vel romulũ.xxxix.Auentinũ.xxxvĳ.Procã.xxiĳ.Amuliũ.xliiĳ.Hec ille.¶Nos ad ordinẽ redim⁹ qui talis eſt.trãſferet ergo aſcanius Iulus regnum a ſede Lauini(q̃uis Dionyſius dicat nõ regnum ſed ſa- Ordo. cram poteſtatem filium obtinuiſſe)& muniet multa vi.i.poteſtate aut munimine:albã longam: q̃ alba a porca alba dicta eſt:& longa a ſitu vt vidim⁹ ĩ Liuio.Regnabit̃(imperſonaĩr loquit̃ prudenter : ne iulio aut regnũ mẽdaciter addicat aut turpiter auferat:regnabit ergo ſiue a creuſe ſiue a lauinie ſtirpe)hic.i.albe ter centũ annos totos.i.integros ſub gẽte hectorea.i.troiana & animoſa atq; bellicoſa vti erat hector: donec ſacerdos.ſ.ilia rhea virgo veſtalis:regina qa regis.ſ.numitoris filia vnica ĩterfecto videlicet fratre lauſo:grauis.i.pgnans &grauida effecta marte:De qua re Liuius ſic.Procas numitorẽ atq; amuliũ ꝓcreat numitori q ſtirpis maximus erat regnũ vetuſtũ ſyluie gentis legat.plus tñ vis potuit q̃ voluntas pr̃is aut verecũdia etatis:pulſo fratre amulius regnat:addit ſceleri ſcelus:ſtirpẽ fratris virilẽ iterimit fr̃is filie rhee ſyluie p ſpeciem honoris cũ veſtalem eã legiſſet perpetua virginitate ſpem partus adimit : Sed debebaẽ (vt opinor)fatis tante origo vrbis:maximiq; ſcđm deorum opes imperĳ principium.vt compreſſa veſtalis cum geminum partum edidiſſet/ſeu ita rata:ſeu qa deus auctor culpe honeſtior erat:martem ĩcerte ſtirpis patrẽ nuncupat.Sed nec dĳ nec homines aut ipſam aut ſtirpem a crudelitate regia vindicant.Sacerdos vincta in cuſtodiam datur:pueros in profluentem aquam mitti iubet:Hec ille qui p ſequitur quomõ gemelli in littore dimiſſi:a lupa nutriti donec a fauſtulo reperti & laurentie educandi traditi ſint.vbi ad- Rhea. dit.Sunt qui laurentiam vulgato corpore lupam vocatã inter paſtores putent ita locum fabule atq; mira Ilia. culo datũ &c.Sane priuſq̃ ad ordinẽ redeã pnotabo triẽniũ iperĳ enee diligẽter excogitatũ a poeta:nã ternari⁹ numer⁹:q prim⁹impar & ex primo pari atq; vnitate cõſtat pfectiſſimus habeẽ:denarius aũt cõſummatiſſimus:vt ſupra quẽ non ſit niſi priores repetanẽ:itaq; ternariũ enee denarĳs binis multiplicat quoꝶ priorẽ dat lauinio poſteriorẽ albe:vt tertium p quẽ infinitum iperium ĩnuit rome recipiat.Tris igiẽ ãnos regnare ꝑmittit eneam:decies ter aſcanium:qa triginta annos:& decies triginta hoc eſt tercentum annos

albanum

albanum duraturum regnum:& ſi conſimili ꝓportione ꝓcedatur decies ter centum.i.tria milia ānorum quibus infinitum ſignificat̄ imperium:romanos regnaturos:q numerus nōdum completus eſt:cum iam imperium in germanos trāſlatum videamus.Verū certiora de pteritis q̄ de futuris inducūt poete vaticinia.Nā mentit⁹ eſt Iuppiter dicens imperium ſine fine dedi:de qua re diuus Auguſtinus de vrbis.dn̄i ſer. xxix.ita loquit̄ Habent mutationes regna.Veniet ille de quo dictum eſt.Et regni eius nō erit finis.Qui hoc regnis terrenis ꝓmiſerunt nō vitate ducti:ſed adulatiōe mentiti ſunt.Poeta illoꝝ quidā īduxit Iouē. & ait de Romanis.His ego nō metas reꝝ nec tpa pono.Imperium ſine fine dedi.Nō plane ita rn̄det veritas.Regnum hoc qd̄ ſine fine dediſti in terra eſt an in celo? Vtiq̄ in terra.Et ſi eſſet in celo.celum & terra trāſient.Trāſient q̄ fecit ipſe deus:quāto citius qd̄ cōdidit romulus.Forte ſi velimus hinc exagitare vgilium & inſultare quare hoc dixerit? in parte tolleret nos & diceret nobis.Et ego ſcio.Sed quid facerē q romanis vba vendebam:niſi hac adulatiōe aliqd ꝓmitterē qd̄ falſum erat? Et tn̄ in hoc cautus fui:quādo dixi imperium ſine fine:iouē ipſorū induxi qui hoc diceret:nō ex pſona mea dixerim falſa:ſed ioui ipoſui falſitatis pſonā.Sicut deus falſus erat ita vates mendax erat.Nā vultis noſſe qa iſta nouerā:alio loco qn̄ non iouē lapidem induxi loquentem:ſed ex pſona mea locutus ſum dixi.Nō rex romane:periturac̄ regna.videte quia dixi peritura regna Dixit pitura regna:non tacuit pitura:vitate non tacuit:ſemp mēſura adulatiōe ꝓmiſit.Non ergo deficiamus fratres finis erit terrenis oībus regnis.Nunc ſi finis eſt:deus videt &c.Hec ille.Nos ad ordinē reuertimur q talis eſt.Regnabit̄ hic.in alba longa:ſub gente hectorea.i. troiana:tercentum.i.tercentos annos totos.i.cōtinuos & ſine interruptiōe:nā rome fuerunt ſepe interregna.regnabit̄ dico tantiſper donec ſacerdos regina.i.regis filia:videlicet Ilia numitoris filia & virgo veſtalis:quā monialē noſtri vocāt:ea autē veſte que dea ignis purioris hoc eſt flāme eſt:dicate ppetuam virginitatē cōſeruabāt:aut pollute defodiebant̄ viue:grauis.i.grauida effecta marti.i.deo belloꝝ.quia bellicoſam genuit ꝓlem:aut forte qa a viro belligero cōpreſſa:dabit partu.ſ.vno:ꝓlem geminam.ſ. Romū: & Remum fratres gemellos(Tam Donatus q̄ Seruius ꝓnunciant romum:a quo roma deducit̄:blandimenti autem cauſa Romulum vocatum vult Seruius:verūtamen blandimenta ſolent eſſe temporanea& loco cōgruentia nō ppetua)Inde.i.poſt partum Ilie:romulus alter e gemellis.letus:quia martius iam tum animus in eo erat:vt ſe facile martis filium ꝓbaret:tegmine fuluo.i.rutilo quaſi leonino:lupe nutricis.ſ. ſue:a qua primum nutritus erat(ſed argutiſſime rem aperit poeta:nam quota queq̄ lupa fulua eſt.At meretrices vt auctor eſt in Terentium Donatus fuluo inducuntur amictu auaricia notate ꝓpter fuluū auri colorem)excipiet.i.extra alios capiet vt extra ſortē fraternā:aut extra picula. & latronū inſultus cum & eoꝝ plurimi latrones fuerint &cōdet menia mauortia.ſ.romana q̄ ſe martem iactent habere auctorem vt Liuius in pfatione atteſtat̄:& dicet.i.nuncupabit romanos de ſuo nomine qd̄ in conſolationē enee dicit̄ cui id negatum erat.cum tn̄ dictum ſit q̄ Anthenor genti nomen dedit.Ego inquit iuppiter:habet autē emphaſim ꝓnomē.q.d.fatorum cōditor:& qui res hoim & deoꝝ eternis imperijs rego:nec pono.i.conſtituo his:romanis:metas.i.terminos reꝝ.qa erit aliqn̄ iuli⁹ impio oceano famā qui terminet aſtris: & ſi dicas Oceanum ſaltem eſſe terminum imperij.dicemus romanos ēt mari dn̄atos.ſed ſi tunc extremū oceanum terminum voces:dicam illum a natura nō a fatis poſitum:q̄ ſi maior eſſet mūdus:maius fuiſſet ſecundum iouis ꝓmiſſionem romanoꝝ imperium:nec dicit ſe nō ponere metas imperij ſed metas reꝝ:quia ſemp res plures acquirere poterant romani cum quotidie noue ꝓducant̄:& ſi non aliud ſaltem gloriā augere poterāt)Ego igit̄ nec pono his metas rerū:nec tēpora:quib⁹ eas poſſideāt:ſicut Albanis iā terminū ſtatui:ſed dedi.ſ.dū fata cōderē:īperiū ſine fine (ita em̄ tūc erat ī ſpe:ſic q̄ viſum poete:q ſi aliter ſenſiſſet nō id etiā ex pſona Iouis dixiſſet)nā poeta nō minus iouē q̄ ſe falſidicū negaſſet(vidimus tn̄ qd Auguſtin⁹ ſentiat)quin.i.quinetiā:Iuno aſpera.i.iacceſſibilis troianis & ita īplacabilis) tractū a ſpinis & rupibus aſperis q̄ iacceſſibiles ſūt:q vero aditū negāt placari nolūt:incuſat ergo Iunonē vt venus dictura in quinto.Quā nec lōga dies.pietas neq̄ mitigat vlla)q̄ fatigat mare metu.q.d.inani cū fata mouere neq̄at mare & terras.i.regiōes oēs hoīb⁹ cōceſſas & celū.i.aerē:aut reuera celū qa ēt ſupos ſollicitat aut celū ꝓpter eolū dixit:nā vēti ī aere dn̄antur:referet.i.reducet cōſilia.ſ.ſua:ī meli⁹.i.ī meliorē ſentētiā:qa tandē placabit̄:& fouebit mecū romanos dn̄os rerū.ſ.oīum:& gentē togatā.i.latinā potiſſimū romanā:q̄ ī togis tpe pacis vſari ſolet.❡Sic placitū.Cōfirmat Iuppiter fata veneri ꝓmiſſa dicens ea deoꝝ placito ſtabilita:addit troianos nō ſolū in latio regnaturos.ſed etiā grecis dn̄aturos:qd̄ reſpicit ad illud.hoc equidē occaſum troie:triſtiſq̄ ruinas ſolabar fatis cōtraria fata repēdens.Nā vbi venus dixerat ſe ſolatā de occaſu regni troiani p hoc q̄ nouerat romanū oriturū:& ita repēdens fata cōtraria fatis:nō q̄ iter fata ſit repugnantia:ſed qa reſpectu diuerſoꝝ ꝓmittūt cōtraria:nā vinci & vicere regnare & ſeruitio pmi quodāmō contraria ſūt.In fatis āt erat troianos in troia vinci:ſed rurſus ī Italia regnare.cū ergo contēta fuerit videre romanū īperiū addit Iuppit̄ etiā ī grecos vltionē vt par pari referre videantur troiani:quo nihil dulcius veneri contingere poſſet:dicit ergo.Sic placitum ſup.eſt deorum concilio:etas.i.euum quoddam veniet luſtris labentibus.i.lapſu & ſucceſſu temporum:que luſtris ideſt quinquēnarijs computabuntur cum ideſt quando aut qua etate ſeu quo euo.domus aſſaraci.i.eneia ab aſſaraco deducta pmet ſeruitio ſcilicet ſubiugabit phthiam.i.patriam achillis euerſoris troie.& mycenas patriam agamēnonis.claras.ſ.tāta ꝓle:& dominabit̄ argis victis.i.dominium exercebit in Argos.i.argiuos ſeu grecos victos &ſubactos:qui nunc victores ſunt.Vnde in ſecūdo huius:ferus omnia Iuppiter argos tranſtulit.

Regna p eunt.

Veſtales.

Naſcetur pulchra troianus origine Cæſar
Imperiū Oceano:famam qui terminet aſtris.
Iulius a magno demiſſum nomen Iulo:
Hunc tu olim cœlo ſpolijs orientis honuſtum
Accipies ſecura:vocabitur hic quoq̄ votis.
Aſpera tum poſitis miteſcent ſæcula bellis.
Cana fides:& Veſta Remo cū fratre Quirinus
Iura dabūt:

ASCEn. ❡Naſcetur pulchra Troianus origine ceſar Pergit Iuppiter perueniens ad id quod maxime dictū voluit poeta:non.n.vt ſepe iā diximus:conſtituerat aliud dici q̄ dixerit: ſed ſuis locis iulij & Auguſti laudes inſerit: vt hic in vaticinio Iouis.in ſexto in prophetia anchiſe & in octauo in clypeo vulcani itaq̄ nō recipitur a melioribus ſententia donati ſentientis conſtituiſſe res albanas & romanas vſq̄ ad Auguſtum perſcribere. Donati autem

Dona. verba hec ſunt. Pulchra optima & honeſta vt non corporis ſit:ſed originis. Iulius Ceſar

trahens

Iura dabunt: dire ferro: & compagibus arctis.
Claudentur belli portæ: furor impius intus
Sæua ſedẽs ſup̱ arma: & centũ vinctꝰ ahenis
Poſt tergũ nodis: fremet horridus ore cruẽto.

SER. ¶ Naſcet̃. Cõtra illud Certe hinc ro. Et oĩs ĩtentio poetę
ad Auguſti laudẽ tendit: vt in ſexti Catalogo & in Cly-
peo apparet: Iuppiter aũt & obiecta purgat & aliqd pol-
Plutarchꝰ & alij a p̱te diſſentiũt a seruio. licetur Pulchra: Alluſit ad Venerẽ. Cæſar. C. Iulius Cæ-
ſar: Et cæſar dicitur ꝙ cæſo matris ventre natus eſt. Vel
ꝙ auus eiꝰ manu ſua in aphrica elephantẽ: qui punica lin
gua Cęſar appellat̃: cecidit. Imperiũ ocea. ad laudẽ dixit.
Vel hiſtoria eſt. Nã & Britãnos qui ĩ oceano ſunt vicit.
Et cum poſt mortem ludi funebres ab Auguſto adopti-
uo filio celebrarẽt̃ ſtella medio die viſa ẽ. Vñ. Ecce Dio-
nei ꝓceſſit cęſaris aſtrũ Iulius a magno: Sicut Alexander
& Põpeius. Cœlo: ĩ cœlum Spolijs oriẽtis: Victo pharna
ce Mithridatis filio. Hic in oriente eſt. Nam ægyptus in
qua vicit Ptolemeũ meridiana eſt regio. Honuſtũ: onera
Honuſtꝰ. tus eſt quocũq; pondere p̃ſſus ab onere. Honuſtus aũt is
eſt cui onus honori eſt ab honore dictus. Accipies: Nam
poſt mortẽ Cæſar meruit arã Faſtigiũ: Flaminẽ. Hic q̊q;
vel ſicut Romulus: vel meliꝰ ſicut æneas: Quoq;. n. ad ſi
Quoq; militudinẽ ponit̃: vt tu quoq; littoribus noſtris ænei. nu
trix. Aeternũ moriens. n. c. d. Votis: ad vota: vel in votis
Tunc: cæſare conſecrato regnãte Auguſto. Templũ autẽ
Iani templum. hoc ter eſt clauſum. Primũ regnante Numa. deinde poſt
Bellum punicũ ſecundum. Tertiũ poſt bella actiaca ab
Auguſto geſta. Quo tamen tempore flagrauerunt bella
ciuilia. Vnde ait furor impius intus: Aperiendi autẽ vel
claudẽdi rõ fuit hæc. Romulo cõtra ſabinos pugnãte cũ
iam vincerent̃ Romani calidã aquã ex eo loco ſcaturiſſe
dicũt: qua Sabini fugati ſunt. Hinc ergo mos deductus:
vt pugnaturi tẽplũ aperient in eo loco conſtitutũ ad ſpẽ
priſtini auxilij Alij dicunt Romulũ & Tatiũ hoc tẽplum
icto iã fœdere ædificaſſe: ꝓptereaq; Ianũ duas habere fa
cies: Quaſi oſtẽtat duorũ regũ coitionem. Vel ꝙ ad bel
lum ituri debent de pace cogitare: vel quod melius eſt ꝙ
Fides cana. ad prelium ituri optent reuerſionẽ. Cana fides vel ꝙ in
canis hoibus inuenitur: vel ꝙ manu albo pãno inuoluta
illi ſacrificatur: vt oſtẽdatur fidẽ debere eẽ ſecretã Hora-
Veſta. tius. & albo rara fides colitur velata panno. Veſta aũt re-
ligionẽ ſignificat. Quia nullum ſacrificiũ fit ſine igne.
Vñ ipſa & ianus omnibus ſacrificijs ĩuocant̃. Veſta autẽ
dicitur vel a αϖοτνσ εστιασ addito digãma vt ænetꝰ ve
netus: ꝙ varijs ſit veſtita rebus. Eſt enim terra: quã ignẽ
habere non dubiũ eſt. Remo cum fratre: multi intelligũt
id quod diximus. Romulũ poſt cæſum fratrem omnibꝰ
geminis vſum eſſe: vñ eſt Videndũ vt geminæ ſtẽt ṽtice
criſtæ. Sed eſſet aut iteratio ſupradictorum aut ordo p̃-
poſterus. ſi poſt Cæſarem Romulum repetit. Cõſtat p̃te-
rea Iani templum patuiſſe ſub Romulo. Alij volũt p̱ hos
romanos intelligi ſed ſi Quirinꝰ Auguſtus eſt ꝓ remo
erit agrippa: q ſororẽ Auguſti duxit vxorem & cũ eo pa
riter bella tractauit: vñ eſt. Parte alia vẽtis: & dijs Agrip
pa ſecundis. Nã per adulationem tria nomina Octauia-
Adulterati ſũt aut inuerſi Ser. commentarij. no obtulit populus Roma. Quirinum Cæſarem Augu-
ſtum. Ille aũt ne vno accepto partẽ quæ aliud offerret læ
deret: oibus diuerſo tẽpore vſus eſt: vt ait Suet. & Verg.
in Geor. cũ de gãgaridis populis iuxta gãgem ab Augu
ſto victis intelligeret: dixit Victoriſq; arma quirini. Nã
Remũ pro Agrippa ponẽs poetico vſus eſt more: vt no-
men ex vicino ſumeret. Dicit ergo cum cœperit iulius
Cęſar cœlum tenere patratis omnibus bellis iura dabũt.
Auguſtus & agrippa. Romulus autẽ Quirinus dictus eſt
Curis. ꝙ haſta vtebat̃: quę lingua ſabina curis dicitur. & eſt telũ
Securis. longũ: vnde eſt ſecuris quaſi ſemicuris: vel qa græce κοι-
ραγοσ rex dicitur: Conſtat autem græcos fuiſſe romanos
Mars. vel ꝓpter generis nobilitatem. Mars enim cũ ſæuit gra-
diuus: cum trãquillus Quirinus dicitur. Vnde duo ha-
bet exẽpla:

trahẽs nomẽ demiſſum ĩ tm̃ aũt domiturum
oẽs gentes vt exiſtẽtibꝰ triũphis eiꝰ. pax de-
hinc. & fides. p̱petua p̱maneret. Iura dabũt. ſ.
leges Romuli p̱durabũt. Et deniq; ceſſura oĩa
mala felicitate Ceſaris dixit furorẽ. ſ. & bellã-
di neceſſitatẽ. Hec ille. Beroaldꝰ aũt in Seruiũ Beroal.
dicit ſic. Celeberrimi ſcriptores & potiſſimũ Cæſar.
tranqllus ac Plutarchꝰ ſcribũt ceſarem matri
Aurelie olim dixiſſe. mater aut pontificẽ aut
exulẽ filiũ hodie videbis: eadẽ laudat̃ ꝙ nuꝶ
ſemp̱ obſeruauerit. & ſingulari pudicitia fue-
rit p̃dita atq; vixerit: florueritq; viuente atq;
florẽte filio ceſare. p̃terea nõ ipſe iuliꝰ ceſar di
ctator apud romãos primꝰ hoc noie decoratꝰ
ẽ: ſed Scipio Affricanꝰ: vt author ẽ Plyniꝰ cu-
ius ṽba hec ſunt ex li. vij. Auſpicatiꝰ enecta
parẽte gignunt̃ ſicut Scipio africanꝰ prior na
tus: primuſq; ceſar a ceſo m̃ris vtero dictus.
Solinus idẽ ſcribẽs Plynij verba corroborat.
Hoc ĩ loco memorandũ eſt id qđ a ſpartiano
de ceſarũ nomine refert̃: q in Elio Vero ĩpera
tore tradidit eũ q primus ceſar appellatus ſit
hoc nomẽ eſſe ſortitũ ab elephanto: q lingua
maurorũ ceſar dicit̃: ĩ p̃lio ceſo vł qa mortua
matre ceſo ventre ſit natꝰ vel cũ magnis cri-
nibꝰ ſit vtero parentis effuſis vel ꝙ oculos ce
ſios habuerit &c. Que ṽo in eũdẽ de declina
tione huiꝰ nominis cõpago & de nominibus
Auguſto oblatis ãnotauit hec ſunt. Sentẽtiã
Seruij refellit Maniliꝰ ĩ primo aſtronomicon Cõpago.
ſcribẽs. Interdũ equali lateiũ cõpagine ductꝰ.
Itẽ in eodẽ aeriã in nebulã clara cõpagine ṽ-
ſus. Et Oui. in primo metamorphoſeos. Atq;
ita diſparibꝰ calamis cõpagine cere. & Seneca
in. xiiij. epiſtolaꝶ ad Luciliũ: cuius hec verba
ſunt: ſiue flãmaꝶ violẽtia cõpaginẽ ſoli rupit
ſiue vetuſtas. Inde cõpaginatio & cõpagina-
tus deriuãt̃: qua dictiõe vtit̃ ſepiꝰ Hieronymꝰ
Auguſtinꝰ: & Ioſephi ĩterpres ruffinus. ¶ Itẽ
cũ talia in cõmentarijs. Seruij lego ĩ eã ſentẽ-
tiã pedibus vado: vt exiſtimẽ eos fuiſſe adul
teratos: & in plurimis locis corruptos: mutila
tos: ĩuerſos: etẽm Suetoniꝰ nuſq̃ hoc refert. Ce
teꝶ ſic ſcribit ĩ auguſto ĩfanti cognomẽ thu-
rino ĩditum fuiſſe: poſtea Caij ceſaris: deinde
Auguſti cognomen aſſumpſiſſe: alterũ teſta-
mẽto maioris auũculi: alterũ Numatij planci Auguſti nomina.
ſnia cũ qbuſdã cẽſentibꝰ Romulum appellari
oportere: quaſi & ip̃m cõditorem vrbis p̃ua-
luiſſe: vt Auguſtus potius vocaret̃. Thurinꝰ
aũt vocatꝰ fuerat: a pago thurino: nulla men-
tio: nullũ ṽbũ a Suetonio fit: ꝙ Quirinꝰ fue
rit nominatꝰ: niſi fortaſſis credere velimus in Thurinꝰ.
alijs a tranqllo ſcriptis opuſculis huiuſce rei
habitã eſſe mentionẽ: qđ exiſtimare ridiculũ
eſt: nãq; in cõmentarijs Seruij ẽt Plynius ſepiſ
ſime allegat̃: ſed p̱perã: de his rebꝰ quarũ nul-
la penitꝰ apud Plyniũ fit mẽtio queãdmodũ
de lyciſca ſcribẽs Seruiꝰ ait. Lyciſce ſũt vt ẽt
Plynius dicit canes nati ex lupis & canibus: Lyciſca.
hoc nuſq̃ apud Plyniũ reperit̃: nuſq̃ ĩ Plynio
lectũ eſt q quidem refert canes ĩ gallia e lupis
concipi: ſicut apud ĩdos e tigribus: ſed appel-
lari lyciſcas minime tradit. Idem Crocutas
nuncupat ex cane lupoq; conceptos: quinetiã
dicit Seruius a Plynio in na. mentionem fie-
ri de lauandis cadaueribus & conclamandis:
cum apud Plynium nullum ſup̱ hoc ṽbũ ſit
ſcribentẽ de his qui dicti ſunt reuixiſſe. libuit
hec duo exempli cauſa ponere: cum ſepiſſime
vt diximus. Plynium falſo citet Seruius: qui
Ouidij quoq; allegat metamorphoſim refe-
rens fabulã

rens fabulã phyllidis.cuius rei nulla penitus mẽtio in eo opere facta reperitur. & his itaq; ego cõiecto aut mutilatos fuiſſe Seruij cõmẽtarios:aut nõ fidelr̃ ex ſcriptos:nõ.n.auſim affirmare tm̃ alioqn virũ tam pueril r̃ deliraſſe: niſi fortaſſis idẽ Seruio crimini dam⁹ qd᷑ Senece dat Q nintilian⁹:videlicet ꝙ his qb⁹ inq̃rẽda q̃dã mãdabat decept⁹ fuerit nos ad ꝓpoſitũ iſtitutũ redeam⁹. Hec ille. Ceterũvt ꝑpetuo tenore ordinẽ ponã addam⁹& Landini ṽba de portis belli clauſis q̃ hec ſunt. Scribit Piſo ĩ ãnalib⁹ edificatũ tẽplũ a Numa Põpilio inter romanũ boariũq; forũ Iano gemino

bet templa.alterum in vrbe quod quirini eſt.aliud extra vrbẽ in appia via prope portam quaſi bellatoris & gradiui. Diræ:cũ aptæ ſunt. Cõpagibus:cõpages & ãbages antiqtus eſt ĩ nominatiuo. Vñ genitiu⁹ Ambagis & Cõpagis. Nã Cõpago & Ambago vſurpat̃. Vñ non eſt ãbaginis & Cõpaginis. Furor ipius:Propter bella ciuilia cõtra Brutũ &Caſſiũ in philippis & cõtra Sex. Põpeium in Sicilia. Sup arma:Secundũ antiquã licentiam. Hodie tãtum In & ſub cõmunes ſunt. ſubter vero & Super accuſatiuæ ſunt:Sic clã & poſt prius cõmunes naturam mutarunt:Nodis:nõ centũ nodis:ſed cathenis:quas circũlocutione ſignificauit. Nam cathenæ plures nodi ſunt.

Manlius Ouidi. & alij Ser. refellunt.

In & ſub. Super. Clam.

fuiſſe:& ab eo iſtitutũ vt ei⁹ porta clauſa pacẽ:apta bellũ ſignificaret. Clauſa eſt ter Primo ſuo tp̃e. Scd'o in primo bello punico a Luctatio finito. Tertio ſub auguſto finitis bellis ciuilib⁹. Ianus vt refert Macrobius:ſiue ſol.ſiue mũdus putet̃ ab eũdo dicit̃:q̃a mũd⁹ ſemp eſt ĩ motu. Appellaturq; Ian⁹. Itẽ pr̃ gemin⁹. Itẽ Iunoni⁹:q̃a Kalendarũ eſt princeps q̃ iunoni dicate ſunt:Vñ illi vt ait Var. duodecim are ꝓ duodecim menſib⁹ dicate erãt. Dicit̃ cõſini⁹ a cõſerẽdo.ſ. ꝓpaginẽ gñis humãi. itẽ Q uirin⁹:q̃a belli ſit port⁹. Dicit̃ Patulci⁹ & Clauſi⁹:q̃a bello value ei⁹ pateãt:& pace claudant̃. Volebãt romani in bello ſabino qd᷑ raptis virginib⁹ geſtũ eſt portã q̃ erat ĩ radicib⁹ collis viminalis. deinde ab euẽtu ianualẽ vocatã claudere. Sed cũ ter clauſiſſent.& toties ſua ſponte pateret armati igreſſum cuſtodiebãt:mox cũ audirẽt ab alia parte ſuos a Tatio fugatos fuga arrepta cuſtodiã deſeruerũt. Erãt irrupturi ſabini:cũ ex tẽplo ꝑ hãc portã magna vis torrẽtiũ ſcatẽtib⁹ vndis erupit & multas cateruas hoſtiũ aut feruẽtib⁹ vſtas aut vaſta voragine deuoratas ferũt. Hinc mos mãſit Iani ianuã ĩ bello ad auxiliũ patere. Hec ille. Ceterũ Sueto. de Iano ab auguſto clauſo dicit ſic. Ianũ Q uirinũ ſemel atq; iterũ a cõdita vrbe añ memoriã ſuã clauſum ĩ multo breuiore temporis ſpacio terra mariq; pace parta ter clauſit. Hec ille vbi Beroald⁹. Numa ſecũdus romanoꝶ rex iani tẽplũ ad iſimũ argiletũ extruxit q̃ idex pacis foret & belli:vt apt⁹ in armis. clauſus ĩ pace ciuitatẽ eẽ ſignificaret. Semel ab ipo numa clauſus fuit. iterũ poſt primũ punicũ ꝑfectũ bellũ:tertio poſt bellũ actiacũ ab impatore ceſare auguſto pace mari terraq; parta:qd᷑ noſtre inqt Liui⁹ etati dij dederũt vt viderem⁹ ad qd᷑ alluſit Vergi. ĩ illo ṽſu. Claudent̃ belli porte. Sed diligẽter aĩaduerte trãquillũ ſcripſiſſe ianum ter clauſũ fuiſſe ab auguſto ꝑpter hiſtoriã quã viri alioqn eruditi parũ diligẽter obſeruauerũt. Scito igit̃ Auguſtũ ceſarẽ ab oriẽte poſt ãtoniũ cleopatrãq; deuictos:cũ victoria redeũtẽ tũ primũ clauſiſſe iani portas quo die primũ Auguſtus cõſalutat⁹ eſt. Mox ꝓfectur⁹ ĩ hiſpanias cũ exercitu aduerſus cãtabros apuit belli portas:quas iteꝝ clauſtro cohibuit ĩ honorẽ cãtabrice victorie. Deinde cũ ab oriẽte ĩ occidẽtẽ:a ſeptẽtrione ĩ meridiẽ ac ꝑ totũ oceani circulũ cũcte gẽtes vna pace cõpoſite forẽt/iani portas tertio auguſt⁹ clauſit:& ita clauſus eſt ian⁹ q̃nq̃es. Semel a numa põpilio:iterũ tito mãlio cõſule:& ter ꝑ auguſtũ ceſarẽ multo breuiore tp̃e:q̃ bis clauſũ fuiſſet a ſupiorib⁹. hiſtoria tradit̃ explicate ab horoſio libro ſexto hiſtoriarũ:cui⁹ auctoritate ſubnixi cẽſem⁹ legẽdũ eẽ ter clauſit ſicut emẽdati codices habẽt:& quadrat hiſtorie cui⁹ ĩcurioſi legũt tertio clauſit:exiſtimãtes nihil aliud eſſe ſubintelligendũ q̃ ꝙ tertio loco auguſtus clauſerit ianũ. in ſacris veteres romani iuocabãt ianũ q̃rinũ. ianũ patulciũ & clauſiũ: q̃rinũ aũt cognominabãt quaſi belloꝝ potẽtẽ:ab haſta quã ſabini curim vocãt:patulciũ & clauſiũ. q̃a bello porte ei⁹ patẽt. pace claudunt̃. Hec ille. Cur aũt bello aperiant̃ aperuit Landin⁹:q̃a videlicet ab eo auxiliũ ſperabãt. Hic aũt cõſimili rõne dict⁹ eſt romulus qua & ian⁹ Q uirin⁹. ſed ſi ſingula ꝑſequar longe ꝓlixior q̃ cõſtituerã fiã.

Ianus. Iunonius Cõſinius Q uirin⁹ Patulci⁹. Clauſius.

Ian⁹ clauſus Ter ab auguſto.

Q uinq̃es clauſus Ianus

Ordo.

¶ Ordo igit̃ eſt. Ceſar.ſ. troian⁹ pulchra origie.i.ꝑ pulchrã originẽ. aut q̃a a pulchra venere ſcd'm Seruiũ deducta. aut honeſtã. q̃a legitimã vt ſentit Donat⁹. ſicut ibi. & pulchra faciat te ꝓle parentẽ: naſcet̃.ſ. luſtris labẽtib⁹. & tp̃is ſucceſſu:q.i. tanq̃ is q. aut.i. vt is ſit q terminet.i. claudat:ĩperiũ.ſ. romanũ oceano.i. orbẽ terrarũ quẽ mare oceanũ ambit. & q terminet:famã aſtris. Vñ in Buco. Daphnis ego in ſyluis hinc vſq; ad ſydera not⁹ q̃netiã iter ſydera:vñ dictũ:Ecce Dionei ꝓceſſit ceſaris aſtrũ. ceſar dico iuli⁹. appoſitorie nomẽ. aut qd᷑ nomẽ demiſſum ſup. eſt.i. deductũ ab iulo.ſ. aſcanio magno.ſ. ſine pari. ſicut & Alexãder & Põpei⁹ magni dicti ſunt:vt Ceſari ẽt ab origine oñdat̃ deberi:qd᷑ Põpeio cõceſſum eſt:tu ſecura.i. ſine cura:aut ſeorſũ a cura(nã dictũ eſt qñ hec te cura remordet)accipies.ſ. in cetũ deorũ. olim.i. tp̃e futuro. celo.i. in celũ & in numerũ celeſtiũ. hũc.ſ. iuliũ ceſarẽ:honeſtũ.i. honeſte oneratũ. ſpolijs orientis.i.q̃ ex oriẽte victo pharnace mithridatis filio rettulit. & hic.ſ. iuli⁹ ceſar. vocabit̃.i. iuocabit̃. quoq;.i. ẽt nedum eneas. votis.i. ad vota ſuſcipiẽda vel in votis faciẽdis. Secula aſpera.i. dura & triſtia ꝓpter bella tũ ciuilia tũ externa:miteſcẽt.i. fiẽt mitia. tũ.i. deinde regnãte.ſ. iã auguſto. & hoc bellis.ſ. oĩb⁹. de qb⁹ iã ꝑ Beroaldũ mentio facta eſt. poſitis.i. depoſitis aut ſedatis & pacatis. fides cana.i. antiqua & candida.i. ſimplex & ſine fuco ac liuore & veſta.i. caſta religio. & quirinus.i. virt⁹ bellica ꝑ q̃rinũ ſignificata:aut romulus ipẽ primus rex & ſenat⁹ legũq; creator. cũ remo fratre.i. cũ auctoritate fraterna. licet intereptus erat ſicut Serui⁹ recitat.(Aut allegoricos intelligem⁹ vt ſicut ꝑ inteſtinã emulationẽ & fraternũ odiũ romulus fratrẽ occidẽs ſemina belli vſq; ad ea tp̃a dedit. ita recõciliatis iã eorũ manib⁹ gentes cũcte ĩ gr̃am pacis coeãt. vnde ſequit̃)dabũt iura.i. leges & iſtituta. dire porte belli.i. tẽpli iani q̃ apte bellũ ſignificabãt. claudent̃ ferro.i. ferreis repagulis. & cõpagib⁹ arctis.i. arcte cõpingentib⁹(vbi dicit dire porte claudent̃ ferro. propter repetitionẽ littere. quã caninã & irritatiuã vocant ẽt in vocabulis ipſis eſt q̃dã terror ac diritas depicta. ſicut in illis ennianis. poſtq̃ diſcordia tetra Belli ferratos poſtes portaſq; refregit. in qb⁹ vt inqt flacc⁹. Inuenies ẽt diſiecti mẽbra poete)furor.ſ. bellicus. impius. q̃a inteſtin⁹:aut impietatẽ ꝓcreans. vt tẽploꝝ ꝓphanationẽ. deuirginatiões. ſtupra. homicidia. rapinas. & id genus alia. ſedens intus.i. in ipo tẽplo iani cõcluſus. ſup arma ſeua.i. bellica q̃ cũ eo cõcludent̃. & ipſe vinctus poſt tergũ.i. habens manus poſt tergũ vinctas. centum ſup. cathenis. nodis ahenis.i. ereis. hoc eſt; duris. q̃a es nõ tam facile frangit̃ aut rubigine abſumitur vt ferrum. licet ferrum durius ſit. fremet cruento ore. horridus.i. exiſtens horridus & cruentus atq; egre ferens tandiu includi. Nam vt recitauit Beroaldus ter clauſit auguſtus templum iani & reuera tertio longa pace orbem moderatus. ſub cuius imperio venit auctor pacis in mundũ. quia tunc exijt edictum a Ceſare Auguſto vt deſcriberetur vniuerſus orbis. vt Lucas nos docet.

Hec ait.

Poeta. ¶ Hæc ait: & Maiæ genitũ demittit ab alto.
Vt terræ: vtq; nouæ pateāt Carthaginis arces
Hoſpitio: teucris: ne fati neſcia Dido
Finibus arceret: volat ille per aera magnum
Remigio alarum: ac lybiæ citus aſtitit oris.
Et iam iuſſa facit: ponuntq; ferocia pœni
Corda volente deo: in primis regina quietum
Accipit in teucros animum: mentēq; benignā.

SER. ¶ Maiæ: Mercuriũ per circũlocutionē. Cice. in libro de natura deorũ plures ponit Mercurios: Sed in deorũ rõne fabulæ ſequendæ ſunt. Nam veritas ignoratᷣ. Simul etiã alluſit poeta. quia per caduceatores. i. internuncios pax fieri ſolet. Vt terræ: propter illud hoſpitio prohibemur harene. Pateant propter illud Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis. Hoſpitio: ad hoſpitium. Fati: non ſui. Si enim exitum ſuum ſciret magis vetaret: ſed fati: i. voluntatis Iouis: vt fatis Iunonis iniquæ. Vel fati troianorum

ASCEn: ¶ Hec ait. Poſt conſolationem veneris miſit iuppiter mercuriũ deorũ nũciũ ad cõciliãdos aĩos mortaliũ & ꝑcipue Didonis cũ troianis: de quo ſic ait Donatus.

Dona. Hec ait. & m. Expoſita futurorũ ꝓmiſſione prouideri ſecuritas debuit ne naufragi in terris alienis: & in quibus inimica regnabat Iuno. aliquã violentiã paterenᷣ. Procuratᷣ autem troianis ſecuritas per duos quorum alter auus: alter affinis eſt. Nã Maia mercurij mater Troianorũ generi nectebatur. Debuit ergo ad effectus implendos talis mitti pſona: que ꝑceptorũ auctoritate duplici rõne deducta celerius maturaret alarum iuuante ſubſidio. Noue qa. nouitas regni cũcta habet ſuſpecta. vt ipſa. Res dura & regni nouitas. m. t. c. m. Vel lege: vt terre carthaginis & nouitas edificiorum pateat teucris. ſolus autem Iuppiter miniſtro Mercurio potuit preſtare: vt inimicos ſuos carthago ſuſciperet: ſed omnia cum celeritate erant agenda: quam breui ſermone eſt amplexus. Terras autem dixit: ne in regionibus carthaginis aut in

aut ī littorib⁹ a gentib⁹ vexarent Nouas ar. Etiā ſic accipim⁹:ne carthaginē icogniti ve=nientes aduerſa paterentur.Remigio alarum: aliter enim volare nō potuiſſet.Et iam iuſſa. Fructū executionis implete poſuit.Ponūt fe=rocia corda.Natura ferox ī lenitatē mutatur. Volente deo nā niſi dei:ideſt Iouis.vel Mer=curij iuſſus itercesſiſſet: natura ferox immuta

ianorum qui nō ſponte:ſed neceſſitate aphricam tenue=rant.Ergo vt diſcat Dido troianos ad Italiā tendere.Sed quare ſe æneę iunxit?verum illud fuit furoris nō cōſilij. Nam nec ſacerdotibus hæc dicentib⁹ credidit Vnde eſt. Q uid vota furentē.Q uid delubra iuuant?Citus: Nam velox eſt in curſu.Mercurius.Pœni:Q uaſi phœni p an=tiſticon.Deo:Mercurio:vel Ioue.

ri nō potuit: & qa regine partes in ſecūdo loco poſuit.correxit dicendo in primis.Nā ipſa fuit lenienda: q̄ vel incitare illos poſſet:vel violētiā comprimere.Et qm̄ fieri nō poterat vt eodē tēporis puncto feroci=tatē ponerēt & amarēt librauit v̄ba:& nō dixit amāt ſed ponunt corda ferocia.
Ordo. ❡Ordo eſt.Iuppiter ſup. ait.Hec q.ſ.dicta ſunt:& demittit.i.deorſum mittit:ab alto.ſ.celo:genitū maie aut maia.i.mercuriū filiū maie:vt terre carthaginis:& vt noue arces carthaginis pateant teucris hoſpitio.i.in hoſpitiū cum tamen noue arces ſoleant paucis patere cum multis inuiſe ſint:vnde Dido poſtea reddens rationem quare iuſ=ſerit claſſem troianam exurere dicet.Res dura:& regni nouitas me talia cogunt Moliri:& late fines cuſto=de tueri:ne Dido neſcia fati ideſt que neſciuit : ꝙ fato in Italiam profugere conſtituerint & verita ſe ab eis expelli:aut neſcia fatale eſſe eneam regna troiana reparaturum aliquando:arceret ideſt prohiberet:tro=ianos:finibus ideſt limitibus regni ſui.Ille ſcilicet mercurius maie filius volat per aera magnum.ſ.reſpe=ctu terre:centuplo enim maior eſt:remigio.i.fretus auxilio vt naues feruntur in aquis remigio : alarum: ac ipſe citus ideſt feſtinus:aſtitit oris:ideſt regionibus extremis:lybie:in ea ſcilicet parte in qua carthago erat.Et facit iam iuſſa.i.mandata Iouis:hoc eſt conciliat teucris animos penorum & peni ideſt populi pu=nici.hoc eſt carthaginenſes:ponunt ideſt deponunt deo.ſ.Ioue aut Mercurio : volente.i.inſpirante & p=ſuadēte:corda ferocia.i.alioquin ferocia vnde ferus Hānibal dictus eſt:& reuera natio illa ferox eſt:& re=gina in primis:ideſt inter primos aut precipue:accipit.ſ.ab inſpiratione mercurij:animum quietum.i.pa=catum:in.i.erga teucros & mentem.i.affectionem benignam.i.clementem.

ASCEn. ❡At pius eneas &c.vt poeta inqt.Turpe du=ci totam ſomno perducere noctem: licet ergo dea mater deuſq; au⁹ pro filio & neptote ſol=liciti eſſent:non tamen ſibi ꝓuidus heros de=fuit.quippe qui nouit:ꝙ dormitantib⁹ dij au=xiliatores nō ſint ipſe noctu preuidit : qd po=ſtridie faciendū eſſet:atq; ita prima luce egre=ditur exploraturus regionem illicq; matrem obuiā habuit ī media ſylua:que fictio aſtro=logica rōne nō vacat.nā innuit venerē fuiſſe enee in medio horoſcopi & dominā celi.i.na=tiuitate eius.Vñ veneris filius exiſtimat⁹ eſt.
Aeneas cur veneris filius. Ad quod accedit qđ dicit obueniſſe in me=dia ſylua:nam ſyluam ab hyle que eſt rerum omniū cōgeries & prima materia deductam plurimi atteſtantur.Per ſyluā igitur ſignifica=tur nobis diuerſitas influentiarū:in qua diffi=cile eſt illū aureū ramū de quo in ſexto mētio fiet iuenire.Q ue ergo a poetis fingunt altio=ris ſapiētie medulas continent. Sed queres ſi ideo veneris filius ſit eneas ꝙ eā ī horoſcopo dominā habuerit.nō ſine matre fuerat eneas. que enim alia ſit non proditur ibi dicam ſic eneam eſſe veneris filium. vt romulum mar=tis.quia enim non conſtabat de patre eius . & pre ſe ferret virtutem martiā.materq; aſſere=ret ſe a viro bellicoſo.i.martio oppſſam:cre=ditus eſt martis filius . ſic quia anchiſes eneā ex ignota aut illegitima matre genuit : idq; veneris incitatione iſq; genitus per venerem gratiam in oculis multorum habuerit dictus eſt filius veneris.vt fortune filium dicūt cui fortuna fauet . Sed ne in immenſum creſcat opus audiamus donatum ſic differentem.

At pius Aeneas per noctē plurima voluens
Vt primum lux alma data eſt:exire:locoſq;
Explorare nouos:quas vento acceſſerit oras:
Qui teneant(nā inculta videt)hoīeſne feræne
Quærere conſtituit:ſocijſq; exacta referre.
Claſſem in conuexo nemorū ſub rupe cauata
Arborib⁹ clauſā circū:atq; horrētib⁹ vmbris
Occulit:ipſe vno graditur comitatus achate:
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.
Cui mater media ſeſe tulit obuia ſylua
Virginis os:habitūq; gerens:& virginis arma
Spartane:vel qualis equos threiſſa fatigat
Harpalice:volucrēq; fuga præuertitur hebrū.
Nāq; humeris de more habilē ſuſpēderat arcū
Venatrix:dederatq; comā diffundere ventis.
Nuda genu:nodoq; ſinus collecta fluentis
Ac prior.heus(īqt)iuuenes mōſtrate: mearū Venus.
Vidiſtis ſi quam hic errantem forte ſororum
Succīctā pharetra:& maculoſe tegmine lyncis
Aut ſpumātis apri curſum clamore p̄mentem:

Dona. ❡At pius eneas .ſ.interpoſita narrationi fue=rant verba Veneris & Iouis in luctu troiano=rum:nunc ad narrationem redit eo vnde di=greſſus fuerat.ſ.Et iam finis erat.Exacta pro=poſuerat plura ī maſculino & feminino. Hec autem vt complecteret:poſuit neutrum Claſ=ſem in conuexo . exiturus cum ſolo achate. nec oīno inermis fuit vt temerarius:nec om=nino armatus vt timidus.cum ſolis igitur in=quit haſtilibus & vno ſocio . in ſolitudinem ēm iturus debebat eſſe expeditus propter re=quiſitionem celerem & maturū reditum. Ad oīa circūſpectus ſocios oī cautela occultat. Cui rei

SER. ❡Per noctem.decet enim pro cunctis regem ſollicitum eſſe.Alma quia alat.Sic & alma ceres.Nam dicunt phy=ſici omnia per diem creſcere.Nam quod alibi dicit. Exi=gua tantum gelidus ros nocte reponit: pro miraculo di=xit . vt etiam Plynius ſentit.
Loci. Locos.in plurali maſculini & neutri generis eſt.in ſingulari maſculini tantum . ſic etiam iocus iocos & ioca facit.Acceſſerit: prępoſitio de=tracta nomini datur verbo.& eſt hyſterologia.vt hic ac=ceſſerit oras . Cum autem mutatur figura eſt.vt Cuma=rum allabitur oris pro oras. Q ui teneant : iure dubitat. Nam cernit inculta . Exacta.exquiſita . In conuexo. pro œconomia.vt non teneatur veluti claſſis Ilionei . Con=uexo.concauo.Vnde conuexum dicimus cœlum & in=tellige loco.

telligeloco: vt caſtrorum & campi medio ſcilicet hoſpitio. Rupe cauata: ſpelunca per periphraſim. Arborib⁹ atq; vmbris. i. vmbris arborum. Achate: multi multa dicunt: qre comes ſit achates: melius tamen eſt vt ſit a græca etymologia: αχοσ enim cura eſt quæ ſemper comes eſt regum Bina: ſi ad vtrūq; referas bene dictum eſt bina. Si ad æneā bina: ideſt duo: ſicuti duplices palmas. Lato ferro: ideſt lati ferri. Sylua υλη dicunt ideſt elementorum congeriem vnde omnia creantur. Multi volunt æneam in Horoſcopo virginem habuiſſe. Bene igitur ſylua virginis in media habitu venerem facit occurrere: quia venere in virgine conſtituta miſericordes procreantur fœminæ: & viri per illas fœlicitatem conſequuntur. Os habitum: faciem & amictum. Spartanæ: nam ſparta habet venatrices virgines. Threiſſa. Thracia: & eſt ſolutio: nā threſſa facit ſicut creſſa. vt creſſa genus pholoe. Sunt autem ab eo quod eſt thres & cres. Sed threiſſa: quia per ei diphthongum ſcribitur: habet diſſolutionem. Creſſa xͦo quia ſcribitur per η non habet diſſolutionem Harpalice. Hæc collecta multitudine patrem ſuum a getis captum celerius liberauit q̄ de fœmina poſſit credi: Vnde fluuiū dicitur cum celeritate tranſiſſe. Præuertitur: tranſit: & p̄uertit dicitur. Arcum vt credatur venatrix. Habilē: aptū ſexui. Vnuſquiſq; enim habet arcum pro viribus ſuis. Diffundere: vt diffunderet: & eſt græca figura ſic eſt. magnum dat ferre talentū inde da bibere vſus obtinuit: qđ facere non debemus vt duo verba iungantur niſi in poemate. Sinus collecta: vt oculos ſuffuſa nitentes. Heus vocantis eſt aduerbium. alias interiectio dolentis: vt Heus etiam menſas conſumimus inquit Iulus. Errantem: inueſtigantem. Succinctam. inſtructam. vel ſecūdum alios in cingulo habentem pharetram & pellem. Lyncis: fuit rex thraciæ Lynx. Hic triptolemum vt hominibus frumenta monſtraret a Cerere miſſum ſuſcepit hoſpitio: ac mox: vt gloria in ſe migraret occidere tentauit. At Ceres irata illum in lyncem feram variæ pellis conuertit: vt ipſe variæ mentis fuerat. Curſum clamore prementem. Plærumq; duo diuerſa in vnum exitum cadunt: vt hic. Vidiſti etiam ad vocem refertur quod ex æneæ reſponſione patet. Orſus: nunc incœpit. alias finiuit: vt ſic Iuppiter orſus: & proprie poſuit. Hic vero vſurpatum eſt: præteritum enim participium eſt.

Harpali.

Nota locutionē.

Lynx.

Cui rei inſeruit deſcriptio portus. Claſſem in conuexo nemorum. Quāta ergo diligentia fuit qui non antea profectus q̄ ſociorum ſaluti conſuluiſſet. Et cum vno ad incertum pergit. Additur ad laudem a loco tempore & pſona. Nam cum ſeſe femina ad fallendum cōpoſita ſola in ſylua obtuliſſet motus libidine non eſt: q̄uis virginitas pulchritudo & veſtitus accenderet. Accedebat ad caſtitatem congeries calamitatum que etiā libidinoſos coercet. vñ Teren. Nulla adeo ex re iſtud fit niſi ex nimio ocio. Debuit: venus offerre loquendi fiduciam ne improbum videretur: q̄ cum virgine cum ſola tunc eſſe putaretur: miſceret colloquium ſed & ad fallendum quoq; ptinebat: vt non ſolum ſpecie: ſed etiā ſermone imprudentes traduceret. vt ad interrogandi neceſſitatem venire potuiſſet. Monſtrate: interrogatio eſt breuiſſima que tamē neceſſaria ad fallendum continet Dixit & ſigna veſtitus & habitum expreſſit. Breui⁹ autem reſpondet Aeneas: nec tñ a propoſitis oberrat. ¶ Ordo eſt. At. i. ſed eneas pius: voluēs ideſt agitans & reputans ſecum: plurima ideſt plurimas res: p noctem cōſtituit querere. i. indagare explorare aut inquirere: vt primū. i. vbi primum aut cum primum lux alma ideſt que cunctos per laborem alit: data. i. a dijs conceſſa eſt tempore. ſ. matutino: exire ideſt ad exeūdum. & explorare ideſt ad explorandum locos nouos ideſt quos recēter acceſſerint (hinc patere poteſt: locos terre etiam dici: licet pri⁹ dixerit: loca feta furentibus auſtris) cōſtituit dico querere quas oras. i. regiones acceſſerit (non ſponte quia ſtultum fuiſſet petere locos ignotos: ſed) vento ideſt vi ventorum impellentium: & qui teneant ideſt poſſideant ſup. eas oras: ne pro an homines: ne pro an fere. i. belue ſylueſtres quod ideo querere cōſtituit. nam videt inculta ideſt locos incultos: nō. n. ita dudum. Dido i eam regionem venerat: & conſtituit referre ideſt recitare & vt dicūt reportare: ſocijs. ſ. ſuis exacta ideſt exq̄ſita aut

Ordo.

repta: & occulit (ſcius fraudis humane) claſſem ſupple ſuā: i cōuexo nemorū ſub rupe cauata clauſam circum. i. p circuitū. hoc eſt occluſam aut ſeptā arborib⁹: atq; vmbris horrentib⁹: aut vt prius dixit placidis aut horrorē ꝓpter ſolitudinē inducētibus: ipſe: comitat⁹ vno. i. ſolo achate: viro illo fido: ſed ad lapillum vt prius dictū eſt reſpicit: gradit̄. i. īgredit̄: criſpās. i. vibrās (diſtinctim aūt cōſtruent̄ epitheta alterū ante xͦbū & alterū poſt ipm: ne ab vna parte duo ſint ſine cōiunctione media) manu ſup. ſua videlicet altera: bina haſtilia. i. iacula: lato ferro. i. hñtia latū ferrū vt hñt venabula. i. cuſpides venatorie. Cui. ſ. enee: mater. ſ. venus obuia. i. obuiā veniēs. tulit ſe. i. ingreſſa eſt media ſylua. i. p mediā ſyluā: gerēs. i. p̄ ſe ferens: os i. aſpectū & pudorē aut habitū virginis: & arma. i. inſtrumēta venatoria: virginis ſpartane. i. laconice. Nā ex inſtituto & precepto licurgi mulieres ſpartane cogebant̄ virilibus officijs exerceri: Vnde & parthenos mons in laconia dictus eſt q̄ in eo virgines venari ſoleant. parthenice enim virgo eſt. vñ Properti⁹. Multa tue ſparte miramur iura paleſtre. Sed mage xͦginei: tot bona gymnaſij: de hoc mōte lati⁹ in Georgi. ibi pthenios canib⁹ circūdare ſaltus. Virginis ergo ſpartane. i. lacene venatricis. vel ſupple exiſtēs talis qualis harpalice: filia vt q̄dem volūt boree: certe regis thracie: vñ ſubdit: threiſſa. i. threſſa hoc eſt ex thracia: fatigat equos: dū. ſ. patrē a getis liberatura eos inſeq̄bat: & p̄uertit̄. i. antecedit: fuga. i. curſu: aut preuertit̄ hebrū. i. fluuiū illum thracie rapidiſſimum. vñ addit volucrē fuga. i. quaſi volantē p̄cipiti curſu: defluit n. ex montibus niuibuſq; auctus celerrime fert̄. Ideo autē erat ſimilis harpalice aut ſpartane virgini nāq; pro quia: ſuſpenderat humeris arcum habilem. i. aptū virgini: vñ addit de more. i. vt illis moris erat: exiſtens venatrix. i. tāq̄ venatrix: & dederat ventis diffundere. i. diſpergere comā: aut dederat comā diffundere. i. vt coma diffunderetur: ventis. i. per ventos: hoc eſt expoſuit comam ventis diffundendam: exiſtēs nuda genu. i. habens genu nudum: & collecta ſinus fluentis. i. habens ſinus fluentes collectos: nodo. i. īnodum. at ipſa prior inquit heus (quod reuocandi eſt aduerbiū) iuuenes qđ beniuole viro a muliere dicitur cum iā eneas prouectior eſſet: monſtrate. i. indicate ſi vidiſtis forte quā. i. aliquā. mearum ſororū. i. ſimili ſtudio intentarum aut reuera ſororū (id aūt pcunctatur venus vt nō agnoſceret̄: nā voluit effingere morē virginū ac ceteroꝝ meticuloſorum qui dum in nemore dep̄hēdunt̄ et ſi nullā habeāt ſocietatē aut comitiuā percūctant̄: an ne viderint comites: vt minor ſit inuadēdi audacia) vidiſtis ne ergo aliquā mearum ſororū quaſi illic multas habeat: errātē hic. i. in hoc nemore diſcurrentē poſt feras: & ſuccinctā pharetra & tegmine. i. pelle. lyncis. i. illius fere: maculoſe. i. varijs maculis inſperſe: quā ferebant q eā detraxerant: aut p̄mentē. i. retinentē & imorantē clamore ſ. valido: curſū apri. i. porci ſylueſtris: ſpumātis. i. ſpumā emittētis exagitatiōe & ira perciti: q. d. ſe tales habere in vicino ſorores q̄ & lyncē & aprū iuadere audeant.

Sic venus.

Poeta. Sic venus: & veneris cōtra ſic filius orſus.
Aeneas Nulla tuarū audita mihi: neq; viſa ſororum.
O quā te memorē virgo? nāq; haud tibi vultus
Mortalis: nec vox hominē ſonat: o dea certe:
An phœbi ſoror: an nympharū ſanguinis vna:
Sis felix: noſtrumq; leues quæcunq; laborem.
Et quo ſub cœlo: tandē: quibus orbis in oris
Iactemur doceas: ignari homiuūq; locorūq;
Erramus: vento huc vaſtis & fluctibus acti:
Multa tibi añ aras noſtra cadet hoſtia dextra.

Aſcen. ¶ Sic venus. Oſtendit quā eſtimationem de venere non agnita habuerit eneas: quidq; illi rñderit vt Donatus explanat his v̄bis. Dona. O quā te memorē. Cōpleto rñſo explicat ſeriem: eſtimationis: quā de ea habuit. O dea: cū hoc ꝓnunciatum ſit: ſequatur certe an phebi ſoror. Quecūq; ſiue Diana: ſiue nympha. Hec autem enee datur ſcientia religionum: nō enim poſſet aliquid diuinum ītelligere in hominis forma niſi qa pollebat oī ſcientia ſacrorum. Hec ille. Ordo. Ordo eſt. Venus ſup. locuta eſt ſic: & filius veneris. ſ. eneas orſus eſt ideſt incepit loqui. contra ideſt viciſſim aut rñdendo. Nulla tuarum ſororum ſup. eſt audita aut viſa mihi. i. a me: debebat dicere reuerentie cauſa aut dea aut virgo aut domina: nā ineptum eſt nulla dignitatis compellatione quēuis dignitate ꝑditum cōpellare: ſed excuſat ignorantiā ſuā: quia videlicet neſcit qualem cōpellet dicens. O quaſi adderevellet dea aut virgo: ſed dubitans ait: quā. i. qualem ſecundū nōnullos memorem ideſt cōpellē te: alij dicūt q̄. i. quantū ego memorē. i. tui memoriam celebrē ſed inuertunt filum & cōtextum verborū: dicam⁹ ergo ſimpliciter: o virgo quā memorem. i. cōpellē te: hoc eſt an deā an mortalem: q. d. videris qdē virgo vt de illo non dubitē: ſed neſcio an mortalē an īmortalē cēſeā nāq; vultus eſt ſup. tibi: haud. i. nō mortalis. i. qualis mortali competat: nec vox ſonat ideſt repreſentat hominem. i. humanum ſermonē (quo cognito licet more venatricis inceſſerit: concīduit deam eſſe. dicēs) o certe dea. ſed licet neſciam an ſoror phebi. i. diana q̄ venatrix eſt. an vna ſanguinis. i de ſanguine nympharum: tamen ſis felix. i. auxiliatrix: aut reuera felix. i. beata (vt duo optet & illi bene eſſe & ſibi) ſis ergo felix: & leues noſtrum laborē: ſ. indagande regionis huius q̄cunq; ſup: es ſeu phebi ſoror ſeu alia dea leues dicit nr̄m laborē: & ꝓ. i. doceas ſub quo celo. i. in quo climate: & in quibus oris. i. regionibus orbis: qa nō de pte ſed de vniuerſo vt maior ſit cōmiſeratio dubitare ſe ſignificat: & ſi reuera dubitat excuſatur: quia ceca caligine illuc appulſus: cum tñ ſyderum peritus eſſet. nos iactemur tandem. i. poſt tot naufraugia & errores nr̄os: nos enim erramus ignari hoīum & locorū (Hypermeter eſt verſus: in quo ſyllaba abundans ſequenti vocali abſumitur) acti: id eſt impulſi huc vento & vaſtis fluctibus. id eſt procellis: multa hoſtia i. plurimum ſacrificij: cadet tibi id eſt in honorem tuum: an te aras: noſtra dextra. i. cum a nobis mactabitur & aris tibi extructis imponetur & ita nihil dubitat Aeneas eam eſſe deam: quam peritiam habere potuit ſecundum Donatum vt vidimus eo q̄ heros dea matre genitus.

SER. ¶ O quā te. nō dubitat eſſe deam. ſed q̄ dea ſit. Nec vox hoīem ſonat græca figura eſt. O dea cōcluſio ſyllogiſmi Syllogiſmus qui cōſtat ex ꝓpoſitione aſſumptione: & cōcluſione. Nā ſi nec vox. nec vult⁹ mortalis ē: reſtat vt dea ſit. An phœbi ſoror. a loco & ab habitu putat eſſe Dianā. q̄ in ſyluis venat̄. Sanguinis. i. generis. Felix. ꝓpitia. Nam & q dat: Felix. & qui recipit felicitatē felix dicitur. Sic in Buco. Sis bonus o felixq; tuis. Et ī ſeptimo. Quę potui infelix. i. aduerſa troianis. Leues. leuē facias. Quęcūq;. ſeu Diana ſeu nympha. Quo ſub cœlo: ſub qua parte cœli. Vel ſecundum Epicurum qui plures poſuit mundos. Tandem: vacat ad ornatum enim ponuntur. Vacātia. Tandem. Quidem puta. eñ. dū: gētiū locorū terrarum. Locorūq;: hypermetrus verſus vna enim ſyllaba abūdat. qui quotiens fit: debet ſequēs a vocali incipere vt hic. Sic etiam Omina Mercurio ſimilis vocemq; coloremq; & crines: niſi in fine fiat ſynereſis: vt Nec cura peculi ꝓ peculij. Hoſtia ſacrificiū quod fit cum itur in hoſtes. Victima aūt quod fit poſt victoriam. Tamen licenter hæc confundit auctoritas.

Aſcen. ¶ Tum venus &c. Vt q̄ vellet cōuenientius indicaret filio noluit ſe deā fateri: itaq; illi primū occurrit vt argute docet Donatus his verbis. Dona: Haud eqdem Cogebat nō ad interrogata rñdere: quia & ipſa ignorātes cupiebat iſtruere: ſed primo nō primis: ſed nouiſſimis occurrit. Nā ſi oblationem ſacrificij in extremo poſitam tacēdo acceptaſſet cōfirmaſſet ſe deam: qđ cōfutare feſtinat. Tali: nā ſi honorificētiā mereor talis erit: que homini preſtāda nō deo exhibenda ſit. Virginibus tyrijs: quia venus ſuſpicari poterat quib⁹ ſignis illi deam ſe putabāt. Idcirco illa conat̄ auertere. Habitus eñ quo me deam ſuſpicamini non meus eſt inqt: ſed omnium tyriarum virginum: que in his regionib⁹ ſunt. Ergo patrius mos pharetram & cothurnos prebet. Hoc autem facile poterat illa perſuadere: quia eneas ſe regiōes ac homines ignorare dixerat. Punica. r. v. breuis & concinna narratio. Non enī debuit eneas ſub incerto diutius teneri: & ipſa idem volebat. Rñdet aūt eo ordine quo interrogatur. Ille eñ quo ſub celo &. q. o. in. o. hec: punica regna vides & d'ſignato loco dicit pſonas tyrios inqt & ad dit ſupioris conditoris nomē. Fines lybici: illic enī occurrēte pelago aphrice termini claudunt

Poeta. Tū ven⁹. Haud eqdē tali me dignor honore.
Venus. Virginibus tyrijs mos eſt geſtare pharetram:
Purpureoq; alte ſuras vincire Cothurno.
Punica regna vides: tyrios & Agenoris vrbē.
Sed fines Libyci: genus intractabile bello.
Imperium Dido tyria regit vrbe profecta
Germanum fugiens: longa eſt iniuria: longæ
Ambages: ſed ſumma ſequar faſtigia rerum.
Huic coniunx Sichæus erat ditiſſimus agri
Phœnicum: & magno miſeræ dilectus amore:
Cui pater intactam dederat: primiſq; iugarat
Ominibus: ſed regna tyri germanus habebat
Pygmalion: ſcelere ante alios īmanior omnes:
Quos inter medius venit furor: ille Sichæum
Impius ante aras atq; auri cæcus amore
Clam ferro

Clam: ferro: incautū ſuperat: ſecurus amorum
Germane: factumq; diu cælauit: & ægram
Multa malus ſimulans vana ſpe luſit amantem
Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago
Coniugis ora modis attollens pallida miris.
Crudelis aras: traiectaq; pectora ferro
Nudauit: cæcūq; domus ſcelus omne retexit:
Tum celerare fugā: patriaq; excedere ſuadet:
Auxiliumq; viæ veteres tellure recludit
Theſauros: ignotum argenti pondus & auri.

clauduntur. Inſuperabile: meminerat em̄ ex perſona ſua dixiſſe. Studijſq; aſperrima belli. Nec eſt hic repetitio eiuſdē rei quoniā & dici neceſſe fuit & ex alterius perſona dictū eſt. Imperiū. d. mira breuitas: ſed que multa cōplectat. Preteritū em̄ & pñs ponit: & que vocaret & quid ageret que illic imperabat. Cōpēdij vero cauſa fuit ne interrogādo rñdendoq; longū fieret: qđ mature debuit fieri. Germanū fugiēs: potuit enim queri qua cauſa impulſa fuerit vt relicta patria mulier: qđ difficile eſt longinqua ſectaret. Longa eſt in hoc addit qa incredibile fuerat tātam interueniſſe cām que cogeret germanā dura ſectari relinquentē eū quē amare debebat. Sed ſūma ſe. Artificioſa narratio. Nā multa ꝑtermiſſuram ſe ſimulat: vt ſpe breuitatis attentius audiret. huic cōiunx: amoris inter cōiuges honeſtas inſerit cauſas Amabat inquit hominē ſecuta iudiciū patris & diuitē & probū intactam multū em̄ differt inter affectū virginis & eius que ſcđo nupſit primis nullis alijs ſed ſolis Sed regna tyri: ex quo intelligitur habuiſſe ſpē faciendi: & factū defendendi: quia rex immanior ſcelere: nō em̄ eſt intelligendū qđ furor medius inter Sicheū & Pigmalionē venit. Nam ſic defendi poſſet Pigmalionis factū ſi nō voluntate ſed furore peccauit: & furens fuiſſet Sicheus. ergo pares. Quapropter ita pronunciandū: vt Sicheus fuerit innoxius pigmalion vero omnibus alij ſceleratior quos in facinus impulit furor. Ergo alij ſi in crimina inciderūt furor cauſa fuit. aut inſania: aut animi dolor: & poſſunt habere veniā facti. Pigmalion vero aliorum cōparatione ſceleratior oſtenditur quia voluntate nō caſu: aut neceſſitate ſcelus admiſit Cecus amore vnā cauſam ponit a vitio nature ꝑfectā Sed cui alia crimina adnectuntur. Nam Sallu. ait Auaricia fidē probitatem ceteraſq; bonas artes ſubuertit. Pro ijs ſuperbiam crudelitatē: deos neglegere & oīa venalia hr̄e edocuit Auaricie ergo crudelitas comes perfidiaq; coniuncta. Non enim poteſt voto potiri niſi ad id per ſcelus venerit. habemus exempla apud poetā hic Pigmalionis: in tertio polymneſtoris. In ſexto qui auro patriam prodiderat. Nihil autem in prima narrationis parte fruſtra poſitū eſt Ditiſſimus a. imitatur peſſima natura opulentiā. Et magno. m. d. a. hic grauat̄ factum vt chariſſimū ſorori virum necarit. Cui pater: vt cōtra iudicium patris fecerit. Clam. grauat factum: Nullus em̄ clam facit: niſi illicitū eſſe ſciat. vel clā. Ne ſi palā innocēs defendi poſſet Ergo clā vt lateret autor. Quis em crederet ſororis virū innoxiū amabilē nullis interuenientibus inimicitijs ab eo ceſum. Ante aras: occidit ꝓpter ſolā auariciā: cū rex nulla inopia vrgeret occidit innoxiū: incautū ſororis virū. Ergo virtute oratoria vnum admiſſum quantis criminū generibꝰ aggrauat poeta & partes cōis loci ingreſſus: q̄ late diſcuſſit nō omiſſa breuitate que ęneę neceſſaria erat: propter tot calamitates feſtinanti. Ille de quo nihil tale ſperabatur. Ille quē nulla vrgebat inopia. qui germanā viro priuare nō debebat: qui affinem ſeruare debuit. Qui contra nature religionem faceret. Contra iudiciū patris rupto humanitatis & affinitatis vinculo. Ante aras: vt ſceleri ſacrilegium adderet. Ante aras. i. dijs ſpectantibus quos humana cede funeſtare nō debuit. Auri cecus: a cupiditate enim impeditus non conſiderauit vbi quid cur & in quem faceret: Factum celauit. Duplici de cauſa. Prima ne manifeſta cede ad autorem aliqua via iretur. Secunda ne re patefacta potiendi auri occaſione priuaretur. Ipſa ſed in. quoniam neq; ſuſpitio in Pygmalionem duci propter affinitatem poterat nec teſtis extabat poſita eſt imago Inhumati: vnde augetur crudelitas q̄ ceſum ſepultura priuauerit. Palentia vt iam illum ceſum intelligat additur. Crudeles aras: hoc per verba. Traiecta: hoc per viſum nudatur. Auaricia.

SER. Honore. i. ſacrificio: & aut vult probare ſe nō eſſe numē ſed hominem: aut qa paphie veneri: que in cypro colitur. thure tm̄ & floribꝰ ſacrificat̄. Dignor: dignā iudico: vt Cōiugio āchiſa veneris dignate ſuꝑbo. i. digne habite. purpureo pulchro aut roſei coloris Cothurno: calcei ſpecies eſt venatorij: quo etiā ſura vincit̄: & aptus vtriq; pedi vnde ſingulari vſus eſt. Punica regna vides. attentum facit. Agenoris. quam fecerunt agenoride. Agenor rex phœnicum fuit ſic illud Euboicis. c. al. oris. i. cumis q̄s ædificarūt: ij qui de chalcide euboie venerūt. Libyci: dubie dicta aperit. Nam & tyrij alibi eſſe potuerunt. Intractabile: inſuperabile: aſperum ſæuum. Germanum fugiens: hoc ſtupuit æneas. Vnde ſue auiditati preſcribit venus dicens: longa eſt iniuria. lon. am. Iniuria. ideſt cauſa ab eo quod ſequitur id quod precedit. Ambages: circuitus. Faſtigia: primordia. ſcit em̄ hiſtoriam Carthaginis longam. Sic Salluſt. de Carthagine ſilere melius puto q̄ parum dicere. Huic coniunx. cum nomina a verſibus abhorrentia inuenit poeta: aut ea mutat: aut aliquid inde mutilat: nam hic Sicarbas dictus eſt. Belus Didonis pater dictꝰ eſt Methres Carthago a cartha: vt lectum eſt in hiſtoria pœnorum. Sichæus primam natura corripit: ſed hic ectaſim facit licētia: que in proprijs nominibus eſt. in quibus licet in quauis parte ſyllabe mutare naturam: idem euenit etiam in appellatiuis: ſi a proprijs ſunt vt Sicano pretenta ſinu que a Sicano rege eſt. Miſeræ datiui eſt Omnibus: Augurijs ſecundum Romanos qui nihil ſine augurijs agebant. Lucanus contentiq; auſpice bruto. Tyri: aduerbium. Ante alios: quos inter medius ve. fu. quaſi dicat Atreo & Tyeſte: vel Eteocle. & Polinice. Sicheum: ſi hic ſecūdum naturam eſt. Ante aras. probat curimpius: quia ante aras. Securus. Contemnens vt ſecuri pelagi atq; mei. ideſt cōtemptores: aut ſecurus erat de amore germane erga maritum: ob quem poſt mortem Sichei interempturam ſe putabat. Nam niſi & ipſa periret auro ille potiri non poterat. Amores in plurali numero ad voluptatem: in ſingulari ad religionem pertinent. Aegram: mœſtā Multa malus ſimulans: ſed quomodo hoc: cū alibi ſit. quis fallere poſſit amantem. Sed oſtenditur nimia illius malitia qui etiam amātem fefellerit. Vana ſpe dicebat enim illum reuerſum. In ſōnis: ſi ab inſomnio eſt erit ſyneresis: vt pecuLi. Si a ſomno erit in ſomnis. ideſt dū ſomnos caperet. Crudeles. Epitheton de cauſa eſt. Nam are pie ſunt. Retexit: oſtendit quid ſit nudat. Suadet: ſecundum naturam duæ ſunt ſyllabæ. Multi vero triſyllabum putant: quod ſi inueniatur diſſolutio eſt vt dicimus æna: & ahena. Hoc autem ſolum huiuſmodi verbum in latino inuenitur. Ignotum: aut quod ignorabat Dido: vel tantum quātum nullus vnq̄ nouit.

Cothurnꝰ Agenor. Sicarbas Methres. Cartha propria nomina. Securus. Amores.

Cecũq;.d.ſtrictim ponit que ſupra diffuſius dicta fuerant. Suadet aũt fugam quoniam neq; vlciſci valet neq;
apud ſceleratum tuta eſſe põt. Auxiliũq;.v.propoſita fuga addit facilitatẽ in tanta theſaurorũ copia hec ille.
Oido. Si qua nos adiecta volemus in ordine ponentur qui talis eſt. Venus ſup.inquit aut reſpõdit: tum.i.tunc quũ
talia audiret: equidẽ.i.ego quidẽ haud.i.non dignor.i.dignam cenſeo aut facio(non negat tamen ſe dignam
eſſe: ſed dicit ſe non dignã reputare pro tunc precipue cui a filio ſacrificetur: itaq; obſcurus vera inuoluit: non
em̃ mentitur nec falſum dicit) me tali honore.i.ſacrificio dijs & deabus debito: non tamẽ vt dixi ſe deam ne-
gat: ſed an putetur dea(noluit em̃ agnoſci ne filius agnita matre diutius immoref: nec ſocijs vt ilioneo & ce-
teris corã Didone agentibus ſubueniat) docet ideo non debere deã cẽſeri ꝙ in venatricis habitu conſpicif di-
cens. Mos eſt virginibus tyrijs.i.a tyro profectis: aut reuera tyrijs: geſtare pharetrã.i.thecam ſagittarũ: & vin-
cire alte ſuras.i.poſteriora tibiarũ ſub poplitib⁹: hoc eſt accipiendo a parte totũ crura genuũ tenus: cothurno:
ideſt altiſſimo calceamẽto vtriq; pedi apto: quali contra: vepres venatores ac venatrices vtũtur: purpureo:
Agenor ideſt purpurei coloris qui ad ornatum adhibetur.q.d.non ideo me deã putes ꝙ hoc habitu incedo: nã mos vir
ginum in hac patria eſt: ſed vt ad interrogata tua reſpondeã. tu vides regna punica.i.penorum que ſunt in
aphrica: erant em̃ non procul a carthagine: & tu vides tyrios.i.populos a tyro profectos: quia dictũ eſt. Vrbs
antiqua fuit(tyri tenuere coloni) Carthago.& vrbem agenoris.i.quam fecerunt agenoride.i.ab agenore re
ge phenicum deducti populi(Cuius genus ſic deducit Landinus: Ex ioue inquit natus eſt epaphus.ex epapho
Sicarbas. belus priſcus: ex belo agenor.ex agenore phenix: ex phenice belus ſecundus qui & methres eſt appellatus: ex
Belidæ quo Pigmalion & Dido ſeu eliſſa & Anna. Dido aũt eam vrbem condidit ſeccundũ poetam quã nunc videre
poterat. Ad claritatem ergo vrbis vocat eã agenoris vrbem non ꝙ agenor eã condiderit aut in eis locis regna
uerit: ſed quia dido que ab eo deſcendit cum ijs populis quorũ maiores aliquando ſub agenore fuerãt eam cõ
didit Eiuſdẽ(inquit idẽ Landinus) phenicis filius fuit philiſtenes ex quo natus Sicarbas (quem poeta ſicheũ
vocat) qui patri in ſacerdotio ſucceſſit & elyſſam que Dido a marone appellatur vxorem accepit. Eſt ab eodẽ
belo priſco & alia ſucceſſio: fuerunt enim ei filij Danaus & egyptus. Aegiptus linceum genuit qui pulſo ſiue
ceſo patruo ſuo danao argis regnauit: reliquitq; abantẽ filiũ(q̃uis ſint qui hunc a priſco belo genitum ſcribãt:
abas genuit Iaſium & iaſius amphionẽ qui orcomeni & pili regnauit: item Talaonem ex quo natus eſt adra-
ſtus. Ex eodem belo agenor eſt: huius filius fuit cylix: ex cylice pygmalion oritur: qui cylicum manu cyprum
occupauit & paphum genuit: qui oppidum de ſuo nomine nuncupatum & in eo veneris templum condi-
dit cynaramq; filium reliquit qui ex myrrha filia: ab ea tamen deceptus adonem genuit) Sed fines.i.extremi
tates aut ore huius regionis ſup.ſunt: libyci.i.a lbycis populis habitate: appoſitorie: genus ſup.populi intra-
ctabile.i.durum: & aſperum quod a nullo tractari debeat(quod addit venus ne mentem inducat æneas pro-
grediendi: & vt potius apud Didonẽ maneat donec abeundi facultas eſſet nam idcirco vt in hoc primo vide-
bimus: diuinũ afflauit honorem) bello.i.per bellum. Dido profecta.i.que deſcendit & migrauit vrbe tyria.i.
a tyrio: tenuit imperium.i.regnum huius regionis: profecta aũt fugiens.i.quia fugit germanum.i.fratrem.ſ.
Pygmalionẽ: iniuria.ſ.que ei illata eſt: eſt longa.i.longo ſermone recitanda(Opus aũt erat aliquid dicere: qa
ſtatim occurrebat queſtio cur ſoror germanum fugerat.nã id non faceret niſi aut impia aut impiũ nec tamen
expediuit pro tempore multa dicere: vnde addit) ambages.i.inuolucra rerum & verborum que aperiri debe-
rẽt ijs qui velint rem a primordio intelligere: ſunt longe: ſed ego ſequar.i.tenebo: ſumma faſtigia.i.capita rerũ
ſcilicet geſtarum cur & quomodo fugerat. Coniunx erat huic.ſ.Didoni ſicheus nomine(vocabaf tamen ſicar
bas. Seruius aũt dicit mutatum eſſe vocabulum propter aſperitatem ſed difficile eſt videre quid aſperitatis ſit
in eo qđ reiecit plus q̃ in qđ aſſumpſit. Quocirca lubet mihi aliam rationem cõminiſci. Nam ſi ſicarbam di
xiſſet: plane conuinci potuiſſet de ignoratione temporis: nam elyſſam ſicarbe coniugem longe poſtea tempo
ra natã cõſtat.qđ ſi quis poete obijceret: dicere poſſet & aliam fuiſſe que prima carthaginis fundamenta iece-
rat & ſicheo nupſerat. Niſi potius dixerimus etiam poetam in tota hiſtoria de Didone dormitaſſe excuſatum
tamen quia opus caſtigare morte preuentus non potuit) ſicheus inquam ditiſſimus phenicũ.i.inter phenices
agri.i.agrorum poſſeſſione.(Si grãmatici petãt duos gtõs a ſuperlatiuo alterũ virtute propria hoc eſt virtute
gradus: alterũ virtute vocabuli rectos poſſint hi dari: nã phenicũ regitur virtute gradus agri virtute vocabuli
dicimus em̃ diuitẽ agri nõ phenicũ in hoc quidẽ ſenſu) erat vt dixi: cõiunx huic & dilectus miſere.ſ.amãti qa
amans ſemp miſere cruciaf.& põt eſſe nomẽ & aduerbiũ: ſed potius cenſuero cũ Seruio nomẽ: vt miſerã dicat
quia dilecto cõiuge viduatã indigne. dilectus ergo miſere Didoni: hoc eſt miſeratione digne: & eſt datiuus re
ſolubilis in ablm̃.i.a miſera Didone magno amore: qa primo(primus aũt quiſq; amor maxim⁹ eſſe ſolet. vñ
ipſa in quarto. Ille meos primus qui me ſubiunxit amores Abſtulit: ille habeat ſecũ ſeruetq; pulchro) Cui.ſ.
ſicheo: pater.ſ.methres aut belus ſecundus: dederat ſup.eã nuptui: intactã.i.virginẽ inuiolatã & iugarat.i.cõ
iugauerat: primis ominib⁹.i.auſpicijs: vel augurijs. Sed pygmalion german⁹ eius imanior.i.ſeuior & inhũa
nior: ſcelere.i.ꝓpter ſcelus comiſſum ante oĩs alios.ſ.fratres inter quos venit furor medius.i.qui per furorẽ me
diantẽ inter ſe fuerũt ſeui: cuiuſmodi fuerũt atreus & thyeſtes: eteocles & polinices quorũ poſteriorũ ſeuitiam
ſtatius deſcribit: ſed pygmaliõ nõ furore percit⁹ ſed auri cecus amore rẽ patrauit: hic ergo pygmaliõ: habebat
dũ Dido ſic cõiugẽ ſuũ ſicheũ amabat aut dũ ei a patre cõiungeref: regna tyri: qa maſculus & maximus natu
ille.ſ.pygmalion exiſtẽs ĩpius: qa violator tẽpli & affinitatis deorũ autoritate cõtracte: & cecus amore auri: ſu
perat.i.adorif & vincit ferro.i.ſicca aut mucrõe: clã.i.ex inſidijs & incautũ ante aras.ſ.deorũ oĩbus modis pur-
gat ſicheũ ab ignauia & imbecillitate: ne forte eneę viro forti diſpliceat Dido ſi prius imbelli nupta fuiſſet. Si
em̃ æneas dixerit qũo ſuperauit vir virũ tã faciliter: rñdet quia clã & ferro.q.d.ſi ꝓuiſus fuiſſet aut armatũ in
uaſiſſet vbi iermẽ adortus eſt: nõ ita ſuperaſſet eũ. At ſi nũc dixerit nõ ꝓuidi eſſe viri ſolũ.i.ſine cuſtode & iner
men incedere: purgat hoc quia ante aras: rebus em̃ diuinis intentũ non decuit armari. vnde in ſcđo huius. Tu
genitor cape ſacra manu patrioſq; penates Me bello ex tanto digreſſum & cede recenti Attrectare nephas do-
nec me flumine viuo Abluero) ſuperat inquã ſecurus amorũ.i.nihil curans de amoribus germane: hoc eſt nul
la pietate motus in germanã licet ſciret eam miſere cõiugem deperire: aut ſecurus.i.certus amorũ germane.i.
ſororis ſue: & ita ſperans eã per impatientiã amoris etiã obiturã: qđ ſperabat vt ſolus rerũ potiref: qđ tamẽ nõ
obtinuit vnde dicef portanf auari pygmalionis opes pelago: nõ que eius erãt: ſed quas ſuas eſſet ſperabat ac iã
tũ ducebat: & ipſe germanus.ſ.pygmalion celauit.i.occultũ & ignotũ tenuit factũ.i.parricidiũ(nam fratrici
diũ non dicimus) & ipſe malus.i.iniquus: ſimilans.i.fingens: multa.i.multas cauſas de abſentia ſichei. luſit.i.
illuſit: amantem.ſ.Didonem: egram.ſ.animo.i.miſere pereuntem vana ſpe: quia dicebat eum propediẽ affore
querens occaſionem obtinendi theſauri: quem vi auferre non audebat: aut nolebat ſperans ſe id propediẽ ſine
tumultu

tumultu inuenta opportunitate facturũ.Sed ipſa imago cõiugis.ſ.ſichei occiſi:inhumati: aut nõ humati:qa
honore ſepulture & exequijs funebribus nondũ affecti:aut multũ humati.i.humo tecti:ne cadauer eius inue
niretur ſed cum Donato dixerim nondum humati ſaltem rite: venit in ſomnis. i .apparuit per inſomnia aut
dum ſomno tenebatur:attollens vt .ſ.videantur:ora pallida.ſ.pallore mortis:miris modis.i.mirabiliter& nu
dauit.i.apperuit & ſignis indicauit:aras crudelis.i.ante quas crudeliter occiſus eſt:vel quarum dij id crudeli≈
ter permiſerant aut iam non vlciſcebantur :& pectora.ſ.ſua:traiecta ferro: & retexit.i.reuelauit & aperuit ſeu
oſtẽdit ſcelus cecum.i.occultum: domus.ſ.eius:hoc eſt quod domi eius patratum erat: omne.i.totum hoc eſt
ſignis quibuſdam ſignificauit didoni quomodo a fratre eius pygmalione ante aras occiſus erat & vbi ſepul≈
tus & ſuadet tum.i.deinde:celerare:ideſt celeriter facere fugam & excedere patria.i.licet patria que chara om≈
nibus eſt.Nam non queuis regio ſed ea dumtaxat in qua natus eſt: ſua cuiq; patria eſt : & recludit.i. aperit &
recludere docet: tellure:ideſt e terra auxilium vie ideſt viaticum ſcilicet veteres theſauros: appoſitorie.pondus
auri & argenti ignotum ideſt aut qđ dido ignorauerat illic eſſe aut ipſum dum viueret poſſediſſe:aut tam ma
gnũ vt nullus vnq̃ tantum nouerit ſicut rem ſine pari inauditam dicimus.

ꝯHis commota fugam dido ſocioſq; parabat.
Conueniunt: quibus aut odiũ crudele tyranni:
Aut metus acer erat. naues que forte paratæ
Corripiunt: onerantq; auro. portantur auari
Pygmalionis opes pelago: dux fœmina facti.
Deuenere locos: vbi nunc ingentia cernes
Mœnia: ſurgentemq; nouæ carthaginis arcem
Mercatiq; ſolum facti de nomine Byrſam
Taurino quantum poſſent circundare tergo
Sed vos qui tandẽ: quibus aut veniſtis ab oris:
Poeta. Quo ve tenetis iter: quærenti talibus ille
Suſpirans: imoq; trahens a pectore vocem.

SER ꝯQuibus aut:Oderant læſi:metuebãt lædendi:nõ ergo
voluntate ſed odio & metu abibant propter hoc in quar≈
to dixit:Quos ergo ſidonia vix vrbe reuelli.Crudele ideſt
crudelis tyramni per hypallagen:Nam in tyrannum iuſtũ
eſt odium pygmalionis . ideſt quas ſuas putabat. Hinc in
quarto. Vlta virũ:Nam que maior potuit eſſe pena. q̃ au
rum propter quod peccauerat perdere aliter falſum eſt vl≈
ta virum. Paratis:nam phœnices a rege pecuniam accipie
bant vt de peregrinis frumẽta coemerent. Naues igitur ad
hoc paratas accipit dido quam cum a fratre miſſi inſeque≈
rentur: illa aurum in mare deiecit : qđ illi videntes reuerſi
ſunt Surgentem erigentem ſe.Noue: Carthago lingua pœ
Carthago norum noua eſt ciuitas:Vt docet Liuius.Mercatiq; ſolum.
pellebat ex libya ab Iarba dido:itaq; callide emit tantũ ſo
li quantum poſſet bubulo corio teneri Verum corium in
tenuiſſimas corigias ſectum tetendit : occupauitq; ſtadia.
xxij.hoc breuiter tangit cum dicit non tegere:ſed circunda
re.Facti de.n.de cauſe qualitate.Tandem:vacat:Et eſt na≈
turalis interrogatio qui eſtis vnde & quo ſic in octauo li≈
cet mutato ordine.Quo tẽditis:& qui genus:vnde domo
Trahens.a.p.v.Subaudi dixit:nam quoties longe reſpon
det:parentheſis eſt: quoties nuſq;.eclyſis.

ꝯHis cõmota fugam dido &c. Pergit venus ASCEñ.
docẽs paucis quomodo dido in eam regionem
venerat ciuitatiſq; fundamenta illic iecerat vt Dona.
graphice declarat donatus his verbis.Odium:
eorum qui nonnullis viribus potuiſſent reſiſte
re.Metus:eorum qui aliquid crudelitatis expe
ctarent . Ergo alij fauebant didoni . ne ille oc≈
cupato auro fieret fortior. Alij propter metum
quibus ferebat occaſio vt carerent ſeuiſſimi ho
minis dominatione.Parate:Si enim aliquid in
nouaſſent in nauigijs dabatur aperta ſuſpitio.
Onerant auro.aurum omne & argentum iuſſe
rat tolli ſicheus: Sed iſti quia maior nauiũ co≈
pia ad omne tollendũ opus fuiſſet:id tulerunt
quod naues capere poſſent.Ergo auro id quidẽ
precioſius eſt& nõ argẽto.Onerant vt plus etiã
q̃ naues ferre poſſent impoſitũ eſſe videatur.
Quãta ergo fuit theſaurorũ copia cũ relicto ar
gentone totũ quidẽ aurum naues ferre poſſent
Auari pygmalionis omne illuc tendit: vt pbe
tur qđ dictũ eſt. Sed quo modo pygmalionis.
Qua illas ſuas futuras animo cõceperat ppter
qđ ſibi ereptas inique ferret.Dux femina ad in
ſultationẽ pygmalionis dictũ : vt ea duce per≈
diderit:qua aſſecuturum ſe putabat. Deuenere
locos:ordina ſic:deuenere locos : Mercatiq; ſo≈
lum.v.n.in.c.m.Nam edificium inſtitui non
potuit niſi prius empto ſolo.Taurino quantũ:
alij dicunt pecuniam tunc ex corio bubulo fuiſ
ſe: & pecuniam dictam q̃ ex pecore originem
duceret:tantũq; fuiſſe in precio loci: quantum
bouis corium conficere potuiſſet:alij fraudem
emptoris ponunt:qui tantũ mercatus ſit quan
tum corio bouis poſſit circundari: at venditor
nihil tale ſuſpicans arbitratus eſt tantũ dediſſe
quantũ integrũ coriũ poſſet occupare.Empto≈
res vero in tenuẽ corigiã illud ſecantes pluſq;
deberent occupantes ſed fabuloſa ſunt omnia:
nam ſi attendatur magnitudo vrbis.& quãta a
Vergi.deſcribit:nõ poterat: niſi latioribus lo≈
cis cõdi:licet poeta hoc credibile faciat dicẽdo
facti de nomine byrſam : quod & lingua greca
vnde fuit Dido: & punica.i.ipſius regionis in
qua res geſta : corium ſignificat.Sed vos:mira
breuitas interrogantis : nec fraude caret. Nam Byrſa.
conatur oſtendere:ſe non eſſe deam:ſed non fallit æneam.Nam cum magna animi laceratione reſpondet.Hec
ille.ꝯOrdo eſt.dido commota his.i.oſtentis ac viſis nocturnis parabat fugam.i.oportunitatem fugiendi:& Ordo.
ſocios.i.comites fuge:aut reuera ſocios: qui tyrannum fugere volebant etiam ſua non ſolius Didonis cauſa:
nam ſequit:cõueniũt.ſ.ſocij quibus erat aut odiũ tyranni crudele.i.incrudelẽ tyrannũ(Si quis tamẽ proprie&
ſine hypallage interpretari volet ſenſus erit.Odiũ fuiſſe crudele.i.acre & crudeliter cruciãs qa inuidia & liuor
torquet eos in quibus eſt)aut metus acer. i. vehemens & vehementer affligens vt conſimili ratione dictum
ſit:odiũ crudele:quia acre: vt dixi:hoc eſt omnes conueniebant & qui eũ oderũt propter iniuriã iam tum illa≈
tam:& qui acriter metuebant ne conſimilẽ inferat:quia vt dicit Horatius: Tunc tua res agitur paries quũ pro
ximus ardet Et ipſi corripiunt ideſt ſimul rapiunt naues que parate ſup.erant forte ideſt a fortuna : & onerant
ſup.eas auro:hoc eſt tantum auri ingeſſerunt quantum naues ferre poſſent opes pygmalionis auari.i.& quas
pygmalion iam ſuas putabat:portantur pelago.i.tranſuehuntur pelagus:femina.ſ.Dido : ſupp.eſt dux.i.du≈
ctrix & princeps:facti.ſ.tam inſignis quia pulchrũ eſt vlciſci auarũ & ſceleſtum hominẽ id aũt dicit ad inſul≈
tationem pygmalionis & in execrationem auaricie eius:& in laudem Didonis quam æneę conciliare:iam du
dũ venus eius rei perita:parat:Ipſi ergo nauibus aurũ auehentes:deuenere locos ideſt venerunt ad locos ſeu lo

ca: vbi. i. deſt in quibus: tu cernes nunc. i. ſtatim: mœnia ingentia. i. valde magna: & arcem. i. propugnacula & caſtella que in ciuitatibus eſſe ſolent: alludit ad arcem capitolinam: carthaginis noue. i. cuius pauloante fundamenta primum erant iacta. ſurgentem ſcilicet opera extruentium eam: deuenere dico locos & mercati ſunt ſolum ideſt terram aut fundum ſolidum in quo arcem & menia extruerēt: appoſitorie byrſam. i. corium (ſecundum Donatum) de nomine facti. i. a facto denominatam: nam mercati ſunt ſolum tantum quantum poſſent circundare tergo pro tergore. i. corio tergi: taurino. i. a tauro detracto: Sed ſupple dicite tandem: vos qui ſup. eſtis aut a quibus oris veniſtis ve pro vel: quo tenetis iter. ideſt quo tenditis: Ille ſcilicet æneas: ſuſpirās & trahens vocem a pectore imo: vt faciunt qui cum merore loquuntur: ſupple reſpondit talibus querenti ſcilicet veneri quam tamen non agnoſcebat: reſpondit autem que ſequuntur: ſed verbum reſpondit aut dixit per eclypſim honeſtam omittitur: honeſta autem eſt: quoties quod ſubauditur facile eſt intellectu: qualia ſunt generalia verba: vt ſunt gero: facio: vt nunc fama minores Italiam dixiſſe: fama ſupple eſt: naues que forte parate: ſubaudi erant: Talia per latium: ſubaudi gerebant. Piſcaris an venaris an ſtudes an ſimul omnia: ſubaudi facis: Item verba ad loquelam ſpectantia nunc ponuntur ſine ſuppoſitis: vt vrbem quam dicunt romam melibe putaui: Extremam vt perhibent: ita aiunt &c. nunc ſuppoſita ſine ipſis vt ſic venus: & hic querenti talibus vbi talibus poteſt regi & a participio querenti & a verbo reſpōdit ſubintellecto: & querenti pōt eſſe ſeptimi caſus in deſignatione ſequele poſiti vt ſit querenti ſupple venere. ideſt dum venus quereret: ſicut talia iactanti. ideſt dum æneas talia iactaret: & datiui vt regatur a verbo ſubintellecto.

ASCEN. ¶O dea &c. hec eſt reſponſio æneę miſerationem excitantis & ad ſingula interrogata veneris breuiter ſed non eo ordine quo interrogauerat reſpondentis quod autem dicit. Sum pius Aeneas argute defendit ab arrogantia per Seruium: nam quod de pietate dicit indicium inquit eſt: vnde ſciemus Aeneam tā inſigni pietate fuiſſe vt vulgo pius agnominaretur. Itaq; dicendo ſum pius æneas: non arrogat ſibi ſed indicat quis ſit: hoc eſt dicit ſe eū eſſe qui vulgo pius æneas appellat. de fama aūt qua dicit ſe ſuper ethera notū: dicere poſſumus cum Seruio: ꝙ cum heros eſſet debebat vera fateri cum et vlyxes apud Homerum dicat famā ſuam ad cœlum vſq; veniſſe. aut de pietate intelligendū eſſe: quam & in deos qui ſuper æthera ſunt & homines exercuiſſet. Aut reuera decere interdū ſe collaudare. Nā ſi rex ignotus inciderit in manus populi qui ipſi regi parcerent cum priuato obeſſent decenter ſe regem fateretur. Cum ergo æneas audiſſet quod dixerat venus Sed fines libyci genus intractabile bello: ne forte ignotus intercipiatur potuit dignitatem ſuam oſtēdere: preſertim coram ea a qua beneficium acceperat: vt ſignificaret ſe non indignum eſſe cui virgo reſponderit tam beniuole. Sed de his audiendus eſt Donatus dicens ſic.

Donatus. O dea: Duo dicit impedire: Vnum quia non vacat: Alterum quia breuitas temporis narrationē expleri non patitur properat redire ad ſuos a quibus in locis deſertis noctu ſeparari non debuit. Beniuolam aūt facit & honorificam cum deam appellat: Et attentam cum multitudinem calamitatum ſuarū proponit & non tamen omnes ſe dicturum: Reſpondet ad omnia ſed non ordine. Primo eñ reſpondet ſecunde. Quibus aut veniſtis ab oris. Et quis narratione totius diei nō poſſe expleri calamitates dixerit: tamen breuitate miranda labores omniū cōcluſit annorum Nam dicendo nos troia antiqua: primā temporis partem poſuit. Dum aūt diuerſa per. e. v. tangit mediam: & forte ſua libycis ponit poſtremā: & ſimul oſtendit ꝙ violentia fluctuū illuc appulerit: & quia cum dea putabat ſe loqui. commendat perſonam ſuam dicendo: Raptos. q. e. h. p. c. v. m. fama medie poſuit nec dixit qua fama nam & multi mala fama noti ſunt ſed qua fama intelligit ponit cum illum religione in deos fama ſuper æthera notus dicit. Cum. n. laborib⁹ meis eſſem notus toti orbi fama nominis mei ſine fine decurrens ad cœlum venit Italiam quero. ad id Quo ve tenetis iter: & ornaturus genus addit: qđ nō queſitum fuerat. Et gen⁹ a Ioue ſūmo Matre dea libēter auditur ꝙ gratias agat matri quaſi abſenti data fa-

ta: ergo

Aeneas.

¶O dea ſi prima repetēs ab origine pergam
Et vacet annales noſtrorum audire laborum:
Ante diem clauſo componet veſper olympo.
Nos troia antiqua (veſtras ſi forte per aures
Troie nomen ijt) diuerſa per æquora vectos
Forte ſua libycis tempeſtas apulit oris.
Sum pius Aeneas: raptos qui ex hoſte penates
Claſſe veho mecum: fama ſuper æthera notus.
Italiam quero patriā & genus ab ioue ſummo
Bis denis phrygiū conſcendi nauibus æquor.
Matre dea monſtrante viam: data fata ſecutus.
Vix ſeptem conuulſæ vndis Euroq; ſuperſunt.
Ipſe ignotus: egens libye deſerta per agros
Europa atq; aſia pulſus nec plura querentem: Poeta.
Paſſa venus medio ſic interfata dolore eſt.

SER. ¶O dea. ita perſeuerat: in opinione ſua: vt illi tamen quā do ꝙ concedat. Si veſtras forte per aur. tr. no. ijt. vel illud eſt quod ſuperius dixit an nympharum ſanguis. v. Que non omnia ſciunt. & moriuntur ſecundum Ariſtote. vt fauni & panes. Ab origine: a raptu Helenæ. Pergam: perſeuerem ideſt vniuerſa dicam. Annales. Hiſtoria eſt eorum temporum quæ vidimus: aut videre potuimus dicta ab ιστορειν ideſt videre. Annales ſunt eorum annorum & temporum que noſtra ætas non vidit. Sed confunduntur vt hic: vbi annales pro hiſtoria ponuntur. (Pluris eſt autoritas cicerōis, & Gelij.) Clauſo: ſecundum poetas qui dicunt nocte claudi: die aperiri cœlum. Componet. finiet. Antiqua: nobili: vt Terra antiqua. ideſt nobilis: nec enim poterat eſſe noua. Forte ſua. caſu ſuo. ideſt quo ſolent eſt autem nomen a nominatiuo fors. Teren. Fors fiat. Libycis: hoc iam audierat. Oris. datiuus eſt pro accuſatiuo: vt ſupra. Pius: non arrogantia: ſed indicium eſt non enim ſcientibus: ſed neſcientibus de ſe loquitur: vel vt heroes loquitur quibus ꝙ mentiri turpe erat: tam vera reticere. Deniq; Vlyſſes quoq; in homero ait ſuam famam vſq; ad cœlū veniſſe: Hoſte: optima elocutio pluſq; ſignificat de plurali ad ſingularem trāſire. Hora. Et hinc multa cane apros in obſtantis plagas trudit. Patriam diſtinguit ab Italia: nā prouincia non patria eſt: ſed ciuitas: licet Salluſtius ſcribat Hiſpaniam antiquam ſibi patriam eſſe ſed illic ad laudem pertinet: non ad veritatem. Tria ergo querit prouinciam: ſcilicet Italiam: patriam corynthum: Vnde dardanus fuit. Genus ſcilicet quia ex Ioue & Electra dardanus natus troiane gentis author: Phrygium: helleſpontum. Conſcendi: bene dictū quia terra. vt aiunt phyſici inferius eſt elementū

aqua

aqua Nam continens ſupra contentum eſt Matre dea: tangit hiſtoriam. quam poetice ſcribens non poteſt aperte po
Lucanus nere Propterea Luca. non meruit eſſe in numero poetarum quia hyſtoriam & non poema vtdetur componere. Nam
Venus ſtella. Varro in ſecundo rerum diuinarum ait: ex eo quo a Troia eſt profectus Aeneas Veneris per diem ſtellam ſempervidiſſe: donec in laurentum agrum veniret: vbi non eſt amplius viſa: quare cognouit terras eſſe fatales. Ergo & alibi. Nuſq̄ abero. Et iamq; iugis ſummæ ſurgebat Lucifer idæ Data fata: a Ioue. Conuulſe: aut ſuperſunt vndis euroq; cōuulſæ: aut conuulſæ vndis & euro: quia ſupra eſt laxis la
Deeſt q̄ſi. terum compagibus. Ignotus: deeſt quaſi. Nam cōtrarium dicit Fama ſuper æthera notus. Subtrahit enim alias hanc dictionem: vt medias inter exultat amazon. nam volſca fuit. Europa atq; aſia: aut orbem in tres partes diuiſit: & ab ſolutum eſt. Aut ſi Europam tantū & Aſiam intelligimus inuidioſe loquitur: vt Venus Cunctus ob. i. t. c. o. quaſi dicat per troiam aſia careo per Italiam. Europa. Paſſa ve: vel propter ſuum vel propter filij dolorem.

ta: ergo nō voluntario a p̄ria diſceſſerat: Sic preterita ſtrictim tāgit: & in p̄nti imorat̄: vt maiorem moueat miſericordiā. Bis. d. oſtendit magnū numerū. Sunt aūt ſi dolentis animū excutere volumus ſepatatim ſingula cogitāda. vix oſtendit quanta difficultate euaſit. Ignotus: ſūma in humanis miſeria. in alienis terris nullius habere notitiam Augetur aūt ſi ſit egēs. Nam ſi non egeret: nō eſſet ei cuiuſq̄ noticia neceſſaria: ad hec duo mala ignotus & egens additur tertiū ſolitudo vt nihil advictū ſuppeteret: nec inueniret̄ qui daret. Europa atq; aſia: tacuit de Aphrica: quia in ipſa erat. Venus autem ſermonem interrupit: vel quia norat cuncta: vel quia non libenter audiebat: vel quia maturandum: quoniā ante noctē via monſtranda erat: Hec il
le. Beroaldus aūt dicit in Seruium ſic. Et ſi Ser BERO.
uio in hac re Iſidorus lib. i. etymologiarū ſuffra
gatur: tamē apud me pluris eſt autoritas cicero Hiſtoria
nis & Gellij qui vt opinor & Seruio & Iſidoro Annales

doctiores extiterunt. etem̄ Gellius in quinto illos arguens: qui de hiſtoria & animalibus idem qđ ſeruius tradiderunt: inquit annales omnino id eſſe qđ hiſtorie ſint: hiſtorias non omnino id eſſe qđ annales ſint tanq̄ alterum ſpeciale nomen ſit: alterum generale: itaq; hiſtoria erit rerū geſtarum expoſitio. Annales vero libri ſunt id qđ factū quoq; anno geſtum ve ſit continentes: hiſtoria quo conſilio qua ratione res geſte ſint. demonſtrat habet affectus: auditorem commouet. Annales aūt nudi ſunt nihil habent incitamenti. nec cōmouere quicq̄ poſſunt: ſimpliciter ſine vllis ornamentis. ſine fuco ſine affectibus res geſtas continentes, de quibus annalibus ita ſcribit cicero lib. ij. de ora. Erat hiſtoria annaliū confectio res omnes ſingulorū annorū mādabat literis pontifex maximus. efferebatq; in album. & proponebat tabulā domi p̄tās vt eſſet populo cognoſcendi. hiq; annales maximi nominant̄ Vergilius itaq; omniū rerū peritiſſimus ex perſona Aeneę tanq̄ pontificis dixit in primo. Et vacet annales noſtrorū audire laborū. nā cum pontifex annales conficiat. & æneas a poeta perinde ac pontifex inducat̄. merito annales appellat hiſtoriā rerū ſuarū. & hic Maronianus verſus a Macrobio cum diligentia lectus eſt & eruditiſſime expoſitus enucleatuſq;: a Seruio aūt parum curioſe examinatus penſitatuſq;.
¶ Ordo aūt eſt. O dea (fatetur em̄ adhuc deā licet illa diſſimulauerat: nō em̄ plane negauerat ſe deā) ſi ego repetens a prima origine pergā. i. peragā. i. ad finē vſq; dirigā filū & cōtextū hiſtorie quā interrogas: & ſi vacet id ē vacans velis audire annales. i. recitationē quaſi ex annalibus. i. libris quotannis ſcriptā laborū noſtrorū: hoc eſt ſi & mihi dicendi & tibi audiendi ociū ſit: veſper. i. ſtella veſpertina: que cū veneris ſit veneri grate nuncupat̄: cōponet. i. claudet & finiet: ante. i. prius q̄ peregero ſermonē inceptū: diē. i. lucem diurnā & hoc olympo. i. cœlo clauſo: quia noctu ſecundum poetas clauditur. aut ſi de monte intelligatur & hoc olympo clauſo. i. obtruſo ita vt videri non poſſit poſtq; rebus nox abſtulit atra colorem. Tempeſtas apulit ſua forte. id ē fortuna & caſu inopinato: bene vtitur verbo actiuo cum accuſatiuo: errant enī qui dicunt nauis illius aut ille appulit heri aut applicuit: cum dicendum ſit nauis appulſa aut applicita eſt: quam hic aut ille apulit aut applicuit. appulit ergo nos vectos per diuerſa equora ſup. a troia antiqua. i. nobili: aut ſi de illo loquitur troia antiqua: qua dictum eſt: ſurgentemq; noue carthaginis arcem: quaſi dicat non mirū ſi ſurgat quia noua: ſed in ſecundo dicitur: Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos aut ideo antiquam dicit vt notam ſignificet (de qua re tamen ex more ſe dubitare ſignificans: propterea q̄ ea loca inculta eſſent: vnde exiuerat exploraturus loca ea. Qui tenenant (nam inculta videt) homines ne fere ne (addit ergo: ſi forte nomen troie: ijt per veſtras aures. i. ſi quid vnq̄ de troia audiuiſtis in iſtis locis loqui. Nec eſt contra preceptum grāmaticum q̄ pluraliter loquitur dicens non tuas ſed veſtras: nam licet ad vnam loquitur tamen de pluribus loquitur hoc eſt de omnibus tyrijs qui ea loca iam tenebant Sicut prius ad Eurum veſtras Eure domos: non enim de ſolius Euri ſed de omniū ventorū domibus loquens veſtras dixit: Quod aūt dicit forte ſua ex perſona ſua dicit æneas qui neſciuit factione Iunonis id factū aut ſi reuera cū heros eſſet id ſcire poterat: tamē diſſimulandū erat cū iam in regione Iunoni chariſſima eſſet: qđ vero addit libycis oris ex eo pendet: qđ dixerat venus Sed fines libyci: nam niſi id iā ab ea didiciſſet incōgrue dixiſſet cū ſicut prius viſum eſt ipſe cū achate exiuerit exploraturus quas vēto acceſſerit oras. vn̄ ipſe pauloante hūc locū ad venerē. Et quo ſub cœlo: tandē & quibus orbis in oris iactemur doceas: ignari hominūq; locorumq; Erramus. Eſt ergo ac ſi dicat appulit nos vt audio oris libycis. i. ad oras libycas. eſt em̄ datiuus ad locū & per hoc reſponſum eſt ad illud: quibus aut veniſtis ab oris. Nunc reſpōdens ad id Sed vos qui: dicit. Sum pius æneas qui veho mecū claſſe penates. i. deos domeſticos & quaſi penes nos natos: vt ſūt dij p̄prij ciuitatis troie: raptos. i. ereptos: ab hoſte. i. e manu aut occupatiōe hoſtiū: exiſtens notus fama. ſ. huius pietatis: ſuper æthera. q. d. etiam in conſilijs deorū: aut hyperbole eſt. Ad id aūt qđ queſitū eſt: quove tenetis iter: reſpondet. Ego quero Italiam patriam. i. vnde originem traxi: Seruius vult nō appoſitionem eſſe vt italiam intelligamus eſſe patriam æneę: ſed diſtinguendum eſſe: quoties enim multa & diuerſa copulare volum⁹: ſatis eſt coniunctionē ante vltimū ponere vt Ioannes Petrus & Iacobus in transfiguratione dn̄ica fuerūt dicetur ergo ego quero italiā. ſ. promiſſam a dijs & patriā. ſ. corythū: & genus a Ioue ſummo: ſup. quero. hoc ē q̄ro cunabula gentiliū meorū: qui ab ioue deducti ſunt nā dicet̄ in tertio de Italia atiquā exquirere matrem: & corythū terraſq; requirit Auſonias: & hinc Dardanus ortus laſiuſq; pater aut ego exiſtens genus. i. progenies deducta a ioue ſummo conſcendi equor phrygium. ſ. helleſpontum: bis denis. i. viginti nauibus: ſecurus. i. ſequens fata data. i. conceſſa mihi a dijs vt fati ſit ereptum eſſe & nō proditionis. & hoc matre dea. ſ. venere (cum qua iam ignota loquitur & ita gratum ſe oſtendit matri qđ illi acceptum eſt) monſtrante viā. Septē ſup. naues ex illis. xx. nec integere ſed conuulſe vndis & Euro. i. procellis ſuperſunt. i. reliquie mihi ſunt: vix. i. qđ cū ſumma difficultate mihi contigit: aut vix ſuperſunt: qa nō tote: cū remi facti ſint & mali. Ipſe. i. ego: ignotus in his locis q̄uis ſim fama ſup æthera notus. peragro deſerta libyæ: que. ſ. dicis eſſe libyæ: egēs idest qui egeo (vnde Dido dictura eſt in exprobationē eius. Nuſq̄ tuta fides eiectū & littore egentē Excepi: &

regni demens in parte locaui. Amiſſam claſſem ſocioſq̨ a morte reduxi) & ſup. pulſus europa ſcilicet ad quã
tendere parabat & aſia.ſ.a qua profugus fato venerat: in aphricam vento pulſus: volebat autem plura dicere:
nec.i.& non: & venus non paſſa querentem.i.queri aut conqueri volentem plura: interfata eſt ſicvt.ſ.ſequit̃:
medio: quia nondum abſoluto ſermone: dixiſſet enim caſus ſuos quos iam in mari paſſus erat: qui quia dicti
ſunt incongrue repeterentur. vnde ſubtiliter inducit venerem interrupiſſe ſermonem eius.

ASCEN. ¶ Quiſquis es haud credo: &c. Nunc qua gra
tia venerat exequitur venus docet em̃ ſocios ſe
re cum claſſe ſaluos eſſe recipiendos: mouetq̨.
Didonem accedant. Quod vero dicit. Quiſ⸗
quis es non derogat fidem æneę: ſed auget fidẽ
dicendis. Nam ſenſus eſt: id quod dictura ſum
non ideo dicam: quia dicis te pium æneam: fa⸗
ma ſuper æthera notum ſed quia augurij peri⸗
ta certiſſime noſco te dijs acceptum: qui poſt tã
tam tempeſtatem incolumis claſſem recipies:
ſed ne dicta dicã audiamus Donatum: cuius
Dona. verba ſunt Quiſquis es: adhuc veluti cũ igno
to loquitur haud equidẽ oportet te dijs charũ
eſſe: quoniã carthaginẽ veneris hec verba oim
ſpondebant effectũ de quibus cõqueſtus erat.
Nã & noticiã ſui & celebritatẽ & hũanitatem
pollicet̃. Perge hortatur ne redeat ad ſuos vt ꝓ
poſuerat: ſed eat carthaginẽ. Nãq̨ tibi: demit
ſollicitudinẽ de ſocijs ſalutem illorum augurio
nunciãs. Ni fruſtra. a.v.d.p. ordina ſic: ni vani
fuere parẽtes.i.maiores noſtri & fruſtra nos do
cuerunt. Biſſenos: numero nauium coequant̃
quas æneas putabat oppreſſas Aetherea: quos:
vt cygni poſt perturbationem illatam ab aqui
la liberati ſuo ordine leti volantes terram captã
petunt: ſic tui a tempeſtate erepti tuti ſunt. Et
Ordo. qua.t.v. ne ille diceret nõ noui iter. Ordo ãt eſt
Quiſquis.i.quicunq̨ es: hoc eſt etiã ſi non is il
le pius æneas quem te predicas & te eſſe ſatis
credo: tamen ex ſolo augurio & rerum euentu
edocta ego credoq̨ ſup. tu haud.i.non inuiſus:
immo charus celeſtibus.i.dijs ſuperis. carpis au
ras vitalis.i.quibus reſpirando viuitur: qui ad
ueneris.i.propterea ꝙ aduenisti vrbẽ. Tyriã.ſ.
carthaginem.i. hoc ſolum ꝙ dij voluerunt ap
pulſum ad vrbẽ tyriam vbi aduentus tuus gra
tus & acceptus erit ſignificat te non inuiſum ſu
peris: quia ſi tibi ſuperi inuiderent nõ tantum
boni ſub pecie incommodi cõtuliſſent & ita co
hortatur eum ſubtiliter vt ad Didonẽ eat vnde
ſubdit: Perge.i.perfice iter tuum modo. i.ſolũ
modo quaſi dicat nihil aliud cures nam ſi mo⸗
do perueneris ad hanc vrbem omnia tibi pro⸗
ſpere cedẽt perge ergo atq̨ ꝑfer te hinc.i.ab hac
ſylua: ad limina regine: nam ego nuncio.i. pre⸗
dico & ſignifico ſocios. ſcilicet tuos reduces.i.
reductos & ſaluos: & claſſem.ſ.quam amiſſam
cenſes: receptam.ſ.ex periculis ad tutiora loca:
vnde receptui canunt que ex prelio in caſtra cõ
uocant & nuncio claſſem tuã actã.i. impulſam
aquilonibus.i.vẽtis cõtra aphricã & ex aduer
ſo aphrice flãtibus in tutũ.i. locũ vbi tuta ſit.
ni.i.niſi parẽtes.ſ.mei (Inquit venus ſub ſpecie
virginis venatricis) vani.i. mẽdaces & futiles:
docuere fruſtra.i.nequicq̃ & in vanũ auguriũ.i.
artẽ augurãdi. Et ne id cõfidentius ſine ratio⸗
ne dixiſſe putetur: addit aſpice.q.d.ſi tu etiã au
gurij peritus es poteris perſpicere an que dixe⸗
rim vera ſint: aſpice enim biſſenos.i.duodecim
(Tot em̃ naues fuerãt quas amiſſas æneas vere
batcũ ſalue eſſent: Nã dixit ſe viginti habuiſſe
quarũ vnã perire vidit ante oculos ſuos & ſeptẽ
ipſe in portum perduxit: vnde reſtabãt. xij) cy
gnos.i.holores qui quia non ſubmerguntur &
in aquis verſantur nautis pro augurio ſunt: le
tantes agmine.i. cetu aut conuolatu agmina⸗
tim procedente cũ prius turbati diſperſi auola
rent:

¶ Quiſq̨ es: haud credo: inuiſ⁹ celeſtib⁹ auras Venus
Vitales carpis: tyriam qui adueneris vrbem.
Perge modo: atq̨ hinc te reginæ ad limina ꝑfer
Namq̨ tibi reduces ſocios: claſſemq̨ relatam
Nuncio: & in tutum verſis aquilonibus actam:
Ni fruſtra augurium vani docuere parentes.
Aſpice biſſenos lætantes agmine cygnos:
Aetherea quos lapſa plaga iouis ales aperto:
Turbabat cœlo: nunc terras ordine longo
Aut capere: aut captas iam deſpectare videntur
Vt reduces illi ludunt ſtridentibus alis
Et cœtu cinxere polum: cantuſq̨ dedere:
Haud aliter puppeſq̨ tuę: pubeſq̨ tuorum
Aut portum tenet: aut pleno ſubit oſtia velo.
Perge modo: & qua te ducit via dirige greſſum.

¶ Quiſquis es: audierat Sum.p.ę. ſed quiſquis es: quaſi di SER
cat etiam ſi hec in te non ſint ſic infra. Quiſquis es amiſ⸗
ſos.i.n.o.g. Hoc eſt quacunq̨ ratione contra nos pugnaue⸗
ris. Haud inuiſus: liptote eſt. ideſt carus. Cœleſtibus: ſecun
dum Pythagoram & plato. qui affirmant viuos ſuperis:
mortuos vero inferis caros eſſe. Vnde de Pallante: Nil iam
mortalibus vllis debentem. Contra vero vos o mihi ma⸗
nes eſte boni.qu.ſu.a.v. Vitales: quibus viuimus. Nam re
ciprocus ſpiritus vita eſt. Hinc Iuppiter quo conſtant om⸗
nia dicitur. ξενσ αποτησ ζωησ ideſt a vita. Tyriam: a colo⸗
nis. Adueneris.v. Hyſterologia. Perge modo: quaſi dicat
hec tibi ſola ſit cura: Nam naues liberate ſunt. Reduces hi
ſunt qui pericula euadunt. Verſis: Nam qui Italiam tendẽ
tibus aduerſi erant: nauigantibus in Aphricam fiunt pro⸗
ſperi. Ni fruſtra vt confirmaret æneę errorem ne diuinan⸗
do dea crederetur. Eſt autem vani parentes. ideſt vanum au
guriũ per hypallagen. vel vani parentes qui res falſas & va
nas docent: & ſic oſtendit multos decipere auguria. Alij di
cunt ad nimium affectum parentum pertinere quo etiam Augu ria
vana docent filios. Cygnos: hos nauibus: aquilam tempe
ſtati compara. in augurijs autem non ſolum aues conſide⸗
rantur: ſed volatus in prepetibus: & cantus in oſcinibus:
quia non omnes nec omnibus dant auguria. Columbe nõ
niſi regibus quia nunq̨ ſingulæ volant: vt reges nunq̨ ſo⸗
li ſunt. Vnde in ſexto poſuit regis augurium. Cygni dant
ſolum nautis vt apparet in ornythogonia. Cygnus in au⸗ Cygnus
gurijs nautis gratiſſimus ales. Hunc optant ſemp quia nũ⸗
q̨ mergitur vndis. Letantes: poſt periculum Agmine: im⸗ Aquila
petu ſcilicet volandi. Iouis ales: aquila que dicitur dimicã⸗
ti illi contra gygantes fulmina miniſtraſſe: hoc fingitur q̨a
natura nimij eſt caloris: adeo vt oua quibus incubat poſſit
coquere niſi admoueat gagaton lapidem frigidiſſimum:
hinc Luca. Fœta tepefacta ſub alite ſaxa. Capere eligere.
Stridentibus a. ſignum augurij eſt: Cœtu aues colli longio
ris teſte Plyn. aut recto ordine volant: vt ſequens pondus
capitis cauda precedentis ſuſtentet. vnde ſæpe prima labo
rans relicto loco efficitur poſtrema: aut in cetu ſe omnes in
uicem ſuſtinent. Hoc volatu literas quaſdam imitantur Lu
canus. Et turbata perit diſperſis litera pennis. Cantus allu⸗
ſit ad nautas. Puppes: naues per ſinecdochẽ. Oſtia: pro por
tu poſuit ſed proprie exitus fluuiorum ſunt.

rent:quos.ſ.cygnos.ales iouis.i.aquila lapſa.i.que deſcẽdit plaga.i.regione aut ora etherea.i.cœleſti aut aeria
turbabat.ſcilicet pauloante aut dum naues tue paterentur:cœlo aperto.i.ſereno apparenti.qui ſupple (Aut eſt
greca locutio qua viciniori damus quod alterius eſt:vt apud Comicos ſcis me quid velim:pro eo qđ eſt ſcis
quid ego velim:ita aſpice biſſenos cygnos aut capere aut captas iam deſpectare videntur pro eo quod eſt aſ-
pice biſſeni cygni &c.)videntur nunc aut capere.i.diligere ad conſidendum terras longo ordine. Nam plu-
ſculo interuallo:aut deſpectare.i.frequenter aſpicere:captas.i.electas.ſ.terras: vt.i.quemadmodũ illi.ſ.cygni
reduces.i.reducti aut reuerſi a perſecutione aquile:ludunt.i.leticiam ſuam indicant:alis ſtridentibus:& cinxe
re polum.i.cœlum:cetu.i.conuolatu:& dederunt cantus.ſ.in ſignum haud aliter.i.eodẽ modo & puppes tue
& pubes.i.iuuẽtus pubeſcẽs tuorũ.ſ.amicoꝝ aut tenet (zeugma ab infetiore:qđ ſic perficit & puppes aut tenẽt
portũ aut ſubeũt oſtia plena velo:aut pubes tenet)portũ:aut ſubit oſtia.i.aperturã & ingreſſũ portus pleno.i.
paſſo & extenſo velo:qđ nõ extendit totũ ventis quotiesquicꝙ periculi timet:concludit ergo dicẽs.Perge.i.
perfice iter tuũ modo.i.ſolũmodo:& ſi dicat ęneas quo pergã cũ neſciã viã: addit:& dirige greſſum ea qua via
te ducit.i.ſequere viã que ducet in vrbem:ſicut tactũ eſt in Buco.Quo te meri pedes:an quo via du.&c.

Poeta.

¶Dixit & auertens:roſea ceruice refulſit:
Ambroſiæq; comæ diuinum vertice odorem
Spirauere:pedes veſtis defluxit ad imos.
Et vera inceſſu patuit dea.ille vbi matrem
Agnouit:tali fugientem eſt voce ſecutus.

Aeneas.

¶Quid natum toties crudelis tu quoq; falſis
Ludis imaginibus?cur dextre iungere dextrã
Non datur:ac veras audire:& reddere voces?

Poeta.

¶Talibus incuſat:greſſuq; ad mœnia tendit:
At Venus obſcuro gradientis aere ſepſit
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos:neu quis cõtingere poſſit:
Moliri ve morã:& veniendi exquirere cauſas.
Ipſa paphum ſublimis abit:ſedeſq; reuiſit
Læta ſuas:vbi templum illi:centumq; ſabæo
Thure calent aræ:ſertiſq; recentibus halant.

SER.

¶Auertens:ſe.i.cum auerteret:vt Tum prora auertit.Ro
ſea:pulchra Ambroſie:aut diuine:aut ambroſia oblite.Spi
rauere:Exhalauere:Defluxit:quia dixerat Sinus collecta
fluentis.Vera:optime de qua dubitabatur.Fugientem:ce
leriter diſcedentem.Totiens.aut κατατοσιωϖωμεγομ in-
telligimus ſæpe eum eſſe deluſum:Vel ſecundũ poetã:qui
ait in ſecũdo:Cum mihi ſe nõ ante oculis tam clara viden-
da:Multi tamen dicunt ſæpe in hoc loco vt in habitu:in in
(Dextra.) terrogatione:in reſponſione:& in augurijs.Tu quoq; ſicut
Iuno & cæteri dij nobis inimici.Cur dextram:Maioꝝ fuit
hæc ſalutatio:cuius cauſam dicit Varro.Callimachum ſe
cutus aſſerens omnem eorum honorem dexterarum con-
ſtitiſſe virtute:Ob quam rem hac ſe venerabantur corpo-
ris parte.Veras audire & reddere voces:ſunt multæ reci-
(Superflua poſt poſita.) procæ locutiones:vt hic.Multæq; vnius partis vtriq; ſuf-
ficientes vt tenemur amicitijs ſuperfluumq; eſt dicere mu
tuis.Nam amicitijs vtrunq; ſignificat:vt Fronto teſtatur.
(Falſa & inanis differẽtia.) Aliæ ſunt quarum vna pars plena eſt:at conuerſe habent
aliquid ſuperfluum.Salluſti.in tugurio mulieris ancille nã
ſi dicis ancille mulieris ſuperfluum eſt mulieris quia ancil-
(Terentius) la ſexum & conditionem ponit.Incuſat:ſuperioris eſt.Te
ren.pater ad filium.Quid me incuſas clitipho? accuſare
eſt vel parem vel inferiorem:vt in eodẽ loco vxor.Quã
ob cauſam accuſer neſcio Proprietate autem Teren.omni
bus preponitur comicis licet in ceteris ſit inferior.Obſcuro
aere:nebula:cuius diffinitio eſt.Circum dea fudit:circun-
fundit.Tmeſis eſt:cum ſecto verbo aliquid interponimus
vt Septem ſubiecta Trioni:ſed in compoſitione recte:In
ſimplicibus nimis eſt aſperum:antiquitas tamen fecit:Vt
ſaxo cere comminuit brum.Aut.v.ex.c.ne ſepe narrando
crebrum patiatur dolorem.Paphum:cypri eſt ciuitas ſub-
limis:

(ASCEÑ) ¶Dixit & auertens.Docet qũo venus abiens
agnita eſt qđ oportunũ fuit vt dictis fidẽ habe
at æneas vtq; ab ea nebulis ſeptus ſit:cuius rei
(Donatus.) aſſignat quatuor cauſas Donatus cuius verba
ſunt.Et vera inceſſu.p.d.cõpletis que voluit di
miſit letũ & inſtructũ:& plurimis ſignis ſe mãi
feſtauit & ſplendore & odore,& defluxu veſtis
Ambroſieq;.co.ſic eius come ſe effuderant vt
putarent ambroſia:quã mulieres in vnguentis
admiſcent perfuſe.Voce:quãdo gradiẽdo vel
currendo nõ potuit.Quid:incuſatio nõ contu
melioſa:ſed ex affectu & religione ꝓcedens.Er
go mater nomẽ tuũ confiteri noluiſti:& quaſi
aliena locuta mecum maternis verbis miſerias
meas nõ leuaſti:nec ſemel hoc feciſti:ſed ſepe.
Cõſtabat eñ inter ipos multa & varia fuiſſe col
loquia in quib⁹ ille vultu habitu & colloquio
matris falſus eſt:Debuit aũt incuſatio ad abeũ
tem nõ eſſe longior:ꝙ vt ad celleriter fugientis
aures peruenire poſſet.Obſcuro aere.Non ſatis
fuit verbis inſtruxiſſe filiũ licet ſciret omnia ea
dẽ cõpoſuiſſe Mercuriũ:ſed quatuor de cauſis
texit:ne viderent ne tangerent:ne interrogatio
nibus varijs detinerent:vel veniẽdi cãs querẽ-
(BERO.) tes eos qui ante noctẽ venire debebãt detinerẽt
(Accuſo incuſo.) Beroaldi aũt in ſeruiũ verba ſunt hec.Quis nõ
videt falſam ac penitus inanẽ eſſe differẽtiam
quã Seruius nobis perſuadere cõtẽdit:nemo fe
re eruditorũ in latina lingua ita loquitur nemo
hãc differentiã obſeruat quinimmo ſepiſſime
ſecus legit.Ceſar in primo cõmentario omniũ
ordinũ adhibitis ad id cõſiliũ cẽturionibus ve
hemẽter eos incuſauit.Certe ceſar militib⁹ ſuis
maior eſt nõ minor:& tamẽ cõtra Seruij diſcipli
nam dicit ſe illos incuſaſſe:& ꝑfecto latiniſſi-
me locutus eſt:incuſare eñ ſignificat reprehen
dere:vel culpare ſine aliquo diſcrimine:hinc.
Corne.tacitus inquit:in tẽperiẽ celi incuſantes:
& apud diomedẽ legit incuſante cicerone Ca-
tilina cõuictus eſt:qđ quidem exemplũ de ma
iore in minorẽ dici nemo inficiat:cũ cõſul Ci-
cero fuerit:& Catilina priuatus.Accuſare vero
ab autoribus idoneis vſurpat nuſꝙ obſeruata
fetutina illa & rancida Seruij obſeruatione:qua
de re exẽpla ideo ponere ſuperſedeo.qa talibus
(Ordo) ſcatent ſcriptorũ cũcta volumina. ¶Ordo eſt
dixit.ſ.venus.i.finiuit ſermonẽ ſuũ:& auertens
ſup.ſe:refulſit.i.reſplenduit ceruice roſea.i.pul
chra aſpectu qualis ẽ roſa:& come ambroſie.i.
ambroſia imbute:ſpirauere.i.emiſerũt & diffu
derunt:aut exhalauerunt quaſi ſpirando:diui-
num.i.diuinitatis aut qualẽ dij & deę diffunde
re ſolẽt odorẽ veſtis.ſ.ei⁹ de qua dictũ eſt:nodo
(Signa diuinitatis.) q; ſin⁹ collecta fluentis:defluxit ad imos pedes
& patuit inceſſu.i.incedendo vera dea cũ prius
de ea aliquantulum dubitaſſet(hec autem ſunt
ſigna diuinitatis:de quibus etiam in quinto di
cit:diuini ſigna decoris Ardenteſq; notate ocu
los quis ſpritus illi:quis vultus:vociſue ſonus

vel greſſus eunti)ille.ſ. æneas vbi agnouit matrem.ſ.eſſe nõ ſolũ ꝙuis deam: ſecutus eſt ſup. eam fugientem:tali voce.i.ſermone.(nam pedi
Crudele. bus non potuit eam aſſequi : Quid o mater tu quoqꝫ.i.etiã tu crudelis.i.immitis(nã ex impatientia omnia crudelia vocamus. Vnde in Buco. Atqꝫ deos atqꝫ aſtra vocat crudelia mater. Itẽ o crudelis Alexi.item amaſius poeta crudeles diui ſerpens nonus exuit annos Forme non vllam fata dedere moram)ludis ideſt illudis:

limis:Diuino inceſſu.Leta:Veneris proprium epitheton. Sabeo: arabico.Ttres ſunt arabiæ:Inferior.Petrodes& Eudæmon : in qua ſunt ſabæi apud quos naſcitur thus dicti απο του σεβεσθαι.ideſt venerari:ꝙ dij eorum thure venerentur Thure. c.a.ſ.q.r.h. propter quod dixi haud equidem.t.m.d.h. Recentibus: laus loci qui ſemper flore veſtitur. Sertis:ſertum in neutro ſimpliciter ponitur:ſi autẽ ſertam dicimus: intelligimus coronam: ſi ſertos addo flores: vt piſcinalis locus: & piſcinale.

natum.i.filium.ſ.me toties:falſis.i.fictitijs & aliud ꝗ ſit ſimulantibus:imaginibus.i.ſpeciebus:cur non datur ideſt negatur & non conceditur mihi:iungere dextre ſupple tue: dextram ſupple meam(cum etiã oſculum dare filio licere videatur)& audire & reddere voces veras.i.non ſub aliena perſona occultatas:hoc eſt matris & filij ,vt a matre a & filio: æneas incuſat ſupple matrẽ talibus.ſ. dictis & tendit.i.dirigit greſſum ad mœnia.ſ. Carthaginenſia:aut carthaginienſia(vtrunqꝫ enim reperitur)At.i.ſed venus ſepſit.i.circundedit gradientis: ſcilicet æneã cum achate(Eſt autem accuſatiui caſus pluralis numeri)aere obſcuro.i.denſo & opaco &:dea.i. ipſa que potuit cum ſit dea circunfudit ſupple eos multo amictu ideſt tegmento nebule:ne quis poſſit cernere eos:neu.i.neue quis poſſet contingere eos:ve:pro vel:moliri. cum molimine & moleſtia facere moram ideſt detinere eos & exquirere cauſas veniendi.Ipſa.ſ. venus hoc facto.abit ſublimis. i. ſublata:vel per altum volans in ſignum leticie pro bene actis rebus : paphum.i.ad ciuitatem illam cypri: & ipſa leta reuiſit ſuas ſedes.i. vbi precipue quieſcit ac colitur(Sed ingenioſe alludit poeta ad hiſtoriam nam venus dicitur fuiſſe regina cypri que corpus ſuum diuulgabat:& que illic ſepulta eſt. ſedes autem pro ſepulchro accipi ſolet.vt in ſexto.Sedibus hunc refer ante ſuis)vbi templum ſupple eſt illi.ſ.veneri:& vbi centum are calent illi thure ſabæo.ideſt quod in ſaba naſcitur.nam ſolis eſt thurea virga ſabeis & halant. ideſt ſpirant & fragrant ſertis. ſ.florum recẽtibus.i.recenter appoſitis a puellis que eas frequenter innouant.

Corripuere viã interea: qua ſemita mõſtrat
Iamqꝫ aſcendebant collem : qui plurimus vrbi
Imminet:aduerſaſqꝫ aſpectat deſuper arces.
Miratur molem Aeneas magalia quondam.
Miratur portas:ſtrepitũqꝫ:& ſtrata viarum.
Inſtant ardentes tyrij: pars ducere muros:
Moliriqꝫ arcem:& manibus ſubuoluere ſaxa:
Pars optare locum tecto:& concludere ſulco
Iura magiſtratuſqꝫ legunt:ſanctumqꝫ ſenatum:
Hic portus alij effodiunt:hic alta theatri
Fundamenta locant alij: immaneſqꝫ colũnas:
Rupibus excidunt ſcænis decora alta futuris
Qualis apes æſtate noua per florea rura
Exercet ſub ſole labor: cum gentis adultos
Educunt fœtus : aut cum liquentia mella
Stipant:& dulci diſtendunt nectare cellas
Aut onera accipiũt venientũ: aut agmine facto
Ignauum fucos pecus a præſepibus arcent.
Feruet opus redolẽtqꝫ thymo fragrãtia mella.
O fortunati:quorum iam mœna ſurgunt: Aeneas.
Aeneas ait:& faſtigia ſuſpicit vrbis: Poeta.
Infert ſe ſeptus nebula(mirabile dictu)
Per medios:miſcetqꝫ viris:neqꝫ cernitur vlli.

Aſcen. Corripuere viam in . &c. Docet ingreſſum
Dona. æneę nihil aũt in ſentẽtijs dubium occurrit qđ non a donato explicetur:cuius verba ſunt:Miratur:ponit generaliter ꝙ omẽs vie & porte feruebant:& ſtrepitus agentiũ perſonabãt Inſtãt: itur iam per ſpẽs laudant aũt ꝙ nõ inuiti agebãt. Pars ducere primo curabãt que aduerſus hoſtes fuerãt neceſſaria Locũ tecto: priuata edificia curabant. Iura diſponit leges & honores curiales. Portus & hoc ad ſalutis ſubſidiũ. Alta theatri:poſtea que ad ſalutẽ & honorẽ pertinẽt proſpicit voluptatibus propter ſcenas qđ non fit niſi in occioſa ciuitate qđ enę erat neceſſariũ.(Colũnas vt non ſolũ theatri geſta:verũ aſpectus operis iuuaret. Ponit apũ cõparationẽ: Que & induſtria & labore & equitate operis & cõcordia excellentes ſunt & que fucos animal nõ ſolũ iners: verũ etiã vorax a ſedibus pellant O fortunati nõ inuidet aliene felicitati: ſed proſequitur laude.q.d.quando ego ad hanc felicitatem perueniã:an vrbe an vmbra nihil refert

Ordo aũt eſt. Aeneas ſupple & achates corri
Ordo. puere.i.rapuere ſimul viam.i. iter ſuũ:aut corripuere:i.carpſere raptim viam.ſ. monſtratã interea dũ venus paphũ abiret:ea ſup.qua ſemita id ẽ ſemis ita.i.dimiditata via(nã in ſyluis erãt & vrbs adhuc noua erat quocirca nondũ ample & trite vie ad eam e ſyluis ducebant)monſtrat.i.indicat eundũ eſſe iuxta monitũ matris & ipſi aſcendebant iam collem:qui.ſ.collis exiſtens plurimus.i.longiſſimus:imminet vrbi.i. tendit aut vergit in vrbem:aut qui imminet in vrbem plurimus .i.pro plurima parte. Et aſpectat deſuper. id ẽ ab alto & editiore loco arces aduerſas ideſt ex aduerſo ſitas. Aeneas miratur molem. i. magnitudinẽ noue vrbis:quod omẽ erat future difficultatis ĩ ea a romanis expugnãda:appoſitone : quondam.i.aliquando.ſ.ante aduentum Didonis magalia. i. humiles caſas que & mapalia dicuntur : & miratur portas & ſtrepitum ſcilicet ingredientium:& ſtrata ideſt pauimenta viarum.ſ.publicarum que lata erãt. Tyrij.i.populi illi a tyro cum Didone profecti:ardentes.i.feſtinantes:inſtant.i. inſtanter incumbunt operi pars ſup. inſtat aut inſtant:ducere.ideſt producere & extẽdere: muros ſcilicet contra inſultũ hoſtium.& moliri.i. cũ molimine &

Viam.i.officiũ eundi:Nõ em̃ via corripit. Plurimus.i. longus: Vt cũ ſe nux plurima ſiluis. Aſpectat : dat ſenſum SER. rei inſenſate. Molẽ:ad ipſum refertur. Magalia:ad poetã:nã hoc nõ norat æneas. Eſt aũt antiſtichon pro magaria: Magar enim lingua punica villam ſignificat. Ardentes: multum feſtinantes: vel ingenioſi. Vnde contrarium dicimus Magar ſegnem : quaſi ſine igni : Vnde Catus ingenioſus eſt απο του καιεσται. Ducere : edificare . Moliri: Molibus factis Caeus. extollere:

extollere:Optare:eligere:vt tuus o regina quid optes.Sulco:foſſa:Ciuitas enim non domus circundatur ſulco: ſic Auſim vel tenui vitem committere ſulco. Iura magiſtratusq; legunt:Eligūt:Portus effodiunt ideſt Cothona faciunt Alta:hinc futura magnitudo oſtendit. Apes. Tertiæ declinationis genitiuus in um & ium exit.Sed tum noſtro arbitrio cū noīatiuus ſingularis ſit in n & ſ vt amans amantium & amantū dicimus:ſi aūt fuerit in er & in ur: vt pater & murmur tantū in um.Cętera noīa authoritate firmamus:Vt apis apiū vel apū.Noua:quia etiā adulta & pceps inuenit.Florea: ꝓ florida. Rura a gręco per aphęreſin: illi enim ἄρουρα.Exercet:fatigat.Sub ſole:in ſole:vt infra ſub ingenti templo.Gentis fœtus:ad laudem apium pertinet vt latius patet in Georg.Liquentia: defęcata & pura. Nā dura mella meliora ſunt.Stipant: denſant: tranſlatio eſt a nauibus in quibus ſtupa interponitur vaſis: quam ſtipam dicunt.Diſtendunt:implent:vt Denſo.d.p.Nectare: melle:propter ſuauitatis ſimilitudinem abuſio facta eſt. Cellas:pro fauorum cauernis.Traxit a reponendi ſimilitudine:vel a celando:Vnde cellam appellarunt. Ignauum: ſine induſtria. Nam gnauum induſtriū appellamus. Fucos ſecundū Ply.Apum multa ſunt genera.Apes tamē oriuntur de bobus.Fuci:de equis.Cabrones de mulis. Veſpę de aſinis.Fucus ſecundū Marcū Aemiliū maior eſt ape.Pecus omne animal eſt qd' humana lingua & effigie caret.Hora. Omne cū ꝓtheus pecus egit.a.u.m. Præſepibus aluearijs. Feruet cum celebratur. Contra friget cum ceſſat dicimus. Fragrātia:cū incendiū ſignificat p l ſcribit,qa eſt a flatu vel flāma:cū odorē:qa fracta re maior eſt p r.Pęnorum ergo labor operi apum cuſtodia littorū expulſioni fucorum comparatur.O fortunati q iam faciūt quod ipſe deſiderat.Suſpicit:mirat̄:vt deſpicit contemnit:vel alta aſpicit.Per me figura eſt:nam planum fuerat. Medijs ſe infert.

Cothon

Gtūs ium & ium.

Rus.

Ignauū.

Gnauum.

Apium. ſpecies.

Pecus.

ne & mole magna extruere: arcem ideſt munitionem pręcipuam vrbis: & ſubuoluere ideſt ſuſum.hoc eſt ſurſum voluere ſaxa manibus. ſcilicet ſuis:cum nondum arma omnia ad hoc idonea haberent.Pars ſupple inſtant(niſi dicamus īfinitiuos pro impfectis indicatiui: vt ducere pro ducebat: & moliri pro moliebatur & ſubuoluere pro ſubuoluebat:& optare ꝓ optabat & concludere pro concludebat &c.)optare ideſt deligere aut eligere: tecto ideſt ad tectū extruendum locum:& concludere ſcilicet ambitum vrbis:ſulco ſcilicet aratro circūducto(nā qui primum vrbem extruebant circumarabant ſulcumq; per circuitum faciebant pro primis foſſis niſi vbi portam extruendam cenſebant: illic enim aratrum portabant: vnde portam a portando dictam volunt. Varro tamen ab importandis rebus.Et ediuerſo qui ciuitatem funditus deſtruere volebant eamq; euertebant tandem aratrum immiſerūt:Vnde in tertio. Thraces arant vbi troia fuit.Quin etiam Seruius vrbem ab vrbo parte aratri dictam vult)Et ſupple pars aut alij legunt ideſt eligunt iura ideſt iuridicos viros penes quos leges & iura eſſent in noua ciuitate & magiſtratus.i.vt dicunt nūc officiarios.i.qui aliquo magiſtratu fungerent: & ſenatū ſanctū.i.inuiolabilem(Alludit aūt ad Romanū ſtatū)Alij effodiunt hic.i.hoc loco q inter mare & ciuitatē erat:portus.i.effodiendo aptant portus & alij locant ideſt iaciunt.hic.i. alio loco:alta fundamenta theatri ſcilicet pro ludis & ſpectaculis exhibendis:& alij excidunt rupibus ſcilicet vicinis in colle iam dicto:colūnas immanes ideſt valde magnas:ita vt immanes viderantur:appoſitorie.alta decora ideſt ornamenta ſcęnis futuris ideſt ad extruendas ſcęnas in amphiteatro.Scęne autem ſunt vmbracula e quibus prodibāt acturi fabulas.Tales ſupple inſtant aut talis fuit eorum labor qualis labor exercet ſub ſole apes;in noua ęſtate ideſt in fine veris aut in principio ęſtatis:per rura florea ideſt florida cum ideſt quando ipſe apes educunt adultos ideſt maturos & prouectioris ętatis fœtus. gentis. ideſt generis ſui ideſt quando examina e fœtura ſua educunt:aut cum ideſt quando ipſe apes ſtipant ideſt cōdenſant mella liquentia ideſt defecata & pura(vt in quarto Georgi.expoſitum eſt) & diſtendunt ideſt vſq; ad diſtentionem farciunt cellas.ſcilicet fauorum:nectare dulci ideſt melle puriſſimo.Vnde mulſum nectareum fieri poſſe videtur: aut quum accipiunt onera venientum.ſ.apum euolare ſolitarum: nam non eędem colligunt & ſtipant mella aut extruunt fauos:aut quum ipſi arcent ideſt ꝓhibent & depellūt fucos.i.apes degeneres:appoſitorie pecus ignauum.i.ſine gnauitate.i.operoſitate ſolerti a pſepibus.ſ.ſuis.i.pabuli ſui receptaculis & hoc agmine facto:quia non poſſent ſingule ſingulis obſiſtere cum longe minores ſint q̄ fuci:tum ſup.opus ideſt exercitatio apum aut reuera opus.i.id quod operant̄ feruet.i.cum feruore fit:& mella fragrantia.i.odorifera:redolent.i.ſuauiter reſpirant:thymo vnde collecta ſunt ſaltem fundamina fauorum. Cū ergo hęc videret Aeneas ait:o fortunati ſup.ſunt:quorum mœnia ſurgunt iam.i.in preſentia: & ſuſpicit ideſt ſurſum aſpicit.faſtigia ideſt ſublimitatem: vrbis ſcilicet Carthaginis:& infert ſe per medios exiſtēs ſeptus ideſt circundatus nebula:& miſcet ſe viris:neq; ideſt & tamen nō:cernitur vlli.i.ab vllo:quod quia mirandum eſt: premiſit per parentheſim:mirabile dictu ideſt,quę res eſt mirabilis dictu.hoc eſt dum dicitur: quocirca prudens poeta id veneris ope factū pdixit:cū humana id fieri poſſe haud credibile videatur.

Lucus in vrbe fuit media lætiſſimꝰ vmbra:
Quo primum iactati vndis & turbine pœni
Effodere loco ſignum:quod regia Iuno
Monſtrarat:caput acris equi:ſic nā fore bello
Egregiam:& facilē victu per ſecula gentem.
Hic templum Iunoni ingens:ſidonia dido
Condebat donis opulētum:& numine diuæ
Aerea cui gradibus ſurgebant limina:nexeq;
Aere trabes.foribus cardo ſtridebat ahenis:
Hoc primum in luco noua res oblata timorem
Lenijt:hic primum æneas ſperare ſalutem

Auſus

ASCEn.

¶ Lucus in vrbe fuit.Deſcribit vrbem & auſpicium eius poeta de quo ſubtiliſſime vt de cęteris rebus diſquirit Donatus: qui quia vocabula non ſemper exponit ac hyſtorias protritas nōn repetit:imperitis frigidus videtur cum nihil ſit eo diligētius aut feruentiꝰ in argutijs ſententiarum diſquirendis:verba eius ſunt. Quo primum vt ſupra per cygnos demonſtrata fuerat fœlicitas ſic nunc per penos qui tempeſtate vexati huc incolumes venerant & fundamenta fodientes caput equi inuenerant: ſignum habuerunt vt in bellicis copijs eſſent futuri copioſi. Hic. oportuit enim deam in eo loco habere honeſtiſſimam ſedem:in quo virtutem ſuę maieſtatis oſtenderat.Et cum nondum perfectum eſſet:tanta reuerentia colebatur: vt & donis copioſum eſſet: & dea ipſa preſens eſſe crederetur. Hoc primum propoſitionis genus eſt. Dicturus eſt enim quid viderit. Vnde aliqd ſperarit. Vnde ſit lenitus metus. Nā

Dona.

totus.

totus eradi non potuit. Noua vel contra ſpem: cum paulo ante vidiſſet omnia deſerta: vel noua: qa videbat troiana certamina depicta. Nã q; reddit rationem qd ſit quod leniebat metũ & ſpem inopinã ꝓmittebat. Reginam op. non leuibus picturis tenebat̃: ſed quod neceſſarium erat reginã opperiebat̃. Ergo ad ſui excuſationem hoc dixit. Circũſpectabat etiã veluti & ipſe nouã vrbem cõditurus vt aduerteret q̃to id labore cõſtaret. Artificũ. q. m. ita oẽs pariter vna gratia & vna ſubtilitate certabant: vt intuens nullam alijs preferre potuiſſet. Deſcripta autẽ magnitudine & fortitudine tranſit ad ornatũ picturę. Seuumq;. comparationis ſpẽs vt ſit ſeuior fuit Achilles Agamemnone & Menelao. Conſtitit: mente dolebat de aduerſis ſuis imperijq; Troiani calamitatibus & ſuorum interitu factas eſſe fabulas: quas loquerentur: & oblectationis cauſa pingerent. Sic tñ ita dolenda vt partes etiã cõſolationis inferrent. Feret hæc aliquã. t. f. ſ. Nam calamitas citat cõmiſerationem. En nõ tm̃ demõſtratis eſt: verũetiã dolentis. q. d. ecce ad quã infœlicitatẽ perductus eſt Priam⁹. Exponit iam ſuos dolores: quos ex pſona potentiſſimi regis ſenis & ſoceri ſumebat. Sunt. h. e. ſ. p. l. & hęc ꝓpoſitio. Dicturus eſt eñ quę laudandi & que dolenda. Mortalia: quęcũq; aduerſa mortalibus acciderint. Ordo eſt Lucus ideſt ſylua incedua. i. quę ꝓpter religionem nunq̃ cedit̃ aut amputat̃ a luce diuina: aut qa minime lucet cũ ſit deſiſſima ſylua: fuit in media vrbe lętiſſimus. i. amęniſſimus vmbra. i. ꝓpter vmbrã. bene dicit in media vrbe fuiſſe lucum: cum enim ꝓpter inſultũ hoſtiũ primum mœnia extruxerint: nondũ eruerãt ſyluas quæ erant in medio vrbis quo. ſ. luco peni. i. populi punici: iactati vndis & turbine: ſicut nũc ęneade fodere ſignũ loco. i. ad locũ capiendum: niſi malis dicere quo loco effodere ſignum. ſ. conſiſtendi quod. ſ. ſignũ Iuno regia: qa regina deorum: aut quia regnoꝝ diſtributrix mõſtrarat. ſ. ipſis cũ oracula cõſulerẽt: aut mõſtrarat. ꝓ monſtro dederat illud ſignũ videlicet caput acris eq nam ſup. ſignum erat gẽtem fore. i. futurã eſſe ſic. i. ꝑ tale portentũ: ſi illic vrbẽ extruerẽt vbi tale ſignũ inuenirẽt egregiã. i. excellentẽ bello ideſt arte bellica & re militari & facilẽ victu. i. ꝓvictu hñdo: ꝑ ſęcula. i aut in æternũ aut per plurima tpa: ſed melius ꝑ plurima tpa: nã tñdẽ victi ſunt & carthago deleta: ideo aũt vtrunq; portendebat equus: quia vt dicetur in tertio. Bello armantur equi: vnde ſignificabat caput equi egregiam fore bello. Et tamẽ ijdem olim curru ſuccedere ſueti: vnde ſignificabat facilẽ victu ꝑ ſęcula gentẽ. Dido ſydonia. i. a ſydone vrbe tyri oriunda: cõdebat. i. extruebat hic. i. hoc loco vbi inuentũ eſt caput acris equi. Iunoni ideſt in honorem Iunonis præmonſtratricis ac indicis ingens. i. valde magnum templum: decenter: didonem rebus diuinis intentã dicit: cum cęteri humanis videlicet vrbi extruẽde diſtinerentur: condebat dico templum: opulentũ donis ideſt quod donis opulentũ efficit: & opulentum numine diuę ſcilicet Iunonis: quę ſua pſentia illud decorabat: qa dictũ eſt: hic illius arma hic currus fuit Cui. ſ. templo limina ærea. i. ex ere fabricata: ſurgebãt ideſt in altum extruebantur: gradibus ideſt per gradus & trabes ſuple erant connexe: ęre ideſt clauis ęreis quę a rubigine minus leduntur q̃ ferrei. (Eſt autem verſus hypermeter ſeu hypermetrus: ſed que ſyllaba abundans abſumitur a vocali ſequente ſeqtur

Ordo.

Auſus: & afflictis melius confidere rebus.
Namq; ſub ingenti: luſtrat dum ſingula: tẽplo
Reginam operiens: dum q̃ fortuna ſit vrbi
Artificumq; manus inter ſe: operũq; labores
Miratur: videt ilacas ex ordine pugnas:
Bellaq; iam fama totum vulgata per orbem:
Atridas: priamũq;. & ſæuum ambob⁹ Achillẽ:
Conſtitit: & lachrimãs. [qs iã loc⁹ (inqt) achate Aeneas.
Quæ regio in terris noſtri non plena laboris:
En priamus: ſunt hic etiam ſua premia laudi.
Sũt lachrymæ rerũ: & mentẽ mortalia tãgũt.
Solue metus: feret hæc aliquã tibi fama ſalutẽ.

SER.

Lucus. ¶ Lucus: vbicunq; lucum ponit Vergi. ſequitur conſecratio. In. vi. Nulli certa domus lu. h. o. dicitur lucus ꝙ nõ luceat: & non ꝙ ibi ſint lumina cauſa religionis. Vmbra: vel ſeptimus caſus eſt vel ſecundũ Probum genitiuus. Sicut Salluſt. Frugum pabuli lætus ager. Quo primum. quo ſimul. Nam ſecundo ad africam non venerunt. Effodere: hiſtoriam per tranſitum tangit. Dido per inſulam quandam Iunonis tranſiens accepit oraculum & ſacerdotem ſecum abduxit parum illi credens Carthaginẽ promittenti. Quo cum veniſſet ſacerdos effoſo loco caput bouis inuenit: hoc diſplicuit quia bos ſemp ſubiugat⁹ eſt: alio loco effoſſo caput equi inuenit quod placuit. Nam q̃uis ſubiugetur: tamen bellicoſum animal eſt: ita vt quia concordes iugũ ſubeunt ſit ſpes pacis: illic igitur templum Iunonis factum ergo fertilis propter bouis omen: & bellicoſa propter equum futura erat: monſtrarat: monſtro dederat. Facilẽ victu: per bouem. hic templum ſidonia. Tyria: donis & numine diuę: aut numen pro ſimulachro quod aureum velit fuiſſe: vel oſtendit plenum fuiſſe preſentia numinis templum ærea: vel quod æs magis in vſu haberent veteres: vel ꝙ religioni magis eſſet aptum. Nam flamẽ dialis æreis cultris tondebat̃ vel ſignificat ſæcula ærea: quæ hoc tempore vt vt ait Heſio. fuerunt. Foribus: Fores ſunt quæ foras aperiuntur: vt erant olim. Valuæ vt ait. Varro: quæ reuoluuntur: & ſevelant. Ianua eſt primus domus ingreſſus: quoniã Iano omne principium conſecratum eſt. Cætera intra ianuam oſtia vocantur generaliter: ſiue valuæ ſint ſiue fores Vſus tamen corrumpit. Cardo: quaſi cor ianuæ quo mouetur. Stridebat. a. ad ſua rettulit tempora. Nam poſt proditum a tarpeia capitolium ærei cardines inſtituti ſunt vt ſtridore aperta oſtia indicarentur. Primum: nam & alia ſecuta ſunt quæ detraxerunt formidinem. Timorem: cur poſt viſam matrem timuit. Quia non penitus putarat matrem: cuius nulla verba ſecuta ſunt. Sed dic verius: ꝙ Venus nil de aphrorum moribus. Vnde nunc formidat: dixerat. Tamen in Vergilio aliquando validiora ſunt obiecta purgatis: vt hic: Auſus quia inter incerta ſatis audacter ſalus ſperatur. Afflictis/ de afflictis non enim poteſt eſſe ſeptimus caſus. Sub templo: ideſt in templo vt exercet ſub ſole labor. Expectans: vel ex properatione artificum venturam concipiebat: vel videndæ reginæ occaſionem requirens. Fortuna: fœlicitas. Inter ſe ideſt habebat artificum comparationem. Ex ordine omnis ergo pugna picta erat: ſed ea tantum dicit quæ Achilles vel Diomedes geſſerat: vt excuſetur Aeneas ſi eſt a fortibus victus Totum or. qa europa intulit: aſia paſſa eſt: africa pinxit. Atridas: vſurpatum eſt. Nam philiſtenis filij fuerũt Agamemnon & Menelaus. Ambobus ſcilicet artridis: quos ꝑ vna parte capit & Priamo. Plena la. melius genitiuo iungitur. Teren. Plenus rimarũ ſum. En pria. laus picturę per quam nõ imago: ſed ipſe oſtenditur. Sua pręmia: omnis Aeneę ſollicitudo

Historia. Aerea. Fores. Valuæ. Ianua. Oſtium. Cardo. Notatur Vergilius. Attridæ. En.

citudo de moribus afrorum fuerat: quam nunc deponit ꝓpter picturam. Nam qui pingunt virtutem diligunt: & miſerentur. Sua. i. congrua. vt ſtrueremq; ſuis al. d. Laudi: virtuti: vt primam merui qui laude coronã Mortalia: aduerſa: quibus mortales ſubiacent. Feret: afferet.

te. ſeqtur em̃ ere trabes &c.) Cardo. i. quaſi cor ianue quo mouetur: ſtridebat. i. crepitabat ac ſtridorem dabat. forib⁹. i. valuis ahenis. i. ereis Res noua oblata in hoc luco leniit. i. mitigauit imminuendo: primũ. i. primo loco timorem. ſ. æneę q nõ tam ſibi q̃ ſuis timuit: vñ timor ꝓ loco & rebus etiã fortibus datur: vt diximus ibi. Extemplo æneę ſoluuntur frigore membra. Aeneas auſus eſt hic id eſt hoc loco ſperare primũ id eſt vt dicunt primitus ſalutem (Bene dicit ſperare non optare: nam ſemper optare poſſumus & debemus ſalutem: ſed tunc tantum ſperamus: cum cauſam habemus cur id faciamus) & auſus eſt: confidere rebus afflictis. i. aduerſitate concuſſis melius. ſ. q̃ prius aut ſatis bene: Namq; pro quia: dũ ipſe luſtrat. i. circũſpicit ſingula. i. ſingulas res ſub templo. ſ. Iunonis: ingenti. i. valde magno: opperiens. i. expectans: reginam. ſ. didonem: quã eo venturam ex indicijs certis noſcebat (Seruius legit. Reginam expectans Donatus opperiens: & puto Seruiũ mutilatũ & vbi vtrũq; poſuerat videlicet opperiens. i. expectans: expoſitorium tantũ manſiſſe. Vult itẽ ſub templo. i. in templo exponendũ eſſe: ſed cũ ingens fuerit templũ: videtur Aeneas ſub templo fuiſſe ita vt altiores ſe cõtemplaret: non tamen id omnino inaniter q̃uis dicturus eſt poeta Atq; animũ pictura paſcit inani: quia ꝓpter aduentũ regine illic immorari debebat: & quia etiam ciuitatẽ conditurus erat non indecenter formam eius vrbis inſpiciebat: non autem videtur ingreſſus templum: quia rei ſacre ab eo facte non meminit poeta: quocirca non in templo ſed ſub templo vt foris ſtetiſſe putetur ſuſpectans templum) & dum ipſe miratur: que fortuna. id eſt qualis fœlicitas & proſperitas perficiendi: ſit vrbi. ſ. noue hoc eſt Carthagini. & manus artificum & labores operum inter ſe. i. certo ordine aut iuſta & equali ꝓportione operantium ita vt inter ſe conſentirent & opera iuſtis proportionibus diſpartiretur: dum ergo hæc miratur: videt pugnas iliacas. i. quę apud ilium geſte erant: ex ordine. ſ. quo geſte erant. & videt bella vulgata iam fama. i. per famam p totum orbem. quod ex eo argumentabatur quia ſi ad eum vſq; locum qui tam incultus erat diuulgata iam fuerant: vero ſimile erat ad alia loca diuerſis populis habitata perueniſſe bellorum famam: & videt atridas id eſt Agamennona & Menelaon: Atrei filios ſaltem putatiuos: vt tam a grecis q̃ latinis predicantur. licet Seruius philiſtenis filios dicat: & videt Priamum & Achillem ſeuum ambobus. i. reſpectu amborum. Donatus enim vult comparationem eſſe: vt ſit ſeuum ambobus. i. ſeuiorem ambobus: nec id contra naturam ſermonis. Nam quia magnum & paruũ comparatiue dicuntur: res non dicitur mihi id eſt reſpectu mei magna niſi ſit maior me. Si ergo Achilles eſt ſeuus ambob⁹. ſ. Atridis. i. reſpectu amborum: ipſe eſt ſeuior ambobus. Seruius aũt vult q ſeuior ſit ambobus. ſ. Atridis & Priamo: vt atride ſint pro vna parte & Priamus pro altera. Nam reuera fuit ſeuus & atridis & priamo: & id ſiue ſeuũ magni animi ſiue ferocis dicas. Atridis qdem: quia ira percitus ꝓpter raptã Briſeida vtriq; contumelias dixit: nec pce: nec minis: nec donis potuit in Troianos ante mortem patrocli excitari: vt Homerus in principio iliados docet. Priamo autẽ quia Hectora troilũq; interemerat). Cũ ergo videret ſic Achillem ferocem & ab Atridis hinc orari: vt in bellum ꝓdeat: hinc a Priamo vt corpus exangue Hectoris ſaltem vendat: cõſtitit. i. firmauit greſſum: & lachrymans inqt o Achate: que regio ſup. eſt in terris nõ plena. i. quę nõ ſit plena noſtri laboris. q. d. nulla. En cõmiſeratis eſt hoc eſt ex cõmiſeratione oſtendentis. Priamus ſup. hic in ſua dignitate depingit: ſua. i. iuſta premia ſunt etiã hic. i. vbi feri habitant populi: laudi. ſ. merite p virtutẽ: hoc eſt virtuti. q. d. qd Valerius in quarto: q magno vbiq; pcio virtus ęſtimat. Nã & Priamus ſic depictus erat vt ob virtutẽ eius cõmiſerti videant penis: & lachryme rerũ. i. de rebus miſeris ſunt. i. cõſpiciunt in pictura hac: hoc eſt res miſere Priami lachrymis afficiunt & mortalia. i. miſerabiles caſus mortaliũ: tangũt. i. afficiunt mentẽ. i. pcordia eorũ q hęc pinxerunt aut aut pingere fecerunt quia deflent miſerabilem fortunam Priami: ſic em̃ depictus erat vt q eum aſpiciebant lachrymis maderent quaſi fortunã eius deflentes. Solue. i. diſſolue metus: quos. ſ. de ferocitate penorũ habes: & loquit ad Achatẽ aut forte ad ſe: hęc fama quę. ſ. de priami laude eſt: feret. i. afferet tibi. hoc facit cur potius dicã Aeneã ad ſe loqui q̃ ad Achatẽ: nã ſibi potius q̃ Achate ex ea re ſalutẽ ſperabat: feret ergo tibi o Aenea aliquã ſalutẽ: quia ſi virtus Troianorũ hic in pcio eſt & nota: cũ & tua nota ſit miſerebunt & tui.

Poeta.

Sic ait: atq; animum pictura paſcit inani:
Multa gemẽs: largoq; humectat flumine vultũ
Namq; videbat vti bellantes pergama circum
Hac fugerent graij. ꝓmeret troiana iuuentus.
Hac friges: inſtaret curru criſtatus Achilles
Nec procul hinc Rhœſi niueis tentoria velis
Agnoſcit lachrymans: primo q̃ ꝓdita ſomno
Tytides multa vaſtabat cæde cruentus.
Ardenteſq; auertit equos in caſtra priuſq̃
Pabula guſtaſſent troiæ: Xanthũq; bibiſſent.
Parte alia fugiens amiſſis Troiulus armis
Infœlix puer. atq; impar congreſſus Achilli.
Fertur equis: curruq; hæret reſupinus inani.
Lora tenẽs tñ: huic ceruixq; comæq; trahũtur
Per terram: & verſa puluis inſcribitur haſta

ASCEN.

¶ Sic ait. Atq; animum pictura paſcit inani. Multa gemens. Pius Aeneas quæ ab alijs vt pote externis vidit lachrymis donata: non potuit ſiccis oculis cum ad ſe pertinerent inſpicere. Itaq; paſcebat animum: quia & alios commiſerantes conſpiciebat: & largo humectat flumine vultum quia non potuit fortunam ſuam & ſuorum ſine lachrymis inſpicere. Qd Donatus ſic explicat. Multa gemẽs. a. p. p. i. ꝓpoſitio. Mõſtrat que res in pictura animum reficiat: & quę dolorem afferat. Vtrunq; tamen animum conſiderantis ducebat ad lachrymas. Namq; videbat: oſtendit vnde letitiam caperet. ſ. hac fugerent graij: & vnde dolorem. ſ. hac phryges. Prius q̃ p. a. g. t. a. x. q. b. Voluit oſtẽdere celerem exitum & finem eius tentoria vt oſtendat plures fuiſſe mactatos. Non em̃ ſolus in tentorijs fuiſſet infœlix quia puer & impar ei congreſſus eſt: quem iuuenis ſupare non potuiſſet. Eſt autem deſcriptio eius qui ſupinus ferebatur. Peplum: genus veſtis pertinentis ad ritum ſecretorum. Mineruæ. Alij ſcutum modicum dicunt. Oculos auerſa. t. quod faciunt irati ne videant quod oderunt. Achillis autem actio non ſolum dolorem cõſiderantis ſed etiã crudelitatem agentis exprimit & auariciam.

Donatus.

Peplum.

Interea

Non em̃

Non enim odium vltra mortem procedere debet. Ter: augetur crudelitas ꝙ non ſemel & ꝙ circa eos muros quos defenderat. Gemuit ergo primo fortunam tanti viri. Deinde ꝙ de eo triumphus actus eſt: & quod peius erat ſub ipſis mœnibus: vt ciuitas defenſorem ſuum in ea calamitate cerneret. Trahebatur ergo extinctus ante eos muros: quos tanta fortitudine defenderat: & toties circumducebatur ne quis ab ea cognitione ſubtraheretur: tantaꝗ fuit immanitas: vt patri orbitatem ſuam vederet. Eſt autem pro dolore in pronunciando extollendum Hectoris nomen & Achillis deprimendum. Quis enim mortuum vendidit niſi impius/ Quis in regno poſitus: ideoꝗ diues aurum deſiderat niſi auarus: ergo impius & auarus Achilles. Tum vero ex hoc oſtēdit aliquot animi doloribus progreſſus hūc maiorem eſſe. Nam dixerat. Conſtitit & lachrymans. Itē multa gemens. Item agnoſcit lachrymans. Hic autem addit ingentem. g. d. p. ab imo: multiplici acerbitate percuſſus. Vidit enim ſpolia erepta viro forti: & ciui optimo. Amici etiam corpus En priamus in eius nomine latiſſimum dedit intelligendi tractum ſcilicet qui fuerit grauioris etatis poteſtatis regię & diu fœlix. Dolebat in eo ſocerum ſuum & tot perditorum patrem atꝗ auum eo redactum: vt in ſumma orbitate hoſtem rogare cogeretur ſine regijs inſignibus. Nam qui rogatum venerat omnibus inferiorem ſe monſtrare debebat. Se quoꝗ: honorificum fuerat confertos hoſtes non timuiſſe.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Sic ait. ſcilicet Aeneas. & paſcit id eſt fouet: & vt dicunt confortat animum pictura inani id eſt que non res ſed ſimilitudines rerum exhibet gemens multa id eſt multum vt ſit nomē pro aduerbio. aut multa id eſt multas res: & humectat vultum id eſt faciem ſuam: largo flumine ſcilicet lachrymarum more fluminis decurrētium. Namꝗ videbat vti id eſt quēadmodum graij: bellantes circum pergama id eſt mœnia troiana fugerent hac id eſt per hanc partem aut viā. & ita non ſolum victorie ſed & fuge græcorum depicte erant vnde iuſtos penorum in teucros animos iudicabat ſupple cū iuuētus troiana id eſt multitudo iuuenum aut Hector premeret id eſt opprimeret ſcilicet græcos fugiētes: & videbat vti phryges id eſt troiani hac ſupple fugerent ſupple cum achilles criſtatus id eſt criſtas in galea ferens: inſtaret id eſt inſtanter perſequeretur Troianos fugientes curru ſcilicet quo vehebatur: nam tunc viri fortes de curru pugnabant & preliabantur quocirca vt aurigandi periti eſſent inſtituti ſunt ludi curules. Nec id eſt & non & ipſe lachrymans propter miſerū caſum quem Seruius narrat: agnoſcit: nō procul hinc. i. ab hoc loco vbi Priamus cum Atridis & Achille depictus erat tentoria Rheſi illius regis Thracie: niueis velis id eſt quæ ipſe per ſimplicitatem fecerat ex niueis id eſt valde albis velis: cum his quibus clam incedendum eſt & noctu: nigra magis oportuna ſint quæ tentoria ergo niueis velis cum his quæ in eis erant Tydides aūt euphoniæ gratia Tytides hoc eſt Diomedes tydei filius: cruētus id eſt ſanguinolentus: vaſtabat id eſt proſternebat & vaſta faciebat loca in quibus antea fixa erant: prodita id eſt indicata proditioſe ab Vlyxe: primo ſomno id eſt prima parte noctis: aut ſicut de troie captione dicet tempus erat cum prima quies mortalibus ęgris incipit & dono diuum gratiſſima ſerpit. Tunc eṁ ꝓfundior

Interea ad templum non æque palladis ibant
Crinibus iliades paſſis: peplumꝗ ferebant
Suppliciter triſtes: & tunſæ pectora palmis.
Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat.
Ter circum iliacos raptauerat Hectora muros:
Exanimūꝗ auro corpus vendebat Achilles.
Tū vero ingentē gemitū dat pectore ab imo
Vt ſpolia: vt currum: ipſumꝗ vt corpus amici:
Tendentēꝗ manus Priamū cōſpexit inermes:
Se quoꝗ pricipibꝰ permixtū agnouit achiuis:
Eoaſꝗ acies: & nigri mēnonis arma.
Ducit amazonidū lunatis agmina peltis
Pentheſilea furens: mediiſꝗ in milibus ardet:
Aurea ſubnectens exertæ cingula mammæ
Bellatrix: audetꝗ viris concurrere virgo.

SER. ¶ Inani: epitheton picturæ: vel quia caret corpore quod imitatur vel quia nullius eſt vtilitatis. Humectat: tapinoſis eſt: nam largo flumine eſt fluere id eſt fluxu ipſo. Pergama. Abuſiue. Non eṁ circa pergama ſed circa Troiam pugnabant. Troiana iuuentus: diffinitio Hectoris: vt Catillus acerꝗ coras argiua iuuentus. Nam Home. pene vbiꝗ exercitū Achilli & Hectori cedentem ſcribit. Phryges dat troianis nomen pro qualitate rei: cum enim timidos inducit: phryges appellat: vt hic & alibi. O vere phrygiæ neꝗ eṁ phryges. Cum generoſos dardanidas dicit: vt dardanidę magni genus. a. a. ſ. d. Laomedōtiadas perfidos: vt Laomedonteæ ſentis periuria gentis. Troas: hectoreoſꝗ fortes (Nota.) Criſtatus: Nā Home. in eius criſtis quiddam terribile ſcribit fuiſſe. Rheſus: rex Thracie in auxilium venit Troianis & clauſis iam portis in littore tetendit: prodenteꝗ Dolone (Rhesus.) Troiano ſpeculatore miſſo ab vlyxe & Dyomede interfectus eſt: Nam & ipſi ſpeculatum venerāt. abductiꝗ ſunt eius equi: quibus pendebant fata Troiana. Primo ſom. prima pte noctis: vt libra die ſomni. q. p. u. f. h. Tytides Diomedes: celat autem vlyxem propter Aeneam vt iam diximus: aut quia ſecundū Homerum occidente Diomede cadauera Vlyxes trahebat. Ardentes candidos & veloces: vt pernicibus ignea plātis id eſt velox troilus: Achilles Troili amore captus palumbes quibus ille delectabatur ei obiecit: quas cum vellet tenere captus ab Achille in eius amplexibus perijt. (Troili mors.) Sed veluti indignum mutauit poeta. Fugiēs: fugere volens. Ac impar quaſi dicat etiam ſi puer non eſſet Achilli: cōgredior tibi & pugno tibi antiqui dixerunt hodie tecum dicimus. Curru: Curribus falcatis vſos antiquos Liui. & Sallu. docent. (Scribo.) Inani ſine rectore. Tamen: ꝗꝗ mortuus. Verſa: tracta ab eo quod eſt verro. Inſcribitur: dilacerat. Plau. Corpus tuū virgis inſcribā. Haſta: quā ab ea trāſfixus trahebat. Non æque inique Liptote eſt: vt & vacuis clanius nō ęquus acerris. Paſſis: ab eo quod eſt pando. Nō autem facit panſus: quia plærunꝗ n quod in preſenti fuit: non eſt in participio pręteriti. De qua re indicat euphonia A tundo tunſus eſt & tuſus. Quamuis autem reliqua mutent. Nactus tamen & paſſus nunꝗ n accipiunt. (Peplum.) Peplum: Palla picta fœminea Mineruæ conſecrata. Plau. Nunꝗ ad ciuitatem venio: niſi cum infertur peplum. Hodie tamen abutuntur hoc nomine. Suppliciter: bene additum: quia & per iracundiam & per grauitatem etiam triſtes ſumus. (Tristes.) Aduerſa irata/ nec enim poterat conuertere ſe ſimulachrū ſic Talia dicentē iamdudum auerſa tuetꝰ: quō auerſa niſi iratam intelligas? Ter ad ſenſum referas. Nam in pictura tertium tractum inſpicere nō poſſumus. Sic illud Mulcere alterno & c. f. l. Raptauerat. Frequentatiuo oſtēdit quod numero dixerat

Exanimis mero dixerat.Exanimũ:exanimis & exanim⁹ dr̃:& ſignificat mortuũ. Exaniat⁹. Exanimat⁹ ꝓ timidũ. Vedebat ſummo artificio vtĩ.Nã qđ pingi potuit vẽdebat dixit qđ nõ potuit in pterito dixit raptauerat & nõ raptabat. Tũ vero.Lachrymauerat ſupius.Nũc viſo Hectore grauiter gemuit.Currũ quo tract⁹ eſt.Amici:plus eſt q̃ hectoris. Inermis. Inermes:aut ſine ſceptro:aut duplices vt dextras tendam⁹ iermes. Nã cũ victi ſe dedunt iermes ſupplicãt:aut tũc inermis: qa cõtra pyrrhũ ꝓceſſit armat⁹.Cõſtat aũt priamũ tẽtoriũ Achyllis igreſſum qm̃ dormientẽ iuenerat excitaſſe.vt ꝓ filij corpe pcaret:cũ eũ poſſet occidere.Homerus hoc ꝓpter Achillis turpitudinẽ ſupprimit.Se quoq;:aut latẽter ꝓditionẽ tangit:at fortitudinẽ q̃ iter hoſtiũ tela verſabat.Sic Sallu.Catilina lõge a ſuis iter hoſtiũ cadauera rept⁹ eſt. Aeoas pria Tithon⁹. naturalr̃ lõga eſt.Põt tñ corripi:qa ſeqt̃ vocalis: vt primo ſurgebat eoo.Mẽnonis:Tithon⁹ priami frater rapt⁹ ab aurora Mẽnonẽ quẽ ex illa genuit Troianis miſit auxiliũ.Nigri:qa ex ęthyopia.Arma q̃ ſibi vulcan⁹ fabricauit:vt ipe Te potuit lachrymis tithõia flectere cõiũx. Amazonidũ ꝓ amazonũ:vt ſcipiadas duros bello.i.Scipiões. Home. hęc Amazones. oĩa tacuit q̃ ſunt facta poſt morte Hectoris. Amazones dictae ſunt vel qa ſimul viuãt ſine viris quaſi αμαζοειν: vel qa vnã mãmã exuſtã hñt q̃ſi αμενμαζον. Has aũt iam nõ eſſe cõſtat.Sed extinctas partim ab Hercule partim ab Achille. Peltæ. Pel tis:ſcutis breuiſſimis in modũ lunę iã medię. Penthesileæ furor. Furens p tranſitũ tangit φ ſororẽ in venatione cõfixit ſimulans ſe ceruã videre.Cũ furor bellicus intelligat̃ Aurea: amphibologia vel ipſa vel cingula.Exertę:nudatę:quia aduſta erat. Virgo: ętatem & ſexum oſtendit.

fundior eſt ſopor & facilior adorientib⁹ via:& auertit.i.violẽter abegit.(Abigũt em̃ clã vnde ſunt abigei fures pecoris aut armenti:auertunt aũt raptores.Vñ ſtatim dicet ilioneus.Nõ nos aut libycos ferro populare penates Venimus: aut raptas ad littora vertere pdas)equos ardentes.i. candore relucentes: vt Seruius dicit: aut feroces aut indignãtes a dño auerti & ita ira.fervidos in caſtra.ſ.ſua: priuſq; guſtaſſent pabula Troię aut bibiſſent xanthum fluuiũ illum: q troiã pfluit.Troilus filius ille Priami indulgẽtiſſimus .fugiẽs alia parte.ſ. picture. amiſſis armis.i.nõ fugitur⁹ ſi adhuc arma habuiſſet: exiſtens puer infœlix.i. infortunatus atq; ꝓ quia: qa cõgreſſus Achilli.i.cũ Achille:ĩpar.i.cũ eſſet tñ impar:qa imbecillior & inermis. Et ſi verũ eſt qđ Serui⁹ dicit qa in amplexib⁹ Achillis perijt:res obſcęna tangit̃ honeſte a poeta cũ dicit: atq; ĩpar cõgreſſus.Nota eſt ẽt grãmaticoꝝ regula:φ verba ad pugnã aut certamẽ ſpectãtia apud hũc poetã ſępe cũ dtõ ponuntur & apud alios in ablatiuo mediãte cũ:vt mõtib⁹ in nr̃is ſolus tibi certat amyntas. Placido ne ẽt pugnabis amori.vbi alij diceret certat tecũ & pugnabis cũ amore)fert.i.auehit̃ eqs & heret.i.pẽdet reſupin⁹.i. erecto pectore quaſi retrorſum caſurus:curru exiſtẽte inani: cũ ipſe fere extra currũ pẽderet:aut heret curru ꝓ currui:inani.i. ſine rectore cũ ipe fere exciderit:tenẽs tñ.i. q̃uis mortu⁹ ſecundũ Seruiũ(Vñ duplex eſt ſenſus:aut vt dicamus ipſum Troilum ſic ab equis tractũ cum mortuus eſſet & ab Achille occiſus & lora tenere mortuũ quę tenebat moriens. ſicut in aquis ſubmerſi quicqd viui arripuerint vix mortui dimittunt: aut dicamus moriẽtẽ ita ferri qđ mihi quidem magis placet quia dicit eum fugere. Vnde dicam)aut tenens tamen ideſt tametſi ita preceps ferretur: lora ideſt habenas ex corio factas:ceruix & come trahuntur huic per terram:quia auerſus & reſupinus inclinato capite ad terram vſq; trahebatur:& puluis inſcribitur ideſt ſulcatur & dilaceratur:haſta ſcilicet qua traiectus erat nam dictum eſt φ fugit amiſſis armis: verſa ideſt tracta & ducta in longum:a verror non a vertor.(Sane maluit poeta ſyllabę quãtitate licentioſe abuti puluis enim vltimam corripere debet quam hic producit: q̃ ſitum naturalem cõiunctionis mutare.nã dicere potuiſſet:Per terram verſa puluiſq; inſcribitur haſta:ſed non tam venuſte.Sępe autem etiam in Georgicis figuris vtitur in correptione aut| productione ſyllabarum)Iliades ideſt mulieres ac virgines:& potius virgines quia ad templum Palladis:ſunt autem filie ilij dicte ſicut in ſanctis literis filie ſyon dicũtur:paſſis crinibus ideſt habentes crines paſſos a pandor aut pateo ideſt diſperſos: ibant interea dum ſcilicet ita Troilus vinceretur.ad templum Palladis ideſt minerue. non eque ideſt inique: in Troianos vt ipſis viſum eſt:quia religioſe ab eis colebatur: & tamen gręcis fauebat: vnde addit:ibant inquam triſtes ideſt mœſte ſuppliciter ideſt non ex ira aut indignatione:ſed ex animi ſubmiſſione:& tunſe pectora ideſt habentes pectora tunſa ideſt percuſſa:palmis ſcilicet ſuis:& ferebant peplum ideſt veſtem aut pallam palladi dicatam & propriam:ideo autem iniqua erat:diua ideſt dea Pallas:quia auerſa ideſt indignata & irata in Troianas ita vt eas aſpicere dedignaretur:tenebat oculos fixos ſolo:hoc eſt deſpiciebat terram nec aſpexit ſupplicantes iliadas.Et ſupple cum hec fierent Achilles raptauerat(quod in picturis fuiſſe Seruius negat nam ter rapi ſemel depingi non potuit raptauerat ergo pauloante)ter Hectora ideſt corpus hectoris: circum muros iliacos ideſt ilij oppidi pręcipui in Troia:& vendebat auro corpus exanimum ideſt demortuum ipſius Hectoris.Ex qua pictura ſpem capit de tyrijs Aeneas nam cum tantam turpitudinem Achillis depinxerint: notum erat φ non plus gręcis q̃ troianis fauerent:cum de troianis nihil turpe:ſed multa miſeratione digna depicta videret:cuiuſmodi ſunt Rheſi per inſidias mors Troili rapt⁹:Hectoris tractus:& eius corpis vẽditio:& priami hęc omnia cernentis & aurum offerentis miſera contemplatio.Vnde ſequitur.Tum vero ideſt precipue tunc: Aeneas ſupple dat ingentem gemitum ab imo pectore:vt ideſt poſtq; conſpexit ſpolia aut quibus Hector pauloante alios ſpoliauerat: legitur enim dum exuuias regi detraheret ab Achille dolo interceptus cum ſint qui Achillem ab Hectore occiſum dicant:aut quibus Hector ſpoliabatur ab Achille quaſi paria faciente nam pauloante redierat Hector eius ſpolijs indutus. Vnde dicitur in ſecundo.Hei mihi qualis erat quãtum mutatus ab illo Hectore:qui redit exuuias indutus Achillis:& vt conſpexit currum & corpus amici ſcilicet Hectoris:nam propter affinitatem(duxerat enim ſororem eius Creuſam: propter paria ſtudia & parem virtutem in bello erat Aeneas Hectori pręcipua amicicia deuinctus)& vt conſpexit Priamum tendentem & ideſt protendentem & prebentem manus inermes:dum ſcilicet aurum pro corpore hectoris daret.Et Aeneas agnouit quoq;:ideſt etiam ſe permixtum ideſt implicitum:principibus ſcilicet viris achiuis ideſt gręcis qui buſcum congredi ſolebat:& agnoſcit acies eoas ideſt orientales a tithono & aurora cũ Mẽnone miſſas: & arma.ſ.a Vulcano fabricata Mẽnonis nigri:quia ex ethiopia vbi nigri generantur hoĩes: Amazones. Penthesilea regina illa amazonidũ:furẽs.ſ.martio furore & fœminea ira:ducit.ſ.ĩ alia parte picture:agmina amazonidũ.i.illaꝝ mulierũ.De qbus Lãdinus dicit ſic Hoc gen⁹ mulierũ apud Thermodontẽ Fluuiũ fuiſſe teſtatur Diodorus:quę ſimul cũ viris bellicas artes tractabãt:itaq; quędã ex his regia ptãte potita robore aũt inſignis exercitũ mulierũ inſtruxit & multas gentes debellauit.Q ua fortuna elata ſe e Marte genitã dixit:legeq; tulit vt viri muliebria:mulieres virilia exercerẽt Ipſoſq; viros vt imbelles redderet cruribus brachijſq; inutiles reddidit. Mulieribus aũt dextrã mãmillam vt in pugna expeditiores eſſent inuri iuſſit. A qua re amazones appellate ſunt. Vrbem quoq;

bem quoq; Themiſcyram iuxta Thermodontis oſtia condiderunt. Fuitq; florentiſſimum illarum imperiũ donec tandem Hercules ab Euriſtheo miſſus & vt Baltheum illarum regine referret iuſſus illas collatis ſignis ſuperauit: Hippolytemq; reginam captiuam abduxit. Quo conflictu ita extenuate earum vires ſunt vt aui-
Pentheſi- cinis deinde populis vexate pene ad nihilum redierint. Paucis tamen annis poſt victoriam Herculis Penthe-
ae. ſilea quæ earum reliquie erant regina cõſanguinea cede polluta exulans pro troianis pugnans ab Achille interfecta eſt. Hec Diodo. Herodotus autem ſcribit victas amazonas nauibus a grecis impoſitas: Verum illas cum altum tenuiſſent viros a quibus ducebantur interfeciſſe & in ſcythia nauigandi ad fontes vſq; meotidis delatas primum ad ſcythas liberos: deinde ad mangones perueniſſe cum quibus poſt prelia coiere: & cum maritis tanaim tranſiere: atq; inde natos fuiſſe ſauromatas quorum mulieres ex inſtituto parentum bellica exercẽt. Amazones autem a ſcythis dicte ſunt eorpate ideſt viricide. Nam eorum lingua eor virum & pata interficere ſignificat. Longum autem eſſet ſcribere que a ſtrabone dicũtur. Qui autem geſta Alexandri ſcribũt illum cum Taleſtria amazonum regina concubuiſſe volunt. Hec ille. Ducit dico agmina amazonidum ideſt amazonibus progenitarum: peltis ideſt ſcutis breuibus: lunatis: aut lunis depictis aut in formam lune conciſis: & ipſa ardet .i. ardẽter irruit aut fulminat: in medijs milibus .ſ. grecorũ ſubnectẽs bellatrix id ẽ cũ eſſet bellatrix mamme exerte ideſt interciſe: ab ex & ſero fit exero: vnde frequentatiuum exerto. ſed ſ deponitur quia x precedit: cingula aurea ideſt balteum pulchrum aut reuera aureum: & audet virgo ideſt cum ſit iuuencula & fœmina concurrere viris. hoc autem pinxiſſe putari poſſunt tyrij in gratulationem regine ſue: de qua dictum eſt: Dux fœmina facti.

ASCEN ¶ Hæc dum dardanio æneę &c. Dictum eſt ꝙ reginam operibat atq; expectabat æneas quã vẽturam certis indicijs norat aut quia ſolium eius ornari: aut mundum muliebrem afferri viderat: nunc igitur deſcribitur aduentus regine quæ ad templum venerat ius datura: cuius dicendi conueniens videtur hora: quia dictum eſt Aeneam abijſſe a ſuis vt primum lux alma data eſt: eundo: autem & loquendo cum

do cum

Hæc dum dardanio æneæ miranda videntur
Dum ſtupet: obtutuq; hæret defixus in vno:
Regina ad templum forma pulcherrima dido
Inceſſit magna iuuenum ſtipante caterua:
Qualis in eurotæ ripis: aut per iuga Cynthi

Exercet

Exercet diana choros: quã mille ſecutæ
Hinc atq; hinc glomerãt̃ oreades: illa pharetrã
Fert hũero: gradieſq; deas ſuperninet omnes.
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat dido: talem ſe læta ferebat
Per medios inſtans operi: regniſq; futuris:
Tum foribus diuæ: media teſtudine templi
Septa armis: ſolioq; alte ſubnixa reſedit.
Iura dabat: legeſq; viris: operumq; laborem
Partibus æquabat iuſtis: aut ſorte trahebat:
Cum ſubito æneas concurſu accedere magno
Antea: ſergeſtumq; videt fortemq; cloantum
Teucrorumq; alios ater quos æquore turbo
Diſpulerat: penituſq; alias aduexerat oras:
Obſtupuitq; ſimul ipſe: ſimul pculſus achates
Lætitia metuq; auidi coniungere dextras
Ardebant: ſed res animos incognita turbat.
Diſſimulant: & nube caua ſpeculantur amicti
Quæ fortuna viris claſſem quo littore linquãt:
Quid veniant: cuncti nam lecti nauibus ibant
Orantes veniam & templũ clamore petebant.

SER.

¶Obtutu ideſt aſpectu. In vno: in vnoquoq; ideſt ſingula admirantur. Stipante caterua: ad hoc enim ſequens perti-
net comparatio. Nam comparationes parabolę & exem-
Eurotę. pla non ſemper vſq;quaq; congruũt: ſed modo per omnia
Cynthi. modo per aliquam partẽ Eurotæ: in laconia fluuius eſt.
Cynthi mons in delo in quo nata eſt Diana. Exercet. d.c.
Oreades. Euagatio eſt poetica: nam ad comparationem non perti-
net. Mille: finitus numerus pro infinito. Nam de nympha-
rum numero nõ conſtat. Oreades nymphe montium ſunt
vt Dryades ſyluarum. Quę vero cum ſyluis naſcuntur ha-
madryades. Naiades fontium: vel napeę: Nereides maris.
Verba p locis accipienda. Tacitum: maior taciturnitas eſt affectus. Teren. Vt mecũ
tacita gaudeam. Pertentant: vehementer tentant: alibi le-
uiter: vt blanda viciſſim gaudia pertentant mentem. Mul-
ta enim pro locis intelliguntur: vt impotens: Satis: Minus
Regniſq; futuris. Renaturę Carthagini. Tum.q.d. præci-
pue. Magno eñ ſtudio & labore fores templi fiebant: quas
quibuſdam hyſtorijs inſignibant: vt in. vi. in foribus lętũ
androgeo. Et in Geor. In foribus pugnam ex auro. Aliqui
legunt foribus diuę media teſtudine templi: vt vnum in-
telligas tectum templi & fores. Et ſic ſub medio tecto ſunt
fores: ſed primum melius. Teſtitudine: Camera incurua.
Hoc ſecundum eos qui de ratione templorum ſcribunt fit
Solium. vt cœli imago reddatur: quod conuexum eſt. Armis ſcili-
cet ſatellitum. Solio Solium eſt armarium vno ligno factũ
in quo reges tutelę cauſa ſedebant: dictum quaſi ſolidum
abuſiue ſella regia dicitur. Alte.q.d. in tribunali. Iura: ge-
nerale eſt. Leges: ſpecies eſt. ad Didonis autem pertinet lau-
dem. Trahebat: educebat. Concurſu ſcilicet aphrorum: qđ
formidat æneas incertus qua mente veniant. Penitus: lon-
ge a regina remotos quę res etiam inſolentes cuſtodes litto-
rum facit. Lętitia ꝓpter ſocios liberatos. Metu ꝓpter cõcur-
Diſſimulamus. ſum ardebant: cupiebant: & regit accuſatiuũ & ablatiuum
Res incog. qua affectione eſſent pœni. Diſſimulamus autẽ
Simulamus. nota Simulamus ignota. Sallu. Cuiuſlibet rei ſimulator &
diſſimulator. Lecti: ne penitus oẽs intelligeremus. Si autẽ
lectis

do cum venere & ingrediendo ciuitatem
templumq; conſpiciendo forte tres horas ab-
ſumpſerãt. Et ſi quis dicat non veriſimile non
plus ſpacij fuiſſe inter naues Aeneę & vrbem:
cum nihil de ea viderent. dicere poſſumus ad
hoc dictum eſſe collem fuiſſe medium qui plu-
rimus vrbi imminet: quem Aeneas ſuperare de-
buit priuſq; vrbem videret. Et ſi quis dicat ali-
quanto plus more fuiſſe priuſq; dido aduene-
rit id non magnopere inficias iero: dummodo
ſat tpis quo ea quę poſtea facta ſunt fierent cõ-
cedat. Sed audiamꝰ Donatũ cuius verba ſunt.
Hæc dum: non ſola hęc fuerant picta. Sed ad- Donatus.
uentus regine interrupit ne reliqua conſidera-
re poſſet. Eſt autem vna res quadripertito po-
ſita breuiſſime dicta. Nam vt eſt ſummi orato-
ris res breues late differere: ita & latitudinem
coercere. Regina ad templum: & quia regina.
ideſt procuratrix negocij publici & quia ad tẽ-
plum accedebat meretur excuſationem ꝙ pu-
blice mulier iuuenis ſe viris admiſceret. Reli-
gio ergo & neceſſitas impulit. Vt templi ope-
ra inſpiceret: ad maturandum artifices cogeret.
Latone: tacitum: Occaſione comparationis ex-
preſſit poeta quam læti ſint parentes ſucceſſi-
bus filiorum. Inſtans: vna cura teſtabatur reli-
gionem perficiendi templi. Altera temperan-
tis iuſtitiam oſtendebat. Letam: ex ſucceſſu re-
rum. Tum foribus.d.m.t.t. Septa ar. Niſi ordi-
nato ſenſu queratur intellectus: non poterit cõ-
prehendi. Erit ſatis incertum quid poeta deſcri-
pſerit. neſciret quippe vbi ſederit. Dido & vbi
armis ſepta ſit. Ordinamus ergo ſic. Tum fori-
bus diue ſepta armis media teſtudine tẽpli ſo-
lioq; alte ſubnixa reſedit. Quomodo eſt iudi-
ciorum omnium conſuetudo. Ducuntur iudi-
ces vſq; ad fores ſecretarij ibidemq; officiũ re-
manet. Illi vero ingreſſi ſolium aſcendunt: &
ſedent Omnes igitur qui progredientem co-
mitabantur reginam inermes erant: & armati
ante fores remanſerunt. Illa ingreſſa vbi ad me-
diam teſtudinem ideſt ad mediam aram perue-
nit aſcendit ſolium: & alte ſedit. Iura dabat me-
ritum regine Nõ enim tot viri fœmine paruiſ-
ſent: niſi quia ęgregie in ea virtutes eſſent ſed
ſpecialiter ponit. Iura dabat legeſq; viris. Qđ
non eſt exponendum imperat: ſed cõſtituebat
iura. Precipua ergo laus cũ ſcriberet leges & iu-
ra quia acquieſcebant viri iuſſis fœmine. Cũ
autem a publicis cõſultis ad operam veniebat
oſtendebat equitatem ſuam & in conſulendo
prudentiam. Partibus ęquabat iuſtis aut ſorte
trahebat: quæ ęſtimatione iuſtitie equari pote-
rant diſtribuebat. Que autẽ natura ſua ad ple-
num equari non poterant ſortis iudicio dabat
vt qui grauius onus ſubiret: fortunam ſuam
non reginam accuſaret. Antea ſergeſtum. Eſt
adimpletum quod mater de ſaluis ſocijs dixe-
rat. Diſſimulant: conſilium prudentie vt euen-
tum rei ſpectarent. Que fortuna: quam euaſe-
rant & quam eſſent accepturi. Cuncti non abſo-
lute. Nam cum veniſſent lecti nõ omnes vene-
rant: ſed cuncti qui venerant. Orãtes veniam &
templum clamore petebant non conueniunt. Orantes.
Nam orare eſt eſt p̃cibus petere. Clamare eſt in-
uerecundo ſtrepitu vocem maiorem emittere. Clamare.
Conijciebãt igr̃ clamoribus magna illos vrge-
ri neceſſitate. Hos effundebãt antea q̃ Didonẽ
orare poſſent. Ergo iuſta cã & nõ ſeditione cla-
mabãt. Nã cũ nullus nũciaret Didoni: q̃ intus
erat nõ poterat niſi clamore rem pcipere Dido
Sed poſtq̃ intus fuere: ſeruatum eſt decorũ in
verbis

lectis nauibus legatur. Hyppallage erit. Veniam pacē. pacem ꝓpter incendium nauium: & proprię eſt verbum pontificale. Vnde tu modo poſce deos veniā. & paulopoſt pacemq; p aras exquirunt Dicta autem venia ad eliciendum miſericordiam. Nam ſi quod licet innocens petat, meretur beniuolentiam numinum.

Ordo. verbis cum facta ſit copia Didonis. Ordo eſt. Dum hęc ſcilicet que depicta dixit. Videntur Aeneæ Dardanio ideſt magnanimo & Dardano ſimili miranda ideſt admiratione digna: dū ſtupet & hęret defixus in vno obtutu ideſt aſpectu (quod illi indecorum non fuit: quia nouit ſe non videri ab alijs. vnde dicetur Diſſimulāt & nube caua ſpeculantur amicti) Dido regina pulcherrima forma ideſt per formam eſt enim pulcherrima nominatiui caſus & forma ablatiui) inceſſit ad templum & hoc magna caterua ideſt magno cętu: iuuenum ſtipante ideſt cōdenſe comitante. Qualis Diana exercet choros ideſt choreas in ripis eurote: fluuij illius in laconia aut per iuga ideſt partes illas ſub vertice cynthi ideſt illius montis in delo vbi nata & vnde cynthia dicta eſt: quam ſcilicet Dyanam venatricum deam mille oreades ideſt montium nymphę: ſecute ideſt inſequentes glomerantur ideſt in morē glomeris circumeūt hinc atq; hinc ideſt vtrinq;. Illa ſcilicet dea: fert humero pharetram ideſt ſagittarum quibus in feras vtitur thecam. & gradiens ideſt incedens ſupereminet omnes deas ſup. reliquas: gaudia ideſt letitię intrinſece: pertentāt ideſt afficiūt titillatu quodam pectus tacitum ideſt intima pręcordia. Latone ideſt illius deę matris Apollinis ſeu phœbi & Dyanę. Talis erat Dido (poſſet ordo incipi ſic. Dido erat talis qualis diana exercet &c. tacitum autem pectus dicit aut tacens aut occultum quia intimū) & ipſa lęta ferebat inſtās operi ſe talē. i. longe ſupereminentē: ꝑ medios: aut inſtās opi ꝑ medios quaſi oīm manibus opans: & inſtās regnis futuris ideſt regijs domibus. aut ciuitati ceteris olim dominaturæ. Tū ideſt deinde poſtq; per tranſitum cohortata eſt ad opus perficiendum ipſa ſepta ideſt circundata armis ſcilicet ſatellitū: reſedit ideſt locum ſedendi cœpit in ſupple foribus ideſt veſtibulis diuę ideſt templi Iunoniis: in media teſtudine ideſt conuexitate templi: hoc eſt camera incurua quæ erat in medio templi. Sed queſtio eſt quomodo dicatur conſediſſe in foribus & in medio templi: verū multiplex eſt conſtructio: Nam Donatus ſic diſtinguit: tum ipā ſepta armis in foribus diuę ideſt armatis ſtantibus in foribus diue (non enim armati ingrediuntur templa aut fora vbi iura dicuntur: ſed foris inſtant) reſedit in media teſtudine templi: ſubnixa alte ſolio Seruius aūt vult duplicem eſſe cōſtructionem: priorem ſic: inſtat operi: inſtat regnis futuris tū. i. precipuę inſtat foribus diuę. q. d. cum operi & regnis futuris: tum foribus diue inſtabat (ſed quomodo media teſtudine templi reſedit: ſi nondū eſſent fores ꝑfecte) poſteriorē ſic: forib⁹ diuę ideſt media teſtudine templi: vt vnū intelligas tectū templi & fores: ſed primū inquit Seruius eſt melius vbi diceret Valla prius eſt melius: aut prior cōſtructio melior. verūvt ad ſniam reſpiciam iudicio meo bona eſt ſnia donati. Poſſet tn̄ ſic dici vt intra templum vbi populi cōtemplabantur: vnde teſtudinatum fiebat vt cęlum repreſentaret: eſſent fores diue: hoc eſt ſacelli aut aditi diuę & vt dido ꝓ foribus diue in media teſtudine tēpli reſederit & quaſi dea authore in cōſpectu eius ius dixerit ſtantibus im templo: cum ſatellites in veſtibulis ſtarent: & forte circum ſolium formiduloſe em̄ ſunt mulieres: & p̄cipue timendū erat Didoni: quæ & Iarbam quē defraudauerat & in cuius ditione noua regna moliretur & fratrem Pigmaliona: & populi inconſtantiam vereri poterat. Dicamus ergo ſic. Tum ideſt deinde regina ſepta armis. ſ. ſatellitum ſtantium circum ipſam reſedit alte vt ab omnibus conſpici poſſet: in ſolio ideſt ſede regia ſic dicta ꝙ ex ſolido ideſt integro ligno aut lapide fieret ne quis inſidias moliret̄ eamq; tyranni inuenirent: reſedit dico in media teſtudine templi in foribus diuę. Aut nouiſſimo loco dici poteſt poetam voluiſſe ſeruaſſe ordinem quo ingreſſa eſt. Nā primo ingreſſa eſt fores diuę. i. totius tēpli: ſecundo peruenit ad mediā teſtudinem templi: & tertio illic reſedit alte in ſolio: ita vt ſolium intelligatur in templo fuſſe & templum penitus q̃ fores quę quia foris ſunt dicunt̄. Et dabat. i. ꝓnunciabat & dicebat iura & leges viris. ſ. cū ipſa eſſet mulier quod ſummopere in eius laudē vergebat & equabat. i. equaliter condiuidebat laborem operum. ſ. publicorum iuſtis partibus ideſt ꝓportionibus quas quemq; iuſtum erat acceptare & gerere aut ſi partibus diuidendis dubium erat: cum viri & merita eorum equalia cenſeri poſſent: & labores inequales trahebat ſorte ideſt faciebat eos ꝑ ſortem partes laborum acceptare ne cui iniuria ſit: dabat inq; leges & iura tum quum ideſt quando Aeneas videt Antea virum illum (vnde Seruius prius expoſuit illud. Antea ſi quem iactum vento videat: de hoc viro non inepte) & ſereſtum & cloanthum: & alios teucrorum. i. alios teucros ergo & hi teucri erant: quos ater ideſt caliginoſus: turbo ideſt motus & conturbatus ſeu conturbatio ventorū. Diſpulerat. i. in diuerſas partes pepulerat: toto equore: & quos turbo aduexerat (tamen vt videre eſt reduxerat: aut ipſi ſe) penitus alias oras ideſt regiones: ipē ſcilicet Aeneas princeps: obſtupuit (ꝙ eos quos ſic diſꝑgi viderat videre potuit: quocirca licet ſupius matrem apellauit fugientem nō ſciuit tamen certo matrem eſſe: quia dictum eſt. Et vera inceſſu patuit dea: non tamen patuit omnino venus: ſed Aeneas ſuſpicabatur Venerem: quod quia non certo ſciebat adhuc timuiſſe dicitur: nec in ea queſtione fortiora ſunt obiecta purgatis quod tamen illic Seruius ſentit: & hic obſtipuit Aeneas qui ſi matrem omnino crediḋiſſet q̃ ſe augurij peritam ſignificauerat & ſocios reduces nunciauerat: modo non ſtupuiſſet quod prius futurum certo ſciuiſſet. Attendendus eſt ergo animus poete nec temere cēſendus) ſimul ideſt pariter: & Achates comes eius obſtupuit ſimul ideſt vno impetu: quia tanto miraculo fuit res vt ſimul obſtuperent: ſed dicitur Achates perculſus ideſt attonitus aut perculſus ſtupore: quod Aenęę non competit: qui vir prudens & aduerſa ſine animi perculſione tolerare potuit: & lęta conſpicere. Nam non minus exanimaſſe legūtur lęta q̃ aduerſa: ſed illa p̄cipue mulieres hęc viros: obſtupuit ergo Achates ꝑculſus & letitia: ꝓpter eorum liberationem ac ſalutem & metu: ꝓpter concurſum qui aliquid mali pre ſe ferebat: ipſi autē ambo auidi ideſt cupidi coniungere dextras ardebant ideſt vehementer cupiebant: ſic tamen vt affectioni ſeu paſſioni dominarentur: vnde ſequitur: ſed res incognita ideſt quia neſciebant quid ſibi ille concurſus vellet: & cur ſic concurrerent: turbat animos ſcilicet Aenęę & Achate: & ideo diſſimulant ideſt ſimulant ſe nō vidiſſe ſocios & ipſi amicti nube caua ideſt aere circumſepto ſpeculantur ideſt quaſi e ſpecula ideſt altiore loco vnde tute proſpicere poſſint: proſpiciunt: quę fortuna ſupple ſit viris ſcilicet ſic concurrentibus: quo littore linquant pro liquerant claſſem: aut linquant. i. liquiſſe velint: quid ideſt ad quid veniant proveniebant. aut ſe veniſſe velint: nam cuncti ibāt lecti ideſt delecti aut ex ordine nauibus ſcilicet ſuis ſubauditur de more poetico: orantes ideſt implorātes veniam ideſt gratiam & miſericordiam vt liceat in aliena terra antiſper conſiſtere dum claſſem reficiant ac dominum querāt & petebant templum ſcilicet Iunonis a Didone conſtructum clamore, ſcilicet magno. Poſſet intelligi cum comitantiam notans: vt ſit petebant templum cum clamore ideſt ſimul clamabant: ſed magis propria eſt ſignificantia & vehementior ſi caſus inſtrumentalis intelligatur vt ſit petebant templū clamore: quia clamorē

premittebant

premittebant qui templum cõcuteret vehementia aeris percuſſi priuſq̃ adeſſent: nam verbum a verberando dictum volunt q̃ ex aere percuſſo ictu lingue generatur. Itaq̃ & pedibus & clamore petebant templum. de qua re ſatis ſubtiliter diſſerit Donatus: vt viſum eſt.

Poſtq̃ introgreſſi & coram data copia fandi:
Maximus Ilioneus placido ſic pectore cœpit:
Ilioneus ¶ O regina: nouam cui cõdere Iuppiter vrbẽ
Iuſtitiaq̃ dedit gentes frenare ſuperbas:
Troes te miſeri ventis maria omnia vecti
Oramus: prohibe infandos a nauibus ignes.
Parce pio generi: & ꝓpius res aſpice noſtras.
Non nos aut ferro libycos populare penates
Venimus aut raptas ad littora vertere p̃das.
Non ea vis animo: nec tanta ſuperbia victis.
Eſt locus: heſperiam graij cognomine dicunt
Terra antiqua potens armis: atq̃ vbere glebæ
Oenotrij coluere viri: nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem
Huc curſus fuit.
Cum ſubito aſſurgens fluctu nymboſus oriõ
In vada cæca tulit: penituſq̃ ꝓcacibus auſtris
Perq̃ vndas ſuperante ſalo: perq̃ inuia ſaxa
Diſpulit: huc pauci veſtris adnauimus oris
Q d' gen⁹ hoc hoĩm: q̃ ve hũc tã barbara morẽ
Permittit patria: hoſpitio ꝓhibemur harenæ.
Bella cient: primaq̃ vetant cõſiſtere terra.
Si genus humanũ & mortalia temnitis arma:
At ſperate deos memores fandi atq̃ nefandi.

SER. ¶ Maximus. rebus omnibus. Nam nihil addit. Dat aũt ei eloquentiã: quia Homer⁹ Mercuriũ fauentẽ in pugna phorbanti patri inducit. Placido. p. more ſuo vno ſermone habitũ future orationis exprimit. O regina: oratorie id ei dat quod impetrare deſiderat: Nam eam per laudẽ beniuolã reddit Iuſtitia: conſiderauit ſexũ: Nec ẽm virtutem dicere poterat. Frenare. Sic cõtra. Et numide infreni cingunt Miſeri: ne ad populationem veniſſe crederet more latrocinãdi qui tũc vigebat: Maria: per maria. Vecti. vt oſtendat non ſponte veniſſe Pio generi: rhetoricũ eſt: vt quoties p̃ſentes perſonæ ſint ad alias confugiatur. Propius: vicinius. vt tanq̃ victi cõſideremur. non vt veluti Paris qui iuit raptũ Helenã. ſic enim veritas hiſtoriæ eſt. proptereaq̃ a marito recipit meruit. Vnde Vergilius alibi Me duce Dardani⁹ ſpartã expugnauit adulter. Populare: populo & populor antiqui dixerũt: vt populatq̃ ingentẽ farris aceruũ: nunc deponẽti vtimur Nõ ea vis. ideſt poſſibilitas: argumẽtũ ab impoſſibili. Eſt locus / heſpe. cõparatione orbis totius Italia locus eſt: heſperiæ duæ ſunt. Vna hiſpania: Altera Italia: cum autẽ ſimpliciter dicitur heſperia Italia eſt: ſi additur vltima eſt hiſpania q̃ in occidẽtis fine eſt. Hora. Q ui nũc heſperia ſoſpes ab vltima. Et eſt dicta hæc ab heſpero ſtella occidentali. Italia vero dicitur heſperia ab heſpero fratre Atlantis: qui pulſus a germano Italiã tenuit eiq̃ nomẽ priſtinę regionis impoſuit ait Hygini⁹. Antiqua. nobilis Vbere vbertate. Laudat fertilitatẽ & potentiã Italię: ne africam petiſſe videant̃: Oenotrij: colu. deeſt quã Oenotria ãt vel a vino

Heſperia

ASCEn. ¶ Poſtq̃ introgreſſi &c. In hac parte habetur oratio ilionei ſane diſerta & elegãs vt Donatus ĩtelligẽtibus adamuſſim ꝓbat: q̃ ilioneo competit q̃ phorbãti patri eius. Mercurius q deus facũdie eſt (vñ Hora. Mercuri facũde nepos atlãtis & cetera) in bello troiano fauiſſe ab Homero dicit̃. Verba Donati ſunt. O regina magna omnino arte ſcribit. Primo pĩcipia ſumma breuitate ſubiũgit q̃ tñ plurima neceſſaria cõtinent: primo perſonam didonis laudat Subtilẽ obiurgationẽ non omittit: & ipſa obiurgatiõe beniuolã reddit: inhumanitatem & ſuperbiã reijcit in alios. Ipſam iuſtã dicit: ne eã ledat a qua auxiliũ poſtulat. Veniebat igit̃ icognitus ad incognitã vñ ignar⁹ omniũ cõiectura rimat̃ quomõ aliqua laude illam ſibi beniuolã faciat. Suſpitione aũt debuit duci: cũ hoĩes impij eſſẽt ipſam quoq̃ q̃ imperaret iiſdẽ moribus eſſe: ſed de illis apte dixit: Partẽ vero huius meliore rõne argumẽtãdi correxit: tñ illã obliq̃ tangit ex aliena. i. ex ſuorũ reprehẽſſiõe cõfuſam. Collectis igit̃ contrarijs omnibus cõponit̃ duobus verſib⁹ plena laudatio. O regina: a difficultate laus. Difficile eſt ẽm feminã regnare. nouã cui cõdere: alia magna laus q̃ femina faciat: quod difficulter viris euenire ſolet: duo ergo miracula. Primũ regnat mulier. Secundũ cõdit vrbem: Addit tertiũ: vt regat hoĩes: quibus natura parendi ſtudiũ denegauit. Et ſic oſtendit plenam afrorũ feritatẽ. Mali aũt hoĩes nõ paribus: ſed cõtrarijs ſuperant̃ humanitate ſcilicet regẽtis & volũtate. Q uas in Didone fuiſſe colligit. Ilioneus q viutperãdo incolas immanitatis laudat eã. quã oſtendit humnitate complere id ad quod alij impoſitis frenis impellunt̃. Troes te miſeri. collecta ratione principiorum q̃bus mores incolarũ vituperat: & reginã laudat. purgat troianos ne violẽtiam iuſte paſſi eſſe videant̃. Ergo q̃ cito & q̃ euidenter expreſſit perſonã & fortunã. Miſeri. p hoc oſtendit miſeros nihil audere poſſe. vel potuiſſe cõtra Didonẽ. Ventis vecti ergo nõ ſponte venerãt: prohibe ſimili breuitate ſummam petitionis ponit iuſtã & ſine preſtantis detrimẽto. q̃bus vel duriſſimus flectatur Poſita aũt ſunt tria ne incẽderent̃ naues. voluntatem & neceſſitatẽ abeundi. & caſu veniſſe. Pio generi. reus erit. q pio nocebit. & maior noſtra eſt pietas q̃ illã natura ſanguinis ducti non cõſtricti lege ſeruam⁹. Propius res aſpice noſtras. tertia petitio generalis. vt quicq̃d ad commodũ noſtrũ ſpectat preſtes. Q uã rẽ honeſtius nõ ponẽdo ꝑ ſpecies amplexus eſt. Eſt locus. & locorũ & hominũ Carthaginis plena deformatio. ſed nõ aperta Dicit ergo Tendebamus in italiã fertilẽ terrã & potentẽ fortibus viris & bonis. Itaq̃ non veniſſemus ad ſolitudines has: & ad feros hoĩes: niſi tẽpeſtate coacti. Ergo nõ eſt ſtudiũ in nobis violentie inferẽde. Deſcriptio aũt naufragij mouet miſericordiã & cũ oĩa violẽtie q̃ obijci poſſent purgarit retorquet inuidiã in calũniãtes vſus antiqua tegoria. Dicit ẽm non nos fecimus: ſed tui in innoxios violẽti fuerũt Pauci: & miſericordiã captat: & ſuſpitionẽ violẽtie remouet. Q uod genus ſub querelis & accuſatione tyriorũ ſuã tenet laudẽ: nã qui alienos mores grauiter rephendit: ab iis ſe alienũ demonſtrat

DONA.

monſtrat:adeo aūt diſplicēt mores:vt mores non inueniat.Omnes eñ feros īmanitate vi⸗cerūt tyrij.Q ueve.h.cui⁹ regionis eſt tā ſeua barbaries q̄ eſt tue.Nomē ergo qui eos appel lare nō iuenit.Exemplū non reperit:qd erat grauius: potuiſſent. n.defendi a ſimilitudine alterius gentis Hoſpitio harene: qd ergo face rent ſi hūano more tectorū peteremus hoſpi⸗tium.Bella.c.nō patiunt:ſed inferūt:nec leui ter prohibēt:ſed bellātiū more vtunt armis. Prima terra:vel q̄ prima naufragos ceperat poſt naufragium:& captat miſericordiā. Vel prima.i.littus q̄ terra prima eſt e mari egreſ⸗ſis:vt ſociet illud hoſpitio ꝓhibemur harene Cum aūt de tyrijs conqrit etiā conqrit de Di done q̄ illos regit.Deinde relicta hac ſubtili⸗tate.aperte Didonē taxat dū dicit Tēnitis &

Ordo. ſperate:& nō tēnunt& ſperāt.Ordo eſt.Poſtq̄ ſup.Troiani illi de qbus iā dictū eſt Anteus ſcilicet Sergeſtus Cloanthus & reliqui intro⸗greſſi ſcilicet ſūt ad Didonē vñ patet Aeneā adhuc foris ſtetiſſe:ſed ingreſſus eſt poſt eos vt finē rei videret:&copia.i.facultas fandi.i. loquendi:corā.i.in pſentia regine:data.i. con ceſſa.eſt Ilioneus maxim⁹orator iter eos:non maior tamē in ceteris ſaltē Aenea:cepit ſup. orare ſic pectore placido.i.ſummiſſo& humi li quale eſt placidis.O regina cui iuppiter de dit.i.cōceſſit.q.d.quod nobis promiſſum ab eo ſperamus dūtaxat: cōdere vrbem:& frena re iuſtitia gentes ſupbas:nō eñ potuit de eis iuſte conqri niſi eas iniuſtas criminaret:nec a didone ſalutē & malorū remediū ſperare niſi eam iuſtā pdicaret.prudēter ergo vtrūq; dicit & eos iniuſtos q naufragos tā īhumaniter tra ctarēt & eā iuſtam q̄ eos iuſtitia frenaret. nos troes miſeri vecti.i.tranſuecti: aut vecti ſup.

a vino optimo.quod in italia naſcit dicta eſt:vel vt pla⸗cet Varroni ab Oenotro rege ſabinorū.Fama: ſubintelli gendum eſt:eſt:Minores:maiores & minores cū de gene re dicim⁹ ſingulari caret.Italiam:italus rex Sicilie vbi re gnauit Turn⁹ venit:& a ſuo noīe appellauit:vñ eſt.fines ſuper vſq; ſicanos Orion . Oenopius filijs carens a ioue Neptūno & Mercurio/q̄s hoſpitio acceperat:petijt:vt ſi bi filios cōcederent.Illi vrina intra coriū bouis ſibi imo lari iuſſerunt vt obrutū terra cōpletis maternis mēſibus ſolueret.Inuētuſq; puer q ab vrina ουριωη eſt appellatus: &dorica lingua factum eſtvt ου diphthōgon i o verteret Et quis o naturaliter ſit longa:iuenit aliqñ breuis vt hic quia detrahit v.& o breuis remanet. Orion igit venator factus dū vellet cū Diana concūbere eius ſagittis ſecūdū Horatiū.ſcd'm vo Lucanū imiſſo ſcorpiōe perijt. Veriſi milius eſt ſcorpione intereptū:quo oriente occidit.& ga ſua magnitudine plurib⁹dieb⁹ orit.ꝓptereaq; etiā apud peritos incerta eius tēpeſtas eſt.Dictus eſt cū ſubito aſſur gens:vt excuſet nō præuiſa tēpeſtas.Fruſtra aūt qrit cur commemoret.Orion.cū a iunone ſit mota tēpeſtas. Nā Ilione⁹ iſta nō nouit q̄ poeta p muſam cognouit:&cōſtat numina niſi mutata occaſiōe nocere nō poſſe/qd' Verg. vbiq; obſeruat.Cæca.icognita:latētia.Procacibus: pſe⸗uerantib⁹.ꝓcax petax ē.Procare eñ petere:vñ ꝓci.ſupe rante.ſ.eleuato & in vndas diuiſo. Salo: eſt eñ ſalū ſali. Inuia aſpera & imania:vñ & Dido q̄ vis imanibus.a.o. Nam nō ſuos : ſed naturā littoris culpat. Q d' gen⁹.rhe⸗torice mores vituperatur⁹ nō ad Didonē loqt:ſed ad ter tiam ſe cōfert perſonā.Hoſpitio.p.a. Vt alibi Littuſq; ro gamus.Occupātis eſt eñ poſſeſſio:littoris:vñ oſtendunt crudeles q etiā a cōmunib⁹ ꝓhibent.Prima.i.in littore: vt tuq; o cui pria ferentē.F.e.t.Mortalia.a.mortalē poſſi bilitatem.Arma.etiā cōſilia ſignificāt.Sperate: abuſiue timete.Memores.nā ſi nō ſtatim puniūt ſunt tñ mēores: Horatius Raro antecedētem ſceleſtū deſeruit pede pœna claudo.

Italus. — Procax — Vltio deorum.

per omnia maria:vt nō ex iſtituto aut deliberato animo illuc veniſſe:ſed violēter appulſos eſſe itelligat oramus te ꝓhibe ignes infandos.i.deteſtabiles & nepharios:a nauibus.ſ.noſtris:parce generi ſup. noſtro pio.i.qui etiā a genere pij ſumus:& aſpice res noſtras propius.i.circūſpectius & cū maiore attētione ac cō miſeratione q̄ ex pcordijs ꝓcedit:vñ miſericordia dicta eſt. Aſpice inquā res noſtras.i.iſtitutū & occeptū noſtrū:quia nos nō venim⁹(pteriti eſt tēporis prima longa & ſecūda breui:cū cōtra in pn̄ti ſit)aut popu⸗lare.i.ad populandū aut poplatū hoc eſt ad ſpoliandū populati: hoc eſt p ſingulos populos.penates.ideſt deos domeſticos & theſauros:libycos.i.libycorū populorū:hoc eſt ſupellectilē & theſauros eorū ferro.i. violentia armorū ac graſſatione:aut vertere.i.vt auertamus pdas.ſ.pecoris & armētorꝝ:raptas.ſ.a domi nis ſuis:ad littora.ſ.maris e quibus impellant in naues vt auehant.Ea vis.i.violētia nō ſup. eſt aīo ſup. noſtro.nec tanta ſuperbia eſt victis.i.nobis q victi& profugi ſumus verū vt ſcias qd ptendamus aut quo profecti ſimus. Eſt locus ſup.quē aut quā graij dicūt heſperiā:cognomine.i.p cognomētū ab heſpero du ce aut etiā a ſtella Veneris(quaſi iuſte innuat eā patriā ad Veneris ꝓgeniē ptinere)Eſt inquā locus in he ſperia q̄ eſt terra antiqua.i.nobilis:cū noua eſſe nō poſſit:nā oīs terra antiqua eſt:vñ addit potens armis atq; vbere.i.fecūditate glebe.i.terre pinguis.(habet ergo ea q̄ caput acris equi i carthagine ſore portēdit

Oenotr⁹. vt viſum eſt)Oenotrij.i.viri ab Oenotro rege q ex arcadia in italiā venit(vñ Lādinus.Ex arcadia decē & ſeptem etatibus an̄ Troiā obſeſſam nauigauit Oenotrus Lycaonis filius:q quintus erat ab Aegeo & phoroneo q primi i pelopōneſſo regnarūt.& venit cū ſuis in italia nō ſatiſfaciēte ſibi i grecia portione:

Peuceti⁹. Nam cū eſſet Lycaoni viginti duo filij i totidē partes diuiſa erat arcadia: venit & cū eo Peucetius vnus ex fratribus:ſed Peuceti⁹ ſedes ſupra mōtes iapigios cōſtituit:ab eoq; Peucetij ſūt noīati . Oenotr⁹ aūt cū maiori excercitu in ſinū q ex accolis auſonijs auſon dicebat enauigās:oram multā occupauit: eāq; Oeno

Aborigines. triam vocauit:& populos enotrios vt apparet i ſophoclis tragedia Triptolemo.Si aūt aboriginibus po⸗pulis greca origo fuit ſicuti Catoni & Sempronio placet: Oenotri ꝓgeniē fuiſſe arbitrabor:Hec ait Dio nyſius Halycarnaſeus:q Oenotri ꝓgeniē ſic ponit. Aegeus & Phoroneus primi i pelopōneſſo regnarūt: Phoronea filia fuit niobe . hec ex ioue Pelaſgū peperit. Aegeo aūt fili⁹ fuit Lycaon:& Lycaonis dyanira ex ea vero & Pelaſgo alter Lycaon q Oenotriū genuit Sola aūt Oenotria vt ait Strabo Italia olim appel lata eſt:hec ille.Licet ergo greci vinū dicāt œnō meli⁹ tñ ab œnotro œnotriā dictā putabim⁹)œnotrij igit viri ab Oenotro ꝓducti coluere ſup.hāc terrā:nūc fama ſup.eſt:minores.i.poſteriores dixiſſe.i.denomi⸗naſſe:gentē italiā.i.italicā:aut denominaſſe italiā & gentē.ſ.italicā:aut italos:de noīe ducis.ſ. itali:curſus fuit ſup.nobis iſtitutus:huc.i.ad hāc regionē:hoc eſt ad italiā(nō igit fuit Didoni iuſta q̄rela cū Troiani illinc abirēt:qa id pdixerāt)fuit iquā curſus nobis huc.i.in hāc quā memoraui regionē:ſup.tūc cū.i. qñ: orion.i.ſydus orionis:nymboſus.i.nubiloſus & nubes colligēs: aſſurgens fluctu ſubito.i. ex improuiſo nobis oborto tulit nos i vada ceca.i.q̄ videri nō poterāt.(Id a īt dicit neſcius quid a iunone actū eſſet vt ſentit Serui⁹:aut qa nō cōgrueret etiā ſi ſciret id i tēplo iunonis dicere:de orione quoq; ſic dicit Lādinus.

Orion. De orione iā audiſtis Seruiū. Alij tñ dicūt cū Diane ſe comitē i venatiōe dediſſet& cū omnē ferā ſuperare auderet.terra eū ſcorpio imiſſo interemit.Diana i ſydus celeſte tranſtulit & canem ſuū ſyrū Seruius alibi

huc

ait hunc Oenopionis filiū habitū virū imēſe ſtature & venatorē. Verū cū oenopionis filiā violare vellet ab eo lumib⁹ priuatū q ide ab oraculo accepit ſi lumia recupare vellet p mare ita ad oriētē tēderet vt ſin⁹ oculoꝝ ſoli ſemp opponeret: ſic ergo duce ſene ad cyclopas acceſſit: & ab vno eoꝝ humeris īpoſit⁹ iuſſa oraculi pegit & lumia recupauit. Theodōti⁹ ait eū Oenopionis ſicilie regis fuiſſe filiū & a venere p qete admonitū vt eius q ſibi pria obuiā fieret mulieris cōcubitū peteret: Surrexiſſeq; ex antro ac ſororē Candiopeiā q & ipſa venatrix eſſet obuiā factā cōpreſſiſſe: ex ipſaq; Hypologū genuiſſe. Hic idē mox ob hoc exul factus iubēte oraculo vt i orientē tēderet cū cādiope & filio i Thraciā enauigauit: Ibiq; ſubactis incolis Neptūni filius habit⁹ eſt. Higi. aūt de cōfiguratiōe ſyderꝝ ait illū ab iundatiōe aquaꝝ grece Orionē dici: ꝙ eius tpe hyems habeat ortū & mare ac terras tēpeſtatib⁹ turbet. Latini eū iugulā dicūt ꝙ ſit vt gladius armatoꝝ fulgore ſtellaꝝ terribilis q ſi fulget ſerenitatē. ſi obſcurat tepeſtatē portēdit. Heſiodus illū Neptūni filiū ait: a q accepit. vt mare ita vt terrā pambulare poſſet. Hūc Oenopi⁹ ob vitiatā filiā Meropē excecauit ille i lemnū pfect⁹ & a vulcāo caballo accepto ad ort⁹ ſolis prexit. ac ab eo lumē recepit: voluit vlciſci. Oenopiū: ſed cū ilie a ciuib⁹ ſuis occultaret i cretā pfect⁹ ē. verū cū nullā ſe ferā relicturū miaret. tell⁹ idignata ſcorpiū extulit q eū iteremit: ſed a ioue ob vtutē ſuā i aſtra relat⁹ ē. Habet āt has ſtellas: i capite tres ſed media eſt ceteris ſplēdidior. in ſingulis humeris ſingulas claras i dextro cubito obſcurā vnā: in eadē manu vnā i zona tres: in gladio quē manu tenet tres: i ſingulis genib⁹ ſingulas. Hec ille. Cū igit orion nymboſus. i. ſydus orionis nymbos excitās aſſurgēs ſubito fluctu tulit nos i vada ceca: & diſpulit nos auſtris penit⁹. i. oīno pcacib⁹. i. ptinacib⁹ & iprobe pſeuerātibus q;. i. ſimul pvndas. & hoc ſalo ideſt mari ſupante. i. ſe erigentē: & p ſaxa inuia. i. inter q nulli patet via. Quod. i. quale eſt hoc genus hominū ve pro vel q patria tā barbara pmittit hūc morē. ſ. naufragos pſequēdi: nos phibemur hoſpitio harene. i. nō pmittimur i harena q oibus cōmunis eſſe debet: habere ſtationē & modicū hoſpitari: ſup. ij. populi: cient. i. excitāt & prouocāt bella: Ob cōſimilē em rē dicit troia prius deleta: qa. ſ. herculi appulſo cū argo nautis aquā recentē negaſſent: & vetant cōſiſtere terra prima. i. pxima mari: Si vos tēnitis. i. cōtēnitis & vilipēditis genus humanū. i. etiā ſi neminē mortaliū formidetis: & ſi tēnitis arma mortalia. i. a mortalib⁹ illata q fragilia ſūt: at. i. ſaltē ſperate. i. timete: ſicut etiā a Iuuenale ponit: aut reuera qa duo dicit: qꝛ alterꝝ ſperandū eſt bonis alterꝝ timendū malis. & i talib⁹ meliori reſpōdem⁹ potius dixit ſperate q timete: nam boni debēt ſperare deos memores eſſe fandi. i. liciti & digni de quo plura dicant. & mali timere deos memores eſſe nefandi: ſed qa potius voluit vt Dido p fando. i. licito: pmia ſperet: q p nefando. i. illicito punitionē dixit: ſperate deos memores eſſe fandi atq; nefandi vt ſit dare cōceptionē nedū i accidētibus ſed etiā in rebus ſignificatis: iō aūt minat deos vltores: qa vt ſeqt rex erat Aeneas nobis q. ſ. deoꝝ ſanguine cretus & eorum obſeruantiſſimus ſemper eſt habitus.

Rex erat Aeneas nobis: quo iuſtior alter
Nec pietate fuit: nec bello maior & armis.
Quem ſi fata virum ſeruant: ſi veſcitur aura
ætherea: neq; adhuc crudelib⁹ occubat vmbris:
Non metus: officio nec te certaſſe priorem
Pœniteat. ſunt & ſiculis regionibus vrbes:
Armaq; : troianoq; a ſanguine clarus Aceſtes:
Quaſſatam ventis liceat ſubducere claſſem.
Et ſyluis aptare trabes: & ſtringere remos.
Si datur italiam ſocijs & rege recepto
Tendere: Vt italiam læti: latiumq; petamus:
Sin abſumpta ſalus: & te pater optime teucrū
Pontus habet libyæ: nec ſpes iam reſtat Iuli:
At freta ſicaniæ ſaltem: ſedeſq; paratas
Vnde huc aduecti: regemq; petamus Aceſtem

Poeta. ¶ Talibus Ilione⁹ cuncti ſimul ore fremebāt
Dardanidæ.

SER. ¶ Rex erat Aeneas: pietas pars iuſtitiæ: ſed naturał. Nūc ergo dicit qua parte ſit iuſtus. i. pietate. Bene aūt laudat & pietatē quā a Didone ipetrare intēdit & vtutē q vult timeri. Bello & ar. Nō eſt iteratio. Nā bellū & cōſiliū habet. Arma tm in actu ſūt. Nō metus. vult eā nō timere ne hæc inaniter pſtet. Pœniteat: nō parū videat prima beneficia pſtitiſſe cū poſſis maiora recipere. Aceſtes Troiano a ſanguine cū Laomedō pmiſſam murorū mercedē Neptūno & Apollini denegaſſet Neptūn⁹ iratus cetos Troiā imiſit quo eā vaſtaret. Apollo aūt cōſultus & ipſe iratus pperā reſpōdit obijciēdas beſtiæ nobiles puellas. Qd cū fieret timēs

¶ Rex erat Aeneas nobis &c. Docet vt dixi Ilioneus cur minatus ſit deos vltores fore: qa ſ. regē tā piū habuerāt vt dij vltionē p eo ſūpturi ſint ſi ſublatus fuerit: & tā potentē vt ſi ſuperuixerit ipe vltionē facere poſſit de iniurijs & pmia referre p beneficio: qd idē & Aceſtē poſſe clā inuit. Sed donatū audiam⁹ diſſerentē ſic. Rex erat. In hoc vtutes animi laudat. ſ. iuſtitiā & pietatē & corporis. ſ. fortitudinem: q eſt in exercitatiōe bellādi. Vult em pro benefactis cōſimilē vicē pmittere q eſt a iuſtitia & pietate & pro iiuria vltionē q eſt a fortitudine. Quē ſi fa. vi. q pulchre variādo. Idem eſt ſi viuit tripliciter pfert. Magna aūt arte parua petit & magnā remunerationē pro mittit & audientē terret nā cū demōſtramus poſſe multū pdeſſe intelligit aſſerere poſſe & multū nocere ſi res exigat. hoc mō ſi Aeneas viuit: nihil nobis eſt metuendū. ſin cōtra habemus Aceſtē regē magnū & opulentū viris armis diuitijs. His ergo pponit ſpē & ingerit metū. Quaſſatā ventis: igerit ſummā petitionis nō oneroſam dāti. ſ. vt liceat i ſyluis reſarcire cōuulſas naues vt poſſit ſi viuit Aeneas in Italiā tēdere. Sin aūt nō viuit i ſiciliā. Si te pater: ex apoſtrophe captat cōmiſerationē Didonis. ¶ Ordo eſt. Rex erat nobis Aeneas. ſ. nomine nec. i. & nō: quo alter nō fuit. ſ. dū hic viueret: iuſtior pietate. i. quantū ad pietatē i ſuperos & parentē q̄uis forte iuſtitia diſtributiua q ſuū cuiq; ius adiudicat alter maior fuerit: nec alter fuit maior bello. i. rebus bellicis vt cōſilio & prudētia: & armis. i. exercitio bellandi. Si quis tn Hectorē meliorē dicat armis fuiſſe q Aeneā: poſſent oia copulatim legi: vt ſit propoſitio cathegorica de copulato extremo nō copulatiua: nā licet inueniēdus ſit maior iuſticia vn ipſe Aeneas dicturus ē i ſcdo. Occidit & peleus iuſtiſſim⁹ vnus Qui fuit i teucris & ſeruātiſſim⁹ eq: & maior bello & armis: vn idē in eodē ad Hectorē. O lux dardanie ſpes

ASCEn. DONA. Ordo.

nie ſpes o fidiſſima teucrũ &c. vbi hector Si pergama dextra defendi poſſent etiã hac deſenſa fuiſſent: tñ nõ eſt dandus q maior fuerit ſimul & iuſtitia & bello & armis hoc eſt q in his tribus Aeneã ſuperet: Quẽ viꝝ ſi fata ſeruant ſup. nobis aut iperio illi ꝓmiſſo: ſi veſcitur aura etherea i. ſi viuit adhuc reſpirãdo in ethere hoc ẽ regiõe nr̃a nec occubat .i. iacet obuolut⁹ vmbris crudelib⁹ .i. ipſum crudelit̃ & impie detinẽtib⁹ cũ nobis tã neceſſari⁹ ſit an crudelib⁹ .i. iexorabilib⁹ (legẽdũ ãt ẽ occubat nõ occupat. nã occupo accuſatiuũ efflagitaret cũ ſit actiuũ ꝟbũ. occubo aũt abſolutũ eſt & prime cõiugatiõis qđ tertie fieret ſi ſuſciperet m litterã vt occũbere) nõ met⁹ ſup. ſit

timens Hippotes quidã nobilis filiæ ſegeſtæ cũ Laomedontis regis Heſiona iã orta ſeditiõe eſſet mõſtro expoſita ipoſuit eã naui ac miſit quo ſors ferret: Hæc ad ſiciliam delata a crinoſio fluuio quẽ criniſum Vergi. licẽtia poetica vocat cõuerſo in vrſum vel in canẽ cõpreſſa edidit Aceſtẽ. q ex mr̃is noĩe Segeſtã vrbẽ cõdidit. Subducere .i. terrã trahere. Deducere ãt i mare mittere vt deducũt naues ſocij. Aptare: aptas legere: Strigere aut defrõdare: vt agricole ſtringũt frõdes: aut fractos colligare. Socijs & rege recepto: ſylleſis ꝑ nũeros vt hic illi⁹ arma Hic curfuit. Salus Aeneas q ſal⁹ noſtra eſt. Spes i ecte ꝓpter ẽtatẽ Sedeſq; paratas ꝓpter Aceſtis cognationẽ Regẽ: q nobis eſt futur⁹ rex: aut qui rex eſt. Ore: nã & armis ſit fremit⁹. Ore ergo cõſentiebant Deducerẽ

nobis. nec peniteat .i. parũ videat̃: aut doleat: te certaſſe .i. ꝓuocaſſe nos ꝓpter eũ: priorẽ .i. priuſq; aliquid mereremur: officio .ſ. pietatis aut beneficẽtie. hoc eſt beneficio: ſed hũanitatẽ & beneficẽtiã exhibere profligatis cum i reliqs beneficiũ dicat̃: põt i regib⁹ officiũ vocari: cũ illis id ꝓpriũ ſit mun⁹. Et ſi Dido forſtaſſe dicat ſi ita eſt vt p̃dicatis rex veſter perierit: qs ergo beneficiũ repẽdat aut vim repellat: dicit Ilione⁹ Sunt & .i. etiã ſiculis regionib⁹ vrbes .i. etiã ſicule regiones habẽt vrbes nobis fautrices: & arma ſũt ſup. etiã ſiculis regionib⁹: & Aceſtes clar⁹ a Troiano ſanguine. vt ſicut ꝑ vrbes & arma oñdit poſſe auxilari: ita ꝑ neceſſitudinẽ ſanguinis doceat̃ velle debere: liceat igit̃ ſubducere .i. ſurſum ducere: & in littus ſiccũ trahere / claſſem quaſſatã ventis & aptare trabes .ſ. claſſi idoneas ſyluis .ſ. deſertis: & a nemine adhuc occupatis: ſi quidẽ id Ilioneus iã ꝑcepit vt potuit & liceat ſtringere remos .i. ſtringẽdo ramalia aut minores arbores facere remos: ſtringere aũt & defrõdare & corticẽ detrahere: vt ſi datur tẽdere Italiã: ꝓ in italiã: rege recepto & ſocijs ſup. receptis: nos petam⁹ leti: qa ſocijs & rege recepto & claſſe iſtaurata (Semꝑ aũt ad bonum omen leti petebãt Italiã: vt vix e cõſpectu ſicule telluris i altũ vela dabãt leti: & in tertio. Italiã leto ſocij clamore ſalutãt. Et in ſexto Anchiſes ad Aeneã. Quo magis italia mecũ letere reptã) Italiã & pro .i. latium .i. potiſſimũ eã partẽ vbi latiũ eſt .i. regio i qua Saturn⁹ latuit: Sin .i. ſed ſi ſalus eſt aſſumpta .i. ablara ablato eo a q̊ ſal⁹ nr̃a depẽdet: & pont⁹ libye .i. mare libycũ habet te o optime pater teucrũ: ꝓ teucrorũ hoc eſt te o Aenea q ob pietatẽ & paternã affectionẽ i tuos pater poti⁹ q̃ rex merebaris dici (vnde alludit poeta ad ſtatũ Romanũ q ſua tẽpeſtate erat: nã gaudebãt dici pricipes .i. primi patrũ: aut p̃res: p̃rie nõ reges nõ domini q primi erãt in rep. vt cõſules ac iperatores ſummi: ꝑ apoſtrophen aũt .i. cõuerſionẽ ſermonis ad abſentẽ captat cõmiſerationẽ vt Donat⁹ edocuit) nec ſpes iuli .i. de iulo reſtat reliq̃ aut ſupſtes: hoc eſt ſi etiã iulus extinct⁹ eſt cui regnũ debebat̃ (vñ eſt Et ſpẽ ſurgẽtis Iuli Quẽ regno heſperio fraudo) At .i. certe petam⁹ ſaltẽ (ſi nõ aliud dat̃: tractũq; eſt a ſe dedẽtib⁹ q cũ aliud petere nõ auderẽt ſalutẽ petũt: ſed ꝑ ſyncopã corruptũ vocabulũ i aduerbiũ migrauit) freta .i. maria ſicanie .i. ſicilie: & Aceſtẽ regẽ ſicilie q & nobis rex futur⁹ ẽ. Ilione⁹ ſup. orabat (nã vt ipſe fremuiſſe dicat̃ nõ placet: eo ꝙ p̃miſſum eſt placido ſic pectore cepit) Ilione⁹ igit̃ orabat & dixit talib⁹ ſup. ꝟbis: & cũcti dardanide .i. Troiani a dardano oriũdi & eius imitatores hoc eſt fortes & magnanimi: fremebãt ſimul ore: indignati .ſ. talẽ vim inferri cũ nihil mali p̃tenderẽt nihilq; tulerit. Sane ilione⁹ hic qudraſyllabũ eſt deſinẽs in eus diphthongon.

Læti in italiam.

AſCEn. DONA.

¶ Tum breuiter Dido &c. Hic habet̃ placida reſpõſio Didonis: de qua Donat⁹ ſic. Breuit̃ poteſt itelligi ꝓpter pſonã locuture mulieris & ſermonẽ facture ad viros icognitos Vultũ d. nõ ſolũ ꝓpter verecũdiã muliebrẽ veꝝ etiã ꝓpter obiecta & eo magis erubeſcebat ꝙ nec barbara fuit Artificioſe aũt nõ negat q̃ manifeſta ſũt: ſed purgat Soluite paucis ſecuros reddit: vt cetera libẽtius audiãt. Regni no. errant q rẽ durã & nouitatẽ regni vnum putãt: Nam rẽ durã interitũ mariti & metũ fratris intelligit: ne regnũ adhuc infirmũ inuaderet: ſed nec expreſſit ne narrãdo qđ teucros latebat: vulnus antiquũ refricaret: & ſcelus dom⁹ detegeret. Cõſulit etiã poeta negocio ſuo: ne quod ꝑ Venerẽ narrauerat: iteꝝ ponat. Cogũt exprimit q̃ feciſſet eſſe a ſua natura aliena: vt cuſtodia littorũ nõ ad inferẽdã iiuriã: qđ conq̃rit̃ ilione⁹: ſed ad ꝓpulſandã poſita videat̃ Quis genus enee. oſtẽdit beniuolẽtiã vt credatur vera dixiſſe: vt turbatos cõgrue honorificentie rõne cõponeret. Nouim⁹ inqt ꝟtutes veſtras & aduerſam troie fortunã: q̃ cũ dicit humanitatis ſpẽ prebet Facile em̃ ijs ſuccurritur quoꝝ aduerſa nota ſint. Nõ obtuſa adeo: non ſunt corda nr̃a ab hũanitate aliena nec ſic viuim⁹ vt ſolis eqtas a nobis auertat curſus ſuos ꝓpter facin⁹: qđ videat Seu vos hic ꝓſequit̃ ſummã beneficioꝝ ſuoꝝ & ꝓpoſitis reſpõdet: vt q̊cũq; ire voluerint auxilio proſequat̃. Vultis: ecce plena beniuolẽtia: vt in ſocietatẽ

Tum breuiter Dido vultũ demiſſa profatur.
¶ Soluite corde metũ teucri ſecludite curas Dido.
Res dura: & regni nouitas me talia cogunt
Molliri. & late fines cuſtode tueri.
Quis gen⁹ æneadũ: quis troie neſciat vrbem:
Virtuteſq; viroſq;: aut tanti incendia belli:
Non obtuſa adeo geſtamus pectora pœni:
Nec tam auerſus equos tyria ſol iũgit ab vrbe.
Seu vos heſperiam magnã ſaturniaq; arua:
Siue Erycis fines: regemq; optatis Aceſtem:
Auxilio tutos dimittam: opibuſq; iuuabo.
Vultis & his mecũ pariter cõſiſtere regnis:
Vrbẽ quã ſtatuo: veſtra eſt: ſubducite naues
Tros tyriuſq; mihi nullo diſcrimine agetur.
Atq; vtinam rex ipſe noto cõpulſus eodem
Afforet Aeneas. equidem per littora certos
Dimittam: & libyæ luſtrare extrema iubebo:
Si quibus eiectus ſyluis: aut vrbibus errat:

¶Breuiter:at qui nõ breuiter.Sed lõgũ & breue:magnũ & paruũ perfectũ nihil habent ſed p cõparationẽ intelliguntur.Ergo breuiter minus q̃ ilioneus.Notandũ aũt regum eſſe breuiloquẽtiã: fœminarũ verecũdiã. Qua ꝓpter vtrũq; dat Didoni Soluite: ſicut ſupra Iouis oratio obiecta purgat & petita permittit:Cum petunt̃ aut promittuntur a validiſſimis eſt inchoandũ:vt hic & arguit a neceſſario.Secludite:iteratio ad augmentũ beniuolentiæ.Secludite.pro recludite:qđ fit aut ꝓpter hiatum aut propter ſuauitatẽ/vt Ah ſilice in nuda cõnixa reliquit ꝓ enixa.Res du.vicinos barbaros& fratrẽ formidat.Regni nouitas q̃ ſemp habet timorẽ.Moliri:& nõ facere vt terroris ſit:& nõ crudelitatis.Aeneadũ ſatis propere: ſed in opere inemẽdato non mirandũ.Troiæ vr.aut ilium qđ in troia prouincia eſt:aut troię vrbem vt vrbem pataui. Incendia.b.i.vi.ſemper enim diluuio & incendio comparat bellum:vt In ſegetem veluti cum flamma furentibus au.Incidit.a.r.m.f.t.Nõ obtuſa adeo:aut adeo.ideſt multum. Teren.Adoleſcentẽ adeo nobilem:vel i tantũ vt dicis . Obtuſa.non ſtulta:ſed crudelia.Nec tam auerſus equos ty.ſ.iũ.ab.vr. fabula eſt.Atreum & Tyeſtem germanos cum in diſſenſione ſibi nocere non poſſent in ſimulatam gratiam rediſſe:hac occaſione Tyeſtes cũ fratris vxore concubuit Atreus vero illi filios epulãdos appoſuit que ſol ne pollueret̃ effugit:ſed veritas eſt Atreũ apud Mycenenſes primum eclypſim ſolis inueniſſe: cui inuidens frater exvrbe diſceſſit tẽpore quo eius probata ſunt dicta.Heſperiã.m.μεγαλη em ελλασ appellata eſt.i q̃ a tarẽto vſq; cumas omnes vrbes cõdiderũt græci.Eryx. Veneris & Butę filius fuit:qui occiſus ab Hercule mõti ex ſepultura nomẽ dedit in quo matri fecerat templũ qđ Aeneæ aſcribit poeta:in hoc monte dicit̃ etiã Anchiſes ſepultus.licet Cato in italiã veniſſe ſcribat.Vrbem pro vibs per antiptoſin:vt multi volunt Meli⁹tamen vultis bis repetendũ.vt vultis cõſidere mecum & vultis Vrbẽ quam ſtatuo.vt eruet ille agros.a.q.my.Ipſũq; ęaci.ſubaudis ille nã alter Mycenas expugnauit alter vicit Pyrrhum.Agetur:regetur.Noto aut ſimpliciter pro vento: aut vere noto.qui de ſyrtibus Carthaginẽ impellit.Afforet.aduenat temporis futuri. Equidem.ſemper apud Vergi.ego quidem Alibi etiam tantum Perſi.Non equidem hoc dubites amborum fœdere.c.c.d.Certos vel veloces:vel fideles.Vtrumq; enim hoc loco ſignificat. Itẽ firmos Sallu.Apud latera certos locauerat.Item deliberatiui iudicij . Eiectus naufragus .vt eiectum & littore egentem.

SER.

Erix.

Equidẽ.

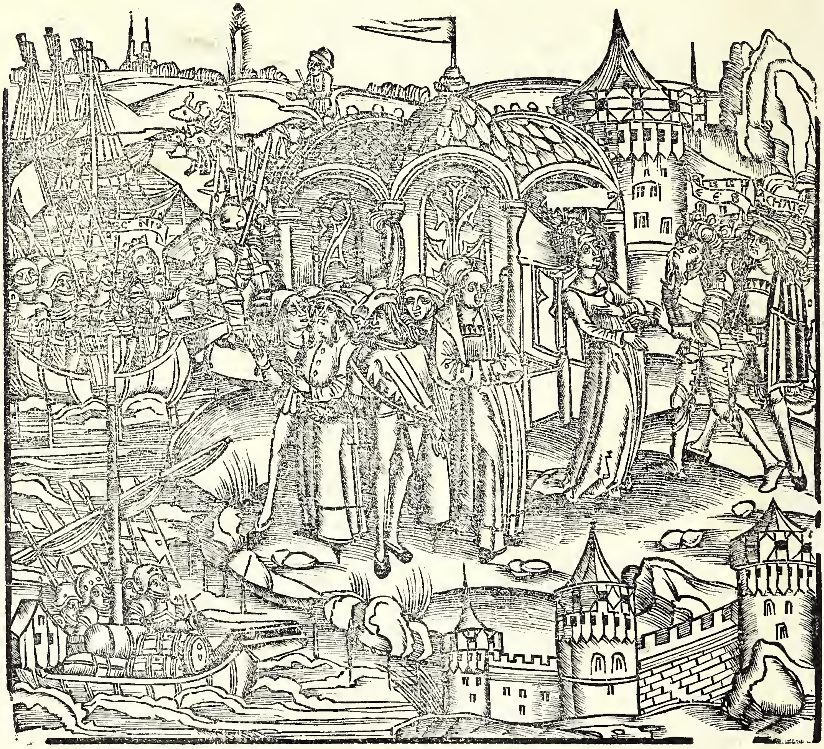
in ſocietatẽ regni eos vocet.qui oĩa deſperarint.Veſtra eſt.auget ſtudiũ beniuolẽtie offerens plenã facultatẽ poſſidẽdevrbis.Lege aũt ne ſit error.Quã ſtatui vrbẽ veſtra eſt. Tros ty . Mire tẽperauit dicẽs Troianos cũ incolis vno futuros affectu vt honorifica iuxta hoſpites nõ illos poſtponeret ne ve rurſus deijciens ſuos q ex tyro illã ſecuti erãt inter populos inimicitias excitaret.Atq; vtinã:qa viderat troianos anxios de rege optat aduentũ & offert inquiſitiõis auxiliũ vt & ſociaret oblati bñficij gratiã addit.Libye.l.ex iu.& in hoc loco oſtẽdit vergi.nõ ſolũ Carthaginem: ſed multas alias ciuitates eſſe ſub Didone. Ordo eſt.Tũ.i. deinde poſtq; perorauerat Ilioneus dido demiſſa vultũ.i.habẽs vultũ demiſſum i.deorſum miſſum in ſignũ pudicicie matronalis:profat̃.breuiter.i. ſine cũctatione:vt q̃ decreuerat oĩno eis ſuccurrere.nec obſtat ꝙ pluſcula ſunt ꝟba qa nõ iõ breuiter dicit̃ ꝓfata qa paucis.ſed qa incũctãter & ſine mora & ſi ideo breuit̃ dicat̃ qa breuib⁹adhuc nihil mentiret̃ poeta qa vt Mar.dicit Nõ ſunt longa quib⁹ nihil eſt qđ demere poſſis .O teucri ſoluite.ideſt diſſoluite &amouete:corde ſup. vr̃o metũ ſecludite.i.ſeorſum claudite q̃ſi ad alia negocia vtiles.aut excludite & ſecludite a corde veſtro:curas.i.ſollicitudines de ſaluã dis nauibus.Res dura.ſ.fratris odiũ & auaricia aut metus quẽ de eo habeo:ſed nõ expreſſit:qa dedecuit eos id ſcire aut illã dicere:& prius p Venerẽ declaratũ eſt Aenee & nouitas regni : q̃ i terra aliena ſummope ſuſpecta eſt:maxime cũ doloſe ſolũ emptũ ſit ab Iarba qui ſe etiã litt⁹dediſſe dicet in.iiij.ſic Femina que noſtris errãs in finibusvrbẽExiguã p̃cio poſuit:cui littus arandũ Cuiq; loci leges dedimus:cõnubia nr̃a reppulit.Quia ergo etiam ſi Aeneas nõ veniſſet decreuerat cõnubiũ Iarbe repellere:quia dicet de enea ſolus hic inflexit ſenſus animũq; labantẽ Impulit & hiſtoria habet ipſam ne Iarbe nuberet ſe i ignẽ deieciſſe:bñ timuit regno ſuo adhuc nouo: iõq; omnes aduentãtes ſuſpectos habuit.res ergo dura ꝓpter fratrẽ:& nouitas regni ꝓpter Iarbam & ceteros prĩcipes vicinos q̃bus iuidie ſit nouũ regnũ:cogunt me molliri.i. cũ mole

Ordo:

quaſi inuitã facere:talia.ſ.qualia cõqueſti eſtis vobis fieri & tueri.i.ꝓtegere & conſeruare:fines.i.limites regni mei:late.i.p latũ & ãpliter: cuſtode.ſ.Plurimo:Plus aũt ẽ q̃ ſi diceret cuſtodib⁹:Quis neſciat gen⁹ eneadũ.p eneadarꝫ.q.d.nemo:approbãs qđ Eneas dixeratSũ pius Eneas fama ſup ethera not⁹:ſane cũ de Aenea incerta eſſet laudẽ rettulit ad eneadas(Corripit̃ aũt ſecũda ĩ noĩe eneades q̃ in eneas ꝓducit̃) & qs neſciat vrbẽ Troie.ſ.ꝓuincie hoc eſt iliũ:autvrbẽ Troie.i.Troiã:ſicut vrbẽ Pataui:p eo qđ eſt Pataiũ dixit.q.d.etiã nemo:aut quis neſciat ꝟtutes & viros.ſ.Troie:hoc eſt virtutes virorꝫ aut viros ſtudioſos & virtute p̃ditos:aut incẽdia.i.cõflagrationẽ tanti belli:q.d.nemo:& ſi qui ſint tales nõ tñ nos:quia nos peni nõ geſtamus pectora adeo obtuſa.i.hebetia & ignaua vt.ſ.q̃ oib⁹manifeſtiſſima ſunt ignorem⁹:nec ſol iungit equos ſuos tã auerſus.i.p ĩdignationẽ ĩ aliã partẽ verſus ab vrbe tyria.i.Carthagine.vt.ſ. tã frigido pectore ſimus:vt hec nõ p̃cipiſcamus:& ita poti⁹ ĩ eã ſentẽtiã Lãdini dicẽtis:placet fabulã Atrei quam.ſ.Seruius narrat vt ſit.ſol non auertit ſe ab vrbe nr̃a.ꝓpter ſcelus & imanitatẽ noſtrã ſicut auerſus dicitura a Mycenis:Sed phyſici oſtendũt regiones frigidiores efficatiores hoĩes ꝓducere cõſueuiſſe:hec ille.vñ & Seruius alibi dicit ĩ regionib⁹ calidis hoĩes aſtutiores ſed timidiores qa pericula noſcũt naſci: vt in aphrica vbi vafri & verſipelles ſũt:meo aũt iudicio quia forte fabulã atrei ignoraſſe didonẽ vero ſimilius eſt q̃ ad eã reſpexiſſe:dicerẽ ex deuerbio id eã ꝓtuliſſe:nã quia ſol vbi vicin⁹ eſt beniuolã ſua irradione ſanguinẽ circa p̃cordia calefacit q ingeniũ bonũ ſecundũ Empedoclẽ facit:vñ dictũ eſt ĩ Georg. Frigidus obſtiterit circũ p̃cordia ſanguis iõ ex deuerbio dicebat̃ ſolẽ longe ab illius patria auerſum qui obtuſo eſſet igenio quaſi frigidus obſtiterit ei quoq; ſanguis Idẽ ergo bis dicit:nõ obtuſa adeo geſtam⁹ pectora peni.& nec tã auerſus.Legendũ eſt aũt auerſus nõ aduerſus:ſicut diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat:vñ & Statius.Quid nota recõdis.Scimus ait nec ſic auerſum fama mycenis Vertit iter:Seu.i. ſiue vos optatis heſperiã magnã.i.Italiã Italia.n.heſperia magna dicta eſt ad differẽtiã hiſpanie.& ſecũdum Seruiũ μεγαλη ελλασ.i.magna grecia & arua Saturnia.i.in q̃bus Saturn⁹ latuit:hoc eſt latiũ ſiue fines erycis.i.ſiciliã vbi Eryx frater enee & Veneris fili⁹ ĩ Eryce mõte ſepult⁹eſt qui mõs nõ longe a drepano eſt (De genere Erycis dicit ſic Lãdinus.Neptun⁹Amycũ genuit ex muliere nympha.Hic a poluce arte pugili ſeparatus:ceſuſq; eſt relicto filio qui butes vocatus eſt:Fuit autẽ rex bebriace que poſt Bithyniã eſt .

Eryx & Butes.

Butes autem poſt mortem patris ab argonautis domo pulſus depranum in ſiciliam venit Vbi a Lycaſte nobili meretrice quia formoſus corpore eſſet adamatus: ex ea Erycem genuit. Verum cum Lycaſte ꝓpter pulchritudinẽ Venꝰ appellaret. Veneris filiũ Erycem dixerũt: Hic & diuitijs matris & viribꝰ patris inſolentior factus. ab Hercule ex hiſpania reuertente occiſus/& in monte propinquo qui ab eo Eryx dicitur ſepultus eſt. Dio. autem ſic ait Buten regem ſicilie fuiſſe/& ex venere Erycem ſuſtuliſſe/qui ob genus maternum in maxima gloria habitus eſt. Vrbemq; in alto loco a ſe denominatam condidit: atq; in arce templum matri poſuit: Cuius famam non vt alia pleraq; vetuſtas minuit: ſed in dies auxit. Vnde & Aeneas in Italiam veniens vehementer honorauit: Idem fecerũt Carthaginenſes magna parte inſule potiti Multo autem magis Romani: Nam. xvij. ex fideliſſimis vrbibus huic templo aurum pendere iuſſerunt: & milites qui illud cuſtodirẽt poſuerunt.) Siue ergo optatis fines Erycis & regem Aceſtem: ego dimittam vos tutos auxilio ſcilicet noſtro: & iuuabo opibus ideſt facultatibns meis: & ſi vultis conſidere aut conſiſtere pariter. ideſt pariformiter mecũ ideſt quo iure ego conſtiti: his regnis: ſcilicet meis: & vultis vrbem quam ſtatuo: ea ſup. eſt veſtra: ſubducite ideſt ſurſum in terram trahite naues (nam licet aqua altior ſit terra precipue in medio cum ſit ſpherice figure: tamen ad littus inferior eſt) tros ideſt troianus & tyrius: agetur ideſt regetur mihi ideſt a me: nullo diſcrimine ideſt nulla differentia: quia eadem beniuolentia vtriſq; prefuero: dicit autem agetur quia dux: vnde dictum eſt dux femina facti. Atq; vtinam ipſe Aeneas rex ſcilicet veſter afforet ideſt adeſſet nobis: compulſus eodem noto ideſt vento illo nymboſo quo vos compulſi eſtis: equidem ideſt ego quidem hoc eſt ego certe dimittam certos ideſt fideles: qui fideliter munus expleant. aut veloces qui id certe ideſt incunctanter faciant vt certi ideſt deliberati per littora ideſt qui querant eum per littora. & iubebo luſtrare ideſt circũeundo indagare extrema libye: ſi ipe eiectus ſcilicet mari errat quibus ideſt aliquibus ſyluis: aut vrbibus. Ex hoc infert Donatus Vergilium ſentire non ſolum Carthaginem ſed etiam alias multas ciuitates eſſe ſub Didone: verumtamẽ ex ijs que per Venerem narrata ſunt veroſimilius eſt eam ſolam tunc tenuiſſe: nam dictum eſt deuenere locos vbi nunc ingentia cernes Menia: ſurgentemq; noue Carthaginis arcem. Nam ſi prima arx adhuc ſurgebat nõ videtur aliam condidiſſe: nec cũ illuc non ita dudum aduenerit potuiſſe alias occupaſſe aut commercio quouis obtinuiſſe quas ſi obtinuerit non diceret Res dura & regni nouitas me talia cogunt moliri: Nec Iarbas diceret in quarto Cui littus arandum dedimus: ſi & vrbes dediſſet: cum beneficium illi exprobet: Dicemus ergo eũ potuiſſe dimittere certos. i. itineris peritos & fidos ꝑ vrbes alienas ipſum diſq̄ſituros.

Poeta. ¶ His animũ arrecti dictis: & fortis achates
Et pater Aeneas iãdudum erumpere nubem
Ardebant: prior Aeneam cõpellat Achates.
Achates. ¶ Nate dea quæ nũc animo ſententia ſurgit:
Omnia tuta vides: claſſem ſocioſq́ꝫ receptos.
Vnus abeſt medio in fluctu quẽ vidimus ipſi
Submerſum: dictis reſpondẽt cætera matris.
Poeta: ¶ Vix ea fatus erat: cũ circumfuſa repente
Scindit ſe nubes: & in æthera purgat apertum.
Reſtitit Aeneas: claraq́ꝫ in luce refulſit.
Os humeroſq́ꝫ deo ſimilis. namq́ꝫ ipſa decorã
Ceſariem nato genitrix: lumenq́ꝫ iuuentæ
Purpureum: & lætos oculis afflarat honores:
Quale manus addũt ebori decus: aut vbi flauo
Argentum: pariuſve lapis circundatur auro.

SER. ¶ Iamdudum: olim. aliquando. cito. vt iandudũ ſumite pœnas. Surgit: oritur & eſt tranſlatio corporis ad animũ: vt alibi Stat conferre manũ. Vidimus. ante doloris fuerat. Nunc eſt cõſolationis: quia cęteri erepti ſunt. Reſpõdent. conſentiũt. nam illa dixerat. Namq́ꝫ tibi reduces ſocios. Nubes nec etiam dicitur nubs q̃uis trabs dicatur & trabes. ſtirps & ſtirpes p̃cipes. & p̃ceps plebs & plebes. Sunt enim ponenda quæ legimus. Nam non ſunt artis. ſed vſurpationis qua poetæ metri cauſa vtuntur augendo vel minuendo noiatiuũ. Inde eſt ſupellex & ſupellectilis. Claraq́ꝫ in luce refulſit. Laus pulchritudinis cui ne lucis quidẽ claritas derogauit Ipſa/aut genitrix aut pulchritudinis dea. Decoram. vt oſtendat etiam naturalem pulchritudinẽ fuiſſe in ænea. Ergo pars ęneæ relinquitur Pars fauori matris tribuitur: hoc ſequens indicat comparatio vt Hora. Fortes creantur fortibus. Nã artificioſe: nec eruditioni nec natalibus derogat. Iuuentæ: iuuentus multitudo iuuenum. Iuuentas dea: vt libertas. Iuuenta ætas: ſed hec confundunt̃ a poetis. Purpureũ: pulchrũ & floridum. Horatius. Purpureus ales oloribus. Lętos. non terribiles: vt ſolent eſſe in viris fortibus. Manus vel artificis. vel ars ipſa Ebur a barro ideſt elephanto. Horatius Quid tibi vis mulier nigris digniſſima barris: non ſeruat aũt naturã nois nec obliq caſus: nec deriuatio eboris eñ & eburn⁹ facit nõ eburis: ſicut murmuris. Parius cã didiſſimus eſt lapis lygdi⁹ noie: & naſcit̃ i paro inſula.

Nũ varij

Iuuentus
Iuuentas.
Iuuenta.

Barri.

Pari⁹ la.

¶ His animũ arrecti dictis &c. Docet q̃ reliq cõſecuta ſũt: & qũo Aeneas apparuit: De q̃ re Donat⁹ ſic. His animũ Cũ iã oĩa tuta eſſe exploraſſent ſtatuũt ſe offerre ne illa ingredi negociũ aſſumat. Nate dea. Quia iferior nõ ꝓprio nomie appellat ſed honorifico. Et ꝗuis prior loquat̃ nihil iubet aut cõſulit. Sic enim aenee prudẽtia ifetior fuiſſet & ille arrogans: ſed iterrogat tãq̃ prudẽtiorẽ. Oĩa tuta vides ne ꝓlixitate morã offerret: & ꝑq̃ breuit̃ oĩa tranſit. Scĩdit ſe nubes: nõ ipi ex nube ꝑgreſſi ſunt. ſed nubes diſceſſit vt oſtẽdat̃ rerũ natura cõmodis Aenee iſeruire: Ergo tãdiu fuit tectus. q̃diu opus fuit. Deinde diſceſſit nubes. Claraq́ꝫ: dicit Aeneã ſplẽdore ſuo lucẽ diei feciſſe meliorẽ. Cõſtitit vt dictũ eſt ſed pulchrior q̃ fuit. Nã hoc curauit mater ꝓpter Iunonia auſpicia. Cõpatat auro & argẽto: q̃ cũ ꝑ ſe ſplẽdeãt arte tñ meliora fiũt. Cõparat deo qa nepos Iouis eſt & Veneris fili⁹: & ceſaris pĩ de affinis: quẽ oĩ occaſione poeta laudat: Virorꝫ autem forma & ſplẽdor corporis iungunt̃ fortitudini. Pulchritudo eñ ſola plurimorũ ob fuit fame. Nãq́ꝫ ipſa decorã. c. ad pulchritudinẽ ꝑtinet. Humeros: ad fortitudinẽ. ¶ Ordo autem eſt. Ipſi. ſ. &. i. ſimul fortis Achates & pater Aeneas (queres cur priuatũ regi ꝓpoſuerit. Sed ſcies moris eſſe ſummis poetis virum quem egregiũ ſignificare volũt poſt gregem ponere: vt relliquias danaũ atq́ꝫ imitis achilli Item paulo ante: ſocijs & rege recepto: Hic q̃q́ꝫ & illud dici põt ꝙ ꝗuis i reb⁹ pijs & religioſis honorificiſq́ꝫ Aeneas primus fuerit habitus: vnde in ſexto Opera inter talia primus: tñ in alijs que dignitati eius nõ conſulũt: ſed neceſſitatis aut affectionis duntaxat humane ſunt ceteri precedebant. Erat ergo hoc loco impatientior more & ardentior Achates q̃ aeneas quocirca potuit eum priorem ponere poeta. ſed non ſemper ſeruat̃ ordo dignitatis in nominandis perſonis. Patet autẽ hic manifeſte eundem eſſe quẽ prius fidũ & fortem dixit) arrecti animũ. i. habentes animũ arrectũ: his dictis ſcilicet Didonis ardebant. i. ardenter cupiebant: iandudũ ideſt iam & paulo ante: ab eo ſcilicet momento quo primum audiebant Soluite corde metum teucri &c. erumpere nubem ideſt rumpendo nubem emergere ex ea Achates quia ardentior: compellat ideſt alloquitur prior ſcilicet q̃ Aeneas loqueretur cõpellat autem his verbis. O nate dea quaſi dicat quid adhuc heſites cum natus ſis dea & ea

ASCEn: DONA.

Ordo.

que tibi quoſuis mulierũ animos cõciliare põt (Eſt ergo poeta diligẽtiſſimus non ſegniter legẽdus: nam multa que ab ignaris cenſent̃ preter rationẽ quaſi ex libito poete dicta: maxime ſunt apud peritos ſignificantie. vt hic quaſi dicere velit. Achates Meminiſſe debes: quia natus es ea dea que mulierum animos cũ benigne influit. conciliare põt. cum igit̃ iamdudum benignam videas Didonẽ: cum matrem veridicam perſpicias: ad quod ſubdit. Omnia tuta vides. q̃ nunc animo ſentẽtia ſurgit. quaſi dicat ſi non alia q̃ mihi. certe diſrupta nube erumpendũ nobis eſt. Ceterꝫ qa maiorẽ nouit in Aenea q̃ i ſe prudentiã. noluit fidus comes. & idem vir haud tardo ingenio ſetentiã ſuam ingerere. ſed modeſte tñ ſignificare. illius ſententiam efflagitãdo. Sicut Mopſus puer ille in Bucolico. dicens tu maior. tibi me eſt equũ parere menalca Siue ſub incertas zephyris motantibus vmbras: ſiue antro potius ſuccedim⁹. Sed ad ordinem redeam⁹) que ſententia ſurgit ideſt oritur nunc animo ideſt quid nobis nunc faciendũ cenſes. tu vides omnia tuta. vides claſſem ſup. receptam. & ſocios receptos ſcilicet ex periculo in locum tutũ. vnde natũ eſt receptui canere (Significat ergo recipere multa. nunc ſe iterum in tutum reducere. nunc quum cetera demus aliqd peculiariter excipere hoc eſt quod dicunt reſeruare. vt excepta cõiuge quam mihi recepi. omnia amicis cõicaui. Nunc polliceri vt ſicut nũc dicere recepi ideſt pollicitus ſum. quaſi cum alibi dicere potuiſſem i hunc locum ſeruauerim. Nunc & id quidem principaliter ſignificat iterum capere vt recepi debitũ: & accepi donum. ſed quia re particula ſepe vacat ideo recipio pro capio nonnunq́ꝫ ponitur: vt recepi litteras tuas: vbi ſemel tamen acceperim libentius dixero accepi: ſed & mihi receptui canendum eſt: ne in immẽſum progrediar) vnus ſcilicet orontes & eius gubernator leucaſpis cum ceteris lycijs (ſed vnus hic dicit̃ deeſſe & ſubmerſus ante ipſorum oculos ad eorundem conſolationem iminuendo rem: cum vnus videlicet priceps: pro multis cõputetur: ſicut contra ad augendũ dolorem dictũ eſt a venere. Nauibus infandũ Recipere.

 amiſſis)

āmiſſis)abeſt:ideſt deſideratur.quem nos ipſi vidimus ſubmerſum in medio fluctu.hoc nunc ad conſolationem quoq; pertinet.quaſi dicat is tātum ſubmerſus eſt.quem ſubmerſum certo ſciuimus cum id viderimus.cetera reſpondent dictis matris.quam nunc matrem fuiſſe probata fide eius incunctanter cenſet dixerat autem venus:Namq; tibi reduces ſocios . claſſemq; relatam.Nuncio : & in tutum verſis aquilonibus actam.Achates vix fatus erat ea cum nubes circumfuſa ſcindit.ideſt diuidit ſe repenre. ideſt ſubito : & purgat ſe.ideſt euaneſcit in ethera apertum. ideſt aerem clarum.ita vt nihil nebule reſtaret. ſed Aeneas reſtitit.ſcilicet abſumpta nube.& refulſit.ideſt reſplenduit in clara luce.ſimilis deo os.ideſt ſecū dum vultum quod ad decorem pertinet.& humeros quod ad fortitudinem & robur.eſt autem nota figura ſimilis os.ideſt habens os ſimile &c.Namq; genitrix ipſa aut que magna eſt.aut que id precipue pōt vt ſit excellentia.aut ipſa.ideſt vt dicunt in propria perſona & per ſe ita vt alteri id muneris non commiſerit.ipſa ergo genitrix ſcilicet venus afflarat nato.ideſt filio ſuo Aenee.ceſariē.ideſt comā aut vētis expoſitam.aut qualē tonſores incidendo facere ſolent.& afflarat lumē purpureū ideſt floridum & ſubridēs vt flores ridere dicuntur . iuuente ideſt qualis in iuuenta eſſe ſolet.& honores . ideſt ornatus letos. ideſt letificantes eum qui inſpexerit aut qui ex letitia prouenire ſolet.vnde Statius in achilleide. O quantum gaudia forme adijciunt. dicimus autem honeſtum pro pulchro & pulchum pro honeſto.vt Aut pulchrū eſt digito monſtrari . & honorem pro pulchritudine .& econuerſo. vnde Terentius . honeſta facie dicit puellam pro formoſa ac pulchra.afflarat inquam tale decus.quale decus addunt manus ſcilicet artificis. ebori.aut ſup.argento & lapidi pario.ideſt marmori candidiſſimo vbi.ideſt quādo ſup.aut ebur aut argentum.aut lapis parius.ideſt in paro inſula natus circundatur auro flauo.ideſt inauratur aut obducitur auro quod flauum eſt ac fuluum.

Tūc ſic reginā alloquitur:cunctiſq; repente
Improuiſus ait: coram quem quæritis adſum Aeneas.
Troyus æneas libycis ereptus ab vndis.
O ſola infandos troiæ miſerata labores
Quæ nos relliquias danaum terræq; mariſq;
Omnibus exhauſtos iam caſibus oīm egenos
Vrbe:domo:ſocias: grates ꝑſoluere dignas
Non opis eſt noſtre dido:nec qcquid vbiq; eſt
Gentis dardaniæ magnū quæ ſparſa ꝑ orbem.
Dij tibi ſi qua pios reſpectant numina:ſi quid
Vſq; iuſtitiæ eſt. & mens ſibi conſcia recti:
Premia digna ferant. quæ te tam læta tulerunt
Sæcula: qui tanti talem genuere parentes:
In freta dum fluuij current:dū mōtibus vmbræ
Luſtrabunt:cōuexa polus dum ſydera paſcet:
Semper honos:nomēq; tuū:laudeſq; manebūt
Quæ me cunq; vocāt terræ. ſic fatus amicum Poeta.
Ilionea petit dextra:læuaq; Sereſtum:
Poſt alios:fortemq; Gyan. fortemq; Cloāthū.

ASCEn. Tunc ſic.reginā alloquitur.cunctiſq; repēte Improuiſus ait &c.Hic habeť oratio artificoſa Aenee ad Didonem qua illius animum quod venus maxīe optabat ſibi Aeneas fortius deuīxit cū ea & honeſta eſſet.& decenter prolata & a viro cui venus omnis charitates ac gratias afflauerat.Primū aūt ſignificat ſe omnia audiſſe ne repetenda ſint.& ita vult reginam leuare ab onere ſui inquirendi.deinde gratias agit didoni eamq; ſummopere laudat Tum ſocijs dextram prebet:de qua re diſſerit

DONA. donatus ſic.Tum ſic.debuit loqui prior.vt& ſe indicaret & ageret gratias & vt oſtenderet ſe affuiſſe.Coram.vno verſu omnibus reſpōdet.vt properaret ad gratias agendas.O ſola infandos.ſumma arte loqtur &habet rationē loci.temporis & perſone.loquebatur Carthagine vrbe inimica propter Iunonem & in tēplo ipſi⁹ apud eam que ſummā teneret imperij.&eo tempore quo poſt naufragium terras cupiebat.Ergo nihil de Iunonis factione conqueſtus eſt.Gratias agit nullum culpans. Sola.laudat factum quod fit ſine exemplo & occulte miratur inuentā ibi requiem.vnde periculum fuiſſet timendum.cauſas aduētus qa Ilioneus dixerat preterit.Que nos.ſ.relliqas danaū relliquias terre relliqas maris. Demū quia infiniti perierant & vrbs ceciderat. Terre caſibus exhauſtas dicit propter peſtē Cretēſem qua multi perierant.Maris.quia naufragio orōtes perierat.Vrbe domo.currit ꝑ amplificationē extollens preſtitū ī maius.vt nō ſolū in hoſpitiū ſuſcepti ſint.ſed etiā in ſocietatis federa vocati.Caſibus exauſtos. oſtēdit inopiā nō eſſe originalē: quaſi abiecte ꝑſone ſed fortune violentia proueniſſe.Docet q̄ ſūt curāda in laudibus nā imparē ſe in reciprocis beneficijs.vt debuit demōſtrat.Inuenit tñ in hoc occaſionē a laudis officio nō alienā : qua multitudinē quoq; Troianoꝝ laudaret.qui ꝑ orbem ſparſi exigui in numero Carthagine erāt.Dij tibi quoniā beneficijs tuis ſingularibus & ineternū ꝑferendis humana vox reſpōdere non poteſt.Dij pro nobis q̄ mereris exoluant.Que te tam leta tul. Secula.quis dicat cur tu ſola talis& nō alij ſimiles his ſeculis nati ſunt? vt ſupra O ſola infandos & occulte īnuit ſeculoꝝ eſſe vt aut boni aut mali naſcāť: Querit igiť ſecula quibus Dido talis potuit naſci.quia per totum orbem iactati Troiani ſolam beniuolā &liberalem illam inuenerūt. Qui tanti quia naſcendi ratio per parētes ꝓuenit.

SER. Sic:ſua gratia & matris auxilio ꝑpotens:Coram.q.q.a.diſtinguendum:nam ſi vnum eſſet diceret adeſt. O ſola propter Polymneſtorē qui fidem violauit . Miſerata : idem eſt miſeror & miſereor :ſed alterum genitiuum regit alterum accuſatiuum.Relliquias.d.vel Troianos dicit ſimpliciter vel ſe quia auxilio Neptūni euaſit Achillem : Terræ : propter cretenſem peſtem : Maris: propter Orontis caſum.Egenos : honeſtius genitiuo q̄ ablatiuo iungitur egeo . Vrbe domo ideſt publico & priuato hoſpitio recipis.Opis poſſibilitatis. Vbiq; eſt.multi enim poſt exidium Troiæ orbis diuerſa tenuerunt . Helenus epyrum . Antenor Venetiam . Alij ſardinam ſecundum Sallu. Alij ſyrtibus vicina loca ſecundum Luca. Portuſq; quietos oſtēdit libyę phrygio placuiſſe magiſtro. Si qua ſiquidem.Hora.Si qua tamen impiæ non tangēda rates tranſiliunt vada . Nec em̄ congruit optare dubitantem: aut ad ſe retulit.qui pius tamen laborat.Si.q.v.iu. valet apud homines iuſtitia.Et mens ſibi conſcia recti.Stoice. hi enim dicunt virtutem eſſe pro ꝑmio:& ſi nulla ſint ꝑmia.Tam

mia. Tā læta: alibi nati meliorib⁹ annis. Felicitas. n. tem porum ex naſcentiū meritis comprobatur. Paren tes. rhetorice parētes quos ignorat laudat ex liberis. Seruata autem ſunt omnia laudis præcepta. Nam ab ipſa laudauit & a parentibus. In freta: in maria: nam ꝓprie fretum mare eſt naturaliter mobile ab vndarum feruore. Conuexa: aliꝗ intelligunt inclinata montis latera: ergo vmbræ luſtrabunt. i. flexibus circūibunt conuexa latera: vt Luſtrat auentini montem: aut luſtrabūt inumbrabunt. Vnde luſtra ferarum & lupanaria per contrarium dicimus qa parum luſtrantur. Aliꝗ conuexa ſydera: ideſt pendentia planetaſq; intelligunt: qui non ſunt fixi: paſci autem aquis marinis cœleſtes ignes phyſici dicunt. Luca. Atq; vndæ plus ꝗ̃ quod digerat aer.

Fretum.

uenit. Horum eſt felicitas: ſi precipuos ſuſcipiant liberos. Queruntur ſecula: querunt̃ parentes. Dido ſola in toto orbe iuſtiſſima memorat̃: vt qđ ſummū eſt: ēt totū ſuum ſit nec habeat parē. Dꝗ. t. ne oēm reciprocam vicē referende gratie omittat deos rogat: vt qđ ipſe nō pōt illi pſtent: quod aūt ipſe poteſt nō tacebit. In freta: Oſtendit omniū rerū finē futurū: cum illius honos nō ſtabit. Simile illud Dum domus Aenee capitoli imobile ſaxū Accolet imperiūq; pater Romanus habebit. Me. Subtiliter ſe nec ceſſaturū dixit: nec eſt pollicitus abiturū: ne Didonē lederet vrbis ſocietatem offerētem. Amicū: qđ probauit amici abſentis cauſam defendēdo. Hec ille. ¶ Ordo autē eſt. Eneas alloquit̃ tunc poſtq̃. ſ. diſſoluta nube reſtiterat: ſic. i. in antedicto decore os humeroſq; deo ſimilis reginam. ſ. Didonē: & ipſe improuiſus cunctis. i. a nemine preuiſus ait repente. Ego Aeneas troius. i. troianus quē queritis adſum coram. i. in cōſpectu veſtro: ereptus ad vndis libycis. i. maris libyci O Dido ſola miſerata. i. que ſola miſerata es infandos. i. tam magnos vt enunciari non poſſint aut tā indigne illatos vt enūciari indigni ſint labores. i. caſus & miſerias: troie. i. troianorum q̃ ſocias vrbe. ſ. cōi: & domo. ſ. regia & priuata: ſed plus eſt ſociare ꝗ̃ hoſpitio ſuſcipere: nā eos & ciuitate & regni iure donat ſociando. i. in ſocietatem regni eos accipiendo ſocias ergo vrbe & domo. i. ſocios facis in vrbe & domo: nos relliqas danaum: ꝓ danaorum. ideſt grecorum ideſt nos qui relicti ſumus a danais & grecis. exhauſtos: ideſt effetos aut attenuatos. omnibus caſibus ideſt omnis generis: caſibus ideſt erumnis & aduerſitatibus terre & maris: & egenos omnium ſcilicet rerum: o dido inquam que hec facis ego ingenue fateor. ſ. ꝙ perſoluere grates ideſt referre gratias dignas. i. equales meritis tuis: non eſt opis. i. facultatis: noſtre ideſt noſtrum qui hic ſumus: nec ſup. eius gentis dardanie: quicquid gētis dardanie vbiq;. i. in quocūq; loco eſt: vt ſit vbi q; pro vbicunq;: aut quicquid gentis dardanie: eſt vbiq;: ideſt iam fere in omni regione: que gens dardania. ideſt troiana: eſt ſparſa per magnum orbem: hoc eſt etiam ſi omnes troiani adeſſemus & anniteremur dignas referre gratias id non poſſemus: quanto minus igitur nos qui tam pauci ſum⁹ reſpectu vbiq; diſperſorum: Verum quia nos referre non poſſumus. Dꝗ ferant tibi premia digna ſi qua numina ideſt ſi qui dꝗ reſpectant. i. miſericorditer & id frequenter reſpiciunt: pios. i. eos qui erga pios pꝗ ſunt: & ſi quid. i. aliqd: iuſtitie eſt vſq̃ ideſt in aliquo loco: & mens eſt ſibi cōſcia erecti. ideſt equitatis & iuſticie aut recta acti: Eſt autem diuerſus intellectus. Nam aliꝗ ſic intelligunt. Dꝗ ferant tibi digna premia ſi qui in nos iuſti ſunt: nam videtur iniuſtos cenſere deos qui pios ita perſecuti ſunt: vnde Iunonem precipue iniquam cēſet: aliꝗ rectius intelligunt: vt ad vitandam arrogantiam additum ſit. Nam quia dixit: ſi qua pios reſpectant numina: poſſet videri confidentius ſe & ſuos pios dixiſſe niſi adderet: ſiquid vſq; iuſtitie eſt: per quod videtur hoc dicere: videmur quidem nobis pꝗ: ſed vix quicq; iuſtitie eſt apud mortales: quod in conſpectu deorum ſatis pium ac iuſtum cenſeatur: mens tamen nobis conſcia recti eſt: Seruius autem illud ad Didonem retorquet vt pro premio illi ſit: quia mens ſibi conſcia recti ſit. Poſtq̃ itaq; gratias egit eneas progreditur in laudem Didonis addens que ideſt qualia ſecula: tam leta tulerunt ideſt produxerunt te: qui tanti ideſt tam magni parentes qui tantum boni produxerunt mundo: progenuerunt te talem ideſt tot virtutibus preditam precipue iuſtitia & miſericordia. q. d. fuerunt nimirum maximi meriti parentes qui talem meruerunt producere prolem: Et ideo dum ideſt donec fluuꝗ: current ideſt defluent: in freta ideſt in maria: & dum vmbre luſtrabunt ideſt luſtrationem hoc eſt circuitum facient aut luſtra feris facient: in montib⁹ quia vt ſol circumfertur: ita & vmbre luſtrant ideſt circumuoluuntur & dum polus paſcet ideſt ſuſtinebit ſydera conuexa ideſt in celo conuexo exiſtentia (quis ſint qui conſtruant ſic: dum vmbre luſtrabunt ideſt circuibunt in montibus conuexa: ſcilicet montium) hoc eſt donec celorum & elementorum permanebit natura: honos ideſt honor & nomen tuum: & laudes tue manebunt ſemp ſcilicet in memoria: qcūq; terre vocent ideſt vocauerint me ideſt vbicunq; fuero/ſic te predicabo vt illic perpetua ſit tui memoria: non autem ſenſus eſt ꝙ ſemper maneat memoria apud eneam: quia ſic ſe ſemper ſuperſtitem fore iactantius diceret. Ipſe eneas fatus ſic petit dextra ilionea amicum ſcilicet virum q tam facunde eneam cōmendauerat & rebus troianis conſuluerat: & petit leua. i. tāgit ſiniſtra manu tereſtum ſcilicet amicum & poſt ideſt poſtea ſup. petit alios: & fortem gyam & fortem cloanthum.

Ordo.

Obſtupuit primo aſpectu Sidonia Dido:
Caſu deinde viri tanto: & ſic ore locuta eſt.
¶ Quis te nate dea per tanta pericula caſus
Inſequitur? quæ vis immanibus applicat oris?
Tu ne ille Aeneas: quem Dardanio Anchiſæ
Alma Ven⁹ Phrygꝗ genuit ſimeontis ad vndā?
Atq; equidē Teucrū memini Sidona venire
Finibus expulſum patrꝗs: noua regna petentē
Auxilio Beli: genitor tum Belus opimam
Vaſtabat Cyprum: & victor ditione tenebat.

Dido.

Tēpore

¶ Obſtupuit primo &c. Hic ponit̃ honorifica mſio Didonis premiſſo futuri & iam pene incepti amoris indicio. Nā ꝙ primū aſpectu viri obſtupuit ſignificat eā ad pulchritudinē eius itēdiſſe aīm qđ amātiū eſt. De hac re diſſerit Donat⁹ ſic. Obſtupuit viſa ei⁹ forma & cū caſum ei⁹ vehemēter mirarer̃ quomodo liberari potuerit: & ad ipſam nulli viſus perueni re. Quis te nate dea: ex his vbis oſtendit aliquā ſui generis notitiam habere & q̄uis hoc apud eneā poſſit eſſe mirabile: ait idigne illū pati: vt dea genitus tēpeſtate ad regiones ſeuas delatus ſit Per tāta. p. miratur picula ī eo quē potētia numinis tueri debuit Atq; eqdē: Exponit q̄uo hec ſcierit: quare. ſ. cum videatis vos nō eſſe incognitos: & morē eē familie mee. vt venientes excipiat vt teucer a patre ſuſceptus eſt Me quoq;: Quam nunc videtis

ASCEn.

DONA.

felicem:

Tēpore iam ex illo caſus mihi cognitus vrbis:
Troianæ: nomenq; tuum: regeſq; pelaſgi:
Ipſe hoſtis Teucros inſigni laude ferebat.
Seq; ortū antiqua Teucrum a ſtirpe volebat.
Quare agite o tectis iuuenes ſuccedite nr̄is.
Me quoq; per multos ſimilis fortuna labores
Iactatam hac demum voluit conſiſtere terra.
Non ignara mali: miſeris ſuccurrere diſco.

felicem: aliquando fortuna depreſſit vt nō pudeat calamitatum que ſunt equo animo ferende hec ille. ¶ Ordo eſt. Dido ſidonia .i. ex ſidone pfecta: obſtupuit primo .i. primum ſeu primo loco: aſpectu viri .ſ. enee cui venus diuinos afflarat honores & deinde tāto caſu viri & locuta eſt ſic ore quia prius obſtupendo multa ſecum locuta fuerat mente (non eſt ergo pleonaſmos: nec vacat particula ore vt ſentit ſeruius) O nate dea .ſ. venere quod ex teucro didicerat: quis ideſt qualis caſus .i. aduerſitas: inſequitur ideſt inſtanter perſequitur: te per tāta pericula .q.d. cū ſis natus dea deberes ab ea caſib⁹ eripi: niſi forte maioris numinis vis obſtaret: iuxta quod (licet id neſcit Dido ſed veritas veritati quadrat) poeta vi ſeue memorem Iunonis ob iram addit ergo que .ideſt qualis: vis .i. violentia adplicat .i. appellit te oris īmanibus ideſt ſeuis cuiuſmodi ſunt libyce vbi ſyrtes & breuia ſunt. Tu ne ſup. es (quod non interrogatiue ſed admiratiue nūc dicit) ille .ſ. nobiliſſimus eneas: quē alma venus genuit anchiſe Dardanio .i. magnanimo & a dardano orto: ad ideſt iuxta vndam ſymeontis illius fluuij: phrygij .i. Troiani: Atq; equidem ideſt ego certe memini ideſt memo ra teneo: teucrum venire ideſt vt teucer filius thelamonis: venerit (vt Agreti⁹ docet memini verbum preſentis temporis efflagitat: vt memini dicere. memini videre: memini venire: non dixiſſe veniſſe: niſi rarius) ſidona ideſt ī eam vrbem tyri cuias erat Dido: expulſum finibus patrijs ideſt patrie ſue a qua per patrē q; ſine fratre redierat excluſus eſt: & petentem noua regna auxilio Beli ſcilicet patris mei: nā Belus genitor meus. vaſtabat ideſt vaſtam & deſolatam faciebat tunc cyprum inſulam illam veneri ſacram opimam ideſt pinguem: & ipſe victor tenebat ſup. eam ditiōe ſup. ſua cōceſſit autem teucro: caſus ideſt euerſio vrbis troiane eſt cognitus mihi ex illo tempore ideſt poſt illud tempus: & nomē tuum ſup. eſt mihi cognitum: & reges pelaſgi vt diomedes & alij cum quibus congreſſus es ſup. ſunt cogniti mihi Ipſe ſcilicet teucer hoſtis .i. cum eſſet hoſtis: ferebat ideſt extollebat teucros īſigni laude hoſtis autem erat ex parte patris: ſed ex matris parte natura inuitabat eum ad beniuolentiam nam mater eius ſoror priami fuit: que forte effecit vt teucer vocaret a teucro illo antiquo qui ex Creta troiam venerat: ipſe ergo teucer hoſtis q̄tū ad genus paternum quod in geſtis exterioribus preferre congruit cum in grecia natus ſit: ferebat teucros vnde per matrem oriund⁹ erat: laude inſigni ideſt rara & excellenti: & volebat ideſt libenter ferebat & tolerabat: ſe ortum ideſt oriundū a ſtirpe antiqua teucrorum quare agite. adhortādi aduerbium: o iuuenes: ſuccedite noſtris tectis ideſt intretis tecta noſtra. Similis ideſt aduerſa: fortuna voluit quoq; ideſt etiam me iactatam per multos labores (poſſet legi per multos ſimilis labores nec eſſent duo epitheta quia multum non eſt plenum epithetū licet enim dicere multi boni viri id conſuluerunt) conſiſtere demum hac terra: ego non diſco ignara ideſt vt faciunt ignari mali .i. incōmodi aut aduerſitatis ſuccurrere miſeris .i. didici p meipſam ſuccurrere miſeris quia id quiſq; facile miſeratur ī alio: quod ſe paſſum difficulter meminit nō ergo diſcit ignara quia neq; ignara eſt neq; didicit: ſubaudiri ergo videtur tanq̄ ignara: aut veluti ignara: vt ſit non diſco tanq̄ ignara eſſem: aut veluti ignara diſcere deberem.

Ordo.

Memini.

SER. ¶ Obſtupuit: quod ſignū eſt futuri amoris. Aſpectu: pulchritudine Caſu: miſeratione Ore. pleonaſmos eſt. Quis qualis. & eſt admirantis & non interrogantis: vt qs globus o ciues: non enim interrogat qui nunciat. Norat autē hæc Dido ex teucro: vt poſtea dicet: Quæ: qualis. Immanibus. ſic Salluſtius. Mare ſęuū & importuoſum. Adplicat: nunc per d prima ſyllaba ſcribitur. Antiquitus autem præpoſitio vltimam litteram in vicinam mutabat. Secundum vero Euphoniam per a tātum: præpoſitio .n. in compoſitione aut ſuam vim retinet: vt iduco: aut mutat vltimam vt ſufficio: aut perdit vt coeo. Anchiſæ: bn̄ addidit anchiſæ: nam cum multis concubuit Venus: fuit autem paſtor Anchiſes & cum eo amato concubuit Venus vnde æneas circa Simoim fluuium natus eſt. Deę .n. vel nymphæ enituntur iuxta flumina vel nemora: quod cum iactaret Anchiſes afflatus fulmine oculiſq; priuat⁹ eſt. Sidona: hercules in cholcos proficiſcens perdito Hyla poſt peragratam miſiam nauibus troiam venit a cui⁹ portu cum ipſum Laomedon prohiberet occiſus eſt: & eius filia Heſiona Telamoni qui primus aſcenderat murum tradita eſt. Inde natus teucer: nam Aiax ex alia fuit: Hercules autem Priamum redemptum a vicinis hoſtib⁹ in regno collocauit. Vnde Priamns dictus eſt quia πριαμαι emo ſignificat. Quæ autem deliberata Heſiona dicuntur: fabuloſa ſunt. Teucer autem ſine fratre. qui per furorem propter perdita Achillis arma ſe interemerat ſalamina reuerſus: a patre pulſus Sidona venit. ex quo hęc cuncta Dido cognouit. Aiax autem achillis patruelis fuit: quia Telamon & Peleus fratres fuerunt. Vaſtabat cyprū: quā ſubactam Teucro conceſſit. Caſus ruinæ & nō fortunæ. Ipſe hoſtis: magna laus quę ab hoſte venit: Teucrorum aſtir. propter genus maternum. Volebat: plus eſt q̄ ſi materno gaudens paternum refutaret genns. Tectis ad conuiuium vocat. Non ignara. quare non diſco quia non ſum ignara. Bis enim intelligimus non.

Simoim. Cōtra dicit ipſe in ſecundo. Teucer.

Telamō.

ASCEn. Dona. ¶ Sic memorat. Poſt orationem Didonis docet magnificentiam eius in troianos & apparatum conuiuij enee & ſocijs exhibiti: vn̄ Donatus ſic. Et quoniam nō preſentibus ſolū cōſulendū erat: mittit ad abſentes munera: Laudat a magnitudine: q; tauri & a numero q; viginti. Si em̄ boues dixiſſet īminuiſſet gratiā. Pingues: & ergo pingues erant: & ducēta oſ̄dit capita. Munera letitiāq; dei: vinum quod ſufficeret oīb⁹. Ad lit. ſcilicet ad illos quos reliq̄rat eneas & ad illos quos ilione⁹. At dom⁹ oſtendit

Poeta. ¶ Sic memorat: ſimul æneam in regia ducit
Tecta: ſimul diuum templis indicit honorem.
Nec minus interea ſocijs ad littora mittit
Viginti tauros: magnorum horrentia centum
Terga ſuū pingues: centū cū matribus agnos
Munera: lætitiamq; dei.

At domus

¶At domus interior regali ſplendida luxu:
Inſtruitur:mediiſq; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ veſtes oſtroq; ſuperbo:
Ingens argentum menſis:cœlataq; in auro
Fortia facta patrum:ſeries longiſſima rerum:
Per tot ducta viros:antiquæ ab origine gentis.

SER. Indicta ſupplicia Sacrum

¶Indicit ho.iuſſit fieri ſupplicatiões & bene indicit:qa troiani ĩopinato venerãt.Feriæ aũt aut legitimę ſunt aut indictæ Indici vo dicunt:qa priſca paupртas ex collatiõe ſacrificabat de bonis dãnatorũ.Vñ ſupplicia dicunt ſupplicationes:qa ſunt & de bonis ſupplicia paſtorum. Salu.in ſuppliciis deorum magnifici:hinc ſacrum & venerabile & execrandum dicimus: quia ſacræ res de bonis execrandorum fiebant Dei ideſt vinum.vel legas die.i. diei vt ſupradicta ſufficiãt multorum dierũ vſui.Intelligamus & aliqua miſſa etiam ad vſum diei Luxu abũdãtia hic alibi luxuria.Dat aũt ſemper poeta abundantiam exteris gentibus.Romanis vero frugalitatẽ qui duobus
tantum

oſtendit q cum hoſpites recipimus. dom' p eorum meritis eſt componenda.Ergo cum accipiendus eſſet eneas tantus vir domum regali luxu per ſe ſplendidam:tamen additis multis repentinis ornauit.Ergo legendũ Domus ſplendida regali luxu:& interiecta mora dicamus inſtruitur Interior quia interim in exteriorem partem troianos ĩduxerat.ĩterior melius ſolito ornabat.Mediis tectis nam cũ multa turba eſſet accipiẽda alibi tot triclinia ſterni non poterant.Omnia conuiuia vehemẽter ſplendebãt ſed fuit in apparatu diuerſitas propter diſtantiam perſonarũ . Nam hoſpites cũ regina recepti ſunt in oſtro ſuperbo. Tyrii vero tanq; minoris dignitatis in veſtibus pictis vt in textu videbis.Argentum.m.adiecit mẽſis vt oſtenderet eſcarium argenteum:ne putaretur in ea ſpecie eſſe que longe eſſet ad vſu menſarũ.Eſt multiplex argenti laudatio . Nã fuit magnum inſignitum auro:& miro artificio vt ars cũ ipſius precio certaret Sculptura aũt geſta maiorũ cõtinebat:quorũ contem-
platione

platione meruit longiſſimum tp̄s conſeruari.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Dido ſup. memorat. i. recitat ſic i. hoc mō vt p̄miſſum eſt: & ducit ſimul eneā in tecta regia & indicit ſimul honorē. i. feſtiuitatē tēplis diuū pro diuor̄: hoc eſt iubet ob letū aduentū & ſalutē troianorū diē feſtū agere & ferias ſeu vacatiões facere: nec min⁹. i. & tñ ēt ip̄a mittit interea ſocijs. ſ. enee ad littora i. quos in littore dereliq̄rat eneas: eis enim ſuccurrendū fuit ne turpiter eor̄ īmemor factus culpeť qui ob eorū ſalutē exiuerat: viginti tauros & centum terga ſuum. i. porcorū magnorum horrentia. i. horrorē eſt inducentia: aut aſpera ſale: & centum agnos pingues cū matribus: a q̄b⁹ nutriri adhuc diutius poterant: nā decreuerat eneā pluſculos dies apud ſe detinere donec claſſem refecerit: nōdū. n. de cōiugio ei⁹ cogitauit: ſicut poſt recitationē de bello troiano: & mittit munera & letitiā dei. ſ. bacchi: hoc eſt vinum: qđ letificat cor hoīs: aut die ꝑ diei: feſti. ſ. vt & illi q in littore erant letos cōuiuas agerēt aut vt Aulus Gelli⁹ legit dij ꝑ diei eadē de cauſa: ea aūt munera ſunt vina ſine q̄bus leti eſſe nequeāt niſi acceperit ab enea eos adhuc vini ſat habere: q̄a vina bonus q̄ deinde cadis onerarat aceſtes. Miſiſſe aūt videť ad vtroſq; tā ad ſeptem naues cum enea appulſas q̄ ad alias vnde viginti tauros miſit. licet vna nauiū perierit At. i. ſed: domus interior. i. aula ſeu regia. ſplendida luxu. i. abundanti ornatu regali. i. regiā maieſtatē decente: iſtruitur: & parant cōuiuia ī medijs tectis. i. aut intra tecta vt ſub dio in area inter tecta conuixiſſe ītelligant vnde dicturus eſt eneas ſuadentq; cadentia ſydera ſomnos: quod non apte intra tecta dixerit. pōt aūt ordo eſſe vt ſit miniſtri tyrij parāt tectis medijs conuiuia: vt vero depingeret celeritatē operantiū ſubticuit verba in ſequentibus locutionibus que ſic ſupplebunť: veſtes laborate arte. i. artificioſe facte vt ſit laus ab artificio & oſtro ſuperbo. i. purpura magnifica: vt ſit laus a materia & colore. ſup. extenduntť & argentum ingens ſup. exponiť menſis. & fortia facta patrū celata in auro & ſeries longiſſima rerum. ſ. geſtarum ducta ꝑ tot viros ab origine antique gentis ſup. exponuntur menſis. & hoc modo verbo parant deerit ſuppoſitū: & multis ſuppoſitis ſequentibus verbū. aut ordo ſit nihil ſubaudiendo talis Veſtes laborate arte & ſupbo oſtro: parāt. i. ornant cōuiuia in medijs tectis. & ingens argentum. i. īgentia vaſa ex argēto facta. & fortia facta patrū. i. maior̄ a Belo primo vſq; ad Belū Didonis patrem: celata in auro. i. vaſis aut torematis aureis. appoſitorie ſeries rer̄ longiſſima ducta ab origine antiq̄ gentis per tot viros: parant cōuiuia mēſis. i. exhibent apparatū conuiuialem q̄tum ad menſas. Vt aulea parietes ornabant.

tm̄ cibis vtebanť & ī atrijs edebāt ſedētes. Iuuena. Quis fercula ſeptē Secreto cœnauit auus. & Verg. Perpetuis ſoliti dapib⁹ cōſidere mēſis Laboratæ: labore: pfecte vt lāborataſq; p̄mūt ad pectora ceras: & eſt ſermo ī cōpendiū coactus vt Rapuitq; ī fomite flāmā. i. raptim fecit. Ingēs argentum. vel ſubaudi exponunt: vel mēſas argenteas ītellige. Celata: ſculpta. Cęlū em̄ ferrū eſt quo operanť argentarij & produciť. In deriuatiōe aūt mutať diphthōg⁹: Series: ordo cōnexus. Per tot ducta vi. A Belo primo aſſyriorū rege vt ab antiquo durantia cynnama belo: vſq; ad belū patrē Didonis: nec caret rōne hoc nomen: Nam omnes in illis partibus ſolem colunt q ipſorū lingua hel diciť vnde eſt helios: ergo addita digammo & in fine facta detractione Belum dicunt.

ASCEn. ¶ Aeneas &c. Vt paterne pſone decorū quoq; deſcribat: & iuli quem precipue laudare ob Iuliū ceſarem conſtituit: honorificā mentionem faciat poeta. docet quam circa illum habuerit eneas curam Vtq; regalibus donis magnifice munificentie didonis reſpōderit. Verba Donati de hac re ſunt.

Aeneas (neq; enim patrius conſiſtere mentem.
Paſſus amor) rapidū ad naues p̄mittit achatem
Aſcanio ferat hec: ipſumq; ad mœnia ducat.
Omnis in aſcanio chari ſtat cura parentis.
Munera preterea iliacis erepta ruinis
Ferre iubet: pallam ſignis auroq; rigentem:
Et circum textum croceo velamen achanto:
Ornatus argiuæ helenæ: quos illa mycenis
Pergama cū peteret: incōceſſoſq; hymenæos
Extulerat: matris ledæ mirabile donum.
Preterea ſceptrum Ilione quod geſſerat olim:
Maxima natarum Priami: colloq; monile
Baccatū: & duplicem gēmis: auroq; coronam.
Hec celerans iter ad naues tendebat Achates.

Dona. Premittit. non quia eſſet ſecutur⁹ nec ītelligiť p̄rapidū mittit. Sed p̄mittit. i. ante prādiū mittit. vt maturius videret filiū. & vt afferrenť mūera. que Didoni dare volens inter epulandū cōmodiſſime dabanť. Maior. n. erat futura cōuiuij voluptas & pſentia Aſcanij & oblatione munerū. Oīs ī. a. Nā reliq̄ cure iā ſemote erant Munera: hec cōuiuiū grati⁹ factura erāt & poterāt oſtendere quāta vrbis fuiſſet felicitas Erepta de magnis & plurimis credēdū eſt meliora rapuiſſe Argiue. h.

Helene. Hāc adeo formoſā fuiſſe dicūt vt eius forma redacto maximo pitiſſimorū pictorū in vnū nūero, ꝓpoſitis etiam formoſiſſimarū mulierū nudis corpibus pingi negerit: ergo q̄cūq; erat formoſa ab ea appellabať helena. Sed Verg. argiue dixit: vt de illa ſola ītelligereť. Extulerat nā cū eēt regis vxor & locupletiſſima: & iret ad troiam has vt precipuas ſecum abſtulit non rediturā ſe ſperās ꝓpter admiſſum adulterium, ꝓpterea addidit incōceſſos hymeneos. Lede mirabile. Vt tā pulchra niſi a matre donari non potuiſſent: & cum donarentur miratos eſſe qui viderent Adduxit autem vt his vteretur quoties adultero formoſior videri volebat. Ergo ſuperabant formam que pingi non potuit: pulchrioreq; reddebant Maxima ſolent enim religioſi parentes: que habent optima filijs deferre maioribus. Baccatū: neq; hec diſſimilia eſſe debebāt que optimus pr̄ & ditiſſim⁹ maxime ille dederat. Hec celerans: laudat hoīs diligentiam Ordo

¶ Rapidum premittit: non premittit: nam ipſe non ſequtur: ſed prerapidum mittit: quod ex affectu patris potius q̄ ex achatæ velocitate intellige: Dixit p̄rapidum. vt Teren. Per pol: nā pol iurantis eſt: cui p̄poſitio ſeparata nūq̄ coheret: Ferat: afferat: nūciet. Stat: eſt alibi horret. vt ſtāt lumina flāmā: & ſtabat acuta ſilex Plenum eſſe. Iampul uere cœlum Stare vident: Item poſitum eſſe Stant manibus aræ: Item placet. Stat conferre manus. Erepta. r. commēdat a difficultate. vt nec tuta in valle reperti. Item ex perſona Ornatus argiuæ helenæ: ſic hoc priami geſtamē erat Cōmēdatur & a longitudine: vt Terē: ex Aethiopia eſt vſq; hæc. Erepta conatur defendere nō eſſe ab ęnea ꝓditam patriam: quā cū Antenore prodidiſſe maifeſtū eſt. Si ornatus helenæ ex incēdio abſtulit nō p̄miū ꝓditiōis accepit. SER. Stare.

accepit.Signis auroq̄.ſignis aureis.Rigētē.iflexibilē.ꝑpter aurū.ſignificat tunicæ palliū.qđ ſcđm Varro.palla dicta eſt ab irrigatiōe & mobilitate q̄ eſt circa finē hmōi
Palla. veſtiū ἀποτουπαλλειν.Velamē cycladē Achanto.Virgultū flexuoſum herbacāthū vulgo dictū Cui⁹ imitatiōe veſtis ornat̄.
Herbacāthum. Argiuæ a vicinitate.ſic ēt mycenis.Nā ſparta na fuit.Eſt aūt omen futurę infœlicitatis.cū Dido adulte re ſuſcipit munera Incōceſſos.fato & legib⁹ Hymenęos.
Hymeneus. Eſt hymenæus deus nuptiarū.vel qdā iuuenis fuit q die nuptiarū oppſſus ē ruina.Vñ expiatiōis cā noīat̄ in nuptijs.ſed falſum ē.Nā vitari debuit nomē extincti. Ergo hymenæ⁹ vir fuit atheniēſis.q iter bella ſæuiſſima ꝟgines liberauit.ꝑpterea nomē ei⁹ ī nuptijs iuocat̄ q̄ſi liberatoris virginitatis.
Talaſſio. ſic Talaſſio apud romāos.Nā cū plebei⁹ i raptu ſabinarū virginē pulchrā duceret ne ei auferret ab alijs Talaſſionis eā ducis eē ſimulauit.cuius noīe fuit puellæ tuta virginitas.Ledæ.vel qđ ipa filię.vl' qđ ei iuppiter dedit.Sceptrū ilione.Mūera. offert apta pſonę ſicut latino i ſeptio.Maxia:ātiqt⁹ ēt fœmiæ regnabāt. pſertim prio genitæ.vñ ait maxia.Hęc vxor Polymneſtoris fuit.Monile:qđ & ſegmentū dr̄.iuue.Segmenta & lōgos habit⁹.licet ſegmētatas veſtes dicamus.vt ipſe & ſegmētatis dormiſſet paruula cunis Baccatū.ornatū margaritis Dr̄ aūt hoc margaritū & hęc margarita& hęc margaris vt hęc nais.Sunt q ſeparāt gemmas & margaritas.
Gēmæ. Margaritæ. Cice.Nullā gēmā aut margaritā.Et gēmas dicūt diuerſi coloris Margaritas vero albas.vel gēmas integras.Margaritas ptuſas.Duplicē.vel latā. vel duplicē gemmis & auro Hec celerans celeriter facere cupiens.

Ordo. Ordo eſt.Eneas pmittit.i. anteq̄ cena cum apparatu ſuo totaliter extructa eſſet. aut priuſq̄ Dido ſocijs ad littora miſit vigiti tauros &c. & id potius placet:q̄ vt cū Seruio dicam miſit prerapidum & non pmiſit quia ipſe ſecut⁹ nō eſt.Nā licet ipſe ſecutus non eſt alij tñ q donа Didonis attulerunt ſubſecuti ſunt pmittit ergo anteq̄ Dido ſuos mitteret rapidū achatem ad naues.ſ.quas ipe in littore derelīqrat: pmittit dico licet paulopoſt abituros eos ſciebat miniſtros Didonis.n. ꝑ qa: qa amor patrius.i.paternus nō eſt paſſus mentē.ſ.enee:cōſiſtere.i.quieſcere & trāquillā eſſe. tractum a mari.cui ſepe fluctuatio mentis comparatur: premittit dico:ſup.vt (q̄ particula honeſte reticeri ſolet)ferat.i.afferat:aut nūciet & dicat: Aſcanio.ſ.filio ſuo Iulo:hec.ſ.que dicta & facta ſunt:quaſi vero ipſum iam tunc ad imperium deſtinatū conſiliorū ſuoꝝ comitem eſſe cerit.& vt ducat ipm ad menia.ſ.carthaginēſia.Nā ſup.oīs cura parentis chari.i.redamati a filio ſtat.i.cōſiſtit in aſcanio.preterea ipe iubet ferre.i.afferre munera.i.pcioſam ſupellectilē vnde munera faciat:erepta ruinis iliacis.cum iā in man⁹ hoſtiū vētura eſſent id autem dicit ne a ſuis iniuſte abſtuliſſe.aut a grecis ob ꝑditionē ea accepiſſe dānetur.munera dico videlicet pallā.i.chlamydē muliebrem: rigentē.i.vix plicabilē.ſignis aureis.& velamē.i.cycladē achāto croceo.i.flexuoſū in more achanti:& crocei coloris.circūtextū.i.qđ circū textū erat in fimbrijs palle.appoſitio ornatus helene argiue potius diceret ſpartanæ.ſed argi ſpartis vicini ſunt quos.ſ.ornat⁹.illa.ſ.helena.extulerat mycenis:ꝑ amyclis.cū.i.qñ ipſa peteret pgama.i.troiā.& hymeneos.i.thalamos matrimoniales incōceſſos.i. negatos a dijs & legib⁹.qa alteri nupſerat.extulerat dico pallā appoſitionē.donū mirabile.i. admiratione dignū.mřis lede.i.qđ a leda mře aliqñ dono accepat & iō vt re chariſſimā & pcioſiſſimā relictis ceteris extulerat eam pallā.ꝑterea.i.inſup ſup.ferre iubet ſceptrū.i.regalē virgā.qđ.ſ.ſceptrū ilione maxima natarum priami que.ſ.inter filias ſe reginam gereret geſſerat olim.ſ.cum troia vigeret.& vt ferat monile.baccatum.i.baccis hoc eſt vnionibus ſiue margaritis ornatum.collo.i.quod ilione collo geſſerat & vt ferat coronam duplicē gēmis & auro.i.que ex duobus conſtabat ex auro.ſ.& gemmis.i.lapillis pcioſis.Achates celereans.ideſt celeriter peragens hec.tendebat iter ad naues.

At cytherea nouas artes:noua pectore verſat
Conſilia:vt faciem mutans & ora:cupido
Pro dulci Aſcanio veniat:doniſq̄ furentem
Incendat reginā:atq̄ oſſibus implicet ignem
Quippe domū timet ābiguā:tyrioſq̄ bilingues
Vrit atrox Iuno:& ſub nocte cura recurſat.
Ergo his aligerum dictis affatur amorem
Venus. ¶ Nate meæ vires:mea magna potentia:ſolus
Nate patris ſummi qui tela typhoea temnis:
Ad te confugio:& ſupplex tua numina:poſco.
Frater vt Aeneas pellago tuus omnia circum
Littora iactetur odijs Iunonis iniquæ
Nota tibi:& noſtro doluiſti ſæpe dolore.
Hūc phœniſſa tenet Dido:blandiſq̄ moratur
Vocibus:& vereor quo ſe Iunonia vertant
Hoſpitia:haud tanto ceſſabit cardine rerum.
Quocirca capere ante dolis:& cingere flāma
Reginam meditor:ne quo ſe numine mutet:
Sed magno Aeneæ mecum teneatur amore.

Cytherea:

¶ At cytherea nouas artes &c. Interea inqt ASCEn. dum ꝑ Aſcanio omiſſus accelerat Achates Venus verita ne dido a iunone ſollicitata quicq̄ mali enee moliatur vult eā capere amore enee quo circa cupidinem deū amoris qui ſe in mille formas tranſmutare nouit.qui & filius veneris eſt.rogat vt pro Aſcanio ad Didonē ductus illi occultum iſpiret amorem.quod & factum eſt.Vnde dicetur alibi.Ardet amās Dido.Donatus dicit hoc loco ſic.At cytherea.i. Dona. dū hec gererentur: Neceſſaria metuentis veneris deliberatio cuius eſtus augebat conſideratio loci tēporis & perſonæ.Erant ab achate perficienda iuſſa.Et periculoſum credere nepotem eidem piculo in quo erat eneas:ne tota ſimul progenies interiret.Nam q̄uis troiani eſſent humane ſuſcepti metuebat fallax natura Tyriorū & ſtimulus iunonis ne ipſa opportunitatē loci & occaſionē tpis nacta terra opprimeret quos mari extinguere non poterat.Artes ergo noue.i.cōſilia elaborata exquiruntur:vt Aſcanius non pergeret:& tamē achates iuſſa faceret:fallit ergo omnes & pfert enee amorem ſibi concilians Didonem: nam neq̄ eneas irate reſiſtere potuiſſet exigua ſubſtantia.Neq̄ cōuulſis nauib⁹ & i hyeme effugere.Nate:breuiter oīa conſilia ſua exprimit & q̄uo fieri poſſet oſtēdit:& honeſtū facile & neceſſariū demonſtrat.Nec vi. vendicat ſibi neceſſitudo parentum qcqd liberi pñt.Et docet inter filios & parentes tale debere eſſe volēdi & nolēdi ſtudiū:vt i multis licet corpib⁹

voluntas

volūtas vna & neceſſitudinis vinculū id iſtin ctū integrūq; pduret. Tela.ty.facile oñdit eē qđ petit qđ em potuit iouis fulmē cōtenere: facilius poterit femine mentē poſſidere ergo ita dixit.ne ille excuſaret ꝓpter iunonē. Fecit ergo beniuolū filium dicēdo nate. item ꝙ po tior eſſet ioue: & ꝙ eſſet potētia ſua. Ad te.q. d.non eſt alter qui tantū: aut debeat aut poſſit Supplex: admonuit pietatis vt filiū: rogauit vt deū: quid igitur acceſſit oneris.cū eſt roga tus ab ea que auctoritate parentis iubere po terat. Frater vt.e.fecit beniuolū & attentum. Nunc facit docilem ſubiuncta narratione to tius negocij: dixit frater tuus vt appareat ope ram non in extraneo exponendam. ſed in fra tre eſſe neceſſariam. Ergo honeſtū & pium.vt frater pro fratre laboret: preſertim in cauſa ſa lutis. Adiungit labores vt moueat cōmiſera tionē.& oñdit iniuſte pati.& deformat pſo nā aduerſarie.q̄ pſequat̄ inoxiū. Nota ti.hoc ad laudē cupidinis ptinet.maximū.n.crimen eſſet eius ſi fratris periculum neſciret. Doluiſti. Si preterita doluit. debet cauere ne rurſus dolenda ſuccedant. Dido tenet. oſtendit faci litatē petitiōis: nam ſi iam enee affecta eſt.nō eſt opus initio amoris in quo magna eſt diffi cultas.ſed augmēto. deſideratur autē augmē tum: quia timetur iuno a qua amor talis poſ ſet abrumpi.ergo opus erat tali amore.q non poſſet abrūpi a iunone. Cardine hic fidem fa cit.cum fores clauduntur.& tribuit firmitatē Ergo dixit Tāto ceſſabit.c.r. Erat enim in po teſtate abſoluere amorem.quem volūtate ſu ſceperat: ſed diuinitus impactus nō poſſet hu mano arbitrio ſūmoueri: aſſerit ergo neceſſa riū remedium quo oīs illa factio ſuccumbat. Mecum: tanto amore amet quāto mater amat filium cuius amor nullius violentia numinis valet abrumpi. Capere ante. oſtendit melius eſſe ventura propulſare: q̄ ijs q̄ venerint reme dia querere. Pueri.p.oſtendit incōmutationē forme etatis cōmutationē non fore difficilē.

SER. ¶Cytherea: ab inſula q̄ tm̄ in plurali declinat̄: vt ſunt al ta cythera. Artes mediū vocabulū eſt. Nā & bonas artes & malas dicimus. Faciem & ora: Periſologia eſt. Furētē incendat & furere faciat. Ambiguam.i.quā habitat mu tabilis fœmīa vt ſuſpectas habuiſſe domos carthaginis altæ Bilingues. Fallaces ad mētē & nō ad linguā retulit. Sub. Sub nocte Circa noctem & cum tempus ſignificat accu ſatiuo ſeruit vt Aut vbi ſub luce denſa inter nubila ſeſe d.r.r. Amorē: latini dum cupidinem appellant eo ꝙ facit amorem: ſed hic imitat̄ grecos: qui eodē nomine vtrūq; vocāt. Diſtinxit tñ epitheto. Pingitur puer: quia turpidi nis eſt ſtulta cupiditas vt inter quas curam Climene nar Cupido. rabat inanem: itē qa imperfectus eſt in amantibus ſermo vt incipit affari mediaq; in voce reſiſtit. Itē alatus qa ni hil amantibus leuius vel mutabilius: vt ipſa oſtendit Di do. Sagittæ dant̄: vel qa ipſæ icertę veloceſq; ſint Et hoc ratio in reliqs numinibus ꝓ poteſtatū qualitate format. Meę vir. Quia venerea voluptas exerceri ſine amore nō pōt: vel ſcđm Symonidē q dicit cupidinē ex ſola vene re natum Alij tñ ex ipſa & Marte. Alij ex Vulcano. Alij Chai & primæ rerū naturæ filiū dicūt. Patris ſūmi.i.Io uis. Typhœa Multi Typheia legūt.vt Cerealia & cerea lea: Non aūt dicit qbus Typhœus vſus eſt. Sed qbꝰ Iup piter in Typhœū: a ſpolijs & virtute: vt Scipio aphrica nus. Hoc aūt agit facile eū poſſe cōtemnere Iunonē q cō tēnit Iouē. Numina: poſſibilitatē vnꝰ aūt deus plura ha bet numina. Frater cōciliatio a q̄litate pſonæ. Iacteturq;: vacat ꝙ O dijs: iuſta cā petitiōis oñdit odiū primā corri pit. Odi ꝟo verbū ꝓducit: ſic liquor & liqtur Noſtro do luiſti ſæpe dolore aut eo quo & ego. aut doluiſti: qa me dolere vidiſti. Quo: ideſt i quā partē: Iunonia: carthagi nēſia vbi colit̄ iuno: aut hoc vereor ꝙ enee carthago in Hoſpitiū patuit: vt eſt timeo Danaos & dona ferentes. Tm̄: aut ne i tm̄ quidē.i.breui occaſione ceſſabit: aut nō poterit in tanta reꝝ oportunitate ceſſare: vt ſit notū pro uerbiū res in cardine eſt.i.articulo. Quo: vel vacat: vel pronomen eſt. Supprimit aūt recte nomē Iunonis: ne il lius frequēti cōmemoratione cupidinem terreat: Vel ſit aduerbium quo.i.in aliquā partē. Mecū.i.cū officio ve nereo nec pōt intelligi quēadmodum ego. Nam aliter a matre. aliter a Didone amatur Aeneas.

Ordo. Maxima cu. nolebat mittere aſcaniū: ne duorū ſollicitudine frāgeret̄: vel is mitteret̄ qui exoriēte tumultu ſibi p etatē cauere non poſſet. Ordo eſt. At.i.ſed: Cytherea.i.venus verſat.i.agitat pectore. ſ.ſuo artes no uas.i.quales ꝓ enea nōdū exercuerat: & noua cōſilia: vt videlicet cupido mutatus faciē.i.totius corporis facturā: & ora.i.eā ptē q̄ vulgo facies dr̄: hñs mutata.i.in ſilr̄tudinē aſcanij trāſfigurata aut transformata veniat ꝓ aſcanio dulci.i.loco aſcanij qui enee dulcis eſt & vt incendat donis reginam furentem. i. alioq captā vehementi amore. dictū.n.eſt obſtupuit primo aſpectu ſidonia Dido. vult aūt incēdi donis q̄ Achates allaturus eſt: & vt īplicet ignē.ſ.amoris: oſſibꝰ.i.medullis: qa dicet̄ in quarto. Eſt mollis flāma medul las interea & tacitū viuit ſub pectore vulnus. Quippe.i.qa certe ipſa timet domū ambiguā.i.cuiꝰ ē ambigua fides: qa a femina regit̄: ſed vt in quarto dicet̄ variū & mutabile ſemp femina & tyrios bilingues i.fallaces aliud mēte aliud ore continētes: ſunt enim bilingues.i.aliud hic & aliud illic dicētes fraudulēti quaſi ſerpentinis linguis q̄ triſulce ſunt appropiātes: Iuno atrox.ſ.in troianos: vrit.i.incendit curis: & cu ra.ſ. veneris recurſat.i.redit celeriter in aim veneris: ſub noctem.i.paulo ante noctē id.n.ex more facit cu ra: vt quo tp̄e alij ſe qeti dant ſolliciti ſe crucient. Ergo qa id ea de cauſa conſtituerat. ipſa alloquit̄ amorē aligerū.i.alas gerentē: & velocē: his dictis.i.ꝟbis ſeqntibus. vñ nomen eſt hic dictū & nō participiū: o na te.ſ.cupido fili: mee vires & mea magna potētia: qa ſine amore parū faceret venus: & o nate qui ſolus tēnis.i.cōtēnis: tela pr̄is ſummi.i.iouis typhoea aut typhoia.i.q̄ Iuppiter in typhoea gigantē iniecerat hoc eſt fulmina q̄ cupido cū ipſe ignis ſit non timet: alitur.n.non ledit talibus telis (Sane a ntō typheꝰ deduci debet typheeus: qđ fortaſſis & hic ſcribēdū eſt: aut id mutauit poeta ꝓpter frequētiā vocaliū: & diphthō gum reſoluit aut more latino qui oe ſcribūt & e ꝓferunt vt ſit typhoeus i principali & typheꝰ in deriua tiuo: aut more greco q oi ſcribūt & i ꝓferunt: vt ſit typhoius triſſyllabū in primitiuo: & tetraſyllabum in deriuatiuo: priſcianꝰ ſentit typhoea ꝓ typhoeia poſitū: i multis tñ nō vitauit poeta hmōi vocaliū cōcurſum: vnde tegeee & eeeq; inſula circes &c. Preterea ſi poſſeſſiuū in primitiuū reſoluat̄ erit licentioſa locu tio: quia duo gt̄i diuerſa ſignificātes vni ſine coniunctione dabuntur vt ſit tela typhoei patris ſūmi: non n.typheus pr̄ ſūmꝰ eſt: ſed dici pn̄t tela typhei qa paſſus eſt: & tela iouis q ea intulit: vñ meliꝰ p poſſeſſiuū locutꝰ eſt licet nō frequēs ſit tale loquēdi genꝰ quale eēt lego cōmentarios ꝟgilianos ſeruij.i.quos ſeruiꝰ edidit i Vergiliū) ego.ſ.dea & mater tua cōfugio ad te: & poſco ſupplex cū iperare poſſem: tua numina.i. opes numinū tuoꝝ. Nota ſūt ſup. tibi: aut nota ſup. res ē tibi: hoc ē tu noſti aut nota recito tibi. vt.i.qualr̄ eneas frater tuꝰ iactet̄ pelago circū oīa littora: odijs.i.propter odia. iunonis iniq (Scđm ſeruiū legit̄ iacteturq; q̄uo nō alia de cauſa addereturq; q̄ vt ſyllaba tur producat̄ nā ea licētia qua i principio tertij pedis qties ſit vltima dictiōis recētiores crebro vtunt̄: maiores pciꝰ vſi ſūt: q nō oino vacare velit poſſet & ſic

conſtruere:

construere:q̃ pro et.& nota ſup.ſunt:aut res eſt nota tibi:vt frater tuus Eneas &c.&.i.ſimul doluiſti ſepe noſtro dolore.i.quo nos.i.ego & filius meus doluimus hoc eſt cōdoluiſti nobis & ꝓpter nos: Dido phe niſſa.q.d.de genere penoꝝ qui verſipelles ſunt & id callide facit:cum.n.a ſpecie & pſona ipa accuſare nō poſſumus:ad genus recurrimus:ſicut cōtra in purgatione dixerat Ilione⁹ Parce pio generi:Dido ergo phe niſſa.i.ex phenicia profecta:tenet.i.q̃ſi in ptāte habet nūc hūc.ſ.fratrē tuū Eneā:& moraᷓ.i.detinet:blādis vocibus quibus parū fidei adhibendū eſt.Nā tūc p̄cipue blandiūᷓ mulieres dū decipere volūt:& vereor quo.i.in quem exitum vertant ſe hoſpitia Iunonia.i.carthaginenſia quibus Iuno preſidet:ipſa em̄ haud i.non ceſſabit tantum.i.tantum aut tantiſper dum Eneas illinc abitum parabit:cardine.i.ab inſtitutione principali rerum.ideſt non deſinet Iuno agere qđ inſtituit ēt tantillo tp̄e:& ita legendū eſt vt Seruius tm̄ non tanto vel legendo tanto ordo erit.ipſa Iuno(quā ꝓpter odiū nō nominat:aut q̃a dixerat odijs Iuno nis inique:& quo ſe Iunonia vertāt hoſpitia:fruſtra repeteret)haud.i.nō ceſſabit:tāto cardine reꝝ.i.cum res ad tm̄ cardinē pduxerit.i.cū iā caput totius odij ſui in ciuitatē ſuā impulerit:quaſi ſoricē ī muſcipulā illexerit.Donatus tn̄ ad Didonē referre videᷓ vt patuit.vt ſit Dido nō ceſſabit amare tanto cardine.i.tā ta firmitate & fide rerū q̄ quaſi in cardine voluūᷓ:quocirca.i.q̃a vereor quo ſe iunonia vertāt hoſpitia ego meditor.i.concipio aio:capere reginā.ſ.didonē dolis.i.arte cupidinea:& cingere.i.irretire flamma.ſ. amoris:ante.i.priuſq̃ a iunone ſup.in odiū Enee vertatur & in eius perniciem quicq̃ faciat: ne mutet ſe quo.i.quouis numine:potiſſimum tamē de iunonis veretur:ſed teneatur mecū.i.vti ego:magno amore enee ideſt indiſſolubili amore amet eneam vt ego que eius mater ſum:ita vt iunonis inſpiratio non tan tum poſſit quātum vis ceci amoris:& p hanc fictionem docet poeta nullum eſſe tantum mortalium ani mis furorem ac venerei amoris: Verum Seruius vult vt ſit mecum non meo amore nec quo ego amo: ſed meo hoc eſt veneris commercio. Nam non idem amor in amica & in matre eſt:ſed nihil tam laſciuos amores conciliat q̃ ven⁹.

Qua facere id poſſis:noſtrā nūc accipe mentē.
Regius accitu chari genitoris ad vrbem
Sidoniam puer ire parat mea maxima cura
Dona ferens pelago:& flāmis reſtantia troiæ:
Hunc ego ſopitum ſomno ſuper alta cythera
Aut ſuper Idalium ſacrata ſede recondam.
Ne qua ſcire dolos:medius ve occurrere poſſit
Tu faciem illius:noctem non amplius vnam:
Falle dolo:& notos pueri puer indue vultus.
Vt cum te gremio accipiet lætiſſima Dido
Regales inter menſas:laticemq̃ lyæum:
Et dabit amplexus:atq̃ oſcula dulcia figet:
Occultum inſpires ignem:fallaſq̃ veneno:

SER. ¶Qua facere.i.quō. Accipe:audi vt ecōtra.Da.i.dic vt da Tityre nobis:da non indebita poſco.Mente: diſpoſi tionem.cōſiliū.Accitu:Euocatione & eſt quartæ declina tionis.Vrbem ſido.quā tenent ſidonij.Mea maxima cu. & æneas cura eſt:ſed Aſcanius maxima cui regnum Ita liæ romanaq̃ tellus debētur:& vbi aſcanius maxima cu ra Veneris introducitur:vt veneris iuſtiſſi na cura. Item hunc tegere & dire valeam ſubducere pugnæ: Sopitum ſomno:vnū quidē eſt ſopor & ſomnus:ſed mō ſopitū ir rigatum intelligimus.Idalium:cypri nemus eſt:i quo op pidum breue:& paulopoſt:Idaliæ lucos item idaliumq̃ nemus.Sacrata ſede:vel templi:vel oppidi. Ne qua:qua vacat.Medius:importunus:incongruus. Et faciem illi⁹. Faciem pro vultu poſuit.Nullus enim poteſt accipere fa ciem alterius ſed vultum.qui p mentis qualitate formaᷓ Non amplius.v.Artis eſt non omnia dicere: neq̃enim di ctur⁹ eſt diſceſſum cupidinis:neq̃ acceſſum Aſcanij.Pue ri puer arguit a facili Regales: nam in illa intemperan tia facilis amori eſt aditus. Hinc Terenti⁹.Sine cerere & baccho friget venus Latex:aqua eſt proprie que intra ve nas lateat.ſed hic pro vino quod latet intra vuā: At lyeū pro lyæium dixit.Occultum:diffinitio amoris eſt:ignis occultus.

Idalium. Facies.

ASCEn. ¶Qua facere id poſſis i noſtram nunc acci pe mentem. Eandem rem proſequitur Ve nus: cuius orationis eſt hec proſecutio: in qua docet viam qua cupido qđ petit perage re poſſet:vtitur ergo omi artificio ad perſua dendum:nam oſtendit honeſtū eſſe vt pro fra tre cōtra iunonem iniquam: & vtile vt ſcili cet fratris ſaluti conſulat:& facile:quia viam docet:& ne forte cupido ſe iouis vltionem ti mere excuſet:p̄miſſum eſt q̃ ſolus tela patris ſummi contemnere poteſt.Rogat ergo vt pro Aſcanio quē ipſa tantiſper in locis ſibi ſacris molliter fotura eſt ad didonē deduci velit & ad eam deductus arte ſua illam in Eneam in flammare.Donatus ſic.Hunc ego: ne diceret cupido quid fiet de Aſcanio ſi ibo. Sopitum: nam illa etas multum profundeq̃ dormit: er go erit ſat temporis ad capiendos mulieris a nimos.Deſignat etiā tempus & locum amo ribus aptum.Noctem enim erat ſpacium bre ue:ſed erat properandum. ne longi temporis opera eſſet neceſſaria:quia Aſcanius longiori ſomno teneri non potuit. Ordo eſt. Accipe.i. intellige ſicut da.i.dic:noſtram mentem.i.cō ceptum noſtrum: qua ſcilicet via & ratione (non dices qua mente:nam qua plenū eſt: in telligitur tamen via aut ratione ſicut Si qua fata ſinant &c.)tu poſſis facere id.ſ.quod me velle dixi:Puer regi⁹.i.filius regis:cui regnū heſperie debetur parat ire ad vrbem Sidoniā (hic ſecunda corripitur que fere producitᷓ vt Teucrū memini ſidona venire:& ſidonia di do).i. carthaginē a didone ſidonia cōditam: accitu.i.aduocatu & citatione:genitoris ideſt patris Enee chari ideſt qui illi charus eſt.puer dico regius: appoſitorie: mea maxima cura quia ſcit illi regnum vt dixi a fatis ꝓmiſſum (vnde iuppiter At puer Aſcanius &c.) parat ire ad vrbem ſidoniā ferens ideſt afferens ſe cum dona.reſtātia.i.que reliqua ſunt pelago i.poſt iacturam factam in pelago.q̃a dictū eſt Arma virū tabuleq̃ & troia gaza p vndas & flāmis troie.i.poſt incendiū troie Iliacis ere pta ruinis ego recondā.i.abſcōdā & reponā: hunc.ſ.puerum regiū.ſopitum.i.irrigatum & imerſum:ſomno.ſ.profundo:recondā dico in ſede ſacrata.ſ.veneri:aut ſuper alta cythera i ſulam vicinam Lacedemoni cōtra ſpartam: in qua Veneri templum a Phenicibus conditum dicunt:aut ſup idalium nemus illud in cypro:vbi ēt tē plū habuit ven⁹.ſed antiqſſimum in aſcalone vrbe Syrie:ne qua.i.ne aliqua ratione poſſit ſcire ideſt per

Dona.

Ordo.

cipere

cipere dolos i.fraudem noſtram:ve ꝑ vel poſſit occurrere medius.i.īportunus.Eſt aūt duplex ſenſus:aut enim iō non vult puerum ſcire dolos:ne imiteť:qa vt dicit Iuuenalis:nec tu pueri cōtēpſeris annos.Sed tibi peccaturo obſiſtat puul⁹ īfans:aut meli⁹ iō ne puer neſciat celare ſi ſcierit:&ita occurreret forſan medius ita vt viſis geminis aſcanijs Dido fraudem dphenderet. Tu mutatus faciē.i.vultum illius:ſ.pueri Aſcanij:hoc eſt habens ꝑ trāſmutationem vultum &ſimilitudinem faciei illius:vnam noctē.i.ꝑ ſpaciū vni⁹ noctis(Oīa.n.verba actm̄ & ablm̄ tpis regūt:ſed actm̄ pcipue:dū rn̄deri pōt ad ꝙdiu aut q̄dudum. & cum ſit tps continuum.vtcūq; Valla reclamet)non amplius.ſ.ꝙ ꝑ vnā noctem:& poniť abſolute.falle.ſ.didonē:dolo.i.deceptione:& tu puer.habent enim Cupido & Bacchus ꝑpetuam iuuentam. īdue vultus pueri.ſ.Aſcanij:notos tibi quia cum eſſet fratris filius potuit eum ſatis noſſe.Vt cum.i.quandoDido letiſſima/propter dona & aduentum tanti hoſpitis & pulchritudinē pueri.accipiet te gremio.i.ī gremiū ſuum(id autem eſt inter femora ſicut ſinus inter brachia: Vnde iocunda eſt poete fictio: quia illic naſciť fere mulieribus cupido) accipiet dico te gremio inter menſas regales.i.regali luxu ſplēdidas & opiparas q̄ certiſſimum cupidini aditum parare ſolent:& inter laticē.i. liquorem latentem in vuis: lyeum ꝓ lyeiū i.bacchicū:hoc eſt inter vina & cū ſup.dabit āplexus & figet.i.firmiter imprimet oſcula dulcia.i.ſuauia: tu inſpires ſup.tunc amorem occultū & fallas veneno.i.incendio amoris qđ ꝑ venas vt venenū diffluit. vnde eſt in quarti principio.Vulnus alit venis & ceco carpitur igni.

ASCEn. ⁋Paret amor dictis.Nullo dato reſpōſo niſi fortaſſis ſolo nutu cupido mr̄is pcepta obiuit.in qua re docenť filij parētū pceptis obtēperare debere:vſq; adeo vt parētes ſolo nutu certiores fiāt vt qđ iuſſerint facturi ſint. docet ergo quō ſe cupido in vultū Aſcanij tranſformauit.

Dona. de qua re Donatus ſic.Paret:nō rn̄det.quid.n.pſone matris vel maxime ī tali cā rn̄deret.& tps facta non fabulas exigebat.Ergo ſe officioſum mr̄i pſtat.Gaudēs.vel vt filiū exprimeret ad prēm eūtē.vel qa plena volūtate iuſſa mr̄is īplebat.At ven⁹ natura puerorū tāgiť q ſecuri⁹ & diu dormiūt.ſi etiā accedant alia oblectamēta.vt receſſus. flores.& odores:& mollicies Opacitaſq; vmbrarum. Duce achate.ergo hunc fallebat.& letus portabat dona.Quia non frangebatur onere munerum nec tedio viarum.Cum venit execut⁹ eſt iuſſa mature.quia preuenit conuiuium.& venit cum iam diſcumberent in aptiſſimo tēpore.Mediam nā is locus potior apud veteres fuit.Nā Salluſti.ita ſertorij cōuiuium deſcribit.vt ipſum qa potior fuit collocaſſet in medio.

Beroal. Beroaldus autē in Seruiū quātum ad diffinitionem triclinij dicit ſic. Errauit ergo

Tricliniū Quintilianus qui in vndecimo triclinium ꝓ cenatione & conclaui poſuit ſic ſcribens.Vix eo limen egreſſo triclinium illud ſupra conuiuas corruit.his verbis haud dubie Quintilianus triclinium appellat id quod Cice.conclaue nominauit in ſcđo de oratore:vbi idē qđ Quintilian⁹ exemplum referens inqt:hoc īterim ſpacio conclaue illud vbi epulareť Scopas cōcidiſſe.In eodē quoq; exemplo enarrando Valerius maximus ita ſcribit eo momento tpis triclinium in quo Scopas epulabatur collapſum eſt.vbi tricliniū pro cenatiōe apertiſſime poniť ꝙ ſi vera eſt opinio Seruij errauit etiam Vitruuius architectus qui in ſexto docet quēadmodum triclinia partim eſtiua: partim hyberna ſint edificanda & in quā celi partem vertenda.In expoſitione itaq; triclinij Seruio in parte ſuffragor namq; ī eo ꝙ ait triclinium Sterni ſolitum fuiſſe: quoniā antiqui tribus ſtratis lectis epulabantur homini aſſentior.Vnde & apud Pli.legimus triclinia Rome fuiſſe argētea:que ꝓculdubio pro ipſis lectis diſcubitorijs ac tricliniaribus accipiuntur.Nam & Liuius idem ferens:ait lectos eratos ab exercitu aſiatico romam adductos. ꝙ autē inficiať Seruius nuſq̄ triclinium pro cenatione reperiri:in hoc ab eo apertiſſime diſſentio:& vt diſſentirem monuit me vetuſtiſſimorū ſcriptorum authoritas:quos teſtes citaui:quibus magis profecto credendum eſt q̄

Tricliniū ſeruio.Triclinium itaq; vt breuiter cōcludā: ipſos lectos

⁋Paret Amor dictis charæ genitricis: & alas Poeta.
Exuit: & greſſu gaudens incedit Iuli.
At Venus Aſcanio placidam ꝑ membra q̄etem
Irrigat: & fotum gremio dea tollit in altos
Idaliæ lucos: vbi mollis Amaracus illum
Floribus: & dulci aſpirans cōplectitur vmbra.
Iāq; ibat dicto parens: & dona Cupido
Regia portabat tyrijs duce lætus Achate:
Quum venit aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda, mediamq; locauit.

⁋Paret Amor. vt ſupra pro cupidine amorem poſuit. SER. Et alas exuit:Laus magna Aſcanij per tranſitum.Si cupido alis tantum depoſitis aſcanius fuit.Placidam.Epitheton eius eſt:vel ad diſcretionem eius quietis:quæ in ſomnijs perturbatur.Fotum:ſublatum a fouendo. Amarac⁹: hic puer regius vnguentarius fuit qui caſu lapſus dū ferret vnguenta maiorem cōfuſione odorem creauit.Vnde optima vnguenta amaracina dicuntur.Hic poſtea in herbam Sampſucum conuerſus eſt:Quā nūc amaracum dixit.Iamq; ibat:Cum vix venus iſta dixiſſet.Sane: nec feſtinantibus perſonis:neq; minoribus eſt reſpondendi facultas vt hoc loco cupidini:vt Mercurio ſupra: idem in quarto:vt in ſeptimo furiæ:Cum venit:aut pro cumveniret:aut cum ſit aduerbium temporis pro dum:Nec em̄ poteſt cōiunctiui modi particula iungi indicatiuo. Sane ſciendum cum & dum malo errore a romanis eſſe confuſa.Auleis: velis pictis quæ ideo aulæa dicta ſunt: ꝙ primum in aula Attali regis aſię:qui populum romanū ſcripſit hæredē inuenta ſunt.Ideo etiam in domibus tendebantur aulæa:vt imitatio tentoriorum fieret.Sub quib⁹ bellantes ſemper habitauere maiores: vnde in thalamis hoc fieri hodie conſpicimus.Varro tamen dicit vela ſolere ſuſpendi ad excipiendum puluerem: Quia vſus camere ignorabatur.Horatius Inter ea ſuſpenſa grauis aulæa ruinas in patinas fecere.t.p.a.Quantum non.a.c.ex. a.Cum vero a nomine græco deſinēte in η fiat deriuatio conuertitur in æa:vt αυλη aulæa αιτνη æthnæa Superbis nobilibus.Aurea:ſi Dido pulchra ſpōda eſt ſeptimus caſus.Fitq; ſyneręſis:& eſt ſpondæus.Sponda:ſtipadia antiqui non habebant:ſed ſtratis tribus lectis epulabantur Vnde triclinum ſterni dicitur. Cice.Strui triclinia: & in foro ſterni iubebat.Errant ergo q tricliniū dicunt ipſam baſilicam vel cœnationem.Mediam: qui maioris locus eſt.Salu.Igiť diſcubuere ſertorius inferior in medio: ſuꝑ eum.T.Fabi.hiſpanienſis ſenator.Ex proſcriptis ī ſummo antoni⁹.Et ī īfa ſcriba ſertorij verſius & alter ſcriba. Mecœnas:in imo:Medius inter Tarquinium & Deatiū Perpenna.

ipſos lectos diſcubituros ſignificat:& ipſam cenationem:& in vtraqꝫ ſignificatione eleganter & erudite vſurpabimus hec & ille. ¶Ordo eſt Amor.i.cupido deus amoris:paret.i.obtemperat & obedit dictis.i.mandatis Ordo. quia tamen dixerat.ſupplex tua numina poſco:potius dictis ꝗ͂ iuſſis dicit poeta:genitricis chare: vel que illi precipue chara eſt:vel quia ſua cuiqꝫ genitrix chara eſſe debet:vt ſit generale epitheton Vnde vis quoqꝫ eſt in vocabulo genitrix vt ideo merito chara ſit quia genitrix & exuit alas:pingitur eñ alatus:& ipſe gaudēs.i.letus incedit.i.ingreditur: cū volare ſoleat greſſu.i.inceſſu Iuli.i. quo Iulus ingredi ſolet:nā dñs peculiaris eſt inceſſus:Vnde prius:& vera inceſſu patuit dea.At.i.ſed venus irrigat.i.infundit per vapores Aſcanio.i.in aſcanium quietem placidā.i.non vehementē que illi officiet ſed qua recreentur mēbra. ſ.ſingula : & dea.i.cū eſſet dea tollit.i.in ſublime fert ſup.ipſum fotū.i.moliter cōplexum:gremio.ſ.ſuo in altos lucos Idalie.ſ.ſylue:vbi amaracus.i.herba in quā amaracus puer conuerſus eſt mollis.ſ.attactu & aſpirans floribus & dulci vmbra. i. ſuauiter fragranti:complectitur illum.ſ. puerum aſcanium.Cupido ibat iam parens.i.obediens dicto.i.mandato aut æneę aut veneris:& ipē letus portabat dona regia:aut regalia:aut ad regē pertinētia:tyrijs.i.ad tyrios & hoc achate duce.i.ducēte:aut letus achate duce.Cū.i.quando venit.i.aduenit:aut cū.i.quādo venit.i. adeſt cū mūeribus:regina aurea.i. pulcherrima aut auro veſtita(Vix eñ patit̄ verſus vt cōſtruat̄ aurea ſponda .ſnā ablatiuus prime in a productū deſinit:qđ hic corripitur niſi forte ſyneresis fiat)cōpoſuit iā ſe ſuperbis .i. magnificis & precioſis auleis.i. ornamentis parietū in aula attali primū inuentis que vulgo tapeta dicunt̄: cū ea ſint que ſubſternunt̄ ſcabellis aut ſedibus & locauit ſe mediā ſponda.i.in triclinio:cū eſſet domina conuiuij:is eñ locus regi conuiuij debet̄.Quia vero nō dixit mediā ſpondaqꝫ locauit:ſed ſponda mediāqꝫ locauit:& ꝗa alibi ſepe ſyneresim facit poeta:vt ereis & ferreis diſſillaba ponēdo:ego audere cōſtruere ſic regina cōpoſuit.i. cōpoſuerat iā ſe aurea ſpōda.i.ſuper ſpondā aureā(quia diſcūbebant ſuper lectos diſcubituros.vnde tricliniū dictū de quo Horatius in primo ſermonū. Sepe tribus videas lectis cenare quaternos)ſup.in auleis ſuperbis. ideſt nobilibus aut magnifice ornatis:& locauit ſe mediam.ſ. in aurea illa ſponda & toto triclinio.

Iam pater æneas:& iam troiana iuuentus
Conueniunt:ſtratoqꝫ ſuper diſcūbitur oſtro.
Dāt mãibus famuli lymphas: cerereq̄ꝫ caniſtris
Expediunt:tonſiſqꝫ ferunt mantilia villis.
Quinquaginta ītus famulæ ꝗbus ordine lōgo
Cura penū ſtruere.& flāmis adolere penates:
Centumqꝫ aliæ:totidēqꝫ pares etate miniſtri.
Qui dapibus menſas onerēt:& pocula ponāt:
Necnon & tyrij per limina læta frequentes
Conuenere:toris iuſſi diſcumbere pictis:
Mirantur dona Aeneæ :mirantur Iulum
Flagrantiſqꝫ dei vultus: ſimulataqꝫ verba:
Pallamqꝫ & pictum croceo velamen achanto
Precipue infelix peſti deuota futuræ
Expleri mentem nequit : ardeſcitqꝫ tuendo
Phœniſſa:& puero pariter doniſqꝫ mouetur:
Ille vbi complexu æneæ colloqꝫ pependit:
Et magnum falſi impleuit genitoris amorem
Reginam petit:hæc oculis: hæc pectore toto
Heret.& interdum gremio fouet inſcia dido:
Inſideat quantus miſeræ deus:at memor ille
Matris acidaliæ:paulatim abolere ſicheum
Incipit: & viuo tentat præuertere amore
Iam pridem reſides animos:deſuetaqꝫ corda

SER. ¶Pater:Religioſus: quia pater omnium deorum epitheton eſt vt oſtendit Vergilius. Vbiqꝫ .Oſtro: vnde tingitur purpura:& ꝓ purpura poſuit.Dāt famuli:Hūilis character ισχνος.dicitur. Tonſis minutis vel villoſis Maiores enim mappas habuere villoſas . Mantillia a manibus ante lotis dicta : vt Torale a toro . Nam Hora per apocopen dixit: ne turpe.Toral. Ordine:diſpoſitione:nam Cice.in œconomicis.Quid vbi ponendum ſit: Nec enim debent vniuerſa cōfundi:Penum differt a cellario. Cellarium paucorum dierum

Aſcen. ¶Iam pater æneas.Deſcribit cōuiuiū apparatūqꝫ eius ſplēdidiſſimū de quo Donatus ſic. Iā Donatus. pater æneas . Diſcernit ipſe & troiani ſedibus purpureis.Dant:deſcribit familie ordinē.Caniſtris :mos apud veteres fertur fuiſſe : vt panis nō argenteis: ſed vimineis vaſculis inferretur. Longo ordine : vbi fuerant quinquaginta ad quarū curā pertinebat procuratio celarij & deorum penatū cultus:illas ſine dubio viciſſitudo longo ordine tangebat: Centum alie eleganter atqꝫ breuiter diuitias expreſſit laudauitqꝫ. Voluit eñ demonſtrare ducentos & ſexum & etatem diſcernere:Numerus autem non eſt res magna in rege ſed parilitas etatis que oſtendit quāta illi ſeruorum eſſet multitudo ex qua ducenti pari etate eligi potuerint digni:qui curarent ſupradicta.Necnon ſupra oſtrum troiani qui magis eſſent honorandi ſederūt.Tyrij vero inveſtibus pictis.Mirantur: per hoc oſtenditur regina:ꝗꝗ ditiſſima viri vxor fuiſſet talia nunqꝫ habuiſſe cū hec ipſa & ſui Tyrij mirent̄. Alius intellectus eſt Mirantur dona æneę.i. mirantur talia æneā vel habere vel donare potuiſſe. Mirantur ergo ſubſtantiam animi largientis . Ardeſcitqꝫ tuendo:contrarium poſuit . Nam conſiderationi intenta faſtidium incurrere debuit. Falſi : magna res vt etiam pater deceptus ſit. Inſideat quantus. Tanto libentius imprudens complectebatur.Quantum neſciebat qualem deum amplecteretur.Infelix:Quia benignum animum exhibebat: quem deberet inimicum exhibere:cum ex eo pararetur ſibi mors Abolere:prius enim debebat amouere amorem priſtini viri et paulatim quia cum vehementer hereret:non poterat vno impulſu dimoueri: iccirco autem Didonem caſtam : diuitem pulchrā: deceptam inducit per cupidinem vt non ſolum didonis verumetiā eneę exiſtimationem oſtenderet.Ne illum ignobilis femine proiecti pudoris ſponte amaſſe:aut prouocata muneribus videatur. Aut ille malis ſubmerſus innumeris de amoribus illicitis cogitaſſe. Beroaldus autē BERO. notat Seruium in eoqꝫ penum aridius deſcribit ſic . Conueniebat erudito grammatico diffinire quid ſit penus : deinde differentiam peni & cellarij demonſtrare.enimuero ex verbis Seruij nemo intelligit quid ſignificet pen9.quod profecto interpretatiōe digniſſimum eſt : cum in eo non pauci per inſcitiam a veritate deerrauerint quaquidem in re eandem caſtigationē me retur

retur ſeruius: qua apud Gellium quiſpiam in-
ſolens ac oſtentator grammaticus taxatur qui
de varijs generibus penoris varijſq; declinatio
nibus inſolenter diſſerens a phauorino interro
gatus quid eſſet penus muſſitabat atq; halluci
Penus nabatur: quo circa cum ſeruius quid penus ſit
non dixerit: nec ſatis erudite a cellario diſtinxe
rit. exiſtimaui me facturū opere precium ſi illa
Penariū que de penu legi: que didici: que vigilando de
prehendi: que a Seruio non traduntur: in me-
dium afferrem & his commentarijs intexerem
ad adiuuādam ſtudioſorum ſcholaſticorū eru
ditionem. Eſt itaq; penus vt Cice. in ſecūdo de
natura deorum elegantiſſime docet omne quo
veſcuntur homines Cui ſuffragatur. Feſtus ſcri
bens penora dici res neceſſarias ad victum quo
tidianum. Penarium vero vt inquit Varro ap
pellarunt locum in quo penus ſeruabatur. Cice
ronis ac Feſti authoritatem corroborant verba
Sceuole iuriſconſulti qui ad demonſtrandam
penum ita ſcripſit: penus eſt inquit quod eſcu-
lentum aut potulētum eſt. Ceterum vnde ipm
penoris nomen deducatur commodiſſime de-
clarat Phauorinus apud Gellium his verbis.
Que longe vſionis gratia contrahuntur & re
conduntur: ex eo ꝙ nō in promptu ſint: ſed in-
tus & penitus habeantur penus dicta ſunt &
apud iuriſconſultos titulus eſt de penu legata
vbi que appellatione penus intelligantur: co-
pioſiſſime diſputatur. Preterea officium fuerat
diligentis commentatoris illud quod a gram-
maticis ac literatoribus queri ſolet de Vergi-
liano verſu non tacere: vtrum ſcilicet legendū
ſit quibus ordine longo Cura penum ſtruere:
vel longam penum: vtrunq; enim legi ſolitum
eſt: huc adde ꝙ cellarium vix vnq̄ in ea ſignifi
catione quam tradit Seruius: reperitur: videtur
enim cellarium illa figura dici q̄ panarium gra
narium penariū: vt pro cella ac repoſitorio po-
tius accipiatur q̄ pro ipſis rebus reconditis: quē
admodum inquit Var. panarium dicitur vbi

dierum eſt: Vnde & in cellam imperatum frumentum di- exponit.
cunt. Penum vero longi temporis. penus in maſculino & Seruius
fœmenino inuenitur quarte declinationis. In neutro tertiæ Penus
veluti pecus pecoris. Horatius. Portet frumenta penuſq;.
Et Plautus in maſculino dixit. Niſi mihi annu⁹ penus da-
tur. Et Lucillius in fœminino: vt & vxori legata penus.
Perſius aūt oſtendit quartæ eſſe declinationis. Vt in locu-
plete pœnu defenſis pinguibus vmbris. Struere: compone
re: vnde ſtructores epularum dicuntur: Adolere: colere: ſed
adolere proprie eſt augere: in ſacris autem adolere per bo-
num omen dicitur. Nam in aris non adoletur quicq̄ ſed cre
matur. Pares non in numero: ſed in etatis parilitate eſt ad- Dapes.
miratio. Dapibus: hæ regum ſunt. Epule priuatorum Po- Epule.
nant. ſecundum antiquum loquitur morem. Iulum: ad con
uiuas refert. Dei: ad poetam. Simulata. Compoſita in aſca-
nij ſimilitudinem: Infelix propter caſum futurum. Tuen-
do: dum intuetur. Omnis autem gerundij modus ab acti-
uo: ſiue a paſſiuo ſit ſimiliter profertur: vt cantando tu il-
lum: ideſt dum cantas: Et frigidus in pratis cantando rum
pitur anguis: ideſt dū incantatur Vbi poſtq̄. interdū quan
do interdum in quo loco. Magnum: arduum: Difficile eſt
enim immitari filij affectum. Petit: petere eſt: non ſolum Petere.
adire: verum etiam īſidiari: & ſic nunc intellige. Fouet ſuſti
ne. Inſideat: legitur etiam inſidat. Matris: ideſt eius prece- Accidali⁹
ptorū. Acidalie. venus inijcit curas αχοσ.n.cura: vel ab aci
dalio fonte qui eſt in orcomeno boetiæ vrbe: in quo ſe gra Gratiæ
tie lauāt: quæ Veneri ſacre ſūt: ipſius em̄ & liberi filiæ ſūt.
& iure. Nam gratiæ fere per horum numinum munera con
ciliantur. Sunt autem nudæ: quia gratiæ ſine fuco eſſe de-
bent: ideo connexe quia inſolubiles eſſe oportet. Hora. Se-
gneſq; nodum reſoluere gratiæ. ꝙ vero vna auerſa pingi-
tur due autē nos reſpicientes: eſt quia profecta a nobis gra
tia duplex ſolet reuerti: Vnde illud. Nec te certaſſe priorē
pœniteat. Abolere ordo eſt naturalis vt primo vellamus
herentia: deinde inferam⁹ noua. Sic Terē. Vt metū in quo
nunc eſt adimam: atq; expleam animum gaudio Viuo:
aut viui hominis: aut vehementi. Preuertere: preoccupa-
re propter iunonem. Reſides: pigros ad amandum: iuraue-
rat em̄ nulli eſſe nupturam. Contra vero qui inſtant indu-
ſtrios dicimus.

panis ſeruatur. granarium vbi granum reconditur: & penariū vbi penora cuſtodiuntur. hoc ita eſſe docet do
Cellariū natus ſcribens. Cellarium dici a ponendis celandiſq; rebus eſculentis & potulentis: Quin. & iuriſconſultus di
geſtis de legatis apertiſſime oſtendit Cellarium ipſum eſſe locum non res: Cuius verba hec ſunt. Item Cellariū
iunctum eidem diete ab herede meo ei concedi volo: apud Collumellam titulus eſt quemadmodum villica
tractare debeat penora ſiue cellaria: que quidē inſcriptio: ſi non eſt ſubdititia indicat Cellaria idem eſſe qd' pe
nus & fere congruit cū ſignificatu Seruij Cellarius vero maſculino genere dicitur is qui preeſt cellario & peno-
ribus recondendis: de quo videtur intellexiſſe Plautus inquiens: Sū promus condus procurator peni: de hoc
Martialis: hinc cellarius experitur artes: & Columella in. xij. quibus inquit ſtudium fuit piſtoris & coci non
minus cellarij diligētiā ſuis preceptis inſtituere: & alibi: vt cibus inquit & potio ſine fraude a cellarijs prebeat̄.
Ordo ē. Ordo ē. Pater æneas & iuuētus troiana: cōueniūt. i. ſimul veniunt iam ad cōuiuiū. ſ. didonis & diſcūbit ab oī-
Super. b⁹ ipis ſup oſtro. i. purpura ſtrato. ſ. ſup tapeta (nā ſup nūc accuſatiuo iungit̄ apud hūc autorē tn̄ etiā ablatiuo
vt frōde ſup viridi: & gemina ſup arbore ſcindūt) Famuli dant māibus lymphas. i. aquas lympidas & puras:
& expediūt. i. expedite miniſtrāt: caniſtris. i. accipiendo e caniſtris cererē. i. panē per metonymiā: & ferūt. i. affe
runt: mantillia: quibus manus tergerentur: villis tonſis. i. quibus villi erant tonſi: vt prōptius tergerent: fa-
mule. i. ancille aut miniſtre erant intus: quinquaginta. ſ. numero quibus erat: cura ſtruere. i. inſtruere & diſpo-
nere longo ordine. penum. i. vt dicunt victualia: & annuā prouiſionem & adolere. i. collere penates. i. intimos
lares flammis. i. ignibus (Si proprie accipiuntur penates ſenſus eſt ꝙ illis officium erat flammis hoc eſt igni-
bus ſacris incenſis: colere & venerari deos domeſticos: ſed ſi per metonymiam penates accipiuntur pro rebus
domeſticis quibus preſunt: ſenſus eſt eas flāmis purgare penates: ne aut a carie aut tineis alij ſue' vermibus cō
ſumant̄ ita vt & eduliorum ne corrumpantur: & veſtium ac ſimilium rerum ne abſumant̄ curā habeant. Ve-
rum quia de preſenti miniſterio loquitur ſenſus verus eſt quinquaginta illas famulas diſpoſuiſſe vt ex cellarijs
ac penu edulia debite promantur: & vt penates. i. edes flammis illuſtrentur: vt noctem funalia vincant) Cen
tum alie ſup. famule & totidem miniſtri. i. famuli pares etate ſup. qui. i. ideo vt: onerent menſas dapibus. i. ci
barijs regalibus & ponant. i. propinent: pocula. i. potum aut ponant. i. diſponant pocula. i. vaſa potoria. Nec-
non. i. inſuper: &. i. etiam tyrij frequentes cōuenere per limina leta. i. leticiam indicantia & ſplendida: iuſſi diſ-
cumberet oris. i. letis: pictis: non erant ergo tanti precij nec tante dignitatis quanti & quante tori in quibus diſ
cumbebant troiani de quibus dictum eſt. Stratoq; ſuper diſcumbitur oſtro & ipſi tyrij: mirātur dona ænee &
mirantur Iulum. i. cupidinem quem putabant eſſe iulum: & id dicit ex perſona tyriorum: & mirantur vultus
flagrantis. i. ardentis ac reſplendentis dei (poteſt aūt flagrantis dici accuſatiui caſus vt coniungatur cum vul-
tus: & genitiui cum dei: ſed hoc ex perſona ſua dicit poeta qui norat deum eſſe) & verba ſimulata. i. per ſimu-
lationem licet ipſi ignorabant prolata (nam ſi ſciuiſſent ſimulata eſſe non fuiſſent mirati) & mirantur pallā. i.
indumentū

indumentum mulie bre Didoni datum & velamē pictum achanto croceo.i.figuram quidem achanti habēs
ſed colorem vnde erat auri.Precipue.i.principaliter.pheniſſa.i.phenicum regis filia dido:infelix:quia deuo- Deuotus.
ta.i.deſtinata & addicta(Sepe enim malo addicti deuoti dicuntur vt morti aut exitio:ſed etiā pro bono vt p
reip.ſalute deuoti dicuntur:vt decij pater & filius.Et quia xpo deuoti ſumus vt pro eius fide mori velimus:
ideo nō inepte xpani nominis profeſſores deuoti dicti ſunt quaſi martyrio.i.confeſſione ad mortē addicti)pe
ſti future.i.peſtifero amori:qui medullas eius exedit & ad mortem eā impulit: nequit expleri mentē.i.habere
mentem expletam:hoc eſt ſatiatam:& ardeſcit.i.ardore incēditur tuendo.i.inſpiciendo:& id actiue: & moue-
tur.i.excitatur ad amandū pariter puero.i.eo quem puerum eſſe putabat donis.ille.ſ.cupido in forma & ſpe-
cie aſcanij pueri:vbi.i.quando pependit ſup.in collo & complexu æneę & impleuit.i.plenis indicijs ſignifi-
cauit amorem falſi.i.ſimulati genitoris:non enim erat genitor:ſed frater petit.i.oritur & per inſidias viſus ag
greditur reginam:ad hec.ſ.regina:heret.i.affixa eſt & conglutinata illi oculis & toto pectore:& ipſa dido in-
ſcia.i.haud ſciens ꝙ cupido eſſet:fouet interdum gremio.hoc eſt ſentit illic vim amoris: qd honeſta fictione
poeta(vt dixit)īuoluit.Quantꝰ q̄ magnꝰ putas deꝰ amoris inſidiat aut īſidiat miſere.ſ.didoni quaſi dicat nō
dubium quin maximus cū ad hoc eo venerit: at.i.ſed ille ſcilicet deus amoris.ſ.cupido memor matris acida-
lie.i.veneris.hoc eſt mandatorum eius:incipit abolere.i.delere & in deſuetudinem ferre:ſicheum.ideſt memo
riam ac amorem ſichei prioris coniugis: & tentat ideſt conatur preuertere ideſt preoccupare aut a deſidia &
ignauia auertere:amore viuo:aut de viuente aut vehementi:quia dicetur in quarto.Eſt mollis flamma me-
dullas.Interea & tacitum viuit ſub pectore vulnus:animos reſides: ideſt ſegnes & iacentes nulloq; amore ex
citatos iam pridem: ideſt iam a pluſculo tempore: ſcilicet a morte Sichei: & corda deſueta:ſcilicet ab officio
amoris hoc eſt incipit amouere amorem defuncti: qui eam ſegnē faciebat:& inſerere amorē ęneę viuentis qui
eam agilem faciat & acriter inſtiget:nec torpere ſinat.

Poſtq̄ prima quies epulis menſæq; remotæ:
Crateras magnos ſtatuunt:& vina coronant.
Fit ſtrepitus tectis: voceq; per ampla volutant
Atria: dependent lychni laquearibus aureis
Incenſi:& noctem flammis funalia vincunt:
Hic regina grauem gemmis auroq; popoſcit:
Impleuitq; mero paterā:quā Belus & omnes
A Belo ſoliti: tum facta ſilentia tectis.
Dido. ¶Iuppiter(hoſpitibꝰ nā te dare iura loquūt)
Hunc lætum tyrijſq; diem troiaq; profectis
Eſſe velis.noſtroſq; huius meminiſſe minores.
Adſit lætitiæ Bacchus dator:& bona Iuno.
Et vos o cœtum tyrij celebrate fauentes.
Poeta. ¶Dixit:& in menſa laticū libauit honorem.
Primaq; libato ſummo tenus attigit ore
Tū Bitiæ dedit increpitās.ille impiger hauſit
Spummantē pateram:& pleno ſe proluit auro.
Poſt alij proceres:cithara crinitus Iopas
Perſonat aurata:docuit quæ maximus atlas.
Hic canit errantem lunam: ſoliſq; labores:
Vn̄ hoīm genus & pecudes:vn̄ imber: & ignes:
Arcturū:pluuiaſq; hyadas: geminoſq; triones.
Quid tantū oceano properent ſe tingere ſoles
Hiberni:vel quæ tardis mora noctibus obſtet.

SER ¶Poſtq̄ prima quies. Propter regalē affluentiā. Cōtra ſu-
pra.Poſtq̄ exēpta.f. Menſe ſub externa perſona morē po-
nit romanorū:apud quos duę menſe errāt:altera epularū al
tera pomorū Crateras ē hic crater grecū nomen.Latine hec
cratera dicit Perſius ſi tibi crateras. Vina pro poculis per
ſynecdochē.Coronāt.aut implēt vſq; ad marginē: aut qa
antiqui pocula coronabāt. Vn̄ eſt & magnū cratera coro-
na induit.Tectis.i.ad tecta.Legit etiā Fit ſtrepitus tectis:
Atria. Atria romani duabus tantū epulis in atrio veſcebant.Vn̄
per cōtrariū Iunenalis. Quis fercula ſeptē ſecreto cœnauit
auus.& ibi pecunias habebāt. Vnde qui honoratiores ſer-
uierant

¶Poſtq̄ prima quies epulis.Oſtendit morem ASCEn̄.
exterarū gentiū & cetera que in conuiuio dicta
& facta ſunt de qbus Donatꝰ differit ſic.Poſtq̄ Donatus
prima q.cōuiuij prolixi mos deſcribit. Nā cō-
fectis epulis ſtudiū bibendi proſequūtur.Funa
lia:Faces ex funibus procreate. Grauē laudat a
pōdere & a materia.Deīde ꝙ maiores Didonis
vſi ſint & durāte merito tranſierit ad Didonē.
Facta ſcilentia rem diuinā actura ſilentiū indi
xit.Iuppiter:rogatiouē & eius virtutē narrat.
vt oſtendat pleno voto troianos excepiſſe.Cū
initam ſocietatē teſtimonio hoſpitalis iouis cō
firmet.Cum aūt ipſa eſſet ſidonia quaſi mor-
tis ſue preſagio:Tyriorū ſolum & troianorum
meminit: & merito diei meminit quo cōfirma
bat ſocietatē per ſacra & cōuiuium. Triſte aūt
fuit tenebras nominare vel noctē vel maxime
quia cōtinuationē diei nocti cōiūxerat: nondū
itum erat ad requiē. Noſtroſq; huius:& ſic fa-
ctum: vt etiā nunc duret de actibus Didonis
fabula:Bacchus. vinū ſine quo leticia in cōui-
uijs eſſe nō pōt.Nam ſi alibi eſt:Bacchus & ad
culpā cauſas dedit:id nō vini vitiū eſt:ſed hois
vino vti neſcientis.Bona iuno :nā norat illam
inimicā troianis: ergo vt ſit bona & beniuola
tyrijs ne eſſet aliqua incolarū aduerſus peregri-
nos emulatio.In menſa:in conuiuijs em cū hu-
iuſmodi honorificentia numinibus:exhibetur
pro ara mēſa ſuccedit.Prima:vel quia libabat
vel quia potior omnibus fuit: vt pote regina:
Sūmo tenus:ſummis labris vt religionis & nō
vini cupidā demonſtraret.Increpitās:clara vo
ce exhortans. hunc aūt elgit quia ſciebat eum
vini amatorē. Vnde ſequitur ille impiger hau
ſit.Et pleno ſ.p.& pateram inquit vacuā fecit:
& cum auide biberet.& tantum infunderet quā
tum fauces trāſmittere nō poſſent:perfudit etiā
ſe. Poſt ītellige ritum executi ſunt poſt acta cō
uiuia poſt conſecrationē fœderū. Ludorū autē
fit deſcriptio:quibus reges per voluptatem ad
producendam potationem vtuntur.Ludi autē
didonis nihil turpe factu :nihil ob ſcenum di-
ctu habuerunt. Nam cithare artem inter hone
ſtas numerari conſtat per hanc Orpheus pluri-
mum potuit.Hanc graues & prudentes amant.
Hanc diligūt muſe:quibus tradētibus in vſum Cytharæ vſus.
hominum venit. Hec in agonibus ideſt in ſa-
cris certaminibus coronatur Ais ergo hone- Ordo.
ſta:Conuiuium quoq; non diſſimile. ¶Ordo
eſt.Poſtq̄ prima quies ſupple facta erat epulis:
& menſe ſcilicet priores:hoc eſt lances:aut qua
dre

dre priores erant ſup. remote: ipſi conuiue ſup. ſtatuunt ſcilicet ante ſe. crateras. i. vaſa potoria magnos. i. valde capacia: & coronāt vina. i. coronam imponunt poculis iam vini plenis. Strepitus ideſt vehemens ſonitus pedum fit tectis: ideſt per tecta ab his qui miniſtrando curſitabant & vina afferebant: & ipſi volutant: ideſt iactant: vocem. ſ. leticie ſignificatricem: vt fit in epiphania domini dū reges bibūt: per atria ampla: ideſt magna & ſunt quas vulgo ſalas vocant: lychni: ideſt lucerne ardentes aut lampades: incenſi pendent laquearibus aureis qđ plus eſt q̄ ſi aurata diceret & eſt hic ſyneresis qualem diximus illic. Aurea compoſuit ſponda: laquearia autem ſunt connexiones trabium in cameris cenatorijs ſepe inaurari ſolite: lychni igitur incenſi dependent a laquearibus aureis: & funalia: ideſt funes ſeu chorde cerate & incenſe: vincunt flammis: ideſt lumine ſuo: noctem: ideſt tenebras & caliginem noctis depellunt: Regina ſcilicet Dido popoſcit hic. i. hoc tempore: quo ſic omnes indulgebant genio ſuo: abundantius potando: pateram: ideſt vas potorium patulum vulgo tarſia dicitur: grauem gemmis & auro quia gemme erant auro incluſe (quem morem romanos accepiſſe dicit Iuuenalis ſic. Nam vitro vt multi gemmas ad pocula tranſfert A digitis) & impleuit mero id ē puro vino: quam ſcilicet pateram Belus ſcilicet magnus ille aſſyriorum rex: & omnes. ſ. deſcendentes a Belo: videlicet vſq; ad patrem Didonis qui etiam Belus dictus eſt: ſoliti ſupple ſunt implere ſic tum: ideſt deinde ſilentia facta ſupple ſunt tectis (niſi ſint nominatiui caſus in deſignatione ſequele pro ablatiuis poſiti: quomodo ſepe ab eccleſiaſticis poſiti leguntur) vt ſit facta ſiletia pro factis ſilentijs: aut dicamus vt ſup. facta ſunt ſilentia tectis. i. per tecta: dido dixit o iuppiter: nam. i. quandoquidē: loquuntur. ſ. omnes mortales diuinarum rerū periti: te dare. i. ꝙ tu das: hoſpitibus. i. recipientibus & receptis hoſpitio: iura. ſ. hoſpitalitatis Vnde lycaona perfidum in lupum vertit: quia ergo tu das iura hoſpitibus. ideſt quibus hoſpites inter ſe amicitiam colāt & fidem ſeruēt: & ſe mutuo accipiant: precamur. ſ. vt velis hūc. i. preſentem diem eſſe letum. i. hylarem & felicē boniq; ominis atq; candido lapillo notādum: tyrijs. ſ. meis quaſi recipientibus hoſpitio: & profectis troia ideſt troianis (ſed forte religioſum viſum eſt dicere troianis: quaſi iuppiter cum illis regnū auferre promiſerit in illos iratus ſit: vnde maluit dicere profectis troia. q. d. ſi locum illum odio proſequeris: iam hi amoti ſunt: & ſi hos proſecutus eſſes odio: non eſſent troia profecti ſed illic cū tam multis milibus extincti: & velis noſtros minores. i. poſteros noſtros: meminiſſe. ſ. ob magnum bonum qđ ex hac hoſpitalitate ciuitati obuēturum ſpero huius. ſ. diei adſit bacchus dator leticie. i. vini qđ letificat cor hominis: & adſit iuno bona. i. placata & benigna & vos o tyri celebrate cetum. i. conuiuium: & cōuentum ac coitionem amicitie. i. cum fauore ſecluſa inuidia quaſi in partem regni recipiantur troiani dixit inquam dido. & libauit. i. obtulit & dicauit in menſa ne putetur derelicto conuiuio ad ſacellū aut templum abſceſſiſſe: honorem laticum. i. vinum qđ principatum inter latices omnes obtinet & ipſa attigit prima tanq̄ ſacerdos & regina: ſicut tunc ijdem ſummi pontifices & reges multi erant attigit dico libato. i. poſtq̄ libauerat (vt ſit ablatiuus ab imperſona

li in

ui; erant limniū cuſtodibus adhibebātur. Hinc q Dardanio Anchiſe armiger ante fuit. Fiduſq; ad limina cuſtos. ibi & culina: vnde atriū. Quia eſſet atrū ex fumo. Lychni: Greco verbo vtitur ne vile aliquid afferret: a lychno aūt lucerna dicta eſt: Vnde lu. corripitur. Horatius. Non quo fraudatis immūdus nata lucernis Si em̄ a luce nō ſtaret verſus. Laquearibus: lacus principale. Lucilius: Reſultant edeſq; lacuſq;. Per diminutionem lucanar facit: Horatius. Nec mea renidet in ede lucanar. Inde per aliā diminutionē lacanariū & per antiſtichon laqueariū. Funalia a funibus qui intra ceram ſunt. Hos ante vſum papyri cera circūdatos habebāt. Vnde funera dicta. quia funes incenſi illa precedebant. Belus primus aſſyriorū rex: quē conſtat Saturnū quē & ſolem dicūt iunonēq; colluiſſe. Que numina poſtea apud aphros culta ſūt vñ lingua punica bel dī de⁹ apud aſſyrios hel quadā ſacrorū ratione & ſaturnus & ſol hoſpitibus in exēplo iouis: qui a lycaone ſuſceptus ipſum: quia hoſpitē mactarat: in lupū conuertit. Profectis: noluit profugis dicere. Velis: ex truſca diſciplina: qui dicunt volens propitiuſq; ſis. Adſit: alij adſis legunt vñ bacch⁹ aut per antiptoſin eſt: aut antiquus eſt vocatiuus: vt ſocer arma latinus habeto: Bene autem addidit datorē letitie. Quia eſt & dator furoris. Bona vel propitia & non irata troianis: vel bona. ideſt cœleſtis. Eſt enim & inferna: vt iunoni inferne dictus ſacer. In menſa: tangit morem romanorum: qui paniceas ſacrataſq; menſas habebant: in quibus libabant vt heus etiam menſas conſumimus inquit iulus. Summo tenus & verecundiā reginæ & morem romanum tangit: Nam apud antiquos noſtros: Fœmine non vtebant̄ vino: niſi ſacrorum cauſa certis diebus. Deniq; fœmina que ſub Romulo vinū bibit occiſa eſt a marito. Macennius autē maritus abſolutus eſt: ſic Granius Lucianus cœne ſue. Bitie: per tranſitum pœnorū ducum nomina introducit: nam Bitias claſſis punicæ fuit prefectus: ait Liuius: Iopas vero rex aphrorū: vnus de procis Didonis: vt eſt in punica hiſtoria. Increpitans: inclamās vt eſtatem increpitās: aut familiariter arguēs ſegniciē tarde capientis paterā: vt eſſet auidus in bibendo. Hauſit: mō accepit: vt intelliga: bibit: Cū ſequatur Et pleno ſe proluit auro. al's vidit Vt hauſit cœlū mentēq; recepit: Alibi audiuit: vt vocēq; his aurib⁹ hauſi. alibi vulnerat: Et latus haurit apertū: & multa alia pro loco ſignificat. Proceres: ergo & bitias vnus erat de ꝓceribus hoc aūt nomē ntm̄ in vſu nō habet. Sicut nec ditio ꝗſquis in cōpoſitiōe dicit̄ cōditio. Proceres aūt teſte Varrone principes ciuitatis icirco dicuntur Quia eminēt in ea: ſicut in edificijs mutili quidā hoc eſt capita trabiū que ꝓceres nominant̄. Crinitus: qa imitabatur apollinis formā: cuius etiā artis erat imitator. Perſonat aura docuit que Nō quē docuit: Nā nō potuit docere hūc: q tpe Didonis nō fuit: ſed que docuit herculē. Vñ dicit̄ cœlū ab athlāte ſuſceptū ſuſtinuiſſe ꝓpter cœli ſcientiā traditā. Cōſtat em̄ Herculē fuiſſe phūm: Et eſt ratio cur mōſtra illa viciſſe dicat̄ Sane atlas græcū eſt: ſicut & Nilus. quē Nilū Ennius melonē vocat athlantā vero Telamonē. Recte aūt in cōuiuio reginæ adhuc caſte īducit̄ carmē philoſophicū. Inter nymphas vero Vulcani martiſq; dolos & dulcia furta. Errantē qa obliquo incedit curſu nō recto vt ſol: ne incidat in centrū terre: & frequenter patiat̄ eclypſim. Soliſq; labores. Planetæ ſeptē ſunt ex quibus quinq; ferunt̄ contra mundū. Sed & cū mūdo quādo ſunt retrogradi. Sol vero & luna ſep cōtra mūdū. ideo dixit labores ſolis nitētis cōtra volubilitatē ſpæræ. Nā ꝙ Home. eū appellat ακαμαντα nō dixit non laborantem ſed labores non ſentientē. Hominū genus ſi fabuloſe a prometheo: vel Deucalione & pyrrha: Si phyſice varia eſt opinio. Alij em̄ de humore: alij de igne alij de atomis: alij de quatuor elementis homines natos dicunt. Imber De nubibus que ſcđm lucre. naſcūtur de terre anhelitu. A quo ſunt nebule que altius eleuate: & aut ſolis calore reſolute aut vi ventorū cōpreſſe mittūt pluuias ignes ſ. ex nubiū colliſione. Nam oīm rerū colliſio ignē creat Arcturū: Stella eſt p⁹ caudā maioris vrſe poſita in ſigno boote & dicitur arcturos. i. αρκτου ουρα. i. vrſe cauda: Hyadas: ſtelle ſunt in fronte tauri: quarum ortus pluuias inducit. vnde

hyadas

Lucerna

Laquear

Funalia

Funera

Belus

Bitias

Haurio

Proceres

Hercules

Arcturus

Hyades

hyadas ἀποτοῦ ὕειν quod pluere eſt dici creduntur. Latine ſuculæ a ſucco Alij dicũt dictas ab y litera: vel ab ὑος.i.a ſue: in cuius formate ſunt faciem. Fuerunt vel atlantis filie vel liberi nutrices. Geminoſq; triones: Septentriones: Triones ſunt boues aratorij: Recte ergo dixit: quia a nonnullis appellantur plauſtra. Quid ratio hoc facit hemiſpherij: quia hyeme breuiore ſol vtitur circulo. Tingere demergere. Soles.i.dies: vt Tris adeo erramus cæca. c.ſoles. Tardis: æſtiuis tarde venientibus: Vel enim diſiunctiua eſt: Nec patitur bis eandem rem dici. Ergo dicit que cauſa eſt longorũ dierum: ſed & hæc ratio hemiſpherij eſt.

li in deſignatione ſequele poſitus: niſi dicamus attingo etiam datiuo poſſe cõſtrui) tenus ſummo ore.i.ad ſumma vſq; labella: tum.i.deinde ipſa increpitans.i.cum increpatione arguens morã aut ſegnitiã illius & id tamẽ leto: vtſit: animo dedit bitie principi.ſ.familie: ſueaut precipuo vini amatori: ſup.paterã: il le.ſ.bitias ſic admonitus: hauſit.i. auide accepit exiſtens impiger.i.ſtrennuus & celer: hauſit dico pateram ſpumantẽ.ſ.ex vino infuſo ad plenum vſq;: & proluit.i.porro inuoluit ſe: hoc eſt totam faciẽ ſuam auro pleno.ſ.vini: ſed vinũ ebibit. & ita pateram auream ſuper faciem ſuam inuertit: depingit ergo morem auide bibentis: & alij proceres.i.primores & principes ciuitatis.(Ergo & bitias vnus ex proceribus erat) poſt.i.poſtea ex ordine ſupple idem fecerunt.i.ebiberunt pateram illam: Iopas: citharedus ille: crinitus: aut longis crinibus aut multis perſona cithara aurata.ſ.ea que atlas: aſtrologus ille maximus docuit.ſ.poſtq̃ inuenerat aſtrorum curſum & rurſus iudicia certa conſtituerat: hoc eſt cecinit res graues & non ludicras: vti tali conuiuio conueniebat. hic igitur canit: lunam errantem.i.oblique incedentem & ſubinde eclipſantem & nos varietate ſua illudentem: & labores.i.defectus & eclypſes ſolis & canit vnde genus hominum ſupple primum proceſſit de quo quid gentiles ſentiant in ſileno viſum eſt: quid fides habeat in geneſi videndum eſt. vnde ſupple ſint pecudes: & vnde imber: & vnde ignes.i. fulgura & corruſcationes ceteręq; impreſſiones igneę aut ignite: & canit arcturum ſydus illud pluuias excitãs & hyadas ſupple ſtellas pluuias.ideſt pluuioſas: & excitatiuas pluuie: & triones: ideſt boues plauſtra trahẽtes geminos ideſt duos qui in ſeptentrione ſunt vbi & axis. & canit quid: ideſt ad quid ſoles hyberni: ideſt hyberno tempore lucentes properent: ideſt feſtinẽt: tantum.ideſt intantum: tingere ſe oceano: ideſt magno mari totum orbem circunfluente in q̃d ſol incidere ruſticis videtur id eum facere arbitrantibus vt ſe in vndis ab eſtu diurno releuet: hoc eſt igitur cur tam cito occidat ſol tempore hyberno: & que mora.i.que cauſa tãte more obſtet noctibus tardis.i.eſtiuis tarde venientibus cum dies tantum perdurent aut ſi de noctibus hybernis loquitur, dic noctibus tardis.i.tarde decedentibus: cum vix tertiam partem temporis ſoli concedat.

Ingeminant plauſum tyrij: troeſq; ſequntur:
Necnon & vario noctem ſermone trahebat
Infelix dido: longumq; bibebat amorem:
Multa ſup Priamo rogitãs: ſup hectore mlta.
Nunc quibus Auroræ veniſſet filius armis:
Nũc quales diomedis eq: nũc quãtus Achilles

Dido. ¶ Immo age & a prĩa dic hoſpes origĩe nobis
Inſidias (inquit) danaum: caſuſq; tuorum:
Erroreſq; tuos: nam te iam ſeptima portat
Omnibus errantem terris: & fluctibus æſtas.

SER. ¶ Ingeminant: non.n.peregrini auderent niſi incepiſſent. Ciues Bibebat: alluſit ad conuiuium: Super.pro de. Quibus: quia Vulcani vſus fuerat armis: Diomedis equi. quos Rheſo ſuſtulit Quales an ſic feroces vt ij a quibus habuerunt originem Diomedes enim rex thracum habuit equos qui humanis carnibus veſcebantur. hos. Hercules occiſo crudeli Tyranno abduxiſſe perhibetur: a quibus hi originem ducunt. Immo age. cum ſpecialia cito finiri poſſent: contulit ſe ad generalitatem: A prima ſcilicet raptu Helene. ſed hoc æneas excuſat. Dicitq; ſe ruinam Troie breuiter eſſe dicturum: Inſidias: ne troiani virtute ſuperati videantur: Caſus: vt euentu non fati neceſſitate troia ruiſſe videatur. Erroreſq; tuos: eodem ordine reſpondet æneas: Nam primo dicit ruinam troie. poſtea ſuos errores: ſeptia eſtas. ſeptem annos intellige: ſeptem autem annos Dido cognouit ex Teucro.

Aſcen. ¶ Ingeminant tyrij &c. Facturus finem huius libri aperit ingreſſum ſequenti: facit enim didonem multa ſuper priamo & hectore rogitantẽ vt ex ordine patebit:

Dona. Sed Donatus premittendus eſt dicẽs ſic. Ingeminant: Troiani enim neſcientes regine conſuetudinem nihil debuerũt priores efficere: Ne in aliquo diſplicerent Sed ſequi eos qui ex more faciebant. Non fuit temerarium: Vniuerſi interea occupati fuerant cantando plaudendo bibendo. Regina aũt que enee conſpectu ſatiari non poterat: Maiorẽ tẽporis moram deſiderabat: Et alijs potantibus vinum ipſa bibebat amorem. Et ſuperflue querebat que vel a Teucro audierat vel picta viderat: ſed moram vt dixit querebat Immo age breuis propoſitio ſed que non breuem narrationem eſſet habitura. Reſpondet ergo primis duabus propoſitionibus in ſecũdo li. que ſunt Inſidie danaum cauſaſq; tuorum in tertio erroribus ſuis q̃q; & quedam de ſuis etiã ibi. hec ille.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Tyrij ingeminant hoc eſt multiplicant: plauſum.ideſt applauſum & vocem congratulantium & letantium vna cum manuum iactatione: & troes: quibus verecundia & pudor congruebat eo q̃ externi & aduene eſſent ſequuntur: ideſt inſequũtur: tyrios: hoc eſt poſt tyrios plaudunt quoq; troiani: Necnon: ideſt etiam: dido infelix: propter futuram infelicitatem: trahebat.i.protrahebat noctem. ita vt priuſq; æneas narrare inciperet ſuaderent iam cadentia ſydera ſomnos: & bibebat: ideſt imbibebat quaſi peſtẽ & cõtagionẽ: vnde paulo ante peſti deuota future: Sed iucundiſſime alludit ad bibentes quaſi dicat ceteri quidem vina bibebant: at Dido infelix: bibebat amorem longum.ideſt diu duraturum: quia ad extremum vſq; vite: ita vt per impatientiam amoris cum ſe deſertam videret ſibi vitam adimeret: bibebat dico longum amorem: rogitans: ideſt interrogans multa ſuper.ideſt de: priamo: & rogitans ideſt interrogans multa ſuper hectore: ideſt de geſtis & facinoribus clariſſimis hectoris & ſupple rogitans aut rogat nunc: ideſt aliquando quibus armis: quia rumor erat armis a Vulcano fabricatis: vt dictum eſt in pictura illic: & nigri mẽnonis arma: quia ego pingere fecerat arma memnonis: bene interrogabat quibus armis: filius aurore ſcilicet memnon filius Tithoni & aurore: veniſſet ſupple troiam: aut rogitãs nunc.ideſt aliquando: quales ſupple fuerint: equi diomedis: aut quos a rheſo abſtulit: vt dictum eſt: aut equi diomedis biſtonij ideſt thracum regis vnde illi originem traxerunt quos diomedes rex etholie tydei & theophile filius abſtulit rheſo thracũ regi priuſq; pabula guſtaſſent troie xãctumq; bibiſſent. & rogitans nunc

ꝙtus ſupple fuerat achilles: immo age (inquit) o hoſpes dic nobis a prima origine īſidias danaum: pro danaorum. ideſt grecorum: & caſus ideſt miſeram ruinam & excidium tuorum: Bene ſignificat poeta mulierē amatricem loqui: nam de achille nouiſſimo loco meminit: & rogitat ꝙ fortis & animoſus fuerit: ſed quantus vt molem corporis non robur animi in eo mirari ſignificaret: & non dicit glorioſam victoriam aut triumphos danaum ſed inſidias: nec damnat ignauiam aut inertiam troianorum: ſed dolet caſus eorum: qui non virtute minores: ſed dolo et inſidijs circunuenti ceciderunt & dic tuos errores: quos in. iij. libro enaraturus eſt: nā ſeptima eſtas portat ideſt adducit nobis tecum ipſa iam primum aduenit: iam igitur: hoc eſt cum aduentu ſuo. te errantem omnibus terris & fluctibus: quod partim ex teucro didicerat partim ex ipſo ænea qui dixerat: omnibus exhauſtos iam caſibus &c. ſed quomodo non niſi ſeptima ſit eſtas docebimus in quintum huius.

ASCEñ. Conticuere omnes. Sicut homerus inducit vlyxem ad alcinoum pheacum regem appulſum & ab eo benigne ſuſceptum hoſpitio: eidemq; caſus & errores ſuos intercenandum narrantem: ita maro noſter ęneam hic inducit ſimile facientem quā rem excogitarunt diligentes poete vt oportune que vellent breuiter dicta percurrāt Nam vt ad hunc poetam reſpiciam: non eſt inſtituti ei⁹ excidium troie ad vnguem perſcribere: ſed Romane vrbis originem cum ceſarum vt dictum eſt laude: altius repetere. Quia igitur qđ flaccus in de arte inqt. Ordinis hec virtus eſt & venus. Vt iam nunc dicat iam nunc debentia dici Pleraq; differat: & preſens in tempus omittat. Ideo congrue poeta ad hunc locum recepit narrationem de excidio troie. Nam ingruente nocte non potuit prolixius narrari. Et reuera niſi reginam nimis affectam ad audiēdas res troianas premiſiſſet poeta: videretur recitatio longior ꝙ que conuiuio congrueret: nam qua grauitate ab ænea prolatam decuit: multarum horarum ſpacio opus eſſet Ceterum vt argumentorū quoq; explanationē premittā monſtichi. Ordo eſt Poeta narrat ſecundo lib. funera ideſt ſtragem dardanie: pro dardanidarum: aut funera ideſt excidium ſed id abuſiue dardanie. i. troie quam dardanus olim tenuit & nobilem fecit: & fletus dardanie ideſt quos aut dardanide capti faciebant: aut quos de dardania vaſtata fieri deceat: æneaſq; facturus eſt: dicturus O lux dardanie. Et o patria o diuum domus Ilium: & inclyta troie menia &c. Maioris iargumenti ordo eſt. Omnes ſcilicet tam tyrij ꝗ phryges conticuere ideſt ſimul tacuerunt & heros fortiſſimus ſcilicet ęneas recenſebat ideſt enarrabat cum quadam cenſura geſtorum: fata ideſt fatale excidium troie & caſus ideſt aduerſitatem aut cedem ſuorum ſcilicet amicorum neceſſariorum & familiarium ac ſubditorum & recenſebat graios ideſt grecos fallaces: qui dolo & non vi troiam expugnauerant: & dona minerue ſimulata. ideſt equum quem minerue ſe vouiſſe ſimilabant & tā magnū fecerant vt intromitti niſi ruptis portis nō poſſet: & penam laocoontis ſcilicet ſacerdotis a ſerpēte cum filijs interempti. (Sed ſcribendum aut legendum eſt lacontis vt bis fiat tineresis ideſt contractio duarum vocalium im vnam ſyllabā: licet poſtea dicturus ſit poeta Laooconta petūt: ſed hi verſus poete non ſunt (& recenſebat ſinonem: perfidum illum hominem adhoc ſubornatum vt clauſtra equi laxaret: & armatos qui in eo erant emitteret: & recenſebat atrum. ideſt funeſtum & triſtem ſomnum. ideſt inſomnium: quo acceperat monitus. ideſt admonitiones hectoris: Nam heu fuge nate dea teq; his ait eripe flammis: & iam recenſebat ſcilicet flammas celi: vnde dicetur de cœlo lapſa per vmbras Stella facē ducēs multa cū luce cucurrit: & ruinas troū & patrie ſcilicet troie: & patrem ſcilicet anchiſen impoſitum collo & aſcanium filium prehenſum ideſt arreptum vt ſequeretur patrē: dextra ideſt per dextram: vnde dicetur Dextre ſe paruus Iulus implicuit: ſequiturq; patrē non paſſibus equis & hoc creuſa. ſ. coniuge eius hoc eſt ænee qui hec recenſebat. comitante. ideſt in ſequente tergum ſcilicet ænee quia dicetur pone ſubit coniunx: fruſtra quia erepta erat vnde recenſebat hanc ſcilicet creuſam ereptam fato aut morte aut dijs ita volentibus vt nouum coniugium parerent ænee: & ſocios repertos in mōte ſcilicet in ida vnde dicturus eſt: & ſublato montem genitore petiui.

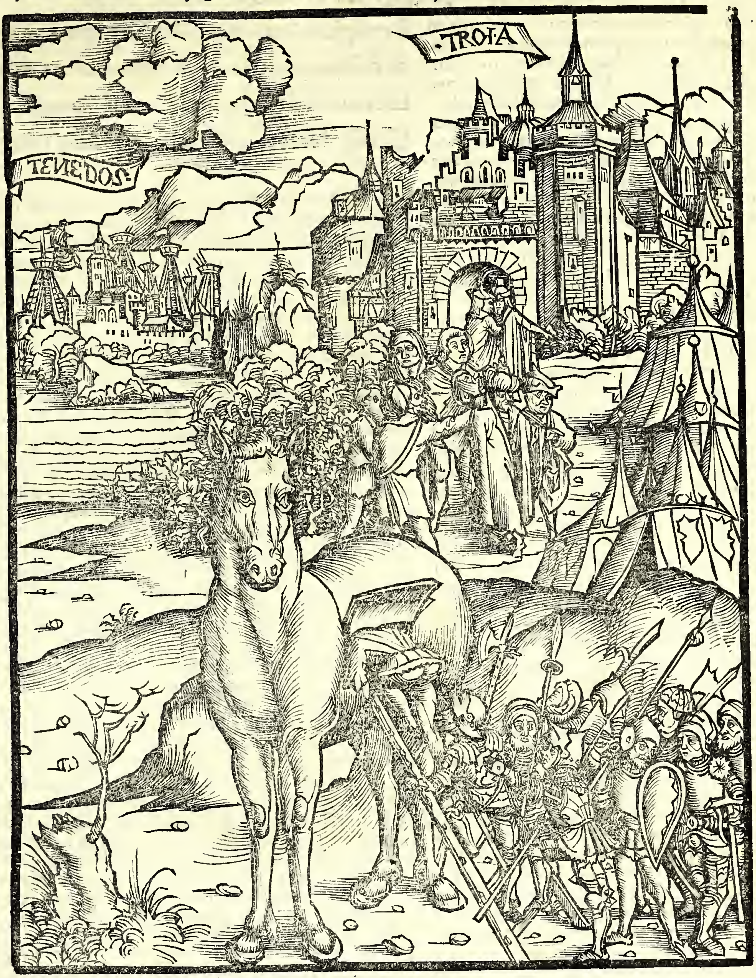
Monoſticon libri ſecundi.

Funera dardaniæ narrat: fletuſq; ſecundo

Modeſtini iuriſconſulti argu. Aenei. ij.

Conticuere omnes. tūc ſic fortiſſimus heros
Fata recenſebat trioæ: caſuſq; ſuorum
Fallaces graios: ſimulataq; dona Mineruæ:
Lacontis pœnam: & laxātē clauſtra Sinonem.
Somnū quo monitus acceperat hectoris atrum
Iam flāmas cœli: troum: patriæq; ruinas.
Et regis Priami fatum miſerabile ſemper:
Impoſitumq; patrē collo: dextraq; præhēſum
Aſcanium: fruſtra tergum comitante Creuſa.
Ereptam hanc fato: ſocios in monte repertos.

Conticuere

P.V.Maronis Aeneidos Lib.ij.

Onticuere omnes: inten
tiq; ora tenebant:
Inde toro pater Aeneas
ſic orſus ab alto. Aeneas.
℃ Infandum regina iu
bes renouare dolorem
Troianas vt opes: & la-
mentabile regnum
Eruerint Danai: quæq; ipſe miſerrima vidi:
Et quorum pars magna fui: quis talia fando
Myrmidonū: dolopū ve: aut duri miles vlyxi
Temperet a lachrymis: & iā nox humida cœlo
Præcipitat

Onticuere omnes. Opportune quidē ASCEN.
poſt ſtrepitum& cythare crepitum in
dicat ſilentium factum: in quo vtri-
uſq; & regine& æneę demonſtrat dignationem
& autoritatem. Nam vt regine rogitanti mul-
ta ſuper priamo &c. morē gererent: & vt æneā
dignum quem audirent ſe cenſere ſignificarēt.
Conticuere: verum priuſq; verborum poete or
dinem poſuero premittam verba Donati quę Dona.
hec ſunt Conticuere: quia dixerat. Fit ſtrepi-
tus tectis & cytha.c.i. perſonat aurata: & inge-
minant plauſum tyrij. Conticuere partim pro-
pter eius honorificentiam: partim quia men-
hominis cupida eſt audiendi nouas res & regi-
na indicerat ſilentium. Intenti deſiderio indu-
cebantur audiendi. Incipiam in hoc principio
narrationis loci: temporis & perſonarum me-
mor eſt æneas: Ergo propoſita retinet: ſed oſten
dit eſſe prolixa: & multa nec tempori: nec loco
nec perſonis congrua: ſed quia cupiebat id regi
na: cuius

na:cuius voluntas pro ratione eſſet recurrit ad
breuitatem: vt neqꝫ ipſe multa dura narrando
in dolores incurreret: nec Didonem multum
vigilare cogeret.hoc loco docet ꝙ q̄uis omnis
narratio breuis eſſe debeat tamen illa breuiſſi⸗
ma:cum propria mala narrantur: niſi neceſſi⸗
tas cogat:Ergo contra erit: cum narrantur bo⸗
na:Nam proſpera & referre iuuant: & exigunt
audientem. Infandum quoniā grauiſſima erāt
in conuiuio letiſſimo narranda: & non aliena
mala:ſed ſua narrabat Troianas quaſi dicat ma
gnas.Danai: abiecte legēdum: quaſi imbelles
Pars magna:quia:perdidit regnum. Vidit mi⸗
ſerandam Priami & Polyte mortem. Amiſit
vxorem:& deniqꝫ patrem: Certe neqꝫ Dido de
beret audire:ꝙ mala ſua fleret Quis ta. queris
me narrare que etiam hoſtis: ſi audiret non ab
ſtineret a lachrymis.Ibi enim fuit vnus ex gre⸗
cis Achemenides quem fleturum dicit. Nox.
h.c.precipitat ſomnos:Non precipitat pro pre
cipitatur:ſed lege: Nox humida cœlo precipi⸗
tat ſomnos:ſuadētqꝫ cadentia ſydera.Nox.h.c
p.hoc voluit dicere. Iam media nox abſumpta
eſt.Siquidem aura humida iam cepit. & ſyde⸗
ra in occaſum labuntur.hec enim non fiunt ni⸗
ſi maxima parte noctis trāſacta.hec ille. ¶ Or⸗
do eſt.Omnes ſcilicet tam tyrij q̄ phryges: qui
plauſum ſtrepitum & cythare crepitum prius
fecerant:conticuere ideſt ſimul tacuerūt:& ipſi
intenti: ideſt auidi ad audiendum res nouas te
nebant:ideſt continebant ora ne ſcilicet quicq̄
ſcreatus aut ſternutatiōis emitterēt: vnde plus
eſt ꝙ tenebant ora: q̄ ꝙ conticuerunt & bene ha
bet rationem temporis poeta quia continuo te
nebant ora q̄ diu ſcilicet ille loquebatur: Inde.
ideſt deinde æneas pater ſcilicet ab honore &
principatu vnde pro maieſtate eius libentius
conticuerunt & ora tenebant: orſus eſt: ideſt ex
ordine loqui cepit:ab alto toro ſcilicet in quo
diſcumbebat: nam & altior ei locus q̄ ceteris
congruebat:ſic ideſt in hunc modum ſubſequē
tem. O regina tu iubes ideſt vis aut modeſtie
gratia quia reginam appellat etiam iubere di⸗
cit renouare ideſt vt renouem & quaſi refricem
vlcus vetus (non autem dixit iubes mihi aut
me:ne per hoc ſuperbā aut arrogantē innueret
reginam que maiori iuberet:Et ita honeſtius ſe
pe multa ſubaudiunt̄ q̄ exprimant̄) dolorē in⸗
fandū: ideſt quaſi ineffabilem. aut q'indignus
eſt quem vir fortis enunciet ſ. vt ideſt qualiter
danai ideſt argiui & greci eruerint. ideſt euerte
rint eruendo theſauros obſtruſos opes ideſt di⸗
uitias & facultates troianas:& regnum lamen⸗
tabile ideſt lamentatione dignum:cum diu vir
tute defēſum: tandem dolo captum ſit: & iu⸗
bes renouare miſerima que ipſe. ideſt ego vidi
(vnde queqꝫ due ſunt partes) & quorum ego
fui magna pars propter ſocerum patriam & con
iugem amiſſam: quis mirmidonum: ideſt du⸗
riſſimorum hoſtiū: quales ſunt myrmidones
populi theſſalie & ſocij immittis achilli: ve pro vel: quis dolopum ideſt ſociorum pyrrhi filij achillis trucu⸗
lentiſſimi: quippe qui priamum & liberos eius interemit: aut quis miles. ideſt ſtipiendiarius: duri vlyxi pro
vlyxis aut vlyxi pro vlyxei (nam quia grece dicitur odiſſeus latine declinatur aliquādo vlixeus aut vlyſſeus
vnde vlyſſei in genitiuo) ideo autem potius vlixi q̄ vlixis dixit vt vitaret frequentiam s litere que ſibilium
pareret: quis inquā horum: temperet. i. abſtinere poſſit & temperare ſe: a lachrymis: fando talia. i. dum talia
quis fetur: vt fando ſit gerundium ab imperſonali: quaſi dicat nullus: & ſi hoſtis non poſſet non flere: quan⸗
to minus ipſe: qui eorum pars magna fuit. Et ideſt inſuper aut preterea nox humida precipitat ſup. ſe: aut pre
cipitat pro precipitatur: aut abſolute: precipitat. i. preceps ruit cœlo: ſicut in bucolicis dictū eſt. Maioreſqꝫ ca
dunt altis de montibus vmbre (Sed ſi nox eſt vmbra terre: videt̄ potius aſcendere: q̄ deſcendere niſi vt dona⸗
tus ſentit ſummā noctem ſignificet: que celo preceps ruit: cum etiam ſuprema regio aeris caligine vincatur: &
tunc quoqꝫ ſydera precipue cadunt: quando medium orbē tranſgreſſa ſunt que cū nocte primū orta fuerant.
Et ſi cui indecorū videat̄ ꝙ vltra mediā noctem recitatio perdurauerit: dicatqꝫ poetā ſignificare principium
noctis

Præcipitat: ſuadentqꝫ cadētia ſydera ſomnos:
Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros:
Et breuiter troiæ ſupremū audire laborem:
Quāq̄ anim⁹ memīſſe horrēt: luctuqꝫ refugit:

Conticuere: pro conticuerunt: neqꝫ eſt dualis nume SER.
ri: quia apud latinos non inuenitur. Omnes: pote⸗
rant enim nonnulli: ſed omnino omnes tacuere. In
tentiqꝫ ora te. Aut intuebantur ora loquentis: aut
immobiles vultus habebant: vt Tenuitqꝫ inhians tria cer⸗
berus ora. ideſt immobilia habuit: aut tenebant. ideſt ha⸗
bant per figuram. ideſt hora intenta habebant. Terentius.
Nam illi andriæ nomen erat: teneo: & hoc iccirco addidit:
quia poteſt quis tacere & non aduertere. Inde: deinde: & eſt
aphereſis. Alto ſūmus em̄ ſemper eſt pontificalis locus: &
Aeneas vbiqꝫ quaſi ſacratus inducitur. Torus autem a tor
tis herbis eſt dictus. Infandum: dolor enim & pudor eſt vi
ro forti victum ſe dicere. Iubes: vis. aliter enim hoc verbū
æneę perſonam non recipit. Troianas o. ſic Hor. Aut pin⸗
guis phrygiæ: aut mygdonias opes Lamentabile: magnū
quaſi dignum multa lamentatione: vt Hi multum fleti ad
ſuperos. Danai: argiui a danao rege nam greci proprie ſunt Greci
Theſſali a greco rege. Pars. maxima. propter amiſſam con
iugem: & hoc ſe commendat: vt infra. aut quid in euerſa vi
d. i. c. v. Fando dum dico: alibi dum dicitur vt Fando ali⸗
quid ſi forte. t. per. ad au. Myrmidonum: iſti achillis ſunt
ſocij. Dolopes. Pyrrhi qui eum de ſciro ſecuti ſunt. Myrmi myrmido
dones autē dicti ſunt a formicis que appellantur μυρμικες nes.
Nam Aeacus cum ob peſtem populum amiſiſſet: orauit Dolopes.
Iouem patrem vt tot ſibi ſocij adeſſent: quot in arbore fi⸗
ci formicas vidiſſet: & ſtatim formice ſunt in homines ver
ſæ. Hoc fabule. Erathoſthenes autem ait Myrmidonas a
myrmidone rege dictos. Duri: Crudeles: Vergilius enim
pro negociorum qualitate epitheta ponit cum Homerus
eadem etiam in contrarijs obſeruet. Quod autem Aſinius
pollio de Achimenide ſocio vlyxis dictum refert caret ra⸗
tione: Myrmidones vero & dolopas preſentes eſſe acceptos
ab Heleno: ſed vt tanq̄ de ipſis æneam intelligamus dixiſ
ſe: ne eos quidem poſſe calamitates troiæ ſine lachrymis re
ferre. Sed ſi ſic intelligamus frangitur dicti dignitas. Præ⸗
cipitat: pro precipitatur. Cadentia: Epitetum ſyderum eſt:
que ſemper cadunt: & oriuntur: aut maiorem noctis partē
vult eſſe tranſactam. Caſus co. caſuum cognoſcendorum:
& eſt greca figura. Et breuiter preſcribit: quia Dido dixe⸗
rat Prima dic hoſ. ori. n. q̄q̄. melius preſenti tempori
iungitur vt q̄q̄ ſcio. Horret meminiſſe: propter defectiuum
verbum non potuit dicere meminere. Hec autem odi: no⸗
ui: cœpi: & memini ad omnia tempora que inueniuntur &
ſuo & aliorum funguntur officio. Terenti memini vide⸗ Greca fi⸗
re quo æquior ſum Pamphilo: vbi preteritum preſens ſi⸗ gura.
gnificat. Item memini me turribus altis Corytium vidiſſe Memini.
ſenem. Hoc quandoqꝫ fit in integris verbis: vt iuuat euaſiſ
ſe tot vrbes. Ergo magis in corruptis. Refugit. propter me
tum preteritum non pro preſenti.

noctis: dicendo: & iam nox humida cœlo precipitat: quaſi dicat iamprimum cadere: & ſuadentq; cadentia ſydera ſomnos ſcilicet cum ſole aut circiter eius ortum orta: vt heſperus & cetera in primo crepuſculo tantum apparentia dicam vt premiſſum eſt ideo decorum ſeruatum: quia id dido ſummopere efflagitabat: regibuſq; voluptate eſt a vulgo diſſentire etiam moribus vt videlicet noctu agant quæ vulgus interdiu: at non principium noctis fuiſſe: docet quod premiſſum eſt in fine primi: & noctem funalia vincunt. Iam enim tunc lychnis & funalibus caliginem diutius expulerant: dicamus ergo ideo additum eſſe epithetum quod eſt humida: vt ſignificetur non prima pars noctis quæ adhuc æſtu diurno aridior eſt: ſed plena nox quæ humida & ſydera cadentia ideſt quæ iam plus q̃ medium orbem peregerunt: ſuadẽt ſomnos ſupple inire. Sed ſi tantus amor ſupple eſt tibi ideſt tantum deſyderium cognoſcere pro cognoſcendi: caſus noſtros: & audire breuiter (quaſi dicat. nam vt ab origine dicam tempus non patitur) ſupremum laborem ideſt excidium troie: ego incipiã ſupple dicere q̃q̃ animus ſcilicet meus horret meminiſſe: ideſt recordari: & refugit ideſt vitauit aut recuſauit ſcilicet ab eo tempore quo id petitum eſt. (Eſt enim refugit præteriti temporis quia mediam producit) refugit ergo ideſt ſignificauit ſe refugere: aut ante hac ſępe refugit: luctu ideſt lugendo: aut propter luctũ quia ſine luctu meminiſſe nequeam hoc autem dicto. Incipit dicens Fracti bello: vt in ſequẽtibus patebit vnde verbum incipiam huc acciri debet.

Incipiam. Fracti bello: fatiſq; repulſi.
Ductores danaum: tot iam labentibus annis
Inſtar montis equũ diuina palladis arte
Aedificant: ſectaq; intexunt abiete coſtas.
Votum pro reditu ſimulant: ea fama vagatur
Huc delecta virum ſortiti corpora furtim
Includunt cœco lateri: penituſq; cauernas
Ingenteis: vterumq; armato milite complent.
Eſt in conſpectu Tenedos notiſſima fama
Inſula: diues opũ: Priami dũ regna manebant.
Nunc tantũ ſinus: & ſtatio male fida carinis.
Huc ſe prouecti, deſerto in litore condunt.
Nos abiiſſe tati: & vento petiiſſe Mycenas.
Ergo omnis longo ſoluit ſe teucria luctu.
Panduntur portæ: iuuat ire: & Dorica caſtra
Deſertoſq; videre locos: littuſq; relictum.

SER. Fata troiana.

¶ Incipiam. Fracti bello. Duplex in hoc libro intẽtio eſt. Ne vel troię ꝙ victa eſt: vel æneę turpe videatur ꝙ confugit. Fatis: quę tria fuerunt ſecundũ Plau. vita troili: Palladij conſeruatio Laomedontis ſepulchrum integrum quod in ſcęa porta fuit. vt in bacchidibus lectum eſt. Secundum alios plura: vt quod de Aeaci gente aliquis intereſſet: vnde Pyrrhus adhuc puer vocatus ad bellũ eſt vnde neoptolemus dictus eſt: vt Rhœſi equi tollerẽtur: vt herculis intereſſent ſagittæ: quas miſit philoctetes cum ipſe morte pręuentus non potuiſſet afferre.

Ductor.

Ductores: Sonantius eſt q̃ dux. ſic alibi. regnatorem aſiæ pro rege. Labentibus ideſt celeribus: nam curſu velocior eſt lapſus. Inſtar: indeclinabile: licet Probus inſtaris dixerit: & caret prepoſitione vt per egre: q̃uis ſerenus lyricus ad inſtar dixerit: inſtar ad ſimilitudinem: vnde non reſtaurata: ſed inſtaurata dicuntur ędificia ad antiquam ſimilitudinem facta vt ergo inſtauremus Polydoro funus.

inſtaurata

Equus. troianus.

Equum: ſecundum Hygi. machinamentum fuit bellicum: Vnde aut hæc in noſtros fabricata eſt machina muros. Alij portam quam illis aperuit Antenor equum pictum habuiſſe: vel antenoris domum: quo poſſet agnoſci vel equeſtri prelio victa eſt troia. Aut abſcõderunt ſe poſt montem hippium: vel fuit quod ver. ſequitur. Palladis arte: aut ingenioſe: aut doloſe quaſi dicat conſilio iratæ deæ.

Aedificare.

Aedificant. Trãſlatio a nauibus. Cice. Nauem tibi ædificatam eſſe meſſanę. Intexunt vt Bis denas Italo texamus robore naues.

Abies. Abies.

Abiete: ponit Abietem: nam fulminata interitũ dominę ſignificat: & troia ꝑ fœminam perijt: Acer vero i tutela ſtuporis eſt: & viſo equo ſtupuere troiani

ASCE.

¶ Fracti &c. Hoc ſi ordinem rerum geſtarum attenderimus eſt totius eneidos. i. hui⁹ opis initiũ. Nã prius capta eſt troia q̃ eneas ꝓfugit & ſeptẽ annos errauit verũ (vt dixi) ea poetis virtus eſt vt ab vltimis (ſicut Hom. a. x. anno belli troiani: & poeta nũc a ſeptimo anno errorũ æneę: aut a medijs ſicut in comedijs videre eſt) incohantes ad prima redeãt que dicta velint q̃ oportuniſſime: qa igitur ꝑ trãſitũ voluit poeta deſcribere troie excidiũ: & ꝑ cõpendiũ colligere ęneę errores id aptiſſime hoc loco facit. vbi vt Ser. bñ annotauit. duo intẽdit & troię excidiũ & æneę errores ab infamia purgare: nã ſi fatale fuit troiã decidere. & fata ſemꝑ viam inueniunt. Et nihil inuitis fas quemq; fidere diuis: quis vitio det ꝙ victa eſt: Et ſi ęneas dijs authoribus multorũq; monitis ꝓfugit: nõ illi dedecori eſſe poterit ꝙ data fata ſecut⁹: mr̃e dea mõſtrante viã Italiã fato ꝓfugus lauinia venit litora. Incipit ergo hyſtoriam non belli troiani: ſed captionis troiane: de qua re premittemus verba Donati quæ huiuſmodi ſunt

Donat.

Fracti bello. Subtilis narratio hominis victi & eius qui patrię: adeſſe nequiuerit. Cuius auxilium Didoni omnia metuenti videri debeat neceſſariũ Quod in ſpem certam venire non potuit: niſi æneas prius perſonam ſuam iuſta defenſione purgaret: quod ab occaſione temporis & perſone ſumit. Non nos ſtrenui: ſed imbelles vicerũt Argumentum ergo a perſona. Fracti bello: nullus bello frangitur niſi imbellis. & niſi fortis ſit qui reſiſtit. At ipſi tot iam labentibus annis tamdiu reſtitimus q̃diu fata imperium ſtare conſenſerunt. Inſtar. m. e. Fracti bello ſe ad inſidias conuerterunt Palladis: quo poſſent ab inſidiarum ſuſpitione abduci. Equum. Maxime inſidie: nam quod abſcondere non potuerunt ſpe religionis contexerunt. Delecta: non ergo plebea: & eſt ad excuſationem troianorum. Elegerunt ex ducibus plurimos & quoniam periculoſa nõ poſſunt ſponte appeti: ſors dedit pluribus fortibus quos equus caperet. oſtendit autem poeta paucorum periculo prouidendum omnibus: neq; debere homines refugere mortẽ pro ſalute patrię

Audendũ ꝓ patria

Cauernas: loca que preter vterum caua eſſent. vt circa armos & collum & Ilia. Eſt in con. locus eſt q hoſtiles inſidias facile celaret. in conſpectu erat ſed inſula quo non facilis eſſet tranſitus & mare interiectum occultabat inſidias Malefida. ergo credendum illos enauigaſſe. Nos abijſſe: cum & littus reliquiſſent & malefida eſſet ſtatio non mirum ſi crediderũt abijſſe. Ergo oĩs: moralitas plena monſtrat. Vbi em̃ creditũ eſt bellũ amotũ: ſolutus eſt ei longi temporis luctus. Ordo eſt. Ductores ideſt

Ordo.

res ideſt principes belli & qui cæteris preficie≠bantur vt agamemnon Menelaus Diomedes. Neſtor Vlyxes Pyrrhus & conſimiles: danaũ: ideſt argiuorum & cæterorum: fracti ideſt labe facti. & effœti ita vt amplius non poſſent: bello ideſt virtute bellica quam in troianis oſten≠derant: & repulſi fatis ideſt quia perficere non poterant quæ facta oportuit ante troię excidi≠um (de quibus Seruium videto) & hoc tot an≠nis: quia decem: labentibus ideſt celeriter tran≠ſactis: aut tacite pertranſitis: quia re adhuc in≠fecta: ipſi edificant ideſt conſtruunt. (Nam ſi proprie accipiatur edificare eſt edes facere: ſi≠cut equitare equum cui inſidetur agere: & ta≠men dicimur edificare naues & machinas: & equitare mulos & aſinos imo hora. dicit eqtare in harũdine longa: ſed pueri harũdinem equũ vocant) equum ideſt ſtatuam equi: diuina ar≠te ideſt maximo artificio palladis aut qa Pal≠las tunc Troianis inimica ita factũ voluit: aut quia docuit: inſtar ideſt in ſtatum aut ſtaturã & magnitudinem montis: hoc eſt tam magnũ vt mole ſua montem equipararet: & intexunt coſtas ſcilicet eq: abiete ideſt illa arbore de ge≠nere ſapinorum que in montibus libenter na≠ſcitur ſecta ideſt fiſſa: finditur enim faciliter: & ſimulant ſupple equum votum ideſt voto

troiani: vt Pars ſtupet innuptę. d. ex. mi. Pinus in tutela eſt matris deũ: ſed & fraudis: qa eius poma cadẽtia p fraudẽ interimũt & hic equus plenus inſidiarũ eſt abiete ſolutio ſpõdei nũc in pceleumaticũ: al's in dactylũ: vt arma virũ ta bulęq; & troia gaza pvndas. al's in anapeſtũ: vt fluuiorum rex erydanus. Vergi. tñ in hac ſolutione ſemp ſeruat ſibi ex cuſationẽ ſynalœphę: qđ alij cõtemnunt. Fama excuſat ne reus ſit cõſciẽtię: Sortiti: cõtraria ſunt ſortiri & eligere: ſed elegerũt plures ac deinde de illis ſortiti ſunt quos icluderẽt Cęco obſcuro: & in quo nõ videť. Cęcũ aũt hoiem dicimus nõ videntẽ. Ingentis: Epitheto leuauit tapinoſim: Vterũ: vterus eſt mulierũ: quẽ modo dixit qa dicturus erat fœta armis: Aluus eſt quo defluũt ſordes. Sal. Simul ãs aluũ pur gare. Venter vero qvideť Iuuenalis: Montani quoq; venter adeſt abdomine tardus. Tenedos: tenes qdã infamatus ꝙ cũ nouerca cõcubuiſſet: inſulã vacuã cultorib' tenuit in≠de tenedos dicta. Hinc dixit notiſſima fama. Cice. in verri nis Tenẽ ipm cuius ex nomĩe tenedos noiatur. Statio. in q ad tps ſtant naues. Port' aũt vbi hyemãt. Malefida, aut mi nus fida, ppter piculũ nauiũ: quã plagiã dicũt: aut fida grę cis. male. i. in noſtrã pniciẽ. Luca. de ſyrtib'. Sic male deſer uit: ſed hęc ſignificatio raro inueniť. Male fidus min' fidus Male eñ minuit: nõ negat. Oĩs teucria ſubaudi gens & ab≠ſoluta eſt locutio. Dorica ca. mala eſt cõpoſitio ab ea ſylla ba incipe qua ſupior finitus eſt ſermo: Nã plærunq; cace≠phaton facit vt hic. Dori a doro ſunt Neptumni filio.

Pinus.

Portus.

Cacepha≠ton.

promiſſum: pro reditu: & ita votum erit participium aut ſi nomen eſt ſimulant votum ideſt ꝙ equus ille ha≠beat rationem voti pro reditu quia ſicut ſinon dicet: ſimulabant ſe non poſſe redire donec Pallas placetur: ea fama vagatur ſcilicet per vrbem: hoc eſt vulgo dicunt illum equum Palladi votum: & ita ſi Sinoni id affir≠manti fides habita eſt: non ſunt propterea leues & improuidi dicendi Troiani: & ipſi ſortiti. (Nam tantum timebãt omnes periculum illud obire vt nec precio nec prece nec minis. nec alia quauis ratione quiſq; ad hoc induci potuerit preterq; ſorte in qua cum equa ſit omnibus & ſummis & infimis conditio: omnes ſe ſacra≠mento aſtringunt priuſq; ſortes trahantur: id ſe facturos quod ſortes ſignificauerint: nec potuerunt imperio ad hoc aſtringi nam vbi in manus hoſtium perueniſſent inuiti potuiſſent rem indicando ſibi ſalutem compa raſſe. Eſt ergo laus obſeſſorum ꝙ non niſi ſortiti poterant includi) ſortiti inquam ideſt mittendo ſortes. qui≠bus ſciãt qui id periculũ obire debeant: corpora virum pro virorũ: delecta ideſt de toto numero lecta huc id≠eſt ad hoc munus: quia delegerant plurimos ne pauci conditionem ſortium refellerent: & deinde ſortiti ſunt ea corpora prius delecta: & ſortiti includunt ea furtim ideſt per inſidias. lateri ſcilicet equi: cęco ideſt tenebro≠ſo ita vt in eo nihil videatur: & complent cauernas penitus ideſt valde ingentes: aut complent penitus ideſt pene intus: cauernas ideſt latebras ingentes & vterum ideſt aluum totam milite armato ideſt multis militi≠bus armatis Inſula tenedos. ſ. aut tenedos appoſitorię inſula notiſſima fama ideſt per famam eſt in cõſpectu. ideſt proſpectu troiæ: diues opum ideſt diuitiarum plena dum regna Priami manebant: nunc autem ſupple eſt tantum ideſt duntaxat aut tantummodo: ſinus ideſt angulus maris: & ſtatio ideſt receptaculum vbi na≠ues ad tempus ſtant: malefida ideſt non ſatis tuta: carinis ideſt nauibus aut ventribus earum quæ illic illidun tur. Supple ductores danaum aut omnes danai prouecti ideſt porro vecti per naues ſcilicet (nam vt profecti legatur vix patitur verſus) huc ideſt in hanc quam dixi inſulam: ipſi condunt ideſt abſcondunt: ſe in littore deſerto: quia cum regio eſſet vaſtata: nulli eam colebant. nos ſupple ſumus rati ideſt arbitrabamur ſupple eos abijſſe ſcilicet penitus & in patriam ſuam redijſſe: vnde ſequitur: & pro ideſt petijſſe mycenas: patriam ſcili≠cet agamẽnonis: vento ſcilicet impulſore. Ergo quia ſcilicet id rati ſumus omnis teucria ideſt regio teucrorũ: hoc eſt tota troia: ſoluit ideſt liberat & expedit ſe luctu longo ideſt triſtitia decennali. Porte panduntur ideſt reſerantur, que tempore belli clauſe erãt: iuuat ideſt delectat ſcilicet plurimos: ire ideſt egredi: & videre caſtra dorica ideſt dororum hoc eſt græcorũ: hoc eſt quæ dori illic dereliquerant: aut ſi caſtra abſtulerant (Sunt au≠tem caſtra in quibus milites degunt in tentorijs: interdum vallo munita loca) ꝙ pro ideſt locos deſertos ideſt quos gręci deſeruerant: & littus relictum a gręcis.

ASCEñ. ¶ Hic dolopum ma. &c. Continuat narratio≠nem ſuam docetq; quid viderint egreſſi iam pa tefactis portis Troiani. vnde Donatus dicit ſic At capis: ſententia tymete ſuſpitioſe tracta eſt Capis autẽ ſententia non nunc melior: ſed poſt factum cognita eſt. Scinditur: nam cum totum ſuſpitionibus ageretur nihil potuit recte firma ri. Primus vbi nõ erat Laocoon inter ambigen tes: ſed deſcẽdit ab arce excit' cõtrarietate ſentẽ tiarũ: & cupiebat puenire ne qd in pniciẽ reip. decerneret Ardẽs vel ingenio vigilãs: aut vehe menter p ſtatu publico cõmotus. Et pcul. niſi adderet verba donec aduentaret diſtuliſſet. O miſeri: inuectio ardentis animi nõ cõtumelio≠ſa in ciues: ſed p ſtatu publico neceſſaria. Miſe≠ri: q ea querũt qbus efficianť miſeri. Auectos q per tot annos bellũ geſſerũt. Aut: aut vlla. q. d. creditis

Donatus.

Hic dolopũ man': hic ſeu' tendebat Achilles:
Claſſibus hic locus: hic acies certare ſolebant.
Pars ſtupet innuptæ donum exitiale Mineruæ:
Et molẽ mirantur equi: primuſq; Tymœtes:
Duci intra muros hortať & arce locari:
Siue dolo: ſeu iam troiæ ſic fata ferebant.
At Capys: & quorum melior ſententia mẽti:
Aut pelago danaum inſidias ſuſpectaq; dona
Præcipitare iubent: ſubiectiſq; vrere flammis
Aut terebrare cauas vteri & tentare latebras.

Scinditur

Scinditur incertum ſtudia in contratia vulgus.
Primus ibi ante oīs magna comitante caterua
Laocoon ardens ſumma decurrit ab arce.
Laocoon. Et procul. o miſeri quæ tanta inſania ciues:
Creditis auectos hoſtes: aut illa putatis
Dona carere dolis Danaum: ſic not⁹ Vlyxes:
Aut hoc incluſi ligno occultantur achiui:
Aut hæc in noſtros fabricata ē machina muros:
Inſpectura domos: venturaq; deſuper vrbi:
Aut aliquis latet error: equo ne credite teucri.
Quicquid ideſt: timeo danaos & dona ferētes.
Aeneas. ¶ Sic fatus validis ingentem viribus haſtam
In latus: inq; feri curuam compagibus aluum
Contorſit

creditis id tutū qd' reliq̄rit hoſtes: aut alid' qp- piam: quod beniuolētie ſimulatione afferant. Danaum quaſi callidorū & verſutorum. Vly- xes: quaſi ſi non eſſent doloſi ab hoc magiſtro addiſcere potuerunt. Hoc oportebat oſtēdere ſi in cōtraria iā raptos auertere a ꝓpoſito vole bat: ergo notiſſima fraude vnius vniuerſam gē tem vituperat. Equo: qa originē ducit a frau- dulētis hoſtibus: qui tūc maxime timēdi ſunt cū beniuolētiā ſimulāt. Sic fat⁹: non v̶bis ſolū ſed revoluit affirmare ſniam. Fata deorū volū- tatem accipere debem⁹. q.d. niſi dij auertiſſent intentionē noſtrā: ſtatim inſidias has cognouiſ ſemus: Nūc ſicuti ſtetiſti añ has inſidias. Ordo Ordo
aūt eſt Man⁹. i. exercit⁹ dolopū. i. ſocioꝝ pyrrhi ſup. tendebat hic. i. hoc loco. Achilles ſeuus. i. immanis qui troilum tam īmaniter occidit: & Hectora tā crudelr traxit tendebat. i. tentoria habebat: hic. i. alio loco: hic locus ſup. erat claſ- ſibus. i. ordinib⁹ eqtū in claſſes quas liui⁹ qnq; enumerat diſtributorū: hoc eſt hic exercebant
equites

Contorſit: ſtetit illa tremens: vteroq; recuſſo.
Inſonuere cauæ: gemitumq; dedere cauernæ.
Et ſi fata deum: ſi mens non leua fuiſſet:
Impulerat ferro argolicas fœdare latebras:
Troiaq; nūc ſtares: Priamiq; arx alta maneres.

¶ Tendebat. tentoria habebat: vt & latis tendebat in ar- SER.
uis. Sæuus: propter hectorem tractum. Claſſis ad equites
debemus magis referre: vt ordine claſſes. Vnde & claſſica
dicuntur. Acies legitur & acie. Innupte: quæ nunquam
nubit. Exitiale: quantum ad Troianos. Tymœtes. ait
Euphorion Priamus ex Ariſba filium vatem ſuſcepit: qui
cum dixiſſet quadam die naſci puerum per quem Troia
euerteretur pepererunt ſimul Tymœtę vxor & Hecuba.
at Priamus filium vxoremq; Tymœtæ iuſſit occidi. Ergo
ſiue dolo quia iuſtam cauſam proditionis habuiſſe vide-
tur. Alij dolo volunt quo omnes decepti ſunt. Fata fere-
bant: vt etiam ciues contra patriam ſentirent. Capys: non
pater Anchiſę. Bene autem nec ſe nec patrem huic conſilio
admiſcet: quo patria euerſa eſt. ꝙq; Aeneas tanq̃ obtrecta-
tor Priami nō aſſit vt ait Homerus Anchiſes vero propter
cæcitatem: vt ait Theocri. Subiectiſq;: q; pro vel: vt ſaxū
ingens voluunt alij radijſq; rotarū. q; pro vel poſuit tanq̃ ꝗ ꝓ vel.
ſonantius. Incertum: inſtabile vulgus: melius maſculini ge
neris eſt q̃ neutrum: quia in us exeuntia neutra in ris faci- Vulgus.
unt: vt funus funeris. Excepto pelagus quod in hoc crea-
uit errorem. Ante. o. aut periſologia eſt primus & ante oīs
aut ante omnis videntibus omnibus. Laocoon: omnia in
on exeuntia tertiæ ſunt declinationis. Inſania. inſanorum
eſt contra ſe ſentire. Sic notus Vlyxes: quia vt ait Home.
voluntate verberatus: & ſub habitu mendici Troiam in-
greſſus explorauit vniuerſa. In ligno: quaſi diſſuaſor & nō Suadere.
in ſimulachro. in ſuadendo enim & diſuadendo non ſenſus Quadru-
ſolum ſed verba attenduntur. Error dolus. vt Inextricabi- pes.
lis error. Feri: quadrupedis eo q; toto corpore ſe ferat. Al- Fetus.
uum: Plautus in maſculino poſuit quo non vtimur. Per- Aluus?
cuſſus autem eſt inter ventrem & latus. Recuſſo pro concuſ Leuade.
ſo. Cauæ. c. figura græca eſt: vt viuere vitam Fata: partici- orum.
pium ideſt quę dij loquuntur. Stati. & vocem fata ſequun-
tur. Læua: contraria: nam de humanis rebus id ſignificat:
de diuinis vero proſperum: vt intonuit læuum: quia ſini-
ſtra numinum intuentibus dextra ſunt. Fœdare lacerare
nam fœdum tam apud hunc q̃ apud Salluſt. non turpe ſed
crudele ſignificat: vt Sanguine fœdantem quos. i. ſ. i. Sal-
lu. Fœdi oculi. Stares apoſtrophe eſt: nam ſi ſtaret legeris:
maneres ſequitur propter ομοιοτελευτου.

eqtes: & acies. ſ. ꝓliātiū. ſolebāt certare hic: aut
ipi ſolebant certare hic acie ideſt prelio in aciē
inſtructo in omnibus autem ſubaudiendum vi
detur: dum troiam obſidebant: aut quid ſimi-
le: quia aliter potius diceret: tetenderat q̃ ten-
debat: tum enim non tendebat cum iam mor-
tuus eſſet Achilles. Pars ſcilicet troianoꝝ egreſ
ſorū: ſtupet. i. cū ſtupore aſpicit: donū exitiale
ideſt equū tā magnū quē ad exitiū Troie ſimu
labant gręci ſe velle dare mineruę innupte: per
petue. ſ. virgini: quę nūq̃ nupſit. Significat em̄
puriorem ignem: cuius non eſt commixtio nec
pollutio: ideoq; ex cerebro Iouis. i. ętheris nata
dicitur: & ꝓ. i. mirantur molem equi (moris eſt
vergiliani precedentia ſequentibus declarare)
& Tymetes ille vir Troianus: hortatur primus
ſup. equū duci. intra muros & locari ſupple in ar
ce. i. ſummo templo Palladis quod in ilio erat:
hortabatur dico ſiue dolo: quia conſcius frau-
dis & doli gręcoꝝ ſiue quia fata troie ideſt quę
erant de excidio troie tunc venturo: ferebāt. i.
conſtituebant ſic. i. vt id hortaretur etiam bo-
nus ciuis: in perniciem ſuam & ſuorum. At. i.
ſed Capys & alij quorum menti ſup. erat ſentē
tia melior. i. quę poſtea melior comprobata eſt
cum tn̄ ignoraretur: iubent aut precipitare pela
go. i. in pelagus: hoc eſt ſubmergere inſidias da
naum & pro ideſt dona ſuſpecta. i. quę ſuſpecta
erant de dolo: quia a doloſis & fraudulentis ho
ſtibus offerenda: q; pro vel (potuiſſet tn̄ poſuiſ
ſe ve vnde opinor poetā accepiſſe q; ꝓ & vt ſit
diuiſio bimembris: vt videlicet alij iuſſerint
oīno delere & id aqua & igni vt prius cremetur
& cineres cū reliquis in pelagus ꝓcipitent̄: alij
nō delere: ſed apire voluerūt ad expiendū ſiqd
in eo doli eſſet) q; igit̄ ꝓ vel: vt ſentit ſerui⁹ aut
ꝓ & iubent vrere. ſ. dona ſuſpecta flammis ſub
iectis q avis ignis aſcēdit: aut ſi oīno delere no
lint: iubent terebrare. i. ꝑforare: & tentare. i. ex-
periri penitus: cauas latebras vteri. i. alui equi-
ne Vulgus incertum ideſt inſtabile aut potius
dubium & anceps in ſententijs: quia ignarum
& imperitum ſcinditur ideſt diuiditur: in cōtra
ria ſtudia: Laocon: ſacerdos ille Neptunni: ar-
dens. ſ. zelo patrie defendende: decurrit. i. deor-
ſum currit. ab arce ſumma: ibi ideſt eo tempo-
re dum nonnulli cenſerent equum in arce locā
dum eſſe: decurrit dico primus ante omnis. i. co
ram oībus & hoc magna caterua. ſ. populi co-
mitante. ſ. eum: q̃ videlicet idē ſentiebant: aut
cām decurſus eius videre volebāt. Et ꝓcul. i. cū adhuc ꝓcul eſſet ſup. dixit: o miſeri ciues quę tāta inſania ſup.
eſt vobis. ſed in ꝓcipitāter agēti honeſta eſt eclypſis. Creditis hoſtes auectos: aut putatis vlla dona danaū ca-
rere dolis. i. fraudibus & inſidijs. q. d. ſi id facitis deliratis oēs. Vlyxes eſt notus ſic. i. vt audeatis eius dona ru
ptis muris veſtris immittere in arcē. q. d. Ex ſola calliditate & fraude illius viri ſatis noſſe deberetis: equū non
eſſe accipiendum: qa aut achiui occultant̄ occluſi in hoc ligno. i. ligneo equo & nō dicit voto aut dono: ne id
irreligioſe facere cēſeat̄: aut hęc machīa fabricata eſt ī nr̄os muros. i. ad ꝑniciē noſtrorū murorū: hoc eſt vt mu
ri noſtri rūpant̄ & poſtea euertant̄: inſpectura. i. vt inſpiciat ꝑ eos q in ea latēt: domos. ſ. noſtras: & vētura de-
ſup. i. ꝑ graſſationē aut durā dn̄ationē vrbi. ſ. nr̄e: aut aliqs error. i. dolus ſup. alius: latet. ſ. ī hoc equo: & ideo o
teucri ne credite. i. ne cōfidatis equo: quicqd. i. ſiue equus ſiue machina: ſiue donū cenſeri debeat: ego timeo. i.
formido danaos. i. gręcos: & . i. ēt dona ferētes. i. nō ſolū dū nos hoſtil'r oppugnabāt: ſed ēt nūc cū dona ſe offer
re ſimulāt. Laocoon fat⁹. i. locut⁹ ſic: cōtorſit validis virib⁹ ingentē haſtā in lat⁹ & ī aluū curuā cōpagib⁹ feri. ſ.
eq q̃drupedis. Illa. ſ. haſta: ſtetit tremēs. i. micās aut vacillās & caue. i. loca caua inſonuere & cauernę dedere ge
mitū: aut ſic cauernę caue īſonuere & dedere gemitū. ſ. vtero recuſſo. ſ. ab armatis q int⁹ cōcutiebāt poſtq̃ vte
rus foris cōcuſſus fuerat. Et ſi fata deū nō fuiſſent leua. i. ſiniſtra & inimica troianis & ſi mēs. ſ. ei⁹ q ſonitū ꝑce
perat non fuiſſet leua ipſa impulerat ideſt impuliſſet laocoonta: fedare. ideſt fede dilacerare: ferro. ſ. haſte:
aut etiam bipenni iam audito ſono armorum: latebras argolicas. i. in quibus argolici latitabāt. & o Troia: ſi
ſup. hoc feciſſet: tu ſtares. ſ. incolumis & alta arx Priami maneret ſup. adhuc: aut & tu o alta arx Priami mane
res. ſ. adhuc. Contra quod dicturus eſt Panthus Fuimus troes fuit ilium.

ASCEñ. ¶ Ecce man⁹ &c. Ad hanc vulgi dubitationē
& incertam ſententiam acceſſit fraus Sinonis
qui vnus e gręcis ad hoc ſubornatus in manus
paſtorū. ſ. Troianorū q cū pecore in agros va-
cuos ſe

Ecce manus iuuenē interea poſt terga reiūctum
Paſtores magno ad regem clamore tahebant
Dardanide

Dardanidæ: qui ſe ignotum venientibus vltro:
Hoc ipm̄ vt strueret: troiāq; aperiret achiuis:
Obtulerat fidens animi: atq; in vtrūq; paratus:
Alij dolo Seu verſare dolos: ſeu certe occūbere morti.
Vndiq; viſendi ſtudio troiana iuuentus
Circunfuſa ruit: certantq; illudere capto.
Accipe nunc danaū inſidias: & crimine ab vno
Diſce omnes.
Namq; vt cōſpectu in medio turbatus inermis
Cōſtitit: atq; ocl'is phrygia agmina circūſpexit
Sinon. ¶Heu q̃ nūc tellꝰ (inq̄t) q̃ me equora poſſunt
Accipere: aut q̄d iā miſero mihi deniq; reſtat:
Cui neq; apud danaos vſq̄ locus: inſuper ipſi
Dardanidæ infenſi pœnas cū ſanguine poſcūt.

¶Trahebant. cum feſtinatione ad ducebant. Et pertinet
SER. ad deſideriū dicētiū & Sinonis ſimulationē. Quis: ꝑ q̄bus vel qui in nominatiuo Strueret: confirmaret periuria & dolorum ſemina & reſpexit ad ſuperiora. Fidens animi: ſic O prꝗſtans animi iuuenis & eſt nomen & deſinit eſſe participium: quia genitiuo caſui cohꝗret: & poteſt recipere cōparationem. Participium autem accuſatiuo cohꝗret & non recipit comparationem: In ad. Verſare dolo ideſt euertere: & ſubaudi Troianos: aut dolos verſare ideſt exercere.
Viſo. Viſendi viſo frequentatiuum verbum eſt: vt verſo & faceſſo: licet rarum ſit. Nam in to exit frequētatiuum Circum f.r.i. ruit & circūfuſa eſt per hypallagen. Capto: nam illudo tibi vt hic & te: vt verbis virtutem illude ſuperbis. Crimine .i. cauſa: vt crimen amor veſtrum & eſt ſequens ꝓ antecedēti. Si enim intelligas ſimpliciter: de negocio ad pſonam vitioſum tranſitum facis. Alij legunt danaum inſidias & crimen. Turbatus: quaſi turbatus. vt exultat amazon quaſi amazon:
Heu. Heu vna ſyllaba eſt. Aliquando fiunt duꝗ metri cauſa vt Eheu q̃ pingui macer eſt mihi taurus in aruo: ſicut prehendit & ſecundū Plyn. multa ſunt alia. Tel
Nomina i us. lus. æ. bene conciliat miſerationem de cōmunibus duobus excluſis elementis. Tellus nomina in us quꝗ producūt penultimam genitiui habent us longam vt ſenectus: iuuentus: ſalus: virtus: ſeruitus: incus: thus: rus: mus: pus: ſi in ge
Aequora. nitiuo tis vel ris eſt. Nā palus quꝗ eſt in dis breuis nōnunq̄ inuenit: Hora. ſteriliſq; diu palus aptaq; remis. Aequora: ab æqualitate & modo campos modo maria quia æqualia ſunt ſignificant. Deniq;: vel vacat: vel nouiſſime ſigni-
Infenſus. ficat. Ipſi q̄bus ſum p̄ſtiturus ſalutē. Infenſi: īfenſus eſt plꝰ q̃ inimicus. Pœnas cū ſanguine. Tormēta & mortem.

cuos ſe receperant inciderat vt troiam ductus cohortaretur ad ſuſcipiendum equum illum illeſum patefactis portis: ad quod etiam troianos induxit: non tamen tam facile induxiſſe niſi & dij inimica portenta adiecissent: nam Laocoon ſacerdos qui haſtam in equum intulerat cum liberis ſuis ante aras abſumptus eſt: creditumq; eſt id in vltionem læſi doni deam intuliſſe. Miro ergo artificio omnia pertractat poeta. Nam Troianos principes vſq; ad penitentiam clementes inducit: citra tamen inſipiētiam & improuidentiam: quæ virtus ſummopere in iulio cꝗſare & in auguſto: quos author prꝗcipue a genere eorum laudare pretendit: a Plynio & Suetonio alijſq; multis commendatur. Simulq; ſemper ad hoc tendit vt oſtendat troiam fato deletam vt ex reliquijs Roma conſtitueretur olim. Nam nihil potuiſſent mortalium fraudes in prudentiam troianorum: niſi deorum inimica portenta acceſſiſſent dijs autem iubentibus aut certis indicijs voluntatem ſuam ſignificantibus: pij animi nō quare id velint aut iubeant inquirunt: ſed quod velle intelligunt faceſſunt. ſed audiamus Donatum. Donatus. Ecce: ſemper ponit ecce Vergi. vbi ſignificat ali- Ecce. quod malum repentinum. Dum igitur illa diſputāt aliud interuenit q̄d ab equi tentatu auerteret. Primus autem aduentus efficit: vt res in preſentia omitteretur: ſimulata deinde oratio penitus religione nos aſtrinxit: ne Mineruꝗ dona fedaremus. Accedente maxime violatoris morte. Ecce rem improuiſam exoriri oſtendit: quꝗ magis mouet preſertim cum aſſint ſigna nocentis. Qui ſe conſilium ſinonis fuit preuenire: ne equi fraudes auerterentur. Hoc ip̄m paratꝰ etiā mortē ſubire: nā nō fit facinus magnū ſine magno periculo. Vndiq;. v. exp̄ſſit hoīm morē q̄s em̄ nō cupiat hoſtem ſuū captū videre accipe deſtruxit grꝗcorū perſonam omni occaſione & defendit ſuā. Nam totam rem in deorum aduerſum ſtudiū reuocat: vt oſtendat grꝗcos: tum inſidijs tum deorum iniuſto fauore victoriā obtinuiſſe. Ordo eſt. Ecce. q. d. ex impro- Ordo. uiſo cum proceres ſic dubitarent cum plebe an equus inducendus ſit qui pro portis ſtetiſſe videtur: nam & priamus ipſum inſpiciebat: id nō facturus decore ſi tam diſtaret a portis vt quiſq; inſidias moliri poſſet: paſtores dardanidæ. (Queres q̄uo paſtores hic dicātur dardanidæ. cum glorioſi & incliti ſoleant dardanidæ dici: verum dicemus etiā plꝗbœios dardanidas vocatos ſi modo dardani virtutem imitati ſint dicemus etiā interēptis paſtoribus ruſticis vrbanos paſtorum munuſq; obijſſe q tunc pecus diu intra ciuitatis muros īcluſum eduxerāt. Nā & nobiliſſimi quiq; paſtores habiti ſunt vt alexāder ſeu paris: vn̄ Statiꝰ Soluerat œbalio claſſem de littore paſtor Dardanꝰ īcautas blāde populatꝰ amyclas: & Anchiſes q paſtor cū Venere ad ſymoēta coiuit dū Aeneā genuit) Paſtores igitꝰ dardanidꝗ aut vrbani: aut q dardani v̄tutē diu patriā ꝓtegēdo imitati fuerāt: trahebāt iterea. ſ. dū hꝗc fierēt ſup. cū magno clamore: iuuenē. ſ. Sinonē reuinctū. i. iterū atq; iterū vinctū ne forte elaberet: nō ergo vacat re: ſed ſignificat diligentiā ruſticorū q ſecuri nō ſunt ēt ſi ſemel vinctꝰ fuerit hoſtis: manꝰ. i. hn̄tē manꝰ vinctas poſt terga: q fidēs animi. i. hn̄s aīm cōfidentē: atq; paratꝰ in vtrūq;. i. ad vtrāq; fortunā. ſeu v̄ſare. i. euertere dolo. i. ꝑ dolū. ſ. Troiā: aut legēdo dolos v̄ſare. i. verſute ꝑtractare & exeq: dolos. ſ. ceptos: ſeu occūbere. i. ſubmittere ſe morti certe. i. dubitādeꝰ obtulerat vltro. i. ſpōte & nō exq̄ſitus: nec ꝑ inſidias captus: veniētibus. i. quos ad ſe capiendū venire p̄uiderat: obtulerat dico ſe ignotū. i. quē nō nouerāt eſſe grꝗcū: aut q bene latuiſſet vel aufugiſſet ſi voluiſſet: ſed obtulerat ſe vltro vt strueret hoc ip̄m. i. vt caperet & captꝰ apiret achiuis. i. grꝗcis Troiā. ſ. ꝑ immiſſionē equi. Iuuētus troiana. i. multitudo iuuenū troianorū: ruit. i. celeriter accurrit: vndiq;. i. ex omni parte: circūfuſa. i. ꝑ circuitū confuſe diſperſa: ſtudio viſendi. i. vt videret eū: & certant. i. certatim contendunt (. ſ. iuuenes troiani: mutat aūt numerum: quia iuuentus collectiuū eſt) illudere. i. illuſionē & contumeliā facere: capto. ſ. Sinoni iuueni: ad hoc aūt iuuenē potius q̃ virū ſubornarūt grꝗci q̄a ſciebant ꝗtati iuuenili citius ignoſcere atq; indulgere ſolere mortales q̃ viri: verū pueri improbi ſunt per ꝗtatē) Accipe. i. intellige nūc inſidias danaū. i. danaorū hoc eſt grꝗcorum & ꝓ. i. diſce oēs inſidias danaum ab vno crimine. i. audi hoc crimen diligentius: quia eo intellecto noris etiam cætera a grꝗcis per inſidias acta. Nam vt ideſt poſtq; ipſe turbatus & inermis ſtetit in medio conſpectu ſcilicet Priami &

mi & cęterorum principum ei aſtantium: atq; poſtq; circunſpexit oculis: hoc eſt circũgerendo & obuertendo egerrime oculos aſpexit (non ergo vacat oculis: quia & mente rem circũſpicere poſſumus: & non ſemp oculorum motu inſpicimus. Fecit autem ſpondaicum verſum poeta vt ſignificaret animum languidum & merore grauem) Circumſpexit ergo oculis agmina phrygia idest phrygum agminatim circũſtantium: & inquit: heu (optandi aduerbium in malum ſicut o & ſi in bonum) quæ tellus idest terra: & quę equora.i. maria poſſent accipe.i. immergere & deuorare me.q.d. vtinã aut terra aut mare me ingurgitet: aut ſi ſup. neutrũ datur: qd reſtat deniq; mihi miſero.q.d. nihil niſi miſerrima queq;: vel ſic: aut ſi id optare non debeam quid reſtat deniq; mihi miſero.q.d. (minus optandũ) cui.ſ. mihi miſero: neq; locus eſt vſq; ſaltẽ tutus aut vbi viuere pmittar apud danaos: inſuper ipſi dardanidę.ſ. apud quos ſpem meã repoſueram: infenſi.i. quos nunq; offendi: aut infenſi.i. infeſti quaſi multum offenſi: poſcunt penas cum ſanguine: quod nunc vulgo dicitur cõfiſcationem vite & rerum: hoc eſt ſummum & extremum ſupplicium.

Aeneas.

Quo gemitu conuerſi animi: cõpreſſ⁹ & oĩs
Impetus. hortamur fari quo ſanguine cretus:
Quidue ferat: memoret quæ ſit fiducia capto.
Ille hæc depoſita tandem formidine fatur.

Sinon.

Cũcta eqdẽ tibi rex (fuerit qdcũq;) fatebor
Vera (inquit) neq; me argolica de gẽte negabo
Hoc primũ: nec ſi miſerum fortuna Sinonem
Finxit: vanũ etiã mendacẽq; improba finget.
Fando aliquid: ſi forte tuas peruenit ad aures
Belidæ nomen palamedis: & inclyta fama
Gloria: quem falſa ſub proditione pelaſgi
Inſontem infando indicio: quia bella vetabat
Demiſere neci: nunc caſſum lumine lugent.
Illi me comitem & conſanguinitate ꝓpinquum
Paup in arma pater primis huc miſit ab annis.
Dum ſtabat regno incolumis: regnũq; vigebat
Conſilijs: & nos aliquod nomenq; decuſq;
Geſſimus: inuidia poſtq̃ pellacis Vlyxi
(Haud ignota loquor) ſupis conceſſit ab oris:
Afflictus vitam in tenebris luctuq; trahebam:
Et caſum inſontis mecum indignabar amici.
Nec tacui demens: & me fors ſi qua tuliſſet:
Si patrios vnq̃ remeaſſem victor ad argos:
Promiſi vltorem: & verbis odia aſpera moui.
Hinc mihi prima mali labes: hinc ſemp Vlyxes
Criminibus terrere nouis: hinc ſpargere voces
In vulgũ ambiguas: & quærere conſcius arma.
Nec requieuit enim donec chalcante miniſtro.
Sed quid ego hæc aũt neqcq̃ ingrata reuoluo:
Quid ve moror: ſi oẽs vno ordĩe hẽtis achiuos
Idq; audire ſat eſt: iamdudum ſumite pœnas.
Hoc ithacus velit: & magno mercenẽ atridæ.

ASCEñ. Quo gemitu conuerſi animi &c. Dat troianis (vt dixi) vbiq; pietatem & clementiam quaſi illã ab origine traxerit domus Iulia quæ vſq; ad penitentiam clemens predicatur: dat autem grecis artificioſam perfidiam: vt minus ſit dedecus circũuentis & maius circũuenientibus. Sed Donatũ audiam⁹ ita differentẽ.

Dona. Quo gemitu bonitatẽ Troianorũ oſtẽdit q ꝓ ſupplicio vltimo qd ſperabat ſolo gemitu eius ꝓ pœna contenti ſunt. Hortamur fari: vim ꝓpoſitionis habet & tria ꝓponit: ad quæ Sinonẽ reſpõdere cõueniret. Cũcta promittit oĩa vera dictu rũ q nulla in parte fuerat veritatẽ detracturus. Tibi rex aſſumit fiduciam confitendi aput eũ qui & cognoſcendi facultatem haberet. Commendat autem ſe q vera pollicetur & q regem appellat: captat beniuolentiam. Fatebor aliud eſt q̃ referam.

Fateri. Referre. Referimus cum dicimus aliquid ſimplex & poteſt proferri ſine tormentorũ metu. Fatemur autem cum prodimus id quod ſit contrarium confitenti: & poſſit tormentis exprimi e pectore negantis: & repete bis fatebor cuncta & fatebor quodcunq; erit Argolica: de gente: ad id quo ſanguine cretus. Græcus ſum. Ac ſi dicat hoſtis ſum. Nec ſi.m.f.ſ. F.v.e.m. q.i.f. Potuit eripere mihi fortuna priorem fœlicitatem. At non poterit me mendacem fingere. Hoc argumento perſuaſit vt Troiani crederent reliqua: & ne videatur incredibile q ipſe ſolus ex omnibus grecis remãſerit: ad hanc partem ducit ex alto principiũ: & narrat rẽ omnibus notam & magna ex parte veram qua expoſita ſubiũgit falſa. Palamedis: eadem dicit quę Seruius de palamede. Et nos aliquod: de pręterita eius florenti fortuna: & de preſenti miſeria ſibi comparat beniuolentiam. Cõmendat etiã Palamedis memoriam dicendo quia bella vetabat vt amico viuenti preſtarent quod defuncto non poterant. Superis.c.a.o. non dixit mortuus eſt: ne eius memoria digna poſt hominũ finem viuere minoraretur. Vitam in te. vt illi qui cupiunt mori & non viuere. Idq; aut ſat eſt vbi ad cardinem venit in quo mendaciorum cõſtitit affectus: negauit ſe dicturum ne vltro omnia referendo daret ſuſpitionem falſitatis ait igitur cum ſciat ſe periturum melius eſſe ne ſecreta Græcorum prodat. Neq; enim propter vnum hominem debeo omnes meos prodere. quid ve moror: cur differo pœnas meas poſt relationis beneficium continuo moriturus: Vlyxes em omne malũ videbit intuliſſe: q me quo liber pacto querebat occidere. Hęc ille: cætera ex ordine patebunt qui talis eſt.

Ordo Quo.ſ. Sinonis gemitu: animi.ſ. troianorum conuerſi ſup. ſunt ad cõmiſeratiõnẽ.ſ. & oĩs ĩpetus.i. moleſtatio: illuſio & inſultus cõpreſſus ſup. eſt) nos.ſ. primores & proceres (In opere enim pio perſonam ſuam cõmiſcet: q hęc oĩa loqtur Eneas. in illuſione aũt tm iuuentutis troiane meminit) hortamur fari. idest damus animum vt fetur: quo ſanguine cretus ſit: ve pro vel: quid ferat. idest

SER. Sanguine parentibus: nã græcũ eſſe cõſtabat. Memoret q.ſ.f.c. aut dicat quę tanta ſit captiuo fiducia: vt audeat dicere inſuper ipſi: aut memoret.i. meminerit in captiuo veriloquium fiduciam eſſe vitæ. Vnde reſpondet fatebor vera. Alij memorem legunt.i. hortabamur ad loquẽdum memorẽ.i. qui ſuæ fictionis meminerat. Quodcũq;: quicũq; caſus

caſus ſequatur me: Primum: maximum apud me verum dicere. Sinon auctolicus quidam fur fuit: qui ſe varias for mabat in ſpecies. Habuit autem filium Siſiphum vnde na tus eſt Sinon: & Auctoliam vnde Vlyxes: conſobrini ergo ſunt: nec immerito illi dat & fallaciam & proditionis offi cium: ne multum diſcedat a fabula: nam ſecundũ Eupho rionem Vlyxes: hoc fecit: Finxit: compoſuit. Eſt autem omnis eius oratio dyaſyrtica: nam & negocium exprimit: & Troianorum inſultat ſtulticiæ vt hic finxit. Vanum fal lacem: & vanum etiam qui ſine vtilitate mentitur. Men dax qui tantum ad decipiendum. Vanus apud idoneos ſtultus inuenitur. Iuuena. Sic libitum vano qui nos di ſtinxit othoni. Fando aliquid: artificioſe premittit verã vt ſubiungat falſa. verum enim de palamede dicit. De ſe au tem falſum. Ex hac hiſtoria partim dicit partim ſupprimit partim intelligentibus relinquit. Palamedes enim vt ait Apolonius ſeptimus a Belo cum delectum per græciam ageret: ſimulantem inſaniam Vlyxem duxit ĩ nuitum: fere bat ille ſalem iunctis diuerſæ naturæ animalibus: vt Pala medes obiecit illi filium. Suſtulit aratrũ Vlyxes ne eum le deret: hoc argumento illum non inſanum oſtendit: & ad bellum ductus habuit iuſtam cauſam doloris: miſſus dein de in Thraciam vlyxes nihil aduexit frumenti. Increpitan tiq́ palamedi reſpondit non ſua negligentia id eueniſſe. neq́ illum ſi illuc proficiſcatur quicq́ aducturum: profe ctus palamedes plurimum frumenti aduexit: vlyxes inui dia motus adulterinam priami nomine epiſtolam ſcripſit in qua agebat palamedi proditiõis gratiam & commemo rabat ſecretum auri pondus eſſe tranſmiſſum dediteq́ capti uo ferendam: eoq́ cæſo epiſtola ad regem eſt portata: cor ruptiſq́ ſeruis aurum in tentorium inuexit: Citatus eſt pa lamedes: epiſtola in conſpectu principum lecta. Simula bat reo adeſſe vlyxes ſuadebatq́ vt aurum in tentorio ſi eſſet inquireretur. Reperto autem auro palamedes lapidi bus obrutus eſt. Hic prudens fuit: nam & tabulam luſoriã ad comprimendas ocioſi exercitus ſeditiones teſte Varro ne inuenit: ſecundũ quoſdam inuenit literas. Certum au tem conſtat inueniſſe eum. x. i. c. cum. h. Gloria propter de lectum & frumenta. Falſa. p. falſo crimine proditionis & rem notam per trãſitum dicit. Sciendum ſane factum hoc & troianos ſciſſe. ſed Sinon callide quaſi ignorantibus quę vera ſunt dicit vt fidem ſequentibus faciat. Infando pro pter aurum clam ſuppoſitum. Vetabat: hoc falſum ſed ad commendationem Sinonis. Caſſum. priuatum vacuum. Pauper hæc fuerat cauſa militandi. Teren. Cum hinc egẽs profugiet aliquo militatum regnũ: nam vnus de regibus fuit. Nos: pro ego ad euitandũ ia ctantiã dixit. Nomẽ glo riã. Inuidia ꝑpter aductũ frumentũ. Pellacis: p blanditias decipientis. Pellicere enim blandiendo elicere. Mecum in tellige a pricipio tacuiſſe. Poſtea impatiẽtia doloris erupiſ ſe. Si qua qa eſt bona & mala. Promiſi: p cõtrariũ. i. mina tus ſum. Minamur mala. ꝑmittim⁹ bona: cõtra Hora. Atq vultus erat multa: & p̃clara minãtis. Prima. Nam ſecuta ſunt oracula: & Calcãthis aſcita factio. Labes: ruina a lapſu Criminib⁹: cauſis: vt ſupra ſpgere voces. Cice. Spargere ve nena didicerunt. Ambiguas: ne ſi apte ageret: accuſatio vi deret. Cõſcius: aut pacti ſceleris: aut doloꝝ: vt in. iiij. Obli tus ſue ſui eſt ithacus. Arma: fraudes. Sũt em̃ arma inſtra cu iuſlibet rei. Ergo inſidiantis arma fraudes ſunt. Enim aut vacat: aut pendet ſenſus ex poſterioribus. Donec calchãte miniſtro: arte vtiť ſemiplena dicendo: vt cogat interroga re auidos audire troianos: & intelligiť. Deſtinat arę p apo ſiopiſim. Ingrata: nec vobis placitura nec mihi grãm con ciliatura. Oẽs. q. d. etiã eos q̃ vobis ꝑdeſſe diſponũt. Vno ordine. vno reatu ex antiqua tractũ ſciẽtia: qa in ordine di cebanť cauſę ꝑpter multitudinẽ: vel tumultũ cũ erat ann⁹ litium. Iuuenalis Expectandus erit qui lites incohet annus Iamdudum: q̃primũ. Hoc ithacus: callide vitam impetrat oſtendens mortem ſuam hoſtibus eorum gratam. Mercen tur: quia ſacrorum eſt vt victima fugiens vbicunq́ inuen ta fuerit occidatur ne piaculum committatur: Ithacus: p ithacenſis: principale pro diriuatiuo.

Sinon. *Vanus.* *Mendax.* *Palamedes.* *Pellax.* *Pellicio.* *Minari.* *ꝑmittere* *Arma.*

rat: ideſt afferat & memoret quę fiducia ſit ca pto ideſt cum captus ſit quid fiducie habeat q́ ſpem ſuam apud troianos repoſuiſſe videatur (eoſq́ incuſet crudelitatis q́ penas cũ ſangui ne poſcant. Ille fatur formidine depoſita ideſt quam ſe ſimulabat deponere tandem. i. poſt aliquantulum more: quaſi non poſſet animum reſumpſiſſe cum tamen dictũ ſit q́ erat in vtrũ q́ paratus ſeu verſare dolos ſeu certe occũbere morti: Fatur igitur & inquit o rex. Equidem. i. ego quidem: fatebor tibi cuncta ſcilicet quę di cam vera: quodcũq́ fuerit ſiue ꝑ me ſiue cõtra me neq́ (quod primũ contra eſt) negabo me de gente argolica ideſt gręca: ſed hoc primum ſupple ſcire & credere te velim nec ideſt & non & ſi ideſt q̃q́ fortuna finxit ideſt effecit ſino nem hoc eſt me qui ad te loquor: miſerũ ideſt iniqua ſorte & conditione affectum & ita mi ſeratione dignum: tamen ipſa improba. i. quã tumuis improba: quę bonis mala & malis bo na retribuit: nunq́ finget. i. efficiet etiã vanũq́ ꝑ ideſt mendacẽ qa in res ſuas. i. quas confer re poteſt: habet fortuna imperiũ: ſed non eſt in animos noſtros animiq́ vires: quocirca nemo cogiť eſſe vitioſus nemo vanus nemo mendax & ſi mori cogatur multi & egeſtatem ferre plu rimi. Incipit ergo fari & rem detegere & a ve ris incipit eaq́ quaſi ignorantibus recitat: cum certiſſime ſciat Troianos ea ſcire. vt per ea in ducantur ad credenda quę poſtea illaturus eſt falſa: moris enim eſt: quoties audimus vera enunciare ab eo qui neſcit nos ea ſcire: bonam opinionem de fide illius in his quæ neſcimus habeamus. dicit igitur. Si fando aliquid ideſt cum aliqua re loqueremini. q. d. puto q́ cũ tro iani ſcitis parum audiſtis de hoc homine: ſed ſi fando aliquid ideſt de aliqua re: nomen & in clyta gloria (hoc nimiũ ſubtiliter addit: quaſi ſe illi viro bene adhuc optare ſignificaret q́ pa cem perſuadere niſus ſit: quam cum acceptare nollẽt gręci ad hoc dedecus omnes peruenerint vt re infecta turpiter redire cogerẽtur) palame dis belide. i. de genere beli qui ſeptimus ab eo fuit peruenit forte ad veſtras aures. q. d. tũc po teſtis ſcire an vera dicam quem. ſ. palamedem pelaſgi ideſt gręci: demiſere. i. demiſerunt neci ideſt ad necem depreſſerũt inſontem ideſt licet eſſet inſons: ſed ſub proditione falſa ideſt diſſi mulata: dicebant enim eum ꝑditorem: indicio ideſt teſtimonio ꝑditionis eius infando. i. dete ſtando: quia ſcilicet vetabat bella: hoc eſt ideo quia dehortabatur a bello & cohortabatur ad pacem: Vlyxes accuſauit eum proditiõis ſicq́ damnatus eſt. & quem lugent nũc caſſum ideſt priuatũ lumine ideſt aura vitali aut ſupera re gione ant viſu qui non niſi viuentibus eſt & p cõſequẽs vita. Pater ſcilicet meus. q. d. nõ odio troianorum ſed paupertate coactus: miſit me huc ideſt ad hanc ciuitatem debellandam. in arma gerenda ab annis primis ne aut ipſe pro prio odio veniſſe putetur. miſit inquam me co mitem illi propinquum conſanguinitate: per quod conciliat ſibi Troianos quibus nomen Palamedis gratum non dubitabat cum Vly xi inuidioſum eſſet miſit autem tunc dum pa ter aut Palamedes ſtabat incolumis regno ſci licet græcorum non ſuo: & dum regnum ſcili cet græcorum vigebat conſilijs ideſt per conſi lia honorũ & prudentiũ virorũ: & nos. ſ. græca iuuẽtus geſſimus aliquod nomẽ & decus: quaſi id omne amiſſum nũc doleat. Poſtq̃ ipſe ſup. pa lamedes conceſſit. ſ. ad regionẽ mortuorum ad inferos:

inferos:ab oris ideſt regionibus ſuperis inuidia ideſt p inuidiã: vlyxis pellacis.i.quoſlibet vt vult in perniciẽ & fraudem & in aſſenſum tam nefandi facinoris pellicientis:haud. i. non:loquor ignota.q.d. ne putetis me forſan mentiri aut ex inuidia contra vlyxem loqui(quod dicit ꝑpter ea quę poſtea ab vlyxe paſſus eſt:aut q͂a ſignificauit iam ſe conſanguineũ palamedis)ego loquor nõ ignota: quia oẽs gręci id nũc ſcimus & poſſem id p oẽs gręcos atteſtari(non aũt dicit id troianos ſcire:quia fruſtra prius dubitaſſet fando aliq͂d ſi forte tuas peruenit ad aures Belide nomen palamedis)Ego afflictus.ſ.caſu amici cõſanguinei & ductoris:trahebã vitã in tenebris & indignabar.i.egre ferebã:mecũ.i.in animo meo:nã publice non audebat caſum.i. mortẽ amici inſontis.i.innocentis.Nec ego demens.i.factus poſtea demẽs ex impatiẽtia aut dolore:tacui.i. non ſemp tacui ꝗ̃uis primũ mecũ dũtaxat indignabar:& ꝓmiſi.i.minatus ſum ſicut minari eſt aliq͂n ſupbe ꝓmittere me vltorem.ſ.fore:ſi qua.i.aliqua fors.i.fortuna aut caſus tuliſſet.i.attuliſſet.ſ.occaſionẽ & oportunitatem:& ſi ego victor.i.voti compos cũ reliq͂s:remeaſſem vſq̃.i.quouis tpe futuro ad argos patrios.i. quę mihi patria eſt(Declinat̃ aũt hoc argos & pluraliter hi argi argorum)& moui.ſ.in vlyxem:aſpa odia.ſ.contra me verbis ideſt contumelijs aut minis.Prima labes ideſt occaſio mali eſt ſupple aut ꝓuenit mihi hinc.i.ex hac re: & vlyxes ſup.cępit:aut terrere.i.terrebat ſemp hinc.i.ex hac re:aut poſt hanc rem:nouis.i.magnis aut inauditis: criminibus.i.criminationibus:& ſpargere.i.ſpargebat.aut cępit ſpargere hinc. voces ambiguas.i. dubias: quia nondũ audebat manifeſte mortem minari.q.d.quaſi etiã ipſe Sinon in p̃cio fuerit ꝓpter virtutẽ & fidem ſuã apud gręcos.Et ſpargebat voces ambiguas non in ꝓceres qui factionem eius noſcitabãt: ſed in vulgum.i. vilem popellũ(aut latine locutus eſt apud quos noĩa ſecunde in us neutra non ſunt preter pelagus gręcum vocabulũ.nã & alij vulgũ dixerũt:aut more plautino impitũ dat ſermonẽ ei q a primis annis armis nſeruierat: ſicut plautini ſerui iubarem papauerem gutturem ꝓnunciant.Alij dicunt poetam in vulgus ꝓtuliſſe.& s litteram aſſumpſiſſe q̃uo m abſumitur q modus apud Enniũ:Lucretiũ:Lucilliũ: cęteroſq̃ vetuſtiores nimium frequens eſt:ſed Seruius & alij grãmatici id in poetã corrigentes immutauerunt:ſicut vbi ſcriptum(inq͂unt)erat hic ſpecus horrendus ſcripſerunt horrendum.& vbi erat inter ſe coijſſe viros & decernere ferro:ſcripſerunt cernere.Sed hæc controuerſia grammaticorum nihil de ſententia poete immutat: & ipſe conſcius ſcilicet mali facti querere ideſt quęrebat aut querere cœpit arma ſcilicet ſibi ſolita:hoc eſt fraudes quibus me quoq̃ deleret:nec enim requieuit donec compoſitam rupit vocem. & me deſtinat are(quod hic non dicit fruſtraq̃ ſe dicturum innuit:vt non videatur id velle dicere aut ideo veniſſe vt id dicat: ſed vt auidiores redderet troianos ſciendi cum dicere nollet:quod etiam effecit)calcante vate illo diuino quo plurima geſſerant gręci: nam & Achillem vt Statius docet per eum in aula Lycomedis regis ſcyri inuenerunt inter puellas latitantem:miniſtro ideſt illi ad hoc quod volebat obſeq̃ẽte: volebat addere deſtinauit me are: ſed quaſi id fruſtra diceret renuit dicere.Sed quid ego autem reuoluo ideſt commemoro hec ſcilicet mala mea & infortunia: ne quicq̃ ideſt in nullo aut nullo modo ingrata hoc eſt ipſis qui ea libenter audiũt: cum mala noſtra ſoleamus libenter recitare his quos ſperamus nobis condolituros:ve pro vel quid ideſt ad quid moror ideſt demoror & differo penas & mortem meam:ſi habetis ideſt reputatis omnes achiuos ideſt gręcos vno ordine ideſt æquali affectione:hoc eſt capitali odio:& ſi ſat ideſt ſatis eſt vobis audire id ſcilicet quod dixi:nec aliud commiſerantes facturi eſtis: ſumite iamdudum ideſt quamprimum:aut ab eo tempore quo iamprimum audiuiſtis me gręcum eſſe:penas ideſt ſupplicia de me.Itachus ideſt itachenſis vlyxes:ſeuiſſimus hoſtis veſter: velit hoc ſcilicet vt ſumatis de me pęnas & atride qui illi ſuffragantur. mercentur ideſt emant magno ſcilicet precio: aut ideo ne vt ſeruius ſentit piaculum ſit victimam poſtq̃ aufugerat ſuperuiuere contra morem ſacrorum. Erat autem Sinon deſtinatus are vt dicetur: aut ideo ne quę dicturus eſt Sinon troianis dicat: dicturus enim eſt quomodo per ſuſceptionem equi minerua placetur & troia incolumis maneret:& per eius violationem periret:ne ergo equum beniuole ſuſcipiant cognita per Sinonem re omni optarent atridæ vt quamprimum de eo ſumerent troiani vltionem.Et licet troiani non intelligant cur id dicat: intelligunt tamen eum ſignificare ſibi commodam fore Sinonis vitam cum eius mortem tantopere cupiant hoſtes.Hoc autem dicto ſubticuit quaſi qui ſe verebatur fruſtra plura locuturum.

ASCEñ. ¶ Tum vero ardemus &c. Notũ eſt poete verbum Nitimur in vetitum ſemper cupimuſq̃ negata:quo circa cũ ſe Sinon ſignificaret nolle dicere:aut nõ optare id quod occepat perdicere cũ ſe fruſtra dicturũ vereat̃ ardebant troiani fraudis & doli ignari rem oẽm peraudire:& q͂d innuit̃ ſed nõ dicit̃ admonebãt Sinonem vt pgeret:ſed priuſq̃ nos pergamus Donati verba

Dona. recitemus quę hęc ſunt. Tum vero:hoc conſiliũ noſtram cupiditatem audiendi accendit. Ignari;nam noſtra ſimplici natura pendentes græcos illum vera dicere putabamus.Sed illi oẽs ſunt doloſi: vnde ſociauit illud & crimine ab vno diſce omnes. Pauitans aut pauorem ſimulans aut pauitans ne lingua titubante in curſu inſidiarum detectio naſceretur quam iam videbat in tuto eſſe. Sępe fugam: cum hoc falſum eſſet:parat cauſam qua ſit credibile ſcilicet bello feſſi Eeciſſentq̃ vtinam recte optare ſimulat Nam & troianos placabat & ſibi commiſerationem captabat Sepe illos .a. non conſilium facto ſed euentus voluntari defuit. Sanguine verum dicit de Iphigenia Falſum addit de precepto Apollinis miſcet ergo vera vt credantur falſa Argolica:ne credatur potuiſſe litari alienigena.Nec quærenda erat virgo cum exercitus fœminis careret. Vulgi quę vox cum enim

generalitatem

¶ Tum vero ardem⁹ ſcitari: & quærere cauſas Poeta.
Ignari ſcelerum tantorum: artiſq̃ pelaſgæ.
Proſequitur pauitans: & ficto pectore fatur
¶ Sæpe fugam Danai Troia cupiere relicta Sinon.
Moliri: & longo feſſi diſcedere bello.
(Feciſſentq̃ vtinam)ſæpe illos aſpera ponti
Intercluſit hyems: & terruit auſter euntes.
Præcipue cũ iã hic trabibus cõtextus acernis.
Staret equus:toto ſonuerunt æthere nimbi.
Suſpenſi eurypilum ſcitatum oracula phœbi
Mittim⁹: iſq̃ adytis hæc triſtia dicta reportat.
Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa:
Cum primum iliacas Danai veniſtis ad oras.
Sanguine querendi reditus: animaq̃ litandum
Argolica. vulgi quæ vox vt venit ad aures:

Obſtupuere

Obſtupuere animi: gelidusq; per ima cucurrit
Oſſa tremor. cui fata parēt: quē poſcat Apollo
Hic ithacus vatem magno calchāta tumultu
Protrahit in medios: quæ ſint ea numīa diuū
Flagitat: & multi mihi iam crudele canebant
Artificis ſcelus: & taciti ventura videbant.

SER. ¶ Ardemus. feſtinamus. Cauſas ꝓpter quas eius interit⁹
a græcis expectaꝛ̄. Pelaſgæ. quia artis mediū eſt. Pauitās
quaſi pauens. Ficto. p. fictis verbis. Nā nūq; fingitur pe=
ctus. Sæpe. ſ. hoc ſecundū Homerū verū eſt. Feſſi fauorē
conciliat: cum dicit illos feſſos virtute troianorū ponti:
recte: nā hyems etiam tēporis eſt. Euntes: ire cupiētes: vt
Cum canerē reges. Habetur enim ſtatuiſſe aliquid ꝓ in=
choatione. Præcipue: contra illud ne dicerēt numina eſſe
plcata. æthere: pro aere. Suſpenſi: ſolliciti: vt noſtroq; in
limine pendens: qa nec tēpeſtas poſt dona mutabaꝛ̄: aut
ad nimbos refertur diſtinctione mutata: Scitantē: pro ſci
ſcitaturum alij ſcitatū legunt. Oracula templa de quibus
Adytū. dantur oracula: Adytū: eſt locus templi ſecretior: ad quē
nulli eſt aditus niſi ſacerdoti. Sanguine. p. u. &. u. cęſa Cū
primum Hic diſtinguendū quia & ſemel ad troiā ventū
Iphigenia. eſt: & anteq̄ ad eam veniret de iphigenia eſt ſacrificatū:
Cum em̄ græci ad Aulidē veniſſent. Agamēnon Diane
ceruum ignarus occidit. Dea vero irata flatum ventorū
remouit. Cum igiꝛ̄ nec nauigare poſſent: & peſtilentiā ſu
ſtinerent oracula conſulta deam Agamēnonio ſanguine
placandam dixerunt. ergo cum ab vlyſſe per nuptiarum
ſimulationē adducta Iphigenia in eo eſſet vt immolarēt
numinis miſeratione ſubrepta eſt: & cerua ſuppoſita ipa
in tauricā regionē ad regem Thoantē trāſlata: ſacerdoſq;
Dianæ dictinæ facta: cum deam ſecundū morē ſanguine
humano placaret: agnouit Oreſtē fratrem: qui carendi fu
roris cauſa cum amico Pylade cholcos petierat: & cū his
occiſo Thoāte ſimulachrum ſuſtulit abſconditum faſce
lignorum. Vnde & Faſcelis diciꝛ̄ nō tm̄ a face cū qua pin
gitur propter quod & lucifera: diciꝛ̄: & aritiā detulit ſed
cum poſtea romāis crudelitas diſpliceret: q̄q̄ ſerui imola
rentur ad laconas ex diana tranſlata: vbi ſacrificij conſue
tudo adoleſcētulorū verberibus ſeruatur qui appellanꝛ̄
Bomōice Bomonicę. quia aris ſuperpoſiti contēdebant qui plura
poſſent ꝟbera ſuſtinere Oreſtis oſſa ab aritia Romā trāſ=
lata ſunt: & condita ante templū Saturni: quod eſt ante
cliuum capitolinū iuxta concordię templū Virgine cęſa
non vere ſed vt videbaꝛ̄: & ſciendū in ſacris ſimulata ꝓ
veris accipi. Vnde cum de aīalibus q̄ difficile inueniunꝛ̄
eſt ſacrificandū: de pane: vel de cæra fiunt & pro veris ac
cipiūtur. Hinc eſt etiā illud ſparſerat & latices ſimulatos
fontis auerni: nā & in templo Iſidis aqua ſparſa de nilo
eſſe dicebaꝛ̄. Argolica: qa occurrebat occidi potuiſſe ca=
ptiuū Cui fata parent: cui p̄parēt mortē. Magno tumultu
ad factionem tegendā. Numina diuū: ꝓ oraculis poſuit:
& querit mō non quid dicāt: nā planū eſt: ſed quis debeat
immolari. Multi crudele canebant: multi bis intelligēdū
ideſt multi videbant taciti: multi etiam dicebant ne ſit
contrarium canebant taciti.

gn̄alitatē ꝓpoſuiſſet: qa res incerta erat vnuſ=
quiſq; timebat ſibi. excuſat aūt calchātem q
falſa dixerit. Nā oñdit vim eē paſſum. Remo
uet a ſe odiū: qa greci aſſenſere de eo: nō qm̄
odiſſent: ſed vt ipſi interitu q incertus erat li=
berēꝛ̄. Ordo eſt. Nos ardem⁹. i. ardēter cupim⁹ Ordo.
tū ꝟo. i. maxime tūc: quaſi cū prius negligen
ter & ſimulanter tū ad verum ardemus ſcita=
ri. i. ſciſcirari: & q̄rere. i. inq̄rere cās. ſ. ob quas
ithac⁹ velit et atride magno mercētur mortē
eius. Nos inq̄ ardem⁹ id ſcitari & īquirere ex
ſiſtentes ignari tātorū ſcelerū. i. q neſciuimus
tm̄ ſcel⁹ poſſe in quēq; cadere vt tm̄ mali ſub
tali ſpecie p̄tēderet: & ignari artis pelaſge. i.
grecanice: cuius eſt mētiri & fallere Ipe ergo
admonit⁹ aut vidēs eos id p̄cipe ꝓſeq̄tur pa=
uitās. i. pauitāti ſiīis: tremēs. ſ. ac palpitās & fa
tur pectore ficto. i. ſimulato/qa videbaꝛ̄ pe=
ctore anxio & meroris pleno & ab Intimo pe=
ctore loq cū ōia fingeret nō ergo dicā ficto pe
ctore ꝓ fictis verbis: nā ꝟba nō erāt ficta ſed
vera licet falſum cōtinerēt: pectus aut ſimula
tum aliud p̄tendensq̄ erat. Fatur ergo ſic. da=
nai. i. greci cupiere ſepe moliri. i. cū mole &
difficultate attētare fugā. i. turpē aditū & ita
moliri qa ſup̄bis aīs & gn̄oſis turpe eſt fugā
facere: & hoc troia relicta: & ipſi feſſi longo
bello cupiere diſcedere lōgo bello aut troia:
& vtinā feciſſent q. d. tūc. n. nec ipis tm̄ dede=
coris nec mihi tm̄ mali obueniſſet: ſed hyēs.
i. tēpeſtas: aſpera. i. incōmoda & ꝓcelloſa: pō=
ti. i. maris ītercluſit. i. coercuit ab īgreſſu ma=
ris: illos. ſ. danaos & auſter. i. vent⁹ ipetuoſus
terruit eos eūtes. i. irevolētes: aut iā ire īcipiē
tes. Precipue iā cū hic equ⁹ cōtext⁹ trabibus
acernis. i. ex acere arbore aſſumptis: ſtaret. i.
erectus eſſet tunc em̄ nymbi i. nubes ventoſe
ſonuerūt toto ethere. i. aere ſup̄iore aliquāto
que res ſeuā tēpeſtatē futurā indicat: Callide
aūt inducit mētionē eq: vt Priam⁹ īterroga=
ret cur extructus eſſet. Nos ſuſpēſi. i. dubij &
ſollieiti: mittim⁹ euripylū vatē illū & augurē
Herculis & gaſiopes filiū q troiā venit Home euripil⁹
ro teſte: īferior tn̄ calchāte fuiſſe dr̄. ſcitatū. i.
inquiſitū oracula phebi. i. reſpōſa. Apollinis.
& is reportat adytis. i. oraculis & ſecretis lo=
cis dei que nemini p̄terq̄ ſacerdoti adire licet
hec dicta. i. reſpōſa: triſtia. ſ. tūc oīb⁹ grecis &
poſtea p̄cipue Sinoni (Refert aūt ꝟba ī forma
quoꝶ hiſtoriā tāngit Serui⁹. Inuena. tn̄ & Ho
rati⁹ reuera ceſam atteſtanꝛ̄ iphigeniā) O da
naivos placaſtis. i. ſedaſtis vētos placatis dijs
qui eos excitarūt: aut dea. ſ. Diana ſanguīe. i.
effuſione ſanguinis. ſ. iphigenie & virgine. ſ.
iphigenia ceſa. i. occiſa aut reuera aut ſimula
tione quadā: occiſa. ſ. loco eius cerua reditus
ſunt querendi ideſt acquirendi vobis ſangui
ne: & litandū eſt ideſt oportet litare. i. optatū
a dijs impetrare: anima argolica. i. oblatione
anime aut vite alicuius greci: hoc eſt ſicut nō
potuiſtis p̄ ſeuitia tēpeſtatū claſſē appellere troiā. donec virginē Diane mactaſtis/ita nec redibitis priuſq̄
hominē grecū obtuleritis: q̄ vox. i. q̄ ſentētia oraculi: vt. i. poſtq; peruenit. i. increpuit & allata eſt ad au=
res vulgi (quia ꝓceres parū verebanꝛ̄ cum queuis aīa ſatis foret) animi. ſ. vulgi obſtupuere: & ſanguis ge
lidus. i. timore frigefactus: aut potius mēbra gelida & pallida relinquēs: cucurrit per oſſa ima. i. interiora
circum p̄cordia: verebanꝛ̄ em̄: cui fata parent. i. deſtinent aut p̄parent mortē: & quē Apollo poſcat: hic. i.
hoc loco aut hoc tempore: ſed potius hoc tēpore niſi locus ꝓ tēpore accipaꝛ̄. Itachus. i. itachēſis Vlyſſes
protrahit calchāta vatem. i. diuinatorē & ſecretorū diuinorū interp̄tem ac futurorū prophetam: protrahit
dico in medio ſup. cum magno tumultu: ne videlicet aliquid inſuſurrare ſed omnia palam agere videaꝛ̄:
que circūſtantia rei fidem facit: quia omnes intelligūt id eum aſtu feciſſe quē aſtutia ceteros anteire no=
ſcunt & flagitat ideſt cum flagitatione & murmure valido rogat: que ſint ea numina ideſt oracula: aut vo
luntas diuum ideſt quid aut quem ſibi dij per talia oracula poſcant: & multi canebant ideſt aperte annū=
ciabant: ſcelus mihi crudele ideſt factionē artificis ſcilicet Vlyſſis: hoc eſt multi addicebāt mihi mortē ex

factione Vlyſſis: quia cognoſcebant vbi ad vlyſſem res relata eſſet: cum ille mihi inimiciſſimus eſſet. ꝙ ego is eſſem qui morti addiceretur & ſup. multi taciti ideſt tacentes videbant ventura ideſt que euenirent: & ita ſecundum Seruium repetendum eſt vocabulum multi. Ego tamen potius ſic expoſuero vt canere non ſit vocale ſed mentale: hoc eſt predicere animo. tracta methaphora a vaticinijs q̃ carmine eduntur. Vnde Horatius in arte: dicte per carmina ſortes & cantor Apollo: vt ſit ordo: multi canebāt ideſt vaticinabantur animo ſuo mihi iam crudele ſcelus ideſt facinus: artificis. ſcilicet vlyſſis & pro ideſt ipſi taciti ideſt nihil dicentes: videbant ideſt conſiderabant: ventura ideſt que euenirēt. Sed priuſq̃ reliqua cō-

Calchas. ſtruamus premittam que de calchante collegit Landinus: ea autem hec ſunt. Hic vates fuit Teſtoris filius ſic dictus) vt greci grammatici volūt. απο τησ καλχησ. id autem eſt πορφυρα ϖορφυρειη autē eſt μεριμνειν ideſt accurate excogitare. Quoniam hic accurate futura excogitaret. Hic apud troiam ex numero paſſerum a ſerpente voratorum quot annorum obſidio troie futura eſſe predixit. Poſt vero troianum bellum aiunt illum cum amphilocho Amphirai filo terreſtrį itinere colophonem que vrbs carie eſt peruenisse: & cum apud phanum clarij Apollinis: quod ante eam vrbem eſt in mopſum augurem preſtantiſſimum incidiſſet: pre merore mortuū eſſe: Heſiodus ſcribit Calchantē Mopſo ꝓpoſuiſſe vt diceret quot ficus ea que adderat caprificus ferret: ac Mopſum dixiſſe decies mile vnaq; ampli⁹ ac cum vera de numero dixiſſet: Continuo calchantem e vita migraſſe: Pherecides autem ſcribit pregnante ſue oblata calchātem interrogaſſe Mopſum quot illa porculos in vtero gereret: & mopſum reſpōdiſſe tres atq; ex illis vnā feminam & cum vera dixiſſet: illum pre dolore mortuum. Sunt qui dicunt calchantē ſuem propoſuiſſe: & Mopſum Caprificum ac mopſum vera dixiſſe: Calchantem vero minime: & pre merore mortuū & Sophocles in quodam loco ſcribit cum Helena repoſcerēt. tunc calchanti fata mortem decreuerūt. cum preſtantiorem augurem offendiſſet. Sed hic calchantis mortem tranſfert in Ciliciam. Refert preterea Strabo ꝙ in agro ſaunio qui non procul a ponte eſt. Circa tumulum quem Drion vocāt Baſilice due monſtrāt. vna quidem calchantis in ſummo vertice cui petentes oracula nigrantem ſacrificant arietem & ſtrata in pelle dormiunt. Altera podalyrij in infima montis radice poſita.

¶ Bis quinos ſilet ille dies. Proſeqr̄ reliqua

ASCEn. de ſe acta Sinon. de quibus Donat⁹ ſic. Fugi

DONA. non culpam criminis. ſed innocens crudeliſſimam mortem Ne ea gauderet inimicus. & ne quis querat quomodo potuerit fugere. addit vincula rupi. Limoſoq; la. limus em̄ & lacus ſuffragabātur ne poſſent inſequentes intrare. Poſuit & noctem nam & tenebre adiuuabant In vlua timiditatem maximā ſimulat. vt cū in loco eēt ad quem nulli eſſet aditus: tn̄ i eo quereret latebras. Vluā dicunt rem quā vulgus budam vocant. ſed nihil intereſt que ſpecies ſit herbe modo illū occultare poſſet. Vela darent. vt oſtendat ſuos pluſq̃ troianos timuiſſe. Nec mihi ponit conſultationēquam in lacu habuit. Hinc enim niſi nauigarēt erat periculum vite. ſi nauigaſſent priuabatur antiqua ideſt magna patria vel antiqua. i. cuius affectum diuturnitas temporis accumulauerat & filijs. & parente. & ſingula ſingulis dedit: patriā dixit antiquam. natos dulcis expectatum patrem in quibus rebus occurrunt peiora ꝙ greci illos eſſent occiſuri propter ſuā fugam piandā. quod erat neceſſariū Hec aūt omnia dicta ſunt vt faceret veriſimilia q̃ fingebat. Per ſuperos. quos nō latet veritas. Per ſi qua eſt que. r. ſciebat apud ſe nō eē fidē. vn̄ arbitrabat apud nullos eſſe. Et cū perſona ſua eſſet odioſa qa hoſtis mouet miām a ſuis calamitatibus Priamus autem vt omnia vera eliceret depoſita regia auctoritate vt amicus

Ordo. cum hoſte locut⁹ eſt. Ordo eſt. ille. ſ. Calchas ſilet dies biſqnos. i. decē & ipē tect⁹. i. ſecret⁹: recuſat ideſt renuit: prodere. i. perdēdum pronunciare: aut indicare quemq;. i. quēuis vnū ſua voce (id autem callide fecit ne ſi ſtatim ꝓnunciaſſet factio vlyſſis apparuiſſet: ſed diu recuſando ſignificauit ſe nullum morti addicturum: niſi premonit⁹ ſit a dijs. Aut egit ex conſcientia cū nollet Sinonē quē bonū & inſontem ſciebat licet eū Vlyſſes odio proſeqret addicere morti: & id ita eſſe intelligendū manifeſtat ſequens v̄ſus: vbi dicitur: non ſua ſponte: ſed actus magnis clamoribus Itachi rupiſſe vocem. Callide ergo hoc recitat a Sinone in commendationē ſui cum etiam Calchas tam diuveritus ſit eū prodere. licet Vlyſſes maximopere efflagitaret) aut opponere. i. obijcere

Biſquinos ſilet ille dies: tectuſq; recuſat
Prodere voce ſua quēq̃: aut opponere morti.
Vix tandem magnis itachi clamoribus actus
Compoſito rupit vocem: & me deſtinat aræ.
Aſſenſere omnes: & que ſibi quiſq; timebat:
Vnius in miſeri exitium conuerſa tulere.
Iamq; dies infanda aderat. mihi ſacra parari
Et ſalſe fruges: & circum tempora vittæ.
Eripui (fateor) leto me: & vincula rupi.
Limoſoq; lacu ꝑ noctem obſcurus in vlua
Delitui: dum vela darent: ſi ſorte dediſſent.
Nec mihi iam patriā antiquā ſpes vlla vidēdi:
Nec dulces natos: exoptatumq; parentem
Quos illi fors ad pœnas ob noſtra repoſcent
Effugia: & culpā hāc miſerorū morte piabūt.
Quod te per ſuperos & conſcia numina veri.
Per (ſi qua eſt quæ reſtat adhuc mortalibus vſq̃
Intemerata fides) oro: miſerere laborum
Tantorum: miſerere animi nō digna ferentis.

¶ Biſquinos dies: biſqnis etiā dieb⁹ ſilet dicim⁹: Tect⁹: aut multitudini ſe ſubſtrahens: aut tegēs cōſiliū ſuū vix SER. tandē: aut iunge & vacat tandē aut ſepara & eſt exaggeratio a ſynonymis vt abijt exceſſit. Compoſito ex pacto Rupit vo. erupit in vocem dictum per cōtrarium: Nam rumpere ſilentium eſt loqui: vt quid me alta ſilentia cogis rumpere. Rumpere enim vocem eſt tacere. Et quæ. ſ. q. t. Aſſenſere ergo non quia mihi eſſent inuiſi. Parari: infinitus modus pro indicatiuo: & eſt figura propria hiſtoricorum vt Sallu. Equitari iaculari: vt poetarū eſt Nuda genu: & toruum clamat Nam quod ait Cice. Bellicū canit non eſt figura: Nam eſt ſoni nomen. Salſe. ſ. Sallu. Et far quod dicitur mola ſalſa: qua & frons victimę & foci aſpergebantur & cultri. Fit autem ex horna fruge & horno ſale. Hora. Et horna fruge. Vittæ quibus victimę coronātur

Rūpere ſilentiū. Rumpere vocem. Mola.

ronantur.Leto.non ſacrificio inuidioſe locutus eſt.Vincula rupi:atqui ſolutæ ſunt hoſtiæ cum piaculū ſit aliq̄d in ſacrificio eſſe ligatum.Vnde vnum exuta pedem vinclisq̄ in veſte recinctis.Ergo vincla religionis intellige: vt & vinclis innaret chlœlia ruptis.ſcilicet fœderis.Sed dices:vnde iſte ligatus fuerit:nō enim troiani ligauerūt cum vltro ſe obtulerit.Vnde intelligendum eſt a græcis magis ligatum.Quia & conſuetudo illa quam ſupra diximus erat in ipſo tempore ſacrificiorum.Antea em̄ ligabantur.Iuuenalis.Sed procul extenſum petulās quatit hoſtia funem.Limoſoq̄ lacu:Vtitur circunſtantijs quib⁹ fuga veriſimilis fiat.Sæpe autem ſub aliorum perſonis poeta cauſas exequitur nobilium:vt hic Marij:infra aūt Pompeij.vt iacet ingens littore truncus.Per no.o.rem tē-

Marius. poris ad perſonam tranſfert:vt matutinus venit& eſt honeſta locutio.Si forte dediſſēt.nec negat nec affirmat eos nauigaſſe ne aut eis det ſecuritatem:aut ne falſum ſit qd' dixerat non poſſe nauigare Græcos niſi homine immolato.vt illorum ſit quicquid elegerint.Et artis eſt in anguſtijs argumētorum vti incertis ſermonibus.Antiquā: charam:Commemorat autem liberos& parentes:vt oſtēdat non ſe deſeruiſſe:vt vilem ſed mortis fugiſſe terrore Fors & pœ.forte & pœnas.Alij iungūt forte &:vt ſit forſan.Elicit miſericordiam oſtendens non habere cauſam redeundi poſt mortem ſuorum.Effugia nam fuga & effugium dicimus ſicut lana & lanitiū:vt ſit tibi la.cu.Piabunt:expiabunt.& μεσοῦ eſt. Nam plærūq̄ impiare ſignificat.Per ſiqua:dyaſirtice irridet:Nō digna: indigno luctu affecta.

obijcere morti:& ipſe actus ideſt īpulſus: tandem ideſt poſt longam dilationem & multā vlyſſis expectationē: vix ideſt cum difficultate:actus tamē:magnis clamoribus ideſt flagitationibus Ithachi.ideſt Ithacheñ.vlyſſis rupit vocem:qui enim cum pudore aut remordente conſcientia loquunt: rauceſcunt ita vt vocem rumpere videantur & effractam efferre aut dicamus cum ſeruio:rupit ideſt erupit vocem ſilentium rumpēdo: compoſito ideſt ex induſtria aut pacto:aut factione precōpoſita:& deſtinat ideſt deuouet & adiudicat me are ideſt ſacrificio faciendo diane:omnes ſcilicet greci:aſſenſere ideſt aſſenſum ꝓbuerunt: &tulere ideſt libenter paſſi ſunt ſup.ea q̄ q̄ſq̄ timebat ſcilicet in ſe poſſe conuerti.conuerſa ſup.eſſe:in exitium vnius miſeri ſcilicet mei qui miſer ſum.non ergo letabantur de malo ſinonis:ſed de liberatiōe propria.Et iā dies īfanda ideſt deteſtanda quo per ꝓditionem& factionem litari ſperauerāt:ſacra parari ideſt parabantur mihi ideſt in perniciem meā: aut de me:niſi ſint facra ideſt preparatoria ad ſacrificium parabantur mihi:& ideſt ſimul fruges ſalſe ideſt mola ex farina & ſale facta & vitte ideſt tenuia ſerta:ſup.parabantur mihi circum tempora ideſt ambitum capitis inter auriculas & v̄ticē. Ego fateor.ideſt licet piaculum videatur niſi factioſe contra me proceſſum ſit tamē verum dicam:ego eripui me etō.id eſt exitio & morti.non dicit ſacrificio quaſi non verum ſit ſacrificium quod ex factione inſtitutū eſt:& rupi vincula:& ego obſcurus delitui p̄ noctem obſcuram:aut quia rebus nox abſtulit atra colorē omniaq̄ noctu fuſca videntur:ego quoq̄:obſcurus ideſt ſuffuſcus& in obſcuro verſatus delitui per noctem: in lacu limoſo.ideſt cenoſo:in vlua ideſt herba illa paluſtri:ad quam nemo acceſſit:quia fundus limoſus erat:delitui īquit ideſt multum latui aut deorſum latui tantiſper ſup.dum darēt vela:ſi forte dediſſent vela quod addit:quia dubitabat an nondū placato numine vela dare poſſent.Nec vlla ſpes eſt mihi iam videndi patriam antiquam ideſt charam: nec dulces natos ideſt liberos:& parentem exoptatum quem ſuperſtitem eſſe veriſimile fecit poeta dū iuuenem dicebat.Quos ſcilicet patrem & liberos meos illi ſcilicet infenſi danai repoſcent ideſt exigent ad penas ideſt ad ſupplicia:quia forte mactabūt patrem aut liberos loco mei:ob noſtra effugia ideſt quia nos effugimus:& piabunt.ideſt purgabunt hanc ideſt meam culpam que tamē culpa non eſt:morte miſerorum ideſt innocentium & miſeratione dignorum:q̄ ideſt quocirca aut propter quod.ego oro te ſcilicet o rex:qui etiam liberos habes & ſentire potes que ſit affectio in eos per ſuperos ideſt per deos celeſtes obſecro.& per numina conſcia veri ideſt per deos auctores & conſciosveritatis quam nunc profiteor:q̄a auctores veritatis deberent veridicum tueri:& oro te per ſup.fidem intemeratam.ideſt adhuc integram & inuiolatam:ſi qua ideſt aliqua fides eſt que reſtat mortalibus adhuc ideſt vſq̄ ideſt in quouis loco:intemerata ideſt obſecro & obteſtor per omnia hec miſerere animi ſcilicet mei:ferentis ideſt patientis.non digna ideſt indigna.q.d.ſi noris q̄ fidelem & integrum habeam ī troianos animum poſtq̄ tantū fraudis mihi a grecis illatū eſt.dares vtiq̄ dextram:meiq̄ miſereris.& quia de factis nihil adducere potuit oratorie ad animum ideſt voluntatem confugit.Donatus autem intelligit ſiqua fides.ideſt credulitas eſt vſq̄ quam ſciebat ſibi non adhiberi.ego tamen mallem de fidelitate intelligere.

ASCEn. ¶His lachrymis vitam damus. Oſtendit vt dixi ſummā clementiā in troianis principibꝰ fuiſſe: quaſi eam ex ea traxerit domus Iulia: quomodo proditor ille in gratiam ſuſceptus ſit: vtq; que maxime interrogari optabat interrogatus ſit a Priamo de equi cauſa: de qua

DONA. re Donatus ſic. Noſter eris aperta beniuolentia cum recipiat eum ꝓ ciue Mihi. ſ. regi qui poſſem tormentis inquirere veritatem & ſimpliciter quero. Mihi: qui te ſeruaui: & ī meorum numerum recepi. Quo molem. Breuiſſima ꝓpoſitio ſed perfecta. Queſitum eſt cur equus eſſet factꝰ Cur tāte magnitudinis Quo auctore. vtrum religionis an belli cauſa. Ille dolis. q. d. natura ſua & arte pelaſga & mandatis ſuorum & oſtēdit nullū grecū carere dolis. Vos eter. iurauit ſed ſubtiliter: nam troianos fallit: & nō ꝓdit arcana ſuorum adhibuit iuſiurandum quia non videbatur veriſimile illum ſuorum ſecreta ſine tormentis prodere. Teſtatus eſt igiť nō propter narrationis veritatem.

¶His lachrymis vitā damꝰ: & miſereſcimꝰ vltro — Aeneas.
Ipſe vero primus manicas atq; arcta leuari
Vincla iubet Priamꝰ: dictiſq; ita fatur amicis.
¶Quiſqs es amiſſos hic iā obliuiſcere graios — Priamꝰ.
Noſter eris: mihiq; hæc ediſſere vera roganti
Quo molē hāc īmanis eq ſtatuere? qs auctor?
Quidve petūt? q̄ relligio? aut q̄ machina belli?
¶Dixerat. ille dolis inſtructus & arte pelaſga — Aeneas:
Suſtulit exutas vinclis ad ſydera palmas.
¶Vos æterni ignes: & non violabile veſtrum — Sinon.
Teſtor numen (ait) vos aræ enſeſq; nefandi:
Quos fugi: vittæq; deum quas hoſtia geſſi:
Fas mihi graiorū ſacrata reſoluere iura.

Fas

Fas odiſſe viros: atq; omnia ferre ſub auras:
Si qua tegunt: teneor patriæ nec legibus vllis.
Tu modo promiſſis maneas ſeruataq; ſerues
Troia fidem: ſi vera feram: ſi magna rependā.

SER. ¶ Miſereſcimus vltro. aut per ſe plenum eſt. aut cohæret ſequentibus quia non poteſt primis. Dicimus em̄ miſeroi illam rem. & illius rei miſereor. non aūt illi. Vltro nō ſponte. nam iam rogauerat. ſed inſuper abvltra. qa pluſq̄ rogauerat præſtiterunt: Manicas. a. a. aut epexegeſis eſt arctas manicas aut vtrūq; habuit. Quiſquis es. licet hoſtis ſis. & ſunt. vt habemus in Liuio. verba imperatoris trāſfugam recipiētis in fidem. Quiſquis es noſter eris. itē vigilas ne deum gens verba ſunt quibus pōtifex maxim⁹ vtitur in puluinaribus quia variam ſententiā ſuo inſerit carmini. Hinc iā aut ex hoc tempore aut ex hac oratione aut ex eo φ te dicis vlyſſis factiōe laboraſſe. Ediſſere ve. hic diſtinguendū vera enim audire deſiderat. Quo. qua cauſa quæ in cōiecturali ſtatu ſæpe queritur cui reſpōdet ne recipiarī portis. Quis auctor reſpondet Calchas attollere iuſſit. Quid ve. p. vt placerī Minerua. Ignes aut ararum quas fugit. Vt ſit execratio ꝓpter poſteriora. Vos arę. Aut ſolem & lunā ſignificat. Execratio aūt eſt aduerſorum depræcatio: iuſiurandū vero optare proſpera. Teſtor: modo iuro: alibi Teſtificor: vt Teſtor i occaſu vr̄o Veſtrum numē: ſydera em̄ ſecundū philoſophos dicunt̄ elementa & habere proprias poteſtates. Enſes: inuidioſe aut pluralem tranſtulit: Teren. Non perpeti mereticum contumelias. Vitte: vel q̄ habentur in honorem deorum aut q̄ habent ipſa ſimulachra vt virgineas auſi diuæ cōtingere vittas. Geſſi. pene geſſi. Fas petit veniā a dijs ne videatur proditor. Tacuit aūt hæc anteq̄ audiret noſter eris. Si em̄ voluntate ꝓditor eſſet: occurrebat illud Cice. Nemo vnq̄ ſapiens ꝓditori credendū putauit Sacrata. r. iu. ne incidat in ſacramenti pœnam. Sunt em̄ tria militię genera. (Militum genera.) Plærumq; enim euocati dicunt̄. & non ſunt milites ſed pro milite. Sallu. Neu quis miles ſiue pro milite: item ipſe ab ijs omnes euocatos & centuriones: plærūq; tumultuarij hoc eſt qui ad vnū militent bellum: plærūq; ſacramento rogati: quia poſt electionem in rempu. iurāt: & hi ſunt qui habent plenam militiā nam quinq; & viginti annis tenentur: hæc tria genera tangit Vergi. ſacramenti in hoc loco. Tumultuarij vt ſimul omne tumultu coniurat trepido latium: Euocationis Mittitur & magni venulus Diomedis ad vrbem. Odiſſe viros: & hoc diaſirtice: nā & ad grecos & ad Troianos poteſt referri. Si, qua. t. propter ea quæ latent in equo. Legibus vllis. ſ. græcorū propter illud noſter eris. Si Troianorū qa græcus. Troia: nam quod rex promittit: videtur reſ. promittere.

tatē. ſed propter licentiā quaſi proditiōis. Fas mihi graiorꝫ quaſi iā ipſe grec⁹ nō eēt. vel illi eius ſocij nō fuiſſent. Et liceat eos odiſſe: qui ciues mei eē noluerūt. Teneor patrie. plus eſt voluntate quā legibus retineri alterum eſt ex ſtudio pure mentis. alterū ex neceſſitate. Tu modo ꝓ tu troia conſeruatori tuo fidē ſerua. Rependā: quaſi dicat tm̄ recipiat quantū dederat ideſt vt ſalutē mereretur ſalutis auctor. Hec ille. Ordo eſt. (Ordo.) Nos damus his ideſt huiuſmodi ſic ſimulatis lachrymis veniā ideſt ſalutem & miſereſcim⁹ ideſt miſericordiā facimus: vltro. ideſt inſuper abvltra aut ingenua clementia: aut ipſe Priamus iubet vltro. i. nō requiſitus a quoq; noſtrū q̄uis oēs cōſentiremus: iubet dico Priam⁹. manicas. i. ligaturas manuū: & vincula arcta. i. cōſtricta & arcte ligata: leuari. i. diſſolui: viro. i. ei q viriliter locutus erat. & fatur ita dictis amicis. i. beniuolis. Quiſquis. i. quicunq; es obliuiſcere iam graios tu eris hinc ideſt ex hoc tēpore noſter ideſt in cliētela noſtra. & ediſſere. i. diſcute eloquere mihi rogāti. i. Interrogāti hec q̄ ſequēt vera. i. veraciter: vt ſit aduerbiū ꝓ noīe: aut ſint duo accuſatiui diuiſim cōſtruendi: nō em̄ voluit dicere φ ea q̄ interrogaret eſſent vera ſed φ ad ea vere aut vera reſpōderet. ſenſus ergo eſt ediſſere hec vera. i. veraciter. aut ediſſerendo hec dic ea vera. hec dico videlicet. quo i. ad quid. & ad quē finē ſup. Danai ſtatuere. ideſt cōſtruxerūt hāc mo č. i. īgentē magnitudinem equi immanis. i. tā magni vt imanis. ideſt inimicus & ferox videat̄: ſicut in quito dicent̄ imania cete. imane aūt eſt quod nō eſt magnū. i. bonū: qualia videnī q̄ vi aut mole ſua oia opprimere poſſūt: quis auctor ſup. eſt immanis eq. ve ꝓ vel. quid petūt. i. p̄tendūt per. eū. q̄ relligio. i. religioſa oblatio aut q̄ machina belli eſt ſup. in eo equo. hoc eſt an religionis an belli cauſa factus ſit. dixerat. ſ. Priamus ille. ſ. ſinon inſtructus. i. inſtitut⁹ atq; armatus dolis & arte pelaſga. i. frauduloſa pelaſgis propria. ſuſtulit. i. ſurſum tulit & extendit atq; erexit ad ſydera palmas exutas. i. exemptas vinclis. i. manicis. & ſup. ait o ignes eterni. i. lumina celeſtia. hoc eſt ſydera. & vos are & enſes nephandi. i. cultri nefarie mihi deſtinati quos fugi. i. vitaui/ & vitte deū ideſt deorum quas geſſi hoſtia ideſt deſtinatus ad ſacrificium vt eſſem hoſtia. ego teſtor ideſt obteſtor veſtrum numen non violabile ideſt poteſtates veſtras diuinas quas peierādo violare nephas eſt/ ego obteſtor φ fas eſt mihi reſoluere ideſt aperire & reuelare iura graiorū ideſt grecoū ſacrata ſcilicet ſacramento iuramenti/ ideo autem fas dixit quia nephas moliti erant aut ideo fas quia in hoſtium poteſtatem venerat/ & ab eis libertate ac ciuitate donat⁹ omni grecorū iuri vale dixerat: fas ſup. eſt odiſſe viros qui ſcilicet factioſe mihi mortem parauerunt: & fas eſt ferre ſub auras ideſt promulgare & omnibus patefacere. ſi qua ideſt aliqua tegunt ideſt occulunt nec teneor vllis legibus patrie qa neq; ſpes neq; voluntas eſt eā repetendi. modo. i. dūmodo tu Troia/ quam. ſ. mihi nunc pro patria elegi. hoc eſt tu gens Troiana/ maneas promiſſis. i. non recedas a ꝓmiſſa mihi ſalute. & tu troia ſeruata. ſ. ab excidio per ea q̄ dictur⁹ ſum ſerues fidem ideſt fidelitatē mihi. ſi feram ideſt afferā aut dicam vera. & rependā ideſt reponā ꝓ ſalute mihi impēſa. magna. ſ. bn̄ficia. incipit ergo narrare vt credebat̄ ſecreta grecorꝫ dicens:

Omnis ſpes danaum & cœpti fiducia belli
Palladis auxilijs ſemper ſtetit: impius ex quo
Tytides ſed enim ſcelerūq; inuentor Vlyſſes
Fatale aggreſſi ſacrato auellere templo
Palladium: cæſis ſummæ cuſtodibus arcis:
Corripuere ſacram effigiē: manibuſq; cruentis
Virgineas

¶ Omnis ſpes danaū. Iterū a veris incipit vt ASCEn. a Seruio diligenter annotatū eſt. de hac autē re diſſerit Donatus ſic. DONA. Omnis ſpes. reſpondet vltime parti: vt fallendi promptior pateret occaſio: & primo vnius criminis inuidiā pluribus criminibus maculat in vlyſſe: & oſtendit Mineruam grauiter iratam ſacrilegis: Inuentor ſce. qui nunq; inuenit quod probari potuiſſet. Fatale ag. ſacrato a. templo: i ſingulis ſingula ſunt genera ſacrilegij. Fatale i quo ſtaret fatum grecorum Dixerat em̄ palladis

Virgineas auſi diuæ contingere vittas:
Ex illo fluere: ac retro ſublapſa referri
Spes danaum: fractæ vires: auerſa deæ mens:
Nec dubijs ea ſigna dedit tritonia monſtris.
Vix poſitum caſtris ſimulacrũ: arſere coruſcæ
Luminibus flammæ arrectis: ſalſuſq́ꝫ ꝑ artus
Sudor ijt: terq́ꝫ ipſa ſolo (mirabile dictu)
Emicuit: parmãq́ꝫ ferens haſtamq́ꝫ trementẽ.
Extẽplo tẽtanda fuga canit æquora Calchas:
Nec poſſe argolicis excindi pergama telis.
Omnia ni repetant argis: numẽq́ꝫ reducant:
Qđ' pelago & curuis ſecũ adduexere carinis.

auxilijs. Auellere: vt cũ ſacrilegio eſſet crimẽ violentie. Palladium: cũ pondere ꝓnunciandum: in ipſo enim noĩe magnitudo numinis exprimitur Quod vero de Mamurio dicunt quidã nuſq̃ in Palladio legit: ſed in ancili celitus delapſo de quo ſuo loco dicemus. Ceſis ad ſacrilegiũ accedit homicidiũ cum illi humanitatis cauſa: & numinis veneratione ne leui quidẽ iniuria cõtingi debebant augetur homicidium ex merito pſonarũ quia cuſtodes neq́ꝫ eſſent electi cuſtodes: niſi ꝓbate vite Vide autẽ exaggerationẽ criminis: aggreſſi ſunt templum ſacratum: quod ingredi nũq́ꝫ ſine veneratione nefas eſſet. Cuſtodes ceſi: & vſq́ꝫ ad ipſum ſimulacrum gradatim ventũ. Viſum nefariorum oculis & pollutis humano ſanguine manibus tactum neq́ꝫ ſolum corpus: ſed vultus & virginales vittas: quas ĩ capite geſtabat: inceſtare ſunt auſi. Ex illo fluere: Nam ſupra dixerat Palladis auxilijs ſemꝑ ſtetit: cum irata eſſet cepit fluere. Auerſa: diuorum ſceleratorũ cõmiſſorib⁹ irata eſt. Vix poſitum: ſigna ſunt quib⁹ oſtẽdit irã. Primũ flamme in oculis inanimatis. Sudor: ſecundũ ſignum. Non poteſt ex ſimulacro fluere niſi portendit malum. Idem dicas de motu ſimulacri. Parmã. ſ. h. q. t. mãifeſtum ſignum ſe hoſtem profiteri deam. hec Donatus. Ordo eſt.

Ordo. Omnis ſpes danaũ & omnis fiducia belli cepti ideſt quod Danai inceperãt: ſtetit. i. locata & repoſita eſt ſemꝑ ſup. in auxilijs palladis. i. minerue. ſ. q̃ dea ſapientie eſt: qua tñ poſthabita Paris pro venere ſententiã ꝓtulerat: per quod videt ſignificari: q̃ Troiani nõ eſſent inferiores grecis opibus aut viribus ſed prudentia & aſtutia qua greci preſtabant. Vñ oĩs eorum ſpes in auxilijs palladis ſtetit: ſed ſpes danaum fluere ſup. cepit aut fluebat & referri ſup. cepit aut referebat: ſublapſa. i. clam lapſa retro. i. retrorſum hoc eſt nullũ habuit ſucceſſum: nullãq́ꝫ proſperitatẽ ex illo ſup. tempore ideſt poſt illud tẽpus: ex quo Titides ideſt diomedes Tydei filius (legit tñ etiã tydides) impi⁹. i. violator numinis ſed et. i. ſed etiã ex quo vlyſſes inuẽtor ſcelerꝝ. i. ſceleratiſſimorꝝ facinorũ: & nullius bone artis aggreſſi. i. attẽtantes auertere tẽplo ſacrato. i. dee cõſecrato: palladium. i. ſimulacrũ palladis: fatale. i. de quo in fatis erat nõ poſſe troiã capi tantiſper dum illud haberet: aggreſſi dicit cuſtodibus ſumme arcis ĩ qua templũ hoc erat ceſis. i. trucidatis: ipſi corripuere. ſ. pollutis & ſanguinolentis manibus quod nefas erat (vñ Eneas de ſacris troianis & dijs penatibus dictur⁹ eſt. Me bello ex tanto digreſſum & cede recenti. Attrectare nefas donec me flumine viuo abuero) effigiẽ ſacrã ideſt ſimulacrũ diue hoc eſt palladium: corripuere dico auſi cõtingere ideſt cõtaminare manibus cruetis (quas etiã ſi impollute eſſent: quia viriles nefas erat attrectare virgineas vittas vnde exaggerat ſcelus) vittas virgineas. i. virginales: diue. i. quas diua virgo pallas. ſ. in capite q̃ honeſtiſſima eius corporis pars eſt: gerebat: ex illo inquã tẽpore cepit res danaũ retro ferri: & vires ſup. danaũ fracte ſunt ſup. & mẽs ideſt fauor & beniuolẽtia dee: eſt auerſa. ſ. a danais. cũ eis ſuccenſa & indignata eſſet nec tritonia. i. Pallas a tritone aphrice palude apud quã vt ĩ de ciuitate dei diuus Auguſtinus ſcribit: regnãte ogygio apparuit Herodotus autẽ ſcribit tritonẽ fluuiũ eſſe in aphrica ex quo fit tritonis palus ex qua dicunt Neptunum

Tritonia Minerũã ſuſcepiſſe: ſed cũ pater illi aliquãdo ſuccenſuiſſet ſe Ioui adoptandã dediſſe: Cui virgines ſingulis annis ſacra facientes in duas acies diuidũtur lapidibus fuſtibuſq́ꝫ inter ſe decertãtes: & ſi qua in pugna occubuerit ea pſeudo parthenos: ideſt non vera virgo nominat. Cretenſes tamen in creta tritonẽ fluuiũ eſſe dicunt & apud ilius fontem ex Ioue natã affirmãt ibiq́ꝫ eius templũ oſtendũt: Diodorus autẽ ſiculus Mineruam in tritone flumine natam ab Ammone coniuge rhee aduerſus illam cuſtodem poſitam filio quem ex amalthea ſuſceperat. ipſamq́ꝫ perpetuam virginitatẽ ſeruaſſe: & propter animi ſolertiã multas

SER. Omnis ſpes danaũ. a veris incipit more ſuo: nã fauit græcis Minerua: & ereptũ erat palladiũ. Sed em̃ hiſteron proteron: ſed em̃ ex quo impius Tytides. Nã & hiſterologia vni⁹ eſt ſermonis: vt trãſtra ꝑ & remos. Impius ꝓpter vulnerata numĩa Inuẽtor ſce. propter Palamedẽ occiſum ſua factione. Auellere: inuitum oſtendit eſſe ſublatum. Helenus apud ariſbã captus a grecis indicauit per vim fata troiana: in quib⁹ erat Palladiũ: Vñ dicit a pyrrho regna meruiſſe. q̃q̃ pſtiterit pyrrho vt rediret ꝑ terrã predices græcorũ naufragiũ. Tũc Diomedes & Vlyſſes ſeu cuniculis ſeu cloacis aſcẽderũt arcẽ: & occiſis cuſtodibus ſuſtulerũt ſimulacrũ. Datur aũt his hoc negocium quia fuerũt cultores Mineruę. Hoc deinde hñs diomedes vt Verg. tãgit: & Varro deſcribit: credẽs ſibi nõ eſſe aptũ propter ſua pericula trãſeunti Aeneę offerre conatus eſt: ſed cũ ſe ille velato capite ſacrificans cõuertiſſet nautes quidã accepit: vñ nõ iuliorũ ſed nautiorũ familia ſacra mineruæ habuit. Vñ in. v. vnũ Tritonia pallas quẽ docuit. Alij dicũt hoc ſimulacrũ a troianis ẽẽ abſcõditũ ĩtrã extructũ parietẽ poſtq̃ troiã piturã agnouerũt: & deinde in bello Mitridatico a fimbria quodã romano indicatũ romã auectũ ẽẽ. Et cũ rñſum eſſet ibi ĩperiũ futurũ vbi & palladiũ adhibito mamurio fabro multa ſĩlia facta ſunt. ſed verũ agnoſcit haſtæ oculorũq́ꝫ mobilitate. vñ & arſere coruſcę luminib⁹ flãmę: ſed ab vno tm̃ ſacerdote agnoſcitur: Luca. Troianã: ſoli cui fas vidiſſe minerũã. Dicũt alij vnũ ſimulachrũ cœlo lapſum apud athenas: alij duo volunt hoc de quo dixim⁹ & illud Athenĩeſe. Sacrã effi. quaſi cœlo lapſam. Ex illo facto vel tempore. Fluere mediũ eſt vñ hic habet retro. Alibi cõtra Sallu. Rebus ſupra votũ fluentib⁹. Auerſa: ꝓpter illud manibuſq́ꝫ cru. Tritonia: quaſi terribilis αποτρειν ideſt timere vel ſecundũ Luca. Et ſe dilecta Tritonida dixit ab vnda. Eſt aũt antonomaſia: qa ꝓprium eſt mineruę. Vix mox. Salſus: ne forte aliter niſi in ſimulachro intelligeretur & ſignificat ſudor laborem futurũ. Emicuit: quaſi quæ inulta conſiſtebat. Argis aduerbium in loco. Repetant: ex more Romano q̃ ſi male expugnaſſent redibant vt rurſus captarent auguria. Reducant: reconcilient.

Palladiũ.

Oẽs idonei auctores cõtra Seruium ſcribunt.

tritonia.

artes

artes inueniſſe & in bello plurimū valuiſſe. Aegyptij vero Mineruā etherā eſſe interp̄tant̄ & iouis filiam ac virginē volunt: quia ether naturā ſemp habet incorruptā. Nec igitur tritonia: ideſt pallas dedit ea ſigna: ſcilicet indignationis & auerſionis ſue: mōſtris ideſt portētis aut demōſtrationib⁹ ſeu īdicijs: dubijs ideſt incertis: immo certis & manifeſtis quia non dubiū certum. eſt ꝙ autē non dubijs mōſtris ea ſigna dederit probat: quia ſimulacrū ſup. erat (niſi dicamus nominatiuos in deſignatiōe ſequele ꝓ ablatiuis poſitos) vix poſitum caſtris ſcilicet grecorū ablatū per Vlyſſem & Diomedē ab ilio. & ſup. aut dum flamme ſcilicet oculorū diue: coruſce: ideſt coruſcantes & micātes & quaſi ſcintilātes quod ſignū ferociētis animi etiam in beluis eſt: arſere ideſt ardoris indicia emiſere: luminib⁹ ideſt oculis arrectis. ſ. ad firmiter inſpicēdum: & ſudor ſalſus. i. amarus ijt. i. defluit: per artus: ſcilicet ſimulachri. quaſi ex indignttiōe laboraret: & ipſa: ſcilicet dea nō ſolum eius ſimulacrū emicuit. i. reſplendens apparuit ter ſolo. i. per terram: mirabile dictu: ideſt que res mirabilis eſt dictu. i. dum dicitur emicuit dico ferens parmā. i. ſcutum breue. & haſtā trementem: quia vibratā & quaſſam ab irata & minitante dea: Calchas. ſcilicet princeps augurij: videns indignationē dee canit. i. vaticinatur extemplo. ideſt ilico eueſtigio: equora eſſe tentanda fuga. i. fugiendum eſſe grecis per equora: nec. i. & non & canit pergama. i. menia troiana non poſſe excindi. i. diſrumpi telis. i. armis inuaſiuis precipue que de longe iaciuntur: argolicis. i. grecis: ni. i. niſi repetant. i. iterū petāt argis. i. apud argos: omina aut oia. ſ. auſpicia & alia ad bellum facientia. & niſi reducant. i. reconciliēt: ſecundum Seruium: aut niſi reducant. ſ. in locum ſuum numē. i. ſimalchrū diue quod aduexere ſecum pelago & curuis carinis. epitheton eſt carinarū. i. aluorū nauiū: ſed videtur abundare: & nā ordo eſſe poteſt qd̕ aduexerāt ſecū carinis curuis: pelago. i. ꝑ pelagus: ſed ſi volum⁹ intelligere quod etiā verū eſt pelag⁹ etiam vexiſſe: nā niſi aque ferrent nauē: nō poſſit nauis ferre aut vehere que in ea ſunt: quod ergo aduexerunt ſecum pelago: & curuis carinis. i. adminiculo & auxilio aquarū & nauiū. Et ita dat intelligere grecos etiam aduexiſſe ſecū ſimulachrū aliquod ex argis. quo numinis preſentiā in auxlium belli haberēt. nā ſi intelligendū eſſet de Palladio quod ex Ilio iam ſuſtulerāt nō diceret aduexiſſe troiā ſed auexiſſe: p̄terea cum hec dicerent̄ nōdum aduexerāt palladiū in tenedon. Sed priuſq̄ pergamus addem⁹ q̄ in Seruiū annotauit Beroaldus: & que addidit Landinus. Beroaldi verba ſunt. Nemo ſcriptor idone⁹. quod equidē ſciā

BERO. Ancile. tradit hoc. immo omnes conſono ore. referunt peltam de celo lapſam in nume manus decidiſſe: ad cuius ſimiltudinē & formā vndecim alias peltas hoc eſt breuiora ſcuta Māmurius inter opifices ſolertiſſim⁹ fecit tanta arte: vt vera pelta vix dignoſceret̄: hoc ſcribit Pluthar. in numa. hoc Ouid. in faſtis: hoc Diony. halycarnaſſeus in ſecūdo. hec fuerut illa celebratiſſima Ancilia que per vrbē a tripudiātibus ſalijs ad ho-

Palladiū. norem Martis circū geſtabant̄: atq; id Serui⁹ ipſe cōſinxit: ipſe peperit: ipſe ſolus excogitauit: nulla fretus authoritate: quod de Palladijs a Mamurio factis fabulat̄. Landini aūt verba ſunt. Quo tēpore Ilus Trois filius Ilium cōdidit: quod fuit anno fere ſeptimo ſupra tria milia & octingētos poſt mūdi initiū aiūt Breue ſcutū de celo lapſum in templū quod in arce cōdebat idq; palladiū eſſe vocatū: & elegiſſe ſibi locū in

Antenot. media ede: cui adhuc ſuperinducte tegule nō erāt: id ſignū ligneū fuiſſe multi tradiderūt: hoc igit̄ allecto per illecebras Theano cuſtode Antenorē accepiſſe volūt: & grecis tradidiſſe: Calliſtrat⁹ aūt de ſamothra

Dij ſamothracū: & Palladiū cia ſcribēs & ſatyrus: vt refert Diony. dicūt cryſantē pallātis filiā cū nuberet Dardano attuliſſe palladis munera. Hec aūt feciſſe palladiū & magnorū deorū ſimulachra. Deinde dardanū diluuiū fugiētē arcadia profectū tuliſſe in ſamothraciā: ibiq; illis templū ſtruxiſſe. Mox cū maiorē partē populi tranſuexiſſet in aſiam ſacrificia ac cerimonias ſamothracibus reliquiſſe. Palladia vero & deorū imagines ſecū aduexiſſe & ex oraculo accepiſſe vrbē illā duraturā: in qua hec permanerēt: ac propterea vrbē cōdidiſſe: & a ſe denominaſſe & in ea collocaſſe. Condito deinde ab eius poſteris ilio eſſe trāſlata. Poſtea v̄o capta vrbe iferiore Sicam dominū arcis factū ſuſtuliſſe ex adytis ſacra & quod ſupererat palladiū. Nā alterū Vlyſſes & Diomedes furtim vrbē ingreſſi abſtulerāt. Aretin⁹ eodē Dionyſio teſte ſcribit palladiū a Ioue Dardano datum. & locatū in loco inacceſſibili: Sed fabricatū aliud ad eius ſimilitudinē & poſitū palam & hoc eripuiſſe grecos: illud accepiſſe Aeneā. Alij ſcribūt palladiū abſcōſum ab ilionēſibus in cauernis: ne hoſtes eriperent: & poſt multas etates ab fimbria queſtore cum Ilium expugnaſſet: ablatū ac Romā peruectum: Seruabatur autem in templo veſte: quod erat inter capitolium & palatium: quo incenſo. L. Gellius Metellus illud liberauit: ipſe ignis ardore cecus euaſit. Siluius autem ſcribit cum Diomedes in vrbe quam in apulia condebat palladium collocare vellet monitum eſſe a dea nocturna quiete: Vt in latium vbi vera erat numinis ſedes: illud deportare. Detulit Diomedes & palladium tradidit.

Et nunc ꝙ patrias vento petiere Mycenas.
Arma deoſq; parāt comites: pelagoq; remēſo
Improuiſi aderūt: ita digerit omnia Calchas.
Hanc pro palladio moniti: pro numine læſo.
Effigiem ſtatuere: nefas quæ triſte piaret:
Hanc tñ immēſam Calchas attollere molem
Roboribus textis: cœloq; educere iuſſit:
Neu recipi portis: aut duci in mœnia poſſit:
Neu populum antiqua ſub relligione tueri.
Nam ſi veſtra manus violaſſet dona Mineruæ
Tum magnū exitiū (qd̕ dij prius omē in ipſum
Conuertāt) Priami impio phrygibuſq; futurū:

¶ Et nunc ꝙ patrias. Fingit ſe reuelare arcana grecorum etiam que contra Troianos ſūt: vt probet quod preſumpſit Cuncta equidem tibi rex (fuerit quodcunq;) fatebor vera/ nā talibus inſidijs periuriq; arte Sinonis Credita res De qua Donat⁹ ſic Arma. quaſi. d. hoc contra Troianos: vt reliqua faciat veriſimilia. Capti. q. d. Non poterat obijci Troianis. cur ita creduli fuiſſent Quia iurauit & quia lachrymas veras credidimus eſſe Ergo nō virtute. Non numero hominum. Non diuturnitate belli: ſed inſidijs victi ſumus. Ordo eſt. Et ꝙ nunc petiere vento mycenas patrias (id falſum eſt: quia adhuc in tenedo latebant: ſed dixerat Eneas Nos abijſſe rati & vēto petijſſe mycenas) ſup. id ideo fecerunt quia parant arma & deos comites: quia numen quod ſecum aduexerant eo ꝙ eſſet leſum erat reducēdum vt reconcilietur ſicut dictū eſt: & ipſi aderūt improuiſi (quod etiam euenit ſecundū poetā id autem callide dicit perfidus Sinon: & vt reuelare putetur arcana grecorum: & ſi forte in ASCEn. DONA. Ordo.

Sin manibus veſtris veſtrā aſcēdiſſet in vrbem:
Vltro aſiam magno Pelopeia ad mœnia bello
Venturā. & noſtros ea fata manere nepotes.
¶ Talibus inſidijs periuriq; arte Sinonis — Aeneas
Credita res: captiq; dolis lachrymiſq; coactis:
Quos neq; Tytides: nec laryſſeus Achilles:
Non anni domuere decē: non mille carinæ.

SER. ¶ Arma: Artificioſe inijcit de futuro metū: vt preſentē firmet ſecuritatem. Improuiſi aderūt: ſicut factū eſt. Digerit. o. interpretat̄ numinis commotionē. Antiqua re. fauore priſtino. Nam ſi veſtra. m. occurrebat em̄ exurendum equum ſi intro inferri nō poſſet. Aſiam: aſiaticos. Pelopeia: argiua: a Pelope. Noſtros ne. quaſi Troian⁹ loquitur dyaſirtice tamē. Periuri in verbo. r. remouet̄ Peiero em̄ dicimus. Credita. r. aut fide habita aut ei cōmiſſa res. p. Dolis: fuit ergo turpi⁹ græcis viciſſe dolis q̄ Troianis vinci. Coactis: Sic Terē. Vna me hercle falſa lachrymula: quam oculos terendo miſere vix vi expreſſerit: Lariſſæus Achilles: a vicinitate: Nam phthius fuit: Vtraq; tamen in theſſalia eſt.

cuſtodia tentus fuiſſet donec periculum feciſſent Troiani. vt per hoc euadere potuiſſet: qa premonuiſſet etiam ſi milites in equo occultatos deprehēdiſſent quia dicere potuiſſet id ſe neciſſe: cum veriſimile ſit incluſos in equo iuraſſe aut promiſiſſe ſe eum purgaturos vt confidētius negocium peragat) Calchas digerit ideſt interpretat̄ ſic omnia ſcilicet numinis commotionē & portenta: & ita legit Seruius: & eſt preſentis temporis a digero digeris: alij tamen legunt degerit a dego quod cō poſitum eſt a de & ago: vt ſit preteriti temporis & exponatur pro eo quod eſt perfecte egit & dijudicauit facienda omnia ſic: & ipſi moniti ſcilicet a Calchante: ſtatuere ideſt erexerunt. vnde ſtatue dicte que ſtatuuntur & ſtant hanc effigiem ſcilicet equi. pro palladio & numine leſo: que piaret ideſt purgaret nefas triſte. ideſt pro quo triſtes effecti ſunt: tamen calchas iuſſit attollere hanc molem immenſam ideſt ſane magnam: ita vt menſuram receptaculi portarum excederet textis. ideſt cōtextis roboribus & iuſſit educere hanc molem celo. ideſt in celum vſq;. neu ideſt vel ne poſſit recipi portis ideſt per portas: aut poſſit duci in menia: neu ideſt vel ideo ne poſſet tueri ideſt protegere populum ſcilicet Troianum: relligione antiqua ideſt priſtino fauore quem pro relligione olim rependebat dea: hoc eſt ideo facere iuſſit tā magnam vt quia in menia duci saluis portis non poſſet recuſaretis eam recipere: q̄ recepta dea potius vobis more antiquo faueret q̄ grecis a quibus recenter & grauiter offenſa eſt. Nam ſi manus veſtra violaſſet dona Minerue. (q. d. vt feciſſet niſi aduenîſſem) tunc ſup. degerit aut cecinit magnū exitium futurum imperio Priami & phrygibus ideſt populo Troiano. quod omen ſcilicet excidij dij prius ideſt poti⁹ conuertāt in ipſum ſcilicet calchanta μαντινκακων vatem malorum (ſed loquitur dyaſirtice: nam poſſet ſic ſecundum mentē Sinonis conſtrui: quod ſcilicet excidium dij conuertāt prius in ipſum omen ideſt dij faciant quod ominor. ideſt excidium eueniat Troianis) ſin ideſt ſed ſi. ſup. effigies equi: aſcendiſſet in vrbem veſtris manibus ideſt auxilio manuū veſtrarum ſup. cecinit: aſiam ideſt aſiaticā gentē hoc eſt Troianam venturā vltro ideſt inſuper: aut ſine obſiſtentia magno bello ideſt virtute bellica auxiliante Pallade: ad menia Pelopea: ideſt argiua: legendū autem eſt Pelopea aut ſi pellopeia non niſi tetraſſyllabum erit: & ea fata manere noſtros nepotes ideſt futura eſſe etiam noſtris nepotibus (Ceterum vt duplicia ſūt fata ſcilicet bona victoribus & mala victis: ita duplices nepotes ideſt minores: ſi ergo ſe nunc Troianum computat ſenſus eſt: ea fata q̄ de victoribus Troianis eſſent manere & noſtros nepotes ideſt poſteros troianos vt ſemper victores ſint: ſin ſe adhuc grecum cenſet vt eſt natione quidem: ſenſus eſt fata bona troianorū manere. i. ingruere: in perpetuū in noſtros nepotes ideſt in poſteros grecos vt ſemp vincant̄ a Troianis: nam manere ſepe mala dicuntur. vt Statius in achilleide. Quid maneat pupulos: vbi tanta iniuria primo degraſſata duces?) Res ſcilicet de introducendo equo: eſt credita talibus inſidijs & arte Sinonis periuri & . ij. ſup. capti ſunt dolis & lachrymis coactis ideſt vi expreſſis (alij coacti legunt) quos neq; tytides nec Achilles lariſſeus ideſt theſſalus: ſed ex phthia non ex lariſſa oriundus: (preponit autē tytidem ſicut & prius o Danaum fortiſſime gentis tytide: eo q͏̄ cōgreſſum cum eo habuerat) & anni decem & mile carinę ideſt naues (tot enim ab Homero quoq; enumerant̄ licet poſſet dici numerus certus pro incerto) non domuere ideſt domuerunt. Id quoq; imaginē habet laudum Iulij. Eum ſi quidē nec Romana nec externa virtus: nec Pompeius magnus nec Cato ceteriq; coniurati bello domare potuerunt: quem fraus coniuratorum extinxit.

ASCEn. ¶ Hic aliud maius miſeris multoq; tremēdū Ne indecorū videatur vni homini in tanta re fidem habitā: & vt nō iproui di ſed pij deorū cultores cenſeant̄ troiani addit poeta dee portentum quod acceſſit etiā ideo vt fato deletā troiam (vt ſepe dictū eſt) comprobet. Vnde

DONA. Donatus dicit ſic. Hic aliud maius: nam vehementer dolos poterat confirmare hoc mōſtrum. Sorte: in qua fuerat arbitrium diuinū. Ergo debuit niſi fuiſſet futurum exitium publicum ſeruare ſacerdotem diuina voluntate ductum non arbitrio humano mactātem taurum ingentem ideſt excellentem hoſtiam.

Ecce: Ecce autem: per hoc ſignificabat̄ hoſtes venturos a tenedo. Ecce: ſemper ponitur vbi res horrenda & repentina ſignificatur. Feſtinatio autem & oculi ardentes & lingue mobilitas demonſtrabant alicui illos laturos interitum. Agmine: agmen dicitur actus ſerpentū. Curſus enim & iter pedum eſt quibus carent ſerpētes

Hic aliud maius miſeris multoq; tremendum
Obijcitur magis atq; īprouida pectora turbat
Laocoon ductus Neptumno ſorte ſacerdos
Solennes taurum ingētem mactabat ad aras.
Ecce autē gemini a Tenedo trāquilla per alta
(Horreſco referens) imenſis orbibus angues
Incūbunt pelago: pariterq; ad littora tendunt.
Pectora quorum inter fluctus arrecta: iubæq;
Sanguineæ ſuperāt vndas: pars cætera pontū
Pone legit: ſinuatq; immenſa volumine terga.
Fit ſonitus ſpumante ſalo: iāq; arua tenebant:

Ardēteſq;

Ardenteſq; oculos ſuffecti ſanguine & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora:
Diffugimus viſu exangues.illi agmine certo
Laocoonta petũt & primum parua duorum
Corpora natorum ſerpens amplexus vterq;
Implicat:& miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum auxilio ſubeuntem:ac tela ferẽtem
Corripiunt:ſpiriſq; ligant ingentibus:& iam
Bis medium amplexi:bis collo ſquamea circũ
Terga dati ſuperant capite & ceruicibus altis.
Ille ſimul manibus tendit diuellere nodos:
Perfuſus ſanie vittas atroq; veneno:
Clamores ſimul horrendos ad ſydera tollit.
Qualis mugitus fugit cum ſaucius aram
Taurus:& incertam excuſſit ceruice ſecurim.
At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones
Effugiunt:ſæuæq; petunt Tritonidis arcem.
Sub pedibuſq; deæ:clypeiq; ſub orbe tegũtur.

SERVI. ¶Hic:tũc.Maius.m.m.Nam apud antiquos ab iiſdem
incipere vitioſum non erat vt & ſale ſalſa ſonabãt: & ca
ſus Caſſandra canebat.Laocoon. Vt ait Euphorion poſt
aduentum Græcorum ſacerdos Neptunni lapidibus oc
ciſus eſt quia ſacrificiis non prædixit eorum aduentum.
Poſtea diſcendentibus græcis cũ vellent ſacrificare.Ne-
ptũno Laocoon Tymbræi Apollinis ſacerdos ſorte du-
ctus eſt:vt ſolet fieri cum certus deeſt. Hic piaculum cõ-
miſit ante ſimulachrum numinis cum vxore coeundo &
ob hoc immiſſis draconibus cum filiis interemptus eſt.
Sed poeta hanc rem interpretatur ad Troianorum excu-
Solẽnes. ſationem.Solennes aras:anniuerſario ſacrificio religio-
ſas.dicimus ſacrificium ſolenne & aras ſolẽnes.vt apri-
Apricus. cum & hominem &locum.Perſi.Apricos meminiſſe ſe-
nes.Hora.Cur apricum oderit campum.Ingẽtem vt alio
loco iam cornu petat:in ſacrificiis enim certis numinib'
certæ ætatis animalia mactantur.Gemini:duo vel ſimi-
Angues. les.Angues.Angues aquarum ſunt:Serpentes terrarum:
Serpẽtes. Dracones templorum:vt ĩ hoc loco apparet.Sed nõ ob-
Dracões. ſeruatur ſemper.Iubæ:criſtæ aut barbæ.Sanguinei: ſan-
guinei coloris:legit:tranſit: vt littora epiri legimus. Si-
nuat.in ſinum curuat.Suffecti:pro infecti vt cõnixa pro
enixa.Sibila ſibilantia:& participium eſt. Nam nomen
ſibilus dicitur. Vibrantibus:mobilibus. Nullum enim
animal tanta celeritate linguam mouet:vt triplicem ha-
bere videatur.Spiris:nodis:vnde & baſes columnarum
ſpiras dicũt.Spira ꝓprie volubilitas funium.Squamea.
pro ſquamoſa Atio vt pallida mors. triſtiſq; ſenectus.
Qualis mugit'.ideſt tollit: Facta autem comparatio eſt
propter ſacerdotis perſonam.Incertã.dubie illiſam:quæ
non haberet mortis effectum.Lapſu.labi proprie ſerpen
Delubrũ. tum eſt.Delubra.delubrum dicitur quod vno tecto plu-
ra amplectitur numina quia vno tecto diluitur.vt capi-
tolium in quo eſt Iuppiter.Iuno.& Minerua. Alii dicunt
delubrum eſſe locum ante tẽplũ vbi aqua currit a diluen
do:Eſt autem ſinecdoche.ideſt a parte totum:Seuæ. for-
tis aut nobilis.Sub pedibus maioris ſimulachri quod ab
omnibus videt.nam quod colitur & breue eſt & latet ſi-
cut palladium fuerat Clypeiq; ſub.o.vt maxima pars in
ſpiram collecta ſit ante pedes.Colla.vero cum capitib'
erectis poſt Clypeũ. i. inter ſcutum & ſimulachrũ habe-
bant vt eſt in templo vrbis Romæ.

ſerpentes.Laocoonta.exprimitur deorum im
pietas.Sacerdos enim in ipſo ſacrificio peti- **Agmen.**
tur:ſed primo in eius conſpectu filii crudeliſ-
ſime interficiuntur paruuli & inſontes:Cete-
ra ſerpentum deſcriptio crudelitatem deſi-
gnat:Qualis mu. alluſit ad taurum. quia ſa-
crificabatur taurus. Tollit bis accipe: tollit
Laocoon:tollit taurus. Arte: non inertia ſua
decepti ſunt a Sinone:ſed iniquo deorum ſtu
dio preſertim Minerue. Petitus eſt Laocoon
qui equum vulnerauerat: & dracones ad ſi-
mulachrũ dee refugerant. Ordo eſt aliud ſci- **Ordo.**
licet portentum aut facinus:maius & tremen
dum ideſt in tremore & timore excipiendum
magis multo q; illud prius obiicitur:hic ideſt
hoc tempore:hoc eſt paulo poſt miſeris ſcili-
cet Troianis:& turbat ideſt cõmouet pecto-
ra improuida ſcilicet contra deorum iſidias:
nam vt ait Statius:Quis diuũ fraudibus ob-
ſtet:Laocoon ductus ſorte ideſt per ſortem nũ
cupatus Neptũno ſacerdos: nam qui ante eũ
erat obierat.elegerant ergo quodammodo(ſi
liceat prophana ſanctis comparare) ſic ſacer
dotem vt apoſtoli coapoſtolum: ſorte vide-
licet ſed ſors cecidit diis ita volẽtib'. (Vnde
non homines:ſed dii euertiſſe Troiam dicun-
tur in principio tertii huius vbi dicitur.Poſtq̃
res aſie Priamiq; euertere gẽtem Immeritam
viſum ſuperis) ſuper eum qui ſimulachrum
percuſſurus erat:vt ſequens portentum in eo
daretur:Laocoon ergo ductus ſorte Neptũno
ſacerdos mactabat ideſt ſacrificabat mactan-
do quod aptum eſt ſacrificiis verbum dedu-
ctũ a magis & augeo quaſi magis aucto:tau-
rum ingentem ad aras ſolennes: nihil ergo ĩ
ſacrificio pretermiſſum ne ob id penas dediſ-
ſe putetur:autẽ pro ſed:ecce quaſi ex impro-
uiſo:gemini angues immenſis orbibus ideſt
habentes orbes & giros ſeu annullos valde
magnos ſup.venientes a tenedo per alta ſci-
licet maria:tranquilla: vt dii eis facilem tra-
nationem preſtare putentur:incumbunt ideſt
ſe toto conamine ingerunt pelago ideſt mari
& tendunt pariter ideſt pari modo: ad littora
vbi ſcilicet Neptunno qui deus maris eſt ſa
crificabatur:quorum pectora arrecta inter flu
ctus& iube ideſt criſte ſanguinee ideſt ſangui
nei coloris:aut dire:aut ſanguinolente/ ſupe-
rant ideſt excedunt:vndas.ita vt extra vndas
eminerent:cetera pars legit ideſt molliter tra
nat pone ideſt continuo: ſed a tergo pontum
ideſt mare.& ſinuat ideſt in ſinus & annulos
ſeu ſpiras colligit.volumine ideſt inuolutõe:
terga immẽſa:ideſt valde magna.& modum
ſeu menſuram iuſtam excedentia. Sonitus ſci
licet aquarum fit ſcilicet ex celeri ãnatatu an-
guium:& hoc dicit ſalo ideſt mari ſpumante
ideſt ſpumas faciente aut emittẽte & ſup.an-
gues:tenebant iam arua ideſt terram aridam
& arabilem: & ipſi ſuffecti ideſt ſubinfecti
oculos ardentes ideſt habentes oculos arden-
tes ſuffectos ſanguine & igni.i.partim colore
igneo:partim ſanguineo lambebant linguis
vibrãtib'.i.micãtib' & ĩ varias partes iactis
ora ſibila ꝓ eo qđ eſt ſibilãtia:aut lambebãt
i.lambẽdo edebãt ſibila:& hoc linguis vibrã
tib'.i.feriẽtib' ora.Nos.ſ.id videtes. diffugi
m'.i.i diuerſas ꝑtes fugim': exangues.i.mor
tui aut moriẽtes ſed meli' exãgues:qa ſãguis
ad precordia timentiũ cõuolutus reddit eorũ
facies exãgues.i.ſine ſanguĩe viſu.i.ſolo aſpe
ctu:illi.ſ.ſerpẽtes petũt.i.hoſtiliter aggrediũ-
tur.agmine

tur.agmine.ideſt impetu certo.ideſt deliberato vt ſignificent ſe non ad alium ꝙ̄ ad eum & eius liberos
miſſos Laocoonta ſcilicet ſacerdotem quem non peracto ſacrificio nephas & piaculum fuiſſet fugere &
vterꝗ; ſerpens amplexus primum parua corpora natorum ſcilicet Laocoontis implicat ſup.ea : ideſt in=
uoluit:& depaſcitur:ideſt paſcendo abſumit:morſu ideſt mordicus miſeros artus.ſcilicet eorum . & cor=
ripiunt.ideſt ſimul rapiunt & inuadunt:poſt ideſt poſtea.ip̄m ſcilicet Laocoonta quaſi caput culpe:ſub=
euntem auxilio:ſcilicet natis:& ferentem tela quibus.ſcilicet angues feriat aut depellat.& ligant ideſt cir
cumplicant & inuoluunt ipſum.ingentibus ſpiris ideſt annulis ſeu nodis.& ipſi iam amplexi ipſum me=
dium.& dati terga ſquamea:ideſt ſquamoſa.hoc eſt habentes terga ſquamoſa data.collo ſcilicet eius cir=
cum ideſt per circuitum ſuperant:ideſt eminent aut emicant:capite ceruicibus altis.i.in altū erectis . ille
ſcilicet ſacerdos perfuſus vittas.i.habens vittas perfuſas ſanie ideſt corrupto ſanguine & atro ideſt tetro
& inimico veneno:tendit/ideſt conatur ſimul diuellere manibus ſcilicet ſuis/nodos ideſt ſpiras & com=
plicationes anguium:& tollit.ideſt iactat ſimul clamores horrēdos ad ſydera ideſt ad celū ſup.tales . qua=
lis ideſt quales mugitus ſup.tollit taurus:cum ipſe ſaucius ideſt vulneratus a volente eum mactare. fugit
aram & excuſſit ceruice ſecurim incertam.i.dubie incuſſam:nec quam volebat partem ferictem. At:ideſt
ſed dracones gemini.ideſt duo aut pares effugiūt lapſu ideſt celeri motu.ad ſumma delubra ideſt templa
Palladis/& pro ideſt petunt arcem Tritonidis ideſt Palladis ex Tritone genite ſecundum vnam opinio=
num prius dictarum.& teguntur ſub pedibus dee:& ſub orbe ideſt vmbone clypei ipſius quem tenet ſic
vt ad pedes vſꝗ; demittat:quia ergo ad deam quaſi ad protectricē fugerunt/ſignificauerūt ſe ab eo quaſi
in vltionem Laocoontis violatoris equi miſſos.vt ſequentia indicabunt.

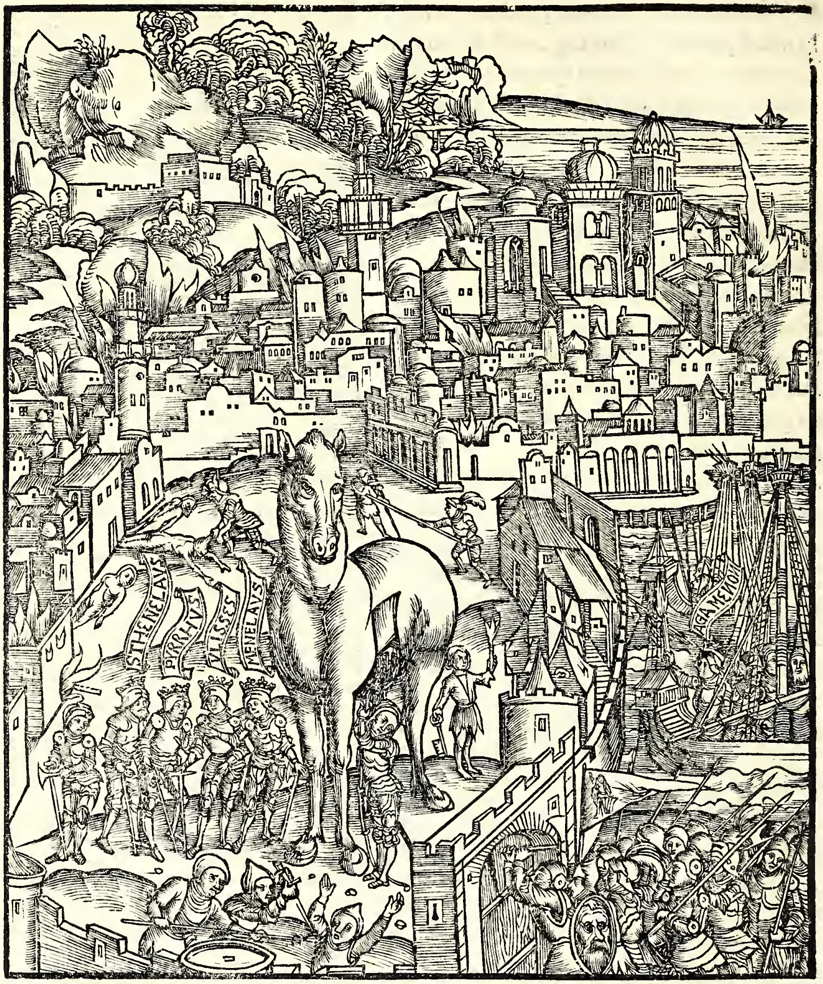

Tum vero

Tū vero tremefacta nou⁹ ꝑ pectora cunctis
Inſinuat pauor: & ſcelus expendiſſe merentem
Laocoonta ferunt: ſacrum qui cuſpide robur
Læſerit: & tergo ſceleratam intorſerit haſtam
Ducendū ad ſedes ſimulachrū: orandaqꝫ diuæ
Numina conclamant.
Diuidimus muros: & mœnia pandimus vrbis.
Accingunt omnes operi: pedibuſqꝫ rotarum
Subijciunt lapſus: & ſtupea vincula collo
Intendunt: ſcandit fatalis machina muros
Fœta armis: pueri circum innuptæqꝫ puellæ
Sacra canūt: funēqꝫ manu contigere gaudent.
Illa ſubit mediæqꝫ minans illabitur vrbi.
O patria o diuū domus iliū: & inclyta bello
Mœnia dardanidū: quater ipſo ī limine portæ
Subſtitit: atqꝫ vtero ſonitū quater arma dedere.
Inſtamus tamen immemores cæciqꝫ furore.
Et monſtrum infelix ſacrata ſiſtimus arce.
Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris:
Ora dei iuſſu non vnq̄ credita teucris.
Nos delubra deū miſeri: quibus vltimus eſſet
Ille dies: feſta velamus fronde per vrbem.

SER. Nouus: magnus: vt Pollio. &. i. f. n. c. Inſinuat: pro īſinuat: Scelus: ſuppliciū: antecedēs ꝓ cōſequēti. Expēdiſſe tractū a pecunia: Nā apud antiquos oēs pœne pecuniariæ erant. Sedes ꝑ hoc oſtendit domū Mineruæ: Oranda: placāda: Muros/ ſuppoſitos portæ ſceę. Mœnia. p. patefacta porta/ vel diruta interiora vrbis ſunt nudata. Accingunt operi. præparant ſe ad opus. Intendunt: Ligant vt intenduntqꝫ locum ſertis: Sacra. c. Hymnos dicunt. Minas: Eminens vel minitans. O patria: exclamatio qđ tāta fuerit vis cōſecrationis: vt etiā poſt prophanationē hoſtes ab ingreſſu vetaret. Nam ſepulchro Laomedontis ſupra portam ſcæam collocato tuta erāt fata Troiana. Inclyta bello. Quia myſiam totam ſuperauerat. Quater: Sepi⁹. Immemores: īprouidi: aut non memores oraculorū. Tūc etiā: Nam ſæpe alias & Helena veniēte predixerat. Dei: Caſſādra. Apollinis qui ſub ſpe coitus diuinitatē dedit: deinde deceptus fidem vera dicenti ſuſtulit: Feſta. Quæ feſtos īducat dies: vt laurus: oliua: hedera. Velamus vt Victori velatum auro victiſqꝫ iuuencum.

AſCEn. Tū v̄o &c. Pl⁹ iq̄t pauoris ex portēto illo q̄ ex Sinonis arte ſtuporis obuenerat troianis q̄ putantes Laocoonta meritas dediſſe penas: vno ore cōclamāt ſimulachrū iuxta ſnīam Sinonis & tymete ī vrbē īducēdū: qđ & ſcđm donat poeta: vn̄ Dona. dicit ſic. DONA. Tū v̄o: tū magis nā ſupra dixerat horreſco referēs. Et ſcelus: nā ex hac cōiectura argumētū ducebāt. Ducēdū ad ſedes: eadem oīm ex cede Laocoontis fuit ſnīa/ & cōcordi voce clamabāt. Diuidim⁹ muros/ plena deſcribit̄ troianorū demētia. Nā q̄ tpe bellū nec poſitū fuerat nec ſopitū muros diuidebāt: Oēs: Ne q̄s a nefario opere abeſſet Pedib⁹. q. r. Querebat̄ celeritas/ vt q̄ primū imiteret̄ iterit⁹. Nos delubra: tāta amētia fuit vt q̄ exitiū iminebat letis frōdib⁹ tēpla nō coronarem⁹ ſolū/ ſed tegerem⁹. Deorꝫ q̄ vna nobiſcū pituri erāt. Hec ille. Ordo aūt eſt Ordo. Pauor nou⁹. i. magn⁹ & īſolit⁹ īſinuat. i. ſe īplicat & q̄ſi ꝑ ſin⁹ illabit̄ cūctis tū v̄o. i. p̄cipue tūc aut tunc ad verū. ꝑ pectora tremefacta i. tremore cōcuſſa: & ferūt. i. dicūt. ſ. oēs. Laocoonta merentē. i. q̄ meruit expēdiſſe. i. pſoluiſſe aūt expiaſſe ꝑ mortē ſcel⁹. i. īpietatē cōmiſſam ī cōcutiēdo equo q. i. vt pote q̄ leſerit. i. violauerit aut ledere voluerit cuſpide. i. haſta/ robur ſacrū. i. rē fortē & ſacrā q̄a dee deſtinatā & q̄ intorſerit. i. violēter īpulerit: haſtā ſceleratā. i. q̄ ipſe ſceleſt⁹ abuſus ē: tergo. i. ī tergū eq̄: & cōclamāt ſimulachrū ducēdū ſup. eē: ad ſedes. ſ. tēpli: ad q̄s deſtinatū erat: & numina diue. ſ. Palladis: orāda. i. ſupplicatiōib⁹ & oratiōib⁹ placāda ſup. eſſe. Nos igit̄. hoc ē Troiani q̄uis ip̄e Aeneas. nō īterfuerit: diuidim⁹ muros: & pādim⁹ menia vrbis. i. patētē viā & trāſitū ꝑ ea facim⁹: oēs accingūt ſup. ſe. i. diſponūt & p̄parāt ſe opi. i. ad op⁹: hoc ē ad equū īducēdū: & ſubijciūt. i. ſubſternūt pedib⁹. ſ. eq̄ lapſus rotarū. i. rotulas ꝑ q̄s facil̄r labat̄. i. molliter ꝓmoueat̄/ & ipſi ītēdūt. i. alligāt: collo. ſ. eq̄ ad ꝓtrahēdū: vincula ſtupea. i. funes ex ſtupa & canabe cōtortos: & machina fatalis. i. exitialis aut ī q̄ ſuprema fata Troianorū cōſiſtebāt: ſcādit muros. ſ. Troianos. hoc eſt altior īgredit̄ exiſtēs feta. i. p̄gnās & grauida (alludit ad equā) armis. i. armatis viris. pueri. ſ. īpuberes & puelle iunupte. i. adhuc ītacte: canūt circū. i. ꝑ circuitū. ſacra. i. hymnos dee ſacratos & gaudēt cōtingere funē. ſ. q̄ machina fatalis trahebat̄ manu. ſ. ſua (Eſt ergo pathos ad miſerationē excitādā: vt ī aīum cadat q̄ miſera ſit mortaliū cōditio q̄ ēt dū pietatē colūt tpal̄r affligunt̄) illa. ſ. machina: ſubit. i. paulatim īfert̄ & ꝓ. i. illabit̄ medie vrbi. i. ī mediā vrbē mināś i. ſcđm ſeruiū eminēs aut ex motu caput concutiēs & ita q̄ſi mināś: quā rē neqens ſine dolore cōminiſci exclamat Aeneas. O p̄ria. ſ. dulcis & nobilis: o iliū domus diuū. i. diuorū & o menia dardanidū ꝓ dardanidarū. iclyta. i. gl̄ioſa & nobilis: bello. i. virtute bellica ipſe: ſup. equ⁹: ſubſtitit. i. ſubſiſtere coact⁹ eſt: quater in ip̄o limine. i. in primo egreſſu porte & arma dedere quater ſonitum vtero (cū em̄ equ⁹ obſtaculum inueniens & ſubſiſtere coactus concuteretur arma dederunt ſonitum: ſed poſtea animaduerſum eſt ſonitum armorum fuiſſe: cum tunc forte a trahentib⁹ equum putatus ſit ſonitus ferramentorum machine) nos tn̄ immemores ſcilicet ſalutis noſtre: aut fraudis grecorū: & ceci furore: aut immiſſo a dijs. aut a gaudio ob fugam grecorū: inſtamus. i. inſtāter laboramus introducere equum: & ſiſtimus. i. conſtituimus: monſtrū infelix. i. infelicitatē & exitium nobis afferens: ſede ſacrata i. in templo. Caſſandra filia priami: & vates: aperit etiam tunc cum ſepe prius idem feciſſet: ora fatis: futuris. i. loquendo de fatis futuris: hoc eſt de excidio Troie: aperit dico ora non credita vnqꝫ teucris. i. Troianis: iuſſu. i. voluntate dei. ſ. Apollinis: qui qđ promiſerat donū vaticinandi illi contulit: ſed quia ab ea ſtupro compromiſſo fraudat⁹ erat credulitatem & fidem abſtulit vaticinio eius: vt licet vera diceret ei nō crederetur: Nos miſeri: vt pote quibus ille dies eſſet vltimus velamus delubra deum. i. templa deorum fronde feſta per vrbem. i. indicto feſto per vrbem ſuſpenſa. hoc eſt diem feſtum agimus: qui nobis vltimus erat: quo quid aliud catholico viro depingitur ab ethnico: q̄ ꝙ extremum gaudij luctus occupat: & ꝙ ducūt in bonis dies ſuos & in puncto ad inferna deſcendunt:

ASCEn. DONA. ℂ Vertitur &c. Poſt itroductũ equum docet excidium troie: de quo Donatus ſic. Vertitur verſa;re aliqua funditur quod in ea erat. Ergo verſato celo qđ ꝑbebat lucẽ tenebre ex eo ceciderũt. Inuoluunt: nã quæ inuoluta ſunt non videntur. Fuſi. p. m. t. c. & labore trahendi eq & tpe nocturno inciderunt in ſomnum. Ibat: improprie dixit: de nauigatione ſed adiunxit nauibus. Tacite per amica. ſ. l. nullum eſt ſcriptoris vitium ꝙ nũc dicat ſilentia lune & ſupra meminerit tenebrarum nã elegerunt eam noctem q̃ partim tenebroſa occultaret iſidias partim aduenientе luna illuſtris eſſet: vt ſine errore venirent Ergo & notitia littoris & luna ſuffragabatur Flãmas: quo ſigno aduentũ Grecorũ cognoſcens Si nõ rem ageret. Reddit vſus eſt bono v̾bo: nã quos occultãdos tenebris accepat: reddit aeri. Vlyſſes: & ipſe dux intelligitur. Inuadũt: ordo eſt. Cedunt vi. po. q. p. o. Accipiunt. ſ. a. a. c. iu. & deinde inuadũt

vrbem

ℂ Vertit̉ interea cœlũ: & ruit Oceano nox.
Inuoluens vmbra magna terramq; polumq;:
Myrmidonũq; dolos: fuſi per mœnia teucri
Conticuere: ſopor feſſos complectitur artus.
Et iam Argiua phalanx ĩſtructis nauibus ibat
A tenedo tacitæ per amica ſilentia lunæ:
Littora nota petens: flãmas cũ regia puppis
Extulerat: fatiſq; deum defenſus iniquis
Incluſos vtero Danaos: & pinea furtim
Laxat clauſtra ſinon: illos patefactus ad auras
Reddit equus: lætiq; cauo ſe robore promunt:
Therſãdrus ſtheneluſq; duces: & dirus vlyſſes

Demiſſum

Demiſſum lapſi p̃ funẽ:athamaſq;:thoaſq;:
Pelideſq; neoptolemus:primuſq; Machaon
Et Menelaus:& ipſe doli fabricator Epæus.
Inuadunt vrbem ſomno vinoq; ſepultam.
Cæduntur vigiles:portiſq; patentibus omnes
Accipiunt ſocios:atq; agmina cõſcia iungunt.

SER. ¶Vertit̃ in aliam ſpeciem cõmutat̃. Alias ſemp̃ vertit̃ cœlum.Ruit:naſcitur de oceano:ideo ruit quia altius eſt mare ꝙ terra.Vmbra ſcilicet terræ: & eſt diffinitio noctis.Myrmidonumq;: a generalibus ad ſpecialia venire vitioſum eſt:niſi redeat ad cauſam:vt hic:p̃ mœnia p̃ domos:vt Et mœnia:pandimus vrbis.Phalanx:lingua macedonica legio eſt:& eſt a parte totum ideſt ſynecdoche: Ibat:veniebat.Lunæ:ſeptima luna capta eſt troia : cuius ſimulachrum apud argos eſt conſtitutum.Hinc eſt ꝙ dicit oblati p̃ lunam:& alibi p̃ cæcam noctem. Tacitæ lunæ:aut noctis:aut phiſice:quia cum ſeptem ſint circuli: & ſupremi ſcilicet Saturni vehementer ſonent:&reliqui ſecundum ordinem:luna q̃ vltima eſt minus ſonat. Hoc idem videmus in chordis cytharæ.Fatis iniquis:voluntate numinũ nobis iniqua.Reddit:quaſi debitor:vt redditus his terris.Et Horati' Nauis quæ tibi creditum debes.Vergilium finibus atticis Reddas.Therſandrus : polynicis & Argiæ fi.Stenelus : capanei & euadnes filius. Vlyſſes:Laertis & Anthicliæ : Neoptolemus: ſic vocatus:quia ad bellum ductus eſt puer:dictus prius Pyrrhus a qualitate capillorum Achilis & deidamiæ filius Pelei & Thetidis nepos ex patre : ex matre vero Lycomedis regis ſcyrie inſulæ.Primuſq; machaon aut princeps aut numeri ſui:Nam per numeros diſtinxit.Vrbem ideſt ciues.Cædunt̃ vigiles:non actus:ſed officij nomen eſt. Vigiles enim capitolij ſignificat.Nã paulopoſt Vix primi prælia tentant Portarum vigiles.Conſcia:coniurata.

Copioſi' narrare debuerat Ser. Hic quoq; nõ placet.

Therſandrus. Sthenel'. Vlyſſes.

vrbem.ſ.v.q.ſ.Ne ſit vitium:vt primũ iuadant vrbem & poſtea recipiant ſocios p̃ portam:Primo em̃ patefactus eſt equus deinde vigiles occiſi.& poſtremo p̃ vrbem ſparſi ſunt: & potuerunt ciues latere q̃ duplici malo eẽnt affecti vino& ꝓfundo ſomno.Ordo eſt. Ordo. Celũ ſ.lucidum lumine ſolis vertitur.i. obuertitur occidente ſole interea.ſ.dum hec fierent dum omnes feſtiuitati indulgerent & letum diem agerent : vnde factum eſt vt fatigati & vino exhilarati profundius dormirent:& nox ruit ideſt terrã obruit:aut (quia aqua maris altior eſt terra)precipitatur oceano.i.a mari oceano precipue orientali:inuoluens terram & polũ: ſed prius terram vnde etiam priorem poſuit: magna vmbra:ideſt caligine ſua : hoc eſt noctis:& inuoluens ideſt occultans etiam:dolos myrmidonum ideſt theſſalorum & reliquorũ grecorum:teucri fuſi ideſt proſtrati & recubãtes ſopiti per menia ideſt paſſim per ciuitatẽ: conticuerunt ideſt omnes ſimul tacuerunt & ſopor ideſt profundus ſommus:complectitur artus feſſos ideſt fatigatos ex labore inducendi equi & forte choree ducende & delubrorũ exornandorum ramis. Et iam phalanx ideſt acies vt ſit ſpecies pro genere:argiua ideſt argiuorum ibat ideſt veniebat troiam a tenedo inſula illa in qua occultabantur : nauibus inſtructis ſcilicet more militari:per ſilẽtia amica ideſt fauorabilia:lune tacite ideſt ſilẽtis & celantis cum minime luceret:quaſi ĩ fauorem grecorũ lumina ſua occultaret:ſtatim per politianum latius aperiemus:ibat dico petẽs littora nota:vbi decẽnium fere iam ſteterat : cũ ideſt quãdo puppis regia ideſt in qua rex erat extulerat flammas:in ſignum aduẽtus (id.n. ſignum dederant ſinoni: vt ſubtili breuitate innuit poeta)& quum ſinon defenſus fatis.i. voluntatibus & predeſtinationibus deũ ideſt deorum:iniquis(ſcilicet quantum ad iudicium hominum:quia videbant̃ pijs mortem & impio ſalutem ferre)laxat ideſt diſſoluit danaos incluſos vtero ſcilicet equi & laxat furtim ideſt ſecrete : clauſtra pinea: ideſt clauſuras equi ex pinu factas(Erant ergo i equo abies.acer:& pinus:de quibus Seruius prius argute diſſeruit)equus patefactus ideſt apertus reddit.i.edit quaſi partu(dictum eſt enim de machina ꝙ eſſet feta armis)illos ad auras ideſt in lucem & ipſi leti ſcilicet quia tanto periculo eriperentur promũt ideſt ꝓferunt ſe robore ideſt robuſta mole equi:cauo ideſt concaua.Therſandrus & ſtelenus duces:& vlyſſes dirus(qui ſe tali periculo nõ commiſiſſet niſi ſortitus:vnde prudenter prius dictum eſt huc delecta virum ſortiti corpora &c.)lapſi.i.deſcendentes p̃ funẽ demiſſum.i.deorſum miſſum:& athamas & thoas & pelides ideſt pelei nepos pyrrhus:neoptolemus ideſt nouus miles dictus:& machaon primus ſcilicet in ordine ſuorum:& menelaus:& ipſe epeus fabricator ideſt opifex & effector doli ideſt equi doloſi nam:dolum ideſt fraudem magis vlyſſes excogitaſſe videtur.inuadunt vrbem ſcilicet troiam ſepultam.i.ſopitã & obrutam(vnde videtur accipere vrbem pro ciuitate:nam oppidũ & vrbs neq; dormit neq; bibit)ſomno & vino:vigiles.ſ.ab officio non ab opere.qa non vigilantes ſed vigilare debẽtes & vigilie deputati cedunt̃.i.occidunt̃ ab ijs q̃ ex equo deſcenderant:& ipſi q̃ eos occiderant : accipiunt omnes ſocios portis bipatentibus.ideſt vtrinq; & intus & foris patentibus tam ingredientibus ꝙ egredientibus : & iungunt agmina ſocia.i.iam ſociata:& ita collecta manu adoriunt̃ omnes:& regiam inuadunt vt poſtea dicetur. Donatus(vt vidimus)vult ordinem eſſe.Cedunt̃ vigiles & accipiunt portis bipatentibus omnes ſocios & iungunt ſocia agmina & inuadunt vrbem ſomno vinoq; ſepultam:qui ordo neceſſario tenebit̃.ſi intelligamus oẽs iam collecta manu inuaſiſſe vrbẽ.Sed ſi poeta vult dicere eos qui ĩ equo erãt iuaſiſſe primum &vrbem cucurriſſe p̃ omnes vicos explorantes an quos offenderẽt poterit ordo quẽ poſuimus teneri.vero ſimile tamen eſt primũ ad portas acceſſiſſe & ſuos accepiſſe:& deinde vrbẽ inuaſiſſe.

BERO. Phalanx.

Beroald' in Seruium vbi dicit ꝙ phalanx eſt lingua macedonũ legio dicit ſic.Diligens & curioſus cõmentator in enarratiõe phalangis copioſius enarrare debuerat& eruditius.cũ phalanx ab oibus dicatur:a pauciſſimis qd ſit intelligat̃.namq; phalangem priſci ſcriptores vt mihi magiſtra lectione cõpertum eſt. appellarunt non proprie legionem vt autumat Seruius.ſed cuneum militarem.qñ.ſ.pes pedi.clypeus clypeo.vir viro in acie conſerebant̃ & hoc peculiare fuit Macedonum ĩſtitutum.vt auctor eſt Liuius.& meminit Curtius.cuius hec ſunt verba.Macedones phalangem vocant peditũ ſtabile agmen. Vir viro armis arma cõſerta ſunt.idem tradit̃ a ceſare.qui in primo cõmẽtario refert heluetios feciſſe phalãgẽ hoc eſt clypeoꝝ cõnexionẽ.q̃ ẽt teſtudo nũcupat̃ a doctis.idẽ Ceſar paulopoſt inq̃t milites noſtri e loco ſupiori pilis miſſis facile hoſtium phalangẽ ꝑfregerũt:vbi proculdubio accipit̃ phalanx pro armoꝝ cõnexione atq; teſtudine.hinc p̃ metaphorã a ſatyrico poeta dictũ eſt.Iunctoq; vmbone phalãges.& phalãgari appellati ſũt milites q̃ erãt in phalange.quales habuit ad imitationẽ Alexãdri magni Alexãder ſyrus Romanus imperator:vt auctor ẽ lampridius. Phalangia vero ſunt ex genere aranearum:vt alibi docuimus ex auctoritate Plynij.

Phalãgia

Plynij:Celſi & Ariſtotelis.Hoc in loco potiſſimum referendū eſt illud:quod a Plinio tradit̄.li.vij.phalā‐gas etiam ſignificare fuſtes quibus aphri prelium contra egyptios primi fecerunt.Nonius ſcribit phalā‐gas dici fuſtes teretes qui nauibus ſubijciunt̄.Angelus autē Politianus dicit in eundem ſic:Vergiliꝰ enei ij.Tacite inqt per amica ſilentia lune.Seruius igitur ſciendum autem eſt ait ſeptima luna captā eſſe troiā: cuiꝰ ſimulachrum apud argos eſt conſtitutum.hinc eſt ꝙ dicit.Oblati ꝑ lunam.& alibi.Per cecā noctem tacite lune aut more poetico noctem ſignificat aut phiſica ratiōe dixit:nam circuli ſeptem ſunt. Saturni. Iouis.Martis.Solis.Veneris.Mercurij.Lune.Et primus hoc eſt Saturni vehemēter ſonat.reliqui ſcd'm or‐dinem minus.Sicut audimus in cythara cuius vltima chorda minus ſonat.hactenus Seruius.libenter igit̄ ab eo queſierim.cur amica luna.latere ac fallere conanribus.aut num lunam quoq; ſilentem apud.M.Ca tonem:& item apud Plinium ad eandem referat armoniam planetarum:quod aūt cythare vltimam chor dam ſonare ait minus:hoc ita deniq; procedet ſi vltimam non iam pro ima ſed pro ſumma capiat.q̄ gre‐ce hypate vocatur:vnde grauior excitatur ſonus.Sicuti ab extima altera & tenuiſſima:quam equidem li bentius vltimam dixerim acuta vox profertur:que plus ſonare ob id videtur:quia prorſum tenditur:vt in lib.de muſica.ij.ſcribere ait Theophraſtum Porphirius in cōmentarijs illis:quos ī armonica Ptolemei ſcriptos reliquit.Sicuti grauis ob id inquit minus auditur:quia circa diffunditur.Quod aūt & apud Ma crobium legimus:& item apud alios Saturni orbem cuius conuerſio ſit concitatior edere acutiſſimū ſo‐num:minime hoc arbitror a platone vel in tymeo vel in repu.probabitur:qui tardiſſimum ſcribit eſſe Sa turni orbem q̄q; hoc fortaſſe ad longiorem ſui curſus ambitum referetur.ſed Ariſtoteles certe in lib.ij.de celo tardiores ob id ait eſſe ſuperiores orbes:ꝙ impetu ſtelliferi octaui orbis magis retardentur : vt ergo vel Alexādri vel Simplicij:vel item iuniorum de eo opinionem pretermittam ſi veram plane Macrobij ſententiam vis colligere:ad curſum referas diurnum qui ſine dubio celerrimus in ſupremis & concitatiſ ſimus inuenietur:ſed nos hac ablegata cōmentitia:vt arbitror:Seruij minimeq; neceſſaria ſubtilitate:po tius accipimus tacite lune ſilentia lunam ipſam quā vocant ſilentē:hoc eſt minime tum quidem lucentē vt latere inſidie magis poſſent pulchra nimium & eleganti trāſlatione ab auribus ad oculos nā ſicuti ſi‐lentio nihil auditur:ita nihil tenebris cernitur Plinius igitur libro naturalis hiſtorie ſextodecimo.Diem inquit coitus lune ab alijs ſilentis lune ab alijs interlunium appellari . Tum idem libro duodeuigeſimo: & hoc ait ſilente luna ſeri iubent.M.Cato etiam in libro de re ruſtica.Nunc ſtercus euehi luna ſilenti:nūc itē ſilente luna:ficos:oleas:malos:piros:inſeri. Poſtremo etiam prata primo vere iubet eadem luna ſilen te ſtercorari.ridiculum autem fuerit aut hec Catoniana:Plinianaq; referre ad ſyderum muſicā:aut in ve‐tuſtiſſima vſuq; receptiſſima locutione deſiderare iſtiuſmodi ambages:equidem lunam hic ſilentem:vt dixi ꝓ minime tum lucente acceperim:fuerat tempus grecis obſeruandum.Neq; ita tamen interp̄tor vt ad viuum reſecem atq; ipſum deniq; lune coitum plane intelligam:cum nox tota tenebricoſa : nam hoc vtiq; refellitur:quoniam poeta mox ait.Oblati per lunam.Nondum igitur luna lucebat : cum illi a Te‐nedo ſub veſperam nauigabant ſed lucere tum cepit:cum iam vrbem occupauerant.Nō igit̄ aut ſera fue rit:aut pernox luna tum:nec lune quidem oīno coitus:ſed tempus arbitror potius q̄diu illa non luceret: Etenim plura ſepe q̄ videatur nox apud poetas aliqua complectit̄.Ob hoc igitur illud in noſtro ruſtico. Quidq; ſilens moneat quidq; intermenſtrua phebe Nec abſurde tamen p̄ter epitheti rōnem temporariā lune acceperis amica ſilentia qm̄ in auſpicijs quoq; ſilentium vocari Cicero ſcribit:quod omni vitio ca‐ret:iam apud Acronē q̄ pulchrum.q̄ ingenioſum.qui enarrans Horatij locum libro carminum.ij.Dū ca‐pitolium Scandet cum tacita virgine pontifex.Tacitam virginem intellexit:quaſi claram ſacerdotij no‐bilitate:& vt hoc ineptis ꝑſuadeat.auctoritate etiam abutitur Maronis:qui dixerit.Tacite ꝑ amica ſilen tia lune Ceterum tacita luna ſit hic etiam pro clara accipienda:videlicet non & apud Dionyſiū ſaltē ro‐mane hiſtorie auctorem.& apud Plutarchum alioſq; permultos Acro legerat ignorari prorſus ab oībus qbus deniq; vel ſacris vel ſimulachris Veſtales virgines tuendis p̄forēt:vt ob hoc ipſum ꝙ preſtabat ſi‐lentium tacita vocetur virgo Troianam ſoli cui fas vidiſſe Mineruam.

POLI. Tacita luna.

ASCEn. ¶ Tempus erat &c.Docet quomodo ab He‐ctore excitatus ſit & ad fugā faciēdam admo nitus:in qua re ingenioſus poeta miro vtitur artificio nam ſic eneam a ꝓditione purgat vt & fugam illi glorioſam faciat:Purgatur qui‐dem a proditiōe ꝙ cum ceteris eadem fraude deceptus ſomno indulgebat . & ſi querat̄ cur non etiam cum ceteris perierit : reſpondet qa ab Hectore admonitus exurrexit & virtute q̄ plurimū potuit. p̄cipue ducente deo . per tela per hoſtes euaſit.Fugam autem inclytam fa‐cit.quia ſolus ad hoc a dijs electus eſt vt deos & ſacra per fugam ſeruet vnde dicet Hector. ſacra ſuoſq; tibi cōmendat troia penates Hos cape fatorum comites.his menia q̄re magna

DONA. Somnivi res. &c.Donatꝰ autem dicit ſic . Prima quies ex‐cuſatur eneas ſi ſomnū ea hora capiebat qua oīa animātia reficit ſomnus cuius initia tan‐tum ponderis habent.& tanta vi mentes op‐primunt.vt omni cura ſubmota altius ſopo‐rent̄ & cum munus deorum ſit ſomnus ad re‐fectionē nobis datū.crimen non eſt ſi conceſ‐ſo tempore dormiatur.Viſus adeſſe.oſtendit poeta non ꝟa ſed ꝟiſimiles imagines vide‐ri cum dormientibus afferunt̄.Ex merore au‐tem & ſqualore imaginis etiam ſi nihil ꝟbis nunciaſſet coniectura colligeret̄ funeſta por‐tēdere.

¶ Tp̄s erat: quo prima quies mortalibꝰ ægris
Incipit: & dono diuum gratiſſima ſerpit.
In ſomnis ecce an̄ oculos mœſtiſſimus Hector
Viſus adeſſe mihi: largoſq; effundere fletus:
Raptatus bigis: vt quondam: aterq; cruento
Puluere: perq; pedes traiectus lora tumentes:
Hei mihi qualis erat: quantū mutatus ab illo
Hectore: qui redit exuuias indutus Achilli:
Vel Danaū phrygios iaculatus puppibꝰ ignes
Squalentē barbā: & concretos ſanguine crines:
Vulneraq; illa gerens: q̄ circū plurima muros
Accepit patrios: vltro flens ipſe videbar
Cōpellare virū: & mœſtas expromere voces:
O lux Dardaniæ: ſpes o fidiſſima teucrum:
Quæ tantæ tenuere moræ: qbꝰ hector ab oris

Expectate venis: vt te poſt multa tuorum
Funera: poſt varios hominũq; vrbiſq; labores
Defeſſi aſpicimus: quae cauſa indigna ſerenos
Fœdauit vultus? aut cur hæc vulnera cerno?
Ille nihil: nec me quærẽtem vana moratur:
Sed grauiter gemitus imo de pectore ducens.

Hector. ¶ Heu fuge nate dea: teq; his: ait: eripe flãmis.
Hoſtis habet muros: ruit alto a culmĩe Troia.
Sat patriæ: Priamoq; datum: ſi ꝑgama dextra
Defendi poſſent: etiam hac defenſa fuiſſent.
Sacra ſuoſq; tibi cõmendat Troia penates.
Hos cape fatorum comites: his mœnia quære
Magna: pererrato ſtatues quæ deniq; ponto.

SER. ¶ Tempus erat deſcribit noctis initiũ: Alibi totã noctẽ vt in quarto Nox erat & placidũ carpebant cũcta quietẽ Corpora ꝑ terras. Deſc. iptiones aũt ꝓ rerũ qualitate vel extendunt vel corripiunt: illo enim loco ꝓtenſio ad iuidiã Didonis ꝑtinet vt vigiliaꝝ. Sũt aũt noctis ꝑtes ſcd'm Varro. Veſpera cõticiniũ intẽpeſtas gallicinium lucifer. Diei. mane: o. t⁹: merides: occaſus. De crepuſculo ꝟo qd' eſt dubia lux. Nã creperũ dubium ſignificat q̃rit: & licet vtriq; tꝑi poſſit iungi vſus tñ obtinuit vt matutino iũgat. licet Luca. dixerit. Lõga repcuſſo nituere crepuſcula phœbo.

Partes noctis & diei.

Crepuſculum.

tendere. Videbar: & hic oñdit imagines nõ eẽ veras O lux errorem deſcribit dormientis vt qd' optime norat quaſi neſcius interrogaret. Heu ıug viro rortı fugã ſuadet quã nõ ſuaderet ſi ſupeſſet aliquid cui poſſet ſubueniri. Mox ſubnectit cauſam que oem vim deſperationis cõtinet. Heu fuge: incipit recte a doloris ſigno Dolebat. n. ꝙ q debebat hortari ad auxilium fugam ſuaderet viro forti. Et ꝙ ſic interierat tota res: vt nihil ſupereſſet qd' auxilio fulciri poſſet. Hoſtis ha. m. ſcd'a deſperatio. Muros: quib⁹ ſe tutari potuiſſent. Ruit al. a. c. t. tertia deſperatio: ideſt concidit iam cui poteſtas ſubuenerat. Sat patrie. p. q. d. vt priamo veniſſe interitum denotaret. Si pergama d. quaſi dicat contra tantam vim nihil valere humanam virtutem & probat ꝙ ſi poſſent defendi: defenſa fuiſſent hac ſcilicet mea. Sacra quaſi dicat non eſt ergo flagitium ꝙ fugiat: cum patria ſuos deos fuga liberãdos velit. Nimium etiam religioſum probare voluit: cum ipſis religionibus conſeruandis ſit aptiſſimus aut etiam dijs potiorem. Nullus enim commendatur inferiori. De his dijs meminit in themate in. ferretq; deos latio. Omni ergo culpa vacat fugiturus: ſi fugam ſuadet imago viri fortis & patria concedit fugam: & deorũ ſacrorũq; ſocietas. Fatorꝝ co. adiuuabũt tua fata: cũ tui comites fuerint. Quid em̃ potuit eneas: ſi dij ipſi nõ potuerunt. Magna: q͂a magni ſunt dij: & ꝓponit ſpem futuri tẽporis vt ſit toleratio p̃ſentis calamitatis. Pererrato ponto:

rato ponto: vt oñderet ſe ꝟa inſinuare: ꝑdixit ꝓſpera. & his laborioſa addit. Ordo eſt. Tēpꝰ erat. ſ. cū vrbem inuaderent greci: quo prima quies. i. q̄eta dormitio īcipit mortalibꝰ egris i. imbecillibus q̄ cōtinuas vigilias ꝑferre nō poſſunt ſed alterna requie refocillandi ſunt & ſerpit. i. molliter diffunditur per membra dono. i. beneficio diuū. i. deorū: exiſtens gratiſſima. i. cōmodiſſima & acceptiſſima & ecce. q. d. ex inſperato & īprouiſo vtpote in ſomnis i. dū dormirē & ſomnū caperem. Hector meſtiſſimus viſus eſt adeſſe mihi ante oculos: & effundere largos fletus raptatꝰ. i. freq̄ter tractus bigis. i. curru biiugis eq̄s ducto: vt quondam. i. vt dudū aut pauloante raptꝰ fuerat (In ea. n. ſpecie apparent qui noſci cupiūt in qua notiſſimi ſunt. Sed ēt ad rem phyſicā alludit q̄a terribilia ac dira aſpectu in ſomnis occurrere ſolēt & terrore quodā excutere quos priꝰ exterruerant) raptatꝰ ergo bigis vt quondā: & ater puluere cruento. i. pfuſus puluere intermixto atro cruore & traiectus lora. i. habēs lora traiecta: p pedes tumentes. i. inflatos ꝓpter lora. Hei mihi. dolētis eſt: qualis erat. ſ. hector tunc: & quātum mutatus ab illo Hectore. i. a. ſpecie illius hectoris vnus eñ erat: q̄ rediit indutus exuuias. i. manubias aut ſuperiora īdumenta q̄ tunice armorū hoc eſt inſigniū vulgo dicūtur achillis (nō tñ quibus achillē ſed quibus patroclū exuerat qđ tacet poeta ex ꝓcepto rhetorico quo ꝓcipimur ea q̄ ad laudē ſunt dicere ſupprimētes que laudem noſtram īminuant. Hoc autem teſte homero habet hiſtoria: cum greci ingentia ſpolia diuiderēt & agamēnoni chryſeis filia ſacerdotis apollinis obueniret: & achilli briſeis venit ad agamenona in ſacerdotali habitu pater filiam deo auctore repetens. quam negatam primum: poſtea immiſſa peſtilentia coactus eſt reſtituere quidem agamemnon: ſed briſeidaAchilli precipuo eius violentie auctori abſtulit ſibi: quo facto indignatus abſtinuit bello eoq̄ ceſſante greci paſſim fuſi ſunt nec auſi ſunt cum troianis concurrere precipue cum Hectore: donec patroclus ſocius & amicus Achillis qui cum eo ſub chirone eruditꝰ fuerat impetratis armis Achillis hectori iā pridem notiſſimis troianam pubem fugaret quaſi iam achilles iterum in bellum redierit: quo viſo Hector eo animo quo in achillem ſepe concurrerat iſilit: & victum ſpoliat: ſpoliiſq̄ quaſi ſeuiſſimi hoſtis indutus ingreditur in ciuitatem vbi miro applauſu ab oībus exceptus eſt: eo autem facto ſummopere indignatus achilles nō potuit noctem illam quieſcere appetens vindicte: ſed grauiter conqueſtus poſtridie in arma proſilit: vnde Iuuena. patitur noctem lugentis amicum pelide: Legendum autem videtur mihi quidem: qui exuuias rediit indutus achillis. nam legendo qui redit exuuias ponitur tempus pro tempore: & legendo qui exuuias rediit indutus. producitur vltima in verbo rediit ſyncope gratia (vt qui rediit iaculatus. i. poſtq̄ iaculatus erat: ignes phrygios. i troianos. pupipbus ideſt in puppes Danaum. i. grecorum precipue proteſilai qui primus in littus phrygiū deſcendit: & interfectus eſt ab Hectore eiuſq̄ nauis incenſa: & ſi tunc Hector in ceteras prexiſſet totam claſſem exuſſiſſet) gerens barbam ſqualentem ideſt ſitu obſitam & immundam: & crines. i. capillos cōcretos ſanguine. & gerēs illa vulnera que accepit pro acceperat: plurima circum muros patrios. i. patrie ſue troie videlicet. Ipſe. i. ego flens videbar (ergo viſio non res geſta) vltro ideſt priuſq̄ me alloqueretur. compellare ideſt alloqui cum quadam dignitate. virū. i. quem viuentē putabā: vnde illud ad ſomniātē refert. & expromere. i. proferre ex pectore voces meſtas. i. meſtitie indices: o lux Dardanie. i. troie a dardano nobilitate: o fidiſſima ſpes teucrū: i. teucroꝶ hoc ē a teucro ortoꝶ. q̄ tāte more tenuere ſup. te: o hector expectate. i. diu deſiderate & expectate: ab q̄bꝰ oris. i. regionibꝰ venis: vt nos defeſſi aſpicimꝰ te poſt multa funera tuoꝶ & poſt varios labores hoīm & vrbis: q̄ cā indigna. ſ. viro forti & bono: fedauit. i. deturpauit vultus ſerenos. i. alloq̄ ſerenos: aut cur cerno hec vulnera: (Loq̄t ergo q̄ſi ſomniās & īmemor eoꝶ q̄ ſciuerat nā nōnunq̄ mortui occurrunt ſomniantibꝰ quaſi viuerent: qđ ergo priꝰ dixit vulneraq̄ illa gerēs &c. nūc q̄rit vñ ſint ea vulnera: nō eſt contrariū: nā prius dixit hectora talē occurriſſe qualē ante ſomnum & poſt ſomnū nouerat nūc vero recitat qualem fantaſiam ſomnians de eo habuerat oblitus. ſ. mortis & vulneꝶ eius) Ille. ſ. hector: nihil ſup. rñdit ad hec nec morat̄ me q̄rētē vana. hoc eſt q̄ nō ſomniās norā: ſed ipſe ducens grauiter gemitꝰ de imo pectore (q̄a vt dicet̄ in ſexto eadē affectio manet defunctis q̄ fuerat viuis: vñ dicit q̄ gr̄a curuū Armorūq̄ fuit viuis q̄ cura nitētis Paſcere equos. eadē ſequit̄ tellure repoſtos) ait heu o nate dea fuge & eripe te his flāmis: hoſtis habet muros: troia ruit. i. ꝓceps cadit ab alto culmine: ſat patrie datū ſup. eſt Priamo. q. d. noli ſollicitꝰ eē vt priamo p̄riam ſalues q̄a parū victurꝰ eſt: ea. n. nocte interimendꝰ erat: occurrit ergo ei qđ dicere potuiſſet eneas: atq̄: vis ne fugiā & ſoceꝶ deſerā p̄riāq̄ ꝓſtituā: ad qđ hector: ſat p̄rie datū eſt Priamo: q iāiā moriturꝰ ē: noli ergo ſollicitꝰ eē: q̄a fata vetāt: nolūtq̄ p̄riam defēdi: Quia tñ hoc ordine dixiſſet poeta Satq̄ datū p̄rie priamo eſt: ordo videt̄ melior vt ſit Sat datū. i. indultū eſt a nobis p̄rie & priamo. Nā ſi pgama. i. menia troiana poſſent defēdi dextra. i. ꝟtute bellica viri fortis: fuiſſent defēſa ēt hac. i. mea: nō ſolū tua: & ita ꝑticipē gl'ie facit eneā qđ eneas q̄ſi ab alio ꝓlatū citra arrogantiā recitat

phœbo. Mane ꝟo a mano eſt. Nā manū veteres bonū dixerūt: Serpit: Latēter mēbris infundit: In ſomnis: p ſomnos: aut ꝑ iſomniis p ſyneresim Ecce: ponit hęc dictio cū aliq̄d repētinū ſignificat. Ecce manus iuuenē in. p. t. r. Viſus: nā inſomnia videnī & nō ſunt. Q đ paulo poſt dicit Effert penetralibꝰ ignē cōfirmātis eſt: nā illud fuiſſe verꝭ cōtendit. Raptatꝰ: frequētatiuo vtit̄ vt ſupra Ter circum iliacos. r. h. m. Bigis: ſcđm artē locutꝰ nā q̄ de pluribꝰ cōſtant pluraliter proferunt: vt bigæ mapp꜕ Hora. tñ dixit Ne ſordida mappa. Itē Statius. Rorifera placidū tenuauerat aera biga. Traiectꝰ. l. Traiecta lora habēs Hei mi. verſus Ennii Exuuias Celauit mortē Patrocli ad laudis argumentū. Phrygios ignes: q̄bus ꝓteſilai nauis īcēſa eſt. Barba: in ſingulari numero hoīm eſt in plurali brutorū. Vñ dubitat̄ de q̄bꝰ dixerit Stiriaq̄ impexis īduruit horrida barbis. Plurima ait Home. in extinctū Hectorem omnes tela iacere more maiorū. Vnde eſt. & bis ſex thoraca petitum pfoſſumq̄ locis. ꝓpter duodecim populos tuſcię. Duodecim eñ lucomones q̄ lingua etruſca reges ſūt tulſci habebāt. vñ eſt Gens illi triplex: populi ſub gēte quaterni. Vltro Nā ratio poſtulabat vt loq̄ret̄ qui venerat. Spes fi. ſpes ſemp ē fida: ſed ī Hectore fidiſſima. Expectate: pro expectatꝰ antipthoſis eſt. Fœdauit: Cruētauit. vt Sanguiue fœdantē: & manſit in tranſlatione. Nam ſupra dixerat. O lux ideo & ſerenos: & Salluſti. De nubibꝰ fœdantem lumē. Ille nihil. ſ. ad interrogata. Vana: falſa. Gemitus: nec eñ paruus dolor eſt viro forti: fugā forti ſuadere. Sunt aūt oēs hic partes ſuaſorię. Fuge: ꝓpoſitio eſt. His er. ſ. Vtile Stat. p. honeſtum nā nemo poteſt contra fata. Hac. ſ. tua: vt & participē glorię faciat æneam: & ipſe vitet ſupbiam. Sacra ſuoſq̄ tibi cōmendat troia pe. Neceſſarium: ſacrilegum. n. non liberare cōmendatos deos. Fatorum comites: poſſibile quia occurrebat Hoſtis habet muros: & ideo dat comites deos. Pererrato: hoc verbo oſtendit erroris longinquitatem.

Ordo. Mane. Ecce. Biga. Erudito rū auctoritas Seruii ſententiam explodit. Lucumones. Antiptoſis. Hac.

gantiam recitat:non dicā tamē:hac.i.tua.quia hic hec hoc ad primā perſonā ſpectāt. etiā melior eſt ſentētia: propter cōiunctionē etiā quia ergo defendi nō poſſunt nolētibus fatis:nec eſt te preſtantior alter:troia cōmendat tibi.i.fidei tue:ſua ſacra & ſuos penates.i.deos domeſticos& peculiares:cape hos comites fatorū.i.adiutores rerū per fata tibi receptarū: & quere his.ſ.penatibus magna menia que in Italia cōſtituit:que tu ſtatues deniq̧.i.tandē(per qđ innuit lōgos eius errores)pōto.i.mari pererrato:quia dictū eſt maria omnia circū errantes &c.De penatibus aūt dicit Lādinus ſic.Suos:recte ſuos. Nā ſi illos ex ſamothracia in phrygiā trāſportauit Dardanus:& vt addā aliquid ad ea que in ſuperioribus dixi de penatibus.refert Dio.Penates qui in grecā linguā transferūt alios patrios:alios genethlios:alios etheſios:alios mychios :quaſi arcanos:alios ercios fortaſſe ꝙ in occulto concluſi eſſent appellaſſe. De figura aūt & forma eorū refert Timeus hiſtoricus lituos ferreos & æneos & troianum vas quoddam fictile eſſe ea que in occultis& reconditis lauini iacent ſacra Diony. autem ſcribit ſe rome vidiſſe templum apprime tenebroſum : neq̧ tamen magnum:in quo ſite ſunt deorum troianorum ſimulacra:que inſcriptionem habebant.d.penates.Sunt autem duo adoleſcentes qui ſedeant pila tenentes militari habitu.Refert idem Diony.conſtructa iam alba tranſlatos fuiſſe lauinio albam deos ipſos quos æneas ex troia aduectos illic collocarat.Verū ſeq̄nti nocte q̄uis clauſo tēplo ad ſuas lauinias ſedes rediſſe atq̧ ſecūdo albā reportatos ſcđo quoq̧ lauiniū rediſſe.Quapropter illos illic relinqui placuit miſſis alba ſexcentis cum duce Egeſto qui lauinij habitantes ſacra curarent. Beroal. autē in Seruium dicit ſic Autoritatem ſerui eruditorum refellit autoritas : namq̧ barba quadrupedum in ſingulari nūero apud idoneos reperitur: hora in primo ſermonum:Vtq̧ lupi barbam varie cum dente colubre &c. Penates.

Aeneas. ℭ Sic ait : & manibus vittas veſtāq̧ potētem:
Aeternūq̧ adytis effert penetralibus ignem.
Diuerſo interea miſcentur mœnia luctu.
Et magis:atq̧ magis:q̄uis ſecreta parentis
Anchiſæ domus arboribuſq̧ obtecta receſſit:
Clareſcunt ſonitus:armorūq̧ ingruit horror.
Excutior ſomno :& ſummi faſtigia tecti
Aſcenſu ſupero : atq̧ arrectis auribus aſto.
In ſegetem veluti cū flāma furentibus auſtris
Incidit:aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros:ſternit ſata læta boumq̧ labores:
Præcipiteſq̧ trahit ſyluas: ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.
Tum vero manifeſta fides : Danaūq̧ pateſcunt
Inſidiæ:iam deiphobi dedit ampla ruinam
Vulcano ſuperante domus: iā proximus ardet
Vcalegon ſigæa igni freta lata relucent.
Exoritur clamorq̧ virum: clangorq̧ tubarum.
Arma amens capio:nec ſat rationis in armis.
Sed glomerare manū bello: & cōcurrere in arcē
Cum ſocijs ardent animi:furor iraq̧ mentem
Præcipitāt:pulchrūq̧ mori ſucurrit in armis.

SER. ℭ Veſtā:deam ꝓ ignis que terra eſt Diuerſo : pro œconomia qua demonſtret æneam proditorem non fuiſſe:ſed lōginquitate domus& tardius bella cognouiſſe & facilius euitaſſe diſcrimen. Magis.a.m. augmētum quaſi maxime ſic minus atq̧ minus. ideſt minime & vtut.ideſt vtcunq̧. Anchiſæ:nam vbicunq̧ dum viuit Anchiſes ſibi vniuerſa concedit:religioſe ergo arboribus.q.o. laus domus.Receſſit:a frequentia ſe remouit:eſt autem pulchra tranſlatio quoties rei mobilis ad immobilem vel contra tranſfertur officium.Ingruit : inuadit : vt ingruit æneas Italis.Excutior ſomno.vt appareat terroris eſſe & non ſatietatis. Arrectis auri .Tranſlatio a brutis:ſic Teren . Arrige aures Pamphile:Flumine:fluxu:Et humectat flumine vultum. Torrens : fluuius qui eſtate ſiccatur a torrendo dictus . Contra greci a tempore quo creſcit χειμαρου appellant ſicut equinoctium ισημεριου Inſcius:nō ignarus :nam videt :ſed qui nō valde ſit cauſarum peritus quaſi ſimplex.Saxi montis. Torrens.

contra

ℭ Sic ait&c.Docet que reliqua ſubſecuta ſint: &quomō excuſſus ſomno in arma ruit:vñ Donatus Excutior: non dicit expergiſcor qđ eſſet aut ex ſacietate ſomni aut animi trāquillitate. Quos ergo dormiētis abrupta eſt Et ſummifa.t.aſ.ſupero:vt poſſet vel vidēdo per flāmas vel audiendo cūcta percipere.Iā deiphobi:narratis que audierat:ponit que videbat.Exorit̄.c q.v.eo pertinet qa dixit.Tū vero mānifeſta fides.d.q.p.inſ.q̄tus aūt fuit affectus æneæ : qui nec ſomnio hectoris admonitus:neq̧ māifeſta captiuitate vrbis deterritus arma cepit. Amēs omnibus aduerſis mēte turbata nō in fugā: ſed in arma cōuertitur & querit manū ſociorū:quibus arcem amiſſis iā menibus defendat . Furor iraq̧:optime poſuit: quicquid em̄ precipitāter vrget̄ nō quo animus voluit: ſed in eam partē cadit in quā ruine pondus adduxit Pulchrūq̧. m.nō erat ſpes victorie: ſed armatus q̄ inermis pulchram mortem ignominioſe vite preponebat. ℭ Ordo eſt . hector ait ſic : & effert manibus.ſ ſuis vittas.i.ridimicula crinium deæ : & veſtam ſ.deam potentem .q̧ pro.i. effert eternum ignem quia veſta eſt purus & inextinguibilis ignis: adytis.i. ſacrarijs ſine aditu et acceſſu:penetralibus.i. penitus intrabilibus a ſacerdote ſummo:aut que adytas prius nunc penetralia fiebant. Menia miſcetur interea diuerſo luctu & ſonitus clareſcunt.i. clarius audiri incipiunt magis & magis:& horror.i.horribilis cōcuſſio armorum:ingruit.ideſt increpat auribus meis magis atq̧ magis:q̄uis domus anchiſę parentis.i.patris mei:receſſit.i.longe poſita ſit:ſecreta.i.in ſecreto loco.&obtecta arboribus:que res efficit vt non tam cito obrueretur æneas:ſed haberet ſe armandi & patrem exportandi cum filio & cōiuge ſpacium:ego excutior.i.violenter deturbor ſomno : quam rem res incommoda ſequi ſolet:&ſupero aſcēſu faſtigia.ideſt culmina ſummi tecti:atq̧ aſto auribus arrectis:vt melius.ſ.audiam qđ a feris tractum eſt: & ſup. accipio ſonitum veluti cum flamma incidit in ſegetem ſcilicet maturam : auſtris. ideſt ventis illis violentis:furentibus ideſt magnum impetum vt furioſi ſolent:facientibus: aut cum torrens rapidus.i.omnia ſecū rapiens flumine mōtano. i.amne de monte precipitanter defluente ſternit agros & ſternit ſata.i. letas herbas habētia& agricolam ob ſpem ample meſſis letificātia: & labores boum. i. fructus multi cultus & laboris:& trahit ſiluas precipites. i.precipitanter cum impetu detractas: ipſe inſcius.i.neſcius cauſe: quia nec ignem nouit immiſſum:nec annem ita auctum:cum pluuia vehemens ſepe in Aſcen. Donatus. Ordo.

vicino fiat atq; apud nos nulla : ipſe ergo inſcius vnde talis ſonitus generetur ſtupet: accipiens ſonitum de vertice ſaxi.i.rupis aut ſcopuli Fides.i.fidelitas Danaum.i.grecorum que nulla eſt:hoc eſt perfidia eorum eſt manifeſta ſcilicet mihi:tum vero.i.precipue tunc cū iam periculum viderē:ſed in animū integrū nō potuit prius tātū fraudis cadere:& pro.i.inſidie danaū pateſcunt.i.per ſe patefiunt tunc precipuer:domus deiphobi:filij Priami cui helena nupſerat & ita domus eius fere prima petita eſt:ampla.i magnifica dedit iam ruinam vulcano .i. igni ſuperante.i.vincente & inuoluente eā : & vcalegon proximus.i.domus vcalegonis que proxima erat ardet iam.ſ. cum domus deiphobi ceciderat: freta.i. maria ſigea.i.in que ſigeū promontoriū declinat relucent lata.i.late : aut relucendo apparent lata : igni ideſt per ignem:& clamor virum & clangor tubarum exoritur:& ego amens.i.ſine mente & prudentia qui ſperabam armis poſſe quicq̄ commodi afferre:capio arma:nec ſat rationis in armis ſup.erat mihi.hoc eſt ex amētia quadā cepi arma:nec cum iam armatus eſſem adhuc furorem depoſuerā ; ſed animi ardent.i.ardenter cupiunt glomerare. i. confererere manum bello.& concurrere in arcē.ſ.vbi res ſacre erant: cum ſocijs aut domeſticis aut quos illuc concurriſſe non dubitabat aut concurrere e vicino videbat:furor . & ira precipitant ideſt precipitanter obruūt:mentem ideſt exardeſco furore martio & ſuccurrit ideſt in mentem venit:pulchrum ſup.eſſe mori in armis.i.in ipſa pugna & bellico actu Donatus tamen legit quaſi ſit inermis hoc ordine : & ſuccurrit: inermis mori. i.etiam inermes mori pulchrum eſſe:malē tamen legere in armis diuiſis dictionibus:iuxa quod dictum eſt in primo huius.O terq; quaterq; beati:quis ante ora patrum troiæ ſub menibus altis. Contigit oppetere.

contra in ſexto . Prenſantemq; vncis manibus capita aſpera montis.i.ſaxi.Mãifeſta fides non ſomnij:ſed fraudis grecorum.vnde Danaumq;. p.i.Deiphobi: qui poſt mortem Paridis Hele.duxit vxorē. Vcalegon:rem domus ad hominem tranſtulit. Sygea.duo ſunt troiæ promontoria Rhœteum & Sygeum qd' dictū eſt quia Hercules hoſpitio prohibitus ſimulauit diſceſſum:& hinc contra troiā venit cum ſilentio quod σιγη dicitur. Relucent: magnitudinem incēdij denotat:Lata: quia illic ponti anguſtiæ ſe dilatant.Clāgor : grecum eſt illi .n.κλαγγη. Tangit autem morem quia vrbes plerumq; a ſono tubarū diruuntur:ſicut albam Hoſtilius Tulius iuſſit euerti.Amēs qa nec ſomnio nec rebus aſpectis credidi.Furor:ira. q.m.pōt ſpecialiter accipi quia furore: atq; ira p̄ceps ferebar : vel gn̄aliter . Nam furor & ira mentes humanas precipitāt:vnde nō mirū ſi arma cepi. Sygeū

ASCEñ ¶ Ecce aūt telis &c. Deſcribit occurſum ſacerdotis ex arce decurrētis abs quo & ſacra recepit & vrbē captā verius didicit. De qua re diſſerit Dona. Donatus ſic. Ecce aūt aduētu penthei ſpem cōceptam arcis defendende amittit. At ille nō metu hoſtili deterritus erat: vt non ferret ſecū quicquid deorum in arce colebatur. Portabat enim ſacra:& deos victos vt oſtenderet humanum auxilium aduerſus eam vim non fuiſſe neceſſarium:cui ipſi quoq; dij reſiſtere pro ſe non poterant . Amens a tutis excluſus ad intuta fugiens oſtendebat plenam amentiam. Quo res

ſumma

Ecce autem telis panthus elapſus Achiuum:
Panthus Otriades arcis phœbiq; ſacerdos:
Sacra manu victoſq; deos paruumq; nepotem
Ipſe trahit:curſuq; amens ad limina tendit. Donatus
Quo res ſūma loco pāthu:quā prēdimus arcē pētheus & penthu legit.
Vix ea fatus eram:gemitu cum talia reddit.
¶ Venit ſumma dies:& ineluctabile tempus Penthus
Dardaniæ::

Dardaniæ: fuimus troes: fuit ilium: & ingens
Gloria Teucrorũ: ferꝰ omnia Iuppiter Argos
Tranſtulit: incenſa Danai dominãtur in vrbe.
Arduus armatos medis in mœnibus aſtans
Fundit equus: victorq́ꝫ ſinon incendia miſcet
Inſultans: portis alij bipatentibus adſunt:
Milia quot magis nunq̃ venere Mycenis.
Obſedere alij telis anguſta viarum
Oppoſiti: ſtat ferri acies mucrone coruſco
Stricta: parata neci: vix primi prelia tentant
Portarum vigiles: & cæco marte reſiſtunt.

SER. ¶ Arcis. p. q. ſ. aut qa ſubrogatus eſſet: aut ex mote romano. In capitolio eñ oim deorũ ſimulachra colebant. Sacra victoſq́ꝫ de. hoc eſt ꝓpter qd' ſupra ait Sacra ſuoſq́ꝫ. t. c. t. p. victos qui egebãt ſacerdotis auxilio. Et ſimul excuſat̃ eneę diſceſſus. Ipſe trahit: ſeptima ſyllepſis: nã q̃uis ad nepotem ſolũ ſpectet: tñ ad omnia ſupiora refert̃. Curſu: & curſum legit̃. Ad limina: Aeneę & religio laudat̃ & virtus. Quo res ſumma loco admirãtis eſt nõ interrogãtis Panthu: vocatiuus eſt. Res ſumma: res publica. Quã prendimus arcẽ: cũ tu hãc relinquas nõ eñ plures erãt arces. Vnde admirãtis & notãda ſimul orationis breuitas que in periculis cõgruit dardaniæ: aut a Dardano Iouis & Electre filio: aut ſecundũ Salluſti. a Mida dardaniorũ rege qui phrygiam tenuit Ferus ſumme neceſſitatis eſt. cũ etiã ſacerdos conuitia in deos iacit. Ferus ergo qui equus omnibus eſſe ſolet: vt Rex Iuppiter omnibus idem Aſtans: proſtãs protheſis eſt. Miſcet. ſ. cædibus: Bipatẽtibus: duæ eñ ſunt. Milia: ſubaudi tot: Eſt enim αναкολυτου Dixit. n. quot cum nõ premiſerit tot Anguſta viarum Vicos. Stricta: Nuda. Ceco: vel nocturno vel epitethon eſt Martis cuius exitus incertus eſt.

ſumma interrogatio breuis pro ratione tẽporis ſumpta. Queſita etiã pro perſona fugiẽtis & pro eius qui licet aduerſa maturet tamẽ ſcire cupiebat. Suma rerũ eſt bonorũ & malorũ Cõcinna diffinitio qua celeriꝰ exprimi poſſint aduerſa vel proſpera. Quã. p. ar. arx. eſt ſcd'a defẽſio vt euictis muris ipſa ſuccedat. Recte ergo queſitũ quã prendimus arcẽ. Intelligebat eñ ex fuga pẽthei arcẽ captã: neq́ꝫ aliã preterea eẽ. Vix ea fa. predicãda artificioſa ſubtilitas poetę in reſpõdẽdo: Hiſdẽ eñ verbis: & eadem breuitate inſtruxit inſcium: & que ſumma eſſet rerũ perdocuit. Ille. n. Quo. r. ſum. l. p. hic venit ſumma dies & ineluctabile. Qd' luctando ſuperari nõ põt. Ingẽs gloria teucrorũ. Perijt quicquid apud nos floruit dardanię. ſ. perijt quicq̃d apud nos erat Ferus: nã in aduerſis etiã deos male tractamus. Ferus: qa omnibus ad grecos traductis nihil nobis reliqui fecit Argos non ad argos. i. grecos: ſed in eã vrbẽ Dominant̃: nõ pugnant: ſed ardẽte vrbe ſecuri de victoria dominantur. Fũdit. Nã q̃uis iam fudiſſet: tñ ex ꝑturbatione animi adhuc equũ fũdere armatos putabat. Inſultans: refert gratias nã interuentu eius troiani certabãt illudere capto. Portis bip. oſtẽdit vnã portã que ingredientibus atq́ꝫ regrediẽtibus in muris preparata fuerat Altera que dirutis muris fuerat patefacta: vt equi moles immẽſa poſſet iduci. Per has portas dixerat poeta imiſſos hoſtes: vt oẽs accipiũt ſoci. a. a. c. m. Verũ panthus eadẽ ratione adhuc immiti dicit obſedere cauſa ponit̃ cur eneas & panthus fugere nõ poſſẽt. Ordo eſt. Aũt pro ſed: ecce. q. d. pret̃ ſpẽ dũ ad arcẽ defendẽdã accederẽ panthus ſacerdos ille (qd' nomen vltimam producit dipthongo greca) elapſus telis achiuũ. i. grecorum. pãthus dico otriades. i. otrij filius ſacerdos arcis & phebi. ideſt templi phebi quod erat in arce: ecce in quam ipſe. ideſt ipſemet nõ per miniſtros: trahit manu nepotem paruum & ſacra & deos victos: merito ridet hoc diuus Auguſtinus: nã ſi dij quomodo victi verumtamẽ gentiles poſuerunt ſuperiora & inferiora numina: deoſq́ꝫ etiã ſimulacra vocabant: que quia transferenda erat victa dicit poeta: & paruũ nepotem: Seruius dixit ſeptimã eſſe ſyllepſim. i. conceptionẽ que reuera in accidentibus non eſt: ſed in ſenſu: nõ trahebat ſacra nec deos ſed ferebat deos manu qua paruũ nepotẽ poſt ſe trahebat: & ipſe amens. i. ſine mente perplexus & attonitus: tendit ad limina. ſ. mea per qd' oſtendit̃ æneas omniũ cõſenſu vir optimus habitus cũ ad eum & mortui & viui ſacra troiana referrent: & ſup. inquã (ſed vt rem precipitẽ depingeret poeta: verbũ reticet: etiã in interrogatione) o panthu quo loco. i. quo ſtatu: aut reuera: quo loco eſt ſup. res ſumma. i. ſacra & diuina. q. d. quo fugis dimiſſa re diuina: quã arcẽ prendimus: ſi hanc deſerimus. q. d. hanc potius tutandã. Vix fatus eram ea ſcilicet pauca verba: cum ſup. panthus reddit ideſt reſpondet talia gemitu. i. gemendo aut cum gemitu: Sũma. i. nouiſſima aut vltima dies. i. tempeſtas dardanie. i. regni troiani: venit. i. tranſacta eſt. & tempus. ſ. fatale: ineluctabile. i. nulla lucta ſuperabile venit: nos troes fuimus. i. actum eſt de nobis: quia non amplius futuri ſumus: & Ilium. i. precipua vrbs in troia fuit: & ingens gloria teucrorũ fuit Iuppiter ferus. ſ. in troianos: q etiã progeniẽ ſuã nõ defendit: tranſtulit omnia. i. omnes res. ſ. imperiũ ac regnũ argis. i. argos: Danai dominant̃ in vrbe incenſa: equus. ſ. palladi deſtinatus: aſtans in medijs menibus fundit. i. abũde emittit armatos: & ſinon. ſ. perfidus ille cui vita data eſt: victor. i. voti cõpos: miſcet incendia: qui dixerat ſeruataq́ꝫ ſerues troia fidẽ: nec ſatis eſt ꝙ miſcet. i. mixtim facit ſine diſcrimine incendia: ſed id facit inſultans. ſ. in nos victos: que res indigniſſima eſt adſunt dico. Alij adſunt portis bipatentibus. i. vtrinq́ꝫ patentibus. i. per portas bipatentes recepti ſup. ad tot milia quot milia nunq̃ venere magnis mycenis: qd' dicit qa ita viſũ eſt: aut quia nũq̃ tot apparuerũt bellaturi quot nunc vrbẽ depopulaturi: aut vt æneã a cõgreſſu deterreret: alij oppoſiti. ſ. ijs qui ad defenſionẽ forte occurrere tẽtarẽt: obſedere telis quibꝰ eminus inuadere poſſent: & que cũ nox eſſet euitari nequirent vnde demẽtie eſſet moliri in eos cõgreſſum obſedere dico. i. obſederũt (Eſt. n. preteriti perfecti tẽporis: & ita obſedere nõ obſidere legendũ) anguſta. i. anguſtias viarum acies ferri ſtat. i. horret: ſtricta. i. nudata & parata neci. i. ad necandũ aut ad necem inferendam: & vix primi vigiles portarũ. ſ. aliarum non earum per quas ingreſſi erant greci (de illis eñ dictum eſt. Ceduntur vigiles nec tamen intelligam propter hunc locum illud dictum eſſe de vigilibus arcis vt Seruius illic) Vix tentant prelia: & reſiſtũt marte. i. bello ceco. i. nocturno: aut furore martio qui excecat: cũ dementie ſit tam paucos cum tot concurrere.

Aeneas. ¶ Talibus Otriadæ dictis & numine diuum
In flãmas & in arma feror: quo triſtis erinnys:
Quo fremitꝰ vocat: & ſublatꝰ ad æthera clãor.

Aſcen. ¶ Talibus otriade &c. Docet æneas q̃uo dictis pãthi quaſi numine quodã accẽſus in flãmas & in arma ruit: vtq́ꝫ ſocios troianos quos offenderat cohortatus eſt. In qua cohortatione mirꝰ artifex poeta animũ furore raptũ ꝓrſus depingit ita vt nõ ſeries ſed furor in verbis cõſpicet̃:

Addunt ſe ſocios Ripheus & maximus armis
Ephitus oblati per lunam: hypaniſq; dymaſq;
Et lateri adglomerāt noſtro: iuuēiſq; chorebus
Mygdonides: illis qui ad Troiā forte diebus
Venerat inſano Caſſandræ incenſus amore.
Et gener auxiliū priamo: phrygibus q; ferebat.
Infœlix qui non ſponſæ precepta furentis
Audierat.
Quos vbi conſertos audere in prelia vidi:
Incipio ſuper hs: iuuenes: fortiſſima fruſtra
Pectora: ſi vobis audentem extrema cupido eſt
Certa ſequi: quæ ſit rebus fortuna videtis.
Exceſſere omnes adytis: ariſq; relictis
Dij qbus imperiū hoc ſteterat: ſuccurritis vrbi
Incenſe: moriamur: & in media arma ruamus.
Vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem.
Sic animus iuuenū furor additus: inde lupi ceu
Raptores atra in nebula: quos improba vētris
Exegit cæcos rabies: catuliq; relicti
Faucibus expectant ſiccis: per tela per hoſtes
Vadim⁹ haud dubiā in mortē: medieq; tenem⁹
Vrbis iter: nox atra caua circūuloat vmbra.

neq; ea verborū implicitas & cōfuſio vitio ſed ſumme laudi danda eſt poete: Solēt. n. periti ſſimi talē cuiq; ſermonē dare qualis ipſe qui loquit eſt: vnde flaccus in de arte. Format em̄ natura prius nos intus ad omnē, Fortunarū habitū iuuat aut impellit ad iram Aut ad humū mero regiaui deducit & angit: Poſt effert animi motus interprete lingua. Quia ergo eneas animū furore percitū & nō ſat ratiōis in armis habuit bene datur illi ſermo implicit⁹ & intricatus. de quo Donatus dicit ſic. Numine diuū: nam ſic ſum accenſus verbis Panthi: quaſi deorū numine ſim afflatus. Clamor ergo ibi maior erat cedes vnde mors facilior. Addūt ſe ſo. ne narratio multorū nominū ex ſimilitudine fiat odioſa mirifice diſtinguit interpoſitione verborū ſed ordina. A. ſ. ſo. & la. ag. n. oblati per lunā Riph. Epi. hipa. dy. chorebus. per lunam. Nam principium huius noctis luna caruit. Sequentia habuerunt Iuuenes ordo eſt iuuenes fortiſſima pectora. Que. ſ. r. f. v. Ex. omnes adyt. ar. q; r. Dij. q. i. hoc ſte. fru. ſuc. v. Si vobis audendi ex. c. e. Moriamur & in. m. ar. r. Vna ſa. v. n. ſ. ergo iuuenes fortes eſtis. & prōpti: ſed auxilium veſtrū incenſe vrbi quid proderit: ſed vna eſt ſalus victis: ſi ſalutem quā tueri nō poſſent deſperando cōtēnant Inde lupi. c. mira cōparatio Lupus. n. improbus & ſeuus eſt & in predā intētus preſertim cum catulos habet: cui quidē aptiſſime tenebre ſint ad complendas inſidias: ſic & nos auxilio vnico noctis in hoſtes ferebamur. Oblati p. l. Nā luna iam exorta erat: ſed qūo paulo. infra: nox atra caua circunuolat vmbra intelligere debere conuenire in luporū comparatione etiā noctis ſimilitudinem: ſed hic accipiamus perſeuerare lunam: ſed fumo ex incendio prouenientem obſcuratum eius lumen eſſe. ¶ Ordo eſt. Ego (inquit æneas) feror. i. impetu trahor in flammas & arma. ſ. vrbis incenſe & hoſtium incendentium: talibus dictis otriade. ſ. pāthi otrij filij. & numine diuum ſup. tali: hoc eſt inijciente mala deſideria: vel tāq; numine: eo quo erinnys triſtis. i. impatientia animi & fremitus & clamor ſublatus. ideſt ſurſum latus: ad ethera: vocat. ſcilicet me. Ripheus & ephitus (alij tamen iphitus legunt) maximus armis. i. aut rebus bellicis aut cum armatus eſſet: oblati per lunam que tunc exorta erat ſed parū lucebat propter fumum & puluerem acvmbras murorum adhuc extantum addunt ſe ſocios: & etiam hypanis & dymas: & adglomerant ſup. ſe. i. aſſociantur noſtro lateri: & chorebus iuuenis mygdonides. i. mygdōis fili⁹: q venerat illis dieb⁹. i. pauloante forte ad troiā: incēſus inſano. i. valde magno amore. Caſſandre: filie priami & vatis & gener. i. vt gener eſſet aut tanq; gener quia gener eſſe cupiebat: ferebat auxilium Priamo & phrygibus ſcilicet reliquis: ſed more ſuo ſeparat ducē ab exercitu & regem a populo: exiſtens infelix qui. i. vt pote qui non audierat (audierat quidem ſed nō crediderat vera eſſe) ideſt non perfecerat obediendo: precepta: ſponſe ſcilicet caſſandre: furentis ideſt vaticinantis: nam vaticinantes eo q; ſpiritus in eis predominaretur furore rapiebantur furore autem diuino percita precepit vt in patriam rediret eo q; troia propediem peritura eſſet: ſed nō credidit: quia vt dictum eſt appollo fidem vaticinio Caſſandre abſtulerat: quos ſcilicet viros dictos vbi ego vidi conſertos ideſt inſtructos in prelia: audere ideſt audentes eſſe: incipio his ſcilicet verbis ſequentibus ſuper ideſt inſuper: & vltra audentiam eorum: O iuuenes appoſitorie fortiſſima pectora vos ſuccurritis fruſtra vrbi incenſe: quia omnes dij quibus imperium hoc ſteterat: ideſt autores & conſeruatores imperij noſtri exceſſere adytis ideſt ſacrarijs arcanis: & aris relictis ſcilicet a ſe & numine ſuo (quaſi dicat nō opus eſt eos euocare: quia ſponte ſua exierunt: id autem nouerat ab hectore & pantho. Moris autem erat vt docet Liuius ijs qui vrbem aliquam expugnare volebant: deos in quorum tutela ea vrbs eſſet prius euocare huiuſmodi carmine. Si deus ſi dea eſt cui populus ciuitaſq;. N. eſt in tutela: teq; maxime ille qui vrbis huius populiq; tutelam recepiſti precor

Dona.

Ordo.

Euocandi deorum forma.

SER.

¶ Numine. ſ. tali quaſi dicat inijciēte mala deſideria. Erinnys. impatiētia animi hic. Alibi ſignificat furiam. Adglomerant: adglomerantur. Mygdonides. patronymicum eſt. Nam ſi gentis eſſet Mygdonius diceretur. Hunc Euphoriō ſtultum inducit. Vnde Vergi. illi dat: dolus an virtus quis in hoſte requiret cum ſit turpiſſima dolo queſita victoria. Gener non qui eſſet: ſed qui cupiebat eſſe. ſic & alibi. Quos ego ſum totiens iam dedignata maritos furentis. vaticinātis. Incipio ſuper his. i. his incipio ſuper. quia iam audebāt. Eſt aūt ordo. O iuuenes fortiſſima pectora fruſtra ſuccurritis vrbi incenſe: quia exceſſerunt adytis dij omnes & c. vnde ſi vobis certa cupido eſt me ſequi audētem extrema moriamur & in media arma ruamus. Obſcuritatem autem facit ſyntheſis ideſt hyperbati longa confuſio & falſa lectio. Nam multi audendi legunt: multi audenti: ſed audentem legendum eſt Exceſſere: quia ante expugnationem euocabantur ab hoſtibus propter euitanda ſacrilegia. Vna ſa. v. n. ſpe. ſ. Plerumq; enim deſperatione augetur robur. Stati. Eſt vbi dat vires nimius timor. & captiuitatis remedium eſt mors. Ergo aut deſperatione vincant aut vitetur morte captiuitas. Salus nunc remedium: Lupi ad ferocitatem pertinet: nebula ad noctem: catuli ad liberos referātur. Exegit excluſit de latebris. Terenti. Spectande an exigende vobis ſint. Caua: nam omne concauum obſcurum eſt.

Chorebus

ſti precor: veneror: veniamꝗ a vobis peto vt vos populum: ciuitatemꝗ.N. deſeratis: loca templa ſacra: vrbemꝗ eorum relinquatis: atꝗ ab ijs abeatis, eiꝗ populo ciuitatiꝗ metum: formidinem: obliuionem inijciatis: proditeꝗ.N. ad me voſꝗ veniatis noſtraꝗ vobis loca: templa: ſacra vrbs acceptior probatiorꝗ ſit Mihiꝗ po.N. militibuſꝗ meis prepoſiti ſitis vt ſciamus intelligamuſꝗ. Si ita feceritis voueo vobis templum ludoſꝗ facturum. hoc autem carmen conditum erat in euocatione deorum carthagineñ. a romanis vnde pro N. poteſt poni carthagineñ. & roma.) exceſſere ergo omnes dij adytis & aris relictis: ſed ſi certa cupido audendi (ſic Donatus legit) extrema ſcilicet pi̇cula mortis: aut ſi certa .i. omnino deliberata cupido ideſt cupiditas eſt vobis ſequi: me audentem extrema ideſt ſumma pericula: nihilominus videtis que fortua ſit rebus (quaſi dicat peſſima: quia dij exceſſere adytis: ſed ſi vobis ea cupido eſt: moriamur & ruamus in media arma ſcilicet hoſtium ideſt irruamus in hoſtes armatos morituri: vna ſalus eſt victis: hoc eſt id ſolum nobis ſaluti eſſe poterit nullam ſperare ſalutē. ideſt ſi vt deſperantes de ſalute & certi de morte audaciſſime irruamus in hoſtes. Furor inquit æneas additus eſt: ſic ideſt per talem cohortationem meam: animis iuuenum: qui cohortandi ſunt: & nos vadimus inde. ideſt deinde in mortem haud ideſt non dubiam. ideſt certam per tela per hoſtes: & tenemus iter medie vrbis vbi plurimos hoſtes offendere ſperabamus: & nox atra ſcilicet fumo & nubibus: circūuolat: vmbra caua: aut domorum cauatarum incendio cū ſoli muri aut parietes lapidei extarent: aut que ſemper caua eſt cum corpus non habeat licet a corpore producatur. vadimus inquam inde ceu. tanꝗ eſſemus: aut ſicut vadunt lupi raptores ideſt predatores in atra nebula: quos cecos .i. excecatos furore: rabies ventris. ideſt fames: improba. ideſt inducens ad dira & improbanda facinora: exegit ideſt extra luſtra & latebras ſuas expulit: ꝗ pro &: quos catuli relicti expectant ſiccis ideſt ſitibundis aut eſurientibus faucibus: ideſt quos catuli famelici expectant: & eſt aptiſſima comparatio.

ASCEñ ❡Quis cladem &c. Recitat cladem & ſtragẽ
quam & ipſi iuuenes ſic incenſi ederant & gre
ci victores vt videbimus ex ordine ſed premit
Donatus. tamus Donatum qui ita diſſerit. Quis cladem
il.no. vt ſupra. Quis talia f.m.d.v. aut d.m.v
Vrbs anti. dolet ꝙ perijt patria: Antiquam no
bilem & maximi meriti veteres poſuerunt Cõ
parat ergo tempus ꝙ felicitas tot annorũ vnius
noctis ſpacio abſumpta eſt ergo cũ perdita ge⸗
meret: vehementer mouebat tam longum ſpa
cium vna nocte abſumptum Adiecit miſeran
da: quorum alia ſignificabant indignitatem re
rum Alia crudelitatem hoſtium. Alia ſacrile⸗
gia in deos Indignitatem ꝙ ceſi opplerent vias
ꝙ proprias domos: ꝙ per templa qđ pertinet
ad ſacrilegium. Ergo eo proceſſerunt troiano⸗
rum mala: vt qui hoſtiarum ſanguine deos pla
care conſueuerant. ij ſuo cruore eorum templa
fedarent. Nec. ſ. excuſantur troiani: hoc tamen
ad victoriam non poterat eſſe. ſed erat ad ſola⸗
tium Alij rap. im. obſeruat militarem diſcipli
nam que eſt vt primũ victoria gloriaq; obtinea
tur. Deinde in predã eatur Ait igitur ãdrogeos
iam bellum confecimus nos qui predam egi⸗
mus de hoſtibus victis. Recẽtibus quia nuper
Ordo. erant detracta mactatis: hec ille. ❡ Ordo eſt.
Quis explicet. i. explicare & cõſequi poſſet fan
do. i. loquendo. hoc eſt verbis cladem & fune⸗
ra illius noctis. q.d. nullus quantauis eloquen⸗
tia preditus: aut quis poſſet equare. i. ad equita
tem vt meriti ſunt proſequi: labores. i. miſerias
& erumnas illius noctis: lachrymis. i. plorãdo
& lachrymando. q.d. ꝙ etiam nullus quia vrbs
antiqua. i. nobilis & dominata per multos an⸗
nos: quia ſecũdũ Seruium per bis mille & octin
gento annos: fuerat tamen paulo ante eam tem
peſtatem capta ab argonautis: ruit. ſ. in excidiũ
& deſolationem & plurima corpora inertia. i.
inertium nullam virtutem bellicam habentiũ:
vt ſenum femellarum & impuberum: ſternun
tur paſſim. i. quaſi per ſingulos paſſus: per vias
ſ. publicas hoc eſt per plateas: qui incenſis do⸗
mibus coacti ſunt effugere: & per domos quas
predaturi inuaſerant priuſq̃ incenderent: & per
limina deorũ: religioſa. ſ. phrygibus olim ſed
nũc a grecis prophanata: Solent. n dum vrbs ca
pitur etiam nunc imbelles ad templa confuge⸗
re. nec ſoli teucri dant penas. i. plectuntur ſan⸗
guine. i. effundendo ſanguinem: quia virtus re
dit quondam. i. aliquando aut ſubinde: in pre⸗
cordia. i. ad ſedes animorũ etiam victis: aut vir
tus redit etiam victis quondã. i. aliquando prí⁹
hoc eſt viciſſim vincunt & vincuntur troiani:
& Danai. i. greci: victores. i. qui erant de exerci
tu victorum: licet non ijdem ſimul & ſemel vin
cere & vinci poterant: ſed quia victoria adiudi
catur ijs qui ſummo loco voti compotes ſunt:
& locum tuantur licet plures ex ſuis amiſerint
greci ergo victores ſi ad totam aleam belli re⸗
ſpexeris: cadunt. ſ. per quoſdam ex ſuis: luctus
crudelis ſup. fit vbiq;. & pauor & plurima ima
go mortis ſupple eſt vbiq;. Androgeos primus
Danaum. i. danaorũ hoc eſt grecorum offert ſe
nobis. magna caterua. i. magno agmine Dana⸗
um (poteſt enim bis conſtrui) comitante ideſt
inſequente cum credens ſupple nos eſſe: aut ag
mina noſtra eſſe agmina ſocia: ideſt ſociorum
exiſtẽs inſcius ideſt ignarus rerum: vel atq; ipẽ
inſcius cõpellat ideſt alloquitur nos vltro. ideſt
inſuper verbis amicis. ideſt quibus alloquatur
amicos. O viri feſtinate. ideſt feſtinanter acce⸗
dite ad diripendam vrbem: namq; ſegnities. i.
pigricies

Quis cladem illius noctis: quis funera fando
Explicet: aut poſſit lachrymis æquare labores:
Vrbs ãtiqua ruit multos dominata per annos.
Plurima perq; vias ſternuntur inertia paſſim
Corpora: perq; domos: & religioſa deorum
Limina: nec ſoli pœnas dant ſanguine teucri:
Quondam etiã victis redit in precordia virtus:
Victoreſq; cadunt Danai: crudelis vbiq;
Luctus: vbiq; pauor: & plurima mortis imago.
Primus ſe Danaum magna comitante caterua
Androgeos offert nobis: ſocia agmina credẽs
Inſcius: atq; vltro verbis compellat amicis.
❡ Feſtinate viri: nam que tam ſera moratur Androgeos.
Segnicies: alij rapiunt incenſa feruntq;
Pergama: vos celſis nunc primũ a nauibus itis:
❡ Dixit: & extẽplo (neq; eñ reſpoſa dabãtur Aeneas.
Fida ſatis) ſenſit medios delapſus in hoſtes.
Obſtupuit: retroq; pedem cum voce repreſſit:
Improuiſum aſpris veluti q ſentibus anguem
Preſſit humi nitens: trepiduſq; repente refugit
Atollentem iras: & cærula colla tumentem:
Haud ſecus ãdrogeos viſu tremefactus abibat.
Irruimus: denſis & circunfundimur armis:
Ignaroſq; loci paſſim: & formidine captos
Sternimus: aſpirat primo fortuna labori.
Atq; hic ſucceſſu exultans animiſq; chorebus: Chorebus
❡ O ſocij qua prima (inquit) fortuna ſalutis
Mõſtrat iter: quaq; oñdit ſe dextra ſequamur.
Mutemus clypeos: danaumq; inſignia nobis
Aptemus: dolus an virtus qs in hoſte requirat: Aeneas
❡ Arma dabunt ipſi ſic fatus deinde comantẽ
Androgeo galeam: clypeiq; inſigne decorum
Induitur. lateriq; argiuũ accomodat enſem.
Hoc ripheus hoc ipſe dymas: omniſq; iuuẽtus
Læta facit: ſpolijs ſe quiſq; recentibus armat.

SER.
❡ Quis etiam græcorum: vt quis talia fando. Lachrymis
æ.l. i. lachrymas laboribus per hypallagen. Antiqua vel no
bilis: vel quia duobus milibus & octingentis annis regnaſ
ſe dicitur. Inertia: aut non repugnantia vt inertia pecora:
vel inertia dum occiduntur: vt Imbellem auertis romanis
arcibus indum. ideſt auertendo reddis imbellem. Religio
ſa: gradatim aſcendit: religio autem metri cauſa geminat.
l. Redit in. p.u. non obſtat ꝙ Hora. contradicat: nec vera
virtus cum ſemel excidit curat reponi deteriorib⁹: nam ſen
tentiæ mutantur pro negociorum & temporum qualitate.
Victores: generaliter dictum. Plurima ima. vel diffinitio
mortis eſt vel varietas mortis oſtenditur. Androgeos: &
greca & attica declinatio: vnde eſt in foribus lætum an⸗
drogeo. n. Facit. ο ανδρογεωσ του ανδρογεω Viri increpi
tantis:

Eo&vēlo tantis:Sera:que ſeros facit Pergama: ἐμφατικῶς vt Ilium in italiam portans.Itis: venitis.contra Teren .niſi ego ad mercatum venio:ideſt eo. Fida: vt oſtendat ſymbolū quo vtebantur in bello.Medios:manifeſtos: vt medioq; ex hoſte recepi.Aſpris: pro aſperis per ſynæreſim. Abibat: recte imperfecto vſus & non abijt:Ignaros:his cicunſtantijs facit credibile plures a paucis ceſos. Aſpirat: fauet vt aſpirant auræ in noctem.Vnde aura fauor eſt: vt gaudens popularibus auris.Succeſſu:felicitate:Quod eſt ſtultitiæ.Humi:per humum aduerbium eſt.Nitens:incedens.Clypeos: maiora ſcuta.inſignia arma omnia.Arma: diſtingue vt ſit interrogantis. Comantem: aut criſtatam: quia de caudis animalibus habebāt criſtas vt. Criſtaq; hirſutus equina: aut comas habentem Sta. Non lego in terga comantes ab antiadas. Inſigne:ornamentum & deorum adiectiuum eſt: ne ſint duo epitheta quod apud latinos vitioſum eſt.Fecit tamen Vergilius paucis verſibus:qui tamē emendati ſunt: vt Lenta quibus torno facili ſuperadditavitis.Nam prius erat facilis.Induitur: multa ſunt in ſcuto lora quibus manum inſerebant: vt Clypeoq; ſiniſtram inſertabā aptans. Hoc pe.multi diſtiguūt vt ſit hoc ipſe Aeneas.

Aura. Aſpiro.

pigricies & deſidia:tam ſera.ideſt tā tarda moratur.ideſt detinet vos alij ſcilicet greci ſocij noſtri:rapiunt & ferunt: ideſt aſportant pergama ideſt res troianorum incenſa.i.quorum vrbs incenſa eſt:vos itis.ideſt venitis nunc primum a celſis nauibus:dixit ſcilicet androgeos (vel androgeus ſed vt ſyllabam producat maluit androgeos dicere)& ipſe delapſus in medios hoſtes ſenſit extemplo ideſt illico:enim pro quia quia neq; ideſt non fida ſatis.i. quibus confidere poſſet reſponſa dabantur ei:& ideo obſtupuit:& repreſſit.i.traxit retro.i. retrorſum premēdo pedem cum voce:Veluti.i.quemadmodum is qui nitens. i. figens pedem humi.i.per terram preſſit anguem ſentibus aſpris pro aſperis cauſa metri.i.habēte ſentes aſperos: hoc eſt ſpinas aſperas& acutas:& q trepidus.i.feſtinus cum tremore refugit repēte ideſt eueſtigio ſup. anguem attollentem.i. attollendo caput pre ſe ferentem & colligētem iras & tumentem. i habentem tumētia:colla cerulei coloris: haud.i. non ſecus.i.aliter:ergo eodē modo: androgeos tremefactus viſu ideſt dum nos videret hoſtes.abibat ideſt abire parabat: ſed nos irruimus ſcilicet in eum & circunfundimur denſis armis ſcilicet caterue eum comitantis & nos ſternimus eos paſſim ignaros loci & captos formidine:fortuna aſpirat ideſt fauet & annuit atq; arridet primo labori atq; id quidem fortuna ſolet in eos quos perdere vult atq; Chorebus ſcilicet iuuenis captus amore exultans hic ideſt hoc loco & tempore.i. in hoc facto ſucceſſu & animis ſcilicet ex ſucceſſu ceptis:inquit o ſocij ſequamur ſupple ea qua prima fortuna monſtrat .iter ſalutis:& qua dextra.ideſt virtus noſtra bellica oſtendit ſe: ea enim duo ad victoriam neceſſaria ſunt:fortuna & virtus: Mutemus clypeos ideſt ſcuta noſtra: & aptemus nobis inſignia ideſt arma certis indicijs inſignita& nobilitata Danaum ideſt grecorum iam interfectorum: aut qui reiectis clypeis aufugerāt & ſi quis dicat id non eſſe virtutis ſed doli reſpondet quis requirat ideſt diſcutiat in hoſte ideſt in facto qđ fit contra hoſtem dolus ſupple ſit an virtus: quaſi dicat nullus(Et id dicit vt iuuenis & cecus amore: vnde male merentur de poeta qui hanc ſententiam de mente eius dictam cenſent:quia vt prius dixi ſententie dande ſunt ſecundum affectionem loquentium non ipſius poetæ:qui loquentes inducit)ipſi ſcilicet Danai dabunt arma ſcilicet contra ſe aut quibus eos inuademus:& ipſe fatus ideſt locutus ſic:induitur galeam androgeo(ſecundū atticam linguam genitiuus eſt vt atteſtatur Ser.etiam in.vi.ad illud in foribus letum androgeo)latine androgei:comantem.i.criſtis aut coma ornatam:& induitur inſigne .ideſt ornamentum decorum clypei . ideſt clypeum decore inſignitum:& accommodat lateri enſem argiuum ideſt grecanicum:ripheus facit hoc ideſt conſimile:& ipſe ſupple facio hoc:ſecundū quoſdam ſed videtur indecorum.vnde licet dicturus eſt vadimus immixti Danais haud numine noſtro:& licet martio furore ſe percitū dixerit.nec ſat rationis in armis:tamen nō dicerem eo dolo tantū virum vti voluiſſe:Vnde non diſtinguam ſed conſtruam ſic: & ipſe dymas facit hoc: & omnis iuuentus(per qđ ſe ſatis excludit)leta.i.exultans ſucceſſu:facit hoc ideſt accommodat ſibi arma grecorum:hoc eſt quiſq; armat ſe ſpolijs recentibus.i.armis quibus recenter hoſtem ſpoliauerat.

Vadim⁹ immixti Danais haud numine noſtro.
Multaq; per cæcam congreſſi prelia noctem
Cōſerimus: multos Danaū demittimus orco:
Diffugiunt alij ad naues:& littora curſu
Fida petunt:pars ingentem formidine turpi
Scandūt rurſus equū:&nota cōduntur in aluo.
¶Heu nihil inuitis fas quenq; fidere Diuis.
Ecce trahebatur paſſis Priameia virgo
Crinibus a templo caſſandra:adytiſq; mineruæ:
Ad cœlum tendens ardentia lumina fruſtra:
Lumina(nā tenebras arcebant vincula palmas)
Non tulit hanc ſpeciē furiata mēte Chorebus:
Et ſeſe medium iniecit moriturus in agmen.
Cōſequimur cūcti:& denſis incurrimus armis.
Hic primum ex alto delubri culmine telis
Obruimur noſtrorū:oriturq; miſerrīa cædes
Armorum facie:& graiarum errore iubarum.

Tum

¶Vadimus immixti.Narrat reliquam fortunæ aleam docetq; nihil inuitis fas quemq; fidere diuis:& q̄ſitas artes atq; aſtutiā obfuiſſe iuuenibus qui & a ſuis & ab hoſtibus qui ſua arma agnoſcebant obruebantur Vnde donatus.Diffugiunt. a.nam qui non penitus turbati erant fugiebant ad littora:qui autem erant amentes timore ſcandebant rurſus equum. Heu nihil fauebat nobis noſter dolus:ſed inefficax redditur qui quicq̄ humana induſtria aduerſus dei voluntatem molitur: quod oſtenditur in Caſſandra:ſed ſingula notentur verba:Ecce ideſt dum bene ac proſpere noſtra certamina procederent repente apparuit qđ multiplici indignitate & ſcelere noſtros actus turbaret. Trahebatur per publicum que paterno merito ac ſuo ne cū honeſtis quidem officijs multorum decuit offerri. Crinibus ſcilicet quod fuit virginalis verecundie factum inimicum trahebatur virgo virorum plurimorum manibus trahebatur ſacerdos manibus impiorum: trahebatur a templo &ab ipſius deæ penetralibus rapta& manibus poſt terga conſtrictis: & q̄uis hec perferret tendebat ad cœlum oculos: cum non poſſet manus quod faciebat fruſtra: querebat enim in celo vltores deos quibus aduerſantibus imperium ceciderat: & eos quorum cum dom⁹ eſſet ilium templis ſuis prodeſſe noluerunt:aut non potuerunt.Collige ergo in Caſſandram crimi-

Aſcen. Donatus.

na ꝗ regaliſq; v̄go ꝗ paſſis crinib⁹ quos habuit ad ornatū ꝗ per publicum ꝗ peruincta ꝗ a plurimis. In deos vero ꝗ a templo ꝗ ſacerdos ꝗ a conſpectibus deæ. Horum alterum affinitatis cauſa: alterum religionis quia antiſtes eſſet deorum mouere debebat æneam. Non tulit etiam Chorebus & reliqui illi morituro ſuccurrunt. Hinc error armorum qui ante iuabat nocere cepit: nam a ſuis putati greci telis. ideſt lapidibus & ſimilibus cedebātur. Tum. d. compendium adhibet: vt non tantum ereptam virginem diceret: verumetiam multos hoſtes ob eam rem occiſos & connexuit precipuorum nomina: & aliorum numerum generaliter poſuit. Illi etiā alia calamitas vt ab hoſtibus cognoſceremur qui acrius etiam q̄ hoſtes mouebantur quia ſe deceptos viderant. hec ille. ¶ Ordo eſt. Nos vadimus immixti. ideſt multum & quaſi in medio eorum mixti Danais. ideſt grecis: numine: ideſt

Ordo.

Tum Danai gemitu atq; ereptæ virginis ira
Vndiq; collecti inuadunt: acerrimus aiax:
Et gemini atridæ: dolopūq; exercitus omnis:
Aduerſi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt: zephiruſq; notuſq; & lætus heois
Eurus equis: ſtridunt ſylue: ſæuitq; tridenti
Spumeus: atq; imo Nereus ciet æquora fundo.
Illi etiam: ſi quos obſcura nocte per vmbram
Fudimus inſidijs: totaq; agitauimus vrbe.
Apparent primi: clypeos mentitaq; tela
Agnoſcunt: atq; ora ſono diſcordia ſignāt.

¶ Immixti: invacat. Numine em̄. vel dijs contrarijs: quia in ſcutis grecorum Neptunus: in troianorum minerua erat depicta

SER.

depicta fida.ſ.ſibi. Turpi:epitheton eſt timoris. Sal. Car-
bo turpi formidine italiã atq; exercitũ deſeruit. In al.nun-
dum eunt:ſed cum venerint idcirco in aluo & non in aluũ
dixit: vt eſt conditus in nubem Heu.n.i.f.q. Sequitur em̄
Caſſandrę captiuitas ſacerdotio fidentis & armorum pate-
factio. Priameia:patronimicum:ſed ſpẽs poſſeſſiui: Pria-
mis vero tm̄ patronimicũ ſicut priamides. Fruſtra. ſecun-
Furioſus dũ Epicurum. Furiata:furioſus a quo furor nunq̄ recedit.
Furiatus Furiatus qui furit ex cauſa. Periturus:melius vt ad effectũ
eius referatur ſicut de Tarconte. Et medios fertur moritu-
rus in hoſtes. Q̄uis vicerit culmine: tecto quod ante culmis
tegebatur Miſerrima:quia inter ciues. Gemini: duo & ex-
cuſatur quia fratres:nã ꝓprie gemini ſunt eodẽ partu nati.
Exercitus.o.excuſatio victi. Aduerſi.i. econtrario ſtantes.
heois:corripuit eã que longa eſt:quia ſeq̄tur vocalis. Hoc
raro fit quia nec ꝓpriũ vt diana nec cõpoſitũ: vt ſudibuſ-
ve preuſtis. Stridũt.ſ. excurſus poetę q̄ vltra tres verſus ꝓce
dere nõ debet niſi ſit vitioſus. Spumeus:ſpumoſus. Obſcu
ra.n.ꝑ.u.i.ꝑ vmbrã obſcurę noctis. Fudimus fugauimus:
alibi interemimus. Mentita quę nos gręcos eſſe mentieban
tur & ſenſum rei inanimatę dedit. Signant: deſignant:aut
per vocem:aut per ſymbolũ quo vtebatur exercitus.

ideſt voluntate & nutu deorum: haud ideſt nõ
noſtro ideſt nobis propitio aut fauorabili ſed
inimico: aut numen pro commodo poſuit ꝙ
numina afferre ſolent:nos congreſſi per cęcam
ideſt tenebroſam & nos execantem noctem id
eſt caliginem fumi & vmbrarum: conſerimus
ideſt conſerendo manus conficimus:multa pre
lia:& demittimus ideſt deorſum mittimus. or
co ideſt ad orcum ideſt infernum omnia vrgen
tẽ:multos danaũ.i.danaorũ. hoc eſt ex danais
quia plures reſtabãt. vñ potius multos Danaũ
q̄ multos danaos dixit. Alĳ.i.partim qui.ſ.nõ
occidebãtur:diffugiũt ad naues & petut curſu
littora fida.i. in q̄bus plus q̄ in armis confide-
bant & pars.i.partim ſcandũt rurſum.i. denuo
equum ingentẽ (quod mirũ eſt: quia dictũ eſt
ꝙ q̄ in eo erant demiſſi eſſent ꝑ funẽ: quocirca
non videt̃ q̃uo conſcendere poterant: ſed illius
dicti nõ immemor adiecit ingentẽ: vt ſit licet
difficilis eſſet aſſenſu q̄a ingẽs: tñ aſcendebãt)
turpi formidine.i. propterea ꝙ turpi formidi
ne eſſent capti:nec ſcirent quo ſe reciperent aut
diffugere poſſent:& condunt̃.i. abſcondunt̃ in
aluo nota.i.in qua prius fuerant occulti. Heu dolentis eſt interiectio:nihil.i.nõ aliq̄d fas nõ eſt quemq̄ fidere
ſcilicet ſibi aut fortunis ſuis:aliquid diuis.i.dĳs aut numinibus inuitis.i.nolentibus aut refragantibus. Ecce
q.d.id exemplo noſtro oſtendã:nã dũ ſic diffugerent gręci recollecti ſunt per planctũ Caſſandre:ecce.n.quaſi
ex inſperato: virgo priameia.i.filia priami caſſandra:trahebatur a templo & adytis.i.penitioribus locis quæ
quia regis filia & vates in ſuprema ſaltem neceſſitate adire permittebat̃:crinibus.i.capillis. paſſis ideſt diffu-
ſis:hoc eſt aut per crines paſſos quod impium eſt:aut habens crines paſſos: eo ꝙ ſic ad templum confugerat
iuxta quod dictum eſt in primo. Interea ad templum non eque palladis ibant Crinibus iliades paſſis peplũq;
ferebant:aut quia reluctando illi crines paſſi erant:trahebatur dico:tendens. ideſt extendens & dirigens fru-
ſtra (quia dĳ non miſerebantur: vnde in eodem primo Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat. Fruſtra ergo in
uocabat deorum auxilium qui eam cum troia perire volebant ſaltem morte corporali) lumina ardẽtia ideſt
reſplendentia aut micantia ob iram & indignitatem facti.ad cęlos: vbi ſcilicet dĳ quorum auxilium implo
rabat erant:lumina inquit:nam vincula ideſt manice aut ligę:arcebant ideſt conſtringebant:& impediebant
ne extenderentur:palmas ideſt manus teneras:quia puellares. Chorebus ſcilicet procus aut ſpõſus eius: mẽte
furiata ideſt furore capta:non tulit ideſt non perpeſſus eſt:hanc ſpeciem ideſt hoc tam triſte ſpectaculum:aut
ſpeciem ideſt decorem virginis tam miſerabiliter tractę:& ipſe periturus ideſt certus mori: iniecit ſe in me-
dium agmen ideſt cetum hoſtium:nos cuncti ideſt omnes ſimul conſequimur ſcilicet chorebum: & incurri-
mus denſis armis ideſt in denſa arma hoſtiũ:vt ſit octauus caſus datiuus localis:aut per denſa arma noſtra vt
ſit ſeptimus caſus inſtrumentalis videlicet. ſed prior expoſitio preſtat. Nos obruimur hic ideſt loco vbi incur
reramus primum ex alto culmine ideſt pinnaculo delubri ideſt templi vnde trahebatur virgo telis noſtrorũ
ſcilicet amicorum hoc eſt controianorum & cedes ideſt occiſio & proſtratio ac ſtrages miſerrima ideſt miſe-
ratione digniſſima oritur facie ideſt imagine & ſpecie hoc eſt propter apparentiam armorum que nos indica
bant gręcos eſſe (erant enim induti arma græcorum vt premiſſum eſt) & pro ideſt errore iubarum ideſt criſta
rum graiarũ.i.græcorũ hoc eſt quę in clypeis gręcorum erant. Tũ ideſt inſuper aut deinde Danai collecti vn-
diq; ideſt ex omni parte gemitu & ira virginis erepte ideſt quam chorebus eripuerat aut potius erepte ex tem
plo quæ gemebat & conuiciabatur (quia enim gemitus erat in virgine & ipſius virginis debet & ira eius di-
ci vt per iram iratę verba ideſt conuicia intelligamus) ipſi inquam collecti vndiq; inuadunt ſup.nos videlicet
aiax acerrimus & atride gemini.i.duo qui fratres non tñ gemelli erant.ſ.agamẽnon & menelaus: & oĩs exer-
citus dolopum.i.ſociorum pyrrhi:inuadunt dicit ceu.i.veluti venti aduerſi.i.ex aduerſo concitati: videlicet
zephirus & notus & eurus.i.ventus ille orientalis:letus equis eois.i.orientalibus quibus aduehi ſingit̃:con-
fligunt quondam.i.quouis tp̄e:turbine.i.impetu aut globo ventorũ:rupto.i.diſſoluto ſylue ſtridunt.ſ.poſt
diſſolutionem:& nereus.i.deus aquarum:ſpumeus.i.ſpumoſus & ſpumis aſperſus:ſęuit tridenti.i.fuſcina ſce
ptro neptũni:atq; ciet.i.concitat & cõmouet equora.i.aquas maris prius ęquas:imo fundo.i.ab ipſo fundo q̄
imus eſt. Illi etiam quos nos fudimus.i.diſiunximus & dirupimus:ſi quos fudimus inſidĳs per vmbram no
cte obſcura:& agitauimus tota vrbe: apparẽt primi.ſ.inter nos inuadentes (q̄a alĳ heſitabant an hoſtes eſſent
eo ꝙ a ſuis quoq; obruebant̃) & ſup.agnoſcunt clypeos.ſ.ſuos aut mentitos (ergo mendaciũ etiã in facto eſt:
quod & Auguſtinus aſſerit. Vnde in Bucoli. Nec varios diſcet mentiri lana colores) & tela mentita.i.quę nos
Mẽdaciũ. gręcos eſſe mẽtiebant̃ (vt Seruius interp̄tat̃: & ita ſenſũ rei inanimate dedit: & accepit actiue: vt nũc fere capit̃
aut quę nos mẽtiti eramus:hoc eſt mẽdaciter aſſumpſeramus & id paſſiue:qđ quia rarũ eſt cõcedamus Ser-
uio) & ſignãt.i.deſignãt aut notãt ꝑ ſymbolũ.i.per cõem (vt dicunt) clamorem gręcis oĩbus & ſolis notum
quia vigilibus & conflicturis conſignari ſolet:aut ſignãt ex clamore bellantiũ ora diſcordia ſono.i.idiomate
aut loquela:aut modo clamandi qui q̄buſlibet nationibus ꝓprius eſt. Legendũ Obruimur noſtrorum ne ſyl-
labam mendoſam ponamus. & licet Seruius innuat ibi. Et lętus eois diphtongon corripi: credidero tamen
ſcribendum eſſe heois:nam græce εωοσ dicitur matutinus & orientalis & primam corripit: cum eois eadem
producat:tam apud græcos q̄ noſtros.

Ilicet obruimur numero:primuſq; Chorebus
Penelei dextra diuæ armipotentis ad aram

¶ Ilicet obruimur numero. Docet magnitu-
dinem ſtragis quæ ſubſecuta eſt:& qui in eo cõ ASCEñ.
flictu perierãt. purgatq; ſe ꝙ cum alĳs non oc- Ilicet.
cubuerit: fatis ipſum alio recipiẽtibus ideſt ad
maiora reſeruantibus. Vnde Donatus dicit Donatus.

ſic. Ilicet: vbicunq; ponitur ilic et: extrema omnia occidere: vel occidiſſe ſignificatur. Chorebus deniq; primus inſidiarum author primus interficitur: & ante ipſius mineruæ aram occubuit propter cuius ſacerdotem defendendam eramus collecti. Iuſtiſſimus vnus perierunt Innoxij: & ſcęleratis ius vincendi datum eſt. Vi-
Viſumeſt ſum: vbi ponitur hoc non iuſtum iudicium: ſed prauę voluntatis ſtudium & libido ſignificatur. Confixa. a. ſ. auget commiſeratio Interfici enim durum eſt: ſed durius a ſuis interfici: exaggeratur quod dixerat Heu nihil inuitis. f. q. f. d. Nec te tua. p. p. Seruauit. in fine deos tantum fuiſſe a troianis alienos vt etiam panthus occumberet vir pius grauis religioſus cum ipſis inſignibus ſacerdotis. Iliaci. quia videbat vel crimini vel eſſe poſſe dedecori ꝙ tot tãtiſq; cadentibus euaſerit iurandi religionem vltro

ante obſtiectũ

Procumbit: cadit & ripheus iuſtiſſimus vnus
Qui fuit in teucris: & ſeruantiſſimus æqui:
Dijs aliter viſum: pereunt hypaniſq; dimaſq;
Confixi a ſocis: nec te tua plurima panthu
Labentem pietas nec appollinis infula texit:
Illiaci cineres & flamma extrema meorum
Teſtor in occaſu veſtro: nec tela nec vllas
Vitauiſſe vices Danaum: & ſi fata fuiſſent
Vt caderem: meruiſſe manu. diuellimur inde
Iphitus & pelias mecũ: quorum Iphitus æuo
Iam grauior: pelias & vulnere tardus Vlyxi.

Protinus

Protinus ad ſedes Priami clamore vocati.
Hic vero ingentem pugnam: ceu cætera nuſq̄
Bella forent: nulli tota morerentur in vrbe:
Sic martē indomitū: danaoſq; ad tecta ruentes
Cernimus: obſeſſumq; acta teſtudine limen.
Hærent parietibus ſcalæ: poſteſq; ſub ipſos
Nituntur gradibus: clypeoſq; ad tela ſiniſtris
Protecti obĳciunt: prænſant faſtigia dextris.
Dardanidæ contra: turres ac tecta domorum
Culmina cōuellunt: his ſe (q̄n vltima cernūt)
Extrema iam in morte parāt defendere telis.
Aurataſq; trabes veterum decora alta parentū
Deuoluunt: alĳ ſtrictis mucronibus imas
Obſedere fores: has ſeruant agmine denſo:

SER. ¶ Vnus precipuus. Aequi: ęquitatis. Dĳ al. u. magna indignatio: ſed nihil ſacrilegum æneę datur. Teſtor. teſtificor. & deeſt vos. Vices: pugnas: quia per viciſſitudines pugnabatur: vt docet Salluſti. Item pœnas. Horati. viceſq; ſuperbę. Te maneant ipſum. Meruiſſe. m. i. fortiter dimicaſſe: hi enim merentur occidi. Bene autem fatis imputat ꝙ euaſerit. cum tam tenex tam debilis occiſis iuuenibꝰ ſecū euaſerāt. Ingētem. p. quia in domo Regia maior ſpes predę erat. Acta applicata. Poſteſq;. ſ. i. Si circa portam in poſtibus ſi circa feneſtras ſub poſtes Ad tela: contra tela. Tecta: participium eſt: vel eandem rem bis dixit. His: ꝓpter quæ pugnabatur Luca. in pugnam fregere rates. Decora: ab eo qđ eſt decus. Obſedere: modo pro pręſidio tenebant.

ante obiectū quod metuebat oppoſuit. habet enim maiorem fidem quod anteq̄ exigatur offertur. Habet & bone conſtantię firmum teſtimonium non exorta: ſed oblata purgatio. Et ſi fata fuiſſent vt caderem. q. d. ſi fata ꝑmiſiſſent interitum meum. Meruiſſe. m. i. ita ſine aliquo reſpectu me ſalutis pugnaſſe: vt meruerim ab hoſtibus interimi. Diuellimur: inuiti neceſſitate adacti impellimur abire: oſtendit autem meruiſſe manu mori cum prius cum paucis: nunc vero ſolus pugnaret. Clamore: non ſpecialiter ab aliquo: ſed clamore pugnantium quo indicabatur eſſe opus auxilio ad defendendam regiam. apud quam acrius pugnabatur propter gloriam & predam. His ſe. ad excuſationem quare pulchra deſtruerent. Scale: nō ſolum q̄a in plurali declinantur: ſed quia plures eſſent. hec illle. ¶ Ordo eſt. Ilicet ideſt precipue illic: obruimur numero ideſt multitudine ingruentium: aut numero ideſt non ſinguli: ſed multi ſimul: ſed prior ſententia eſt conuenientior & honorabilior: vt non virtute ſed numero inferiores cenſeantur troiani: & chorebus iuuenis ille procumbit ideſt grauiter cadit: ad aram diue armipotentis ideſt palladis in cuius manu bella ſunt & victorie: procūbit dico ictus ſupple dextera penelei illius græci: cuius nominis expreſſio fidem rei facit: quaſi certe loquatur poeta & ripheus iuſtiſſimus vnus ideſt precipuus aut vnus iuſtiſſimorum quod metri cauſa dicere non potuit vt multi ſint iuſtiſſimi. i. in equali & eodē ſummo gradu iuſtitie. aut vnꝰ i. ſolus iuſtiſſimus: q fuit in teucris & ſeruātiſſimus i. obſeruātiſſimꝰ equi. i. eq̄tatis & iuſtitie & id ſup. ſecundū iudiciū hominū: ſed dĳs aliter viſum ſup. eſt: quia cadit. i. ſuccūbit & terrā oppetit: quaſi vero dĳ iuſtū permiſiſſent occubuiſſe ſi eis talis viſus fuiſſet (quod q̄dem in laudē æneę vergit q̄ quia a dĳs iuſtus approbatus eſt: etiā ſeruatꝰ eſt. Vñ venus in primo haud credo inuiſus cęleſtibus auras vitalis carpis. verū cū fide nō conſonat: q̄a deus permittit etiā iuſtiſſimos tp̄aliter affligi ponēs eis coronā eternā: ſed nos hic poetā interp̄tamur nō diuinas literas) & hypanis & dymas pereūt confixi a ſocĳs. ſ. de culmine tela iaciētibus: nec o panthu (more greco vocatiuo s abſtulit) tua pietas. i. religioſus & pius cultus in deos: plurima. i. q tibi plurimus fuit: & infula apollinis. i. qua caput tuū qui ſacerdos apollinis eras redimebatur texit ideſt protexit & defendit te: quia etiam perĳſti obrutus telis tuorum aut noſtrorum: loq̄tur enim æneas: qui vnus ex troianis eſt: & quia forſitan occurrebat nunc tacitis animis dubitatio quomodo igitur æneas euaſerit: addit. o cineres iliaci ideſt troiani: & o flamma extrema meorum ideſt quæ extremo loco meos abſumpſiſti: quia cum extremis pugnauerat æneas: ego teſtor ideſt proteſtor aut deos aut vos qui quod dico teſtificari poteſtis: me nec vitauiſſe tela nec vllas vices ideſt pugnas aut ictus qui viciſſim dantur: Danaum ideſt græcorū ideſt quas vices a Danais expectabam. hoc eſt teſtor vos quia intulerim me in omnia tela: & obiuerim omnes vices ictuum & ſi fata ideſt deorum voluntates: tuliſſent ideſt ita ordinaſſent aut voluiſſent: vt caderem ideſt perirem aut occiderer: teſtor me meruiſſe manu ideſt tantam ſtragem dediſſe manu mea. vt dĳ viſi eſſent mihi paria feciſſe ſi ꝑcuti me quoq; iuſſiſſent quaſi dicat equum videri vt qui gladio ferit gladio pereat. Senſus ergo eſt: tametſi euaſi nō id ideo effectum eſt ꝙ preterfugerim aut græcos non offenderim: ſed q̄a fata noluerint me tunc interire. Nos diuellimur inde ideſt ex ea pugna. Iphitus (Sunt qui ſupra legunt Ephitus: ſed alius eſſe poteſt) & pelias ſupple diuelluntur mecum (Sunt tamen qui conceptionem caſuum eſſe velint: vt ſit Iphitus & pelias mecum diuellimur: pro eo quod eſt ego & Iphitus & pelias diuellimur inde. Sed rarum eſt id genus conceptionis. Nam Hora. in arte dixit Tu quid ego & populus mecum deſiderat audi. non: quid deſideramus. atq; ita mallem quaſi zeugmatice conſtruere: vt ſit nos diuellimur inde: & Iphitus & pelias mecum ſupple diuelluntur) quorum Iphitus ſupple erat iam grauior æuo ideſt ætate: hoc eſt ſenior & pelias erat tardus ideſt tardus effectus & impeditus. vulnere vlyxi ideſt ab vlyxe illato quaſi dicat ſi qui adhuc mihi comites ſuperfuiſſent quibuſcum bellaſſem non fuiſſem digreſſus: nec digreſſi ſumus in fugam ſed vocati protinus clamore ad ſedes priami ideſt ad regiam: Vero pro ſed nos cernimus hic: aut nos cernimus vero ideſt præcipue & quaſi ad verum hic ideſt in regia Priami: pugnam ingentem ideſt valde magnam ceu ideſt veluti: cætera bella nuſquam ideſt non vſq; non forent ideſt eſſent vſquam ideſt acſi nunquam alibi bella fierent a cæteris: & nulli morerent̄ in tota vrbe preterq̄ ad ſedes Priami. Cernimus enim ſic martem indomitum. ideſt impetum belli ab indomitis fieri. & danaos ruentes ad tecta: & cernimus limen ideſt ingreſſum regię obſeſſum ſcilicet a grecis: teſtudine ideſt phalange: hoc eſt ex ſcutis protectione contra tela & lapides acta ideſt facta in morem teſtudinis: quæ eſt ſpecies muri circumuexi aut circumuoluti in morem teſtudinis: quæ teſtam deſuper habet circūlatam ſcale (quia plures erant) hęrent ideſt affixe ſunt parietibus: & nitūtur. ſ. aſcendentes: gradibus. i. ꝑgradus. aut gradatim: ſub. i. tendētes ab inferiore parte ad ipſos poſtes: & ipſi ꝓtecti obĳciūt ſiniſtris. i. ꝑ ſiniſtras manꝰ clypeos ad tela. i. cōtra tela & prenſant. i. prēdere frequēter tentāt: faſtigia. i. culmina aut ſummitatem murorum dextris. ſ. manibus. Dardanidę. i. troiani. contra. i. repugnantes & cōtra grecorū conatꝰ molientes: conuellunt. i. abſtrahunt vt deĳciāt turres. i. materiā turriū: & culmina ideſt

ſummitates

ſummitates domorũ aut turriũ tecta.i.coopta tegulis aut lapidibꝰ(eſt ego hic pticipiũ)&parãt ſe defendere his.i.hmõi,ppter q̃ pugnabaſ̃ telis:qa ea,pijciebãt in hoſtes q̃ hoſtes poſſidere affectabãt: qñ.i. qñquidẽ. cernunt vltima.i.excidiũ aut exitiũ.iã in morte extrema.i.q̃ꝓxime imminẽte.&deuoluũt.i.deorſum voluunt in hoſtes aſcendẽtes.trabes auratas.i.auro tectas & obductas appoſitorie:alta.i.ſublimia & ſupba decora.i. ornamenta:parentũ veterũ.i.maiorũ & priſcorũ regum troianorũ. Alij obſedere.ſ.cuſtodientes imas fores:ne ruptis illis irruerent Danai mucronibus.i.enſibus acutis.ſtrictis.i.euaginatis & denudatis;& ipſi ſeruãt.i. cuſtodiunt has.ſ.fores imas agmine denſo.i.denſe conſtructo aduerſus irrupturos.

Inſtaurati animi regis ſuccurrere tectis:
Auxilioq; leuare viros: vimq; addere victis.
Limen erat.cæcæq; fores:& peruius vſus
Tectorum inter ſe Priami:poſteſq; relicti
Sæpius andromache ferre incomitata ſolebat
Ad ſoceros: & auo puerũ aſtyanacta trahebat
Euado ad ſummi faſtigia culminis:vnde
Tela manu miſeri iactabant irrita teucri:
Turrim in precipiti ſtãtem:ſummiſq; ſub aſtra
Eductam tectis:vnde omnis troia videri
Et Danaum ſolitæ naues: & achaica caſtra:
Agreſſi ferro circum qua ſumma labantes
Iuncturas tabulata dabant: conuellimus altis
Sedibus:impulimuſq;:ea lapſa repente ruinã
Cum ſonitu trahit:& danaũ ſup agmina late
Incidit:aſt alij ſubeunt: nec ſaxa nec vllum
Telorum interea ceſſat genus.
Veſtibulũ ante ipſum:primoq; in limĩe pyrrhꝰ
Exultat telis & luce coruſcus ahena.
Qualis vbi ĩ lucẽ coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra tumidũ quẽ bruma tegebat
Nunc poſitis nouus exuuijs:nitiduſq; iuuenta
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolẽ: & linguis micat ore triſulcis.
Vna ingẽs piphas: & equorũ agitator Achillis
Armiger automedon: vna omnis ſcyria pubes
Succedũt tecto & flãmas ad culmina iactant.
Ipſe inter primos correpta dura bipenni:
Limina perrumpit:poſteſq; a cardine vellit
Aeratos:iamq; exciſa trabe firma cauauit
Robora:& ingentem lato dedit ore feneſtram.
Apparet domus intus:& atria longa pateſcũt.
Apparent priami: & veterũ penetralia regum:
Armatoſq; vident ſtantes in limine primo.

ASCEñ. ❡Inſtaurati &c. Recitat Aeneas q̃uo etiã ꝓ ſocero hoc eſt rege Priamo pugnauerit vtq; pyrrhus regiam expugnauerit interea dum ex alia parte irruentibus obſtaret & in eos turrim dejiceret de qua re quia in negocijs pluſq̃ in verbis conſiſtit Donatus pauca dicit quę hęc ſunt. primoq; in limine pyrrhus. Dona. Ferocem naturam huius oſtendit & qui plene victorie fiduciam cerneret. Qualis vbi deſcripturus hoſtem natura ferum etate inſolẽtem:ſucceſſu ſuperbũ & ſpe ęneas hoſtilem animum in aduerſarium gerẽs huic animali illum comparandum putauit. Seuiebat vt ſerpens qui vomit venena:qui neſcit aliquãdo miſereri:q captat tẽpora qbꝰ ꝓcedat aut lateat. Hac igitur comparatione pyrrhum deformat. Nam vt ſerpens non virtute ſed veneno confidit:ita huic non arma ſed inſidie ad victoriam profuerunt nec vnq̃ in plijs viſus eſt:niſi cum alienis dolis procurata eſt victoria. Dura limina que facile ſupari non poſſent. Poteſt tamen videri dixiſſe duram bipennem.i.idoneam que frangere potuerit firmitatem eratorũ poſtium alluſit autem de oſtio ad feneſtrã. Sed debuit dicere cauernã factã ĩ oſtio per quam non ingrederetˀ ſed videret interiora. Ergo videbantur intus armati. Intercepta autẽ ſpe clauſa ante domus nũc ꝓtinus patuit. Sic ille. Ordo. Ordo eſt. Animi ſupple nr̃i ſunt ſup. inſtaurati.i.in ſtatũ priſtinũ reducti: ſuccurrere ideſt ad ſuccurrendum tectis regis ideſt regie aut aule priami:& leuare ſcilicet ab onere & preſſura viros ideſt viriliter obſiſtẽtes:auxilio.ſ.noſtro & addere vim.i.virtutem aut vires:victis ideſt his qui vincebãtur aut qui alioquin victi erãt. Limẽ.i.introitus p poſticũ.i. poſteriores fores quas hoſtes ignorabãt. Vnde addit:& fores cęce.i.occulte & ab hoſtibus nõ viſe nec note:& vſus peruius.ideſt tranſitus per quem via media erat quę vſui cedebat:tectorum ideſt domorũ priami inter ſe.vt ab altera in alteram tranſire liceret:& erãt poſtes.ſ.domorũ: hoc eſt alia edificia: relicti a tergo.i. ſegregata a regia: & domicilio ipſiꝰ regis:aut poſtes relicti.i. cõmunes & nondum occupati: in quos ſingulis ius eſſet cũ iter per eos haberent ſaltem permittente rege id filio & nurui. ſupple qua.i. per quam viam:andromache quę erat vxor Hectoris infelix.aut propter euẽtum hoc eſt ꝓpter mortem hectoris aut quia non potuit exorare quod orabat. Oraſſe enim videtur vt pater filium intra mœnia contineret:& ne id Hector reſciret ibat incomitata:vñ dicit ſolebat incomitata ferre ſepius ad ſoceros.ſ.ſuos ſe & trahebat.i.trahẽdo(cum paruus adhuc & imbecilis eſſet nec tãtum ſequi poſſet:erat em̃ longiſſima)ducebat auo.i.ad auum eius Priamum:aſtyanacta puerum.i.filium ſuum & Hectoris adhuc puerum (declinatur autem hic aſtyanax huiꝰ ctos.huic cti.hunc cta.&c.)trahebat dico puerum & ſolebat ferre ſe:dum regna Priami manebant. Ego euado.ſ.e telis hoſtium per hunc paruum aditum:ad faſtigia.i ſublimitatem ſummi culminis.i.tecti:aut precipue arcis. Vnde.i. de quo: miſeri teucri iactabant tela irrita:ideſt nihil ꝓfutura:cum arx defendi nequiret:nos aggreſſi

ferro

❡Inſtaurata animi regis ſuccurrere tectis Auxilioq; le.vi. SER. Leuare:iuuare. Vim:virtutem. Victis. Qui vincebanſ̃:vt Qua vectus ab. Limen:per poſticum ingreſſus eſt. Nã fores anteriores obſeſſæ erãt. Eſt aũt poſticũ neutri gñis. Hora. Atria ſeruantẽ poſtico falle clientẽ. Nã antica & poſtica in fęminino gñe augurale eſt:Cæcę:nõ oĩbus notę. Vſus: eſt verbum iuriſconſulticum:via actus:vſus. Dum donec trahebat:quia puer:vt paruũq; nepotem Ipſa trahit. Euado ideſt

do ideſt vado & evacat: vt emortuus. Iactabāt: quaſi ſpargebant nihil profutura: Pręcipiti: alto: vnde quis preceps dari poteſt. Caſtra vbi exercitus ſit ibi caſtra dicuntur. Vnde & nos caſtra mouemus. Summa extrema vt ſupremum ſummum dicimus. Labātes: faciles ad reſolutionem: & eſt ordo turrim conuelimus impulimuſq;. Telorum.g. telum enim dicitur ἀπὸ τοῦ τηλόθεν quicquid longe iaci poteſt: q̄q; legimus de gladio. at non hoc telum mea quod vi dextera verſat & ſequitur conſurgit in enſem. Dicitur autem a longitudine: vnde & Muſtellam dicimus. Veſtibulum: veſtibulum dicitur prima ianue pars. dictum autem vel ꝙ ianuā veſtiat: vt videmus cameram duabus ſuſtentatā columnis: vel quoniam Veſtę conſecratum eſt: Vnde nubentes puellę limē nō tangūt ne numini dicatū locum calcantes ſacrilegium committant. Luca. Tranſlataq; vetat contingere planta. Singula enim domus ſacrata ſunt dijs: vt Culmina dijs penatibus Maceries: que ambit domum hercęo Ioui. Pyrrh⁹ pyrrh⁹ dict⁹ a colore come. q latine byrr⁹ dr̄ a colore quo tingebat̄. Gramia pa. legim⁹ & ſylua paſt⁹ arundinea: nam aliud eſt paſcūtur vero ſyluas: ſed ſciendū eſt ꝙ licet hoc in vſu ſit: rarum tamen eſt apud antiquos. Paſtus autem pro qui paſcebatur: quia vt ſupra diximus in hoc latinitas defecit. Bruma. i. hyems dicta quaſi βραχειαημερα. i. breuis dies: eſt autem vt hic indicat locus ge. fœ. numeri ſingularis. Lubrica ter. Lubricū dicitur: & qđ labitur dū tenet̄: vt piſcis ſerpens: & locus in quo labimur vt ſeſe oppoſuit ſalio per lubrica ſurgens. Periphas: nec vltima accentum habet: ne fœmininum ſit: nec prima quia vltima longa eſt: ergo media habebit accentum. Armiger automedon pyrrhi. Nā achillis auriga fuit. Scyria. p. ſcyros vna eſt ex Cycladibus in qua Licomedes pater Deidamiæ regnauit. Succedunt tecto: pro ſub tectum cedunt: & eſt figura: quia mutatus eſt caſus. Bipenni: hoc nomen ſeruauit antiquitatem. Nam veteres pennas dicebant & non pinnas. Vellit: non deijcit: nam ſequitur paulopoſt. Labat ariete cre. ſed mouet: vt cynthius aurem vellit & admonuit. Ingentem lato dedit ore feneſtram. Epitheto auget tapinoſim vt ſolet. Armatoſq; vident ſtantes: Vt ſupra. Strictis mucronibus imas obſedere fores.

Telum. Veſtibulum. Domuū ſacratio.

ferro ideſt inſtrumentis ferreis circum ideſt ꝑ circuitum: ſup. ea parte qua ſumma tabulata. ideſt connexiones tabularum (ſolaria vulgus appellat) dabant iuncturas labantes aut vetuſtate aut ad lapſum dependētes: aut vt Serui⁹ dicit faciles ad reſolutionē: conuellimus. i. ſimul diuellimus: altis ſedibus. ideſt iuncturis ſuis q̄ in alto erant: turrim ſtantem in precipiti. ideſt precipitio & loco alto vnde quis preceps dari poſſet: nec haberet quod offenderet preter humum: & eductam ſub aſtra ideſt ad aſtra ideſt aut fere vſq; ad aſtra vt ſuſpiciētibus ab humo videri ſolebat: ſummis tectis ideſt culmine qđ in ſummo erat: cōuellimus dico: & impulimus ſupple in hoſtes. ea ſcilicet turris lapſa ideſt diſſoluta a ſedibus ſuis: trahit repente ruinam ideſt caſum cum ſonitu: ſcilicet vehementi: & incidit late ſuper agmina Danaum. aſt ideſt ſed. alij ſcilicet Danai ſubeunt: ideſt ſubintrant locum & munus oppreſſorū: nec ſaxa ſupple ceſſant interea: nec vllum genus telorum ſupple aliorum: ceſſat interea ſcilicet dum ſic alij ſubirent. Pyrrhus filius Achillis exultat telis & coruſcus ideſt reſplendens luce ahena ideſt fulgore armorum ereorum: ante ipſum veſtibulum ideſt introitū regie & pro ideſt ipſo limine ſcilicet regie: exultat ſupple exiſtens talis: qualis coluber vbi ideſt poſtq;: ipſe paſtus mala ideſt pernicioſa alijs gramina. quia venenū generantia exultat ſup. in lucem. ideſt ad lucem & ſolē egreſſus quem ſupple colubrum bruma frigida ideſt hyems tegebat ſub terra: exiſtētem: tumidum ideſt inflatum veneno. ſ. & ſupple qui nouus nunc. i. innouatus: exuuijs ideſt vetere pelle poſitis ideſt depoſita inflatus enim veneno & deinde per arctum foramen conſtringēs ſe pellem deponit: & qui nitidus iuuenta. i. cute iuuente apta conuoluit arduus ideſt erectus ad ſolem: terga lubrica. i. pingui lubrico perfuſa (quale in anguilis & ſerpentibus eſt qui propterea contineri vix poſſunt (vnde & via lubrica dicitur in qua propter pinguem humorem ſuperfuſum pes difficulter conſiſtat) & hoc pectore ſublato ideſt ſurſum lato & erecto: & micat ideſt more micātium crebrū & incertū motū facit: ore. ſ. ſuo linguis triſulcis: non revera in tris ꝑtes ſulcatis & fiſſis. ſed potius ita celeriter motis vt triſulce videant̄ (Eſt aūt micare digitis celerrime motis a diuerſis diuinare numerū erectoꝝ ab vtriſq; aut oībus ſi plures ſunt qđ cū fit nūc ſinguli nunc bini nūc plures in vna manu erecti cōſpiciuntur: vnde ſimilitudinē lingue ꝑ rictū colubri celerrimie mote ſumpſit) Periphas grecus ille: ingēs. i. valde magnus: & automedon armiger. i. miniſter arma gerēs in vſum dn̄i: agitator. i. auriga q olim agitator erat: equorū achillis: q̄bus. ſ. curr⁹ de quo ip̄e depugnabat. trahi ſolebat: & oīs pubes ſcyria. i. quę ex ſcyro inſula cū pyrrho venerat. Erat em̄ pyrrhus fili⁹ deidamie filie lycomedis regis. ſcyri: quā vt ſtatius in achilleide docet: achilles cōpreſſerat noctu in bachanalibus ſub ſpē puellari lycomedi creditus a thetide matre: oīs ergo pubes. i. iuuētus ſcyria q̄a ipſe pyrrhus iā pubeſcēs erat: ſuccedūt vna. i. pariter: qđ in vituperiū pyrrhi dicit̄ q vt pater nō niſi ī prius ab alijs victos inſultū fecerat: tecto. i. ad tectū: & iactāt flāmas ad culmina. i. ſummitatē tectorū. Ipſe. ſ. ſeuus hoſtis ſic exultās ꝓrumpit inter primos. i. cū primis: limina. i. obſtacula in primo ingreſſu: dura q̄a ex ligno veteri & diu idurato: & hoc bipēni correpta. i. celeriter aut vtraq; manu rapta: q; ꝓ & vellit. i. dimouit poſtes eratos. i. ere munitos fores ſuſtinētes: a cardine. i. ab angulo vbi eſt q̄ſi cor ianue: & cauauit. i. ꝑforauit iā robora firma. ſ. prius: aut fortia: & hoc trabe exciſa. ſ. bipenni: & dedit ingentē feneſtrā. i. apturā in medio foriū in ſiſitudinē feneſtre: ore. i. hiatu: lato. i. habēte latū os & hyatū. Dom⁹. ſ. regia appet intus: & atria longa pateſcunt: & penetralia priami & veterū regū. i. quę ſoli priami & ceteris regibus troianis penetrare olim licebat: apparent. i. conſpiciuntur & patere incipiunt hoſtibus: & vident armatos ſtantes in primo limine: & cū eos ſolos videret inſtat vi patria pyrrhus &c. vt in ſequentibus videbimus.

At domus interior gemitu miſeroq; tumultu
Miſcetur: penituſq; cauæ plangoribus ædes
Fœmineis vlulant: ferit aurea ſydera clamor.
Tum pauidæ tectis matres ingentibus errant:
Amplexæq; tenent poſtes: atq; oſcula figunt.
Inſtat vi patria pyrrhus: nec clauſtra nec ipſi
Cuſtodes ſufferre valent: labat ariete crebro
Ianua

¶ At domus interior. Ad excitandam commiſerationem recenſet muliebrem vlulatum quem tunc vero ſimile eſt factum cum facta tali feneſtra hoſtes conſpicerentur. vnde Donatus. Plangebant fœmine & ſummis vlulatibus prodebāt hoſtibus ſuam formidinem qua augebatur illis ſpes: ergo inſtat vi patria. p. Quis enim non prouocaretur audiendo talia. deſcriptio autem regie auget nobilitatem & amplitudinē fœlicitatemq; priami. Veterū regum: vt oſtenderet regnū priamo a maioribus ſuis ꝑueniſſe. Quantus autē dolor vt vna nocte cōciderit

ASCEn. Donatus.

cte conciderit quod per infinitos reges multis etiam ſeculis ſeruatum fuerat. Nec ipſi cuſtodes vigiles: de qbus dixerat imas obſedere fores poſſumus etiam cuſtodes ipſos poſtes intelgere, quoniam cuſtodes a cuſtodiendo appellantur cum igitur omnia deficerent. Fit via vi: vis inquit ianuam patefecit: vis aditum ad interiora tenenda recluſit. Vidi. h. & reliqua: Rñdet ad id queq; ipſe miſerrima vidi fuit ergo cędis eorꝝ hominū ſpectator: quos venerat defenſurꝰ. Qua deficit ignis oia ignis occupauerat: ſed cū cōſumptis rebus ignis extinguaṫ danai occupabāt ea loca in quibus non dixit nō fuit ignis ſed iam deficiebat. Superbi ornatu artis & materia. Ordo eſt. At ideſt ſed: domus interior: vbi. ſ. fœmine & infantes erāt miſcetur. i. confunditur gemitu & miſero tumultu & edes caue. i. tecta camerata: vlulant. i. vlulatū dant penitꝰ. i. pene intus ī penetralibus: plāgoribus fœmineis. i. femininis & muliebribꝰ cloār ferit ſydera aurea micantia. Ser. dicit ſtultos qui ad ſydera in laquearibus depicta referunt: ſed nō penitus abſurdū eſt: nam in cameris ſolet cęlū depingi ſupra verticem verꝝ mallem ad ſydera cœleſtia referre: vt clamor ſublatus ad æthera ad hoſteſq; perueniſſe dicatur: tum ideſt deinde matres pauide: non ſolum pauentes: ſed naturaliter pauide errant. i. diſcurrunt palantes: i. errantes: ingentibus tectis. i. per ingentia tecta: & amplexe poſtes: tenent ſup. eos atq; figūt oſcula: vti rei chare quam derelinquere cogunṫ mulieres ſolent. Pyrrhus inſtat vi. i. violentia: patria. i. paterna qua pater eius achilles in tali ſucceſſu inſtare ſolebat: nec clauſtra nec ipſi cuſtodes valent ſufferre ideſt ſuſtinere vim & impetum eius: ianua labat. i. ꝓcumbit: ariete. i. machina bellica cornuta fronte in morem arietis facta crebro ideſt frequenter impulſa: & poſtes procumbunt emoti cardine ideſt ex loco in quo fixi erant via. i. tranſitus aut acceſſus fit vi ideſt violentia: inuitis troianis: & ipſi danai immiſſi rumpunt ideſt rumpendo obſtacula faciunt aditus. i. acceſſus & trucidant primos ideſt quos primos offendunt obſtantes & complent loca late milite. i. agminatim irrumpunt. Amnis ſpumeꝰ. i. ſpumoſus nō ferṫ ſic. i. tā violenter in arua: furens cumulo ideſt īpetu multo aquarum: cum ideſt quando trahit armenta. ideſt pecora magna: cum ſtabulis per omnes campos: & hoc cū ideſt poſtq; exijt. ſ. alueum ſuum: aggeribus. i. rebus aggeſtis: ruptis. i. diſſipatis & cum euicit gurgite ideſt impetu aquarum: moles oppoſitas ideſt obices: non dico ſic fertur vt gręci ferebantur in aulam Priami. Ipſe ideſt ego vidi neoptolemū. i. nouum militem pyrrhum furentem cede. i. occiſione quam exultās victoria & improbus annis faciebat: vnde ſignanter neoptolemū hic dicit: & vidi geminos atridas. ſ. agamemnonem & menelaum ſup. furentes cęde. i. in limine ideſt in primo ingreſſu obuios. ſ. quoſq; trucidantes. Vidi etiam hecubā Priami coniugem: & centum ideſt plurimas nurus ideſt coniuges filiorum eius: & vidi Priamū fedantem. i. imbuentem ſanguine ſcilicet ſacrificiorum: per aras ideſt ſuper ipſas aras: ignes quos ipſe ſacrauerat. Quinquaginta thalami ideſt camere nuptiales in quibus nurus erant: erāt ſupple illi: (quem numerum etiam Homerus celebrat) & tanta ideſt tam magna ſpes nepotum erat ſupple illi. aut ordo eſt: quinquaginta thalami: appoſitorie ſpes tanta nepotum procubuere illi ideſt in damnum & dolorem illius & poſtes ſuperbi ideſt ſuperbe extructi & magnifice decorati: auro barbarico ideſt a barbaris ablato: & ſpolijs. ſ. barbarorum illis affixis: procubuere ideſt procubuerunt Danai tenent ideſt occupant ſupple ab ea parte qua ignis deficit ideſt deeſt aut propter obſtaculum amplius cremare nequit.

Ordo.

Ianua & emoti procumbunt cardine poſtes:
Fit via vi rumpunt aditus: primoſq; trucidant.
Immiſſi danai: & late loca milite complent.
Non ſic aggeribus ruptis cū ſpumeus amnis
Exijt: oppoſitaſq; euicit gurgite molles:
Fertur in arua furens cumulo: cāpoſq; ꝑ omnes
Cum ſtabulis armenta trahit: vidi ipſe furentē
Cæde neoptolemū: geminoſq; ī limine atridas
Vidi Hecubā centūq; nurus: priamūq; ꝑ aras.
Sanguine fœdantē quos ipſe ſacrauerat ignes.
Quinquaginta illi thalami ſpes tanta nepotū.
Barbarico poſtes auro ſpolijſq; ſuperbi
Procubuere: tenent Danai qua deficit ignis.

¶ At domus īterior. De albano excidio locus eſt. Tumultus quaſi timor multus dicitur. Miſero: bene additū quia eſt etiam terribilis. Miſcetur: ꝑturbatur. Cauæ ædes: tecta camerata. in ſingulari tēplum tm̄ ſignificat: in plurali templum & domū. Ferit: ſecundū philoſophos qui dicunt vocem corpus eſſe. Aurea ſy. Multi ſtulte ad laquearia referunt. Pauidę: pro pauētes. Pauidus. n. qui ſemper timet pauens qui ex cauſa. Amplexe. q. t. p. Ex apollonio qui inducit Medeam patrem ſalutaſſe: dum domū reliquit Vi patria: Eſt teſtimonium generis ſui: vt de Hercule Salue vera Iouis proles. Non ſic: grauius vaſtata eſt troia q̄ agri fluuiorum eruptione vaſtentur. Cumulo augmento. Vidi: vt Queq; ipſe miſerrima vidi. Geminos: duos. Nam eodem partu nati proprie gemini ſunt. Vidi Hecubam centū: aut numerus pro numero eſt: aut quia Barbari nō ſingulas ſed plures habebant vxores Aut nurus ideſt fœminas. Luc. cultus geſſere decoros: vix nuribus rapuere mares. Quos ipſe ſacrauerat ignes. Latenter oſtendit: nil prodeſſe religionē Quinquaginta thala. Illi celebrati ab Home. & bene: de thalamis verum expreſſit numerum. Poteſt. n. vnus thalamus plures habere coniuges. Barbarico aut multo aut vere Barbarico: barbarorum. n. eſt copia Spolijſq; ſuperbi: Hic. n. erat antiquorum mos. vnde ait in ſeptimo. Captiui pendent currus: curuæq; ſecures.

SER. Aedes. Pauidus. Gemini. Nurus.

Forſitan

Forſitan & priami fuerint quæ fata requiras.
Vrbs vbi captæ caſum conuulſaq; vidit
Limina tectorũ: & mediũ in penetralib9 hoſtẽ
Arma diu ſenior deſueta trementibus æuo
Circũdat nequicq̃ humeris & inutile ferrum
Cingitur: & denſos fertur moriturus in hoſtes
Aedibus in medijs nu doq; ſub ætheris axe
Ingens ara fuit: iuxtaq; veterrima laurus
Incumbens aræ: atq; vmbra cõplexa penates.
Hic Hecuba: & natæ nequicq̃ altaria circum
Præcipites: atra ceu tempeſtate columbæ
Cõdẽſe: & diuũ amplexæ ſimulachra tenebãt.
Ipm aũt ſumptis priamũ iuuenilibus armis
Hecuba. Vt vidit [quæ mens tam dira miſerrime coniũx
Impulit his cingi telis: aut quo ruis: (inquit)
Non tali auxilio nec defenſoribus iſtis
Tempus eget: non ſi ipſe meus nunc afforet hector.
Huc tantem concede. hæc ara tuebitur omnes:
Aeneas. Aut moriere ſimul. [ſic ore effata recepit
Ad ſeſe:

¶ Forſitan &c. Poſt excidium multorum troianorum & captionem regie Priami: affectabat vt vero ſimile eſt dido audire exitum Priami: quem nunc recitaturus eſt: vnde Donatus dicit ſic. Forſitan & Priami: bono compendio vtitur vt vltro ſuggerat quod interrogari poterat. Debebat enim eo tempore quod omnibus quietem deſtinauerat vti breuitate. Exponit igitur quomodo ſanguine aras fedauerat. Vrbis. u. ca. cum iam nihil eſſet reliqui de vrbe Regiaq; ſua: nullaq; omnino ſpes reſtaret: ſtatuit ſapiens: & forti animo rex quacunq; morte captiuitatem fugere Arma capit: non vt peteret victoriam: ſed vt in armis poſitus viriliter occumberet: ponit autem & hominem & arma inutilia: quoniam ipſe ſenex iam diu arma nõ ſumpſerat. Vnde illa rubigine contabuerant & inutilia reddita erant His armis: autorem mortis querit: non amentia ſed ſapientia vt morte captiuitatem fugiat ergo ſapientiſſimus poeta decorum in hoc rege ſeruauit. Dedit & conuenientem naturam mulieri & regine & vxori. Recepit. quam imbellis eſſet ex eo apparet q̃ mulier anus: eum ab incepto ſeuocauit. Ecce autem. el. Voluit mori Priamus: vetuit vxor: at caſus attulit ſibi quod cupiebat. ¶ Ordo eſt Tu requiras ideſt requirere poſſis forſitan & ideſt etiam que fuerint fata Priami: & incipit narrare dicẽs. Vbi ideſt poſtq̃ priamus ſup. vidit caſum. i. ruinã & excidium vrbis. ſ. troie capte. ſ. a grecis: & vidit limina tectorꝫ cõuulſa. i. a ſedib9 ſuis ſimul auulſa & vidit hoſtẽ mediũ
pro in

ASCEñ.
Donatus
Ordo.

pro in medijs: penetralibus ipſe ſenior circundat nequicq̄ ideſt fruſtra & ad nihil cõmodi: humeris trementibus: euo.i. pre ſenio non pretimore: arma deſueta.i. deſita diu & cingit̄ ferrū inutile.i. quo tunc ꝓſpere vti nequiret: & fertur moriturus in denſos hoſtes. Ingens ara fuit in medijs edibus: & ſub nudo axe ętheris.i. ſub dio: in ꝑambulacro regię: ſicut in clauſtris religioſorum conſpicimus aream circumſeptam porticu: & laurus veterrima ideſt vetuſtiſſima (ab antiquo: nam veter dicebatur vnde abuſiue veteri in ablatiuo fit) erat iuxta.i. ꝓpe aram incūbens are.i. inflexa ſupra arā & cõplexa penates vmbra.ſ. ſua. Hecuba & nate.i. filie & nurus ſup. erant hic nequicq̄.i. fruſtra circū altaria: condenſe.i. cõpreſſe qđ timoris indiciū eſt. & ipſe amplexe.i. amplectentes tenebant: hoc eſt amplexu ſuo tenebant: ſimulachra diuū.ſ. penatium: ceu.i. veluti columbe ſup. conuolāt precipites ſupple in aut ſub tempeſtate atra.i. nymboſa & ipſis inimica. Autem pro ſed vt.i. poſtq̄. Hecuba ſup. videt Priamū iam ſenem armis iuuenilibus ſumptis ideſt poſtq̄ ſumpſerat arma iuuenilia: inquit o miſerrime coniūx ideſt marite: quę mens tam dira ideſt ſaluti tue tam aduerſa aut tam furiata: nam dire etiam furie ſunt: impulit te cingi: his ideſt iuuenilib⁹ & tibi inutilibus telis: aut quo ruis ideſt p̄ceps abis: Tempus.ſ. preſens.i. ſtatus rerum preſentium: nō eget tali auxilio quale.ſ. tu afferre potes: nec iſtis ideſt inutilibus & decrepitis cuiuſmodi tu es defenſoribus ſed ſup. longe preſtantiore & preſtantiorib⁹ non ſi ipſe Hector meus ſcilicet filius: afforet.i. adeſſet ſupple egeret tali preſidio quale ipſe preſtare poſſit: cū ſerum ſit. Concede tandem ideſt poſt diuturnē amentiam tuam huc.i. ad me: hec ara tuebitur ideſt proteget oēs ſup. nos aut moriere ſimul.i. nobiſcum: ipa effata ideſt elocuta ſic: ore.i. etiam geſtu oris & non ſolis indicijs: vt vecordes mulieres quę in tali caſu eloqui neſciūt: ſolent (aut vacat ore) recepit ad ſeſe & locauit longeuum ideſt longi ęui maritum: in ſede ſacrata in qua.ſ. ſummus pontifex ſedere ſolebat. Alludit ad primores Rome qui dum vrbs a gallis caperetur in inſignibus ſuis pro foribus ſedebant. Autem pro ſed ecce.q.d. preter ſpem & commodum. polytes vnus natorum.i. filiorum Priami: elapſus de cęde Pyrrhi. quā.i. pyrrhus faciebat in alios & in hunc facere parabat: fugit per tela per hoſtes longis porticibus ideſt per porticus longas: & ipe ſaucius ideſt vulneratus: luſtrat ideſt oculis circumſpicit: atria vacua.i. in quibus iam nullus remanſerat ad quem ſe reciperet. Pyrrhus ardens inſequitur illum vulnere ideſt telo quo vulnus faciat infeſto ideſt vim illaturo & tenet manu iam iamq̄ ideſt in Proximo eſt vt teneat & vix quicq̄ intereſt: & p̄mit ſtaſta.ſ. infeſta: vt.i. poſtq̄ ſup. Polytes euaſit tandem ante oculos & ora parentum.ſ. Priami & Hecube concidit: & fudit vitam cū multo ſanguine in quo ſedes anime atq̄ vite a nonnullis creditur.

Ad ſeſe: & ſacra longæuum in ſede locauit.
Ecce autem elapſus Pyrrhi de cæde polytes
Vnus natorum Priami: per tela: per hoſtes
Porticibus longis fugit: & vacua atria luſtrat:
Saucius: illum ardens infeſto vulnere Pyrrhus
Inſequitur iā: iamq̄ manu tenet: & p̄mit haſta.
Vt tandem ante oculos euaſit: & ora parentum
Concidit: ac vitam multo cum ſanguine fudit.

SER. ¶ Forſitan &.p. bono vſus eſt ordine: vt primo reipu. deinde regis poſtremo priuati ideſt ſua narraret fata. De morte autem priami varia tradūtur. Alij enim dicunt q̄ a pyrrho in domo captus ſed inde in ſigeum tractus ad tumulū Achllis cęſus eſt. Nam in rheteo ſepult⁹ eſt Aiax. Tūc eius caput conto affixū Pyrrhus circuntulit. Alij iuxta aram hercęi Iouis extinctum tradunt: hinc Luca. hercęas mõſtrator ait nō reſpicis aras. Hanc opinionem proſequitur poeta: ſed & illam prelibat. vt ſuo loco dicetur. Medium ho. hypallage ideſt in medijs ędibus: Nam ſi medijs legeris nō ſtat verſus niſi eliſos vt inter ſe coijſſe viros & decernere ferro. Recte autem non armat Priamū niſi in extremis periculis. Aeuo: non timore. Circūdat non em̄ apte cohærent: ſed oneri ſunt Inutile: ipſe inutilis. Nam ferrum eſt de his quæ a cõiunctis ſumunt epitheta vt venenum ſub axe: ſub dio. quod impluuiū dicit̄. Axis aūt eſt plauſtrū ſeptentrionale aut pars ſeptentrionis aut ſpūs quo mundus mouetur: vt docet Luca. Veterrima: vſurpatum eſt Ergo hoc tātum vti licet: ſi neceſſe ſit. Nequicq̄ aut ſecundum Epicureos: aut ꝓpter vim bellicam. Altaria Superorū ſunt: arę inferorū ara. αϖοτησ αρασ dicit̄.i. a p̄ſepibus. Vnde cõtra imp̄catio καταρα dicitur. Dira modo ꝓprie. Dira em̄ eſt deorꝝ ira. Ergo q̄ mens dira.i. infuſa ex deorū ira. Ruis: aut feſtinas aut incedis ſeniliter. Ore: abundat. Vulnere. bonū ſchema vulnus ꝓ telo. Cum ſanguine: ex opinione eorum qui ſanguinem ſedem vitę volunt alibi ſeqtur eos qui ipſum ſanguinem vitam volunt. Vt purpuream vomit ille animam.

Priami mors. Veterrimus. Altare. Ara. Dira.

ASCEN. ¶ Hic priamus &c. Docet finem & exitum vite Priami alludēs ſubinde ad res Romanas vnde Donat⁹. Hic pri. voluit fortuna vt mors polyte eſſet in cõſpectu ſuo: vt inde mors ſua oriretur. Dij ſcilicet preſentes ad quorum ſe ſuffragium contulerat: & ſi eſt in cœlo aliqua pietas quæ nefaria commiſſa vindicet. Qui nati. Nō culpat Pyrrhum q̄ occiderit ſed q̄ cędem in conſpectum paternum reſeruauerit: nā ſtulte reprehenderet: quod iure belli licebat. At nō ille: conatur priuare eum omni gloria & nobili genere q̄ non ſit filius Achillis: quod probat q̄ in ſe nō ſeruauerit iura quę ſeruauerat Achilles. Reddidit corpus: quod iniuſte retinuiſſet. Sola enim anima debetur hoſti. Corpus autē quoniam in nullius eſt ꝑtāte: dimittitur ſepulturę. Reddidit ergo quoniam contra humanitatis iura id tenebat. Sic fatus eſt deſideriū manifeſtum mortis q̄ poſt contumeliam etiam armis iuuenem ſenex prouocet. Telum imbelle: confirmat quod dixit inutile ferrum. Sine ictu

Dona.

Hic Priamus q̄q̄ in media iam morte tenetur:
Non tamē abſtinuit. nec voci ireq̄ pepercit.
¶ At tibi pro ſcelere (exclamat) ꝓ talib⁹ auſis Priamus.
Dij ſi qua eſt cœlo pietas: quæ talia curet:
Perſoluant grates dignas: & præmia reddant
Debita: qui nati coram me cernere lætum
Feciſti: & patrias fœdaſti funere vultus.
At non ille: ſatum quo te mentiris: Achilles
Talis in hoſte fuit priamo: ſed iura fidemq̄
Supplicis erubuit: corpuſq̄ exāgue ſepulchro
Reddidit Hectoreū: meq̄ ī mea regna remiſit.
¶ Sic fatus ſenior: telumq̄ imbelle ſine ictu Aeneas.
Conicit:

Coniecit:rauco quod protinus ære repulſum.
Et ſummo clypei nequicq̄ vmbone pependit.
Cui Pyrrhus referes ergo hæc & nuncius ibis
Pelidæ genitori:illi mea triſtia facta.
Degenereq; Neoptolemū narrare memento:
Nūc morere.hoc dicēs altaria ad ipſa trementē
Traxit:& in multo lapſantem ſanguine nati
Implicuitq; comam læua:dextraq; coruſcum
Extulit:ac lateri capulo tenus abdidit enſem.
Hæc finis Priami fatorum:hic exitus illum
Sorte tulit troiam incenſam:& ꝓlapſa videntē
Pergama:tot quōdā populis terriſq; ſuperbū
Regnatorē aſiæ:iacet ingens littore truncus:
Auulſumq; humeris caput & ſine noīe corpus.

¶Hic nunc.Media:manifeſta.Si qua eſt:epicurice vel de
ſperat quia apud aram reſpicit cedem. Curet:vlciſcatur.
SER. Grates. medium eſt vt premium.Cernere. de ſpectaculo
non de morte queritur.Funere:cadauere.Funus enim eſt
Funus. iam ardēs cadauer:qđ dū portatˀ exequias dicimus Cre-
Exequiæ matum relliquias & buſtum.Conditū iam ſepultum.In
hoſte:aut archaiſmos ꝓ i hoſtē aut i hoſte cū hoſtē gere
ret cū ipſe hoſtis eſſet.Iura:fidemq;:quia(qđ Home.mu
tat & celat propter turpitudinem Achillis)dicitur Pria-
mus duce Mercurio ingreſſus Achillis tentoriū cum ex-
citatum rogaſſe quem dormientem poſſet occidere. iura
vero quod a rege rogabatur.Remiſit:qa comitatus vſq;
ad Troiam eſt.Nequicq̄:nō Referes.ſarcoſmos locus cu
amaritudine:vt En agros & quā bello Troiane petiſti he
ſperiam.Aſtmos autem eſt vrbanitas ſine iracundia:vt
atq; idem iungat vulpes & mulgeat hyrcos. Altaria vn̄
ſperabat auxilium .Coruſcum:ſi ornatum gēmis caput
Regis accipis:ſenſus eſt.Sublato capite gladium in vagi
na recondit:quæ lateri ſemper cohæret.Si coruſcum gla
dium Priami infixum accipe & per ſilentium caput po-
ſtea eſſe ſublatum. Finis:omnia nomina in anis ſimpli-
cia a verbo non venientia in nis ſyllabā terminata ma-
Nis finita. ſculina ſunt:in anis propter canis.Simplicia propter bi-
pennis:a verbo non venientia propter finis dictum eſt.
Ergo teſte Iuuena. ad terram tremulo deſcendunt clune
puellæ.Hora.non recte.ꝙ pulchrę clunes.Sorte:fatali ne
Pergama ceſſitate.Troiam incenſam:propter ilium.Pergama:quę
troianæ arces ſunt.Sed κατεξοχην omnes arces pergama
dicuntur:vt cum poetam dicimus intelligimˀ Vergiliū.
Aſiæ:quia imperauerat phrygię & mygdonię.Littore.t.
Pompeij tangit hyſtoriam:quod dixit littore tangit id
quod in Pacuuij tragœdia continetur. Non recte ſenſit.
Donatˀ littˀ eē locū añ arā a litando dictū.Nā lito primā
breuē habet littus vero longā.Sine noīe:ſine agnitiōe.

probat humeris trementibus euo. Pependit:
ſtulte dicunt non poſſe pendere quod repelli
tur:hec ille.Ordo eſt.Priamˀ hic ideſt hoc tē- Ordo.
pore q̄q̄ tenetur iam ī media morte ideſt q̄tū
cumq; certam mortem conſpicit: tamen non
abſtinuit ſcilicet a conuicijs:nec pepercit vo-
ci ſcilicet contumelioſe & exprobranti:& ire
vnde illa proceſſit:at.ideſt ſed exclamat(aut
detur potius particula at Priamo: habet em̄
neſcio quid minanti aptum:exclamat ergo)
at dij(ſi qua pietas eſt celo que curet talia)ꝑ-
ſoluant tibi grates dignas & reddant premia
debita tibi pro ſcelere & pro talibus auſis q
feciſti me ſcilicet regem & longeuū & paren-
tem:cernere coram ideſt in conſpectu meo le
tum ideſt mortem:nati ideſt filij mei & feda-
ſti ideſt contaminaſti:funere:ſup.nati vultus
patrios ideſt paternos.At ille achilles ſcilicet
quo mentiris te ſatum ideſt ꝓgenitum: quia
eius mores non obtines(que ſententia quoq;
chriſtiana eſt.negat enim criſtˀ filios Abrahe
qui eius opera nō faciunt)nō fuit talis in ho
ſte Priamo ideſt in tractando me qui hoſtis
eram ſed erubuit ideſt cum rubore excepit iu
ra & fidem ſupplicis ideſt ſupplicaturi & ſup
pliciter veniētis pro redimendo corpore He
ctoris:vidēs enim Achilles in priamo quod
Saul in dauide:quia cum dormientem inter-
ficere potuiſſet:nec tamen quicq̄ moleſtie in
tulerit qa ſupplex venerat erubuit iura:qbus
potuit hoſtem quouis modo adoriri & fidem
qua noluit quia ſupplex venerat:erubuit aūt
propterea quia indecorum eſt ſic dormiuiſſe.
Achillem vt improuido adeſſet improuiſus
hoſtis:& reddidit corpus Hectoreū exangue.
ideſt mortuū:hic non dicit Priamus ꝙ vendi
derit:quia ſi id diceret iam probaret patrem
non minus turpem q̄ filiū: cuius contrarium
aſtruere vult & remiſit me in mea regna:que
verba ſonatent quaſi per pudorem Pyrrhum
a cede coercere vellet:niſi facinus inimicum
ſubſequeretˀ.Priamus ergo ſenior fatus ſup.
eſt ſic & cōiecit telum imbelle.quia ſine ictu.
ideſt impetu forti quod ſcilicet telum repul-
ſum ideſt repercuſſum protinus ideſt ſtatī:ere
rauco ideſt parū ſonantibus armis aut vmbo
ne ereo parum ſonante eo ꝙ ſine viribus im-
pulſum eſſet : pependit ne quicq; ideſt fru-
ſtra infixum eſt in ſummo vmbone ideſt cur
uatura clypei hoc eſt manſit quidē herens in
ſuperficie vmbonis:& ita pependit ſed nō pe
netrauit totum clypeum & ideo repulſum eſt
non tamen reiectum quia manſit herens.Cui
Pyrrhus ſup.reſpondit.Ergo quia dicis patrē
meum non tali animo ſed longe generoſiorē
fuiſſe:tu referes ideſt recitabis hec ſcilicet fa-
cinora mea & ibis nuncius genitori meo pe-
lide ideſt pelei filio:memēto narrare illi mea
facta triſtia ideſt turpia ob que ille triſtetur:& me Neoptolemū ideſt nouum militem degenerē ideſt ab
eius virtute & generoſitate degenerantem morere(imperandi verbum)nunc ſcilicet vt nuncius eas:&
ipſe dicens hæc traxit Priamū trementem ſcilicet euo ad ipſa altaria:q̄ cōſtructa ab ipſo erāt in honorē
deorum trementē dico & lapſantem ideſt titubantem aut iam iamq; labantem in multo ſanguine nati.ſ.
polyte & implicuit comā leua ideſt inuoluit leuam manum ſuam coma. Priami & extulit ideſt extraxit
vno ictu in altū:dextera(ſcilicet)manu:enſem coruſcum ideſt refulgentem:& abdidit lateri ideſt in latere
Priami:tenus capulo ideſt vſq; ad capulum ideſt manubriū quo capitur hec ſup.erat finis ideſt exitˀ fa-
torum Priami hic ideſt huiuſmodi:tam infelix exitus:tulit illum ſorte ideſt per ſortem ideſt hunc exitū
ille ſortitus eſt:non enim pro meritis eum habuit:illum dico videntem Troiam incenſam:& pergama.i.
arces troianas:prolapſa illum dico regnatorem Aſie ſuperbum ideſt elatum & glorificatum:quondā po
pulis & terris:qui ſup.iacet nunc ingens truncus in littore:quia Troia deleta non niſi littˀ maris viſum
eſt(ſed ad Pompeium alludit vt Seruius recitat)& caput auulſum ideſt amputatum humeris:& corpus
ſine nomine ideſt ignobile dicitur ſine nomine:aut ad ſui cognitionem mortales inuitat:vt cognoſcant:
quia ablato capite etiam regis corpus ſit ſine nomine:non enim agnoſcitur.

ASCEn. ¶ At me tum primũ ſeuus &c. Hunc locũ nõ interpretatur Seruius niſi in pricipio: & nuſq̃ Donatus quia ab eis qui reſecandũ hoc opus accceperant hec pars abſciſa: vt pote que rem ignobilem & indignam tam Troianis ceteris q̃ Aenea contineat. Troianis quidẽ quia turpe erat ꝙ deſeruere omnes defeſſi & corpora ſaltu ad terram miſere: aut ignibus egra dedere &c. Aenea vero: qui in feminã ſe ſuccẽſum dicit quod ĩ cõſpectu Didonis ineptũ viſum & indecorũ prudenter ablatum eſt qa tamen rurſus incertũ: ponã & eius ordinẽ q talis eſt. At. i. ſed: ſeuus. i. vehemẽs & dirus horror circunſtetit. i. circũdedit me: nõ tamẽ inuaſit: qa victus nõ erat: vñ ſignanter dicit circũſtetit: quaſi ne horror quidẽ inuadere auderet eum. circũſtetit tñ: tũ. i. tũc primũ: & obſtupui: non quia mihi timerẽ: ſed quia imago chari genitoris. i. patris Anchiſe ſubijt. i. ĩ mentẽ venit mihi: vt ideſt poſtq̃ vel cũ primũ vidi regem equeuũ ideſt coeuũ ſeu equalis eui videlicet Priamũ coeuũ Anchiſe: exhalantẽ. i. violenter efflantẽ animã. i. ſpiritũ vitalem: Creuſa. ſ. cõiunx deſerta. i. derelicta domi: ſubijt ideſt in mentẽ

At me tum primum ſæuus circũſtetit horror.
Obſtupui: ſubijt cari genitoris imago:
Vt regem æquæuum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem: ſubijt deſerta Creuſa:
Et direpta domus: & parui caſus iuli.
Reſpicio: & q̃ ſit me circum copia luſtro.
Deſeruere omnes defeſſi: & corpora ſaltu
Ad terram miſere: aut ignibus ægra dedere.
Iamq; adeo ſuper vnus eram: cũ limina veſtæ
Seruantem: & tacitam ſecreta in ſede latẽtem
Tyndarida aſpicio: dant clara incẽdia lucem
Erranti paſſimq; oculos per cuncta ferenti:
Illa ſibi ĩfeſtos euerſa ob ꝑgama teucros:
Et pœnas danaum & deſerti coniugis iras
Permetuẽs troiæ & patriæ cõmunis erynnis:

Abdiderat ſeſe:atq; aris inuiſa ſedebat:
Exarſere ignes animo:ſubit ira cadentem
Vlciſci patriam:& ſceleratas ſumere pœnas:
Scilicet hæc ſpartã ĩcolumis p̃riaſq; mycenas
Aſpiciet:partoq; ĩbit regina triumpho:
Coniugiũq; domũq; patres natoſq; videbit:
Iliadũ turba & phrygijs comitata miniſtris:
Occiderit ferro Priamus:troia arſerit igni:
Dardanium toties ſudarit ſanguine littus:
Non ita:namq; & ſi nullũ memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt.nec habet victoria laudẽ:
Extinxiſſe nefas:tamen & ſumpſiſſe merẽtis
Laudabor pœnas:animũq; expleſſe iuuabit
Vltricis flammæ:& cineres ſatiaſſe meorum.

SER. Copia. ¶ Sęuuſ:quia eſt & bon⁹ vt lętuſq; p̃ artus horror ijt Exhalantem:ſecundũ eos qui vitam ventũ volũt. Direpta pro diripiẽda.Copia improprie dixit.Nã pro exercitu ĩ plurali dicimus copias:Copia vero aliarũ rerum eſt.

in mentẽ venit:quãdo.ſ.Hecuba vidit:& domus direpta ſubijt:& caſus parui Iuli. ſubijt: qui aſtyanacti coeuus erat: Reſpicio & luſtro que copia ſit circũ me:an.ſ.ſufficere poſſet ad reſiſtendũ hoſtib⁹:omnes.ſ.ſocij: defeſſi.i. ad extremũ fatigati & feſſi deſeruere me & miſere ideſt miſerũt corpora ſaltu ad terrã.i. p̃cipitauerũt ſe aut dedere corpora egra.i. ſaucia aut tedio vite affecta ignibus ideſt p̃cipitauerunt ſe in ignes.Iamq; .i.& iã:& ego ſupererã ideſt reſtabã iam adeo ideſt omnino vnus.i. ſolus:quum .i.quãdo ego aſpicio:tyndarida ideſt tyndari filiã ſaltẽ putatiuã videlicet Helenam q̃ Iouis filia dicit̃ ex leda tyndari cõiuge:ſeruãtẽ:limina veſte.i.templi in quo veſta colebatur:& latentẽ tacitã aut tacentẽ aut occultam in ſede ſecreta ideſt abſtruſa: quia tñ ſi ſecreta in ſede erat & tacita q̃ri poſſet q̊mõ ergo aſpexerit addit incendia clara ideſt penetralia clarificãtia dant ſup.mihi erranti ideſt vaganti per diuerſa loca & ferẽti oculos paſſim per cuncta ſup.loca:lucem ideſt claritatẽ: illa ſcilicet tyndaris hoc eſt Helena p̱metuẽs ideſt multũ metuens:teucros infeſtos ſibi ob pergama ideſt menia Troiana:euerſa & permetuens penas danaũ ideſt quas Danai ab ea exigere poſſent & iras coniugis deſerti ideſt derelicti cum parim ſeu paridẽ ſequeretur & permetuens erymnis ideſt furores & Furias Troie cõmunis.i.toti⁹ patrie:nõ ſue:ſed Troianoꝝ:abdiderat.i.occultauerat ſeſe:atq; ſedebat ĩuiſa ideſt non viſa ſed occultata:aris.i.iuxta aras veſte:& eſt dictio aris ablatiuus localis:inuiſa aũt videtur accipi pro iuiſibili:qa viſa erat ab Aenea:ſed ſedebat vt nõ videret̃.ſicut Diues ĩacceſſos vbi ſolis filia lucos&c. Ignes ideſt incendia irarũ exarſere animo ſcilicet meo:ira ſubit.i. inceſſit mihi:vlciſci patriã cadentẽ & ſumere penas ſceleratas aut cum dedecore:Scilicet ideſt ſcire licet.q.d.dixi eñ mecũ.ſcilicet hec.ſcilicet que caput & origo mali eſt:aſpiciet incolumis:ſpartam ſcilicet regionẽ:& mycenas patrias que in patria eius erãt:& ibit regina ideſt quaſi regina triumpho parto ideſt acquiſito de Troianis:& videbit coniugium ideſt coniugẽ ſuũ ſuſcepta in priſtinũ coniugiũ quod cum ea Menelaus contraxerat:& videbit domum ſcilicet vnde egreſſa eſt:& patres.i.parẽtes aut p̱ceres:& natos .ſ. eorũ.aut ſi quos habuit ſuos. comitata turba ideſt multitudine iliadũ ideſt virginũ Troianarũ:& miniſtris phrygijs.i.Troianis: poſtq̃ ſupple Priamus occiderit.i.ſuccubuerit:& occiſus ſit ferro ideſt enſe ferreo:& Troia arſerit igni:& litt⁹ Dardanium ſudarit.ideſt irrigatũ ſit:toties ſanguine ſcilicet phrygio:hec aũt oĩa cum indignatione q̃rit vnde addit quaſi reſpõdens ſibi.Non ita ſup fiet:nãq;& ſi ideſt q̃q̃ nullũ nomẽ memorabile ideſt memoria dignũ:eſt in pena femina ideſt quã de femina ſumã:nec victoria ſcilicet in feminã. habet laudẽ:& q̃q̃ nefas eſt extinxiſſe ſcilicet feminã:tamẽ ego laudabor ſumpſiſſe & ideſt etiã penas.i.merẽtis de ea q̃ bene meruit:hoc eſt q̃uis non deceat me eã occidere:tamen non decet eam viuere:& iuuabit ideſt delectabit expleſſe ideſt expleuiſſe animum flamme vltricis ideſt vltionis ex incendio irarum ſumpte & ſatiaſſe.i. ad ſatietatẽ contentos feciſſe:cineres:meorũ ideſt manes interfectoꝝ troianorũ q̱ erãt appetẽtes vindicte Hec vt dixi indecora viſa ſunt:ſed purgantur:quia amens factus erat:vnde ſequitur.

Talia iactabam:& furiata mente ferebar
Cum mihi ſe non ante oculis tã clara vidẽdam
Obtulit:& pura per noctem in luce refulſit
Alma parens confeſſa deam:qualiſq; videri
Cœlicolis & quanta ſolet:dextraq; prehenſum
Continuit:roſeoq; hæc inſuper addidit ore.
Venus. ¶ Nate qs ĩdomitas tãtus furor excitat iras:
Quid furis:aut quonã nr̃i tibi cura receſſit:
Non prius aſpicias vbi feſſum ætate parentem
Liqueris Anchiſen:ſuperet cõiunx ne Creuſa:
Aſcaniuſq; puer:quos omnes vndiq; graiæ
Circumerrant acies:& ni mea cura reſiſtat:
Iam flãmæ tulerint:inimicus & hauſerit enſis
Non tibi tyndaridis facies inuiſa lacænæ:

¶ Talia &c.De hac quoq; re cũ manifeſtaria ſit Donat⁹(niſi cõmẽtarij eius mutilati ſint) p̱pauca dicit ea aũt hec ſũt.Neptũn⁹ cũ deos inimicos troianis enumeraſſet ponit iouẽ.Ipſe pater quaſi q̱ nos cõtra alios cũ maioris ſit poteſtatis defendere debuit ergo hoc deſtituti auxilio cũ ſimus:cedendũ eſt nobis. Eripe nate fugã:quia ſciebat non facile poſſe ſuaderi fugam Aenee iccirco dixerat tu ne qua parentis iuſſa time neu preceptis parere recuſa. Quapropter cedendũ erat:cũ qui poteſt omnia & fauere debebat cõtrarius eẽt Nuſq̃ abero.Nam ſine ſuo auxilio cum eſſet flammis teliſq; hoſtilibus circundatus quo modo fugere potuiſſet:Ordo autẽ & explanatio text⁹ eſt.Ego iactabã.i.inaniter mecũ dicebam talia.ſcilicet friuola & indecora verba & p̱ qa ferebar.i.concitabar aut protrahebar: mente furiata ideſt temporaneo furore capta ſup.tũ: quum.i.quãdo:alma parẽs.ſ.Venus: obtulit ſe mihi videndam oculis que ſup.non obtulerat ſe videndam oculis exiſtens tam clara ante ideſt prius aut ſic cum mater non ante.i. non prius tam clara ideſt clarior q̃ vnq̃ prius fuerat:obtutlit ſe videndã mihi:oculis.ſ. corporalibus ASCEn. DONA. Ordo.

poralibus cum animo aut viſu eā ſepe vide-rit & refulſit in pura luce per nocte confeſſa ſup.ſe deā & exiſtēs ſup.talis,& tanta:qualis & quāta ſolet videri celicolis.i.ab ipſis cele-ſtibus celum habitātibus:& cōtinuit me pre-henſum dextra.i.per dexterā meā qua para-bam irruere in Helenam:& addidit inſuper: hec.ſ.verba:ore roſeo.i.fragrāti & pulchro ī morem roſe:nate.i.o fili quis tātus furor exci tat iras indomitas.i.nullo freno cohibitas:vt etiam in mulierē ſeuias:qui inviros pius eſſe ſoles:quid furis.i.furore raperis & iſanis:aut quonā.i.ī quā partē cura noſtri.i. quā de me & meis habere debes.receſſit tibi.i.a te:itavt quam Paridi ꝓ meritis eius tradidi iterficere tentes:& quia ſciuit venus Aeneā nō alia ra-tione citius auelli poſſe q̄ pietate in patrē con iugem & liberos:addidit. Nō aſpicias.i. de-beas ne aſpicere:pri⁹.i.poti⁹:vbi .i.in q̄ loco & quo ſtatu liqueris.i. dereliq̄ris Anchiſem parētem,feſſum etate.q.d.id quidē debeas:ne i.an ſup.an putas ꝙ Creuſa ſcilicet coniunx tua ſuperet.i.voti cōpos fiat:aut ſuperet igru entes forte hoſtes:ꝗ pro & Aſcanius.ſ. filius tuus:puer.ſ.adhuc:circum quos omnes acies graie.i.grecanice errāt.i. diuaganꝰ querentes predam:in abſtruſis locis poſt expugnatā re-giam vel q̄s omnes.ſcilicet Anchiſen Creuſā & Aſcanium graie acies circumerrant:& ni. ideſt niſi:mea cura reſiſtat flamme tulerint.i. abſtulerint & abſumpſerint iam ſup.eos om nes:& enſis inimicus.ideſt ab inimicis illat⁹: hauſerit.ideſt occiderit eos:facies.i.pulchri-tudo faciei Tyndaridis ideſt Helene lacene.i. laconice:aut ſpartane:inuiſa ideſt odioſa tibi eo ꝙ ob eam Troiam euerſam putas:& paris culpatus ideſt qui dicitur in culpa eſſe:verum inclementia ideſt ſeuitia diuū ideſt deorum euertit has opes.ideſt diuitias&facultates no ſtras loquiꝰ em̄ quaſi vna ex Troianis: ſicut in primo.Nos tua progenies celi quibus an-nuis arcem &c.(Eſt aūt euertit preſentis tem poris ſicut proſternit)& proſternit Troiam a culmine.ſ.imperij.Aſpice.q.d.videre potes an vera dicam:nō tamen vidit numina: niſi amota Venere per quod ſignificatur mētem rei veneree ob noxiam diuinis contemplan-dis inutilem eſſe.Aſpice ergo:namꝗ ego eri-piam tibi omnē nubē ideſt offuſcationē &ꝑ-turbationē mentis:que obducta ideſt in ob-ſtaculum ſuperducta:tibi tuēti.i. intueri vo-lenti:hebetat.i. obtūdit mortales viſus:& ca ligat circū.i.ꝑ circuitū:exiſtens humida aut circū humida.i.virtutē viſiuā q̄ ī humido ra dicali ē: aſpice ergo.ſ.poſtq̄ abiero:vn̄ addit tu nequa.i.nō aliqua nō time aliqua iuſſa pa-rentis.hoc eſt mea dicit venus q̄ parens ſum: neu ideſt neue:recuſa ideſt renue: parere ideſt obedire ꝑceptis parētis:ꝑcepta aūt ſunt:eripe nate fugam finēꝗ impone labori:q̄ quia in-honeſta videnꝰ.ponit primū neceſſitatē fugi endi dicens.Vbi.i.poſtꝗ tu vides hic.i.ī hac ciuitate moles diſiectas:& ſaxa auulſa ſaxis: ita vt ne lapis q̄dē ſup lapidē remanſur⁹ ſit & vides fumū vndantē ideſt abunde exurgentē puluere mixto ideſt admixto ei:& vbi vides ꝙ ſup.Neptūnus quatit ideſt concutit euertē do muros ſcilicet troianos:& fundamēta ſci-licet murorū & reliquorū edificiorū. emota: ideſt e loco ſuo mota:magno tridenti.ſ.ſcep-tro ſuo tris.dentes habenti:videlicet fuſcina. & eruit totā vrbē a ſedibus ideſt cōpagib⁹ & iūcturis

Culpatus ve Paris:verum inclæmētia diuum
Has euertit opes:ſternitꝗ a culmine troiā.
Aſpice(namꝗ omnē quæ nūc obducta tuenti
Mortales hebetat viſus tibi:& humida circū
Caligat:nubem eripiam)tu ne qua parentis
Iuſſa time:neu præceptis parere recuſa.
Hic vbi diſiectas moles:auulſaꝗ ſaxis
Saxa vides:mixtoꝗ vndantem puluere fumū:
Neptūnus muros magnoꝗ emota tridenti
Fundamenta quatit:totamꝗ a ſedibus vrbē
Eruit:hic iuno ſcæas ſæuiſſima portas
Prima tenet:ſociumꝗ furens a nauibus agmē
Ferro accincta vocat.
Iam ſummas arces tritonia(reſpice)pallas
Inſedit:nymbo effulgens & Gorgone ſcæua.
Ipſe pater Danais animos vireſꝗ ſecundas
Sufficit:ipſe deos in dardana ſuſcitat arma.
Eripe nate fugam:finemꝗ impone labori:
Nuſq̄ abero:& tutum patrio te limine ſiſtam.

¶Dextra:qua ictū helenæ minabaꝰ.Sunt em̄ hic ſubtra cti verſus in quibus voluit helenā occidere.Primo quia turpe erat viro forti in fœminā rapi.Deinde cōtrariu eſt ꝙ ſit in domo Priami:cū in ſexto dicat illā fuiſſe i domo Deiphobi.Nō tibi tyndaridis:declarāt hæc ꝟba verſus illos eſſe ſublatos Inſuper:ſup quod cōtinuerat.Indomi-tas:magnas.Quid fu.Furor em̄ eſt virū fortem ruere in muliere.Noſtri genitiu⁹ pluralis eſt.Facit autē ſe vnā de familia Aeneę.Puer:filius:Hor.dicā & Alcydē pueroſꝗ ledæ.Hauſerit:ꝑcuſſerit.vt Latus haurit apertū. Aut vo rauerit.Tyndaridis:ita de Helena dicitur vt de Hercule amphitrioniades nā de Leda & Ioue fuit Helena & Pol-lux:de Tyndaro & Clytēneſtra caſtor qui ſolus mortalis fuit:Sed pollux ſecū ꝑtitus eſt īmortalitatē.De Helenæ. autē īmortalitate apparet:nā fratres cū argonautis ꝓfecti ſunt quorū filij cū Thebanis dimicauerūt:deinde nepo-tes cū troianis.Ergo nō duraſſet helena ꝑ tot ſæcula niſi immortalis fuiſſet.Nō eſt error prius a Theſeo rapta in egypto proteo cōmendata eſt.Lacæna a laconia,ꝓuincia & eſt minor deriuatio pricipalitate:qđ rarū eſt. Aſpice: de Homero tractū q inducit Mineruā ꝑſtantem iſta Dio medi.Nubē.Ordo eſt.omnē tibi nube eripiā:q̄ humida circū caligat & heberat mortales viſus:diciꝰ nebula orta de terris obeſſe nr̄is viſibus:vn̄ aquila q̄a ſupra nebulas plus videt.Vel q̄a ignorātes vſum venereū dicunꝰ vide re numina.Ergo merito illa videt Aeneas poſt Veneris diſceſſum.Obducta: ſupinducta.Ne ꝓhibētis eſt & im-peratiuo iungiꝰ.Neptūn⁹.aiūt Neptūnū cū Apolline tro iæ fabricatū eſſe muros Verū cōſtat Laomedōtē his dijs certā vouiſſe pecuniā ad ſacra facięda:quā deinde trāſtu lit ad fabricā murorū:vn̄ dij feciſſe muros & offenſi eſſe dicunꝰ.Facit aūt eos opera ſua euertere.Nā iuno portaꝝ dea eſt:portā em̄ lumis naſcētib⁹ ꝑbet:Minerua arces cō didit:vt Pallas quas cōdidit arces ipſa colat. Neptunno autē fundamēta ſunt conſecrata:cuius arbitrio mouenꝰ: Vn̄ εχοσιχθων dicitur.ideſt terram mouēs aquę concuſ-ſione:vt terræmotus cōtinent opiniones.Tridēti:dictio nes in ens ſi nomina ſint in e faciunt ablatiuū Si partici-pia in e & i.Quod ſi participiū efficitur nomē i e tm̄ vt amāte Vergili⁹ ergo affectauit nouitatē cū deberet dicere tridēte

SER.

Tyndaridæ.

Ven⁹ occæcat.

Porta: Arx. Fūdamēta.

tridente.Sic q̃ ex appellatiuis faciẽtib' ĩ i efficiũt ꝓpria exeunt in e:vt liberalis felix:Iuuenal':Furẽs:iraſcẽs. tritonia pallas duo ãtonomaſia: ſine noĩe ꝓprio.Nymbo: nube diuina Alij limbo legũt q̃ eſt pars veſtis extrema q̃ inſtita dicit̃.Hora.Quarũ ſubſuta talos tegit inſtita veſte.Pater qui omnibus idẽ eſſe cõſueuit:vt rex Iuppiter omnibus idem.Ergo honeſta cauſa fugiendi eſt . Aeneæ Secundas:Nam & in Troianis fuerunt ſed nõ proſpere. Eripe:raptim fac.Nuſq̃ abero: neceſſarium erat illi numinis auxilium:ſi tenẽt danai qua deficit ignis.Limine. ideſt in limine.

iuncturis aut ſitibus & poſitionibus ſuis:& vbi vides ꝙ iuno ſeuiſſima.i.in troiã imitiſſima & ferociſſima:tenet hic.i.in hac ꝑte prima.i.tanq̃ princeps & author expugnatiõis ſicut in primo dictũ eſt. veteriſq; memor Saturnia belli Prima qd' ad troiã ꝓ charis geſſerat argis)portas ſceas ideſt ad ſceũ ꝓmõtoriũ vergentes & ipſa furens vocat agmẽ ſocium ideſt aſſociabile aut vt priori aſſociet̃(& per hoc ſignificat adhuc multo plures ſuperuẽturos grecos ne q̃ reſiſtendi ſpes Enee eſſet)vocat dico exiſtẽs accincta ferro.i.armis ferreis (Sunt em̃ iunoni arma de quibus in primo hic illius arma:hic currus fuit:conſtruenda autẽ ſunt diuiſim epitheta ne vitioſe vni ab vna parte dent̃:per hoc vero ꝙ ferro accincta videt̃ ſe inimicã declarat)Reſpice Pallas tritonia:a tritone lacu aphrice ſic dicta:inſedit ideſt occupauit.iã arces ſummas.i.in quibus res ſũme erãt & ſũma ſpes reſiſtẽdi q̃ illis occupatis nulla reſtabat inſedit(dicit)fulgẽs nimbo.i. nube diuina circũradiãte : aut limbo.i.chlamyde militari:& Gorgone ſeua.i.capite Gorgonis.ſ.meduſe:qd' in egide ideſt ſcuto ſuo habet Ipſe pater.ſ.Iuppiter:q ꝑ excellẽtiã pater omniũ dicit̃:&q peculiariter mihi pater& tibi auus eſt:ſufficit.i.abunde miniſtrat & ſubinfert danais.i.grecis animos & vires ſecũdas.i. fauſtas & efficaces ſequẽte effectu conatũ:& ipſe ſuſcitat deos.ſ.reliquos.in.i.cõtra:arma dardania.i.vires aut reſiſtentiã troianã:aut contra inſignia troiana vbi ergo hec omnia vides:o nate:eripe.i.raptim aut te eripiẽdo fac celeriter fugam:& impone labori ideſt conatui tuo inutili:finẽ:& ne fugiendo q̃ reſiſtendo plus periculi obire vereatur addit venus.Nuſq; abero(vnde in primo:matre dea mõſtrante viam vbi ſeruiũ reſpicito)& ſiſtam ideſt ſtatuam ſtare faciã te tutũ ſup.in limine patrio ideſt domus paterne.

Aeneas. ℂDixerat:& ſpiſſis noctis ſe cõdidit vmbris.
Apparent diræ facies.inimicaq; troiæ
Numina magna deum.
Tum vero omne mihi viſum cõſidere ĩ ignes
Ilium & ex imo vertit Neptunnia troia.
Ac veluti

ℂDixerat. & ſpiſſis no.&c.Poſt abſceſſum veneris vidit eneas numina magna deum in qua re Seruius prius moralẽ annotauit ſentẽtiam:qa videlicet ignorantes vſum venereũ dicuntur videre numina nũc naturalẽ quia ſecundũ Matheſim inqt radij Veneris tẽperãt aneriticos.i.exitioſos. Viſis ergo numinib' iratis deſcendit ad domum paternã Vñ Donatus dicit ſic.Flãmã inter& hoſtes expedior ASCEn DONA

debuit hoc preſtare ven⁹:& q̄a mater:& q̄a
dixerat Nuſq̄ abero. Me ſi celicole. aperta cõ
iectura me inuiſum ſupis. Satis vna: ſcelus eſt
patriã vidiſſe:& dolor imẽſus ꝙ adhuc poſt
eius interitũ viuimus & adhuc de viuẽdo co
gitamus. Corpus: nõ dixit viuũ hominẽ: ſed
corpus. ſ. eius q̄ nõ viuẽdi ſed moriẽdi cupid⁹
eſſet. Ipſe ma. m. reſpõdet omnibus q̄ poſſunt
Ordo. obijci. Ordo eſt. Dixerat. ſ. alma parens venus
& condidit. i. occultauit & inuoluit ſe ſpiſſis.
ideſt denſis: vmbris noctis: facies dire. i. ter
ribiles ex deorũ ira:& magna numina deũ ꝓ
deorum inimica troie apparẽt ſup. mihi poſt
abſceſſum matris. Tum vero. i. ꝑcipue tunc
aut tũc primũ ad verũ omne. i. totũ: iliũ. i. il
lud oppidũ troianũ viſum eſt mihi. i. a me: cõ
ſidere. i. reſolui decidẽdo: in ignes. ſ. in carbo
nes ignitos:& troia Neptũnia. i. a Neptunno
fabricata: viſa eſt ſup. verti ex imo. ſ. fundo.
fundit⁹ euerti: ac ſup trahere ſic ruinã: veluti
quũ. i. q̄n agricole inſtãt certatim. i. cũ certa
mine: eruere in ſummis mõtibus ornũ. i. arbo
rem ſic dictam: antiquã & ergo bene radicatã
ſed acciſam. i. in exteriorib⁹ exciſam ferro &
crebris bipẽnibus: hoc eſt crebris bipennib⁹
ferreis: aut ferro crebrarꝫ bipenniũ: illa ſcilicet
ornus minat̃. ſ. ruinã. quia eminet: vſq̄. i. cõ
tinuo & nutat. i. vacillat & agitatur huc illuc:
tremefacta comã. i. habens comã tremefactã:
vertice concuſſo. i. ex ictu ad radicẽ facto: nu
tat dico donec ipſa euicta. i. ſuperata paula
tim vulneribus. i. crebris ictibus ferri: conge
muit ſupremũ. i. dedit ſupremũ gemitũ: ſicut
animalia expirant & ipſa auulſa iugis traxit
ruinã & ſuã & aliarũ arborũ ſecũ. Ego igit̃ vi
dens ſic troiã cõſidere: deſcẽdo. ſ. ex loco peri
culoſo: ac expedior. i. expedit⁹ ingredior iter
flammã & hoſtes & hoc deo. ſ. Venere ſecun
dum Seruiũ (ſecundũ quẽ tñ nõ liceret dicere
coniunctim deo Venere: licet eñi in deo intel
ligatur venere. ſicut i hoie mulier: tñ raro cõ
iunguntur deus venus & homo mulier: vnde
quedã ſubaudire licet poti⁹ q̄ exprimere. Ad
Seruiũ addendũ dicit Landinus ex Macrobio
ꝙ ſimulachrũ illud barbatum veſtem tamen
muliebrẽ habebat & ſceptrũ virile quia eãdẽ
marem ac feminã putarẽt. Ariſtophanes q̄q̄
poeta illam aphroditõ in maſculino genere
appellat:& Leuinus ait. Venerẽ igitur almũ
adorans ſiue femina ſiue mas eſt: ita vti alma
nocticula. Philochr⁹ eandẽ putat eſſe lunam:
illiq̄ ſacrificare viros veſte muliebri & mu
lieres virili ꝙ & mas eſtimet̃ & femina. Var
ro autem affirmat ſub regib⁹ apud romanos
nullum veneris neq̄ grecum neq̄ latinum no
men fuiſſe. Hec ille.) deo igitur videlicet ve
nere ducẽte. Tela dãt locũ & flãme recedũt (q̄a
ergo dignus deo vindice nod⁹ incidit: itereſt
& de⁹ iuxta preceptũ. Horatianũ. Nec de⁹ in
terſit niſi dignus vindice nod⁹ inciderit. No
dus autẽ difficultatis eſt quia nõ eſt veriſimi
le niſi proditor eſſet per hoſtes & flãmas eua
ſiſſe niſi deo ducẽte) Aſt. i. ſed vbi. i poſtq̄ ꝑ
uentũ ſup. eſt a me & matre. ſ. ad limina ſedis
ideſt habitationis patrie. i. patris mei Anchi
ſe: ꝙ ꝓ. i. domos antiquas: quod i earũ laudẽ
dicitur: quaſi marmoree fuerint q̄ diu durare
poterant: genitor. ſ. Anchiſes: quẽ ego petebã
ideſt optabã primũ tollere ideſt exportare in
altos montes: abnegat. i. renuit producere. i.
amplius ducere: vitã: hoc eſt diuti⁹ ſuperuiue
re troia exciſa ideſt poſtq̄ troia exciſa eſſet:&
abnegat

Ac veluti ſummis antiquã in mõtibus ornum
Cum ferro acciſam: crebriſq̄ bipẽnibus inſtãt
Eruere agricolæ certatim: illa vſq̄ minatur.
Et tremefacta comam cõcuſſo vertice nutat:
Vulneribus donec paulatim euicta ſupremũ
Congemuit: traxitq̄ iugis auulſa ruinam:
Deſcẽdo: ac ducẽte deo flãmam inter & hoſtes
Expedior: dant tela locum flammæq̄ recedũt.
Aſt vbi iam patriæ peruentum ad limina ſedis:
Antiquaſq̄ domos: genitor quẽ tollere ĩ altos
Optabam primum montes: primũq̄ petebã
Abnegat: exciſa vitam producere Troia.
Exiliumq̄ pati: Vos o quibus integer æui Anchiſes
Sanguis (ait) ſolidæq̄ ſuo ſtant robore vires:
Vos agitate fugam.
Me ſi cœlicolæ voluiſſent ducere vitam:
Has mihi ſeruaſſent ſedes: ſatis vna ſuperq̄
Vidimus excidia: & captæ ſuperauimus vrbi.
Sic o ſic poſitum affati diſcedite corpus.
Ipſe manu mortẽ inueniã: miſerebitur hoſtis:
Exuuiaſq̄ petet: facilis iactura ſepulchri eſt.
Iampridem inuiſus diuis & inutilis annos
Demoror: ex quo me diuũ pater atq̄ hoĩm rex
Fulminis afflauit ventis: & contigit igni.

¶ Apparent diræ fa. ſecundũ Matheſim poſt abſceſſum SER.
Veneris dira dicunt̃ apparuiſſe: cuius numia pñtes Radij
interuenientes anæthericos temperãt. Tũ ve. nã antea & ab
Hectore audierat. & per ſe viderat euerti Troiã ſed non
omnẽ ferro & bi. Tantologia eſt. Minat̃: aut eminet aut
mouetur Ruinã: aliarũ arborũ. Deo: ſecundũ eos q̄ dicũt
vtriuſq̄ ſexus ꝑticipationẽ habere numĩa. Caluus. Pol
lentẽq̄ deũ venerẽ: itẽ Vergi. Nec dextræ errãti de⁹ ab
fuit: cũ aũt Iuno aut alecto fuerit. Eſt etiã in Cypro barba Venus. deus.
tæ veneris ſimulachrũ. Antiquas: caras aliud pendet ex
alio. Nihl eñ intereſt carũ dicas an charitatis cãm. Do antiquũ.
mos aũt ambitioſe dixit. Primũ ꝑcipuũ. Vos o: obliqua
oratio eſt. Nã aperte quidẽ hoc agit: vt relinquat̃: latẽter
vero aliud ꝓ quod nimia Aeneẹ oſtẽdit̃ pietas: q nec iu
ſtis cauſis mouet̃: vt patrẽ reliquat. Integer æui: ſanguis:
plenã ætatẽ ſignificat ex ſanguine: q nõ eſt integer niſi iu
uenibus. Nã dicũt phyſici minui ſanguinẽ per ætatẽ: vñ
in ſenib⁹ tremor eſt. Suo robore. i. proprio ſine alteri⁹ au
xilio quo eget Anchiſes. Cœlicolæ: ad quos noſtra perti
net vita: vt haud credo inuiſus cœleſtibus auras Vitalis
carpis: & nos iuuenẽ exanimũ & nil iã cœleſtibus vllis.
Debentẽ: & igne⁹ eſt ollis vigor & cœleſtis origo. Aĩa ei
cœli pars eſt vmbra inferorꝫ: ideo ergo nõ poſuit gñale
deorũ nomẽ: & addidit cœleſtib⁹: ne crederent̃ iferni dij
qui datores vitẹ nõ ſũt. Satis ſupq̄: ad augmẽtũ ſuperq̄
addidit. Eſt aũt Tmeſis. Sane ſciendũ eſt eſſe aliqua quẹ
augmentum non recipiũt: ne minus ſignificent: vt ſatis
perfectus. Nam q̄ritur vtrum perfectior poſſit facere: ne
incipiat ꝑfectus: min⁹ ſignificare. Vna excidia: ſub Lao
medõte vnũ excidiũ viderat: ſed Emphaticos dixit exci
dia. Sic o: ſic poſitũ affati. d. c. ſenſ⁹ talis ẽ ꝓſtare vos mihi
funebre

funebre ſolatiũ.i.affamini me.vt dici mortuis ſolet Vale vale vale:vñ Et magna ſupmũ voce ciemus:mortẽ autem ego manu hoſtis inueniam.Nã hic ordo eſt Ego inueniam mortem manu hoſtis.Ille miſerebit & petet exuuias.Miſerebit vero dixit affectu ei⁹ q cupiebat interimi vt hoſtis quaſi miſeratus occideret:ſic in octauo materEuryali.Aut tu ſumme pater diuum miſerere tuoq; Inuiſum hoc detrude caput ſub tartara telo. Exuuiaſq; petet:quaſi obiectio:ſed expoliatũ linqt cadauer:& reſponſio.Facilis iactura ſepulchri aut ſecundum Epicureos qui dicunt nil ſupereſſe poſt mortem aut facilis ſepulturæ iactura eſt quã poteſt ruina præſtare.Annos demoror:quaſi feſtinãtes diu viuendo detineo.Fulminis affla.ven. & cõ.i.Tria ſunt fulminũ genera:eſt quod afflat quod incendit:quod ſcindit.De hoc aũt ſiluit: fulminatus eſt Anchiſes:quia ſe cum venere concubuiſſe iactabat.

abnegat pati exilium:et ait vos o vos quib⁹ ſanguis eui.ſ.ſ.floretis:ẽ integer.i.nõ minut⁹ et quib⁹ vires ſtãt ſolide.i.plene ſuo.i.ꝓprio et conueniẽte robore:vos inquã agitate fugã Si celicole.i.dıj ſupi voluiſſent me ducere.i. vt ego diuti⁹ ducã vitã.i.me ſuperuiuere.ipſi ſeruaſſent mihi has ſedes.i.hanc habitationẽ.Nos vidim⁹ ſatis ſupq;.i.plus q̃ ſatis:vna excidia.i.vnã exterminationẽ ſeu vnũ exterminiũ vrbis(vbi animaduertes q; licet excidiũ rite dicat tñ quia plurime res ſimul exciderunt.i.extra exiſtẽtiam ceciderũt et ĩ nihilũ redacte ſunt pluraliter tamen dixit vna excidia cũ tñ vnus.na.nũ.tunc. tm̃ plurale eſſe debeat cũ ſubſtãtiuum ſingulari caret. Viderat aũt primã expugnationẽ vrbis troiane in laomedontem ab hercule factam et quia iam ſecundam vidit:coniunctim legendum)et ſuperauimus.id eſt ſuperſtites manſim⁹ vrbi capte q.d.licet iam ſecundum excidiũ viderim⁹.tñ nõ ſuperimus vrbi capte cũ etiã excidere malimus dixerat aũt id raptus vehemẽti zelo:vt qui deſtinauerat mori quocirca ſi forte dicat pius Eneas non ita pater.Nam nõ diſcedã abs te prius q̃ conclamauero et funebre offm̃ pſtitero/addit vos affati corpus poſitum.i.ſitum ſuis ſedibus ſic o ſic.id eſt cum tali animo et zelo diſcedite.Et ſi tũ dicat quomodo ponetur corpus tuum pater/antete interficies?Rñdet ipe.i.egomet inueniã mortẽ manu.ſ.mea id eſt ſic irruã in hoſtes vt me interficiãt au meipſum interficiã/quod nõ placet/quia alludit ad factũ Priami q manu ſua mortẽ iuenit/preterea ſequitur miſerebitur hoſtis/cuius ſenſus eſt/etiã ſi tã inualida ſit manus vt neminẽ offendete valeã tamen hoſtis videns me appetere mortem miſerebiur/et interficiet me forte immeritum et ſi non miſeratione ductus/tñ petet exuuias.i.ſpolia mea q̃ in tropheũ ducet q̃ ŷbo Anchiſes ſibi etiã nomen et gloriam aſſerit:Seruius tñ accipit quaſi ꝓ obiectionẽ dicat:dices forte q; hoſtis exuuias petet et ſic nudus in ignota ſoluſq; relinquar harena:ad hoc rñdet iactura ſepulcri eſt facilis.i.debet faciliter tolerari:verũ hoc tenore cõtinuari pt Satis ẽ vidiſſe excidiũ vrbis ſemel & ſupuixiſſe:quia ãpli⁹ ſupuiuere nolo:quocirca affamini exeqalibus verbis corpus meũ poſſitũ.i.ꝓſtratum ſic.i.cum tali affectione et animo nec dubitetis quõ ꝓſternetur:quia ipſe manu mortẽ inueniã:& ſi fortaſſe ĩbecilior ſit q̃ que hoſtẽ ꝓuocare poſſit miſerebitur hoſtis & ſi nihil miſerationis ex hoſte ſperandum:tñ exuuias petet:ſed dicas ergo ſpoliatus: derelinquar inſepult⁹ verũ id paruificaciã quia iactura.i.amiſſio in neceſſitate(ſicut iactura proprie eſt amiſſio mercium que pro ſaluãda vita in mare proijciuntur:queadmodũ ꝓ ſaluãdo decoro vite et inclito noie ſepultura amittit)iactura ergo.i.neceſſaria aut expediẽs amiſſio ſepulchri eſt facilis id eſt debet facile tolerari vnde Seneca.Nihil refert:humi ne an ſublimi putreſcam q; autẽ mori fuerit decorũ ꝓbat quia ego demoror.id eſt detineo et extẽdo iãpridẽ.i.iã a pluſculo tpe annos.ſ.ſtatutos mihi exiſtens inuiſus diuis quia cũ venere dearũ pulcherrima cõcubuerat:et inutilis.ſ.hoibus quo ad opa:q̃uis adhuc vtilis eſſet cõſilio. demoror dicit iãpridẽ:quia ex eo tpe.i.poſt illud tpsex q̃.i.poſt qd:pr̃ hoim atq; rex diuũ.ſ.Iuppiter:afflauit.i.leuiter cõtigit me ventis fulminis.i.leui cõtactu:ita vt neq; excecaret neq; mutilaret memorem tamẽ faceret non eſſe gloriãdum nec iactandum de veneris commercio.Execatum autem non fuiſſe probat illud quod ſtatim dicetur:genitorq; per vmbram proſpiciens:nate exclamat:fuge nate et poſtq; ſup. contigit me igni fulminis:non tamen proſtrauit nec penetrauit:

Aeneas ¶ Talia perſtabat memorans fixuſq; manebat
Nos contra effuſi lachrymis:cõiũxq; Creuſa
Aſcaniuſq;:omniſq; domus:ne vertere ſecum
Cuncta pater fatoq; vrgenti incumbere vellet.
Abnegat:inceptoq; & ſedibus heret in ıjſdem:
Rurſus ĩ arma feror:mortẽq; miſerrimus opto:
Nã quod cõſilium:aut q̃ iam fortuna dabat:
Me ne efferre pedem genitor te poſſe relicto
Speraſti:tantumq; nefas patrio excidit ore:
Si nihil ex tanta ſuperis placet vrbe relinqui:
Et ſedet hoc animo:perituræq; addere Troiæ
Teq; tuoſq; iuuat:patet iſti ianua leto.
Iaq; aderit multo Priami de ſanguine Pyrrhus:
Natũ añ ora patris:patrẽ q obtruncat ad aras.
Hoc erat alma parens.q; me per tela per ignes
Eripis:vt medıjs hoſtem in penetralibus:vtq;
Aſcaniũq;

¶ Talia pſtabat &c.Docet quõ ab iſtituto reuocari nequiuerat Anchiſes vtq; ipſe id vidẽs rurſus in arma irruerit:docturus in ſequentibus quomodo viſo oſtento ignis in fugã conceſſerit eandem Anchiſes:de hac autẽ re dicit Donatus ſic.Fixus:immobilis ſententia Nos cõtra quia fuga eſſet ſal⁹ petẽda:et ſine ipo fu non erat orabamus ne vniuerſam domũ dum negat ſe fugiturũ perderet Ergo omnia ex illius voluntate pẽdebãt Me ne:inuidioſa dictio ſed que plena eẽt pietatis & ex affectu religioſo profecta Habet autẽ grauiſſimũ põd⁹ ex ꝓnoib⁹ me et te:me.ſ.filiũ tuũ:cui⁹ pietatẽ officia religionẽq; optime comprobaſti. Te:q ſis pater meus:et probe noſti quid p̃res liberis ac patribus liberi debeant. Te qui ſenectute & morbo grauis ſis et quem ita relinquere ſcit ſcelus hoc temporę et hoc loco vbi hoſtes ſint et flamma Potuiſti ergo loq q; me faceret parricidiam.Si nihil artificioſa oratio.nã eẽt cã interitus omniũ & exẽplo oñdit affuturũ q ſilium nepotẽq; in ſuo cõſpectu iterimat cũ iã ea crudelitate vſus in polyte ſit qui nunq; patrem interẽpturus ſit niſi priusceſo filio.Hoc erat alma parens oſtendit materna beneficia conuerti in perniciem.Cernem.ad omnia pertinet & ꝓpterea nõ ſemel accipiẽdũ eſt. Arma viri ferte.cõabat flectere p̃em ĩ ſuã ſniam cũ filij

Aſcenti⁹
DONA.

filij periculū cerneret. Vocat lux.v.vt intelligat non ſumi arma ad ſalutem ſed ad mortem nec inde aliud ſperari ꝙ aliquam vltionem. Hic ferro accin. quoniam ne hiſquidem dictis motus erat. Patri: non dixit mihi ſed patri: vt ſi maritū non flecteret ſaltē patriū affectū moueret. Quōdam tua: nā ſi diſcedā non potero eē deinceps tua. Ordo eſt Pater Anchiſes ſup.
Ordo memorans.i.enuncians talia qualia premiſſa ſunt pſtabat.i.perſeuerabat(& ita nō leges ꝑſtabat)& pro.i.manebat fixus inherenset firmus in propoſito ſuo. Nos et creuſa coniunx et aſcani⁹ ſup.filius: et oīs domus.i.tota familia effuſi ideſt efflucētes lachrymis cōtra ſup. inſtamus aut facim⁹ aut precamur: ne pater velet vertere ideſt. euertere et deſtruere cuncta ſecum: et incumbere fato vrgenti id eſt ipſum ad pñtem mortē ipellēti ſed ſup.ipſe abnegat id eſt renuit ſup.dictis aut ꝑcipus nr̄is acquieſcere.(Sed pulchra breuitas eſt & negocio aptiſſima)et heret incepto & ijſdē ſedibus id eſt firmis ſententijs& placitis)Nam ſedere eſt placere/vnde paulo inferius/et ſedet hoc animo &c.)Ego feror.i.trahor et excitor rurſus in arma/&ego miſerrimusopto mortē: Nam quod cōſiliū dabaẗ.q.d.nullū/aut q̄ fortuna ſup.dabaẗ.q.d.ēt nulla hoc eſt neꝗ cōſilio neꝗ caſu aut audaci facto poſſe euadere ſperabā cū nolē patre moriente ſuperuiuere: vñ addit. O gēitor ſpaſti ne me poſſe.i.ꝙ ego poſſē efferre pedē.ſ.e domo iſta te relicto.i.poſtq̄ te reliq̄ri aut& te reliquā: excidit ne tātū nephas ore patrio.i.paterno vt id de me ſentias: Si nihil id eſt nōaliq̄d ſi nō placet ſuperis aliq̄d relinq ex tāta vrbe: & ſi hoc.ſ.nihil relinq ſedet aīo.i.firmiẗ decretū ē tibi & placet: & ſi iuuat i.delectat te addere troie piture te et tuos: ianua.i.adit⁹ & modus: patet iſti.ſ.tam ignobili quod tamē affectas: leto id eſt mortis generi quo deleamur et e via et e memoria viuentiū vñ affectanẗ letūdixit patet ergo iſti leto.i.ad iſtud letū. Nā pyrrhus aderit iā.i.ſtatī ſup veniens de multo ſāguine priami.i.de multi ſanguinis priami effuſione: q obtrūcat.i.obtrūcare cōſueuit & cui⁹ peculiare facin⁹ ē obtrūcare aut qui iam nunc obtrūcat: natum.ſ. politē ante ora pr̄is.ſ.priami & pr̄em.ſ.priamum ad aras ſcilicet Iouishercei. O alma parēſerat hoc id eſt pretendit ne hoc ſibi: quod eripis me ꝑ tela per ignes vt ſcilicet cernam: hoſtem.ſcilicetqui iam aderit: in medijs penetralibus. ſilicet domus paterne: et vt cernam aſcanium ſcilicet filium meum & pr̄em.ſ.anchiſen mactatosalterū ſup.mactatū in ſanguine alteri⁹(Eſt enim prolepſis)ꝗ ꝑ&: hoc eſt etiā iuxta Creuſam.ſ.coniugē meā: matrem Aſcanij et nurū tuā. O viri ferte inq̄t id eſt afferte arma vltima lux id eſt vltimum tempus vite: nō em̄ tūc luxerat vocat id eſt expetit ad mortē victos.ſ.nos: hoc eſt video fatis vrgentibus nos ad mortē impelli. Reddite me danais: quibus.ſ.mr̄ me eripuit: finite(quia ipm retinere volebāt).i.pmittite: vt ſup. reuiſā.i.iterū viſū eā: aut iterū videā prelia inſtaurata.i.in priſtinū ſtatum concerta: nunꝗ omnes.id eſt non oēs(ſed plus eſt nunꝗ ꝙ nō moriemur hodie inulti: hoc autē de ſe dici.q.d.nō interfiar)priuſꝗ interfecero cōplures: hic.i. hoc tempore rebus ſic ſe habentibus ego accingor rurſus ferreo inſertabam ſiniſtram ſup.manum clipeo aptans ſcilicet.eā loris & retinaculis clypei: et ferebam me extra tecta: autem pro ſed ecce quaſi dicat preter ſpem: coniunx ſcilicet Creuſa: complexa.id eſt.complectens pedes ſilicetmeos: proſtrata videlicet. herebat in limine et tēdebat.id eſt.porrigebat patri ſcilitetmihi iulum.ſ.filium paruū & ſup.vociferauit: ſi tu abis periturus .id eſt eo animo vt pereas cape et.i.ēt: nos tecū ī oīa: hoc eſt ī mortē ſin.i.ſed ſi tu expertus.i.pit⁹ armorū: ponis.id eſt collocas aliquā.ſpē ſcilicet ſalutis.in armis ſumptis.i.per arma ſumpta obtinende tutare primum hanc id eſt noſtram domum: cui ſcilicet.domui.iulus.ſ.paruus: ergo qui ſe ſeruare neſciat: ſup.relinquitur et cui pater ſup.relinquitur et cui ego dicta quōdā tua cōiux dū.ſ.mecū viuere cōſtituiſti: relinquor.ſ.a te abeunte in mortem certam aut aliena defenſurus.

Aſcaniumꝗ patremꝗ meum iuxtaꝗ Creuſam
Alterum in alterius mactatos ſanguine cernā:
Arma viri ferte arma: vocat lux vltima victos.
Reddite me danais: ſinite inſtaurata reuiſam
Prælia: nunq̄ omnes hodie moriemur inulti:
Hinc ferro accingor rurſus: clypeoꝗ ſiniſtram
Ibſertabam aptās: meꝗ extra tecta ferebam.
Ecce aūt cōplexa pedes in limine coniunx
Hærebat: paruumꝗ patri tendebat Iulum:
Creuſa ¶ Si periturus abis: & nos rape in omnia tecū:
Sin aliquā expertus ſumptis ſpē ponis ī armis:
Hanc primum tutare domū: cui paruus Iulus:
Cui pr̄ & cōiunx quōdā tua dicta: relinquor.

SER. ¶ Nos cōtra prepoſitiones vel aduerbia in a exeūtia modo producunt vltimam litterā excepto puta& ita & quia quæ apud Enniū & Pacuui.breuia ſunt: hinc eſt ꝙ etiam numerorū nomina indeclinabilia a producunt: vt triginta magnos voluendis menſibus orbes. Alia vero quæ de-[nūeraliū quātitas] clinantur breuia ſunt ſecūdū rationē nominū in a exeuntium. Omniſꝗ do.modo familia: vel domiciliū. Interdū reuera domus. Mortem op.contra fatorum vim & matris auxilium Me ne probatæ pietatis filium: nam pronomia habent vim ſuā nōnunq̄ & emphaſim: vt Cātādo tu illū Poſſe: plus eſt q̄ velle: Excidit bene excuſat patrē dicēdo excidit& nō pōt quia non ꝑcedit nomē. Natum ante.o. p.his rebus terret eum qui nō poteſt mortem timere. Obtruncat: obtruncare conſueuit. Arma viri.f.a.notant hoc critici: quia ſæpius armari aliquos dicit cū exarmatos nuſꝗ oſtendat qui neſciūt non omnia a poeta. vt ſupra diximus dici debere nam & diē deſcribit nocte non præmiſſa. Superflue enim dicūtur ea quæ neceſſe eſt fieri. Quis enim domum ingreſſus non arma deponat. Reddite me da.quib⁹ me ſuſtulit mater: Tēdebat.offerebat. Si peritu. Argumētū dilemma.i.complexio quæ aduerſarium ab [Dilema] vtraꝗ parte cōcludit. Cui pa.& interrogat: & epitheto cōmendat ætatem Quondam aut aliquando: & quaſi nūc nō ſit que relinquitur vel quondam: id eſt ſemper: Sic in Georgi.vt quondam in ſtipulis magni ſine virib⁹ ignis: & eſt ſenſus quā ſp coniugē nō nominaſti Habetur enim quæuis nominari quia non niſi nobilis.

Aſcenſi⁹ ¶ Talia vociferās.&c. Memorat quomōviſo monſtro circum capillos iuli anchiſes diuinarum rerum peritus id boni exitus indicium agnoſcēs & ſe ſuoſꝗ ī exiliū a fatis vocari paratus ſit ſequi. De ea autem face que in ſeruium dicat Beroaldus videbim⁹ poſt ordinem ante quem

Aeneas ¶ Talia vociferans gemitu tectū oē replebat:
Cum ſubitū dictuꝗ oritur mirabile monſtrum.
Nāꝗ manus inter mœſtorūꝗ ora parentum:

Ecce leuis

Ecce leuis ſummo de vertice viſus Iuli
Fundere lumen apex: tactuq; innoxia molli
Lambere flamma comas: & circū tpa paſci.
Nos pauidi trepidare metu: crinēq; flagrantē
Excutere: & ſctōs reſtinguere fontib⁹ ignes.
At pater Anchiſes oculos ad ſydera lætus
Extulit: & cœlo palmas cum voce tetendit
Anchiſes ¶ Iuppiter omnipotēs pcib⁹ ſi flecteris vllis:
Aſpice nos: hoc tātum & ſi pietate meremur:
Da deinde auxilium pater: atq; hæc oīa firma.
Aeneas ¶ Vix ea fatus erat ſenior: ſubitoq; fragore
Intonuit læuum: & de cœlo lapſa per vmbras
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
Illam ſumma ſuper labentem culmina tecti:
Cernimus idæa claram ſe condere ſylua.
Signantemq; vias. tum longo limite ſulcus
Dat lucem: & late circū loca ſulphure fumant.

ante quem ponemus hec, Donati verba. Vociferans: non ſolum verbis: verum etiam gemitu oſtendens Cum ſibi: talis eſt locus iſte qualis eſt Talia iactanti ſtridens aqlone pcella. Itē hec cū dardanio enee miranda videntur &c. Item Talia fundebat lachrymans lōgoſq; ciebat In caſſum fletus: nam incerta & inſperata innectit. non expectans ꝟboſum finē Mirabile: nā fiebant multa contra naturā: vt flāma que tangebat ea non vreret. Pater Anchiſes: apud quē celeſtiū rerꝫ ſcia erat. Vix ea fatus erat oſtēdit ex hoc magnum anchiſe meritum. Sequor & qua. d. ad. primum eſt ducere ſcd'm ſeq: ſed ordinato ſenſu corrigit vt ſit qua me ducitis ſequor. veſtrum hoc au. quia veſtrum eſt auguriū / veſtrum eſt tueri: quod agimus. Cedo. ſ. potioribus. Ordo eſt. Creuſa ſup. vociferās talia qualia iam recitauit replebat omne tectū. i. totā domū gemitu: ſup. tūc: quum. i. qn̄ monſtrum ſubitū & mirabile dictu. i. dū dicit aut vt dicatur: orit. i. oſtentat: nāq; p quia: ecce leuis apex. i. globulus in ſūmitate pilei viſus eſt fundere de ſummo vertice iuli lumen. i. radios quoſdam aut globulos ignis inter manus & ora meſtorū parentū dū. ſ. mr̄ filiū patri portēderet: & flāma innoxia. i. nō nocens nec inurens: molli tactu. i. qa molliter tangebat: ſup. viſa ē lambere comas DONA. Ordo.

¶ Hic vero victus genitor ſe tollit in auras.
Affaturq; deos: & ſanctum ſydus adorat.
Anchiſes ¶ Iā iā nulla mora ē: ſequor: & q̄ ducitis adſū
Dij patrij ſeruate domum: ſeruate nepotem.
Veſtrū hoc auguriū: veſtroq; ī numīe troia eſt.
Cedo equidem: nec nate tibi comes ire recuſo.
¶ Inter:

& paſci. i. foueri & nutriri circum tempora. ſ. capitis Iuli: nos pauidi. i. pauentes: trepidare ſup. cepimus: aut trepidare pro trepidabam⁹: metu. i. pre timore: & excutere ſup. cepimus: aut excutiebamus: crinem flagrantē. i. ardentem: hoc eſt ignem capiti inherētem: & reſtinguere. i. abolere: fontib⁹. i. aquis mūdis ignes ſanctos. i. quos poſtea ſanctos didicim⁹ fuiſſe at. i. ſed anchiſes pater. ſ. meus rerū diuinarū pitus: letus. ſ. ex tali portento: extulit oculos ad ſydera:

ad ſydera:et tetendit celo id eſt ad celum: pal
mas cum voce: id eſt cum oratione ſequen⸗
te.O iuppiter oīpotēs.ſ.pater aut de⁹:ſi tu fle
ɛ̃teris vllis precibus aſpice nos:&ſi nos mere
mur:hoc tm̄.i.tā magnū bonum quod nobis
portēdiť:pietate.i.ꝑ pietatem noſtrā: o pater
da deinde.i.inſuper & vltra meritum auxiliū
et firma.i.cōfirma:et ſtabili hec oīa.i.portēta
viſa ſup.ꝑ aliud portentum Senior.ſ. Anchi⸗
ſes.vix erat fat⁹ ea ſup.verba iā dicta:et leuū
i.ps leua quo ad ſuſpiciētē ī celū q̄ tn̄ dijs dex
tera eſt aut leuū.i.ps ſeptētrionaliſq̄ proſpera
predicať intonuit fragore ſubito.i.repēte or⸗
to vt miraculoſe nō naturaliter eueniſſe co⸗
gnoſcatur:et ſtella.id eſt ſimilitudo ſtelle du⸗
cenſ facē.ſ.celeſtem:lapſa.i.labens de celo.i.ſū
mo aere per vmbras.ſcilicet nocturnas:cucur
rit.i.celeriter tracta eſt ꝑ celū:cum multa luce
nos cernim⁹ illam.ſ.ſtellā aut facem: labentē
id eſt decidentem ſuper ſumma culmina tecti
ſ.domus noſtre cōdere ſe clarā.i.lucidam ſup.
in ſylua idea.i.ide ſylue Troiane et ſignātem
vias .ſ. per quas nobis fugiēdū erat tū.id eſt p̄
terea aut deīde poſtq̄ꝫ maior illa fax auolaue
rat:ſulcus.i.oblong⁹ tract⁹ dat logo limite lu
cem.i.claritatem et loca fumant circū.i.ꝑ cir⸗
cuitum late.i.ī latū:ſulphure.i. odore ſulphu
reo qui ſecūdū Ser . mortē Anchiſe portende
bat:vero ꝓ ſed:genitor.ſ.pater me⁹ anchiſes
victus id eſt reuocatus ab inſtituto ꝑ deorum
portenta : tollit ſe ī auras et affať deos et ado
rat ſydus ſanctum.i.a dijs miſſum aut rei bo⸗
ne ſignificatiuū:aut ſup.inqt : Iam iam nulla
mora ē ſup.ī me:o nate:ego ſequor ſup.te cui
talia portenduntur & adſum ſup.ea qua duci
tis.o patrij dij ſeruate domum.i.familiam ve
ſtrā:& ſeruate nepotem.ſ.Eneam aut aſcaniū
hoc augurium eſt veſtrū.i.a vobis ſignifica⸗
tum et troia eſt in veſtro numine.i. protectio
ne et poteſtate equidem.id eſt.ego quidem ce
do.ſcilicet a propoſito meo reuocat⁹ in ſnīam
filij:nec o nate ego recuſo.i.et ego non renuo
ire comes tibi id eſt tecū et in commitatu tuo

BERO. Beroaldi in Seruiū que dixi verba ſunt hec.
Faceſſat procul tam futilis et inanis interpre⸗
tatio/nam Vergi.de face celeſti ſenſit.Et quo
apertius ſenſus poetici verſus intelligatur/ad
ſcribem⁹ verba Ply.ad hanc rē ꝑtinentia qui
ita ſcribit in ſcd'o/Emicant & faces nō niſi cū decidunt viſe/qualis germanico ceſare gladiatorū ſpecta
culū edente p̄ter ora populi meridiano trāſcurrit.duo gn̄a eaꝝ lampades vocant plane faces/alterꝝ boli⸗
das/quale mutinēſib⁹ malis viſum eſt/diſtāt ꝙ faces veſtigia longa faciunt priore ardēte ꝑte.Hactenus
Plynius/cuius ꝟbis haud dubie declarať qd ſibi velit Maronianus ꝟſus.Stella facem ducēs multa cū lu⸗
ce cucurrit/& in eodē loco parū diligēter paruq̄ꝫ curioſe itroſpexiſſe videť Serui⁹ ꝟgilianam maieſtatē/
qn̄ a poeta diciť Intonuit leuū/eſt.n.id totū ex arcana augurū diſciplina trāſlatū/& a nobis diligentius
exponendū ad iuuandā ſtudioſorū eruditionē.Ethruſci celū in.xvi.ꝑtes diuiſerūt/ex qbus octo ab exor
Læuum cœlo. Siniſtra tu ſiniſtras totidē econtrario appellauere dextras/hinc omnia fulmina leua exiſtimantur eſſe proſpera/
quoniam leua parte mundi ortus eſt/vt author eſt Plynius/& vt ſcribit Cicero in ſcd'o de diuinatione/
optimū auſpiciū habebať apud Romanos ſi ſiniſtrū fuerat/verꝝ cū romāi ſiniſtra meliora exiſtimarent/
grecis & barbaris dextra videbanť auſpicatiora/vnde apud Homerū Aiax ſic loquitur/ꝓſpera Iuppiter
his dextris fulgoribus edit.Vergilius itaq̄ꝫ omnis antiquitatis conſultiſſimus ex ritu romani augurij di⸗
xit intonuiſſe leuum hoc eſt ſiniſtrum / quod felicitatem portendere credebatur & imitatus videtur eſſe
Ennium ſic ſcribentem/cum intonuit leuum bene tempeſtate ſerena. Non omittendum eſt a latinis oīa
que bona ſint ſiniſtra nuncupari etiam ſi dextra ſint.

SER. ⁋Inter mutauit accentū : cum ſit poſtpoſita :ſignificat
autem aliquādo per.Fuit inter manus parentū.i.inter cō
plexus.Non enim portatum dicemus eo tꝑe qui poſt ſe⸗
ptem annos & venatus eſt & pugnauit. Monſtrū mediū Monſtrū.
eſt a monſtrando dictū:& refertur ad præſens eius ſigni⸗
ficatio.Prodigium aūt eſt quod in longū tempus prodi⸗ prodigiū
git ſignificationem.Apex proprie dicitur in ſummo fla Apex.
minis pileo virga lanata.i.cui⁹ extremitati modica lana
eſt:quod primū conſtat apud Albā Aſcaniū conſtituiſſe:
modo pro ſummitate pillei intelligimus.Tangit autem
latenter hiſtoriam:hocq̄ꝫ de igne ad Seruiū tullum perti
net:nam cū orticulanam vrbe cepiſſet Tarquini⁹ priſcus
ex ſerua dominatus eſt Seruius Tullus:cui dormienti flā
ma caput corripuit quā cū vellet reſtinguere Tanaquil re
gis vxor auguriorum perita prohibuit : flāma puerū cū
ſomno deſeruit:vnde intellexit eum clarum fore . Lucē:
perite dixit & nō vt in.vij. Tum fumida lumine fuluo:
nam & illic ſplendor cum fumo eſt:qui ſemper cauſa la⸗
chrymarum eſt.In Aſcanio aūt ſolus oſtenditur ſplēdor.
Paſci:creſcere:vt ſacrū tibi paſcere crinem.ponit autē hi
ſtorice infinita ꝓ indicatiuis.Sanctos:non quos tūc ſcie
bam ſanctos:ſed poſtea probarunt . Oculos contra opi⸗ Anchiſæ
nionem Theocriti qui cęcatum fuiſſe cōmemorat. Si fle oculi.
ɛ̃teris:aut ſecundum Stoicos qui fati aſſerūt neceſſitatē:
aut ſecundum Epicureos qui dicunt deos nō curare hu⸗
mana.Aſpice:nā intuentes dij iuuāt:Vnde eſt.Atq̄ꝫ ocu⸗
los rutilorum.r.a.a.& Diua ſolo fixos.o.a.t. Omnia fir.
nam nō ſufficit Romano more vnū vidiſſe auguriū niſi
firmetur ex ſimili:nā ex diſſimilibus poſterioribus diſ⸗
ſoluuntur priora:vnde eſt Quantū chaonias aquila ve⸗
niente columbas.Nam ea illis plus poteſt.Læuū ꝓſperū
eſt qa cœleſte:ſiniſtrum autem quātū ad auguria a ſinen ſiniſtrum
do eſt:qd' nos agere aliquid ſinat.Multa cum luce:ſcd'm
theologicā rōnem:quæ aſſerit flāmarum tractus nimbū
eſſe deſcendentis numinis:alibi ſecundum phyſicam vt
vento impendente videbis Flāmarum longos a tergo al Reprehē⸗
beſcere tractus.Facē:lumen quod vtiq̄ꝫ ex facibus naſciť ditur ſer⸗
Idæa.ſ.ꝑ qd' ſignificatur troianos Apud Aeneā congre uius.
gatos petituros idam.Cum lu.oñdit claros:ſcintillæ reli
ɛ̃tæ ſignificant in varijs locis remanſuros:de locis lōgus
limes:errorem ꝑ ſulcū longū maris æquor arandū præſi
gnificat:Sulphure.ſ.diuini ignis odor ē . Ex fumo mors
Anchiſæ oñditur.Cedo equidē.q.d.& ſi moriturus ſim.
Victus:a ſuo propoſito diſcedens.Se tol.augurum ver⸗
bum qui viſo augurio ſurgebant extemplo.Veſtroq̄ꝫ in
nu.in vobis habeo Troiam:Comes:tātum ad ſolatium
itineris:nam moriturus erat.

ASCEn. ⁋Dixerat ille . In hac parte recitat eneas vt
pietatis officio erga patrem functus ſit / eūq̄ꝫ
in humeris extulerit/& Aſcaniū per manum
attraxerit.ſequente quidem ſed non perſeq̄n⸗
te cōiuge que dijs ita volentibus in via ſub⸗
lata eſt/oñdit ēt ſe ſumma religiōe deos ob⸗
ſeruaſſe qppe quos ne attrectare qdem aude⸗
bat:ſed patri pio & īpolluto efferendos com⸗
DONA. mittebat. De qua re dicit Donatus ſic. Ergo
a.Nam

⁋Dixerat ille:& iam ꝑ mœnia clarior ignis Aeneas
Auditur:propiuſq̄ꝫ æſtus incendia voluunt.
Ergo age care pater ceruici imponere noſtræ:
Ipſe ſubibo hūeris:nec me labor iſte grauabit.
Quo res cūq̄ꝫ cadent:vnū & cōmune periclum
Vna ſalus

Vna ſalus ambobus erit: mihi paruus Iulus
Sit comes: & longe ſeruet veſtigia coniunx.
Vos famuli que dicã animis aduertite veſtris.
Eſt vrbe egreſſis tumulus: templũq; vetuſtum
Deſertæ cereris: iuxtaq; antiqua cupreſſus:
Relligione patrum multos ſeruata per annos.
Hanc ex diuerſo ſedem veniemus in vnam.
Tu genitor cape ſacra manu: patrioſq; penates.
Me bello ex tanto digreſſum & cæde recenti
Attrectare nefas: donec me flumine viuo
Abluero.
Hæc fatus: latos humeros: ſubiectaq; colla
Veſte ſuper: fuluiq; inſternor pelle leonis:
Succedoq; oneri. dextræ ſe paruus Iulus
Implicuit: ſeqturq; patrem nõ paſſibus æquis.
Pone ſubit coniunx: ferimur per opaca locorũ:
Et me quem dudum non vlla iniecta mouebãt
Tela: neq; aduerſo glomerati ex agmine graij:
Nunc omnes terrent auræ: ſon⁹ excitat omnis
Suſpẽſum: & pariter comitiq; oneriq; timentẽ.

SER. In errata mãifeſta lapſus Seruius. egredior.

¶ Etiam. ſ. dum negat dum oſtenduntur auſpicia. Ergo quia aſſenſiſti & incendia appropinquãt. Age aduerbiũ hortãtis eſt adeo vt ſæpe plurali iũgat: vt age facite hoc. Ceruix i ſingulari numero collum in plurali ſuperbiam ſignificat. Longe valde. nã ſequitur Pone ſubit cõiunx. Vrbe ablatiuũ dat: ſic Hora. egreſſum magna me excepit aritia Roma Sallu. accuſatiuum dat. raro egreſſa ſuos fines. Tumulus nunc terra tumens alias ſepulchrum. Recte autẽ turbatis dat plura præcepta: ſcit em̃ eſſe timoris comitem obliuionem. Cereris: optime ponit̃ huius deæ tẽplum ante vrbem. nam eſt dea ruſticorum. Librate autẽ Cereris templum & vetuſtum dixit. Nam illic vt putabãt hoſtes non erat viris aditus & Aeneas ſciebat eẽ ꝓfa natũ: nec prędæ ſpe duci hoſtes poterant. Deſertæ. an a ſacerdote qui in. vi. inducitur extinctus: vt Cererique ſacrũ poli: an propter decennalem obſidionem. an a filia deſertæ vt Nec repetita ſeq. c. p. m. Relligione: timore. ſic Terẽ. Nã mihi nihil eſſe relligio eſt dicere. i. timor. & eſt reciprocũ. vnde Vergilius Multoſq; metu ſeruata per an. Conexa enim ſunt timor & relligio. Stati. Primus in orbe deos fecit timor. Cape. Non dat ſed hortatur. nã ipſe ait ſibi nefas eſſe tangere cum ſit cæde pollutus: ſcit em̃ græcos ex pollutione palladij piaculum cõmiſiſſe. Viuo ſemper fluenti. i. naturali vt viuoq; ſedilia ſaxo. Eſt autẽ augurale verbũ. Latos. aut more heroũ ſe laudat aut ſternẽdo latos facit. Succedo oneri. figura eſt. Implicuit. puerilem expreſſit timorem. Pone. aduerbium & habet accẽtum i vltima. Opaca. Nã dixerat. arboribuſq; obtecta. r. & eſt op. l. veluti ſtrata viarum. Et me. naturalia plus timet vir fortis & nõ bellica arma. Vnde ſeqtur Comitiq; oneriq; timentem. Excitat. conſternat ſubito.

Metus & religio.

a. Nã cũ ipetraſſem paternũ aſſenſum qđ difficillimũ fuit arripui ſubitã occaſionẽ: & oib⁹ difficultatib⁹ quas obijcere potuiſſet anchiſes occurrit. Nã ſe illũ ſenem & ipeditũ laturum pollicetur & omnia cõia ipſius futura oſtendit: qa nuſq; illum deſeret & ne q̃rat qđ de filio & de vxore faciat iuuabo inquit filiũ auxilio dextre: & vxor veſtigia mea ſectabitur: quod vero ait ſolus Iulus ſit co. Et longe. ſ. v. c. Fuit conſilium vt tutior fieret fuga: Nam ſi plures fuiſſent cõgregati non facile latuiſſent Implicuit: exprimit cãm & factum nam puer pris fugiẽtis equare paſſus nõ poterat. Exprimit ẽt laborẽ ſuũ ꝙ in tanta celeritate patrem ferret: filiũ traheret. Ordo ẽ. Ille. ſ. pater anchiſes: dixerat. i. finiuerat ſermonem: & ignis. i. crepitus & fragor ab igne ꝓcedens: auditur iã clarior quia vicinior erat: & incendia voluũt i. aduoluũt: propius. i. vicinius ad nos: eſtus i. calores ex incendijs prouenientes: aut eſtus voluunt incendia propius: quia ex eſtu fiunt incẽdia: ꝑparant̃. n. materie ad incẽdia: & incẽdia augent eſtus. Ergo age adhortandi eſt aduerbiũ: o chare pater imponere. i. ſine vt iponaris (eſt em̃ imperatiui modi verbi paſſiui) ceruici nr̃e. i. in ceruicem noſtram. ipſe. i. ego ſubibo humeris. i. p hũeros meos: nec iſte. i. quẽ tibi ipendã labor: grauabit me. i. moleſt⁹ fuerit mihi Q uocũq; (eſt. n. Tmeſis. i. interciſio). i. i quãcũq; partẽ aut euẽtũ res cadẽt vnũ & cõmune periclũ pro periculũ: & vna ſalus erit ambobus. ſ. nobis paruus iulus ſit comes mihi. i. comitetur me comprehenſus dextera: & coniunx ſeruet veſtigia longe: ne cumulo prodantur oẽs: vos famuli aduertite aĩs vr̃is. ſup. ea q̃ dicã. tumulus. i. colliculus: qdam eſt egreſſis. i. offendit̃ ab ijs q egreſſi ſunt vrbe. ſ. nr̃a: hoc eſt troia: & tẽplũ vetuſtũ Cereris deſerte. i. neglecte cũ agricole decẽnio pulſi fuerint: & cupreſſus antiqua: ſeruata. i. obſeruata & venerata multa religione patrũ. i. maiorũ noſtrorũ: eſt iuxta. ſ. hunc tumulum & hoc tẽplum. Nos veniem⁹ ex diuerſo. i. diuerſis ptibus in hanc vnam ſedẽ. i. cõueniemus in hũc vnũ locũ: tu genitor cape. i. accipe ſacra: que enee panthus cõtulerat añ cedem factã p eum manu. ſ. tua: quaſi ea eneas alio q̃ manu porrigeret: aũt potius oñderet ſolũ: & cape penates pr̃ios manu: quia nephas eſt me digreſſum ex tanto bello & recenti cede. i. occiſione multorum: attrectare. i. contingere ſup. ea & eos donec ego abluero. i. piauero/me flumine viuo i. ſemp fluenti Ego fatus. i. elocutus hec. ſ. predicta inſternor latos hũeros. i. lati humeri inſternũtur mihi. (Nec eſt arrogantia ꝙ ſibi latos humeros det/quia ſignificat ſe eos dilataſſe ex tranſuerſo eos porrigendo) & inſternor colla ſubiecta. i. que patri ſubieci/ſup. i. deſuper veſte & pelle fului leonis/& ſuccedo oneri. i. ſuſcipio patrẽ in hũeros ſuper pellem & veſtem illã/Iulus. ſ. filius puus implicuit. i. inſeruit ſe dextre. ſcilicet mee/id autem pueri erat timidi naturaliter & p noctẽ ituri/& ſequit̃ patrẽ paſſib⁹ nõ eqs. i. inequalib⁹/qa lõge breuiorib⁹. ſed plurib⁹ & crebriorib⁹/alit̃ patrem dimiſiſſet/coniunx ſubit pone. i. a tergo ſed ſatis prope/nos ferimur. i. trahimur ipetu horroris per opaca. i. opacitatẽ locorum/& omnes aure terrent tunc me quem vlla tela iniecta dudũ neq; graij. i. greci glomerati. i. in formã glomeris circum me collecti ex agmine aduerſo non mouebant dudum (Mira ex contrarijs declamatio/quia prius tela & graij non mouebant/& nunc aure quib⁹ nihil imbellius terrent Per qđ ſignificatur id deos feciſſe vt Creuſam auferant) & omnis ſonus excitat. ſ. ad fugam aut ad horrorem me ſuſpenſum. i. pplexũ/& timentem pariter comiti. ſ. iulo/& oneri. ſ. pr̃i (Notũ eſt ꝙ timeo tibi eſt timeo pro te ne qđ tibi mali eueniat) Beroaldus in

Ordo.

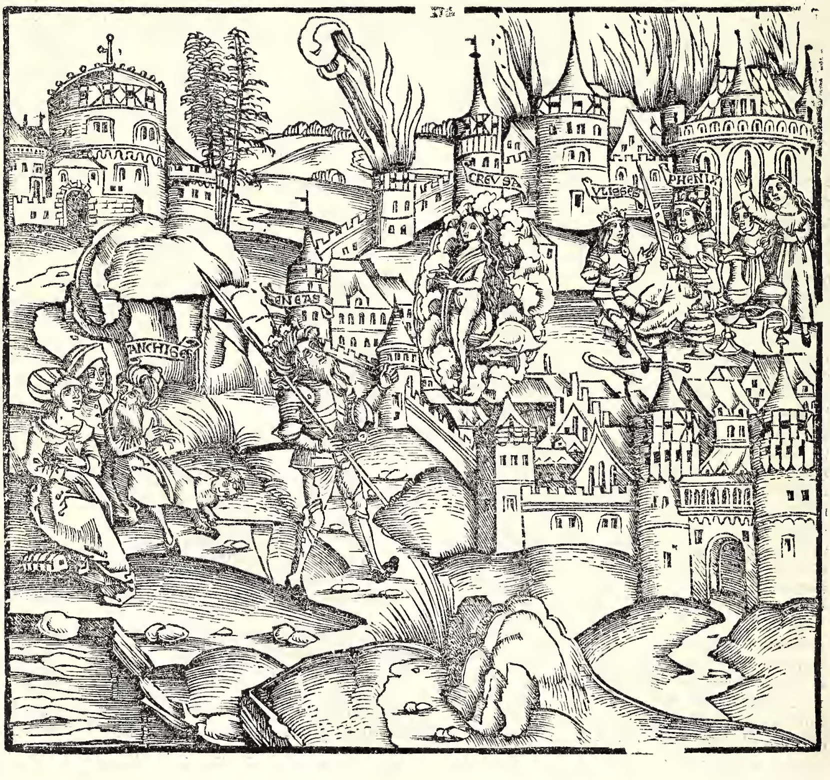
Beroald⁹

dus in Seruiũ dicẽtẽ ꝙ ceruix in nũero ſingulari dr̃ collũ &c. dicit ſic Miror ĩ errata tã manifeſta tã turpia lapſũ eẽ Seruiũ aliogn eruditũ/vix.n.talia refellẽda ſunt/cũ ſeipſa refellãt/ac ſibiĭpſis ſint repugnãtia & cõtra ỽitatẽ reluctent̃/nãq; vetuſtiſſimi illi ſcriptores pluralr ceruices appellabãt ꝓ parte colli/nuſq; cer-
Ceruix. uicem primus aũt Hortẽſius credit̃ dixiſſe ceruicẽ ſingulari numero / vt authores ſunt Quintilianus & Varro: ſi vera fuerit Seruĭj ſnĩa in ſolecíſmũ ĩcidiſſe dicent̃ priſci ſcriptores: q ceruices ſepiſſime: Ceruicem nõ tã ſepe vſurparũt: in ſolecíſmũ incidit Cicero ſcribens in vatiniũ ĩflato collo: tumidis ceruicibus intuliſti. & alibi fregeris in carcere ceruices. vbi ſine cõtrouerſia ceruices pro mẽbro hoĩs accipiunt̃. errauit ẽt Cato cuius verba hec ſunt: ſi caput aut ceruices dolent: ea lotio calido lauito. errauit Celſus dicens: Cucurbicule ceruicib⁹ admouẽdo. & alio in loco. In ceruicib⁹ blãdule poſite. qd multa; veteres pluraliter tm̃ ceruices dixerũt. vt teſtis eſt. Quintilianus in. viĭj. ꝑterea exẽplũ Ciceronis. qd' ꝓ ſe allegat Seruius cõtra ipſum facit. nam ſcribit cicero Verrẽ multorũ fregiſſe ceruices. cum iuberet eos decollari. non aũt ſuperbiã vt Ser. opinat̃. Quinĩmo ceruix in ſingulari ꝓ ſuꝑbia ſepe ponit̃. vñ dr̃ hõ dure ceruicis. & a btõ Hyeronimo ĩ iterꝑtatiõe ĩſtrumẽti veteris dictũ eſt. Ꝓpl's iſte dure ceruicis eſt. huc adde ꝙ ceruix nõ ſignificat collũ. ſed partẽ colli poſteriorẽ: que exterior eſt. vt docet Ariſtoteles in primo de aĩalibus: vt author eſt Ply. in. xi. multis vertebratiſq; orbiculatim oſſib⁹ flexibilis ad circũſpectum articulorũ nodis iungit̃. & vt refert Celſus in. viĭj. ſeptẽ ỽtebre in ceruice ſunt qnetiam ceruix non ſolum dicitur de animalibus. ſed etiam de rebus alĭjs Pompo. mella. Sedet in ceruice peninſula cyzicum.

ASCEn. ¶ Iãq; propinquabã. Docet ereptã eſſe fatis volentibus Creuſam. vtq; illã q̃ſiuerit ꝑ oĩa ĩacceſſa troie in qua re duo facit. purgat. n. ſe ne coniugem deſeruiſſe culpet̃: & cõciliat ſibi animum didonis. que iãdudũ vulnus alit venis & ceco carpitur igni. Ereptã autem fingit a corybantib⁹. i. mr̃is deũ Cybelis ſacerdotibus ab ea ad hoc miſſis. vt ipſa poſtea manifeſtabit. occurrens in vmbris Enee. Donatus
DONA. dicit ſic male amicũ. amicum non poteſt dici quia non ſeruauit vniuerſos. Nec rurſus inimicum quia preſtitit inimicum. Ipſe vrbem oſtendit affectum puri matrimonĭj. Ordo eſt.
Ordo. Ego ꝓpinquabã iamq; portis (vñ pathos eſt qa in portu hoc eſt in loco ſalutis iacturã fecerit. idem

Iãq; propinquabam portis: omnẽq; videbar
Euaſiſſe viam: ſubito cum creber ad aures
Viſus adeſſe pedũ ſonitus: genitorq; ꝑ vmbrã
ꝓſpiciẽs [nate (exclamat) fuge nate: ꝓpinquãt Anchiſes
Ardẽtes clypeos: atq; æra micantia cerno.
¶ Hic mihi neſcio quod trepido male numẽ Aeneas
amicum
Confuſam eripuit mentem. nãq; auia curſu
Dum ſequor: & nota excedo regione viarum:

Heu miſero

Heu miſero coniunx fato ne erepta creuſa
Subſtitit: errauit ne via ſeu laſſa reſedit:
Incertum: nec poſt oculis eſt reddita noſtris.
Nec prius amiſſam reſpexi: animūq; reflexi:
Quā tumulū antiq Cereris: ſedemq; ſacratam
Venimus: hic demū collectis omnibus vna
Defuit: & comites natumq; virumq; fefellit.
Quē non incuſaui amens hoīmq; deorumq;:
Aut quid in euerſa vidi crudelius vrbe:
Aſcaniū Anchiſenq; patrē teucroſq; penates
Commendo ſocijs: & curua valle recondo.
Ipſe vrbē repeto: & cingor fulgētibus armis.
Stat caſus renouare omnes: omnemq; reuerti
Per troiam: & rurſus caput obiectare periclis.
Principio muros obſcuraq; limina portæ
Qua greſſum extulerā repeto: & veſtigia retro
Obſeruata ſequor: p noctem & lumine luſtro:
Horror vbiq; animos ſimul ipſa ſilētia terrent:
Inde domū ſi forte pedem ſi forte tuliſſet:
Me refero: irruerāt danai: & tectū oē tenebant:
Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia vento
SER. Voluit: exuperant flāmæ: furit æſtus ad auras.

Creber ad au. hyſterologia. Nate: ſingula pronunciā da ſunt: quia perturbatis non datur iugis oratio. Propinquant non dicit: qui propter ſequentem de coribantibus œconomiam. Cerno: qui altius ītuentur Aeneæ dant Male amicum. Nam nō cum mea vtilitate fauerūt vxori illam in miniſtram deorum matris adducentes. Mentem: memoriam vt paulo poſt. Nec prius amiſſam reſpexi. Fato ne erepta. Ordo eſt. Fato erepta Creuſa ſubſtitit ne errauit ne viā: nō em̄ dubitat fato ne eſſet ſublata: cum audierit: nō hæc ſine numine diuū eueniunt. Reddita: nam poſtea vmbram vidit nō ipſam. Natum: qui maxime illam per ætatem debebat deſiderare. Deorūq;: hypermeter verſus. Vidi. cre. bene ſe his verſibus commēdat futurus maritus. Valle re. oſtenditur iam nimia multitudo. Stat. placet. Obſcura: aut per obſcuram noctem: aut poſticum intellige. Retro. obſeruat ſeq. relego mea veſtigia. Lumine luſtro: oculos circumfero. Ipſa: quæ nō debēt pcipue inter hoſtes: ſed vt dixi naturalibus tantum cedit. Si forte: iteratio auget dubitationem. Irruerant: quos Venus cohibuerat. Ilicet. confeſtim & ilico ſed metri neceſſitate variatur Vento: Qui auget flāmas. Faſtigia: modo de ſummitate alibi de imo: vt forſitan & ſcrobibus quæ ſint faſtigia quæres.

rit: idē de Orpheo dictū Geor. iiij.) & videbar euaſiſſe oēm viā. ſ. piculoſā iam dico cū. i. qn̄ creber ſonit⁹. i. ſtrepitus pedū: viſus eſt adeſſe ſubito & genitor. i. pr̄ pſpiciēs. i. porro aſpiciēs p vmbrā exclamat o nate fuge: fuge īquā nate: ppinquāt ſup. hoſtes (nō. n. i tali tumultu dicim⁹ q: cū nō alij q̄ hoſtes putādi ſint nō tn̄ erāt) & ego cerno (vel Anchiſe vbum vel enee poſt anchiſe admonitionē: ſed Serui⁹ adiudicat enee qđ & mihi placet: quia illis viſis erepta ē illi mēs) ego igi͛ eneas cerno clypeos ardentes. ſ. corybantū & era micātia. i. reſplēdētia: qualia aſſumpſerāt nō vt nocēat: ſed vt terrorē icutiāt. Hic. i. hoc loco: aut tpe: neſcio qđ numen. i. qs de⁹: male. i. non ſatis amicū. i. fauorabile eripuit mihi trepido: mentē cōfuſam. i. attonitam & multis pplexā. Nā dū ſequor curſu. i. currēdo: auia. i. loca iacceſſa vbi nō erat via: ſaltē trita & cūctis patēs: & dum excedo. i. aňeo īſequētes: regione viarū nota. i. pptere a q regionē norā & currere poteram vbi alij vix īueniſſenr viā. heu dolētis iteriectio: incertū ſup. eſt mihi ne p an Creuſa coniunx erepta eſt mihi miſero. i. eā miſere amanti: fato. i. voluntate deorū: ne p an: ſubſtitit. i. manſit ſtans: an errauit via. i. p viā illi incognitā ſeu reſedit. i. remāſit ſedens laſſa. i. defatigata: icertū inquā eſt: nec eſt reddita poſt. i. poſt illa aut poſtea noſtris oculis: niſi. ſ. i vmbris vt dicet: in qbus eam pprie nō vidit nec cōtingere potuit/ſed audiuit/dūtaxat. Vnde ipſa nō eſt reddita/quia non in ppria pſona ſed in vmbris occurrit/ Vnde nō eſt cōtrariū quod ſequit͛. Nec reſpexi. i. retroſpiciēdo annotaui prius & pcepi/amiſſam. i. q amiſſa eēt nec reflexi/ſcilicet ab inſtituto currēdi ad tumulū vt patrē & filiū ſaluem/animū ſcilicet ereptū a numine male amico vt dictū eſt/pri⁹ dicit q̄ nos venimus ſup. ad tumulū antique cereris & ſedē ſacratā/hoc eſt ad tēplum. Ipſa vna. i. ſola (vt deorum voluntate id factū cēſeat) defuit hic. i. hoc loco/omnib⁹ ſup. alijs collectis. demū. i. tandē: qa ex diuerſo conuenerant/& ipſa vna fefellit comites & natū & virū/quia ſi affuiſſet omnes ſimul aufugiſſem⁹/q̄ nūc ſui inqrēde morā nobis fecit. Ego amēs. i. fact⁹ ſine mēte aut pp̄ter īpatientiam amiſſe cōiugis: aut qa erepta fuerat quē hoīm & quē deorū nō incuſaui. i. criminat⁹ ſum. q. d. nullū nō icuſaui: ergo icuſaui: omnes hoīes & oēs deos: qa cōiugē amiſerā: aut quid vidi crudelib⁹. i. mihi triſtius ī vrbe euerſa. q. d. ēt nihil. quo dicto cōciliat ſibi ſummopere animū didonis cū ſe tantopere cōiugem amaſſe ſignificet: Ego cōmendo ſocijs aſcaniū. ſ. filiū meū & anchiſen: & teucros. i. troianos penates: & recōdo ſup. eos in valle curua: ne ab hoſtibus inuadantur. Ipſe. i. ego ſolus: repeto vrbem: & cingor armis fulgentibus: quod amētis erat: niſi aut mori affectaſſet qđ nō placet aut aſpici & agnoſci a cōiuge. Stat. i. placet & decretū eſt mihi. renouare oēs caſus quos pri⁹ obiueram: & reuerti p oēm troiā: & obiectare. i. frequēter obijcere: rurſus caput piclis. p piculis. Ego repeto principio. i. in primis muros & limina porte obſcure. i. occulte & ſecrete nec omnibus note: aut caliginoſe. qua. i. p quam extulerā greſſum. i. egreſſus fueram: & ſequor retro. i. retrorſum: veſtigia obſeruata. i. obſeruādo veſtigia mea que feceram egrediendo: & luſtro. i. circunſpicio per noctem: lumine: ſcilicet oculorum: horror ſupple eſt vbiq;: vel horror & ipſa ſilentia terrent ſimul vbiq; animos ſupple meos. Ego refero me inde: ideſt ab eo loco domum ſupple meam: ſi ſupple Creuſa: ſi dico forte tuliſſet pedem ſupple domum ideſt ſi forte eo rediſſet: & ſup. cum illuc veneram: danai irruerant: quos venus prius cohibuerat: aut quia tunc primum extrema loca peruagati erant & tenebant omne tectum: Bene mutat tempus: quia prius irruerāt. ſed adhuc tenebant. Ilicet. i. illico aut confeſtim ignis edax. i. conſumptiuus voluitur ad ſumma faſtigia: ideſt culmina domus: flamme exuperant. i. euincunt domum; eſtus. i. flagror: furit. i. vehementer crepitat & exilit ad auras: per quod ſignificat͛ magnifica domus.

ASCEn. ¶ Procedo.&c. Eandem rē proſequit̃ æneas:
vt.ſ. Creuſam coniugem ſuā per alia loca diſ
quiſiuerit / narrans ſubinde que illic viderit
& vt vmbram Creuſe tandem offenderit: de
DONA. qua re dicit Donatus ſic. Dardanis: laus cōmu
nis a genere. Veneris nu. Laus propria ipſius
Sum ego liberata ab hominum infirmorum
ſeruitute: & ei dee collocata: ex qua ſe ortos
omnes dij gloriantur & habitabo in locis ori
ginalibus. Magna ergo conſolatio: qui vxo=
rem nec captiuam nec occiſam īuenit: ſed de=
tentam vounltate eius dee qua nulla eſt po=
tior. Nati cōis: nā & illo poterit leuare vxo=
ris amiſſionem: & etiam admonet ꝓpter no=
uerce ſuſpitionem vt magis indulgeat filio.
Ac propterea hoc nouiſſimum collocauit: vt
magis pectori īfixum relinqueret nō tñ aper
tius hoc dixit ne ſi aliter ſentire videretur: re=
Ordo. ceſſuri animum lederet. Ordo eſt. Ego proce=
do ad ſedes.i. regiam Priami & reuiſo arcem:
quia prius eam viſerat: & iam phenix & dir᷒
vlyſſes lecti.i. electi cuſtodes ſcilicet predarū
aſſeruabant predam ſup. in porticibus vacuis
& aſylo ideſt loco immunitatem preſtanti a
quo neminē abſtrahere licebat. Iunonis. ideſt
qui erat in tutela iunonis. portic᷒ autem ſunt
quos nōnulli ambitus vocāt: gaza troia. ideſt
troiana: (Eſt enim triſſyllabū Troia) hoc eſt
theſaurus Troianus aut opes Troiane erepta
adytis ideſt locis ſacrarijs ꝗ nulli p̄terq̄ ſum=
mo ſacerdoti adire olim licebat: nunc incēſis:
gaza dico videlicet menſe deorum vt tripo=
des: & crateres.i. pocula ſacrificatoria ſolidi
auro.i. facta ex ſolido auro: & veſtis captiua
i. exuuie & ſpolia opima dijs conſecrata: con=
geritur huc.i. in hūc locum: hoc eſt in porticū
& aſylum Iunonis: vndiq̄.i. ex oī parte pueri
& mr̄es pauide ſtāt circū.i. ī circuitu / lōgo or
dine: & iplēt aures.ſ. meas aut auras: ſed meli᷒
aures: qa mugitib᷒.i. ploratib᷒ & vlulatib᷒ ta
citis.i. ſūmiſſis: qd̓ qa fieri vix potuit alij de=
leuerūt & tacitis &c. Quinetiā.i. īſup ego auſ᷒
ſup. exiſtēs iactare voces.i. clamare ꝑ vmbrā:
temeritatis.n. fuiſſet: ſi viſus clamaſſet: imple
ui vias clamore: & ego meſt᷒ ingeminans ite=
rū atq̄ iterū vocaui nequicq̄.i. fruſtra. Creu=
ſam.ſ. repetendo illud vocabulum. Simulacrū
infelix.i. infeliciter mihi raptū & vmbra ipſi᷒
Creuſe: viſa eſt mihi querēti ſup. eā: & furen=
ti ſine fine.i. mō aut mēſura: ſup. ī tectis vrbis
viſa īquā ē añ oculos vmbra ei᷒: & imago ei᷒
maior nota.i. ꝗ ea eēt quā norā: hoc eſt maior
erat imago eius ꝗ̄ ea ipſa cuius imago erat.
Ego ſup. obſtupui: & come.i. capilli ſteterunt:
& vox heſit.i. adheſit faucib᷒. (Corripit hic
& alibi in ṽbo ſteterūt mediā vt ſubitū hor=
rorē depingeret: ſicut diximus ī Bucolic. illic
Matri longa decē tulerunt faſtidia menſes: &
in Georgicis illic: Miſcuerūtq̄ herbas & non
īnoxia verba.) Tūc ſupple Creuſa aut imago
eius: affari ſup. cepit aut affabat̃ ſic & demere
ſup. cepit: aut demebat curas his dictis. O dul
cis cōiunx.i. marite: qd.i. ad qd. iuuat.i. dele=
ctat te: indulgere.i. indulgenter operā dare: la
bori īſano.i. aut magno aut fruſtra ſuſcepto:
Hec nō eueniunt ſine numine.i. nutu & volū
tate diuū: nec fas eſt te aſportare.i. abducere
hinc creuſam comitē.i. ſociā itineris tui: aut
ille.ſ. magnus regnator olympi videlicet Iup
piter ꝗ fata cōdit: ſup. nō ſinit.i. ꝑmittit (Alij
haud legūt: vt ſit haud ille ſinit verū alibi ꝗ̄=
q̄ poſitu leges aut ſecūdo loco vbi congrue=
ret nec:

Procedo ad Priami ſedes: arcemq̄ reuiſo.
Et iam porticibus vacuis Iunonis aſylo
Cuſtodes lecti Phœnix & dirus Vlyſſes
Prædam aſſeruabant: huc vndiq̄ troia gaza
Incenſis erepta adytis: menſæq̄ deorum
Crateresq̄ auro ſolidi: captiuaq̄ veſtis
Congerit̃: pueri & pauidæ longo ordine mr̄es
Stāt circū: & tacitis implent mugitibus aures.
Auſus quinetiam voces iactare per vmbram
Impleui clamore vias: mœſtusq̄ Creuſam
Neq̄cq̄ ingeminās iterūq̄ iterumq̄ vocaui.
Quærenti & tectis vrbis ſine fine furenti
Infelix ſimulachrum: atq̄ ipſius vmbra creuſæ
Viſa mihi ante oculos: & nota maior imago.
obſtupui: ſteterūtq̄ comæ: & vox faucib᷒ hæſit:
Tunc ſic affari & curas his demere dictis.
¶ Quid tantū inſano iuuat indulgere labori — Creuſa.
O dulcis coniunx: non hæc ſine numine diuū
Eueniūt: nec te hinc comitē aſportare creuſam
Fas: haud ille ſinit ſuperi regnator olympi.
Longa tibi exilia: & vaſtū maris æquor arandū
Ad terram heſperiam venies: vbi lydius arua
Inter opima virum leni fluit agmine tybris:
Illic res lætæ, regnumq̄, & regia coniunx
Parta tibi: lachrymas dilectæ pelle Creuſæ.
Nō ego myrmidonū ſedes: dolopū ve ſuꝑbas
Aſpiciam: aut graijs ſeruitum matribus ibo
Dardanis: & diuæ Veneris nurus.
Sed me magna deum genitrix his detinet oris
Iamq̄ vale: & nati ſerua cōmunis amorem.

¶ Priami: pr̄is ei᷒: Arcē: ne vel illuc cōfugiſſet. Vacuis:
magnis: nā illic erāt oīa. Aſylo: tēplo vnde nullus poſſet — SER.
extrahi dictū aſylum quaſi aſyrū. Hoc nō erat oībus tem — Aſylum.
plis niſi qb᷒ cōſecratiōis lege id eēt cōceſſum Primo aūt
apud Atheniēſes ſtatutū eſt ab Herculis filijs quos inſe=
quebant̃ ij qui erant a pr̄e oppreſſi ſicut docet in. vij. Sta.
Fama eſt defenſos acie poſt buſta paterni Numinis Her=
culeos ſedē fundaſſe nepotes. Hos Romul᷒ imitat᷒ eſt: vñ
eſt Quē Romul᷒ acera ſylū Rettulit: & nō ſtatuit. Phœ=
nix: Achillis magiſter. Huc. ꝓ illuc. Gaza. cenſus lingua — Phœnix.
ꝑſica: & caret. p. n. Captiua ve.i. captiuorū. Lōgo or. lon= — Gaza.
ga multitudine ſic ī. vij. vñ oēs lōgo or. p. Nā ordine lin
qt: Voces iacta. nā ī tenebris viſus nō valebat: ſed cōtra=
riæ erāt latere cupiēti. Tectis: ꝑ tecta antiptoſis ē. Infelix
mihi & nō ſibi ꝑ ſimulachrū aut apotheoſim oñdit. ſimu
ſachra. n. deoꝝ ſūt: vmbrę īferorū. ſic Vly. Apd̓ Homerꝰ
vmbrā Hercul̃ cernit. Maior: qa vmbra maior ē ī corpo
re. Quid. t. cōſolatio eſt: ſeqt̃ & diuinatio: ꝗ animis a cor
pore liberatis dat̃. Inſano magno vt īſani feriāt ſine litto
ra fluct᷒ Numie di, fati neceſſitate. Nā vt ait Sta. ſūt ꝗ̄ dij
fant̃ vel ꝗ̄ idubitāter eueniūt. Nec te hīc comitē aſ. cr. ca — Nota.
ret ſcanſiōe. Vñ multi demūt hīc: multi aſ. Si aūt vis fide
ſeruata

ſeruata ſcandere ſit cōuerſio.vt eueniunt nec te hinc comitem:& ſcandiť p ſynalœphā:aliter nec eclypſim: nec ſynalœphā:nec hiatu recipit.Arandū:hoc dixit:qa legimus ſubtrahiturq; ſolū.Heſperiā.v.ly.qa & hiſpania hæ ſperia diciť:p ſequētia Italiā oñdit.Lidi⁹ ethruſcus:nam

Lydus. Lydus & Tyrrhen⁹ duo fratres fuerūt q cū ambos ꝓuincia nō ferret:ſortibus cōmiſerūt vt alter cū parte ppľi ad nouas ſedes quærendas exiret.Euenit ergo Tyrrheno: q de ſuo noīe thuſcos Tyrrhenos vocauit.Lydia aūt dicta in qua frater remanſit.Vnde nunc Lydius dixit:

Tuſci. Thuſci autem dicti ſunt ꝓpter frequentiam ſacrificiorum ab eo qđ eſt θυειν.Ibi enim a tage eſt aruſpicina reperta. Hinc Lucan⁹.Sed cōditor artis Finxerit iſta tages.Lachrymas. qa captiua nō ſum nō aūt quia habeas vxorem paratam.

Seruitū. Seruitū.vt ſeruiā.Modus gerundiuus eſt.Dardanis. laus a maioribus.Nurus:laus a cognatione. His:in qbus colitur.Iamq; vale:recedentis ſignificatio eſt.Vñ de mor-

Vale. tuis diciť:vt ſalue maxīe palla æternūq; vale.Serua.ꝓpter futuram nouercam.

ret nec:vt repetať negatio prius poſita) Longa exilia ſup.reſtant tibi:& vaſtum.i. amplū equor.i.campus equus:maris eſt arandum.i. ſulcandum ſed nauibus non aratro tibi:tu venies ad terram heſperiā.i.Italicā: vbi tybris lydius.i.tuſcanus aut tyrrhen⁹ cui⁹ acole a lydia ꝓfecti ſunt:fluit leni agmine.i.fluxu aqrum quod in bonum & cōmodū accolarū vergit qa vbi impetus vehemēs eſt vt in rhodano vix poſſunt naues retrahi:addiť & alia la⁹ quia fluit iter opima.i.pinguia arua: no ignauorū:ſed virum pro virorum.que tertia laus ē: Res lete & regnum & coniunx regia eſt parata tibi illic.i.ad tyberim in italia: pelle.i.depelle igitur lachrymas Creuſe dilecte. i. quas effundis ob amorē mei que ſum tibi dilecta: ego non aſpiciam ſuperbas ſedes myrmidonum.i.illorū Theſſalorum ſociorum Achyllis.ve pro vel dolopum ſociorum.ſ.pyrrhi:& ego dardanis ideſt dardani neptis & ab illo inclyto viro iouis filio oriūda:& nurus diue Veneris:non ibo ſeruitum matribus grai̇s.i.non abducar captiua:ſed magna gēitrix deū me detinet his oris.i.regiōib⁹:Iāq; vale & ſerua amorē cōis nati.ſ.Iuli Aſcanij.quē cōmendat affectione materna ſed in gratiam Iulie domus quaſi dijs volentibus regnū ēt in Italia vbi & aliam coniugem & alios liberos habiturus eſt æneas Aſcanio debeatur.

Aeneas Hæc vbi dicta dedit lachrymātē & mľta volētē
Dicere deſeruit:tenueſq; receſſit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum.
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago:
Par leuib⁹ ventis:volucriq; ſimillima ſomno.
Sic demum ſocios conſumpta nocte reuiſo:
Atq; hic ingentē comitum affluxiſſe nouorum
Inuenio:admirans numerū:matreſq; viroſq;:
Collectam exilio pubem:miſerabile vulgus:
Vndiq; conuenere animis opibuſq; parati:
In quaſcunq; velim pelago deducere terras:
Iamq; iugis ſummæ ſurgebat lucifer Idæ:
Ducebatq; diem:danaiq; obſeſſa tenebant
Limina portarum:nec ſpes opis vlla dabatur:
Ceſſi:& ſublato montem genitore petiui.

ASCEN. ¶ Hec vbi dicta &c.Concludit hoc loco hūc ſecundū in quo inſidias dixit danaū. caſuſq; ſuorū.& precipue Priami & nunc Creuſe mortem quia vt dixi in ſingulis ſex prioribus libris ad finē operis mortē alicuius memorat.

DONA. Donati q ſingula poete dicta diligenter penſitat verba ſunt hec.Hec vbi dicta. ingratum facin⁹ fuiſſet.niſi demōſtraſſet & plura ſe fuiſſe dicturum.& ad illius dicta reſponſurum.ac diuti⁹ eam retenturū.niſi ipſa deceſſiſſet Ter conatus.demōſtrat proprie volētē am plecti. qđ corporale nō fuerat. Conat⁹:ibi.n. ponit conat⁹ vbi effectus nō ſequitur.Ingentem nume.ꝑter eos quos dimiſerat inuenit aduenisſe multos alios.Hoc aūt dictū ne ſolus patriam deſeruiſſe videatur.Lucifer idē. noua deſcriptione vſus eſt diei naſcentis.Nam ante ipm exoritur lucifer.hūc ſequitur lux.q diē plenū confirmat.ergo non tantum nuncius venientis diei eſt.ſed fid⁹ certuſq; ꝓductor.Danaiq; obſeſſa tenebant limina po.hoc ſignum erat illos potitos eſſe victoria & lux contraria ſaluti ſue & ſuorum erat. Ergo ſpoliatus omni ſpe. Ceſſi veluti neceſſitate coactus per Laocoontis exitium per diligentiam matris que mihi deos potius q grecos inimicos oſtendit per incendium ex filij mei vertice.per hortationem patris & religioſas voces vxoris.Ceſſi.potioribus neq; debui niti.qui toties repugnantibus dijs fruſtra certaui. Ordo eſt. Vbi

Ordo. i.poſtq ſup. Creuſa dedit hec dicta ipſa deſeruit qa ablata a miniſtris dee ſup.me lachrymātem & volētē dicere multa & receſſit.ideſt euanuit. in auras tenues ideſt vix palpabiles ego ſup.ſum conat⁹ ibi ideſt eo tempore quo aufugeret.ter dare collo ſup.eius brachia.circum ideſt p circuitū circūplectēdo ea.ſed imago compreſa fruſtra quia cōtineri nequibat. effugit ter manus ſup.meas.exiſtēs par.i.ſimilis.& comparabilis ventis leuibus & ſimillima.ſomno.i.deo inſomniorum aut fantaſmati. volucri.i.cito & aduolanti & auolanti.Et ego reuiſo ideſt iterum viſo ſocios.ſ. quos in monte ida dereliquerā ī valle reconditos.ſeu vt hiſtoriam habere volunt.poſt habitā Troiam habitauit in ide montibus vbi Sceptin vrbem habuerat.donec creſcente multitudine grecis formidoloſus factus aufugere conatus eſt.vt autem fatalem fugam oſtenderet Vergilius non vi humana.ſed dijs iubentibus eā factam docet.reuiſo in quā demum.i.tandē aut nouiſſime poſt longam expectationē.ſic.i.certior factus qa cōiugē amiſſam & a dea abreptā recuperare nō poſſem.& hoc nocte conſumpta.i peracta Atq; ego inuenio hic.i.hoc loco vbi meos dereliquerā.aut hic.i.mō:ingentē.i.valde magnū numerū.comitum nouorū.i.recētiū. affluxiſſe.i. ex omni parte in morē fluctuū aduenīſſe.inuenio inquā admirans.ſ.poſtq inueneram vnde tot ſalui euaſiſſe poterāt.

SER. Siſis tui & tibi. ¶ Effugit imago.teneri.n.nō pōt imago.Nam quod in vi.dixit:Da dextram miſero:Auxilium ſignificat.Somno:ſic & Cice.ſimillimū deo iudico.Nam ſomni debuit dicere.Demum nouiſſime. Admirans: cum inueniſſem admirat⁹ ſum.Exilio:ad exiliū:nam donatus cōtra metrum ſenſit dicens ex Ilio:nam ilium habet primam longam.Vulgus:magnum eſt quod addidit vulgus.Idæ.nā ſic Troianis videtur:ſic alibi in ibi deſerit heſperus oetā. Inde enim vel oriri vel occidere ſydera dicimus: vnde videri aut incipiunt aut deſinunt.Ducebatq; diem:quia lucis eſt præuius.Ceſſi.deeſt igitur:Montem ſcilicet idā: vt apparet in nono.

ſiſſe poterant.ingentem dico numerum:appoſitorie matres.i.matronas & viros.ſ.eorum maritos & pubem collectam exilio.i.ad exilium obeundum mecum.vulgus miſerabile.i. miſeratiõe dignum qđ perſoluit que non rapuit.aut imbelle & inerme:& ita purgatur Aeneas.ſi quis obijciat quia ſi ingentem numerũ inuenerat debuiſſe collecta manu redijſſe ad defendẽdam patriam.ad qđ dicit multos quidẽ fuiſſe. ſed miſerabile vulgus.nec qui animo bellandi aut defendende patrie cõuenerant.ſed collectam exilio pubem.Ipſi ſup.cõuenere vndiqꝫ.i.ex oĩ parte.parati animis & opibus.i.facultatibus ſuis.ſup.ſeq in quaſcũqꝫ terras ego velim deducere ſup.ipſos.pelago.i.per pelagus.Iamqꝫ.i.& iam lucifer.i.ſtella matutina lucem ferens ſurgebat.i.oriebatur.iugis.i.ſup verticẽ.ide ſumme.i.montis ſiluoſi in phrygia.vbi vt dixi Aeneas primas ſedes habuiſſe perhibetur.& ducebat.i.ferebat diem.danai.i.greci tenebant limina portarum obſeſſa.ne.ſ.qui aufugerant collecta manu ingrediãtur ciuitatẽ vĩdicaturi.per hoc autem purgatur etiam Aeneas quia ſignificatur feciſſe periculũ & exploraſſe quidnam greci agerent . ſed compertum habuiſſe.qa nec vlla ſpes opis.i.auxilij contra grecos aut opis recuperande:dabatur.& ideo ſubdit ceſſi.i.locum dedi fatis & tot monitis de quibus docte locutus eſt Donatus.& petiui montem . ſcilicet idam quo difficilis ſit grecis aſcenſus & hoc genitore ideſt patre meo Anchiſa. ſublato ideſt ſurſum lato ideſt & in humeris meis rurſus portato:aut potius a miniſtris cum iam miniſtri adeſſent.nec vlla vis vrgeret.ab alij lis ſurſum lato. ¶Et hec in ſcđm huius dicta ſufficiant.

Monoſtichon in tertium æneï.

Tertius a troia vectos canit æquore teucros:

Quæ tertio æneidos libro contineantur . Per modeſtinum Iureconſultum.

POſt euerſa phrygũ regna : vt fuga cœpta moueri:
Vtqꝫ ſit ĩ thracen p̃io deuect⁹: Ibiqꝫ
Mœnia condiderit polydori cæde piata.
Regis & hoſpitiũ : vt phœbi reſponſa canebãt
Cœptum iter in cretẽ:rurſus noua fata repta:
Naufragio vt fuerit ſtrophadum compulſus ad vndas:
Inde fugã atqꝫ iterũ enarrat præcepta Celenus:
Liquerit vtqꝫ Helenum præceptis ordine fatis:
Supplicem achemenidem polyphemo vrgente recepit
Amiſſumqꝫ patrẽ drepani:atqꝫ hic deĩde qeuit.

ASCEn. POſt euerſa phrygũ regna &c. Iuxta morem in ſuperioribus obſeruatũ. anteqꝫ ad inſequentis libri explanationẽ progrediamur premittem⁹ argumentorũ ordinem atqꝫ elucidationem.Ordo itaqꝫ monoſtichi.i.illius ſolius verſus materiã totius tertij complectentis eſt hmõi.Tertius ſup.liber eneidos canit teucros.i.Troianos vectos equore.i.pelago.cum &per terras ſed vehiculis auehi poſſent vectos dicit a troia:cuius.ſ.euerſionẽ in ſcđo recitauit Aeneas. Reliquorũ aũt verſuũ qui diſtinctius argumẽtum exprimunt ordo & explanatio talis eſt. Aeneas ſup.enarrat poſt regna phrygũ.i.Troianorũ euerſa i.penitus deſtructa & e fũdamẽtis verſa.qa dictum eſt Neptũnus muros magnoqꝫ emota tridenti Fundamenta q̃tit . enarrat dico vt.i.qualiter(que particula ab ĩperitis ablata inſerẽda eſt.qa aliter verſus nõ ſtaret nec ſententia cohereret.quã prius poſitam indicat copulatiua cõiunctio cum dicit vtqꝫ ſit &c.)fuga ſup.ſit cepta.i.ĩcepta . moueri.i. ꝑmotum fieri.hoc eſt qualiter fugere ceperit. de quo Seruium ad principium tertij videbimus.qꝫ pro & enarrat ſup.vt.i.qualr ipſe ſup. ſit deuectus primo in Thracen.i. in Thraciã (declinat̃ aũt hec thrace thraces.&hec thracia thracie.&dicit ſignanter deuectus.qa pri⁹ antandrũ petijt qꝫ thraciã. ſed nõ eſt ĩ eã deuect⁹ nauib⁹ ſicut ĩ thraciã)qꝫ pro &.vt ſup.ipſe cõdiderit ibi.i.in thracia mœnia.ſ.enei oppidi & hoc cede.i.occiſiõe polydori:illius filij Priami quẽ polymneſtor thracie rex occiderat auri cecus amore:piata.i.purgata exequijs celebratis Vnde dicetur. Ergo inſtauramus polydoro funus &c.& enarrat hoſpitiũ.ſ.polymneſtoris regis:de quo dicetur Omnibus idem animus ſcelerata excedere terra Linquere pollutum hoſpitium &c.& ſup.enarrat:vt.i.qualiter rñſa phebi canebant.i.vaticinabantur & indicabãt quo fugere deberent canendo Dardanide duri.q̃ vos a ſtirpe parentum Prima tulit tellus.eadẽ vos vbere leto Accipiet reduces.antiquã exq̃rite matrem.&ſup.enarrat. iter ceptũ in cretẽ.aut vt iter ceptũ eſt in cretẽ.ceptũ aũt erat errore anchiſe.qui aiaduertẽs teucrũ ex creta oriũdũ putauit illuc redeũdũ eẽ.cũ oracula italiã ſignificarẽt dicẽdo dardanide duri &c.Illinc.n.Dardan⁹ ort⁹.Iterũ aũt grece declinauit creten a nĩo crete.q latinis creta eſt.& enarrat ſup.noua facta.i.icõmoda fatalia.hoc eſt miſerãdã luẽ ac peſtilentiã eẽ repta rurſus ĩ creta.ſ.aut enarrat vt noua fata repta ſint rurſus ĩ creta.& vt.i.qualr ipſe fuerit cõpulſus.naufragio.i.tẽpeſtare naufragiũ faciẽte ad vndas ſtrophadũ illarꝫ inſularum in qbus harpyas offendit(ſunt q legant ſtrophadas ꝓ ſtrophodicas niſi ſit dura appoſitio . qa ſtrophades non ſunt vnde.legat̃ ergo poti⁹ ſtrophadũ)& enarrat fugã iterũ inde.i.a ſtrophadu vndis factã atqꝫ enarrat p̃cepta celenus.q̃ eſt vna harpiarũ.dictura Q ue phebo pater oĩpotens.mihi pheb⁹ apollo ꝑdixit.vobis furiarꝫ ego maxima pando &c.Declinat̃ autem hec celeno hui⁹ celenus.ſicut ſappho ſaphus.que apud Ouidi.an niſi legiſſes authoris nomina ſapphus.& clio clius.Vnde Ouid.Non mihi ſunt viſe clio.cliuſqꝫ ſorores &c.& ideo legendum eſt precepta celenus.non celeno.non eñ celeno enarrat hec omnia ſed eneas.& enarrat vt.i.qualiter ipſe eneas liquerit helenũ filiũ Priami in epiro regnãtem.& hoc fatis.i.rebus fataliter venturis.preceptis.i.prius acceptis & intellectis:narrante.ſ.heleno vate . ordine.i.ꝑ ordinem.& ſup.narrat vt recepit achemenidem comitem infelicis vlyſſi qui ab vlyſſe iuxta antra polyphemi derelictus erat:ſupplicem.i.ſuppliciter orantẽ:recepit dico.i.in locum tutum hoc eſt in nauem ſuã ſuſcepit:polyphemo cyclope.ſ.vrgente.i.impellente eos ad fugam:ideo enim ſuſcepit eum:quia cauendum ſignificauit a polyphemo:vnde dicturus eſt eneas Nos procul inde fugam trepidi celerare recepto. Supplice ſic merito &c.qꝫ.pro &:narrat patrem.ſ.anchiſen:amiſſum.i.defunctum & mortuum drepani.i. in illo oppido ſicilie:vnde dicturus eſt.Hinc drepani me portus & illetabilis ora Accipit &c.atqꝫ quieuit deinde hic.i.in hac re.ſ.in morte patris.Vnde dicet poeta:factoqꝫ hic fine quieuit.

P.Vergi.Maronis Aeneidos Liber.iij.

Aeneas.

P Oſtq̄ res aſiæ: Priamiq;
euertere gentem
Immeritā viſum ſuperis:
ceciditq; ſuperbum
Ilium: & omnis humo fu-
mat neptumnia troia:
Diuerſa exilia: & deſertas quere terras
Auguriȷs agimur Diuum: claſſemq; ſub ipſa
Antādro: & Phrygiæ molimur mōtibus Idæ.
Incerti quo fata ferant: vbi ſiſtere detur.
Cōtrahimuſq; viros: vix prima īcœperat æſtas

ASCEn̄

P Oſtq̄ res aſie. Enarraturus errores ſuos quos Dido ſecundo loco petierat ne ꝓlixiuſcula narratione de excidio troiæ ſatiati longam de erroribus recitationem auditores faſtidirēt. excitat eorum animos magnifica proponendo: facit itaq; magnificum exordium in quo vt Donatus argutiſſime declarat quatuor egregia decidiſſe aut euerſa eſſe paucis conqueritur. & totidem mala futura eſſe: vt ex eodem dicere poſſumus: cuius verba ſunt. Narraturus errores ſuos optime incepit ab recedendi de troia neceſſitate. Non tamen omittit excuſationem ſuam qua vult eſſe firmatum nam tam grecis: ſed dȷs aduerſantibus ob nullam culpam periſſe imperium troię Poſtq̄ res aſie: ponit quatuor aduerſa preteṙita quibus affligebatur: & totidem futura vt ſpes acerba futurorum augeret mala preterita. Preterea ſunt interitꝰ ilienſis imperȷ. Euerſio familie priami quod maxime dolet propter vxorē

Dona.

que filia priami fuit Cum vero dicit viſum ſu
peris: oſtendit nō meritis troianorum: ſed deo=
rum intolerabili prauitate eueniſſe: vt regnum
funditus interiret. Superbum nobile: vt non
leuis res videretur cuius interitū dolebat. Om
nes: eſſet enim ſolatium ſi aliquid ſemiuſtum
& ſemidirutum relinqueretur. Fumat: oſtendit
omnia fuiſſe conſumpta. Nam omnibus incen
dio abſumptis: ſolum fumum reſpirat terra. Er
go repete ſic: poſtq̄ res aſie: poſtq̄ viſum ſupe=
ris: poſtq̄ cecidit ſuperbū iliū. Poſtq̄ omnis hu
mo. f. n. t. Atq; habes quatuor preterita: futura
autem ſunt alia quatuor & ꝙ auellerentur a pa=
trio ſolo: ꝙ quererent deſertas terras: & ꝙ
eſſent incerti quo irent: & vbi poſſent ſiſtere.
Nam hoc ipſum incertum pena eſt cum labo=
rum finis nuſq; appareat. Vix: Nam fugitiui
maturum tempus expectare non poſſunt: & qa
definita loca nō habuimus nauigauimus quo
fata ducebant. Littora nam patria perierat: &
commuto terram locum ſtabilem & certum. &
ſequor incerta maris. Et campos: non ſine ſum
mo dolore videt latitudinem camporum: in
qua menia diruta iacebant & tria poſuit: que p
naturam ſuam non potuerunt perire: littus por
tum campum. Cum ſocijs. n. q. p. et. m. d. Ta=
Ordo. cuit patrē: quia iam eum nominauerat. ¶ Or=
do eſt. Poſtq̄ viſum ſup. eſt ſcilicet bonū: hoc
eſt placuit ſuperis euertere res aſie. i. imperium
quod troiani in aſia habuerāt: & poſtq̄ viſum
eſt ſuperis euertere gentem. i. progeniem & do
mum priami immeritam. i. que nō meruiſſe vi=
debat̄ hominibus qa pia & religioſa fuerat aut
reuera immeritam ſed ideo euerſam vt romana
ex ea oriat̄ (vn̄ venus in p̄io ad Iouē Certe. hīc
romanos olim voluētibus annis: hinc fore du
ctores reuocato ſanguīe teucri: Qui mare: qui
terras omni ditione tenerent Pollicitus: que te
genitor ſentētia vertit? hoc equidē occaſū troię
triſtiſq; ruinas Solabar fatis contraria fata repē
dens. Quia ergo romana gens exoriri tam glo
rioſa non poterat niſi troiana occumberet: non
enim preſtantiorem potuit habere originē: nec
poterant due ſimul eſſe monarchie & ſumma
rerum imperia: viſum eſt ſuperis equum: Pria
mi euertere gentem immeritam: vt romana
exurgeret. Nec propterea iniuſti fuerūt qui exci
dium tanta gloria extulerunt: cum etiam ſecun
dum poete ſententiam mori malum non ſit ſal
tē culpe. vnde illud eſt. Vſq; adeo ne mori mi=
ſerum eſt: Nec ſi chatholice loqui volumus in=
iuſtus eſt deus qui iuſtos interdum temporali=
ter affligi ſinit. verum quia non potuit alia via
commode oriri gens romana: q̄ immerite gen
tis euerſiōe & egregij pietate viri innumeris la
borib⁹ acclamatū eſt in primo: tāte molis erat
romanam condere gentē) & poſtq̄ Ilium. i. pre
cipuum oppidū in troia: ſuperbū. i. magnifice
& ſuperbe extructū: aut glorioſum ſeu inclytū:
cecidit. i. corruit ī cineres: & omnis troia neptū
nia. i. a neptūno fabricata (fumat vt quidā vo
lunt pro fumauit: ſed melius eſt vt ſit fumat)
. ſ. adhuc: quia poſt caſum ꝑdurauit fumus cū
primū fuga ex ida moliret̄ æneas: fumat aūt nō
ad auras e fumarijs: ſed hūo. i. in terra aut poti⁹
de terra vnde fumus oriebatur (quia ſi in terra
vellet dicere diceret humi: ſed ſignificantius di
xit humo vt ſit pro aduerbio de loco quo ſigni
ficatur natura fumi: cuius eſt aſcendere & vlti=
ma ruia troie: cui⁹ fumus ab humo exurgebat)
poſtq̄ inquit hec contigerūt: nos agimur. i. im
pellimur auguriis diuū. i. portentis deorū (vt
que

Et pater Anchiſes dare fatis vela iubebat:
Littora cū patriæ lachrymās: portuſq; relinquo.
Et campos vbi Troia fuit: feror exul in altum
Cum ſocijs: natoq;: penatibus: & magnis dijs.

POſtq̄ res Aſiæ. Secundum interrogationem di SER.
donis poſt inſidias grecorū & caſus ſuorum ꝓ Fuga.
prios errores narrat quos pertulit āteq̄ ad aphri Aenæ
cam perueniret. Fuga ſua hec eſt: linquens iliū
idam tendit inde Antandrum vrbem: iuxta quā
conditis nauigijs Thraciam tenuit: vbi Aeneum condidit
Hinc in Delum prodigijs territus venit. a Delo autem erro
re patris circa auguria venit in Cretam: atq; inde peſte fa
tigatus ex reſponſo penatum venit ad ſtrophadas inde
preteruentus maritima grecie in Epirum profectus Hele
ni hoſpitioq; ſuſcipitur. Ab epiro venit in Calabriam: il=
linc q; aduentu diomedis territus nauigauit ad ſcyllam: &
charybdī: que ęthne vicine ſunt: atq; circuita magna ſicilię
parte drepanū venit vbi ſcd'm poetam perdidit patrem: in
de venit ad Didonem. Poſtq̄ hac dictione ſequentia dictis
connectuntur vt poſtq̄ altos tetigit fluctus ſic enim dictis
ſequentia copulantur. Res imperia: vt res Agamemnonias
Aſie. q. d. tertie partis orbis. Nā phrygia in Aſia eſt & iliū
in phrygia minore. Priamiq;: non eſt iteratio: nam potuit
alterum eſſe ſine altero: vt vel tota phrygia euerteretur vel
ſolum ilium. Immeritam nam Laomedontis paridiſq; cul
pa tota gens perire non debuit. Superis: laus Ilij qd' nō niſi
dij ſubuertere potuerint: Quotiens aūt non apparet ratio
ſic viſum interponitur Hora. Sic viſum veneri cum amorē Sic viſum
oſtenderet non eſſe pulchritudinis & accuſatio in deos ha=
bet aliquam venerationem: aliter ſacrilegium eſſet. Super= Ilium
bum: nobile. Vergi. in neutro ponit. Hora. in feminino: nō
ſemel Ilios vexata. Eſt aūt ciuitas. troia vero prouincia in
qua eſt Ilion: ſed ponitur pro vrbe: vt Et campos vbi troia
fuit. Humo: ab humo: & ſignificat ſolum quoq; patrie ar=
ſiſſe: qūo autem dixit fumat & cecidit: quia aut poetice tē=
pus pro tempore poſuit: vt meminiſſe horret luctuq; refu=
git: aut certe naturam rerum expreſſit: nam ruina in breui
fit. Fumus vero longo permanet tempore. Nam quod ait Fumus
Probus circumflectendā ſyllabam: vt ſit fumat pro fuma= Pone
uit non procedit quia pone tantū in vltima habet accentū
vt ſignificet retro. Diuerſa exilia: non refertur ad id quod
gens troiana ſit ſparſa per diuerſum orbē: Sed ad diuerſa lo
ca que actus augurijs adijt æneas. Deſertas a dardano intel
lige: nam vbiq; fertiles demonſtātur. Augurijs vt fuit flā=
ma in capite aſcanij: ſtella currens: & creuſæ verba: que di=
xit ad terram heſperiā venies ſub ipſa antandro: iuxta an
tandrū. eſt aūt ciuitas phrygię dicta antandros vel ꝙ de an antādros.
dro inſula eam condiderunt coloni quaſi αιητιανδρον. Vel
quia greci venientes per Thraciam cepere Polydorū: pro
cuius precio hāc a Priamo vrbē acceperūt: que ex facto no
men accepit q̄uis huic opinioni nō aſſentiat̄ Vir. Fertur tn̄
ꝙ poſt acceptū preciū greci occiſum poſt dirutā Troiā & in Hecubæ
mare precipitatū: cuius viſo cadauere mater dū captiua ab in canem.
ducit̄ flendo in canē cōuerſa eſt. hoc fingit̄ ꝙ nimio dolo=
re grecis inaniter cōuiciabat̄ phrygię ide ad diſcretionē cre
tenſis. Molimur paramus & bene petit loca in quibus & la
teret & nauigia prepararet. Incerti quo fata fe. qa nihil īcer
tius eſt nauigatione q̄uis locum certum nobis propona=
mus Contrahimus: congregamus ex diuerſis populis qui
auxilio venerant. Vix mox: vt vix e cōſpectu ſicule tellu=
ris in al. Ve. da. Prima: aut vernū tempus: aut quia eſt etiā
adulta: & preceps. Anchiſes: ſeruat prepon. Cum ſocijs duo
diuina poſuit. & duo humana. Non meminit patris. quia Penates
ſecundum Vergi. non venit in Italiam. Penatibus &. m. d. Magni dij
Varro eoſdem dicit penates & magnos deos. Nam in baſi
ſcribebatur: magni dij. Vel honoris cauſa dixit. Nam dij
magni ſunt Iuppiter. Minerua: & Mercurius qui Romę co
lebantur. Penates autem apud laurolauinum: Vnde appa
ret non eſſe vnum.

que per crinē flagrantē Iuli & per ſtellam que facem ducebat portendebanṫ:item per monita hectoris & creuſe:que illi a dijs acceperant:Preterea per oracula deorū non recte intellecta : per reſponſa heleni : per harpyarum minas& per alia multa: que quidem licet iam tum quum fugere inciperet futura erant:nunc tamē quum ea narrat preterita ſunt:nam niſi ad futura reſpiceret,non diceret:diuerſa exilia:cum neq; dij neq; homines hactenus diuerſa exilia pronunciauerint)agimur autem dicit ne vltro patriam deſeruiſſe culpetur .agimur : ergo querere diuerſa exilia:ideſt in quibus exules & extorres degamus: & terras deſertas.ideſt quas poſtea deſeruimus:vt thraciam cretam ſiciliam,&c(nec placet vt de italia a dardano deſerta cum Seruio intelligam tūc em̄ non diuerſa exilia ſed ſolam Italiam intelligeret ſe iuſſum petere: verum cum fugam obirent troiani incerti erant quo fata ferant. Nam hector dixerat quidem fugiendum ſed non quo . dicens ſolum pererrato ſt; tues que deniq; ponto.Creuſa vero dixerat etiam locum ſed dubie quia lydium tybrim a colonis nominauit:cum lydia longe ſit ab italia:caſſandra vero anchiſæ expreſſe ſignificauerat Italiam petendam. Vnde dicet in hoc tertio.Sola mihi,tales caſus caſſandra canebat. Et ſepæ italiam ſepæ itala regna vocare. Sed quis ad heſperie venturos littora teucros Crederet? aut quem tunc vates caſſandra moueret? Dij preterea penates pauloante dixerant.Eſt locus heſperiam &c.Que verba Illioneus in primo repetijt ſed que hic dicentur geſta ſunt ante ea que in primo dicta ſunt loquitur ergo nunc æneas de ea ſcientia quam habebat cum fugam inciperet:per quā cum neſciret quo fata ferant vbi ſiſtere detur:coactus eſt diuerſa exilia & terras deſertas querere)& nos molimur.ideſt cum mole & difficultate paramus claſſem ideſt collectionem nauium : ſub ipſa antandro vrbe illa phrygie: declinatur autem hec antandros.Nam in um neutra ſunt : & ſub montibus Ide phrygie:quia etiam ida in creta eſt:ſed claſſem parabat inter antandrum & Idam montem molimur dico exiſtentes incerti:quo fata ferant ideſt auehant nos: & ideo moleſtum & difficile erat parare claſſem cum etiam incerti eſſent vbi detur ſiſtere ideſt ſubducere claſſem & finire errores : & nos contrahimus ideſt congregamus viros : quorum in primo meminit:Ilioneum.cloanthum.ſergeſtum.gyan.leuca ſpim achaten atq; alios :Prima æſtas ideſt verna tēperies vix inceperat:&.i.iam : vel & tū iam(habet em̄ elegantiam hoc loco particula &)anchiſes pater (Seruat decorum patri q̄ diu vixerat gubernacula tribuens)iubebat dare vela fatis ideſt ſecundum fata: aut vt fata indicabant quum.i. qū ego lachrymans(ergo inuitus deceſſit)relinquo littora patrie: & portus patrie & relinquo campos ſcilicet arabiles(quia iam ignis omnia exederat) vbi troia fuit: Et ego feror exul in altū ſcilicet mare:cum ſocijs:cum nato:cum penatibus & magnis dijs.De quibus Seruium vidimus.

ASCEñ. ¶ Terra procul vaſtis colitur ma.&c. Thraces
arant:&c. Docet q̃uo coactus ſit diuerſa quere-
re exilia quia videlicet nõ permittebat̃ cõſiſtere
nec in thracia vbi primas ſedes & enũ oppidũ
locauit:nec in creta :nec in Sicilia Recitat ergo
primo q̃uo in thraciã delatus illic oppidũ edifi
cauerit:& abire coactus ſit propter ſcelus com-
miſſum in polydorũ filiũ priamij:De q̃ re dicit
Dona. ſic Donatus. Terra procul.optime ignorãti Di
doni terrã exponit:in qua ſitus loci & incolarũ
perſona & oportunitas: cum propter propin-
quitatẽ laborẽ longioris itineris leuaret: & pro
pter fertilitatem indigentibus poſſet opitulari
Quoniam aũt thraces amiſerant Lycurgũ re-
gem videbatur ꝙ nullus aduerſarius veniẽtes
prohibere poſſet. Firmabat autẽ ſpem religio
federis diuturnitate tẽporis roborata. Feror. nã
non ſuo conſilio venit. Fatis iniquis: hoc exi-
tus rerũ non initia docuerũt. Sacra: primo inuo
cabam auxiliũ maternũ. Deinde aliorũ deorũ
qui auſpicio nouorũ fundamentorũ eſſent ne-
Ordo. ceſſarij. ¶ Ordo eſt. Terra mauortia.i.bellicoſa
&patria mauortis ſeu martis qui thracũ lingua
gradiuus dicitur.ſ.thracia:colitur procul.i.late
aut longiuſcule a troia : campis vaſtis.i.valde
amplis:thraces arant(ergo thraciam ſignifica
uit)regnata.i.ea q̃ regno gubernata ſunt:quon
dam.i.olim ſup. ab licurgo thracum rege acri:
ideſt ſtrennuo& bellicoſo:& ita regnata erit ac
cuſatiui caſus pluralis numeri & neutri generis
aut ſic potius Terra mauortia regnata quondã
acri lycurgo collitur qđ vulgo dicitur cultiuat̃
hoc eſt ſubigitur & aptatur ſationi ab agrico-
lis:procul in vaſtis campis ſupp. quam terram
(Moris enim vergiliani eſt reticere relatiuũ in
deſcriptione locorum : ſicut vrbs antiqua fuit
tyrij tenuere coloni:Eſt in ſeceſſu lõgo loc⁹ &c.
Eſt locus heſperiam graij cognomine dicũt&c)
Thraces arant dictio aũt regnata videt̃ potius
feminina & nominatiui caſus : quia cetera no-
minatiui caſus ſunt.dic ergo: terra inquam re-
gnata acri lycurgo appoſitorie:hoſpitium anti
quũ troię.i. troianorum qui iure hoſpitalitatis
olim a thracibus accipiebantur:& eos viciſſim
accipiebant(vti moris erat apud veteres apud
quos pauciores q̃ nunc ſunt erant caupone.i.di
uerſoria mercenaria)& penates ſocij ideſt con-
federati & amici: dum fortuna.ſ.proſpera fuit
(quo verbo mortalium fidẽ taxat)ego feror.ſ.
auguijs actus diuum:aut vi ventorum huc. i.
in hanc terram: hoc eſt in thraciam.& loco pri
ma menia ſcilicet eni oppidi in littore curuo.i.
quod ſemper curuum eſt.loco dicit ideſt ſtatuo
ingreſſus.i. auſpicatus aut incipiens : fatis ini-
quis ideſt malignis & mihi non fauentibus vt
illic maneam aut iniquis : ideſt mihi non con-
ceſſis cũ alio vocarer & ego fingo nomen enea
das ideſt voco populos illius ciuitatis eneadas
de meo nomine Ego ferebã:i.offerebam matri
ſcilicet veneri:dioneę.i.ex dione nympha geni
te:& diuis auſpicibus.i.autoribus& preſidib⁹:
operum ceptorũ.i.inchoatorum ſacra.i. ſacrifi
cia illis apta: & mactabam ſupero.i.celeſti aut
ſupremo regi celicolum pro celicolarum : hoc
eſt Ioui in littore taurũ nitentem. i. candidum
cum vitulus illi mactandus ſit: verum quia ni
tentem dicit poteſt ſignificari intactus&vitu-
lus licet mas ſit:nec peccatum eſſe in ſacrificio:
nec ideo pulſum æneam,ſed ꝗ auocabat̃ in Ita-
liam: Itaq; nuſq̃ perſiſtere permittebat̃ qđ tan
dẽ cognouit. Vnde ipſe in primo Per tot diſcri
mina rerũ tẽdimus in latiũ: ſedes vbi fata quie

tas

Terra procul vaſtis colitur mauortia campis:
Thraces arant:acri quondã regnata lycurgo:
Hoſpitium antiquum troiæ:ſocijq; penates
Dum fortuna fuit:feror huc: & littore curuo
Mœnia prima loco: fatis ingreſſus iniquis:
Aeneadaſq; meo nomen de nomine fingo.
Sacra Dioneæ matri diuiſq; ferebam
Auſpicibus cœptorũ operũ: ſuperoq; nitẽtem
Cœlicolũ regi mactabam in littore taurum.
Forte fuit iuxta tumulus:quo cornea ſummo
Virgulta:& denſis haſtilibus horrida myrtus:
Acceſſi:viridẽq; ab humo conuellere ſyluam
Conatus:ramis tegerem vt frondentibus aras:
Horrendũ & dictu,video mirabile monſtrum:
Nam quæ prima ſolo ruptis radicibus arbor
Vellitur:hinc atro liquuntur ſanguine guttæ:
Et terrã tabo maculant:mihi frigidus horror
Mẽbra quatit gelidusq; coit formidĩe ſanguis.
Rurſus & alterius lentum conuellere vimen
Inſequor:& cauſas penitus tentare latentes:
Alter & alterius ſequitur de cortice ſanguis.
Multa mouẽs aĩo nymphas venerabar agreſtes
Gradiuũq; patrem geticis qui præſidet aruis:
Rite ſecundarent viſus: omenq; leuarent.

¶ Procul.porro ab oculis: & põt ſatis longe ſignificare & SER.
nõ valde, vt ĩ q̃nto:Eſt procul in pelago ſaxũ:qđ nõ erat lõ Procul.
ge.Sed & hic eadẽ põt eſſe ſignificatio:Breuis eſt em̃ helle Lycurgus
ſponti trãſitus. Vaſtis: vaſtatis vel magnis. Acri ſæuo.vel
cruento. Hic dũ bacchũ cõtẽnens vites amputare parat ſibi
crura ãputauit:Sed cõſtat abſtemiũ fuiſſe:& hi ſunt acrio-
ris nature:vt de demoſthene legitur. Antiquũ vetuſtũ:vel
carũ :Ilionee em̃ Priami filia polymneſtori nupſerat& illi
priamus Polydorũ paruũ filiũ dederat alendũ:Dũ fortuna
ſ.bona.Nam ſi abſolute ponit̃ intelligitur felix inde fortu
natos.i.felices : Curuo:perpetuũ eſt littorũ epitheton : Nã
qđ dixit in ſexto Recto fert littore ſignificat eũ ita nauiga
ſe vt nõ reliquerẽt littus.Prima nam in creta alia locauit in
telligit aũt ænũ.Sal. Aenũ marmoreãq; & viam militarẽ
q̃q̃ Hom.dicat inde auxilia ad troiã veniſſe:euphorion &
callimachus a ſocio Vlyxis dictũ volunt illic ſepulto quo
tempore miſſus fuerat ad frumenta portanda. Iniquis : qđ
ſcit futurum preoccupat aeneadas:nec Verg.æneum dicit:
Dioneę.a matre veneris bene aũt diſpenſat vt ſi ſequantur
aduerſa:Dioneam venerem dicat. Si proſpera erit nauiga-
tio:illam e mari ortam dicat.Non tamen ſemper obſeruat
Auſpicibus:Ioui ꝙ aeris de⁹ eſt:& Apollini propter augu-
ria.Libero cauſa libertatis.Sin vero alij dij inuocentur : ad
priuatam pertinent cauſam. Vnde de didone Iunoni ante
alios cui vincla.i. c. Nã q̃uis cauſa publica ſimularet̃ erat
tñ ꝓpria didonis.Sic ęneas ſacrificat veneri vt placeat ma
tri.Liberũ dixit vt ſit ſignũ libere ciuitati. Nam apud ma
iores aut ſtipendiarie erant aut confederate :aut libere.Sed
in liberis ciuitatibus ſimulachrum erat marſię:qui in tute-
la liberi patris eſt:Mactabã:cõtra rationẽ Taurũ mactat Io
ui.Vnde putant hic ſubſecutũ prodigiũ.Ioui em̃ iuuencus
vbiq; mactat̃:vt ſtatuã ante aras aurata fronte iuuẽcũ. Itẽ
iam cornupetat.&. p.q.ſ.har. & iuue.Qui vexat naſcenti
robora cornu.Nam in victimis ętas eſt cõſideranda. Tumu

lus;&

lus:& collem & ſepulchrũ fuiſſe ſignificat. Cornea & myrtea. Nam he apte haſtilibus ſunt vt & bona bello cornus: item & paſtoralē prefixit cuſpide myrtum. Cornus autem de arbore dicitur vt Ficus: Nam de animali indeclinabile eſt cornu: Luca. tamen vſurpauit genitiuum: Vt cornus tibi cura ſiniſtri. Et cice. in arato huius genus dixit ipſe autē acceſſit ad myrthum que inter verbenas eſt: & marti cui ſacrificabat ſacra. Syluam bene variat modo ſyluam: modo virgulta: modo vimina dicens. Monſtrum: recte. Nam ſtatim apparuit qd id eſſet & hoc proprie q̃uis al's abutatur. Liquunt: in verbo prima ſyllaba longa eſt ſic alibi. Canis cũ montibus hũor liquit. Liquor aũt nomē primã breuē habet. Quatit cauſa pendet ex cauſa Timor enim ſanguinem gelat qui coactus gignit frigus lentũ molle & flexuoſum. Vnde & victos curuos dicimus per ſenectutem. Multa mouens: Que illa ſint indicat ex ſequentibus: Nam putabat eſſe hamadryadas que cũ arboribus naſcuntur, & intereunt quod demonſtrat Ouidi. cum Eriſicthon arborem incidit vnde ſanguis primo deinde vlulatus exijt: & Stati. nec amplexe dimittũt robora nymphe Gradiuũ patrē θου ρου αρηα ideſt exilentem in prelia. Geticis: Thracijs: Getæ enim populi ſunt myſiæ: que cum lata ſit multas continet gentes: Rite: recte Secundarent: proſperos facerent: Viſus. pro viſa poſuit. Nam viſus eſt quo videmus. Viſa ſunt que videmus. Similia ſunt nuncius & nuncium auditus & auditum Leuarent: Bonum ac leue facerent.

Cornus. Genus. Nuncius. Nunciũ.

tas oſtendũt illic fas regna reſurgere troie. Tumulus. i. ſepulchrũ in colliculo erat forte. i. a caſu iuxta. i. prope eum locum vbi mactabãt erat em̃ caſuale illic preciſe mactaſſe vbi ſepulchrũ erat: quo. i. in quo. ſ. tumulo hoc eſt colliculo ſummo. i. in cuius vertice ſupple erant virgulta cornea. i. corni arboris: & myrtus horrida. i. aſpera dẽſis haſtilibus. i. virgultis vnde facile haſtilia fierent. Ego acceſſi. ſ. tumulum: & conatus conuellere ab humo. i. funditus. ſyluã viridē. i. denſa illa haſtilia virentia: vt tegerē aras: ramis frondentibus. ego video monſtrũ. i. portentum aut prodigium horrendũ & mirabile dictu ideſt dum dicitur. Nam gutte atro ſanguine. i. atri ſanguinis aut ab atro ſanguine diſtillantes liquuntur. i. defluunt huic ſup. arbori que arbor vellitur. i. euellit̃: prima ſolo. i. terra in qua ſuſtētabatur: & hoc radicibus ruptis & ſupple gutte maculant. ideſt contaminãt: terram: tabe. i. ſanguine atro & corrupto: horror frigidus. i. me frigere faciens quatit. i. concutit & tremere facit mihi membra: & ſanguis ſcilicet meus: gelidus ideſt quaſi congelatus coit. i. concreſcit & conſtringit formidine. i. pre timore. Ego inſequor. ideſt inſequenter conor rurſus conuellere &. i. etiam vimen. i. virgultũ: lentum. i. tenue & flexibile: alterius. ſ. arboris: & tentare. i. tentando ſcrutari cauſas latentes. i. ignotas mihi penitus. i. omnino. & alter ſanguis ſequit̃ de cortice alterius ſcilicet virgulti aut viminis: ego mouens. i. agitãs m̃ta. i. multas res aio venerabar nymphas agreſtes precipue amadryades. i. nymphas arborum que cum arboribus naſcuntur & intereunt (ideo ergo venerabat̃ eas. ne forte queuis illarũ arboribus cõiuncta eſſet) & venerabar patrē gradiuũ ideſt martē qui preſidet aruis geticis. i. getarũ populorũ bellicoſorũ: quia vt alibi dicetur. Mortē contēnunt laudato vulnere gete. Et ideo dicitur mars illis preſidere & toti thracie: quocirca ne forte ſuccenſeat ene q̃ ſe eo contulerit venerabar inquit gradiuũ patrē & nymphas ſup. vt ſecũdarent. i. proſperos facerēt: viſus. i. viſiones: & leuarent. i. in mitiorē partē conuerterēt omen. i. portentum illud quod non fauſtum videbatur.

Tertia ſed poſtq̃ maiore haſtilia nixu
Agredior: gēibuſq; aduerſæ obluctor harenæ
(Eloquar: an ſileã) gemitus lachrymabilis imo
Auditur tumulo: & vox reddita fert̃ ad aures.
Polydor⁹ ❡ Quid miſerũ ænea laceras: iã p̃ce ſepulto.
Parce pias ſcelerare manus: non me tibi troia
Externũ tulit: aut cruor hic de ſtipite manat.
Heu fuge crudelis terras: fuge littus auarum.
Nam polydorus ego: hic confixũ ferrea texit
Telorum ſeges: & iaculis increuit acutis.
Aeneas. ❡ Tũ vero ancipiti mentē formidine preſſus
Obſtupui: ſteterũtq; come & vox faucib⁹ heſit.
Hũc Polydorũ auri quõdã cũ põdere magno:
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threicio regi: cum iam diffideret armis
Dardaniæ: cingiq; vrbem obſidione videret.
Ille vt opes fractæ teucrum: & fortuna receſſit:
Res agamemnonias: victriciaq; arma ſecutus:
Fas omne abrũpit: polydorũ obtrũcat: & auro
Vi potitur. quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames: poſtq̃ pauor oſſa reliquit:
Delectos populi ad proceres: primũq; parentē

Monſtra

❡ Tertia &c. Docet quõ agnouit polydorũ illic ſepultũ poſtq; a polymneſtore rege thraciæ perfido occiſus fuerat vtq; illic exequias peregerit & terrã reliquerit: vñ Donatus dicit ſic. Gemitus: moraliter primo gemitus deinde voces audite ſunt. Quid miſerũ ænea. artificioſa res: Si em̃ æneas loqueretur diceret feci: & abſoluta qualitate ſeſe defenderet: qa neſcius fecerat. ſed poeta eũ inducit defenſorē: qui accuſator eſſe debuit. Ideoq; acerbitatē latius extēdit & ex vno crimine multa poſſe exoriri euidēter oñdit ſed inſtruit: & nõ arguit primũ crimē eſt ſepulchrũ violatũ & hoc rõne loci t̃pis & p̃ſonarũ. Addit miſeriã que ſubleuatione: & nõ oppreſſione digna eſt. Aenea ex nomine p̃prio apparet notũ nõ noto loqui. Pias: manus: cur p̃ce ſi iã patrata res fuerat: Quia & ignorãs fecerat merebat̃ veniã. Nõ aũt meret̃ qd' deinde eſſet factur⁹. Sic ſi mihi parces te crimine ſolues. Nõ me tibi. t. peccares em̃ in hominē: in miſerũ. in defunctũ: in ciuē: in tuũ. Ergo nõ tulit me tibi Troia externũ. i. nõ ſolũ ciuē ſed affinē. Frater em̃ creuſe erat. De ſtipite manat perſonarũ & t̃pis poſuerat partes: nũc ponit loci. Crudeles terras demõſtrat hoc eſſe vitiũ terre parētis: vt per hoc omnes eodē vitio laborare ſignificaret. Ergo & ab alijs poterat eandē iniuriã expectare atq; etiã nõ decebat etiã ſi tutus permanſiſſet: piũ inter impios verſari Fuge fuge: ex duplicatione verbi neceſſitatem oſtendit fugiendi. Tum vero: quia ſupra dixerat Mihi frigid⁹ horror Mēbra quatit. Nã ad illũ horrorē qui fuit ex ſanguine: accedens vox lamētabilis polydori mentē in hebetitudinē conuertit. Et vox in ſilentiũ tranſijt. hunc ea ratione miſit priamus vt cũ ſe in ſummis periculis cerneret ſaltē poſteritas ſua in hoc filio remaneret: & auri vi magnam dedit: vt eſſet quo viueret: & ex ſe na

ASCEñ. Donatus.

turam polymneſtoris cõiectãs tutũ filiũ apud vetere amicũ credidit. infelix ergo qui dũ filiũ in tuto collocare putat: eũ perdidit. Ergo priamus nec incautus nec imprudẽs: nec in filij cauſa indiligens fuiſſe demonſtrat. Dederat enĩ vicino: affini: amico veteri. dederat cũ diuitijs: dederat regi. Ille. ſ. qui ſperaret hũan⁹ cuius fidei cõmiſſus fuerat qui diues: qui ex plurimis delectus: qui ſuſceperat innocentẽ amici filiũ. notatur hic perſona. ſ. auara. Item locus. Nã mare interpoſitũ erat inter ſe & troiã: item tẽpus. ſ. in quo perierat imperiũ: vt nõ timeret vltionẽ. Oſtendit preterea poeta in rebus aduerſis: ne amicis quidẽ fidendũ. Dãnat auariciã tãq; que ad omnia ſcelera impellat. Primũq;. p. Qui iudicare de mõſtris poſſet: & ad proceres quia qd' facto opus eſſe debuit omniũ diffiniri ſentẽtia Idẽ ſolet decerni qd' maiori parti placet ſed hic tam manifeſtum ſcelus fuit vt omes fugiendũ cenſerent inde: vbi per ſcelus fuerat ſoluta amicitia que federe deuincta erat. Non ergo vtile illic morari. Nec religioſum cum ſanguine pueri pollutus eſſet locus. Condimus erãt placandi manes leſi preſertim illius qui ciuis & affinis & regis filius erat & qui recte monuerat troianos vt ſceleratam terram relinquerent. Docet aũt poeta que poſſint curare q male ſint geſta

Ordo. eſſe curanda. ¶ Ordo eſt. Sed poſtq ego aggredior maiore nixu. i. conatu auellendi: tertia haſtilia. i. tertiũ virgultum: niſi forte plura ſimul auellerit atq; ita proprie dixerit tertia haſtilia: & ego obluctor. i. incumbo genibus harene. i. terre que in littore harenoſo eſſe ſolet aduerſe. ideſt mihi deſuper incũbẽti oppoſite (Eloquar an ſileã hoc per parentheſim dicit: addubitans an dicere debeat rẽ que fide admirabilior ſit credulitatem q; vix mereatur) Gemitus lachrymabilis. i. quaſi ab lachrymãte editus: auditur ſup ple a me de tumulo imo. i. profũdo: & vox reddita. i. data facto iam tranſitu fertur ad aures. ſ. meas vox autẽ fuit hec. O ænea quid laceras miſerum. i. miſeratione & non tali laceratione dignum parce iam ſepulto. i. iacenti & proſtrato. parce. i. caue ſcelerare manus tuas pias. i. inſontes: & ignoranter in me peccantes. Troia tulit me tibi nõ externum aut per liptoten: troia non tulit: ideſt produxit me externum tibi: ſed ſup. affinem: aut cruor hic ſup. nõ manat: ideſt diſtillat de ſtipite: ſicut videris opinari venerãdo hamadryadas (ſunt qui legant haud: ſed vt dixi poſita ſemel negatione ante particulã vel & aut intelligitur repeti: vt non ſum qui tua furari velim: aut deſtruere) heu dolẽtis eſt: fuge terras crudeles. i. in quibus impium facinus cõmiſſum eſt: fuge littus auarum. i. in quo auarus rex imperium tenet: Nã (ſup. ſi neſcis) ego ſup. ſum polydorus filius ille priami quem noſti depoſitum eſſe & creditum polymneſtori: quocirca non plura dixit ene q; rem cognoſcenti ſed æneas reliqua dicturus eſt tyrijs ignorantibus: ferrea ſeges telorum. ſ. quibus confoſſus erã texit. i. ſepeliuit & occultauit me hic: & increuit. i. reuiruit: acutis iaculis. id ẽ i haſtilia iſta acuta que auellis: ego preſſus mentem. i. habẽs mentem oppreſſam: tum vero. i. precipue tunc: aut quaſi tunc ad verum: formidine ancipiti. i. me ancipitem & dubium quid facerem reddente: obſtupui & come. i. capilli: ſteterunt. i. obriguerunt (Iterum mediam corripit ſicut in ſecũdo dictum eſt) & vox heſit. i. inheſit faucibus ita vt eloqui neſcirem: quia vero non omnia vt dixi nota erant Didoni & ceteris audientibus:

[explicat

Monſtra deum refero: & que ſit ſentẽtia poſco.
Omnibus idẽ animus ſcelerata excedere terra:
Linq pollutũ hoſpitiũ: & dare claſſibus auſtros.
Ergo inſtauramus polydoro funus: & ingens
Aggeritur tumulo tellus. ſtant manibus aræ
Cæruleis mœſtæ vitis: atraq; cupreſſo:
Et circum Illiades crinem de more ſolutæ.
Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.
Sanguinis & ſacri pateras: animãq; ſepulchro
Condimus. & magna ſupremũ voce ciemus.

SER. ¶ Eloquar: an ſileam: ad miraculum poſita parentheſis: Gemitus: lachrymabilis poteſt eſſe & iraſcẽtis: Reddita pro data Redditur quicquid ad nos per alterum tranſit: & hic poſſumus intelligere q ad eum vox miſſa per tumulum eſt Sepulto iacenti: vt Inuadunt vrbem ſomno vinoq; ſepultam: quaſi ſine pulſu: nam ſepultus non erat cum ſepultura non eſſet rite facta. Pias. etiam qui leditur excuſat æneam.

Scelerare. Quod pietatis magnum teſtimonium eſt. Scelerare: polluere: Plautinus ſermo hodie non in vſu. Non externum: nam ciuis erat & cognatus. Nam polidorus ego: vel diſtingue: vel ſubintellige ſum. Increuit. reuiruit. Tractum ex hiſtoria: Nam romulus captato augurio haſtam ex auentino colle in palatium iecit: que fixa frondiut: & arborem fecit: Vituperabile. enĩ eſt poetam aliquid fingere: qd' penit⁹

Vergilio obiecta. diſcedat a veritate: deniq; obijcit. Vergilio q in nymphas naues mutaſſet: & q per aureum ramum deſcenſum ad inferos: & q iris Didoni comã ſecuerit: Sed hoc purgatur exẽplo Euripidis: qui de Alceſte hoc dixit: cum ſubiret fatum mariti. Infelix. vel quia iam eſſe cœperat: vel cui etiam preuiſa nocuerunt. Mandarat: commendarat. vel emandarat. Apheresis eſt. Threicio a loco auget crudelitatem: Ex qua diomedes Lycurgus & Tereus ſunt. Threicio pro thracio:

Threicius. vt ſupra Threiſſa: Nam ſolutio eſt ionicę lingue. Cum enĩ ſit θραξ iones dicunt θρειξ. & eius ſolutio facit Threicius: vel Threiſſa. Cingi vrbem. videret apparari obſidionem: Nam poſt obſeſſam vrbem non potuiſſet. Fortuna ſcilicet melior. Victricia: verbalia in trix fœminina ſunt & tamen in plurali neutrum habent. Fas omne: & affinitatis & hoſpitalitatis. Obtruncat: Cædit: Proprie tamẽ ſignificat caput amputare. Potitur: Ex his verbis eſt que miſcent coniugationem. Nam tertie licet ſit: facit tamen potiri. Sic & fio pro fire facit fieri. Sacra: execrabilis: tractum ex more. Gallorum. Nam cum maſſilenſes peſte laborabant. vnus ſe ex pauperibus offerebat alendum anno integro publicis & purioribus cibis poſtea verbenis veſtibuſq; ſacris ornatus circunducebatur per vrbem cum execrationibus: vt in eum inciderent omnia mala ciuitatis: & ſic proijciebatur. Hoc autem in petronio lectum eſt: Latenter autem tentat æneas ex ſimilitudine calamitatis troianos Didoni commendare: nam & eius marito cauſa auri frater intulit necẽ. Idem pluſq; ſi diceret ſimilis. Scelera. t. i. ſceleratorum: vt captiuaq; veſtis ideſt captiuorum. Claſſibus auſtros: hypallage eſt. Funus modo ſepulchrum: quod haſtas auellendo diruerat. Nã funus proprie incenſum eſt cadauer. Stant

Manes. Sactum. poſite ſunt. Manes anime ſunt que egreſſe corporibus nondum alia intrant corpora. Sunt autem maxime: & dicuntur per antiphraſim: nam manum bonum. vnde & mane dictum: vt Eumenidas: parcas bellum: lucum. Alij manes dicunt a manando. Nam animabus plena ſunt loca inter lunarem circulum & terram vnde defluunt: Alij manes deos infernales putant. Atra: nigra: funeſta: quia inferis conſecrata que ceſa non reuireſcit. Rome autem ramum cupreſſi ante domum funeſtam ponebant: ne quiſq; pontifex per ignorantiam ingreſſus pollueretur. Hora. nec preter inuiſam cupreſſum Vlla breuem dñm ſequẽtur. Atra: q atra-

tos

tos homines ſignificet. De more ſcilicet gentis. Vel de more plangentium. Tepido: ſtatim mulſo. Cymbia pocula in modum cymbe. Sacri. de victimis ſumpti. Bene autem lacte & ſanguine anima ad ſepulchrum elicitur. Lacte enim corpus nutritur poſt anime coniunctionem: & anima ſine ſanguine nunq̄ eſt. Nam illo effuſo recedit: Et q̄a inſepultorum anime vage ſunt: & hic non fuerat legitime ſpultus rite reddita legitima ſepultura reddit anima ad quietē ſepulchri quam ſtoici mediū ſequentes tam diu animā durare dicunt: q̄diu durat & corpus. Vnde ægyptij condita cadauera diutius ſeruant: vt multum duret anima: & corpori ſit obnoxia ne cito ad alia tranſeat: Romani contra comburebant corpora: vt ſtatim in ſuam naturam rediret anima. Ergo hic obnoxiam facit animā corpori: qđ antea horrebat: quaſi per vim extorta: Plato perpetuam dicit animā & ad diuerſa corpora ſtatim trāſire pro meritis vite prioris: Pythagoras vero non μετεμψυχοσιν. Sed παλιγγενεσιαν. i. redire: ſed poſt tempus dicit. Supremū: aduerbium vt torvum clamat. Ciemus. dicebant enim Vale nos te omnes ordine quo natura permiſerit cuncti ſequemur.

Vale ſupmum.

explicat ea dicens Priamus infelix. ſ. propter caſum qui poſt euenit: mandarat quondā cū magno pondere auri hūc polydorū alendū furtim ideſt ſecrete: regi threicio. i. thracio. ſ. polymneſtori: tunc ſup. cum ipſe diffideret. i. male confideret: armis. i. potentijs Dardanie. i. troie. i. qū inceperat deſperare de ſalute troianorū ac etiā troie: & cum videret vrbem cingi obſidione: qđ ſignum erat: quia iam inferiores eſſent atq̄ impares troiani quippe qui non poterant hoſtem propellere: ideo autem alendum dederat vt aliquis ſupereſſet ſue generationis qui troianis olim recollectis preſit. Ille ſcilicet rex thracius polymneſtor: vt. i. poſtq̄ res teucrum. i. teucrorum: fracte ſupple erant: & fortuna receſſit ſup. ab eis: ſecutus ideſt inſequens. res agamemnonias. ideſt partes agamemnonis imperatoris exercitus grecorum: & arma victricia ideſt victorum grecorum quos victores fere coniecturis colligebat abrumpit omne fas. ſ. deorum & hominum ius hoſpitalitatis violando: & obtruncat polydorum. i. caput eius amputat & potitur vi. i. violentia. auro. ſ. depoſito cum polydoro: o ſacra. i. execrabilis fames. i. cupido & auiditas auri: quid. i. ad quid non cogis. q. d. ad nihil non cogis: ſed ad omne nephas cogis: mortalia pectora: qđ recte in gratiam didonis dicit æneas qui audierat a matre: licet id dido eum ſcire neſciebat: pygmalionis auariciam & ſcelus in ſicheum eius coniugem. Poſtq̄ pauor. i. ille ſtupor reliquit oſſa ego refero. i. in conſultationem porto monſtra. i. portenta deum (qui curarunt vt ad polydori tumulum haſtilia auellerem & eius vocem haurirem) ad delectos proceres. i. primores & principes populi: & primum. i. precipue ad parentem. ſ. Anchiſen: refero inquit & pro. i. poſco que ſententia ſit. i. quid ſentiant faciendū. Idē: ideſt vniformis animus erat omnibus excedere. i. vt excederemus. terra ſcelerata. i. ſcelere tanto polluta & hoſpitium pollutum linqui ſup. debere: aut linquere hoſpitium pollutum. i. violatum & fedatum tali ſcelere: & dare auſtros claſſibus. hypallage. i. claſſes auſtris. i. ventis. Ergo quia abire decreuimus inſtauramus ideſt inſtar prioris facimus: polydoro funus ideſt ſepulchrum aut totum officium funebre quod pretermiſſum erat facimus & ingens tellus. i. magna moles terre: aggeritur. i. accumulatur & apportatur ab omnibus. ſ. vnde per imperſonale loquit̄: tumulo i. ad tumulū extruendū: are ſtāt. i. erecte aut poſite ſunt: meſte. i. lugubres: q̄a manibus. i. animis que a corpore manarūt ſed nōdū in ſedes debitas recepte ſunt ſ'd'm ęthnicos: aut que a lunari globo in corpora manāt (ſed vtrūq̄ reprobatū a fide: que infundēdo creatas & creādo infuſas predicans: ſtatim vt exute ſunt corporibus in loca merita recipi affirmat: que tū varia legunt̄) aut manibus. i. dijs inferis: vittis. i. ſertis appoſitis: ceruleis aut marinis & in littore lectis: aut ſubnigris & cupreſſo atra. i. funeſta: & Ilyades ideſt mulieres troianæ: ſup. ſtant circū. i. in circuitu: ſolute crinē. i. habentes crinē paſſum & ſolutū: de more. ſ. patrie. aut exequiarū: Nos inferimus. ſ. in tumulū: cymbia. i. pocula in morē nauiū hoc eſt cymbarum facta: ſpumātia. i. abūde repleta: lacte tepido. i. recēs mulſo & pateras ſanguinis ſacri. i. ex ſacrificio collecti: & condimus. i. cōſepelimus animā. ſ. polydori: q̄ lacte & ſanguīe q̄bus maxie viuit̄: corpori counuri ab ęthnicis credebatur: & ciemus. i. clamamus magna voce ſupremum. i. vltimo loco: aut ſupremū. i. vltimū vale: vnde peracto omni officio exequiali dicitur conclamatum eſſe. quia autem clamabatur iam docuit Seruius.

Inde vbi prima fides pelago: placataq̄ venti
Dāt maria: & lenis crepitās vocat auſter in altū
Deducunt ſocij naues: & littora complent.
Prouehimur portu: terræq̄ vrbeſq̄ recedunt.
¶ Sacra mari colitur medio gratiſſima tellus
Nereidum matri: & neptunnio ægeo:
Quā pius arcitenens oras & littora circū
Errantem: myconē celſa gyaroq̄ reuinxit.
Immotamq̄ coli dedit: & contemnere ventos
Huc feror: hæc feſſos tuto placidiſſima portu
Accipit: egreſſi veneramur apollinis vrbem.
Rex Anius rex idē hominū phœbiq̄ ſacerdos:
Vittis & ſacra redimitus tempora lauro
Occurrit: veterem anchiſen agnoſcit amicum.
Iungimus hoſpitio dextras: & tecta ſubimus.
Templa dei ſaxo venerabar ſtructa vetuſto.

Da

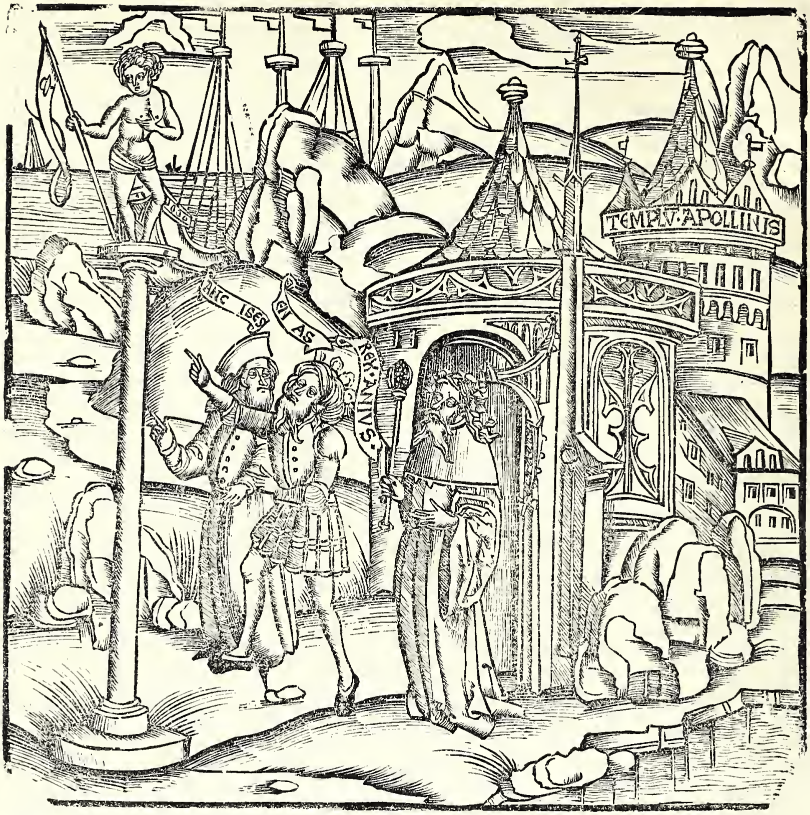
¶ Inde vbi prima. Docet igitur quō derelicta thracia in delon profecti ſunt vtq̄ illic ſuſcepti hoſpitio honorifico ab Anio rege: oracula conſuluerunt de qua re dicit Donatus ſic. Deducūt quas: miſeri ſubduxerant. Occurrit magna beniuolentia: vt rex & ſacerdos non expectauerit peregrinos ad ſe venire: ſed vltro occurrerit. Veterem amicum. q. d. illum talem tūc habuit amicum qualem habebat ſtante troianorum felicitate: neq̄ ſecutus eſt fortunam vt polymneſtor & tantum habuit amicum quantus fuit: non quantus veniebat. Sacra: vt oſtenderet vittas & laurum non eſſe ſigna leticie: que triſtitie troianorum non cōueniebat: ſed ſacerdotij Magna aūt exempla poſuit male boneq̄ amicitie polymneſtorem & Anium que nos ad bonum hortentur: & a malo reuocent. Propriam nam incerti hactenus vagabantur: vt incerti quo fata ferant vbi ſiſtere detur. Eſt autē precatio breuis: & que omnia contineat. Nam petit & mouet cōmiſerationem. Da. i. oſtende Da pater augurium. Paterno animo infūde animis noſtris aperta & perſpicua oracula Vſus eſt aūt imperatiuo da & illabere: qđ eſt deprecantis ex fiducia in apollinē qui troianis fauebat. ¶ Ordo ē Inde. i. deinde poſtq̄ officiū funebre peregimus vbi. i. quando: prima fides. i. credulitas & confidendi ratio ſup. eſt facta pelago. i. vbi primū

Aſcen.

Donatu

Amicorū exempla.

 potuim⁹

potuimus ſatis confidere pelago: & venti dāt.
ideſt concedunt & permittunt quieſcendo: ma
ria placata.i.tranquilla & auſter.i.quiuis ven-
tus:lenis.i.tenuis& leniter flans vocat ſup.nos:
in altum ſup.mare crepitans ideſt crepitando:
aut cum crepitu:&ita diuiſim conſtruendo epi
theta non erit vitioſum vni bina dediſſe:quia
ex diuerſis partibus:ſocij(quia vile miniſteriū
eſt non dicit ſe id feciſſe) deducunt.i. deorſum
ducunt ab littore quo eas ſubduxerant: naues:
&complent littora:aut portū ſi de nauibus lo-
quitur:aut reuera littora ſi de ſocijs euntibus&
redeuntibus & ſarcinulas ſuas ingerentibus
intellidendū eſt: nos prouehimur. ideſt porro
auehimur portu: & terre: & vrbes recedunt.i.
videntur abeuntibus recedere cum ipſi rece-
dant:nam id vectis accidit & ita male merebi-
tur de poeta qui hypallagē dixerit: tellus ſacra:
ſcilicet delos:exiſtens gratiſſima matri nereidū
ideſt doridi nympharum matri: & neptunnio
ſup.patri.i.nereo aut ipſi neptunno ſcđm Ser
uiu'm:colitur ſupp.in medio mari egeo:quam
ſup.tellurem ſeu terram:errantem.i.vagantem
& fluctuantem circum oras& littora.arcitenēs
ſcilicet apollo pius.ſ.in matrem cuius iniurias
vltus eſt.reuinxit.i. colligauit mycone.i.cum
illa inſula celſa ideſt ſublimi & cum ſup.gyaro
illa quoq; inſula in mari egeo: & dedit.i.con-
ceſſit eam colli immotam.i.quietam habitari:
& cōtemnere.i.vilipendere & nihil curare ven
tos

Da propriā tymbræ domum. da mœnia feſſis:
Et genus & manſurā vrbē: ſerua altera troiæ
Pergama: relliquias danaū atq; īmittis achilli.
Quē ſeqmur: quo ve ire iubes: vbi pōere ſedes
Da pater augurīū: atq; animis illabere noſtris.

¶Lenis crepitans: duo epitheta poſuit vitioſe. Fecit autē SER.
hoc prope in decem verſibus. Auſter pro omni vento. Re-
cedunt: nam videtur nauigantibus ꝙ non ipſe a terris:ſed
ab ipſis terre recedant. Mari:ordina: in medio mari ægeo: Latona
Nereidum matri.i.doridi. Fabula eſt: Iuppiter vitiata La-
tona etiam aſteriem ſororem vitiare voluit:illa autem ro-
gans a dijs vt in auem verteretur:coturnix effecta eſt. Sed
cum mare tranſfretaret: afflatione in ſaxum conuerſa ſub
aquis merſa eſt inde ſupplicante Ioui Latona ſupernatauit:
ac primo Neptūno & doridi conſecrata eſt Deinde cū Iu-
no Latonam immiſſo Phytone inſectaretur littori adheſit
ſororemq; excluſo ſerpente intra mare recepit In hac inſu-
la ipſa Dianam ac Apollinem peperit: Sed Diana iam na- Diana.
ta pro obſtetrice ſe matri Phœbum parienti prebuit. Vnde
q̄uis virgo:a parientibus inuuocatur. Apollo vt primū na
tus eſt Phytone ſagittis interempto matrem eſt vltus. Et
terram in qua duo numina ſint nata errare nō ſunt paſſi iſti
dij:ſed duabus inſulis religauerunt. Veritas eſt ꝙ cum inſu
la terre motu laboraret: conſuluerūt oraculum Apollinis.
cuius reſponſum fuit:ne mortuos ibi ſepelirēt & ſacra que
dam

dam facerent. poſtea e gyaro myconeq́ vicinis inſulis venerunt qui eam habitarunt. Dicunt Dianam primo natam quia nox primo fuit. Dicta eſt inſula primo ortygia: quia græce ορτυξ dicitur coturnix: & quia poſtea emergēs apparuit: delos. Nam Δηλον manifeſtū dicunt. Vel quia Apollinis oracula: quæ alibi obſcura ſunt illic manifeſta dantur. Delos & ciuitas & inſula. Vnde interdum recipit prępoſitionem. Pius: quia vltus eſt matrem. Coli. a vicinis. Vētos propter terræ motum. Sacerdos. nam apud maiores rex erat ſacerdos & pontifex. Sic hodie imperatores pontifices dicimus. Amicum: per ſilentium intelligimus. Hoſpitio ideſt iure hoſpitalitatis. Nā ad hoſpitiū non poteſt intelligi: cum iam eſſet amicus. Propriam: perpetuam Sic propriamq́ dicabo. Nam quam condiderat non fuerat propria. Tymbreę: ab agro Troiæ vicino: qui tymbra plenus fuit in quo eius eſt & nemus & templum: in quo Achilles a Paride fuit interfectus θυμβρη græce. vnde η in æ diphongon vt Δυρκη dircæus. Domum: familiam. Manſuram: duo petit vrbem & perpetuitatem & hoc vel propter Troiam vel propter eam quam in thracia condidit. Pater. venerationis eſt. Vnde & dijs datur. Quid ve pater neptūne paras. Et montibus. vt pater apenninus: & fluuijs vt tymbre pater. Augurium: pro oraculo poſuit. Illabere: nam quis obſcura ſint. tamen ſemper vera ſunt Apollinis oracula. Ergo poſtulat illud oraculum intelligere.

tos vñ prius agitabat (Quia dicit mycone celſa: neceſſe eſt vt ſit ablatiui caſus & declinetur hęc mycone mycones ſicut crete cretes: regitur autem virtute inſtrumenti: vt ſit reuinxit p illas duas inſulas quas ita affixit vt mouere nequiret: aut intelligitur prepoſitio cum ſignificans comitantiam vt ſit reuinxit ideſt colligauit eam cum mycone & gyaro ideſt colligauit eas ſimul) Ego feror huc. i. in hanc terrā: videlicet delon: hec exiſtens placidiſſima accipit nos feſſos placido portu: nos egreſſi veneramur vrbem apollinis. ſ. genitoris (de qua p Landinū ad finem huius particule plura dicent) Anius rex & idem rex hoīm & ſacerdos phœbi: redimitus tpa. i. habēs tpa redimita. i. cincta cū ornatu: vittis qa ſacerdos: & lauro ſacra: quia rex occurrit ſup. nobis. & agnoſcit Anchiſen veterem amicum ſup. ſuum: nos iungimus dextras hoſpitalitatis: & ſubimus. i. intramus tecta. ſ. regia: hoc eſt regiā ipſam: & ego venerabar tēpla dei. ſ. apollinis: ſtructa ſup. in aut ex ſaxo vetuſto & ſup. dico. O tymbreę. ſ. apollo quia a tymbra hęrba que circa eius templū in phrygia abundat ſic dictus eſt da. i. dic & ſignifica aut aſſigna & oſtende nobis domum. i. habitationem & ſedem ppriam. i. nobis debitam & in qua permanere poſſimus da feſſis. ſ. nobis aut noſtris mœnia. ſ. quibus ab hoſtibus & aduerſarijs tutari poſſemus da genus. i. propagationem generis & vrbem manſuram. i. perduraturam vt troia perijt ſerua. ſ. indicādo manſuram vrbem altera pergama troie. i. ſerua nos qui ſumus altera pergama ideſt mœnia hoc eſt tutamina troie: quæ niſi nos extaremus penitus perierit: vnde dicit appoſitorię altera pergama troie. ſ. nos reliquias danaum pro danaorum atq́ achilli immittis. i. ſeui & crudelis O pater. ſ. apollo: da auguriū. i. oraculum: atq́ illabere noſtris animis. i. ſignifica nobis: illabendo noſtris animis ita vt & intelligere & credere valeamus. quē ſequimur (non dicit ſequamur aut ſequemur: vt ſe paratiſſimū ſignificet quo iuſſerit ſequi: ita vt non ſecuturus ſed iam ſequi cenſeatur ob quam rem p futuro interdum preteritum ponimus: vt ſi hunc animū habueritis viciſtis) ve p vel quo iubes ire & vbi iubes ponere ſedes?. q. d. nihil cunctabimur vbi iuſſeris. De delo aūt

Delon. & templo apollinis genitoris collegit Landinus hęc. Tellus. Delon inſulam intelligit: de qua Ply. ipſa quoq́ clariſſima cycladū media & templo apollinis & mercatu celebrata: quę diu fluctuata: vt pditur: ſola motum terre non ſenſit. Ad. M. Varronis ętatem mutianus pdidit bis cōcuſſam Hanc Ariſtoteles ita appellatā putat: qm̄ repente apparuerit enata. Eglathoſthenes cynthiam: alij ortygiam aſteriā: lagiam: mydiā: cynetum: pyrpilem igne ibi primū reperto. Herodo. aūt ita ſcribit. Ferunt autem delij poſt diſceſſum Dectis Xer-

Delos. xis prefecti delon ſe mouiſſe primo: atq́ poſtremo vſq́ in mea tpa. Strabo ait: in egeo mari magis delos eminet & circūſtantes illi cyclades & ipſi incūbentes ſporades. i. ſparſe. Delos vrbem habet & apollinis latoneq́ templū & cynthus mons ſublimis & aſp incūbit vrbi. Pyndarus quoq́ illā olim errabundā fuiſſe. Sed aduentā

Apollo genitor. te ptu Latone quatuor terreſtribus e trūcis colūne dura ī petra ſolido ex adamāte cōtinuerūt. Saxo vetuſto. Credūt aliq dictū qa īſula ſaxū ſit in qd aſteria iā coturnix: verſa eſt. Cloatius aūt verius: referēte Macro. ſcribit in delo arā eſſe apollinis genitoris in qua nullū aīal ſacrificat quā pythagorā veluti inuiolatā adorauiſſe ferūt. Hāc igit Verg. eſſe ab ęnea adoratā: demōſtrat ſiquidē nullo acto ſacrificio pces incohat: & vt genitoris arā demōſtraret dixit. Da pater. at mox cū taurum mactat apud aliā aram intelligimus. Vnde hic patrem quod ipſi ppriū eſt: ibi apollinem noīat Caro de liberis educandis ita ait. Nutrix hęc omnia faciebat in verbenis & tubis ſine hoſtia: vt deli eſt ara apollinis genitoris. Quod ait ſaxo vetuſto: dicit Epaphus delphis quondā eueniſſe: vt templum antea religioſum & intactum ſpoliatum: incenſumq́ ſit & addit multas circa corynthum vrbes inſulaſq́ proximas terre metu hauſtas. Delon neq́ antea nec poſtea hoc incommodo vexatā ſed ſemp eodē manere ſaxo Thucidides aūt ī tertio hyſtoriarū ſcribit nō mirū ergo ſi pſidio religiōis tutā inſulā ſemp oſtenderit: & reuerentiam locorū ſibi acceſſiſſe dicit continua ſaxi eiuſdem. ſ. inſule firmitate. Anius Apollinis filius fuit: qui habuit andrum filium. Arcitenens. Ex neuio qui in ſecūdo libro belli puni. ait: Deinde pol ASCEñ.
lens ſagittis indutus arcitenens & ab Homero eſt a quo Apollo dicitur αργυροτοξοσ.

Vix ea fatus erā. tremere omnia viſa repente:
Liminaq́: lauruſq́ dei: totuſq́ moueri
Mons circū: & mugire adytis cortina recluſis.
Summiſſi petimus terrā: & vox fert ad aures:
Phœbus. ¶ Dardanidæ duri: quæ vos a ſtirpe parentū
Prima tulit tellus: eadem vos vbere læto
Accipiet reduces: antiquā exquirite matrem.
Hic domus æneæ cunctis dominabitur oris.
Et nati natorum & qui naſcentur ab illis.
Aeneas. ¶ Hec phœbus: mixtoq́ ingēs exorta tumultu
Lætitia.

¶ Vix ea fatus erā. Docet qd ſubſecutū eſt oraculū. Vtq́ illo deluſus Anchiſes eo q gemine eſſent troianis origines cohortatus eſt ī cretā vñ teucer oriūdus cōcedere: cū tñ deus admoneret potius in italiā pficiſcendū vñ dardanus ortus dicendo dardanide duri: verū is quoq́ error fatalis erat: nā caſſandra eū ſępe predixerat: vnde ipſum agnoſcens anchiſes poſtea dicturus eſt. Sola mihi tales caſus caſſandra canebat. Nunc Donatus.
repeto hæc generi portendere debita noſtro. De hac autem re dicit Donatus ſic. Vix ea fatus erā: motio earū rerū pſentiā dei oſtēdit. Sūmiſſi pauore nimio veſtigijs firmis ſtare nō potuimus. ſed ad terrā demiſſi ſumus. Quę vos. a. ſt. p. nihil breuius aut eminētius hoc rñſo. Nā & in fine verborū cōſulētis platū eſt: & incertos ſecuros reddidit. Oſtendit enim troianos
apud

apud Iliũ peregrinos fuiſſe. Nunc originalibus terris a ſuis parẽtibus reddi: quod beneficiũ & nõ iniuria eſt p̃ſertim cũ vrbem perpetuã ꝓmittat & troianos maxima incrementa ſumpturos Mixtoq;.in.e.t.leti oẽs erant, ſed quęrebãt nomen loci. Nã antiqua memoria ignorabãt Sed anchiſes oĩm vetuſtiſſimus rẽ agreſſus eſt: fuit aũt pulchrũ ac religioſum his terris reddi quę parẽtes ab origine retulerũt & ne timerent ne a melioribus ad deteriora ꝑgerent addidit vbere læto. Vbere alluſit ad id quod terram lętã appellauit. Reduces; ne timeant ſe futuros oneri his terris q̃ nõ aduenas: ſed ſuos reciperẽt Creta.io.m. dixit & nomen & ad quem deum ipſa maxime pertineret qui cũ magnus ſit magnum poſſit incolis preſtare fauorem. Medio p. vt vndiq; fluctibus clauſa aduerſus hoſtes eſſet tuta. Iacet per hoc eius immenſam magnitudinẽ oſtendit. Mons Ideus; ponit ſigna ſpecialia Centum.v. Exponit quod dixit iacet & oſtendit magnitudine & vbertate p̃cipuum regnũ: vt & intimet quod dixit gentis in.n.ponit teucrũ. Maximus: vbi deeſt nomen cõſanguinitatis dicimus maiores: & patres. Ergo maximus eſt pater ipſorũ maiorũ. Hinc mater cybele: ab obſeruatiõe ſacrorũ arguit eos eſſe maiores ſuos. Diuũ qua iuſſa.ſe. Nã non amplius ſunt incerti quo fata ferãt. Placemus.v. nõ qa tũc eſſent aſperi: ſed vt deinceps illis proſperis vtant̃. Facit aũt rem facilẽ a breuitate nauigationis. Iuppiter: Temerariũ.n.eſt polliceri aliquid de futuro: cuius ſumus incerti: niſi de⁹ faueat.

Ordo.

Ordo eſt. Ego vix erã fatus ea: q̃ an̄ dicta ſunt; ſup. cũ oĩa viſa ſunt repente tremere & limina.ſ.templi: & laurus dei.ſ. Apollinis.i. q̃ in tutela & honore eius eſt: eo ꝙ daphne puella ab eo adamata in eam conuerſa fingitur vnde eſt in buco. Phœbo ſua ſemper apud me Munera ſunt lauri & quæ iuxta templũ eius ſtabat: & totus mons viſus eſt moueri circũ.i. in circuitu & cortina locus ſecretior corio tectus vñ oraculũ exit: ſup. viſa eſt: mugire.i. mugitũ edere aditis.i. ſecretioribus penetralibus: quę adire nõ licet: recluſis.i. aptis & patefactis. Nos ſummiſſi.i. humiliati: petimus terrã: vt ab adytis ꝑfecte vocem accipemus: vtq; oraculis bona nunciarent̃: & vox fert̃ ad aures.i. audimus vocẽ dicentẽ. O Dardanide duri.i. fortes & perdurantes & infrãgibiles aduerſitate: eadem tellus q̃ tulit.i. extulit vos prima a ſtirpe.i. radice & origine parentum accipiet vos reduces.i. redeuntes: accipiet dico læto vbere ideſt fecunditate & vbertate exhilarante intuentes: alludit autem ad matrem quę vbera porrigit: vnde ſubdit exquirite matrem.i. terram quæ vos prima tulit (loqtur aũt vt dixi de italia vbi Dardan⁹ ort⁹ ſed non intellexerũt tũc id troiani) domus.i. familia æneę ab Iulo tamen denominata: videlicet domus iulia dominabitur hic.i. apud antiquã matrẽ veſtrã cunctis oris.i. regionibus. Et nati natorũ & qui naſcent̃ ab illis.ſ. natis natorũ.i. oẽs in infinitũ ſuccedentes ſup. dominabũtur hic cũctis oris. Hęc phœbus ſupple effatus eſt: & ingens læticia exorta eſt tumultu ideſt ſtrepitu & murmure vehementi: mixto ideſt admixto: & cuncti.ſ. Dardanide querũt.i. percunctant̃ quę ſint ea mœnia: quo.i. ad q̃ phœbus.ſ. Apollo vocet eos errãtes ve ꝓ vel quo iubeat ſup. eos reuerti. Tum.i. tunc genitor.ſ. anchiſes voluens.i. repetens animoq; agitans aut cõplectens monumenta ideſt teſtimonia & indicia quę nos admonere poſſent veterum virorum ideſt

Læticia: & cuncti quæ ſint ea mœnia quærunt:
Quo phœbus vocet errãtes: iubeatve reuerti
Tum genitor veterũ voluẽs monumenta virorũ — Anchiſes.
❡ Audite o ꝓceres (ait) & ſpes dicite veſtras.
Creta Iouis magni medio iacet inſula ponto.
Mons Idæus vbi: & gentis cunabula noſtræ.
Centũ vrbes habitãt magnas: vberrima regna.
Maximus vnde pater (ſi rite audita recordor)
Teucrus rhœteas primũ eſt aduectus in oras:
Optauitq; locũ regno: nondũ Ilium & arces
Pergameæ ſteterant: habitabant vallibus imis.
Hinc mater cultrix cybele: coribantiaq; æra:
Idæumq; nemus: hinc fida ſilentia ſacris:
Et iuncti currum dominæ ſubiere leones.
Ergo agite: & diuũ ducunt qua iuſſa ſequamur.
Placemus ventos: & gnoſia regna petamus.
Nec longo diſtant curſu: modo Iuppiter adſit:
Tertia lux claſſem cretæis ſiſtet in oris.

SER.

❡ Viſa ſtoice & academice: qui dicunt que ſunt contra naturam non fieri. ſed fieri videri: vnde magica omnis excluſa eſt. vt ait Plyn. Liminaq;: ꝗ breuis pro longa poſita eſt. Defenditur autem vel quia monoſyllaba ad artem nõ pertinent: vel particula q; quæ ſui ſubſtantiam nõ habet membrum putatur ſuperioris oratiõis. Vnde liminaq; vna erit dictio: & q; finalitatis gratia produci & corripi põt. Mons cynthius. Cortina; locus vnde oraculum exit. Vel quia Apollinis tripos corio pythonis tectus eſt. Vel quia ibi ſint certa reſponſa quaſi certina. vel quod eſt verius: quia illic corvatis tenetur. Nam cauerna in templo fuit ad quã phœbas rapta vaticinabatur. Summiſſi: inclinati: pro qualitate enim numinum orantes interdum ſumma interdum ima reſpiciebant. Cum poteſtates alię cœleſtes ſint: alię terrenę; alię permixtæ. Terram nunc petunt quia Apollo & Sol & Liber pater eſt qui inferos petit Horatius. Te vidit inſons cerberus: Petunt terram. Vnde ad eos reſponſa perueniũt: & quia Apollo eſt inferis notus. Dardanidę: obſcura ſunt: ſed tamen vera. Nam Dardanus ab Italia venit. Nã ſi cretam ſignificaret Teucridę diceret. Duri: Vel propter futurum laborem. Vel eorum arguit inſipientiam. A ſtirpe: in genere.f. genus ſignificat: vt heu ſtirpem inuiſam: in maſculino arborem: vt Sed ſtirpem teucri nullo diſcrimine ſacrum: Hora. contra regulam dixit ſtirpeſq; raptas & pecus & domos. Prima.t. italia vnde Dardanus venit. Nã Teucer poſtea de Creta. Matrem: terram: tractum de hiſtoria Bruti. Nam cũ filij Tarquinij ab Apolline accepiſſent qui primus matrem oſcularet̃ eum imperio potiturũ: Brutus e naui egreſſus fingens caſum terram oſculatus eſt Domus: ad illud Da propriam tymbreę domũ. Et nati na. ad illud & manſurã vrbem. Hic verſus ex Home. eſt quem ille ex Orpheo ſuſtulit: & Orpheus ex oraculo apollinis hyperborei. Mire hoc oſtendit poeta dicendo Hęc phœbus. Tumultu. Quia dixit exquirite. Veſtras: vt ſenex loquit̃ aut quia ſcit ſe eſſe moriturũ. Creta: Dardanus Iouis filius & electræ ꝓfectus de coritho vrbe thuſcię primus venit ad Troiam: & illic parua ędificia collocauit. Poſt cuius obitũ Teucer venit: & arces & mœnia conſtituit. Errat ergo Anchiſes arguens ab Ida qui mons etiam in creta eſt. Creta iouis: ibi natus fingitur. quia cretenſes teſte Salluſtio primo religionẽ inuenerũt: dicunt aũt Saturnum cum a Themide accepiſſet

Cortina. Strips. Brutus. Dardan⁹. Iuppiter

de accepiſſe ſe a filio pulſum iri regno. vorare omnes filios quos de Rhea vxore gigneret. Sed nati Iouis pulchritudine delectata clam illum ſuſtulit: & nymphis in mõte dictæo commendauit: qui ab apibus nutritus eſt: & adhibiti curetes & corybantes. qui tynnitu æris prohiberent audiri pueri vagitum. Vnde ipi ſunt matris deum miniſtri. Fingitur hoc quia ſaturnus æternitatis & ſæculorum deus. Sæcula annos in ſe reuoluunt. Vnde græce κρογοσ quaſi χρογορ. i. tempus dicitur. Medio ponto vel ſecundũ Sallu. pocula continenti. Vel ſi pateretur latinitas in medio pontcrum. Coſmographi em̃ dubitant in quo mari creta ſit. Nã partim lybicũ ptĩ Ioniũ parti ęgyptũ. parti achaicũ reſpicit. Cunabula: origines. Nã in cunabulis iacent infantes. Lateter dat gloriam troianis dicẽs: ſe a dijs originem ducere. Vnde eſt a ioue principiũ generis: vbi & de dardano & de teucro intelligit. Habitabãt: ſubintellige cretẽſes: vel habitabant ꝓ habitabañt: vt inſinuat pauor ꝓ inſinuat̃. Cretenſes primo habuerunt centũ ciuitates. inde vigintiquatuor inde duas. ſ. gnoſon & hierapidnã. Vberrima re. decipit q audiuit vbere glebę. Maximus: fallit: nã prior dardan⁹ venit Si rite: dubitatione excuſat̃ error. Rhæteas: ei in e longã mutauit: nam ροιτειογ eſt gręce. Sic μηδεια & αιγειασ Medea & æneas. Optauit: elegit. Habitabãt: hi ſunt q cũ dardano venerãt. Mater cultrix: cybele: montis phrygię a quo dicta eſt. Alij dicunt cybelũ fuiſſe primũ eius ſacerdotem. vnde nomẽ ipſa ſumpſit: alij cultrix cybeles legunt: vt ſit quaſi cybeleia. Alij cybelem αϖοτουκυβεσ θαιτηνκεφαλην

Cybele. i. a capitis rõne: quod ꝓpriũ eſt eius ſacerdotũ. Corybantia corybãtes miniſtri cybele dęmones. i. δαημογεσ. i. totum ſciẽtes. Fida. ſ. Hinc inqt iuentũ eſt ſeruare ſacris fidele ſilentium. Dñę dñas deas dicunt: vt dñam ditis thalamo deducer̃ adorti. Fabula eſt ex ſcheono vrbe Athlãta fuit adeo prepotens curſu: vt ſponſos prouocaret victoſq; occideret Hippomanes autem venerẽ vt ſibi adeſſet rogauit. A qua cum accepiſſet de hortis heſperidum tria mala aurea: prouocauit puellam & ſingula cœpit iacere. at illa cupiditate

Hyppomanes. legendorum malorum retenta ſuperata eſt. At Hippomanes cum illa in luco matris deum cõcubuit. vnde irata dea eos in leones conuertit & ſuo currui ſubiugauit: precepit q vt nunq̃ inter ſe coirent. Nam Plyn. ait leonem cum pardali & pardum cum leęna concumbere. ideo autem vehi mater deum curru dicitur quia terra eſt quę in aere pendet Suſtinetur rotis quia mundus rotatur & volubilis eſt. Leones ſibi ſubnciuntur. quia materna pietas omnia poteſt ſuperare. Corybantes ſui miniſtri cũ gladijs fingunt̃. qa oẽs ꝓ terra ſua debẽt pugnare: turrita corona oſtendit oppida ſuppoſita terris. Gnoſia: a gnoſo oppido crete. Iuppiter: aer q. d. mõ ſit ſerenũ Hora. Manet ſub Ioue frigido venator: vel Iuppiter q pẽſt iſule quã petunt Creteis: Quia κρητη.

rum ideſt maiorum noſtrorũ vnde originem traximus ait. o proceres audite & diſcite veſtras ſpes. i. vnde requiem vicinam ſperare poteſtis. Creta exiſtẽs inſula magni Iouis. ideſt in qua magnus iuppiter natus dicitur iacet in medio ponto. ideſt mari vbi ideſt in qua inſula eſt ſup. mons ide⁹ ſicut eſt in troia: & vbi ſup. ſunt cunabula (donatus legit incunabula qñ is ab ſumatur). i. cunarũ receptacula hoc eſt prime origines noſtre gentis ideſt generis & originis & vbi ſup. cretenſes aut populi habitant centũ magnas vrbes appoſitorię vberrima regna vnde. i. de qua inſula maximus pater. i. primus author generis noſtri. ſ. teucrus eſt aduectus primũ in oras rheteas. i. phrygias vbi eſt rheteũ ꝓmontorium fallit̃ autem in ea re anchiſes qa ante teucrũ venerat Dardanus & ita licet verũ ſit eũ primũ e creta in phrygiã veniſſe nõ tamẽ erat oino maximus pater quocirca cũ nollet in certũ penitus affirmare honeſtã ſubiunxit ſtatim parentheſim dicens ſi. i. ſiquidẽ ego recordor rite. i. vt decet audita. i. ea quę a maioribus meis audiuerim. & ipſe teucer optauit. i. elegit locũ regno. i. ad regiã extruendã qa Iliũ. i. oppidum ꝑcipuum troię & arces pgameę. i. troianę nondũ ſteterant. i. erecte erãt: quia ſup. indigene habitabant tunc imis vallibus ideſt cauernis & locis humilibus in conuallibus. Hinc id eſt ex hac dicta inſula ſupple eſt mater ſcilicet deum cybele (declinat̃ cybele cybeles. aut cybelles cybellis aliquando) cultrix ideſt exornatrix regiõis noſtre & hinc ſupple adducta ſunt era corybantia ideſt quę a corybantibus pulſantur de quibus in. iiij. Geor. dictum eſt: & nemus ideum ſupple denominatum eſt: & forte conſitum eſt: hinc ideſt ad ſimilitudinem idei nemoris in creta: & fida ſilentia ſupple cepta ſunt: hinc ideſt ex more huius regionis ſacris ideſt ſacrificijs aut rebus ſacris agendis: quæ vt Diodorus ſiculus refert nefas erat aperire aut notificare non initiatis eiuſmodi ſacris & leones iuncti ideſt ſubiugati: ſubiere hinc ideſt ex imitatione huius gentis: currum domine ideſt deę domitricis ſcilicet cybeles hoc eſt hinc tractus eſt mos (vt currus cybeles a leonibus traheretur. Ergo agite (adhortandi aduerbium) & ſequamur qua iuſſa diuum ideſt deorum (vt opinabat̃) dicunt. Placemus ventos ideſt deos ventorum ſacrificio facto: & petamus regna gnoſia ideſt cretenſia: a cnoſo ſeu gnoſo oppido precipuo in creta nec ſupple ea regna diſtant longo curſu ideſt ſpacio ad quod percurrendum opus ſit longo curſu: quia tertia lux ideſt tertius dies: ſiſtet ideſt exponet nos oris ideſt regionibus creteis ideſt cretenſibus (ſed a crete nominatiuo gręco deduxit) modo ideſt dummodo: aut ſi modo Iuppiter adſit. ideſt nobis auxilio ſit & faueat.

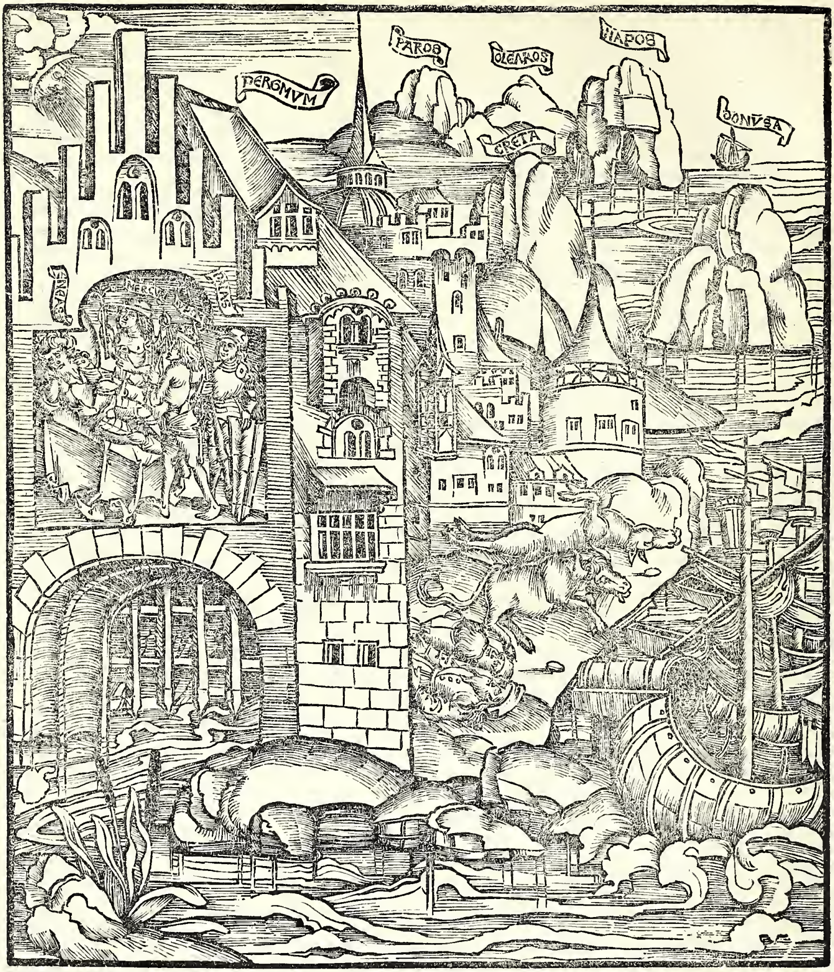
Aeneas.

¶ Sic fatus meritos aris mactauit honores:
Taurum neptũno: taurũ tibi pucher Apollo.
Nigrã hyemi pecudẽ: zephyris fœlicibus albã.
¶ Fama volat pulſum regnis ceſſiſſe paternis
Idomenea ducem: deſertaq; littora cretæ:
Hoſte vacare domos: ſedeſq; aſtare relictas:
Linqmus ortygiæ portus: pelagoq; volamus:
Bacchatamq; iugis naxon: virideq; donyſam
Olearon: niueamq; paron: ſparſaſq; per æquor
Cycladas: & crebris legimus freta cõcita terris.

Nauticus

¶ Sic fatus. Docet ſacrificio pacto in cretam profectos & illinc peſtilentia rurſus pulſos. vnde dicit Donatus ſic. Merito conuenientes Neptunno propter ingruentem nauigationem: Apollini ꝓpter acceptum oraculũ. Fama vo. oportunitatẽ conuenientẽ oblatã oſtẽdit. Fauebat ergo troianis locus: qa ſecundũ anchiſen fata creta portendebãt: ite tpis: quia regnũ vacabat. Erãtq; dom⁹ parate ne eſſent cũ magno labore ędificãde Volamus. oſtẽdit ex ꝓſpera nauigatione q̃tũ valuerint obſeqa ſacrificiorũ Sparſaſq;. p. poſt ſpãlia tranſit ad generalitatẽ. Nam cũ dixiſſet noia aliquarũ inſularũ addit crebris legimus. f. c. t. qa nec cognitionẽ habere Eneas oim vocabulorũ potuit & odioſum fuit relationẽ ipſam facere longiorem. Legere autẽ eſt nauticum verbum: cum colligunt funes: cũ pelagi prolixa tranſmittunt. Et pertinet ad omnes ASCEñ. Donatus.

omnes

oēs inſulas & ad freta ptinet. Clamor: vel morem nautarū exp̄ſſit vel eorū gaudiū q ſuffragātibus ventis pſpera ſperabāt. Vario. c. nā varia officia ſunt & oīa cū certamine & labore. Tandem: nō plixe nauigatiōis fuit. ſed cupiditatis nauigātiū. Nā cupiētι oīa tarda ſunt etſi ſummope pperent. Auid⁹: nō auar⁹: ſed q̄ſi ocij cupidus. Focos: vt haberēt cū larib⁹ nouis affect⁹ Arcēq: q̄ p̄cipue amauit in troia hęc repare cupiebat. Sicco: nā vdū etiā eſt littus. Connubijs aruiſq. Que res oſtēdebat magnā fiduciā manendi. Iura domoſq. Leges viuendi & domos: aut ipſarū domorū iura. i. dños a legibus deputans. Subito. c. t. m. ſecuris ac diſpoſitis omnibus ſubita peſtilentia coorta eſt ex aeris corruptione non hominibus ſolum: ſed & arboribus & ſatis victus cauſa. Supra enim dixerat Aruis operata iuuentus. Languore autem corporis lætum effugere non poterant. Linquebant: ex principali malo hæc proueniebāt: aut moriebant̄ homines aut corporibus tabe diſſolutis

Nauticus exoritur vario certamine clamor.
Hortantur ſocij: crætam proauoſq petamus:
Proſequitur ſurgens a puppi ventus euntes.
Et tandem antiquis curetum alabimur oris.
Ergo auidus muros optatæ molior vrbis.
Pergameāq voco: lætam cognomine gentem:
Hortor amare focos: arcemq attollere tectis.
Iamq fere ſicco ſubductæ littore Puppes.
Connubijs aruiſq nouis operata iuuentus:
Iura domoſq dabā: ſubito cū tabida membris
Corrupto cœli tractu: miſerandaq venit
Arboribuſq ſatiſq lues: & lætifer annus.

Linquebāt

Linquebant dulces animas: aut ægra trahebãt
Corpora: tum ſteriles exurere ſyrius agros.
Arebant herbæ: & victum ſeges ægra negabat.
Rurſus ad oraclũ ortygiæ phœbũq; remenſo
Hortatur pater ire mari: veniamq; precari:
Quem feſſis finem rebus ferat: vnde laborum
Tentare auxilium iubeat: quo vertere curſus.

SER.

Hoſtiæ. ¶Taurum. hoſtię. n. immolantur aut pro qualitate numinis vt Nigra pecus hyemi: & zephiris fœlicibus alba. aut per contrarium vt Porcus cereri: quia nocet frugibus. Caper baccho quia nocet vitibus. Neptunno propter futurã nauigationem. Apollini propter oraculum. Nigram hyemi: bono vſus eſt ordine: vt prius auertat mala deinde conciliet bona. Idomene⁹ Idomenea: idomeneus Troia rediens vouit in tempeſtate ſe ſacrificaturum de re quę prius occurriſſet: cũ ergo filius illi occurriſſet & illum aut immolaſſet aut immolare voluiſſet pulſus a ciuibus pelago ſalentinum calabriæ promontorium tenuit: & ciuitatem condidit: vt & ſalentinos obſedit milite campos Lyctius idomeneus. Hęc ratio troianos impulit: nam aliter ad hoſtis regnũ ire nõ potuerunt. Græce linguę. Idomenea: quinq; ſunt Græce linguæ æolica: Ionica: dorica: attica: cõmunis. vnde fit in eodem nomie variatio. Bacchatamq; iugis na. aut vitibus conſitam: aut celebratam bachis: aut vbi bacchus ex dijs egit triumphũ: nã vt ſupra diximus ipſi conſecrata eſt quę & dia dicit. Dia. Virideq; do. a colore marmoris lacedemonij. Olearon. Non adijcit epitheton cã varietatis. Niueam: propter marmor candidum: vt parius ve lapis circundatur auro. Sparſaſq; per æquor cycladas: ſed & hæ quas dixit cyclades ſunt. Cyclades Sparſas quia nullo ordine continentur: non aũt dictę ſunt cyclades: quia in circuitu ſint: ſed q lõgo ordine eas circuire neceſſe eſt: vel pter pmõtoria: vel quia naturale eſt vt concitatiora ſint maria vicinitate terrarũ quæ anhelitũ ex ſe emittunt: vnde in quinto nauigaturus Eryci ſacrificat. Lego. Legimus: preterimus: tractum a nautis qui funes legendo Celeuma. idest colligendo aſpera loca pretereunt. Hortant. celeuma eſt & bene vtitur metro celeumatico. i. anepęſtico trimetro hypercatalectico: celeuma eſt quaſi pręceptũ: vnde Sallu. Impediebant iuſſa nautarũ. Surgẽs: flans contra non flans ponens dicitur vt cum venti poſuere omniſq; repente reſedit flatus. Curetum: curetes ſunt primi cultores cretę. Pergameam. v. zeugma a ſuperioribus. hoc eſt vrbem. Gentẽ ſociorum multitudinem lętam aũt pter pergama reſtituta. Amare fo. ſacrificia celebrare. Arceq;: periphraſis. i. domos ædificare. Nam ars eſt in ciuitate munitus locus. Operata: perfecit ſacrificia propter connubia & nouas ſedes. Quia neq; coniunx dici: neq; ager coli ſine ſacrificijs poterat. Operari. Operari: ſacrificare: vt Lætis operatus in hærbis. Corrupto. c. t. Ordo hic eſt peſtilentiæ vt docet Lucretius primo aeris corruptio: poſt aquarum & terrarum mox animalium. Apollo. Apolline autem offenſo creatur peſtilentia. Hoc oſtendit Home. cum eũ armatum ſagittis deſcribit: vnde Apollo dicitur αποτου απολλειν. Si contra cytharam tenet mitis eſt. Horatius. Condito mitis placiduſq; telo Supplices audi pueros Apollo. Linquebant: nam anima ſecundum eos qui dicunt illam immortalem relinquitur & non relinquit & ad diuerſa corpora tranſit: vt & cum frigida mors anima ſeduxerit artus. Sic enim nos relinquit quorum nihil præter corpus eſt. Vnde palinurus. Nunc me fluctus habet: hoc eſt corpus quod ſolum mecum eſt. Syrius: ſtella in ore canis quæ oritur circa. viij. Kalen. Iulij quæ orta plærunq; peſtilentiam toto anno facit. plærunq; paucis diebus interdum innoxia naſcitur. Creat peſtilentiam: ſi in hanc rem etiam cæterorum conſentiat aſtrorum curſus. Seges: terra.

ſolutis trahebãt miſerabilẽ vitã. Exurere ſy. Ergo q ſpem euadẽdi habebãt fame pituri videbant: cũ ſyri⁹ exurẽdo oĩa ſterilia redderet. Rurſus: pater: q prudẽtię alios pibat prim⁹ ſenſit aliquid factũ cõtra pcepta Apollinis. hęc ille. Ordo eſt. Supple anchiſes: fatus ſic: mactauit aris Ordo. i. ad aras honores meritos. i. cõuenientes aut debitos dijs qb⁹ aras extruxerat appoſitorię: taurũ neptũno. ſ. mactauit & mactauit tibi o apollo etiã taurũ: & mactauit hyemi. i. deo tẽpeſtatũ pecudẽ nigrã: qa infauſtus eſt deus & mactauit zephiris fœlicibus: albã ſup. pecudẽ: fama volat. i. velociter circũfert: idomenea ducẽ. ſ. cretẽn. hoc eſt principẽ terre ſiue is rex ſiue dux dicẽdus (Nã dux ſępe officij nõ dignitatis nomen eſt: vt de achate duce lętus achate. de didone. dux fœmina facti &c. Declinat aũt hic idomeneus: vñ pter cõſimiliũ noĩm morẽ penultimã accuſatiui pducit) Pulſum. ſ. qa filiũ imolare voluit: ceſſiſſe. i. exceſſiſſe regnis paternis vñ pelli non debuit niſi ob deteſtabile facinus & littora crete deſerta. ſ. a duce & illo & alio cũ fili⁹ iunior eſſet q̃ q peſſet: vñ prius nõ immerito dixit deſertas querere terras. & domos. ſ. cretenſes vacare. i. vacuas eſſe: hoſte. i. inimico & ſedes relictas. ſ. a duce pfugo: aſtare. i. paratas eſſe. Et ideo nos linqmus port⁹ ortygię. i. deli: a coturnice dicte: & volam⁹. i. celerrime nauigamus: pelago. i. p pelag⁹ & legimus. i. ordine ſuo ptrãſim⁹ nauigãdo: aut poti⁹ linqmus naxõ inſulã illã: bacchatã. i. bacchis hoc ẽ ſacerdotib⁹ bacchi habitatã aut baccho ſacrã aut bacchico munere. i. vitib⁹ amatã & ita ſcribit p ch. nã a bachis. ſ. fructib⁹ ſylueſtrib⁹ aut vnionibus bacchatã diceremus: iugis. i. in collib⁹ aut mõtib⁹ ſuis & donyſam viridẽ a colore marmoris qd & lacedemoniũ dicit: & olearon: & parõ niueã pter marmor candidiſſimũ: & cycladas ſup. alias. i. inſulas in circuitu in morẽ cycladis veſtis iacẽtes & vt Ply. aſſerit circa delon in orbẽ ſitas ſparſas p equor. ſ. egeũ & legimus. i. pnauigamus ſuo ordine: equora concita. i. cõmota (vt ſit hypallage p eo quod eſt terras concitas equorib⁹) aut cõſita. i. cõtermina: crebris terris clamor nauticus. i. celeuma nautarũ exorit vario certamine: quia cũ ſecũdo vterent vento certatim incumbebãt veloci nauigatiõi vnde premiſſum eſt. Pelagoq; volamus. Socij hortãtur vt ſup. petamus cretam & pauos. i. maiores noſtros. Ventus ſurgẽs. i. flans: a puppi. i. a poſteriore parte nauis & ita a tergo: pſequitur nos euntes. i. proficiſcentes: & nos allabimur (Preſentis eſt temporis ab allabor allaberis) tandẽ: poſt ſcilicet longa deſideria: licet parũ eſſet more oris. i. regionibus antiqs. i. charis nobis: aut vñ antiquã originẽ traxim⁹: curetũ. i. illorũ populorũ in creta: q primi cultores ei⁹ fuerũt. Ergo ego auidus molior. i. cum mole extruo: muros vrbis optate ideſt deſiderate: & voto pergameam ſcilicet vrbem: & hortor gentem lætam cognomine. ſ. vrbis: amare focos. i. dijs laribus ſacrificia celebrare: aut nouas domos libenter incolere: & attollere arcẽ tectis ideſt ædificare domos aut reuera arcem: & iam puppes ſupple erant fere ſubducte ideſt ſurſum ducte: in littore ſicco & iuuentus ſupple erat fere operata ideſt ſacrificia expleuerat (Nam facere & operari quãdo per ſe ponuntur, rem ſacram cõnotant vt cum faciam vitula pro frugibus ipſe venito: & hęrbis operata iuuectus) operata ergo cõnubijs. i. pter cõnubia: & aruis nouis. i. pter arua noua iãprimũ arata ab eis & ego da-

bam eis

bam eis iura.ſ.ciuitatis:& domos.ſ.priuatas:iam dicit:quũ.i.qñ:lues.i.infectio:tabida.i.tabi plena & miſeranda.i.miſerandos nos faciens:venit.i.ſuborta eſt ſubito:& hoc tractu.i. regione aut climate illo cœli:ideſt aeris vicini:corrupto:venit dico mẽbris.ſ.hoim & arboribus & ſatis:& annus letifer.i.mortifer hoc eſt mortem per peſtem afferens venit.Corpora linquebãt animas dulces ſcilicet ſanis:hoc eſt vitã ſuã:aut ipa egra.i.ſaucia & infirma:trahebãt ſup.eas.videlicet animas:hoc eſt anhelitũ & ſpm̃ vitalẽ tũ.i.inſup:ſyrius.i.ſydus illud ardẽs in ore canis exurere ſup.cępit aut exurebat.agros ſteriles.i. quos exurẽdo ſteriles.i. effecit:nõ q de ſe ſteriles erãt nã dictũ eſt:Centũ vrbes habitãt magnas vberrima regna:herbe arebãt.i.aridę fiebãt:hoc ẽ deſiccabant̃:& ſeges.i.terra:egra.i.languida,ꝓpter intẽperiẽ celi:aut reuera ſeges frumẽti:q̃ inanis erat:negabat ſup.nobis victũ:pater hortat̃ ire rurſus ad oraclũ,ꝑ ad oraculũ ortygię.i.deli & ad phæbũ.i.apollinẽ: hoc eſt ad oraculũ apollinis in ortygia ſeu delo dari ſolitũ:& hoc mari remenſo.i.renauigato: & ꝑcari veniam ideſt hanc gratiam vt dicat quem finem ferat.i.dicat aut conſtituat:feſſis.ſ.nobis:& vnde.i.a qua re:aut a quo genere piaculi aut ſacrificij.iubeat tentare.i.attentando obtinere auxilium:& quo iubeat vertere curſus ſupple noſtros.Nam ex infortunio ſenſit non in cretam conſidendum fuiſſe cum dij placati in malũ non impellant.

Nox erat:& terris animalia ſomnus habebat.
Effigies ſacræ Diuum:phrygijq; penates:
Quos mecũ a Troia medijſq; ex ignibus vrbis
Extuleram:viſi ante oculos aſtare iacentis
Inſomnis multo manifeſto lumine:qua ſe
Plena per incertas fundebat luna feneſtras:
Tum ſic affari:& curas his demere dictis
¶Qđ tibi delato ortygiã dictur⁹ apollo eſt *Penates phrigij.*
Hic canit:& tua nos en vltro ad limina mittit:
Nos te Dardania incenſa:tuaq; arma ſecuti:
Nos tumidũ ſub te ꝑmenſi claſſibus æquor:
Idem venturos tollemus in aſtra nepotes:
Imperiũq; vrbi dabimus:tu mœnia magnis
Magna para:longũq; fugæ ne linque laborem.
Mutandæ ſedes:non hæc tibi littora ſuaſit
Delius:aut cretæ iuſſit conſidere Apollo.
Eſt locus:heſperiã Graij cognomine dicunt:
Terra antiqua potens armis:atq; vbere glœbe:
Oenotrij coluere viri:nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem:
Hæ nobis ꝓpriæ ſedes:hinc Dardanus ortus:
Iaſiuſq; pater:genus a quo principe noſtrum.
Surge age:& hæc letus longæuo dicta parenti
Haud dubitanda refer:coritũ terraſq; require
Auſonias:dictæa negat tibi Iuppiter arua.

ASCEÑ. ¶Nox erat.Docet quõ in ſequenti nocte poſteaq; anchiſes decreuerat rurſum in delon mittere dij penates cohortati ſunt in Italiam proficiſci:docentes eam eſſe terram eamq; matrem quam phœbus ſignificauerat. De qua re dicit

Donatus. Donat⁹ ſic.Nox erat.virtutes animi ſui & meritum & gratiam deorum commendat & oſtẽdit q; cæteris dormientibus ipſe acriter rebus publicis inuigilabat.Qua ſe ple.voluit demõſtrare quomodo in nocte videre potuit.ſ. p radios lunę tunc ſic ne vlterius recurrentibus curis frangeretur.Quod tibi dela. ne geminetur labor redeundo apollo facit vt hęc referentibus nobis hic audias quæ apud eum eſſes auditurus. Magnus ergo numinis fauor: non rogatur & fauet.Non nauigas neq; domo egrederis & dei iuſſa famulãtibus dijs ad tuas aures veniũt Nos te:ad hominem errore iam a patre imbutum debuit mitti perſona cuius authoritate ac meritis etiam incredibilia credi poſſint. Dij ergo penates huiuſcemodi erãt qui preterita memorando futura meliora pollicerentur. Artis eſt igitur excludere ante ſollicitudinem primã & liberato angoribus animo alterius nauigationis labores in genere ac monſtrarit: non eas ſedes oſtendiſſe Apollinẽ deſcribit nec eũ monſtraſſe locum. Hinc Dardanus ortus: oſtendit cũ Apollo dixit.Quevos a ſtirpe parentũ Prima tulit tellus:nõ de creta: & de teucro: ſed de italia & dardano eſſe intelligendũ Longeuo:oculte corripit ipm ſenẽ de origine ſuorũ nõ debuiſſe falli.Iuppiter:q crete peculiaris amator eſt.Surge.oſtẽdit ꝑ ſomnũ hoc vidiſſe:q̃uis ali

Ordo. qui exponãt inſomnis.i.vigilãtis. Hęc ille.Ordo eſt.Nox erat:& ſomnus habebat.i.occupabat aĩalia cũ ſup. effigies ſacre diuũ & penates phrygij.i.troiani:quos ego extulerã mecũ troia ex medijs ignibus vrbis: viſi ſup. ſunt aſtare añ oculos ſup.meos:iacẽtis.i.cubãtis: ĩſomnis i.ex ſõnis & vigilijs:& hoc ſup.cmu multo lumine manifeſto .i.mihi viſibili apparẽti: ſup. ea qua luna plena fundebat.i. infundebat aut inſpergebat lumẽ ſuũ.ꝑ feneſtras incertas.i.nõ ſeratas ſed apertas:aut non cõſertas.i. concluſas: ſed reſeratas parũ(nã Landinus vult hypallagẽ eſſe vt ſint feneſtre. inſerte: ꝓ luna inſerta) Tũ.i.deinde poſtq; mihi maniſeſto lumine viſi erãt:affari ſup.cęperũt:aut affabantur:& demere.i.demebãt curas his dictis. Apollo canit tibi hic quod dicturus eſt tibi delato .i. poſtq; delatus fueris ortygiam ideſt in delon & en id eſt ecce mittit nos incę quibus fidem habere debes:quia nos ſecuti ſumus te & tua arma ideſt tuam protectionem aut dexteritatem in bello & hoc Dardania.i. regione quã Dardanus incoluit incenſa:nos permenſi:ideſt perfecte mẽſi ſumus claſſibus ideſt pernauigauimus ſub te ideſt ſub ductu tuo:equor tumidum.i.ꝓcelloſum & nos ijdẽ tollemus.i.extollemus in aſtra propter

¶Viſi aſtare non aſtabant:ſed videbantur.Inſomnis ideſt vigilãtis: vt vna ſit pars:Vel in ſomnis pro in ſomnijs per apocopen:vt peculi pro peculij.Multo lumi. cũ nymbo ſuo.Inſertas:aut clatratas:aut non ſeratas:vt ſit pro inſeratas:vt aſproſq; molares pro aſperos . Ortygiam ideſt ad ortygiam.En : demonſtrantis eſt : vt fidem faciat : ne ſomnium videatur. Dardania : deriuatiuum ab authore.Tua arma quaſi dicat tuas partes. Nepotes ſignificat.C.Cæſarem qui primus inter deos relatus eſt : & cuius ſydus apparuit vt ecce Dionæi proceſſit cæſaris aſtrum: Oenotrij:vel a rege vel a vino:nam vitem ſerere italis oſtẽdit Saturnus. Propriæ perpetuæ . Dardanus & Iaſius fratres fuerunt Electræ filij : ſed Dardanus de ioue : Iaſius de Corito:a quo mons & vrbs nomen accepit.Poſtea Dardanus dicit̃ iaſiũ occidiſſe.A quo.Dardano. Noſtrum: ergo deos penates quaſi troianos itelligas.Põt & ad ritũ referri: nam labeo *SER.*

nam labeo in libro de animalibus ait eſſe quædam ſacra quibus humanę animę vertunť in deos: qui dicũtur animales ꝙ de aĩalibus fiant: & ſunt dij penates & vitales. Haud dubitanda quia aut dubitaret de conſilio anchiſæ: aut ne propter ſomnium non crederet. Dictęa: eſt mons Cretę dictus a dicte nympha: in quo nutritus dicitur Iuppiter. Iuppiter quia ipſis cretenſibus preeſt.

propter cæſarem id dicit: de quo in bucco. illic Ecce Dionei proceſſit cæſaris aſtrum: dictum eſt nepotes venturos ideſt poſteros tuos & dabimus vrbi ſcilicet quam nobis ſtatues imperium quod cęſar perpetuum vſurpauit: tu para (non dicit extrue: ſed para ideſt prepara qa nõ ipſe ſed poſteri eius id fecerunt) dijs qui in capitolio rome colebantur: magna mœnia ſcilicet rome: ſeptem colles complectentis: & ne linque pro ne derelinquas longum ideſt diuturnum laborem fuge. Sedes ideſt manſiones aut habitationes ſunt mutande. Delius Apollo: non ſuaſit tibi hæc littora: aut ideſt vel: non iuſſit conſidere cretę: ideſt in creta. Eſt locus ſupple quem aut quam: ſed more ſuo ſubticet relatiuum in deſcriptione loci. graij dicunt ideſt appellant heſperiam cognomine locus dico exiſtens terra antiqua ideſt quę diu regnauit & ita nobilis potens armis atq; vbere ideſt fertilitate glebe ideſt terrę pinguis. Viri enotrij de quibus in primos in oratione Ilionei dictum eſt: coluere ſupple eam: fama ſupple eſt nunc minores ideſt poſteros. dixiſſe ideſt appellaſſe Italiã de nomine ducis: qui ſcilicet italus vocabatur. He ſedes. ſ. heſperia aut italia ſup. ſunt: ꝓprie nobis aut nobis ꝓprie: Dardanus eſt ortus hinc. i. ex his regionib⁹ Italię: Et iaſius pater: eſt ort⁹ hinc. i. ex Italia a quo principe. i. a quoꝝ priore & principe viro Dardano videlicet: eſt noſtrũ. ſ. troianoꝝ genus. Age: adhortãdi aduerbiũ ſurge & tu lętus refer. i. rerecẽſe & enũcia hęc dicta. i. q̃ tibi diximus parẽti lõgæuo. ſ. Anchiſe haud. i. nõ dubitãda. i. certiſſima & veriſſima: reqre corytũ ciuitatẽ Italiæ. vñ Dardanus venit: & terras auſonias ideſt Italicas in eam regionem quam auſonij olim coluerunt: Iuppiter negat tibi aura dictea: ideſt cretenſia: a parte totum.

Aeneas. ¶ Talibus attonitus viſis: ac voce deorum:
Nec ſopor illud erat: ſed corã agnoſcere vultus
Velataſq; comas præſentiaq; ora videbar
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor.
Corripio e ſtratis corpus: tendoq; ſupinas
Ad cœlum cum voce manus: & munera libo
Intemerata focis: perfecto lætus honore
Anchiſen facio certũ req; ordine pando
Agnouit prolẽ ambiguã: geminoſq; parentes.
Anchiſes. Seq; nouo veterum deceptum errore locorũ.
Tum memorat nate Iliacis exercite fatis.
Sola mihi tales caſus Caſſandra canebat:
Nũc repeto: hæc gñi portẽdere debita noſtro:
Et ſæpe heſperiam: ſæpe Itala regna vocare:
Sed quis ad heſperiæ venturos littora teucros
Crederet: aut quẽ tũc vates caſſandra moueret:
Cedam⁹ phœbo: & moniti meliora ſequamur.

¶ Talibus attonit⁹. Docet quomodo peracto ſacrificio patrem de rebus viſis & auditis certiorem fecerit: hiſq; auditis illis errorem agnouerit. vnde Donatus ſic. Aſcen. Attonitus: duo erant miranda & deos videre: & optata loquẽtes audire. Donatus. Nec ſopor: non. n. pleno ſomno viderat: aut audiuerat. Nã nec plene vigilabat nec plene dormiebat. Gelidus ſudor: & hoc confirmat deos vidiſſe æneam. Corripio e ſtratis: oſtendit prope vigilantem. Nam poſuiſſet expergefactus ſum ſi dormiſſet. Exprimit autem feſtinãtem. Munera: quæ ſunt vinum & thus. Certum quia prime interpretationis vitio reddebatur ĩcertus. Oſtẽdit aũt poeta diuinas admonitões referendas non eſſe niſi primo patri ſacrorum. & precis obſequia ſunt vt proſperentur quę bona ſunt quæ autem mala vertantur in melius. Deceptus autem fuerat Anchiſes: quia memoria Dardani antiqor erat q̃ teucri & propterea obſcurior. Apollo autem cum dixiſſet antiquam: oſtẽdit fuiſſe recentiorem. Norat enim & primam eſſe & ſecundam. Fatis iliacis: non proprio fato laborabat. Excuſat igitur & laborem irrite nauigationis ad cretam fatis adnectit: vt inuidiam qua afficiebatur ꝙ illi fruſtra laboraſſent purget excuſatione: cum factum negari non poſſit. Sola mihi: vni. n. Caſſandre credendum non fuit. Deinde non videbatur veriſimile tam longinquas ſedes eſſe petendas. Hæc ille. Ordo. ¶ Ordo eſt. Ego inquit æneas attonitus ideſt ſtupefactus quaſi tonitru percuſſus: talibus viſis ſcilicet deorum vultibus aut viſis pro viſionibus: & voce deorum ſupple tali audita ſcilicet Nec illuderat ſopor ideſt ꝓfunda dormitio: hoc eſt non videbã per inſomnia: ſed videbar ſcilicet mihi (Ergo vt Donat⁹ dicit nec plene etiam vigilabat: quia non aſſerit ſe vidiſſe: ſed viſum eſſe ꝙ viderit) agnoſcere coram. i. in conſpectu meo vultus. ſ. deorum & comas velatas ſcilicet vittis aut velo: & ora preſentia: tñ. i. inſup aut poſtea: gelidus ſudor qui violentiam indicabat & ſtuporem: manabat toto corpore ſup. meo: ideſt de toto corpe meo ego corripio. i. celeriter & violenter (quod ſignũ futuri incommodi per tempeſtatem Seruius indicat) rapio: corpus e ſtratis: ſcilicet lectis & tendo manus ſupinas. i. ſurſum erectas ad cœlum. ſ. cum voce. i. prece ſequenti: & libo i. offero munera. ſ. thus & vinum intemerata. i. rite facta: focis ideſt aris deorũ penatium ego

letus

¶ Viſis: deorum vultibus. Attonitus: ſtupefactus ꝓprie is attonitus dicitur cui caſus vicini fulminis & ſonitus tonitruum dant ſtuporem. Velatas: vittatas: vt victori velatum auro vittiſq; iuuencum. Nam dij qui erãt apud laurum lauinium non habebant caput velatum. Corripio: ne ſatietate videatur reliquiſſe ſomnum. Quotiens autem ex abrupto ſomnus aufugerit: omen infœlix ſignificat. nam hic tempeſtas ſequitur: & in ſecũdo Excutior ſomno & ſequitur excidium vrbis: nec ſine ratiõe: nam ſi ſomnus munus deorum eſt: vt dono diuũ gratiſſima ſerpit. Non ſine infœlicitate munus deorum diſcedit. Tendoq;. ſ. honeſta locutio cum vno ſermone reſpondemus duobus: vt interea feſſos ventus cum ſole reliquit. Intemerata: rite facta: vt ſi leniter vinum infundendum ſit: & mola inijcienda: ſic fiant vt ratio ſacrificij exigit aliter temerata ſunt ſacra: vñ Helenus Ne qua inter ſanctos ignes in honore deorũ. Hoſtilis facies occurrat & oĩa turbet. Focis: & nõ aris. quia penatib⁹ ſacrificabãt: Ambiguã: duplicẽ & nõ incertã. Geminos: duos. Nouo aut ꝑ contrarietatẽ ſermonũ declamauit: aut nouũ. i. magnum. Exercite: defatigate: exercitatus autem peritus. Caſus caſ. c. hęc compoſitio antiquis placuit: quę iam vitioſa eſt: vt anchiſen agnouit amicũ. Sõno excutior. Portendere deberi. Crederet: propter longitudinem ſpacij.

letus honore ideſt honorifico ſacrificio perfecto. facio Anchiſen ſcilicet patrem certum(Orator ſecundum
quoſdam diceret certiorem quia elegantius id dicitur: verum metri cauſa coactus certum dixit poeta. Sunt
tamen qui penitus vim vocabulorum inſpicientes dicant modeſtie & honorificentię tantum gratia inuentũ
eſſe vt certiorem & certum facere dicant oratores: nam certiorem facio eum qui non penitus ignorabat rem:
certum qui penitus: ne ergo turpe ſit quicꝗ omnino ignoraſſe dicunt, certiorem fieri: hic vero quia res nõ hu
manitus ſed diuinitus reuelata penitus anchiſen latet: recte dicit facio certum: ſed nolumus in iſtis argutio-
res videri)ꝗ pro & pando ideſt facio: rem ordine ideſt quo ordine dicta & facta ſint omnia eodem recito pa
tri. Pater ſupple Anchiſes: agnouit prolem ſcilicet gentem troianam ambiguam ideſt incertam quo parente.
Dardano ne an teucro dicatur orta(Seruius tamen maluit geminam & duplicem ꝗ incertam dici)& ſe dece
ptum nouo ideſt inſolito errore veterum locorum: & eſt antitheſis: aut nouo. ſ. magno errore: tum. i. deinde:
memorat. i. quod memoria tenebat eloquitur, dicens o nate exercite. i. fatigate fatis Iliacis. i. troianis debitis
ſola Caſſandra. ſ. filia priami & vates de qua in ſecundo huius dictũ eſt canebat mihi tales caſus. i. euentus mi
ſeros vt. ſ. diu erremus Italiam quęrentes ego repeto ideſt memoria repetens agnoſco fata portendere ideſt ꝙ
fata portendebant hęc debita noſtro generi. i. ꝙ, hęc fataliter portenta ſunt noſtro generi(vt etiam errores ne
ob culpam putentur fatales cenſeantur hoc finxit poeta)& repeto fata portendere genus noſtrum vocare. i.
vocaturũ aut vocare debere hoc eſt exoptare ſepe heſperiam & ſępe regna itala. i. italica ſed quis crederet teu-
cros(id potius dixit ꝗ dardanos cum etiam dardani ſint vt errorem ſuum purgaret cum tamen oracula dar-
danide duri &c. dixerint)venturos ad littora heſperie ideſt Italie vnde tantum diſtent quaſi dicat nemo aut
quem Caſſandra moueret ideſt incitaret ad credulitatem tum. ideſt tunc cum pbſidione premebatur vrbs no
ſtra: & impatientia forſitan rapta credebatur: vnde etiam addita eſt particula tunc in ſecundo vbi dictũ eſt.
tũc etiã fatis apit. Caſſandra futuris Ora dei iuſſu nõ vnꝗ credita teucris. Cedamꝰ phœbo ideſt monitis phœ
beis: quæ Italiam ſignificabant cum dicerent Dardanidæ duri: & quæ etiam a caſſandra pandebantur &
nunc a dijs penatibus ſignificata ſunt. Nam dixerant. Quod tibi delato ortigyam dicturus Apollo eſt: Hic
canit &c. & nos moniti ſequamur meliora ſcilicet hic ꝗ nacti ſumus vnde dira peſte propellimur.

ASCEñ. ¶ Sic ait &c. Docet vt agnito errore a creta di
ſceſſerunt vtꝗ ſuborta tempeſtate duriſſima in
Strophadas inſulas depulſi ſint. vbi harphyas
Donatus. offenderunt ſeuiſſima monſtra: de quibus om
nibus dicit Donatus ſic. Dicto: vel apollinis
vel anchiſe. Ouantes: & propter ereptum labo
rem iterum in delum enauigandi: & propter
magnam ſpem propoſitam. Eſt autem hæc
deſcriptio nauigationis: in qua eadem res ſepi-
us dicitur diuerſa & ſplendida compoſitione
verborum. Tempeſtas autem egregię deſcri-
pta eſt: cum vno pulſu omnia ſimul elementa
turbantur. In hoc & initium poſuit vt Cerule-
us ſupra caput. a. i. Et augmentum vt noctem
hyememꝗ ferens. Et quę ſolent cõſequi ex hu
iuſcemodi rebus vt inhorruit vmbra tenebris:
& continuo voluunt fluctus mare & reliqua ꝗ
maximam oſtendunt violentiam vt ꝗuis mul
tum laborarent tamen a curſu detorti quo vo-
lebant non peruenirent. Ipſe maximum habet
intellectum. i. ꝗ peritiſſimus eſſet gubernator
qui nauigandi arte pollebat: qviã in fluctibus
obſeruatione ſyderũ norat. Deſcriptis autem
omnibus quę orta tempeſtas & cuncta perfece-
rat: vt finẽ oſtẽdat addit. Vela cadũt: verũ con
traria videnť: ꝙ cũ dixerit diẽ noctẽꝗ negat di
ſcernere cœlo: deinde addat tris adeo incertos
cęca caligine ſoles. Quõ eñ hæc ſcire potuit: ſi
nulla erat diſtinctio noctis & diei? Sed reſpon-
de voluiſſe poetam obſcuritatem aeris nimis
ſatiare. Nam qui fieri potuit ſic accidere tene-
bras: vt inter ipſas & verã noctem nihil inter-
eſſet: vel intellige dierum & noctiũ numerũ di
ſtinxiſſe crebris coruſcationibus quę vel ſtellas
vel ſolem oſtendere potuerũt. Seruatum ex vn
dis: non perſeuerauit mala fortuna: Sed nec in
totum proſpera prouenit. Nam in littus fertile
venerunt quod fuiſſet fœliciſſimum: niſi har-
pyis eſſet occupatum. Triſtius haud: non po-
teſt ab inferis triſtius quicꝗ excitari ꝗ ſint
harpyie Virginei. v. non eſſet hoc monſtruo-
ſum: ſi cętera eſſent ſimilia. Proluuies: nihil in
teſtinis morari patiuntur: ſed ſtatim effundunt
Ergo non ſolum non ſatiabãtur: ſed ſemper fa-
meſcebant. Indeꝗ erat pallor ſic ille. & plura ꝗ
Seruius citat vtpote de harpyis ꝙ inuulnera-
biles eſſent ꝗa ſtyge nate: vnde apparet donati
Ordo. commentarios mutilos eſſe. Ordo eſt. Anchiſes
ſup. ait

Aeneas ¶ Sic ait: & cuncti dictis paremus ouantes.
Hanc quoꝗ deſerimus ſedẽ: pauciſꝗ relictis
Vela damꝰ: vaſtũꝗ caua trabe currimus æquor:
Poſtꝗ altũ tenuere rates: nec iam amplius vlle
Apparent terræ: cœlũ vndiꝗ & vndiꝗ pontus.
Tum mihi cæruleus ſupra caput aſtitit himber
Noctem hyememꝗ ferens: & inhorruit vmbra
tenebris.
Cõtinuo venti voluunt mare: magnaꝗ ſurgũt
Aequora: diſperſi iactamur gurgite vaſto.
Inuoluere diem nymbi: & nox humida cœlum
Abſtulit: ingeminant abruptis nubibus ignes:
Excutimur curſu: & cæcis erramus in vndis.
Ipſe diem noctemꝗ negat diſcernere cœlo:
Nec meminiſſe viæ media palinurus in vnda.
Tris adeo incertos cæca caligine ſoles
Erramus pelago: & totidẽ ſine ſydere noctes.
Quarto terra die primũ ſe attollere tandem.
Viſa: aperire procul montes: ac voluere fumũ.
Vela cadũt: remis inſurgimꝰ. haud mora nautæ
Adnixi torquent ſpumas: & cærula verrunt.
Seruatũ ex vndis ſtrophadũ me litora primum
Excipiunt: ſtrophades graio ſtant noĩe dicte.
Inſulæ Ionio in mago: quas dira Celeno
Harpyæꝗ colunt aliæ: Phineia poſtꝗ
Clauſa domus: mẽſaſꝗ metu liquere priores.
Triſtius haud illis monſtrum: nec ſæuior vlla
Peſtis

Peſtis: & ira deum ſtygiis ſeſe extulit vndis
Virginei volucrum vultus: fœdiſſima ventris
Proluuies: vncæq; manus: & pallida ſemper
Ora fame.

SER. ℂ Hanc quoq;: vt troiam & thraciam: & cum dolore di⸗
xit. Caua trabe: periphraſis. ideſt naue. Supra caput perni⸗
cioſus. Noctem hye. pluuiam cum obſcuritate. Vaſto: epi
theto auxit tapinoſim Nox. h. nube caliginoſa. Cæcis: in⸗
certis quia ſydera non apparebant. Ipſe. i. nauigandi peri⸗
tus. Emphaſis hoc ſignificat. Incertos ſoles bene incertos:
quia q̃uis ſit obſcuritas: tamen noctis eſt manifeſta diſcre⸗
tio. Fruſtra ergo querũt quomodo tres dies cognoſcere po
tuerunt. Cæca cali. cacephaton eſt Attollere: nam cum ap⸗
propinquamus: ſurgere videtur terra & fumum emittere.
Harpye. Seruatum ex vn. ac ſi diceret ex periculis in grauiora peri⸗
cula incidiſſe. Strophadum me littora primum Excipiunt:
ſtrophades graio ſtant nomine dicte &c. Phineus rex arca
Phineus. diæ liberis nouercam ſuperduxit eoſq; illius inſtinctu exce
cauit. Ob quam rẽ irati dij ei oculos ſuſtulerunt: & immiſe
runt harpyas: que illi diu cibum abriperent: hic Iaſonem cũ
argonautis, velus aureum petentem ſuſcepit hoſpitio & de
ductorem dedit. Hoc beneficio argonaute zetum & cala⸗
Strophe im boreę filios & Orytie alatos iuuẽes ad pellẽdas harpyas
miſerunt ille ex Arcadia armatos iuuenes fugientes ad in⸗
ſulas plotas peruenerunt. Et cum vltra tendere vellent ab
iride admoniti vt a Iouis canibus abſtinerent: conuerterũt
ſuos volatus. hec conuerſio. ideſt ſtrophe nomen inſulis de
dit: quod Apollonius late exequitur. Dicuntur canes Io⸗
uis quia furie habentur Vnde epulas dicuntur abripere qđ
eſt

ſup. ait ſic: & nos cuncti paremus ouantes. i. me
diocri leticia exultantes dicto (ſic em̃ legit Do
natus) aut dictis. i. monitis eius aut deorum: &
deſerimus quoq;. i. etiam (quia prius thraciam
deſeruerant) hanc ſedẽ. ſ. ciuitatem in creta iam
extructã & damus vela ſup. ventis & hoc pau⸗
cis: relictis qui. ſ. ciuitatẽ pergameã incolerẽt &
currimus vaſtũ equor. i. mare: trabe caua. i. naui
Poſtq̃ rates. i. naues tenuere altum. i. profundũ
mare vti eſt in medio nec vlle terre apparent
iam amplius & ſup. cœlum apparet vndiq;: &
pont' appet vndiq;. i. ab omni loco nõ ab om
ni parte: tum. i. deinde aut paulopoſt: imber ce
ruleus. i. nubes cerulei coloris denſa & ſubnigra
ferens noctem. i. caliginem nocturnam & hye⸗
mem. i. tempeſtatem pluuioſam qualis hyber
no tempore eſſe ſolet: aſtitit mihi ſupra caput:
bene mihi ad id. ſ. cum prouidus eſſet heros ani
maduertenti & vnda inhorruit. i. facta eſt hor⸗
rida tenebris. i. propter tenebras. Venti voluũt
continuo. i. perpetuo motu mare: & equora ma
gna. i. integre conuolutiones aquarum: ſurgũt
ideſt oriuntur & eriguntur & nos diſperſi iacta
mur vaſto gurgite. i. impetu & ingurgitatione
aut inuolutione aquarum maris. Nymbi. i. nu⸗
bes pluuioſe: inuoluere. i. implicuerũt & inuo⸗
lutum tenuerunt: diem ideſt claritatem diurnã
aut ſolem: & nox humida ideſt caligo pluuioſa
abſtulit. ſ. ab oculis noſtris: cœlum ideſt aſpe⸗
ctum celi: ignes. i. coruſcationes & fulgura: in⸗
geminant. i. multiplicant ſupple ſe nubibus ab
ruptis: ex quarum ruptura produci volunt to⸗
nitrua: Nos excutimur curſu ſcilicet ĩſtituto: er

ramus in vndis cecis. ideſt tenebroſis in quib⁹ nulli patebat certa via. Ipſe palinurus.ſ. nautarū videlicet peritiſſimus negat ſup. ſe poſſe: diſcernere celo. i. per inſpectionem celi ꝗuis aliquo indicio aut duratione adhuc noſſet: diſcernere diem & noctem: nec ſup. nouit meminiſſe vie in media vnda. Nos erramus ſupple in pelago. ideſt mari: Tris ſoles. i. tantum temporis quantum tres ſoles ſuper hemiſpherium noſtrum apparere ſolent adeo. i. omnino incertos ideſt dubios an luceret necne hoc ē an dies an nox eēt ſed poſtea nouerunt tris abijſſe dies: incertos dicit: ceca caligine: ideſt propter caliginem. & erramus totidē. i. etiam tris noctes: ſine ſydere. i apparitione cuiuſuis ſyderis. Terra viſa eſt attolere ſe tandem quarto die & aperire ideſt denudare & oſtendere procul montes: ac voluere fumum: Vnde in Bucoli. Et iam ſumma procul villarum culmina fumant. Vela cadunt:

eſt furiarum: vt & manibus prohibet contingere menſas. Vnde & altari finguntur furias pati. Itē furias eſſe idē paulopoſt teſtatur dicens Vobis furiarum ego maxima pando Furias autem canes dici & Lucanus teſtatur: vt Stygiaſq; canes in luce ſuperna Deſtituunt. & in ſexto Vergi. Viſæq; canes vlulare per vmbram aduentante dea. Sane apud inferos furie dicuntur & canes: apud ſuperos diræ & manes: vt ipſe in. xij. oſtendit. In medio vero harpye dicuntur: Vnde duplex in his effigies inuenitur. Has Vergilius tres dicit Aello: Occypeten & Celeno. Apollonius duas quem Vergilius in. xij. ſequitur: vt ſunt gemine peſtes: Ionio in magno Nam ſinus ionius magnus eſt ab Ionia ad ſiciliam Huius partes ſunt adriaticum: acchaicum: & epiroticum in magno ergo in quo & alia maria ſunt. Stygijs: non dicit has apud inferos natas: ſed peiores eſſe omnibus inde procreatis. Proluuies: ſordium effuſio. Vncæq;. m. pro vnguibus poſuit. i. κατaουνχaσ. Fame: quam non inopia: ſed auaritia inferebat.

Furiē Canes. Diræ

poſtq̄ ſcilicet ſtricta erant: nos inſurgimus ideſt incumbimus & innitimur remis vt ad terram appellamur: haud ideſt non ſupple fit mora: & naute annixi. id ē annitentes: torquent ſpumas: ex celeri curſu excitas: & verrunt cerula verrunt autem caudis hoc eſt gubernaculis nauium: littora ſtrophadum. ideſt illarum inſularum que due ſunt non longe ab aſteria: excipiunt me primum. ideſt primo tempore: & ante alias terras ſeruatum ex vndis. ideſt a ſubmerſione: ſtrophades inquit ſtant dicte: nomine ideſt vocabulo graio. ideſt greco: nam στροφη dicitur reuolutio ſeu reuerſio vt ſētit Seruius & στροφασ hoc eſt ſtrophas ſtrophados conuerſio & vertigo a verbo ſtrophao quod eſt verto. ſtant dicit exiſtentes inſule in magno ſinu Ionij maris (Inſule vltimam corripit non abijcit. corripit autem propter vocalem ſequētem: nam ionio quadraſyllabum eſt) quas ſupple inſulas celeno dira ideſt execrabilis & fera peſtis: & alie harpye: ergo & ipſa harpya ab αρπαζω harpazo quod eſt rapio: poſtꝗ domus phineia. i. phinei regis arcadie eſt clauſa ſup. harpyis per xetum & calim vt Ser. recitat: & poſtq̄ ipſe liquere metu. non ergo ſponte: priores menſas. ſ. regis phinei quas prius pollueranṫ: monſtrum triſtius. i. dirius & execrabilius illis. i. ꝗ ille hoc eſt q̄ harpyie ſint: haud. i. non extulit ſe vndis ſtygijs. i. infernalis illius lacus: nec vlla ſeuior peſtis: nec vlla ira deum. i. dira: nam Seruius ſupra dixit ꝙ dira ſit deorum ira: aut ira. i. furia aut peſtis a deo irato ꝓducta ſeuior ſup. illis: nō extulit ſe vndis ſtygijs. Vultus volucrū. ſ. harpyiarum ſunt virginei. i. quales virgines hn̄t: ſed proluuies ventris. i. lata aluus aut ſordidū effuſio eſt fediſſima illis: & manus. i. vngues ſup: ſunt vnce. i. incurui: & ora ſunt ſemper pallida fame. i. voracitate: quā quia nimiā habent pallent auiditate nō inedia. Vnde moleiſtiſſime tulerunt vaccas ſuas a troianis ceſas eſſe.

Huc vbi delati portus intrauimus: ecce
Læta boum paſſim campis armenta videmus:
Caprigenūq; pecus nullo cuſtode per hærbam:
Irruimus ferro: & diuos ipſumq; vocamus
In predam: partemq; iouē: tum littore curuo
Extruimuſq; toros dapibuſq; epl'amur opimis.
At ſubitæ horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ & magnis quatiunt clangoribus alas.
Diripiuntq; dapes: contactuq; omnia fædant
Immundo: tum vox tetrum dira inter odorē.
Rurſum in ſeceſſu longo: ſub rupe cauata
Arborib⁹ clauſi circū: atq; horrētibus vmbris:
Inſtruimus menſas: ariſq; reponimus ignem.
Rurſum ex diuerſo cœli: cæciſq; latebris
Turba ſonans prædā pedibus circuuolat vncis.
Polluit ore dapes: ſocijs tunc arma capeſcant
Edico: & dira bellum cum gente gerendum.
Haud ſecus ac iuſſi faciunt: tectoſq; per hærbā
Diſponunt enſes: & ſcuta latentia condunt.
Ergo vbi delapſæ ſonitum per curua dedere
Littora, dat ſignum ſpecula miſenus ab alta

ASCEn. Donatus. ¶ Huc vbi &c. Docet q̄ō ab harpyis infeſtati fuerāt: & q̄ūo illas primū armis depellere: & tādem nequicq̄ flectere parauerant: de quo dicit Donatus ſic. Ecce leta boū. Oīa cōuenerāt: quibus illa iuadere cupemus. Diuerſitas gn̄is abūdantia pinguedo ex copia herbarū. Et diuos vt qd' fiebat illicitū eſſet nobis cōe cū dijs. Tū li. c. tacuit de aparatu epularū quē deſcripſit in primo de ceruis Ibi em̄ nulla neceſſitas exigebat breuitatē hic āt qa ꝓpoſuerat: Et bruiter troię ſ. a. l. & ꝓpter noctis tp̄s in quo auditores querebant quietē erat ꝓperandū. Extruimus: in primo dixit fuſiq; per herbā: qa laſſitudine & fame naufragij vrgebanṫ. hic dicit Extruimuſq;. t. quia in magna copia herbarū non fuit magnū cōgeries ceſpitū ſtruere: quibus diſcūbi poſſet. & nō magna properādi ad epulas neceſſitas vrgebat. At ſubito: res omnino abominabilis inſultus improuiſus. Sonitus alarum: vnde metus: cōtactus fedus: odor teter, fugiēdas faciebat. Rurſum antrū & rami volatū harpyiarū impedire poterāt. Ibi igitur ſecuriores dapes & ſacrificum reſtaurarunt. Sed fruſtra: nam per inſperatas celi partes & occultas latebras venerūt & cibum rapuerunt: & quicquid reliquerant: ore polluerunt. Ergo defficiente induſtria fuit neceſſitas vt ad vim recurreremus. Cū dira gente: excuſat crimen violentie: quā celeno faciens pro cauſa ſua pleniſſime exequiṫ. Iuſſi verbum eſt non participiū: Diſponūt enſes. Breuiſſima fuit narratio in qua ſolum videt: & bellum eſſe gerendū: & propterea arma capiūt. At illi ꝗꝗ non iuſſerat: induſtria ſua capta arma occultarunt: Sapientibus enim locutus fuerat. Hec ille

Ordo. ¶ Ordo eſt. Vbi. i. poſtq̄ nos delati. ſ. neceſſitate: huc. i. in has harpyiarū inſulas: intrauimus portus;

Aere

Aere cauo: inuadūt ſocij: & noua prælia tentāt
Obſcœnas pelagi ferro fœdare volucres.
Sed neꝗ vim plumis vllam: nec vulnera tergo
Accipiunt celeriꝗ fuga ſub ſydera lapſæ.
Semeſam predam: & veſtigia fœda relinquunt.

SER. ¶ Delati: neceſſitate: Nam voluntate non deferimur: ſed venimus. Leta pinguia. Caprigenum: ſatis noue & affecta te dixit. Per he. per campos in herbis. Ipſum: deorum regē aut predatorem. i. cui de preda debetur aliquid. Nam Romani bella geſturi de parte prede aliquid numinibus polli cebantur: vnde Rome templum fuit iouis predatoris non ꝙ preſit prede: ſed quia ex preda aliquid ei debetur: In partem predamꝗ. i. partem prede Dapibus: dapes deorū: epu Dapes. le hominum ſunt ergo recte vtrumꝗ poſuit: nam ſacrificio & conuiuio indulgebant. Harpyie. vi. greca diphtongus eſt: nam latine v nō habemus. Clangoribus. i. cum clangoribus: vt Atꝗ ixioni vento rota conſtitit orbis. i. cum vento. Aliter acyrologia eſt: ſi clangorem dixit ſtrepitum Rurſum. alarum Tū preterea & deeſt erat. Rurſum ad id ſolum ꝙ inſtituimus menſas. Nam ante in ſpeluncis non fuerant. Interdum autem ſic ponitur hec particula: vt iteratum aliquid ſignificet: vt Veni ad te mane Rurſus venio: interdū ſine iteratione vt fui: rurſum veniam. Non em̄ ideo dicis rurſum: quia etiam ꝑtimo veniſti: ſed quia illic fuiſti. Reponimus ignem: fit autem iteratio hec ſcđm rationem ſacrorum: Nam diſplicuiſſe prima ex prodigijs iudicatur. Sunt aūt he animales hoſtie que tantum immolantur: alibi ſanguinem tantum in aram fundi ſignificat vt Sanguinis & animales hoſtiæ ſacri pateras: alibi partem corporis: vt extaꝗ ſalſos Porriciam in fluctus alibi integrā victimā: vt Et ſollida impoſuit taurorū viſcera flāmis Ex diuerſo celi: ex ſecreto mōtis & ſubaudi in loco. Turba at tres ſunt ſed per emphaſim retulit ad ſeuitiam earū: & turbā propterea dicit: & alluſit ad furias: de quibus alibi: Vocat agmina ſeua ſororū. Predam aut circū predā volat vncis pedibus: aut intra volā amplectit̄ predā: vnde & inuolare dicim⁹ intra volā tenere: vnde & pira quedam volema dicuntur. Tectos per herbā Diſponunt: Diſponūt & tectos faciunt: ſic & ſcuta condendo latere faciūt. Miſcenus: optime tybicen dicitur: nam Aeoli Miſenus. filius eſt vt miſenū æolidem. Et ſonus omnis ex vento eſt. Noua: mira vt Pollio & ipſe facit noua carmina. Nouū em̄ non eſt cuius conſtat exemplū. Nam Hercules in ſtimphalo monte vicit Stimphalidas. vel ideo noua: ꝗa vulnerari non poterant. Obſcenas: eas aues dicunt que cantu aduerſa predicūt. Pelagi quia dicūtur ponti & terre filie. Vñ inſulas colūt partē maris & partē terre tenētes. Alij dicūt. Neptūni Neptūni filij. filias: qui pater prodigiorū eſt: nā ſcđm Thaletem mileſiū omnia ſunt ex humore. Inde Occeanumꝗ patrē rerū. Ergo quoties parentes deſunt redimus ad illū tāꝗ ad gen⁹: alij dicunt harpyias filias taumantis & electræ: Vim plumis naturale eſt: vt eludat ictus plumarū leuitas Nā nō probat̄ donati ſñia ꝙ fuerint inuulnerabiles: quia ſint nate de ſtyge:

portus: ecce quaſi de repēte & ex inſperato. nos. videmus armenta boū leta. i. pinguia errare. i. errādo paſci: paſſim. i. vbi libebat ꝗa impugne & per ſingulos paſſus: & pecus caprigenū (vt ſit caprigenus na. nū. aut caprigenū ꝓ caprigenarū. i. a capris genitorū. hoc eſt caprorū & caprarū ſed plurimi cenſent ſingulare eſſe ſicut & alienigenū & aduenū olim dicebant: nec eſt inquit Landinus: vocabulū fictū a Vergilio cū apud acciū in philoctete legatur. Caprigenū trita vngulis (ſed illic gt̄ūs videt̄) videmus dico errare per herbā. i. per paſcua nullo cuſtode. i cuſtodiente: aut nullo exiſtente cuſtode. Nos irruimus. ſ. in gregem & armenta ferro i. telis ferreis aut ferratis: & vocamus diuos & ipſum Iouē in predā. i. predationē & partē. i. participationem prede: aut in predā & partē: pro eo qđ eſt in parte prede. Moris em̄ erat Romanis exituris ad predā vt Ioui predatori partem vouerent: vt Liuius docet & Seruius recitat: tunc. i. deinde obtenta preda: noſꝗ. i. ſimul extruimus toros. i. letos diſcubitorios forte ex intortis herbis: & epularum opimis dapibus. At harpyie aſſunt ſubite lapſu horrifico. i. labentes horrifice de montibus: aut adſunt de mōtibus cum horrifico lapſu & quatiunt alas ſup. cū magnis clāgoribus hoc eſt concōitantibus clāgoribus: & diripiunt. i. in diuerſum trahētes rapiunt: dapes. ſ. noſtras: & fedant omnia immūdo contactu: tū. i. deinde ſup. auditur vox dira intra tetrum odorem & ita quinꝗ ſenſus noſtros offendebāt: viſum quia erat eis immūdus attractus auditū quia vox dira. olfactū: quia teter odor: guſtū quia omnia fedant vt amplius nō guſtemus: tactum quia contactu fedant. Nos clauſi circū. i. per circuitū arboribus atꝗ vmbris horrentibus aut denſis que alijs horrorem incutiāt aut ex horridis hoc eſt hirſutis & ſpinoſis ramis prodeuntibus inſtruimus rurſum menſas in receſſu lōgo. i. loco ſecreto i quē ſecedere. i. ſeorſum a conſpectu aliorum cedere potuimus: ſub rupe cauata: ita vt non pateret aditus niſi per introitum quem arboribus & ramis obſtruxerunt: & nos reponimus aris ignem. i. rurſus libamus & ſacrificamus dijs quos in partem prede inuocaueramus & turba. ſ. harpyiarum volans. ſ. cum turbine & impetu rurſum. i. iterum ex diuerſo. i. diuerſis partibus. cœli. i. aeris: latebris cecis. i. obſcuris: circūuolat. i. aut vola circumplectitur: pedibus. i. vnguibus vncis. i. in curuis: auuolat per circuitum & ſup. polluit dapes ore. Ego edico: i. deſt Impero ſocijs tunc vt ſup. capeſſant arma: & edico. i. ſignifico eis bellum gerendum ſup. eſſe cum gente dira. i. genere animantium feroci & crudeli: & ſup. ſocij faciunt haud. i. non ſecus. i. aliter: ac. i. ꝙ ego iuſſi ſcđm donatum. alij dicunt ꝗ iuſſi ſup. erant: ꝗ

pro &: hoc eſt & inſuper vltra id qđ iuſſerā: ipſi diſponūt: per herbā enſes tectos. i. abſtruſos vt adorian̄t: & cōdunt. i. abſcondūt herbis: ſcuta latētia. i. occulta & que ocultādo latere faciebāt. Ergo vbi harpyie ſup. delapſe. ideſt deorſum lapſe de rupe videlicet: dedere ſonitū per curua littora Miſenus tubicē ille peritiſſimus vt in. vi. dicet̄ ere ciere viros cantuꝗ accēdere marte: dat ſignū. ſ. bellicū aut incēdi belli cauo ere. i. iuba aut lituo: ab alta ſpecula. i. loco editiore vñ ſpeculabat̄ oportunitatē inuadēdi: ſocij inuadūt. ſ. harpyias & tentāt noua. i. inſolita prelia. ſ. fedare ferro. i. trucidare aut dilacerare obſcenas volucres pelagi. i. circa pelagus verſari ſolitas: ſed neꝗ accipiunt vllā vim plumis: neꝗ accipiūt vulnera tergo (Donatus cauſam aſſignans dicit inuulnerabiles fuiſſe ꝗa nate ſunt de ſtyge & imbute aquis ſtygis dicūt em̄ ſtygis: aquas eā virtutē hr̄e: qđ in Achileide Statiana thetis docet ꝗ filiū ſuū Achillē inuulnerabilē reddidit ꝑterꝗ in plātis ꝗbus eū tenuit dū intingeret: Serui⁹ tñ dicit donati ſñiam nō approbari) & ipe lapſe. i. labētes ſub ſydera. i. i ſublime fuga celeri. i. celerit̄ aufugiēdo relinquūt predā ſemeſam. i. ſemiuoratā: & veſtigia. i. indicia vnguiū ſuorū: feda. i. obſena & turpia.

Vna in precelſa concedit rupe Celeno
Infelix vates: rupitꝗ hanc pectore vocem.

Aſcen. ¶ Vna in &c. Recitat que ſubſecuta ſunt reliquavaticiniū videliet dirū celenus harpyie & furie ac vatis futurā famē denunciantis vt primū in Italiā peruenerint. De quo dicit Donatus ſic Dona.

❡Bellū etiā pro cæde boum: ſtratiſq; iuuēcis: Celeno
Laomedontiadæ bellum ne inferre paratis:
Et patrio harpyias inſontes pellere regno:
Accipite ergo animis: atq; hec mea figite dicta:
Quæ phœbo pr̄ oīpotēs: mihi phœbꝰ apollo
Prædixit. vobis furiarum ego maxima pando.
Italiam curſu petitis: ventiſq; vocatis:
Ibitis Italiam: portuſq; intrare licebit.
Sed non ante datā cingetis mœnibus vrbem:
Quā vos dira fames: noſtræq; iniuria cædis
Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas.
❡Dixit: & in ſyuas pennis ablata refugit. Aeneas.
At ſubita ſocijs gelidus formidine ſanguis.
Diriguit: cecidere animi: nec iā amplius armis:
Sed votis precibuſq; iubent expoſcere pacem:
Siue deæ: ſeu ſint diræ obſcœneq; volucres.

❡Infelix. v. nuncia infelicitatis Home. μαντικακων. Rupit vo. cum indignatione loquitur: vt quid me alta ſilentia cogis Rumpere: Laomedontiadæ: nati ex rege qui deos fefellit. Patrio. r. neptunno. Accipite: vt futuram famem iam nunc timere poſſitis. Que phœbo pater. addit autoritatem: & ſimul oſtendit que dicit Apolinem a Ioue accipere. Phœbus. purus & impollutus & ſolius Apollinis epithetum eſt. Furiarum maxima. ideo ſunt furie & idem epitheton habent: nam & de Tiſiphone ait furiarum maxima accubat & manibus. p. c. m. quod & iſte faciūt inferentes. Troianis famē & prenunciantes. Italiam petitis: ex his que norunt fidem dicendis accommodat. Quam vos dira fam. hoc oraculum teſte Varrone in ſecundo diuinarum a Dodoneo Ioue acceperunt. Quapropter colorate tangit hiſtoriam: cum dicit. Quæ phœbo pater omnipotens. Noſtræq; mentitur: fatalis enim eſt troianis fames. Ambeſas: vndiq; eſas. ideſt rotundas. Maiores enim has habebant in honore deorum paniceas. Refugit: non metu: nam minantibus nō cōgruit: ſed ne poſſit placari. Armis ſcilicet vſi ſūt nec poteſt eſſe zeugma Vt illic. Troiugena interpres diuū qui numina phœbi. Qui tripodas &c. ſed plærumq; aliquid ſubintelligitur vt illud: Diſce puer virtutem ex me: verumq; laborem Fortunam ex alijs: Subaudi opta: nam fortuna non diſcitur. Votis: precibuſq;. Nam duobus placantur numina: votis & precibus. Vnde eſt Iunonis magne primum prece numen adora. Item Iunoni cane vota libens Iubent volūt vt infandum regina iubes renouare dolorem Deæ: quia diuinant. Volucres: quia in illis ventris cernebant proluuiem: & etiam ſi aues erant placāde propter peſſima omnia. SER. Phœbus. Menſæ.

Precelſa rupe quia viderat parari vehementiā belli Bellum: inuectio quam non oportuit habere principia fuit em̄ iraſcentis. Fuit breuis inuectio ſed omuia continet: nam aſſerit perſonā ſuam innoxiam deformauit aduerſam appellādo Laomedontiadas. Dixit cām iuuencos ſtratos & ꝑpoſuit inuaſionis crimē. Dixit criminis augumentum vt poſt violentiam in armenta addit ꝙ de expugnatione dominarum cogitauerint. Dixit inſontes: Dixit factum non tamē factū fuit ſed pro facto tenet qđ facere cogitarunt. Nam inuadere greges Armare iuuentutē eo tendit vt eriperent alienū imperiū. Non male queſitum ſed relictū a parentibus vltio autē eſtq; diu expectent qđ metuāt Figite. i. que infixa vos vulnerent. Dat aūt orationi autoritatē cum veluti ex precepto iouis illa diceret demōſtret & Apollinis iuſſu: & ſibi aliquā tribuit poteſtatem: cum dicit furiarum maxima. Nā propter hoc digna videtur propter quā triſtia nunciarentur. Italiā hec poſuit: vt ex ijs faceret fidem ſequentibus. Sed non ante datā: oſtendit ꝙ neceſſitati famis non licito remedio ſed ſacrilegio eſſent ſubuēturi: Nā menſas dicit que ex frumento confecte dijs penatibus conſecrantur & ne hoc genus pene ab vltione harpyiarū diſcretum videatur: addit noſtreq; iniuria cedis. Cecidere qui ſpe proſperorum fuerant in ſublime producti. Siue dee. q. d. non erat reſpiciendum an dee eſſent: an monſtruoſe volucres dū modo fierent ea quibus imminētia mala remoueri poſſent.

Ordo. ❡Ordo eſt. Vna. ſ. harpyiarū: celeno. ſ. nomine conſedit in rupe precelſa. i. valde alta: exiſtens vates infelix. i. nuncia infelicitatis: & rupit. i. violēter expreſſit: pectore. ſ. ſuo hanc vocem. i. hanc orationem O Laomedontiadæ. i. perfidi a perfido rege denominati & inſtituti: paratis ne inferre bellū: bellū dicit pro cede boū. i. quia occidiſtis boues noſtros: & pro iuuencis ſtratis. i. quia proſtrauiſtis iuuēcos noſtros. q. d. vbi veniā precari deberent & damnū reponere: iniuriam maiorem inferunt: & paratis ne pellere harpyias inſontes. id ē que vobis priuſq; boues noſtros auferretis nihil nocuimꝰ regno patrio. ideſt paterno: hoc eſt patris noſtri Neptunni videlicet. Ergo quia hoc pretenditis accipite & figite hec mea dicta animis ſup. veſtris: hoc eſt intelligite & intellecta memorie cōmendate: vt cum aduenerit memineritis. Ego exiſtens maxima furiarum. i. dirarum: pando. i manifeſto vobis ſup. ea: que pater omnipotens ideſt ſummus deorum Iuppiter predixit phœbo (Ergo nec phœbus futura ſcit niſi a deo prediderit) & que apollo phœbus: ideſt purus & impollutus (qđ epitheton quia per excellentiā Apollini competit: per ſe pro illo ponitur) incipit aūt a notis vt fidem habeat ignotis: Vos petitis Italiam curſu: ideſt feſtina licet ſepe impedita nauigatione: & ventis vocatis. i. inuocatis in auxilium veſtrum vos ibitis italiam. i. peruenietis quidē in Italiam: & licebit. i. licitum erit: intrare portus ſup. Italicos: ſed vos non cingetis ante. i. prius vrbē datam. i. conceſſam vobis a dijs: non cingetis dico mœnibus prius ꝗ̃ dira fames & iniuria cedis noſtre. i. in boues & iuuencos noſtros illate. ſubigat. i. compellat vos: abſumere malis. i. mandibulis: hoc eſt comeſſe aut deuorare dentibus: menſas. i. quadras panis a metiendo dictas: quia ſuper illas ponitur obſonium ambeſas. i. circūroſas: Id autem eueniet in. vij. vt paulopoſt principiū illic narrabitur. Dixit. ſ. Celenō: & ipſa ablata pennis. ſ. alarum ſuarum refugit in ſyluas ne plura ab ea repeterentur aut vt ſe iratam ſignificaret. At. i. ſed ſanguis gelidus diriguit. i. rigidus & concretus factus eſt ſocijs ſubita formidine. i. propter ſubitam & inſperatam formidinē: animi. ſ. ſociorum. cecidere. i. labefacti ſunt: nec iam amplius ſup. vſi ſunt aut cōtenderunt: armis ſed iubent. i. volunt expoſcere pacē. i. veniam votis & precibus ſiue ſint deę: ſeu ſint dire & obſcene volucres. i. quecunq; eſſent que futura preſciebant & predicebant.

At pater

At pater Anchiſes paſſis de littore palmis
Numia magna vocat: meritoſq; ĩdicit honores
Anchiſes. ❡ Dĩ ꝓhibete minas: dĩ talẽ auertite caſum.
Aeneas. Et placidi ſeruare pios ſ tum littore funem
Diripere: excuſſoſq; iubet laxare rudentes.
Tendũt vela noti: fugimus ſpumãtibus vndis.
Qua curſum ventuſq; gubernatorq; vocabant.
Iã medio apparet fluctu nemoroſa zacynthos
Dulychiumq;: ſameq;: & neritos ardua ſaxis.
Effugimus ſcopulos ithacæ laertia regna:
Et terram altricem ſæui execramur vlyxis.
Mox & Leucatæ nymboſa cacumina montis:
Et

❡ At pater &c. Seruato decoro vbi ſocij rerum imperiti diris illis vota & preces deſtinabãt Anchiſes magnis numinibus meritos indicit hores: ſciens q̃ que Iuppiter ꝓmiſerat minora numina impedire nõ poſſent. Peracto aũt ſacrificio mox nauẽ cõſcenderũt & per varias greciæ inſulas preteruecti apud leucatẽ montẽ in promontorio epiri ludos celebrabant de qua re dicit Donatus in hũc modũ. At pater Anchiſes: huic ſemper dat partes cõſiliorũ & ſcientiã ſacrorũ ſic in flãmã aſcanij: ſic in piaculo polydori. ergo & hic omiſſo errore aliorũ nõ rogat harpyiã: quã cõſtat eſſe monſtruoſam & aliorũ iuſſiones pertuliſſe profitet̃. ſed magna numina. Ipſa em̃ placanda fuerãt a quibus diri nuncij eſſet origo. Obſcenas: aliqui putant dici obſcenũ ex ob & cenũ & dici a greco verbo κοιγω. i. ſordidum reddo vnde nos dicimus inquino. Ergo per œ diphthongõ ſcribẽdũ eſſet. Alij volũt ex ob & cano: & tunc careret diphthongo: Varro tamen ait ex ob & ſcena: & ſic haberet diphthõ ASCEñ. Dona. Obſcœnũ

 æ Alij

æ. Alij dicunt obſcenos dici ab oſcis: qui eſſent p opuli malis moribus. Meritos: pro magnitudine petitionis cōuenientes: vel meritos ſecundū interiorē ſacrorū ſcientiā. Dij ꝓhibete poterant hec eſſe vera & nō vera hocq; cognoſcebat Anchiſes: qđ ex verbis eius apparet: Nā cū dicit Dij ꝓhibete minas: oñdit nihil fuiſſe depoſitū, ſed prohiete inquit minas ne oriretur fauor diuinus. Auertite ca. vt ſi vere eſſet caſus eiuſmodi qui potuiſſet exiſtere auerteret̃. Ergo ſingula ſingulis dedit ſupra dixit ꝓhibete hic auertite vt ꝓhiberetur naſci qđ nō erat. Auerteret̃ aūt qđ credebat̃ ingruere. Formidatus: nō fugerunt: quia feſſi indigebant refectione: & fuit occaſio vt ludos celebrarent in honorem eius dei cui tantū debebāt. Ergo nō luxus fuit cauſa

Ordo. ludorū egētibus & peregrinātibus: ſed gratulatio ſeruate ſalutis. Hec ille. Ordo eſt. At. i. ſed anchiſes pater. ſ. meus ſed honorificētius dicit pater abſolute q̄ ſi dicat pater meus qa honoris gratia videt̃ totius claſſis pater ac patronus: vñ ſēper omnia ad eū referunt̃: vocat. i. inuocat de littore: ī quo. ſ. erāt magna numīa: nō ergo harpyias: qđ indecorū fuiſſet: & hoc palmis. i. manibus: paſſis. i. extēſis & ſolutis: & indicit honores Meritos. i. congruos & expiatorios: aut qui mereant̃ expiationē: & ſup. dicit aut vocat dicens: dij ꝓhibete minas. i. ne eueniāt que minat̃ dira Celeno: O dij auertite talē caſum. i. tā dirā famē: & vos placidi ſeruate pios. i. religioſos & veſtri cultores hoc eſt Troianos: tū. i. deinde: poſt ſacrificia & preces: iubet diripere funē. i. retinacula nauium ſup. ab littore: & laxare. i. explicare ventis rudētes. i. funes velorū & antennarum excuſſos. i. extenſos noti. i. venti illi tendunt & implent vela: nos fugimus. i. celeriter auehimur vndis ſpumātibus. ſ. ex ſulcatione celeri. fugimus dicit ea qua ventus & gubernator vocabant curſum: zacinthos illa grecie inſula:

paposītio nemoroſa. i. ſyluoſa: apparet iam ſup. e medio fluctu: & dulichiū & ſame & neritos ardua ſaxis que ſunt inſule grecie: e quibus Vlyxes ſocios in bellū Troianū adduxerat: ſup. apparēt: nos effugimus ſcopulos ithace regionis illius appoſitotie ad cōtēptū: (Nā appoſitio tribus de cauſis fieri ſolet: tollende videlicet equiuocationis gratia: aut ſpecificationis: aut ꝓprietatis attribuende: ea aūt nūc laudē nūc vituperiū habet) regna laertia. i. in quibus regnabat Laertes pater Vlyxis: & execramur. i. vt vulgo dicunt maledicimus & deteſtamur cū imprecatione malorū: terrā altricē. i. nutricē aut alumnā ſeui vlyxis Mox &. i. etiā: cacumina. i. ſummitates nymboſa. i. in quibus iugiter ſunt nymbi. i. nubes & venti: leucate montis candentis ſaxis

leucate rupes (e quib' q ſe precipitē in mare dederit fert̃ liberari a nimio amore: Vñ ſapho Ouidiana. Cur nūc nō ignibus eqs Vreris? Ambrachie terra petēda tibi eſt Phœb' ab excelſo quātū pr̄ aſpicit equor Acteū populi leucatiūq; vocāt. hinc ſe deucaliō pyrrhe ſuccēſus amore Miſit & illeſo corpe preſſit aquas. Nec mora iuſſus amor tetigit letiſſima pyrrhe Pectora deucaliō igne leuatus erat Declinat̃ aūt leucas leucatis: & leucates ſeu leucata leucate) cacumina inquā leucate ſup. aperiunt̃. i. apparēt mox per zeugma ab inferiore: & Apollo formidatus. i. tēplū apollinis formidatū nautis: qa piculoſum eſt eo ꝓpter ſcopulos accedere: aut tēplū Apollinis formidati nautis qa ei de nautis illic ſacrificiū fiebat: aperit̃. i. clare videt̃ nos feſſi. i. defatigati: petimus hūc. i. tēplum huius apollinis etiā formidati: & ſuccedimus parue vrbi. i. in paruā vrbē. ſ. Ambrachiā. ancora iacit̃ de prora puppes ſtant littore. i. ad littus: qa obuertūt pelago proras qui in terrā nō tutā aduenīūt: & nos potiti tādē tellure inſperata. i. qua nō ſperabamus potiri: luſtramur. i. expiamur Ioui. i. in honorē Iouis & incēdimus aras votis & celebramus littora actiaca ludis iliacis. i. Troicis: quos illic auguſtus poſtea celebrauit in cuius gratia hec finxit poeta. Socij nudati exercēt paleſtras patrias. i. quales in patria exercere ſolebāt: & hoc oleo labēte. i. eos lubricos faciēte aut defluente: vngebant̃ em̄ priuſq̄ paleſtrā inirent: & contra ventos & vt lubrici elaberentur nec comprenderentur: iuuat. i. delectat eos euaſiſſe tot vrbes argolicas. i. grecas: & tenuiſſe fugam per medios hoſtes ſcilicet grecos.

Et formidatus nautis aperitur Apollo.
Hunc petimus feſſi: & parue ſuccedimus vrbi.
Anchora de prora iacitur: ſtāt littore puppes.
Ergo inſperata tandem tellure potiti:
Luſtramurq; Ioui: votiſq; incendimus aras:
Actiaq; iliacis celebramus littora ludis.
Exercent patrias oleo labente paleſtras
Nudati ſocij: iuuat euaſiſſe tot vrbes
Argolicas: medioſq; fugā tenuiſſe per hoſtes.

SER. Paſſis: ſolutis. Magna. Iouem Mineruam: & Mercurium ſecundum ſamothracas. Meritos congruos. i. expiatorios. Vnde ſequitur dij prohibere minas. Caſum: bene etiam ſi contingat caſum eſſe credit non vltionem. Pios: propter facta ab eis ſacrificia. Vocabāt poterat & ī ſingulari poni: ſed honeſtior ī plurali eſt. locutio zacynthos inſule grecię ſunt Same cephaleniæ eſt. Nā ſamos in aſia eſt. Laertia regna: Same. irriſorie cū premiſerit ſcopulos Vt immania ſaxa Veſtras Samos eure domos. Leucas autem mons eſt altiſſimus in promon Leucas. torio Epiri iuxta ambraſiam: quam Auguſtus nicopolim appellauit victis illic Antonio & Cleopatra: & templum Nicopolis. Apollini in promontorio actiaco condidit: & ludos inſtituit actiacos, Poeta āt in honorem auguſti ea que fecit dat eius origini Dicit em̄ Aeneam ibi ludos celebraſſe: & alibi inducit illum promittentem templum Apollini: quod fecit auguſtus vt Tum phœbo & triuie ſolido de marmore templum Conſtituam Formidatus: vel quia ibi loca ſaxoſa erant: velvt quidam putant: quia moris erat aliquem de nautis ei immolare. Feſſi propter hoc ergo formidatum petimus. Parue. u. ābratie. Potiti: ablatiuus ei dat̃ ſed figurate etiam gtūs. Terentius aūt in accuſatiuo dixit Patria potitur commoda. Luſtramurq; Ioui: purgamur vt Ioui ſacrificemus vel expiamur. Piaculum em̄ commiſſum fuerat in thracia īmolato tauro nā q̄uis multa eſſent ſecuta ſacrificia tamen intelligebatur iratum numen nō ceſſantibus malis Piaculo aūt cōmiſſo celebrabant̃ ludi. Nā cū iracundia matris deū Romani laborarent. & eam nec ſacris nec ludis placare poſſint quidam ſenex ſtatutis ludis circenſibus ſaltauit que ſola fuit cauſa placationis. Vnde prouerbium eſt: Senem ſaltare. ad omnia ſecūda: ſaltat ſenex. Actia: propter Auguſtū dicit qui vt dixit illic ludos ſtatuit agonales Patrias paleſtra maxime apud Atheniēſes celebratur. Sed Troiani preter Dardanū & teucrū etiā ab Athenienſibus originē trahunt: propterea q; Mineruā colunt. Hinc dixit Neu populū antiqua ſub re. t. Antiqua. i. ab athenienſibus tradita. Fugā. t. feliciter euaſiſſe. Tenere eſt implere: vt Ni teneāt curſus. i. impleant: & pōt intelligi ſcđm cōem ſenſum ob hoc luſtratos. i. expiatos ſacrificaſſe & ludos celebraſſe: quia hoſtiles terras proſpera nauigatione tranſiſſent.

Interea magnū ſol circumuoluitur annum:
Et glacialis hyems aquilonibus aſperat vndas

ASCEñ. Interea mag. &c. Docet qūo ab ambrachia ī butrotū peruenerūt: illicq; Helenū filiū Priami regnantē cū andromache hectoris olim cōiuge inuenerūt

Acre

Aere cauo clypeũ magni geſtamen Abantis:
Poſtibus aduerſis figo: & rem carmine ſigno.
Aeneas hec de Danais victoribus arma.
Linquere tũ port⁹ iubeo. & cõſidere traſtris.
Certatim ſocij feriunt mare: & æquora verrunt.
Protinus aerias phæacum abſcõdimus arces:
Littoraq; epiri legimus: portuq; ſubimus
Chaonio: & celſam Butroti aſcẽdimus vrbem.
Hic incredibilis rerum fama occupat auras.
Priamiden Helenum graias regnare per vrbes.
Coniugio æacidæ pyrrhi: ſcæptriſq; potitum:
Et patrio Andromachen iterũ ceſſiſſe marito.
Obſtupui: miroq; incenſum pectus amore:
Compellare virum: & caſus cognoſcere tãtos:
Progredior portu: claſſes & littora linquens.
Solennes tum forte dapes: & triſtia dona
Ante vrbem in luco falſi Simeontis ad vndam
Libabat cineri andromache: maneſq; vocabat
Hectoreũ ad tumulũ: viridi quẽ ceſpite inanẽ:
Et geminas cauſam lachrymãs ſacrauerat aras.
Vt me conſpexit venientem: & troia circum
Arma amẽs vidit: magnis exterita monſtris
Diriguit viſu in medio. calor oſſa reliquit.
Labitur: & longo vix tandem tempore fatur.
Magnũ

inuenerunt: Vnde dicit Donatus ſic magnum Donatus.
deeſt per. Aeneas hec. Breuis titulus vberẽ continet latitudinem. Aeneas poſuit: Aeneas ſcripſit. Nã fuit memorabile ad illa eũ loca venire potuiſſe tutũq; fuiſſe: vbi erat periculũ manifeſtũ habuiſſe arma ſublata victoribus & in ipſorum ſedibus oſtentationis cauſa poſuiſſe addidiſſe quoq; epigramma qđ & ſuam gloriam teſtaretur. Et illorum qui victores receſſerant ludibria: fecit fortune beneficio: vt apud victores arma ipis erepta publice locaret Priamiden Helenum: mira res a perſona q frater paridis victus regnaret inter victores a loco: vt troianus in grecia a numero non per vnam vrbem: ſed per plures: a fortuna vt regnaret potitus Pyrrhi coniugio ac ſceptro. Ergo incredibile vxorem Pyrrhi euerſoris troie hominem ex priami genere habere: & cum Pyrrhus vita ceſſiſſet andromachen iterum patrio marito ceſſiſſe. Ergo obſtupuit æneas potiuſq; miratus ſit Monſtris Monſtrum fuit vt quo tempore manibus parẽtaret æneas appareret: vt & ipſe mortuus putari Poſſet Calor oſſa. r. Nam turbata mente recedit calor. Eſt aũt ſapiẽs conſilium poete tractãtis perſonam mulieris ſoluentis inferias mortuo & illius amorem retinentis ex confuſione autem mentis: quia perfecte videre non potuit incidit in errorem ne eſſet mortuus Prior vidit mulier prior loquitur Aeneæ verecundia intemerata reſeruatur. Ordo eſt. Sol circunuoluitur interea. ſ. dum ludis intenti erant ſocij ſuper magnum annum: hoc eſt per circulũ ac orbem anni ſolaris & hyems. i. tempeſtas: glacialis. i. glaciem congelans: exaſperat vndas: aquilonibus. i. ventis illis frigidiſſimis. Ego. ſ. abiturus: figo clypeũ cauo ere aut qui erat ex cauo ere: eo q incuruus eſſet aut cũ clangore tube ex cauo ere facte: clypeum dico geſtamen magni abantis greci: non autẽ troiani de quo dictũ eſt in primo. Et qua vectus abas qđ ex titulo patebit: Ordo.

bit:figo inquit poſtibus aduerſis.i.contra nos
poſitis:& ſigno rē carmine.i.titulo vnius ver-
ſus.qui ſic perficit.Ego ęneas fixi aut cōſecraui
iſtic hec arma rapta de danais victoribus troiæ
Aut æneas fixit hic & cōſecrauit hec arma ra-
pta de danais victoribus.i.q ſe victores gloriā
tur:ſed dictū eſt victoreſq cadūt danai: victus
aūt videt cū androgeo. Ego iubeo tū.i.deinde
linquere portus& cōſidere trāſtris.i.per tranſtra
vt remis incūbant: Vñ ſequit ſocij feriūt mare
certatim.i.cū certamine: & verrunt.i.inuertūt
equora remis.ſ.ſuis:nos abſcōdimus pretereū-
do.ſ.ꝓtinus arces aerias.i.altas : pheacū.i.cor-
cyrā inſulā inter epirū&calabriā vbi Alcinous
rex pheacū qui Vlyxē hoſpitio ſuſceperat re-
gnabat:& legimus.i.ex ordine pernauigamus.
littora epiri&ſubimus.i.ſubintramus regionē
illā portu chaonio.i.per portū chaoniū: alij le-
gunt:portuſq ſubim⁹ chaonios.&ita abſumit
s litera cū vocali quo more m abſumi ſolet q
abſumptio frequētiſſima eſt apud Enniū Luci
liū lucretiū & ceteros antiquos : nec rara videt
fuiſſe apud vergiliū : ſed mutata a grāmaticis
aut poetis illis qui opus caſtigandū ſuſceperāt:
& aſcēdimus celſam vrbē Butroti.i.butrotum
ipſum:que vrbs celſa eſt(Ordo tñ eſſe pōt ſubi
mus & aſcēdimus vrbē butroti portu chaonio
qui eſt in chaonia pte epiri que olim moloſſia
dicta eſt)Fama rerū incredibilis.i.difficilis cre
ditu qa rerū incredibiliū.occupat aures.i.incre
puit aurib⁹ noſtris: hic.i.cū eſſemus in hoc por
tu:videlicet helenū Priamidē.i. priami filiū re
gnare per vrbes graias. i.grecas coniugio. i.per
cōiugiū Pyrrhi eacidæ.i.ꝓnepotis eaci:qa æa
cus genuit Peleū: Peleus Achillem : Achilles
Pyrrhū: & potitū ſup.eſſe ſceptris.i.regalib⁹ di
tionibus in diuerſis vrbibus que per ſceptra ſi-
gnificant & Andromachē: hectoris olim cōiu
gem ceſſiſſe.i.iure adueniſſe&cōceſſam eſſe:ma
rito patrio. i. qui erat de patria prioris mariti:
aut de patria mea(vt ad Aeneā referat)iſta aūt
viſa ſūt incredibilia:&ideo obſtupui:& pectus
ſup. meū incenſum eſt miro amore.i.deſiderio
& affectu:compellare pro compellandi. i.allo-

℄ Magnū ſol.Erat annus triginta dierum.ſ.lunaris. Vñ in SER.
uenitur in aliquibus vita nongentorū annorū. ſ.lunariū.
Poſtea repertus eſt ānus ſolaris:qui eſt.xij.mēſiū : poſt quē Anni.
annū eſſe magnū voluerūt omnibus plāetis in eundē recur
rētibus locū qui ſcd'm Ciceronis Horrēſiū cōtinet.xij.mi-
lia noningētos quinquaginta quatuor ānos:ſed de hoc va
ria eſt opinio & Mētoris & Eudoxi & Ptolemei.Quin idē
Cice.in lib.de na. deo.eū putat eſſe triū miliū annorū. Hic
ergo dixit Magnū vt excluderet lunarē:& ſolis:vt exclude
ret magnū.Abantis: hūc cū Androgeo occiſum intelliga-
mus.Victoribus irriſio eſt vt Victoreſq cadūt danai.Ar-
ma:ſubaudi cōſecrauit.Pheacū : Corcyrā dicit inſulā inter
Epirum & calabriā vbi regnauit Alcinous . Abſcōdimus.
Nauticus ſermo:& mira eſt vſus celeritate: vt ante abſcōdi
tā q viſam dicat.Qua curſum qui fugit nullū ſibi locū ꝓ-
ponit:ſed ſequit ventū & gubernatorē qui vēto obtēperat
Chaonio:vt ſubeūt muro.Nā ſi chaonios legeris difficilis
eſt ſcāſio nō eliſos.Vrbē butroti.Vt fontē timaui. Eſt hec
vrbs in Epiro: Cuius pars eſt chaonia ante Moloſſia appel
lata. Incredibilis fama.i.rerū incredibiliū. Patrio ma. atq
thebana fuit;Sed aut poſuit ꝓuinciā ꝓ patria:vt Italiā que Patria.
ro patriā: & Sal.Hiſpaniā ſibi patriā eſſe. Vel ſcd'm ius lo-
quit. Nā vxor domiciliū viri ſequit. Nā & ceſſiſſe de iure
verbū eſt.Cedi em̄ hereditas dicit.Fuit autē mos regū legi
timā vxorē nō hñtiū vt aliquā captiuā pro legitima habe
rent.Sic & Pyrrhus hāc habuit: & ex ea Moloſum ſuſtulit.
Deinde cū Hermionē Menelai& Helene filiā iam Oreſti de
ſponſatā ducere vxorē vellet: in tēplo Delphici Apollinis
occiſus eſt.Sed moriens precepit: vt Andromache Heleno
daret propter ſupradictū beneficiū.Moloſa aūt hec deinde Nota.
ab heleno chaonia dicta eſt a Chaone fratre ſuo:quem ipſe
imprudēs in venatione interemit.Linquēs:finitus eſt ver-
ſus participio qd' raro fit apud latinos. Apud grecos vero
eſt vitioſiſſimū.Solēnes:legitimas āniuerſarias. Triſtia do
na:tale eſt illud. quē ſemper acerbū : Semper honoratū ſic
dij voluiſtis habebo In luco nūc ponit ſine religione:Nā in
ipſis habitāt manes piorū qui lares viales ſunt ſic in ſexto
dicitur. Nulli certa domus lucis habitamus opacis. Falſi ſi
mulati.Ad tumulum:ad cœnothaphium Viridi herboſo:
Geminas vnam marito:alteram filio aut geminas:qa infe
ri pari gaudent numero : Monſtris rebus inſperatis . Diri-
guit.v.in.m.dum me cernit obſtupuit. Calor oſſa re.Exti-
muit: vt Soluuntur frigore membra.

quendi virū.ſ.Helenū & cognoſcere pro cognoſcendi tantos caſus.i.foruita rerū euenta:ego progredior por-
tu.i.de portu:linquēs claſſes & littora.i.claſſes ad littora appulſas. Andromache:libabat.i.ſacrificabat ad pla
candum forte.tūc.ſ.cū aduenirē:quia fortuitū erat non q libabat ſed q tūc libabat dapes ſolēnes. i.legitimas
& āniuerſarias:& dona triſtia.i.funebria & a d luctū pertinētia : grata itaq; ſed nō iocūda . libabat dico cineri
videlicet Hectoris nō vero:qa illic ſepult⁹ nō erat ſed ſimulato:res aūt ſimulata in ſacris qñ vera haberi nō pōt
pro vera habet:& vocabat manes.i.vmbras Hectoris vagātes ſcd'm ſuperſtitionē æthnicorū ꝓpter illegiti-
mā ſepulturā aut violentā mortē:qa nondū tēpus vite in quo in corpe tanq̄ in carcere cōtineri debebāt exple
uerāt.i.iuxta tumulū Hectoreū quē ipſa ſacrauerat.i.cū ſacrificatione extruxerat inanē.i.ſine corpore: ſup.de
ceſpite viridi.vt virore anima oblectaret & ipſa ſacrauerat geminas aras hectori.ſ.marito & aſtyanacti filio:
lachrymās.i.deflens cām:quia.ſ.duo chariſſima pignora amiſerat Que.ſup.(nā relatiuum ſepe in hoc poeta
ſubauditur)vt.i.poſtq conſpexit me venientem&vidit arma troia.i.troiana(triſylabū eſt troia a troius troia
troiū)circū.i.in circuitu ipſa exterrita magnis mōſtris: qa mirabile erat q tūc arma.i.inſignia Troianorū con
ſpiceret cū inferis ſacrificaret : & inferias celebraret Troianis: Vñ neſciuit an viuus an defunctus eſſet Aeneas
qui ea ferebat:Nam defunctus potuiſſet in ſimulacro aparuiſſe vt illis creditū eſt.diriguit.i. obſtupeſcēs qua
ſi rigida&immobilis facta eſt:in medio viſu.i.vt me ad mediū ſatietatis inſpexerat tantum adhuc viſura quā
tum viderat niſi diriguiſſet:calor reliquit oſſa& deſcendit ad precordia ipſa labitur. i.concidit amens.& fatur
tandem vix.i.cum dificultate longoq tempore ſubaudi poſt.Quid aūt dixit:ſequentia oſtendēt.

℄ Vera &c. In hac parte habetur ſermo andro
maches ad Aeneā aduentantē& æneę ad illam:
de quo dicit Donat⁹ ſic.Vera ne te facies.& qa
armatus& quia die in qua nō ſolent videri mor
tui apparuit: exiſtimauit viuum: ex occaſione
autem loci& parentationis cauſa putabat mor
tuū Lachrymaſq effudit:hec omnia prouene-
runt ex mariti recordatiōe:Nec debuit de alio
q de marito in tanto dolore querere pauca vel
quia plura turbatus non poſſem vel quia ipſa
ex dolore non fuiſſet plura auditura. Heu . &
ipſe

℄ Vera ne te facies: verus mihi nuncius affers Andromache
Nate dea: viuis ne: aut ſi lux alma receſſit:
hector vbi eſt: dixit:lachrymaſq effudit& oēm Aeneas.
Impleuit clamore locum: vix pauca furenti
Subijcio: & raris turbatus vocibus hiſco.

Viuo

Viuo equidẽ:& vitã extrema p omnia duco:
Ne dubita:nam vera vides.
Heu quis te caſus deiectam coniunge tanto
Excipit:aut quæ digna ſatis fortuna reuiſit:
Hectoris andromache pyrrhin cõnubia ſeruas
Deiecit vultum:& demiſſa voce locuta eſt.
Andromache. ℂO fœlix vna ante alias Priameia virgo:
Hoſtilẽ ad tumulũ troiæ ſub mœnibus altis
Iuſſa mori:quæ ſortitus non pertulit vllos:
Nec victoris heri tetigit captiua cubile:
Nos patria incenſa diuerſa per æquora vectæ:
Stirpis achilleæ faſtus iuuenemq́ ſuperbum
Seruitio enixæ tulimus: qui deinde ſecutus
Ledæã hermionẽ:lacedæmonioſq́ hymenos:
Me famulo famulãq́ heleno trãſmiſit habẽdã.
Aſt illum ereptæ magno inflammatus amore
Coniugis: & ſcelerum furijs agitatus oreſtes
Excipit incautum:patriaſq́ obtrũcat ad aras.
Morte neoptolemi regnorum reddita ceſſit
Pars heleno:q chaonios cognomine campos:
Chaoniamq́ omnem troiano a chaone dixit:
Pergamaq́:iliacamq́ iugis hãc addidit arcem.
Sed tibi qui curſum venti:quæ fata dedere:
Aut quis te ignarũ noſtris deus appulit oris:
Quid puer Aſcanius:ſupat ne:& veſcit aura:
Quem tibi iam Troia.
Ecquæ nam puero eſt amiſſæ cura parentis:
Ecquid in antiquam virtutẽ:animoſq́ viriles
Et pater Aeneas:& auũculus excitat Hector:

SER. ℂViuis ne:Ex affectu muliebri loquitur: & bene inferis ſacrificans:& in Luco vbi manes habitant ad dubitare videtur. Hector vbi eſt.ad Aeneæ pertinet gloriam: qui ab Hectore nuſq́ diſceſſiſſe videatur. Si igitur in ſacris videntur vmbræ:cur non magis eorum quibus ſacrificatur. Furenti:inconſolabiliter dolẽti. Hiſco:hio nec loqui poſſum. Viuo:ac ſi dicat ſi vita eſt infœliciter viuere. Excipit: ſignate loquitur:quia deiectam dixerat: excipiuntur enim quæ cadunt. Digna:Congrua & priori cõueniens. Andromache:ſi Andromache ſequentibus iunge: ſi Andromacha ſuperioribus. Seruas tenes:vt & nunc ſeruat honos ſedem tuus oſſaq́ nomen. Demiſſa: humili. O fœlix: recte virginitatem laudat & mortem:vt ſe inuitam Pyrrhi cõiugem fuiſſe oſtendat Priameia. Polixena. hãc Achilles circa troiana mœnia cõſpiciẽs adamauit. Et cõditione pacis in matrimoniũ poſtulauit. Subdole aũt pmiſerũt troiani Quapropter cũ ad Fœdus Achilles in templũ Apollinis Tymbrei veniſſet. Paris poſt ſimulachrũ dei latẽs:Sagitta vulnerauit:itaq́ moriẽs achilles iuſſit vt polixena diruta troia ad ſuũ ſepulchrũ immolaret: quod Pyrrhus perfecit Hoſtilem ad tumulum: nam magnum mortis ſolatium eſt promiſſus hoſtis interitus. Heri. parũ erat niſi victoris adderet faſtum. Attigit:& non aſcendit. Nec genialem lectũ dixit.

ipſe incipit a gemitu propter hectoris recordationem. Hectoris an. cum laude hæc duo noĩa extollenda ſunt. Pyrrhin: cum depreſſione qm̃ hoſtis erat & patris Achillis qui hectorem occiderat:memoria fuerat odioſa. Deiecit vul. Mota pudore:& qm̃ factũ negare nõ poterat ſummiſſe vocis purgatione defendit O fœlix: Ex comparatione oſtendit miſerrimam eſſe fœlicem cõparatione ſui quę pudorem amiſerit qñ mors in illa excluſit violentiã pudoris. Et cũ illa ſolã fœlicẽ dicit:non ſe ſolã oſtẽdit in cã turpi. Virgo ergo perijt ſalua caſtitate. Ad tumulũ:& nõ ad cubile. Vnde nulla voluptas potuit puenire ad mortuũ. Captiua cubile nouiſſimã poſuit qua maxime premebatur cã. Heri vt q inimicus fuerat eſſet dñs. Cubile: nõ ad honeſtatẽ.ſed ad ludibriũ eſt inuita pducta. Nos patria:cõcluſa cõparationis parte qua ſe purgauit redit ad ſe:& opponit ſua his quę euenerãt Caſſandre:illa incolumẽ patriã reliqt. Nos incenſam:illius funus ſolũ patriũ tenet. Nos per diuerſa maria ſumus tracte: ptulimus natũ ex Achille qui nulla miſeratione mouebat̃. Superbus:ex victoria ſeruitium aũt nimis ponderoſum fuiſſe ex eo oſtendit q dixit tulimus enixe. Qui deinde: Oſtẽdit neceſſitate Pyrrho neceſſitate etiã Heleno fuiſſe coniunctã:Hec ille. Ordo eſt. O nate dea. ſ. venere:qd' in laudẽ ei' vergit qa a notis talis pdicat̃:vt pri' ab Achate & alibi ẽt a ſibylla:ne p an: an facies.i.ſpẽs & pſentatio:vera ſup. affert te & an tu exiſtẽs verus.i.non fictus: nec ſimulatus neq́ induta corpore tuo vmbra: ſed reuera cuius effigiem pte te fers Aeneas affers.i.pſentas mihi te.i. teipſum nõ vmbram nec ſimilitudinẽ corpis tui Dubitabat em̃ an ipſe quoq́ ab inferis veniret petiturus funeris obſequiũ ſicubi inſepult' remanſerit: aut ſi lux alma.i.vitalis que alit viuentes:receſſit ſup.a te:hoc eſt aut ſi non verus nũcius tui es:ſed vmbra ab inferis deſcendens dic ſup.(ſed id qa imperioſum omiſit)vbi eſt hector.ſ.maritus meus cui hæc ſacrificia libo: & tamen tecũ non cõparet. Dixit ſup. Andromache.i.concluſit orationẽ ſuam:aut ſermonẽ ſuum & effudit lachrymas: que cauſa erat cur non plura diceret & impleuit clamore.i.eiulatu omnem locũ.i. omnem partem loci aut totũ locũ. Ego ſubijcio.i. ſubſequẽter adijcio vix i.cũ difficultate pauca ſup.verba: & ego turbatus.ſ.cõmiſeratione & affectione in Andromachen quã lachrymare vidi: hiſco.i. os apio & loquor vocibus raris.i.p interualla platis. Egdem.i.ego certe viuo:& duco vitã p oĩa extrema.i.ad extrema fata tendẽtia: hoc eſt in extremis miſerijs vltra quas mortalitas plures ſufferre neqret:& videt̃ extrema p poſitiuo:hoc eſt abſolute poni nã ſi ſuplatiuũ eſſet potius diceret:p extrema queq́:ne dubita pro ne dubites Nã vides vera.i.res veras vt verũ vultũ & verũ hoc eſt viuum hoĩem nõ ſimulato corpe: Heu dolentis eſt:qs.i.qualis caſus excipit te deiectã i.ad ĩferiorẽ cõditionẽ iactã de cõiuge.i.de marito tanto quãtus.ſ.erat Hector.q.d.indigniſſimus eſt cũ cõiuncta fueris matrimonio ei q ſocerũ tuũ ĩteremit & cui' pr̃ maritũ tuũ ĩterfecit Aut q̃.i. q̃lis fortuna ſatis digna.ſ.vtute & meritis tuis reuiſit.i.iterũ viſit ſeu viſitauit te cum iterũ ſis pr̃io cõiũcta marito videlicet heleno. Pyrrhin.i.pirrhi ne & ne' p an:an tu Andromache Hectoris ſup. cõiunx ſeruas cõnubia Pyrrhi.i.ei' cui' pr̃ Hectorẽ occidit.q.d.id ĩdigniſſimũ eſt. Ipa deiecit vultũ & locuta eſt voce demiſſa

miſſa.i.deorſum miſſa hoc eſt ſummiſſa&ima
O fœlix ſup.eſt virgo Priameia.i. priami filia
Polixena vna.i.pcipua aut ſola ante alias.ſ.vir
gines iuſſa.ſ.a pyrrho mori ſub altis mœnib⁹
troię ad tumultũ hoſtilẽ.i.achillis hoſtis.Quo
dicto & formã & pudiciciã ſuã cõmendat An=
dromache. Formã qdem(qa ea captus eſt Pyr
rhus &non Polyxene qua in pater eius captus
erat pudiciciã vero quia maluerit vt illa occiſa
fuiſſe ꝙ illi placens nupſiſſe)quę.ſ. virgo non
ptulit.i.nõ ppeſſa eſt vllos ſortit⁹.i.vllas ſorti
tiones.i.q̃ nun ꝗ i ſorte venit mõ vni mõ alte=
ri ſicut ego primo hectori deinde pyrrho& rur
ſus heleno nec.i.& q̃ ñ tetigit captiua.i.exiſtẽs
ſerua & captiua cubile.i.thalamũ heri victoris
& ita ſupbi nos vecte.i.ego vecta(de ſe em plu
raliter loqtur)p diuerſa ęquora& hoc patria.ſ.
mariti mei hoc eſt troia incenſa.i. cremata igni
tulimus.i. perpeſſe ſumus enixe.i. enitendo &
cũ multo labore faſt⁹.i.ſupbiam: ſtirpis Achil
leę.i.Pyrrhi.ꝙ.p.i.iuuenẽ ſupbum ; videlicet
Hermiõ Pyrrhũ:q ſecutus deinde.ſ. poſtꝙ me ſortitus
erat: Hermionẽ Ledeã.i. lede neptẽ(nam Me=
nelai & Helene quę eſt filia Lede filia fuit quæ
Oreſti patrueli nupſit : ſed poſtea occiſo Aga=
memnone & fugato Oreſte a Pyrrho rapta eſt
quo interẽpto & Oreſte a furore purgato prio
ri marito reſtituta ẽ)& hymeneos.i. thalamos
aut nuptias p metonymiam. Lacedemonios.
q.d.&ergo infœlices quales erant Clytẽneſtre
& helene : tranſmiſit me famulã habendam fa
mulo Heleno.i. vt captiua nuberem captiuo:

dixit.Sed cubile.Faſtus.Q ñ ſuperbiam ſignificat quartę
declinationis eſt qñ vero librũ in quo eſt computatio die=
rũ eſt ſecũde.Ergo abuſus eſt Lucanus cũ dixit . Nec meus Ser.falſo
eudoxi vincetur faſtibus annus.Enixe tul.pertulimus do= accuſat Lu
nec in ſeruitio eniteremur.Vtiĩ plurali ad excuſandum pu canum.
dorem.Ledeam:Ledæ neptem.,Lacedęmonios:Cũ ingen=
ti felle.ac ſi diceret infœlices.Maritis:vt Paridi & Deipho
bo.Tranſmiſit:Heri voluñtate & nõ coniugij vnde & habẽ
dam dixit. Scelerum. Matricidij . Excipit dolo intercipit.
Patrias:Achilleas: Nã pyrrhus in patriã reuerſus quia pa
ter in templo Apollinis tymbrei cęſus erat in inſultationẽ
dei in templo illius delphico aras patris inſtituit: & illi ſa=
crificare cœpit alij patrias.i. apollineas a patris achaie ci=
uitate vbi apollo colit. Nec qras cur dixerit delphicas: qa
epitheta in alieno negocio plerũqꝫ alia ponunt: vt i quarto
Grineus apollo:& lycię ſortes:cũ a Delio accepit oracula.
Ceſſit:per priuignũ.Pergama & nõ pergameã.Qui.v. ad=
miratiue quaſi tã ppſſeri.Quis deus? Qui pſtitit nobis vt
te videre poſſem⁹.Tale eſt illud Aeneę ad Didonẽ adulato
rium:Hinc me digreſſum veſtris deus apppulit oris.Igna=
rũ:aliud diſponentẽ:Superat ne : viuit . Sane mouet dictũ Supero ?
& caret exemplo:vt pauca in Vergilio. Alij dicunt Supat Supſtes.
ideſt ſuperſtes eſt Sed ſupſtes pſentẽ ſignificat.Cice.in Mu
reniana:Suis vtriuſqꝫ ſupſtitibus.ideſt pſentibus.Quẽ ti=
bi iam Troia.hemyſtichon nec ſenſu plenũ:& ſunt duo ta
lia:vt hoc Et conceſſere deum quem qdam ita cõpleuit:cõ
ceſſere deum,pfugis noua mœnia teucris:Amiſſe parentis
ſed vnde ſciebat hoc Andromache? Reſpõdetur vel ab He
leno diuinante:vel Aenea querente per Troiam.Sed vtrũ=
qꝫ inualidum:Ergo parẽtis.i.patrię. Tullius. Si tibi patria
quę communis omnium parens eſt.

& ita quia dñs potuit nos ad libitum cõiungere.At ideſt ſed Oreſtes inflammatus.i.ad emiſſionem flamme
vſqꝫ incenſus magno amore prioris coniugis.i.quã ipſe prior hoc eſt ante Pyrrhũ ſortitus erat:hoc eſt ipſius
hermiones ſeu hermyone(vtrunqꝫ.n. legitur ſicut Helene & helena:Ledę & leda)& agitatus furijs ſcelerum
commiſſorum.ſ.in matrem quam occiderat:excipit ideſt adoritur aut intercipit illum.ſ. Pyrrhum incautũ
ideſt ſibi nõ precauentem cum a furente nihil tale vereretur:& obtruncat ad aras patrias ideſt paternas: hoc
eſt Achilleas quas videlicet Achilli patri ſuo conſecrauerat . Pars regnorum ceſſit ideſt iure obuenit Hele=
no reddita morte ideſt per mortem Neoptolemi ſcilicet pyrrhi:quia genuerat filium qui poſt mortem patris
moriens matri reliquit portionem regni.Vnde per priuignum inquit Seruius ceſſit:ceſſit inquam Heleno vi
delicet marito meo:qui.ſ.helenus dixit ideſt denominauit cãpos cognomine chaonios ideſt qui nunc chao
nij appellantur:& dixit omnem ſcilicet regionem hanc:chaoniam:a chaone Troiano ſcilicet viro:fratre ſuo
hoc eſt ipſius Heleni:&addidit iugis ideſt colliculis his:pergama ideſt mœnia troiana ideſt eodem noĩe ap=
pellata:& hanc arcem iliacam ideſt quam ilium appellauit:ſed qui venti& quæ fata dedere tibi curſum : aut
quis deus: quaſi innuat ꝙ bonus appullit te ignarũ ideſt ignorantem ꝙ hic eſſemus : his oris .i.ad has oras?
Quid ſup.agit aut facit(generale enim verbum honeſtam eclypſim facit: quia facile intelligit & potiſſimũ
in interrogationibus & increpationibus quę breues eſſe debent)ſuperat ne.ideſt ſuperuiuit ne & ſuperat æta
tis imbecilis incõmoda & nocumenta.&.p.i.veſcit aura.ſ.vitali.(quem tibi &c.quidã hoc hemiſtichion ſic
cõpleuit.Quem tibi iam troia obſeſſa eſt enixa Creuſa:ſed Seruius atteſtat incõpletum eſſe etiã imperfecto
ſenſu derelicto ſed in ea re ſummũ eſt artificiũ:vt mulier ppedita dolore ſenſum abſoluere non potuiſſe ſigni
ficetur.Prętereavult curã parentis.i.patrię dici:nõ matris Creuſe nam vnde inquit ſciebat hoc Andromache
Nec tñ videt inualidũ ꝙ audiuerit ab his q eneã viderant eã queritantẽ:qui in ſecũdo dixit.Impleui clamore
vias mœſtuſqꝫ Creuſam Neqꝫqꝫ ingeminãs:iterũqꝫ iterũqꝫ vocaui &c.quia ergo regis filia ab hoſtib⁹ forſan
multũ queſita fuit:potuit eius finẽ didiciſſe ab his q eã raptã norãt:cõſtruã ergo ſic)quẽ.ſ. Aſcaniũ ſup.Creu
ſa cuius nomẽ in cõſpectu mariti exprimere nõ potuit eſt ſup.enixa tibi troia iã obſeſſa.ſ.a. græcis(hoc autẽ
ſubticet aut ppter dictã cãm:aut ablatũ eſt a caſtigatorib⁹ qa in detrimentũ glorie domus iulie cedebat ꝙ Iu
lus ſub obſidione natus diceret ne obſcurus ſit illi& triſtis natalis a quo tãta pceſſit ppago)Ecqdnã.i.en que
nã aut &quenã.i.ꝙ magna aut interrogatiue aut admiratiue dicit:cura parẽtis.ſ.troię hoc eſt patrię aut pcti⁹
creuſe parẽtis.i.mris amiſſe.i.ablate:eſt puero.ſ. Aſcanio.Ecqd.q.d.dij boni & quã rẽ aut ꝙtũ & eneas pater
&Hector auũcul⁹.i.frater mris:excitat.ſ. Aſcanio:eã.n,ob rẽ priſci romani ſtẽmata.i.maiorꝫ ſuorꝫ imagines
in coronã diſpoſitas cõſeruabãt vt ab eis ad virtutẽ excitarent:ꝙtũ ergo & pater & auũculus excitat in virtu=
tẽ antiquã.i.maiorũ ſuorꝫ aut qualis erat antiqs &in.i.ad aĩos viriles? ¶ Priuſqꝫ ad cetera pergã addã Beroal
dina annotamẽta in Seruiũ cõtra id qđ dicit faſtos p libro faſtorũ nõ eſſe qrte ea aũt ſunt hec. Nimis audax
ne dicã temerarius eſt Seruius q Lucanũ ſcribit erraſſe dicẽdo faſtib⁹ & nõ faſtis cũ Lucanus erudiţiſſim⁹ Ser=
uio reliqſqꝫ cõmentatoribus excellẽtior morẽ antiquorũ vſurpauerit:q faſtus etiã p annalib⁹ & libris in quar
ta declinatiõe nõnunqꝫ dicere ſolebãt: Varro in ephemeride Cęſar faſtus correxit.Columella in.x.ſequor nũc
Eudoxi & Metonis faſtus aſtrologorũ:&apud Horatiũ duplex ſcriptura inuenit: faſtos& faſtus &vt author
eſt Priſcianus eadem forma dicit faſtus vel faſti qua ſenatus vel ſenati in.ij.&.iiij.declinatione.

ASCEñ : ¶ Talia fundebat. Docet quõ poſt colloquiũ
ſuſceptus eſt hoſpitio in nouã troiã quã ad ſi=
militudinẽ prioris extruerant vtqꝫ vaticinium
ab Heleno petierit ſub pfectionẽ ſuã de qbus
rebus

¶ Talia fundebat lachrymãs: longoſqꝫ ciebat Aeneas.
Incaſſum fletus: cum ſeſe a mœnibus heros
Priamides

Priamides multis Helenus comitãtibus affert
Agnoſcitqꝫ ſuos: lætuſqꝫ ad limina ducit.
Et multũ lachrymas verba inter ſingula fundit.
Procedo: & paruam Troiã ſimulataqꝫ magnis
Pergama: & arentem xanthi cognomine riuũ
Agnoſco: ſcææqꝫ amplector limina portæ.
Necnon & teucri ſocia ſimul vrbe fruuntur.
Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi:
Impoſitis auro dapibus: paterasqꝫ tenebant.
Iamqꝫ dies alterqꝫ dies proceſſit: & auræ
Vela vocant: tumidoqꝫ inflatur carbaſus auſtro
His vatem aggredior dictis: ac talia quæſo.
Troiugena interpres diuũ qui numina phœbi:
Qui tripodas clarij lauros: qui ſydera ſentis:
Et volucrum linguas: & prepetis oĩa pennæ:
Fare age (nãqꝫ oẽm curſum mihi ꝓſpera dixit
Relligio: & cuncti ſuaſerunt numine diui
Italiam petere: & terras tentare repoſtas.
Sola nouum dictuqꝫ nefas harpyia Celæno
Prodigium canit: & triſtis denunciat iras.
Obſcœnãqꝫ famem) quæ prima pericula vito:
Quid ve ſequẽs tantos poſſim ſupare labores.

SER. ¶ Agnoſco: aut cognomine agnoſco: aut certe quia reparatam audierat troiã: vt hic incredibilis rerũ fama. **Sceça porta.** Sçæqꝫ: ſcęa porta non eſt dicta a pugnis ſcęis .i. malis añ ſe factis: nam & antea ſic vocabatur: nec ab itinere ingreſſis: ſcæuo ideſt ſiniſtro ꝙ ingreſſi non recto eunt itinere ſed ſiniſtro: ſed a cadauere Laomedontis: hoc eſt ſcęnomate qđ in eius fuerat ſuperliminio. Teucri: pro teucride. Accipiebat: paſcebat. Teren. accipit nemo melius nec prolixius. Aulai: pro aulæ. eſt enim diæreſis e Græca ſcriptura reſoluta diphtongo. **Carbaſus.** Carbaſus: lini eſt genus quod plærunqꝫ abuſiue pro velo ponitur: & in ſingulari eſt hęc Carbaſus in plurali hæc carbaſa. Troiugena: ac ſi diceret generoſe: vt alibi dardanidę magni genus alto a ſanguine diuum. Interpres. Vaticinator: qui mortalibus deorum mentem publicas. Sed quia interpres nomen generale eſt currit ꝑ ſpecies **diuinatio** omnis enim diuinatio teſte Cicerone in duas partes diuiditur: nam aut furor eſt vt in vaticinantibus: aut ars vt in aruſpicibus: fulguratoribus: & auguribus: oĩa aũt iſta ex ſe pendent: licet ꝓprijs finibus cõtineanť. Ergo Verg. oĩa ei dat quẽ vult ꝑfectũ intelligi: vt hoc loco Heleno: & in decimo: aſylę Cui pecudũ fibrę: cœli cui ſydera parẽt: Et linguę volucrũ & ꝑſagi fulminis ignes. Diuũ q numina: põt & iterpres diuũ diſtingui: ſane per oĩa zeugma eſt ab inferioribus ſentis. Qui numina ſentis q ſuſcipis numen & futura ꝑdicis. **Clarium** Qui.r. tripodes menſę fuerũt in templo Apollinis Delphici in qbus poſitę phœbades futura prędicebãt Clarij. Clarium oppidum in finibus colophoniorum. Eſt autẽ clarij duplici i vt cla breue ſit: ſic em ꝓfertur Statius: Nec clarias hac luce fores Dydimeaqꝫ quiſqꝫ ꝑ laurũ autẽ oraculũ intelligimus. Sidera: qui es peritus aſtrologię. **Oſcinæ. prępetes.** Volucrum. I. qui augur es. Prępetis. aues oſcinę ſunt aut prepetes. Oſcinæ ab os & cano dictę ore futura ꝑdicunt præpetes vero a volatu ſed prepetes aut ſuperiora tenent: & prępetes dicunť aut inferiora: & infere appellanť. prepetes au-

tem quia

rebus dicit Dona. ſic. Paruã troiã in oĩbus iſtis **Donatus.** verſibus ne minuat magnitudinẽ troie patriæ oſtẽdit hãc nõ tantã eſſe ſed ſilẽm nã dixit paruã troiã & ſimulata ꝑgama arẽteqꝫ riuũ Xanti. Necnõ & teucris eneã: Anchiſen & Aſcanium duxit in ſuã domũ. Reliquos hoſpitia ꝑ ciuitatem accepunt. Accipiebat: paſcebat: alr em nõ in amplis porticibus ſed in amplas porticus dicendũ fuerat. Iãqꝫ dies argumentũ benignitatis: cũ nõ vnius: ſed pluriũ dierũ ſit hoſpitium. Troiugena: plurimũ dat ei generi: ex quo fuit ẽt ipe q laudabat interps. Quid fęlici⁹ q̃ noſſe qd velint dij & dignũ eſſe ꝑ quẽ loquať in hoibus. Tripodas: triũ pedũ ſũt. Alio noĩe cortina appellať. Eſt aũt laus plena: nã cũ ſint diuerſa vatum genera: & vix ſingula vaticinationis in ſingulis reperianť ipſe erat in oĩbus verſatus. Eſt color rhetoricus repetitio. Fare age non iubet ſed hortať. Prodigia autem dicuntur quibus nũciantur aduerſa Poſcit inde remedium quo aduerſa toleret: aut poſſit fugere. hęc ille. **Ordo.** Ordo eſt. Sup. Andromache lachrymãs vnde non mirũ ſi nõ oẽm expleuit ſermonem: fundebat. ſ. e. pectore: talia. i. talis querelas: & ciebat. i. excitabat & ꝓuocabat incaſſum. i. fruſtra & in vanum: qa nihil ꝓfuturos fletus longos. i. lõge repetitos aut in longũ duraturos: ſup. tũc quum. i. qñ Helenus heros. i. heroica virtute & nobilitate ꝑditus: Priamides. i. priamei⁹ vt ſit patronymicũ ꝓ poſſeſſiuo: aut ſic cum heros. ſ. Helenus. priamides. i. priami filius: affert ſe ſup. nobis: & hoc multis comitantibus ſup. eũ & ipſe agnoſcit ſuos affines neceſſarios & cõpatriotas: & ipſe lętus ducit. ſ. agnitos ad limina ſ. domus ſue & fundit multũ. i. abunde lachrymas inter ſingula verba. Ego ꝓcedo. ſ. ad vrbẽ & agnoſco paruã troiã. i. vrbem paruã extructam in formã magne troie: & agnoſco pergama. i. mœnia troiana ſup. parua ſimulata magnis. i. efficta ad ſimilitudinem magnorum: & riuum arẽtem. i. ſine aquis alueum: cognomine. i. cui cognomen erat xanthi illius fluuij troiam interfluentis. & amplector limina: porte ſceę. i. ingredior portã quę dicta eſt a porta ſcęa troiana vergente ad ſcęũ ꝓmontoriũ & extructa in ſiſ̃itudinẽ illi⁹. Necnõ. i. ẽt teucri. i. troiani cęteri hoc eſt ſocij mei fruunť ſimul vrbe ſocia. i. recipiunť ſocialr a cõpatriotis ſuis. Rex ſ. Helen⁹ q in partẽ regni ꝑuenerat: accipiebat ſ. ad cõuiuiũ. i. paſcebat illos. ſ. teucros in porticibus amplis: vti regie cõueniũt: & ipſi illic im morãtes: libabãt. ſ. primũ aut more libantiũ. i. ſacrificantium abſumebãt pocula bacchi ideſt vini: in medio aulai ideſt aule: hoc eſt regie (nã aula eſt regia latine quia autem vbi latine habemus æ græci habent ai pro diphthongo. & tamen vt nos e proferunt: qꝫuis pro oi vbi nos œ ſcribimus ipſi i pronuncient ideo aulai pro quo græci aule pronunciant per diereſim fit triſſyllabum ſicut aput Ennium lunai quod Perſius citat: & aurai ſimplicis ignem apud hunc poetam) & tenebant pateras ideſt vaſa ampla: & hoc dapibus ideſt cibis regalibus impoſitis auro ideſt eſcarijs aureis faciebant inqt hæc. Iamqꝫ ideſt et iam dies ſcilicet vnus & alter dies proceſſit: & aure. i. venti oportuni & ſecundi leniter ſpirantes: vocãt vela. i. videntur nos prouocare ad pandenda vela & carbaſus ideſt velũ ex carbaſo inflatur auſtro. i. vento illo tumido. i. inflato aut inflante: nã flantes tumere videntur: & ſupple ego aggredior vatem ſcilicet Helenum his. i. huiuſmodi dictis. ideſt

verbis

verbis(eſt em̃ nomen nõ participiũ)ac quæſo ideſt precor talia:o troiugena.i. in troia genite interpres ideſt ſignificator per loquelam diuũ ideſt voluntatis deorũ:qui ſentis numina phœbi ideſt diuinitatem eius per illapſum: qui ſentis tripodas ideſt reuelationem factam apud tripodas Apollinis : ſcilicet in delo : qui ſentis lauros clarij:ſcilicet apollinis:ideſt oracula Clarij fieri ſolita ſub lauro:qui ſentis ſydera ideſt iudicium aſtrorum & ita preſcis per te futura: & qui ſentis linguas volucrum ideſt auiũ oſcinarũ : hoc eſt auguriũ quod ex garritu fit auiũ & omnia ideſt portenta aut indicia penne prepetis.ideſt auis oportune volantis & ſedes idoneas captantis hoc eſt auſpicij etiam peritus es:age adhortandi aduerbium fare quæ pericula ego vito ideſt vitare debeam prima ideſt precipua:ve pro vel:quid ſequens ego poſſim ſuperare tantos labores quantos.ſ. harpyia Celeno predixerat fare inquam nã relligio.i. deorũ obſeruatio hoc eſt pia & religioſa gens vt caſandra:Creuſa:Hector&c.proſpera dixit mihi omnẽ curſum,p eo,quod eſt omnis religio dixit mihi curſum.proſperum eſt enim in adiectiuis hypalage & cuncti diui ſuaſerunt numine ideſt nutu & fauore aut voluntate aut diuina poteſtate ſua aut vt Seruius dicit oraculo petere Italiam & tentare terras repoſtas ideſt longe poſitas;aut nobis repoſitas ideſt receptas aut repoſitas ad aduentum noſtrum.Sola Celeno harpyia canit.i.vaticinatur prodigium nouum ideſt inauditum mihi & ab alijs non ſignificatum & ideo ſola : & canit prodigiũ nefas ideſt nefandum & deteſtabile:dictu ideſt dum dicitur aut vt dicatur.Et denunciat mihi iras deum ideſt deorũ:triſtis.i.incõmodas nobis: ꝗ,p.i.famã obſcœnã.i.indecorã aut quę quos torquet obſcœnos facit.

tem quia oẽs aues ſupiora tenẽt volãtes. Fare age:ordo eſt troiugena fare age quę prima pericula vito:cętera ſunt per parentheſim.Omnem curſum relligio.i. oĩs relligo per hypallagen.Cuncti:diui quia quicquid audiuit a diuerſis ad Iouem recurrit.Vnde ſupra:quę phœbo pater omnipotẽs mihi phœbus Apollo Prædixit.Numine oraculo.Repoſtas:pathos.i.longe poſitas:prodigium autem monſtrum & portentum modico fine diſcernuntur.Sed confuſe plærunqꝫ ponuntur.Obſcœnam:aut quę homines ad obſcœna cõpellit.Vt Male ſuada fames : aut quam obſcęna auis prędixit.Quæ pri.p.v.duo petit:aut quomodo periculis careat:aut quibus conſilijs par eſſe poſſit laboribus. Tantos:quantos harpyia predixit.

ASCEñ, ℭHic Helenus &c.Recitat reſponſum & vaticinium Heleni multa monentis:de quo dicit Donatus ſic.Manu:quod eſt apertum ſignum beniuolentiæ.Suſpenſum: aut numinis veneratione turbatum:aut inde ſuſpenſum:ne contraria ꝙ oportet audiret. Diuino : quia diuina canit,Nam cum ſit coniunctio rationalis non debet prima conſtitui:ergo lege Nate dea nam te ma.ire per al. Auſpicijs.m.f.nam ſic fata deum rex ſortitur Pauca multa inſtructionis cauſa fuerant referenda ſed ne id fieret:dij prohibent me ſcire & Iuno aliqua referre non patitur tamen dicam que poſſunt eſſe in mea poteſtate.

Donatus.

Hic Helenus cæſis primum de more iuuencis
Exorat pacem diuum : vittaſqꝫ reſoluit
Sacrati capitis:meqꝫ ad tua limina phœbe
Ipſe manu multo ſuſpenſum numine ducit.
Atqꝫ hæc deinde canit diuino ex ore ſacerdos.
ℭNate dea(nam te maioribus ire per altum Helenus.
Auſpicijs manifeſta fides:ſic fata deum rex
Sortitur:voluitqꝫ vices; hic vertitur ordo)

Pauca tibi

Pauca tibi ex m'ltis: quo tutior hoſpita luſtres
Aequora & auſonio poſſis conſidere portu:
Expediam dictis: prohibent nã cætera parcæ
Scire Helenum: fariq̧ vetat Saturnia Iuno.
Principio Italiam quã tu iam rere ꝓpinquam.
Vicinoſq̧ ignare paras inuadere portus:
Longa procul longis via diuídit inuia terris.
Ante & trinacria lẽtandus remus in vnda:
Et ſalis auſonij luſtrandum nauibus æquor:
Inferniq̧ lacus: æææq̧ inſula circes.
Quã tuta poſſis vrbem componere terra:
Signa tibi dicam: tu condita mente teneto.
Cum tibi ſollicito ſecreti ad fluminis vndam
Littoreis ingens inuenta ſub ilicibus ſus:
Triginta capitum fœtus enixa iacebit
Alba ſolo recubans: albi circum vbera nati:
Is locus vrbis erit: requies ea certa laborum.
Nec tu menſarum morſus horreſce futuros.
Fata viam inuenient: aderitq̧ vocatus Apollo.

SER. ¶ De more.ſ.ſacrificantum: aut vt eſt mos ſacrificantum requirit an eſſet tempus conſulendi. vnde in ſexto. Tum virgo poſcere fata tẽpus ait: aut certe quod eſt melius de ſacrificantium more ante nefas expiat quod ab harpyia p̃dictum eſt: & ſic venit ad vaticinationem. Sequens vero locus declarat famẽ hic eſſe expiatã.ſ. Aderitq̧ vocat' Apollo. Nã niſi in hoc loco intellexeris: nuſq̧ inuocandum eſt Apollinis numen famis cã. Dubitationem autem in hoc loco

Exorare. exorat facit. Nam orare eſt petere. Exorare impetrare Ergo impetrat pacẽ aut ad inquirendũ tp̃s: aut ad mitigandũ famis periculũ. Reſoluit: in ſacris par eſt corporis & anime cã: nam quę nõ poſſunt circa animã fieri fiunt circa corpus: vt ſoluere vel ligare quo poſſit anima quod p ſe non poteſt ex cognatiõe ſentire. Vnde eſt: vnũ exuta pedẽ vinclis in veſte recincta. Ergo hic cũcta corpis reſoluit: ne qua parte animo religato ad numen accederet. Suſpenſum ſollicitum & attentũ ſi ſuſpenſus ipſe plenus numinis. Deinde: peractis ſacris. Nate: ordo eſt nate dea tibi expediã dictis: ꝓhibent nã cętera parcę ſcire Helenũ: fariq̧ vetat Saturnia Iuno: Oĩa inqt vates nouit: ſed nõ pmittit̃ dicere fatis. Et etiã ex his q̃ nouit: multa ꝓhibet dicere Iuno: Maioribus: cœleſtibus ꝓpter ſyderis curſum cuius fuit explanatio p Creuſam. Per altũ p limitẽ ſupioris fortunę. Sortitur diſponit: ordinat: Alluſit aũt ad id qđ ſortib' Apollo dat rñſa. Voluit: diſtinitio fati. ait em̃ Tullius q̧ eſt connexio

Fatum. rerum p æternitatem ſe inuicem tenẽs que ſuo ordine & lege variat̃: ita tñ vt ipſa varietas habeat ęternitatem. Pauca duo dicit & qũo tute poſſit nauigare & quibus ſignis Italiam cognoſcat. Prohibent. Lege cętera te ſcire ꝓhibent fata: Helenũ vero ꝓhibet Iuno dicere ea etiã quę audire poteras: & quę vacat. Male aũt legunt ꝓhibent ſcire Helenũ cũ ſit in Lucano: venit ętas oĩs in vnã congeriem miſerumq̧ premũt tot ſęcula pectus: & alibi nec tm̃ ꝓdere vati: Quantũ ſcire licet. Ergo non ꝓhibent ſcire Helenum: Quomodo em̃ vetaret Iuno dicere qđ neſciret: ſunt aũt mors patris ad augendum inopinatum dolorem. Tempeſtas ab Aeolo immiſſa: amor Didonis in quo gaudium eſſet ſed quod ante promiſſum eſt: vile creditur & ſi ſciret de aphrica ſe exiturum nõ facile aſſentiret Didonis amoribus. At Iuno cupiebat illum remanere: quo regnũ Italiæ libycas auerteret oras. Et ipſe rẽ inopinatã cõquerit̃ nec vates Helenus cum

multa

ſtate. Deinde narrat q̧ q̃uis Italia proxima ſit tamen longo circuitu ambienda eſt Sicilia. Signa tibi dicam: Cõmendat quod fuerat dicturus: vt oſtenderet id magnũ eſſe & verũ deinde dat ſigna fluminis/dat porce/dat numerũ fœtus: dat colorem: quod ſi eſt preter naturã porcam edere.xxx. multa pſępe quę bonũ aut malum portenderẽt. euenerũt p̃ter naturã vt ignis ex capite aſcanij mitis & innoxius vt in polydori ſepulchro ſanguis ex viminibus: vt vox humana ex pecudibus. Nec tu.m. oſtendit futurã famẽ: ſed non nociturã. hec ille. Ordo eſt. Helenus exorat.i. orando & implorando impetrat: hic.i. hoc tp̃e quo p̃dicta petebã: pacem.i. reconciliationẽ aut fauorem q eſſe ſolet inter eos qui inter ſe pacem habent: diuum.i. diuorum: & hoc iuuencis ceſis primũ de more.ſ. ſacrificantiũ ad obtinenda oracula aut diuinãdi beneficium: & reſoluit.i. laxat vittas capitis ſacrati.ſ. ſui qui ſacerdos & vates erat: ideo aũt reſoluit vt animũ quoq̧ ſolutũ externis curis ſignificaret: aut vt futuro furori accõmodaret: & ipſe ducit manu ſupple ſua: me ſuſpenſum: ideſt ſollicitũ & attentũ numine multo ita vt etiã diuino numĩe afflatũ ſe ſignificet Aeneas: aut legendum eſt ſuſpenſus vt ſit Helenus ſuſpenſus multo numine ducit me manu o phœbe ad tua limina.i. ad ĩgreſſum tẽpli tui. Atq̧ ipſe ſacerdos.ſ. helenus: qui idẽ ſacerdos & rex canit deinde hęc.ſ. quæ ſequunt̃: ex ore diuino ſcilicet Apollinis hoc eſt vt ab Apolline acceperat. O nate dea (nã fides.i. perſuaſio ſupple eſt manifeſta: te ire per altum ſupple mare.i. nauigare: aut per altũ ideſt per limitem ſuperioris fortune vt Seruius ſentit maioribus ideſt p̃cipuis auſpicijs ideſt prouidentijs deorum auſpicio ſignificatis: aut auſpicijs pro auſpicib' ſicut ſeruitijs pro ſeruis legimus. auſpices autẽ ſunt qui dextre preſunt rebus incohandis. Rex deum.i. deorum Iuppiter: ſortitur.i. per ſortes indicat aut diſtribuit ſic fata.i. res fataliter: hoc eſt deorũ prouidẽntia futuras & voluit ſic vices ſcilicet rerũ: & hic ordo.i. hec ordinatio & ſeries rerum qua tibi talia addicuntur. vertitur ideſt agitur & verſatur) nate inquam dea. ego expediam ideſt expedite dicam tibi pauca ex multis dictis: ideſt eorum quę mihi dicta ſunt: quo.i. ad hoc vt tu luſtres.i. circumeas tutior: pro eo quod eſt ſecurior. aut reuera tutior: quia precauenda docet incõmoda: ęquora hoſpita ideſt externa (ex hoc autem videtur per altum exponendum eſſe: ideſt per mare) & vt poſſis conſidere: ideſt ſedem capere tutior: ſupple in portu auſonio: ideſt Italico: expediã inqt paucis dictis nam parce.i. deę fatales prohibẽt ſupple te ſcire: cętera vt quæ de morte Anchiſe & & etiam ipſius Aeneę poſtea euenerant: q̧ pro & Iuno Saturnia.i. ſaturni filia vt ſit poſſeſſiuũ pro patronymico aut Saturnia. ideſt de natura Saturni: inimica humano generi vetat Helenũ fari cætera: ideſt ne ego dicam cætera. Principio.i. in primis dico tibi q̧ via inuia: ideſt immeabilis diuidit tibi ideſt a te aut ab ingreſſu tuo procul: quia longis terris ideſt per longas terras in quas prius appelleris: diuidit dicit Italiam quam tu rere. ideſt reris hoc eſt arbitraris iam propinquã: & portus ſupple quos o ignare ideſt imperite rerum futurarum: tu paras: ideſt pretendis inuadere: ideſt intrare vicinos. ideſt e proximo quia vicini ſunt: ſed non inuades: qa remus eſt lentandus ideſt lẽta nauigatiõe laxãdus: in vnda trinacria.i. mari ſiculo: & æquor

ideſt

ideſt equa vnda. ſalis ideſt maris Auſonij ideſt Italici eſt luſtrandum ideſt circumeundum na uibus ideſt circumnauigandum: & lacus inferni ſcilicet auernus per quem ad inferos deſcendit: vt dicetur in ſexto: & inſula circes filie ſolis ææę. i. ſic denominate ab aſpernātiū voce eorum quos in feras vertit: ſupple eſt luſtranda tibi ante ideſt prius ꝙ poſſis componere vrbem in terra tuta. i. vñ ſic pellaris vt a Thracia auo- ceris vt a creta. Ego dicā tibi ſigna ſcilicet terre tute in qua vrbem condas: tu teneto ea condita ideſt repoſita ſupple in mēte ſupple tua: aut teneto mente ea condita ideſt ſecreta. Cum ideſt quando ſus ingens ideſt porca valde magna inuenta tibi ideſt a te ſollicito ideſt ſollicite indaganti in quam terram deueneris: inuenta dicit ad vndā fluminis ſecreti ideſt ad quod tu ſecretus aduenies: videlicet tyberis: iacebit enixa fœtus ideſt fœturam triginta capitum: hoc eſt triginta ſuillorum: ſignificans tempus triginta annorum quo Aſcanius regnaturus eſt exiſtēs alba qui color albam prenotat ab Aſcanio condendam: & recubans ſolo ideſt in terra & nati ideſt ſuilli aut porcelli albi iacebunt ſupple circum vbera ſcilicet matris: is locus: ſcilicet in quo tunc eris: aut in quo hęc inuenies (& ita congrue legetur. Quo tibi ſollicito: vt ſit is locus erit locus ſupple tutus vrbis: quo inuenta tibi &c. ſed textus quos vidi cū habent non quo) erit ſupple locus vrbis ſcilicet condende in terra tuta ea requies erit ſupple requies certa laborum poſtꝙ ſcilicet non reſtabunt labores nauigandi: aut migrandi: ſed tamen bellandi. quod [illegible] cura eſt Sibylla his verbis: O tandem magnis pelagi defuncte periclis. Sed terris grauiora manent. Id autem noluit helenus dicere: ne nolet Italiam petere vbi tot bella gerenda pſciret: id tñ ſe ſcire innuit per hoc qđ dicet de ſibylla fata inqrenda: que ea tunc dicet cum ad Italiam peruentum erit. Nec tu horreſce morſus menſarum. i. quibus te fames ambeſas ſubigat malis abſumere menſas. vt Celeno dixit: futuros. i. licet futuri ſunt: quia non ſunt multum nocituri nec diu duraturi menſas autem vocat quadras aut orbes panis inciſorios. i. ſuper quas aut quos obſonia inciduntur. Fata inuenient viā ideſt rationē aut mediū mitigandi aut ſedandi ſup. eam famem: Apollo vocatus. ſ. in auxilium aderit. i. auxilio erit: qui & Auguſto fauiſſe dicitur: in cuius gratiam hęc recitat.

multa horrenda caneret: Hos mihi predixit luctus. Ignare pro ignarus. Longa: non ſitu ſed neceſſitate fatali & tardio re nauigatione. Via inuia. Aneę. ſ. Lētandus aut lente tibi nauigandum eſt. Nam totam circuit ſiciliam Aut lentandus. i. flectendus: lentū enim flexibile eſt. Lacus lucrinus & auernus: inter quos ſpelunca eſt ad inferos tendens: vnde eos infernos dixit. Circes. nūc mons circeus eſt: olim vt ait Varro inſula fuit nondum ſiccatis paludibus quibus diuidebatur a continenti. Aeææ: ſic dicta ab aſpernantium voce ꝓpter cōmutationes corporū illic celebratas. Tutam ꝓpter thracię & cretę diſcrimina. Signa deeſt ergo: & peruertit ordinē. ante em̄ de vrbe condēda ꝙ de nauigatione dicit. Fluminis: Tyberis. Littoreis littus eſt quicquid iuxta aquā eſt: hic igitur ꝓ ripa poſuit. Sus naturaliter longa eſt. licet in genitiuo breuis ſit vt bos: pes: res: ſpes: hanc ſuem aliqui dicunt: vt Ver. in italia inuentam fuiſſe. alij ſecum importaſſe Troianos nauigantiū more & oraculo cognouiſſe vbi vrbs eſſet cōdenda. Dicit aūt in campaniā fugiſſe & inuenta in lauro lauinio: a qua aſcani⁹ inde nomē albę impoſuit. Triginta: ꝓdigiale ē hoc & ꝓpter qđ ſignificat. xxx. annos regnaturus Aſcanius. Viā: rōnem: & non dicit quā qa etiā ꝓfutura eſt fames: vt hęc eſt illa fames: hęc nos ſuprema manebat Exitijs poſitura modū. Vocatus: nūc vocatus: qa vt dixi: expiatoriū fecit ſacrificium.

ASCEN. ¶ Has aūt terras. Docet q̄ reliqua admonuit Helenus de ꝓfectiōe ſeu fuga faciēda de qua di-

Donatus. cit Donatus in hunc modū. Malis. vt Aeneam abſterreat qui ꝑ multas vrbes gręcas tranſierit & etiam ipſe qui captiuus fuiſſet hoſtium perſonam deformare debebat. Hęc loca: huius loci deſcriptionem cū omni cautela ꝓſequit̄. Dicit em̄ veterū ſequi opinionē facitꝗ veriſiſe: qa vetuſtate tp̄is multi ſitus locorū mutati ſunt. Leua tibi: aduertendū eſt ꝙ tendētibus ad Italiā dicit̄ leuū latus & dextrū. cęterū redeūtibus ſiniſtrū fit quod fuerat dextrū. Ter gurgite vaſto. Sor. vtrunꝗ pniciosū nauigantibus aut cū

Scylla. ſorbet nauigia aut cū eructat & excutit. Scyllā hanc vt monſtrū more poetarū deſcribit. ſ. pubetenus. i. vſꝗ ad inguina facie humana eſt ꝓ pedibus autē habere ſeuorum animaliū genus luporum fœditate armatum. Eligit aūt animaliū naturam quę inſatiabilia ſunt. Cęterum locus eſt in mari ſaxa habens latentia cuius natura ſit vt de lōginquis partibus nauigia trahat: & contineat aſperitate ſaxorum: & retenta cōminuat. Preſtat metas: propoſitis vtriuſꝗ lateris malis īdicat eundū qua charybdis eſt malum leuius & labores ſubire longioris curſus q̄ compendio nauigare per ſcyllam. Semel quia

Ordo. iterum videre cū perieris non potes. Ordo eſt. Autem ꝓ ſed: effuge. i. euita has terras & hanc oram. i. extremā regionem littoris Itali: ꝓ Italici: quę. ſ. ora exiſtens ꝓxima ſup. nobis: pfunditur æſtu. i. feruore aut freto noſtri. i. chaonij: equoris. i. maris: effuge dicit: quia cuncta mœnia ideſt cuncte he vrbes habitātur malis ideſt ferocib⁹ & inimicis adhuc noīni troiano: graijs ideſt græcis. Nam ſupple & ideſt ſimul: locri illi populi ſocij aiacis oilei. naritij ideſt a naritia ꝓfecti

Has autem terras italiꝗ hanc littoris oram:
Proxima quæ noſtri perfundit̄ æquoris æſtu
Effuge: cuncta malis habitant̄ mœnia graijs:
Hic & naritij poſuerunt mœnia locri:
Et ſalentinos obſedit milite campos
Lyctius idomeneus. hic illa ducis Meliboei
Parua philoctetæ ſubnixa petilia muro.
Qui vbi trāſmiſſe ſteterint trās æquora claſſes
Et poſitis aris iam vota in littore ſolues:
Purpureo velare comas adopertus amictu:
Ne qua inter ſanctos ignes in honore deorum
Hoſtilis facies occurrat. & omnia turbet.
Hunc ſocij morē ſacrorum: hunc ipſe teneto.
Hac caſti maneant in relligione nepotes.
Aſt vbi digreſſum ſiculæ te admouerit oræ
Ventus: & anguſti rareſcent clauſtra pelori:
Læua tibi tellus: & longo læua petantur
Aequora circuitu. dextrū fuge littus: & vndas.
Hæc loca vi quondam & vaſta cōuulſa ruina.
(Tantum æui lōginqua valet mutare vetuſtas)
Diſſiluiſſe ferunt: cum protinus vtraꝗ tellus

Vna foret

Vna foret: venit medio vi pontus: & vndis
Heſperiũ ſiculo latus abſcidit: aruaq; & vrbes
Littore diductas anguſto interluit æſtu.
Dextrũ ſcylla latus: læuũ implacata charybdis
Obſidet: atq; imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus: rurſuſq; ſub auras
Erigit alternos: & ſydera verberat vnda.
At ſcyllam cecis cohibet ſpelunca latebris
Ora exertantem: & naues in ſaxa trahentem.
Prima hominis facies: & pulchro pectore virgo
Pubetenus: poſtrema immani corpore piſtrix.
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum
Præſtat trinacrij metas luſtrare pachynni
Ceſſantem: longos: & circumflectere curſus:
Quã ſemel informẽ vaſto vidiſſe ſub antro
Scyllam: & cæruleis canibus reſonantia ſaxa.

SER. ¶Has autem terras: quaſi oſtendentis eſt: nõ enim ab epi-
ro, longe abeſt Calabria. Noſtri æquoris: epirotici: quo ca
labrie littus alluitur. Naricij locri: ſocij Aiacis oilei fue-
runt. Epizephyrij & Ozolei: Sed poſt tempeſtatem mon-
tis Capharei epizephyrij tenuerunt Brutios: & hos nunc
dicit: oxolei vero pentapolim: vel libyam. Vnde eſt Liby-
cove habitantes littore locros: legitur & de ozoleis q; dela
ti Teneiam vlterius acceſſerint: & ciuitatem condiderit:
quæ nunc ozalis dicitur Naritij autem ſunt dicti a loco
prouinciæ ſuæ. Ozolei vero a putore paludis vicinæ: Sa-
lentinos obſedit milite campos: Salentinum promonto-
rium Italiæ eſt: nam vt ait Salluſtius. Omnis Italia coacta
in anguſtias ſcinditur in duo promontoria: Brutium & Sa
lentium. Lyctius ido. a lyctio cretæ vrbe de quo ſupra dixi
mus. Meliboei: philotecte a meliboea ciuitate Theſſaliæ
de qua fuit & eſt promelibenſis. Subnixa: cincta muro mo
dico: vt crinemq; madentem ſubnixus: Petilia autem di-
cta vel a ϖετεσθαι ideſt volare: quia augurio condita eſt:
Philocte-tes: vel quia poſt relictum ilium quo ducebatur a græcis cam
petiuit ciuitatem. Philoctetes fuit peantis filius: Herculis
comes: quem cum Hercules in œta hominem exuerat pe-
tiuit ne alicui ſui corporis reliquias indicaret: iurareq; coe
git: & ſuas ſagittas hydrę felle tinctas dedit. Et cum reſpon
ſum fuiſſet Herculis ſagittis opus eſſe ad expugnandam
Troiam: inuentus eſt philoctetes: & de Hercule interroga
tus negauit ſe ſcire: deinde cum cogeretur: confeſſus eſt
mortuum. Sepulchrumq; ne iuſiurandum frangeret non
voce ſed pede oſtendit. Poſt hęc cum duceretur ad bellum
caſu in eum pedem quo ſepulchrum oſtendit ſagitta ceci-
dit: vulnereq; immedicabili affectus eſt ac demum cum
vulneris fetor a græcis ferri non poſſet. in lemno relictus &
pudore ne in patriam rediret impedit⁹: in calabriam venit
& petiliam condidit. Purpureo velare comas ado. a. ſubau
di cura aut memento: aut certe quod melius eſt: velare im-
peratiuus ſit non infinitus. Omnia turbet: ſacrificij ordinẽ
rumpat: quod eſt piaculum. Significat autem Diomedem
quia cum multis caſibus affligeretur palladium ex oracu-
lo troianis iuſſus eſt reddere. inuenit autem Aeneam ſacri
ficantem: qui cum ſacrificium nollet rumpere. palladium
ſucepit nautes. Vnde nautiorum familia. ſacra Mineruæ
ſeruabat. Sane ſacrificantes omnibus dijs ſoliti ſunt ca-
put velare ne ſe inter religionem vagis aliquid offer-
ret obtutibus: excepto ſolum Saturno ne numinis imita-
tio eſſe videretur. Caſti: pij: vt nulli fas caſto ſceleratum
inſiſtere limen. Anguſti: quia a continenti ideſt a columna
vſq; ad

ritia profecti: poſuerunt mœnia hic. i. in hac ꝓ-
xima ora Italica: & idomeneus lyctius. i. a ly-
ctio crete oppido pulſus obſedit. i. inuaſit: mi-
lite. i. vi militari: campos ſalentinos (qui ſunt
iuxta ꝓmontorium Salentinum: & ſup. hic eſt
illa petilia. ſ. vrbs notiſſima: philoctete ducis
ſic dicti: Mœliboei. i. a mœliboea ciuitate theſ
ſalie ꝓfecti: petilia dicit parua ſup. vrbs: ſubni
xa. i. cincta muro. ſ. modico. Quin. i. qnimmo
aut inſuper vbi. i. poſtq; claſſes. i. naues tue ſte-
terint trãſmiſſe trans ęquora. i. iam appulſe fue
rint ad littus Italicum: & qñ ſup. tu ſolues vo-
ta in littore: & hoc aris poſitis. i. extructis in lit
tore: velare. i. fac vt veleris (eſt em̃ impatiuus
modus vbi paſſiui) comas. i. vt habeas comas
velatas exiſtẽs adoptus amictu. i. coopimẽto
purpureo neq̃ facies hoſtilis. i. inimica occur-
rat in honore. i. in ipſo ſacrificio deorũ integer
ignis ſanctos. i. qbus ſacrificiũ cremari debeat
ne dico occurrat & turbet omnia: non em̃ vela
tio impedire poſſet quominus occurrat: ſed ne
occurens perturbet: qa ſi non videret caput nõ
norit hoſtes hoc eſt troianos eſſe q ſacrificẽt &
ita non turbet eos. Quia vero ad alterũ ſolum
valet ipſa velatio videlicet ad hoc ne turbet: nõ
malit Valla ꝑ ꝑticipiũ id dicere q; ꝑ duo ver-
ba: ſed licet duo ſint verba non tñ eſt copulati
ua ſed de copulato extremo ꝓpoſitio: nec expo
nendũ eſt ne hoſtilis facies occurrat & ne hoſti
lis facies omnia turbet quia ſic prior pars falſa
aut inepta eſſet: ſed copulatim ſic. Ne facies
hoſtilis occurrat & turbet omnia (que res dya-
lecticis nota eſt) Socij. ſ. tui tenento ſup. hunc
morem ſacrorũ. i. ſacrificandi velato capite &
ipſe. ideſt tuipſe teneto hunc morem ſacrorum
& nepotes. i. poſteri tui caſti. i. pij aut reuera cõ
tinentes maneant in hac religione. i. in hac ob-
ſeruatione religioſa Aſt. i. ſed vbi. ideſt poſtq;
ventus admouerit te digreſſum. ſ. ab oris Italię
admouerit dicit ore ſicule. i. ad oram ſiculã: &
clauſtra. i. modici & quaſi clauſi introitus pe-
lori ꝓmontorij ſicilie anguſti. i. arcti & ſtricti
parum a continenti diſtanti rareſcent. i. minus
& minus videbuntur a te leua tellus & leua. i.
ſiniſtra. i. que ad manum ſiniſtram iacẽt ęquo-
ra petant tibi. i. a te longo circuitu. i. faciendo
longũ circuitũ. fuge littus dextrũ & vndas ſup.
dextras. ſ. ſicilie ferunt. ſ. hi qui de coſmogra-
phia & ſitu orbis locuti ſunt (non dico loqtur
Helenus ſed q tunc erant locuti aut loquebant
licet forte nondũ ſcripſerant) ferunt dico. i. di-
cunt hęc loca. ſ. hui⁹ partis ſicilie de qua loqtur
diſſiluiſſe. i. in diuerſas partes quaſi ꝑ ſaltũ di
uiſas eſſe quondã. i. aliqñ tpe. ſ. diu p̃terito vi
i. violẽtia aquarũ & ferũt cõuulſa ſup. eſſe va-
ſta. i. valde ampla ruina. ſ. terrarũ quarũ fundũ
iam aque exederãt. Nã ſup. cũ vtraq; tellus. ſ.
ſicilie & italie foret. i. eſſet protinus. i. porro te
nus hoc eſt per longũ tractum vna. i. continua
quę continens ꝓpterea dicit̃ pontus. i. impetus
ponti. i. maris venit medio. i. in mediũ vi. i. vio
lentia aut vehementi impetu & abſcidit. i. diſ-
ſecuit aut auellit latus heſperium. i. italicũ ſicu
lo. i. a ſicilienſi vndis. i. vi vndarũ & interluit. i.
inter vtraq; alluit anguſto ęſtu. i. modico freto
arua & vrbes diductas ideſt ſeparatas littore id
eſt quia nunc diuerſum habent littus. Scylla
ideſt periculũ illud maris ſiculi in quod Scylla
mulier monſtruoſa fingit̃ verſa obſidet latus
dextrũ: & charybdis. ſ. olim mulier: implacata
ideſt voraciſſima & cuius ingluuies placari nõ
poteſt

põt.i.periculū in quod fingit̃ verſa obſidet.i. in perniciē p̃tereūtium quaſi ex inſidijs loca oc cupat latus leuum.i.ſiniſtrū. Atq;.ſ.charybdis ſorbet ter.i.multū aut frequēter fluctus vaſtos ideſt valde amplos:gurgite.i.gyro & vertigine ingurgitāte barathri.i.voraginis: imo.i.ꝓfun do:ſorbet dico in abruptū.i.voracitatē obru ptam inter.ſcopulos.ſ.derelictos:abſorpta aut abrupta tota terra vnde barathrū.i.ꝓfundiſſi ma vorago illic facta eſt & ipſa erigit.i. eijcit aut euomit:rurſum.i.denuo ſub ideſt ad auras ideſt in aera ſup.fluctus. alternos.i. alternatim nunc in barathum abſorptos & nunc ad auras eiectos:& verberat ſydera(hyperbole poetica) vnde.ſ.erecta ideſt ad cœlum vſq; videt̃ attin gere at.i.ſed ſpelunca:cohibet.i.continet & ſe cum habet faciēs ne exeat. Scyllam.i. monſtrū illud latebris cecis.i. obſcuris & que videri nõ poſſunt:exertantem.i. frequenter extra ferentē hoc eſt aperientem ora(Exerto frequentatiuū eſt ab exero:quod cõponitur ab ex ſeu extra & ſero:ſed quia poſt x non ſcribitur ſ ſcribit̃ exe ro & exerto)& trahentem(non ſpiritu oris ſui: ſed potius ingurgitatione aquarum que attra cte ſecum naues trahunt)naues in ſaxa. Prima ideſt ſuprema facies.i.factura & diſpoſitio cor poris ipſius Scylle:eſt ſup.facies hominis ideſt virginis(ſic Hora. Humano capiti ceruicem pictor equinā &c.de capite mulieris loquens) & ꝓ.i.virgo pulchro pectore: q̄ a glauco olim adamabatur vt in buco.dictū eſt in Sileno pu betenus.i.vſq; ad pubē:a capite poſtrema ſup. facies eius eſt piſtrix ideſt ſimilis piſci immani ideſt turpi.& haud bono corpore:cõmiſſa cau das.i.habens cõmiſſas caudas delphinū.i.illo rū piſcium: vtero luporum: qui vorax eſt:aut quia canes in vtero habere fingit̃ ꝓpter vnda rū ſonitum quem ſcopuli latratui per ſimilem edunt. Preſtat.i.melius eſt te ceſſantem.i.tanq̃ ceſſantē & nõ ꝓperantē luſtrare.i.circuire ſicut in qnto quoq; anno poſtea luſtrū condebãt ro mani metas.i.terminos. Pachinni:illius ꝓmon torij:trinacrij.i. ſiculi:nam quia tria ꝓmonto ria ſunt in ſicilia dicit̃ aliqñ triquetra aliquan do trinacria:& preſtat te circunflectere longos curſus:q̃ vidiſſe ſemel ſub antro vaſto Scyllam ideſt mulierem illam:informē.i.turpem & pu betenus in monſtra verſam que ea loca pericu loſa obſidet: & q̃ vidiſſe ſaxa reſonantia cani bus ceruleis.i.marinis:quos ſcylla in ventre ge ſtare ꝓpterea fingit̃ q̃ fluctus illi colliſi quaſi latratum edunt.

vſq; ad pharon tribus milibus diſtant. Rareſcēt quia veniē tibus de Ionio in calabriā ꝓpter curuaturā littorū clauſe vi dent̃ anguſtie:q̄ paulatim ꝓpinquantibus apiri videntur. Pelori:ꝓmontoriū Sicilie ſecundū Sallu.dictū a guberna tore Hannibalis illic ſepulto: q̄ fuerat occiſus ꝑ ignoran tiā regis:cū ſe eius dolo crederet eſſe deceptū q̃q; legamus ante pelorū dictū Leua tibi:veniētis ꝑſonā reſpexit. Nā ſi de Ionio nauigātes fretū petant dextrū teneāt littus neceſ ſe eſt. Sin al's ſiniſtrū. Circuitu:totā em̃ pene Siciliā circui turus eſt. Hec loca:etiā Sallu. Siciliā Italie fuiſſe coniunctā dicit:ſed mediū ſpatiū aut humilitate fuiſſe obruptū: aut ꝓpter anguſtiā ſciſſum: vt autē tam curuū ſit facit natura mollioris italie in quā aſpitas & altitudo ſicilie æſtū refun dit. Q uondam:tria habet tpa.ſicut olim. Diſſiluiſſe: hinc apparet bene dictū Vnctos ſaluere pvtres:nā vt diſſilui ſic ſalui. Cice .ꝓ milone: cū hic de rheda reiecta penula diſſi luiſſet. Protinus cõtinue.& modo aduerbium loci eſt:alibi tpis:vt ꝓtinus æreas phæacū abſcõdimus arces. Foret:ab infinito:ſed mõ p̃teritū ſignificat tpſ qd' rarū eſt. Sępi' em̃ futurū ſignificat. Medio:in mediū:vt it clamor cœlo. Heſ periū.ſ.hypallage:nā minora a maiorib' ſeparant̃. Abſci dit metri cā ſci ſyllabā corripuit. Interluit:interlabit̃. Dex trū:de ionio veniētib'. Scylla em̃ in italia eſt. Carybdis in ſicilia. Scylla Phorci & creteidos nymphe filia fuit:hanc amabat Glaucus quē Circe diligebat:ſed qm̃ in ſcyllā pro nior erat irata circe fontē in quo illa lauabat venenis īfecit in quē cū illa deſcēdiſſet pube ten' in varias mutata eſt for mas. Horrēs itaq; ſuā deformitatem ſe in mare p̄cipitauit. Home.dicit hāc immortale monſtrū fuiſſe. Sallu.dicit ſa xū eſſe ſīl'e Forme celebrate ꝓcul viſentib'. Canes vero & lu pi ex ea nati idcirco fingunt:q̄a ipſa loca plena ſunt mon ſtris marinis & ſaxo⁊ aſpitas illic imitat̃ canū latratus. Le gim' ēt Nūc nemora ingēti vēto nūc littora plangūt: ergo go & latrare non incongrue dicuntur. Carybdis aūt fœmi na fuit voraciſſima que quia boues Herculis rapuit:a Ioue fulminata eſt:& in mare precipitata: vbi ſeruat naturam: nā ſorbet vniuerſa:& ſecundū Salluſtiū ea circa tauromini tanū egerit littus. Cice.in philippicis. Charybdis q̄ ſi fuit anīal fuit vnū. Obſidet ad trāſeuntiū inſidias. Barathri eſt immēſe altitudinis nomē grecū.n. eſt βαραθρον dictū quia ſit grauis aſpectus quaſi βαρυτο αθειυ Cohibet ſpelunca. hyppallage in ſenſu. Nam ipſa ſe in ſpelunca cohibet Pri ma ideſt prime partes. Pubetenus:tenus prepoſitio gaudet poſtpoſitione:& aliquando ſeruit genitiuo:vt Et crurū te nus a mento palearia pendent. Piſtrix. Si bellua piſtrix pi ſtricis:ſi nauis piſtris piſtris dicatur. Commiſſa coniuncta & coaugmentata Prima nominatiuus pluralis eſt & figu rate locutus eſt:vt oculos ſuffuſa nitentes. Eſt autem hæc locutio græca nam illi dicunt ταπωτα αγθρωποσ. Poſtre ma:ideſt τασοχατα commiſſa erat vtero luporum caudas delphinum.ideſt commiſſas habebat. Ceſſantem: immo rantem.

Saluere. Foret. Carybdis Tenus.

Præterea ſi qua eſt Heleno prudentia vati:
Si qua fides:animum ſi veris implet Apollo:
Vnum illud tibi nate dea:preq; omnibus vnū
Prædicā: & repetens iterūq;: iterūq; monebo.
Iunonis magnæ primum prece numen adora:
Iunoni cane vota libēs:dominamq; potentem
Supplicibus ſupera donis:ſic deniq; victor
Trinacria fines Italos metiere relicta.
Huc vbi delatus cumæam acceſſeris vrbem:
Diuinoſq; lacus: & auerna ſonantia ſyluis:
Inſanam vatem aſpicies:quæ rupe ſub ima
Fata canit

ASCEN. ¶ Preterea ſi qua eſt Heleno prudētia &c. Do cet reliqua Heleni vaticinia & amica conſilia que non parum Aeneam Didoni conciliāt nā ex eis intelligit Iunonem Troianis aliquando reconciliandam. Vnde Donatus dicit ſic. Pre terea:dicturus rem magnam & ad æneę ſalutē in primis pertinentem commendat altis ſenſi bus tenaciter retinendam. Prudentia quod ad eum pertinet:cum nondū numine percitus ſit. Fides. Hoc pertinet ad perſonam vatis. Preq; omnibus pro commodo omnium deſiderio⁊ Iunonis ma.oſtendit poeta maioris potentiæ inimicos obſequendo potiuſq̃ reſiſtendo poſ ſe ſuperari. Q uapropter precibus & donis pla candam admonet Iunonem: vt poſſit in Italiā venire. Inſanā plenā numinis Morē dixit Sy bille:& in quo loco ſit:& quo ordine ſingulo⁊ deſiderijs rñdeat. Scribit in folijs ordinat & di mittit:hoīes in illis futura legūt:ſed ſi vēto ꝑ turbatur ordo foliorum pereunt conſulta & du

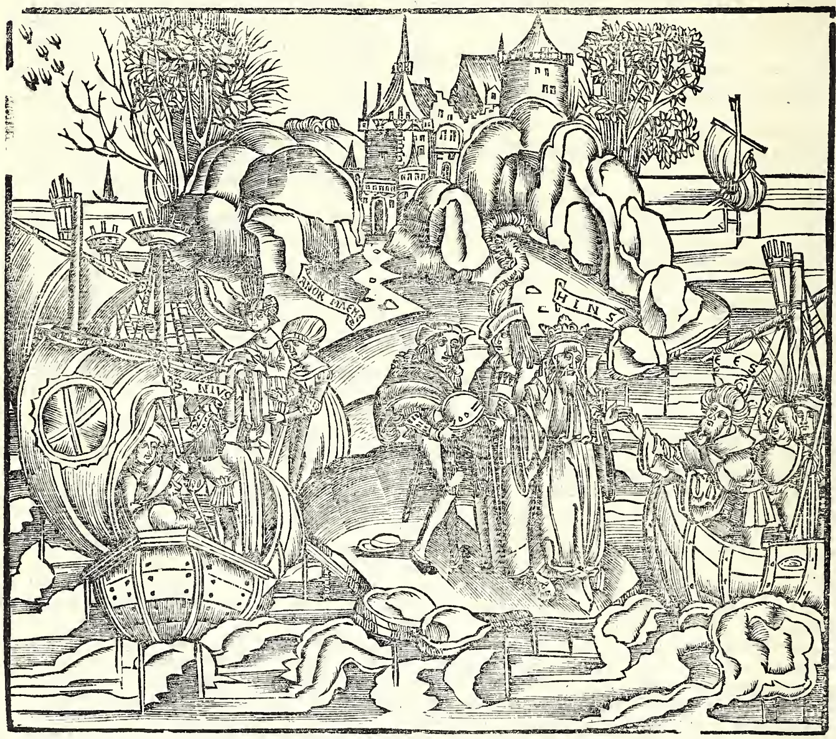
Dona.

Fata canit foliiſq; notas: & nomina mandat.
Quecunq; in folijs deſcripſit carmina virgo:
Digerit in numerũ: atq; antro ſecluſa reliquit.
Illa manẽt immota locis: neq; ab ordine cedũt.
Verum eadem verſo tenuis cũ cardine ventus
Impulit: & teneras turbauit ianua frondes:
Nunq̃ deinde cauo volitantia prendere ſaxo:
Nec reuocare ſitus: aut iungere carmina curat.
Inconſulti abeunt: ſedemq; odere Sybillæ:
Hic tibi ne qua moræ fuerint diſpendia tanti:
Quãuis increpitẽt ſocij: & vi curſus in altum
Vela vocent: poſſiſq; ſinus implere ſecundos:
Quin adeas vatem: precibuſq; oracula poſcas.
Ipſa canat: vocemq; volens: atq; ora reſoluat.
Illa tibi Italiæ populos: venturaq; bella.
Et quo quemq; modo fugiaſq; feraſq; laborem
Expediet: curſuſq; dabit venerata ſacerdos.
Hæc ſunt que noſtra liceat te voce moneri.
Vade age: & ingẽtẽ factis fer ad æthera Troiã.

SER. ¶ Preterea. Hic oñditur cuncta ſcire Helenum & infenſam Iunonẽ: ſed prohiberi dicere. Heleno. pr. in homine. n. prudentia eſt in vatibus fides. Veris imp. Oraculis. vt Lucan' Atq; hominem toto ſibi cedere iuſſit pectore magne: ſuper nę: nam in vi. eſt Iunoni infernę dictus ſacer. Delectatur autem Iuno his duobus: hymnis & prece. victor: propoſiti ſui effector. Cumæ. Cumeã: euboea inſula eſt & in illa Chalcis vrbs vnde profecti ſunt ad nouas ſedes querendas qui nõ procul baijs: qui locus a baio Vlyxis ſocio illic ſepulto nomen accepit inuenerunt vacuum littus vbi viſa muliere grauida ab augurio fertilitatis vrbem condiderunt. & eam cumas vocarunt ſiue ab εκυον. i. pregnante: ſiue αποτωγκυματωγ. ideſt ab vndis. que κυματα appellantur. v autem latini in u ſepius vertunt. Diuinos: conſecratos auernum & lucrinum. Auernus. Auernus antea ſyluarum denſitate ſic ambiebatur vt exhalans per anguſtias aque ſulphureæ odor grauiſſimus ſuper uolãtes aues necaret. vnde auernus dictus eſt quaſi αορνυο hoc Augu. intelligens deiectis ſyluis ex peſtilentibus amœna reddidit loca Inſanam: magnam. Sed melius eſt deo plenã. Sub. i. in ima vt exerceret ſub ſole labor. Fata. c. tribus modis futura predicit: aut voce: aut ſcriptura aut ſignis. i. quibuſdam notis: vt in obeliſco rome videmus: vel notis literarum: vt per vnam literam ſignificet aliquid. in folijs autem palmarum ſybillam ſcribere ſolitam ſcribit Varro. Carmina: quia eius reſponſa verſibus ſcribebantur. Virgo: vero phemonoe dicta eſt: nam Sybilla nomen eſt omnium vaticinãtium: Aeoli enim σιυσ deos dicunt & βοσλη conſilium eſt. vnde dixerunt σιβυλλασ quaſi σιουβουλασ. Digerit: ordinat: diſponit. Secluſa. pro incluſa. Cardine verſo. aperta ianua. Ianua: ideſt ventus qui per ianuam venit. Inconſulti: inſcij ſine conſilio. Conſultus eſt qui conſulitur inconſultus qui non recipit conſilium. Volens: quæ velle habet: nam volitura propter aſperitatẽ noluit dicere. Hæc ſunt. bene cum circumſcriptione: ne poſtea falſidicus aut minus peritus putaretur.

bij remanent qui venerant conſulturi. Illa tibi: edicet illa que ego prohibeor aperire que bella ſint vẽtura & quõ ſingulos labores vel tollerando tranſeas: vel ſuperãdo compeſcas. Vade age & ingentem quedam predicit vt vates quedã admonuit vt amicus ceſſantibus partibus vatis. hec ille. ¶ Ordo eſt. Preterea. i. preter ea que Ordo. dicta ſunt aut que diximus ſi qua. i. aliqua prudentia eſt Heleno. i. ſi ego via humana habeo aliquid prudentie de rebus futuris: & ſi qua fides eſt Heleno vati. i. in quantũ vati: & ſi apollo implet ſup. Helenũ (loquitur autem de ſe) veris ſcilicet reſpõſis aut ſentẽtijs. O nate dea ego predicã tibi illud vnũ. i. precipuũ q; pro. i. vnũ pre omnibus. ſ. alijs & ego repetens iterum atq; iterum monebo ſup. te illud vnum pre omnibus. ſ. tu ſupplex adora primũ. i. in primis aut primũ. i. precipuũ numen. i. poteſtatem diuinã qua ad nutũ cuncta gerit. Iunonis magne. ſ. ſine exemplo: quia ſuperum eſt regina Iouiſq; & ſoror & coniunx & cane. i. ſolenniter pronuncia libens (quod etiam verus deus expetit a nobis vnde eſt voluntarie ſacrificabo tibi) Iunoni vota: & ſupera. i. vince & frange dominã potentẽ precipue regnorum: donis ſupplicibus. i. ſuppliciter & ſummiſſo animo votis: quia tu metiere deniq; ſic. i. per talia vota & dona ac precamina: exiſtens victor metiere dicit fines italos & hoc trinacria. i. ſicilia relicta. Et vbi. i. poſtq̃ tu delatus. ſ. vi tempeſtatis vt in ſine quinti patebit: huc. ideſt in hos fines italos acceſſeris vrbem cumeã ideſt cumas que ſunt in littore italico: & acceſſeris lacus diuinos. i. dijs conſecratos: vt lucrinũ & auernũ: & pro. i. auerna ideſt lacum auernum (declinatur em̃ ſicut infernus hic auernus auerni in ſingulari: & hec auerna auernorum in plurali) auerna dicit ſonãtia ſyluis. i. per ſyluas intra quas eſt tu aſpicies vatem ſcilicet vnã e ſybillis Deiphoben nomine que cumana dicitur: inſanam. i. diuino furore raptã vt in ſexto dicetur. Ideo autem finguntur rapti diuino furore gentilium vates: vt non de ſuo: hoc eſt humano preſagio: ſed ex deorum oraculo vaticinari iudicentur: ita vt nõ ipſi ſed deus per ipſos locutus putetur: que ſcilicet vates canit ſub rupe: ima ideſt profunda: fata. i. rerum euenta fataliter preuiſa & mandat. ideſt cõmittit folijs ſcilicet palmarum. notas ideſt characteres & literas: & nomina ideſt res notis deſcriptas: & ipſa virgo digerit in numerum. i. ſeriem & ordinem: carmina quecunq; deſcripſit in folijs atq; relinquit ſupple ea ante antrum exiſtẽs ſecluſa. ſ. a carminibus que foris derelinquit: antro. i. per antrum aut in antro: & ita verior eſt conſtructio q̃ ſi dicas carmina ſecluſa antro. qa ſequitur illa ſcilicet folia aut carmina manent ſcilicet foris: immota locis ideſt a locis in quibus in numerum digeſta ſunt: neq; cedunt ideſt recedunt ab ordine: ſcilicet ſuo in quo collocata deſeruntur: verum ideſt ſed: cum. i. poſtq̃ vẽtus tenuis impulit eadem ſcilicet carmina in folijs ſiccis deſcripta impulit dicit cardine verſo: ideſt aperta ianua vertendo cardinem & vbi ianua turbauit tenues frondes: ſcilicet palmarum iam aridas in quibus vt dictum eſt ſecundum Varronem ſybilla ſcripſit: ipſa ſybilla nũq̃ curat deinde. i. poſtmodum prendere. i. colligere ſaxo cauo. i. in antrum quod eſt ex ſaxo cauo aut cauato: nec curat reuocare. i. reparare: ſitus. ideſt poſitiones foliorum in quibus carmina per ordinẽ deſcripta erant aut ſup. non curat iungere. i. per ordinem connectere deinde carmina que de oraculis prius compoſuerat: & ideo conſultores abeunt inconſulti: & oderẽ ſedem. i. antrum Sibylle ad quod. ſ. fruſtra venerint: aut in quo carmina diuina ſic turbentur. Ne qua. i. ne aliqua (prohibendi eſt) diſpendia more. ideſt dilationis:

hoc eſt iactura temporis quam feceris immorando : fuerint tibi .i. reputenť a te : tanti .ſ. valoris aut momenti : quin .i. quominus : hoc eſt vt non adeas vatem .ſ. Sibyllam & poſcas precibus oracula. i. reſponſa deorum ore prolata q̃uis ſocij increpitent .i. obmurmurent ꝙ illic moram trahere velis vbi periculum ſit : & q̃uis curſus .i. proſpera nauigatio. vocet vi .i. impetu magno : vela in altũ .ſ. mare & non ad littora vbi vates reſidet : & q̃uis poſſis implere .ſ. ventis ſin⁹ .i. receptacula velorum quibus ventum recipiunt ſecundos .i. ꝓſperos quia a tergo ab inſequente vento inflatos (hoc eſt licet dexterrima ſit nauigatio & ſocij omnes optent procedere : tamen non omittas quin vatem adeas omiſit tamen vt inferius dicetur vnde ad Didonem apulſus adhuc neſciuit fata in italia obeunda) Et quin poſcas : vt ſupple ipſa .ſ. vates qđ dicũt in propria perſona & non tantum folijs notas & nomina mandet aut ſi popoſceris ipſa canat & reſoluat volens : ideſt libenter vocem ideſt organa vocalia atq; pro ideſt ora illa expediet tibi ideſt prompte & expedite docebit te : populos Italie : & bella ventura : & quomodo fugias ideſt euites ſi poſſis : q; pro vel feras : ideſt toleres ſi euitare nequeas : quęq; laborem : ideſt quamlibet laborioſam prouinciam gerendam : & ipſa ſacerdos venerata dabit. ideſt dicet ſicut da pater augurium atq; animis illabere noſtris curſus .ſ. futuros tibi. ideſt nauigationes reliquas. nec tamen dicit ꝙ docebit acceſſum eius ad inferos : quia tunc meminerit mortem Anchiſe quod facere noluit Helenus : concludẽs autem ait Hec ſunt que licet te moneri. ideſt vt tu ſis admonitus noſtra voce. age. ideſt agedum adhortandi aduerbium : Vade & fer ad ethera. ideſt extolle vſq; ad celos fatis ſcilicet id volentibus : aut factis ideſt facinoribus tuis. Troiam ingentem .i. que per te ingens inſtaurabitur cum ex ea olim Roma orietur. Seruius innuit illud hec ſunt &c. dictum ſub hoc ſenſu vt Helenus excuſet ſe ſi non plura dixerit cũ ea tantũ liceat dicere : verũ in hoc ſenſu potius dixiſſet licuit aut ſi verſus pateretur licet. Donatus autem innuit dictum vt veniam petat ſi confidentius non vt vates ſolum ſed etiam vt amicus quedam admonuerit : & eſt honeſta clauſula ua & nos vti poſſumus vbi maiores admonuerimus.

ASCEñ. ¶ Que poſtq̃ &c. Poſt conſultationem Heleni & oracula diuum recitat dona que ab eodẽ Heleno ſucepit & que pater Anchiſes & que ceteri : docetq; quibus verbis Anchiſen compellarit : de quibus omnibus dicit Donatus ſic.

Dona. Stipat : largitorem precipuum indicat ; qui tantum donaſſet argenti quantum naues niſi ſtipate capere non poſſent loricam : & dona que augeãt ſuas opes dat : & ea quibus ſe ab hoſte tuetur & omnia cum decoro : & dicit arma fuiſſe illius qui Toiam vicerat vt ſit inſultatio arma victum ferre victoris. Sua etati conuenientia.

Socios

¶ Que poſtq̃ vates ſic ore effatus amico eſt : Aeneas.
Dona dehinc auro grauia : ſectoſq; elephanto
Imperat ad naues ferri : ſtipatq; carinis
Ingens argentum : dodoneoſq; lebetes :
Loricam conſertam hamis : auroq; trilicem :
Et conum inſignis galeæ : criſtaſq; comantes :
Arma neoptolemi : ſunt & ſua dona parenti.

Addit

Addit equos: additq́ꝫ duces.
Remigiũ ſupplet: ſocios ſimul ingruit armis.
Interea claſſem velis aptare iubebat
Anchiſes: fieret vento mora ne qua ferenti:
Quẽ phœbi interpres multo cõpellat honore.
Helenus. ℭ Coniugio anchiſa veneris dignate ſuperbo:
Cura deum bis pergameis erepte ruinis:
Ecce tibi auſonie tellus: hanc aripe velis:
Et tamẽ hanc pelago præterlabare neceſſe eſt:
Auſoniæ pars illa procul quã pandit Apollo.
Vade (ait) o felix nati pietate: quid vltra
Prouehor: & fando ſurgẽtis demoror auſtros:

SER. Breues p longis. ℭ Grauia: finalitatis ratione producitur. Sed ſatis aſpere. Nam in nullam deſinit conſonantem. Vt omnia vincit amor: & nos cedamus amori: & At tibi thymbre caput. Euandrius abſtulit enſis. Stipat: denſat hinc ſtipatores qui aliquid in nauibus componunt a ſtupa. Dodoneos: a dodona vrbe epirotica: & laudauit a loco vt vaſa corinthia. Lebetes: ollas ęreas. Hamis auroq́ꝫ: hamis aureis per endiadyn. Conum: curuatura eſt que prominet: ſuper quã criſte ſunt Sua: congrua ætati. Supplet: bene ſupplementum dixit. quod verbum eſt militare: nam multos in creta amiſerat: vocatiu'. prime. Ferenti: flanti Anchiſa: grecus vocatiuus eſt: nam ſi latinus breuis eſſet. Sed queritur quemadmodum is exeat. nã tytides tytide facit: Atrides atrida: Hora. Ne quis humaſſe velit Aiacem Atrida vetas cur: apud latinos horum nominum cauſa eſt manifeſta. Nam nominatiuum ipſum in a mittunt: & latinam recipiunt declinationem vt Atrides atrida facit & ſcytes ſcytha. Dignate digne habite in paſſiua ſignificatione: in primo aliter Haud equidem tali me dignor honore. Cura: amor vt Veneris iuſtiſſima cura. Bis pergameis: oratorium eſt: vt quod ſuperius Anchiſes infelicitatis putauit: vt ſatis vna ſuperq́ꝫ. v. ex: & capte. ſ. v. hoc nũc conuertit in laudem. Bis nam prius Hercules: nũc greci expugnarunt. Tibi. Tibi: vel vacat vt Cice. qui mihi accubantes in cõuiuio: Aut dixit quia ipſe hanc ſolã Italiæ partem viſurus eſſet: & non quam fata Aenæ promittunt Auſoniæ: Italię a rege Auſono Aripe: inuade illic enim eſt ſacrificaturus. Et tamen αναkολουτου eſt. Non enim premiſit: q̃ꝗ́ꝫ vicina ſit. Pandit Apollo: laurolauini agrum intelligit: Vade ait: bis hoc modo repetit Vergi. hic nam cum ſupra compellat dixerit: modo intulit: ait itẽ in quinto cũ premiſerit fidem ſic fatur ad aurem: ſubijcit rurſus: & ſeſe oſtendat in armis dic ait. O felix nati pie. latenter oſtendit mortem futuram. Non enim dixit vite longinquitate vel aduentu in Italiam: ſed nati pietate: qui poterit exequias celebrare: Prouehor: ſcilicet ſermone.

Socios: nullum in donatum reliquit dans que competebant viris fortibus: Dignate: quaſi q dignus ſit inuentus qui filie Iouis iungeretur. Bis perga. oſtenditur ꝙ ſit cura deum: qui cum debilis eſſet: liberatus tamen ſit periculis patrie in qua perierunt viri fortes: Hec ille. ℭ Ordo est. Ordo. Que ſcilicet reſponſa aut oracula iã dicta: poſtq́ꝫ vates ſcilicet helenus: effatus ideſt elocutus eſt (ſed augurale eſt verbum) ſic. ideſt in modum premiſſum ore amico. ideſt fauorabili: ipſe imperat dehinc. ideſt deinde dona grauia auro: & elephanto. ideſt dente elephãti (declinatur autem hic elephas elephãtos vnde fit nominatiuus hic elephãtus ti. ſicut delphin & delphinus arabs & arabus in nominatiuo reperiuntur) ſecto ideſt aut ſectili aut iam preparato: ferri. ideſt vt ferrentur ad naues. & ſtipat. i. condenſat & immittit carinis ideſt aluo nauiũ: ingens. ideſt valde magnum argentum & ita magnum vt niſi ſtipetur non poſſet a carinis recipi: & lebetes ideſt olas ereas: dodoneos ideſt epiroticos a dodona epiri vrbe (declinatur autẽ hic lebes lebetis ſicut hic tapes tapetis Grauia autẽ producitur finalitatis gratia dicit Seruius: ſed ea ratio in principio tertij pedis locum habere ſolet: verum Vergi. omnes pedes a breui inchoaſſe reperitͤ) & ſtipat carinis loricam. i. tunicam olim ex loris fieri ſolitam: nunc ex annulis: vnde dicit trilicem. ideſt tribus licijs conſtantem conſertam videlicet hamis & auro. i. hamis aureis. aut trilicem dicit quia conſtabat loris hamis ferreis & anulis aureis quibus fimbrie decorabãtur: & conum. i. curuaturam galeæ inſignis. i. excellentis & vt dicunt notabilis per ſigna rara inuentu: & criſtas comantes. ideſt que in morem comarum a cono dependebant ſunt enim criſte ornamenta galearum ſicut capitum gallorum: dicitur autem Achilles ſemper criſtatus inceſſiſſe. vnde bene datur id eius filio cum ſubditur per appoſitionẽ arma. ideſt loricam conum & criſtas galeæ exiſtẽtia arma neoptolemi. ideſt Pyrrhi qui ea moriẽs Heleno dereliquerat. Et parenti ſcilicet Anchiſe ſunt & ideſt etiam: ſua. ideſt debita etati: & conuenientia dona: & ipſe Helenꝰ addit ſcilicet ad dicta dona: equos quorum palmam epiros obtinet: & addit duces ideſt cõductores itinerum: & ſupplet remigium. ideſt addit remiges deficientes eo ꝙ in creta multos amiſerat & nonnullos dereliquerat: ſuppleſſe autem putatur ex troianis vt ſint ſoli Troiani romani imperij autores: & ipſe ingruit. i. opprimit armis. ideſt multitudinem armorum que cuilibet dedit ſocios ſcilicet itineiris mei. Anchiſes ſcilicet pater meus iubebat interea aptare velis claſſem: ideſt inſtruere & diſponere claſſem ad nauigandum ne qua: ideſt ne aliqua mora: i. dilatio: fieret vento ferenti: ideſt flanti. i. ideſt quando ferret aut flaret: nam flando quodãmodo claſſem fert & prouehit ventus quem ſcilicet Anchiſem: interpres phœbi: ideſt oraculorum phœbi hoc eſt Helenus compellat: ideſt alloquitur ſup. cum multo honore: ideſt valde honorifice: dicens ſup. o Anchiſa dignate: ideſt digne habite ſuperbo ideſt nobili & magnifico: coniugio (non dicit ſtupro. nec tamen connubio: quia cõiugium poteſt eſſe illegitima coniũctio. nuptie autem ſunt legitime) veneris dum ex ea æneam gignebat & o cura: ideſt amor & ſollicitudo deum. ideſt deorum. erepte bis: ideſt qui bis ereptus es: ruinis pergameis: ideſt troianis (in vtroq́ꝫ. ſ. excidio. ſemel ſub laomedonte & ſemel ſub priamo. Caueat autem explanator ne dicat erepte bis ruinis pergameis cura. i. per curam deum pro deorum: quia ſic cura eſſet ablatiui caſus & produceretur cum tamen corripiatur) ecce tibi quaſi dicat in conſpectu tuo eſt tellus auſonie. i. italie: arripe hanc velis: & tamen neceſſe eſt & vt ſup. preterlabare hãc pelago. i. per pelagus quia illa pars auſonie quam apollo pandit. ideſt aperit & manifeſtat vobis petendam: eſt procul. i. longo adhuc circuitu petenda & ait vade o felix pietate. i. propter pietatem nati. i. filij tui: qui vt tacite innuit pie tecum aget dum exequias perſoluet & ad inferos te viſurus deſcendet ſed id non dixit expreſſe: & ne plura interrogetur dicit: ſed quid ego prouehor. ſ. ſermone. i. productior ſum prouectꝰ vltra ſcilicet q̃ conſtitueram: vel vltra prius dicta: hoc eſt vlterius & demoror. ſ. ab officio: fando. i. loquendo auſtros. i. ventos vobis ſecundos: ſurgentis. i. iam iamq́ꝫ flaturos aut orientes e terra vt flent.

 ℭ Nec

Vſcen. ¶ Nec minus &c. Recitat etiam dona que Andromache diſcedẽtibus contulit & verba vltro citroqꝫ habita. Vñ Donatus. Nec cedit ho. duo notat in chlamyde: & ꝙ eſſet ſibi ſolatio quia eſſet de originalibus terris: & ꝙ cõueniret honori Aſcanij: nã digna fuit qua vteret̃: Tali etiã dignus Aſcanius qui tantã rem applicaret vſibus ſuis. Sunt em̃ quidã abiecti. qui vtunt̃ veſtibus ſibi nõ cõuenientibus. Sunt rurſus adeo excellẽtes vt cum ſuis veſtibus pari honore cõtendant. Laudauit autẽ ſolam chlamydem. Cetera 'gñaliter dixit. Onerat vt in Heleno dixit ſtipatqꝫ carinis. Ille vir fortis donat aurũ argentum. Arma viro forti. hec mulier donat puero textilia. Ergo habuit rationẽ perſonarum: hec etiam duo genera munerũ ponit Chlamidem auri ſub tegmine variatã: que eſſet ex antiquis. Item alia munera que nõ eſſent tanti precij: ſed ſuis manibus vnde cũ hec offerret: dixit Accipe & hec preter chlamidẽ & predicta: vt alterum haberet precium: alterum amoris religionẽ & dantis affinis affectum. Ergo ſi non valent dona valeat perſona andromaches tui auunculi vxoris Lachrimis: affabar nõ poterat ab ijs qui & ciues & in ſe liberales eſſent ſine lachrymis diſcedere. Viuite felices: feliciter viuere dicit manere ocioſum in eodem loco & aduerſa fortune vlterius non timere. Sibi aũt omnia cõtraria eſſe oſtendit: Cedentia retro: impoſſibilia dicit ſed per illa ſuũ tedium exprimit: qui tot annos laborioſe periculoſeqꝫ nauigãs nondũ viuebat

Ordo. quo peruenire cupiebat Hec donatus. ¶ Ordo aũt eſt. Nec minus. i. & nihilominus q̃uis multa dederit helenus: andromache mœſta ſupremo digreſſu. i. quum videret ꝙ omnino digredi vellemus: fert. ſ. ad conferendũ nobis veſtes picturatas: ſubtegmine auri. i. habentes ſubtegmen. i. filum qđ inter ſtamẽ currit aureum aut ex auro & ſup. dat Aſcanio chlamydẽ phrygiã idest acu pictã qđ opus phrygonũ dicitur: nec Aſcanius cedit honori. i. nõ inferior ſed dignus eſt tali honore aut forte chlamys non cedit honori. i. decori cuiuſlibet alterius chlamydis & onerat ſup. eum aut miniſtros eius donis textilibus. id ẽ contextis: ac fatur talia ſup. ad Aſcaniũ: Accipe o puer &. i. etiam hec vltra ea que Helenus dedit aut que ipſa prius dederat ſup. munera: que ſint tibi monumenta. i. que admoneant te & memorẽ faciant manuũ mearum. i. operũ manu mea factorũ: & teſtent̃ longũ. i. per longũ tẽpus amorẽ andromaches: appoſitorie. coniugis hectoreæ. i. hectoris auunculi tui & nunc heleni etiã auunculi ſed potius hectoris: vt eum ad imitandã hectoream virtutẽ incitet vnde prius & auunculus excitat hector: nã donũ prophetie qđ heleno contigit nõ omnibus datum: virtututẽ quiſqꝫ q̃uis multo interuallo imitari põt: cape extrema dona tuorũ. ſ. neceſſariorũ. q. d. poſt hec non offenſurus es plures ex genere & patria tua. O ſola imago aſtyanactis mei. ſ. filij ex hectore (declinatur hic aſtyanax huius aſtyanactis vel tos) ſuper. i. ſuperſtes & ſuperexiſtens aut reſtans adhuc mihi. i. in ſolatiũ aut memoriã: cũ filiũ amiſerim: imago inquit. qa ille ferebat ſic. i. vt ut facis oculos ſic man⁹. ſ. ora (Bona cõparatio a poeta excogitata qui ſicut patres ſimiles inducit filioꝝ quoqꝫ ſimilitudinẽ approbat ſi ſupuixiſſet aſtyanax que laus iuli in domũ iuliã redundat) & pubeſceret nunc tecũ ſi. ſ. viueret: equali euo. i. etate. Ego digrediens affabar hos. ſ. helenũ & andromachen:

Nec min⁹ andromache digreſſu mœſta ſupmo — Aeneas.
Fert picturatas auri ſub tegmine veſtes.
Et phrygiã aſcanio chlamydẽ nec cedit honori.
Textilibuſqꝫ onerat donis: ac talia fatur
Accipe & hec manuũ tibi q̃ monumẽta mearũ — andromache.
Sint puer: & lõgũ andromaches teſtent̃ amorẽ
Coniugis hectoreæ: cape dona extrema tuorũ.
O mihi ſola mei ſuper aſtyanactis imago.
Sic oculos: ſic ille manus: ſic ora ferebat:
Et nunc æquali tecum pubeſceret æuo.
Hos ego digrediẽs lachrymis affabar obortis
Viuite: fœlices quibus eſt fortuna peracta — Aeneas.
Iam ſua: nos alia ex alijs in fata vocamur.
Vobis parta qes: nullũ maris æquor arãdũ eſt.
Arua neqꝫ auſoniæ ſemper cedentia retro
Querenda: effigiẽ xanthi troiamqꝫ videtis:
Quam veſtræ fecere manus: melioribus opto
Auſpicijs: & quæ fuerint minus obuia graijs.
Si quando tybrim vicinaqꝫ tybridis arua
Intraro: gentiqꝫ meæ data mœnia cernam:
Cognataſqꝫ vrbes olim: populoſqꝫ propinquos
Epiro heſperia: quibus idem dardanus autor:
Atqꝫ idem caſus vnam faciemus vtramqꝫ
Troiã animis: maneat noſtros ea cura nepotes.

¶ Digreſſu mœſta ſupremo: vltimo poſtq̃ eorum deſperabat aſpectum. — SER. Picturatas: participium ſine origine verbi. Subtegmine: filum eſt qđ inter ſtamẽ currit: quod. Perſi. tramam dixit. mihi trama figure ſit reliqua. — Trama. Non ergo pro ſtamine ponendum eſt: cum ſtamen de auro eſſe non poſſit Phrygiã: acu pictã: nã hos artifices phrygiones appellam⁹ — Phrygiones. ſcđm Plau. Phrygiã: in qua ſit patrie memoria. Nec cedit ho. dat tanta munera quanta merebatur Aſcanius. Nã nõ cedere honori eſt eſſe parem meritis accipiẽtis. Textilibus qđ munus decebat mulierem. Et hec intelligimus & alia pri⁹ data vel iure hereditario data eneę & anchiſe ad ſe ſpectant. Monumẽta: memoria & a mentis admonitione ſunt dicta. Lõgum amorẽ: & de preterito & de futuro: vt cognoſcas quãtum te vel amauerim: vel amatura ſim. Hectore: habuit rationẽ perſone cũ qua loquebatur. q. d. auũculi tui Sup. i. valde. Valde vehemẽter & expſſe mihi es imago: quo ſermone etiam Home. vtitur in ſimili ſignificatione. Viuite. f. mõ bene optantis eſt nõ vt in Buco. male dicẽtis: vt Viuite ſylue. i. perite. Similiter eſt & valete Teren. Valeant qui inter nos diſſidium querunt. Videtur autẽ melius dici per optatiuũ q̃ per imperatiuum: quia poſſunt optari: non imperari proſpera vel aduerſa. Ergo vſurpatur imperatiuũ. Sua. q. d. dura & propria troianorũ vt. Hac troiana tenus fuerit fortuna ſecuta. Parta: parata. Cedentia tetro: vt iam tandẽ italiæ fugientis prendimus oras. Veſtre manus quod eſt dulcius. Min⁹ obuia. i. que nullũ patiant̃ excidiũ. Tybrim a rege qui in eũ cecidit. Nã ante albula dicebatur. Alij tyberinũ albanorũ regẽ in eũ cecidiſſe volunt. Alij — Tybris dicunt quondã ſyracuſanos victores cepiſſe magnã vim athenienſiũ: & eã ceſis montibus fecerũt addere munimenta ciuitati: tunc auctis muris etiã foſſa intriſecus facta que flumine admiſſo repleta munitiorẽ reddidit vrbẽ. Hanc foſſam per iniuriã hoſtiũ factã tybrim απο της υβρεος appellarunt

pellarunt.Inde cũ ſiculi loca iuxta Romã occupaſſent.Vnde eſt fines vſq; ſicanos:Albulam ad imaginẽ foſſe patriæ tybrim vocarũt:de tybri vero ſiracuſana foſſa Theocritus meminit.Genti meę & nõ ſibi.Nã ſcit aſcanio regna deberi.Data mœnia cernã:Cognataſq; vrbes olim : quãdoq; & per omnia cernã ſubaudis . Senſus aũt talis eſt ſi potero ad italiã peruenire:& regna conſtituere:& videre vrbes & populos tibi cognatos.Nã Aeneas & helenus a Dardano originẽ ducũt Ergo hoc dicit quoniã & ab vno originẽ ducim⁹ & ĳſdẽ caſibus ſubiacuimus.Troiã vtrãq;:& quã tu feciſti & quã ego facturus ſum iungamus & faciamus vnam:ſed animis: hoc eſt fœdere & affectione:quoniã reuera eas natura iungi nõ ſinit.Sane quoniã occurrebat humane breuitas vite.Bene ſubiunxit:Maneat noſtros ea cura ne.Diſtinguendũ aũt populoſq; propinquos epiro.Et ex ſequentibus oſtẽdit quomodo Heſperia.ideſt quibus populis autor eſt dardanus.Heſperia hoc eſt εσπεροθεν:figura enim nonnũq̃ pulchra eſt ſi elocutio imperfecta ſit:vt Cicero in verrinis:Qui verrem romulea:non addidit tribu.

machen:lachrymis obortis.i.preter ſpem ortis hoc eſt lachrymas interloquẽdũ: viuite qa felices ſup.ſunt quibus eſt fortuna iã ſua.i.ꝓpria& fataliter debita:peracta(& hoc mõ nõ eſt in ſermõe ĩproprietas nec mala reciprocatio cũ nõ reciproce accipiaẽ licet hũc locũ Valla& alĳ fere grãmatici notẽt: & eſt quaſi per parẽthesim dictũ:& ſentẽtia qualis illa in primo.O fortunati quorũ iã mœnia ſurgunt)nos vocamur iã ex alĳs fatis.i.fatalibus incommodis:in alia fata: quies eſt parta. i. labore aquiſita vobis: nullũ equor.i.nullus cãpus planus maris.i.aquarum eſt vobis arandũ.i.ſulcandũ nauibus: nec arua auſonię.i.italię cedẽtia ſemper retro. qa cũ ꝓpe fuerimus adhuc longo circuitu ſunt querẽda.i. veſtiganda:vos videtis effigiẽ.i. ſimulacrũ & cõſimilẽ effictionẽ xãthi.i.illius fluuĳ troiani: & videtis troiã quã veſtre manus fecere opto.i. ſicuti opto melioribus auſpicĳs q̃ prior troia manibus deorũ facta predicatur : & que auſpicia.i.auſpicata initia & fundamina fuerint minus obuia.i.obſtantia graĳs. i.grecis ita vt ab eis non eruantur (Notũ eſt ꝙ romani ethruſcorũ diſciplina imbuti nihil magnũ inierunt niſi captatis auſpicĳs. i. niſi habito deorũ(vt opinabantur)iudicio:qđ ex auiũ inſpectione deprehendebãt :& ideo auſpiciũ accipitur pro auſpicato.i.prudenti & bene prouiſo:qđ galli dicunt preauiſato initio:&auſpicari pro prudenter inchoare)Si ego intraro pro intrauero:quando.i.aliquando tybrim fluuium italiæ romã interfluentẽ:& arua tybridis vicina: & ego cernã mœnia data.i.permiſſa aut conceſſa fatis:meę genti:quia ſcit aſcanio deberi regnũ: aut genti ſue potius q̃ ſibi regnũ petere probetur:& vrbes cognatas.i.cognatis extructas olim.i.quouis tempore futuro & populos propinquos.i.affines & ab vna patria oriundos nec loco multũ diſtantes : nos faciemus epiro:& heſperia.i.italia:hoc eſt ex epiro & heſperia quibus idem dardanus eſt autor.atq; quibus eſt idẽ caſus.i.eadẽ fortuna quia ꝓpter excidiũ troiæ ambe a ꝓfugis habitate vt nos faciemus dicit animis. i.federe & concordi voluntate vtrãq; vnã troiã.i.referemus in diuerſis locis qđ in vno non poſſumus troiam patriam noſtram euerſam.& ſi:quia breue & irreuocabile tempus omnibus eſt vite:id nos perficere non poterimus:ea cura.i.ſollicitudo eius rei faciende:maneat.i.certe expectet:noſtros nepotes.i.poſteros a nobis&noſtris deſcenſuros.

Sua

Auſpiciũ
Auſpicor

Prouehimur pelago vicina ceraunia iuxta.
Vnde iter italiam curſuſq; breuiſſimus vndis.
Sol ruit interea: & montes vmbrantur opaci.
Sternimur optate gremio telluris ad vndam
Sortiti remos: paſſimq; in littore ſicco
Corpora curamus: feſſos ſopor irrigat artus.
Necdũ orbẽ medium nox horis acta ſubibat:
Haud ſegnis ſtrato ſurgit palinurus: & omnes
Explorat ventos: atq; auribus aera captat.
Sydera cuncta notat tacito labentia cœlo.
Arcturũ pluuiaſq; hyadas geminoſq; triones:
Armatumq; auro circumſpicit oriona.
Poſtq̃ cuncta videt cœlo conſtare ſereno:
Dat clarũ e puppi ſignũ: nos caſtra mouemus:
Tentamuſq; viam: & velorum pandimus alas.
Iamq; rubeſcebat ſtellis aurora fugatis:
Cum procul obſcuros colles humilẽq; videm[9]
Italiam: Italiam primus conclamat Achates
Italiam læto ſocij clamore ſalutant.

ASCEN. ❡Prouehimur &c. Docet quomodo illic pro⸗
uectus eſt & quomodo italiam a ſocijs viſam
& ſalutatam pretergreſſus eſt de qua re dicit id
Donatus. ſolum notatu dignũ Donatus ꝙ italia humi⸗
lis non eſt ſed humilis dicitur quia etiã alta na
Ordo. uigantibus cum longe apparent videntur hu⸗
milia .i. ima & quaſi humi iacentia. ❡Ordo
autem eſt. Nos prouehimur .i. porro vehimur
& auehimur a butroto pelago .i. per pelagus:
iuxta ceraunia ꝓmõtoria illa epiri a crebris ful
minibus denominata vicina .ſ. nobis deſcendẽ
tibus butroto vnde .i. a quibus iter ſup. eſt bre⸗
uiſſimum & curſus eſt breuiſſimus vndis .i. per
vndas: italiam .id ẽ in italiam vſq;: nam media
noctis ſpacio pertranſitur. Sol ruit .i. occidit in
terea & montes opaci vmbrantur .i. ex aduerſo
ſolis inuoluuntur vmbris: nos ſternimur gre⸗
mio .i. receptaculo telluris .i. terre optate .ſ. ſem⸗
per nauigantibus: ad .i. iuxta vndam .i. exponi
mur terre ad oſtium: vnde aũt ſternimur ſorti⸗
ti remos .i. per ſortes exerciti remis & poſtq̃ vi
ciſſim incubuimus remis ad vndam & nos cu
ramus in littore ſicco paſſim corpora ſupp. no⸗
ſtra .i. facimus ea que ad curam corporis perti⸗
Curare corpora. nent: qd' verbum ſi ſolam egeſtionem ſignifi⸗
cet ſatis ruſtice ad menſam diceret æneas in cõ
ſpectu regine: ſed ad omnia pertinet: ſopor irri⸗
gat artus feſſos .i. dormimus necdum .i. & non
adhuc & nox .i. facies celi nocturna. acta .i. trãſa
cta aut ducta horis: non ſubibat .i. cõſcendebat
adhuc medium orbem .ſ. cœli .i. nondũ erat me
dium noctis. & ſup. palinurus nauita ille dili⸗
gentiſſimus ſurgit haud ſegnis ideſt non tar⸗
dus aut ignauus: ſed ſtrennuus: ſtrato ſcilicet to
ro ex ſtramentis facto: & explorat ideſt inqui⸗
rit: omnes ventos & captat auribus aera .i. ſi
vſq; audiret murmura aeris que futuram tem
peſtatẽ indicent: Seruius aliam cãm affert & no
tat cuncta ſidera ſcilicet nautis obſeruanda la⸗
bentia cœlo tacito. ideſt motu a dormientibus
preſertim imperceptibili. licet concentum mi⸗
rabilem edere a platonicis predicetur cœlum
vt de ſomnio ſcipionis: teſtis eſt Cicero. no⸗
tat dicit arcturum & hyadas pluuias .id ẽ plu⸗
uioſas & pluuias excitare ſolitas & triones id ẽ
boues geminos qui ſunt in ſeptentrione ad po⸗
lum: & circũſpicit oriona .i. ſydus in qd' orion
tranſlatus dicitur armatum auro. ideſt fulgore
enſis aurei: hec autem omnia in Georgicis & in
fine primi huius deſcripta ſunt. Poſtq̃ ipſe Pa⸗
linurus videt cuncta conſtare. ideſt conſentire
ex ſtatu ſuo cœlo ſereno ideſt etiam futuram ſe
renitatem indicãte: ipſe dat e puppi ſignum cla
rum ideſt faculam aut tedam incẽſam: nos qui
eramus ſcilicet in littore mouemus caſtra ideſt
more militum colligimus ſarcinulas & diſce⸗
dimus illinc vbi ſtationem habueramus: & ten
tamus viam: an ſcilicet fluxus oportunus eſſet
& hoc comperto pãdimus alas velorum: ideſt
antennas. aut ſecundum Seruium intendimus
contos: ideſt perticas quibus profunditatem
aquarum inquirunt nauite & aurora rubeſce⸗
bat iam & hoc ſtellis fugatis a ſplendore ſolis abſconditis nobis iam inquit cum nos videmus procul obſcu⸗
ros colles ſcilicet italie: & italiam humilem: ideſt humilem apparentem: quia procul viſam achates concla⸗
mat ideſt ſimul vt videbat clamat: italiam & ſocij ſalutant leto clamore italiam dicentes forte Salue ſancta
parens diuum ſaturnia tellus &c.

❡Prouehimur pela. Butroto derelicto. Ceraunia: promõ SER.
toria epiri a crebris fulminibus propter altitudinem nomi
nata. Breuiſſimus: nam medio noctis ſpacio tranſitur. Op⸗
tate telluris: ſemper enim nauigantibus optatur. Sortiti re
mos. per ſortem diuiſi ad officiũ remigandi: quis eſſet pro
reta quiſ pedem teneret. Littore ſicco: nam eſt quod aqua
alluitur. Horis acta per horas decurrens: Auribus: qua em̃
venti veniunt ea parte auris frigidior eſt. Cuncta. nam in
pronoſticis legitur non ſufficere vnum ad explorandam ſe
renitatem. Tacito celo: aut nocturno: per quod tacetur aut
ipſe tacitus: aut ad homines retulit. Nam licet æternus ſit
axium ſonus: non tamen auditur a nobis. Armatumq; au⸗
ro cicumſpicit oriona ſic Lucre. Enſiferi nimium fulget la⸗
tus orionis: Intuetur hec non vt cernat. Nam omnibus pa⸗
tent: ſed vt exploret ſtellarum vigorem quo futura ſereni⸗
tas iudicatur: in Georgi. neq; tum ſtellis acies obtuſa vide
tur: non em̃ querit quaſi non orta nã ſeptentrio ſemper ap⸗
paret. Conſtare: ſuppetere. Iuue. Quis ferat vxorem cui cõ
ſtant omnia. Clarum ſignum: faculã eleuauit: vt flammas
cum regia puppis Extulit Caſtra. m. caſtra omnia loca ſunt Caſtra
vbi milites ſteterint: Dicta aũt caſtra quaſi caſta. velq; illic
caſtraretur libido. nam nunq̃ ijs intererat mulier Tẽtamus
viam .i. naues producimus Pandimus alas contos intendi⸗
mus. Humilemq; videmus italiam: aut naturam oſtendit
prouinciæ vt Sallu. Italia plana ac molis: aut rem phyſicã
exprimit: Nam omne quod cõtinet humilius eſt eo quod
continetur: aut quia procul viſentibus terra humilis ſemp
videtur Luca. Et dubios cernit vaneſcere montes Italiam:
tantologia vſus eſt ad exprimendum affectũ nauigantiũ:

Tum pater anchiſes magnum cratera corona
Induit: impleuitq; mero: diuoſq; vocauit
Stans celſa in puppi.

ASCEñ. ❡Tum pater &c. Docet qũo poſt preces an⸗
chiſe ad italiam appulſi illic vota que helenus
perſoluenda admonuit: quo etiã modo admo⸗
nuerat: perſoluerũt. Seruat in omni re poeta di⸗
ligens ipſum deorũ: nam ſocij italiam ſaluta⸗
bant leti quoniã tã vicini eſſent: anchiſes autẽ
non

Dij maris

Anchiſes ¶ Dij maris: & terræ tempeſtatumq́ȝ potētes:
Ferte viam vento facilem: & ſpirate ſecundi.
Aeneas. ¶ Crebreſcunt optatæ auræ: portuſq́ȝ pateſcit
Iam ꝓpior: tēpluq́ȝ apparet in arce mineruæ.
Vela legunt ſocij: & proras ad littora torquēt:
Portus ab æoo fluctu curuatus in arcum:
Obiectæ ſalſa ſpumant aſpergine cautes.
Ipſe latet. gemino demittunt brachia muro
Turriti ſcopuli: refugitq́ȝ a littore templum.
Quatuor hic primū omē equos ī gramīe vidi.
Tondentes campum late candore niuali.
Anchiſes Et pater anchiſes ⸢ bellū o terra hoſpita portas.
Bello armanť eq: bellū hæc armēta minanť:
Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes: & frena iugo concordia ferre:
Aeneas Spes eſt pacis ⸢ ait: tum numina ſacta precamur
Palladis armiſonæ: quæ prima accepit ouantes
Et capita ante aras phrygio velamus amictu.
Præceptiſq́ȝ heleni: dederat quæ maxima: rite
Iunoni argiue iuſſos adolemus honores.

SER. ¶ Corona induit: vſq́ȝ ad ſummū impleuit: aut reueta coronauit. Maris per qď nauigo. Terre: ad quam vado. Tēpeſtatum ventorum aurarū: temporum ſerenitatis: vt: vnde hec tam clara repēte tēpeſtas: nam multa ſignificat. Spirare & adventū pertinet & ad fauorē. Crebreſcūt: oſtendit magnum anchiſæ meritū. Pateſcit: propinquantibus vt anguſti rareſcunt clauſtra pelori. In arcū: in arcus ſimilitudinem: vt Exciſum euboicæ latus ingens rupis in antrū. i. in antri ſimilitudinē. Latet. ſ. longe intuenti. Nam late patet ſcďm dona. non ſtat verſus. Refugitq́ȝ a littore templū. Nā procul intuētibus in mari videť: & appropinquātibus paulatim diſcedere: vel quia ſitū eſt in colle: qui ſenſim creſcit a littore ideo dixit refugit. Primū: aut quale nunq́ȝ viderat ante: aut quia ſequitur. Porcę albę omē vel primū. i. primā partē campi. Candore hoc ad victorie omē. Habet aūt Anchiſes diuinādi peritiā vnde diuiniq́ȝ oſſa parentis. Hoſpita: vſurpatū eſt. Nam quæ in es exeunt communia ſunt & fœmininū in a mittunt Lucan. Hoſpes in extremis audiuit curia tectis: ſed plautus cū pauper cōmune ſit vt pauper ſe natus. & pauperq́ȝ domus nec nota potentum munera. paupera tamen dixit. Armenta: armenta dicuntur quaſi armis apta. Nam equi interſunt prælijs: boues armant ex corijs. Sed tamē: anacolyton eſt: Nam q̄q̄ non præmiſit. Spes pacis: ait latenter poſſe vincere troianos: dicendo Curru ſuccedere ſueti palladis: poſt belli omē deā belli precatur: ſed & hoc templū viſum ad omen pertinet. Rite. ſcďm ritum. vnde ſequitur. perfectis ordine votis. Argiuæ. i. magnæ.

non contentus italiā inueniſſe: niſi id bono auſpitio fieret (Sepe em̄ res lete triſtē habent exitum) precatur diuos vt proſperam nauigationem cōcederent: ſciens ꝙ etiam in portu perierint plurimi De hac re pauca dicit Donatus: qa vt patet ex ijs que in eum dicit Seruius mutilus eſt & interciſus. ea au tem ſunt hec. Crebreſcunt. ſ. apparet petitionis fructus. Ferte viam ſ. prebete facilem viam. In arce in altitudine. Legunt: verbum nautis familiare: nam funes & vela cum colligūt vel aliqua loca cū tranſeunt legere appellant. Aure: naturaliter dixit. Aura enim naſcitur cum primū exoritur lux quā ſupra induxit naſcentem. portus: ab oriente qua fluctibus portus infeſtari poterat: magnas natura obiecit cautes: Ergo latet portus: quia fluctus illū reperire nequeunt. Cautes autē ſunt in formā brachiorum. Refugit: conſtitutis in portu nō apparet tēplū quia obſtāt ſcopuli. hic primū: honeſta locutio paſcentes campū & nō paſcentes herbā in campo: & cū dicit quibus herbis paſcerenť oſtendit ſola gramina illic fuiſſe. Cādore ni. oñdit & equos & niueos & cōſtitutos ī magna vbertate. Bello armāť equi. nō ꝗa equo troia perierit: vt quidam ridicule dicunt ſed doctrina ſua equos oſtēdere bella dixit. Palladis armiſone: ad alia ſigna belli accedit templum armate palladis: quā merito orat: vt proſperū faceret ſi quid aduerſi immineret & ouātes dimitteret quos ouātes acceperat Ante aras: vt oſtendat preter preces etiā munera fuiſſe: dicit aras fuiſſe in naui que non erant vt demonſtret aram dici poſſe vbicunq́ȝ ſacrificatur: hec ille. ¶ Ordo autem eſt. Anchiſes pater. i. patronus claſſis & vir prudens atq́ȝ religioſus ſacrorumq́ȝ peritus: induit magnum cratera. i. vas vinarium corona: aut ex pampinis: aut impleuit vſq́ȝ ad ſummū (Declinatur hic crater hui⁹ crateris vel. ros. huic crateri hunc cratera: Vnde legitur hec cratera re. ſicut ab accuſatiuo hunc ſtatera hec ſtatera & ab accuſatiuo hanc caſſida hec caſſida de. ſic & panther & panthera & plura alia leguntur) & pro. ideſt impleuit mero ſi induiſſe corona accipitur pro impleuiſſe aut & impleuit mero poſtq̄ coronauerat eum & ipſe ſtans in celſa puppi. ideſt in ſumma parte nauis iuxta gubernacula: vocauit. ideſt inuocauit diuos dicēs videlicet: o dij potētes. i. qui habetis potētiā maris qď nauigamus: & terre quā petimus: & tēpeſtatū quas timemus: ferte vento. i. aſpiratiōe venti: viā facilē: & ſpirate. i. aſpirate: ſecundi. i. ſpirantes facite ventos ſecūdos & ſup. cum hec dixiſſet aure. i. lenes venti: optate. i. deſiderate & cōmode crebreſcunt. i. crebre fiunt. & portus pateſcit. i. patefit iam propior: & templum minerue in arce. ſ. extructū apparet aut apparet in arce vbi extructū erat: ſocij legūt ideſt coligunt & ſtringūt vela & torquent proras. i. anteriores partes nauiū a proruēdo dictas: ad littora Portus ſup. eſt curuatus in arcum. i. in formā arcus a fluctu eoo. i. orientali: hoc eſt ab oriente impingente & cautes. i. ſaxa preduraque & cotes dicuntur: obiecte. i. oppoſite fluctibus: ſpumāt aſpergine ſalſa. i. aqua maris que aſpergitur ex impetu: qui ſpumas creat. Ipſe ſup. portus latet. ideſt occulitur (aut ſic ipſe portus curua⁹ in arcum &c. latet) quia ſcopuli turriti. i. ſaxa eminentia vtrinq́ȝ & habentia turres in vertice: aut ſaxa ipſa in morē turriū eminētia demittūt brachia. i. colles a iugis ſuis quibus portū complectunť muro gemino. i. in morem duplicis muri vtrinq́ȝ extructi. & templum refugit. i. apparet refugere aut verius occulitur & non videť a littore cum tamen videatur a mari eſt autē templum hoc in calabria. Ego vidi hic in gramine. i. in tali herba primū omen. i. pro primo omine rerū futurarū in italia quatuor equos candore niuali. i. candidos: tondentes aut depaſcētes campum late. i. in latum extenſum. Et pater anchiſes ait o terra hoſpita. i. que nobis hoſpitio pates aut patebis: tu portas. i. affers nobis bellum: quia equi armātur bello. i. ad bellum: & ita ex omine conſtat: quia hec armenta. i. hi equi armis apti: minantur bella: ſed tamen ꝗuis. ſ. bello armentur: ijdem quadrupedes. i. equi: ſueti ſunt ſuc

Donatus. Ara. Ordo.

cedere olim.i. aliquando finito bello:curru.i.ſub currum: & ferre frena concordia.i.ipſi concordes ferre frena iugo.i.ſub iugo aut coniugati:& ideo ait ſpes eſt pacis.nos precamur tum.i.poſtq̄ ſic locutus eſt numina ſancta ipſius palladis armiſone.i.arma concutere ſolite.vnde in armis ſonare dicitur que.ſ.pallas accepit nos ouātes ideſt letos more ouantium.prima.i.ante cetera numina: eo ꝙ ad eius templum appulſi ſumus:& nos velamus capita ſcilicet noſtra ante aras aut que erāt in templo:aut potius quas extruxerant littore:quia templum ingreſſi non ſunt. Vnde Donatus putat non aras fuiſſe: ſed loca in quibus habitant pro aris habita: amictu phrygio.i.troiano.Et nos adolemus.i.incendimus aut maturamus ſeu mature offerimus.rite.i.ex more & vt decet iunoni argiue.i.magne dicit Seruius ſed meo iudicio dicendū eſt argiue.i.argiuorū protectrici & ab argiuis illis culte:nam argiui ab argis dicūtur greci:vt in ſecūdo. Et iam argiua phalāx inſtructis nauibus ibat honores iuſſos.i.adorationem & ſacrificia iuſſa preceptis heleni:que ipſe dederat maxima.i.precipua.

Haud mora: continuo perfectis ordine votis
Cornua velatarum obuertimus antemnarum
Graiugenūq; domos: ſuſpectaq; linq̄mus arua.
Hinc ſinus herculei (ſi vera eſt fama) tarenti
Cernitur: attollit ſe diua lacinia contra.
Caulonîſq; arces: & naufragum ſcyllaceum.
Tum procul e fluctu trinacria cernitur æthna:
Et gemitum ingentem pelagi: pulſataq; ſaxa.
Audimus longe: fractaſq; ad littora voces:
Exultantq; vada: atq; æſtu miſcentur harenæ:
Et pater anchiſes (nimirū hæc illa charybdis:
Hos helen⁹ ſcopl'os: hec ſaxa horrēda cāebat) **Anchiſes]**
¶ Eripite o ſocij: pariterq; inſurgite remis.
¶ Haud minus ac iuſſi faciūt: p rimuſq; rudētē **Aeneas.**
Contorſit læuas proram palinurus ad vndas.
Læuam cuncta cohors remis ventiſq; petiuit.
Tollimur in cœlum curuato gurgite: & ijdem
Subducta ad manes imos deſcendimus vnda.
Ter ſcopuli clamorem inter caua ſaxa dedere:
Ter ſpumā eliſam: & rorantia vidimus aſtra.

ASCEñ. ¶ Haud mora &c. Docet quomodo illinc prouecti p charybdin pteruecti ſūt: Vnde donat⁹. **Dona.** Socios: nam in cōmune vbi periculum eſt omnibus laborandū eſt hec ille. **Ordo.** ¶ Ordo eſt. Haud mora ſup.fit: & nos obuertimus.ſ.in pelagus: quia dictum eſt vela legunt ſocij. & proras ad littora torquent:continuo.i.illico.cornua antēnarum velatarum.i.velis indutarum: ſunt autē antemne a latere mali quaſi cornua aut brachia ſeu ale eius obuertimus dicit votis perfectis.i.poſtq perfecimus vota ordine.i.per ordinem.& nos linquimus domos graiugenum. pro graiugenarum.i.grecorū a grais aut in grecia genitorū:& arua ſuſpecta propter inhabitātes hoſtes: hinc.i.poſtq; hinc prouecti ſumus: ſinus.i.angulus maris:tarenti herculei.i.a phalanto qui octauus fert̄ ab hercule aucti:ſed priſco nomine nominari permiſſi(vnde licet taras ipſius conditor nomen dederit:aut tarentus heros vt quidā volunt:tamen quia phalantus herculeus ipſum auxit & eo coloniā duxit: poteſt & herculeum appellari:ſed quia Dyoniſius halycar.dicit a lacedemonijs conditum & alij ab alijs:dicit poeta)ſi vera eſt fama que.ſ.herculeū appellat a phalanto:cernitur.ſ.a nobis: & diua lacinia: ideſt templum lacinie.ſ.Iunonis que a conditore vel a lacinio latrone illic interempto ab hercule:lacinia dicta eo ꝙ locus in quo poſt expiationem templum factū eſt:lacinij appellationem habeat attolit ſe contra.i.ex aduerſo. & arces caulonis.ſ.oppidi quod & Caulonius dicitur& eſt in prima parte italiæ:de quo Beroaldum ſtatim videbimus. & Scyllaceum.ſ.oppidum naufragum ideſt piculoſum iuxta qđ ſepe fit naufragium cum ſint illic ſcopuli quales iuxta ſcyllam ſunt:attollit ſe contra aut cernitur hinc(verſus non eſt eo metro quo reliqui nam in quarto pede habet amphimacrum: id ē pedē triſylabum cuius media breuis inter duas longas eſt:nam naufragus mediā corripit. Vnde Perſius Cantet ſi naufragus aſſem &c. Sunt tamen qui nauifragum legere malint. In quinto autem ſpondeus eſt: qui verſus periculi vt quibuſdam videtur depingit iactationem & laborem)Tum ideſt deinde æthna trinacria.i.ſciliēſ'.cernitur e fluctu: & nos audimus longe gemitū.i.crepitū ingētē pelagi.i.maris & ſaxa pulſata.ſ.ab impetu aquarū:& voces aquarum fractas.i.colliſas & reuerberatas ad littora: Vñ addit.& vada.i.aque p quas vadere licet cū ſint minus pfunde ſed magis periculoſe.exultāt.i. frequēter exiliūt & erigunt: & harene miſcent̄ æſtu.i.feruore aquarū cōmotarū. Et pater anchiſes ſup.exclamat(ſed mirus artifex poeta in re trepida vt eam depingat verbū demere ſolet vt etiā hic(o ſocij eripite ſup. vos his periculis & inſurgite pariter.i.pari ictu remis vt.ſ.impetū aquarū in charybdim ducētiū ſuperēt:nimirum& nō eſt(inquit eneas)mirū ſi pater anchiſes tūc exclamabat:aut nimirū.i. quia certe hec ſup eſt illa charybdis quā ſup.helenus canebat & helenus canebat.ſ.vaticinādo;hos ſcopulos

ſupple

¶ Haud mora:conti.vnum vacat. Graiugenum:vt troiugenas:ſacrorum autem tantum cauſa hanc tetigit calabriā vbi dicitur Palladium a Diomede accepiſſe vel ab Vlyxe nam ambo rapuerunt. Herculei: deficiente populo laconibus propter aſſiduum cum athenienſibus bellum iuſſerūt. vt virgines vulgo proſtarent. Hinc incerta nata ſoboles cum ſibi & patrie eſſet opprobrio. Nam partheniatę appellabantur: accepto duce Palantho octauo ab Hercule nauigantes ad breue calabriæ oppidum deuenerunt:quod Taras Neptunni filius fabricauerat Id auxerunt ſed priſco nomine Tarentum appelarunt. Bene ergo herculei tarenti: ſi vera eſt fama:quod taras condiderat:& auxerat phalantus Attollit:quia propinquātibus aut recedere mōtes vidētur aut fugere. Lacinia templum Iunonis laciniæ a rege conditore:vt quibuſdam placet dicitur vel ſecundum alios a latrone Lacinio: quem illic Hercules interemit.& in hoc expiato loco templum Iunoni condidit.Caulonis caulon eſt mons calabrie: vt Hora & amicus caulon fertilis baccho: in quo oppidum fuit:quod ſecundum Hyginium:qui ſcribit de ſitu vrbium italicarum olim non eſt. Naufragum ſcyllaceum:periculoſum nauibus. Dictum ſcyllaceum vel a tractu vel a periculi ſimilitudine: nam inde ſcylla longe eſt. Et gemitum ingentem pelagi. videtur delatus primo ad fretum poſt ad æthnam reuerſus. Fractaſq;: nimias: vt fractos ſonitus imitata tubarum. Aeſtu miſcentur harenæ.deſcribit loca charybdi vicina quam eſſe credit ex periculi magnitudine. Saxa horrenda canebat: retulit ſe ad hiſtoriam. Nam pro ſcylla dicit horrenda ſaxa]. Eripite: de

SER. **Tarentū.** **Lacinia.** **Aulon apud Horacium legendū eſt nō caulon**

periculis

periculis deeſt vos. Leuas vndas: de ionio venientibus: aliter non procedit. Cuncta cohors: quia ſuperius dixit. Nos caſtra mouemus. Ad manes imos: poetica hyperbole: Scopuli clamorem: de hiſtoria vt ſupra diximus: hoc traxit. Vnde enim illiſę concauis ſaxis canum imitantur latratus Eliſam: Excuſſam vt Eliſos oculos & ſiccum ſanguine guttur. Rorantia aſtra: pro irrorata ideſt quæ irrorabantur a qua ſignificatione non eſt apud latinos participium. Sane hyperbole eſt.

ſupple horrendos & hęc ſaxa horrenda ſcilicet ipſius ſcylle. Socij faciunt haud ideſt non minus. hoc eſt tãtum ac ideſt quam ſeu quantum erant iuſſi & Palinurus contorſit primus rudẽte ideſt fune quo vela diriguntur (aut ſi legatur rudentem erit adiectiuum vt ſit proram rudentem ideſt multum ſonantem inter ſaxa) cõtorſit ergo aut rudente ideſt fune: aut prorã rudentem. i. ideſt multum ſonantem ad vndas leuas ideſt ad leuam. hoc eſt ſiniſtram iacẽtes ad charibdim videlicet cuncta cohors ideſt tota alia claſſis petiuit remis & ventis: ideſt toto conatu (vnde prouerbiale eſt quoties aliquid toto conatu fit id remis & ventis fieri) leuam ſupple partem: nos tollimur ideſt erigimur in cœlum (hyperbole eſt) & hoc gurgite. i. globo aquarum curuato ideſt in fornicem ſeu arcum erecto: & ijdem ideſt nos ijdem qui pauloante in cœlum ſublati eramus deſcendimus ad manes. i. inferos: imos ideſt ꝓfundos. & hoc vnda. i. aqua ſubducta. i. abſtracta nauibus noſtris. cũ enim hic erigit̃ illic deprimit̃ ſcopuli. i. rupes ſaxoſe in aqs: dedere ter clamorẽ. i. vehementem fragorem inter ſaxa caua. i. cõcaua, aut impetu aquarum excauata. & nos vidimus ter ſpumam eliſam. i. excuſſam & vi expreſſam & aſtra rorantia ideſt eſt irrorata & aquis ſparſa: oĩa aũt hyꝑbolicos dicunt̃ ad ſignificandã nimiã vehementiã aquarũ cõmotarũ ad charybdim. Beroal. in Seruiũ verba ſunt hęc. Si verſum horatianũ ita legerem⁹ vt allegat̃ a Seruio ꝑuaricabimus normã ſaphici carminis qđ in penultimo pede exigit trocheũ: ideoq̃ legendũ eſt amic⁹ aulon: & ita in emẽdatis codicib⁹ legit̃: eſt aũt Aulon mõs calabrie cõtra tarentinã regionẽ vt Porphirio ſcribit. Ferax boni vini: de quo intellexit Martialis celebrãs vinũ tarentinũ. Nobilis & lanis & baccho fertilis aulon. Enimuero apud Vergiliũ caulõ legit̃: & accipit̃ ꝓ oppido: qđ a Ply. collocat̃ in prĩa regiõe Italię: & Stra. in. vi. cauloniã appellat cui adſtipulat̃ mela ĩ geographia vt ego aĩaduerti: & ĩ hyſtoria potiſſimũ labit̃: Serui. ac paꝝ curioſ⁹ eſt: nã cũ originẽ tarẽti referre vellet: dixit bellũ ĩter Atheniẽſes & Lacedemonios fuiſſe cõflatũ: qđ a fide hyſtorię penit⁹ diſſentit cũ bellũ illud ĩter Lacedemonios & Meſſenios ꝑ multos annos geſtũ fuerit: q ppl'i ſunt ĩ pelopõneſo atq̃ cõtermini: & originẽ tarẽti referẽs. Stra. iſtud copioſiſſime narrat. Ephorus quoq̃ & Iuſtinus idem tradiderunt.

Aulon.
Caulon.

¶ Interea

Interea feſſos ventus cum ſole reliquit.
Ignariqꝫ viæ cyclopum allabimur oris:
Portus ab acceſſu ventorũ immotus: & ingens
Ipſe: ſed horrificis iuxta ſonat ethna ruinis.
Interdumqꝫ atrã prorumpit ad æthera nubem:
Turbine fumantem piceo: & candente fauilla
Attolitqꝫ globos flammarũ: & ſydera lambit.
Interdum ſcopulos auulſaqꝫ viſcera montis
Erigit eructans: liquefactaqꝫ ſaxa ſub auras.
Cum gemitu glomerat: fundoqꝫ exæſtuat imo.
Fama eſt Enceladi ſemuſtum fulmine corpus
Vrgeri mole hac ingentemqꝫ inſuper æthnam
Impoſitam ruptis flammã expirare caminis.
Et feſſum quoties motat latus intremere oẽm
Murmure trinacriã: & cœlũ ſubtexere fumo.
Noctem illam tecti in ſyluis immania monſtra.
Perferimus: nec quæ ſonitũ det causa videmus
Nam neqꝫ erãt aſtrorũ ignes: nec lucidus ethra
Syderea polus: obſcuro ſed nubila cœlo:
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.

Aſcen. ¶ Interea feſſos &c. Docet quõo in cyclopas incidit q dicunt in cicilia nõ longe ab ethna mõte habitaſſe: quo circa etiã deſcribit ethnã: ſed vt Macrobius ſentit minus docte ꝙ Pindarus verũ landinus partes maronianas viriliter defendit: docetqꝫ nõ vitioſum eẽ ſi plura dixerit poeta ꝙ a Pindaro dicta iuenerit: Nã licet prudenter dixerit Pindarus ꝙ iterdiu fumus & noctu flamme videant nõ tñ imprudenter poeta noſter addit iterdiu etiã flãmas candẽtes videri vt vehementiã ardoris ſignificet. ad quã ſignificandã dicit interdũ ſcopulos auulſaqꝫ viſcera mõtis erigit eructãs: q̃ res inqt Landinus a natura nõ abhorret licet a pindaro non dicat cũ videamus magnos lapides a machinamẽtis bombardis vulgo dictis eijci. Ad has aũt oras dicit ſe noctu appulſum qđ prudẽter aſtruit: ne mirũ ſit ꝙ a cyclopib' nõ ſit dep̃henſus. Cyclopes aũt gygãtes erãt filij Neptũni a cyclo .i. orbe circulari oculi ingẽtis quẽ vnũ in media frõte habuiſſe perhibent dicti. Donati ſup hac re verba ſunt hæc. Fama eſt: recte inducit Aeneã in his quę fabuloſa erãt dicentẽ fama eſt: ne ſe autorẽ rerũ impoſſibiliũ faciat. Ordo eſt. Ventus reliquit interea cũ ſole .ſ. relinquente qa occidente nos feſſos .i. fatigatos labore remigãdi & nos ignari vie allabimur .ſ. cũ defluxu aquarũ oris .i. ad oras: hoc eſt regiones cyclopũ illorũ gigantium vnum oculum in fronte habentium. Portus .ſ. ad quem acceſſimus ſup. eſt immotus .i. quietus & non ſollicitatus nec turbatus ab acceſſu ventorũ: & eſt tamẽ ingẽs .i. valde magnus: ipſe quidem ſup. eſt immotus: ſed æthna mons ille ſicilie ſonat iuxta .i. ꝓpe ip̃m portum: ruinis .i. rupturis & eructationibus flãmarum & lapidum ſemuſtorũ horrificis ideſt horrorem facientibus ſeu incutientibus: his p̃ſertim qui cauſas ignorant: & prorumpit .i. rũpendo aut ructando ꝓijcit interdũ ad ęthera .i. ſummũ aera nubẽ atram quia fumoſam hoc eſt (quod addit) fumantem turbine .i. impetu fumi exuperantis piceo .i. qualis de pice exuſta procreatur & fauilla .i. modica flamma: cãdente .i. reſplendente inter fumum: & attollit .i. erigit globos flammarum: & lambit .i. molliter attingit flammis ſuis: ſydera ſecundũ opinionem vulgi id videntis aut hyperbolicos loquitur: & erigit interdũ ſcopulos .i. ſaxa & viſcera mõtis .i. lapides ſeu ſaxa auulſa .ſ. a ceteris quibus coherebant: erigit dicit eructans .i. eijciens quaſi ex ſtomacho vt faciũt eructantes: & glomerat ideſt in morem glomeris circũuertendo rotat: cũ gemitu .i. vehementi crepitu: ſub auras .i. ſurſum in auras. ſaxa liquefacta .i. reſolutavi ſulphuris & ignis: & exeſtuat .i. ęſtũ exhalat ex fundo imo .i. de penetralibus ſuis. Fama eſt (non ergo affirmat id eneas vir grauis) corpus Enceladi illius gigantis in bello gigãteo a Ioue cum cæteris deuicti: ſemuſtum .i. ſemiſtũ & ad dimidium abſumptũ: fulmine: quo Iuppiter in gygantes vſus eſt vrgeri ideſt opprimi: hac mole ideſt immenſo pondere montis & æthnam montem illum ingentem ideſt magnum: impoſitam inſuper ideſt poſtquam illic ſepultus erat viuus expirare ideſt euaporare & quaſi exhalare flammam & hoc caminis ideſt fornacibus aut fumarijs ruptis: & omnẽ trinacriam ideſt totam Siciliam: itremere ideſt intrinſecus & multum tremere: quoties enceladus: motat .i. mouet & obuertit: latus .ſ. ſuper quod recubuerit: feſſum ideſt fatigatum & laſſum: intremere dico: murmure .i. perturbatione &

Dona.

Ordo.

SER. ¶ Ventus cum ſole. ventorum enim mutatiõe neceſſe eſt fieri oriente die: vel occidente. Ignariqꝫ viæ cyclopum allabimur oris: vt Seruatum ex vndis ſtrophadum me littora primũ accipiunt. Similis enim eſt ſonus. Cyclopum clo. habet accẽtum quia latina declinatio eſt in accuſatiuo: qa græce poſuit cyclopas cy. habet accentum ſic & cyclopes clo habebit. Tonat æthna ruinis: cauſa huius incendij ſecũdum Vergilium æthne eſt hæc Sunt terræ deſudantes ſulphur. vt pene totus tractus campaniæ vbi eſt veſeuus & Gaurus montes quod indicat aquarum odor calentium. Item nouimus ex aquæ motu ventum creari. Eſſe etiam cõcauas terras æthnam conſtat & ab ea parte qua eurus vel africus flant habere ſpeluncas & plenas ſulphuris: & vſqꝫ ad mare deductas. hę ſpelunce recipientes in ſe fluctus ventum creant qui agitatus ignem gignit ex ſulphure. Vnde eſt quod videtur incendium. Hoc autem eſſe verum illa cõprobat ratio quia & alijs flantibus ventis nihil ex ſe emittit: & pro modo flantium euri vel africi interdum fumum interdum fauillas: nonnunꝙ vomit incendia: quod & hoc loco oſtendit: nam effectum indicans ſupprimit cauſas. Prorumpit nubem: poetica deſcriptio: nam non dicimus prorumpo illam rem. Candente fauilla: ſcintillis & eſt bona periphaſis. nam fauilla eſt ſcintilla ab igne deſerta. Viſcera ideſt partes ſic dixit: vt oſſa terræ dicimus. Eructans: Cicero. Eructans ſermonibus ſuis cædem bonorum. Horatius vſurpauit Hic dum ſublimis verſus ructatur. Liquefacta: putrida decocta in modum calcis. Imo ab imo: & reddit cauſam latenter. Inde enim ventus ex aqua natus erumpit: Fama eſt: excuſat fabulam dicturus: nam ſi in phlægra loco Theſſaliæ pugnarunt gigantes quomodo Enceladus in Sicilia. Othus in creta ſecundũ Salluſtium: vnde Othi campi dicuntur: Typhœus in campania: vt inaryme iouis imperijs impoſita typhæo: ſed Varro dicit in diluuio aliquos confugiſſe in montes qui bello poſtea laceſſiti ab his qui de alijs veniebant montibus. facile ex locis ſuperioribus vicerunt: inde fictum: vt dij ſuperiores dicerentur. Inferiores vero terrigene. Et qa de humillimo ad ſumma reptabant: dicti ſunt pro pedibus habuiſſe ſerpẽtes. Semuſtum:

Aethnæ incendiũ.

Fauilla.

Phlægra Giganteũ bellum.

muſtum:pro ſemiuſtum:ſic autem ponitur veluti ſemiani mis ſit Enceladus: vnde eſt Motat latus & eſt quaſi ex ful mine natū ſit incendiū. Camin⁹: Caminis gręcum eſt latine fornax: Motat frequenter mouet. Nam ſi mutat dixeris das refectionem labori. Noctem:melius per accuſatiuū dixit. Videmus vel mente vel oculis: Aethera.ſplendorem ætheris ſane Home. ætherem & aerem communis generis poſuit. Intempeſtum. Ergo poteſt eſſe æthra pro æthere. Intempeſta media:hoc eſt nimiū obſcura. Intempeſta eſt dicta nox media inactuo ſa carens actibus per quos tempora cognoſcimus. Ait em̄ Lucretius tempus nō intelligi niſi per actus humanos: Medium autem noctis tempus caret actu. Ergo itempeſta inactuoſa quaſi ſine tempore hoc eſt ſine actu: per quem dignoſcitur tempus. Vnde eſt intempeſtiue veniſti. ideſt αχρονυχοσ. Ergo intempeſta patet:quia caret tempore.

ne & crepitu vehementi:& ſubtexere.i.ab inferiore parte occulere cœlū fumo:quē.ſ.tūc emit tit. Nos tecti in ſyluis(qđ veriſile facit vt qui dep̄henſi nō fuerint a cyclopib⁹)pferrimus illam noctē.ſ.totā q̄ lōga erat:mōſtra.i.res q̄ pre ter naturā fieri videbant & quarū cās ignoraba mus qđ addit dicēs. Nec videm⁹.i. cognoſcimus aut pcipimus q̄ cā det ſonitū.ſ.tā vehemē tē. Nā neq; erāt ignes aſtrorū: nec polus erat lu cidus ethra.i.ſplēdore ſyderea.i.ſyderum coru ſcantiū:dū em̄ fulgura & coruſcationes ſine to nitru fiūt:ſolet eſſe clara ſerenitas: que tūc non erat:ſed nubila ſup.erant in cœlo.i. aere obſcu ro.i.caliginoſo & tenebroſo:& nox intempeſta i.ad nullū opus tēpeſtiua: tenebat lunā in nim bo.i.nube circūuoluta in morem nimbi.

Poſtera iamq; dies primo ſurgebat eoo:
Humentēq; aurora polo dimouerat vmbram:
Cum ſubito e ſyluis macie confecta ſuprema:
Ignoti noua forma viri:miſerandaq; cultu
Procedit:ſupplexq; manus ad littora tendit.
Reſpicimus:dira illuuies:immiſſaq; barba.
Conſertum tegmen ſpinis:at cætera graius:
Et quondā patriis ad troiam miſſus in armis:
Iſq; vbi dardanios habitus: & troia vidit
Arma procul:paulū aſpectu cōterritus hæſit.
Continuitq; gradū:mox ſeſe ad littora p̄ceps
Achemenides. Cum fletu precibuſq; tulit[per ſydera teſtor:
Per ſuperos:atq; hoc cœli ſpirabile lumen:
Tollite me teucri:quaſcunq; abducite terras.

Hoc ſat

ASCEn̄: Poſtrema &c. recitat quomodo illic poſtero die achemenidē gręcū quēdā ab vlyxe illic derelictū offenderit: vtq; ab illo factū Vlyxis & ſeuitiam polyphemi ceterorūq; cyclopum edo Donatus: cti:illinc feſtini effecti ſint. Vn̄ Dona. dicit ſic Ignoti noua.f.non idem eſt ignoti & noua for ma. Nam noua forma ptinet ad id qđ infra de cultu & eius ſordibus dicet: ignoti aūt quē reuera neſciſſent Reſpicim⁹ qa nō audiebat vox rogātis. Immiſſa vltra modū grandis. Cōſertū: concinatū ſpinis:nō em̄ textum erat ſpinis:ſed ſpinis fruſta pannorū cōtinentibus cōſertū illius fuerat tegmen. Ad troiā: gratū troianis q̄ talē viderent inimicum. Mox vbi metum vicit neceſſitas. Per ſydera teſtor:cū pcul eſſet ſe geſtu ſupplicem exhibuit mox ppinquus factus preces adhibuit & lachrymas. Confitetur originem: vt miſericordiam captet. Spargite. in partes ſcilicet diuiſum quod ne fieret crudelitas facti deſcripta eſt. Si pereo oſ̄dit male viue re. Nā ſi peo dixit & nō cū piero. Et genua am plexus:ad p̄ces adhibet obſequiū corpis. Fari: Fari. fari & fateri differunt. Nam fari eſt ſimpliciter

aliqd

Fateri.
Ordo.

aliquid referre. Fateri aūt ex neceſſitate quę ſecreto contingunt publicare. ❡ Ordo eſt. Dies poſtera.i. poſtridie ꝙ acceſſimus oriens ſurgebat primo eoo.i.a primo oriente (vnde patet diem diſcretū a nocte etiā feminini generis reperiri: vt hic & in qnto) & aurora.i. tempeſtas matutina: dimouerat polo.i. a cœlo vmbram humentē.i. noctē humidā aut cū humore inūbrantē. eſt em̄ nox vmbra terre (Seruius dicit eſſe hyſteron ꝓteron in ſenſu.i. poſterius factū prius narratū mutato ordine: ſed ſi diligenter annotaſſet vba poete nō id diceret: nā verum qdem eſt ꝙ ante ſit aurora ꝙ̄ dies: ſed id expſſe ſignificat poeta dicēs ꝙ dies ſurgebat.ſ. adhuc & ꝙ aurora dimouerat non ꝙ dimouebat noctem & ita ſignificat auroram partes ſuas priorem feciſſe) iāq; due ſunt ꝑticule: vt ſit & dies ſurgebat & aurora dimouerat vmbrā &c. iā cū ideſt qn̄: forma viri ignoti noua & miſeranda cultu.i. ꝓpter cultū: ꝓcedit ſubito e ſyluis cōfecta.i. exhauſta & afflicta macie ſuprema.i. ſupra quā maiorē ferre nequeat: ꝓcedit dicit & ipa forma: aut ipe vir ſupplex: tēdit man⁹ ad littora.i. ad nos q eram⁹ in littore Reſpicim⁹ ſup. eū aut eā: & videm⁹ ſup. ꝙ erat illi illuuies.i. ſordes aut poti⁹ igluuies gutturis ꝓpter famē dira ideſt immanis quaſi deorū ira immiſſa: & barba immiſſa.ſ. in illuuiē gule aut in pect⁹ demiſſa & inculta: tegmen.i. indumentū quo tegebatur ſup. erat cōſertū ſpinis poſt ꝙ̄.ſ. fila putruerant: at.i. ſed erat ſup. graius.i. grecus cętera.i. ꝑ cętera aut in ceteris & miſſus quondā.i. aliqn̄ ad troiā: in armis patrijs.i. patrię ſue aut paternis. id aūt non viderūt: ſed poſtea didicerūt ipo narrāte: iſq;.i. & is vbi.i. poſt ꝙ̄ vidit ꝓcul.i. de longe: habitus dardanios.i. troianos & arma troia.i. troiana inſignia: ipe heſit.i. fixit gradū aut dubitauit paulū.i. modicū & parūper cōterritus aſpectu.ſ. hoſtiū & continuit gradū.i. ſubſtitit: & tulit ſe mox.i. paulopoſt exiſtens preceps.i. precipiti curſu impulſus: ad littora.i. ad nos qui eramus in littore: cū fletu & ꝑcibus.i. flens & precans: ꝑcatus aūt eſt in hunc morē: ego o teucri.i. troiani: teſtor.i. obteſtor vos ꝑ ſydera: ꝑ ſuperos ſcilicet deos: atq; hoc lumen cœli ſpirabile.i. vitale quod ſpm̄ vitalē aīantibus tribuit.i. ꝑ eū quem videmus oriri ſolem: obteſtor & obſecro vos: tollite.i. auferte me hinc.ſ. & abducite me ſup. in quaſcunq; terras hoc.ſ. ꝙ me tolletis & auferetis hinc: erit ſat.i. ſatis: ego ſcio.i. fateor me vnū e claſſibus.i. eqtum ordinibus: danais.i. grecanicis & fateor petijſſe.i. appetijſſe & inuaſiſſe penates iliacos.i. res troianas aut deos domeſticos troianorū: ſed bello.i. iure belli: ꝓ quo.ſ. facto aut bello ſi iniuria noſtri ſceleris.i. quā ſcelere noſtro in vos commiſimus eſt tanta: vt.ſ. tolli nō merear: ſpargite me in fluctus: & imergite me vaſto ponto: & ſi dicant cur tute id nō facis. dicat forſan quia religio vetat ſibi mortem conſcire. At ſi percunctent̄ cur mortem talem deſideret: Rn̄det quia iuuabit.i. delectabit me perijſſe.i. extinctū eſſe ſi pereo manibus hoīm & nō monſtrorū nec dira fame. Dixerat.ſ. Achemenides.i. finiuerat ſermonem ſuum & amplexus genua.ſ. noſtra in qbus putatur ſedes miſericordiæ eo ꝙ ſuſcipientes in gratiā ea flectunt dum ſe inclināt: & volutans genibus ſup. ſuis in quibus incumbebat repens aut volutans herebat genibus noſtris: ſed prior conſtructio preſtat. vt genibus troianorū honorē & ſuis abiectionē fecerit: hęrebat.i. adherebat aut fixus manebat. Nos hortamur fari qui ſit (non dicit quis ſit propter s literam: ſicut nec ibi. Attamen iſte deus qui ſit da Tityre nobis) & quo ſanguine cretus. ideſt procreatus ſit: & fateri deinde: quę fortuna agitet.i. impellat eum ad talia facienda. Ipſe pater Anchiſes (alludit ad id quod priamus Sinoni fecerat vnde eſt ipſe iubet priamus &c. Habet aūt emphaſim pronomen ipſe & ſimul oſtēdit ſe piū a pio patre ꝓgenitū) moratus haud.i. non multa.i. multū aduerbiū ꝓ noīe (& id in augmentum beneficij dicitur: quia q cito dat duplex dat beneficiū) dat iuueni dextram in ſignū auxilij & beniuolentię atq; firmat animū.ſ. eius pignore.ſ. fidei: ꝑſenti.i. ꝑſentato: data.ſ. extra.

S litera.

Hoc ſat erit. ſcio me danais e claſſibus vnum:
Et bello iliacos fateor petijſſe penates:
Pro quo ſi ſceleris tanta eſt iniuria noſtri:
Spargite me in fluctus: vaſtoq; imergite ponto:
Si pereo manibus hominum: perijſſe iuuabit.
❡ Dixerat & genua āplex⁹: genibuſq; volutās: Aeneas.
Hærebat: qui ſit fari: quo ſanguine cretus
Hortamur: quæ deinde agitet fortuna fateri.
Ipſe pater dextrā anchiſes haud multa morat⁹
Dat iuueni: atq; animū ꝑſenti pignore firmat.

❡ Aurora polo dimouerat vmbram. Hiſteron ꝓteron in ſenſu. Ante enim aurora eſt ꝙ̄ dies. Forma: bene dixit formā & non hoiem: Illuuies: ſordes. Conſertū ſpinis: ligatum ſpinis: hinc Teren. Video quendam ſentum. Graijs: habet enim vna queq; gens inceſſus & vocem ꝓpriam. Ad troiā vt ex confeſſione ſubſequenti hoc dicit: aut græcum eſſe cognoſcit ex trepidatione: vt Teren. neſcio quid peccati portet hæc purgatio. preceps: ſine reſpectu ſalutis. Teſtor obteſtor. Spirabile vitale quod ſpiramus. Cice. vero in li. de natura deorum: ſpiritabile dixit. Quaſcūq;. cōparatione eorū que fugit non cogitat quo eat. Hoc ſat erit: vitaſſe cyclopas. E claſſibus: ex eqtribus: vt & ortygę claſſes. Perijſſe: cā metri addidit ſyllabam vt nos abijſſe rati & vento petijſſe mycenas: Tanta: vt non poſſit fortune preſentis qualitate molliri. Spargite: hoc eſt dilacerate: & noua breuitate vſus eſt. Hominū manib⁹ oblique loqtur. Vult em̄ oſtendere hāc hoīs nō eē crudelitatē. Genua: phyſici genua miſericordie cōſecrata volūt: vt aures Memorię: Frontē genio: dextrā fidei. Quis: cuius filius: nā ſe grecū iam dixerat: & ipſe ſic rn̄det. Agitet fortuna: hortamur fateri quę eū fortuna vexet: vt agitataq; numina troię. Haud multa moratus: nimię benignitatis eſt nō expectare plurimas ꝑces. Preſenti pignore. manuū cōiunctiōe qua firmat̄ amicicia: vt iungimus hoſpitio dextras ac tecta ſubimus.

SER.

Genua & cętera mēbra conſecrata.

ASCEñ.
Dona.

❡ Ille hęc &c. recitat longā rn̄ſionem eius hoīs quē ſuſcepāt. Vn̄ dt Dona. ſic. oblit⁹ ve ſui oēs nos vehemēter turbati ſum⁹: ſol⁹ Vlyxes natura callid⁹ & vſu & igenio īſtruct⁹ tāte crudelitatis viſu deterrit⁹ nō eſt: nec ē oblit⁹ ſui.i. nō ꝑdidit ſuā iduſtriā. Nā ſimul explet⁹: oīa ſigna poſuit bellue occaſionē ad cędē ꝑbentis: dederat aūt cōſiliū vlyxes: vt vnicū illi oculū excecaret ſed hoc ꝑiculoſum fuit ꝙuis dormiret ſepult⁹ Ergo ꝑcati ſunt numina. Et qm̄ non idē ꝑiculū erat oībus varias corꝑis partes tenentibus eas

inter

Ille hæc depoſita tandem formidine fatur.
❡ Sum patria ex Itacha comes infelicis vlyſſi Achęmenides.
Noīe Achæmenides: troiā genitore adamaſco
Paupe (manſiſſetq; vtinam fortuna) profectus.
Hic me dum trepidi crudelia limina linquunt
Immemores ſocij: vaſto cyclopis in antro.

Deſeruere

Deſeruere:domus ſanie dapibuſq; cruentis:
Intus opaca ingens:ipſe arduus:altaq; pulſat
Sydera:dij talem terris auertite peſtem.
Nec viſu facilis:nec dictu effabilis vlli.
Viſceribus miſerorum:& ſanguine veſcit̃ atro
Vidi egomet:duo de numero cũ corpora nr̃o
Prænſa manu magna:medio reſupin⁹ in antro.
Frangeret ad ſaxum:ſaniæq; experſa natarent
Limina:vidi atro cum mẽbra fluentia tabo
Mãderet:& trepidi tremerẽt ſub dẽtib⁹artus.
Haud impune quidẽ:nec talia paſſus vlyſſes:
Oblituſue ſui eſt ithacus diſcrimine tanto:
Nam ſimul expletus dapibus:vinoq; ſepultus:
Ceruicẽ inflexam poſuit:iacuitq; per antrum
Immenſum:ſaniem eructans:& fruſta cruento
Per ſomnũ cõmixta mero:nos magna precati
Numina:ſortitiq; vices vna vndiq; circum
Fundimur:& telo lumen terebramus acuto.
Ingens quod torua ſolum ſub fronte latebat
Argolici clypei:aut phœbeæ lampadis inſtar:
Et tandem læti ſociorum vlciſcimur vmbras.

SER. ¶ Sum patria ex itacha: & circunſtantias omnes exequitur loci perſonę temporum. Infœlicis: querit fauorem vituperatione eius quem ſcit odio eſſe troianis. Paupere: paupertas enim apud antiquos militię cauſa fuit: vt de Sinone diximus. Vtitur veniali ſtatu per excuſationẽ. Trepidi: ergo propter timorem & non propter contemptum: & cauſam timoris oſtendit fuiſſe polyphemi deſcriptione. Nec viſu facilis: Nam etiam aſpectu infert formidinem. Nec dictu effabilis vlli: ſermone non explicabilis: & mire exaggerauit poſt deſcriptionem. Viſceribus: viſcera proprie carnes ſunt. Atro: hoc eſt ſanie. Duo. Homerus dicit quatuor: qui etiam ſcribit Aeneam prius q̃ vlyxem ad ſiciliam veniſſe. Ergo vel diſſentit: vel dicit duos vidi: ſed quot occiderit neſcio. Reſupinus: magnitudo virtutis oſtendit̃. Experſa: madefacta. Si aũt aſperſa dicatur: tapinoſis & hyperbole iungent̃. Tepidi. q. d. adhuc viui: & non trepidi: ne ſit iteratio. Vlyxes: ſolo nomine emphaſim fecit: vnde eſt oblitus ve ſui eſt ithacus. Ithacus itachenſis. Sepultus. ſtratus iacuit. Immenſum: ad polyphemi magnitudinem refertur quaſi toto antro iacuerit. Fundimur ſecundũ Homerũ: q dicit alios eum tenuiſſe: alios cęcaſſe oculum acuto fuſte & obuſto. Nã ſecundũ iſtũ ſenſum multi terebram⁹ accipiũt: alij tenebramus legũt. Illud primum ſeq̃tur verba homeri. Telo aũt acuto põt & ſimpliciter accipi. Solũ ſub frõte la. Multi Polyphemũ dicunt dicunt vnũ habuiſſe oculũ. alij duos: alij tres. ſed totũ fabuloſum eſt. Nã hic vir prudẽtiſſimus fuit. & ob hoc oculũ in capite habuiſſe dicit̃. i. iuxta cerebrũ: q prudentia plus videbat. Verum Vlyxes eum prudentia ſuperauit & ob hoc eum fingitur obcęcaſſe: Latebat dormientis eſt. Nam male ſentit Donatus dicens. Late patebat: quia contra metrum eſt: aut latebat corpis comparatione: ſed prior ſenſus abſolut⁹ eſt. Argolici clypei & Phœbeę lampa. in vnũ magnitudinis eſt: aliud ſplendoris. Phœbeæ: & a luna & a ſole eſſe poteſt.

polyphemus.

ĩter ſe ſortiti ſunt. Ordo eſt. Ille videlicet Achemenides fatur tandẽ hęc & hoc formidine depoſita poſtq̃. ſ. dextrã prebuerat anchiſes. Ego ſum ex Itacha patria comes vlyxi ĩfœlicis. qa capta troia iam ſeptẽ annos errauit nec reditũ in patriam inuenire poteſt: id autẽ dicit in gratiam troianorum Achemenides nomine: & ꝓfectus ſum troiã a damaſco genitore paupe: qui ſcilicet pauptate coactus me in arma miſit qđ & Sinon in ſecũdo dixit: & vtinã fortuna manſiſſet: vt. ſ. modo non miſerior ſim capta troia q̃ prius cũ eſſet capienda: aut vtinã non eſſem ditior effect⁹ ex ſpolijs troianis: & troia adhuc ſtaret: quia tunc in has miſerias non deueniſſem. Socij ſcilicet mei reliqui comites vlyxis trepidi ideſt feſtini pre timore: & ita immemores ſcilicet mei: dum linquunt crudelia limina ideſt antra Polyphemi crudelis deſeruere me hic ideſt in hac inſula: in vaſto ideſt valde amplo antro cyclopis. ſ. Polyphemi: domus ſup. cuius eſt intus opaca & ingens ſanie. i. corrupto cruore & dapibus cruẽtis. i. cruore aſperſis. Ipẽ ſ. cyclops Polyphem⁹ eſt ſup. ardu⁹ & pulſat. ſ. vertice ſuo: alta ſydera qđ ex terrore hoĩs dicitur ꝑ hyperbolem. O dij auertite talẽ peſtẽ. i. tã truculentum aſpectum hominis aut tãtam perniciem: terris. ſ. reliquis ad quas venturi eſtis aut terris oĩbus cũ ſit inferno potius debita qa nec eſt facilis vlli viſu. i. vt videat̃: hoc eſt tã terribilis eſt vt difficile ſit eã peſtẽ: aut eũ cyclopẽ videre: nec eſt effabilis. i. explicabilis vlli dictu ideſt dum de eo qs loquit̃: hoc eſt cũ terrore videtur & cũ hotrore de eo fit ſermo: qa veſcit̃ viſceribus miſerorũ. ſ. hoĩm dep̃henſorũ: & ſanguine atro. i. iam concreto aut ſanie ipſa. Egomet. i. ego ipſe vidi. i. aſpexi & p̃ſens eram cũ. i. qñ: ipſe reſupinus. i. ꝓſtratus more canũ: in medio antro frangeret ad ſaxum duo corpora de noſtro numero (Homer⁹ aũt dicit quatuor: ſed põt fieri vt nõ oĩa viderit: & vt pauciora q̃ viderit dixerit vt fidẽ dictis ſuis faciat) prenſa. i. cõprenſa magna manu: quanta eius eſt: & vidi quũ limina natarent. i. inundarent̃ expſa ſanie ideſt ſanguine corrupto: & vidi cum. i. qñ ipſe manderet. i. maſticaret & dentibus frangeret mẽbra. ſ. miſerorũ ab eo cõprehenſorũ: fluẽtia ideſt madẽtia: atro ſanguine: cũ artus tepidi. i. ſemicalidi adhuc tremerent. i. reſilirent adhuc ſub dentibus. ſ. eius: quidem. i. certe: haud ideſt non impune. i. non ſine vindicta & punitione: nec vlyxes eſt paſſus talia ſup. fieri impune: ve ꝓ vel ipſe Itachus. i. itachẽſis vlyxes ſup. haud ideſt nõ: eſt oblitus ſui. i. ſalutis ſue nec induſtrie ſue: in tanto diſcrimine. i. periculo: nam ꝓ quia ſimul. i. ſtatim aut cõtinuo poſtq̃ ipẽ Polyphemus expletus dapibus: & ſepultus vino poſuit. i. reclinauit ceruicem inflexã & iacuit ꝑ immẽſum antrum eructans ſaniem & fruſta. i. fragmenta carnis ꝑ ſomnũ. i. inter dormiendũ mero cruento. i. vino ſanguinolẽto: hoc eſt ſanguine confuſo: nos p̃cati magna numina & ſortiti vices ideſt officia viciſſim tenendi aut occupandi membra eius: circumfundimur vndiq; vna ideſt ſimul & vno impetu: & terebram⁹ ideſt perforamus & effodimus lumen ideſt oculum vnũ telo acuto ideſt fuſte ficulno acuto & obuſto: lumen dicit qđ ſolum ideſt vnum (qa nõ niſi vnum habebat oculum) latebat ingẽs ideſt exiſtẽs valde magnum: ſub fronte torua ideſt terribili & immiti: latebat dixi exiſtẽs inſtar. i. in ſtatũ & formã clypei argolici. i. græcanici: aut lampadis. i. globi lucentis: phœbeę. i. aut ſolis aut lune nã ſol phœb⁹ dr̃ & luna phœbe: nec vult dicere tm̃ fuiſſe q̃ti ſũt ſol & luna: ſed q̃ti nobis appent & nos lęti. ſ. de ſucceſſu: vlciſcimur tãdẽ vmbras. i. mães a corpib⁹ vi expl'ſos ſocioꝝ. ſ. nr̃oꝝ quos ipẽ occiderat & d'uorauerat

Ordo.

Sed fugite

Sed fugite o miſeri: fugite: atq; ab littore funẽ
Rumpite.
Nã qualis quãtuſq; cauo Polyphemꝰ in antro
Lanigeras claudit pecudes: atq; vbera preſſat:
Centũ alij curua hæc habitant ad littora vulgo
Infandi cyclopes: & altis montibus errant.
Tertia iam lunæ ſe cornua lumine complent:
Cum vitam in ſyluis inter deſerta ferarum
Luſtra domoſq; traho: vaſtoſq; ab rupe cyclopas
Proſpicio: ſonitũq; pedum: vocemq; tremiſco
Victum infœlicem bacchas: lapidoſaq; corna
Dant rami: & vulſis paſcunt radicibus herbæ.
Omnia colluſtrans: hanc primum ad littora claſſem
Conſpexi venientem: huic me quæcunq; fuiſſet
Addixi. ſatis eſt gentem effugiſſe nefandam.
Vos animã hãc potiꝰ quocũq; abſumite læto.

ASCEñ. ❡ Sed fugite &c. Poſt narrationem malorum opportune monet phrygios ne ſimile malum incurrãt aufugere: quo facto meretur gratiam ab eis. docetq; ſe non inſidiatorem eſſe qualis fuiſſet fortaſſe creditus ſi inuitaſſet ad inſulam accedere: nam facile eſt perſuadere id quod volumus cupientibus. Sane: ſunt qui dicant poetam noſtrum principi poetarum Homero morem geſſiſſe qualem aiũt (Lubet ẽm interdum nugari) duos ſcurras feciſſe: quorũ alter vnde veniret & quid viderit interrogatus dixit ſe Roma venire ꝑ rhenũ: illicq; incendium incredibile rheni vidiſſe: at poſtridie in tenebras incidiſſe meridianas quales poſt xp̃i mortem nemo viderit eaſq; alis ignote auis factas atq; id genus (ne longus ſim) multa. Alter vero idẽ interrogatus dixit ſe quoq; Roma venire atq; ꝑ rhenũ ſed vno die tardiꝰ illuc aduenisse interrogatus de aduſtione rheni rñdit ſe eã nõ vidiſſe ſed piſces aſſos ante oẽs domos expoſitas & de aue ꝑnegauit ſe quoq; eã vidiſſe ſed oẽs mortales cõcurriſſe ad congerenda ligna ꝓ oui vnius ab aue illic poſiti condenſatione faciẽda per concoctionem quo tandem rupto ait ſe genuũ tenus in albumen ingreſſum atq; ita mutuas partes ꝑſtiterunt quõ Maro que Homerus dicit de vlyxe quẽ in Leſtrygonas & cyclopas incidiſſe aſſerit non dicit ſed ſocium eius inuentum ab ęnea poſtq̃ illinc abiuerat verũ id artis eſt ſumme de rebus notis loqui iuxta fidem & ſententiam illorum qui de illis ſcripſerunt. Sed audiamus donatum cuius verba ſũt pauciſſima: qa ab hiſtoria res dependet videlicet Addixi hoc conſilio ad vos veni melius eſſe manibus hominum perire q̃ cyclopum. Hęc ille.

Donatus.

Ordo. Ordo eſt Sed ne fando ſcilicet vos detineam & in manus cyclopum incidatis o miſeri ſcilicet futuri fugite: fugite inquit atq; rumpite quod plus eſt q̃ diſſoluite funem. ideſt retinacula ab limite. Et ſi dicant cecatus eſt polyphemus vt inqs quomodo ergo timendus (addit. Nam qualis & quãtus Polyphemus claudit in antro cauo pecudes lanigeras ideſt oues ſuas atq; preſſat ſcilicet duris palmis vbera. ſ. ouium ſup. tales & tanti ideſt tam immanes & tam magni centum alij infandi ideſt deteſtandi cyclopes habitant vulgo ideſt paſſim non in vno loco ad hæc littora & errant ideſt vagantur ſupple in his altis montibus. Cornua lunæ implẽt etiam ſe iam tertia lumine ideſt illuminatione tertia aut lumine tertio ſed propter metrum non dixit tertio lumine ſed tertia cornua ideſt iam eſt tertium plenilunium aut tertius menſis quum ideſt ex quo aut poſtq̃ traho vitam in ſyluis inter domos & luſtra ideſt latibula & ſpelea ferarũ deſerta ſcilicet ab hominibus: & proſpicio ideſt procul obſeruo: vaſtos ideſt valde amplos cyclopas: ab rupe ideſt ſpecula in rupe quam difficulter pertranſirent & tremiſco ſonitum pedum & vocem eorum: rami ſcilicet arborum & dumorum dant. ſ. mihi victum infœlicem ideſt miſerabilem ſcilicet bacchas ideſt fructus minores & ſylueſtres ſparſim naſcentes & corna lapidoſa. i. magnos lapides ſeu oſſa magna cõtinentes: & hærbe paſcunt me radicibꝰ ſcilicet ſuis vulſis. i. euulſis & extirpatis ſeu eradicatis. Ego colluſtrãs. i. cõſpiciẽs oĩa: conſpexi primũ hanc claſſem venientẽ ad littora ſcilicet iſta (non autem conſpexerat niſi cum appelleretur: quia dictum eſt interea feſſos ventus cũ ſole reliquit) ego addixi ideſt adiudicaui & in poteſtatem eius deſtinaui: me huic ſcilicet claſſi: quecunq; fuiſſet ſiue amica ſiue inimica: quia ſatis eſt mihi effugiſſe gentem nefandam ſcilicet cyclopum: vos potius q̃ vt ab illis comprehendar abſumite hanc animam ideſt vitam: quocunq; læto ideſt quocunq; genere mortis.

SER. ❡ Fugite: nam & ſi hic cæcus ſit plures alij aſſunt. Miſeri: aut blandientis eſt: vt in Teren. O miſer: Aut miſeri: quia ad cyclopas ſint delati. Qualis ad mores. Quantus ad corpus Curua: hæc habitant ad littora vulgo. ne tantum in montibus eſſe putentur vulgo paſſim. Tertia iam lunæ: bene in deſertis locis ex lunæ ratione colligit tempora. Se complent quia non ex ſe lumen habent: ſed a ſole accipiũt. Luſtra: cubilia: hinc lupanaria etiam luſtra dicuntur: vbi habitant lupę ideſt meretrices dictę ab obſcœnitatis & odoris ſimilitudine. Bacchas: generale eſt nomen fructus arborum agreſtium: Corna: hęc cornus ipſa arbor eſt: & hoc cornũ fructus. Addixit: ſignato verbo exprimit deſperationẽ.

Aeneas. ❡ Vix ea fatꝰ erat ſummo cũ monte videmus
Ipſum inter pecudes vaſta ſe mole mouentem
Paſtorem polyphemũ: & littora nota petentẽ.
Mõſtrũ horrẽdũ iforme igẽs: cui lumẽ adẽptũ
Trunca manũ pinus regit: & veſtigia firmat.
Lanigeræ comitantur oues: ea ſola voluptas:
Solamenq; mali de collo fiſtula pendet.

ASCEñ. ❡ Vix ea fatus erat &c. Docet quomodo viſo polyphemo aufugerint ſuſcepto achemenide: vtq; ille inſequi parabat & cæteros cyclopas excitabat. Vnde Donatus dicit ſic.

Donatus. Nota exponendum fuit: quomodo cecus venire potuerit: quia nouerat anteq̃ excecaretur: Trunca manu pinus. tota arbor erat pro baculo. Ea ſola voluptas. voluptatem ex animalibus habuit: cum videbat. Cecus autem ſolamen capiebat. Lauit cruorem: adhuc enim inflicta cecitas noua putabatur: cum adhuc funderet ſanguinem Graditurq; per ęquor immenſe proceritatis expreſſio gradiebatur in medio

mari

Poſtq̃

Poſtq̄ altos tetigit fluctus: & ad æquora venit:
Luminis effoſſi fluidum lauit inde cruorem.
Dentib⁹ infrēdēs gemitu: graditurq̨ p̱ æquor.
Iam mediū: necdū fluctus latera ardua tinxit.
Nos ꝓcul inde fugam trepidi celerare recepto
Supplice ſic merito. tacitiq̨ incidere funem.
Verrimus & proni certantibus æquora remis.
Senſit: & ad ſonitum vocis veſtigia torſit.
Verū vbi nulla dat̄ dextrā affectare poteſtas:
Nec potis Ionios fluctus æquare ſequendo:
Clamorē immēſum tollit: quo ponthus & oēs
Intremuere vndæ: penituſq̨ exrerrita tellus
Italiæ: curuiſq̨ immugit Aethna cauernis.
At genus e ſyluis cyclopum & montibus altis
Excitum ruit ad portum: & littora complent.
Cernimus aſtantes nequicq̄ lumine toruo
Aerhneos fratres: cœlo capita alta ferentes.
Concilium horrendum: quales cū vertice celſo
Aeriæ quercus: aut coniferæ cypariſſi
Conſtiterant ſylua alta Iouis: lucus ve Dianæ.

mari vt in terras neq̨ ꝓfundi maris latus eius vnda tangebat. Taciti: ceſſante remorum ſtrepitu & cantilena nautarum ſine qua remi operari non poſſunt. Senſit quod non videbat auribus percepit. Nam q̄uis ſilentium adhiberetur non potuit penitus vacua ſtrepitu eſſe nauigatio. Hæc ille. ¶ Ordo eſt. Achemenides ſupplex vix erat fatus ea quę premiſſa ſunt quū idest quādo nos videmus ipſum Polyphemū paſtorem mouentem ſe vaſta mole. ſ. corporis ſui ſup. in ſummo monte inter pecudes. ſ. ſuas lanigeras & petentem littora nota quę. ſ. ſæpe petiuerat anteq̄ excecat⁹ eſſet appoſitorie mōſtrum ideſt exiſtentē monſtrum horrendū informe. i. ſine forma humano corpori debita: ingens. i. magnū ſine genere: cui lumen ſup. erat adēptum & ſup. cui pinus trūca. i. amputata & truncata regit. i. dirigit manum & firmat veſtigia ne ſcilicet vacillet aut labat̄ iā cecus. Oues lanigere comitantur. ſ. paſtorem ſuum ea ſola quam. ſ. ex ouibus habet eſt ſup. voluptas polyphemi & fiſtula pendet de colo hoc eſt deorſum pendet exiſtens ſolamen. i. ſolatium mali ideſt incōmodi amiſſi. ſ. viſus. poſtq̄. ſ. Polyphemus tetigit ſcilicet pinu ſua fluctus. ſ. maris altos. i. ꝓfundos. & venit. i. acceſſit ad ęquora. ipſe lauit. i. abluit aut abſtergit. (Eſt enim preſentis temporis a lauo lauis lauere) inde. i. deinde cruorem fluidum. i. qui quotidie fluebat: luminis effoſſi. i. de oculo effoſſo: infrēdēs dentibus ſupple cum gemitu: & ipſe graditur iam per ęquor medium: necdum. i. & nō adhuc & fluctus non tinxit latera ardua: ſcilicet eius. Ordo.

Quia

Quia dicit graditur: patet ꝙ lauit ſit preſentis temporis: licet venit ſit preteriti: quia in lauit prima corripitur: que in venit producitur. Alibi legimus lauimus prima breui etiam preſentis temporis. Nos ſcilicet qui id videbam⁹ cepimus ſupple celerare aut celerare pro celerabamus procul inde. ideſt ab eo loco vbi ipm vidimus fugam exiſtentes trepidi ideſt cũ tremore feſtini: & hoc recepto ſcilicet in nauẽ noſtram achemenide ſupple ſupplice ideſt qui genua amplexus nobis ſupplicauerat: merito ſcilicet de nobis: ſic ideſt vt id faceremus: qa forte in cyclopas incidiſſemus niſi nos p̃cauere monuiſſet: & nos taciti: ideſt tacentes aut ſecreti: incidere ſupple cœpimus: aut incidebamus: funem: ideſt retinacula; & nos proni ſcilicet incũbentes remis verrimus æquora remis certantibus ideſt certatim ferientibus. Senſit: ſcilicet poly. ſtrepitum remorum: & torſit veſtigia ad ſtrepitum vocis ſcilicet remigantium. verum vbi ideſt poſtq̃ nulla poteſtas ideſt facultas datur affectare: ideſt intẽdere dextram ſcilicet ad nauem tenendam: nec potis ſupple eſt æquare ideſt non poteſt equis viribus aut gradibus conſequi fluctus Ionios ideſt maris ionij: ipſe tollit ideſt emittit & effert immenſum clamorem: quo clamore pontus ideſt mare & omnes vnde intremuere ideſt multum tremuere: & tellus italiæ eſt ſupple exterrita penitus ideſt pene intus: vſq; ad penitiores partes eius: & æthna mons ille Sicilie: immugijt ideſt reboauit cauernis ideſt caminis & fornacibus dictis: curuis & ideo vt cornu mugitum grandem edẽtibus. At ideſt ſed genus cyclopum ruit ad portum: excitum ideſt excitatum & euocatum illo clamore: e ſyluis & altis montibus & complent littora. Nos cernimus fratres æthneos ideſt iuxta æthnam genitos aſtantes: ſcilicet ad littus ſupple: cum lumine toruo: ideſt diro & minaci nequicq̃ ideſt fruſtra: quia ſeuitiam ſuam in nos exercere non poterant: & ferentes capita alta: cœlo ideſt ad cœlum vſq; appoſitorie concilium ideſt conuentum concitatum & conuocatum: horrendum: exiſtentes ſupple tales: quales erant quercus aerie ideſt alte in aera multum extenſe: aut quales cypariſſi conifere ideſt ferentes multos conos ad ornamentum galearum ſupple erant tunc cum ideſt quando ipſe conſtiterant ideſt ſimul ſteterant ſupple in celſo ideſt ſublimi vertice: exiſtẽtes alta ſylua Iouis quantum ad quercus quæ ſunt in tutela Iouis: ve pro vel: lucus ideſt ſylua incedua Diane: ſcilicet venatricis quantum ad cupreſſos vt Seruius docet.

¶ Nota ante oculi amiſſionem. Stati. ſequit̃ tamẽ improbus hoſtem qua meminit poſtq;: hyſteron proteron in ſenſu: vt progreſſi ſubeunt luco fluuiumq; relinquunt. Fluidum profluẽtem vt euitaret homioteleuton. Non fluit ex defoſſo oculo ſanies: ſed ſupra demonſtratum eſt nõ defoſſum: ſed terebratum. Inde: aut de fluctibus: aut de ſpatio oculi. Gemitu: cum gemitu. Medium: ſic altum vt mediũ putares: vt medium Aeneas iam claſſe tenebat. Fluctu: legitur etiã & fluctus. Trepidi: feſtini: vt Ne trepidate meas Teucri defendere naues. Sic merito: quia omnia eius probauerat dicta: ac ſi diceret nõ fallacem vt Sinonem Vocis: remorum ſonitum vocem dixit. Eſt enim vox omne quod ſonat: vt fractaſq; ad littora voces. Affectare: intendere: vt nauem tenere poſſet: Teren. ad dominã qui affectãt viam Nam ſi leges dextra affectare: ideſt contingere caret exemplo. Potis: nomẽ indeclinabile: Vnde potiſſimus & q̃uis difficile inueniatur in obliquis: inueniũtur compoſita impotis & compotis a compos & impos & impotem & compotem. Exterrita. t. poetica hyperbole. Curuis ca. ibi enim eccho eſt. Nequicq̃: quia nocere non poterant. Fratres: aut ſimiles aut feritate germanos. Nam polyphemi non ſunt fatres: quẽ Home. Neptũni filium dicit. Vnde eo cæcato Vlyxes tempeſtatem pertulit: Qui ad eũ venit relicta Calypſo: cũ qua fuerat decem annis. Vnde vergilij dictis diſſentit temporum ratio. Conifere: conus dicitur fructus cupreſſi: ipſa enim κουοεδнσ eſt. Nam a rotunditate in acumen leuat̃. Cypariſſus Telephi filius fuit amatus ab Apolline: vel vt alij dicunt a Siluano: qui cum ceruum quem in delitijs habebat per ignorantiam occidiſſet: flendo numinum miſericordiam meruit: atq; in cupreſſum arborem luctibus aptam conuerſus eſt. Sylua alta Iouis: propter quercum. Dianę propter cupreſſum: ipſa enim eſt etiam Proſerpina cui dicatur cupreſſus propter luctus morientium. Alta autem ꝙ manet in celſo vertice: & lucus propter religionem diu permanet.

Affecto.

Cypariſſ.

ASCE ñ.

¶ Præcipites metus acer agit &c. Docet qua properatione illinc aufugerint & quas terras preteruecti ſint: vnde dicit Donatus ſic. Ventis ſecundis ideſt ſequi quocunq; venti ferrent. Nam omnes venti ſecundi ſunt ſi quo impellant eamus. Eſt ergo ſenſus modo cyclophas fugeremus non curabamus quocunq; nauigaremus quod erat contra iuſſa Heleni qui vetabat illos temere nauigare. Sed diligenter vitare charybdim & ſcyllam ſed iſtorum malorum metu turbati decreuimus vt vel tranſiremus. Longe quia excelſus eſt mons. Saxis ce. quæ naute ſubaquanea appellant. Hæc ille. ¶ Ordo eſt. Metus acer ideſt vehemens & acriter impellens agit ideſt vrget & impellit nos excutere ideſt vi diſſoluere & extẽdere rudentes ideſt funes velorum quocũq; ideſt in quãcunq; partem a cyclopibus diſtantem aut quocũq; ideſt quacunq; re: & intendere ideſt implere vſq; ad diſtentionẽ vela. ſ. nauiũ noſtrarũ ventis ſecundis. i. ſequentibus & a tergo venientibus quocunq; ferrent ſed iuſſa Heleni monent cõtra. i. econtrario. ſ. vitare charybdim & ſcyllam & nõ ſequi quocunq; ventus ferret monent inq̃ ni. i. ne. ſ. ſocij teneant curſus inter ſcyllã & charybdim & ne teneãt viã inter vtrãq; ſup. cũ paruo diſcrimĩe. i. differẽtia & diſtãtia leti. i. mortis & ita iõ certũ. i. deliberatũ & decretũ eſt nobis dare lintea

Donatus.

Ordo.

Præcipites metus acer agit: quocũq; rudentes
Excutere: & ventis intendere vela ſecundis.
Cõtra iuſſa monẽt Heleni: ſcyllãq; charybdĩq;
Inter vtranq; viam læti diſcrimine paruo
Ni teneant curſus: certum eſt dare lintea retro.
¶ Ecce autem Boreas anguſta a ſede Pelori
Miſſus adeſt: viuo preteruehor oſtia ſaxo
Pantagiæ: megaroſq; ſinus: tapſumq; iacentẽ.
Talia monſtrabat relegens errata retrorſum
Littora: achæmenides comes infœlicis Vlyxi.
Sicano prætenta ſinu iacet inſula contra
Plemmiriũ vndoſum: nomen dixere priores
Orthygiã: alphæũ fama eſt huc elidis amnem
Occultas egiſſe vias ſubter mare: qui nunc
Ore Arethuſa tuo ſiculis confunditur vndis.
Numina magna loci iuſſi veneramur: & inde

Exupero

Exupero prepingue ſolum ſtagnātis Helori.
Hinc altas cautes: proiectaq; ſaxa pachinni
Radimus: & fatis nunq̄ conceſſa moueri.
Apparet camerina procul campiq; geloi.
Immaniſq; gela fluuij cognomine dicta:
Arduus inde agragas oſtentat maxima longe
Mœnia: magnanimum quōdā gn̄ator equorū.
Teq; datis linquo ventis palmoſa Selinis:
Et vada dura lego ſaxis lilybæia cæcis.

¶Ni teneāt. antiqui ni pro ne ponebant. Plaut⁹ Ni mala ni ſtulta ſis. Sēſus igitur eſt: Timor cogebat: vt quocū q; nauigarem⁹: & ventū ſequeremur non iudicium: Sed Helen⁹ iubebat vitari ſcyllam: & cbarybdim quare placuit ne curſus: teneāt ideſt agātur & ipleātur inter vtrāq; viam modico mortis īterſtitio: id eſt ſcylle & charybdis retro dare lintea: quod dū cogitam⁹ proſperior nobis ſflare cœpit boreas. Miſſus: Fauore numinum: quē anchiſes optauerat. Adeſſe autem eſt ad fauorem vel paratrocinium venire. Pantagias: fluuius eſt qui cum plen⁹ incede-
pātagias. ret ſonitu implebat pene totam Siciliam. Hinc pātagias dictus quaſi vbiq; ſonans: Sed a Cerere filiā quærēte tacere iuſſus eſt Megara autē oppidum eſt non procul Syracuſis. Tapſum: inſula prope ſyracuſas pene fluctib⁹ par Errata: participiū ſine verbo: non enim īuenitur error. vndoſum: expreſſit grecū: nam idem eſt plemyriū quod vndoſum: Orthygia: hec alia eſt a delo q̄ & ipſa ortygia appellatur Elidis: elis & piſa in archadia vrbes: ſunt in qui-
bus eſt

re lintea .i. vela retro. id eſt retrorſum: hoc eſt obuertere vela. Ecce aūt boreas &c. quod qdē feciſſemus niſi boreas ſurrexiſſet. Hāc cōſtructionem ſeruius innuit qui accipit letum pro morte & ni pro ne. Pōt tn̄ & alius ſenſus ac ordo eē: verū mir⁹ artifex poeta Depigit narrādo metū q eos acer agebat nā pplexis & attonitis dat intricatū ſermonem et non ſatis expreſſum vt in ſecundo vidimus in oratione enee ad ſocios Sit igit̄ ſi vis ordo talis. Socij monent cōtra iuſſa Heleni ſup. tenere viā inter vtrāq; ſ. ſcyllā atq; charybdi: exn̄tes leti .i. gaudētes paruo diſcrimīe .i. piculoſo reſpectu eius quod a cyclopib⁹ imminebat: qa ni .i. niſi teneant .i. continuent curſus ſuos inter ſcyllam et charybdim certum eſt dare id eſt quod darent lintea retro: et ita incinderent in cyclopas. Aut ſic. Iuſſa heleni monēt cōtra. ſ. id qđ metus egit: ſed ni .i. niſi curſus teneant viam inter vtrāq; ſ. ſcyllam & charibdim ſupple cū paruo diſcrimine .i. parua diſtātia leti .i. mortis quia inter vtramq; tenere viā parū abeſt a morte certum eſt dare. id eſt q̄ darent linthea id eſt vela ex lino: retro. id eſt retrorſum & ita perrexerunt ne cogerentur in ciclopas recidere. Autem pro ſed ecce. q. d. p̄ter ſpem & opinionem boreas ventus ille ſeptentrionalis: adeſt. ſcilicet auxilio nobis: miſſus. ſcilicet fauore numinum ab angusta ſede pelori: illius promontorij & per eū adiutus: preteruehor oſtia pantagie illius fluminis in ſicilia viuo ſaxo. id eſt q̄ oſtia ſunt ex ſaxo naturali & non artificiali qa pantagias cū multo murmure olim

N inter ſaxa

inter ſaxa decurrebat poſtea ad iuſſũ (vt aiũt) Cereris cepit tacere: hoc ẽ aut coloni ſaxa mouerũt aut impet⁹ ea deuoluit vſq; ad oſtia vñ dicit oſtia ſaxo viuo .i. naturali & nõ fabrefacto & preteruehor ſinus megaros .i. iuxta Megarã oppidũ Sicilie non procul a ſyracuſis & tapſum inſulã illã decẽ ſtadia a ſicilia diſtantẽ iacẽtẽ .i. humilẽ & ſi q̃rat̃ quõ norit iſularũ nomina: dicit Achemeides comes infelicis vlyſſi. relegẽs .i. renauigãs retrorſũ: littora errata .i. q̃ errãdo legerat: hoc eſt nauigarat cũ vlyſſe monſtrabat .i. indicabat nobis talia inſula pretenta ſinu ſicão .i. ſiculo iacet cõtra plẽmyriũ vndoſũ .i. qd' grece plẽmyriũ latine vndoſũ dicit̃ nã πλυμμυρω dr̃ iũdo & πλυμμυριου vnda cũ frãgit̃ nõ proceloſa: & πλυμμυριο inũdatio vnde poteſt ſcribi plemyriũ & plẽmyrion eſt autem flu. ſicilie nõ procul ab ortigia ſicilie vicina inſula cũ ſit & alia q̃ deloſeti ã dr̃ ſup. cuius (nã more ſuo relatiuũ ſubiicet in deſcriptione loci) nomẽ ſup. veteres coſmographi dixere .i. appellauerunt ortygiã: fama ẽ alpheum elidis .i. ciuitatis amnem .i. qui ab elide arcadie naſcitur: egiſſe huc .i. deſt in hunc locũ occultas vias ſubiter mare: ita ꝙ nõ imiſceat̃ aquis marinis: vnde in buco. Sic tibi cũ fluctus ſubterlabere ſicanos Doris amara ſuam bus eſt fons ingens: q̃ ex ſe duos alueos creat. Alpheũ & arethuſam: vnde fit vt fingatur cõiungi in exitu: quos origo non coniunxit. Arethuſam autẽ in elide eſſe teſtat ver gili. Sic tibi cũ fluctus ſubterlabere ſicanos Doris amara ſuam. n. in. m. v. Hæc venatrix dicitur fuiſſe quæ cũ feſſa ſe in alpheo ablueret. ab eo adamata ẽ: cũ fugeret in fontẽ mutata ad ſiciliam per ſecretos venit meat⁹. Alpheũ grece αλφειοσ vt αιμειασ eneas μηδεια Medea. Stagnantis: qui ad ſimilitudinem nili ſuperfũditur cãpis. Pachinni promontorium auſtrũ ſpectãs dictum ab aeris craſſitudine. παχυσ enim pinguis eſt & craſſus: Camerina palus eſt iuxta oppidum: q̃ cũ olim ſiccata peſtilentiã creaſſet conſuluerunt oraculum an penitus eam deſiccare præſtaret. Vetuit. ac illi exiccarũt: & ceſſauit quidẽ peſtilẽtia: ſed ꝑ eã ingreſſis hoſtibus pœnas dedere. Immaniſq; gela: vrbs a fluuio dicta. Agragas: mõs eſt muro cinctus: cui⁹ in ſũma parte oppidũ ẽ: vnde & Cicero ait ad mare intra mœnia ante oppidũ expectabat. Refert autem hæc poeta ſecũdũ ſua tpa. Nã tẽporib⁹ Aenæ pal⁹ hæc exſiccata nõ fuerat: nec gelas aut agrigẽtũ cõdite. hoc facit frequẽter: ſed nũc vitio um. quia ex ꝑſona facit Aeneæ. Generator equorũ nã Pindaro teſte hi equi ad agonas græciç mittebãtur. Legim⁹ etiã cũ in cappadocia equorũ greges periſſent adductis oraculo. Apollinis ex agrigẽto gregibus meliores repararũt. Palmoſa ſelinis vrbs iuxta lilybeum abundans palmis & apio. Vitioſe facta.

non itermiſceat vndam: qui ſcilicet amnis o arethuſa que & fluui⁹ & nympha: confundit̃ .i. cõmiſcet̃ ſiculis .i. ſiciliẽſibus vndis tuo ore .i. oſtio Nos iuſſi .ſ. a pr̃e veneramur magna numia loci .ſ. illi⁹ videlicet Aretheuſe & alphei: & ego exupo .i. aſcẽdo ĩde ꝑpingue .i. pter cetera pingue: ſolũ helori flumĩs ex pachynno defluẽtis: ſtagnantis .i. interdũ ſtagna in agris faciẽtis ac inundãtis more nili cuius inundatio terrã pinguem facit: aut lente fluentis quaſi ſtagnum ſit: Nos radimus .i. deſt contingimus leuiter hinc .ſcilicet ꝓuecti altas cautes .i. rupes & lapides & ꝓ .i. ſaxa ꝓiecta .ſ. in mare et extãtia: camerina .ſ. pãlus nunq; cõceſſa moueri fatis .ſ. volẽtib⁹: quia cũ exiccaret̃: accole ab hoſtib⁹ deleti ſũt et cãpi geloi illius ſtagni ſup. apparent: & gela .ſ. vrbs immanis .i. immitis aut propter aquas aut propter gentẽ: dicta .i. denoiata cognoie fluuij (quia & fluui⁹ gela ſeu gelas dicit̃ et vrbs) ſup. appet: et agragas mõs ille in ſicilia muro cinctus: arduus .i. ſublimis oñtat nobis maxima mẽnia .ſ. oppidi i eo extructi aut muros ſuos (Notat aũt poetã. Seruí⁹ ꝙ ex ꝑſona Enee recitari facit ea q̃ Enee tpib⁹ acta non fuerãt: nã ei⁹ tpe nõdũ inquit exiccata erat palus nec gelas aut agrigẽtũ cõdite: verũ de palude dicere poſſum⁹. Eneã ſciuiſſe ꝙ eẽt fatis nũq; cõceſſa moueri: licet poſtea mota ſit ſed nõ fatis nec dicit eneas motã ſed nõ moueri debere fatis id vetãtib⁹. de gela ãt dicã inſtauratam forſan eſſe: ſed cũ fluui⁹ ꝑpetu⁹ ille gelas dict⁹ ſit potuit & tunc vicus aut pagus gelas dici. Quod ſi omnino dormitaſſe conuincitur poeta: dicam et quandoq; bon⁹ dormitat homerus: agragas dicit appoſitorie generator quodã equorũ magnanimũ ꝓ magnanimorũ .i. qui gñauit aliqñ magnanimos equos et o ſelinis vrbs iuxta lilybeũ ꝓmõtoriũ: palmoſa .i. palmis arborib⁹ illis abũdans: ego linquo .i. pretereo te ventis datis .i. adhibitis a dijs preſentibus: & lego .i. nauigo vada lilybeia illi⁹ promõtorij: dura ſaxis cecis .i. propter ſaxa ceca .id eſt non apparentia ſed a quis abſtruſa

ASBEñ. ¶ Hinc drepani &c. Recitat ad finem huius mortem Anchiſe pr̃is quẽ drepano ſicilie oppido ſepeliuerat: vñ ad Didonem repulſus eſt de qua re dicit Donatus ſic. Illetabilis. expreſ-

DONA. ſit plenã moralitatẽ: nã ſi qñ aliq̃ infortunia accidunt: nos ĩ dolore poſiti locis attribuim⁹ quaſi nobis aliquid inflixerit: ergo hic drepanitano loco applicat quod fato acciderat. Amitto anchi. dolet periſſe in portu qui tot maris picula euaſiſſet: nec dixit mortuum ſed deſeruiſſe filiũ. veteres. n. eggregios viros non mortuos: ſed per commutationẽ locorũ trãſlatos putabant. Heu tãtis: tantus fuit dolor vt etiam apud didonem poſitus: quaſi cum eo preſente loqueret̃. Tãtis ad generalitatẽ tranſit ne ſi ſpecialiter enumeraret longior fieret. Dolebat autẽ vehemẽter ꝙ infinitis caſibus liberat⁹ ad Italiã peruenire nõ potuiſſet: diffinit ergo poeta quam vim habeat apud filiũ incolumitas patris cum dicit omnis cure caſuſq; leuamen. Nec. h. cum multa horrenda ꝑdiceret nec Celeno cum multa optaret maledicta ergo nec amicus predixit: nec inimica. Tacuit aũt de tẽpeſtate ſicilienſi: ne bis repeteret quod dictum fuerat ab Ilioneo. Intẽtis omnibus adhuc intentis vt oſtenderet Eneam liben ter

Hinc drepani me portus & illætabilis ora
Accipit. hic pelagi tot tempeſtatibus actis
Heu genitorem omnis curæ caſuſq; leuamen
Amitto Anchiſen: hic me pater optime feſſum
Deſeris: heu tantis nequicq̃ erepte periclis:
Nec vates helenus cũ multa horrẽda moneret:
Hos mihi prædixit luctus: non dira Celeno:
Hic labor extremus: longarũ hæc meta viarũ.
Hinc me digreſſum veſtris deus appulit oris:
¶ Sic pater Aeneas intentis omnibus vnus Poeta.
Fata renarrabat diuum: curſuſq; docebat.
Conticuit tandem: factoq; hic fine quieuit.

SER. drepanũ. ¶ Drepani: ciuitas eſt nõ longe ab eryce: dicta vel ꝓpter curuaturã littoris in quo poſita eſt: vel ꝙ Saturnus poſt amputata virilia cœlo patri illuc proiecit falcem q̃ Drepanos dicitur. Quod veriſimile putat̃ ꝓpter vicinitatẽ erycis Veneri cõſecra i: quę dicit̃ nata ex cœli cruore & ſpuma

ſpuma maris.Illœtabilis:propter parentis amiſſionē.Feſſum:deſeris:ſic ipſe.Cato autem ad Italiam veniſſe dicit Vnde & in.vi.illud amphibolon eſt.Quo magis Italia mecum lætere reperta.Nec va.h.quia dixerat prohibent nam cætera parcæ.Celæno.quæ vel irata debuit aduerſa prædicere:& bona pietate mortem patris grauiorem dicit ꝙ famem Deus commendat ſe Didoni dicens ad eam deorum voluntate veniſſe.Fata di. quæ dij hominibus tribuunt.Renarrabat:re vacat:vt confieri poſſit.Sane ī principio ſecundi duo ſunt verſus ex pſona poetæ ſicut hic tres & ſimilis eſt finis initio.Conticuit tandem:& cōticuere omnes.Tandem:diuturnitatē narrandi expreſſit. Epilogus autem ſententiarum more ſex iſtis priorib⁹ libris dedit:quos etiam bioticos voluit eſſe.Nam ſingulis res ſingulas dedit.Primo omina:Secūdo pathos.Tertio errores.Quarto ethos:ideſt mores.Qninto feſtiuitatem.Sexto ſcientiam.Epilogos autem ſic variauit:vt in primo eſſet miſeratio Didonis:in ſecundo mors Creuſæ: in tertio Anchiſæ:in quarto Didonis : in quinto Palinuri:in ſexto immaturum interitum deflet Marcelli·

benter auditū intēti fuerāt cum incepit:intenti cū finiret.Omnibus:oñdit nullū illic fuiſſe qui nō adhuc deſideraret audire.Tandem:ad ipſum pertinet ꝙ caſus ſuos enarrabat inuit⁹: nam auditores adhuc intenti erant.Hec ille

¶Ordo eſt.Portus & ora illetabilis.i.de qua letari nequeā:Drepani illius oppidi nā longe ab eryce:nūc celebris propter diuū Albertū carmelitā multa virtute & miraculis inſignē accipit.ſ.hoſpitio me:hic.i.hoc tpe aut loco. Ego amitto hic.i.in hoc oppido:heu(dolentis interiectio)Anchiſen genitorē appoſitorie:leuamē ois cure &caſus:& hoc tot tēpeſtatibus pelagi actis.i.trāſactis(Oſtendit Eneas omibus ī locis ex graui periculo maris ī mai⁹ diſcrimē terre deſcēdiſſe vn̄ et dictura eſt ſybilla.O tādē magnis pelagi defuncte periclis Sed terris grauiora manēt:hinc dixit Seruatū ex vndis ſtrophadū me littora primum excipiūt.Et iterea feſſos ventus cū ſole reliqt Ignariq̄ vie cyclopum allabimur oris:& hic.Hinc Ordo.

Drepani me portus &c.&ʼo optīe pater(Apoſtrophe.i.ad abſentē ſermonis cōuerſio pathos.i.affectionē indicat ſicut in primo:& te pater optime teucrū fluctus habet libye:) ad Anchiſen.ſ.tu deſeris me hic.i. in hoc loco nō conceſſo a fatis:me feſſum.ſ.tot nauigationū malis:pater inquit erepte heu nequicq̄.i.fruſtra:tantis periculis:vū ad eum helenus:Cura deū bis pergameis erepte ruinis:vltra quas etiā tot pericula maris euaſerat.Nec Helenus vates cū moneret multa horrēda predixit mihi hos luctus:nō etiā dira Celeno:harpyia.ſ.predixit mihi hos luctus.Hic labor extrem⁹ ſup.erat pri & hec erat illi meta longarū viarꝫ deus.ſ.bonus quiſpiā appulit veſtris oris.i.ad veſtras oras & regiones libycas.ſ. me digreſſum.i. poſtq̄ digreſſus eram hinc.i.ex hac regione ſicilie vnde in primo dictū eſt.Vix e cōſpectu ſicule telluris,in altū Vela dabant leti & ſpumas ſalis ere ruebāt &c . Et hoc dicto conticuit Eneas:cuius omnia ſunt verba ab eo loco ad principiū ſecūdi Infandū regina iubes &c.vſq̄ ad hunc:vbi poeta incipit loqui dicens: Eneas pater .i.vir venerabilis:renarrabat.i.recenſebat ſic.i.in talē modū fata.i.volūtates diuū.i.diuorū de euerſione.ſ.troie:qa dictū eſt.Poſtq̄ res aſie Priamiq̄ euertere gentē Immeritā viſum ſuperis &c.& docebat curſus.i.nauigationes & errores ſuos:vnus.i.ſolus loquēs & oibus.ſ.alijs intētis.i.attēdentib⁹ aut multū tentis & captis eloquio viri in quo cū laudať eloquiū enee laudať & poeta q id excogitauit:Eneas ſup.cōticuit.i.ſimul cum alijs tacuit:quia ſtatim a principio cōticuere oēs:intētiq̄ ora tenebāt &c.tandē.i. poſt prolixam narrationē qa multarū rerum:verū vt dicit martialis.Non ſunt longa quib⁹ nihil eſt quod demere poſſis: Multitudo ergo & varietas rerum ꝓlixitatē excuſat.Donatus autē id ſubtiliter exponit referens ad ipſum eneā q deſyderabat finē narrationis cū & caſus & labores ſuos enarraret vn̄ dixerat Infandum regina iubes renouare dolorē.Sed Dido & ceteri tirij adhuc intēti erant vn̄ dixit intentis oibus. Et Eneas quieuit.ſ.& aio & ore quia nō erat captus amore ſicut Dido:vn̄ per cōtrariū ſubditurus eſt: At regina graui iādudū ſaucia cura &c.ad quā rē cōmode poniť cōiunctio at:que in diuerſis & repugnantibus rebus precipuū habet locū vt diligenter obſeruať a poeta:ipſe ergo cōticuit & quieuit hic.i.in hoc dicto de morte Anchiſe:& de ꝓfectione ex ſicilia in Carthaginē quā nō fuit opus recitare cū iam nota eſſet Didoni ex oratione Ilionei & huius operis lectorib⁹ : ac auditoribus ex his ꝙ in primo libro dicta ſunt Notum enim eſt ea que in primo libro recitata ſunt eueniſſe continno poſt ea que vltimo loco in hoc tertio recitauit Eneas.

¶Et hec in tertium dicta.

Monoſtichon quarti libri.

Vritur in quarto Dido:flammaſq̄ fatetur.

Deſcriptio Quarti Libri. Per Modeſtinū.

At regina graui Veneris iā carpitur igne.
Cōſulitur ſoror anna: placet ſuccumbere amori.
Fiunt ſacra deis:onerātur numina donis
Itur venatum:veneris clam fœdera iungunt.
Facti fama volat.monitus tunc numine diuū.
Aeneas:claſſemq̄ fuge:ſocioſq̄ parabat.
Senſit amans Dido præcibus conata morari.
Poſtq̄

¶Vritur in quarto. Monoſtichi huius ordo & explanatio eſt.Dido.i.virago illa cui eliſſe nomē eſt:vritur.ſ.incēdio amoris:in quarto. ſcilicet eneidos libro:&fateť flāmas.ſ.amoris & hoc quidē de monoſticho: Argumēti autē prolixioris ordo eſt.At.i.ſed hoc eſt quieuit quidē Eeneas ſed regina.ſ.dido carpitur iam graui igne veneris ideſt amoris:Anna ſoror: ſcilicet didonis aut eliſſe cōſulitur ſcilicet ab ea ideſt ipſa expetit ab ea cōſilium ibi.Anna ſoror &c.placet ſcilicet didoni & ſorori ſuccūbere amori:vnde dicetur Placido ne etiā pugnabis amori:& ſequitur:his dictis incēſum animum inflammauit amore.Sacra fiūt deis ibi:Principio delubra adeunt &c.& numina ſcilicet deorum onerantur donis:quia mactāt lectas de more bidentes:Itur ſcilicet ab Enea & didone cum ſuis:venatum:vn̄ dicet iuno venatum eneas vnaq̄ miſerrima Dido In nemus ire parant:& paulo poſt It portis iubare exorto delecta iuuēt⁹ &c.& eneas & dido iūgunt clam quia in ſpelunca vnde dicetur Speluncam dido dux & troianus eandem Deuenient : federa ideſt commercia Veneris. ideſt ASCEn̄.

coitus:fama facti volat vt dicetur ibi: Fam ra malū &c.encas monitus tūc numine.i.voluntate diuū.ſ.Iouis per Mercuriū:parabat fuge & claſſem & ſocios:dido amans:ſenſit.ſ.fugā parari & conata ſupple eſt morari .i. detinere ipſum precibus.ſ.ſuis & ſororis.Sed poſtq̄ fata iub ent ſcilicet eneam abire:nec datur ſcilicet didoni vlla facultas detinendi enee: ipſa q; pro &:hoc eſt tum conſcendit pyram ideſt ſtruem lignorum incedendorum:& dixit nouiſſima verba demiſſura.ſ. ſe in mucronem enee:& ipſa infelix fudit vitam cum multo ſanguine:vitā dicit.i.animā cuius ſanguis ſedes putatur:vnde dicetur in fine huius.Atq; in ventos vita receſſit.

Poſtq̄ fata iubent:nec iam datur vlla facultas:
Conſcēditq; pyram:dixitq; nouiſſima verba:
Et vitam infelix multo cum ſanguine fudit.

ASCEñ.

AT regina graui &c.In hoc quarto libro queſita occaſione deſcribit poeta vim amoris qui virū pietate grauē & fataliter in regnū italie deſtinatum potuit in muliebribus complexibus detinere & reginā alloqui grauem & conſtantē impatiētia ad ſui necem impellere.Id autē facit prudēs& cōmodus poeta quo mortales animos ab amorum illecebris auertat:cum nemo ſit a venereis laqueis tut⁹ niſi qui omne obiectū procul habuerit & carnis luxum domuerit:Cum ergo in toto opere tum hic poeta & delectat& prodeſt plurimū: nam ſimul & iucūda& idonea dicere vite Inſtituit vſq; adeo autē iucunda eſt huius libri lectio vt diuus Auguſtin⁹ ſeſe ad lachrymas compulſum Didonis querela cōfiteať. Nihil enim pretermiſſum eſt quod ad amantis miſere officium ptineat.Idq; ſeruato etatū cum libris ordine facit poeta . Nam ī primo libro infantiam deſcribit:que varijs procellis iactatur nihilq; certi habet.In ſecundo pueritiam

que aut

P.Verg.Maronis Aeneidos Liber. IIII.

Dido Aeneae amore carpitur quo cum perfrui non posset ob Aeneae discessum mortem sibi propriam consciscit

AT regina graui iādudū ſaucia cura Poeta.
Vulnus alit venis:& cæco carpitur igni.
Multa viri virt⁹ animo:multuſq; recurſat
Gentis honos:hærent infixi pectore vultus:
Verbaq;:nec placidam mēbris dat cura quietē.

AT regina graui iamdudū ſaucia cura. Apo SER.
loni⁹ argonautica ſcripſit:vbi īducit amātem Medeā inde totus hic liber tranſlatus eſt de tertio.Apollonij.Eſt autē pene totus in affectiōe:licet ī fine pathos habeat:vbi abſceſſus Aeneę gignit dolorē.Sane tot⁹&

in cōſilijs

in conſilijs & ſubtilitatibus.Nam pene comicꝰ ſtilus eſt nec mirum vbi de amore tractatur.Iunctus quoq; ſuperioribus eſt quod artis eſſe videtur:vt frequẽter diximꝰ. Nam ex abrupto vitioſus eſt tranſitus:licet ſtulte quidã dicant hunc tertio non eſſe coniunctum:in illo enim nauigationum pericula:in hoc amores exequitur non videntes optimam coniunctionem.Cum enim tertium ſic clauſerit.Factoq; hic fine quieuit:ſubſecutus eſt.At regina graui iamdudũ ſaucia cura:item paulo poſt.Nec placidam membris dat cura quietem:nam cum Aeneam qeuiſſe dixerit ſatis congrue ſubiũxit:vt ſomno amans careret.Iamdudum aut nimium:vt Teren. Iamdudum te amat:Iamdudum illi facile ſit quod doleat:aut iamdudũ a quo tempore vidit Aeneam.Legimꝰ enim Obſtupuit primo aſpectu ſidonia Dido.Saucia:hic ſubiungit. Vulnus alit& bene alludit ad cupidinis tela:vt paulo poſt ad faculam.Et cæco carpitur igni :nam ſagittarum vulnus eſt:facis incendium.Cura:amore:ab eo quod corvrat:vt veneris iuſtiſſima cura:itẽ mea maxima cura. Venis qa per venas amor currit:ſicut venenum:inde dictum Fallaſq; veneno.Item longũq; bibebat amorem.Cæco carpitur igni:agit Vergi.vt inuẽtas frangat declamationes vt hoc loco:rem dixit ſine declamatione Ouidi. Quoq; magis tegitur tanto magis æſtuat ignis. Cæco igiť igni. ideſt validiore:cuius hæc natura eſt vt cõpreſſus magis conualeſcat.Multa viri virtus animo: bene mediam ſe facit prebere Didonẽ inter regalem pudorem & amoris ĩpulſum.Simulat em̃ ſe ꝟtutẽ mirari.Cuiꝰ pulchritudĩe mouebať.Multa aũt virtus figurate dixit:nã ad nũerum trãſtulit:qđ ẽ quãtitatis.Recurſat:bñ frequẽtatiuo vſus eſt verbo in frequẽti amãtis cogitatiõe.Gẽtis:nõ Aeneę: vt ſit velut excuſatio:ſed dardani a numinibꝰ aut veneris.Infixi.p.v.ꝟbaq;.Tale &illud eſt.illũ abſens abſentẽ auditq; videtq; Nec placidã.m.d c.q.aut penitꝰ qete caruit:vt placida epitheton qetis ſit aut habuit qdẽ qetem ſed non placidã.i.turbatã in ſomnijs vñ ipſa paulo poſt. Quæ me ſuſpẽſam inſomnia terrent.

q̃ aut exterminio aut pedagogorũ ferulis ſubigitur.In tertio adoleſcentiã cuius viã ſeſe penitus neſcire fateť ſapientiſſimꝰ Salomon:vñ recte Enee cõtinet errores.In quarto Iuuentã que amoribus implicať.In quinto virilitatẽ que honori ad quẽ res militaris ludis exercita conducit potiſſimũ inſeruit.In ſexto ſeniũ ad manes tendens & futura premeditãs. Poſt quod triſtia ſunt cũ carne decrepita bella que in ſequẽtibus operibꝰ explicanť.Sed ne diutius q̃ par ſit philoſophemur hec ꝑlibaſſe ſat eſt.Donati in hanc partẽ ꝟba ſunc hec.At regina. Enarratis oĩbꝰ ad quietẽ ſeceſſit Eneas DONA. Dido aũt intollerabili cura mota recordatiõe loquẽtis& ſecreto incẽdio torrebať.Multa viri.v.erant em̃ & corporis:qa multos labores pertulerat.Erant animi:q erat deorũ cultor. Amator patrię:parẽtis.vxoris. Quapropter etiam ſublato amore conflato a cupidine cur non amaret virũ domi foriſq; preſtantẽ:bello ſtrennuũ:ĩ pace religioſum: neceſſariũ ſibi vidue deſtitute cõdenti ciuitatẽ:neceſſarium contra pygmalionẽ.Forma autẽ corporis ceteris animi virtutibꝰ afferebat decus.Accedebat nobilitas generis. Erat em̃ veneris filius Cupidinis frater:nepos iouis.Infixi : ĩfixa ea dicunť q̃ facile auelli nõ poſſũt:& heret quod non poteſt reparari.Vultus ad corporis laudem.Verba autẽ ad animũ referas. Quietem diuerſa res eſt ſomnus & amor Ergo Aeneas quieſcebat:Dido inquieta erat.hec ille.Ordo eſt cõdependens cum ſuperioribus ſic. Quieuit quidẽ facto ſine Aeneas At.i.ſed regina. Ordo. ſcilicet Dido:ſaucia.i.vulnerata iamdudũ.i ab eo tẽpore quo hoſpitio ſuſceptꝰ eſt Eneas & cupido loco aſcanij graui cura. ſ. amoris q̃ cura cor vrit:alit.i.nutrit.ſ. meditãdo & cogitando ſecum & reuoluendo verba & vultus viri:vulnus.ſ.amoris iaculis cupidineis infixũ:& carpiť ceco igni.ſ.amoris qui excecat & cecus diciť ab effectu.Sed queriť quomodo vulnus alat venis regina alioqui grauis:Nempe qa multa virtus viri ſcilicet Aenee &multus honos gentis.ſ.Troiane Aenee ſubdite vñ dñi deprehendiť honeſtas(Nam facile eſt ſemel ſimulare honeſtatẽ:at ſubditi nõ ĩſtituũtur honeſti niſi longa exercitatione:qcirca citius ex ſubditis q̃ ex prepoſito dephendiť honeſtatis indiciũ)recurſat.i.frequẽter reuoluiť animo(ſed mire dixit recurſat quaſi ipſe cogitationes viſe ingerant & libere recurrãt non animaduertẽte aut repugnãte etiã quodãmodo Aenea:Nam id amantibus accidit:vt dum ocio dati quietem querũt irrepant amoris ſtimuli animumq; torqueant etiam inuitum:non tamen vincãt niſi vinci ſe permiſerit)ſed quomodo recurſant:qa vultus ſcilicet viri herent infixi pectore:ideſt fixi in pectore(gratia prepoſitionis ablatiuum regit quem tamen vulgo in datiuum vertimus:dicentes infixi pectori)& verba ſup.herent infixa pectore.Nec cura ideſt ſollicitudo amoris(quia res eſt ſolliciti plena timoris amor)dat membris quietem placidam. quod epithetum potius excluſiuum cenſeam q̃ generale:hoc eſt dixero ideo adiectum: quia membra quidem nonnullam habuerunt quietem:ſed nõ placidam:quia animus ſollicitus erat:& licet omnis quies ſit placida tamen quies membrorum licet ſit membris placida cum reficiantur:tamen non eſt ſimpliciter placida quia ſepe animum plus cruciant q̃ ſi membra defatigentur:vñ eſt.Ocia ſi tollas periere cupidinis arcꝰ ſiue artes(vtrumq; enim legitur apud Ouidium)dat ergo quietem:ideſt repoſitionem membris ſed non placidam:quia cura recurſat animo.

Poſtera phœbea luſtrabat lampade terras:
Humentẽq; aurora polo dimouerat vmbram:
Cum ſic vnanimẽ alloquitur male ſana ſororẽ.
Dido ¶ Anna ſoror:q̃ me ſuſpẽſam ĩſomnia terrẽt:
Quis nouꝰ hic noſtris ſucceſſit ſedibꝰ hoſpes:
Quem ſeſe ore ferens:q̃ forti pectore & armis:
Credo equidẽ(nec vana fides)genꝰ eſſe deorũ
Degeneres animos timor arguit.heu qbus ille
Iactatus fatis:quæ bella exhauſta canebat:

Si mihi

¶ Poſtera phebea luſtrabat lãpade terras&c. Declarat poeta quomõ miſera Dido vi amoris ſui Anne ſorori detexit: argutiſſime quidem ingreſſa ſic tamẽ vt ab eiuſdem artis peritia facile intelligeretur in quam partem animus ſe eius inclinaret:quocirca incenſum animum inflammauit amore.In qua re nos docet poeta non debere conſilium capere:ab ijs qui cupiditatibꝰ noſtris potius obſequantur: q̃ vtilitati conſulant. & ergo maleſana diciť vnanimẽ ſororem conſuluiſſe.Nihil eſt artificioſius nec qđ magis graphice muliebres aſtutias & tectos amores exprimat q̃ preſens locus:ſed ne immẽſum creſcat opus noſtrum adiecero duntaxat Donati verba que hec ſũt Anna ſoror:Elegit ſororem vnanimẽ:cui turpiorem amorem confiteretur:Neq; tñ aperte ASCEñ.

ſed per inſinuationē longo circulo v̄borum
confeſſa eſt. Que me ſuſpēſam inſomnia ter-
rent. patior īſomnia dum cōſydero nihil eſſe
in hoſpite: quod p̄ferri nō debeat. Quis nouꝰ
noua in illo ſunt omnia tā in copore q̄ in aīo
neq; vnq̄ in alio viſa: & hec dicuntur ꝓ amā
tis animo. Quē ſeſe. o. f. q̄ gratū q̄ iocundū
eſt q̄ viro forti cōueniēs quod tacet quod lo
quit quod mouetur. Laudatur etiā eneas hic
ꝙ nō amauit vt vulgaris & turpis: ſed amatꝰ
eſt: non tamen ab ea que eſſet pudoris abiecti
ſed eſſet petita conſilio Veneris & cupidinis
fraude. Heu incipit ſenſim confiteri ꝙ amet
ꝙ dolet caſus eius. Si mihi nō: adeo illū pro-
bat. vt illum iudicet dignū matrimonio ſuo
niſi priori coniugio ſit decepta. Sed mihi vel
tel. confeſſa de amore melius pro venere ſibi
mortem dicit. Ille primus oſtendit ſorori viā
neceſſarie perſuaſionis: vt quod erat amoris
impulſu factura. hortatu alieno magis facere
videatur ait em̄ ſemel nupſi: habeat ille q̄uis
mortuus pudoris mei pignus qui mihi florē
virginitatis eripuit: & ſecum habeat ac ſuo
ſepulchro conſeruet & ſic obliq̄ dicit. Quid
dubitem nubere. cū alterius nuptias ſepultus
ille nō videat: nec ſentire poſſit. Sufficiat illi
qđ p̄cipuū habuit v̄ginitatis mee decus tu-
liſſe. Relinquat viduā neceſſitatibꝰ ſuis inſer
uire: & ſi ſentit fidē debitā illi ſuſtulit mors:
que nouitatē quandā ꝓcurauit. Vis maior vr
get: & intolerabilis cogit. impune ſecūdi con
iugꝭ fortuna ſuſcipit: & ſi aliquid manes ſen
Ordo. tire poſſunt impune peccat. hec ille. Ordo eſt.
Poſtera ſup. dies luſtrabat. ideſt illumiabat &
purgabat iā terras lampade phebea: ideſt luce
ſolari & aurora dimouerat. ſcilicet prius (vn̄
non eſt hyſteron proteron. q̄a verba declarāt
auroram p̄ceſſiſſe q̄ dimouerat polo. ideſt ab
hemiſperio noſtro) vmbrā. ſ. noctis que ē vm
bra terre: humentē. i. cū humore ſemp labētē:
& iam poſtera dies luſtrabat adhuc terras lā-
pade phebea. a phebo. i. ſole: tūc ſup. cū. i. qn̄
ſup. regina Dido male. i. nō ſana: aut in malū
ſuū ſana. i. ſane ſimilis hoc eſt callida & aſtu-
ta: alloquiť ſic. i. in ſequentē modū: ſororē. ſ.
ſuā Annā noīe vnanimē. i. vniꝰ animi & vo
luntatis: īmorādi. ſ. enee. & ſi qua fieri poſſet
in cōiugiū illiciēdi dicit ergo. O Anna ſoror
que. i. qualia inſomnia. i. fantaſmata noctur-
na: terrent me ſuſpēſam. i. anxiā & ꝑplexā q̄d
agere debeam & ne dubitet vn̄ ſint inſomnia
addit: Quis. i. qualis hic hoſpes nouꝰ. ſ. eneas
ſucceſſit. i. in ſubſidiū venit: noſtris ſedibus.
ideſt ad noſtrū regnū duce & rege carēs & mul
tis inuiſum potētibꝰ quē. i. qualē quaſi dicat
dꝭ boni q̄ inclytū & magnificū: ferēs. i. gerēs
aut extollēs ſeſe. i. ſemetipm̄ dū labores ſuos
& errores narraret ore. i. oratōe & ſermone: q̄
forti pectore. i. animo: & q̄ ſup. fortibꝰ armis
Tria dicit in q̄bus & virtus & vitiū cōſiſtere
poteſt: os animū & arma. ore loq̄mur aīo co-
gitamus: armis operamur: q̄bus q̄a ſeſe vltra
mortaliū ſortem geſſiſſe viſus eſt eneas: addit
equidem. i. ego quidē. q. d. neſcio quid tibi vi
deatur: ſed ego certe credo ipſum eſſe genus.
ideſt progeniem & de genere deorum: aut ne
in vnum eneam propenſius inclinatā ſe pre-
dicet de toto genere troianorum qui ſe a dar-
dano & teucro Iouis filiꝭ ortos aſſerunt lo-
quitur: reditura tamen precipue ad eneam: ꝓ
bat autē genus eſſe deorū: quia timor arguit.
ideſt arguēdo & īprobando cōuincit animos
ſcilicet

Si mihi non animo fixū immotūq; ſederet:
Ne cui me vinclo vellem ſociare iugali:
Poſtq̄ primus amor deceptā morte fefellit:
Si non pertæſum thalami: tædæq; fuiſſet.
Huic vni forſan potui ſuccumbere culpæ:
Anna (fatebor em̄) miſeri poſt fata ſichæi
Coniugis: & ſparſos fraterna cæde penates:
Solus hic inflexit ſenſus: animūq; labentem
Impulit: agnoſco veteris veſtigia flammæ.
Sed mihi vel tellus optē prius ima dehiſcat:
Vel p̄r oīpotēs adigat me fulmine ad vmbras:
Pallentes vmbras erebi: noctēq; profundam:
Ante pudor q̄ te violē: aut tua iura reſoluam:
Ille meos: primus qui me ſibi iūxit: amores
Abſtulit: ille habeat ſecū: ſeruetq; ſepulchro.

Poſtera phœbea lu. l. t. Circūlocutio oriētis diei: Secū
dum enim & tertiū librū æneas per noctem in conuiuiꝭ SER.
Didonis narrauerat: licet vt ſupra diximus Vir. iſta q̄ per
naturam neceſſe eſt fieri plærūq; contēnat. Luſtrabat: aut
illuſtrabat. Aut reuera luſtrabat ideſt purgabat. Nā nox
quodāmodo polluit mundū. Humentem vmbram: quia
omnis nox humida eſt. vt noctis lentꝰ nō deficit humor
Et nihil intereſt vtrum vmbram an noctem dicat. Nox Nox.
enim vmbra terrę eſt: vt ſupra inuoluens vmbra magna
terramq; polumq;. Eſt etiam hyſteron proteron in ſenſu.
Aurora enim præceſſit ſolem. Cum ſic. v. De re pudēda
locuturā parum fuerat ſororē eligere: niſi etiā vnanimē.
Dicimus aūt vnanimus & vnanimis ſicut inermꝰ & īer-
mis. Maleſana: nō plene ſana. i. amore vitiata. Male enim Male.
plærūq; nō: plærūq; nimis ſignificat. ſicut ve: vt vecors
veſanus: q̄q̄ male ꝑnicioſe ſignificat Luc. Sic male deſe-
ruit. Inſomnia terrent. & terret & terrent legimus Nā eſt
hæc inſomnia īſomnię vigilia. & hoc īſomniū inſomniꝭ
id quod per ſomnum apparet: vt Falſa ad cœlum mittūt
inſomnia manes. Nam inſomnia in ſingulari Pacuuius Inſōnia.
& Ennius frequenter dixerunt. Ply. tamen de vſu remo-
uet: ſed ambiguitatē lectiōis hęc res facit ꝙ nō ex aperto
vigilaſſe ſe dixit: ſed habuiſſe quietem implacitam ideſt
ſomniꝭs interruptam. Ergo & inſomniꝭs territa: & ꝓpter
terrorem vigilias paſſa eſt. Nouus: magnus: vt Pollio &
iꝑe facit noua carmīa. Succeſſit ſedibus: vt ſuccedoq; one
ri: & ſuccedūt tecto. Quem ſeſe. o. f. vt Obſtupuit primo
aſpectu ſidonia Dido. Forti. p. Hoc ab Ilioneo audierat:
& fortitudinis cōmemoratione excuſat pulchritudinis
laudem. Credo equidem. g. eſſe. d. nec enim vana fides eſt
ideſt falſa: nā degeneres animos timor arguit. ideſt ꝓbat.
Heu: impulſum amoris ſignificat. Iactatꝰ fa. vt Quis te
nate dea ꝑ tanta pericula caſus iactauit. Exhauſta: termi-
nata: quod maxime v̄tutis eſt. Nā inchoare bella cuiuſ-
cumq; eſt. Vincere paucorū. Fixum immotūq;: cogi ſeſe
optat: q̄ ſic negat. Sederet: placeret. vt & ſedet hoc animo
Iugali propter iugum quod imponebatur matrimonio
coniungendis: vnde & Iuno iugalis diciť. Primus amor.
ideſt maritus. Deceptam. m. f. Decepit me morte ſua: &
fefellit. Pertæſum: participiū ſine origine verbi: & geni-
tiuum regit & accuſatiuum. Nam genitiuus ſingularis
eſt & accuſatiuum: vt pertæſus ignauiam ſuā. Huic vni.
f. p. Singula pronuncianda ſunt: ingenti enim dicta ſunt
libra & moderatione: quibus cōfeſſionibus deſideriꝭ ſui
quandā iniꝭcit refrenationē. Culpæ. Nam antiqui repelle
bant a ſacerdotio bis nuptas. Fatebor em̄ vno ſermōe cul
pam

pam exprimit & neceſſitatē. Fateri eñ & coactorū eſt:& culpabiliū. Miſeri poſt fata ſichei. Aut mulieriter dixit: Aut mortui ſecundū Cice.q in tuſculanis miſeros mortuos vocat:aut cuius ſic obliuiſcitur aut ſic occiſi. Sparſos:ſi ſichei ſparſos.i. pollutos. ſi didonis ſparſos.i. diſperſos propter fugā. Inflexit:a rigido ꝓpoſito:qa ſupra dixit infixum imotūq ſederet. Labantē: impul. impulit & labare fecit. Non eñ labat qui añ imobilis fuerat. Nō enim labentem legendū eſt nā habet labor primā longā ſyllabā:vt Labere nympha polo. Veteris ve.flam. rē tur pem ſub honeſta fateṫ:dicens ſe agnoſcere maritalis con iugij ardorē. Sed mihi Callide ac ſi diceret poſſe ſe cōiūgi æneç ſi mors ſecuta non fuerit Erebo in erebo alij erebi le gunt. Aut tua.i.r. propter vinculū iugale. Abſtulit.a.cū illo conſumpta ſunt deſideria & voluptates.

ſcilicet alioꝝ eſſe degeneres.i.a nobili pſapia meticuloſitate degenerare & ignobiliter dece dere:ſed timor nō eſt inuētus in enea vñ addit probans ſemꝑ priora per poſteriora quod eſt honeſtiſſimū illū cōnectēdi carminis:heu commiſerātis interiectio. qbus.i. qualib⁹ ille ſcilicet tā nobilis generoſus inclytus & pius hoſpes noſter iactatus ſup. eſt fatis.i. fatalib⁹ incōmodis & laboribus dijs ita volentibus aut permittētibus quo maior ſit illi gloria: q̄ ideſt qualia bella canebat.i. carmis eloquio enunciabat: exhauſta.i. iam expleta & geſta atq pacta a ſe.f.q.d. grauiſſima & maxime for midanda. Et ideo quia talis eſt. Si nō ſederet. i. placeret exiſtens fixum aīo & immotū ideſt immobile. ſicut diues inacceſſos vbi ſolis fi lia lucos.i. inacceſſibiles nā Vlyſſes acceſſerat cum alijs multis:aut imotū hactenus:ſed plus dicit ſi imo bile intelligaṫ verū exquiſitus eſt ſermo vt in vtrāuis ꝑtem intelligas ſi dicit nō ſederet aīo.i. ſi nō placeret oīno:ne vellem.i. ꝙ nūq vellem ſociare cui.i. alicui vinclo iugali ꝓ cōiugali.i. matrimoniali me ideſt ſi nō firmiſſime cōſtituerim ꝙ nūq alteri nuberē poſtq primus amor feſellit me deceptā morte.ſ. prioris cōiugis ſichei a pygmaliōe interēpti:& ſi nō fuiſſet ſup. me ꝑteſum.i. ſi nō oīno tederet thalami.i. thori genialis:& tede.i. facis nuptialis q̄ añ nubētes fertur:hoc eſt ſi non oīno afficerer tedio matrimonij & ſecūdarū nuptiarū:& ita cōſtituerim nō ampli⁹ nubere:ego potui.i. potuero:ſed facilitatē aut certitudinem futuri indicat ꝑterito:forſan quod callide addit ne ſe victā penitus fateaṫ: ſuccūbere.i. me victam dedere huic vni.i. ſoli culpe:q̄ eſſet trāſeūdo ad ſecūdas nuptias. Nā o anna eñ ꝓ qa(fatebor hoc eſt cogor.n. tibi cū ſis mihi ſoror & fidiſſima amica ſecreta cordis reuelare)hic ſolus.ſ. hoſpes noſter:amatorie tamē nō noīat eū inflexit ſenſus.ſ. noſtros:& ipulit.ſ. i amore ſui:animū labātē.i. a firmo ꝓpoſito paulatī decidentē:nā agnoſco veſtigia veteris flāme.i. amoris quē in Sicheū habui:flexit dixit ſolus poſt fata.i. mortē miſeri coīugis ſup. mei.ſ. Sichei. & poſt penates.i. lares aut deos familiares:ſparſos ideſt aſpſos:cede fraterna.i. a fratre meo Pygmalione cōiugi meo illata. Sed licet agnoſcam veteris veſtigia flame:ego optem prius vt ſup. tellus ima.i. ꝓfunda. dehiſcat.i. apiat ſe mihi ad abſorbendā.ſ. me:vel vt ſup. pr omnipotens.ſ. Iuppiter:adigat.i. ipellat me fulmine:ad vmbras nō quaſlibet ſed ad vmbras erebi.i. loci obſcuriſſimi in iferno:palētes.i. pallidos & pallidas faciētes:& vt adigat me ad noctē ꝓfundā.i. ad caliginē infernalē:ante.i. priuſq o pudor(ex affectione apoſtrophē facit)ego violē te:aut anteq ego reſoluā tua iura q̄ vetant.ſ. ad ſecūdas nuptias tranſire q̄ pudiciſſime haberi volunt matrone. Ille qui iunxit ſibi me ideſt q aſſumpſit me in coniugium ſcilicet. Sicheus:abſtulit primos amores ſcilicet meos:& ita volo vt ille habeat ſup. eos ſecū & ſeruet ſepulchro:quo vno verbo ſignificat ſe ad oppoſitū flexiſſe animū quod Anna intelligens dictura eſt. Id cinerem aut manes credis curare ſepultos?

Poeta. ❡ Sic effata ſinus lachrymis īpleuit obortis:
Anna. Anna refert o luce magis dilecta ſorori:
Sola ne perpetua mœrens carpere iuuenta:
Nec dulces natos:veneris nec premia noris:
Id cinerem aut manes credis curare ſepultos:
Eſto ægram nulli quondam flexere mariti:
Non libyæ:non ante tyro deſpectus iarbas:
Ductoreſq alij:quos aphrica terra triumphis
Diues alit:placido ne etiam pugnabis amori:
Non venit in mentē quorū cōſederis aruis:
Hinc getulæ vrbes:genus inſuperabile bello:
Et numidæ infreni cingūt:& īhoſpita ſyrtis:
Hinc deſerta ſiti regio:lateq furentes
Barcei:quid bello tyro ſurgentia dicam
Germaniq minas:
Dijs equidē auſpicibus reor:& iunone ſecūda
Huc curſum iliacas vento tenuiſſe carinas:
Quā tu vrbē ſoror hāc cernes:q̄ ſurgere regna
Coniugio tali:teucrum comitantibus armis:
Punica ſe quantis attollet gloria rebus:

Tu modo

❡ Sic effata ſinus lachrymis impleuit. Vehementiā amoris quam verbis fateri erubuit lachrymis prodidit:vñ ſoror animū eius agnoſcens oleum addidit camino & incēſam inflāmauit ſequenti oratiōne de qua dicit Donat⁹ ASCEn: DONA. ſic. Lachrymis:quas effundebat vel recordatione veteris mariti:vel ꝙ cogatur id facere quod animo reſpuente dānauerat. Obortis: ſubito coortis. Sic eñ fit quādo dolore animi fundūtur. Contra de Sinone lachrymiſq coactis. O luce.m.d. oſtendit cauſam meri cōſilij fuiſſe:cum ex amore loquatur & deinde aggreditur aſtruere cauſas ꝓpter quas ipſa negauerat ſecundas nuptias. Nec dulces natos honeſtam cauſam proponit.ne libidinis ſed liberorum creandorū cauſa illam hortari videatur. Id cinerem.ideſt hic cui deferre contēdis neſcit honorificentiā tuam. Cum anima enim ſenſus morientis extinguiṫ totum interit perditq obſequium quiſquis illud nō homini ſed cineri prorogare cōtendit. Eſto egrā cum adhuc eſſes egra ex recenti dolore: nulli flexerunt te. Nunc non repugnabis placido amori. Hinc getule vr. exprimit quod obſcure dixit quorum conſ. ar. poſt autē multa neceſſaria:que ſuperius poſuit addit faciēdi neceſſitatem ſingula cum metu diſcurrēs: dicit ergo non conſideras te peregrinā:& in locis peregrinis te imperiū velle fundare:& omnia initia preſertim imperij habere laborē durū. Q.d. femina & ſola paras vrbem fundare cū innumere gētes poſſint te magno numero vrbium infeſtare.q viribus & ferocitate valēt. Inſuperabile:& ifreni inuīcibiles oñdit. Infre

 ni q

ni qui ſuis legibus viuētes nollēt alieno imperio ſubiugari. Inhoſpita: nō φ nō ſuſcipiat hoſpites: ſed quā ĩhumanitatis cauſa oīs formidet aduenies vel oderit pegrin⁹. Hoc ipſū cingūt habet magnā vim. nā cīgere eſt ābire vt īfiniti mōſtrent inimici vndiq;: ne p illos neue etiā p deſerta fugere poſſis. Germani minas: hoc vt validiſſimū poſuit qſi iſtis addet qui mare obſidebit ne fugere poſſis. Poſtremo illi hūc cogitādū ꝓponit: cui impiū ſit relictura: ſi careat liberis. Dijs eqdē. poterat timere Dido Iunoni hoc nō placere: ſed cōiecturaliter remouet Anna. ait em̄ ſi nollēt dij nobis coniūgi troianos nūq̄ illi nr̄a littora tetigiſſent & credit iunonē ꝓcuraſſe vt troiani a patria pellerent: vt huic regno fauerēt. Q uā tu vrbē: ſi ſola tm̄ regnū paſti qd facies troianis adiuta: Ergo fauorē deoꝝ ſacrificijs cōcilia. Indulge hoſ. i. illoꝝ pegrinationē vberi⁹ foue: ne deficiētib⁹ rebus troiani recedere cogantur. Cauſaſq; in. m. ptende cauſas q̄ illos a nauigatione arceāt. hec ille. Ordo eſt. Dido effata. i. elocuta ſic. i. ī morē pdictū īpleuit ſin⁹. ſ. oculorū. i. palpebras (ſecundū ſeruiū q vult lachrymas ī oꝛbib⁹ ocloꝝ īmoratas: quaſi indecorū ſit ſi effuderit ſed qa addit obortis. i. preter ſpē ortis videt poeta ſignificare īpleſſe ſinus nō oculoꝝ ſed veſtiū) lachrymis obortis. i. ſubito & cōtra īſtitutū ortis: vel recordatione mariti prioris vel amore noui: cū vereatur quod ſentiret fateri anna refert. i. rñdet ad obiecta cōtra nouas nuptias & perſuadet ad eas: o dilecta. ſ. Dido ſorori. ſ. mihi: que ſoror tua ſum: magis luce. i. vita ꝓpria. aut luce vitali: poſuit aūt magis dilecta p eo quod eſt dilectior: ne p an tu carpere. i. cōſumeris paulatim: ſola. i. in viduitate pſeuerās merens ideſt lugubris & triſtis iuuenta perpetua. i. p totā iuuentā tuā quantū ipſa ſe perpetit ideſt cōtinuat: Nec noris. i. noueris dulces natos ideſt q̄ dulces ſunt liberi: ijs qui procreant eos: nec pmia veneris. i. voluptatē libidinoſam. q. d. id ſtulte facis. Nam quod dixit Ille meos primus &c. nihil facit vñ addit credis ideſt credis ne. cinerem ſcilicet ſichei aut manes ſepultos ideſt ſpirit⁹ defuncti ſichei curare id. ſ. vt carpare perpetua iuuenta. q. d. id fieri nō debere cum ſupſtitioſum ſit & friuolum. Eſto aduerbiū cōcedentis tam apud grecos q̄ apud latinos. q. d. pmittat ita eſſe: & dicam⁹ φ nulli mariti. i. qui voluerunt eſſe mariti flexere te quondā. i. aliqñ antehac nō. ſ. te flexit ductor quiuis libye: aut Iarbas libye. ſ. ductor nō īq̄ te flexit ante. i. prius iarbas tyro. i. de tyro. deſpectus. ſ. tibi & alij ductores q̄s terra aphrica. i. aphricana: niſi ſit appoſitio: diues triūphis ideſt victorioſa & ſepe triumphare ſolita: aut ditata ex opimis ſpolijs & exuuijs eoꝝ quos in triumphos duxerit alit ideſt nutrit & fouet. ideſt ponamus φ principes aphrici te non flexerint: pugnabis ne etiā amori placido. ideſt cū amore placente reſiſtendo ei. q. d. id factū nō decere. cum liceat ſuccūbere amori quia id cineres nō curāt: & vtile ſit vnde addit. Non venit. i. venit ne in mentē. i. cōſideras ne quorū aruis cōſederis. i. locū habitādi ceperis: a cōſido potius q̄ a conſideo: vñ in primo. Vultis & his mecū pariter cōſidere regnis. recte ergo Valla ſentit ſido & ſedeo vnū habere in voce quidē preteritū ſedi: Vrbes getule. i. getulorū q ſunt populi aphricani: appoſitorie genus. ſ. hominū inſuperabile bello: & numide populi illi aphricani infreni. i. indomiti & nullo freno coerciti: & ſyrtis inhoſpita. i. inhoſpitalis: barbara & aſpera: cingūt nos hinc. i. ex vna parte vrbis noſtre: & regio. ſ. libyca: deſerta ſiti. i. ꝓpter aquarū penuriā que intollerabilē ſitim ꝓcreat: & barcei. ſ. populi furentes. i. debachātes late: ſup. cingūt nos hinc. i. ex alia parte. Q uid dicā. q. d. fruſtra cū tute ea noris: bella ſurgētia tyro. i. cōtra tyriā vrbē carthaginē: ſed melius: ſurgētia tyro. i. a tyro. vnde ꝓfecta eſt Dido vnde in primo imperium Dido tyria regit vrbe profecta: q; pro & minas germani ſcilicet Pygmalionis: qui propter ablatum auri & argenti immenſum pondus ſororem inſequi parabat. Equidem ideſt eg o quidem reor: carinas. ideſt naues a parte totum: iliacas. ideſt troianas tenuiſſe vento. ideſt vi

Ordo.

Sedi a ſido.

Tu modo poſce deos veniam: ſacriſq; litatis
Indulge hoſpitio: cauſaſq; innecte morandi
Dum pelago deſæuit hyems: & aquoſus orion
Q uaſſatæq; rates dum non tractabile cœlum.

SER.

¶ Sinus: hos dicimus orbes oculoꝛū. ideſt palpebras: q̄ a palpitatione dictæ ſunt. quia ſemp mouent. Bene autem his lachrymis excuſationē commemorati prioris mariti premiſit. Anna refert: ſuaſoria eſt omni parte plena. Nā & purgat obiecta & oſtendit vtilitatē: & a timore perſuadet. O luce. m. d. ideſt dilectior. Nam antiqui frequēter ꝓ comparatiuo iungebant particulā magis tale & illud eſt Nate mihi vita quondā dum vita manebat Care magis Sola ne: Sola ne mœrens in omni carpere iuuēta. Dulcis enim ꝓpter liberos qui ſunt cauſa ſecundi matrimonij. alij male iungūt natos veneris cupidinem & ęneā. Veneris præmia voluptates: Home. τατε Δωρα αφροΔιτης. Id cinerem aut ma. propter illud nec ſeruata fides cineri ꝓmiſſa ſicheo. Bene autem extenuat non animam dicens ſed cinerem & manes ſepultos. Et eſt ex ſententia Epicuri: qui dicit animam cum corpore interire. Eſto: aduerbium concedentis: & eſt græcum. Mariti: non qui eſſent ſed qui eſſe cuperent: alij legunt ægram mariti: vt ſit numeri ſingularis: ideſt triſtem propter maritum. Nō ante tyro: aut in tyro ac ſi diceret tyri aut τυροτευ ideſt de tyro vt Dardan⁹ heſperia. Iarbas: rex libyæ: qui ſecundum hiſtorias Didonem petijt: & cū illa recuſaret carthagini intulit bellum: cuius timore cum cogeretur a ciuibus petijt vt ante placaret manes mariti: & ædificata pyra ſe in eam pcipitauit: vnde Dido. i. virago eſt appellata: nam eliſſa ꝓprie dicebatur. Ductoreſq; alij ergo Iarbas ductor. Africa deriuationes frequēter ſunt maiores principalitate. Interdū pares inueniunt. Raro minores. vnde ſupra de lacæna notandum dicim⁹ Triumphis. d. ideſt bellicoſa. Pugnabis amori: gręcum eſt. Nam nos dicimus pugno tecum: & nō pugno tibi: Vrbes: ad terrorem dixit: nam in mappalib⁹ habitant. Infreni: ſæui vel q equo ſine freno vtunt. Inhoſpita: barbara aſpera. Deſerta. ſ. r. inhabitabilis: & intelligit xerolibyen quæ eſt inter tripolin & pentapolin. Terret ergo. cum iuxta ſint aut bellicoſæ gentes aut deſerta: vnde non ſperet auxilium. Barcei: hi longe ſunt a carthagine: vnde dixit Lateq; furentes: & ſecundum Titianum in chirographia phœnices quondā nauali pugna ſuperauere: Barce autem ciuitas eſt pentapoleos quę hodie Ptolemais dicit. Nam cyrene & barce reginæ fuerūt: a q̄bus cyrene & barce vrbes dicūtur. Minas propter aurū quod dolet ſibi ereptum vt in primo diximus. Auſpicib⁹ nuptiæ enim captatis augurijs fiebant: vt Luca. contentiq; auſpice bruto. Secunda: ideſt proſpera quæ præeſt coniugijs. Tenuiſſe: pfeciſſe: impleſſe. Tali tam fortis viri: hoc ſciebat a Didone dictum. Veniam: beneficium: aut veniam periurij vt non cineri ſeruata fides promiſſa ſicheo. Sacris litatis: noue dictum: nam deos litamus non ſacra. Indulge: da operam: vt indulgent vino & vertunt crateras ahenos. Aquoſus orion: corripuit ratione ſupradicta. Non tractabile: aſperum intractabile

Iarbas.

Dido.

ventorum.curſum huc.i.ad nos:dijs auſpicib'.i.pſidibus:aut ad futuras nuptias auſpicantibus & Iunone.ſ.pnuba:ſecunda.i.proſpera & ſequente deorum auſpicia.Nam o ſoror;: quam.i.qualem cernes hanc vrbem.q.d.clariſſimā:& que.i.qualia regna cernes tu ſurgere.i.oriri ſup.ex tali.i.talis herois: cōiugio.& hoc armis.i.bellicis potentijs & copijs teucrum.i.teucrorum comitantibus.q.d.etiam inclytiſſima ac potentiſſima.& quātis rebus attolet.i.eriget:ſe gloria punica.i.punicorum populorum:hoc eſt penorum.q.d.maximis.tu modo:ideſt ſolummodo aut nunc poſce deos.i.a dijs veniam.i.hanc gratiam aut beneficium vt rite ſecundent:aut veniam periurij:quia cineri ſicheio fidem non ſerues:& indulge.i.da operam hoſpitio.i.vt detineas eum hoſpitio:ſacris litatis.i.dijs litatis hoc eſt placatis per ſacra : aut ſacris litatis ideſt ad litandos deos factis:& innecte.ſ.enee:cauſas morandi.i.immorādi.docet quomodo.ſ.dum ideſt quoaduſq;:hyems.i.tēpeſtas hyberna:deſeuit.i.multum ſeuit.& eſt preſentis temporis:aut deſeuit.i.deſeuierit.i.ſeuitiam ſuam finierit:& dum orion.i.ſtella orionis aquoſus.i.aquas & nymbos excitans ſup.deſeuit.& dum.i.q̄diu:rates ſup.ſunt quaſſate.i.concuſſe & lacere necdum refecte.& dum celum.i.regio aeris eſt non tractabile.i.dura & aſpera.

Poeta.] ℭHis dictis īceſum animū inflāmauit amore:
Spemq; dedit dubiæ mēti : ſoluitq; pudorem.
ℭPrincipio delubra adeūt. pacemq; per aras
Exquirunt:mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri:phœboq; patriq; lyeo:
Iunoni ante omnes:cui vincla iugalia curæ.
Ipſa tenens dextra paterā pulcherrima Dido.
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Aut ante

ℭHis dictis &c.Docet qūo verbis ſororis pſuaſa dijs ſacrificabat & oracula quibus creditura non erat poſcebat.de qua re dicit Donatus ſic.Incenſum in.f.bis repete.ſ.animū incēſum amore iflammauit amore.Nam data ſpe commodi ex ijs que profutura dicebat adeo dubitationem remouit. vt omnis verecūdia & pudor ceſſerit.Legifere quia populorū conſenſus niſi legibus retineri non poſſit Phebo: vt in futurum proſperiora perficeret que optabantur. Libero:vt preſtaret leticiam ſempiternam.Iunoni quia coniugiorum tenet pleniſſimam poteſtatem. Ipſa tenens alij alia faciebant : ipſa ſacerdotis munere fungebatur. ASCEn. DONA.

pingues:

pingues:pecorum corporibus oneratas Spa⸗
tiatur eundi & redeundi vices crebras procu⸗
rabat Inſtaurat:ſepius hoc faciebat:vt produ
ceret diem volens diuti⁹ habere preſentē quē
Ordo. amabat.Hec ille.Ordo eſt.Anna īflammauit
ideſt ī flammas prorumpere fecit animum.ſ.
Didonis : incenſum ſcilicet occulto incendio
amoris īflammauit; dicit his dictis.ideſt hac
perſuaſione ſua & dedit mēti dubie.i.ancipi⸗
ti quidnam agere deberet.ſpem ſcilicet nubē
di ſecundo ſaluo decore:& ita ſoluit pudorē:
quo arcebatur a ſecundis nuptijs.Et ergo ipſe
ambe adeūt principio ideſt ante omnia:delu⸗
bra ideſt templa in quibus erant deorū ſimu⸗
lachra:& exquirunt ideſt exquiſite querūt &
implorant pacem ideſt pacationem.concilia⸗
tionem & beniuolentiam deorum per aras.i.
per auſpicabilem artem aut per ſacrificia : &
mactant ideſt occidunt ad ſacrificandum (eſt
enim proprium ſacrificijs verbū macto quaſi
magis aucto ſeu augmento ſacrifico) biden
tes ideſt oues lectas.ſ.a grege:de more ſcilicet
ſacrificantium bidentes que legi volunt : ſi⸗
cut tauri eſſe intacti & ſues eximij Mactant di
cit:cereri legifere ideſt que primas leges tulit
aut propter cuius inuentum prime leges late
ſunt:ne ſcilicet quis metat vbi non ſeuerit &
phebo ideſt apollini:& lyeo.i.libero ſeu bac⸗
cho patri & ante omnes ideſt precipue Iuno⸗
ni:cui vincla.i.vincula : iugalia ideſt matri⸗
monialia ſup.ſunt cure:quia pronuba dicit:
&nubentium preſes.Ipſa pulcherrima Dido:
quaſi ſacerdos & regina.ita vt id ei decentiſ⸗
ſime conueniret:tenens pateram.i. vas vina⸗
riū aut poculū patēs dextra.ſ.ſua:fūdit.i. effū
dit iter media cornua vacce candētis.i.mūde
& intacte:aut.ſ.dum nō fundit ſpatiatur ante
ora deū ad.i.iuxta aras pingues.i.adipe &ſan
guine imbutas.& īſtaurat.i.augmētat &cele⸗
brat diē donis.ſ. varijs ī templa aut in tyrios
collatis.& ipſa īhians.i.auide inſiſtens:pecto
rib⁹ pecudū.ſ.mactatarū. conſulit.i.cōſilium
expetit : exta ſpirantia.i.adhuc vitalē ſpiritū
habentia & palpitantia.i.ſtudioſiſſime omīa
facit.capta videlicet amore ardētiſſimo:vſq;
adeo vt q̄ vates cauenda precinerent:illa affe
ctaret.vnde ſequitur.Heu vatum &c.

Aut ante ora deū pingues ſpatiatur ad aras:
Inſtauratq; diem donis:pecudūq; recluſis
Pectoribus:inhians ſpirantia conſulit exta.

¶Incēſum īflāmauit.Hora.Oleū adde camino.Soluitq; SER.
pudorem:ꝓpter vincla caſtitatis.Delubra:delubrum di⸗ Delubrū.
ctū vt ſupra ꝓpter lacū ī quo man⁹ abluunt:vel propter
tectū coniūctū:aut ligneū ſimulachrū delubrū dicimus
libro.i.raſo ligno factum:quod graece ξοανον dicit. Pacē
beniuolentiā.Exquirūt.ſacrificando explorant an dij ve
lint huic rei aſſentiri.Per aras:auſpicialē artē oſtēdit hīc
& ſpirātia conſulit exta.Mactant:verbū ſacrorū p eupe⸗
miſmū dictum vt adolere.Nā mactare proprie eſt magis
augere.Lectas:ad ſacrificiū enim eligebant oues.quibus
nihil deeſſet vt in ſexto.Nunc grege de intacto ſeptē ma Bidentes
ctare iuuencos.Bidentes autem dictæ ſunt quaſi biēnes
quia neq; maiores neq; minores licebat hoſtias dare.Sūt
enim in ouibus duo eminētiores dentes inter octo q non
niſi circa bimatum apparent nec in omnibus ſed in ijs q̄
aptæ ſacrificio inueniuntur Legiferę.leges enim dicitur Legifera ceres.
inueniſſe.Vnde eius ſacra theſmophoria adpellant.Fin⸗
gitur autem hoc quia ante inuentum a cerere frumētum
paſſim homines vagabantur quæ feritas rupta eſt inuen
to frumento ꝓpter qd' ex diuiſione nata ſunt iura.Phœ⸗
bo:q præeſt auſpicijs qb⁹ vrbes regunt Patriq; lyeo : qa Marſias.
vrbibus aptæ libertatis eſt de⁹.Vnde Marſias ei⁹ mini⸗
ſter ī ciuitatib⁹ libertatis eſt īdiciū.Sacrificabat ergo pri
mo dijs.q vrbib⁹ præſunt quaſi nuptura ꝓ vtilitate rei⸗
publicæ.Deinde Iunoni cui curæ ſunt nuptiæ.Eſt et ſen⸗
ſus altior.Nā facturi aliqd ante aduerſos placamus:&ſic
ꝓpicios inuocam⁹ vt Nigrā hyemi pecudē:Zephyris fe
licib⁹ albā.Ergo nuptura placat Cererē:q̄ꝓpter raptū fi⸗
liæ nuptias execrat.Apollinē:qui expers vxoris eſt.Libe
rū:q niſi raptā coniugē habere nō potuit:& ſic Iunonem
cōciliat.Cui vincla:qa eſt & curetis &matrona &regina.
Candētis:candidæ pīcipiū eſt ꝓ noīe.Media iter cornua
Nō ſacrificiū eſt:ſed exploratio hoſtiæ virū apta ſit.Ora
deū:ante ſimulachra.Spaciat.matronæ eñ ſacrificaturæ
circa aras faculas tenētes ferebantur quaſi cum quodam
geſtu:vnde Sallu.Saltare elegantius quā neceſſe eſt pro⸗
bæ.Inſtauratq; diē donis.muneribus quę aut dijs offere⸗
bat:aut donabat tyrijs vel troianis.Inſtaurat autem ideo
quia iam ſupra ſacrificauerat:vt ſimul Aeneam in regia
ducit Tecta:ſimul.d.t.ind.h.Inhians:intēta per ſollicitu
dinem.Spirantia.Palpitantia quaſi adhuc viua.

ASCEn. ¶Heu vatū&c.Docet qd' comic⁹ dicit amo⸗
rem ratione regi nō poſſe:itaq; inſanos fuiſſe
vates qui ſiniſtris ominibus & haruſpicijs di
donem ab enea auertere volebāt qa vis amo
ris ꝟuincit oīa.Vnde Donatus dicit ſic . Heu
DONA. vatum.i.fiebāt ab imprudētibus ſacra nullis
amorū neceſſitatibus ꝓfutura . Fiebant ab ijs
q ſibi veluti vaticinandi ſcientiā vendicabāt
& cū aliud agerēt nō ītelligebāt didonis ardo
rē.Profuturos ſe arbitrabāt ijs q̄ iteruenien⸗
te ignoratōe neſcirent.Qui eñ que ſoluebā⸗
tur dijs vota ꝓdeſſe poterant amanti cum ar⸗
dor iā īmoderata icēdia dediſſet: Tota .v.v.
ſ.Cū oīa fruſtra agerent ex nimio amore nul
lo in loco conſiſtere poterat.& vagāti totius
ciuitatis ſpatiū nō ſufficiebat.Qualis:Dido⸗
nē cerue:ſyluas ciuitati:mobilitatē cerue Di⸗
donis diſcurſib⁹:ſagittā paſtoris:ſagitte cupi
dinis cōparat.Sidonias opes:ne ſua preſentia
ſuperflua videret:Et oſtēdebat vrbē paratam
vt a nauigādi cupiditate auocaret.Incipit ef⸗
fari ꝑcidebat cōtextū verborū:vt loquēdi ſpa
ciū proferret ī lōgū.Iliacos:cōſumptis omni⸗
bus inuentionibus redibat ad ea que pri⁹ erāt
narrata

Heu vatum ignaræ mentes.qd vota furentem:
Quid delubra iuuāt:ē mollis flāma medullas
Interea:& tacitum viuit ſub pectore vulnus.
Vritur infelix dido:totaq; vagatur
Vrbe furens:qualis coniecta cerua ſagitta
Quā procul incautā nemora inter creſſia fixit
Paſtor agens telis:liquitq; volatile ferrum
Neſcius:illa fuga ſyluas ſaltuſq; peragrat
Dictæos:hæret lateri letalis arundo.
Nunc media Aeneam ſecū per mœnia ducit:
Sidoniaſq; oſtentat opes:vrbemq; paratam:
Incipit effari:mediaq; in voce reſiſtit.
Nunc eadem labente die conuiuia quærit:
Iliacoſq; iterum demens audire labores
Expoſcit:pendetq; iterum narrantis ab ore.
Poſt vbi

¶Poſt vbi digreſſi:lumenq; obſcura viciſſim
Luna premit:ſuadētq; cadētia ſidera ſomnos:
Sola domo mœret vacua:ſtratiſq; relictis
Incubat.illū abſens abſentem auditq; videtq;:
Aut gremio aſcaniū genitoris imagine capta
Detinet infandum ſi fallere poſſit amorem.
Nō cœptæ aſſurgunt turres:nō arma iuuentus
Exercent:portus ve aut propugnacula bello
Tuta parāt:pendent opera īterrupta:minæq;
Murorum ingentes æquataq; machina cœlo.

¶Heu vatū ignarę mētes.Nō ſacerdotes vitupat q̄ſi ne
SER. ſcios futurorꝶ.ſed vim amātis exprimit:& īde vituperat
ſacerdotes q admonuerūt nō creditura.Nā oia futura a
ſacerdotib⁹ p̄dicta eē ſequēs indicat locus vt multaq; p̄-
terea vatum p̄dicta piorū:Eſt verbū īdeclinabile eſt. Nā
frequenter deficit.Eſt autem huius poſitio edo es eſt.in-
Edo. uenimus ſed quod abolitū eſt edo edis edit vnde eſt ede-
re & comedere.quod hodie dicim⁹:Nam ab eo quod eſt
eſſe & comeſſe facit quo tempore etiam p̄ſenti vtimur:
vt volo eſſe:nam in defectiuis tempora pro temporibus
ponimus vt odi noui memini odiſſe nouiſſe meminiſſe:
etiam pro p̄ſenti ponuntur non odire nouere meminere:
nec enim poſſumus dicere.Vrbe furēs:furor.n.eſt amor:
in quo nihil ſtabile: Vnde & cupido puer inducit̄ quaſi
inſtabilis & infans qui non poteſt fari vnde paulopoſt
Incipit effari mediaq; in voce reſiſtit. Qualis coniecta
cerua ſa.ſatis congrua comparatio.Creſſia:cretenſia:
nam græce cres facit:Vn̄ eſt cres & creſſa facit latine cre-
tenſis.Agens

narrata.Nā miſere illum detinere cupiebat Il
lum abſens tantū ſallebatur amantis animus
vt abſentem videre & audire ſibi videretur.
Non cepte:mirifice moralitas expreſſa eſt nā
cū multa mala in amore inſint illud precipuū
quod negociorum omnium obliuionē indu-
cit.Eadē enim dido q̄ inſtabat operi regniſq;
futuris:nunc oīa omittit: & cū omiſerit tyrij
quoq; qui inſtabant ardentes:omnia nūc de-
ſerunt.Vnde oſtenditur rectorem cōplere oīa
cum inſiſtit cū vero cōtra agit oīa frigeſcere.
Hec ille.Ordo ē.Heu īteriectio ex pſona poe
te quaſi cōmiſerantis:aut vim amoris dolen
do exprimētis.mentes vatū ignare:non vati-
cinij ſed virium amoris quia volebāt cōſilio
& admonitione didonē a nuptijs talib⁹ auer-
tere:admonentes vt donis & votis deos pla-
cet:quid.i.in quo iuuāt vota:q̄ fecit dijs.furē-
tē.i.inſanientē amore.q.d.nihil aut in nullo.
qd delubra.i.deorū tēpla que adierant iuuant
q.d.tantundē hoc eſt nihil.quia flāma.ſ.amo
ris eſt.i.cōſumit:interea.ſ.dum ſacrificaret.q.
d.ī ipſis ſacrificijs.medullas.ſ.didonis: & vul
nus.ſ.ſagittis cupidineis illatum: viuit.i.īno
uatur & refricatur interea & ita ſummum re-
medium amoris:eſt nullū adhibere remediū:
ſed ſi qua fieri poteſt obliuiſci niſi ſit libidi-
noſus amor q carnē domādo opprimit̄ dido
īfelix:ꝑpter caſum futurū: vrit̄.ſ.ab amore:
& vagat̄ tota vrbe.i.p totā vrbē p quā pri⁹
cū grauitate incedebat:ſed vagat̄ furens qua-
lis ſup.vagat̄ cerua:ſagitta coniecta.ſ.in eam
ita vt eā cōtigerit.i.poſtq̄ ſagitta coniecta fue
rit(eſt enim ſeptimi caſus ſagitta coniecta: &
cerua primi)quā.ſ.ceruam:paſtor agens.i.per
ſequens

ſequēs eā telis.i.ſagittis:fixit icautā.i.nō cauentem ꝓcul.i.de longe inter nemora creſſia i.cretenſia & liquit ferrum volatile.i.ad volandū aptū hoc eſt telum in ipſa cerua fugien te neſcius.i.ſcd'm Seruiū ignoratus: ſed maior eſt ſimilitudo ſi exponat ignorās:nā fieri poteſt vt paſtor ſagittā emiſerit. neſcierit tn̄ an ceruam fugientē fixerit:ſicut eneas regali dignitate:magnifico eloqo & egregia forma didonē vulnerauit:neſcius tamen cum id nō faceret:illius ergo quo eamvulneraret amore neſcius ergo.i.neſci⁹ ꝙ eā percuſſerit & ideo liquit ferrū: Illa.ſ.cerua percuſſa peragrat fuga.i.fugiēdo.ſyluas.ſ.dicteas:& ſalt⁹ dicteos i.cretenſes.& arundo.i.ſagitta leuis quaſi arūdinea letalis.i.mortifera:heret.i.inheret lateri.ſ.cerue.Ipſa dido ducit nūc.i.aliqn̄ eneam ſecum per media menia.ſ.carthaginis:& oſtētat.i.ad oſtentationē demonſtrat opes ſidonias.i.quas a ſidone auexerat & vrbē paratā quod ſignum eſt coniugalis amoris.ſolent.n. proci a diuitijs aut virtute ſua fauorem auſpicari & ipſa incipit affari:qd' & amātis & amētis idicium eſt.& reſiſtit.i.reſpōdet in media voce.i.nōdum dato ad integrū reſponſo enee qd' impatiēter amantis notamen eſt:&querit nunc.i.aliquādo:eadem.ſ.cōſimilia cōuiuia: die labente.i.occidēte.i.qualia fecerat enee & ceteris troianis in primo aduētu:nec tn̄ approbatur dictum Seruij aſſerentis veteres non feciſſe prandia vt in fine hui⁹ lectionis Beroaldus docebit:& ipa demēs expoſcit audire iterū labores iliacos.i.troianos:qs troiani paſſi ſunt in excidio & pendet iterum ab ore iterū

tenſis.Agens telis:vrgens pſequens.Neſcius: ignoratus latens non q ceruam neſciret & rara ſunt verba q̄ contrarium ſignificant.Nam vector cum ſit proprie q vehit inuenimus etiam eū vectorem dici qui vehit vt Luca.Vectoris patiens tumidū ſuperenatat amnē.Et venia ē hæc ſola pauoris vectorē nō noſſe tuū.tale ē formidoloſus cū ſit tumidus: & timēdū ſignificat.Cū.n.exigit rō vt nomina verbalia agentis habeant ſignificationē:ꝓ paſſiua ſignificatiōe plærūqꝫ ponunt. Fuga:curſu vt ſimul arua fuga ſimul æquora verrit.Nā itelligere nō poſſum⁹ fuga cū dicat peragat.Peragere.n.eſt circūire inquirendo.Dictæos:cretēſes Ceruæ vulneratæ dictamū quærunt:vt in xij.legimus.Nō illa feris incognita capris Gramina. Letalis harūdo:ꝓpter futurū omen Didonis Sidonias.Pygmalyonis vel Sichei.Vrbē paratā:paratā ad illud ptinet qd' Aeneas ꝓpter ciuitatē nauigat:ſed alij mouēt qſtionem qūo paratam:cum paulopoſt inferat pendent opera interrupta minæqꝫ murorum:ſed paratum poteſt dici cui paulum etiam ſupereſt.Vn̄ eſt Minæqꝫ murorū ingētes. Incipit effari mediaqꝫ in voce reſiſtit:ſic hora.Cur facunda parū decoro inter verba cadit lingua ſilentio. Labēte die.qa in vſu nō erant prandia:vt Iuue. Exul ab octaua marius bibit Demens:quæ ea quæ nouerat cupiebat audire.Narrātis ab ore:vt eum intueretur:& hoc loco p oīa amantis affectus exprimit.Obſcura luna.i.nox:nam nil tam contrarium lunæ q̄ obſcuritas.Sola ſine eo quē amabat.Nā regina ſola eſſe nō poterat.Eſt aūt plauti q inducit amatorem inter multos poſitum dicētem ꝙ ſolus ſit. Mœret:per diphthongum eſt triſtis aliter ſignificat militat vt Aere merent paruo:Sane mercor aliud eſt. Abſens ab Teren.præſens pſentem eripi abduci ab oculis. Imagine capta:amantis ſimilitudine.Minæ eminentiæ murorum quas pinnas dicunt.

Neſcius. Vector. Refellit hoc Seruij dictū.

narrātis:poſt.i.poſtea vbi.i.qn̄ digreſſi ſup.ſunt ex cōuiuio & luna obſcura viciſſim.i.nox.aut luna obſcura reſpectu ſolis:pmit:nō extiguit:ſed iminuit lumē.ſ.diurnū:& ſydera cadētia ſuadēt ſomnos:ipſa ſola meret.i.triſtat:domo vacua.ſ.amato:quo ſine vacua videt amāti & icubat ſtratis relictis.i.deſertis ab amato.ſ.& ipſa abſens audit & videt.ſ.p fantaſiam & imaginationē illū.ſ.amatū:abſentē.qa ab ea iā digreſſū:aut ipſa capta imagine genitoris.i.pris.ſ.enee detinet aſcaniū.i.iuliū gremio.ſ.ſuo:quo cupidinē pri⁹ tenuerat/putās aſcaniū tenere vt in primo viſum eſt:Vn̄ ſignificat aſcani⁹ poſtridie a venere duct⁹: ſi.i.iō vt ſi forte poſſit fallere amorē infandū.i.nimis improbū faciādo.ſ.ſe amplexu honeſto aſcanij loco pr̄is eius.turres ſ.in muris.cepte.ſ.extolli:nō ſurgūt.i.nō extollunt amplius & iuuentus.i.iuuenes:nō exercēt amplius.ſ.arma:ve ꝓ vel non parant amplius.port⁹ aut ꝓpugnacula.i.munimēta & vt dicūt fortilitia.tuta bello.i.ad futurū bellū ꝓpulſandū:opa pendēt.i.ſuſpēſa manēt:interrupta.ſ.ab operantiū prius feruore:& mine.i.eminentie & pinne murorum:ingentes.i.valde magne.& machina.ſ.edificij aut turris: equata celo.i.cōcepta vt erigat ad celū vſqꝫ & id hyperbolicos:ſup.pendent interrupte.Et ita oſtenditur quātū pōt opera econymi aut reipu.principis:quo ceſſante omnia in deterius ruunt. Verba Beroaldi in

BERO. Prandia. Seruiū negantē apud antiquos fuiſſe prandia ſunt hec.¶Non eo inficias olim me pedibus iuiſſe in ſententiam Seruij ſed ex multiplici variaqꝫ lectione deprēdi apud priſcos in vſu fuiſſe non minus prandia q̄ cenas & homines bis in die ſaturos fieri ſolitos quod in primis affirmat Cicero ſcribens in quinta q̄ſtione tuſculana platonem ſolitum improbare vitam italicorum:quoniā bis in die ſaturi fiebant.& apud Plautum atqꝫ Teren. Vetuſtiſſimos ſcriptores prandia celebrantur. Quinetiam Macrobius refert morē fuiſſe antiquorum Romanornm vt patentibus ianuis pranſitaret & cenitaretur apud Plynium in epiſtolis legimus quemadmodum Plynius ſcriptor naturalis hi.cibum ſumebat interdiu leuem & facilem veterum more perinde ac prandium foret parcius:cena copioſior.Herodotus quoqꝫ author Megacreontis abderite dictū celebratum fuiſſe.q aiebat magnā ſe gratiā habere Xerxi:ꝙ non bis i die cibū caperet.nā ſi prādiū & cenā iuberent abderite parare de ipſis actū iri peſſime aſſerebat.hoc iō in xerxe admirat⁹ abderites qm̄ illa quoqꝫ tēpeſtate.q̄ haud dubie vetuſtiſſima fuit prandere & cenare conſueuerunt:Huc accedit authoritas cornelij celſi precipientis bis die potius q̄ ſemel cibū eſſe capiendum:celebratur quoqꝫ a plutarcho apophthegma alexandri magni.qui dictitare ſolebat obſoniū prandij eē nocturnam ambulationē: cene vero prandij parcitatem.Supradictorum ſententias confirmat auctoritas Ariſtotelis. qui ſcribit in problematibus prandendum eſſe large.cenandum eſſe parce.hoc non preciperetur a doctiſſimo philoſophorum.niſi in vſu prandia & cene pariter fuiſſent.hoc idem traditur ab Hippocrate medico excellētiſſimo.& Leonide ſpartani dictum illud peruulgatum eſt prandete cōmilitones apud inferos forte cenaturi.floruit autē Leonidas proculdubio temporibus antiquiſſimis & inter antiqſſimos eſt numerādus.hinc a ſatyrico poeta dictū eſt prandebat ſibi quiſqꝫ deus.preterea a valerio maximo ſimplicitas antiquorum in cibo capiendo laudatur.qui in propatulo prandebant atqꝫ cenabant.

ASCEn. ¶Quā ſimul &c. Docet fabuloſe ac poetice Iunonis erga Didonem & carthaginē ſtudiū

DONA. eiuſqꝫ cum venere collocutionem.vnde Donatus dicit ſic.Quam ſimul.aggredit. p hoc oſtēdit aliquid iuidioſe ſe eſſe dicturam.Tractatus

Quam ſimul ac tali perſenſit peſte teneri
Chara iouis coniunx:nec famā obſtare furori
Talibus

Talibus aggreditur venerem ſaturnia dictis.
Iuno. ¶ Egregiā vero laudē: & ſpolia ampla refertis
Tuq; puerq; tu⁹ magnū: & memorabile numē
Vna dolo diuum ſi fœmina victa duorum eſt
Nec me adeo fallit: veritam te mœnia noſtra:
Suſpectas habuiſſe domos carthaginis altæ:
Sed qs erit mod⁹: aut quo nūc certamine tāto?
Quin potius pacē æternā: pactoſq; hymenæos
Exercemus? habes quod tota mente petiſti.
Ardet amans dido traxitq; per oſſa furorem.
Cōem hunc ergo populū: paribuſq; regamus
Auſpicijs: liceat phrygio ſeruire marito:
Dotaleſq; tuæ tyrios: ꝑmittere dextræ:
Olli (ſenſit enim ſimulata mente locutam:
Quo regnum italiæ libycas auerteret oras)
Venus. Sic cōtra eſt ingreſſa venus. quis talia demēs
Abnuat: aut tecum malit contendere bello?
Si modo qd' memoras factum fortuna ſequat̃:
Sed fatis incerta feror: ſi iuppiter vnam
Eſſe velit tyrijs vrbem: troiaq; profectis:
Miſceri ve probet populos: aut fœdera iungi.
Tu coniunx: tibi fas animum tentare precādo:
Poeta. Perge: ſequar. tum ſic excepit regia Iuno:

SER. ¶ Famā.ſ.honeſtā. Nā τωγμεσωγ eſt. Furori iā nō amori Aggredit̃: cū calliditate loqt̃. Egregiā: ironia eſt iter quā & cōfeſſionē ſola ꝓnūciatio intereſt: Ironia eſt in q̃ aliud ꝟba: aliud ſenſus cōtinet. Puer fili⁹ παισ em̃ grçce dixit. Adeo multū. Terē. adoleſcētē adeo nobilē. Veritā te.m.n.legim⁹.n. vereor quo ſe iunonia ꝟtant hoſpitia: ꝓpter illud Haud tāto ceſſabit cardine rerū. Mœnia nr̃a iunonis hoſpitiū. Modus. finis: Iuuenalis Nullo qppe mō mil leſima pagina ſurgit. Quo nūc certamine tanto: qd op⁹ eſt certamine? Aeternā: non īducias tēporales. Habes qd' tota mente petiſti ꝓpter illud: noſtrā nūc accipe mentem. Paribus auſpicijs. æquali poteſtate: & ab eo qd' p̃cedit id qd' ſequit̃: & dictū a comitijs in qbus ijſdē auſpicijs creati licet ſimul nō crearent̃. parē tñ habebant honorem: ꝓpter eadē auſpicia. Vñ & cōſules pares ſunt cū neceſſe eēt vt vn⁹ prior crearet̃. Phrygio. emphaticos.q.d. exuli. Dotales tyrios. regalē ſpectauit ꝑſonam. Permittere dextrę. quaſi per manuum coniunctionē ſecundum ius locutus eſt Olli: illi vel tunc. Cætera per parentheſim dicta ſunt. Simulata mente: hoc eſt talibus aggredit̃. Libycas aduer teret oras. Hęc abſolutior eſt elocutio. ſed ꝟior & magis figurata Libycas auerteret oras. Nā plærūq; trahit̃ ſchema. vt aliquo ituri non ad locū: ſed de loco ſignificationē ponamus vt ſi dicas de campania abeo in thuſciā honeſtius eſt q̃ ſi dicas de cāpania eo in thuſciā: hinc eſt ripā ve inuiſus abibis. Ingreſſa venus. calliditatis eſt vt ſupra. Fortuna ad caſum ꝑtinet. Fatis. omnia tangit. quib⁹ res humanæ reguntur. Caſum. fata & voluntatē deorum Fœdera: abſolutū eſt. ſi fœdere ad populos ꝑtinet. Tibi fas animū tentare precando. ſic æolus. Tuus o regina qd optes. Explorare labor. Perge ſequar. aliud agens aliud oſtendit. Antea eſt em̃ Iunonis officium in matrimonio: deinde vſus venere⁹ vñ paulopoſt Adero & tua ſi mihi certa voluntas. Excepit. ſubſecuta eſt.

(Verba de loco: margin note beside "ma.vt aliquo ituri non ad locū")

ctatus veneris magnus atq; aſtutus cernitur. Tue: quaſi indigne. Tyrij inuidioſe quaſi potentiſſimi. Quo regnum ſenſit non potuiſſe fieri: vt tam graues tamq; diuturnas inimicitias ſic ſubito deponeret. Nouerat enim quid Aenee deberetur quo magis nitebat̃ id auertere. Sic contra melius viſum eſt dolos dolis excludere veluti approbatis per diſſimulationem preſentibus: ne deteriorem viam inquireret atrox inimica: ſi contrariam ſe oſtenderet venus. Quis.t.d. hec vox quaſi conſentientis eſt. Sed fatis incerta feror. Nō fuit incerta: ſed ita poſuit vt ne reniti videretur: & tamen non poſſe fieri ſubdole demonſtraret. Si iuppiter: id ſciebat non poſſe fieri ſed doluit oſtendere ſe nolle: ſed ad iouem eam dimiſit: vt ab eo ſciret non poſſe fieri. Nam virorum ſecreta facile intelligunt vxores. hec ille. Ordo. Ordo aūt eſt. Quam.ſ. didonem aut ſi grece mauis: dido ſimulac ideſt ſtatim poſtq̃ chara ſcilicet didoni & etiam ioui, coniunx iouis ſcilicet iuno: perſenſit ideſt perfecte ſenſit teneri ideſt irretitā eſſe tali peſte ſcilicet amoris: nec famā obſtare.i.& ꝙ fama ei⁹ bona quā prius ſummopere amauerat non obſtaret: furori ideſt inſano amori: ipſa ſaturnia.i. ſaturni filia: aggreditur venerem talibus dictis.i. verbis amaram ironiam habentibus. vero.i. reuera & certe: & tu & puer.i. fili⁹ ac miniſter tuus cupido refertis ideſt reportatis: egregiā laudem & ampla.q.d. opima ſpolia & numē veſtrum ſup. eſt propterea magnū & memorabile ideſt dignum quod ī perpetua ſit memoria: ſi vna femina qua nihil fragili⁹: eſt victa dolo duorum diuum ideſt diuorum.ſ. tuo & cupidinis. (Eſt ergo cōceptio generum ſicut tuq; puerq; tuus refertis. perſonarum: etiā rara quia fit per q; geminatā. In ſingulis autē verbis quedam antitheſis eſt: atq; contentio. Nā vna opponit̃ duob⁹. femina diuis. dolus victorie & laudi atq; ſpolijs: nam dolo nō acquiritur vera laus) Nec me fallit adeo.i. oīno te veritam menia noſtra.i. carthaginēſia q̃ in tutela nr̃a ſunt: habuiſſe domos alte carthaginis ſuſpectas.ſ. de inſidijs vnde dixerat ven⁹: vereor quo ſe iunonia vertant hoſpitia: haud tanto ceſſabit cardine rerum (Verum ī hmōi poetatū fictionib⁹ dubitare licet qūo ſi iuno illud cōſiliū veneris norat nō obuiarit ceptis eius & ſignificauerit didoni vt a filio ſimulato patriſq; inſidijs caueat. Sed dicere poſſum⁹ id poetas ſenſiſſe vt ſua eſſet cuiq; deorū dearumq; poteſtas: ita vt ſolus iuppiter fata condat atq; recondat: inferiora numina ſe mutuo impedire nequeant. Vñ in regno amoris non potuit a iunone impediri venus: quo circa vt veneris beneficio perpetuum ſit enee atq; didonis coniugium iplorat iuno veneris opem atq; numē: id nō factura ſi p ſe id poſſe cēſeat̃. Cū igit̃ ethnici quoq; vnum ponant verum atq; ſūmū deum: dāt ei tñ varia membra: hoc eſt eius varias poteſtates varijs nominib⁹ explicāt. vnde ea qua cuncta veniunt atq; procreantur per propagationem ſeminis: veneri attribuit̃: qua quāuis ꝑſonā cōcupiſcim⁹ cupidini: qua ad regna obtinēda iuuamur / iunoni: qua ad ſapiētiā mineruę & ita ī reliqs) Sed qs modus.i. finiſerit: aut quo.i. ad qd ſup. op⁹ eſt nunc tanto certamine.i. tāta cōtrouerſia & contentiōe inter nos? Quin.i. cur non exercemus poti⁹ pacem eternam.i. cōcordiā ꝑpetuā p mr̃imoniū.ſ. & pro.i. hymeneos.i. nuptias:

pactos

pactos ideſt certo federe conſtitutas:tu habes quod petiſti tota mente.Nam dido amans ardet.ſ.incendio amoris:& traxit furorem ideſt venenū amoris per oſſa ideſt ad medullas vſq; ergo quia id voluiſti atq; ego volo:regamus hunc populum ſcilicet carthaginenſem cōmunem ſcilicet nobis & auſpicijs ideſt preſidijs & poteſtatibus paribus ideſt equalibus.Liceat ideſt volo vt pro licito habeatur:ſup.didonem ſeruire ideſt ſubditam eſſe:marito phrygio ideſt troiano & permittere tue dextre ideſt poteſtati:tyrios dotalis ideſt nomine dotis in poteſtatem enee filij tui venientes.Venus eſt olli ideſt illo tempore aut illi igreſſa ſcilicet inſidioſe:ſic ideſt in ſequentē modū(enim pro quia ſenſit ſcilicet iunonem locutam mente ſimulata.i.qua amicitiam ſimulabat cum vtilitati ſue inhiaret:quo.i.ideo vt auerteret libycas oras ideſt ab italia transferret in libyam.hoc eſt in carthaginem : regnum italie ideſt monarchiā & vniuerſale imperium:italie fataliter deſtinatum:vt in primo promiſerat iuppiter abſente iunone)Quis demens abnuat.i.reprobet & renuat.talia ſcilicet federa eterne pacis:aut malit cōtendere tecū bello.ſi modo ideſt dūmodo fortuna ſequatur factum quod memoras ideſt ſi id quod dicis poſſit ſortiri felicem effectum .ſed ego feror incerta ideſt dubia.fatis.i.de fatis.hoc eſt neſcio an fata id velint quod nos volumus/quia illis nolētibus nequicq; velimus/neſcio inquit ſi iuppiter velit eſſe vnam vrbem tyrijs & profectis troia:vel pro an probet.i.approbet populos.ſ.tyrios & troianos miſceri & federa iungi ſcilicet inter eos/ſed tu coniunx.ſ.iouis es:fas.i.licitum eſt tibi tentare precando ideſt per preces animum ſcilicet iouis.Perge ſcilicet ad iouem/ego ſequar.q.d.tecum ibo ne me inuitam putes id viſuram.Id autem dixit audacter venus:qa ſciuit iouem id non conſenſurum:quod & iunonem non latuit.vnde ipſa fingit ſe id ſolam diſquiſiturā & iouis aīm ad hoc inducturam.vnde ſubditur iuno regia ideſt regis ſūmi coiunx hoc eſt diuum regina excepit.i.extra id quod venus pretendit in aliud propoſitum cepit.ſ.ſermonem dicens.

Mecū erit iſte labor:nūc qua rōne qđ īſtat Iuno.
Confieri poſſit paucis(aduerte)docebo.
Venatum Aeneas vnaq; miſerrima Dido
In nemus ire parant:vbi primos craſtin⁹ ortus
Extulerit titan:radijſq; retexerit orbem:
His ego nigrantem cōmixta grādine nimbum
Dum trepidant alæ:ſaltuſq; indagine cingunt:
Deſup īfundam:& tonitru cœlum omne ciebo.
Diffugient comites:& nocte tegentur opaca.
Speluncam Dido:dux & troianus eandem
Deuenient:adero:& tua ſi mihi certa voluntas:
Cōnubio iungā ſtabili:propriamq; dicabo:
Hic hymenæus erit.Non aduerſata petenti Poeta.
Annuit:atq; dolis riſit cytherea repertis.

SER. Iſte labor ſcilicet explorationis a Ioue. Confieri conabundat.Retexerit orbem.Quem nox tegebat. Nigrantem:nigrum participiū ꝓ nomine.Alæ : equites ob hoc alæ dictæ quia pedites tegunt alarum vice.Trepidāt:feſtinant vt Hic me dum trepidi crudelia limina linquūt. indagine:ferarum inquiſitione.Deſuper infundā: Quia aer eſt Iuno:bene hic ſe facturam dicit quod habet in poteſtate.Nocte opaca.nubium caligine.Omne ciebo:pro toto:omne enim numeri eſt:totū quātitatis.Tua ſi mihi certa volūtas:hoc eſt ſi tuum etiam ſubſequatur officiū. Connubio nu naturaliter longa eſt ab eo quod eſt nubere:vt Connubia noſtra reppulit ſed mō metri cauſa corripuit.Non aduerſata:legitur & auerſata.

ASCEn. Mecum erit iſte &c.Iuno cognito q̃ venus vellet ſecum iouem adire vt cōſulant an velit troianos carthagini imorari : obſtitit ſciēs quia iuppiter imperium vniuerſale italie addixerat.quo nō obſtante vt in primo dictum eſt de carthagine hoc regnum dea gentib⁹ eē. Si qua fata ſinant iam tum tenditq; ſouetq; vbi manifeſte dicitur iunonem nouiſſe:q̃ fata obſtarent vnde additur.Progeniem ſed.n. troiano a ſanguie duci.Audierat.tyrias olim que verteret arces.vnde dicit ſe ſolam animū iouis tentaturam . & iubet Venerem de ea re ſecuram eſſe quaſi Iouem quo vellet flectere poſſet.docet ſimul modum qūo Eneas Didonis ineat amplexus celebraturus cum ea coniugiū quod tñ celebratū nō eſt ſed Dido coniugium vocat:hoc pretexit nomine culpam: Ordo. de hac aūt re nihil notatu dignum habemus a Donato.Ordo igitur eſt.Iſte labor.ſ.quē tu cōmemoras & mecū obire vis:erit mecum.i. aſſumetur a me:que eum ſola obibo:nūc aduerte ego docebo qua ratiōe.i.via & quo mō id quod inſtat.i.inſtanter agendum eſt:poſſit cōfieri.i.ſimul fieri interea.ſ.dum iouis animum nobis concilio.Eneas & miſerrima Dido parant.i intēdunt ire vna.i.ſimul q̄ſi vna tēpeſtate (Eſt aūt aduerbiū cōgregandi)i nemus venatum.i.ad venandum vbi. i. poſtq̃ titan.i.ſol craſtin⁹.i.qui cras oriturus eſt extulerit primos ortus.ſ.ſuos.i.vt primum ſol ort⁹ fuerit.& retexerit.i.aperuerit radijs.ſ.ſuis orbē.i.globū terre quātus a nobis videt̃ vmbra noctis pri⁹ tectum.Ego que.ſ.ſum regina aeris:infundam deſuper:his in.i.hos venantes.ſ.nibum.i.nubem vētoſam:nigrantem.i. atram:grandine cōmixta.tunc.ſ.dum ale.i.comites a latere in morem alarū expoſiti ad inſidias ferarum:trepidant.i.feſtinant huc illuc curſitantes:& cingunt ſaltus.i.loca in quibus fere ſalire ſolent: indagine.i.indagatōe & inquiſitione ferarum:& ego ciebo.i.concitabo omne celum ideſt totum aerem tonitru:& ita comites diffugient ideſt in diuerſa fugient : & tegentur ita vt reginam quo ſe receperit non videant:nocte.i.caligine nubium:opaca.i.denſa.Dido & dux troianus ſcilicet eneas deuenient ſup.ad eandem ſpeluncam.Bene prepoſuit didonem non q̃ dignior eſſet : ſed qa prior in ſpeluncam deſcenderet:non enim decorum eſſet eam ſpeluncam intrare in qua eneam inueniſſet: ego adero ſcilicet affectione coniugali eos conciliatura:& ſi tua voluntas ſup.erit mihi certa ideſt explorata ego iungam ſup.eos cōnubio ſtabili.& dicabo propriam ſcilicet coniugem:quod tamen non faciet: hic ideſt huiuſmodi erit eis hymeneus .i.auſpex nuptialis:aut hic erit eis matrimonij modus. Citherea.ſ. venus : non aduerſata aut non auerſata.i. non obſtans petenti annuit. i.aſſenſit petenti.ſ.Iunoni : & riſit repertis dolis.i.de dolis repertis aut propter dolos repertos a Iunone.

Oceanum.

¶Oceanũ interea ſurgens aurora relinquit:
It portis iubare exorto delecta iuuentus:
Retia rara plagæ:lato venabula ferro:
Maſſiliq; ruunt equites:& odora canum vis.
Reginam thalamo cunctantẽ ad limina primi
Pœnorum expectant:oſtroq; inſignis & auro
Stat ſonipes:ac fræna ferox ſpumantia mãdit.
Tandem ꝓgreditur magna ſtipante caterua
Sydoniã picto chlamidẽ circundata limbo:
Cui pharetra ex hũero crines nodant̃ in aurũ.
Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.
Necnon & phrygij comites:& lætus Iulus
Incedunt:ipſe ante alios pulcherrimus omnes
Infert ſe ſocium Aeneas:atq; agmina iungit:
Qualis vbi hibernam lyciam:xanthiq; fluenta
Deſerit:ac delum maternam inuiſit Apollo:
Inſtaurantq; choros mixtiq; altaria circum
Creteſq;:dryopeſq; fremunt:pictiq; agathyrſi
Ipſe iugis cynthi graditur:molliq; fluentem
Fronde pmit crinẽ fingẽs:atq; implicat auro.
Tela ſonant humeris:haud illo ſegnior ibat
Aeneas:tantum egregio decus enitet ore.

¶Oceanũ iterea &c.Docet poeta qũo poſtri die eius diei quo Iuno & venus cõuenerant: Eneas & dido venatum exierunt & qua pompa inſtructi quibuſq; comitibus ſtipati:vnde Donatus dicit ſic.Lĩbo.limbus regibus deputaĩ & dijs/q eorũ caput candido orbe circundat.Cui ph.Totum qđ habuit aut aurũ fuit/aut purpura vt placeret.Qualis/ vt enee pulchritudo preferri ceteris poſſet deficientibus humanis ad diuinam cõparationem acceſſit/qa didonẽ diane comparauerat hunc cõparat Apollini.Hec ille.Ordo eſt.Aurora.i.ſplẽdor matutinalis ſurgens interea dum iuno & venus talia cõſultarẽt/relinqt oceanum.i.mare magnũ orbẽ terre circundãs/vñ dies oriri videtur.Iuuent⁹.i. multitudo iuuenum delecta ſ.ad venationẽ ex multis:it.i.exit & egredit̃ portis.i.ad portas vbi reginã opituleẽ.& hoc iubare .i .lucifero exorto retia rara videlicet plage & venabula lato ferro ideſt inſtrumenta venatoria habentia latum ferrum vt ſunt cuſpides:& eqtes maſſili.i.de maſſilia regiõe iuxta mauritaniam:& vis canum odora ideſt odoriſequa: ruũt i. cõfuſe & ĩpetuoſe efferũt̃ exequitãt & exeunt:nã retia & venabula exportant̃:equites exeqtant & canes exeunt aut excurrunt,ꝑ qbus qa ĩpetu fiebãt dicit ruunt: primi.i.primores & principes penorum.i.tyriorũ:expectãt ad limina.ſ.regie:reginã cunctantẽ.i.ĩmorãtẽ thalamo:vt.ſ.decenti⁹ exeat ornata:qa vt comic⁹ dicit dũ comant̃ & dum conant̃ ãn⁹ eſt:& ſonipes.ſ.equ⁹ ſtat.i.p̃ſto eſt inſignis.i.ornatus & ĩſignit⁹ oſtro.i.purpura & auro.i.phaleris aureis aut auratis:ac ipſe ferox

ASCEn.
DONA.
Ordo.

¶Iubare

ferox mandit frena ſpumantia.i.ſpuma pfu-ſa:& ipſa regina ꝓgredit̃ tandē.i.poſt longā expectationem magna caterua.ſ.ſatellitū & comitum:ſtipante.i.denſe comitante progreditur dicit circundata chlamydem ſidoniā.i.tyriā(ponit ſcd'am cōem nā in primo eā ſepe ꝓduxit:ſicut prius pectoribus inhiās.tribrachū in ſcd'o loco poſuit).i.hn̄s chlamydē ſidoniā.i.tyriā circūdatā:lymbo picto.i.cuius faſcia extremitatē ambiēs erat picta.aut hn̄s lymbum pictū:cui.ſ.regine videlicet didoni: pharetra ſup.ꝓminet ex humero:& crines nodant̃ in auꝝ.i.in modū retioli:ex auro: & fibula aurea ſubnectit.i.ſurſum nectendo tenet veſtē purpureā ſuper quā.ſ.chlamydē habebat.Necnō.i.ēt phrygij & Iulus let⁹.i.gaudēs ꝗa etati pubeſcenti quadrat venatio(ſeparat autē more ſuo principē pubis a reliqua pube vt egregiū ſignificet nō vt phrygiū neget id tñ obſeruat fere vt dū mollicei incūbūt phrygias vocet.dū rebus arduis dardanidas) incedunt comites.i.comitantes eneam & reginā: & ipſe eneas pulcherrimus ante omnes alios infert ſe ſociū.ſ.ad venationē:& iungit agmina.i.agminatim cum alijs incedit:aut agmina ſua agminibus didonis iungit.exiſtens talis ꝗlis apollo iuiſit.i.adit vt videat :delum inſulam illā maternam .i.matri Latone ſacrā quia illic apollinem & Dianam peperit: aut maternam quia patria illius eſt:aut ex matertera.i.matris ſorore ꝓcreata vbi.i.quādo aut quoties deſerit lyciam hibernam.i. hibernationi aptam & vbi ſe hiberno tempore tenet & apud pataram lycie vrbem reſponſa dat & fluenta xanthi:illius fluuij tepidi in lycia : & qualis inſtaurat choros(quia verno tempore videtur letior Apollo.i.ſol ꝗ̄ hyemali & ita pulchrior:quia letitia formā iuuat:vnde Statius in achilleide:O ꝗ̄tū gaudia forme adijciunt)& eo inſtaurante choros&.i.ſimul cretes.i.cretenſes:& dryopes.i.populi iuxta pnaſum:& agathyrſi populi ſcythie picti.i.pulchri:aut reuera picti(vnde de eis dicit Landinus ſic.Agathyrſi iuxta ſcytas ſunt omnium hominū molliſſimi . Auro ornant̃:vnde eos

Agathyrſi. χρυσιφορονσ appellat Hero.Cōiuges cōes habent & quia omnes fratres exiſtimantur.neꝗ inimicitias neꝗ inuidiam inter ſe exercēt.i reliqs reb⁹ ſcythicas leges obſeruāt:ait Hero ſcythis petentibus negauerūt auxilia cōtra darium ꝙ nollent in eū bellū gerere a quo nulla eſſent iniuria prouocati.Marcellus ſcribit hos ceruleo colore pictos eſſe Ply.ait ipſos ceruleis crinibus eſſe Pomponius agathyrſos refert ora artuſꝗ pingere:adeo vt ablui nequeant/ac ꝗ̄to quiſꝗ excellentior eſt:tanto magis pingitur:aiunt Bacchum ab indis victorem redeuntem primum agathyrſos pinxiſſe.Apollinem hi vehementer colunt.Hec ille)Agathyrſi igitur picti & cretes & driopes ꝗ omnes apollinē ꝓcipue colunt fremunt mixti:circum altaria.ſ.apollinis:ipſe.ſ.apollo graditur iugis.i.ꝑ iuga cinthi illius montis in delo:vnde cinthius dicitur:& ipſe fingens.i.componens crinem ideſt comā fluentem.ſ.vnguentis:aut ceſariem expoſitam vento premit.i.colligat eum:molli fronde.ſ.lauri:atꝗ implicat crinem.ſ.aut comā:auro.i.reticulo aureo tela.ſ.apollinis:ſonant humeris . Eneas ibat haud.i. non ſegnior.i.eque pulcher & eque inſigni virtute ac decore preditus:illo.i.ac ille.ſ. Apollo:ꝗa tantum dec⁹ enitet egregio ore.ſ.enee ꝗ̄tū in ore apollinis etiam tunc cum letiſſimus eſt.

SER. Iubar. ¶Iubare exorto:nato lucifero . Nam iubar ꝓprie lucifer eſt/ꝙ lucis iubas effundat:ſed tranſlatiue ſplendor gemaꝝ & auri & ſimilium iubar dicit̃.Lucifer interdū louis:interdū veneris ſtella dicit̃. Eſt aūt hiſteron protero in ſenſu.Ante enim orit̃ iubar deinde aurora . Retia rara

Plagæ. plagæ multi diſtiguūt vt ſint retia rara maiora & plagæ minora.Alij plagas ꝑ diffinitionē accipiūt vt plagæ ſint rara rætia.Plagæ tñ ꝓprie ſunt funes ꝗbus rætia tēdunt̃ circa imā & ſumā partē.Venabula:ꝙ ſint apta venatui. Lato.ſ.ꝓ lati ferri.Maſſili:Gēs eſt nō lōge a mauritania:

Maſſilia. & maſſili ꝑ vnum i legēdum eſt:nam ſi longa eſt. Maſſilia incipit ſtatim poſt mauritaniam:& eſt pars getuliæ& numidię.Vis plus eſt ꝗ̄ ſi dixerit multitudo . Salu.Q ua tempeſtate ex ponto vis piſcium erumpit.Odora:odoꝝ

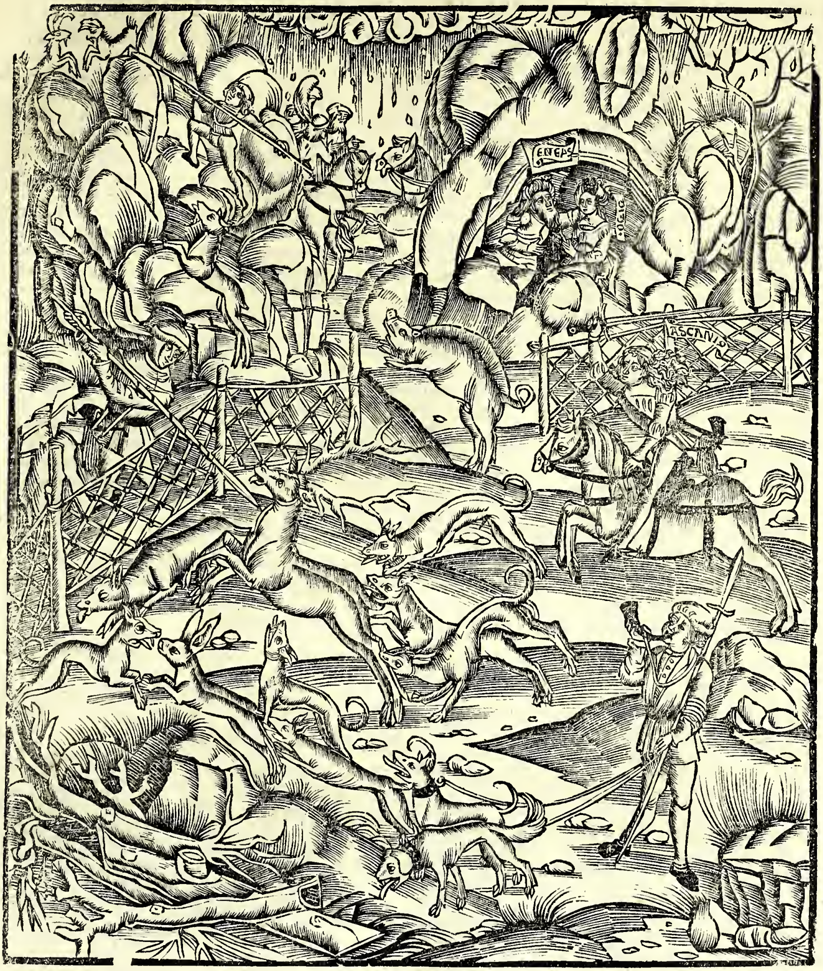
Odorus Odorat⁹. Odoriſequus. eſt quod ex ſe odorem emittit:Statius Et odoræ vulneræ pinus:ſic eſt inter odoratum lauri nemus:ꝓ odorum: nam odoratum eſt qd' aliunde recipit odorē:vt odoratū templū.ergo odoꝝ qd' ꝑ ſe olet.Odoratum qd' aliunde odorē recipit:Odoriſequū quod odorē ſequat̃:vt modo de canibus dicere debuit. Cūctantē.atꝗ amatrix debuit ꝓperare.ſed pathos natura vicit.Teren.Dū moliunt̃ dū comant̃ annus eſt Deinde hæc morabatur ſtudio placendi.Ad:añ vel apud.Stat ſo.ad eſt pn̄s eſt.Nā ſi ſimpliciter vitupatio eſt . Legit̃ eñ.ſtare loco neſcit.ſed ſeꝗntia hoc explanant.Ac iie.ſ.ſp.m.ſpumantia ſpumā vomantia vt mare naufragū quod naufragos facit.Limbus:faſcia ꝗ ambit extremitatē veſtiū ſcd'm antiquū ritū.vt victori chlamydē auratā quā plurima circū Purpura . Crines no.in.a.veluti retiolū/qd' colligit comas κρωβυλη. Ipſe quia amat̃ dat ei pulchritudinē Hybernā:nō aſperā: ſed aptam hyemare cupientibus ſic eñ eſt regio illa . Et aliud agens aliud oſtendit.Nā apollo ſex menſibus hyemalibus apud paratā lycię vrbē ſex æſtiuis apud delum dat rnſa.Cōparat aūt illi Aeneam vel ꝓpter ſagittas ꝗb⁹ vtebat̃ in venatiōe vel ꝓpter futuꝝ infelix mrimoniū. Nā nuptijs hoc numen infenſum eſt Cretes.ab eo qd' eſt tres.Dryopes populi iuxta pnaſum vt Dryopūꝗ trahēs eraſinus ariſtas.Agathyrſi.populi ſunt ſcythiæ colentes Apollinem hyphoreū picti nō ſtigmata habētes ſed pulchri.i.cyanea coma placentes.Fluentem.vngentis. Fingens.componēs.Tela ſo.ſic in.vij.Pharettāꝗ fuga ſenſere ſonantem Segnior.pulchrior.Nā virtus & pulchritudo inuicem ponuntur.ſic Statius Hercule pulchro Pulcher auētinus.ſic Plau.in pyrgo de muliere polynice.ꝗd

Fortis. fortis eſt ideſt pulchra.

ASCEn. ¶Poſtꝗ altos &c.Docet quomodo ventum eſt & quomodo immiſſa tempeſtate Eneas & dido in ſpeluncam confugerunt vbi Iuno & venus eos cōiunxerūt:federe vt iuno ꝑtendebat & dido ad excuſationem culpe dictitabat matrimoniali:ſed vt ven⁹ & eneas cōcubina li de qua re nihil memotatu dignum a Dona

Ordo. to ponitur.Ordo igitur eſt.Poſtꝗ vētum eſt in altos montes atꝗ in luſtra.i. ferarum latibula:inuia.i.nullas vias hñtia . ecce quaſi ex improuiſo:capre fere.i.ſilueſtres : hoc eſt capree deiecte.i.deorſum compulſe a canib⁹ ꝟtice ſaxi.i.rupis in qua diuerſant̃:decurrere.i. deorſum currere.iugis.i.per iuga montiū que ſub ꝟticib⁹

¶Poſtꝗ altos ventū ī mōtes:atꝗ īuia luſtra.
Ecce feræ ſaxi deiectæ vertice capræ
Decurrere iugis:alia de parte patentes
Trāſmittunt curſu cāpos:atꝗ agmina cerui
Puluerulēta fuga glomerāt:mōteſꝗ relinquūt:
At puer Aſcanius medijs in vallibus acri
Gaudet equo:iāꝗ hos curſu iam ꝑterit illos:
Spumantemꝗ dari pecora inter inertia votis
Optat

Optat aprũ: aut fuluũ deſcẽdere monte leonẽ.
Interea magno miſceri murmure cœlum
Incipit: inſequit̃ cõmixta grandine nimbus:
Et tyrij comites paſſim & Troiana iuuentus:
Dardaniuſq; nepos Veneris: diuerſa per agros
Tecta metu petiere: ruunt de mõtibus amnes:
Speluncam Dido: dux & Troianus eandem
Deueniunt: prima & tellus: & pronuba Iuno
Dat ſignum: fulſere ignes: & conſcius æther
Cõnubij: ſummoq; vlularunt vertice nymphæ:
Ille dies primus læti: primuſq; malorum
Cauſa fuit: neq; enim ſpecie famave mouetur:

Nec

ſub verticibus ſunt: cerui trãſmiſſi ſunt curſu.i. tranſeunt celeriter currẽtes de alia parte: cãpos patẽtes.i. patulos & amplos Vñ cãpi quaſi capaces ampliter dicunt̃. atq; glomerant.i. in formã glomeris iũgũt agmina puluerulenta.i. pulueris plena. fuga.i. ꝓpter celerẽ fugã & reliquũt montes. ſ. inferiores nam plus fuga ꝙ ſaltu valent & ita campos petunt vt capree rupes .ar.i. ſed puer Aſcanius gaudet in medijs vallibus acri equo (qđ Teren. & Hora: etati epheborum conuenire docent) & preterit curſu. ſ. equi: iam hos. ſ. ceruos: et iam illos: & optat votis.i. multis deſiderijs: ſed puerilibus aprum.i. ſuem ſylueſtrem. ſpumantem. ſ. ex fuga & ira: dari.i. offerri: ſibi inter pecora inertia.i. inter ceruos imbelles: quibus omnis ſpes in fuga conſiſtit aut optat leonem fuluum.i. fului coloris deſcendere monte: vt. ſ. eum agrediatur. Cœlum incipit interea dum. ſ. ſic venationi intenti eſſent & dũ trepidarẽt ale: miſceri magno murmure. ſ. ventorum & tonitruum: & nimbus.i. nubes vento

O ſa inſequit̃

ſa inſequitꝰ grādine cōmixta.i.habēs grandinē cōmixtā cū aquis et comites & tyrij & iuuētus troiana & dardanius nepos veneris.ſ.Iulus petiere paſſim.i.quaſi per ſingulos paſſus:metu.i ꝓpter metū qui eos regis & regine immemores facit:diuerſa tecta.i.tegmina& ſpelūcas per agros.i.que& quas interuenire poterāt ꝑ agros amnes.ſ.imbris vehemētis ruūt.i.precipites de flunt de mōtibus:dido & dux troianꝰ.i.æneas deueniūt ſup.ad eandē ſpeluncā : & tellus prima & iuno ꝓnuba.i.que preeſt nubētibus dat ſignū.ſ.infelicis cōiugij:quale eſt ſcd'm æthnicorū diſciplinā dū terra tremit ignes ful ſere ꝗa etiā ignesītereſſe cōnubijs volebāt veteres:vñ tede ac faces adhibite:& ęther.i.ſplēdor celeſtis cōſciꝰ eſt ſup.cōnubij.ſ.inauſpicati:& nymphę ſ.oreades vlularunt.ſ.cōſcie infelicitatis]: in ſūmo vertice.ſ.montiū in ꝗbus degunt. Ille dies fuit primꝰ cauſa leti.i.leticie & voluptatis ipſi didoni: & fuit etiā primꝰ cauſa malorū.ſ.necis quia ſeipſam poſt multos dolores& labores interemit(vñ ſignanꝰ dicit leti ſingulariter quaſi vnius rei lete&malorū pluraliter:vnde bene cōſulit Flaccus Sperne voluptatē nocet empta dolore voluptas.Et quia leta initia ſepe infelicē habent exitū irridet Plynius Thraces qui dies letos calculis albis cōputant : neſcientes ꝙ que nos leta cenſemus : multorū malorū ſepe cauſe ſint)fuit ergo cauſa malorum. Neq; em.i.nam non: Dido non mouetur amplius ſpecie .i.decore preſentis ſtatus ſui:ve pro vel fama.ſ.que inde diuulgetur: nec dido meditatꝰ.i.exercet:iam.i.amplius aut de cetero amorem furtiuum.i. occultum & ſecretum ſed manifeſtarium:quia vocat coniugium:qd'tamen non erat:nec dicēdum a poeta ne perfidie dānet Aeneam : & pretexit.i.velauit:hoc nomine.ſ.coniugij culpam ſcilicet illegitimi coitus ac ſtupri.

Nec iam furtiuum Dido meditatur amorem:
Coniugium vocat:hoc pretexit nomine culpā.

SER.

❡Fere capre.i.capreę.Optime aūt ceruis cāpos capreis ſaxa permitttit. Decurrere preterito vſus eſt ad exprimendam celeritatem. Tranſmittunt celerrime tranſeunt.Iam modo vt iamq; eadem digitis iam pectine pulſat eburno. Et puerilem oſtendit animū:qui per mobilitatē frequēter optat timenda.Leonē:tangit hiſtoriam.nam Aſcanius Iuliꝰ & leodamas& Dardanus eſt dictus:vt Aeneas etiā dardanus eſt dictus:vnde Hauriat hūc oculis ignē crudelis ab alto Dardanus:& Ilioneus occulte dixit:hinc Dardanus ortus huc repetit.Grandinē.nā nymbus ſimplex poterat cōtēni. Amnes ne poſſent tyrij inueſtigare reginā. Deueniunt: ſupprimit pudenda Teren. Quid tū fatue? Prima tel.nam ſcd'm æthruſcam diſciplinā nil tam incongruū nubētibus ꝗ motus terre & cœli:Iuno hec ſigna per tempeſtatē dedit & pluuias que de aere fiunt.Ignes:Varro dicit aqua & igni mariti vxores accipiebant:vnde hodie faſces prelucent & aqua de puro fonte intereſt nuptijs. Vlularūt:medium elegit ſermonem.Lucanus nam letis vlulare triumphis. In luctu autem vlulari non dubiū eſt.Specie:rerū preſentiū eſt qd' quaſi aſpicitur Fama autem rerum abſentium:non ergo mouebatur preſenti deformitateq; in ſpelunca conueniret:nec futura mox fama. Meditatur exercet. Nec incongrue actus ineſt em̄ in ipſa meditatione.nā exercitium eſt ipſa meditatio.Hoc tamen in vſu hodie non eſt. Meditor.

Ex templo libyæ magnas it fama ner vrbes:
Fama malum: quo non aliud velocius vllum
Mobilitate viget: vireſq; acquirit eundo:
Parua metu primo: mox ſeſe attollit in auras:
Ingrediturq; ſolo: & caput inter nubila condit:
Illam terra parens ira irritata deorum:
Extremã (vt perhibẽt) cæo encheladoq; ſororẽ
Progenuit: pedibus celerẽ: & pernicibus alis:
Mõſtrũ horrẽdũ igẽs: cui quot ſunt corpe plũe
Tot vigiles oculi ſubter: mirabile dictu.
Tot lingue: totidẽ ora ſonãt: tot ſurrigit aures:
Nocte volat cœli medio: terræq; pervmbram
Stridens: nec dulci declinat lumina ſomno.
Luce ſedet cuſtos: aut ſummi culmine tecti:
Turribus aut altis: & magnas territat vrbes:
Tam ficti prauiq; tenax q̃ nnncia veri.
Hæc tũc multiplici populos ſermone replebat
Gaudens & pariter facta atq; infecta canebat.
Veniſſe Aeneam troiano a ſanguine cretum:
Cui ſe pulchra viro dignetur iungere Dido.
Nunc hyemem inter ſe luxu: q̃ longa fouere
Regnorũ imemores: turpiq; cupidine captos.
Hæc paſſim dea fœda virum diffundit in ora.

ESR ❡Fama malũ. diffinitio eſt: & quo ex precedẽti pẽdet nomine aliĳ tñ qua legũt: qđ certe niſi diffinitio ſit legi nõ poteſt: nec em̃ procedit vt ordo ſit. Fama quo nõ aliud malũ velocius. Mobilitate. u. dat ei enomatopeiã: & laudat a cõtrario. Nã cũ omnia labore minuãtur hec creſcit. Ingrediturq; ſo. nec hũili parcit fortune: nec ſuperiori. Parẽs gñaliter omniũ rerũ. Irritata: amphibolõ eſt: vtrũ ſua ira propter extinctos gigãtes: an ira deorũ que extinxerat gigãtes. Extremã: poſt omnes gigãtes: nam ad illorũ vltionẽ nata eſt: Extremi. vel extremã: peſſimã: nã qui de medicina tractãt dicũt inutiliores eſſe qui naſcunt vltimi. Vt perhibẽt: cũ fabuloſum aliquid refert dicit: vt fama eſt: nũc de fama loquens mire dixit vt perhibẽt: Pedibus. c. Cõuertit epitheta: nã pedũ eſt pernicitas: vt pernicibus ignea plãtis: celeritas pẽnarũ: vt Celeriq; fuga ſub ſydera lapſe. Corpore plu. Nõ ipſius: ſed omniũ. Eſt enim exaggeratio ac ſi diceret quot ſunt arenæ Oculis ſub aduerbium ac ſi diceret non ſub plumis ſed ſub ip̃a. Tot lin. quot em̃ ſunt homines in quibus fama eſt: tot ora habet que ſunt hominũ. Nocte. u. Nã quãto magis celatũ: tanto magis conquirit̃: & certe incipiẽs fama ſemper obſcura eſt: que diuulgata cõquieſcit v ñ luce ſedet. Cuſtos: ſpeculatrix. Sũmi cul. te. per domos nobiliũ. Turribus: per domos regũ. Magnas vrbes magnos populos & dicit plebeios. Tenax: in omnibus perſeuerãs. Facta atq; infe. vt ſequentia indicãt. Dignet̃ quaſi ipſa ſit pſona ſupior. Quã lon. i. q longa eſt ipſa hyems: ſic alibi tybris ea fluuiũ q̃ longã eſt nocte tumentẽ. Leniĳt. Regnorũ immemores: hoc fingit: nã huic Carthago. & illi Italia curæ eſt. Fœda crudelis.

❡Ex templo libyæ &c. Docet famã aduentus ęneæ & coniugĳ cũ didone celebrati vt ipſa aſ- ASCEñ: ſerebat diuulgatã eſſe per omnes vrbes libyæ: occaſione cuius poetice deſcribit famã: faciens digreſſiunculã prolixiorem ſed non iniocundã de qua re nihil a Donato dictũ offẽdimus. Ordo autem eſt. Ordo: Fama it. i. diuulgatur extemplo ideſt illico (tractũ ab auguribus qui deſignato templo: clamabant ex templo quo audito illico profugiebant ne obſtarẽt: & inde ſumptum vt ſignificet cito & properant̃ aut ilico) per magnas vrbes libyæ: fama. ſ. veniſſe Aeneam &c. vt poſtea dicturus eſt: ſed prius deſcribit famã dicens: fama inquit exiſtens malum: quo non aliud. ſ. malum eſt velocius: nam viget. i. creſcit & augmentatur mobilitate: qua cetera ſi corruptibilia ſunt conſumuntur & aquirit vires eundo qa q̃to ad plures peruenit tanto maior & potẽtior eſt: & ipſa pua pmo. i. a pricipio: metu. i. timore quia nemo audet rem ignotam confidenter diuulgare: & ita in aurem dicũt: & ſub fide: & ipſa attollit. i. erigit mox. i. paulopoſt: ſe in auras: & ingreditur. ſ. pedibus ſolo. i. ſuper terram: & condit. i. abſcondit caput inter nubila: vnde patet immenſum eius excrementũ Terra parens. ſ. gigantum. irritata ira deorum qui gigantes occiderant: progenuit (vt perhibent: id addidit quia fabuloſum eſt) illam extremã: i. extremo loco & ita peſſimã ſororẽ ceo & Enchelado illis gigantibus exiſtentem celerem pedibus & alis pernicibus pro (ſcđm Seruiũ) celeribus alis & pernicibus pedibus: exiſtens etiam monſtrum horrendum: & ſup. ingens que ſunt epitheta prius Poliphemo attributa: cui. ſ. mõſtro videlicet fame tot ſunt oculi vigiles ſubter ideſt in occulto: quot ſunt plume ſup. in corpore & ita omnia cito videt & celerrime defert: mirabile dictu i. que res eſt mirabilis dictu: & cui ſonant tot lingue & totidẽ ora quot. ſ. ſunt in corpore plume: & ſurgit. i. ſurſum more bruti erigit tot aures ad audiendũ: volunt quidam coniunctim cõſtruendũ eſſe: tot lingue & totidem ora: nam cum ſingulis linguis bini reſpondeant oculi: & bine aures. & ita tot lingue & totidem ora pro vna parte ponentur: quot aures: & quot oculi pro reliqua: ſed in monſtro non eſt ſymmetria obſeruanda: quam tamen ſeruatã non dedeceret: & ipſa fama volat nocte: quãdo animantia dormiunt: medio. i. per medium cœli: & pervmbram terre ſtridens. ſ. propter velocem impetũ: nec declinat lumina ſomno dulci: ceteris qa ipſi dulcis non eſt. Ipſa ſedet luce: ideſt interdiu dum res geruntur aut dicuntur: cuſtos ideſt obſeruatrix: aut ſpeculatrix: in ſup. culmine ſũmi tecti. ſ. domus vnius nobilis aut altis turribus ſcilicet domorum regum & territat magnas vrbes ſcilicet rumore auditorum in domibus: exiſtens tenax ideſt perſeuerans aſſertrix: tam ficti & praui: q̃ nuncia veri ideſt illius qđ verum eſt. hec ſcilicet fama talis vt eſt deſcripta replebat tunc populos multiplici ſermone: gaudens ideſt leta nouitate rerum & canebat pariter facta atq; infecta. ideſt non facta: ideſt & vera & falſa ſcilicet æneã cretum. ideſt progenitum a ſanguine troiano: veniſſe ſcilicet charthaginem: cui viro dido pulchra dignetur ſe iungere: aut cui Dido pulchra dignetur ſe iungere viro ideſt tanq̃ marito & hoc quidẽ factum erat & verum & canebat ſupple nũc ideſt aliquando Aeneam & Didonem immemores regnorum fouere. i. q fouerent inter ſe luxu. i. ad luxum: hyemem q̃ longa ſcilicet eſſet hoc eſt: aliĳ interpretabantur in bonam partem dicentes ęneam eſſe maritum didonis aliĳ in peiorem dicentes non eſſe matrimonium: ſed eos immemores regnorum æneam ſcilicet regni promiſſi in italia & didonem regni cepti in carthagine: fouere:

ideſt explere luxuriam ſuam: donec peracta hyeme Aenee daretur nauigandi facultas: & eos captos eſſe turpi cupidine. Dicit Seruius ꝙ fingit regnorum immemores: quod tamen quantũ de Didone incõceſſo eſt: ꝗtum de æne a non omnino negandum. Nam dicturus eſt Mercurius iuſſu Iouis. Si te nulla mouet tantarum gloria rerum. Nec ſuper ipſe tua moliris laude laborem &c. Dea fœda ideſt aut crudelis aut execrabilis propterea ꝙ potius turpia dictu ꝗ honeſta perfert diffundit paſſim hec ideſt huiuſmodi noua: in ora virum: ideſt virorum ideſt promulgat hec per omnia.

ASCEN ℭ Protinus ad regem. Declarat quomodo fama ad hiarbam regem aut ductorem Libye peruenerit vtq; ille Iouem patrem orauerit de qua re dicit Donatus ſic. Dona. Media inter numina quaſi dicat dijs teſtibus. Iuppiter omnipotens: Si hec vides: cur non punis. Si non vides non es dignus vt colaris Fœmina: quaſi abiecti ſexus: vnde magis dolendum. Sic Teren. Tu inquam mulier que me omnino lapidem nõ hominem putas. Errans: exul peregrina & ſine vrbe. Connubia noſtra a facto & perſona facit comparationem. Noſtra quaſi dicat tanti viri: & dolet ꝙ ſuum connubium repulit. i. ſe maritum & accepit æneam exulem: non maritum: ſed dominum quem deinde ab habitu vituperat. Semiuiro: duos proferũt ſexus: ſed dimidiatores: vt neq; viri neq; fœmine ſint qua coniectura probet infames eſſe. Nos. m. quaſi dicat incaſſum ſacrificamus: cum non tuis cultoribus: ſed alienigenis prodes. Hec ille. Ordo. ℭ Ordo eſt. Fama ſup pie. detorquet id ē vi dirigit curſus ſcilicet ſuos protinus ideſt ſtatim ad Hiarbam regem ſcilicet libyæ. & incendit ſcilicet incendio irarũ animum. ſ. eius dictis ideſt relationibus rerum nouarum & ipſi diſplicentium: atq; aggerat. ideſt accumulat iras. ſ. eius. hic ſcilicet Hiarbas: ſat⁹ ideſt procreatus Hammone ideſt ioue harenario: & hoc nympha ſupple quadam garamantide ideſt de patria aut gente garamantum rapta ſcilicet a Ioue & hoc ſi patronymicum intelligatur pro gentili poſitum ꝙ ſi quis garamantida cuius nominatiuus eſt hæc garamantis huius garamãtidos ꝓpriũ mauelit: ordo ſit & hoc garamãtide nympha rapta ſũt aũt garamãtes populi vt Strabo docet a maioris ſyrtis receſſu diebus quatuor ad hyemalis ortus. Hic ergo ſatus hammone & garamãtide: poſuit ideſt cõſtituit & conſecrauit ioui ſcilicet hammoni patri ſuo ſupple in regnis ſcilicet ſuis latis: ideſt amplis: cẽtum templa immania ideſt ſane magna ita vt minitari videantur & ita immania cenſeantur: ſicut immania cete dicũtur in quinto & poſuit centum aras: & ſacrauerat ignem vigilem ideſt vigilia ſumma ne extinguatur obſeruandum: appoſitorie: ęternas excubias ideſt vigilias extra cubicula exiſtentium: diuum. i. in honorem diuorum: & que fierent diuis non a diuis: & ſacrauerat aut fecerat: ſolum ideſt terram pingue ideſt imbutam cruore pecudum. ſ. mactatorum: & limina ſcilicet veſtibulorum: aut delubrorum: florentia varijs ſertis ideſt habentia ſerta variorum florum: iſq;. ideſt & is ſcilicet hiarbas amens animi: ideſt impotens animi more amẽtium qui ſine mente ſunt ſaltem bona: ſicut dementes peruerſa ſunt mente & accenſus rumore amaro: ideſt aſpero & acerbo dicitur oraſſe ſupplex manibus ſupinis: ideſt habens manus ſupinas ideſt erectas ſurſum oraſſe dicit: ideſt oratione ſequenti allocutus eſſe Iouem ſcilicet patrem ſuum: multa: ideſt multũ vt ſit nomẽ pro aduerbio: aut multa ideſt multas res ante aras quas ſcilicet conſtruerat: & inter media numina diuum ideſt deorum: hoc eſt dijs teſtibus & preſentibus. Oraſſe autem dicitur ſic. O Iuppiter omnipotens cui gens mauruſia ideſt mauritana: epulata nunc ideſt iam epu

lis ſaturata

Protinus ad regem curſus detorquet Hiarbã:
Inceditq; animum dictis atq;: aggerat iras.
Hic hãmone ſatus rapta garamãtide nympha
Templa ioui centum latis immania regnis
Centum aras poſuit: vigilẽq; ſacrauerat ignem
Excubias diuum æternas: pecudumq; cruore
Pingue ſolum: & varis florentia limina ſertis.
Iſq; amens animi: & rumore accenſus amaro
Dicitur ante aras media inter numina diuum:
Multa Iouem mãibus ſupplex oraſſe ſupinis.
ℭ Iuppiter oĩpotens: cui nunc mauruſia pictis Hiarbas
Gens epulata toris: Lenæum libat honorem:
Aſpicis hæc: an te genitor cũ fulmina torques
Nequicꝗ horremus: cæciq; in nubibus ignes
Terrificant aĩos: & inania murmura miſcent:
Fœmina quæ noſtris errans in finibus vrbem
Exiguam precio poſuit: cui littus arandum:
Cuiq; loci leges dedimus: connubia noſtra
Repulit: ac dominũ Aeneam in regna recepit:
Et nunc ille Paris cum ſemiuiro comitatu
Mœonia mentum mitra: crinemq; madentem
Subnixus: rapto potitur: nos munera templis
Quippe tuis ferimus: famãq; fouemus inanẽ.

SER. ℭ Hiarbas filius Iouis hammonis: liber per libyam exercitum ducens ſiti affectus auxilium a patre petijt: & ſtatim viſo ariete fons ſecutus eſt. Hammõ. Vnde factum eſt Iouis hammonis ab arenis dicti ſimulachrũ cum capite arietino: quod fingitur quia fatis inuoluta ſunt eius reſponſa: Rapta ſtuprata: vt rapti Ganymedis honores Garamantide. vel nomen proprium vel gentile: Nam garamãtes iuxta libyam ſunt. Excubias diuum æternas. Diſſinitio eſt æterni ignis. In quorũ templis ignis. Quid eſt ignis peruigil: excubie deorꝝ: nec vacat ratiõe: vt in aliquibus templis ſit ignis peruigil. Nam poteſtates aut terrene ſunt: aut aereę: aut æthereę: in ęthereis ignis eſt quia ille ignes ſunt. Eſt igitur in tẽplo iouis qui æther eſt & Mineruæ quia ſuper ætheram eſt: vnde ex capite patris procreata dicitur. Iſq; amens ani. & amator & barbarus: amẽs nomen oſtenditur: cum habeat genitiuum. Amaro. aſpero vt hoſtis amare quid increpitas. Media inter numina diuum ac ſi dicat dijs teſtibus. Salluſt. Mediuſſi dus. Quam medius fidius veram licet recognoſcas Medius fidus ideſt Διοσ υιοσ. ſupplex oraſſe. oratio hec partim habet precationem quia ſupplex partim conqueſtionẽ: q̃a oraſſe. Oraſſe autẽ dixiſſe vnde oratores dicti: Nam rogare non procedit: quia conqueritur magis. Mauruſia: mauritana: nam protenſio eſt. Nunc epulata: dum in epulis eſt: & eſt preteritum pro preſenti & bene nunc dixit: nam ꝗuis officia in deos habeant ęternam gratiam & ſpectent tam preteritum ꝗ futurum tamen in

preſenti

preſenti plus valent. Semper autem Ioui propter hoſpitalitatem libant: quem Xenonion dicimus: & bene dixitq́ humanas res ne tūc quidē curat: cum ei tribuitur honos ſacrificij. Lenæum: lenæus Bacchus diciturq́ preeſt lacubus ἀπο τηϛ ληνου: Nam cum ſit grecum a mentis delinimento non poteſt accipi. Nequicq́: quia non iudicio hoc facis. Cæci: quorum origo non apparet: Alij enim de ventis fieri dicūt alij de nubibus: alij de aere. In nubibus: quaſi dicat non ex te ſunt. Fœmina: inuidia a ſexu: & iam incipit queſtio ſpecialis Precio ergo nec per gratiam meruit: nec per virtutem inuaſit: Sed ſi vendidit: quid conqueritur q́ defraudatus ſit per corium: vel ex nuptiarum promiſſione. Littus: ergo infertilem terram. Loci: vel vt tributaria eſſet: vel in noſtrum deueniret matrimonium. Dominum: vt ſuperius. Phrygio ſeruire marito. Eſt autem de iure quaſi per coemptionem que certis ſolennitatibus apud priſcos peragebatur in conthrahendo matrimonio & ſeſe coemendo inuicem vir & vxor interrogabat vir ita. an mulier ſibi materfamilias eſſe vellet: illa reſpondebat velle: item mulier interrogabat virum vtrum vir ſibi paterfamilias eſſe vellet: ille reſpondebat velle: itaq́ mulier in viri matrimonium conueniebat: & vocabantur he nuptie per coemptionem: & erat mulier materfamilias viro loco filie. Paris: ſimilis Paridis. iniuria a perſona: & bene Paris quaſi qui ſuſtulit pactum. Sic Iuuena. Et caluo ſeruiret Roma Neroni. Semiuiro co. vt o vere phrygie: neq́ enim phryges Mœnia: lydia nam phryges & lydij vtebantur Mitra .i. incuruo pileo de quo pendebat buccarum tegmē. Crinemq́. m. f. Crinem vnguentatum ſubnixum habens. Rapto: ſtupro nam raptus eſt illicitus coitus: nec enim hic rapuerat. Templis quippe. t. ac ſi diceret: non mirum ſi hæc patimur te colentes: ſic ſupra ad irriſionem dictum Iuppiter omnipotēs: ac ſi diceret tu es qui omnia potes. Inanē: aut quia fruſtra mūdi te credimus eſſe rectorem: aut quia me tuū filium eſſe cōfido. Fouemus: quaſi rem per ſe infirmam.

Forma cō iugij

lis ſaturata: toris ſcilicet triclinij: hoc eſt lectis diſcubitorijs libat ideſt offert guſtando: honorem leneum ideſt bacchicum: hoc eſt vinum: aſpicis hec amara interrogatio. Nam ſi dicat iuppiter non aſpicio: inferat ergo deus non es. Sin aſpicio: ergo iniquus: qui tuos non iuuas cū ſis Iuppiter ideſt iuuans pater dictus: & omnipotens: an nos horremus nequicq́ ideſt fruſtra te o genitor cum ideſt quādo. torques id ē vi impellis fulmina & ignes ceci ideſt fortuiti & errore in hunc aut illum decidentes non ex precepto tuo in nubibus ideſt qui ſunt in nubibus dum fiunt tonitrua & miſcent murmura inania: ideſt tonitrua non timenda cum naturalia ſint & non a te miſſa invindictam malorum: hoc eſt nunquid non timendus es: & videtur q́ ſic quia neq́ pios cultores tuos iuuas: neq́ impios punis. Nam fœmina. non dicit regina: ſed in diminutionem dignitatis eius fœmina que errans ideſt profuga ſedem querens in finibus noſtris ideſt in extremis regni noſtri oris: poſuit vrbem exiguam precio: quia vt dictum eſt. Mercatiq́ ſolum: facti de nomine byrſam Taurino quantum poſſent circundare tergo: cui ſcilicet fœmine: nos dedimus littus: ideſt extremam oram regni noſtri arandum. ideſt colendum & cui dedimus leges loci ideſt iura noſtra vt a nobis tributaria fieret (hoc autem in contemptum Carthaginis finxit poeta quaſi a primordijs tributaria fuerit iure quidē licet vi preſcripſerit) hec inquit fœmina nobis obnoxia & merito ſubdita: reppulit ideſt per contemptum reiecit noſtra connubia: ac recepit Aeneam dominum. ideſt ipſi dominaturum imperioſe: in regna ſcilicet ſua a nobis conceſſa. Et nunc ille quaſi dicat notiſſimus: Paris: ideſt ſimilis Paridis adulter & alterius cubilis inuaſor (quaſi vero Dido ſibi debeatur hoc dicit) ſubnixus mētum & crinem madentem: ideſt delibutum vnguento hoc eſt habens mentem & crinem ſubnixum ideſt fultum & ſuſtētatum: mitra mœonia ideſt lydia qua etiam phryges vtebantur) erat autem genus pilei incurui: de quo dependebat buccarum tegmen vt mitris epiſcoporū noſtrorum: ſubnixus dicit cum comitatu ſemiuiro & ſemimuliebri (quia ſexu quidem viri erant: ſed animo & habitu mulieres videbantur: dicitur ergo nunc in dedecus ſemiuir: quia altera pars infra virum eſt: aliquando in laudem quando vltra virum eſt: vt in his qui & ſemidei ſunt) potitur rapto ſcilicet coniugio: aut abſolute rapto ideſt re rapta aut rapina videlicet fœmina illa que noſtra connubia reppulit. Quippe quia certe: nos ferimus ideſt afferimus tuis templis: ideſt ad tua templa: munera ideſt oblationes: aut ferimus ideſt offerimus ſup. in tuis templis munera: q́ pro &: hoc eſt tamen fouemus famam inanem ideſt non ſortientem effectum: famam enim ſignificat fuiſſe q́ Didonem haberet coniugem quam petierat nec vero ſimile erat q́ ab ea repelleretur: & de ea fama potius intelligetur loqui quam de fama generis ſui: aut gubernationis iouis: Id enim ei maxime dolet q́ ab ea repulſus ſit & ita vituperio habitus cum ab inferiore id fiat.

Aeneas. ¶Talibus orantem dictis: aramq́ tenentem
Audijt omnipotēs: oculoſq́ ad mœnia torſit
Regia: & oblitos fame melioris amantes.
Tum ſic Mercuriū alloquitur: ac talia mandat.
Iuppiter Vade age nate: voca zephiros & labere pēnis
Dardaniūq́ ducē tyria Carthagine qui nunc
Expectat: fatiſq́ datas non reſpicit vrbes
Alloquere: & celeres defer mea dicta p auras.
Non illum nobis genitrix pulcherrima talem
Promiſit graiumq́ ideo bis vindicat armis:
Sed fore qui grauidā imperijs: belloq́ fremētē
Italiam regeret: genus alto a ſanguine teucri
Proderet: ac totum ſub leges mitteret orbem.

Si nulla

¶Talibus orantem &c. Docet auocatum Aeneam ab carthagine in italiam a Mercurio monitu iouis cuius orationem ad Mercurium hoc loco recitat. De qua cum nihil habeam ex Donato. ¶Ordo eſt Omnipotens ſcilicet iuppiter audijt ideſt exaudiuit pro parte q̄tum ſcilicet ad hoc q́ tacite petijt Aeneam quem ſibi prelatum dolebat illinc amoueri: Hiarbam ſcilicet orantem ideſt oratorie loquentem: talibus dictis ideſt premiſſa oratione: ac tenentem aram ex more ſcilicet obteſtantium: & torſit ideſt flexit: oculos ad menia regia ſcilicet Carthaginenſia & ad amantes oblitos melioris fame. i. immemores regni ſui Aeneā regni quo vocabať: & Didonem eius qď extruere ceperat: & alloquitur tum ideſt deinde Mercurium ſic: ac mādat talia. O nate ideſt fili. genuit enim eum ex maia age cohortandi eſt beniuole: vade: voca zephyros quibus ſcilicet Aeneas nauiget: aut quibus ipſe ex cylene deferatur: & labere pennis ſcilicet alarum tuarum: & alloquere ducem dardanium ſcilicet Aeneam qui expectat: ideſt immoratur nunc carthagine tyria: ideſt a tyrijs extructa: & non reſpicit ideſt non attendit: vrbes

ASCEñ.

Ordo.

Si nulla accendit tantarum gloria rerum:
Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem:
Aſcanio ne pater Romanas induit arces:
Quid ſtruit: aut qua ſpe inimica ĩ gẽte morat:
Nec prolem auſoniã: & lauinia reſpicit arua:
Nauiget: hec ſũma eſt: hic noſtri nuncius eſto.

bes ſciet italicas: datas: ideſt conceſſas ei: fatis ideſt a fatis: hoc eſt deorum voluntate & pre ordinatione: & defer. ideſt deorſum fer mea dicta: ideſt mandata per auras celeres: ideſt quas celer pertranſeas: & dic ſupple illi ꝙ genitrix. ſ. eius pulcherrima videlicet Venus: non promiſit nobis illum fore talem. ideſt voluptati deditum: neqꝫ vindicat: ideſt eripit & liberum ſeruat bis armis graium: ideſt grecorũ ſ. forte ſub Laomedonte & nunc ſub priamo: aut ſemel cũ Diomede cõcurrentẽ & ſemel in ipſa troie ruina p tela p ignes deſcẽdentem ideo. i. ad eum finẽ vt mulieri inſeruiat: ſed promiſit ſupple fore: ideſt futurum eſſe: talem ſuple aut eũ qui regeret imperijs italiam grauidam imperijs & frementem bello ideſt martiam & bellicoſam (Reſpicit ad Auguſtum qui inde originem traxit) et qui proderet ideſt porro dederet. hoc eſt propagaret & portenderet: genus: ideſt progeniem ab alto ſanguine teucri: ideſt qḋ per Teucrum auctum eſt: au teucri pro dardani ac mitteret totum orbem ſub lege quod Auguſtus tandem effecit. Si nulla gloria tantarum rerum: accendit: ideſt incitat ardenter eum: nec ipſe molitur: ideſt cum molimine tẽtat laborem: ſuper ideſt pro: ſua ideſt propria laude ne: ideſt an ipſe pater: ideſt cum ſit pater Aſcanij (dubitat tamẽ Titus Liui⁹ an huic Aſcanio an vero poſthumo regnum obuenerit) inuidet Aſcanio arces romanas: que ſcilicet olim ab Aſcanij progenie extruentur: quod in perſona iouis recte dicitur qui ſciuit romanas arces futuras. Quid ſtruit ſcilicet in Carthagine. aut qua ſpe morat̃ in gẽte inimica: nec reſpicit prolem auſoniam: aut que in auſonia: ideſt in italia oritura eſſet: aut lauiniam puellam regiam quam Didoni preferendam innuit: & pro ideſt nec reſpicit arua lauinia: que ſcilicet illi in agro laurenti ſubijcientur. Nauiget: non dicit quo. ſed ſatis innuit in Italiam nauigãdum. id tamen non dicit. quia prius in Siciliam deferentur. Hec eſt ſumma ſcilicet mandatorum. hoc eſt omnia mãdata mea in hoc recidunt vt ꝗ primum nauiget & ergo eſto nunci⁹ nr̃i. ſ. mãdati aut dicti hic. i. ĩ hac re.

SER.

¶ Ad mœnia: vt inde pellat Aeneam: ne videatur eſſe cõtrarium ꝙ omnia conturbentur Ioue aphricam reſpiciente Nam vtrũqꝫ a turpi liberat fama. Voca zephyros vel qui bus Aeneas nauiget qui vehant Mercurium: vt ventoſqꝫ ſecabat. Catthagine: pro carthagini: pro aduerbio in loco de loco poſuit. Sic Hora. Romæ tibur amen ventoſus tybure Romam. Expectat: terit tempus. Non illum per ſilentium intellige Pulcherrima: epitheton perpetuum nec ad preſens negocium pertinens. Bis ſemel ſcilicet in ſingulari certamine cum diomede: in quo a diomede ſaxo percuſſus eſt: luuena. Vel quo Titydes percuſſit pondere coxam Aeneæ: item in excidio ſicut legimus. Deſcendo ac ducente deo. Alij dicunt propter Diomedis & Achillis ſingularia certamina: ſed quando cũ Achille dimicauit a Neptũno liberatus eſt: poteſt tamen quod pro Venere fit ab ea factũ videri. Sic Iuno imputat Veneri quod pro ea factum eſt vt Tu potes in totidem claſſes conuertere nymphas: vel intelligimus Aeneam iam tunc natum: cum Hercules Troiam diruit: nam conſtat Priamo tunc ab Hercule imperiũ traditum. Grauidã imperio. Vnde multi imperatores poſſent creari: iungimus autem ablatiuo: quia & grauis: Vnde eſt ablatiuo iungitur. Belloqꝫ. ſ. exceptis temporibus quibus a la latino regebatur Proderet: protenderet ideſt propagaret. Propago autem ideſt genus pro breuis eſt: vt. Sit Romana potens Italia virtute propago: pro arbore producitur: vt flexos propaginis arcus. Alias deciperet: vt vnius ob iram prodimur. Super ſua laude ideſt pro ſua & grecum eſt ſchema. Sic ẽm. Demonſthenes. υπερ τουστεφανου. ideſt pro corona. Molitur: preparat: exercet. Aſcanio cui imperium debetur. Hoc autem aſſerit poeta vt laudando Iulum Cæſarem laudet: qui ab eo originem ducit: vt Iulius a magno demiſſum nomen iulo: Romanas ar. honeſtior elocutio: ſi addamus quam rem inuidemus: vt Liber pampineas inuidit collibus vmbras. Inimica preocupat quaſi preſcius. Nec prolem au. ſic in vi. Nunc age dardaniam prolem: que deinde ſequatur gloria. Summa: mei precepti collectio: Iuue. Ad ſummã non maurus erat.

a duerb. ej in loco

Prodo

Propago

¶ Dixerat. ille patris magni parere parabat.
Imperio: & primum pedibus talaria nectit
Aurea: quæ ſublimem alis ſiue æquora ſupra:
Seu terram: rapido pariter cũ flamine portant.
Tum virgã capit: hæc animas ille euocat orco
Pallentes: alias ſub triſtia tartara mittit.
Dat ſomnos: adimitqꝫ: & lumĩa morte reſignat.
Illa fretus agit ventos: & turbida tranat
Nubila: iãqꝫ volãs apicẽ & latera ardua cernit.
Atlantis duri: cœlum qui vertice fulſit:
Atlantis cinctum aſſidue cui nubibus atris
Piniferum caput: & vento pulſatur & imbri:
Nix humeros infuſa tegit: tum flumina mẽto
Precipitant ſenis: & glacie riget horrida barba.

Poeta

Aſcen. ¶ Dixerat &c. Docet quomodo Mercuri⁹ qui dicitur deorum nuncius Ioui obſecutus eſt: ea ẽm ei⁹ planete natura eſt vt quibuſcunqꝫ coniũgitur eorum naturam fere induat: ideoqꝫ ſtatim paret nec reſpondet. De hac autẽ re hoc ſolum

Donatus. reperi Donati. Auo materno: ab Atlante monte. in quem Atlantem patrem Maiæ conuertit

Ordo. perſeus. ¶ Ordo eſt dixerat ſcilicet iuppiter. ille ſcilicet mercurius: parabat parere ideſt obedire imperio magni patris. & nectit primum pedibus ſcilicet ſuis. talaria ideſt indumenta ad talos vſqꝫ deſluẽtia. aurea ideſt fulgẽtia more auri que ſcilicet talaria portant ſcilicet eum ſublimem. ideſt ſupra limum hoc eſt terram exaltatum alis ideſt per alas illis annexas: pariter. i. ſimul: cum flamine. i. vento rapido. i. raptim volanti. ſiue ferri velit ſupra equora. ſeu ſuper terram. tum. i. deinde capit virgam. i. caduceum: & ille euocat quando. ſ. vult hoc eſt euocare ſolet ac poteſt. hac. ſ. virga. orco. i. ab inferno. animas pallentes. i. vmbras defunctorũ. & mittit alias ſ. animas ſub tartara. i. loca profũdiſſima & obſcuriſſima in ĩferno. hoc eſt alias ducit ad inferos alias reducit ab inferis. nam æthnicorũ multorum diſciplina eſt animas quidẽ non interire:

Hic

¶Hic primum paribus nitens cyllenius alis
Cõſtitit: hinc toto preceps ſe corpe ad vndas
Miſit: aui ſimilis: que circum littora circum
Piſcoſos ſcopulos: humilis volat æqora iuxta.
Haud aliter terras inter cœlumq; volabat:
Littus harenoſum libyæ: ventoſq; ſecabat
Materno veniens ab auo cyllenia proles.

SER. ¶Parere non reſpondet vt numen inferius ſed obtempe-
rat. Talaria dantur mercurio pennę: quia citius omnibus
planetis in ſuum ortum recurrit: vnde & velox & errans in
ducitur vt. Quos ignes cœli cyllenius erret in orbes. Tum
virgam capit. i. caduceum qđ primo Apollo habuit: & do
Caduceũ. mercurius nauit mercurio accepta ab eo lyra. Hora. Frater nãq; hume
ro lyram: Mercurius fert virgam quia deus orationis eſt: &
deorum interpres: vnde virga bellantes diuidit. i. bellum:
nam bellantes & interpretũ oratione ſedantur: vnde ſcđm
Liui. legati pacis caduceatores dicũt. Sicut em̃ per feciales
bella indicebãtur: ita pax per caduceatores fiebat ερμηϲ au
tem grece dicitur αϖοτηϲ ερμηνιαϲ. i. interpres. Animas vm
bras. Anime em̃ in cœlo ſunt. Reſignat: claudit: perturbat:
& eſt quia dicunt phyſici morituros pupillas in oculis an-
Atlas. te triduo non habere quibus non viſis eſt ſumma deſpera-
tio. Reſignat ergo. i. aufert ſigna luminibus. Tranat tranſ-
uolat: vt Nare per eſtatem liquidam ſuſpexeris agmen. La
tera dat ei que ſunt hominis. Nam rex fuit qui cum Perſeũ
hoſpitio non ſuſciperet: quoniam ab oraculo admonitus
fuerat: vt a Iouis fi. caueret a Perſeo in montem conuerſus
eſt viſo

terire: ſed poſt interualla certa (que viuẽdo be
ne aut male meruerunt habere longa aut bre-
uia) redire ab inferis in corpora non eadem ſed
alia: & earum ducendi ac reducẽdi miniſtrum
eſſe Mercurium qui quaſi caduceator deorum
eſt: Caduceator autem eſt quem vulgus amba Caducea-tor.
ſiatorem vocat. Et ipſe dat ſomnos ac virga: &
adimit ideſt aufert ſomnos: & reſignat. i. ape-
rit lumina ſupple clauſa morte: nam re ſignifi
cat contrarium dum ad dictionem importan-
tem clauſuram iungitur: quia ergo ſignãtur li-
tere & arce dum clauſe ſunt: reſignare fere acci-
pitur pro eo quod eſt aperire & recludere. Ser-
uius tamen accipit quaſi ſit reſignat ideſt iterũ
ſignat: morte ſcilicet futura: lumina. id ē pupil
las quas aufert: & ip̃e fretus. ideſt adiutus illa.
ſcilicet virga agit. ideſt impellit ventos: & tra
nat ideſt tranſuolat: nubila turbida ideſt etiam
commota. & ipſe volans cernit iam apicem. i.
verticem & latera ardua atlantis illius montis
in Mauritania. duri. i. ſaxoſi: qui ſcilicet mons
ſed alludit ad Atlantem regem auum maternũ
eius qui in eum montem conuerſus fingitur)
fulſit id eſt ſuſtinet vt ruſticis ad pedẽ eius ſtan
tibus videtur: vertice ideſt ſummitate capitis
ſui. celum: atlantis inquit cui caput piniferum
ideſt in quo multe pinus creſcũt: cinctum ideſt
inuolutum aſſidue atris ideſt obſcuris nubib⁹:
pulſatur vento & imbri: ſed nix infuſa tegit hu
meros ideſt iuga eius: tum ideſt inſuper flumi-
na precipitant ſupple ſe. i. precipitãter cadunt:
mento. i. de mento ſenis. ſ. atlãtis niue caneſcen

 tis ſed

tis ſed alludit vt dixi ad hominem: quaſi diſtillarent de barba: hoc eſt iuxta verticem eius: & barba horrida ideſt aſpera riget glacie: ideſt ſtyrijs. Cyllenius ideſt Mercurius in cylleno nutritus nitens: ideſt conans deſcendere: alis paribus: ideſt equatis: vt faciunt magne aues dum deſidunt: conſtitit ideſt requieuit primum hic: ideſt in atlante monte & ipſe preceps ideſt precipitanter deſcendẽs miſit ſe hinc ideſt ab hoc loco toto copore ideſt conatu totius corporis ad vndas ſcilicet maris libyci iuxta carthaginem miſit inquam exiſtens ſimilis aui: ſcilicet mergo: que volat humilis circum littora & circum ſcopulos piſcoſos ideſt piſcibus refertos: iuxta equora. Proles cyllenia: ideſt Mercurius veniẽs ideſt deſcendens ab auo materno ideſt ab atlante maie que mater eius eſt patris volabat haud ideſt non aliter ſed eodem modo inter terras & cœlum & ſecabat: ideſt diuidebat littus harenoſum libye: quia ilic harene abundant & ventos ideſt ſuperabat ſimul ventos & globos arene elatos.

ASCEN: Dona. ¶ Vt primum allatis &c. Docet quomõ executus eſt mandatum iouis. de quo Donatus ſic dicit. Inuadit inuectiuam futuram eſſe hoc verbum oſtendit. Et ex hoc acri habitu Mercurij oſtendit quali habitu debuit eſſe iuppiter. Tu nũc obiurgatio eſt potius ꝙ̃ inuectio. Nam cõmune ſibi facit hoc damnum: & dolet decipi ſpem ipſius & filij quod non faceret: ſi accuſatoris animum gereret: Pulchram vxorius vrbem ſtulti eſt aliena curare ſua negligere. Ipſe deum huius pſone autoritatem grauiorem facit ſuã obiurgationem. & vt maior ſit metus poteſtatem ipſius deſcribit. Vtrumqꝫ autem damnat: & ꝙ ſubleuet inimicorum opes: & ꝙ in re agẽda ocium ſibi proponat: quoniam negligentis eſt & incauti. Addit ne per eũ pereat quod aſcanio debetur: quod niſi per ipſum preſtari non poteſt. Medio ſermone: quia non expectauit reſponſum quod erat dimidium ſermonis: qui oritur inter duos. Hec ille.

Ordo. ¶ Ordo eſt vt ideſt vbi aut cum primũ. ſcilicet Mercurius tetigit plantis alatis ideſt quibus talaria cum alis annexuerat: magalia: ideſt penorum domos humiles: ipſe conſpicit æneam fundantem arces: & nouantem ideſt noua facientẽ tecta: ſcilicet carthaginis future romano imperio inimice: atqꝫ enſis erat illi ſtellatus ideſt radians & quaſi ſtellis ornatus: iaſpide ideſt gemma illa fulua i. ſubuiridi admixto albo. & lena ideſt chlamys: ardebat. i. reſplendebat illi: murice tyrio. ideſt purpura tyria: que dibapha ideſt bis tincta illic eſt & ceteris preſtat: demiſſa ideſt deorſum miſſa & reiecta more militantium ex humero: que munera fecerat Dido diues: & diſcreuerat telas. ideſt ſtamina: tenui auro. i. in fila diſſecto Continuo ideſt ſtatim vt vidit eum. inuadit ſ. æneam dicens ſupp. tu. i. tu ne qui autor romani imperij eſſe debes: locas nunc fundamenta alte carthaginis: que. ſ. tui nepotes euerſuri ſunt: & tu vxorius ideſt vxori nimium deditus extruis vrbem pulchram: tu inquit: heu dolentis & exprobrãtis: oblite ideſt qui oblitus es (& ſcd'm Vallam dicere poſſet nõ minus oblitus) rerum tuarum i. tot oraculis tibi reuelatarum. Ipſe regnator deum. i. deorũ. ſ. iuppiter qui torquet. i. implet aut agit & ſuſtinet: numine. ideſt nutu & poteſtate: cœlũ & terras. i. ſumma & infima cœleſtia & terreſtria demittit. i. deorſum mittit de claro olympo. i. celo me tibi. i. ad te & ad commodũ tuum: & ipſe iubet ſup. me ferre hec

eſt viſo. Gorgonis capite: latine telamon dicitur: ſicut nilus melon: Fulſit: ſuſtinet. Nam altus eſt nimis. Nix niuis facit: ſed verbum ninguit non hinc venit: ſed ab eo quod ninguis Lucre. Albas effundere ningues. Ninguit autẽ prima & ſecunda perſona caret: nam non eſt in noſtro arbitrio ſed ad deum pertinet. Precipitant pro precipitantur Senis propter ætatem: vel alluſit ad niues: vt Gelidus canis cum monti. h. Liquitur Paribus. a. leni volatu. vt dixit & in cœlum paribus ſe ſuſtulit alis. Cyllenius ab auia: vnde paulo poſt Cyllenia proles aut a cylleno monte arcadiæ vbi nutritus eſt: Toto. c. vno impetu exceſſus ſic Lucanus: Nec te tellure cadauer Paulatim per mẽbra leuat terraqꝫ repulſum Aui ſimilis: incongruum heroico carmini erat ſi mergum diceret: Sic alibi per periphraſim ciconiam dixit Candida venit auis longis inuiſa colubris. Sic eſt Teſta cum ardente videbis Scintillare oleum: ne diceret lucernam nimis tenuiter. Harenoſum: Recte. Nam in libya erat: ſed non in harenoſa. Mauritania enim eſt aſpera & ſyluoſa. Materna per Maiam Atlantis filiam. Magalia Aphrorum caſas & mapalia idem ſignificant ſed magalia ma. ꝓducit mapalia vero corripit: vt & raris habitata mapalia tectis.

Nilus. Ningues. Cyllenius. Magalia. Mapalia.

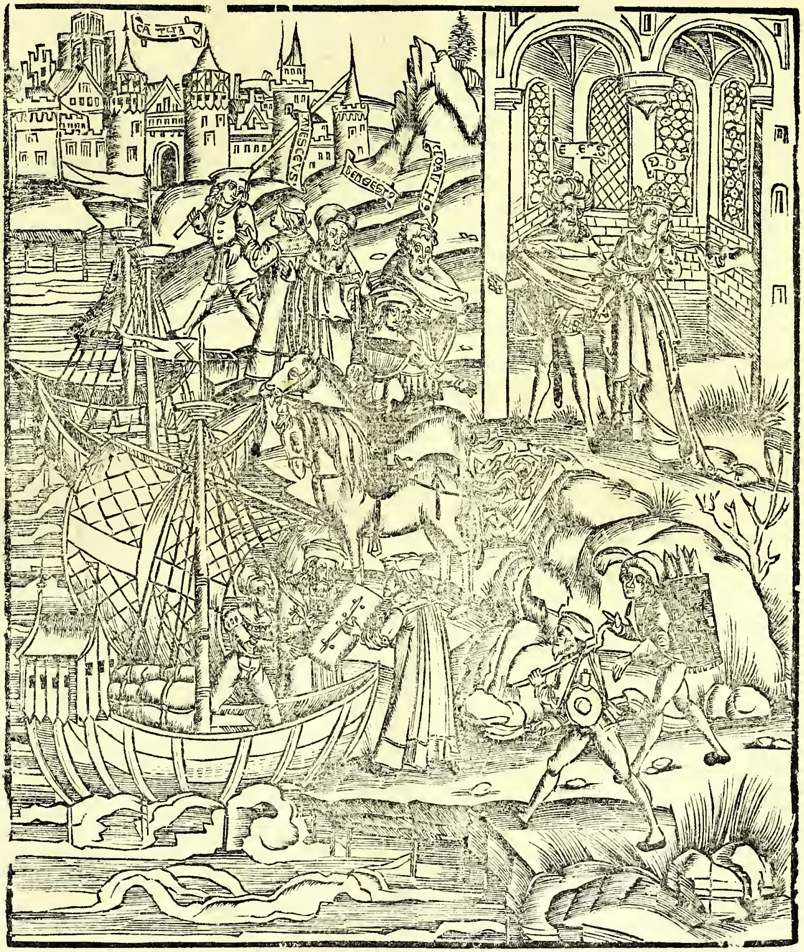
Vt primum alatis tetigit magalia plantis
Aeneã fundantẽ arces: & tecta nouantem
Conſpicit: atqꝫ illi ſtellatus iaſpide fulua
Enſis erat: tyrioqꝫ ardebat murice læna
Demiſſa ex humeris: diues que munera Dido
Fecerat: & tenui telas diſcreuerat auro:
Continuo inuadit Tu nunc carthaginis alte Mercuri.
Fundamenta locas: pulchrãqꝫ vxorius vrbem
Extruis: heu regni rerũqꝫ oblite tuarum.
Ipſe deum tibi me claro demittit olympo
Regnator: cœlũ & terras qui numine torquet:
Ipſe hec ferre iubet celeres mandata per auras:
Quid ſtruis: aut q̃ ſpe libycis teris ocia terris:
Si te nulla mouet tantarum gloria rerum:
Nec ſuper ipſe tua moliris laude laborem:
Aſcanium ſurgentem: & ſpes heredis Iuli
Reſpice: cui regnum italie romanaqꝫ tellus
Debentur Tali cyllenius ore locutus.
Mortales viſus medio ſermone reliquit: Poeta
Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.

SER. ¶ Fulua viridi: vt Fuluaqꝫ caput innectit oliua: Sed Ply. inter ſpecies iaſpidum vnam ponit fuluam. Et multi volunt iaſpidem ad gratiam pertinere. Enſis pro vagina poſuit. Lena: genus eſt veſtis. Eſt autem proprie toga duplex amictus angularis. Inuadit: habitum future orationis oſtẽdit. Et notãdum non tantum eum nuncij: Sed etiam caduceatoris. i. oratoris officio fungi. Nam & perſuadet & nunciat Vxorius: vxori ſeruiens. ſic Hora. vxorius amnis. Ipſe dat dictis autoritatem. vt que phœbo pater omnipotens: Olympo: olmypus quaſi hololampos ideſt totũ ſplẽdens ſiue mons ſit macedonie: qui dicitur etiã diuerſorium deorum ſiue cœlũ. Vnde addidit claro: vt plẽmyriũ vndoſum Accentus grecus tunc poteſt eſſe ſi ſit greca declinatio: Vt ολυμπωσ ολυμπον: Nã latine olympi facit. Torquet: agit ſuſtinet: vt Cuncta tuo qui bella pater ſub nomine torques. Numine autem eſt aut nutu aut poteſtate. Hæc: que dicturus eſt: Nam ſupradicta ex ſe dixerat. Teris per negligẽtiã conſumis

Olympus.

conſumis. Debentur: Honeſtius plurali numero reſpondit. Surgentem: creſcentem vt Surgentem in cornua ceruū: itē Surgentē ꝓ noue carthaginis arcē. Cyllenius: Antonomaſium eſt pro ꝓprio. Ore: oratione. Mortales viſus. aut oculis æneę ſe ſuſtulit: aut humanā reliquit effigiē: quam ſumpſerat: vt ab ęnea poſſet videri. Medio ſermone: atqui executus eſt omnia quę iuppiter dixerat: ſed ſermo eſt conſertio orationis duorum vel plurium. Medius ergo eſt: cū pſona cum qua quis loquitur non reſpondet.

hęc mandata quę.ſ. dicturus eſt per auras celeres. ideſt quas celeriter pertranſiuimus iuſſu eius: dicens ſupple. Quid ſtruis aut qua ſpe teris ocia ideſt per negligentiam conſumis tempora quibus ocio vacas terris libycis. q.d. inimicis: & tibi negatis. Si nulla gloria tantarū rerum: quante ſcilicet tibi promiſſe ſunt: nec ipſe ideſt tu moliris laborem ſuper. i. pro tua laude. reſpice. i. clementer attende. aſcaniū ſurgentem ideſt creſcentem: & ſpes iuli. i. quas cōcipere potes de iulo: heredis ideſt qui tibi heres eſt. & cui poſt te regnum heſperie debetur. vnde dicit cui regnum heſperie & tellus Romana debentur ſcilicet ex fatali preordinatione. Cyllenius ideſt mercurius locutus tali ore ideſt oratione acriter prolata: reliquit viſus mortales.ſ. ęneę cui ſe videndum exhibuerat ſermone exiſtente adhuc medio. i. nullo reſponſo dato & cum ille plura putabat dicturus: & euanuit ꝓcul ex oculis in tenuē aurā: reſoluto.ſ. corpore aerio viſibili quod aſſumpſerat.

Atvero æneas aſpectu obmutuit amens:
Arrectæq; horrore comæ: & vox faucibꝰ hæſit.
Ardet abire fuga: dulceſq; relinquere terras.
Attonitus tanto monitu imperioq; deorum:

Heu quid

¶ Atvero æneas &c. Recitat quomodo ęneas ſic admonitus fugam. i. clandeſtinam ꝓfectionem parabat. vtq; eam ſenſit amans dido. vnde hęc dūtaxat repi Donati verba. Atq; animū nunc huc: in tam ambigua conſultatione ꝑualuit in religioſo viro diuinū preceptum. Ordo eſt. Atvero. i. ſed certe; æneas amens. i. attonitus aut

Aſcenſius
Donatus.
Ordo.

tus aut

Heu quad agat: quo nũc reginã ambire furentẽ
Audeat affatu: & quæ proxima exordia ſumat:
Atq; aĩm nunc huc celerem nunc diuidit illuc:
In parteſq; rapit varias perq; omnia verſat.
Hæc alternanti potior ſententia viſa eſt:
Mneſthea: ſergeſtũq; vocat: forteq; cloanthum:
Claſſem aptẽt taciti: ſocioſq; ad littora cogant:
Arma parent: & quæ ſit rebus cauſa nouandis
Diſſimulent: ſeſe interea (qñ optima Dido
Neſciat: & tantos rumpi non ſperet amores)
Tentaturum aditus: & quæ molliſſima fandi
Tempora: q̃ rebus dexter modus: ocyus oẽs
Imperio læti parent: ac iuſſa faceſcunt.
At regina dolos (quis fallere poſſit amãtem?)
Præſenſit: motuſq; excepit prima futuros:
Omnia tuta timẽs: eadem impia Fama furenti
Detulit armari claſſem: curſumq; parari.
Sæuit inops animi: totamq; incenſa per vrbem
Bacchatur: qualis commotis excita ſacris
Thyas: vbi audito ſtimulant trieterica baccho
Orgia: nocturnuſq; vocat clamore Citheron.

tus aut ſtupefactus & quaſi ſine mente aſpectu ſcilicet minaci ipſius mercurij obmutuit.i. loqui nequit & come idest capilli arrecte ſup. ſunt.i.riguerunt: horrore.i. ex horrore.& vox ſcilicet eius: heſit.i. conglutinata eſt faucibus: ita vt penitus rauceſceret: & ipſe ardet.i. ardenter cõcupiſcit: abire fuga ideſt ſecreta profectione fuge ſimili: & relinquere terras dulces ideſt quibus didonem dulcem inuenerat: attonitus ideſt ſtupefactus quaſi tonitru iouis percuſſus: tanto monitu & imperio deorum ſcilicet iouis & mercurij: aut ſimul omnium deorum qui in talia fata æneę conſenſerant. Heu amare dolentis interiectio.q.d. dubitabat quid agat dicens heu.& dubitãs quo allocutionis modo: audeat ambire.i. ambiendo hoc eſt ſuppliciter precando: tentare reginam furentem ſcilicet impatiẽtia amoris: & quæ exordia ſumat prima ad inſinuandum neceſſariam profectionem ſuam: atq; diuidit animum celerem ideſt celeriter fluctuantẽ: nunc ideſt aliquando: huc ideſt in hãc ſententiam: nũc.i. aliqñ illuc.i. in illam ſentẽtiam: & rapit ideſt violenter trahit eum in partes varias: & verſat eum per omnia ſcilicet tentamenta & cõſilia. hęc ſcilicet quam dicturus eſt poeta viſa eſt alternãti ideſt alternatim nũc hanc nunc illam approbanti: potior ſupple cęteris ſi multe erant: aut potior ſupple illarum duarum quas nouiſſimas verſabat: ipſe vocat mneſthea ſergeſtum & fortem cloanthum ſummos illos gubernatores nauium: vt in quinto patebit in nauali certamine vocat ſup. vt aut imperans poſtq; aderant vt ipſi taciti ideſt tacentes & ſilentes aptent claſſem & cogant.i. in vnũ cõpellant ſocios ad littora: & ſup. parent arma.ſ. cõtra vim tyriorũ: & vt diſſimulẽt quę ſit cã rebus nouandis.i. cur res innouent: & claſſem aptent & ſup. dicebat ſeſe.i. ſemetipm interea.ſ. dũ claſſis aptaretur tentaturum aditus. ideſt acceſſus & quę tpa fandi.i. loquendi ad eã de ꝑfectione eſſent molliſſima.i. cõuenientiſſima & maxime oportuna: & q̃ modus ſit dexter.i. cõueniens & aptus: rebus.i. ꝓſpere gerendis qñ.i. quandoquidẽ optima Dido neſciat.ſ. q̃ abire velit: & nõ ſperet.i. formidet (ꝑ cõtrariũ nã ſperamus bona) amores tãtos quãtos.ſ. iã expta erat: rũpi.ſ. poſſe. aut q̃ diſſoluantur (Sunt qui legant ecque molliſſima &c. vt ſit vide q̃ molliſſima tpa fandi. qs.i. qualis modus dexter rebus ſed minus ꝓcedit: quia tunc diceret q̃ mollia & q̃ dexter) Oẽs.ſ. ſocij parent ocy⁹.i. valde cito impio.ſ. ęneę. leti.i. volũtarij & morigeri: aut qa ſicut alibi dixim⁹ ſemp in italiã lęti inierũt iter q̃ſi natura eos in patriã reducẽte. vnde eſt vix e cõſpectu ſicule telluris in altũ Vela dabãt lęti & Italiã ſocij lęto clamore ſalutant: & Quo tandẽ italia mecũ lętere reperta: & ſępe alibi. ac ꝑ & faceſſunt.i. factũ eũt: iuſſa.i. quę iuſſerat. At.i. ſed regina preſenſit.i. prius q̃ parati eſſent ſenſit dolos.i. doloſam ꝓfectionem. Nam ſup. quis poſſit fallere amantem.q.d. nemo. vnde ipa excepit prima motus futuros: timens oĩa tu ta.i. etiã tuta nedũ formidanda: nã res eſt ſolliciti plena timoris amor. Eadem fama quę.ſ. detulerat ad Hiarbam eam ęneę nupſiſſe: aut veniſſe æneam. Cui ſe pulchra viro dignetur iungere dido. eadem inq̃ detulit.ſ. ad didonem claſſem.ſ. æneę armari ideſt armis hoc eſt inſtrumentis omnibus tam bellicis q̃ alijs inſtrui.& curſum ideſt feſtinam nauigationem parari: & ideo ipſa inops ideſt impotens: animi.i. rationis: ſęuit ideſt furit acerbe & incenſa.ſ. furore: bacchatur ideſt more bacchantium decurrit: per totam vrbem exiſtens ſup. talis: qualis ſupple bacchatur Thyas.i. ſacerdos bacchi: excita.i. excitata & euocata: ſacris.ſ. bacchi: hoc eſt orgijs aut bachanalibus: cõmotis.i. cum motu fieri ceptis: vbi.i. quo tempore: orgia.i. feſta liberi. trieterica.i. triennalia quæ tertio quoq;

Forte.

SER. Dulcis minus eſt: ſed ne videatur ingratus: deoꝝ excuſatur imperio. Sic in ſexto. Sed me iuſſa deum. Ambire: Blãditijs circunuenire vt ne connubijs ambire latinum. Exordia: orationem: ſicut in rhetoricis legimus. Alternanti: varia mente tractanti & per hoc oſtenditur cogitaſſe eũ etiam amorem. Sed pretuliſſe voluntatem deorũ. Taciti: ſine ſtrepitu cęlantes conſilia: Arma: forte contra impetum iratæ regine. Quando non eſt hoc loco temporis. ſed ſignificat ſiquidem & eſt coniunctio rationalis. Sane quando breuis eſt naturaliter ſic ſerenus quando flagella ligas. Vergilius vſurpat. Si quando tybrim vicinaq; tybridis arua. Quis reb⁹ dexter mo. Qui ſit reb⁹ optim⁹ euẽt⁹ Lęti: alacres feſtiui. Faceſſunt: frequentatiuũ eſt vt in Geor. Matris precepta faceſſit. Aliqñ diſcedere ſignificat. Terentius Hæc hinc faceſſat. Pręſenſit: acſi diceret anteq; ille moliretur & nimia in hoc vis amantis exprimiẽ. oĩa tuta. Deeſt etiã & eſt exaggeratio. Eadẽ: q̃ iarbę. Curſum nauigationẽ. Inops animi: ſine aĩo ſine cõſilio. Bacchaẽ vt bacchãtes furit. Et vno ſermone ꝑoccupat futurã orationẽ. Thyas: bacchas: Nã vt a baccho bacchas: ſic a thyoneo thyades dicunẽ. Cõmotis qa in ſacrorũ renouatione cõmouebanẽ ſimulachra. Hora. nõ ego te candide baſſareu inuitũ quatiã. Trieterica: triẽnalia. Nam liberi ſacra tertio quoq; anno innouabanẽ. Orgia aũt apud gręcos oĩa ſunt ſacra vt apud latinos cerimoniæ. Sed iam abuſiue ſacra liberi orgia vocãt vel αποτηο ορκηο.i. a furore: αποτου ορου. Nocturnuſq; vocat: quia noctu celebratur: vnde eius ſacra nyctelia appellantur. Quæ populus Roma: excluſit cã turpitudinis. Citheron aũt mons eſt: ex quo clamor numinis veluti Bacchas vocabat.

Quãdo.

Moueri ſimulachra

tio quoq; anno fiunt: ſtimulant.i.inſtigant & quaſi ſtimulis agunt eam & hoc baccho audito ideſt percepto aduentare & cytheron mons ille baccho ſacer ſicut helicon apollini. nocturnus. ideſt in quo exercentur feſta tempore nocturno vocat clamore.i.reſonantia aut reboatione.

Tandem his Aeneam compellat vocibus vltro:
Dido. ¶Diſſimulare etiam ſperaſti perfide tantum
Poſſe nefas? taciruſq; mea diſcedere terra.
Ne te nr̄ amor: nec te data dextera quōdam:
Nec moritura tenet crudeli funere Dido:
Quinetiam hyberno moliris ſydere claſſem
Et medijs properas aquilonibus ire per altum
Crudelis: quid ſi non arua aliena domoſq;
Ignotas peteres: & troia antiqua maneret?
Troia per vndoſum peteret̄ claſſibus æquor
Me ne fugis? per ego has lachrymas: dextram
q; tuam te:
(Qñ aliud mihi iam miſeræ nihil ipſa reliqui)
Per connubia noſtra: per incœptos hymneos
Si bene quid de te merui: fuit aut tibi quicq̄
Dulce meum: miſerere domus labētis: & iſtam
Oro (ſi quis adhuc precib⁹ locus) exue mentē:
Te propter libycæ gentes: numadūq; tyrāni
Odere: infenſi tyrij: te propter eundem
Extinctus pudor: & qua ſola ſydera adibam
Fama prior: cui me moribūdā deſeris hoſpes?
Hoc ſolum nomen quoniā de coniuge reſtat.
Quid moror? an mea pygmaleon dum mœnia frater
Deſtruat. aut captam ducat gætulus Hiarbas
Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet
Ante fugā ſoboles: ſi quis mihi paruulus aula
Luderet Aeneas: qui te tantum ore referret:
Non equidem oīno capta aut deſerta viderer.

SER. ¶Diſſimulare. artificioſa allocutio. Nam ſibi conſulit ſub facie vtilitatis æneę. Diſſimulare. quaſi dicat ita pudendā rem aggrederis: vt eam fateri nolis. Data.d. fœdus amiciciarum. Hyberno ſydere: non hyeme: ſed hyemali ſydere: aut proprie quod ait ſupra dum pelago deſeuit hyems & aquoſus orion. Ergo aut tempore: vt quo ſydere terram vertere mecœnas. Aut reuera ſydere propter orionē. Crudelis etiā in te odio mei. Domoſq; ignotas: ac ſi dicat Carthago iam tibi nota eſt. Licet etiam hic aliena ſint arua. Et troia.a.m. Deeſt ſi Me ne fu. adhuc non vult aperte exprobrare beneficia ſicut paulopoſt irata. Incœptos: qui ipſa nouitate ſunt dulces. Dulce meum: tetigit rem inhoneſtam Sic Teren. Seu tibi morigera fuit in omnibus rebus. Tyrānus: Tyranni: nihil intererat apud maiores inter regem & tyrannum: vt pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyranni. Fama prior: quæ melior fuit ſine dubio. Hoſpes: & hoſpes fuerat & maritus. Sed maritum ſe negat & hoſpitem confitetur: vt nunc dido dicit cui me deſeris hoſpes. Qm̄ hoc ſolū nomen de coniuge reſtat.i.ſupeeſt. Alij reſtat ideſt reſiſtit.i.in cōtrariū tibi eſt. Alij dicunt hoc ſolū nomen: qm̄ ſupereſt vt te coniugē dicam. Dicitur autem ingēti affectu
hos verſus

ASC ¶Tandem his æneam &c. Poeta q̄ argutiſſimam inducit didonis ad æneam oratione quā ipſe ſibi placere oſtendit ex ea re q̄ eam priuatim Auguſto recitauit: qua etiam diuus Auguſtinus ad lachrymas compulſus eſt: vnde miſerationis plena eſt. Don. De qua tn̄ pauciſſima extāt Donati verba nihil enim inuenimus niſi q̄ dicit ante fugam dixiſſe didonem ne honeſtet rē dicendo ante diſceſſum. Ordo. Ordo autem eſt. Dido compellat ideſt alloquitur: tandem ideſt poſt longam cogitationem: æneam vltro ideſt non exigētem eius compellationem: his vocibus.i. ſubſequētibus verbis. O perfide eccam conſtātiam muliebrem quę dixerat. Credo equidem (nec vana fides) genus eſſe deorū: nunc dicit O perfide: ſperaſti.i.ſperaſti ne etiam poſſe diſſimulare ideſt per diſſimulationem celare: tantū nephas: quantum ſcilicet eſt amantem & bene meritam ſic deſerere: q̄ pro ideſt ſperaſti ne diſcedere tacitus ideſt tacens & ſecretus: diſcedere ſcilicet poſſe mea terra. Nec noſter amor tenet te: nec dextera.i.fides: data.i. ꝓmiſſa quondam: nec Dido moritura ſi diſceſſeris ſup. crudeli funere: quia morte quam ſibi illatura eſt. vnde videtur extunc decreuiſſe ſeſe interimere ſi diſceſſerit. Quinetiam.i. inſuper tu moliris ideſt cū mole & difficultate paras claſſem ſydere hyberno.i.hyemali & tempeſtatem excitare ſolito: & properas ire per altum.ſ. mare aquilonibus.i. ventis illis vehemēter nociuis: medijs ideſt in ſummo vigore exiſtentibus: aut tā flantibus. exiſtens crudelis: ideſt impius & immitis etiam in teipſum odio mei quaſi dicat qui ſe pium in deos & patrem fuiſſe iactitauit: nūc in ſeipſum impius eſt vt mihi officiat: nā immemor ſalutis in ſummo periculo mare conſcendere parat: quid ſup. dicere poſſem. ſi non peteres arua aliena & domos ignotas: & ſi troia antiqua maneret. q.d. non tam legitime iraſcar vt nunc: quia tunc conuenienter troia peteretur claſſibus per ęquor vndoſum ideſt vndis & procellis plenum. Fugiſne me. q.d. id non merui. vnde addit. Ego oro te per has lachrymas quas effundo: & per tuam dexteram ideſt virtutem & fidem: quam mihi quondā dediſti: (qn̄ ideſt quandoquidem: ipſa ideſt ego non reliqui mihi miſere iam nihil aliud.ſ. preter fidem datam de futuro quia non erant celebrate nuptię: aut quia non potuit eum cogere) & oro ꝑ noſtra connubia (quia. vt patuit coniugiū vocat: hoc pretexit noīe culpam. ſed ſi dicat ęneas non eſſe cōnubia addit) ꝑ hymeneos noſtros.i. auſpicia nuptialia aut per primos concubitus. Oro inquit ſi ego merui bene de te quid.i. aliquid aut in aliquod & ſi quicq̄ meum.i. cōſuetudinis meę fuit tibi dulce.i. delectabile: miſerere domus.i. familię meę. labentis.i. tendentis in ruinā & excidiū: & exue iſtam.ſ. tā ingratā & indignā tua pietate mentem.i. voluntatem (Nā iſte ad ſecundā ꝑſonā & ad cōtemptū ptinere ſolet) ſi quis locus eſt adhuc.ſ. reliqu⁹ ꝑcibus. Locū aūt eſſe decere dupliciter docet & ob merita erga eum ſua quę verecūde tetigit & ob damna quę ꝑpter eū paſſura eſſet ſi abiret quæ addit dicēs. gentes libyce & tyranni.i. reges ſuperbi numadū ꝑ numadarū populorū libye: odere.i. oderunt ſup. me. ꝑpter te.i. quia te coniugem aſſumpſi: & tyrij.i. ſubditi mei īfenſi.i. multū offenſi & ob hoc moleſti ſunt mihi pro-
pter te:

pter te: quo verbo tangit̃ hyſtoria. Nam fuit a ſuis coacta hiarbe nubere quod cũ nollet ſeipſam in Pyrã deiecit: id aũt fingit poeta Didonem in æneã reijcere & pudor ſup. meus eſt extinctus ꝓpter te eundẽ: & fama prior qua ſola. i. deſt ꝑ quã ſolã etiã ſi aliã nõ habuiſſem dignitatem: adibã ſydera (prius de ſe dixerat æneas fama ſuper æthera notus) cui o hoſpes deſeris me moribundam. i. iamiã morituram: & quia appellando eũ hoſpitẽ videt̃ negare maritum. addit cur hoſpitẽ dixerit. q. d. ideo dixi hoſpitẽ: qm̃ hoc ſolũ nomen. i. hęc ſola appellatio. ſ. hoſpitis: reſtat mihi de cõiuge. i. de te q cõiunx quidem es ſed negas. Quid moror. i. quid differo mortem an ſup. moror: dum. i. donec pygmalion frater. ſ. meus deſtruat mea mœnia: aut dum. i. donec: hiarbas getulus. i. ferus getulorum rex ducat. i. abducat aut in triumphum ducat me captã. q. d. id expectare non debeo & ideo moribundã deſeris ſaltẽ. i. ſi aliud obtinere nõ poſſum vel hoc obtineam. ſi qua. i. aliqua ſoboles. i. ꝓles fuiſſet ſuſcepta mihi. i. a me de te ante fugã. i. prius ꝙ ſic turpiter aufugeres: & ſi quis paruulus æneas. i. te & nomẽ tuũ referens luderet mihi. i. in ſolatiũ meũ: aula. ſ. mea q referret. i. repſentaret: te tãtũ. i. ſaltẽ aut tantũmodo cũ te habere nequeã: ore. i. effigie & vultu oris tui (& id meli⁹ ꝙ ſi dicat̃ tantũ. i. dũtaxat ore: qa nollẽ vt factis tui ſilis ſit. adhuc em̃ blãditur vt amatrix: & ita non congruit vt intelligatur illum vituperaſſe quod ex reſponſione patet æneę beniuole reſpondentis). Equidem ideſt ego certe non videre omnino capta ideſt irretita laqueo amoris aut potius decepta: aut deſerta: quia haberem filiũ qui te repreſentaret. Eſt enim filius imago patris in quo & pater ſuperuiuere videtur: vnde eccl'i. xxx. Mortuus eſt pater eius & non eſt quaſi mortu⁹. Similem enim reliquit ſibi poſt ſe. Quocirca fictione iuris continuat̃ patris in filio poſſeſſio.

hos verſus Vergilius priuatim cum pauci adeſſent Auguſto recitaſſe. Nam recitauit voce optima primum: tertium & quartum. Saltem: vel hoc. eſt autem tractum a captiuis Saltem qui cum tenerentur ab hoſtibus dicebant ſublatis omnibus. ſalutem concede: hinc per ſyneręſim natus eſt ſermo: vt in contemptu rerum multarum perituri aliquid ſaltem dicamus. Ante fu. ſo. Et amatorię & amare loquitur nã hãc fugam dicit: quam ille profectionem nominat. Amor autem ex filij deſyderio comprobatur. Si quis mihi: de iure loquitur. Nam liberi vbi non eſt iuſtum matrimonium: matrem ſequuntur. Qui te tm̃ ore referret. Aut ſic dixit: quaſi amatrix: vt ſupra de aſcanio: infandum ſi fallere poſſet amorem. Aut illud dicit Optarem filium ſimilem vultui & non moribus tuis.

Aſcenſius ¶ Dixerat. ille iouis &c. Hic habetur placida reſponſio æneę qua tamen amans magis accenditur ꝙ placetur. Nam ſicut in irato & aduerſario: reſponſio mollis frangit iram ita in amãte abnegatio placida incẽdit furorem. De hoc autem dicit Donatus ſic ille iouis. confundebatur pudore: vtpote qui ingrati: qui fallacis: qui fugitiui infamiam ſubiret contra inſtitutum ſuum: ſed ſolum Iouem ſibi ante oculos ponebat: quod efficiebat vt vir alioquin mitis & humanus ꝙuis moueretur officijs Didonis: tamen a propoſito non diſcederet: recte autem dixit monitis potius ꝙ iuſſis: quia non ſolum imperium eum monebat: ſed ea quæ imperabat quę ad regnum italicum acquirendum pertinebant. & ne carthaginem ſuo imperio inimicam futuram foueret. Nec te re. n. p. palam habet beneficia accepta: ſed neceſſitate impulſum & non voluntate: oſtendit ſe illi non obſequi breuiter autem purgauit quæ obijciebantur: ne multiloquio tempus tereret: & ingratitudinis vitium primo confutat: vt ſecundũ artem incipiat a validioribus aduerſariorum obiectis. Neꝗ hanc ab. f. probat ꝙ non fugam ſed nauigationem parauit quia non venerat vt matrimonium conficeret: quod probat ꝙ nullis ſolitis cerimonijs coniugium celebratum ſit. Sed nunc Italiam: facit rem veriſimilem: nam nullus ab ocio ad negocium niſi inuitus accedit. Hic amor hæc patria eſt. Si te cœpit amor nouæ patriæ non egre feras ꝙ ego quoꝗ nouæ patriæ amore capiar. Et nos: quemadmodum & te. Aſtra ignea: facit veriſimile ex ipſo tempore. in quo ſomnus capitur. Manifeſto in lu. confirmatio rei ne credat eſſe deceptum & interponit iuſiurandum. Vtrunꝗ ſcilicet Iouis qui miſit: & Mercurij qui miſſus eſt. Deſine: quia cognouiſti iuſtas diſceſſus cauſas.

Donatus

Ordo ¶ Ordo eſt. Dixerat videlicet Dido. Ille ſcilicet Aeneas: tenebat lumina immota ideſt oculos immotos ita vt non flectantur in didonem ad reſpiciendum eam miſericorditer: monitis: ideſt propter monita Iouis. Non ꝙ iuppiter monuerit eam non aſpicere: ſed quia monuit ꝙ primum nauigandum: quod ne non faceret eam non aſpexit ne forte a monitis iouis auerteret: quo facto docemur non ſolũ transgreſſionem

Poeta ¶ Dixerat: ille iouis monitis immota tenebat
Lumina: & obnixus curã ſub corde ꝓmebat:
Aeneas Tandẽ pauca refert. Ego te ꝙ plurima fando
Enumerare vales: nunꝙ regina negabo
Promeritã: nec me meminiſſe pigebit eliſſæ:
Dum memor ipſe mei: dũ ſpũs hos reget artus
Pro re pauca loqr: nec ego hãc abſcõdere furto
Speraui: ne finge fugam: nec coniugis vnꝙ
Prætendi tedas: aut hæc in fœdera veni.
Me ſi fata meis paterentur ducere vitam
Auſpicijs: & ſponte meas componere curas
Vrbem troianam: primum dulceſꝗ meorum
Reliquias colerẽ: & priami tecta alta manerent.
Et recidiua manu poſuiſſem pergama victis:
Sed nunc Italiam magnam gryneus Apollo:
Italiam lyciæ iuſſere capeſſere ſordes:
Hic amor. hæc pr̃ia eſt: ſi te carthaginis arces
Phœniſſam: libycæꝗ aſpectus detinet vrbis
Quæ tandẽ auſonia teucros cõſidere terra
Inuidia eſt: & nos fas extera querere regna.
Me patris anchiſæ: quoties humentib⁹ vmbris
Nox operit terras: quoties aſtra ignea ſurgũt:
Admonet in ſomnis: & turbida terret imago.
Me puer Aſcanius: capitiſꝗ iniuria cari:
Quẽ regno heſperie fraudo: & fatalibus aruis:
Nũc etiam interpres diuũ Ioue miſſus ab ipſo:
Teſtor vtrũꝗ caput: celeres mandata per auras

Detulit:

Detulit:ipſe deum manifeſto in lumine vidi
Intrantem muros: vocemq; his auribus hauſi.
Deſine meq; tuis incendere:teq; querelis:
Italiam non ſponte ſequor.

SER. ¶Iouis monitis. Et hæc monita dicimus: vt Carmentis nymphę monita:Et hos monitus:Perſius: Hos pueri monitus patres infundere lippos. Immota.l. Phyſicum enim eſt:vt qualitates animi ex oculorum:aut corporis mobilitate oſtẽdamus:ergo modo vult oſtendere æneam a propoſito non eſſe deuiaturum.Ego te quæ plurima fando:controuerſia eſt plena:in qua ſe purgat obiecta remouẽs a ſe crimen ingrati:& veniali vtitur ſtatu profectionem ſuam torquens in voluntatem deorum.Habet etiam finem: nã purgat obiectam fugam nomine profectionis. Promeritam: præſtitiſſe beneficia:& eſt ſermo de his quę per contrarium magis luceant.Teren.ita me vel im ames promerentem pater ideſt bene agentem cõtra alibi.quid commerui: aut peccaui pater ideſt male egi. Meminiſſe pigebit eliſſę:memini & illius rei dicimus. vt hoc loco & memini illam rem: vt Numeros memini ſi verba tenerem. Memor ipſe mei. De futuro dixit Piget autem ad futurum ſpectat. Pudet ad præteritum.Et licet pene:vna ſit ſignificatio: tamen dicimus
Piget. piget me illud facere:& pudet me feciſſe. Vnde interdum
Pudet. pręcipue a Salluſtio ſimul ponuntur.Pro re pauca loquar: remoto ingrati crimine:deſcendit ad cauſam.Hanc profectionem.Pretendi.i.ꝓbat nõ eſſe matrimonium.In fœdera.aut matrimonij:vel adiunge ſequentibus: & dicet non veni vt hic morarer ſicut nunc probat. Me ſi fata meis paterentur ducere vitam Auſpicijs: & dixit in primo. Quo mecumq; vocent terræ vbi ſignificauit nolle apud carthaginem perpetuo manere: ſed velle querere ſedes fatis conceſſas.Ergo veni:conſenſi:hoc eſt non ad hęc conſenſi fœdera:vt cum vellem diſcedere non liceret. Auſpicijs:diſpoſitionibus:quia maiores omnia auſpicato gerebant.Sponte mea:nomen eſt cum ei caſus & genus imponitur. Sic & mane:vt dum mane nouum dum gramina canent. Sic & forte vt Forte ſua libycis tempeſtas appulit oris: alias aduerbia ſunt:non autem ſua ſponte. Nam ſupra dictum eſt Hos cape fatorum comites: item: diuerſas quærere terras augurijs agimur diuũ.Recidiua poſt caſum reſtituta. Gryneus:iuxta clazomenas vrbem aſię nemus eſt gryneũ: vbi
Gryneus. Apollo colitur: inde igitur ſumit epitheton :licet non inde ſumpſerit oraculum.Lycię ſor.nec hinc accepit reſponſum ſed ſic dicit lyciæ:hoc eſt apollineę. Hic amor:eo dicit deſiderio per voluntatem deorum circa italiam teneor: quo ſi poſſem circa Troiam:& ad illud reſpicit Troia per vndoſum peteretur claſſibus æquor. Et nos fas. dicitur mihi fas eſt & non me: ſed lege etiam nos fas eſt extera quærere regna.Nox operit:a veriſimili id tempus poſuit.Quotiẽs aſtra ideſt per vnamquamq; noctem.In ſomnis:pro inſomnijs more ſuo. Turbida terribilis quod & vmbrę conuenit & parentis autoritati.interpres:hermes expreſſit. Ab ipſo ideſt magno vt ſupra ipſe deum tibi.m.c.d.o. Vtrunq;: meum & tuum:aut Iouis & Mercurij:aut meum & aſcanij. Manifeſto.l.aut claro aut in nimbo:quod lumen maius eſt Lucanus Poſt ꝙ ſe lumine vero. His auribus. pleonaſmos eſt Hauſi. accepi.

greſſionem mandatorum dei:ſed etiam periculum tranſgrediendi vitare. Aut ſenſus eſt. ille tenebat oculos immotos in monitis Iouis. ita ꝙ nihil attenderet preter monita iouis aut ꝙ ſtupefactus ſit ob monita iouis ita ꝙ cogitabundus vno obtutu oculos immotos contineret: vnde ſequitur: & obnixus ideſt obſiſtens affectioni ſue premebat curam ideſt ſollicitudinem ſuam ſub corde.&refert ideſt reſpondet tandem ideſt poſt longam cogitationem: pauca ſcilicet verba. Ego o regina nunꝙ negabo te promeritam ideſt quin promerueris plurima quæ tu fando vales ideſt bene ſcis aut potes enumerare:nec pigebit me ideſt non erit mihi in poſterum pudori aut verecundię:aut non grauabit me meminiſſe ideſt memorem eſſe. eliſſe ideſt tui que proprio nomine eliſſa diceris:tantiſper ſupple dum ipſe ideſt ego ſupple ero memor mei.& dum ideſt donec ſpũs.ſ. vitalis reget hos.i.meos artus.i.tãtiſper dũ viuã. Ego loquar pauca pro re.i. ſecundũ exigentiã negocij:ego nec ſperaui abſcõdere furto hanc ſup.ꝓfectionem:ne finge pro ne fingas.i.ne dicas eam ex opinione tua fugam:quia nõ fugiturus ſum ſed ꝓfecturus nec ego ꝓtendi vnꝗ tedas.i.faces: coniugis.i. nuptiales.i. ego nunꝗ te duxi coniungem licet complexus ſum amicam:nec veni in hæc fœdera.ſ.matrimonialia quę idiſſolubilia ſunt ſed ſi mea fata ideſt quæ dij de me conſtituerunt: paterentur me ducere vitam ideſt viuere meis auſpicijs ideſt diſpoſitionibus:& componere ideſt finire curas meas ſponte.i.ad nutũ ac libitũ meũ:ego colerẽ.i. inſtaurarẽ primũ.i.pcipue & ante oĩa vrbẽ troianã quę diruta eſt: & dulces reliquias meorũ: & alta tecta priami manerent.ſ.reedificata: & po ſuiſſem victis ideſt troianis fugitiuis pergama ideſt mœnia troiana recidiua.i.poſt caſum reſtituta: aut recidiua ideſt iterum quaſi ad vitã ideſt exiſtentiam reducta. hoc eſt fruſtra ſperaueris me retinere iſtic quia niſi in italiã me fata vocarent:nõ hanc vrbem extruerem ſed troianam repararem:ſed nunc apollo gryneus id eſt veridicus vt eſt in nemore gryneo ſupple iuſſit capeſſere ideſt captum ire:magnam italiam & ſortes lycie ideſt oracula apollinis qualia apud lyciam iuſſere me capeſſere italiam hic ſcilicet quẽ mihi fata dedere eſt mihi amor hęc eſt mihi ſupple patria:poteſt bis dici hic amor eſt mihi amor & hęc patria eſt mihi patria:nec iniuria.Nam ſi arces carthaginis detinent ſupple te phœniſſam ideſt cum ſis phœniſſa hoc eſt de phœnicia nec in patria tua:& ſi aſpectus vrbis lybice detinet ideſt immoratur delectando te:ꝗ inuidia ideſt iniuria quæ cã inuidie ſit tandẽ.i.vt libere me tandẽ purgem eſt teucros conſidere.i.ſi teucri conſidunt & ſedes capiunt auſonia.i.in italia.q.d.nulla.qa fas eſt&.i.etiã nos nõ ſolũ te: querere regna extera.i. externa imago patris.ſ.mei anchiſe admonet me& ipſa turbida.i.cõmota & irata terret me: inſomnis: pro inſomnijs:aut dum ſomno indulgerem:toties ſup.quoties nox operit ideſt inuoluit terras vmbris humẽtibus.i.humidis & quoties aſtra ignea.i.ardentia ſurgunt.i.oriunt̃ Puer aſcanius etiã admonet me.&iniuria chari.i.dilecti capitis.ſ.filij mei:quẽ ego fraudo.i.per fraudẽ priuo regno heſperie: & aruis fatalibus.i. fataliter ipſi debitis ſup.terret me:quia iniquũ eſt filiũ fraudare cõtra fatorũ ſeriem:& ita deorũ timet irã vnde terretur.Ego teſtor vtrũq; caput.i.meũ & aſcanij ꝓ quod æneas iurare ſolebat vt dicet ipſe in.ix.Per caput hoc iuro per quod pater ante ſolebat:aut caput iouis & mercurij:aut meum & tuum:teſtor inqt vtrunq; caput ꝙ ſup.interpres diuũ.i.deorũ.ſ.mercurius:miſſus ab ioue ipſo(emphaticos)ideſt magno &non ab inferiore numine:detulit etiã nunc.i.pauloante:mandata ꝑ auras celeres.i.quas celerrime tranſuolauit:vt in rebus vrgentibus boni nũcij ſolent.Ipſe ideſt ego vidi deum.ſ.mercuriũ in lumine manifeſto.i.viſibili intrantẽ muros& hauſi.i.accepi vocem.ſ.eius his auribus.ſ.meis.& ergo o dido deſine incendere & me & te querelis tuis: quia non ſequor ſponte.i.mea voluntate ſed ex deorum iuſſu Italiam.

¶Talia

SCEñ. ¶Talia dicentem &c. Amiſſa ſpe conuicia in
gerit & quaſi cum abſente interdum loquitur.
Serui. dicit hypallagen anima ſeduxerit artus:
poſſet tamen anima quę inuita corpus linquit
dici ſeducta. Donatus quoq; ſubtiliter nil ſub
intelligit illic amiſſam claſſem ſed ordinem
vult. reduxi claſſem amiſſam: & reduxi ſocios
Dona. a morte. Donati verba ſunt. Totumq; pererrat
iraſcentis ſignum vt cum totum nolit viſum
totum tamen oculis errantibus cernat. Iamdu⸗
dū: ex quo incepit loqui que ſibi nō placerent:
qua cōſyderatiōe incenſa fuerat. Nec tibi. d. p.
vbi vidit illum nō flecti precibus vertit ſe ad
conuicia: vt ſaltem animo ſuo morē gerat. eſt
autem animorū cōmutatio. nam cum amaret
dixit credo genus eſſe deorum. Duris. t. c. quia
aſper es & ab humanitate alienꝰ. Vbera ty. ꝓ⸗
pter quod hominū manſuetudinē neſcis: oſten
dit autem per alimoniam lactis mores pueris
infundi quod & Cice. placet qui in educatione
oratoris iubet precipuas adhiberi mulieres: cū
per obſequia vberum natura ex alia in aliā mu
tetur. Nū fle. i. n. n. l. f. oſtendit nō eſſe in ænea
que in bono viro eſſe ſolent. Tria autem hæc
ſunt per que homo miſeratiōe motus eſſe vide
tur: gemitus: lachryime oculorum flexio: Iu⸗
no: que vel quia deorū ſit regina vel a ſe cola⸗
tur patriā vlciſci debebat: vel quia inimica eēt
troianis. Amiſſam claſſem: quaſi contra me
feci: nam ſine illa nauigare non poſſet. Reduxi
de claſſe dicamus ſolum reduxi claſſem: & de
ſocijs vero reduxi ſocios a morte. Nunc quaſi
dicat nunc cum vult abire. ſed cur non antea:
Ordo. cum opera mea egeret. Hęc ille. ¶Ordo eſt. Di
do auerſa ideſt indignata & irata: tuetur: ideſt
inſpicit iamdudum: ideſt ab eo tempore quo
talia intelligere cœpit ſupple eneam dicentem
talia: qualia premiſſa ſunt: voluēs oculos huc
illuc ideſt in diuerſas partes: quod ſignum fu⸗
roris cōcepti eſt: & pererrat ideſt peruagatur &
& ſine ordine percurrit: luminibus tacitis ideſt
nondum animum ſignificantibus: aut ipſius
adhuc tacentis: & ipſa accenſa ſcilicet poſt ex
tranſuerſo inſpectionem: profatur ſic. O perfi⸗
de nec diua ſcilicet venus eſt tibi parens: con⸗
tra id quod dixerat Credo equidem nec vana
fides genus eſſe deorum. Nec dardanus eſt au⸗
thor generis ſupple tui ſed caucaſus mons ille
ſcythie: horrēs ideſt aſper: duris cautibus ideſt
ſaxis illis & rupibus: genuit te: & tygres hyrca
ne ideſt arabice: admorunt ideſt admouerunt
vbera (hunc locum adducit Phauronius philo
ſophus apud A. Gellium docens nutricis vbe⸗
ra multum ad prolis indolem facere: atq; pre⸗
ter nature inſtitutum facere quæ quos genue⸗
runt lactare recuſant liberos). Nam quid ideſt
ad quid diſſimulo. i. diſſimulāter loquor vt te
alliciam blando ſermone cum durior ſis caute.
aut ad quę maiora ideſt meliora reſeruo me. q.
d. ad nulla quia Num ideſt nunqd (Loquitur
de preſente quaſi de abſente propter indigna⸗
tionem: ſicut contra ꝑ apoſtrophē ex beniuola
affectione ſermonē ad abſentes cōuertere ſole⸗
mus) ingemuit. i. ītus gemuit: aut etiā modicū
gemuit noſtro fletu. q. d. minime: & fleuiſſe ſe
ſignificauit etiam ibi Per ego has lachrymas
dextrāq; &c. nū. i. nunqd flexit lumina. i. ocu⸗
los. q. d. etiā minime: nū. i. nunqd: ipē victus. ſ.
miſeratiōe dedit lachrymas. aut miſeratus eſt
ſup. me amātē. q. d. nō. Que añferā & qbus an
teferā. i. q̄ pria & q̄ nouiſſima dicā aut cōſtituā
(dubitat eñ de oibus) hoc eſt de qbꝰ prio q̄rar
an de

¶Talia dicentem iamdudum auerſa tuetur. Poeta
Huc illuc voluens oculos: totumq; pererrat
Luminibus tacitis: & ſic accenſa profatur.
¶Nec tibi diua parēs gñis nec dardanꝰ autor Dido.
Perfide: ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus: hyrcanæq; admorūt vbera tygres.
Nā qd diſſimulo: aut q̄ me ad maiora reſeruo:
Num fletu ingemuit noſtro: nū lumina flexit:
Num lachrymas victus dedit: aut miſeratus
amantem eſt:
Quæ qbꝰ ante ferā: iamiam nec maxima Iuno
Nec ſaturnius hæc oculis pater aſpicit æquis.
Nuſq̄ tuta fides: eiectum & littore egentem
Excepi: & regni demens in parte locaui.
Amiſſam claſſem: ſocioſq; a morte reduxi:
Heu furijs incenſa feror: nunc augur Apollo:
Nunc lyciæ ſortes: nunc & Ioue miſſus ab ipſo
Interpres diuum: fert horrida iuſſa per auras:
Scilicet is ſuperis labor eſt: ea cura quietos
Sollicitat. neq; te teneo: neq; dicta refello.
I: ſequere Italiam: ventis pete regna per vndas.
Spero eqdem medijs: ſi qd pia numina poſſunt
Supplicia hauſurū ſcopulis: & nomine Dido
Sæpe vocaturū. ſequar atris ignibus abſens:
Et cum frigida mors anima ſeduxerit artus:
Oibꝰ vmbra locis adero: dabis īprobe pœnas:
Audiā. & hæc mães veniet mihi fama ſub imos.

¶Iamdudum: ab initio orationis. Auerſa: irata vt Diua SER.
ſolo fixos. o. a. t. Luminibus tacitis: ipā tacita: vt Tacitum
obſedit limen amatę. Sequitur autem inuectio: quę ſemper
ſtatu caret. Nec tibi. nō ſolum in æneam eſt vitupatio: ſed
etiā in ſe obiurgatio. Nā dixerat: Credo genus eſſe deorum
nunc non credit eſſe Dardani. Perfide more amātiū obiur⸗
gat. Caucaſus mōs ſcythię inhoſpitalis. Hyrcanę: arabicæ
ab hyrcania Arabię ſylua. Relictis aūt medijs cōparationi⸗
bus augmēta fecit. Nā poſt deos non hoies ſed ſaxa intu⸗
lit. Nā qd diſſimulo. q. d. nō eſt ſperandū poſſe illum miti
gari precibus: & idcirco eum eſſe exaſperandū iurgijs. Mi⸗
ſeratus: miſeror actm̄ regit miſereor vero genitiuū: vt Miſe
rere animi nō digna ferētis. Quę quibus ante ferā: amphi⸗
bologia eſt. i. qd prius qd poſterius dicā. Maxima: aut con
uiciū in iunonē ꝙ eam dicat non eſſe maximam: aut in io⸗
uem quem dicit ſaturnium quaſi nocētem. Aut iungit̄: vt
nec iuno nec iuppiter aſpicit. Nuſq̄: nec apud rē nec apud
hominem. Terē. Quid credas aut cui credas: aut declama⸗
uit per contrarium: nam oīs fides tuta eſt. Eiectum naufra⸗
gum. Littore egentem: vt hoſpitio prohibemur harenę. Et
regni. d. ſic querit̄ hiarbas. Et dominū ęneam in regna rece
pit. Amiſſam. c. ſubaudi renouaui. Heu. f. quia multa erat
in deos oblocuta. Nā credere deos nō curare mortalia: & ab
ipſis non ſperare auxilium furoris eſt. Permittitur ergo ex⸗
cuſatio. Si quid pia numina poſſunt. Nunc lycię: irriſio ho
neſta ſatis cū his verbis fit: qbus laus pręceſſit. vt & nobis
idem alchimedon duo pocula fecit nec dū illis labra admo
ui: ſed

ui:ſed condita ſeruo. Quietos ſollicitat. Cice. in li. de natu. deo. triplicem ponit opinionem. Nō eſſe deos cuius rei author apud athenas exuſtus eſt: eſſe & nihil curare vt epicurei. Eſſe & curare vt ſtoici. Ergo hic epicurice: paulopoſt ſtoice Si quid pia numina poſſunt. I: ſequere Italiam. artificioſa prohibitio que fit per cōceſſionem: tamen ne intelligatur perſuaſio miſcentur quædam que nocent: vt ventis & per vndas. Teren. Profundat: perdat: pereat: nihil ad me attinet. Refello: redarguo. Medijs: manifeſtis: vel illa ſaxa dicit: quæ inter africam ſardiniam ſiciliam media ſunt. Hauſurū: luiturum daturū. Dido. & vocatiuꝰ eſſe pōt & accuſatiuꝰ. Atris ignibus: inuocatas tibi immittā furias quę faces hñt. Alij dicūt atris ignibꝰ. ſ. ſociorꝫ: vt paulopoſt ite ferte citi flāmas. Melius eſt vt ſecundū vrbanum dicamus atris. i. rogalibus qui viſi tempeſtatē ſignificāt: vt ænee in q̄nto euenit: ergo eſt occidā me & rogalibus te ꝓſequar flāmis. Abſens quaſi mortua. Atris. mali ominis: Hora. Nigrorūq; memor dū licet igniū. Anīa artus. i. aīam artubus. Vmbra ade. biotanathorū aīas dicūt phiſici nō recipi in ſedes ſuas niſi vagātes legitimū tp̄s expleuerint. Quod poetę ad ſepulturam transferunt. Ergo extincta ante diem vagans te ꝓſequar. Si aūt fuero recepta in originem pœnas tuas audiam. Ergo ſenſus totus eſt: ſi viſis rogalibus flammis euaſeris tempeſtatem: vmbra mea te ꝓſequet̄: ſi hāc euaſeris vel recepta audiā famā tuorū tuorū ſuppliciorū.

De dijs opiniōes.

an de dijs qui hęc impunita ſinūt: an de eo qui hoc cōmiſit? iamiam: nec iuno maxima. i. quā maxime veneramur & que nobis maxima eſt nec pater ſaturnius. i. ſaturni filius Iuppiter aſpicit hæc equis. i. iuſtis & ad equitatem ſpectātibus oculis Nuſq;. i. neq; apud deos neq; apd' hoies eſt fides. i. fidelitas: tuta. i. tutos faciens. Ego excepi. i. ex malis ſuſcepi eū ſupple hoc eſt eneam: eiectum. ſ. mari. & egentem littore: vnde dixit ilioneꝰ: hoſpitio: ꝓhibemur harene & ego demens locaui eum in parte regni: & ſup. renouaui claſſem amiſſam: & reduxi ſocios a morte. Heu ego feror inceſa furijs (at quia oblocuta eſt in deos ſecundū Ser. aut potius q̄a ſe rapi adhuc ſentit furijs eo q̄ ferre non poſſet fraudulentam Aeneæ reſponſionem q̄ in deos retulit profectionis ſue cām; : vnde dicit) Apollo augur. i. augurij peritus: & id contumelioſe: q̄a auguria ipſos fallūt: ſup. fert: nunc. i. aliq̄n horrida iuſſa p auras. & ſortes lycie. i. rn̄ſa per ſortes quę etiā incerte ſunt ſup. ferunt &c. & interpres diuū. ſ. mercurius miſſus (ſicut ſup. fingit) ab ipſo ioue: fert nunc. i. aliq̄n iuſſa. i. mādata dei. horrida. i. terrifica: per auras. ſ. celeres per quas ferri ſolent precipiti penna obſeſſorū ſecreta ſcilicet irriſioni apta particula ideſt ſcire licet: quia is ideſt eiuſmodi labor eſt ſuperis ideſt id ſuperi curāt ſcilicet & ea cura ſcilicet de aduocādo ęnea ſollicitat quietos ſcilicet deos humana non curantes ſecundū epicurum quem Hora. ſecutus in primo ſermonū dicit Namq; deos didici ſecurū agere euum. Nec ſi quid miri faciat natura deos id Triſtes ex alto cœli demittere tecto. Neq; teneo te (iterum torquet ſermonem ad Aeneam) neq; refello ideſt inficias eo: dicta ſcilicet tua I ſequere Italiam: quia dixerat italiam non ſponte ſequor ſequitur autem quia fugientem vt alibi dicit. Pete regna ventis per vndas ſcilicet maris. amara conceſſio quæ vim negandi habet. vnde addit. Equidem ideſt ego certe: ſpero te hauſurū ideſt luiturū & daturū ſupplicia. i. punitionem perfidie: medijs ſcopulis: e quibus. ſ. nulla ſit enauigandi ſpes: ſpero dicit: ſi numina pia. i. piorū aut quę pios reſpectant: poſſunt q̄d. i. aliq̄d & ſpero te vocaturū ſepe dido. aut accuſatiuꝰ eſt aut vocatiuus ſcd'm Ser. ſicut in euāge. Vocatis me magiſter & dn̄e noīe. ſ. exp̄ſſo. ego abſens. ſ. poſt deceſſum ex hoc mūdo ſequar. i. ꝓſequar te ignibus atris. i. infeſtis aut rogalibus & cū mors frigida. i. frigidā factura ſeduxerit. i. ſegregauerit: artus anima. i. ab anima: aut per hypallagem animam ab artubus. ego vmbra ideſt iter vmbras deputata adero ſcilicet ad perſequendū te: oībus locis: & tu improbe. i. improbā de ꝓpter ꝑfidiā: dabis penas. i. punieris. Audiā. ſ. te dediſſe penas & hec fama veniet mihi ſub imos manes ideſt ad inferos vbi innuit ſe gauiſuram de aduerſitate ænee quam nunc optat: quia in qua affectione decedunt anime in ea permanent ſecundū hūc autho. in ſexto huius.

Poeta.

¶ His mediū dictis ſermonē abrūpit: & auras
Aegra fugit: ſeq; ex oculis auertit: & aufert:
Linquēs multa metu cūctātē: & multa parantē
Dicere: ſuſcipiūt famulæ: collapſaq; membra
Marmoreo referūt thalamo: ſtratiſq; reponūt:
At pius Aeneas q̄q̄ lenire dolentem
Solando cupit: & dictis auertere curas:
Multa gemēs: magnoq; aīm labefactꝰ amore:
Iuſſa tamen diuum exeq̄tur: claſſemq; reuiſit.
Tum vero teucri incumbunt: & littore celſas
Deducunt toto naues: natat vncta carina:
Frondenteſq; ferunt remos. & robora ſyluis
Infabricata fugæ ſtudio.
Migrantes cernas: totaq; ex vrbe ruentes
Ac veluti ingentem formicæ farris aceruum
Cū populāt: hyemis mēores: tectoq; reponūt:
It nigrum campis agmen: p̄damq; per hærbas
Conuectant calle anguſto: pars grādia trudunt
Obnixæ

Aſcenſius

¶ His mediū dictis ſermonem abrumpit. Docet quomodo indignabunda non attendit vlteriorem purgationem ænee ſed aufugit motu furoris ablata: quo ceſſante concidit exanimis Item q̄uo teucri migrabāt & ſarcinulas in morem formicarū colligebant de qua re nihil repperi a donato abductū. Ordo igit̄ eſt dido ſup. abrūpit his dictis. i. poſtq̄ hæc dixerat ſermonem mediū: quia nō expectat rn̄ſionem: ſermo aut a ferendo dictꝰ eſt ꝓloquētis & rn̄dentis vn̄ prius: medio ſermone reliquit. & ipſa egra. ſ. animo: hoc eſt quam vite tedere cœpit: fugit auras: & auertit ſe ex oculis. ſ. ænee & aufert ſe ex oculis: nō vacat: q̄a potuiſſet ſe auertiſſe nec tamen abſtuliſſe. linquens ſcilicet æneam cunctantem. i. cū cuncta hoc eſt mora multa cogitantē & penſitantē: & parantē dicere multa q̄a voluit ſe purgare & q̄ dixerat manifeſtis teſtimonijs ꝓbare: famule ſuſcipiūt: p hoc oſtendit poſtq̄ ſe cū impetu illo furoris abſtulerat collapſa: vn̄ ſeq̄tur. & referūt: hoc eſt inferūt & reportāt thalamo marmoreo. i. in thalamū marmoreū: membra. ſ. didonis: collapſa. i. ſimul lapſa quod ſignificat quaſi exanimē cecidiſſe cū ſimul caderent membra: nec alio cadēte aliud ſuſtentaret vt fit. & reponunt. ſ. eam: ſtratis ſcilicet lectis: tapetibus iſtratis. at ideſt ſed æneas pius q̄tū ex natura q̄q̄. i. tametſi: cupit lenire ideſt mitigare: dolentē. ſ. didonem: ſolando. i. conſolando aut per cōſolationem & q̄q̄ cupit auertere ſcilicet a didone. curas. ideſt ſollicitudi

Ordo.

nes amorū

nes amorũ: dictis.i. verbis conſolatorijs: cupit dicit: gemens multa.i. multũ. & labefactus animum ideſt habens animũ labefactum magno amore: tñ exequitur iuſſa diuũ.ſ. Iouis & mercurij & apollinis q ſæpe in italiam ꝓficiſci monuerat: & reuiſit claſſem quã.ſ. inſtaurari iuſſerat: tum vero.i. & tunc maxime aut tunc ad verum incũbunt teucri.ſ. claſſi parande quia preſentia patriſfamilias inſtigat operarios: & deducunt.i. deorſum ducunt aut ducunt de toto littore naues celſas.i. altas & iã inſtauratas qđ intelligit feciſſe Aeneas priuſq̃ Didoni ſpes erat firma de eius matrimonio: nam & Dido prius exprobrauit ei ꝙ claſſem innouauerat dicens: amiſſam claſſem ſocioſq; a morte reduxi: carina vncta.i. picata (quia dictũ eſt in primo. Omnes accipiunt inimicũ imbrem rimiſq; fatiſcunt: & ferunt remos frondentes: quia cũ faciles ſint collectu remi nõ collegerãt eos priuſq̃ ꝓficiſcendum erat) natat: & ferunt ſyluis.i. de ſyluis: robora.i. truncos arborũ robuſtos ꝑ malis nauiũ: infabricata.i. non ꝑata: ſtudio.i. pre ſtudio fuge.i. vt citius fugerent. Tu cernas ideſt quilibet cernat: ſecunda perſona ꝓ quilibet ſup. teucros migrãtes.i. habitationem mutantes & ſarcinulas colligantes & ruentes.i. p̃cipitanter exeuntes: ex tota vrbe. Ac veluti.i. quemadmodũ: quũ.i. qñ formice: populant.i. populanť vt nũc dicimus: ingentem aceruum ideſt cumulum farris ideſt illius frumenti & reponunt tecto ideſt in cauernis ſuis: exiſtentes memores hyemis tunc nigrum agmen ſcilicet formicarũ quod ennius de elephantis dixerat & accius de Indis: it ideſt ingreditur campis: & conuectant ſcilicet formice: aut quia collectiuum eſt: agmen. predam ſcilicet farris: per hærbas: calle anguſto: ideſt ſemita: pars ideſt partim formice: trudunt ideſt impellunt cum ferre nequeant humeris ſcilicet ſuis: grandia frumenta. Vſurpatiue frumenta pluraliter dixit: ſed vſitatius q̃ in Georgi. Quin & frumentis labor additus: obnixe ideſt obninentes humeris: pars ideſt partim: dicit pars: quia non vt apes regnũ fouent ſed rempub. itaq; multe ſunt inter eas: principes cogunt ideſt impellunt agmina & caſtigant moras ſcilicet tardantium aut moras pro eo quod eſt morãtes: vt vult Seruius: & omnis ſemita ideſt breuis & quaſi ſemis via que & ita dicitur: feruet ideſt fit feruida: opere ideſt operatione & labore formicarum: ſic ſupple feruet omnis ſemita opere teucrorum migrantium & ſarcinulas deferentium. Illud obnixe ſine dipthongo quidam legunt vt ſit aduerbium: alij cum ea figurate.

Obnixæ frumenta humeris: ꝑs agmina cogũt:
Caſtigantq; moras: ope omnis ſemita feruet.

¶ Medium.ſ. propter id quod ſequitur. Cunctantẽ & multa.p. dice. Tum vero: regis preſentia. Remos: qui eſſent futuri: vt quos ego ſum totiens iam dedignata maritos. Fuge celeri profectioni: vt ille volans ſimul arua fuga ſimul ęquora vertit. Cernas honeſta locutio: vt rem tertiæ perſone ad ſecundam referas. Formicę: ad ſtudium fit comparatio: & cautela exprimitur per formicas. Hora. Paruula nã exemplum eſt magni formica laboris. Iuue. Formica tandem quidam expauere magiſtra. Formica dicta eſt ꝙ ferat micas. Farris nomẽ eſt ſolum quod geminat r in genitiuo. Monodicon ergo eſt ſicut ſol. Item cor cordis ſolum in dis mittit genitiuũ. Item ſ geminat as aſſis & hæc carẽt exemplis. Populant: antique dixit nam hoc verbum apud veteres actiuum fuit: nunc eſt deponẽs. Hyemis.m. Hora. Quę ſimul inuerſum contriſtat aquarius annum nonvſq; prorepit. It nigrum campis agmen Hemiſtichium Ennij de elephantis. Quod ante ab Accio eſt dictum de indis. Calle callis eſt ſemita tenuior callo pedum pecudum predurata. Semita. eſt ſemis via vnde ſemita dicta eſt. Via eſt actus dimidius qua poteſt ire vehiculum: nam actus duos capit ꝓpter euntium & venientium vehiculorum occurſus. Trudunt que portare non poſſunt. Moras: tardas morantes.

SER. Formica. Monodica. Callis. Semita. Via. Actus.

ASCEÑ. ¶ Quis tibi nunc Dido &c. Facta apoſtrophe poeta quaſi condolens adamanti impatiẽter regine quærit quem ſenſum tunc habebat cum talia cerneret: docetq; amore victam Annam ſororem rogaſſe vt ſeſe mediatricem & reconciliatricem ingereret: faceretq; vt ſaltem aliquid more impetret dicens Tempus inane peto. requiem ſpaciumq; furori Dum mea me victam doceat fortuna dolere: quæ res nimirum facile cõmiſerationem meretur: cum nihil ſit amantius dictum: De hac autem re dolendum eſt. Donati commentarios intercidiſſe: nimirum optimos cũ affectiones loquentium quarum hic locus plenus eſt per q̃ diſerte explanare ſoleat.

Ordo. ¶ Ordo igitur cum explanatiuncula noſtra eſt. O Dido (inquit poeta) quis: ideſt qualis ſenſus ideſt animus & mens aut ſententia ſeu affectus erat tunc tibi: cernenti ideſt cũ cerneres: talia qualia ſcilicet a teucris & ab Aenea fiebant quaſi dicat nimirum miſerrimus & impatientiſſimus: ve pro vel quot gemitus dabas quaſi dicat plurimos: cum.i. qñ ꝓſpiceres ideſt porro aſpiceres ex arce ſumma.i. ex ſpecula que erat in arce tua: littora feruere.i. feruenter frequentari a teucris late.i. in latum & cum videres totum equor miſceri.i. cõfundi añ oculos.ſ. tuos tãtis clamoribꝰ. Sed quereres qũo clamores viderit? At dices cũ diuo Auguſtino videre ad oẽs ſenſus & ad aĩm ſi generalr accipiatur pertinere: aut poetam non dicere: ꝙ clamores videret: ſed æquor miſceri: q̃ mixtio fiebat cum clamoribus ideſt ipſis cõcomitãtibus aut ex ipſis clamoribus. Facit rurſus aliam apoſtrophen ad amorem: ſed vt dixi alibi: apo

ſtrophen

¶ Quis tibi tunc Dido cernenti talia ſenſus:
Quot ve dabas gemitus: cũ littora feruere late
Proſpiceres arce ex ſumma: totumq; videres
Miſceri ante oculos tantis clamoribus æquor:
Improbe amor qđ nõ mortalia pectora cogis:
Ire iterũ in lachrymas: iterũ tentare precando
Cogiť: & ſupplex animos ſummittere amori:
Ne quid inexpertũ fruſtra moritura relinquat.
¶ Anna vides toto properari littore circum Doid.
Vndiq; conuenere: vocat iam carbaſus auras:
Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas:
Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem:
Et perferre ſoror potero: miſeræ hoc tñ vnum
Exequere Anna mihi (ſolã nam perfidus ille
Te colere: arcanos etiam tibi credere ſenſus:
Sola viri molles aditus: & tempora noras)
I ſoror: atq; hoſtem ſupplex affare ſuperbum:
Non ego cũ danais troianã excindere gentem
Aulide iuraui: claſſem ve ad pergama miſi:
Nec patris Anchiſæ cineres maneſ ve reuelli.

Cur mea

Cur mea dicta negat duras demittere ĩ aures:
quo ruit:extremũ hoc miseræ det mun⁹amãtĩ.
Expectet facilemq; fugam:ventoſq; ferentes:
Non iam cõiugiũ antiquũ quod ꝓdidit oro:
Nec pulchro vt latio careat:regnũq; relinquat:
Tempus inane peto:requiem ſpatiũq; furori.
Dum mea me victam doceat fortuna dolere:
Extremam hanc oro veniã:miſerere ſororis:
Quã mihi cũ dederis cumulatã morte reliquã.

SER. ℭFeruere late:infinitiuus hic eſt a tertia coniugatione. ideſt feruo feruis nam ſecundæ cõiugationis verba ꝓdito e quod habent ante o in tertiam migrãt vt ferueo feruo:fulgeo fulgo:hinc eſt Feruere leucatẽ auroq; effulgere fluctus:ſic Hora. Vade vale caue ne titubes mandataq; frangas. Nam caue ue longa eſt nec vocalis ſequitur: vt in bucco.

ſtrophen facimus aliquando ex beniuolentia vt Et te pater optime teucrum fluctus habet libye:aliquãdo ex indignatione:vt Quid nõ mortalia pectora cogis auri ſacra fames vtrãq; hic facit ex beniuolẽtia ad Didonẽ:&ex indignatione ad amorẽ ſicut in Buco. ad medeã Improbus ille puer crudelis tu quoq; mater: dicit ergo o improbe amor:quid.i.ad qd non cogis pectora mortalia.q.d. ad nullũ nephas non cogis:ſed ad omne nephas ad quãlibet rem quantũlibet indignam:vñ addit Dido ſup.cogitur ire.i.deſcendere iterũ in lachrymas:& tentare iterũ precando.i.per preces:& cogit̃ ſupplex ſubmittere.i.ſubijcere animos ſcilicet alioqui ſuperbos:amori:ne ipſa moritura fruſtra.i.ſine cauſa:liquat qd ideſt aliqd inexpertum.i.intentatũ vnde non fecerit periculum an poſſit Eneam vincere:nam ſi non omnia preexperta fuiſſet forte putaſſet ſe fruſtra morituram dixiſſetq; ſecũ ſi hac via aut illa tentaſſem eum retinere:forte retinuiſſem: vult ergo omia experiri:vnde conuenit An-

nam ſororē ſuā his verbis:o anna tu vides ꝓ
perari.i.properationē fieri toto littore circū.
ideſt ꝑ circuitū:ipſi.ſ.teucri:cōuenere vndiq;
ideſt ex omni parte carbaſus.i.velū extēſum:
vocat iā auras.i.ventos ſecūdos:& naute leti
ideſt minime timētes aut vt dixi qa in italiā
profecturi.iposuere pupib⁹ coronas in ſignū
lete profectionis:ſicut ampliter poturi pocu
la coronabant.O ſoror ſi ego potui ſperare.i.
timere & vereri(propter omen noluit dicere
timere)hunc tm̄ laborē quē.ſ.haberē de ꝓfe⸗
ctiōe enee:ego potero &.i.etiā ꝑferre.i.ꝑtole
rare ipſum: hoc eſt ſi verita fuiſſem tm̄ mali
ex amore oriturū facile amorē tuliſſem: quia
non tm̄ amaſſem.nūc aūt ſpe decepta &amo⸗
re illaqueata.perferre nequeo:tn̄ o Anna exe
quere.i. effice mihi miſere: hoc vnū.ſ. quod
dictura ſum:nā ille.i.nouiſſimus.ſ.de quo ſer
mo eſt.Eneas colere ſup.ſolebat:aut colere.i.
colebat:te ſolā:& credere.i.credebat aut cre⸗
dere.i.fidei cōmittere & reuelare ſolebat tibi
ſenſus etiā arcanos:ideſt ſententiā ſecretā aut
cōſilia ſecreta & tu noras.i.noueras ſola: mol
les ideſt oportunos & faciles aditus.i.modos
adeundi.viri & tēpora.i.oportunitatē adeū⸗
di viri.Exequere ergo mihi hoc vnū: hoc eſt
o ſoror atq; tu ſupplex affare.i.alloquere ſup
bum hoſte ſcilicet Eneā cuius amor me hoſti
liter necat,& dic ſup.ei:ꝙ ego nō iuraui.i.cō⸗
iuraui cū danais.i.grecis aulide pro aulidi.i.
in illo portu euboici ſinus quinquaginta na⸗
uium capace:vbi grecorū in Troianos cōiu⸗
ratio facta eſt:excindere.i.excindendo delere
gentē troianā:ve pro vel ego nō miſi claſſem
ad pergama.i.menia troiana delenda vt mul
ti grecis cōfederati.Nec ego reuelli ideſt poſt
ſepulturā euelli.cineres & manes Anchiſe:pa
tris ſcilicet ei⁹ vt fecit Diomedes q eos ex Si⸗
cilia ſuſtulit ſecundū Varronē:& plagis ad⸗
monitus Enee reſtituit cur negat.i.renuit de⸗
mittere mea dicta.i.preces meas in aures.ſ.
ſuas duras.i. inexorabiles:quo ruit.i.preceps
aufugit:det ideſt eſt precare vt det mihi miſe
re amāti:hoc extremū.i.vltimū aut minimū
munus.i.beneficiū:vt.ſ.expectet & facilē fu⸗
gam & ventos ferentes.i.opportune flantes:
ego non oro.i.nō depoſco orando:iā antiquū
coniugiū quod ipſe prodidit ideſt decepit:qa
ad finem nō perduxit nec cōſummauit:aut cō
iugium antiquū.i.illi charum:aut prius pro⸗
miſſum:quod ꝓdidit.i.manifeſtauit ac porro
dedit:ideſt dixit nobis:ſcilicet in ſecūdo nar
rando vba hec creuſe de italia & lauinia Illic
res lete regnūq; & regia cōiunx Parta tibi&c.
quorum nūc memor dicit nec oro vt careat
pulchro.i. honeſto & culto latio & relinquat
regnū.ſ.a fatis promiſſum:ſed ſup.(Quia tn̄
oro & peto fere ſynonyma ſunt elegāter omi
ſit cōiunctionē ſed)peto tempus inane ideſt
ſine officio coeundi aut ſolam dilationē ſine
alio effectu & peto requiem & ſpacium furori ſcilicet mitigando:dum ideſt dummodo aut donec: mea
fortuna:ſcilicet aduerſa:doceat me victam ideſt a ſpe & voto reiectam dolere:ſcilicet patienter ac tempe
rate:quia omnis ſubita commotio rerum non ſine magno conflictu fit animorum.Ego oro hanc extre⸗
mam ideſt vltimam quam a te petitura ſum:veniam ideſt gratiā & beneficiū miſerere ſororis:hoc quaſi
per parentheſim interſerit:quaſi dicat non debes mihi id vnū negare:cum & ſoror ſim &miſera ideſt mi⸗
ſeratione digna:preſertim cum ingrate non feceris vnde ſubdit)Quam ſcilicet veniam ac gratiam cum
dederis ideſt exhibueris mihi:ego relinquam cumulatam ideſt copioſe auctam tibi:morte ideſt dum mo
riar aut ſic quam veniam cum dederis mihi cumulatam:ego relinquam morte ideſt nō niſi morte. quaſi
dicat hanc niſi mors mihi adimat nemo:quia ſemper eam habebo nec relinquam niſi morte.Ego autem
potiſſimum ſic dixero.quam veniam cum mihi dederis ideſt poſtq; dederis ſemel ;ego relinquā non niſi
in morte nec niſi cumulatam ideſt auctam ita vt plura relictura ſit q̄ acceperit.

in bucco.Vale vale inquit Iola:ſed dicemus a tertia con
iugatione eſſe imperatiui:vt cauo cauis.hinc etiā Catul⸗
lus cauere dixit Arcæ.nam in arcibus tutelæ cauſa habi⸗
tarunt reges.Deniq; Vale.publicola cū in ęſquilijs loco
alto haberet edes inuidiæ cā illas diruit:& in plano edi⸗
ficauit.Item Auguſtus poſt actiacū bellū palatiū ex ſuo
precepto ædificatū cū eſſet domus priuata reip. donauit.
Improbe amor qd nō mortalia pectora cogis; Exclama⸗
tio cōtra amorē:&hoc ait Hor.Hoc amet hoc ſpernat ꝓ⸗
miſſi carmīs autor q̄q̄ de ordine artificiali &naturali ibi
dictū ſit.Tale & illud Auri ſacra fa.nā illic amoris eſt in
crepatio q ſecundū philoſophos omniū gn̄alis eſt rerum
Hinc Eriphile apud īferos īter amātes nuerat̄:q̄ monile
concupierat.Ire in lachry.amoris iprobitas q̄ lachrymis
cogit rogare dudū ſuperbā:Precādo: vt & cantādo bre⸗
uiatur naturaliter hoc mō.Terētian⁹:vt vitæ dubius va
rios renouādo dolores.Plærūq; tn̄ a Verg.ꝓducit̄ vt cā⸗
tando tu illū;Item cantādo rūpitur anguis. Amori.q.d.
& nō æneæ vel æneā amorē vocauit.Ne qd inexpertū:
non ſperabat īpetrare:ſed ne qd ſibi īputaret ſi nō rogaſ⸗
ſet:& fruſtra ex pſona poetę dictū eſt ſic.Sallu.Falſo q̄rit̄
de natura ſui genus hūānū:vt Hora.ſupra.hoc amet hoc
ſpernat.ꝓ.c.au.Littora circū.i.circū littora:ſed p̄poſitio
poſtpoſita mutauit accētū & ꝑdidit vires . Propari:imp
ſonale eſt:Læti:minime timentes.Sperare.i.timere & eſt
acyrologia.Dicit aūt ſi ſcirē abiturū Aeneā nō tm̄ dilige
rem.Si nō dilexiſſem:minus dolerē: potui ꝓ potuiſſem:
& ſic eſt dictū vt oīa p̄cepi:atq; aio mecū an̄ peregi.Acſi
diceret nihil mihi nouū cōtingeret:Mihi:pro me exeq̄re
Colere pro colebat . Molles faciles vt Et q̄ molliſſima
fandi.Tempora Hoſtē ſu.poſtq̄ denegauerat. Carthagi⸗
ni ſe māſurū.Aulide aulis portus ī quo cōiurarūt græci
non an̄ reuerſuros q̄ Troia caperet̄.Aulide aūt vel in au⸗
lide vel ꝓ aulidi.Cineres re.quod ex oraculo dicit̄ feciſſe
Diomedes & ſecū eius oſſa portaſſe:q̄ poſtea reddidit cū
multa aduerſa ꝑferret hinc:Saluete recepti ne quicq̄ cine
res.Hoc ait Var.Cato aūt ꝙ in Italiā venit anchiſes. Re⸗
uelli:nō reuulſi:vulſus aūt & reuulſus vſurpatū eſt tantū
in participijs cōtra naturā.Quo ruit:ſine aſpectu ſalutis.
Nam quod peto ipſi etiā ꝓdeſt.Ferētes:bene flantes ꝓpi
cios.Prodidit:decepit & recte.Nā ad diruptionē coiugij
immutata volūtas ſufficit.Pulchro quod illi pulchrū vi
detur:ſic dictū & illud O tm̄ libeat mecū tibi ſordida ru.
ideſt q̄ tibi ſic vident̄.Inane:ſine officio coeundi:nā ſine
beneficio nō procedit cū ſpaciū petit& requiē.Mea:ideſt
aduerſa vt hac Troiana tenus.f.f.Ex eo ſtatu in quo eſt
fortunā dixit.Doceat dolere:illud eſt:qa nō habet in ad⸗
uerſis patiētiā:niſi q dolere cōſueuit.Petit ergo ſibi p̄ſta
ri tēpus:ꝑ quod diſcat aduerſa ꝑferre.Veniā: bn̄ficiū:vt
Orantes veniā.Miſerere ſororis: genitiuū tm̄ regit.Quā
mihi cū.i.quod bn̄ficiū cū mihi cumulatū dederis ſola
morte relinquā & hic ītellectus eſt melior q̄ quā mihi cū
dederis cumulatā.Quā lectionē Tucca & Varus ꝓbant
nam male quidā legūt.Quā mihi cum dederit.i.Aeneas
cumulata.m.r.& intelligūt acceptū ab eo bn̄ficiū morte
cumulabo:& ſic reliquā vt amātes dicere ſolēt:vt Aerei
ſpecula de mōtis in altū Deferar:extremū hoc mun⁹ mo⸗
rientis habeto.Nā ſi illā oderit eius morte lętabit̄:ſed nō
procedit.Nemo.n.dicit veniā cumulata:ſed cumulatā.

Aduer⸗
bia i e& ī
i.

Lucanus
etiā vulſi
dicit.

Poeta.

¶Talibus orabat:taleſq; miſerrima fletus
Fertq; refertq; ſoror:ſed nullis ille mouetur
Fletibus:aut voces vllas tractabilis audit.
Fata obſtãt:placidaſq; viri deus obſtruit aures:
Ac veluti annoſam valido cum robore quercũ:
Alpini horeæ nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant:it ſtridor:& alte
Conſternũt terras concuſſo ſtipite frondes
Ipſa hæret ſcopulis:& quantũ vertice ad auras
Aethereas:tantum radice in tartara tendit:
Haud ſecus aſſiduis hĩc atq; hĩc vocibus heros
Tunditur:& magno perſentit pectore curas.
Mens ĩmota manet:lachrymæ voluũtur ĩanes:
Tum vero infelix fatis extærrita Dido
Mortem orat:tædet cœli conuexa tueri:
Quo magis ĩcœptũ pagat:luceq; relinquat.
Vidit thuricremis cũ dona imponeret aris:
Horrendũ dictu:latices nigreſcere ſacros:
Fuſaq; in obſcenum ſe vertere vina cruorem.
Hoc viſum nulli:non ipſi effata ſorori:
Præterea fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui:miro quod honore colebat
Velleribus niueis:& feſta fronde reuinctum:
Hinc exaudiri voces:& verba vocantis
Viſa viri:nox cum terras obſcura teneret:
Solaq; culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri:& longas in fletum ducere voces:
Multaq; pterea vatum pdicta priorum
Terribili monitu horrificãt:agit ipſe furentẽ
In ſomnis ferus Aeneas:ſemperq; relinqui
Sola ſibi:ſemper longam incomitata videtur
Ire viam:& tyrios deſerta quærere terra.
Eumenidũ veluti demẽs videt agmĩa penteus:
Et ſolẽ geminũ & duplicis ſe oſtẽdere thebas:
Aut agamẽnonius ſcænis agitatus Oreſtes
Armatã faſcibus matrem:& ſerpẽtibus atris
Cum fugit:vltriceſq; ſedent in limine diræ.

SER. ¶Fert:refert.non ab Aenea qui nihil dicit:ſed a Didone fert & refert.ideſt iterũ portat.Deus Iuppiter.Alpini:lingua gallorũ alpes alti mõtes vocanẽ.Hinc & illinc:vt Aeneas ab Anna & Didone.It ſtri.ad Aeneæ dolorẽ ptinet.vnde & magnas perſentit pectore curas.Alte iugiter diu.Conſternũt:ĩplent.vt Strata iacẽt paſſim.ſ.q.ſub arbore po.Frondes.vt lachrymæ Aeneę.Heret.vt ille in conſilio pſeuerat.Tantũ:dicunt phyſici parẽ ẽſſe radicũ & arborũ altitudinẽ.Tum:poſt deſcriptionẽ.Exterrita:precipitata turbata.Orat:deſiderat vel qa cõſecrata nõ poterat

ASCEn. ¶Talibus orabat &c.Paucis ſignificat Annam retuliſſe Enee pces ſororis ſed nihil effeciſſe cũ nullis ille moueret fletibus a deorũ imperijs:vnde eum arbori ventis cõcuſſe ſed firmiter radicate comparat.Deinde portenta eliſſe mortem minantia recitat cõplurima:de quibus Donati perierunt commentarij. Ordo. Ordo autẽ eſt.Dido orabat ideſt orationẽ faciebat talib⁹ ſcilicet verbis:& ipſa miſerrima ſupple faciebat tales fletus:aut potius ſic & ipſa miſerrima fert ideſt effert tales fletus.i.verba talia cũ fletu:& ſoror.ſ.anna refert.i.recitat ea Eenee:ſed nullis.i.non vllis ille non mouetur vllis fletibus(ſi loco particule ſed.eſſet particula q;:ordo eſſet.Et ſoror miſerrima fert ſcilicet ad Eneã tales fletus:& refert.i. reportat pro reſponſo q; nullis ille mouetur fletibus) aut ipſe tractabilis ſcilicet a natura non ſup.audit.ideſt exaudit:vllas voces.ideſt preces:quia licet ſit tractabilis: fata obſtant & deus.ideſt preceptũ dei:obſtruit ideſt claudit aures viri placidas.i.benignas & faciles niſi deus obſtaret ſed amici diligẽdi ſunt vſq; ad deos Vt apud Gellium docemur Ac pro & veluti ideſt quemadmodũ quũ ideſt quando boree.ideſt venti illi ſeptẽtrionales:alpini.ideſt per alpes in italiam flantes certant inter ſe eruere flatibus ſcilicet ſuis(nam fingitur boreas eſſe deus venti ſeptemtrionalis)nunc ideſt aliqñ hinc.i.ab hac parte.nũc.i.alias illinc.i.ab illa parte:quercũ annoſam.i.multorũ annoꝝ hoc eſt veterem robore.i.trũco:valido.i.habentẽ truncum validũ & potentẽ:ſtridor.ſ.ventoꝝ in frondibus:it ideſt diffundiẽ:& frondes alte ideſt ſuperiores aut ſi ẽ aduerbiũ:frondes cõſternunt alte:ſtipite cõcuſſo.i. poſtq; ſtipes.i.truncus eſt concuſſus & agitatus vi ventorũ conſternũt.i.cooperiunt:ſcilicet ſeipſis terras vicinas videlicet.Ipſa autẽ.ſ.annoſa quercus heret ideſt ĩheret aut adheret:ſcopulis.i.ſaxis illic prominentibus inter que radices iecit & quantũ ipſa tendit vertice.i.cacumine ſuo ad auras ethereas.i.celeſtes hoc eſt ad celũ tm̃ tẽdit in tartara.i.ad profunda ĩferni: radice.i.p radicem.Heros.ſ.Eneas heroica virtute pdit⁹ tunditur.i.cõcutitur:haud.i.nõ ſecus.i.aliter.ſcilcet q̃ illa quercus tundiẽ dicit aſſiduis vocibus.i.verbis a verberando dictis hinc atq; hinc.i.vtrinq;:nũc ab Anna nũc a Didone:& perſentit.i.pfecte ſentit:magno.i.magnanimo & conſtãti pectore: curas.i.ſollicitudines amoris & miſerationis Mens.ſup.eius.i.ratio manet immota.ſ.a firmo propoſito deo obediendi.ſed ſup.lachryme voluũtur.i. precipitantur:inanes.i.fruſtra:ab ipſa vt dicunt ſenſualitate extorte:quia nõ poterãt mentẽ a ſtatione ſua depellere.Tum vero.i.ſed tum maxime aut ad verũ Dido exterrita fatis.i. portentis fatalibus hoc eſt mortẽ portendẽtibus orat.i.appetit mortem ſcilicet malorũ remedium:quia mors vltima linea reꝝ eſt:tedet.i.tedio afficit eam tueri.i.inſpicere cõuexa celi quo.i.ideo vt peragat.i.perficiat magis inceptum.i.quod inceperat ſaltẽ animo:q; pro.i.relinquat lucem ſcilicet vitalẽ:quia celũ aſpicimus videndi deſiderio.Cum.i.quãdo ipſa imponeret aris thuricremis.i.thus incenſum cremantibus:dona.i.ſacrificia aut oblata:ipa vidit:latices.i.fontes aut vina ſacros.i.ſacrificio adhibitos:nigreſcere.i.nigros fieri ab ĩtrinſeco:horrẽdũ dictu.i.q̃ res eſt horrẽda dũ dicitur aut ad dicendũ:q; pro.i.ſi latices acce

pit pro

pit pro vino:aut ꝙ pro & ſi accepit pro fontibus:vidit vina ſcilicet effuſa ſuper ſacrificiū vertere ſe in cruorē obſcenū.i.fedum & immundum. Nulli ideſt nō vlli:ipſa non eſt effata.i.elocuta vlli.i.alicui hoc viſum.i.hāc viſionem aut quod viderat nō ſup.etiā:ipſi ſorori.ſ.Anne. Sed queras quomō ergo poeta nouit?ſed multiplex eſt ſolutio. Nam id ſacerdotes poſt mortē eius reuelare potuerunt: & annalibꝰ aſcribere:vnde id norit poeta:aut muſa quam in principio inuocarat id inſpirante didicit:aut alia quauis via. Non.n. continuo ſequitur. Non dixit Dido ergo occultū manſit cum non ſola ſacrificaret Preterea ideſt preter hoc portentū contigit aliud: nam fuit templū de marmore ideſt marmoreū in tectis ideſt in ipſa regia:templū dicit:cōiugis antiqui.i.prioris & chari ſcilicet Sichei quod ipſa colebat ſcilicet ante aduentum Enee aut etiam poſtea cum nondū celebrarit nuptias: miro honore ideſt mirum in modum honorifice:exiſtens reuinctum ideſt iterū atqꝫ iterū vinctum ſeu cinctum:velleribus niueis:ideſt vittis laneis ſecundum Seruium:aut in qbus dormiebant reſponſa petentes:& fronde feſta ideſt diuina aut feſtiua & ad feſtiuitatē pertinente. Voces & verba viri ideſt mariti vocātis.ſcilicet Didonem:viſa ſup.ſunt:exaudiri hinc ideſt ex hoc templo ſup.tunc cum. ideſt quando nox obſcura teneret ideſt occuparet

poterat mori:niſi a cōſecratione ſolueretur. Thuricremis cremantibus thura. Viſum quod viderat:Antiq prioris aut cari. Miro.ho.exhibēdo ea q̄ circa viuos exhiberi ſolent. Nubentes.n.ſimul veniſſent ad limen mariti poſtes anteqꝫ ingrederent̄ ornabāt laneis vittis: vñ ait Velleribus niueis.& oleo vnguebāt vñ vxores quaſi vnxores dicebant̄. Feſta diuina veluti numē coleret. Tangit aūt latenter hiſtoriā quā ſupra dixi. Nā ſi amaſſet Aeneā nō coleret extinctū maritū. Nox cū te veriſimilitudo. Sola. b.abutit̄ gñe:nā maſculinū eſt. Luca.,Et lęte iurant̄ aues bubone ſiniſtro & Oui. Infandꝰ bubo ſed Verg. mutauit referens ad auē. Sępe.n. mutamꝰ genus referētes ad gñalitatē.vt ſi dicamꝰ bona turdus referēdo ad auē:aut prima eſt a referendo ad litterā cū a ſit neutri gñis. Ferali carmīe nam nō eſt mali ominis ſemp bubo :ſed cū canit. Cantu em̄ gemitū imitat̄ & fletū. Tacēs oñdit felicitatē. Oēs.n. aues oſcines bonę:ꝑpetes malę ſūt:& cōtra. Piorū & priorum legit:ſed illud ſpectat. Heu vatū ignaræ.m. Inſonis: pro inſomnijs.i.vigilijs & declinat̄ hæc iſomnia iſomnię Sempqꝫ.o oēs noctes nauigare videbat̄ Aeneas q̄ſi eam ſemp deſereret. Incomitata.qđ ferale.i.mortiferū omen eſt:& ꝓcipue regi. Agmīa vel ipetus vel agmīa ſerpentū. Pentheus ſecundū Pacuuij tragœdiā furuit etiā ipſe Agitatus ga multæ de eo ſcriptæ ſūt tragœdiæ q̄ſi frequēter actus& ga furijs ꝑcitus eſt: Armatā ma. cām furoris oſtēdit. Sedet:a Pacuuio Oreſtes inducit̄ Pyladis admonitu propter vitandas furias ingreſſus Apollinis templum:& cum inde vellet exire inuadebatur a furijs. Hinc ergo eſt: ſedent in limine diræ.

carpitur hoc a Beroaldo.

Bubo.

terras. & bubo ideſt auis illa lucifuga ſup.viſa eſt ſepe queri ideſt conqueri:carmine ferali. ideſt mortifero aut feram. ideſt mortem indicante:culminibus.ideſt in ſublimitatibus templi:& viſa eſt ducere longas.i.diuturnas voces in fletum. Preterea:multa predicta priorum vatum qui.ſcilicet in principio dehortati ſunt eam a talibus nuptijs:ſed fruſtra:vñ ad principiū huius dictū eſt. Heu vatū ignare mētes &c. horrificant.i.horrorē faciunt& terrificant:terribili monitu:ipſe Eneas ferus.ſ.ſecundū opinionē Didonis nā ſumme pius erat·hoc eſt q videbat̄ Didoni ferus:cum ſumme pius eſſet: quia deo plus q̄ amoribus obedire ſumma pietas eſt:agit iſomnis.i.p inſomnia &fantaſmata:furentē.ſ.Didonē:& ipſa videt̄ ſibi ſemp relinqui ſola:quod mortis indiciū putāt:& videt̄ ſibi ire incomitata.i.ſine comitatu:viam longā· quod etiam indiciū eſt vie:vñ nō patet reditus:ſecundū naturā:& querere tyrios.ſ.comites ſuos ſup.i. terra deſerta:vbi & ipſa a ſuis deſtituta fuerit. Veluti.i.quemadmodū Pentheus:rex ille Thebarū qui agaue matri ſacris bacchi.i.vino interdixit:& ob id in furorem actus dicit̄ & ſecundū Horatiū & Perſium. poſtea a furente matre interceptus eſt. videt exiſtens demens.i.furore captus: agmina eumenidū.i. furiarū:& videt ſolem ſe oſtēdere geminū:quia ebrijs & furore captis ſingule res gemine vident̄:& videt Thebas.i.vrbē illam oſtendere ſe duplices aut veluti Oreſtes Agamēnonius.i. agamēnonis filius agitatus.i. frequenter actus & ludo theatrali exhibitus ſcenis ſcilicet tragicis:hoc eſt in tragedijs ab eo factis: vñ eſt illud Iuue. Plena iam margine libri. Scriptus & in tergo nec dum finitus Oreſtes:fugit matrē.ſ.Clytemneſtrā quam cum egiſtho adultero ꝓpter necem patris occiderat: armatā ideſt inſtructā facibus & ſerpentibus atris: talis enim illi viſa eſt in ſomnis:vnde furore correptus eſt:&dire ideſt furie:vltrices ſcilicet necis materne ſedent in limine templi ſcilicet Apollinis quod ingredi nō audebat quia videbatur ſibi furias videre vt

Beroaldꝰ Seruius recitat. In quē quia dicit oleo inungi vxores dicit Beroaldꝰ ſic. Diſſentit ab opinione Seruij Plynius:q ſcribit in.xxviij. nouas nuptas non oleo ſed adipe ſuillo ſolitas fuiſſe poſtes maritorum intrantes attingere. Maſurius vero tradit palmam lupino adipi antiquosqꝫ dediſſe:ideoqꝫ nouas nuptas illo perungere poſtes ſolitas:ne quid mali medicamenti inferretur. Donatus quoqꝫ refert vxores dici ab vnguendis poſtibus:ꝙ cum puelle nuberent:maritorum poſtes vngebant: ſed quo vnguento ſiue adipe vterent̄ non memorauit:

Vxor.

ASCEn. ¶Ergo vbi concepit &c. Docet quomō Dido poſtqꝫ decreuerat ſeipſam interimere: magicis artibus ſimulabat velle amores abolere aut amatorio Eneam ad ſe allicere freta auxilio ſacerdotis eius rei perite: cum & maiora polliceatur & effeciſſe dicatur: qua fictione omnia que ſibi ad necem neceſſaria putabat cōparabat miniſterio ſororis que ea ad ſacrificia conferre putabat. Sed neqꝫ ad hunc locū quicqꝫ extat Donati.

Ordo. Ordo igit̄ eſt. Ergo vbi Dido euicta ideſt ſuperara dolore:cōcepit furias ideſt furorē & decreuit mori:ipſa exigit. ideſt exacte diſquirit& penſitat ſecū: tempus ideſt oportunitatē & modum & ipa aggreſſa dictis. ideſt ſermone qui ſequitur:ſororem ſcilicet annam meſtam:quia Eneam quem conciliauerat recōciliare nequibat tegit.i.occulit vultu

Ergo vbi concepit furias euicta dolore:
Decreuitqꝫ mori tempus ſecū ipſa modumqꝫ
Exigit:& mœſtam dictis aggreſſa ſororem:
Conſilium vultu tegit:ac ſpem fronte ſerenat:
¶Inueni germana viam:gratare ſorori: Dido.
Quæ mihi reddat eū vel eo me ſoluat amantē.
Oceani finem iuxta ſolemqꝫ cadentem
Vltimus æthiopū locus eſt:vbi maximus atlas
Axem humero torquet.ſtellis ardētibus aptū:
Hinc mihi maſſyle gentis mōſtrata ſacerdos
Heſperidū

Heſperidum templi cuſtos:epulaſq; draconi
Quæ dabat & ſacros ſeruabat ĩ arbore ramos:
Spargẽs humida mella: ſoporiferũq; papauer:
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas velit:aſt alijs duras immittere curas:
Siſtere aquam fluuijs:& vertere ſydera retro:
Nocturnoſq; ciet manes:mugire videbis
Sub pedibus terrã:&deſcẽdere mõtibꝰ ornos:
Teſtor chara deos & te germana:tuumq;
Dulce caput:magicas inuitam accingier artes.
Tu ſecreta pyram tecto interiore ſub auras
Erige:& arma viri thalamo quæ fixa reliquit
Impius:exuuiaſq; omnes:lectumq; iugalem
Quo perij:

vultu conſilium.i.decretũ ſuũ:& ſerenat frõ-te.i.fronte ſerena pre ſe fert ſpẽ.ſ.remedij aut ſalutis:verba aũt quibus aggreſſa eſt ſũt hec. O germana.ideſt ſoror quaſi exvno germine mecum nata:gratare.i.cõgratulare ſorori. qa ego inueni viam ideſt modũ & rationẽ: que reddat mihi eũ ſcilicet qui caput mali noſtri eſt:vel que ſoluat me amantẽ eo.i.ab eo.Du-plex enim eſt remediũ amoris: aut potiri aut ſolui.Via autẽ eſt hec.Locus eſt(de more hoc habet Vergilius vt prius locum deſcribat q̃ que in eo cõtigerint)vltimus.i.remotiſſimꝰ: ethiopũ.i.in ethiopia Mauritanie iuxta finẽ oceani.i.vbi ad oceanũ ꝑuenitur ĩ fine mũdi huius:q; pro.i.iuxta ſolem cadentẽ.i.occidẽ-tem:vbi.i.in quo loco Atlas maximus.i.qui in mauritania eſt torquet.i.ſuſtinet& ĩuoluit humero.ſ.ſuo ſecundũ iudiciũ ruſticorũ: aut fictionem poetarum. axem.i.polum aptũ.i. coniunctũ:ſtellis ardentibus.i. reſplendẽtibꝰ. Saccerdos gentis maſſyle: eſt mihi monſtra-ta hinc.i.ab hoc loco.i.ab huiꝰ loci ĩcolis:exi

ſtens cuſtos templi heſperidum Hoc eſt eius quod in hortis heſperidũ eſt.q̈ pro & ea ſup. que dabat draconi ſcilicet peruigili q poma aurea heſpe.idũ conſeruabat priuſq̈ ab Hercule occiſus erat:& q̄ ſeruabat: ramos ſacros quia aurea ferentes mala:ſeruabat autem conſeruando draconem quē conſeruabat ſpargēs mella humida & papauer ſoporiferũ ideſt genitiuum ſoporis in alijs & ita conſeruatiuum cerebri &humorũ draconis qui perdurare nō potuiſſet in tanta vigilia niſi humidũ radicale melle humido fotum fuiſſet:&cerebrum papauere ſoporifero:q̄uis nō dormiuerit:hec ſcilicet ſacerdos:promittit.i. pollicetur ſe ſoluere ſcilicet ab amore.i.q̈ ipſa ſoluat:(nō erat neceſſariũ ponere:ſe quia advnā perſonā ſpectant)carminibus.ſ.magicis: hoc eſt incātationibus mentes quas velit:ſed immittere.ſ. promittit:alijs.ſ.mētibus:curas.ſ.amorũ duras.i.diu duraturas aut vehemētes & promittit ſiſtere.i.facere ſtare:aquā ſup.in fluuijs:& vertere ſydera retro.i.retrorſum:& ciet.i. excitat & euocat manes.i.īferos autvmbras defunctorum nocturnos.i. tēpore nocturno: tu videbis.i.q̄libetvidebit:ſi aderit dũ ipſa operabitur:terrā mugire ſub pedibus & ornos.i. arbores illas deſcēdere mōtibus. O chara germana.i.ſoror ego teſtor.i.obteſtor deos & te & tuum dulce caput(Solebant em̄ blandiēdi gratia per capita charorũ iurare potiſſimum greci.Vnde Iuue.in.vi. grecis nōdum iurare paratis Per caput alterius)ſup. me accigier.p accingi:inuitam.i.coactā improbitate Enee: artes magicas.i.per artes magicas.Tu ſecreta ideſt hec nemini reuelatura:erige pyrā.i.ſtruē lignorũ vt fiat rogus:ſub auras.i.ab inferiore parte in auras tendentē ſup.in tecto interiore.i.inter regiam noſtrā & ſup imponas.ſ.ſuper pyram arma ſcilicet gladium viri ſcilicet Enee:quem per indignationem nō nominat que ſcilicet arma ipſe impi⁹ reliquit fixa thalamo ſcilicet noſtro quaſi ideo reliq̄rit vt eo ſe interimeret:vñ impiũ dicit:& omnes exuuias.i.veſtes quas exuit:aut quas ab eo habemus quaſi ab hoſte ſeuo: & lectum iugalē.i. genialem & matrimonialē:quo perij.i.pudorem amiſi:ſed id mentit̄ quia in ſpelunca primum amiſerat:hoc eſt imponas ſuper pyram quicquid reliquerit aut tetigerit ſpecialiv ſu: quia ſacerdos iubet& mōſtrat:ſcilicet ex arte ſua rationibus euidentibus(aut lege iterum monſtrata ſacerdos)abolere.i. penitus delere &annihilare cuncta monumēta.i.q̄ memoriā faciant:viri nefandi quia perfidi.

Quo perij:ſuperimponas: abolere nefandi
Cũcta viri monumēta iubet:mōſtratq; ſacerdos

¶ Gratare:gratulare:ſuſcipe gaudiũ pro ſorore.Dicim⁹ enim grator tibi honore.Eum Aeneā quē vt notũ noluit dicere:quaſi eius faſtidio nomen abhorreat.Oceani finē: nemo nouit Oceani finē:ſed pro principio ponit aliũde ſumpto initio. Aethiopũ:duæ ſunt æthiopiæ.Vna circa ortum ſolis:altera circa occaſum in mauritania: quā nũc dicit.Dicta eſt ęthiopia a colore populorũ quos ſolis vicinitas torret. Atlas:nullũ nomen gręcũ in ns terminatur Torquet:ſuſtinet.Aptũ:cōiunctũ.ab eo qd' eſt ἀπoτεσθαι non autē inſignitũ ſtellis:axis nō em̄ habet ſtellas qui eſt medius inter ſeptētriones:vñ eos occidere axis vicinitas facit:nō quia in axe ſunt. Monſtrata:p̄dicta q̄ eſt oriunda maſſyla a qua nō longe abſunt horti heſperidũ ſacerdos nunc venit de locis q̄ ſunt circa atlantē.Nam aliter nō p̄cedit.Maſſylia.n. mediterranea eſt ciuitas be. onicę libyę vnde haud longe horti heſperidũ ſunt.Atlas vero vt diximus ī mauritania eſt.Heſperides atlantis filię nymphę hortum ſecundũ fabulas habuerũt in quo erāt aurea mala Veneri cōſecrata q̄ Hercules miſſus ab Euriſteo argiuorum rege occiſo p̄uigili dracone ſuſtulit. Reuera fuerunt nobiles puellæ quarũ greges abegit.Hercules occiſo eorum cuſtode.Vnde fingit mala ſuſtuliſſe ideſt oues. Nam gręce μηλα & mala & oues ſignificāt.Vñ μηλονομος ouium paſtor.Soporiferũ:quomodo ſoporiferũ vt vigilaret:ſed dicimus variam vim prebere victum varijs animalibus:nam ſalices hominibus amaræ ſunt:dulces capellis:vnde ſalices carpetis amaras.ſcilicet hominibus. Item cicutæ ſecundũ Lucre.hominibus ſunt venenoſæ& pingues reddũt capellas:& ſic forſitan papauer quod dat hominibus ſomnum adimit ſerpentibus:vel cōſtrue:vt ſeruabat in arbore ramos plenum ſit:deinde ſequantur hæc ſe promittit carminibus curas ſoluere ſpargens humida mella ſoporiferumq; papauer ideſt miſcēs:vt Cice. Spargere venena didicerunt:nec incongrue ad amaritudinem amoris mel adhibet:& ad obliuionem papauer. Siſtere aquam fluuijs ſi hęc poterit multo magis pōterit. Aeneam ab amore reuocare.Mugire videbis:videbit qs vt migrātes cernas.Teſtor.c.d.quia cum multa ſacra Romani ſuſciperent magica ſemper damnarunt.Accingier: additur er metri cauſa & i q̄ in vltima longa erat breuiat̄ ſecreta ſine arbitris& eſt bona elocutio rem loci vel temporis ad perſonam tranſferre vt nocturnus venit ſecret⁹ fecit Pyram ſub ſpecie ſacrificij preparabat mortis exequias. Arma gladium abuſiue arma proprie ſunt quæ armos tegunt.Impius:qui gladium furenti reliquit ex Home.eſt qui gladium Aiaci datum ab Hectore & Hectori baltheum ab Aiace refert:&hic de baltheo tractus eſt:ille gladio incubuit.Exuuias veſtem. Aeneæ quem hoſtē dixerat ſupra.Quo perij:propter extinctum pudorem. SER. Heſperides. Arma.

ASCEn. ¶ Hec effata ſilet pallor ſim̄l occupat ora&c. Docet quomodo omnia que iuſſerat iſtructa ſunt & quomodo ſimulās ſe ſacra magica ex animo peragere q̄ſierit omnia philtra & amātiora .ideſt que vim amatorij habere putata ſunt quo ſororem fallat de qua re quia Donatus non extat . Ordo eſt.Dido effata ideſt elocuta hoc eſt poſtq; elocuta erat hec: ſilet. ideſt obticet nam fruſtra diceret tacuiſſe:finis enim loquele ſilentium ſemper eſt:niſi preter ſpem & importune tacuiſſe cum plura loqui non poſſet innueret:aut niſi adderet:ſimul & cum primum taceret pallor occupat ora: tñ.i. q̄uis ſigna impatientis amoris daret: tamen anna non credit germanā ideſt ſororem ſuam pretexere ideſt preſtruere funera.ideſt mortē nouis ſacris .ideſt ſacrificijs ſcilicet magicis nec concipit mente.ideſt intelligere nō poteſt tantos

Ordo.

¶ Hæc effata ſilet:pallor ſimul occupat ora: Poeta.
Non tamen anna nouis p̄texere funera ſacris
Germanam credit:nec tantos mente furores
Concipit:aut grauiora timet:q̄ morte Sichei:
Ergo iuſſa parat.
At regina pyra penetrali in ſede ſub auras
Erecta ingenti:tedis atq; ilice ſectā.
Intenditq; locum ſertis:& fronde coronat
Funera:ſuper exuuias:enſemq; relictum:
Effigiemq; toro locat:haud ignara futuri.
Stant aræ circum:& crines effuſa ſacerdos

Tercentũ

Tercentū tonat ore deos:erebumq; chaoſq;:
Tergeminaq; hecatē:tria virginis ora dianæ:
Sparſerat & latices ſimulatos fontis auerni:
Falcibus & meſſæ ad lunam quærūtur ahenis
Pubentes herbæ:nigri cum lacte veneni:
Quæritur & naſcentis equi de fronte reuulſus:
Et matri præreptus amor.
Ipſa mola manibuſq; pijs altaria iuxta
Vnum exuta pedem:vincliſq; in veſte recincta
Teſtatur moritura deos:& conſcia fati
Sydera.tum ſi quod nō æquo fœdere amātes
Curæ numen habet:iuſtumq; memorq; p̄catur.

SER. ¶Prætexere abſcōdere:preuertere. Tantos furores q̄tos cogitabat Dido. At regina pyra:notatus eſt verſus. Vitioſa eſt enim elocutio quæ habet exitus ſimiles:licet ſit caſuum diſſimilitudo. Intenditq; locum ſertis li. vt ſtupea vincula collo intendūt:& eſt hypallage. Intendit ſerta per locum. Funerea: cupreſſu. Nam & ſuperiora ligna ad funus pertinēt vt procōbunt piceæ ſonat icta ſecurib⁹ ilex. Effigiem:exprimit affectum amantis:q̄ etiā in morte amici imagini vult cōiungi. Ignara futuri: immemor ſuæ diſpoſitionis. Tercentum deos. ideſt ter centum numina:vnde Hecate dicta eſt:quia centū habet poteſtates: Tonat perite dixit: Nā ī aliquibus ſacris imitabanī tonitrua. Erebum inferorū profunditatē. Tria virginis ora Dianæ:iteratio eſt lunæ dianæ proſerpinæ. Simulatos: nam q̄ in ſacris haberi nō poterant ſimulabanī & habebantur pro veris. Per auernū aūt deſcenſus eſt ad inferos Ad lunā:nā hærbæ pro lunæ rōne tollunī. nec oēs eodem modo. Ahenis:perite dixit:nā aliæ vellunī:aliæ incidūī & hæc ad lunā.i.ad lune obſeruationē. Pubentes. q̄a aliæ ſiccæ:aliæ viridiores legunī & inter homines & hærbas reciprocæ ſunt trāſlationes:ſic.n. pubētes hęrbas dicim⁹: quēadmodū florē ętatis. Nigri:noxij:vel q̄a nigri ſūt homines poſt venenū vel ſunt hęrbę nigri lactis.i.ſucci & ꝑ periphraſim dicūt ſignificari agreſte papauer. Matri.p.a. refert Plyni⁹ pullos eq̄nos habere in fronte quandā carnem. quā ſtatim ijs natis adimit mater quā ſi q̄s p̄ripuerit pullū odit:& lac ei denegat. Iuue. Cui totā tremuli frōtem cæſonia pulli īfudit merito ergo credūt amorē creari ex carne:ſine q̄ mater nō alit ex ſe creatū. Mola:farre & ſale. ergo ipſa dido mola & pijs manib⁹ deos teſtaī Vnū ex.p.id.n.agiī vt iſta ſoluat & īnectaī Aeneas: In veſte re. q̄a ſupra diximus ī ſacris nihil ſolere eſſe ligatum p̄cipue eius q̄ amore vult ſolui. Conſcia fa.ſy. planetas q̄bus fatorum ratio cōtineī Si quod:cōpone tū numē p̄catur ſi quod curæ habet amātes nō æquo fœdere. Si quod bn̄ dubitat vtrū ſuꝑ res male poſitas habeat poteſtates. Inuocat aūt αɥτεροτα cōtrariū cupidini q̄ amorē reſoluit: aut certe cui curę eſt iniquus amor.ſ.vt implicet nō amantē. Iuſtum.m.q.p.vt expugneī q̄ eſt cauſa diſcordiæ.

tantos furores:ſcilicet quāti in Didone erant aut ſup.nō timet grauiora.i. maiora mala:q̄ ſupple in morte Sichei.ſ. prioris cōiugis illa pertuleerat:hoc eſt nō opinabatur ꝙ plus amaret Eneam amatorē q̄ Sicheū coniugē: nec ꝙ impatientius ferret huius profectionē q̄ illi⁹ mortem. ſed in morte viri non ſe occidit nec id parauit:ergo nihil tale ſuſpicans:parat ſcilicet peragere iuſſa.i.q̄ Dido iuſſerat hoc eſt ilico pyrā extruit & exuuias Enee affert. At.i. ſed regina.ſ.Dido pyra.i.ſtrue lignorū in formam ignis vt incendaī:erecta.i.extructa ſub auras.i.in altū in ſede penetrali.i.in loco penitiore intra tecta palatij:pyra dicit ingēti ideſt valde magna tedis.i.ex tedis que ligna reſine plurimū habent & ita facillime cōburuntur: atq; ilice.i.robore iligno:ſecta.i.fiſſo. hoc eſt poſtq; anna ingentē rogū ex tali combuſtibili extruxerat regina:intendit locū ſertis.i. intendit ſerta per locū illū & coronat fronde funera.i.ad funus apta & loca toro.i.lecto cōiugali:quē etiā iuſſerat afferri ſuper.ſ.pyrā aut inſuper:exuuias.ſ.Enee.i.veſtes quas exuerat & dereliquerat & enſem relictū:& effigiem.i. imaginem ad ſimilitudinē viri factam quam aut ad fictionem magice artis fieri curauerat: aut in ſignū amoris:locat dicit exiſtens haud ideſt non ignara immo certa mori. Are ſtant circum.i.in circuitu:& ſacerdos effuſa crines ideſt habēs capillos effuſos:vn̄ in funere polydori tertio huius. Et circū iliades crinem de more ſolute:tonat.i.horrifice vocat ore.ſ.ſuo tercētū.ideſt trecentos deos.i.numina deorū: & Erebum & Cahos: deos illos infernales:& Hecaten.i.proſerpinā a centū poteſtatib⁹ dictam:ter germinā.i.tres poteſtates habentem nam luna eſt in celo:diana in ſyluis vbi venatrix eſt: proſerpina in īferno:vn̄ addit & tria ora.i.tres effigies aut ꝑſonas diane ꝟginis.i. que in ſyluis diana dicīī & ſtudio venādi detenta perpetua virgo & ipſa ſacerdos priuſq; hec faceret ſparſerat &.i.etiā latices.i. aquas fontis auerni.i.lacus ad introitū inferni ſimulatos:ideſt per ſimulationē & fictionē quādā in ſacris ꝓ veris habitos cū deeſſēt vere aque auerni:& herbe pubentes.i.ſucci adhuc plene meſſe.i.deſecte aut inciſe:falcibus.i.cultris īcuruis:ahenis.i.ereis:q̄a nefas erat id ferreis facere:ad lunam.i.ſecundū oportunitatē lune querūtur ſcilicet ab ijs quibus id muneris ad magicum ſacrificiū iniunctū erat queruntur dicit cum lacte.i. ſucco dulci:veneni nigri.i. nociui & noxij:& amor ideſt caruncula ad magnitudinem caricis hippomanes ve:quod eſt cauſa amoris:reuulſus ſcilicet ſtatim priuſq; a labente matre abſumeretur:de fronte pulli naſcentis.ideſt recens nati aut nondum plene nati:& prereptus ſcilicet priuſq̄ abſumere poſſet:matri.ſ.eque:q̄ niſi carūculam illā aſſumpſerit pullū nō amat. Ipſa ſcilicet Dido cuius gratia hec omnia fiebant & que ſacerdos erat & regina:exuta pedem vnum.i.habens pedē vnum nudatū & ſolutum in vinculis:in veſte recincta ideſt diſſoluta ne quid ligatum in ſacris videatur: teſtatur mola. ideſt farre & ſale & pijs manibus ſcilicet q̄bus molam offerebat. teſtatur dicit moritura.ideſt certa mori: deos & ſydera conſcia fati.ideſt mortis ſue violente:tum ideſt inde precaī ſi quod ideſt ſi aliquod numē habet cure.ideſt ad curam:hoc eſt curat:amantes federe non equo ideſt illegitimo federe:aut inequali q̄n̄ alter amat alter non(hunc deum Seruius anterota ideſt contra erota ideſt cupidinē vocat) precatur dico illud ſupp. iuſtum & memor ideſt vt ſit iniuſtum & memor:& ita memor in neutro genere ponitur.

Nox erat:& placidum carpebant feſſa ſoporē
Corpora per terras:ſyluæq; & ſæua quierant
Aequora:

ASCEn. ¶Nox erat & placidum carpebant feſſa ſoporem&c. Declarat quomodo ceteris animātibus requieſcentibus Dido certa mori miſeros edebat planctus. de quibus cum Donatus nihil dicat. Ordo eſt. Nox erat:& corpora ſcilicet Ordo.

licet aialiū ceterorꝝ:feſſa.ſ.labore diurno:carpebāt ſoporē.i.carptim capiebāt ſoporē placidū.i.pſūdā dormitionē cū ai gete & ſylue & equora ſeua.i.oia que in nemore & mari degunt.quierāt.i.quieuerāt ſup.tūc:cū idest qñ ſydera voluuntur medio lapſu.i.cū mediū eſt noctis:cū omnis ager.i.quicquid verſatur in agro tacet: ſcilicet pecudes & volucres picte ideſt varijs colorib⁹ ornate:queqꝫ.i.quecūqꝫ ſcilicet volucres tenent:late.i.ampliter: lacus liquidos ideſt aquoſos:& queqꝫ.i.quecūqꝫ tenent ideſt occupāt & habitāt rura aſpera dumis.i.dumos q̄ ſunt in rure: huiuſmodi dicit pecudes & animātes:poſite.i.recubātes ſub.i. in nocte ſilenti.i.conticinio noctis lenibāt p leniebant:hoc ē mitigabāt curas:ſōno.i.p ſonū & corda ſup.earū erāt ſup.oblita laborem. At.i.ſed pheniſſa.ſ.dido q̄ erat de phenicia infelix ai.i.q̄ aium ſuū īfelicē fecerat nec ſoluit vnq̄ i ſomnos.i.nunqꝫ dormit.ve p vel nūqꝫ ſupple accipit noctē.i.requiē nocturnā oculis aut pectore:cure ingemināt ſup.ſe aut ingeminantur:hoc eſt multiplicant & amor reſurgens ideſt creſcens ſeuit.i. crudeſcit rurſus.i. iterum:& fluctuat magno eſtu irarū & inſiſtit ideſt ſermonē inſtituit adeo.i.tandē aut oino ſic:qꝫ pro & volutat.i.reuoluit & agitat corde ita.i.in hunc modū ſecū.i. apud ſe ſine arbitris.En cōmiſerātis ſicut in primo.En priamus:quid ago? ne.i.an aut nūquid ego irriſa expiar rurſus.i.iterꝝ procos.i.amatores cōnubia mea petentes priores.i.q̊s priores habui: ſed cōtēpſi q̊s ego ſum iā dedignata toties maritos.i.volētes eſſe maritos:aut dedignata ſū mihi maritos acceptare.Igiť quia ſcilicet nō eſſet honeſtū hic manere & incidere in contumeliam procorū priorū ego ſequar claſſes iliacas.ideſt troianas.& ſequar vltima.i. viliſſima iuſſa teucrū.i.teucrorū:hoc ero ancilla & contemptui omnibus troianis coacta etiā vltimis in dignitate:hoc eſt viliſſimis mādatis eorū parere & id meli⁹ q̄ vt dicamus de iuſſu Enee aut iouis cum Seruio:probat per irriſionem ſequēdum eſſe:particulam enim ne ſepe in irriſionem conuertimus vt Ne mihi poly-
Ne. damas aut troiades labeonem pretulerint. Et faciunt ne intelligendo vt nihil intelligāt dicit ergo.Quia ne.i.nam certe iuuat.i.prodeſt ante leuatos ſupple eſſe auxilio.i.profuerit qꝫ teucros iuuerim auxilio:& gratia veteris facti bene ſtat apud memores.i.gratos: hoc eſt non ingrati erunt accepti beneficij troiani:argumentatur deinde in cōtrarium dicens: aūt pro ſed fac velle ideſt pone vt velim:aut perſuade qꝫ velim:quis ſinet:ideſt permittet me: ſcilicet ſequi troianos:& accipiet me irriſam ratibus ſcilicet ſuis ſuperbis: quaſi dicat nemo.Quia ergo neqꝫ manendū eſt cum dedecore neqꝫ ſequendū:cōcludit ad ſe loquēs heu perdita neſcis tu.i.ſcis ne adhuc & ſentis ſup. ne:necdū.i.nō adhuc:piuria gentis laomedonteae.i.troiane laomedontis ſimilis q neptūnū & apollinem murorū troie ſtructores fefellit contra iuſiurandū.q.d.ſi deos fefellerunt & te nimirum fallent.Quid tū.i.inſuper:comitabor ne ſola nautas ouātes.i. letos de pfectiōe an ego inferar.ſ.in alienū regnū aut in naues: ſtipata.i.denſe circūdata:tyrijs & omni manu ideſt ſatellitio & copijs oib⁹ meorꝝ:& ego agā rurſus pelago eos ſup.q̊s ego reuelli vix.i.cū difficultate:qa timore aut odio pygmalionis vt dictū eſt in primo ſup. ab vrbe ſidonia & iubebo

Aequora:cum medio voluuntur ſydera lapſu:
Cum tacet oīs ager:pecudes pictæqꝫ volucres:
Quæqꝫ lacus late liquidos:q̄qꝫ aſpera dumis
Rura tenent:ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas:& corda oblita laborem.
At non infelix animi phœniſſa:nec vnq̄
Soluitur ī ſomnos:oculis ve aut pectore noctē
Accipit:ingeminant curæ rurſuſqꝫ reſurgens
Sæuit amor magnoqꝫ irarū fluctuat æſtu:
Sic adeo inſiſtit:ſecumqꝫ ita corde volutat.
¶ En quid ago?rurſuſne procos irriſa priores Dido.
Experiar?numadūqꝫ petā cōnubia ſupplex:
Quos ego ſum toties iā dedignata maritos:
Iliacas igitur claſſes:atqꝫ vltima teucrum
Iuſſa ſequar?qa næ auxilio iuuat ante leuatos:
Et bene apud memores veteris ſtat gratia facti.
Quis me aūt:fac velle:ſinet:ratibuſqꝫ ſupbis
Irriſam accipiet?neſcis heu perdita:necdum
Laomedonteæ ſentis periuria gentis?
Quid tū?ſola fuga nautas comitabor ouātes:
An tyrijs omniqꝫ manu ſtipata meorum
Inferar?& quos ſidonia vix vrbe reuelli:
Rurſus agam pelago:ventis dare vela iubebo:
quī morere vt merita es:ferroqꝫ auerte dolorē
Tu lachrymis euicta meis:tu prima furentem
His germana malis oneras:atqꝫ obijcis hoſti.
Non licuit thalami expertem ſine crimīe vitam
Degere more feræ.tales nec tangere curas:
Non ſeruata fides cineri promiſſa ſicheo:

¶ Nox erat:protēdiť hæc deſcriptio ad exaggerationē SER.
vigiliarū Didonis.Sylue:ex opinione eorū q dicūt oīa quæ creſcunt aīalia eſſe.Aequora::elemēta etiā animalia eſſe voluerunt : vnde in.vi. Aequora mulcebant cantu Cum tacet omnis ager.i.ea q̄ in agris ſunt.Oculis aut pectore noctē.Accipit bene diſtinguit.Nam poteſt aliquis ſomnum ſenſibus capere:& mente turbari.Reſurgēs:grauior eſt cū reſurgit.En quid ago.Demōſtrantis pticula p quam multa cogitaſſe demōſtrat:& ſic prorupiſſe:En qd actura ſū:eſt aūt comicū pricipiū & cōgrue amatrici datum:ſic Terē.Quid igiť faciā.Nam hæc cōiunctio multa eam cogitaſſe ſignificat.Rurſus:duo ſignificat frequē Rurſus.
ter iterum raro viciſſim.i.mutuo.i.denuo vt hic.Numadum.p. inuidia a pſonis:petā mulier & regina numadas. ideſt vagos.Maritos.ſ.futuros:eſt aūt elocutio dedignor illā rem & illa re.Vltima iuſſa:aut intelligam⁹ enea obtuliſſe nauigandi facultatē:aut teucrorū iuſſa.i.q̄ ipi iuſſi ſunt a ioue vt nauiget hęc ſumma eſt.Quia næ.reuera & eſt vna pars.Stat:manet.Nautas inuidioſe.q.d. aſſuetos laboribus:Ouantes abuſiue lætantes ſed proprie ouatio eſt minor triūphus:qui ouatur & vno equo vtiť:& a plebeis vel eqtib⁹ ro.deduciť ad capitoliū:& de ouib⁹ ſacrificabať.Triūphās:albis eqs vtiť quattuor & ſenatu p̄eūte de thauro

de thauro ſacrificat. Vix:aut mox.i.paulo ante aut vere vix. Nam nulla ratione dimiſiſſent patriã:niſi aut odio: aut metu regis vrgente:vt in primo dictū eſt. Quin mo rere. Quinimmo & bene omnis eius intentio tendit ad mortem. nam ſi procos rogare turpe eſt:ſolā ſequi inho neſtum:& tyrios trahere difficile:ſola mors ſupeſt. Tu la chrymis: totum ei imputat: ſed cum excuſatione. Tu prima furētem ſic diuidit Vrbanus:Tu perſuaſiſti:vt nu berem victa lachrymis meis tu nūc his oneras malis Nā me olim occidiſſem niſi te deſerere formidarem. Obijcis ob naturaliter corripitur:ſed poſitiōe longatur. nam pri ma i eſt conſonans ex ob & iaceo fit obijcio More.ſ. Ply nius aſſerit lyncas poſt amiſſos coniuges alijs nō coniun gi. Alij fere aduerbium volunt vt ſit ſenſus:more quo iā ad viduitatē fere' conſueuerat. Crimine:vt ſupra:Potui ſuccūbere culpæ. Sicheo:pro ſicheio.

Lyncum natura.

iubebo ſup. eis dare ventis vela.q.d.id fieri non poſſe qa ergo ſolā ſequi ꝓbroſum eēt & quaſi meretricis more: & comitatū iuſtū ha bere nequiret:nec manere conueniebat:infert Quin.ideſt potius:morere.ideſt moriaris vt i.queadmodū merita es:qa tibi id ꝓcuraſti: & auerte.ſ.ab aīo dolorē ferro. i.morte ferro illata. O germana.i.ſoror anna tu euicta meis lachrymis:qa vt dictū eſt in principio ſic effa ta:ſinus lachrymis impleuit obortis: tu īquā oneras.i.onerabas. prima me furētem.i.īſano icēſā amore:his malis atq; obijcis hoſti.i. cru deli viro. Non.i.nonne licuit me expertē tha lami.i.coniugij.degere.i.ad finem vſq; agere: vitam more fere:ſine crimine.i. offenſiōe ꝑ iurij aut leſione pudoris:nec tangere tales cu ras quales nunc per illicitos amores ſuſtineo

more fere.i.ad morem beluarum ferarum que ꝓpter feritatem cōiugiū vitāt:hō aūt eſt aīal ſociale: & ita quadrat ei cōiugiū:ſed infeliciter amans ꝑfert vitā ferarū vite ſue. Non ſup. eſt:aut potuit fides promiſſa cineri ſicheo ꝓ ſicheio.i.ipſius ſichei:quia cum inhumaretur iurauit ſe nunq; alteri nupturam qđ Anna reprobauerat dicens. Id cinerem & manes credis curare ſepultos:ſeruata ſupple eſſe cineri ſicheio.q.d.ma xime potuit ſeruata tamen non eſt.

Poeta.

¶ Tantos illa ſuo rumpebat pectore queſtus:
Aeneas celſa in puppi iam certus eundi
Carpebat ſomnos:rebus iam rite paratis:
Huic ſe forma dei vultu redeuntis eodem
Obtulit in ſomnis:rurſuſq; ita viſa monere eſt:
Omnia mercurio ſimilis voceq; coloreq;:
Et crines flauos:& membra decora iuuentæ:

Mercuri⁹

¶ Nate dea:potes hoc ſub caſu ducere ſōnos:
Nec quæ circūſtent te deinde pericula cernis
Demēs:nec zephyros audis ſpirare ſecundos:
Illa dolos:dirumq; nefas in pectore verſat
Certa mori:varioq; irarum fluctuat æſtu.
Nō fugis hinc ꝑceps: dum ꝑcipitare poteſtas:
Iam mare turbari trabibus:ſæuaſq; videbis
Collucere faces:iam feruere littora flammis:
Si te his attigerit:terris aurora morantem.
Eia age:rumpe moras:variū & mutabile ſemꝑ
Fœmina:ſic fatus nocti ſe immiſcuit atræ:

Poeta.

¶ Tum vero æneas ſubitis exterritus vmbris
Corripit e ſomno corpus:ſocioſq; fatigat

Aeneas

¶ Præcipites vigilate viri:& cōſidite trāſtris:
Soluite vela citi:de⁹ æthere miſſus ab alto
Feſtinare fugam:tortoſq; incidere funes:
Ecce iterū ſtimulat:ſequimur te ſancte deorum
Quiſquis es:imperioq; iterū paremus ouātes
Adſis o placiduſq; iuues:& ſydera cœlo
Dextra feras:ſ dixit:vaginaq; eripit enſem

Poeta.

Fulmineū:ſtrictoq; ferit retinacula ferro.
Idē oēs ſimul ardor habet:rapiuntq; ruūtq;

Littora

ASCEn: DONA. Ordo.

¶ Tātos illa &c. Docet qūo etiam eneas dor miebat cū talia dido agitaret:& qūo a mercu rio excitatus abnauigauit:vnde Donat⁹ de perijt. Ordo eſt Illa.ſ.dido rūpebat ſuo pecto re tantos queſtus.i.violenter exꝑſſit:ſed ſup. eneas.iam certus eundi.i.qui decreuerat om nino abire.carpebat ſōnos.i. dormiebat ſup. in celſa puppi & hoc reb⁹.ſ.ad nauigationem neceſſarijs paratis rite.i.decēter:& ꝑ iſtitutōe nautica:forma.i.imago dei redeuntis:hoc eſt de⁹.ſ.mercuri⁹ i forma aſſūpta rediens ī ſom nis.i.iter dormiēdū:obtulit ſe huic.ſ.enee eo dem vultu quo pri⁹ obtulerat:& viſa eſt mo nere ita rurſus.i.iterū exñs ſimilis oia.i. ꝑ oīa & vocē & colorem & crines.i.capillos flauos & mēbra decora iuuēte.i.iuuētuti cōuenietia mercurio.ſ.prius viſo O nate dea potes inter rogatiue.i.potes ne ducere ſomnos.i.dormi re ſub hoc caſu.i.ꝑiculo in quo verſaris: Nec o demēs cernis.i.proſpicis deinde q̄ pericula circūſtent.i.obſideant te nec audis zephyros i.vētos illos ſecundos.i. ꝓſperos (quos mer curius adduxerat: dicente ioue voca zephy ros) ſpirare.i.flare Illa.ſ.tibi nota & multum infenſa mulier:verſat in pectore dolos:& dir nefas.ſ.in ſe (quia vult ſe interficere: quo cō perto tyrij in te irruant) aut in te niſi abiueris nam poſtea dictura eſt:natumq; patremq;. Cū genere extinxem. exiſtens certa mori vnde di cet. Quem metui moritura: & fluctuat vario eſtu.i.feruore & incendio irarum. Non.i.non ne fugis hinc preceps.i.precipitanter dū.i.q̄ diu poteſtas.i.facultas tibi ē precipitare. i. ꝑ cipitanter abeundi: Tu videbis iam.ideſt ita tim mare turbari trabibus ideſt diuerſis ma lis aut nauibus:& videbis ſeuas faces ſcilicet ad naues tuas comburendas aut inſequēdum te collucere ideſt ſimul lucere:& videbis iam littora feruere.ideſt feruida fieri:dixit autem a tertia coniugatione pe.breui flammis ſcili cet facularum.ſi aurora attigerit.i.offenderit te morantem his terris ideſt ſi ad craſtinā vſq; auroram hic manſeris:Eia age.duo cohortan di aduerbia ꝓpter vrgentem neceſſitatem:rū pe moras.i.cauſas īmorandi. Femina eſt ſemp varium & mutabile.ideſt res varia & muta bilis: hoc eſt inconſtans Mercurius ſup. fatus ſic ideſt in hunc modū imiſcuit ſe nocti atre: vero ideſt ſed eneas exterritus tum ideſt tunc ꝑcipue vmbris ſubitis.i.ſubito apparentibus

corripit

corripit.i.violenter rapit corp⁹ e ſomno: que violentia pre ſe ferebat ſecundum Seruium futurum infortunium:de quo li.quinto dicetur.& fatigat ideſt violentat & ſurgere cogit ſocios.dicens.ſ.O viri vigilate precipites.i. precipitanter ſurgentes.(Poſſet eſſe ordo fatigat ſocios precipites.i.fatigãdo precipires facit dicens.ſ.vigilate viri)& conſidite.i.ſimul locũ capite:trãſtris ideſt ſuper tranſitus nauium vbi ſedent remiges ſoluite.ideſt diſſoluite & pandite citi ideſt feſtini: vela ecce deus miſſus ab alto ethere ſcilicet mercurius. ſtimulat: ideſt impellit ſup. nos feſtinare.i. feſtinanter agere fugam ideſt profectionem noſtram & incidere funes.ideſt rudentes tortos ideſt implicitos:O ſancte quiſquis.i.quicũq; deorum tu es:nos ſequimur te.& nos ouantes paremus iterũ imperio:quia paruerant ĩſtruẽdo claſſem.aut paremus imperio iterum.ideſt ſecundario facto. O optandi particula adſis ideſt auxilio ſis & exiſtens placidus iuues ſcilicet nos:& feras ideſt afferas profectioni celo ideſt de celo:ſydera dextra.i.proſpera & feliciter ĩfluẽtia

Littora deſeruere.latet ſub claſſibus æquor.
Annixi torquent ſpumas:& cærula verrunt.

¶Certus eundi:indubitanter ꝓfecturus. Carpebat ſomnos:hoc accuſat paulo poſt Mercurius:ſed excuſatur his rebus nam & certus eundi erat:& cũcta rite præcipitauerat.aut p̃œconomia eſt:vt poſſit videre Mercurium.Forma dei.non deus ſed forma dei.Nam raro ſe videnda p̃bent numina.Eodem o ſemper longum eſt quia eodem ablatiuus eſt ſemper.Eadem autem & producit & corripit.Nam & nominatiuus eſt vt eadẽ mulier fecit: & ablatiuus vt eadem muliere faciẽte.Viſa monere:bene viſa nõ enim reuera eſt.Similis:aliud eſt idem eſſe:aliud ſimile eſſe.Ergo nunc certus eſt æneas:Vocem:oratõis eſt deus.Hora.Mercuri facunde nepos atlantis. Flauos:& ꝑvſtus & flauus Mercurius fingitur:quia ſatis vicinus eſt ſoli præter cæteras ſtellas.Et membra decora iu.quia de⁹ palæſtre eſt:Iuuentæ:ætatis cum iuuentus ſit perſonarũ. vt & rebus ſpectata iuuentus.Figura vero eſt vocẽ mẽbra & colorem. Zephyros: ventos. nam zephyris de aphrica nauigare non poterat. Dirum nephas. amatrix SER.
timenda

timéda eſt:q̃ ſit certa mori itẽ Variũ & mutabile ſemper fœmina. Præceps: feſtin⁹. Collucere faces: pp illud Ferte citi flammas. Vmbris ſicut ſupra. Forma dei. Corripit: Omẽ futurę tẽpeſtatis. Sãcte deorũ: aut diſtinguit ſancte: aut ſcd'm Enni. Rñdit iuno ſaturnia ſãcta deorũ. Quiſqs es: at dixerat oĩa Mercurio ſil'is. Sed teſte Cice. in li. de na tu. deo. tres ſunt Mercurij: ſupnus: terrenus & infern⁹. Ergo Quiſquis de trib⁹. Aut referas ad iouẽ. i. quiſquis es qui pcipis: vt in nono. Quiſqs in arma vocas: cum irim vidiſſet. i. qcunq; irim miſiſti. Plane illud occurrit quod ait. Deus æthere miſſus ab alto: vbi & Iouem & ſupnum complectitur Mercuriũ. Poteſt ẽt quaſi phantaſiã facere pp ter ſocios: & qſqs es iõ dicere. Quia licet viderit non tñ reuera nouit eſſe Mercuriũ: vñ ait ſupra. Et formam & vultum viſa monere. Iterũ parem⁹ nã iã paruerat pparatione nauigiorum. Et ſydera cœlo Dextra feras hoc eſt ventos: qui ex ortu ſyderum aut pſperi aut aduerſi ſunt Sic i Georgi. Præterea tã ſunt arcturi ſydera nobis: Nec enim ſydera dicit reuera cum arcturus vna ſit ſtella. Ergo dextra dixit ſydera ventos: vel tempora.

Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile:
Regina e ſpeculis vt primum albeſcere lucem
Vidit: & æquatis claſſem pcedere velis:
Littoraq; & vacuos ſenſit ſine remige portus
Terq; quaterq; manu pectus percuſſa decorũ:
Dido. Flaenteſq; abſciſſa comas. (proh Iuppiter ibit
Hic (ait) & noſtris illuſerit aduena regnis:
Nõ arma expedient: totaq; ex vrbe ſequentur:
Diripientq; rates: alij naualibus: ite:
Ferte citi flammas: date tela impellite remos
Quid loquor: aut vbi ſũ: q̃ mentẽ iſania mutat
Infelix Dido. nunc te fata impia tangunt.
Tũ decuit cũ ſceptra dabas: en dextra fideſq;
Quem ſecum patrios aiunt portare penates:
Quẽ ſubijſſe humeris confectũ ætate parentẽ:
Non potui abreptũ diuellere corpus: & vndis
Spargere: nõ ſocios: nõ ipſum abſumere ferro
Aſcaniũ: patriſq; epulandũ apponere menſis:
Verũ anceps pugne fuerat fortuna: fuiſſet.
Quẽ metui moritura: faces in caſtra tuliſſem
Impleſſemq; foros flãmis. natũq; patrẽq;
Cũ gñe extinxẽ. & memet ſup ipſa dediſſem.

SER. ¶ Prima aurora: deſignatio tpis eſt non diei deſcriptio: vnde infert: vt primo albeſcere lucẽ vidit. Sic in. xij. Cũ primum craſtina cœlo Puniceis inuecta rotis aurora rubebit. Et bene hanc primum inducit vidiſſe crepuſculũ: que quaſi amatrix totam vigilauerat noctem. Sic in Buco. de amatore Naſcere præq; diem veniens age lucifer almũ. Nouo. l. epicureos imitatur qui aiunt ſolẽ de atomis cõſtare & cũ die naſci & cum illo perire Tithoni cubile Tithon⁹ Laomedõtis frater fuit: hũc ab aurora amatum in cœlũ leuauit: quẽ longinquitas vitæ in cicadam cõuertit. Hora. Longa tithonũ minuit ſenectus. Albeſcere lu. hypallage eſt. Luce em̃ albeſcunt omnia nõ lux albeſcit. Aequatis

citer iſluentia: dixit. ſ. eneas: & eripit. i. violenter extrahit vagina. ſ. ſua. enſem fulmineũ. i. morẽ fulminis feriẽtẽ aut radiantem. q; p &: ſup. id dicẽs ferit. i. percutit & incidit retinacula. i. funes qbus naues retinebantur ad littora ligate: enſe. i. gladio ſtricto ideſt euaginato & denudato. Idem. i. vniformis ardor. i. cupiditas habet. i. tenet aut inuadit ſimul omnes ſ. teucros: & rapiũt. ſ. que erant adhuc i littore & ruunt. i. precipites currunt: & deſeruere. ſ. paulo poſt littora. equor latet. i. occultũ ẽ ſub claſſibus. ſ. ſimul diſcedentibus: & ipſi annixi. i. ãnitentes: torquendo aquas excitant ſpumas: & verrunt. ſ. nauium caudis. i. gubernaculis: cerula. ideſt ceruleas aquas aut maria cerulea ideſt cerulei coloris.

¶ Et iã prima nouo &c. Deſcribit qũo poſtridie Dido vidẽs troianos abijſſe cõqueſta eſt. vñ qa Donat⁹ nihil dicit. Ordo aũt e. Et aurora linquẽs cubile tithoni. i. mariti ſui regis in oriẽte. croceũ. i. crocei coloris ſpargebat iã prima. i. primũ: aut recens orta terras lumine nouo. ſ. illi⁹ diei: & ſup. regina. ſ. dido vt. i. poſtq̃ vidit e ſpeculis. i. altis feneſtris vñ ſpeculari licebat lucẽ albeſcere. i. albã fieri primũ. i. primo tpe & claſſem pcedere. i. puehi: velis eq̃tis. i. equalr̃ pleno vento diſtentis: & ſenſit littora & port⁹ vacuos: qa ſine remige: ipſa pcuſſa. i. habẽs pcuſſum: aut vbi pcuſſerat terq; quaterq;. i. frequẽter: aut conſumate pectus. ſ. ſuũ decorũ. i. pulchrũ: manu. ſ. ppria: & abſciſſa comas flauẽtes. i. hñs abſciſſos capillos flauos (ſaltẽ p parte: qa poſtea dicet̃. Nec dũ illi flauũ pſerpina vertice crinẽ abſtulerat) ait ph Iuppiter ibit hic ideſt hoſtis me⁹: & ipſe aduena. i. cũ ſit aduena illuſerit. i. ei cõceſſum fuerit illudere. noſtris regnis. q. d. id ferendũ non eẽ. & ſup. tyrij nõ expedient. i. expedite capiẽt: arma. & ſequent̃ ſup. eos ex tota vrbe: vt fit ĩ bello tumultuario: & alij. ſ. aliq ex eis diripiẽt i. in diuerſa rapiẽt rates. i. naues troianorum: naualib⁹. i. e ſtatiõe nauiũ vbi naues parantur & fiũt. Ite o teucri ſup. & vos citi. ferte. i. iferte i naues troianorũ flãmas: date. i. mittite: tela. ĩpellite remos: oĩa ſunt precipitanter dicta quaſi loquentis animũ depingentia. vñ caſtigans ſe Dido qa hec cũ ſola vigilaret dixerat ait. Quid loquor: aut vbi ſum. q. d. ſola ſum & quaſi cũ multis loquor: q̃ inſania mutat mẽtem. ſ. tuam o dido infelix (loquit̃ enim p paros & apoſtrophen ad ſe quaſi ad aliã) fata ĩpia. i. mala in te fatalr̃ preſcita: tangunt nunc te. decuit. ſ. naues incẽdiſſe: tunc cum. i. quando dabas ſceptra. i. partem regni: en: ideſt ecce: hic exprobrantis ac irridentis eſt: dextra. i. virtus: q; p. i. fides. i. fidelitas ac fidelis pietas viri ſup. quem aiunt portare ſecum penates ſcilicet deos: patrios ideſt a patria troia auectos: & quẽ aiunt ſubijſſe. i. ſubeundo portaſſe humeris parentem ſcilicet anchiſen: confectũ i. cõſumptum fere ſenio. i. annoſitate. Non. i. nonne: quaſi dicat maxime: potui diuellere i. in diuerſas partes vellere: corpus ſcilicet nauium hoc eſt claſſem: aut potius corp⁹ enee abreptũ. ſ. ab alijs: & ſpargere ſup. ipſum eneam vndis non ſup. potui diuellere ſocios & ſpargere vndis. q. d. ẽt potui. Nõ. ſ. potui abſumere ferro. i. interficere aſcaniũ ipm. ſ. cui regnum italie dicit̃ deberi: & caput omĩs mali eſt & cã profectionis. & apponere epulandum menſis patris: quod progne dicitur feciſſe offerẽs

ASCEn. DONA. Ordo.

tereo ithim

tereo ithim filium vt in ſileno dictū eſt quaſi dicat etiam potui.& fuiſſet ſup.factum verū fortuna.ideſt alea pugne fuerat anceps. ideſt dubia.quia forte troiani nos viciſſent quo dicto inimica laudat troianos.ſed quem metui moritura quaſi dicat neminem debebam metuere que decreueram mori. Aut ſic vt ſibi obijciat verum fortuna pugne.fuerat anceps quaſi dicat potuiſſem quidē tentare.ſed fuiſſet dubium de victoria ad quod dicit concedēdo.fuiſſet quaſi dicat eſto fuiſſet anceps pugna quid tum. Quē metui ideſt metuere debui moritura quaſi dicat nullum. ego tuliſſem ideſt inferre potuiſſem faces ideſt tedas in caſtra ideſt claſſem eorum. & impleſſem ꝑ ipleuiſſem foros ideſt nauiū tabulata que ferunt inceſſus.flammis ſcilicet comburentibꝰ ea.& extinxem pro extinxiſſem.natum & patrem cum genere.i.progenie tota & ipa.ideſt ego dediſſem ſuper.ſ.extinctos. memet ideſt meipſam quod amatorie dicit.cū viuere nollet eo mortuo.

beſcit. Aequatis.v.feliciter plenis ſine motu aliq̄. Proh. iraſcentis exclamatio. Terentius Proh ſuppreme iuppiter. Aut teſtatur iouem.quem in aduentu æneæ inuocauerat. Iuppiter hoſpitibus nam te dare iura loquuntur. Ibit & illuſerit.ibit & illudet.tempus ꝑ tempore. ſic dixit vt certantēꝗ illudere capto. Non ar.ex. Furentis verba vt ipſa paulo poſt. Quæ mentem inſania mutat.nam ſana non imperat abſentibus.cū ſola ſit. Naualibus. Loca ſunt in quibus ſtant naues. Vbi quaſi dicat an in cœtu ſum. Cum ſceptra dabas.vt ac dominum ænea in ſceptra recepit. Fideſꝗ ſubaudi en etiam in ſequētibus aut certe hic eſt quem dicunt portare deos. Sane en nominatiuo melius iungitur.vt En priamus. Ipſum Aſcanium: aut quia eſt cauſa nauigationis.vt quem regno heſperiꝗ fraudo.aut ad patris dolorem.vt qui nati coram me cernere letum feciſti. Epulandū ponere:quod fecit Progne occiſo Ithi filio propter ſororis ſtuprum. In caſtra.in claſſes.vt nos caſtra mouemus. Foros Tabulata nauium ab eo ꝙ inceſſus ferant.& eſt generis maſculini.numeri tantum pluralis.vt hi fori ſororum. Cum genere extinxem. pro extinxiſſem morte æneæ & Aſcanij & eſt ſyncope. Super ipſa.ſatis amatorie. En. Fori.

Sol qui terrarū flāmis opera omnia luſtras:
Tuꝗ harum interpres curarū & cōſcia Iuno:
Nocturniſꝗ hecate triuijs vlulata per vrbes:
Et diræ vltrices & dij morientis eliſſæ
Accipite hæc:meritūꝗ malis auertite numē:
Et noſtras audite preces.ſi tangere portus
Infandum caput:ac terris adnare neceſſe eſt:
Et ſi fata Iouis poſcunt.hic terminus hæret:
At bello audacis populi vexatus:& armis
Finibus extorris:complexu auulſus Iuli
Auxilium imploret: videatꝗ indigna ſuorum
Funera:nec cum ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit:regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diē: mediaꝗ īhumatus harena.
Hæc ꝑcor:hāc vocē extremā cū ſanguine fūdo.
Tū vos o tyrij ſtirpem:& genus omne futurum
Exercete odijs cineriꝗ hæc mittite noſtro
Munera:nullus amor populis nec fœdera ſūto
Exoriare aliquis noſtris ex oſſibus vltor:
Qui face dardanios ferroꝗ ſequare colonos.
Nunc olim quocunꝗ dabunt ſe tempore vires:
Littora littoribus contraria fluctibus vndas
Imprecor:arma armis pugnēt:ipſiꝗ nepotes.

ASCEn. ¶Sol qui terrarum flammis opera omnia luſtras. Recitat reliquā partem querele didonis in qua cum facto troianos perſequi nequeat execrationibus & diris imprecationibus perſequitur.i quibus poeta ſubtiliter alludit ad futuras carthagineñ.ac romanorum hiſtorias
DONA. Donatus autem ſolum dicit. Exercete odijs. quod factum eſt tribus bellis punicis. Exoriare aliquis.aliqui de Hānibale volunt intelligere.ſed melius eſt vt ſit hoc perturbate perſone que neſciat ſe impoſſibilia poſtulare.qđ ſequentia indicant cum poſtulet.& littora & vndas inter ſe diſcordare Pugnent ipſiꝗ nepotes. hoc dixit poſſibile. nam & furentes quandoꝗ quod rectum eſt ſentiunt. Hec ille.
Ordo. Ordo eſt O ſol qui luſtras ideſt purgas & circūis flammis ſcilicet radiorum tuorum. omnia opera terrarum ideſt que fiunt in terris.& tu o iuno interpres ideſt mediatrix &conciliatrix.harū ideſt huiuſmodi ſcilicet matrimonialium curarū aut harum.ideſt mearum curarum.i.ſollicitudinū amorū:& conſcia harū curaꝝ:qa nuptura ſacrificauerat iunoni ante omnes cui vincla iugalia cure.& o hecate.i. proſerpina vlulata.i.cum vlulatione queſita triuijs.i.in triuijs per vrbes.ſ.varias nocturnis.ſ.temporibus:aut vlulata triuijs nocturnis.i.nocturno tempore ab vlulantibus & tecū rapta eſſes querentibus frequētatis:& vos dire ideſt furie eumenides: vltrices.ſ.ſcelerū & dij eliſſe morīetis.i. in quarum poteſtatem ventura eſt eliſſa:hoc eſt ipſa que loquitur. ꝑ mortē hoc eſt dij manes aut inferi aut anceretici.accipite.i.intelligite:hec.ſ.dicta & precamina mea & auertite numē.ſ.infeſtum & inimicū.meritum malis.i.a malis qđ mali merentur habere infeſtū:& ita ſe innocentē indicat.aut meritū malis.i.ꝑ mala mea: & ita confitēdo ſe innocentē faceret:accipitur aūt meritū hic in ſignificatione paſſiua:& audite ꝑces.i.imꝑcatiōes noſtras. Si neceſſe eſt.ſ.neceſſitate fatali:caput infandū.i.deteſtabile &indignum quod nominetur:hoc eſt eneā:tangere portꝰ.ſ.italie.ac annare terris. ideſt ad terras:& ſi fata iouis poſcunt.ſ.id fieri.& hic terminus.i. hec extrema definitio fatorū heret.i. cōfirmata eſt:at.i.ſaltem ipſe vexatꝰ: bello.i. peritia bellandi:&armis populi audacis:& extorris.i.exul &excluſus finibꝰ.i.limitibꝰ regni ſibi

SER. ¶Sol.iam vtitur imprecatiōibus & deuotionibus: vnde deuotor & deuotrix qui imprecatur dicitur: non autem terrarum flammis ſed opera terrarum. Recte aut inuocat ſolem. vt ſupra per nomen liberi ſacrificauit. Curarum. aut quas patior. aut generaliter curarum coniugalium interpres:hoc eſt media & conciliatrix. Cicero. Qui interpretes corrumpendi iudicij eſſe ſolent. Conſcia iuno. Siluit rem turpem.ſic ſupra. Et pronuba iuno. Nocturnis.non triuijs.ſed per nocturnum tempus. vlulata.ꝑ.vr. proſerpinam raptam a Dite patre Ceres cum per orbem incenſis faculis quæreret per triuia & quadriuia vocabat. Hinc in eius ſacris a matronis ꝑ triuia exercetur vlulatꝰ. Interp.

cetur:vlulatus. ſicut in Iſidis ſacris vbi eſt imitatio inuenti Oſiridis:quem dilaniatum a Tiphone fratre vxoriſis per totum orbem queſiuit:Iuuena.Plangentis populi currit deriſor anubis.Hecaten autem inuocat cauſa vltionis:vnde & furias inuocat:ſed vſurpatiue dixit diras. Nam diræ in cœlo: furiæ in terris:eumenides apud inferos.Vnde & tres eſſe dicuntur.ſed hæc nomina confundunt poetæ.Vltrix ideſt Tiſiphone.Græce enim τισισ vltio eſt Dij morie̅tis eliſſæ:aut manes dicit.Vnde eſt Vos o mihi manes eſte boni:quoniam ſuperis auerſa voluntas.aut anæreticos dicit ideſt Martem & Saturnum: qui intercidunt vitæ rationem:ſi radijs ſuis ortum geniture pulſauerint.Hora.Te iouis impio tutela Saturno refulgens eripuit: volucreſq́ tardauit alas: & bene tardauit. Nam neceſſitas fati tardari poteſt non penitus tolli. Virgi.nec fata vetabant Stare deceq́ alios priamum ſupereſſe per annos Meritumq́ malis auertite numen. Quod mali merentur.Preces. imprecationes:vt paulopoſt imprecor arma armis pugnent Adnare.vt i primo Huc pauci veſtris adnauimus oris ideſt per tempeſtatem venim⁹: & bono colore futura predicit. Fata iouis: participium eſt non nomen.Terminus hæret. ſi hoc eſt immutabile. Audacis po. Rutulorum quos ſemper inducit audaces. Finibus ex.Extra ſuas terras remotus.& ſignificat qua̅do Euandri & Tarcontis petiuit auxilium.Indigna ſu.f. Palantis dicit & cæterorum.Pacis iniquæ. propter perditam linguam habitum & nomen.quæ omnia ſolet victor imponere victis ſicut poſtulat iuno.Sed cadat:Cato dicit iuxta laurolauinium cum æneæ ſocij prædas agerent:bellum eſſe commiſſum.in quo Latinus occiſus eſt. Turnus fugit:& auxilio mezentij comparato vict⁹ qde̅ eſt.Sed in eo prælio æneas non comparuit.Aſcanius poſtea Mezentium interemit.Alij dicunt ꝙ victor ęneas cu̅ ſacrificaret ſuper numicum fluuium lapſus eſt:& eius cadauer nuſq̄ apparuit. Vnde ipſa dicit Mediaq́ inhumatus harena.Poſtea dixerunt inter diuos receptum: & iouem indigetem appellatum.Ante diem:ante fati neceſſitatem.& bene quod paſſura eſt optat æneæ.Cum ſanguine.quaſi imprecationes ſuo ſanguine conſecret. O tyrij: non ſunt mandata ſed imprecationes. Nam ſi mandata ſunt quomodo genus futurum.Sunto vrbanus ait verbo eam iuris vſam propter odia hæreditaria. Exoriare: exoriatur & oſtendit Hannibalem:ex oſſibus:ſecundum Anaxagoram qui homœomeriam dicit ideſt omnium membrorum ſimilitudinem eſſe in rebus creandis. Ergo ſicut ex oſſibus ſic ex ſanguine & medullis nam omnia pro parte ſui tranſeunt in procreationem.Lucretius: nu̅c ab Anaxagore veniamus homœomeriam.Fluctib⁹ vndas propter illud quod in fœdere ſancitum eſt.vt corſica media eſſet inter romanos & carthaginenſes. Pugnent. ipſiq́ nepotes poteſt ad ciuile bellum referri.

gni ſibi conceſſi & auulſus complexu iuli:imploret ideſt ſuppliciter.quaſi cum ploratu petat:auxilium: & videat funera ſuorum indigna.ideſt miſeranda:aut feda nec.i.& non.& cum tradiderit ſe ſub leges pacis inique: aut quia pace indignus eſt:aut quia talis pax votis eius iniqua ſit:cum non victor ſed victus per eam videatur quia linguam & nomen & habitum amittet:no̅ fruatur luce optata ideſt vita: ſed cadat ante diem ideſt terminum & perhiodu̅ vite inhumatus media harena(hec omnia que imprecatur d do poſtea euenerũt: ſed ſunt generaliter accipienda: non enim ea futura nouerat vt poeta ſed optauerat: quocirca no̅ potuit ſpecialia que ſi poeta ex perſona ſua poſt factum locut⁹ fuiſſet:aut deum aliquem introduxiſſet qui hec loqueretur nimirum expreſſiſſet.Na̅ vexatus eſt bello audacis populi.ſcilicet rutulorum & latinorum implorauit auxilium euandri arcadis cuius filij pallantis indignam mortem vidit: fecit pace̅ iniquam vt dictum eſt & occiſus in numicum proiectus eſt inſepultus.)Ego precor hec ideſt vt hec eueniant: & fundo hanc vocem extremam ideſt vltimam quam maxime exaudiri volumus(vnde in teſtamentis ſupreme voluntati maximum po̅dus eſt) cum ſanguine ideſt effundo ſimul aut paulo poſt (quia quod parum diſtat nihil diſtare videtur)ſanguinem:Tum ideſt inſuper vos o tyrij ideſt carthaginenſes tyro profecti exercete ideſt fatigate ſtirpem & omne genus futuru̅ odijs:& mittite noſtro cineri hec mu̅era: ideſt obſequia:null⁹ amor nec ſup.vlla federa ſunto ſcilicet in futuru̅:populis ſcilicet tyro troiaq́ profectis(contra id quod dixerat in primo Iuppiter hoſpitibus nam te dare iura loquuntur.Hunc letum tyriſq́ velis.troiaq́.ꝓfectis Eſſe diem)Aliquis vltor: hoc propter Ha̅nibalem finxit poeta ſed Dido generaliter loquitur: & ne ſpecialiter loqui videatur addit aliquis. exoriare ideſt exoriat̃ vt ſit ſecunda perſona pro tertia:aut potius ſic.O vltor exoriare aliquis ex noſtris oſſibus: qui ſequare.Ego autem ſicut valla docet ꝙ ſuus & tuus vocatiuo non carent:dicerem licet raru̅ ſit aliquis etiam infinite poſitum non carere vocatiuo:vt hoc loco quia ſe indefinite voluit ſignificare locutam:non dixit ſolum vltor:ſed aliquis.ſit ergo ordo. o vltor aliquis ideſt quicu̅q́ futurus es:exoriare ideſt ex oriaris & naſcaris.ex noſtris oſſibus ideſt ex duriſſimo reliquiarum mearum.qui ſequare ideſt ſequaris. hoc eſt perſequi poſſis colonos dardanios ideſt a dardania in italia̅ appulſos face & ferro ideſt crudeliſſimo bello quo omnia igni & ſanguine contaminantur.ſequare dicit olim nunc ideſt ab hac hora.quocu̅q́ te̅pore vires ideſt facultates naſcendi aut bellandi dabunt ſe.ego imprecor ideſt per imprecationem opto littora ſcilicet carthaginenſia.co̅traria.ideſt inimica.littoribus ſcilicet italicis & vndas ſup.contrarias vndis. & arma pugnent armis & ipſi nepotes ideſt poſteri.pugnent ſup.inter ſe.Hec propter punica bella finxit poeta.que neſciuit dido futura.quocirca vt dixi nihil ſpecialiter imprecata eſt.

ASCEn: ¶Hec ait:& partes animum verſabat in om nes. Hoc loco necem quā ſibi dido intulit de‐
ſcribit: de qua dicit Donatus ſic: Tum breui‐
DONA. ter: nam hoc conueniebat que ꝙ primum mo
ri cuperet: Huc ſiſte: huc inſtanter adduc. Ca‐
ra. blanditur vt impetret per blandimēta: qd'
illa propter ingraueſcentem etatē poterat re‐
cuſare. Elegit perſonam que tarde pergeret &
cum mora remearet: vt ſibi longiuſculum ad
mortem patrandam ſpacium daretur: & pro‐
pter hoc dixit ſiſte & non mitte. Dic corpus:
& hoc ad moram innectendam pertinet. Et
p. & hoc ſimiliter. Moriemur: in plurali di‐
xit: vel quia ſic ſepe vſurpamus vt de vno
dicamus nos: vel quia & reliquie erant peri‐
ture. Hauriat: pars vltionis erit ſi hoſtis abi‐
ens rogi flammas aſpiciat: & triſtis omnibus
Ordo. nauiget. Hec ille. ¶Ordo eſt. Dido ſup. ait
hec. & verſabat: ideſt frequenter vertebat: ani
mum in omnes partes: querens ideſt appe‐
tens inuenta occaſione abrumpere ꝙ pri‐
mum. ideſt valde cito lucē inuiſam: ideſt vi‐
tam odio

¶Hæc ait: & partes animū verſabat in oēs. Poeta.
Inuiſam quærens ꝙ primū abrumpere lucem:
Tum breuiter barcen nutricem affata ſichei.
(Nāq; ſuā patria antiqua cinis ater habebat)
¶Annam cara mihi nutrix huc ſiſte ſororem: Dido.
Dic corpus ꝓperet fluuiali ſpargere lympha:
Et pecudes ſecum: & monſtrata piacula ducat
Sic veniat: tuq; ipſa pia tege tempora vitta:
Sacra ioui ſtygio: quærite incœpta paraui
Perficere eſt anim⁹: fineq; imponere curis:
Dardaniiq; rogum capitis permittere flāmæ.
¶Sic ait: illa gradum ſtudio celerabat anili: Poeta.
At trepida & cœptis īmanibus effera Dido

Sanguine

Sanguineā voluens aciē:maculiſq; trementes
Interfuſa genas:& pallida morte futura
Interiora domus irrumpit limina:& altos
Conſcendit furibunda rogos:enſemq; recludit
Dardaniū:non hos queſitum munus in vſus.
Hic poſtq̄ iliacas veſtes notumq; cubile
Conſpexit:paulū lachrymis:& mēte morata
Incubuitq; thoro:dixitq; nouiſſima verba.
Dido. ¶Dulces exuuiæ dū fata deuſq; ſinebant:
Accipite hanc aīam:meq; his exoluite curis.
Vixi:& quē dederat curſum fortuna peregi.
Et nunc magna mei ſub terras ibit imago:
Vrbem preclaram ſtatui:mea mœnia vidi.
Vlta virum:pœnas inimico a fratre recepi.
Felix heu nimium felix:ſi littora tantum
Nunq̄ dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ.
Poeta. ¶Dixit.& os ĩpreſſa toro. Dido. Moriemur inultæ
ſed moriamur(ait)ſic:ſic iuuat ire ſub vmbras.
Hauriat hunc oculis ignē crudelis ab alto
Dardanus:& noſtræ ſecū ferat omnia mortis.

SER. ¶Tū breuiter.feſtinatione mortis ſimul nectit cauſam morarū & ſibi & ſorori.Huc ſiſte:huc adduc:vt & gregē ſiſtit ad arā.Hinc& ſiſtat̄.i.abducat̄:nā ſtare aliud eſt.nec aliter poſſumus dicere q̄ ſta hic & ſiſte huc. Fallit.n. plærūq; verbi ſimilitudo:quia dicimus ſto & ſiſto. [Sto. Siſto.] Cum diuerſa ſignificent pro eodē.Spargere lym.nam in feris ſacrificantes aſpergebantur:vt Spargens rore leui & ramo felicis oliuæ.Superis abluebātur: vt Donec me flumine viuo Abluero:Modo īferis ſacrificabat:vt ſacra ioui ſtygio.Piacula:purgationes alias ſacrilegia. Sic veniat ne pretermitteret aut precederet. Tege corona:vt ipſa tardaret.Ioui ſtygio:hoc eſt Plutoni. [De⁹ vnus] Dicunt Stoici vnum eſſe deum:cui nomina variantur pro actib⁹ & officijs vñ etiam duplicis ſexus numina eſſe dicūt:vt in agēdo mares:in patiendo fœminæ ſint natura:vnde eſt cōiugis in gremium læte deſcendit.ab actibus aūt vocantur:vt Iuppiter iuuans pater:Mercurius q̄ p̄eſt mercibus:Liber a libertate.Sic mō iouem ſtygiū dicit īferis ſacrificatura: vt iunoni infernæ dictus ſacer.Hinc eſt iouis orō Cœlicolę mea mēbra dei quos noſtra poteſtas Officijs diuiſa facit Quę rite icœpta.p.Ordo eſt:īcepta q̄ paraui animus eſt rite ꝑficere.Dardanijq; rogū ca.in quo ei⁹ imago fuerat. Studio anili.aut ꝓ ætatis poſſibilitate:aut ꝓ induſtria:q̄ vtunt̄ aniculæ.At trepida:nā feſtina moritura nil timebat.Cœptis effera:furiata ſæuis cogitationibus. Pallida morte futura:vel pallidior q̄ ſoleant eſſe hoīes poſt mortem:aut pallida omine mortis futuræ.Furibunda:furenti ſimilis.Quæſitū munus in vſus:quem æneas nō ad hunc vſum reliquerat:vt ſupra dixim⁹ ſecundū Homerū vertitur munus in ꝑniciem:tale eſt in Buc.Hos illi quod nec bñ vertat mittim⁹ hædos. [Noīa in būd⁹ non vt ait ſeruius ſunt intelligēda.] Et mente:conſilio.Deuſq; ſinebant:aut iuppiter qui æneam diſcedere iubebat: aut amor aut neceſſitas fati. Vixi excuſat vitæ abruptionē: nā ait Plato magna pœna affici aīas eorū:q vitam añ tp̄s relinquūt.Et quē dederat curſum fortuna pegi:non natura nec fatū.Tribus em̄ vita humana continet̄ natura cui vltra.cxx.ſolares annos nō cōceditur.Fato cui nonaginta anni.i.tres ſaturni curſus exitium creant:niſi aliarum [Vitæ perihodus.]

ſtellarum

tam odio habitam:aut lumen celi quod inuita videbat ſecludere per mortem.Tum:ideſt deinde:affata eſt breuiter:ideſt paucis verbis aut incunctanter ne videatur malum pretendere.barcen.ideſt anum illam:nutricē ſichei ſcilicet mariti(Namq; pro qa:cinis ater ideſt funeſtus aut aduſt⁹:habebat ideſt occupabat: ſuam ideſt ipſius didonis nutricem). Eſt autem mala reciprocatio ꝓ qua aptius dixiſſet. Nam ipſius patria antiqua &c.ſup.in patria ſcilicet ſidonia ātiqua:ideſt chara:quia duas habere non poteſt:aut nobili aut patria. ideſt regione:antiqua ideſt priore:dixit ergo:o cara nutrix ſiſte ideſt adduc & conſtitue accerſendo:mihi:ideſt ad votum meum:huc ideſt ad me:ſororem ſup.meam videlicet Annam. dic vt ſup.properet.i.feſtinet(non tamen petebat callida in malum ſuum mulier eam ꝓperare.ſed ne videatur appetere omnium abſentiam verum potius ſororis preſentiā mandat vt properet ſperans anteq̄ anus id dixerit & ſoror q̄tūuis properanter effecerit:necem quam cōceperat exequi in ſe ſecluſis arbitris cum ēt nutrix ablegata eſſet)ſpargere.i.aſpergere & irrigare caput:ſcilicet ſuum:lympha ideſt aqua:fluuiali q̄ vim purgatiuam habere credebatur ab illis:vnde i ſcd'o.Donec me flumie viuo Abluero.& dic ſup.vt ducat ſecū pecudes & piacula.i.purgamina aut libamina qbus pient̄.i.placent̄ manes:monſtrata ideſt īdicata ꝑ ſacerdotem maſſilie gentis:& ipſa veniat ſic ideſt luſtrata & cū piaculis ac pecudibus quaſi dicat non aliter:& tu ipſa o nutrix.tege tp̄a.ſ.capitis tui:vitta pia.i.religioſa:qa animus eſt mihi ꝑficere ioui ſtygio. ideſt plutoni.ſacra.i.ſacrificia:que icepta ego paraui rite:aut que incepta ego paraui.i.intēdi ſcilicet ꝑficere rite:& animus. i. voluntas & propoſitum eſt.imponere curis.ſ.amorum finem:id vere dixit:ſed alium finē intellexit anus:credebat enim remediū intelligere cum mortem intelligeret.& animus eſt permittere flāme.i.igni.hoc eſt icēdere rogum. i. pyram ac ſtruē lignorum:capitis dardanij.i.i quo eſt effigies enee qui & dardanus dictus eſt Dido ſup. ait ſic. illa.ſ.nutrix ſichei:hoc eſt barce celerabat ideſt celeriter abibat.ſtudio.i.conatu anili.i.qui anui cōgruebat:que dum ſe mouet vix ꝓmouet At.i.ſed.Dido trepida ideſt feſtina:& effera ideſt immanis effecta.& quaſi eminenter fera aut vt dicunt a mentis ſtatu tranſportata:īmanibus ceptis.i.per immania hoc eſt crudelia cepta:voluens aciem.ſ.oculorum ſanguineam.i.cruentam(Queres qui id nouit poeta.cum ſine arbitris eſſet dido. Sed ſcies id noſſe a muſis quarū ſacerdos eſt. aut ex coniecturis)& interfuſa.ideſt habens iterfuſas genas ideſt receptacula lachrymarū trementes ideſt trepidas & cōmotas:interfuſa dicit maculis.ideſt diuerſis coloribus. & pallida morte futura.i.ꝓpter mortem futuram.irrumpit.i.violenter intrat:īteriora limina domus.ſ.ſue.& ip̄a furibunda.i.frequēti furore percita:conſcendit altos rogos.ſ.vbi erant arma exuuie & effigies enee & recludit.i.aperit & euaginat.enſem dardaniū.i.ipſius enee dardanij:appoſitorie exiſtens:munus.i.quod forte muneri datum erat enee.non quod ipſe dederat aut munus.i. inſtrumentum quo obeat munus.i.officium bellicum.nō queſitū.i.cōparatū ab enea.in hos.i.in hmōi vſus.i.ad interficiendum ſe.ſicut dido factura eſt.Poſtq̄

dido ſup.

dido ſup. ꝓſpexit hic.i.hoc loco ſup rogos.ſ. veſtes iliacas.i.troianas : hoc ē exuuias enee: &cubile notū.i.lectū genialē ſup quē ab enea cognita fuerat:ipſa morata.i.īpedita paulū.i. modicū lachrymis &mēte.i.rōne:q̄.ꝑ &.i.ſimul:icubuit toro & dixit nouiſſima.i.ſupre ma ꝟba.ſ.o.dulces exuuie.i.veſtes q̄s vir dul cis exuerat:dū fata & deꝰ ſinebāt.i.ꝑmittebāt vos eē dulces : accipite hāc aiam.i.ꝗſanguinē quē in vos effundā:& exoluite.i.liberate me his curis.i.ſollicitudinibꝰ Ego vixi.ſ.hactenꝰ & ꝑegi curſū quē fortuna dederat:nō quē natura nec fatū ga diutiꝰ potuiſſet viuere:& nūc magna imago mei.i.ſimulachrū corꝑis mei. ibit ſub vmbras.i.ad iferos:ego ſtatui ꝓclarā vrbē:& vidi mea menia:& ego vlta virū.i.q̄ vindictā feci de iterfectore viri i.mariti: recepi penas.i.punitionē a fratre. ſ. pygmalione: de q̄ recepat penas auehēdo theſaurū ob quē hn̄dū eū occiderat:vixi inqt & vidi hec exiſtens felix heu nimiū felix tm̄.i.tm̄mō ſi carine.i.naues:dardanie.i.troiane nūq̄ tetigiſſent nr̄a littora : dixit.ſ.dido. i.finiuerat ſermonē & ipreſſa toro os.i.hn̄s os ipreſſū toro cōiuga li:ait.ſ.ſecū:moriemur iulte.i.ſine vidice ſed i.licet iulte:moriamur &iterū remordēs dicit ſic.i.moriemur ne ſic:&reſpōdet:ſic iuuat ire ſub vmbras.hoc ē ēt ſi iulta moriar:aut ſic.i. hoc ictu & eo dcō ſtatim i gladiū icubuit: adſdēs dardanꝰ crudelis.i.eneas ſeuus.hauriat.i. auide capiat oculis.hūc ignē.i.rogū i quo cōburar:ab alto.ſ.mari & ferat ſecū oīa nr̄e mortis.i.ifelicitatē quā meruit cōpellendo nos ad mortē & quā viſus rogus nauigantibꝰ afferre

Beroal. ſolet.Beroaldꝰ dicit ī Seruiū noīa i būdus exponētē ſic.Pluribꝰ i locis Seruius tradit noīa

Noīa in bundus

deſinētia in būdus ſignificare ſimilitudinem qđ itidē referī a Priſciano alijſq; grāmaticis: quorū error māifeſtarꝰ corrigiī a recētioribꝰ ſcriptoribꝰ:& A Gelliꝰ in.x.pleniſſime docet quēadmodū iſta oīa q̄ terminanī hac particu la būdus ſignificāt atq; demōſtrāt vim & copiā & quaſi abūdantiā rei cuius id ꝟbū ſit:vt letabundus dicaī is.q abūde letus : populādꝰ q paſſim ac ſtrenue populaī:furibundꝰ q vehemēter furit.ceteraq; id genꝰ oīa ita dici oſtēdit. vt particula hec poſtrema declaret largā

ſtellarum benignitas tertium ſuperet curſum. Fortuna.ſ. caſu:qui ad omnia pertinet.quæ extrinſecus ſunt ad ruinam vt naufragia.& huiuſmodi. Bene ergo fortuna. ſic Cicero in philippicis.Multa mihi imminere videbantur præter naturam præterq; fatum.i.gladij Antonij ex caſu. Sub terras ibit imago.valde quæritur quid illud ſit qđ inferos petat.Nam tribus conſtamus.anima quæ ſupernam originem ſuam petit.corpore quod in terram deficit Vmbra quam Lucre.ſic diffinit ſupra ſpoliatus lumi nis aer.quę ſi ex corpore creatur vna cum eo perit.nec eſt quicq; reliquum ex homine quod inferos petat. Sed deprehenderunt eſſe quoddam ſimulachrum.quod ad noſtri corporis effigiem factum inferos petat & eſt ſpecies corporea quæ non poteſt tangi ſicut ventus.Hinc in ſexto.Corporaviua nephas ſtygia vectare carina:hoc &Homerus requirit ſimulachro Herculis apud inferos viſo. Et ſciendum ſimulachra eſſe hæc etiam eorum . qui per apotheſin dij facti ſunt.vnde autviſi eſſe apud inferos. aut illuc deſcendiſſe dicuntur.Hora.de libero.te vidit inſons cerberus aureo cornu decorum.Sciendū tamen abuti poetas.& confuſe vel ſimulachrum. vel vmbram dicere.Vrbem præ. non eſt contrarium illi pendent opera interrupta.nam & ſi paulum ſupereſſet.tamen quantum ad ipſam pertinet fecerat.& reuera quid ſupereſt ciuitati factis muris templo portu & theatro . Mea mœnia.a me facta & pertinet ad affectum vt.Quam veſtrę fecere ma nus Vltra virum.Puniendo eius interfectorem.Nam iō addidit pœnas inimico a fr̄e recepi.Et reuera nulla auaro maior pœna eſt q̄ amittere pecuniam.ꝓpter quā adſmiſerat ſcelus .Recepi tanq̄ debitas. Ergo hic dicit feci iſtud & illud. felix fuiſſem ſi tantum æneas Carthaginē non veniſſet.alij per interrogationem volunt.vt nihil di cat eſſe perfectum.vt nunquid vrbem ſtatui.nunquid vl ta ſum virum.& tamen felix fuiſſem ſi tantū æneas non veniſſet.& hanc varietatem gignit hoc verbum tātum. nam vtrūq; admittit.Superior tamen ſenſus melior.quē non nulli ſic exponunt propter illud pendent opera. vt ſit ordo. Vrbem præclaram & mœnia vidi ſtatui ideſt dum ſtatuerentur.Os imp.t. Applicito ore ad lectulum. quaſi amatrix.vt ſtratiſq; relictis incubat.Vel iſenſibili rei dans ſenſum lectulū alloquiī.vt Haſtam turnꝰ& Mezentiuus equum.Rhebe diu res ſi qua diu mortalibus vl la eſt.Sic.ſic interrogatio & reſponſio placet eam ſic mo ri.& in hoc loco ſe percuſſiſſe intelligimus. Hauriat vel capiat hec oīa tempeſtatis futuræ vel ſatiſfaciat ſuæ cru delitati.

Quid inferos petat.

vim ac fluentē copiam:ideo aūt exēplis ſupſedeo q̄ in vulgus edita ſunt īnumerabilia:q̄ Seruij Priſciani ac reliquorū idē ſentientiū opinionē apertiſſime refellunt.Duo tantū exempla referam: que paulo remotiora ſunt qbꝰ iñderi non poſſe ſcio:q̄ haud dubie ſubneruant dicta grāmaticorū.Q u.Curtius.q ſine cō trouerſia inter ſcriptores claſſicos aſſiduoſq; numeraī ita ſcribit de Alexādro quo vulnere afflictꝰ magna vi ſanguinis emicante remiſit arma moribūdo ſimilis:ſi moribundꝰ ſignificareī ſimilis morienti : quid opus erat addere ſimilis moribundo:nōne.eſſet oratio inuenuſta: inelegans ac inſulſa quaſi accipit ſimilis ſimili morienti quinetiam Valerius max.& ipſe quoq; ſcriptor non ꝓletarius deAntiocho loquēs ſic refert:iacebat ipſe in lectulo moribundo ſimilis:lamentabanī neceſſarij.multis itaq; & his potiſſimū duobus exemplis liquido manifeſtatur:nomina in bundus deſinētia ſimilitudinem ſignificare nō poſſe ſed potius copiam quādam & abundantiam rerum a quibus producuntur.

ASCEn. DONA. ¶ Dixerat atq;&c.Docet q̄uō poſt necē iuēta eſt a famulis & ſorore.vñ Donati ꝟba ſūt Atq; illam:oſtendit celeritatem in Didone vt nemo ictum viderit.ſed illam cadentem aſpe xerint.Nomine:atqui non dixit dido ſed ger mana.Sed duplex eſt nobis nomen. Alterum nature & ſanguinis:quo cōiuncte perſone ap pellantur:vt mater:pater:frater:ſoror:& ſimi lia.Alterū quod iponitur ab extraneis . Ergo ſoror ſororē nomine ſanguinis appellare de

Ordo. buit.Vnde dixit germana.Hec ille. ¶ Ordo eſt Dixerat.ſ. dido.i.finiuerat ſermonem ſuū atq; comites.i.ſatellites aut miſtre : aſpiciunt illam collapſam ferro.i.in ferrū hoc eſt in gla diū iter media talia.ſ.verba & conſpicit enſē ſpumantē

¶ Dixerat:atq; illam media inter talia ferro — Poeta.
Collapſam aſpiciunt comites:enſemq; cruore
Spumantē:ſparſaq; manus:it clamor ad alta
Atria:cōcuſſam bacchatur fama per vrbem.
Lamentis gemituq; & fœminæo vlulatu
Tecta fremūt:reſonat magnis plāgoribꝰ æther
Non aliter q̄ ſi immiſſis ruat hoſtibus omnis
Carthago:aut antiqua tyrus:flāmæq; furentes

Culmina

Culmina perqꝫ hoīm voluāt: perqꝫ deorum.
Audijt exanimis: trepidoqꝫ exterrita curſu
Vnguibus ora ſoror fœdās. & pectora pugnis:
Per medios ruit: & morientē nomine clamat.
Anna ¶Hoc illd' germana fuit: me fraude petebas:
Hoc rogus iſte mihi: hoc ignes: araeqꝫ parabāt.
Quid primū deſerta querar: comitē ne ſororē
Spreuiſti moriēs: eadē me ad fata vocaſſes:
Idē ambas ferro dolor: atqꝫ eadē hora tuliſſet.
His etiā ſtruxi manibus patrioſqꝫ vocaui
Voce deos: ſic te vt poſita crudelis abeſſem:
Extinxi te: meqꝫ ſoror populūqꝫ patreſqꝫ
Sidonios: vrbēqꝫ tuā. date vulnera lymphis
Abluā. & extremus ſi quis ſuper halitus errat
Poeta. Ore legam: ſic fata gradus euaſerat altos:
Semianimēqꝫ ſinu germanā amplexa fouebat.
Cum gemitu: atqꝫ atros ſiccabat veſte cruores

SER. ¶Inter ta. per talia: vt hunc interflu. tyberinus amœno. Carthago Sparſas: aut perfuſas ſanguine aut morte reſolutas. Fœmineo. nam proprie fœminarum eſt: Hora. & illa non viril is eiulatio. Antiqua vel nobilem dicit vel illud oſtendit. qa carthago āte byrſa poſt tyros dicta eſt poſt carthago a cartha oppido inter tyron & briſeon. vnde fuit dido. Audijt exanimis: territa: nam ſupra diximus exanimus mortuus ſignificat: Ora ſoror. ſ. cruentans ſanguine. Nomine clamat Didonem vocat: que viraginem ſignat lingua punica. Nam eliſſa dicta eſt: ſed virago apellata cum ſe in ignē precipitauit: vel nomine clamat. ideſt nominauit: vt Home. dixit εκτοιυομαξευ. Aut certo: vero nomine vt ſolent dolentes: vt hunc te euriale aſpicio & mater cyrene mater. Sed quomodo clamat nomine cum nuſq̄ ſequatur ſed cum plures non haberet ſorores: pro nomine germana intelligitur. Sed de iure cum vnicum habeat quis filium nihil intereſt vtrum dicat fili heres eſto: an tyti heres eſto: & tanqꝫ conturbata integrum ſermonem non edidit. Hoc rogus: refert ad hiſtoriam. Quid. p. d. q. dolet non eſſe vocatam ad par ſupplicum. Comitem ne ſororem Spre. i. illud ne ꝙ ſpreuiſti comitem ſororem & ſemiplene loquitur: quod afflictis conuenit. Struxi ma. ſubaudi rogos. Patrios Saturnum & iunonem: Poſita exanimata Sta. poſituſqꝫ beata morte pater. Date ſcilicet aquam. vel date: ideſt permittite. Lauare autem cadauera dabatur proximis: vnde mater Euryali. Nec vulnera laui veſte tegens. Ore le. Cicero in verrinis: Vt extremum filiorum ſpiritum ore excipere liceret. Gradus euaſe. a. aſcenderat rogi ſcilicet qui pro qualitate fortunarum fiebat: vnde in. vi. Cœloqꝫ educere certant. Cruores vſurpauit: nam nec ſanguines nec cruores in plurali dicimus Siccabat: exprimebat.

Illa graues oculos conata attollere rurſus
Deficit: infixum ſtridet ſub pectore vulnus:
Ter ſeſe attollens cubitoqꝫ innixa leuauit:
Ter reuoluta toro eſt: oculiſqꝫ errantibus alto
Queſiuit cœlo lucē: ingemuitqꝫ reperta.
Tum Iuno omnipotēs longū miſerata dolorē
Difficileſqꝫ obitus: irim demiſit olympo:

Que

ſpumatē cruore: & manus ſparſas. ſ. cruore. Clamor. i. eiulatꝰ & plāctꝰ it. i. extēdit: ad alta atria fama bacchat. i. more bacchātiū diſcurrit ꝑ vrbem. i. ciuitatē. cōcuſſam lamētis. & gemitu & vlulatu femineo. i. feminis proprio: & tecta fremūt: & ęther. i. aer altꝰ: reſonat magnis plāgoribus. nō aliter q̄ ſi omnis ꝓ tota carthago: ruat. i. euertatur: hoſtibus immiſſis. aut ſi tyrus antiqua. ſ. tyrorum patria ruat: & ſi flamme furentes voluantur per culmina hominū. i. domuū priuatarū: & per culmina deorū. i. tēplorū deorum. Soror. ſ. anna: exanimis. i. territa & exanimata metu: audijt. ſ. clamorē: & ipſa exterrita curſu. ſ. concurſu: & agitatione populi. trepido ideſt pre timore feſtino. & fedans. i. delacerans ora. i. faciem vnguibus & pectora pugnis: ruit per medios. i. concurrentes populos. acclamat morientē. i. clamorē dirigit ad morientē: nomine. ſ. neceſſitudinis: & non proprio: o germana fuit hoc. ſ. quod feciſti illud. ſ. quod ſignificaſti te velle facere ſacrificium: petebas. i. adoriebaris ne me fraude ideſt deceptione. aliud agēs & aliud diſimulās iſte rogus. ſ. quē tu mihi iuſſiſti extruere & iſti ignes: & iſte are parabant. i. parabant ne mihi hoc. i. hanc rem. ſ. necem tuā tam triſtem: quid ego deſerta querar primum q. d. neſcio. O germana ſpreuiſti ne moriens. i. cum mori velles me ſup. ſororem tuam: comitem. i. ſociam mortis. q. d. id nō deberes facere: quia vocaſſes. i. vocare debuiſſes: me ad eadem fata. i. ſimile genus mortis idem dolor atqꝫ eadem hora tuliſſet. i. abſtuliſſet nos ambas ferro i. enſe aut mucrone ſeu gladio. Ego ſtruxi etiā his manibus ſcilicet meis: ſupple rogos & vocaui. i. inuocaui voce ſcilicet precedenti deos patrios ſcilicet ſaturnum & iunonem: vt ego crudelis. i. crudeli ſimilis abeſſē te poſita. i. depoſita ſic. i. in tali ſtatu: hoc eſt exanimata verū o ſoror: ego extinxi te. ſ. conſilio meo & me que peritura ſum: & populum & patres ſidonios. i. a ſidone profectos: & tuam vrbem que imperfecta deſeretur aut ab hoſtibus inuadetur. Date. ſ. aquam aut permittite: vt. ſ. abluam vulnera. ſ. ſororis mee. & ſi quis ſpiritus vitalis. ſ. extremꝰ ideſt reliquus ſupererrat. ſ. in toto corpore: ego legam. i. colligam & contraham ſup. eum ad ſedem vite ore. ſ. meo. Ipſa fata ideſt locuta ſic: iuaſerat. i. iam cōſcenderat eo vbi ſoror eius dido erat vnde cetera intercurrendum dixerat: & amplexa. i. amplectens aut poſtq̄ amplexa erat germanam. i. ſororem ſuam. ſemianimē. i. ſeminecem ſiue ſemimortuā fouebat ſup. eam ſinu: ſup. ſuo: cum gemitu. i. ſimul gemens atqꝫ ſiccabat veſte. ſ. linea: atros: ideſt concretos cruores ſcilicet effuſos.

ASCEN. ¶Illa graues oculos &c. Deſcribit in fine huius mortē Didonis nā vt dixi in ſex prioribus libris mortē alicuius cōmemorat ad finē: quia mors vltima linea rerū eſt. Docet aūt qa ſacerdos erat iunoni ſacra: nec a dijs euocata fuerat e corporis carcere: difficiles fuiſſe eius obitus & miſeratione Iunonis irim demiſſam cœlo que nexos reſolueret artus & eā diti cōſecraret. ſignificās ꝑ hoc neminē ſibi necē parare decere. Donatus. Donati de hac re verba ſunt hec Soluo: oīa quibus vita cōſtat ſibi inuicē nexa ſunt: ſed cū reſoluta fuerint: atqꝫ a ſeſe receſſerint: tūc mors ſequitur Nec fato nec morte merita. Nō ſcd'm inſtitutū nature: qd' fatis attribuit. Difficilis em̄ mors eſt cū non cōſenſu nature ſpiritus redditur' ſed vi

Q extorquet

Ordo. extorquetur. Ante die: ante tps qđ natura potuit afferre. Ordo eſt Illa.ſ. Dido: conata attollere.i.leuare: oculos graues.i.morte grauatos: deficit.ſ.in conatu ſuo: qa perficere nō pōt qa vulnus ſub pectore.i.qđ ſub pectore ſibi intulerat ſtridet.i.crudeſcit aut reſpirante ipſa ſtridorē facit. Ipſa attollens ſeſe.i.ſeipſam ter leuat ſeſe ter innixa.i.incūbens cubito: & reuoluta eſt ter toro.i.p torū & queſiuit oculis errātibus.i.vagis& tremētibus: lucē.i.claritatē ſup. in alto celo: hoc eſt apertjt adhuc videre lumē celi: & ingemuit reperta.ſ.luce. i. poſtꝗ̄ oculis repperit quā retinere nō potuit cū vellet: qa Home. docet eos qui ſibi cōcitant mortē apud inferos id deflere. Vñ in.vi huius dicet. ꝗ̄vellēt æthere in alto Nūc& pauperiē & duros perferre labores. Tū.i.tūc: Iuno oīpotēs qa omnipotētis cōiunx & ſoror miſerata.i.miſerās longū laborē. ſ.moriendi: ꝗ̄ pro.i. difficiles obitus demiſit olympo.i.miſit de olympo.i. celo: irim.ideſt pediſſequam ſuam que arcu pluuiali deſignatur: que. ideſt ideo vt ipſa reſolueret.ſ.a carcere corporis animam luctantē.ſed cum corpore quod ipām retinere videbatur velle: quia emittere nolebat & artus: ideſt compages corporis nexos ſcilicet beneficio dei & nature qui eos reſoluunt dum animas euocant matura morte. nam qa.i.qa nā hoc eſt etenim ipſa nec peribat fato. i.fatali neceſſitate: de qua Seneca. Qui ad extremum fati ſui peruenerit ſenex morietur. Nam ſtat ſua cuiꝗ̄ dies: hoc eſt cōſtituiſti terminos eius qui preteriri non poterunt: ſed bene preueniri. nec morte merita ſcilicet per debilitationem nature: vt qui crapula aut nimia fatigatione aut egritudine & morbo corpus ad maturitatem pertrahunt: ſed ipā miſera& accenſa ſubito: ideſt precipiti furore peribat ante diem ſcilicet ſtatutā quam preterire non poſſet qa ſtat ſua cuiꝗ̄ dies breue & irreuocabile tempus Omnibus eſt vite quod huic loco contrarium non eſt licet Serui⁹ laboret in conſenſu: quia hic dicit diem quidē illi fuiſſe ſtatutam ſed preuentam Proſerpina.i. dea inferorum que quas ad ſe deſcendere vult prius aptat. quod in hac non fecerat quia non dū abſtulerat illi vertice.i. de vtice capitis eius crinē flauū: qualē habent puelle: & interdum licet id Serui. neget matrone etiā Romane vnde Ouidi. in faſt. de lucretia Forma placet niueuſꝗ̄ color flauiꝗ̄ capilli. Quodꝗ̄ aderat nulla factus ab arte color: ꝗ̄ pro&: & nondum ſup. dānauerat caput orco ſtygio ideſt nondum morti deſtinauerat: nam orcus ſtygius: ideſt infernalis omnes arcet & vrget vnde nomen ſumpſiſſe a nonnullis putatur. Ergo quia ad hec miſſa erat, iris roſida, ideſt quaſi rore cum nubibus procreata: trahens ſole aduerſo ideſt oppoſito: quia non niſi ex oppoſito ſolis videtur: mille ideſt valde multos & quaſi innumeros colores: deuolat ideſt deorſum volat pennis ideſt alis croceis: ideſt crocei coloris per cœlum: ideſt aerem & aſtitit ſcilicet ſtatim poſtꝗ̄ deuolauerat: ſupra caput: ſcilicet Didonis: dicens ſupple Ego iuſſa ſcilicet a Iunone: fero ideſt aufero: hunc ſcilicet capillum flauum: ſacrum ideſt cōſecratum aut in ſacrificium: diti ſcilicet orco aut Plutoni: & ſoluo, te ſcilicet anima: iſto corpore ſcilicet in quo hactenus clauſa fuiſti & vnde exire non potes. Ipſa ait ſic ſcilicet vt dictum eſt: & ſecat ideſt reſecat & incidit dextra ſcilicet manu. crinem ideſt capillos Didonis. & omnis calor ſcilicet vitalis dilapſus ſup. eſt: vna ideſt pariter: & vita ideſt anima vitalis diſceſſit in ventos ideſt efflata eſt ab expirāte Didone.

Que luctantē animā: nexoſꝗ̄ reſolueret artus
Nā quia nec fato: merita nec morte peribat:
Sed miſera ante diē: ſubitoꝗ̄ accenſa furore.
Nondū illi flauū proſerpina vertice crinem
Abſtulerat, ſtygioꝗ̄ caput damnauerat orco.
Ergo iris croceis per cœlū roſida pennis:
Mille trahēs varios aduerſo ſole colores:
Deuolat: & ſupra caput aſtitit: hunc ego diti — Iris
Sacrū iuſſa fero: teꝗ̄ iſto corpore ſoluo.
¶ Sic ait: & dextra crinē ſecat: omnis & vna — Poeta
Dilapſus calor: atꝗ̄ in ventos vita receſſit.

¶ Sub pectore nunc per tranſitū dicit vulneris locū: Ter. vel numerus pro numero: vel pmateſis.i.prediuinatio: qa tria fuerāt bella punica. Ingemuitꝗ̄ re: at qui dixerat inuiſā querēs abrūpere lucē. ſed oſtēdit morientes ſua improbare deſideria: vt in.vi. Quā vellēt æthere in alto: nūc& pauperiē & duros perferre labores. Iuno: aut pnuba: aut inferna Difficiles: qa ſupererat vita: qa nō fato aut fortūa perierat ſed caſu. Vt nā quia nec fato. merita nec morte peribat.i.naturali. Irim. d.o. Traxit de Alceſte Euripidis: qui induxit Mercuriū ei comā ſecantā qa fato peribat mariti. Hoc ideo nunc fit quia certis cōſecrationibus ſolebāt homines facere vt muniti aduerſus fortune impetus nō poſſent mori niſi exauctorata illa cōſecratione. Ergo dicit iſta circa didonē ſeruanda: qa miſera ante diē peribat. Nec eſt contrariū illi qđ ait in.x. Stat ſua cuiꝗ̄ dies. Nā loquit̄ modo ſcđm hāc: modo ſcđm illā ſectā. Quāꝗ̄ grāmatice poſſit reſponderi Omnia vincit amor & nos cedamus amori. Flauū: Matronæ nunꝗ̄ dat̄ flauus crinis: ſed niger vnde Iuue. Et nigros flauū crinē abſcondente galero. Huic ergo dat quaſi turpi. Caput dānauerat: nec etiā morti deſtinauerat. Roſida: quia cum nubibus eſt: que nō carent rore: Aduerſos: naturalem rem expreſſit. Iris eñ niſi e regione ſolis non fit: cui varios colores illa dant res: qa aqua tenuis aer lucidus: & nubes caligantes irradiatæ varios creant colores. Corpore.ſ. nam ſupra dixit nexoſꝗ̄ reſolueret artus Omnis& vna: vno impetu effuſa eſt vita.i.anima. Calor: ſcđm eos qui dicunt animam calorē eſſe qua diſcedente friget corpus. In ventos vita re. anima vt in.vi. queꝗ̄ ſibi tenuis naſcentē accerſere vitas. Et dicēdo in ventos: aut eos ſequit̄ qui animā aerē dicunt: hoc eſt in materiā ſuam redit: aut certe eos qui dicūt animā perire cū corpore: vt intelligamus euanuit in vētos receſſit: vt in nono: ſed aurę: omnia diſcerpūt.i.euaneſcūe. — SER.

Aſcen. ¶ Argumenti Quinti Libri explanatio.

Quintus habet ludos. Ordo eſt. Quintus ſcilicet liber eneidos habet ideſt cōtinet: ludos ideſt deſcriptionem ludorum. & ignis.ſ. immiſſus a Iunone per irim ſub ſpecie berores corripit. i. celeriter abſumit claſſem ſcilicet Aenee pro parte. Maioris argumenti explanatio eſt Aeneas nauigat ſcilicet a Carthagine vt deſcribitur in principio quinti: & defertur.ſ. vi ventorum ad oras ſiculas: & ipſe celebrat hic.ſ. in ſicilia: manes patrios ideſt

Quinti Libri Monoſtichon.

Quintus habet ludos & claſſem corripit ignis

Deſcriptio Quinti libri per Modeſtinum.

Nauigat æneas: ſiculas defert̄ ad oras.
Hic manes celebrat patrios: vna hoſpes aceſtes.

Ludos

Ludos ad tumulum faciunt certamina ponunt:
Prodigioſa eſt cunctis ardens allapſa ſagitta:
Iris nutricem ſe habitu mentita ſenili
Incendit naues: ſubitus quas vendicat imber:
In ſomnis pater Anchiſes que bella gerenda:
Quoqꝫ duce ad manes poſſit deſcēdere narrat.
Tranſcribit matres vrbi: populūqꝫ volentem
Et placidum Aeneas Palinurū querit in vndis.

os. ideſt patris anchiſe: ipſe aceſtes hoſpes vna ideſt pariter faciunt ludos ſcilicet funebres ad tumulum. ſ. Anchiſe: & ponunt. i. conſtituunt certamina ſcilicet quadruplicia: nauibus: curſu pedum: ceſtibus & arcu valentium: & ſagitta prodigioſa ſcilicet viſa cunctis: allapſa eſt ardēs. i. inenſa in aere cū columba prius auolaſſet qꝫ Aceſtes ſagittare poſſet. Iris mentita ſe ſenili habitu ideſt per habitum anui congruam: nutricem ſcilicet Beroē incendit naues: imber ſubitus ideſt ſubito demiſſus ad preces Aeneæ & Aſcanij: vindicat. ideſt defendit eas ab exuſtione totali: Anchiſes pater ſcilicet Aeneæ narrat in ſomnis ideſt inter dormiendum que bella gerenda ſupple eſſent in Italia: & quo duce poſſet deſcendere ad manes: quia Sybilla duce qua ducente ad inferos deſcendet in. vi. Aeneas tranſcribit vrbi in ſicilia condite: matres ſcilicet timidas: & populum ſcilicet decrepitum & imbellem: volentem ſcilicet illic manere ob tedium diuturne nauigationis: & Aeneas querit in vndis quibus ſcilicet obrutus erat precipitatus a ſummo deo: Palinurum ſcilicet gubernatorem nauium placidum: ideſt ſomno captum placido: aut gratum & placentem Aeneæ.

P. Vergi. Maronis Aeneidos. Liber. V.

INterea medium Aeneas iam claſſe tenebat *Poeta*
Cert⁹ iter: fluctuſq; atros aquilone ſecabat
Mœnia reſpiciens: quæ iam infelicis eliſſæ
Collucent flammis: que tantum accēderit ignem:
Cã latet: duri magno ſed amore dolores
Polluto: notumq; furens quid fœmina poſſit:
Triſte per auguriũ teucrorũ pectora ducunt.

ARGVMENTVM. [Hic] liber continet deſcriptionem navigationis Æneæ in Siciliam [lu]do[rum]que ludorum in honorem Anchiſæ [...] cum rege Siculorum celebratorum [...] inconſtantis lubricæ dubiæq; [for]tunæ deliniationem. Narrat enim primo quo pacto Æneas cum ſuis Carthagine a Didone diſcedens [...] one ſua fruſtratus vi ventorum [in S]iciliam delatus ſit, cum Italiam [...] navigare decreverat. Secundo [...]et quoq; quo pacto a rege Aceste [...]tus ſit & quod cum eodem anni[verſa]rium obitus Anchiſæ diem va[rijs ge]neris ludis funebribus certami[neq; n]avali propoſitis ab Ænea amplis [...] ipſis victoribus premijs magni[fice c]elebrarit. Tertio deſcribit quoq; [...]tione Iunonis hortatu Iri[s ...] Æneæ claſſem ignem conijcerint [...]atior naves com[bura]ntur: Verum ignis diligentia ac [...] nobilium ac procerum extingui[tur. Q]uamobrem Æneas patris oraculo [...] admonitus relictis fœminis [...] bellibus hominibus cum iuventu[te ro]bore in Italiam navigat.

ASCEN. INterea mediũ. Vt perpetuũ & condependens oſtendatur opus vtitur Vergilius in principio librorũ fere cõiunctione aut aduerbio eius continuationis ſigno. vt Poſtq̃ res aſię. At regina. Interea mediũ. Sic fatur lachrymans &c. Interea igiť inquit dum Dido ſe interemit: & ciuitas Carthagineñ. luctu angitur: rogumq; funebrem incēdit Aeneas tenebat medium mare: vnde oculos retorquens ad carthaginẽ vidit flammas funebres quas non certo ſciebat funebres eſſe ſed coniectura quadam colligebat: Grammatici dicunt illic Ad mœnia reſpiciens hypermetrum eſſe & ſyllabam abundantem in principio poſitam que res inuentu rara eſt: quo circa plurimi depreſſerunt prepoſitionem. legentes menia reſpiciunt. *Dona.* Donatus dicit ſic. Atro aquilone: at qui non eſt aptus aquilo ex africa in Italiam nauigãtibus: ſed vel poſuit ſpeciem pro genere: vel nauigabat aquilone: quia ex ſecundo iouis precepto ſtatuerat Carthaginem relinquere quocunq; illi ferrent venti: vt etiam aquilone flante enauigeret quo illi ferrent. *Ordo.* ¶ Ordo autem eſt. Aeneas certus ideſt indubitabiliter pergens aut ſolers in nauigandi arte: tenebat iam īterea ſcilicet dum talia fierent carthagini: medium iter ſcilicet maris claſſe ſcilicet ſua: & ſecabat ideſt ſulcabat roſtris nauium: fluctus ideſt vndas maris atros ideſt caliginoſos: aquilone. i. illo vento nubes afferēte: vnde quia atram dicit tempeſtatẽ fuiſſe veriſimile facit quod ſequitur: ſcilicet flammas viſas que niſi maxime eſſent de lõge reſplendẽte ſole videri nequirent: ſecabat dico: reſpiciens mœnia vel ad mœnia. ſcilicet carthaginenſia: que ſcilicet mœnia: collucent ideſt ſimul & quaſi ex omni parte lucent (qđ etiam ad veriſimilitudinem facit) flammis. ſcilicet funebribus: hoc eſt rogo: eliſſe ideſt Didonis infelicis: hoc ex perſona ſua dicit poeta: qui p̄dixit quomodo Dido propter impatiētiam amoris poſt abſceſſum Aeneæ ſe interemerat. nunc autem ſignificat eam eo rogo quem ad magicas artes extrui fecerat per ſimulationem ipſa more patrie exurebatur quod vt dixi Aeneas haud certo ſciebat: vnde ſequitur Cauſa que accenderit tantum ignem latet ſcilicet Aeneam & ſocios: ſed notum eſt: ſcilicet Aeneæ quid duri amores magno amore polluto: ideſt violato ſupple poſſint: & quid fœmina furens: ſcilicet per impatientiam amoris poſtq̃ ſe deſertam norit. poſſit: hoc eſt quia nouit Didonem maximo amore vri: ſciuitq; muliebrem ſexum eſſe fragilem: nec habere modum: facili coniectura id quod erat opinabatur: ſibi videlicet mortem concitaſſe: & pectora teucrorum ducunt: ſcilicet dignnm eſſe ita credere: ideſt exiſtimant: per triſte augurium ideſt infelix omen: aut infelicem inſpectionem: quid duri dolores magno amore ſupple poſſunt & quid fœmina furens poſſit: hoc eſt Aeneas quidem ſciebat & Teucri ceteri animo ducebant latebat tamen cauſa: quia neſciebant Didonem tam impatienter amaſſe: Vnde dicturus eſt Aeneas. ad eam libro ſexto. Nec credere quiui. hunc tantum tibi me diſceſſu ferre dolorem.

INterea mediũ Aeneas iã. i. dũ fletur: aut ſepelitur Dido: Et hoc ſermone librũ vt ſolet: ſuperioribus iungit cuius pars maior ex Homero eſt: de funere Patrocli ſumpta niſi q; hic certamẽ eſt nauale illic curule. nõ potuit aũt vna die in ſiciliã nauigare. Ergo ĩtelligẽ q; enauigauit prima luce: ſed leniter ſpirantibus ventis: dum Dido ſe interfecit: & dum fletur: tota die parum profecit: & flammã rogi circa veſperã vidit quo tempore per naturã ignẽ videre potuit: & etiã in cõſuetudine erat q; cadauera per diem non vrerentur. Deinde tota nauigans nocte & ſequentis diei parte ad ſiciliã venit. Certus indubitabiliter pergẽs Aut certus Aeneas. i. ſolers & ſtrẽnu⁹: vt equidem per littora certos dimittã. Atros aquilone: quos aquilo nuper flans atros fecerat. Tẽpeſtatis eñ hæc eſt natura: vt reliquias venti teneat etiam in alterius flatu. Atros ait Plyn. non eſſe maris certũ colorem: ſed pro ventorum qualitate mutari: & aut flauum eſſe: aut luculentum aut atrum Collucent: in honorem. n. regis cum faculis procedebatur a populo hinc de: Pallante. Lucet via lõgo ordine flammarũ Poſtea etiam funebres lectos proferre cœperunt: Vnde in. vi. vel que Tyberine videbis Funera cum tumulum preter labere iacentem. Que tantum: ait Varro æneam ab anna eſſe adamatum. Quãuis eñ plurimũ interſit temporis: tñ lectũ eſt. Duri magno neſciebant cauſas: ſed coniecturis illuc ferebantur. Multi dicunt ducũt. i. dilacerant: vt ad dictas duas cauſas tertia accedat. Percellebat inquit animos Troianorũ: quo naſcebantur duri dolores amore pollutoq; notus erat fœmine furor: q; ignem rogi videbant. i. omen nauigantibus triſte: vt pertriſte valde triſte: ſed ſi ſic intellexerimus tertio dicto congruit tantum non etiam ſuperioribus. Nec. n. Troiani nauigãtes poterant aut de amore aut furore Didonis eſſe ſolliciti. *SER.*

Vt pelagus tenuere rates: nec iam amplius vlla
Occurrit tellus. maria vndiq; & vndiq; cœlum:
Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber
Noctẽ hyemẽq; ferẽs. & inhoruit vnda tenebris
Ipſe gubernator puppi palinurus ab alta.
¶ Heu quia nã tanti cinxerũt æthera nymbi. *Palinurus*
Quidue pr̄ Neptũne paras ſic deinde locutus *Poeta*
Colligere arma iubet. validiſq; incũbere remis.

ASCEñ. ¶ Vt pelagus tenuere rates: nec iam amplius vlla &c. Viſo funebri rogo quem infortunium portẽdere nõnullis viſum eſt: ſubſecuta eſt tempeſtas ſeua qua in ſiciliã rurſus cõpulſi ſunt: ſed eam rem prouidus heros Aeneas in bonã accepit partem interpretans videlicet deorum voluntate eueniſſe vt patri Anchiſe illic ſepulto anniuerſarios celebraret honores: Donati hic nihil videmus. *Ordo.* ¶ Ordo aũt eſt eſt. Vt. i. poſtq̃ rates. i. naues tenuere. i. conſcenderant pelagus ideſt altũ mare: nec vlla tellus occurrit. ſ. viſui nautarum iam amplius: ſed ſupple maria ſupple occurrunt vndiq; & cœlum occurrit vndiq;

ideſt

Obliquatq;

Obliquatq; ſinus in ventum: ac talia fatur.
Palinurus ❡Magnanie ænea nō ſi mihi Iuppiter autor
Spondeat: hoc ſperē Italiam contingere cœlo:
Mutati tranſuerſa fremūt: & veſpere ab atro
Conſurgunt venti: atq; in nubem cogitur aer:
Nec nos obniti contra nec tendere tantum
Sufficimus: ſupat quoniā fortuna ſequamur:
Quoq; vocat vertamus iter: nec littora longe
Fida reor fraterna Erycis: portuſq; ſicanos
Sic modo rite memor ſeruata remetior aſtra.
Poeta. ❡Tū pius Aeneas ſequidē ſic poſcere ventos
Aeneas Iandudum: & fruſtra cerno te tendere contra
Flecte viam velis: an ſit mihi gratior vlla:
Quo vel magis feſſas optem dimittere naues:
Quā que dardaniū tellus mihi ſeruat Aceſtē:
Et patris Anchiſe gremio complectitur oſſa:
Aeneas. ❡Hec vbi dicta: petūt portus: & vela ſecūdi
Intendunt zephyri: fertur cita gurgite claſſis.
Et tandem læti notæ aduertuntur harenæ.

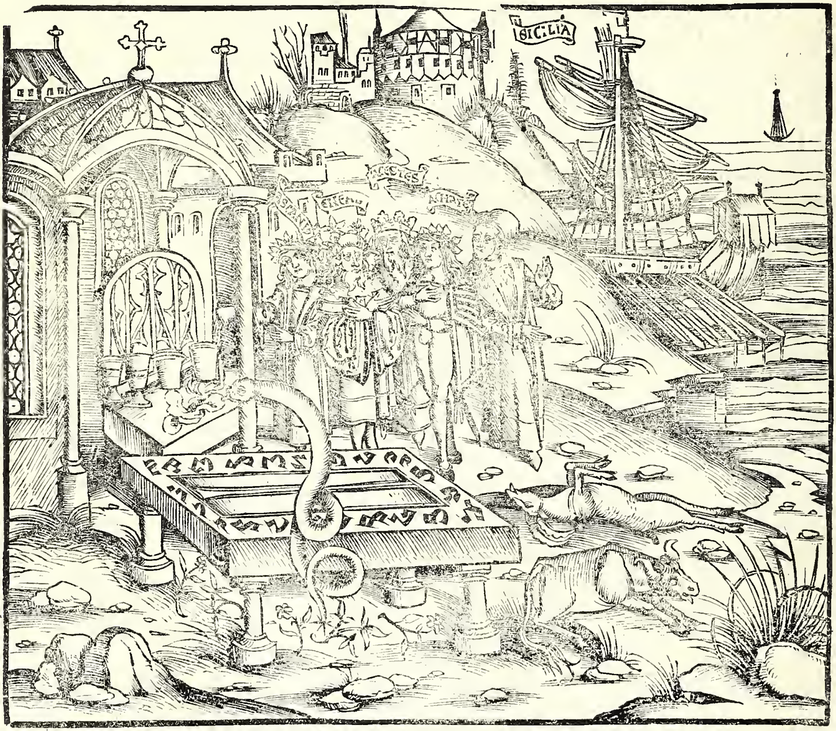
SER. ❡Rates: pro nauibus abuſiue ponitur Olli tūc aut illi. Su≠
pra caput ineuitabilis: peſtifer: nec ſimpliciter dictum eſt
cū omnis imber ſupra caput ſit. tenebris: & noctis & nubiū
Quianā. Ipſe: Qui debuit eſſe ſolatio. Quianā: cur. aduerbiū eſt in≠
terrogantis: quo vſus eſt bis: Hic & in decimo Cælicole ma
gni quia nā ſententia vobis verſa retro. Colligere contrahe
re: non penitus deponere: nā dicit Obliquatq; ſinus inven≠
tū. Arma: vela. Autor ſilicet nr̄e nauigationis: vel loquiē
ſcd'm vſum nec ſi huius rei autorem ſe Iuppiter faciat. Sed
cur hoc dicit: cum Apollini hoc det ſcribens Tot maria in
traui duce te: ſed legimus. Que phœbo pater omnipotens:
& ſpecialiter nauigatiōis ex aphrica autor eſt Iuppiter. trāſ
uerſa: aduerbium factum de nomine vt Rauca ſonant. Nā
Aduerbia nomen & aduerbium ſepe tranſeunt in ſe: vt toruūq; repen≠
te clamat: item aduerbiū in nomen: vt dum mane nouum:
& Perſi. Iam cras heſternum cōſumpſimus ecce aliud cras.
Sed nomē in aduerbiū trāſiens fit indeclinabile Aduerbiū
autē in nomen fit declinabile. Plau. A mani ad veſperum.
Mane autē propter tetraptoton non dixit. Cum em̄ in alie
nū ius tranſeunt hæ partes nō ſuis ſed earū ad quas tranſeūt
vtuntur ptātibus dumtaxat in declinatione. Nam tempo
rum rationem ſuā ſeruant: vt hic. Nam cū aduerbia: a in vl
timis producant vt fruſtra: inde. Et fruſtra cerno te tendere.
cōtra. Tamē hic torua ſcd'm rationē nominis corripuit. Et
veſpere. ſ. quo tendimus: nec ſine ratione poſt generalitatē
addidit ſpeciē. In nubē cogitur aer: nam aeris denſitas facit
nubē. vt Denſet erāt que rara modo & que denſa relaxat: Se
quamur fortunam. ſ. Nec littora lōge: ſuadet a facili. Fida:
propter Aceſtis affinitatem. Fraterna propter Ericem Bu≠
Eryx te & Veneris filium. Secundum alios Neptūni & Veneris
Sicanus. Sicanos: corripit ſi: alibi producit: vt ſicano pretetna ſinu
Rite. ideſt ſi rite remetior. aſtra cœlo ante ſeruata ſcilicet an
te tempeſtatem: colligit autem vicinitatem ex ratione cur
ſus qui a peritis horis colligitur: quas indicant ſydera. Ian≠
dum: non tantum heroicum eſt ꝙ dat Aeneæ peritiam gu
bernādi: ſed etiam ad prooeconomiā pertinet Dicturus. n.
eſt Et ipſe ratem nocturnis rexit in vndis. Flecte vi. in terra
nos fletimus de via: in mari ipſam viam fletimus. Feſſas
na. ideſt nos feſſos. Dardanium. a. vt ſupra diximus. Hip≠
potes filiam ſuam ægiſtam ne ad cetos religaretur naui≠
cule

ideſt ex omni loco: non ex omni parte. nam ex
qua parte occurrebat mare nō occurebat cœlū
ſed ex omni loco tātū aquas & cœlū: hoc eſt ni
hil terre videre poterant: olli. i. hoc tempore il≠
li. aſtitit iber ceruleus. i. cerulei coloris aut ma≠
rinis aquis collectis ſupra caput i. verticē quaſi
perſecutor eius: ferens. i. afferens: noctem. i. tene
bras & hyemem. i. tempeſtatem & vnda inhor
ruit: . i. multum horrida facta eſt: tenebris. i. pro
pter tenebras. Ipſe. q. d. nauigandi peritiſſimus
Palinur⁹ gubernator: loquitur ſup. ab alta pup
pi: heu dolentis Interiectio quianam: ideſt cur:
tanti nymbi. i. nubes pluuioſe: cinxerunt. i. ob
ſederunt ethera. i. aerem ſuperiorem aut cœlum
ita vt videri iam vix poſſit: ve pro vel: o Ne≠
ptumne pater. ſcilicet maris hoc eſt ſumme rec
tor aquarum: quid paras. i. pretendis his nubi≠
bus. q. d. vis ne omnes obruere. Ipſe locutus ſic
iubet deinde colligere. i. contrahere arma. ſ. na
uigatoria: hoc eſt vela & antemnas: & incum≠
bere validis remis. i. valide ipis remis: obliquat
ſinus. i. cornua antēnarum in ventum. i. contra
ventum: ac fatur talia O magnanime Aenea ſi
ideſt & ſi aut tametſi Iuppiter autor. ſ. noſtre na
uigationis: ſpondeat. i. polliceatur ſub pigno≠
re fidei ſue: tamen ſup. non ſperē contingere ita
liam: hoc cœlo ideſt hac diſpoſitione aeris ſtan
te: venti mutati fremunt tranſuerſa. i. in tranſ≠
uerſum & conſurgunt ab atro veſpere. i. ab ea
regione in quam tendimus: & ita habemus ven
tos contrarios: atq; aer cogitur. i. contrahitur &
cōdēſatur in nubem: ita vt timor ſit de maiori
bus ventis: quos & heſperus ater & aer denſus
pre ſe ferunt. Nec nos ſufficimus obniti & ten
dere contra. i. incōtrarium tantum. ſ. quantum
nos venti repellunt: & ita quoniam fortuna. i.
fortuita & repentina tempeſtas ſuperat. i. vin≠
cit conat⁹ noſtros ſequamur ſcilicet ſpōte quo
traheremur coacti (Nam vt dicit Sene. Fata vo
lentem ducunt nolentem trahunt) quoq; due
ſunt dictiones: & ita quo producitur: q; pro
&: vertamus iter ſup. eo quo fortuna ſupp. vo≠
cat nos: nec. i. & non: & ego reor littora fida. ſ.
fraterna. i. fratris tui Erycis qui filius veneris ex
Bute rege ſicilie: illic in mōte ſepultus pro deo
poſtea habitus eſt. q; pro. i. portus ſicanos. i. ſi≠
cilienſes eſſe nō lōge: ſcilicet ab his locis: ſi mo
do. i. dummodo: aut modo. i. ſolummodo hoc
ſaluo ſi ego memor rite: ideſt vt decet ſolertem
nautam: aut remetior rite. i. decenter: aſtra ſerua
ta. i. obſeruata dum e ſicilia in aphricam pelle≠
rentur vnde nunc in eam redeunt. Tum. i. tunc
Aeneas pius ſup. inquit: equidem. i. ego certe:
cerno. i. video ventos poſcere ſic. ſ. vt in ſiciliā
redeamus: & cerno te tendere contra ſcilicet vē
tos fruſtra: ideſt in vanum. aut nequicq;: & ita
flecte viam ſcilicet maris que vbiq; eſt: velis. i.
dando vela: que venti impellunt. An vlla tel≠
lus ſit mihi grauior: ve pro vel quo ego magis
optem dimittere naues feſſas ideſt nos feſſos.
(Eſt tamen futuri euentus omen. nam illic di≠
miſſurus eſt defeſſos patres: & anus pueroſq;
imbelles nec nobilibus parentibus editos) quā
ſupple ea tellus videlicet ſicilia que ſeruat mi≠
hi ideſt ad vtilitatem meam: Aceſten: ſcilicet
amicum & affinem Troia oriundum & que cō
plectiē gremio: ſcilicet ſuo: hoc eſt ſepulchro oſ
ſa patris Anchiſe Vbi ideſt poſt q̄ hec dicta ſup
ple ſunt a palinuro & Aenea: ipſi petunt portus
& zephyri ideſt venti ſecundi: ideſt inſequen≠
tes & a tergo vtiliter flantes: intendunt: ideſt in
flant vela: & claſſis fertur cita ideſt velox: gur

gite ſcilicet maris: hoc eſt fluxu etiam ſecundã te. Eſt tamen tapinoſis & ipſi læti aduertuntur tandem: non poſt longa interualla ſed magna deſideria: quia tot nymbos inſtare viderãt: harene note. i. ad littus ſicilienſe: vnde abiuerant
ASCEñ. non multo ante: ſicut in primo huius patuit.
¶ At procul excelſo &c. Docet quomodo ab Aceſte amico ſuſcepti ſunt hoſpites: abs quo videlicet humaniſſime prius dimiſſi erant: Vnde dictum eſt in primo. Vina bonus que deinde cadis onerarat Aceſtes Littore trinacrio dederatq; abeũtibus heros diuidit &c. de hac autem
Donatus re dicit Donatus ſic. Occurit: impatientiam cupientis gratulari ſignificat: & pelle: refert habitum paternũ. Erat enim natus ex fluuio: & fluuij pene nudi ſine ambitione veſtitum pingun tur. Agreſti: ſunt epule de quibus ait in Bucol. Sut nobis mitia poma Caſtaneæ molles & preſ

cule ſuperpoſuit: & miſit quo ſors tuliſſet: hanc ad ſiciliam delatam criniſus fluuius amplexus eſt. conuerſus in canem: vnde Aceſtes eſt natus. Seruat tenet. vt tantas ſerua- Aceſtes
bat filia ſedes. Secundi: iam ſecũdi poſt conuerſionem. Tãdem: vacat: vt & quo ſub cœlo tandem: nam cur tandem cum dicat fert cita gurgite claſſis?

At procul excelſo miratus vertice montis
Aduentum: ſociaſq; ratis: occurrit Aceſtes
Horridus in iaculis: & pelle libyſtidis vrſæ.
Troia criniſo conceptum flumine mater
Quẽ genuit. veterũ nõ immemor ille parentũ:
Gratatur reduces: & gaza lætus agreſti
Excipit: ac feſſos opibus ſolatur amicis.

ſi copia lactis: his addere poſſumus oua & her-
Ordo. bas. Hec ille. ¶ Ordo eſt. At. i. ſed aceſtes rex ille ſicilie miratus. i. admirans procul. i. de longe ſcilicet de excelſo vertice montis: aduentum. ſ. Aeneæ & naues ſocias. i. ſociorum: hoc eſt troianorum: occurrit ſupp. eis: exiſtens horridus. i. terribilis aut aſp: in iaculis. i. ꝑpter iacula que gerebat: & pelle vrſe libyſtidis. i. libyce ex libya genite: vt ſit libyſtis patronymicum a patria deductũ: ſunt aũt in libya fere plurime & feroces: quẽ. ſ. Aceſtẽ mater Troia. i. troiana (Eſt enĩ triſſyllaba dictio Troia) genuit cõceptum flumine criniſo incertus ergo illi pater: qa dũ fluuiorũ ad quos geniti ſunt notiora ſunt quã patrũ

Poſtera cum primo ſtellas oriente fugarat
Clara dies: ſocios in cœtum littore ab omni
Aduocat Aeneas: tumuliq; ex aggere fatur.
¶ Dardanidæ magni gen⁹ alto a ſanguine diuũ Aeneas:
Annus exactis completur menſibus orbis:
Ex quo reliquias: diuiniq; oſſa parentis
Cõdidimus terræ: mœſtaſq; ſacrauimus aras:
Iamq; dies (niſi falor) adeſt quẽ ſemper acerbũ:

Semper

Semper honoratum(ſic dij voluiſtis)habebo.
Hunc ego gætulis agerem ſi ſyrtibus exul:
Argolico ve mari deprenſus & vrbe mycenæ:
Annua vota tamen: ſolenniſq; ordine pompas
Exequerer:ſtruerem q; ſuis altaria donis.
Nunc vltro ad cineres:ipſius & oſſa parentis:
Haud equidē ſine mēte reor: ſine numine diuū
Adſumus: & portus delati intramus amicos:
Ergo agite: & cuncti lætū celebremus honorē.
Poſcamus ventos:atq; hæc mea ſacra quotānis
Vrbe velit poſita:templis ſibi ferre dicatis.
Bina boum vobis troia generatus Aceſtes
Dat capita in naues:diuos adhibete penates:
Et patrios epulis & quos colit hoſpes Aceſtes.

SER. ℭ Miratus: is qui mirabatur:aut certe miratus occurrit. Horri.terribilis.Liby.v.aut revera vrſæ aut feræ aphricanę.Gaza omnis fructus eſt.Fugat: poetice dixit:nam ſtelle affixe cœlo ſunt preter planetas:& a ſtando dicuntur.Dardanidę magni:frequēter:vt diximus ad opus ſuū Vergil. aliqua ex hiſtoria deriuat:nam ſic omnia inducit quaſi diuini honores ſoluant Anchiſę:quos conſtat.C.Iulio Cęſari feciſſe Auguſtum: & bene dicit Genus alto a ſanguine di-
Deus. uum:nam per tacitam economiam oſtēdit debere Anchiſē
Diuus. generis ſui honorem mereri:vnde eſt.Dijs genite & genitu re deos.A ſanguine.d.diuum aūt & deorum ſępe indiferēter ponit ꝙꝙ ſit diſcretio vt deos perpetuos dicamus:diuos aūt ex homīe factos quaſi qui diē obierint vnde diuos & imꝑatores dicimus.ſed Var.& Atteius cōtra ſentiūt dicentes diuos perpetuos:deos qui ꝓpter ſui cōſecrationē timentur:vt ſunt dij manes:q́d tangit in.xij.Turni ſic eſt af fata ſororē.Diua deā ſtagnis que fluminibuſq; ſonoris preſidet.Annuus or.q̄a mēſes in ſe currūt:& annū faciūt vnde annulus quaſi &annus:ſic alibi:Atq; in ſe ſua per veſtigia voluit annus.Diuini aut laus eſt:vt diuini opus alchimedontis:aut vaticinātis:vn̄ eſt Nūc repeto:anchiſes fatorū arcana reliquit.Aras: mediū ſe prebet: nā & hominē fuiſſe nouit & vult eū ex cōſecratione numē effectū.Nā q́d dicit mœſtas aras ad hominē pertinet.i.dijs manibus cōſecratas & q́d paulopoſt dicit Altaria liquit pertinet ad diuinitatē poſt apotheoſim:vn̄ eſt adytis: que ſunt tēplorū: & ſuccedit tumulo:q́d eſt hominū.Niſi fallor:nō quaſi neſcius dixit:ſed ꝓpter anni cōfuſionē.Nā ante Cęſarē cuius rationē de anno nūc ſequimur intercalabāt dies vt in verrinis legi-
Anni inuentio. gimus.ſ.lunę nō cōgruēte ratiōe. Annū aūt primo eudox⁹: deinde hiparcus.deinde ptolemeus:ad vltimū Cęſar deprehendit.Acerbū:ꝓpter perditū patrē.Honoratū:q̄a deus ſit effectus.Sic dij.u.De dijs ſemꝑ ſalua veneratione loquit̄:ſicut in tertio.Sic viſum ſuperis.Agerē:eſſem & bene aut deſertos aut hoſtiles memorat locos.Argolico:ionico&adriatico.Deprehenſus: occupatus & eſt proprie nauigantiū.
Deprēdi. Vt Deprehenſis olim ſtatio gratiſſima nautis.Mycene:vt vrbē patavi:& grece vſus eſt ſingulari:vt luue.Atq; vetus thebe centum iacet obruta portis & ab eo q́d eſt Mycæne mycenas dicit:mycena mycenæ:vel eſt mycenæ in ablati-
Dona. uo.Annua vota & pō.Hæc quaſi numini.Suis do.cōgruis
Munera. ſunt enim tantum ſuperorum Munera ſunt inferorum: vt in Bucoli.Phœbo ſua ſemper apud me munera ſunt lauri. Nunc:vltro:argumentum a miniori ad maius:Vltro ideſt vltra: ideſt inſuper vel ſponte ſua non volentibus nobis. Quaſi velit tempeſtatem ortam non vt ab Italia arcerentur:ſed vt ſacra reuouarentur Anchiſæ. Honorem:non dixit exequias.nam &ventos quaſi a numine vult petere.Poſita:

patrum nomina dicunt̄ illorū filij mater autē dicitur ęgiſta hippote troiani filia fuiſſe.Ille.ſ. Aceſtes non immemor veterum parentum.i. memorans ſe a troianis oriundum aut memorans eū eſſe troianorū morē vt hoſpitales ſint gratatur reduces.i.reductos eſſe ad ſe: & excipit.i.ſeorſum ad conuiuium accipit eos: gaza agreſti.i.opibus agreſtibus & ex agro collectis & id quidem faciebat letus.i.hilari vultu:vt modicitatem ſuam non illorum contemptum ſignificaret:ac ſolatur eos feſſos.ſ.ex reluctatione cōtra ventos:opibus amicis.i.faciliter parabilibus que amicis accepte ſunt:aut eis tunc cōuenietib⁹. Cum. ideſt poſtq̄ poſtera dies clara (hic patet diem diſcretum a nocte etiam fœmi- Dies hęc.
ni gn̄is reperiri)fugarat.i.fugauerat ſcilicet claritate ſua:primo oriente.i.in primo ortu ſolis: ſtellas ita vt ampli⁹ nō apparerēt Aeneas aduocat in cetū.i.concionē ſocios.ſ.ſuos: ab omni littore:&fatur ex aggere tumuli.i.colliculi:aut ſepulchri Anchiſe.O dardanide magni genus ab alto ſanguine diuum.i.diuorum precipue Iouis:annuus orbis. ideſt annua reuolutio ſolis:completur.i.perficitur:menſibus actis ideſt tranſactis ex quo.i.poſtq̄: nos condidimus terre.i.terra ſed in ipſo elemento:nam terra aut in terra condere poſſimus etiam in aere: aut excelſa turri:terre vero & humi in ipſo elementi loco:condidimus ergo terre reliquias & oſſa parentis.ſ.anchiſe:diuini aut preſcij futurorum & ſacrorum periti dum viueret aut in deorum numerum aſſumpti. & ſacrauimus aras mœſtas. ſup.in honorem eius meſtas quidem quia obierat:ſed ſacras quia in deorum numerū aſſumptus erat. Iamq;.i.et iam niſi fallor adeſt dies ſup.anniuerſarius: quē ego habebo ſemꝑ acerbū ꝓpter mortē patris & ſemꝑ honoratum ꝓpter eius ſi ita dicā deificationē:o dij vos voluiſtis ſic.q.d.niſi ita voluiſſetis: vellē adhuc nobis dux itineris ſolamenq; laborū eſſet. Si ego agerē.i.ducerē & viuerem hūc diē exiſtēs exul in ſyrtibus getulis.i.getulicis hoc eſt maximis periculis maris qualia ſunt apud ſyrtes: ve pro vel ſi.i.tametſi ego agerē hūc diē exiſtēs deprēſus.i.occupatus.ſ.ab ipſa tempeſtate ſubito orta:deprendimur em̄ in facto ſicut in adulterio dū alienā cōiugē occupam⁹:vnde Hora.primo ſermonū. Deprēdi miſerū eſt Fabio vel iudice
vincā:& ī mari a tēpeſtate dū alienū elementū Deprēdi.
occupamus vt hic & ī Geor.deprenſis olim ſtatio gratiſſima nautis:in mari argolico:& in vrbe Mycene ꝓ micenarū:aut in micene vrbe.ſ.argiuorū:hoc eſt in medio hoſtiū:tn̄.i.nihilominus ego exequerer vota annua.i.anniuerſaria & pompas.ſ.exeqales & funebres: ſolēnis.i.q̄ toto anno aut ſingulis annis exhiberi ſolēt:ordine.i.per ordinem &ſecundū ritū taliū ſacrorū:& ſtruerē altaria ſuis.i.ꝓprijs donis: vn̄ ſignificat Anchiſen in deū ſuperū aſſumptum: quia altaria non niſi ſuperorū ꝓprie ſunt:& tn̄ ſimulachrū Anchiſe apud inferos inueniet:ſed & aliorum diuorum illic ſunt ſecundū ethnicos.Nos adſumus nunc:equidem.i.ego quidē reor ꝙ haud.i.non ſine mente.i.animo & intētione &haud ſine numine.i.nutu &voluntate deorum: hoc eſt cum deorum voluntate & preordinatiōe:adſumus vltro.i.ſine labore noſtro oblati:ad.i.iuxta cineres & oſſa iſpius parentis:& nos delati ſcilicet impulſu ventorum intramus portus amicos.i.amicorum.ergo agite.ſ.q́d inſtat & q́d conſentaneum eſt rationi:

& celebremus cuncti honorem letum.i.cum le
ticia aut reuera letum.quia de re leta vtpote de
Anchiſe deificatiõe ſeu apotheoſi . Poſcamus.
ſ.ab ipſo pater iam deoventos.ſ. oportunos:at
ꝙ poſcamus vt ſup. Anchiſes: velit nos & nr̃os
ſita conſtituta: & vt poſuerunt in montibus vrbem̃.Dicit
autem petamus etiam hoc vt velit nos etiam in vrbe con
ſtituta ſingulis annnis ſacra perſoluere.In naues:per naues.
Multa em̃ in ſignificat : vt ſupra diximus.
minores ferre ſibi quotannis.id eſt ſigulis annis:hec mea ſacra que ſcilicet nunc inſtituam vrbe poſita ideſt cõ
ſtituta & templis dicatis.i.conſecratis ſibi.i.in honorem ſuum Aceſtes generatus troia dat vobis bina capita
boum.i.binos boues in naues.i.per ſingulas naues duos boues(Male legit qui dicit in capita:vnde corruptus
eſt textus dat numero in capita vbi legendum eſt dat capita in naues)adhibete epulis ideſt viſerationi:& epu
lo ſolenni diuos penates: &.i.ſimul patrios.i.quos auehimus a patria: & eos ſupp.quos Aceſtes hoſpes noſter
colit:ſcilicet peculiariter:hoc eſt agamus diem letum paribus auſpicijs & preſidibus.

Aſcen. ℂ Preterea ſi nona.Preter epulũ qđ ad tumulũ
patris daturus eſt pollicetur ludo funebres con
ſtituere de quibus & eorũ origine diſerte diſſe-
rit Landinus vt ad finẽ huius lectionis videbi-
Donatus. mus.Donatus vero dicit ſic. Nona di.preſcri-
pſit tps ludorũ ſi tm̃ aeris tẽpies eſſet & idipm̃
nec nimis ꝓpinquũ vt poſſet preparari celebri
mimi im- tas:nec nimis longinquũ ne haberet diutine ex
pudicij. pectationis tediũ Almũ: trãquillũ debemus ac
cipere.Edixit aũt ludos nõ ĩpudicos : vt mimi
ſunt:ſed fortes & quibus virtutes in homine ac
cendunt.Spectẽt vel videãt vel ſperẽt. Merite
premonetq̃ recto iudicio attribuet palma.Ore
faue.in ſacris hoc ſignificat indicere ſilẽtiũ hic
vero admonet vt letis clamoribus fauorem ac
comodent.hoc helymus : Aceſtes & Aſcanius
quia omni etati congruebat.Iterũ: nã primo ſa
lutauerat ; cũ ſepelijt. Sancte vt ſignificet inter
deos receptũ:nã in ſcđo libro quia viuus erat:
& ab eo minime diuelli volebat nõ ſancte di-
xit:ſed chare. Animeq̃ vmbreq̃:caſus geniti-
ui eſt in ſingulari.Rurſus: qa inimicorũ mani-
bus fuerant effoſſi & iterũ ſua opera cõditi: qđ
beneficiũ cũ nõ ſenſerit mortu⁹ dixit:nequicq̃
& bene dictũ eſt ex perſona filij qui viuo q̃ mor
tuo beneficiũ pſtare maluiſſet.Non licu.ꝓpter
qđ in tertio dixit.heu tantis nequicq̃ erepte pe
Ordo. riclis . ℂ Ordo aũt eſt. Preterea. ideſt preter ea
que dicta ſunt.i.preter epulum datum: ſi.ideſt
poſtq̃ aurora nona.i. nono loco oritura extule
rit mortalibus diẽ almũ.i. nutritiuũ & conſer-
uatiuũ aut poti⁹ trãquillũ & ludis accõmodũ &
retexerit.i. aperuerit & patefecerit radijs.ſ.ſuis:
orbem.ſ.prius occultũ tenebris nocturnis : hoc
eſt cum primũ ſeptimus dies illuxerit nobis &
ſerenitatẽ oſtenderit:ego ponã teucris. i.troia-
nis:prima certamina. ſ. e quatuor:claſſis.i.na-
uis:cite.i.cito impellende : vt que prima metã
contigerit victrix ſit quicq̃. i.& q:& ponã ſup.
certamina ei qui valet curſu pedum. & qui au
dax eſt viribus.i.cõfidit viribus ſuis luctãdo ce
ſtibus:aut reſiſtẽdo currẽtibus aut qui incedit
meliori iaculo. ſ. ex arcu emiſſo: ve pro vel ſa-
gittis leuibus ſeu ſup. ei qui fidit cõmittere pu
gnã ceſtu. i. armatura manuũ a cedendo dicta:
crudo.i.ex corio crudo inſuto plũbo: hoc eſt cõ
ſtituã quadruplicia certamina: nauiũ pedũ ar-
cuũ & ceſtuũ:hoc eſt manuũ & brachiorũ cun-
cti.ſ.qui aliqua re preſtãt:adſint & expectẽt pre
mia palme merite.i.quã meruerint: qa nõ frau
dabunt.Fauete oẽs ore.i.tacite oſtẽdite fauorẽ
& cingite tpa veſtra.i.capitũ veſtrorũ ramis.ſ.
funebribus hoc eſt myrteis.Ipſe fatus ſic velat
qđ plus eſt q̃ ſi cingat: exemplo ergo alios co-
hortatur tempora.ſ.ſua:myrto materna.i.que
eſt in honore & tutela veneris matris ſue.Hely
mus vir ille nobilis troianus facit hoc. i.eandẽ
rem.i.etiã tempora ſua velat myrto : & aceſtes
maturus eui.i.qui euum ſuum maturabat: fa-
cit hoc:& puer Aſcanius facit hoc : quos.ſ.pro
ceres

Preterea ſi nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit:radijſq̃ retexerit orbem
Prima citæ teucris ponam certamina claſſis:
Quiq̃ pedum curſu valet:& q viribus audax
Aut iaculo incedit melior leuibuſve ſagitis:
Seu crudo fidit pugnam committere cæſtu:
Cũcti adſint:meriteq̃ expectẽt pmia palme:
Ore fauete omnes:& cingite tempora ramis.
ℂ Sic fatus:velat materna tempora myrto: Poeta
Hoc Helimus facit : hoc æui maturus Aceſtes:
Hoc puer Aſcani⁹:ſequit̃ quos cætera pubes.
Ille e conſilio multis cum milibus ibat
Ad tumulũ magna medi⁹ commitãte caterua.
Hic duo rite mero libans carcheſia baccho
Fũdit humi duo lacte nouo duo ſãguĩe ſacro:
Purpureoſq̃ iacit flores ac talia fatur
ℂ Salue ſancte parens:iterum ſaluete recepti Aeneas
Nequicq̃ cineres:animæq̃ vmbræq̃ paternæ:
Non licuit fines Italos:fataliaq̃ arua:
Nec tecum auſoniũ:qcunq̃ eſt:q̃rere tibrim:

ℂ Si nona diem:non de die qui certus eſt dubitat:ſed de ſe SER.
renitate. Vnde paulopoſt.Serena iam luce& eſt.ſciendum:
quia apud maiores vbicunq̃ quis fuiſſet, extinctus ad do-
mum ſuam referebatur.& illic ſeptem reſeruabatur diebus.
Octauo die incendebatur nono ſepeliebatur. Vnde & Ho-
rati. Nouẽdiales diſſipare pulueres:nam& ludi qui in mor
tuorum honorem celebrantur:Nouendiales dicuntur: ſci- Nouendi
endum etiam ꝙ domi ſue ſepeliebantur Vnde eſt orta con ales.
ſuetudo vt dij penates in domibus colantur.Prima:revera
prima:nam cætera non eo quo dicit editurus eſt ordine.Et
viribus au.hoc ad omnia pertinet. Aut iaculo ince. m.i.ia
ctu velocium ſagittarum:vt vacet ve: ſic iſta iunxit in no
no Inſid s iaculo & longe fallente ſagitta:hoc eſt iactu lon
ge fallentis ſagitte : nam non exhibuit iaculatores.Crudo
cę.crudeli vel duro: & dipthongatur ceſtus quando pugil
lum arma ſignificat : & pluralem habet numerum & eſt
quarte formæ.Ceſtus autem ceſti ſine dipthongo tantum
ſingularis numeri eſt: & ſignificat cingulum Veneris.Pal- Cæſtus
mæ.ideſt virtutis conſequens pro precedenti poſitum.Ore Ceſtus.
fa.apto ſermone & ſacris & ludis vtitur : nam in ſacris taci
turnitas in ludis neceſſarius eſt fauor. Fauet quis ore etiam
per taciturnitatem. Hora.Fauete linguis carmina nõ prius
audita muſarum ſacerdos. Cingite. t. r. Ex more Roma-
no:vbi omnis ætas coronata ludos ſpectabat:quod oſten-
dit per æneam aceſtem & aſcanium per quos omnes oſten
dit etates

dit ętates Materna: vel quia filius vel quia veneris ſacrificaturus marito. Helymus princeps troianorũ: qui dicitur tres in Sicilia condidiſſe ciuitates. Aeui ma. honeſtius ꝙ ſi æuo maturus diceret Rite: ſecundũ ritum ſacrificij quod exigebat: vt libaret de mero baccho ideſt puro vino. Carcheſia genus poculorũ. Humi: terrę. Nouo vel ſtatim mulſo: vel poſt fœtum: quod colluſtrum dicitur neutro genere. Sanguine ſa. ſ. victimarum. Sacrificat aũt partim quaſi mortuo numero pari: partim quaſi deo numero impari: vt cædit quinas de more bidentes: Nam numero deus impare gaudet Purpureos: ad ſanguinis imitationem in quo eſt ſedes animæ. ſic in. vi. Purpureos ſpargam flores. Item purpureaſq; ſuper veſtes velamina nota. Fit vt ſedis ſuę cognoſcat imitationem. Salue: ſalue & vale ſecundum Var. in logiſtoricis ſynonyma ſunt: vnde his & in ſalutationibus & in execrationibus vtimur. Teren. Valeant qui inter nos diſſidium volunt: vnde hæc etiam mortuis dicimus non ꝙ eis optemus ſalutem: in quibus nulla eſſe põt. ſed vt ſignificemus ita nos digredi: vt oſtẽdamus illos nunꝗ in noſtram communionem eſſe véturos. Diſtingue etiam nam quo tempore ſepelijt dixit ſalue & vale. Recepti neqꝗ ci. cineres pro ipſo patre poſuit: ac ſi diceret. Salue pater de troia liberate ſine cauſa propter quod ſequitur. Non licuit fines italos fataliaq; arua. Recepti iterum. Alij ad hiſtoriam referunt ſupra dicta reſpõſione mutata vt dicant. Recepti iterum cineres ſemel ex troia: ſemel a Diomede q dicitur oſſa eius eruta cum palladio reddidiſſe. Nequicꝗ autem ſecundũ Epicureos qui dicunt omnia perire cũ corpore. Animęq; vmbręq; Plato & Ariſto. & omnes periti dicunt in homine quatuor eſſe animas. Aliam vitalem vt in vermibus qui tm̃ mouentur. Aliam ſenſualem: vt in mutis animalibus in quibus eſt ſenſus timoris & gaudij. Tertiam intellectualem vt in hominibus qui & cogitare & iudicare poſſunt. Eſt quarta infra omnes quę phyſice dicit̃ in herbis & arboribus quę motu carentes oriuntur: crefcũt & occidũt. Homo horum omnium particeps eſt: vnde Sallu. Alterum nobis cum dijs alterum cum beluis cõmune eſt. Si autem quatuor ſunt animæ: totidem erunt vmbræ. vt ſi quis inter geminas ſit lucernas geminam vmbram creat. Hoc de animis etiam Lucre. tradit ſed non tantum veritati ſtudet quantum ſectæ Epicureæ. Alij tamen dicunt vmbræ eſſe genitiui ſingularis vt ſit cineres animæ & vmbræ paternæ quod nõ valde probandum ꝙ nec vmbra nec anima cineres habeat. Quicunq; eſt: tedio longæ nauigationis hoc dicit.

Salue. Vale.

ceres & primores. cætera pubeſq; qa Aſcanius etiã de pube erat) ſequitur. i. imitat idẽ faciẽs. Ille. ſ. princeps Aeneas ibat e conſilio. i. cętu & concione: cum multis milibus. ſ. hominũ niſi ſit milibus pro militibus. ſed poterãt eſſe multa milia: eo ꝙ ſiculi aderant: ad tumulũ. ſ. Anchiſe: ibat inquit medius & hoc magna caterua comitante: & ipſe libans. i. ſacrificans: hic. i. cum eſſet ad tumulum: fundit. i. effundit rite ideſt ſecundũ ritũ ſacrificij duo carcheſia. i. pocula mero baccho. i. in quibus erat merũ. i. purum vinum: humi. i. in humum & fundit duo ſup. carcheſia nouo. i. recẽs mulſo lacte: & duo ſ. carcheſia plena ſup. ſanguine ſacro. i. victimarum mactatarum (Seruius iterũ dicit coluſtrũ neutro genere dici: ſed in bucolicis oſtenſum eſt etiã coluſtrã gñe fœminino reperiri) & iacit. i. ꝓijcit in tumulũ: flores purpureos. i. ſanguinei coloris: quia talibus oĩbus oblectat̃ anima in corpe degens ac fat̃ talia. o ſancte (qa in deorũ numerũ aſſumpt⁹ es) parẽs ſalue (põt dici ſalue iterũ vt docet Donat⁹) & ſaluete cineres & . i. ſimul aĩe paternæ. i. qbus cõiũcta aliqñ fuit anima paterna: & vmbrę paterne. i. quibus aſſociata fuit vmbra paterna: & ita genitiui ſunt ſingulares vt donatus vult qđ & mihi placet: ꝗuis Seruius philoſophet̃ aſtruẽs multas eſſe vnius animas ac vmbras: vt ſit ordo. Saluete animę & vmbrę paternę: ſed neq; animam neq; vmbram ſe recepiſſe ſignificat Aeneas cũ animã apud ſuperos: vmbrã apud inferos deputet: verum cineres qui fuerũt aliqñ receptacula animę & vmbrę paterne. Non licuit dolentis interrogatio. q. d. atqui nõ licuit mihi: quærere tecum. i. te comite: ſicut dixerat nec nate tibi comes ire recuſo: fines Italos. i. italicos: & arua fatalia. i. a fatis nobis ꝓmiſſa: & tybrim auſonium. i. qui defluit per auſoniam qcunq; eſt quod addit ꝓpter tediũ longe inqſitionis. q. d. credo eqdem ex quo ꝓmiſſus eſt nobis tybrim eſſe in auſonia: ſed quia tam diu queritur nec inuenitur nõ poſſum certi quicꝗ de eo dicere. LANDI.

Landini de ludorũ inſtitutione verba ſunt hęc. Ludi.

Certamina: mos fuit apud priſcos vt in honorem maximorum virorũ preſertim eorũ qui in bello oppetiſſent funebres ludi exhiberentur. Fueruntq; prime inferie: vt ex captiuis nõnulli ad tumulũ maſtarentur: hinc gladiatorũ munus originẽ ſumpſit. Primi aũt ludi funebres quorũ memoria extet inſtituti ſunt ab hercule ĩ honorẽ Pelopis ei⁹ ataui & Ioui cõſecrati dictiq; ſunt olympici: qa apud olympum arcadie montem celebrabant̃ in piſeis finibus: hos intermiſſos Iphitus eius filius inſtaurauit: hinc initium habuit prima olympias. Hi ludi iam expleto quarto anno quinto incipiente agebantur. Primus in illis ipſe Hercules coronatus eſt. Qui cum a bello ad ſacra conuerſus eſſet etiam a dijs ſecundũ Diodorũ munera accepit a Minerua peplum a Vulcano clauam & thoracem. Dedit Neptũnus equum: Mercurius enſem: Apollo arcum: & illo vti docuit Ceres parua myſteria ad purgandam centaurorum cædem illi oſtendit. In his ludis victores oleaſtro coronabantur. Secundi fuere phocenſes poſt phytonem ſerpentem ab Apolline cæſum in Apollinis honorem conſtituti. Eratq; victoribus corona ex lauro. Tertij achei in iſthmo ob idq; iſthmi dicti in honorem Polemonis: quem latini Portunũ nominant qui ex Melicerta homine deus marinus effectus eſt. In his corona ex pinu victoribus decernitur. Quarti argolici qui nemæi a nemæa ſylua nominantur in archemori honorem inſtituti ſunt. Hic enim puer Lycurgi filius fuit. & Opheltes appellatus. Verum a nutrice dum fontem argiuis in thebanum bellum proficiſcẽtibus indicaret temere humi relictus a dracone ictus perijt. Argiui autem in patris ſolatium illi ludos inſtituerunt: & quia principium facti inde cœptum eſt pro Ophelte Archemorum appellarunt. Eſt illis corona ex apio vel vt ex herbe humilitate ætas infantilis exprimeretur: vel quia in apio iacens extinctus ſit. Hæc igitur erant præcipua genera ludorum in græcia ꝗuis & plærique alij extarent: vt in attica vbi celebrabant ludos mineruæ in egina Eaco: in Archadia lyceo Ioui Theſpijs amori: Oropi Amphirao: Argis Iunoni: & alibi alijs.

Poeta. ¶ Dixerat: hæc adytis cũ lubric⁹ ãguis ab imis
Septem ingens gyros: ſeptena volumina traxit
Amplexus placide tumulum: lapſuſq; per aras
Cæruleæ cui terga notæ. maculoſus ab auro
Squamã

¶ Dixerat hęc. Poſt preces Aeneę ſignificauit ſe Anchiſes eis dignum emittendo ſerpentem Diuinitatis ſuę indicem quo viſo & ipſe & ſocij eius ſacrificia inſtaurabãt de qua re dicit Donatus ſic. Agmine: dixit agmẽ quo naturaliter impellitur ſerpens. Pulchritudo & innocentia ſerpentis rem celeſtem & non noxium animal ſignificat ASCEN. Dona.

ſignificat propter quod magis honores inſtau
Ordo. rauit. Hęc ille. Ordo ē. Aeneas ſup. dixerat hęc
que. ſ. prǫmiſſa ſunt: ſup. tunc quum. i. quando
anguis lubricus. i. faciliter elabens propter pin
gue cuti adherens: traxit exiſtens ingens. i. val
de magnus traxit dico ab imis adytis. i. ſacra-
rijs & penitioribus ſepulchri locis ſeptem gy-
ros & ſeptena volumina. i. conuolutiones col-
ligendo ſe in ſpiras ſeu annulos ſuos amplexus
ideſt amplectens tumulum. i. ſepulchri tumo-
rem: placide. i. ſine feritate & lapſus ſupple eſt
per aras; ſcilicet Anchiſe iam extructas; cui. ſ.
angui: note. i. macule ceruleę. i. cærulei coloris
ſupple incendebant terga: & fulgor maculoſus
auro. i. ſimilis fulgori auri incendebat. i. reſplē
dere faciebat: ſquamas ſcilicet eius ſic ceu. i. ve
luti: arcus ſcilicet celeſtis qui & pluuius dici-
tur & iris: trahit nubibus: mille varios colores:
ſole exiſtente aduerſo ideſt oppoſito. Aeneas
obſtupuit viſu ideſt cum id videret: ille ſcilicet
anguis ſerpēs ideſt repens: longo agmine ideſt
impetu & volumine membrorum: tandem. i.
nouiſſimo: inter pateras & pocula leuia ideſt
polita qꝫ pro ideſt ſimul libauit ideſt parum de
guſtauit dapes. ſ. anchiſe oblatas & innoxius
ideſt nulli nocens ſucceſſit rurſus tumulo imo
ideſt in tumulum imū: & liquit altaria depaſta
ideſt dapes quas in altaribꝰ depaſtus erat ignis:
aut denegat vt ſit depaſta ideſt non abſumpta
ſed ſolūmodo libata: nam ſi abſumpta eſſent
non derelinqueretur. Aeneas inſtaurat ideſt au
gmentat genitori ideſt patri ſuo Anchiſe: ho-
nores inceptos ideſt ſacrificia in honorem eius
incohata: hoc ideſt propter hoc aut tanto ma-
gis exiſtens incertus ne pro an; putet genium
ideſt deum generationis & principium generis
(Porphirius genus vocat) loci ſcilicet illius: ne
pro an famulū parentis. i. an eſſet deus loco illi
preſidens: An Anchiſe ſpecialiter in famulum
addictus: cedit. i. mactat quinas. i. quinqꝫ niſi
ſit vtriuſqꝫ ſexus quinas bidētes ideſt oues; de
more. ſ. ſacrificantium: & tot ſues. i. porcos &
totidem. i. etiam biſquinos iuuencos. i. iunio-
res boues nigrantes terga. i. habentes terga ni-
gra: quia is color manibus gratus: & fundebat
vina pateris. i. per pateras aut potius cum pa-
teris: quia inferis omnia cōſumenda offerūtur:
vnde in ſexto de funere miſeni. Congeſta cre-
mantur thurea dona dapes fuſo crateris oliuo
& vocabat ſepulchris. i. ad ſepulchra animam
magni anchiſe: & manes anchiſe magni ideſt
in deorum numerum aſſumpti remiſſos ideſt
relaxatos acheronte ideſt a lacu infernali: nec-
non ideſt & etiam ſocij læti ferunt ideſt afferūt
dona quæ cuiqꝫ eſt copia ideſt ſecundum co-
piam ideſt facultatem quæ cuilibet erat: & one
rant ſcilicet ſacrificijs: aras: & mactant iuuen-
cos: & alij locant ahena ideſt vaſa ærea ad ab-
luendas carnes: ordine ideſt per ordinem: &
ipſi fuſi per hærbam ſubijciunt verubus prunas
ideſt carbones ardentes: & torrent ideſt aſſant carnes ſcilicet ad parentationem faciendam.

Squamā incendebat fulgor ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerſo ſole colores.
Obſtupuit viſu Aeneas: ille agmine longo
Tandē inter pateras: & læuia pocula ſerpens:
Libauitqꝫ dapes: rurſuſqꝫ innoxius imo
Succeſſit tumulo: & depaſta altaria liquit
Hoc magis īcęptos genitori īſtaurat honores
Incertus geniūne loci: famulumne parentis
Eſſe putet: cædit quinas de more bidentes:
Totqꝫ ſues: totidem nigrātes terga iuuencos.
Vinaqꝫ fundebat: pateris animamqꝫ vocabat
Anchiſæ magni: maneſqꝫ acherōte remiſſos:
Necnon & ſocij: quæ cuiqꝫ eſt copia læti
Dona ferunt: onerantqꝫ aras: mactātqꝫ iuuēcos
Ordine ahena locant alij: fuſiqꝫ per hærbam
Subijciunt verubus prunas: & viſcera torrent.

¶ Lubricus an. labilis alias locum dicit: vt per lubrica ſur SER.
gens Septem gyros per magnitudinem loci genium vult
probare. Nullus enim locus caret genio: qui per anguē plę
runqꝫ oſtenditur. Perſius: Pinge duos angues: pueri ſacer Anguis.
eſt locus extra meijte diſcedo. Locus ex Home. qui indu-
cit gręcos apud Aulidem omen decennalis belli ex ſerpen-
te collegiſſe: qui etiam matrem conſumpſit nouem pullis
comeſis: ſic & nunc. vij. gyris finem errorum Aenę oſten-
dit: qui ſeptem annos durarunt & eſt optimum figmētum
Annus enim ante inuentas literas indicabatur picto ſer-
pente ore caudam tenente: quia annus in ſe recurrit. Gyros Annus.
nomen legimus: verbum exinde non inuenimus. Incende Gyrus.
bat: illuſtrabat. Agmine lon. tandem: poſt illos gyros tan-
dem longo repere cœpit. Agmine impetu. Serpens: repens
participium eſt: libauit: leuiter tetigit dapes ſuperpoſitas:
quæ ſilicernium dicuntur quaſi ſilicenium ſupra ſilicē po
ſitum. Depaſta non a ſe nā ipſe libauit ſed tamdiu manſit
donec flamma omnia aris impoſita conſumeret. Genio ne
loci: quia vt ſupra diximus nullus locus eſt ſine genio. Fa-
mulum ne: conſueuerāt priſci vt hodie apud indos vt quo
tiens reges moriebantur cū his dilecti equi vel ſerui & vna
ex vxoribus carior incendebanť: inter quas de hoc ipſo ma
gna erat contentio: poſſumus igitur intelligere ſeruum ſe-
pultum cum anchiſe. vel per apotheoſin deum vult eſſe ef
fectum. vnde dat famulum: quaſi miniſtrum ſingula eñ
numina habent inferiores poteſtates miniſtras: vt venus
adonī: Diana virbium: aut ex ſententia Pythagoræ dicit
qui primus deprǫhendit de medulla hominis: quę eſt in ſpi
na anguem creari: quod Ouid. in. xv. metamor. dicit loquē
te Pythagora. Acheronte. r. aut veniētes de acheronte: aut
Acheronte remiſſos: qui iam in Acheronte non eſſent poſt
apotheoſim factam.

Expectata

Expectata dies aderat:nonamq; ſerena
Auroram phaethontis equi iã luce vehebant:
Famaq; finitimos:& clari nomen aceſtæ
Excierat:læto complerant littora cœtu
Viſuri æneadas:pars&certare parati.
Munera principio ante oculos circoq; locantur
In medio ſacri tripodes:virideſq; coronæ
Et palme precium victoribus: armaq; & oſtro
Perfuſæ veſtes argenti auriq; talenta:
Et tuba commiſſos medio canit aggere ludos:
Prima pares ineũt grauibus certamina remis
Quattuor ex omni delecte claſſe carine:
VelocemMneſtheus agit acri remige piſtrĩ:
Mox italus

¶ Expectata dies. Poſtq̃ nouem dies parentatione ac epulũ lęti abſoluerãt aderat nona dies qua certamina ineũda erãt:&primo naualia in qbus quatuor directores cõcertauerũt: quorũ & nauium ipſorũ noia memorię cõmendanda ſunt:nã interdũ directores interdũ naues poſiturus eſt.Sũt ergo hi: Mneſtheus agẽs piſtrim Gyas chimerã:Sergeſtus cẽtaurũ. & Cloanth' ſcyllã Donatus dicit ſic. Expectata quaſi tardius deſideratibus veniſſet. Viſuri ęne. expſſit pleniſſimã laudẽ troianorũ:cũ ſiculi nõ ſolũ cã ludorũ conuenirent. Circo:non q eſſet circus: ſed locus in formã circi. In medio: vt ab oibus ſpectari poſſent Armaq; & oſtro.p.u. trãſit ad gñalitatẽ ne ſpeciatim diceret. Hæc ille. Ordo eſt. Dies expectata ideſt deſiderata a troianis auidis laudis & certaminis.i. nona dies aderat &equi phaetontis.ideſt quos phaeton aliquãdo gubernauerat cum eſſet auriga ſolis patris ſui:hoc eſt equi ſolis:vehebãt iã ſerena luce.i. cũ ſerenitate

ASCEñ. Donatus. Ordo

cum ſerenitate aurorã nonã.i. nonũ diẽ precedentem. Et ſama.i. troianorũ aut certaminis: & nomen aceſte clarũ.i.inclytũ excierat.i. excitauerat & euocauerat finitimos.i. populos in cõfinijs habitãtes. Et ipſi cõplerãt.i.cõpleuerãt littora:lęto cetu.i.cõuentu: viſuri.i.vt hi q videant æneadas.i. ænee ſocios & pars.i.partim ipſi erãt ſup.parati.&.i.etiam certare:nedũ videre certãtes munera.i. pmia locant̃ principio i.in primis priuſq̃ certaret̃:ante oculos.ſ.certaturorũ:& in medio circo videlicet tripodes ſacri.i.tam pcioſi ac ſi eſſent ſacri:aut digni q cõſecrentur &corone virides ſcilicet ex ramo ſemperuirenti & palme appoſitorię precium ideſt vt ſint precium victoribus locantur ſcilicet in medio circo:& arma & veſtes perfuſe oſtro.i. purpura:& talẽta.i.certa pondera auri & argẽti:& tuba canit.i cãtu indicat:medio.i.de medio aggere.ſ.q erat in littore:ludos cõmiſſos.i. cõmittẽdos aut iniũctos vt pagerent̃. Quattuor carine.i.naues:pares.ſ.fere collecte ex omni claſſe:ineũt.i.incipiũt grauib9.i. validis remis prima certamina.i.primos ludos qui nauales erãt. Mneſtheus ductor ille peritus agit.i. ipellit acri remige.i.ſtrennuis remigãtibus piſtrim ideſt nauẽ illã velocẽ.i.velociter actã acri.ſ.remige: Mneſtheus inqt:mox.ſ.futurus:italus.i. habitator italię&.pgenitor italorũ:a quo noĩe ſup.deductũ eſt genus.i. familia & progenies. Mẽmi.i. eorum qui dicunt̃ mẽmij. Et Gyas.i. alius ductor:ſup.agit chimeram nauem illam ſic dictam:ingentem.i. valde magnam ingenti mole.i.habentem ingentẽ magnitudinẽ:aut agit ingenti mole.i.motu:chimeram ingentẽ. ideſt valde magnã appoſitorię: opus vrbis.i. inſtar vrbis hoc eſt tã magnã vt vrbẽ putares: aut quã non priuatę domus ſed vrbes extruere poſſint quã.ſ.nauim chimeram dictã: pubes.i. iuuent9:hoc eſt multitudo iuuenũ dardana.i. troiana:hoc eſt ipſi troiani iuuenes impellunt triplici verſu.i.ordine aut impulſu quo ęquorauerrũt:aut cantu quo vtunt̃ vt ſimul verrãt aut oĩbus his nã ſubdit remi cõſurgunt terno ordine hoc eſt ipſa erat triremis. Et ſergeſtus a quo domus ideſt familia ſergia.i. ſergiorum: qui quo hęc ſcripſit vergilius tpe rome nobiles erant. Et ita in gratiã illorum videt̃ hęc cõmemorare poeta:gaudebant enim nobiles romani troiugene appellari quod & Iuue. docet vt recitat Seruius& Perſius dicens. Ne mihi polydamas aut troiades labionem ptulerint: Nuge. Nec mirum ſi ſeducta principali diſcrepãt: vt a cloantho cluentius &c. tenet nomen.i. cognomen inuehitur. centauro.i. naui ſic dicta: magna. Et cloanthus quartus ductor: vnde.i. a quo o clueti(ſic ei meli9 legit̃ q̃ cloãthi) gen9 ſup.eſt tibi:ſup.inuehit̃:ſcylla.i.tali naui:cerulea.i.cerulei coloris: aut qua in mari tute vtat̃.

Mox ital9 mneſthe9: gen9 a quo noĩe Memmi.
Ingentemq̃ gyas ingenti mole chimæram
Vrbis opus:triplici pubes quã dardana verſu
Impellunt: terno conſurgunt ordine remi.
Sergeſtuſq̃: domus tenet a quo ſergia nomen
Centauro inuehit̃ magna: ſcyllaq̃ Cloanthus
Cærulea: genus vnde tibi romane cluenti.

SER. ¶ Phætontis: ἀποτουφαιθειν. Circo: ſpacio ludorum loco Sacri tripodes: ſic pulchri: vt ſacros putares; nec enim ſacrilegus erat vt ſacra donaret:& ſic dictum eſt: vt Dodoneoſq̃ lebetes. ideſt quales ſunt in dodona. Et palme zeugma ex vtroq; latere. Nam victoribus precium & ad ſupra dicta & ad dicenda pertinet. Argenti auriq̃ ta. Talentum ſecundũ varias gentes varij eſt ponderis: apud Roma. talentum eſt ſeptuaginta librę: ſicut Plau. oſtendit in muſtellaria qui ait duo talenta eſſe centum quadraginta libras. (Talẽtum.) Legimus etiam talẽtum eſſe paululum quidam: nam Home. in ludis funebribus Patrocli vltima pmia ponit eſſe δυω χρυσοιαταλαντα ideſt duo aurea talenta; quod nos cogit aliquid minimum intelligere. Nam ſi primus victor bouem accepit conſequens non eſt vt dicamus vltimum tam magnum accepiſſe premium: vnde apparet talentum etiã minimum quiddam ſignificare. Et tuba; romano more ſicut hodieq̃ videmus omnibus ludis funebribus: vt ſunt diuorum: nam ſi ſacri ſunt ideſt votiui illuſtrantur faculis. Ante etiam hymnis incipiebant. Prima certamina: primo bello punico naumachiam ad exercitum inſtituendum romani cœperunt: poſtq̃ probarunt gentes etiam nauali certamine plurimum poſſe: ad quam rem in hoc certamine multum alludit poeta. Pares: diuerſis comparabiles rebus vt ſequentia indicant. Melior: fortior: Grauibus remis: fortibus vt Ferit enſe grauem tymbreus oſyrim: Nam graues inferunt tarditatem. Remige: erit nominatiuus remex: Serenus ſemiremex hercules Piſtrim: vel a tutela depicta vel ἀποτουπριζειντακυματα: ideſt a ſecandis fluctibus. Mox italus: ſubaudi futurus. Nam memmiorum familiam conſtituit. Bene autem laudat familias nobilium: nam a Sergeſto ſergia familia fuit:& a cloantho cluentia:& a Gia gygania. Nobiles autem fuiſſe familias a troianis teſtatur Iuuena. Iubet a precone vocari Ipſos troiugenas. A quo nomine.ſ.mneſthei & Mneſthe9 ſic eſt: vt Tydeus: nã dipthõgus græca eſt. Ingenti mol. motu vt magna ſe molle mouentem. Vrbis.o.tam magnam vt vrbem putares. Triplici verſu.omnes enim triremes fuerunt. Verſu autem ordine: vt ille etiã feras in verſum diſtulit vlmos: aut verſu tractu a verrendo: vt Aequora verrebant caudis æſtumq; ſecabant: ſane vnus eſt ſenſus. Pubes impellunt: Figura eſt: vt pars in fruſta ſecant: ſane ſciendum inter barbariſmum & lexim hoc eſt latinam elocutionem & perfectam metaplaſmum eſſe qui vno ſermone fit ratione vitioſus. Item inter ſolœciſmum & ſchemas ideſt perfectam ſermonũ connexionem: figura eſt: quę fit cõtextu ſermonum ratione vitioſa. (Figura.) Ergo metaplaſmus & figura media ſunt & diſcernuntur peritia & imperitia fiunt autem ad ornatum. Domus ſergia. familia. vt da propriam tymbreæ domum. Centauro maſculini fe. generis eſt cum de naui dicitur. Terentius in Eunuchum ſuam cum comœdiam diceret. Iuuenalis. contra ſenſit vt ſcriptus & in tergo necdum finitus oreſtes: ſed confunditur genus aut metri aut hiatus cauſa: ſic Horatius. Nec cupido ſordibus aufert: cum cupido pro cupiditate generis ſit fœminini: vt Vergilius ait. Timidæ dammæ. ceruiq̃ fugaces. cum ipſe ſecundum fidem dixerit: Cum canibus timidi venient ad pocula dammæ: Cærulea aut nigra aut alta carina: omne enim altum nigrum eſt: vt Scrupea tuta lacu nigro: nemorumq̃ tenebris. Cluenti: ad ipſum apoſtropha eſt.

Aſcen. ¶ Eſt pcul &c. More ſuo priuſq̃ rem deſcribat premittit deſcriptionem loci in quo geretur certamen nauale additq̃ quomodo finib9 exire ſuis: de qua re & ſequentibus cum in actione potiuſquã in ſententijs cõſiſtant pauca afferuntur a Donato ea autem ſunt hæc. (Donatus.) Intenti

expectantes

Eſt procul in pelago ſaxum: ſpumantia contra
Littora: qđ tumidis ſubmerſum tundit̃ olim
Fluctibus: hyberni condunt vbi ſydera cori:

Tranquillo

Tranquillo ſilet: immotaq̧ attollitur vnda
Campus: & apricis ſtatio gratiſſima mergis.
Hic viridem æneas frondenti ex ilice metam
Conſtituit ſignum nautis pater: vñ reuerti
Scirent & longos vbi circunflectere curſus.
Tum loca ſorte legũt: ipſiq̧ in puppibus auro:
Ductores longo effulgent: oſtroq̧ decori.
Cætera populea veſtitur fronde iuuentus:
Nudatoſq̧ humeros oleo perfuſa niteſcit.
Conſidunt tranſtris: intentaq̧ brachia remis
Intenti expectant ſignum: exultantiaq̧ haurit
Corda pauor pulſans: laudũq̧ arrecta cupido
Inde vbi clara dedit ſonitum tuba finibus oẽs
Haud mora ꝓſiluere ſuis: ferit æthera clamor
Nauticus: adductis ſpumãt freta verſa lacertis
Infindunt pariter ſulcos: totumq̧ dehiſcit
Conuulſum remis. roſtris ſtridentibus æquor.
Non tam precipites biiugo certamine campũ
Corripuere. ruũtq̧ effuſi carcere currus.
Non ſic immiſſis aurigæ vndantia lora
Concuſſere iugis: ꝓnıq̧ in verbera pendent.
Tum plauſu fremituq̧ virũ ſtudiiſq̧ fauentum
Conſonat om̃e nemus: vocẽq̧ incluſa volutant
Littora: pulſati colles clamore reſultant.

SER. ¶ Procul: aut non nimis longe: vt Serta procul tantum capiti delapſa iacebant. Interdum: ſatis longe ſignificat. Trãquillo melius ſeptimus caſus eſt q̧ datiuus. Campus ſaxi latitudo Apricis: Apricum locum ſole gaudentem dicimus cui contrarius eſt opacus & abditus: Vergilius Ducere apricis in collibus vua colorem. Item apricum hominẽ qui ſole gaudet: Perſius Noſtra vt floralia poſſint Aprici meminiſſe ſenes. Apricum quaſi αυεvχvχovσ ſine frigore. Mergis: Eſacus filius Priami fuit hic ſe p̄cipitauit e muro: nec periit & cum ſepius hoc faceret deorum miſeratione in auem conuerſus eſt quæ ad imitationem hoc facit. Circumflectere: vno ſermone & profectionem & reuerſionẽ cõplexus eſt. Ductores: dñi nauiũ: nõ gubernatores. Populea veſtit̃ fr. iu. hebe eſt iuuẽt⁹ vxor Herculis: nunc ergo aut ꝓpter hoc iuuẽt⁹ vtit̃ populeis coronis aut ad imitationẽ virtutis. Populus. n. arbor Herculi ſacra eſt: vt popul⁹ alcidę gratiſſima. Nudatos: Bene nudos: qui tecti eſſe conſueuerunt. Nam nudum eſt nunq̃ tectum: vt nuda facies. Tranſtris: & tranſtra dicuntur & iuga vt in. vi. Inde alias animas quæ per iuga longa ſedebant. Intenti eodem ſermone in diuerſis rebus vtitur. Aliter enim brachia aliter mentem tendimus. Exultantiaq̧ hau. Cor. pa. pulſans. hypallage eſt omni parte pulſans pauor corda haurit ideſt ferit vt Latus haurit apertum. & exultare facit Laudumq̧: ne eſſet turpe quod ait pauor. Sane hę ſunt bellorum proluſiones vnde etiam ad tubam gerunt̃: ſed ſciendũ maioris ętatis funera ad tubam ſolere proferri. Perſius Hinc tuba candelæ. Minoris vero ad tybias: Sta. de Archemoro Tybia cui teneros ſolitum deducere manes. Finibus omnes: ſecundum naturam ante generali vſus deſcriptione venturus ad ſpecialitatem. Præcipites veloces: vt Præcipites vigilitate virĩ. Biiugo & hoc celeritatis eſt plures enim ſe impediunt

Apricum

Mergus.

Funebrie.

expectantes ſignũ. Exultantia. c. ꝓpter ſollicitudinẽ victorię quę erat incerta. Hęc ille. Ordo eſt. Saxũ. i. ſcopulus aut rupes ſaxea: eſt ꝓcul. ſ. a littore: in pelago ideſt mari cõtra littora ſpumantia: ideſt ex oppoſito littorum ſpumantiũ quod ſup. ſaxum tũditur. i. percutitur olim. i. aliquando vndis tumidis ideſt inflatis exiſtẽs ſubmerſum ideſt obrutum: illis vndis tunc. ſ. vbi ideſt qñ cori. i. venti illi qui & cauri dicuntur (nam au mutatur in o longam) hiberni. i. tp̃e hyemali ac pluuioſo flantes condunt. i. abſcondunt. ſ. nubibus quas producũt ſydera ad cœlũ ac ſtellas: campus. i. planicies capax: ſilet tranquillo. i. cum tranquillitas eſt & attollit̃. i. editur vnda immota. i. quando vnda nõ mouetur ſed tranqllitas eſt ſupeminet illud ſaxũ habens in medio campũ amenũ exiſtẽs ſtatio. i. locus in quo ſtare & reqeſcere poſſunt mergi: gratiſſima: mergis. i. illis auibus vrinantibus: apricis. i. apricãtib⁹ hoc eſt ſoli ſe explicantib⁹ poſtq̧ ſeſe immerſerint. Aeneas pater. i. princeps totius cetus: conſtituit hic. i. in hoc cãpo aut ſaxo: metam. i. terminũ nauigationis: viridẽ qa ex ilice. i. quercu illa frondẽti ſignũ. i. in ſignũ aut exiſtentẽ ſignũ nautis. vñ. i. a quo ſigno ſcirent reuerti: & vbi ſcirẽt circũflectere: lõgos curſus. i. celeres nauigatiões in longũ ductas tũ. i. deinde: legunt. i. diſpertiuntur loca. ſ. e quibus exiliant: qa q̃ ex directo ſtabãt breuiorẽ excurſum facture erant: & ipſi ductores. i. dñi nauiũ & qui ꝓ premio contendebant effulgẽt in puppib⁹ auro lõgo. i. lõge viſo: q̧ ꝓ & decori ſup. ſũt oſtro. i. purpura. Cętera iuuẽtus. ſ. remigatura veſtit̃ frõde populea: quę in tutela eſt herculis & niteſcit. ſ. ꝑ ramos viſa aut veſtita erat ſolũ in capite: Perfuſa humeros nudatos. i. hñs humeros nudatos ꝑfuſos oleo. ſ. cõtra aq̃s & ſudores: ſup. ipſi remiges cõſidunt. i. ſimul locũ capiũt tranſtris. i. in ipſis trãſtris. i. iugis ꝑ quę trãſit̃ in ſup̃mo nauiũ. & brachia ſup. eorũ ſũt intẽta remis & ipi intẽti expectãt ſignũ. ſ. quo dato exilirẽt: & pauor pulſans. i. titillans corda exultantia. ſ. nouitate rei & ſpe victorię: haurit i. ferit & cõcutit timore ignominię & cupido. i. auiditas laudũ eſt ſup. arrecta. i. attenta. Inde. i. deinde vbi. i. poſtq̃ turba clara dedit ſonitũ. i. ſignũ ineũdi certaminis qđ dat ſonando haud mora. i. nulla fit mora: & ſup. oẽs ꝓſiluere. i. ꝓcul ſaliuerũt e finib⁹. i. limitib⁹ ſuis clamor nauticus ferit. i. pulſat æthera. i. ſummũ aerẽ freta verſa lacertis. i. brachiis remigũ adductis ſpumãt. ſ. ex ipetu p̄cipiti: & ipi remiges infundũt pariter. i. ſimul: & vno ictu ſulcos. i. aquarũ fiſſuras ſulcis ſiles: & totũ ęquor dehiſcit. i. apit ſe cõuulſum. i. ſimul euulſũ remis: & hoc roſtris ſ. nauiũ ſtridẽtib⁹. i. ſtridorẽ faciẽtibus dũ aq̃s añ ſe inuẽtas ſulcãt & ꝓruũt: nõ eſt legendũ roſtriſq̧ ſtridẽtib⁹: qa neq̧ verſ⁹ ſtaret: ſtridẽs em̃ primã ꝓducit vt prio huius. Talia iactãti ſtridens aqlone ꝓcella: neq̧ ſnĩa nõ em̃ cõuulſum erat æquor roſtris ſicut remis: qa remi a latere aq̃s cõuellũt: roſtra a parte anteriori ſindũt Currus. i. equi currũ trahẽtes aut ipſi currus tracti: nõ corripuere. i. ſimul rapuerũt vnq̧ campũ. i. circum in curuli certamine biiugo. i. dũ vt celerius agant̃ binis iugis cõtendit̃ non dicit corripuere campũ: & effuſi carcere. i. carceribus. i. locum vbi priuſq̧ emittãtur equi curſuri arcẽtur. exiſtẽtes tam precipites. i. veloces vt ſup. naues ante dicte. Aurige concuſſere ſic. i. tã vehementer lora vndantia. i. valde effuſa. aut ſpumis. abundãtia: ſed melius effuſa. i. laxa & colla fluentia

Ordo

la fluentis:& hoc iugis ſcilicet equorum ideſt
ipſis equis iugalibus:immiſſis ſcilicet in cam-
pum ex carceribus & non pendent ſic proni.i.
inclinati:ad verbera vt ſupple remiges incum
bunt remis: Tum ideſt deinde poſtq̄ ſignum
datum eſt:omne nemus ideſt tota ſylua vicina
conſonat plauſu & fremitu virum:ideſt virorũ
& ſtudijs ideſt ſtudioſis acclammationib⁹ fauẽ
tum.i. fautorũ & littora incluſa.ſ. inter mon-
tes volutant.i.frequenter euoluunt vocẽ.ſ.ac-
clamantiũ & colles pulſati.ſ.ictu vocũ.reſultãt
i.reſultare videñ & redundare clamore ꝓpter
vehementem clamorem quem reſilire faciunt
ASCEn. ¶ Effugit ante alios &c. Vt lectorem audito-
rem ve varietate euentorum recreet:docet va-
ria vſos fortuna in nauali certamine. nam qui
primas partes ĩ principio obtinuit nouiſſimas
vix nactus eſt:vnde donati nihil habem⁹. Or-
Ordo. do autem eſt. Gyas ideſt nauis ipſius gye: vi-
delicet chimera effugit ante alios .i. ante alias
naues & elabiẽ ideſt celeriter percurrit primis
vndis ideſt ꝑ primas vndas ĩter turbam & fre-
mitum: quem cloanthus conſequitur deinde
ideſt proximo loco:exiſtens melior ideſt peri-
tior remis ideſt arte remigandi ſed pinus.i. na-
uis ex pinu facta videlicet ſcylla tarda.i.tarda-
ta:pondere.i.molle & magnitudine:tenet.i.im
moraẽ ip̄m piſtris.i.nauis mneſthei & centau-
rus.i.nauis ſergeſti tendunt.i. contendũt: poſt
hos.ſ.p̄dictos gyan & cloanthũ:equo diſcrimi
ne.i. æquali diſtantia ſuperare locum priorem
ideſt a priorib⁹ occupatũ & piſtris abit.i. preit
(q̄a derelinquit poſt centaurũ)nunc.i.aliq̄ñ &
centaurus ingens.i. valde magna p̄terit nũc.ſ.
piſtrim victam.i.ſuperatã & poſthabitã.& am
be feruntur nunc.i.aliq̄ñ vna.i.pariter & fron-
tibus.i.roſtris aut proris: iunctis & carine lõge
ſulcant.i.findũt:vada ſalſa.i.aquas marinas&
ipſi ꝓpinquant iã ſcopulo.i.ſaxo vbi ęneas me
tam conſtituerat & ipſi tenebant metam.ſ.fere
cũ gyas princeps.i.principium tenẽs & victor
in medio gurgite:compellat voce.ſ.vehemẽti
menetem rectorem.i. gubernatorẽ nauis. quo
abis:mihi.i.in damnũ meũ(& ita vt landinus
ſentit non vacat. Valla tamen argute ſentit da
tiuos ꝓnoĩales ſepe ad nullũ referri nullũq̄ de-
monſtrare:vt ſi dicamus:hic mihi ſemꝑ dor-
mit non enim mihi pluſq̄ alijs dormit) abis
igiẽ mihi vel ex more loquẽdi vel in damnum
meũ: tm̄.i.intantũ exiſtẽs dexter.i.in dextrum
tendẽs : o menete dirige curſum huc.i. in hanc
partẽ vbi ego ſum q̄ ſignificat ſe in leua fuiſſe
vñ poſſet dici quo abis mihi.i.a me:hoc eſt ab
ea parte ĩ quã nauẽ directã velim ama.i.ſeque
re litt⁹:& ſine.i.ꝑmitte ſup.vt palmula.i.remu
lus formam palme in fine habens ſtringat.i. le
uiter contingat:cautes.i. ſcopulos quos vita-
uit menetes in ſiniſtra extantes. Alij ſcilicet gu
bernatores timidi videlicet teneãt altum ideſt
profundum mare dixit.ſ.gyas:ſed menetes ti-
mens ſaxa ceca.i.latentia detorquet proram.i.
anteriorẽ partem nauis:ad vndas.i.fluctus ꝓ-
fundos pelagi:& gyas reuocabat.i.iterũ voca
bat cum clamore ſcilicet valido:o menete quo
abis diuerſus ſcilicet ab ea parte in quam ten-
dere volo.iterum ſupple dico tibi:ſed imperfe
ctus ſermo trepidãti competit: pete ſaxa ideſt
etiam ſi ſaxa ſint quod addit ne menetes excu
ſando ſaxa tempus terat & ecce ideſt p̄ter ſpem
cũ talia diceret:ipſe.ſ. gyas : reſpicit cloanthũ
inſtantem a tergo:& tenẽtem propiora ideſt ꝓ
ꝓpiores partes hoc eſt ꝓxima loca. Ille ſcilicet

cloanthus

impediũt carcere pro carceribus: nã in ſingulari ſignificat Carceres.
cuſtodiam noxiorum : in plurali autem repagulum quo
equi arcentur:vnde carceres quaſi arceres ſecundum Var-
ronem. Iugis iugalibus. Vndantia: valde effuſa. Conſona:
propter eccho quæ eſt noſtræ vocis æmula:vnde & reſul-
tant addidit.

Effugit ante alios: primiſq̄ elabitur vndis
Turbam inter fremitumq̄ gyas:quem deinde
cloanthus
Conſequitur melior remis:ſed pondere pinus
Tarda tenet:poſt hos æquo diſcrimine piſtris
Centaurusq̄ locum tendunt ſuperare priorem:
Et nunc piſtris abit: nũc victam preterit ingens
Centaurus:nunc vna ambæ: iunctiſq̄ feruntur
Frontibus:& longæ ſulcant vada ſalſa carinæ:
Iamq̄ ꝓpinquabãt ſcopulo:metamq̄ tenebãt:
Cum princeps:medioq̄ gyas in gurgite victor
Rectorem nauis compellat voce Menetem: Gyas.
¶ Quo tm̄ mihi dexter abis:huc dirige curſũ
Litt⁹ ama:& læuas ſtringat ſine palmula cautes
Altum alij teneant ſ dixit:ſed cæca Menetes Poeta.
Saxa timẽs: ꝓram pelagi detorquet ad vndas:
¶ Quo diuerſ⁹ abis (iterũ) pete ſaxa:menete: Gyas.
¶ Cũ clamore gyas reuocabat:& ecce cloãthũ Poeta.
Reſpicit inſtantem tergo: & ꝓpiora tenentem.
Ille inter nauemq̄ gyæ: ſcopuloſq̄ ſonantes
Radit iter læuum interior. ſubitq̄ priorem
Præterit: & metis tenet æquora tuta relictis.
Tum vero exarſit iuueni dolor oſſibus ingens:
Nec lachrymis caruere genæ:ſegnẽq̄ Menetem
Oblitus decoriſq̄ ſui ſociumq̄ ſalutis:
In mare precipitem puppi deturbat ab alta:
Ipſe gubernaclo rector ſubit: ipſe magiſter:
Hortaturq̄ viros:clauũq̄ ad littora torquet.
At grauis vt fundo vix tãdem redditus imo eſt
Iam ſenior madidaq̄ fluens in veſte Menetes
Summa petit ſcopuli:ſiccaq̄ in rupe reſedit.
Illum & labentem teucri:& riſere natantem:
Et ſalſos rident reuomentem pectore fluctus.

¶ Elabitur : celeriter percurrit : vt Labere nympha polo SER.
Turbam inter in ipſo principio. Diſcrimine: interſtitio. Sa
ne variat nunc naues & nunc ductores commemorãs. Prio
rem ĩter ſe:hoc eſt tertium. Metamq̄ te. nauticum verbum
princeps:modo ordinis. Mihi vacat vt ſolet frequẽter. Lit
tus:littus eſt omne quod aqua alluitur vnde ſaxũ littus vo
cauit. Stringat:radat.q.d. hoc volo quod times . Palmula:
extrema pars remi in modum palme portenta. Iterum:hoc
verbũ & a poeta põt dici quod iterũ vocabat & a Gya vt
quo abis iterũ nõ iterũ pete. Nauemq̄:q̄ vacat. Exarſit iu-

ueni cã

ueni cã ex cauſa pendet. Hora. Non ego ferrẽ calidus iuuẽta conſule Planco. Nec lachrymas: nimis iraſcentis eſt. Cice. de Verre cũ iraſceretur lachrmas interdum vix tenere. Oblitus decoriſq; ſui. Inhoneſtũ eſt em̃ iraſci: duci p̃ſertim Sociũq; ſalu. poſſumus & ſocium ſalutis ſuę oblitum intelligere. Ipſe gubernaclo: vt oſtenderet nihil eſſe quod ipſe non poſſet efficere Hortaturq; viros: aut ipſe dicit celeuma nam oratores dicunt: aut quia conſternati fuerant perdito gubernatore. Clauum: fuſtem gubernaculi. Iam ſenior madidaq;. cõtra illud quod occurrebat gubernatorẽ natandi peritum fuiſſe debere: addidit ſeniorem Fluens in ve. cui veſtes fluebant honeſte locutus eſt ſic Iuue. Et multo ſtillaret penula nimbo: Riſere natantem. vnde in ludis voluptas queritur. Reuomentem: ſępius vomentem.

cloanthus radit. i. molliter contingẽdo cautes pertranſit: iter leuũ. i. ſiniſtrum a quo menetes diuerterat: inter nauem gye. ſ. chimeram & ſcopulos ſonãtes. ſ. cõcuſſione aquarũ: & p̃terit ſubito priorẽ. i. eũ q fuerat prior: videlicet gyam & tenet ęquora tuta ideſt ſine ſaxis: relictis metis. ſ. vñ deberẽt reuerti: & qa nondũ reuerſus erat nondũ victor erat licet primus metas pertigerat. Tũ vero. i. ſed tũc maxime: aut tũc ad verũ ingens dolor exarſit. i. excanduit iuueni. ſ. gye qui ideo ardentior erat quia iuuenis oſſibus. i. ad medullas vſq; nec gene. i. orbes oculorum caruere lacrymis: hoc eſt ſimul lacrymauit: & ipſe oblitus decoris. i. honeſtatis ſue: & ſalutis ſociũ pro ſociorũ ſuorũ deturbat. i. cum turba deijcit menetem ſegnem ab alta puppi precipitem in mare. Ipſe ſcilicet gyas ſubit gubernaclo ideſt ad gubernaculum exiſtens rector ideſt fungens officio gubernatoris quem deturbauerat: & ipe. ſ. ſimul ſubit gubernaclo exiſtens magiſter ideſt princeps & gubernator. & hortatur viros ideſt viriliter remigantes: & torquet clauum ideſt gubernaculum ad litora ſcilicet quæ menetes vitauerat. At ideſt ſed menetes grauis: quia iam ſenior & fluens in veſte madida vt ideſt poſtq̃ redditus eſt tandem ideſt poſtq̃ diutius fuerat ſub aquis ſupple a fundo: imo ideſt emerſerat a fundo: ipſe petit id eſt cõſcendit ſumma ſcopuli erat enim prope ſcopulum quem vitauerat: & reſedit in rupe ſica: teucri riſere ſcilicet prius illum & ideſt ſimul labentem: quia ſciebant peritum eſſe nec ſubmergi poſſe: & natantem ideſt cum nataret ad ſcopulum & rident. ſ. iam reuomentem ideſt frequenter vomentem: fluctus ſalſos ideſt aquas marinas.

Hic læta extremis ſpes eſt accenſa duobus:
Sergeſto Mneſtheoq; Gyan ſupare morantem.
Sergeſtus capit ante locũ: ſcopuloq; p̃pinquat.
Nec tota tamen ille prior preeunte carina:
Parte prior: partẽ roſtro p̃mit æmula piſtris:
At media ſocios incedens naue per ipſos
Mneſthe⁹ Hortat̃ Mneſtheus: nunc nũc inſurgite remis
Hectorei ſocij: troiæ quos ſorte ſuprema
Delegi comites: nunc illas promite vires:
Nunc animos quibus in getulis ſyrtibus vſi:
Ionioq; mari maleæq; ſequacibus vndis:
Nõ iã prima peto mneſthe⁹: neq; vincere certo
Quãq̃ o: ſed ſup̃ent qb⁹ hoc Neptũne dediſti.
Extremos pudeat rediſſe: hoc vincite ciues:
Poeta. Et p̃hibete nephas: olli certamine ſummo
Procumbũt: vaſtis tremit ictibus ærea puppis.
Subtrahiturq; ſolum tũ creber anhelitus artus
Aridaq; ora quatit ſudor fluit vndiq; riuis
Attulit ipſe viris optatum caſus honorem:
Nãq; furens animi dũ p̃ram ad ſaxa ſuburget
Interior: ſpacioq; ſubit Sergeſtus iniquo.
Infœlix ſaxis in procurrentibus hæſit.
Cancuſſæ cautes & acuto in murice remi
Obnixi crepuere: illiſaq; prora pependit.
Conſurgunt nautæ: & magno clamore morant̃
Sudes potius q̃ trudes. Ferrataſq; ſudes & acuta cuſpide contos
Expediunt fractoſq; legunt in gurgite remos
At lætus Mneſtheus: ſucceſſuq; acrior ipſo
Agmine remorum celeri: ventiſq; vocatis

Prona

ASCEñ.

¶ Hic læta extremis &c. Docet reliquorũ conatus & vt dixi varium euentũ: ſimulq; in gratulationem domus ſergie egregios animos facinuſq; virile ſergeſti cõmemorat qui tamẽ in fœlici fortuna vſus nauem fregit: qua re ſpem cœpit Mneſtheus tã grandẽ vt q vltimus erat primus euaſiſſet niſi cloanthus diuina ope fretus partã gloriam protexiſſet. De qua re cum nihil allatũ ſit ex Donato. Ordo eſt. Hic. i. hoc loco aut ex hoc euẽtu: ſpes læta. i. letificans: eſt accenſa duob⁹ extremis. ſ. ſergeſto & mneſtheo videlicet ſuperare gyan morantem ideſt moram trahentem: quia gubernatorem amiſerat Sergeſtus capit locum ante. ſ. q̃ mneſtheus: & propinquat ſcopulo. ſ. vbi meta erat cõſtituta nec tamen ille. ſ. ſergeſtus erat prior tota carina p̃eunte. i. tota naui ſed prior erat parte. ſ. nauis ſue: & piſtris nauis mneſthei: emula ideſt iſecutrix p̃mit roſtro. i. anteriore p̃te ſua hoc eſt p̃raferrata: partem. ſ. centauri que nauis erat ſergeſti: At. i. ſed Mneſtheus incedens. i. ingrediens per ipos ſocios in media naue. hortat̃. ſ. his verbis. o ſocij hectorei. i. fortes qualis hector aut q aliquãdo hectori ſocij fuiſtis: quos ego delegi ideſt de multis legi comites ſcilicet huius profectionis in extrema ſorte troię ideſt in ipſa ruina & euerſione troię: inſurgite nunc nunc ideſt maxime nunc remis promite. ideſt p̃ferte nũc illas vires: & illos ſupple animos nunc quibus vſi ſupple: eſtis in ſyrtibus getulis. ideſt getulicis vt in primo viſum eſt & in mari ionio. qñ ſcilicet iuxta charybdim nauigarẽt: vt ĩ tertio recitatum eſt. & in vndis maleę: illius p̃montorij laconie p̃uincie: ſequacibus. ideſt perſecutricibus. Ego mneſtheus. ideſt q̃uis mneſtheus hoc eſt qui primas partes obtinere ſoleo tamẽ non peto iam prima. ideſt primas partes: neq; certo ideſt contendo vincere ideſt ſuperare: q̃q̃ o ideſt vtinam id mihi datum ſit aut q̃q̃ o q̃ glorioſum foret in hoc certamine ſuperaſſe ſed o neptumne ſuperent ſup. illi quibus tu dediſti hoc ideſt q̃ non ſua virtute ſed tuo numine freti nunc ſuperant. Pudeat ſupple ſaltẽ vos rediſſe extremos o ciues vicite & p̃hibete hoc nephas. ideſt p̃ victoria obtinete ne. ſcilicet redeamus extremi: & p̃hibete tantum dedecoris a nobis. Olli. illi tunc: procumbũt. i. toto pectore incumbunt remis: ſummo certamine. ideſt

Ordo.

conatu

conatu quaſi cõcertarẽt de laude iter ſe .puppis ꝑrea.i.fortis aut erata: tremit vaſtis.i.valde amplis ictibus: & ſolũ.i.ſuſtentaculũ eius hoc eſt aqua ſubtrahit.ſ.impulſu remorũ tũ.i.inſuper anhelit⁹.ſ.remigũ: creber.i.crebro emiſſus: quatit artus & ora arida: & ſudor fluit vndiq;.i.ab oĩ parte: riuis.i.p riuos aut in morẽ riuorũ. Ipſe caſus.i.euẽtus attulit viris.i.viriliter remigãtibus: honorẽ optatũ.ſ. vt extremi nõ eſſent: nãq; ſergeſtus furẽs animi.i.faciẽs aĩm quaſi furere: vñ honeſtius dixit q̃ ſi dixiſſet furens aĩo ſuburget.i. ab iteriore vrget exiſtẽs iterior: ꝓram ad ſaxa.ſ.a menete vitata & a cloantho fœliciter ꝑtranſita: & ſubit ſpacio iniquo.i.nõ ſatis magno ꝓ captu cẽtauri: iᵱe infœlix hęſit.i. mãſit herẽs in ſaxis ꝓcurrẽtib⁹.i. ꝓminentib⁹ aut procul cõcurrere viſis. Cautes cõcuſſe ſunt ſup.a remis & naui: & remi obnixi.i. obtinẽtes vt ſeruẽt nauim crepuere.i. fragorẽ dedere in murice.i.ſaxi acumine: acuto.i.aſpo: & ꝓra illyſa.i.ꝑtim lęſa pepẽdit.ſ.ad ſcopulos nautę.i. nauiũ ĩpulſores: cõſurgũt.i. ſimul cõtendũt nauẽ ſuſpẽſam amouere conãtes: & morãt.i.morã trahũt ſup.cũ clamore magno & ſuo quo ſe mutuo cohortant: & ſpe ſtãtiũ & expediũt.i.expedite ĩjciũt trudes ferratas.i.ꝑticas ferro munitas: qb⁹ naues detrudere ſolẽt: & cõtos.i.baculos oblõgos qb⁹ ꝓfunditatẽ ꝑcõtari ſolẽt cuſpide acuta.i.hñtes cuſpidẽ acutã: & legũt.i.colligũt in gurgite remos fractos.ſ.ad ſcopulũ: at i.ſed Mneſtheus lęt⁹ q; ꝑ infortuniũ ſergeſti eũ ꝑteriret: & acrior ſup.effect⁹ ipſo ſucceſſu.i. q̃a bñ ſucceſſit petit.i.trãſuolat celeri agmĩe.i.impulſu remorũ: & vẽtis vocatis.i.optatis maria ꝓna.i.deflua & iclinata: & decurrit.ſ. deorſum pelago apto.i.patẽti ſine obſtaclo. Dat exẽplũ dicẽs: Qualis.i.qualr colũba cõmota.i. deturbata ſpelũca.ſ.ſua.i.de cauerna ſua ſubito.i.ex ĩprouiſo.cui.ſ.colũbe dom⁹ ſup.eſt & nidi dulces ꝓpť pullos ſup.ſunt ĩ pumice latebroſo.i.lapide cauernoſo ferť.ſ. e ſpelũca. volãs ĩ arua & iᵱa exterrita tecto.i.euolãs ex tecto ꝓpter terrorẽ: dat ingentẽ plauſum pẽnis.i.alis ſuis: & iᵱa mox.i. paulopoſt lapſa.i. deuolãs aere q̃eto.i. nõ cõcitato radit.i. molliter ſecat: iter liq̃dũ.i. acrẽ: nec; cõmouet alas celeres: ſed equatis & ĩmotis alis deſcẽdit. Sic.i. talis mneſtheus ſup. volat & piſtris vltima.i.q̃ fuerat vltima ſecat ſic ęquora: & iᵱe impet⁹ fert ſic iᵱam volantẽ: & deſerit primũ ſergeſtũ luctantẽ in alto ſcopulo & vadis breuib⁹.ſ.iter ſcopulos: nã impulſu ĩduxerat nauẽ vñ q̃etã reducere neq̃bat: & vocantẽ fruſtra.i. icaſſum: auxilia forte deorũ q̃a ſtultũ fuiſſet a cõcertãtib⁹ auxiliũ petere: & diſcentẽ currere remis fractis: ide.i. deĩde cõſeq̃ť gyã & chymerã nauẽ.ſ. gye ĩgẽti mole.i. hñtẽ igentẽ molẽ. & ſup. chymera cedit.ſ.mneſtheo ac piſtri: quia ſpoliata eſt magiſtro.i.gubernatore.ſ. Menete.

Prona petit maria: & pelago decurrit aperto:
Qualis ſpelunca ſubito commota columba
Cui domus: & dulces latebroſo in pumice nidi
Fertur in arua volãs: plauſumq; exterrita pẽnis
Dat tecto ingentem: mox aere lapſa quieto
Radit iter liquidũ: celeris neq; cõmouet alas:
Sic Mneſtheus: ſic iᵱa fuga ſecat vltima piſtris
Aequora: ſic illam fert impetus ipſe volantem.
Et primum in ſcopulo luctantem deſerit alto
Sergeſtum: breuibuſq; vadis fruſtraq; vocantẽ
Auxilia: & fractis diſcentem currere remis.
Inde Gyan ipſamq; ingenti mole chimæram
Conſequitur. cedit q̃m ſpoliata magiſtro eſt.

SER. ¶ Aemula piſtris: eiuſdem rei ſtudioſa: vt Cicero pro. M. Marcello illo æmulo atq; imitatore ſtudiorum meorum. Alias inimicum ſignificat. Inſurgite. Cõtra Luca. Atq; in trãſtra cadũt. Hectorei: aut fortiſſimi: aut reuera quõdam. Getulis: africanis a parte totum nam getulia mediterranea eſt. Syrtes vero iuxta libyam ſunt ſic de ſyrtibus Hora. vbi maura ſemꝑ æſtuat vnda. Fuiſſe aũt troianos in ſyrtibus ille indicat locus. In breuia & ſyrtes vrget miſerabile viſu. Ionio qñ iuxta charybdim nauigarũt. Maleęq;. malea ꝓmontorium eſt laconię prouincię vbi vnde ſunt ſequaces ideſt perſecutrices vt capreæ q̃ ſequaces illudũt. Prima. q.d. que ſoleo. Mneſtheus: ſemper ille victor. Hoc vincite. loco victorię ſit poſtremos non redire. Nephas modo opprobriũ Aerea fortis vt & iunctos temo trahat æreus orbis nam ærea non eſt puppis: ſed prora: Subtrahitur ſolum vnicuiq; rei quod ſubiacet ſolum eſt ei cui ſubiacet. Vnde eſt nauis ſolum mare. & aer auium: & eſt verbum cuius perlucida ſignificatio per naturam non inuenitur: riuis more riuorum. ac ſi riuatim diceret. Furens animi figurate dixit: vt preſtans animi iuuenis iterior: ſiniſterior: Cice. in quem intus omnia canere dicebant. Sallu. Legitur introrſus prima aſię bithynia eſt. Iniquo: anguſto vt ſyluis inſedit iniquis Procurrentibus prominentibus: & veluti obuiam venientibus. Murice: ſaxi acumen eminens per tranquillitatem. Morantur: retro agunt. Legunt: alij pretereunt: ſed melius legunt ideſt colligunt: nam ſequitur. Et fractis diſcentem currere remis. Prona vicina littoribus: vnde altum eſt longe poſitũ. Columba: vbiq; de his domeſticis colũba. Virgilius dicit Perſius vero ait Teneroq; columbo eſt ſimilis nam agreſtes palumbes vocantur. Exterrita pennnis. penarum concuſſione terrorem ſignificans vt timuitq; exterrita pennis Ales non enim pennis timet ſed timorẽ inducit. Radit ſecat purũ aerem. Fruſtra: quis enim ei relicta victoria ſubueniret.

Aerea.
Solum.
Intus.
Columba

Solus iamq; ipſo ſupereſt in fine Cloanthus
Quẽ petit: & ſummis annixus viribus vrget.
Tum vero ĩgeminat clamor cunctiq; ſequentẽ
Inſtigant ſtudijs: reſonat clamoribus æther.
Hi propriũ decus & partũ indignanť honorẽ
Ni teneant: vitamq; volunt pro laude paciſci.
Hos ſucceſſus alit: poſſunt: quia poſſe videnť:
Et fors æquatis cepiſſent præmia roſtris.
Ni palmas ponto tendens vtraſq; Cloanthus:

ASCEN. ¶ Solus iamq; &c. Poſtq̃ Mneſtheus ſergeſtũ & gyantem ſuperauerat reſtabat inquit ſolus Cloanthus in fine quem & Mneſtheus viciſſet niſi implorato atq; impetrato deorum auxilio cloanthus portum attigiſſet: quem victorẽ pronunciat æneas meritoq; donat premio. Horum exemplo ne qua pars diuine poeſeos bona eruditione vacet. docet poeta in rebus bellicis cerebroſitatem obeſſe plurimum & id in Gyaqui Menetem ſocium ſalutis deturbauit. temeritatem non minus officere: vt in Sergeſto qui nauem fregit. Virtutem plurimum poſſe vt in

Mneſtheo

Fudiſſetq;

Fudiſſetq; p̄ces diuoſq; in vota vocaſſet:
Cloāth⁹. Dij qb⁹ īperiū pelagi: quorū æquora curro
Vobis lætus ego hoc cādentē in littore taurum
Conſtituā ante aras voti reus: extaq; ſalſos
Porriciam in fluctus: & vina liquentia fundam.
Poeta. Dixit: cūq; imis ſub fluctibus audit omnis
Nereidum phorciq; chorus Panopeaq; virgo
Et pater ipſe manu magna portunus euntem
Impuit: illa noto citius volucriq; ſagitta
Ad terram fugit: & portu ſe condidit alto.

Meneſtheo qui etiam Cloanthum viciſſet ſi ſuis duntaxat auſpicijs & viribus contendiſſet. Sed diuinum auxilium omnibus preſtare quo Cloanthus victor euaſit: monet ergo tacite vt illud implorem⁹. Docet preterea aleā fortunamq; belli eſſe variam ne dum aſpirat primo fortuna labori ſucceſſu ipſo vecordes ſegneſq; efficiamur neue in aduerſo pricipio deſperemus: qa ſperandum eſt vt debile principium melior fortuna ſequatur. Quia vero ex donato nihil habemus colligamus ordinē qui talis eſt. Iamq; ideſt & iam ſolus cloanth⁹ Ordo. ſupereſt ideſt reſtat vincendus in ipſo fine. i. iuxta terminum quem ſcilicet Mneſtheus petit ideſt aggreditur: & vrget annixus ideſt annitens ſummis viribus. Tum vero. ideſt ſed

Tum ſatus anchiſa cunctis ex more vocatis
Victorem magna p̄conis voce Cloanthum
Declarat: viridiq; aduelat tempora lauro:
Muneraq; in naues ternos aptare iuuencos.
Vinaq; & argenti magnum dat ferre talentū.
Ipſis p̄cipuos ductoribus addit honores
Victori chlamidē auratā: quā plurima circū
Purpura: Mæādro duplici Meliboea cucurrit
Intextuſq; puer frondoſa regius ida
Veloces iaculo ceruos curſuq; fatigat:

tunc maxime & adverum clamor ingeminat ſupple ſe aut ingeminat. ideſt multiplicatur. & cuncti ſcilicet ſpectantes inſtigāt ſtudijs. i. cohortationibus ſtudioſis: ſequētem ſcilicet mneſtea: ether ideſt aer ſublimis: reſonat clamoribus. hi ſcilicet priores cum cloantho: indignantur. ideſt indigne ferunt ni teneant decus proprium ideſt quod ſibi iam proprium fecerant: & honorem partum. ideſt acquiſitū hoc eſt q̄ non conſeruarēt victoriam partam & volunt paciſci. ideſt in pactum expendere vitam ꝓ laude ideſt vellent potius amittere vitam q̄ laudem: & dare vitam pro laude cō ſeruanda. Succeſſus ideſt proſper ꝓceſſus alit ideſt fouet & accendit hos. ſcilicet Mneſthei ſocios ſequentes: & poſſunt ſcilicet cloanthū ſuperare; quia videntur. ſcilicet ſibi. ideſt qa

perſuaſerũt ſibi poſſe:quoverbo docet poeta quid animus preſtans poſſit.vnde Horatius. Incipe dimidiũ facti qui bene cepit habet.Et fors.i.forte:ſed ne vocaliũ eſſet cõcurſus maluit fors dicere q̃ forte vel o fors.i.fortuna vt ſit apoſtrophe:ipſi cepiſſẽt p̃mia roſtris equatis.i.equali vicinitate &tẽpore in portũ reductis ni.i.niſi cloãthus tendẽs vtraſq; palmas.ideſt man⁹ cõiunctas põto.i.ĩ pontũ: fudiſſet preceps & vocaſſet diuos ĩ vota:dicẽs ſup.O dij qbus ſup.eſt imperiũ pelagi.i.ĩ pelago & quorũ equora ego curro:Ego letus qa reus.i.obnoxius voti.ſ.pſoluẽdi cõſtituã vobis añ aras.ſ.veſtras vt imolẽ taurũ cãdentẽ.i.cãdidum in hoc.i.p̃ſenti littore:ne.ſ.lõga ſit dilatio veĩẽda:& porriciã.i.porro iaciã ĩ fluctus ſalſos.exta.ſ.tauri & fundã vina liquẽtia(a liqueo).i.fluida & pura dixit.i.finiuit preceps cloanth⁹:& oĩs chor⁹.i.cetus & multitudo nereidũ.i.nymphaꝝ maris& phorci.i.qb⁹phorcus preeſt:& panopeia.i.vna de nereidibus:virgo.ſ.cũ alie nõ ſint:& portunus.i.portuũ deus:pater.i.p̃cipue ĩ ea re reuerẽd⁹:ĩpulit ip̃e i.nõ p ſuos ſed vt dicũt ĩ ꝓpria pſona manu magna videlicet ſua:euntẽ.ſ.nauẽ:illa.ſ.nauis cloanthi ſcylla videlicet:fugit ad terrã.i.ad littora:citi⁹noto..i.vento illo rapaci:& ſagitta volucri:&cõdidit ſe alto portu.i.penit⁹ intrauit portũ vſq; ad litt⁹.Tũ.i.deinde:ſat⁹.i.genitus anchiſa:videlicet eneas declarat.i.pronũciat:magna voce p̃conis: cloanthũ victorem & aduelat;tẽpora.ſ.eius lauroviridi:ĩ ſignũ victorie.& dat aptare.i.aduectare munera.i.dona gratuita.ſ.ternos iuuẽcos ĩ naues i.ĩ ſingulas naues tres iuuẽcos:& vina:& dat ferre magnũ talentũ.i.põdus argenti:& addit ipſis ductorib⁹.ſ.Cloantho.Mneſtheo & gye & ſergeſto:p̃cipuos honores.i.munera honorifica:ceteia em erãt cõia oĩb⁹ remigib⁹:Addidit videlicet victori.ſ.cloantho chlamidẽ auratam aureo.ſ.filo ĩtextã aut aureo lymbo cinctã quã circũ.i.circũ quã purpura plurima melibea ꝓ melibeia aut eo qđ eſt melibẽſis hoc eſt theſſalica:currit meãdro duplici.i.flexuoſo.i.ĩ morẽ meãdri flumĩs flexuoſi & per varios gyros cariã circũfluẽtis:& ſup.in qua puer regius.ſ.ganymedes:trois regis troianorum filius:intextus.i.ĩ ea textus fatigat ĩ ida frondoſa.ideſt ſylua illa troiana:que etiam intexta aut acu picta in clamyde erat:iaculo.ſ.venatorio ceruos veloces:& fatigat ſup.eos curſu:exiſtẽs acer &ſimilis anhelãti qa anhelare ĩ pictura non potuit ſicut nec currere: ſed currẽti ſĩĩs erat:quẽ.ſ.puerũ: armiger iouis.i.aqla ei⁹ tela hoc eſt fulmĩa ferẽs eo ꝙ altiſſime volat & ſolis radios viſu nõ formidat:p̃pes.i.celeriter volãs rapuit ſublimẽ.i.raptũ ĩ ſublime vexit pedib⁹ vncis.i.vnguib⁹ ſuis:cuſtodes lõgeui.i.ſeniores pedagogi q ad cuſtodiã pueri exierãt venatũ.tẽdunt neq̃q̃.i.fruſtra palmas ad ſydera:qa iuſſu iouis rapt⁹ erat ganymedes:vt eſſet pincerna deoꝝ reiecta hebe iunonis filia vñ eſt:& rapti ganymedis honores vbi dictũ eſt ꝙ etiã ad ſtuprũ raptus erat& latratus canũ ſeuit in auras:qa aquilam inſeq nõ potuerũt canes niſi ſolo latratu quẽ ingeminauerũt.Eſt aũt mira laus ipſius texture ſeu phrygionũ picture:dũ hec tam ad viuũ efficta ſunt vt geri videanť nõ depingi.

Acer anhelanti ſimilis:quẽ p̃ceps ab ida
Sublimẽ pedibus rapuit Iouis armiger vncis
Longeui palmas nequicq̃ ad ſydera tendunt
Cuſtodes:ſæuitq; canum latratus in auras.

SER. ¶Ipſo ſupeſt in fine:vt& ſpatia & ſi plura ſupſint:tranſeat elapſus prior. Propriũ de quaſi iã partã victoriã: & honorẽ ni teneãt indignanť.Succeſſus:felicitas. Poſſunt: quia poſſe videnť.Sperabãt victoriã ſpectantiũ opiniõe vt cunctiſq; ſequentẽ ĩſtigãt ſtudijs.Palmas vt diximus ſupra antiquũ hoc eſt caprius tamẽ dicit per naturã vitioſam hanc eſſe elocutionẽ: ſiue vtrãq; palmã:ſiue vtraſq; palmas dixerimus eſſe in aliquo vſurpationẽ.Imperium eſt pelagi.ideſt in pelago:vt Dij quibus imperiũ eſt aĩaꝝ ideſt in aĩabus:Letus vi.A p̃cedenti quod ſequitur:Ante aras:De quibus paulopoſt pars ſpoliãt aras.Voti re.debitor:vnde & vota ſoluentes dicimus abſolutos. Porriciam:exta porriciunť ideſt porrigunť niſi forte dicamus & fluctib⁹ maris offerri quod ſi eſt proijciã.i.porro iaciã legendũ eſt.Phorci Latine hic phorcus huius phorci dicimus nã apud nos græca lingua hui⁹noĩs nõ eſt declinatio:eſt aũt deus marin⁹.Panopeaq; vir.vna de nereidib⁹ quã ideo ſeparatim dixitvt illas nõ virgines ĩtelligam⁹. Portunus:deus marinus:q portubus p̃eſt:&bene impulit eum ipſe iã vicinũ portui nota autẽ eſt fabula. Athamas poſt furorẽ a iunone ĩmiſſum cũ occiſo Learco melicertã alterum filiũ cũ Ino vxore ſua pſequereť:cũ ſe illi in mare p̃cipitaſſent voluntate numinũ in deosverſi ſunt Melicerta in portunum qui græce palæmon diciť:ino ĩ matrem Matutã:q̃ græce diciť leucothoa.Portu ſe condidit alto.i.vſq; ad iteriora peruenit.Ex more ludorũ ſcilicet per preconẽ:Victorem:primũ ſubaudi.Nam illi duo victores ſunt Sergeſti hinc paulopoſt Quam modo nauali mneſtheus certamine victor.Dat ferre græcum eſt duo verba coniungere vt paulopoſt:Donat habere viro.Sed hoc datur poetis. Magnum.t.vt diximus breue quiddã ſed magnum alterius minoris comparatione. Circum in parte extrema vt diximus.Duplici:Flexuoſo:& hoc dicit erat in chlamide flexuoſa & in ſe remeabilis purpura in modum meandri fluminis cariæ prouĩcię Meliboea ꝓ meliboenſis:eſt ãt theſſalię ciuitas meliboea regi⁹. Trois regis phrygiæ filius.Fatigat:laus picturæ:quaſi gerat & non gerere videať.Prępes modo volans.Sublime:ĩ altũ. Palmas nequicq̃ ad ſydera tendunt.aut admirantes: aut increpantes deos.

Vtramq; palmam.

Portun⁹.

ASCEn. ¶At qui deinde &c.Docet q̃ ceteris premia

DONA. data ſint de qbus Donat⁹ dicit ſic Leuib⁹minutis & omni ſubtilitate pfectis.Oſtedit illã fortẽ & pulchrã Deinde accedit tertia laus ab auctore.Decus ꝓpter aurũ. Tutamẽ propter texturã trilicem laudat demoleũ:qa illa armatus agebat hoſtes.Laudat magis eneã q illum vicerit ac ſpoliauerit:&portauerit Laudat eũ cui donať:qa ipſe portare optime poſſet pro-

Tæna. ptereaq; eſſet dign⁹ dono.Puniceis tenis: vittis roſeis.Plenis velis:facit cõtra nauticã conſuetudinẽ.nam ſubituri portũ demittũt vela ſed neceſſe eis erat qa carebãt remis:Creſſa gen⁹ plena laus ſerue:q̃ ẽ ab artificio genere &tecũditate.hec ille.

Ordo. Ordo eſt.At.i.ſed eneas ſup. donat

At qui deinde locum tenuit virtute ſecundũ
Læuibus huic hamis conſertã auroq; trilicem
Loricã:quam demoleo detraxerat ipſe:
Victor apud rapidũ ſimoenta ſub ilio alto
Donat habere viro:decus &tutamẽ in armis.
Vix illã famuli phegeus ſagariſq; ferebant
Multiplicẽ connixi humeris:indutus at olim
Demoleus curſu palantes troas agebat.

Tertia dona facit geminos ex ære lebetas:
Cymbiaq; argento perfecta atq; aſpera ſignis.
Iamq; adeo donati omnes: opibuſq; ſuperbi
Puniceis ibant euincti tempora tænis:
Cum ſceuo e ſcopulo multa vix arte reuulſus:
Amiſſis remis atq; ordine debilis vno:
Irriſam ſine honore ratem Sergeſtus agebat.
Qualis ſæpe viæ deprenſus in aggere ſerpens
Aerea quē obliquū rota tranſijt: aut grauis ictu
Seminecem liquit ſaxo: lacerumq; viator
Nequicq; longos fugiens dat corpore tortus:
Parte ferox: ardenſq; oculis: & ſibila colla
Arduus attolens: pars vulnere clauda retētat:
Nexantem nodis ſeq; in ſua membra plicantē.
Tali remigio nauis ſe tarda mouebat:
Vella facit tamen & plenis ſubit oſtia velis.
Sergeſtum Aeneas promiſſo munere donat
Seruatam ob nauem lætus ſocioſq; reductos
Olli ſerua datur operum haud ignara mineruæ
Creſſa genus pholoe: geminiq; ſub vbere nati:

SER: ¶Virtute qa ille fauore/vicerat numinū vn̄ p̄mia danr̄ cōgrua illi chlamis deorū cōtinēs fabulā: illi lorica virtutis iſignę. Hamis auro. Hamis aureis. Simoenta: a noīatiuo eſt greco nō in ισ ſed in εισ exeunte Ilio alto: o breuis fit ſequente vocali. Decus: quia aurea: Tutamē: quia triplex. Phegeus ſagaris nominatim dicendo adidit laudē. Curſu palantes troas agebat: Ad Aeneæ qui eum vicit pertinet laudem. Cymbiaq; pocula in formā cymbe aſpera ſignis αγαγλυφα Oēs q vicerant puniceis. t. vittis roſeis & ſignificat lētiſcatas coronas: que ſunt de frodibus & diſcoloribus faſcijs. vt ait varro magni honoris ſunt Tenis: aūt modo vittis: alias extremitates vittarū dicit: vt Fit lōge tenia vittē. Atq; ordine debilis vno. Sergeſt⁹ & bn̄ ex mutatiōe ſenſuū q̄ſiuit ornatū. Nā irrideri & ſine honor̄ eē hoīm ē. Remis carere: nauis. Vię aggere agger eſt media vie eminentia coaggeratis lapidib⁹ ſtrata vn̄ vię aggere dixit. Aerea fortis vt ęrea pupis grauis fortis vt grauib⁹ certamina remis: Tortus: hos tortus. i. ſine cā tentat icestus. Clauda ab hoīe trāſtulit: Cice. Mācā ac debilē fore preturā ſuā Membra etiā hoc ab hoīe tranſtulit vela facit tn̄ αγακολουθου. Nā nō premiſit q̄q; remigare nō poſſet Subit oſtia port⁹ vt ſupra diximus: iō qa exit⁹ fluminū frequēter port⁹ efficiūt Promiſſo aut magno aut an̄ pmiſſo: vt itelligamus in oīb⁹ ludis illud eſſe ſeruatū Nemo ex hoc numero mihi nō donat⁹ abibit: quod etiā in pictali certamine victori velatū auro vitiſq; iuuencū Enſem atq; inſignē galeā ſolatia victo aut certe promiſiſſe eum intelligam⁹ qn̄ vidit nauē periclitantē: Operū haud ig. m. perita lanificij. Creſſa genus figura greca vt qui genus vn̄ domo. Pholoe: Nomē proprium erat autē
Lacto: Lacteo. lactans: nam infantes lactentes dicimus.

donat huic viro qui tenuit deinde. i. poſt primū hoc eſt poſt cloanthum: ſecūdū locū virtute. ſ. ꝓpria hoc eſt mneſtheo donat dicit loricā. i. tunicā armature que olim ex loris fiebat cōſertā. i. cōtextā: hamis. i. annulis leuibus. i. ſubtilibus & politis: & trilicē. i. trib⁹ licijs & triplici ordine nexā auro. i que licia aut qui hami erant ex auro: quā. ſ. loricā ipſe. ſ. eneas victor: detraxerat demoleo: greco illi ingētiſſimo ſub ilio alto. i. ante troiā: apud ſymoēta fluuiū illū rapidū. i. raptim ꝓfluentem donat inquit habere. i. vt habeat illā loricā: decus. i. ad ornamentū & tutamen. i. ad munimen: in armis. i. cum ī armis foret (bene ſecūdum merita dat munera. Nam quia Cloanthus deorū auxilio vicerat: dat ei munus quo in toga vti poſſet qa vero Mneſthe⁹ ꝟtute dat inſigne armorū) Phegeus & ſagaris robuſti illi: famuli. ſ. demolei aut Aenee: ferebant vix. i. cum difficultate. ſ. loricā multiplicē. i. denſe cōplicatam aut multum duplam connixi. i. ſimul nitentes humeris. ſ. ſuis quibus plurimum tn̄ poſſent: at. i. ſed demoleus idutus olim illam ſupple agebat curſu. i. inſequendo cum curſu troas palantes. i. oberrātes ſine ductore. Et ita laus eſt tunice que a tali viro meruit geſtari: & Aenee qui talem valuit ſuperare: Et Aeneas facit tertia dona. i. pro tertio dono dat lebetas. i. ollas geminos. i. duos & pares ex ere. i. ereos (declinat̄ hic lebes hui⁹ lebetis: vel tos vnde accuſatiu⁹ pluralis hos lebetes vel tas) & cymbia. i. pocula in morē cymbarum facta perfecta argento atq; aſpera. i. vt greci dicunt anaglypha. ſignis. i. ſculpturis quia habebāt nōnunq; caprum inſculptum. vnde Iuue. Et ſtātem extra pocula caprum. Iamq;. i. iā adeo i. omnino omnes ibant donati. i. premiati vltra meritū & ſuperbi opib⁹. ſ. datis euincti tēpora. i. habentes tēpora euincta & circūdata: tenis. i. ſertis aut vittis extremitatem capitis ambientib⁹ punicies. i. roſeis: cū. i. qn̄: Sergeſtus reuulſus vix. i. difficulter: e ſeuo. i. magno & aſpero ſcopulo ſup. cum multa arte: agebat ſine honore ratē. i. nauē. ſ. centaurū irriſam & hoc remis amiſſis. ſ. ꝓ pte atq; debilis vno ordie aut qa nō niſi vnū ordinē remigū retinuerat: aut quia vno e trib⁹ ordinib⁹ ſpoliatus fuerat. Dat ſimlitudinē dicēs. Qual' ſepe (. i. quod ſepe fit: nō ſepe deprenſus) ſerpens deprenſus. i. occupatus cū tranſire vellet aut recubaret in aggere. i. tumulo & eminētiore pte vie quē. ſ. ſerpentem rota erea. i. fortis & erata hoc eſt ere munita tranſit obliquū. i. per obliquum cum nō ſeruaret rectū curſum aut quē viator grauis. i. infeſtus & moleſtus: ictu. i. ꝓpter ictū liquit ideſt deſeruit ſeminecē ideſt ſemimortuū ſaxo. i. p ſaxū quo ictū dederat ipſe. ſ. ſerpens deprēſus: fugiēs. i. fugere tentās dat corpore. i: cōtrahendo & extendendo corpus. nequicq;. i. fruſtra tortus. i. volutiōes longos. i. i longū ductos exiſtēs ferox pte. ſ. illeſa: & ardēs oculis: & arduus attollens. i. erigēs ora ſibila. i. ſibilātia: pars. ſ. reliqua clauda. i. claudicās vulnere. ſ. illato retētat. i. imorat̄ & impedit eum a fuga aut inſultu: nexantem ſe nodis: & plicantem ſe in ſua membra. i. in annulos & ſpiras. Nauis. ſ. ſergeſti: tarda. i. tardata qa coliſa & ſpoliata pte remorū: mouebat ſe. ſ. p remiges ſuos. hoc eſt remigio tali: quali volutōe mouet̄ ſerpēs vulnerat⁹ tn̄. i. nihilomin⁹ q̄q; cōfractiōe tardaretur: tamen facit vela & ſubit oſtia plenis velis: quia remis egebat Aeneas donat Sergeſtum munere promiſſo: quod intelligitur promiſiſſe dum videret eum in ſcopulis luctantem: aut dū omnes ſe ad certamen accingerent. exiſtens letus ob nauem ſeruatā: & ſocios ſ. eius reductos. Serua. i. ancilla dat̄ olli. i. illi exiſtēs haud. i. nō ignara imo perita operꝝ minuere. i. texture qua Pallas p̄minet & Arachnē puellam lydiam vicit: Pholoe. ſ. nomine creſſa. i. cretēſis genus. i. quātum

ad patriam & gemini nati qui eius fecunditatē indicant:ſub vbere ſup.eius dantur ſup.Sergeſto Conueniens profecto negocio merces nam vt illa operoſa & induſtria eſt:ita & Sergeſtus qui nauē ſeruauit:vnā matrem meruit:& ſocios vnde & filios eius:ſed ſerua erat vt ſignificet ignobilem fuiſſe ſergeſti virtutē qua non laudem meruit:ſed ſolum dedecus quantum potuit vitauit.Idem in ceteris donis ſeruatū eſt vt in duobus prioribus declarauimus:tertium autem coquinarum & poculentis aptū cerebroſo quadrat q rectorem excuſſerat.Oblitus decoriſq; ſui ſociumq; ſalutis.

ASCEn. ❡Hoc pius Aeneas&c.Recitat quomodo peracto nauali certamine Aeneas currendi concertationem inſtituit premia condigna victoribus pollicens:de qua re pauca Donati vba in ſequenti particula afferemus.

Ordo. Ordo autem eſt Aeneas pius ſcilicet vbiq; ſed hic pcipue quia & patri officium anniuerſarium ſolēniter exhibet & ſergeſtum pie donauerat ſatis leto munere: donaturus conſimiliter. Niſum lapſurum:tendit in campum gramineū ideſt graminoſum atq; herboſū:hoc certamie.ſ nauali:miſſo.i.demiſſo quem.ſ. campum ſilue cingebant vndiq; collibus curuis.i.que erant in collibus curuis:aut colles curui cīgebāt vndiq; ſiluis q; pro & in ſup. cuius theatri.ideſt ſpectaculi media valle erat circus id eſt locus aptus curſui circum quem in corone formam ſederent ſpectatores vt in circenſibus ſolent: quo ideſt ad quem circum aut campum heros ſcilicet Aeneas tulit ſe medium qui locus in

incessu

Hoc pius Aeneas miſſo ceramine:tendit
Gramineū in campū:quē collib⁹ vndiq; curuis
Cingebant ſylue:mediaq; in valle theatri
Circus erat:quo multis cū milibus heros:
Conceſſu medium tulit extructoq; reſedit.
Hic qui forte velint rapido contendere curſu
Inuitat precijs animos:& præmia ponit.
Vndiq; conueniunt:teucri mixtiq; ſicani:
Niſus & Eurialus primi.
Eurialus forma inſignis viridiq; iuuenta:
Niſus amore pio pueri:quos deinde ſecutus
Regius egregia Priami de ſtirpe Diores.

Hunc

Hunc ſaliꝰ ſimul & Patron quorũ alter Acarnã
Alter ab arcadia tegeæ de ſanguiue gentis:
Tum duo trinacrij iuuenes Helymꝰ: panopeſq;
Aſſueti ſyluis comites ſenioris Aceſtæ.
Multi p̃terea quos fama obſcura recondit:
Aeneas quibus in medijs ſic deinde locutus.

Aeneas. Accipite hæc aĩs lætaſq; aduertite mentes:
Nemo ex hoc numero mihi nõ donatus abibit
Gnoſia bina dabo læuato lucida ferro
Spicula celatamq; argento ferre bipennem.
Omnibus hic erit vnus honos: tres p̃mia primi
Accipient: flauaq; caput nectentur oliua.
Primus equum phaleris ĩſignẽ victor habeto.
Alter amazoniã pharetram plenãq; ſagittis
Treicijs: lato quam circumplectitur auro
Balthcus: & tereti ſubnectit fibula gemma.
Tertius argolica hac galea contentus abito.

SER: ¶ Gramineum graminoſum: Cice. de haſtis Bene etiam ne gramineas haſtas. Collibꝰ vndiq; curuis: mutauit: nõ enim ſylua colles habet: ſed in collibꝰ ſylua: debuit ergo dicere. Quem col. cingebãt ſyluis. Mediaq; in valle theatri: media in valle erat circus theatri. ideſt ſpatium ſpectaculi & theatri græce dixit αποτησ θεωριασ non enim eſt ſpeciale. Conceſſu mediũ tulit. ordo eſt quo ſe Aeneas medium tulit cum multis milibus: & extructo conceſſu reſedit. Animos: eorum ſubaudi. Mixtiq; ſicani. Quod pars ait. Et certare parati. Viridiq; iuuẽta: ætates omnes: Varro ſic diuidit. Infantiam: pueritiam: adoleſcentiam: iuuentam: ſenectam. Hæc tamen ſicut etiam de temporibus ſupradiximus ſingulæ trifariam diuiduntur: vt ſit prima viridis adulta & preceps: hinc eſt Viridiq; iuuẽta & cruda deo viridiſq; ſenectus: Item Sallu. ſed mithridates extrema pueritia regnum ingreſſus matre ſua veneno interfecta. Niſus amore pio pueri aut genitiuus eſt & dicit eum ob hoc veniſſe: ne amicum relinqueret: aut diſtinguẽdum per ſe: & erit nominatiuus pluralis vt pueri non referas ad ætatem: ſed ad agonale ſtudiũ: in quo ſunt virorum & puerorum ſuperata certamina: nã αγδρεσκαι παιδεσ dicunt licet confuſio ſit ætatum: Acarnan: epirota. Arcanania em̃ eſt pars epyri. Tegeæ: ſi deriuatiuum fuerit de non ſequitur. Si tegeæ legerimus: nõ ſtat verſus niſi addita de ſyllaba. Deriuatiuũ autem ille indicat locꝰ Tum lateri atq; humeris tegeæum ſubligat enſem. & tegeum oppidum eſt archadiæ. Quos fama obſcura recõdit per contrariũ illos ſuperiores omnes eſſe nobiles indicauit. Gnoſia: cretenſia gnoſos ciuitas cretæ: & bene ſicut etiam in nauibus poſt generalia dat ſpecialia. Læuato nitido vt ad leuem clypeum ſublatis cornibus io. Primi: aliorum cõparatione non vnus eſt primus. Flaua viridi: vt ſupra iaſpide fulua. Phaleris: equorum ornamentis: ſermo græcus eſt. Habeto habeat tertia perſona eſt a futuro imperatiui: quæ in hoc modo numeri ſigularis ſimilis eſt ſecunde. Amazoniam: quaſi amazoniam: vt ſacri tripodes. Baltheum: baltheus dicitur nõ tantum quo cingitur: ſed etiam a quo arma dependent. Contẽtus abito. quaſi de paruo munere.

Aetatis diuiſio.

inceſſu regum ac principũ eſt: quia cũ multis milibus: ſcilicet ipſum ſtipantibus: & reſedit ideſt locũ ſedendi cepit: ſup. in conceſſu ideſt loco ad conſidendum apto extructo. ſcilicet paulo ante: & inuitat hic: ideſt cum illic eſſet aut eo tẽpore: p̃cijs. ideſt premijs animos ſup. eorum qui velint forte contẽdere rapido curſu: & ponit ſup. eis p̃mia. Teucri. i. Troiani: & ſicani. ideſt ſiculi: mixti. ideſt confuſi conueniunt vndiq;. i. ex oĩ parte: ſed Niſus Et Euryalꝰ trioiani illi ſup. cõueniũt aut oſtendunt primi: Euryalus inquit inſignis. i. decoratus: forma. i. formoſitate & iuuenta viridi. i. florente adhuc: Niſus inſignis aut cõuenit ſup. pio. ideſt caſto amore pueri. ſ. Euryali quos. ſ. duos. Diores regius. i. de regali proſapia. ſ. de egregia ſtirpe Priami: quia ſi ad dignitatem ſpectes primus eſſe debebat: ſed dictum eſt ꝙ mixti conuenerint pro auiditate animi non nobilitate ſanguinis: ſecutus ſup. eſt. Hunc. ſ. Diorem ſecuti ſup. ſunt: ſaliꝰ & patron quoꝝ ſcilicet duorũ prior videlicet Salius ſup. erat acarnã. i. de acarnania hoc ẽ epyrota. alt̃ ſup. erat ab archadia de ſanguine gẽtis tegee illiꝰ oppidi aut ſanguine. i. quantũ ad ſanguinem gentis tegeee. i. nobilis populi tegeã ĩcolẽtis in archadia. Tum. i. poſtea ſup. ſecuti ſũt duo iuuenes trinacij. i. ſicilieñ. ſ. Helymus & Panopes. comites Aceſte ſenioris que cauſa erat quare ipſe ſe certamini nõ cõmiſit aſſueti ſyluis. i. venationi: vnde aceſtes occurriſſe dictꝰ eſt ĩ pelle libyſtidis vrſe. Preterea. i. preter eos quos dixit: multi ſup. alij: quos fama obſcura recondit. i. occulit & ĩnominatos tenet in qbꝰ medijs. i. in quorũ medio: Aeneas locutus eſt deinde. ſ. poſtq̃ conuenerant: ſic. i. in hũc modum. Accipite. i. intelligite hec. ſ. q̃ dicã animis. ideſt aduertite animos ad ea que dicã: & pro. i. aduertite mẽtes letas nemo abibit mihi ideſt a me. aut nemo ex hoc numero abibit non donatus. i. aliquo dono auctus mihi. i. a me. Ego dabo ferre. i. reportare a me bina. i. ſingulis duo ſpicula. i. haſtilia: gnoſia. i. cretẽſia lucida. i. reſplẽdẽtia: ferro leuato. i. nitido: & bipennem celatã. i. ſculpturis ornatã argento. i. ex argento factis: hic honos. i. hoc decus & ornamentũ: erit vnus. i. vniforme & equale omnibus: tres primi. ſ. victores: qui primi ad metam percurrerint: accipiẽt premia: ſcilicet merita & peculiaria & nectentur caput. i. habebũt caput nexũ oliua flaua. ideſt ſubuiridi que congrue datur aut quia diu perdurat vitalis vt qui perpetuo ſpiritu ad metã ferũt aut qa oleo ſepe vncti & paleſtra exerciti videntur ĩ tali certamie victores. Primꝰ victor habeto equũ inſignẽ. ideſt inſigniter ornatũ phaleris ideſt ornamẽtis equinis: & merito qa equus celeri curſu preſtat & ideo ſoli ſacrificatur: vt in faſtis dicit Ouidius: Ne detur celeri victima tarda deo. Alter: ideſt ſecũdus habeto ſupple pharetrã. ideſt thecam ſagittariã amazoniam: ideſt quali amazones vtuntur que habiles ad arcũ ſunt & celeres ad curſum plenam ſagittis threicijs. i. thracijs quia amazones nõ longe a Thracia ſunt. thracũq; mulieres curſu valẽt. vñ primo huius. Vel qualis eq̃s thriſſa fatigat Harpalice: volucrẽq; fuga preuertit̃ hebrum. Quia igitur ſagitte velociter emitti ſolent & thraces atq; amazones currere: vnde de pentheſilea amazonum regina in eodem primo Audetq; viris concurrere virgo: ideo cõgruũ eſt curſori egregio premium quam ſcilicet pharetram baltheus alto auro ideſt ex alto auro aut habens latum aurum aut circumplectit̃ auro

lato.&fibula ſubnectit.ideſt ſubnexam tenet gemma tereti:ideſt habens gemmam teterem que pro acu fibule ſit tertius abito contentus:quaſi non plus expectaturus hac galea(oſtendens eam docet non contē nendam)argolica ideſt ab argolicis forte in fugam verſis ablata:&ita congruū quoq; erit p̄mium.

Hæc vbi dicta locū capiunt:ſignoq; repēte. Poeta.
Corripiunt ſpacia audito:limenq; relinquunt.
Effuſi nymbo ſimiles:ſimul vltima ſignant.
Primus abit longeq; ante oīa corpora Niſus
Emicat:& ventis &fulminis ocyor alis.
Proximus huic longo:ſed proxim⁹ interuallo
Inſequitur Salius:ſpacio poſt deinde relicto
Tertius Fryalus.
Euryalūq; Helymus īſeqtur quo deīde ſub ipſo
Ecce volat:calcemq; terit iam calce Diores
Incūbens humero:ſpatia & ſi plura ſupeſint
Tranſeat elapſus prior:ambiguūq; relinquat.
Iamq; fere ſpatio extremo feſſiq; ſub ipſum
Finem aduentabant:læui cū ſanguine Niſus
Labitur infelix:cæſis vt forte iuuencis
Fuſus humū:viridesq; ſup madefecerat hærbas
Hic iuuenis iā victor ouans veſtigia preſſo
Haud tenuit titubata ſolo:ſed pronus in ipſo
Concidit:immundoq; fimo:ſacroq; cruore.
Non tamē Euryali nō ille oblitus amorum:
Nam ſeſe oppoſuit Salio per lubrica ſurgens.
Ille autem ſpiſſa iacuit reuolutus harena
Emicat Euryalus & munere victor amici
Prima tenet: plauſuq; volat fremituq; ſecūdo.
Poſt Helym⁹ ſubit & nūc tertia palma diores
Hic totum caueæ conceſſum ingentis: & ora
Prima patrū magnis Salius clamoribus implet
Ereptumq; dolo reddi ſibi poſcit honorem:
Tutatur fauor Euryalū:lachrymeq; decoræ:
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus
Adiuuat:& magna proclamat voce Diores:
Qui ſubijt palmæ:fruſtraq; ad præmia venit
Vltima ſi primi Salio reddantur honores.
Tum pius Aeneas [veſtra īquit munera vobis Aeneas.
certa manēt pueri:& palmā mouet ordīe nemo
Me liceat caſum miſerari inſontis amici.
Sic fatus tergum getuli immane leonis Poeta.
Dat Salio villis oneroſum atq; vnguib⁹ aureis.
Hic Niſus: [ſi tanta inquit ſunt premia victis. Niſus
Et te lapſorum miſeret:quæ munera niſo:
Digna dabis:primā merui qui laude coronā.

ASCEn. DONA. ¶Hec vbi dicta locum capiunt:ſignoq; repēte corripi &c. Quia(inquit Donat⁹)ignobilior fuiſſet hic ludus exornat illum deſcriptione:quia ponit varios caſus:hec ille addens ad illud:ſimul vltima ſignant:deſignabant locū qui finem curſibus daret. Item ad illud Non ille oblitus amorum. Propter hāc inquit cauſam poſuit in ſuperioribus tātum inter illos amorem. Item cauea inquit iccirco theatrum dicitur ꝙ incluſos continet ſpectatores. Hec ille. Ponit ergo poeta varios currentiū caſus nam Niſus qui primus fuerat propter lubricitatē ſoli cecidit & ſeſe Salio oppoſuit quo cadente prima palma Euryalo cui⁹ gratia Niſus ſe Salio oppoſuerat obuenit & ſecūda helymo:tertia vero ſi Salio nulla det̄ Diori vīlis ſuborta eſt quam beneficentia ſua ſedauit aeneas. Docet ergo hoc ludo quod & ſuperiori poeta:non optimo cuiq; ſummā contingere gloriam:inq; omni negocio plurimum iuuare amicitiā:principemq; decere preter ceteros munificentiam. ¶Ordo autem eſt. Vbi.

Ordo. ideſt poſtq; hec dicta ſup ſunt ab aenea:curſores ſup. capiunt ſcilicet ſorte:locum &corripiunt repente ideſt raptim tranſeūt:ſpacia audito ſigno quod datum erat vt non prius excurrerēt:& relinquunt limen. ideſt regulā aut ſignum creta factum:aut ſulcum:aut chordā effuſi ideſt effundētes ſe ſimiles nymbo. ideſt ventis pluuioſis:qui vt in primo dictum eſt: qua data porta ruūt. &ſignant ideſt deſignāt ſimul:oculis. ideſt intuitu vltima. ideſt metā vt ad eam directo tramite & ita breuiori ſpatio percurrant. Niſus abit primus & emicat longe ante omīa corpora ſcilicet reliqua:exiſtens ocyor. ideſt velocior:&. ideſt ſimul ventis:& alis fulminis. ideſt quibus fulmen videtur deferri. Salius inſequitur proximus huic. ſcilicet Niſo longo interuallo. ideſt multa diſtantia:ſed tamen ſupple proximus:quia non erat propior licet ipſe nō eſſet prope. Deinde ſequitur Euryalius:tertius ſcilicet in ordine: relicto ſpacio. ideſt interuallo:& Helymus ſequitur inde Euryalium ſub quo ipſo ecce diores deinde volat & terit calcē. ideſt poſtremā partem pedis eius:calce ideſt pede ſuo incumbens hūero. ſcilicet Helymi aut ſuo. & ſi plura ſpatia ſuperſint ideſt niſi Helymus tramitē directum occupaſſet ipſe Diores elapſus trāſeat prior. ſcilicet q̄ Helymus & relinquat ambiguum. ideſt minus firmum ad celeritatem: aut incertū victorie. Iamq;.i.&i iam ipſi aduentabāt ſpacio exiſtente fere extremo:& ipſi feſſi ideſt fatigati ſub. ideſt paulū citra: ip̄m aut vt Seruius legit ipſam finem. ideſt metā conſtitutam:cum.i. quando Niſus infelix.i. diſfortunat⁹:labitur.i.cadit multo ſanguine. ideſt propter multum ſanguinē:vt ideſt ſecūdum ꝙ erat ſupple fuſus forte. ideſt a caſu nō ꝙ a caſu fuſus erat:ſed quia caſuale erat ꝙ illic fuſus eſſet qua Niſus tranſcurrere parabat fuſus erat ſuper humū:iuuencis ceſis ſcilicet a Cloantho ad ſacrificium aut ab alijs curſuris: & madefecerat herbas virides: hic ideſt hoc loco iuuenis ſcilicet Niſus ouans ideſt iā victor & ita minus precauēs:quia bos vetulus & lapſus firmius pedem figit q̄ iuuencus:vt diuus Hieronymus memorat haud ideſt nō tenuit veſtigia titubata.i. titubātia & vacin

lantia

Ni me

Ni me quæ Salium fortuna inimica tuliſſet:
Poeta. Et ſimul his dictis faciē oſtentabat: & vdo
Turpia mēbra fimo. riſit pater optimus olli
Et clypeum efferri iuſſit Dydimaonis artes.
Neptunni ſacro danais de poſte refixum.
Hoc iuuenē egregiū preſtanti munere donat.

SER. ¶Corripiūt ſpatia:raptim eūt:vt corripit exemplo aui
duſq; refringit. Limenq; relinquūt:aut regulā:aut ſignū
decreta factū. Simul vltima ſignāt:intuentur vltima ſpa
tia auiditate vincendi:vt notat & deſignat oculis aut ſi⸗
gnāt vltima.i.cumulorū ſummitatē ſignant veſtigijs vt
alibi:vix ſūma veſtigia ſignat harēa. Prim⁹ abit:ſicut de
nauib⁹ poſt generalitatē trāſit ad ſpecialitatē:& bñ quia
tribus ſtatuta ſunt p̄mia quinq; cōmemorat duob⁹ caſu⸗
Alata. ris. Alis velo:qa tā ventos q̄ flumīa fingūt alata poete vt
alitis auſtri. Proximus huic ſecundū hūc locū ꝓximū di
cimus etiā longe poſitū nullo interueniēte. Quo deinde
ſub ipſo.i.poſt ipſum. Calcē calce terit:calcē dicimus vñ
terram calcamus. Ergo nō proprie dixit calcē calce terit.
Planta em̄ calcē nō potuit terere:vñ a parte totū accipiē⸗
dum.i.calcē pede terit. Incūbens humero:aut helymi hu
mero aut currētis eſt geſt⁹. Elapſus prior:ideo labiť.i.ce⸗
leriter currit:vt prior fiat:& ſatis licēter eſt dictū. Ambi⸗
guumq; relinquat. Minus firmū ad celeritatē. Sub ipſam
finem bis ſubaudit finē:ſub ipſam finē feſſi aduētabant
ad finē. Labiť īfelix. Quia parta victoria caruit. Cęſis vt
forte iuuēcis. Bene rē notā p̱ trāſitū tetigit:agonalis em̄
moris fuerat poſt ſacrificia ad certamē venire. Fuſus hu⸗
Titubat⁹ mū:Ordo eſt ſuperfuſus. Titubata:participiū ſine verbi
origine. In ipſo cōcidit:abltm̄ poſuit:qa nō eſt mutatio.
Amores. Oblitus amorū.i.amoris nec ſupradictis cōgruit. Ait em̄
amore pio pueri:nunc amorū qui pluraliter nō niſi turpi
tudinem ſignificāt:Spiſſa harena:Tenui:Quanto enim
quid minutius tāto eſt denſius. Prima tenet:ταπροτα Fre
mituq; ſecundo:bene ſecundo addit: quia eſt & iratorū.
Per caueā autē plebem ſignificat:Nam cauea cōſeſſus eſt
populi. Oraq; prima patrū:hoc eſt quod Iuue. dixit: Om
nibus ad podium ſpectantibus. Decoræ:nam ipſe fletus
habebat aliquid venuſtatis ortus a gaudio:Terenti⁹. La
chrymo præ gaudio:quod puero conuenit propter victo
riam inopinatam. Aut etiam pertinet ad commiſeratio⸗
nem commouendā contra eū qui ſe victorem aſſerebat
Veniens creſcens:vt hic ſegetes illic veniūt felicius vuę
Pueri:Quia vt ſupra diximus παιδεσ dicuntur. Me li⸗
ceat ideſt liceat me miſerari. Nam non me licet ſed mihi
dicimus. Caſum:alluſit a cadēdo. Tergum:pro tergus po
ſuit. Oneroſum plus eſt q̄ oneratum: ſicut ſceleroſum:
plus eſt q̄ ſceleratum. Laude. Virtute:conſequēs pro an⸗
tecedente:ex virtute enim ſequitur laus. Fortuna excuſat
dolum. Olli.illi ſcilicet arriſit vel iuſſit afferri. Recte aūt
arma dat iuueni:& laudat illa ab artifice vt diuini opus
Alchimedontis. Neptunni ſacro intelligimus ad Aeneā
tranſiſſe per Helenū:ne videať ex ſacrilegio quæſitū.

lantia:preſſo:ſolo:quia ſolum non preſſit ſed
ſuperuolauit:vñ negatio haud vtrūq; deter⸗
minat & tenuit & preſſo:quia neq; tenuit ve⸗
ſtigia:neq; preſſit ſolum ſed concidit pronus
in ipſo q; ideſt ſimul:immūdo fimo:qui erat
eiectus ex extis que Cloanthus proiecit in ſal
ſos fluctus:& in cruore ſacro.ideſt in ſacrifi⸗
cio effuſo. Non dixit in ipſum cruorem:quia
iam erat in ipſo ſaltem pro parte Tamē.ideſt
licet lapſus erat:ille ſcilicet Niſus:nō ſup.erat
oblitus euryali ſcilicet amici ſui:non amorū
ſcilicet piorum erga euryalū(vnde landinus
contendit amores etiam caſtos reperiri teſti⸗ Amores.
monio non futili marci videlicet Ciceronis
ſic i libro de officijs dicētis. Formam quidem
ipſam & tāq; honeſti faciem vides q̄ ſi oculis
deccerneretť mirabiles amores(vt ait Plato)
excitaret ſapiētie. Nam ipſe Niſus oppoſuit
Salio ſe. ſurgens ideſt erigens ſe per lubrica.i.
loca pingui perfuſa & labi facientia:autē pro
ſed ille ſcilicet Salius iacuit reuolut⁹:harena
ſpiſſa ideſt ſanguine vitulino cōcreta. Eurya
lus emicat prioribus ſcilicet iacentibus:& vi
ctor munere.i. beneficio amici ſcilicet niſi te
net prima ſcilicet loca:& volat plauſu & fre⸗
mitu ſecundo ideſt fauorabili:& Helymus vo
lat poſt:& Diores ſubit nunc tertia palma.i.
tertie palme aſſecutor. Salius implet hic ideſt
hoc loco ac tempore:vel ex hoc facto totum
conſeſſum ingentis cauee.ideſt omnes conſi⸗
dentes ingenti cauea.ideſt circo cauo quia i.i
medio eius currebatur:& implet ora patrum
prima.ideſt primū aut precipue: magnis cla⸗
morib⁹ quia ab illis potius expectauit ſubſi
dium q̄ a iunioribus:ſciens q; tutetur fauor
Euryalum:& poſcit honorem.i.primū p̄miū
cum honore ereptum ſibi dolo ſcilicet Niſi:
reddi ſibi. Fauor ſcilicet totius iuuētutis tu⸗
tatur ideſt protegit Euryalū.i.cauſam eius &
lachryme decore.quas ſcilicet emiſerat timo
q; tanto & tam inſperato honore fraudaretur
& virtus veniens gratior.i.acceptior in pul⸗
chro corpore:adiuuat ſup.eum:& Diores ꝓ⸗
clamat.i.pro eo clamat magna voce:qui ſci⸗
licet diores ſubijt palme.i.ad palmā tertiam
ſi Eurialo prima contingat:& qui venit.i.ve
nerit aut veniſſet fruſtra ad premia vltima.i.
tertia:ſi primi honores reddantur ſalio quia
tunc ſecundi redderenť Euryalo & tertij hely
mo Pius Aeneas inquit tum.i.tūc o pueri ve
ſtra munera manent vobis certa.i.indubitata
& nemo mouet palmā ordine ſcilicet ſuo:hoc
eſt debito & conſtituto. Liceat.i. licitū ſit &
permittatur me miſerari.i.miſericordia pro⸗
ſequi:caſum.i.infortuniū ex lapſu amici.ſci⸗
licet Salij:inſontis:qui citra culpam ſuā dolo
Niſi lapſus eſt. Ipſe fatus ſic.i. in eum modū
dat ſalio tergum.i.coriū tergi hoc eſt tergus:
immane ideſt valde magnū & horrendū leo⸗
nis getuli.i.getulici qui iubatus eſt vnde addit oneroſum.i.valde graue villis atq; vnguibus aureis.ideſt
habens vngues aureos(Congruum profecto tali viro munus qui virtute quidē vicerat ſed dolo victus
erat:leo.n. dolū neſcit: virtute pollet)Niſus inquit hic.i.poſt hoc factū:hoc loco aut tempore. Si tanta p̄⸗
mia ſunt victis:& miſeret te lapſorū que munera dabis digna Niſo.ideſt mihi(Loquiť em̄ de ſe)qui me⸗
rui primā coronā laude.i.laudis:aut laude.i. virtute laudabili licet caſu amiſerim ni.i.niſi fortuna inimi
ca tuliſſet me.ideſt abſtuliſſet a premio:ea ſup.q̄ tulit ſup. Salium:& ſimul.i.pariter cum his dictis oſten
tabat faciē:& membra turpia.i.obſcena limo vdo.i.intrinſecus humido & pingui. Pater optimus. ſcili⸗
cet Aeneas riſit olli.i.tunc illi:& iuſſit clypeum(appoſitorie)artes.i.opus artificioſum: Dydimaōis illi⁹
ſummi artificis:refixū ideſt diſſolutū:danais.i.per danaos.de ſacro poſte Neptunni(Et ita inſimulat da⸗
naos ſacrilegij non ſe:nec putem poetā voluiſſe intelligi ab Heleno ſuſceptū:ſed ī ſuprema nocte aut pri⁹
direptum a grecis ſicut de lorica demolei prius dictum eſt(iuſſit inquit clypeum illum:efferri ideſt e the⸗
ſaurario aut armamētario in medium ferri:& donat iuuenem egregium. ſcilicet Niſum:hoc preſtanti mu
nere:victores autem premia acceperunt:cum dixit & palmam mouet ordine nemo.

ASCEn. ℂPoſt vbi confecti curſus & dona peregit.
Nunc ſi cui virtus ani. &c. Conſtituit tertia
certamia pugilū videlicet celeſtib⁹ cōcertare
volentiū in quocertamine Darhes iunior ab
Entello ſeniore diuina fretovirtute deuincit̄:
ad quā rē diuus Hieronymus pulchre alludit
in epiſtola ad diuū Auguſtinū. Donatus aūt
DONA. vel mutilus eſt vel pauca dicit. Ea aūt ſunt.
Putans iam ex hoc ſignificat emerſurū aliū
qui vincat. Cuncti. vt provictore ab omibus
haberi oſtendat̄ & ſimul eſt teſtimoniū ſuoꝝ
meritoꝝ. Hec ille. Ordo eſt. Poſt. i. poſteavbi
Ordo. ideſt qn̄ curſus ſunt confecti. i. cōſummati. &
Aeneas peregit dona Nūc ait ſic. Si cui. ideſt
alicui virtus & animus p̄ſens. i. p̄ſtans & cito
exiens in operationē. ſup. eſt in pectore. adſit
ideſt preſto & p̄ſens ſit. & attollat. i. erigat bra
chia. palmis. i. manibus euinctis. i. expreſſe &
extra manicas vincti. ſ. ceſtibus. Aeneas ī quā
ait ſic. & proponit geminū. i. duplicē honorē
hoc eſt premiū honorificū pugne ideſt certa=
minis. ſed ꝓprie pugne. qa p̄cipue pugnis fit
Victori ſup. proponit iuuencūvelatum auro
ideſt laminis aureis. aut auratis cornibus. ſed
magnifice dixit velatū auro. & vittis. ſ. roſa=
ceis. hoc eſt ſertis caput cingētibus quod mu
nus victori competit. qa bos firmiter figit pe
dem. & aduerſariū cōtendit proſternere. & ꝓ=
ponit victo. enſem atq; galeam inſignē. ſola=
tia. i. que habeat pro ſolatio. qa ſcit durā eſſe
concertationē. galeā aūt dat ad tutamen capi
tis quod victo cōcutiendū v̄iſimile eſt. en=
ſem v̄o. vt ſi tali pugne ſe cōmittere poſt illa
nō audeat

ℂPoſt vbi confecti curſus & dona peregit.
Nunc ſi cui virtus animuſq; in pectore p̄ſens
Adſit: & euinctis attollat brachia palmis.
Sic ait: & geminū pugne proponit honorē.
Victori velatū auro vittiſq; iuuencum:
Enſem atq; inſignē galeam ſolatia victo.
Nec mora continuo vaſtis cū viribus effert
Ora Darhes: magnoq; virū ſe murmure tollit.
Solus qui Paridē ſolitus contendere contra.
Ideq; ad tumulū quo maximus occubat hector
Victorem Buten immani corpore: qui ſe
Bebrycia veniens Amici de gente ferebat
Perculit: & fulua moribundū extendit harena.
Talis prima Darhes caput altū in p̄lia tollit:
Oſtenditq; humeros latos: alternaq; iactat
Brachia portendens: & verberat ictibus auras.
Quæritur huic alius: nec quiſq̄ ex agmine tāto
Audet adire virū: manibuſq; inducere cæſtus
Ergo alacris cunctoſq; putās excedere pugna:
Aeneæ ſtetit ante pedes. nec plura moratus

Tum læua

Tum leua taurum cornu tenet: atq; ita fatur.
Darhes Nate dea ſi nemo audet ſe credere pugnæ
Quæ finis ſtandi: quo me decet vſq; teneri:
Poeta Ducere dona iube: Cuncti ſimul ore fremebant
Dardanidæ: reddiq; viro promiſſa iubebant.

Præſens. fortis plenus animo. Auro quia ſolent laminas quaſdam habere. vt & Statuã ante aras aurata fronte iuuencum. Virum murmur. Suffragio virorum. Solus q pa. verba ſunt murmurãtis populi. Paridem. ab eo quod eſt Paridis vel Paridos. Quod autem legimus parin venit ἀπὸ τοῦ πάριος τὸν πάρι τοῦ πάριη. & volunt ſi propriũ ſit in dos exire ſi appellatiuum in os. ſecundũ vero Troica Neronis adeo fuit fortis vt in agonali certamine ſuperaret omnes etiam ipſum Hectorem. qui cum iratus in eum ſtringeret gladium. dixit ſe eſſe germanum qđ allatis crepundijs probauit. nam ſub habitu ruſtici adhuc latebat. Hos autem ludos transfert Vergi. ad Hectoris tumulum qui ſunt facti cum debuiſſet Hector occidi. cum ludi funebres celebrarentur cadaueri Hectoris ab Achille occiſi. Amyci. Neptũni hic rex fili⁹ fuit ex Meliẽ nympha. qui a Polluce victus eſt in pyctali certamine. Bebrycia. bithynia eſt. Sallu. igitur introiſus aſiæ prima bithynia eſt multis ante nominib⁹ appellata. Ipſa enim eſt maior phrygia. Moribundũ. morienti ſimilem. Talis qualẽ multitudo loquebatur. Oſtẽdit melius dixiſſet oſtentat. Alacris. q̃uis acer dicat ſemper tamen nuſq; dicit alacer. ſed alacris. q̃uis inde naſcatur. inde eſt q Pampini ſuppri mit genus. quia dubitatur.

(Margin: SER. — Paris. — Amycus.)

nõ audeat. gladiatoriam exerceat. Nec mora ſupple fit: cum. i. qñ Darhes effert ora vaſtis. i. valde amplis viribus vel nec mora: & Darhes effert ora cũ vaſtis virib⁹. i. illis cõcomitatibus: & tollit. i. erigit ſe cũ magno murmure virũ. i. virorũ p̃cipue. Troianorũ: Darhes inq̃t: q ſolus: ſolitus ſup. erat cõtendere cõtra Paridẽ: a quo ẽt Hectorẽ victũ dicũt & ita ab eo agnitũ fratrẽ cũ iter paſtores latuiſſet: & q idẽ p̃culit. i. p̃cuſſit ad tumulum quo Hector maximus. ſ. bellatorũ: occubat. i. ſepult⁹ iacet Buten victorẽ. ſ. alioꝶ: corpore imani. i. habẽtẽ corpus imane: hoc eſt tam magnũ q inhumanũ & terribile viſum fuerit: qui. ſ. Butes veniens. i. ort⁹ de gente bebrycia. i. bithyniana amyci illi⁹ bithinie regis q ceſtibus aduenas ĩ nemore bebricio adortos necabat: ferebat. i. extollebat ſe. (De amyco & Bute in fine hui⁹ lectionis videbimus. Debet aũt p̃ferri qñ p̃priũ eſt media breui) & qui. ſ. Darhes extendit. ſ. Buten. moribũdũ. i. frequẽti mortis agone laborãtẽ: arena fulua. in qua. ſ. cõcertabãt. Darhes talis. i. tali gloria elatus tollit ĩ prima p̃lia. i. prim⁹ preliaturus caput altũ. i. erectũ & oſtẽdit humeros latos & portendens. i. longe extẽdẽs brachia ſup. ſua iactat ſup. ea alterna i. viciſſim nũc hoc nunc illud. & ỹberat auras ictibus. ſ. inanibus ad oſtentationẽ & vt ceteris terrorẽ ĩcureret. Alius. i. cõpugil alter q̃rit huic. i. cõtra hũc nec q̃ſq; ex tanto agmine audet adire virũ. & inducere manibus ceſtus. i. armaturas q̃bus illum cedat: ergo ipſe alacris i. letus & exultans (Theren. etiam alacris in maſculino poſuit. q̃uis a recentioribus alacer reperiatur. qđ nõ videt ab acer deductũ quia acer primam producit alacer pe. corripit) & putans excedere cuctos. pugna ideſt arte & virtute pugilum. ſtetit ante pedes Aenee nec moratus. i. & nõ expectans plura tenet tamen. i. deinde. taurũ. i. iuuencũ auratis cornib⁹ leua. i. ſiniſtra manu. cornu. i. p cornu atq; fat ita. O nate dea. ſ. Venere. ſi nemo audet redere. i. committere pugne ſe q̃ finis. i. q̃ expectatio aut quis modus ſup. eſt ſtandi. i. q̃diu aut cur hic ſtamus ocioſi: quouſq; (Eſt enim Thmeſis. i. inſectio) decet me teneri. ſ. ſuſpenſum aut immorari: iube ducere. i. adducere dona. ſ. taurum. & cuncti dardanide fremebant ſimul. i. pariter cum illo ore. alij habent ſimili ore. i. ſimili ſermone ſeu oratione. & iubebant ideſt volebant. aut iubebant non Aenee ſed cuſtodibus iuuenci promiſſa ſcilicet premia reddi viro ſcilicet darheti qui cum nemo congredi auderet. Landinus de Amyco & Bute dicit ſic. Amyci Bebryciorum rex bebricia enim bithina eſt. Solinus bithinia in ponti exordio Thraciam ab oriẽte tangit. prius bebricia. inde migdonia. poſtremo a rege Bithinio bithinia dicta. Hic aduenis in nemore bebrycio inſidiabat. & ceſtibus interficiebat. Ergo cũ Pollux qui illuc cum argonautis acceſſerat ab eodem prouocaretur vicit eum & interfecit. De hoc Ply. in eodem tractu portus amyci eſt bebricie rege interfecto clarus. Eius tumulus lauro tegitur quã inſanã vocant. quoniam ſiquid ex ea decerptum manibus referatur iurgia fiunt. donec abijciatur hec de amyco Butes vero occiſo patre amyco drepanum confugit in Siciliam & a Lycaſte nobili meretrice ob pulchritudinem adamatus eſt ex eaq; Erycem ſuſtulit. Hec mulier ob admirabilem formam venus dicta ab incolis eſt. Qua propter Eryx filius Veneris eſt putatus.

(Margin: Amycus Bithinia. — Butes. Eryx.)

Hic grauis Entellũ dictis caſtigat Aceſtes
Aceſtes Proximus vt viridante toro cõſederat hærbæ
Entelle heroum quõdam fortiſſime: fruſtra
Tanta ne tam patiens nullo certamine tolli
Dona ſines: vbi nunc nobis deus ille magiſter
Ne quicq̃ memoratus Eryx: vbi fama p̃ omnẽ
Trinacriã: & ſpolia illa tuis pendentia tectis:
Poeta Ille ſub hæc: nõ laudis amor nec gl'ia ceſſit
Entellus. Pulſa metu: ſed enim gelidus tardante ſenecta
Sãguis hebet: frigẽtq; effœte in corpore vires.
Si mihi q̃ quondã fuerat: quaq; improbus iſte
Exultat fidens: ſi nunc foret illa iuuenta.

Haud eq̃dẽ

Hic grauis Entellum &c. Docet quomodo Entellus ſenior ab Aceſte in pugnam ad reprimendã Darhetis iactantiã excitatus ceſt⁹ immenſi ponderis p̃tulit. quos Darhes ſtupefactus recuſauit. quo facto docet egregi⁹ poeta iactantiã fere ruborẽ ſequi. hoĩeſq; ĩdies imbecilliores naſci vt & Neſtor Homeric⁹ atteſtaĩ vñ & Iuuenalis Terra malos hoĩes nunc educat atq; puſillos. Donati verba ſunt hec. Entelle. hec obiurgatio nõ ĩiurioſa. cui ſit admixta laus. Fruſtra tanta ne tam pa. Singula verba cum pondere pronuncianda. Fruſtra. i. ſine laboris merito. Tanta. tam precioſa. tam pulchra ſine gloria vincendi tolli dona patieris. Eſt aũt ſentẽtia. q̃m in ſupioribus ille dixerat ſi nemo audet videberis tu etiã timuiſſe. Sic Donatus Ordo eſt. Aceſtes grauis. i. maturus & ſeuerus ac magne authoritatis vir. caſtigat hic. i. ex hoc Darhetis dicto: Entellũ. pugilẽ illũ preſtantẽ ſed ſeniorẽ dictis. i. ſermõe ſequẽti vt. i. ſcđm q cõſederat. i. ſimul ſederat p̃xim⁹ ſup. ĩ toro herbe viridãte. i. vireſcẽte. O Entelle

(Margin: ASCEn. — DONA. — Ordo.)

O Entelle fortiſſime quōdā heroū:fruſtra.i.in
vanum ſi nūc fortis nō es ne.i.an:tu patiēs.i.
puſillanimis:ſines.i.pmittes tāta dona.i. pre
mia tolli.i.auferri vł abduci nullo certamine
ſ.cōmiſſo:·vbi.ſ.eſt:nūc ille.ſ.iclytus & notiſ
ſim⁹ de⁹ magiſter nobis.i.q fuerat nobis ma
giſter.ſ. Eryx fili⁹ Bute & Veneris aut Lica-
ſtes meretricis ꝓ Venere habite memorat⁹.i.
noīat⁹ & clarus:neqcq̄.i.fruſtra ſi nulla ei⁹ in
diſcipulis derelicta eſt peritia:vbi.ſ.eſt fama
memorata ꝑ oēm trinacriā.i.ſiciliā: & vbi.ſ.
ſūt illa.i.notiſſima ſpolia:pēdētia tuis tectis.
Q ueres forte qūo q̄rat vbi ſint cū dicat vbi
ſint qa in tectis.Sed nō iō q̄rit ꝙ neſciat vbi
ſint:ſed vt quaſi imemorē priſtine virtutis cō
moneat & ad cōſimilē inſtiget:ac ſi dicat:cur
nūc nō apparet in te priſtina illa virt⁹ tua:· ille
ſ.Entell⁹ ſup.inqt ſub.i.poſt hec . Amor lau-
dis nō ceſſit ſup.pulſus metu:nec gl'ia ceſſit.ſ.
e pectore meo pulſa metu:ſed em̄.i.ſed certe:
ſanguis gelid⁹.i.ifrigidatus:hebet.i.torpeſcit
ſenecta.i.ſenili etate: tardante.i.tardū faciēte
& vires effete. i.omnē feturā enixe:hoc eſt q̄
nullā vim retinuerūt nimiū exhauſte frigent
in corpore:ſi illa iuuenta q̄ fuerat mihi quon
dā:quaq;.i.& qua iſte iprobus. i. iprobandus
ꝓpter iactātiā.ſ.Darhes:exultat:fidēs.i. cōfi-
dēs ſi inqt illa foret mihi nūc:eqdē.i.ego cer
te veniſſem.ſ.in certamē:ſed haud.i.nō indu-
ctus p̄cio:nec iuuenco pulchro.i.q̄tūuis pul-
chro(Et ita nō vituperat p̄miū:ſed ſignificat
ſe:non tam premij q̄ laudis cupidū reſpōdēs
ad illud Tanta ne tā patiens nullo certamine
tolli dona ſines(vñ addit)nec moror.i.expe-
cto dona ſed ſup.laudē quod nō v̄bis : ne vi-
deat̄ in ſe admittere iactantiā quā in alio vitu
perauit:ſed factis indicat vnde ipſe locut⁹ ſic
proiecit deinde in mediū geminos.i.binos &
equalis magnitudinis ceſtus.i.armaturas ma
nuū:imani.i.valde magno & preter hominū
morē:pondere.i.ponderoſitate & mole:qbus
ſ.ceſtibus.Eryx filius ille Veneris vt dixi ha
bitus:acer.i.ſtrēnuus ſuetus ſup.erat.ferre ma
num in p̄lia.i.pugnā & intendere.i.ligare bra
chia.i.lacertos duro tergo.i.tergore indurato
animi.ſ.ſpectantiū:obſtupuere. ſ.pondus ce-
ſtuū:qa ſeptē ingentia terga boum tantorum
i.igentiū:aut tam magnorū vt tergora vide-
bant̄ rigebant.i.rigida & iplicata ſtabant plū
bo & ferro inſuto.i.qđ intus cōſutū erat. Ipſe
Darhes ſtupet ante oēs.i precipue qa res eum
tangebat:& recuſat.i.refutat longe.i.multū:
qa dixit excedere iuſtā menſuram iuſtūq; pō-
dus:& anchiſiades.i.Anchiſe fili⁹ Aeneas(ꝓ-
pter metrum dixit anchiſiades ꝓ anchiſides)
magnanimus.i.magni animi & magnarū vi-
riū v̄ſat.i.frequēter v̄tit & iactat huc illuc.i.ī
diuerſas partes:pōdus & ipſa imēſa volumi-
na vinclorum:ꝓ vinculorum: quibus.ſ.bra-
chia & manus vincirent̄.Tū.i.deinde: ſenior
ſ.entell⁹:referebat pectore.i.ex alto ſtomacho
tales voces. Q uid:· ſup.diceret:ſi qs vidiſſet
ceſt⁹ & ꝓ.i.ama:aut ceſtus & arma reliq̄:ip̄i⁹
Herculis qui Erycē vicit & occidit:· q.d. lōge
nimirum maiora & p̄ſtantiora erāt victoris q̄
victi & ſi vidiſſet pugnam triſtē.i.cruentā in
qua Eryx occubuit:in hoc ipſo littore.i.q̄ hic
īter Herculē & Erycē : cōmiſſa eſt:tu cernis.ſ.
arma hec infecta adhuc ſanguine & cerebro.ſ.
Erycis ſparſo:ſed ſup.Eryx:ſtetit his.ſ.ceſtib⁹
quos recuſat Darhes:contra magnū Alciden.
i.Herculē de genere alcei:& ego ſuet⁹ ſup . ſū
his.ſ.

Haud equidē p̄cio inductus pulchroq; iuueco
Veniſſem:nec dona moror ſic deinde locutus Poeta
In mediū geminos immani pondere cæſtus
Proiecit:quibus acer Eryx in prælia ſuetus
Ferre manum:duroq; intendere brachia tergo.
Obſtupuere animi:tantorū ingentia ſeptem.
Terga boum:plumbo inſuto ferroq; rigebant.
Ante oēs ſtupet ipſe Darhes : longeq; recuſat:
Magnanimuſq; anchiſiades:& pondus:& ipſa
Huc illuc vinclorū immenſa volumina verſat.
Tum ſenior tales referebat pectore voces:
Q uid:ſi qs cæſtus ipſius & herculis arma Entellus
Vidiſſet:triſtemq; hoc ipſo in littore pugnam:
Hæc germanus eryx quōdā tuus arma gerebat
Sanguine cernis adhuc ſparſoq; īfecta cerebro.
His magnū alciden cōtra ſtetit:his ego ſuetus:
Dū melior vires ſanguis dabat:æmula necdum
Temporibus geminis canebat ſparſa ſenectus.
Sed ſi noſtra Darhes hæc troius arma recuſat:
Idq; pio ſedet Aeneæ:probat author Aceſtes:
Aequemus pugnas : Erycis tibi terga remitto.
Solue metus:& tu troianos exue cæſtus.

SER.

¶ Grauis : ætate vel obiurgatione . Obiurgat: caſtigat.
Thoro:hærbæ:Verbum de verbo.Nam ab hærbis tor-
tis dictus eſt torus.Fruſtra:Ordo eſt : Tanta ne dona fru-
ſtra tolli ſines tam patiens.Secundum autem Iginium q
de familijs Troianis ſcripſit:vn⁹ fuit ex Troianis de quo
poeta mutat hiſtoriam.Nobis:non vacat vt ibi:q mihi
accubantes:in conuiuijs : ſed nobis pro noſter poſitū eſt
cauſa vitandi homœoteleuton.Sub hec ſtatim : vel poſt
hęc.Gelidus:aliud ex alio pendet.Q uare enim habet:qa
gelidus:& quare gelidus:quia ſenis eſt.Effœte:exhauſte:
tranſlatio a mulieribus quas partus debiles reddit:quaſi
poſt fœtum.Improbus:nimis auidus:qui ſine certamine
poſtulat premiū . Illa:magna:aut que quondam fuerat.
Moror:expecto.Nam ſupra dixerat:ſe non moueri pre-
mijs.& paulo poſt victor bouē interimit. Q uibus quo-
rum ſtructu.Ferre.m.pugnare contendere.Nā vtraq; ma
nus armatur.Intendere.Ligare : vt intenditq; locum ſer-
tis.Tantorum:virorum.Longe:Valde.Verſat:conſide- Vertere
rat:Sallu.Exercitum vertere . Tum ſenior : iunior & ſe-
nior per dimunitionem ſunt hæc comparatiua : vt iam
ſenior:ſed cruda deo viridiſq; ſenectus. Cæſtus & arma:
Per endiadin:arma ideſt cæſtus.Triſtemq;:hoc ipo in lit
tore pugnā . Aut in quo magiſter occiſus eſt aut in triſti
littore ideſt iſœcundo.Varro enim dicit ſub eryce mon
te eſſe infœcundum campum fere in tribus iugeribus:in
quo Eryx & Hercules dimicauerunt . Hæc Germanus
Eryx: Germanus ſecundum Varronem in libris de gra- Germa-
dibus ex eadem genitrice natus eſt non vt multi dicunt nus.
de eodem germine quos ille tantum fratres vocat : ſecun
dum quem bene nunc Erycem Veneris & Butæ filium
Aeneæ dicit fuiſſe germanum.Sanguine.non Herculis q
victor euaſerat.ſed ipſius Erycis quo infecerat ſe tegen-
do.Geminis duobus.Auctor:huius certaminis . Pugnas
i.arma ſequens pro antecedenti.Tibi:pro te vt tibi deſe
rit heſperus œtam.

his.ſ.ceſtibus pugnare:tunc ſup.dum ſanguis melior.i.vegetior & fortior:dabat vires.necdum.i.& dum nondum ſenectus emula.i inimica & pſecutrix vite noſtre nōdum ſparſa noſtris temporibus geminis.i. ambobus.hoc eſt illis capitis noſtri partibus.aut toto capite accipiendo a parte totū.canebat.i.canos faciebat ſed ſi Darhes troius.i.troianus(& hoc aut inuidioſe dicit quaſi minores & imbecilliores ſint Troianis ꝗ Siculi aut ſignificat ideo recuſare:quia ſua cuiq; genti arma ſunt & quibus ſueti ſum⁹ ijs pſtam⁹) recuſat hec noſtra.i.noſtratia quaſi dicat ſicilienſia arma.& id ſedet.i.placet.pio Aenee.& Aceſtes author ſ.pugne mee q inſtigauit.probat.i.approbat.equemus.i.equales faciamus pugnas.i.ceſtus ſeu inſtrumenta pugnandi.o Darhes ſolue metus ego remitto tibi terga.i.tergora boum plūbo & ferro inſuto.Erycis.i. quibus Eryx cōtra Herculem ſteterat.& tu exue ceſtus Troianos.i.qbus vos Troiani ſueti eſtis. quia cōmodū eſt cōſuetis inniti armis.licet ergo maioribus vti poſſet Entellus vult tñ vt neuter cōſueta habeat arma.Et ideo dixit Aequem⁹ pugnas.i.arma ſcd'm Seruiū que ſunt inſtrumēta pugnandi.

Poeta.

Hæc fatus duplicē ex hūeris reiecit amictū:
Et magnos mēbrorū art⁹:magna oſſa lacertoſq;
Exuit:atq; ingens media conſiſtit harena
Tum ſat⁹ anchiſa cæſtus pater extulit æquos:
Et paribus palmas amborum innexuit armis.
Conſtitit in digitos extemplo arrectus vterq;.
Brachiaq; ad ſuperas interritus extulit auras:
Abduxere retro longe capita ardua ab ictu:
Immiſcentq; man⁹ mãibus: pugnãq; laceſſunt
Ille pedum melior motu:fretuſq; iuuenta.
Hic membris & mole valens:ſed tarda tremēti
Genua labãt:vaſtos quatit eger anhelit⁹ artus
Multa viri nequicꝗ inter ſe vulnera iactant.
Multa cauo lateri ingeminãt:& pectore vaſtos
Dant ſonitus erratq; aures & tpa circum
Crebra manus:duro crepitãt ſub vulnere malæ
Stat grauis Entellus:niſuq; immotus eodem
Corpore tela mō atq; oculis vigilantibus exit
Ille velut celſam oppugnat q molibus vrbem:
Aut montana ſedet circū caſtella ſub armis:
Nunc hos nunc illos aditus:omnēq; pererrat
Arte locū:& varijs aſſultibus irritus vrget.
Oſtendit dextrã inſurgens Entellus:& alte
Extulit:ille ictū venientem a vertice velox
Præuidit:celeriq; elapſus corpore ceſſit:
Entellus vires in ventum effudit:& vltro
Ipſe grauis:grauiterq; ad terrã pondere vaſto
Cōcidit:vt quōdã caua cōcidit aut erymantho
Aut ida in magna radicitus eruta pinus
Conſurgunt ſtudijs teucri:& trinacria pubes
It clamor cœlo:primuſq; accurrit Aceſtes
Aequæuūq; ab humo miſerans attollit amicū.
At non tardatus caſu neq; territus heros
Acrior ad pugnam redit:& vim ſuſcitat ira:
Tum pudor incendit vires:& conſcia virtus:
Præcipitēq; darhen ardens agit æquore toto
Nunc dextra ingeminãs ictus:nūc ille ſiniſtra

ASCEN.

¶Hec fat⁹.Recitat qūo paribus armis armati i pugnã deſcēderint.&ꝗ vterq; arte acui cōtēderit donec Entellus a Darhete illuſus ictu ꝓprio in aerē diffuſo cecidit q leuat⁹ acrior ī pugnã redijt vt ſequētia īdicabūt.Adhuc aūt locu dicit Donat⁹(qđ qdē cōpererim) nihil.

DONA.

Ordo.

Ordo igiť eſt Entellus ſup.fatus.i. locut⁹ hec ꝗ.ſ.premiſſa ſunt. reiecit ex humeris amictū duplicē.i.abollam. & exuit.i.denudauit magnos artus membrorū & magna oſſa & lacertos ſup.magnos.atq; ipſe ingens cōſiſtit.i.firmiter ſtat.ī media harena.tū.i.deinde pater.ſ. Aeneas ſat⁹. i. ꝓcreat⁹ Anchiſa ex Venere.ſ. extulit.i.i mediū tulit ceſtus.equos.i.equalis ponderis & inexuit.i.vinxit palmas amboꝝ ſ Darhetis & Entelli:armis parib⁹.i. cōformibus.Vterq; cōſtitit ex tēplo.i.illico.arrectus ī digitos.ſ pedū quo altior fieret.ſed & manus more luctatorū erigere potuerūt (Quintilian⁹ docet rem depingi & oculis mētis quaſi in ſpectaculo exhiberi ſumpt⁹ ē aūt(vt ſerui⁹ ingꝫ)loc⁹ ex appollonio & vterq; interrit⁹.i. nō territ⁹ extulit brachia ad auras ſupas.Abduxere.ſ.ambo retro i.retrorſū:longe ab ictu capita.ſ.ſua ardua.i.erecta & ſublimia:& imiſcēt man⁹ māib⁹:& laceſſūt.i.ꝓuocãt ſic̄ tauri īmiſcēdo cornua cornib⁹ pugnã.ſ.futurã.Ille ſ.Darhes laceſſit ſupple exiſtēs melior:motu. i.agilitate pedū & fret⁹.i.cōfiſus & adiut⁹:iuuēta.i.iuuenili etate:hic.i.Entell⁹ ſup.laceſſit pugnã valēs.i.pſtans membris & mole.i.mole membrorū ſed genua tarda.i.tardata ſenio labãt.i.titubãt labãti ſimilia ipſi tremēti.ſ.ſenio nō timore.Anhelitus eger.i.moleſte editus quatit.i.cōcutit art⁹ vaſtos.i.mēbra ſpacioſa & magna & viri.i ipſi viril'r cōcertãtes iactãt.i.expēdūt & inijciūt:neqcꝗ.i.fruſtra:qa neuter ꝓſterni nec vinci potuit:multa vulnera.i.ict⁹ aut iact⁹.nã vulnera neqcꝗ nō fiãt & ingeminãt.i.freqntãt multa.ſ.vulnera.i. multos ictus lateri cauo.i.p lat⁹ brachijs detectū: & dant vaſtos ſonit⁹:pectore.i.ad pect⁹ & manus errat.i.vagať īcerte ꝑcutiēdo.crebra.i.crebro: circū aures & tpa.i. iuncturas capitis: & male.i.maxille poti⁹ ꝗ hami armorū: crepitant.i.crepitū faciunt ſub vulnere duro.i.ictu forti.Entell⁹ ſtat grauis.i.grauiter aut exiſtēs grauis q; ꝓ.i īmotus eodē niſu.i.conatu ſine agitatiōe mēbroꝝ & exit.i.vitat mō.i. ſolūmō corpore & oculis vigilãtib⁹.i. ꝓſpicietibus tela.i.ictus longe venietes:qa grauius ledunt.Ille.ſ.darhes:pererrat.i.circūuagať: arte.i. artificioſe:oēm locū & irrit⁹.i.fruſtrat⁹ a primo conatu vrget varijs aſſultib⁹:velut.i.ſicut is q oppugnat vrbem celſam.i.ſublimē molibus.i.magnis ſtructuris murorū: aut qui oppugnat molib⁹.i.magnis machinamentis vrbem celſam.aut qui circūſedet ſub.i.in armis caſtella montana.i.qui obſidet caſtella ī montibus ſita:ſup.facit aut tentat nūc hos aditus nūc illos & pererrat omnē locum arte & irritus vrget

Nec mota nec reqes: q̄ multa grādine nymbi
Culminibus crepitāt: ſic denſis ictibus heros
Creber vtraq; manu pulſat: verſatq; darheta.

tus vrget varijs aſſultibꝰ. Entellꝰ iſurgens vt deſup icutiat: oñdit dextrā aut fiducia aut igenuitate aut ſenio id ꝓcurante: & extulit alte: ille velox. i. celer in oī re ꝓuidit ictū venientē a vertice. i. deſup (aut ꝓuidit velox. i. velociter: vt Seruius vult) & ipſe elapſus corpore celeri. i. multum agili: ceſſit. i. locū dedit dextre: ita vt nō ꝑtingeret. Entellꝰ effudit vires in vētum: qa nihil obſtaculi inuenit: & ipſe grauis cōcidit grauiter vltro. i. iſup: aut nullo alio ipellente ad terrā corpe vaſto. i. valde amplo & magno: ſup. ſic cōcidit: vt. i. queadmodum pinꝰ caua. i. vetuſtate exeſa & carie corroſa. cōcidit quōdā. i. aliqñ: aut ei ymātho. i. illo monte arcadie: aut i magna ida. ſ. phrygie vbi multe ſunt pinꝰ mrī deū ſacre exiſtēs eruta. i. euulſa: radicitꝰ. i. ab radicibus vſq;. Teucri & pubes. i. multitudo pubeſcētiū: trinacria. i. ſicilieñ cōſurgūt ſtudijs. i. ſtudioſis officijs: Clamor it. i. diffūdit cœlo. i. ad celū vſq; datiuꝰ localis q octauꝰ caſus dr̄: & aceſtes accurrit primus. i. ꝑcipuꝰ aut primꝰ qa alij nō audebāt manū apponere ſed ſolūmō acclamabant: & ipſe miſerās attollit amicū equeuū. i. equalis ei: ab humo. at. i. ſed heros. i. vir magnanimꝰ & heroica virtute ꝑditꝰ. ſ. entellꝰ. exiſtēs nō tardatus neq; territus caſu. redit ad pugnā acrior ſ. q̄ prius fuerat. & ira ſuſcitat. i. excitat & ꝓcreat vim. i. robur tū. i. iſup. pudor. i. erubeſcētia & virtꝰ cōſcia qa ſciebat ſe cōtra daretha poſſe ſtare. icēdit. i. in opus exire facit aut itēdit. i. auget vires. & ipſe ardēs. i. excandeſcēs ira. agit toto equore. i. ꝑ totā planiciē. darhen i. darheta (nā vtroq; mō declinat) ꝑcipitem. i. ꝑcipitāter fugiētē igeminās ictus nūc dextra nūc ſiniſtra (ille vacat) Nec mora ſup. fit in entello. nec requies in darhete aut in vtroq;: qa heros. ſ. entellus pulſat creber. i. crebro: vtraq; manu & ꝟſat daretha ſic. i. tam: denſis ictibus q̄ multa grandine nimbi i. nubes grādinoſe: crepitāt tectis. i. ꝑ tecta dū grando decidit. Seruiꝰ vult hypallagen eſſe vt ſit ꝓ eo qđ eſt: q̄ multo nymbo grādo precipitať. ſed mihi videť citra hypallagen cōformior ſimilitudo: vt entellus habeat ſimilitudinē cū nymbo & ictus eiꝰ ſup caput darhetis decidētes cū grādine ſup tectū crepitante. nō em̄ opus eſt vt multi ſint nymbi dū multa eſt grādo ꝑ tecta crepitans: Et ſicut cēſet ꝓceleumaticū eſſe genua labant q in dactylū cōtrahitur faciēdo genua diſſyllabū: ita & magnos membrorū &c. hypermeter eſt verſus: ſed ſyllabaq; abundans a vocali ſequenti more vergiliano abſumitur.

SER. ¶ Duplicem ami. ideſt abollam: q̄ duplex eſt: ſicut chlamis. Horatius. Contra quem duplici pāno patientia velat. Conſtitit: erectus in digitos: & locus eſt tranſlatus de appollonio Laceſſunt: prouocant potiuſq; gerunt. Membris & mole: En diadis ideſt mole membrorum. Genua la. proceleumaticus eſt quem iſte ita ponit vt poſſit reduci ad dactylum. Nequicq; non. Vulnera iactant iactus. Tela: ictus. Exit: vitat declinat: vnde de tarconte: Vim viribus exit: & bis hoc tantū vſus eſt. Qui molibus vrbem: amphibolon eſt: vt celſa molibus opugnatur. Sedet circum caſtella: Tmeſis ideſt circunſidet Oſtēdit dextram: Aut fiducia fortitudinis eſt oſtendere quo minatur: aut certe prouectus ætatis oſtenditur: quę eum ex improuiſo erire rem nō ſinit. Velox: Velociter: Nomen ꝓ aduerbio. Vltro. Econtrario: Ille. n. cadere debuerat. Grauis: grauiter a ſimilitudie figura. Caua pinus: Bñ reſpexit ad ætatem. Erymantho: Erymanthus mons eſt archadiæ. Ida in magna: Modo non cretę: ſed phrygiæ propter pinus. Conſurgunt ſtudijs In ſtudijs. Præcipitemq; dathen: Celerem: vt Præcipites vigilate viri. Nunc ille ſiniſtra: Vacat ille: additum propter metrum. De ipſo em̄ dicit Creber vtraq; manu pulſat verſatq; darheta. Quā multa grandine nymbi: Hypallage: Nam debuit dicere q̄ multo nymbo grando pręcipitatur. Verſatq; daretha: Noīa i es darhes darhis Vnde darhē. Et darhes darhetis: vnde daheta ſicut chremes chremis: & chremetis: vnde chremen & chremeta.

Tum pater æneas procedere longius iras:
Et ſæuire animis Entellū haud paſſus acerbis.
Sed finē impoſuit pugnæ: feſſumq; Darheta
Eripuit mulcens dictis: ac talia fatur
Infelix quæ tanta animum dementia cepit? Aeneas
Non vires alias: conuerſaq; numina ſentis?
Cede deo: dixitq;. & prelia voce diremit: Poeta.
At illum fidi æquales genua ægra trahentem:
Iactantemq; vtroq; caput: craſſumq; cruorem
Ore reiectantem: mixtoſq; in ſanguine dentes
Ducunt ad naues: galeamq; enſemq; vocati
Accipiunt: palmā Entello taurūq; relinquunt
Hic victor ſuperans animis: tauroq; ſuperbus
Nate dea: voſq; hæc iquit cognoſcite teucri Entellus.
Et mihi quæ fuerint iuuenili in corpore vires
Et qua ſeruetis reuocatum a morte Darheta:
Dixit: & aduerſi contra ſtetit ora iuuenci: Poeta

ASCEn. ¶ Tū pr̄ &c. Cōmemorat qm̄o eneas litē dirimit vtrq; Entellꝰ vir grauis & diuia ope fretꝰ Darheti pepcit: ſed iuuēcū vno ictu mactauit & dijs obtulit: atq; ceſtꝰ depoſuit cū gl'ia: nūq̄ ampliꝰ i pugnā cōceſſurꝰ Dona. aūt dicit ſic.

DONA. Infelix: qa audeas cōtra numia: eſt aūt optia cōſolatio: cū oñdat nō illū ab hoīe ſed a numine vinci Cede deo: errāt q putāt Entellū deū ab enea vocari: ſed deū dicit fauēs illi numē. Aegra: qbꝰ paulo añ tātopevalebat. Caput: Qđ paulo añ i celū tollebat ꝓpter ſupbiā. Palmā taurūq; relinquūt: exprimit quāto hec cū dolore facerēt. Hec ille.

Ordo. Ordo eſt Pr̄ eneas haud i. nō paſſus ſup. ē: tū. i. tūc iras. ſ. entelli ꝓcedere lōgiꝰ. i. ad grauiꝰ malū & entellū ſeuire. i. ferocire: acerbis. i. imitibꝰ aīs ſed ipoſuit pugne finē dato. ſ. ſigno: & eripuit Darheta feſſum. ſ. curſu & ictibꝰ toleratis: mulcēs. i. mitigans & cōſolans dictis. i. ꝟbis cōſolatorijs: ac fať talia o ifelix. i. miſer hoc eſt miseratōe digne: cōtra quē diuinū facit auxiliū: q̄ tāta demētia cepit i. iuaſit aīum. ſ. tuū? Nō ſentis alias vires. ſ. q̄ humanas aut ipſiꝰ entelli: cede. i. da locū deo i. numini qđ nūc i entello eſt: dixitq;. i. ſimul dixit: & diremit. i. diſrupit p'lia voce. i. ſermōe ſuo aſt. i. ſed eq̄les. i. coeui eiꝰ fidi. i. fideles & fauētes ducūt ad naues. i. extra cōſpectū ppl'i: illū. ſ. darheta. trahētē gēua egra. i. ſaucia & defatigata & iactātē. ſ. ꝑ dolore. caput vtroq;. i. i vtrāq; parte

Qui donū

Qui donū aſtabat pugnæ:duroſq; reducta
Librauit dextra:media inter cornua cæſtus
Arduus effractoq; illiſit in oſſa cerebro.
Sternit:exanimiſq; tremēs ꝓcūbit humi bos
Ille ſup tales effudit pectore voces:
Entellus: Hāc tibi Eryx meliorē aīam ꝓ morte darhe
Perſoluo:hic victor cæſt⁹ artēq; repono (tis

SER. ¶Infelix:Cōſolatio vt fortunæ videat̄ ꝙ victus ſit. Dixitq;:ꝙ vacat metri cauſa & maluit piſſologiā facere q̄ vti cōmuni ſyllaba:q̄ frequēs vitioſa eſt.Hinc Terentianus:Nec tanta in metris venia cōcedit̄ vti. Aſt illum fidi ęquales:Home. φιλοι Δ εαμφεσ ταρε ταρροι. Vtroq;:Aduerbium in vtrāq; partē. Vocati:oſtendit eorū pudorem præterea circa amicum erant occupati Teucri:& non ſiculi quia illi eius virtutem norant.Effractoq;: Hypallage:nam fregit os & illiſit in cerebrum:Humi bos: peſſimus verſus in monoſyllaba deſinens. Meliorē: aptiorē: nam animalem hoſtiam dat. Cæſtus artēq; repono. & arma dicit ſe reponere:& arti renunciare.

vtranq; partem modo in dextram modo in ſiniſtram & reiectantem ore.ideſt euomentē: cruorem craſſum.i.globatum & fere cōcretū: & dentes mixtos ī ſanguine:& ipſi vocati.ſ. ab enea ad recipiēda ſolatia victo accipiunt galeā & enſē:ſicut ſe daturū ꝓmiſerat eneas: & relinquūt entello palmā.i.victoriā & taurū.i.p̄miū hic.i.mō:entell⁹ victor ſuperans.i. exultās aīs:& ſupb⁹ tauro(nā vt tacit⁹ait ſapiētib⁹ cupido glorie nouiſſima exuit̄) inqt o nate dea.i.o enea & o vos teucri.ſ.reliq:cognoſcite &.i.ſimul q̄ vires fuerint mihi ī corpore iuuenili & a q̄ morte ſeruetis darheta reuocatū.hoc ē cognoſcite ꝙ darheta occidere potuiſſē ſi voluiſſem.dixit.ſ.entell⁹.i.finiuit orōnē & ſtetit cōtra ora iuuēci aduerſi.i.ex aduerſo ſtātis.Qui.ſ.iuuenc⁹aſtabat:donū.i. p̄miū pugne:& entell⁹ librauit.i.librādo īcuſſit ceſt⁹duros.i.plūbo oppletositer media cornua.ſ.iuuēci:& illiſit.i illidēdo intruſit ceſt⁹ ī oſſa:& hoc cerebro effracto.i.diſpſo:aut hypallage ē:ꝓ eo qđ ē:illiſit in cerebrū effracto oſſe Bos ſternit̄ exanimis.i.mortu⁹ & ꝓcūbit humi.i.ſup humū tremēs.ſ.p ſpūs vitales per arterias currētes:ille.ſ.entell⁹ ſupeffudit.i.inſup effudit aut effudit ſup.ſ.bouē ꝓſtratū tales voces.i.v̄ba votiua & dedicatiua.o Eryx hic patet ꝙ ſenſit ſe numine ericis iuuari) ego pſoluo tibi ꝓ morte.i.loco mortis:qa ſuffeciſti vires vt darheta occidere potuiſſem:animā hāc.i.bouis:meliorē.i.aptiorē:aut in contemptū darhetis dicit quē iniquū ſentit hoīem:ꝙ dolo ci⁹ ceciderat:& ego victor repono.i.ad ppetuā requiē pono ceſtus.i.inſtrumenta pugilū & artē.i.exercitiū artificioſum quod nō amplius exercitaturū ſe ſignificat. Et ideo quia moris erat vt q aliqđ genus vite exuerent ppetuoq; derelinquerent eius arma deo illi prefecto dicent: vt arma qbus monſtra domuerint herculi:arma nautica neptūno:puppas virgines veneri:bullas p̄textas virilē togam ſumentes laribus:&c.ipſe entellus eryci dicat & ad tolum eius figit.

Poeta.

Protinus Aeneas celeri certare ſagitta
Inuitat qui forte velint: & p̃mia ponit:
Ingentiq; manu malum de naue Sereſti
Erigit: & volucrẽ traiecto in fune columbam:
Quo tendant telum: malo ſuſpendit ab alto.
Conuenere viri: deiectamq; ærea ſortem
Accepit galea: & primus clamore ſecundo
Hyrtacidæ ante oẽs exit locus hippocoontis:
Quẽ modo nauali mneſtheus certamĩe victor
Conſequitur: viridi Mneſtheus euinctus oliua
Tertius Eurytion tuus o clariſſime frater
Pandare. qui quondã iuſſus cõfundere fœdus
In medios telum torſiſti primus achiuos:
Extremus galeaq; ima ſubſedit Aceſtes:
Auſus & ipſe manu iuuenum tentare laborẽ.
Tunc validis flexos incuruant viribus arcus:
Pro ſe quiſq; viri: & deprom̃ut tela pharetris.
Primaq; per cœlũ neruo ſtridente ſagitta
Hyrtacidæ iuuenis volucres diuerberat auras:
Et venit: aduerſiq; infigitur arbore mali.
Intremuit malus: timuitq; exterrita pennis
Ales: & ingenti ſonuerunt omnia plauſu
Poſt acer Mneſtheus adducto conſtitit arcu
Alta petens: pariterq; oculos telũq; tetẽdit:
Aſt ipſam miſerandus auẽ cõtingere ferro
Non valuit: nodos & vincula linea rupit:
Quis innexa pedem malo pendebat ab alto
Illa notos atq; atra volans in nubila fugit.
Tum rapidus iam dudũ arcu contenta parato:
Tela tenens fratrem eurytion in vota vocauit.
Iam vacuo lætam cœlo ſpeculatus: & alis
Plaudentem nigra figit ſub nube columbam.
Decidit exanimis: vitamq; reliquit in aſtris
Aerijs: fixamq; refert delapſa ſagittam.

ASCEn. ❡ Protin⁹ &c. Deſcribit q̃rtũ ludũ arcualẽ videlicet quẽ exercituri ſortiũt̃ loca q̃ttuor p̃cipui: q̃rũ prim⁹ hyppocoõ ſagittã ĩfixit malo ad quẽ alligata erat colũba. Scd's mneſthe⁹ vĩcula q̃b⁹ alligata erat rupit ſed eã nõ cõtigit. Terti⁹ eurytion euolãtẽ columbã ĩ aere fixit. Quart⁹ Aceſtes fraudat⁹ vice ſua cũ iã deiecta eẽt colũba. ſagittã ĩ acrẽ cõiecit q̃ ꝓtin⁹ icẽſa ẽ: q̃ portẽto let⁹ eneas ipm̃ peculiari honore affecit ſũmiſq; mũerib⁹ dõauit vt ĩ ꝓceſſu patebit. Quia ꝟo dona nihil dignũ ſcitu affert.

Ordo. ❡ Ordo eſt æneas ĩuitat ꝓtin⁹. i. ſtati pacto ceſtuali certamĩe: ſup. eos q̃ velit forte certare. i. cõtẽdere ſagitta celeri. i. celeriter emittẽda: & ponit p̃mia: & erigit mãu. i. multitudĩe ĩgẽti. malũ. i. arborẽ de naue ſereſti: cui⁹ ẽt ĩ primo meminit (Sed vr̃ idẽ eẽ q̃ & ſergeſt⁹ ablato g vt prima corripiat̃) & ſuſpẽdit ab alto malo: colũbã volucrẽ. i. velocẽ ĩ fune traiecto. ſ. per foramen qd' erat in ſũmitate mali: q̃. i. ad quã colũbã: tendãt. i. dirigãt telũ. i. ſagittã. Vi. i. ſ. piti & animoſi: cõuenere. ſ. ad ſortes faciẽdas vt ſcirent q̃ ordĩe ſagittẽt (q̃a ĩ ea re nõ habet̃ dignitatis rõ vñ & Aceſtes vltimũ locũ obtinuit) & galea ærea. i. fortis aut ere fcã ne rubigine abſumat̃: accepit ſortẽ. ſ. ſingulorũ. deiectã. i. deorſũ ĩ fũdũ. ſ. ei⁹ iactã: & loc⁹ hippocoontis hirtacide. i. de genere hirtaci: exit prim⁹. i. exeũdo fit prim⁹ añ oẽs nã q̃ ordĩe ſortes educebãt̃: diſcernebant̃ & loca exit in quã ſup. cũ clamore ſcd'o. i. ſubſeq̃nti aut fauorabili: quẽ ſ. hippocoonta aut ei⁹ locũ cõſeq̃t̃ mneſtheus i. ſors aut loc⁹ mneſthei: mõ. i. paulo añ: victor ſ. duorũ aut mõ. i. pene victor: aut mõ. i. paulo añ victor quãtũ ad virtutẽ licet cloanth⁹ bñficio deorũ vicerit ſup. in certamĩe nauali mneſthe⁹ inq̃t euinctus. i. hñs caput euinctũ oliua viridi: ĩ ſignũ. ſ. victorie. Terti⁹ ſup. cõſequit̃ eurytion exiſtẽs frater tu⁹ o Pandare clariſſime. ſ. troianorũ. Nã ob virtutẽ ꝓ deo habitus eſt: vñ Strabo dicit apud piuatã maximã ex lycie ciuitatib⁹ eũ coli. fuit aũt lycaonis fili⁹ q̃ emiſſa ſagitta vulnerauit menelaũ cõgreſſũ paridi. q̃ a pãdare iuſſus. ſ. a priamo cõfũdere i. diſrũpere & violare fed⁹. ſ. ictũ ĩter grecos & troianos quondã. i. aliq̃ñ. ſ. in primo aggreſſu grecorũ: torſiſti prim⁹ telũ. i. haſtã in achiuos medios. i. mediũ achiuorũ (Eũ aũt morẽ obſeruauerũt romani vt haſta iniecta a fecialib⁹ fed⁹ cõfunderet̃ vt Liui⁹ late docet lib. primo ab vrbe cõdita: docet. n. q̃ poſtq̃ Fecialis dixiſſet bellũ ĩdico facioq;: haſtã ĩ fines eorũ q̃bus bellũ ĩdixit emittebat) Aceſtes. i. ſors aceſte ſubſedit. i. ĩ fundo adheſit extrem⁹. i. vltio exitura: ĩ ima galea. i. ĩ ĩfima p̃te galee: in quã ſortes cõiecerãt: auſus ſup. &. i. ẽt ipſe. ſ. ſenior tẽtare laborẽ. i. exercitiũ laborioſum: iuuenũ qd' addit poeta ne cõtra decorũ etatis videat̃ ĩmemor feciſſe. Tũc. ſ. poſtq̃ ſortiti erant loca ipſi viri ĩcuruãt. ſ. tẽdẽdo q̃ſq; ꝓ ſe. i. ꝓ virili ſua arc⁹ flexos. i. flexibiles: aut quos flectebãt validis virib⁹: quia fortes erãt & rigidi. & deprom̃ũt. i. eximũt tela pharetris. i. thecis ſuis. Et ſagitta hyrtacide. ſ. hippocoõtis: iuuenis: neruo. i. arcu neruato hoc ẽ neruis mũito ſtridẽte. i. ſtridorẽ emittẽte p̃ celũ. i. aerẽ diuerberat prima: auras volucres. i. velocit̃ cedẽtes. & venit & ĩfigit̃ arbore. i. figit̃ ĩ arbore (ſicut herẽt ĩfixi pectore vult⁹) mali aduerſi. i. oppoſiti & ex aduerſo erecti mal⁹. i. arbor q̃ ĩ nauiverũ ferre ſolet: ĩtremuit. i. valde tremuit & ales. ſ. colũba exterrita. i. terrorẽ ſignificans: pẽnis i. cõcuſſione

SER. ❡ Ingentiq; manu ĩgẽti multitudine. Malũ: mal⁹ arbor eſt nauis generis maſculini. Hora. Nec malũ & celeri ſaucius aphryco. & dictus ẽ mal⁹: vel q̃a habet ĩſtar mali ĩ ſũmitate vel q̃a quaſi q̃buſdã cingit̃ malis ligneis: quorũ volubilitate facilius vela eleuant̃: Traiecto: extento vñ tranſenna dicit̃ extenſus funis Sallu. Trãſenna dimiſſum victorie ſimulachrũ cũ machinato ſtrepitu tonitruũ coronã capiti imponebat. Quo: in quã. nã ponit aduerbia ꝓ nominibus vt Genus vnde latinum. Clamore ſecũdo: vt ſupra dixit magnoq; virum ſe murmure tollit. Quẽ modo: nuper. Nã vt ſupra diximus victor fuit duorũ: Vrban⁹ ꝟo dicit mõ ꝓpemodũ. Pene: Nã ſecũd⁹ de ĩs fuit. Alij victor. i. cõpos voti vt Rapidiſq; rotis inſiſtere victor Optauerat. n. ne rediret extremus. Clariſſime: notiſſime q̃ fuit Lycaonis fil.⁹ Pandarus autem ſecũdum Home. Mineruæ

Malus.

Trãſẽna.

Subſeſſores. me. Mineruæ iuſſu turbauit certamē ſingulare Paridis & Menelai. Subſedit remāſit neq;.n. ꝓferebatᷣ ſors: aut delituit: vñ ſubſeſſores dicūtᷣ q occiſuri aliquē delitēſcūt. Sed hoc dilucidiꝰ ibi deuicta aſia ſubſedit adulter Flexos ĩcuruāt: Curuos iflectūt debuit dicere. Eſt ergo vſus mutatiōe. Pro ſe qſq;: ꝓ ſui roboris qlitate: Arbore mali: vt dixit luſtrat auentini montē. Exterrita pēnis timorē pēnis ſignificās: Singula enī aīalia ſigna habēt qbus indicant timorē hinc de lupo Caudāq; remulcens ſubiecit pauitātem vtero: Oculi aūt in hoīe primi idicant timorē vñ de Caco: turbatūq; oculis. Plauſum: alij pēnarum dicūt: ſed meliꝰ eſt ſpectantiū fauore adducto arcu. t. Hypallage ē: nā telum adducitᷣ: & arcus tenditᷣ. Miſerandus q difficiliore perfecta re caruit victoria. Tum deinde ordinis aduerbiū. Arcu. c. pa. cōtento arcu tela tenens parata. In vota: nā pandarus veluti heros apud lycios colitᷣ. Nigra alta. In aſtris vñ aſſumpſerat: vt hinc hoīm pecudūq; genꝰ viteq; volantū: & locus eſt ex Home. Vnde inanis eſt vituperatio æneæ ꝙ ſuſpenderit auem maternam: nam & res tranſlata eſt ſimpliciter: & quācunq; auem ſuſpendiſſet in eandem incidiſſet vituperationem: cum quæcunq; auis alicui deo ſacra ſit. Vrbanus autem dicit matrem citius potuiſſe placari.

i. cōcuſſione alarū timuit. & oīa. ſ. loca ſonuerūt ingēti plauſu. ſ. populi applaudentis & putantis colūbam ꝑcuſſam: Mneſtheus acer conſtitit: poſt. i. poſtea hoc eſt ſcd'o loco: & hoc arcu adducto petens. ſ. oculis & telo. ſ. locū colūbe: & tetēdit. i. direxit pariter telū & oculos: aſt. i. ſed ipſe miſerandus. i. miſeratiōe proſequendus: nō valuit cōtingere ferro. ſ. teli ipſā auē. ſ. colūbam: ſed ſupple rupit nodos & vincula. i. nodos vinculorū qs. i. qbus ipſa inexa pedem. i. habens pedem inexum pendebat ab alto malo. Illa. ſ. auis diſſoluta fugit volans in notos. i. ventos & atra nubila: tum. i. tunc eurytion rapidus. i. celer: tenens tela contenta arcu paꝛo iādudū. i. hñs arcū iādudū paꝛtū ad ſagittādū & ſagittā in ipſo arcu: vocauit fratrē ſ. pandarū in vota. i. ad ſuſcipiēda vota & ipe ſpeculatus. i. poſtq̄ conſpexerat columbam letā iam ſupple in celo vacuo. i. aperto & patenti aere (Et ideo quia nulla ſpes erat in humanis opibꝰ cōgrue ad diuinas cōfugit: ſed poeta diuinus oſtēdit in omnibus rebꝰ diuinū auxiliū plus efficere q̄ humanas vires nō deeſſe tamen virtuti premium vnde & aceſte cōtigit gloria) & plaude item alis: figit columbam ſub nigra nube & ipſa decidit. i. ſeorſum cecidit exanimis ideſt mortua & ſine anima & reliquit vitam. ſcilicet ſuam: aut reliquit vitam ideſt animam ĩ aſtris aereis. ideſt altis vñ ſecundum pytagoricā doctrinam eā aſſumpſerat credebant enim eandem animam nūc humanū nunc pecuuium corpus inhabitare: ſed quomodo reliquit in aſtris? nempe ꝙ celerior eſſet anime aſcenſus q̄ corporis deſcenſus ita vt prius q̄ corpus terram contingeret ſpiritus inter aſtra eſſet aut reliqt ideſt amiſit: vitam in aſtris aereis. ideſt ſublimi aere vt per hyperpolen dictum putetur. & ipſa dilapſa refert ſagittam fixam. ſcilicet in ſe: hoc eſt in corpore ſuo.

Amiſſa ſolus palma ſuperabat Aceſtes:
Qui tamen æthereas telū contorſit in auras:
Oſtentans artemq; pariterq; arcūq; ſonantem:
Hinc oculis ſubito obijcitur: magnoq; futurū
Augurio monſtrū: docuit poſt exitus ingens
Seraq; terrifici cecinerunt omnia vates.
Namq; volans liquidis ĩ nubibus arſit arundo
Signauitq; viam flammis: tenueſq; receſſit
Conſumpta in ventos: cœlo ceu ſæpe refixa
Tranſcurrūt: crineq; volātia ſydera ducunt.
Attonitis hæſere animis: ſuperoſq; precati
Trinacrij teucriq; viri: nec maximus omen
Abnuit æneas: ſed lætum amplexus Aceſten:
Muneribus cumulat magnis ac talia fatur.
Aeneas ¶ Sume pr̄: nā te voluit rex magnus olympi:
Talibus auſpicijs exortē ducere honorem.
Ipſius Anchiſæ longæui hoc munus habebis:
Cratera impſſum ſignis: quē Thracius olim
Anchiſæ genitori in magno munere Ciſſeus:
Ferre ſui dederat monumētū & pignꝰ amoris.
Poeta. ¶ Sic fatus: cingit viridanti tempora lauro.
Et primū ante oēs victorē appellat aceſten:
Nec bonus eurytion prælato inuidit honori
Quāuis ſolus auem cœlo deiecit ab alto.

Proximus

ASCEn. ¶ Amiſſa ſolus &c. Docet vt dixi. virtutē in omni re plurimū valere nā Aceſtes quā caſu amiſerat gloriā virtute cōparauit: cum enim vltimū ſortitus locū iam deiecta colūba non haberet qd' ſagittis peteret: vt ſe arcu & valere & ſcire oñderet ſagittam ĩ aera viriliter cōiecit q̄ incenſa enee decepto ſimilitudine ſtelle ſupra caput iuli viſe: vt in ſecūdo huius dictū eſt felicitatē portēdere viſa eſt. quocirca & Aceſten & honore & mūeribus auxit de quo Dōatꝰ ſublatꝰ eſt. ¶ Ordo igitᷣ ē. Solꝰ Aceſtes ſuperat q nōdum Sagittauerat palma amiſſa: Ordo. qa Eurytion eā meruerat. Q ui tñ. i. nihilominus contorſit telū ĩ auras ethereas. i. ſublimes oſtētans pariter artē & arcū ſonantē. ſ. ꝑ artificioſam & virilē emiſſionē teli in qua ſūma ſagittādi ars cōſiſtit Monſtrū. i. portentū inſolitum aliqd futurū monſtrans: obijcit hinc oculis. ſ. ſpectantium. ſubito. i. de repēte ortum & futuꝝ magno augurio. i. iudicio per augures expſſo. exitus ingens. i. igentis rei docuit poſt ideſt poſtmodum qñ. ſ. naues ꝑ irim a iunone miſſam ĩcenſe ſunt: & vates terrifici. i. terrorē incutientes cecinerunt oīa ſera. i. vt inquit Seruiꝰ grauia aut ſero credita tale qd ꝑ̄dere: nā arūdo. i. ſagitta aceſtis arūdinea volans. i. cū. adhuc volaret arſit ĩ liqdis nubibus & ſignauit flāmis. i. claritate flāmarū. viā qua. ſ. ferebatᷣ. & ipſa cōſumpta receſſit ĩ tenues vētos i. globulos igneos aſcēdētes: ceu. i. queadmodū ſidera. i ipreſſiones ſeu exhalationes que a vulgo credūtᷣ eſſe ſydera fixa. i. diſſoluta celo i. a firmamēto trāſcurrūt ſepe celo. i. ꝑ aerem: & ipſa volantia ducunt crinē. i. caudam incēſam in formā capillorū: viri trinacrij. i. ſiculi & teucri. i. troiani heſere. i. ſuſpēſi erāt animis attonitis. i. ſtupefactis quaſi a tonitru ꝑcuſſis ꝙ ꝓ & precati ſupple ſunt ſuperos: nec eneas maximꝰ. i. maximi animi abnuit omen: ĩmo ſuſcepit. & ita effectū ſortita eſt eius ſignificatio. ſed ipſe amplexus aceſten letū: aut qa ipe

putauit

putauit boni exitus indiciũ eſſe:aut q̲a vidit eneã late cõplectentẽ:cumulat.i.accumulat& auget eũ magnis mũeribus:ac fat̃ talia. O pater ſume.i.vltro & quaſi tuũ cape:nã magnus rex olympi.i.celi.ſ.iuppiter voluit te ducere i.aſportare honorẽ exortem.i.extra ſortẽ aut te exortẽ.i.q̲ priuatus es ſorte: talibus auſpicijs.i.portẽtis &.idicijs bonis tu habebis hoc munus.i.qđ munus fuit ipſius anchiſe longeui:ita vt tibi longeuo cõgruat.ſ.cratera.i.poculũ(a nominatiuo hic crater accuſatiuꝰ hũc cratera)ĩpreſſum ſignis.i.habẽtẽ ſigna ĩpreſſa & inſculpta:quem.ſ.cratera: ciſſeus.ſ.pater hecube thracius.i.thrax dederat olim anchiſe genitori:in.i.pro magno munere ferre. ideſt aſportare monumentum.ideſt in memoriam ſui & pignus amoris ſui:ipſe fatus ſic:cingit tempora lauro viridanti & appellat ante omnes.i. in conſpectu omniũ aceſtem victorem primum:aut primum ante etiam omnes. Nec eurytion bonus.i.beneficus & amicus iuidit honori prelato hoc eſt nõ iuidit p̃lato.ſ.aceſti honorẽ:& ita forte legendũ eſt. q̲uis ipſe ſolꝰ deiecit auẽ ab alto celo.i.aere is ſupple igredit̃ ꝓximus donis.i.ad dona qui rupit vincula videlicet Mneſtheus:& extremꝰ ſup. igredit̃ donis.is q̲ fixit.i.cõfixit malũ arũdine volucri.i.ſagitta velociter emiſſa. ſ. hyrtacides.

Proxim⁹ ingreditur donis. qui vincula rupit.
Extremus volucri qui fixit arundine malum.

❡ Artẽ: culpat locũ Vergiliomaſtyx cũ in vacuo aere artẽ nõ poſſet oñdere:q̄q̄ dicant piti ex ipſo ſagittariorum geſtu artis pitiam indicari. Augurio: dicitur augurium quaſi auigerium qđ aues gerunt & bñ de ſagitta dixit q̄ habet pẽnas q̄q̄ omnia ad vnũ cõgeſſerit locũ. Monſtrũ: auguriũ auſpiciũ.oraculũ. Scra: ſerum graue: Sallu. Serũ bellum i anguſtijs cõmittit̃:& qđ iprobat vates Aeneas complectitur deceptus augurij ſimilitudine quod apud troiam ꝓbauerat pater vt Stella facem ducens. Liquidis at nõ poſſunt eſſe liquidæ nubes: ſed ꝓ aere poſuit. Refixa. ex vulgari opinione: nam ſcđm Lucre. ventus altiora petens æthereũ ignẽ ſecum torquet qui imitat̃ ſtellam cadentem. Attonitis: ſtupefactis p̲ tonitrua q̄ cœleſtibus ignibus ſemp̲ cohærent. Omen nõ abnuit æneas: ſed ꝓbauit nõ ſcđm augurũ diſciplinã dixit ad ſe nõ p̲tinere: nã noſtri arbitrij eſt viſa omina vel iprobare vel recipe: Sume pater: p̲cipe: nã eſt v̄bũ quo vtuntur iuriſconſulti quoties legatũ nõ ab hærede dat̃ ſed excipiẽtis arbitrio. Exortem: ακληρου. Anchiſæ. m. qđ accepit a Ciſſeo rege thraciæ patre hecubæ. Imp̃ſſum. ſ. impreſſa ſigna habentem. i. emblemata Primum ante o. Vnum vacat Donis: ad dona extremũ oſtendit hos ſua munera p̲cepiſſe. Aceſten vero ſumpſiſſe præcipua.

SER. Auguriũ Serum. Sumo.

Et ita vt q̲ſq̲ primꝰ erat in ſagittando. ita vltimꝰ erat i p̃mio. Nã aceſtes vltimus ſũmum honorem accepit ſed extra ſortẽ: eurytion q̲ tertius erat in ſagittãdo primã palmã meruit Mneſtheus q̲ ſecũdus erat in ſorte ſecũdus quoq̲ erat i p̃mio merito hippocoon q̲ primus vltima accepit p̃mia omnes tñ laudem meruere quia oẽs hi ludi cũ gloria cõcertantiũ acti ſunt. vt non ab ignobilibus nec ab ignauis orti dicantur ꝓceres romani vnde non mali ominis erat naues incendi vt ignaui relinquerentur.

❡ At pater

At pater æneas nondum certamine miſſo:
Cuſtodem ad ſe commitemq́ꝫ impubis Iuli
Epitidem vocat:& fidam ſic fatur ad aurē.
Vade age:& aſcanio ſi iam puerile paratum
Aeneas. Agmen habet ſecum:curſuſq́ꝫ inſtruxit equorū
Ducat auo turmas:& ſeſe oſtendat in armis.
Poeta. Dic ait:ipſe omen longo decedere circo
Infuſum populum:& cāpos iubet eſſe patētes.
Incedunt pueri:paritercꝫ ante ora parentum
Frenatis lucent in equis:quos omnis euntes
Trinacriæ mirata fremit troiæq́ꝫ iuuentus.
Omnibus in morem tonſa coma preſſa corona
Cornea bina ferunt p̄fixa haſtilia ferro:
Pars læues hūero pharetras:& pectore ſūmo
Flexilis obtorti ꝑ collū it circulus auri.
Tres equitum numero turmæ:terniq́ꝫ vagāt
Ductores:pueri biſſeni quem q́ꝫ ſecuti.
Agmine partito fulgent:paribuſq́ꝫ magiſtris
Vna acies iuuenum ducit:quā puus ouantem
Nomen aui referens priamus:tua clara polite
Progenies:auctura italos:quē thracius albis
Portat equus bicolor maculis:veſtigia primi
Alba pedis:frontē q́ꝫ oſtentans arduus albam.
Alter atis:genus vnde acti dixere latini
Paruus Atis:pueroq́ꝫ puer dilectus Iulo.
Extremus forma q́ꝫ ante omnes pulcher iulus
Sidonio eſt īuectus equo:quē candida Dido
Eſſe ſui dederat monumētū:& pignꝰ amoris.
Cætera trinacriæ pubes ſenioris Aceſtæ
Fertur equis.
Excipiunt plauſu pauidos gaudentq́ꝫ tuentes
Dardanidæ:veterumq́ꝫ agnoſcunt ora parētū

SER. Pubis. ¶ Cuſtodē: ſcd'm Tulium qui dicit ad militiam euntibus ſolitū eſſe dari cuſtodes:quibus primo anno regantur: vnde ait de Pallante.ſub te tolerare magiſtro Militiā & graue martis opus.Impubis ab eo qd' eſt hic pubis:nā qd' ait Sallu.Puberes omnes interfici iubet venit ab eo qd' eſt puber: & ſunt cōis generis ſi referantur ad ſingulos.ſi aūt ad multitudinē hæc pubes.Fatur ad aurē:ſequitur & dic ait.Vnde ſicut & in tertio diximus vnū vacet neceſſe eſt.Campos iubet eſſe patentes.Diſceſſu populi.ſ.iubet fieri cāpos patentes.Incedunt pueri:aut poetica licentia confundit ætates:vt modo pueros modo iuuenes dicat:nā ait vna acies iuuenū aut certe ſcd'm quoſdā ſequenti diſtinctione mutata precedētes magiſtros pueros dicit.Sequentes vero maturioris ætatis.Quos omnis euntes.Quos euntes omnis turba fremit.i.cum fauore ꝓſequit̄.Tonſa coma.i.cōpoſita.Preſſa corona.i.galea:& ſermone Home.vſus eſt:nā galeā στεφανον dixit:nā proprie come non tonſi capilli:& reuera corona nō poteſt eſſe cū ſequatur:Galeā ante pedes proiecit

ASCEn. ¶ At pater &c. Poſt antedictos quatuor virorum ludos deſcribit puerorum in equis cōcertationem que poete temporibus troia vocabatur.Sed ne huc quidem aliquid a donato allatum vidimus. Ord. ¶ Ordo eſt.At.i.ſed pater æneas:certamine.i.cetu certare volentium nondū miſſo.i.dimiſſo vocat ad ſe epitidem: cuſtodē.ideſt pedagogum & directorem & comitem iuli impubis.i.adhuc impuberis & fatur ſic ad aurem fidam Age vade dic aſcanio ſi habet ſecū iam paratum agmen puerile:& inſtruxit curſus equorum.i.equos ad curſum:vt ſupple ducat auo.i.in honorē auiſu paterni anchiſe videlicet turmas.i.iuuenes turmatim equitātes ad preludia belli & oſtendat ſeſe.i.etiam ſeipſum in armis.ait ſup.æneas & ipſe iubet.ſ.ſimul omnem populum infuſum diſcedere ſeu decedere.i.ſeparari circo longo ita vt longus ſit relictus circus ad equitationem futuram & iubet campos eſſe patentes.ſ.equitationi & equorum curſui.Pueri.ſ.quos aſcanius inſtruxerat incedunt.i.ornate intrant campū & lucent pariter ante ora parentū in equis frenatis vt eos frenis coerceāt quos euntes.i.ſic incedentes omnis iuuentus trinacrie.i.ſicilie & troie mirata fremit.i.geſtit cum fremitu pre oblectatione.Coma ſupp.erat omnibus preſſa:corona tonſa.i.habens coronā ideſt circuitum capillorum in morē corone tōſum quam & chriſtiani coronam vocamus Seruius tamen galeam intelligit nam & homerus galeam ſtephanon.i.coronam vocat forte:qa coronata fuit galea aut in corone formā tēpora cingens:ſed huic loco non cōgruit.nā galea non poteſt dici tonſa nec ſtaret verſus ſi corona dicatur preſſa & coma tonſa:nam tonſa & corona quorum vltime producunt̄ ablatiui ſunt preſſa & coma quorū vltime coripiuntur nominatiui:Ideo aūt certaturi preſſas habebant comas & coronā comarū tonſam ne capilli officiant:aut vt morem ſeculi ſui exprimat poeta quem nunc quoq́ꝫ obſeruant itali & ſup.ferūt bina haſtilia cornea.i.ex corno facta p̄fixa ferro.i.habentia ferrum prefixum:pars.i.partim ſup.ferunt humero:pharetras leues.i.politas leuigatas non aſperas & circulus flexil'.i.flexibilis aut flexus auri obtorti.i.ex auro obtorto:hoc eſt torquis aureus ſeu torques aurea(vtrūq́ꝫ em̄ a torquendo dicitur)it.i.dependet omnibus ſummo pectore per collum:qa circuit collum & deſcendit in pectus.turme equitū ſupp.erant tres numero:& terni.i.totidem.ſ.tres ſecundū Seruiū ductores vagātur.ſ.circū turmas nūc hos inſtruēdo nūc illos(videtur tamē quibuſdam non abſurdū eſſe ſi ſingulis turmis tres ductores dederimus:atq́ꝫ ita proprie terni dicātur.Nam dicit biſſeni.i.duodecim pueri ſecuti quēq́ꝫ.ſ.ductorū ita niſi ternos dederis ductores non ſunt niſi.xxxvi.pueri qui vix vnam turmā fecerint verū quia poeta ductorū nomina ſubiungit & non niſi tres recitat dicā cum Seruio tres tantum fuiſſe:nec obſtat q̄ non niſi.xxxvi.ſint pueri quia tot ſufficiunt inſtituendo ludo nec turmā pro certo numero accipit poeta)Biſſeni igitur.i.duodecim pueri ſecuti ideſt ſequētes quemq́ꝫ ductorū.ſ.fulgent agmine partito ita vt diſcretio ſit īter agmina ſeu turmas & magiſtris.i ductoribus paribus.i.cōformibus vna acies iuuenum ſup.erat quam ouantem.i.letā ducit paruus priamus:referens nomen aui.ſ.ſui paterni:quia denominatus erat a priamo troianorum quodā rege patre polite patris illius vnde addit per apoſtrophen.o polite tua clara.i.

 inclyta

inclyta progenies.i. ꝑles: auctura italos.nā po
litē dixit in ſcd'o a pyrrho ante ora parētū truci
datū: ſed cato dicit eū in italiā veniſſe atqꝫ poli-
toriū oppidū cōdidiſſe: qd' Vergili⁹ dicit a filio
cōditū: ſed a patris nomine appellatū : quem.ſ.
priamū iuniorē: equ⁹ thracius bicolor.i.duorū
colorū albis maculis: qa albas maculas inſper-
ſas habuit piceo colori quē griſeū vocāt veſti-
gia primi pedis. ſ. ipſius equi ſup. erant alba.i.
habuit anteriores pedes albos: & arduus.i.ere-
cta ceruice oſtētans albā frontē. Alter.ſ.ductor
ſu.erat atis.ſ.troian⁹ cuius equū per hoc innuit
troianū: ſed deſcriptionē omittit equi: qa gene
ris ꝓſequitur dicēs vn.i.a quo.ſ.ati: latini dixe
re.i.denominauere genus acti pro actij atis inqt
paruus puer dilectus iulo puero. Iulus pulcher
ante omnes: forma.i.formoſitate : eſt inuectus
extremus.i.in tertia turma tāq̄ ſummus ductor
equo ſidonio quē dido candida. i. pulchra aut
tūc ſauēs dederat eſſe monumētū & pignus ſui
amoris: cetera pubes fertus equis trinacrie.i.ſici
lie. ſ. ſenioris aceſte : nec placet vt dicatur pu-
bes trinacrie qa troiani fuerunt vnde & ludus
troia dicta eſt & ita videt̄ ſecundus ductor etiā
vectus equo aceſte. Nā cū pcipiti fuga abijſſet
a carthagine ſempqꝫ in nauib⁹ diuerſati eſſent
nō vident̄ habuiſſe multos equos: ſed qa dictū
ꝙ in venatiōe iul⁹ viſ⁹ eſt gaudere equo cōgrue
ei nūc quoqꝫ datur. Dardanide excipiūt plau-
ſu.i.cum plauſu pauidos.i.glorie & cupiditate
ſollicitos aut per ætatē meticuloſos & gaudēt
tuētes.i.inſpicientes: eos: ꝙ pro & aut qa agno
ſcunt ora.i.effigies veterū parētum.i. priſcorū
troianorū. Solēt em̄ pueri referre ora patrū. vn-
de dido qui te tantum ore referret & hyſiphile
ouidiana Fallere nō norūt cetera patris habent.

ASCEn. ¶ Poſtq̄ omnē leti &c. Docet quomodo pueri
equitatū exercuerūt de quo quia donatus nihil
Ordo. dicit. ¶ Ordo eſt. Poſtq̄.ſ.pueri ſic īſtructi leti.
ſcilicet ſpe victorie aut propter exercitationem
nam pauidos dixit timore ignominie. erant er
go ſpemqꝫ metumqꝫ inter dubij: luſtrauere.i.cir
cuierunt in equis omnem conceſſum. i. omnes
circunſedentes: & oculos ſuorum ſcilicet maio
rum: epitides.ſ. cuſtos iuli dedit ipſis paratis.ſ.
ad excurſum longe.i. de lōge ſignum & ſonuit
flagello: id enim pro ſigno dedit. Olli.i.tunc.ſ.
ſigno dato illi: diſcurrere.i.in diuerſas partes ex
curſus ſuos fecere: pares numero atqꝫ diſtantia
atqꝫ terni.ſ.ductores: ſoluere.i. ſegregauerūt eos
choris: ideſt acieb⁹ in formā chori prius diſpoſi
tis: diductis.i .in diuerſa ductis & ipſi vocati:
ſcilicet ſigno flagelli : rurſus ideſt iterum con-
uertere vias.ideſt excurſus ſuos vnde exierant
redeuntes: & tulere tela.i.haſtilia ſua infeſta.i.
tanqꝫ vim illatura obſtantibus & ipſi ineunt.
ideſt inceptant inde alios curſus & alios recur-
ſus ſpatijs aduerſis.ideſt ex aduerſo ſumptis ita
vt ſibi inuicem obuiarent : & impediunt.ideſt
īplicāt: orbes : ideſt circuitus ſuos alternos.i.al
ternatim factos: orbibus ſcilicet alternis: & ciēt
ideſt excitant & promouent ſimulachra : ideſt
ſpeciem & ſimilitudinem pugne ſcilicet vere
gerende ſub armis. Et nudant ideſt nudata pre-
bent nunc ideſt aliquando fuge ideſt tanq̄ fuge
rent: terga ſupple ſua & ipſi vertunt nunc ſpi-
cula infenſi.ideſt tanqꝫ velint vim inferre & fe
runtur nunc ideſt aliquando pariter: facta pace
ideſt ac ſi pacem fecerint. Vt ideſt quemadmo
dum labyrinthus. ideſt domus a dedalo varijs
circuitibus vt exitus inueniri non poſſet edifi
cata (de qua in fine hui⁹ lectionis landinum ci
tabimus)

iecit inanem. Alij dicūt potuiſſe eos habere galeas corona-
tas. Bebius tamē Macer dicit: a Cęſare Auguſto pueris qui
luſerūt troiā donatas eſſe galeas & bina haſtilia : ad quod
Verg. conſtat alludere. It pectore ſūmo. Sic legendū eſt ne
ſit ſolœciſmus & rei inanimate dedit motū dicēdo it. Sum
mum aūt pectus ait pectoris & colli confiniū Tres equitū
numero turme: rem romanę militie ſuo inſerit carmini. Nā Po.Ro.
conſtat primo tres fuiſſe partes populi ro. Vnam tatienſiū Partes.
a Tito Tatio duce ſabinorū iam amico poſt fœdera. Alte
ram ramnetum a romulo. Tertiam lucerum quorum ſecū
dum Liuium & nomen & cauſa in occulto ſunt: Varro ta- Lucumones.
men dicit Romulum dimicantem contra Titum tatium
a lucumonib⁹ hoc eſt thuſcis auxiliū poſtulaſſe: vnde qui
dam venit cum exercitu cui recepto iam Tati pars vrbis
eſt danta: vnde in vrbe Tuſcus dictus vicus: Hora ac thu-
ſci turba impia vici ergo a Lucumone luceres dicti ſunt. Er
go in tres partes diuiſus erat populus adeo vt qui etiā vni
preerat parti Tribunus dicebatur. Vnde etiā ſumptus dati Tribunus
populo tributa nominānt. Terni ductores: more ſuo hoc eſt Tributa.
tres. Ductores pueri: hic quidam diſtinguūt: vt diximus ſu
pra Paribuſqꝫ magiſtris & hoc alludit : nam hodie equitū
magiſtri dn̄r: Polite progenies: illū dicit quē ſupra a Pyr-
rho introducit occiſū de quo Cato in originib⁹ dicit ꝙ ad
italiam venerit : & ſegregatus ab ænea condiderit oppidū
politoriū a ſuo nomine. Quē thracius albis: cū tres dixerit
duces: duorū equos cōmemorat: ſed aut pretermiſit: qui vt
conſequeretur neceſſe erat nec em̄ vnus pedes eſſe poterat:
aut illo reddidit loco cętera pubes ſenioris aceſtę Fert̄ equis
Quāqꝫ multi diſtinctione mutata tres equos cōmemorant
vt ſit plane primus equus bicolor maculis & de alio dicat̄
Veſtigia primi alba pedis.i .primorum pedum veſtigia &
frontem albam oſtendebat alter. Acti dixere latini propter
Actiam matrem Octauiani dixit de qua dixit Antonius
Actia latini mater. vult em̄ eius etiam maternū genus eſſe
antiquiſſimum. Cætera trinacrie: cætera pubes equis Ace-
ſtę fertur. Pauidos glorie cupiditate ſollicitos.

Poſtq̄ omnem læti cōſeſſum oculoſqꝫ ſuorum
Luſtrauere in equis: ſignum clamore paratis
Epitides longe dedit inſonuitqꝫ flagello.
Olli diſcurrere pares atqꝫ agmina terni
Diductis ſoluere choris: rurſuſqꝫ vocati
Conuertere vias: infeſtaqꝫ tela tulere:
Inde alios ineunt curſus: alioſqꝫ recurſus:
Aduerſis ſpacijs: alternoſqꝫ orbibus orbes
Impediunt: pugneqꝫ cient ſiīachra ſub armis
Et nūc terga fugæ nudāt: nunc ſpicula vertunt
Infenſi: pariter facta nūc pace feruntur.
Vt quōdam creta fert̄ labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter. ancipitemqꝫ
Mille vijs habuiſſe dolum qua ſigna ſequendi
Falleret indeprenſus: & irremeabilis error.
Haud aliter teucrum nati veſtigia curſu
Impediunt: texuntqꝫ fugas: & prælia ludo
Delphinū ſimiles qui ꝑ maria humida nando
Carpathiū libycūqꝫ ſecāt: ludūtqꝫ ꝑ vndas.
Hunc morē curſus: atqꝫ hæc certamina prim⁹
Aſcanius longam muris cū cingeret albam
Rettulit: & priſcos docuit celebrare latinos.

Quo

Quo puer ipſe mō ſecum: quo troia pubes
Albani docuere ſuos: hinc maxima Porro
Accepit roma: & patrium ſeruauit honorem.
Troiaq; nunc pueri troianum dicit̄ agmen.

SER. ¶ Flagello: virga que ſonat in modū flagelli. Choris aciebus. Vocati: ictu virge. Et nunc terga. f. n. u. Tria commemorat quæ in bello geruntur pugnā: fugam: & pacem Labyrinthus: loc⁹ apud Cretam factus a Dedalo perplexis parietibus. vbi minotaurus incluſus eſt Parietibus intextum cęcis: cecum intextis parietibus. Ancipitem dolum perplexum errorem eundi ac redeundi. Frangeret. deciperet falleret. Eſt em̄ Catuli verſus Errabunda regens tenui veſtigia filo: Ne labyrintheis eflexibus egredientem Tecti fruſtraretur inextricabilis error. Impediunt implicant: intexunt quod a veſtibus tractum. Delphinum: aut venit ab eo qđ. eſt delphin delphinis a delphine: Aut delphinum pro delphinorum poſuit. Maria humida: Home υγρακελευθα. Carpathium: inter ægyptum & rhodū a carpatho inſula: Nec mirandum eum duas poſuiſſe comparationes: cū & in ſecundo hoc fecerit in ſegetem veluti & cetera: & in Georgi. tres ponat. Frigidus vt quondam ſyluis ī murmurat auſter Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus vndis Aeſtuat vt clauſis rapidus fornacibus ignis. Primus Aſcanius generis ordinem docet: vt in primo diximus. Rettulit: innouauit quod iam fecerat. Priſcos qui tenuerant loca vbi Alba eſt condita. Porro: poſt longum interuallum: & eſt aduerbium temporis. Troiaq; nunc. p. vt ait Sueto. Tranquillus ludus ipſe quem vulgo pyrrhicam appellant troia vocatur cuius originem expreſſit in lidæ puerorum luſibus.

tabimus) fertur habuiſſe quondam in creta. ſcilicet inſula alta. i. ſublimi: habuiſſe dicit iter textum. i. contextum: parietibus cecis. i. inextricabilibus & inter quos exitus inueniri nequeūt & habuiſſe dolum. i. errorem ancipitem. i. dubium mille vijs. i. propter mille vias qua. ſ. reaut ratione error indeprenſus. i. difficulter comprehēſibilis & irremeabilis: falleret ſigna ſequēdi. i. falſa. ſigna ſequendi exitum daret: vt ſemper procedendo neq; exeas neq; penitus intres ſed nunc exire incipias nunc iterum introeas: & ita neſcias que ſigna ſequaris: haud. i. nō aliter hoc eſt eodem modo: nati. i. filij teucrum. i. teucrorum: impediunt curſu veſtigia. ſ. mutua & texunt. i. implicant fugas. ideſt veſtigia fugientium ſimilia: & texūt prelia ludo. i. ludēdo hoc eſt faciunt preludia & ſimulachra preliorum: ſimiles delphinum. i. illorum piſcium celerrimorum: qui ſecant. i. diuidunt natando per maria humida: carpathium ſup. mare: & libycum: & ludūt per vndas. Aſcanius rettulit. i. innouauit primus: hunc morem curſus. i. currendi aut excurrrēdi eqs atq; hec certamīa. i. ſimulachra certaminum ſupple tunc: cum. i. quando cingeret muris albam. ideſt ciuitatem illam longam. ſ. ſitu & poſitione. & docuit latinos priſcos. i. veteres: celebrare. ſ. hunc morem & albani docuere hūc morem ſuos. ſ. liberos eo modo quo ipſe & pubes troia ſecum. i. cum eo ſup. docti ſunt: aut inſtituerūt mō Roma maxima accepit hīc ideſt ex hoc ludo: porro. i. longe poſt & ſeruauit honorem patrium. i. a progenitoribus inſtitutū & dicitur nūc troia. i. nomine troie: & pueri. ſcilicet ſic ludētes: troianū agmē dicitur. per zeugma ad vicinius refert nam dicere potuiſſet & pueri ſic ludentes dicuntur nunc agmen troianum. quia talis ludus a troianis inſtitutus eſt & denominatus qui vulgo pyrrhica dicebatur. Landinus de labyrintho & delphine dicit ſic labyrinthus hoc edificij genus portentiſſimū iure appellat Plini. Eſt em̄ ingentiſſimi diſpendij & nulli vſui neceſſarium. Ponit aūt quatuor fuiſſe primum in heracleopolite: quem hero. xij. regum qui egypto ſimul imperarunt opus fuiſſe refert: & tria milia habitacula habuiſſe: mille quingenta ſupra terram & totidem ſubterranea. Demoteles regiam mocherudis fuiſſe dicit: lycias ſepulchrū meridis: plures Soli ſacrum eſſe extructum. hinc Dedalus exemplar in eo quē in creta edificauit ſumpſit. ſed illius centeſimā partē imitatus eſt: que itinerū ambages occurſuſq; ac recurſus inexplicabiles continet crebris foribus inditis: ad fallendū occurſus redeundumq; in errores eoſdem. Tertius fuit in lemno ſimilis illis columnis tantū centūquinquaginta memorabilior. Quarū in officina turbines ita librati pependerunt: vt puero circūagente tornarent̄. Quartū porſena cluſij rex ſibi fecit ſepulchri cauſa ſub vrbe cluſio. de quo Var. ſepultus eſt ſub vrbe cluſio in quo loco monumentū reliquit lapide quadrato: ſingu latera pedum lata tricenū. Alta quinquagenū inq; baſi quadrata intus labyrinthū inextricabilem quo ſi quis properet ſine globo lini exitum inuenire nequeat. Supra ad quadratū pyramides quinq; ſunt quatuor in angulis in medio vna in imo late pedū ſeptuagenū quinū alte centū quinquagenū ita faſtigiate: vt in ſūmo orbis æneus & pegaſus vnus omnibus ſit impoſitus ex quo pendeāt excepta catenis tintinabula: que vēto agitata longe reſonāt ſupra quē orbē alie quatuor pyramides extāt alte pedes cētenos: ſupra quas vno ſolo quinq; pyramides quarū altitudinē Varronē puduit ponere. Fabule etruſce eandē dicūt: quam totius operis. Diodo. ſicul. ſcribit de labyrintho egyptio eſſe: qui illū a Mena rege edificatum velint eſſe itidem alios qui a Mēdite: alios qui a Barrone poſitū referant. Delphinū: delphin⁹ delphini & delphin delphinis. Velociſſim⁹ oīm animaliū delphinus eſt ocyor volucre: acrior telo: Tardat̄ tamē inferiendo qa non niſi reſupinus atq; inuerſus ferire pōt quoniā multū infra roſtrū os illi eſt medio pene in ventre cum diutius ſpiritum continuerit veluti arcu emiſſus ad reſpirandū emicat. Parit catulos decē nutrit vberibus. Fœtus infantia infirmos geſtat. Adultos diu comitatur Viuit triginta annis. Lingua illi contra naturam aquatiliū mobilis & ſuille ſimilis. Pro voce gemitus humano ſimilis. Dorſum repandū Roſtrū ſimū: Qua de cauſa nomen ſymonis miro modo agnoſcunt: maluntq; ita appellari: homini amiciſſimi ſunt & muſica delectantur huius rei & Arionis & multorum aliorū exempla narrat Ply. Corio veſtiuntur: ſed non cum pilis. vt vituli marini & hippotami.

Labyrinthus

Delphin⁹

 ¶ Hac

ASCEñ. ¶Hac celebrata &c. Poſt ludorũ celebrationẽ
quã cum voluptate peregerant ſine dãno gra⸗
ui aut leſione alicuius recitat Poeta aduerſam
fortunã que ſubſecuta eſt Scilicet qa fere extre
mũ gaudij luctus occupat: vnde ſubſequetur
claſſis incendiũ figuratũ per ſagitte incenſionẽ
& poſt lachrimabilẽ diſceſſum infelix nauiga⸗
tio atqꝫ placato mari palinuri ſubmerſio vt ſuis
locis videbimus. Nunc aũt docet irim demiſ⸗
ſam a Iunone ad deturbandos ludos & claſſem
inurendã de qua re cũ nihil afferatur ex Dona⸗
Ordo. to. ¶Ordo eſt Certamina ſunt celebrata: hacte
nus .i. hucuſqꝫ: patri ſancto .i. in deorũ numerũ
aſſumpto .ſ. anchiſe: fortuna mutata .ſ. a felici⸗
tate & gaudio in triſte diffortuniũ: nouauit .i.
immutauit fidem .i. fidelitatẽ: quã troianis to⸗
ties afflictis ſeruare debuit: primũ hic .i. in cele⸗
bratiõe huius ludi aut nouauit .i. inouauit & re
pauit fidẽ .ſ. quã Troiani de ea habuerãt creduli
tatẽ: verẽtes .ſ. eã nũqꝫ fore ſatis amicã. Troianis
vnde dictũ. hac troiana tenus fuerit fortuna ſe
cuta. Nã dũ .ſ. ipſi Troiani referunt tumulo .i.
ad tumulũ ſolennia .i. anniuerſaria ſacra Iuno:
Saturnia .ſ. inimica & perſecutrix miſit irim de
cœlo ad claſſem Illiacã .i. Troianã: & aſpirat .i.
afflat eunti .i. deſcendenti ventos .ſ. vt celerius
deſcendat: monẽs multa .i. multum aut multas
res quas poſtea facto declarabit necdum .i. non
adhuc ſaturata dolorem antiquum .i. habẽs nõ
dum exhauſtum antiquum dolorem quem de
iniuria Troianorũ ſibi illata acceperat. Illa .ſ.
iris virgo .i. viridis ętatis adhuc vigẽs celerans
ideſt ꝑperans per arcũ mille coloribus .i. mille
colorũ: vel habentem mille colores (Dicimus
enim

Hac celebrata tenus ſancto certamina patri.
Hic primum fortuna fidem mutata nouauit:
Dum variis tumulo referunt ſolẽnia ludis:
Irim de cœlo miſit ſaturnia Iuno.
Iliacam ad claſſem: ventoſqꝫ aſpirat eunti.
Multa monẽs: necdũ antiquũ ſaturata dolorẽ.
Illa viã celerans per mille coloribus arcum
Nulli viſa cito decurrit tramite virgo.
Conſpicit ingentẽ cõcurſum: & litora luſtrat:
Deſertoſqꝫ videt portus: claſſemqꝫ relictam.
At procul in ſola ſecretæ troades acta
Amiſſum anchiſen flebant: cunctæqꝫ ꝓfundũ
Ponthũ aſpectabãt flentes: heu tot vada feſſis
Et tantum ſupereſſe maris: vox omnibus vna:
Vrbem orant: tædet pelagi perferre laborem.
Ergo inter medias ſeſe haud ignara nocendi
Conijcit: & faciemqꝫ deæ veſtemqꝫ reponit.
Fit Beroe Iſmarij cõiunx longæua Doricli:
Cui genus: & quondã nomen natiqꝫ fuiſſent.
Ac ſic Dardanidum mediã ſe matribus infert.

¶Hac

SER. ¶ Hic celebrata tenus: Tmeſis eſt hacten⁹ & hic ſermo quã tum ad artem ſpectat duas continet partes orationis vt hac pronomen ſit tenus prepoſitio ſicut pubetenus & crurum tenus: ſed iam vſus obtinuit vt pro vna parte habeatur ergo aduerbium eſt. Omnis enim pars orationis cum deſierit eſſe quod eſt in aduerbiũ migrat: & eſt tẽporis: nã hucuſq; ſignificat. Hic primum ſequetur enim palinuri vel Miſeni mors ideo mutata fortuna eſt. Irim de cœlo mi. ſa. i. ex magna parte ſeruatur vt Mercurius ad concordiam: iris ad diſcordiam mittatur: vnde & iris dicta eſt quaſi ἔρις. Falſum eſt autem quod dicitur miniſtra eſſe tantum dearum: cum & a Ioue plerumq; mittatur vt Aeream celo cum Iuppiter irim Dimittit: germanæ haud mollia iuſſa ferentem: & bene irim mittit: quæ fit de nubibus: quarum dea eſt Iuno. ventoſq; aſpirat eunti: vt de Mercurio. voca zephyros Mille coloribus ſcilicet factum vel mille colorum per antiptoſin. Nulli viſa ſcilicet ipſa dea: nam arcus videtur quẽ non irim ſed viam iris dicit. Alij celeritatis eſſe volunt nulli viſa. De inde arcum in genere maſculino dixit Vergil. Cattullus & alij in fœminino referentes ad originem. Deſertos. a viris. In ſola: deſerta. Teren. Venit meditatus ex ſolo loco. Acta: ακτη grecum eſt. Flentes heu: ideſt miſerabiliter flentes & a perſona poetæ dicitur vel ſit ipſarum mulierum. Reponit: duobus diuerſis adiunxit Iſmarij: thracis: Iſmarus mons thraciæ & bene ſuadet ab autoritate. Sic aut mutato habitu aut iſta dictura.

Nota. Iris. i. lis. Arcus. Acta.

enim hominem largo ore & largi oris: ſic arcũ mille coloribus & mille colorũ. Seruius tamen vbiq; talis ablatiuos pro genitiuis cenſet poſitos) decurrit. i. deorſum currit tramite cito. i. celeriter tranſcurſo: nulli. i. nõ vlli non viſa vlli. i. ab vllo: & conſpicit. ſ. poſtq̃ deſcenderat: ingentem cõcurſum. ſ. hominũ & luſtrat. i. circũſpicit littora: & videt portus deſertos. ſ. a Troianis: & claſſem. ſ. Aeneę: relictam. At. i. ſed troades. i. mulieres Troianę: ſecretę. i. ſeparatę a viris procul. i. longe a viris. ſ. in acta. i. littore ſola. i. in deſerto: flebant Anchiſen. ſ. optimũ patrẽ: & leuamen omnis caſus amiſſum. ſ. per mortem cuius memores erãt quia eius ãniuerſariũ celebrabãt & ipſę cunctę. i. ſimul omnes flẽtes aſpectabant pontum. i. mare profundũ. flentes dicit heu. i. miſerabiliter: vel flendo dicentes: heu tot vada & tantũ maris ſupereſſe. i. reſtare tranſfretandũ feſſis. i. fatigatis longa nauigatione vna. i. vniformis vox. i. precatio: eſt ſup. omnibus: quia omnes: orant. i. implorant vrbem in qua. ſ. maneant: tedet ſup. eas perferre laborem pelagi. i. nauigationis per pelagus: ergo iris haud ignara. i. gnara & perita nocendi: conijcit ſeſe inter medias. i. in mediũ illarũ: & reponit. i. deponit: q; . i. ſimul faciẽ. i. effigiẽ & veſtem deę. i. quali vtitur cum in forma deę apparere vult: & ſup. fit. i. apparet & effingit. Beroe coniunx longeua. i. annoſa: Doricli illius viri: Iſmarij. i. Thracis: cui fuiſſent. ſ. ſi aut bellum aut longa nauigatio non abſumpſiſſet: quondam. i. aliquando & . i. ſimul genus. i. progenies & generatio: & nomen. ſ familię & nati. i. liberi ab eo denominati: & ita quia nota erat propter claritatem viri & filiorum quos habuerat potuit facilius perſuadere: ac ipſa infert ſic. i. transformata in faciem Beroes matribus. i. inter matres dardanidum pro dardanidarum: ſe mediam. At ſic. i. cum hac oratione ſequenti.

Iris

¶ O miſeræ: q̃s nõ man⁹ (inq̄t) achaica bello
Traxerit ad lætum patriæ ſub mœnibus: o gens
Infelix: cui te exitio fortuna reſeruat:
Septima poſt troiæ excidium iam vertit̄ æſtas
Cum freta cum terras oẽs: tot inhoſpita ſaxa
Syderaq; emenſæ ferimur: dũ per mare magnũ
Italiam ſequimur fugientẽ: & voluimur vndis.
Hic Erycis fines fraterni: atq; hoſpes Aceſtes.
Quis ꝓhibet muros iacere & dare ciuibus vrbẽ:
O patria & rapti nequicq̃ ex hoſte penates
Nulla ne iam troiæ dicentur mœnia: nuſq̃
Hectoreos amnes xanthũ & Simoenta videbo:
Quin agite & mecum infauſtas exurite puppes.
Nam mihi caſſandræ per ſomnũ vatis imago
Ardentes dare viſa faces: hic quærite Troiam:
Hic domus eſt inquit vobis: nunc tẽpus agi res
Nec tantis mora prodigijs: en quatuor aræ
Neptũno: deus ipſe faces: aĩmq; miniſtrat.

Poeta.

Hec memorãs p̄ria ĩſenſum vi corripit ignẽ
Sublataq; ꝓcul dextra connixa choruſcat:
Et iacit: arrectæ mentes: ſtupefactaq; corda
Iliadum: hic vnã in multis q̃ maxima natu
Pigro tot Priami natorum regia nutrix.

Non

ASCEñ. ¶ O miſere & c. Recitat orationem quã monita & inſtructa a Iunone habuit ad troianas mulieres in forma beroes iris demiſſa: cohortãs videlicet naues incendi vt Aeneę auferret ſpes in Italiam proficiſcendi: qd' vnum pretendit Iuno ſciens: q; nihil Carthaginenſi imperio obeſſe poſſit ſi Troiani regnum in italia non conſtituerint ob eam igitur rem claſſem incenſam voluit: de qua nihil affertur a Donato. ¶ Ordo aũt eſt. Ipſa ſupple iris in forma beroes: inquit o miſere. i. miſerãde mulieres: quas manus achaica. i. achiuoꝝ exercitus: non traxerit bello. i. per bellum: ad letum. i. mortẽ ſub menibus patrie qd' alibi dicit: troie ſub menibus altis. O gens infelix cui exitio. i. exterminio aut morti reſeruat te fortuna. q. d. ad triſtiſſimũ cum tã inimica perduret: ſeptima æſtas vertitur. i. finitur iã poſt excidium Troie cum nos emenſe. ſ. tranſfretando: hoc eſt que tranſfretauimus freta ſupple omnia cum terras omnes cũ tot ſaxa inhoſpita. i. nullum prebentia hoſpitium: & ſydera ideſt tempeſtates: ferimur. i. trahimur. ſ. adhuc dum ſequimur per magnum mare Italiam fugientem. i. nolẽtem inueniri quia adhuc ſemel in Sicilia fuerant & viciniores Italie q̃ nũc ſint & cum voluimur adhuc vndis. i. per vndas & tempeſtates maris (priuſq; cetera pergam diſcutiam quã ſeruius inſolubilem purat queſtionem quõ videlicet adhuc ſeptima dicatur ęſtas cum in primo dictum ſit a Didone. Nam te iã ſeptima portat omnibus errantem terris & fluctibus eſtas quãquidẽ queſtionẽ ſi propius inſpexerimus poeta ipſe diſſoluit: nam principiũ ſeptime eſtatis fuiſſe cũ ad Didonẽ appelleret̄ idicat verbũ portat: nã veniẽtia tẽpora portãt. vnde hora. in de arte Multa ferũt anni venientes cõmoda ſecũ Multa recedentes adimũt. hic aũt ſignificatur finis eiuſdẽ ſeptime eſtatis cũ dicit̄ vertit̄ quaſi progredi neſciens vnde & vertex montis & capitis. Nec obſtat q; anniuerſarium

Ordo.

rium agat Anchiſe nec illud nunc hyemen inter ſe: quia hoc poſterius dixit fama tam ficti prauiq; tenax q̃ nuncia veri non aũt manſiſſe eam hyemem atteſtata eſt Dido dicens Quin etiam hyberno moliris ſydere claſſem. De priore ergo hoc dicemus. Ad finem ſexte eſtatis appulſum Aeneam cũ Anchiſe ad Siciliam ibiq; paulo poſt defunctum Anchiſen quo circa totam illam hyemẽ ab Aceſte amico ſuſcipiunt hoſpitio dum patri exequias faciũt naueſq; reparant & ſeſe reficiunt Troiani: niſi eñ immorati dicantur in ſicilia cũ parũ apud Antandrõ: Thraciam Cretam: Strophadas: Epirũ: Carthagineq; fuerint: non poſſent tot eſtates eſſe peracte Incepiſſe autem nauigationem nouam cum eſtate indicat ille locus in principio tertij. vix prima inceperat eſtas. Et pater anchiſes dare fatis vela iubebat: cum ergo oraculo heleni edocti & admoniti quia ante & trinacria lẽtandus remus in vnda q̃. ſ. in Italiam proficiſcerentur quo dicto ſignificat lente illic profecturos. & cum moris ſit niſi vrgeat neceſſitas claſſem nõ moliti ſub hyberno ſydere: & iã hoſpitio eſſent ſuſcepti ab amatiſſimo viro Troiano videlicet Aceſte: veroſimile eſt eos eam hyemẽ manſiſſe in Sicilia vnde cum primo vere: Vix e conſpectu ſicule telluris in altum vela dabant leti &c. cum. ſ. noua ſuborta tempeſtate in carthaginẽ depulſi ſunt vbi eam manſerunt eſtatem fere totam: atq; ita ad finẽ ſeptime eſtatis abeuntes in ſiciliam peracto anno Anchiſe anniuerſariũ celebrant. Nihil ergo in hac inſolubili queſtione inſolutũ reliquit poeta) Fines. i. limites. Ericis. ſ. montis: fraterni. i. a frate ductoris noſtri Aeneę Eryce videlicet denominati: ſupple ſunt hic & Aceſtes vir Troianus & amicus eſt hic hoſpes. i. q nos libenter ſuſpicit hoſpitio. Quis prohibet iacere muros. ideſt fundamenta murorum & dare vrbem ciuibus: quia ciues preſto ſunt deeſt ſola vrbs. quaſi dicat nemo prohibet o patria ſ. Ttroia cuius gens tota per longam nauigationem extinguetur: & o. penates rapti. i. erepti: nequicq̃. i. fruſtra: ex hoſte. ſ. greco. ne. i. an: an nulla mœnia dicentur iam. i. vnq̃ poſt hac Troiana. q. d. videtur ꝙ non & nuſq̃ hoc eſt an non videbo vſq̃: amnes hectoreos ideſt troianos ad quos hector Troianꝰ tam viriliter pugnauit. ſcilicet xanthum & Simoenta qui Troiam perfluebãt & quorum ſimulachra helenꝰ in epiro fecerat. Quin ideſt quinimmo agite cohortatiui aduerbium. ideſt audentes ſitis & exurite mecum ideſt vt ego factura ſum puppes infauſtas. ideſt nobis infortunium afferentes: Nam imago vatis Caſſandre viſa eſt mihi per ſomnum: dare mihi faces ardentes. ideſt incẽſas querite hic Troiam ſcilicet quam in italia queſiture eſtis & inquit domus. ideſt perpetua manſio eſt vobis hic tempus eſt agi. ideſt agendi res: ſcilicet dictas & ad inſtitutum noſtrum facientes ideſt iam exurende ſunt claſſes cum commodiſſime exuri poſſint. Nec mora ſupple ſit aut eſſe debet tãtis prodigijs ideſt portentis rem properare monentibus en. ideſt videte quatuor are ſupple extructe & parate ſunt. Neptunno: ipſe deus ſcilicet nauigantiũ. miniſtrat faces. ſ. ad incedendum naues quia in aris eius derelictus erat ignis a ſacrificantibus & miniſtrat animũ. ſ. rei perpetrande cum autor eius eſſe videatur & adiutor. Ipſa iris in forma beroes memorans. i. recitans hec: corripit prima ignẽ infenſum. i. valde offenſurum naues: & coruſcat. i. reſplendet procul cõnixa. i. cõnitens inijcere ignẽ dextra. ſ. manu ſublata. i. ſurſum lata & iacit. i. inijcit ignẽ: mentes iliadũ. i. troianarũ: mulierꝝ arrecte ſunt. ſ. admiratõe & corda ſup. earũ ſtupefacta ſup. ſunt: hic. i. tũc Pirgo illa vetula exiſtẽs vna in multis. i. inter multas: nutrix regia tot natorũ Priami: que ſupp. erat maxima natu. i. antiquiſſima ſup.

Non Beroe vobis: nõ hæc rhœteia matre: Pirgo.
Eſt Doricli cõiunx: diuini ſigna decoris
Ardenteſq; notate oculos: qui ſpiritus illi:
Qui vultus vociſve ſonus: vel greſſus eunti:
Ipſa egomet dudum beroen digreſſa: reliqui
Aegram: indignantem: tali q; ſola careret
Munere nec meritos Anchiſæ iferret honores.
Hæc effata: Poeta.
At matres primo ancipites: oculiſq; malignis
Ambiguæ ſpectare rates: miſerũ inter amorẽ
Præſentis terræ: fatiſq; vocantia regna:
Cum dea ſe paribus per cœlum ſuſtulit alis:
Ingentemq; fuga ſecuit ſub nubibus arcum.
Tum vero attonitæ monſtris: actæq; furore
Cõclamãt: rapiuntq; focis penetralibus ignem:
Pars ſpoliant aras: frondem ac virgulta faceſq;
Conijciunt: furit immiſſis vulcanus habenis:
Tranſtra per & remos: & pictas abiete puppes.

SER. ¶ O miſere: magna arte nõ ex abrupto qd' vult perſuadere dicit ſed vtiẽ circũſtãtijs. Exitio: dixit & nõ regno. Septima at q & dido etiã ſeptima dixit: vñ quidã dicũt Aeneã paucis diebus fuiſſe Carthagini. nã dixit. (Septima æſtas.) Cũ ſubito aſſurgens fluctu nymboſus oriõ qui ſcd'm Sal. oriẽ iuxta ſolis eſtiui pulſum. Itẽ ait dũ pelago deſeuit hyems & aquoſus orion: vt hyemẽ ꝓ tẽpeſtate poſuerit: ſed illud occurrit. Nũc hyemẽ inter ſe luxu q̃ lõga fouere. Sed quidã ita purgãt. vt inẽtra anni metas & ad aphricã venerit & inde deceſſerit: ſed in primo ait ſeptima eſtas: vñ apparet hanc octauã fuiſſe: qd' & ab Anchiſe morte indicat impletus ãnus. Ergo inſolubilis eſt locus & quẽ Verg. emẽdaſſet. Cũ terras omnes: qa pagrauerat multa ſyderaq; emẽſe ferimur aut tẽpeſtates aut prouincias: que ſyderibus ſubiacẽt: vt in Buco. Aethiopum verſemus oues ſub ſydere cancri. Per magnũ: procelloſum: Lucre. Suaue mari magno. Italiã ſequimur fugiẽtẽ vt iã tandẽ. Italie fugientis prendimus oras: & reuera nullꝰ ſequiẽ niſi qd' fugit: Voluimur: nõ nauigamus. Hic ery. fi. argumẽtũ a facili. Ne quicq̃ q nõ proderãt cũ eſſent fatorũ comites. Infauſtas mali ominis. Nã mihi caſſandre: nõ cui credere nõ debeãt ſed cui cũ ſua pernicie nõ crediderãt. Iam tẽpus agi res. i. Troiã fieri. Mora prodigijs ecce prodigium (Prodigiũ) de bono & argumẽtaẽ ad incendiũ nauiũ. Aras ardere Neptũni quas ideo quatuor dicit qa ſinguli duces ſingulas poſuerant: nã cõtra Numero deus impare gaudet. Alij dicunt a Cloãtho poſitas quas ꝓmiſerat ſe daturũ Neptũno. Deꝰ cuius ſunt naues infenſum. i. ipſa infenſa. Tot: aut multorꝝ aut ſupradictorũ: vt Quinquaginta illi thalami. Non beroe hortaẽ numinis autoritate. Diuina coellgit ſigna qbus dij cognoſcunẽ: vt Nãq; haud tibi viſus mortalis: aut vox hominẽ ſonat. Spiritus: odor vt come diuinũ ṽtice odorẽ (Signa diuinitatis.) Spirauere. Vel greſſus: vt Et vera inceſſu patuit dea. Prio: anteq̃ numẽ agnoſcerent. Miſerũ aut magnũ Teren. Eam miſere amabat: aut quo efficerẽtur miſeriores. Abicte: ideſt in Abiere pictas: vel que eſſent picte & de abiete.

inquit

inquit o matres:hec non eſt vobis beroe rheteia.i.Troiana ex rheteo promontorio Troie cõiunx Dorycli:notate ideſt conſiderate ſigna diuini decoris ſcilicet oculos ardentes.i.ardenter reſplendentes & notate:qui ideſt qualis(& melius legitur qui ꝙ quis ad euitandum ſibilum ſicut& illic. Qui vultus&c)ſpiritus.i.odor ſit illi qui vultus ſit illi ve pro vel qui ſonus vocis vel qui greſſus ſit illi eunti.i.incedēti.q.d.hec omnia ſunt ſigna diuini decoris:vt Seruius bene declarat:ego met digreſſa.i. digrediens ab ea reliqui dudū.i.paulo ante ipſam beroen.ſ.quam hec repreſentat:egram & indignantē ꝙ ipa ſola careret tali munere.i.officio anniuerſario:nec inferret Anchiſe honores meritos.ſ.dum viueret.hec effata.i.elocuta ſup.eſt pirgo:at.i.ſed matres ancipites.i dubie primo.i.in principio.ſ.quid facerent ſpectare ſup. ceperant:aut ſpectare pro ſpectabāt rates.ideſt naues quas incendere iuſſerat iris:oculis malignis.i.maleuolis:exiſtentes ambigue inter miſerum.i.miſere afficientem amorem preſentis terre:& regna vocantia.ſ. a longe fatis: ideſt deorum voluntate(Eandem rem diuus. Ambroſius in homelijs docet inter amorem preſentis patrie & celeſtis euenire multis dicens ſic. Raro ꝗuis ex celſa virtus futuris commutet preſentia Difficile quippe videtur hominibus vt ſpem periclis emant: dānoq; preſentium future locum mercentur etatis. hec ille. Licet ergo Troiane mulieres ſcirent regna promiſſa fatis eſſe preſtantiora preſentibus tamen propterea ꝙ bonum preſens dulcius eſt ꝗ futurum: magis amabāt preſentia vt multi mortales terrena quia preſentia celeſtibus quia futuris preferunt:tunc ſup.ambigue erant: cū dea ſcilicet iris ſuſtulit.i.ſurſum tulit ſe per cœlū:alis paribus.i.conformibus:& ſecuit fuga.i.per fugā vel dum fugeret ingentem arcum qui.ſ.iridis ſignificator eſt tum vero.i.ſed tunc maxime attonite ſup.ſunt matrone ille monſtris.i.rebus inſolitis & raro viſis & acte.i.impulſe furore.ſ.immiſſo ipſe cōclamant. i.ſimul clamāt more muliebri:& rapiunt ignem focis.i.ex aris incenſis:pars.i.ipſe partim aut pro parte:ſpoliant aras.ſ.cōbuſtibilibus ſuperpoſitis: & conijciunt.ſ.in naues frondem.ſ.arborum:ac virgulta. ſ.arida & faces ideſt tedas: & vulcanus.i.ignis furit.i.debacchatur & ampliter diffunditur per tranſtra.i.loca in nauibus per que tranſitur: & in quibꝰs ſedent remiges& per remos.ſ.in tranſtris repoſitos:& per puppes abiete.i.abiegnas aut ex abiete factas pictas.i. pulchras aut reuera pictas.i.inſignibus ornatas:& hoc habenis immiſſis vulcano.i.igni vt libere vagetur per omne cōbuſtibile:quia ignis creſceret in infinitum donec eſſet combuſtibile.

Nuncius Anchiſæ ad tumulū:cuneoſq; theatri
Incenſas perfert naues Eumelus:& ipſi
Reſpiciunt atram in nymbo volitare fauillam.
Primus & Aſcanius curſus vt lætus equeſtres
Ducebat:ſic acer equo turbata petiuit
Caſtra:nec exanimes poſſunt retinere magiſtri
Aſcanius Quis furor iſte nouꝰ quo nūc quo tēditis(iqt)
Heu miſeræ ciues:nō hoſtē:inimicaq; caſtra
Argiuum:veſtras ſpes vritis: en ego veſter
Poeta Aſcanius ⸢galeam ante pedes proiecit inanem
Quo ludo indutus belli ſimulachra ciebat.
Accelerat ſimul Aeneas:ſimul agmina teucrū.
Aſt ille diuerſa metu per littora paſſim:
Diffugiunt:ſiluaſq;:& ſicubi concaua furtim
Saxa petunt.piget incepti luciſq;: ſuoſq;
Mutate agnoſcunt:excuſſaq; pectore Iuno eſt.
Sed iccirco flamme:atq; incendia vires
Indomitas poſuere:vdo ſub robore viuit
Stuppa vomens tardum fumū:lentuſq; carinas
Eſt vapor:& tot deſcendit corpore peſtis.
Nec vires heroū infuſaq; flumina proſunt:
Tum pius Aeneas hūeris abſcindere veſtem:
Auxilioq; vocare deos:& tendere palmas:
Aeneas Iuppiter oīps ſi nondū exoſus ad vnum
Troianos:ſi quid pietas antiqua labores
Reſpicit hūanos: da flammā euadere claſſi
Nunc pater:& tenues teucrū res eripe leto:
Vel tu quod ſupereſt infeſto fulmine morti:
Si mereor:dimitte:tuaq; hic obrue dextra.
Vix

ASCEñ.

¶Nuncius & c. Docet quomodo nunciatum & reſtinctum eſt nauium incendium:quodq; naues abſumpte ſint quia quatuor dumtaxat: ſeruatis.ſ.reliquis precibus Aeneę: de quibus Donatus dicit ſic Iuppiter omnipotens.amplexus eſt omnia que pro malorum neceſſitate fuerant poſtulanda.Iuppiter:hoc ſolū ſatis eſt auxiliandum Omnipotens.vt non ſolum preſtandi habeat potētiam: ſed etiam difficilia poſſit remouere:ſed quoniam non ſatis eſt poſſe niſi etiam velit addit ſi non omnes ad vnum odiſti :ideſt niſi me quoq; odiſti. Addit etiam commiſerationem ponens egeſtatis anguſtias. Poſtremo ponit meritum poſtulantis & plenum auxiliū dantis.Senior:& etate & arte a Pallade accepta meruerat audire.Eſt autem huic ſententie conſona illa Terentiana. Quando id fieri non poteſt quod vis:id velis quod poſſis.hec ille. Ordo eſt. Eumelus.i. vir ille qui interpretatur bene curans:nuncius.i.nūciās prefert. i.ante alios nunciat aut perfert ad tumulum Anchiſe & ad cuneos theatri.i.ſpectaculi naues ſup.eſſe incēſas:& ipſi.ſ.ludo intenti reſpiciunt atram.i.piceam fauillā.i.flammā ignis volitare in nymbo.i.forma nubis atre:& Aſcanius primus: vt ideſt ſcđm ꝙ ipſe letus ducebat curſus eq̄ſtres ſic ipſe acer.i. ſtrennuus petiuit equo.i.in equo caſtra turbata.i.inſenſas naues: nec magiſtri.i. cuſtodes exanimes.i. animum timore amittentes:putantes.ſ.naues ab hoſtibus aut piratis incenſas:poſſunt retinere.ſ.Aſcaniū&inquit ſup. vbi aduenerat heu miſere ciues:quis. i. qualis eſt iſte furor nouus.i. magnus & inſolitus quo. ſ.tenditis quo tenditis nunc.i.quid habetis intentionis:non hoſtē ſup. repellitis nec ſup. vritis caſtra inimica.i.inimicorū. ſ.argiuū pro argiuorū ſed vritis veſtras ſpes.i. naues in quibꝰ locanda eſt ſpes veſtra perueniendi ad fatalia regna:en.i.videte ego ſup.ſum veſter Aſcanius quaſi dicat non hoſtis & ſup. hoc dicens: proiecit galeam inanem:quia educto capite: ante pedes.ſ.mulierum : qua.ſ.galea ipe indutus ludo ideſt ad ludū aut dū luderet: vel ciebat.i.excebat & ꝓuocabat ſimulachra belli:& Aeneas qui.ſ.pedes erat:accelerat.i.celeriter accurrit& agmina teucrū pro teucrorū.i.troianorum accelerant ſupp.ſimul. Aſt.i.ſed ille.ſ.matrone que naues incenderant diffugiunt metu.i pre timore:paſſim

DONA.

Ordo.

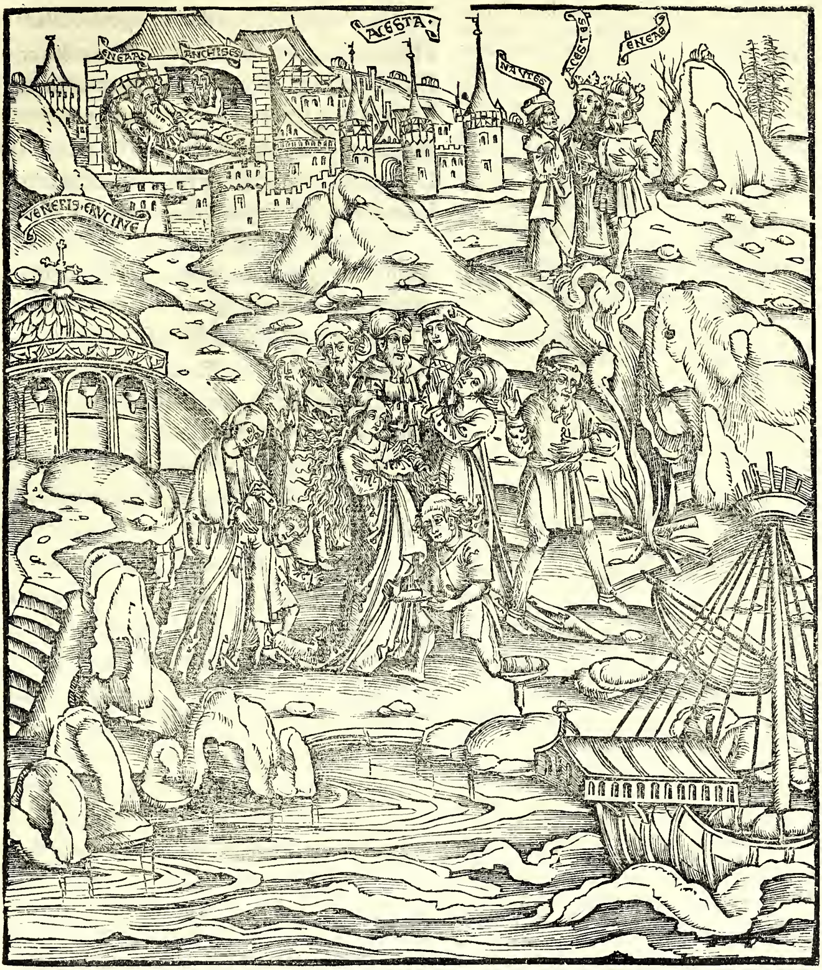
re:paſſim per diuerſa littora:& petunt ſiluas & ſicubi ſaxa concaua ſup.erant: ea ſup.petūt fur tim.i.clanculum.piget ſup.eas incepti & lucis. ideſt vite: & ipſe mutate.ſ.a furore agnoſcunt ſuos:& iuno.i.inſania immiſſa a Iunone eſt ex cuſſa pectore.ſ.earum ſed flamme:atq; incendia non poſuere.i. depoſuerunt iccirco vires in domitas.i.difficulter domabiles ſtuppa.ſ.pica ta qua naues ſtipate erant:viuit.ideſt incēſa eſt ſub robore.i.ligno nauium: hudo.ſ. extrinſec⁹ vomens.i.emittens fumum tardum.i. denſum & tarde hoc eſt cum molimine aſcendentem & vapor lentus.i.tardus eſt.i.conſumit carinas.i. ventres nauium & peſtis.i. vis incendij deſcen dit toto corpore.ſ.nauium. Eſt ergo declamatio per contrarium.nam cum proprium ſit igni per naturam aſcendere:propter picem attrahen tem tunc etiam deſcendebat:& ita congrue vo cauit peſtem quia ignis peſtilētialis precordia vitans nonunq̄ ima petit: nec vires heroum.i. preſtantiſſimorum virorum:atq; flumina infu ſa proſunt:quia non poſſunt extinguere incendium tum.i.tunc pius Aeneas cepit ſup.abſcin dere humeris.ſ.ſuis veſtem & vocare deos auxilio. i.in auxilium: & tendere.i. extendere ad deos palmas.i.manus complicatas. Poſſent in finitiui dicti etiam reſolui in preterita imperfe cta indicatiui per locutionem rebus narrandis aptam.Sicui videatur impatientius factum q̄ Aeneas veſtem abſciderit humeris:non intelligi q̄ cum Aeneas ludis funebribus preeſſet ſacerdotiſq; officio fungeretur:non potuit ijs ve ſtibus quibus funebria exercuerat ſuperos inuocare: vnde abſcidit quia exuendi locus non erat ex humeris veſtem & vocauit deos auxilio quod impatientis ſignum non eſt: vocauit autem ſic:O Iuppiter omnipotens ſi nondum exoſus ſup.es:ad vnum ideſt omnino:troianos & ſi quid.i.in aliquo pietas ātiqua.i. ſolita tua clemētia:reſpicit labores humanos:O pater da nunc claſſi euadere flammam & eripe leto ideſt deletioni & exterminio(licet autem ex vſu letum accipitur pro morte tamen per naturam ſi gnificat deletionē vnde non eſt omnino acyrologia)res tenues.i. exiles & modicas:teucrū. ideſt teucrorum:vel tu ſi mereor(innuens autem ſe non meruiſſe deprecatur)dimitte morti ideſt exitio: fulmine infeſto.i. vim inferente: quod ſupereſt.i.reliquum eſt.ſ.Troianorum & obrue hic.i.in hoc loco: tua dextra. i. extingue nos penitus: ſi nihil nobis ſaluum eſſe permittis Aeneas ſup. vix ediderat.i.elocutus erat.hec cum tempeſtas atra.i.ex denſa nube producta:furit.i.precipitatur: ſine more.i. exemplo: aut modo: & hoc imbribus effuſis:& ardua terrarum.i.montes:& campi.ſ.plani tremiſcunt tonitru: & imber turbidus aqua & nigerrimus:denſis auſtris.i.ventis illis immixtis ruit.i.preceps decidit toto ethere.i.aere:& puppes implentur ſuper.i. vſq; ad ſuperfluitatem aut ſuperimplentur quod idem eſt robora ſemuſta.i.ſemiexuſta:madeſcūt ideſt madefiunt:donec omnis vapor.i.vis ardoris reſtinctus ſup.erat:& omnes carine ſeruate ſup. erant a peſte.i.ab incendio quatuor.ſ.dumtaxat amiſſis.i.abſumptis per incendium.

Vix hæc ediderat: cum effuſis imbribus atra — Poeta.
Tēpeſtas ſine more furit: tonitruq; tremiſcunt
Ardua terrarum & campi:ruit ethere toto
Turbidus imber aqua: dēſiſq; nigerrim⁹ auſtris
Impleturq; ſuper puppes: ſemuſta madeſcūt
Robora:reſtinctus donec vapor omnis & oēs
Quatuor amiſſis ſeruatæ a peſte carinæ.

¶Magiſtri:cuſtodes:Terent. Me filijs reliquit quaſi magiſtrum.Furor:quaſi ad furētes loquitur: & veluti ne nūc quidam agnitus cum dicat: En ego veſter Aſcanius:galeā proiecit inanem.Nouus autem eſt magnus aut inopinatus Quo tenditis. ideſt quid habetis intētionis. Veſtras ſpes vritis: nauibus enim ad regna tendebant.Inanem:concauam ſine capite. Ludo per ludum.Excuſſaq; pectore.Iuno eſt:furoris cauſa non furor:iccirco quia furor deſierat.Vdo ſub robore vicino aquis.Stuppa.ſecundum antiquam orthographiā:nam ſtuppa dicta eſt a ſtipando.Abuſiue etiā linum dicimus Tardum:denſum craſſum: nam ignem ſolet fumus preire:vnde tardum addidit.Corpore nauium vt Diſiice corpora ponto Deſcendit peſtis. incendium more ſuo: & declamauit per contrarium: nam ignis ſuperiora ſemper petit. Flumina proſunt vis aquæ. Humeris abſcindere veſtem:notat quidam q̄ Aeneas damnum quatuor nauium impatienter doleat:ſed magis illud conſiderādum eſt: quod ait ſupra. Aſcanius Veſtras ſpes vritis. vt damnum non doleat:ſed ſpem nauigationis ereptam Iuppiter omnipotens figuratis hoc agit coloribus: nec vt pereat:ſed vt reſtingatur incendium.Si nōdum:optimus ductus eſt:qui agentis voluntatem latenter oſtendit. Exoſus antiqui dicebant odi & oſus ſum: hinc exoſus nunc nomē in vſu eſt:verbo non vtimur.Ad vnum nullo excepto.Si quid tibi pietas: aut ſi tibi pietas preſtat aliquid humanis laboribus:aut ſi quid meremur propter pietatis cultum: vt Parce pio generi hoc ipſum remunera: vel ſi reſpicit res humanas pietas que de terris olim receſſit.Res eripe leto. Acyrologia eſt.i.improprietas ſermonis: non em̄ letum dicitur niſi de viuentibus animalibus.Quod ſupereſt.i.quod cōgrue ſequitur.Sine more: ſine exemplo. Tonitruq; tremiſcunt:ablatiuus hic incertus eſt vtrum a neutro indeclinabili veniat hoc tonitru: vt hoc cornu:nam inde eſt. Fracteq; tonitrua nu.vt cornua:an a maſculino ſcd'm quartā declinationem hinc em̄ eſt tonitrus agis: & mea fulmina torques: Ardua terrarum periphraſis montium: Aethere toto:pro aere poſuit. Madeſcunt ro. aut hummectant:aut reſoluuntur in cinerem:quod naturale eſt poſt incendium.

SER.
Intentio.
Exoſus

¶At pater

At pater Aeneas caſu concuſſus acerbo:
Nunc huc ingentes: nunc illuc pectore curas
Mutabat: verſans ſiculiſne reſideret aruis:
Oblitus fatorum: Italas ne capeſſeret oras:
Tum ſenior nautes: vnum tritonia Pallas
Quem docuit: multaq; inſignẽ reddidit arte.
Hæc reſponſa dabat: vel quæ portenderet ira
Magna deum: vel quæ fatorum poſceret ordo.
Iiſq; hic Aeneam ſolatus vocibus infit.
Nautes. Nate dea quo fata trahũt retrahũtq; ſeqmur
Quicqd erit: ſuperãda oĩs fortuna ferẽdo eſt.
Eſt tibi dardanius diuinæ ſtirpis Aceſtes:
Hunc cape

ASCEñ. ¶ At pater Aeneas.&c. Memorat perplexum Aeneam conſilio prudentiũ virorũ vſum p̃ci- pue Nautis & poſtmodũ Anchiſe: a quibus co hortabatur ſiqui Troianorũ eſſent ignaui aut inualidi eos in Sicilia derelinquat quę res maxi mopere in gloriã vergit Romanorũ qui nõ niſi a validiſſimis quibuſq; originẽ traxiſſe p hoc cenſent: prudenter ergo poeta intentũ ſuũ qd' eſt auguſtũ a genere collaudare cõſequit: in cu ius gratiã dixit atim Iulo dilectũ alludens ad actiam Auguſti matrem Auguſto a Iulio ado ptato chariſſimã: de hac aũt re cum nihil extet Donati. Ordo. Ordo eſt. At.i.ſed Aeneas pater.ſ. pa- tratus: gaudebat enĩ Romani principes vocari p̃res p̃cipue Auguſt' in cui' grãm nũc Anchiſen nũc Aeneã patrẽ appellat: cõcuſſus acerbo caſu ſ. amiſſarũ nauiũ: mutabat.i. v̾ſabat pectore in gentes curas nũc.i. aliqñ huc.i. in hanc ſñiam nunc illuc.i. in illam ſñiam verſans ideſt agitãs ſecum: ne.i. an reſideret.i. ſedem caperet obli- tus.i. ſimilis obliti & immemoris fatorũ ideſt oraculorũ

oraculorum aut ꝓmiſſorū ꝑ oracula quę fata.i. volūtates deorū indicauerāt:ne.i.an capeſſeret i.captū iret oras.i.regiones Italas. Tum.i. tunc cum ſic dubius eſſet:Nautes vir ille Troianus ſenior.i. ꝓuectioris ętatis:in qua prudentia eſſe ſolet:quē pallas tritonia.i. minerua dea ſapientie a tritone palude denominata:docuit vnū.i. precipue:& reddidit.i.effecit:inſignē.i.excellētē & īſignitū multa arte.i.virtute & peritia:dabat hęc reſponſa quia interrogatus videt̄: aut hęc dicta quę cogitationibus Aeneę reſpondebant. Docens ſup. vel.i.etiā ea quę magna ira deum.i.deorum.ſ.Iuno vel ira deorū læſorū a Troianis:quicūq; eſſent portēderet.i. porro intenderet: quia conata eſt iuno. Quo regnum Italię lybicas auerteret oras:& dīj volebant pietate & perſeuerātia Aeneę placari: vel.i. etiam ea quę ordo fatorū poſceret:quia poſcebat Romanum imperiū ex optimis quibuſq; naſci: & ita fata via inuenerunt.nam Iuno incendit naues vt nemo Troianorū in italiam proficiſceretur:dij id permiſerūt vt nullus imbecillis & vecors Romani imperij autor eſſet &hic.ſ.nautes ſolatus.i.cōſolatus Aeneam his vocibus infit i.dicit & ita ſcribetur ijſq; ꝑ i geminū qđ ſi ſcribatur iſq; ordo eſt:& is.ſ.nautes ſolatus.i.cōſolans vocib⁹.i. verbis:hic.i.in hoc caſu: infit.i. dicit.O nate dea ſequamur quo fata trahunt& retrahunt:qa dū ꝓſpera erat nauigatio videbātur trahere in Italiā & dū aduerſa retraheret:ſed tū ſemper trahebāt:ſed eo medio quo volebāt vt.ſ.ſolūmodo intrarent viuida bello pectora: longa nauigatione exercita. Quicquid erit.i. quicqđ obuenerit: oīs fortuna eſt ſuperanda.i. vincēda.ferendo.i.patiēdo:dū.ſ. ſuffertur. Eſt tibi Aceſtes dardanius.i.Troianus diuine ſtirpis.i.ortus de ſtirpe deorū cape hunc ſociū conſilijs.i.in conſilijs tuis vel ad cōſilia tua & coniunge hunc volentē.i. voluntariū & beniuolū vt ſit nomen ſine tpis ratione:aut volentem.i. voliturū & morigeraturū: trade huic ſup. eos: q ſupant.i.reliqui ſunt nauibus amiſſis.i. q nō poterunt capi claſſe tua propter amiſſas naues: & ſup.eos:quos ꝑteſum eſt.i. quos penitet magni incepti.ſ.regni conſtituendi in Italia:&pro i.tuarū rerum & ſenes lōgeuos ac matres feſſas ęquore.i.longa nauigatiōe.& delige.i.cū delectu ex qre:qcqđ ē tecū inualidū.ſ.quo ad corp⁹ & metuens picli.ꝑ periculi.ſ.quo ad aīm& ſine i.ꝑmitte:vt ſup.tales habeāt mœnia.i.oppidū his terris.ſ.ſicilię:ipſi appellabūt vrbē aceſtam noīe ꝓmiſſo.ſ. ab Aceſte:qui videt̄ ꝓmiſiſſe ſi q velint cōſtruere vrbē in ſicilia dare locū& iura loci.nomēq; ciuitatis:vñ dixit cōiūge volētē qa ſciuerat eū iam velle. Aeneas īcenſus ſup. talibus:dictis amicis ſenioris: & ita prudentis & beniuoli vnde illi acquieſcendū viſum eſt:& ita ſubdit̄ Tū vero.i. ſed tūc maxime: diducit̄ i. temperate dirigit̄ aīm.i. ſcđm aīm.in oēs.i. oīs gñis curas. Et nox atra.i.obſcura tenebat.i. occupabat polū.ſ.nobis viſibilē:q nobis ſemp ſublimis eſt:ſubuecta bigis qbus & luna vehit̄ cū ſol quadrigis vtat̄ Facies.i. imago parentis Anchiſe delapſa cœlo: qa iā in deorū numerū aſſumptū ſignificauit: viſa eſt dehinc.i.poſtq̄ ſopor curas euicerat effundere tales voces. O nate magis chare.i.charior mihi vita.i.q̄ vita quondā.i. aliqñ dū vita manebat.ſ. mihi nate inqt exercite fatis iliacis ideſt Troianis debitis ego venio huc.i.ad hūc locū in quo nos ſumus impio.i. ex mandato Iouis q depulit claſſibus ignē qa eū inuocauerat Aeneas dicēs Iuppiter

oīpotens

Hūc cape conſilijs ſociū: & coniūge volentem.
Huic trade amiſſis ſupant qui nauibus: & quos
Perteſum magni incœpti: rerumq; tuarum eſt.
Longæuoſq; ſenes: ac feſſas æquore matres:
Et quicqđ tecum inualidū metuēſq; pericli eſt
Delige: & his habeant terris ſine mœnia feſſi.
Vrbem appellabūt promiſſo nomine aceſtam. Poeta.
Talibus incenſus dictis ſenioris amici:
Tum vero in curas animum deducit̄ omnes:
Et nox atra polum bigis ſubuecta tenebat:
Viſa dehinc cœlo facies delapſa parentis
Anchiſæ: ſubito tales effundere voces:
Nate mihi vita quondā: dū vita manebat: Anchiſes.
Chare magis: nate iliacis exercite fatis.
Imperio Iouis huc venio: qui claſſibus ignem
Depulit: & cœlo tandem miſeratus ab alto eſt:
Conſilijs pare: quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat ſenior: lectos iuuenes fortiſſima corda
Defer in Italiam: gens dura atq; aſpera cultu
Debellanda tibi latio eſt: Ditis tamen ante
Infernas accede domos: & auerna per alta
Cōgreſſus pete nate meos: nō me impia namq;
Tartara hñt: triſtes ve vmbre: ſed amœna piorū
Concilia: elyſiumq; colo: huc caſta ſybilla
Nigrarum multo pecudum te ſanguine ducet.
Tū genus oē tuū: & quæ dentur mœnia diſces.
Iāq; vale: torquet medios nox humida curſus.
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis.

SER.

¶ Fatorum:oraculorum. Tum ſenior nautes: bene daturum conſilium & ab ætate & a prudentia &religione commendat:quod aūt dixit Pallas quem docuit. propter illud quod ſupra diximus fingitur: quia ipſe Romam palladiū detulit vnde nautiorum familia Mineruæ ſacra retinebat: quod etiam Varro dicit in libris quos de familijs Troianis ſcripſit. Vnum precipuum. Tritonia pal. pro vno proprio duo antonomaſia poſuit. Reddidit arte virtute απο τησ αρετησ. Reſponſa dabat laus conſilij:vel quę portenderet ira magna deum ideſt Iuno: & alibi cœleſtum vis magna iubet. Solatus vocibus infit: ſolatur & infit:nam ſolans debuit dicere:ſicut ſequēs eius īdicat cōſolatio. Quicqd erit vt alibi. Fuerit quodcūq; fatebor. Ferēdo eſt dū fert̄ modus gerūdij a paſſiuo. Eſt tibi iā hoc cōſiliū eſt. Diuinę ſtirpis: ꝓpter Dardanū Volentē voliturū:nā velle habebit nā iā vult. Supant:ſupſunt ſupfluūt: dicit aūt nō tm̄ debiles:ſed ēt valētes iuuenes vñ ſeqtur. Longeuoſq; ſenes:nec em̄ adderet q;:niſi ſupra iuuenes dixiſſet. Itē expſſius. Et qcquid tecū inualidū eſt metuēſq; picli. Perteſum magni incępti.vt ſi nō pteſum thalami tedęq; fuiſſet. Promiſſo nomine ab aceſte.ſ. Dicta aūt aceſta deinde Segeſta. Tū vero Nā & añ cogitauerat: vt pectore curas mutabat verſans. Aīm diducit̄:gręca figura vt mentē lęſus. Et nox atra polū quaſi maior cā cogitationis vt&ſub noctē cura recurſat Bigis: ꝓprie modo: Bigis enim melius plurali vtimur q̄ ſingulari:

Nautes. Voliturū Biga.

gulari.ideo Rorifera gelidum tentauerat aera biga: Abuſiue dixit Statius. Cœlo facies delapſa parentis: aut ſecundum quod ſupra diximus: quia animæ cœlum tenent: ſimulachra vero apud inferos ſunt: aut ad errorem pertinet ſomni. Nam & viſa ait aut certe a Ioue miſſam poteſtatem aliquam quæ ſe in anchiſę conuerteret vultum: nam & ipſe dicit imperio Iouis huc venio: & infert Elyſiumq; colo. Chare ma. pro charior: bene autem addidit dum vita manebat. Nulla enim eſt vita poſt mortem. Imperio Iouis ab authoritate vt ipſe deum tibi me claro demittit olympo regnator. Nautes dat ſenior: vt ſolet ijſdem vſus eſt ſermonibus. Nam ait tunc ſenior nautes. Atq; aſpera cultu: quod in nono altius exequitur. Natos ad flumina primum Deferimus Debellanda tibi: bene victoriam nõ bella ſola prędixit: in quibus eſſe poterat terror. Auerna alta: vt gargarus gargara: & tartarus tartara. Non me impia namq; propter facilitatem. Amœna: loca ſunt ſolius voluptatis plena: quaſi amunia: vnde nullus fructus exoluitur. Vnde nil prętantes immunes vocamus. Piorum concilia elyſiumq; collo. Elyſium eſt vbi piorum animæ habitant: poſt corporis animæq; diſcretionem. Vnde & interitus dicitur res inter animam & corpus veniens. Ergo Elyſium ἀπὸ τοῦ λύσεως. Quod ſecundum poetas in medio inferorum eſt ſuis fœlicitatibus plenum vt ſolemq; ſuum ſua ſydera norunt: ſecundum philoſophos elyſium eſt inſulæ fortunatæ quas ait Sallu. inclytas eſſe: Home. Carminibus quarum deſcriptionem pius commentator dicit eſſe ſublatam ſecũdum Theologos circa lunarem circulum: vbi aer purior eſt vnde ait ipſe Vergi. Aeris in campis. Item Lucanus. Non illuc auro poſiti nec thure ſepulti perueniunt. Tum genus omne tuum: & quæ dentur mœnia diſces. hæ ſunt cauſę ꝓpter quas æneas deſcendit ad inferos. Generis agnitio: & ciuitatis nomen: quod ei nullus vnq̃ predixerat: ſed ſolus indicat pater. Latet enim vt ſupra diximus verum vrbis nomẽ vñ ei pater quaſi ꝓ myſterio & affectiõe: ait illa inclyta Roma. Torquet medios nox humida curſus. Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis. Dies eſt plenus qui habet horas vigintiquatuor: nam & nox pars diei eſt. Dicimus autem diem a parte meliore: vnde vſus eſt. vt ſine commemoratione noctis numerum dicamus dierum. Hic autem dies ſecundum ægyptios incohatur ab occaſu ſolis: ſecundum Perſas ab ortu ſolis: ſecundũ Ethruſcos & Athenienſes a ſexta hora diei: ſecundum Romanos a media nocte & hos nũc ſecut⁹ ait medios curſus nox humida torquet. Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis: Hæc autem plene exequitur: & Cice. in auguralibus: & Aulus Gellius in libris noctium atticarũ. Hoc etiã illa res iuris indicat: ꝙ cũ tribunũ plebis ab noctare ab vrbe non liceret: licebat tamẽ exire poſt noctem mediam: & ante mediam reuerti. Sæuus oriens. Sol cuius lux eſt vmbris inimica. Vnde Lucanus Et medio ferit axe diem. Eſt autem phyſicum: nam pereũt vmbre ſolis aduentu.

Amœnũ. *Elyſium.* *Diei diuiſio.*

oĩpotens &c. & qui miſeratus eſt tandem ab alto cœlo. Pare ideſt obtempera: quaſi dicat: qa hoc qui me miſit vult Iuppiter cõſilijs: quę nautes ſenior. dat pulcherrima ideſt decentiſſima & que vſui erunt & genti tue decori: defer in italiam iuuenes lectos. ideſt preſtãtium corporũ appoſitorię corda ideſt pectora: fortiſſima ideſt habẽtes maximos animos: quia gens dura & aſpera ideſt rigida cultu. i. exercitio: eſt tibi debellanda latio ideſt in italia: tamen. i. licet fatale eſt te debellare Italos: accede ante. i. pri⁹ ſcilicet ꝙ debellare incipias domos infernas. i. infernales: Ditis ideſt Plutonis: & pete ꝑ auerna alta. i. ꝓfunda. i. per atrũ & ꝓfundũ locum auerni per quẽ dicitˀ deſcẽſus ad inferos: vt paulopoſt principium. vi. videbimus meos congreſſus. i. congrediendo pete me: nãq; tartara. i. loca fontiũ ꝓfundiſſima. ſ. in inferno: impia. i. impiorũ receptacula: non habent. i. non occupant me. Et bene quia loca quę nos iubẽtes incolumus nos habemus & inhabitamus: ſed vbi inuiti aſſeruamur nos habent: ve pro vel vmbre triſtes. i. triſtitiam afferentes nõ habent me ſed concilia. i. conuenticula: amena piorum. ſ. hoĩm cultorum dei dũ viuerent & colo. i. inhabito elyſium. i. campos fortunatos beatorũ. ſ. incolarum. Sybilla caſta: quia virgo ducet te huc. i. ad has noſtras ſedes: multo ſanguine. i. ſacrificio multi ſanguinis: pecudũ. i. ouium nigrarum: quia talibus inferi gaudent. Tum. i. tũc cũ. ſ. illic fueris: diſces oẽ gen⁹ tuũ. i. a te oriturũ & q̃ mœnia dentˀ. i. deſtinẽt tibi a fatis: qa Romana mœnia. Iamq;. i. & iam aut deinceps vale: qđ diſcedẽtis verbũ eſt: nox humida torquet medios curſus. i. mediũ eſt noctis veſtre: & oriẽs. ſ. ſol ſęuus. i. violẽtus & ĩfeſtus vmbris q̃ lucẽ fugiũt afflauit me. i. regna ſubterranea equis: anhelis. i. anhelantibus ex fatigatione. Niſi aũt dixerimus velle ſignificare tunc oriri ſolem apud regiones inferorũ quas pertrãſeat Anchiſes: cũ hic ſit mediũ noctis difficile erit ĩtelligere quomodo dicat mediũ noctis cũ ſol oriatur. Nã ſi dicam⁹ diẽ incohari a medio noctis tunc licet ſit principiũ diei: tñ non eſt principiũ lucis nec oriẽtis ſolis non põt ergo ſimul dici mediũ noctis & principiũ ortus ſolis niſi ad diuerſa referantur. Nã atrã fuiſſe noctẽ indicat illud. Et nox atra polũ bigis ſubuecta tenebat: dicemus ergo Anchiſen ſignificare ſe lumen ſolis offenſurum niſi preceps abierit priuſ ꝙ ad inferos redierit: aut quia de cœlo deſcendit eoq; rediturus eſt: poſſet a ſole offendi cui⁹ radij in ſublime priuſq; in humum ſpargantur vnde dixit afflauit &c. Verum oritˀ alia dubitatio. Nam ſi Anchiſes in cœlum tranſlatus eſt non poteſt vereri lucem: vnde de daphnide Candidus inſuetum miratur limen olympi Sub pedibuſq; videt nubes & ſydera Daphnis: de cœlo autem veniſſe dictum eſt viſa de hinc cœlo facies delapſa parentis. vnde dicemus mixtam eſſe in Anchiſa naturam cœleſtem quę lucem amat: & infernam que eandem refugit.

Poeta. Dixerat: & tenues fugit ceu fumus in auras.
Aeneas. Aeneas quo deinde ruis: quo proripis (inqt)
Quẽ fugis: aut qs te noſtris cõplexibus arcet:
Poeta Hec memorãs cinerẽ: & ſopitos ſuſcitat ignes
Pergameumq; larem: & canæ penetralia Veſtæ
Farre pio: & plena ſupplex veneratur acerra.
Extemplo ſocios: primumq; accerſit aceſten.
Et Iouis imperium: & chari præcepta parentis
Edocet

ASCEN. ¶ Dixerat: & tenuęs fugit ceu fumus in auras Aeneas quo &c. Poſt abſceſſum Anchiſe quẽ Aeneas alloqui volebat abeuntem ſacrificia innouauit & conſilia patris Aceſte patefecit q ea comprobauit vnde vrbis fundamẽta iaciũt & templum Veneri: & lucum anchiſe extruũt reparatiſq; remis & cæteris nauigiorum armis cæteri abire parant: vnde Donati hoc ſolũ habetur. *DONA.* Patribus dat iura vo. Hoc ad Aeneam refertur: ad quem redit poſt expletam Aceſte beniuolẽtiam. *Ordo.* Ordo autem eſt. Dixerat. ſ. Anchiſes & fugit. i. abit & euaneſcit in auras tenues ceu fumus: Aeneas inqt deinde. ſ. poſtq; abire videbat: quo ruis. i. preceps adis: quo proripis id eſt porro rapis & aufers ſuptte: quem fugis: quaſi dicat

Edocet: & quæ nunc animo ſententia conſtet
Haud mora conſilijs: nec iuſſa recuſat Aceſtes
Tranſcribunt vrbi matres: populũq; volentem.
Deponunt animos nil magnæ laudis egentes.
Ipſi trãſtra nouãt: flammiſq; ambeſa reponunt
Robora nauigijs: aptant remoſq; rudenteſq;
Exigui numero: ſed bello viuida virtus.
Interea Aeneas vrbem deſignat aratro:
Sortiturq; domos: hoc iliũ. & hæc loca troiæ:
Eſſe iubet: gaudet regno troianus Aceſtes:
Indicitq; forum: & patribus dat iura vocatis.
Tunc vicina aſtris: erycino in vertice ſedes
Fundatur veneri idaliæ: tumuloq; ſacerdos:
Ac lucus late ſacer additur anchiſæo.

quaſi dicat fugis ne filium tuũ: aut ſi nullũ fugis quis arcet. i. abſtinet te noſtris cõplexibus. ideſt cur non permitteris a nobis cõplecti. ipſe memorans ideſt cum hæc diceret aut dixiſſet: ſuſcitat. i. commouet cinerem & ignes ſopitos ideſt coopertos cinere: & ipſe ſupplex veneratur larem pergameum ideſt ignem perpetuum quem Troiani colebant: hoc eſt veſtam vnde addit: & penetralia. i. arcana veſte canę. i. antique & fauillis caneſcentis: farre pio. i. religioſo & ſacrificijs debito: & acerra. i. thuribulo: plena. ſ. thuris. Ipẽ accerſit ideſt aduocatum it: aut aduocat extemplo. i. ilico peracto ſacrificio: ſocios. ſ. ꝓfectionis: hoc eſt concionem citat: & primũ. i. precipue aut ante alios accerſit Aceſtẽ & edocet ſup. eos enarrando: imperium Iouis ſignificatum. ſ. per Anchiſen qui ſe Iouis imperio aduenisse dixit: & ꝓ. i. p̃cepta parẽtis. ſ. Anchiſe: chari. i. multũ dilecti: & edocet quę ſnĩa: conſtet. i. ſedeat & firma ſit: quia prius hæſitabat nunc animo. ſ. ſuo: mora haud. i. non ſup. fit conſilijs. i. deliberationi. i. non capit̃ longa deliberatio: nec Aceſtes recuſat iuſſa ideſt imperia Iouis & precepta Anchiſe: & iuſſa. i. volũtatem Aenee: & ita ipſi ambo aut deputati ab eis tranſcribunt vrbi. i. ad inhabitandam vrbẽ matres & populum volentem. ſ. manere & ipſi tranſcripti: & qui volebant tranſcribi: deponũt ideſt ſubmittunt animos: nil. i. in nullo egentes. i. cupidos quia earum rerum quarum egemus cupidi ſumus magne laudis. i. qui nõ tangebantur cupiditate magne laudis & qui paruifaciebant magnam laudem pluris facientes requiem & ſolacium q̃ gloriam & laudem: aut qui tranſcribunt: deponũt. ſ. a nauibus: aut deponũt. i. quaſi depoſitarios cõmittũt vrbi: animos nil magne laudis egentes. i. non tactos cupiditate magne laudis: poſſet forte & ſic exponi: deponunt. ſ. a numero tranſcriptorum: animos nil egentes magne laudis: ſed plenos quia non egemus rebus niſi eis careamus cum ergo ipſi qui in italiã deducendi ſunt: laude magna non careant: nec ea egere dicẽtur: ſed prima cõſtructio mihi placet: quia addit ipſi. ſ. qui abituri ſunt nouant. i. innouant tranſtra. ſ. ſemuſta igni: & reponunt nauigijs: robora. i. fortes trabes ambeſa. i. circum eſas & abſumptas flammis. ſ. immiſſis: & aptant remos & rudentes. i. funes ſeu chordas velorum exiſtentes: exigui. i. pauci numero: ſed virtus viuida ideſt veges & idonea bello ideſt ad bellum gerẽdum. Interea ſcilicet dum reliqui nauibus reſarciendis eſſent intenti: æneas deſignat vrbem aratro: quo. ſ. mœnia deſignabãt faciens ſulcum: vt Seruius declarat: & ſortitur. i. per ſortes diſtribuit domos: & iubet hoc eſſe. i. repreſentare & dici iliũ ideſt arcem troianã: & hæc eſſe loca troię: aceſtes troianus gaudet regno. i. iuriſditione ciuitatis a troianis in modũ troię condite: & ideo quia ſub ditione eius eſſe permittebat ęneas ꝑmiſit etiam vt illi nomen ſuum imponeret & aceſtam vocaret: iuraq; ciuibus daret vnde addit & aceſtes ſup. indicit forũ. i. mercatũ: & dat patrib⁹. i. ſeniorib⁹ vocatis. ſ. ad cõcionẽ vñ Kalende dicte: iura. ſ. ciuitatis noue: tunc ideſt deinde: ſedes ſcilicet templi fundatur ideſt corroboratur ſi prius erat extructa aut extruitur: veneri idalię ideſt quæ in idalio luco cyprio precipue colitur: in vertice erycino. i. erycis montis ab eryce filio veneris dicto: exiſtẽs vicina aſtris ideſt educto quaſi ad aſtra: & ſacerdos ac lucus ſacer ideſt conſecratus late additur tumulo anchiſeo. i. in quo anchiſes ſepultus fuerat.

SER.

Aeneas quo deinde ruis? Ordo eſt. Aeneas deinde quo ruis. Quem fugis? quaſi ignorans rationem qua fugeret. Farre pio vel quia exinde ſacrificabant: vel quia mos fugit apud maiores vt diuinum ignem farre ſeruarent: quia ſi duraſſet in alterum diem eum aptum agẽdis rebus ſacrificabant. Canę: aut antiquæ aut propter ignis fauillas. Primum principem. Acerra ideſt archa thurali: id quod continet pro eo quod continet̃. Haud mora: hoc eſt quod ait. Et coniunge volentẽ. Nec iuſſa: voluntatem: vt ſupra Infandum regina iubes renouare dolorem. Aut certæ quę Iuppiter iuſſerat. Tranſcribunt vrbi matres: Romani moris verbum eſt. Tranſcripti enim in colonias deducebãtur. Vrbi: ad vrbem. Deponũt: quaſi de nauibus.

Trãſcribi

Animos nil magnę laudis egentes: aut Aeneas deponit eos qui nulla glorię cupiditate tanguntur. Aut hi qui erant tranſcripti ideſt matres & volentium multitudo deponunt animos ideſt ſubmittunt inertię. Robora nauigijs: melius ſic diſtinguit̃. Exigui numero: ſed bello viuida virtus. Trãſit ad rem a numero. Vrbem deſignat aratro: quem Cato in originibus dicit morem fuiſſe.

Vrbis cõditio.

Conditores enim ciuitatis taurum in dextrã vaccam intrinſecus iungebant & incincti ritu ſabino ideſt togę parte caput velati parte ſuccincti tenebant ſtiuam incuruam: vt glebę omnes intrinſecus euaderẽt. Et ita ſulco ducto loca murorum deſignabant: & aratrum ſuſpendentes circa loca portarum: vnde territorium dictum eſt quaſi terribouium: tritum bobus & aratro.

Territorium.

Regno troianus Aceſtes: ſuo nomine enim fuerat ciuitas appellata. Indicitq; forum ideſt tempus & locum deſignat agendorum negociorum: qui conuentus vocatur: indicit autem verbum iuris eſt: & per hoc potentem vult ſignificare ciuitatem. Et patribus dat iura vocatis. Dat condendi iuris poteſtatem his quos appellauerat patres: aut certe vocatis patribus iura diſtribuit.

Patres.

Hi autem: vt Salluſtius dicit: vel ætate: vel curę ſimilitudine patres appellati ſunt Senatores aũt alij a ſenecta ætate: alij a ſinendo dictos accipiunt: ipſi enim agendi facultatem dabant per ſenatuſconſultum.

Senatores.

Idaliæ cypriæ. Sacerdotes. Alij ad tumulum: alij verſo ordine ad templum referunt: vt lucus tantum tumulo detur anchiſæ vt inducite fontibus vmbras Paſtores: Nemora enim aptabant ſepulchris.

Iamq;

Iamq; dies epulata nouem gens omnis: & aris
Factus honos: placidi ſtrauerunt æquora venti
Creber & aſpirans rurſus vocat auſter in altum
Exoritur procurua ingens per littora fletus.
Complexi inter ſe noctemq; diemq; morantur
Ipſæ iam matres: ipſi quibus aſpera quondam
Viſa maris facies: & non tolerabile numen
Ire volunt: omnemq; fugæ perferre laborem:
Quos bonus Aeneas dictis ſolatur amicis.
Et cōſanguineo lachrymās cōmēdebat aceſte.
Tres Eryci vitulos: & tempeſtatibus agnam
Cædere deinde iubet: ſoluitq; ex ordine funes.
Ipſe caput tonſæ folijs euinctus oliuæ:
Stās celſa in puppi pateram tenet: extaq; ſalſos
Proijcit in fluctus: ac vina liquentia fundit.
Proſequitur ſurgens a puppi ventus euntes
Certatim ſocij feriunt mare: & æquora verrunt.

¶ Viſa maris facies: vt Me ne ſalis placidi vultum. Vult autem iſtos aſpectum quoq; maris horrere. Fugę profectionis. Eryci: & tempeſtatibus: Bene iunxit: Procellæ enim aut de fluminibus aut de montibus quaſi περιωγαιασ dicuntur. Soluitq; ex ordine funes. Ordo eſt: iubet cædere

ex ordine

¶ Iamq; dies epula &c. Commemorat q̄uo ex tructa vrbe epulati ſunt ꝓfecturi cū permanētibus auſpicibus ceptorum operum operati ſunt erycięq; fratri ad nauigationem ꝓſperā habendam. Item ne odio æneę ſed diuturne nauigationis tedio: & iunonis ſuaſu eos qui vrbem ex poſcebāt id feciſſe putemus: dicit cū ab inuicē ſeparandi eſſent: quo tp̄e maxime viget amoris ignis: eos ipſosq̄ q̄ vrbē orauerāt nūc parato oēm fuge pferre laborē. De qua re cū Donatus aut interciderit: aut nihil dixerit. Ordo eſt. Iāq; ideſt & iam oīs gens. ſ. tam abitura q̄ permāſura epulata ſup. erat. i. cōuixerat: nouem dies: & honos factus ſup. fuit aris ideſt ſacrificatū fuit & venti placidi ſtrauerunt ideſt æquauerunt ęquora & auſter aſpirans creber ideſt crebro vocat. i. inuitat rurſus in altū. ſ. mare. Ingēs fletus exoritur p littora ꝓcurua: dū. ſ. alij ab alijs diſcederent: & ipſi cōplexi. i. complectentes inter ſe: moranī noctē & diem: ita q̄ diſcedere nequirēt Ipſe matres & ipſi. ſ. viri imbeciles aut ignauiores: qbus facies. i. aſpectus aut fractura & effigies ſeu ſpecies maris viſa eſt quondā aſpera: & quibus numen maris. i. quod mari p̄eſt: viſum ſup. eſt non tolerabile: qa toties pericula paſſi fuerant volunt iam ire. i. proficiſci cum alijs & perferre ideſt ad finem vſq; ferre: oēm laborem fuge. i. ꝓfectionis & ꝓfugij: quos. ſ. flentes & abire volentes ęneas bonus. i. clemēs & pius: ſolatur. i. cōſolatī: dictis amicis. i. amicabilibus & lachrymans cōmendat ſup. eos aceſte conſanguineo. Et iubet deinde. i. poſtq̄ eos conſolat⁹ fuerat: cedere ideſt mactare ex ordine ideſt rite eryci. ſ. fratri ſuo veneris filio: ſed vt prius dictum eſt meretricis: ꝓ deo tamen habito tres

vitulos

ASCEN.

Ordo.

vitulos & tempeſtatibus agnā; ſicut pri⁹ dictū eſt: Nigrā hyemi pecudē: zephyris fœlicibus albā: & iubet funes ſolui. ſ. ſacrificio peracto.. Ipſe q. ſ. rebus vilib⁹ intētus nō erat ſed eas imperauerat: euinctus caput. i. habens caput euinctū: folijs oliuę tonſę tenet pateram ſtans in celſa puppi: & pijcit exta. ſ. vitulorum: in fluctus ſalſos. i. mare: ac fundit vina liquentia ideſt pura & lympida. Ventus ſurgens a puppi. i. a poſteriori parte nauis: pſequitur euntes. i. pcedentes iam in nauigatione. Socij feriunt certatim ideſt cum certamine laudis: ꝙ optime. ſ. qſꝗ poteſt: mare: & verrūt. ſ. remis ęquora. i. maria plana & ęqua: hoc eſt remis & ventis operam nauant.

ex ordine ideſt rite peragi ſacrificium & ſic ſolui funem Sic in. vij. Phrigiamꝗ ex ordine matrem inuocat ideſt rite. Tonſæ oliuæ comptę minutis folijs. Procul: in prora. i. in parte extrema.

ASCEN. ℂ At venus interea &c. Cū ita pſpere abnauigarēt troiani: venus memor ꝙ id prius quoꝗ fecerant: vñ dictū eſt in primo vix e cōſpectu ſicule telluris in altū vela dabāt lęti & ſpumas ſalis ęre ruebāt: ſed iunonis factione inductus ęol⁹ maria cōcitauerat paulopoſt eoſꝗ in aphricam ad carthaginē diſpulerat: nō confiſa mari neꝗ cœlo ſereno neptūnū adijt: rogās vt inuidię Iunonis obſtaret: troianiſꝗ faueret: quod & ille pmittit: cōmemorans vt firmius confideret quę prius contulerat in ęneā beneficia: docens tñ vnū atꝗ alterum p cęterorū ſalute ſubmergendū. ſ. palinurū atꝗ Miſenum: veruntñ poſſet dici de ſolo palinuro locutū deū: nam is ſolus ſubmerſus erat priuſꝗ ad italiam peruenerint Miſenus autem in littore italico ab ipſo adhuc denoīato quia tritones puocauerat non ad deorum placationem ſubmerſus eſt: de oratione autē veneris hęc pauca dicit Donatus. DONA. Iunonis gra. magnū artificiū: nā in ipō principio & ſuā perſonā cōmendat & aduerſarie deturpat: & incipit a noīe: & addit grauis ira & exaggerat ꝙ pectus eius dicat inſaturabile. Quod aūt crudelis in troianis ſit ipſius Neptūni teſtimonio pbat. Hęc ille. Ordo eſt. Ordo. At. i. ſed venus exercita. i. ſollicita & fatigata curis: alloquitur interea. ſ. dum ſic proſpere nauigarent troiani: neptūnum qui deus maris eſt: & effundit pectore. i. ex intima affectione: tales queſtus. i. tales quęrelas grauis ira iunonis: nec. i. & nō: & pect⁹ non exaturabile. i. quod exaturari nequit odijs o neptūne cogunt me deſcendere in oēs preces quia qui pcatur ſupplicē ſe prebet & ita quodā modo deſcendit. Quā. ſ. iunonem nec dies. i. tēpeſtas longa nec vlla pietas. ſ. ęneę qui ei ſacrificauerat vt dictū eſt in tertio huius: & id ex conſilio Heleni: mitigat. i. mitem facit ac placat: quia poſt illud ſacrificiū pcurauerat tempeſtatem de qua in primo dictum eſt. Nec. i. & non: ſup. quę non quieſcit imperio iouis. i. licet iuppiter imperauerit ęneā in italiā pficiſci & id eā permittere: ve p vel: infracta. i. valde fracta: fatis. i. qa ſcit fata id velle vt in italia īperiū cōſtituant: vnde dictū in primo. Si qua fata ſinant iā tū tenditꝗ fouetꝗ. docet aūt qūo nō ſit ſaturabilis & bene perſtat in metaphora ab auidis lurconibus dicens: non ſatis eſt. ſ. iunoni viſum exediſſe. i. ꝙ exederit & abſumpſerit: odijs nefandis ne id iure putetur feciſſe vrbem. ſ. troiā de media gente phrygum: nec ſup. ſatis eſt traxiſſe reliquias troie per omnem penam. i. omne genus penarum & afflictionum: ſed ſup. inſequitur. i. indeſinenter perſequitur cineres atꝗ oſſa troie perempte. i. quicqd adhuc ſupereſt poſt incendiū troię ad extremum pſequit̄ ſciat illa q. d. ego quidē neſcio: nec puto eam poſſe ſcire cauſas tanti furoris. i. iracundię in troianos cōcepte: tu ipſe (niſi legatur ipſa) teſtis ſup. es mihi: quā. i. qualē & ꝙ magnā molē. ſ. aquarū & ventorū ipſa excierit. i. excitauerit ſubito nup ſ. cū ad carthaginē repulſus eſt æneas in vndis libycis. i. carthaginēſibus qa ipſa miſcuit ideſt confudit omnia maria cœlo. i. commouit ea

At venus interea Neptūnum exercita curis
Alloquitur: taleſꝗ effudit pectore quæſtus.
Venus. Iunonis grauis ira: nec exaturabile pectus
Cogunt me Neptūne preces deſcendere in oēs
Quam nec longa dies: pietas nec mitigat vlla:
Nec iouis imperio: fatiſue infracta quieſcit.
Non media de gente phrygū exediſſe nefandis
Vrbem odijs ſatis eſt: pœnā traxiſſe per omnē
Relliquias: troiæ cineres atꝗ oſſa peremptæ
Inſequitur. cauſas tanti ſciat illa furoris.
Ipſa mihi nuper libycis (tu teſtis) in vndis
Quam molem ſubito excierit: maria oīa cœlo
Miſcuit æolijs nequicꝗ freta procellis
In regnis hoc auſa tuis.
Proh ſcelus ecce etiam troianis matribus actis
Exuſſit fœde puppes: & claſſe ſubegit.
Amiſſa ſocios ignotæ linquere terræ:
Quod ſupereſt: oro liceat dare tuta per vndas
Si conceſſa peto: ſi dant ea mœnia parcæ.
Poeta. Neptūn⁹. Tūc Saturni⁹ hæc domitor maris edidit alti
Fas omne eſt cytherea meis te fidere regnis
Vnde genus ducis: merui quoꝗ: ſæpe furores
Compreſſi: & rabiem tantam cœliꝗ mariſꝗ:
Nec minor in terris: xanthū ſimoentaꝗ teſtor
Aeneæ mihi cura tui: cum troia Achilles
Exanimata ſequēs impingeret agmina muris
Milia multa daret læto: gemerentꝗ repleti
Amnes: nec reperire viā: atꝗ euoluere poſſet
In mare ſe Xanthus: pelidæ tunc ego forti
Congreſſum æneā: nec dijs: nec viribus æquis:
Nube caua eripui: cuperem cum vertere ab imo
Structa meis manibus periuræ mœnia troiæ.
Nūc quoꝗ mēs eadē mihi pſtat: pelle timores
Tutus quos optas portus accedet auerni:
Vnus erit tantum amiſſum quē gurgite quæres
Vnum pro multis dabitur caput.

ℂ Effundit pectore: Hoc eſt cū doleret: vt fūditꝗ pces rex pectore ab imo. Preces deſcēdere in oēs: ſi qd inuidię eſt in SER.

humillimis precibus imputãdum eſt iunoni. Nam omnes
dicendo etiam humiles ſignificat. vnde ait etiam deſcen-
dere. Quam nec longa dies ideſt tempus de quo licet me-
lius fœminino genere dicamus: tamẽ etiam maſculino di-
Dies. cimus. Nam de certo die maſculino tm̃ vtendum eſt. Pie-
tas nec mitigat vlla: aut troianorum qui pij ſunt: aut certe
propter illud: Iunoni argiuæ iuſſos adolem' honores: qua
ſi quę nec ſacrificijs placaretur. Infracta: Valde fracta. vt
turnus vt infractos aduerſo marte latinos. Media de gente
ideſt totius gentis potentem. Exediſſe Muliebriter dictum
Edo. nam inde eſt quod ſequit. Cineres atq; oſſa perẽptę Sane
edo habet & rectã ſed antiquã declinationem: vt edo edis
edit: & anomalã: vt edo es eſt: quarũ ſecũda & tertia pſo-
nę longę ſunt ꝓpter differentiam Sum es eſt. Edit autem in
preterito producit e: vt legit. Cauſas tanti ſciat illa furoris
Bene ſupprimit: contra ipſam enim ſunt quę iuno exequit
in. x. vt me duce dardanius ſpartã ex. a. Quã mo. vt Tan-
tas audetis tollere mo. Nequicq̃: aut ſine cã & nulla extan
te ratione: aut nequicq̃ ad eius pertinet mentem. Vnã em̃
nauẽ ex oĩbus vertit. In regnis. hoc cã tuis vt Non illi impe
riũ pelagi ſeuũq; tri. Actis furore cõpulſis vt Reginam Ale
cto ſtimulis agit vndiq; bacchi. Ignotę: ignobili: vt Nam
ſępe fauos ignotus adedit ſtel. Et dixit ignotę ad italię cõ-
parationem Nam ignota non erat ad quam troiani bis ve
nerant. Tibi per tuũ regnum. Si conceſſa: ſiquidem: nam ſi
modo cõfirmãtis eſt. Arguit aũt: a poſſibili. Fas oẽ eſt poſſi
bile eſt. Meis regnis fidere: nã fido dtm̃ tm̃ regit. Vñ gen'
ducis: nã Saturnus cęlio patri falce virilia amputauit quę
lapſa in mare ſunt: de quorum cruore & maris ſpuma na-
ta eſt Venus: vnde a ἀφροδίτη dicitur nam ἀφρὸς ſpuma
eſt Ratio eſt ꝙ omnes vires vſu venereo debilitantur: q ſi-
nę corpis damno nõ geritur: ergo de damno orta eſt venus
& ex mari: quia ſudor ſalſus eſt. qui ſemper elicit coitum.
Hinc myrtus ei ſacratur: quæ littoribus oritur: Merui etiã
pręſtiti: vt nec te regina negabo Prome. alij dicunt milita-
ui: vt aere merent paruo. Rabiem tantam cęliq; mariſq; vt
in primo legimus. In terris: etiam in terris nam augmẽtum
eſt. In mare ſex an. omnia hæc Homeri ſunt. Nec dijs. n.
v. æ. ideſt aduerſis: liptote eſt figura aut non æquali fauo-
re. Plures enim dij græcis fauebant: De matribus autem in
telligere non poſſumus quia Thetide melior eſt Venus &
ei preſenti derogare nollet. Vertere ab imo: quod propriũ
eius eſt. vt magnoq; emota tridenti Fundamenta quatit.
Hinc vt ſupra diximus: ἐνοσίχθων dictus eſt & fecit augmẽ
tum: cum ſe pręſtitiſſe dicit iratum. Portus accedet: hic
diſtinguendum ne ſit cõtrarium veneris petitioni quæ ait
liceat Laurentem attingere tybrim. Amiſſum quem gurgi
te queres: Miſenum dicit de quo legimus: inter ſaxa virum
ſpumoſa immiſerat vnda. Vnus erit Miſenum dicit. Vnũ
pro multis dabitur caput: Palinurum intelligit: nã falſum
erit ſi vnum voluerimus accipere. Duo enim perierunt. Pa
linurus & Miſenus.

ad cœlũ vſq;: freta. i. adiuta: nequicq̃. i. ſine cã
aut fruſtra qa non eſt conſecuta ꝑ hoc intentũ
ſuũ ꝓcellijs eolis. i. ab eolijs ventis excitatis au-
ſa hoc. i. tantũ facin' in tuis regnis: qđ & neptũ
no doluerat quãdo in primo dixit regiq; hęc di
cite veſtro. Non illi imperium pelagi ſeuumq;
tridentem. Sed mihi ſorte datum. Pro dolen- Pro interiectio.
tis & exprobrãtis interiectio vt apud comicũ.
Pro ſupreme iuppiter: neq; cum h neq; cum ch
recte ſcribitur licet vt a prepoſitione differat
vſus h adiecerit Pro igitur ſcelus proclamatio
eſt. q. d. o deteſtabile ſcęlus: ecce ipſa exuſſit
puppes fœde. i. turpi dolo & hoc matribus ideſt
matronis troianis actis. i. percitis furore. & ſub
egit ideſt ſubigendo (quod indignius eſt q̃ ſi
coegit diceret) compulit: linq̃re terre ignote. ſ.
manentibus: ſocijs. ſ. longe profectionis & hoc
claſſe amiſſa. ſ. per incẽdium fraude iunonis im
miſſum. Quod ſupereſt. i. quod reliquũ eſt. cũ
ad preterita non ſit potentia: oro liceat tibi. i.
oſtende te potentem & tibi licere: dare vela tu-
ta per vndas. ſ. tuas: per quas illa potuit tempe-
ſtatem excitare aut liceat troianis dare vela tu-
ta tibi ꝑ vndas. ſ. tuas & liceat attingere tybrim
laurentem. i. per agros laurentes defluentem: ſi
ego peto conceſſa. i. permiſſa a dijs: & ſi parce
i. deę fatales dant ea mœnia bene autem ſciuit
ꝙ ea darent ex conſultatione iouis in primo ha
bita. Tunc. ſ. poſtq̃ ſic locuta eſt venus: ſaturni
nus. i. ſaturni filius neptumnus domitor alti
maris: edidit. i. elocutus eſt hęc. ſ. ſequẽtia. o cy
therea ideſt venus quę in cytheris coleris: omẽ
fas eſt. i. omnino licitum eſt: te fidere. i. confi-
dere meis regnis vnde ducis. i. trahis gen'. ideſt
originem: quia venus e mari nata dicitur: e ſpu
mis. ſ. maris ego quoq; merui. ſ. vt confideres
aut ſępe demerui te aut bene meritus ſum de te
ego compreſſi ſepe furores. i. commotiones: &
tantam. i. vehementem aut quantam noſti ra-
biem maris & cœli. i. aeris. Nec. i. & non. & ego
teſtor xanthum & ſimoenta fluuios illos troię
non minor cura fuit mihi ęneę tui ideſt de ęnea
filio tuo in terris. ſ. q̃ in mari. Nam cum achil-
les ſequens ideſt inſequens agmina troia ideſt
troiana (triſſyllabum eſt) exanimata ideſt me-
tu ꝑculſa impingeret ſupple ea muris ideſt ad
muros: & ſupple cum ipſe daret leto ideſt mor-
ti multa milia ſcilicet troianorum: & amnes ſci
licet xanthus & ſymois repleti ſcilicet cadaue-
ribus: gemerent ſcilicet ſub mole eorum: nec
xanthus poſſet reperire viam ideſt aluei mea
tum: atq; euoluere ſe in mare ideſt cum impedi
retur curſus eius multitudine cadauerum: ego

eripui tũc ęneã cõgreſſum pelide. i. achilli pelei filio: forti. i. cũ achille forti nec dijs eqs. i. eque fauẽtibus qa cõ
ſtituerãt dij troiã euertere: vñ dictũ eſt ferus oĩa iuppiter argis trãſtulit: nec virib' eqs. i. eque potẽtib'. eripui
dicit: nube caua. i. ꝑ nubẽ cauã quã circũiecit. Itẽ ſup. cũ. i. qñ ego cuperẽ vertere ab imo. i. fundit' euertere (vñ
dictũ eſt ĩ ſecũdo Neptũn' muros magnoq; emota tridẽti. Fundamẽta quatit) mœnia troie ꝑiure (q̃ ideo ver
tere volebat qa ꝑiura erat troia. i. gẽs troiana mercedẽ ꝓmiſſã iuramẽto nõ reponẽs) ſtructa meis manib' ſup.
idẽ feci: aut eripui ęneã: eadẽ mẽs ꝑſtat. i. ꝑſeuerat mihi quoq;. i. ẽt nũc. i. velle adhuc liberare ęneã ſi neceſſe
eẽt: pelle igr̃ tiores qa ipe accedet tut'. i. ꝓtect' auxilio meo: port' auerni quos optas. ſ. eũ accedere: aut quos
ipe optat & ita poti' legendũ puto: qa ſcit anchiſen admonuiſſe ęneã vt pri' auernũ accedat petiturus manes:
ven' aũt optabat laurẽtẽ tybrim accederet aut ſi legat̃ optas diſtiguam' vt Ser. vult ſic: ipe accedet tut' port'
quos optas. ſ. oſtia tybris tm̃ vn' erit: quẽ amiſſum q̃reres ĩ gurgite auerni. ſ. miſen': & vnũ caput dabit̃ ꝓ mul
tis. i. ꝓ ſalute multorũ. ſ. palinurus princeps nautarũ q ſubmerget̃ in mari: anteq̃ ad auernum peruenient. ASCEñ.

Poeta. Hiſ vbi læta deæ permulſit pectora dictis.
Iungit equos curru genitor: ſpumãtiaq; addit
Frena feris: manibuſq; oẽs effundit habenas.
Cæruleo ꝑ ſumma leuis volat æquora curru.
Subſidũt

¶ Hiſ vbi lęta &c. docet quõ proſpera nauiga
tione ad cumas delatus ſit ęneas palinuro dũta
xat circũuento cui' ſubmerſionẽ ſequẽti lectio-
ne ꝓſequemur: hic autẽ cum oĩa facilia ſint ni-
hilq; habeam s donati. Ordo eſt. Vbi. i. poſtq̃ Ordo.
genitor. ſ. Neptũnus ꝑmulſit. i. dulcedine qua
dam effecit his dictis. i. ꝑ huiuſmodi verba pe-
ctora deę. ſ. veneris: lęta. i. letificata: ipe iungit
equos. ſ.

equos.ſ.marinos:curru.i.ad currũ & addit feris
i.animoſis eqs frena ſpumãtia.i.ſpumas vomẽ
tia:aut ſpumis pfuſa ex celeri ĩpetu:& effundit
manib⁹.ſ.ſuis:oẽs habenas.ſ.qbus eq haberi.i.
retineri poſſent:hoc eſt laxat eas & ĩpe volat le
uis.i.leuiter curru ceruleo.i. cerulei coloris aut
marino p ſumma ęquora: vñ ſubſidũt.i.ad fun
dũ deſcendũt nec mouent̃ & equor.i.mare(qd
tũc fretũ poti⁹ q̃ ęquor erat ſed fiebat ęquor)tu
midũ.i.inflatũ pri⁹: ſternit̃.i.equat̃ aut planat̃
aqs:ita vt aq̃ oẽs cõcauitates replẽtes ęquor fe
cerint:ſub axe.ſ.curr⁹ neptũni:tonãti.ſ.ex cele-
ri ĩpetu:aut poti⁹ ſub axe cęli tonãti ita vt ven⁹
tẽpeſtatẽ oriri viderit cũ neptũnũ p̃caret̃:& ita
dixit mare tumidum:& nimbos in aere fuiſſe.
q ad pñtiã neptũni aufugerũt vñ addit nymbi.
i.nubes vẽtoſe fugiũt vaſto.i.valde ãplo ęthe-
re.i.p totũ cęlũ hoc eſt aerẽ: varie facies.i.figu
re comitũ.ſ.neptũni:q̃ belue marine ſunt ſi na-
turaľr & phyſice intelligam⁹ aut ſi poetice dij
& deæ maris.ſ. cete ĩmania.i. piſces illi marini
maxime ſtature ita vt timori ſint & ĩmanes cen
ſeant̃(Repit̃ in ſingulari hic cet⁹ ceti ſed rarius
pluraľr aũt hęc cete ſed more gręco:& ita nõ re-
cipit ĩflexionẽ latinã:ſunt aũt in ĩdico mari re-
perta quatuor iugerũ vñ ẽt in geneſi grãdia di-
cunt̃)& chor⁹ glauci.i.cui p̃eſt de⁹ ille marinus
ſenior.i.pueᵭtioris ętatis:qa can⁹ eſt ſpumis id
faciẽtibus & palemõ deus ille inous.i.inus aut
inois fili⁹ declinat̃ em̃ hęc ino hui⁹ in⁹ aut inois
vñ fit poſſeſſiuũ hic inous a.um.quo p patro-
nymico a matre hic vtit̃ & tritones piſces illi q
Landinus p dijs habent̃ & q cõcha canũt(vñ Landinus.
Triton viſus Tiberio principi nũciauit oliſiponẽſiũ legatio
ob id miſſa viſum auditumq; in ſpecu cõcha-
Phorcus. canẽtẽ tritonẽ qua naſcit̃ forma)citi.i.p̃cipites
in natãdo:& oĩs exercit⁹ phorci.i. cui phorcus
de⁹ ille p̃eſt(q rex fuit corſicę & ſardinię ſcd'm
Var. ſed alij dicũt regẽ fuiſſe oceani aphrici &
victũ ab atlante poſtea p deo marino habitũ:
fuiſſeq; patrẽ meduſe & cęterarũ gorgonũ Pro
bus autẽ duos ponit phorcos alterũ deũ maris
alterũ regẽ in aphrica)hę dicit facies comitum
ſup.apparẽt tũc a dextris nã thetis nympha il-
la ſeu dea maris & melyte:& panopea virgo &
niſeę & ſpio thalia & cymodoce hoc eſt nym-
phe ille q̃ nereides dicunt̃:tenẽt tũc lęua.i. leuã
Nymphe viſę. pręſidijs.ſ.dextrã tenẽtib⁹.Ply.aſſerit nõ falſam
eſſe nympharũ nereidũq; opinionẽ.Sũt em̃ vi-
ſe humano corpe verũ ſquãmis hiſpido: nã &
harũ vna in eodẽ littore in quo triton ſpectata
eſt cuius moriẽtis gemitũ triſtẽ accole lõge au
diuere. Et diuo auguſto legat⁹ gallię cõplures
in littore appere exanies nereidas ſcripſit. Gau
dia blãda.i.pmulcẽtia pect⁹ ptentãt.i. titilãt &
afficiũt voluptate hic.i. hoc loco aut tpe:dũ tã
tam tranqllitatẽ videt:viciſſim.i.p vices:quia
interdũ ſubrepebat meror de ſocijs ĩ ſicilia dere
lictis :mentẽ patris ęneę ſuſpẽſam.i.ſollicitã ex
derelictione ſuorũ :ipſe iubet oẽs malos.i.vela
malorũ aut etiã antẽnas attolli.i.erigi: & iubet
ſcilicet brachia magnorũ velorũ hoc ẽ antẽnas
intendi velis.i.erigi & exponi vẽtis vt habeãt
vela intẽſa.Omnes.ſ.naute fecere vna.i.ſimul
pedem.i.podia hoc eſt funẽ in quo tendit̃ velũ
& ſoluere pariter nũc dextros ſinus.ſ. velorum
qb⁹ vẽtos capiũt:nũc ſiniſtros.ſ. p aure muta-
bilitate & torquẽt vna.i.pariter cornua.ſ. velo
rũ hoc eſt antẽnas: ardua.i.in altũ erecta:& de-
torquẽt.i.deorſum torquẽt ſup. vna.i. pariter
cornua flamina ſua.i.debita & pſpa hoc eſt vẽ
ti pſperi:ferũt claſſem.Palinur⁹ princeps.ſ.na-
uitarum

Subſidunt vndæ:tumidumq; ſub axe tonanti.
Sternit̃ æquor aqs fugiũt vaſto æthere nymbi:
Tunc variæ comitum facies immania cetæ.
Et ſenior glauci chorus:inouſq; palemon:
Tritoneſq; citi:phorciq; exercitus omnis:
Læua tenẽt thetis:& melyte panopeaq; virgo
Niſæe ſpioq;:thaliaq; cymodoceq;.
Hic patris æneæ ſuſpenſam blanda viciſſim
Gaudia pertentant mentem iubet ocyus oẽs
Attolli malos:intendi brachia velis:
Vna omnes fecere pedem: pariterq; ſiniſtros
Nũc dextros ſoluere ſinus: vna ardua torquẽt
Cornua:detorquẽtq;:ferũt ſua flamina claſſem
Princeps ante oẽs denſum palinurus agebat
Agmen:ad hunc alij curſum contendere iuſſi.
Iamq; fere mediam cœli nox humida metam
Contigerat:placida laxabant membra quiete:
Sub remis fuſi per dura ſedilia nautæ:
Cũ leuis æthereis delapſus ſomnus ab aſtris
Aera dimouit tenebroſũ:& diſpulit vmbras:
Te palinure petens:tibi triſtia ſomnia portãs.
Inſonti puppiq; deus conſedit in alta
Phorbanti ſimilis:fuditq; has ore loquelas
Iaſide palinure ferunt ipſa æquora claſſem: **Somnus.**
Aequate ſpirant auræ datur ora quieti:
Pone caput:feſſoſq; oculos furare labori.
Ipſe ego pauliſper pro te tua munera inibo:
Cui vix attollens Palinurus lumina fatur **Poeta.**
Me ne ſalis placidi vultũ fluctuſq; quietos **Palinur⁹.**
Ignorare iubes: me ne huic cõfidere monſtro
Aeneam credam:quid em̃ fallacius auſtris:
Et cœli toties deceptus fraude ſeræni:

SER. ¶ Lęta pmulſit & lætã fecit:vt animũq; labantẽ impulit.
aut epithetum ęternum eſt veneris.Spumantia ſpumas vo
mẽtia.Feris:equis vt inq; ferit curuam compagibus aluũ
Impulit.Tunc variæ comitum facies aut beluas dicit ma-
rinas ſecundũ naturam aut poetice deos marinos. Imma-
nia ce.Gręca declinatio:τοκητοσ τακητηυτ βελοσ βελη.Nul
lum enim apud nos animal neutri generis eſt niſi forte hic
cetus huius cetus dicamus:quod nuſq; lectum eſt:nam di-
cuntur canes marini. Et ſenior glau.c. hic piſcator fuit:&
Glaucus. cum exanimes piſces in hęrbam abieciſſet:& ea illos vitam
recipere vidiſſet:ipſe eadem hærba guſtata in deum mari-
num mutatus eſt & ſenior glau.c.quia Glaucus ſenex fue-
rat:vel propter ſpumarurn colorem.Inouſq; pa. Melicerta
Inõis filius.Et notandum patronymicum a matre in auto
Phorcus. re idoneo. Phorciq; hic neptũni ex Tooſe nympha filius
fuit.Varro ait q; fuit rex corſicæ & Sardiniæ qui cũ Atlan
te rege bello nauali cum magna parte exercitus victus fuiſ
ſet:& demerſus: finxerunt ſocij eum in deum marinũ eſſe
cõuerſum.Leua te.perite ſexũ;debiliorẽ leuę applicat pari.
Niſęe:

Niſæ:Media dipthongus eſt.Viciſſi m:qa reliquerat ſo
cios:ſed feliciter petebat italiā Malos.i.vela p malorum
volubilitatē.nā cū nauigarēt nō eſt dubiū ꝙ olim erexe-
rant arbores:Pedē.i.podia.i.funē in quo tendit velū.Si-
niſtros Nūc de.ꝓ aurę mobilitate.Cornua: extremitatē.
Sua fla.proſpera:& a puppi venietia. Princeps.a.o.vnū
vacat.Meta perite:Nā mediū cœli meta eſt αγαβυβαξογ
τοσ.ideſt aſcēdētis circuli hic meridian⁹ dicit̄ & medius
eſt inter ortū & occaſum.A medio em̄ cœlo finit̄ ortus:
& occaſus incipit ſyderū.Alter eſt orizontis: qui ſeparat
aſpectū huius cœli ab alio iuiſibili nobis.Sub remis. re-
quierāt paulū ſic remos tenentes Leuis.vel aduentu vel
diſceſſu:in vtroq;.n.leuis eſt.Diſpulit:nā ſemp deos ābit
nymbus.Petens:factioſe aggrediens Et more poetico in
maius celebrat fun⁹ palinuri:quē dormientē cecidiſſe cō
ſtat.Somnia:ſopotē:Bene hęc diſtiguit:vt ſomnū ipſum
Somnus. deum dicat:Somniū qd' dormim⁹ Inſomniu quod dor
Somniū. miētes videm⁹:vt Falſa ad cœlū mittūt iſomnia manes.
Inſōniū. Ferunt ipſa equo.claſ.Aeſtu & aura noſtra vtimur.Pone
caput:particulatim:ad id venit quod aperte dictū cōfu-
taretur.Labori ex intuēdis ſyderib⁹ Attollēs lumina:aut
ā ſyderibus remouēs:aut pſentia numinis degrauat⁹:qd'
eſt melius:Nā & ſequēs eius oratio turbata eſt:quod &
ſemiplene indicāt elocutiones.Vultū: mutabilitatē pro
qualitate ventorū.Iubes:vis vt infandū regina iubes re
nouare dolorē:Me ne huic cōfidere mōſtro.Subaudi vis
Aeneā credā.quid em̄ p cōtrariū Cur æneā cōmittā cœlo:
& aſtris fallacibus:q ſum totiens ſerenitatis fraude dece-
ptus:Q uid em̄.qd ni cur nō Sereni.Serenitatis.vt Seruā
tiſſimus æqui pro æquitatis.

Poeta. Talia dicta dabat: clauūq; affixus: & herēs
Nuſq̄ amittebat:oculoſq; ſub aſtra tenebat.
Ecce deus ramum lethæo rore madentem:
Viq; ſoporatum ſtygia:ſuper vtraq; quaſſat
Tempora:cunctātiq; natantia lumina ſoluit
Vix primos inopina quies laxauerat artus.
Et ſuper incumbēs:cum puppis parte reuulſa
Cumq; gubernaculo liquidas proiecit ī vndas
Præcipitē:ac ſocios nequicq̄ ſæpe vocantem.
Ipſe volans tenues ſe ſuſtulit ales in auras.
Currit iter tutum:non ſecius æquore claſſis
Promiſſiſq; patris Neptunni interrita fertur
Iamq; adeo ſcopulos ſyrenum aduecta ſubibat
Difficiles quondam:multorūq; oſſibus albos.
Tum rauca aſſiduo longe ſale ſaxa ſonabant:
Cum pater amiſſo fluitātem errare magiſtro
Senſit:& ipſe ratem nocturnis rexit in vndis
Multa gemens: caſuq; animū cōcuſſus amiſſi.
Aeneas. O nimiū cœlo & pelago confiſe ſereno:
Nudus in ignota Palinure iacebis harena.

SER. ¶ Viq; ſoporatum ſtygia morte plenum Vtraq; tēpora:
per vtrumq; tēpus.Cunctanti: quaſi reluctāti:Natantia:
errantia ſomni vicinitate.Cum puppis parte ꝓ œcono-
Syrenes. mia:vt triduo natare potuerit currit iter:vt Cice.ꝓ Mu-
rena:ite viā redite viā.Tutū:pſidio Neptūni.Syrenū:ſy
renes ſecūdū fabulā tres in parte virgines fuerūt in parte
volucres acheloi fluminis& Calliopes muſæ filiæ:Harū
vna

uitarū aut directorū:agebat ante oēs denſum
agmē.ſ.velorū alῃ iuſſi ſūt cōtendere curſum
adhuc.ſ.palinurū.Et iā nox humida contige
rat fere mediā metā celi.i.fere mediū erat no-
ctis cū ſydera mediā partē celi pcurrerint: &
ſup.nautę fuſi p dura ſedilia ſub remis laxa-
bant mēbra placida quiete.i.placide dormie
bant:cū.i.qn:ſomnus.i.deus ſomnioꝝ:leuis.
i.agilis:delapſ⁹ ab aſtris ethereis domuit aera
tenebroſum & diſpulit vmbras vt faceret.ſ.
ſerenitatē:petēs.i.adoriēſo palinure te:& por
tans tibi iſonti.i.innocēti:ſōnia triſtia in qb⁹
ſ.ſubmergaris.& ipſe deus cōſedit.i.ſedē ac-
cepit ī alta puppi exiſtēs ſīlis phorbāti.i.nau
te illi ſatis perito ac noto.& fudit has loque-
las pectore:ita vt ex aīo loq crederet̄ O pali-
nure iaſide.i.de gñe iaſῃ ipſa eq̄ra.ſ.ſine admi
niculo tuo ferūt claſſem.aure ſpirāt equate.i.
equaliter flantes aura.i.tēpuſculū: dat̄ quieti
pone.i.repone caput.ſ.tuū & furare.i. clāculū
ſubtrahe labori.oculos feſſos:ipſe.i.ego ībo
i.ingrediar.pauliſper.i.p paucū tpis:munera
tua.i.officiū tuū aut ptes tuas ꝓ te.i.guberna
bo ꝓ te cui.ſ.deo videlicet ſōno:palinur⁹ at-
tollens vix.i.cū difficultate:lumina.i.oculos
ſomno grauatos:fat̄.i. īńdet ne.i. an iubes.i.
vis:me.ſ.totiēs deceptū & nō expтū ignorare
vultū.i.fraudulētā p ſe ſerētiā qa vultui tran
quillo.i.diſpoſitioni trāquillitatē pſe ferenti
proxima ſepe tēpeſtas eſt.& fluctus qetos.i.
tranqllos q ſepe ex īopinato ī ſummā cōmo-
tionē mutant̄ me ne.i.iubes ne me. confidere
huic monſtro.i.mari tā vario & monſtroſo:
quidem.i.qd ni & eſt ironia aut qdem̄.i.nam
quid iubeas ſi hoc iuſſeris: iubeas em̄ vt ego
deceptus toties auſtris.i.ventis fallacibus:&
fraude celi ſereni (Seruius vult vt ſit fraude
ſereni.i.ſerenitatis celi.ſed nō eſt opus)credā.
ideſt cōmittā eneā.ſ.tantū virū ſup.huic mō-
ſtro.ſ.mari quaſi dicat id nequaq; fecero.

¶ Talia dicta dabat &c.Recitat quomō pali
nurus violētia ſomni coact⁹ obdormire pau ASCEn.
liſper ab eodē ī mare pceps deiectus eſt:vt.ſ.
expleat quod neptūnus dixerat:vnū pro mul
tis dabit̄ caput:q ſentētia & cayphe de chri-
ſto fuit:ſed alio ſpiritu ꝓlata nā poeta credit̄
cerimonias veteris ſupſtitionis ſignificaſſe q̄
ſine morte nō pateret ad inferos deſcēſus:q;
creditū eſt nō ſine malo euitari malū:cū ergo
claſſi enee iuno ꝓcurauerit malū vnū ꝓ mul
tis datū eſt caput.Nulla āt poeſeos hui⁹ pars
morali philoſophia vacat:nā egregie docet
nihil in hac vita mortali tutū eē neminē de-
cere ſecurū eſſe cū ēt ī trāquillitate ſumma la-
teat periculū:qd' & ſi non lateret palinuꝝ: tñ
euitare nō potuit violētia ſomni oppſſus ſō-
ni dico dei ſed eneas putauit eū ſōno naturali
oppſſū:cui ob ſerenitatē idulſerit.Sic aūt iſe-
rere ſolet poeta poeticas fictiōes vt nō lōge a
phyſica rōne abludat:ſicut neptūnū ī ſupiore
lectione comitatū cete tritonib⁹ nymphis cō-
memorat:ꝓ qbus aut mōſtra marina phyſice
aut deos deaſq; poetice itelligere poſſum⁹.Ce
terū ne lōgior q̄ cōſtitueri ſiā: qa Donati ni-
hil extat.Ordo eſt.Palinurus ſup.dabat talia
dicta.i.reſpōſa phorbāti vt putabat & ſomno Ordo.
ſecundū poetā:& ipe affixus & herēs.i.iherēs
& innitēs nuſq̄ amittebat clauū.i.gubernacu
lum:& tenebat oculos ſub aſtra .i.aſtra vſus
ab iferiori ī ea reſpiciēs:nā dū ī terrā videm⁹
oculos ſub aſtris tenemus dū in aſtra:etiā ſub

aſtra.ecce.q.d.pter opinionē & ex inſperato deus.ſ.ſōnus:quaſſat.i.frequēter cōcutit ſup. vtraq; tpa.ſ.palinuri ī qbus.ſ.eſt ſedes regei (vnde ſpal.cxxxi.Et requiē tpib⁹ meis &c.) ramū madētē iore letheo.i.aſpgine lethes fluuij infernalis obliuionē ſignificātis:& ſoporatū.i.pfunde ibutū.vi ſtygia.i.ſtygis paludis īfernalis mortē īducētis ac triſtitiā ſempiternā & ſup.ſoluit.i.reſoluit:cūctanti.i. imoranti & reluctāti:lumina natātia.i.oculos ſopore fluentes aut vicinitate ſomni errantes & fluitantes qes iopina.i.pter opinionem indu cta palinuro a ſomno vix laxauerat primos artus.i.vix primū dormierat & ſup.ſomnus incumbēs ſup.i.deſup:pięcit i vndas liqdas quia ſūt etiā vnde ignīū aut q ſemp liqde ſūt cū pte puppis.quā.ſ.tenuit firmiſſime reuulſa & cū gubernaclo.p gubernaculo.ſ.palinurum pcipitē ac vocātē.ſ.i auxiliū ſepe neqcq; i.eſt fruſtra ſocios:qa nemo ei ſubuenire poterat.ipſe.ſ.ſomn⁹ ales.i.volucer:volās.i.auolans poſt demerſum palinurū ſuſtulit.i. ſurſū tulit ſe i auras tenues.i.euanuit Claſſis.ſ.enee currit nō ſecius.i.nihilominus:vel nihilo aliť q ſi a palinuro regereť:iter tutū.pſidio.ſ. neptunni:equore.i.p equor.i.mare trāquillū:& fertur īterrita.i. incōcuſſa:pmiſſis.i.pter promiſſa patris netpūni:que.ſ.veneri fecerat.Iamq; ideſt& iā ſup. claſſis aduecta ſubibat adeo ideſt omnino:ſcopulos ſyrenum.ideſt quos ſyrenes olim habitare ſolebāt(que tres erāt vt ſeruius recitat earum autē noīa dicunť parthenope vnde neapolis olim dicta:quia illic ſepulta dicitur leucoſia & lygia)ſcopulos dicit ſyrenū difficiles quondā ſcilicet dū ſyrenes viuerent que pertranſeuntes in ſcopulos dulcedine cantus illiciebant:ſed ab vlyſſe ſprete ad mortē ab eodem cōpulſe ſunt ex dolore: & albos oſſib⁹ multorū.illic ſcilicet ſubmerſorū q2 oſſa a mari ī ſcopulos reiecta dicit abſumpta carne: q frequenti aquarum alluuie vero ſimile eſt alba fuiſſe:vnde & ſcopulos quos operiebāt albos reddebant: ſed tunc ideſt ea tempeſtate ſaxa ſonabāt rauca.i.rauce:aſſiduo ſale ideſt aſſiduo impulſu maris:cū: ideſt quando pater ſcilicet eneas ſenſit ratem ideſt nauem fluitantē errare magiſtro amiſſo:& ipſe rexit ratem in vndis nocturnis.ideſt nocturno tempore gemens multa ideſt multū & cōcuſſus animū ideſt habēs animum concuſſum:caſu ideſt ruina & pcipitio amici ſcilicet palinuri qui diu & fideliter nauē eius gubernauerat.Et ſup.ait o palinure confiſe ideſt qui confiſus es nimiū celo & pelago ſereno(credebat enim q ſopore naturali oppreſſus ceciderat in mare)tu iacebis nudus ideſt inhumatus:In harena ignota ideſt peregrina ante non viſa.Seruius dicit ſequētes duos verſus a Vergilio huic quinto appoſitos quod mihi vero ſimile eſt quia quando Vergilius verbū non preponit vt hic o nimiū:ſolet poſtponere.vt ibi ſic fať ſed melior eſt continuatio & librorum conpendentia ſi ſequenti libro dentur.Claudit ergo hunc librū ſicut & ſuperiores commemoratiōe mortis.ſcilicet.Palinuri:nec mirū quia per mortem & lachrymas deſcendimus ad inferos:defuncti per mortem:ſed viui per lachrymas.ideſt doloroſam defunctorum & eorum que poſt hanc vitam contingere poſſunt contemplationē:quomodo eneas deſcendiſſe creditur vnde ait. ſic fatur lachrymās.

vna voce altera tibijs:alia lyra canebat. Et primo iuxta pelorum poſt in capreis inſula habitaueruut:quę illectos ſuo cantu in naufragia deducebant:ſecundum veritatem meretrices fuerunt:quæ tranſeuntes quoniā deducebant ad egeſtatē:his ficte ſunt inferre naufragia. Has Vlyſſes contēnendo deduxit ad mortem.Syrenu autem genitiu⁹ eſt veniens ab hac ſyrene Tum rauca:ac ſi diceret añ hac delectabili voce reſonabāt.Nunc fluctibus ſolis:& bene imitatus eſt maris ſtridorē.Sale ſaxa ſonabāt:Cum pater amiſſo fluitantem errare magiſtro:naturale enim eſt:vt fluctuet nauis ſine gubernatore Nocturnis rexit ī vndis dat ei hoc in decimo vt ipſe ſedens clauūq; regit:veliſq; miniſtrat:Multa gemens:nomen pro aduerbio pro multum Caſu amici:propter ruinā alluſit ad nomen. Pelago confiſe:hoc eſt quod ſupra palinurus excuſat.Nudus inſepultus mortuus:vt & freta deſtituēt nudos in littore piſces.Ignota.peregrina:ante non viſa. Nam in ſexto dicturus eſt paulatim adnabam terre iamq; arua tenebam. Sciendum ſane Tuccā & Varū hunc finē quinti verſum eſſe voluiſſe.Nam a Vergilio duo verſus ſequētes huic iuncti fuerūt.Vnde in nōnullis antiquis codicibus ſexti initium eſt.Obuertūt pelago proras tū dente tenaci.

Et hec in quintum dicta ſufficiant.

ASCEn. Verunť ſexto manes &c.Sicut eſt apud Horatiū Mors vltima linea rerum eſt & ideo ī ſex librorū qb⁹ virū deſcribit vltimis lineis: mortis alicuius meminit:ſextū aūt totum de conſideratione eorū q poſt hanc vitā in regione mortuorū agunť cōfecit multa ex platonicorū philoſophia depromēs & multa chriſtiano nō indigna aſſerēs:nā & ſontes criminali peccato eternū puniri:leuiori delicto purgari aſſerit:& ipſa criminalia peccata ex ordine cenſet atq; i ta dū p penas a peccando retrahit multū reip.confert:nec tñ a pricipali intentione q eſt Auguſtū ab origine cōmendare diſcedit:nam dū progeniē enee deſcribit Anchiſes ad auguſtū vſq; progrediť.Verū vt ſexti libri farraginē totā plibemus:argumentorum explanationē paucis exeqmur q hmōi eſt.Manes.i.ab inferis ad ſuperos ſecundum ethnicos manātes ſpiritus hoc eſt inferi & tartara.i.obſcura regna ditis.i.plutonis qruntur ideſt viſunť ab enea duce ſibylla ſexto ſup. libro:& id quidē videtur monoſtichon totū argumentū ſimul cōplectēs.Aeneas ſup. venit deinde: ſcilicet poſtq; fecerat quod i fine argumēti quinti libri dictū eſt.ſ.Et placidū eneas palinurū qrit in vndis.nā eſt cōtinuatio.Cumas deinde venit &c.Poſtq; ergo qſiqt palinurū venit deinde cumas.i.ad ciuitatē Illā italie ī littore ſitā & fert.i. aufert hinc.ſ.a

Deſcriptio Sexti Libri.

Quæruntur ſexto manes:& tartara ditis.

Modeſtini carmina.

Cumas deiñ venit:fert hinc rñſa ſibyllæ
miſenū ſepelit:mōſeruat nomē hūati
Ramum etiam ante deum placato numine portans
At vates longæua vna deſcendit auernum:
Agnoſcit palinurum: & ibi ſolatur elyſſam
Deiphobumq; videt lacerum crudeliter ora:
Conuenit anchiſen:penituſq; in valle virenti
Agnoſcitq; ſuam prolem monſtrāte parente.
Hæc vbi percepit graditur:ſocioſq; reuiſit:

h inc.ſ.a cumis ex tẽplo phebi & diane rñſa.i.oracula ſibylle & ſepelit miſenũ tubicinẽ illũ peritiſſimum ſubmerſum a tritone:mons ſcilicet miſenus ſeruat nomen humati ideſt ſepulti:quia ab eo nomẽ accepit & portat etiam ramum ſcilicet aureum ante ſcilicet ſe:aut numine deum.ſcilicet deorum inferorũ:& placato ante.ideſt priuſq̈ ad inferos intraret. At vates ſcilicet ſibylla:longeua.ideſt longi eui quia dicit vſq; ad tempora Tarquinij vixiſſe & beneficium vite ab apolline accepiſſe vt alibi dicemus.deſcendit vna.i. pariter cum illo:auernũ ideſt per auernum ad inferos:aut deſcendendo tranſit auernum Agnoſcit.ſcilicet eneas:palinurum ſcilicet amicum directorẽ nauis ſuper vndas fluitantem & ſolatur ideſt conſolatur ibi. ſcilicet apud inferos:eliſſam.ideſt Didonem:& videt deiphobum filium illum priami & maritũ helenes poſtq̈ ab Alexandro ſeu paride dimiſſa erat:lacerum ora.ideſt habentẽ ora lacera & truncata: crudeliter. ideſt inhumane.& conuenit ideſt viſitat loquendi gratia:anchiſen.ſcilicet patrem ſuũ:in valle penitus virenti & agnoſcit ſuã prolẽ.i.progeniẽ:parente.ſ.anchiſa monſtrãte.Et vbi.i.poſtq̈ ipe percepit hec.ſ.iã dicta:ipſe gradiť.i.progrediť & diſcedit.ſ.ab inferis & reuiſit ſocios.ſcilicet in littore dimiſſos.

Publij Vergilij Maronis æneid os Liber Sextus.

SIc fatur lachrymās: claſſiq;
immitit habenas.
Et tandē euboicis cumarū
allabitur oris.
Obuertūt pelago proras:
tum dente tenaci
Anchora fundabat naues: & litrora curuæ
Prætexūt puppes: iuuenū manus emicat ardēs
Littus in heſperium: q̄rit pars ſemīa flammæ
Abſtruſa in venis ſilicis: pars denſa ferarum
Tecta rapit ſyluas: inuentaq; flumina monſtrat
At pius æneas: arces quibus altus Apollo
Præſidet: horrendæq; procul ſecreta ſibyllæ
Antrū īmane petit: magnā cui mentē animūq;
Delius inſpirat vates: aperitq; futura.
Iam ſubeunt triuiæ lucos atq; aurea tecta.

ASCEn. SIc fatur lachrymās: hic ſext' ex. xi.
odiſſee homeri ſumpt' eſt vbi vlyſ
ſes calipſus ſeu calipſonis ductu ad
inferos deſcēdit & thyrreſiā vatem
thebanū de reparādis opibus cōſuluit. vnde
Hora. ij. ſermonū Hoc quoq; thyrreſia preter
narrata petenti reſpōde qbus amiſſas repara-
re queam res artibus atq; modis. Home. autē
dixit vlyſſi occurriſſe vmbrā maternam ſed
Vergilius enee vmbrā paternā. Seruius vero
dicit plurima ex egyptiorū theologia ſum-
pſiſſe poetā ad hūc librū: quod & verū eſt. nā
orpheum qui Homerū ſecut' dicit in egyptū
pfofectū aiūt illincq; nouos ſacrificiorꝝ ritus
rettuliſſe: preſertim de ſtyge. Nā iſis oſyridis
mariti ſui a tiphone fratre occiſi mēbra in ī-
ſula vltra ſtygē paludē ſepeliuit: q̄mō ceteri
quoq; poſtea ſuos illic ſepeliuerūt vt inferi'
dicemus. Non aūt verū eſt quod dicit home
rum incepiſſe librū ωσφατο &c. licet ſicy ſicu
los inceperit. cū aūt dicit Sic fatur lachrymās
pietatē viri oſtēdit: quē vbiq; piū inducit &
cum addit claſſiq; īmitit habenas fortitudinē
& ſolertē gnauitatē eius: q īter lachrymas ſue
& ſuorꝝ ſaluti cōſulit. Claſſiq; īmitit habenas
tranſlatio ab equis: vn̄ Home. lora incidi iu-
bet que etiā equorū ſunt & Plaut' Num inqt
equo ligneo p ceruleas vect' es vias accipiēs
Claſſis equū ligneū pro naue. Claſſis aūt eſt nūc vna
nauis: nunc nauiū multitudo. nūc armatorꝝ &
precipue equitū ordo erāt aūt vt Liui' docet
romanis olim claſſes quiq; nūc ſcholaſticorū
eiuſdem auditionis: nā & Quintilian' eos p
claſſes diſtribuēdos docet vulgus appellat lo
cum primū atq; ſecundū. Nunc ſtrepitus claſ-
ſium ſeſe mouētiū ad claſſica. i. ſonitū tubarꝝ
Et tādē nō ad diuturnā nauigationē ex ſicilia
ſed ex troia refert aut ad deſideriū vehemens
Euboicis. a colonia. nā euboea īſula eſt ī qua
chalchis ciuitas eſt vn̄ venerūt coloni qui in
campania italie cumas edificauerūt. Pelago.
ideſt in pelag' aut pelag' v̄ſus: quod faciūt q
in terrā nō ſuā vn̄ forte de repente pficiſcēdū
ſit appulſi ſunt Mentē animūq; plures periſ-
ſologiam cenſent. i. abundantē ſermonē cū em
inquiūt idē ſit mēs & anim' alterū ſufficeret
vnde Lucre. Primū animū dico mentem quā
ſepe vocamus. Idē Conſiliū quod nos animū
mentēq; vocam'. Alij diſcernūt aīum a mēte
vt diuus Auguſtinus in de ciuitate dei. & vi-
detur mens qua meminim' & diſquirim' ani
mus quo auemus & ſpiramus. Sed immēſum
eſſet opus: ſi ſingula que occurrunt recenſerē.
Ordo. ¶ Ordo aūt eſt: Nā Donat' nō extat. Aeneas
lachrymās. fatut ſic. ſ. vt p̄miſſum eſt: & īmi-
tit habenas. i. liberā facit nauigationē: claſſi.
ideſt nauibus & allabit̄ tandē. i. poſt longam
expectationē: oris. i. regionib' euboicis. i. ab
euboicis excultis cumarū. i. q illic cumas ex-
truxerūt hoc eſt ad eā regionē vbi ſūt cume a
chalſidēſib' populis euboicis extructe Et ſup
ple miniſtri aut ſocij. Nā vile miniſteriū non
conuenit enee & ita numerū mutauit dicens
īmitit & obuertūt. i. cōtrauertūt pelago. i. ī pe
lagus aut pelagus v̄ſus proras. i. āteriores par
tes nauiū q̄ proruūt aquas & q̄ ad littus appel
li ſolēt: ſed vt ad pfectionē parate ſint naues
obuertūtur ſicut & curr' dū cito auehēdi ſūt.
tum. i. deinde aut inſup: anchora fundabat. i.
ad fundū figebat aut retinebat naues: dēte te-
naci q. ſ. in terrā miſſus erat: & puppes. i. poſte
riores & altiores ptes nauiū curue. i. reflexe p̄-
texunt.

SIc fatur. Totus Vergilis plenus eſt ſcientia in
qua hic liber tenet principatum: cuius ex Ho- SER.
mero pars maior ſumpta eſt: & dicūtur aliqua
ſimpliciter: multa per hiſtoriam multa per al-
tam ſcientiam ægyptiorū: ideo vt pleriq; de
his ſingulis hui' libri ītegras ſcripſerit pragmatias: licet
autem Prob. & alij primos duos verſus reliqrint in fine
quinti: tamē prudentes ſunt ad Initiū ſexti tranſlati: nam
& coniunctio poematis melior ē: & Home. etiam incipit
ωσφατοΔακρυχεον. Claſſi: nauibus: vel ſuæ naui. Et dicit̄
Claſſis: quia fiat de fuſtibus. Calas enim dixerunt priſci Claſſis.
fuſtes quos portabant ſerui ſequentes dominū ad præliū
vnde & calones dicebant̄. Nam conſuetudo erat militis
romani: vt arma ſibi portaret. & vallum. Id dicebant ca-
lam: Lucilius: ſcinde puer calam vt caleas. ideſt frange fu
ſtem & fac focum. Hinc claſſem dictam volunt alij ſic di
ctam credunt: quia olim in terreſtri prælio ſtipendiū pe-
des dabat in nauali eques & quia ab equitibus dabat̄ ſti-
pendium dicta eſt claſſis. Proprie enim claſſes equitū di-
cimus Ergo claſſi aut ſuę naui. vt dicatur αϖωτωιȷκαλωȷ
ideſt a lignis. Hinc Horatius. Me vel extremos numida-
rum in agros claſſe releget: aut omniū quæ eius curſum
ſequuntur. Palinur' enim implet officium: de quo dictū
eſt. Adhunc alij curſum contendere iuſſi. Habenas. aut fu
nes per metaphoram dicit: aut ſecundū Homerū qui ait.
ελκουΔειστι αλευκαευοτρεϖτοιρι βοεσι. ideſt loris retor-
tis. His enim vtebantur antiqui. Tandem. ad æneæ deſi
derium ad italiam venire cupientis refertur: Nam mora
non congruit de capreis cumas vſq; ad vicinitatem tam
longam fuiſſe nauigarionem p̄ſertim accedente fauore
neptūni. Euboicis: a colōia cumas appellauit: nā eubœa Cumæ.
inſula eſt: in qua chalcis ciuitas de qua venerunt qui in
campania cumas condiderūt: dictas vel αϖοτουκυματωȷ
i. a fluctibus erat enim iuxta mare. Vel ab augurio gra-
uidæ mulieris quæ εγκυοσ dicitur. Allabitur. venit cele-
riter: vt labere nympha polo. Pelago in pelagus vt It cla
mor cœlo. Obuertunt Recte nam alijs dat viliora officia
Aeneæ autē artē gubernandi. Dente. t. vt. in primo Vllo
non alligat anchora morſu. Græce non aſpiratur. αγκυρα
vnde apud antiquos nō aſpirabatur ancora Contra thus
& orchus & lurcho. ideſt vorax dicebant: quibus ſequēs
ætas

ætas detrahit aſpirationem.Iuuenum:nam poſt vrbem in ſicilia conditam aut nulla:aut rara ſit ſenum mentio. Ardens feſtinans Heſperium.oſtenditur omnẽ italia maiorem heſperiã dictam vel a rege vel a ſtella.Semina flã. Sic Homerus σωερματαϖυρος.Abſtruſa: Sic in Georgi. Vt ſylicis venis abſtruſum exc.ig. Ferarum.t. epexegeſis ſyluas.Monſtrauit autem flumina Aeneæ ad expiandũ ꝓpter mortẽ Palinuri:nõ ꝙ eum viderit ſed ꝙ funus agnouerat & doluerat in eo enim eſt pollutio quod ait Caſuqꝫ animum concuſſus amici Nam ipſa inquinant quæ cognoſcimus.Vnde cum Hora.puluill⁹ apud Liui. capitolium dedicaret & audiret ab inimico mortuum filium:ne pollutus dedicaret:reſpondit cadauer ſit hãc aũt purgationẽ polluto æneæ vbiqꝫ dat:vt hic & paulopoſt Corpuſqꝫ recenti.Sp.a Arces:cum vbiqꝫ ioui dentur arces:Cumis in arce apollinis templum eſt.Altusmagnus: vt iacet altus orodes & alibi Sic pater ille deum fatur ſic altusApollo.Vel ad ſimulachri altitudinem retulit:qđ conſtat eſſe altiſſimum.Præſidet præeſt defendit. Horrẽdæ:venerandæ:vt Horrendum ſyluis& rel.p.Procul.aut quod prę oculis eſt:aut porro:ideſt longe.Significat ergo iuxta & longe:Antrũ epexegeſis eſt domus ſybillę. Mentem.animumqꝫ periſologia: Nam ſecũdum Lucre.vnũ eſt mens & animus.Delius.ſic ait vt nunc lyciæ. ſortes. ideſt apollineæ.Expreſſit autem quid ſit ſibylla.Magnã cui mentem animũqꝫ Delius in.v.Nam vt diximus Sibylla eſt quaſi σιουβολη.ideſt dei ſententia.Aeolici enim σιους deos dicunt Triuiæ.l. congrue Apollini & Dianæ iuncta ſunt templa vt paulopoſt phœbi triuięqꝫ ſacerdos & bene ſit lucorum Dianæ commemoratio: quia periturus eſt inferos.Aurea te Apollinis.

Mens & animus.

Dædalus(vt fama eſt)fugiens minoia regna
Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo
Inſuetum per iter gelidas enauit ad arctos:
Chalcidicaqꝫ leuis tandem ſuperaſtitit arce.
Redditus his primũ terris tibi phœbe ſacrauit
Remigium alarũ:poſuitqꝫ immania templa.
In foribus letũ androgeo:tũ pendere pœnas
Cecropidæ iuſſi:miſerũ ſeptena quotannis
Corpora natorũ:ſtat ductis ſortibus vrna.
Contra elata mari reſpondet gnoſia tellus.
Hic crudelis amor tauri:ſuppoſtaqꝫ furto
Paſyphae:mixtumqꝫ genus:prolesqꝫ biformis
Minotaur⁹ ineſt: veneris monumẽta nefandæ:
Hic labor ille domus:& inextricabilis error.
Magnũ reginæ ſed enim miſeratus amorem:
Dædalus ipſe dolos tecti:ambagesqꝫ reſoluit:
Cæca regens filo veſtigia. tu quoqꝫ magnam
Partẽ ope in tãto:ſineret dolor:Icare haberes.
Bis conatus erat caſus effingere in auro:
Bis patriæ cecidere manus:quin ꝓtinus omnia
Perlegerẽt oculis:ni iam ꝓmiſſus Achates
Afforet:atqꝫ vna phœbi triuiæqꝫ ſacerdos
Deiphobe glauci:fatur q̃ talia regi.
Non hoc iſta ſibi tẽpus ſpectacula poſcit.
Nunc

Deiphobe.

texunt.i.cooperiũt & a cõſpectu mouent littora omnis manus i.tota multitudo iuuenũ: quia ſeniores dimiſſi erãt fere in ſicilia: emicat.ideſt emitit cũ motu quodã:in.i.ad littus heſperiũ.ideſt italicũ pars.ſ.iuuenũ q̃rit ſemina flamme ideſt ſcintillas ignis abſtruſa ideſt occultas aut latentes:in venis ſilicis.i.lapidis duriſſimi vnde ignis excutitur.Pars rapit ſyluas appoſitorie denſa tecta ferarũ:& ſup.pars monſtrat flumina.ideſt aquas dulcis& fluentes vt fontales. inuenta:ſcilicet a ſe. At.i.ſed eneas pius.ideſt religioſus deorũ cultor petit ideſt aggreditur arces quibus apollo altus ꝓſidet.ideſt templũ apollinis q illic in arce colitur:& ſecreta.ideſt penetralia: ꝓcul ideſt ſemota a vulgo:ſibylle ideſt virginis diuinam mentem & conſiliũ ſcientis:horrẽde.ideſt cũ horrore quodã adiri ſolite:appoſitorie antrũ immane:ideſt valde magnũ aut horrẽdũ:vñ ſiue bonũ ſiue malũ vere predicitur:nec cuiq̃ parcitur.Cui ſcilicet Sibylle vates. Delius.i. Apollo in delo natus:qui vatum princeps eſt inſpirat magnam mentẽ.ideſt reminiſcendi & diſquirendi virtutem:& animũ.ideſt rationẽ &audendi vim & aperit ideſt reuelat futura per mentẽ ergo põt:p animũ vult& qa aperit ſcit ꝓdicere futura.Et ſupple Aeneas cum comitatu ſuo ſubeũt:iam lucos.i. ſyluas icedũ triuie.i.diane.atqꝫ tecta aurea.ſ. phebi: que illic ſũt vbi eſt luc⁹ diane:vocat ãt dianã triuiã:qa tris vias& tot noĩa ac ptãtes habet. Eſt eñ i celo luna i ſyluis diana:& apud inferos proſerpina vt dictũ eſt in quarto illic tria virginis ora diane.

¶Dedal⁹vt fama eſt &c.Quia de more ſuo vergili⁹prius loca q̃ q̃ i eis geſta ſint deſcribere ſolet:deſcribit etiã nũc templũ& eius ornatum cõditũ a Dedalo:q ſe illuc a creta recepit precipiti volatu.i.vt hiſtorie habẽt nauigatione remis & velis facta nã antẽnas iuenisse dicit vñ poete rẽ i miraculũ traxerũt dicẽtes Dedalũ volaſſe:vñ Iuue.fabrũqꝫvolantẽ.Nã volare etiã naues dicunt:ſicut & aues narevt alibi lati⁹ dicem⁹.fuit aũt Atheniẽſis:vñ Iu. de eo medijs ſed nat⁹ Athenis cui⁹ fabulã Seruius recitat.Prepetib⁹ pẽnis Aulus Gelli⁹ libro ſexto & capi.vi.dicit ibi ab Higinio rep̃hendi quaſi iſcite dictũ Nã ꝓpetes iquit aues ab augurio appellant̃ q̃ aũt oportune ꝓuolãt aut idoneas ſedes capiũt.Nõ apte igit̃ vſum verbo augurali volatu nihil ad augurũ diſciplinã ptinẽte.Sed Higini⁹ nimis hercule ineptus eſt quũ qđ ꝓpetes eſſent ſe ſcire ratus eſt Vergiliũ aũt & Trimaciũ doctũ virũ ignoraſſe q i ſecundo Iliados victoriã volucrẽ ꝓpetem appellauit i hoc v̾ſu dũ dat vincẽti ꝓpes victoria palmã.Cur aũt nõ.Q.qꝫ Aẽniũ reprehẽdit q i annalibus nõ vti v̾gilius pẽnas Dedali ꝓpetes ſed lõge diuerſi⁹ iquit Brũduſium pulchro ꝓcinctũ ꝓpete portu.Et ſi vim potius naturãqꝫ verbi cõſideraſſet neqꝫ id ſolum qđ augures dicerẽt iſpexiſſet veniã prorſus poetis daret ſimilitudine &trãſlatiõe verborũ nõ ſignificatiõe vtetib⁹.Nã qm̃ nõ ipſe tantũ aues q̃ ꝓſperius ꝓuolãt ſed etiã loci q̃s capiũt:ꝙ idonei feliceſqꝫ ſũt ꝓpetes dixit qm̃ ex locis i q̃bus periculũ metuebat in loca tutiora ꝓuenerat:locos porro ꝓpetes & augures vocãt & Aenni⁹ i annaliũ prĩo.dixit ꝓpetib⁹ hylares ſeſe pulchriſqꝫ locis dãt Auib⁹ aũt ꝓpetibus cõtrarias aues iferas appellari.Nigidius

ASCEn.

præpetes

dius figulꝰ in lib.i.augurij priuati ita dicit di
ſcrepat dextera ſiniſtre ꝑpetibus iſere &c. An
drogeo genitiuꝰ eſt grecꝰ: vt recte ſentit Ser-
uius: Septena.i.ſeptē vtriuſq; ſexus: vt trahit
ex phedone Platonis q hec eſt inqt illa nauis
vt aiūt Athenieſes: i qua Theſeus olim biſſe
ꝑtem illos tulit i Cretā ſeruauitq; eos & ipſe
ſeruatꝰ eſt. Minotaurꝰ humeris tenus vt dicit
Diodorꝰ taurꝰ fuit. Cecrops dyphies dictꝰ ꝙ
pedes ſerpētinos haberet Cauſam furoris Pa
ſiphaes fabuloſe narrat Seruiꝰ dū aūt Venus
cum Marte dijs expoſiti eſſēt oēs dij deeq; vt
dicit Homerꝰ pudibūdi aufugerūt ꝑter Mer-
curiū q ſe tali aiebat opprobrio velle affici ar
ridet em oibus qbus coiungit. Diodorꝰ dicit
iratū Neptunū in Minoa ꝙ pulcherrimū tau
rum mactare ſolitꝰ nūc vni pepcerit cuiꝰ amo
re vxor eius diſperijt. Plutarchus aūt in vita
Theſei dicit hūc taurū ſcribā fuiſſe cuiꝰ amo
re capta eſt Paſiphae. Sed ordinē explicemus
Ordo. qui talis eſt. Dedalꝰ faber ille ſubliſſimus: fu-
giens vt fama eſt: regna minoia.i.qbꝰ Minos
tunc regnabat: videlicet Creteſia: auſus crede
re.i.cōmittere celo.i.aeri ſe pēnis ꝑpetibus.i.
felicibus & velociter ferētibꝰ enauit ad arctos
i.polū arcticū reſpectu Grecie gelidas.i. vici
nas gelide zone ſeptētrionali.ſ. p iter iſuetū.
ſcilicet ipſi & ceteris hoībus hoc eſt p aerē &
ipe leuis.i.velox: ſuperaſtitit arce calchidica.
i.a calcidenſibus extructa: hoc eſt ſup templū
Apollinis ſed more ſuo dat ꝑpoſitioni ſuper
ablatiuū: ſicut frōde ſupviridi: & gemina ſup
arbore ſidūt & ipſe redditꝰ q̃ſi debito eleme-
to (vn̄ dictus eſt auſus ſe credere: i. cōmittere
celo quaſi alieno reddimur aūt ꝓprie noſtris
vnde Hora. Nauis q̃ tibi creditū debes Ver-
gilium finibus atticis reddas incolumē ꝑcor
primū his terris.ſ. in qbus euboici ſeu calchi-
denſes Apollini arcē extruxerūt hoc eſt apud
Cumas: O phebe.i.apollo: ſacrauit tibi remi-
gium alarū quaſi nō āplius volaturus ſed qa
reciproca eſt trāſlatio de nauibꝰ ad alas. dici-
mus em aues nare: qđ nauiū eſt: & aues: vola
re qđ auiū eſt coiunxit dicēs remigiū.i.remi-
gationē q̃ nauiū eſt qa reuera nauibꝰ aufugiſ
ſe dicit: & alaꝝ q̃ auiū volantiū ſūt nā fabulo
ſe volaſſe dicit. Poteſt etiā iō ſacraſſe phebo.
quia idē eſt ſol cuius calore ale eius ſolute nō
ſunt. vt Icari nimis alte volātis ſacrauit ergo
o phebe tibi remigiū alarū.i.alas qbus naue-
rat.i.volauerat. aut remigiū alaꝝ.i.velorū &
antēnarū qbus quaſi auolauerat vt volucres
alis: & poſuit templa imania.i.valde magna
aut horrēda: & ſup.poſuit.ſ.i ſtatuis & celatu
ris letū.i.mortē: Androgeo latine Androgei.
i.filij Minois ab Atheneſibus occiſi: tum.i.
deinde Cecropide.i. Athenieſes: iuſſi ſup.ſūt
pendere.i.pſoluere: quotānis.i.ſingulis annis
ſeptena.i.vtriuſq; ſexus ſeptē hoc eſt q̃tuorde
cim corpora natorū.i.liberoꝝ tā maſculoꝝ q̃
femellaꝝ miſerū ꝓ miſerorū hoc eſt miſera-
tione dignorū: vrna ſtat.ſ.effictā eſt ſtare: ſor
tibus ductis idelt poſtq; ſortes eſſent ducte ab
Athenieſibus vt ſciret qui deberēt ad mino
taurū i Creta mitti vt ab eo deuorent: nam id
ſorte fiebat: vn̄ & theſeus miſſus eſt q̃uis re-
gis filius qa vo nō potuit ſculpi nec celari vt
vrna ducat.i.moueat bn̄ dicit eā ſtare ductis
ſortibus tellus Gnoſia.i.Creteſis: a parte totū
accipiēdo elata mari.i.ſup mare: qa altior vi
detur: rn̄det cōtra.i.ex aduerſa regiōe q̃ ad eā
tendebāt athenieſes rn̄det iqt: Seruiꝰ.i.aſpicit
Crudelis

Nunc grege de itacto ſeptē mactare iuuencos
Præſtiterit: totidem lectas de more bidētes.

Dædalus: vt fama eſt fugiens minoia regna: indicato SER
a ſole adulterio Martis & Veneris. Vulca. minutiſſimis Veneris
cathenis lectulū cinxit quibus venus & Mars ignorantes cū marte
implicati ſunt & cū ingenti turpitudine reſoluti ſub teſti coitꝰ
monio cunctoꝝ deorum. Hoc dolens Venus omnē ſolis paſiphaæ
ſtirpē iſandis amoribus ꝓſecuta eſt: vn̄ Paſiphae ſolis fi Minotau
lia minois Cretēſis regis vxor tauri amore arſit & arte rus
Dedali incluſa in ligneā vaccā ſeptā corio iuuencæ cum
eo concubuit. Hinc natus minotaurus qui labyritho in-
cluſus carnibus humanis veſcebatur ſed Minos de Paſi-
phe plures ſuſcepit filios. Androgeum: Ariadnē: Phedrā
ſed Androgeus athleta inuictus cū cunctos in agonibus
ſuperaret: ab Athenienſibus & vicinis Megarēſibus oc-
ciſus eſt: at Minos bello athenienſes vicit: coegitq; vt ſin
gulis annis ſeptē filios ſeptēq; filias edendos minotauro
darent Tertio anno id theſeo Aegei regis filio ſorte eue
nit: hunc ariadna Minois filia adamauit: & conſilio Dæ-
dali minotaurū interfecit filumq; ſequens ex labyrintho Dedalus.
egreſſus cū Ariadna aufugit At minos Dædalū cū Icaro
filio in labyrintho incluſit. Dedalus corruptis cuſtodibꝰ
ſub faciendi muneris ſpecie quo ſimulabat poſſe regem
placari: cæra & pennis alas ſibi & filio fabricauit: & aufu
git volando. Sed Icarus altiora petens ſolutis ex calore
ſolis pēnis mari i qđ cecidit nomē impoſuit. Dedalus pri-
mo in Sardiniā: vt ait Sallu. deinde cumas delatus eſt &
templo Apollini condito hæc omnia in foribus pinxit.
Dicendo autem Verg. vt fama eſt oſtēdit requirēdā eſſe
veritatē: nam Taurus ſeu notarius ſeu magiſter militum
minois fuit: cū quo Paſyphae i domo Dædali cōcubuit:
& quoniā geminos peperit vnū de Minoe alterū de Tau Taurus.
ro fingitur minotaurū peperiſſe: quod ipſe paulo poſt ex
primit dicens. Mixtūq; genus prolēq; biformē. Dedalus
autē nō per aerē volans: ſed p mare nauigās aufugit. Vn̄
ait Remigio alarū. Alæ em & volucrū ſunt & nauiū. Vn̄
eſt veloꝝ pādimus alas. Præpetibus pennis: felicibus ꝓ
petes em ſūt aues boni augurij: quod huic dat: qa puenit
Auſus ſe credere cœlo: Quaſi alienis ſedibus: Hora. exp
tum vacuū Dædalus aera pennis nō homini datis. Inſue
tum.ſ.hoibꝰ. Enauit ad arctos: Vtrūq; miſcet: nā nare nō
ſolum nauiū eſt: ſed & auiū vt Nare p æſtatē liqdā ſuſpe
xeris agmē. Ad arctos. ſi ad fabulā reſpicias cōtra ſeptē-
trionē: ſi ad hiſtoriā ad ſeptētrionis obſeruationē. chalci
dica quā ciuitatē chalcideſes cōdiderūt: vt ſupra ab inſu
la nunc a ciuitate epitheton dedit. Redditus his: Quaſi
de alieno elemēto. Hora. Finibus atticis reddas icolumē
precor. Remigiū alarū. Artē volandi. Poſuit: ædificauit.
Androgeo: Secundū atticā linguā genitiuꝰ ſingularis eſt.
Cecropidæ: athenienſes a Cecrope rege: vt Romani a Ro
mulo romulidæ. Pendere: ſoluere: quod eſt tractū a pecu
niaria dānatione. Miſerū dolentis iteriectio: ac ſi diceret
nephas. Corpora: Quæ adempta vita cōſumebant. Stat:
Horret vt Stant lumina flamma: Aut Stat reuera poſt du
ctas ſortes. Vel ad picturā reſpexit: nam volui in pictura
non poterat. Sed ſi ſtat.i.horret itelligimꝰ: dicemꝰ ductis
de qua ducebant Elata: perite ſitū expreſſit: Nam Sallu.
ait creta altior ē qua parte ſpectat orientē reſpōdet: aſpi-
ciet. nam contra Athenas eſt poſita. Furto: Adulterio: vt
Vulcani martiſq; dolos: & dulcia furta: vel ad vaccā re-
fertur. Mixtūq; genus ſecundū veritatē: nā duos peperit
vnū ex tauro: alterū ex minoe. Prolēq; biformē. Ad fa-
bulam refert. Veneris monūeta nefandæ: Aut memoria
turpiſſimi coitꝰ aut vltio Veneris ꝑditę. Inextricabilis: i-
ſolubil' idepheſibil'. Hora. ſi pugnat extricata dēſis cerua
plagis. Extricata ſoluta: inextricata ergo iſoluta. Reginæ
regis filiæ Ariadnes. Opere in tanto: in foribus fabrefa-
ctis. Bis patriæ cecidere manus: Quia patrię qn protinꝰ
omnem: oſtendit plura feciſſe q̃ dixerit. Perlegerent.ſ.pi-
cturam:

cturam:nec incōgrue legi picturā dixit cū grecę γραφειν
Legere. & pingere dicat̃ &ſcribere hoc eſt quod ait Hora. in arte
poetica.Et noua fictaq; nuper habebunt verba fidem ſi
Græco fonte cadant pace detorta. Præmiſſus Achates.
κατατο σιωπωμενον itelligim⁹.Deiphobe glauci:ſubaudi
filia & eſt proprium nomen Sibyllæ.Multæ enim fuerūt
Sibyllæ. vt ſupra diximus in tertio quas omnes Varro cōmemo
rat:& requirit a qua ſint fata Romana cōſcripta:& multi
ſequentes Vergilium ab hac Cumana dicunt : quæ licet
longæua dicat̃.nō tamē valde congruit eam vſq; ad Tar
quinij tempora duraſſe cui libros ſibyllinos cōſtat obla-
tos.Dicit tñ Varro Erythræā credā ſcripſiſſe qa poſt in-
cenſum Apollinis templū in quo fuerat apud erythræā
inſulam ipſa inuēta ſunt carmina Non hoc iſta ſibi tem
pus ſpectacula poſcit:& ſupra diximus apollinē ſex mē-
ſib⁹ apud lycios:& ſex apud delū dediſſe rñſa.Itē lectū eſt
deos aliq̊ties calēdis aliq̊ties tm̄ idib⁹ vaticinari.Nōnūq̃
diei vel prima vel poſtrema pte:vñ eſt i iure fiſſus dies.i.
non totus religioſus:quē nūc oñdit dicēs nō oportere Ae
neā religioſā diei ptē pdere.i.oraculo cōgruā:Sane ſciē-
dum poſcit lectionē eſſe meliorē.Tēpus em̄ poſcit ſpecta
cula nō a ſpectaculis poſcit̃. Nūc grege de ita.gregē p ar-
mento poſuit:nā de iuuēcis dicturus eſt:q̃ p poeticā licen
tiam cępe cōfundit:illo loco ꝓprie poſuit.Quiq; greges
illi balantū qna redibāt armēta:Intacto aūt idomito : vt
intacta totidē ceruice iuuēcas.Lectas de more bidētes:de
more antiquo.ſ.quē:p̄termiſit quaſi tūc oībus notū.i.ne
habeant caudā aculeatā nec linguā nigrā nec aurē fiſſam
quod docet aliud eſſe itactū aliud lectū.Bidētes aūt vt di
ximus:oues ſunt circa bimatū habētes duos dentes emi-
nentiores:quæ erant aptæ ſacrificijs.

Crudelis amor.i.ſculptura crudelr̃ amantis&
Paſiphae:filia ſolis & vxor minois:ſuppoſi-
ta.i.ſummiſſa vt coiret.furto.i.clanculū: arte
dedali q eā in ligneā vaccā incluſit:& mino-
taurus.i.mōſtrū partim homo & partim tau-
rus qa ex tauro cōceptū ꝓles biformis.i. mix
te forme.ſ.humane cum taurina:ineſt hic.i.in
hac ciuitate Cretēſi videlicet in gnoſo regia
minois:minotaurus iquit appoſitorie monu
menta.i.teſtimonia:Veneris.i.coitus: nephā
de.i.deteſtabilis& abominabilis:qa mulieris
cum tauro:poſſet ēt referri ad fabulā quā Ser-
uius recitat de irata venere in ſtirpē ſolis.Ille.
ideſt notiſſimus labor.i.laborioſus exitus do
mus.ſ.labyrinthi ineſt hic:& error iextricabi
lis.i.cuius trice.i.implicitates tricarū ſimiles
explicari nequeūt niſi cū ſumma difficultate
Sed em̄.i.ſed certe:licet iextricabilis ſit alijs
Dedalus ipſe.ſ.artifex & extructor miſerat⁹:
ideſt miſericorditer reſpiciens magnū amorē
regine.i.Ariadnes regis filie Theſea miſere
amantis.reſoluit.i.expediuit nodos & amba
ges.i.dubios meatus:tecti.ſ.labiryntlii regēs
ideſt dirigēs filo.ſ.in glomere implicito:ve
ſtigia ceca.i.incerta alioqui:& o icare filij.ſ.
Dedali.tu haberes.i.habuiſſes quoq;.i.etiam
magnā partē i tanto opere quantū.ſ.fecit i fo
ribus ſi ſup.dolor ſineret.i.ſiuiſſet:hoc eſt p-
miſiſſet:ipſe Dedalus conat⁹ eſt bis effingere
caſus.i.ruinā Icari ſeu p̄cipitiū:in auro.i.cela
tura aurea:man⁹ patrie.ſ.Dedali patris ceci-
dere.i.ceciderunt bis:qa p̄ pietate p̄rna effin-

gere nō potuit:quin .i.qnimmo: Aeneas ſup. & q cū eo erāt plegerēt.ſ.oculis:ꝓtinus.i.ſtatim vel ꝓten⁹.
ideſt porro tenus.i.late oīa(ſic em̄ antiqua & vera eſt lectio).i.omnē picturā aut ſculpturā ſeu celaturam
ni.i.niſi:Achates vir ille fidus enee comes:premiſſus.ſ.ad indagandā Sibyllā ſacerdotē templi: afforet.i.
adeſſet aut adueniret.aut niſi ſacerdos phebi.i.apollinis:& triuie.i.diane.ſ. Deiphobe glauci.ſ.filia affo-
ret ſup.vna.i.parit̃ & ſimul cū achate:q.ſ.ſacerdos fat̃ regi.i.ad regē.ſ.eneā talia.hoc tēpus nō poſcit:iſta.
quaſi dicat inania & rege indigna ſpectacula.i.nō eſt nūc tēpus hm̄ōi ſpectādi:qa p̄ſtiterit.i.melius fuerit
nunc mactare.i.sacrificare ſeptē iuuēcos de grege intacto.i.de ijs q nunq̃ iugū traxerūt:& totidē bidētes
ideſt oues biennes:Lectas de more.ideſt ſecundū ritum ſacrificantium.

Poeta. Talibus affata Aeneam: nec ſacra morātur
Iuſſa viri . teucros vocat alta in tēpla ſacerdos.
Exciſum euboycæ latus ingens rupis in antrū.
Quo lati ducūt aditus centum:oſtia centum:
Vnde ruunt totidem voces reſponſa Sibyllæ:
Sibylla. Ventum erat ad limen:cū virgo ⌈ poſcere fata
Poeta. Tempus(ait)deus ecce deus ⌈ cui talia fanti
Ante fores ſubito:non vultus nō color vnus:
Non comptæ māſere comæ:ſed pectus anhelū
Et rabie fera corda tument: maiorq; videri.
Nec mortale ſonās:afflata eſt numine quando
Sibylla. Iam propiore dei ⌈ ceſſas in vota preceſq;
Tros(ait) Aenea ceſſas:neq; em̄ ante dehiſcēt
Poeta. Attonitę magna ora domus ⌈ & talia fata
Conticuit : gelidus teucris per dura cucurrit
Oſſa tremor:fuditq; p̄ces rex pectore ab imo.

SER. ¶Euboice rupis lat⁹:hoc eſt mōtis Cumani quē Euboi
ci habitarūt.Eſt āt acyrologia . Colonię.n.epytheton rei
dedit imobili.Antrū.i ātri ſimilitudinē:vt port⁹ab æoo
fluctu

ASCEN. ¶Talibus affata &c.Poſtq̃ Sibylla(inqt)ad
monuerat Troianos ſacrificare:vt reſpōſa ha
beant ſtati paruerūt:iiſq; i templū ductis ex-
templo eſt virgo poſſeſſa deo q eā ſupra ſe ra
ptam ſacro quodā ac ꝓphetico furore vexa-
uit:ita vt nō hūana rō nec ꝓuidētia:ſed diui
na q̃ dictura eſt enūciare credat̃:quomō ſi ꝓ-
phana ſacris cōferre liceat legim⁹ Saulē iudeo
rum regē primū alioſq; multos inuitos ꝓphe
taſſe & ſpiritu prophetico raptos:ſed ne mul
tis moliar. ¶Ordo eſt.Sibylla affata ſup.eſt
Ordo. Aeneam:talibus.ſ.verbis nec viri.ſ.Troiani:
morant̃.i.differūt ſacra.i.ſacrificia:iuſſa.ſ.of-
ferri.i.q̃ ipſi iuſſi erāt offerre.ſ.ſeptem iuuen-
cos intactos & totidē bidētes lectas:& ſacer-
dos.ſ.Sibylla.vocat teucros in alta templa.ſ.
Apollinis q̃ erant illic arce:quo.i.ad q̃: centū
lati aditus.i.acceſſus & centū oſtia.i.value q̃
ſcilicet adit⁹ itercludūt(Nā ab obſtādo oſtiū
dictum volūt:nec ſemp patuerūt oſtia immo
non niſi p̄cib⁹ reſerant̃ vñ paulo iferius Neq;
enim ante dehiſcēt.Attonite magna ora do-
mus &c.ſunt ergo oſtia dū obſtāt.aditus vbi
reſerant̃:vel aditus ſunt vie vſq; ad oſtia nā
apertis oſtijs nō fit aditus ſed introitus)quo
igitur centū aditus & centū oſtia q̃ adit⁹ clau
dunt ducūt.i.dirigūt adire volētes:nā ſingu-
lis aditib⁹ ad oſtiū peruenit̃ quo claudunt vñ
ideſt e qbus oſtijs vbi reſerata ſunt. totidē.i.
etiā cētū voces(qa p ſingula ſingule)appoſi
torie.reſpōſa.i.oracula & diuinatiōes Sibylle
ideſt p Sibyllā pronūciata.ruunt.i.p̄cipitāter

eduntur. Ventum erat. ſ. ab omnibus: Aenea videlicet teucris reliquis & Sibylla: ad limē. ſ. templi: ſup. iā cū. i. quando: virgo. ſ. Sibylla incorrupta (nā a caſtitate nūc virgo dicit nōn a viridi etate cū ſit longeua ſacerdos Donum autē vaticinij virginibus datū atteſtant poe te) ait tempus ſup. eſt poſcere (more greco: p eo quod eſt poſcedi) fata. i. oracula q̄ fata enū ciant: aut q̄ fando accipiunt: ecce quaſi dicat ſubito adeſt: aut inuadit me deus: iquit deus ſcilicet Apollo īterpres fatorū Cui. ſ. Sibylle fanti. i. diceti talia añ fores. i. valuas aut oſtia templi vultus nō māſit ſup. vnus & color nō manſit vnus. i. idē & vniformis & come. i. ca pilli prius compti: nō manſere compte: ſed pe ctus anhelū. i. anhelās frequēter & corda fera ideſt effera & rapta ſacro furore: tument. i. inflantur rabie. ſ. ſacra & pphetica: & ſup. cepit videri maior. ſ. q̄ erat pter igreſſū numinis: nec ſonās. i. ſono indicās: mortale. i. rē morta lem aut mortaliter: ſed qa dixit i primo. Nec vox hominē ſonat poti⁹ dixero figurate accuſatiuū eſſe q̄ nomē p aduerbio poſitū. Ver ba eñ abſoluta ad ſenſum ptinentia figurate cum accuſatiuis cōſtruūtur vt ſapit acorē aut prudentiā. redolet vetuſtatē: ſonat mortalitatem &c. quādo. i. q̄nquidē ipſa eſt afflata iam numine dei. ſ. Apollinis: ppiore. i. viciniore: hoc eſt valde vicino menti & pcordijs eius & ait. o Aenea tros. i. troiane ſed quaſi alter tros i. rex Troianorū ceſſas ī vota. i. negligēs ne es ad facienda vota pceſq̄ quaſi dicat ſi id facis nō recte ſapis: eñ p qa: neq̄ magna. i. horrenda aut reuera magna ora. i. oſtia & introitus domus attonite. ideſt attonitos facientis: dehiſcēt: ideſt aperient ſponte tibi: ante ideſt priuſq̄ ſupple vota & preceps feceris & ipſa fata talia conticuit. ſcilicet quia non permittebatur plura loqui priuſq̄ vota fecerint preceſq̄ fuderint teucri: tremor gelidus. ideſt gelidos faciens cucurrit teucris: per oſſa dura. ideſt ad medullas vſq̄: & rex q̄ non obſtupuit ſed remedium queſiuit: fudit preces ab imo pectore. ideſt ex intimo corde dicens ſcilicet vt ſequitur.

fluctu curuatus in arcū. Quo lati ducūt aditus centū: nō ſine cauſa aditus dixit & oſtia: nā Vitruuius qui de archi tectonica ſcripſit ait cum ab aliquo arcemur ingreſſu id oſtium dici ab oſtando: cū ingredimur aditum ab adeun do. Oſtia centū. finitus numerus pro infinito. licet poſſit & rationabiliter dictum eſſe. Reſponſa enim Sibyllæ in hoc loco plus minus: centū ſermonū ſunt inueniuntur tñ Apollinis elogia & viginti: & quinq̄: & triū ſermonum vnde melius eſt finitū pro infinito accipi. Totidē voces ac ſi diceret tot ſermones. Deus: ecce deus vicinitate tem pli iam afflata eſt numine: nā furētis verba ſūt deū velle oſtendere qui ipſi tm̄ videtur ſane cauti eſſe debemus q̄n plena ſit numine & q̄n deū deponat. Non eñ poſt vatici nationē dictura eſt. Non color vnus: Itē Luca. Stat nuſq̄ facies. Compte comæ añ hac. ſ. Nam p ſacra reſolutæ ſūt vt vittaſq̄ reſoluit. Sacrati capitis. maiorq̄ videri vide batur ſicut ſolebat in vaticinatiōibus appere numinis preſētia: qd' humanis illudebat aſpectib⁹ vñ ait Maiorq̄ videri: nō. n. eſt reuera. Nec mor. ſo. alia eñ vox numinū eſt: vt Nec vox hoiem ſonat itē Vocis ve ſonus: afflata eſt nondū deo plena: ſed afflata vicinitate numinis. Q̄n ſiquidē: nā cōiunctio ē nō aduerbiū. Ceſſas ī vota: tard⁹ es ad vota faciēda. nā ſi dixeris: Ceſſas in votis: hoc ſigni ficat tardus es dū vota facis. Aliud eñ eſt ceſſas in illa rē. & aliud ceſſas in illa re. tard⁹ es ad faciendā rem. & tardus es in facienda re. figurate aūt dixit ceſſas circa vota pmit tenda numinib⁹. Tios pricipale p diriuatiuo. i. p Troi⁹. Neq̄ eñ añ dehiſcēt tractū eſt de matris deū tēplo. qd' nō manibus ſed pcibus aperiebat̄. Attonite. ſtupēdæ nō ſtu pentis. Ergo attonitæ faciētis attonitos vt mors pallida. triſtis ſenectus. Ora do. quia ſupra ait. Vnde ruūt totidē voces p dura cucurrit Oſſa tremor. religionis eſt & diuinę reuerentiæ. alibi Ipſe manū multo ſuſpēſum numine du cit. Pectore ab imo a mentis intimo. nec immerito nam illa re diuinitas flectitur quæ eſt nobis cum diuinitate cō munis. ideſt ſenſu.

Oſtium: Aditus.

Mr̄is deū templū.

ASCEn. ¶ Phebe graues troie. In hac oratione captat Aeneas beniuolentiā phebi ſignificās ſe me morē bñficiorū acceptorū. q eū ſe gratū oſtē dit in acceptis dignū facit accipiendis. Simul quoq̄ vt admouerat Sibilla vota facit. In q̄bus vt in alijs multis ad romanā hiſtoriā facit preludiū. Nā anus pegrina ſiue hoſpita atq̄ incognita. Tarquinū regē adijt nouē libros afferens in q̄bus diuina Romanoꝝ oracula aſ ſerebat eoſq̄ venales exhibuit trecētos phlip peos aureos p eis poſtulās. quā rē multo riſu excepit rex quaſi delira vltra iuſtū preciū nimiū expoſtulaſſet: ſed illa ſpreta tres eoꝝ igni abſumpſit: deinde de ſex reliq̄s idē preciū expoſtulans itidēq̄ deriſa idē effecit. Tertio vero pro tribus reliq̄s idē preciū poſtulās accepit admirāte videlicet rege mulieris cōſtantiā & facti nouitatē: vñ non nihil myſterij in libris ſuſpicat⁹ eos excuti iuſſit abeūte q̄ nūq̄ deide viſa eſt anus ſed Sibilla eſtimata: inq̄ illis re perta ſunt Romanorū fata atq̄ ita ſumma re ligiōe atq̄ obſeruātia culti ſūt a Romāis & ad eos q̄ſi ad oraculū q̄ndecimviri adire ſolebāt vt Serui⁹ recitat: & Cicero ī prima epiſtola ad Lentulum ſatis indicat. Sed ne multis lectorē immorer. Ordo eſt. O phebe. ſ. Apollo: ſemp miſerate. i. qui ſemp miſerat⁹ es: graues labo res Troie (qd' fingit aut pter cām ſeq̄ntē aut qa pheb⁹: Apollo & ſol idē ē: q̄ lucēte Troia capi nō potuit: ſed noctu) q direxti. i. direxiſti (p ſyncopā ſed ſunt q velint ſubitū teli adorſum depictū)

Ordo.

Aeneas.

Phœbe graues troiæ ſemp miſerate labores:
Dardana qui⁹ paridis direxti tela manuſq̄
Corpus in æacidæ: magnas obeuntia terras
Tot maria intraui duce te: penituſq̄ repoſtas
Maſſylum gentes: prætentaq̄ ſirtybus arua.
Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.
Hac troiana tenus fuerit fortuna ſecuta:
Vos quoq̄ pergameæ iam fas eſt parcere genti
Dijq̄ deæq̄ oēs: quibus obſtitit ilium & ingēs
Gloria Dardaniæ: tuq̄ o ſanctiſſima vates
Præſcia venturi da (non indebita poſco
Regna meis fatis) latio conſidere teucros:
Erranteſq̄ deos: agitataq̄ numina Troiæ:
Tum phœbo & triuiæ ſolido de marmore tēpla
Inſtituam: feſtoſq̄ dies de nomine phœbi.
Te quoq̄ magna manēt regnis penetralia nr̄is
Hic ego namq̄ tuas ſortes: archanaq̄ fata
Dicta meæ genti ponam: lectoſq̄ ſacrabo

Alma

Alma viros: folijs tantū ne nomine manda.
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis:
Poeta. Ipſa canas oro: finem dedit ore loquendi.

SER. Achilles vbi vulnerabilis. ¶ Phœbe graues. ſcd'm Home. q eū dicit ſemp propugnatorē fuiſſe Troiæ: & bene miſerate quia Troia defendi non potuit ideo non dixit defendiſti: ſed miſeratus es. Dardana q Paridis Achilles a matre tinctus in ſtigē paludē toto corpore inuulnerabilis fuit excepta parte qua tentus eſt manu matris: Vnde Statius. Si te ſtygis amne ſeuero armaui: totūq; vtinā. Qui cum amatam Polixenam in templo accipere ſtatuiſſet: inſidijs Paridis poſt ſimulachrum latentis occiſus eſt. Vnde fingitur q tenente arcū Apolline: Paris direxerit tela: & bn̄ direxti quaſi ad ſolū vulnerabilem locum Dardana autem ideo vt nō adultero ſed genti præſtitiſſe videaṫ. Tela manuſq; vel qa aliud ſine alio eſſe non pōt vel hoc dicit: & artē p tela: vt poſſet quod feriret: & virtutē per manus dediſti: vt Mare & maria. eius fata cōpleret. Magnas. o. t. cingētia terras tot maria. Oceanus enim omnes ambit terras: & licet iſte per maria nauigauerit: quæ terris cinguntur tamen non dixit ĩproprie cum de oceano iſta naſcantur: & tot dicendo maria partem eum maris nauigaſſe ſignificat non totum mare. Mare enim elementum eſt totum Maria vero partes maris ſicut terræ partes ſunt: terra vero totum elementum. Penituſq; re. lōge ſemotas auias. Maſſylū. g. maſſyli ſunt mauri: vnde ſpeciem pro genere poſuit: nam Aeneas ad africam venit cuius partem conſtat eſſe maſſyliam. Prætenta: circūfuſa: incerta em̄ illic maria & terræ: vñ ait Luca. Aequora fracta vadis: abruptaq; terra pfundo: Prendim' qppe fugiētē Italiā. Hac troia. te. i. hacten' hucuſq; Tenus. i. hic ſit finis: nam tenus pprie eſt extrema pars arcus: vt Plau. oſtendit. Vnde tractū eſt vt hactenus hucuſq; ſignificet. Troiana fortuna: piudicio. i. mala: & dicit iniquum eſſe vt Troianam fortunā patiantur in Italia. Fas eſt. p. g. qa ſe victam fatetur. Quibus ob il. Ganymedes em̄ obfuit Hebæ. paris Mineruę & Iunoni. Quod autē dixerit Dij deæq; & dearū tm̄ reperimus exēpla non eſt mirū cū ſupra dixim' αρσεγοθηλεασ omnes deos. Poſſum' ergo p vnam rem vtrūq; intelligere. licet dicatur etiam Neptūno obfuiſſe Troiam in denegatione mercedum Nouim' preterea eſſe morem poeticum. vt duabus præpoſitis rebus vni reſpondeant vt Nauita tū ſtellis numeros & nomina fecit Pleyadas hyadas: claraq; lycaonis arcton: nā ſuppreſſo numero dixit nomina. Præſcia ventu. abſolutum eſt rerum venturarū. Da. dic vt qui ſit Da tityre nobis: vnde contra Accipe nunc danaū inſidias nō em̄ pſtare aliqd poterat: ſed indicare futura. Nō idebita po. deeſt Hirmos. ſi. Eſt aūt ειρμοσ. i. longiſſimū hyperbaton Phœbe & vos dij deæq;: & tuo vates da ideſt dic Latio teucros conſidere ideſt vtrum poſſumus conſidere. Verecunde autem dictum eſt: Si non indebita poſco: cum certum eſſet: qa debebantur eis regna. Erranteſq;. d. vt dijs ſedem exiguam patrijs. Agitataq;. n. t. aut mecū vexata aut certe ξοανα dicit ideſt ſimulachra breuia quæ portabantur in lecticis: & ab ipſis mota infundebant vaticinationem: quod fuit apud ægyptios & Carthaginenſes. Tum phœbo & tri. vt ſolet miſcet hiſtoriam. Nam hoc templum in palatio ab Auguſto factum eſt: ſed quia Auguſtus cohæret Iulio qui ab Aenea originem ducit: vult Auguſtum patrū vota ſoluiſſe Feſtoſq; pi. n. ph. ludos apollinares qui ſecundum quoſdā bello punico ſcd'o inſtituti ſunt: ſcd'm alios tpe ſyllano ex rn̄ſo Martiorū fratrū: qbus Sibylla pphetauerat quorū extabant vt ſibyllina reſponſa. Te quoq; m. m. n. p. r. ideſt coleris vt numen: Manant aūt expectāt Sybillini libri. in futurū. Penetralia: ſecreta tēplorū. Tu as for. ſibyllina reſponſa. quæ vt ſupra diximus icertum eſt: cuius Sibyllæ fuerint. q̄q̄ cumanę Vergili. dicat: Varro erithreæ: ſed conſtat Seruio tullo regnante Tarquino quandam mulierem nomine Amaltheam obtuliſſe ei nouem libros in quibus

ſum depictū) tela Dardana Paridis. i. dardanei Paridis (ſed ſūt q poti' tela dardana p eo qd' eſt dardanea dixiſſe cēſeāt q̄ Dardanei Paridis eo q nō cām Paridis adulteri ſed Dardanie ſibi chare tutari voluerit) & man' Paridis ĩ corp' Aeacide. i. Achilis nepotis Aeaci direxit aūt: qa pcipue ĩ illis locis vulnerauit Achillē ĩ qb' vulnerabilis erat ĩ calcaneis ſ. pedū qb' Thetis mater ei' dū eū ĩ ſtyge itingeret tenuerat & ita qm̄ ſtygijs aqs non imbuerat nec mūiuerat ĩ illis dūtaxat vulnerabilis erat qd' cōqriṫ apud Statiū ĩ achilleide) ego ĩtraui te duce. i. ducēte aut ductu tuo (Et ita a gn̄ali bn̄ficio ad ppriū ſibi videlicet ipſum deſcēdit) tot maria obeūtia. i. circūdātia magnas terras i. iſulas & cōtinētes & gētes maſſilu p maſſilorū q ſunt In aphrica & habet ſcd'am longā nā maſſilij ſecūda breui ĩ puincia Gallie ſūt) repoſtas. i. repoſitas & a ceteris ſecluſas vt res qb' vti nolum' penitus. i. oīno: hoc eſt extremos pplos Maſcilorū: & arua ptenta ſyrtib' (a ptēdor nō a pteneor). i. ĩ cōſpectu ſyrtium extēta: nos pndim'. i. arripim' iā tandē oras. i. extremas regiões Italie fugiētis. i. more fugiētis cū ppior eēt phēdi nequeūtis. Fortūa Troiana. i. inimica & aduerſa qlē Troiani experti ſunt: fuerit (cōceſſiu' ē modus. i. cōcedēdo vt fuerit) ſecuta. i. pſecuta nos hacten'. (Eſt em̄ Tmeſis nec diceṫ temeſis). i. ad hoc vſq; tps & ad hūc vſq; locū nec āplius (poſſet ēt dici fortuna fuerit ſecuta. i. pſecuta hacten' Troiana i. res Troianas) Fas eſt o dij & deę oēs: qb' iliū i. arx pcipua in Troia: & ingens gloria Dardanie: obſtitit. i. cōtra voluntatē ſtetit hoc eſt q̄ voluiſtis Iliū deleri & gl'iā ei': vñ paulo inferi': nimiū Romana ppago viſa potens ſuperis: & eſt egregia Troie laus quaſi deos deaſq; ad emulationē & iuidiā cōcitauerit: q ei' gl'ia deorū gloriā offuſcaret fas eſt inquā vos parcere genti pgamee. i. Troiane: & tu o ſanctiſſima vates. ſ. Sibylla pſcia venturi. i. q̄ pſcis vētūrū aut qd' venturum eſt: da. i. dic & deſigna meis fatis. i. ſcd'm cetera oracula mihi data: regna ſi ego nō poſco indebita: ſcit. n. ſibi regnū deberi & pcipue Iulo: & da. i. cōcede oraculorū reuelatiōe teucros cōſidere. i. ſedē cape & habitationē latio. i. ĩ Italia: vbi Saturn' latuit: & deos errātes. i. nobiſcū pfugos: & numina troie: agitata. i. pfugata: cōſidere latio. Ego. ſ. p eos q de me orituri ſunt conſtituā: tū ſ. poſtq̄ regnū fatale cōſtitutū fuerit phebo & triuie. i. ĩ honorē apollinis & diane templa de marmoṙ ſolido. i. aut nō admixto alio lapide aut nō fracto: & iſtituā dies feſtos. ſ. ſeculares ſeu apollinares ludos: de noīe phebi. i. Apollinis: & magna penetralia. i. ſacraria: manent. i. i. certiſſime futura expectāt: quoq;. i. ēt te. i. libros tuos: in nr̄is regnis (qd' poſtea effectum docet Serui'. Notūq; ē Auguſtū edē apollini ſacrā hoc ē vt Perſi' dicit ſacra vatū iſtituiſſe nec vitioſū eſt qd' tāto an̄ id voueritAeneas: qa id facit admonēte Sibylla q̄ dixerat ceſſas ĩ vota pceſq;? ei' aūt admonitiōe ſciuit ſe nihil in vanū voturū atq; ita licet ſcd'm veritatem iō id vouiſſe dicaṫ qa poſtea factū eſt: tn̄ ſcd'm fictionē poeticā: pōt poſtea factum eſſe ab ijs q ſibyllinis libris ſacraria extruxerūt qa prius Aeneas futurū vouerat: quod qa reprobari non ſatis euidēter poteſt ſatis eſt poete) Nāq; pro quia: ego ponā. i. conſecrabo & reſeruabo: hoc eſt nepotes mei id faciēt: hic. i. in regnis meis. ſortes. ſ. tuas hoc eſt libros in qbus coninebunt

bus cōtinebūt ſortes.i.rñſa deorū vñ Horati⁹ dicte p carmina ſortes &c.& fata arcana.i. ſecreta retinēda cū magna religiōe & obſeruantia:dicta.i.vaticinata:mee gēti.i.ei que meis ſubdeť & o alma.i.altrix & auctrix iperij & rerū mearū:ego ſacrabo tibi viros lectos.i.delectos ad hoc mun⁹.ſ. qndecim viros tm̄.i.tm̄modo:ne māda.i.ne cōmēdes ſeu committas: nomina.i.notas & characteras.hoc eſt ſcripta tua:folijs hoc eſt ſi hoc ſolū bñficiū nobis feceris ꝙ loq̄ris & non in folijs ſcripſeris:de q̄ re videndū eſt in tertio huius in oratiōe Heleni ad Aeneā:ne ipſa.ſ.folia & noīa in eis ſcripta volēt vētis rapidis.i.p ventos rapidos cōmota:exiſtētia ludibria.i.vt res ludibrio habite: aut cōſulentes ludibrio habentes:vñ dictū eſt īcōſulti abeūt ſedēq; odere Sibylle. Ego oro: vt ſup.ipſa.i.tute:canas.i.ore edas oracula & non ſolis notis in folijs palmarū deſcriptis.Et ſup. Aeneas hoc dicto dedit finem loquēdi.i. definiuit & ſignificauit eā loq ore & nō ſcriptis.aut ſic:dedit ore.i.ſignificauit ore ſuo finē loquēdi.i.ꝙ iā faceret finē loquēdi vt ipſa ſubſeq̄ret.vterq; modus ſaluari pōt:ſed prior qa authoritate Seruiana fulciť tutior eſt.

quibus erant fata & remedia Romana:& pro his popoſciſſe tercentum philippeos.qui aurei tunc precioſi erant quæ contempta alio die tribus incenſis reuerſa eſt: & tantum popoſcit.Item tertio alijs tribus incēſis cum tribus reuerſa eſt & accepit pro tribus ter centum quantum poſtulauerat pro nouem Hac ipſa re rege cōmoto ꝙ præciū non mutabat:qui libri in templo Apollinis ſeruabantur nec ipſi tantum:ſed & martiorum & begoes nymphæ: q̄ artem ſcripſerant fulguritarum apud Tuſcos:vnde addidit Tuas ſortes arcanaq; fata : & hoc idem tangit poeta Aeneam tamen inducit quaſi de præſenti dicentem oraculo.Lectoſq; ſacrabo viros:quia niſi patricij non fiebāt ſane ſciendum primo duos librorum fuiſſe cuſtodes:deinde decem : inde quindecim vſq; ad tempora Syllana. Poſt creuit numerus nam ſexaginta fuerunt: ſed remanſit quindecim virorum vocabulum. Folijs ne tan. no. man.vt varro dicit in folijs palme interdum notis interdum ſcribebant ſermonibus : vt in tertio ſupra dixim⁹. Ipſa:pro tu : & pronomen poſuit eius pſonę de qua loqmur pro illius cum qua loquimur.eſt autem græcum :nā dicunt αυτηευτε.i.tu dic.Finem dedit ore loquendi : hoc eſt deffiniuit ei vt ore loqueretur: nec in folijs ſcriberet.

At phœbi nondū patiens immanis in antro:
Bacchatur vates:magnū ſi pectore poſſet
Excuſſiſſe deum:tanto magis ille fatigat:
Os rabidū fera corda domās : fingitq; pmēdo.
Oſtia iamq; domus patuere ingentia centum
Sponte ſua:vatiſq; ferunt reſponſa per auras.
O tandē magnis pelagi defuncte periclis: Sibylla
Sed terra grauiora manent in regna Lauini
Dardanidæ veniēt (mitte hāc de pectore curā)
Sed non & veniſſe volent: bella horrida bella:
Et tybrim multo ſpumantem ſanguine cerno.
Non ſimois tibi:nec xāthus:nec dorica caſtra
Defuerint:alius latio iam partus Achilles:
Natus & ipſe dea:nec teucris addita Iuno
Vſq; aberit:cū tu ſupplex in rebus egenis:
Quas gētes Italū:aut quas nō oraueris vrbes
Cauſa mali tanti cōiunx iterū hoſpita teucris
Externiq; iterum thalami.
Tu ne cede malis:ſed contra audentior ito:
Quā tua te fortuna ſinet:via prima ſalutis:
(Quod minime reris) graia pandeť ab vrbe.

ASCEn. ¶ At phebi nōdū &c.Docet qūo reluctata eſt Sibylla cōtra violentiā phebi inſidētis vt penitus ſubacta deo vaticinata iudiceť:nec que Aence nouerit placitura.nā ignota dicit multa & terribilia q̄ nō erat operę pciū Aeneā ſocioſq; ei⁹ nouiſſe priuſq̄ ad Italiā puenerint: qa ſi nouiſſent tot bella in Italia adhuc gerenda nō tam leti neq; oēs in Italiā perueniſſent. vnde dicit ī regna Lauini Dardanide veniēt: ſed nō & veniſſe volent.&c.Dico ad Italiā.i. ad eā partē quo puenire cupiebant:vtpote in latiū ſedes vbi fata q̄etas oſtendebant. Nā & cume i ora ſunt Italie:ſicut & caieta:de qua in principio ſeptimi diceť. Tu quoq; littoribus noſtris.i.italicis. Vnde hic expreſſe dicit Sibylla in regna Lauini Dardanide venient:qa iam ad littora Italie venerant nō amplius periculoſe nauigaturi.Vñ pmiſerat O tandē magnis pelagi defuncte piclis.&c.Quia ꝟo nihil extat qđ ad hunc locū faciat Donati. Ordo. Ordo eſt.At.i.ſed vates.ſ.Sibylla:nondū patiēs phebi.i.q̄ nōdū tolerare valebat phebū in eā ſ.itrantē:aut inſidētē ī morē eqtis:bacchať.i. more bacchātiū furit:exiſtēs īmanis.i.terribilis & ferox(qa dictū eſt maiorq; videri.&c.) in antro.i.adytis phebi:ſi.i.vt ſi forte poſſet excuſſiſſe.i.quaſi equitē inſidētem excutere: pectore.ſ.ſuo magnū deū.ſ.phebū:q in oraculis magnus eſt:aut q eā maiorē fecerat. Ille.ſ. de⁹ fatigat ſup.eā:tāto magis.ſ.quāto magis ipſa reluctabať:domans.i.cōprimens os rabidū.i.furēs:& corda fera.i.effera & īdomita:& fingit.i.cōponit & ad debitū ſitū reducit:premēdo.i.reprimēdo.ſ.eā.Iāq;.i.& iā.ſ.poſt vota & pces:cū deus in eā plene deſcēderat: centum ingentia oſtia domus patuere ſua ſpōte: & ferūt.i.efferūt:rñſa.i.oracula vatis.ſ. Sibylle:ad auras.ſ.vbi conſultores erant.Reſponſa autē ſunt hec:O ſup. Aenea:defuncte.i.pfuncte & nō āplius functure.tandē.i.poſt ſeptēnales errores:magnis periclis pelagi:ſed ſup.nihilomin⁹ : grauiora:ſup.pericula:manēt ſup. te tetris.i.in terris.i.cū pueneris ad terrā:quia in mari nonpotuit ſubmergi q Numico lacu ſubmerſus eſt.audi ſup.que dicā. Dardanide veniēt ī regna Lauini mitte.i.remitte aut depone:hanc

SER. ¶ Nondum patiēs:aut quæ nondū poſſet implere oraculorum ſermones.aut dum vacat.& eſt impatiens.Phœbi bacchatur vates:bene bacchatur. idem enim eſt Apollo qui liber pater qui ſol.vnde ait Luca.cui numine mixto Delphica thebanæ referunt trieterica bacchæ: vnde in eorum ſacris erat phœbadum baccharūq; cōuentus. Excutere Excuſſiſſe deum:excuti propric de equis dicimus : qđ ideo traxit:quia phœbus.i.ſol equis vtitur.& nunc Sibyllam quaſi equū. Apollinē quaſi equitē inducit in ea pmanēs tranſlatiōe excuſſiſſe ait. vt Excuſſus acōteus item Fera corda domans.qđ proprie equorū eſt & frena & ſtimulos pati.vt Ea frena furenti Concutit & ſtimulos ſub pectore vertit. Quod autem dicit magnū deū non reuera ait: ſed rettulit

ſed rettulit ad effectū colentis:vt Sūme deū ſancti cuſtos ſoractis Apollo.vnicuiq; em̄ deus ipſe quē colit magnus videt.Excuſſiſſe deū:pro excutere:tps ꝑ tpe:eſt aūt attica figura qua nos vti nō couenit.Vt αοριστοσ ponat pro εγεστω vt γραψαι.pro γραφειν.Hac licet er vtūtur poetę. Fingitq; premedo:cōponit vt & corpora fingere lingua. Cōponit et ad moderationē certā dicendi vt.n. ſupra diximus oīa quidē videt:ſed nō oīa indicāt ſacerdotes: vt ſupra Luca.Nec tm̄ prodere vati:Quātū ſcire licet Oſtia iāq; domus.p.ꝑcibus.ſ.&q̄ ante oſtia erant patefacta adi tus eſſe cœperūt.Ferūt rn̄ſa quia ſupra ait Ora dom⁹.Pelagi defuncte peri.nō liberate pelago.ſed marinis pericu lis:nā adhuc nauigaturus eſt:ſed ſine vllo diſcrimie. Defuncte autem liberate:nā dicimus functos officio q̄ officia debita cōpleuerūt.vnde & honoribus functi : & hinc defunctos mortuos dicim⁹ q̄ cōpleuerūt vitæ officia:vñ eſt.nil iam cœleſtibus vllis Debentē. Sed terræ:legit & terra vnū tñ eſt.In regna laui.aliȷ̄ latini legunt cuius tunc erat ſed q̄a diuia loquit futura ꝑoccupat Poſtea em̄ Lauinium dicet licet poſſit ad lauinium Latini fratrē referri q̄ illic ante regnauit.Horrida bel.quæ contra hoſtē cognatūq; ſuſcepta ſunt:vt Latin⁹ dicturus eſt:arma ipia ſumpſi:promiſſa eripui Spumātē.ſ.c.quaſi nō præuideat:ſed videat q̄ facturus eſt Turnus:vt redolent tyberina fluenta ſanguine adhuc.Non Simois tibi nec Xanthus Tyberinus & Numicus in quē cecidit.Nec dorica caſtra gręca & reuera:nā Turnus græcus fuit:vt Et turno ſi prima domus repetat origo:Inacus acriſiuſq; patres mediæq; mycenę.Part⁹ Achilles turnum ſignificat:& ſic hoc dictum eſt vt in Bucco. Alter erit tūc typhis & altera q̄ vehat argo Horas:& hoc eſt quod dicit.Obſcuris vera inuoluēs: nam licet vera ſint latent tñ vnde Apollo λοξιασ dicit.i. obliquus.Natus & ipſe dea:de venilia ſorore amatæ: vt cui diua Venilia mater:nec debet mirū eſſe amatā fuiſſe mortalē cū & Turnus Iuturnæ frater mortalis fuerit nam hæc fuerāt diuina beneficia.Addita Iuno:inimica eſt aūt verbū Luciliȷ̄ & antiquorū:vt Plau.Additus Ioui argus In rebus ege.ꝑ tranſitum oſtendit famē.Coniunxitq; iterū hoſpita:nam & Paris ab Helena fuerat ſuſceptus hoſpitio:Hoſpita autem more ſuo dixit & bene ne aliquid imputet Aeneæ q̄ ſi hoc fato:um eſſe prædixit:Tu ne cede: pro ne cedas ſed ito audētior q̄ tua te fortuna ꝑmittit: & bene aduerſam fortunā edocet virtute aut vitari : aut minui:aut patiēter ſuſtineri.Via ratio opportunitatis . Gratia pandetur ab vrbe:propter Euandrum qui eū in Thuſciam miſſurus ad Tarcontem eſt.

Defuncti

Venilia.

Additi.

Poeta.

Talibus ex adyto dictis cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages:antroq; remugit:
Obſcuris vera inuoluens:ea frena furenti
Cōcutit & ſtimulos ſub pectore vertit Apollo.
¶Vt primū ceſſit furor:& rapida ora qerunt:
Incipit Aeneas heros non vlla laborum
O virgo noua mi facies inopina ve ſurgit.
Omnia percepi:atq; animo mecū ante peregi:
Vnum oro:quando hic inferni ianua regis
Dicitur:& tenebroſa palus acheronte refuſo:
Ire ad conſpectum chari genitoris:& ora
Contingat:doceas iter:& ſacra oſtia pandas.
Illum ego per flammas:& mille ſequentia tela
Eripui his hūeris:medioq; ex hoſte recepi.
Ille meum comitatus iter maria omnia mecum

Aeneas

pone:hāc curā de pectore.i.ne ſis ſollicitus de hac re ſed ipi&.i.ſimul volēt haud.i.nō veiſſe i.q̄ i Italiā nō venerint:nō dr̄ tu voles q̄a vir magnanim⁹ infrāgibilē habet conſtātiā Ego cerno.i.ꝓuideo & eſt exēplū vbi ēt mēte cernim⁹:aut cerno deo reuelāte itriſec⁹.bella:bella iniqt horrida & tybrim fluuiū illū Italie ſpumantē multo ſanguine:nō dicit quorū nec tñ victoriā policet Aenee.Simois.i.fluuius ille Troianus.nec xanthus.i.alius eiuſdē fluuius nec caſtra dorica.i.grecorū non defuerint tibi i.ad ꝑniciē tuā:hoc eſt Troianoꝝ cadauerib⁹ opplebitur tyberis vt oppleti ſunt ſimois & xanthus.Et tā ſeuos inimicos offendent ī Italia:q̄ experti ſūt grecos ī phrygia.Ali⁹ Achilles.i.achilli ſimilis videlicet Turnus part⁹eſt ſ.tibi iam in latio.Natus eſt:&.i.etiā ipſe:q̄ſi dicat nō ſolum Achilles aut tu dea.ſ.Venilia. nec iuno addita.i.perſecutrix:teucris.ſ.ad pſe quēdos eos aberit vſq̄.i.in aliquo loco ab eis ſup.tūc cū tu ſup.lex in reb⁹ egenis.i. tenuib⁹ & modicis q̄s gentes Italū pro Italorū:& quas vrbes.i.ciuitates & cōmunitates nō oraueris ſ.vt tibi auxilio ſint:q.d. nullas nō oraueris ſed oēs & eſt plus q̄ ſi oēs diceret Coniunx hoſpita.i.filia hoſpitis.ſ.Lauinia filia Latini Turno deſpōſata a matre erit ſup. Teucris.i. Troianis iterū ſicut fuerat Helena cauſa tāti mali.i.tam pernicioſi belli.Et thalami externi:erūt ſup.iterū cauſa tanti mali:ſed tu ne cede pro ne cedas malis.ſ.penarū:hoc eſt laboribus & aduerſitatibus:ſed ito cōtra.i.obuiā: audētior q̄ tua fortūa ſinet te hoc ē magnanimitate ſup a fortunā tuā ita vt virt⁹tua& prudentia dñet fortune. Pria via.i. primus adit⁹ & modus acqrēde ſalutis : pandet.i.aperietur tibi(qd' id eſt quā rem tu reris .i.opinaris minime.i.nullo mō:q̄a nō eſt vero ſimile cū nihil ſit magis hoſtile)ab vrbe graia.i.a grecis habitata:dum.ſ.per Euandrū hoīem archadē illic habitantem vbi nunc Roma eſt:ad Tarcontem in Thuſciam mitteris.

¶Talib⁹ ex adyto dictis cumea Sibylla Horrendas canit ambages &c.Habito inquit tali oraculo Sibylla impulſu dei horrendas canit ambages.q̄a iā de⁹ remiſerat habenas hoc eſt ꝑmiſerat eam redire ad ſe nondum tamen ad ſe penitus redierat:& q̄a deorum rn̄ſa ſecūdū Ethnicorum Theologiā quā poete ſequūtur ſepe dubia & obſcura ſunt:nunq̄ tamen falſa iō dicit q̄ erat obſcuris vera iuoluens.Poſtea aūt q̄ ad ſe redierat orat Aeneas vt ſe ducat ad inferos ad cōſpectū.ſ.patris & doceat q̄b⁹ aditus inferni pateant atq; oſtia aperiant de q̄ q̄dē deſcēſu inter hanc & ſequentē lectionē(q̄a ad vtrāq; faciūt)nonulla ex Macrobio citabimus que ad eum locum recepimus vt explanatio noſtra familiaris e regione textus haberi poſſet.Eſt igitur.Ordo.Sibylla cumea more greco latine cumana.i.que apud cumas oracula dabat:canit ambages.i.ābiguos ſermones horrendas.i.cū horrore audientiū aut horrorē incutientes:& hoc talibus.ſ.oraculis:dictis.i.pronunciatis:ex adyto.i.loco penitiore templi quem ſoli ſacerdoti adire licebat : vñ aditus latine & adytum grece contraria ſignificāt.nā aditū dictum eſt ab α priuatiua particula:& δυω ingredior quaſi ſine ingreſſu:& ipſa remugit.i.cum reflexiōe vocis quaſi mugitum effert:antro.i.ex antro:inuoluēs. ideſt implicans vera obſcuris.i.non ſatis itellectis

ASCEn.

Ordo.

Atq; oēs

q̄uis &

ǭuis & vera eēnt:qa Apollo cōcutit.i. īſtigat furēti ea.i.eiuſmodi frena.i.ſic mentē & organa vocis ei⁹ regit vt q̄ ipe voluit nō q̄ ipa p̄meditata ſit loqret.& vertit.i.ↄ̄tēdo hoc eſt trah do & retrahēdo dirigit ſtimulos ſup.eos i.eiuſmodi ſup.in pectore.i.p̄cordijs Sibylle vt.i.vbi aut cū primū hoc eſt īmediate poſtq̄ furor.i.rabies Sibylle:ceſſit.i.ſedata eſt:& ora rabida qeuīt Aeneas heros.i.vir ꝓuid⁹ & q̄ſi diuinus cuius eſt ꝓſpicere ventura:īcipit.ſ.affari Sibyllam in hūc modū.O virgo vlla facies.i.ſpecies laborū:nō ſurgit.i.orit̄ aut p̄dicit̄ mi.i.mihi noua:veꝑ vel inopina.i.inopinata qa ego pcepi oīa.ſ.q̄ ad bella ptineāt & id ī ſine gnti dicēte patre gēs aſpera cultu debellanda tibi latio eſt & pegi mecū.i.p̄meditat⁹ ſum añ.i.priuſq̄ hec diceres animo.ſ.meo i.quātū ad bellū mihi in Italia gerēdū certior iam factus a patre:& diſcurſu rōnis bñ cognoſcere poſſum ꝙ non ſine ſanguine tm̄ mihi cōtingeret regnū.q.d.nolo āplius de bello mihi canas:ſed oro vnū.i.p̄cipuum aut id ſolū qñ i.quādoquidē ianua Ditis.i.Plutonis īferni i.habētis poteſtatē apud īferos & palus tenebroſa.i.nigra & ꝓfunda: & hoc acheronte.i. lacu illo īfernali refuſo.i.refluēte & ſtagnāte: dicit̄ ſup.eſſe hic.i.ī campania Italie:cui⁹ cauſam narrauit Seruius.Cōtingat.i.det̄ mihi licet difficile ſit:ire ad cōſpectū &ora chari genitoris.ſ.Anchiſe.doceas iter.i.aut modū eūdi aut ꝓ via poſuit:& pandas.i.aperias:&reſeres.oſtia ſacra.i.execrabilia :aut religione multa obſeruāda.Ego eripui illū.ſ.patrē his humeris pflammas & mille tela ſequentia:vt dictū eſt in fine ſcd'i:& recepi ex hoſte medio i.ex medijs hoſtibus in locū tutū perduxi.aut de cineribus intelligit quos a Diomede recepit:vnde dixit in quinto Salue ſancte parens iterū ſaluete recepti Nequicq̄ cineres.Ille comitatus meū iter:ferebat.i. tolerabat mecum oīa maria atq; omnis minas.i.terrores & tempeſtates pelagi.i.maris & celi.i.aeris exiſtens

inualidus

Atq; oēs pelagiq; minas.cœliq; ferebat
Inualidus:vires vltra ſorteq; ſenectæ:
Quin vt te ſupplex peterē: & tua limina adirē
Idem orans mandata dabat natiq; patriſq;
Alma precor miſerere:potes nāq; oīa:nec te:
Nequicq̄ lucis hecate præfecit auernis.
Si potuit manes acceſſere cōiugis Orpheus:
Threicia fretus cythara:fidibuſq; canoris:
Si fratrem Pollux alterna morte redemit:
Itq; reditq; viā toties:quid theſea: magnum
Quid memorē Alcidem: & mi genus ab ioue
ſummo eſt.

¶Ex adyto.locum vaticinationis oſtendit. Cumæa ſibylla Cumæa bene addidit propter diſcretionem. Antroq;.r.quia in antro vt Pulſati colles clamore reſultāt. Obſcuris vera in. Vera & obſcura confundens deus. Eſt autem hypallage veris obſcurum inſerens.Ceſſit.f.Non penitus receſſit: ſed paulatim cœpit imminui. Nam & paulo poſt eſt de Miſeni morte dictura:quod non proce dit ſi nunc numen receſſit. Non vlla laborum: O virgo o licet ſit naturaliter breuis in ſermonibus latinis apud Vergi.tamē pro longa habetur vt in hoc loco:O virgo. Item alibi.Quis te magne Cato tacitum: exceptis ego: vt Aſt ego quæ diuum & duo vt ſi duo pręterea:& ſcio. vt Nunc ſcio quid ſit amor & neſcio:vt Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos apud alios.O niſi ī gręcis nominibus non producitur:quod & nunc ſequi debemus.Dicunt tamē quidā o tūc ꝓduci ī noīatiuo qñ & in genitiuo fuerit producta quod falſum eſt:nā & Verg.ꝓduxit virgo cum virginis faciat:& Luca.Cato corripuit vt Nos Cato da veniam:cum Catonis faciat:item Iuno cum producat Vergi.Sta.tamen corripit. ſane ſciendum allocutionē hāc eſſe ſuaſoriā cū partib⁹ ſuis:nam honeſtum eſt

SER.

O finita.

ſtũ eſt q̃rere patrẽ. Vtile qđ ab eo patriæ originẽ diſcat. Neceſſariũ q̃a iuſſerat pr̃. Poſſibile quia hic ĩferni ianua ditis. Itẽ potes nãq; oĩa. Facies: ſpecies. **Mi.** Mi non ꝓferr̃ per ſyneresim. ne ſit blandiẽtis aduerbiũ: neq; nitẽdũ eſt hoc exẽplo: & quia vnicũ eſt. & q̃a blãdiẽtis poteſt eſſe. nihil vero ꝓ metri neceſſitate ponit̃: nã ſi ſeq̃ns ſyllaba ĩcipit a vocali nihil dicimus: vt heu nihil ĩuitis fas quemq̃ fidere di. **Nihil.** Sin aũt a conſonãte nil: vt Iuue. Nil tale expectes emit ſibi. Inopina. nomen & nõ participiũ: nã inopinata diceret qđ non ꝓcederet. nam non ĩuenitur inopinor vt opinor ergo nocens a noceo participium eſt. **Participia.** Innocẽs ꝟo nomen quia nõ inuenitur ĩnoceo: nullũ enim participiũ quod a verbo non trahit̃: licet a ſui verbi forma non veniat vt placita: licet placeor non inueniatur tamẽ placeo inuenit̃ ſic cœnatus & prãſus & regnata & triũphata. vñ galeatus: & tunicatus nomina ſunt: quia nullũ extat verbũ. Percepi ab Heleno vel a patre. Dicit aũt futura partim audiſſe partim mente percepiſſe: ſed ſi nouit omnia cur conſulit numẽ? noſſe ſe oĩa q̃tum ad labores ptinet: dicit: & concedit totã petitionẽ vt ad illud veniat: vt poſſit patrẽ videre: nã cũ dicit vnũ oro non ſolũ id dicit: ſed ꝑcipuũ vt Vnã poſthabita coluiſſe ſamo. Palus: ꝓ lacu: nã auernũ ſignificat quẽ vult naſci de acherontis æſtuarijs. Palus bene ꝓduxit lus: q̃a paludis facit: Hora. corripuit: vt ſteriliſq; diu palus aptaq; remis. Tenebroſa: nigra & nigra pro alta vt Nigra figit ſub nube columbam i. alta. **Acheron.** Acheron fluuius inferoꝝ: quaſi ſine gaudio ſed locus non procul eſt baijs montibus ita ſeptus: vt neq; oriẽtem neq; occidentem ſolem aſpiciat: ſed medium diẽ: dicitur ignibus plenus quia circũſtãtia loca ſulphuratis & calidis aquis ſcaturiũt: dicitur ſine gaudio: ꝙ niſi ibi nicromantia non poteſt effici: vt aiunt: hæc ſine cæſo hoĩe non fiebat: vnde æneas Niſenũ & Vlyſſes Elpenorem ꝓ ſacris faciendis occiderũt q̃q̃ fingat̃ in extrema parte oceani Vlyſſes fuiſſe: qđ ipſe Ho. me falſum eſſe oñdit ex qualitate locorum q̃ cõmemorat & tp̃e nauigationis. dicit em̃ circa vnã noctẽ nauigaſſe: & ad locum veniſſe vbi ſacra perfecit. quod de oceano nõ ꝓcedit De cãpania manifeſtum eſt: ꝑterea a baio ei⁹ ſocio illic mortuo baias dictas eſſe conſtat. **Baiæ.** Dicit̃ etiã vidiſſe Herculẽ quia illic ſunt baulię quaſi boaulia vbi boues tenuit quas Gerioni detractas ex hiſpania abduxerat. Sacra: aut venerabilia aut execrãda: vt de tartaro ſacre pandũtur portæ. Illum ego. meritum probat patris: vt iuſtũ videatur eſſe deſideriũ. Sequẽtia te. vt ardentis clypeos. Ex hoſte: plus eſt ꝙ ſi ex hoſtibus dicat: ex hoſte enim generaliter dicitur ex hoſtibus partẽ oſtendit. **Singularia.** vt terram cum dicimus ſignificamus elemẽtum: terras vero ſingulas partes. Comitatus iter: nõ ſpe ſalutis: ſed mei cauſa: vt Cedo nec nate tibi comes ire recuſo: vnde addit tibi. i. tui cauſa non mei. Cœliq; ferebat: vt ante morte p̄uent⁹ ſit q̃ ferre deſierit. & mire ĩperfecto vſus eſt tp̃e ac ſi diceret etiã ſi adhuc viueret ferret. Vires vltra ſorteq; ſene. quia ſenecte ſors eſt q̃es: & ociũ ſicut pueritie ludus: amor adoleſcentiæ: ambitus iuuenilis ætatis. Ergo aliud ferebat pater q̃ ſors exigebat ſenectæ Orans. m. d. ſic dictum eſt vt Et ſupplex tua numina poſco. Maior enim ad impetrãdum vis eſt eum rogare: cui poſſis iubere. Mãdata dabat. vt huc caſta ſibylla Nigrarum multo pecudum te ſanguine ducet. **Hecate.** Lucis hecate. p. a. hecate trium poteſtatũ numen eſt. ipſa eſt enim Diana: Luna: Proſerpina: ſed ſolam proſerpinã dicere non potuit ꝓpter lucos qui dianæ ſunt: itẽ Dianã: quia auernis ait Bene elegit nomen in quo vtrũq; conſtabat: vñ Luc. de Proſerpina ait: Noſtreq; hecates pars vltia. Si potuit manes: vtitur exẽplis que inferiora ſunt ꝑ comparationẽ vt ipſe videatur iuſtius velle deſcendere: nam Orpheus conat⁹ eſt reuocare vxorem hic vult tantũ patrẽ videre. Orpheus aũt voluit quibuſdã carminibus reducere animam coniugis. qđ quia implere non potuit a poetis fingitur receptã iã cõiugẽ perdidiſſe dura lege plutonis. qđ etiã Ver. oſtendit dicendo accerſere: quod euocantis eſt proprium. Fidibuſq;. c. Bene ſonantibus chordis: fidib⁹ autẽ eſt

inualid⁹. i. debilis vltra vires & ſortẽ ſenecte i. ſenilis etatis q̃ q̃etẽ & ociũ efflagitat. Quin i. q̃netiam idẽ orans tanq̃ ſupplex ꝓpter magnã affectionẽ. dabat mãdata. i. ꝑcipiebat vt ĩ fine q̃nti dictũ eſt vt ego ſup. peterẽ te & adirẽ tua limina. Ego igit̃ ꝑcor. o alma. i. ſancta & ſalutis noſtre altrix virgo: miſerere nati & pr̃is: nã tu potes oĩa: q̃a ergo potes & piũ eſt atq; licitũ q̃a a patre diuino mandatũ debes velle. Probat aũt qđ dixit potes: nec. i. & nõ & hecate. i. ꝓſerpina apud inferos q̃ eadẽ diana eſt apud nos nõne q̃cq;. i. nõ ad nihil. i. nõ fruſtra ꝑfecit te lucis. i. ſiluis inceduis q̃ nunq̃ lucent ſed ſemp ſacras vmbras habẽt. auernis. i. que ſunt iuxta auernũ in cãpania licitum preterea eſſe nec qđ petit carere exẽplo ꝓbat ſic. ſi orphe⁹ potuit accerſere. i. aduocare adſe. manes i. vmbras cõiugis. ſ. eurydices vt viſum eſt in fine quarti Geor. fretus. i. cõfiſus & adiut⁹ cythara threicia. i. thracia: & fidibus. i. chordis canoris. i. dulciter canentibus ac reſonantib⁹: ſi polluxa alter geminorum filius iouis ex leda tyndari vxore. redemit fratrẽ. ſ. caſtorem. morte alterna. i. quã alternatim ꝓ illo obit vt ille viciſſim ꝓ polluce & it & redit viam ſ. ab inferis ad ſuperos & e diuerſo toties: q̃a ſingulis diebus ſic em̃ gemini in celo ſunt vt dũ alter oritur alter occidat: quid. i. ad quid memorem. i. cõmemorem & recitem theſea. q. d non opus eſt q̃a is violenter acceſſit: ſed vinct⁹ eſt quid memorẽ alciden. i. herculẽ magnũ. ſ. ſine exẽplo in ſua etate q̃ theſ. a liberaſſe dicit̃ ab inferis & cerberũ traxiſſe ad ſuperos. q. d. ſi ipſi hoc potuerunt hi ꝑ pietatẽ illi ꝑ violẽtiã potero & ego q̃ & pius & fortis ſum. At ſi dicat ſibylla verũ illi potuerũt q̃a dijs geniti: ad hoc rñdet genus ſup. eſt. & i. ẽt mi. i. mihi: ab ioue ſummo. ſ. deoꝝ ſicut Herculi & polluci. Mi datiuus eſt a genitiuo mis ſicut mihi a mei nec videt̃ abſurdum ſi dicat̃ mı̃ ſcribẽdum ſed ꝓferẽdũ monoſyllabon ſicut dq̃. vñ dũ due ſunt ſyllabe interijcitur h fit & mihi: q̃ cauſa eſt cur ahenũ iterdum ſcribit̃ & apud nõnullos ihesus: cũ artis ſit ieſus dictio triſſyllaba. Quia ꝟo de ĩferis multa dictur⁹ eſt poeta ex Platonicoꝝ philoſophia nõ abſurde adduxero ea q̃ Macrobius ſup ſomnũ Scipionis a Cicerone editũ de ĩpis diſſerit interiecturus q̃dam declaratiua q̃ ſemicirculis a macrobianis diſcernemus. Dicit igitur ſic ad hec Ciceronis verba. Queſiui viueret ne ipſe & pater paulus & alij quos nos extinctos arbitrabamur: Immo ꝟo inquit hi viuunt q̃ e corporũ vinculis tanq̃ e carcere volauerunt: veſtra ꝟo q̃ dicitur vita mors eſt. Hec ille. Ad q̃ Macrobius: Si ad ĩferos meare mors eſt & vita eſt eẽ cum ſuperis facile diſcernes que mors aĩe que vita credenda ſit: ſi cõſtiterit qui locus habendus ſit inferorum vt aĩa dũ ad hunc locũ trudit ur mori quũ ab hoc ꝓcul eſt vita frui & ꝟe ſupereſſe credat̃. Et quia totum tractatũ quẽ veterum ſapientia de inueſtigatiõe huius q̃ſtionis agitauit in hac latentem Verborũ paucitate reperies: ex omnibus aliqua quib⁹ nos de rei quam querimus abſolutiõe ſufficit admoneri amore breuitatis excerpſim⁹. Anteq̃ ſtudiũ philoſophie circa nature inquiſitionẽ ad tantũ vigoris adoleſceret qui ꝑ diuerſas gentes authores in cõſtituẽdis ſacris cerimoniarum fuerunt aliud eſſe inferos negauerunt ꝙ ipſa corpora quibus incluſe anime carcerẽ fedũ tenebris horridum ſordibus & cruore patiuntur. **Veterum opinio i ferorũ.**

eſt tiuntur.

tiunt̃.Hoc anime ſepulchrũ:hoc ditis cõcaua hoc ĩferos vocauerunt.Et omnia que illic eſſe credidit fabuloſa ꝑſuaſio in ipſis humãis corporib' aſſignare conati ſunt.Obliuionis fluuium aliud non eſſe aſſerẽtes ꝙ errorẽ anime obliuiſcẽtis maieſtatẽ vite prioris q̃ anq̃ i corpus truderet̃ potita eſt:ſolãq; eſſe i corpore vitam putãtis(Vñ letheũ fluuiũ a ληθη quod eſt obliuio & ληθω qđ ẽ lateo vocam')

Lethe

Phlegethon.

Pari iterp̃tatione phlegethõtẽ ardores irarũ & cupiditatũ putauerũt(Dicit̃.n.phlegethõ a v̇bo φλεγω qđ eſt cõburo ardeo &c.)

Acheron

Acherontẽ quicquid feciſſe dixiſſeve vſq; ad triſtitiã humãe varietatis more nos penitet(Dicitur acheron ab α quod priuatiuũ eſt & χαρα leticia hoc eſt abſq; leticia)

Cocytus.

Cocytum quicquid homines in luctum lachrimaſq; compellit(Dicitur a κωκυτοσ qđ eſt luct' vlulat' ſicut κωκυμα ploratus κωκυξω lamentor & κοκυω ploro &c.

Styx.

Stygem qcquid inter ſe humanas animas in gurgite mergit odiorũ(Dicitur ſtyx a στυγεροσ quod eſt meſtus odioſus:vel ſi ſic ſcribas ſtix eſt acies ſeu turma cõtinens viros)T.ideſt.ccc.(Notate hic fluuiorũ ordinẽ ꝙ incrementum habeant primum ſiquidẽ malũ eſt obliuio boni quod lethe ſignificat:deinde ardor & inflãmatio ad malum quod phlegethon:tũ priuatio leticie quod acheron:tũ luctus & lachryme quod cocytus.Poſtremo ꝑſeuerans odiũ in furorẽ rapiẽs quod ſtyx ſignificat.Ipſam quoq; penarum deſcriptionem de ipſo vſu conuerſationis humane ſumptã crediderunt

Vultur iecur tondens.

vulturem iecur ĩmortale tondentem nihil aliud intelligi volentes ꝙ tormenta conſcientie obnoxia flagitio viſcera interioris rimãtis & ipſa vitalia indefeſſa admiſſi ſceleris admonitiõe laniantis ſempq; curas ſi regeſcere forte tentauerint excitantis tanq̃ fibris renaſcentibus inherendo.nec vlla ſibi miſeratione parcentis lege hac qua ſe iudice nemo nocens abſoluitur nec de ſe ſuam poteſt vitare ſententiã.

Tantali

Illos aũt epulis ante ora poſitis excruciari fame & inedia tabeſcere quos magis magiſq; acquirendi deſideriũ cogit p̃ſentem copiã non videre & in affluentia inopes egeſtatis mala patiuntur neſcientes:parta reſpicere dum egent habendis.

Ixiones

Illos radijs rotarum pendere diſtrictos q̃ nihil cõſilio ꝓuidentes nihil rõne moderãtes:nihil virtutibus explicantes ſeq; & actus ſuos omnes fortune ꝑmitentes caſibus & fortuitis ſemꝑ rotant̃.

Syſiphi Saxum voluẽtes.

Saxum ingens voluere inefficacibus laborioſiſq; conatibus vitam terentes.

Caſũ ſilicis timentes phlegiæ.

Atrã ſilicem lapſurã ſemꝑ & cadenti ſimilẽ illorũ capitib' imminere qui arduas poteſtates & ĩfauſtã ambiũt tyrãnidẽ nũq̃ ſine timore victuri & cogẽtes ſubiectũ vulgus odiſſe dũ metuat ſemꝑ ſibi vident̃ quod merent̃ excipere. Nec fruſtra hoc Theologi ſuſpicati ſunt. Nam Dyoniſius aule ſicule inclementiſſimus incubator familiari quondã ſuo ſolã beatã exiſtimanti vitã tyrãni volẽs ꝙ ꝑpetuo metu miſera ꝙ impendentiũ ſemꝑ periculorum plena eſſet oſtẽdere gladiũ vagina raptũ & a capulo de filo tenui pendentẽ mucrone demiſſo iuſſit familiaris illius capiti iter epulas iminere. Dioniſij tyrãni. Cũq; ille & ſiculas & tyrãnicas copias p̃ſentis mortis ꝑiculo aſpernaret̃.Talis eſt(inquit Dionyſius)vita quã beatam putabas ſic nobis ſemꝑ mortem iminẽtẽ videmus.Exiſtima ergo qñ felix eſſe poterit q timere nõ deſinit.Scđm hec igit̃ q̃ a theologis aſſerunt̃ ſi vere ſuos qſq; patimur manes & inferos in his corporibus eſſe credim':quid aliud intelligendũ eſt ꝙ mori aĩam quũ ad corpus inferna demergit̃:viuere aũt cum ad ſupera poſt corpus euadit.

Nota duas mortes.

Dicendũ eſt qd ijs poſtea viris ſollicitior inqſitor philoſophie cultus adiecerit.Nam & qui primum Pythagoram.Et q poſtea Platonẽ ſecuti ſunt duas eſſe mortes vnam anime:animalis alteram ꝓdiderunt arbitrantes tunc aĩam mori nõdũ corrumperetur qđ impoſſibile ſciuerunt ſed dũ operas ſibi ꝓprias exercere nõ poſſet.Mori animal quum anima diſcedit e corpore ipſam v̇o animam mori aſſerẽtes quũ a ſimplici & indiuiduo fonte nature in membra corporea diſſipat̃.

De reliqs philoſophis.

Et qa vna ex ijs manifeſta oĩbus nota eſt.Altera nõ niſi a ſapientibus dep̃henſa ceteris eam vitã eſſe credentib':ideo hic ignorat̃ a plurimis cur eũdẽ mortis deũ mõ ditẽ modo imitẽ vocem' quũ per alteram.i.animalis mortẽ abſolui animam & ad veras nature diuitias atq; ad ꝓpriã libertatem remitti fauſtum nomen idicio ſit.Nã πλουτοσ diuitie ſunt vñ πλουτων.Per alteram vero q̃ vulgo vita exiſtimat̃ animam de immortalitatis ſue luce ad quaſdam tenebras mortis impelli vocabuli teſtemur horrore.

Vñ corp' dictum.

Nam vt conſtet animal neceſſe eſt anima in corpore vinciat̃.Ideo corpus Δεσμασ hoc eſt vinculũ nũcupat̃(Eſt em̃ Δεσμη faſciculus Δεσμιοσ vinctus Δεσμοσ vinculũ nodus Δεσμοω ligo vincio)Et σωμα quaſi quoddam σημα.i.anime ſepulchrum:vnde Cicero pariter vtrumq; ſignificans corpus eſſe vinculum corpus eſſe ſepulchrũ quod carcer eſt ſepultorum)ait Qui e corporum vinculis tanq; e carcere euolarunt.

Tres platonicorũ de inferis ſentẽtiæ.

Inferos autem Platonici non in corporibus eſſe.i.non a corporibus incipere dixerunt ſed certam mundi iſtius partem ditis ſedem.i.inferos vocauerunt.De loci vero ipſius finibus inter ſe diſſona publicarunt. Et in tris ſectas diuiſa ſententia eſt.Alij enim mũdum in duo diuiſerunt quorum alterum facit alterũ patit̃.Et illud facere dixerunt quod cũ ſit ĩmutabile alteri cãm & neceſſitatẽ ꝑmutationis ĩponit:hoc pati qđ ꝑ mutationes variatur.Et ĩmutabilẽ quidem mundi partẽ a ſphera que aplanes dicitur vſq; ad globi lunaris exordiũ: mu

De luna.

tabilẽ v̇o a luna ad terras vſq; dixerũt. & viuere animas dũ in immutabili parte conſiſtunt mori autem quum ad partem ceciderunt permutationis capacem.Atq; ideo inter lunam terraſq; locum mortis & inferorum vocari ipſamq; lunam vite eſſe mortiſq; confinium:& animas inde in terram fluentes mori : inde ad ſupera meantes in vitam reuerti.Nec immerito exiſtimatum eſt:a luna enim deorſum natura incipit caducorum ab hac anime ſub numerum dierum cadere & ſub ipſis incipiũt.deniq; illã(.i.lunã.)ethereã terrã phiſici vocauerunt & habitatores eius lunares populos nuncupauerunt qđ ita eſſe plurimi argumẽtis q̃ nũc lõgũ eẽt enumerare docuerũt.Nec dubiũ eſt qn ipſa ſit mortaliũ corpoꝝ author & cõditrix adeo vt nulla corpora ſub lumĩs ei' acceſſu patiant̃ augmẽta . & hac decreſcẽte minuant̃ . Sed ne de re manifeſta faſtidium ꝓlixa aſſertione generet̃ ad ea q̃ de inferorũ loco alij definiũt tranſeamus. Maluerunt enim

mundũ alij

aũt eſt a noĩatiuo hæc fidis:vt ſit pyrrichius:Nam fides iambus eſt.Si fratrẽ pollux al.m.r.vt ſupra dixim':Helena & pollux de ioue nati ĩmortales fuerũt.Nã caſtor Tindari filius fuit cuius mortẽ ſuo ĩteritu fraterna pietas redemit:quod ideo fingitur qa eorũ ſtellæ ita ſe habent vt occidente vna oriatur altera:& iterũ exemplũ per cõparationẽ.qđ qa pium eſt ſe ad frequentiam contulit dicendo.Itq; reditq; viam totiens:propter ſtellas inter ſe orientes & occidentes Caſtoris & pollucis. Quid theſea:durũ exemplum vndæ nec ĩmoratus eſt in eo:dicit aũt inferos debere patere pietati:qui patuerunt infanda cupiẽti:Nã hic ad rapiẽdum Proſerpinam ierat cum perithoo:& ibi retent' luit pœnas:vt Sedet æternũq; ſedebit infelix theſeus.Magnum quid.m.al.meli' ſic diſtinguitur:licet qdam legãt.Quid theſea magnum. vt epitheton ei dent qui per ſe non eſt magnus . nam Herculem ſine epitheto etiam magnum intelligimus:ſed melius eſt magnum dare Herculi q̃ ſacrilego Et mi genus.a.i.ſ.Occurrit tacitæ quæſtioni tanq̃ ſibylla dixerit.hi enim qui deſcenderũt a dijs ducebant originem.

mundum alij in elementa terquaterna diuidere vt in primo ordine numerarent̄. Terra:aqua:aer: & ignis que est pars liquidior aeris vicina lune. Supra hec rursum totidem numero sed nature purioris elementa: vt sit luna pro terra quā etheream terram a phisicis diximus nominatam:aqua sit sphera mercurij: aer veneris:ignis in sole. Tertius vero elemētorū ordo ita ad nos conuersus habeat. vt terram vltimam faciat: & ceteris in medium redactis in terram desinat tam ima ꝙ̄ sūma. postremitas igit̄ sphera martia ignis habeat: aer iouis:saturni aqua:terra vero aplanes:in qua elysios campos esse puris animis deputatos antiquitas nobis intelligendum reliqt. de his campis aīa cū in corpus emittit̄ ꝑ tres elemētorū ordines trina morte ad corpus vsq; descendit Hec est inter Platonis de morte anime quū in corpus trudit̄. Secūda sentētia.

Scd'a opinio platonicorum.

In qua videbimus oīa in vnū globū redacta:ita vt sicut ignis cū terra in siccitate cōicat sic aplanes cū eadem cōueniat. Nec absurdū est dicere. Martē esse de natura ignis:Iouē de natura aeris quē sepe ꝓ aere ponimus vnde ipm tonantem dicimus tonitrua siquidē in aere fiunt. Saturnum de natura aque quam frigidam vt illum cognoscimus:& sicut hec rerum pater dicit̄. vt in Geor. Oceanūq; patrem rerum. & secundum Milesium thaletem omnia ex humore creant̄ ita ille deorum pater:mortalibus tum inimicis accedit ad hec ꝙ saturni genitalia in aq̄s cecidisse fabulant̄. firmamentū autē.i.aplanē cū terra multū affinitatis habere videmus &c. Alij vero(Nam tres inter eos esse sententiarū diuersitates ante signauimus)duas quidem & ipsi partes sicut primi faciunt sed non ijsdem terminis diuidunt mundū. Hi enim celum qd' aplanes sphera vocitet̄ partem vnam septem vero spheras q̄ vage vocant̄. & qd' inter illas & terrā est:terrāq; ipsam alteram partē esse voluerunt. Secūdum hos ergo quorum secte amicior est ratio anime beate ab oī cuiuscūq; cogitatione corporis libere celum possident que vero appetentiam corporis & huius quam in terris vitā vocamus ab illa specula altissima & perpetua luce despiciens desiderio latenti cogitauerit pōdere ipso terrene cogitatiōis paulatim in inferiora delabitur. Nec subito a pfecta incorporalitate luteum corpus induitur:sed sensim per tacita detrimenta & longiorem simplicis & absolutissime puritatis recessum in quedā syderij corporis incremēta turgescit. In singulis enim spheris que celo subiecte sunt etherea subuolutione vestit̄ vt per eas gradatim sociari huius indumēti testei consiliet̄. Et ideo totidem mortib' quot spheras transit ad hanc ꝑuenit que in terris vita vocitat̄. Descēsus ꝟo ipsius quo anima de celo in huius vite īferna delabitur sic ordo digeritur. Zodiacam ita lacteus circulus oblique circūflexionis occursu ambiendo amplectit̄ vt eum qui duo tropica signa Capricornus & Cancer ferunt̄ intersecent. Has solis portas phisici vocauerunt:quia in vtraq; obuiāte solstitio vlterius solis inhibet̄ accessio & fit ei regressus ad zone viam cuius terminos nunq̄ relinquit. Per has portas anime de celo in terram meare & de terris in celum remeare credunt̄. ideo hominum vna:altera deorꝝ vocatur. Hominum cancer qa ꝑ hūc in inferiora descensus est. Capricornus deorum qa ꝑ illum anime in ꝓprie īmortalitatis sedē & in deorū numerū reuertunt̄. & hoc est qd' Homeri diuina ꝓuidētia in antri ithacēsis descriptiōe significat: Hinc & Pythagoras putat a lacteo circulo deorsum incipere Ditis imperiū qa aīe inde lapse vident̄ a superis recessisse. Ideoq; primā nascentibus ait lactis alimoniā afferri:qa primus eis motus a lacteo incipit ī corpora terrena labentibus. Vnde & Scipioni de animis beatorꝝ ostenso lacteo: dictū est Hinc ꝓfecti huc reuertunt̄. Ergo descēsure quū adhuc in cancro sunt quoniam illic posite nec dū lacteū reliquerunt adhuc in numero sunt deorum. Cum vero ad leonē labendo ꝑuenerint illic conditionis future auspicant̄ exordium. Et qa in leone sunt rudimenta nascendi & quedam humane nature tyrocinia aquarius aūt aduersus leoni est & illo oriente mox occidit:ideo cum sol aquariū tenet manib' parentat:vt pote in signo qd' humane nature contrarium vel aduersum ferat̄. Illinc ergo.i.a cōfinio quo se zodiacus lacteusq; contingūt anima descendens a tereti q̄ sola forma diuina est in conū defluēdo ꝓducit̄ sicut a puncto nascit̄ linea:& in longū ex īdiuiduo ꝓcedit ibiq; a puncto suo qd' est monas venit ī diaden q̄ est prima detractio. Et hec est essentia quā indiuiduā eādemq; diuiduā Plato in Thimeo quū de mūdane anime fabrica loqueret̄ expssit. Anime.n. sicut & mundi ita & hoīs vni' mō diuisionis reperient̄ ignorare. Si diuine nature simplicitatis cogitent̄ mō capaces cum alia ꝑ mundi hec ꝑ hoīs mēbra diffundit̄. Anima ergo cum trahit̄ ad corpus ī hac prima sui ꝓductione siluestrē tumultum.i.hylen influentē sibi īcipit experiri. Et hoc est qd' Plato notauit ī phedronte/animam ī corpus trahi noua ebrietate trepidantē volens nouum potum materialis alluuionis īntelligi qua delibuta & grauata deducit̄: Archani huius indiciū est. Et crater liberi patris ille sydereus ī regione que inter cancrū est & leonem locatus ebrietatem illic primum descensuris animis euenire silua influente significans. vnde & comes ebrietatis obliuio illic incipit animis latēter obrepere. Nam si anime memoriam rerum diuinarum quarum in celo erant conscie ad corpora vsq; deferrēt nulla inter homines foret de diuinitate dissensio. sed obliuionē quidem oēs descēdendo hauriunt alie ꝟo magis:minus alie. Et ideo in terris verum cū non omnibus liqueat tamē opinant̄ omnes:quia opinionis ortus est memorie defectus Hi tñ hoc magis inueniunt q̄ minus obliuionis hauserunt. Quia facile reminiscunt̄ qd' illic ant recognouerint. Hinc est ꝙ que apud latinos lectio apud grecos vocat̄ repetita cognitio:quia cum vera dicimus ea recognoscimus que naturaliter noueramus:anteq̄ materialis influxio in corpus venientis animas ebriaret. Hec est aūt hyle que oē corpus mundi quod vbicūq; cernimus ideis impssa formauit. Sed altissima & purissima pars eius qua vel sustentant̄ diuina vel cōstāt nectar vocat̄. Et credit̄ esse potus deorꝝ Inferior vero & turbidior potus aīarum:& hoc est qd' veteres letheum fluuium vocauerunt. Ipsum autē liberum patrem orphici νουμυλιου suspicant̄ intelligi qui ab ipso indiuiduo natus in singulos ipse diuiditur. ideo in illorum sacris traditur titani furore in membra discerptus & frustis sepultus rursus viuus & integer emersisse:quia νουσ quam diximus mentem vocari ex indiuiduo prebendo se diuidendum & rursus ex diuiduo ad indiuiduū reuertēdo & mūdi implet officia & nature sue arcana non deserit. Hoc ergo primo prodere de zodiaco a lacteo ad subiectas vsq; spheras anima delapsa dum ꝑ illas labit̄ in singulis non solū vt iam diximus luminosi corporis amicit̄ accessu:sed & singulis motus quos in exercitio est habitura producit. In saturni ratiocinationē & intelligētiam qd' λογιστικον θεωρητικον vocatq. In iouis vim agendi quod πρακτικου dicit̄. In martis animositatis ardorem quod θυμικον nuncupat̄. In solis sanciendi opinandiq; naturam qd' αισθητικον & φανταστικου appellant. Desiderij vero motum quod επιθυμητικου vocatur in veneris. Pronunciandi & interpretandi que sentiat quod ερμηνευτικου dicit̄ in orbe mercurij ουρυτικου vero.i.naturā plantandi & augēdi corpora īgressu inglobi lunaris exercet. Et est sicut a diuinis vltima ita a nostris terrenisq; omnibus prima. Corpus eīn hoc sicut fex rerū diuinarū est ita animalis est prima substantia. Et hec est differētia inter terrena corpora & supera celi dico & siderū aliorūq; elemētorū ꝙ illa

Tertia opinio.

De solis portis.

Hyle. Nectar. Lethe

torum qd illa quae sursum accersita sunt ad aiae sedem & imortalitatem qd ex ipſa natura regionis & ſublimitatis imitatione meruerunt. Ad hec vero terrena corpora aia ipſa deducit. Nec te moueat qd de aia quam eſſe immortalem dicimus mortem totiens nominauim⁹. Etenim ſua morte anima non extinguitur ſed ad tps obruitur. Nec temporali dimerſione bñficium ppetuitatis eximitur. Cum rurſum eſt corpore vbi meruit cōtagione vitiorum penitus elimata purgari ad parentis vite lucem reſtituta i integrum reuertatur plene vt arbitor de morte & de vita aie definitio liquet quam de adytis philoſophie doctrina Ciceronis elicuit. Hec Macrobi⁹ &c.

ASCEn. ¶ Talib⁹ orabat dictis &c. Recitat reſpōſum ſibylle dicentis eſſe facilem deſcenſum ad inferos: cui⁹ ſcd'm ea quae iā recitauim⁹ varie pñt ee expoſitiões: nā ſi poeta fuerit opinionis dicentiū corpus eſſe inferorū locū cui Serui⁹ vt videre licet ſuffragatur. Dicemus ſic. facilis deſcenſus auerni. i. aia facile in aliud corpus migrat: nō enim pōt i elyſios cāpos recipi niſi virtutes feneraverit atq; oino ethereā virtutē puritateq; nacta fuerit: vt dicūt platonici. Opus eſt ergo volenti ad ſupos remeare vt iuppiter eū amet. hoc eſt in natiuitate ſignū bonū habeat Iuuenalis. Dictat enim q ſidera te excipiant mō primos incipientē Edere vagitus & adhuc a matre rubentē. aut vt habeat ardentē virtutē que quid aliud qꝫ vera charitas ſit neſcio: aut dijs genitus ſit: hoc eſt religionē colat vt autē ex hac ſylua que mūdi ſunt occupationes i lucē emergamus: op⁹ ē aureo ramo. i. ſapientia. Nam vt dicit Seneca epiſtola vltima octaui libri. Anima in hoc corpore tanq in vinculis premitur niſi adſit ſapientia. At philoſophi quo puritatem animi nanciſcerētur animam ſuam in hoc mundo pdiderunt. vnde Hieronym⁹ Omnis philoſophorū meditatio mors eſt Alij p ramū virtutē intelligunt/ vt ſit dextera pars y littere pythagore de qua per Vergilium ſatis. In Ciceronis officiorum libris legitur herculi duas matronas occurriſſe de qbus ibidem. facilis patet nūc ſcd'm alias vias interpretatio. At ſi in noſtre religionis veritatem cōuertere velimus qꝫuis auctor de ea nō dixerit qppe q ante eā mortuus fuit non videtur qd refragetur. facilis enim deſcēſus auerni lata enim eſt via que ducit ad pditionē: nam multi ſunt vocati pauci vero electi. hoc eſt quod dicit pauci quos equus amauit Iuppiter. Triplices enim celum poſſidebunt: quos equus amauit iuppiter. hoc eſt quos de⁹ p gratiam ſaluatos vult: ſcite tamen addit equus: nam vt patet in euangelio de eo qui cōduxit laboratores in vineā ſuam nō facit deus alijs iniuriā licet aliquib⁹ veniā conferat maiorem. Itē quos ardens virtus. i. charitas & religio (vñ amor ignis dicitur) vexit ad ethera. tertio dijs geniti. qui nōdum virtutē coluere quippe q ad biuium y littere nondū venere nec veniā meruere vt q peccare nō potuerant quales ſunt inocētes bñficio dñice paſſionis ſaluati. vnde Iohānis primo. dedit eis poteſtatē filios dei fieri his qui credunt in noīe ei⁹ q non &c. opus etiā eſt aureo ramo. i. ſapiētia & virtute. q in ſilua. i. mundi latebris, difficilis inuentu eſt: niſi nos veneris aues hoc eſt colūbe ducāt: p quas itelligo gratiam ſpirit⁹ ſancti q i colūbina ſpecie nōnūqꝫ apparuit vel cupiditas. i. diligētia nos ad virtutē ducat ſic & alia oia intelligi poſſunt. Sciendum autē eſt apud cumas eſſe lacū auerni quē ſylue vndiq; ſepiunt ita vt grauiſſimus odor quē mephitim vocamus exalet: vñ aues ſpirit⁹ tā grauis impatiētes ſuper eū volare non poſſunt. vnde auernum ab a quod priuatiuū eſt & ornis auis quaſi ſine auibus dicitur. Fingunt autē poete ibi deſcēſum ad inferos propter tenebras fuiſſe: aut certe qd ibi necromātie fiebāt: ad qs op⁹ fuit recēti cadauere vnde hic Miſeni

Auernus

Talibus orabat dictis: araſq; tenebat: — Poeta
Tū ſic orſa loqui vates: ſate ſanguine diuum — Sibylla
Tros anchiſiade: facilis deſcenſus auerni
Noctes atq; dies patet atri ianua ditis:
Sed reuocare gradū: ſupaſq; euadere ad auras:
Hoc op⁹: hic labor ē: pauci quos æqu⁹ amauit
Iuppiter: aut ardēs euexit ad æthera virtus
Dijs geniti potuere: tenent media oīa ſyluæ:
Cocytuſq; ſinu labens circūuenit atro.
Qd' ſi tantus amor menti: ſi tanta cupido eſt:
Bis ſtygios innare lacus: bis nigra videre
Tartara: & inſano iuuat indulgere labori:
Accipe quæ pagēda prius: latet arbore opaca
Aureus & folijs & lento vimine ramus
Iunoni infernæ dictus ſacer: hunc tegit omnis
Lucus & obſcuris claudunt cōuallibus vmbræ
Sed non ante datur telluris operta ſubire:
Auricomos q qs decerpſerit arbore fœtus:
Hoc ſibi pulchra ſuū ferri proſerpina munus
Inſtituit: primo auulſo non deficit alter
Aureus: & ſimili frondeſcit virga metallo.
Ergo alte veſtiga oculis: & rite repertum
Carpe manu: nāq; ipe volens faciliſq; ſequetur
Si te fata vocant: aliter non viribus vllis
Vincere: nec duro poteris cōuellere ferro.
Præterea iacet exanimum tibi corpus amici
Heu neſcis: totamq; inceſtat funere claſſem:
Dū conſulta petis: noſtroq; in limine pendes:
Sedibus hūc refer ante ſuis: & cōde ſepulchro:
Duc nigras pecudes: ea prima piacula ſunto:
Sic demū lucos ſtygios & regna inuia viuis
Aſpicies dixit: preſſoq; obmutuit ore. — Poeta

SER. ¶ Araſq;. t. rogabant. n. duos deos ararū anſas tenentes. Sate. ſ. d. vnde æneas deſijt inde hæc ſumpſit exordium. Facilis. d. a. legitur & auerno id eſt ad auernum: ſed ſi auerni inferorum ſignificat: & lacum pro inferis ponit. Noctes atq; dies patet. a. i. d. omni tempore homines in fata concidunt: & hoc poetice. nam & Lucre. ex maiori parte & alij integre docent inferorum regna: nec eſſe quidem poſſe: nam locum ipſorum quem poſſumus dicere: cum ſub terris dicantur eſſe antipodes: in media vero terra eos eſſe nec ſoliditas patitur: nec centrum terræ quæ terra ſi in medio mundi eſt tanta eius eſſe profunditas non poteſt: vt in medio ſui habeat inferos in quibus eſt Tartarus de

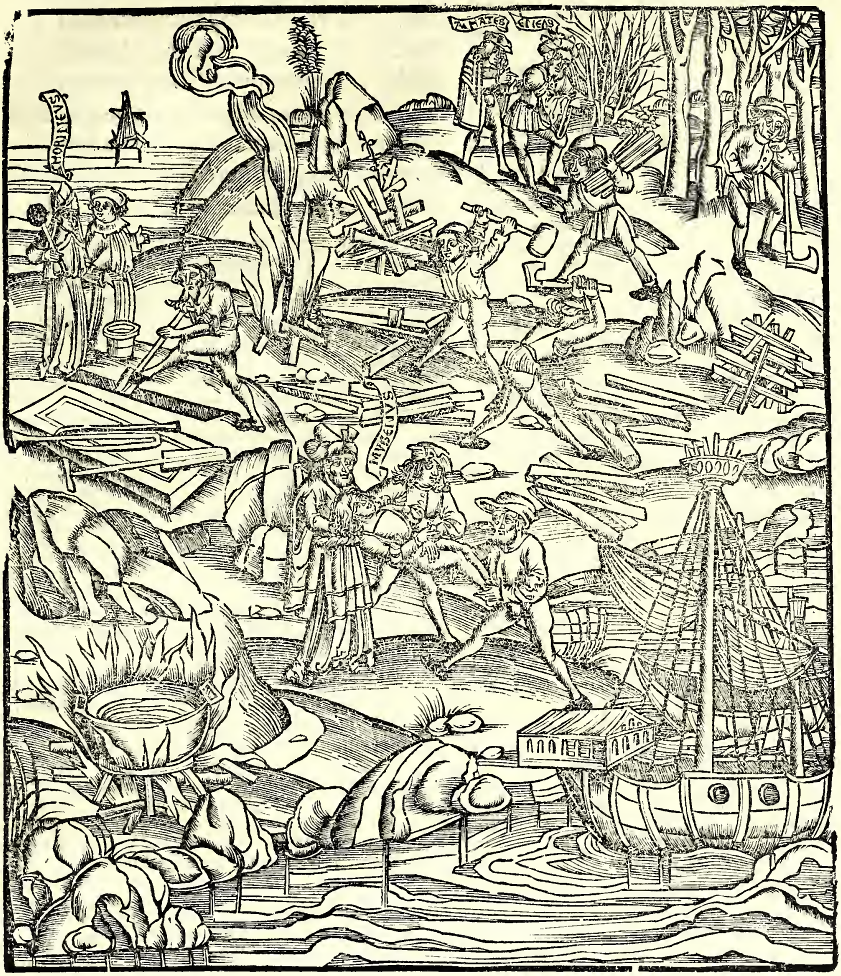
tarus de quibus legitur Bis patet in preceps tantum tendit
q; ſub vmbras:Quantus ad ethereũ cœli ſuſpectus clym-
pum.Ergo hanc terram in qua viuimus inferos eſſe volue
runt:quia eſt omnium circulorum infima : planetarum.ſ.
ſeptem:Saturni:Iouis:Martis:Solis:Veneris:Mercurij Lu-
ne:& duorum magnorum:hinc eſt quod habemus.Et no-
uies ſtyx interfuſa coercet:nam.ix.circulis cingitur terra:er
go omnia que de inferis finguntur ſuis locis hic eſſe com-
probabimus quod aũt dicit. Patet atri ianua ditis: Sed re-
uocare gradum ſuperaſq; euadere ad auras.Hoc opus hic la
bor eſt aut poetice dictum eſt:aut ſcd'm philoſophorũ altã
ſcientiam qui deprehenderũt bene viuẽtium animas ad ſu
periores circulos.i.ad originem ſuam redire:quod dat Lu-
ca.Põpeio:vt vidit quãtum ſub nocte iaceret Noſtra dies
Maleviuentium:vero diutius in his permorari corporibus
permutatione diuerſa & apud inferos ſemper : pauci quos
equus.a.tria hominum genera poſſunt remeare ad ſuperos
quos diligit Iuppiter. i. ij quos in ortu benignus ſyderum
aſpectus irradiat . Iuuenalis Diſtat em̃ que Sydera te exci-
piant modo prios incipientem edere vagitus: quos prudẽ
tia ſubleuat:nã hoc eſt:Quos ardens euexit ad æthera vir
tus.Item religioſos:quos a dijs genitos dixit cõſequens em̃
eſt vt deorum ſoboles religionibus vacet. Dijs aũt geniti:
quia corporib⁹ ſe infundebãt ptãtes ſuperne : vnde heroes
procreabantur Sylue. i. omnia que populata & inquinata
Styx ſunt ſylue em̃ tenebras & luſtra habent: quibus feritas & li
bido dñatur.Cocyt⁹.flumen inferni dictus ab eo quod eſt
κωκυξειν.i.lugere. Eſt aũt locus vicinus acheronti.Figitur
luctuoſus:quia ſacra ex morte hominis fiebant: bis modo
& poſt mortem:nam q̃uis Oui. dicat inter deos relatũ fuiſ
ſe æneam tamẽ neceſſe eſt etiam iſtorum apud inferos eſſe
ſimulachra:vt Herculis :Liberi patris Caſtoris& Pollucis.
alij ad ſibyllam referunt vt dicat: vis me bis cernere modo
& cum me lucis hecate prefecit auernis: Sed nõ bis erat ſed
Ramus aureus. ter : nam & ipſa mortua eſt.Ergo dicemus : vt ſupra etiam
poſt apotheoſim apud inferos remanere ſimulachra . Sty-
gios:ſtyx palus apud inferos de qua dicitur : Dij cuius iu-
rare timent & fallere numen.Hoc autem eſt quia victoria
ſtygis filia bello gygantium ioui fauiſſe dicitur pro cuius
remuneratione Iuppiter tribuit vt dij iurantes per eius ma
trem non audeant fallere: ratio aũt eſt:ſtyx merorẽ ſignifi
cat vnde αποτου στυγερου.i.a triſticia dicitur:Dij aũt ſemp
leti: vnde & immortales . Ergo iurant per rem ſuæ naturæ
eterne contrariam. i. per triſtitiam ergo per execrationem.
Tartara locus inferorum profundus Luc.ad inferos ait cu-
ius vos eſtis ſuperi: Inſano magno. Accipe audi & ſub fa-
bularum pretextu docet rectam viam:per quam datur ani
mabus ad ſuperos regreſſus.Ramus: licet qui de ſacris pro-
ſerpine ſcribunt dicant aliquid ineſſe myſticũ: publica ta-
men opinio hec eſt.Oreſtes poſtq̃ thoantẽ regem in thau-
rica regione occiderat:cum iphigenia ſorore& ſimulachro
diane aufugit idq; non procul ab aricia collocauit : in hoc
templo poſt mutatum ritum ſacrorũ fuit arbor de qua ra-
mũ infrigi non licebat.Dabatur autem fugitiuo:vt ſi ex ea
arbore ramũ effringere potuiſſet cum fugitiuo eius templi
ſacerdote monomachia pugnaret.Nam fugitiuus ille erat
ſacerdos ad priſtine fuge imaginem Dimicandi vero daba
tur facultas quaſi ad priſtini ſacrificij reparationem: Hunc
ergo inde ſumpſit colorem.Ramus em̃ neceſſe erat.vt vni⁹
cauſa eſſet interitus.Vnde ſtatim ſubiungit mortem miſe-
ni.& ad ſacra dianę accedere: niſi ſublato ramo nõ poterat
Inferos autem ſubire eſt ſacra celebrare proſerpine.De redi
tu autem anime hoc dicit.Pythagoras vitam humanam di
uiſit in modum.y.littere q; prima etas incerta ſit. quoniã
y litera nondum ſe aut virtuti aut vitio dederit. biuium aũt y lit-
tere a iuuentute incipere: quo tempore aut vitia in ſiniſtrã
aut virtutẽ in dextrã partem ſequimur.Hinc Perſius.Tra-
duci trepidas ramoſa in compita mentes : ergo per ramos
virtutes dicit ſectandas Latet in ſyluis:quia in huius vitæ
confuſione ex maiori parte vitiorum.virtutis integritas la
tet.Alij dicunt aureo ramo inferos peti:quia mortales faci
le diuitijs intereunt Tyberianus Aurum quo precio reſe-
rantur

hic. Miſeni ſequitur mors quem . Triton mon- Triton
ſtrum marinum(aliquando vt narrat Liuius ĩ
hiſpania viſum pueri ſimillimum concha ſoni
tum faciens)demerſit&apud home.in odyſſea
dum vlyxes ad eum perueniſſe dicitur occurre
bat mors Elpeõris qui eſcalis mortuus deſyde- Sylua
rat.Tenent media omnia ſylue.ſyluam vocant
platonici hylẽ & omnium planetarum conge-
riẽ ſeu influentiã vnde qa nos ſydera ad varias
trahunt affectiones difficile eſt rectam via ſem Tartarus.
per tenere aut ſylue.i. corporis paſſiones virtu
tem occulunt Tartarus vltimus inferorum lo Nigra
cus.vnde de eo ad reliquos Lucanus:cuius vos
eſtis ſuperi:dicitur autẽ αποτουταρταριξειν qđ Lentum.
eſt a frigore tremere.Nigra ideſt profunda vn-
de ſtatim dicetur bis patet in preceps tantũ ten
ditq; ſub vmbras quantus ad ethereum cœli ſu Alte
ſpectus olympũ.Lentum dicimus qđ tenax eſt preſſo ore
vnde lenta tenacitas.inde& laxum lentum.pri
mo auulſo non deficit alter occurrit obiectioni
tacite ſi dicat ęneas : conſtat orphea alcidẽ &c.
veniſſe ad inferos:ſi ergo non niſi vnus ramus
eſt nec ſine eo ad inferos itur nõ patebit mihi in
greſſus dicit ergo primo &c.Alte veſtiga : be-
ne difficultatem inueniendi aurei rami oſtẽdit
vnde hic maxime allegorice interpretationi lo
cus eſt.Preſſo ore ab apolline: quum em̃ de Mi
ſeno vaticinetur non poteſt dici diuino ſpiritu
liberata. ¶ Ordo eſt Aeneas orabat talibus di- Ordo.
ctis:& tenebat aras ex morre ſcilicet ſupplican
tium & quaſi per aras obſecrantium & fidem
ſuam obteſtantium. Et vates orſa ſup.eſt.i.in-
cepit loqui ſic.o anchiſiades tros.i.troiane:ſa-
te.i. progenite ſanguine diuum(affirmat ergo
quod ille aſſumpſerat& mi genus ab ioue ſum
mo eſt)deſcenſus auerni.i. qui per auernum fit
ad inferos eſt facilis: vel deſcenſus auerno.i. ad
auernũ eſt facilis:quia ianua ditis atri.i.obſcu-
ri & profundi : hoc eſt plutonis qui apud atros
regnat:patet noctes atq; dies. i.ſemper & conti
nuo tempore: vnde actõ vſus eſt licet id valla ri
deat :ſed reuocare gradum.i. regredi ab inferis
& euadere.i.penitus exire : ad auras ſupas: hoc
ſupple eſt opus.ſ.difficile labor:ſupple eſt diffi
cilis quia pauci : quos iuppiter equus.i.non ri-
goroſus iudex:aut vt dicetur alibi rex iuppiter
omnibus idem:ſed non omnes ſe eoſdem ioui.
ideſt ſummo deo exhibent & ita equus eſt om
nibus&omnes amare vult eos ſolũmodo amat
qui ſe exhibent amabiles quos ergo iuppiter
equus amauit.ſ.ſingulari charitate & donauit
ſingulari gratia :aut quos virtus ardens.i.vehe
mens aut charitas ipſa que ſola ad ſuperos du-
cit quia ignis eſt cuius etiã phyſica ratione eſt
aſcẽdere ſicut allegorice charitatis euexit. ſ.ex
his erumnis:ad ethera.i.ad cœlum:ſed ignis re
ceptaculũ proprie ſignificat: & ſup.geniti dijs.
ideſt benigna influentia deorum: hoc eſt ſyde-
rum ſecundum ethnicos freti:aut geniti qđ ſe-
cundũ religionem noſtram prius aliter expoſui
mus.hi ergo pauci: potuere.ſ.euadere ad ſupe-
ras auras quia ſylue tenent omnia media & re-
uera iter auerni ſyluoſum erat ſed altiori ratio-
ne intelligit ſyderum congeriem vt prediximꝰ
vnde dictum eſt in primo de ænea . Cui mater
media ſeſe tulit obuia ſylua quaſi ideo dicatur
filius veneris ęneas:quia eam habuit in media
ſylua ideſt facie cœli& horoſcopo ſue natiuita
tis & cocytus ideſt lacus ille infernalis labens ſi
nu atro.i.obſcuro quia profundus. circunuenit
ideſt circundat exire volentes.Qđ ſi quaſi di-
cat nihilominus q̃uis predifficile ſit . tamen ſi

tan'us amor ſup. eſt menti.ſ.tue:& ſi tanta cu-
pido eſt menti tue:innare bis.ſ.nūc & poſt mor
tem(& hoc ſcd'm hiſtoriam:nam fabule dicūt
deum indigetem factum)'lacus ſtygios.i.ſty-
gis lacus infernalis triſtitiam ſignificātis & vi
dere bis tartara nigra.i.profunda accipe.i.intel
lige(nam nihil preter rei intellectionem datu-
ra eſt)que peragenda ſup.ſint tibi prius. ſ.q̄ de
ſcendas. Ramus aureus &.i.ſimul folijs: & vi-
mine lento.i.flexibili quod ad bonitatem au-
ri facit.latet ſupple in arbore opaca.i.denſa fo-
lijs & ramis alijs: dictus.i.dicatus:aut habitus
ſacer.i.conſecratus iunoni. i.iuuanti matri in-
ferne.i.;que apud īferos eſt ſcilicet proſerpinæ:
nam eadem dicitur diana & iuno apud nos:vn
de puerpere in partu vtroq; nomine inuocant
eam hinc Maro. Caſta faue lucina tuus iam re-
gnat apollo. loquens. ſ. de diana cuius apollo
frater eſt. Et comicus in andria Iuno lucina fer
opem ſerua me obſecro. Et proſerpina ac iuno
inferna apud inferos: nam ſummis numinibus
triplex aſſignatur poteſtas. vt alibi diximus.
Omnis ideſt totus lucus.ideſt ſylua inceduа:te
git hunc.ſcilicet ramum vmbre claudunt ideſt
circundant eum:obſcuris conuallibus ſed hic
difficilis quidem eſt repertu:ſed tamen reper
tum oportet:quia non datur ideſt conceditur a
dijs: ſubire operta ideſt ſecreta & occulta tellu-
ris:ideſt terre hoc eſt ſubterranea loca.āte ideſt
prius q̄ quis decerpſerit arbore: ſc.licet opaca
iam dicta fetus auricomos.ideſt ramum haben
tem folia aurea pro comis. quia proſerpina re-
gina inferorum:pulchra.ſ.in conſpectu pluto-
nis qui eam rapuit illectus pulchritudine eius:
inſtituit hoc munus ſuum.i.proprium:quia di
tis vxor eſt ferri ſibi.i.ad ſe aut ad commodum
& honorem ſuum & ne dicat non eſſe adhuc al
latum aut ſi allatum ſit cum vnus tantum ſit:
non reſtare qui afferretur reſpōdet: primo auul
ſo. i. poſtq̄ ramus qui prius erat auulſus eſt ab
eo qui inferos petere vult alter aureus.ſ.ramus
non defficit immo ſtatim naſcitur & in locum
ſublati ſufficitur. & virga. i. ramale frondeſcit
ſimili metallo.i.auro nam metallum genus eſt
aurū ſpecies: Ergo quia difficulter inueniri po
teſt & tamen inueniendus eſt veſtiga.i.inquire
alte oculis & carpe rite.i. vt decet.ſ.manu:non
falce:nec cultro repertum.i.poſtq̄ reperiſti & ſi
dicat non poſſe manu tolli purgat dicens non
opus eſſe ſecuri.aut alio inſtrumento:nāq; ipſe
ſequetur volens.ideſt volenti ſimilis & facilis
ideſt facili hoc eſt obſecūdāti ſimilis:ſi fata vo
cant te.i.ſi predeſtinatum eſt te per eum ad infe
ros deſcendere atq; redire.aliter.i. repugnātib⁹
fatis hoc eſt deorū diſpoſitionibus. nō poteris
vincere.i.confingere& abrūpere eū virib⁹: nec
cōuellere vllo ferro. Preterea.i.preter iam dicta:
corp⁹ amici tibi.ſ.miſeni:iacet.ſ. inſepultū exa
nimū.i. mortuum aut iacet tibi.i. ad inſtitutū
tuū cōmodū:nā ſine mortuo non deſcendit ad
inferos heu: dolentis:neſcis& inceſtat.i.polluit
funere.ſ.ſuo totā claſſem refert hūc.ſ. amicū ex

rantur limina ditis. Lento.flexibili:vt lenta quibus torno
facili ſuperaddita vitis. Iunoni inferne proſerpine:vt ſacra
ioui ſtygio.i.plutoni. Dictus:dicatus. Obſcuris vm. Re ve
ra enim nemus aricinum denſum eſt. Sed non ante datur:ſi
ue iuſtis ſiue iniuſtis: & ſic intelligentes remouemus que-
ſtionem:Hinc enim dicit longo poſt tempore viſum ex eo
enim quod dicit deſcendiſſe aliquos ramū quoq; depoſitū
eſſe ſignificat. Telluris operta: ſecundum eos qui dicūt in-
feros eſſe in medio terrarū. quos Iuue. dicit putari eſſe ſub
terris. vt eſſe aliquos manes & ſubterranea regna Pulchra:
que rapi meruit Plut. Suū:ſibi carū. Non.d.a.ne diceret ab
illis qui primo deſcenderunt eſſe ſublatū. Fronde ſcit.in na
turam redijt: & honeſte locutus eſt dicēs habēs frondes ſui
metalli. Alte.v. o.require omni intētione. Rite repertū car
pe, rite carpe.& nō rite repertū. Si te.f.u.huc em̄ quā fata vo
cāt' facile ſequit̄. Poteris.poterit quis: nā ſi de æenea dicat
careret deo:nec poſſet de Miſeno vaticinari Duro. f.& ge-
nus eſſe poteſt & ſpecies. Prererea.q.d.eſt alia opportunitas
deſcendendi ad inferos.i. proſerpine ſacra peragendi. Duo
em̄ horū genera ſacrorū fuiſſe dicunt:vnū nicromātie;: qđ
luca.exequitur: Aliud a ſcyomātie:qđ in Home.quē Ver
gi.ſequitur lectū eſt. Sed ſcd'm Luca.ad eleuandū cadauer
ſanguis eſt neceſſarius:vt pectora tū primo feruēti ſangui-
ne ſupplet. In ſcyomātia quia vmbre tantū eſt euocatio ſuf
ficit tantū ſolus interitus. Vnde inducitur miſenus in flu-
ctibus occiſus. Tibi ideo addidit:nec amici poſſet etiā ad ſi
byllā referri. Inceſtat;: polluit. Inceſtus eſt quecunq; pollu-
tio:Pendes ſollicitus es:vt Ipſe manu multo ſuſpēſum nu-
mine ducit. Suis:apud priſcos:vt ſupra diximus omnes in Laruæ
ſuis domibus ſepeliebātur. Hinc ortū vt lares in domibus
colerentur:Vnde vmbras laruas vocamus. Nā dij penates
alij ſunt Propter hoc Dido cœnotaphiū fecit marito: ſed
quomodo ſcd'm hunc morē loquitur:cum troiani nōdum
haberent domos:ergo aut ſcd'm iſtum locutus eſt morem
q̄uis troiani adhuc domos nō haberent. Aut dicit refer hūc
naturalibus ſedibus terre nam in aqua perierat. Verūtamē
illud eſt vt intelligamus eam dicere ſepeli eum: nam ſepul
chrū ſedes vocatur. Hora nulla certior tamē rapacis orci fi
ne deſtinata diuitem manet herū. Item Vergi. & nunc ſer-
uat honos ſedem tuus oſſaq; nomē:perſuadet aūt ſepulturā
vt poſſit recentis cadaueris vti anima: vt ait Luca. Non in
tartareo latitantem poſcimus antro. Aſſuetamq; diu tene-
bris modo luce fugata Deſcendentē animā primo pallētis
hiatu Heret adhuc orci. Prima pia.ſ. propter pollutionem
ex morte miſeni Lucos ſty. Seneca de ſacris egyptiorū ſcri-
bens refert iuxta ſyenen extremo egypti locum eſſe quas
philas.i.amicas vocāt:quia illic placata eſt iſis irata:q̄ mē
bra oſiridis mariti non inueniebat:que inuenta cum ſepeli-
re vellet:elegit vicie paludis tutiſſimū locū: quē ad trāſitū
cōſtat eſſe difficilē. Limoſa em̄ eſt palus: & papiris referta
Vltra hāc breuis inſula īacceſſa hoīb⁹ dicta ab hoc αβατοσ
hinc Lu. Hic abatos qđ nr̄a vocat venerāda vetuſtas hec pa
lus ſtix vocat̄ qđ triſtitiā tranſeūtibus affert:ſane ad illā in
ſulā ab ijs q ſacris imbuti ſunt certis tranſit̄ diebus. Vicini
aūt populi cadauera ſuorū ad alterā regionē transferūt: ſed
ſi quis in fluuio pereat:nec eius īueniatur cadauer poſt cen
tum ei annos perſoluunt officia:hinc tractum eſt. Centum
errant annos volitātq; hec littora circum Inuia:que contra
naturam ſunt non afferūt preiudicium generalitati: vnde
ait inuia licet hercules & alij tranſierint & ſit æneas tranſi-
turus ſic dictū & illud euaditq; celer ripa irremeabilis vnde

tinctū añ.ſ.q̄ ad iferos deſcēdas:ſuis ſedib⁹.i.ſepulchro qa he nobis ꝓprie ſedes:quas mutaturi nō ſum⁹ & ꝑ
i.cōde ſepulchro.duc.ſ. ad inferias aut ſacrificiū funebre:pecudes nigras:qa inferis gratus eſt color niger:ſicut
ſupis candidus ea piacula ideſt purgamina & expiatiōes:ſunto ideſt mādo vt ſint prima. Tu aſpicies demū
ideſt poſt longam expectationem tuam ſic.i.per talia munera & ſacrificia:lucos ſtygios.i.īfernales.aut ad ſty
gē ducētes & regna inuia.i. que nullam prebent viam viuis.dixit.ſ.ſibylla& obmutuit ore preſſo.ſ.ab apol-
line qui nō p̄miſit eā vlterius loqui.

Aeneas mœſto defixus lumina vultu:
Ingreditur linquẽs antrũ: cæcoſq; volutat
Euentus animo ſecum: cui fidus Achates
It comes: & paribus curis veſtigia figit.
Multa inter ſeſe vario ſermone ſerebant:
Quẽ ſociũ exanimẽ vates: qđ corpus humãdũ
Diceret: atq; illi miſenum in littore ſicco
Vt venere vident indigna morte peremptum:
Miſenum æoliden: quo non preſtantior alter
Aere ciere viros martemq; accendere cantu.
Hectoris hic magni fuerat comes: hectora circũ
Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta:

Poſtq̃

¶ Aeneas mœſto &c. Congrue deſcenſurũ ad inferos meſtum inducit: quia meror ad contẽplationem inferorum nos inuitet quocirca ſapiens dicit melius eſſe ire ad domũ luctus q̃ ad domũ conuiuij: in illa eñ inquit finis cunctorũ ammonetur hominũ & viuens cogitat quid futurũ ſit. Mœſtus ergo æneas cũ achate qui curã ſignificat ingreditur ad littus viſurus ſociũ & amicũ quem extinctum dixerat ſibylla iſq; erat miſenus ęolides .i. de genere ęoli aut filius eius optimus tubicen: quod nõ abſurde fingitur q̃a tubicini opus eſt vento cuius ęolus rex eſt. preſtantiã quoq; artis & virtutis eius proſequitur poeta: vnde dicit Donatus. Aere ciere. Enumerat: que in tali viro eſſent dolenda primo quia æolides .i. nobili genere. Quo non preſtantior alter ere ciere: ſcđo ꝙ ſummus artifex in ſono tube. Viros homines fortes: quia imbelles nullis exhortationibus citari poſſunt. Et lituo pugnas & haſta: non ſolũ tuba alios accendere poterat: ſed & ipſe pugnabat. Hectoris it comes: ASCEN. DONA.

 Maxima

Maxima laus q̄nūq̄ꝫ niſi precipuis comes eſſet Si credere dignū eſt: quaſi incredibile ſit q̄ ho mo deum prouocauerit. Exceptum vt venabu lo feram que dum ſua feritate plurimum poſſe credat incauta ruēs in ferrum temeritatis penas dat. Indigna morte: que non conuenit viro for ti: ergo non tantus dolor fuiſſet ſi in bello ceci diſſet. hec lle. ℂ Ordo eſt Aeneas defixus lumi na ideſt habens lumina defixa hoc eſt deorſum fixa: hoc eſt oculos in teram fixos ingreditur: ſupple cum vultu mœſto linquens antrum. ſ. ſi bylle: & volutat ſecum animo. ſ. ſuo cecos. i. du bios & ignotos euentus (Ergo non tantum euē ta dicimus numero plurali quod Valla preten dit) Cui. ſ. ęnee achates ideſt fidus comes: & fi git. i. ſiſtit figens. i. firmans: veſtigia. i. greſſum curis paribus (quia cogitabundi ſepe greſſum ſiſtunt) & ipſi ſerebant inter ſe multa ſermone vario. i. modo hoc modo illud aſſerētes. dubij ſcilicet quē ſociū vates. ſ. ſibylla diceret exani mū. i. mortuū: & quod corpus diceret human dum. i. ſepeliendū atq̄ꝫ illi. ſ. ſic dubitantes: vt. i poſtq̄ꝫ venere. ſ. ad littus: vident miſenū in lit tore ſicco peremptū morte indigna. ſ. viro forti miſenum inquit eoliden. i. æoli filium aut ſal tem de genere æoli quo nō ſupple fuit alter pre ſtantior ideſt peritior ciere ideſt excitare: viros ere. i. lituo aut tuba erea: & accendere. i. inflam mare: martem. i. furorem bellicum: cantu. ſ. tu be hic fuerat comes magni Hectoris; & obibat ideſt perficiebat & explebat pugnas circum he ctora: exiſtens inſignis lituo. i. tuba incurua & clare ſonante & haſta & ita non ſolum alios ac cendebat ad prelium: ſed & ipſe munus obibat Poſtq̄ achilles victor. ſcilicet hectoris ſpoliauit illum. ſ. hectorem vita ipſe miſenus heros fortiſſimus qui non niſi fortiſſimo adherere volebat: addiderat ſeſe ęnee dardanio ſecutus. i. inſequens: non inferiora. i. virum non inferioris: ſed equalis dignitatis. Homerus em̄ æneam atteſtatur non minoris q̄ hectorem eſtimatum. Sed tum. id ē tunc: hoc eſt pauloante dum perſonat. i. ſonat per equora conca caua: ad imitationē. ſ. tritonis: & dum demens vocat diuos. ſ. tritones: in certamina. i. concertationem: triton. i. vnus deorum marinorum: emulus. i. eiuſdem rei cum inuidia ſtudioſus: immerſe rat (ſi dignum eſt credere) quod ſignanter addit: quia neq̄ꝫ veriſimilitudo neq̄ꝫ decorum omnino ſeruatur. In dignum eſt em̄ deo ſic in mortalē commoueri vt ob emulationem eū extinguat: magna autem laus eſt miſeni quia etiam deum ad inuidiam prouocare potuit ſed indignum eſt deo inuidia moueri) immerſerat ergo vi rum. ſ. miſenum exceptum. i. inſidijs captum: vnda ſpumoſa: inter ſaxa: aut inter ſaxa ſpumoſa: poteſt enim dictio ſpumoſa eſſe accuſatiui caſus neutri generis pluralis numeri & ablatiui ſingularis feminini.

Ordo. Euentus

Poſtq̄ illum vita victor ſpoliauit achilles:
Dardanio Aeneæ ſeſe fortiſſimus heros
Addiderat ſocium: non inferiora ſecutus.
Sed tum forte caua dū perſonat æquora cōcha
Demens: & cantu vocat in certamina diuos:
Aemulus exceptū triton (ſi credere dignū eſt)
Inter ſaxa virum ſpumoſa immerſerat vnda.

ℂ Mœſto vultu ꝓpter mortē amici & rami inquiſitionē. Defixus lumina: qđ mœſtitiam ſignificat. Ingreditur pro graditur vacat prepoſitio: vt ingrediturq̄ꝫ ſolo & caput in ter nubila condit. & paribus. c. u. aut ſimili ſollicitudine in cedit: aut figit veſtigia. i. ſtat ex improuiſo: qđ cogitantes ſolent. Serebant: Hinc proprie dictus ſermo q̄ inter duos ſe ratur: Indigna Miſerabili non congrua eius meritis vel pro pter anime extinctionem elemēti contrarietate: Martemq̄ꝫ accendere cantu: Hemiſtichū. i. dimidium verſum hoc di citur addidiſſe: cum auguſto hunc ſextū librū recitaret: nā ante fecerat hemiſtichum dicendo aere ciere viros poſtea in preſentia Auguſti ex abundantia intellectus addidit ſu bito: martēq̄ꝫ accendere cantu. Vita ſpoliauit: ad bellū ret tulit in quo victis toluntur exuuie. Non inferiora. ſ. vbiq̄ꝫ æneam hectori comparat vt ambo aīs inſ. p. ar. Caua dū per ſo. ꝯ. aut perſonare facit aut hiſterologia eſt: dum per caua equora ſonat Demens: improuidus: quia non conſiderauit etiam deos in emulatione poſſe offendere. Aemulus: modo eiuſdem rei ſtudioſus. alias inimicus inuenitur. Exceptum Oppreſſum inſidijs cum non aliter opprimi poſſet. Tritō in penultima accentum habet. Nam ſi in vltima: tritontis faceret: vt demophoon demophoontis. SER. Aemulus

ASCEn. DONA. Ordo.

ℂ Ergo omnes &c. Docet. q̄uo officiū funebre perſolutū ſit miſeno iuxta p̄ceptū ſibylle: eoq̄ꝫ peracto inquirere ceperit aureū ramū de qua re dicit Donatus ſic. Aramq̄ꝫ ſepulchri: Meritum defuncti preter lachrymas poſtulabat exequias Antiquam. in quā eſſent arbores multis ſeculis aucte. Stabula ferarum ergo maiores fere ſtare conſueuerant: quarū metus arcebat homines ne irent ceſum ligna. laus troianorum qui nō ſunt deterriti ſtabulis ferarum vbi multarum eſſet congeries & magnorum: nam de minoribus cu bilia diceret. Triſti q̄uis de morte amici triſtis eſſet non omittebat curā iam inueſtigādi. Pre catur nam auxilio diuino ſciebat opus eſſe: vt in tanta ſylua ramus inueniret. Hec ille. Ordo eſt. Ergo q̄a talis ac tantus interierat vir: & iuſſe rat ſibylla illi officium funebre debere exſolui. omnes. ſ. troiani fremebant circū. ſ. cadauer mi ſeni ſup. cum magno clamore: & precipue ſup. fremebat æneas pius. ſ. q̄a pius tum. i. deinde: haud mora ſup. fit dū ipſi flentes feſtināt. i. fe ſtinanter exequunt̄ iuſſa ſibylle. ſ. quibus iuſſe rat. Sedibus hūc refert ante ſuis: & certant. i. cer tatim conant̄ cōgerere. i. cōgerēdo extruere arā ſepulchri. i. pyrā funebrē: arborib⁹. ſ. aggeſtis: & cōſtructis in formā pyre: & certāt educere. ſ. aram ſepulchri: celo. i. ad celum vſq̄ꝫ aut cœlū verſus

Ergo omnes magno circū clamore fremebant:
Precipue pius Aeneas: tum iuſſa ſibyllæ.
Haud mora feſtinant flentes: aramq̄ꝫ ſepulchri
Congerere arboribus cœloq̄ꝫ educere certant.
Itur in antiquā ſyluam ſtabula alta ferarum:
Procumbunt piceæ: ſonat icta ſecuribus ilex:
Fraxineæq̄ꝫ trabes: cuneis & fiſſile robur
Scinditur: aduoluūt ingētes montibus ornos:
Necnon Aeneas opera inter talia primus
Hortatur ſocios: paribuſq̄ꝫ accingitur armis:
Atq̄ꝫ hæc ipſe ſuo triſti dum corde volutat:
Aſpectans ſyluā immēſam: & ſic forte precatur.
Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus Aeneas
Oſtendat nemore in tanto: quādo omnia vere
Heu nimium de te vates Miſenæ locuta eſt.

ℂ Ergo vel quia talis interierat: vel ſi perierat. Præcipue ſemper illum ſupra alios amicorū mortem inducit dolere SER.

vt nunc

vt nunc amici caſum gemit. Item caſuq; animum concuſſus amici. Hic ei dat circa ſepulturam ſordida officia: q̄ in alijs denegat locis nam primum locum pietati in ſepultura tribuũt: ergo cum nephas eſſet pontificib⁹ cadauer videre: magis tñ nephas erat viſum inſepultum relinquere genus autem ſepulturę fuerat iniectio pulueris. Vñ eſt. Aut tu mihi terram inijce. Hora. non eſt mora longa iniecto ter puluere curras. Aramq;. ſ. pyram dicit: que in modũ are lignis conſtruebatur: vnde ſequitur. Congerere arboribus certãt. Nam aram que ante ſepulchrũ cõſtituitur intelligere non poſſumus: vt Stant manibus are: Cum nõdũ facta ſit funeratio que precedit ſepulchrũ. Probus tamen & Donatus de hoc loco requirendũ adhuc dixerunt: Certant. ſ. mente pertractando: nam adhuc in ſyluas erant ituri. Itur eo e breue habet: ituri producit: quia igitur verbum hoc breue eſt origine & declinatione fit longum: ideo eius certa natura nec temporibus nec in participijs apparet: nam itur longa: iturus breuis eſt: vt ſuperumq; in lumen ituras. Multi tamen tentant dicẽtes itur propterea q͂ prima verbi origo eſt per diphthõgon ſcribi debere qđ non procedit: quia diphthõgus ſemper longa eſt. I autẽ & produci põt & corripi: hinc Fortuitus eſt q͂ fortuito & producit: & corripit Iuuena. non quaſi fortuitus nec ventorum rabie: ſed Iratus cadat in terras & vindicet ignis: Contra Hora. nec fortuitum ſpernere ceſpitem leges ſinebant. Fortuitus a fortuna & eundo componitur. Piceæ quinta ſpecies cedri eſt: vt ait Plyn. Nam cedria dicta eſt quaſi καιομεγησ Δρυοσ υΓρεη. ideſt arboris humor ardentis. Necnon: bona œconomia venitur ad arborem. Accingitur ar. Inſtruitur officijs. Forte: vacat & eſt de verſibus qui tibicines appellantur: quibus additur aliquid ad ſolam metri ſuſtentationem: nec poſſumus intelligere eum forte rogaſſe. Si rogantis & optantis eſt per ſe plenum ſicut o: licet neoterici hec iungant: & pro vno ponant. Perſius. O ſi ebullet patrui preclarum funus & o ſi. Q uãdo. Siquidem: Nimium vere. Cum affectu dixit: quaſi mors predicta falſa eſſe debuerit.

verſus. Itur. ſ. ab omnibus ſocijs: æneę: aut a pluribus in antiquam ſyluam: appoſitione alta ſtabula. i. que ſylue erant alta ſtabula ferarũ. ſ. magnarum que ſtãt: vnde ſtabulum dictum ſicut cubile a cubando. picee. i. arbores ille picis & reſine plene: vnde apte ſunt incẽdio licet virides procumbũt. ſ. in humum inciſe ſecuribus: ilex arbor illa icta ſecuribus ſonat aut tempus pro tempore poſuit. ſ. icta pro eo quod eſt que icebatur: ſonat aut naturam phiſicam docet: tardus enim eſt auditus: & ita ſonus non ſtatim ad nos deferẽ quocirca pri⁹ icta eſt ilex q̄ ſonus ad nos perueniat: & trabes fraxineæ. i. ex fraxino arbore ſup. procumbunt: aut ſonãt. & robur fiſſile. i. quod faciliter finditur cuneis & ipſi troiani abuoluunt. ſ. ab montibus ornos. i. arbores illas ingẽtes. i. valde magnas: Necnon ideſt etiam æneas primus inter opera talia. ideſt. pia & benefica non ſeruilia: hortatur ſocios: & accingitur. ideſt aptatur armis paribus. ideſt quibus alij ligna ſcindebant (ſunt enim arma queuis inſtrumenta) Atq; dum ipſe volutat. ideſt verſat hec. ſcilicet ante dicta de morte miſeni: corde ſuo triſti. ideſt meſto & dũ ipſe aſpectãs ſyluam immẽſam precatur forte ſic. Seruius dicit tibicinem eſſe in verſu. ideſt columnam hoc eſt particulam ſuperfluam ad id ſolum poſitã vt verſus ſuis pedibus fulciatur. vnde tibicen proprie eſt ſuſtentaculum rei decidentis: vnde Iuue. Nos vrbem colimus tenui tibicine fultã: tibicen autẽ hic eſt dictio forte que ſuperfluit: quia inquit non precatur forte: quod verum eſt ſed fortuitum erat ipſum tunc precari cum ſeſe columbe oſtenderent: aut precatur forte. i. preter animaduerſionem & preter ſpem obtinendi: Precatur aũt dicens ſi. i. o ſi aut vtinam ille ramus aureus. ſ. quem Sibylla nobis habendum docuit: oſtendat nunc nobis ſe arbore. ſ. opaca: in nemore. i. ſylua: tanto. i. tam magna quando. i. quandoquidem: heu o Miſene vates. ſ. Sibylla locuta eſt de te omnia nimum vere quia vtilius fuiſſet ſi mentita eſſet dum dixit Miſenum iacere in littore. Ex ijs ergo que vera expertus eſt Aeneas argumentatur cetera quoq; vera eſſe ſcilicet non poſſe deſcendere ad inferos niſi habito aureo illo ramo.

Poeta Vix ea fatus erat: geminæ cũ forte columbæ
Ipſa ſub ora viri cœlo venere volantes:
Et viridi ſedere ſolo: tum maximus heros
Maternas agnoſcit aues lætuſq; precatur.
Aeneas. Eſte duces: o ſi qua via eſt: curſũq; per auras
Dirigite in lucos: vbi pinguem diues opacat
Ramus humum: tuq; o dubijs ne deſice rebus
Alma parens? ſic effatus veſtigia preſſit:
Poeta. Obſeruans que ſigna ferãt: quo tendere pergãt
Paſcentes: illæ tantum prodire volando:
Q uantum acie poſſent oculi ſeruare ſequentũ.
Inde vbi venere ad fauces graue olentis auerni:
Tollunt ſe celeres: liquidũq; per aera lapſæ
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt:
Diſcolor vnde auri per ramos aura refulſit:
Q uale ſolet ſyluis brumali frigore viſcum
Frõde virere noua: quod nõ ſua ſeminat arbos:
Et crocco fœtu teretes circumdare truncos:

Talis

❡ Vix ea fat⁹ erat. In multis locis docet bon⁹ ASCEN. poeta deos orandos eſſe & oratos faciles in vota noſtra fieri: vnde vix ea fatus &c. Q uocirca recte precepit in. Geor. In primis venerare deos &c. Docet ergo quõ exauditus columbis ducibus ramũ aureũ inuenit: eumq; abſtulit: de qua re hec pauca dicit. Donatus. O poſuit cum lo- DONA. queretur cum columbis. O cum preces torſiſſet ad matrem: illic eñ ponit: vbi ſimplex hortatio eſt & blanda. Veſtigia preſſit: Obſeruabat diligentius: quia ſciebat poſſe illas preter aduentum ſuũ aliquid proprijs motibus nũciare. Prodire volando: prodire pedũ eſt: volare alarũ: ſed quõ ambulabant & volabant: ſed intellige volam eſſe mediã partẽ plante & manus ergo volabãt ambulabãt per volã: vnde inuolare dicim⁹ cũ aliquid furtim vole manus ſubtrahimus: itẽ inuolare cũ violenter manus in aliquẽ diriguntur. Terẽ. in faciẽ inuolem venefico: ergo hic ambulare intelligit: nam cũ alarũ motũ exprimere voluit: dixit Celo venere volantes: cũ aũt demonſtraſſet ambulationẽ in eo quod eſt pro dire volando: & deinde volatum exprimere vellet: dixit Tollũt ſe celeres liquidũq; per a la. Ergo vſq; ad auernũ ambulauerant. Diſcolor. Nã per arborem viridem fulſit color aureus. Corripit: ne prolixior eſſet narratio nõ dixit quomodo ad ipſam arborem Aeneas venerit ſed per aliã viã intellige peruenit. hec ille. ❡ Ordo eſt. Ordo. Aeneas vix fatus. i. elocutus erat ea. ideſt eas preces que premiſſe ſunt: ſupp. tunc cum gemi

 ne. i.

ne.i.due& pares columbe venere forte.i.preter opinionem eius: volãtes celo.i. per celum.i.aerem: aut venere celo.i.de celo volantes ſub.i.ante ipſa ora.i.conſpectum viri.ſ.Aenee&.ſedere ideſt locum ceperunt (a ſido preteritum eſt) ſolo viridi.i.gramineo: tum.i.tunc heros maximus.ſ.Aeneas. agnoſcit aues maternas.i.columbas que in tutela ſunt Veneris aut propter frequentem fœtum aut propter amoris quem inter ſe ſeruãt manifeſta indicia & letus precatur ſic (& ita facit augurium oblatiuum impetratiuum precando) o deſiderandi eſt aut congratulandi quaſi dicat ſancte aues ſiqua.i.aliqua via eſt ſupple que ducat ad aureum ramũ: eſte duces & dirigite curſum per auras in lucos.i.ſyluas ſacras: & inceduas: vbi.i.in quibus: aut ad eum locum vbi: diues quia aureus ramus opacat.i.inumbrat: humũ pinguem.i.opimam.qa talis rami feracem: tuq;.i.&tu.o alma parẽs: aut potius & tu alma parens.i.mater Venus: o que optandi particula eſt ne defice.i.ne deficias rebus dubijs.Ipe effatus.i.augurũ more elocutus ſic: pſſit.i.repſſit aut firmauit veſtigia.i.pedes preſſit veſtigia faciens: obſeruans.i.aĩaduertẽs que ſigna darent & quo ipſe paſcentes pergãt. ideſt perſeuerent tendere.Ille.ſ.columbe: prodire.i.prodibant aut ceperunt prodire volando: aut volam pedum exercẽdo aut interdum alis paſſis quaſi per ſaltum volando tantum quantum oculi ſequentum.ſ.Aenee & Achate: poſſent ſeruare: ideſt obſeruare: acie.i.acumine viſus ſui.Inde.i.deinde: vbi.i.poſtq; aues.ſ.venere ad fauces auerni.i.illius lacus in cãpania per quem dicitur deſcenſus ad inferos: olentis grauiter quia grauem odorem exhalat vſque adeo vt e vicino aues ſuperuolare nequirent & ideo ipſe celeres tollunt.i.erigunt ſe & lapſe.i.poſtq; celeriter volauerant per aera liquidũ.i.purũ & & defecatum.ſ.ab eo odore graui ipſius auerni ſidunt.i.locum ſedẽdi capiunt ſup. in ſedibus optatis.ſ.ab Aenea & etiam ab auibus quibus id in mandato erat: ſuper arbore gemina.i.gemine nature: qa ramũ aureũ habebat. Antique dicit ſuper gemina arbore: nam nunc ſuper geminã arborẽ diceremus vnde.i. a qua arbore. aura.i.fulgor diſcolor.i. diuerſi coloris refulſit per ramos. Quale.i. qualiter viſcum.i.gluten (quod ſcd'm Ply.ex fecibus turdi & palũbis naſcitur vnde Plautus: Ipſa ſibi auis mortẽ creat. naſcitur aũt precipue in quercu.robore pruno ſilueſtri.& terebintho.Nã ſi illic dicte aues egerunt aut ſtercus faciũt gignit quedã virga que brumali tẽpore matura eſt: ſed vt dicit Ply.in meſſe colligitur: & matureſcit decoquendo in ſole deinde in lentorem mouetur aqua) ſolet vi

Viſcum.

Talis erat ſpecies auri frondentis opaca
Ilice: ſic leni crepitabat bractea vento.
Corripit æneas extemplo: auidusq; refringit
Cunctantem: & vatis portat ſub tecta Sibyllæ.

SER.

Cum forte columbe: auguria aut oblatiua ſunt que nõ poſcuntur aut impetratiua: que optata veniunt. Quia ergo hoc oblatiuũ eſt dixit forte. Bene aũt dantur auguria a columbis & veneris filio & regi Nam pertinẽt ad regẽ: qa columbe nunq; ſole ſunt: ſicut: nec reges quidẽ. Ipſa ſub ora: nam ſi longius volarẽt ad ipm pertinere nõ viderenť. Nam captantes auguria certa ſibi ſpacia deſignabãt: quibus volebant videnda ad ſe pertinere. Maternas: ſunt eñ Veneri ſacre propter fœtũ frequẽtẽ & coitũ. Via.i.ratio: & incipit eſſe impetratiuũ qd' oblatiuũ fuerat. Curſum: ipetũ. Nã & nauiũ curſum dicimus. Ne defice rebus: ne deſere in rebus incertis. Et bene in ſyluis inuocat matrem: quã iam ſcit ſibi viſam eſſe habitu venatricis: vt in primo legimus. Effatus pprie effata ſunt augurũ preces. Vnde ager: poſt pomeria vocabať effatus: vbi captabantur auguria veſtigia.ſ.qa ad captãda auguria poſt preces immobiles: vel ſtabãt vel ſedebant. Paſcentes: optimũ augurũ q; paſcerẽt. Nã romani in bellis agendis aut in comitijs habẽdis pullaria captabãt auguria: vnde eſt in Liui: q; cũ quidã cupidus belli gerendi a tribuno phibereť ne iret. pullos iuſſit afferri q cũ miſſas fruges nõ ederẽt: irridens cõſul augurũ ait vel bibãt & eos piecit in tybrim. Inde nauibus victor ex aphrica reuertens in mari cũ omnibus quos ducebat extinctus eſt. Paſcentes: alij diſtinguunt & abſolutus eſt ſenſus. Alij paſcentes volãdo & referunt ad naturã colũbarum: que exilientes paſcere cõſueuerunt: alij volando ambulando dicũt. Vola eñ media pars pedis vel manus diciť. Graue olentis auerni. Male olentis alibi bene olentis: vt & grauiter ſpirãtis copia tymbre. Floreat. Liquidũq; per.a. mõ eſt aeris perpetuũ epithe ton ſed purũ ait auerni cõparatiõe. Dicit aũt eas alte volaſſe ad vitandũ auerni odorẽ. Super arbore.ſ. ſcd'm antiquã licentiam ſuper iungit ablatiuo. Aura ſplendor auri. Hora. tua ne retardet aura maritos.i.ſplendor hinc & aurũ diciť a ſplendore: qui eſt in eo metallo: hinc & aurarij dicti: quorum fauor ſplendidos reddit. Brumali frigore.u. Bene brumali addidit: tunc eñ maturũ eſt & auri imitatur colorem. Nam noua fronde viret: qd' vt ait Ply. de fimo turdelarũ in certis arboribus naſciť: vnde Plaut. ipſa ſibi auis mortẽ creat. Teretes: teres eſt rotundũ aliquid cũ proceritate: vt incũbens tereti damõ ſic cœpit oliue: Hora. brachia & vultum tereteſq; ſuras. Exẽplo bene verbo vſus eſt augurũ: vt diximus ſupra. Cunctantẽ: aliud pendet ex alio qa auidus vt oſtendat tantã fuiſſe auellendi cupiditatem vt nulla ei poſſet ſatiſfacere celeritas. Nam tardantẽ dicere nõ poſſumus eũ qui fataliter ſequebať: alij cunctantẽ ad auri naturã referũt.i.mollẽ: qui paulatim frãgiť.i.lẽteſcit: alij cũctantẽ grauẽ dicũt vt glebas cunctãtes craſſaq; terga expecta.

Effata

Vola:

Aura:

rere ſup.in ſyluis: frigore brumali: quia tunc maturum eſt noua.i.inſolita fronde: qd' ſup. viſcum arbor ſua.i. ipſi propria & natiua non ſeminat: quia ex ſtercore turdi naſcitur & quale.i.qualiter ſolet circũdare truncos teretes.i.oblongos & rotundos: fetu.i.virgulto & glutino: croceo.i.crocei coloris: talis erat ſpecies auri frondentis ſup.in opaca ilice.i.arbore illa de genere querno quia etiam alterius nature & coloris erat: & bractea.i. tenuis lamina: crepitabat ſic leui vento Aeneas corripit.i.celeriter rapit: extemplo.i.illico & ipſe auidus refringit ſup.ramum cunctantem.id ẽ pondere ſuo auiditati Aenee parum more facientem: licet facilis ſequeretur: & portat.ſ.ramum: ſub tecta Sibylle vatis.i.vaticinatricis.

ASCEñ.

Nec minus &c. Aeneas aureo ramo inueſtigando occupatus erat: ſocij funebre officiũ exe cuti ſunt quod ad vnguem perſcribit poeta: de eo autem dicit Donatus ſic. Cineri nondum cinis erat. ſed mox combuſto cadauere erat futurus. Principio: pinguem: Ea adhibuerunt que non ſolum pyram inſtruerent: ſed eam facile incenderent. Armis: nam virorum fortium arma & cetera que chariſſima haberent cum ipſis cõſumebant. Purpureas: ex precio veſtium meritum

DONA.

Nec minus interea Miſenũ in littore teucri
Flebant: & cineri ingrato ſuprema ferebant.
Principio pinguem tædis & robore ſecto
Ingentem ſtruxere pyrã: cui frondibus atris
Intexunt latera: & ferales ante cupreſſos
Conſtituunt: decorãtq; ſuper fulgẽtibus armis.

Pars

Pars calidos latices: & Ahena vndantia flāmis
Expediunt: corpuſq; lauant frigentis: & vngūt.
Fit gemitus: tum mēbra toro defleta reponūt:
Purpureaſq; ſuper veſtes velamina nota
Coniiciunt: pars ingenti ſubiere pheretro
Triſte miniſteriū: & ſubiectam more parentum
Auerſi tenuere facem: congeſta cremantur
Thurea dona: dapes fuſo crateres oliuo.
Poſtq̄ collapſi cineres: & flamma quieuit
Relliquias vino: & bibulam lauere fauillam
Oſſaq; lecta cado texit choryneus aheno.
Idem ter ſocios pura circuntulit vnda
Spargens rore leui: & ramo felicis oliuæ.
Luſtrauitq; viros: dixitq; nouiſſima verba.
At pius Aeneas ingenti mole ſepulchrum
Impoſuit: ſuaq; arma viro: remūq;: tubamq;
Monte ſub Aerio: qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur: æternumq; tenet per ſæcula nomen.

SER. ¶Nec minus: nihilominus ille deflebat: interea dum itur ad ſyluas. Ingrato: Triſti vt gratum aliquid lætum dicimus: alij in gratiam non ſentienti. Pinguem: aut de græco tranſtulit λυμαρευ: aut hypallage eſt: hoc eſt de pinguibus tedis. Frondibus atris: aptis ad funera. Cupreſſus adhibetur ad funera: vel ꝙ cæſa non repullulat: vel ꝙ per eam funeſtata oſtendit domus ſicut letam frondes indicāt feſtæ: Varro tamen dicit pyras ideo cupreſſo circundari propter grauem vſtrinæ odorem ne eo offendatur populi circunſtātium corona que tandiu ſtabat reſpondens fletibus prefice ideſt planctuum principi quandiu conſumpto cadauere & collectis cineribus dicebat nouiſſimum verbum ilicet: qđ ire licet ſignificat: Vnde eſt dixitq; nouiſſima verba. Pars calidos latices. Plyni. in nat. hi. dicit hanc eſſe cauſam: vt mortui ex callida aqua abluantur: & per interualla conclamentur: ꝙ ſolet plerumq; vitalis ſpiritus excluſus putari: & homines fallere: Deniq; refert quendam ſuppoſitum pyræ adhibitis ignibus erectum eſſe: nec potuiſſe liberari. Vnde & ſeruabantur cadauera ſeptem diebus: & callida abluebantur aqua: & poſt vltimam conclamationem comburebantur: Vnde traxit Teren. Deſine iam conclamatum eſt. Ahena vndātia flammis hoc eſt per flammas: alibi: Nec ſe iā capit vnda volat vapor ater ad auras. Lauant frigentis & vngunt: verſus Ennij qui ait. Tarquini corpus bona fœmina lauit & vnxit. Defleta: participium ab eo quod eſt fleor. Si tamen inueniatur alias ſine verbi origine eſſe dicemus. Purpureas ad imitationem ſanguinis in quo eſt anima: vt ſupra diximus: purpuream vomit ille animam. Velamina no. vel ipſi cara: vel anime. Ex notitia enim gignitur charitas: vt hinc inter flumina nota. Pheretro Græce dixit: nam capulus dicitur a capiendo. Vnde ait Plaut. Capulus. Capularis ſenex: ideſt capulo vicinus. Subiere pheretro: vt ſubeunt muro. More pa. propinquioribus enim virilis ſexus hoc dabatur officium. Facem de fune vt Varro dicit: vnde & funus dictum eſt. Per noctem aūt vrebatur: vnde permanſit vt mortuos faces antecedant. Fuſo crateres oliuo. Dijs ſuperis tantum libabant: inferis vero ſacrificātes etiam vaſa ignem mittebant vnde ait crateres. Quod etiā Sta. in Archemori ſepultura commemorat. Oliuum autem ab oliua dixit. nam oleum ab olea dicitur Flamma quieuit Quaſi pyræ ingentis: quia vt in quarto diximus pro qualitate perſone pyrę fiebant: ſepulchra etiam vel maiora vel

minora

tum mortui vult oſtēdere: has veſtes illū amaſſe ex eo demonſtrat: qa frequenter illis vſus eſt & propterea multis erāt note. Thurea dona cōgeſta Meritum viri oſtēdit ex multitudine ſpecterum: & cum nō dicat quanta etiam plura intelligunt. Congeſta: copioſe tradita. Fuſo crateres: nō paulatim ſed ſemel cecidit. Lecta ex cineribus lignorum. Reliquias. oſſa que reſtabāt ex cadauere cōbuſto. Luſtrauit viros quia toti᷒ claſſis pollutionē poſuerat: iccirco omēs hic luſtrat. At pius Aeneas: ſuperiora ceteri cōpleuerant: ſepulchrum vero iccirco curauit Aeneas: vt magna mole fieret: quia contēplabatur eius maxmum meritū. Arma etiam poſuit: vt quibus in vita floruit illis in morte ornaretur. Aerio: hoc nomen monti illi apud priſcos fuerat. Ergo mira breuitate & vetus & nouū ponit nomen. Aeternum per ſecula: & propter meritum defuncti & propter autoritatem Aenee qui hoc voluit: neq; placet ꝙ aerium non ſit nomē proprium: ſed ſignificet altum: nam qđ vetuſtum illud nomen fuerit oſtēdit Maro cum de Miſeno dicat qui nūc: quaſi inferat dicitur nūc Miſenus qui olim dictus eſt aerius. hec ille. ¶Ordo aūt eſt. Nec minus. i. nihilominus q̄uis. ſ. Aeneas abeſſet: teucri flebant interea in littore Miſenū & ferebāt ſuprema. ſ. officia que exequie dicuntur cineri. i. cadaueri ingrato: aut nō redditur o gratias nec percepturo officiū vnde dicit Aug. funebres pompas in ſolatiū viuorū fieri: aut ingrato. i. qui ingratus. i. incōmodus erat adhuc teucris: cū gratior viuus fuiſſet Miſenus q̄ eius cadauer exuſtū. Ipſi ſtruxere principio. i. in primis aut a principio ingētē pyrā. i. ſtruē lignorū ad rogū inſtruendū pinguē tedis. i. arboribus illis reſine plenis quibus more candelarū plereq; nationes vtunt̃ & robore ſecto quia facile finditur cui. ſ. pyre ipſi intexūt latera frōdibus atris ideſt funeſtis & lugrubibus ſeu feralibus & cōſtituūt ante. i. in anteriori parte vt videant̃: cupreſſos ferales. i. fere quā ātiqui mortē dicebāt indices quia. ſ. non reuirent niſi in Creta cupreſſi ſi ſemel inciſe ſunt: & decorant. i. exornāt ad decus: ſuper. i. deſuper: armis fulgentibus in ſignū ꝙ eis egregie vſus fuerat. Pars. i. ipi partim expediunt. i. expedite parāt: latices. i. aquas: calidos. i. calefactas: & ahena. i. vaſa erea. vndantia. ideſt ebullientia: flāmis &: lauant corpus frigentis. i. exanguis & demortui & vnguntvt. ſ. facilius cōcremetur Et gemit᷒ fit incipiēte. ſ. ꝓfica: hoc ē cōclamat̃ tū. i. deinde reponūt toro mēbra defleta. i. ſuptemo fletu affecta & cōijciunt ſup. i. deſup veſtes purpureas: aut q̄bus. ſ. viuēs gaudebat: vn̄ addit per appoſitionē velamina nota: aut qa purpureus color ꝓpter ſanguinē anime grat᷒ eſt: pars. i. partim: hoc eſt alij ſubiere ingenti pheretro. i. capulo quo effertur corpus: ſed qa grecū eſt: recte ſcribit̃ p ph. appoſitorie. triſte miniſteriū. i. q̄ res eſt triſte miniſteriū. & ita ſcđm Vallā gratū ſed nō iucundū: & ipſi auerſi. i. nolētes aſpicere cadauer: more parentū. i. more eorū qui parētes inurūt: aut more parentū qui liberos ſuos inurūt tenuere facē. i. tedam incēſam: ſubiectā. ſ. cadaueri hoc eſt pre dolore nō poterāt inſpicere corp᷒ amici qđ inurebāt dona thurea. i. thura data: cōgeſta. i. a multis geſta & accumulata. cremātur. ſ. cū cadauere & dapes cremant̃. ſ. cū cadauere. i. & dapes cremant̃ & crateres cremant̃ oliuo fuſo qa infundebant oleū cū crateribus eo ꝙ inferis fit holocauſtū. i. totum incēſum: ſumunt̃ aūt multa ad hūc locū ex home. qui Achillē inducit patrocli

 funus

funus exequentem. Poſtq̃ cineres collapſi ſup. ſunt & flãma quieuit cũ nõ eſſet amplius qđ vrat ipſi lauere vino reliquias. i. cineres & ſi qua extabãt oſſa: & fauillã. i. modicã flãmã: bibulã. i. lãbentẽ: qđ adhuc ſuperat aut imbibẽtẽ vinũ qđ infundebat̃. Et choryneus vir ille nobilis texit oſſa. ſ. Miſeni: lecta. i. collecta aut electa ex alijs que cũ eius oſſibus erãt cado. i. vaſculo aut vrna ahena. i. ęneo ſeu ereo. Idẽ. ſ. choryneus prefi cus circũtulit. i. purgauit ter: ſocios. ſ. officio funebri pollutos vnda puras: ſpargẽs. i. cõſpergẽs eos rore. i. aſpergine leui: & ramo oliue felicis. ideſt ad felicitatẽ faciẽtis: qa pacẽ ſignificat & ſaucia conſolidat: &. i. ſimul luſtrauit. i. purgauit. circũeundo viros & dixit verba nouiſſima. i. ſuprema hoc eſt conclamabat & officiũ funebre abſoluebat. At. i. ſed Aeneas pius impoſuit ſepulchrũ ingẽti mole. i. hñs ingẽtẽ molẽ & impoſuit viro ſua. i. ꝓpria arma. i. inſtrumẽta. ſ. remũ qa peritus erat remex: ſicut in elpenoris ſepulchro Home. remũ impoſitũ dicit: & tubã: qa optimus erat tubicẽ. Impoſuit dicit ſub mõte æreo. i. qui ꝑitus ſcđm Donatũ æreus dictus eſt qui nunc dicitur miſenus: ab illo. ſ. Miſeno qui illic ſepultus eſt: & qui tenet nomen eternũ per ſecula que res atteſtat̃ Miſenũ fuiſſe virum magni meriti. & Aeneã magne autoritatis.

minora fiebant. Oſſaq; lecta: aut collecta aut lecta: ideo qa vt ſupra diximus nobiles nunq̃ ſoli comburebantur. ſed cum dilectis equis: vel canibus: vel famulo. Terſo. aut ſepius. aut reuera ter. Licet enim a funere. contraxerit pollutionẽ tamen omnis purgatio ad ſuperos pertinet. Vnde & ait imparem numerum: aut quia hoc ratio exigit luſtrationis. Circuntulit: purgauit: antiquum verbum. plautus pro laruatore circunferam ideſt purgabo: nam luſtratio a circunlatione dicta eſt vel tedæ: vel victimæ in quibuſdam vel ſulphuris: Iuuena. Cuperent luſtrari ſi qua darẽtur Sulphura cũ tedis: aut ſi foret humida laurus. Spargens. Quia res aguntur inferne: in ſecundo Aeneas deos portaturus ait donec me flumine viuo Abluero: hic enim erat mos: vt diximus ſupra. Felicis oliuę: arboris feſte: ſed moris fuerat: vt de lauro fieret: quod propter Auguſtum mutauit: vt dicit Donatus: nam nata erat laurus eo die quo natus eſt Auguſtus in palatio: vnde triumphantes coronari conſueuerant: propter quam rem noluit laurum dicere ad officium lugubre pertinere. Nouiſſima verba. i. ſcilicet. nam vale dicebatur poſt tumuli peracta ſolennia. Suaq; arma viro ipſi cara ſculpſit in ſaxo: nam ſupra ea iam legimus cõcremata. Remumq; tubamq;: Quia & bellator & remex fuerat: licet poſſumus etiam ſolam tubam accipere. Remus enim dicitur lorum: quod continet tubam. Monte ſub aerio: in aerio nam ſupra eſt poſitus Aerium autem alij altũ dicunt: alij nomen antiquum montis intelligunt: vnde eſt. Qui nunc miſenus ab illo dicitur.

Circũfero

Remus

DONA.

¶ His actis ꝓpere &c. Ex p̃cepto Heleni in tertio enei. & Anchiſe ĩ qnto Aeneas Sibylle monita pſequit̃ vt ad inferos deſcẽdere cũ ea poſſit: vnde deſcripto more ſuo loco docet poeta quomodo ſacrificatũ eſt de victimis nigris de quibus in quinto: huc caſta Sibylla: Nigrarum pecudum

¶ His actis propere exequit̃ p̃cepta Sibyllæ:
Spelunca alta fuit: vaſtoq; immanis hiatu
Scrupea: tuta lacu nigro: nemorũq; tenebris:

Quam

Quam ſup haud vllæ poterãt impune volãtes
Tendere iter pennis: talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad cõuexa ferebat:
Vnde locum graij dixerunt nomine auernum.
Quatuor hic primũ nigrantes terga iuuencos
Conſtituit: frontiq́ʒ inuergit vina ſacerdos.
Et ſummas carpens media inter cornua ſetas
Ignibus imponit ſacris libamina prima:
Voce vocãs Hecatẽ cœloq́ʒ ereboq́ʒ potentem
Supponunt alij cultros: tepidumq́ʒ cruorem
Suſcipiunt pateris: ipſe atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum: magnæq́ʒ ſorori
Enſe ferit: ſterilemq́ʒ tibi proſerpina vaccam:
Tum ſtygio regi nocturnas incohat aras:
Et ſolida imponit taurorum viſcera flammis
Pingue ſuperq́ʒ oleũ fundẽs ardentibus extis.

SER. ¶ Præcepta Sibyl. vt Duc nigras pecudes ea prima piacula ſunto. Spelunca alta fuit: quia ad inferos deſcendebatur non vbi fuerat Sibylla vaticinata. Scrupea: lapilloſa: nam ſcrupus eſt proprie lapillus breuis qui preſſus ſollicitudinem creat. Vnde etiam ſcrupulus dictus eſt: vnde Teren. inieci ſcrupulũ. lacu nigro: aut alto aut vere nigro inferorũ vicinitate. Tuta autem. Quia hinc lacu hinc cingit̃ ſyluis Dicit aũt locũ: quẽ nũc doliola vocãt apud cumas volãtes volucres participiũ ꝓ noĩe poſuit: vt plurimus alburnum volitãs: cui nomẽ aſylo eſt. Sane ſciendũ Lucre. & aliquos alios phiſicos dicere aerẽ corporeũ eẽ: vñ aues ſuſtinet ſed hũc cedere vapori ſulphureo: Vñ aues in illis locis deſertæ aere quo portari ſolent: concidũt nõ odore: ſed pondere qđ poteſt eſſe veriſimile: ꝙ altius in eodem loco poſſunt volare. Vt tollunt ſe celeres liquidumq́ʒ per aera lapſę. Ad conuexa: ad cœli curuitatem. Conſtituit frontiq́ʒ inuergit: in
Fundere. quarto ait media inter cornua fudit & fundere eſt ſupina
Vergere. manu libare: quod fit in ſacris ſupernis. Vergere autem eſt conuerſa in ſiniſtram manum ita fundere: vt patera cõuertatur: quod in infernis fit hęc ꝑtinẽt ad victimarũ explorationem: vt ſi nõ ſtupuerint aptę ꝓbent̃ voce vocans nõ verbo ſed certis myſticis ſonis: nã varię numina inuocabantur quod apte Luca. expꝛ̃ſſit: vt Latratus habet ille canũ gemituſq́ʒ luporũ. Quod ſtridũt vlulãtq́ʒ ferę: quod ſibilat anguis. Exprimit & planctus fractęq́ʒ tonitrua nubis. Tot rerũ vox vna fuit: Cœloq́ʒ ereboq́ʒ potentẽ. Hoc eſt quod ait Hecaten: vt plenum numen oſtenderet. Supponũt cultros victimas cedunt: eſt aũt ſacrorũ: in q̃bus mali ominis verbavitamus. Hinc mactare dicimꝰ. i. magis augere. Dicitur
Cultellus autem hic culter. Nam cultellus diminutiuũ eſt: Hoc cultellum latinũ non eſt. Succipiunt antiquum eſt: Modo ſuſcipiunt dicimus: vt ſupra ſuccepitq́ʒ ignẽ folijs. Matri Eumenidũ. i. nocti: vt hunc mihi da ꝓprium virgo ſata nocte laborem Eumenides dicunt̃ per contrarium: cum ſint immites. Sorori. i. terrę. Nox enĩ vmbra terrarum eſt. Enſe fe. vt eum contra vmbras haberet: cõſecratum: vnde infra vaginaq́ʒ eripe ferrũ: item ſtrictãq́ʒ aciem venientibus offert. ſterilẽ congruã deę nunq̃ʒ enitẽti Nocturnas: tota nocte ardentes. Incohat perficit: & eſt verbũ ſacrorũ. Solida: nõ exta dicit ſed carnes. Viſcus enim eſt quicq̃d inter oſſa & cutem eſt. Hinc viſceratio: cõuiuiũ quod fit de carne. Solida ergo. i. holocauſtum ꝙ detractis extis arę ſuperimponebãtur quę nunq̃ʒ ablata elixa etiam reddebantur: vnde infert Fundens ardentibus extis: q̃q́ʒ alij ꝓ parte totũ velint: vt per exta totum animal intelligatur.

cudum multo te ſanguine ducet. Et ipſa in hoc loco: duc nigras pecudes ea prima piacula ſunto. de his autem dicit Donatus ſic tuta lacu: DONA:
Hoc facit natura loci & non humanum artificium ꝙ tuta ſit. Talis halitus refert cauſam cur non poſſent volare ſcilicet propter vim vaporis inde ſurgentis: quo ſtatim necabãtur. Quatuor procurabat ſibylla remedium ad tranſitũ nam ſi aues per altitudinem cœli cite tranſire non poterant: quid homo efficeret per teterrimum locum & tenebras tranſiturus tardo greſſu: Numerus autem & color & reliqua quę adhibentur pertinent ad rationem ſacrificij. Succipiunt: ne iam ſacratus in terram cadat. Ipſe atri: omnia nigra inferis mactat: & ſterilẽ vaccam quia nihil ab inferis naſcitur demonſtrat quatuor: colorẽ genus animalis: cũ primo vellere intactum ergo non attonſum & veneris immune: Nocturnas: nam & tempus tenebroſum inferis conuenit. Oleum. vt validius vrerentur oleũ infundit. Oſtẽdit igit̃ quo more vel q̃bus & qualibus & quantis animalibus ceſis inferorum numinũ fauor acq̃ritur. Hęc ille. Ordo eſt Ordo.
Aeneas exequit̃ ꝓpere. i. properanter & feſtine p̃cepta Sibylle his actis. i. poſtq̃ʒ hęc acta erãt. Spelũca. ſ. quedam acta ideſt ꝓfunda: & immanis. i. terribilis quaſi mala vaſto hiatu. i. apertura oris quaſi ad deuorãdum parata: ſcrupea. i. ſcrupoſa hoc eſt aſperis lapillis plęna tuta. ſ. ab acceſſu: lacu nigro. i. ꝓpter lacum nigrum ex ꝓfunditate. ſ. & vmbris & tuta: tenebris nemorum. ſ. ſyluarum: quam ſuper. i. ſuper quam vllevolantes ideſt volucres haud. i. non poterant tendere iter pennis ideſt volare impune. i. ſine punitione: talis ideſt tam vehemens & teter halitus. i. odor & exalatio: effundens ſeſe faucibꝰ atris. i. tetris: ferebat ſe ad conuexa ſupera. i. ad aera: cãm putãt: quia odor ille ſulphureus cõſumebat aerem quo aues ſuſtentant̃ aut ſaltem diſpellebat: ſicut Plutarchus in vita Pompeij dicit cũ conſul creatus eſſet tanto plauſu exceptus eſt: vt coruus ex aere decideret q̃a voce aer diſciſſus erat. Diodo. autem dicit in Babylonia fuiſſe ſpeluncam ſupra quam nemo durare potuit ꝓpter grauẽ ſpm̃ qui & hic eſſe videtur vnde. i. de qua re quia ſine auibꝰ eſſet graij. i. gręci dixerunt locum auernũ noĩe: quia vt dixi a priuatiua eſt particula & ornis huius ornithos auis. Ipſe cõſtituit hic. i. ad introitũ auerni primũ quatuor iuuẽcos nigrãtes terga. i. hñtes terga nigra & ſacerdos inuergit fronti. i. in frontẽ vina: & ipſe carpens inter media cornua ſummas ſetas. i. duros pilos: imponit ſacris ignibꝰ prima libamina. i. per modũ libaminũ quę ꝓprie in liquidis conſiſtũt ſecundũ Landiuũ: ſed licet homini libamina ex liquidis fiãt aut alijs deguſtandis tñ q̃a ignis etiã ſetas abſumit faciliter: pñt nõ improprie ſeta dici libamina ignibus: vocãs voce. i. cũ clamore valido inuocans Hecatẽ. i. deã illã potentẽ cœlo. i. apud ſuperos vbi luna dicit̃: & apud nos vbi diana: & erebo i. apud tenebras ĩferorũ vbi ꝓſerpina appellat̃. alij. ſ. ſacrificuli: ſupponũt. i. clanculum ponũt vt vltro ineãt mortẽ & ſuſcipiũt (nũc ſuſcipiũt dicimus: ſed ipſe etiã in primo huius Succepit q́ʒ ignẽ folij &c.) pateris. i. in vaſa patẽtia (vulgus tarſias vocat) cruorẽ tepidũ: ipſe Aeneas q̃a cętera ſibylla curauerat: ferit enſe. i. mactat: matri Eumenidum. i. furiarũ: hoc eſt nocti & magne ſorori. i. terre q̃ noctis ſoror eſt q̃a nox ẽ vmbra terre: & ita qui terram ꝓduxit ſimul noctẽ ꝓduxit vñ ſorores ſunt agnã velleris atri. i. ni-

gri &

gri & caliginoſi. & o pſerpina quę inferorum dea es ferit. i. mactat tibi: vaccam ſterilem: qa' & ipſa ſterilis eſſe dicit: vnde & Diana perpetua dicitur virgo. quod pꝑter frigiditatem lune fingitur. Tum. i. deinde ipſe incohat. i. inſtituit: regi ſtygio. i. infernali videlicet Plutoni: aras nocturnas. i. in quibus noctu ſacrificetur & imponit flammis ſolida viſcera taurorum. i. holocauſtum facit ei ex tauris fundens ſuper. i. deſuper. extis ai dentibus. i. dum exta arderent: oleumngue quod perpetuum eſt eius epitheton.

ASCEñ. ℭEcce aūt primi. Peracto ſacrificio docet effectum eſſe quod Aeneas ſupra petierat dicēs: & ſacra oſtia pandas: oſtia. ſ. iferni reſerata eſſe: & DONA. Aeneā vna cum Sibylla ingreſſum deſcribens qūo id factū ſit & qualis ſit ip̄e introit⁹: de quare dicit Donatus ſic. ecce vbicunq; ponit ecce neceſſario ſeqtur aliqd quod metū afferat vel admirationem.

Ecce autem primi ſub lumina ſolis & ortus:
Sub pedib⁹ mugire ſolū: & iuga cœpta moueri
Syluarum: viſæq; canes vlulare per vmbram

Aduentante

Sibylla. Aduentante dea, Procul o procul eſte prophani
(Conclamat vates) totoq; abſiſtite luco:
Tuq; inuade viam: vaginaq; eripe ferrum:
Nunc animis opus Aenea: nunc pectore firmo.
Tantum effata furens antro ſe immiſit apto
Poeta Ille ducē haud timidis vadentē paſſib⁹ æquat.
Dij q̄bus imperiū eſt aīarum: vmbræq; ſilētes:
Et chaos & Phlegeton: loca nocte ſilentia late
Sit mihi fas audita loqui: ſit numine veſtro
Pandere res alta terra: & caligine merſas.
Ibant obſcuri ſola ſub nocte per vmbras.
Perq; domos Ditis vacuas: & inania regna:
Quale per incertam lunam ſub luce maligna
Eſt iter in ſyluis: vbi cœlum condidit vmbra
Iuppiter: & rebus nox abſtulit atra colorem.

SER. ¶ Primi ſub lumina ſolis: atqui hæc ſacra per noctem fiebant ſed locutus eſt ſecūdum Romanum morem: quo dies a media nocte incipit. Nam vt dicit Nox ruit: non venit ſed finitur ſignificat. Quāq; alij dicant hæc ſacra incipere a medio die: & produci ad mediam noctem. Canes vlulare. ita numinis oſtendebatur aduentus. Canes autem furias dicit. Luca. ſtygiæq; canes in luce ſuperna. Vlulare & canum & furiarum eſſe dicimus. Dea ſcilicet ꝓſerpina. Prophani: non initiati ſacris. Toto luco: non tantum a luco: ſed ab omni vicinitate luci. Inuade viam: ingredere. Furēs deo plena: vel ſimilis furenti. Dij quibus: plenus locus: alta ſapientia: de qua varia dixerunt philoſophi. Nam dicūt per alios animas ad inferos duci: vt hac animas ille euocat orco Pallentes alias ſub tartara. t. m. item per alios transferri: vt nauita ſed triſtis: per alios purgari: vt aliæ panduntur inanes Suſpenſæ ad ventos. Per alios ad ſuperna reuocari: vt letheum ad flumen deus euocat agmine magno. Sciens enim de deorum imperio varias eſſe opiniones: prudentiſſime tenuit generalitatem. Ex maiore autem parte Syronem Epycurum magiſtrum ſuum imitatur. Quæ ſecta ſuperficiem tractat rerum. Altiora non diſquirit. Vmbræq; ſilentes: ſecreta inferorum ſemp ſilentia. Nam hominum vmbræ loquunt̄. Hinc eſt. Quem ſacra ſilentia norunt inuocat aūt ſummū bonū: quod in ſilentio conſtare certū eſt. Et chaos: elementorum confuſio. Inuocat autem rerū primordia quę in elementorum fuerant confuſione: per Phlegetonta fluuium inferorum ignem ſignificat. Nam φλοξ græce ignis eſt a quo ſecundum Heraclytum cuncta ſunt. Nam de frigore nihil naſcitur: vt de ſeptentrione dicat ſterili non quicq; frigore gigni. Loca nocte ſilentia late. aut hoc eſt quod dixit vmbræq; ſilentes. Aut oſtēdit eſſe partem mundi in qua perpetuæ ſunt tenebre. Nam ſi verum eſt. Et minima contentos nocte Britannos. Sphæræ exigit ratio: vt econtrario ſit regio noctibus vacans. Sit mihi fas fas audita loqui: De alta dicturus prudentia miſcet poeticam licentiam. Sit numine veſtro: concedatur a veſtro numine. Caligine: bene iunxit ex terra enim gignitur caligo ſcilicet vmbra obſcurior. Obſcuri aut hyppallage ſub nocte obſcura ſoli ibant aut ſub ſola nocte ideſt vbi nihil eſt præter noctem. Domos vacuas: noſtri mundi comparatione: ſimulachra enim quæ illic ſunt inania ſunt. Inania regna: inanium per quod oſtenditur vacuum. Incœptam alij incertam legunt: ſed idem eſt. Nam incertum incipiētem ideſt minorem ſignificat. Maligna: obſcura. Malignum ꝓprie anguſtū eſt vt adituſq; maligni. i. minores &

admirationem ortus: ne icertum eſſet quid ſit primi ſub lumina ſolis addidit ortus per vmbram ad omnia pertinet: quæ deſcripſit. Toto luco: vt penitus lucū relinquatis. Aperto ideſt quod ſemper patebat. Vadentē paſſibus ęquat Magnam fiduciam Aeneæ oſtendit. Dij quibus imperium. Dicturus quales eſſe ſedes inferni aſſerantur & quæ illic gerantur: quæ ſunt incognita viuentibus: ne temerarius videatur veniam a dijs petit aſſerens nō ſe authore ſed alijs ꝓferentibus illa dicere: ne ſibi incognita & in vulgus non proferenda videat̄ retegere. Sola nox eſt cui lux nulla ſuccedit incertam in ipſis initijs poſitam. In ſyluis quæ etiam illud exiguum lucis ſua denſitate poſſint eripere. Vacua in quibus nihil videri poteſt neq; illic occurri. Hæc ille. ¶ Ordo eſt. autem pro ſed: ecce quaſi dicat de repente & ex improuiſo: quantum ad Aeneam ſolum cœptum ſupple eſt mugire ideſt quaſi ſonum taurinum edere: & iuga ſyluarum ideſt colles montium ſyluoſorum cepta ſunt moueri. ſub pedibus Aeneæ ſcilicet & Sibylle ad apertionem futuram ſub ideſt paulo ante lumina & ortus ideſt ortus luminoſos ſolis ideſt priuſq; ſol orietur (quia nocturnas inſtituerat aras & noctu erat ad inferos deſcendendum: vnde Anchiſes. Et me ſeuus equis oriens afflauit anhelis quaſi diceret ſi me ſol attigerit nō potero redire ad meos. Videtur autem licet Seruius aliter ſentiat voluiſſe poeta tempore diurno apud inferos fuiſſe vnde dictura eſt Sibylla Nox ruit Aenea: quaſi dicat ante ſupremam noctem reuertēdum eſſe ad ſuperos vt fungeretur videlicet in itinere ea dubia luce quam hic deſcribit poeta) & canes. ſ. inferne. i. furie (Nam Apollonius in tertio argonauticorum dicit canes infernas latraſſe dum medea magicas artes exercebat: ab eo igitur ceteri furias appellauerunt canes) viſe ſupple ſunt per vmbram: vates ſcilicet Sybilla cōclamat dea ſcilicet proſerpina aduentante ideſt cum ſentiret deam aduentare o ꝓphani. i. non initiati ſacris eſte procul & abſiſtite procul toto luco. ſcilicet Diane ſacro (vtitur aūt verbis q̄bus Athenienſes in ſacris Cereris & ꝓſerpine vſi dicūtur maxime in eleuſinis vnde procul aberāt ꝓphani vſque adeo vt nero ſibi cōſcius illis intereſſe nō auſus ſit) Tuq;. i. & tu initiate: inuade ideſt audacter ingredere viam: & eripe ferrum ideſt enſem. ſ. quo mactaſti agnam: vagina. ſ. ſua: o Aenea opus eſt nūc animis ideſt audacia & animoſitate: & opus eſt nunc firmo pectore: ipſa effata tm̄ furens. ſ. ſacro furore: immiſit ſe antro apto. i. quod tūc apertū erat. Ille. ſ. Aeneas ęquat. i. equis paſſibus cōſeq̄tur ducē. ſ. Sibyllam: vadentem paſſibus haud timidis immo audacibus: hoc eſt audacter ingredienem animoſe conſequitur. Quia vero rem ſecretam & ſecluſam dicturus eſt poeta vt veniam mereat̄ & attentū faciat auditorem p̄catur dicens. o dij quibus imperium animarum. ſ. inducēdi abducendi & reducēdi in corpus aut regēdi poſt mortem eſt. i. qui habetis imperiū animar̄. ſ. & vos vmbre ſilentes: & chaos. i. origo rerū confuſa & Phlegeton. i. ardoris infernalis fluuius: & loca ſilentia late nocte. ſ. perpetua fas ſit ideſt liceat mihi loqui audita. i. quæ de inferis audiuerim: ſit ſupple fas: veſtro numine ideſt cum veſtro nutu & beniuolentia: pandere ideſt aperire & manifeſtare res merſas alta ideſt profunda terra: & caligine. i. tenebris denſis & profundis aut ignoratiōe rerum: neſcimus enim quia res Ordo.

ſunt alta

ſunt alta terra tectę. Incipit ergo narrare dicens Aeneas & Sibylla ibant obſcuri.i.ꝑ loca obſcura (quia quod locorū & temporū eſſe ſępe dat ꝑſonis) ꝑ umbras.ſ.ſyluarū & terrę: ſub nocte ſola.i.nulla luce admixta: & ꝑ domos Ditis vacuas.ſ.corpibus palpabilibus: & ꝑ regna inania. Quale iter eſt in ſyluis ꝑ lunā incertā.i.dū eſt ꝓpe nouiluniū nec ſcit an adhuc ſit ſub luce maligna.i.exigua & ſterili non prebens ſui copiam vbi.i.poſtq̄ iuppiter condidit.i.abſcondit cœlū vmbra.ſ.terrę. hoc eſt nocte: & pro.i.nox atra abſtulit rebus colorem.i. diſcreitonem colorum.

nores & obſcuri. Vult aūt oſtendere fuiſſe aliquid lucis: nā aliter quod dicturus eſt videre non poterat. Vbi quādo nā non loci ſed temporis. Nox abſtulit co. dicūt em̄ Epycurei noctem auferre varietatem colorum: Cōtra hos Academici repugnant. hoc ꝙ ſquammę piſcium nocte lucent.

¶ Veſtibulum ante ipſum &c. Docet quos in **ASCEñ.** introitu inferni inuenerint.ſ. ante infernūq; locum noſtri lymbū vocant ſequit̄ phyſicam rationem nam quę illic eſſe cōmemorat oīa breuis ſunt vite: & vicina inferis vt pallor.i. pallidi: ſenectus.i. ſenes decrepiti: luctus.i. merore cōſumpti: & morbi & metus & fames & mors & labor & ſopor ꝓfundus: & ꝓfuſa gaudia & bellū & inſōnia quę egris crebra ſunt. vñ Flaccus velut egri ſomnia vane finguntur ſpes. Itē monſtra vt centauri & Scylle & cętera quę hic enumerat q̄bus oībus breuis eſt vita & vicinus ad inferos deſcenſus vnde in veſtibulo & foribus prudenter a poeta locantur forte etiā ob id qd' in corpe infirmo minus ſolet eſſe vitium vnde nota eſt nobis vox illa virtus in infirmi- **DONA.** tate perficitur: Donatus ad hunc locum dicit ſic. Veſtibulum.a.i. in hoc erāt omnia quę cruciant viuos: aut defunctos affligunt. Luctus. quorū ſordidus & miſerabilis cultus eſt. Cure: quecunq; poſſident torquent. Triſtiſq; ſe.& q̄a noſtros contrahit vultus & morti vicinos facit. Fames non ſolū quę ęgeſtatē affert victus: ſed quę cupiditatem rapiēdi affert. Turpis ege. nā & macie deturpat faciē & neceſſitate ſordidum relinquit victū & veſtitum. Mala gaudia mentis: hęc ſunt quę in ſcęlera ducunt. Adulter em̄ & latro cū luctu de ſceleribus voluptatē capiunt. Mala ergo quia apud inferos puniunt̄. Diſcordia de.in quam ex dementia incidimus. Necq; iniuria dat ſanguinem & ſerpētes. In medio ramos: poſt veſtibulum ponit interiorem partē: quę nō eſſet ſub tecto. Poſuit vlmū annoſam: & q̄a non oēs annoſe ſunt mentes & opace frōdibus idcirco hęc addit. Vana.ſ. vult hęc eſſe errores: q̄ ꝑ neceſſarijs ianiter occurrūt. hęc **Ordo.** ille. Ordo eſt. Luctus & curæ vltrices: quia corrunt & dantur malis conſcientijs in vltionē: poſuere cubilia ante veſtibulū.i. paruam ſtationem quę eſt ante magnarum edium fores & in primis faucibus orci: & morbi pallentes ideſt pallidos facientes habitant in primis faucibus orci ideſt inferni: & ſenectus triſtis.i. quærula & moroſa quia ſpūs triſtis (vt eſt in ſene) exiccat oſſa: & metus ideſt formido: & fames maleſuada.i.ſuadens ad omne malū: cogeret em̄ vel ꝓprios artus abſumere: ac geſtas turpis.i.ſordidos efficiens: ſunt em̄ fere ſordidi & multi ob torporem egentes: appoſitorię forme.i. ſimulachra & figure: terribiles viſu.i. ad videndum: aut dū videnť.ſ.& letū.i.mors & labor.ſ.durus tū.i.inſup ſopor.i.ꝓfundus ſomnus. cōſanguineus lęti.i.mortis: q̄a vita noſtra ſecundū Ply. in vigilijs eſt: eſt em̄ ſomnus mortis ymago: & mala.i. immodica aut nociua gaudia mētis & bellū mortiferū ſup.habitat in limine aduerſo: quia ſupiora ſponte moriunť: ſed bellū vim infert: & thalami eumenidū.i.furiarū: ferrei.i. duriſſimi ſup.ſunt illic (Sunt aūt tres furie vt inferius dicemus: ſed quę apud inferos ſunt dicūtur dire vltrices: eumenis autem per antiphraſim dici putatur.i.beniuola: niſi ſit bene ideſt multū furens intelligunť autē ꝑ eumenidas a nonnullis

Veſtibulū ante ipſum primiſq; in faucibus orci
Luctus: & vltrices poſuere cubilia curæ:
Pallenteſq; habitant morbi: triſtiſq; ſenectus:
Et metus: & maleſuada fames: ac turpis egeſtas
Terribiles viſu formæ: lætumq; laborq;:
Tū conſanguineus leti ſopor: & mala mentis
Gaudia: mortiferūq; aduerſo in limine bellū.
Ferreiq; eumenidū thalami & diſcordia demēs
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.
In medio ramos annoſaq; brachia pandit
Vlmus opaca ingens: quā ſedem ſomnia vulgo
Vana tenere ferunt: folijſq; ſub oībus hærent.
Multaq; præterea variarum monſtra ferarum
Cētauri in foribus ſtabulāt: ſcyllæq; biformes:
Et centumgeminus Briareus: ac belua lernæ
Horrendū ſtridens flāmiſq; armata chimera:
Gorgōes harpyiæq;: & forma tricorpis vmbre.

¶ Veſtibulum: ethimologiæ non habet proprietatem: vt ait Varro ſed fit pro captu ingenij. dicitur enim ꝙ ve- **SER.** ſtiat ianuam. Alij veſtibulum a veſta dictum volunt: nam illi ianua conſecrata eſt. Alij ꝙ nemo illic ſtet. In limine em̄ ſolus eſt tranſitus: vt enim veſanum non ſanum ſic veſtibulum non ſtabulum. Orci deum poſuit pro loco vt Iouem pro æthere: Horatius. Manet ſub Ioue frigido vena- **Orcus.** tor. Orcum igitur Plutonem dicit Cicero in verrinis vt alter orcus veniſſe æthnam & non proſerpinam: ſed ipſam Cererem rapuiſſe videatur. Luctus & cure. ea dicit eſſe in aditu inferorum. quæ vicinæ ſunt morti. Vltrices.c. conſcientiæ quæ puniunt ſemper nocentes. ¶ Triſtis: ſeuera quæ gignit ſeueritatem Cicero. Iudex triſtis integer. Tum conſanguineus lęti ſopor ſecundum Home. Egeſtas.t. quę turpes facit & quaſi harum rerum ymagines facit: quas dicit eſſe apud inferos: ideo quia in quem iſta concurrunt: ſit mortalis neceſſe eſt: vnde deos immortales dicunt qui iſta non ſentiunt: quibus mors creatur. Mala mentis gaudia generaliter omnium ſcelerum dicit: ac ſi diceret malæ mentis gaudia. Eumenidum thalami furiæ nunq; nupſerunt: vnde thalamos accipimus in quibus natæ ſunt. Alij thalamos dicūt q̄ facti ſunt autoribus furijs: ſed non ꝓcedit q̄a ait Terribiles viſu formæ: & vt non videatur eſſe cōtrarium: quia paulopoſt furias alibi dicit eſſe. Nam poſſunt hic natę eſſe & alibi manere & alibi officium exercere pœnarum In medio: aut veſtibulo aut abſolutum eſt: & intelligimus hanc eſſe eburneam portam ꝑ quam exiturus eſt: quę res hęc oīa indicat eſſe ſimulata ſi & ingreſſus & exitus falſus eſt. Vlmus opaca ingēs: diſtinguēda ſunt iſta ꝓpter duo epitheta. Vulgo tenere paſſi cateruati Folijſq; ſub o. Qui de ſomnijs ſcripſerunt dicunt quo tpe folia de arboribus cadunt vana eſſe ſomnia: qd' ꝑ tranſitū tetigit. Vana autem ideo

tem ideo quia inferis.Nam vana ſuperi non mittunt. Home.καιΥαρτοιηπρεκΔιοσησειη.Centauri in foribus.ſ. Bene in foribus quia ea quæ contra naturam poſſunt creari:ſtatim pereunt.Stabulant:aut habitant & vſurpatiue dixit: vt populat:luctat.Nam ſtabulor dicimus: & bene alluſit quia ex parte equi ſunt.Centauri autem Ixionis & Nubis filij ſunt:Ixion enim amatam Iunonem de ſtupro interpellauit.illa confeſſa Ioui eſt ex eius volũtate nubem in ſuam formam conuerſam ei obtulit:vnde feruntur nati eſſe centauri. Scyllæq; biformis. Bene plurali vſus eſt numero. Nam Scylla filia niſi ſecundum alios in auem conuerſa eſt ſecundum alios in piſcem. Ergo etiam ipſa biformis fuit ſicut hæc in ſiciliæ freto.Dictum eſt autem per poetę ſcientiam.Centumgeminus briareus:centies duplex ſecundum fabulas ipſe eſt Aegeon. Ac belua.l.Hydram dicit:quę fuit

Hydra in lerna argiuorum palude ſed latine excetra dicitur quod vno cæſo tria capita excreſcebant. Sed conſtat hydram locum fuiſſe euomẽtem aquas vaſtantes vicinas ciuitates in quo vno meatu clauſo multi erumpebant quod Hercules vidẽs loca ipſa excuſſit: & ſic aque clauſit meatus:nam hydra ab aqua dicta eſt.i.αϖοτουυΔατοσ. Potuiſſe autẽ hoc fieri ille indicat locus.Excoquitur vitiũ atq; exudat inutilis humor. Flammiſq; armata chimera: ore: leo poſtremis partib' draco:media capra:ſecũdũ fabulas fuit: & maxime Home.dicẽte.προσθελεϖοοπιεθεΔεΔρακωη : μεσηΔεΧιμαιρα.Reuera autem eſt mons lyciæ cuius hodieq; ardet cacumen: iuxta quod ſunt leones: media autem paſcua ſunt: imavero montis ſerpentibus plena.Hunc Bellerophon habitabilem fecit vnde chimeram dicitur occidiſſe Gorgones:tres fuerunt in extrema aphrica circa atlantẽ montẽ q̃ omnes vnũ oculũ habebant.:quo inuicẽ vtebant̃ Sthenio Euryale Meduſa.Serenus tñ dicit puellas fuiſſe vnius pulchritudinis:quas cũ vidiſſent adoleſcẽtes ſtupore torpebãt Vnde fingit̃ ꝙ ſi quis eas vidiſſet vertebatur in lapidem. Harpyięq;:aut iam occiſas intelligit aut ſecundũ Plato.& alios ſimulachra licet viuarũ illic fuiſſe.Nã dicunt omniũ rerũ ideas quaſdã.i.imagines ad quarũ ſimilitudinẽ ꝓcreãtur vniuerſa:hinc eſt ꝙ in Statio Thyodamas Plutoni dicit.Oibus finitor eſſe v deris:mihi vero & ſator. Harũ autẽ ſimulachra bene apud inferos ſunt quæ eſſe dicuntur & furię.Tricorporis vmbrę Eryli: & Gerionis.

nõnullis libido cupiditas & ira)& diſcordia demens.i. pũerſe mentis innexa vitiis cruẽtis.i. habẽs in vitiis cruẽtis innexũ: crinem vipereũ i. ſerpentinũ:hoc eſt ꝓ capillis viperas:vlmus opaca & ſup.ingens.i. valde magna pandit in medio.ſ.dicti loci ramos & ꝓ.i.brachia annoſa ideſt multorũ annorũ: quã ſedẽ ferũt.i. dicunt ſ.oẽs vulgo.i.paſſim vana ſomnia.i.inſomnia tenere.i.occupare & inhabitare herẽt.ſ. ſomnia ſub oĩbus folijs.ſ.ipſius vlmi: quę arbor ſterilis eſt & ita inferis apta(qa vero in ingreſſu dicit eſſe ſomnia & in egreſſu dicturus eſt.Sunt gemine ſomni porte &c. diligẽs poeta innuit hęc oĩa quaſi inſomnia eſſe quę de inferis finxit & deſcenſu Aeneę ad eos)Preterea multa mõſtra variarũ ferarũ vt centauri qui vmbilico tenus equi dicunt̃ & ſuperne homines:ſunt eñ populi Theſſalie:qui primi in equis de longe viſi:ſemiequi putati ſunt:ſtabulant.i. ſtabulũ habẽt in foribus:& ſcylle.i. monſtra marina pũbetenus ſerpentes. biformes ideſt duarum formarũ & Briareus filius ille celi & terre ſecundũ Heſiodum(frater Gyge:qui tytanes dicti ſunt & decennale bellũ cũ filijs Saturni geſſerunt & victi in tartara detruſi dicunt̃:habuiſſeq; qnquagena capita & centenas manus Briarea autẽ dicit Home.egeona ab hoĩbus appellatũ: cum a dijs Briareus dicatur)centumgeminus ergo propter centũ manus : ac belua lerne.i. hydra ſtridens horrendum.i.horrende:& chimera monſtrum illud echidne ex Thiphaone genitũ ſicut & hydram genitam dicit Heſiodus:armata flammis qa mons eſt cuius cacumen ardet. & Gorgones virgines etiam monſtroſe vnum oculũ habentes:& harpyie volucres ille monſtruoſe & difformes:de quibus in tertio huius dictũ eſt:& forma vmbre tricorpis.i.nate a corpore tribus dimenſionibus dimenſurabili:ſup. ſtabulant in foribus qa oĩbus monſtroſis naturaliter breuis eſt vita.Sunt tñ qui dicunt & forma.i.ſimulachrum vmbre tricorporis.ſ.Gerionis regis Hyſpanie qui vt in octauo dicet̃ tria

corpora habuiſſe fertur. Queri aũt poteſt de harpyis quas in tertio huius ſtrophadas inſulas habitare dixit: quomodo apud inferos ſint? Sed multipliciter reſponderi poteſt aut quia interea mortue erant:aut quia oĩm rerum ſimulachra apud inferos eſſe perhibentur ſicut anime apud ſuperos vnde Igneus eſt ollis vigor & celeſtis origo:aut quia plures preſuppoſuerit al's fuiſſe harpyias ꝙ quas Aeneas apud ſtrophades viderit.Nam licet tres ſyrenes & tres harpyie celebrentur:nõ continuo ſeqtur non plures fuiſſe. Neq; vero ſimile eſt totã ſpe

BERO. ciem atq; naturam aut ab illis inceptam aut cum illis defeciſſe:quocirca aut nulle fuerunt aut & alie eſſe potue

Triſtis. runt quarum apud inferos ſint ſimulacha. Addam quę in Seruiũ dicit Beroaldus contra expoſitionẽ illius triſtiſq; ſenectus. Ea autem ſunt hęc.Ego potius exponerẽ triſtis.i.querula & moroſa:nãq; poeta voluit epitheto demonſtrare qualis ſit conditio ſenectutis:ſunt autem ſenes.vt ſcribit Cicero in catone:& teſtatur Seneca moroſi & anxij & quęruli atq; difficiles quod etiã elegantiſſime expreſſit Hora.in arte poetica ſeniles mores deſcribẽs.Difficilis querulus laudator tp̃is acti:ſe puero:cenſor caſtigatorq; minorũ. Vergiliũ(vt arbitror) imitatus eſt Silius illo verſu:Cureq; inſidięq;:atq; hinc queribunda ſenectus. Nam a Silio ſeneſtus dicit̃ queribunda quaſi plena q̃rimoniarũ:qũo a vergilio triſtis nũcupat̃:& ab Horatio in carminibus moroſa ob varios.ſ.ac difficiles mores quibus ſunt obnoxij queruli ſenes.In eodem.vi.volumine vbi dicitur:ſimul accipit alueo Ingentem Aeneã exponit Seruius alueo.ſ.fluminis:mihi videtur exponendum eſſe alueo.ſ. nauis: vt intelligamus Aeneam intra cymbam receptum fuiſſe a Caronte:namq; alueus elegãtiſſime dicitur nauis ſiue ipſius nauigij receptaculum: Propertius euidentiſſime id oſtendit ſic ſcribens in tertio.Aut quidnam fracta gaudes.Neptũne carina:Portabat ſanctos alueus ille viros.Liuius lib.xxi.Alueos informes raptim faciebant ideſt nauiculas.Et idem lib.x.pars inquit fluuiatiles naues ad ſupanda vada ſtagnorum apte planis alueis fabricatas complent:prętere alueus quemadmodum de fluminibus dicitur:ita etiam de rebus alijs.Columella in nono oua:in alueolum ligneũ cõferat. Ply.in.xi.Alueos ex cornu ſpectatos eſſe refert.i. apium aluearia:& Varro inquit vbi apes ſint aluei fiunt ex viminibus Palladius in nouembre ſordibus liberandi ſunt aluei:præterea error manifeſtarius eſt apud Seruium in hyſtoria:qui quanto leuior eſt:tanto minore venia dignus.ſcribit enim Parthenopeum filium fuiſſe Menalippe:cum filius fuerit Atlante puelle in curſu perniciſſime:vt Statius atq; Diodorus meminerunt:quod & omnes hyſtorici teſtantur. In illo quoq; verſu Maroniano:Explebo numerum reddarq; tenebris:admiror Seruium:cum more diligentis Commentatoris varias interpretationes attulerit:omiſiſſe id quod a Macrobio relatum eſt:quod eruditionem maximam pre ſe fert: & Vergiliane ſententiæ optime quadrat. Scribit enim Macrobius in ſomnium Scipionis animas ſociari corpibus quibuſdam numeris:qui numeri dũ ſupſunt pſeuerant corpus animari:cũ vero deficiũt mox arcana illa vis ſoluitur qua ſocietas ipſa cõſtabat:aĩa ipſa nõ deficit:quippe quę immortalis atq; ppetua eſt.

ſed impletis

ſed impletis numeris corpus fatiſcit. hinc illud eſt doctiſſimi vatis. Explebo numerum reddarq; tenebris. hęc Macrobij interptatio tam ſubtilis tã elegans tam erudita ptermitti non debuit a curioſo Cõmentatore: q ex fontibus philoſophorum vnde hauſerat Macrobius: haurire potuiſſet preſertim cũ multa vndiq; exqſiuerit ſed vt mihi videtur nihil eſt cũ predicta Macrobij expoſitione comparandum.

ASCEñ. ¶ Corripit hic ſubita &c. Docet qũo peruenerit ad charontẽ portitorẽ q fingit aĩas e corpe migrantes cymba quadã traducere ad inferos & illinc poſt certũ tempus iterũ in noua corpa reducere q̃ res lõge a fide nr̃a abhorret: ſed archane apud ethnicos philoſophie innitit & pcipue Pythagorice qa Pythagoras corpa pene infinita cõſyderãs nec noſcẽs aĩas poſſe de nouo a

Corripit hic ſubita trepidus formidine ferrum
Aeneas: ſtrictamq; aciem venientibus offert
Et ni docta comes tenuis ſine corpore vitas
Admoneat: volitare caua ſub imagine formæ
Irruat: & fruſtra ferro diuerberet vmbras:

deo creari: putanſq; eas certo numero conſtare & ęternas eſſe aſſeruit eas de corpore in corpus tranſmigrare: ne tñ auferret p benefactis pmiũ & ita benefaciendi voluntatẽ (Quis em̃ virtutẽ ampleetit ipam Premia ſi tollas: vt inqt iuuenalis) auferret dixit aĩas benemeritas mercedem ſuã recipe in eliſijs campis illicq; frui beatavita p manitudine meritorũ diu aut parum & pacto tpe p fluuiũ obliuionis trahi in deſiderium huius vite: & illinc huc reduci. Dicit ergo ventũ eſſe ad eũ locũ vbi innumere expectabãt aĩe tranſmitti orantes: de qua re dicit Donatus DONA. ſic Turbidus

¶ Hinc via tartarei q̃ fert acherõtis ad vndas:
Turbidus hic cœno vaſtaq; voragine gurges
Aeſtuat: atq; omnem cocyto eructat harenam.
Portitor has horrẽdus aquas: & flumina ſeruat
Terribili ſquallore charon: cui plurima mento
Canicies inculta iacet: ſtant lumina flamma:
Sordidus ex humeris nodo depẽdet amictus:
Ipſe ratem

Ipſe ratem conto ſubigit: veliſq; miniſtrat:
Et ferruginea ſubuectat corpora cimba
Iam ſenior: ſed cruda deo viridiſq; ſenectus.
Huc omnis turba ad ripas effuſa ruebat:
Matres atq; viri defunctaq; corpora vita
Magnanimũq; heroũ: pueri innuptæq; puellæ
Impoſitiq; rogis iuuenes ante ora parentum:
Quã multa in ſyluis autumni frigore primo
Lapſa cadũt folia. aut ad terrã gurgite ab alto
Quã multe glomerant aues: vbi frigid⁹ annus
Trans pontum: fugat & terris immittit apricis
Stabant orantes primi tranſmittere cursum:
Tendebantq; manus ripæ vlterioris amore.
Nauita ſed triſtis nunc hos nunc accipit illos.
Aſt alios longæ ſummotos arcet arena.

SER. ¶ Offert non ad feriendum: ſed ad repellendas vmbras vnde & offert dixit. Sacerdos autem ferire prohibet. Tartarei quæ fert acherontis ad vndas. ſequitur illud pythagoricum dicẽs eos tenuiſſe viam poſt errorem ſyluarum: quæ vel ad vitia vel ad virtutes ducit. Tartarei. acheron. acheronta vult quaſi de imo naſci tartaro: huius æſtuaria ſtygem creare: de ſtyge autem naſci cocyton: & hæc eſt ethymologia: nam phyſiologia hoc habet. Qui caret gaudio ſine dubio triſtis eſt: triſtitia autem ſine dubio vicina luctui eſt qui procreat ex morte: vnde hæc eſſe apud inferos dicit. Cocyto eructat harenam: in cocyton. ſ. per ſtygẽ Portitor. Has horrendas aquas propter tria flumina. Portitor: proprię qui portat abuſiue etiam qui portatur portitor dicitur ſicut vector. Terribili ſquallore terribilis ſqualloris. Charon per antiphraſim quaſi acheron. Mento cani. in. i. veteres enim non ſolum comas ornabant: ſed etiam barbam: vt nonnullas vidimus ſtatuas. Stant. horrent & eſt polyſemus ſermo: vt diximus ſupra: ſicut & ſubigit pro impellit ſurſum agit: regit & eſt polyſemus ſermo nã & acuit ſignificat vt ſubiguntq; in cote ſecures. Veliſq; miniſtrat: aut per vela & eſt ſeptimus: aut velis obſequitur. & datiuus eſt. Ferruginea nigra triſti nam lugubrem eſſe hunc colorem oſtendit dicens: Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit. Corpora cymba omne quod poteſt videri corpus dicitur nam paulopoſt diſcretionem fecit dicens: Corporaviua nephas ſtygia vectare carina. Iam ſenior. aut cõparatiuum pro poſitiuo poſuit: aut vt diximus: ſenior eſt vltra vires ſenex: vt iunior intra iuuenem eſt quam rem a Varrone tractam confirmat etiam Plyn. Cruda deo viridiſq; ſcilicet τοαιτιου quia in deo. Autumni frigore primo extremitatẽ vult oſtendere: quod ait Iuue. Iam lętifero cedente pruinis autũno: Nam eius prima pars: feruet vt Totoq; autumni incãduit æſtu. Sane ſciendum ſecundũ Ply. folia autumnali tempore ideo cadere: quia omnis tũc in arboribus humor ęſtatis calore inueniẽ exhauſtus. Ergo cadunt non quia tunc ſiccari incipiat: ſed quia tunc eis iam deeſt humor. Glomerantur. a. bene rebus volitantibus cõparauit aĩas quia & ipẽ volitant. Immittit apricis. i. ſine frigore: vt diximus ſupra vnde nonnulli & aphricam dictam volunt. Primi tranſmittere Figura gręca eſt: vt primi tranſirent. Triſtis. aſper & mirabilis.

ſic Turbidus hic ceno: ꝑ qualitate inferni fuit natura aque turbida cenoſa odoris peſſimi: vt pote que eructaretur a Ceno. Portitor: is proprie eſt qui portum obſeruat: vt nullus eius iniuſſu in alienas regiones trãſeat. His igitur aquis tam male olentibus tam horridis aſpectu erat par cuſtos: nec diſſimilis loco & regioni. Stant lumina flam. inflexibiles oculi quaſi flammã emittebant. Sordidus. a. ſordidum erat velamẽ neq; tm̃ vt totum tegeret corpus & non fibula ſed nodo nectebatur. Ipe ratem: non agendi poteſtatem: ſed pœnam habebat quia multa ſimul officia implebat: nam dabat vela vectabat corpora ſubigebat ideſt non ſine labore agebat. Viridis: non propter colorẽ: ſed quę adhuc non parum de priſtinis tꝑibus retineret. Cruda & viridis: quia nondũ tendebat ad maturitatem. Iuuenes: qui adhuc ſuis cõmodis inſeruire patrię potuiſſent. Pueri & virgines. quos in ſpeciem poſteritatis ſeruande conuenerat in longũ ſenium perduci. Diſtinguit ſexus & ętates: vt oſtendat mortem oĩbus eſſe cõem: nec moriẽdi eſſe ordinem. Quam multa: ex hac cõparatione quanta fuerit turba: oſtendiẽ. Triſtis durus nunq; affabilis. Nũc hos: nam oẽs ſimul non poterat. Hęc ille. Ordo aũt eſt. Aeneas tre- Ordo. pidus. i. feſtin⁹ ſubita formidine corripit hic. i. hoc loco vbi nũc ſunt mõſtra ferrũ. i. enſem ferreũ & offert. i. obijcit veniẽtibus. i. ad ſe ꝓperantibus: aciem. i. acumen ferri: ſtrictã. i. euaginatam: & ni. i. niſi comes. ſ. ſibylla docta. i. perita rerũ infernarũ admoneat tenuis vitas. i. animas ſine corpe: vnde prius inania regna dixit: volitare ſub imagine caua. i. non habente corpa ſed ſimulachra dũtaxat atq; vmbras: forme. ſ. habẽtis corpa ipſe irruat. ſ. in ea monſtra & diuerberat ferro. i. enſe fruſtra vmbras qa non poſſunt contingi cũ nihil habeant ſolidi: hinc ſup. eſt eminet aut apparet: via quę fert. i. ducit ad vndas acherõtis: illius fluuij infernalis ſine lętitia dicti: tartarei. i. ad ꝓfunditatem infernalẽ tendentis: gurges. i. ꝓfundus vortex aquarum oĩa ingurgitans exiſtens turbidus ceno. i. luto turpi & voragine. i. ingurgitatione: vaſta. i. valde ampla: ęſtuat. i. æſtũ & feruorẽ ſuũ exercet hoc eſt ebullit hic. i. hoc loco ad quẽ accedunt: atq; eructat oẽm arenã: cocyto. i. in cocyton per ſtigen Charon portitor. i. tranſuector & magiſter portus horrẽdus terribili ſquallore. i. ſitu & immundicia: ſeruat has aquas & ſub hęc flumina cui. ſ. charõti plurima canicies. i. incana barba iacet inculta: mento. i. ꝑ mentũ: & cui lumina i. oculi' ſtant. i. horrẽt & arrecti ſunt flamma. i. igni emicanti: & cui amictus ſordidus more nautarum. dependet ex humeris: nodo. i. ꝑ nodũ quo connexus eſt. Ipſe. i. vt vulgo dicunt: in ꝓpria pſona: ſubigit. i. gubernat: cõto. i. ptica aut ſude ratẽ. i. ſcaphã qua aĩas traducit: & ſubuectat corpa. i. ſimulachra corporũ aut corporaviuorũ qñ adueniunt: cymba. i. nauicula ferruginea. i. ferruginei hoc eſt fuſci ſeu ſubnigri coloris exiſtens iam ſenior. i. plus q̃ illi officio conueniat ſenex: ſed ſenectus eſt cruda & viridis. i. perpetua & indefatigabilis deo. i. qa deus eſt. Omnis turba effuſa. ſ. e corporibus ruebat huc. i. ad hũc: ad ripas. ſ. matres atq; viri ideſt femelle & maſculi: ſed femellas quia imbecilliores prepoſuit vt viciniores orco: & corpora magnanimum pro magnanimorum herorũ: defuncta vita. i. quę iam expleuerãt officiũ vitę: hoc eſt ſimulachra eorũ & pueri & puelle innuptę & iuuenes impoſiti rogis ante ora parentũ. Per quod admonet iuuenes ne nimiũ cõfidãt annis: qa plures liberi a parentibus ſepeliuntur q̃ eos ſepeliant. Quã. i. q̃tum. multa folia cadunt lapſa. i. labentia in ſyluis: primo frigore. i. ꝑ frigus primũ: autumni: aut q̃ multe aues glomerantur ideſt in modũ glomeris aduoluunẽ ad terram ab alto gurgite. ideſt fluxu maris.

gu maris.vbi.i.quando annus ideſt tempus anni frigidus.i.frigidum fugat(ſup.aues:trans pontum. ad quęrendum.ſ.aerem tepidum aut temperatiorem:& immittit terris apricis.i.ſoli expoſitis vbi plus caloris eſt ꝙ vbi frequentes ſylue ſunt ſup.tam multi:ſtabant orantes tranſmittere ideſt vt poſſint tranſmittere primi:curſum:& tendebant ideſt extendebant ſupplicantium more:manus.ſ.ſuas amore ripe vlterioris:quia volebant tranſmitti ad locum ipſis debitū:ſed nauita.i.portitor charon:triſtis ideſt immitis:accipit nūc hos:nunc illos certo tñ iudicio aſt.i.ſed arcet alios.i.longe tenet alios ſubmotos.ſ.a cymba:lōge ſup.in arena.i.littore arenoſo:videlicet eos.q munus vite nō expleuerāt aut ſepulture honore ſecundū ethnicos caruerant.

ASCEN. ¶ Aeneas &c. Tangit ſubinde poeta philoſophorum de inferis opiniones. Quia enim piū eſt defunctorum cadauera ſepelire ne inſepulta relinquerentur dicit vmbras eorū qui ius ſepulture non obtinuerūt centū annos errare: id eñ eſt quaſi plenū vite tempus: nā ſi viginti anni vltra centū dent̄.decē primi vite anni ſunt quaſi inutiles,ꝑpter iſfantiā& decē vltimi ꝑpter delirationē decrepite ętatis quę ad infantiā redit.

DONA. Cetera cum ordine patebunt. Sed Donati verba ſunt. Breuiter: ne qua fieret rebus neceſſarijs mora. Certiſſima proles: natus ex homine non immerito paues:ſed nihil debes metuere: quia a dijs principiū ducis:Cocyti ſtagna:non auget moram quia reſpondet ad id quod non īterrogat:ſed minuit. Nā curat ne poſtea interroget. Stagnum igitur inquit cocyti habet nomen. Palus vero q ex ſuperfuſione aque efficit̄ ſtyx appellatur. nec indiget ꝓbatione ꝙ inſepulti nō tranſportent̄. qm̄ cernit ibi quos ſepelire non potuit. Quos ſimul a troia. reuocat in memoriā legenti qui iſti eſſent:& vbi:& quando & qua vi periſſent & ſimul ne quis daret vitio ęneę ꝙ ſuos nō ſepeliret:qm̄ ſepelire non potuit: In vndis nō effuſus in vndis:ne ſit vitiū in caſu:ſed effuſus cū in vndis eſſet. Hęc ille.

Ordo. Ordo aūt eſt: Aeneas(enim pro quia:miratus ſuppleerat &motus tumultu.i.multitudine aiarū tumultuoſe ad ſcapham ꝓperātium)ait o virgo dic:quid cōcurſus.ſ.animarū ad amnē vult.i.ꝑtendit:ve.ꝓ vel quid anime petunt:vel quo diſcrimine.i.qua differentia & diſcretione: hę.i. quędā ex illis:linquūt ripas quia vident ſe non poſſe tranſmitti: ille.i. alię verrunt remis.ſ. in ſcapha charontis dum charon gubernaculum tenet quę tranſmitti volunt remigiū ſupplent: vada liuida.i.ſubnigra cuius coloris eſt plūbū. Is eñ liuor dicitur vnde Amaſius poeta Tum ſuccos herbaſq; dedi quis liuor abiret. Quē facit impreſſo mutua dente venus. Sacerdos longeua.ſ.ſybilla cuius rationem aſſignat. Seruius:fata eſt olli ideſt illi:breuiter ſic. O generate Anchiſa.ſ.patre.certiſſima proles deum.i. deorum.ſ.ꝑ venerē matrē aut quia anchiſes quoq; per apotheoſim deus factus ſit tu vides alta.i. ꝓfunda ſtagna cocyti.i. illius fluuij infernalis & paludem ſtygiam.i triſtitie infernalis: cuius numen dij timent iurare& fallere:nō timēt iurare ſed iurare &fallere:hoc eſt peierare qa obligant ſe iurando ꝑ ſtygem ad triſtitiā q̄ dijs cōtraria eſt:hęc turba quam cernis. eſt ois.i. tota vel hęc ois ideſt tota turba quā cernis eſt inops i.ſine terra ꝙ ꝓ.i. inhumata hoc eſt inſepulta: aut poti⁹ inops.i.ſine ope&auxilio.hoc eſt pauper cula:nec(vt iuuenalis dicit)habet quē porrigat ore triētē veteres eñ ſupſtitioſi dabāt defunctis in ore trientem vt a charonte eo naulo traducant̄ quorū vero corpa interierāt in aquis quia ſepultura & naulo caruerunt putabantur centū errare annos,vnde dicit ille.ſ.horridus& incultus eſt charon portitor.i. portus obſeruator & trāſuector hi quos vnda vehit ſepulti ſuple ſunt nec dat̄.i. ꝑmittit̄ charonti licet velit tranſportare.ſ.alios ripas horrēdas nec fluenta ideſt flumīa rauca.i.reumata.aut rauce reſonā tia tranſportare

Aeneas(miratus enim motuſq; tumultu)
Dic(ait)o virgo: qd vult cōcurſus ad amnē: Aeneas.
Quid ve petūt animæ vel quo diſcrimīe rippas
Hæ linquunt: illæ remis vada liuida verrunt:
Olli ſic breuiter fata eſt longæua ſacerdos. Poeta
Anchiſa generate deum certiſſima proles. Sibylla.
Cocyti ſtagna alta vides: ſtygiamq; paludem.
Dij cuius iurare timent & fallere numen.
Hæc oīs quā cernis inops inhūataq; turba eſt:
Portitor ille charō: hi quos vehit vnda ſepulti
Nec ripas datur horrendas: nec rauca fluenta
Tranſportare: prius q̄ ſedibus oſſa quierunt.
Centū errāt annos: volitātq; hæc littora circū:
Tum demū admiſſi ſtagna exoptata reuiſunt.
Conſtitit Anchiſa ſatus: & veſtigia preſſit Poeta.
Multa putans: ſorteq; anio miſeratus iniquam
Cernit ibi mœſtos: & mortis honore carentes
Leucaſpim: & lyciæ ductorē claſſis Orontem.
Quos ſimul a troia ventoſa per æquora vectos
Obruit auſter: aqua inuoluens nauēq; viroſq;:
Ecce gubernator ſeſe Palinurus agebat:
Qui libyco nuper curſu: dum ſydera ſeruat
Exciderat pupi medijs effuſus in vndis.

SER. ¶ Aeneas:ordo eſt ęneas ait dic virgo:Cętera ꝑ parentheſim ſunt. Diſcrimine:differētia. Linquūt redeūtes nō tranſeūtes. Liuida.nigra nā liuidū.i. iuidū nō niſi apud neotericos inuenies Luc. Liuor edax tibi cūcta negat. Licet Ouid. dixerit. Liuor edax vitium mores nō exit in altos. Longeua Apollo ſibyllā pie dilexit:& poſcēdi qd vellet arbitriū dedit.illa hauſit harenā manibus: & tā longā vitā popoſcit. Id Apollo poſſe fieri rñdit ſi erythręā inſulā relinqueret illā nunq; reuiſura Venit ergo cumas: vbi corpis virib⁹ deſertavit ā in ſola voce retinuit. Hoc intelligētes eius ciues ſiue inuidia ſiue cōmiſeratione moti epiſtolā miſerunt creta antiquo more ſignatā. At illa viſa terra patria in mortē reſoluta eſt Vñ ſunt q dicāt hanc eſſe q̄ romana fata ſcripſit: ꝙ incēſo apollinis tēplo inde Romā illati ſunt libri:,vnde hęc fuerat. Certiſſima ꝓles: cū ſubire iferos potuerit. Multi eñ ad gl'iam ſibi gen⁹ fingūt vt Romulus ex Marte. Alexander ex ioue hāmone:ſic de hercule Salue vera Iouis ꝓles. Fallere numē:ſiue ꝑpter victorię fauorē Stygis filię: nā ſtatuit iuppiter ſi qs fefelliſſet ei⁹ numē vno anno & nouē dieb⁹ ambroſia & nectare priuaret̄:ſed rō eſt ꝙ ideo ꝑ ſtygē dij iurāt qa triſtitia cōtraria eſt ęternitati. Inops inhumata Duo dicit:ꝙ neq; legitimā hēt:nec ymaginariā ſepulturā. Inopē eñ dicit ſine pulueris iactu:nā ops terra eſt:iops ſine terra ſine humatiōe. Vult aūt oñdere tm̄ valere inanē q̄tū plenā ſepulturā: Nā & Deiphobi vmbra trāſuecta eſt. cui Aeneas cœnotaphiū fecit:vt tūc egomet tumulū rhetheo in littore

in littore inanē Conſtitui. Bene aūt ſepultos.i.fletos Nā ſine fletu ſepultura nō eſt.vñ legimus ihumata infleta ꝗ turba:facit ſupradicta flumia trāſire:qbus luctus nomen impoſuit.Centū aūt annos:ideo dicit qa illi ſūt legitimi vitę humanę:qbus cōpletis pōt aīa tranſire ripas.i.ad locum purgationis venire:vt redeat rurſus ī corpora.Sane ſciendū:qa cū terrā dicimus hæc ops facit:ſi nymphā dicimus hæc opis:ſi diuitias hę opes nūero tm̄ plurali.Rauca fluentia:aut reumata.i.ęſtuaria dicit aut bn̄ pluraliter: quia de tribus loquiť.Sedibus oſſa quierūt.i.priusq̄ corpus in naturā ſuā redeat.i.ī terrā.Stagna exoptata reuiſit Lethei.ſ.fluminis Veſtigia preſſit cogitatiōe.ſ.tardatus. Putans reputās cū aīo ꝑtractans.Sorteꝗ aīo miseratꝰ ini. iniqua em̄ ſors eſt puniri ꝓpter alterius negligentiā: nec enim qs culpa ſua caret ſepulchro.Bene autē aīo q̄ſi rei præſago vt alibi:Præſaga mali mens.Ipſe em̄ ęneas īſepultus iacebit:vt mediuſꝗ ihumatus harena.Mortis honore:ſepultura:vt quiſqs honor tumuli.Ductorē claſſis: apertū exemplū claſſem etiā dici vnā nauē.Nam legimꝰ vnam q̄ lycios fidūꝗ vehebat Orontē Auſter.hic diſtinguendū.Seſe agebat:ſeſe agere eſt ſine negocio incedere. Qui lybico nuꝑ curſu:bn̄ lybico.Nauigatio em̄ non ab diuerticulo:ſed ab intētiōe accepit nomē.Effuſus ī vndis Sarchaiſmos eſt Quāq̄ Donatꝰ eſſe ordinē velit:dū ſeruat ſydera in vndis medijs.

tia tranſportare dicit prius q̄ oſſa quierūt ſedibus.ſ.ſuis:hoc eſt buſtis aut ſepulchris.Ipſi ſup.inſepulti errant centū annos.ſ continuos quod dixi ſpaciū legitimū vite:& volitāt.i.p̄cipitāter voluunť circū hec littora.tū.i.deīde admiſſi.ſ.in ſcapham:demū.i.tandē ſ.poſt lōgam expectationē:reuiſunt ſtagna exoptata. ſcilicet lethes ꝑ quā obliuionē maloꝝ ībibūt Satus.i.ꝓgenitus:anchiſa.ſ.eneas:conſtitit.ſ. cogitabūdus:& preſſit veſtigia putās.i.reputans aīo multa:& miſeratus aīo ſortē iniquā. ſcilicet eoꝝq ꝓpter carentiā ſepulchri illic vagabanť cū multi ſua culpa nō carēt ſepultura: nec ſuis merits obtinere poſſent:& eſt p̄ſagiū future mortis:qa etiā eneas in numico ſubmergēdus ſepultura cariturus eſt:iuxta īprecationē didonis ī quarto.Sed cadat añ diē mediaꝗ ihumatus harena&c.miſeratus ergo ſortem iniquā cernit ibi leucaſpim & orontē ductorem claſſis lycie(de qua ī primo.Vnā q̄ lycios fidūꝗ vehebat orontē.de leucaſpi autē Excutiť ꝓnuſꝗ magiſter voluiť ī caput)meſtos & carētes honore mortis.i.qui impēdiť mortuis.ſ.ſepulture quos vectos a troia ſimul ſcilicet cū enea:ꝑ eq̊ra ventoſa auſter.i.ventꝰ ſpecies pro genere:obruit aqua& ita nō erant ſepulti.nec licet cenotaphiū fecerit profuit.vnde dixit:nec iam exaudire vocatos inuoluens ſcilicet auſter ꝑ aquā & nauē & viros.Ecce.q.d.preter opi.Palinurus gubernator.ſ.olim dū vita manebat:agebat. ideſt impellebat ſeſe ad eneā.qui exciderat nuper.i.paulo ante puppi.i.e puppi curſu.ideſt in trāſcurſu: libyco ideſt facto ex libya per ſiciliā tamen exciderat dicit:dū ſeruat.ideſt ſeruaret ſydera:quia dictum eſt oculoſꝗ ſub aſtra tenebat.effuſus.ſ.in mare.exiſtens ſup.in medijs vndis.ideſt dū eſſet in medio vndarū: tantum ab vno littore q̄tum ab altero & ita vſus eſt ablatiuo:quia ſi e naui effuſum in aquas conſtruxerit:dixerit in vndas.

Hunc vbi vix multa mœſtū cognouit ī vmbra
Aeneas. Sic prior alloquitur quis te Palinure deorū:
Eripuit nobis:medioꝗ ſub æquore merſit:
Dic age:nāꝗ mihi fallax haud ante repertus:
Hoc vno reſponſo animū deluſit Apollo:
Qui fore te ponto incolumē:fineſꝗ canebat
Venturū auſonios:en hæc ꝓmiſſa fides eſt:
Poeta. Palinurꝰ. Ille autem neꝗ te phœbi cortina fefellit
Dux anchiſiade:nec me deus æquore merſit:
Namꝗ gubernaclū multa vi forte reuulſum:
Cui datus hærebam cuſtos curſuſꝗ regebam:
Præcipitans traxi mecum.maria aſpera iuro:
Non vllo pro me tantū cepiſſe timorem:
Quā tua ne ſpoliata armis excuſſa magiſtro:
Deficeret tantis nauis ſurgentibus vndis.
Tris notus hibernas īmēſa ꝑ æquora noctes
Vexit me violentus aqua:vix lumine quarto:
Proſpexi Italiam:ſumma ſublimis ab vnda:
Paulatim adnabam terræ:iam tuta tenebam:
Ni gens crudelis madida cū veſte grauatum
Prenſantēꝗ vncis manibus capita aſpera mōtis
Ferro inuaſiſſet.prædamꝗ ignara putaſſet

¶ Hunc vbi vix multa &c.Recitatꝰ v̄ba enee ad palinurū & palinuri ad eneā reſpōſiōe:vñ ſunt Donati explanatōes huiuſmodi. ASCEn. Multa vm.hoc excuſat ꝙ amicū nō ſtatim agnouerit Qui fore te pōto nihil dixerat de palinuro DONA. Apollo:ſed tacendo de ſuis aduerſis boni aliquid promiſiſſe vr̄.Deus cognouit vim illā eſſe diuinā ſed qs deꝰ fuerit ignorat.qa nō vidit niſi phorbātē. Vi reuulſum oñdit ꝓ viribus pugnaſſe.vt excuſet factū.Capita aſpera. aſpera ſaxorū q̄ ex mōtis radicibꝰ veluti capita in mare extāt.Verſant ī littore.ne ī ꝓfundo eſſe videreť.Per iocundū.qa apud inferos nō eſt iocūdū.quaſi dicat ad id qđ cupis remeare Per genitorē.cuiꝰ cauſa tot ſubis labores.Malis his.captat hic cōmiſerationē.Inijce terram oſtendit facilitatē.Portuſꝗ require velinos.remouet laborē querēdi. Aut tu ſi qua via eſt. oſtendit illū poſſe & qa tanto vir eſt corporis robore & animi īgenio qa natꝰ ex dijs.Quia Venerē matrē habet.qa ipſi maiora dij cōceſſerunt quando vomenti hūc deſcēſum ꝑmiſerūt.hec ille.Ordo eſt.Aeneas alloquiť prior ſcilicet q̄ ille loquereť hunc.ſ.palinurū.vbi.i. poſtq̄ agnouit ſup.eū vix.i. cū ſūma difficultate.qa meſtū.i.meſtitie ſigna habentē.ī multa vmbra.O palinure qs deorū eripuit te nobis.& merſit te ſub eq̊re medio age.i. agedū dic ſup id mihi:nāꝗ pro qa apollo haud.i.nō repertus mihi.i.a me añ.i.prius.fallax.i. mendoſus aut deceptoriꝰ deluſit.i.decepit.animū hoc vno.ſ.reſpōſo q canebat(qđ catatoſiopetenon intelligiť.id aūt fit qñ ꝑ id quod ſequitur.intelligiť tacitū aliqd p̄ceſſiſſe vt hic. Nam nuſq̄ legiť apollinē ꝓmiſiſſe enee ꝙ Palinurus ad italiā ꝑueniret.ſed qa id ꝓmiſſum dicit multa ītelligemus ꝓmiſſa & dicta q̄ nō ſunt ſcripta ī libro hoc)te fore.i.futurū eē īcolumē.ideſt ſaluū & ſuperſtitē.ponto.i.mari & venturꝫ ſup.ad fines auſonios.i.italicos promiſſos

miſſos ab apolline:vñ Helenus ĩ.iij. Auſonie
pars illa ꝓcul quã pandit apollo.cn.icuſandi
modo aduerbiũ idq; ĩ appollinẽ.hec eſt fides
promiſſa: Aũt ꝓ ſed.ille.ſ.palinurus ſup. ait
aut reſpondit.O dux anchiſiade.i.ab anchiſa
genite:neq; cortina.i.loc⁹ſecretior vnde phe=
bus reſpõſa dabat phebi.i.apollinis fefellit te
nec deus merſit(deus tñ ſomn⁹ deiecit eũ)me
equore.i.mari:nã ego p̃cipitãs.i.p̃ceps cadẽs:
aut ſup.me p̃cipitãs:ſed neutrũ dicit: qa neq;
deum icuſare voluit neq; mẽtiri: traxi mecũ
gubernaclũ.ꝓ gubernaculũ:reuulſũ forte mul
ta vi:cui.ſ.gubernaculo ego dat⁹ cuſtos.ſ.na
uis:herebã.i.adherebã&regebã curſ⁹.ſ.nauiũ
ego iuro maria aſpa(iuramẽtũ q̃drãs naute)
me nõ cepiſſe vllũ tm̃.i.tã magnũ timorẽ ꝓ
me.i ꝓ ſalute mea:q̃.i.q̃tũ ſup.ceperim ne na
uis tua ſpoliata armis.i. gubernaculo:& ex=
cuſſa magiſtro.i.gubernatore hoc eſt habens
gubernatorẽ excuſſũ & bñ excuſſũ: qa nauis
dicit̃ a plauto ligne⁹ equ⁹:deficeret.i.periret:
aut periclitaret̃:tãtis vndis ſurgẽtib⁹ quãtas
ſ.opinat⁹ erat palinurus ſurrecturas vñ nuſq;
amittebat oculos qa noluit cõfidere monſtro
i.mari mõſtroſo vt dictũ eſt ĩ quito:ſed ſereni
tas inducta erat p neptũnũ p̃cib⁹ veneris:quã
rem neſciuit Palinur⁹ cũ eã poeta muſa reue=
lante nõ ignoraret:Notus.i.vent⁹ ille pluuio
ſus q poſtea ortus eſt:hoc eſt auſter.ſic em̃ lati
ne dicit̃ q grece notus:vexit: ſup.me tris no=
ctes.ſ.totas:p eq̃ra imenſa:exiſtẽs violẽt⁹ aq̃.
(Iterũ q̃ras q ſint ille noctes nã videt̃ vna no
cte eneas Cumas appulſus poſtq; effuſus erat
palinurus:&ſtatim acceſſiſſe ſibyllã.vñ ergo
tris noctes.ſed dicemus abſũptas eſſe interea
dum eneas ramũ inq̃reret& ſocij pyrã iſtrue=
rent & exequie fierent:& ſacrificia ꝓ deſcẽſu
ad inferos fierẽt:& dũ deſcẽderẽt etiã plures
poſſe trãſactas eſſe noctes)Ego vix.i. cũ dif=
ficultate ꝓſpexi quarto lumine.i.die italiam
exiſtens ſublimis:ab vnda ſũma q̃ i medio cũ
ſit ſpherica altior eſt:&ego adnabã paulatim
(quia fret⁹ erat gubernaculo)terre.i.ad terrã:
& ego tenebã iã tuta.ſ.loca hoc eſt vbi ſaluus
eſſe poterã(& ita ver⁹ erat apollo nec ſubmer
ſus erat ſed vt dicet̃ occiſus)ni.i.niſi gẽs cru
delis.i.ĩhumana:ĩuaſiſſet ferro.i.aut cõto fer
rato aut enſe ſup.me grauatũ cũ veſte madi=
da:&prenſantẽ.i.prẽdere tẽtantẽ manibus vn
cis.i.ĩcuruis:& ĩ vncũ curuatis:capita aſpera:
i.rupẽ mõtis.ſ.ſaxoſi:& niſi ipſa ignara: pu=
taſſet ſup.me predã.i.habere qđ p̃daret̃. Flu=
ctus habet nũc me.i.corp⁹ meũ nã ip̃e loq̃bat̃
cum enea ſed ĩ vmbra: nã corpus erat ĩ fluctu
verum vt Auguſtin⁹ docet dũ veſtis aut mẽ
brum noſtrũ p̃cutit̃ dicim⁹ nos p̃cuti. Volue
runt tñ veteres corpus ꝓprie eſſe noſtrũ:cũ in
ipſum ſolum habeam⁹poteſtatẽ.nã aia inq̃t
vniuerſalis eſt vita ĩ oĩbus corporib⁹ vt etiã
Auerrois licet erroneũ ſit meminit ĩ cõmenta
rijs.Beatus aũt Auguſtin⁹.in.xix.de Ciuitate
dei querit an aĩa ſola an corp⁹ ſit homo. Alij
enim dicebãt animã ſolã eſſe hoĩem:Vñ Pla
to dicebat hominẽ nõ eſſe ꝙ digito mõſtrari
poteſt.ſicut ergo eques ꝓprie nõ dicit̃ equus
ſed hõ tm̃:nec tñ homo dicit̃ eques niſi ſit in
equo : ſic aĩa tm̃ dicit̃ homo:ſed nõ niſi ſit in
corpore. Alij aũt cõtradicebãt corpus eſſe ho
minẽ auctoritate homeri q dicebat heroũ ani
mas receſſiſſe a corpore ꝙ ſolũ maneat : ſicut
poculũ dicit̃ tm̃ mõ vas ſed tñ ſi potũ aliq̃n cõ
tineat:ſic corp⁹ eſt ſolũ hõ dũmõ aĩam tenet.

Nũc me fluctus habet:verſantq; ĩ littore venti:
Quod te per cœli iucundũ lumen:& auras:
Per genitorẽ oro:per ſpes ſurgentis Iuli:
Eripe me his inuicte malis:aut tu mihi terram
Inijce(nãq; potes)portuſq; require velinos:
Aut tu ſi qua via eſt:ſi quã tibi diua creatrix
Oſtendit(neq; enim credo ſine numine diuũ
Flumina tanta paras ſtygiãq; innare Paludẽ)
Da dextrã miſero:& tecũ me tolle per vndas:
Sedibus vt ſaltem placidis in morte quieſcã.

¶Multa mœſtũ.cognouit in vmbra:prudẽtiores dicũt
animas recedẽtes a corporib⁹ ſordidiores eſſe donec pur
gẽt̃ q̃ purgatę ĩcipiũt eẽ clariores. Vñ paulo poſt Donec SER:
longa dies p̃fecto tp̃is orbe concretã exemit labẽ purũq;
reliquit Aethereũ ſenſum atq; aurai ſimplicis ignẽ.i. no
vrentis vt eſt ſol.Inde eſt ꝙ aliæ aiæ lunarẽ circulũ: aliæ
ſolſtitialẽ retinere dicunt̃ ꝓ modo purgatiõis:Recte ergo
palinurũ obſcura vmbra circũdatũ dicit & vix agnitum
quia nec ad loca quidẽ venerat purgatiõis.ſic &de Dido
ne Agnouitq; p vmbrã obſucra. Quis deorũ.gręce. τισ=
θεου. Nobis : nã gubernator cõmuni perit periculo. Sub
æquor.merſ.Thmeſis ſubmerſi ęquote: Venturũ. κατα=
τοσιωϖετεɥου intelligim⁹. Cortina:vel ꝙ cor teneat:vel
ꝙ tripos ſeptus erat corio ſerpentis:vel quia κορηυτειɥει.
ideſt extẽdit puellã:vt maiorq; videri.Nec me.hic diſtin
guendũ ne ſit cõtrariũ.Nam eũ ſõnus deiecit:q̃q̃ alij fru
ſtra dicãt ꝙ credebat Phorbantẽ cũ extictis diuinãdi ſit
conceſſa licẽtia:vt iã nũc ſciat ſomnũ fuiſſe.Gubernacu=
lum:vt ſit veriſimile ꝙ venerit ad italiã: Præcipitãs: dũ
præcipitarer.Iuro aut execratio:aut quaſi nauta iurat.p
maria Spoliata armis:p dito gubernaculo.Excuſſa magi
ſtro.noue dictũ de qua fuerat excuſſus magiſter.Surgen=
tibus vnds:ſignificat fuiſſe pelagus timens. Nam tẽpe=
ſtas fauente Neptũno nõ erat:nec de æneę peritia dubita
uit ſed propter perditũ gubernaculũ:Hibernas:aſperas&
rettulit ad effectũ nauigãtis. Adnabã:&hic diſtingui põt
adnabam terræ.Gens crudelis:lucanorum & dicit eum a
velienſibus interemptũ:vt portuſq; require velinos: ſed
velia quo tempore æneas in italiam venit nondum erat:
quæ anticipatio ſi a poetæ perſona fit:eſt tolerabilis:ſi p
alium eſt vitioſa:ſed Palinuro diuinandi ſententiã dat
quaſi ab vmbra ſit dictum. Velia autẽ dicta eſt a paludi
bus quibus cingitur:quas græci ελη dicunt. Fuit ergo he
lia]:ſed accipit digamon vt henetus venetus. Montis:
ſaxi alibi contra:Saxi de vertice paſtor.i.montis:itẽ fert̃
in obruptũ magno mons iprobus actu ꝓ ſaxo: Nam iſta
reciproca ſunt. Me fluctus habet: quia ſecundũ philoſo=
phos corpus ſolum noſtrũ eſt quod nobiſcũ oritur nobi
ſcum moritur. Anima enim generalitatis eſt & ideo non
eſt noſtra:vt etiã in alia corpora plærumq; trãſeat. Eripe
me.corpus meum quod eſt hominis propriũ. Eſt autem
Home.αυτουσ Δελωρια τρεχε κυɥεσιν.Cœli iucũdũ lumẽ
bene iucundũ addidit.Eſt enim etiam apud inferos: ſed
non iucundum.His inuicte malis:qui inferos ſubire po=
tuiſti.His autem ac ſi diceret quæ cernis. Terram inijce:
bene autem maius petijt vt vel hoc ipetraret. Terræ aũt
iniectio ſecundum pontificalẽ ritum poterat fieri:&circa
cadauer &circa abſentium corpora quibuſdam ſolenni
bus ſacris. Namq; potes:quia vbiq; eum rerum diuina=
rum inducit peritum. Si qua via eſt:ſi eſt vlla ratio. Di=
ua creatrix:rerum omnium generaliter. Innare. nauigare
more ſuo. Da dextram:da auxilium. vmbra enim nunq̃
tenetur:vt Ter fruſtra comprenſa manus effugit ima=
go:quieſcam ſaltem in morte. Nam nautæ ſemper va=
gantur.

Alij rectius vtrūq; definiunt hominē:quia fide credim⁹ quoniā anima rationalis &caro vnus eſt homo.
Et ſicut in definitione hominis erat controuerſia ſic etiam in ſummi boni. Alij enim vt Stoici ponūt in
anima.ideſt in virtutibus eius. Alij vt Epicurei in voluptate corporis potiſſimum:alij vt Peripatetici in
vtroq;:ſed finem facio)fluctus ergo habet me.ideſt corpus meum:cum hic tecum vmbra mea loquatur
aut ſimulachrū quia vmbra corpus ſequitur:& venti verſant me.ideſt corpus meum in littore: ad quod
ſcilicet cadauer appulſum erat. Quod.i.quocirca.ego oro te per lumen celi iocundum.ſ.tibi:&per auras
ſcilicet vitales quas adhuc carpis: & per genitorē & per ſpes(quia in puero preter ſpem adhuc nihil erat)
iuli.ideſt aſcanij:ſurgentis.i.creſcentis in annos & virtutes:o inuicte.i.voti tui vbiq; cōpos eripe me his
malis ſcilicet que vides me pati & paſſurū quia ſepultura careo:aut tu inijce mihi terrā.i.fac cenotaphiū
ideſt inane ſepulchrū namq; pro quia tu potes.i.pmiſſum eſt id tibi.& require portus velinos.i.q poſtea
velini dicentur(Nam tempore Tulli ſexti regis Romanorū venerūt greci qui veliā in italia : maſſiliāq;
in Gallia conſtruxerūt que velia prius helya dicta eſt vt dicit Strabo:iuxta hanc autē eſt Palinurus pro≈
montorium a Palinuro denominatū.Eſt ergo vitioſa prolepſis.i.preceptio nominis anteq; impoſitum
eſſet:que quia a poeta non fit ſed a Palinuro vitioſa eſt:nec purgatur ſi dicat palinuri vmbrā aut manes
iam corpe nudatos id ſciſſe:qa fruſtra tn̄ iuberet Aeneā reqrere portus velinos q eo tūc velini nō dicebāt
& quos qrenti nemo mōſtrare potuiſſet. voluit ergo Higin⁹ authore Gellio li.x.ca.xvi.hūc locū eſſe cor
rigendū & correptū fuiſſe ſi ſupuixiſſet poeta. Verba Auli Gellij qa lectiōe digniſſima ſūt:ſtati ponem⁹)
Aut igit̄ inijce terrā faciēdo inanē ſepulturā & reqre eos port⁹ q poſtea velini dicent̄:&cōde cadauer meū
Aut ſi qua.i.aliqua via.i.ratio aut mod⁹faciēdi eſt quā viā diua creatrix.ſ.rerū & mater tua. Ven⁹oñdit
tibi(Neq; em̄ credo.i.credo em̄ ꝙ nō paras.i.tētas:innare tāta flumia & paludē ſtygiā:ſine numie.i.nutu
& volūtate atq; auctoritate diuū.i.diuorū:ſi ergo aliqua via tibi oſtēſa eſt qua id facere poſſis)da miſero
ſ.mihi dextrā & tolle me tecū p vndas vt ego ſaltē ī morte.q.ſ.in vita nūq; qeui qeſcā ſedibus placidis.ſ.
in cāpis elyſijs. Verba Auli Gellij dicto loco ſūt hec. Rephendit Higinus Vergiliū correcturūq; eū fuiſſe
exiſtimat:quod ī lib.vi.ſcriptū eſt. Palinur⁹ eſt apud īferos petēs ab Aenea vt ſuū corp⁹ reqrendū & ſepe A.GEL.
liendu curet. Is hec dicit. Eripe me his unuicte malis aut tu mihi terrā Inijce(nāq; potes)portuſq; require
velinos. Quo inqt modo aut Palinur⁹ nouiſſe:aut noīare potuit port⁹ velinos:& eneas ex eo noīe locū
inuenire:quū Velia oppidū:a q̊ portū:q ī eo loco eſt velinū dixit Seruio Tullo regnāte Rome poſt annū Velinus
amplius ſexcēteſimū q eneas ī italiā venit cōditū ī agro lucano:& eo noīe appellatū eſt. Nā q ab Harpa≈ portus.
lo inqt regis Cyri pfecto ex terra phocide fugati ſūt:alij veliā parti maſſiliā cōdiderūt: Inſcitiſſime igit̄
petit vt eneas portū velinū reqrat:quū id nomē eo tpe fuerat nuſq; gētiū:neq; ſimile iqt illud videri de
bet:qd̓ eſt ī prio carmie. Italiā fato pfugus:lauinaq; venit. Littora:aut qd̓ eq̄ eſt ī.vi.lib. Chalcidicaq; le≈
uis tādē ſupaſtitit arce. Q m̄ poete ipi qdā κατα προληψιν.i.per anticipationem hiſtorie dicere ex ſua p≈
ſona cōcedi ſolet. Que acta ipe poſtea ſcire potuit ſicut Vergilius ſciuit de lauinio oppido:& de colonia
chalcidēſi.ſed palinur⁹ q potuit id inqt ſcire:ea q̄ poſt āños .Dc.facta ſūt:niſi qs eū diuinaſſe apud īferos
putat:pinde vt aie defunctoꝝ ſolet. Sed & ſi ita accipias:q̄q̄ nō ita dr̄ Aeneas tn̄ q nō diuinabat:q̄ pacto
potuit reqrere portū velinū: cui nomē tūc ſicuti dixim⁹:nullū vſq; fuit. Itē hoc q̄q; ī eodē libro rephēdit:
& correcturū fuiſſe Vergiliū putat niſi mors occupaſſet. Nā quū Theſea:inqt iter eos noīaſſet:q ad īferos
adiſſent:ac rediſſent dixiſſetq;. Quid theſea: magnū qd memorē Alcidē: & mi gen⁹ ab ioue ſūmo eſt po
ſtea in̄ refert:Sedet eternūq; ſedebit infelix Theſeus: Qui aūt inqt fieri pōt vt eternū apud inferos ſedeat
quē ſupra cū ijs noīat q deſcēderint illuc:atq; inde rurſum euaſerit:pſertim cū ita ſit fabula de theſeo:atq;
ſic Hercules eū euellerit e petra & ī lucē ad ſuperos eduxerit. In his q̊q; ꝟſib⁹ erraſſe Vergiliū dicit:Eruet
ille argos:agamēnoniaſq; micenas. Ipſumq; eacidē genus armipotētis achilli. Vltus auos troie: tēpla &
temerata minerue. Confudit inqt & pſonas diuerſas & tpa.nā neq; eodē tpe:neq; eoſdē p hoīes cū achcis
& cū Pyrrho bellatū eſt Pyrrhus em̄ quē dicit Aeacidē:de epyro ī italiā trāſgreſſus cū romanis depugna≈
uit:aduerſus Maniū Curiū in bello ducē. Argiuū aūt bellū.i.achaicū multis poſt annis a.L. Munio impe
ratore geſtū eſt:poteſt inquit igit̄ medius eximi verſus:qui de Pyrrho iportūe imiſſus eſt:quē Vergilius
proculdubio exempturus inquit fuit.

Poeta. Talia fatus erat:cœpit cum talia vates:
Sibylla: Vnde hæc o Palinure tibi tam dira cupido:
Tu ſtygias inhumatus aquas: amnēq; ſeuerū
Eumenidū aſpicies: ripam ve iniuſſus abibis:
Deſine fata deum flecti ſperare precando:
Sed cape dicta memor duri ſolatia caſus:
Nam tua finitimi longe lateq; per vrbes
Prodigijs acti cœleſtibus oſſa piabunt.
Et ſtatuēt tumulū:& tumulo ſolēnia mittent:
Aeternūq; locus Palinuri nomen habebit.
Poeta. His dictis curæ emotæ: pulſuſq; parumper
Corde dolor triſti: gaudet cognomine terra:
❡Ergo iter inceptū pagūt:fluuioq; ppinquāt:
Nauita quos iā inde vt ſtygia pſpexit ab vnda
Per

❡Talia fatus erat:cepit cū talia vates:Reci≈ ASCEn.
tat quomodo repreſſa ſit auiditas palinuri ſer
mone Sibylle:&quomodo ad charontē per≈
uenerint:&quomō ipſos allocutus ſit:de qb⁹
omnibus dicit Donatus ſic. Cepit cum talia
vates. Reſpondet ſibylla cui leges īferorū no DONA.
tiores eſſent. Fata:fatum dixit iudicatū cuius
firmitas moueri non poſſit. Nec ve.alci. dat
exempla eorū q apud inferos illicita cōmiſiſ≈
ſent ſub occaſione ꝙ deorū originē ducerēt:
Tartareū vna iniuria priuare omnes inferos
ſuo cuſtode. Ipſius aſo.alia ipſius regis iniu≈
ria:Trementē:iniecit timorem Hercules illi
qui neminē timuit. Hi dominam ditis peius
conati ſunt q̄ hic.loca ſunt accuſatiōis facere
vim vxori aliene. Vxori regis & pſentis ipſi
quoq; regine & hec a pſona:a loco ꝟo de ipo
thalamo quē noſſe preter maritū neminē li≈
cuit. A tacto abſtrahi quē honeſte tangere nō
licuit. Hec ille. Ordo eſt. Palinur⁹ ſupple erat
fatus talia tunc ſupple cum vates: ſcilicet ſi≈ Ordo.
bylla cepit:ſcilicet fari talia:ſcilicet qualia ſe
quūtur. O palinure: Vnde ſupple orta eſt: aut
venit tibi hec tā dira.ideſt execrabilis quaſi
ex deorū ira cupido: Tu:ideſt putas ne ꝙ tu

quaſi dicat viliſſimus q neq; de genere deorũ es:neq; heroica virtute p̄ditus.& in ſup inhumatus.i.inſepult⁹ aſpicies aquas ſtygias trãſfretando.ſ.eas:& amnẽ ſeuerũ.i.triſtẽ& rigidum.Eumenidũ.i.circa quẽ habitant Eumenides.i.furię. Et iniuſſus.i.ſine iuſſu deorum abibis:ſcilicet a loco tibi deſtinato per centũ annos:ripam.i.ad ripam vlteriorẽ; quaſi dicat id fieri nõ poteſt.Et ideo deſine ſperare fata.ideſt decreta deũ.i deorũ:flecti.i.quod flectantur aut flecti poſſint:precando.i.per preces tuas.Sed cape memor dicta.i.verba mea ſolatia.ideſt que ſint ſolatia caſus duri.i.immutabilis ac irremediabilis.Nam finitimi.ſ.eius loci vbi corpus tuũ inſepultũ iacet: acti.ideſt impulſi longe & late p vrbes. prodigijs ideſt oſtentis celeſtibus.i. de celo veniẽtibus vnde peſtis immitetur: piabunt.i.purgabũt oſſa tua:& ſtatuent: ideſt conſtituẽt tumulũ ideſt ſepulchrum:& mittent:ſolennia:ſcilicet ſacra funebria tumulo:ſcilicet tuo: & loc⁹ habebit eternum:ideſt in eternũ vt ſit aduerbiũ nomen

Per tacitum nemus ire:pedẽq; aduertere ripæ:
Sic prior aggreditur dictis:atq; increpat vltro.
 Quiſq́s es armatus q nr̃a ad flumina tẽdis: Charon:
Fare age q̇d venias:iãq; iſtinc cõprime greſſus:
Vmbrarũ hic locus eſt:ſomni noctiſq; ſoporæ.
Corpora viua nephas ſtygia vectare carina.
Nec vero alciden me ſum lætatus euntem
Accepiſſe lacu:nec Theſea Pirithoumq;:
Dijs q̃q̃ geniti:atq; inuicti viribus eſſent:
Tartareum ille manu cuſtodẽ in vincla petiuit:
Ipſius a ſolio regis traxitq; trementem:
Hi dominã ditis thalamo deducere adorti.

❡ Vnde hęc o palinure tibi tã dira cupido.Dira ex deorum ira veniẽs aut magna:Iuxta illud in nono hui⁹ Sua cuiq;

cuiq; deus ſit dira cupido. Seuerũ: triſtẽ & ſunt reciproca Eumenidũ: circa quẽ habitãt eumenides. Eumenides dictæ Nam ευμενεισ beniuolus eſt ꝙ minime ſint beniuolę per antiphraſim figurã. Ripam abibis: vt abeo ĩ thuſcos. Alij habent adibis. Fata quæ ſemel decreuerunt & locutus ſecundũ epicureos: qui dicunt. Nec bene pro meritis capitur nec tangitur ira: Duri impoſſibilis ad imitationem longe lateq;: de hiſtoria eſt. Lucanis enim peſte laborantibus reſpondit oraculum manes Palinuri eſſe placãdos quã ob rem haud procul a velia & nemus ei dederũt & cœnothaphium. Prodigijs cœleſtibus: & peſtilentiam & oraculum compendioſe tangit. Piabunt. expiabũt placabunt. Aeternum: in æternum: & eſt aduerbiũ. Palinuri plus eſt q̃ ſi tuum dixiſſet. Parumper: paulatim lætari cœpit. Spes enim ſola nondum beneficiũ acceperat patris: alij parumper valde parum volunt. Gaudet cognomine terra eſt enim hic & hæc cognominis: in Plauto em̃ vna de bachidibus dicit: illa mea cognominis eſt: Metri autẽ neceſſitate a cõmuni genere in e miſit ablatiuum. Nauita: epentheſis vt maors pro mars inde vt ſtygia proſpexit ab vnda. vt ſiculo proſpexit ab vſq; pachynno: & ſic intelligimus hæc tria iuncta eſſe Acherontem Stygem & Cocyton: De his enim naſcũtur alia. hinc eſt nouies ſtyx interfuſa coercet. Tacitũ: aut ſolum aut ipſi taciti. Aggreditur: hoc ſermone oſtendit eum iratum Armatus: acſi diceret: nihil pium mollitur armat⁹. Qui cur. Iſtinc a loco in quo es. Viua. nam ſunt corpora mortuorũq; tantum videntur. ideſt vmbræ. Me ſum lætatus. lectum enim eſt in orpheo ꝙ quando Hercules ad inferos deſcendit: Charon territus eũ ſtatim ſuſcepit: propter quod anno itegro in compedibus fuit

Alcides Alcides. αϖθτησ αλκησ quidam dictũ volunt: quod non procedit quia prima ætate ſic dictus eſt: Ergo ab Alceo patre amphitryonis. Quãq̃ ac ſi dicat hoc in te nondum probaui: ſed per ſimulationem. nam norat. In vincla: Hercules a prudẽtioribus mente magis q̃ corpore fortis dicitur. Ergo cum plura fecerit duodecim ei labores dantur propter duodecim agnita ſigna. Quod igitur ab inferis Cerberum traxit notatur ꝙ omnes cupiditates & omnia vilia terrena contempſit. Nam cerberus eſt terra quæ eſt conſumptrix corporum vnde cerberus quaſi κρεοβοροσ: id carniuorus dicitur: vnde eſt Oſſa ſuper recubans: nam oſſa non cito terra conſumit. Ipſius a re ſcilicet atqui cerberus ſtatim poſt flumina eſt vbi eſt quaſi aditus inferorum ſolium autem Plutonis ĩterius eſt. ergo vel ad naturam canum referas qui territi ad domum refugiunt: aut ſolum pro imperio accipias vt alibi arces pro imperio: vt imbellem auertis romanis arcibus indum: cum indi vſq; ad primos venerint fines: ideſt vſq; ad arces. Dominam: vel de græco eſt qui vxorem Δεσποιναν. dicũt: aut ditis thalamo & dominam charon ad ſe retulit.

nomen palinuri. Quod melius eſt q̃ ſi dicat eternum nomẽ palinuri. Cure. ideſt ſollicitudines palinuri: emote ſunt. ſcilicet a precordijs: his dictis. ideſt verbis Sibylle. & dolor pulſus eſt parump ſupple de corde triſti. ideſt meſto. & ipſe gaudet terra cognomine. pro cognomini vt recte ſentit Seruius: Nam vt dicamus terram gaudere cognomine palinuri non procedit: quia neq; terra adeſt, neq; gaudij ſi adeſſet capax eſſet: Ergo quia ſcilicet vt cunq; placat⁹ erat palinur⁹: ipſi peragũt ideſt continuant & ad finem vſq; agunt iter inceptum & propinquant fluuio ſcilicet tranſeundo. Quos ſcilicet Sibyllam & eneam nauita. ideſt portitor ſeu nauta palinurus: vt. i. poſtq̃ proſpexit ire iam inde a ſtygis vnda ꝑ nemus tacitum ideſt ipſos tacentes aut vbi ſunt alta ſilentia: & aduertere pedem ripe. ideſt ad ripã aggreditur prior quia audacior erat ſic. ideſt in hunc modũ: dictis. ideſt verbis terribilib⁹: atq; increpat vltro: ſcilicet priuſq; offenſus eſſet. Age adhortandi aduerbium fare. ideſt dic eloquere: quiſquis. ideſt. quicunq; es qui tendis armatus quaſi vim illaturus ad flumina noſtra ideſt infernalia & mortuis duntaxat ꝑuia: fare inquit: quid. ideſt ad quid venias: & comprime iam. ideſt deinceps greſſus iſtinc: ideſt ab hoc loco. quia hic locus eſt vmbrarũ ideſt ſimulachrorum & ſomni & noctis ſopore: ideſt ſoporifere vt ſit a nominatiuo ſopora quia ſoporus a. um. dicitur ſicut odorus ſonorus & canorus & c. nephas ſup. eſt vectare corpora viua. ideſt viuentũ carina ideſt naui ſtygia per aquas traducenti: & ſi dicat eneas quod dixerat ſibylle herculem & theſea puectos eſt: reſpondet vero. i. certe nec ſum letat⁹ me accepiſſe: ideſt ꝙ acceperim lacu: ſcilicet ſtygio. alciden. ideſt herculẽ euntẽ. ideſt trãſeuntem vi ſua ad inferos nec theſea & pirithoum ſociũ theſei. q̃q̃ eſſent geniti dijs: atq; eſſent inuicti viribus. Ille alcides. i. hercules petiuit in vincla: ideſt vt vinceret manu. ſcilicet ſua cuſtodem tartareũ ideſt cerberũ canẽ tricipitem quem ab inferis ad ſuperos traxit vt recitat Seruius. & traxit ipſum trementem ſcilicet pre timore: a ſolio ipſi⁹ regis: ſcilicet plutonis: hi ſcilicet theſeus & piritho⁹ adorti ideſt per inſidias conati ſunt deducere: ideſt abducere aut ducere ſeorſũ de thalamo ditis: dominam: ſcilicet inferorum aut etiam ditis: quia more greco: quem pleriq; obſeruant cõiugem dominam vocat: ſcilicet proſerpinam deam inferorum.

Poeta. Quẽ cõtra breuiter fata eſt ãphryſia vates:
Sibylla. Nullæ hic inſidiæ tales: abſiſte moueri:
Nec vim tela ferunt: licet ingens ianitor antro
Aeternum latrans exangues terreat vmbras:
Caſta licet parui ſeruet Proſerpina limen.
Troius Aeneas pietate inſignis & armis:
Ad genitorẽ imas erebi deſcendit ad vmbras.
Si te nulla mouet tantæ pietatis imago:
Poeta. At ramum hunc (aperit ramũ q veſte latebat)
Sibylla. Agnoſcas (rabida ex ira tum corda reſidunt.
Poeta. Nec plura his. ille admirans venerabile donũ
Fatalis

¶ Quem cõtra breuiter fata eſt amphryſia vates Nulle & c. Docet quomõ reſpõſum ſit a ſibylla vtq; viſo aureo ramo placat⁹ eos ſuſceperit charon de qua re dicit Donat⁹ ſic. ASCEn Breuiter: quia q̃ iuſta ſunt longo ſermone nõ egent DONA. Nulle inſidie: loquiť ergo cõtra vt dixit. Nã loquiť contra illa q̃ ſuſpicabať. Nec vim tela fe. cõfutat quod ille vehemẽter timebat. Ferẽ enim ferrũ plerũq; nõ vt inferať: ſed vt repellatur iniuria. Pietate & armis: nã proper pietatem deſcẽdit ad patrẽ: propter vero fortitudinem nõ reformidauit pericula q̃ ſunt apud inferos: Alias aĩas quo facilius Aeneã ferret. Ingentẽ: aut ꝙ re vera eſſet magnus. aut cõparatione exigue nauis. q̃ ad ĩcorporeas aĩas vehendas inuẽta eſſet. Tandẽ autẽ mora fuit qa nauis ꝑter ſolitũ eſſet honuſta. Vel ex affectu enee qui properabat ad patrem. Hec ille.

Fatalis virgæ longo poſt tempore viſum
Cæruleã aduertit puppim: ripæq; propinquat.
Inde alias animas: q̃ per iuga longa ſedebant
Deturbat: laxatq; foros: ſimul accipit alueo
Ingentẽ Aeneã. gemuit ſub pondere cymba
Sutilis: & multam accepit rimoſa paludem.
Tandẽ trans fluuiũ incolumes vatẽq; virũq;
Informi limo: glaucaq; exponit in vlua.
Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Perſonat: aduerſo recubans immanis in antro.
Cui vates horrere videns iam colla colubris:
Melle ſoporatã & medicatis frugibus offam
Obijcit. ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit obiectã: atq; immania terga reſoluit
Fuſus humi: totoq; ingens extenditur antro.

Ordo. ¶ Ordo eſt. Q uẽ cõtra. ideſt cõtra quẽ vates amphryſia. i. Apollinea fata. i. locuta eſt breuiter abſiſte moueri. i. commoueri: aut pre ira trepidare & agitari nulle tales inſidie ſupple ſunt aut pretendunt: hic. i. in nobis nec tela. i. arma noſtra inuaſiua: ferunt. i. inferũt vim. i. violentiã. Licet. i. licitum eſt & fas eſt. hoc eſt conceditur. per nos: nos non obſtamus quominus ingens ianitor: ſcilicet Cerberus latrãs antro. i. in antro ſuo infernali terreat eternũ. ideſt ſi ita dicã eternaliter: vmbras exangues ideſt ſine ſanguine: hoc eſt mortuorũ ſimulachra: & licet. i. licitũ eſt: vt ſup. proſerpina caſta quia ſterilis: ſeruet limen patrui. i. fratris patris ſui. ſcilicet plutonis eſt em̃ filia iouis. Reſpondet ergo ad id quod q̃ſiuerat: quid. ſ. veniat dicens. Aeneas troius. i. troianus: ſed a troe videt̃ deduci troius: a troia troian⁹: plus autem eſt troiũ eſſe q̃ troianũ: inſignis pietate: ideſt virtute religionis & armis. i. virtute bellica deſcendit ad imas vmbras herebi. i. iferni: ad genitorẽ. i. patrẽ ſuũ anchiſen. ſi imago tante pietatis nulla. i. nullo modo mouet te vt nulla ſit nomẽ pro aduerbio aut ſi nulla imago. i. reſpectus tante pietatis quãta eſt in enea qui etiã in infernũ deſcẽdit viſur⁹ patrẽ mouet. i. afficit cõmiſeratione te: qa dictũ eſt in fine Georgicon. Ignoſcenda quidẽ ſcirent ſi ignoſcere manes: quaſi dicat manes neſcire ignoſcere. nec miſereri: at. i. ſaltem agnoſcas hunc ramum ſcilicet aureũ & fatalem quem qui habẽt: ad inferos libere accedere poſſunt: & ſupple hoc dicens aperit. i. denudat ramũ qui latebat veſte. & corda: ſcilicet charontis: rabida ex ira: reſidũt. i. ſedant̃ tunc. ſ. viſo ramo. quo verbo videt̃ innuere reliquos ſine ramo deſcẽdiſſe qa ſi ramũ attuliſſent hercules & theſeus nõ minus poſſet & nũc dolũ ſuſpicari in enea q̃ tũc in eis illi ergo vi ingreſſi videntur ſine ramo nõ ex deorũ volũtate: fuiſſe tñ q cum ramo deſcẽderint vt forſitã Orphe⁹ patet ex eo quod dictũ eſt primo auulſo non deficit alter nam ſi nemo attuliſſet nõ fuiſſet auulſus: nec videt̃ q̃mõ Charon nouiſſet priuilegiũ rami ſi nullus eũ attuliſſet. Q uinetiã hic expreſſe dicit longo poſt tempore viſum: Allatus eſt igit̃: ſed a pijs dijs id volẽtib⁹ & p̱mittentib⁹. Nec plura ſup. dixit aut fecit ĩ cõtrariũ his. i. q̃ hec dicta: ille. ſ. charon admirãs donũ virge. i. virgulti aut rami fatalis: venerabile. i. dignũ veneratione quod ſibi ꝓſerpina afferri volebat: viſũ poſt. i. poſtea aut poſt modũ longo tẽpore aut viſum longo tẽpore poſt aduertit. ſ. ad eneã & ſibyllã puppim ceruleã. i. cerulei coloris & ꝓpinquat ripe. i. ad ripam vñ diſceſſerat ne violẽter inſiliret Aeneas: & ipſe deturbat. i. deijcit inde alias aĩas. ſcilicet defunctorũ: q̃ ſedebãt p̱ iuga. i. trãſtra longa: vt. ſ. tranſmitterent̃: & laxat. i. euacuat: foros. i. tabulata & ſedilia remigũ & accipit ſimul alueo. i. receptaculo nauis in morẽ alui: hoc eſt in carinã: (BERO. Beroald⁹ em̃ vt ſupra oſtẽſum eſt vbi de triſtri ſenectute locutus eſt docet in ſeruiũ alueũ poti⁹ de naui q̃ de flumine hoc loco dici) Aeneã ingentẽ. ſ. ſecũdũ modũ aluei q̃ nõ niſi vmbre transferri ſolebãt & eſt aut ſyneresis aut hypmeter v̾ſus nõ vitioſus quia vltima abijcit p̱ vocalẽ ſequentẽ in principio ſequẽtis verſus: cymba. i. nauicula ſutilis. i. conſuta& ita parum cõpacta: gemuit. i. fatiſcens ſonitũ dedit ſub põdere. ſ. Aenee inſiliẽtis: & rimoſa. i. plena rimis iam. ſ. deſolidata: accepit multã paludẽ: i. multũ aque paludis ſtygie & ipſe Charon exponit tandẽ transfluuiũ: i limo iformi. i. ſine forma hoc eſt pulchritudine in vlua. i. herba paluſtri glauca. i. marini coloris vatem. ſ. Sibyllã & virũ. ſ. Aeneã incolumes. Cerberus: canis ille infernalis: ingẽs. i. valde magnus: pſonat

¶ Amphryſia vates apollinea & eſt longe repetitũ epitheton nam Amphryſus eſt theſſaliæ fluuius iuxta quẽ SER. Apollo priuatus diuinitate ab ioue irato Admeti regis pauit armẽta: quia occiderat cyclopas fabricatores fulminũ: qbus Aeſculapius Apollinis fili⁹ extinctus eſt qa hipolitum ab iferis potẽtia herbarũ reuocarat. Nec vim tela ferũt. ac ſi diceret tm̃ repellit licet: fas eſt & eſt concedentis aduerbiũ ſicut eſto. Aeternũ: aduerbiũ eſt vt ſupra & ſubauditur bis: æternũ latrans æternũ terreat. Patrui: quia iouis eſt filia ex Cerere. Seruet: cuſtodiat. vt Tantas ſeruabat filia ſedes. Troius quaſi dicat a dijs originẽ ducens. Pietate inſignis & ar. ꝓpter illud Pauci quos æqu⁹ amauit Iuppi. Aut ard. e. ad. æ. u. Erebi: proprie pars inferorum in qua qui bene vixerũt morant̃ nam ad elyſium non niſi purgati veniũt: vnde eſt. Et pauci læta arua tenemus. Hinc deprenſum eſt animas de elyſio ad corpora non redire quia p̱ purgationẽ carẽt cupiditate. Si te nulla mo. Neceſſitate vult perſuadere quia ſcit manes nulla reflecti. Pietatis ima. i. pietas: Vt vis herculea. i. Hercules: & eſt periphraſis. Aperit: nudat: vt Aperire ꝓcul mõtes ac voluere fumũ. Fatalis virgæ: nam eſt ſi te fata vocant. Longo poſt aut aduerbiũ eſt: aut ꝓpoſitio ãtique poſita. Iuga. Græce dixit ξυγα quæ tranſtra vocamus. Laxat vacuat vt ſupra: Foros Tabulata. Multitudine em̃ remota quaſi laxant̃ ſpacia. Alueo: Fluminis: & per ſyneresim aluo. Ingentem æneam vt oſtendat per purgationẽ animi etiam corpora fieri leuiora qđ de ſibylla vult accipi. Sutilis: intexta ergo fragilis. Tandẽ propter paludis magnitudinem aut quod melius eſt ꝓpter pond⁹ Aeneæ & ꝓpter cœni denſitatẽ. Informi. ſine forma. Perſonat: aut p̱ſonare facit: aut per regna ſonat. Et qa de animis dictur⁹ eſt bene facit ante Cerberi mentionẽ cõſumptoris corporum Luca. Q ui viſcera ſæuo ſpargis nr̃a cani. Tunc em̃ animæ locũ ſuum recipiunt: cũ fuerit corpus cõſumptũ. Colubris: fingitur pro pilis habere ſerpentes: & eſt hyppallage quia in collo eius horrebant colubræ. Offa: hinc diminutiuũ ofella quod nõ geminat. ſ. Q uod ait melle: alluſit ad corpora q̃ cum melle obruunt̃. Toto antro: per hoc eius magnitudo oſtendit̃ vt de Polyphemo iacuitq; per antrum immenſum.

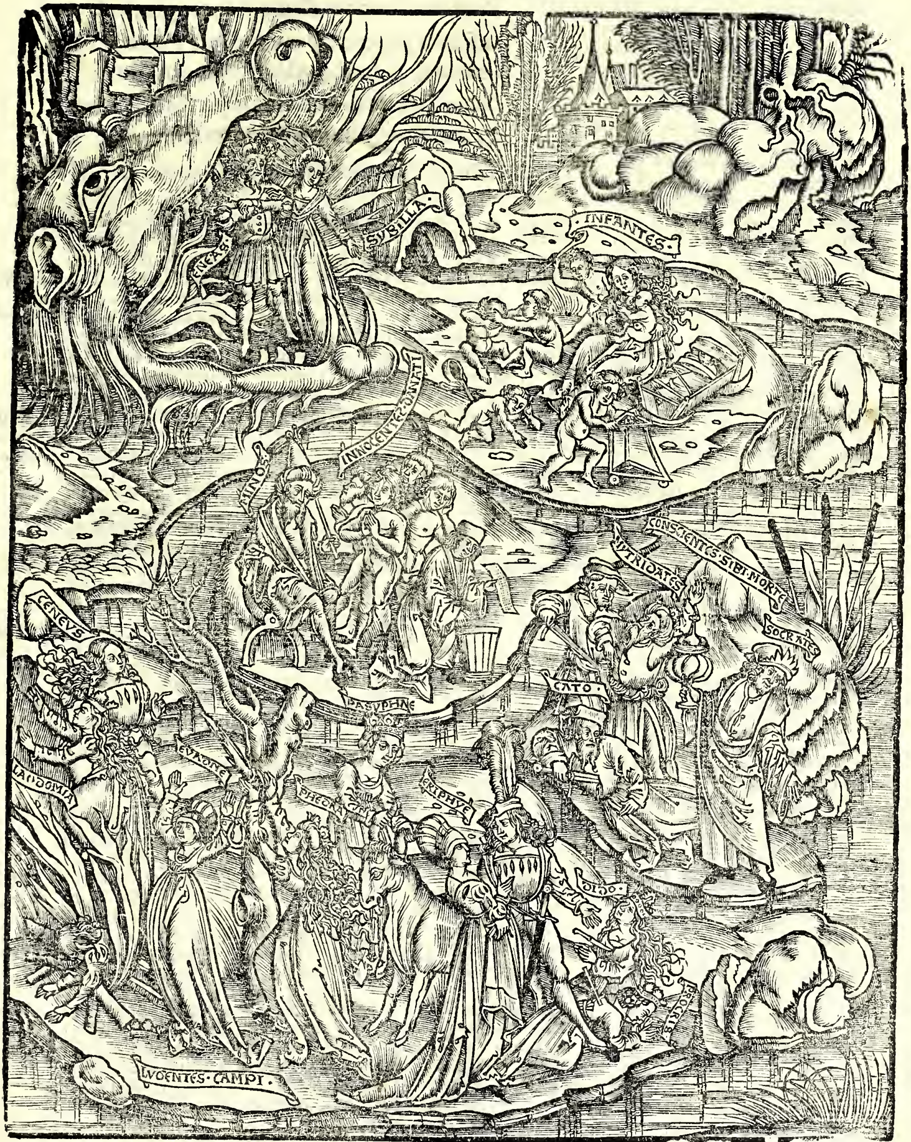
Melius alueo nauis dicat̃.

hec regna

hec regna:ſcilicet in que deuenerũt:latratu trifauci ideſt tribus faucibus edito:recubās exiſtens ĩmanis in antro aduerſo ideſt in aduerſo ſito:qui vates videns colla ſup. eius horrere pro horreſcere .ideſt horrida ſiue aſpera fieri colubris ideſt ſerpētibus infernalibus iram excitantibus obijcit offam ideſt fruſtrũ edulij ſoporatam.i.imbutũ melle:& frugibus medicatis . ideſt medica arte paratis.Ille ſcilicet Cerber⁹:pandēs i deſt aperiēs:fame rabida.ideſt ad rabiem inducente tria guttura(tot em̄ cum triceps eſſet habebat)corripit ideſt ſimul rapit ſup. offam obiectam atq; reſoluit ſcilicet reclinādo & deinde recubando terga immania ideſt valde magna & terribilia:fuſus.i.proſtratus humi.i.ſuper humũ & ipſe ingens.i. quia valde magnus erat extenditur toto antro ideſt per totum antrum.

Occupat Aeneas aditum:cuſtode ſepulto:
Euaditq; celer ripam irremeabilis vnde.

¶Occupat Aeneas aditũ &c.Docet q̄mō ingreſſus ſit Aeneas ad ĩferos& qs ſit illic dāna torũ ordo quē nō multũ a chriſtiana fide abhorrere videm⁹.Nā prio gradu ĩfantes cōtineri dicit(vt nos)q ſine baptiſmo mortui ſũt ASCEn.

Continuo auditæ voces: vagitus & ingens:
Infantumq́ animæ flentes in limine primo:
Quos dulcis vitæ exortes: & ab vbere raptos
Abſtulit atra dies: & funere merſit acerbo.
Hos iuxta falſo damnati crimine mortis.
Nec vero hæ ſine ſorte datæ: ſine iudice ſedes:
Quæſitor Minos vrnam mouet: ille ſilentum
Conciliumq́ vocat: vitaſq́ & crimina diſcit.
Proxima deinde tenēt mœſti loca: q ſibi letū
Inſontes peperere manu: lucemq́ peroſi
Proiecere animas. q̄ vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem: & duros perferre labores:
Fata obſtant: triſtiq́ palus inamabilis vnda
Alligat: & nouies ſtyx interfuſa coercet.

Secundo innocēter dānatos: quales nos obve-
niale culpā aut nondū expletā penitētiā ī pur
gatorio dicimus. Tertio q ſibi mortē ſeu aīe
ſeu etiā corporis cōciuerūt: quos in iferno vñ
nulla ē redēptio. affligi credim⁹. Sācte aūt di
cit. Nec vero hec ſine ſorte date ſine iudice ſe
des. Nā licet vn⁹ eos atq́ idē torreat ignis nō
tamē equali taxant̄ ſorte: ſed illi vrgent̄ gra-
DONA. uius quorū delictio maior aut grauior culpa
eſt. De hac aūt re dicit Donat⁹ ſic: Dulcis vite
ex. quos dulcis vita cito deſeruit: & fecit exor
tes. i. extra ſorte viuēdi maiorē. Ab vbere ad
augmentū miſerationis: q inſontes a matris
vberib⁹ rapti añ extiguerent̄ q̄ loq cepiſſent.
Queſitor mios & inqrendi & vrne agitande
habet poteſtatē Inſontes: dicit̄ cā facti. Nihil
enim fit niſi qd faciēdi habet neceſſitatē: hec
Ordo. ille. Ordo eſt. Aeneas occupat aditū. i. igreſſū
regni: cuſtode. ſ. cane ſepulto. i. pfunde qeſcē
te more ſepultorū Et ipſe celer. euadit. i. euadē
do ptingit ripā. i. marginē & orā vñ irremea
bilis. i. vñ nulli patet redit⁹: qa ſpirit⁹ vadēs
& nō reuertēs: & ſi reuerſus eſt Aeneas id fiet
per aliud iter. Voces. ſ. lachrymabiles audite
ſup. ſunt: cōtinuo. i. illico vt illuc pueuerat &
vagit⁹. i. plorat⁹ infantiū: ingēs. i. valde ma-
gnus: audit⁹ ſup. eſt & aīe infantiū audite ſup.
ſunt: flentes i prio limine. i. in itroitu iferni ac
ſi dicat in lymbo. Quos. ſ. ifantes exortes. i.
acleros hoc eſt ſine ſorte & mūere dulcis vite
vel q̄ omnibus quodāmō dulcis eſt: vel eius
que dulcis eſt. ſ. in flore inuēte qñ voluptati-
bus frui ſolet & raptos ab vbere. i. cū adhuc la
cterēt. dies atra. i. fueſta abſtulit. ſ. e medio vi-
uētiū & merſit. i. abſcōdit: acerbo. i. imiti fūe
re. hos iuxta. i. iuxta. hos ſup. ſūt dānati mor
tis. i. ad mortē: falſo crie. i. ob crimē eis falſo ī
poſitū. Nec vō. i. certe nō he ſedes nō ſūt date
i. aſſignate ſine ſorte & ſine iudice. i. iudicio.
ſ. certo: Alludit ad iudicia hūana q̄ aut ſorte
fiebāt: i caſibus. ſ. dubijs aut certo iudicio vñ
de Didone i prio Partibus equabat iuſtis aut
ſorte trahebat. Apud iferos aūt q̄uis nulla ſit
ſors mere caſualis quantū ad iudicis ſentētiā
eſt tñ ſors quodāmō q̄tū ad ſuſpiciētes: qa di
cit dānatos falſo crimie apud iferos diſtineri
quē locū ipſi nō meruerūt: ſed ſortiti ſunt qa
ſ. tales i hac vita ſortiti ſūt iudices. Seruius tñ
vult tēpus iudicij nō iudiciū ſortiri. Minos q̄
ſitor. i. inqſitor (Radamātho tñ alij iqſitionē
aſſignāt Minoi iudiciū: vñ hora. Et de te ſplē
dida minos Fecerit arbitria: Aeaco vō execu
tionē: vñ Iuue. quas torqat vmbras Aeacus
ſed hec officia cōfundunt) mouet vrnā i qua
ſ. ſortes ſunt nō tñ exeūt mere a caſu ſed fatis
ita diſponētibus. Ille. ſ. Minos: q́. i. ſimul vo-
cat conciliū. i. conuenticula: ſeu cetū: ſilentū
ſ. vmbrarū in ſilētio exiſtentiū: & diſcit. i. diſ
quirit examinādo: vitas & crimina q̄ in vita
commiſerūt aut vitas crimīoſas. Deide me
ſti. i. deſt ppetuo merore affecti & p excellen-
tiam meſti (quia em ppter merorē ſibi mortē
concitarūt ſi in ea ſnia pmanēt ī qua moriūt̄
eterno merore affligunt̄) tenēt loca pxima. ſ.
ſuperioribus q iſontes. i. innocētes ſed deſpe-
ratione aut meſtitia affecti: peperere. ideſt acqſierunt ſibi mortem manu. ſ. ſua & qui peroſi. i pfecto odio
habentes: lucem ideſt auram vitalem: proiecere animas ſcilicet ſuas q̄. ideſt q̄tum: cū exclamatione. quaſi
dicat o q̄tum vellent nūc perferre in alto ethere. i. aere in quo nos ſumus: & ideſt ſimul pauperiem: & la-
bores duros. ideſt difficulter tolerabiles ſed ſupple fata obſtant: que ſcilicet vetant reditum quia in pote-
ſtate hominū eſt ſe interimere: ſed non ad vitam reducere & palus inamabilis. ideſt non amanda. ſcilicet
ſtyx: alligat. i. arcet vnda triſti. i. triſtitiam afferente: & ſtyx. ſ. palus triſtitie infernalis interfuſa nouies. i.
per nouem circulos & gyros coercet. ſcilicet ne exeant ſemel recepti.

Occupat: raptim ingreditur. Sepulto: ſine pulſu. i. ſine SER.
motu dormiente. Irremeabilis: epithetū ęternū & etia ipſi
Aeneæ irremeabilis quia per aliam portā egreſſurus eſt
Continuo au. vo. Nouē circulis iferi cincti dicunt̄: quos Circuli inferni.
nūc exequitur. Primus animas infantiū tenet. Secundus
eorum qui ſibi per ſimplicitatē adeſſe nequierūt. Terti⁹
eorum qui euitantes erumnas ſe interemerunt. Quartus
eorum qui amauerunt. Quintus virorum fortiū. Sextus
nocentum qui pniunt̄ a iudicibus. In ſeptimo animę pur
gantur. In octauo ſunt animæ ita purgatæ vt redeant. In
nono vt iā nō redeant in campo elyſio. Vagitus: poetice Ploratus.
dixit. ploratus tantū lachrymarum: planctus tantū vocū Plāctus.
Fletus ad vtrumq́ pertinet. Sed confundūtur plærunq́. Fletus.
In limine primo: Qui de prima ipſi ſubrepti ſunt vita.
Exortes: Expertes ſine parte ακληρουσ grece. Acerbo: ima
turo: tranſlatio a pomis. Sine ſorte: Sine iudicio. Nā an-
tiqui non audiebant cauſas niſi ſorte ordinatas. Nam tē-
pore quo agebantur cauſę: conueniebant omnes vnde &
concilium ait. Et ex ſorte dierum ordinem capiebāt: quo
poſt diem trigeſimū ſuas cauſas exequebantur: vnde eſt
Vrnam mouet: Iuue. Gratia fallacis prætoris vicerit vr-
nam. Queſitor: proprie is eſt qui exercendis quæſtioni- quæſitor
bus præeſt: inducit aūt Minoa tanq̄ crudelem: quod Epi
theton Plato & Homerus ei dant. nam Aeacus & Rada-
manthus fratres minores ſunt. Mœſti. Quia ſecūdū Pla
tonem grauiter puniūtur eorum animæ qui ſibi inferūt
mortē. Lucem: figurate: nā peroſum illius dicim⁹ Proie-
cere Quaſi rē vilē. Duros perferre. Home. his verbis.
βουλοιμην Δεπαρουροσ εων θητευεμεν αλλω
ΑνΔρι παρακληρω ω μη βιοτοσ πολυσ ειη
η πασι νεκυεσσι καταφθιμενοισιν ανασσειν.
Achillis vmbrā iducit dicētē libēti⁹ ſe oia aduerſa apud
ſuperos tollerare q̄ apud inferos iperare. Aethere: noſtrū
habitaculum Aetherem vocauit inferorum comparatio
ne. Fata iura naturæ. Nouies ſtyx interfuſa: qui altius de
mundi ratione queſierunt dicūt intra mundi hos nouem
circulos incluſas eſſe virtutes: in quibus & iracūdiæ ſunt
& cupiditates: de qbus triſtitia. i. ſtyx: vñ dicit nouē eſſe
circulos ſtygis: q̄ iferos cīgit. i. vt ſupra dixim⁹ terrā Nā
dicūt alias eē purgatiores extra hos mūdi circulos pſtātes.

Nec ꝓcul hinc ꝑtem fuſi monſtrant̃ in omnẽ
Lugentes campi: ſic illos nomine dicunt.
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit
Secreti cælant calles: & myrthea circum
Sylua tegit: curæ nõ ipſa in morte relinquunt.
His phedrã: ꝓcrinq; locis: mœſtãq; Eriphylem
Crudelis nati monſtrantem vulnera cernit.
Euadneq;: & Paſiphaen: his laodomia
It comes: & iuuenis quondam nunc fœmina
Cæneus.
Rurſus & in veterem fato reuoluta figuram.
Inter quas phœniſſa recens a vulnere Dido
Errabat ſylua in magna: quam Troius heros
Vt primum iuxta ſtetit: agnouitq; per vmbrã
Obſcuram: qualem primo quis ſurgere mẽſe
Aut videt aut vidiſſe putat ꝑ nubila lunã:
Demiſit lachrymas: dulciq; affatus amore eſt.
Aeneas Infelix Dido verus mihi nuntius ergo
Venerat: extinctã ferroq; extrema ſecutam:
Funeris heu tibi cauſa fui: per ſydera iuro
Per ſuperos: & ſi qua fides tellure ſub ima eſt:
Inuitus regina tuo de littore ceſſi.
Sed me iuſſa deũ q̃ nunc has ire per vmbras:
Per loca ſenta ſitu cogunt noctẽq; profundam
Imperijs egere ſuis: nec credere quiui
Hunc tantum tibi me diſceſſu ferre dolorem.
Siſte gradũ: teq; aſpectu ne ſubtrahe noſtro:
Quẽ fugis: extremũ fato ꝙ te alloquor hoc ẽ.
Poeta. Talibus Aeneas ardentẽ & torua tuentem
Lenibat dictis animum: lachrymaſq; ciebat.
Illa ſolo fixos oculos auerſa tenebat.
Nec magis incepto vultum ſermone mouetur:
Quã ſi dura ſilex aut ſtet marpeſia cautes.
Tandem corripuit ſeſe: atq; inimica refugit
In nemus vmbriferũ: coniunx ibi priſtinus illi
Reſpondet curis: æquatq; Sicheus amorem.
Nec minus Aeneas caſu perculſus iniquo
Proſequitur lachrymãs longe & miſerat⁹ eũtẽ.

SER. ¶ Partẽ fuſi monſtrant̃ ĩ oẽm: Plures vult oſtendere eos in quibus libido dominatur. Lugentes campos. Quaſi lucis egentes quod etiam amoribus congruit: Durus a. immitis inexorabilis. Tabe. p. corpore paulatim defluẽte. Secreti celant calles amantibus congruit. Myrthea ſil. quæ eſt veneri conſecrata. Curæ non ipſa ĩ morte re. hoc eſt ẽt illic amant: & habent pactorum imaginem criminum: ſicut etiam de pijs dicturus eſt: vt q̃ gratia curruum Armorũq; fuit viuis q̃ cura nitentes: Paſcere equos eadem ſequit̃

ASCEn. ¶ Nec ꝓcul &c. Proſeq̃t̃ inſtitutũ ſuũ deſcribit. n. locos & grad⁹ ĩ inferno exiſtẽtiũ dicens q̃rto loco diſtineri miſeros amãtes: in q̃ ordĩe eſt nõnulla eq̃tatis ſaltẽ humãe rõ. Nã ĩfantes ad elyſios nõ mittunt̃ q̃a nihil meruerũt: neq; ad tartara: q̃a neq; demeruerũt: ſunt ergo ĩ primo limine: dãnati aũt falſo crimine: q̃a malũ infamiæ nõ vitauerũt: nec mun⁹ vite expleuerũt (loquor ſcd'm Ethnicos) ſcd'o loco deputati ſunt. Qui vͦo ſibi mortẽ peperũt q̃uis certiſſime apud nos dãnati ꝓhibent̃: tñ q̃a furore vident̃ grauiſſimo rapti tertio loco addicũt̃. Amãtes vͦo quorũ magis volũtari⁹ vr̃ furor. quarto gradui ſubdũt̃ de q̃b⁹ nũc ſermo eſt & Dona. ſic dicit. DONA. Fuſi ĩ oẽm partẽ: quocũq; oculos tẽdere poterãt. Secretos: aut ĩ abdito cõſtitutos aut ſeparatos. Cure nõ ĩpã ĩ mor. re. tãta fuit vis amoris: vt poſt mortẽ ab ijſdem curis nõ deſererẽt̃. Hec ille. Ordo. Ordo ẽ. Nec. i. & nõ ꝓcul hinc. i. ab hoc ĩã dcõ loco: cãpi lugẽtes. i. lucis egẽtes aut lugẽtiũ q̃a miſerorũ amãtium: mõſtrãt̃ exiſtẽtes fuſi ĩ oẽm ꝑtẽ q̃a ex oĩ genere mortaliũ repiũt̃ amorib⁹ cõfecti: dicũt ſupple. n. illos. ſic videlicet: lugẽtes noĩe: & q̃a nõ dicit q̃ dicãt ĩtelligem⁹ oẽs: ij ſupple q̂s amor durus. i. ĩtolerabilis aut ĩmedicabilis ꝑedit. i. abſumpſit. tabe lenta. i. cõfectiõe ſanguinem corrũpẽte. crudeli. i. ĩclemẽti. celant hic. i. hoc quarto loco. calles. i. vias freq̃ntatas. & duras. exiſtẽtes ſecreti. i. ſemoti ab alijs: & ſylua myrtea. i. ex myrto que eſt in tutela Veneris. tegit ſup. eos aut & q̂s ſilua myrtea tegit cure non relinquũt ſup. eos. ĩ ipſa morte. q̃a amãt & curis afficiunt̃ ẽt poſt mortẽ (nã vt poſtea apertius dicet̃. qualis q̃ſq; inuenit̃ in morte talis iudicat̃ & in ea affectiõe ꝑmanet) Ipe ſupple. Aeneas. cernit his locis phedrã filiã Minois q̃ Hippolytũ priuignũ ſuũ deꝑibat. & Procrin vxorẽ Cephali & ab eo ob zelotypiã interẽptã. & Eryphilen cõiugẽ Amphiarai: meſtam q̃a nocentẽ ob culpã. ſ. nã nõ eſt ob id vituperandus Maro ꝙ meſtã dicit licet. n. nocens crimen ĩ maritũ cõmiſit meſta tñ & a filio ĩterẽpta fuit: Eriphilẽ dicit mõſtrantẽ vulnera crudelis nati. i. a crudeli filio illata. & cernit Euadnẽ filiã Martis ex Thebe & cõiugẽ Capanei q̃ ſe in ardẽtẽ mariti rogũ iniecerat. & cernit Paſiphaen Minois vxorem & ſolis filiã q̃ tauri amore arſit vt ĩ prĩcipio huius ſexti dictũ eſt. Laodomia vxor Proteſilai q̃ prim⁹ ĩ bello troiano ꝑijt & vxor ipſa ĩ ei⁹ vmbre cõplexibus it comes his ſuꝑiorib⁹ amatricib⁹. & Ceneus quõdã iuuenis. i. mutat⁹ ĩ ſexũ virilẽ. nam vt virgo raro de viro ita iuuenis raro de femina legit̃ & nũc femĩa rurſus. i. iterũ. & reuoluta. i. reuoluto tꝑe mutata in figurã veterẽ. i. priſtinã. ſ. feminã. Inter q̂s errabat Dido Pheniſſa i. ex phenicia & Phenicũ regis filia errabat. i. vagabat̃. exiſtẽs recẽs a vulnere. i. ꝓpter vulnus paulo añ ad ĩferos demiſſa. quã heros Troius. i. Troianus aut trois cognatus. ſ. Aeneas: vt. i. poſtq̃ ſtetit iuxta ſup. eã. agnouit ꝑ vmbrã obſcurã. qualẽ q̃s aut videt lunã ſurgere i. oriri primo mẽſe. i. ĩ prĩcipio mẽſis hoc eſt ĩ nouilunio. aut putat ſe vidiſſe ꝑ nubila. i. nubiũ caliginẽ. & ſup. Aeneas demiſit. i. deorſũ miſit lachrymas. & affat⁹ ẽ dulci amore. i. more dulciter amãtiũ: o ĩfelix Dido. ergo. ſ. q̃a te hic offẽdo nũci⁹ ver⁹. i. vͦidic⁹ & vͦa nũcians venerat mihi. i. ad me. ſ. nũcians te extinctã. i. mortuã & ſecutã extrema. i. vltĩa rerꝫ. hoc eſt mortẽ q̃a mors vltĩa linea rerũ eſt ferro. i. gladio in quẽ

dio in quem incubuerat.Heu.dolentis ĩteriectio:ego fui tibi cã.i.occaſio funeris.i.mortis ego iuro p ſydera:p ſupos.& p ſup . eã fidẽ ſi q̃.i.aliq̃ fides ẽ ſub ima.i.pfũda tellure hoc ẽ apud ĩferos:ꝙ ſupple.o regia ego ceſſi de tuo litto:e.ſ.carthaginẽſi:iuit⁹:qa deorũ ĩpio coact⁹:ſed ſi iuit⁹ mirãda eſt amoris vis q̃ ẽt tm̃ virũ irretiuerat.Sed iuſſa deũ.i.deoꝝ q̃ cogũt me nũc ire p has vmbras.i.p loca ſẽta.i.ſqualdia ſitu.i.lanugĩe ĩmũda & mucore creſcẽte ĩ loco humido p quẽ rar⁹ ẽ trãſit⁹& p nocte pfũdã(Probatio ẽ ergo a maiore & difficiliori nã ſi iuſſa deũ ĩpulerũt ire ad ĩferos: facile potuerũt abſtrahere a Carthagĩe ĩ Italiã) hec dic iuſſa deũ:egere.i.ĩpulerũt me ſupple a carthagine:ſuis ĩperijs:nec qui.i.valui aut potui credere:me ferre.i.allaturũ tibi meo diſceſſu:hũc tm̃ dolorẽ:vt.ſ.teipſã ĩterimeres:ſiſte.i.firma gradũ.i.greſſũ tuũ:aut iter. & ne ſubtrahe p ne ſubtrahas te nr̃o aſpectu p aſpectui p hoc tacite ſignificat eã ad ꝟba Enee fugã paraſſe vñ addit : quẽ fugis hoc qđ ego alloq̃r te extremũ.i.extremo loco ẽ fato.i.p fatũ . aut per deoꝝ pmiſſionẽ . Eneas lenibat p leniebat.i. mulcebat & mitigabat talibus dictis.i. ꝟbis: aĩum.ſ.Didõis.hoc ẽ a parte totu ipſã Didonẽ aut ſimulachrũ ei⁹:ardẽtẽ.ſ.ira & tuentẽ.i. ĩſpiciẽtẽ torua.i.torue.hoc ẽ minaciter & terribil'r.& ciebat.i.puocabat poti⁹ ex ſe q̃ ex illa.nã poſſum⁹ & nos ad lachrymas puocare Nã illa.ſ.dido:auerſa.ſ.ab Aenea in ſignũ ĩdignatiõis:tenebat oculos fixos ſolo.i.ĩ terram nec mouet̃ magis vultũ.i.nõ habet magis motũ vultũ.ſermone ĩcepto.ſ.ab Enea ſed nõ cõpleto.qa nihil rñdet q̃ ſi ſilex dura ſtet.ſ.ante Aeneã hoc ẽ ſtatua ex ſilice:aut cautes.i.lapis dur⁹ marpeſia.i.paria hoc ẽ ex paro ĩſula.vbi marmor cãdidũ & durũ ẽ.Ipſa corripuit.i. ſimul rapuit ſeſe tãdẽ.i.poſt mľtã ĩdignationẽ & refugit inimica.i.ĩfenſa.ĩ nem⁹ vmbriferũ.i.frõdoſum.vbi Siche⁹ cõiunx priſtin⁹.i.prior rñdet illi curis.i.ſollicitudinib⁹ amorũ . & equat.i.eq̃lẽ facit amorẽ.ſ.ſuũ ĩ illã cũ amore illi⁹ ĩ ſe Nec min⁹.i.nihilomin⁹ Aeneas pculſus.i.pcuſſus & afflict⁹.caſu iniquo ꝙ.ſ.iuit⁹ & ignorãs ad morte cõpulerat pſequit lachrymãs & miſerat⁹ eſt.i.miſericordia pſecut⁹ eſt lõge.i.p longũ ſpaciũ euntẽ.i.aufugiẽtẽ.ſ. Di-

DONA. donẽ.De qua lectiõe addam⁹ & illud Donati qđ vt expoſitio text⁹ e regiõe ei⁹ haberet ſuperiorib⁹ detraxim⁹ & in hũc locũ recepim⁹. Vmbrã obſcurã.cũ dicit vmbrã obſcurã habuit aliqd luminis:id.n.eſt obſcurũ qđ oñdit aliquã lucẽ.ſed & maxim⁹ habet mixtas tenebras.Demiſit lachrymãs non cogitauit flere. nã dolor ver⁹ repẽtinos flet⁹ nõ coact⁹ excludit.Infelix Dido.pſonarũ & cauſarũ rõ hẽtur. Dido fuit aſpera pter recẽtis facti cãm cui⁹ quãt⁹ dolor fuerit.oñdit exitus.Acerbitas ẽt vulneris & aſpectus auctoris dolorẽ duplicabat. Aeneas aũt ſe reũ agnoſcit.& interpoſita purgatõe fcm̃ fatet̃.Infelix dido.oñdit dolorẽ ꝙ miſerabil'r ferat.& auget̃ ꝙ ferro pierit Per ſydera.Firmamẽtũ ponit purgatiõis.qa apud illã fide carebat.& qa hoim teſtimoniũ adhiberi nõ poterat.adhibet deoꝝ.& ſi q̃ fides.qa neſciebat qđ gen⁹ iuriſiurãdi apud ĩferos eẽt poſuit gñalẽ iurationẽ.Inuit⁹.non te fugi.ſed potioꝝ iuſſis ceſſi.De tuo littore.q.d.mutaui locũ.ſed de aĩo retinui.Nec credere qui Mẽdacio ꝟiſimili tutat̃ cãm.Ipa prĩo ſilẽdo.& ſe auertẽdo.& poſtremo fugiendo oñdit irã.

dem ſequitur tellure repoſtos. Sane ſciendum vt ſupra diximus loqui eum de amore generali . ſicut etiam Plato in ſympoſio tractat.Nihil enim intereſt qd quis amet dummodo amore teneatur . Notandum etiam eſt . nam rarum eſt.quia cum maſculino genere ſupra vſus fuerit. vt Hic quos durus amor.Nunc tantum fœminarum ponit exempla.non ꝙ deſint viri . ſed elegit ſexum impatientem ad amandum tamen paulopoſt etiam Sichæi facturus eſt commemorationem . Phedra His phædram . hæc fuit filia Minois & Paſiphaes & vxor Theſei.quæ priuignũ Hippolytum amore capta de ſtupro interpellauit:& deſpecta apud maritum eum falſi criminis detulit.qui iratus inuocauit Aegeum patrem/vt Hippolyto currũ agitanti immitteret phocam . quo facto & Hippolyto interempto:Phædra amoris impatientia laqueo vitam finiuit.Procrin:Hæc vxor Cephali fuit.qui cum venandi Procris ſtudio teneretur:labore feſſus locum quendam adire cõſueuerat:& illic ad ſe recreandum auram vocare.quod cũ ſæpe faceret:amorem in ſe mouit Auroræ quæ ei canem velociſſimam Lælapa nomine donauit : & duo haſtilia ineuitabilia eũq; in amplexus rogauit : ille ait iuſiurandum ſe habere cum coniuge mutuæ caſtitatis quo audito Aurora reſpondit : vt probes igitur coniugis caſtitatem muta te in mercatorem : quo facto ille iuit ad Procrin & oblatis muneribus ĩpetratoq; coitu : confeſſus eſt ſe eſſe maritum : quod illa dolens cum audiſſet a ruſtico amare eum auroram:quam inuocare conſueuerat ad ſyluas profecta eſt & in frutetis latuit ad deprehendendum maritum : qui cum more ſolito auroram vocaret . Procris egredi cupiens fruteta commouit:ſperans Cephalus feram : haſtam ineuitabilem iecit : & ignarus interemit Eryphile vxorem:Mœſtamq; Eryphilem hæc amphiarai auguris argiui vxor fuit quæ latentem bello Thebano maritum Polynici prodidit:monili accepto quod ante vxori dederat qui ductus ad prælium hiatu terræ perijt:Cuius filius Alcmæon poſtea matrem necauit:& eſt vt Horeſtes furore correptus. Vituperatur ſane Vergi. ꝙ mœſtam dixerit:quã ſtygerem legit apud Homerum ideſt nocentẽ. Nam apud Home. eſt ισυστιΥερηϥ εριφυληϥ.Euadnẽ:hęc vxor Capanei fuit:quæ ſe in ardentẽ mariti rogum præcipitauit:Paſiphaen.hæc autem vt ſupra dixim⁹. Tauri Laodomia. amore flagrauit.Laodomia:vxor Proteſilai fuit quæ cũ maritum ĩ bello Troiano periſſe cognouiſſet: optauit vt eius vmbrã videret : qua re cõceſſa nõ deferens eã in eius Cæneus amplexibus perijt.Nunc fœmina.c. Cæneus virgo fuit: quę a Neptũno pro ſtupri pcio meruit ſexus mutationẽ. fuit ẽt inuulnerabilis:q pugnãdo p lapythis a centauris crebris ictib⁹ fuſtiũ paulatim fixus in terra eſt.poſt mortem tamen in ſexum redijt . Hoc autem dictum oſtendit Platonicũ illud animas per μετεμΧυΧωσιϥ ſexũ plærũq; mutare.Errabat:Vagabatur:& bñ alluſit quia & amauerat:& ſe interemerat:vt quaſi incertũ eſſet quẽ circulum poſſet tenere.Obſcurã:Recẽti morte:vt ſupra diximus. Infelix dido.Veniali vtit̃ ſtatu:& excuſat ſe p neceſſitatẽ:ne mortis cauſa fuiſſe videatur. Venus mihi nuntius κατατοσιο ϖομεϥοϥ intelligendũ quod ſit nunciatus Didonis interit⁹ : Alij ad ignẽ referunt viſum. Alij ad Mercuriũ q ait certa mori:ſed in neutro ẽt ei genus mortis ſignificatũ eſt:& hic dicit Ferroq; extrema ſecutã . Sane q Nuntius. nunciat genere tantum dicitur maſculino:quod autẽ nũciatur:licet neutro dicatur tamen etiam maſculino. Funeris heu tibi cauſa fui ac ſi diceret qui fuerã ante cauſa voluptatis. Si qua fides tellure ſub ima eſt:vbi pmiſſa exitum non habent. Reſpexit autem ad Orpheum:qui receptam perdidit coniugem. Quæ nũc has ire p vmbras:argumentat̃ ex eo ꝙ eſt ad inferos ſubire compulſus inuitum ſe reliquiſſe Carthaginẽ. Sẽta. ſqualida:& eſt trãſla Situs tio a terra inculta . Situs autem proprie eſt lanugo quædam ex humore pcreata. Fit autem in locis carentib⁹ ſole. Nec credere quiui:argumentationẽ tendit ac ſi diceret ſi credidiſſem forte etiam deorum iuſſa cõtemnerem. Siſte gradum:diſcedere eam datur intelligi. Extremum fato quod te

to quod te alloquor hoc eſt aut quia deus futurus eſt:aut quod melius eſt/quia poſt mortem tenebit alterum circulum viris fortibus.ideſt non amantibus datum.Torua:pro torue.ideſt terribiliter.Lenibat:pro leniebat:& antique dixit:vt Squammis auroq; polibat pro poliebat. Maiores enim in omnibus coniugatiōib⁹ imperatiuo bam addebant:& faciebant imperfectum indicatiui:quod adhuc in trib⁹ obſeruat̄:in quarta etiā e additur:vt nutri nutriebam.Lachrymaſq; ciebat.Sibi aut certe illud dicit. Sermo quidē eius Lachrymas exciebat:ſed immobilis manſit.Nam ciere proprie eſt alteri fletū mouere tractum eſt autem hoc de Home.qui inducit Aiacis vmbram Vlyſſis colloquia fugientē:q ei fuerat cauſa mortis. Incepto ſermone a principio orationis dura ſilex.Saxi eſt ſpecies.generalitas enim eſſe nō poteſt ſequēte ſpecialitate.Nam cautem marpeſiam parium lapidem dicit.Marpeſos enim mons eſt pariæ inſulæ habens duriſſimos lapides.Tandem quaſi diu deliberauerit.Vmbriferum:frondoſum.Priſtinus:prior: quod difficile inuenitur:nam de hoc ſermone quærit & Probus & alij.Reſpondet curis: aut pari eam diligit affectione quod in Aenea non fuit vt expreſſio rei ſupra dictæ ſit.Aequatq;.Sichæus amorem:Aut certe reſpondet curis:par eſt mortis ſimilitudine.Ferro enim vterq; conſumptus eſt.Proſeqtur lachrymans. Longe oculis eam ſequebatur humentibus. Cieo es.

Inde datū molit̄ iter:iāq; arua tenebant
Vltima:q̄ bello clari ſecreta frequentant:
Hic illi occurrit Tydeus:hic inclytus armis
Parthenopeus:& Adraſti pallentis imago:

Hic multū

Inde datum &c.Docet quomodo progrediendo ad quintum circulum puenerūt ī quo bellatorum ſunt aīe:nā & Martius furor dicit̄ ſicut & amorū.Non ergo ſolla bellandi glīa purgatas facit aīas & ad elyſios ducit.Nam q bello etiam iuſto inſudant multa ſepe deteſtādo cōmittunt:qa tn̄ neq; omnino reprobandi SER.

ſunt qui

ſunt qui arma tractãt: nec approbãdi. nõ dñr: aut ĩ ſummo ſiniſtre ꝑtis littere Pythagorice:
DONA. neq; ĩ ſũmo dextre de qua re dicit Donatꝰ ſic Multũ fleti. qa ꝓpter ſuas virtutes magnũ reliquerãt luctũ ſacrũ poly. oñdit numina ſuos in morte iuuare nõ poſſe. Proceres: nõ tm̃ ordine: ſed meritis Phalãges: ac ſi tota grecia ad ĩferos migraſſe videret̃. Oñdit igit̃ quãti Aeneã hoſtes feciſſent in bello: oñdit ẽt non ſine multa ſua ſede viciſſe grecos. Tegentẽ nõ qa poſſet manibꝰ: ſed qa toto ſe corpore ſubtrahere conabat̃: aut totũ auertere. Quis. non tã ĩterrogãtis hec ſunt ꝗ admirantis & dolentis. Admirat̃: primo cogitare quempiã potuiſſe tot aduerſa ſupplicia in viro tã forti. Deinde ꝙ auſus eſſet ĩplere: deinde ꝙ totũ corpus ſupplicio inſectatꝰ eẽ. Feſſum ꝓcubuiſſe ſup aceruũ Magna laude afficit nõ. n. dicit occiſũ ſed ꝓcubuiſſe laſſatũ. Egomet. q. d. Nõ alijs commiſi. Inanẽ: qa ĩter hoſtes cõfuſus iacẽs reꝑiri nõ potuiſti. Te. a. Feci qđ potui. nõ qđ volui
Ordo. qa te reꝑire nõ potui. Hec ille. Ordo ẽ. Eneas molit̃. i. cũ molimie & ſũmo conatu ꝑgit. Inde i. deĩde aut potiꝰ ab eo loco: iter datũ. i. cõceſſum ſibi a fatis: cũ ceteris negatum ſit ab vno circulo trãſire ad aliũ: niſi purgatiõe fcã & tenebãt iã arua: ꝗ vltima. i. ꝗs vltimas ꝑtes: aut quorũ vltimas partes: clari bello freq̃ntãt ſecreta aut ſcđm Seruiũ tenebãt vltima arua. ſ. purgãdorũ: hoc ẽ quorũ oꝑationes hñt mixta virtutibꝰ vitia. ꝗ. ſ. loca ſecreta. i. ſepoſita ab alijs locis clari bello frequẽtãt. i. habitãt & colũt freq̃nter. Tydeꝰ pr̃ Diomedis & filiꝰ enei: occurrit hic i. hoc loco: illi. ſ. Aenee: & Parthenopeꝰ filiꝰ Atalante (vt Beroaldꝰ docuit ſupra ad illud triſtiſq; ſenectꝰ) ĩclytꝰ. i. glorioſiꝰ & clarus armis ſup. occurrit illi hic & imago adraſti pallentis. ſ. ꝑ timore: qa aufugerat: hic ſup. occurrũt illi dardanide multũ fleti ad ſuperos. i. nobiles quorũ mors fletibꝰ honorata ẽ: & caduci. i. q ceciderũt: bello. i. ꝑ bellũ aut ĩ bello ꝗs ille. ſ. Aeneas cernens oẽs lõgo ordĩe:
Glaucus. Medon. Therſilochus. ĩgemuit. i. multũ gemuit. ſ. Glaucũ Medõta & Therſilocũ: viros illos troianis olim fautores Glaucꝰ. n. erat Lyciorꝝ ductor: cuiꝰ ſingulare certamẽ deſcribit Home. li. iliad. vi. dicẽs eos ĩfecta pugna deſijſſe mutatis armis aureis glauci ꝓ ferreis Diomedis: vt Hora. prĩo ſermonũ meminit. Fuit ãt teſte eodẽ home. li. ŋ. Iliad. qdã Medon filiꝰ notus Oilei ex mr̃e Rhena ſed hic de troião loq̃t. Fuit itẽ Ideꝰ qdã filiꝰ Darethis cuiꝰ idẽ meminit. Fuit & aliꝰ filiꝰ Priami cuiꝰ ẽt mẽinit dũ ĩtroducit Priamũ veniſſe in caſtra Achillis. Polybetes ãt fuit ſacerdos Cereris: vñ ĩ ſcđo dictũ eſt tẽplũq; vetuſtũ deſerte Cereris ĩterfecto. ſ. ſacerdote. Et ſup. vidit hic tris antenoridas. i. antenoris filios q ſunt Archelocꝰ Acamas & Elycaon: & Polybetẽ ſacrũ. i. ſacratũ Cereri & ideũ Priami aurigam tenẽtẽ ẽt. i. adhuc. ſ. apud ĩferos currꝰ & ẽt arma. Anime freq̃ntes. i. crebre circũſtãt dextra & leua. i. ſiniſtra. ſ. parte. nec ſatis ẽ vidiſſe ſemel: ſed iuuat. i. delectat vſq;. i. cõtinuo imorari dubiũ aũt videt̃ an Aeneã delectet vidiſſe animas. an animas Aeneã ſed potiꝰ dixero ꝙ aĩe affectauerint videre Aeneam quia ſeq̃tur: & ſup. iuuat cõferre gradum. ideſt congredi: & diſcere cauſas veniẽdi: ideſt cur Aeneas aduenerit. Et proceres danaum: ideſt grecorũ & phalãges Agamẽnonie. ideſt quaſi toti exercitꝰ qui ſub Agamẽnone ſtipendia fecerant vt: ideſt poſtꝗ videre virũ: ſcilicet Aeneã adhuc virũ:

Hic multum fleti ad ſuperos: belloq; caduci
Dardanidæ: quos ille oẽs longo ordine cernẽs
Ingemuit: glaucũq;: Medõtaq;: Therſilocũq;:
Tris antenoridas: Cereriq; ſacrum Polybetẽ.
Idæũq; etiam currus: etiam arma tenentem:
Circunſtãt animæ dextra læuaq; frequentes.
Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt: iuuat vſq; morari:
Et conferre gradũ: & veniendi diſcere cauſas:
Et danaum ꝓceres: agamẽnoniæq; phalanges
Vt videre virum: fulgentiaq; arma per vmbras:
Ingenti trepidare metu: pars vertere terga:
Ceu quondam petiere rates: pars tollere vocẽ
Exiguam: inceptus clamor fruſtratur hiãtes.
Atq; hic priamiden laniatum corpore toto
Deiphobum vidit lacerum crudeliter ora:
Ora manuſq; ambas populataq; tẽpora raptis
Auribus & truncas inhoneſto vulnere nares.
Vix adeo agnouit pauitantẽ: & dira tegentẽ
Supplicia & notis compellat vocibus vltro.
deiphobe armipotẽs genꝰ alto a ſãguĩe teucri Aeneas
Quis tam crudelis optauit ſumere pœnas:
Cui tantum de te licuit: mihi fama ſuprema
Nocte tulit feſſum vaſta de cæde pelaſgum:
Procubuiſſe ſuper confuſæ ſtragis aceruum:
Tũc egomet tumulũ rhœteo in littore inanem
Conſtitui: & magna manes ter voce vocaui.
Nomẽ: & arma locũ ſeruant: te amice nequiui
Conſpicere: & patria decedens ponere terra.

¶ Inde datum: aut rõne fati: aut oblatum fortuito: quod τυχον dicũt. Vltima ar. atqui multa ſuperſunt: ſed dixit quãtũ ad y litterã ꝑtinet. In his em̃ quæ dixit mixta ſunt virtutibus vitia. In ijs aũt quæ ſequuntur pœnas nocentum a meritis piorum ſegregat. Nam inferi animã in corpore conſtitutam continent. Hic omnia mixta. Licet em̃ laudet̃ in viris virtus tamẽ vituperat̃ in illis alienũ ĩperium cædibus occupare. Item amare priuignum crimen eſt virtus maritum. Alij legunt tenebant arua quæ vltima viri fortes: frequentant. i. ꝗ poſſident vltima. Hic/illic. Tydeus: Oenei & Althcæ filius a Menalippo in bello thebano extinctus. Pathenopæus: Menalippæ & Martis ſiue Menalionis filius rex arcadũ qui puer admodũ bella thebana petijt. Adraſti palentis. i. rex ſicionis deinde argiuorum. Tydei & polinicis ſocer. Pallentis. aut epithetum eſt vmbrarum: aut quia extinctis ſex alijs ſolus aufugit. Fuge autem comes eſt pallor. Fleti: nobiles: quorum mortem magna ſequitur lamentatio. Ad: apud: Caduci mortui a cadendo. hinc Cadauer. Longo ordine: ingenti multitudine. Tris antenoridas: multi ſupradictos accipiunt ſed falſum eſt. Nam Home. alios eſſe oſtendit. Sacrum: ſacratum. nomen pro participio. Idæum. Priami aurigam legimus fuiſſe. Etiam adhuc Vſq; diu: Ceu quondam petiere rates: Oſtendit vitia nec morte finiri. Hiantes: Clamare cupientes. Dat alijs vmbris vocem his ſilentiũ

SER:

Parthenopeus filiꝰ atalantæ nõ Menalippæ.

his ſilentiū vt exprimat metū q viuis quoq; adimit vocē.Vt Obſtupui ſteterūtq; comæ & vox faucibus hæſit. Deiphobū:Hic helenam duxerat mortuo paride ad cui⁹ domum prius ire neceſſe erat. Lacerum ora:habentē ora lacerata.Populata:Vaſtata.i.difformia ſublatis auribus. Truncas Truncatas.Inhoneſto:turpi.Terē.illum ne obſecro inhoneſtum ſenē.Pauitantē:timentē:ne agnoſceretur.Tegentem:Tegere volentem:nam truncatis manib⁹ qui tegebat? Notis amicabilibus:Optauit ſumere. Elegit vt ſumeret.De te ī te:Rhæteo:vbi erat A ſylū Aiacis ſicut ī ſygæo Achillis & bñ illis q̄ſi vbi tut⁹ eē potuerā Sane rhœteiū dr̄ & rhœteū facit ſicut citherea & citherea.Arma depicta.ſ.Te tuū corpus:vt nūc me fluct⁹ hēt. huc virum:& arma.ſ.eius fulgentia per vmbras:trepidare ꝑ trepidabant: aut ceperūt trepidare ingenti metu:Pars ſupple ceperūt vertere terga ceu:ideſt veluti petiere quondā rates:ideſt naues ſuas:pars:ideſt partim ipſi ſupple ceperunt tollere:ideſt eleuare vocem exiguam quia veram vocem vmbre non habēt: vnde clamor inceptus fruſtratur hiantes.i.facto hiatu clamare parātes.Si tamen null⁹ vagitus ploratus aut vox fuit apud inferos: nō etiā potuiſſent loqui. Atq; ipſe Aeneas vidit hic ideſt in hoc campo bellatorū. Deiphobū (Q uia grece Deiphobos dicit̄ non ſcribetur Deiphob⁹ ſed q̄tuor ſyllabarū eſt)Priamidē i.filūPriami ex Hecuba laniatū toto corpe:& lacerū ora crudelr̄.i.hñtē ora crudelr̄ & īmanit̄ lacerata:ora dicit &.ābas man⁹:& tpa.i.ptes capitis ſcd̄m auriculas:populata.i.ſpoliata &de nudata:aurib⁹.i.auricul' raptis.i.ablatis:& nares.i.naſi meatus truncas.i.truncatas: vulnere ihoneſto.i.turpi:qa honeſtū pulchrū vocamus.Ipſe vix.i.cū difficultate:adeo.i.oīo:agnouit ſup.eum pauitantē.ſ.p̄ rubore & tegentem dira ſupplicia.i.plagas dire illatas pro ſupplicio:& compellat.i.alloquitur cum appellatione eius:vltro. ideſt priuſq̄ ille ſe offerret vocibus notis. i. ſermone patrio:aut ꝓprio noīe:o Deiphobe armipotens genus.i. ꝓgenies ab alto ſanguine teucri:quis optauit ſumere de te tam crudelis penas.q.d.īmaniſſimus nimirum fuit:& ſi forte talis reperiri potuit qui vellet:cui licuit.i.cui permiſſum eſt a dījs tātum.ſ.penarum ſumere de te.q.d.etiam ſi quis voluiſſet deos tñ permittere non debuiſſe.Fama tulit.i.detulit mihi ideſt ad me te feſſum ſuprema nocte.i.cū Troia excideret de vaſta cede.i.occiſiōe pelaſgū.i.grecoꝶ quos occidiſti ꝓcubuiſſe ſup acerū.i.cumulū ſtragis.i.ſtratorū cōgregatōis confuſe.i.mixte ex nobilibus & ignobilib⁹: ex amicis inter ſe & inimicis.Egomet.i.in ꝓpria vt dicunt pſona non habēs fidem alteri:cōſtitui tunc.ſ. poſtq; id audiueram tumulū inanem.i.cenotaphiū:ſepulchrū ſimulatū quod pro vero erat dum cadauer haberi nō poterat in littore rheteo.i.rhetei ꝓmontorīj.Troiani & vocaui ter magna voce: manes.i.tuos i.ſpūs vagos vſq; ad exequias ſepulture ſcd̄m ethnicos.Nomen.ſ.tuum & arma.i.inſignia tua.ſeruāt locū.ſ.ſepulchri.o amice ego nequiui conſpicere te.i.ſimulachrū tuum:aut corpus tuum & ponere illud terra patria decedens.i.cum decederem:terra patria.i.de patria mea:poteſt enim bis conſtrui.

Poeta. Deiphobus.

Atq; hic Priamides: nihil o tibi amice relictum eſt.
Omnia Deiphobo ſoluiſti: & funeris vmbris:
Sed me fata mea: & ſcelus exitiale Lacænæ
His merſere malis:illa hæc monumenta reliq̄t.
Namq; vt ſupremā falſa inter gaudia noctem
Egerim⁹ noſti:at nimiū meminiſſe neceſſe eſt.
Cum fatalis equus ſaltu ſuper ardua venit
Pergama: & armatū peditē grauis attulit aluo.
Illa chorū ſimulans euantis orgia circum
Ducebat phrygias:flāmā media ipſa tenebat:
Ingentē: & ſumma danaos ex arce vocabat.
Tunc me confectū curis ſomnoq; grauatum
Infelix habuit thalamus:preſſitq; iacentem
Dulcis: & alta q̄es placidæq; ſimillima morti.
Egregia interea coniunx arma omnia tectis
Emouet: & fidū capiti ſubduxerat enſem.
Intra tecta vocat Menelaū: & limina pandit.
Scilicet id magnū ſperans fore munus amanti.
Et famam extingui veterū ſic poſſe malorum.
Quid moror? irrumpunt thalamo: comes additur vna
Hortator ſcelerū æolides:dīj talia grāījs
Inſtaurate: pio ſi pœnas ore repoſco
Sed te qui viuum caſus age fare viciſſim

Attulerint

ASCEn. ¶ Atq; hic priamides.Ponit rn̄ſum.Deiphobi idem aſſerentis videlicet amicū eſſe & piū virum:talis enim vbiq; inducit̄ propter Ceſarem vſq; ad penitentiā clemētem. Docet quō ego ſic lacer appareat. Circa quē locum dicit Donatus ſic.Illa ꝓpter odium nomen nō poſuit:ſic ſupra Lacene dixit Infelix tha. vel qa ī eo talē habui vxorē vel qa ibi tot ſupplicīјs ſum affect⁹.Coniunx ex hoc noīe deteſtabili⁹ ſcelus facit:q violatū ſit cōiugium qd' ſacrū eē oportet.Cōiunx:Nō dixit mea:ſed q̄ multorū fuiſſet:neq; ſe amaret.Dīj talia gra. Pulchra apoſtrophe:& multa cōtinens. Oſtendit aūt tanti ſceleris ſolos deos vltores eſſe poſſe. Age fare:querit optime.Deiphobus:ſed poeta optimo conſilio abſcindit rn̄ſionē ne dicta iteꝶ diceda ſint.Hec ille. ¶ Ordo ē.Atq; priamides.ſ.Deiphob⁹ ſup.rn̄dit aut locutus eſt hic.i.ad hec dicta Aenee:o amice nihil relictū eſt tibi.i.a te:tu ſoluiſti Deiphobo oīa.ſ.q̄ pſoluere amico poteras: & vmbris. i.ſimulachris funeris.qa verū fun⁹ eſſe nō poterat. ſed mea fata.i.mala ex fato ꝓueiētia aut ad q̄ natus mihi videor mala:& ſcelus exitiale.i.pſidia execrabil' Lacene.ſ.mulieris:hoc ē Helene merſere me his malis:illa.ſ.ſceleſta lacena: reliq̄t hec mōumēta.i.memoriā ſui factura ſtigmata nāq; tu noſti:vt.i.q̄lr nos egerim⁹ ſupmā noctē.i.magnā partē ſupreme noctis: iter gaudia falſa.i.deceptoria qa ſperabāt grecos abīјſſe & iō gaudījs ac vino indulgebāt:vñ dictū eſt ī ſcd'o.Inuadūt vrbē ſomno vinoq; ſepultā ac neceſſe ē nimiū:meminiſſe.i.nos memores eſſe:qd' de Deiphobo manifeſtū eſt de Aenea q̄q; qa dixerat i ſcd'o de malis Troie: & quorū pars magna fui:cū equus fatalis.i.fatis volentibus nobis fatum.i.exitium ferens venit ſaltu.i.ſaliuit quodammodo:qa ruptis muris ſup pgama.i.menia troiana: ardua.i. valde alta.& tñ equus adhuc alti⁹ extollebat caput.& ipe equ⁹ grauis.i.fetus:attulit aluo. DONA. Ordo.

i.in aluo

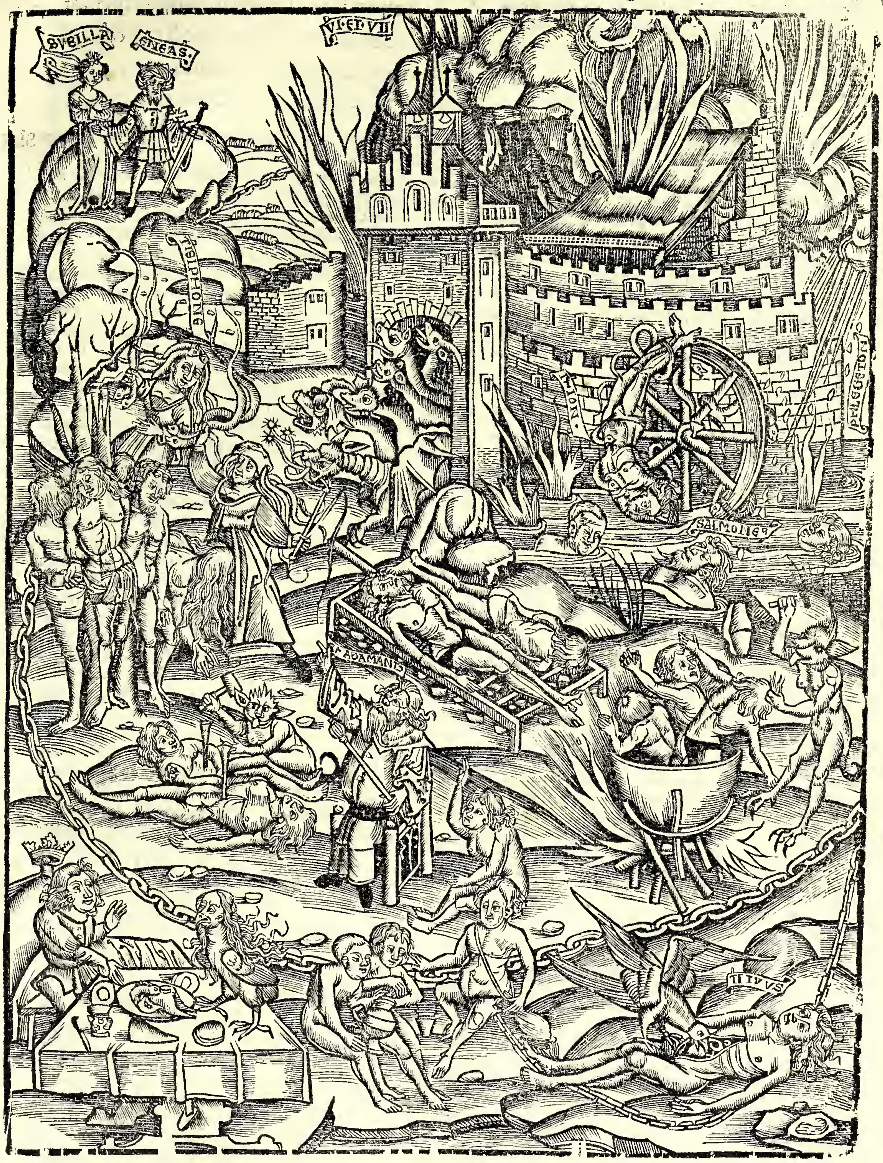
Attulerint pelagi ne venis erroribus actus:
An monitu diuum: an quæ te fortuna fatigat:
Vt triſtes ſine ſole domos: loca turbida adires:

SER. ¶ Omnia: quia conſtituto tumulo manes vocauit. Funeris: funus eē nō potuit: vbi ne cadauer quidem fuerat. Fata ſecundum Mathematicos: qui dicunt inimicitias etiā ex fato deſcendere: Vnde coniunxit fatum & ſcelus Helenæ per quæ ſibi mors venit. Monumenta: ꝙ mētes moneant: & medium eſt: Vnde hic de malis: contra vero in tertio: Manuum tibi quæ monumenta mearū ſint puer. Egerim⁹ metri cauſa corripuit. Meminiſſe: neceſſe eſt. Sic Cice. Cui placet obliuiſcitur: Cui dolet meminit. Super ard. aut quia in arce collocatus eſt: aut quia fractis muris ſupra tractus eſt. Grauis: grauidus vt Non īſueta graues tentabunt pabula fœtas. Euantis. Bacchantes. ſ. phrygias aliter non ſtat verſus. Euan enim eſt Bacchus. Chorum: multitudinem ad ſacra collectā. Circū ducebat ī duos diuiſit verſus compoſitam dictionem. Nam lyrici etiā ſimplicem diuidunt. Confectum cu. nam ſi gaudijs vacauerant: tamen oſtendit illud Statij Stant veteres ān ora metus: vt non diſcederent cure præteriti belli. Alij dicūt curas quia haberet coniugem pernicioſam maritis: Vnde ſequitur in ironia. Egregia cōiunx. Vocat & pandit. i. pādit & vocat. Aeolydes: Vlyſſes: quia vbiq; ſic inducitur nam anticlia mater ante Laertis nuptias clam cum Siſypho Aeoli filio concubuit. Alij ilidem legunt: de quo nō legimus. Actus. nō ad inferos: ſed ad locum: in quo inferorum deſcēſus eſt: Nam ſub terra ſunt inferi. Vel altius intellige ſecundum corographos: qui volunt terrā ſphæricam eſſe: & vndiq; aqua & aere ſuſtentari. Quod ſi eſt ad antipodes poteſt nauigatione perueniri: qui nobis inferi ſunt: vt nos illis: hinc eſt: ꝙ ſub terra inferos dicim⁹: Tyberianus etiā dicit epiſtolā eſſe ab antipodibus apud nos vento allatam quæ habet ſuperi inferis ſalutē: qua occaſiōe tractat hoc reciprocum quod diximus ſupra & prudētiores dicunt animas per μετεμψυχωσιν ad alteri⁹ terræ partis corpora tranſitum facere. i. non in eodem climate verſari. Hinc Luca. Regit idem ſpiritus artus: Orbe alio longe canicies ſi cognita vitæ. Eſt autem Homericum: nam illic Vlyſſem Elpenor ſimiliter interrogauit. Sine ſole: nā qđ dixit: ſolemq; ſuum ſua ſydera norūt de elyſijs intelligit.

i. in aluo ſua. peditē armatū quia dictum eſt vterūq; armato milite cōplent. Illa. ſ. nota adultera & fundi noſtri calamitas Helena: ſimulās chorū. i. choreā bacchātiū p̄ letitia: ducebat orgia. i. feſta bacchanalia q̃ noctu fiebāt: īter phrygias. ſ. matronas. euātis. i. bacchātes & bacchū (q euan dicit̄) inuocantes: Ipa quaſi dicat in propria perſona exiſtēs media. i. princeps bacchantiū tenebat ingentē flammam. i. facē & vocabat danaos ex ſumma arce: dato ſ. indicio flāme quod & nautis dari ſolet. Thalamus īfelix. i. qui me īfelicē fecit: thorus. ſ. cōiugalis cum Helena: habuit me tunc confectū curis. ſ. longi belli preteriti: & ſomno preſenti ꝓpter p̄teritas vigilias. (Et bene dicit habuit me: & nō ego habui: qa qui coactus & oppreſſus cubat haberi potius videtur q̃ habere) & q̄es dulcis & alta. i. ꝓfunda & ſimillima morti placide. i. tranquille poſtq̃ tranſacta eſt: aut iam mature: ꝑſſit me iacentē. i. profundiſſime obdormiui. Cōiunx egregia. i. īſignis ſed malignitate aut ironia eſt: quaſi dicat quā egregiā putauimus qui ꝓ ea tot bella ſubiuimus: emouet iterea tectis. ſ. meis: oīa arma. & ſubduxerat. i. ſurripuerat: & clam abſtulerat capiti. ſ. meo enſem fidū. ſ. cuſtodē virorū fortiū: nā ob timorē ei⁹ nemo eos inuadere audet: & vocat Menelaū. ſ. primū maritū ſuū ītra tecta: & pandit. i. aperit: limina. i. oſtia q̃ ſunt ſup limina. Scilicet: cū ironia amara: ſperās id fore amāti. ſ. Menelao magnū munus. i. obſequiū aut bn̄ficiū: & famā. i. infamiā veterū malorū poſſe extingui. i. deleri ſic. i. per tale munus. Quid moror. i. ad qđ te pluribus ſuſpenſum teneo ipſi. ſ. greci īnumeri: irrūpūt. i. vi irruūt thalamo. i. in thalamum noſtrū: Aeolides. i. nepos Aeoli fili⁹ Siſyphi videlicet Vlyſſes (q p̄ contēptū Aeolides dicit̄ quaſi ex ſtupro genitus nō ex Laerte matrimonio: vnde de cātu ſyrenū. Sanguine Siſyphio generatus vectus Vlyſſes) hortator. i. inſtigator: ſcelerum. i. ſceleratorꝫ facinorꝫ: additur. ſ. alijs comes: vna. i. pariter: o dij inſtaurate. i. inſtar illius facti reddite: hoc eſt ad equalitatem pene: grajs ideſt grecis talia ſcilicet facinora ſi ego repoſco penas ore pio. i. inſonte & quo deos colui. Sed age fare. i. eloquere & dic nobis viciſſim: qui caſus attulerint te viuum: ne ꝓ an Venis actus erroribus pelagi: an monitu diuum: an que fortuna fatigat te: vt adires. i. adire cōpellereris: domos triſtes & loca turbida ſine ſole; huius interrogationis reſpōſio prius habita eſt & ita non reſpondet Aeneas vetante Sibylla.

Poeta. Hac vice ſermonū roſeis aurora quadrigis
Iam mediū æthereo curſu traiecerat axem.
Et fors omne datum traherent p̄ talia tempus:
Sed comes admōuit: breuiterq; affata ſibylla ē
Sibylla Nox ruit Aenea: nos flendo ducim⁹ horas:
Hic locus eſt partes vbi ſe via findit in ambas.
Dextera quæ ditis magni ſub mœnia tendit:
Hac iter elyſium nobis: at læua malorum
Exercet pœnas: & ad impia tartara mittit.
Poeta. Deiphobus. Deiphob⁹ cōtra. ne ſæui magna ſacerdos:
Diſcedam: explebo numerū: reddarq; tenebris
I decus i noſtrum: melioribus vtere fatis.
Poeta. Tantum effatus: & in verbo veſtigia torſit:

ASCEn. ¶ Hac vice & c. Recitat quō icrepāte Sibylla: qa tp̄s negocio ſuo debitū fando ne qcq̄ cōtereret derelicto Deiphobo Eneas tartara p̄tergradit̄ ad elyſiū tēdēs vn̄ Dona. DONA. Sed comes: q̃ illi ꝓpterea iuncta fuit vt oīb⁹ iſtrueret ignorantem. Breuiter: ne longitudiue ſermonis tēpus tereret: cum ipa breuitatis admoneret. In ambas: honeſta eſt locutio in ambas potius q̃ in duas intellige enim ꝙ ambas vias dixerit: q̃ eſſent nate ex vna Melioribus vtere fatis: placuit Sibyllā & Aenee felicia ominatus eſt. Menia lata videt: locum deſcribit idoneū coercendis reis. Primo triplici muro claudit̄: ne facile euadere poſſint. Porte ita ſunt robuſte: vt neq; diuina vi neq; humana poſſint frāgi. Poſtremo oīa fluui⁹ claudit: q & ſaxis & fluminis trāſitū ꝓhibet. Hec ille. Ordo. ¶ Ordo ē. Aurora traiecerat roſeis quadrigis quibus. ſ. iuecta erat: hac vice. i. durante hac viciſſitudine ſermonū: iā axem mediū in ſup. curſu ethereo i. quem facit ī ethere: nō illic. i. iā apud ſupos erat mediū noctis: & ſi qđ eēt diei apud īferos medium diei: vn̄ qa nocte vna oīa debebant

Reſpicit Aeneas ſubito: & ſub rupe ſiniſtra
Mœnia lata videt triplici circundata muro
Quæ rapidus flāmis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegeton: torquetq́ʒ ſonātia ſaxa:
Porta aduerſa igēs: ſolidæq́ʒ adamāte colūnæ.
Vis vt nulla virū: non ipſi excindere ferro
Cœlicolæ valeant: ſtat ferrea turris ad auras
Tiſiphoneq́ʒ

peragi q̄ peragenda erāt apud inferos vt cum ſequente ſole ad ſuperos redeant: & vt per inſomnia hec omnia acta peritioribus ſignificētur dicit quia medio pacto apud inferos die: & apud ſuperos nocte quia aurora mediū curſum peregerat que primo mane orit̄: admonitum eſſe Aeneam a Sibylla vt ad cetera ꝑpe͂rarent quorū immemor videbatur ꝗa addit. Et fors. i. forte: ipſi traherent: ꝑ talia. ſ. colloqa omne tp̄s datum. i. conceſſum eis apud inferos eſſe: ſed comes. ſ. Sibylla. admonuit: & affata eſt

Tiſiphoneq; ſedens palla ſuccincta cruenta:
Veſtibulum inſomnis ſeruat noctesq; diesq;.
Hinc exaudiri gemitus: & ſæua ſonare
Verbera: tū ſtridor ferri tractæq; cathenæ.

SER. ¶ Hac vice. Hæc ſacra preter vnius diei ſpatium nō tenebant: vñ timet Sibylla ne datū. i. conſtitutū temp⁹ inanibus fabulis teratur: quod aūt dicit aurora medium axē traiecerat oſtendit ꝙ ſcd'm Thuſcos diei ortus eſt a. vi. diei hora Ortus enim diei habet auroram. Dona. tñ dicit auroram cum quadrigis ſolē ſignificare. Breuiter: Q d' congruit moram obiurganti. Nox ruit. i. imminet ſi per diem ſacra celebrabātur: ſi per noctem finitur. Flendo ꝓprie nam & lachrymæ & gemitus fuerant. In ambas. Cōpendioſius q̄ ſi duas diceret. Poteramus enim ēt ſperare. Sic ſal. inter ſcd'm atq; vltimū bellum carthaginēſe & nō tertium Elyſiū: ad elyſiū. Malorū ipiorū. Impia: Vbi ipij puniunt̃. Ne ſæui: antiqus dictū. i. ne ſæuias Nec imperatiuum iungimus aduerbio imperantis. Explebo Vt diximus explebo eſt minuam Ennius: nauibus explebāt ſeſe terraq; replebant. Q uem caper ſecutus cum de præpoſitione extraheret hoc exemplum poſuit. Ego minuam veſtrum numerum. & reddar tenebris. Nam circa æneam & ſibyllam aliq̄d lucis fuiſſe intelligimus. Alij explebo male putant complebo eſſe vmbrarum. ſ. quibus exceſſerat numerum. Alij explebo numerum dicunt eſſe finitum tēpus ſtatutum purgationi & in corpus reuertar: vt hoc ſit reddarq; tenebris. vt illud clauſæ tenebris & car. c. vt ſit ſenſus iraſceris mihi quaſi hō. nōne & ego hō futurus ſum. Alij legunt cur iraſceris in his locis ſum quādiu vitæ per vim ereptæ expleam tempus poſt tenebris. i. meis ſedibus reddar. Sed hæc non congruunt. Non enim intelligere poſſumus deiphobum reſpondiſſe ad alia q̄ ſibylla voluerit. ſ. illum abſcedere I decus i noſtrū. m. v. f. Vel i decus noſtrum & vtere melioribus fatis inferorum cōparatione quia ait ſupra An quæ te fortūa fatigat. Vt triſtes ſine ſole domos: Vel vtere melioribus fatis noſtrum ideſt ꝙ aut ego aut tu habuerim⁹. Mœnia: Tartarum exprimit quem vult eſſe carcerē nocentum. Lata: vt oſtendat numerum malorum. Triplici: valde munitum explicat locū. Torquet trahit. Aduerſa ingens diſtinctione tollit̃ vitium duorum epithetorum. Adamante quo lapide nihil eſt durius. Virum virorum fortium. Cice. virū res illa quærebat. Per hoc oſtendit nullum de Tartaro poſſe ad ſuperos egredi: ne deorum quidem fauore. Stat: Eminet: Auras autem inferis cōgruas intelligamus & Sta. de mercurio aitpigræ auræ eius impediebant volatum. De illo em loco multi quærunt.

fata eſt ſup. Aeneā: breuiter. ſ. pro negocio: ne qd' carpit committat. dicit ergo o Aenea nox ruit. i. iminet apud inferos & deſinere incipit apud ſupos. Nos ducimus. i. abſumimus horas. ſ. multas flēdo. quaſi dicat ea re opus non eſſe tunc tpis. hic locus eſt vbi via ſindit ſe in ambas partes. i. hic eſt biuiū cui⁹ altera via. ſ. dextra tendit ad locū beatorū: altera. ſ. leua ad loca ineternū dānatorū. Dextera ſup. eſt q̄ tendit ſub menia magni ditis. i. Plutonis q diuitias ſuas apud inferos habet. & vt ſuperi⁹ ex Macrobio allatū eſt. tunc primū diuites putabant̃ anime qñ erāt recepte in regna Plutonis in elyſios. ſ. campos. nā habet idē Pluton etiā reorū ac noxioꝝ carcerem videlicet tartara. Hac. ſ. per dexteram eſt nobis iter elyſiū. i. ad elyſios cāpos. At. i. ſed leua. i. ſiniſtra. exercet penas malorū & mittit ad tartara ipia. i. in quibus ſunt impij: & nullus eſt pietati locus. Deiphobus ſup. locut⁹ eſt cōtra. i. ecōtrario o magna ſacerdos: ne ſeui pro ne ſeuias. i. ne nimiū excandeſcas oro: ego diſcedā. ſ. a vobis: & explebo numerū. ſ. quo manes mei corpori debētur (Dicebat eñ macrobius in de ſomnio Scipionis vt dictū eſt illic Triſtiſq; ſenectus aīas ſociari corporibus quibuſdam numeris: q numeri dum ſupſunt pſeuerant corpus animari. cū vero deficiūt. mox arcana illa vis ſoluitur qua ſocietas ipſa conſtabat: anima aūt ipſa nō deficit: qppe q̄ immortalis atq; ppetua eſt: ſed impletis numeris corp⁹ fatiſcit. Vñ hic dicit̃. Explebo. i. pficiā numerū quo corpori obnoxius eſt ſpiritus) & reddar tenebris. i. vmbris corporis mei I. i. vade & igredere: I igt noſtrū decus: vtere meliorib⁹ fatis. q̄ ſ. ipe vſus ſim. Ipſe deiphobus effat⁹ eſt tm̄. i. dūtaxat hoc & torſit veſtigia in verbo. i. ſimul cūvltimo ꝟbo auertit ſe: Aeneas reſpicit ſubito: qa loqndo eo pductus erat q̄ſi ignorans: & vidit ſub rupe ſiniſtra. i. q̄ erat i ſiniſtra parte: q̄ aſpera & ruposa eſt i vertice vt in littera pythagore dictū eſt: menia lata circundata triplici muro: q̄ ſ. menia amnis rapidus. i. velociter arripiēs. ſ. phlegethon. i. fluuius ille: tartareus. i. in tartara tendens ambit. i. circūfluit: flāmis torrentibus. i. concremātibus: nam ab ardore dicitur phlegethon vt dictum eſt & torquet. i. ipellit ſaxa ſonantia. ſ. ex impetu: porta aduerſa ſup. eſt ingens (Nullū eſt epitheton qd' frequenti⁹ cum alio ponat ſine copula Maro noſter ac nomen ingens ſicut monſtrum immane ingens. &c. quod ideo forſitan facit quia ingens habet vim aduerbij. ſignificans quaſi ſine gente. i. exēplo aut genere: ſicut ergo vitioſum non eſt porta aduerſa ſine exemplo aut genere. ita nec porta aduerſa ingens precipue hic qa ꝟbū interponit̃ ſic. Porta aduerſa eſt ſup. ingens) & colūne ſunt ſolide. i. firme & integre ſup. ex adamante. i. lapide illo duriſſimo vſq; adeo: vt nulla vis. i. nullū robur virū. i. virorū fortiū: hoc eſt nulla vis humana nō ipi celicole. i. celum colentes: valeant excindere ſup. eas ferro qa ſanguine hyrcino dūtaxat ſecat̃ adamas: ſed licet ad naturā lapidis alludat: hoc quoq; dicit qa in inferno nulla eſt redemptio. Turris ferrea: ſtat. i. erecta eſt ad terrorem: ad auras. i. in altum erecta & Tiſiphone. i. furia infernalis a torquēdo dicta: ſedēs ſuccincta palla: cruēta ſeruat inſomnis. i. exōnis & nihil dormiens veſtibulū. i. introitū vbi pua aut nulla eſt ſtatio: ſeruat dico: noctes & dies. Gemitus. ſ. dānatorū: exaudiri ſup. ceperūt aut exaudiebant̃ hinc. i. ab hoc loco: & verbera. i. flagella: ſeua. i. qb⁹ ſeue & dire vtunt̃ vltrices ſonare. ſ. ceperunt aut ſonabant tum. i. inſup ſtridor ferri & cathene tracte ſup. ſonare ceperunt aut ſonabant.

Cōſtitit Aeneas: ſtrepituq; exterritus hauſit
Aeneas Quæ ſcelerū facies o virgo effare: quib⁹ ve
Vrgentur pœnis: qs tātus plangor ad auras:
Poeta Tū vates ſic orſa loq. [dux inclyte teucrū:
Sibylla Nulli fas caſto ſceleratū inſiſtere limen.
Sed me cum lucis hecate præfecit auernis:

¶ Cōſtitit eneas &c. Q uia oēm iferoꝝ regionē deſcribere ꝓtēdit poeta: & eneas pius ipioꝝ carcerē igreſſurus nō eſt: iducit eū iterrogātē & diſgrentē a ſibylla ſontiū & noxiorū penas: vt. ſ. mortales a peccatis p eas deterreat. ASCEn.

DONA. Donat⁹ ad hūc locū dicit ſic. Dux iclyte magna: poete copia q̄tiens. n. ſibyllā loquētē iducit cū enea. totiēs principia cū ei⁹ laude variauit. Diſtulit. nā q̄uis hoīes latuerūt ſcelerati nō penas euaſerūt: ſed in aliud tp̄s diſtulerūt.

Cuſtodia

Ipſa deū

Ipſa deū pœnas docuit: perq; omnia duxit.
Gnoſius hec rhadamāthus hēt duriſſima regna
Caſtigatq; auditq; dolos: ſubigitq; fateri:
Quæ quis apud ſuperos furto letatus inani:
Diſtulit in ſeram cōmiſſa piacula mortem.
Continuo ſontes vltrix accincta flagello
Tiſiphone quatit inſultās: toruoſq; ſiniſtra.
Intentans angues: vocat agmina ſæua ſororū.
Poeta vel Sibylla Tū demū horriſono ſtridentes cardine ſacræ
Panduntur portæ cernis cuſtodia qualis
Veſtibulo ſedeat: facies que limina ſeruet:
Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra
Sæuior intus habet ſedem: tum tartarus ipſe
Bis patet in preceps: tātū tenditq; ſub vmbras
Quantus ad æthereū cœli ſuſpectus olympū.

SER. ¶ Qui tantus plangor ad auras: pollio dicit æneę & ſibylle aura que ſecum traxerāt illi: cū conſtet nō eſſe illic auras. Strepituq; exterritus hauſit: Hauſit & exterritus ꝑ hypallagen. Facies ſpecies. Caſto: pio. oſtēdit æneā ingredi voluiſſe: ſed quaſi piū eſſe ꝓhibitū: Inſiſtere: inſiſto illam rem dicimus: & inſiſto illi rei. Sed ne. ne forte queratur vñ illa cognouerit. Pœnas deū docuit quas dij ſtatuerūt: aut Titanū quos deos legimus vel vere pœnas deorū: qa ait. Orpheus ꝙ dij peierantes per ſtygē nouē milibus annorū puniuntur in tartaro: Vnde ait Statius. Et ſtix periuria diuū Arguit. Rhadamantus: hic & Minos & Aeacus filij iouis & Europe fuerūt. Qui poſtea facti ſunt apud inferos iudices. Subigitq; fateri. cōpellit ad confeſſionē. Furto letatus inani: latebra non valde profutura: Quippe que fuerat publicanda poſt mortē. Diſtulit in ſerā in grauē vt Serū bellū in anguſtijs futurū. Piacula: cōmiſſa ꝓpter que expiatio adhibetur. Accincta flagello. aut hoc dixit qđ videmus: qa qui longo flagello vtitur vt is poſt ictum in ſe reuoluat neceſſe eſt aut accincta eſt inſtructa ad verbera. ſ. i. nocentes flagello quatit ipſa preparata. Agmina ſæua ſororum aut impetus aut de harpyis dixit: aut ſerpentū agmina quos pro comis habēt. Tum demū horriſono: mittunī inquit poſt verbera ad eternū ſupliciū & eſt ſecutus ordinē iuris antiquū: nam poſt habitā queſtionē ad Tullianū ad vltimū ſupplicium mittebanī. Alij hoc a poeta dictū volūt: vt illa loquēte intelligamus portā eſſe patefactā: alij cōtinuāt narrationē. Sacre: execrabiles Cernis cuſtodia qualis. Cuſtodia eſt que cuſtodit: nō que cuſtodiī: vſurpatū āt eſt ſicut hoſpitia: ſicut neptis nā hic & hec cuſtos facit hec em̄ que finiunī in o vt fullo. in os vt nepos. in es vt hoſpes fœminina ex ſe nō faciūt: que aūt inuenimus vſurpata ſunt. Vñ & diſſimilia inueniunī: nā cuſtos cuſtodia facit & nepos neptis. Veſtibulo ſe. ſignificat megerā hoc āt dixit Cernis hāc ꝙ ſęua ſit. ſūt & intus alię. Atris imanis hiatibus que ſeuior ꝙ hydra fuit Multi ipam hydrā fuiſſe dicūt qđ nō ꝓcedit: nā eā in aditu legimus inferorū: vt ac belua lernę quā alij tria volūt habuiſſe capita alij noue: vt Simonides dicit quinquaginta. Tartarˀ: vel qa oīa illic turbata ſūt ἀπὸ τοῦ ταράχου: aut qđ eſt meliˀ ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν. i. a tremore frigoris. Sole ei caret. Bis patet in ꝑceps: ideo in preceps addidit: qa pōt quid etiam ſurſum patere. videtur aūt hoc a prudētioribus ideo dictum: quia ſcđm rationem ſphære ſol cum in vnam cōceſſerit partem: due quaſi tartarum faciunt: vnā ā qua diſceſſit: & altera ad quā nunc ꝗ accedit: quod melius ſphæræ indicat ratio: hoc aūt dicit Tartarus ipſe bis tantum in preceps patet & tendit ſub vmbras quantus eſt ſuſpectus. i. altitudo ad olympum æthereum.

Cuſtodia qualis nō expreſſitˀ que eſſent vt quicquid tetrū horrendū ad deteſtabile eſſet cōtues colligeret eſtimatio. Ergo ſuppreſſit ſpecialitatē ne ſola putareī que forte poſuiſſet. Sedeat: vt oſtēdat aſſiduitatē & cōtinuationē facti. Bis patet in preceps: vt ſi celi altitudo ſit centū: ꝓfunditas inferni ſit. cc. Ne aloide: ꝗ manibus celū tangerēt: ex infimo inferno faſtigiū poſſent tangere. & inde abire. hec ille. ¶ Ordo eſt. Aeneas cōſtitit. i. manſit ſimul hoc eſt toto corpore ſtans (& eſt hiſterō ꝓteron in ſnīa ſcđm quoſdā qa prius exterritus hauſit ſtrepitus ꝗ cōſtaret: ſed licet cōfuſe prius ſtrepitū hauriret tamē vt melius hauriret cōſtitit atq; ita ſeruatus eſt naturalis ordo) & ipſe igitur exterritus hauſit. i. accepit auribˀ ſtrepitū. ſ. ꝗ fiebat apud inferos: & ſup. inquit: o virgo effare. i. eloquere: que. i. quales ſup. ſunt facies. i. ſpecies. ſcelerū. ſ. ob ꝗ illic puniāī: aut ſcelerū. i. ſceleratorū ve ꝑ vel quibus penis vrgenī & quis tātus plangor ſup. editur ad auras. vates eſt orſa loqui tū. i. tunc ſic. i. in hūc modū. O inclyte dux teucrū pro teucrorū. Nulli. i. nō vlli: fas nō eſt vlli caſto inſiſtere i. ingredi limē ſceleratū. i. ſceleratorū (Intelligit autē de caſtis. i. impollutis ab omni vitio. Nā plura genera damnatorū enumerabit) Sed cū. i. quādo hecate. i. dea inferorū: prefecit me lucis. i. ſyluis inceduis: auernis aut auerni (vtroq; em̄ modo legiī: ſed dicēdo auernis adiectiue ſumitur: dicēdo auerni ſubſtātiue) ipa docuit me penas deum. i. quas dij exigūt a ſontibus nō quas dant: aut etiā quas dant peierātes per ſtygiā paludā dij: qa nouē millia annorū penas dare dicuntur: vñ Statius in ſiluis Styx periuria diuū arguit: & duxit me per omnia. ſ. hec loca: Rhadamāthtus gnoſius. i. cretenſis habet hec regna duriſſima. i. que duriſſimas leges ſeruant: fuit aūt teſte Strab. li. x. antiquiſſimus rex Cretēſiū quē minos in legibus ferēdis imitatus eſt: & caſtigat & audit dolos & ſubigit. i. cōpellit fateri piacula. i. crimina piaculo. i. purgatione digna que cōmiſſa apud ſuperos. quis. i. aliquis letatˀ inani furto. i. occultatione friuola: diſtulit. ſ. fateri aut piare: in mortē ſerā. i. vltimā & id incluſiue que res cū fide noſtra multum quadrat ꝗ mo netq; penitentiā agere & peccata cōfiteri dum tēpus habemus. Cōtinuo. i. aut perpetuo aut ilico vt illuc peruenerint: tiſiphone furia illa infernalis vltrix. ſ. ſcelerū accincta. i. expedita & preparata: flagello. i. ad flagellandū aut habēs flagellū in accinctu ſuo quatit ſontes. i. nocētes & culpabiles: inſultās ſup. eis (qđ ſignū dire impietatis eſt. vñ in. ij. penas cū ſanguine poſcunt. Eſt aūt tractū ab inſtitutis romanorū qui prius virgis ceſos detrūcabant) & ipſa intētans. i. intente inijciēs aut minitans: ſiniſtra. ſ. manu (Nā dextra quatit flagellū) angues toruos. i. terribiles vocat agmina ſororū. i. aliarū furiarū: ſeuia. i. crudelia: porte ſacre. i. execrabiles: aut vt res ſacre formidande: ſtridentes cardine. i. ferro ſuſtētante ianuā. quaſi corde ianue: (Nā dicitī cardo a cardia grece. i. corde) horriſono. i. horribiliter ſonāte pandūtur. i. aperiunī. tum demū. i. tandem (Poſſunt eſſe omnia verba ſibylle & erit ſenſus tū demū. i. tandē poſtꝙ anime ſontes ad eas perducte ſunt & nō ꝙ iam tūc aperiebanī & tūc procediī ſic) cernis inquit ſibylla ad æneā qualis. i. ꝙ terribilis cuſtodia. i. cuſtos ſedeat veſtibulo. i. in itroitu: & que. i. qualis: hoc eſt ꝗ terribilis facies ſeruet limina: q. d. & tamē hydra immanis. i. terribilis & ferox: quinquaginta hyatibus. i. rictibus & aperturis faucium

Ordo.

Est enim habet capita habet ſedem intus exiſtens ſeuior ideſt immanior q̃ ſcilicet hec cuſtodia que foris inveſtibulo cernitur (Quidam vero velint ſuperiora eſſe verba poete vt ſit porte panduntur tum demum .ſ. cum hec dixiſſet ſibylla: & eis apertis dixit ſibylla: cernis qualis cuſtodia &c. & ſunt qui cuſtodiã more græco pro carcere accipiant: mihi tamen placet pro tiſiphone accipi: hydram vero pro furia hic accipit. Nam veram hydram dixit eſſe in primo limine ſeu primo circulo appellans beluam lerne. Non recte autem definiuit Seruius cuſtodiam vt Beroaldus ſtatim aperiet.) Tum: ideſt inſuper ipſe tartarus ideſt profundiſſimus locus inferni (dictus vel a ταρατω ideſt turbo vel a ταρταρξω ideſt ſtrideo & frigore tremo) patet bis tantum in preceps. id eſt in profundũ & tendit ſub vmbras ſcilicet infernales: quãtus ſuſpectus ideſt ſurſum aſpectus cœli: eſt ad olympum ethereum aut celeſtem aut ad ætherea ideſt ſummum aerem extenſum. Sunt autem qui hanc profunditatem ſic metiãtur: vt alterum precipitium tartari ſit vt vſq; ad centrum alterum vſq; ad antipodas: vbi volunt inferorum regna: que ob id dicta ſunt non interranea ſed ſubterranea. Nam ſi interranea eſſent non queſiuiſſet deiphobus: pelagine venis erroribus actus nam nauibus ad interranea regna perueniſſe non poſſet: ſicut ad antipodas quos oceanum mare vt nos cingit. Reſpectu ergo antipodum poteſt tartarus patere bis tantum in preceps: quantus eſt ſuſpectus cœli vſq; ad ethereum olympum. vt per olympum montem non cœlum intelligamus: quia tamen ex Homero ſumptus eſt locus: iſq; dicit tam procul eſſe tartarum ab inferis q̃ celum a terra: dicemus de celo poſſe intelligi & ſignanter poetam aut vatem loqui dicentem tartarum non eſſe bis tantum profundum ſed patere: ideſt apparere bis tantum in preceps quantus eſt ſuſpectus cœli &c. Moralis autem ratio huius rei facilis eſt: quia ad inferos precipitantur mortales binis vitijs: & ſingulis virtutibus ad celum eleuantur. vnde virtus eſt medium vitiorum vtrinq; redactum & ita duplo facilius eſt ad inferos deſcendere q̃ ad ſuperos conſcendere. Sed hec alijs indaganda relinquimus. Verba Beroaldi in Seruium ſunt hec in id quod dicit Cuſtodia eſt que cuſtodit non que cuſtoditur.

Beroal. Cuſtodia

¶ Error hic eſt Seruij manifeſtarius: cum apud eruditos cuſtodia reperiatur pro eo etiam qui cuſtoditur: & in primis apud iuriſconſultos: qui diſertiſſimi ſunt: digeſtis de cuſtodia reorum ita ſcriptum legimus: ne quis receptam cuſtodiam ſine caſu dimittat: & alibi manifeſtius: ſi cuſtodia ſe interfecerit vel precipitauerit militis culpe aſcribitur: & alibi ſi caſu cuſtodia defuncta eſſe dicatur vbi ſemper cuſtodia ſignificat reum & illum qui cuſtoditur: quinetiam Suetonius hoc vocabulo in hac ſignificatione vſus eſt: cuius verba hec ſunt in domitiano. Nec niſi ſecreto atq; ſolus pleraſq; cuſtodias receptis quidem in manu cathenis audiebat. idem in tyberio. In recognoſcendis cuſtodijs precanti cuidam pene maturitatem reſpondit nondum tecum in gratiam redij: & in caligula: Cuſtodiarũ inquit ſeriem recognoſcens.

ASCEñ. ¶ Hic gen⁹ antiquũ terre &c. Docet qui apud tartara dãnati penas dent: eorũq; primos cẽſet qui temerario auſu deos expellere conati ſunt: vt filij terre: titanas videlicet qui ob ingẽtẽ corporis molẽ ex terra ſumptã filij terre dicti ſunt eoſdẽ etiã home. in profundo tartari eſſe dicit. Lactãtius li. i. dicit eos filios titani qui erat frater Saturni: ex terra genitos Diodorus autẽ ex thitea genitos vult & inde titanes dictos Serui⁹ vero ex terra irata & ita vocatos q̃a thiſis ira dicit̃ ſunt aũt ſuperbi per eos intelligẽdi At Cicero nihil aliud inquit eſt gygantes pugnare cũ ſuperis q̃ nature repugnare: & reuera qd' Philoſoph⁹ docet: nihil naturalius q̃ vt inferiora pareant ſuperioribus: Sc'do loco ob conſimile crimẽ ponit aloidas quos homer⁹ in. xi. odyſſee ab vlixe viſos dicit œtũ & ophialtẽ q̃ neptũni filij: ab Home. putãtur ex aloei vxore ſed a patre putatiuo denominati: Fuerunt aũt teſte homero ſumme magnitudinis: nã quũ adhuc eſſent imberbes habebãt pectus latũ. ix. cubitis & totidẽ palmis longitudinẽ vero. xi. vlnarũ creſcebãt aũt quotidie. ix. digitis qui auſi detrudere Iouem celo iaculati ſunt apollinis telis nõ dianæ: vt Seruius vult: addit homerus ꝙ etiam pepuliſſent iouem ſi continuo ſic eos creſcere permiſiſſet. Nec dicent̃ gemini. i. pares licet id fere in gemellis accidat: ſed gemelli: fuerũt em̃ vnius partus ex iphimedia aloei vxore a neptũno cõpreſſa geniti. Et ꝓducitur ſc'da quia grece ſcribitur αλωευσ. Tertio dicit Salmonea ſeu ſalmoneum quem Diodorus in quinto dicit filium eoli & eolũ deucaliõis qui regnauit apud elidẽ ciuitatem archadie in peloponeſſo: vbi in ludis olimpiacis ſibi diuum poſcebat honores. Tityos aũt fuit filius terre: vt dicit Strabo li. ix. q̃ in inſula euboea natus ab apolline interfectus eſt quia tyrannus fuit & concubitũ latone matris apollinis appetijt. Occultauit aũt ſeſe in ſpelunca elaria vt inquit Strabo. & ſunt qui velint elariã fuiſſe matris eius nomen: & ita alij a terra genitum alij nutritũ volunt: ſumentes occaſionẽ qualẽ Vergilius dicẽs de aboriginibus ꝙ eſſent

Hic genus antiquũ terræ titania pubes:
Fulmine deiecti fundo voluuntur in imo.
Hic & aloidas geminos immania vidi
Corpora: qui manibus magnũ reſcindere cœlũ
Aggreſſi: ſuperiſq; iouem detrudere regnis.
Vidi & crudelis dantem ſalmonea pœnas:
Dum flãmas iouis: & ſonitus imitator olympi
Quatuor hic inuectus equis: & lãpada quaſſãs
Per graium populos mediæq; per elidis vrbẽ
Ibat ouans: diuumq; ſibi poſcebat honores:
Demens qui nymbos: & nõ imitabile fulmen
Aere: & cornipedũ curſu ſimularat equorum.
At pater omnipotens denſa inter nubila telũ
Contorſit non ille faces: nec fumea tedis
Lumina: precipitẽq; immani turbine adegit.
Necnon & tityon terræ omniparentis alumnũ
Cernere erat: per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: roſtroq; immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens: fœcundaq; pœnis
Viſcera: rimaturq;: epulis habitatq; ſub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.
Quid memorem lapithas: ixiona: pirithoũq;:
Quos ſuper atra ſilex iamiam lapſura cadenti
Imminet adſimilis: lucent genialibus altis

Aurea

Aurea fulcra toris: epuleq; ante ora paratæ
Regifico luxu: furiarum maxima iuxta
Accubat & māibus ꝓhibet cōtingere menſas.
Exurgitq; facem attollens: atq; intonat ore.

SER. ¶Hic genus antiquum terre.i.primū. Titanas em̄ contra Saturnum genuit: gygantes poſtea contra Iouē & ferūt fabule titanas ab irata contra deos terra in eius vltionē creatos: Vñ & titanes dicti ſunt: ἀποτιστιοεωα .i. abvltione. De his aūt ſol abſtinuiſſe narratur ab iniuria numinū vnde & cœlum meruit Aloidas geminos: Aloeus Iphimendiā vxorem habuit: que cōpreſſa a Neptūno duos peperit: Oethū & Ephialtem: qui digitis nouē per ſingulos menſes creſcebant. Freti itaq; altitudine cœlum voluerunt ſubuertere: ſed confixi ſunt Dianæ & Apollinis telis: Aloidas aūt ſic dixit vt de hercule amphytrionides dicimus. Geminos: ſui ſimiles. Crudelis pœ. ſæuas nimias: nam non dicit indignas ferentem qui ſacrilegus fuit. Salmonea: ſalmoneus Aeoli filius fuit non regis ventorum: ſed cuiuſdam apud elidē vbi regnauit: qui fabricato ponte æreo ſuper eum agitabat currus ad imitanda tonitrua: & in quē fuiſſet iaculatus facem eū iubebat occidi. Hic poſtea verū expertus eſt fulmen. Mediæq; per elidis vrbem: hinc eſt indignatio ꝙ in ea ciuitate iouē imitabatur: in qua ſpecialiter Iuppiter colitur. Denſa inter nubila. Oſtendit fulminis cauſam & originē. Fumea lumina.i.terrena: nam æthereus ignis caret fumo: ſolo em̄ ſplendore viget. Contorſit: proicit cū impetu. Adegit: impegit. Necnon & tityon. Tityus ſcd'm aliquos filius terræ fuit ſcd'm alios a terra nutritus. Vnde elegit ſermonē quo vtrūq; ſignificaret nam alumnū dixit: hic amauit Latonā: propter quod Apollinis telis confixus eſt. Dānatus eſt aūt hac lege apud inferos vt eius iecur vultur exedat. Quamq; Home. viciſſim dicat duos vultures ſibi in eius penā ſuccedere: ſane in vſu eſt vultur licet Cicero. vulturis dixerit: & Plau. in curculione: lacit vulturios quatuor quod quidem pōt eſſe etiā deriuatiuū: Ennius Vulturis in ſyluis miſerum mandebat homonē. declinatur autē hic Tityos hui' tityi: vt delos deli. Per tota nouē cui iugera corpus. Porrigitur. Quantū ad publicam faciem magnitudinē oſtendit corporis. ſed illud ſignificat: quia de amore loquitur: Libidinem late patere vt ait ſupra. Nec procul hinc patrem fuſi monſtrantur in omnē. Lugentes campi. Sane de his omnibus rebus mire reddidit rationem Lucre. & cōfirmat in noſtra eſſe vita omnia ea que fingūtur de inferis. Dicit enim Tityon amorem eſſe hoc eſt libidinem que ſcd'm phyſicos & medicos in iecore eſt. vt riſus in ſplene iracundia in felle. Vnde etiam exeſum a vulture dicitur in penam renaſci: &.n. libidini nō ſatis fit re ſemel peracta: ſed recrudeſcit ſemper vnde ait Hora. incontinentis: aut Tityi iecur. Ipſe etiā Lucre. dicit per eos ſuper quos caſurus imminet lapis ſuperſtitioſos ſignificari: qui inaniter ſemper vereñt & de dijs & celo & focis ſuperioribus male opinātur. Nam religioſi ſunt: qui per reuerentiam timent. Per hos aūt qui ſaxū voluunt ambitū vult & repulſam ſignificari: quia ſemel repulſi petitores ambire non deſinunt. Per rotā aūt oſtendit negociatores: quia ſemper tempeſtatibus turbinibuſq; voluuntur Fœcundaq; pœnis: fœcunda in penam. Rimatur paſcitur: vt rimantur prata caiſtri. Nec fibris. fibræ ſunt eminentiæ iecoris. Quid memorem lapythas: hi populi theſſalie: quibus imperabat Ixion amiciſſimus: vt ſupra diximus Ioui phlegiæ filius qui poſt nubis coitum ficte in formā iunonis cū ſe ſæ de eius ſtupro iactaret. ab irato ioue ad inferos truſus eſt. & illic ligatus ad rotam circunfuſam ſerpentibus Pirithoumq; hic vnus de lapythis fuit: qui deſcendit cum Theſeo ad rapiendam Proſerpinam. Adſimilis: aduacat & a maioribus ad ornatum adhibebatur. Hora. qua populus adſit a certis limitibus vicina refugit iurgia. Lucent. g. al. aliud eſt. Tantalus rex corynthiorum amicus numinibus fuit: qui cum frequēter eos ſuſciperet. & quodā tempore defuiſſent epulæ filiū ſuum Pelopē occidit. & dijs epulandū appoſuit

Titanes
Aloeus
Iphimendes
Oethes
Ephialtes
Tityus

eſſent gens duro robore nata per hunc luxuriā plurimi intelligūt: vnde horatius incōtinentis tityi & ita declinat hic tityos aut tityus huius tityi Donatus tñ ſentit quaſi ſit hic tityon indeclinabile nomē dicemus ergo hūc tityon ſicut menelaon. & bene dicit iecur eius abrodi qa cogit amare: vñ idē hora. Nulla ancilla tuū iecur vlceret. ſed prelongū eſſet cūcta perſequi: addā qđ homerus dicit tantalū poſitū in fluuio erydano intra poma & dulcis aquas. Euripides vo dicit ꝙ tantali pena eſt ſaxū leniter pendēs cui' caſum timet. vñ in tertio tuſculanarū dicit Cicero ꝙ poete fecerūt imminere ſaxū tantalo ſignificātes auarū ſemꝑ timere. Horatius homerum ſecutus dicit ſermone primo Tantalus a labris ſitiēs fugiētia captat Flumina & c. & ſignificat auarū ſemꝑ egere: qa querit & inuētis miſer abſtinet & timet vti DONA. Donati verba ſunt Tityton Monoptotō declinat: nā Tityonē diceret ſi per caſus variari potuiſſet. Quid memorē lapytas: genus eſt trāſitus per omiſſionē & ponit ne continuatio narrationis horreſcat. Hec ille.

Ordo. ¶Ordo aūt eſt. Genus antiquū.i. ꝓgenies antiqua terre: appoſitorie pubes titania aut titano ꝓgenita aut ab vltione que tiſys dicit denominata.i. filij terre. ſ. gygātes voluunt: hic.i. in tartaro deiecti.i. poſtq̄ deiecti erāt fulmine. ſ. iouis in bello gyganteo: voluunt inquit in imo fundo qa & primi & ſceleſtiſſimi apud inferos ſunt nec multū abludit fabula a caſu luciferi & complicū: Nec hyſtoria ab his qui turrim babylonicā cōſtituere moliti ſunt. Ego vidi inquit ſibylla: &.i. etiā hic aloidas.i. aloei filios putatiuos ethum & ophialtē geminos.i. vno partu editos appoſitorie immania corpa: qui aggreſſi ſunt reſcindere manibus. ſ. ſuis magnū celū: quapropter dicit Donatus tartarū bis tantū in preceps patere: qa ſi cœlū aggreſſi ſunt: niſi profundior ſit tartarus q̄ celū altū poſſent facile ſeſe eximere: & aggreſſi ſunt detrudere iouē regnis ſuperis i. celeſtibus. Ego vidi: &.i. etiā ſalmonea.i. filiū eoli regis arcadie: dantem penas crudelis: ideſt crudelitatis ſue vt ſit genitiui ſingularis aut crudelis.i. ſeuas & vehemētes. & ſine clementia illatas vt a crudelibus ſolēt & crudelibus debenť ſicut crudelis aras libro pmo dixit ad quas crudele facinus cōmiſſū erat: dū imitať (quaſi adhuc imiteť qa ſicut boni eadē habēt exercitia poſt mortē & in vita, ſic & mali: ſed bai ad voluptatē mali ad dolorē: a qua ethnicorū ſnīa nō multū abhorrēt qui dicūt etiā immūdos ſpūs ꝓpterea dānatos ꝙ deo ſimilē eſſe voleti cōſentiebant: adhuc conari vt adorenť vñ & ille ſi procidens adoraueris me) flāmas iouis & ſonitus olympi i. tonitrua q̄ iuppiter demittit ab olympo: hoc eſt dū in ea affectione manet apud inferos: aut dū imitať.i. dū penas dat pro eo ꝙ imitatus eſt: flāmas & c. niſi ſit ordo. hic dū imitať flāmas iouis & ſonitus olympi: inuectus quatuor equis tot em̄ autore Plauto vtiť Iuppiter: & quaſſans i. cōcutiēs frequēter lāpada loco fulminis: ibat ouans.i. exultans ouanti ſimilis per populos. i. cetus: graiū pro graiorū: & per vrbē elidis. ſ. regionis aut ciuitatis arcadie: medie. i. per mediū eius vrbis & poſcebat ſibi honores diuū. i. religionē & metū ob fulgura & tonitrua dictitans ſe iouē eſſe: ibat dicit exiſtens demēs qui ſimularat. i. finxerat & imitatus erat nimbos. i. nubes ventoſas: & fulmen nō imitabile.i. qđ imitari non licet. ere.i. pōte ereo & curſu equorū cornipedū.i. habentiū corneos pedes hoc eſt duros & ferreos. At.i. ſed pater omnipotens. ſ. iuppiter: cōtorſit

ter: contorſit telum. ſ. fulmẽ ſuũ inter denſa nubila contorſit quaſi ex arcu dimittendo deorſũ ille. ſ. oĩpotens pater ſup. non adegit. ſ. in ſalmonea: ſicut ſalmoneus in eos quos terrere aut proſternere voluit. faces. ſ. pro fulgure non lumina fumea. i. fumoſa aut habentia fumũ admixtũ: tedis. i. propterea ꝙ fierent ex tedis: ſed ſup. adegit eum precipitẽ. i. precipitanter cadentẽ turbine. i. circũuolutione: immani. i. terribili & vehementi. Necnon. i. & etiam erat cernere. i. illic videre dabatur. tityon alumnũ terre omniparentis. i. quem terra omniũ parens nutrierat. aut vt parens aut vt nutrix tantum. cui. ſ. tityo corpus porrigitur. i. porro regitur. i. extenditur per nouem iugera tota. i. integra: & cui vultur immanis. tondens roſtro adunco. i. incuruo iecur immortale. i. inconſumptibile: & viſcera fecunda penis. i. ad penas: quia renaſcuntur fibre vt iterum abſumãtur qđ noſtri dicunt dãnatos ſemper mori & tamen mori non poſſe: & rimatur. i per rimas. i. fixuras aperit: epulis. i. ad habendas epulas. aut epulando: & habitat ſub pectore alto. i. profundo: vbi eſt curarum locus quia cute non ipſa in morte relinquunt: nec vlla requies datur fibris. i. extremitatibus iecoris: renatis: quia vt primum renate ſunt abſumuntur a vulture. Quid. i. ad quid memorem lapythas. q. d fruſtra: quia notum eſt ob guloſitatem & precipue ebrietatem damnatos eſſe: & ita poſt ſuperbiã & luxuriam damnat ebrietatem: & quid memorẽ ixiona: qui & luxurioſus & ãbitioſus fuit & quid memorẽ pirithoũ qui proſerpinã rapere adortus eſt aut ſup. quid memorẽ ſupra quos atra ſilex iminet lapſura. i. quaſi lapſura iamiã de momento in momentum: hoc eſt adſimilis. i. multum ſimilis cadenti: & ſunt ſuperſtitioſi. Aut ſupp. quid dicam de illo videlicet tantalo: cui fulcra. i. ſuſtentacula tabularum ſeu menſarũ ſupra quas comedit non tori ſuper quẽ cubatur: aurea. i. aut aurata aut ex ſolido auro facta: lucent altis toris. ſ. diſcubitorijs genialibus. i. in quibus genio indulgere ſoleant. i. lete conuiuere: & id potius q̃ vt intelligamus de toris in quibus opera datur liberis generandis: & epule parate luxu ideſt ſuperfluo aut magnifico ornatu: regifico aut a rege facto: aut regem faciente cum non deceat niſi regem ſupp. ſplendent aut lucent: ante ora ſcilicet tantali: ſed maxima furiarum: aut celeno que dixerat in tertio vobis furiarum ego maxima pando. Et bene vna arpyiarum dicitur illic eſſe: quia earum videtur proprium infeſtare menſas aut ſi celeno nondum defuncta intelligitur intelligetur alia eius ſimilis famẽ inducẽs quia reuera non eſt mortalibus maior rabies ꝙ̃ que ex fame naſcitur. furiarum ergo maxima que. ſ. famẽ procreat: accubat iuxta: & prohibet contingere menſas. i. fercula antepoſita: manibus. ſ. tantali & exurgit. ſ. quotiens tentare conatur. attollens. i. erigens facem quam illi incutere minatꝰ aut inijciens ignem auaritie vt dicit Seruius: atqꝫ intonat. i. horrorẽ facit ore: vt. ſ. deterreat ab epulis.

apposuit. Tunc abſtinentibus cunctis Ceres humerum eius exedit: & cũ eum dij per Mercuriũ reuocare ad ſuperos vellent: eburneus eſt ei humerus reſtitutus ſicut ſupra. Hũero ꝗ pelops inſignis eburno. ideo aũt ſola Ceres dicitur cõeſſe quia ipſa eſt terra q̃ corpus ſoluit. per Mercuriũ aũt ob hoc fingitur eſſe reuocatus ꝙ ipſe eſt deus prudentie: per quam philoſophi deprehẽderut ϖαλιγγενεσιαν ἢ μετεμψυχωσιν Tantalus autem hac lege apud inferos dicitur eſſe damnatus vt in eridano inferorum ſtãs nec vndis preſentibus: nec vicinis eis pomarijs perfruatur: per hoc autem auaritia ſignificatur: vt eſt Hora. Tantalus a labris ſitiens fugientia captat. Flumina. Quid rides mutato nomine de te fabula narratur. Genialibus veluti genialibus. nam geniales proprie ſunt qui ſternuntur puellis nubentibus dicti a generãdis liberis. Aurea fulcra to. quibus fulcimur. i. ſuſtinemur: Regifico luxu: regio ambitu. Furiarum maxima iu. Vnde & famem prenunciat: vt hanc eſſe furiarum maximam doceat. Et manibus pro. Eorum. ſ. non ſuis. Facem attol. Inijciens ignem auaritie: vt abſtineant.

¶ Hic quibus inuiſi fratres: dũ &c. Tãgit quartũ peccati mortalis genus inuidiã. ſ. repetẽs iterum
ASCEN. auaros & taxans impios. infidos: adulteros ſuperſtitioſos & qui patriã aut genus ſuum
DONA. inceſtauerũt vt ſuo loco dicã. Donati aũt verba ſunt. Leges precio. ſ. Omnia hæc ſcelera poſuit Maro: vt viuẽtes ad bonos mores metu pęnæ reduceret. Nõ mihi: neceſſario generalitas iniecta eſt: ne cuncta deſcripſiſſe videretꝰ: quoniam fuit impoſſibile latitudinẽ tantã plene cõplecti vel ne cõtẽptui haberentꝰ pene ꝓpoſite ex quotidiana meditatione. Pluſqꝫ etiã metus inijcitꝰ cum infinita formido eſt. hec ille. ¶ Ordo aũt
Ordo. eſt. Hic ſup. incluſi expectãt penas. i. qbus fratres inuiſi ſup. erant dũ vita manebat: vt atreus & thyeſtes. danaus & egyptus romulus & remꝰ & multi alij quia fratrũ cõcordia rara eſt (De romulo tñ nõ eſſet congruũ exprimere. qa eũ laudaturus eſt anchiſes dicturuſqꝫ eũ iam tunc ad celos deſtinari: ſed vt dicã id ſibylle dicere licet que verũ ſine fuco profert) & quibus parens eſt pulſatus qđ minus eſt ꝙ̃ ſi occiſus ſit & tñ eterno ſupplicio dignus cẽſetur: & a qbus eſt fraus innexa clienti. ſ. familiari & domeſtico ſe colenti: hoc eſt aut qui cliẽti: aut qui per clientẽ fraudẽ fecit aut qui incubuere ſoli diuitijs repertis: nec poſuere partẽ ſuis. ſ. neceſſarijs: que. i. quorũ eſt maxima turba: & qui ceſi ſunt ob adulteriũ vt Fabius & Salluſtius. & qui ſecuti ſunt arma impia vt cõtra patrẽ patrie ſicut cũ ſexto Pompeio nec veriti ſup. ſunt fallere dextras. i. fidem dñorũ vt qui cũ ſexto Põpeio pugnauerunt: i em vt dicit hora. in odis detraxit vincula ſeruis vt inijceret patrie: aut generaliter intelligemus de ſeruis

Hic quibus inuiſi fratres: dum vita manebat
Pulſatuſve parens: & fraus innexa clienti.
At qui diuitijs ſoli incubuere repertis:
Nec partẽ poſuere ſuis: que maxima turba eſt.
Quiqꝫ ob adulteriũ cæſi: quiqꝫ arma ſecuti
Impia: nec veriti dominorũ fallere dextras:
Incluſi pœnas expectant. ne quere doceri
Quã penã: aut q̃ forma viros fortuna ve merſit.
Saxum ingẽs voluunt alij: radijſqꝫ rotarum
Diſtricti pendent. ſedet æternumqꝫ ſedebit
Infœlix theſeus. phlegiaſqꝫ miſerrimus omnes
Admonet: & magna teſtatur voce per vmbras
Diſcite iuſtitiam moniti: & nõ tẽnere diuos Phlegias: vel theſe
Vẽdidit hic auro patriã dominũqꝫ potentẽ Poeta.
Impoſuit. fixit leges præcio atqꝫ refixit.
Hic thalamũ inuaſit natæ vetitoſqꝫ hymenæos.
Auſi omnes immane nefas: auſoqꝫ potiti.
Non mihi ſi linguæ cẽtum ſint: oraqꝫ centum:
Ferrea vox: oẽs ſcelerũ comprendere formas:
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

SER. ¶ Quibus inuiſi fratres: dum vita manebat: hec quidem conſtat eſſe dicta generaliter. Poſſunt tamen & ad ſpeciem trahi vt Aegyptum & Danaū Atreum ſimiliter & thyeſtē Etheoclem & Polynicē ſignificare videantur. Bene aūt dicendo inuiſi per id qđ leue eſt etiam maiora amplexus eſt: Pulſatuſve parens: item quod leuius eſt dixit patricidij cōparatione: poſſumus aūt Oedipū accipere Laij extinctorē. Aut fraus innexa cli. ex lege. xij. tabularum venit in quibus ſcriptum eſt. Patronus ſi clienti fraudem fecerit: ſacer eſto: ſi enim clientes quaſi colentes ſunt patroni quaſi patres: tātundem eſt clientem quantum filium fallere: & hoc poſſe fieri ex Hora. dictis intelligimus qui cum loqueret̄ de auaris potentibus ait de vicino cliente. Pellitur paternos in ſinu ferens deos. Vrbano tamen hoc diſplicet: & dicit rarum eſſe hoc magiſq; contrariū cum magis patronos decipiant frequenter clientes. Vult autē intelligi preuaricatores: qui patroni ſunt clientum: quos nunc ſuſceptos vocamus. Nec partem po. ſu. que maxima turba eſt. bene addidit ſuis. i. cognatis affinibus. Hec em̄ fuerat apud maiores donandi ratio: non profuſa paſſim nam hoc eſt velle inaniter perdere vnde Cice. ait in libris legū: Stipem prohibeo. nam auget ſuperſtitionē: exhaurit domos: Dignis igitur largiendū eſt vnde ait Hora. Cur eget indign⁹ quiſq̄ te diuite. i. indign⁹ paupertate. Quiq; ob adulteriū ceſi occiſi Aegiſtum ſignificat: Tyeſtę filium ſi reuera ceſi Salluſti. quem Milo deprehenſum ſub ſerui habitu verberauit in adulterio ſue vxoris filie Syllę. Quiq; arma ſe. Impia nec veriti dominorū fallere de. hoc loco videtur blandiri Auguſto qui contra Ceſarem patrem eius multi quibus ignouit arma ſuſceperant eſt namq; ei⁹ dictum dare quidem ſe veniam Pompeianis: ſed ab ipſis quandoq; eſſe periturū: vt arma impia ciuilia dixerit bella vel ea que mouerunt Pompeiani contra acceptę venie fidem: ſed non procedit: nam ſi arma impia dixit bellum ciuile: tāgit & Augſtum & Ceſarem qui & ipſi bella ciuilia tractarunt. Item culpat eos qui contra fidem datę venie dimicauerunt: tangit Auguſtum. nam tranſierunt ad eum ab Antonio duo millia equitū per quos eſt victoriā conſecutus: vnde Hora. Adhuc frementes verterūt bis mille equos Galli canentes Ceſarem. Fecit preterea iniuriā Auguſto vel Ceſari: ſi eos dominos dixit: qđ apud maiores inuidioſum fuerat: nam patres patrie dicebantur Iuuena. Roma patrem patrie Ciceronem libera dixit. meli⁹ ergo eſt vt bellum a Sexto Pompeij filio in ſiculo freto geſtum accipiamus. Nam occiſo patre Siciliam tenuit. & collectis inde ſeruitijs vaſtauit ſex annis vltrocitroq; Siciliam poſtea victus eſt ab Auguſto & agrippa: vnde Hora. Minatus vrbi vincula que detraxerat ſeruis amicus perfidis: & hoc ſenſu tam arma impia q̄ dominorum congruit commemoratio. Penam expectant: quod grauius eſt: nam in expectatione eſt & preſens metus eſt & dolor futurus in ipſa autem pena ſolus eſt dolor. Forma viros: regula ſingulis enim ſceleribus ſtatuta ſunt ſupplicia: nam morem romanorum ſequitur. ¶ Saxum ingens volunt alij: Siſyphum dicit qui deorum conſilia hominib⁹ publicauit. Radijſq; rota. Ixionem dicit vt alibi oſtendit: Atq; ixionij vento rota conſtitit orbis: licet ſupra dixerit. Quos ſuper atra ſilex iamiam lapſura cadenti. nam de his fabulis variæ ſunt in ipſis opiniones autoribus. Aeternumq; ſedebit infelix theſeus: contra opinionem: nam fertur ab Hercule eſſe liberatus quo tempore eum ita abſtraxit vt illic corporis eius relinqueret partem frequenter enim variant fabulas poetæ. Hippolitum: ab inferis liberatum. Vir. dicit. Hora. contra neq; enim Diana pudicum liberat Hippolytum. Phlegiaſq; miſerrimus omnis Admonet: ſi nominatiuus eſt ſingularis: hoc dicit phlegias omnis admonet apud inferos penas ferentes: ſi autem accuſatiuus pluralis eſt: Theſeum omnis phlegias admonentem debemus accipere. Hi namq; ſecundum Euphorionem populi inſulani fuerunt ſatis in deos impij & ſacrilegi: vnde iratus Neptumnus percuſſit tridente eam partem inſule: quam phlegiæ tenebant: phlegias autem pater ixionis habuit Coronidem filiam: quam Apollo vitiauit: vnde ſuſcepit æſculapium: quod pater dolens incendit apollinis

Conueniebat Seruiū diligenti⁹ penſitare.

de ſeruis qui dn̄os ſuos deceperint: ſicut prius de patronis qui clientibus ſuis impoſuerint. hi inq̄ omnes incluſi expectāt penas quod grauiſſimum eſt tormentū: vnde Seneca. Grauius eſt q̄ mori ſemper mortem expectare. Ne quere pro ne queras: doceri quam penā ſup. expectēt. aut que forma. i. ſecies malorū aut que fortuna merſit viros. i. eos qui ad diſcretionē peruenerint quaſi dicat longū eſt omnia recenſere. quia alij voluunt ingens ſaxū (de quibus Beroaldū ſtatim audiemus ſunt aūt ſuperſtitioſi) & ſup. alij diſtricti. i. diuerſis partibus aſtricti pendent radijs. i. lignis inter canthū ſeu circūferētiā & axē ab axe in morē radiorū procedentiū: Theſeus infelix ſedet & ſedebit æternū. ſ. apud inferos. Nam licet pirithoū liberauit tamen poſtmodū defunctus apud inferos eterno ſupplicio addictus eſt Aulus Gelli⁹ tn̄ vt dixim⁹ ibi portuſq; require velinos: dicit hunc locū corrigendum cenſeri eo q̄ ab inferis rediſſe ſupra innuit cum diceret: quid theſea magnū quid memorē alcidem: ſed vt dixi licet viuus dicit̄ redijſſe mortuus tamen illic manere poteſt & ita nō eſt repugnantia in dictis poete que cōcordari nō poſſit Eſt autē duplex ſenſus ſequentis particule. Nā phlegias pōt eſſe nominatiuus ſingularis & accuſatiuus pluralis. Fuit em̄ phlegyas rex theſſalie pater vt nonnulli dicunt Ixionis & choronidis ex qua apollo eſculapium genuit vnde iratus phlegyas delphicum templū apollinis incēdit: quapropter dānatus dicitur. Item phlegye ſunt populi theſſalie impij de quibus Ouidius lib. xi. metamor. meminit. Si ergo nominatiu⁹ eſt: conſtructio eſt. Et phlegyas rex ille theſſalie ip̄s⁹ miſerrim⁹: qa grauiſſimo ſupplicio affectus: & tamen vtcunq; miſeratione dignus qa vlciſci voluit iniuriam maternā. admonet omnes. ſ. mortales & teſtatur magna voce per vmbras dicens. ſ. o vos moniti. ſ. exēplo meo: diſcite iuſtitiam & non tēnere pro contēnere diuos aut ſi eſt accuſatiui caſus plural' ordo eſt: & ipſe theſeus miſerrimus: admonet omnes phlegyas i. theſſalos: & teſtatur vt prius. hic. i. quidam ex damnatis: vt curio tribunus plebis vendidit. ſ. Ceſari patriā. ſ. ſuam: hoc eſt romam auro vt atteſtatur in thebaide ſtatius melius tamen generaliter dictum putetur ne Auguſtū ledat. & qui vendidit impoſuit. ſ. patrie dominum potentē hoc eſt tyrannum intruſit: fixit. ſ. hic aut alius leges precio & refixit. i. iterum abſtulit: alludit ad morem romanū: quia ſolebant leges incidi tabulis ereis & figi in pariete. Et videtur Antoniū taxare qui vt atteſtatur in philippicis Cicero quaſdam nouas leges tulit & quaſdam a Ceſare latas abſtulit. Et ſi dominum potentem: ceſarem quis intelligi velit poſſet excuſari: quia hec dicuntur ex perſona ſibylle cuius eſt verum dicere. Nam aliter de Ceſare & Auguſto poeta & aliter Anchiſes locuturus eſt. hic. i. alius vt thieſtes & cynaras pater myrrhe inuaſit thalamum nate. ideſt filie ſue & hymeneos. ideſt coitus aut concubitus vetitos quia per inceſtum omnes ſcilicet illic exiſtētes auſi ſupple ſunt nephas immane & potiti ſunt auſo: ergo & voluntate & opere peccauerunt: Ego inquit ſibylla non poſſem comprēdere omnes formas ideſt ſpecies ſcelerum nec poſſum percurrere. i. etiam celeriter pertractare: omnia nomina penarum: ſi ideſt tametſi: centum lingue & centum ora ſunt mihi. & vox ferrea ideſt vt Homerus dicit infrangibilis: Lucretius aūt dicit ærea vox &c. que etiam pro forti ponitur. Excuſat ergo

Phlegias.

Phlegie

Beroaldus in Seruiũ Saxum voluens. ergoq; non omnia ſcelera nec omnes penas nominat: cum id fieri non poſſet propter multitudinem. Beroaldus dicit ſic. Nemo inficiatur Siſyphum apud inferos hac pena torqueri vt ſaxum perpetuo voluat. Iuxta illud Ouidij: Siſyphus eſt illic ſaxum voluenſq; petenſq;: & Ixionem a rota verſari vt idem. Voluitur Ixion & ſe ſequiturq; fugitq;: at qui curioſo interpreti conueniebat diligentiſſime penſitare: an fabula Ixionis ad ſenſum Vergiliani carminis eſſet accommodãda. mihi enim haud quaq̃ quadrare videtur: nam cum poeta paulo ſupra dixerit Ixiona apud inferos in tartara cruciari: q̃d op⁹ fuerat idem iterum referre? Ego autẽ cum Macrobio ſentire malim: qui in ſomnium Scipionis ſcribit poetam intelligere illos radijs rotarum pendere diſtrictos: qui nihil conſilio preuidentes nihil ratione moderantes: nihil virtutibus explicantes: ſeq; & actus ſuos omnes fortune permittentes caſibus & fortuitis rotantur: illos autem ſaxum ingens voluere dicit eſſe intelligendos: qui inefficacibus & laborioſis conatibus vitam conterunt: nam philoſophi quidam ferunt qui inferos aliud eſſe negauerunt q̃ noſtra corpora & omnia que de inferis antiquitas fabulata eſt: in nobiſmetipſis reperiri quapropter expoſitionem quoq; Macrobij vtpote optimam memorabim⁹: quã referi ſuper illo verſiculo Lucent genialibus altis aurea fulcra toris vbi Seruius de tãtalo dicit eſſe intelligendum & eius fabulam notiſſimam enarrat Macrobius vero dicit ad omnes auaros hoc eſſe referendum qui epulis ante ora poſitis excruciantur fame. & inedia tabeſcunt quos magis: magiſq; acquirendi deſideriũ cogat preſentem copiam non videre qui in affluentia inopes: egeſtatis mala in vbertate patiuntur neſcientes parta reſpicere dum egent habendis. Preterea non videtur eſſe omittendum illud. Quos ſuper atra ſilex iam iam lapſura cadenti imminet adſimilis: quem verſum enarrans peritiſſime Macrobius aſſerit eos eſſe intelligendos. qui arduas poteſtates & infauſtam ambiunt tyrannidem: quoniam ſemper viuunt in timore: & ſibi videntur exitum quod merentur excipere: quod Dionyſij exemplo declaratur. qui Aule Sicule inclementiſſimus incubator Damocli familiari ſuo ſolam beatam exiſtimãti vitam tyrannicam: volens oſtendere q̃ miſera eſſet & q̃ plena impendentium ſemper periculorum: gladium de filo tenui pendẽtem mucrone demiſſo iuſſit illius ceruicibus inter epulas imminere. & cum Damocles regias & tyrãnicas copias preſentis mortis periculo aſpernaretur: talis eſt inquit Dionyſius vita: quam beatam putabas: ſic nobis ſemper mortem imminentem videmus: hec hiſtoria preter Macrobium ab euſebio & Cicerone memoratur: iſta autem omnia quoniã eruditionis refertiſſima ſunt ac ſubtilitatis referenda eſſe cenſui: vt qui expoſitione Seruij contentus non fuerit: aliquid audiat diſcipline remotioris: que non minus delectare ſolet q̃ prodeſſe.

apollinis templum: & eius ſagittis eſt ad inferos truſus. Statius phlegyam ſubter caua ſaxa iacentem Aeterno premit accubitu. Diſcite iuſtitiã moniti: & nõ temnere diuos: vel nunc in pœnis locati Vendidit hic auro patriam: & hec licet generaliter dicantur habent tamen ſpecialitatem: Nam Laſthenes Olinthum Philippo vendidit. Curio Cæſari viginti ſeptem milibus aureis Romã. De quo Lucanus Gallorum captus ſpolijs & Ceſaris auro: Et illud Emere omnes hic vendidit vrbem. Fixit leges precio atq; refi. poſſumus Antonium ſecundum Ciceronem in philippicis accipere. Fixit autẽ ideo quia inciſæ in æreis tabulis leges affigebantur parietibus. Hic thalamum inuaſit natæ Thyeſtes pelopeæ filię vnde & Aegiſtus natus eſt. Item cinaras filie Mirrhæ de qua natus eſt Adonis: Nam quod. Donatus dicit nefas eſt credi dictum eſſe de Tullio. Vetitoſq; hymeneos: legibus ſcilicet nam dicendo vetitos oſtẽdit fuiſſe non vetitos: velut eſt apud perſas hodie: vnde Donatus male ait natura & legibus vetitos. auſi omnes: immane nefas auſoq; potiti: illic ſunt & qui fecerunt & qui conati ſunt. Dicit autem ſecundum ritum Romanum in quo non tãtum exitus punitur ſed etiam voluntas. Non mihi ſi lingue centũ ſint oraq; centum Ferrea vox: Lucretij verſus ſublatus de homero: ſed ille ærea vox dicit. Scelerum formas vt Quæ forma viros fortuna ve merſit.

ASCEN. ¶ Hec vbi dicta dedit phœbi lõgeua ſacerdos Sed iam age cape viam &c. Docet q̃uo oblato munere & eo in foribus fixo ad elyſios deuenerint campos vnde Donatus ſic fornice. ea em̃ eſt camera in arcũ ducta. Deuenere locos letos: vt metu penarũ malos deterruit: ita ſpe felicitatis ad virtutes hortatur. Primo ergo regionum bona proſequit̃. Deinde que ex ijs locis capiãt cõmoda: & qui ſint hi q huiuſcemodi bonis p̃fruãt. Largior hic oſtendit nihil deeſſe ex ijs que ſunt apud ſuperos: adeo vt fortunati & beati appellari meruerint Pars in gramineis oſtendit quanta animi ſerenitate in voluptatibus honeſtis viuant. Necnon threicius. oſtendit cytharam inter honeſtas enumerari artes. Eſt em̃ muſica. hec ille. ¶ Ordo aũt eſt. vbi. i. poſtq̃ longeua ſacerdos phœbi. ſ. ſibylla dedit hec dicta. i. hec locuta eſt: ipſa ait. ſed carpe iam viã & perfice munus. i. officiũ ſuſceptũ Seruius tamen de ramo pro munere reddendo intelligit forte q̃a ſequitur. hec vbi nos &c. ſed vtroq; modo accipi poteſt: vt ſit munus. i. officiũ ſuſceptũ. ſ. reddendo ramũ aut eundo ad patrem hoc eſt acceleremus. i. properemus ad patrẽ tuũ: Ego cõſpicio menia educta caminis. i. fornacibus cyclopũ. q ſunt miniſtri vulcani: & intelligit aut magna menia: aut potius ferrea ſicut dictũ eſt: ſtat ferrea turris ad auras: atq; conſpicio portas ſup. in fornice. i. arcu ſeu circunferentia (Fornix em̃ proprie eſt circũferẽtia & teſtudo arcualis qualis eſt in arcubus pontiũ & in iuncturis feneſtrarum aut

DONA.

Ordo.

Hec vbi dicta dedit phœbi longeua ſacerdos Poeta.
Sed iã age carpe viã: & ſuſceptũ p̃fice munus. Sibylla
Acceleremus (ait) cyclopum educta caminis
Mœnia cõſpicio: atq; aduerſo fornice portas:
Hæc vbi nos precepta iubent deponere dona.
Dixerat: & pariter greſſi per opaca viarum Poeta.
Corripiũt ſpaciũ mediũ foribuſq; p̃pinquant.
Occupat Aeneas aditum: corpuſq; recenti
Spargit aqua: ramũq; aduerſo in limine figit.
His demum exactis perfecto munere diue
Deuenere locos lætos: & amœna vireta
Fortunatorum nemorum: ſedeſq; beatas.
Largior hic campos æther & lumine veſtit
Purpureo: ſolemq; ſuum ſua ſydera norunt.
Pars in gramineis exercent membra paleſtris:
Contendunt ludo: & fulua luctantur harena.
Pars pedibus plaudũt choreas: & carmĩa dicũt

Necnon

Necnon threicius longa cum veſte ſacerdos
Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocũ.
Iamq; eadẽ digitis: iam pectine pulſat eburno.
Hic genus antiquũ teucri pulcherrima proles:
Magnanimi heroes: nati melioribus annis:
Iluſq; aſſaracuſq;: & troie dardanus autor.
Arma procul: curruſq; virum mirantur inanes.
Stant terræ defixe haſtæ: paſſimq; ſoluti
Per campos paſcuntur equi: quæ gratia currũ
Armorumq; fuit viuis: quæ cura nitentis
Paſcere equos: eadẽ ſequitur tellure repoſtos.

SER. ¶ Perfice munus: hoc eſt ramũ redde: nam ſupra ait. Hoc ſibi pulchra ſuum ferri proſerpina munus inſtituit. Cyclopum educta caminis: hoc eſt magna: ita enim cuiuſlibet rei magnitudinẽ

rum: aut columnarum. Et quia in fornicibus theatri erãt olim lupanaria: ideo fornicem pro lupanari & fornicari pro mechari accipiuntur) aduerſo ideſt nobis ex aduerſo ſtante: hoc eſt vi deo regiam plutonis: vbi precepta ideſt traditiones maiorum aut inſtitutiones deorum iubent nos deponere hec dona: ideſt aureum ramum. Dixerat ſciliet ſibylla: & ipſi greſſi ideſt gradiẽtes: pariter per opaca ideſt opacitates viarum. corripiunt ſpacium mediũ & propinquãt foribus. ideſt ad fores Aeneas occupat aditum ideſt ingreditur viriliter ne preueniatur: & ſpargit corpus aqua recenti ideſt ſemper fluenti: & figit ramum in limine aduerſo. his ſcilicet iam dictis: peractis demum: & munere diue ſcilicet proſerpine perfecto: ideſt perfectis reddendi rami cerimonijs: ipſi deuenere .i. peruenere ad locos letos & ad ſuple vireta. ideſt virentiũ vt arborum & herbarum natiua loca: & amena ſcilicet nemorum fortunatorum: ideſt in quibus ſunt fortunati ſeu beati & ad ſedes beatas. id ẽ in quibus reſident beati: vnde Ditis ſeu plutonis

 dicitur

dicitur regia. Largior æther. ideſt ſplendor cele
leſtis veſtit: ideſt circunfulget hic campos lu
mine purpureo. ideſt rutilo: & ſidera ſua: ideſt
propria & conuenientia norunt ideſt agnoſcũt
hic & cum eo conſentiunt hic ſuum ſolem. qua
ſi alium ſolẽ & alia ſidera is locus habeat. Pars
ideſt ipſi partim exercent membra ſcilicet ſua:
in paleſtris: ideſt luctationibus gramineis: ideſt
in gramine & locis herboſis. & contendunt lu-
do ſcilicet leto & honeſto: & luctantur ſupple
in harena fulua. ideſt fului coloris: hoc eſt alij
tenẽtur ſtudio militari: quo invita affecti ſunt
pars plaudunt: ideſt plaudendo pedibus faciũt
& exercent choreas. & dicunt carmina: ſcilicet
choreis apta. Necnõ: ideſt inſuper: vates Threi
cius. ideſt Thracius ſcilicet. Orpheus optimus
muſicus & cythara ꝗ optime ſciens: cum lon-
ga veſte. ideſt habens longam veſtem aut ap-
parens cum longa veſte. ideſt habitu cythare-
di: obloquitur numeris. ideſt muſica proportio
ne quam contra punctum dicunt carminibus
aliorum diſparem concentum quem vulgo di-
ſcantum vocant efficiendo: facit ſeptem diſcri
mina vocum. ſcilicet ſeptem chordarum qui-
bus octauam addidit Simonides: nonam po-
ſtremo Timotheus: & pulſat iam ideſt aliquã-
do: eadẽ ſcilicet diſcrimina: digitis ſcilicet ſuis
& iam ideſt aliquãdo pectine eburno: ideſt ebo
reo ſeu ex ebore facto: hic ſupple ſunt genus an
tiquum ideſt nobile teucri ideſt teucro dedu-
ctum: proles ideſt progenies pulcherrima appo
ſitorie magnanimi heros nati melioribus an-
nis: quibus ſcilicet maior benignitas ſyderum
influxerat ſcilicet Illus Aſſaracus & Dardanus
auhtor Troie: quod additur ne putetur etiam
eſſe genus Teucri: & ſupple Aeneas cum Sibyl
la mirantur procul ideſt cum adhuc procul eſ-
ſent arma virum pro virorum ſupple inania &
currus inanes ideſt vmbras & ſimulachra armo
rum non vera arma nec veros currus: haſte ſcili
cet inanes ſtãt defixe: terre ideſt in terra & equi
ſoluti: ideſt liberi & vaganres (qui etiam ina-
nes fuerunt & ob hoc ſolum illic apparentes: vt
viri de rep. benemeriti conſimili ſtudio illic
oblectarentur quo in vita oblectati erant) pa-
ſcuntur ideſt paſcẽntiũ ſimiles erant paſſim per
campos addit cauſam vt dixi quia eadem gra-
tia currum pro curruum (multi tamẽ cum Pri-
ſciano curruum legunt dicentes hyperme-
trum eſſe non vitioſum quia abſumitur ſylla-
ba abundans per vocalem ſequentem) que fuit
viuis: ideſt dum ipſi viuerent: & eadẽ cura que
fuerat viuis paſcere pro paſcendi: equos niten-
tes: ideſt bene curatos & pingues vnde Flaccus
de ſe: Me pinguem & nitidum bene curata cute
viſes: Cum ridere voles Epicuri de grege por-
cum: eadem dico gratia. ideſt oblectatio & cura
ſequitur repoſtos. ideſt repoſitos & conſtitutos
tellure. ideſt ſub terra: hoc eſt apud inferos que
res quantum ad affectionem non multum a no
ſtris damnatur. dicunt enim voluntatem extre
mam permanere: & ideo eternas merito dare pe
nas: qui eternam habent in peccando volunta
tem. ſed ad ſequentia pergamus.

ASCEN: ¶ Conſpicit ecce alios &c. Docet quantum re
rum artifices atq; ſtudioſos in campis eliſijs in-
uenerint vt ad conſimilia ſtudia mortaliũ ani
mos inuitet: bonus enim poeta non tam dele-
ctare (qđ tamẽ plurimũ facit) ꝗ prodeſſe pre-
tendit. Primũ aũt locũ dat ob patriã pugnãdo
vulnera paſſis: ſic eñ nihil vtilius reip. ꝗ vt ꝓ
eius ſalute quiuis ſit paratus mori eaq; eſſe pre
cipuam

magnitudinem ſignificant adeo vt Stati. argiuorum mu-
ros ab ipſis dicat eſſe perfectos. Fornice: arcu. Cicero. vidit
ad ipſum fornicem fabianum. Corripiunt ſpatium mediũ:
raptim ſpacium peragũt. Occupat æneas aditum ingredi-
tur vt ſupra dixit Recenti: ſemper fluenti. Dixit autem hoc
propter paludem ſtygem. Spargit aqua ideſt purgat ſe. Nã
inquinatus fuerat aſpectu tartari: & ſpargit quia ſe inferis
purgat: nam ſuperis immolaturi corpus abluunt vt ſupra
Donec me flumine viuo Abluero. Amœna vireta viren-
tia & eſt ſatis vſurpatum Amœna autem que ſolum amo
rem preſtant: vel vt ſupra diximus quaſi amunia hoc eſt ſi
ne fructu: vt Varro & Carminius docent. Alludit autem
ad inſulas fortunatas: nam & ſequenti hoc indicat verſu. Varro. Carmini.
Largior hic campos æther & lumine veſtit. Purpureo non
noſtro largior: ſed ꝗ eſt in cætera inferorum parte aut reue
ra largior ſi lunarem intelligamus circulum: nam vt ſupra
diximus campi eliſij aut apud inferos ſunt: aut in inſulis
fortunatis: aut in lunari circulo. Lucan⁹ Illic poſtꝗ ſe lumi
ne vero inducit ſolemq; ſuum ſibi congruum: grece dixit:
vt feſſoſq; ſopor ſuus occupat artus. Paleſtris: Luctationi-
bus græce dixit. Contendunt ludo inter ſe ludo: non odio.
Choreas: re corripuit propter metrum: alibi ait ſecundum
naturam: iuuat indulgere choreis. Ergo aut ſiſtolen fecit:
aut antiptoſin e pro ei ponens: Nam græcum eſt nomen.
Necnon threicius longa cum veſte ſacerdos: Orpheus Cal
liopes muſæ & Oeagri fluminis filius fuit: qui primus Or-
gia inſtituit primus etiam deprehendit Harmoniam: ideſt
circulorum mundanorum ſonum quos nouem etiam noui
mus: e quibus ſumus quem αγαστρον: ideſt ſine aſtris di-
cunt ſono caret: item vltimus qui terrenus eſt reliqui ſeptẽ
ſunt quorum ſonum deprehendit Orpheus: vnde ſeptem
fingitur vti chordis. Longam autem veſtem aut cytharœ-
di habitum dicit aut longam barbam: nam econtrario im
berbes inueſtes vocamus. Sacerdos autem quia theologus
fuit & orgia primus inſtituit: ipſe etiam homines de feris &
duris mites compoſuit: Vnde dicitur arbores & ſaxa mo-
uiſſe vt deus Obloquitur nume. dicendo obloquitur: chor
darum expreſſit laudem quas dicit⁹ verbis locutas: Ob-
loqui enim non eſt niſi contra loquentem loqui. Nume- Obloqui.
ris: Rhythmis ſonis vt numeros memini ſi verba tenerem
Septem diſcrimina quia omnes chorde diſſimiliter ſonant
Iam nunc. Hoc autem pecten declinatur: vt hoc carmen.
Hic genus antiquum ꝗ nõ omnes viros fortes in elyſijs vi
ſos eſſe commemorat: hæc eſt ratio quia iſti diuinos me-
ruerant honores: quod thydeo vel his quos ſupra memo-
rauit non contingit. ideo antiquum addit: quaſi & illis ely
ſij contingerent campi: ſi eis annorum non derogaret vetu
ſtas. Nati melioribus annis: plerumq; enim virtus decolo-
ratur temporis infelicitate Cicero. Vt illa laus temporum
non hominum fuiſſe videatur. Iluſq; aſſaracuſq;. Troiani
reges fuerunt Troiæ Dardanus author hunc in. vij. inter
deos dicit eſſe relatum vt. Et numerum diuorum altaribus
addit. ſed vt ſupra diximus Homerum ſequitur. qui indu-
cit ſimulachrum Herculis apud inferos viſum. Defixe ha
ſtæ ſubaudi inanes: & quidem equos inanes. Que gratia
currum. Detraxit vnum u licentia qua latinitas græcos ſe
cuta genitiuo plurali ſyllabam aut addit: aut detrahit: vt
hoc loco detraxit: ſicut arma virum. Contra additur: Ali-
tuum pecudũq; genus pro alitum ſicut greci μουσ αων ελικω
νιαδων. Nitentes: pingues ab eo quod ſequitur id quod
precedit intelligis. Per ea autem que dicturus eſt intelligen
dũ hoc quæ gratia fuit viuis. eadẽ ſequit̃ tellure repoſtos.

Conſpicit ecce alios dextra: læuaq; per herbam
Veſcentes: lætum choro Pæana canentes:
Inter odoratum lauri nemus: vnde ſuperne
Plurimus Eridani per ſyluam voluitur amnis.
Hic manus ob patriam pugnãdo vulnera paſſi:
Quiq; ſacerdotes caſti: dum vita manebat:

Quiq;

Quiq; pij vates: & Phœbo digna locuti.
Inuentas aut qui vitam excoluere per artes.
Quiq; ſui memores alios fecere merendo.
Omnibus his niuea cinguntur tempora vitta
Quos circunfuſos ſic eſt affata ſibylla
Muſæū ante oēs: mediū nam plurima turba
Hūc habet: atq; humeris extantē ſuſcipit altis.

Sibylla. Dicite fœlices animæ: tuq; optime vates
Quæ regio Anchiſen: q̄s habet loc⁹: illi⁹ ergo
Venimus: & magnos erebi tranauimus amnes.

SER. ¶ Pęana: proprie Apollinis laudes quod nunc intelligemus propter lauri nemus abuſiue omnium deorum: ſicut orgia proprie liberi odoratum: pro odorum vt ſupra diximus. Vnde ſuperne plurimus Eridani per ſyluam voluitur amnis. Eridanum aratus eſſe in cœlo dixit: haud longa a cœlo: hic & in terris eſt qui in Italia padus vocatur quem alij etiam ad inferos volunt tendere. Alij naſci apud inferos: & exire in terras ideo autem iſta finguntur: quia de apennini parte oritur: quæ ſpectat inferum mare: & tendit **Erydanus Padus.** vſq; ad ſuperum. ergo hic ſenſus eſt. Canebant in locis vnde ſuperne ideſt ad ſuperos plurimus Erydani amnis per ſyluam voluitur. Namq; & veriſimile eſt quoniam legimus de Ariſtæo. Omnia ſub magna labentia flumina terre Spectabat diuerſa locis: & congrue: nam omnis humor ex terræ naſcitur venis. Alij Eridanum pro quocunq; accipiunt: & dicunt κατεξοχιυ dictum: nam legimus fluuiorum rex Erydanus & amant poetæ pro appellatione magnæ rei proprietatem ponere: vt alibi Poculaq; inuentis acheloia miſcuit vuis. Melius tamen eſt ſi diſtinguamus: vnde ſupernæ plurimus: vnde ad ſuperos plurimus. ideſt magnus amnis voluitur per ſyluam erydani ideſt populos: Fabula namq; hæc eſt. Eridanus ſolis filius fuit: hic a patre impetratum currum agitare non potuit. & cum per errores mundus arderet fulminatus in Italiæ fluuium cecidit & tunc a luce ardoris ſui Phaeton appellatus eſt & priſtinum nomen fluuio dedit: vnde mixta hæc duo nomina inter ſolis filiū & Fluuiū inuenim⁹: poſtea ei⁹ ſorores flendo verſæ ſunt in populos: vt in. x. populeas inter frondes vmbramq; ſororum: & hoc Vergi. Nam alij alias arbores dicunt. Hic manus ob patriam pugnando vul. paſ. ma **phaethon** nus. ideſt multitudo eorum qui ob patriam paſſi ſunt vulnera. & eſt figurate dictum. Sane animaduertendum illud quod ait Horatius in arte poetica aut ſimul & iucunda & idonea dicere vitæ: nullam enim maiores noſtri artem eſſe voluerunt quæ non aliquid reipu. commodaret: vnde Vergi. hoc per tranſitum facit nam dicendo puniri patriæ venditores: contra præmia defenſoribus ſolui. Nihil vtiq; aliud ſignificat niſi fugienda vitia & ſectandas eſſe virtutes. Sacerdotes caſti dum vita manebat: quaſi quis caſtus poſſit eſſe poſt mortem. Sed aliud dicit ideſt qui fuerūt caſti dum in communione vitę verſarentur: nam hi qui maxima ſacra accipiebant: renunciabant omnibus rebus: nec vlla in his niſi numinum cura remanebat: Hęrbis etiā quibuſdam emaſculabantur: vnde etiam coire non poterant. Dicit ergo eos ſacerdotes qui caſti fuerunt etiam ante ſuſcepta ſacra. Pij vates: vaticinantes. Phœbo digna locuti: veridici qui talia loquebant̄: qualia dicebant Apollinē. Multi enim mentiebātur: ſicut in Lucano phœbas ad quā Appius Claudius. Et nobis dabis improbe pœnas Et ſuperis qđ fingis ait. Inuentas aut qui vitā excoluere p̱ artes. Qui erudiuerunt. i. ornauerunt vitam p̱ inuenta artificia. Significat aūt philoſophos. Quiq; ſui memores alios fecere merēdo & q aliquos ſui memores fecere p̄ſtando: vt nunq̄ regina negabo Promeritā. i. p̄ſtitiſſe: Teren. ego Carine neutiq; liberi eſſe hominis officium puto:: cū nihil ꝓmereatur

poſtulare

cipuā Romanoꝝ gl'iam qb⁹ dulce ac decorū eſt ꝓ patria mori. Simile eſſet in nobis ſi primum locū matyrib⁹ cōſignaremus. Secūdū dat virginib⁹. ſ. ſacerdotib⁹ acſi dicat confeſſorib⁹. Tertiū ꝓphetis veridicis. Quartū bonarū artium inuentoribus & operarijs. Quintū q de alijs bñ miriti ſunt. hoc eſt (qa q̄ ꝓxime alludit) q opa mīe adimpleuerunt atq; cōſilio xp̄i paruerūt dicentis: Facite vobis amicos de mā mona iniquitatis: vt cū defeceritis recipiāt vos in ęterna habitacula. Nihil em̄ aliud vr̄ illđ. Quiq; ſui memores alios fecere merēdo: vñ cōtra inter dānatos collocauit aut q diuitijs ſoli icubuere repertis. Nec partē poſuere ſuis: q̄ maxima turba eſt Sed cogor breuitati cōſulere: nō qa pigeat prophana ſacris confirmare: ſed quia in immen- **DONA.** ſum creſcat op⁹ ſi q̄ dicta velim dixero. Donatus aūt dicit ſic. Oibus his: oīa cōmoda conſequūt̄ honeſtatis cultores locū: ſydera lucē: prata nemora: cibos delitias ſtudia: artiū vt nō priuatiuita: ſed ad aliud viuēdi genus trāſiſſe vi- deāt̄ fœlices vt pote q̄ poſt depoſitā vitā talia **Ordo.** loca, ac delitias ſint aſſecute. hęc ille. ordo ē. ecce q. d. ex abrupto & p̄ter opinionē. Aeneas cōſpicit alios veſcētes. i. diſcumbētes p̱ hęrbā ſup. a dextra & leua. i. vtrinq; & canētes. i. carmīe laudātes: Peana. i. Apollinē lętū. ſ. ꝓpter vitulationē. i. lętū clamorē: vt in tertio ſaturnaliū docet **Pean** Macro. Strabo aūt li. ix. dicit ꝙ Apollo hoīem noīe Pythonē ac cognoīe draconē ſagittis de- **Pythæ** bellauit atq; iter adhortandū hic Pean clamitauit: vñ cōſuetudinē traditā vult vt q cōſecuturi ſūt arcē ſic Peanis celebrationē clamitē t: ſed rē fabuloſam cenſet: q̄ tñ poetę ſatis eſt: canētes ergo Peana. i. Apollinē lętū: hoc ē laudes Apollinis p̱ vitulationē: choro. i. ī choro & cetu lęto Declinat̄ aūt hic Pean hui⁹ peanos huic peani hūc peana. Repit̄ etiā peana numero plurali ꝓ libro de laudibus Apollinis canētes inqt inter nemus lauri. i. laurorū: odoratū. i. odoriferū vñ i. de quo nemore: plurimus amnis. i. fluctu⁹ eridani voluit̄ p̱ ſyluā ſup̱ne. i. ad ſup̱os. Eſt ergo **Superne.** hic: ſuperne aduerbiū nō de loco ſed ad locum. **Eridanus.** Eſt aūt Eridan⁹ iter ſydera collocat⁹ iuxta cetū ſeu balenā vt dicit Higinius: verū fluui⁹ eſt p̄cipu⁹ in italia alio noīe padus dictus: Eridanus aūt ab Eridano ſolis filio in eū p̄cipitato agnominat⁹ q qdē ſolis fili⁹ vulgo Phaetō dicit̄ ab ardore. Cū ergo vt ī ſcđo Metamor. tradit Oui. imprudēter ſolis currū regeret incēſo celo preceps in padū ruit Is aūt fluuius fere ab occidēte in mare ſuperū quod adrianū dicit̄ influit: vñ finxit Homerus ab inferis ad ſup̱os aſcendere. vult aūt phiſice ſignificare oīm fluuiorū origines eſſe ſubterraneas aut ſaltē interraneas vt in quartū Geor. Seruius latius declarauit: ſed Eridani p̄cipue meminit aut ꝓpter Eridanū in eo ſubmerſum aut propter naturam fluminis qui preter aliorum morem in orientē fluit vnde ad ſuperos ab inferis fluere recte dicitur hic ſupple ſunt manus. i. exercitus: ſeu multi viri: paſſi (Eſt autem ſyntheſis. i. conſtructio congrua in re non in voce manus paſſi ſicut Pars manibus validi turres & mœnia ſcandunt). i. qui perpeſſi ſunt vulnera: pugnando ob patriam. ideſt ꝓ ſalute patriæ: ſuperiores autem vt Deiphobus parthenopeus & ſimiles ob ſuam voluptatem aut cōmoditatem paſſi vident̄. Quiq;. ideſt q libet: aut & hi q ſupple fuerunt: ſacerdotes caſti dū vita manebat: quod additur recte quia apud inferos vbi non ſunt vera corpora nō eſt

vera

poſtulare id gratiæ apponi ſibi.;Omnibus his niuea cingũ
tur temporavitta. per quod eos oſtendit meruiſſe diuinos
Muſęus: honores vt diximus ſupra. Muſęum an. om. Theologus
fuit iſte poſt orpheum & ſuntvariæ de hoc opiniones: nã
eum alij Lini filium:alij orphei volunt cuius eum conſtat
fuiſſe diſcipulum Nam ad ipſum primum carmen ſcripſit
qđ cratera appellauit. Hume. ex ſu.al. quaſi philoſophũ
ac ſi diceret Platonem:nam Pla.ab humerorum dictus eſt
latitudine. Athlęta enim fuit qui poſt omnium victoriam
ſe philoſophię dedit. Tuq; op.va.quia theologus fuit. Et
eſt ſciendum hoc loco Sibyllam:iam a numine derelictam
vnde &interrogat quod aliter non faceret. Quæ regio an.
quis habet locus :bene & generalitatẽ requirit: & ſpeciem
vt poſſit facilius inueniri. Nam locus in regione eſt. Illius
ergo propter illum:ergo autem coniunctio fuit ſed per ac
Caſtigatius hęc beroaldus ꝑtractat. centus mutationem in aduerbium tranſit:& eſt ſola parti-
cula quę habet in fine circunflexum. Multi male putãt no
men eſſe indeclinabile: & dicũt poſitũ eſſe ꝓ cauſa. Cauſa
autem nomẽ. Magnos am. aut magna fluenta: aut quia no
uem ſunt quę odioſum fuerat:ſi ſingula cõmemoraret.

vera caſtitas nec ea quæ eſt meritoria eſt ſicut
dum vita manet quia tunc incaſti eſſe poſſunt
& quiq; ideſt quilibet vates pij. ſcilicet deorũ
cultores & locuti digna phœbo ideſt vera &
quæ phœbus inſpiraſſe cenſeatur. At ſupple
hi qui excoluere. ideſt ornauerunt vitam ſcili-
cet ſuam per artes ſcilicet bonas inuentas ſcili-
cet a ſe: & qui merendo. ideſt beneficia confe-
rendo: fecere alios memores ſui ideſt grato in
ſe animo; hoc eſt quicunq; de alijs bene meriti
ſunt: tempora. ideſt capitum partes ille cingun
tur omnibus his vitta niuea ideſt fertis candi-
diſſimis ob mundiciam & nitorẽ vitte. Quos
circunfuſos ideſt cum ſe circunfunderent noui
tatis gratia. Nam nouum erat illic viua corpo
ra conſpicere: Sibylla affata eſt ſic: & ante omẽs
ideſt in primis Muſeum vatem illum antiquiſ
ſimum thracem & diſcipulum vt quidam vo-
lunt Orphei vnde ob id filius eius putatur: ſed
Laertius dicit Eumolpidis filium fuiſſe & pri
mum apud Athenien. philoſophatum qui fa-
bulam herus & leandri verſibus deſcripſit obijtq; phalaris vbi eius oſtenditur epithaphium. Ideo dicit allocu
ta eſt Muſeum ante omnes nam turba ſcilicet vatum & ſacerdotum plurima: habet hunc medium: vt princi
pem atq; ſuſpicit hunc extantem altis humeris ſicut & plato dictus eſt qui prius Ariſtocles dicebatur allocu
ta eſt quidem ſic. O animæ fœlices. ideſt beate quæ iam eſtis in requie dicite: & tu optime vates ſcilicet muſeę
dic ſupple quæ regio & quis locus habet Anchiſen: Nos venimus ergo ideſt cauſa & gratia illius & tranaui-
mus ergo illius magnos amnes erebi ideſt inferni. Venimus eſt hic preteriti temporis; & ita habet accentum
in prima quæ ſola longa eſt: cum in ſecundam quæ illic longa eſt cadat in preſenti. Beroaldus autem reprehẽ
dit Seruium reprehendentem qui accipi dicunt ergo pro cauſa ſic. Quin etiam reprehendit Seruius illos qui
BERO, Ergo. dicunt hanc particulam ergo aliquando poni pro cauſa: cum illi bene locuti ſint & latine; qui hoc dixerunt
Seruius autem non recte: qui hoc inficiatur: nam vt autor eſt Feſtus: ergo interdum ſignificat gratiam cum
ſcilicet gratia intelligitur pro cauſa: in qua ſignificatione accipitur apud Liuium ſcribentem apollinares lu-
dos victoriæ non peſtilentię ergo fuiſſe conſtituos ideſt cauſa. &. M. Cato in re ruſtica ita ſcriptum reliquit:
tibi ius eſt porco piaculo facere illiuſce ſacri coercẽdi ergo: & alibi harunce rerum ergo fundi terre agriq; mei
luſtrandi: & alibi Mars pater te precor queſo vti ſies volens propitius mihi domo familiæq; meę cuius rei er-
go agrum terram fundumq; meum ſalitauriligia circunuagi iuſſi: in his omnibus plane locis: ergo accipitur
pro cauſa pręterea extat exemplum epiſtole antiquiſſime a conſulibus Romanis ad Pyrrhum epyrenſem ſcri
pte: vbi hæc verba leguntur: ſed communis exempli & fidei ergo viſum eſt vti te ſaluum velimus vbi ſine
controuerſia: ergo ſignificat cauſam; & apud vergilium velint nolint grammatici: ergo intelligitur pro cau-
ſa; in eo verſu illius ergo venimus.

Atq; hinc

Poeta. Muſęus.

¶ Atq; huic rñſum paucis ita reddidit heros
Nulli certa domus: lucis habitamus opacis
Riparumq; toros: & prata recentia riuis
Incolimus: ſed ſi vos fert ita corde voluntas:
Hoc ſuperate iugũ: & facili iam tramite ſiſtam.

Poeta

Dixit & ante tulit greſſum: campoſq; nitẽtes
Deſup oñtat: dehinc ſumma cacumina linquũt.
At pater Anchiſes penitus conualle virenti
Incluſas animas: ſuperumq; ad lumen ituras
Luſtrabat: ſtudio recolens: omnemq; ſuorum
Forte recenſebat numerum: charoſq; nepotes:
Fataq; fortunaſq; virum: moreſq; : manuſq;.
Iſq; vbi tendentẽ aduerſum per gramina vidit
Aeneam

¶ Atq; huic rñſũ paucis ita reddidit &c. In rñſione Muſei vatis docet beatas aĩas eſſe liberas poſſeq; quoquo velint diuerti: cum dictũ ſit ꝙ ſonitũ aĩas nouies ſtyx interfuſa coercet & cũ oĩs mortalitas libertatis ſit appetẽs carceriſq; fugitans: inuitat quoſlibet poeta optimus ad virtutẽ colendã qua ad illã beatitudinẽ ꝑtingãt. Recitat ꝑterea in quare occupatũ iuenerãt Anchiſen: in recenſenda. ſ. ꝓgenie ſua nã voluerũt priſci philoſophi animas ſimul cõſtare ſed non ſimul in corpora mitti. Recenſere autẽ eſt cum quadam cenſura recognoſcere & inſpicere quã rem vulgo appellant monſtram facere ſeu monſtrationẽ: vt qñ ſtipendiarij coram duce aut magiſtro ſuo cõparent: fecit ergo Anchiſes tanq̃ generis ſui princeps omnes animas de ſe orituras in vnum locum conuenire atq; incluſas recenſebat: ſicut de xerxe dicitur ꝙ partem exercitus in gręciam traducenti dinumerauit ſecludendo in angulum vnũ vt quidam volũt decem milium capacem quem ſepe repleuit atq; ita dimẽſus eſt potius q̃ dinumerauerit exercitum

exercitū ſuum: Ply.li.iiij.dicit ꝙ in Thracia eſt loc⁹ Dorſic⁹ cētū vigīti miliū hoīm capax ita xerſes ibi dinūerauerat exercitū. Si ergo in hūc modū incluſas dicam⁹ aīas ad tps.ſ.dūtaxat vt dinumerenť: nō eſt cōtrariū illi. Nulli certa domus Dicere etiā poſſumus incluſas in circulo vno ſed in eo vagari poſſe: verū quia id amātibus & bellatoribus quoq; pmiſſum eſt vt intra circulū ſuū vagenť dicerem potiſſimū has animas quas recenſebat incluſas quia nondum in corpora deſcenderāt & ita non erant tanti meriti ſed future quanti de quibus dictū eſt. Nulli certa domus. DONA. Donatus dicit ad hūc locū ſic. Luſtrabat oculis. Recolens animi intētione. Ordo. Fata fortunas mores manus ꝓpoſitio eſt eorū que deinde ꝑſequitur. Hæc ille. Ordo eſt. Atq; heros.i.vates heroica virtute ꝑditus.ſ.Muſęus reddebat ita.i.in ſequentem modū: huic.ſ. Sibylle: rn̄ſum: paucis videlicet verbis. Nulli.i. nō vlli. Certa dom⁹.ſ.quā ſolā habitare debeamus nō eſt vlli ſup.noſtrū quia nos habitamus lucis.i.in ſyluis q̄ nō ceduntur: opacis.i.cōdenſis & incolim⁹.i.frequētamus dū volumus toros riparū.i.q̄ ſunt in ripis: quas tn̄ nō trāſgrediuntur: non ꝙ non poſſent ſed quia nolunt: & pratavirētia riuis.i.ꝓpter irrigationē ex riuis: ſed ſi voluntas aut voluptas fert vos ita corde ſuperate.i.aſcendite hoc iugū.i. hanc partē montis circa verticē eius & ego ſiſtā.i.cōſtituā vos iam tramite.i.via qua tranſmeetis aut trāſmittamini: facili.ſ.trāſitu. Dixit.ſ.Muſeus & ante tulit greſſum.i.ꝑire cepit: & oſtendit deſuper.i. altiore circulo campos nitētes.i. reſplendentes: & linquūt dehinc.i.deinde ſumma cacumina.ſ.montis. Cuius partes ita diffiniunt vt ſit radix iuxta planiciem. Latus paulo altius. Iugū via qua in cacumē itur. Cacumē iuxta verticē ꝟtices vtrinq; relictę altiſſime partes relinquūt aūt Aeneas & Sibylla: qa Muſeus iā eos dereliquerat vt q̄ circulū ſuū nō trāſgrediebať. Nā Anchiſes altioris meriti in altiore ponit loco. At.i. ſed pr̄ Anchiſes luſtrabat.i. recēſebat & inſpiciebat: in valle penit⁹.i.oīno aut valde virēti aīas incluſas.ſ.ad id officiū: āt qa nōdū meruerāt ad qd̄ ꝑdeſtinate erāt gaudiū: ituras ad lumē ſuperū.i.noſtrū q̄ reſpectu ei⁹ loci ſupi ſum⁹. Luſtrabat dicit: recolēs ſtudio.i.ſtudioſe ſup.eas & recēſebat forte.ſ.tūc cū Aeneas aduenerit: qa illud nō ſemp faciebat: ſed tūc dūtaxat vn̄ fortuitū erat nō ꝙ recēſeret: ſed ꝙ tūc numerū ſuorū.i.a ſe oriturorū: hoc eſt poſterorū ſuorū: q̄ ꝑ.i.nepotes charos.i.ꝑcipue dilectos: & fata & fortunas & mores & man⁹.i.aut m̄ltitudinē āt fortitudinē virū ꝑ virorū: quo facto ſignificať bōos letari his bonis quorū ſemina iecerāt viui etiā anteq̄ ꝑducāt ad ort⁹. Iſq;.i.& is.ſ.anchiſes vbi.i.ſtati poſtq; aut qn̄ vidit Aeneā tendentē aduerſum.i.ex aduerſo: ꝑ graīa: tetēdit.i. extulit ex nīs alacris i.lętus vtraſq; palmas.i.ambas manus. olim declinabať hic & hęc alacris & hoc alacre: vn̄ Terē. Quin tu es alacris nunc aūt hic alacer hęc alacris & hoc alacre: volunt autem ab acer deduci: ſed acer primā ꝓducit cū alacer ſecundam illi correſpondentem corripiat.

Aeneam: alacris palmas vtraſq; tetendit.

Nulli certa do.ideſt habitatio: quam animæ tandiu certam habent.q̄diu in corporibus ſunt poſt quorum abſolutionem vagantur pro vitæ merito in circulis. Lucis habitamus opacis. varia dicit quæ pro vitæ varietate contingunt. In his autem locis heroum animæ coluntur Recentia virentia riuorum.ſ.cauſa. Iugum: ita enim diuiduntur montes in radices latera iuga vertices pro qualitate locorum. Dehinc ſumma ca. lin. Non linquit: hoc enim dicit Aeneas & Sibylla perducti ad ſummum in plana deſcendunt. Penitus conualle viren. valde virenti: vt penituſq; ſonantis. Incluſas animas. non reuera incluſas ſed ſeparatas a multitudine quo facilius agnoſcerentur. Luſtrabat ſtudio recolens circuibat ſtudioſe tractans. Incluſas autem aut ſegregatas aut ſecundum ritum antiquum. Multitudinem enim ſi numerare non poterant: eam in certum locum per partes includebant: & ita quanta eſſet videbant: quod & Xerxes de ſuo fecit exercitu. Caroſq; nepo. poſteros: ſic per nurus fœminas dicunt. Fata fortunaſq; virum moreſq; manuſq;. Fœlicitas enim aut fatalis eſt: aut fortuita: aut ex virtute deſcendit: Alacris ipſe alacris & ſciendū ſecundum antiquos & alacris & alacer tam de maſculino ꝙ de fœminino genere dixiſſe nūc maſculino vtrūq; damus. De fœminino alacer nunq; dicimus: licet Enni. dixerit æſtatem autumnus ſequitur poſt acer hyems ſit: nam inde eſt alacer.

Montiū diuiſio

alacer ala cris alacre

Effuſæq; genis lachrimæ: & vox excidit ore:
Veniſti tandem: tuaq; expectata parenti Anchiſes.
Vicit iter durum pietas: datur ora tueri:
Nate tua: & notas audire & reddere voces:
Sic equidem ducebam animo: rebarq; futurum
Tēpora dinumerans: nec me mea cura fefellit.
Quas ego te terras: & quāta per æquora vectū
Accipio quantis iactatum nate periclis:
Quā metui ne qd libiæ tibi regna nocerent:
Ille aūt. Tua me genitor tua triſtis imago Poeta Aeneas.
Sæpius occurrens hæc limina tendere adegit.
Stant ſale thyrreno claſſes. da iungere dextras
Da genitor teq; amplexu na ſubtrahe noſtro.
Sic memorans largo fletu ſimul ora rigabat: Poeta.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum.

Anchiſes

Effuſæq; genis lachrime & vox excidit ore &c. Recitat pientiſſimi prīs amiciſſimā ad filiū allocutionē: qd̄ aūt dicit lachrimaſſe id pre gaudio itelligēdū ē: ſed ānotādū ꝙ viro btō immo poſt apotheoſin lachrymas dat verū dicemus eas inanes ītelligi vt equos & curr⁹ de qbus ſupra: & id ſolū ſignificare qa idē affect⁹ maneat defunctis q̄ fuerat viuis: hoc tn̄ habemus lachrimas ꝑ gaudio aut ex pietate ꝓfuſas nihil ipſectiōis ī hoīe ſignificare ſi etiā tali viro ī elyſijs danť: vn̄ qd̄ excludit a viro bono & ſapiēte in carmine de viro bono & ab agricola cōmiſeratione dicēs nec miſerat⁹ egēte ē: nō ītelligemus miſericordiā dānare: ſed aut pauptatē cū nihil habeat mali nō ceſere miſeratiōe dignā aut malā affectionē ſecludere a viris pfectis qlis ē cōmiſeratio de reb⁹ quas forti aīo perferre debeamus. Recitat ꝑterea optimi filij benignā rn̄ſionē plura cōtinētē ꝙ pr̄ iterrogauerat: nā de nauib⁹ quas ſe ī mari tyrrheno dereliquiſſe ait: nihil pcūctat⁹ fuerat Anchiſes. Ea aūt carmina q̄ de cōplexu fruſtrato dicunť (Conat⁹ em̄ ē rerū q̄ nō ſortiūť effectū) ex odyſſee Homeri.xi.lib. de ꝟbo ad ꝟbū ſumpta ſunt. Significant aūt ſimulachrū dūtaxat Anchiſe illic fuiſſe: hoc eſt corpus inane: nā verū corp⁹ ī ſicilia cōditū erat aīa lachrimas nō habet. Simulachrū autē: quia corporis ſimulat ſaltem operationes et potentias

Ter fruſtra

Ter fruſtra compręnſa manus effugit imago:
Par leuibus vẽtis: volucriq́ꝫ ſimillima ſomno.
Intereavidet Aeneas invalle reducta
Secluſum nemus:& virgulta ſonantia ſyluis:
Lethæúq́ꝫ domos placidas qui p̃natat amnem.
Hũc circum innumeræ gẽtes:populiq́ꝫvolabãt.
Acveluti in pratis vbi apes æſt ate ſerena
Floribus inſiduntvarijs:& candida circum
Lilia funduñ :ſtrepit omnis murmure cãpus.
Horreſcitviſu ſubito:cauſaſq́ꝫ requirit
Inſcius Aeneas:quæ ſint ea flumina porro:
Quiveviri tanto complerint agmine ripas.

SER. ¶ Genis palpebris Enni.de dormiente. Imprimitq́ꝫ gænę genã.Excidit ore:quaſi ſeni quod circa. Anchiſen reſeruat vt tantũq́ꝫ nefas patrio excidit ore.Veniſti tandem:hoc ad affectũ pertinet deſiderãtis:alias orit̃ queſtio q̃ dicit ſic eq dem ducebã animo expectata:ꝓbata nunc etiã vt Et rebus ſpectata iuuentus.Hoc aũt dicit.Tua pietas mihi ſemp ꝓ bata nunc etiã iter durũ vicit.ſ.inferorũ.Et notas audire & reddere voces familiariter loqui.Rebarq́ꝫ futurum:arbitra bar ratiocinabar eſſe venturũ & p hoc intelligimus fatali ter Aeneam ad inferos deſcendiſſe:nõ enim niſi fatalia de prehendunt̃.Nec me mea cura fefellit:nec decepit me dul ciſſimus filius:nã vocatiuus eſt mea cura.i.& tu:& dictum eſt ſicut Veneris iuſtiſſima cura:Quas ego te terras & quã ta per.æ.ve.pietatis magnitudo oſtendit:cũ pater ei⁹ inge mit caſibus.Libyæ tibi regna nocerẽt:aut quia de Iunone aitvenus haud tãto ceſſ ibit cardine rerũ.Aut quod eſt me lius illud dicit timui ne dũ apud regna Carthaginis volu ptatib⁹ vacabas:imperiũ fatale derelinqueres:vnde p tran ſitũ inſinuat q̃ intelligat̃ Aeneã in aphricã apud Didonem diuertiſſe:cũ verũq́ꝫ cõſtet diuerſis ætatibus fuiſſe:Triſtis ima ſeuera terribilis vt ſupra:& turbida terret imago.Sæ pius oc. κατατοσιωωμεγογ ſepius ei dictũ intelligim⁹: aut certe ægit me tua imago ad hec tẽdere limina quã ſępe vi dere conſueui.Stãt ſale thyrre.cla.affectionis eſt filij etiã ea indicare de quib⁹ nõ interrogat̃.Largo fletu:nato ex gau dio.Ter ſ.ſępi⁹.finit⁹ pro infinito.Inrerea vi.æ. hirmos eſt hoc loco.i.vn⁹ ſenſus ꝓ tenus p multos verſus:in quo tra ctat de platõis dogmate qđ in phędone poſitũ ẽ ϖερυφχησ de quo in Georg.ſtrictim hic lati⁹ loq̃t:de qua re etiã var ro in libro diuinarũ pleniſſime tractauit.Hoc aũt continet Aeneas dũ p inferos ꝑgeret reſpexit fluuiũ quendã loci re motioris ad quẽ innumera multitudo tẽdebat aĩarũ:inter rogauit patrẽ qui eſſet fluui⁹ & qua rõne ad eũ ꝑgerẽt aĩæ: pater ait Letheus eſt:Pergũt autẽ vt potẽt & obliuionẽ pa tiant̃:vt incipiãt ĩ corpora velle remeare.Stupefactus Ae neas interrogat:dic pater aĩe q̃ p præteritã vitã tot ſuppli cia pertulerũt poſſunt habere votũ reuertẽdi ĩ corpora nõ eſt veriſimile liberatas de corporis carcere ad ei⁹ nexũ reuer ti:ſuſcepta narratiõe hoc Anchiſes exequit̃ primo debere fieri vt redeant:deinde poſſe:deinde velle:quæ q̃m obſcu ra ſunt alijs diuiſionib⁹ ĩnoteſcũt:debere qđ ẽ ſic.cũcta ani malia a deo originẽ ducũt:que quia naſci cernim⁹ reuertũ tur ſine dubio:vnde cũcta procreant̃.Deinde poſſe ſic pro bat:quia immortales ſunt aĩe: & ſunt q̃ p̃nt reuerti.Tertiũ eſt vt velint:quod dicit fieri p letheũ fluuiũ:& hoc ẽ quod dictur⁹ eſt:ſed inſidẽtes q̃ſtiões faciũt obſcuritatẽ.Virgul ta ſo.ſyl.q̃ ſunt iuxta pręripia fluminis. Domos placidas Cãpos elyſios.Pręnatat:p̃terfluit:& cõtrarie eſt:nã non na tant aquę.Sed in ipſis nos natam⁹.Enniũ igitur ſecutus eſt Qui ait Fluctuſq́ꝫ natãtes.Sane de hoc fluuio querit̃ a pru dentiorib⁹ vtrũ de illis nouẽ ſit qui ambiũt inferos:an pręter nouẽ:& datur itelligi q̃ ab illis ſeparat⁹ eſt.Nãq́ꝫ eũ vo lunt eſſe tentias eas ſimulare põt:ſed altioris eſt hec que ſtio negocij a theologis noſtris:et precipue di uo auguſtino in de ciuitate dei anxie diſcuſſa: querit enim ſi ignis materialis ſit apud inferos quõ aĩas ĩcorporeas vrat̃ atq́ꝫ in id fere cõcedit quod dicet̃:q̃ nõ funditus oẽs.Corporee exce dũt peſtes:hoc eſt q̃ aĩe ſecũ trahũt corpis paſ ſiones et affectiones q̃ illic puniunt̃.Sed de his argutiores argutius diſputẽt.nos:quia Donat⁹ hic deficit:ordinẽ ponam⁹ q̃ talis eſt:q̃ pro et: **Ordo:** lachrime effuſe ſunt:genis.i.palpebris anchiſe: et vox.i.oratio ſequens:excidit.i.elapſa eſt:vt ſeni:ore.ſ Anchiſe.O nate veniſti(nõ iterrogã tis aut dubitãtis:ſed pre gaudio admirantis iu terrogãdi forma eſt)tãdẽ.i.poſt longã expecta tionẽ meã:q̃ pro &:tua pietas expectata. i.pro bata & cognita ſemp parẽti.ſ.mihi(p̃cipue tñ dũ eũ humeris ſuis extulerat ĩcẽdio Troiano) vicit iter durũ.i. difficile nõ ꝓpter diſcenſum: ſed ꝓpter regreſſum:aut etiã ꝓpter deſcenſum: quia licet dictũ ſit facilis deſcẽſus auerni:id in telligit̃ de defunctis:quia poſtea vocant̃ regna ĩuia viuis:dat̃.i.dat̃ ne:hoc eſt cõcedit̃ ne mihi tueri tua ora:& audire & reddere voces notas: Equidẽ ego ducebã aĩo.i.augurabã:aut opina bar:ſeu cogitabã ſic te facturũ:& pro.i.rebar fu turũ.ſ.vt me viſas dinumerãs tẽpora.i.diſq̃rẽs q̃to tpe op⁹ eſt ad hãc ꝑfectionẽ:nec mea cura ideſt ſollicitudo quã de ea re habui fefellit me. Seruius vult vocãdi caſum eẽ mea cura:ſed id iudicio meo dici nõ põt:cũ enim oĩs vocatiuus ſit ſecũde pſone:nõ diceret fefellit:ſed fefelliſti Si tñ velimus de Aenea dictũ ĩ tertia pſona di camus:nec mea cura.i.filius meus dulciſſim⁹ fe fellit me:hoc eſt tu nõ fefelliſti me.Nã licet ad pſonã quaſi de pſona loq̃:vt ĩ euãgelio.Et vñ mihi hoc vt mater dñi mei veniat ad me:vbi nõ dicit veniſti ad me:quia in tertia pſona loq tur.Per quas terras(etiã admiratiue ac ſi dicat dij boni p quas terras)ideſt regiones:& p quan ta.i.q̃tũ magna:quaſi dicat p maxima equora ego accipio te vectũ:& o nate quãtis periclis ꝓ periculis:accipio te iactatũ:quaſi dicat etiã ma ximis.q̃.i.q̃tũ hoc eſt o q̃tũ:quaſi dicat maxi me metui ne regna libye nocerent tibi.qd.i.ali qđ ſciuerat eñ p reuelationẽ:aut quia de⁹ effe ctus Aeneã ad libyam appulſum:& illic a Dio ne teneri. a qua etiã ne regnũ Italie obliuiſcat̃ conatus eſt eũ auellere crebris ammonitionib⁹ vt atteſtat̃ Aeneas dicẽs ĩ quarto.Me patris an chiſe quoties humentib⁹ vmbris Nox opit ter ras quoties aſtra ignea ſurgũt Admonet ĩ ſom nis & turbida terret imago.Autem pro ſed: ille ſcilicet Aeneas quẽ allocutus eſt ſupple reſpon dit o genitor tua:tua imago triſtis.i. terribilis: aut meſta ꝓpter timorẽ quẽ habuiſti ne quid li bye mihi regna nocerẽt occurrẽs.ſ.i ſomnis ſe pius:quia vt iam dixi quoties humentib⁹ vm bris.Nox operit terras.(In quinto etiam appa ruiſſe dicitur:quo circa magis congrue illic di xiſſet q̃ hic que nunc dicit:quia fruſtra diceret ſe veritũ ne quid libye tibi regna nocerẽt:cum poſtea in ſicilia ipſum allocutus ſit:verũ excu ſatur quia in quinto venerat vt caduceator Io uis imperijs miſſus:quo circa nihil preterq́ꝫ qđ iuſſus erat tunc explicare potuit:ſed ſolũmodo admonere vt ad inferos ad ſe deſcẽdat plura au ditur⁹(adegit.i.impulit aut egit tẽdere ad hec limina.ſ.regni beatorum:cum Anchiſes ſit in optimo circulo Claſſes.ſ.noſtre:ſtãt ſale.i. ĩ ma ri:thyrreno.i.a thyrrheno denominato:eſt aũt infernũ ad Italiam.Da.i.cõcede:iũgere dextras

ſup. noſtras: da inquit o genitor: & ne ſubtrahe te ſup. mihi amplexu nr̃o. i. dū te amplecti conor: aut amplexu ꝓ āplexui nr̃o ꝑ quod ſignificat patrē quotiēs eū amplecti voluit ſe elogaſſe cū ſciret ſe amplecti nō poſſe qa verū corpus nō haberet. Aeneas memorās. i. loquēs ſic rigabat ſimul ora largo fletu. i. ſimul large flebat. Conatus ſup. eſt æneas ibi. i. in eo tpe: aut cum id diceret: ter circundare brachia collo: aut dare collo: brachia circū. i. in circuitu: & imago cōprenſa fruſtra qa retineri non potuit effugit ter: manus. ſ. Aeneę cōprendētis exiſtēs par ventis leuibus & ſimillima ſomno volucri. i. cito auolāti. Aeneas videt interea. ſ. dū talia moliretur invalle reducta. i. longe poſita nem⁹ ſecluſum. ſ. a frequētia eorū q elyſiū colebant & virgulta ſonātia ſyluis & amnē letheū. i. obliuionis q prenatat domos placidas. i. ſedes beatas ſed pa cto tpe dijs ita volētibus quędā animę ex eo bibunt obliuionē: & incipiūt in corpa velle reuerti. Gentes innumere & populi ſup. innumeri: volabant circū hūc. ſ. amnē: ac oīs cāpus ſtrepit murmure. ſcilicet animarum circumuolantium: veluti. ideſt quemadmodū omnis campus ſtrepit: in pratis vbi apes inſidunt. i. ſedem capiunt immittendo ſe floribus varijs ideſt variorum colorū: ęſtate ſerena. i. dū tempus ęſtiuum aut vernum eſt ſerenum & dum funduntur circum candida lilia Aeneas inſcius ſcilicet taliū rerum horreſcit ſubito viſu ideſt viſione ſubito oblata: & requirit cauſas & ſup. requirit quę ſint ea flumina porro ideſt procul apparentia. ve pro vel qui viri complerint agmine. i. impetu tanto ripas. ſ. lethei fluminis Ideo autem: Aeneas fingitur longe eſſe a letheo flumine: quia adhuc iuuenis eſt: memoria autem deficit in ſenio. Agmen proprię eſt multitudo dum agitur: aut impetus ipſe: vt leni fluit agmine tybris. Quod autem dicit Aeneam vidiſſe amnem letheum intelligēdum eſt in ſenſu diuiſo: hoc eſt vidit amnem qui eſt letheus: neſciuit tamen eſſe letheum: vnde id dictum eſt ex perſona poetę.

lunt eſſe ſenectutis imaginē. Nā animę noſtrę vigēt & alacres ſunt plænęq; memoria a pueritia vſq; ad virentem ſenectam. poſtea in nimia ſenectute oīs memoria labit: qua lapſa mors interuenit: & animę in aliud corpus recurrūt. Vnde fingūt poetę animas letheo hauſto in corpus redire. Ergo & lethæus eſt obliuio mortis ſempvicina. Gentes populiq;: innumerarū gentium & populorū animę. Floribus inſidunt: inſido illi rei: vt inſideat quantus miſerę deus. inſiſto aūt illā rem: vt Nulli fas caſto ſceleratū inſiſtere limē. Lilia fundunt: Circa flores ſpēm ꝓ genere poſuit. Flumina por. longe remota: & eſt grecū aduerbium. Bene autem Aeneam longe a letheo facit qa adhuc iuuenis eſt. Agmine curſu impetu: per quod oſtendit cito iri ad ſenectam: qa tota celeritate vſus labitur vitæ.

Tūc pater Anchiſes animæ qb⁹ altera fato — Poeta. Anchiſes.
Corpora debent: lethæi ad fluminis vndam
Securos latices: & longa obliuia potant.
Has equidē memorare tibi: atq; oñdere coram:
Iampridē hāc ꝓlem cupio enumerare meorū:
Quo magis Italia mecum letere reperta.
O pater: an ne aliqs ad cœlū hic ire putādū ē — Aeneas.
Sublimes animas: iterumq; ad tarda reuerti
Corpora: quæ lucis miſeris tam dira cupido:
Dicā equidē: nec te ſuſpenſū nate tenebo. — Anchiſes
Suſpicit anchiſes: atq; ordine ſingula pādit. — Poeta

¶ Tūc paſ. Aeneas Ex arcana philoſophia rñdere iducit Anchiſes aīas quorūdā apud iferos exiſtētiū debere & poſſe & velle redire in corpa debere qa reꝝ viciſſitudo eſt & cū finite & ſimul cōdite ſcd'm platonicos (nā hęc oīa ſcd'm fidē nr̃am erronea ſunt) ſint aię corpa aūt quotidie gñerent: neceſſe eſt vt eadē aīa in diuerſa migret corpa. Quin etiā Plato cēſuit ēt ī beluina corpa nōnulloꝝ aīas trāſferri vt ebrioſorū in corpus ſuis: iracūdi in corp⁹ leonis &c. Poſſe aūt qa īmortales ſunt velle vero qa letheū flumē potātes obliuiones malorū q̄ ī hac vita habuerāt ibibūt: dicūt tñ nōnullas ꝑpetuā fœlicitatē meruiſſe: ſed paucas: vñ eſt. Et pauci læta arua tenem⁹: veruntñ ſcd'm hęc pricipia oportet dicere paucas eā fœlicitatē merituras: qa ſi oēs mereant que nūc ſunt anię deſineret hoīm ꝓcreatio: quā tñ ꝑpetuam cenſent. Et ſi dicant non oēs poſſe mereri deterrerent multos a virtutū cultu: vnde dicere debent ſingulas qdem aut gratia aut merito poſſe ad ꝑpetuam peruenire fœlicitatem paucas tñ ꝑuenturas: dicit autem Plato animas ab eterno creatas (quod tñ Auguſtinus noſter reprobat dicēs aīas creādo infundi & infundēdo creari) & dū a celeſti ſede ꝑ circulos delabunt atrahere varias affectiones vt Macro. docet ī de ſōnio ſcipionis: a Saturno rōnem & intelligētiā: ab Ioue praxim ſeu partē actiuā: a Marte iraſcibilem tam virtutis q̄ viciorū cām. A ſole ſentiēdi & opinādi vim tam vt aliqua ſciamus q̄ vt fallamur. a Venere deſideriū indifferēs ad bonū & malū. A mercurio interꝑtationē ꝑ ſermonē. A luna vim generatiuam & nutritiuā. Seruius aliā affectionē ex planetis trahi affirmat vt in eo videre licet. Plato aūt vult aīas anteq̄ ꝑ circulos deſcēderint oīm peritas & eandem ſcientiā poſtea eruditiōe acquirere: dictitās noſtrū diſcere nō eſſe niſi quoddā reminiſci. Sed cū hęc reprobata ſint non eſt in eis immorandum niſi quatenus ad explanatio- DONA. nē poete faciūt. Donat⁹ aūt dicit ſic. Tunc pater interrogat Aeneas qs fluuius & quare aię illum petant. Ad vtrunq; breuiter rñdet eſſe animas quę in alia corpa reuerti volunt: & fluuiū eſſe letheū. Quo magis italia. Ex hoc oſtendit ſe magna

SER. ¶ Animę quibus altera fato corpora debentur. Sciendum non omnes animas ad corpa reuerti. Aliquę em ꝓpter vitæ merita non redeunt: aliquę redeūt ꝓpter malā vitā: aliquæ propter fati neceſſitatem. Lethei ad flu. vn. ſi anima æterna eſt: & ſummi ſpūs pars qua ratione in corpore non totū videt nec eſt tantę prudentię tantęq; viuacitatis: vt omnia poſſit cognoſcere: quia cum ceperit in corpus deſcendere: potat ſtultitiā & obliuionem vnde non poteſt implere vim numinis ſui poſt naturę ſuę obliuionem. Obliuiſcitur aūt ſecundū poetas ꝑteritorū: ſecundū philoſophos futuri vnde medium tenuit dicendo obliuia. Docent autem philoſophi qd aīa ad ima deſcendēs per ſingulos circulos ꝑdat. Vnde etiam diſputantes de ratione mathematici fingunt q̄ ſingulorum numinum poteſtatibus corpus & anima noſtra connexa ſunt ea ratione quia cum deſcendunt animæ: trahunt ſecum torporem Saturni: Martis iracundiam: libidinem Veneris: Mercurij lucri cupiditatem: Iouis regni deſiderium: quæ res faciunt perturbationem animabus proprijs. Securos latices: qui ſecuros faciunt: vt pallida mors. Iampridem: ex quo ait. Tum genus omne tuum & quæ dentur mœnia diſces. O pater: nota breuitas: nam dicendo pater qui loquatur oſtendit. Ad cœlum hic ire pu. eſt: miſcet philoſophiæ figmenta poetica: & oſtendit tam quod eſt vulgare quam quod continet veritas & ratio naturalis: nam ſecundum poetas hoc dicit: credendū eſt animas corporis contagione pollutas ad cœlum reuerti Sublimes animas non oīs ſed ſublimiū. Ad tarda reuerti corpora

pora animę cõparatione qua velocius nihil eſt. Vno enim momento cuncta diſcurrit. Quę lu.mi.tã.di.cu. vt id deſi derent: ꝓpter quod ſentiunt ſe pœnas dediſſe.ſ.vitam. Suſpenſum ſollicitum: incertum vt multo ſuſpenſum numine ducit. Suſpicit an.atq; or.ſin.pan. Hyſteron ꝓteron poſt hūc enim verſum ſequi debuit. Dicam equidem nec te ſuſpenſum nate tenebo.

ſe magna dicturum. O pater an ne: non poterat nõ mirari ꝙ ad tanta incõmoda vite redire velint. hęc ille. Ordo autē eſt. Anchiſes pater ait ſup.tūc. Aie qb⁹ altera.i.ſecūda corpa debenť fato.i.neceſſitate q̃dã aut deoꝝ voluntate qa nõ oĩbus debenť: pfectis em̃ heroibus & diis genitis ppetua eſt apud elyſios ſedes: ſicut cõtra peſſimis deorū violatoribus ęternum eſt apud tartara ſupplicium: vnde de Theſeo dictum eſt ſedet æternumq; ſedebit infœlix Theſeus) potant ad vndã rhetei fluminis: latices ſecuros ideſt ſecludentes a curis aut facientes ſecuros: & longa obliuia ſcilicet malorū & penarum quę & quas ſemel perpeſſi ſunt dum eſſent in hac vita. Equidem ideſt ego quidem cupio memorare ideſt enarrare & recenſere tibi atq; oſtendere tibi coram ſcilicet oculis tuis has ſcilicet animas in corpora migraturas: & cupio iãpridē.i.iam a pluſculo tpe enumerare hãc ꝓlem meorū.i.a meis deſcenſurorū: eo ſup. quo.i.ideo vt letere magis mecū: Italia repta (põt tñ cõſtrui nõ ſcd'm pri⁹ dicta: ſed vt Seruí.inqt ſcd'm hiſtoricã fidē. quo letere magis Italia repta mecū: qa ēt Anchiſes in Italiã veniſſe dicit: ſed huic loco & multis pri⁹ habitis quadrat prior cõſtructio quã ſeqmur: artis tñ eſt interdū ſic loq vt in plures ſniãs trahi poſſum⁹) Aeneas ſup.ait O pater an ne putandū eſt aliquas aĩas ſublimes.i.in ſublimi ſitas aut egregias ire hinc.i. ex his tã beatis locis: ad cœlū.i.ad cõſpectū celi aut aerē in quo degim⁹: & reuerti iterū ad corpa tarda.i.eas tardantia & hebetãtia: q̃ cupido.i.cupiditas lucis.ſ.celeſtis: cū illic etiã lux ſit aut lucis.i.vite eſt ſup.eis tã dira.i.execrabilis & quaſi deorū ira inducta? Rñdet Anchiſes. Equidē.i.ego certe dicã: nec o nate tenebo te ſuſpēſum ſcilicet animo hoc eſt dubiū & ambiguū. Anchiſes ſuſpicit.i.ſuſum vel ſeorſum inſpicit: vt faciūt qui noua inuenire volunt ſicut cõtra deſpiciūt terrã q reminiſci volūt: atq; pandit ſingula.i.ſingulas res ad ꝓpoſitam queſtionē pertinētes: ordine.i.p ordinē: incipiēs.ſ.a primordiis & primis cauſis.

Anchiſes Principio cœlum ac terras: cãpoſq; liquentes:
Lucentemq; globum lunæ: titaniaq; aſtra:
Spiritus intus alit: totamq; infuſa per artus
Mens agitat molē: & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominū pecudūq; genus: vitæq; volãtū
Et q̃ marmoreo fert mõſtra ſub æquore pont⁹.
Igneus eſt ollis vigor: & cœleſtis origo
Seminibus: quantū non noxia corpora tardant
Terreniq; hebetãt artus: moribūdaq; membra
Hĩc metuūt: cupiūtq; dolēt gaudētq; nec auras
Reſpiciunt clauſæ tenebris & carcere cæco
Quin & ſupremo cum lumine vita reliquit:
Non tamen oē malū miſeris: nec funditus oēs
Carporeæ excedūt peſtes: penituſq; neceſſe eſt
Multa diu concreta modis inoleſcere miris.
Ergo exercētur pœnis: veterumq; malorum
Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes
Suſpenſæ ad ventos: alii ſub gurgite vaſto
Infectum eluitur ſcelus: aut exuritur igni.
Quiſq; ſuos patimur manes: exīde per amplū
Mittimur eliſyū: & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem: purumq; reliquit
Aethereū ſenſum: atq; aurai ſimplicis ignem.
Has omnes vbi mille rotam voluere per annos
Lethæū ad fluuium deus euocat agmīe magno
Scilicet immemores ſupera vt cõuexa reuiſant
Rurſus: & incipiant in corpora velle reuerti.

SER. ¶ Principio cœlum & terras campoſq; liquentes. interrogatus Anchiſes quare animę velint reuerti ad corpa quaſi aliud

ASCEñ. ¶ Principio cœlū ac terras &c. Incipiens igiť Anchiſes enarrare ſic ꝓcedit. Quia deus q magna mūdi aĩa: ſeu magnus animus ſcd'm quoſdã philoſophos oĩbus rebus infuſus eſt in oib⁹ animãtibus vt vniuerſalis anima oĩſq; anima celeſtem habet originē: qa ſcd'm Stoicos etiã deus eſt de natura ignis: vñ eū corporeū putabant vt atteſtať Euſebius in preparatione euãgelica & diuus Auguſtin⁹.viii.de ciuitate dei: ideo oĩa quę viuunt a deo regunť: deus autem vult vt iuxta merita poſt exitū a corpe anime recipiant alie gaudiū ęternum alie ſupplicium ęternū: alie purgationem ad tps duraturam ſecundū exigentiã facinoris: & deinde gaudium meritis rñdens quo recepto qa non meruerunt eternã beatitudinē inducit in eas obliuionem bonorū quę pauloante poſſederant in elyſiis & malorum quę ſuſtinuerant in hoc mūdo: & ita mote quaſi a ſpū magno cupiūt in corpa nõ redire: quia neſciūt ſe illic fuiſſe: ſed ire: vñ quod ſupra dictū eſt: iterūq; ad tarda reuerti corpa dictū eſt ex pſona Aenee q nouerat aĩas eas aliqñ in vita fuiſſe. Nam putauit nullas illic eſſe quę non aliqñ vixerint in hoc mundo cū corpibus ſuis in quę celitus demiſſe fuerant. Et qa obliuionem imbibūt licet ſepe in corpibus fuerint id tamen ignorãt immemoreſq; ſunt Plurima autē horū ex Orpheo & Platone efficta ſunt: qui qa ex ꝓphetarū libris & egyptiaca diſciplina didicerãt aĩas immortales aliqñ in corpa rediturus: putabant in eadem corpa poſt putrefactionem & cõſumptionē redire nõ poſſe: vnde in alia redire dicebãt: vt aſſerit diuus Auguſtinus. Verū cū hęc fere erronea ſint licet q̃ ad purgationē ptinent nõ penitus reprobenť ideo altiore indagatione ſupſedens ad ordinē redeo: premiſſis hęc Donati verbis. Quiſq; ſuos patimur manes: nam ſi bonus ad inferos venit: bonos patiť manes: ſi malus: malos. Exinde poſt examinationē. Amplum vt oſtendat non illis paucis paratã eſſe latitudinē: ſed pluribus modo ita viuant: vt illuc venire mereanť: ſed quia pauci merenť pauci diffuſam latitudinem merentur. Longa dies: lõgo tpe eſt opus vt fiat talis purgatio: qualis anteq; in corpus ꝓueniret. Hęc ille. Ordo igitur eſt. Principio.i.vt a primordiis incipiã. Spūs.i.animus magnus.ſ. de⁹ alit celū.i.aerem & ignem vt Seruius interpretatur: ac terras: & campos liquentes ideſt ęquora aquarū Ordo.

ra aquarū:& globū lune lucentē.ſ. lumīe a ſole recepto:& aſtra titania.i. q̄cunq; ab Hypione titane deſcripta ſunt:& quorum curſus ab eo de mōſtrati ſunt:quapropter earum pater dicitur vn̄ & Claudianus ea hyperianeo de ſemine na ta dicit:intelligit aūt totū vniuerſum:& mēs.ſ. diuina infuſa p artus.i. ſingula mēbra aut ſin gulas particulas:agitat.i.mouet & impellit to tā molē.i.machinā immenſam totius vniuerſi (Cicero aūt in tuſculanis ꝓbat animā eſſe im mortalē eo q̄ ſe & alia mouēs in ꝑpetuo ſit mo tu) Et miſcet ſe ꝑ p̄ſentiā nō ꝑ cōfuſionē: ma gno copore.ſ.vniuerſi.Inde.i.ex hac infuſione ſpūs illi⁹ diuini genus hoīm & pecudū & vite volantū.i.volucrū:& monſtra q̄ pont⁹.i.mare qd'libet fert ſub ęquore marmoreo.i. marmo rei coloris hoc eſt oīa aīantia ſup.orta ſunt & viuūt:qa vigor igneus & origo celeſtis eſt ollis i. oībus illis ſeminib⁹.i. animis q̄ ſunt ſemina vite ſicut Stoici cēſent deū eſſe de natura ignis quē Senec.li.viij.ep̄l'arū ſic cenſet eſſe in mūdo vt aīus noſter in nr̄o eſt corpe: intm̄ ſup. eſt il lis celeſtis natura: q̄tū corpa noxia.i. nociua: nō tardāt.i.deprimūt & offuſcāt virtutē celeſtē quia licet eiuſdē nature ſit oībus aīa tn̄ in vno corpe nobilior & pſpicatior q̄ in alio videt̄ ꝓ pter corpis diuerſam diſpōnem ſicut eadē cā de la magis reſplēdet in vna lucerna q̄ i alia. & q̄ tū artus terreni & mēbra moribunda.i. aſſidue ad mortē tēdētia nō hebetāt.ſ.ſemina illa hoc eſt aīas.hinc.i.ex his mēbris moribūdis & ter renis:ipe aīe:metuūt:cupiūt:dolēt & gaudēt.i. varijs afficiunt̄ paſſionib⁹:nec ipe clauſe tene bris.ſ.corpis & carcere ceco.i.eas excecāte: diſ piciūt.i.diſq̄runt auras.i.puritatē ſuam (alij le gūt nec reſpiciūt.i.attendūt nōnulli ſuſcipiūt) Atq; ita gn̄atur in corpe aīarum diuerſitas: q̄ ēt pmanet poſt ſeparatiōnē in ipſis aīs ſeu aīab⁹ q̄ res facit vt nōnulle cupiāt in corpora reuerti: vn̄ addit.Quin &.i.q̄netiā cū.i.q̄n vita reliq̄t ſup.corp⁹ lumine ſupremo.i.i vltimo vite: tn̄ nō omne malū.ſ.culpe hoc eſt vitium:ſine quo nullū ſtoici cēſent malū: nec omēs peſtes.i. in fectiones corp̄e quas in corpe ad ſe traxerūt ex cedūt.i.exuunt̄ excedētib⁹ ipſis animis fundit⁹ i.a fundo & radicitus:miſeris.ſ. animis aut ani mabus:& neceſſe eſt penitus.i.oīno ſtante.ſ.iu dicio diuino quod vult nullū malū eſſe impu nitū:multa.ſ.mala cōcreta.i.cōtracta cū corpe inoleſcere.i.aboleri: miris.i. mirabilib⁹ modis ſ.purgādi qa nihil mirabilius q̄ incorporeum a corpeo pati & ideo dicim⁹ nos quoq; aīas ſe cum trahere affectiones & paſſiones corporū. Ergo qa.ſ.purgatas oportet:ipe exercent.i.af ficiunt̄ penis ſcd'm platonē non eternis ſed pur gatorijs ad tp̄s duraturis vt recitat Aug. vlti. li.de ciui.dei. ſed notū eſt mortali peccato dā natas eterno ſupplicio affligēdas:& expendūt i.pſoluunt ſupplicia veterū malorū bn̄ veterū quaſi inueteratorū p malā cōſuetudinē q̄ vide licet nō facile exuunt̄. Alię.ſ. aīe pandunt̄ ſuſ penſe ad inanes vētos ſcelus infectū eluit̄.i.au fert̄ alijs p ablutionē ſub gurgite vaſto.i. mari qa ēt aqua būdicta vt in tertio officiorū reci tat Ambro.venialia purgant̄: & diluuio mun dus purgatus eſt. habēt ergo vim purgatiuam quantā deus vult aquę. Quinetiam dicuntur anime apparuiſſe ſanctis viris q̄ ſe in glacie tor queri aſſerebant: aut ſcelus infectum exuritur igni qd' & pauli ſn̄ia approbat & tota fere ma nus xp̄ianorum quorū ſunt q velint purgato rium eſſe in ſphera ignis Nos patimur manes ideſt

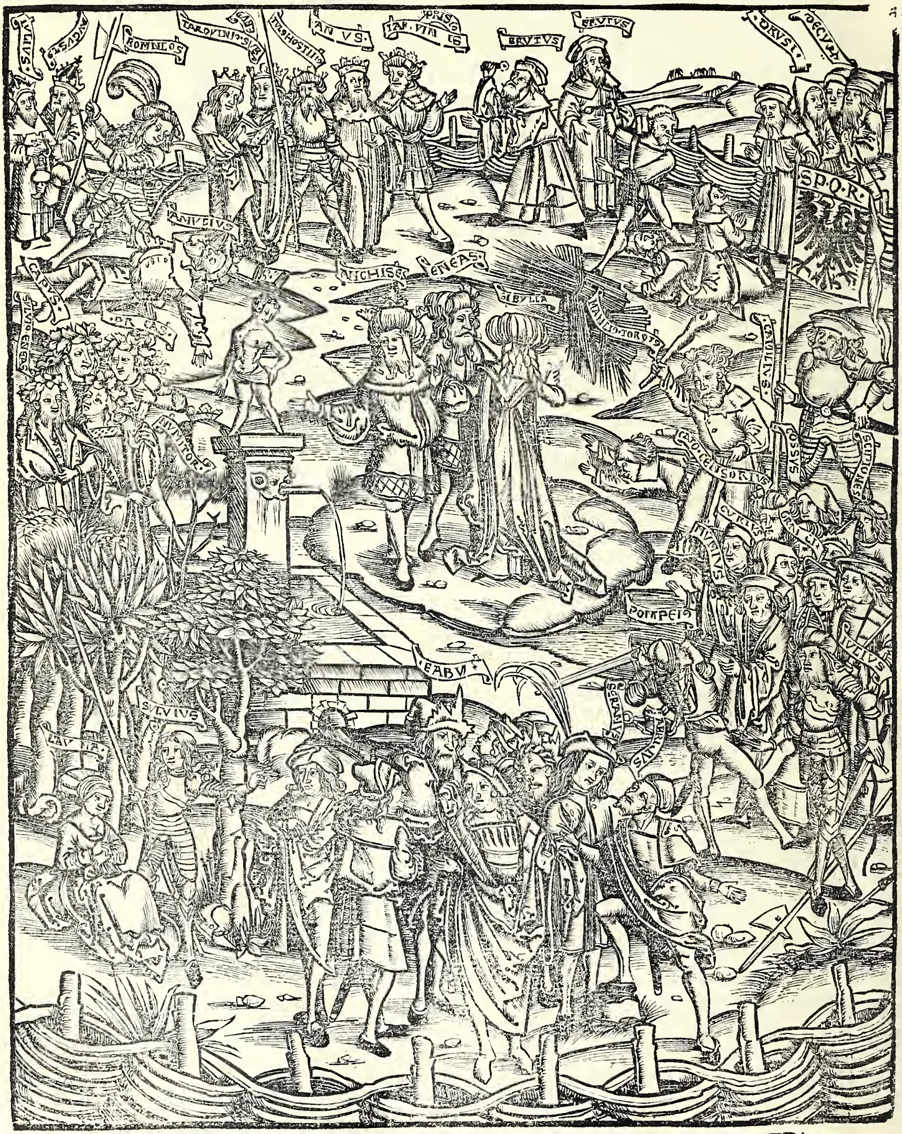
aliud dicit tn̄ ad illud recurrit quod Grǽce τοπαη dicitur i.oē quod eſt quatuor ſunt elementa.terra:aqua:aer:ęther: & deus:pręter hęc nihil eſt aliud: & hoc mundū nō poſſu mus dicere. Nā mundus non eſt totū: ergo deus eſt q̄dam diuinus ſpūs qui per quatuor infuſus elementa gignit vni uerſa:igit̄ ſi de elemētis & deo naſcunt̄ oīa: vnā originem habent:& p naturā oīm:ſi videamus quod in nobis a deo eſt:& quid a quatuor elemētis quantum datur intelligi ab elementis habemus corpus a deo aīm quod ideo ꝓbatur: qa eſt in corpore terra:humor anhelitus:calor:q̄ oīa viden tur ſicut etiā elementa. animus inuiſibilis eſt ſicut & deus vn̄ originē ducit:deinde elementa mutant̄: quorum perire mutari eſt:ſicut etiā corpus quod inde originē ducit.Con tra deū nō perire manifeſtū eſt.Ergo nec animus perit:qui inde originem ducit.Nam pars ſemp genus ſequitur: huc igit̄ tetendit primū intentionē ſuā:vt aīas immortales do ceret:ſed occurrit illud.Si em̄ immortales ſunt:& vnū ha bent principiū qua ratione non oīa aīalia ſentiunt: & dicit nō eſſe in animis diſſimilitudinē:ſed in corpibus: quę pro ut fuerint vel viuacia:vel torpentia: ita & animos faciunt quod poteſt etiā in vno eodēq; corpore cōprobari: in ſano enim corpore alia viuacitas eſt mētis in ęgro pigrior in ſa tis valido & ratiōe carens:vt in phreneticis cernimus:adeo vt cū ad corpus venerit nō natura ſua vtit̄:ſed ex eius qua litate mutat̄:inde aphros verſipelles. Gręcos leues Gallos pigrioris videmus ingenij:quod natura climatū facit ſicut Ptolomęus deprehendit:q dicit tranſlatum ad aliud clima hoīem naturā ex parte mutare. De toto em̄ nō pōt quia in principio accipit ſortē corporis ſui ergo aīa ꝓ qualitate eſt corporis & qua ratione res melior eſt in poteſtate deterio ris:at qui diuinus animus debuit corpus in poteſtate habe re nō corp⁹ naturā animi corrūpere:ſed hoc ideo fit: qa pl⁹ eſt quod cōtinet q̄ quod cōtinet̄: vt ſi leonē includas in ca ueam impeditus vim ſuā non perdit:ſed exercere non pōt ita animus nō tranſit in vitia corpis: ſed eius cōiunctione īpedit⁹ nō exercet vim ſuā & occurrit illud.Omne qd' cor rumpit̄ ęternū nō eſt ſi animus iraſcit̄ deſiderat timet caret ęternitate:cui ſunt iſta cōtraria.Nam paſſio ęternitatem re ſoluit quod ideo falſum eſſe dicimus quia animus p ſe ni hil patit̄:ſed laborat ex corporis coniunctione: & aliud eſt per naturā ſuā corrūpi: aliud p contractū rei alterius. Vi demus em̄ tale aliquid vt in lucerna quę p ſe clara eſt.& lo cū in quo eſt ſine dubio illuminat:ſed ſi qua re tacta fuerit & incluſa non perdit ſplendorem propriū:qui in ea eſt. Re moto naq; impedimento apparet:nec tamen quia impedi tus eſt eius vigor:ideo etiam corruptus:ita ergo & animus q̄diu eſt in corpore patitur eius cōtagionē:poſtq̄ vo depo ſuerat corp⁹ incipit ſuū vigorē & natura vtitur propria:ſi ergo ꝓpriā recipit naturā:quare pœnas apud inferos patit̄ ideo quia ſimul diu fuit:non pōt depoſita ipſa re ſtatim ad ſuū nitorem reuerti:vt ſi ſpeciem candidam miſſam in lu tum polluas & eā ſtatim auferas: non idcirco ſordibus ca ret:ſed ablutionem requirit:vt in priſtinū nitorē poſſit re dire.ſic aīa ex eo q̄ datur corpori inquinata eſt: vt etiam ſi corpus deponat neceſſe habeat purgari. ſi ergo purgantur & recipiunt naturam ſuam:cur volūt reuerti;:quia potant inq̄t obliuia:etiam eſt illud ambiguū: nā vt preteritarum obliuiſcantur pœnarum:aut certe vt ignare futuri habeāt deſideriū redeūdi in corpora:quod ſine paſſione non fit & animus:in quo paſſio meretur reuerti celū pro aere & ęthe re poſuit:vt duo ſignificet elementa: vt iam celū terraſq; meo ſine numine:Campoſq; liquentes.i. maria. Lucenteq; globum lu.ideo vſus eſt participio vt oſtendat eam ſuum lumen non habere:Nam lucens eſt quod aliūde illuminat̄ Lucibile quod per ſe lucet:vt patulum & patens: patulū eſt quod per ſe patet:patēs quod aperitur & clauditur.Glo bum autem ideo quia dicitur luna σφαιροειλης eſſe. Tita niaq; aſtra:aut ſtellas dicit:aut ſolem quē ſupra vnū fuiſſe de titanibus diximus.Spūs diuinus.ſ.& eſt vnum ſiue men tem dicat ſiue animū ſiue ſpiritum.Intus alit vegetat & in ęternitate cuſtodit: qa mixtus eſt & nulla pars elemēti eſt ſine deo.Per.ar.p elemēta quę ſunt membra mundi corpo ralia.

ralia:Corpora naq͂ ſunt quæ poſſunt videri.Mens agitat molem:magnitudinē mūdi mens agitat & ſi vt Cice.dicit in tuſcula.eternū eſt quicq̄d ī eterno motu eſt:ſine dubio etiam animus eternus eſt.Semꝑ em̄ in motu eſt.adeo vt ne nobis quidē quieſcētib⁹ cōquieſcat.Magno ſe corpore miſ.Aut antiptoſis eſt ꝓ corpori:vt heret pede pes denſuſq͂ viro vir:quod potius credendū eſt aut certe ſecundum eos locut⁹ eſt:qui dicūt deū corporalē eſſe:& eū ita diffiniunt πνευμα νοερον .i .ignē ſenſualē quod ſi verum eſt corpus eſt.nec per antiptoſim dixit.Sed ꝑ diffinitionē Magno corpore.i.nō cōmuni.Inde hominū pecudumq͂ genus:De quattuor elementis & deo. Et celeſtis origo. Quod ſupra diximus. intantū inquit in omnibus viget pars diuinitatis inquantū ſinit corporum qualitas.Terreniq͂ hebetant artus inquantū non hebetāt artus. Moribundaq͂ mem.Morienti ſimilia.Hoc eſt ſemper morientia.Nunq̄ enim in eodē ſtatu ſunt:ſed aut minuūtur:aut creſcunt:ergo animus idem eſt:Sed vti viribus ſuis non poteſt propter corporis coniunctionē.Hinc metuunt cupiuntq͂ dolentq͂ gaudentq͂:Ex corporū coniunctione:& animi hebetudine. Varro & omnes philoſophi dicunt quattuor eſſe paſſiones:duas a bonis:duas a malis opinatis rebus nam dolere & timere quæ opiniones malæ ſunt vna preſentis:altera futuri:item gaudere & cupere ſunt opiniones bonæ.& vna preſentis altera futuri:hæc ergo naſcuntur ex ipſa coniunctione:nā neq͂ animi ſunt:neq͂ corporis propria:pereunt enim facta ſegregatione.Neq͂ auras reſpiciūt:nā quia coherent corpori obliuiſcūt naturæ ſuæ.quas auras vocauit.Clauſæ tenebris & carcere cęco.Diffinitiones ſunt corporis.Quin & ſupremo:q̄a vt diximus occurrit debere eas ſtatim poſt corpus depoſitū in ſuū vigorē reuerti & dicit nō poſſe:quæ em̄ diu cōiuncta ſunt:inuicē ſe tenēt: & trahunt reliquias ſordiū antiquarum:nō tamē omne malū cedit ſed nō omne:nam remanet:quod vt purgeť neceſſe eſt.inde ē & q̄d dicit eadē ſequitur tellure repoſtos:Bene aūt miſeris:q̄a etiam poſt corpus habēt corporis ſordes:vñ eſt nec funditus omnes Corporee excedūt peſtes Diu cōcreta:coniūcta & cōglutinata:Inoleſcere vt Vdoq͂ docent inoleſcere libro. Ergo exercētur pœnis quia depoſito corpore ſordes ſuperſunt pœnas aūt nō ꝓferunt aīæ ſed illius cōiunctiōis reliquiæ q̄ ſunt iter aīam & corpus:nā licet illa duo ꝑ ſe pœnas ꝓferre nō poſſint: homo tñ ꝓfert:q de his duobus eſt fact⁹ Supplicia expē.nā agūt ſupplicia:nō vt aīas puniant:ſed vt eas peccatis exuāt priſtinis.Aliæ pādunť ianes.Suſpēſæ ad ventos.Loquiť quidē poetice de purgatione aīaꝶ: tangit tñ quod philophi dicūt.Nam triplex eſt hominis purgatio.aut in terra purganť:q̄ nimis oppreſſæ ſordidę fuerūt:deditæ.ſ.corporalib⁹ bladimētis.i.tranſeūt in corpora terrena:& hęc igni dicunť purgari:ignis em̄ ex terra oritur:quo exurunť oīa:nā celeſtis nihil purit:aut ī aqua ideſt tranſeūt ī corpora marina:Si paulo melius vixerint aut certe ī aera tranſeūdo.ſ.in aeria corpa ſi ſatis bene vixerint:quod & in Statio legimus:vbi de augurijs tractat ſeu q̄a mutatę noſtraq͂ ab origine ꝟſis corporib⁹ ſubiere

ideſt inferos.ſ.genios nobis datos:quiſq͂ ſup. patitur ſuos.i.ſibi debitos.vñ apulei⁹ de deo ſocratis dicit ꝙ ſtatim vt nati ſum⁹ nobis binos genios ſeu angelos attribui q̄rū alter ad bonū alter ad malū cohortatur:ſed plato poſt mortē dicit examē fieri afferētib⁹ vtriſq͂ que eorū cohortatu effecim⁹.Senſus etiā pōt eſſe nos patimur manes.i.purgamur apud manes hoc eſt iferos q̄ſq͂ ſuos.i.ſecūdū ꝙ meruit aut plus aut min⁹:deinde.ſ.poſtq͂ purgati ſumus mittimur ꝑ elyſiū.ſ.cāpū amplū.i.capacē & pauci tenemus arua leta.i.beata:donec longa dies.i.tēpus diutinū orbe.i.reuolutiōe tēporis.ſ.purgationi debiti:ꝑfecto.i.peracto exemit.i.dēpſit & expulit:labē cōcretā.i.ex cōiūctione corpis cuius ſenſualitati obtēperās aīa polluiť:& reliq̄t ſenſum ethereū.i.q̄ de celo ſumpſerat aīm:nā vt dicit Iuue.Sēſum a celeſti demiſſum traximus arce purū.i.imaculatū qualē eū corpus ſuſceperat. atq͂ ignē aurai.i. aure hoc eſt aīe ſimplicis.i.pure & incōtaminate affectionib⁹ corpoꝶ.Antique aūt dixit aurai nā q̄dā greci aī hñt vti nos æ licet e ꝓferant veteres ſepe aī diuiſis ſyllabis ponebāt ꝓ æ.hoc ē pauciſſimi ſine purgatōe ꝑuia trāſimus ad leta arua:q̄a nō niſi ꝑfectiſſimi & heroica ꝟtute dū viuerēt ꝑditi:ſed poſt purgationē m̄te trāſmigrāt ī letas ſedes māſure illic nō ꝑpetuo:ſed ꝓ modulo meritorū:aut ſcd'm ſniam Platonis quā recitat lactāti⁹ ī.vij.cōtra gentiles ſpacio mille annorū iuxta q̄d etiā ī apocalipſi.xx.dicit angelus ligaſſe ſerpentē antiquū q eſt diabol⁹ & ſathanas ꝑ mille annos:ſed vtrobiq͂ accipiť tēpus finitū ꝓ infinito ſic & hic cū dic de⁹ euocat magno agmine ad fluuiū letheū : has oēs.ſ.aīas purgatas: vbi.i.poſtq͂ voluere.i.voluerūt rotā.ſ.tpis per mille ānos.i.poſtq͂ ī elyſijs ꝑegerūt ſpacium mille annoꝶ.q̄ delitijs ſaciati ꝓ meritis fuerūt.deus vocat eos ad fluuiū obliuionis.ſ. ideſt ſcire licet cur id faciat vt.ſ.imemores & bonorū q̄ iā habebāt & maloꝶ q̄ habuerāt in vita: reuiſant.i.reuidere eāt ruſus cōuexa ſupera.i.cōuexitatē celeſtē:& vt incipiāt velle reuerti ī corpora.Beroald' dans rationē cur ſydera dicanť titania dicit cōtra Seruiū ſic.Diodorus li.vi.aptiſſime nos edocuit quare aſtra titania nominenť ſcribit em̄ Hyperionē vnū ex titanib⁹ primū aſtroꝶ luneq͂ & ſolis curſū ac naturā demōſtraſſe & ob hoc ſtellaꝶ parētē exiſtimatū: merito itaq͂ a Verg.aſtra.i. ſtelle oēs nō ſol⁹ ſol titania dicūť q̄ſi ꝑpetuo epitheto propter titanem hyperionem:qui ſiderum pater fuiſſe creditur. BERO.

natos vñ ēt ī ſacris oībus tres ſunt iſtæ purgatiōes: Nā aut teda purganť & ſulphure:aut aqua abluuntur aut aere ventilanť quod erat in ſacris Liberi.Hoc eſt em̄ quod dicit in ſecundo Geor.Tibiq͂ oſcilla ex alta ſuſpendit mollia pinu.Nam genus erat purgationis:id aūt quod apud Iuue.Tangiť Quotiens hic talis ad illos Vmbra venit cuperent luſtrari ſi q̄ darentur ſulphura cū tædis:& ſi foret humida laurus:& in ipſis purgationibus bonū merito executus eſt ordinē.vt ante aeriam inde aquæ poſt ignis diceret purgationem.Quiſq͂ ſuos.p.m.ſupplicia varia reliquit intelligi que ſunt apud manes:vt ſi quis dicat iudiciū patimur:& ſignificet ea quæ in iudicio continenť.Eſt & aliud verius:nam cū naſcimur duos genios ſortimur:vnus eſt qui hortatur ad bona alter qui deprauat ad mala:nec incōgrue dicunť genij quia cū vnuſquiſq͂ genitus fuerit:ei ſtatim obſeruatores deputanť quibus aſſiſtētibus poſt mortē:aut aſſerimur in meliorem vitam aut cōdemnamur in deteriorem per quos aut vacationē meremur aut reditum in corpora. ergo manes genios dicit:quos cum vita ſortimur.Exinde vna pars orationis eſt:& ī tertia a fine accentū habet:licet penultima longa ſit:quod ideo factum eſt vt oſtendereť vna pars eſſe orationis ne prepoſitio iungeretur aduerbio quod vitioſum eſſe nō dubium eſt.Pauci læta arua tenemus:Non omnes.Qui em̄ minus purgantur ſtatim redeunt ad corpora.Donec longa dies perfecto temporis orbe :quia etiam poſt purgationem opus eſt tempore vt perſeueret in purgatione:& ſic redeat & queritur vtrū animę per apotheoſin:de quibus ait Et pauci lęta arua tenemus.poſſint mereri perpetuam purgationē: quod nō poteſt fieri.Merenť em̄ tēporis multi nō ꝑpetuitatis:& q̄ male vixerint:ſtatim redeūt:q̄ melius tardi⁹ q̄ optime Accētus ratio.

diutiſſimo tempore ſunt cum numinib⁹:paucæ tñ ſunt q̃ & ipſe exingēte ratione.licet tarde cogunt̄ re-uerti.Perfecto tēporis orbe finito legitimo tēpore.Concretā:affixā & inherētē.Aethereū ſenſum:ſiderū̦ πυρνοερον.Ignem ſenſualē.i.deū p quod ſit aia oſtēdit.Aurai ſimplicis ignē nō vrētis ſimplicis autem noſtri cōparatione:q conſtat de ligno & aere.Ille em̄ ſemp per ſe plenus eſt:& æternus:ga ſimplex. Omīa enim συνθετα.ideſt cōpoſita exitū ſortiunt̄:vnde & atomos ꝑpetuas dicūt:ga ſimplices ſunt nec recipiūt ſectionē.Hac oēs:ac ſi diceret etiam has omnes:nā ſupra nō oēs dixit:ſed aīæ quibus altera fato corpora debentur. Rotam voluere per an.ꝑegerūt exegerūt ſtatutū tempus per annorū volubilitatē:eſt aūt ſermo Ennij.Deus euocat nō dicit quis ſicut ſupra.Dη quibus imperiū eſt aīarū:ſed alij Mercuriū volūt ꝓpter hoc:Hac animas ille euocat orco pallentis & eſt ratio nā νουσ dicitur.i.ſenſus q̃ philoſophiā quæ hec in-dicat intelligimus:quia ipſe etiam inuenerit litteras.Agmine ma.impetu:& dictum eſt imperatiue:non enim blanditijs inductæ redeunt:ſed neceſſitate quadam coguntur:vt potentes velint reuerti.Immemo-res:vel preteritorum vel futurorum.

Dixerat

Poeta. Dixerat Anchiſes: natumq; vnaq; ſibyllam
Conuentus trahit in medios:turbãq; ſonantẽ
Et tumulũ capit:vñ omnes longo ordine poſſit
Aduerſos legere:& venientum diſcere vultus.
Anchiſes Nunc age dardaniã prole:q̃ deinde ſequať.
Gloria:qui maneant itala de gente nepotes:
Illuſtres animas:noſtrũq; in nomen ituras
Expediam dictis:& te tua fata docebo.
Ille vides pura iuuenis qui nititur haſta:
Proxima ſorte tenet lucis loca. prim⁹ ad auras
Aethereas italo commixtus ſanguine ſurget.
Siluius albanũ nomen tua poſthuma proles:
Quem tibi longæuo ſerum lauinia coniunx:
Educet ſiluis regem:regũq; parentem.
Vnde genus longa noſtrũ dominabitur alba
Proximus ille procas troianæ gloria gentis
Et capys:& numitor:& qui te nomine reddet
Siluius æneas:pariter pietate vel armis
Egregius:ſi vnq̃ regnandã acceperit albam.
Qui iuuenes quantas oſtentant aſpice vires.
At qui vmbrata gerunt ciuili tempora quercu:
Hi tibi nomentum:& gabios:vrbẽq; fidenã:
Hi collatinas imponent montibus arces
Pometios:caſtrũq; inui:bolamq; coramq;.
Hæc tũ nomĩa erũt: nũc ſunt ſine nomĩe terræ.

SER. ¶Dixerat anchiſes:antedicta de reuerſione animarũ ꝓ-
batio huc tendit.vt celebret Romanos:&præcipue augu
ſtum.Namq; qui bene cõſyderãt inueniẽt oẽm romanã
hiſtoriã ab æneę euentu vſq; ad ſua tempora ſummatim
celebraſſe Vergiliũ.Quod ideo latet quia confuſus eſt
ordo.Nam euerſio ilĳ &æneę ꝑ errores aduentus bellũq;
manifeſta ſũt.Albanos reges:Romanos etiã cõſules: bru
tos:Catonẽ Ceſarẽ & Auguſtum:& multa ad hiſtoriam
romanam pertinentia hic indicat locus.Cætera quæ hic
Aeneis. intermiſſa ſunt in αοϖιΔοϖοια cõmemorat.vnde etiã in
antiquis inuenimus opus hoc appellatũ eſſe æneidẽ: ſed
geſta populi romani:Quod ideo mutatũ eſt quia nomẽ
non a parte:ſed a toto debet dari. Turbamq; ſonantem:
aut quæ tunc propter feſtinationẽ ſonabat:aut turbę per
petuum eſt epitherũ.Longo ordine nõ quo nati ſunt: ſed
quo apud inferos ſtabant.Non em̃ eo quo regnauerunt
dicturus eſt ordine.Aduerſos legere:relegere cõſyderare
Dardaniam prolem:albanos reges:qui tredecim fuerunt
de æneæ & Lauiniæ genere.Vnde ait itala de gente. Illu
ſtres:hoc nomẽ notitię fuit:nõ meriti:vñ etiã in meretri
cibus inuenitur:Nam & nobiles & illuſtres vocantur In
nomen itu.ingentẽ.vt ipſe nomẽ echioniũ matriſq; ge-
nus perideæ.Ille vides pura iuuenis q̲ nitiť haſta :æneas
vt dicit Cato ſimul ac venit ad italiam:Lauiniã accepit
vxorem propter quod Turnus iratus tam in latinum q̃
in æneam bella commouit a Mezentio impetratris auxi
lĳs:quod etiã ipſe oſtendit dicens:ſe ſatis ambobus teu-
criſq; venire latiniſq;.Sed vt ſupra diximus primo perĳt
Latinus:Secundo pariter turnus & æneas.Poſtea Mezen
tium interemit Aſcanius:& laurolauiniũ tenuit. Cuius
lauinia

¶Dixerat anchiſes.Poſtq̃ ãchiſes docuit ani
mas debere & poſſe & velle ĩ corꝑa redire: do ASCEn.
cet q̃ rediture ſint ĩ corꝑa ab enea ꝓgenerãda
& ita inuẽta occaſione deſcribit prĩcipes alba
nos &romanos ad auguſtũ vſq; quia eatenus
deſcribit quaten⁹ poeta nouit:ſed tñ honeſtã
inuenit rationẽ cur nõ progreſſus ſit:vt dice-
mus illic.Et dubitamus adhuc virtutẽ exten-
dere factis:Ex eo aũt ꝙ genus auguſti hic cõ-
mendat facile cõuinciť nõ inſtituiſſe auguſti
vitam aliterq; hic& in clypeo deſcribere:Do DONA.
natus dicit ſic.Nũc age ꝓponit ſe dicturũ ꝓ-
lem.Troianã:& nepotes ĩde ex italo ſanguĩe
commixtos:&fata ſua ergo exequiť ſpecialiť
quos generaliter ĩ prĩo tetigit.Pura ſine ferro
quod ſit ſit ſignũ pacis:& nõ belli.Ciuili.t.ci
uilem dixit feſtã pacificã:vt eſt laurus & oli-
ua.Hec ille:Ordo eſt.Anchiſes dixerat.ſ.q̃ p̄- Ordo'.
miſſa ſunt & trahit ĩ medios cõuent⁹.i.ĩ me-
dium eorũ q̲ cõuenerãt hoc eſt incõuenticula
animarũ in corpora trãſiturarũ& in turbã ſo-
nantẽ.i.q̃ cũ ſonitu cõuenerãt natũ.i.filiũ ſuũ
eneam:& ſibyllã vna.i.pariter & capit.i.aſcẽ
dit tumulũ.i.coliculũ:vñ.i.de quo poſſit le-
gere or.lon.i.ex ordine longo deligere & ĩſpi
cere oẽs.ſ.q̲ cõuenerãt aduerſos.i.ex aduerſo
ſitos &diſcere.ſ.ex inſpectiõe:vultus venien
tium.i.dum per ordinẽ venirent tranſituri &
ſup.dixit.Age.i.agedũ nate expediam nunc
dictis ideſt eloquar & paucis enarrẽ: ꝓlẽ dar
daniam .ideſt ex dardano per nos orituram:
& que gloria ſequatur deinde.i.poſt hac & q̲
nepotes.i.poſteri: maneant.i.certe futuri ſint
de gente itala.i.ex cõmixtiõe gentis itale:aut
ab ĳs quos in italia procreabũt dardanide &
animas illuſtres.i. claras futuras:& ituras in
noſtrum nomẽ.i.cognationẽ &ꝓgeniẽ.(No Nomen.
men aũt varie accipiť.aliquãdo pro gente vt
apud liuiũ nomẽ ſenẽſe pro eo quod eſt ſenẽ-
ſis gens Iudeis ĩuiſum eſt nomẽ chriſtianum
ideſt ipſa gens chriſtiana. Aliquãdo ꝓ cogna
tione vt hic.Aliquãdo debitorib⁹ vt hic mul
ta habet nomina:& debet plura.i.debita: ſed
vnum ſignificat nomen.ſ.rei denomĩationẽ.
ſed quia gens & progenies ſepe vno vocabu
lo generali appellanť:videtur & gentẽ & pro
geniem ſignificare:& quia debitorũ nomina
inſcribuntur & obliganť accipi videntur pro
ipſis debitorib⁹)& ego docebo te tua fata.i.
que tibi fata promittũt.Ille vides:greca locu
tio.Nam latine diceret illũ vides pura iuue-
nem q̲ &c.verũ cõſtrueť ſic.Ille iuuenis q̲ niti
tur.i.innitiť & fulcitur haſta pura.i.ſine ferro:
vides.i.vides ne eũ:tenet ꝓxima loca lucis.i.
vite.i.prim⁹ naſcitur⁹ eſt de te.& ſurget pri-
mus ad auras ethereas.i.celeſtes ac ſuperas cõ
mixtus ſanguĩe italo.i.generat⁹ ex cõmixtio
ne ſanguinis troiani cũ italo: q̲a ex te & laui-
nia latini regis filia naſceť:exiſtẽs ſiluius no-
men albanũ.i.quod nomẽ albanis regibus ꝑ-
manſurũ eſt nã oẽs ſiluĳ diceuť ſicut romani
adhuc ceſares & auguſti.appoſitorie ꝓles tua
poſthuma.i poſthumationẽ & ſepulturã tuã
oritura.Quẽ.ſ.ſiluiũ cõiunx.ſ. tua lauinia.ſ.
nomine educet.ideſt edet tibi longeuo.i. lon
gi eui.Aut quia deus futurus es vt ſentit Ser-
uius:aut quia progenies tua diu victura & tu
in ea:quia vt dicit Salomõ Mortuus eſt pater
& quaſi non eſt mortuus: ſimilẽ .n.ſui reliq̃t.
educet dicit ſiluis.ideſt e ſiluis in quas fugiet
(quod tamen recenter recitet.quia iuxta pre-
ceptum rhetoricũ nihil dicemus quod contra

intentum noſtrũ faciat:cũ ergo eneã de progenie letificare intendat male dixerit diſſentionẽ filij cũ nouerca)regẽ.i.in regnũ albanũ quod tñ aſcanius condet& parẽtẽ regũ.quia. xiij.fuerũt albani reges:vñ gen⁹ noſtrũ dominabiť ſup.i alba lõga.i.ciuitate illa ital e quã aſcanius cõditurus ẽ q̃ alba diceť ab alba ſue illic inuenta & longa a ſitu. Ille proxim⁹.i.q proximus apparet:nõ tñ proximus ĩ mundũ eſt aſcẽſur⁹:eſt ſup.procas pater.ſ. numitoris & amulij:gloria gentis troiane.i.a quo orieť gens romana que erit gloria troiane gẽtis qa vt dicit Ouidi⁹ Ilia cũ lauſo de numitore ſati vt autẽ vidimus ĩ primo ex Ilia genuit mars Remũ & romulũ vrbis Romane conditores Vel ordo eſt.vnde dominabiť noſtrũ genus in longa alba.ſ.ille q proximus eſt videlicet procas gloria gentis troiane:& capys q ſext⁹ erit regũ albanorũ:& numitor q vltimus regnabit & tertiuſdecimus erit.& eneas ſiluius qui exiſtens egregi⁹:pariter pietate vel ꝓ& aut etiã armis:reddet.i.referet & repſentabit te nomine:& quia egregius pietate & armis etiam virtute & factis egregius dicit futurus ſi acceperit.ſ.a tutore:vnq̃.i.quouis tpe vite ſue:quia vix.lij.etatis ſue ãno accepit albã regendã.i.albanũ regnũ.Aſpice q.i.quales ſup. ſunt hi iuuenes & quãtas vires oſtentãt.i.ad oſtentationẽ monſtrãt:At.i.ſed hi q gerũt tẽpora.ſ.capitũ:ũbrata.i.vmbris coopta quercu ciuili.i.ciuica.hoc eſt vñ fit corona ciuica que datur ei q cõciuẽ cõſeruauerit in bello:hi dico imponẽt tibi.i.i gloriã tuã:nomentũ & gabios &vrbẽ fidenã.& arces collatinas.i.vrbes illas ĩ italia ĩ priſco latinoꝝ regno ĩponẽt dicit mõtib⁹ & pometios:& caſtrũ Inui.i. panos quod caſtrũ nouũ diciť & bolam & corã vrbes illas ab albanis regibus cõdendas .hec ſcilicet dicta:erũt tum.i.tũc qñ hi regnabunt nomina.ſ.vrbiũ & terrarũ:que nũc ſunt terre ſine nomine quia inculte & inhabitate. ſaltẽ ſine oppidis a quibus denomineñť.

lauinia timens inſidias:grauida confugit in ſyluas:& latuit in caſa paſtorali:Tyri:ad quod alludens agit tyruſq; pater cui regia parent armenta:& illic enixa eſt filiũ: ſed cum aſcanius flagraret inuidia vocauit nouercã:& ei cõceſſit laurolauiniũ:ſibi vero albam cõſtituit:q qm̃ ſine liberis perijt.Siluio q &ipe aſcanius dictus eſt:ſuũ reliq̃t imperiũ.Vnde apud Liuiũ.Error eſt vter aſcanius albã condidit:poſtea albani reges dicti ſunt Siluij ab hui⁹ nomine:ſicut hodieq; Romani ĩperatores Auguſti vocãtur ægyptij ptolęmei.Perſe ai ſacidæ.latini.Murrani vt Murranũ hic atauos.& auorũ ãtiqua ſonãtẽ Nomĩa p regeſq; actum genus omne latinũ.Pura iuuenis.q nitit haſta.i. ſine ferro.Nã hoc fuit p̃miũ apud maiores:q tũc primũ viciſſet in prelio.ſicut fertur in libris de gente populi Romani Silui⁹ albanũ nomẽ.Quia oẽs ſiluij ab eo dicti ſũt Tua poſthuma proles Poſthum⁹ eſt poſt humationẽ parentis creatus.Per hoc aũt æneã cito oſtẽdit eſſe periturũ & ſtatim infert cõſolationẽ dicens Quẽ tibi longæuo.i. deo.æuũ em̃ proprie æternitatis eſt q̃ nõ niſi ĩ deosvenit Ennius Romulus ĩ cœlo cũ dijs genitalibus æuum degit: Male aũt vindicauit vſus p quẽ dixit longæuoſq; ſenes. Vnde a quo vt genus vñ latinũ.nã poſteri eius fuerũt.q poſtea apud albã regnauerũt ciuitatẽ. Proximus ille ꝓſtandi nõ aſcendẽdi ordine.Nã duodecim⁹fuit Et capys. ſextus eſt rex albanorũ.Itẽ Numitor tertiuſdecim⁹ fuit. Si vnq̃ regnandã acceperit albam. Aeneas Siluius.& hic oſtendit oẽs albanos reges Siluios dictos .acceperit aũt a tutore.q eius inuaſit imperiũ.Quod eivix anno.lij.reſtituit.& rem hiſtorie plenã per tranſitũ tetigit.Ciuili tempora quercu.ciuica debuit dicere.ſed mutauit.vt contra Horat. Motũ ex metello cõſule ciuicũ.pro ciuilẽ.Quercam aũt coronã accipiebãt.q& in bello ciuẽ ſeruaſſent. ideo quia ante cauſa vitæ in hac arbore hominibus fuit qui glandibus veſcebantur. Aliæ em̃ murales erant.aliæ agonales.i. lemniſcatæ.Hi tibi nomentũ & gabios. Hæ ciuitates ſunt priſcorũ latinorũ ab albanis regibus cõſtitutæ.q̃q̃ Collatiam Tarquinius conſtituiſſe dicatur.qui vt erat ſuperbus eã ex collata pecunia conſtituit.Vñ collatia dicta eſt.poteſt tñ etiam fieri vt ab albanis fundata ſit.aucta a Tarquinio ſicut ſupra de tarento diximus ꝙ Taras fecit auxit Phalantus.Romam etiam romulus feciſſe dicitur quam ante euander condidit.vt tunc pater Euander romanæ conditor arcis.Vrbem fidenã:Fidenæ dicuntur ſicut Thebæ.ſed dixit vt Iuue[n]. atq; vætus thebe centum iacet obruta portis: nam varietate ſtudet.vnde etiam pometios ait.cũ dicatur numero ſingulari pometia.Caſtrũq; Inui.Vna eſt italiæ ciuitas caſtrum nouũ dicitur De hac tũt ait caſtrum inui.i.panos.quia illic colitur.Inuus aũt latine apellatur grece πaν Item επιαλτησ Grece latine incubus.idem faunus.Item fatuus fatuellus Dicitur ab ineundo paſſim cum omnibus animalibus.Vnde & incubus dicitur.Caſtrum autem ciuitas eſt.Nam caſtra numero plurali dicimus:licet legerimus in Plauto caſtrum pœnarum quod etiam diminutiuo oſtendit nã caſtellum dicimus.Nunc ſunt ſine nomine terræ:atq in cathalogo hinc eſt dicturus aliquas ciuitates.ſed ex pſona ſua præoccupat.

Nomina regum.

Murrani.

Capys.

Fidenæ.

Iuuena.

Inuus.

Quin & auo comitem ſeſe Mauortius addet
Romulus: Aſſarici quẽ ſanguinis Ilia mater
Educet: viden vt geminæ ſtent vertice criſtæ:
Et pater ipſe ſuo ſuperũ iam ſignet honore:
En huius nate auſpicijs illa inclyta Roma
Imperium terris animos æquabit olympo:
Septemq; vna ſibi muro circundabit arces:
Fœlix prole virum: qualis berecynthia mater
Inuehitur curru phrygias turrita per vrbes
Læta deum partu: centũ cõplexa nepotes
Omnis celicolas: omnis ſupera alta tenẽtes.

ASCEn. ¶Quin & auo comitẽ &c.Poſt albanos reges recitat Romanos & deinde cõſules precipuos peruẽturus ad dictatores ac impatores perpetuos Ceſarẽ.ſ.& Auguſtũ:atq; ita p trãſitum romanã prelibat hiſtoriã Nihil in his verſib⁹ memoria dignũ apud Donatũ dicũt inueniri.

Ordo. Ordo igiť eſt.Quin.i.quinetiã Romulus mauortius.i.marti⁹ a mauorte hoc eſt per epentheſim a marte genitus:addet ſeſe comitem auo.ſ. numitori q cũ amuliũ expellet & auum in regnũ reſtituet:quẽ.ſ. romulũ ilia ſanguinis aſſarici.i.de ſanguĩe illius regis troianorũ : mr.ſ.romuli:educet.i.edet in lucẽ ac pariet:Signãter dicit Mauortius & ſanguinis aſſarici:quia certũ fuit ꝙ eſſet de ſanguĩe ilie que de ſanguine aſſarici fuit:dubiũ aũt an de ſanguine Martis:nam & liuius dubitari dicit Ideoq; nõ dicit eũ ſanguinis martis: ſed mauortiũ vt cenſeri potuit quia bellicoſus erat. viden.i.vides ne vt criſte.i. ſupereminentie. galearum in morẽ criſtarũ:ſtent vertice. ideſt in ſummitate

¶Quin & auo comitẽ ſeſe mauortius addet Romulus: Amulius& numitor fratres fuerũt:ſed numitorẽ a regno SER. Amulius

amulius pepulit:etiam iliam eius filiam Sacerdotẽ veſtę
Romulus fecit de hac & Marte nati remus & romulus:qui cũ ado-
Amulius leuiſſent occiſo Amulio auum Numitorem in regnum reuocauerunt:& cum eo vno anno regnauerunt. Poſtea propter anguſtias imperij Romam captatis augurijs condiderunt:ergo auo ſe comitẽ aut auito ſe iunget imperio aut ſecundum Enniũ refertur inter deos cum ænea. Dicit namq; iliam fuiſſe filiam ęneæ quod ſi eſt æneas auus eſt Romuli. Vnde etiam addidit: aſſaraci: quẽ ſanguinis nam hoc epitheton nõ ſine cauſa introductum eſt: quod eſt proprium æneæ.nã aſſaracus pater eſt Capys: Capys Anchiſæ: Anchiſes Aeneæ. Viden.den naturaliter longa eſt:Breuem tamen poſuit ſecutus Enniũ:& ideo eſt eius immutata natura:vt ea vbiq; breuis inueniatur. Geminę ſtant vertice criſtæ:Omnino in omnib⁹ hoc egit Romu. vt cum fratre regnare videretur:ne ſe reum paricidij idicaret:Vnde omnia inſignia duplicia habuit quaſi cum fratre communia. Etenim ad captanda auguria palatinũ romulus tenuit.auentinũ Remus qui prior ſex vultures vidit poſt Romulus.xij.& cum ille tempore ille numero de condenda vrbe certarent:orta contẽtione de vrbis nomine inter exercitũ a romuli militib⁹ Remus occiſus eſt. Fabuloſum autem eſt ꝙ a fratre propter muros dicitur iteremptus. Et pater ipſe ſuo ſuperũ iam.ſ.h. Merito virtutis Mars Romulũ deum eſſe ſignificat. ſuperum enim accuſatiu⁹ eſt ſingularis:ab eo qd' eſt ſuperus ſuperi. Illã Quam tibi ſæpe fata promiſerunt. Inclyta græcum. nã κλυτον glorioſum dicunt. Imperium ter. inquãtũ tendit terra. Animos æquabit olympo.i. magnanimitate ęquabitur cœlo De hoc autem loco & Probus & Trog⁹ querũt. Septemq; vna ſibi muro: Bene dicit vrbem Romanã ſeptem incluſiſſe montes:& mediũ tenuit:namq; grandis eſt inde dubitatio.& alij dicunt breues ſeptem colliculos a romulo incluſos:qui tamen alijs nominibus appellanť: alij volunt hos ipſos qui nunc ſunt a romulo incluſos.i. Palatinũ: Quirinalẽ: Auẽtinum: Cœlium: Viminalem Aeſquilinum:& Ianicularẽ. Alij vero volũt hos quidem fuiſſe:alijs tamen nominib⁹ appellatos:quæ mutata ſũt poſtea:vt de omnibus rebus legimus fieri ſicut etiam de multis locis & fluminibus legimus. vt ſepius & nomen poſuit Saturnia tellus. Prole virũ ꝓ virorũ fortiũ. Qualis berecynthia.m. Phrygia:nã & berecynthos caſtellũ ẽ phrygiæ iuxta ſangariũ fluuiũ:vbi mater deũ coliť. Per hanc aũt cõparationẽ nihil aliud oſtẽdit niſi romanos duces inter deos referẽdos. Turrita:Quia ipſa eſt terra:quę vrbes ſuſtinet:iõ deſignať ei corona cũ turrib⁹ ĩ capite.

Huc geminas nũc flecte acies:hãc aſpice gentẽ
Romanoſq; tuos:hic cæſar:& omnis Iuli
Progenies:magnũ cœli ventura ſub axem.
Hic vir hic eſt tibi quẽ promitti ſæpius audis
Auguſtus cæſar diuum genus:aurea condet
Sæcula:quæ rurſus latio regnata per arua
Saturno quondã:ſuper & garamãthas & indos
Proferet imperium:iacet extra ſydera tellus:
Extra annis ſoliſq; vias:vbi cœlifer Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardẽtibus aptũ.
Huius in aduentu iam nũc & caſpia regna
Reſponſis horrent diuum:& mæotica tellus:
Et ſeptem gemini turbant trepida oſtia nili
Nec vero Alcides tantum telluris obiuit
Fixerit aeripedẽ ceruam licet:aut erymãthi
Placarit

in ſummitate galee:gemine.i.due & equales: eo enim ꝙ Remũ a ſe interfectũ adhuc ſecum regnare ſimulabat inſignib⁹ fere geminis vtebatur & vidẽ ſup. vt pater ipſe.ſ.mars iam ſignet.i.ſignificet ſuperũ.i. celeſtẽ & ad ſuperos transferendũ honore ſuo.i.proprio & debito ſuperis. En o nate illa.ſ.notiſſima quam tibi fata ſepe promiſerũt:Roma inclyta.i. clara & glorioſa:equabit auſpicijs.i.dextris inceptis & ꝓſidijs.hui⁹.ſ.viri:terris imperiũ.i. tm̃ habebit imperiũ q̃te erũt terre:vnde in prĩo de Iulio Ceſare. Imperiũ oceano famam qui terminet aſtris.& equabit animos olympo.i. magnanimitate equabitur celo vt Seruius iterpretatur aut quia factis celũ equare nõ poſſit:animo ideſt voluntate equabit:hoc eſt eqparabit aut animos ideſt virtutes animorum equabit celo ita vt celũ mereanť romani pricipes Aut forte id dicit quod de Auguſto dicitur q̃a ſe pro apolline geſſit:vnde & ei diuini decreti ſunt honores vnde in buco. O Melibee deus nobis hec ocia fecit. Et quia roma deos continebat meruit celũ dici:ſed propter animos nõ propter corpora que mortalia erãt & ideo dictũ eſt in Tytiro:Vrbẽ quam dicũt Romã melibee putaui &c. videatur illic. ꝙ ꝑ & ipa vna:aut q̃ vna(nã vtroq; mõ ſtare põt & ſcriptum repperi).i.cum niſi vna ſit ſcilicet Roma:circũdabit ſibi.i. ad decus:& munimẽ ac preſidium ſuũ:muro. ſcilicet vno. ſeptẽ arces.i.colles:quos Seruius nominat exiſtẽs felix prole.i.fecunditate virum.i.virorum fortiũ qualis mater berecynthia. i.frigia hoc eſt Cybeles mater deum iuehiť curru exiſtẽs turrita.i.turribus pro corona inſignita vt Serui⁹ docet:ꝑ vrbes phrygias.i.troianas' exiſtẽs leta partu deum.i.deorum:hoc eſt quia tot deos peperit:cõplexa.ſ.ideſt cõpletens cẽtum nepotes.i.poſteros a ſe ortos:omnis celicolas & oĩs i.cunctos tenentes ſupera alta.i.celeſtia regna Quod autem centum dicit: numerus finitus eſt pro infinito.

¶ Huc geminas nũc flecte acies &c. Auguſtũ demõſtraturus cohortať vt geminas oculoꝝ ASCEn.
acies in eũ flectat:tanq̃ illũ vnicũ & ſingulare toti⁹ generis dec⁹ ſignificare velit quo nil ortũ maius nil tale alias orituꝝ cẽſeat. Ex eo aũt ꝙ eũ mõſtrat añ eos q̃ añ eũ naſcituri erãt patet ꝙ nõ q̃ ordine in mũdũ vẽturi erãt illic cõparebãt. De hac aũt re nihil allatũ eſt Do- DONA.
nati niſi ꝙ ait vir hic ad ſimilitudinẽ ſaturni regnabit ex quo illud videtur aſtruere ꝙ felicitas regnandi generi eius attributa videatur Addit. Sup & .g. & .in. Faciet id quod Satur. in italia:atq; iſup pacabit ipſum orbẽ. Anni & ſo. annũ pro nocte ſolẽ pro luce poſuit vult ergo aliquid vlterius etiã poeta quod ſol neſciat & mundus excludat. Ergo melius Ceſar qui ad tantũ ſpatiũ imperiũ proferet q̃ Satur. qui in ſola regnauit Italia. Nec ve.al. nunc comparat illum Herculi deinde libero patri: qui ambo plurima loca ſuperauerũt. Laudat ergo alios vt potiorẽ Ceſarẽ faciat. Sic aſſentator ille Terentianus gnato cum dictũ eſſet Magnas vero gratias thais mihi? reſpondit: ingentes:vt eſtimationẽ audentius aſſentatione ſuperaret nam ſi magnas reſpondiſſet: non promerebatur patrocinium. Et dubita. fuit ornamenti quo impelleret filium ne frangeret tarditate veniẽdi. Hec ille. ¶ Ordo eſt. Ordo.
Flecte (inquit anchiſes ad eneã) nũc geminas acies ideſt acumen oculorũ tuorum:huc ideſt

Placarit nemora: & lernam tremefecerit arcu

Nec qui pāpineis victor iuga flectit habenis:

Liber agens celſo nyſæ de vertice tygres.

Et dubitamus adhuc virtutē extendere factis:

Aut metus auſonia prohibet conſiſtere terra:

¶ Huc geminas nunc fle. a. Totū viſum tuū huc dirige: & huc ſpecialiter intuere. Hic. c. &. o. ideſt progenies. vt iulius a magno demiſſum. n. i. Celi. v. ſ. a. nam cū Augu. patri Cæſari ludos funebres exhiberet: ſtella crinita per diem apparuit quā perſuaſione Auguſti Cæſaris popul⁹ eſſe credidit: hinc Ecce dionei ꝓceſſit. c. a. Sub axē Ergo. ideſt ad diuinos honores: Hic vir. h. e. t. C littera pro duplici non niſi in monoſyllabis habeť. vt Hoc erat alma parens: per eorū. ſ. priuilegiū. vnde falſum eſt qđ Terentianus dic t eam ꝓ metri ratione vel duplicē haberi vel ſimplicem: nam ſi hoc eēt etiam in dyſſillabis ꝓ duabus haberi debuerat: quod nuſꝙ inuenimus. littere em̄ naturam ſeruari etiā in polyſyllabis conuenit Diuum genus Cęſaris qui factus eſt de⁹. Dicit aūt nō ſolū iure adoptionis. ſed etiā cōſanguinitatis: nā actiæ fuit filius quæ erat ſoror Cæſaris. hic aūt Auguſtus cæſar hoc nomē accepit a patre adoptiuo. nā an̄ Octauius dictus eſt a patre Octauio: poſt Auguſtus Cæſar. Sæcula. q. ru. Sub ſaturno dicit ſæcula aurea fuiſſe in orbe terrarū. ſub auguſto tm̄ in italia. Garamāthas: populi inter libyam & africam iuxta κακευ μευнν ideſt zonā torridā. Indos populi oriētis extremi. iacet extra ſydera tellus: nulla eſt tellusquę nō ſubiaceat ſyderib⁹: vnde perite addidit. Extra. a. ſo. ꝗ. v. vt oſtēderet. xij. ſigna in quibus eſt circulus ſolis. ſignificat autem maurorū æthiopiā: vbi eſt atlas de qua ait Luca. æthiopumꝗ ſolum quod nō premereť ab vlla ſigniferi regi. p. n. p. l. vltima. c. pro. v. t. Torquet: ſuſtinet. Aptū: vicinū. vt diximus ſupra Iam nunc & caſpia regna: fines aſſyriorū in quibus ſunt ϖυλαι caſpie quod autē dicit verum eſt. Nam & Sueto. ait in vita Cæſaris reſponſa eſſe data per totū orbē naſci inuictū imperatorem Mæotica tellus. ſcythica tellus cuius palus eſt mæotis. Turbant turbāť. Septē. g. aūt ſeptem fluuij. Fixerit aeripedē ceruā aeripedem vicit aūt cerinium ceruā dictā a loco: fixerit autem ſtrauerit: delaſſauerit Erimāthi mons archadiæ in quo aper ferociſſimus fuit. Lernā tremefecerit arcu: pro hydra paludē ipſam poſuit & intelligamus eā an̄ ſagittis fuiſſe cōfixā poſt exectā [& adduſtā. Nyſæ de verti. mōs eſt indiæ de quo loquiť: ceterū eſt & niſę ciuitas in mōte pernaſo. in qua liber colitur. vn̄ Nyſeus dictus eſt. Et dubitamus pro dubitas: miſcuit pſonā ſuam. Eſt aūt ſenſus Cum ſit tanta preparata poſteritas: dubitas virtutē factis extendere. i. gloriam? Aut me. aut eſt aliquis timor. qui te a regnis Italiæ reuocet? SER.

Meotis

Erimāth⁹

ad hāc partē quā tibi demōſtratur⁹ ſū aſpice hāc. q. d. precipuā gētē: & Romanos tuos. i. a te deſcenſuros. & tibi ꝓmiſſos: hic. i. in hoc cetu eſt ſup. Ceſar. ſ. Iulius & oīs progenies Iuli ideſt iulij ab iulo deſcenſura: ventura ſub magnum axē celi. i. ad diuinos honores. quod ꝓpter Ceſarem precipue dicitur cuius ſidus in celo viſum eſt. Hic vir inquit ſcilicet Auguſtus Ceſar genus diuū ideſt diuorū eſt quē tu audis promitti ſepius tibi: qui ſupple condet (niſi verior lectio ſit Secula q. vt ſit qui condet rurſus aurea ſecula latio ideſt in italia per arua regnata quondā ſaturno. ſi vero legitur que: ordo eſt. vt incepimus) rurſus latio aurea ſecula que ſup. ſunt regnata quondā ſaturno. ideſt a ſaturno. per arua. i. agros cum auguſt⁹ id nobilius faciat quia per oppida: & qui ſup. proferet. ideſt extendet imperiū ſup garamātas populos illos inter libyā & aphricā iuxta torridam zonam. & indos ideſt orientales populos. Tell⁹. ideſt quedā regio: iacet extra ſidera. ideſt curſum zodiacū. extra vias anni. i. ſignorum quibus annus deprendiť: & ſolis. i. per quas ſol decurrit. vbi ideſt in qua tellure ſeu terra atlas mons ille mauritanie celifer. i. celum ferens ſecundū fabulas & apparentiam ruſticorū (dictus eſt aūt mons a rege qui in eo philoſophat⁹ ē & aſtrologie p̄cipue icubuit) torquet humero (quaſi ipē altius humeꝝ extollere vellet) axem aptū. i. cōiunctū ſtellis ardentibus. l. ardenť reſplendētibus que ſup. tellus & regna caſpia que ſunt ad fines aſſyrioꝝ horrentia nūc in aduentū huius reſpōſis diuū (ſunt qui legāt huius in aduētu: ſed qa nōdū eſt aduentus ſed futurus puto legendū. Huius in aduentum. vt ſit ad aduentū huius) & tellus meotica. ideſt ſcythica vbi eſt meotis lacus. & oſtia nili ſeptē gemini. i. in ſeptē oſtia diuiſi: trepida. ſ. pre rerum magnitudine & nouitate: aut quia Ceſar & Auguſtus egyptum ſubacturi ſunt: turbāt ſup. ſe. aut turbāt ꝓ turbantur: Nec vero. i. & certe nō: & certe alcides ideſt hercules nō obiuit tm̄ telluris ideſt terre quantū. ſ. Auguſtus qa vt dicit Suetoni⁹ nulla eſt fere prouīcia excepta ſardinia & aphrica vbi auguſt⁹ nō fuerit licet fixerit. i. cōfixerit ſagittis: ceruā aeripedē. i. habētē aereos pedes. i. veloces ſic diomedes legit aut licet placarit. ſ. occidēdo aprum ferociſſimū: nemora erymāthi: illius mōtis ſyluoſi in archadia. & licet tremefecerit. i. tremere fecerit arcu lernā ſcilicet paludē ad quā hydrā occidit. nec Liber. i. bacch⁹: q victor. i. voti cōpos: flectit iuga. ſ. montiū: habenis pampineis ex frondib⁹ vitiū factis: agens tygres. i. aīalia illa ſane ferocia agens ſup. eas de vertice nyſe. i. illius mōtis aut ciuitatis in india celebratiſſime. Et. i. nihilominus: q̄q̄ tanta ſunt reſpōſa: nos dubitamus adhuc extēdere. i. āpl. are virtutē factis. Alijs ſic videť exponēdū. Et. ſ. cum tm̄ ſit auguſti meritū nos dubitam⁹ extēdere adhuc: virtutem factis. i. bonis operibus. i. dubitam⁹ an quiſꝗ poſſit ad tantā virtutē ꝑtingere & progredi āt priori modo nos dubitam⁹ adhuc extēdere virtutē factis. i. an virtus cuiuſcūꝗ poſſit extēdere virtutē Auguſti factis. i. maioribus facinorib⁹ ſed melius cū Seruio q̄ cū alijs diceť ſic. Et cum ſit tanta poſteritas dubitas extēdere virtutē. i. gloriā factis. q. d. id merito nō facias. Aut prohibet metus adhuc cōſiſtere terra auſonia. q. d. cū tanta ſint deotū promiſſa: & tanta illic progenies habenda: dubitandū non eſſe. Sunt tamē qui dicant ideo anchiſen nō progredi narrādo quia dubitet an quiſꝗ poſſet progredi fortiter agendo quaſi ī

Beroald⁹ Auguſto ſit ſtatus. Beroald⁹ dicit ſic. Scribit Diodorus Bacchū cognominatū eſſe Dioniſiū ab eo ꝙ educatus ſit a nymphis apud nyſam arabie vrbē: vn̄ a ioue nyſaꝗ Dioniſius nūcupatus. Nyſa etiā non tam mons eſt q̄ ciuitas indie celebratiſſima carminib⁹ poetarū quā vt author eſt Strabo. Bacch⁹ cōdidit cui⁹ etiam miminit Plynius in. vi. de qua copioſius & eleganti⁹ q̄ ceteri ſcribit Curſius referens queādmodū Alexander cū exercitu nyſam obſedit: & nyſei Alexandro ſe dedidere a libero patre cōditos ſe eſſe memorantes. ſita eſt ciuitas Nyſa ſub radicibus montis: quē meron incole appelant: & cum mero grece femur ſignificet: inde greci mentiendi traxere licentiā. Iouis femine liberū patrem eſſe celatū: & de hoc monte

Nyſa. intellexiſſe Maronē nō ambigim⁹ quādo inquit. Nyſe de vertice tygres. Preterea alia eſt nyſa nō ī mōte parnaſo vt autumat Seruius: ſed in helicone: vt author eſt Strabo: de q̄ re vt opinor ſenſit Lucan⁹ cū ſcriberet.

beret.Bacchũq; auertere nyſaQ uinetiã in enarratione hiſtoriarũ quas poeta in.vi. tangit parum fidus eſt Seruius:& perperã allegat dicta hiſtoricorũ:& potiſſimũ.T.Liuij.namq; de Torquato ſic ſcripſit Seruius Torquatus filiũ vt dicit Liuius fuſtuario necauit.Manifeſtiſſimũ hoc eſſe mendaciũ & turpiſſimũ erratum nemo vel mediocriter eruditus inficiabitur:q vel octauũ librũ Liuij ab origine vrbis inſpexerit in quo apertiſſime oſtendit Torquatũ imperaſſe lictori vt filiũ ſecuri pcuteret:cuius verba ideo ſubſcribere ſuperſedi:quia & multa ſunt & quilibet :q id noſſe velit:illic facillime poterit inuenire:ex hoc & id genus multis in eã vt ſupra dixi ſententiã pedibus trãſeo vt exiſtimẽ Seruiũ nõ tales ediddiſſe cõmentarios:ſed q̃quo modo fuiſſe corruptos adulteratoſq; quis em̃ nõ videt a Vergilio dictũ eſſe: ſeuumq; ſecuri Aſpice torquatũ:videlicet quia ſecuri in filiũ iuſſerat pater animaduerti:nõ aũt fuſtuario vt Seruius opinatur.Idem ĩ expoſitiõe illius Maroniani verſus:Aut geminos duo fulmina belli ſcipiadaſq; cladẽ libye mihi nequaq̃ ſatiſfacit dũ quandã moroſam nimis diſtinctionẽ adhibere cõtendit:vt geminos ſcipiadas intelligamus illos duos ſcipiones fratres:q in Hiſpania periérũt penorũ inſidijs circũuenti:& cladẽ libye accipiamus ꝓ duobus Africanis : ego vero exiſtimo poetam illo toto verſiculo intellexiſſe de duobus duntaxat Africanis:q ꝓculdubio fuerũt duo fulmina bellorũ:q ambo cladẽ libye & Carthagini attulerunt.in quo emulatus videt̃ eſſe Lucretiũ:q ſic ſcriptũ reliquit:ſcipiades belli fulmẽ carthaginis horror: ſequatur tñ vnuſquiſq; eã ſententiã que ipſi verior ac probabilior eſſe videbit̃.cũ nobis ſatis ſit docuiſſe quid ipſi ſentiremus:ſuum vnicuiq; iudiciũ eſt & ſua ſententia.

Quis procul ille autẽ ramis inſignis oliuæ
Sacra ferens:noſco crines incanaq; menta
Regis romani:primam qui legibus vrbem
Fundauit:Curibus paruis & paupere terra
Miſſus in imperiũ magnũ cui deinde ſubibit
Ocia qui rumpet patriæ:reſideſq; mouebit
Tullus in arma viros:& iã deſueta triũphis
Agmina:quẽ iuxta ſequit̃ iactantior Anchus.
Nũc quoq; iã nimiũ gaudẽs popularibꝰ auris.
Vis & tarqninos reges:animãq; ſuperbam
Vltoris bruti:faſceſq; videre receptos:
Conſulis imperiũ hic primus:ſæuaſq; ſecures
Accipiet:natoſq; pater noua bella mouentes
Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit.
Infœlix:vt cunq; ferent ea fata minores.
Vincet amor patriæ laudũq; immenſa cupido.
Quin decios:druſoſq; procul:ſeuũq; ſecuri
Aſpice torquatum:& referentẽ ſigna camillũ.

ASCEN. ¶ Quis procul &c. Viſo numa pompilio q neq; Romanus neq; de genere troianorũ erat fingit ãchiſes ſe eũ prio aſpectu nõ agnoſcere ſed ex corporis honeſta facie adduci ĩ cognitionẽ eius vt ſciat Romãnorũ regũ eſſe vnũ quorũ quidẽ regũ q ſeptẽ fuerũt proſequẽdo mentionẽ facit ad conſules trãſiturus. DONA. Donatus autẽ hoc loco dicit ſic.Quis ꝓ il.vi.multa dat ſigna vt cognoſcat̃ ĩ multitudine.Magna aũt laus vt ꝑ modicas vires ad magnum tendat imperiũ.Iactãtior: iactat ſe quiſq; plurimum ſibi arrogabat.popu.a.hi ſũt fauores populi quos nõ querũt ſapiẽtes.Seuaſq; ſecures infelix q̃uis ob cõmodũ publicũ te laudẽt tamẽ infelix eris ꝓpter natos ceſos.Pueri:nã quiſq; cũ naſcit̃ puer eſt.Tanq̃ autẽ optimus pater recte cõſulit poſteris eoſq; ſapiẽter admonet.Hec ille. ¶ Ordo eſt. Ordo. Vt anchiſes ſecũ loquatur inſpiciẽdo Numam Pompiliũ Aũt pro ſed qs ſup.eſſe poteſt:ille procul.i.q ꝓcul apparet exiſtẽs inſignis ramis oliue.qa pacis amator erat ſummus & ferens ſacra quia etiã ſumme erat religioſus reſpõdet:ego noſco crines & menta incana.i.multũ caneſcẽtia:romani regis.i.qd̃ ꝑ ſe ferũt faciẽ & habitũ romani regis.ſ.Nume q fundauit.i. ſtabiliuit primã ideſt p̃cipuã & principẽ in terris vrbẽ legibꝰ ſcilicet religioſis miſſus ſup. de.Curibus paruis.i.ciuitate illa parua ſabinorũ. Declinatur autẽ he cures harũ curiũ &c. Et terra paupere ſcilicet reſpectu romãi imperij : miſſus dicit imperium magnum.ſ.Romanũ.cui.ſ.regi nume ſubibit.i.ſuccedit deinde tullus.ſ.hoſtiliꝰ qui rumpet ocia patrie.i.q̃ in patria inueniet a Numa cõſtituta.& mouebit.i excitabit viros reſides.i.ocio deditos & quaſi ignauos: ĩ arma.& mouebit in arma agmina.i. milites agminati ĩcedere ſolitos: deſueta.i. deſuetos iam.ſ.a tempore quo Numa regnare ceperat triumphis:qa ad eos nõ ꝑuenitur ſine pugna Iuxta quẽ ſequit̃ Ancus.ſ.Martius tertius romanorũ rex iactantior.i. arrogantior & gaudens quoq;.i.etiã iã nũc.i.priuſq̃ ĩ corpus venerit:auris popularibꝰ.i.aſſentationibꝰ & applauſibus ac fauoribꝰ populi.Per hoc aũt qd̃ dicit nũc q̃q; iã &c.inuit illud ꝓpertianũ Nature ſequit̃ ſemina quiſq; ſue.quaſi etiã non priuſq; naſceret̃ ad hoc inclinatꝰ fuerit eiꝰ animus.vis videre &.i.etiã Targnios.ſ.priſcũ & ſuperbũ:reges.ſ.romanos . & aiam ſuperbã.i. nobilẽ & ſupeminẽtẽ Bruti vltoris.ſ. ſupbie Targniorũ & violatoris lucretie & vis videre faſces q̃s ſ.lictores ferebãt ãn cõſules romanos q faſces erãt virgarũ ĩ qbus ſecuris ĩcluſa erat qbus ſignificabãt ſe habere ius ĩ corpus

SER. ¶ Quis procul ille au.nunc redit ad romanos reges qui ſeptem fuerũt.Romulus.Numa põpilius.Tullus hoſtiliꝰ Ancus martius.Tarquinius priſcus.Seruius tullus.Tarquinius ſuperbus.mira aũt vtitur fantaſia:vt quaſi oſtẽdat ſe nõ agnoſcere eum qui de gente romana nõ fuerat Romulo em̃ mortuo cũ anno ſenatꝰ regnaſſet ꝑ decurias tedioſũ viſum eſt:& q̃ſitus eſt rex Sed cũ in vrbe nullus idoneus eſſet inuẽtus orta eſt bona Pompilij fama ꝙ eſſet apud cures ciuitatem ſabinorum.Rogatus itaq; per legatos accepit imperium:qui ferociam populi a bellis ad ſacra contulit.vnde etiam Numa dictus eſt ἀπὸ τοῦ νόμου hic etiam canus fuit a prima ætate ad quod alludens ait incanaq; menta.Item propter ſacerdotiũ Ramis inſignis oliuæ.Ocia qui rumpet patriæ.De hoc Liui.Hic nõ ſolũ proximo regi diſſimilis ſed ferocior etiã q̃ Romu.fuit.reſides:ocioſos nimiũ ſedentes Deſueta cõſuetudine triũphandi diſſueſcẽtia.Iactantior Ancus:amans populi fauorem.Hic oſtiam fecit.Ancus aũt dictus ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ideſt a cubito quẽ ĩcuruũ habuiſſe dicit̃.Auris: fauoribꝰ vñ etiã aurarij dicunt̃ fautores Vis &.t.r.aiamq;.ſ.vnꝰ eiꝰ de tarquinijs fuit ſuperbus Vltoris bruti:vis videre etiã vltoris Bruti faſces receptos: Hiſtoria autem hoc habet. Tagnius ſupbus. Tarquinius ob multa quidem ſuperbus eſt dictus præcipue

& ſanguinẽ

& ſanguinē flagellandi & occidēdi:receptos. ſcilicet de etruſcis a romanis pricipibus.Hic. ſ.Brutus accipiet primus imperiū conſulis.i. conſulare & accipiet primus ſecures ſeuas.i. quibus in filios ſuos ſeue vſus eſt.& ipſe pater vocabit natos.i.filios mouētes noua bella ideſt īteſtina & cōtra patrē ad penā.i.punitionem ꝑ pulchra libertate . vt.ſ.ſeruet pulchrā libertatē quā tyranni quibus filij eius cōſenſerant.inuadere tentabant.vocabit dicit exiſtens infelix.i.male fortunat⁹.vtcunq;.i. qualitercūq;:minores.i.poſteri eius ferent.i.accipient & patienť ea fata.i.facta fatis volentib⁹ perpetrata:hoc eſt ſiue laudabūt: ſiue vituperabūt cū futuri ſint qui vnū principē malint q̄ plures ſufferre.Preterea cū multis videatur indecorū eſſe patri etiā ꝑ libertate tantā ſeuitiam in liberos ſuos exercere:ſed amor patrie & immēſa cupido laudū vincet.ſ.rumores populi.Quin.i.quinetiā aſpice decios.ſ. patrē & filium pro repu.deuotos & Druſos.ſcilicet Liuium druſum & druſum tyberij imperatoris fratrē de quibus Suetoni⁹ in vita Tyberij meminit:procul.ideſt de longe quaſi inferioris ſint meriti q̄ Auguſtus aut ꝑcul ſtantes.& aſpice torquatū .ſ.manliū ſeuū ſecuri q̄.ſ. in filium aīaduertit dicens ſe malle filio carere q̄ p̄riam diſciplina militari:& camillū referētem ſigna.i.iſignia armorū q̄ vexilla vocanť que rettulit a gallis ablata.vt ſerui⁹ recitat dicunt p̄terea camillū triūphaſſe de veijs opulentiſſima etruſcorū vrbe & accuſatū poſtea exiliū ſubijſſe ideq; reuocatū patriā liberaſſe quod tñ Suetoni⁹ ī vita Tyberij dicit nō per camillū ſed ꝑ quendā de gñe claudiorū & ꝓgenie ipſius tyberij effectū.In enarratione aūt omniū iſtorū mira vtitur arte poeta.Nā Numā vt dixi fingit ſe nō cognoſcere prio aſpectu eo ꝙ exteri⁹ eſſet.Ancū āt Martiū qa fili⁹ mercatoris ex filia Nume erat iactātie dānat ſeruij tulli qa fili⁹ ſerue erat nō mēinit.Quia ꝟo Tarquiniorū & bruti triſtis ē fortūa q̄rit an eos q̄q; videre velit; q.d:parū delectatur eos.

cipue tamē ob hanc cauſam:Mādauit aliquādo ſexto filio q̄ minimus ex tribus erat vt patris in ſe ſæuitiā intolerabilem conquerēs Gabios transfugeret:quo cū veniſſet:& ſuperbiam patris ab alienis in ſuos verſam diceret: nihil vſq̄ ſibi tutu niſi apud hoſtem Tarquinij patris credidiſſe. multiſq; in gabiorum fraudem ſimulatis dux ad vltimū belli contra p̄rem legitur. itaq; prelijs quibuſdā fœliciter geſtis:cū tantā claritatem ab omnibus adeptus foret:vt nō pater Tarqui.potētior Romę q̄ filius Gabijs eſſet:Satis iam virirū ad conatus ſibi collectū exiſtimans: ex ſuis vnum ſatellitē ſciſcitatū ad patrem Romā mittit quid iam ſe facere vellet: quod cū Tarqnio ſatelles renūciaſſet:rex ipſe quia dubiæ fidei nuncius videbať.nihil voce reſpondit.ſed deambulās cū virga in hortis velut deliberabūd⁹ capita decuſſit papauerū vt ea re per ſatellitem renūciata filius qd fieri vellet agnoſceret:& primores ciuitatis q̄quomō interimeret:quod & ab eo factum eſt.Huius filius vitiauit nobiliſſimā matronā Lucretiā: quod illa dolens ſe interemit:tunc eius auūculus Brutus rapto ex ei⁹ corpore gladio proceſſit ad populū & de hac re cōcionatus eſt tunc omnibus placuit ne reciperet̄ Rex qui tunc ardeā expugnabat:quo facto Tarqui.ſe cū illis ad Porſenā regē thuſciæ contulit:& bellū geſſit grauiſſimum cōtra populū Ro.tūc duo creati ſunt cōſules Brut⁹. & Tricipitinus pater Lucretiæ. & iſte Tarquinius dicebatur.ob quod ſolū eſt vrbe pulſus.& in eius loco ſubrogatus eſt Valerius publicola:quo mortuo itē alter eſt factus:& alter ſimiliter quod cernēs tedioſum eſſe Ver.ſolum Brutū poſuit:qui annū ſolus impleuit.ſed Bruti filij erant amici filijs Tarquinij.cū quibus cum iniſſent conſiliū:& ꝑ noctē eos intromitterent:proditi ſunt a ſeruo vidicio & a patre interempti ſunt.Ideo ergo vltoris.ſ.& libertatis publicæ:& Lucretiæ pudoris.Sæuaſq; ſecures q̄ ſæuierūt etiā contra liberos:Pulchra ꝑ libertate ingenti arte loquiť cōſideratiōe ꝑſonarū.factu em̄ laudat dicens pulchra ꝑ libertate ꝑſonam vituperat Vt cūq; ferent ea fata mi.etiā ſi laudaris a poſteris nō extorq̄re debet vim naturæ amor patriæ Quin deci.quinimo decios reſpice. Hi duo fuerūt qui Mures dicti ſunt: pater & filius. Horū alter ſe bello gallico : alter ſamnitico vouit pro repu. cū terra & mari vniuerſum bello vellent exercitū perdere. Druſoſq;:& hi duo fuerunt . horum prior vicit Haſdrubalē alter filius Iuliæ ſororis Auguſti Sæuumq; ſecuri Aſpice torquatum:hic Gallum quendam ſingulari certamine ſuperauit & eius ſibi torquem impoſuit.vñ & nomen accepit.Hic ad vrbem ꝑgens præcepit filio vt tantū caſtra tuereť.Ille nacta occaſione victoriā cōſecutus eſt reuerſus poſtea pater laudauit fortunam populi Ro.ſed filiū:vt dicit Liuius fuſtuario necauit.Sæuū ergo iure occidendi:nō ferri genere:nā ſecuri animaduertit in filiū.Referentē ſigna camillū Brenno duce galli apud alliā fluuiū.deletis legionib⁹ euerterunt vrbē Romanā abſq; capitolio pro quo immēſam pecuniā acceperūt.Tunc Camil.abſens dictator eſt factus:cū diu eſſet apud ardeā in exilio propter veietanā ꝑdam nō æquo iure diuiſam:& Gallos iam abeuntes ſecutus eſt:q̄bus interēptis aurū omne recepit:& ſigna quod cū illic appendiſſet ciuitati nomē dedit nā piſaurū dicit ꝙ illic aurū penſatū eſt poſt hoc tñ factū redijt in exiliū:vñ rogatus reuerſus eſt.

Rephēditura Beroaldo in ſuperiori gloſſa.

¶Ille aūt paribus&c.Receſet paucis ceteram
ASCEn. progeniē ſuā & in primis Iulij Ceſaris atq; pō
peij magni meminit.De q̄bus.Donat⁹ ſic di
DONA. cit Vltus auos.t.vehemēter reficit animū fi
lij interitū grecie & vltionē Troie promittēs.
Hec ille.¶Ordo aūt eſt.Aūt pro ſed: ille aīe
Ordo. concordes nūc.i.apud inferos & dū premunť
nocte quaſi dicat dū erūt i humili fortuna ſed
poſtea neq; Pompei⁹ parē neq; Ceſar maiorē
pati potuit:quas tu cernis fulgere(a fulgo ꝑ
fulgeo).i.reſplēdere:armis paribus aut eque
potētibus fere:aut qa bella iteſtina fouerunt
ſimilib⁹:vñ Luca.in prin. Signa pares aq̄las
& pila minātia pilis Ceſar tñ Gallo milite fere
vſ⁹ ē: Pōpei⁹ orietali origo belli iter eos erat
q̄ dū Ceſar Galliā decē annos tenuiſſet petijt
cōſulatū quē Pōpei⁹ & Cato reliq̄q; emuli ei⁹
denegabāt donec arma deponeret:q̄ deponere noluit tantiſp dū inimicos ī armis videret.
Heu dolētis eſt iteriectio:quātū bellū ciebūt
i. cōcitabūt

Illæ aūt paribus quas fulgere cernis in armis.
Concordes animæ nūc:& dū nocte premuntur:
Heu quantum inter ſe bellum ſi lumina vitæ
Attigerint:quantas acies ſtragemq; ciebunt:
Aggeribus ſocer alpinis atq; arce monœci
Deſcendens:gener aduerſis inſtructus eois.
Ne pueri ne tanta animis aſſueſcite bella:
Neu patriæ validas in viſcera vertite vires:
Tuq; prior tu pace:genus qui ducis olympo.
Proijce tela manu ſanguis meus.
Ille triumphata capitolia ad alta Corintho
Victor aget currum cæſis inſignis achiuis.

Eruet

Eruet ille argos:Agamemnoniaſq; mycenas:
Ipſumq; æaciden genus armipotentis Achilli
Vltus auos Troiæ:tẽpla & temerata Mineruæ
quis te magne cato tacitũ:aut te coſſe relĩquat:
Quis gracchi gen⁹:aut gemĩos duo fulmĩa bel
Scipiadas cladẽ libyæ:paruoq; potentẽ (li.
Fabricium:vel te ſulco Serane ſerentem:
Quo feſſum rapitis Fabij:tu maximus ille es
Vnus qui nobis cunctando reſtituis rem.

SERVI. Fulgo. ¶Fulgere:ab eo quod eſt fulgo fulgis accentũ in prima
Et dum nocte præmentur: bene alluſit: nam dum pau=
peres fuerunt concordes manſerunt & concordiam in hu
militate tenuerunt cum nobilitate vero in bella venerũt
Aggeribus.ſ.al.a.munimentis alpium.Hæ em̃ Italie mu
rorum exhibent vicem Socer vero quia Põpeius habuit
Iuliam filiam Cæſaris:quæ in partu perijt.Vnde iſti etiã
facile in bella venerũt:vnde Luca.Morte tua diſcuſſa fi=
des belluq; mouere Permiſſum eſt ducibus. Arce monœ.
de liguria vbi eſt portus monœci Herculis: Dictus autẽ
μονοικοσ vel q; pulſis omnib⁹ illic ſolus habitauit: vel q;
in eius templo nunq; aliquis deorum ſimul colitur ſicut
in Iouis Minerua & Iuno:in veneris cupido: Aduerſis i=
ſtructus eois orientis enim auxilijs vſus eſt. Aſſueſcite.b.
mire dictum eſt:ab ipſis enim quaſi conſuetudinem fecit
Bella ciuilia. popu.Ro.bellorum ciuiliumOcties enim geſta ſunt:Ter
a Cæſare contra Pompeium in Theſſalia.Itẽ contra eius
filium magnum in Hiſpania.Item contra Iubam & cato
nem in africa.Mortuo Cæſare ab Auguſto contra caſſiũ
& Brutum in philippis ciuitate Theſſaliæ: contra Luciũ
Antonium Peruſiæ contra Marcum Antonium & Cleo
patram in Epiro:& Sex. Põpeium in Sicilia.Tuq; prior
t.p.Cæſari dicit:quẽ clementem circa Pompeianos legi=
mus:cui vult hoc tunc eſſe mandatum. Ille triumphata.
Muniũ ſignificat.Ipſum æaciden neceſſe eſt vt ille ſubau
diamus.Pyrrhum enim quem æacidem dicit Curius &
Fabricius vicerunt ferentem tarentinis auxiliũ. Hic po=
ſtea fugit in græciam:& illic occiſus eſt.Nam cum argos
obſideret:ictu tegulæ perijt. Argos vero & mycenas alij
vicerunt.Vltus.a.aut diſtinguendũ eſt:vt ſit Troiæ Mi
neruæ pro Troianæ principale pro diriuatiuo: aut certe
Cẽſorius auos Troiæ:non quos Troia habuit auos:ſed q de Tro=
ia fuerunt.i.auos troianorum.Magne Cato: cẽſorium di
cit qui ſcripſit hiſtorias multas & etiam multa bella con
fecit.Nam vticenſem preſente Auguſto: contra quẽ pa=
ter eius dimicauit:& anticatones ſcripſit laudare non po
terat.Supra autem Mineruæ templa temerata per ſtuprũ
Caſſandræ dicit Coſſe relinquat:Coſſus tribunuſmilita=
Lar. ris fuit:hic Lartem Tolumnium a loco dictum occidit: &
Gracchi. opima ſpolia reuocauit.Erit autem nominatiuus hic Lar
huius lartis.Quis gracchi genus gracchos ſeditioſos cõ
ſtat fuiſſe nobiles tamen genere.naq; per Corneliam ne=
potes Scipionis africani fuere:vnde Iuuena.ad eam.Tol
Taxatũ hoc prius le tuum precor Annibalem victũq; ſyphacem.ergo Sci=
piones dicit per gracchi genus . Duo autem fuerunt ma=
ior Africanus:Aemilianus minor qui obſidione cartha
ginis ab Italia reuocauit Annibalem . Scipiadas hi ge=
mini fratres fuerunt: qui cum fortiſſime dimicarent in
Hiſpania apud Carthaginẽ nouam quæ ſpartaria dicit
interempti ſunt quorum alter pater:alter patruus Scipio
nis africani maioris fuerunt.Cladẽ libyæ:Scipiones afri
canos duos:maiorem & minorem quorum alter vicit car
Fabrici⁹. thaginem alter deleuit Fabriciũ paupertate glorioſum
hic eſt qui rñdit legatis ſamnitũ aurũ ſibi offerentib⁹ Ro
manos non aurũ habere velle:ſed hñtibus aurũ impera=
re.Serane ſerẽtẽ . Attilius quidem ſenator fuit q cũ agrũ
ſuũ coleret:

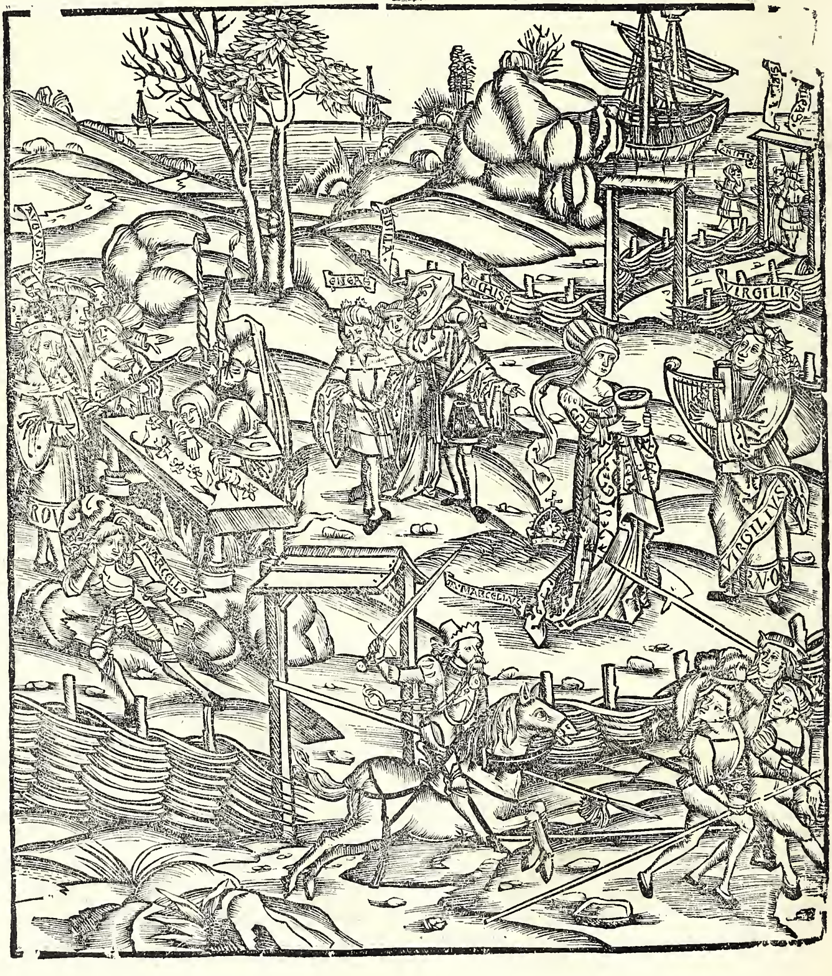
i.cõcitabũt iter ſe.Et quãtas acies & quãtã ſtra
gẽ.q.d.maximã:qa reuera cũ añ bella ciuilia
eẽnt receſita.CCC.milia ciuiũ Romanorum:
poſtea extare iuẽta ſunt tm̃.CL.milia:dubita
re aũt ſe fingit an ad lucẽ ꝓuenturi ſint vt de
futuris q̃ icerta ſunt nõ de p̃teritis loq videat̃:
aut vt quodãmõ deſyderare videat̃ vt apud i=
feros maneãt ne tantã ſtragẽ edãt.ciebũt ergo
inqt ſi attigerint lumina vite.i.aurã vitalem
aut regionẽ viuorũ aut ad plenã etatẽ:dũ.ſ.in
lumine ſunt viri.Ciebũt dicit ꝑ ꝓlepſim ſo=
cer.ſ.Iulius cuius filiã Iuliã Põpeius duxerat
ſup.ciebit deſcẽdẽs aggerib⁹ alpinis.i.a Gal=
lijs ꝑ alpes.& arce monœci.i.a liguria vbi Her
cules monecos.i.ſol⁹ colit̃:vbi.ſ.vt dicit Dio=
dorus Siculus de Herculis laborib⁹ loquens:
Hercules cõtra Ligures a Ioue auxiliũ ipetra=
uit nã lapidib⁹ pluit:& ita ſolus ibi mãſit:vñ
videt̃ dictus a μονοσ qđ eſt ſolus & οικω qđ ẽ
habito:q̃ſi ſolus ibi habitãs aut μονοικοσ dr̃:
qa ſolus ibi colit̃:& gener.ſ.Pompei⁹ ſup.cie
bit iſtructus eois.i.orientalibus aduerſis.i.ex
aduerſo veniẽtibus:qa Galli ad occidentẽ ỹ=
gũt O pueri.q.d.familie mee filij:ne aſſueſci=
te(bis aũt ad affectionẽ ponit ne).i.ne aſſue=
ſcatis animis.ſ.veſtris tãta bella:quãta. ſ. ge=
ſturi eritis ſi aĩam nõ repreſſeritis:neu.i.neue
verte:pro vertitatis validas vires p̃rie qa eo
creuit Romanũ imperiũ vt iam magnitudine
laboraret ſua in viſcera.i.i cõciues ꝑ bella ĩte
ſtina.& tu.ſ.Ceſar prior.i.q prior in lucẽ ven
tur⁹ es aut q prior appares:q ducis gen⁹ olim=
po.i.a Ioue rectore olimpi: parce. i. abſtine a
bello:& o ſanguis meus.i.q de ſanguine meo
oritur⁹ es(vt ſit vocatiu⁹ antiqu⁹)aut tu exi
ſtẽs ſup.ſanguis me⁹:ꝓice manu.i. iace ꝓcul
e manũ:tela.ſ.hoſtilia.Ille.ſ.Luci⁹ Mumi⁹:vi
ctor.i.voti cõpos & hoſtiũ expugnator: aget
currũ.ſ.triũphalẽ:achiuis.ſ.populis i ꝑlopon
neſſo:ceſis.i.occiſis & Corintho.i.ciuitate illa
opulẽtiſſima in Peloponneſſo q̃ nunc morea
dicit̃:triũphata.i.i triũphũ ducta:aut cũ triũ=
pho deuicta aget dicit ad capitolia alta.i.arcẽ
Romanã:in qua Iuppiter colebat̃.Ille.i.ali⁹.ſ.
Quint⁹ Metellus Macedonicus deuicta Ma=
cedonia agnominatus:eruet.i.fundit⁹ euertet
& delebit argos.i.oppidũ illud argiuorum &
mycenas Agamẽnonias.i.agamemnonis pa=
triã.In cõſolationẽ ergo memorat victoriam
illorum a quibus Troia victa erat:q; ꝑ &:il=
le ſup.i.ali⁹ videlicet curi⁹ & Fabricius vin=
cet ſup.ipſum eaciden.i.eaci nepotem.ſ.Pyr=
rhũ epirotarũ regẽ:nõ Achillis filium:ſed allu
dit ad nomen.qa reuera de vno genere erant:
gen⁹.i.q ẽ de gñe Achilli ꝑ Achillis:armi potẽ
tis laudat nũc Achillẽ:vt maior ſit gloria ei⁹
q ei⁹ genus vincet . Eruet dicit aut vincet vl=
tus.i.vlciſcẽs auos troie.i.maiores ſuos Tro=
ianos:& tẽpla Minerue temerata.ſ.a grecis.i.
prophanata.q.vero de ea vltionem in id tem
pus diſtulerit.Quis o magne Cato: quia fuit
optim⁹ orator optim⁹ ſenator:optimus impe
rator:optim⁹ paterfamilias vt dicit Ply . Nã
videtur de maiore loq.Aut o Coſſe qs relin=
quat.i.relinquere velit te tacitum .i .tacendo
de te quaſi dicat nemo.Nam Aulus cornelius
Coſſus vir inſignis ſcđm aliquos tribun⁹ mi
litum ſcđm alios conſul vt dicit Liuius li.iiij.
Ioui feretrio opima ſpolia rettulit.Quis relĩ
quat genus grachi.ſ. Scipiones aut geminos
ſcipiadas.i.ipſos duos Scipiones q p̃ter cete=
ros inſignes fuerũt & ambo africani dicti:ap=
poſitorie

poſitorie duo fulmina belli & cladē libye: in qua.ſ.Carthaginē deuicerunt & qs relinquat tacitum. Fabricium victorē.ſ.Samnitium:potentem paruo:qa paucis contentus cum auro vinci non poſſet: vicit auri poſſeſſores: vel o ſerane.ſ. Attili aut Quinti cincinate qs ſup. relinquat tacitū te ſerētē ſulco.ſ.cū dictaturā te indueret vxor quaſi dicat merito nemo. O Fabij quo rapitis.i.trahitis me feſſum dum.ſ. vos inſpicere volens inſequor vt merita veſtra agnoſcantur ſcilicet Fabi maxime: es ſupple ille maxim⁹: qui vnus ideſt ſolus reſtituis nobis: ideſt generi noſtri populo: ſcilicet Romano rē: ſcilicet publicā: conctando: ideſt mo ram trahendo & ſic Hannibalem illudēdo vt recitat Seruius.

ASCEn. ¶ Excudent alij &c. In cōmendationem Romanorum comparat eos ceteris docēs illos quidem priuatis rebus plus contuliſſe: Romanos vero reipu. Quod & Marcus Tullius Cicero in principio tuſculanarum fatetur dicēs. Doctrina a greci

ſuum coleret; euocatus ꝓpter virtutem meruit dictaturam Seran⁹ autem a ſerēdo dictus eſt. Quo feſſum ra. fabij cur me o Fabij feſſum adveſtram narrationem rapitis aut certe feſſum triſtē vt Ter feſſus valle ſedebat.ſ. ꝓpter eorum mortem: nam trecenti. xxxvi. fuerunt de familia vna qui coniurati cū ſeruis & clientibus ſuis contra veientes dimicarunt & inſidijs apud Cremeram fluuium interempti ſunt. Vnus tantum ſupfluit.ſ. Fabius maximus qui ꝓpter teneram adhuc pueritiam in ciuitate remanſerat: a quo temporis ſucceſſione longioris Fabi⁹ ille maximus creatus eſt qui poſtea cum Hannibalis imperium ferre non poſſet: mora eum eluſit: & ad campaniam traxit: vbi delitijs virtus eius obtorpuit. Hic eſt de quo Ennius. Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem: Nō ponebat enim rumores ante ſalutē. Ergo poſtq; magiſq; viri nunc gloria claret: Sciens enim Vergi. quaſi ꝑ exēplo hunc verſum poſuit: Seranus

Excudent alij ſpirantia mollius æra.
Credo equidē viuos ducent de marmore vult⁹
Orabunt

Orabunt cauſas melius:cœliq; meatus
Deſcribent radio:& ſurgentia ſydera dicent.
Tu regere impio populos Romane memẽto:
Hæ tibi erunt artes:paciſq; īponere,mortem:
Parcere ſubiectis:& debellare ſuperbos.
Poeta ¶ Sic pater Anchiſes:atq; hæc mirãtib⁹ addit.
Anchiſes Aſpice vt inſignis ſpoliȷs Marcellus opimis
Ingreditur:victorq; viros ſupeminet omnis.
Hic rem Romanã magno turbante tumultu
Siſtet eques:ſternet pœnos: gallumq; rebellẽ.
Tertiaq; arma patri ſuſpendet capta quirino.

SER. ¶ Excudent:aliȷ cudendo efficient:& eſt rhetoric⁹ locus. Spirantia æra animata.Hora.Et molles imitabit̃ære ca pillos.Viuos vul.Hoc eſt quod dixit ſpirantia. Per æra corinthios indicat.per marmor parios:per actionẽ cau ſarum Athenienſes:p aſtronomiã Aegyptios & caldeos Pacis.m.leges pacis.Spoliȷs marcel.opi.hic gallos & pœ nos eqſtri certamine ſuperauit: Viridomarum ẽt Gallo rum ducem manu propria interemit: & opima rettulit ſpolia quæ dux detraxerat duci ſicut Coſſus Larti Tolũ nio.ſuperemi. om.virtutis.ſ.genere:Rem Roma. ſtatum reipu.Turbante tu.ideo tumultũ quia res in Italia gerit̃. Siſtet:confirmabit corroborabit Tertiaq; ar.p.ſ.capta.q. hæc tertia opima ſpolia ſuſpendet patri.i.Ioui.Capta q ri.qualia & Quirinus ceperat ideſt Romulus de Acrone rege Cenienſium:& ea Ioui ſuſpenderat poſſumus & qđ eſt melius ſcđm legem Numæ hunc locum accipere:qui præcepit prima opima ſpolia Iouiſ pheretrio debere ſu ſpendi:quod iam Romu.fecerat.Secunda Marti:qđ Coſ ſus fecit.Tertia Quirino:qđ fecit Marcellus. Quirinus autem eſt Mars qui p̃eſt paci & intra ciuitatẽ colitur: nã belli Mars extra ciuitatem templum habuit.Ergo autem ſuſpendet patri.i.Ioui,aut ſuſpendet patri Quirino.Va ria de hoc loco tractant cõmentatores Numæ legis ime mores:huius facit mentionem Liuius.

ctrina grecia nos & oī litterarũ genere ſupa bat:in quo erat facile vincere nõ repugnãtes. Nã mores & iſtituta vite reſq; domeſticas ac familiares nos profecto & meli⁹ tuemur & la ti⁹.Rẽ vero publicã noſtri maiores certe me lioribꝰ tẽperarunt & legibꝰ & iſtitutis. Hec il le vñ & plutarch⁹ plures viros egregios ĩ re pub.Romana q̃ in ceteris cũctis repperit. Et Liui⁹ ĩ pria p̃fatiõe ceterũ(inqt)aut me amor ſuſcepti negocȷ fallit:aut nulla vnq̃ reſp. nec maior nec ſãctior, nec bõis exẽplis ditior fuit Pauciſſima ad hũc locũ citant̃.Donati ꝟba ea aũt ſunt.atq; hec mirãtib⁹ addit|trãſit⁹ qdam ne vna & cõtinua narratio tedioſa ſit hinc.n. generib⁹ varietas naſcit̃ & quaſi noua initia aliarũ narrationũ fiũt. Hec ille. ¶ Ordo autẽ eſt Aliȷ vt Corinthȷ excudẽt.i.excudẽdo effin gent:mollius.i.dulci⁹ & magis ad viuũ:era.i. ſigna erea:ſpirãtia.i.quaſi ſpirantia & ſpiritũ habere apparẽtia:eqdẽ.i.ego certe credo q.ſ. ſucceſſu tpis:ducent vult⁹ viuos de marmore aliȷ ſup.orabũt cauſas melius vt Athenieſes & ſup. aliȷ:vt Caldei & aſſirȷ deſcribẽt radio.i. virga q̃ in pulnere deſcribit̃ mẽſura atq; ſitus rerũ locorũq; earũ:& dicẽt ſigna ſurgẽtia.i.q̃ ſigna & qñ ſurgãt.i.peritiores erũt geometrie & aſtronomie:tu o Romane memento regere populos imperio.i.p imperiũ:he.ſ.ſeqntes ar tes erũt tibi.ſ.p̃cipue aut peculiares Impone re paci morẽ.ſ.ſcire moderari pacẽ:& parcere ſubiectis.ſ.ſe dedẽtib⁹:& debellare ſupbos.i. rebelles & tyrãnide gaudẽtes.Sic pater Anchi ſes ſup.locutus eſt.Atq; addit mirantib⁹.i.dũ Aeneas & Sibylla mirarent̃:hec.ſ.q̃ ſequunt̃. Aſpice vt.i.queadmodũ:Marcellus.ſ. Marc⁹ de genere Claudiorũ qnquies conſul bis di ctator q floruit cũ Galli Italiã inuaderẽt cum quibus congreſſus in Ciſalpina gallia ad pa dum opima ſpolia rettulit: q̃ ter lata ſunt ſe mel a Romulo.Iterum a Cornelio Coſſo dum lartem tholumniũ ĩ bello veienti ſpoliauerat & Tertio a Marco hoc Marcello:vt dicit Ser ui⁹ Aſpice ergo vt.i.queadmodũ ipſe Marcel lus ingredit̃ exiſtens iſignis ſpoliȷs opimis.i. principi exercitus inimicorũ detractis:& ipſe victor ſupereminet oẽs viros.Hic eques.i.de ordine eque ſtri:ſiſtet.i.trãquillam faciet rem Romanam & hoc magno tumultu turbante.ſ.eam.i.dũ magnus erit tu mult⁹ hoſte.ſ.exiſtente in proximo:hic ſternet penos.i.punicos & Galliũ rebellẽ ſed prius Gallũ q̃ penos & ſuſpẽdet patri Quirino.i.Romulo ſeu Marti pacifico qui in vrbe ſtabat:ſic vt Mars bellator qui gra diuus dicebat̃ extra vrbem:tertia arma capta.ſ.ab hoſtium principe.i.tertia opima ſpolia.Huius aũt Mar celli nouiſſimo loco meminit propter Marcellum Octauie filiũ de quo in ſequentibus.

DONA.

Ordo.

Poeta Atq; hic Aeneas(vna namq; ire videbat
Egregium iuuenem forma & fulgentib⁹ armis:
Sed frons læta parum:& deiecto lumina vultu)
Aeneas Quis pater ille virũ qui ſic comitatur eũtẽ:
Filius an ne aliquis magna de ſtirpe nepotum:
Quis ſtrepit⁹ circa comitũ:quãtũ iſtar in ipo ẽ
Sed nox atra caput triſti circũuoluat vmbra.
Poeta. Tũ pater Anchiſes lachrimis ĩgreſſ⁹ obortis.
Anchiſes O nate ingentem luctum ne quære tuorum.
Oſtendent terris hunc tantũ fata:nec vltra
Eſſe ſinent:nimium vobis Romana propago
Viſa potens ſuperi:ꝓpria hæc ſi dona fuiſſent.
Quãtos ille virũ magnã Mauortis ad vrbem
Campus

ASCEn. ¶ Atq; hic Aeneas&c.Male legeret̃ nãq; vna &c.In grãm Octauie ſororis Auguſti facit mẽ tionẽ Marcelli filȷ ei⁹ quẽ Auguſt⁹ adoptarat Is aũt.xvi.etatis ſue ãno fact⁹ edilis:apud ba ias languit vñ mortu⁹ Romã elat⁹ ẽ. Atq; ita qđ in ceteris fecit Poeta libris cõmiſerationẽ citat ex morte ei⁹ adoleſcentis.In prio.n.me minit mortis Sichei & multorũ Troianorũ. In ſcđo Creuſe.In tertio Anchiſe.In q̃rto Di donis.In quinto Palinuri:atq; hic Marcelli & paulopoſt Caiete.Pro ſingulis aũt ꝟſibus de Marcello ſcriptis dr̃ dena ſeſtertia accepiſſe. DONA. Dona.aũt dicit ſic.Quis pater ille virũ:iter rogat Aeneas cũ admiret̃ formã iuuenis & tri ſtitiã in fronte ei⁹ q ſit.Manibus date lilia.p. affectũ dolentis expſſit dicẽdo date.cũ nõ eẽt p̃ſto q darent.Manib⁹ plenis:plena officia ſi gnificat.Sic tota paſſim reg.va.non cõpleuit oia q̃ apud inferos agebant̃:eſſet.n.vitiũ ſi to tũ vellet ſuo carmine cõplecti:qa & longũ & ipoſſibile.Hec ille. ¶ Ordo aũt eſt. Atq; Ae neas(nãq; ꝓ quia videbat iuuenem egregiũ forma & Ordo.

forma & armis fulgētib⁹. ſed frōs ſup. ei⁹ erat parū leta & lumina erāt ſup. deiecto vultu. i. invultu deiecto & ad terrā īclinato qđ vicine mortis īdiciū eſt: ire vna. i. ſimul: cū dcō Marcello aut ceteris heroib⁹ hic. i. hoc loco aut tpe ait ſup. o pr̄: qs ille virū. i. virorū: p̄ ſe ferebat em̄ virilitatē anima q̄uis ad virilē etatē puēturus nō ſit: aut poti⁹ ordo eſt: pr̄ qs ſup. eſt ille q comitat̄ ſic vir; euntē. i. ingredientē cum victoria & opimis ſpoliȷs. ſ. Marcū Marcellū: Anne ſup. eſt: aliqs filius de egregia ſtirpe nepotū. i. poſterorum noſtrorū a nobis deſcēſurorum. Quis. i. qualis. q. d. dȷ boni ꝙ magn⁹ ſtrepitus comitum: eſt ſup. circa. i. in circuitu ei⁹ aut circa eū quātū inſtar. i. imaginis & īſtātie virilis eſt ī ipſo. q. d. plurimū. Sed nox atra. i. caligo denſa circūuolat caput. ſ. ei⁹ triſti vmbra Anchiſes pr̄. ſ. Aenee & totius ei⁹ progeniei ꝓgenitor īgreſſus ſup. eſt. i. loqui cepit. tū. i. tunc & hoc lachrimis obortis. i. p̄ter opinionem ortis: qđ ſignū eſt immēſe pietatis fuiſſe dū viueret: cū eius adhuc tantā habeat imaginē. O nate ne q̄re: ꝓ ne queras ingentē luctum tuorum. ſ. minor; vt Auguſti & Octauie: fata oſtendent tm̄ terris hunc: nec ſinēt eſſe vltra. ſ. in terris puaſi eo mundus dignus nō ſit. O ſuperi ꝓpago. i. ꝓpagatio & generatio. Romana eſt viſa vobis nimiū potens: ſi hec dona fuiſſent ꝓpria. i. ꝑpetua hoc eſt ſi hic ſuperuiuat: quaſi cū dȷs cōtendere poſſit: & id in egregiā eius laudē dicit̄ vnde ſequit̄. Quātos Gemitus. q. d. maximos virū. i. viror; nedū mulierū: ille. ſ. olim notiſſimus campus aget. i. excitabit ad magnā vrbē Mauortis. i. martis hoc eſt Romā a Martis filio cōditā: vel o Tyberine. ſ. pater: d us fluminis tyberis: q̄ funera tu videbis cū tu p̄terlabere recentē tumulum. i. ſepulchrum eius. Nec qſq̄ puer de gente Iliaca tollet. i. eriget auos latinos. i. Italicos: intantum. i. vſq; adeo: ſpe. i. ꝑ ſpē de futura gloria. Nec tellus Romula ꝓ Romulea hoc eſt Romana. iactabit ſe tantū vllo. i. de vllo alumno quātum. ſ. hoc vno. Heu (Dolentis eſt) pietas & fides priſca i. antiqua que. ſ. in hoc oſtentabit̄ & ex indole deprehendet̄: & dextera inuicta bello qſq; obuius illi armato non tuliſſet ſe impune. i. ſine punitiōe. obuiū illi armato: ſeu cū iret pedes in hoſtē ſeu cū foderet calcaribus armos equi ſpumantis. Heu o puer miſerāde. i. miſeratōe digne. ſi. i. o ſi hoc eſt vtinam. rumpas. i. vincas. qua. i. aliqua. ſ. via aut rōne fata aſpera. i. inimica q̄ precocem minantur mortē. tu eris Marcellus. ſ. Octauie fili⁹ cuius nomē hactenus ſupp̄ſſit. qa matri id recitaturus ſciuit eo noīe audito eā nō amplius auditurā date. ſ. vos q adeſtis: lilia plenis manibus vt ſup. ſpargā flores pupureos: & accumulē aīam nepotis ſaltem his donis & fungar mūere inani. i. nihil ꝓfuturo defunctis. qa reuera pōpa funebris ſolatio eſt viuis nō defunctis quos p̄ces elemoſine & ſacrificia iuuāt. ſi digni ſunt Ipſi inqt poeta vagātur ſic. i. talia dicēdo paſſim ſupple ī tota regione. ī latis cāpis aeris. i. aerȷs aut ſub lunari globo aut ī colle altiore in elyſȷs vbicūq; ſint. atq; luſtrāt. i. circūſpiciunt & diſquirunt oīa. ergo plura ꝙ executus ſit aut exequi poſſit Poeta.

ASCEn. ¶ Que poſtq̄ anchiſes natū ꝑ ſingula duxit. Incē. &c. Quia ergo ſingula recitare non potuit nec ſi potuiſſet cōgruerit. qa bella in Italia gerenda deſcriptur⁹ eſt poeta q̄ ſi hic narrarentur

rarentur

Campus aget gemitus: vel q̄ tyberine videbis
Funera: cū tumulum p̄terlabere recentem:
Nec puer iliaca quiſq̄ de gente latinos
Intātum ſpe tollet auos: nec Romula quondā
Vllo ſe tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas heu priſca fides inuictaq; bello
Dextera. non illi quiſq̄ ſe impune tuliſſet
Obuius armato: ſeu cum pedes iret in hoſtem
Seu ſpumātis equi foderet calcaribus armos.
Heu miſerande puer: ſi qua fata aſpera rūpas:
Tu Marcellus eris: manibus date lilia plenis:
Purpureos ſpargam flores: animāq; nepotis;
His ſaltem accumulē donis: & fungar inani
Munere. ſic tota paſſim regione vagantur
Aeris in campis latis: atq; omnia luſtrant.

¶ Egregiū iuuenē forma & fulgētibus armis. Tria ſunt ſcđm Carminium: pulchritudo ætas & virtus: ſignificat aūt Marcellū filiū Octauiæ ſororis Auguſti: quem auguſtus ſibi adoptauit hic. xvi. anno incidit in valitudinē & ꝑȷt. xxiȷ. āno in tabiano cū ędilitatē gereret. Huius mortem ciuitas vehemēter doluit. Nā affabilis fuit: & Auguſti filius: ad funeris huius honorē Auguſtus ſexcentos lectos intra ciuitatem ire iuſſit. Hoc aūt apud maiores glorioſum fuerat: etiā dabat̄ ꝓ qualitate fortunæ: nā & Scylla ſex millia habuit: igit̄ cū ingenti gloria & pōpa elatus. & in campo Martio eſt ſepultus. Ergo mō in auguſti adulationem quaſi epithaphion ei dicit. Etiā cōſtat hunc librum tanta ꝓnunciatione Auguſto & Octauiæ eſſe recitatū: vt fletu nimio imperarent ſilētium: niſi Vergi. finē eſſe dixiſſet: qui ꝓ hoc ære graui donatus eſt. i. maſſis: nā ſic & liuius Argētum graue dixit. i. maſſas. Sed frons læta parū: omen eſt mortis cito futuræ. contra alibi: Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem. Virum qui ſic comitatur euntem: Marcellum cui ſimilis eſt. Quis ſtrepitus ꝓpt̄ edilitatē. Inſtar: ſimilitudo: & ē nomē qđ nō recipit p̄poſitionē. Ad inſtar. n. nō dicimus: qđ Probus declinat. Oſtendent terris hunc tm̄ fata: parū illuceſcet: & mox ꝑibit. Viſa potēs ſuperi. i. cū indignatiōe dictū inuidiſtis gloriæ Romanæ & veſtris muneribus. Nā felicitas veſtra ſunt munera. Propria ꝑpetua: vt ꝓpriāq; dicabo mauortis cāpus: in quo eſt ſepultus. Funera: ꝓpter ſexcētos lectulos. Intantum ſpe tollet auos. Eriget generis antiquitatem. & rhetoricæ ſpem laudat in puero quia facta non inuenit. Eſt aūt Ciceronis in dialogo cauſa difficilis laudare puerum. Non em̄ res laudanda: ſed ſpes eſt. Nec ro. quōdam: pro Romulea: vt quos africa terra triumphis Diues alit. Quondā autem pōt & p̄teriti eſſe & futuri. Foderet calca. ar. ſpecies ꝓ genere. Equi armos: pro equo poſuit. Nō enim poſſunt armi calcaribus fodi. Fata aſpera rumpas: poſſe aliqua ratione fata dirumpi ꝑ tranſitum docet: Tu Marcellus eris: talis qualis eſt Marcell⁹. Purpureos flores: vt ſæpe diximus propter ſanguinis ſimilitudinem: quia aut anima eſt aut ſedes animæ. Nepotis poſteri: non em̄ reuera nepos fuit. Inani munere. ſecundū Epicureos non profuturo. Sic: iſta noſcentes. Aeris: aer[illegible]s in campis: colliſionē fecit. Locutus eſt autem ſecundum eos qui putant Elyſium lunarem eſſe circulum.

SER. | Inſtar | Quōdā

Quæ poſtq̄ Anchiſes natū ꝑ ſingula duxit
Incenditq; animum famæ venientis amore:

Poeta.

Exin bella

Exin bella viro memorat: quæ deinde gerēda:
Laurenteſq; docet populos: vrbēq; latini:
Et quo(quēq;)modo fugiatq; ferat q; laborem.
Sunt geminæ ſomni portæ: quarū altera fertur
Cornea: qua veris facilis datur exitus vmbris:
Altera cādenti perfecta nitens elephanto:
Sed falſa ad cœlum mittunt inſomnia manes.
His vbi tum natū Anchiſes: vnaq; Sibyllam:
Proſequitur dictis: portaq; emittit eburna:
Ille viam ſecat ad naues: ſocioſq; reuiſit.
Tum ſe ad Caietæ recto fert littore portum.
Ancora de prora iacitur: ſtant littore puppes.

SERVI. ¶ Incenditq; animum. Nā ſupra ait: Et dubitam⁹ adhuc virtutē extendere factis. Exin: deinde cōfert autem in cōpendium narrationis ꝓlixitatē: ſic Teren. Propter longū actū ait: intus deſpondebitur: intus tranſiget ſi qd eſt qd reſtat. Sunt geminæ ſōni portæ: ꝓ ſomniorum. Eſt aūt in hoc loco Home. ſecutus. In hoc tñ differt ꝙ ille ꝑ vtrāq; portā ſomnia exire dicit: hic vmbras veras ꝑ quas ſomnia indicat vera: & poetice apertus eſt ſenſus: vult autem intelligi falſa omnia q̄ dixit. Phyſiologia vero hoc habet. ꝑ portam corneam oculi ſignificant q & cornei ſunt coloris: & duriores cæteris membris: nam frigus nō ſentiunt: ſicut etiam Cicero dicit in libris de deorum natura. Per eburneam vero portam os ſignificatur a dentib⁹. Et ſcimus quia que loquimur falſa eſſe pñt: & quæ videmus ſine dubio vera ſunt. Ideo Aeneas per eburneā mittitur portam. Eſt & alter ſenſus Somnum cum cornu nouimus pingi. & qui ſcripſerunt de ſomnijs dicunt ea quę ſecundum fortunā & perſonæ poſſibilitatem videnť habere effectū & hæc vicina ſunt cornu vnde cornea vera fingiť porta. ea vero quæ ſupra fortunam ſunt: & habent nimium ornatum. vanāq; iactantiam: dicūt falſa eſſe: vñ eburnea quaſi ornatior porta fingitur. Falſa inſomnia. i. ſomnia Secat: tenet. Vnde ſectas dicimus ab eo quod ꝓpoſitum tenent. Ad Caietæ portum: a perſona poetæ ꝓlepſis. Nam Caieta nondum dicebatur.

rarenť grām expectatiōis amitteret poeſis: iō paucis: dicit poeta. Aenā didiciſſe bella ī Italia gerenda & deinde per portam ſomniorum eductū ſocios viſiſſe: atq; ita facit huius ſexti finem innuēs omnia hec quaſi per ſomnia viſa & narrata. De hac autem re dicit. Donatus ſic. Exin bella: narrauit primo leta. Triſtia ꝑtermiſit ꝑterq̄ de Marcello deide docuit qūo quedam equo animo ferre poſſet Viam ſecat: Quid enim prius facere debuit q̄ ſuos reuiſere: Recto littore: at qui nullum littus rectum ſed dicimus rectā viā agere quando nihil aliud agimus niſi iter cōtinuū & nullo alio actu illud rūpimus. Nam cupida ſuorum mens nihil aliud agere debuit. Caiete ex pſona poete loquitur. Nā adhuc non erat Caieta. Hec ille. DONA.
¶ Ordo aūt eſt. Per que ſingula poſtq̄ Anchiſes duxit natum. i. filium ſuum Aeneam: & icēdit animum amore fame veniētis: ipſe memorat. i. recitat: exin. i. exinde. i. ex ordie viro ſcilicet Aenee q ea viriliter geſturus eſt: bella gerenda ſcilicet in Italia: & docet populos laurentes. ſ. ad quos acceſſurus eſt: & vrbē latini ſ. regis & qūo fugiat: ſi. ſ. euitabilis ē & ferat: i. toleret ſi euitari nequit. quemq; laborem. i. quālibet aduerſitatem: que ſi vitari nequit tolleranda eſt. vnde prius in quinto: ſuperanda omnis fortūa ferendo eſt. Gemine. i. due & forte equales porte ſomni: ideſt īſomniorū ſunt ſupple apud inferos: quarum. ſ. portarum altera fertur ideſt dicitur ſupple eē cornua: qua i per quam exitus facilis datur vmbris. i. inſomnijs & fantaſmatis ſeu fantaſmatib⁹ veris: altera ſupple eſt perfecta nitens elephanto i. ebore candenti ſed manes: ideſt īferi: mittūt ſupple per eam: iſomnia falſa. ideſt ſomnia & fantaſmata: que aliud repreſentant ꝙ ſint vbi i. quo loco his ſcilicet premiſſis dictis. i. memoratis Anchiſes proſequitur tum natum. & Sibyllam vna. i. pariter: & emittit ſupple eos porta eburna: ſcilicet ꝑ quā falſa emittunt inſomnia vt ſignificet hec oīa eſſe ſom ia nec rē reuera geſtā ſed poetice excogitatā de q̄ vide Seruiū. Ille ſecat. i. tenet aut carpit viā ad naues. ſ. ſuas & reuiſit ſocios. ſ. quos illic ī littore dereliquerat: & ipſe fert tum. i. tunc continuo ſe ad portum caiete. i. qui paulo poſt dictus eſt portus Caiete. ſed nōdum ſic appellabatur: vnde eſt prolepſis ex pſona poete & ita minus vitioſa. fert dico ſe littore recto. i. per littus recta via progrediendo licet littus ipm qua parte aquis alluiť rectū nō ſit: niſi forte ī ea parte qua a cumis Caietā appellitur. Anchora iaciť. ſ. a socijs: nam intelligiť cum socijs receptis nauigaſſe: de prora. i. priore parte nauis obuerſe & puppes. i. poſteriores partes ſtant littore. i. ad littus applicite. Et hec de ſexto huius. Ordo.

¶ Finitur Aeneidos ſextus cum explanationibus ſuis.

Deſcripto Septimi Libri.

Septimus æneam reddit fatalibus aruis:

Modeſtini iuriſconſulti argumētū in.VII.

HIc quoq; Caietam ſepelit. tū dein de profectus
Laurentum venit: hanc verbis cognouit iuli
Fatalem terram: menſis en veſcimur inquit.
Centum oratores veniam pacemq; petentes
Ad regem mittit lætum conſorte latinum:
Qui cum

SEptimus Aeneam reddit fatalibus aruis: In ſequentibus ſex libris imitatur poeta Homerum in iliade: nā vterq; bella pertractat quocirca fere ad tragicum aſſurgit ſtilum vnde dicturus eſt. Maius opus moueo. Et quia Homerus in odyſſea a triſti principio errorum Vlyſſis ad letū reuerſionis ei⁹ ī patriā (qd comediarū ē & tragediarū) perducit exitum: dicit Donat⁹ ſuper Terētium ipſum & comediarum & tragediarū authorē. Sed priuſq; ad explanationem perueniam declarabo argumenta q̄ premiſſa offendi eorumq;. Ordo eſt. Septimus. ſ. eneidos liber. reddit Aeneam aruis. ſ. laurētibus fatalibus. i. ad que fatis peruenerat. Nam licet ad Miſenum & Caietam ꝑuenerat nōdū attigerat arua fatalia: vñ in tertio dixerat Helen⁹ Italie pars illa procul quā pandit Apollo Aeneas ſupple ſepelit hic: quoq;. i. etiā Caietam. ſ. Ordo.

Qui cum pace etiam natæ connubia pactus:
Hoc forte Alecto iunonis diſſipat ira.
Concurrunt ferro: q̃uis pia fata repugnent.
Belli cauſa fuit violatus vulnere ceruus.
Tũ gẽtes ſociæ arma parãt fremit arma iuuẽtꝰ.

ietam ſcilicet nutricem ſuam. Quia priꝰ Miſenum ſepeliuerat: ip̃e profectus: tum ſcilicet poſtea peracta ſepultura: deinde ideſt ab eo loco venit laurentum ad regna ſcilicet latini: & cognouit verbis iuli ideſt Aſcanij filij ſui: nã En etiam menſas conſumimus inquit Iulus: terram fatalem. ideſt fataliter promiſſam: nã ipſe Iulus vt dixi inquit en nos veſcimur mẽſis. i. orbibus ſeu quadris ex pane factis: quã rem futuram dixerat in tertio harpyia celeno. Ipſe mittit cẽtum oratores. i. caduceatores. ad regem latinũ letum conſorte. i. quia filie conſortem inuenerat: vnde tandẽ letus ait dij veſtra incepta ſecundẽt ſunt tamen qui legunt: Mittunt leti tum ſorte: vt ſit troiani leti ſorte mittunt ad regem latinũ ſed verius legetur letum conſorte: petentes. i. petituros: hoc eſt vt peterent: veniam. i. gratiam aut beneficium terre inhabitande: & pacem. i. fedus & amiciciam qui. ſ. rex latinus pactus ſupple eſt cum pace. i. vltra cõditionem pacis inite: etiam cõnubia nate. i. filie ſue Lauinie Alecto furia illa ĩfernalis diſſipat forte: hoc. ſ. pactũ ira. i. propter iram Iunonis. Et ſupple vtriq; populi concurrunt ferro: q̃uis fata pia repugnent. Cauſa belli fuit ceruus violatus vulnere gentes ſocie ideſt aſſociate parant arma & iuuentus ſcilicet Italica. fremit. i. cum fremitu expoſcit arma.

Tu quoq;

P. Verg. Maronis Aeneidos Li. VII.

TV quoq; littorib⁹ noſtris
Aeneia nutrix
Aeternam moriēs famam
Caieta dediſti:
Et nūc ſeruat honos ſedē
tuus: oſſaq; nomen
Heſperia in magna (ſi qua eſt ea gloria) ſignat.
At pius exequijs Aeneas rite ſolutis
Aggere compoſito tumuli: poſtq̄ alta quierūt
Aequora: tendit iter velis: portumq; relinquit.
Aſpirant auræ in noctē: nec candida curſum
Luna negat: ſplēdet tremulo ſub lumine pōt⁹.
Proxima circeæ raduntur littora terræ:
Diues inacceſſos vbi ſolis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectiſq; ſuperbis
Vrit odoratā nocturna in lumina cedrū:
Arguto tenues percurrens pectine telas
Hinc exaudiri gemitus: iræq; leonum
Vincla recuſantū: & ſera ſub nocte rudentum.
Setigeriq; ſues: atq; in præſepibus vrſi
Sæuire: ac formæ magnorū vlulare luporum.
Quos hoīm ex facie dea ſæua potētib⁹ hærbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.
Quæ ne monſtra pij paterenī talia Troes
Delati in portus: neu littora dira ſubirent:
Neptunnus ventis impleuit vela ſecundis.
Atq; fugam dedit: & p̄ter vada feruida vexit.

SER. TV quoq; littoribus noſtris. Vt ī principio diximus in duas partes hoc opus diuiſum eſt. Nā primi ſex libri ad imaginē Odyſſeæ ſunt dicti: quos pſonarꝝ & allocutionū varietate cōſtat eē grauiores hi aūt ſex ad imaginē Iliadis dicti ſunt q in negocijs validiores ſunt: nā & ipē hoc dicit maius opus moueo: & re vera tragicū opus eſt vbi tm̄ bella tractanī. Tu quoq;: ſicut miſenus: & Palinurus. Noſtris: Italicis vt nō eadē arboribus pendet vindemia nr̄is. Nō vt dona ait nauigabilib⁹. Aeneia nutrix hāc alij Aeneæ. alij Creuſæ alij Aſcanij nutricē volūt Lectū tn̄ eſt in philologijs ī hoc loco caſu icēſam claſſem eē Troianā: Vn̄ Caieta dicta eſt. αϖοτουκαιειν. Seruat ho. Tenet poſſidet vt ſeruātē ripas alta nō vidit ī herba. Heſperia in. m. magna ad Hiſpaniæ diſcretionē. Si qua eſt ea glo. ſcd'm Epicureos. bn̄ aūt intereſt funeri poſt q̄ ab īferis redijt: ſicut īterfuit anq̄ deſcēderet: vt mediū on̄deret. Quierūt: auctor Hebr⁹ quierāt legit. Tēdit iter: ve. quia ꝑut vela extenſa fuerint: ita etiā curſus extendiī: in quo nauis eſt iter: nā ait ſupra Flecte viā velis. Aſpirant auræ in no. qa vt diximus tēporū mutatione vent⁹ vel minuiī vel augeī. In noctē circa noctē. Et quotiens tp̄s exprimiī accuſatiuum regit iſta præpoſitio. Luna ne. Liptotes: nam dicit large præſtat: vt munera nec ſperno. Tremulo ſub. lu.

Ita enim

ASCEn. TV quoq; littorib⁹ noſtris. Vt librorꝝ ſit cōdependētia atq; ita vnum opus cenſeaī arma virūq; canens: noluit a plena periodo qualis ē ibi. Nūc age q reges eratho &c. īchoare: ſed a particula cōdependentie indice: dicens tu quoq;. q. d. non ſolū Miſenus & Palinurus: ſed tu quoq;. i. etiā tu. Deſcribit ergo primo loco qūo ſepulta Caieta nutrice Aenee q̄ loco nomen dedit qd' & hodie manet: p̄teruecti circeas inſulas deuenerūt in portus fatalis terre. Per tranſitū aūt deſcribit fabulā quā Home. ad longū ꝓſequiī: qūo. ſ. Vlyſſis ſocij a Circe ſolis filia in feras trāſmutati ſint. Dona. autē dicit hoc loco ſic. Tu quoq; viderat apud iferos q̄ neceſſarium eēt defunctis ſepulchrū. Ergo vt pius nutrici illud īſtituit. Meruerat. n. ipſa qa tā pium religioſum Romani īperij principē prudētē fortēq; virum nutrierit. Tu quoq; repete inde & optime cōiunge. At pius Aeneas igenti mole ſepulchrū īponit ſuaq; arma viro remūq; tubāq;. Deinde remotis ijs q̄ de inferis narrātur ſeq̄re. Tu quoq; littorib⁹ nr̄is &c. Tu quoq;: q̄ admirāde memorie videris ſupremo officio cōiūgi meruiſti. Noſtris Italis: ergo ibi es ſepulta: vbi ipſe cū ſuis eēt regnaturus. Honoraī ergo a loco. Aeternā mori. argumētū a cōtrario: nam creuit fama cū deberet morte minui Nunc ēt: his tp̄ibus quo hec ſcribunī. Si qua eſt ea gl'ia. Sciebat nihil ſentire mortuos ſed vt ſatiſfaceret religioni. Vrit odora. vigilans & voce & odorato lumine ad ſe incautos attrahere nitebaī. Cedrus tanq̄ oleo madēs īcēdia ſemper inſidijs & voce nutrit. Que ne mōſtra pij: ꝓpterea debuerunt liberari ab ijs monſtris: qm̄ pij erāt neq; ſceleratis erāt cōparādi. Hec ille. ¶ Ordo aūt eſt. O caieta nutrix Aeneia. i. ipſius Aenee: tu quoq;. i. etiā tu non ſolū Miſenus: moriēs. i. dū moriebaris & ſepeliebaris illic dediſti: littoribus nr̄is. i. Italicis: qa Italus eſt q loquiī: famā eternā: & tuus honos ſeruat nūc ſedē. i. ſepulchrū tuū qd' tuum nomē inſcriptū habet: & nome. i. ſ. tuū: ſignat oſſa. ſ. tua ī heſperia magna. i. Italia: ſi ea gl'ia eſt qua. i. aliqua: bn̄ dubitat: qa multi cenſent eā gloriā nihil ad defunctos ptinere: vn̄ Diogenes iterrogatus vbi vellet ſepeliri iuſſit corpus in pratū efferri: & cū pcunctarenī an vellet ipm̄ feris & auib⁹ exponi. iuſſit baculū apponi vt ſi poſſit ſeſe defendat: & cum dicerent nullū in eo ſenſum: qd ergo ad ipm̄ inqt: ſiue deuoreī ſiue putreſcat vt autē Cicero cēſet de noſtrorū nō de noſtra ſolliciti erimus ſepultura. At Aeneas pi⁹. ſ. i oēs tam deos q̄ mortales tā viuos q̄ defūctos exequijs. i. officijs fūebribus: ſolutis rite. i. iuxta ritū: & aggere tumuli i. ſepulchri cōpoſito. i. accumulato. poſtq̄ eq̊ra alta. i. ꝓfunda qerunt i. tranqlla facta ſunt: tēdit iter velis. i. nauigat tenſis velis: & relinquit portū. ſ. caiete. Aure aſpirāt i noctē. i. dū tp̄s vergit in noctē incipiunt aure ſpirare nec luna cādida negat. i. tegit curſum. ſ. ſuum hoc eſt clare lucebat: port⁹ ſplēdet ſub lumine tremulo: i. ſcintillante. qd' tn̄ de luna qdā negāt. Littora ꝓxima terre circee. i. quā circe habitabat raduntur. ideſt leniter tangunī a nauibus Aenee: hoc eſt ptranſit circeā terram: vbi. i. in qua terra: filia ſolis. ſ. circe diues reſonat. i. reſonare facit cantu aſſiduo lucos inacceſſos. i. īacceſſibiles q̄s nemo accedere deberet: & vrit tectis ſupbis. i. magnifice extructis. i. magnifico domicilio: ſūt qui legāt lectis. i. thalamis:

DONA.

Ordo.

Diogenes.

Vide Seruium.

aut terclinijs

aut tercliniis ſuperuis in quibus ſedebat circe ſed minus recipiuntur. in lumina nocturna. i. loco olei quod tunc in Italia in vſu nõ erat: cedrum. ideſt arborem illã ſucci & reſine plenã odoratam. i. odoriferam: pcurrens pectine arguto. i. ſubtili aut ſtridulo telas tenues. i. ſubtiles & extenuatas gemitus & ire leonũ recuſantum. i. refutantum vincla: & rudentũ ſub i. in nocte ſera. ideſt tarda exaudiri: ſupple ceperant: aut exaudiebantur. hĩc: ideſt ab his Lucis circee terre: & ſues. i. porci ſetigeri. i. magnas ſetas gerentes atq; vrſi ſeuire. i. ſeuiebãt aut ſeuire ceperũt in preſepibus & forme magnorum luporum: vlulare ideſt vlulabãt: aut vlulare ceperũt. Quos. ſcilicet leones: ſues vrſos & lupos dea ſeua. ſ. Cyrce induerat herbis potentibus. ideſt per herbas potentes in vultus ac terga ferarum: ex facie hominum. ideſt humana: hoc eſt trãſformauerat eos ĩ formas beluinas. Que mõſtra ne Troes pij paterent talia: delati ideſt poſtq; delati eſſent in portus neu: ideſt neue: hoc eſt vel ne ipſi Troes pij: ſubirent: ideſt ſubintrarent littora dira ideſt que a dira habitantur venefica. Neptunnus. ſ. deus aquarum vnde fere venti naſcũtur: quapropter etiam ventorum dicitur habere pſidium: impleuit vela ventis ſecundis ideſt pſperis a tergo flantib⁹. atq; dedit fugam. i. facultatem effugiendi & vexit. ſ. troes preter. i. ptranſeundo vada feruida. i. periculoſa nauigãtibus hoc eſt preter freta. De circe & cedro hec ſunt per Landinum collecta: Diodo. ſiculus ſic ait Soli duos fuiſſe filios Aeten & Perſeum & Aeten colchorum Perſeum vo Tauricę regionis regem extitiſſe vtrũq; crudelitate inſignem Perſeum autem Hecaten filiam habuiſſe que paternam crudelitatem ſuperauit: nam cum venatione delectaretur. hoĩes p feris arcu vulnerabat: & venẽis peſtiferis operam dans id inuenit. quod ακονιτον nominãt in hoſpitibus autem venena experiebat. Demum cum patrem veneno extinxiſſet regnũ occupauit: & templum Diane cui hoſpites ĩmolarentur cõdidit cõcubuit inde cum Aete patruo. Et ex eo concepit Circen & Medeam filias filiũ q; Aegialem. Circe & arte materna & ſua induſtria omnes mortales in venenis comparandis ſuperauit: adeoq; oĩum herbarũ vim cõſpicata eſt: vt nihil ĩueniendũ poſteris reliquerit: adinuenit & Pharmacũ: qd' ad conciliandã beniuolentiã valeret. Nupſit ſcyte ſarmatarũ regi eoq; venenis ſublato regnũ occupauit exquo tãdẽ obcrudelitatẽ pulſa inde ad Oceanũ ſecundũ aliquos puecta ĩ inſula deſerta ſibi comitibuſq; fuge ſedes poſuit. Alij dicũt in Italiã deuectã pmontoriũ: qd' inde Circeũ dicunt tenuiſſe: Hec Dio. Quid vero poete de Circe in Italia cõſtituta referant alibi expſſum eſt: Home. aũt ſcri. eã olim ĩſulã fuiſſe: quã Circe habitabat in loco edito: circũ errabãt: & vrſi & leones quos illa veneficiis cibo & potui ĩmixtis ex hominib⁹ feras fecerat tñ in hoĩes non ſeuiebãt: ſed veluti canes blandiebant: illa ſocios Vlyſſis in cena vertit in porcos: preter Eurylocum. qui fraudem in edificio eſſe ſuſpicatus: nõ intrauit: intus texebat Circe tales telas: quales dee texunt: & ſuauiſſime canebat. Cedrum hec arbor nõ ea eſt quã vulgo cedrũ appellam⁹ illã em dicim⁹ citrum. cuius poma maxima ſunt: ſed longe alia duo eius genera: vt Ply. placet lyria & phenicia. Differũt folio. Nã q durũ: acutũ & ſpinoſum habet oxycedros vocat ramoſa & nodis infeſta. Altera odore pſtat. Fructũ ferũt myrti magnitudine: dulcẽ ſapore: itẽ maioris cedri duo genera. Que floret fructum nõ fert: ftuctifera nõ floret & in ea antecedẽtẽ fructũ occupat nouus Semẽ ei⁹ cupreſſo ſimile quidam cedrelatẽ vocãt. Ex hac re ſina laudatiſſima. Materie ipſi eternitas: itaq; ſimulachra deorũ ex ipſa factitarũt Cedrinus erat Apollo e rome ſeleucia aduect⁹. Hec Ply. Diaſcorides autẽ ait Cedr⁹ arbor eſt: vnde fit pyx cedrina. Quedã eſt parua ac ſpinoſa fructu iunipero ſimilis. Alia maior fructus eius cypreſſo ſimilis: ſed minor & cedrides vocat in materia maxima eternas putant hebenũ cypreſſum & cedrum: in tẽplo Diane epheſie: qd' tota Aſia extruẽte quadringẽtis ãnis peractũ eſt: tectũ eſt ex cedrinis trabib⁹. Habes de cedro. Quod aũt inducat Circen cedrũ vrere: ab Homero eſt. Ille em in odyſſea li. v. de Calypſo: vbi Mercuri⁹ a Ioue miſſus nũti⁹ επυρμεγεπεσΧαροφειη μεγακαιετοτηλοσ εΔοσμηκε Δρουτευηεατοιο θε ιου τανανησου οΔωΔει Δαιομεγεων Succo ergo cedri illis tpibus ad nocturna lumina vtebant. Ait enim Ply. cedri ſucc⁹ quõ fieret diximus. Magni aũt eſt ad lumina vſus ni capitis dolorẽ inferret. Recte aũt meminit de ſucco cedri nõdũ oleo in Italia naſcẽte. Refert em Feneſtella regnante Tarquino nõdũ neq; in Italia neq; in Hiſpania neq; poſtremo in Aphrica oleũ fuiſſe. Neq; illud pteribo. Nam apud eundẽ Plyniũ inuenies iliaci tpibus nullũ adhuc vnguẽtũ fuiſſe. Sed nec ẽt thure ſupplicabãt: cedri tm & citri ſuo℞ fruticũ ĩ ſacris fumo cõuolutũ nidorẽ verius q̃ odorẽ nouerant. Cantu aũt ad ſe hoĩes allicere Circẽ: allectoſq; in varias feras cõuertere: quid aliud habet: niſi q q voluptuoſe vite deduñt hoĩem exuunt. Amittunt em rõnẽ: qua ſola hoĩes ſumus: & ruunt in varias animi pturbationes que cũ rõnis priuatione pueniãt: brutorum potiuſq; hoĩm dicẽde ſunt.

Ita enim mobilitas aquæ facit videri. Circeæ radunt lit. terræ: vt diximus ſupra mons iſte ante hac ĩſula fuit. Paludibus enim a cõtinenti ſegregabatur: quas excludit limus de albanis montibus fluens & dicebat eæus ab horrore tranſeuntium: quo homines mutabantur in feras. In hoc ſũmo oppidũ fuit: quod & eircæũ dictũ eſt a Circe & Circæi: nam vtrũq; Liuius dicit. Diues: nõ addidit cuius rei cum ſoleat: vt Diues equũ diues pictai veſtis & auri. Diues opũ variarũ. Inacceſſos: inacceſſibiles inaccedendos. nã Vlyſſes illuc vænit. Ergo inacceſſos nõ ad quos null⁹ acceſſit. ſed ad quos nullus debeat accedere vt Aut illaudati neſcit buſiridis aras hoc ẽ illaudabilis: nam ab Iſocrate laudatus eſt. Reſonat ca. reſonare facit. Superbis nobilibus: propter antiquã oppidi magnitudinem. Odoratam. pro odoriferã. & hoc ideo quia vſus olei apud maiores non fuit præcipue in Italia. Arguto. p. ſtridulo ſonanti: vt Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis. Percurrens te. aut manu percurrens tractu pectinis. vt vidernus. aut quia apud maiores ſtantes texebant vt hodie linteones videm⁹. Eſt autem Home. qui ait ιστονεποιχιομεμηη. &c. Gemitus iræq;. gemitus iraſcentium leonum endiadis: Sera ſub. n. tempore quo naturali libertate vti conſueuerunt. Sub ſera noc. ppter ſeram noctem. Rudẽtum ru. naturaliter lõga eſt. Perſi. Findor vt archadiæ pecuaria rudere dicas: Syſtolen ergo fecit: Ruditus autẽ pprie eſt clamor aſinorum: vt grunitus porcorum. Ranarum autem coax. Quæ omnia a ſono vocis conſtat eſſe compoſita. Præſepibus caueis. vbi aluntur. Nõ enim re uera preſepia habent. Dea ſcæ. per ſe aut herbis potẽtib⁹ ſcæua. Circe autem ideo ſolis fingitur filia: quia clariſſima fuit meretrix: & nihil ſole clari⁹. hæc aũt libidine ſua & blanditiis hoĩes in ferinã vitã ab humana deducebat. vt libidini & voluptatibus operam darent. vnde fabulę datus eſt locus Hora. ſub domina meretrice fuiſſet turpis & excors. In vultus ac ter. fe. Corrumpebantur enim in illis ſenſus. animus nãq; manebat idem. Pij paterentur tr. ergo impij q ptulerunt. ſ. occidendo ſolis armenta. Neptunus ven. imple ve. ſe. Phyſice locutus eſt: motu enim aquæ ventus creat: vt videmus in bombis. Præter vada feruida periculoſa nauigantibus & eſt thmeſis.

Circe.

Cedrum.

dicende ſunt. Vyſſes aũt non tranſmutatus a Circe: quia ſapiens non modo non vincitur a voluptate. Verum cauſa eſt ꝙ ſocij ſui iam mutati in priſtinã formã redeãt: nam & dum recte agit exemplo malis eſt: quo redeant ad meliorem vitam: & ſua doctrina alijs vt recte viuãt: perſuadere poteſt.

Iamq; rubeſcebat radijs mare: & ęthere ab alto
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis:
Cum venti poſuere: omniſq; repente reſedit
Flatus: & in lento luctantur marmore tonſę.
Atq; hic æneas ingentem ex ęquore lucum
Proſpicit: hunc inter fluuio tiberinus amœno
Verticibus rapidis: & multa flauus harena
In mare prorumpit: varię circumq; ſupraq;
Aſſuetę ripis volucres: & fluminis alueo
Aethera mulcebant cantu: lucoq; volabant.
Flectere iter ſocijs: terræq; aduertere proras
Imperat: & lentus fluuio ſuccedit opaco.

SERVI. ¶ In roſeis fulge. lu. bigis. Lutea eſt crocei coloris: vt Croceo mutauit vellera luto: vnde multi iungũt in roſeis. i. non rubicundis ne ſit cõtrarium: tamen ſecundũ Home. dictum eſt qui interdum ροδοδακτυλου aurorã interdum κροκοπεπλου dicit Cum venti po. cũ ortu diei quieuere. Poſuere enim eſt quieuere: ſicut contra flantes ferentes dicimus: vt fieret vento mora ne qua ferẽti. i. flãti. Omniſq; re. re. Fla. oĩs. i. & qui ripæ eſt: & qui pelagi qui altanus vocatur. Tonſæ remi: dicti a decutiendis fluctibus: ſicut tonſores a tondendis & decutiẽdis capillis. Lucũ proſpicit: in quo erat fluminis numẽ Nam vt ſupra diximus nunꝗ lucum ſine religione ponit. Hunc inter per hũc. Teren. Dum rus eo cœpi ego met mecum inter vias. Eſt autem crebra frontonis elocutio. Amœno: vmbroſo: ſyluis circũdato. Multa fla. h. epitheton proprium. Et ſciendum exitum tyberini fluuij naturalem non eſſe niſi circa hoſtiam vbi prima æneas caſtra conſtituit. Nam aliter non procedit quod ait murorum in parte ſiniſtra oppoſuere aciem: nã dextra cingitur amni. Nam poſtea in laurolauinio caſtra fecit ingẽtia quorum veſtigia adhuc videnť. Aſſuetæ ri. vo. Bono compendio vſus eſt. Aethera mul. can. Lenibant. Corpora enim ſunt elementa vt diximus ſupra non enim mulcetur niſi quod corporale eſt. Supra ait: Totamq; infuſa per artus.

¶ Iamq; rubeſcebat radijs mare. Docet ꝙmodo proſpera nauigatione tyberina intrauit oſtia ſuccedentes per ſiluam amenam & auium concentũ. De qua re dicit Donat⁹ ſic Iãq; rubeſcebat Bonis auſpicijs recepti ſunt ſ. pura luce & pura aurora & lenitate venti. Hilaritas aũt auium populoꝝ letitiam ſignificabat: eſt ergo ita ingreſſus: vt elemẽta obſequi & aues venienti illi gratulari viderẽtur Circũ ſupraq;. Sex deſcripſit partes. Nã circum ſignificat dexteram & leuã a tergo & ante. Item duas infra & ſupra. Infra oſtendit cum dicit. Fluminis alueo ſupra cum dicit. Aethera. m. Letus propter tot felicia auguria. Hec ille. Ordo eſt. Iamq;. i. & iam mare rubeſcebat radijs. ſ. ſolaribus per aurã diffuſis ante ortum ſolis: & aurora lutea. i. lutei coloris qui eſt ſubrubeus intermixto. ſ. croceo: fulgebat ab alto ethere in bigis roſeis. i. roſei coloris: quia aũt nõ niſi dimidiũ lucis afferunt luna & aurora dicuntur bigis inuehi: ſol aũt quadrigis cum. i. poſtꝗ venti poſuere ſup. ſe. i. ſedati ſunt & oĩs flatus reſedit repẽte: & tonſe. ſ. palmule: hoc eſt remi. luctando. ſ. ſulcãdo: in marmore. i. mari marmorei coloris: aut in faciẽ marmoris ſtrato. vnde addit lento. i. quiete refluente: non turbato nec cõmoto ſeu agitato. Atq; æneas: proſpicit. i. porro videt. hic. i. hoc loco aut hoc tpe: aut potius vtroq;: ex equore. i. equato mari: lucum. i. ſyluã quæ nõ ceditur ingẽtem. i. valde magnam. Tyberinus. i. ipſe tyberis flauus. i. flaui coloris vnde prius ab albedine aquarum albula dictus erat: prorumpit. i. vi exit in mare. ſ. inferum inter hunc. ſ. lucũ qui vtrinq; erat fluuio. i. profluxu: ameno. i. tranquillo (quæ laus eius eſt vnde in ſecũdo leni fluit agmine tybris: nã multũ cõmoditatis afferũt fluuij lente fluẽtes cũ reductionẽ nauiũ facilẽ ꝓbeãt) ſed tñ flau⁹ verticib⁹ rapidis qa ĩ qbuſdã ꝑcipitijs habet vortices. i. gyros & vertigines aquarũ rapidas: & harena multa: quã. ſ. cõcitãt vortices. Volucres varie aut qa oẽs varie ſunt in colorib⁹: vñ alibi picteq; volucres aut qa variarũ ſpẽrũ quæ. ſ. cõcentũ ex varietate dulciorẽ reddũt aſſuete ripis & alueo fluminis mulcebant ethera cantu. ſ. ſuo: circum. i. per circuitum hoc eſt ante retro & vtrinq;: & ſupra. i. a parte ſuperiori: quia in ramis inſidentes altiores erant & volabant luco. i. per lucum. Et ſup. æneas imperat ſocijs flectere iter. quod in mari flectitur quia flectendo naues facimus iter qua volumus & aduertere terre. i. ad terrã proras. i. anteriores partes nauiũ & ipſe let⁹ qꝛ ſignũ erat boni ominis nã vbiq; ĩ italiã ꝑfecturi leti inducũť ſocij: vt vix e cõſpectu ſicule telluris ĩ altũ vela dabãt leti. Et italiã leti ſocij clamore ſalutãt: nũc aũt æneas inducit letus cũ in italiã puenerat: quo ſignificať quod ſuis pſtitit & ſtulto intelligẽs qd interſit: ſuccedit ergo let⁹ fluuio opaco. i. vmbroſo ſiluis decumbentibus obtecto.

DONA.

Ordo.

Inuocat poeta.

Nunc age qui reges Erato: quæ tempora rerum
Quis latio antiquo fuerit ſtatus: aduena claſſem
Cum primũ Auſonijs exercitus appulit oris
Expediam: & primæ reuocabo exordia pugnæ.
Tu vatem tu diua mone: dicam horrida bella
Dicam acies: actoſq; animis in funera reges:
Tyrrhenamq; manum: totamq; ſub arma coactã
Heſperiam: maior rerum mihi naſcitur ordo
Maius

ASCEN ¶ Nũc age &c. Incepturꝰ quaſi nouũ opus: aggreſſurꝰ videlicet arma poſtꝗ virũ pſcripſit eiuſq; in italiã aduentũ. nouã facit inuocationẽ quã ex homero fere trãſtulit: eaq; attentos facit auditores: pond⁹ rei ſignificans tantũ: vt ſine numinis auxilo ferre nequeat. Reges em̃ primo italie ad ea vſq; tẽpora meminiſſe ꝑdifficile viſum eſt: cũ bene gerendi ꝗ bene ſcribẽdi aut dicendi ſtudioſiores diu fuerint itali. De hac re dicit donat⁹ ſic. Nũc age: exquiſitis inuẽtionib⁹ accumulatæ nee laudes. Facit em̃ aduent⁹ nouũ exordium vt alia pars videatur eſſe errorum: alia geſtorũ in italia. Sub imagine inuocationis propoſitionẽ fecit: vt lectorẽ ipſius ordinis que habiturus

DONA.

biturus eſſet doctū reddat Aduena. Magna laus ꝙ peregrini ſua virtute in alienis locis ingenti fultos ſubſtātia ſuperauerint. Ergo potuiſſent & Troiam defendere. niſi iunonē aduerſariā habuiſſent. Tu vatē. Vates dicunt poete: qa muſarū ſacerdotiū ꝓfitent: & vt ſunt vates q deorū reſpōſa ad hoīes perferūt: & iſti vates erunt ꝑ quos ita muſe loq perhibeant. vt dij ꝑ ſuos ſacerdotes. Totam coactā: alia ꝓpoſitionis pars & plena ſeminib⁹ laudū æneę. Q uoniā tantā cōiurationem Regū parua manu ſuperauit. Horrida bella. Nā & plura & horrēda. Vltim⁹ auctor quia prim⁹ fuit latin⁹: a quo factū eſt initiū narrādi. Ergo iſte vltimus: vt in ſcalis ſi deſcēdas prim⁹ eſt ſumm⁹ vltimus q eſt imus Si aſcēdas cōtra fiet Sic Cice. in rheto. inqt ab vltimo principio hui⁹ p̄ceptiōis: hinc de latino ip̄m dicere ſequētia īdicāt: q̄uis poſſet credi de ſaturno. Primaq. o. nō naſcendo ſed moriēdo extīcta ſunt. & quod magis dolendū in ea ętate extincta eſt. vnde ſpes ceperat.

Maius opus moueo. ¶ Rex arua latinus & vrbes Narrat.
Iam ſenior longa placidas in pace regebat.
Hunc Fauno & nympha genitum laurēte marica
Accipimus. Fauno Picus pater: iſq; parentem
Te ſaturne refert: tu ſanguinis vltimus auctor:
Filius huic fato diuum: proleſq; virilis
Nulla fuit primaq; oriens erepta iuuenta eſt:
Sola domum & tantas ſeruabat filia ſedes.
Iam matura viro iam plenis nubilis annis.
Multi illam magno e latio totaq; petebant
Auſonia: petit ante alios pulcherrimus omnes
Turnus auis atauiſq; potens: quem regia coniunx
Adiungi

Adiungi generum miro properabat amore:
Sed varijs portenta deum terroribus obſtant.

SERVI. ¶Nunc age:hic eſt ſequentis operis initium.antedicta enim pendent ex ſuperioribus.Sane erato pro calliope poſuit.Quæ tē.re.quia vt ſupra diximus ſecūdum Lucre.tempora niſi ex rebus colligantur per ſe nulla ſunt. Latio an quia duo ſunt vetus & nouum ſicut & in iure lectum eſt.Exordia pu.ceruí interitum. Actos.aut collectos aut reuera cōpulſos.quod eſt veriſimile ꝑpter illud longa placidas in pace regebat.Totāq; ſub ar.c.collectam.vt Tityre coge pe. Totam aūt hyperbolice dixit.Hunc fauno & nym.ge.lau.ma.Accipimus: quidā deus eſt fatuellus huius vxor eſt fatua. Idem ſunt faun⁹ & fauna.dicti autem ſunt a vaticinando.i.a fando: vnde & fatuos dicimus inconſiderate loquentes:ergo faunæ & fatue nomen quaſi aſperum fugit pœta & Maricam dixit vxorē fuiſſe fauni:quæ eſt dea littoris minturnenſiū iuxta lirim fluuium.Hora innantem maricæ littorib⁹ tenuiſſe lirim:quod ſi voluerim⁹ accipe vxorem fauni maricā non procedit. Dij enim topici.i.locales ad alias regiones nunq̄ tranſeunt. ſed poteſt dictum eſſe per pœticam licentiam laurente marica: cū ſit minturnenſis.Dicunt alij per maricam venerē intelligi debere:cuius fuit ſacellum iuxta maricam in quo erat ſcriptū. ΜΗΟΥΤΗΟ ΑΦΡΟΔΙΤΗΟ Sane Heſi.latinū Cir.& vlyx. filium dicit.quod & ver. tangit dicendo Solis aui ſpecimē.Sed quia temporum ratio non procedit illud accipiendum eſt Igini.qui ait latinos plures fuiſſe: vt intelligamus pœtam abuti nominum ſimilitudine. Accipimus propter varias opiniones:hoc adiecit: vt Salu. Vrbem romam ſicuti ego accepi condidere atq; habuere in initio troiani. Vltimus aut prim⁹ vt ſupremum ſummū dicim⁹.Proh ſupreme Iuppiter.Primaq; oriēs erepta iu.Per tranſitū tangit hiſtoriā. Amata em̄ duos filios volūtate patris æneę ſpondētes ſororē factione interemit:vnde & erepta dixit quaſi ꝑ vim.Fato aūt dicit volūtate.Nā dij id fantur quod ſentiūt: nō vt hoīes de quibus lectū eſt:aliud clauſum in pectore. aliud ī lingua promptū habere.Iam matura viro iā plenis nubilis annis:nō eſt iteratio:ſed ſcd'm ius locut⁹ eſt:ī quo & ex annoꝝ rōne & ex habitu corporis ætas probat.Primum ergo ad habitū ſcd'm ad annos ꝑtinet.Latio:latiū pars eſt auſoniæ:vnde dixit prius quod min⁹ eſt ſic intulit Totaq; auſonia.Petit ante alios aut ante alios petit aut certe pulcherrim⁹ ante alios Miro amo.noua in temperantia.Sed varijs.propter apes & incendium: & ꝑpter oraculum fauni.Portēta ſigna ſunt mædia. nam & bona & mala ſunt portenta.

Margin: Faunus Fauna — Marica — Vltim⁹ Suprem⁹ — Portētū.

rat. Multi Et qa vnica eſſet: & qa ſenis filia ex q̄ regnū ꝑ dote veniret. Ante oēs .ſ. pulcherrim⁹ nō aūt an̄ oēs petijt.Oīa aūt ſupradicta ī laudē ſunt æneę.ne ignobilē: aut ſibi imparē ducere videat̄ qm̄ illā vicini ſpreuiſſent.Vterq; a ſaturno eſt. ab illo ei iuppiter a Ioue Ven⁹:a venere Aeneas: ſic a Saturno Pic⁹.a pico Faun⁹:a fauno Latinus : a latino hec.Ergo par ſanguis:ſed virt⁹ ī æneā maior Hecille.¶Ordo eſt.Oerato(q̄ muſa eſt & ſecūdū Seruiū ꝑ calliope ponit̄ q̄ vt dicit pœta de iuētis muſaꝝ Carmina calliope libris heroica mādat:aut ꝑ ea q̄ dicit̄ Clio.qa Clio geſta canēs trāſactis tp̄a reddit iuenit em̄ hiſtoriā:quā nūc cōtexere vult: erato aūt iuenit pſalteriū.vnde de ea dicit: Plectra gerēs erato ſaltat pede carmine vultu:dicit̄ aūt erato ab amore ſcd'm quoſdam qa ερος ερωτος amor dicit̄ & preeſt reb⁹ amatorijs.Satis eſt aūt vnā muſaꝝ inuocaſſe ꝑ oīb⁹ qa vna inuocata cetere quoq; inuocate intelligūtur q̄ circa mutauit alibi numerū dicēs vos o calliope ꝑcor aſpirate canētij)o erato igit̄.i.muſa age adhortādi aduerbiū expediā.i.expedite recitabo q̄ reges ſup.fuerit latio antiquo quod eſt īter tyrrhenū & circeū ab oſtio tyberino cāpaniā verſus.& q̄ tp̄a.i.quales diſpoſitiōes rerū.aut qa tp̄a ſine reb⁹ nō diſcernunt̄ adiūxit rerū vnde Lucre.Temp⁹ em̄ ꝑ ſe nihil eſt ſed reb⁹ ab ipſis cōſequit̄ ſup.fuerint latio antiquo aut potius ordo eſt. q̄ tp̄a rerū fuerint latio antiq̄ &quis ſtatus rerum fuerit latio antiquo ſup. tūc cum.i.:qn̄ exercit⁹ aduena.i.extern⁹ appulit primū oris auſonijs.i.italicis ad partē eam q̄ dicit̄ auſonia. claſſem.ſ.hāc de qua loquit̄ ei⁹.ſ. de quo pronēs ait:arma viruq; cano troie q̄ primus ab oris Italiā fato ꝑfug⁹ lauinaq; venit litora.Expediam inq̄t & pro.i.reuocabo.ſ.ab obliuiōe ad memoriā exordia prime pugne i.q̄ exordia fuerint pugne.Tu inq̄t diua.i.q̄ dea es:mone.ſ. inſpirādo vatē.i.pœtā(loq̄t aūt de ſe)quoddā vaticinij gen⁹ molientem Nā oblita in memoriā reuocare tā diuini vi det̄ animi:q̄ futura ꝑdicere:mone ergo vatē &ego dicā bella horrida q̄ ſubſecuta ſunt:& ego dicā acies.i.exercit⁹in aciē inſtructos & reges actos aīs.i.animoſitate ī funera.i.mortem ſuā qa reuera & latin⁹ & turn⁹ & æneas īterijſſe dicunt̄:& dicā manū tyrrhenā.i.copias tyrrheni ꝑp̄li:& totā heſperiā.ſ.magnā hoc eſt italiā:coactā.i.cōpulſam & cōgregatā ſub.i.ad arma.Maior ordo rerū.ſ.gerēdarū nō ſniaꝝ aut verborum naſcitur.i.oritur & ordiendus eſt mihi.& ego moueo.i.molior & aggredior opus maius.ſ. q̄ precedens.Incipit ergo narrare quaſi dictante muſa dicens.Rex latinus ſcilicet nomine iam ſenior.i. prouectioris etatis regebat arua & vrbes placidas agros & oppida pacifica in lōga pace ſed per intercidentia interdum bella interrupta aut poſtq̄ bella geſſerat latinus ſubſecuta erat longa pax.Nos accipimus.i.adhuc quotidie audimus & intelligimus:hunc ſcilicet regem latinum.genitum fauno ſcilicet deo agreſti.& marica nympha laurente.i.eius prouincie vbi laurentum erat & laurentes populi. Pic⁹ erat paterfauno & is.ſ.picus refert.i.recitat aut repreſentat vt ſit maior eius laus:te o ſaturne:parentē ſ.ſuum tu es vltimus.i.remotiſſimus a fine:hoc eſt primus auctor ſanguinis.i. generis latini & etiam æneę Nam anchiſes a dardano filio iouis ortus eſt:& venus filia iouis q̄ fili⁹ ſaturni.Filius & proles virilis nulla fuit huic:fato.i.voluntate & preordinatione diuum.i.diuorum quia conſtituerāt dij vt per filiam æneas regnum obtineret & genus ſuum Italico ſanguini commiſceret:nulla autem fuit quando æneas aduenit:q; pro quia:ipſa proles virilis q̄ fuerat erepta eſt moriēs prima iuuēta.i.in flore iuuente ſed ſup.filia.ſ.lauinia:ſola.i.ſine fratre.ſeruabat.i.cōſeruabat aut poſſidebat domū.ſ.regiā & tantas quia regales ſedes:exiſtēs iam matura viro.i.maritali copule:& nubilis annis iā plenis.ſ.ad matrimonium.Multi.ſ.ꝑpotentes viri e magno latio & tota auſonia:petebāt illā.ſ. vnicā filiā matrimonio :& turnus pulcherrim⁹ ante oēs alios:petit ſup.eā:nō dices vt ſentit donatus petit ante oēs alios qa multi ante eū petierāt:ſed pulcherrim⁹ante oēs alios.petit eā exiſtēs potēs auis & atauis.i.maiorib⁹ ſuis:quē cōiunx regia.i.vxor regis latini amata noīe:ꝑperabat.i.feſtinabat miro amore.i.deſiderio adiungi.ſ. ſibi ac regi generū hoc eſt cōſtituere maritū filie.ſed portēta.i.ꝑdigia & mōſtra deum.i.deoꝝ:obſtāt ſ.matrimonio & conatibus amate varijs terrorib⁹.i.terribilibus ſignis quæ cōſequenter recitat.

Margin: Ordo.

Laurus erat tecti medio in penetralibus altis
Sacra comã: multoſq; metu ſeruata per annos.
Quam pater inuẽtam primas cum cõderet arces
Ipſe ferebatur phœbo ſacraſſe Latinus:
Laurentiſq; ab ea nomen poſuiſſe colonis.
Huius apes ſummum denſæ (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ
Obſedere apicem. & pedibus per mutua nexis
Examen ſubitum ramo frondente pependit.
Continuo vates. Externum iſcernimus inquit (Augur.)
Aduentare virũ & partes petere agmen eaſdem
Partibus ex iiſdẽ & ſumma dominarier arce.
Præterea caſtis adolet dum altaria thædis (Poeta.)
Et iuxta genitorem aſtat lauinia virgo:
Viſa (nefas) longis comprendere crinibus ignẽ
Atq; omnem ornatum flãma crepitante cremari.
Regaleſq; accenſa comas: accenſa coronam
Inſignẽ gemmis: tum fumida lumine fuluo
Inuolui: ac totis vulcanum ſpagere tectis.
d vero horrendum ac viſu mirabile ferri
Namq; fore illuſtrem fama fatiſq; canebant
Ipſam: ſed populo magnum portendere bellum.

Laurus erat. Recitat vt dixi quibus portentis impediebatur amata ab inceptis ſuis vnde dicit Donatus (DONA.) ſic. Laurus ponit portẽta: q̃b⁹ cõnubiũ Turni ꝓhibebaꝛ. Virũ: nõ dixit cernimus virũ veluti preſentẽ. ſed cernim⁹ virũ externũ aduẽtare. Hec ille. (Ordo.) Ordo eſt. Laurus. i. arbor ſic dicta erat ĩ medio tecti inter tecta regie dom⁹: in altis penetralib⁹: ſicut in clauſtris nũc videmus ſepe exiſtens ſacra comã. i. habẽs comã: hoc eſt frondem ſacrã & ſeruata. i. obſeruata metu. i. religione ꝑ multos annos: quã. ſ. laurũ: ipſe latinus pater. ſ. lauinie iuentã. i. q̃a inuenerat: cũ cõderet primas arces. ſ. regie circa laurũ illã ferebaꝛ. i. dicebaꝛ ſacraſſe phebo. i. apollini: cui laurus conſecraꝛ quia in eã verſa fingiꝛ daphne amica ei⁹ aut q̃a ſemꝑ viret: aut q̃a vt de ꝑparatiõe euã. ſentit euſebi⁹ pheb⁹ etiã ſol eſt: q̃ vim reſiſtẽdi calori lauro infundit vſq; adeo vt Plinius dicat fulmine nõ tangi q̃ ea munitus ſit. In grãm quoq; auguſti hec recitat q̃ ſe pro apolline geſſit: & apollini edem dicauit. & ferebaꝛ poſuiſſe. i. iſtituiſſe ab ea colonis. i. habitatorib⁹ ei⁹ loci: nomen ſ. laurẽtis. i. vt dicerentur laurẽtes (Eſt ergo laurentis hic accuſatiui caſus pluralis numeri. ſicut Aeneadaſq; meo nomẽ de nomie fingo) ab ea. ſ. lauro. Apes vecte. i. q̃ vecte erãt & aduolauerãt trans ethera liquidũ. i. ſummũ ærem vt de longe veniſſe ſignificentur ſup. cũ ingenti ſtridore: obſedere denſe. i. exiſtẽtes cõdenſe & in vnã collecte: ſummũ apicẽ. i. cacumẽ: hui⁹. ſ. lauri dicte mirabile dictu. i. q̃ res eſt mirabilis dictu. & pedibus. ſ. earꝫ nexis. i. cõplicatis: ꝑ mutua. i. ꝑ mutuas. intricatiões & cõplicatiões: examẽ ſubitum i. collectio apum in morẽ vue cõdependentiũ ſubito apparẽs pepẽdit ſup. de ramo frõdente. Vates. i. diuin⁹ & taliũ peritus vt augur vel auſpex: inq̃t cõtinuo. i. ſtatim viſo illo portẽto nos cernimus virũ. i. generũ aut maritũ externũ aduentare: & agmẽ. ſ. virorꝫ petere eaſdẽ partes ex iiſdẽ partib⁹. i. ex eodẽ mari infero ex quo apes aduenerãt: aduenire: & dominarier. i. dominari. Propter certitudinẽ aũt de re futura loquiꝛ quaſi de ꝑſenti: ſupple in ſumma arce: ſicut videlicet apes ſummũ apicẽ obſederãt. Præterea. i. ꝑter dictum portentũ dũ. ſ. latinus adolet. i. incendit: altaria tedis caſtis. i. piis & impollutis: & dũ lauinia virgo aſtat iuxta genitorem: ipſa ſupple viſa eſt nephas. i. quod nephas videꝛ & bellũ portẽdere cruẽtũ: cõprehẽdere ignẽ longis crinib⁹ q̃ res claritatẽ ei⁹ ad quã puẽtura erat ĩdicabat: atq; viſa eſt cremari oẽm ornatũ. i. habere oẽm ornatũ crematũ flãma crepitãte. i. multũ ſonãte dũ auide crematꝛ & ſup. viſa eſt accẽſa comas regales. i. hřẽ comas regales hoc eſt regaliter ornatas accẽſas & accẽſa coronã iſignẽ gẽmis. i. hřẽ coronã iſignẽ gẽmis accẽſam tũ. i. deĩde ſup. viſa eſt iuolui lumĩe fuluo. i. rutilo exiſtẽs fumida: q̃ res triſtitiã portẽdebat q̃a fum⁹ lachrymas excitat & viſa eſt ſpargere vulcanũ. i. ignẽ totis tectis quod ſignũ erat belli ob eã gerẽdi: vero ꝓ ſed id ferri. i. ſe rebaꝛ horrẽdũ ac mirabile viſu. Nã. ſ. vates canebãt ipſam fore. i. futurã eſſe illuſtrẽ. i. clarã & nobilẽ fama & fatis: ſed portẽdere. i. ꝑmonſtrare ppl'o magnũ bellũ quod etiam ſubſecutũ dicet poeta.

(SERVI.) Laurus erat: Latin⁹ poſt mortẽ lauini Fratris cũ lauiniũ amplificaret: ab inuẽta lauro laurolauiniũ appellauit. In penetralib⁹. Penetrale eſt oĩs interior pars dom⁹. licet ſit intecta vñ laurũ fuiſſe in penetralib⁹ nõ eſt mirũ. Metu: Religione. q̃ nata eſt ꝑ timorem. Primas cũ cõderet arces: prima circa laurũ. ſ. Nã iã ciuitas fuerat. Trãs æthera: ætherẽ ꝓ ære poſuit. Obſedere apicẽ: verbũ oppugnatõis eſt futuræ. Per mutua: inuicẽ: & eſt abſolutũ. Meliſſus q̃ de apib⁹ ſcripſit ait duob⁹ pedib⁹ ſe tenent: & duab⁹ alis ſe ſuſtinẽt. Vates diuin⁹: ꝑ quã aũt artẽ nõ dixit: nec nomẽ ei⁹. Sed daꝛ intelligi coiecturis eũ q̃buſdam dixiſſe futura partes petere agmẽ eaſdẽ ĩtelligim⁹ ab infero mari apes veniſſe: vñ troiani. Partes aũt eaſdem. ſummitates rerũ petere dicit. ſicut apes apicẽ lauri. Quod aũt in lauro ſedere: oſtẽdiꝛ aduẽtꝫ futura victoria Caſtis: piis & intelligim⁹ latinũ ſacrificaſſe iuxta adſtante lauinia. Nefas: abſoluta parẽtheſis eſt: & eſt hypallage. Cõprẽdere crinib⁹ ignẽ. Cũ ignis crinẽ cõprehendat. Fumida lu. in quo fum⁹ eſt cauſa lachrimarum. Vulcanum ſpargere: incẽdium belli ſignificat. His enĩ duobus hoc ab augurio diſtat Aſcanii: fumo & aſperſione flammarum.

At rex ſollicitus monſtris oracula fauni
Fatidici genitoris adit: lucoſq; ſub alta
Conſulit albunea: nemorũ que maxima ſacro

(ASCEN) At rex. Docet etiã oraculis fauni admonitũ latinũ vt generũ externũ ſibi aſiſcat. docetq; quo ei⁹ oracula expoſtulauerit: & q̃ ea fuerint de quib⁹ dicit (DONA.) donat⁹ ſic. At rex non dixit virginis pater. Nã public⁹ ſtat⁹ q̃ filie potior fuit. Hinc itale gẽtes: ergo oẽs. in dubiis

Fonte

Fonte ſonat:ſæuãqꝫ exalat opaca mephitim.
Hinc Italæ gentes omniſqꝫ œnotria tellus
In dubijs reſponſa ferunt huc dona ſacerdos
Contulit:& cæſarum ouium ſub nocte ſillenti
Pellibus incubuit ſtratis:ſomnoſqꝫ petiuit.
Multa modis ſimulachra videt volitãtia miris
Et varias audit voces: fruiturqꝫ deorum
Colloquio:atqꝫ imis acheronta affatur auernis.
Hic & tum pater ipſe petens reſponſa latinus
Centum lanigeras mactabat rite bidentes
Atqꝫ harum effultus tergo ſtratiſqꝫ iacebat
Velleribus:ſubita ex alto vox reddita luco eſt.
Faunus. Ne petę connubijs natam ſociarę latinis
O mea progenies:thalamis neu crede paratis.
Externi veniunt generi:qui ſanguine noſtrum
Nomen in aſtra ferant:quorũqꝫ a ſtirpe nepotes
Omnia ſub pedibus qua ſol vtrunqꝫ recurrens
Aſpicit oceanum.vertiqꝫ regiqꝫ videbunt.

bijs ergo maioris meriti oraculũ.Huc dona. ponit morẽ petẽdi oraculi. Ipſe pater. Ergo non miſit alterũ:ſed ipſe perrexit. Vt patris & regis diligẽs adhiberet officiũ & ꝓ mollibus plumis & ornatu regio nõ recuſauit pellium ſtratũ. Vox ſubito. Propter meritũ petentis. Hec ille. ¶Ordo eſt. At.i. ſed:rex.ſ.latin⁹:ſollicit⁹.i.ſollicitat⁹ monſtris.i.portentis diuũ adit oracula.i.loca vbi dabant̃ reſpõſa: fauni genitoris.i.pr̃is ſui fatidici.i.fata dicẽtis & annũciãtis:& cõſulit lucos.i. cõſiliũ petit ab ijs q̃ preerãt lucis ſub albunea alta.i.ſilua illa in editiore parte montiũ tyburtinoꝝ ſita q̃.ſ.albunea ſilua exiſtẽs maxima nemoꝝ.i.inter nemora:ſonat ſacro fonte.i.habet fontẽ ſacrũ eiuſdẽ nois cũ ſonitu defluentẽ:& q̃ opaca.i.cõdenſa.& tecta vmbris:exalat.i.expirat & emittit mephitim.i. odorem terre:ſeuã.i.grauem.Gentes itale& oĩs tell⁹.i.oĩs gens enotria.i.ab enotro denominata ferũt.i.auferũt hinc.i.ab hac ſilua & fonte reſpõſa.i.oracula diuũ in dubijs.ſ. caſibus.Sacerdos.ſ.eoꝝ q̃ reſpõſa petũt:& nunc ipſius latini cõtulit huc.i.ad hãc ſiluã dona. i.oblatiões & ſacrificia & incubuit.ſ. ad captanda oracula ſub nocte ſilẽti.i.tp̃e nocturno q̊ fit cõticiniũ pellib⁹.i.vellerib⁹ ouiũ ceſaꝝ.i.mactataꝝ ad ſacrificiũ:ſtratis.i. ꝓſtratis aut ĩſtratis in morẽ ſtrati:& petiuit ſomnos.ſ.cõgruos ad ſuſcipiẽdas viſiones & ad captãda oracula.& ſup. videt multa ſimulacra volitantia miris modis & audit varias voces & fruit̃ colloquio deoꝝ p̃ſertim fauni patris atqꝫ affatur acheronta.i.poteſtates q̃ ſunt apud acherõtẽ auernis imis.i.ab auernis aut ꝑ auerna q̃ ſunt ima.Et ipſe pater latinus.q.d. in ꝓpria ꝑſona nõ ꝑ ſacerdotem miſſum petẽs tum.i.tũc reſpõſa mactabat rite.i.iuxta morẽ hic.i. hocloco dicto cẽtum bidẽtes lanigeras.i. centũ oues atqꝫ iacebat effultus.i.ſuſtẽtatus:tergo & ꝓ.i.velleribus ſtratis:harũ.ſ.centũ ouiũ &ſup.vox reddita eſt ſubito ex luco alto.i. altarũ arboꝝ quia nõ cedebant̃.O mea ꝑgenies ergo fauni vox erat:ne pete.i.ne queras aut petas . ſociare.i. cõiugere natã.i.filiã tuã lauiniã:cõnubijs latinis.i.alicui⁹ viri e latio neu.i.neue crede.i. cõmite filiã aut ne crede.i.confide thalamis paratis.ſ.turni cui deſpõſata eſt:quia generi externi veniũt q̃ ferãt noſtrũ nomẽ in aſtra ſanguine.i.ꝓpagatione ſua:quod ꝓpter Romulũ & iuliũ ceſarẽ dicit̃ & a quoꝝ ſtirpe nepotes.i. minores:vt Auguſtus:videbũt oĩa regi & verti ſub pedib⁹.i.ſub ditione & poteſtate ſua ſupple ab ea parte qua ſol recurrẽs aſpicit vtrunqꝫ oceanum. ſcilicet orientalẽ & occidentalem.

Ordo.

SERVI. ¶Fauni:Faunus:ἀπὸ τῆς φωνῆς dictus eſt: ꝙ voce non ſignis futura oſtendit.Lucoſqꝫ.i.in lucis.Sub al.i.in albunea. Alta:quia eſt in tyburtinis altiſſimis montib⁹ Et albunea dicta eſt ab aquæ qualitate quæ in illo fonte eſt vnde etiã nõnulli ipſam Leucotheã volũt.Sciẽdũ ſane vnũ eſſe nomẽ fontis & ſyluæ. Fonte ſacro:nullus em̃ fons nõ ſacer ꝓpter attributos illis deos:q̃ fontib⁹ præeſſe dicunt̃.Mephitim:mephitis ꝓprie eſt terræ putor q̃ de aquis naſcit̃ ſulpluratis & eſt in nemorib⁹ grauior ex denſitate ſyluarũ alij mephitim deũ volũt Leucothee cõnexũ:ſicut eſt.Veneris adonis: Dianæ virbi⁹ Alij methitim iunonẽ volũt quã aerẽ eẽ cõſtat:nouim⁹ em̃ putorẽ nõ niſi ex corruptione aeris naſci . ſicut etiã bonũ odorẽ de aere ĩcorrupto:vt ſit Mephitis dea odoris grauiſſimi.i.graue olentis. Hinc ita.g. cõmendatio oraculi.Oenotria tel . ꝓprie ſabinoꝝ tractus.Incubuit incubare ꝓprie dicunt̃ hi q̃ dormiũt ad accipiẽda reſpõſa vnde eſt ille incubat ioui .i. dormit in capitolio. vt reſpõſa poſſit accipere.Sub.no.ſ.ꝑ noctẽ ſilentẽ .i.ꝑ noctis ſilentiũ:cũ oẽs tacent Varias au. voces.ſ. ꝓpter multa ſimulachra.Fruitur Paſcit̃:quod de reb⁹ tantum bonis dicimus.Acheronta af.a.Poteſtates quæ ſunt in acheronte:ad quẽ ꝑ auernũ venit̃ hoc aũt ideo:qa faunus dicitur infernus deus:& congrue. nam nihil eſt terra inferius in qua habitat.Faunus. Hinc eſt ꝙ eum Hora.inducit nocentem dicens . Leuis incedas abeaſqꝫ paruis æquus alũnis.Pater ipſe:aut honoris eſt: aut reuera ꝓpter lauiniã.Centũ:aut ꝓ qualitate fortune:vñ & rite dixit.aut certe finitus ſit ꝓ infinito Tergo ꝓ tergoribus.Thalamis neu.c.p.ꝓpter turnũ.Venient melius veniũt:vt iam eos venire ſignificet.Generi.plurali pro ſingulari vſus eſt.Ab ſtirpe.ſtirpẽ cum de genere dicim⁹ tantũ fœ.cũ de arbore ma.g.& fœ.inuenitur:vt Sed ſtirpẽ teucri nullo diſcrimine ſacrũ & fœ.vt Hora. Cum ſtirpeſqꝫ raptas & pecudes & domos.Sub pedi bus ſub imperio ſuo ac poteſtate.

Faunus

Albun⁹.

Mephitis

Incubo.

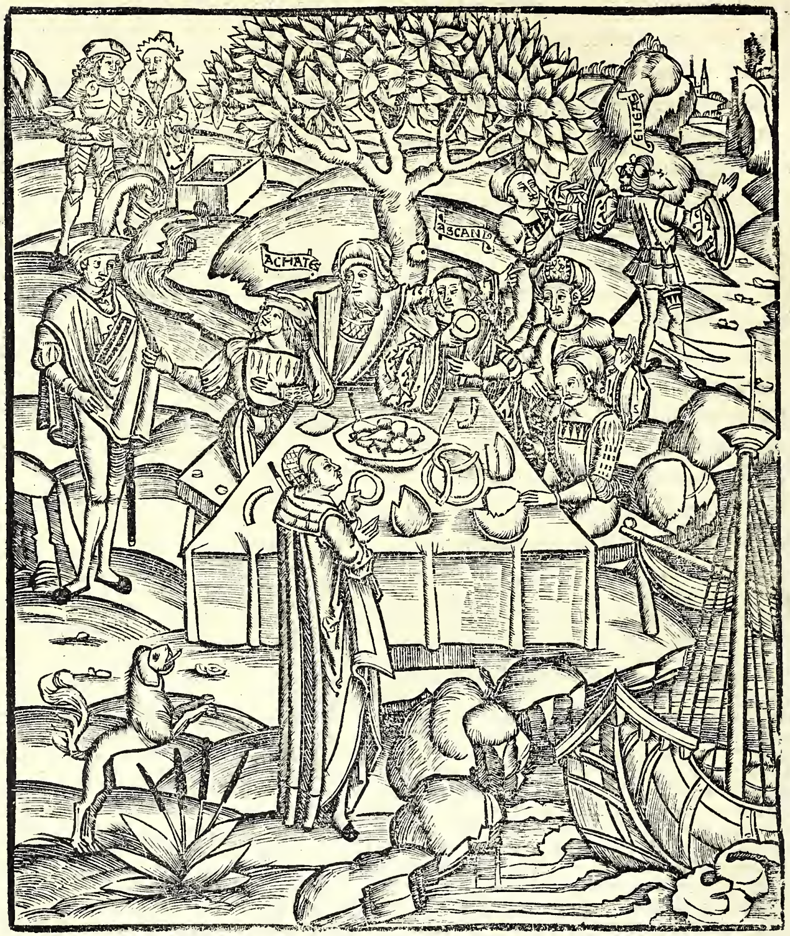
Stirps.

Poeta. Hec reſponſa patris Faunus monituſqꝫ ſilenti.
Nocte datos non ipſe ſuo premit ore latinus:
Sed circum late volitans iam fama per vrbes
Auſonias tulerat: cum laomedontia pubes
Gramineo ripæ religauit ab aggere claſſem.

¶Hec reſpõſa patris fauni.Docet diuulgata fuiſſe ea reſpõſa fauni ꝑ oẽm regionẽ illã eo tp̃e quo æneas cũ ſuis appulſus eſt ad lit⁹ auſoniũ. vbi ſe reficiẽtes penuria panis coacti ſunt menſas.i.orbes ex pane factos abſumere:quod illis erat indicium fatalis terre. Nã & Celeno id p̃nũciauerat:& anchiſes id quoqꝫ ĩ arcanis ænee ſignificauerat:de qua re nihil dignũ viſum eſt quod citet̃ ex donato:

Aeneas

 ijs qui

ĳs q ante nos ei⁹ dicta cẽſuerũt. ❡ Ordo igiť Ordo.
eſt. Ipſe latin⁹ q res ſuas celare potuit non p̃=
mit ſuo ore. i. nõ celauit hec reſpõſa fauni pa
tris. ſ. ſui: aut deiq; p & monit⁹ ſup. hos da=
tos nocte ſilẽti. ſ. cũ null⁹ adeſſet arbiter ſed
fama volitãs late circũtulerat (ſic eñ Serui⁹
cõiungi vult) p vrbes auſonias iam quũ. i.
qñ pubes (qa ſenes in ſicilia fere manſerãt)
laomedõtia. i. troiana a laomedõte denoĩata
religauit. i. firmi⁹ & arctius iterũ id faciẽdo
ligauit ab aggere gramineo ripe claſſem. ſ.
ſuã. Aeneas & primi duces. ſ. alĳ & iulus pul
cher deponũt corpora. i. recubãt ſub ramis
alte arboris: & inſtituunt dapes. i. fercula &
ſubĳciũt epulis liba adorea. i. ex eo gñe far=
ris: facta p herbas: quia tabulis carebant &
orbib⁹ ſeu menſis q̃ ab incidẽdo inſiſoria q=
dam vocãt: alĳ qa inferiore parte panis q̃ or
bicularis eſt fiunt. orbes: alĳ a figuris qua=
dras alĳ a metiẽdo menſas. Iuppiter ipẽ (q. ſ.
inſpirabat iã occulte. nã eius quod harpyia
p̃dixerat in tertio immemores videntur ſed
multa fiũt occulta deoꝝ volũtate p igroran
tes

❡ Aeneas primiq; duces & pulcher iulus
Corpora ſub ramis deponunt arboris altæ
Inſtituuntq; dapes & adorea liba per hærbas
Subĳciunt epulis (ſic iuppiter ipſe monebat)
Et cereale ſolum pomis agreſtibus augent.
Conſumptis hic forte alĳs vt vertere morſus
Exiguam in cererem pœnuria adegit edend.
Et violare manu maliſq; audacibus orbem
Fatalis cruſti: patulis nec parcere quadris
Heus etiam menſas conſumimus [inquit iulus Iulus. Poeta.
Nec plura ad ludens ea vox audita laborum
Prima tulit finem: primamq; loquentis ab ore
Eripuit pater: ac ſtupefactus numine preſſit.
❡ Monituſq;: alibi monita dixit; vt Carmẽtis nymphe monita SERVI.

monita & de⁹.a.ap.Nō ipſe ſuo pre.ola. Q uo a ſe repel leret generos.Sed circū late volitās.Tmeſis eſt circūuolitās.Adorea.i. ador ꝓprie genus farris. Liba aūt ſunt placētæ de farre & melle & oleo ſacris aptæ. Subijciūt ſupponūt in æpularū locū.Ipſe qui ꝑ harpyā vaticinatus eſt:vt Q uæ phœbo pater.o.Et cereale ſolū. Solū dicit oē quod aliqd ſuſtinet:vnde de mari ſupra ait:.Subtrahiturq; ſolū:ſicut nunc panitias mēſas.i.epularū ſuſtentaculū ſolū vocauit Forte alijs:abundat forte.Fatalis.cruſti:ad negociū reſpexit æneę.Cui hic erat finis laborum:cruſtū aūt & cruſta neutro dicimus: de his q̄ comedi poſſunt.Hora.Vt pueris olim dāt cruſtula blādi doctores.Iuuena.Nos colaphū incutimus lambēti cruſtula ſeruo.Fœminino aūt genere fragmēta dicimus: q̄ nō ſunt eſui vt cōcreſcūt ſubitæ currēti in flumine cruſte.Q uadris aut menſis & eſt antonomaſia:nā ſupra orbem dixit aut quadris fragmētis accipiam⁹.vt Iuue.vt bona ſumma putes aliena viuere quadra. Adludēs: aut vacat ad:& ludentē ſignificat certe adludēs ad reſponſi fidē verba cōponēs.Laborū finē.ſ.maritimorū nam in terra multa paſſur⁹ eſt:vt ait Sibylla. Sed terræ grauiora manēt.Primaq; loquētis ab.o.E.p.Hoc eſt adhuc loquente Aſcanio intellexit famē:quā fata ꝓdixerāt.Numine preſſit oraculi fide ab Heleno & anchiſa predicti preſſit aūt vocē aſcanij:quo poſſet ipſe numina deꝑcari

Solū.

Cruſtum

tes qd agant)volebat ſic.ſ.ab eis fieri:& augent ſolū cereale.i.mēſam ſeu quadrā ſuſtentantē cibū ex cerere hoc ē pane factā pomis agreſtib⁹ vt.i.poſtq̄:penuria edēdi.i.inedia &defect⁹edulij ad egit.i.ipulit:hic.i.hoc tpe &loco alijs.ſ.edulijs cōſūptis.i. comeſis forte adegit dico vertere morſus in cererē exiguā.ſ.i quadras:& violare manu.ſ. frāgēdo & malis.i.maxillis aut mādibulis audacib⁹: orbē.i.fruſtū panis ī orbē vt ſup ipm obſoniū ponaṫ:icīſi cruſti.i.partis durioris & exterioris ipſi⁹ panis fatalis.i. a fatis vt ita ab ſumaṫ ꝑuiſi nec parcere quadris.i. fruſtis in formā quadratā icīſis patulis.i.apertis & ī latū inciſis;iulus ingt.heus q̄ dolētis vox eſt (Alij tñ legunt heu &dicūt monoſyllaba nō abſumi a vocalibus ſequētib⁹quod & verū eſt)nos cōſumimus etiā menſas: quia vt dixi non habebāt tabulas:ſed loco eaꝝ fecerāt orbes aut quadras ex pane quos aut quas ſuper herbas ponebāt.q.d. non ſolū cibos ſed & menſas cōſumimus. nec ſup. erat adludēs plura.ſ.ad oraculi cōformitatē.i.nō plura dicebat q̄ oraculo reſpōderēt.ſed ea vox audita(quia dixerat Celeno. Sed nō ante datam cingetis menib⁹ vrbē q̄ vos dira fames noſtreq; iniuria cedis Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas)quia ergo audierāt quod celeno minata erat:ea vox audita tulit.i.attulit prima finem laborum.i.ſpē de fine laborū aut quia ꝓpter ſpem tam certā cetera laborioſa nō erant:at pater.ſ.æneas eripuit.ſ.eā vocem primā ab ore.ſ.aſcanij loquētis:ac preſſit.ſ.eam vocē.i.ſupreſſit vt poſſet ipſe precari ſtupefactus numine.i.oraculi fide & miraculo:aut preſſit eam.i.continuo ſubſecutus|eſt eam ſequentibus verbis.

Mono-ſyllaba a vocalib⁹ nō abſumi.

Poeta. Aeneas.

Continuo ſalue fatis mihi debita tellus:
Voſq; (ait) o fidi troie ſaluete penates.
Hic domus:& patria eſt:genitor mihi talia nanq;
(Nunc repeto)anchiſes fatorū arcana reliquit:
Cum te nate fames ignota ad littora vectum
Acciſis coget dapibus conſumere menſas:
Tum ſperare domos defeſſus:ibiq; memento
Prima locare manu:moliriq; aggere tecta.
Hec erat illa fames hec nos ſuprema manebat
Exitijs poſitura modum.
Q uare agite & primo læti cum lumine ſolis
Q uæ loca:qui ve habeant hoīes:vbi mœnia gētis
Veſtigemus:& a portu diuerſa petamus:
Nunc pateras libate ioui:precibuſq; vocate
Anchiſen genitorem:& vina reponite menſis.

Poeta.

Sic deinde effatus:frondenti tempora ramo
Implicat:& geniumq; loci primamq; deorum
Tellurem:nymphaſq; & adhuc ignota precatur
Flumina:tum noctem:noctiſq; orientia ſigna:
Ideumq; iouem:phrygiamq; ex ordine matrem
Inuocat:& duplices cæloq; ereboq; parentes.
Hic pater omnipotens ter cælo clarus ab alto
Intonuit:radijſq; ardentem lucis & auro
Ipſe manu quatiens oſtēdit ab æthere nubem.

Deditur

ASCEN

¶Cōtinuo &c. Recitat quō eā vocē ꝓtulerit æneas& quo ſermone ꝓſecut⁹ſit vtq; pactis ſacrificijs epulas inſtaurabāt troiani ītelligētes ſe iā intraſſe terrā fatis ſibi debitā & ſepe ꝓmiſſam. Licet aūt nō legaṫ anchiſes dixiſſe id ſignū fatalis terre : tñ ſatis eſt ꝙ nūc dicit ipm dixiſſe.qa potuit multa dicere q̄ poeta nō poſuit.Libenti⁹ aūt cōprobat fidē anchiſe q̄ celen⁹ harpyie.licet & ipſa id ꝓdixerat: quia monſtris & diris furijſq; fidē adhibere nō licet . quod & ſaluator noſter docuit nolēs a demonijs teſtificari:ſed& ethnici eā prudentiā habuerūt Oritur tñ dubietas magna qūo dicat nūc anchiſen famē ꝓnunciaſſe cū in tertio dixerit Sola nouū dictuq; nephas harpyia celeno Prodigiū canit&triſtis denūciat iras Obſcenāq; famē.ſi em̄ ſola harpyia denūciauerit famē qd eſt quod nūc de anchiſa cōminiſcit ꝑſertim cū paulo poſt mortu⁹ dicaṫ.Sed potuit etiā moribūdus id ꝓdixiſſe æneę: veꝝ nō ad eas anguſtias cōfugiēdū eſt:ſed ad eā gñalitatē qua dictū eſt ī fine ſexti.Exin bella viro memorat &c.Et quo quēq; modo fugiatq; feratq; laborē. Inter ceteros em̄ labores potuit & famis hui⁹ meminiſſe.Donat⁹ hinc ablat⁹eſt.¶Ordo igiṫ eſt Aeneas ſup.ait continuo o tell⁹ debita mihi fatis.i.ex fatoꝝ ꝓmiſſiōe & cōceſſiōe:ſalue.i.ſis ſalua &vos o fidi penates.i.dij.domeſtici troie:ſaluete.Dom⁹.ſ.ſtabilis & firma : & patria.i.regio pro patria nobis colenda : eſt hic.ſ.quo nūc appulſi ſum⁹. Naq; ego repeto.i.memoria reuoluo nūc qđ ſup.anchiſes genitor.ſ.me⁹ reliqt mihi.ſ. moriēs aut poſt mortē apud inferos hec arcana.i. ſecreta fatorū dicēs ſup.o nate:cū.i.qñ fames coget te vectū ad ignota littora cōſumere mēſas.ſ.ſuper quas cibū pones.& hoc dapib⁹.i. obſonijs:acciſis.i.circūciſis & corroſis ita vt nihil reliquū ſit:memēto tū.i.tūc defeſſus ſperare domos & locare ibi manu.ſ.tua & mo-

Ordo.

 liri

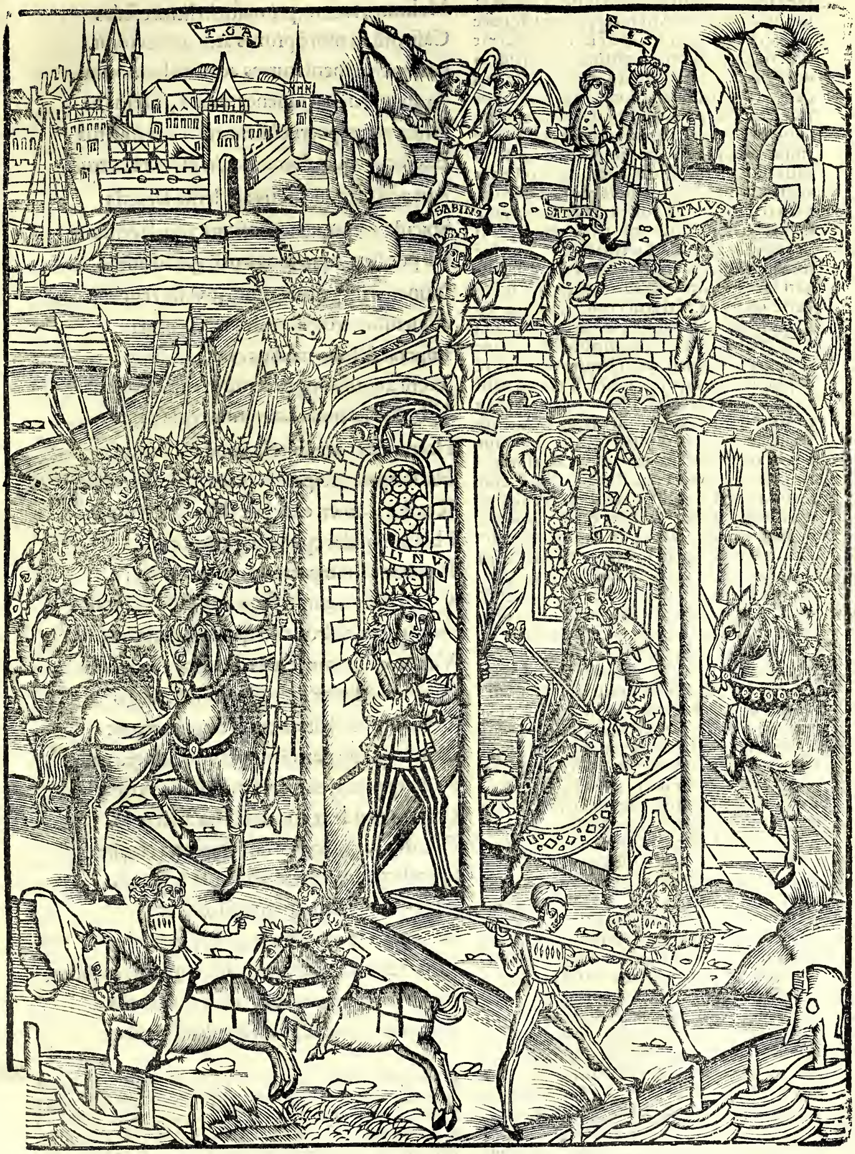
Deditur hic ſubito troiana per agmina rumor
Aduenisse diem quo debita mœnia condant.
Certatim inſtaurant epulas:atq; omine magno
Crateras læti ſtatuunt:& vina coronant.
Poſtera cum prima luſtrabat lampade terras
Orta dies:vrbem & fines & littora gentis
Diuerſi explorant:hęc fontis ſtagna numici:
Hunc tyberim fluuiũ:hic fortes habitare latinos.

liri.i.munire cũ molimine aggere.i.menib⁹ prima tecta.i.prima caſtra aut primã vrbẽ. hec erat illa fames.ſ.quam pater predixerat: hec manebat nos ſuprema.i.vltima poſitura modũ.i.finem extijs.i.erũnis& calamitatibus ad exitium trahentibus. Sunt q legãt hec nos ſuperare manebat:ſed non ſtat contextus.Q uare.i.qua de cã agite. Adhortandi vox:& nos leti veſtigem⁹.i. exploremus cũ primo lumine ſolis.i.vt primũ ſol craſtinus ortus fuerit quæ loca ſup.hec ſint:vel vel qui hoĩes habeant.i.habitẽt ſup. & vbi ſup.ſint menia gentis.i.hui⁹ populi & petamus diuerſa.ſ.loca a portu.i.ab hoc loco.Libate.i.offerte deguſtantes:nunc ioui.ſ. fatorum autori:pateras.i.vina e pateris. & vocate.i.inuocate precibus genitorem anchiſen :qui.ſ.nobis talia ſignificauit:& reponite.i.iterum ponite & multipliciter ſuperponite vina menſis:bene vina qa panis deerat Ipſe effatus ſic implicat.i.cingit & inuoluit deĩde tempora.i. coronam capitis ſui ramo frondẽti.i.viridi & precatur.i.adorat & inuocat:genium.i.deum topicum : ac virtutẽ generatiuam:loci & tellurem primam deorum:quia mater deũ dicitur: & nymphas& flumina adhuc ignota.i. deos fluminum ad huc ignotos. tum.i.deinde poſt deos locorũ inuocat noctem &ſigna noctis orietia:& io uem ideũ.i.qui apud idã colebatur in phrigia licet etiã colebatur in creta: quia ſequit & matrem phrygiam.ſ. cybelem ex ordine. quia prima reuerentia debebatur ioui & in uocat duplices parentes.ſ.ſuos celo.i. venerem matrẽ que erat in celo & erebo.i.anchiſen patrem qui erat apud inferos. Pater omnipotens.i.iuppiter ſignificãs eius ſe preces exaudiſſe. clarus .i. lucidus aut manifeſtus: aut aer ſeren⁹ intonuit ter ab alto celo.i.aere & ipſe quatiens manu oſtẽdit ab ethere nubem ardentem ideſt reſplendentem radijs & auro ideſt fulgore lucis.Rumor deditur.i.deducitur & diuulgatur hic.i.iam : ſubito per agmina troiana:diem quo condant mœnia debita.ſ.fatis promittentibus.aduenisse: & ideo ipi inſtaurãt.i.ex nouo inſtituunt quia priores defecerant certatim.i. cum certamine epulas atq; ipſi leti magno omine:ſtatuũt i.conſtituunt crateras .i. magna pocula ſeu vaſa vinaria:& coronãt vina.Cum.i.poſtq̃ dies poſtera orta:luſtrabat .i. inſpiciebat & purgabat terras:prima lampade.i. prima luce ſolis.ipſi diuerſi.i.in diuerſa abeuntes explorant vrbem & fines & littora gentis . & ſup.ĩueniũt& explorãdo ab ĩcolis diſcũt hec ſupple eſſe ſtagna numici fontis.i. q nunc lacus ſed olim aquas multas effundebãt ĩſtar fluminis & hunc fluuiũ ſupple eſſe tyberim & latinos.ſ.populos fortis habitare hic.i.in his regionibus.

SERVI.

¶Fatis mihi debita tel.bona periphraſis eſt: ne fatalis diceret quod eſt medium:& in precib⁹ nihil eſſe debet ambiguum O fidi æneę.ſ.& non Troie: quam nequiuere ſeruare.Hic domus:aut familia:vt da propriã thymbræe domum: aut ordo eſt. Hic patria hic dom⁹ ante enim patria eſt q̃ domus . Acciſis:vndiq; conſumptis:& hoc eſt apud nos ac:quod apud Grecos am. Hec erat illa fames:ac ſi diceret.hoc fuerat timendum periculum quod pericula terminat.Habeant:habitẽt : hoc enim frequentatiuum eſt ab eo quod eſt habeo . Vbi mœnia gentis :laurolauinium ſignificat. Nunc pateras libate ioui: ab eo quod continet id quod continet. Anchiſen genitorem.Bene iouem & anchiſen q cã oraculi fuerunt. Reponite menſis . aut timore verborum Aſcanij interrupta nouitate aut reponite frequẽter ponite.i.crebro libate.Tempora ramo implicat . diebus em̃ feſtis ita epulabãtur. Geniumq; loci.Apollinẽ vult intelligi:in tutela em̃ eius tota fuerat religio:vt Laurẽtis ab ea nomen poſuiſſe colonis : aliter iniquũ eſt ſi cũ oĩs inuocaret Apollinem pretermittat preſertim cum Helenus dixerit. Aderitq; vocatus appollo. Primãq; deorũ Tellurẽ. quia ipſa eſt mater deorũ . Nymphaſq; & adhuc ignota precatur Flumina bonum ordinẽ ſequitur Sic alibi nymphaſq; laurentes nymphæ genus amnibus vnde eſt.Noctẽ noctiſq; orientia ſigna: q̃ noctem ſequunt:vt nymphas flumina:inuocat em̃ ſibi cõiuncta.Phrygiãq; ex ordine matrẽ:aut contigue quia ideum dixerat Iouẽ.aut certe ex ordine.i. more ſolẽni. Et duplices duos.Cælo aũt Venerem: erebo. Anchiſen Cælo clar⁹ ab alto:in ſerenitate quod eſt augurij: nam nubibus fulminis cã eſt.radijs & auro.radijs aureis Ardentem nubẽ.alij fulmen ardentem nubẽ dicunt:vt Lucanus Atq; ardentes aere ſolo: quos hoc loco ſecut⁹ eſt. alij dicunt fulmen eſſe aeris ſciſſionẽ ardentem rimam quos alibi ſequit dicens ignea rima micans pcurrit lumine nymbos Certatim inſtaurant epulas:hoc eſt. Et vina reponite menſis. Vina coronant : pro pateris vt alibi.Magnũ cratera corona induit:magno aũt omine cœleſti dicit alibi:nam te maioribus ire per te altũ.Auſpicijs manifeſta fides.Hec fontis ſtagna numici:iſta iã ab incolis diſcunt : quod aũt ait fontis ſtagna verũ eſt nam Numicus ingens ante fluuius fuit:in quo repertũ eſt cadauer æneę & conſecratũ poſt paulatim decreſcẽs in fontem redactus:qui & ipſe ſiccatus eſt ſacris interceptis:veſte em̃ libari non niſi de hoc fluuio licebat.

Tum ſatus

Tum ſatus anchiſa delectos ordine ab omni
Centum oratores: auguſta ad mœnia regis
Ire iubet ramis velatos palladis omnes:
Donaq; ferre viro paceq; expoſcere teucris.
Haud mora: feſtinant iuſſi: rapidiſq; ferunt
Paſſibus: ipſe humili deſignat mœnia foſſa.

¶ Tū ſatus &c. Docet quō legationē īſtituit æneas: & miſſis cētū oratorib⁹ ad latinum regē ipe interea ex fatorū ꝓmiſſione prime vrbis iecit fundamēta vt ſi forte expellere velit latin⁹ hēat quo reſiſtat. Deſcribit p̃terea p̃rie morē & dom⁹ auguſte. i. augurio cōſecrate: hoc eſt regie ſupbā & magnificā extruſionē & egregia decora: de qb⁹ reb⁹ hec ſūt Donati verba. Tum ſat⁹ anchiſa: ꝗuis fatis fideret: tñ humanitatis officium putauit ad regē ASCEn: DONA.

regē legatos mittere:ne ob ſupbiā aliēos fines iuadere videret. tñ nō expectato de pace rñſo vrbē deſignat tm̄ ſpei ī fatis repoſuerat Turres ac tecta:prio. n. altiora edificia:deinde cū ꝓpiqui⁹ accedit ĥuiliora cernūt. In puluere qa ibi meli⁹ aīalia domāt vbi difficilior tract⁹ ē ictu:vt nō ferirēt īuicē:ſed vt deſtiata pcurrerēt viros īgētes. ignota veſte. nā ex impmeditata re pturbato aīo putauit ſe vidiſſe illos vltra humanā formā. Extollit aūt tegiā Latini a pulchritudie edificij & ab ornatu triūphali:ñ vt a pictura fabularꝫ. Auguſtū vel qa dom⁹ fuit regū: vel qa reges ipſi ſibi regnādi auſpitia ſortiebāt. illic. n. ptātē ſumebāt & faces erigebāt. Ex ordine:ita ꝑ vt nati fuerāt Cedro. Ex cedro fcē:qa hoc lignū cariē nō ſentit. Vel cedria vncte:q̄ ligna cōſeruat. Alijſqꝫ ab origie. r. Refert ſe a ſpālitate ad gñalitatē:& vt cōpēdio vteret:& numerū augeret. In gñalitate. n. īfinita eſtimatio ē & plus ītelligit q̄ veritas hēt. Vulnera paſſi vt gloriā ex defenſiōe libertatis oñderet. In poſtib⁹ ar. Inditia hæc ſūt virtutis. Curueqꝫ ſ. Oīa ſine nūero poſuit vt pl⁹ arbitraremur Ingētia vt oñdat q̄to labore retracta ſint. Carinis vt appareat ēt nauali q̄ bello illos viciſſe Lituū. i. regiū baculū in quo ptās eēt dirimēdarū litiū. Parua vl̄ qa tales extāt aut nō magni pcij: qa veteres nō erāt. Ambitioſi cult⁹ Aurea: ironice quaſi ītelligat peſſima & īdignatiōem citat:q̄ talem virū ita tractaſſet. hec ille. ¶ Ordo aūt eſt. Satus. i. pcreat⁹ & cret⁹ aut ꝓgenit⁹ anchiſa. ſ. æneas iubet tū. i.

Ordo. tūc centū oratores delectos ab oī ordie. i. ex omni qualitate dignitatis: ire ad menia regis. ſ. latini auguſta. i. augurio cōſecrata oēs velatos ramis palladis. i. oliue pacifere cui⁹ īuētrix dr̄ pallas: & iubet ſup. eos ferre viro ſ. latio dona & expoſcere teucris pacē. i. amicitiā & cōcordiā ac terre pmiſſionem. Haud mora ſup. fit ipi. ſ. oratores: iuſſi feſtināt ſuple ire & legationē ſuā pficere & ipi rapidi. i. pcipites ferūt paſſib⁹. ſ. magnis Ipe. ſ. æneas auctor legatōis & prīceps ei⁹ deſignat menia humili foſſa. ſ. aratro īducto ſulco & molit. i. mollib⁹ & vallis mūit locū & cīgit ī littore pinis. i. valis accutis atqꝫ aggē. i. tra aggeſta atqꝫ accumulata prias ſedes. i. hitatōes atqꝫ oppidū primū ī morē caſtrorꝫ. i. vt caſtra metari ſolēt Et iā ipi oratores iuuenes: qa ſenes ī ſicilia māſerāt & vt formidini ſint magis cōgrui erāt iuuenes emēſi iter. i. viā eūdo emēſi cernebāt turres atqꝫ ardua tecta latinorū hypmeter ē vers⁹ ſed ſyllaba ſupans abſumit vocali ſeqnti & ſubibāt muro. i. ſb murꝫ aut īminebāt muro & ibat q̄ſi ſub muro. pueri et iuuēt⁹ pmeuo flore. i. ī prio flore eui ſui exercent eqs & domitāt curr⁹. i. eqs currētes in puluere. qa illic facilr laſſant & laſſi domant aut tēdūt arc⁹ acris. i. fortes & acrit expellentes ſagittas: aut cōtorqnt lacertis. i. brachijs ſuis: ſpicula. i. iacula & haſtilia lēta. i. tenuia et flexibilia & laceſſūt. i. fatigāt & īpellūt ipa & curſu & ictu. i. ſil' ex īpetu curſ⁹ & brachiorꝫ virib⁹ ſup. tūc quū. i. qñ nūci⁹. ſ. explorator & obſeruator līmitū puect⁹ eq̄ cū ipi pedites eſſent reportat ad aures rgis lōgeui: viros īgētes. i. valde magnos adueīſſe ī veſte ignota ille. ſ. rex īpat ſup. eos vocari ītra tecta: & cōſedit. i. ſedē accepit medi⁹. ſ. ī ſolio auito. i. ſede regali ab auis freqntata q̄ ſolido lapide aut ligno neq̄s adoriret eos factā ſoliū vocabāt

Deſcribit

Moliturqꝫ locum:primaſqꝫ in littore ſedes
Caſtrorū in more pinnis atqꝫ agere cingit.
Iamqꝫ iter emenſi turres ac tecta latinorum.
Ardua cernebāt iuuenes:muroqꝫ ſubibant
Ante vrbem pueri:& primæuo flore iuuetus
Exercent equis domitātqꝫ in puluere currus.
Aut acris tendūt arcus aut lenta lacertis
Spicula cōtorquent:curſuqꝫ ictuqꝫ laceſſunt:
Cū puectus equo longæui regis ad aures
Nuncius ingentes ignota in veſte reportat
Adueniſſe viros:ille intra tecta vocari
Imperat:& ſolio medius conſedit auito.
Tectū auguſtū ingēs centū ſublime colūnis
Vrbe fuit ſumma:Laurentis regia pici:
Horrendū ſyluis & religione parentum.
Hic ſcæptra accipere & primos attollere faſces
Regibus omen erat:hoc illis curia templū:
Hæ ſacris ſedes epulis:hic ariete cæſo
Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis.
Quin etiā veterum effigies ex ordine auorū
Antiqua ex cedro:italuſqꝫ paterqꝫ ſabinus
Vitiſator curuam ſeruās ſub imagine falcē:
Saturnuſqꝫ ſenex Ianiqꝫ bifrontis imago
Veſtibulo aſtabāt:alijqꝫ ab origine reges:
Martia qui ob patriā pugnando vulnera paſſi.
Multaqꝫ præterea ſacris in poſtibus arma
Captiui pendent currus curuæqꝫ ſecures.
Et criſtæ capitū:& portarū ingentia clauſtra.
Spiculaqꝫ:clipeiqꝫ:ereptaqꝫ roſtra carinis
Ipſe quirinali lituo:paruaqꝫ ſedebat
Succinctus trabea:læuaqꝫ ancyle gerebat
Picus equū domitor quē capta cupidine coniunx
Aurea percuſſum virga verſumqꝫ venenis
Fecit auem Circe:ſparſitqꝫ coloribus alas.

¶ Ordine ab omni. ex omni qualitate dignitatis quod apud Roma. in legatione mittenda hodieqꝫ ſeruat auguſta ad mœ. augurio cōſecrata. Hinc paulopoſt Tectū auguſtum ingens & niſi in auguſto loco ſenatus conſiliū habere non poterat: vnde templum veſtæ non fuit augurio conſecratum ne illuc cōueniret ſenatus vbi erāt virgines: nam hæc fuerat regio Numæ pōpilij. ad atriū aūt veſtæ cōueniebat qd a templo remotū fuerat. Foſſa ſulco. & ſunt iſta reciproca: nam ſulcū ponit pro foſſa: vt Auſim vel tenui vitem cōmittere ſulco. Molliturqꝫ locum. Parat: alias fabricat vt & phrygiæ molimur montibus idæ. Primaſqꝫ in littore ſedes: quia imperiū Lauinium tranſlatus eſt: & ſciendum ciuitatem quā primo fecit Troiam dictā ſcd'm Catonem & Liuium quod ipſe docet nec te Troia capit Caſtrorꝫ in morē: hoc eſt breue: Pinnis atqꝫ aggere muro ī quo pinnæ ſunt: & SERVI.

eſt

Subire. eſt ſynedoche Aggere foſſa. Iãq; iter emẽſi turres ac te cta latinoꝝ: Hypmetrus verſus. Muroq; ſubi. alibi per actiuũ: vt Aeneæ ſubijt mucronẽ: & hoc ſcdm naturam eſt. Nam it ſub mucronẽ dicim⁹ nã p dtm figuratũ eſt. Pueri & primæuo flo. iu. bñ Romanæ militiæ expmit morẽ: nã poſt pubertatẽ armis exercebant: & .xvi. ãno militabãt: q̃ ẽt ſolo ſub cuſtodib⁹ agebãt: nec eſt cõtrarium longa ppl'os in pace regebat. Nam licet in pace eſſent exercitiũ tñ vigebat armoꝝ. Domitãtq; in puluere currus: equos ſub curribus: Acris arcus: fortes & eſt κατάχρησις. nã acrimonia mẽtis eſt. Lenta: mollia. Ictu iaculatoẽ: Ingẽtes ex ſtupore nũcij laus oſtẽdit. Troianoꝝ: & bñ nouitatis oñdit opinione ingẽtes em̃ eẽ q̃s primũ vidimus opinamur: Reportat aut reuocat: aut apportat. Intra tecta vocat diſſentit hoc loco a roma. conſuetudine nam legati ſi qñ incogniti venire nũciarent primo qd vellẽt ab exploratorib⁹ reqrebãt: poſtea ad eos egrediebãt magiſtrat⁹ minores & tũc demum ſenat⁹ extra vrbẽ poſtulata nocebat & ita ſi viſum fuiſſet admittebant: ſed hoc prudẽter fecit. latinũ nãq; me morẽ vult eſſe rñſi & auidum ſatis advidẽdos externos

Solium. p quos ei ꝑmittebat felicitas: Solio medi⁹ cõceſſit vt ſupra dixim⁹. ſoliũ eſt veluti armariũ de vno ligno ad regũ tutelã factũ: ſcdm alios a ſoliditate dcm ſcdm aſprũ pãtiſticõ quaſi ſediũ a ſedẽdo dcm: nã & ſella quaſi ſeda dicta eſt. Tectũ auguſtũ ingẽs: domũ quam ſupra diximus in palatio ab Auguſto factã p trãſitũ laudat quã cõmemorat: & quaſi in lauro lauinio vult fuiſſe. Horrẽdum: venerandũ: non qd horrori ſit. Hic ſcæptra accipe: hoc in palatio. Curia templum qa vt dixim⁹ ſupra curia non niſi in augurato erat loco. Hic ariete cæſo: hoc ſacrificium in ianua palatij feſtis dieb⁹ fiebat: Perpetuis menſis longis ad ordinem exequatis ſedentium Maiores em̃ noſtri ſedentes epulabant: quem morem habuerunt a laconibus & cretenſibus: vt Varro docet in libris de gente populi Romani in qbus dicit quid a quaq; traxerit gente. Ex ordine auoꝝ: ꝑut ſucceſſerãt ſibi. Sane intelligẽdum eſt: ita vt nati fuerãt ſic eorum imagines fuiſſe cõpoſitas. Antiqua ex cedro: qd lignũ non facile cõſumit a vetuſtate. Hos genus ligni tineæ neſcit corruptionem: qd ex antiquitate non ſentit: vt cedria puncta ligna cuſtodia cõſeruat. Vnde & Perſius & cedro digna locutus. Vitiſator: non inuentor vitis: ſed q genus vitis Italis demonſtrauit ppl'is. Sub imagine falcem: aut ſtatuæ exprimit geſtum vt dicat: ita tenebat falcem: vt eã ſub vultu haberet: aut ſub imagĩe ſub theca dr̃ q̃ falci ſil'is eſt. Saturnuſq; ſenex ianiq; bifrontis imago: antiqui reges nomina ſibi plerũq; vendicabant deorum ergo Saturnus rex fuit Italie: nam & ſupra ait: Veterũ effigies ex ordĩe auorum: & infert Alij q; ab origĩe reges hinc eſt q apud Cretam eſſe dicitur Iouis ſepulchrum. Gabalus etiam impator Romanus Solem ſe dici voluit. Nam Heliogabalus dictus eſt. Ab origine: ꝑ aboriginũ reges: ſed eſt metro ꝓhibitus. Pugnando vulnera paſ. quaſi reges paſſi. Sacris in poſti. vbi ſpolia conſecrabant. Captiui ꝑ captiuoꝝ nota figura eſt. Criſtæ: galeæ: a parte totum poſuit. Ereptaq; roſtra carinis: bñ de omni gñe ꝑlioꝝ ſpolia illic fuiſſe demonſtrat. Quirinali li. Lituus incuruus augurũ baculus: quo vtebant ad deſignanda cœli ſpacia: nam manu non licebat. Quirinalem autem ex perſona ſua dixit qualẽ poſtea Quirin⁹ habuit: nã tũc adhuc nõ fuerat Romu. vel lituũ. i. regiũ baculũ: in quo ptãs erat dirimẽdaꝝ litiũ: Succinctus. tra. toga ẽ augurũ. de

Deſcribit deinde domũ regiã & ſitũ ei⁹ dicẽs Tectũ fuit ſup. in vrbe ſũma. i. ad arcẽ vrbis auguſtũ. i. augurio cõſecratũ. ingẽs. i. valde magnũ ſublime. i. erectũ: cẽtũ colũnis exñs regia pici laurẽtis. i. laurentib⁹ dñatis: exñs horrẽdũ. ſ. tectũ: ſyluis. i. lucis vicinis & religiõe. i. anxia obſeruantia parẽtũ Omẽ. i. fauſtũ initiũ erat regib⁹ accipe hic. i. ab hoc tecto ſceptra. i. iſignia rgalia & attollere prios faſces. i. cõſtituere prios lictores q faſces ferãt hoc erat illis curia hoc erat illis tẽplum aut hoc tẽplũ erat ill' curia: ſed por mod⁹ melior ẽ. Hæ erãt ſedes epulis ſacris. i. ſolẽnib⁹ vt parẽtatõib⁹ & viſceratõib⁹: & feſtoꝝ dierũ cõuiuijs & pres. i. ꝓceres & ſenatores ſoliti ſup. erãt cõſidere hic mẽſis ppetuis. i. cõtinuis & ſine ĩtermiſſiõe ꝓtẽſis: & hoc ariete ceſo. ſ. ad ſacrificiũ ĩ ianua palatij feſtis dieb⁹ faciẽdũ. Quinetiã. i. ĩſup effigies. i. ſtẽmata aut reuera ſil'achra veterũ auoꝝ aſtabãt veſtibulo. i. in prĩo introitu: ex cedro antiqua qa cariẽ neſcit & ſucc⁹ ei⁹ vim cõſeruatiuam hẽt effigies. ſ. Ital⁹ & pr̃ Sabin⁹ vitiſator. i. q prim⁹ apd' Italos vitẽ ſeuit: aut plãtauit ſeruãs ſub imagĩe. i. ſil'achro ſuo falcẽ curuã q̃ ſ. vitẽ putare docuit: & ſaturn⁹ ſenex: & imago Iani bifrõtis q primi reges Italie memorant: & alij reges ab origine: q paſſi ſunt vulnera martia. i. q pierũt ĩ bello pugnãdo ob prĩam. i. ob ſalutẽ prĩe. Preterea multa arma pẽdẽt in poſtibus ſacris. i. arma dijs cõſecrata ſuſtinẽtib⁹ vt curr⁹ captiui. i. q̃s captiuis abſtulerũt: & ſecures curue & criſte capitũ. i. galeaꝝ q̃ capitũ ſunt munimẽta: & ingentia clauſtra. i. repagula & veſtes ac fere portarũ ſ. vrbiũ captarũ: & ſpicula. i. iacula & clypei & roſtra. i. munimẽta erea aut ferrea ĩ priori bus ptibus nauiũ: crepta carinis. i. nauib⁹ a pte totũ accipiẽdo qa ꝑris poti⁹ eripiunt ipe ſ. rex & ſacerdos atq; augur picus: domitor equũ. i. equoꝝ. i. q q̃ ad libitũ eq̃ vti ſciebat ĩ bello q grecæ ιπποδαμος: dr̃ ſedebat. ſ. in ſculpturis: ſuccict⁹ lituo. i. baculo augurali ĩcuruo. ſ. quo loca tẽpli deſignabat: & trabea. i. veſte augurali: pu a. i. breui: vñ ſuccinct⁹ dr̃ gerebat ancyle. i. breue ſcutũ circũciſũ ſic ancyli qd' tpe nume cecidit vt hic caſtius & docti⁹ recitat Serui. q̃ ſupra vbi a Beroal. repheſus eſt: gerebat dicit leua. i. ſiniſtra: qa dextra lituũ tenebat: quẽ. ſ. picum cõiunx aurea p irriſionem. i. ſane pulchra & ꝓcioſa. ſ. Circe q̃ coniunx nõ erat ſed eſſe volebat capta. i. irretita cupidine. i. amore aut cupiditate amoris fecit auem percuſſum id eſt percutiendo eum virga ſcilicet magica & faſcinatoria: & verſum id eſt tranſmutatum: venenis id eſt veneficio eius & ſparſit alas ſcilicet pici ĩ picum auem mutati colorib⁹. ſ. varijs viridibus & ſubrubeis atq; ſubcroceis: qualis hodie cernit: diciturq; pic⁹ marti⁹ q roſtro arbores cauat.

Ancyle coco & purpura. Ancyle gere. ancyle ſcutũ breue ẽ regnãte Numa cœlo hmõi ſcutũ lapſũ eſt & data rñſa ſunt illic fore ſũmã ĩpij vbi eẽt qd' ne aliqñ hoſtis agnoſceret. p Mamuriũ fabrũ multa ſil'ia fecert cui & Idẽ cõſecrauerũt: quo pelle virgis feriũt ad artis ſil'itudinẽ Dicim⁹ aũt hoc ancyle: & hæc ãcylia ancylioꝝ vero vſurpauit: hor. ancylioꝝ & noĩs & togæ oblit⁹. Area p. nã al'r nõ ſtat verſus & aurea p ironiã dixit cõiunx vero nõ q̃ erat: ſed q̃ eẽ cupiebat: vt quos ego ſum totiẽs iã dedignata. m. Picũ amauit Pomona dea pomoꝝ: & ei⁹ volẽtis eſt ſortita cõiugiũ. Poſtea circe cũ eũ amaret: & ſpneret irata in auẽ picũ conuertit: nã altera eſt pica: hoc aũt iõ fingit. qa augur fuit: & domi habuit picũ p quẽ futura noſcebat qd' & põtificales indicãt libri. Bñ aũt ei ſupra lituũ dedit qd' eſt augurũ ꝓpriũ: nã ancyle & trabea cõia ſunt cũ Diali vel Martiali ſacerdote.

ASCEN. ¶ Tali &c. Docet cũ qua beniuolẽtia & affa
bilitate ſermonis rex latinus ſuſcepit troia=
nos oñdens eos ex Italia originem per Dar=
DONA. danũ traxiſſe. De qua re dicit Donatus ſic.
Dicite. d. Prior verba facit vt facilitatẽ ſuã
& beniuolẽtiam in eos demonſtret. Potuit
aũt ex veſte Latinus q̇ multa experiẽtia eẽt
Troianos cognoſcere qđ non poterant per
tenerã etatẽ illi q̇ erãt extra portas. Errore
vie: q̇a in obſcuro celo ĩ quo via eſt nauigã
tibus ab illa errare p̄ñt vel vi tẽpeſtatis inde
abſtrahi. Ne fugite. h. nõ mõ cõcedit qđ ſua
auctoritate iam ſumpſerãt q̇ ripas intrarũt
ſed vltra id hoſpitiũ offert̃. Ex cognatõe aũt
q̃ Troianis cum Italis eſt oñdit eos poſſe ca
pere oẽm fiduciã Dardan⁹: iam explicat qđ
ꝓpoſuerat cũ dixit. Dicite dardanide. Hæc
Ordo ille. Ordo eſt. Latinus ſedens intus tali tẽplo
diuũ. i. diuoꝝ & ſede p̄ria. i. quã paterna he=
reditate poſſidebat vocauit teucros in tecta
ad ſeſe. i. ſeip̄m. Atq; ipſe prior vt. ſ. beniuo=
tiã ſuã ĩdicet edidit. i. elocut⁹ eſt: ore placido
i. beniuolẽtiã ĩdicãte ĩgreſſis. ſ. troianis ora
toribus. Hæc. ſ. ſubſequẽtia verba. O darda
nide: & q̇a ſtupebãt ſe vocari dardanidas ad
dit. Neq; em̃. i. nã non neſcim⁹. i. bñ ſcim⁹ &
vrbẽ ſup. veſtrã videlicet troiã: & gen⁹ ſup.
vr̃m: & vos auditi. i. cogniti ex auditu & re
latõe q̇a ſepe audiuim⁹ de vobis aduertitis
equore. i. p̱ equor curſus ſup. vr̃os ad nos di
cite ergo q̇d petitis: & q̃ cã aut cuius rei egẽ
tes rates veſtras vexit ad littus auſoniũ. i. ita
licum ad p̱tem auſonie p̱ tot vada cerula. i.
cerulea hoc eſt cerulei coloris hoc eſt p̱ tot
maria p̱iculoſa. Siue vos acti errore vie ſeu
tempeſtatibus: qualia. ſ. mala vt errorẽ & tẽ=
peſtatem naute patiunt̃ multa in alto mari:
intraſtis ripas fluminis. ſ. hui⁹ hoc eſt tybri
dis: & ſedetis portu. i. ad portum ne fugite. i.
ne fugiatis aut vitetis hoſpitium. ſ. nr̃m: ne=
ue. i. vel nõ ignorare. i. cognoſcite latinos gẽ
tem Saturni. i. cui ſaturnus aliq̄ñ p̄fuit equã
id eſt iuſtã haud vinclo nec legibus. i. nec me
tu ſupplicij nec iuſſu legum. ſed ſupple ſpon
te ſua. i. ſuapte naturam: & tenẽtem ſe more
veteris dei. ſ. ſaturni: quo regnãte aurea erãt
ſecula & ſumma ſine legibus equitas: dicti=
tante. ſ. cuilibet conſcientia quid facere de=
beat: vt ſub lege nature: viuebat̃ olim. Atq;
equidem. i. ego certe memini: ſed ſupple fa=
ma eſt obſcurior annis id eſt ꝓpter annoſita
tem quia multi interfuerunt anni (aut fama
eſt obſcurior q̃ merito per annos ſit quia nõ
adeo multi interfuerunt anni: ſed prior mo
dus p̄ſtat) arũcos. i. antiquiſſimos pp̄ľos ita
lie ab Arũca ciuitate quam auſon filius vlyſ
ſis & calipſus edificauit dictos ſenes. i. anno
ſos ferre. i. recitare ita vt. ſ. Dardanus ortus
his agris penetrauit ad vrbes Ideas phrygie
quia eſt etiam ida in creta & ad ſamum threi
ciam quæ fert̃. i. dicit̃ nũc ſamothracia. Au
rea. i. pulcherrima regia celi ſtellãtis. i. ſtella
ti aut ſtellas ferẽtis: accipit ſolio. i. ſede rega
li: illum. ſ. Dardanum profectum id eſt qui ꝓ
fectus eſt: hic id eſt ab hac regiõe a ſede cory
thi. i. illius oppidi: thyrrena id eſt qđ eſt ad
mare thyrrenum: & ipſe acceptus addit. i. au
get altaribus id eſt ſacrificijs ſibi factis nu=
merum diuorum id eſt ipſe nũc inter deos
ſuperos verſat̃ eorum cathalogo aſcriptus
Seruius legit addit pro auget: alij tamen au
get legunt.

Tali intus templo diuum patriaq; Latinus
Sede ſedens: teucros ad ſeſe in tecta vocauit:
Atq; hæc ingreſſis placido prior edidit ore:
Dicite dardanidæ (neq; em̃ neſcimus & vrbem Latinus.
Et genus: auditiq; aduertitis æquore curſus)
Quid petitis. quæ cã rates aut cuius egẽtes
Littus ad auſoniũ p̱ tot vada cærula vexit.
Siue errore viæ: ſeu tempeſtatibus acti:
Qualia multa mari nautæ patiunt̃ in alto:
Fluminis intraſtis ripas portuq; ſedetis:
Ne fugite hoſpitiũ. neve ignorate latinos
Saturni gentẽ: haud vinclo nec legibus æquã
Spõte ſua: veteriſq; dei ſe more tenentem.
Atq; equidẽ memini (fama eſt obſcurior annis)
Arũcos ita ferre ſenes: his ortus vt agris
Dardanus idæas phrygiæ penetrauit ad vrbes
Threiciamq; ſamũ: q̃ nunc ſamothracia fert̃:
Hinc illum coriti tyrrhena a ſede ꝓfectum
Aurea nunc ſolio ſtellantis regia cœli
Accipit: & numerum diuoꝝ altaribus auget.

¶ Placido p̄or edidit ore. Bñ placido. Legatoꝝ. n. fue= SERVI.
rat vt ipſi añ loq̄rent̃: ſicut in .ij. Vltro flẽs ip̄e videbar
Dicite dardanidæ: aut ex veſte eos troianos eẽ cogno
ſcit q̃ erat ꝓpria gẽtiũ ſingularũ: aut κατατοσιωπωμενου
intelligimus famã q̃ eos venire nũciauerit eãdẽ ẽt tro
ianos eẽ dixiſſe vñ infert auditiq; aduertitis æquore. c.
Dardanidæ aũt ac ſi diceret cognati. Siue errore viæ
ſeu tẽpeſtatib⁹ acti duo q̃rit ſi volũtate veniſtis: q̇d peti
tis. Si neceſſitate tẽpeſtas vos an error aduexit. Vada=
cærula: cæruleũ ẽ viride cũ nigro. i. mare. Qualia mul
ta ad duo reſpexit errore & neceſſitate. Portuq; ſedetis
ante em̃ ꝓ portu erat illic exit⁹ fluminis. Ne fugite: ne
fugiatis. Ne ve ignorate ignoretis. Saturni gẽtem laus
gñis. Spõte ſua veteriſq; dei ſe more tenẽtem Xenocra
tis eſt qui cum prim⁹ ſcholam ap̱uiſſet qđ antea ĩ por
ticibus de p̄hĩa tractaret̃ & interrogatus eſſet quid p̄=
ſtare poſſit diſcipulis ſuis: rñdit: vt id homines volun
tate faciant: quod alij iure cogunt̃ Veteris antiqui: ac ſi
diceret aurei ſæculi imagine viuimus. Fama eſt obſcu=
rior annis. Ac ſi diceret: niſi eſſet iam vos ſciretis. Arũ
cos ita ferr̃ ſe. apud veteres hiſtorie hoc gen⁹ fuit vt ma
iores natu acta poſteris indicarẽt: qđ hic indicat loc⁹
Luca. aptius cũ eẽt de anteo narratur⁹: Cognita p̱ mul
tos docuit rudis ĩcola p̄res: arunci vero Italiæ pp̄ľi fue
runt. Ferre autem quaſi cũ oſtentatione iactare. Darda
nus: Iuppiter cum Electra Atlãtis filia corithi regis Ita
liæ vxor concubuit: ſed ex Iouis ſemine nat⁹ ẽ Dardan⁹
ex corithi Iaſius. Dardanus ꝓfectus ad phrygiam Iliũ
condidit. Iaſius vero Thraciam tenuit: vbi eſt ſamos
quam & ſamothraciam nominauit: nam Iunonis alia
eſt ſamos inſula q̄q̄ ciuitas Thraciæ quæ eſt in cæpha=
lenia ſame dicat̃ vnde cum poſtea rñſum eſſet Antiquã
exquirire matrẽ & æneas Italiã peteret ꝓfect⁹ ad Thra
ciã ſamothracas deos ſuſtulit & ꝓtulit ſecũ ꝓpter origi
nem m̃ris. Idæas phrygiæ q̇a erant & cretæ addit phry
giæ. Corithi: oppidũ & mons dictus a rege patr[illegible]
dani. Addit auget additione. ſ. nominis ſui.

Dixerat & dicta Ilioneus ſic voce ſecutus.
Poeta Ilioneus. Rex genus egregiū Fauni: nec fluctibus actos
Atra ſubegit hyems veſtris ſuccedere terris:
Nec ſydus regione viæ litusve fefellit.
Cōſilio hanc omnes animiſq; volētibus vrbem
Afferimur: pulſi regnis: q̄ maxima quōdam
Extremo veniens ſol aſpiciebat olymo.
Ab Ioue principiū gn̄is. Ioue dardana pubes
Gaudet auo. rex ip̄e Iouis de gente ſuprema
Troius Aeneas tua nos ad littora miſit:
Q uanta ꝑ Idæos ſæuis effuſa mycenis
Tempeſtas ierit campos: quibus actus vterq;
Europæ atq; Aſiæ fatis cōcurrerit orbis
Audijt: & ſi quem tellus extrema refuſo
Sūmouet oceano: & ſi quē extenta plagarū
Q uatuor in medio dirimit plaga ſolis iniqui:
Diluuio ex illo tot vaſta ꝑ æquora vecti
Dijs ſedem exiguā patrijs: littuſq; rogamus
Innocuū: & cunctis vndāq; auramq; patentē:
Nō erimus regno indecores: nec veſtra feretur
Phama leuis: tantive aboleſcet gratia facti.
Nec troiā auſonios gremio excepiſſe pigebit
Fata per Aeneæ iuro: dextramq; potentem.
Siue fide ſeu quis bello eſt exꝑtus & armis:
Multi nos populi multæ (ne temne: q; vltro
Præferimus manibus vittas ac verba p̄cātum)
Et petiere ſibi & voluere adiungere gētes.
Sed nos fata deum veſtras exquirere terras
Imperijs egere ſuis: hinc dardanus ortus
Huc repetit: iuſſiſq; ingētibus vrget Apollo
Tyrrhenū ad tybrī: & fōtis vada ſacra numici.
Dat tibi p̄terea fortune parua prioris
Munera: rellìquias Troia ex ardente receptas.
Hoc pater Anchiſes auro libabat ad aras:
Hoc priami geſtamen erat: cum iura vocatis
More daret populis: ſceptrūq; ſacerq; tyaras
Iliadumq; labor veſtes.

SERVI. ¶ Voce ſecut⁹ plærūq; em̄ cōſentim⁹ & taciti rex cōciliatio ab honore: id e a gn̄e. Succedere a terris: vt ſuccedoq; oneri. Nec ſyd⁹: aſpect⁹ ſyderū: nā tēpeſtatē ſupra dixit. Vrbem afferimur: ad vrbē referimur. Extremo veniēs: primo nā al's rediēs diceret n̄ veniēs. Dardana pubes Gaudet auo rex ipſe Io. Gn̄is originem: nā auus nō eſt Troianorum Iuppiter ſed Aeneæ ꝑ venerem. Q uanta ꝑ idæos: ad illud reſpexit: auditiq; aduertitis equore curſum: nam nō mirum te audiſſe: q̄ vniuerſus

orbis

ASCEN ¶ Dixerat &c. Recitat argutiſſimā Ilionei rn̄ſionē q̄ in gn̄e deliberatiuo verſat̄. bn̄ aūt Ilioneo q ex mercurio ortū habet facūdiā attribuit̄. eſt em̄ facūdie de⁹ Mercuri⁹ vn̄ hora Mercuri facūde nepos atlātis: p̄tēdit aūt captare bēiuolētiā Saturni ex eo q̄ dijs auctoribus & fatis iubētib⁹ in Italiā venerit. vn̄ originē traxer̄t. De hac re dicit Donat⁹ ſic. Rex gen⁹ egregiū. cū ſe beniuolū oн̄diſſet Latin⁹ DONA. nō multū laborauit in texēdo exordio Ilione⁹: nec tn̄ pc̄it⁹ omiſit. Fauni vn̄ hoc cognouit Ilione⁹: nēpe ex ſiſachris q̄ erāt in veſtibulo. Breuiſſime aūt ā plectit̄ q̄cūq; dixit Latin⁹: nec potuit ī tāta breuitate magis extollere gen⁹ Troianū. Ab Ioue prin. pl⁹ dixit q̄ latin⁹. Ille. n. Dardanum ex Italia veniſſe: hic vtriq; gn̄i ab ioue prīcipiū eē demōſtrat: & cōfirmāde rei cā rē ſepi⁹ repetit. Sup̄ma: vt enūeratōe maioꝝ ip̄e videat̄ finis: ꝓpinqor cā oн̄dit̄ æneas: q̄a nepos erat Iouis. Q uāta vt cōmiſeratione cōcitaret narrāde erāt calamitates: ſed remouēde erāt more vt q̄ ꝓmū legationē exponeret ergo breuit̄ illa tangit. Diluuio nō bello nā ex bello aliq̄d remanet ex diluuio vero nihil nā oīa tollit: Tot vaſta poſt calamitatē belli i durior caſ⁹ nos excepit. Dijs ſedē exig. facilē & honeſtā petitionē oн̄dit. Ex cōmēoratōe autē deoꝝ ēt hoīb⁹ peter̄ vr̄. Nāq; numinib⁹ ꝓbent̄ ſedes cultore neglecto: Litt⁹ vt demōſtret q̄d ad hoīes ptinet: nec difficile nec onerosū. Nō erim⁹ īdecores: noluit dicere ornabim⁹ regnū: ne ſit arrogās. Leuis nec ꝓ leui ducim⁹ q̄cq̄d p̄ſtiteris. Fide: laudat fidē: q̄ neceſſaria ē ī ſocietate regni. Hec ille. Q uerit ergo Dona. vn̄ Ilione⁹ ſciuerit Latinū eē ꝓgeniē Faūi: & purgat ſed ſatis frigide: vn̄ mali dicere Troianos priuſ q̄ ad regē mitterēt diſq̄ſiuiſſe q ſit & q̊ ſanguīe cretus: nā moris eſt oratorib⁹ ꝑatā hr̄e orōnē ī qua reges a gn̄e a geſtis a virtute a fortuna a forma alijſq; laudēt diſquiſiuerūt aūt q exploraturi miſſi erāt ꝑ diuerſa vt ſcirēt q̄ loca & q eoꝝ habitatores ſint vn̄ ſi flumīs & numici nomina didicerūt ab incolis: potuerūt & regis gen⁹ diſcere ſed ne multis cōtendā. ¶ Ordo talis eſt. Dixerat. ſ. Latin⁹ & Ilioneus facūdiſſim⁹. ſ. īter oratores: ſecutus eſt Ordo voce. i. approbauit ſermone dicta. ſ. Latini ſic aut ſecutus eſt voce: locut⁹ eſt ſtatim poſt dicta Latini ſic. O rex genus egregiū Fauni ideſt illius dei nec hyems. i. tempeſtas atra. i. caliginoſa & nubiloſa ſubegit nos actos fluctibus. i. nō ſubacti ſum⁹ fluctib⁹ tempeſtate cōmotis ſuccedere veſtris terris. i. ſubintrare veſtras terras. nec ſydus aut littus fefellit nos regiōe. ſ. ignota vie: ſed ſupple nos afferimur oēs hāc vrbem. i. ferimur ad hāc vrbem conſilio. i. deliberatione certa & animis volētib⁹ q̄d dicūt deliberatis afferimur dicit exiſtentes pulſi regnis q̄ ſol veniēs olipo extremo. i. a prima parte celi aſpiciebat quondam. i. olim maxima. i. potentiſſima & opulentiſſima: hoc eſt pulſi a regno Troiāo Prīcipium generis ſupple noſtri: eſt ſupple ab Ioue: pubes Dardana ideſt a dardano orta Troiano gaudet Ioue auo: q̄a fuit pater Dardani: & ipſe rex. ſ. noſter. Troius Aeneas exiſtēs: de ſuprema. i. ſūma gēte Iouis miſit nos ad tua littora. Q uanta tempeſtas. i. perturbatio belloꝝ effuſa Mycenis. ſ. patria Agamemnonis vrbe in peloponeſſo: ſeuis. i. īmanibus propter principem eoꝝ: ierit. i. debac

chata

chata ſit p cāpos Ideos.i.Troianos.& qbus fatis actus.i.impulſus vterq; orbis.i.vtraq; ps mūdi & Europe & Aſie:id ſupple audijt &.i.ſimul is ſupple ſi ſupple qs ē quē tellus extrema.i.remotiſſima:ſūmouet.i.ſeparat a nobis oceano.i.p oceanū:refuſo.i. refluo. i. quē ſeparat a globo terre mare oceanū iterfuſum:vt ſiq fuerit in Britānie ptibus ij em dicūt ab hoc mūdo ſepati:vn̄ in Bucoli. Et penitus toto diuiſos orbe Britanos &is ſupple audijt:ſi ſupple qs eſt.quē plaga. i. regio ſolis iniqui.i.nimiū vehemētis & torrētis ex tēta in medio quatuor plagarū hoc ē qnta q ampliſſima in medio terre:& torrida ſp ab eſtu & vtriq; habet duas vnā tēperatā & vnā frigore īhabitabilē:ſi qs ergo eſt quē plaga illa.i.zona torrida dirimit.i. ſepat a nobis qa cū torrida zona ſit imptrāſibilis dubitatur an qſq̄ i terra habitabili habitet:ab ijs in quā dubitat̄ q credūt oēs hoīes ab vno ortos:ſi qs tñ aut vltra torridā zonā ſit aut extra mūdū in iſulis oceani cōſtitut' is inqt iā audiuit cōmotionē Troiani belli.q.d.nō eē mirū ſi Latinus audiuerit de Troianis loqui Nos vecti ex illo diluuio.i.bellorꝝ inūdatōe aut incēdio p tot vaſta.i.valde ampla equora:rogam'.i.petim' dijs patrijs ſedē exiguā & littus.i.extremū terre inocuum.i.in quo nos īnocui habitem' & rogam' vndā & auram.i.aerē hoc eſt cōiōnē aquarū & aeris:patentem cūctis:eſt ergo omne bellū p terris:nā ignē attigere nequimus niſi ſit in terris Nos nō erimus īdecores.i.ad dedec' :regno ſ.vr̄o nec fama vr̄a feret̄ leuis.i.pui momēti ac pōderis:ve.p vel gr̄a tāti facti:nō ſup.aboleſcet .i.ī obliuionē aut abolitionē ibit: nec pigebit auſonios accepiſſe.i.ꝙ ipi acceperit gremio.i.receptacl'o terræ ſue troiā.i.troianos.q troiā nouā extruāt.Ego iuro p fata Aeneæ q̄.ſ.ipulerūt ipm Italiā petere:& per

orbis agnouit:Tempeſtas:vis bellorꝝ. Actus colliſus. Fatis:p trāſitum:& excuſat Troianos :& grecorꝝ laudē minuit.Tellus extre.vt eſt Britāniæ & oīm inſularꝝ oceani.Refuſo aūt refluo:vt indicat: Lucanus quaq; iacet litus:dubiū qd' terra fretūq; vendicat alternis vicibus cum fingit ingēs Oceanus vel cum refugis ſe fluctibus aufert:& eſt Homeri.Et ſi quē extēta plagarum quatuor:audierūt etiam illi q ſeparant̄ zona ea quæ ē i medio quatuor.i.feruēs.Significat aūt antipodas.Iniqui:intemperati vel ardētis.Diluuio ex illo:ex illa vaſtitate alij hic diſtinguunt & mutāt ſenſum vt ſi quos dirimit plaga ſolis ardētis:ex quo mūdus eſt conſtitut' hoc eſt quo chaos eſſe deſijt.Dijs ſedem exiguā patris: pia & verecunda petitio.Littuſq; rogamus innocuum non quod nulli noceat:ſed cui vendicato nulli poſſit nocere:al iter ſerpētes innocuos dicimus:Cunctis vndamq; auramq; patētem:iſta em̄ communia ſunt.Indecores:decus decoris facit.Decor decoris:ſed hic indecor dicimus hic indecus non poſſumus dicere:vnde indecores cū co breuis ſit:aut ſyſtole eſt aut certe dicim' noīatiuū nō inueniri:vt in multis noībus fit:nā idec' lectū nō eſt:qd' & melius eſt.Nā ſiſtole ſine exēplis fieri nō debet.Verecūde aūt hoc dicit ſua cōiunctiōe etiam ornari Italos.Aboleſcet.abolebit̄ & vſus eſt inchoatiua forma cū opus nō eēt.Troiā.i.troianos.Fata p Aeneæ iuro:q̄ iam nouit latin' oraculo.ſ.Fauni p' qd' audiuit:externi veniūt gn̄i.Siue fide ſeu qs bello eſt expt'& armis in his dextra cōprobat̄ fide & virtute.vittas q̄ relegabant̄ ad ramū.Huc repetit Dardanus.i.Aeneas:& bn̄ repetit nō petit quaſi ad ſua.Ingētibus: Delijs q̄ magna conſtat fuiſſe:fortunæ prioris.Bene mediū tenuit Nam ne laudare videret̄ ait parua:ne deformare.Nam durum eſt aliquid de infelicibus accipere ait fortunæ prioris.Hoc pater anchi.au.li.a.a.Pateram ſignificat Hoc priami geſtamen erat diadema dicit: nam ſceptrū dicturus eſt.Sacerq; tyaras:pileum phrygium dicit:& ſciendum hic tyaras per vſurpationem dictum : nam hæc tyara dicimus.Melius ergo Iuue.Et phrygia veſtitur bucca tyara.

Decus
Decor
Indecor

Tyaras.
Tyara.

dextrā Aeneæ potentē:ſiue qs eſt exptus ſup.eam aut eū fide.i.piculū fecerit de fide eius ſeu bello & armis:hoc eſt q potens eſt & fidem ſeruare ijs qui ipm beniuole ſuſceperint & acre bellum inferre ijs q eū reppulerint p virtutem ergo dextre eius iuro inqt ꝙ ſup.multi ppl'i & multe gentes & petiere & voluere nos adiūgere ſibi ne tēne.i.ne cōtemnas igit̄.i.id dico ne forte cōtēnas nos:ꝙ nos pferim' vltro manibus.ſ.noſtris.i.ante nos vittas.i.ſerta alligata ramis oliue quos inſignū pacis pferebāt:& verba pcantū.i.humilem orōnem more ſupplicantiū.i.ne ideo qa humiles & pacifici acceſſimus ad te nos cōtemnas:qa qd' a te petim' multi vltro obtulerūt:ſed fata deū.i.deorꝝ egere.i.coegerūt nos ſuis iperijs exqrere veſtras terras:qa Dardan'.ſ.auctor gn̄is nr̄i ortus eſt hinc.i.ex his terris:& Dardan'.ſ. Aeneas q & Dardanus dictus ē aut q de ſanguine Dardani repetit huc.i.ad has terras in qbus nūc ſumus: & Apollo vrget.i.cōſtringit manere ingētibus iuſſis.ſ.ſuis hoc ē Delijs oracul':ad thybrim thyrrhenū.i. q iſluit mare tyrrhenū & ſup.ad(nō em̄ bis ponit̄ ad in textu)ſacra vada fontis numici.Preterea.ſ.rex Aeneas dat tibi pua munera prioris fortunæ.i.reſpectu prioris fortunæ.ſ.reliqas receptas ex troia ardēte:qd' addit ne pp̄ter pditionē putaret̄ a græcis accepiſſe anchiſes pater.ſ.Aeneæ libabat.i.libare ſolebat ad aras hoc auro.i.hoc poculo aut alio vaſe aureo & id dicēs offerebat vas aureū.Hoc.ſ.qd' tibi nūc repn̄to:erat geſtamē.i.ornamētū Priami quū.i.qn̄ daret more.i.ex cōſuetudine ppl'is vocatis.ſ.calendis: alludit ergo ad morē Romanū.iura.i.edicta & leges.erat inqt' geſtamē.ſ.ſceptrū i manu & tyaras.i.pilleus phrygius ſacer.i.quo in ſacris vtebat̄ & veſtes labor iliadū.i.aut mulierū acu pingētium aut phrygionum qui acu pingunt veſtes regias & ſacras.

ASCEn. ¶ Talib' &c.Docet cōmotū fuiſſe latinū regē ex ſermōe ilionei ex q̄ ītellexiſſe videbat̄ illū generꝝ quē fata pdixerāt adueniſſe vn̄ tandē let' ait:dij vr̄a īcepta ſecūdēt. Rn̄det ergo bēiuole & dōatos magnis mūerib' remittit eos cū ſūma honorificētia:rogās vt rḡe hoſpitio ſuſcipiēdū adducāt ea ſpe vt illū nateſue DONA. mrīmōio copulet.De q̄ re dicit Dōa.ſic.Intētos ocl'os qd' ē capiētis cōſiliū:nā oculi p diuerſa vagātes ſecū aīm trahūt & aſixa cogitatōe abſtrahūt ſed ſi ītētos quō volučs qa tacitarū cogitationū ē mouere oculos cū animi eſtus per diuerſa rapiunt ita quo ierit rediteritq; anim' oculorꝝ ſignis oſ̄dit.Tandē poſt diu-

Talibus Ilionei dictis defixa latinus
Obtutu tenet ora:ſoloq; immobilis hæret
Intento ſ voluens oculos:nec purpura regem
Picta mouet:nec ſcæptra mouent priameia tantū:
Quantum in cōnubio natæ thalamoq; moratur:
Et veteris Fauni voluit ſub pectore ſortem:
Hunc illum fatis externa a ſede profectum
Portēdi generum:paribuſq; in regna vocari

Poeta.

Auſpiciis

Auſpicijs:hinc progeniem virtute futuram.
Egregiã:& totũ quæ viribus occupet orbem.
Latinus. Tandẽ lætus ait. [dij noſtra incepta ſecũdent
Auguriũq; ſuum dabit Troiane quod optas
Munera nec ſperno:non vobis rege latino
Diuitis vber agri:Troiæve opulentia deerit.
Ipſe modo Aeneas noſtri ſi tanta cupido eſt:
Si iungi hoſpitio properat:ſociuſq; vocari:
Adueniat:vultus neue exhorreſcat amicos:
Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyrãni
Vos contra regi mea nunc mandata referte
Eſt mihi nata:viro gẽtis quã iungere noſtræ
Non patrio ex adito ſortes:nõ plurima cœlo
Mõſtra ſinũt:generos externis affore ab oris:
Hoc latio reſtare canunt:qui ſanguine nr̃m
Nomen in aſtra ferãt:hunc illũ poſcere fata
Et reor:& ſi quid veri mens augurat opto.
Poeta Hæc effatus equos numero pater eligit omni
(Stabant tercentũ nitidi in p̃ſepibus altis)
Oibus extemplo teucris iubet ordine duci
Inſtratos oſtro alipedes:pictiſq; tapetis:
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendẽt.
Tecti auro fuluum mandunt ſub dentibus aurum
Abſenti æneæ currum geminoſq; iugales
Semine ab æthereo ſpirantes naribus ignẽ.
Illorum de gẽte patri quos dædala circe
Suppoſita de matre nothos furata creauit.

¶ Obtutu tenet ora:Ordo eſt latinus defixa tenet ora & obtutu.i.ĩtuitu ſolo hæret ĩmobilis.Intẽtos voluẽs oculos cogitantis eſt geſtus ſic de Bocco Saluſti' Vultu & oculis pariterq; animo varius.Regem picta mouet.Quippe regem & hoc eſt labor iliadum. Portẽdi porro tendi.Prædici:ſignificari.Paribus auſpicijs:pari poteſtate & tractum eſt ex comitijs vt diximꝰ ſupra Dij veſtra incepta ſecundent: Antiquo more locutus de publicis rebus.i.de pace & nuptijs filiæ & de regis nuptijs facit ante deorum commemorationem: ſicut etiam in omnibus Catonis traditionibus legimꝰ hinc eſt in diuinatione.Si quis ex aliqua veteri oratione eſt Iouem ego maximum optimum:ipſe etiam Verg. Præfatus diuos ſolio rex infit ab alto. Augurium ꝑpter q̃ dicta ſunt ſupra. Quod op.i.pax.Nec ſperno:quia dixerat Fortune parua prioris:Et eſt liptotes.i.libẽter accipio.Vber.ag.vbertas alibi pecoriq; & vitibꝰ almis Aptius vber erit:& eſt maior petitione ꝓmiſſio.Nam littus illi petierant.Pacis erit:fœderis ab eo quod ſequitur id quod p̃cedit.Tyrãni græce dixit regis. Nã apud illos Tyranni & regis nulla diſcretio eſt:licet apud nos incubator imperij Tyrãnus dicatur:declinatur autem hic & hæc tyrãnos.Eſt mihi nata:male multi arguũt Vergil.q latinum vltro induxit filiam pollicẽtem:nec oraculũ cõſyderantes: qa Italo dari nõ poterat:nec Aeneæ meritũ quẽ decebat rogari Ter. Hac fama ĩpulſus Chremes vltro ad me venit vnicã natam ſuam

diuturnã cogitationẽ.Letꝰ qa reperierat felices exitꝰ.Noſtra ĩcepta:qđ magnopere deſideramꝰ cõpleri optamꝰ hoc optatũ ꝑtinet ad nuptias filie de qbꝰ diutiꝰ cogitauerat.Q đ optas breuis ſed pleniſſima ꝓmiſſio.Troiane.nã nomẽ Ilionei ignorabat. Tyrãni hoc nomẽ poſterioribꝰ ſcl'is ĩfamatũ ẽ.Nã reges Tyranni
quoq; tyrãni dicebant̃.Eſt mihi nata verecũda oblatio:& aduerſus oẽm exprobationem munita:ne forte illud dici poſſet Terẽtianũ Aliqd mõſtri alũt:& qm̃ nemini obtrudi poteſt it ad me Opto:ad laudem æneę Inſtratos oſtro Stratis purpureis ornatos.Monilia ornati ĩ formã mulierũ.mirũ ãt bẽiuolẽtie in Troianos ſignũ.Nã q pedibꝰ venerãt nõ debebãt ad futurũ generũ niſi eqtes redire Aeneevero mittit bigas honoris virtutiſq; cã Honoris vt curru vectꝰ ad ſocerũ cũ dignita te vẽiret.Virtutis qa currꝰ & eq ĩſtra bellorꝫ ſunt:& ne ad generũ potẽtiſſimꝰ rex leue donũ mittere videret̃ eqs mirifice laudat.Dedala:viuaciſſimo ĩgenio vt Dedalꝰ fuit.hec ille
¶ Ordo ẽ.Latinꝰ tenet talibꝰ dictis.i.ꝑp talẽ orõnẽ Ilionei ora defixa:obtutu.i.cũ firmo ĩſpectu cõtinuo deorſũ vt cogitabũdi ſolẽt ĩſpiciẽdo:& heret.i.ĩheret ꝑviſũ:ſolo.i.terre exiſtẽs ĩmobil':& voluẽs oculos ĩtẽtos.i.ĩpe ĩtẽtꝰ.Nec purpura picta.ſ.acu opa frigionũ mouet.i.afficit & delectat aut ſollicitat tãtũ i.intãtũ regẽ.ſ.latinũ quãtũ moratur in con nubio & thalamo nate aĩaduertẽs.ſ.aduẽiſſe generũ oraculis promiſſũ & voluit ſub pectore ſortẽ.i.oraculũ aut reſpõſũ fauni veteris.i.diu ꝑ deo habiti & ita magis credendi voluit ſup.hũc videlicet q aduenerat hoc eſt æneã portẽdi fatis.i.ꝑ fata ſignificari : illũ generũ ꝑfectũ a ſede externa:& vocari in regna auſpicijs paribꝰ.i.aut ꝑtãte pari aut ꝓuidẽtia & fauore deorꝫ pari.i.ſufficiẽti ad negociũ:& voluit ſup.ꝓgeniẽ futurã hĩc.i.ex hoc viro:egregiã virtute:& q̃ occupet viribꝰ totũ orbẽ & ĩpe letꝰ ait tãdẽ.i.pꝰ lõgiuſculã cogitationẽ:dij ſecũdẽt.i.ꝓſpera faciãt nr̃a incepta & ſuũ auguriũ.i.qđ ſuo augurio nobis ſignificauerũt.O Troiane id qđ optas dabit̃ ſup.tibi nec ego ſpno mũera.i.& libẽter accipio mũera vt firmior ſit amicitia & hoſpitalitas nec vber.i.fecũditas diuitis agri: ve ꝑ vel opulẽtia.i.plẽitudo opũ Troie deerit vobis latio rege.i.q̃diu latinꝰ rex erit:mõ.i.dũtaxat faciteut ĩpe.ſ.rex veſter & q vos miſit æneas:ſi tãta cupido ẽ nr̃i.i.amicitie & federis nr̃i & ſi ꝑperat.i. feſtinat:iũgi hoſpitio.i. iur hoſpitalitatis adueniat. ſ.ad nos neue.i. vl' ñ exhorreſcat vultꝰ amicos.Nã ps pacis.i. federis erit mihi tetigiſſe dextrã tyrãni.i.regis vr̃i:qa oĩs rex oli tyrãnꝰ dicebat̃:& id poti' q̃ qa ĩ aliẽo r̃gno tyrãnꝰ cẽſendꝰ fuit exter nꝰ rex vos cõtra.i.ecõtrario & viciſſim referte nũc r̃gi (ergo ꝑ eodẽ accipit r̃gẽ & tyrãnũ) ſ.vr̃o æneę mãdata mea.Eſt mihi nata.i.ego hẽo natã hoc ẽ filiã quã iũgere viro nr̃e.i. latine aut Italice gẽtis nõ ſinũt.i.nõ ꝑmittunt nec ſortes.i.oracula ex adito.i. ſecreto loco p̃rio.i.p̃ris mei Fauni illic oracula dãtis nec pluria mõ.celo.i.ꝑ celũ ſignificata:vt de flãma & apibꝰ ſed canũt.ſ.vates:aut canũt.ſ.mõſtra.i.ĩdicãt hoc reſtar̃ latio.ſ.g̃nos affore. i. affuturos ẽẽ ab oris.i.regiõibꝰ externis:q.ſ. g̃ni:ferãt.i.extollãt:ſãguie.i.ꝓpagatõe & cõmixtõe ſanguis ſui nr̃m.i.latinũ nomẽ ĩ aſtra ego & .i.ſimul reor.i.arbitror & ſi mẽs augurat
Ordo (margin, beside "viro:egregiã virtute")

rat.i.p̃ſagit:qd.i.aliqd veri.i. veritatis aut
qd verū ſit ego opto fata poſcere hūc illū.ſ.
nobis iam ſepe ꝓmiſſum generū.Ip̃e pater.ſ.
latin⁹ : effatus.i.locut⁹ hec elegit oī numero
equos quos.ſ.illi daret cētū:qa ſingulis ſin=
gulos.Tercētū.i.tercēti eq. nitidi.i. coloris
reſplēdentis cū cādore ſtabāt in p̃ſepibus al
tis ergo & ipſi alti & ita rex iubet ex tēplo.i.
ilico qa pati erāt alipedes.i.equos volucres
pedes hn̄tes:inſtratos oſtro.i.purpura & ta=
petis pictis duci Teucris oībus.i.ad oēs Teu
cros.ordine.i.p ordinē meritoꝝ Monilia. i.
ornamēta colloꝝ aurea.i.ex auro facta pen=
dēt demiſſa pectorib⁹.i.p pectora:& ipſi eq
tecti auro.i.phaleris auratis mādunt.i.mor
dēt ſub dētibus:aurū fuluū.i.frenū aut lupa
tū ex auro fuluo.Et ſupple iubet duci Aenee
abn̄ti.i.ad Aeneā abn̄tē:currū& iugales.i.e=
quos iugo aptos geminos.i.duos aut equa=
les:ab ſemīe ethereo.i.equoꝝ ſolis etherei.i.
p etheravolātis ſpirātes.i.afflātes ignē nari
bus.i.p nares de gēte.i.genere aut ꝓgenie il
lorū.ſ.equoꝝ quos Circe dedala.i.īgenioſa
vt Dedal⁹ erat(ī effingēda p̃ſertim vacca li=
gnea ī q̄ tauro īcluſam Paſiphaen ſuppoſuit
& ī labyrītho & alis)creauit.i.ꝓcreari fecit
nothos.i.vt galli dicūt baſtardos&ex diuer
ſo genere furata.ſ.eos.i.ſurripiēs eos p̄ri.ſ.ſo
li.de matre ſuppoſita.i.p matrē ſuppoſitā.ſ.
equis patris hoc eſt ſolis.

ſuā:Hæſiodus etiam περι τωη γυηαικωη inducit multas
heroidas optaſſe nuptias virorū fortiū.Sortes:abuſiue
ꝓ oraculis poſuit.Plurima cœlo mōſtra ſinunt aut per
argumētum dixit:aut & alia viſa intelligam⁹ nā duo nō
ſunt plurima.Hoc latio reſtare canūt:hoc Italiæ mane=
re ſignificat:nā ſic dicim⁹ hoc mihi reſtat.i.manet me il Augurare
la res.Mēs augurat:auguro dicim⁹ ſcđm ply.cū p̃ſagio
mētis futura colligi⁹m:auguror vero tū cum futura ve Augurari
ris captamus augurijs.Nūero oī. i.tercentū: & perite di
xit:nā in legiōe non niſi trecenti equites erāt que habe
bat ſex milia viroꝝ p quod oſtēdit vnā habuiſſe legio
nem latinū:vnde & alibi Tercētum ſcutati oēs Volſcē
te magiſtro.In p̃ſepibus altis multa nō ꝓpter ſe:ſed ꝓ=
pter aliud dicūt:nam & p p̃ſepia alta equoꝝ magnitu=
do monſtratur.Home. ταηυπεϖλιοσ .i.per lōgas veſtes Tapetū.
Ordine ꝓ meritis ſingulorum.Tapetis. Secūdo decli= Tapete.
natur hoc nomen tapetum tapeti:vt hoc templum tem
pli:vnde eſt Pictiſq; tapetis hoc loco:item tapete: vt
hoc ſedile ſedilis:vnde ē.Qui forte tapetib⁹ altis extru
ctus:Declinatur autem græce οταϖησ:του.ταϖητοσ vnde
eſt pulcroſq; tapetas.Demiſſa monilia pendent ſuſpen=
denda ꝓnunciatio & ambitus maior eſt. Nam monile Monile.
non niſi hominum dicim⁹ que nūc ad laudē pro phale
ris poſuit.Patri quos Dædala circe & hoc finxit eā fe=
ciſſe.Tractū aūt ē de Home.q tales equos habuiſſe īdu
cit Anchiſen:& bene eſt cōpoſitū ad id quod ſupra ait
Troiæ ve opulētia deerit.Gēte aūt de equis abuſiue di
xit qd eſt hoīm ꝓprium.Nothos : materno ignobiles
genere.Eſt aūt nomē hoc græcū:nam latine quēadmo=
dum dicas non eſt.

ASCEn. ¶ Talibus æneade donis &c.Docet letos q=
dem rediſſe Troianos cum donis & pace op
tata ſed Iunonē que tunc aberat egre tātam
ꝓſperitatem tuliſſe cuius orationem quā ſe
DONA. cum habuit recitat.Donatus autem dicit ſic
Donis ꝓpter equos Dictis:nam pacē repor
tant.Fatis contraria qui contrarijs fatis na=
ſcūtur immortales inter ſe inimicitias exer

Talibus æneadæ donis dictiſq; latini
Sublimes in equis redeūt:pacēq; reportāt.
Ecce aūt inachijs ſeſe referebat ab argis
Sæua Iouis cōiunx auraſq; iuecta tenebat.
Et lætū Aeneā claſſēq; ex æthere longe

Dardaniã:ſiculo proſpexit abuſq; pachynno.
Moliri iam tecta videt: iam fidere terræ:
Deſeruiſſe rates: ſtetit acri fixa dolore.
Tũ quaſſans caput hæc effudit pectore dicta.
Heu ſtirpẽ inuiſam: & fatis cõtraria noſtris
Iuno. Fata phrygum? nũ Sygeis occũbere campis
Num capti potuere capi? nũ incẽſa cremauit
Troia viros? medias acies medioſq; per ignes
Inuenere viam. at credo mea numina tandem
Feſſa iacent: odijs haud exaturata quieui.
Quinetiã patria excuſſos infeſta per vndas
Auſa ſequi: & ꝓfugis toto me opponere põto.
Abſumptæ in teucros vires cœliq; mariſq;.
Quid ſyrtes ãt ſcylla mihi: qd vaſta charybdis
Profuit? optato conduntur tybridis alueo
Securi pelagi atq; mei. Mars perdere gentem
Immanem lapithum valuit: cõceſſit in iras
Ipſe deum antiquam genitor calydona Dianæ
Qđ ſcelꝰ aut lapithis tãtũ: aut calidõe merẽte?
Aſt ego magna Iouis cõiunx nil linq̃re iauſum
Quæ potui infelix: que memet in oĩa verti:
Vincor ab Aenea. q̃ ſi mea numina non ſunt
Magna ſatis: dubitẽ haud eq̃dẽ ĩplorare qđ vſ
Electere ſi neq̃o ſupos: acherõta mouebo. (q̃ eſt
Non dabitur regnis eſt o prohibere latinis:
Atq; immota manet fatis lauina coniunx:
Attrahere atq; moras tãtis licet addere rebus.
At licet amborũ populos excindere regum:
Hac gener atq; ſocer coeant mercede ſuorum.
Sanguine troiano & rutulo dotabere virgo.
Et bellona manet te pronuba: nec face tantum
Ciſſeis pregnans ignes enixa iugales:
Quin idem veneri partus ſuus & paris alter:
Funeſteq; iterum recidiua in pergama tædæ.

SER. ¶ Doniſq; dictiſq; latini. Equis & pacis nuptiarũ promiſſione Inachijs ſeſe referebat ab argis: & bene inachijs. Non em̃ eſt vna vrbs argos fuit em̃ & ĩ Italia: quã Diomedes cõdidit: qui primo argi: poſt agrippa: poſt arpi dicta eſt. Fuit & in Theſſalia Luca. vbi nobile quondã. Nunc ſuper argos arat. fuit & haud lõge ab Athenis: qđ a ſiti dipſion dictum eſt apud quos erat magna ſocietas inter eos qui vno puteo vtebãtur vnde & fratrias dixerũt ἀπὸ τοῦ φρέατος quas tribus vocamus. Et notandũ q̃ vbicunq; bonus ſequitur euentus Troianos iuno remouetur & congrue quaſi numẽ inimicum qđ preſens poſſet nocere auraſq; inuecta tenebat per elementum ſuum ibat. Abuſq; & aduſq; vſurpatiue dicimus. Prepoſitio enim nec aduerbio iungitur: nec prepoſitioni: vſq; autem aut prepoſitio eſt aut aduerbiũ. Iam fidere terræ: vt & fidere nocti. Stetit: qđ ſolet eſſe cogitantium. Fatis: voluntatibus Capti potuere capi. cum felle dictum. Nam ſi hoc remoueas erit oxiomoron. Dicit autem

Argos.

Fratriæ

omnia

cent: confirmat etiam deos fatis agi. Dolet igitur q̃ debuiſſent timere fata Iunonis Troiani: & non timuerunt: dolet q̃ ſuperiores euaſerint & quicquid cogitare potuerit vicerunt Medias ac. per gladios & per ignes non extremos: ſed medios quibus nulla poſſunt eſſe grauiora pericula. At credo mea nũina: nec feſſa ſum odijs nec quieui ſaturata. Mars perdere gentẽ. ab exẽplis iras ſuas accendit & oſtendit minores deos ad plenũ ſe defendiſſe. Comparat cauſas delicta & perſonas Vincor ab Aenea nomen propriũ pro conuicio poſuit. q. d. ab vno eodemq; inertiſſimo. At licet amborum populos. a. magnum factioſe inimicitie cõſiliũ vt diſſiparet populos cum regum concordiã non poſſet rumpere. Cõuertitur aũt ad virginẽ veluti ipſa cum Aenea aliquid egiſſet. hec ille. ¶ Ordo aũt eſt: Aenea de. i. ſocij aut legati Aeneę redeunt ſup. cum talibus donis & dictis latini: ſublimes in equis & reportãt pacem. i. concordiam & fedus pacis cõſeruãde. Autem pro ſed ecce. q. d. preter opinionem & de repente coniunx Iouis. ſ. Iuno ſeua. ſ. in teucros referebat ſeſe ab argis inachijs. i. ab inacho olim nobilitatis: & ipſa inuecta. i. dũ in uehebaẽ tenebat. ſ. tanq̃ domina & in propria regione exiſtens: auras. i. aerem lenem & proſpexit longe. i. procul aſpexit ex æthere vſq; ab Pachinno: promontorio illo ſiculo. i. ſicilienſi. Aeneam letum. ſ. de proſpera legatione: & claſſem dardaniam. i. Troianam ad littus Italicũ applicitam: & videt ſup. eos iam moliri. i. cũ mole extruere tecta. i. domos & oppida & fidere iam terre: quod prius non fecerat vnde ſemper obuerterant pelago proras & deſeruiſſe rates. id ẽ naues ſuas ſtetit. ſ. impedita: q̃a fixa acri dolore tũ. i. deinde ipſa quaſſans. i. frequenter concutiens in ſignum vehementis ire caput. ſ. ſuũ effudit pectore hec dicta. heu: exprobrantis modo particula ſtirpem. i. progeniem aut radicem gñis inuiſã & heu fata phrygũ cõtraria noſtris fatis q̃a voluit imperium ſummũ traducere in Carthaginem quod & feciſſet niſi Romanum obſtetiſſet. Num. i. nunquid quaſi dicat videtur q̃ non ipſi ſupple phryges potuere occumbere. i. oppetere terram: ſed ignobilius eſt occũbere ſupple in campis ſygeis. i. Troianis ad promontorium aut mare ſygeum. Num ipſi capti potuere capi. ſ. omnes: aut ſic capi vt nullus elaberetur? Num. i. nunquid Troia incenſa cremauit viros? q. d. non qđ tamẽ debuit facere: ſed ipſi inuenere viam per medias acies & per medios ignes qđ propter Aeneam dicitur quiꝰ de ſe dixit in ſecundo Expedior: dant tela locum flammeq; recedũt: & credo q̃ ſup. mea numina. i. poteſtates meę diuine iacent tandem feſſa. i. defatigate: & ita ego quieui haud. i. non exaturata: ideſt ad plenum ſaturata odijs: ſicut Iuuenalis dicit de Meſſalina q̃ laſſata viris ſed non ſaturata receſſit Cõmemorat aũt Iuno q̃ ꝓ exterminandis Troianus fecerit vt triſtius ſit non eſſe ciſſe qđ indignata dixit in primo Mene ĩcepto deſiſtere victã &c. Quinetiã. i. inſuper ego infeſta. i. pernicioſa & vim inferens: auſa ſup. ſum: ſequi. i. inſequi: aut perſequi per vndas ſupple Troianos excuſſos patria. ſ. ſua & auſa ſũ me opponere ipſis profugis toto equore. i. per totum equor vbicunq; fuerint: vires & cœli. i. Aeris. & id propter ventos eoli & maris propter tẽpeſtates abſumpte ſup. ſunt in. i. cõtra teucros q̃d ſyrtes ſup. profuerunt mihi. q. d. nihil q̃d Sylla & quid charybdis vaſta. i. valde ãpla & capax: hoc eſt vtrumq; illud periculũ maris ſiculi: pro

fuit mihi? quaſi dicat etiam nihil: quia illi con duntur ſup. in alueo thybridis optato.i.quem diu optauerunt exiſtentes ſecuri.i. ſine cura: pe lagi: ideſt de periculis maris atq; mei.id ẽ.de pe riculis & malis que ego inferre poſſim. Vt autẽ maior ſit indignatio ipſam ſolam victam ſicut in primo exemplum oppoſitum ſumpſit a Pal lade ita nunc capit a Marte & Diana dicẽs Mars valuit perdere: ideſt interimere immanem gen tem: ideſt valde magnum: & ferocem populũ lapithum.i.lapitharum populorũ Theſſalie ad quorum pugnam Bacchus cauſas dedit: vnde in Georgi. Bacchus & ad culpam cauſas dedit. Ipſe genitor deum pro deorum: ideſt Iuppiter conceſſit Diane in iras: ideſt vt vexaret per irã immittendo aprum calidona: regionem illam antiquam ideſt nobilem & que cara eſſe debe bat. Quod ſcelus tantum ideſt quam penã tan tam. aut lapythis ſupple merentibus aut caly done merente: quaſi dicat. neq; lapythis meren tibus neq; calidone merente & tamen ad libitũ illorum numinum conceſſit. Aſt ego magna cõ iunx iouis: que infelix quia nõ effeci: potui nil linquere inauſum.i. quod nõ auderem: quever ti memet.i. meipſam & propriam perſonã meã in omnia.i. omnis conatus tam dignos q̃ in di gnos: vincor ab Aenea: quaſi dicat ab vno vi ro & eo ex adulterio progenito atq; patrie pro ditore quod ſi exprimeret dedecus eſſet Aeneę quod nunc in laudem eius dicitur: q̃ ſi mea nu mina non ſunt ſatis magna: equidem ideſt ego quidem hoc eſt certe haud.ideſt non dubitem.i verear implorare. ideſt in auxilium meum plo ratu illicere quod vſq; eſt.i. quicquid numinis ſit vbicũq; ſit etiã in inferno quia ſi nequeo fle ctere ſupos ego mouebo ideſt excitabo aut ſol licitabo: acheronta: ideſt inferos acheronta co lentes. Et ſi dicat ne inferos quidem poſſe cum fata obſtent: dicit eſto ideſt vt concedã ita eſſe q̃ non dabitur ideſt concedetur a fatis.phibere ſ. troianos: regnis latinis: atq; q̃ lauinia manet ſcilicet æneę ſed per inuidiam id non dicit: con iunx immota: ideſt immutabilis: fatis ſcilicet id volentibus At ideſt ſed ſaltem licet. ideſt li citum eſt trahere ideſt protrahere atq; addere re bus tantis tam magnis & tam letis ac felicibus moras. At ideſt ſaltem licet excindere.ideſt bel

omnia que cõtigerunt non videri contigiſſe: quia nõ offue runt. Capti autẽ capi ſic dixit: vt & Cice. vt in vberrima Sicilie parte ſiciliã quereremus. At credo mea nu. Nec fati gata deſtiti nec ſatiata requieui. Patria excuſos ſatis ſigna te locutus eſt. Opponere ponto plus eſt q̃ ſi diceret tempe ſtates. Me aũt per periſologiã imbres tonitrua tempeſtates aut ſylla mihi: bene mihi ac ſi diceret iã que per ſuã naturã ſolẽt nocere me rogãte minime offuerũt. Conduntur tybri dis alueo. Condi proprie dñr qui ſibi ſtatuũt ciuitatẽ. con duntur ergo ſedem ſtabilẽ locant & ſunt propria verba que nulla ratione mutanẽ: vt ſacerdotes creari virgines campi dicimus. Pelagi propter illud. Sed terre grauiora manent. Mars per gen. bene belli & vaſtationis querit exẽpla in re bus huiuſcemodi: ſicut in primo naufragij. Pirithous lapi tharũ rex cum vxorem duceret vicinos populos centauros etiã ſibi cognatos: & deos omnes excepto Marte ad cõuiuiũ vocauit: vnde iratum numen immiſit furorem quo cẽtau ri & lapithę in bella venerũt. Antiquam geni.c.d. Oeneus calidonis rex de primitijs omnibus numinibus ſacrificauit excepta Diana que irata aprum immiſit: qui cuncta vaſta bat donec a Meleagro occideretur. Conceſſit aũt ideo dixit vt oſtenderet minora numina niſi impetrauerint nõ poſſe nocere: Sta. de Venere infandũ irate conceſſit honorẽ. Q d ſcelus aut lapithis tantũ: aut Calydone merente: hec eſt ve ra lectio: ſic & caſus precedit: vt vterq; ablt(us) ſit: nam ſi ca lydona legas vitium erit nec ſenſus pcedit: ſcelus autẽ pro pena poſuit ab eo qd precedit id qd ſequitur: vt ſcelus ex pendiſſe merentẽ. Que potui infelix.i. nocẽs aut cõtra Sis felix.i. ꝓpitia: vt etiã diximus ſupra. Implorare qd vſq; eſt ac ſi diceret etiã humilia. Quod aũt Iuno vbiq; alieno vti inducitur auxilio phyſicũ eſt. Natura em̃ aeris per ſe nihil facit: niſi aliena coniuratione ventorũ. ſ. qui creant nubes & pluuias. Atq; moras tãtis licet addere rebus: oſtẽdit deos re tardare fata non penitus tollere: vt decẽ q; alios Priamũ ſupereſſe per annos. Que aũt dicit etiã a Creuſa dicta ſunt: vt regnumq; & regia coniunx Parta tibi. Sanguine Troia: & rut. dota. virgo ambitioſam execrationẽ. Nec face tan. tantũmodo. Ciſſeis regina Hecuba filia ſcd'm Euripidem Ciſſei quẽ Enni. Ver. & Pacuui. ſequũtur: nã Home. Dimã tis dicit. hec ſe facẽ parere in ſomnis vidit & Parim creauit: q cauſa fuit incẽdij: ergo nũc hoc dicit talis erit veneris par tus: nã ſicut p parim troia cõſumpta eſt: ſic per æneam reli quie troianorũ Cõparatio aũt iniurioſa: nam veneri hecu bam: paridem æneę. helenam lauinie comparat. Iugales: cõ iugales matrimonio conceptos Idem ſimilis funeſtæq; it. r. in per. t. ſic recidiuæ vt pergama.

Verba im mutabilia

Pirithous

Aper caly donius

lo exterminare: populos amborum regum ſcilicet æneę & latini: aut etiam turni: ſed nõ optat excidionem po pulorum turni: vnde potius dixero de populo æneę & latini: vnde ſubdit Gener & ſocer ſcilicet æneas & lati nus: coeant ſcilicet in amicitiã & fedus: ac mercede ſuorum. ſ. ſubditorum vtriuſq; excidantur o virgo ſcilicet lauinia tu dotabere ſanguine troiano & rutulo. quia vtriuſq; effuſionem quaſi loco dotis afferes: & bellona: ideſt dea belli manet.i. certe expectat te vt. ſ. ſit pronuba.i. auſpex & pfecta nuptijs tuis: quibus ego preeſſe de beam: nec ciſſeis.i. hecuba ciſſei filia & priami coniunx: pregnãs.i. grauida olim & feta face: i. que ſe facẽ ſom niauit parere qua tota troia incenderetur: dum parin geſtaret. enixa eſt tantũ.i. intantũ quantũ. ſ. tu: aut tantũ ideſt ſolũmodo quia etiam tu: ignes iugales.i. incendia patrie propter coniugia facta. quin idem partus ſupple erit veneri ſuus. ſ. proprius. quia per venerẽ paris helenã rapuit qui partus fuit ciſſeidos exitialis patrie: & alter paris.i. ſimilis paridi. ſ. æneas raptor lauinie turno deſponſate: vt paris helene que menelao nupſerat: & tedæ funeſtæ.i. que ſint funeris cauſe non læte faces nuptiales: ſupple erunt: in pergama.i. menia Troiana: recidiua. ideſt iterum in interitum reciſura aut re diuina.i. iterum quaſi ad vitã.i. exiſtentiam reditura.

ASCEñ. DONA. ¶ Hec vbi dicta. Recitat qũo iuno ad furiã in fernalem deſcendit & ab ea auxiliũ petijt eam q̃ docuit quid factum velit: de qua re dicit Do natus ſic. horrenda ex cauſa magne iracũdie ve hemẽter cõmota. Deſcriptio aũt alectus oſten dit eam eſſe aptã tanto negocio. Propriũ ergo nõ laborabis: quia nihil peto alienũ a te. Da nõ precatur ſed imperat: vt ſit ratio pſonarũ. No mina: per nomina formas oſtendit in quas con uerſa ſe mutabat qd poterat vocitari: Fœcun dum: nocendi artibus redũdans. Sollicita autẽ in cauſa ſua ſepius rem cõmendat: ordinatũ au tem

Hec vbi dicta dedit: terras horrẽda petiuit. Poeta
Luctificam Alecto dirarum ab ſede ſororum
Infernisq; ciet tenebris: cui triſtia bella:
Ireq; inſidiæq;: & crimina noxia cordi:
Odit: & ipſe pater pluton: odere ſorores
Tartareæ monſtrũ: tot ſeſe vertit in ora.
Tam ſeue facies: tot pullulat atra colubris.
Quam iuno his acuit verbis ac talia fatur

Hunc mihi

Iuno. Hūc mihi da ꝓpriū virgo ſata nocte laborem
Hanc operā: ne noſter honos infracta ve cedat
Fama loco: neu connubijs ambire latinum
Aeneadæ poſſint: italoſq; obſidere fines.
Tu potes vnanimis armare in prelia fratres:
Atq; odijs verſare domos: tu verbera tectis:
Funereaſq; inferre faces: tibi nomina mille:
Mille nocendi artes: fœcundū concute pectus:
Diſijce compoſitam pacem. ſere crimina belli.
Arma velit: poſcatq; ſimul: rapiatq; iuuentus.

SER. ¶ Luctificā ale. grec⁹ actūs. Huius declinationis tres caſus vſurpamus: gtm̄ videlicet. vt alectus notm̄ & actm̄: vt alecto. Odit & ip. pa. plu. Venerationis eſt pater: nā furię acherontis & noctis filie ſunt. His acuit verbis: incitauit. & inſtigauit eius inſaniā propriū aut tibi aptū aut certe ꝑpetuū indefeſſum vſq; ad finē ꝑducendū: & ſciēdū furie nihil pro premio dari: qa preſtaṫ hoc ipm furie vt bella cōmoueat: & vt dicaṫ defendiſſe Iunonē: Infracta aut valde fracta: aut q̄ fuit añ hac ſemp infracta vt in .xij. Turnus vt infractos aduerſo marte latinos. Cedat fama loco vincaṫ. Cice. loco ille motus eſt: cū eſt ex vrbe depulſus. Ambire latinū Amplecti circū retinere: nec ob ambitū hoc dixit. Nā ābio ad illū dicimus non ambio illū. Tu potes vna. a. A maiore ad minus verſare: vertere: & vſus eſt frequētatiuo ad vim augendā. Tibi nomina mille. i. Facies: vt & ſine nomine corp⁹ mille aūt ſcd'm Euripidē in cuius tragœdia dicit̄ furias nō eſſe vnius ptātis: ſed plurimarū. ita factū ſcd'm neceſſitatem ita Aſper. Fecūdū cōcu. p. plenū maliciç efficacis. Cōpoſitā pacē. quā ſupra latin⁹ dederat. Crimia belli cāſ vt crimē amor veſtrum.

tem conſiliū eſt. Primo eñ fœdus vertendum fuit vt via pateret ad bellū Sere: vt ex ſatis alia rurſus fœcūde pullularēt. Velit plus velle eſt q̄ cogi. velit: primo deinde poſcit: & ſi nō deṫ rapiat nā rapit qui ſine iubentis autoritate inuadit. hec ille. Ordo eſt. Vbi. i. poſtq̄ iuno ſup. dedit. i. locuta eſt hec: ipſa horrēda qa inflata ira petiuit terras & ciet. i. excitat Alecto. i. furiā illā infernalē: luctificā. i. luctus facientē: ab ſede dirarū ſororū. i. aliarū furiarū que ſunt Megera & Tiſiphone & ſup. a tenebris infernis. i. infernalibus: cui. ſ. furie & ſi dicaṫ Alectoi: bella triſtia. ſ alijs vt matribus ſcd'm Horatiū carmine primo Bellaq; matribus deteſtāda &c. & ire & inſidiæ & crimina. i. ſemina belli: aut crimina. ſ. ob que fiunt bella & ideo noxia. i. nociua: ſup. ſunt cordi. i. ad cor hoc eſt voluptati & cure. Et. i. etiam ipſe pater. ſ. inferorū pluton odit & ſorores. i. reliq̄ue furie odere monſtrū tartareū. ſ. alecto: tot i. in tā mlta ora vertit ſup. ſe. & vt mōſtrū dicaṫ tam ſeue facies ſup. ſunt illi & ipſa atra. i. nigra & īfeſta. pullulat. i. germinat tot colubris quos loco capillorū fruticātes habet: quā. ſ. furiā alecto per ſe tam ꝑnicioſam Iuno acuit. ſ. ad iram his verbis ac fatur talia hoc additū puto: quia abūdat. o virgo ſata nocte. i. filia noctis. ſ. alecto da mihi hūc laborē propriū vel qui tibi ꝓprius & tue nature cōueniēs eſt vel quē mihi propriū. i. peculiarē opto ita vt nulli alteri eū impertias & da. i. īpēde mihi hāc operā. ne honos noſter ve prove l ſama ſup. noſtra: cedat loco infracta. i. mu ltū fracta & in nihilū redacta: quia nullus me poſt hec honoratur⁹ eſt ſi ab enea vincor: vñ in primo. Et quiſq̄ numē iunon. adoret. Pretetea: aut ſupplex aris imponet honorē. q. d minime neu. i. neue æneadæ poſſint ambire. i. ambiendo allicere connubijs. i. ad connubia: latinū & obſidere fines italos (ab obſido tertię cōiugationis) tu potes arguit a facilitate: armare in prelia fratres vnanimis. ſ. prius aut qui debeāt eſſe vnanimes (eſt aūt actūs vnanimis) & tu potes verſare domos. i. familias vt parētes & liberos Maritū & vxorē: odijs per odia: tu potes inferre tectis. i. in tecta & domos verbera. i. flagella aut flagellationes & faces funereas. ſ. poſt verbera nomina. i. facies & figure que varie nominanṫ ſi pp. ſunt tibi mille & mille artes nocēdi ſunt tibi: cō cute. i. cōprime vt exeant artes tue in opus: pectus fœcundū. ſ. artibus nocendi diſijce pacē cōpoſitā: ſere crimina. i. cauſas & ſemina belli: vt. ſ. iuuētus velit: qd' animo fit & poſcat: qd' ore & verbo: & rapiat ſimul arma: qd' manibus fit & exit ad opus bonum ergo auxeſin facit.

Poeta ¶ Exin gorgoneis: alecto infecta venenis:
Principio latium & laurentis tecta tyranni
Celſa petit: tacitumq; obſedit limen amatæ
Quā ſuper aduentu teucrū turniq; hymenæis
Fœmineæ ardentem curæq; iræq; coquebant.
Huic dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Cōijcit: inq; ſinum præcordia ad intima ſubdit
Quo furibūda domū mōſtro ꝑmiſceat omnē.
Ille inter veſtes & leuia corpora lapſis
Voluitur attactu nullo: fallitq; furentem
Vipeream inſpirans animam: fit tortile collo
Aurum ingens coluber: fit lōgæ tenia vitte
Innectitq; comas: & mēbris lubricus errat.
At dum prima lues vdo ſublapſa veneno
Pertentat ſenſus: atq; oſſibus implicat ignem:
Necdū animus toto percepit pectore flammā
Mollius

¶ Exin gorgoneis. Oſtendit qūo alecto qa īferius numē nihil reſpondēs ſtatim iuſſa iunonis executa ſit: que ſciens & cōcordie & diſcordiæ aptiſſimas eſſe mulieres potiſſimū potētes: ſollicitat primo Amatā reginā de qua re dicit Donatus ſic. Exin: ex eo momento Gor. fuit ea forma qua ſingiṫ gorgōe. Tacitū ſine ſtrepitu quoniā in merore iacebat cū audiret filiā dādā ęneę vel ipſa tacita vt facilius neſcienti obrēperet: Vnū: quia vnū ad perditionē preſentiū arbitrata eſt ſatis eſſe. Sinu. ſinus dicit̄ qui pōt aliquid excipere & tenere: vipereā animā: pulſa. ſ. hūana Fit longe tenia vitte tenia. i. vitta. Exulibus ne datur. nō fuit vtendū principio. Nā nec beniuolus reddēdus erat qui eſſet pater. Nec attētus q dere eſſet ſollicitus. Nec docilis cū cām ſciret. Incipit ergo a queſtionibus deformās negociū. & ita agit cū marito quē reuereri oportuit: vt ſuadere potius q̄ reprehēdere videaṫ. Sunt ergo argumenta. Nullus poſtulat. Pater ingerit erit in naui thalamus filię qñ datur ei qui perpetuis erroribus dānatus eſt. Omnis vita ducetur in fluctibus. Nulla cōiugis gratia nullū decus vxoris quam pater nō tradidit: ſed abiecit non amplius viſurā. Ergo nō ꝓpagatio ſanguinis: ſed orbatio eſt & domus noſtre ſollitudo perpetua. Ante aūt geſta exēpla ſunt perfidie ipſorū Eſt aūt maximū ſcelus rūpere fidē Turno. Re-

ASCEN. DONA. Sinus.

BB ij ſponſa

ſponſa deorum ſunt cum maxima cautela con ſideranda qa implicita ſunt & inuoluta. hec il Ordo. le. Ordo eſt. Exin.i.ex eo momēto.i.ſtatim: Alecto infecta venenis gorgoneis.i.ſerpētibus quales gorgones pro capillis habere dicūtur preſertim meduſa: petit.i. petijt p ſyncopā principio latium & celſa.i.ſublimia tecta latini tyrāni.i. regis & obſedit limē tacitū.i.ipſa tacēs aut obſedit tacitū pro tacite: limē amate.ſ.regine coniugis Latini. dixit petit pro petijt per ſyncopā dici propter verbū obſedit qd' preteriti eſt tēporis qd' ſi legaī obſidit in preſenti poſſet & petit pre ſentis eſſe quā.ſ.reginā amatā: ardentē.i.inflāmatā: ſuper.i.de aduentu teucrū pro teucrorum & hymeneis.ideſt, legitimis nuptijs turni cure & ire feminee.i.que plurimū feminis dominari ſolebant: coquebāt dea.ſ.Alecto: cōijcit huic.i.in hanc.ſ.reginā amatā: vnū anguē de crinibus.ſ ſuis: ceruleis.i.cerulei coloris habent em̄ furie p crinibus colubros quos in pectora conijciunt: quia cure & ire ſerpūt per venas & cōſumūt ſingula mēbra ēt medullas & ſubdit in ſignū.i.ad intima precordia in quibus.ſ.eſt paſſionū ſedes quo mōſtro.i.cui⁹ mōſtri ſtimulo: permiſceat.i.perturbet & cōfundat: omnē domū.i.totā familiam. Ille.ſ.anguis lapſus.i.labens. inter veſtes & corpora leuia.i.plana & non aſpera. vt ſunt mulierum corpora voluitur.i. volubilitate ſua progreditur: nullo attactu.ideſt quaſi nil attingens: & fallit.i.circunuenit: furentē.i.per ſe inſanientē mulierem: inſpirans ſcilicet ei animam

Mollius: & ſolito matrum de more locuta eſt:
Multa ſup nata lachrymās: phrygijſq; hymeneis
Exulibus ne datur ducenda lauinia teucris Amata
O genitor: nec te miſeret nateq; tuiq;:
Nec matris miſeret: quā prīo aqlone relinquet
Perſidus alta petens abducta virgine predo.
At nō ſic phrygi⁹ penetrat lacedemona paſtor:
Ledeamq; helenam troianas vexit ad vrbes:
Quid tua ſancta fides: quid cura antiqua tuorū
Et conſanguineo totiens data dextera turno:
Si gener externa petitur de gente latinis:
Idq; ſedet: fauniq; premunt te iuſſa parentis:
Omnē equidē ſceptris terrā que libera noſtris
Diſſidet: externam reor: & ſic dicere diuos
Et turno ſi prima domus repetatur origo
Inachus achriſiuſq; patres: mediæq; mycenæ.

SER. Exin ordinis aduerbiū. Gorgoneis: ſeuis peſſimis a Gorgone. Tacitum: pro tacite. Obſedit: bene obſedit quaſi que inſidiabatur. Cureq; ireq;.c.peruerſo ordine reſpondit nam ira in troianos eſt: & cura de nuptijs: & primo aduentum teucrorū

teucrorum dixerat.Huic dea: figura hyperbaton namq; talis eſt ordo huic dea vnum anguem in ſinus conijcit & vſq; ad intima ſubdit precordia que ſunt loca cordi vicina quibus ſenſus percipitur. Anguem aūt iniecit partem ſui.i.furoris.Leuia: pulchra. Attactu nullo ſine morſu.Fallitq; ſu. inijcit furorem ſine accipientis ſenſu.Furentem autem: vt furo re teneatur: nam nondum furebat.Tenia vttę tenia eſt vittarum extremitas.vdo.ſ.veneno hypallage in ſenſu veneno vdo quod eſt de vdo corpore: nāq; ſerpentū vda ſunt corpora: adeo vt qua eunt viam humore deſignent Solito matrum de.m. Iracunde: nam hoc eſt de matrum more: mixta aſperitate loquebatur: nam paulopoſt vero furore quatietur.Exulibus ne datur: propter diſſuaſionem ſignate loquit̄ exules vocās eos qui propria regna repetebāt Ducēda: abducenda.Prædo: quaſi piratam ducit hominē diu in mari morantem. At non ſic phrygius: legitur: & an non: ſed hoc abſolutum eſt: ſi autem legeris at copulatiua particula eſt ad ornatum ſolū pertinēs: Hora .at o deorum quicquid in cœlo regit terras & humanum genus.Et conſanguineo filius enim Veniliæ amate ſororis.Si gener externa petitur de.g.l.de qualitate tranſit ad finem: nam vult Turnū extraneum eſſe definire per callidam argumētationem: quia imperio latini non ſubiacet: cum oraculum de latinis omnibus cauerit: poſtea etiam huic occurrit Turnum græcum eſſe ab Acriſio ortum commemorans: per quod duas res latenter agit: nam dicendo originem conſiderandam docet & Turnum græcum eſſe ab Acriſio: æneam latinum a Dardano.Premunt iuſſa: vrgent in hoc compellunt.Inachus. Acriſiuſq;.pa. Danae Acriſij regis argiuorum filia poſtq; eſt a Ioue vitiata pater eam intra archam incluſam præcipitauit in mare quæ delata ad italiam inuenta eſt a piſcatore cū Perſeo quem illic enixa fuerat.& oblata regi: qui eam ſibi fecit vxorem: cum qua etiam ardeam condidit: a quibus Turnum vult originem ducere.

Danae

mam.i.mentem aut anhelitum vipereā.i. ſerpentinam aut ingēs coluber fit aurum tortile.i. intortū vt torques aut monile collo.i.per collū aut dependens de collo.i.& fit tenia.i.extrema pars longe vitte.i.faſcie ambientis caput muliebre: & innectit comas.ſ.amate in morem vittæ & ipſe lubricus.i.facile elabens propter pingue glabro corpori inſitū vt in anguille cute: errat ideſt diſcurrit libere mēbris.i.per membra eius ac dū.i. donec prima lues. i.nociua macula ſeu infectio ſublapſa veneno vdo.i.de vdo corpore manente pertentat ſenſus.ſ.Amate regine: atq; implicat oſſibus ignem.i.ardorem furoris Nec dū.i.& non adhuc: & animus: ſup.eius non percepit adhuc flammā.ſ.furoris toto pectore: ipſa regina.ſ.locuta eſt mollius.i. lenius & miti⁹.de ſolito more matrū lachrymans multa.i. multū ſuper nata.i.de negocio nate aut propter natā i.filiam ſuā: & ſuper hymeneis.i.nuptijs phrygijs.i.cum phrygio ęnea contrahendis & dicēs ſub o genitor.i. o latine qui pater es: ne.i.an lauinia.ſ.filia noſtra vnica & regni heres: datur. i.vis ne vt detur, nuptū teucris exulibus.i.a patria expulſis nec miſeret te nate.i filie. nec tui nec miſeret te matris.ſ.filie tue: hoc eſt mei (inquit amata) quam.ſ.matrē ipſe.ſ.quē nominare non dignarer gener noſter ęneas perfidus predo linquet primo aquilone.i.cū primo vento ꝓſpero: petens alta.ſ.maria: & hoc virgine.i.filia noſtra q̄ virgo eſt abducta. At (apertius eſſet an niſi ſit) at quid dicā: non.i. nonne paſtor phrygius.ſ. paris de quo in achilleide Statius Soluerat ebalio claſſem de littore paſtor. Dardanus qui in prima etate expoſitus paſtor fuit. penetrat ſic lacedemona.i.lacenā illā ciuitatē in ſparta: ſed amyclis abſtulit helenam & vexit helenam ledeam.i.lede ex ioue filiā: ad vrbes troianas: q.d.apertiſſime,& ita docet nō eſſe honeſtum filiam troianis tradere quia exulibus: nec tutum: quia perfidis nec licitum quia cōtra fidem vñ ſubdit.Quid ſupple reputabitur poſthac: fides tua ſancta.ideſt prius inuiolata: quid tua antiqua cura tuorum.i.ſollicitudo quam habuiſti de tuis: & dextera.i.promiſſio fida data totiens: Turno conſanguineo.ſ.filie noſtre: quia genitus eſt ex matertera eius.Et ſi dicat latinus fata vetare probat ꝙ non ſi bene intelligantur: quia & Tunus externus eſt cenſendus cum ſit ab externis oriundus: & contra æneas internus habendus cum ab italis originem traxerit dicit ergo.Si gener petitur latinis de gente externa: & id ſedet: ideſt placet & ea ſententia firma eſt: & iuſſa ideſt monita & oracula fauni parentis premunt ideſt cogunt te ad hoc: equidem ideſt ego quidem reor omnem terram que diſſidet.i.diuiſim ſita eſt exiſtens libera noſtris ſceptris.i. que non eſt ſub noſtra ditione.eſſe ſupple externam.& diuos dicere ideſt cenſere ſic.Et.i.inſuper ſi prima origo domus.i.familie repetatur Turno.Inachus & Acriſius ſupple inueniātur patres.& mycene medie: ideſt que ſunt in penitiore parte regionis: ſupple ſint turno patria.

Poeta:

His vbi nequicq̄ dictis experta latinum
Contra ſtare videt: penituſq; in viſcera lapſum
Serpentis furiale malum: totamq; pererrat:
Tū vero infœlix ingentibus excita monſtris
Immenſam ſine more furit lymphata per vrbē.
Ceu quondam torto volitās ſub verbere turbo
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curuatis fertur ſpatijs: ſtupet inſcia turba.
Impubeſq; manus mirata volubile buxum:
Dant animos plage: non curſu ſegnior illo
Per medias vrbes agitur: populoſq; feroces
Quin etiā in ſyluas ſimulato numine bacchi:
Maius adorta nephas: maioremq; orſa furorē
Euolat:

ASCEñ.

¶His vbi nequicq̄. Docet conſtantem in latino fuiſſe animū & dictis deorū per audientē: in amata aūt nō exaudita grauiorē fuiſſe furorem vt facile agnoſcas vir quid mulieri preſtet. Nihil aūt cum donati habeamus paucis ordinem conſequamur qui talis eſt. Vbi.i. poſtq; amata ſup.experta latinū. i. que fecerat periculum an poſſit mutare animū latini: his dictis.i.verbis premiſſis nequicq̄.i. fruſtra quia videt ſup.eū ſtare contra.i.obſtare ꝙ pio & : vbi ſup.malum furiale.i.a furia immiſſi ſerpentis lapſum ſup. eſt penitus.i.omnino intus in viſcera.i.interiora ꝓcordia amate: & pererrat totam.ſ.mulierē i.obſidet omnes vires rationis eius: tum vero.i.tūc maxime & quaſi ad verū: ipſa infelix excita.i. commota monſtris.i. furijs ingentibus furit. i. bacchatur furēs.ſine more.i. modeſtia aut ſine exēplo per vrbē imenſā.i.valde magnā: exiſtēs lymphata.i.quaſi lymphata: hoc eſt ꝑcita aut percuſſa furore nympharū: hoc eſt a nymphis que & limphe ſunt immiſſo.Qui eī deas nudas viderit incautas crediti ſunt furore percuti (De vino autem aquis temperato dicemus qa dilutum eſt: non lymphatum) furit dicit per vrbem: ceu.i.tanq̄ turbo.i.lignum in formam pile

DONA.

pile obuerſe vulgus trocum putat: cum aliud ſit volitans.i.velociter actus:quondã.i.aliquã do ſub verbere torto.i.ſcutyca:aut etiã ſub flabello ex canape torto:quem.ſ.turbinẽ pueri intenti ludo exercent.i.agitãt circũ atria vacua.i.ſpacioſa & nullis obſtaculis oppleta:in gyro.i.circuitu magno: ille.ſ.turbo: actus.i.impulſus habena.i.ſcutica fertur ſpacijs curuatis.i.que p circuitũ percurrit:turba.ſ.puerorũ inſcia.ſ.cauſe.qũo ſe in gyrum agatur: ſtupet & manus.i.multitudo impubes.i.impuberũ mirata ſupp.eſt buxũ volubile.i.turbinẽ ex buxo factũ volubilem quia torno raſile buxũ. Et plage.i.percuſſiones.ſ.dant turbini aĩos.i.talẽ velocitatẽ ac ſi animos haberet: niſi ſit pueri dant.i.accõmodant animos.i.totã intentionẽ plage.i.percuſſioni & flagellationi. Amata ſup.regina agitur per medias vrbes & per populos feroces nõ ſegnior.i.nõ tardior curſu illo.ſ.qui in turbine dictus eſt. Quinetiã.i.inſuper: ipſa euolat.i.ex vrbe velociter currit in ſyluas& hoc numine.i.ſacro furore bacchi ſimulato.i.ficto per ſimulationẽ(quia bacchantes mulieres corripiebãtur bacchico furore)euolat dicit adorta.i.ſubtiliter & inſidioſe aggrediẽs maius nephas & orſa ideſt inceptans maiorẽ furorẽ& abdit.i.occulit natã.i.filiã montibus frondoſis quo.i.ideo vt eripiat teucris:& precipue ænee thalamũ.i.nuptias&moret.i.differat tedas.i.faces nuptiales fremens.i.cum fremitu clamãs:o bacche heu o he vox eſt bacchantiũ que ſic bacchũ alloquũtur:videtur aũt bacche dici a poeta:vt apoſtrophẽ faciat.quaſi ſit fremẽs.i.cum fremitu dicẽs ad te o bacche heu o he. & vociferans te ſolum dignum virgine.ſ.tali etenim ſumere.i.ſumebat tibi.i.in honorẽ tuum thyrſos.i.haſtas pãpinis inuolutas & ideo mollis & luſtrare.i.luſtrabat.i.recenſebat & circunſpiciebat te.i.per te & furore tuo parcita:choros.ſ.bacchantiũ& paſcere.i.paſcebat tibi crinẽ ſacrũ aut ſic.& em̃ vociferabatur virginẽ ſumere tibi mollis thyrſos:luſtrare te.i.per te choros&paſcere.i.nutrire tibi.i.in honorẽ tui:crinẽ ſacrũ: aut paſcere crinem ſacrũ tibi. Aut demũ ſic.etenim fama volat amatam ſumere &c.& idem ardor.i.eadem vehemens cupido:agit ſimul omnes matres ac cẽſas pectore.i.in pectore:furijs. Querere.i.ipe querebant noua tecta:hoc eſt deſeruere domos ſ.proprias& dant colla & comas ventis. vt.ſ.diffundant vnde in primo dederatq; comã diffundere ventis. Aſt.i.ſed alie.i.quedam ex ipſis complent æthera: ideſt ſummum aerem vlulatibus tremulis q.a trementibus factis:& ipſe incincte pellibus nebridum.ſ.gerunt haſtas pampineas ideſt pampinis que ſunt frondes vitium.inuolutas:hoc eſt thyrſos. Ipſa.ſ.regina & caput bacchãtium amata exiſtens feruida ſuſtinet ideſt ſeorſum tenet:inter medias.ſ.matronas: pinum flagrantem.i.ardẽtem facem ex pinu ac canit hymeneũ ideſt carmen nuptiale nate & turni torquens.i.reuoluens aciem ſanguineã.i.oculos ſanguineos: & clamat repente toruum.i.torue io etiam vox bacchantis:o matres latine:vbicunq;ſup.eſtis:audite:ſi qua.i.aliqua gratia amate.i.mei que amata dicor infelicis.i.diffortunate manet animis ſup.veſtris pijs.ſ.in me aut pijs.i.maternis.hoc eſt ſi cura iuris materni.i.quod matres habent in liberos pro quibus tot ſuſtinuerunt.remordet ſup ple cõſcientias veſtras Soluite vittas.i.retiola& faſciolas:crinales ideſt quibus crines implicantur:& capite mecum orgia.i.ſacra bacchi:que diſſolutis crinibus furentium ſimiles agebant mulieres.

Euolat:& natam frondoſis montibus abdit:
Quo thalamum eripiat teucris tedaſq; moret
Heu ohe bacche fremens:ſolũ te virgine dignũ
Vociferans:& em̃ mollis tibi ſumere thirſos:
Te luſtrare choros:ſacrum tibi paſcere crinẽ.
Fama volat:furiſq; accenſas pectore matres
Idẽ om̃es ſimul ardor agit:noua querere tecta:
Deſeruere domos:ventis dant colla comaſq;:
Aſt aliæ tremulis vlulatibus ætherea complent
Pampineaſq; gerunt incincte pellibus haſtas.
Ipſa inter medias flagrante feruida pinum
Suſtinet ac natæ Turniq; canit himenæum.
Sanguineam torquens aciẽ:toruũq; repente
Clamat io matres audite vbicũq; latinæ Amata
Si qua pijs animis manet infœlicis Amate
Gratia:ſi iuris materni cura remordet:
Soluite crinales vittas:capite orgia mecum.

SER: Sine more furit:ſine exemplo& hoc etiam contra decus eſt regium. Lymphata: percuſſa furore nympharum:ſicut ceritos a Cerere dicimus. Turbo Catullus hoc turben dixit vt hoc carmen: hic turbo Vnde turbinis facit. nam ſi turbonis:ſic erit a proprio nomine. Impubeſq; manus. aut multitudo puerorum: aut a parte totum poſuit: vt pro manu ipſum puerum intelligas. Simulato nu.bac. Talem patiebatur furorem: vt ſperaret ſe liberari ſacra celebrare. Nõ enim ipſa ſimulat quod eſt ſanorum:nam & paulopoſt dicturus eſt: Alecto ſtimulis agit vndiq; bacchi. Quo: vt. Heu ohe bacche:vox bacchantis eſt: Tibi ſumere thyr.pro ſumebat:&ſunt infiniti pro indicatiuis. Pampineas ha. Pãpinis tectas. Incincte pel. Nebridum ſcilicet:pinum ſuſtinet:facem pineam vt fiebat in liberalibus Natæ turniq; canit.h. Hic aperte expreſſit dementiam:nam cum conſecrauit filiam libero hymeneum canit ei⁹.ac Turni. Hymeneũ autem nunc carmen nuptiale dixit. Toruum pro torue. Io: vox clamantis: & eſt tragicus ſermo. Pijs animis ideſt maternis. Crinales vit.quæ ſolarum matronarum erant: nam meretricibus nõ debebantur.

Turbo

ASCEN: Talem inter ſyluas&c. Poſtq; Alecto reginã in furorẽ verterat vt que ex ſexu imbeciliſſima erat aggreditur turnũ ex ętate & conditione ga amatorẽ faciliter furore concuſſibilem:ſed quo id facilius faciat induit vultus ſacerdotis iunonis de qua re Donatus ſic Bene Iunonis ſacerdotis pſonã ſumit vt maiore autoritate loqueretur

DONA: pulchre ãt dixit exuit&induit veluti cũ veſtit⁹ permutationẽ facimus exuimus em̃ noſtrũ&induimus alienũ. Abnegat cum tantis periculis & vxorẽ & dotẽ queſieris. Externuſq; in regnũ dicit omnia que hominẽ fortem.ad Regnũ mouere

Poeta

Talem inter ſiluas:inter deſerta ferarum
Reginã:alecto ſtimulis agit vndiq; bacchi.
Poſtq̃ viſa ſatis primos acuiſſe furores:
Conſiliumq; omnẽq; domum vertiſſe latini:
Protinus hinc fuſcis triſtis dea tollitur alis
Audacis Rutuli ad muros:quã dicitur vrbem

Acriſioneis Danae fundaſſe colonis
Præcipiti delata noto: locus ardea quondam
Dictus aui: & nūc magnū manet ardea nomen:
Sed fortuna fuit. terris hic Turnus in altis
Iam mediam nigra carpebat nocte quietem.
Alecto toruam faciem: & furialia membra
Exuit: in vultus ſeſe transformat aniles:
Et frontē obſcœnam rugis arat: induit albos
Cum vitta crines: tum ramum innectit oliuæ
Fit calybe iunonis anus: templiq́ȝ ſacerdos
Et iuueni ante oculos his ſe cū vocibus offert.
Alecto: Turne tot incaſſum fuſos patiere labores:
Et tua dardanijs tranſcribi ſceptra colonis:
Rex tibi coniugiū: & queſitas ſanguine dotes
Abnegat: externuſq́ȝ in regnū queritur heres.
I nunc: ingratis offer te irriſe periclis:
Tyrrhenas i ſterne acies. tege pace latinos.
Hæc adeo tibi me placida cum nocte iaceres
Ipſa palā

uere poſſint. dat preterea vincēdi fiduciā aſſerē
do Iunonē affuturā: cui cā diſplicebat. Addidit
meritū ne ſi cunctaret̄ firmatos arctiore federis
vinculo ſuperare nō poſſet. Ipſa palā fari habet
emphaſim ipa quaſi dicat que omnia pōt: que
tue cauſe fauet. Tibi: cōtra meritū laborū irri-
ſio. Tibi: qui male geſta poſſis tua propria for
titudine corrigere. Tibi ſuſcepto iā genero Me
ſacerdotē ſuā tēpli cuſtodē cuius fidem noſſet.
Phrygios. quaſi dicat imbelles & inertes: Pictas
nam luxurioſos hec pictura denotat. Cœleſtū
vis ergo debet audacius fieri. Rex ipſe. Qui te
fefellit: cuius imperium tua defēſione ſeruaſti.
hec ille. ¶ Ordo aūt eſt. Alecto furia illa infer- Ordo:
nalis agit vndiq́ȝ. i. ex omni pte: reginā. i. ama-
tā talē. i. tali furore qualis dictus eſt percitā: in-
ter ſyluas: & inter deſerta ferarū. i. inter loca di
ſerta ab hominibus ſed habitata a feris agit di-
cit ſtimulis bacchi. i. qualibꝰ bacchātes in furo-
rē inſtigari ſolent: Poſtq̄ dea triſtis. ſ. Alecto vi
ſa eſt ſup. ſibi acuiſſe ſatis primos furores & ve
tiſſe cōſiliū & omnē domū latini: ipſa tollitur. i.
aufertur hinc. i. ab hac domo latini alijs fuſcis.
i. ſubnigris & obſcuris ad muros. ſ. vrbis rutuli
ſ. turni audacis animoſi quā vrbē videlicet Ar
deā danae acriſioneis. i. acriſij filia dicit̄ fūdaſſe
colonis. ſ. ſuis: cum. ſ. grauida ex ioue & a patre
archa aquis expoſita illuc annataſſe vn̄ dicit de
lata. i. de argis illuc allata: noto. ſ. vento preci-
piti. i.

piti.i.precipitanter.impellēte. Locus dictus eſt quondā ardea aui.i.ab aue: & ardea manet nūc magnū nomē.ſ. vrbis ardue ſed fortuna fuit. ſ. ꝙ nomē ardee ciuitati ardue imponeret ab ardea. Turnus carpebat iam hic in altis terris.nocte nigra.i.obſcura dū neq; crepuſculū neq; diluculū eſt ſed media nox vnde addit quiete mediā que.ſ.ad mediū fere noctis ſolet eſſe media. Alecto exuit faciē toruā.i.terribilē & ſeuā qua lis furiā decuit & mēbra furialia.i.furie apta: & ſup.transſformat ſeſe in vultus aniles. i.anui cōuenientes & arat.i.ſulcat & corrugat: frontē obſcenā.i.obſitā ſitu & fœdā.rugis.i.laxis pellib⁹ extātibus: & ſup.induit crines albos.i.canos cū vitta.i.redimiculo ſacerdotali tū.i.iſup ipa īnectit ramū oliue: & fit.i. apparet eſſe calybe: an⁹ i.vetula ſacerdos iunonis & tēpli.i.ſacerdos tēpli iunonis.& offert iuueni.ſ. turno ſe ante oculos cū hisvocibus.i.verbis Turne patiere tot labores fuſos ſup.eſſe.i.vt fundant incaſſum.i.in vanū & patieris tua ſceptra transſcribi.i.tradi colonis dardanijs.i.a troia profectis & a dardano ortis quaſi dicat id merito nō feceris cū tamen fiat quia rex.ſ.latinus:abnegat tibi coniugium ſcilicet lauinie & dotes queſitas ideſt partas ſanguine.ſ.tuo hoc eſt ſudore bellico: aut conſanguinitate vt iure conſanguinitatis eas habeat loquitur autem de regno quod in dotem cedat heres externus queritur in regnum. O irriſe id ē qui irriſus es: aut qui irrideberis: i nunc offer.i. obijce te periclis pro periculis ingratis. ideſt que rem ingratā afferant niſi obſtiteris. aut potius per ironiā dicit vt ſit ſenſus ꝙ turnus vt lauiniam obtineat pro latinis bella geſſerit cum hetruſcis & ſanguine ſuo dotes acquiſierit: qa vite periculū ſubijt ideſt ergo irriſe offer te periclis ingratis: i vnde nullam gratiā conſequaris ſed potius irridearis: i ideſt vade (& tacitam prohibitionem includit huiuſmodi iuſſio) ſterne acies tyrrhenas: ideſt hetruſcas apud tyrrhenum mare: tege latinos pace: ideſt quam eis cū hethruſcis peperiſti Ipſa ſaturnia: ideſt ſaturni filia iuno.omnipotens quia omnipotentis cōiunx: iuſſit palā me fari tibi hec adeo: ideſt omnino: cum iaceres ideſt requieſceres quare: ideſt qua de cauſa: quia ſcilicet ipſa que omnipotens eſt iuſſit: age: (adhortādi. aduerbium) para exiſtens lætus: pubem armari & moueri portis in arma: id ē exercitium armorum & ſup.aggrede re aut propelle (nam vt troianos exurere iubeat non eſt veriſimile) duces phrygios.i. troianos qui conſedere. ideſt ſedem ſimul ceperunt animo reſidendi flumine pulchro. i. ad flumē pulchrum.ſ.thybrim: & exure claſſes pictas.q.d. nō ad bellum inſtructas: ſed ad delitias ornatas vt molles indicet phrygios. Magna vis celeſtum pro celeſtiū.ſ.aut ipſa iuno: aut tota manus ſuperorum: iubet ſupple vt id facias & vt ipſe rex latinus ſentiat & experiatur tandē Turnum.ſ.te in armis: ni.i.niſi fatetur dare.i.ꝙ concedit coniugium: & parere.ideſt obtemperare dicto.ſ.deorum aut dicto.ideſt pacto & conuēto inter vos.

ASCEN. ❡Hic iuuenis vatē irridēs. Docet animoſum turnum verbis vt putauit calibes nō annuiſſe ꝙ indecorū putarit a femina perſuaderi: qđ alecto que ſe pro calybe gerebat animaduertens & egre ferens furiales vultus induit & ſe furiā cōfeſſa geminos in illum angues iniecit: quibus in furorē actus eſt: vnde que pauciſſima habemus

DONA. Donati verba ſunt. Iuuenis: non mirum ſi iuuenis mulierem & anū in re bellica contempſit.

Ipſa palam fari omnipotens; ſaturnia iuſſit
Quare age & armari pubē: portiſq; moueri
Let⁹ in arua para: & phyrigios q flumīe pulchro
Conſedere duces: pictaſq; exure carinas.
Cæleſtiū vis magna iubet: rex ipſe latinus
Ni dare coniugium: & dicto parere fatetur:
Sentiat: & tandē Turnū experiatur in armis.

SER. ❡Acuiſſe furores: vt ſupra. Quam iuno his acuit dictis: Conſiliumq; omnemq; domum vertiſſe latini: Quod habuerat vt filiam dando æneæ bella remoueret: que ſignificauerat fumus augurij. Acriſioneis danae patronymicum idem eſt: nam filiam Acriſij ſignificat: non acriſioneis colonis. Sola enim Venerat: non cum colonis Precipiti delata noto vt diximus ſupra intra arcam. Magnum tenet ardea nomen: Bene alluſit: nam ardea quaſi ardua dicta eſt.i. magna & nobilis: ꝗꝗ Iginius in italicis vrbibus ab augurio auis ardeæ ardeam dictam velit. Illud namq; Ouidi.in meta.fabuloſum eſt: incenſam ab Hannibale ardeam: & in hanc autem eſſe conuerſam. Sciendum tamen ardeam per antiphraſim dictam: ꝙ breuitate pennarum altius non volat. Luca. Quod auſa volare Ardea ſublimis pennæ confixa natanti. Membra exuit: bene exuit: nam dij cum volūt videri induunt ſe corporibus propter mortalium oculos: nam incorporei ſunt. Albos cum vitta.i. etiam albas vittas.ramum innectit oliuæ: aut coronam accipit: aut ramū alligat vittis quod aperte in. viij. oſtendit. Et vitta compros voluit pretendere ramos: ſupra etiam preferimus manibus vittas. Iunonis anus templiq; ſacerdos. Iunonis templi anus ſacerdos. Fuſos patiere labores: Probus de temporum connexione Libellum compoſuit: in quo docet qđ cui debeat accomodari: ex quo intelligimus hanc quam facit arduam eſſe connexionem. Nam patiere futuri temporis eſt fuſos vero participij eſt preteritum: Dicit autem patieris: vt tot tui labores fundantur incaſſum vel in irritum cadant: incaſſum autem tractum eſt a caſſibus ideſt retibus Tranſcribi tradi. ſermo autem hic tractus eſt de pecunia: Nam ſcribi eſt dari: Hora. Sribe decē nerio non eſt ſatis ad de cicutæ: reſcribit vero qui reddit Hora. Dictantis quod tu nunq̄ reſcribere poſſis Terentius. Argentum illud denuo ſcribi iube Phormio. ❡Queritur heres. de iure traxit: vt non generum: ſed heredem diceret nam per coemptionē facto matrimonio ſibi inuicem ſuccedebāt. Tyrrenas i ſterne: vt i ſequere italiam ventis: ſane notum eſt bello multū potuiſſe thyrrenos: & fuiſſe precipue infeſtos latinis: vt Hi bellum aſſidue ducunt cum gente latina. Hec adeo tibi me addidit autoritatem: quia ſcit anui credi difficile. Adeo autem valde ſcilicet iuſſit: vt Terent. adoleſcentem adeo nobilem. Lætus alacer: Feſtinus. Nam lætari non poteſt qui pdebat vxorem: ſicut ſupra in prio. Vela dabāt læti. Flumine pulchro: vt ſupra: Hunc inter fluuio tyberinus amœno Cœleſtum vis magna iubet: aut per diffinitionem ipſa Iuno eſt vis deorum: aut per augmentum ſuaſit: primo per ſe: ſecundo per iunonem. Poſtremo per vim omnium deorum. Turnum experiatur: cōtra ſe quem pro ſe probare nō potuit. Sentiat tandem ſentiat contra quem pro ſe laborantem non probauit.

Tranſcribere Scribere Reſcribere

Poeta
Hic iuuenis vatem irridēs: ſic orſa viciſſim
Turnus.
Ore refert Γ claſſes inuectas tybridis vndam
Non vt rere meas effugit nuncius aures.
Nec tantos mihi finge metus: nec regia Iuno

Immemor

Immemor eſt noſtri.
Sed te victa ſitu: veriqꝫ effœta ſenectus
O mater curis nequicq̄ exercet: & arma
Regum inter falſa vatem formidine ludit.
Cura tibi diuum effigies & templa tuæri.
Bella viri pacemqꝫ gerant: quis bella gerenda.

Poeta. Talibus Alecto dictis exarſit in iras.
At iuueni oranti ſubitus tremor occupat artꝰ.
Diriguere oculi: tot erynnis ſibilat hydris:
Tantaqꝫ ſe facies aperit: tū flammea torquens
Lumina cunctantem: & quærētem dicere plura
Reppulit: & geminos erexit crinibus angues:
Verberaqꝫ inſonuit: rabidoqꝫ hæc addidit ore.

Alecto. En ego victa ſitu: quam veri effœta ſenectus
Arma inter regum falſa formidine ludit
Reſpice ad hæc: adſum dirarum ab ſede ſororū.
Bella manu letumqꝫ gero.

Poeta. Sic effata facem iuueni coniecit: & atro
Lumine fumantis fixit ſub pectore tedas.

SER. ❡Hic iuuenis vatem irridens: caluit quia iuuenis. Hora. Non ego hunc ferrem calidus iuuenta conſule planco. Victa ſitu ſenectus temporis longinquitate: ex qua naſcit̄ ſitꝰ Veriqꝫ effœta: caſſa veritatis. O mater: irriſionis eſt nō honoris: Falſa formidine. Quia vatem: nam eam defendebat a bellis ſi non ætas: ſaltem religio ſacerdotij. Exarſit in iras

Ardeo illam rem. Communis ſermo habet ardeo illa re. Sed figuratius ardeo illam rem dicimus. & eſt ſpecialis Cornelij elocutio. Orāti: loquenti: Vnde etiam oratores Dicimus. Tremor occupat artus. Vicinitate ſcilicet furiæ. Nam tremor furoris eſt. Tātaqꝫ ſe facies aperit. Semoto anili vultu quem finxerat. & quo ſe induerat ſicut ſupra in primo de venere. Et vera inceſſu patuit dea Geminos erexit crinibus angues. Similes Nam omnes dicit erexiſſe: non duos. Verberaqꝫ inſonuit pro verberibus inſonuit ideſt per verbera. Rabido: habitum futuræ orationis oſtedit. Reſpice: multi hic diſtiguūt & ſuperioribus iungunt: vt ſit ſenſus reſpice eam quam dicis falſa deludi formidine. Ad hæc adſum ideſt ad regū arma & ad bella. Quomodo ergo dicis ꝙ ſuperfluo his inſerar rebꝰ ad quas veni? Alij reſpice ad hæc legūt vt ſit quaſi demonſtrantis reſpice bella: & letum gero Facem iuueni coniecit: ſatis conſiderate facem iuueni iniecit que cito exardeſcit & deſinit: ſupra vero amatæ ſerpentem iniecit: ꝙ in mulieribus ſemper viget venenum. Atro lumine: atri luminis tædas: vt pulchra faciat te prole parentem. Atro autem lumine furiali inferno alias autem ratiōe caret. Sub pectore: Vbi fellis locus eſt: ideſt iracundiæ.

pſit. O mater: irriſio eſt aperta. En ego victa ſitu: peius nō potuit obiurgare metuentem q̄ in illū regerere q̄ ꝓtulerat. Bella manu. q. t. cōtra illud Bella viri pacēqꝫ gerāt. Hæc ille. ❡Ordo eſt. Iuuenis. ſ. Turnus irridēs iō irridēs qa iuuenis: hic ideſt ad hęc eius dicta vatem ſcilicet calyben ſacerdotem iunonis: refert viciſſim ore. ideſt expreſſa voce non per viſionem ſolam ſicut Alecto forſan locuta erat quia aliter noctu videri non poterat: nam vt viſiones interiores fiunt ita & auditiones viciſſim ſic orſa. i. ſermones exorſos. Nuncius. i. annūciatio ſeu nunciū aut reuera nuncius nuncians: claſſes. ſ. externas inuectas vndam tybridis non effugit meas aures vt rere. i. opniaris ipſum effugiſſe. i. bene audiui licet aliter putas. Et ita videtur poeta hoc figmento rem phyſicam expreſſiſſe: vt ſcilicet ſub noctem cura recurſauerit: & quæ interdiu timuerat: noctu appareant. ne finge mihi tantos metus ideſt ne putes ꝙ propterea vſqꝫ adeo formidem. vt cœpto deſiſtam: nec iuno regia quia regnorum dea: aut ſuperū regina: eſt immemor noſtri: & ita non patietur me expelli: ſed o mater. ſenectus victa. i. obſita ſitu. i. mucore turpiqꝫ lanugine. i. quę ſe a ſitu & ſordibꝰ vindicare neſcit: & effeta veri. i. quę delirat nec quicq̄ veri amplius in ſe habet: exercet te neqꝫ q̄. i. fruſtra curis & ludit. i. illudit te vatem. i. cū ſis vates: falſa. i. deceptoria aut inani formidine: inter arma regum. i. quę reges tractare decet. Cura ſupple ſit aut eſſe debeat tibi tueri. i. contemplari effigies diuum & templa diuum. i. diuorum & permittte ſupple. vt viri gerant ideſt adminiſtrent & procurent bella & pacem quis ideſt quibus bella gerenda ſupple ſunt. Alecto exarſit in iras ideſt ſuccenſa eſt furore: talibus dictis. At ſubitus tremor occupat ideſt inuadit inueni oranti ſcilicet turno ſic ore loquenti: artus ideſt membra: oculi ſupple eius diriguere ideſt rigide & inſtanter in diuerſa infixi ſunt nihil tamen videntes vt furioſis fit: erynnis ideſt furia ſibilat tot hydris ideſt ſerpentibus ſeu anguibus & tanta ideſt tam magna & immanis facies ideſt factura ſeu figura corporis ipſius: aperit ideſt manifeſtat ſe: vt ſcilicet ille trepidaret tum ideſt deinde ipſa torquens ideſt inuoluēs: lumina flammea ideſt ignitos aut quaſi inflammatos oculos: reppulit ideſt reiecit a ſe ſcilicet turnum: cunſtantem ideſt heſitātem pre ſtupore: & querentem ideſt molientem dicere plura ideſt multa & ipſa erexit ideſt excerpendo direxit in turnum: Angues geminos ideſt duos equales: crinibus ideſt capillis ſuis & inſonuit ideſt ſonare fecit: verbera ſcilicet quæ furiæ geſtant & addidit hæc ſcilicet ſequentia verba: ore rabido ideſt furioſo. En ideſt videan ſupple ego vt dicis ſim ſupple illa quam ſenectus victa ideſt obſita ita vt ſe abluere neque at ſitu ideſt immundo mucore ex negligentia cultus collecto & effeta veri ideſt quę omne verū enixa eſt nec qcq̄ retinuit: ludit. i. illudit falſa formidine iter arma regū: reſpice. i. attēde q̄ ſim & an ad me bella regū nihil ptineāt: ego adſum ab ſede ſororū dirarū. i. reliquarū furiarū hoc eſt ab īferis adueni: & gero manu. i. in ptāte hēo bella & lętū. i. mortē. reſpice ergo ad hęc. vn̄ videt̄ id ſignificare qbuſdā indicijs Ipſa effata. i. elocuta ſic: cōiecit iuueni. i. in iuuenē qui idoneus eſt ad incendiū facem. i. incendiū irarū: & fixit ſub pectore. i. in p̄cordijs eius tędas fumantis ideſt fumantes atro. i. furiali inferno: & nociuo lumine.

Olli ſomnū ingens rupit pauor: oſſaqꝫ & artus
Perfudit toto ruptus de corpore ſudor.
Arma amēs fremit: arma toro tectiſqꝫ requirit
Sæuit amor ferri: & ſcelerata inſania belli.

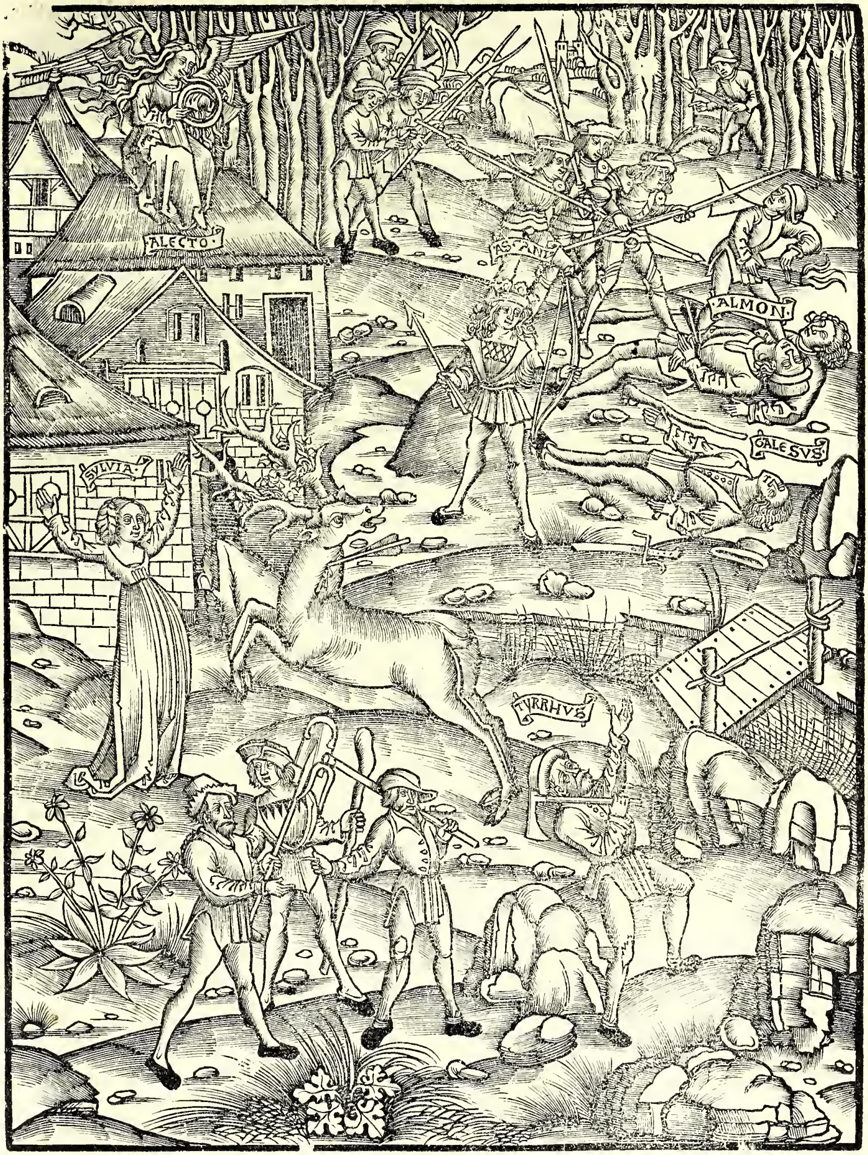
❡Olli ſomnū ingens rupit pauor. Docet Turnum excuſſum ſomno & furore percitū arma requiſiuiſſe & ilico principibus iuuētutis expeditionem ad latinum iniunxiſſe & omnē apparatum belli interea inſtruxiſſe. vn̄ Donatus dicit ſic. ASCEn̄: Magno veluti: ornatus poeticus in parabolis ſimilitudinibus maxime cōſiſtit Poluta pace: aliter DONA:

Ira ſuper

ce: aliter enim aduerſus ſocerum moueri nō de-
buit. Preterea impellebatur a furia. Primis: du
ctoribus vt cauſam ſcirent. Certatim: amor ma
ximus & fauor in Turnum oſtenditur. Hęc il-
Ordo. le. Ordo eſt. Pauor ingens rupit .i. interrupit ol
li .i. tūc illi .ſ. Turno de quo ſuperior ſermo ha
bitus eſt ſomnū & ſudor ruptus .i. porro ruptus
aut porro erūpēs ſeſe: toto corpe .i. p totū corpꝰ
pfudit oſſa & artus: ſcilicet Turni: & ipſe amēs
ideſt captus mente: fremit ideſt cū fremitu ex-
poſcit arma: & reqrit arma toro .i. in lecto ad-
huc exiſtens aut quia amens putauit etiam in
toro arma eſſe aut de gladio intelligit quē ſub
capite reponere ſolebant vt de deiphobo in ſex
to viſum eſt. & requirit arma tectis. ideſt per te
cta: amor .i. cupido ferri .ſ. habendi: ſæuit .i. cru
deſcit. & inſania belli ſcelerata .i. quę cum ſcele
re ſepe fit: ſęuit & ira ſupple ſeuit: ſuper .i. deſu-
per: veluti cum .i. quando flamma virgea .i. vir
gis ſiccis nutrita: ſuggeritur .i. ſubminiſtratur
ſupple cum magno ſonore .i. ſtrepitu. coſtis .i.
lateribus. aheni .i. vaſis erei: vt cacabi aut lebe
tis vndantis .i. ebullientis: & latices .i. aquę: ex-
ultant ideſt extra frequenter ſaliunt æſtu ideſt
propter feruorem. Et amnis fumidus aquai .i.
inundatio aquę bullientis & vaporem ac fumū
emittentis: furit intus & exuberat .i. vbertim
exundat alte ſpumis: ſic legit Petrus Crinitus
cuiꝰ vba ſūt libro de honeſta diſciplina .xviij.
ca .ij. Fabius Quintilianus libro inſtitutionū
primo ad Marcellum Victoriū vnde pictai ve-
ſtis (inquit) & aquai. Vergilius doctiſſimus ve
tuſtatis inſeruit. ſed illud aquai inſerunt e no-
uis codicibus indiligentes imprudēteſq; libra
rij: pq; eo ſubdiderunt: aulai: cum veteres oīno
codices. & ille imprimis. quem ex Gallia Pog-
gius in italiam aduexit: aquai retineat Fuit au
tem cauſa librarijs adulterinam vocem proue-
ra ſubijciendi. q nuſq; apud Vergilium lege-
rant aquai cū aulai: & pictai legiſſent. Aulai in
medio libabant pocula bacchi. Et alibi. Diues
opum diues pictai veſtis & auri Sed ego cogi-
tans: non ab re factum eſſe: vt in eādem lectio
nem meliuſcule fidei codices conſpirent: cœpi
curioſius indagare an vſq; apud Vergilium potuerit eſſe aliquando hęc vox Nec enim pauca quorundam in-
ſcitia: vel immutata hactenus: vel detracta adnotauimus. Inueniſſe aūt mihi videor: vel in Seruianis qdē cō
mētarijs ad ipſum: vt nihil pręterea dubitari debeat. Verſus igitur Vergiliani ſic in libro eneidos ſeptimo le
guntur Sęuit amor ferri. & ſcelerata inſania belli Ira ſuper magno veluti cum flamma ſonore Virgea ſubgeri-
tur coſtis vndantis aheni. Exultantq; ęſtu latices: furit intus aquę vis. Fumidus atq; alte ſpumis exuberat am
nis. Quo aūt loco legimus aquę vis: legendū eſt aquai: ad hunc modum. Furit intus aquai. Fumidus atq; al-
te ſpumis exuberat amnis: Cuius me lectionis Honoratus Seruius admonuit qui diereſim eſſe hic factā dicit
q ſi quis codices Seruianos paulo meliores nactus fuerit: facile in his aquai comperiet. Nam & in peruulga
tis fere ſic habetur. Hanc diereſim Tucca & Varrus fecerunt nam Vergilius aliter ſcripſit. Quę enim ſit hoc
loco diereſis niſi illud aquai reſtituatur? Quin & hoc ipſum in Perſiano interprete (qui cornutus dicit) inue
nias. cum Ennianū hoc exponit. Lunai portum precium eſt cognoſcere ciues. Lunai (inquit) delectum eſt: ſe-
cundū antiquam declinationem ſicuti. Vergilius. Furit intus aquai. Quod etiam Benedictus Philolohus
(cum de Vergiliana emendatione ad eum ſcriberem) comprobauit: vir vnus ętate noſtra: qui de omni anti-
quitate ſit optime meritus cum in ea illuſtranda atq; excolenda aſſiduo ſtudio. ac mirifica diligentia incum-
bat. Hęc ille. Angelus quoq; policianus idem ſentire videtur licet obſcure nam cap. xliij. in miſcellaneis dicit
& quod nunc mendoſe legitur aquai: quaſi dicta pro quo nunc legitur aquę vis quod ſiquis adhuc legere vo
let ordo erit. & vis ideſt violentia: aquę .ſ. bullientis furit .i. eſtuat: intus atq; amnis fumidus .i. curſus aut gur-
ges aquę fumantis exuberat .i. ſuperabundat ſpumis ideſt per ſpumas: alte .i. in altū. Nec vnda capit iam ſe .i.
non amplius ſe continere poteſt intra ahenum: vapor ater .i. exhalatio fumoſa: volat ad auras. Ergo quia ſic
ęſtuat Turnus: ipſe indicit .i. intus iubet: primis ideſt principibus iuuenum: iter .i. pfectionem & expeditionē
ad regem latinum: polluta pace .i. quia pax polluta erat: & iubet arma parari: & italiam tutari .i. defendere cō
tra externos: & detrudere hoſtem finibus .i. limitibus italię & dicit ſe venire ſatis ideſt ſufficiētem vt ſit nomē
aut ſufficienter ambobus .ſ. teucris & latinis: vbi .i. poſtq; Turnus ſup. dedit hęc dicta: & vocauit diuos in vo
ta: rutuli .i. populi ipſius exhortantur ſeſe in arma certatim ideſt cum certamine & emulatione glorię: quia de
cus egregium forme atq; iuuente ſcilicet turni mouet hunc ideſt quemuis ex rutulis. & ataui ſcilicet turni: re
ges ideſt maiores eius mouent ideſt inſtigant hunc ideſt quemuis alium: & dextera ſcilicet turni claris factis
ideſt qua clara facinora edidit mouet ſupple hunc ideſt alij alliciuntur in bella illecti gratia formoſitatis tur
ni alij generoſitate alij virtute eius.

Ira ſuper magno veluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni:
Exultantq; æſtu latices: furit intus aquai
Fumidus atq; alte ſpumis exuberat amnis.
Nec iā ſe capit vnda: volat vapor ater ad auras
Ergo iter ad regem polluta pace latinum
Indicit primis iuuenum: & iubet arma parari
Tutari italiam: detrudere finibus hoſtem.
Se ſatis ambobus teucriſq; venire latiniſq;.
Hæc vbi dicta dedit: diuoſq; in vota vocauit
Certatim ſeſe rutuli exhortantur in arma.
Hunc decus egregiū formæ mouet atq; iuuētæ
Hunc ataui reges: hunc claris dextera factis.

¶ Fremit cum clamore depoſcit: bene autem amēs. Quia SER.
in tempore quieuerat. Scelerata inſania Belli: nihil enim
tam inſanum q deſiderare id per quod poſſis perire. Vir-
gea ſuggeritur de viminibus vel virgis facta: vnde eſt flā-
ma validior. Coſtis autem lateribus & bene antiquum re-
ſpexit morem. Nam ollas non ſuſpendebant: ſed poſitis
circūcirca ignem adhibebant. Coſtis .i. lateribus. Furit in-
tus aquai fumidus amnis nec immerito. Nam poteſt eſſe
& alterius rei amnis vt fluuius vidit ille liquoris. Hanc au
tem diereſin Tucca & Varrus fecerunt: nam Vergilius ſic
reliquerat. Furit intus aquæ vis fumidus atq; alte ſpumis
exuberat amnis quod ſatis aſperū fuit. Nec ſe iam capit vn
da meliꝰ q ſi diceret. Nec vas iam vndā capit. Ergo. Quia
ſic incenſus eſt. Polluta pace vel ſua: vel Troianorū. Indi-
cit. Signate verbum bellicum poſuit. In vota vo. Quia nū
cupatus votis Bella ſumebat: Hūc decus egregium formę
mouet Dauni & Turni .ſ. decus nā hoc dicit alios pulchri-
tudo Turni alios nobilitas: alios virtus mouebat ad bellū
nam hoc eſt animis audacibus implet. Affectione ſui inij-
cit omnibus magnanimitatem.

Dū turnus rutilos animis audacibus implet.
Alecto in teucros ſtygijs ſe concitat alis
Arte noua ſpeculata locū: quo littore pulcher
Inſidijs curſuqꝫ feras agitabat iulus:
Hic ſubitam canibus rabiem cocytia virgo
Obijcit: & noto nares contingit odore:
Vt ceruū ardentes agerēt: quae prima laborum
Cauſa

ASCEñ.

¶ Dū turnus &c. Docet nūc ſemina ſeu elemēta belli a furia ſeminata. quę qdē fuerūt vulnera ceruo tyrrhei magiſtri armentorū regis illata ab aſcanio ꝓcurante furia Sup quem locum hęc habemus donati. Anios agreſtes. Excitauit eos primū q facilius excirari potuerunt ꝓpter imperitiā & feritatē: Errantē: his verſibꝰ ponit excuſationē Aſcanij Deus. i. euētꝰ q humanos actus aut īplet: aut deſerit. Nota: quorū hūanitatē diu cōprobaſſet hęc ille. Ordo eſt. Interea ſupple

DONA.

Ordo.

ſup.dum turnus implet rutulos aīs audacibus
Alecto concitat ſe alijs ſtigijs.i.infernalibus:in
teucros ideſt volat ad teucros animo nocendi
ſpeculata noua arte ideſt noua inuētione&ver
ſutia:locum quo pulcher iulus agitabat ſup.
littore feras inſidijs ideſt per inſidias : & curſu
Seru.vult littore poſitū ꝓ loco:vt ſit ſpeculata
locum quo littore pro quo loco:ſed ſi cōſtrua-
tur vt premiſimus non ſit tanta licentia nec em̄
rite dixeris:locum quo loco:nam relatiuum ꝓ
antecedente non cum antecedente ponitur niſi
preponatur dic ergo ſpeculata locum in litto-
re quo aut ſpeculata locū quo in littore agita-
bat.i.venabat̄ feras inſidijs.i. plagis inſidioſis
& curſu ideſt perſecutione. virgo cocytia ideſt
infernalis a cocyto fluuio infernali ſic dicta.i.
furia alecto obijcit hic canibus rabiem ſubitā
ideſt ſubito ꝓuenientem : & contingit nares.ſ.
canū odore noto.i.ceruino qualē ſectari ſoleāt:
vt ipſi canes ardentes.i. feruētes & feſtiniſſimi
agerent ideſt inſequerent̄ ceruum quę .ſ.res aut
quę cauſa fuit prima.ſ.cauſa malorum.ſ. ſubſe
cuturorum:&accendit animos agreſtes.i.agre
ſtium virorum:bello.i.ad bellum.Ceruus erat
forma preſtanti & ingens cornibus.i.habēs for
mam p̄ſtantem & cornua ingentia:ornatius di
citur preſtanti forma:ꝙ preſtans forma q̄uo tn̄
& hiſtorici & poetæ loquuntur : magis autem
grammatice ſeruius dici putat preſtantis for-
me:vt autem ſit conformitas in locutione di-
cere potuiſſet.Ceruus erat forma preſtās & cor
nibus ingēs.& neſcio an ſic quoq; dixerit . Sed
Seruius hoc ſubtiliter diſſoluit ordinem talem
aſtruens ceruus erat ingens forma p̄ſtanti& cor
nibus quem.ſ.ceruum raptum ab vbere matris
ideſt cum adhuc lacteret: pueri tyrrhide.i. tyr-
rhei magiſtri armentorum liberi &tyrrheus pa
ter ſcilicet eorum cui armēta regia parent ideſt
cuſtodię & gubernationi deputata ſunt. & cui
cuſtodia campi eſt credita late ideſt per latum
circuitum:nutribant pro nutriebant aſſuetum
imperijs ideſt domitum &ſyluia ſoror.ſ.tyrrhi
darum & filia tyrrhei ornabat om̄i cura.i. ſol-
licitudine:cornua ſup.eius cerui : aut cuius cer-
ui cornua ſyluia ſoror ornabat.intexens.i.redi
mens ſup.ea:ſertis mollibus.i.ex hęrbis & flo-
ribus:&pectebat ferum.i.qui natura ferus erat
aut quadrupedem : ſicut equum ligneū ferum
vocauit.in.ij.'in latus inq; feri curuā cōpagib⁹
aluum.Non eſt autem latinum pectinare: quo
vtuntur imperiti:&lauabat ſupple ip̄m in fon
te puro . Ille patiens manum pro manuum &
aſſuetus menſe herili:ideſt heri ſeu domini ſui
tyrrhei.errabat.i.libere diuagabatur&paſceba
tur ſyluis:& ipſe hoc eſt per ſe nullo cuſtodiēte
nec dirigente ferebat ſe domū ad limina nota
ſ̄quis nocte fera.i. ꝗuis aliquādo ad feram vſq;
noctem expectaret̄.Canes rapide.ideſt veloces
iuli venātis cōmouere.i.excitauerūt ad curſum
hunc.ſ.ceruum errātem.i. paſcentem procul.ſ.
a domo tyrrhei vt nō debeat putari domeſtic⁹
aut manſuefactus cum.ſ. ipſe ceruus deflueret.
i.deorſum flueret:forte riuo ſecundo.i.defluen
te & cum defluxu eius &cum leuaret ęſtus ripa
viridante.i.virente:&virides hęrbas h̄nte. Ip̄e
etiam aſcanius ſuccenſus amore eximie laudis
qualem putauit tam preſtantem ceruum fige-
re direxit ſpicula.i.ſagittas cornu.i. arcu cornu
in extremis habēte curuo ideſt incuruato. Nec
deus.i.ſecundum donatum euentus . ſecūdum
Seruium autem ponitur pro dea.ſ.alecto: quia
numina habēt vtriuſq; ſexus participationem
& pro dea

Cauſa fuit:belloq; animos accendit agreſtes.
Ceruus erat forma p̄ſtanti & cornibus ingens:
Thyrridæ pueri quem matris ab vbere raptum
Nutribant:tyrrheuſq; pater cui regia parent
Armenta:& late cuſtodia credita campi.
Aſſuetum imperijs: ſoror omni Siluia cura
Mollibus intexens ornabat cornua ſertis:
Pectebatq; ferum:puroq; in fonte lauabat.
Ille manum patiens:menſæq; aſſuetus herili
Errabat ſyluis:rurſuſq; ad limina nota
Ipſe domum ſera q̄uis ſe nocte ferebat.
Hunc procul errantem rapidæ venantis iuli
Commouere canes : fluuio cum forte ſecundo
Deflueret:ripaq; æſtus viridante lauaret.
Ipſe etiam eximiæ laudis ſuccenſus amore
Aſcanius curuo direxit ſpicula cornu.
Nec dextræ erranti deus abfuit:actaq; multo
Perq; vterum ſonitu perq; ilia venit arundo.
Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit
Succeſſitq; gemens ſtabulis:queſtuq; cruentus
Atq; implorāti ſimilis tectum omne repleuit.

¶ Arte noua dolo ſpeculata locum quo littore pronomen SER.
pro nomine ponitur non pro nominibus:vnde modo no-
ue inter duo nomina vnum pro nomen poſuit nam recte
quo loco diceret & ſemel hoc tantum fecit.Inſidijs curſuq;
agitabat:nam inſidijs circumuenimus & agitamus Cani-
bus rabiem ſtudium mutauit in rabiem. Noto odore cerui
no.ſolent enim ita inſtitui Horati . Venaticus ex quo cer-
uinam catulus pellem latrauit in aula . malorū cauſa fuit
hoc eſt.Et primę reuocabo exordia pugne anios agreſtes:
plus eſt ꝙ ſi agreſtum diceret animos . Et cornibus ingens
& ad preſtantem formam pertinet & ad magnitudinem
cornuum.tyrrhide pueri: ryrrhei filij : & vt diximus ſupra
alludit ad nomen : nam Tyrrheus dictus eſt paſtor : apud Tyrrheus
quem lauinia peperit.Cui regia parent ar. magiſtrum hūc
pecoris vult fuiſſe:& ſaltuarium:nam hoc eſt & late cuſto
dia credita campi:magiſter autem pecoris eſt ad quem oīa
pertinent animalia.Cice.nominat hominem: quem magi
ſtrum pecoris eſſe dicebat. Syluia : bonum puellæ ruſticæ Syluia.
nomen formauit. Pectebatq; fe. quadrupedem:Vt in la-
tus inq; feri.Manum patiens patiens illius rei dicimus:vn̄
apparet vnum u'cauſa metri eſſe detractum.Menſæ herili:
noue dixit:nam herum nō niſi dominum dicimus: niſi for
te ideo dixit:quia dat ei humanum ſenſum : vt imploranti
ſimilis.Errabat ſyl.paſcebatur:vt mille meæ ſiculis errant
in montibus agnę. Ipſe ideſt ſua ſponte . Secundo deflue-
ret:Secundo ideſt cum aqua: vnde & aduerſo dicimus cō-
tra aquam.Nam ideo deflueret dixit:& ſecundo quia eius
curſus poſt natantem videtur deus abfuit:alecto deum di-
cit ſicut de Venere deſcendo ac ducente deo nam vt dixi-
mus:numina vtriuſq; ſexus videntur: ideo quia incorpo-
rea ſunt:& quod volunt aſſumunt corpus: vt autem deum
dicamus pro dea hoc non aperte ponit: ſed in ſubauditio-
ne.Erranti:Licet enim certum eſſet feriturum: tn̄ bene errā
tem dixit quia non vſq;quaq; ſemp certus eſt ictus Hora.
Nec ſemp feriet quocunq; minabit̄ arcus. Perq; ilia venit
arundo hoc ile & hæc ilia facit.hinc & Iuue. ait vis frater
ab ipſis ilibus . nam quod Marulus Mimographus dixit
Tu hectorē

Tū hectorem imitaris:ab ilio nunq̄ recedis : cum de guloſo diceret alluſit ad ciuitatis nomen: nam ab illi debuit dicere.Bene autem ea loca vulnerata dicit quę ſtatim mortem afferre non poſſunt:vt domum rediret : vt eſſet cauſa bellorum ſi ſtatim periret:aut ipſe ceruus aut vulneris autor lateret.

& pro dea poteſt dici deus : vt pro iunone aut alecto hoc loco:& ꝓvenere in ſecundo deſcendo ac ducente deo abfuit.Immo affuit ideſt auxilio fuit: dextre ſcilicet aſcanij : errantis ideſt neſcientis qualem ceruum feriret putantis videlicet ſilueſtrem eſſe & ita error eſt in aſcanio aut dextre erranti ideſt quæ alioqui erraſſet: & arundo ideſt ſagitta arundinea:acta ideſt directa venit per vterum & per ilia ſupple cum multo ſonitu ideſt ſtridore.At ideſt ſed quadrupes ſcilicet ceruus ſaucius ideſt vulneratus:refugit intra tecta nota & gemens ſucceſſit ſtabulis & cruentus ideſt cruore perfuſus:atq; ſimilis imploranti ſcilicet auxilium : replebat omne tectum ideſt totam domum tyrrhei:queſtu ideſt querela.ratum eſt queſtum pro querela ſingulariter reperiri: in pluralibus autem datiuo & ablatiuo facit queſtubus non queſtibus:quod a queſtu & quero deducitur.

Siluia prima ſoror palmis percuſſa lacertos
Auxilium vocat:& duros conclamat agreſtes.
Olli(peſtis enim tacitis latet aſpera ſyluis)
Improuiſi adſunt:hic torre armatus obuſto
Stipitis hic grauidi nodis : quod cuiq; repertum eſt
Rimanti telū ira facit:vocat agmina tyrrheus
Quadrifidam quercum cuneis vt forte coactis
Scindebāt:rapta ſpirans immane ſecuri:
At ſcæua e ſpeculis tempus dea nacta nocendi
Ardua tecta petit ſtabuli:& de culmine ſummo
Paſtorale canit ſignum : cornuq; recuruo
Tartaream intendit vocem: qua ꝓtinus omne
Cōtremuit nemus:& ſyluæ intonuere ꝓfundæ:
Audiit & triuiæ longe lacus:audijt amnis:
Sulphurea nar albus aqua:fonteſq; velini:
Et trepidæ matres ꝓſſere ad pectora natos.
Tum vero ad vocē celeres:qua buccina ſignū
Dira dedit:raptis concurrunt vndiq; telis
Indomiti agricolæ: nec non & troia pubes
Aſcanio auxilium caſtris effudit apertis.
Direxere acies:non iam certamine agreſti
Stipitibus duris agitur ſudibuſue preuſtis:
Sed ferro ancipiti decernunt:atraq; late
Horreſcit ſtrictis ſeges enſibus : æraq; fulgent
Sole laceſſita:& lucem ſub lumine iactant.
Fluctus vti primo cœpit cum albeſcere vento
Paulatim ſeſe tollit mare:& altius vndas
Erigit:inde imo conſurgit ad æthera fundo.
Hic iuuenis primā ante aciē ſtridente ſagitta
Natorum tyrrhei fuerat qui maximus Almō
Sternitur hæſit enī ſub gutture vulnus:& vnde
Vocis iter tenuemq; incluſit ſanguine vitam.
Corpora multa virum circa:ſeniorq; galeſus:

Dum paci

ASCEñ: ¶Siluia prima. Docet quomodo incępta eſt diſcordia & q̄uo prima cōmiſſa eſt pugna. de qua re dicit Donat⁹ ſic. DONA. Triuie lon. lacus. ideſt auernus:qui a latini ſtabulis eſſet remotiſſim⁹. Preſſere ad pectora. Oſtendit maternum affectum. Tum vero ad vocem primo dixit Syluia auxiliū vocat poſtea dixit Vocat agmina tyrrheus & veniſſe aliquos. Tertio : furia Bellum finitimis tuba canit:& tū plurimi venere Auxiliū caſtris effudit . Nā in periculo regij pueri non paulatim proceſſum eſt : nec partibus.ſed ſemel oēs . Tuetur autem troianos ab inuidia vt non ferant:ſed vt defendant iniuriam . Hic iuuenis: poſt cędē cerui tulit fors vt maximus natoꝝ tyrrhei occideret. Mouet aūt pathos & ꝙ tyrrhei filius & ꝙ maximus natu : & ꝙ iuuenis Senior:pathos ab ętate itē a cā ꝙ pacis medius.Cupiditas pacis oſtendit̄ ex diuitijs quas in bello perderet erat anxius. Hęc ille. ¶Ordo autem eſt.Syluia.ſ.filia tyrrhei quę ceruum illū comere & ornare ſolebat:ſoror.ſ. tyrrhidarū percuſſa palmis lacertos.i.ꝑcuſſos habens: aut percutiens lacertos palmis . vocat prima auxiliū:conclamat agreſtes duros. ſcilicet ad laborem & difficiles ad pietatē: olli.i. oēs illi tunc adſunt improuiſi:ideſt ſubiti:enim pro quia peſtis:ideſt furia peſtifera latet aſpera:ideſt nociua & pernicioſa:ſyluis tacitis ideſt ſecretis aut ipſa tacens & tacite furorem inſpirans:hic ſupple adeſt:armatus torre ideſt ſtipite toſto:vnde dicit obuſto.i. circūuſto vt durior ſit hic.i. ali⁹ ſup.adeſt.armatus nodis ſtipitis grauidi.i.ponderoſi.Ira facit telum.i. miniſtrat pro telo cuiq;.i.cuilibet rimāti.i.diſquirenti telum ſup.illud quod repertum eſt ſup.ei.i.quicquid inuenit ꝓ telo ſumpſit. vt in primo furor arma miniſtrat. Tyrrheus.ſ. ducis loco fungens vocat agmina.i.in agmē cōuocat diſpſos: vt.i.ſcd'm ꝙ ipſe tyrrheus:ſcindebat forte.i.a caſu q̄a caſuale fuit ꝙ tunc ſcindebat cū ruſtici in arma ruerent quercū quadrifidam.i.in quatuor partes fiſſibilem: & hoc cuneis.i. inſtrumentis findendi coactis.i. ſimul imp̄ſſis ſpirās.i. anhelās immane.i.immaniter hoc eſt valde grauiter:& hoc ſecuri rapta.i.vi recepta graphice admodū exprimit morem ruſticorum ligna findentium At dea ſeua.ſ.alecto:nacta.i.q̄ inuenerat tempus.i.oportunitatem nocendi e ſpeculis.i.e locis altioribus vnde illud ſpeculabatur petit ardua tecta ſtabuli & canit ſignū paſtorale.i. qd' paſtoribus conuocandis datū erat ab antiquo more de culmīe ſummo.ſ.ſtabuli: & intēdit.i. auget & fortificat:vocē tartareā.i. infernalē q̄ ſ.voce omne nemus contremuit protinus.i.ſtatim vel ꝓtenus:hoc eſt porrotenus.i. ampliter: & ſylue ꝓfunde intonuere & lacus triuie.ſ.auernus:longe.ſ.poſitus:audijt.ſ.vocem alectus:& nar amnis ille albus aqua ſulphurea ideſt habente ſulphuris odorem & cōmixtionē audijt & fontes velini.i.qui poſtea velini dicti ſunt &

matres

matres trepide ideſt pre anxietate tripidantes: preſſere natos ideſt liberos ſuos ad pectora ideſt firmiter complexe ſunt quod anxietatis indicium eſt. Tum vero ideſt maxime tunc aut tūc quaſi adverum: agricole indomiti ideſt effreni: concurrunt vndiq; telis raptis exiſtentes celeres ad voces qua buccina dira dedit ſignū necnon. & ideſt & etiam pubes troia ideſt troiana iuuentus effudit aſcanio auxilium caſtris apertis ideſt patentibus ad exitum: & ipſi direxere acies & non agitur iam ſcilicet poſtq; collecti erant hinc ruſtici illinc troiani certamine agreſti ideſt vt in certamine agreſtium ſolet fieri videlicet ſtipitibus duris ideſt induratis ve ꝑ vel ſudibus ideſt perticis preuſtis ſcilicet loco ferri ſed decernunt ſcilicet vtri vincant hoc eſt contendunt ferro ancipiti: aut vtrinq; incidenti aut formidando & ſeges ideſt terra atra ideſt nigra: horreſcit ideſt fit horrida & aſpera: late ideſt ampliter & in latum enſibus ſtrictis ideſt denudatis: vnde vaginas in terram deijciebāt aut cadentes etiam enſes rubiginoſos: vnde ſegetem atram dixit. accipiēdo ſegetem pro terra: & era ideſt erea arma ſcilicet troianorum: laceſſita ideſt percuſſa ſole ideſt radijs ſolaribus lucent ideſt reſplendent: & iactāt lucem ſub lumine: vti. i. quemadmodum fluctus ſupple lucem iactat cum ideſt quando cœpit albeſcere primo vento: & ſupple mare tollit: ideſt erigit ſe paulatim: & erigit vndas. i. ꝓcellas altius & cōſurgit. ideſt ſimul ſurgit: inde ad æthera ſupple ab fundo imo Almon iuuenis q fuerat maximus natorum ideſt filiorum tyrrhei: biſſyllabum eſt habens dihpthongon in ſecunda ſyllaba: aut per ſinereſim proferť tyrrhi ſterniť. i. ꝓſternitur hic. ideſt in hoc congreſſu ante primā aciem: & hoc ſagitta ſtridente qua ſcilicet vulneratus erat enim pro quia vulnus. ſcilicet infixum a ſagitta hęſit ideſt inheſit ſub gutture. & incluſit ideſt intercluſit: iter ideſt meatum vocis vde ideſt quę per iter vdum efferri vult: aut quę aerem qui vdus eſt deſiderat: & īcluſit id ē ſuffocauit ſanguine vitam tenuem ideſt fragilem ſpiritum vitalem qui tam faciliter ſuffocatur Multa corpora virum pro virorū circa ſupple ſternūtur: & galeſus: ruſticus ille ſenior ſternitur ſupple dum ipſe offert ſe medium paci. i. concordie faciende. exiſtens iuſtiſſimus vnus qui fuit & ditiſſimus olim. ſcilicet ſua tempeſtate: aruis auſonijs. ideſt regionibus illis italiæ quia quinq; greges balantum ideſt ouium & quina armenta ideſt greges magnorum animalium redibant illi ideſt ad illius commoditatē ex paſcuis domū ſcilicet & vertebat ideſt arabat aut ſulcabat terram centum aratris hoc eſt bene pauit & bene arauit & ita & bonus & diues habitus eſt.

ASCEN. ¶ Atq; ea per campos &c. Oſtēdit quomodo peracto: ad qđ miſſa erat negocio alecto iuſſa ſit a Iunone ad inferos redire: recitās illarū īter ſe colloquium & ad inferna deſcēſum. De qua

DONA. re dicit Donatus ſic. perfecta diſcordia. Habuit rationem perſonarum. Nam laus eſt in furia quod in alijs eſt vituperatio. Hoc etiam his addam non ſolum gloriatur de eo quod fecit: ſed ꝓmittit ſe plura facturam. Dat ſonitū: Cōpendioſa deſcriptio: in qua amnem & partem ex qua fundiť & ſonū cadentis aque & cām ſonitus oſtēdit. Hęc ille.

Ordo. Ordo aūt eſt. Atq; dū ea. i. eiuſmodi certamina geruntť per campos: mare equo. i. vbi equalis fuit loc⁹ qa campus planus

ſed non

Dum paci medium ſe offert iuſtiſſimus vnus
Qui fuit auſonijſq; olim ditiſſimus aruis:
Quinq; greges illi balantum: quina redibant
Armenta: & terram centum vertebat aratris.

¶ Syluia prima ſoror: Bene puellæ dat doloris impatientiam duros conclamat agreſtes: aut quia ſemper duri ſunt aut duros qui cerui interitū non dolebant. Peſtis furia Torre hic torris facit vt hic fuſtis grauis propter nodos. ſcilicet Quadrifidam quercum: quæ in partes poſſet findi quatuor. Cuneis coactis & ſatis ſignate coactis dixit exprimit autem antiquum morem vt diximus ſupra: nam primum cuneis ſcindebant fiſſile lignum De culmine ſummo: bene culmīe: quia de tectis agreſtium loquitur. Tartaream: aut terribilem: aut forte ſecundum vſum dixit. Nemus locus haud longe ab aritia: in quo lacus eſt: qui ſpeculum dianæ dicitur. & notandum ꝙ vocem eius paulatim facit procedere: quod locorum indicat commemoratio. Triuiæ lacus: hic eſt qui dianæ ſpeculum dicitur. Sulphurea nar albus aqua: invia flaminia eſt ciuitas narnia in montib⁹ poſita: quibus ſubeſt nar fluuius: qui tyberino coniungitur. Fonteſq; velini vltra iter amnē ſunt: Nam vt diximus vox furiæ paulatim proceſſit. Preſſere ad pectora natos. Stati. preſſitq; palemona mater: item contra natos auſæ deponete matres. Ad vocem buccine ſignum. vt ſenſit & ad ſonitum vocis veſtigia torſit. Nam quicunq; ſonus dici vox proprie poteſt. Auxiliū caſtris effudit apertis. i. ipſa in auxilium effunditur. Direxere ac ordinauerunt in latitudinē Præuſtis: Pre breuis fit propter ſequentem vocalem quod vna parte orationis factum intolerabile eſt: hic autem tolerabile quia compoſitus eſt ſermo. Ferro ancipiti vtrinq; noxio. Dicit aūt aut gladios aut bipennes: ſeges terra modo: vt quid faciat lætas ſegetes: per atram vero fertilē ſignificat. vt oſtendit in Georgi. Sole laceſſita: naturale em̄ eſt: vt metallorum ſplendor plus fulgeat alia luce repercuſſus. Paulatim ſeſe tollit mare ſic bella dicit ſurrexiſſe paulatim: ſicut ventis flātibus mare turgeſcit. Hic iuuenis. hic confundit nomina. Nam & puerum & iuuenem nonnunq; Vergi. ponit. vt hoc loco nam almonem quem modo iuuenem dicit: paulopoſt ait puerum vt almonem puerū. mouet autem miſerationem ab ætate cum dicit puer: a virtute cum dicit. Primam ante aciem. a vulneris etiam crudelitate. Almon bene ruſtici nomen vſurpauit a fluuio. hęſit enim ſub gurgite vulnus ideſt ſagitta vt ardens infeſto vulnere pyrrhus inſequiť: V dę vocis iter. i. iter vdum. Nō enim vox vba eſt: ſed per vdam arteriarum labitur viā vnde in febricitantibus deficit. Corpora multa virum circa. Conſtrata ſunt. & rhetorice viles tradit in medium Nobiles vero primo & vltimo loco cōmemorat Dum pauci medium ſe offert. nam quid ſenex bellis intererat Olim ditiſſimus aruis ſecundum antiquum morem Horati. Diues antiquo cenſu quina redibant armen. pro quinq; ſicut bina. Terram vertebat aratris duo dixit a catone memorata qui interrogatus quis bonus eſſet pater familias, reſpondit eū qui bene paſcit & qui bene arat. SER.

Atq; ea per campos æquo dū marte geruntur:
Promiſſi dea fata potens: vbi ſanguine bellum
Imbuit: & primæ commiſit funera pugnæ:
Deſerit heſperiam: & cœli conuexa per auras
Iunonem victrix affatur voce ſuperba:
En perfecta tibi bello diſcordia triſti: Alecto.
Dic in amicitiam coeant: & fœdera iungant:

Quandoquidē

Quãdoquidẽ auſonio reſpſi ſanguine teucros
Hoc etiam his addã tua ſi mihi certa voluntas
Finitimas in bella feram rumoribus vrbes:
Accendamq; animos inſani martis amore:
Vndiq; vt auxilio veniãt: ſpargã arma p agros.
Poeta: Iuno. Tũ cõtra iuno / terrorũ & fraudis abũde eſt.
Stant belli cauſæ: pugnatur cominus armis.
Quæ fors prĩa dedit: ſanguis nou⁹ ĩbuit arma
Talia connubia & tales celebrent hymenæos
Egregium veneris genus & rex ipſe latinus.
Te ſuper æthereas errare licentius auras
Haud pater ipſe velit ſummi regnator olympi.
Cede locis. ego ſi qua ſup fortuna laborũ eſt
Ipſa regam

ſed nõ equalis virtus nec equalis exitus: tũc aũt mars dicit equus: qñ non plus fauere videt p loci cõmoditatẽ vni parti q̃ alteri: licet vꝰtute altera pars ſupet: dea.ſ. infernalis alecto facta potens.i. cõpos pmiſſi.i. pmiſſe diſcordie: vbi.i. poſtq̃ imbuit.i. incohauit & de nouo intinxit bellũ ſanguine.ſ. fuſo: & cõmiſit funera prime pugne: ipa deſerit heſperiã.i. italiã: & ipſa victrix.i. voti cõpos affat voce ſupba.i. magniloqua: Iunonẽ.ſ. dñam ſuã affat dicit p cõuexa celi & p auras: aut p cõnexa cœli.ſ. p auras: niſi ſit legendũ cõuecta.i. delata remigio alarũ p auras cœli affat Iunonẽ &c. En: q̃ vox iactãtis eſt & p̃ gaudio exultãtis: diſcordia ẽ pfecta tibi.i. ad nutũ & cõmodũ tuũ bello triſti qa & filiusfamilias & paterfamilias bonus interẽpti erãt ſ. almon & galeſus. dicvt ſup. coeãt in amicitiã q.d. ſi vis vt in grãm & cõcordiã redeãt id tu te facias: qa mea nõ eſt pacẽ ſed bella cõficere. & dicvt iungãt fœdera q.d. vix etiam ſi velis id poſſis. qñqdẽ ego reſpſi.i. cõtaminaui & ĩbui teucros ſanguine auſonio.i. italico: fuerũt ergo teucri victores. & ſi tua volũtas ſit mihi certa.i. explorata ego addã ẽt hoc.ſ. ego ferã.i. ĩducã vrbes finitimas

Ipſa regam: tales dederat ſaturnia voces. Poeta.
Illa autem attollit ſtridentes anguibus alas
Cocytiq; petit ſedem ſupera ardua linquens.
Eſt locus italiæ medio ſub montibus altis
Nobilis: & fama multis memoratus in oris.
Anſancti valles denſis hunc frondibus atrum
Vrget vtrinq; lat⁹ nemoris medioq; fragoſus
Dat ſonitum ſaxis & torto vertice torrens:
Hic ſpecus horrendum: & ſæui ſpiracula Ditis
Monſtrantur: ruptoq; ingens acheronte vorago
Peſtiferas aperit fauces: quis condita erynnis
Inuiſum numen terras cœlumq; leuabat.

bes finitimas.i.i cõſinio ſitas:hoc ē ciues vrbium finitimarum in bella rumoribus.ſ.ſiniſtris & inimicicie plenis & ego accedam animos.ſ. finitimorum inſano.i. valde magno aut deteſtãdo amore.i.deſiderio martis.i.belli:vt.ſ.ipſi veniãt vndiq;.i.ex oī pte auxilio.,i.i auxiliũ& ego ſpargã arma p agros.Iuno ſup.ait tũ.i.tũc cõtra.i.ecõuerſo hoc eſt rñdit ſic.Abunde eſt.i. ſatis vſq; ad abundantiam eſt terrorum.ſ. populorum concitatorum& fraudis.ſ.per te facte cauſe belli. ſtant.i.perfecte & cõſummate ſunt quia pugnatur cominus.i.quaſi conſerta & cõmiſſa manu:de ppe ſit armis.ſ.manu tẽtis:nouus ſanguis ĩbuit.i.de nouo intinxit&humefecit arma q̃ prima ſors.i.alea & fortuna belli dedit.Egregiũ genus.i.egregia pgenies.i.excellẽs filius veneris.ſ.æneas & id p ironiã aut ſaltem inuidioſe:& ipſe rex latinus celebrent talia cõnubia & tales hymeneos.i. nuptias. Ipſe pater ſ.Iuppiter regnator ſummi olympi:haud.i. nõ velit te errare.i.vagari licentius.i.cũ ampliori licentia. ſup auras ętheras: cede igiť locis.ſ.tibi negatis.ego ipſa regam.i. geram & guberna bo. ſi qua.i. aliqua fortuna laborũ ſupeſt.i. reſtat adhuc.i.ſi in aliqua re adhuc elaborandũ erit vt perficiatur inceptũ bellum : ſaturnia.ſ. iuno ſaturni filia dederat tales voces aũt p ſed illa.ſ.furia ad quam locuta erat:quę exiſtẽs inferioris poteſtatis nihil rñdit: ſed ſtatim attollit.i.ſurrigit alas ſtridẽtes anguibus & petit ſedem cocyti.i. infernalis illius fluuij : linquens ardua.ſ.loca ſupa.i. quę ſunt in regione ſupna reſpectu inferni:Locus eſt nobilis.i.famoſus & multũ notus ſup.in medio italię ſub altis montibus.i.decliuo altorũ montiũ quę ſunt in reliquis locis italię:nobilis dicit & p.i. memorat⁹ fama.i.per famã in multis oris.i.multis regionibus appoſitorię valles anſancti.i. loci ſic dicti quaſi am.i.circũ hoc eſt vndiq; ſancti latus nemoris:vrget hunc.ſ.locũ:atrũ.i. vmbroſum denſis frondibus:vtrinq;.i. ab vtraq; parte : & torrens.i.amnis rapidus:& fragoſus.i.cũ fragore multo decurrens:exiſtẽs medio.ſ. vallis dat ſonitũ ſaxis.i.inter ſaxa.&vertice torto.i.cõfracto.ſpecus horrendum &ſpiracula.i.hiatus vnde expirare poſſit:ditis.i.plutonis ſeui.i. immitis & magni:monſtrantur hic.i. apud hunc locum:& ingens vorago:acheronte.i. fluuio illo infernali.rupto ideſt vi ſe erumpente:aperit ideſt referat hic fauces peſtiferas graui odore peſtem afferentes:qs.i. qbus faucibus. erynnis.i. furia infernalis alecto:cõdita.i.abſcondita:exiſtens numen inuiſum.i.odioſum leuabat.i. recreabat & a triſtitia reuelabat terras & cœlum quę eius preſentia prius degrauabantur.

SER. ℂ Aequo dum marte geruntur. aperta contentione bello manifeſto.Nam ſic dicimus:ęquũ autẽ ęqualẽ non poſſumus dicere:cum ſoli interempti ſint itali. Promiſſi dea facta potens:honeſta locutio.potens pmiſſi. Promiſiſſe aũt eam confeſſionẽ intelligimus:nam non promiſit Imbuit. initiauit:& bene ſanguine: nam poteſt bellũ & diſcordia vel a diſſenſione incohari.&cœli cõ.p.a.Probus aſper:Dona.dicunt hoc loco per bis accipiẽdum:alloquitur Iunonẽ p cœli conuexa:& p auras põt tñ eſſe epexegeſis p auras.i. cœli cõuexa:nec em̃ aliud ſunt aurę.dicit etiã quidã cõmetarius cõuecta legendũ vt ſit ipſa cõuecta:quod difficile in exemplaribus inuenitur. Victrix:voti compos. Affať iam cum ſupbia: Bene aũt ei in principio denegauit orationẽ quaſi ad ſcelera feſtinanti:quã modo tribuit poſt bella iam cœpta.Bello diſcordia tri.Iuno em̃ belli popoſcerat ſemina:hęc etiã ipſa bella perfecit.dic in amici.coe.ac ſi diceret ita bella cõmoui vt ne tuo quidẽ imperio poſſint in pacẽ redire.& hoc eſt qđ dicit.Affať voce.ſ.alij dicunt Ego inter hos bella cõmiſi tu vicinos pplos fœderib⁹ iunge partibus turni & ab ęneę fauore cõpelle:quod tñ ſi vis ego faciã: vt hinc ſit dictũ.Ego ſi qua ſup. f.l. eſt ipſa regam. Certa voluntas:ſi tua in hoc conſentit autoritas.Inſani martis amore:homeri epithetõ θουριομαρην. Spargam ar.meminit ſui. Nam ſupra dixit fere crimina belli. Terrorũ & fraudis abũde eſt. Terrorũ morte hominum. Fraudis vero ex ceruí vulneratione.Stant belli cauſe.manifeſte ſunt placent: vt ſtat cõferre manum.Egregium veneris genus. Ironice dictum eſt.Ipſe latinus:ac ſi diceret quẽ ęneę cauſa cogor odiſſe:vñ & amate nulla ſit mentio quæ eſt troianis inimica. Vrbanus tñ hunc locũ accipit p interrogationẽ terrorum & fraudis abũde eſt:vt quaſi p gratulationẽ nõ credat ſicut Ter. illud Quia plus cupio minus credo.Sup ęthereas:qa dixerat Cœli cõuexa p au. Attollit alas:honeſta volãtis piphraſis.Italię medio hunc locũ vmbilicũ italię chorographi dicunt.Eſt aũt in latere campanię & apulię vbi hyrpini ſunt: & habet aquas ſulphureas ideo grauiores. Quia ambitur ſyluis:ideo aũt ibi aditus diciť inferorũ.quod grauis odor iuxta accedentes necat adeo: vt victimę ad hunc locũ non immolarentur:ſed odore perirent ad aquam applicatę:& hoc erat genus litationis.ſciendũ tñ. varro.enumerare quot loca in italia ſint eiuſmodi:vnde & dona.dicit canuſię qui diciť locus a poeta circa fluuiũ qui calor vocať:quod ideo nõ pcedit qa ait italię medio.Sub montibus al.hoc niſi ad totã italiã referas non pcedit vt ſit Eſt in vallibus italię montuoſe:nã hoc in loco montes non ſunt.Nobilis : notus quod ſequentia indicant: Anſancti valles loci anſancti .i.omni parte ſancti:quẽ dicit & ſyluis cinctũ & fragoſum fluuio torrente.Hic ſpecus horren.hoc nomen apud maiores triũ generũ fuit.Ennius fœminino poſuit.Hora.maſculino.Quę nemora aut quos agor in ſpecus.Verg.neutro.Quo hodie in numero ſingulari tribus tm̃ vtimur caſibus Pluralẽ tm̃ a gñe maſculino habem⁹ in oībus caſibus.Hinc eſt ipſi in defoſſis ſpecubus:q̃q; antiqui codices habeãt hic ſpecus horrendus.Spiracula ditis:dicta a ſpirando: antiqui codices piracula habent q̃ dicta ſunt απο των περατων hoc eſt a finibus inferorum.Vorago acherontis exeſtuatio.Condita erynnis:alij condit legunt:& ſe ſubaudiunt.Leuabat.i.releuabat.recreabat cui pſentia ſua erat oneri.

Anſanct⁹ Specus.

ASCEñ. ℂ Nec minus &c.Docet qũo opa iunonis cõſummatũ fuit bellũ:& quomodo inuito latino belli porte cõtra teucros apte ſunt ĩdicto.ſ.manifeſto bello.Donatus dicit ſic.Nec minus interea

DONA.

Nec minus interea extrema ſaturnia bello
Impoſuit regina manum: ruit omnis in vrbem
Paſtorum

Paſtorum ex acie numerus: cœſoſq; reportant
Almonem puerum: fœdatiq; ora galeſi.
Implorantq; deos: obſtetanturq; latinum
Turnus adeſt: medioq; in crimine cædis & igni
Terrorem ingeminat: teucros in regna vocari:
Stirpem admiſceri phrygiā: ſe limine pelli.
Tū quorū attonitæ baccho nemora auia mr̄es
Inſultāt thyaſis (neq; eñ leue nomē Amatæ)
Vndiq; collecti cocūt: martemq; fatigant.
Ilicet infandum cuncti contra oīa bellum
Contra fata deū peruerſo numine poſcunt.
Certatim regis circunſtant tecta latini.
Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit.
Vt pelagi rupes magno veniente fragore:
Quæ ſeſe multis circunlatrantibus vndis
Mole tenet: ſcopuli nequicq;: & ſpumea circū
Saxa fremunt: laterīq; illiſa refunditur alga.
Verum vbi nulla datur cæcū exupare poteſtas
Conſilium: & ſcæue nutu iunonis eunt res:
Multa deos auraſq; pater teſtatus inanes.
Latinus. Frāgimur heu fatis (inquit) ferimurq; ꝓcella:
Ipſi has ſacrilego pendetis ſanguine pœnas
O miſeri: te turne nefas: te triſte manebit
Suppliciū: votiſq; deos venerabere ſeris.
Nam mihi ꝑta quies oīſq; in limine portus:
Poeta. Funere felici ſpolior: nec plura locutus:
Sepſit ſe tectis: rerūq; reliquit habenas.

SER: ¶ Extremā ſaturnia bello.i.r.manū. Quod ſupeſt perficit: & eſt tranſlatio a pictura: quā manus cōplet & ornat Extrema Fœdati cruētati: Implorātq; deos ad auxiliū & vltionē. Obteſtāturq; latinū: propter cædē factā teſtē adhibent: & dicunt auctores rupti fœderis eſſe troianos: cū ipſi pacis iura temerarit. Et igni.i. ipſo feruore ſeditionis Teucros ī re. vo. dicit teucros aut iiurioſe dictū accipe: Quaſi exules ac ꝑfidos. Attonitæ bac. q̄ſi baccho. Furia enim agebant̄: & ſic eſt dictū. Vt Ad medias inter cædes exul.a. Nemora auia: ꝑ nemora. Tyaſis: choreis. Neq; eī leue nomē amatæ. Iuue. Quæ nō faciet quod pricipis.v. Martemq; fatigant. Prœliū cū clamore depoſcunt. Contra omnia: fata ſuperius de lauinia Fata deum: ꝓpter oraculum fauni. Peruerſo: irato. Velut pelagi rupes: ſic Cice. ſeditionē populi fluctibus comparauit in illis duntaxat fluctibus cōcionū. Bene Vergilius eum qui reſtitit ſeditioni: Rupem vocauit. Mole tenet: hic diſtinguēdum vt ſcopuli noīatiuus pluralis ſit. Cæcū conſiliū: fremitui populi bonū nomē poſuit. Frangimur: permanſit in rupis ranſlatiōe. Sacrilego ſanguine: qa bellū ſumebāt contra voluntatem deorum votiſq; deos venerabere ſeris. quia religio rigida dicitur ſemel mala cōmiſſa: nulla ratione reuocari. Horatius. dira deteſtatio nulla expiatur victima. Parta quies. ſ. vicine mortis beneficio. In limine portus: ſecuritas ominis in prōptu eſt. Funere fœlici ſpolior: exequiis tantum regalibus careo.

Mos erat

terea.i. interea nō minus. Extremā. m. nā in artibus extrema manus eſt cū amplius manus nō reponit̄: qa opus eſt ꝑfectū. Obteſtant̄: inuidioſis vocibus lacerāt: ꝙ oīa mala ꝑ troianorū fedus euenerāt: Teucros & ſtirpē phrygiam: pro cōuicio poſuit. q. d. idignos ad maximas dignitates vocari. Contra omnia propter apes & incendiū. Contra fa.i. ſn̄ias deorū & fauni reſponſa. Circunſtant: obliti regalis reuerentie. Deos & au. Nā oībus cōtra ſtātibꝰ quē aliū ſue ſn̄ie potuit adhibere teſtē. Frāgimur: frangūtur cōmoda nr̄i īperij: & ponit ſignata verba ī trāſlatione. Nam frangit̄ nauis & fluctibus inſtātibus interit. Miſeros. dolet errore peccātiū. Nullus eñ ſciēs cadit ī foueā ſcelerum. Hec ille. Ordo autē eſt nec minus.i. Ordo. & nihilominꝰ q̄uis furia iā abſceſſerat regina ſaturnia.i. ſaturni filia & regina deorū iuno īpoſuit interea. ſ. dū alecto abiret: bello extremā manū.i. ꝑfecit & cōſummauit ipſum: oīs numerus paſtorū ruit ex acie in vrbē. ſ. latini hoc eſt ī laurolauiniū: & reportāt.i. referūt ex conflictu: ceſos.i. occiſos. ſ. almonē: puerū.i. filium tyrrhei: & ora galeſi. ſ. ſenioris fedati.i. fede interēpti dū ſe mediū offerret paci: & implorant deos.i. deorū auxiliū cōtra violentiā illatā ab hoībus q̄ſi fortioribus & obteſtāt̄ latinum.i. in teſtē facti citāt Turnus adeſt: & īgeminat: i. multiplicat terrorē ī medio crimīe & igni.i. calore cedis.i. cū pugna & iiuria recens facta eſſet aſſerēs. ſ. teucros a qbus tantā iniuriam acceperāt vocari in regna: & ſtyrpē phrygiā q̄ mollis ſemꝑ habita erat admiſceri ſ. fortibus latinis: & gēti aſpere cultu. & ſe pelli limine. ſ. ſuo tū.i. inſuꝑ ŋ ſup. quoꝝ matres attonite.i. ſtupore & furore ꝑcuſſe. baccho .i. bacchanalia celebrādo: īſultāt thyaſis.i. choreis ſuꝑ. ꝑ nemora auia.i. remota ab oī via q ſ. multi erāt neq; eñ.i. qa nō qa nomē amate non erat leue.i. parui momēti iter matronas: ŋ dico collecti coeūt.i. cōueniūt vndiq; & fatigant martē.i. p̄liū cū clamore depoſcūt. aut cū molimīe q̄rūt cauſas belli: illicet.i. illic cūcti poſcūt bellū īfandū.i. deteſtādū cōtra omina.i. portēta in lauinia viſa & cōtra fata deū.i. oracula fauni & aliorū meliꝰ legas cū ſeruio cōtra omina q̄ cōtra oia poſcūt dicit numine peruerſo.i. irato. ſ. iunonis: & circūſtāt certati tecta regis latini: ille reſiſtit ſ. petitiōibus illorum velut rupes.i. ſcopulꝰ pelagi īmota.i. que aqs ferit̄: ſed nō mouet̄ vt inqt rupes pelagi ſup. eſt immota magno fragore.i. magna confractiōe & colliſiōe aq̄rū veniēte: q̄. ſ. rupes tēet.i. ſuſtētat ſeſe mole .i. magnitudīe & vi ſua multis vndis circūlatrātibꝰ.i. dū multe vnde ſonitū latratui ſimilē ī circuitu faciunt ſcopuli fremūt neq̄cq̄.i. fruſtra circum & ſaxa ſpumea.i. ſpumis ꝑfuſa: fremūt circū.i. ꝑ circuitum: & alga.i. herba illa vilis illiſa.i. abrupta & auulſa violētia aq̄rū refundit̄ lateri .i. ad latus: verū.i. ſed: vbi.i. poſtq̄ nulla ptās datur. ſ. latino: ſuꝑare.i. q̄ ſuꝑet cōſiliū cecū.i. cecorū bella poſcētiū & res eūt.i. ꝓcedūt nutu.i. ex volūtate: Iunonis ſceue: pater. ſ. latinꝰ veneratione dignꝰ teſtatus multa.i. multū deos. & auras inanes.i. q̄s fruſtra teſtatꝰ erat: inqt heu nos frāgimur fatis q̄. ſ. dixerāt lauiniā fore claram ſed exitialē populo. & nos ferimur.i. ipellimur: ꝓcella.i. īpetu populi furētis: o miſeri iꝑi.i. vos pēdetis.i. ꝑſoluetis: has penas q̄s. ſ. nunc cōtra voluntatē deorū belligerādo me-

remini

remini pẽdetis dicit:ſanguĩe ſacrilego.i.vr̃o q ſacrilegi eſtis ꝙ ſacra deorũ monita cõtẽnitis.O turne triſte nephas.i.triſte ſuppliciũ qa mors ignominioſa manebit.i.certe expectabit te & tu venerabere.i.venerari voles deos votis ſeris.i.nimiũ tarde ſuſceptis.nã qes.ſ.eterna eſt mihi pta.ſ.vicine mortis bñficiõ:& oĩs portus.i.oĩs ſecuritas vite:eſt ĩ limĩe.i.ĩ pͥõptu & ꝓximo ego ſpolior.i.priuor funere felici.i. dũtaxat pompa regali:quã more feliciũ in pace moriens habere poſſem nec.i.& non.& ipſe nõ locutꝰ plura:ſepſit ideſt circũdedit ſe tectis.i.recepit ſe in tecta ſua:& reliquit habenas rerum.i. abſuoluit ſe a gubernaculo reipu.cum videret nullum fere ſibi audientem.

ASCEn. ℂ Mos erat &c. Docet vt dixi qũo ĩuito latino indictũ eſt troianis bellũ aptis iani portis: quẽ morẽ dicit antiqſſimũ fuiſſe tpe tñ nume ſecũdi Romanorũ regis primũ ĩſtitutus videt̃ quotiẽs aũt tẽplũ iani clauſum ſit alibi diximus. DONA. De hac re dicit Donatꝰ ſic.Obſeruationes:aut legibus:aut aſſenſibus hoĩm ſũt.mos longo tpe cuſtoditꝰ legẽ facit q̃ etiã ad poſteros trãſit vt hic patet.Sacrũ:qa nõ ꝓ leui duxerunt quaſi putarẽt ſacrilegiũ cõmitti: niſi eẽt obſeruatꝰ Roma:magna laꝰ moris cũ a pͥĩcipe terrarũ pplo ſeruet̃.Centũ erei numerus & materie qualitas dat vim.Ianus additur ad robur portarũ deus q bifrons oĩa circũſpiciat ne furorũ & ſcelerũ porte temere aperiantur. Sedit patribus:firma eſt oĩum ſnĩa Vocat.p.

dat

ℂ Mos erat heſperio ĩ latio:quẽ ꝓtinus vrbes.
Albanæ coluere ſacrũ nunc maxima rerum
Roma colit:cũ prima mouẽt in prœlia Martẽ:
Siue getis inferre manu lachrymabile bellum.
Hyrcaniſve arabiſve parãt.ſeu tẽdere ad indos
Auroraꝗ ſequi:parthoſꝗ repoſcere ſigna.
Sunt geminæ belli portæ(ſic noĩe dicunt)
Religione ſacræ:& ſæui formidine martis.
Centum æreí claudũt vectes: æternaꝗ ferri

Robora

Robora: nec cuſtos abſiſtit limine ianus.
Has vbi certa ſedet patribus ſentētia pugnæ
Ipſe quirinali trabea cinctuꝗ gabino
Inſignis reſerat ſtridentia limina conſul:
Ipſe vocat pugnas: ſequitur tum cætera ꝓpubes
Aereaꝗ aſſenſu cōſpirant cornua rauco.
Hoc & tum æneadis indicere bella Latinus
More iubebatur triſtiſꝗ recludere portas:
Abſtinuit tactu pater: aduerſuſꝗ refugit
Fœda miniſteria: & cœcis ſe condidit vmbris.

SER: ¶ Mos erat: Varro vult morē eſſe cōem cōſenſum oīum ſimul hītantiū: q̄ iueterat⁹ cōſuetudinē facit. Heſpio ī latio hoc eſt ī antiquo. Nā vt ī prīo diximꝰ. duo latia fuerunt: vñ nō fruſtra heſpio addidit. Quod āt dicit hāc cōſuetudinē ātiquā fuiſſe: falſum eſt. Nā a numa pompilio primū īſtituta eſt ſed carmini ſuo vt ſolet miſcet hiſtoriā Notandū ſane incōnexū eſſe hūc locū: ſi qs toti⁹ libri cōſideret textū. Nā ſupra ait. Longa plcidas ī pace regebat: item dictur⁹ eſt: ardet īexcita auſonia atꝗ īmobilis añ: & nūc dicit Mos erat heſpio ī latio: ſupra ēt captiui pendēt currus: itē tyrrhenas īſterne acies: q̄ ne ſint cōtraria accipiamus. Italiā prīo caluiſſe bellis: medio tpe quieuiſſe: & ad antiquū ſtudiū nūc reuerti ſicut romani bello flagrauere ſub romulo: qeuere ſub numa: ſub tullo Hoſtilio prima ſtudia repetiuerūt. Hic eſt qđ & īpe Ver. ait lōga placidas ī pace regebat: nō ꝑpetua itē deſuetaꝗ bello agmia in arma vocat ſubito: ferrūꝗ retractat nā retractare eſt repetere qđ omiſeras. Tale aliqd dicit de gñe ſyllāo. Sallu. nam volēs oñdere ātiqs maiores ei⁹ cōſulares fuiſſe vici noſꝟo ignauiſſimos: Syllā ꝟo florētiſſimū ait igiť Sylla patriciȩ gentis fuit: familia iā extincta maiorū ignauia. Quē ꝓtin⁹ iugiť deīn. Nā nūc tpis aduerbiū alibi loci vt cū ꝓtin⁹ vtraꝗ tell⁹ vna foret. Maxia rerū: Roma impio potita mouet ī plia martē: nā moris fuerat indicto bello in martis ſacrario ancilia cōmouere: vñ eſt ī. viij. Viꝗ īpulit arma. Siue getis: getarū fera gens ēt apud maiores fuit. Nā īpi ſūt myſij: quos Sal. a Lucullo dicit eſſe ſuperatos. Hircaniſve. gēs dicta a ſylua hyrcania vbi ſūt tigres Arabiſve parāt. hic dtūs venit ab eo qđ eſt hic arab⁹. nā ab eo qđ eſt hic arabs ab hoc arabe arabibus facit ſicut hyberus. vñ ī Lu. Occurrat hyberib⁹ alter. & hyber⁹ Ho. Diſcet hyberus rhodaniꝗ potor. Itē lectū eſt æthiops & æthiopus ſed mō tm̄ ęthiops dicim⁹. Auroraꝗ ſequi ingenti ābitu īpm ortū diei dicit ꝓ pplīs. Partoſꝗ repo. ſigna hoc ī honorē Aug. poſuit. quo regnāte a pthis repetita ſūt ſigna q̄ craſſus ꝑdiderat q cū auiditate ſua cōtra auſpicia bellū ſuſcepiſſet capt⁹ cū filio eſt: & necat⁹ īfuſo in os auro. Sūt geminæ belli portæ: ſacrariū hoc Numa Pōpilius fecerat circa vicū argiletū iuxta theatrū Marcelli quod fuit ī duob⁹ breuiſſimis tēplīs. Duob⁹ aūt propter ianū bifrontē: poſtea captis faliſcis ciuitate tuſciȩ īuentū eſt ſimulachrū iani cū frōtibus q̄ttuor: vñ qđ numa īſtituerat trāſlatū eſt ad forū trāſitoriū: & q̄ttuor portarū vñ templū eſt inſtitutū. Ianū ſane apud aliqs bifrōtem. apud

Ianus. aliquos q̄drifrontē eſſe nō mirū eſt. Nam alij eū diei dñm volūt ī q ortus eſt & occaſus. Hora. Matutine pr̄ ſeu iane libētius audis. Alij anni toti⁹ quē in q̄ttuor tpa cōſtat eē diuiſū. Anni aūt eſſe deū illa res ꝓbat: q ab eo prīa pars anni noīať. Religiōe ſacrȩ: tremēdȩ execrabiles: Nā & paulo poſt dictur⁹ eſt. Triſteſꝗ recludere portas. Ferri robora bñ addidit ferri. Nā omne qđ forte eſt robur vocam⁹. Quirinali trabea. Suetoni⁹ ī libro de gñe veſtiū dicit tria

Trabea. eſſe gña trabearū. Vnū dijs cōſecratū qđ eſt tm̄ de purpura. Aliud regū qđ eſt purpureū & habet tñ albū aliquid. Tertiū augurale de pupura & cocco mixtū qrinali ergo regali:

dat pugnādi ptātem. hec ille. Ordo eſt. Mos. ī. vet⁹ īſtitutū: erat ī latio heſpio. ī. qđ ē ī heſpia quē. ſ. morē ſacrū vrbes albane coluere ꝓtin⁹ Ordo. ī. iugiter & cōtinuo poſtꝗ̄ cōdite erāt & quē. ſ. morē: Roma maxima: rerū: colit. ſ. nūc cum hec ſcriberet poeta cū. ī. q̄ñ īpi mouēt martē. ī. deū belli ſollicitāt: ī pria plia. ī. q̄ñ pria plia cum nouis hoſtib⁹ cōmiſſuri ſūt ſiue parāt. ī. intēdunt īferre getis. ī. ferocibus & aīoſis illis populis ī ſcythia q aut miſſij aut poti⁹ tartari dicunť de qbus poeta alibi mortē cōtēnūt laudato vulnere getȩ: & iō addit bellum lachrymabile. ī. cruentū & ſeuū qđ matres multis lachrymis deteſtenť manu. ī. aut exercitu aut comin⁹ & manu cōſerta: ve ꝓ vel hyrcanis. ſ. populis ad hyrcaniā ſyluā hītātibus: & arabis. ſ. populis arabie: ſeu tēdere ad īdos & ſeq auroram q̄ ī oriēte reſidet & repoſcere pthos ſigna ſ. craſſo & bruto ablata a pthis & Auguſto reſtituta: & ſūt q vulgo vexilla ſeu inſignia armorū dicunť. Hec aūt oīa ſpectāt ad illud nūc maxima rerū roma colit: qa hec oīa bella: temporibus auguſti illata fuerāt. q. d. ſicut nūc roma ſeruauit illū morē dū dictis populis bella his dieb⁹ īulit: ita & latini & albani: eū ſeruauerāt: mos aūt hic eſt. Gemine. ī. due aut pares porte belli (ſic ſubaudi em̄: vt ſit ſic em̄ dicūt noie. ī. ſic. n. noīant eas: & ſūt ī tēplo iani) ſūt. ſ. Rome nūc & olim vt ſēſit Laurolauinij & albe ſacre. ī. obſeruāde & exhorrēde: religiōe. ī. obſeruatione & formidine. ī. metu: vñ religio a religāda mēte metu quodā deorū diciť martis. ī. belli aut dei eius ſeui. ī. ferocis atꝗ imanis. Centū vectes erei. ī. obſtacula ex ere ne rubigine cōſumātur facta: & robora. ī. repagula fortia ferri. ī. ex ferro eterna. ī. īcōſumptibilia claudūt ſup. eas nec ian⁹ cuſtos. ſ. portarū belli que ī tēplo ſuo ſunt: abſiſtit limine. ī. ſemp adeſt q etiā vt Liuius ī prīo atteſtať. Rome cuſtos fuerat emiſſis ſubitis aqs. Vbi. ī. poſt q̄ aut q̄ tēpore hoc eſt q̄ñ certa ſentētia pugne. ī. pugnādi & belligerēdi: ſedet. ī. cōfirmata eſt & placet patrib⁹. ī. ſenatorib⁹ īpe cōſul (loqť enim de tēporib⁹ ſuis) īſignis. ī. redimit⁹ īſigniter. ī. pter alios. trabea qrinali. ī. regali q̄li qrinus. ī. Romul⁹ primus Romanoꝝ rex vſus eſt: & cictu gabino. ī. toga ī tergū reiecta: & q̄ſi circūcingēte altera extremitate reſerat. ī. aperit has. ſ. portas belli appoſitorie limina ſtridentia: qa ereas aut ferreas portas ſuſtinētia. Ipſe. ſ. cōſul aut princeps reipu. vocat. ī. indicit pugnas. ī. ius pugnādi. & pubes. ī. multitudo iuuenū cetera. ī. reliq: ſequiť tū. ī. deīde. & cornua erea. ī. tube īcurue. cōſpirāt. ī. ſimul īflanť ſpiritu: aſſenſu. ī. ſono aſſenſū ſignificāte rauco latin⁹ iubebať. ſ. a patrib⁹ & pube cōmota ꝑcipue p amatā & turnū &. ī. ēt tū. ī. tūc. ſ. tāto añ auguſti tpa īdicere eneadis. ī. troianis ſub enea militātib⁹ bella: hoc more. ſ. quē Roma tūc cū hec ſcriberet poeta obſeruauit: & iubebať recludere. ī. apire portas triſtis. ī. triſticiā dum aperiunť p bellū afferre ſolitas: qa tēplū iani tpe pacis claudebať & tpe belli apiebať. vt. ſ. ianus ſolitū auxiliū cōferret. Pater. ſ. īpe latin⁹ vir ſeuer⁹ & venerād⁹ ac ꝓmiſſis pſtās: abſtinuit tactu. ī. noluit contingere portas ad eas reſerādas: & aduerſus. ī. repugnās votis populi: aut auerſus. ī. īdignat⁹: refugit. ī. vitauit & refutauit ac reiecit a ſe miīſteria feda qa cōtra fed⁹ & amicitiā fideꝗ enee datā. & cōdidit ī. abſcōdidit ſe vmbris cecis. ī. locis tenebroſis in regia ſua vbi videri non poterat.

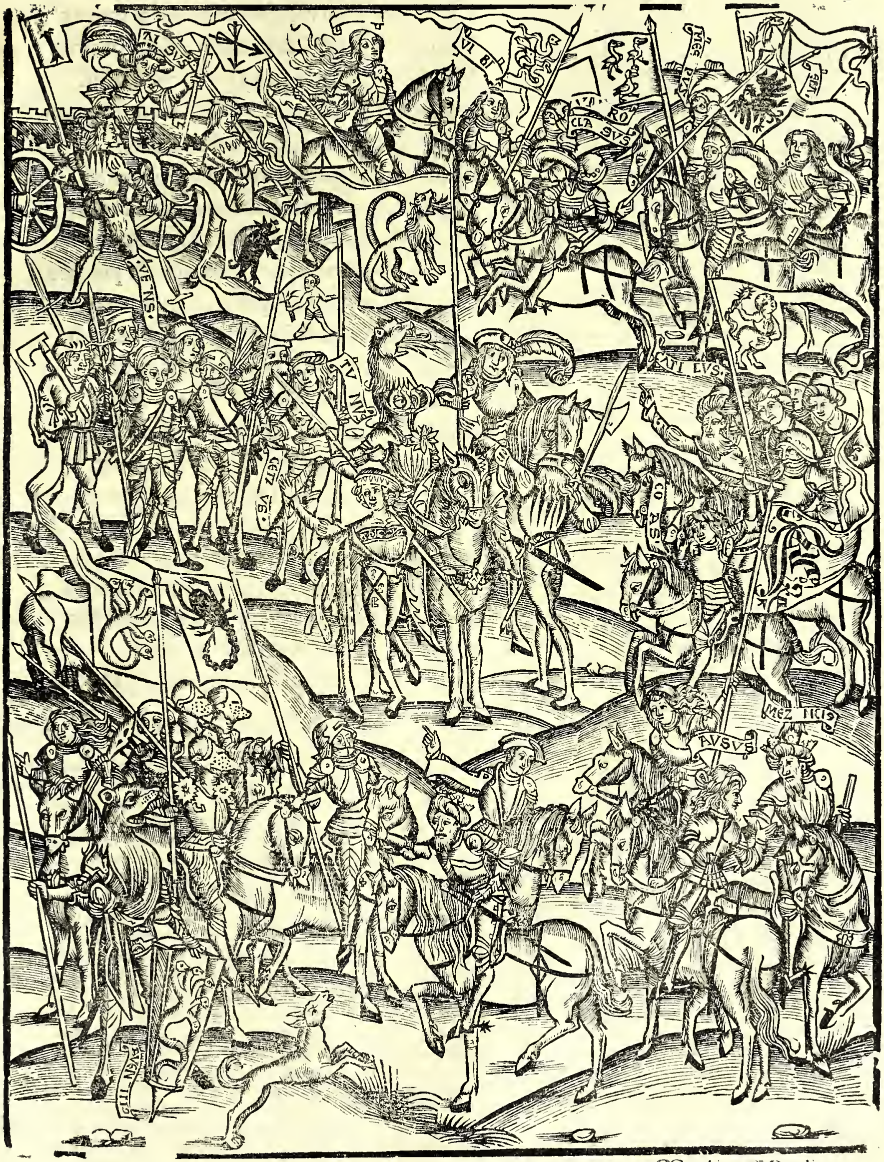
regali:Cinctuq; gabino.Gabinus cinctus eſt toga ſic in tergū reiecta:vt vna eius lacinia a tergo reuocata
Gabinus cinctus. hominē cingat.Hoc aūt veſtimēti gn̄e vtebaᷣ cōſul bella idicturus:iō q̄a cū gabij cāpaniæ ciuitas ſacris
operaᷣ eī bellu ſubito venit.Tunc ciues accincti togis ſuis ab agris ad bella ꝓfecti ſūt:& adepti victoriā:
vnde hic ortus eſt mos.Inſignis reſerat ſtridētia.i.c.is q̄ prior creat᷒ eſt inſignē accipe primo loco creatū:
licet alter ſimilē habeat ptātē.ipſe vocat pugnas.tria ſūt vt ſupra dixim᷒ militiæ gn̄a. Sacramētū ī quo
vnuſq̄ſq; miles iurat ſe nō recedere:niſi p̄cepto cōſulis poſt cōpleta ſtipēdia.i.militię tp̄a.Cōiuratio q̄ fit ī
tumultu.i.italico bello & gallico qn̄ vicinū vrbis pīculū ſingulos iurare nō patiᷣ:vt iter gabios fuit.Euo
catio:qđ gen᷒ nō tāgit.nā ad ſubitu bellū euocabatᷣ vn̄ etiā cōſul ſolebat dicere q vult repu.ſaluā fore me
ſequaᷣ.Coſpirāt:nā & tubę ſimul flabāᷣ.Fœda miniſteria:cruēta more ſuo.Morātes differētes.ſ. bella.

¶ Tum regina deū celo &c. Narrat quomō
Iuno q̄ bellu cōſummare volebat portas belli
ASCEn. reſerauit:oiſq; popul᷒ ī arma ruit:qua occaſio
ne deſcribit varias ipſorū latinorū armaturas
variaq; in ipſis habēdis ſtudia De qua re di≈
cit Donatus ſic.Iuno ipulit:quod nō decebat
DONA. Ergo oſtendiᷣ pertinax inimicitia.Neq; ape≈
ruit ſolū:ſed euertit poſtes a cardie. Ardet ī≈
excita:ecce quātū potuit factio iunoīs Quiq;
adeo numeru & magnitudinē exprimit. Vo≈
meris ecce qualis anietia vniuerſorū agreſtiū
fuit:vt inſtrumēta vite ꝓfutura in pnicīe vi≈
te verterēt.Teſſera ſignificat nunciu gerendū
ſignificantē bellū.Hec ille.Ordo eſt. Tum.i.
Ordo. tunc cum latinus nolens portas belli reſerare
aufugiſſet:regina deū.i.deorū.ſ.iuno delapſa
celo impulit ipſa.i.in ꝓpria(vt dicūt)pſona:
non miniſterio īferioris numinis:manu.ſ.ſua
(non cōſtrues ipſa manu:q̄a ipſa quod corri≈
pitur noīatiui eſt caſus)portas morātes.i.non
apertas ſtatim:ſed quaſi cunctātes & obſtātes
& ipſa ſaturnia.ſ.iuno rupit poſtes belli ferra
tos.i.ferro munitos:&hoc cardie.i.ſtipite ſup
quē voluiᷣ ianua:qui eſt quaſi cor ianue ꝟſo
i.inuerſo.Verſus eſt Aennian᷒ vt atteſtaᷣ Ser
uius in quo dicit Horatius eſſe diſiecti mebra
poete hoc eſt licet metri rō diſſoluaᷣ adhuc in
verbis ipſis eſſe vim poeticā.Auſonia.i.italie
pars ab auſone dicta:inexcita.i.nō excita hoc
eſt nō cōmota ſed q̄eta & imobilis an̄.ardet.ſ.
ardore martio ſeu bellico pars parat ire pedes
i.pedeſtris pars.i.parti ppl's(Reſpicit em̄ ad rē
non ad vocē)ardu᷒ altis eq̄s furit.i. furēti ſi≈
milis vehiᷣ capis.i.p cāpos.exiſtēs puluerulē
tus.i.plen᷒ pulueris & vndiq; pfuſus puluere
Omnes.ſ.tam pedites q̄ eq̄tes requirūt arma.
Pars.i.ipſi partim tergūt clypeos leuis.i. leui
gatos politos &nō aſperos:& tergūt ſpicula
lucida.i.ferra ſpiculorū q̄ tergēdo efficiūt lu≈
cida ſeu lucētia aruina.i.pingui quodā inter
carnem & cutē:vn̄ dicit pingui:& ſubigūt.i.
ſubigēdo acuūt:ſecures ī cote.i.lapide illo ad
acuendū apto.& iuuat.ſ.oēs ferre ſigna.ſ.bel≈
lica:hoc eſt vexilla.& audire ſonit᷒.i. clango
res q̄ taratātara ab Ennio vocanᷣ.Quinq; vr
bes adeo.i.valde magne:nouāt.i.innouāt q̄a
diu arma reliq̄rant:tela.i.arma inuaſoria q̄ de
longe inijciunᷣ:& hoc īcudib᷒ poſitis.i.diſpo
ſitis ad nouāda tela he aūt vrbes ſūt:atina po
tens:tyburq; ſuperbū:ardea cruſtumeri.i. cru
ſtumeriū:& antēne turrite.i.turrib᷒ īſignite:
& bene murate:q̄.ſ.vrbes cauāt tegmina ca≈
pitū tuta.i.ipſa tutātia.ſ.galeas aut caſſidas:
& flectūt crates ſalignas.ideſt ex ſalice ligno
molli &tenaci:quod difficulter pforaᷣ& diffi
cilius findiᷣ vmbonū.i.e q̄bus fiant vmbo≈
nes.i.curuature clypeorꝝ alij ducūt.i.obducūt
& ornāt toracas ahenos.i.munimina pectorꝝ
ex ere facta & ocreas.i.munimina crurū.leuię
i.polita & nō aſpera ducūt dicit.i.obducūt:ar
gento lento.i.flexibili & tenui &eſt ſpōdaic᷒
verſus.Omnis honos vomeris:& falcis& oīs
amor aratri.i.omniū armorū agriculture ceſ≈
ſit ideſt

Tum regina deum cœlo delapſa morantes
Impulit ipſa manu portas:& cardine verſo
Belli ferratos rupit ſaturnia poſtes.
Ardet inexcita auſonia:atq; immobilis ante.
Pars pedes ire parat campis pars arduus altis
Puluerulētus equis furit:oēs arma requirūt.
Pars leuis clypeos & ſpicula lucida tergent
Aruina pingui:ſubiguntq; in cote ſecures.
Signaq; ferre iuuat:ſonituſq; audire tubarū.
Quinq; adeo magnæ poſitis incudibus vrbes
Tela nouant:atina potens:tiburq; ſuperbū:
Ardea:cruſtumeriq;:& turrigeræ antemnæ:
Tegmina tuta cauāt capitū flectūtq; ſalignas
Vmbonum crates:alij thoracas ahenos
Aut ocreas læuis lento ducunt argento.
Vomeris huc:& falcis honos:huc oīs aratri
Ceſſit amor:recoquūt p̄rios fornacibus enſes.
Claſſica iamq; ſonant:it bello teſſera ſignum
Hic galeā tectis trepidus rapit.illc tremētes
Ad iuga cogit equos clypeūq; auroq; trilicē
Loricā induitur:fidoq; accingitur enſe.

¶Rupit ſaturnia.p.acyrologiā fecit mutādo Ennij ver. SER.
nā ille ait Belli ferratos poſtes portaſq; refregit.Immobi
lis an̄.nō ſemp:ſed an̄ hac pōt tn̄ & īmobil'a furia:nā an̄
geſſit bella:ſed iure īdicta p fœciales &patrē patrat᷒.Ter
gēt :ab eo qđ ē tergeo terges:fuit &tergūt a tergo tergis
qđ de vſu penit᷒ receſſit.Aruina pīgui:ſcđm Suetōiū de
vitijs corpalibus aruina eſt durū pīgue qđ eſt iter cutē &
viſcus.Adeo magnæ.valde magnæ.Atina potēs ciuitas
hęc eſt iuxta pōtinas paludes dicta a morbis q̄ grę́ce ατια
dicunᷣ.q̄s paludis vicinitas creat.Tiburq; ſupbū:aut no
bile:aut p trāſitū tetigit illud ꝙ aliq̄n cū a ſenatu auxilia
poſcerēt tiburtes ſub cōmemoratiōe bn̄ficiorū:hoc tm̄ a
ſenatu rn̄ſum accepērūt Supbi eſtis.Cruſtumeri mutauit
nā cruſtumeriū diciᷣ.Turrigere antēnę:bn̄ muratę. Antē
næ aūt dictę ſūt ꝙ amnis p̄terfluit:q̄ſi an̄ amnē poſitę Sa≈
lignas vmbonū crates:vt dicit Sall.de Lucanis:q de vi≈
mine facta ſcuta corijs tegebant.Thoracas:ahenos: quia
apud maiores loricę pectora tm̄ tegebāt.Statius Triplici
ſeruanᷣ pectora ferro.Pectora:nā tergo nullus met᷒. Len
to ducūt argento:flexili argēto ducūt.i.extēdūt:eſt aūt &
ſpondaic᷒ & reciprocus ꝟſus.Claſſica iāq; ſonāt:bn̄ po≈
ſuit amphiboliā.Nā claſſicū dixim᷒& tubā ipſam & ſo≈
num.Claſſicū aūt eſt flexilis Tuba.Teſſera ſignū ſymbo
lum bellicū:quod ad pugnā exeūtibus datur.ſ.ꝓpter cō
fuſionē euitandā:græce diciᷣ σϋνθημα vt fuit ī bello Ma
rij Lar deus:in Syllæ Apollo delphicus: in Cęſare Ven᷒
genitrix.Trepidus feſtinus more ſuo. Loricam induitur
dicimus & induo illa re & illam rem.

ſit ideſt traductus eſt huc.i.ad has vrbes vt fierent hec arma ipſi em̄ recoquũt.i. coquendo inſtrumenta ruſtica in fornacibus faciũt enſes patrios.i.quibus pro more patrie in bello vti ſolent.Et claſſica.i.ſonitus tubarum aut ipſe tube flexiles:ſonant iam.ſ.paratis armis & inſtructis militibus.teſſera.i. ſymbolũ bellicum:quod eſt aut vox quedã inter pugnandũ exprimẽda aut ſignũ aliud in veſte aut geſtu quod oĩbus ſub iuramẽto dabat̃:it.i.procedit bello.i.ad bellũ gerendũ ſignũ.ſ.diſcretionis ab hoſtibus hic.i.qſpiam ex auſoniȷs trepidus.i.feſtinus & anxius vt in bello tumultuario rapit.i.arripit ad ſe tectis.ſ. ſuis ad que pendebat galeã.i.tutamẽ capitis:videlicet caſſida.Ille.i.alius cogit.i.compellit equos trementes.ſ. clangore bellico ad.i.ſub iuga.ideſt vt iuga ferant aut quia more veteri nunc etiã de curribus decertabãt aut ad vehenda arma bellica & machinas & induit̃ clypeũ & loricã trilicẽ.i.tria licia.i. tris ordines annulorꝫ habentẽ auro.i.quorũ vnus ordo erat ex annulis aureis:dicitur aũt lorica quia olim fiebat ex loris corio cocto:& accingitur enſe fido aut cui confidit:aut qui virum fortem non deſerit

¶Pandite&c. Quia rem a memoria remotā
ASCEn. recenſendā ſibi noſcit quā ſine muſarū inſpi
ratione exequi nequeat rurſus facit iuocatio-
nem: petens ſibi arcana reſerari vt ſciat q̄ ſcri
bat & cantus moueri vt rite ſcribat: ſunt aūt
qui legant cantuſq; mouete: & ſunt q malint
cantuq; monete. Qui bello &c. vt in ordine
DONA. conſtruēdo dicā. Donati verba hoc loco ſūt.
Pandite nūc relaturus antiquitatis memoriā
inuocat muſas ne ſiue vera ſiue falſa referat
culpā habeat & inuocādo ꝓponit qd ſit nar-
raturus. Primus: primus qa aſper: primus qa
contēptor eorū deorū qbus auctoribus eneas
ad italiā venit & cōiugiū lauinie factum eſt.
Laudat lauſum a fortitudine: q̄ i pulchro cor
pore rara ſolet eſſe. Centū an. glorie cauſa hy-
dram geſtabāt: ſed ludibriū matris ex hoc ap
parebat. Tergū leonis: ꝓter hydrā etiā leonis
pellem aliud inſigne paternū geſtabat. Hec il
Ordo. le. ¶Ordo eſt. O dee. ſcilicet poetarū muſe vi
delicet: pandite. i. reſerate & aperite nūc heli-
cona i. eſt montē illum boetie in cui' nemore
dicitur natale ſolū ſeu patria muſarū pandite
autem ad me venture aut pandite. i. recludite
arcana & ſecreta q̄ de regibus italie illic repo
ſuiſtis & mouete cantus. i. inſtigate me vt ca-
nam & cantu manifeſtē qui reges: aut mone-
te. ſcilicet me: cantu. i. carmine a vobis dicta-
to: q reges exciti. i. excitati ſup ſūt bello. i. ad
bellū: & q̄ acies ſecute quēq;. ſ. regū cōplerit. i.
cōpleuerint cāpos qbus viris tell' itala. i. ita-
lica: floruerit tm̄. i. intm̄: & qbus armis arſerit
i. aut reſplēduerit aut martio furore incēſa ſit
Etem̄ vos diue meminiſtis. i. memoria retine
tis: & poteſtis memorare. i. recēſere & narrādo
ad memoriā reducere. at. i. ſed vix aura tenuis
fame. i. vix modic' rumor ꝑlabitur nos. i. la-
bendo venit ad nos aut legat̄. Ad. vt. ſ. perla-
bitur ad nos vſq;. Incipit autē narrare dicens.
Mezētius contēptor diuū init prim'. i. ꝓcipu'
bellū exiſtēs aſper. i. acer & ferox i latinos ho-
ſtes. ab oris. i. regionib' tyrrhenis. i. hetruſcis
& armat. i. armis īſtruit agmīa. ſ. q̄ duxit. Lau
ſus fili' ſup. ei' q̄ alter nō fuit pulchrior exce
pto corpore turni laurētis cū lauſus eſſet thu-
ſcus lauſus inqt: domitor. i. ad libitū guberna
tor. equū. i. equorū: & debellator ferarū ducit
iuxta hūc. i. iā dictū mezētiū patrē ſuū: mille
viros ſecutos. i. ſequētes eū: neqcq̄ qa ipſum
interimēdū tutati nō ſunt: ex vrbe agilina. i.
cerete oppido: exiſtēs dignus q eſſet letior. i.
beatior. patris īperijs. i. q͂ pater illi imperator
eſſet nō exul. aut q pateret imperia patris be-
nignioris q videlicet nō eſſet contēptor diuū
& dign' cui exul haud. i nō eſſet pater. i. vt is
ſit cui Mezētius nō eſſet pater: ſed quiuis vir
probus & pius. Auētinus pulcher. i. honeſtus
& decorus ſatus. i. ꝓgenitus hercule pulchro.
ideſt hōeſto & decoro: oſtētat poſt hos. ſ. Me-
zentiū & lauſum currū inſignē palma. i. victo
ria ꝑ gramīa. i. q̄ in graminibus victoriā obti
nuerat: aut oſtētat ꝑ gramīa currū inſignē pal
ma & equos victores. i. q vicerāt i curuli cer-
tamine: & gerit clypeo. i. in clypeo ſuo: īſigne
i. ornamētu & vt dicūt arma. paternū. i. patris
ſui herculis. ſ. centū angues & hydrā cinctam
ſerpētibus quē. ſ. auentinū rhea ſacerdos. ſ. in
illo loco cū aduētaret illuc hercules. edidit par
tu. i. peperit & eduxit: ſub auras luminis. i. in
hunc mundū: furtiuū. i. furtiue cōceptū: ſup. i
ſylua collis auētini & ita a loco i quo cōcept'
eſt eū denoīauit: edidit dicit mulier mixta. i.
cōmixta

¶Pandite nūc helicona deæ: cantuſq; mouete
Qui bello exciti reges: quæ quemq; ſecutæ
Complerint campos acies: quibus itala tantū
Floruerit terra alma viris: quibus arſerit armis:
Et meminiſtis em̄ diuæ: & memorare poteſtis:
At nos vix tenuis famæ perlabitur aura.
Primus init bellum thyrrenis aſper ab oris
Contēptor diuū mezētius: agminaq; armat:
Filius hunc iuxta Lauſus: quo pulchrior alter
Non fuit excepto laurentis corpore Turni.
Lauſus equum domitor: debellatorq; ferarum
Ducit agilina nequicq̄ ex vrbe ſecutos
Mille viros: dignus patrijs qui lætior eſſet
Imperijs: & cui pater haud mezentius eſſet:
Poſt hos inſignem palma per gramina currū
Victoreſq; oſtētat equos ſatus hercule pulchro
Pulcher auentinus: clypeoq; inſigne paternū
Centū angues: cinctāq; gerit ſerpētibus hydrā.
Collis auentini ſylua quem rhea ſacerdos
Furtiuum partu ſub luminis edidit auras
Mixta deo mulier: poſtq̄ laurentia victor
Geryone extincto tyrinthius attigit arua:
Tyrrhenoq; boues in flumine lauit hyberas
Pila manu ſæuoſq; gerunt in bella dolones:
Et tereti pugnant mucrone: veruq; ſabello:
Ipſe pedes tegmen torquens immane leonis
Terribili impexum ſeta: cum dentibus albis
Indutus capiti. ſic regia tecta ſubibat
Horridus: herculeoq; hūeros innexus amictu.

¶Helicona deæ: parnaſſus mons theſſaliæ diuidit̄ in cy SER.
theronē Lyberi & heliconē Appollinis: cuius ſunt muſæ Error ī di
Eſt autē Home. v̄ſus. Εσϖετε νυν μοι μουσαι ολυμϖια δω- uiſione
ματεχουσαι υμεισ γαρ θεαι εστε ϖαρεστετε ιστετε ϖαντα parnaſſi.
ημεισ δε κλεοσ οιον ακουομεν ουδε τι ιδμεν οι τινεσ ηγεμο-
νεσ δαναων και κοιρανοι ησ αν. Quibus arſerit ar. aut ſplē
duerit: aut amore flagrauerit Primus init bellū: nō mirū
ſi & cōtemptor diuū & ſacrilegus Mezentius contra piū
primus arma corripuit & ſciēda eſt poetæ affectatio. Nā
ambleſiam nefas eſt dicere: hic aliquos cōmemorat quos
in bello nō inuenis. & ī ſequētib' aliquos inuenim' quos
hic omnino non poſuit. Tyrrhenis aſper ab oris: origine
thuſcus. non tunc de thuſcia venit: quē an̄ pulſum a ciui-
bus conſtat. Agminaq; ar. aut eorū qui eū ſecuti fuerant:
ſicut eius filiū nec em̄ credibile eſt ſolū fugiſſe: nā & Sta.
dicit vel quos mouet exul: & hæſit Triſtibus apta fides
aut certe eorū quos Turnus ante ei dederat: vt Adraſtus
Polynici in Statio q ait Ne parua mouens inglori' arma
iret. Agilina: ex vrbe cerete oppido Nequicq;: quia in ꝓ-
lio perijt: nec paternū recepit iperiū Patrijs qui lętior eſſet
imperijs: Dignus qui haberet imperatorē potius q̄ exulē
patrem. Pulchro: forti vt diximus ſupra. Pulcher auenti- Anētiu.
nus: auentinus mons vrbis Romę eſt: quē cōſtat ab auib'
eſſe

eſſe noīatum quæ de tyberi aſcendētes illic aſcendebāt: vt in octauo legimus. Dirarū eſt niſi domus opportuna volucrum. Quidā etiā rex aborigenū Auentinus nomīe illic & occiſus & ſepultus eſt. ſicut etiā albanorū rex Auētinus cui ſucceſſit Procas. Varro tñ dicit in gente popu. roma. Sabinos a romulo ſuſceptos iſtū accepiſſe montē. quem ab auente fluuio prouīciæ ſue appellauerūt Auentinum. Cōſtat ergo varias opiniones poſtea ſecutas. nā a principio. Auentinus dictus eſt ab auibus: vel a rege aborigenum: vnde hunc herculis filiū cōſtat nomē accepiſſe non preſtitiſſe. Inſigne pa. abſolute dixit. Centū angues. ſecundū Simonidē: vt diximus ſupra. Collis auētini ſyl. in ſylua collis auentini: & dicendo auentini: oſtendit iam antea ita eſſe noīatū: Rhea ſacerdos alludit ad nomē matris: romuli: q̄ dicta eſt ilia rhea ſyluia Furtiuū: illicite cōceptū q̄ppe a ſacerdote: ſic ait alibi: Et dulcia furta. Mixta: mœchiſa τιγεια græce dixit mulier cōpendioſe mortalis dixit. Conſequens nāq; fuerat vt diceret mixta deo mortalis. Laurētia arua: laurentū ciuitas plurimū potuit nam omnia vicina loca eius imperio ſubiacuerūt: vnde nunc ait arua Laurentia cum iuxta tyberim eius armēta Hercules pauerit. ſed ſecundū antiquū ſitū ante albam &
Geryões. Romam tyberis laurentini fuit territorij. Geryone extin. Geryones rex fuit Hiſpaniæ: qui ideo trimēbis fingitur: quia tribus inſulis p̄fuit quæ adiacēt hiſpaniæ balearicę minori maiori & ebuſæ. Fingitur etiā bicipitē canē habuiſſe: quia & terreſtri & nauali certamine plurimū potuit: hūc Hercules vicit: qui ideo fingitur ad eū olla ærea tranſuectus: ꝙ habuit nauē fortē & ære munitā. Sane ſciēdū declinari hic geryōes geryonę: vñ eſt Ter gemini nece geryonę vt Anchiſes anchiſæ: vnde vſurpauit Sallu. Geryonis dicens. Veniens autē hercules de Hiſpania per campaniā in quadā cāpaniæ ciuitate pompā triūphi ſui exhibuit. Vñ Pompeij dicitur ciuitas: poſtea iuxta baias caulam bobus fecit & eā ſepſit qui locus boaulia dictus hodieq; boauliæ dicitur. Tyrinthius: a tyrintha ciuitate argis vicina vbi nutritus eſt: Tyrrhenoq; boues in flumine lauit iberos: admiratio locoꝝ lōginqtate. Pila manu: pila proprie eſt haſta: romana: vt geſa gallorū ſariſſæ ma-
Dolo. cedonū. Dolones: dolo eſt: aut flagellū intra cuius virgā latet pugio: aut ſecundū Varronē ingens contus cū ferro breuiſſimo. Dolones aūt a fallendo dicti ſunt ꝙ decipiāt ferro: cū ſpeciē preferāt ligni: & multi volūt p teretes mucrones dolones dici. p veru ſabellū pila ſignificari. Ipſe pedes: ad genus reſpicit nam & Hercules ſemp pedes inceſſit cum equos habuerit nobiliſſimos: Torquens: ſuſtinēs vt axem humero torquet. Horridus: tremebundus: non reuera horribilis.

Tum gemini fratres tiburtia mœnia linquūt:
Fratris tiburti dictam cognomine gentem.
Catilluſq; acerq; Coras argiua iuuentus.
Et primam ante aciem denſa inter tela ferūtur.
Ceu duo nubigenæ cum vertice montis ab alto
Deſcendunt centauri. homolen: otriq; niualē
Linquentes curſu rapido: dat euntibus ingens
Sylua locū: & magno cedūt virgulta fragore:
Nec præneſtinæ fundator defuit vrbis:
Vulcano genitum pecora inter agreſtia regē:
Inuentumq; focis: omnis quem credidit ætas
Cæculus: hunc legio late comitatur agreſtis.
Quiq; altum præneſte viri: quiq; arua gabinæ
Iunonis: gelidumq; anienem: & roſida riuis:
Hernica

cōmixta & q̄ cū mlier eſſet cōcubuerat: deo. ſ. herculi. poſtq̄ tyrithius. ſ. hercules victor extīcto. i. interēpto geryone. i. rege illo hyſpanie qui tria dicit habuiſſe corpa: attigit arua laurentia. i. italica iuxta laurētū: & lauit boues. i. vaccas hiberas. i. hiſpanicas: flumīe tyrrheno i. hetruſco ad mare inferū. De hoc aduētu Herculis diceť lati⁹ octauo hui⁹ vbi ageť de Caco ab eo interēpto Cuius ſup. ſubditi: gerūt ī bella: manu. ſ. ſua pila. i. tela longa q̄ poſt Romanorū erāt & dolones. i. flagella doloſa. vñ dicit ſeuos. i. formidādos qa ſunt baculi ī qbus mucrones icluſi ſūt vñ addit: & pugnāt mucrone tereti. i. longo & rotūdo quo dira fiūt vulnera & veru ſabello. i. q̄ſi ſabelli ſeu ſabini vti ſolebāt. ſ. dolonibus aut pilis. Ipe. ſ. dux eorū auētinus exñs pedes. i. pedib⁹ nō equo icedēs ſicut & Hercules pater eius: & torquēs. i. ſuſtinens & inuoluēs circū ſe: iane. i. valde magnū & terribile tegmē. i. tergū aut pellē leonis: impexū. i. villoſū & iplicitū: ſeta. i. duro pilo & terribili cū dentibus albis indut⁹ capiti. i. ad caput vſq; vel p munimēto capitis ſubibat ſic. i. ī talib⁹ armis horrid⁹. i. tremēd⁹: tecta regia. i. domū regis innexus humeros. i. habens humeros īnexos amictu herculeo. i. herculano. hoc eſt quali hercules vti ſolebat. Beroaldus aūt ī Seruiū dicit de verticib⁹ parnaſſi ſic BERO Parnaſſ⁹
Authoritas Seruij cū apud grāmatiſtas ac litteratores plurimū polleat effecit vt oēs min⁹ eruditi ī hūc errorē delaberenť aſſerētes cythe ronē & heliconē colles eſſe parnaſſi: Corrigēdus itaq; hoc ī loco eſt error public⁹ ex authoritate eruditiſſimorū geographorū q grāmaticis in locorū deſcriptiōe haud dubie mereť anteponi prio igiť ſciēdū eſt: ꝙ parnaſſ⁹ mōs eſt ī phocide regiōe: nō aūt ī theſſalia vt Ply. in. iiij. & Strabo meminit ī nono: ſub parnaſſo ſunt delphi clariſſimi ī terris oraculo apollinis: Helicō aūt & cytherō ſūt ī Boetia vt Ply. Strabo: Mela: Solinus: reliquiq; oēs teſtanť & muſis natale ī nemore helicone ſcriptores aſſignāt qui & altitudīe & ambitu nō minor ē pnaſſo: ꝙ aūt pnaſſ⁹ biceps & biuertex a poetis nūcupeť: nō iō debem⁹ accipere v̄tices Cytheronē & heliconē. vt grāmatici hallucinanť ſed ipſi⁹ mōtis cacumina. Cū ego curioſius inqrerē q̄ nā forent noīa duorū pnaſſi v̄ticū reperi apud herodotū ī Vrania vnū ex v̄ticib⁹ pnaſſi noīatū fuiſſe tithorea: alterū hyāpeum. q̄circa herodoti authoritatē ſequēs id credere malo: q̄ qđ Cytherō helicon ve aut nyſa aut Cyrrha: aut Cyrphis: nāq; & id tradiť fueriť v̄tices nuncupati. Cyrrha & Nyſa noīa qdē ſūt ciuitatum ſed non collium: & Nyſa nō eſt in parnaſſo ſed in helicone. Cyrphis v̄o rupes ē non cacumē. Libuit hec pauca ānotare ſuper v̄ticib⁹ duobus parnaſſi ad errorē manifeſtariū refellendū: q a prioribus recentioribuſq; minus eruditis paſſim receptus eſt.

¶ Tum gemini fratres &c. Deſcribit reliqſq;
cū turno cōtra eneam in bellū prodibāt vnde ASCEn.
Donat⁹ Tū gemini. Geminos dicit vel ſimul
natos vel duos vt alibi gemīni a tenedo. Liuē DONA.
tis plūbi Plūbeis maſſulis. Ceu. i. quomō. harū auiū cōparatione oſtēdit hos inertes & delitioſos hec ille. ¶ Ordo eſt. Tum. i. poſt p̄di-
ctos gemini. i. duo & equales fr̄es: q̄s ſi gemel Ordo.
los velit ſignificare diceret Tum fr̄es gemini quia ſi gemini. i. gemelli fruſtra adderetur fratres: quia omnes gemini. i. gemelli vno partu editi fratres ſunt: fratres igiť gemini. i. duo. ſ.

catillus & Coras acer.i.ſtrenu⁹ appoſitorie iuuentus argiua.i.q̄ ex grecia illuc venerat. Fuerūt em̄ filij amphiarai qui apud thebas perijt nati ex ſorore adraſti: vt Ply. atteſtaṝ linquūt menia tyburtia .i.tybur oppidū a tyburte ſeu tyburtio eorū fratre denoiatū: appoſitorie gētem dictā cognomine.i. cognomēto: tyburti fratris.ſ.ſui. Et ipſi fratres ferunṫ.ſ.i equis: añ primā aciē inter denſa tela. Ceu.i. queadmodum ſup. ferunṫ: duo cētauri nubigie.i.ex nube geniti ſub ſpecie iunonis formata cū.i.qñ ipſi linquētes.i.deſerētes homolē & otryn niualē.i.mōtes illos theſſalie niuibus oppletos linquētes dicit ſup.cū curſu rapido: dū.ſ.igēs ſylua dat ipſis euntibus.i.celeriter deſcendētibus locū. ꝓpter ventū quē ſecū ducūt ſup. cū magno fragore. Nec fu. dator vrbis pneſtine ceculus.ſ.noīe defuit imo affuit cū reliqs quē oīs etas.ſ.cōtiuata ad tp̄a poete. credidit genitū vulcano.i.a vulcāo exiſtētē regē iter pecora agreſtia.i.i agro paſci ſolita & iuentū focis i.locis vbi ignis cui⁹ deus eſt vulcan⁹: foueṫ. Legio.i.certa multitudo agreſtis qa agreſtiū rex erat comitaṝ hūc late.qꝫ.i.& q aut qcūqꝫ viri colūt preneſte.i.oppidū illud ī italia: altū & qui colunt arua iunonis gabine.i.a gabijs ſummopere culte: & aniene.ſ.fluuiū gelidū.i. frigidū qa p ſyluas defluentē: & ſaxa hernica i.que herne a ſabinis dicunt roſida.i. irrigata riuis.ſ.pterfluētibus & ſup. illi quos anagnia ciuitas illa diues.i.opulenta: paſcit & quos o amaſene pater qa deus eſt fluminis aut ipe fluuius vicin⁹ ciuitati priuernarū ſup. paſcis Arma nō ſonant illis oibus.i.nō ferūt ſecū arma inuaſiua vt cetere nationes nec clypei.i.arma defenſiua ve p vel: currus qbus.ſ.cōmeatum aut arma ferant aut belligerētur: ſed maxima pars eorū ſpargit.ſ.e funda iaciēdo glādes.i. maſſulas aut globulos plūbi liuētis.i. liuorē inducētis dū tāgiṫ (Quia filio vulcani ſubditi ſunt niſi nouitie ſint machine quas colubrinas vocāt: quadraret illis glādes iecisse qa miniſterio ignis eijciunṫ) pars.ſ.eorū geſtat manu bina ſpicula.i.iacula ī morē ſpicarū acuta. & habēt galeros fuluos.i.quoddā gen⁹ pileoꝝ coloris fului qa de pelle lupi: tegmē.i.vt ſint veſtimentū: capiti.ſ.ſuo & inſtituere veſtigia ſiniſtri pedis nuda.i.habēt ſiniſtros pedes nudos (tales em̄ vt Macrobius recitat dicit euripides Aetholos īceſſiſſe: quod tñ reprehendit Ariſtoteles dicens dextrū pedē illis nudū fuiſſe) pero.i.calceamentū: crudus.i. indigeſtū & rude: tegit altera.ſ.veſtigia hoc eſt dextera At i.ſed meſapus domitor equū.i.equorū: proles neptūnia.i.filius neptūni qa p mare in italiā venit: quem neqꝫ phas ſup. erat cuiqꝫ ſternere igni nec ferro.i.q neqꝫ ferro neqꝫ igni extigui poterat: vocat ſubito ī arma populos reſides. ſ.ab armorū exercitio iāpridē.i.iā a puſculis temporib⁹: & agmina deſueta bello.i.aliena a cōſuetudine belladi: & retractat.i.iterū tractat: ferrū.i.arma ferrea. hi.ſ.ppl̄i meſapo ſubditi: habēt i.habitāt arces feſceninas.i. feſcenium oppidū italie: & faliſcos.i. illos pplos equos.i.iuſtos: vt Serui⁹ dicit: alij dicūt eqſqꝫ faliſcoſqꝫ quia equi etiā populi ſunt italie. hi habēt arces ſoractis.ſ.oppidi apollini ſacri & arua flauinia: & lacū cimini cū monte.i.q eſt iuxta montē & canebāt regē: ſcilicet meſapū Ceu.i.queadmodū ſup. canūt: quōdā.i.aliqñ: cygni niuei.i.candore niuali cū referunt ſeſe e paſtu iter nubila liquida & dāt modos.i.modulos

Hernica ſaxa colūt: quos diues anagnia paſcit
Quos amaſene pater. nō illis omnibus arma
Nec clipei: currus ve ſonāt: pars maxīa glandes
Liuentis plumbi ſpargit: pars ſpicula geſtat
Bina manu: fuluoſqꝫ lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti: veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis: crudus tegit altera pero.
At meſapus equum domitor neptūnia proles:
Quem neqꝫ fas igni cuiqꝫ nec ſternere ferro:
Iam pridem reſides populos: deſuetaqꝫ bello
Agmina ī arma vocat ſubito: ferrūqꝫ retractat.
Hi feſceninas acies: æquoſqꝫ faliſcos:
Hi ſoractis habent arces: flauiniaqꝫ arua:
Et cimini cū monte lacū: lucoſqꝫ capenos.
Ibant æquati numero: regemqꝫ canebāt.
Ceu quōdam niuei liquida inter nubila cygni:
Cum ſeſe e paſtu referunt: & longa canoros
Dant per colla modos: ſonat āmis & aſia longe
Pulſa palus.
Nec quiſqͣ æratas acies ex agmine tanto
Miſceri putet: aeream ſed gurgite ab alto
Vrgeri volucrū raucarum ad littora nubem.

SER.

¶ Tyburcia mœnia lin. de græcia tres fratres venerunt ad italiā: Catillus: Coras: Tyburtus. Hi ſimul omnes vnā fecere ciuitatem & eam de fratris maioris nomine tybur appellauerunt licet & alias fecerint ſinguli. Nunc ergo dicit duos ad bella veniſſe dimiſſo in ciuitate ad cuſtodiā Tyburte vel Tyburto Catillus vnde Mons Catilli: quē Careli dicunt per corruptionem: Coras a cuius nomine eſt ciuitas in italia. Deſcendunt centau. ex hac comparatione equites eos fuiſſe intelligimus: quod tamen dicturus eſt poſtea. Nec non celereſqꝫ latini. Et cum fratre Coras & virginis ala camillæ. Homolen otrynqꝫ ni. mōtes theſſaliæ. Ingens ſyl. locum & magno virgulta cum vtiqꝫ cedit ſylua. cedunt virgulta a minore ad maius venire debuerit. Nec præneſtinæ funda. de. vr. de ciuitatibus totius orbis multi quidem ex parte ſcripſerunt: ad plenum tamen Ptolemæus græce: latine Plynius de italis etiam vrbibus Iginius pleniſſime ſcripſit: & Cato in originib⁹ conditarum vrbium diſſentio inuenitur. adeo vt ne vrbis quidem romæ origo diligenter poſcit agnoſci: nam Salluſtius dicit: Vrbem romam ſicuti ego accepi condidere atqꝫ habuere ī initio troiani: & cum his aborigenes: alij ab Euandro: ſecundum quos Vergi. Tunc rex Euandrus romanæ conditor arcis. alij a romulo vt En huius nate auſpicijs illa ī clyta roma. Si igiṫ tātæ ciuitatis certa ratio non apparet non mirum ſi in aliarum opinione dubitatur. vnde nec hiſtoricos nec commentatores varie dicentes imperitiæ condemnare debemus. Nam antiquitas creauit errorem: & plærīqꝫ fundant: plæriqꝫ augent: & ad ſe tranſferunt nomina: Quam rem etiam nō paruū errorem afferre manifeſtum eſt: vt ecce laurentum a pico factum. vt eſt Laurentis regia pici. Item a lauio latini fratre eſt lauinū dictum. Item a Latino laurentū. Itē a lauinia laurolauinium. Nec pneſtinæ fundator. d. v. præneſte locus eſt haud longe ab vrbe dictus ἀπὸ τῶν πρίνων .ideſt ab arboribus illicibus q̄ illic abundant: ibi erant pontifices

fices & dij indigetes:ſicut ēt romæ erāt:& ēt illic duo fratres q̄ diui appellabant̄:horum ſoror dū ad focū ſederet: reſiliens ſcintilla eius vterū ꝑcuſſit vnde dicit̄ cōcepiſſe: poſtea enixa puerū iuxta tēplū Iouis abiecit quē virgines aquatū euntes iuxta ignē inuētum ſuſtulerūt q̄ a fonte haud longe erat:vñ Vulcani dictus eſt filius.Cæculus hunc le.Cæculus aūt ideo q̄a minoribus oculis fuit: quā rē efficit frequēter fum⁹.hic poſtea collecta multitudine poſtq̄ diu latrocinatus eſt præneſtinam ciuitatē in montib⁹ condidit:& cū ad ludos vicinos populos inuitaſſet: Cœpit eos hortari vt ſecū habitarent.& ꝓ gloria iactari ſe filium Vulcani:quod cum illi non crederent inuocato Vulcano:vt filiū ſuū cōprobaret:oīs illius multitudinis cœtus flāma eſt circūdatus:quo facto cōmoti omnes ſimul habitauerunt:& Vulcani filiū eſſe crediderunt:hinc eſt oīs quē credidit ætas:quaſi poſt dubitationem: & q̄a ſine dubio ætas varia in ſpectaculis fuit.Dicim⁹ autē & dulos:canoros.i.bene ſonantes more canētiū per longa colla:amnis.ſ.iuxta quē canunt in miſia frequēter ſonat.i.reſonat:& aſia pal⁹ ad differentiā regionis pulſa.i.repercuſſa a ſono cygnorum.ſonat ſup. Nec quiſq̄ putet acies ex tanto agmine miſceri æratas.i.æreis aut ferreis armis tectas:hoc eſt qui dictos viros audirent canentes regem.non putaret eos eē armatos nec bellicos ſed putaret nubē aeriam i.in aere volantem volucrum raucarum.ſ.cygnorum quorum vox dulciter raucēſcit vrgeri.i.depelli ab alto gurgite.quia quando vrgentur & volare cogunt̄ canere inceptāt hoc eſt qui eos videret & non audiret putaret cygnos nō homines ſe audire tam ſuauiter concinunt q̄ꝗ̄ plurimi ſunt.

hoc ꝑneſte vt quiq̄ altum ꝑneſte viri:& hæc præneſtis:vnde eſt cum primam aciem ꝑneſte ſub ipſa Straui.Quiq̄ arua gabinæ Iunonis:Gabij diu in agris morati tandem gabios condiderunt vñ perite arua dixit nō mœnia.Sane illic Iuno religioſiſſime colitur.Eſt aūt loc⁹ haud lōge ab vrbe.Gelidūq̄ ani.anio fluuius haud longe ab vrbe eſt:ſed hic euphoniam ſecutus eſt:Nam Enni.Annionem dixit iuxta regulam. Herni caſa.co.Sabinorum lingua herne ſaxa vocant̄.Quidam dux maior gabinos de ſuis locis elicuit: & habitare ſecum fecit in montibus ſaxoſis vnde dicti ſunt hernici. Diues ana.aut fertilis: aut alluſit ad hiſtoriam.nā Anto. Augu.ſorore contēpta poſtq̄ & Cleopatrā duxit vxorem Monetā eius in anagnia ciuitate iuſſit feriri.Quos amaſe.p.aut paſcis:aut ſit antiptoſis:quo paſcit Amaſenus:eſt autē flu.vicinus ciuitati priuernarum q̄ eſt in campania.Arma:ſcuta.Clipei:ſcuta maiora dicti ab eo quod celent corpus ἀπὸ τοῦ κλέπτω.Fuluoſq̄ lup.d.p.g.galerus genus eſt pilei:qđ fronto neutro genere dicit.Veſtigia nu.ſiniſtri:at qui ipſe eſt in pugnantibus primus:ſed bene nudus eſt.q̄a tegit̄ ſcuto.Dextrum autem tectum eſſe conueniebat:quaſi ab armis remotum.Pero:ruſticum eſt calciamentum:& traxit hoc a greco more:vnde iſti tranſierant vnde hoc armorum fuerat genus.At meſapus equum do.n.pro.hic meſapus per mare ad italiam venit:vnde Neptūni dictus eſt filius quē inuulnerabilem ideo dicit.q̄a nuſq̄ perijt in bello. Ignē autem ei nocere non poſſe ꝓpter neptūnum dicit quia eſt aquarum deus.Ab hoc Enni.dicit ſe originem ducere:vñ nunc & cantantes inducit eius ſocios & eos cōparat cygnis.Domitor autem equoꝝ:quaſi aīalium a patre inuentoꝝ:Hi feſceninas acies. Feſcenium oppidū eſt in cāpania:vbi nuptialia inuenta ſunt carmina.Hi autem populi ducunt originem ab athenienſib⁹. Aequoſq̄ fali.Faliſcos Haleſus cōdidit immutato.h.in.f.Faliſci dicti ſūt:ſicut febris dicit̄:q̄ antea hebris dicebat̄.Formiæ:q̄ hormię fuerūt ἀπὸ τῆς ὁρμῆς:nā poſteritas in multis noībus.f.pro.h.poſuit.Iuſtos aūt dixit:q̄a po.ro.miſſis deceuiris ab ipſis iura fœcialia collegit.& nōnulla ſupplemēta.xij.tabulaꝝ accepit quas habuerāt:nā ab athenienſibus decem habuerunt tabulas.Hi ſoractis hn̄t arces:ſoracte qui eſt mons apud hyrpinos haud longe a flauinia. Flauinia ar.Locus eſt in italia flauinium noīe. Et cimini cū mon.la.& lacus & mons hoc noīe appellat̄ ſane hoc habet fabula.Aliquādo Hercules ad hos populos venit:qui cum a ſingulis ꝓuocaretur ad oſtendendam virtutem defixiſſe dicitur vectē ferreum quo exercebat̄ qui cum terræ eſſet affixus & a nullo potuiſſet auferri:iā rogatus ſuſtulit:vñ immenſa vis aquæ ſecuta eſt:q̄ ciminicum lacum fecit.Lucoſq̄ capenos: vñ & porta capena q̄ iuxta camœnas eſt:nomen accepit.Aequati nume.digeſti in ordinē cōgruēter ſicut decebat.Liquida inter nu.Pura:ſed nil tā cōtrarium nubibus.nā liquide nō ſunt:ergo nubes pro aere poſuit:vt liquidis in nubibus arſit arundo.Et longa canoros.Dāt p colla modos ſcđm Ply.qui ait in naturali hiſto.cygnos ideo ſuauius canere:q̄a colla longa & inflexa habent & neceſſe eſt eluctantē vocem per longum & flexuoſum varias reddere modulationes.Sonat am.caiſtrū in myſia regione dicit qui coheret aſiæ paludi quā cum ſignificamus a longa eſt cum ſit breuis cum ꝓuinciā ſignificare ſolemus:qđ ſignificatur in Geor.vt atq̄ aſia circum Dulcibus in pratis rimant̄ ſtagna cayſtri.Volucrum raucarum:raucum τοῦ μέσου ſicut graue olentis:nam legimus grauiter ſpirantis copia tymbræ:ſciēdum tñ Ver.ſcđm morē ꝓuinciæ ſuę locutum in qua bene canentes cygni rauciores vocantur:

Gabij | Anio | Herne | Amaſcenus | Feſceniū & feſcina carmina

Ecce ſabinorū priſco de ſanguine magnum
Agmē agēs Clauſus magniq̄ ipſe agminis īſtar
Claudia nūc a quo diffundit̄ & tribus & gens
Per latium:poſtq̄ in partē data Roma ſabinis.
Vna ingens amiterna cohors: priſciq̄ quirites
Freti manus omnis:oliuiferæq̄ mitiſcæ:
Qui nomentum vrbem qui roſea rura velini:
Qui tetricæ horrentis rupes:mōtemq̄ ſeuerū
Caſperiāq̄ collūt:foruloſq̄: & flumē hymellæ
Qui tybrim fabariq̄ bibūt:quos frigida miſit
Nurſia:& ortinæ claſſes:populiq̄ latini
Quoſq̄ ſecans infauſtū interluit Allia nomen
Quam

ASCEn. ¶ Ecce ſabinorum.Perpetuo tenore alios duces populoſq̄ italie deſcribit:vnde cū parum ſit difficultatis nihil a donato allatum dicunt quod ſit lectione dignum.Ordo itaq̄ eſt.Ecce

Ordo. q.d.qđ mirabere propter generis antiquitatē Clauſus exiſtēs de priſco.i.valde antiquo ſanguine ſabinorū.qui ſunt populi italie non lōge a roma agens.i.conducens magnū agmen: & ipſe exiſtens inſtar.i.in ſtatum & valorem magni agminis:a quo & tribus & gens.i.ꝓgenies claudia.i.claudioꝝ q Rome nobiles erāt: diffundit̄.i.multiplicat̄ diffundēdo in diuerſas familias p latiū.i.totā italiā poſtq̄ roma data eſt.ſ.a romulo ſabinis in partē.i.poſtq̄ ſabini donati ſunt ciuitate romana Ingens cohors amyterna.i.ex amyterno oppido. & q̄rites priſci.i.ſabini antiq̄ & oīs manus.i.multitudo ereti.ſ.oppidi:& mitiſcę.i.ei⁹ vrbis non lōge a roma q̄ poſtea trebula dicta ē:oliuiferę idēſt multū oliui ac oleaꝝ ferentis.& ſup.ij g

collunt

colunt nomē tū vrbē & rura velini.i.illi⁹ lac⁹ roſea.ꝓ eo qđ ē rorida aut roſida.i. multo ro re ꝑfuſa & ita fertilia.q.d.irrigua:& q collūt ru pes tetrice.ſ.regiōis vbi ſūt tetrici mōtes aſper rimi a qbus oēs rigidi tetrici noiant̄ vñ addit horrentis.i.rigide & aſpere & ꝑ.i.montē ſe uerū.ſ.tetricum & q colunt caſperiā.ſ.vrbē & forulos etiam oppidum:& flumen hymelle.ſ. hymellā.& q bibunt thybrim.ſ.fluuium & fa barim ēt fluuium q ambo ſabiniā tranſeūt:& ſup.ij.qs:Nurſia frigida.ſ.aut natura aut mo ribus qa venefica:mittit: & claſſes ortyne & ppl'i latini:& ſup.illi quos Alia infauſtum no men.ſ.propter cladē romanoꝝ apud eū fluuiū factā iterluit.i.iter medios alludēdo fluit ſecās i.diuidēs eos ꝑ mediū vna.i.ſimul ſup.vene runt ꝗ.i.ꝗtū multi fluct⁹ voluunt̄: marmore i.mari libyco.vbi.i.qñ orion ſeu⁹.i.ſyd⁹ orio nis ſeuū & nymboſū.cōdit.i.abſcōdit vndis hybernis.i.hyemalib⁹:vel quot ſup.ariſte.i. ſpice aride:dēſe.i.crebre torrent̄ cū ſole nouo i.recēs orto:aut i pricipio eſtatis aut ſup.i cā po hermi.i.quē herm⁹ fluui⁹ lydie irrigat:aut i aruis lycie flauētib⁹.i.ariſtis flauis:tā multa ſup.& tot ſcuta ſonāt.ſ.eorū q in bellū cōgreſ ſuri ſūt & tell⁹ eſt cōterrita pulſu pedū:qſi ipi peſſūdata ſuccūbere timeat hic.i.poſt hos ha leſus hoſtis noīs troiani:agamēnonius.i.aga mēnonis aut ſocius aut not⁹.i. fili⁹ naturalis & nō legitim⁹ iūgit eqs curru.i.ad currū:rapit i.raptim colligit:turno.i.i auxiliū turni mille ppl'os.i.viros feroces q vertūt raſtris maſſica i.montes maſſicos felicia.i.feraces fertileſqꝫ baccho.i.vino & ſup.illi qs arūci patres q ſūt de antiqſſimis ppl'is italie:miſere.ſ.i auxiliū turni:iuxta equora ſidicina.i.ab oppido ſidi cino dicta:& ſup.ij q linquūt cales oppidū il lud cāpanie:& accola vulturni amnis vadoſi i.vadis pleni & vadabilis & pariter ſaticulus ppl'us ille cāpanie i italia aſper.ſ.morib⁹ & ma n⁹.i.mltitudo oſcoꝝ:illoꝝ ppl'orū italie ſup. vna veniūt:aclydes.i.tela de lōge iaci apta:te retes.i.in lōgū rotūde:ſūt illis tella.i.pro telis ſed mos ē ſup.ipis aptare hec.i.has aclides fla gello lēto.i.dū lentū & flexibile eſt:cetra.i.ſcu tum loreū quo tūc vtebant̄ hiſpani & aphri te git leuas.i.ſiniſtras ptes corporū eorum.enſes falcati.i.icurui.ſ.harpe ſup.tegūt cominus.i. de ꝓpe quaſi cū manu cōſerta manu ſup.dex tras.Beroald⁹ in Seruiū errantē in deſcriptiōe trebie & mytiſce dicit ſic.Q uis nō videt ſer uiū i reb⁹ iterdū leuiſſimis ipingere:& toto vt aiunt errat celo:vel hoc potiſſimū in loco cū dicit apud trebulā.ꝗ dicta ſit & trebia ab āni bale victos eſſe Romanos:qđ a fide hiſtorica penit⁹ eſt alienū nāqꝫ Annibal apud trebiam fluuiū placentinū maxio ꝑlio vicit conſules. Ro.ſemproniū lōgū & Cor.ſcipionē Africani patrē:vt liuius:fili⁹ atqꝫ polybi⁹ aptiſſime ac copioſiſſime narrāt:& nemo vllo tpe hoc vnꝗ inficias iuit:errat itaqꝫ euidēter Serui⁹ exiſti mans trebiā idē eſſe quod trebula:cū interual lo locorū & diſſimilitudine ſignificatiōis diſ iungant̄:nā trebia fluui⁹ eſt notiſſimus iuxta placētiā:trebula ꝟo oppidum fuit haud ꝓcul ab vrbe Romana:vt author eſt Plyni⁹ & olim trebulanis ciuitas data fuit a Romanis vt ſcri bit Liui⁹ i.x.Trebule caſei laudatiſſimi cōfi ciebāt trebulani cognominati:de qb⁹ ſic ſcri bit Martialis in xenijs.Trebula nos genuit cō mēdat grā duplex:Siue leui flāma:ſiue doma mur aqua Trebiani fuerūt quoqꝫ ppl'i cōter mini trebulanis

Beroald⁹ in Seruiū.

Q uam multi libyco voluunt̄ marmore fluct⁹:
Sæuus vbi orion hibernis colitur vndis
Vel quum ſole nouo denſæ torrent̄ ariſtæ:
Aut hermi campo:aut lyciæ flauentib⁹ aruis.
Scuta ſonant:pulſuſqꝫ pedū conterrita tellus:
Hinc agamēnonius troiani nominis hoſtis
Curru iungit haleſus equos:turnoqꝫ feroces
Mille rapit populos:vertunt felicia baccho
Maſſica qui raſtris:& quos de collibus altis
Arunci miſere patres:ſidicinaqꝫ iuxta
Aequora:quiqꝫ cales linquūt:amniſqꝫ vadoſi
Accola vulturni:pariterqꝫ ſaticulus aſper.
Oſcorumqꝫ manus:teretes ſunt aclides illis
Tela:ſed hæc lento mos eſt aptare flagello.
Læuas cetra tegit:falcati cominus enſes.

¶Ecce ſabinorum:poſt exactos reges vſurpat hoc nam clauſus dux ſabinorū poſt exactos reges cū quinqꝫ milli bus clientū & amicoꝝ venit romā & ſuſcept⁹ habitandā vrbis partē accepit:ex quo & Claudia trib⁹ eſt & familia noīata.Priſco de ſan.de antiqs ſabinis.Magnum agmen: ꝓpter quinqꝫ milia clientū. Poſtꝗ in parte data.r.ſ. hoc de alia traxit hiſtoria:nā poſt ſabinarum raptum & fœd⁹ factum inter Romulū & Titū tacitum recepti in vrbē ſa bini ſunt ſed hac lege vt in oībus eſſent ciues romani ex cepta ſuffragij rōne nam magiſtratus non creabāt. Ami terna cohors de amiterno oppido Priſciqꝫ.q.i.ſabini pri ſci aūt ideo:qa poſt fœd⁹ Titi & romuli placuit vt,quaſi vnus de duobus fieret populus vñ & romani quirites di cti ſunt:qđ nomen ſabinoꝝ a ciuitate curib⁹ fuerat & ſa bini a romulo dicti ſunt Freti manus oīs Oppidū eſt di ctum a Iunone.i.ηρασ q illic colitur.Oliuiferæqꝫ:mitiſcæ Hæc trebia poſtea dicta eſt quā mō trebulā dicunt Apud hanc Hānibal deleuit populum romanū Luca.Q uod in punica nati tēpora cānarū fuimus trebieqꝫ iuuent⁹. Q ui nomentum vrbē:hoc ex ſua ꝑſona dicit poeta:nā adhuc ciuitas nomētana non fuerat:vt in ſexto ait. Hi tibi no mentū & gabios.Itē hæc tum nomina erunt. Roſea rura velini:velinus lacus eſt iuxta agrū q roſulanus vocatur Varro tñ dicit lacū hūc a quodā cōſule in nartam vel nar tem fluuium deriuatum:nā vtrūqꝫ dicit̄ eſſe diffuſū poſt quod tanta ſecuta eſt eo loco fertilitas vt ēt perticæ lon gitudinē altitudo ſuparet hærbarū quinetiā quantū per diem demptū eſſet tantum ꝑ noctem creſcebat.Q đ Ver gi.ad ſuā ꝓuinciā trāſtulit dicens.Et quātū lōgis carpent armēta diebus exigua tm̄ gelidus ros nocte reponet.Te tricæ.h.r.Tetricus mons in ſabinis aſperimus:vnde tri ſtes hoīes tetricos dicimus Monteqꝫ ſe.nomē ꝓpriū mon tis ſicut agriroſeus.Caſperiā.c.Caſperia & Foruli ciuita tes fuerunt.Flumē hymellæ:hymella fluuius eſt:& ſic di xit hymellæ flumen vt buthroti vrbē.Q uin tybrim fa. qꝫ.b.bene bibunt:nāqꝫ tyberis fluui⁹ in tuſcia oritur:ſed tranſit etiā per ſabinos vñ bibunt non poſſident dixit.& ſciendū Turni dare auxilium tractu piceni ſamnij campa niæ:& pro parte apuliæ. Omnis vero tuſcia ſuperior & Venetia æneæ preſtat auxiliū.Fabarim autem quem di cit ipſe per ſabinos tranſit:& farfarus dicitur Plau. Diſſi pabo te tanqꝫ folia farfari:Oui.Et amœnæ farfarus vm bræ.Frigida miſit Nurſia:Piceni ciuitas:frigida autem eſt reuera:aut certe venenoſa nocens Gracchi nāqꝫ vbiqꝫ in contiōibus ſuis nurſinos ſceleratos appellauere & ſcie dum Vergi.hiſtoriarum rem per tranſitum tangere Or tynæ ideſt ortyni equites qui claſſes dicunt̄:vnde & eoꝝ tubas claſſica

SER.

tubas claſſica dicim⁹:& ptes ppl̃i claſſes vocam⁹:q̃ qnq; fuerũt. Populiq; la.q intererãt albani mõtis viſceratiõi. Infauſtũ iterluit.a.n.Allia fluui⁹ haud longe ab vrbe eſt: iuxta quẽ galli Brẽno duce quintodecimo calẽ. auguſtas die deleto exercitu poſt triduũ deleuerũt:ẽtvrbẽ excepto capitolio:ſane alia dicit̃ cui addit̃ vnũ l ꝓpter metrũ vt relliqas Luca.bñ poſuit vt Q uas aliæ clades. Marmore: mari.Vel cũ ſole nouo:pria ẽſtatis pte ẽt ſol nou⁹ ẽ.viij. calẽ.Ianua.die:ſed tũc nõ ſũt ariſtæ quas ab ariditate dictas conſtat. Aut hermi cãpo.hermus lidiæ fluuius eſt:q ſupſuſus cãpis gignit fertilitatẽ:vñ harenas aureas fingi tur trahere.Liciæ flauẽtib⁹ aruis:ꝓuincia eſt fertilis frugum.Hinc agamemnonius.t.n.h.agamemnonis plæriq; comitem pleriq; notum filium volunt: q cũ veniſſet ad italiã audito aduẽtu æneæ in bellũ ruit nõ amore Turni ſed odio hoſtilitatis antiquæ:vñ ait troiani noĩs hoſtis. Rapit po.raptim adducit & iã cãpaniæ loca cõmemorat: nã Maſſicus mõs ẽ vitib⁹ plen⁹.Maſſica aũt dixit vt mænala.Arũci miſere pr̃es:iſti græce auſones nominant̃.Sidicinaq; iuxta.ab oppido ſidicino.Cales linquũt ciuitas eſt cãpaniæ.nã in flãminea eſt quæ calæ dicit̃:& in gallia hoc noĩe:quãSalu.captã aPerpẽna cõmemorat.Amniſq; vadoſi Accola vulturni:fluui⁹ q iuxta cumas cadit i mare:Saticul⁹ aſper ppl̃s cãpanie aſper morib⁹. Oſcorumq; ma.Capuẽſes dicit:q antea ophici appellati ſunt:ꝙ illic plurimi abũdauere ſerpẽtes.Aclides illis tela:aclides ſũt tela q̃dã antiqua adeo vt nec vſq̃ cõmemorent̃ in bello. Legit̃ tñ ꝙ ſint clauæ cubito & ſemis factæ eminentibus hinc inde acuminibus:q̃ ita in hoſtẽ iaciũtur religatæ loro:vel lino vt peractis vulnerib⁹poſſint ad dominos redire.Putat̃ tñ eſſe teli gen⁹:qd̕ p flagellũ i immẽſum iaci põt.Læuas cetra tegit ſcutũ loreũ quo vtunt̃ afri & hiſpani.Falcati comin⁹ enſes affectauit varietatẽ:nã conſequẽs fuerat:vt diceret dextras armarũt gladij falcati. Falcat⁹aũt enſis eſt harpe qua vſus eſt Perſeus Luca.ait Harpen alterius monſtri iam cede rubentem.

Error Seruij. Hermus. Cales Aclides

mini trebulanis: ſed hi nihil ad trebiam: vbi Annibal Romanos ꝓfligauit.nec v̾ſus Lucãi qcq; iuuerit ſeruij opinionẽ:cũ apertiſſime referat̃ ad trebiã placẽtinum:ꝑperã itaq; allegatur a ſeruio q altero quoq; loco alterum Lucani carmen parum diligenter parũq; curioſe penſitauit nãq; ſup eo maroniano v̾ſiculo.In fauſtum interluit Allia nomẽ.ita ſcriptũ reliquit.Allia fluui⁹ eſt. cui addit̃ vnum l ꝓpter metrũ vt relliqas.Lucanus bene poſuit: quas alie clades:non poſſũ nõ vehemẽter admirari ſeruium in errores tã pueriles:tam manifeſtarios tã crebro incidere:exiſtimat enimLucani v̾ſum referendũ eſſe ad cladem allienſem: qd̕ ꝙ ridiculũ ſit quiuis aĩaduertere poterit:q librum lucani ſeptimũ diligenti⁹ itroſpexerit: in quo carmen hoc legitur.nõ iſtas habuit pugne pharſalia partes.Q uas alie clades: cuius ſenſus eſt manifeſtiſſimus: vult enim oñdere Lucanus oẽs alias clades quas Romani ſuperioribus temporibus paſſi ſint.nõ eſſe cõparãdas cum pharſalica clade:q̃ cunctas alias exuperat & ita alie ſine controuerſia accipitur ꝓ ꝓnomine.Seruius v̾o credidit alie clades accipi pro allienſi clade.tãq; ab Alia fluuio deriuetur.cuius primam ſyllabam apud poetas ſemꝑ ꝓductã repperi q̃uis ſeruius reclamet. Ouidius Hec erat in faſtis.cui dat grauis Allia nomen.Luca.Et damnata diu Romanis allia faſtis Silius. Maior & horrificis ſeſe extulit allia ripis.ſic a poetis omnibus ſecutis naturã nominis nulla metrica neceſſitate cogente:allia ponitur prima ſyllaba producta:quẽadmodum a Virgilio traditum:& per geminum ll ab eruditis ſcribitur.

Allia.

Nec tu carminibus noſtris indictus abibis
oebale.quẽ generaſſe telõ ſebethride nympha:
Fertur:theleboum capreas cũ regna teneret.
Iam ſenior patris ſed non & filius aruis
Contentus late.iam tum ditione premebat
Sarraſtes populos & quæ rigat æquora ſarnus:
Quiq; rufas batulũq; tenent:atq; arua celennæ
Et quos maliferæ deſpectant mœnia Abellæ:
Teutonico ritu ſoliti torquere cateias:
Tegmina quis capitũ raptus de ſubere cortex
Aerateq; micant peltæ: micat æreus enſis.
Et te montoſæ miſere in prœlia nurſæ
Vfens inſignem fama:& felicibus armis:
Horrida præcipue cui gens:aſſuetaq; multo
Venatu nemorum duris æquicola glebis
Armati terram exercent:ſemperq; recentes
Conuectare iuuat prædas:& viuere rapto.
Quin & marrubia venit de gente ſacerdos
Fronde ſuper galeam: & felici comptus oliua.
Archippi regis miſſu fortiſſimus vmbro
Vipereo generi:& grauiter ſpirantibus hydris
Spargere

¶Nec tu carminibus &c. Eãdẽ rem ꝓſequit̃ de qua cum donat⁹ dicat nihil.Ordo eſt. Nec i.& non & oebale tu nõ abibis ĩdictus.i. illaudatus(ſicut hora.prima dicte mihi ſumma dicende camena)noſtris carminibus.i. carmina noſtra te quoq; dicent:quẽ telon rex capreaꝝ fert̃ generaſſe ſup.ex nympha ſebethride ſic a loco iuxta neapolim dicta tunc ſup.cũ teneret capreas regna theleboũ ꝓ theleboarum q ſunt populi caprearum.exñs iam ſenior.i. ꝓuectioris etatis.Sed filius.ſ.oebalus nõ cõtentus aruis patrijs.i.paternis premebat iam tum ditione.i.imperio. late.i.per latum populos ſarraſtas & equora. i.plana & equa arua quæ ſarnus fluuius ille rigat.i.irrigat. ſi textus eſt qui rigat ordo eſt & ſup. p̃mebat ſarnũ.i.accolas ei⁹ quos.ſ.ſarn⁹ rigat equora.ideſt arua adiacentia que equora ſunt.&ſup.eos q tenẽt rufas & batulum caſtella illa cãpanie:atq; arua celenne.i.illius loci in campania iunoni ſacri . & ſup.eos quos moenia Abelle.i.volane vt quidam volunt ciuitatis maliſere.i. afferẽtis multa mala deſpectant ideſt deorſum ĩſpectando vident quia in altiore ſita ſunt loco.ij ſup.ſoliti ſup.ſunt torquere cateias.i.tela gallica:& germanica ritu teutonico .i.more teutonum.qui & alemanni & germani dicuntur qs.i.qb⁹ populis tegmina capitum ſup.ꝑerãt cortex raptus de ſubere.i.de arbore illa cuius cortex facile flectitur & leuis eſt.& quis ſup. pelte.i.ſcuta breuia erate.i.ere munita. micãt i.reſplendent.& quis ſeu quib⁹ enſis ereus mi cat.& o vfens nurſe mõtoſe.i.vrbs illa ĩ montibus poſita.hoc eſt ciues eius.miſere.i.miſerunt(media lõga)in ꝑlia:te iſignẽ fama & armis felicib⁹.i.qb⁹felicit̃ vti ſolebas cui.ſ.vfẽ
ti gens

ASCEn. Ordo.

ti:gēs.ſ.eqcola:horrida.i.aſpera cultu & aſſue ta multo venatu.i.freqnti venatiōe:duris gle bis.i.ad colēdas duras glebas: ꝑcipue.i.ſupra ceteras gētes:ꝗ ſup.exercēt terrā armati.i. exi ſtētes in armis:& iuuat.i.delectat ſup.eos ſem per:cōuectare ꝑdas recētes.i.recēter raptas & viuere rapto.i.ex rapina.Quin.i.qnetiāvm bro fortiſſimus.ſ.vir:exñs ſacerdos de gente marrubia ꝙ iuxta fucinū lacum habitās a me dea originem traxiſſe ferř venit ſup.ī prelia: miſſu.i.ex miſſiōe regis archippi exñs cōpt⁹ ſup galeā.frōde &felici oliua.i.frōdib⁹felicis & feſte oliue ꝗ ſolebat ſpargere.i.cōficere aut īfundere gñi vipereo.i.vipis & hydris.i. ſer pētibus aquaticis ſpirantib⁹.i.efflantib⁹gra uiter.i.ad grauamē eoꝝ in quos ſpirāt ſonos cātu.i.incantatiōe:& manu.i.herbis potētib⁹ & ꝗ mulcebat.i.mitigabat & ſedabat iras.ſ. viperarū & ſerpentum aquatiliū & leuabat.i. curabat & tollebat arte.ſ.medica:morſ⁹.ſ.ſer pentinos.ſed nō eualuit.i.ad plenum nequit medicari.i.medice curare:ictum cupſidis dar danie.i.teli troiani quo occiſus eſt:neꝗ cant⁹ ſomniferi iuuere eū in.i.cōtra vulnera: & her be marſe.i.qbus gens marſoꝝ multū pōt que hodie quoꝗ ſerpentib⁹dominaꝛ &dicit ſe de familia ſancti pauli ꝗſite in montib⁹ſup.non iuuerūt eum Nemus angitie quod in illis re gionibus eſt:fuſcin⁹.ſ.lacus vnda vitrea.i.ha bens aquā vitrei coloris & lacus.ſ.alij liqdi fleuerūt te o ſacerdos facit.n.vt cōmiſeratio nem excitet apoſtrophen ad eum.

Spargere qui ſomnos cantuꝗ manuꝗ ſolebat
Mulcebatꝗ iras:& morſus arte leuabat.
Sed non dardaniæ medicari cuſpidis ictum
Eualuit:neꝗ eum iuuere in vulnera cantus
Somniferi:& marſis quæſitæ ī mōtib⁹ hærbæ.
Te nemus angitiæ:vitrea te fucinus vnda:
Te liquidi fleuere lacus.

SER. ❡Oebale.Oebalus filius eſt Telonis & nymphæ Sebe thridis.hæc autē eſt iuxta Neapolim ſed telon diu regna uit apud capreas inſulā cōtra Neapolim ſitā. Filius vero ei⁹ patrijs nō cōtentus īperijs trāſijt ad cāpaniā: & multis populis ſubiugatis ſuum dilatauit īperiū.Theleboū ca preas cum regna teneret:Cū teneret capreas regna The loboū:Nā theloboæ caprearū ſunt populi quos telō ſuo regebat īperio.Saraſtes pplos:cāpaniæ ſunt a ſarno flu uio.rufas batulumꝗ tenēt:caſtella cāpaniæ.Arua celēnæ Iunonis locus eſt cāpaniæ celemna ſacer iunoni.Et quos maliferæ deſpectāt mœnia bellæ:multi nolā volūt itelli gi & dicunt iratum Ver.nomē ei⁹ mutaſſe ꝓpter ſibi ne gatum hoſpitiū.& id aperte voluiſſe dicere:ſed oñdere ꝑ periphraſim:nā illic punica mala naſcunꝛ:vt nunc bella pro nola poſuerit. Alij volunt accipi mœnia bellæ: vt ſit ſynalipha & legaꝛ mœnia bellæ.Cateias:tela gallica: vñ ēt teutonicum ritum dixit.rapt⁹ de ſubere cortex: bñ raptus qa recens ſuberis cortex in quāuis formā tota fle ctitur facilitate:Montoſæ Nurſe:ciuitas in montib⁹ po ſita Inſignem fama:bñ fama:quia eum occidet Gyas vt vfenteꝗ gyas cadit ipſe.Felicibus armis:dum affuit fortuna:Horrida ꝑcipuæ cui gens: Aequicolā gentē dicit & morum & vitę qualitate ꝑduram.Sane aliud pendet ex alio:iō erāt horridi qa venabanꝛ.Itē vena bantur qa habebant duras glebas.i.ſteriles:nā molles feraces ſunt vt in Georgicis docet:Et cui putre ſolū nāꝗ hoc imitamur arando.Quin & marrubia venit de gente ſacerdos.Medæa qñ relictis colchis Iaſonē ſecuta eſt dicitur ad Italiā ꝑueniſſe:& populos quoſdā circa fucinum ingentē lacum habitātesꝗ marrubij appellabanꝛ quaſi circa mare habitātes ꝓpter paludis magnitudinē docuit remedia cōtra ſerpentes: ꝗꝗ alij marrubios a rege dictos velint.Hi ergo populi medæam angitiam noiauerunꝛ:ab eo ꝙ eius carmini bus ſerpentes angerent ab his nunc vmbronē veniſſe dicit nō regē:ſed ducē.ſunt aūt iſti marſorū populi Frōde ſup galeā & fœ.c.o.Cōptus frōdib⁹ feſtæ oliuæ.Vipereo gñi:terrenis ſerpētib⁹Grauiter ſpirā.hy. atꝗ ſerpētib⁹ grauiꝛ ſpirātib⁹:ſolo nocētib⁹ flatu.Luca.Ante venena nocēt.Spargere.cōficere vt ſparge re venena didicerūt.Arte leuabat:Leniores eē faciebat:vt nr̄mꝗ leues quecūꝗ laborē Medicari cuſpidis ictum:medicor illā rē & illi rei ſicut modulor & moderor & comitor.Liquidi fleuere lacus.ēt alij.

ASCEn. ❡Ibat & hippolyti. Idē facit cōmemorās vi delicet oīs inſignes quos eo tpe ī Italia fuiſſe hiſtorici atteſtanꝛ: vñ & virbius virbij.i.bis viri hippolyti filium cum alijs exercitum du cit vñ qa Donat⁹ ſublat⁹ eſt.❡Ordo eſt.Vir bius ꝓles pulcherrima hippolyti:ibat &.i.ēt bello.i.in bellū quē.ſ.hippolyti filiū virbiū. aritia ciuitas illa iuxta albam mater.ſ. genero ſiſſime ꝓlis:qa ēt auguſti:miſit inſignē.i.cla rū & nobilem:eductū lucis.i.ſyluis inceduis: egerie.ſ.nymphe amice poſtmodū nume cir cum littora hymetia.i.hymeti fluminis vbi i.ad que littora eſt ara pinguis:qa frequēti ſa crificio imbuta:& diane placabilis.i.mitis & nō gaudētis humāo ſanguīe hippolyti dixit ꝓlem:nāꝗ ꝑ qa ferunt.i. plurimi vñ fabulo ſum indicat.fama.i.ex fama & relatiōe alioꝝ hippolytū.ſ.theſei filiū:veniſſe rurſ⁹ad ſidera etherea.i.celeſtia quia ſunt ēt apud inferos ſi dera vnde in.vi.ſolemꝗ ſuum ſua ſidera no runt:& ſub auras ſuperas celi:reuocatum.ſ.in vitam : herbis peonijs ideſt medicinalibus a peone medico dictis:aut herbis ꝙ peonie vo cantur &amore:ideſt propter amorem diane. Horatius tamen dicit neꝗ enim diana pudi cum Liberat hippolitū.reuocatū dicit poſtꝗ occiderit:ideſt mortuus fuerit arte.i. fraudu lentia in

Ordo

Ibat & hippolyti proles pulcherrima bello
Virbius:inſignem quem mater Aritia miſit
Eductum ægeriæ lucis hymetia circum
Littora:pinguis vbi:& placabilis ara dianæ.
Nāꝗ ferūt fama hippolytū poſtꝗ̄arte nouerce
Occiderit:patriaſꝗ explerit ſanguine pœnas:
Turbatis diſtractus equis:ad ſydera rurſus
Aetherea:& ſuperas cœli veniſſe ſub auras
Pæonijs reuocatum hærbis:& amore Dianæ.
Tū pater oīpotēs aliquē indignatus ab vmbris
Mortalem infernis ad lumina ſurgere vitæ.
Ipſe repertorem medicinæ talis:& artis
Fulmine phœbigenā ſtygias detruſit in vndas.
At triuia hippolytum ſecretis alma recondit
Sedibus:& nymphæ ægeriæ:nemoriꝗ relegat
Solus vbi in ſyluis Italis ignobilis æuum
Exigeret:

Exigeret: verſoq vbi nomine Virbius eſſet.
Vnde etiam templo: triuiæ: luciſq ſacratis
Cornipedes arcentur equi: q littore currum:
Et iuuenem monſtris pauidi effudere marinis.
Filius ardentes haud ſecius æquore campi
Exercebat equos: curruq in bella ruebat.

SERVI. ¶Ibat & hippolyti proles pulcher. bel. Theſeus mortua priore vxore Hippolite phædram Minois & paſiphaes filiam ſuperinduxit nouercam Hippolyto. qui cũ illam de ſtupro interpellantem contempſiſſet falſo ad patrẽ detulit q ei vim voluiſſet inferre. Ille Aegeum patrẽ rogauit vt ſe vlciſceret̃. Ille agitanti currũ Hippolyto phocã immiſit. qua equi territi eum traxerunt Diana eius caſtitate cõmota reuocauit eum ab inferis per Aeſculapiũ filium Apollinis & Coronidis. qui natus erat execto matris ventre iõ q cũ Apollo audiuiſſet a coruo eius cuſtode eam adulterium cõmittere iratus Coronidem maturo iam partu cõfixit ſagittis. coruum vero nigrum fecit ex albo & execto ventre Coronidis produxit æſculapium: q factus eſt medicine peritus. Hũc poſtea Iuppiter ꝓpter reuocatum Hippolytum interemit. vnde Apollo iratus ei cyclopas fabricatores fulminum ſagittis confixit: ob quã rem ab Ioue iuſſus eſt Admeti regis nouẽ annis armenta paſcere diuinitate depoſita ſed Diana Hippolytũ reuocatum ab inferis in atria nymphe cõmendauit Egeriæ & eum virbiũ quaſi bis virũ iuſſit vocari. cuius nũc filiũ cognomine dicit in bellum venire adeo omnia iſta fabuloſa ſunt. Nam cum caſtus vbiq inductus ſit. & qui ſemp ſolus habitauerit. habuiſſe tñ fingit̃ filium. Reuera autem vt etiam ſupra diximus. Virbius eſt numen cõiũctum Dianæ. vt matri deũ atris. Mineruæ Erychthoni⁹. Veneri adonis. Quem mater aritia miſit Ciuitas iuxta Albã mater autem ꝓpter Auguſtum dicit q fuerat ex aricina matre Atia ꝓgenitus: ac ſi diceret: q̃ tãti auctor ẽ generis. Egeriæ lucis: nymphæ in aricino nemore quã amicam ſuã Numa eſſe fingebat ad affirmandũ legũ ſuarum auctoritatẽ. Pinguis vbi & pla. Pinguis frequẽti ſacrificio: Placabilis aũt: ac ſi diceret nõ qualis añ fuit: vel illic vel apud tauros humano gaudens cruore: quã hiſtoriam plene in ſcd'o diximns cũ iphigeniæ incidit cõmemoratio. Arte nouercæ Occiderit: bene vim ſceleris expreſſit ſoli⁹ nouercæ cõmemoratione. Pæoniis reuocatũ. h. aut medicinalibus a pæone medico deorũ: qui Pæan ſecundum doricos dicit̃ ſcd'm rationẽ pæon aut reuera hærbã pæoniam dicit: cuius creta ferax eſt. Et amore dia. i. cura. Medicine talis & ar. Quæ ẽt fata diſſoluerunt. Pœnigenam: matris pœna genitum. alii phœbigenam legunt: vt ꝓbus. Relegat: cõmẽdat ab aliis ſegregatum. Solus: in ſolis locis. nã ſolus qũo qui dicit̃ filium ſuſcepiſſe. Ignobilis: non vilis ſed ignot⁹: q̃q̃ poſſit etiã ad illud referri. qd' dicit̃ quibuſdã artibus hoĩm vita vltra fata protẽdi poſſe: ita tñ vt ſolã habeãt vitæ imaginationẽ: vident̃. n. oĩa facere nec faciunt. Verſoq vbi no. de re facto. vi. Oeſtrum graii vertere vocantes. Vnde etiã triuiæ. Luco exponit το αιτιου: nã Callimachus ſcripſit αιτιαι in quibus etiam hoc cõmemorat. Haud ſecius: nõ ſegnius patre. Dicit autem eum tãtæ fuiſſe audaciæ. vt nec paternæ mortis terreretur exemplo.

lentia i ſimulatiõe nouerce. ſ. phedre: & poſtq̃ explerit ꝓ expleuerit: ſanguine. i. vita ſua penas pñas. i. a pr̃e aut ei⁹ noĩe illatas exiſtẽs diſtract⁹. i. ĩ diuerſa tract⁹ & diſſolut⁹: eqs turbatis. i. cõſternatis phocis: videlicet ab egeo illiſ oñſis vñ hipolyt⁹ licet prius ſic dict⁹ απο του ιππου και λυω. i. ab hippos q eſt equ⁹ & equa & lyo. i. diſſoluo ferunt dicit ſic interẽptum. veniſſe rurſ⁹ ad ſidera etherea. i. celeſtia & ad auras ſupas videlicet celi reuocatum. ſ. in vitam herbis peoniis. i. medicinalib⁹ aut ſic dictis: & amore diane. ſ. amite eſculapii q eũ reuocauit Tũ. i. deĩde pr̃ oĩpotens. ſ. iuppiter ſũm⁹ deorum indignatus. i. egre & idigne ferens: aliquẽ mortalẽ ſurgere ab vmbris infernis ad limia vite: detruſit ipſe. q. d. ꝓpria manu: reptorem talis medicine & artis. i. eſculapiũ phebigenã i. a phebo genitum: in vndas ſtygias. i. iternas fulmine. ſ. triſulco: qd' Iouis telu eſt: ſicut tridens neptũni At. i. ſed triuia. ſ. diana: alma. i. ſancta aut vite eius altrix recondit. i. abſcondit hippolytum: ſedib⁹ ſecretis ne. ſ. a Ioue ꝓſterneretur & relegat ideſt relegatum a ſe cõmendat: nymphe egerie que in italia patriam habebat & nemori. ſ. egerie ſacro. vbi ipſe ſolus & ita ignobilis. i. ignotus & tanq̃ ignobilis exigeret. i. tranſigeret euum. i. reliquum tẽpus vite ſue ĩ ſyluis italis. i. italicis: aut, ignobilis italis exigeret euum in ſyluis. & vbi eẽt virbius quaſi vir bis effectus: nomine v̸ſo. i. traducto ab euentu. ſicut prius hippolytus qa equis ſolutus. vnde. i. qua de cauſa: equi cornipedes. i. corneos pedes habẽtes qd' cõmune eſt epitheton: arcent̃. i. depelluntur etiam templo triuie. i. diane tris vias habẽtis. in celo videlicet vbi luna dicitur in ſyluis terreſtribus vbi diana. & in inferno vbi proſerpina & a lucis ſacratis ſcilicet triuie: ideo inquit: q ideſt quia ipſi equi pauidi. i. conſternati: monſtris videlicet phocis. hoc eſt vitulis marinis: effudere littore. i. per littus currum ſcilicet hippolyti: & iuuenem ſcilicet ipſum hippolytum. Filius ſcilicet hippolyti etiam virbi⁹ dictus: de quo videlicet nunc loq̃tur exercebat haud ſecius ideſt nihilominus aut nõ ſegnius: q̃uis pater ab equis interemptus eſſet equos ardentes. i. acres & animoſos. equore ideſt in equo loco ſeu planicie campi. i. loci capacis & ãpli: & ruebat in bella curru. i. cum curru aut ĩ curru de quo depugnabat.

Ipſe inter primos præſtanti corpore turnus
Vertitur arma tenens: & toto vertice ſupra eſt:
Cui triplici crinita iuba galea alta chimeram
Suſtinet ætneos efflantem faucibus ignes.
Tã magis illa fremẽs & triſtibus effera flãmis:
Quã magis effuſo crudeſcũt ſanguine pugnæ.
At læuẽ clypeũ ſublatis cornibus Io
Auro inſignibat: iam ſetis obſita iam bos
Argumentũ ingens: & cuſtos virginis argus:
Cælataq

ASCEn. ¶Ipſe inter primos p̃ſtanti corpore Turnus &c. Poſt reliquos more ſuo cõmẽorat ducẽ & principẽ exercit⁹ videlicet turnũ dicẽs: Ipe. ſ. dux & caput belli: turn⁹ p̃ſtãti corpore. i. hñs p̃ſtans corp⁹ a quo eũ plus q̃ ab aĩo cõmẽdat: vertit̃. i. agit inter primos. i. primores & principes viros: tenẽs arma: & eſt ſupra. i. p̃eminet toto vertice. Cui. ſ. turno: galea alta: crinita triplici iuba. i. habẽs quaſi ꝓ crinib⁹ triplicẽ iubam. i. tricã capillorũ: vt eſt iuba in eqs ſuſtinet chimerã. i. monſtrum chimere ſimile ꝓ iſi gni ſuperpoſitũ efflantẽ faucibus ignes ethneos. i. ſulphureos & copioſos quales ſũt ethnei: ſic enim erat effigies chimere conſtructa. vt ex motu incenſo ſulphure flãmas emitteret:

illa. ſ.

Cælataqꝫ amnē fundens pater inachus vrna
Inſequitur nimbus peditum: clypeataqꝫ totis
Agmina denſantur campis: argiuaqꝫ pubes:
Aruncæqꝫ manus: rutuli: vetereſqꝫ ſicani:
Et ſacranæ acies: & picti ſcuta labici.
Qui ſaltus tiberine tuos: ſacrūqꝫ numici
Littus arant. rutuloſqꝫ exercēt vomere colles:
Circæūqꝫ iugū. quis iuppiter anxurus aruis
Præſidet: & viridi gaudens feronia luco.
Qua ſaturæ iacet atra palus: gelidusqꝫ ꝑ imas
Quærit iter valles: atqꝫ ī mare cōditur Vfens.

illa. ſ. chimera: tam. i. tanto magis ſup. eſt fre-
mēs & effera. i. furēs & indomita ac terribilis
ob. id flāmis triſtibꝰ: aut triſtis odoris aut tri
ſtitiā afferentibꝰ q̄. i. quāto. (Nā ꝓ eo qđ eſt
Quā. q̄tum iungiť ꝙ poſitiuo & id figurate. i. cum
interrogatiōe admiratiōi cōueniente aut alia
figura: & ꝓ ꝙto vt hic qđ tamen rarū eſt: iun
giť cōparatiuo pro valde autem ſuperlatiuo)
q̄ igitur. i. quanto magis pugne crudeſcūt ſan
guine effuſo. At. i. ſed Io. ſ. Inachi filia olim ī
vaccā mutata: inſignibat. i. inſigni decorabat
auro clypeū leuē. i. politū & nō aſperū: corni-
Io. bus ſublatis. i. depoſitis Io. inquit: exiſtens: iā
obſita ſetis. i. duris pilis: & iā bos appoſitorie
ingens argumētum. i. fabula aut approbatio
ꝙ e grecis oriūdus eſſet. & argus vir ille ocu-
latiſſimꝰ: cuſtos virginis. i. iuuencule. ſ. ius ei
deputatus a Iunone: & Inachus pater. ſ. puel-
le. & totiꝰ generis turni fundens amnē. i. aquā
vrna celata. i. ſculpta quo ſignificabať deꝰ flu
minis. Nimbus peditū. i. copioſus exercitus
puluerulentā nubē excitans: inſequitur. ſ. tur-
nū: & agmīa clypeata. i. clypeis munita dēſan
tur. i. cōdenſanť & conſtipantur: totis campis
& pubes argiua. i. iuuentus ab argis oriunda:
aut reuera argiua. & manus arūce. i. excercitus
aruncorum q ſunt antiq̄ſſimi populi italie &
rutillū. ſ. populi q argiui erant a rutilo deno-
minati ſed nūc Turno ſubiecti: & ſicani. i. ſicu
li: veteres. i. antiq q īter primos Italie habita
tores memoranť & acies ſacrane. i. ſacranorū
qui populi vicini erant ei loco vbi nunc Ro-
ma ē aut ardeates & labici. ſ. populi a glauco
labico denominati: picti ſcuta. i. habentes ſcu
ta depicta: ab armis ipſis victorū: q arāt o ty-
berine tuos ſaltꝰ. i. flumini tuo vicinos: & lit
tus ſacrū i. ſacrā ripā numici. ſ. lacꝰ: ī quē Ae-
neas ſubmerſus diciť. & exercēt vomere. i. ſul
cant colles rutulos & iugū circeum. i. a circe
denominatū: qs. i. qbus aruis. iuppiter anxurꝰ
i. ſine nouacula dictꝰ qa adhuc īberbis ꝑſidet
& feronia. ſ. iuno gaudēs luco viridi: qa olim
reuiruit poſtq̄ aruerat: īmo cōbuſtus fuerat lu
cus ille. Qua ſup. parte aut regione: atra palꝰ
ſature illiꝰ regionis iuxta terracinā iacet. i. ſi-
ta eſt: & Vfens fluuius ille nō longe a terraci-
na in tyrrhenū cadens: gelidus. i. frigidus: q̄rit
itet: qa anguſtus eſt eiꝰ alueus in valles imas.
atqꝫ conditur. i. abſcōditur in mare hoc eſt ici
dit in mare tyrrhenum.

Vertiť. i. agit. Et to. ver. ſu. ē Sta. Et toto deſpectat cor SER.
pore bellum. Aetnęos efflantē fau. ig. nimios quātos ha
bet ætna. Tā magis illa fre. & tri. ef. flā. Quā magis effu. Tā q̄ nun
cru. ſangui. pugnę. Legiť in arte ꝙ tā magis maxime: mi- ꝙ &c.
nus minime poſitiuo tm̄ iunguntť quod tn̄ tunc obſeruať
ſi ponanť ad augmentū iſtæ particulæ: tunc. n. vitioſam
faciunt elocutionē. Cæterum ſi ad exequationem poſitæ
ſunt: poſſunt vel cōparatiuo vel ſuperlatiuo. vel ꝓ ipſis
gradibus ipſe inter ſe iungi. Hinc ergo eſt. Tam magis il
la fremens & triſtibus effera flammis. Quā magis effuſo
crudeſcunt ſanguine pugnæ. Non enim ad prælationem
poſitę ſūt: ſed ad exequatōem. Maiores. n. nr̄i nō ī dictiōe
Vitia: ſed in ſignificatione eſſe voluerūt. Hinc eſt in Sa-
lu. Ita ꝙ quiſqꝫ peſſime facit: tā maxime tutus eſt. Nā &
hic exequatio eſt: non cōparatio. Io auro inſignibat. Hęc Io.
Inachi filia argiuorū fluminis fuit hāc amauit Iuppiter:
& dū cum ea eſſet ſupuenit Iuno: ille timens ne depræhē
dereť Io mutauit ī vaccā: & eam poſcēti dedit Iunoni: ne
pellicē confitereť. cui Iuno argū oculatum omnibus mē-
bris Ariſtoris filium cuſtodem depoſuit quem cum Iup-
piter per Mercurium interemiſſet Iuno eum in pauonem
mutauit Ioni vero īmiſit œſtrum: quo diu exagitata ꝑ-
uenit ad ægyptum & Iouis voluntate ī Iſim mutata eſt.
Inſignibat: ſigno ſuo clarum eſſe faciebat. Argumētum
ingēs. aut fabula: vt Cicero argumēta erant in valuis: aut
re vera argumentū. i. probationē. quo ſe græcū cōprobare
cupiebat. Hoc enim ēt Amata ſupiꝰ dixit inachis acriſi-
uſqꝫ patres mediæqꝫ micenæ. Cuſtos ne reuerti poſſet in
formā priorē. Pater Inachus pater nō tm̄ eius: ſed auctor
originis turni. Totis agmina campis qui oculis poterant
ſubiacere. Dēſentur. denſeo denſes dicimus aliter nō. Ar- Dēſeo es.
giuaqꝫ pubes: & hoc ad generis: vt diximus ſupra: ꝑtinet
ꝓbationem: ꝙ eū ſeq̄banť argiui. Vetereſqꝫ ſicani: bn̄ veteres: nā vbi nunc Roma eſt: ibi fuerunt ſicani:
quos poſtea repulerunt aborigenes. Sacranæ acies: dicunt quēdā corybantē veniſſe ad Italiam: & tenuiſſe
loca q̄ nunc vrbi vicina ſunt & ex eo populos ducentes originē ſacranos appellatos: nā ſacrati ſunt mr̄i
deum corybātes. Alij ſacranas acies ardeatium volunt q aliqn̄ cum peſtilētia laborarēt ver ſacrū voue-
rūt: vn̄ ſacrani dicti ſunt: ver ſacrū aūt īmolatōis eſt gn̄s Mos em̄ Italis fuit vt magnis in ꝑiculis adducti
vouerent q̄cūqꝫ ꝓximo vere nata eſſent apud ſe aīalia īmolaturos. Picti ſcuta labici. Glaucus minois filiꝰ
venit ad italiā: & cū ſibi īperiū poſceret: nec acciperet: iō ꝙ nihil ꝑſtabat: ſicut eius pr̄ ꝑſtiterat zonā eius
trāſmittēdo: cum an̄ hac diſcincti eſſent oñdit: & ſcutū militare: a quo & ipſe labicus dictꝰ eſt. & ex eo ppl̄i
αϖο τησ λαβησ: quā latine anſam vocamꝰ. Picti autē ſcuta. i. in bello freq̄nť ꝓbati: nā apud maiores viro-
rum fortium picta erāt ſcuta. cōtra & inertiū & tyronū pura erant: vn̄ eſt Parmaqꝫ inglorius alba. i. nō pi-
cta. Qui ſaltus tyberine tuos: nō originē vt ſupra diximus. Sacrūqꝫ nūici littus arāt. vt iā tūc ſacrum aut
ꝓpleſis eſt a cadauere Aenæ: nā ſacratus eſt Numicꝰ poſtq̄ īuentum eſt illic cadauer Aeneæ. Littus arant:
littus fluminis: vt viridiqꝫ ī littore cōſpiciť ſus: cū ripæ ꝓprie fluminum ſint: littora maris. vt Ouidius.
Pro ripis littora pulſant. Circæumqꝫ iugum Circa hunc tractum campaniæ colebatur puer iuppiter q an-
xurus dicebať quaſi αγευξυρασ: ideſt ſine nouacula. qa barbā nūq̄ raſiſſet: & iuno virgo q̄ feronia dicebať.
Eſt autem fons in campania iuxta terracinā. q̄ aliqn̄ anxur eſt dicta. Et viridi gaudēs feronia luco: non va
cat ꝙ addidit viridi: nam cum aliqn̄ huius fontis lucus fortuitu arſiſſet incēdio: & vellent īde īcolæ trāſ-
ferre ſimulachra ſubito reuiruit. Qua ſaturæ iacet atra palus gelidusqꝫ ꝑ imas. ſecundū hāc lectionē reue
ra ſaturā paludē intelligimus: ſed alij Aſturiæ legunt. qđ ſi eſt paludē ꝓ flumine poſuit. Nā haud longe a
Terracina oppidum eſt Aſturia & eius cognomine fluuiꝰ. Quærit iter val. at. in. ſatis ſignatis verbis ex-
preſſit flumen anguſtum contra de tyberino ait in mare prorumpit.

Hos ſuper

Hos ſuper aduenit volſca de gente Camilla
Agmen agens equitũ:& florẽtis ære cateruas
Bellatrix:non illa colo:calathiſve mineruæ
Fœmineas aſſueta manus:ſed prælia virgo
Dura pati:curſuq; pedũ præuertere ventos.
Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina:nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per mediũ fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter:celeres nec tingeret æquore plãtas.
Illam omnis tectis agriſq; effuſa iuuentus
Turbaq; miratur matrũ:& ꝓſpectat euntem
Attonitis inhians animis:vt regius oſtro
Velet honos læues humeros:vt fibula crinem
Auro internectat:lyciã vt gerat ipſa pharetrã:
Et paſtoralem præfixa cuſpide myrtum.

SERVI. ¶Hos ſup aduẽit volſca de gẽte camilla.Prudẽter poſt cõpletã cõmemorationem virorũ tranſit ad fœminas ita eñ de troianis legitur qui vltimũ amazonum poſtularunt auxiliũ:q̃ res ab Homero prætermiſſa eſt.Sane iam præſagiũ infelicitatis futuræ:q; iter ipſa principia armãtur & fœminæ Volſca de gente camilla:de priuerno volſcorũ oppido:vt Priuerno antiqua metab᷒ cũ excederet vrbe Et florẽtis ære cateruas.Enni᷒ & Lucreti᷒ florẽs dicunt oẽ quod nitidũ eſt:hoc eſt ſecutus verg.Aliter acyrologia eſt:Lucre.Florebat nauib᷒ pontus.Calatiſve mineruæ:Minerua & armorũ dea eſt & lanificiꝫ:ſed Camilla animũ ad arma ſolum cõtulerat:Curſuq; pedũ p̃uerte re ventos bñ pedum adiecit:ne ꝑ equum eius gloria minuereẽ:qđ ei obꝫcit. Quid tm̃ egregiũ ſi fœmina forti fidis equo: Leſiſſet ariſtas: prĩas ſpicæ ꝑtes dictas ab eo qđ primo areſcãt.Tingeret æquore plãtas:mergeret: vt tinguat equos.Iuuent᷒:Turbaq; miraẽ matrum & ꝓſpectat euntẽ:añ ornatum ei᷒ poſt arma dictur᷒ eſt:vnde hyſteron ꝓteron eſſe voluerũt:in rñdendo:vt ornatũ mr̃es viri vero arma mirentur:ſed melior ſenſus eſt:vt ſicut dictũ eſt accipiamus:eã eñ ſexus vterq; miratur q̃ ſunt poſita contra opinionẽ:vt mirenẽ fœminæ arma in muliere:vt viri ornatum in bellatrice. Attonitis inhians animis.ſtupore quodã patefacto ore.Lyciã vt gerat ip̃a pharetrã:Quaſi lyciã:vt legim᷒ Cretẽſes ſagittas. Paſtoralẽ præfixa cuſpide myrtum:non haſtã myrteam:ſed ipſam myrtũ:Statius Lernæam iacit ille trabem.

Ariſta.

Deſcriptio Octaui Libri.
Præparat octauo bellũ & quos mittat ĩ hoſtis.
Modeſtini iuriſconſulti Argu.in.VIII.

CAt belli ſignum laurenti turnus ab arce
Mirtitur de magni Venulus diomedis ad vrbem
Qui petat auxilium:& doceat q̃ cauſa petẽdi.
Aeneas diuum monitis adit arcada regem
Euandrũ arcadia profugũ noua regna petentẽ.
Accipit auxiliũ hinc natũ & ſocia agmĩa iungit
Euander:

¶Hos ſuꝑ aduenit.Vltiõ dicit Camillã virginẽ bello nobilẽ veniſſe i auxiliũ turno:alludẽs videlicet ad pẽtheſileã amazonũ reginã q̃ Hectori tãdẽ in auxiliũ venerat Quia v̄o per totũ hũc locũ deſideraẽ donat᷒.Ordo eſt. Camilla.ſ.virgo:aduenit ſuper.i. vltra hos: aut ſuꝑ aduenit hos.ſ.iã dictos:de gente volſca q̃ italie ẽ:agẽs agmen eq̃tũ:& cateruas florẽtis.i.nitidas copias:& reſplẽdẽtes: ere.i.in armis ereis exiſtẽs bellatrix q̃a illa ñ aſſueta ſup.fuit man᷒ femineas.i.nõ habuit man᷒ femineas aſſuetas:colo.i.iſtrumẽto nẽdi more ceterarũ feminarũ:ve ꝓ vel calathis minerue.i. qualib᷒ lanifice more minerue vti ſolẽt ad lanã aut fila lanea reportãda:vñ Iuuenalis.calathiſq; ꝑacta refertis vellera: ſed ipſa virgo.i.cũ eẽt virgo aſſueta ſup.fuit pati:dura p̃lia & aſſueta p̃uertere.i.anteueniẽdo a ꝓflatu impedire ventos:curſu pedũ.i.tã celeriter currere ſolita vt ventos p̃uerteret.Illa.ſ.nobiliſſima bellatrix volaret.ſ.ſi vellet:ideſt volare poſſet:ꝑ ſũma gramina.i.herbam ſegetis intacte.ſ.a pedib᷒ eius:hoc eſt:nec leſiſſet teneras ariſtas curſu.i.currendo ſuꝑ eas vel ferret.ſ.ſi vellet iter.i.ĩcederet ſuſpẽſa fluctu tumenti.i.ꝑ tumorẽ erecto ꝑ mediũ mare:nec tingeret.i.madefaceret equore.i.aqua marina plantas celeres.i.celerrime ꝑcurrentes.hec omnia autẽ per hyperbolem poeticã dicta ſunt:mira quoq; ſed nõ tãta celeritas ab Homero & a Papinio noſtro attribuiẽ Achilli:quẽ ſuper glaciẽ vna nocte cõcretã potuiſſe ꝑcurrerẽ Stati᷒ ĩ achilleide docet Oĩs iuuentus.i.multitudo iuuenũ q̃ ꝑ etatem rerum imperita eſt effuſa: ideſt ſine ordine cũ tumultu egreſſa tectis & agris & omnis turba matrũ q̃ ꝑ ſexũ imperite ac ſtupide ſunt:miratur illam.ſ.camillam & ꝓſpectat.i.porro aſpectat:euntẽ ideſt procedentem greſſu virili inhians.i.auide intẽta animis attonitis.i. ſtupefactis:vt.i.quẽadmodum honos ideſt honor regius.i.regalis & regib᷒ debit᷒: velet.i. veſtiat oſtro.i.purpura:humeros.ſcilicet camille:leueſ:ideſt non piloſos nec aſperos ſed ſucci plenos & vt.i.quẽadmodũ:fibula internectat crinẽ auro.i.reticulo aureo hñte fibulã & vt ip̃a gerat pharetrã lyciã.i.pulchrã & bonã vt lycia dici mereaẽ:& vt gerat myrtũ.i.arborẽ integrã:paſtoralẽ.i.q̃ paſtorib᷒ vſui eẽ potuiſſet vmbra ſua cuſpide p̃fixa.i.habentẽ cuſpidẽ ferreã prefixã in moram haſte.

Et hec in ſeptimum Aeneidos.

PReparat &c. Argumẽti hui᷒ ordo & explanatio ẽ.Poeta ſup. p̃parat octauo.ſ.Aeneidos libro.i.pparari deſcribit bellũ:& ſupple populos quos mittat ĩ hoſtis.i.cõtra hoſtes.Et hoc q̃dẽ monoſtichon eſt non coherẽs cũ ſequẽti argumẽto cuius Ordo eſt. Turnus ſcilicet princeps exercitus:dat ſignum belli.i.vexillum pandit:ab arce laurenti ideſt lauro lauiniꝫ:quod prius a lauro laurentũ dictũ erat Et Venulus:legatus ille ſeu orator: mittiẽ ad vrbem Diomedis magni q̃a contra Aeneam viriliter ſtetit:Diomedes autẽ iam in Appulia habitabat:qui.i.vt is:petat auxiliũ & doceat.q̃ cã ſup.ſit petendi.ſ.auxiliꝫ aut auxiliũ Aeneas adit regẽ .ſ.Euandrũ:arcada.i. ex arcadia profectum ad ea loca vbi nunc. Roma eſt monitis diuũ.i.vt dꝫ eum admonuerãt & prius ꝑ oracula & nunc in ſomnis.Euandrum dicit profugum arcadia.i.ab arcadia profectũ & petentẽ noua regna quia paulo ante venerat in

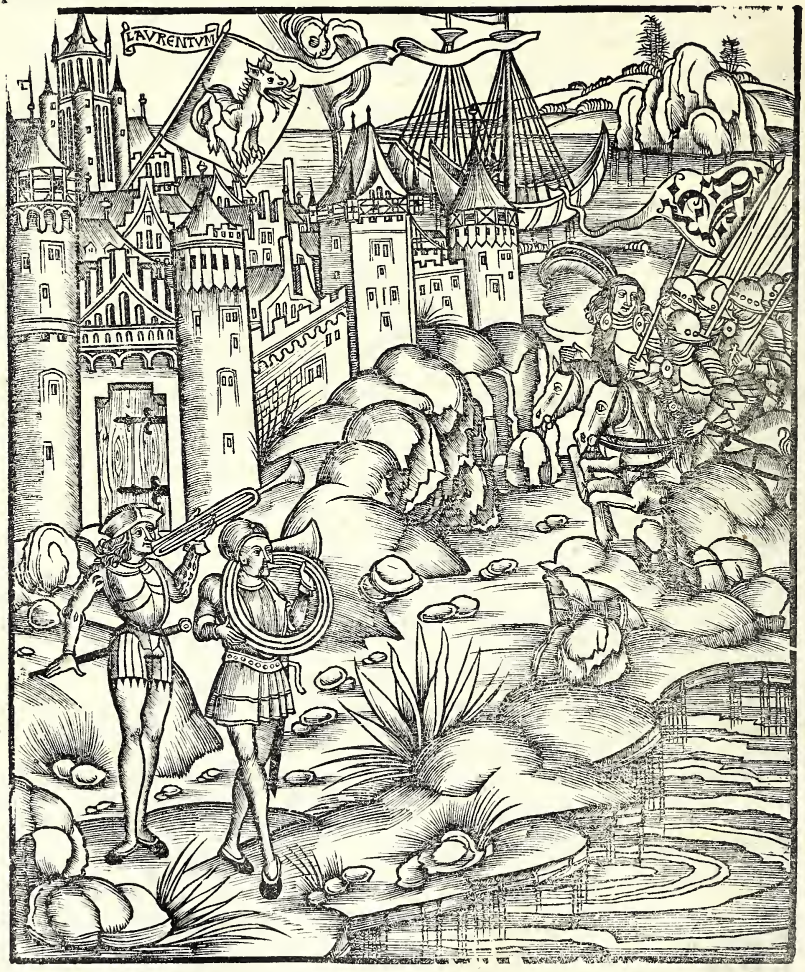
ASCEn.

Ordo.

ASCEn.

rat in Italiam: Aeneas ſup. accipit hinc.i.ab hoc rege auxiliū & Euander iungit hinc natū.i.filiū ſuū cui pallanti nomen erat: & agmina ſocia.i.ſocialia. Pallas.ſ.filius euādri ibat ſ.cū enea exiſtens comes eius: fatis iniqs.i.nō fauentibus qa occidēdus eſt exiſtens iā habilis.i.idoneus: bello.i.ad bellū gerendū: & let⁹ in armis maternis.i.que mater illi procurauerat.aut ſic & Aeneas letus armis maternis.i.que venus ei ꝓcurauerat & ſortitus fata & fortunas ducum precipue Auguſti & Antonij: & caſus ſuorum clypeo.i.deſcripta in clypeo: tentus eſt.ſ.cū admiratione: in arte diuina.ſ.vulcani q artificioſe ea ſculpſerat q̄ multo poſt futura erant.

Euander: Pallas fatis comes ibat iniquis:
Iamq; habilis bello: & maternis læt⁹ ī armis:
Fataq; fortunaſq; ducum caſuſq; ſuorum
Sortitus: clypeo diuina tentus in arte eſt.

ASCEn. VT belli ſignum &c. Poſtq̄ in ſeptimo deſcripſit eos qui in bellū contra Aeneā cōgreſſuri erant conſequēs eſt vt ī octauo deſcribat qūo eis collectis in bellum progreſſum ſit: & quid contra tantam armorū vim aenee auxilij fuerit. Dixit ergo vexillo extēſo & copijs coactis latiū coniuraſſe quod & in aulide greci ī troiā fecerant. dicitq; ad diomedē miſſum ad auxiliū ab eo petendum: que res ſummopere in glīam vergit enee: cum is vn⁹ tot

ducibus

P. Vergilij Maronis æneidos liber octauus.

VT belli ſignum laurēti turnus ab arce
Extulit: & rauco ſtrepuerunt cornua cantu:
Vtq; acres cōcuſſit equos: vtq; impulit arma:

Extēplo

Exemplo turbati animi:ſimul omne tumultu
Coniurat trepido latium:ſæuitqꝫ iuuentus
Effera; ductores primi Meſſapus & Vfens:
Cōtemptorqꝫ deum mezētius:vndiqꝫ cogūt
Auxilia:& latos vaſtant cultoribus agros.
Mittitur & magni venulus diomedis ad vrbē
Qui petat auxiliū:& latio cōſiſtere teucros:
Aduectum æneam claſſi:victoſqꝫ penates
Inferre:& fatis regem ſe dicere poſci:
Edoceat:multaſqꝫ viro ſe adiungere gētes
Dardanio:& late latio increbeſcere nomen
Quid ſtruat his cœptis:quē ſi fortuna ſequatꝰ
Euentum pugnæ cupiat manifeſtius ipſi
Qꝫ turno regi:aut regi apparere latino.

SERVI. VT belli ſignū laurēti turnꝰ ab ar.apud maiores noſtros tria erāt militiæ gn̄a in bellis gerēdis nā aut legitima erat militia:aut cōiuratio:aut euocatio.Legitima erat militia eorꝫ qui ſinguli iurabāt p repu.ſe eē facturos:nec diſcedebāt niſi cōple-tis ſtipēdīs.i.militiæ tpibus & ſacramētū vocabatꝰ:aut certe ſi eēt tumultꝰ.i.bellū Italicū vel gallicū:in qbꝰ ex piculi vicinitate erat timor multꝰ:qa ſingulos iterro-gare nō vacabat q fuerat ductorꝰ exercitū ibat ad capi toliū:& exīde pferēs duo vexilla:vnū roſeū qd pedites euocabat & vnū ceruleū qd erat eqtū:nā cæruleꝰ color eſt maris a cuiꝰ deo equū cōſtat iuētū dicebat q rēpubli cā vult ſaluam eē me ſequatꝰ:& q cōueniſſent ſimul iura bāt & dicebatꝰ iſta militia coīuratio:Fiebat ēt euocatio nā ad diuerſa loca diuerſi pp cogēdos mittebāt exerci tus.Mō ergo duo ſūt gn̄a militiæ cōiuratio & euocatio qppe ī tumultu.Sane īcōgruū nō ē qꝫ ſignū belli.i.vexil li eleuatione Turno dat cū de rege latino dixerit ſupra Rerūqꝫ reliqt habeas.Belli aūt ſignū dixit gn̄aliter:nā multa ſunt ſed vexillū ſignificat qd eſt tractū a veli di-minutiōe vt velū vexillū.Strepuerūt cornua cā.q̄ ſimul ſonabāt:vt Aereaqꝫ aſſenſu cōſpirāt cornua rauco.Vt-qꝫ acres cōcuſ.e.hoc ad eqtes ptinet.Vtqꝫ īpulit arma: hoc ad pedites.Eſt aūt ſacrorꝫ:nā is q belli ſuſceperat cu ram ſacrariū martis īgreſſus.Primo ācilia cōmouebat poſt haſtā ſimulachri ipſiꝰ dicēs Mars vigila.Extem-plo:aut ſubito.aut reuera ex ipo tēplo.i.poſt diuina ar ma cōmota.Tumultu trepido:feſtino.more ſuo.Coiu-rat:nota de re bona cōiuratiōnē dici poſſe:nā coniura-tio των μεσων.Sæuitqꝫ iu:effera.Efferata p furiā.Ductores primi Meſſa.& Vfens bōa electio pſonarꝫ ad delectū habēdū:vnꝰ eqs bonꝰ.i.meſſapꝰ mittitꝰ:alter pedes egregiꝰ.Cōtēptorqꝫ deū mezētius vndiqꝫ cog.qs eēm iuſtiꝰ q̄ ſacrilegꝰ cōtra pios & ppararet bellū & gereret:Vaſtāt cultoribꝰ ag.abducēdo cul-tores vaſtos & deſertos efficiūt.Mittitꝰ & magni venulꝰ Diomedis ad vrbē.Diomedes poſtq̄ reperit ira Veneris a ſe vulneratæ vxorē apud agros turpiter viuere noluit reuerti:ſed tenuit ptes apuliæ:& edo mita oīs gargani mōtis multitudine.ī eodē tractu ciuitates plurimas cōdidit:nā beneuētū & eqtutiū ipſe cōdidit & arpos q̄ argiripa dr̄ ad quā nūc Venulꝰ mittitꝰ nō arpinū quā cōſtat eſſe cāpaniæ:vn̄ Ci-ce.arpinas:ſane ſciēdū apuliā vno dictā vocabulo:Sed huiꝰ pte quā diomedes tenuit meſſapiā:& Peu-cetiā a duobꝰ fratribꝰ dictā q illic īperarūt.Itē Dauniā a Dauno rege apuliæ:Venulꝰ hūc fuiſſe conſtat argiuū.Nā tiburs eſt vt ille īdicat locꝰ pdā tiburtū ex agmīe raptā portat ouās.Cōſiderate hic ergo ad Diomedē mittitꝰ vt eū quaſi ciuis poſſit mouere.Cōſiſtere:iā eē cōditos.i.fundaſſe ciuitatē.Regē ſe di-cere poſci.agit ſubtilr̄:nā ſi nō venit errore ſed fato oēm ſibi vtiqꝫ ē vēdicaturꝰ italiā ſine dubio & dio medis iperiū.Viro ſe adiūgere gētes dardanio:bn̄ nō æneæ dixit ſed viro dardanio vt nō ſit mirū ſi ſe q̄bant hoiem ſibi cognatoē ſociatū vt hinc dardanꝰ ortꝰ Huc reperit.Quid ſtruat his cœptis cū hæc iā ceperit:& pticularitꝰ dixit ab eo qd eſt īcipio cœptus facit:hinc eſt cœptꝰ.Quē ſi fortuna ſequatꝰ.Euē tū pugnæ cupiat.Si eū fortuna cōmitetꝰ:quē ſuæ fine velit eē victoriæ ipm meliꝰ noſſe:q iā antiquus ē hoſtis.Vult autem intelligi Aeneam etiā cōtra diomedē bella geſturū:non tm̄ ppter pſens imperium Sed cauſa hoſtilitatis antiquæ.

Militiæ genera.

Coniuratio.

DONA. ducibꝰ terrori fuerit vnde dicit Donatꝰ ſic Simul & omne dixit.i.vno tpe oībus in vnū coeūtibꝰ.coīuratio aūt totius latīj & tumul tus.i.timor multus & cōcitatio totꝰ pp̄lorū ad laudes æneæ ptinēt inſeruit ēt æneæ hic tumultus ne pegrinꝰ in hoſpites & ſocius in federatos impius videatꝰ:ſi primꝰ bellū mo-ueat.Cogūt non cōgregāt ſed vi cogūt timi diores.In qua re etiā ipſi duces timorē ſuū oſtendūt.Magna laus Aeneæ:vt Mezentius cōtemptor diuum aliqn̄ inuenerit quē time ret.Hæc ille.

ORDO. ¶Ordo eſt.Vt.i.poſtq̄(nō eſt aūt legendū at:qa ſequitꝰ vtqꝫ acres &c.)Tur nus extulit.i.expādit ſignū belli.i.vexillum ab arce.i.ſūmo munimine laurēti.i.laurola uinīj:ex regia.ſ.latini & cornua ſtrepuerunt cātu:rauco.i.bellicū cantatū eſt:vtqꝫ.i.& vt i.poſtq̄:ipſe cōcuſſit.i.cōmouit ſtrepitu cor nuū & clāgore tubarū equos acres.i.vehe-mēti ſpū fretos:vtqꝫ.i.& vt.i.poſtq̄ ipe tur-nus.ſ.impulit arma.ſ.peditū aut arma mar-tis:aut potius īpulit haſtā in hoſtiū fines vt p feciales fieri ſolebat poſtea vt docet Liuiꝰ Animi.ſ.italorum q couenerant turbati ſūt ſ.furore bellico:ex templo.i.illico eueſtigio & ōme latiū cōiurat ſimul tumultu trepido i.ſicut in bello tumultuario fieri ſolet.& oīs iuuētus ſeuit exiſtēs effera.i.effrenis & indo mita:aut ferociēs primi ductores.ſ.Meſſapꝰ & vfens & Mezētius cōtemptor deū.i.deo-rū cogunt.i.cōgregāt & in vnū cōuenire cō pellūt vndiqꝫ.i.ex omi pte:auxilia.i.auxilia res copias:& vaſtāt.i.vaſte ſpoliāt agros la-tos cultoribꝰ.i.colonis.Et venulus orator il le argiuus:mittitꝰ ad vrbē Diomedis magni i.q cōtra Aeneam ſtetit et venerem vulnera uit.ſ.ad Argiripā:q.i.vt is petat.ſ.a diome-de:auxiliū:& q edoceat teucros cōſiſtere la-tio.i.ī italia æneā.ſ.hoſtē diomedis:aduectū claſſi.i.nauibꝰ multis:& īferre.ſ.latio:pena-tes victos.ſ.a grecis ſemel:& dicere ſe poſci regē.ſ.latinorꝫ fatis.i.p fata q̄ id iuſſerūt:& multas gētes adiūgere ſe viro Dardanio:& nomē.ſ.Aeneæ increbeſcere.i.crebrū fieri: late.i.ampliter:latio.i.p latiū & edoceat qd ſtruat.i.pūdat his.ſ.tā magnis ceptis.quaſi dicat non aliud q̄ occupato regno reliquos oēs italie habitatores expellere:& quē.i.qua lē euentū pugne ſup.æneas cupiat.i.optet ſi fortūa ſeqꝫ.i.accide velit:appere manifeſtiꝰ ipſi.ſ.diomedi:q troiāos meliꝰ norat:q̄ Tur no regi aut latio regi qbꝰ fraus & factio tro ianorꝫ nōdum perſpecta ſed tn̄ audita erat.

ASCEN. ℂTalia.Recitat qd contra æneas egerit & quō ꝑ tyberinū deū admōit⁹ſit ab Euandro auxilia peterē q̄ fictio oportūa ē:aut qa ad tybrim caſtrametat⁹ erat:vt id illic excogitatū q̄ſi a deo īſpiratū puteē.aut gauiſa oportunitate ad Euādrū ꝑueniendi & cognito ꝙ

DONA. ſili fato agitareē illic aīm cepit.vn̄ Donat⁹ dicit ſic.Cūctavidēs.i.nihil ex ijs q̄ hoſtes ageret illū latuit.Laomedonti⁹heros virtute

Ordo & calliditate laomedōti rn̄dēs. Aeſtu curarū ꝑpter exiguas copias ſuas & tātos hoſtiles appat⁹.Hec ille. ℂOrdo eſt. Talia ſup.gerebant:ꝑ latiū.i. ꝑ italiā ī ea potiſſimū ꝑte vbi latiū eſt.q̄ cūcta.i.oīa heros laomedōtis .i.a laomedōte troianoꝵ rege denoīatus ꝑpter virtutis & animi ſilītudinē.æneas:vidēs.i. cōſiderās:fluctuat magno æſtu.i.freto & feruore curarū.trāſlatio a mari.Atq; diuidit.i. in diuerſa vertit:animum nūc huc.i.in hanc ſnīam:nūc i lluc.i.in illā ſnīam. & rapit aīm ſ.in varias ꝑtes & verſat ꝑ omnia. ſ. conſilia aut q̄ agēda erāt.Sicut lumen.i.radi⁹ſolaris: tremulū.i.ſubito motū reꝑcuſſum ſole.i.generatū

Talia ꝑ latiū:quæ laomedontius heros
Cunctavidens:magno curarū fluctuat æſtu:
Atq; animū celerē nunc huc nūc diuidit illuc
In parteſq; rapit varias:perq; omniaverſat:
Sicut aquæ tremulū labris:vbi lumen ahenis
Sole reꝑcuſſum:aut radiantis imagine lunæ:
Omnia peruolitat late loca:iamq;ſub auras
Erigitur:ſummiq; ferit laquearia tecti.
Nox erat:& terras animalia feſſa per omnes
Alituum:pecudūq; genus ſopor altus habebat:
Cum pater in ripa gelidiq; ſub ætheris axe
Aeneas triſti turbatus pectora bello
Procubuit:ſeramq; dedit ꝑ mēbra quietem.
Huic deus ipſe loci fluuio tyberinus amœno
Populeas

Populeas inter ſenior ſe attollere frondes
Viſus: eum tenuis glauco velabat amictu
Carbaſus:& crines vmbroſa regebat harūdo.

SERVI. ¶Talia p latiū: gerebāt ſubaudis: & ē formoſa eclipſis Cūcta vides: aīo ptractās. Nā nō videbat. Curarū fluctu at æſtu: his verbis futurā pōccupat cōparationē que eſt Apollonij de verbo ad verbū. Sole repcuſſum: aut vacat re: aut bñ repcuſſum. qa prio aquam ferit: iñ poſtea tēdit ad tecta. Radiātis imagīe lunæ. negāt oēs phyſici lumen lunæ aliud ex ſe reddere & vituperat hoc dicto Ver. qḋ tñ tolerabile ē qa nō lunā ſed imaginē dixit lunæ: quā a ſole lumē accipe manifeſtū eſt. Laqaria; tecti: multi lacunaria legunt: vñ eſt in Hora. Nec mea renidet ī domo lacunar. Alituū p alitū: ſed metri cāv ſupra dixim⁹: addidit ſyllabā. Sub æthe. ax. i. ſub aere. Seráq; dedit p mēbra qetē. Tardā qppe ī bellicis curis. Tyberin⁹ bñ tyberin⁹: qa ſupra dixerat de⁹. Nā ī ſacris tyberin⁹ in cœnelexia. i. cōi ſermone tyberis ī poemate tybris vocaṫ. Senior: At q eſt vbi flauū eū eē dixit: ſed ſenior aut ppter ſpumas dict⁹ ē: aut ad reuerentiā ptinet: ſic Luca. de vrbe Roma adhuc florēte: Turrigero canos effundes vertice crines.

neratū ex repcuſſiōe radiorꝝ ſolis: ſup. in labris. i. vaſis maiorib⁹ ahenis. i. ereis aquæ. i. in qbus eſt aqua: aut repercuſſum imagīe. i. effigie: lunæ radiantis. i. reſplēdentis: qa vt dcm̄ eſt: ſplendet tremulo ſub lumine pōtus puolitat oīa loca late: dū em̄ aqua recipiens ſplēdorem ſolis aut lunæ moueṫ radijs pcutit nūc hāc ptem vaſis nūc illam. & erigiṫ iā ſub auras. i. in altū & ferit laquearia. i. cōnexiōes trabium: aut tabulatorꝝ ſūmi tecti. qa ſplendor ex aheno diffundiṫ in aera & illinc ī pximū obiectū: qḋ ē ex aduerſo ſolis incūbētis. Nemo eſt q talem ſplēdorē tremulū nō viderit: atq; ita nō difficilis eſt hui⁹ exēpli ratio. Nox erat & ſopor a'tus. i. pfundus habebat. i. occupabat aīalia feſſa. ſ. exercitio diurno: p oēs terras gen⁹. ſ. alituū p alitū. i. degētiū in aere: & pecudū. i. degentiū in terris: iam ſup. cum. i. qñ æneas pater. i. vir veneratōe paterna dign⁹: turbat⁹ pectora. i. hñs pectora turbata: & bello triſti. ſ omnibus: & etiam ipſi qa pius erat & prudēs: ſciens ſinē multa effuſione ſanguinis nō poſſe geri: ſeq; ſuos amiſſurū: cū & latino ſuos cēſeat pcubuit ī ripa & ſub axe gelidi etheris. i. ſub dio & dedit quietē ſerā. i. tarde cōceſſam: p membra. i. pp grauamē & molē mēbrorꝝ: aut dedit p mēbra cū aīm nōdum quietū haberet: bñ aūt dicit ſerā qa turpe duci totam ſomno pducere noctē. Ipſe de⁹ loci. ſ. tyberin⁹ ſenior. i. aſpectu venerabili viſus eſt huic. ſ. æneæ dormiēti: attollere ſe amœno flumīe. i. flumine qḋ amœnū erat īt er frōdes populeas. i. populi arboris ad ripā creſcētis: & potiſſimū ad padi ripā vñ populifer dr̄: ſed nihil vetat ad tybridis ripam ēt ppl'os fuiſſe: & ſub eis æneā pcubuiſſe. Carbaſus. i. genus lini aut veli: tenuis: velabat eū. ſ. tyberinū amictu glauco. i. coloris aquæ cōuenictis & arūdo vmbroſa. i. frōdoſa & ita vmbroſa tegebat crines. ſ. tyberini: qa eo ornatu vtiṫ quē plurimum habet.

Tyberinus. Tunc ſic affari: & curas his demere dictis.
O ſatc gēte deum troianā ex hoſtibus vrbem
Qui reuehis nobis: æternaq; pergama ſeruas
Expectate ſolo laurenti: aruiſq; latinis:
Hic tibi certa domus: certi(ne abſiſte) penates
Neu belli terrere minis: tumor omnis: & iræ
Conceſſere deum.
Iamq; tibi: ne vana putes hæc fingere ſomnū
Littoreis ingens inuenta ſub ilicibus ſus
Triginta capitum fœtus enixa iacebit:
Alba ſolo recubans: albi circū vbera nati.
Hic locus vrbis erit: requies ea certa laborū:
Ex quo terdenis vrbem redeūtibus annis
Aſcanius clari condet cognominis albam.
Haud incerta cano: nūc qua rōne quod inſtat
Expedias victor paucis(aduerte) docebo.
Archades his oris genus a pallante pfectum
Qui regem Euandrum comites qui ſigna ſecuti
Delegere locū: & poſuere in mōtibus vrbem:
Pallantis proaui de nomine Pallanteum.
Hi bellum aſſidue ducūt cum gente latina:
Hos caſtris adhibe ſocios & fœdera iunge.
Ipſe ego te ripis: & recto flumine ducam.

Aduerſum

ASCEN. ¶Tunc ſic affari: & curas his demere dictis &c. Recitat orōnē tyberini ad æneā habitā que in gñe deliberatiuo verſaṫ: & oēs numeros pſuaſiōis habet. De qua re dicit Donat⁹ DONA. ſic. Ne vana putes. Quia ſolēt multi in ſomnis decipi dat ſignū: quo cognoſcat hoc ſomniū verum eſſe. Arcades: breuitate vtiṫ ne tedio afficiat æneam. Genus em̄ dicit & nomē & vrbē & ſpem dat auxilij cū hoſtib⁹ illi hoſtes ſint & peregrini quos iure oderint latini. hic ego: polliceṫ homini ignaro viam ſe oſtēſurū. Iunoni matutinū tps cōgruū ſacrificijs oñdit. Docet potētum iras ſupplicādo poti⁹ q̄ repugnādo ſuperari. Ego ſum: nō arrogāter ſed neceſſario laudat ſuū offm̄. Hæc ille. Ordo. ¶Ordo aūt eſt. Tūc ſup. viſus eſt aut cepit tyberin⁹ affari. i. alloq æneā: aut tyberinus affari: p affabaṫ tūc æneam ſic: & demere. i. demebat aut viſus ē ſeu cepit demere curas his dictis. ſi ſermonib⁹ ſequētib⁹. O ænea ſate. i. pgenite. gente. i. gñe ſeu pgenie deum p deorꝝ: q reuehis nobis. i. ad noſtrā gloriā & vtilitatē ex hoſtib⁹. ſ. grecis: vrbē troianam: i. auſpicia noue troiæ cōdēde: & ſeruas pgama. i. menia troiana. eterna. i. īdelebilia aut in ſe aut in ijs q̄ ab eis orienṫ. ſeruas inqt expectate. i. optate & deſiderate ſolo laurēti i. regioni vbi laurētū eſt & laurētes habitāt & aruis latinis: latino ſubditis: q externū generū expectabat. Certa domus. i. quā mutare nō debebis eſt tibi hic. i. in hac regiōe noſtra: & penates certi ſup. ſunt tibi hic. ne abſiſte. i. ne abſiſtas. hoc eſt ne diſcedas nec ſtatuas te alio neu. i. neue. hoc eſt vel ne terrere p ne terrearis: minis belli. ſ. contra te moti. oīs timor. i. īflatura & ire deū cōceſſere. ſ. vt Serui⁹ vult hic tibi certā domū & certos penates. aut cōceſſere fatis tuis: aut ire deum in troianos: cōceſſere. i. ſedate & mitigate ſunt

DD ij licet

Aduerſum remis ſuperes ſubuectus vt amnē
Surge age nate dea: primiſq; cadētibus aſtris
Iunoni fer rite præces: iraſq; minaſq;
Supplicibus ſupera votis: mihi victor honorē
Perſolues: ego ſum pleno quē flumine cernis:
Stringentem ripas & pinguia culta ſecantem
Cæruleus tybris: cœlo gratiſſimus amnis.
Hic mihi magna dom⁹: celſis caput vrbibus exit.

licet iuno adhuc moliat̄ī te: vt oēs dij dicāt̄ quorꝫ plurime ſunt voces: ac ſi dicā: oīs ſenatus tibi cōſentit licet vn⁹ aut alter diſſentiat. Et ne putes ſomnū fingere tibi hec vana. ſus igēs iacebit iā inuēta tibi. i. a te ſub ilicib⁹. i. illis arborib⁹ glādiferis de gn̄e quercuū: enixa fet⁹ trigīta capitū exiſtēs alba & recubās ſolo: & nati. i. fet⁹ albi ſup. iacebūt circū vbera hic loc⁹. ſ. in q̄ iacebit: erit ſup. loc⁹ vrbis ſ. oli cōdēde: q̄ & alba vocabit̄ (Hæc oīa verba retulerat ī tertio helen⁹ ex oraculo. vn̄ fidē adhibere pt̄ æneas) ea. ſ. vrbs: erit certa requies laborꝫ: Ex quo. i. qua rōne qa requies laborꝫ erit: aut ex quo. i. poſt cui⁹ iūctionem aſcanius cōdet vrbem. ſ. albā clari cognominis. i. cognominādā ab alba ſue inuēta & clara oraculorꝫ manifeſtatōe & hoc terdenis annis redeūtib⁹. i. qd̓ in primo dixit triginta magnos voluēdis menſibus orbes impio explebit: regnūq; a ſede lauini. Trāſferet: & lōgā multa vi muniet albā. Ego cano haud incerta. Immo certiſſimis oraculis tibi pri⁹ ſignificata: Ego docebo nūc paucis. ſ. verbis aduerte. ſ. aīm q̄ rōne. i. via & mō expedias victor. i. cū victoria: id ſup. bellū qd̓ iſtat. ſ. gerēdū. Arcades. i. ppl̄i ex arcadia appoſitorie genus ꝓfectū. i. ortū aut deſcendēs: a pallāte ſ. rege Arcadie: q̄ ſecuti regē Euandrū: & qui ſecuti ſigna. i. ꝓdigia oraculorū delegere loin his oris. i. regionibus: & poſuere in mōtibus. i. colliculis his: vrbē. ſ. pallāteam: de nomine pallātis pauī. ſ. Euādri. ea aūt vrbs modica erat fere vbi nūc roma eſt. Hi. ſ. ppl̄i ducūt bellū aſſiduū cum gēte latina: cū qua. ſ. tibi gerēdū eſt: nō ſocialiter ſed hoſtiliter. qa om̄e latiū cōiurauit in te. adhibe hos ſocios caſtris. ſ. tuis. i. exercitui tuo ī caſtris degēti: caſtra aūt ſunt munimina exercit⁹ trāſportabilia cū tētorijs & armis: & iūge. i. ice fœdera. i. pactū ſocietatis cū eis. ipſe. i. ego. ſ. deus fluminis: ducam te ripis: & flumine recto. i. nullo errore te circūuēturo vt. ſ. tu ſupes ſubuectus remis amnē aduerſū. i. licet aduerſū: qa bn̄ficio dei: faciliter ēt aduer ſum. i. cōtra fluxum ei⁹ ſupauit. i. aſcēdit. Age adhortādi vox. o nate dea: ſurge: & fer. i. offer rite. i. vt decet: p̄ces iunoni. ſ. aduerſarie tue: qd̓ & helen⁹ monuerat primis aſtris cadētib⁹. i. cum primū aſtra deciderīt: hoc ē cū pría luce & ſupera. i. euince votis ſupplicib⁹. i. ſupplicit̄ factis iras & minas. ſ. iunonis tu victor. i. poſt q̄ victor fueris n̄ añ: pſ olues mihi honorē. i. ſacrificiū honorificū ego ſum tybris ceruleus. i. marini coloris quē cernis ſtrigētē. i. radētē ripas. ſ. tyberinas: plēo flumīe. i. ſum deus flumīs hui⁹ & quē cernis ſecātē. i. īterfluētē. culta. ſ. arua: piguia. i. op ima: exiſtens amnis gratiſſim⁹ celo. i. ijs q in cœlo ſūt. Magna domus. i. igēs domiciliū exiſtēs caput. i. columē aut decus p̄cipuū: vrbibus celſis. ſ. hetruſcis atq; alijs ad tybrim ſitis: exit. i. extēdit̄ mihi hic. i. ī hoc fluuio qa quātus ē alue⁹ tanta eſt illi⁹ dom⁹ & ita dicit exit: nō ſtat & hic quia vbiq; eſt: non hinc.

SERVI. Curas his demere dictis hītū future orōnis oſ̄dit: Q ſate gēte deū: alibi certiſſima ꝓles: & vigilas ne deū gēs Vrbē q reuehis no. Vt iliū in italiā portās: vrbē ergo ꝓ ciuib⁹ poſuit. Reuehis aūt ꝑ Dardanū a quo troiani deſcēdūt. Expectate ſolo lau. Dat affectū ēt locis vt ipſe te tytire pinus. Ipſi te fontes: ipſa hæc te arbuſta vocabāt. Hic tibi certa do. Q d̓ ſuperi⁹ ab apolline popoſc erat: hoc nūc indicat tyberis: vt da ꝓpriā tymbræe domū da mœnia feſſis. Tumor oīs & iræ Cōceſſere deum. Aliqua hemiſtichia ī Ver. tā ſūt īmutata ſenſu q̄ verbis vt ecce hoc loco nāq; nō poſſum⁹ ītelligere qeuiſſe oēm tumorē & irā deorꝫ cū & adhuc inimica ſit iuno & ad troianorꝫ ꝑniciē addāt̄ aliqua alia numia vt furia vt iuturna: vn̄ qdā mire cōcludit hūc verſū dicēs. Cōceſſere deū ꝓfugis noua mœnia Teucris: qd̓ ſi ita acceperim⁹ vt dicat teucros cōſtituer̄ ciuitatē: nec ea numīa q̄ ſunt irata vetāt: nihil erit cōtrariū: Nā & ipa iuno hoc dicit. Nō dabit̄ regnis eſto ꝓhibere latinis. Atq; īmota manet fatis lauinia cōiūx hic āt ſēſus ēt ſi detrahas ſubauditionē pt̄ accipi a ſupiorib⁹: vt ſit tumor oīs & iræ cōceſſere deū vt hic ſit tibi certa dom⁹ certi pēates. littoreis: licet poſſum⁹ de fluuio ēt litt⁹ dicer̄ pōit tn̄ diſcretionē vt ſub ilicib⁹ paulopoſt Viridiq; ī littore cōſpicit̄ ſus. Hāc aūt porcā vt dixim⁹ habuere troiani: quā amiſſā ī cāpania iuenere cū fœtu circa laurētē agrū: quā iō æneas imolauit iunoni qa ipa dr̄ terra vt cōiugis ī gremiū lætē deſcēdit. Scim⁹ āt hoc aīal inimicū eē frugib⁹ vt caprū vitib⁹ q Libero īmolat̄. Enixa iace. ꝑcipio vt ēs tāgit hiſtoriam. Solo re. ſolo vr̄ abūdare. Ex quo: qua ratiocinatiōe: Q d̓ iſtat: Cura em̄ æneæ p̄ntis fuerat neceſſitatis. Arcades his oris gen⁹ a pallāte pſ. Euāder arcas fuit nepos Pallātis r̄gis arcadiæ. Hic āt cū prem ſuū occidiſſet ſuadēte mr̄e Nicoſtrata q̄ ēt carmētis dicta ē qa carminib⁹ vaticinabat̄: dimiſſa ꝓuīcia ſua venit ad italiā & pulſis aboriginib⁹ tenuit loca ī qb⁹ nūc roma ē: & modicū oppidū fundauit ī mōte palatio. Hic āt palatin⁹ mōs ſcd̓m Ver. a Pallāte auo Euādri ē dict⁹ ſcd̓m Var. & alios a filia Euādri Pallātia ab Hercule vitiata: & poſtea illic ſepulta: vel certe a Pallāte ei⁹ filio illic ſepulto. Alij a balatu ouiū balāteū volūt dcm̄: exī de ꝑ antiſtichō palāteū dcm̄: ſed ſi a balatu hoc nomē venerit: pa breuis ē ſicut eā. Mart. pōit plærūq;: ſi āt a pallāte pa lōgā fit: vt eā ponit vbiq; Ver. ſcd̓m ſuā opiōnē. Gen⁹ a pal. ꝓ. ꝓfectū ad has oras gen⁹ a pallāte n̄ a pallāte ꝓfectū. In mōtib⁹ vt dixim⁹ ſupra ī miorib⁹ illis colliculis. Pallātis ꝓaui cōfundūt noīa vt plærunq; ſolet: nā au⁹ fuit ſicut & illud. Lucorꝫ forte parētis pilūni Turn⁹: & alibi Pilūnuſq; illi quartus pr̄ bellum aſſidue du. cū. g. l. ducunt aut gerunt aut in lōgum trahunt. Et bn̄ p̄ſtādorꝫ auxiliorꝫ exp̄mit cām: ne magis Turno quaſi græco fauere credant̄. Fœdera iunge: legit̄ & Fœdere: Recto flumine. d. Recto fluminis itinere & ſic dixit vt tunc ſe ad caietæ recto fert littore portum: hoc ē a littore nō recedēs ſicut ergo nunc a littore fluuij nō recedētē ſignificat. Eſt & alia expoſitio vt recto flumine edomito frenato: & in trāquillitatē redacto ītelligam⁹: qd̓ ēt fecit: vt mitis: vt in morē ſtagni placidæq; paludis: vt ſit recto p̄teriti tp̄is ꝑticipiū. Iunoni fer rite p̄ces: ſicut ēt Helen⁹ monuit mihi victor hono. Perſolues bn̄ adimit ei bellicā curam ꝓmittēdo voti fore cōpotē Stringentē ri. radētem iminuentē: nā ēt tyberini fluuij ꝓprium adeo vt ab antiqs rumon dict⁹ ſit: quaſi ripas rumināś & ex edēs ēt ī ſacris ſerra dicebat̄

Rumon.

cebat: vñ ait nūc & pīguia culta ſecātē: In aliqua ēt vrbis pte teretū dr̄ eo ꝙ ripas terat. Cærule⁹ tybris
Sera alt⁹ ꝓfundus. Cœlo gratiſſim⁹ amnis: ꝓ his q̄ in cœlo ſunt. Hic mihi magna dom⁹. ſ. circa exitū ſuum.
Terentū. Alij romā dicūt tyberini eē domiciliū. Celſis capit vrbib⁹ exit. De tuſcia quā illis cōſtat multū floruiſ
ſe tpibus: nam & lucomones reges habebat: & maximam italiæ ſuperauerat partem.

Poeta. Dixit: deinde lacu fluuius ſe condidit alto
Ima petens: nox æneā ſomnuſq; reliquit.
Surgit: & ætherei ſpectans orientia ſolis
Lumina: rite cauis vndam de flumine palmis
Aeneas. Suſtulit: ac tales effudit ad æthera voces.
Nymphæ laurētes nymphæ genus amnib⁹ vñ ē
Tuq; o tybri tuo genitor cum flumine ſcō
Accipite æneam: & tandem arcete periclis.
Quo te cūq; lacus miſerātē incōmoda nr̄a
Fonte tenet: quocūq; ſolo pulcherrim⁹ exis:
Semp honore meo ſemp celebrabere donis.
Corniger heſperidū fluuius regnator aquarum
Adſis o tādē: & ꝓpius tua numina firmes.
Poeta Sic mēorat: geminaſq; legit de claſſe biremes:
Remigioq; aptat: ſocios ſimul īſtruit armis:
Ecce aūt ſubitū atq; oculis mirabile monſtrū
Cādida per ſyluam cū fœtu concolor albo
Procubuit: viridiq; in littore cōſpicit ſus.
Quā pius æneas: tibi em̄ tibi maxima iuno
Mactat: ſacra ferens: & cū grege ſiſtit ad arā
Tybris ea fluuiū quā longa eſt nocte tumentē
Lenijt. & tacita refluens ita ſubſtitit vnda.
Mitis vt in morē ſtagni: placidæq; paludis
Sterneret æquor aquis. remo vt luctamen abeſſet.
Ergo iter incœptū celerāt rumore ſecūdo.
Labit̄ vncta vadis abies. mirant̄ & vnde.
Mirat̄ nemus inſuetum. fulgentia longe
Scuta virū fluuio pictaſq; innare carinas:
Olli remigio noctemq; diemq; fatigant.
Et longos ſuperant flexus: varijſq; tegunt̄
Arborib⁹. viridiſq; ſecāt placido æquore ſyluas:

SERVI. ¶ Nox æneā ſomnuſq; reliqt: vt Feſſos vēt⁹ cū ſole reliqt Vndā de flumīe: palmis ſuſtulit. Quia dr̄ ēt nox ſolo ſomno polluere vñ ē. Et noctē flumīe purgat. nymphæ hic diſtinguēdū eſt: vt ḡnalitatē ſequat̄ ſpālitas vt i Geor. Mater cyrene mater. Nā vitioſum eſt poſt ſpēm genus īferre. Tuo genitor cū flumīe: Sic. n. in pcib⁹ adeſto tyberine cū tuis vndis. Tyberi vero alij a rege aborigi nū volūt dcm̄: q iuxta cū dimicās itereptus ē. Alij ab eo rege quē glauc⁹ Minois fili⁹ in italia iteremit. Alij iter quos & Liui⁹ ab albano rege q i eū cecidit. Arcete periclis: hypallage ē. ꝓ a me ꝓhibete picula. Quo te cūq; te
Lacus. net. l. Lac⁹ ē qddā adhuc latētis aq̄ receptaculū & dict⁹ quaſi lacuna q̄dā: ex qua erūpēs aqua efficit fontē q cū fluere cœpit: alueū facit vñ iſta tria dixit alueū fontē lacū

¶ Dixit: deinde &c. Poſtq̄ de⁹ euanuerat & æneas ſomno & viſiōe leuat⁹ ſurrexerat: ab lutus ſacro flumīe vota pceſq; ſoluit & remigiū ad Euādrū īſtruit vidēs fatalē ſuē qua iu noni mactata ad Euādrū ꝓficiſcit̄. De hac āt re dicit Donat⁹ ſi c. Nimphe pōt ſic diſtigui Nimphe laurētes q̄m ipſe in tpe fuerant neceſſarie. deīde pone nymphe gen⁹: amnibus vñ eſt poſſum⁹ ēt itelligere eē publicationē. Tertia diſtictio ē vt dicas. Nymphe vt ḡnal̄r ꝓferat̄. Deīde ad ſpēm redeat & dicat laurentes nymphe: q̄ erant pferēde. Genitor honoris cā vel qa ſubit vt pater cōſuluerat. Quocūq;: lacu & quocūq; fōte. Alterū ad ei⁹ originē: alterū ad exitū ptinet. Fōs eſt aq̄ initium Lac⁹ vbi fōtis aq̄ colligit̄. Regnator: vt oſtēdat oībus fluminib⁹ potiorē. Placid⁹ & mēte & flumine ꝓpter nauigationē. Mōſtrum i. qd' eſt cōtra rōnem nature. Mactat. Prius ſiſtit: deinde mactat. Ergo ordo eſt. Quā æneas tibi ad aras cum grege ſiſtit et cum grege mactat: vt intelligat̄ ēt fetus mactaſſe. Hec ille. ¶ Ordo eſt. Dixit fluuius. i. tyberin⁹ deus fluuij: aut ſi legit̄ fluuij vt ſit dixit. ſ. tyberinus deinde cōdidit. i. abſcōdidit & imerſit ſe alto. i. ꝓfundo lacu. i. receptaculo aquarum fluuij. ſed qa paulopoſt fluuiū ꝓ deo ponet ſe querer priorem cōſtructiōe petens. i. adiēs ima. i. ꝓfundum: nox & ſomnus reliqt æneā id eſt oriēte die expergiſcit̄ ſurgit & ſpectās lumina ſolis etherei. i. celeſtis (qa ēt apud inferos ſolē dixit in. vi. ſolēq; ſuum ſua ſydera norunt) oriētia. ſ. cum ſole ſuſtulit. i. ſurſum tulit rite. i. iuxta morem ſacrificādi: palmis cauis. i. in concauitatem cōtractis: de flumīe ſ. tyberino: vndam. i. aquam recentem. ac effudit ad ethera tales voces. i. præces. O nymphe. ſ. q̄cunq; eſtis: nymphe inqt laurētes. i. q̄ peſtis fontibus & amnibus laurentibus: vnde. i. a quibus: genus. i. ortus eſt amnibus id eſt fluuijs circunnātibus. hoc eſt quibuſcunq; aqs currētibus. nymphe. n. ſunt nymbi & nubes quæ aquas ꝓducunt currentes & tu o tybri genitor. i. pater fluminis hui⁹ aut paterna veneratione digne. cum tuo ſancto flumine. i. ſimul & tu & flumen tuum ſanctū accipite æneam. ſ. me: & arcete tandem periclis. ſ. ingruentibus. Alludit ad hiſtoriā coclitis qui ſe de ponte ſublicio cum ſimili fere comprecatiōe in tybrim pcipitem dedit vt recitat Liui⁹. Quocunq; fonte lacus. i. vndecunq; effuſus ſit lac⁹ q te tenet. i. vbi habitas: & quocunq; ſolo. i. terra tu exis exiſtēs pulcherrim⁹: tu calebrabere. i. cū celebritate honorabere ſemp meo honore. i. mea honoratōe & veneratōe & donis. ſ. meis. tu inqt celebrabere exiſtens fluui⁹ corniger. i. cornua gerēs. i. ſi[m]itudinē cornuū in littorib⁹ incuruis regnator. i. tenens regna & pricipatum aquaꝝ heſperidū. i. italicaꝝ: licet em̄ padus maior ſit: vñ pri⁹ in Georgicis. Fluuioꝝ rex eridan⁹ &c. tñ pp romā & ceteras vrbes tyberis eſt regnator: aut dicam⁹ æneam nondū vidiſſe padum. aut padum nō attingere potiorem ptē italie: & hoc mō cōſtruendo non eſt opus dicere fluui⁹ eſſe vocatiui caſus. Adſis. i. auxilio ſis igit̄: o. optantis eſt: tādem. i. poſt tāta marium picula: & firmes tua numina. i.

ASCEN

DONA.

Ordo.

na.i.diuina munera nobis oblata ꝓpi⁹.i. fa=
miliari⁹.ipſe ſup.æneas memorãs.i. loquẽs
aut potius locut⁹ſic:legit de claſſe.i.oĩ ex nu
mero nauiũ biremes.i.naues duoꝝ ordinũ
remoꝝ:geminas.i.duas &pares:& aptat re=
migio.i.ad remigiũ.i.vt poſſint remis agi:
aut aptat remigio.i.remis aptã facit & ĩſtru
it ſimul ſocios armis.Aũt ꝓ ſed:ecce.q.d.de
repẽte & ex ĩprouiſo mõſtrũ ſubitũ atq; mi
rabile.ſ.ſus cãdida.i.penit⁹alba:concolor.i.
eiuſdẽ coloris cũ fœtu.ſ.trigita capitũ albo
ꝓcubuit ꝑ ſiluã & cõſpicit̃ oculis.ſ. æneæ: ĩ
littoreviridi.i.vireti aut gramineo: quam
æneas pi⁹.ſ.ĩ deos ẽt erga iunonẽ inimicam
mactat ſubito em̃ ꝓ qa:mactat tibi.tibi inqt
O maxima iuno ferẽs ſacra.i. ſacrificãs aut
offerẽs ꝓ ſacrificio:|& ſiſtit.i.ſtare facit eam
cũ grege.ſ.ſucculoꝝ:ad arã.ſ.tibi extructam
Tybris.ſ.de⁹ fluuij:lenijt.i.lenẽ & trãquillũ
effecit ea nocte q̃.i.quãtũ lõga ſup.fuit:fluui
um.ſ.tyberim tumẽtẽ.i. inflatũ pri⁹ & ſup.
fluui⁹ refluẽs.i.ortũ petẽs fluxu ſuo vnda ta
cita.i.ſine murmure rediẽs:ſubſtitit.i.mãſit
ſtãs ita.i.vſq; adeo mitis:vt ſterneret.i.ſter=
nendo ſe faceret:equor.i.planiciẽ:aqs.i.ĩ ip
ſis aqs:in morẽ.i.ad ſilr̃itudinme ſtagni.i.aq
ſtãtis & paludis.i.aq̃ paluſtris:placide.i. trã
quille & nõ motevt.ſ.luctamẽ abeſſet remo
i.vt nõ eſſet luctandũ remo cũ aqs aduerſis
& defluẽtibus cũ nauis aſcẽderet.Ergo.i.qa
vident fluuiũ tam cõuenientẽ:ipſi celerãt.i.
celeriter tranſigũt:iter.i.ꝓfectionẽ ad euan
drum:rumore ſcd'o.i.cum ꝓſpero murmure
aut bona fama:aut rumore.i.ſecreto ſermo=
ne ĩter troianos de fœlici ꝓfectiõe:aut rumo
re ꝓ rumone.i.tyberi ſcd'o.qa refluo vt ſit
abies.i.nauis ex abiete fcã vncta.i.picata:la=
bit̃.i.celeriter agit̃:vadis.i.ꝑ vada tyberis:
rumone.i.ĩpo tyberi ſcd'o.i.iã refluo & ita
idoneo ad nauigationẽ:vñ mirant̃.ſ.tã cele=
rẽ nauis aſcẽſum:& nem⁹ ĩſuetũ.ſ.videre ta=
lia:mirat̃ ſcuta virũ.i.viroꝝ.ſ.fortiũ fulgen
tia:lõge.i.de lõge:& carinas pictas:qa troia=
ni oĩa expolita ſemꝑ habuerũt vñ & molles
iudicati ſunt:innare fluuio.ſ. tyberi : olli. i.
oẽs illi:fatigãt remigio.i.remigando:noctẽ
& diẽ.i.totã tẽpeſtatẽ dõec ꝑuenerãt ad euã
drũ.& ſuperãt.i.trãſcẽdũt lõgos flexus.ſ. ty
beris ĩcurui:& tegunt̃ varijs arborib⁹.ſ.ĩ lit
tore ſtãtib⁹:& ſecãt.i. intercidũt curſu ſuo
equore placido.i.ꝑ aquas tyberis equas.i.ꝓ
ſtratas & tranqllas.ſiluas.i.vmbras arborũ
virides.vt ſalignas in littore creſcẽtes : hoc
eſt ferunt̃ ꝑ medias arbores q̃ oĩa afferunt̃ a
poeta ad hoc vt veriſil'e faciat in tãta cõiura
tiõe æneã potuiſſe ſaluũ cũ paucis ad Euan=
drũ ꝑueniſſe.Nã ꝓpterea dicit fluuiũ fuiſſe
refluũ & trãquillũ a deo redditũ:ſtudio ſum
mo annauigaſſe :occultos fuiſſe arborib⁹ &
ſiluis frõdoſis rumorẽ fuiſſe:ſcd'm vt.ſ.ſiqs
eos vidiſſet nihil mali ſuſpicatus fuiſſet.

Sol

cũ hoc.n.eſt.Q uocũq; ſolo pulcherrim⁹exis: q̃q̃ multi
hoc verſu ei⁹ſupfuſionẽ velint ſignificari: iõ aũt hoc di
xit æneas qa audierat hic mihi magna dom⁹ celſis ca=
put vrbib⁹exit.Semꝑ honore meo:Satis æneas pie pol
licet̃:cũ tyberis verecũde popoſcerit: ait nãq; mihi ho=
nore victor ꝑſolues.Corniger flumina iõ cũ cornibus
pingunt̃:ſiue ꝙ mugitũ boũ imitat̃ murmur vndarũ:ſi
ue ꝙ plærũq; ĩ cornuũ ſilr̃itudinẽ curuatas cernimus ri
pas.Heſperidũ regnator aquaꝝ: bñ addidit heſpidũ.i.
italicarũ.Nã erydan⁹ rex ẽ fluminũ heſperiæ vt fluuio
rũ rex erydan⁹fluui⁹vocatiu⁹ antiqu⁹eſt:q apud maio=
res in oĩ forma ſil'is erat noĩatiuo:ſed mõ alr̃ eſt ĩ ſcd'a
tm̃ forma.nãq; ſi ꝓpriũ fuerit nomẽ & ĩ aĩ us habuerit us
ꝑdita facit vocatiuũ.vt Terẽti nullo excepto. Si ãt ap
pellatiuũ ĩ e mittit vocatiuũ vt pi⁹pie:fluui⁹fluuie:exce
pto fili⁹:nã fili facit.Plærũq; tñ poetæ euphoniæ cã an
tiqtatẽ ſequunt̃.Et ꝓprius:& ꝓpri⁹legit̃ & ꝓpi⁹.Si ꝓpri⁹
familiari⁹ſignificat:vt & ꝓpri⁹res aſpice nr̃as.Si aũt ꝓ
pi⁹citius.Cice.in verrinis.Neqcq̃ eſt ꝓpius fcm̃ q̃ vt il
lud exemplũ de adriano ſyracuſas ĩferret.& hoc eſt me Cice.
lius.Nã & ſtatim eſt porca cõſpecta& æneas nõ dubitat
de fide oraculi:ſed poſcit celeritatẽ.Tua numia.tua ora
cula & ꝓmiſſa.Monſtrũ:qa ſubito & cũ triginta porcel
lis ẽ viſa Viridiq; in littore:fluuiali.ſ.Cõſpicit̃ ſus: Ho
ra.& amica luto ſus.ſciẽdũ tñ hoc eſſe vitioſum mono=
ſyllabũ finiri verſum:niſi forte ĩpo monoſyllabo mino
ra explicent̃ aĩalia:vt ꝑturiẽt mõtes : naſcet̃ rudiculus
mus:Gratioſiores em̃ ſunt iſti verſ⁹ſcd'm Luciliũ. Tibi
em̃.Vacat em̃ & tm̃ ad ornatũ ꝑtinet: integrũ eſt ergo
tibi vt ex iteratione creſcat augmentum .Terẽ. Omiſſis Iuno maxima.
miſſis:Maxima iuno:Q ueſitũ ẽ q̃ ſit iuno maxima .Nã
vt dixim⁹variæ ſunt eius ꝑtãtes:vt curetis lucina ma
trona regina & dicũt Theologi ĩpam eſſe matrẽ deum
q̃ terra dicit̃.Vnde lẽt ei porca ſacrificat̃.Ergo perite ele
git epithetõ:vt maxima diceret Mactat:mactatio poſt
imolationem:vnde bonovſus eſt cõpendio.Sane hyſte
ron ꝓteron eſt in hoc verſu.Primũ em̃ cũ grege ſiſtit ad
aram & ſic mactat.i.auget ꝑficit.Q uã lõga ẽ nocte: in
quãtum longa eſt vt nunc hyemẽ inter ſe luxu q̃ longa
fouere.Refluẽs:velut ĩ alueũ ſuũ recurrẽs:vt æneas cõ=
tra vndas ꝑgens: deſcendẽtis celeritate ꝓpe modũ vtet̃.
Aequor aquis:ipſius equalitatẽ.Rumore ſcd'o. hoc eſt
bona fama:cum neminem læderet: aut certe dicit eos
ante veniſſe:q̃ fama nũciaret eſſe venturos:aut rumore
ꝓ rumone poſuit:nam vt ſupra diximus rumon eſt di=
ctus:vñ & ficus ruminalis ad quam eiecti ſunt Rem⁹ &
Romulus:q̃ fuit vbi eſt nũc lupcal in circo.hac em̃ labe Ruma
bat̃ tyberis,anteq̃ Neptuno factis ſacrificijs auerteret̃:
q̃uis ficũ ruminalẽ alij a Romulo velint dictã:quaſi ro=
mul arem:alij a lacte infantibus dato. nam ꝑs gutturis
ruma dr̃:Ergo ſi fuerit rumone ſcd'o: fauẽte fluuio ĩtel
ligim⁹.Labit̃ vncta vadis abies diſcedẽtis celeritate ꝓ=
pe cõſcẽdit.Sta.de diſco ſimiliſq; cadenti Creſcit in ad
uerſum.Mirant̃ & vnde:Laus Troianoꝝ ꝑ phantaſiam
quandã ex vndarũ vel rumonis admiratiõe venietem.
Nocteq; dieq; fati.Vt ſyluaſq; fatigãt:ꝓ ipſi fatigãtur
Superant flexus:hic oſtendit non eſſe alueũ fluminis re
ctũ.Varijſq; tegunt̃ arbori.hoc eſt Hũc inter fluuio ty
berin⁹ amœno.Secãt placido æquore ſylvas : oſtendit
adeo ꝑſpicuam fuiſſe naturam fluminis vt in eo appare
rent imagines nemorum:quas troianæ naues ſecabant
Terentius Sic eſt natura fluminis: vt obuias imagi=
nes receptet in lucem ſuam.

Sol medium cœli conſcenderat igneus orbem:
Cum muros arcemq; vident:& rara domorum
Tecta procul:quæ nunc romana potentia cælo
Aequauit:tum res inopes Euander habebat.
Ocyus aduertunt proras:vrbiq; propinquāt.
Forte die ſolennem illo rex Arcas honorem
Amphitryoniadæ magno diuiſq; ferebat:
Ante vrbem in luco:Pallas huic filius:vna
Vna omnes iuuenum primi:pauperq; ſenatus
Tura dabant:tepiduſq; cruor fumabat ad aras:
Vt celſas videre rates:atq; inter opacum
Allabi nemus:& tacitis incumbere remis:
Terrentur viſu ſubito:cunctiq; relictis

Sol mediū&c.Docet quō applicuerīt claſ- ASCEN.
ſem ad regiā Euādri q̄ tūc hūilis & modica
erat vbi nūc Roma ē:an cui⁹ muros dicit ī ad
uētu æneæ ſacrificiū fieri herculi q̇ turbato
ſ.nō ītermiſſo cōcurſū eſſe ad naues ignotas:
cognitoq; æneæ dexteras datas vn̄ habem⁹ DONA.
hec Dōati. Paup ſenat⁹ & nūero & opib⁹ ītel
lige. Audax nō temerarius ſed ꝓpria virtute
cōfidēs. Et ꝓcul cū aſſiduū bellū gererēt : cū
gēte latina nō mirū ſi anxie cūcta explorarēt
Oiuuēes oro neceſſarījs ī tāto metu īterroga
tōib⁹ plena. Quo tēditis:qa ex deflexu vidē
bat illos velle deſcēder. Supbo:qa in iuſtum
Profugos:vt oñdat iuxta pegrinos ī mites
Dicite:qa n̄ ſol⁹in tāto tumultu venerat pal
las. Hec ille. Ordo aūt ē. Sol igne⁹.i. ignei Ordo
coloris aut ardēs vt ī ſerenitate fieri ſolet:cō
ſcēderat mediū orbē cœli.i.iā meridies erat
quo circa dr̄ igne⁹:aut mediū orbē cœli. i.he
miſpheriū nr̄m tpe matutino oriēs & ignei
coloris ī ſignū ſerenitatis future:qđ magis

placet q̄ vult dicer̄ cū primū lux data ē eos vidiſſe muros opidi pallātei cū.i.qn̄ ipſi ſup. troiani: videt ꝓcul.i.cū adhuc lōge eſſent & ita q̄ eos offēdebāt rē ſacrā tractātes vero ſil'e ē de matutino loq: & arcē: & tecta domorū rara: q.ſ.rara tūc tecta.i.rara domicilia potētia romana: equauit.i.eq̄parauit nūc cœlo ita vt roma celū mereat̄ dici. vn̄ in Buco. Vrbē quā dicūt romā &c. ſed euāder.ſ.arcas. habebat. tū.i.tūc ſup. illic res īopes.i.tenues & modicas. Ipſi aduertūt.i.applicāt oci⁹.i.celeriter ꝓras.i.priores nauiū ꝑtes & ꝓpinquāt vrbi.i.ad vrbē. Rex Arcas.ſ.Euāder ferebat i.offerebat forte illo die: n̄ ergo forte ferebat ſed forte illo die ferebat q̄ troiani aduenerāt ferebat dicit āphitryoniade.i. āphitryonis filio putatiuo videlicet herculi Iouis ex alcmena āphitryōis cōiuge filio: vn̄ addit magno.ſ.ſine exēplo & diuis.ſ.reliqs aut celeſtibus dijs. honorē ſolēnē.i.ſacrificiū. an̄ vrbē ſ.pallāteā ī luco.i.ſilua īcedua herculi conſecrata Pallas fili⁹.ſ.euādri vna.i.ſimul cū pr̄e & oēs primi iuuenū.i.pricipes iuuētutis: & ſenat⁹ paup.i.pr̄es ſeu ſeniores q græce pſbyteri dn̄r & tūc paupes erāt dabāt vna.i.ſimul tūc tura. & cruor tepid⁹.ſ.ex mactatis hoſtijs fumabat ad.i.iuxta aras Vt.i.poſtq̄ ipi vider̄ rates &.i.naues celſas.i.altas allabi int̄ nem⁹ opacū.i.ſiluoſū. & īcūbere remis tacitis.i.nihil murmuris faciētib⁹ q̄ſi adoriri & p' īſidias īuadere vellēt terrēt viſu ſubito.i. ex īopinato orto: & cūcti cōſurgūt.ſ.a ſacrificio mēſis.ſ.deorꝝ ad quas ſolēnes epulas ponebant relictis: q̄s pallas audax.i.ꝓpria virtute cōfiſus vetat rūpere.i.īterrūpere ſacra.i. ſacrificia: id.n.nephas putabat. & ipē.q.d.cū paucis relictis.ſ.ceteris: volat obui⁹.ſ.aduētātibus telo rapto.i.qd' primū inuenit accepto. Et ꝓcul.i.cū adhuc ꝓcul eēt qd' a temeritate eū purgat. (cū.n.aſſidue gereret bellū cū latinis īprudēter egiſſet ſi ī eos īſiluiſſet) inqt e tumulo.i.colliculo: o iuuenes quia ſeniores māſerāt ī ſicilia: & tali expeditōi iutiles erāt q̄ cā ſubegit vos tētare vias ignotas. q̄a īſuetas: quo tēditis? q gen⁹.i.ſcd'm gen⁹ hoc ē de q̄ gn̄e.i.vn̄.i.d' q̄ domo: ne.i.an affertis pacē an arma.i.bella? Aeneas pr̄ fatur tū ſic ab alta puppi: & p̄tēdit.i.p̄ ſe extēdit ramū oliuæ pacifere.i.pacē afferre ſolite: qd' & colūba a Noe emiſſa ſignificauit: fatur inqt dicēs: tu vides troiugēas.i.viros ī troia gēitos: ac tela.i.arma ſua.ſ.inimica latinis.ſ.qb' & vos inimici eſtis: q̄s.ſ.troiugenas ꝓfugos.ſ. a ꝓria ſua: illi.ſ.latini egere.i.laceſſiuere aut expulere ſupbo bello.i.aſſumpto p ſupbiam nos petim⁹ euādrū.ſ.hui⁹ loci regem: ferte.ſ. vos oēs: hæc.ſ.pacis indicia videlicet ramū oliue: & dicite: viros dardanie.i.troiane patrie lectos.i.electos veniſſe.ſ.ad eū: rogantes arma ſocia.i.ſocialia in latinos.

Conſurgūt menſis: audax quos rūpere pallas
Sacra vetat: raptoq; volat telo obuius ipſe — Pallas.
Et ꝓcul e tumulo: o iuuenes: quæ cā ſubegit
Ignotas tentare vias: quo tenditis inquit?
Qui genus? vn̄ domo? pacē ne huc fertis an arma?
Tum pater æneas puppi ſic fat̄ ab alta. — Poeta.
Paciferæq; manu ramum p̄tendit oliuæ.
Troiugenas ac tela vides inimica latinis: — Aeneas.
Quos illi bello ꝓfugos egere ſuperbo.
Euādrum petimus: ferte hæc: & dicite lectos
Dardaniæ veniſſe viros ſocia arma rogantes.

¶ Sol mediū cœli cō. igne⁹ alterius.ſ.diei. Cū muros arcemq; ꝓcul: Palatinum vidit nec ſitum p̄ſentē conſiderare debemus: tunc eēm nullis obſtantibus ædificijs per lupcal tyberi vt diximus fluente: facile mons poterat videri palatin⁹: Forte diē ſolēnē illo εὐσυμβόλως. i. bono omine victori deo troianis venietibus ſacra celebrant̄ bona ēt vſus eſt œconomia. Amphitryoniadæ magno diuiſq; fereb. Satis perite: nam cum cuiuis deo ſacrificaret: neceſſe erat poſt ipm ēt reliquos inuocari. Ante vrbem: ſcd'm antiquum ſitū. Tum eēm ciuitas breuis fuerat. Pallas huic filius ꝓ cum hoc. Iuuenū primi paupq; ſenatus: totā oſtendit ætatē: nam p ſenatum ſeniores ſignificant̄. Pauper aūt aut ad numerū retulit. centū eēm ſub Romulo fuerūt. aut reuera pauper q; Romani imperij oſtendit parſimonia ꝓ laude tunc habita. Tepidúſq; cruor: fruſtra q̄dam cruorem pecudū ſanguinē hoīum volunt: Nam Iuue. ait ſanguis & a magno ceruix ferienda miniſtro: Verg. atq; atros ſiccabat veſte cruores. Celſas videre rates: quia diximus geminaſq; legit de claſſe biremes. Inter opacum allabi nemus: p nemus: vt hunc inter fluuio Tyberinus amœno: & eſt honeſta elocutio vt ſi dicas inter cœnam locutus ſum.i.p cœnam. Tacitis remis: ꝓ ipſi taciti: hoc eſt ſine celeumate Audax q̄s rumpere Pallas Sacra vetat: ne interruptione ſacrificij piaculum cōmitteret̄: vnde etiam in tertio Helenus. ne qua inter ſanctos ignes in honore deorum hoſtilis facies occurrat. Deniq; cum ludi Circenſes apollini celebrarentur: & Hannibal nunciatus eſſet circa portam collinam ingruere: omnes raptis armis concurrunt: reuerſi poſtea cum piaculum formidarent: inuenerunt ſaltātē in circo ſenem quēdam qui cum interrogatus dixiſſet ſe non interrupiſſe ſaltationem: ductum eſt hoc ꝓuerbium ſalua res eſt ſaltante ſene. Audacem autem dixit vbi q; verg. quotiens vult oſtendere virtutem ſine fortuna vnde etiam turnum audacem vocat. Iuuenes quæ cāuſa ſ.ſuccincta & plena interrogatio: cui per ſingula reſpōdet æneas. Qui ge. quo genere. Vnde domo? de qua ciuitate. An arma. tropum fecit cauſa metri nam conſequens erat vt diceret an bellum. Paciferæq; manu ramum prætendit oliuæ: ne moram faceret reſponſionē Tela vides inimica: bona conciliatio: nam audierat Hi bellum aſſidue ducunt cum gente latina. Quos illi bello ꝓfugos. Sicut & vos: & mouet conciliationem etiam ex ſimilitudine fortunæ. Ferte hæc: hoc ad ramum pertinet. Dicite ad verba.

SERVI. — Nota. — Iuuena. — Vn̄ deductū ſit ꝓuerbium. Salua res eſt.

Obſtupuit

Poeta. Obſtupuit. tãto percullſus nomine Pallas.
Pallas Egredere o quicũq; es (ait) coramq; parentem
Alloq̃re: ac noſtris ſuccede penatibus hoſpes.
Poeta. Excepitq; manu: dextramq; amplexus inhæſit.
Progreſſi ſubeũt luco: fluuiũq; relinquũt.
Tum regem æneas dictis affatur amicis.
Aeneas Optime graiugenum: cui me fortuna precari
Et vitta comptos voluit pretendere ramos.
Nõ equidẽ extimui danaũ q̃ ductor: & Arcas
Quodq; a ſtirpe fores geminis cõiũctus Atridis:
Sed mea me virtus: & ſancta oracula diuum
Cognatiq; patres: tua terris dedita phama
Coniunxere tibi: & fatis egere volentem.

¶ Obſtupuit tãto pculſus noĩe Pallas. Egredere o q̃cũq; es ait: corãq; pa. Docet beniuole acceptũ æneã ad Euandrũ adductũ corãq; eo diſertã hũiſſe orõnem: circa quẽ locũ habemus ex Donato verba hec. Quicunq; ad hoĩem nõ ad originẽ referas. Corãq; parẽtẽ allo. Optime ſummũ iudiciũ. ſeruat parenti & regi. Vt graiĵ phibẽt: vt hoc tuorũ teſtimonio ꝓbem. Idẽ atlas: ne ſimilitudĩe nominis falſo id vſurpare videreṫ. Obieci: cũ petiturus eſſem q̃ ẽt tibi ſalutaria eſſent nõ expaui. Nã cũ gẽte tibi inimica & crudeli bellum gero: & dicẽdo vnã gẽtẽ extenuat timorem belli. Accipe daq; fidem: ſume auxiliũ & da. Fortia pectora & animi: nã ĩ bello animi fortitudo & corpis robur requiriṫ. Spectata de qua iã factũ eſt periculũ. Sic ille. Ordo aũt eſt. Pallas. ſ. fili⁹ euãdri: pculſus ſeu pcuſſus tãto noĩe. i. tanti nominis cõmemoratione. ſ. dardanie ſciuit enim dardanũ ab Ioue ortũ. obſtupuit. i. ob ſtuporẽ fixus heſit: & ait o quicunq; ASCEN DONA. Ordo.

ait o qcūq; es egredere & aloqre parentē co rā.i.ī pñtia ei⁹. ac ſuccede hoſpes.i.iure hoſ pitalitatis:noſtris penatib⁹.i. laribus:& ex= cepit.ſ.eneā e naui manu.ſ.ſua:& āplex⁹ de= xtrā inheſit.i.morā traxit ī āplexu qđ amo ris īdiciū ē:ipi ꝓgreſſi.i.poſtq̄ ꝓceſſerāt: ſu= beūt luco.i.ſubintrāt lucū vbi ſacrificia fie bāt herculi:& relinquūt fluuiū qđ nō vacat q̄a poſſet luc⁹ eē ad fluuiū ſed ē hypalage ſecū dū Seruiū. Tū.i. deīde:eneas affat regē.ſ.euā= drū dictisamicis.i.amicabilib⁹. O optīe gra iugenū ꝓ graiugenaꝝ.i.a grecis aut int̄ gre cos genitoꝝ:cui.i.ad cui⁹ honorē & grām: fortuna voluit me ꝓcari.i.humiles ꝓces fun dere:& ſupplicē eē.(Nā alit̄ diceret:quē me fortuna ꝓcari &c.)& cui voluit me ꝓtēdere. i.vt ꝓtenderē:ramos.ſ.oliue cōptos vitta.i. ſerta lanea ī ſignū(vt Serui⁹ dicit)iertie:aut q̄a alienis op⁹ hēam opib⁹ Eqdē.i. ego qdē hoc ē certe nō extimui.q̄.i. q̄a tu fores.i.eēs ductor:danaū.i.grecoꝝ:& arcas.i.ex arcadia oriūd⁹:& q̄ fores cōiūct⁹ gemis Atridis a ſtir pe.i.origīe gn̄is:ſed mea virt⁹ q̄.ſ.dijs placu= it& fiduciā mihi fe cit:& ſctā oracula diuū. i.diuoꝝ:& pr̄es.i.maiores nr̄i cognati .i. de eadē ſtirpe nati.& fama tua dedita .i. diuul= gata & dimiſſa t̄ris.i.ꝑ t̄ras.(Nā ſicut dare ē dicere & mitter̄.ita deder̄. q̄ſi dider̄ ī diuerſa dicere& mitter̄)cōiūxere tibi me:& egere.i. īpulere me volētē:fatis.ſ.ſic iubētib⁹(q̄a vt dicit Seneca:fata volētē ducūt:nolētē trahūt Q uicq̄d aūt fatale eſt q̄tū ad fata ē neceſſita tis:q̄a ēt īuito oī mortali fiet.Nā fata viā ī= ueniūt:ſed q̄tū ad libēter facīētē volūtatis ē & ita dixit egere q̄tū ad fata : & volētē q̄tū ad obediētē libēter.vñ neceſſitatis ē mori. ſūt tñ q volūtarie moriunt̄ ſūtq; q coacti tā tūm)docet aūt q̄uō hēant cognatos pr̄es di cēs.Dardan⁹ prim⁹.i.q ꝑcipu⁹(nā teucer pri or erat)pr̄ vrbis iliace.i. troiane & author iliace vrbis.cret⁹.i.ꝓgenit⁹(vt graij.i.greci q.d.authores vr̄i:ꝑhibēt.i.atteſtant̄)electra atlātide.i.atlātis ſed itali filia: aduehit̄ teu= cros.i.ad eos q & teucri tūc dicebant̄ Atlas maxim⁹(hoc poetice:nā nō mauritanie rex ſed italie hāc Electrā genuit Poetaꝝ aūt eſt oia q̄ vni⁹ nōis hoīb⁹ attribuūt̄ vni attribue re)edidit.i.ꝓgenuit:electrā.atlas īqt q ſuſti net.i.ſurſū tenet &portat hūero:orbes ethe reos.i.celos.Mercuri⁹ ē pr̄ vobis.ſ.arcadib⁹ (nā mercuri⁹ ex nicoſtrata euādrū genuit:q mercuri⁹ ē fili⁹ iouis q pr̄ ſtātali.q Atridarū ꝓ genitor)quē mercuriū maia cādida q̄ vna ē ex eis q̄ ī ſtellas ſeptē trāſlate dicūt̄.fudit.i.ꝓ genuit ī celene appoſitorie vertice gelido .i. mōte frigido ī arcadia.At ſi nos credim⁹ q̄c q̄ auditis(bñ dubitat:q̄a reuera ñ idē fuit at las)atlas īmo idē atlas q torq̄t tanq̄ iniquū pōd⁹ qđ alti⁹ truder̄ conat̄:ſidera celi:gñat ꝓ eo qđ eſt gñauit maiā.ſ.mr̄em Mercurij : ſic q̄a nos ab atlāte ꝑ electrā deſcēdim⁹ & ab io ue ꝑ dardanū:& vos ab eodē atlāte deſcēdi= ſtis ꝑ mercuriū& ꝑ eūdē ab ioue:gen⁹ aboꝝ. ſ.nr̄m ſcīdit ſe.i.diuidit ī diuerſos cōſangui nitatis ramos:ab vno ſanguīe.Ego itaq; fre tus.i.cōfiſ⁹ his.ſ.dictis vt affinitate & cā bel li:& virtute mea ñ pepigi.i.ñ ſū pact⁹ ꝑ lega tos neq; ꝑ artē.ſ.oratoriā aut ꝑ ſcripta: pria tētamēta.i.ad amiciciā cōciliādā ꝑicula:ſed ipſe.i.egomet obieci me & meū caput & ve ni ſupplex ad limina.ſ.tua.Q uia eadē gens daunia.i.rutula a dauni filio ducta q̄ inſeq= tur te bello

Dardanus iliacæ primus pater vrbis:& auctor
Electra(vt graij perhibent)atlantide cretus
Aduehitur teucros:Electram maximus Atlas
Edidit:æthereos humero qui ſuſtinet orbes.
Vobis mercurius pater eſt:quē candida maia
Cyllene gelido conceptum in vertice fudit.
At Maiam(auditis ſi quicq; credimus)Atlas
Idem Atlas gñat cœli qui ſydera torquet.
Sic genus amborum ſcindit ſe ſanguine ab vno.
His fretus:non legatos neq; prima per artem
Tentamenta tui pepigi:meq; ipſe meumq;
Obieci caput:& ſupplex ad limina veni.
Gens eadem quæ te crudeli daunia bello
Inſequitur: nos ſi pellant nihil abfore credūt
Q uin oēm heſperiā penitus ſua ſub iuga mittāt:
Et mare quod ſupra teneant: quodq; alluit infra
Accipe:daq; fidem:ſunt nobis fortia bello
Pectora:ſunt animi:& rebus ſpectata iuuentus.

¶ Tāto ꝑculſus noīe:dardani.ſ.cōmemoratōe.Q uicū q; es.hoc ad nomē æneæ ꝑtinet.nā eſſe troianos audie rat.Dextrāq; āplex⁹ īheſit:oñdit virū & virtutis & hoſ pitalitatis amatorē:Subeūt luco fluuiūq; relinquūt hy pallage ī ſenſu.Optime graiugenū:q̄tū ad æneā ꝑtinet græci neq; bōi neq; meliores ſūt.Ergo optime graiuge nū ſuplatiuus eſt ꝓ poſitiuo:nā optim⁹ maloꝝ nō poſ= ſum⁹ dicer̄.Suplatiuus em̄ ſuo tm̄ iūgit̄ gñi ſic ergo di xit:vt Homerus Δικαιωτατοσκενταυρων.i.iuſtiſſim⁹ cē tauroꝝ ꝓ iuſtus cū cētauri fuerit crudeles & impij:Cui me fortuna ꝓcari:antiquū eſt:nā modo quē ꝓcari dici mus.Teren.Credo q mihi ſic oret.Itē facite vt vobis decet:Salu.Locū editiorē q̄ victorib⁹ decebat:& ē græ cum ευχεο απολλωνι.Vitta cōptos ramos:vt ī pacis pe= titiōe ramus oliuæ cū vittis offerat̄:partim fabulæ par tim naturæ efficit rō nā cū de noīe athenaꝝ Neptūnus & Minerua cōtenderet:& iuſſiſſet iuppiter vt illi⁹ no= mine diceret̄ ciuitas:qui munus meli⁹ obtuliſſet:equū Neptūnus oliuā Minerua ꝓtulit:& ſtatim vicit:vnde cū ramus ei⁹ alicui offert̄:indicat eū eſſe meliorē: hinc eſt illud ꝓuerbiū.Hærbā do.i.cedo victoriā qđ Var.ī ætijs pōit cū in agonibus hærbam ī modū palmæ dat. aliqs ei cū quo contendere nō conat̄ & fatet̄ eſſe melio rem.Vittas aūt habet ramus oliuæ:ideo vt inertiā & imbecillitatē oſtendat offerentis.Scimus em̄ oues ege re alieno ſemper auxilio.Voluit:hinc eum laudat q̄ tā tus eū vir rogar̄ cōpellit̄:Danaū q; ductor & arcas: nec q; multitudinē hēres extimui nec q; eēs arcas vt illuc hoc tēdat.i. Agamēnoni & Menelao cōiūct⁹ & hoc ad Euādri laudē ꝑtinet q ꝑ qualitatē moꝝ meruit nō time ri.Fores.ꝓ fuiſſes:ſed notādū fores đ ꝓterito.Mea me virt⁹:Hæc arrogatio ad honorē Euādri ꝑtinet. Sancta oracula di.Tyberini.ſ.dedita fama diuulgata:vt dedit̄ hic ſubito troiana ꝑ agmina rumor.Fatis egere volen tē:qđ volūtatis fuerat egit neceſſitas fati.Dardan⁹ ilia ce prim⁹ pr̄ vrbis & auctor reddit qđ ait ſup̄:Cognatiq; pr̄es:Sane ſciēdū Atlātes tres fuiſſe:vnū maurū q ē ma xim⁹:alterū italicū pr̄em Electræ:vñ natus ē Dardan⁹. Tertiū arcadicū pr̄em maiæ vñ nat⁹ ē mercuri⁹ ſed nūc ex noīm ſilītudie fecit errorē & dicit Electrā & Maiam filias fuiſſe

SERVI.

Cui præcari

Oliua pacifera.

Herbam dare.

Atlantes tres fuerē

filias fuiſſe atlãtis maximi nec pter rõnem ait & maximi.& atlas idẽ generat.Nam & ipſe habuit etiã horũ nominũ filias.i.electrã & maiam.Vt graŋ phibent.vt Veſtræ cõtinet lræ.Candida maia.Splendidior em eſt maia inter plæiadas:quæ eſt vna de atlãtibus.i.de pleiadibus.Cyllene:mons arcadie vbi maia Mercuriũ eſt enixa.Fudit aũt non iniurioſe dictũ eſt:vt in Piſonẽ q̃ te belua nõ hoiem exvtero fudit:ſed celeritatẽ parientis oſtẽdit:qd infantibus dicit omen ĩfœlicitatis afferre:ſpectat etiã ad rõnem phyſicam.Nam certe eſt vbi q; eſt Mercurius:vt diximus ſupra ideo dici t eũ in ortu fuiſſe velocẽ.Tẽtamenta tui pepigi:cũ nullo aũt pactus ſum vt te aut p artẽ aliquã aut p legatos probarẽ: ſed intrepidũ me tibi cõmiſi.Tentamenta pepigi: experimenta pactus ſum:nam geminũ eſt præteritum ab eo qd eſt paciſcor facit em & pepigi & pact'ſum: ſicut placeo & placui & placit' ſum.Pãgo em vñ multi volũt venire pepigi:nuſq̃ lectũ eſt Gẽs eadẽ q̃ te.ſic agit vt & ipſe præſtare videat.Nam & ſupra ait.Socia arma rogãtes.Daunia:rutula a dauno.Crudeli bello:ſupra bello profugos egere ſupbo.Nihil abfore ſibi abfuturum nihil arbitramur. Accipe: daq; fidẽ hoc eſt quod ait in.x.Humanis que ſit fiducia rebus.Rebus ſpectata iuuẽtus:decennali prœlio & bene promiſſionem confirmat rebus & teſtimonijs quæ eſt inualida verbis.

Maia. Mercurius. Pepigi & pact' ſũ.

tur de bello crudeli.i.ĩpie ſuſcepto cõtra videlicet pfugũ pacis amatorẽ & nihil iniurie moliẽtẽ:ſi pellãt nos.ſ.a finibus ſuis:credũt nihil abfore.i.abfuturũ ſeu defuturũ eẽ qn mittãt ſub ſua iuga penit'oẽm heſperiam.i. italiã:& qn teneãt mare qnod alluit.ſ.italiã ſupra.i.ab orientali plaga.i. mare adrianũ: & qd alluit infra.i. ab inferiore parte.ſ. mare tyrrhenũ:accipe.ſ.a nobis:& da.ſ. nobis: fidẽ.i.ſanctã cõpromiſſionẽ:pectora ſũt nobis.i.nos hẽm' pectora fortia bello.i.ad bellum gerendũ:& iuuentus ſpectata.ideſt perſpecta & explorata.rebus.ſ.bellicis:quia decennali bello vexata.Et ita oſtendit petitionem ſuam honeſtam vtilem & facilem.

Poeta.

Dixerat æneas:ille os oculoſq; loquentis
Iamdudum & totum luſtrabat lumine corpus
Tum ſic pauca refert[:] vt te fortiſſime teucrum
Accipio agnoſcoq; libens:vt verba parentis
Et vocem anchiſæ magni:vultumq; recordor.
Nam memini heſionæ viſentem regna ſororis
Laomedontiaden priamum: ſalamina petentem
Protinus arcadiæ gelidos inuiſere fines:
Tum mihi prima genas veſtibat flore iuuenta
Mirabarq; duces teucros:mirabar & ipſum
Laomedontiadẽ.ſed cunctis altior ibat
Anchiſes:mihi mens iuuenili ardebat amore
Compellare virum:& dextræ coniungere dextram.
Acceſſi:& cupidus phenei ſub mœnia duxi.
Ille mihi inſignem pharetram: lyciaſq; ſagittas
Diſcedens:chlamydẽq; auro dedit intertextam:
Frenaq; bina:meus que nunc habet aurea pallas.
Ergo & quã petitis iuncta eſt mihi fœdere dextra
Et lux cum primũ terris ſe craſtina reddet:
Auxilio lætos dimittã opibuſq; iuuabo.
Interea ſacra hæc quando huc veniſtis amici
Annua:quæ differre nefas.celebrate fauentes
Nobiſcum:& iam nunc ſociorũ aſſueſcite menſis.

Euander

Poeta.

Hec vbi dicta:dapes iubet & ſublata reponi
Pocula:gramineoq; viros locat ipſe ſedili.
Precipuũq; toro & villoſi pelle leonis
Accipit æneã:ſolioq; inuitat acerno.
Tum lecti iuuenes certatim:araq; ſacerdos
Viſcera toſta ferunt taurorũ:onerantq; caniſtris
Dona laborate Cereris.Bachũq; miniſtrãt.

Veſcitur

ASCEN DONA

¶Dixerat eneas &c.Proſequit rñſum euandri & beniuolẽtiã ei' in eneã qui cum epulis ſolẽnib' accepit.De qua re dicit Donat' ſic. Pauca ne lõgior oratio ſolẽnia impediret. Inſignẽ pharetrã.Mire munera exornat: ne videant leuia.Sublata:aut met' cã aut ſatietate interueniẽte.Sedilinã mos fuit nõ accũbẽdi:ſed ſedẽdi in his ſacris:vñ in ſeptimo: hec ſacris ſedes epulis Leonis qd conueniebat herculis ſacris.Viſcera:nulla erat ambitio in eſcis:caro portabat copioſa ſed bubula:Male aũt accept' fuiſſet ſi tollat ſacroŋ religio.Hec ille.Ordo eſt.Aeneas dixerat.i. finiuerat ſermonẽ ſuũ.Ille.ſ.Euãder:luſtrabat lumine.i.viſu.hoc eſt circũſpiciebat & ãnotabat:iãdudũ.i.ab eo tpe q̃ loq ceperat aut cũ primũ viderat:os oculos & totũ corp'.ſ. reliquũ loquẽtis.ſ.enee tum.i.deinde:refert. i.rñdet:pauca.i.paucis:ſic.i.in talẽ formam: vt.i.quantũ libẽs o fortiſſime teucrũ.i.teucrorũ ego accipio.ſ.hoſpitio aut accipio.i. audio & agnoſco te:vt.i.quantũ.q.d.q̃ maxime recordor.i.ad memoriã refero verba. i.formã dicẽdi:& vocẽ.i.modũ pferendi & vultũ parẽtis.ſ.tui anchiſe.Nã ego memini laomedontiadẽ.i.laomedontis filiũ.ſ. priamum viſentẽ.i.eũtẽ videre:regna(id in gratiam ei' dicit:nã meretricio cõtubernio tenebat a thelamone:nõ legitio mrĩmonio)ſororis.ſ.ſue heſione:& petẽtẽ ſalamina.ſ.priam thelamonis(Declinat aũt hec ſalamis vł ſalamin hui' ſalaminis vel nos.& ẽ ciuitas ĩ achaia)iuiſere ptin'.i.ppetuo tenore & eadẽ pfectiõe(dicit aũt iuiſere nõ iuiſiſſe:qa vt docet Agreti' memini pñtis nõ pteriti tpis verbũ poſtulat)fines gelidos arcadie.i.tranſire arcadiã iuuẽta.i.iuuenilis etas:pria.i.incipiẽs veſtibat pveſtiebat:mihi tũ.i.tũc:genas.i.extrẽa maxillaŋ flore.i.lanugine:hoc ẽ barba tenui & ego mirabar duces teucros.ſ q cũ priamo venerãt:& mirabar ipm laomedontiadẽ.i.laomedõtis filiũ: ſed anchiſes.ſ. pater tu':ibat.i.incedebat altior cũctis.ſ.reliquis:Mẽs ardebat mihi iuuenili amore qa iuuenes gaudent proceritate & elegãtia corporũ:cõpellare.i.affari cũ veneratiõe virũ. & cõiũgere dextre.ſ.illi':dextrã.ſ.meam. acceſſi.ſ.eũ:& cupid'.ſ.eius amicitie & cognitõis:duxi.ſ.ipm:ſub menia phenei.ſ.oppidi arcadie qd nomẽ forte p pallãteo poſuit. Ille diſcedens.i.cũ diſcedere vellet dedit mihi

pharetram

Ordo. Salamis & ſalami

pharetrā inſignē & ſagittas lytias chlamidē i. veſtē militarē: itertextā auro. i. filis aureis (Eſt aūt verſus ſpōdaic⁹) & dedit bina. i. duo aurea frena q̄ pallas. ſ. fili⁹ me⁹ habet nūc. Ergo & dextra. i. fides quā petis. ſ. a me: eſt iuncta mihi federe. i. pacto ſociali: & cū primū i. vt vel vbi primū: lux craſtina reddet ſe terris: ego dimittā vos letos auxilio: & iuuabo opib⁹. i. facultatib⁹ & diuitijs meis. Interea qn̄. i. qn̄quidē: vos veniſtis huc. i. ad nos ſacrificātes: amici & ita nō turbaſtis ſacra: celebrate nobiſcū fauētes hec ſacra annua. i. q̄ quotānis hoc die fiūt: q̄. ſ. ſacra nefas ſup. ſit differre. ſ. ī aliud tp̄s. & aſſueſcite iā nūc. i. ex hoc deīceps: menſis ſociorum. ideſt vobiſ ſo ciali federe coniunctorum. vbi. ideſt poſtq̄ hec dicta ſup. ſūt ab euādro. ip̄e iubet dapes & pocula ſublata. ſ. tīore hoſtilis aduēt⁹: reponi. ſ. ad mēſas & ip̄e locat viros ī ſedili gramineo: ex ceſpite. ſ. facto & accipit æneā: p̄cipuū i. p̄ricipē virū: toro. i. iubis ītortis & pelle leonis villoſi: & īuitat ſup. eū ſolio acerno. i. ex acere arbore facto: vn̄ fiebāt & tabule de q̄b⁹ martialis. Aurea q̄ dederit dona mīora dabi t: tū. i. deīde poſtq̄ cōceſſum ē. iuuenes lecti. i. egregij: & ſacerdos are. i. ſacrificul⁹: ferunt. i. afferūt viſcera tauroꝝ toſta. i. carnes taurinas aſſas: & onerāt. i. onerādo apponūt ſup. e caniſtris. i. ſportulis aut corbib⁹ ſeu calathis: dona cereris laborate. i. panis cōfecti artificioſe. & miniſtrāt. i. p̄pināt. bacchū. i. vinū. Aeneas & troiana iuuēt⁹ veſcit̄ ſimul tergo bouis ppetui. i. vnde datur ppetuū epulum: quia eius p̄cio redimit̄ alter: aut perpetui. i. integri & extis luſtralib⁹. i. purgatiuis q̄ ad expurgationē oblata erant.

Veſcitur æneas: ſimul & troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis & luſtralibus extis.

SERVI. ¶ Totū luſtrabat lumīe corp⁹: p̄rna ī eo līniamēta cognoſcēs. Pauca refert non pauca: ſed paucis. i. breuiter. Hoc vult dicere multa eū dixiſſe: ſed paucis. Agnoſcoq̄ libēs. poſtq̄ p̄bauit ex habitu corpis vera eſſe q̄ dicebat æneas p anchiſen eū laudat adulatiōe depoſita. Sane īter agnoſco & cognoſco ſupfluo q̄dā voluūt facere diſcretionē: vt cognoſcam⁹ nouos agnoſcam⁹ antiq̄s. Sed hec a poetis metri neceſſitate variant̄: nā agnoſco p̄pter ſynaliphē dixit. Heſiōe viſentem Regna ſororis Vt dixim⁹ ſupra Hercules euerſa Troia Heſionē Laomedōtis filiā Telamoni ſuo comiti dedit. Ex qua nat⁹ eſt teucer Priam⁹ poſtea cū ſalamīa tēderet ad viſendū regnū ſororis: p arcadiā iter fecit & tūc ab Euādro ſuſcep t⁹ eſt hoſpitio Anchiſes. Viſentē regna. Videre cupiētem. Protinus: vero eodē q̄ tp̄e. Hoc eſt dū p̄git vidit archadiā: Nā nō poſſumus ſimul intelligere: cū ſalamina inſula ſit: archadia in cōtinenti. Mirabarq̄ duces teucros: hos laudat: quo melior ſit ille quē p̄fert. Iuuenili ardebat: ineſt em̄ ſtudiū acq̄rēdarū amicitiaꝝ: Hora. Animuſq̄ virilis. Q uerit opes & amicitias. Phoenei oppidi arcadiæ. Home. οιφεγεοη τενεμοντοκαι ωρχομεγοηπολυμηλοη. Nec nos debet mouere q̄ cum Euander de Palanteo ſit dicat phœnei ſub mœnia cum ſciam⁹ poetas vicinas oēs p vna hr̄e ciuitate: ſicut de Didone facit: quā nōnunq̄ Tyriā: aliquotiēs ſidoniam vocat. Ille mihi inſignē pharetrā: ius hoſpitij habet inter ſe remūerationē: ſed verecūde tacet Euāder: d' mūerib⁹ ſuis. Auro dedit intertextā: legit̄ & ītertexto. Frenaq̄ bina: poetice nā duo debuit dicere. Bina eī ſecūdū Cice. nō dicunt̄ niſi de his q̄ ſunt nūeri tm̄ pluralis. Nā Cicero culpat filiū p epiſtolā dicēs male eū dixiſſe: dire xi l̄ras duas: cū l̄ræ quotiēs epiſtolā ſignificāt numeri tā tum pluralis ſint: cōtra epiſtolas binas nō dicimus. ſed duas. Iūcta ē mihi fœdere dextra: ātiq̄s amicitijs: p āchiſe hoſpitiū. Q n̄ huc veniſtis amici: Siq̄dē ī amicitiā veniſtis. Extraneos em̄ ad ſacra nō licebat adhibere: hos aūt adhibet ad ſacra: quaſi antiq̄s iūctos amicitijs: vn̄ ifert & iā nūc ſocioꝝ aſſueſcite mēſis Annua q̄ differre nefas: āniuerſaria ſacrificia iō non differūt q̄a nec iterari p̄nt. Nā calēdaria ſi qua fuerit rōne dilata p̄nt repeti. nec piaculū eoꝝ ītermiſſione cōmittit̄. Dapes: epulæ deoꝝ p̄prie. vt iouis cœna. Sedili bene ſedili. Nā in tēplo Herculis lectiſternium eſſe nō licebat. Accipit aut ſuſcipit ad ſedēdū. aut paſcit: vt illos porticib⁹ rex accipiebat in amplis. thoꝝ aūt herbaꝝ ſup ſoliū fuiſſe itelligam⁹: ne ſit ſedili cōtrariū. cōgrue aūt dicit de leonis pelle eſſe cooptū: quaſi in Herculis ſacris. Tū lecti iu. nō vacat lecti. In ſacris em̄ Herculis liberi nec ſerui īter erāt nec liberti adeo vt Appius q̄ ſacra hæc trāſtulit in Libertos & caruerit oculis: & intra annū omnē familiā p̄diderit Potitioꝝ. Certatim. i. ſtudioſe. Aræq̄: maxīe. ſ. nōdū em̄ Tēplū herculis fuerat: ſed ara tātūmodo. Q uā maximā dicit ex magnitudine fabricæ. Laboratæ cereris: q̄ eget laboris vt mox & frumētis labor addit⁹ vt mala culmos. Eſſet rubigo. Glādes em̄ ſine vllo labore naſcunt̄. Perpetui tergo. b. aut ſecūdū Home. intelligēdū q̄ dicit carnes dorſi apponi ſolitas honorabiliorib⁹: vt ſit ſenſus talis appoſuit ante eos magni bouis carnes eas q̄ apud maiores in honore fuerūt: Aut reuera p̄petui. Nā de hoc boue īmolato Herculi carnes cari⁹ vēdebant̄ cā religiōis. & inde alter redimebat̄: q̄ ex illi⁹ p̄cio cōparat⁹ quaſi p̄petu⁹ eē videbat̄. Tergo aūt pōt a p̄te totū intelligi. Luſtralib⁹: aut pinguibus: moris em̄ fuerat cōpleto luſtro pingues victimas offerre cenſores: aut certe de quinquēnali boue. i. p̄fecte ætatis. nā Home. dixit τοισι δεβουγιερασει αγαξανδρω γαρεγαπειτα ετηρον υπερμεγαι κρογιογι

Bina. Litere Epiſtole.

ASCEN. ¶ Poſtq̄ exēpta fames. Poſtq̄ inq̄t ſedata eſt fames nā pri⁹ ſilētiū fieri ſolet cū ſuo quiſq̄ intent⁹ ſit negocio: ſermo habit⁹ ē ab euandro d' origīe ſacrificioꝝ herculi īſtitutoꝝ: q̄ enarrāda deſcribit r̄ditū hercul' ex hiſpāia p italiā vbi cacū furē abigeū īteremerat occa ſiōe cui⁹ ea ſacra illi p̄petua īſtituta fuerāt vn̄ DONA. dicit Dona ſic. Poſtq̄ exē. fa. nō libent̄ audiūtur ſermones niſi venter ſatur ſit. Has dapes dū originē ſacroꝝ narrat epulas etiā excuſat Ordo. Hec ille. Ordo ē. Poſtq̄ fames ē exēpta. ſ. epulis vt ī p̄io dixit & amor. i. auiditas edēdi. i. comedēdi cōp̄ſſus ſup. ē. i. ſedata ē. Rex euandr⁹. (Nā oīa greca ī ros apud nos exeūt ī rus & ī er vt teucr⁹ & teucer: euādr⁹ & euāder. & īde duplex ē vocatiu⁹ n̄ p metatheſim vt dicit alexā.) ait. Supſtitio vana. i. delira & ſtulta

Poſtq̄ exempta fames: & amor cōpreſſus edendi.
Rex Euandrus ait ⌈ non hæc ſolennia nobis: — Euander.
Has ex more dapes: hanc tanti numinis aram:
Vana ſuperſtitio veterum ve ignara deorum
Impoſuit: ſæuis hoſpes troiane periclis
Seruati facimus: meritoſq̄ nouamus honores.
Iam primum ſaxis ſuſpenſam hanc aſpice rupem.
Diſiecte procul vt moles: deſertaq̄ montis
Stat domus: & ſcopuli ingentem traxere ruinam.
Hic ſpelunca fuit: vaſto ſummota receſſu
Semihominis Caci facies quam dira tenebat:

Solis

Solis in acceſſam radijs ſemperq́ꝫ recenti
Cæde tepebat humus foribuſq́ꝫ affixa ſuperbis
Ora virum triſti pendebant pallida tabo.
Huic monſtro vulcanus erat pater:illius atros
Ore vomens ignes:magna ſe mole ferebat.
Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium:aduentumq́ꝫ dei:nam maximus vltor
Tergemini nece geryonis:ſpolijſq́ꝫ ſuperbus
Alcides aderat:tauroſq́ꝫ ac victor agebat
Ingentes:vallemq́ꝫ boues:amnemq́ꝫ tenebant.

ta religio q̃ diu ſupſtitib' eē ſolet:ve pro vel ignara veterū deoꝝ:nō īpoſuit nobis hec ſolēnia:& has dapes.ſ.ſolēnes:ex more.i. quas ex more dam'& edim':& hācarā.ſ.maximā (ſic em̄ dicebaẗ)tāti numinis.ſ.hectoris q̄ p̄cipu' eſt victoꝝ de':ſed ſup.o hoſpes troiane.nos ſeruati.i.erepti:ſeuis.i.īmanib' periclis ꝓ p̄iculis.ſ.īminētib' a caco facim' ſup. hec ſolēnia & nouam'.i.īnouam' quotānis honores meritos.i.q̊s herculesmeruit ſeruādo nos. Aſpice iam primū.i. ꝓ exordio declaratiōis mee:hāc rupem ſuſpēſam ſaxis & aſpicevt.i.quēadmodū moles.ſ.ſaxoꝝ:diſiecte ſup.ſtāt.i.deuolute ſunt & vt dom'.i.ſpelūca & habitatio mōtis.i.quā cac'habuerat in mōte:ſtat deſerta.i.derelicta ab habitatore īterēpto:& vt ſcopuli.i.eminētia ſaxa traxere īgentē ruinā.i.ruēdo īgentē p̄tē ſecum traxerūt:Spelūca:ſummota.i. ſepoſita a frequentia hoim:vaſto.i. valde amplo receſſu fuit hic.i.hoc loco:quā facies.i.effigies atq́ꝫ ſpēs:dira.i.execrāda quaſi deoꝝ ira ꝓducta caci illi' filij vulcani ſemihoīs.i.feritate corrupti & hn̄tis ſolū figurā humanā tenebat ī acceſſam.i.nō aditā radijs ſolis & hum'.ſ.fūdi ei':tepebat ſemꝑ recēti cede.i.ſanguīe effuſo ꝑ cedē:& ora virū ꝓ viroꝝ affixa foribus ſupbis.i.tyrānicis & ſeuis: pēdebāt pallida triſti tabo.i.cruore īmūdo &ſanie triſti aſpectu. Vulcan' erat pr̄ huic mōſtro.ſ.caco q̄ vomēs ore ignes atros.i.fumoſos aut vaporoſos:vnde & fulgura fiūt: illi'.ſ.pr̄is ſui Vulcani:ferebat ſe ſup.cū magna mole.i.vaſto corpe.Aetas.i.lōga tēpeſtasaut euū illud attulit aliqn̄.i.tādē &.i.etiā nobis ſicut videlicet multis alijs:nobis inq̄t optātib'.i. q̄ anxie optabam':auxiliū.ſ.herculiſq́ꝫ ꝓ.i.aduentū dei cū quo nobis auxiliū venit.Nā alcides.i.alcei nepos aut virtute p̄dit' Hercules maxim' vltor.ſ.mōſtroꝝ aderat ſupbus i.magnific' & elat' nece.i.cede & īterēptiōe geryōis:illi' regis hiſpani: tergemini.i.tria corpa hn̄tis:ꝑ q̄ tris exercit' triū inſularꝝ intelligi volūt.& ipſe victor:agebat huc.i.ad nos:aut ad hāc regionē:tauros īgētes.i. valde magnos & boues.i.vacce ei':tenebant.i. occupabāt:vallē.ſ.hanc vicinam tyberi:& amnē.ſ.hunc videlicet tyberim.

SERVI. ℂPoſtq̄ exēpta fames & amor.c.e.poſtq̄ neceſſitati ſatiſfactū ē & voluptati.Nō hæc.variat ī vno ꝓnoīe:nā hæc ſolēnia nobis.Has ex more dapes hanc tāti numinis arā.

Supſtitio: Supſtitio eſt timor ſupflu' & delir':aut ab aniculis dicta ſupſtitio:q̄ multis ſupſtites ꝑ ætatē delirāt: & ſtultæ ſunt:aut ſcd'm Lucretiū ſupſtitio eſt ſupſtātiū rerū.i.cœleſtiū & diuinaꝝ q̄ ſup nos ſtāt:inanis & ſupflu' timor.Veterūq́ꝫ ignara.d.Duo dicit nō ideo Herculē colim' aut q̄a oēm religionē verā putam': aut q̄a deos ignoram' antiq̊s.Cautū em̄ fuerat &apud athenienſes & apud romanos ne q̊s nouas ītroduceret religiōes nā ideo & Socrates dānat' eſt: & chaldæi & iudei ſunt vrbē depulſi.Nouam' ho.detraxit re.nā renouam' debuit dicere:quā p̄ticulā alibi addidit:vt Fata renarrabat diuū.Suſpēſam hāc aſpice.r.

Cacus: Cacus ſcd'm Fabulam Vulcani fili' fuit ore ignē ac fumū vomens:q̄a vicina populabaẗ.Veritas tn̄ ſcd'm philoſophos& hiſtoricos hoc habet:hūc fuiſſe Euādri nequiſſimū ſeruū ac furē: nouim' aūt malū a grecis κακον dici quē ita arcades illo appellabāt tp̄e poſtea trāſlato accentu Cac' dict':vt ελενη Helena:ignē aūt dict' eſtvomere q̄ agros igne populabaẗ:hūc ſoror ſua eiuſdē noīs ꝓdidit: vn̄ etiā ſacellū meruit:ī quo ei ꝑ virgines veſtæ ſacrificabaẗ.Suſpēſam rupē:quaſi iāiāq́ꝫ lapſurā.Semihominis. Feritate corrupti.Inacceſſam:p̄ticipiū ſineverbi origine.Acceder em̄ nō dicim' ſed tale eſt vt placita nupta triūphata.Huic monſtro:bene vitauit caſum in quo erat rupis ſignificatio.Et nobis:ſicut multis q̄b' Hercules ꝓfuit mōſtra purgādo Aetas bn̄ficiū tp̄is : vt Voluēda dies en attulit vltro.Maxim' vltor:nō tm̄ noſter ſed & oīm.Ter gemini nece ge. hāc fabulā dixim' illo loco: poſtq̄ laurētia victor Geryone extincto tyrinthi' attigit arua.Spolijſq́ꝫ ſuperb':atq̄ boues abduxerat:ſed

Spolium: ſpoliū eſt q̄cq̄d de hoſtib' tolliẗ:vt addit equos & tela quibus ſpoliauerat hoſtē:item poſtq̄ illum vita victor ſpoliauit achilles.

At furijs Caci mens effera:ne quid inauſum
Aut intentatū ſceleris ve doli ve fuiſſet:
Quattuor a ſtabulis præſtanti corpore tauros.
Auertit:totidem forma ſuperante iuuēcas.
Atq́ꝫ hos ne qua forent pedibus veſtigia rectis
Cauda in ſpeluncā tractos:verſiſq́ꝫ viarum
Indicijs:raptos ſaxo occultabat opaco.
Querentem nulla ad ſpeluncam ſigna ferebant.
Interea cum iam ſtabulis ſaturata moueret
Amphitrioniades armenta:abitumq́ꝫ pararet:
Diſceſſu mugire boues:atq́ꝫ omne querelis
Impleri nemus:& colles clamore relinqui:
Reddidit vna boum vocem:vaſtoq́ꝫ ſub antro

ASCEN: ℂAt furijs caci &c.Proſequiẗ narrationē īceptā:quō.ſ.Cac' abigēs etiā herculiſboues furat' & ab eo interēpt':occaſionē p̄buit ſacrificij ſolēnis herculi liberatori quotānis ꝑſoluēdi:cui.ſ.nūc æneas ītererat.de qua re dicit

DONA: Donat'.Diſceſſu mugire boues:nā&bruta quēdā familiaritatiſaffectū hn̄t.Reddidit vna.b.vo. nā & bruta ſua voce affectū exprimūt: vn̄ & in tertio dixit. Qui volucrū linguas ſentis. Cuſtodita:nihil ꝓfuit cuſtodia & aſtutia Rapit:& nō cepit: nec paſſib': ſed curſu magis īiuriā q̄ dānū dolēs. Timētē hoc tria ſigna oñdūt.Oculi:q̄ oēs animi motus indicāt.Curſus celerior ſolito: & q̄ ī ſpelūcā nō ī loca aperta ſe cōtulit.Rupit:nā celeritas ſoluere ꝓhibuit.Stabat.a.ſ.nō ſolūvirtus ſed etiā prudētia Herculis oñdiẗ.Hec ille.

Ordo. ℂOrdo ē.At.i.ſed mens caci effera.i.eminēter fera aut extra rōnis ſtatū elata furijs.i. ꝑfurias auaricie ne q̄d ſceleriſve doli ve.i. vel ſceleris vel doli fuiſſet inauſum.i.q̄d nō

Mugiit auderet:

auderet:aut intẽtatũ.i.qđ nõ attẽtaret:auer
tit.i.abegit auertẽdo:a ſtabulis.ſ.armẽtoꝝ
herculis vbi ſtabãt in paſcuis:quatuor tau=
ros p̃ſtãti corpore & totidẽ iuuencas ſuperã
te.i.p̃ſtãti forma.i.hñtes p̃ſtãtẽ & excellentẽ
formã:atq̧ occultabat ſaxo opaco.i.ĩ ſpelũ=
ca opaca ſaxo obtruſa hos.ſ.tauros & iuuen
cas raptos.ſ.a ſe & tractos ĩ ſpelũcã cauda.i.
ꝑ caudã:& indicijs viaꝝ.i.veſtigijs verſis.i.
cõtrouerſis:ita vt q̃ intrarãt exiſſe videanť
& auerſa nõ aduerſa putenť:ne qua.i.nõ ali=
qua veſtigia.i.qb⁹ iueſtigari poſſent ĩdicia
forẽt pedib⁹ rectis.i.naturali ordine intro=
greſſis: & ita nulla ſigna ferebãt q̃rẽtẽ.ſ.her
culẽ ad ſpelũcã.Interea cũ amphitryoniades
i.amphitrionis fili⁹ putatiu⁹ hercules moue
ret iã ſtabulis.i.a ſtatione ſua: armẽta ſatura
ta.ſ.opimis pratis & pararet abitũ.i.ꝓfectio
nẽ in aliã regionẽ:boues mugire ſup. cepe=
rãt:aut mugiebãt:diſceſſu .i.ꝓpter diſceſſũ
atq̧ oẽ nem⁹ ĩpleri ſup.cepit aut ĩplebať q̃re
lis.i.q̃rulosis mugitib⁹:& colles relinq.i.re
linq̃banť ſup.cũ clamore.vna boũ.ſ.ĩcluſaꝝ
& reddidit vocẽ.i.rñdit mugiẽdo ad mugi=
tum alioꝝ diſcedẽtiũ:& ꝓ.i. mugijt ſub an=
tro vaſto:& ipſa cuſtodita fefellit ſpẽ caci.ſ.
cuſtodiẽtis & obſeruãtis ne mugirẽt & ſpe=
rãtis iã eas poſſidere ſecure. Vero ꝓ ſed:do=
lor exarſerat.i.ĩflãmauerat:hic.i.mõ cum ta
lia fierẽt alcide.i.herculi:furijs.i.ꝓpter furo
rẽ:atro felle.i.amara fellis cõmotiõe aut atra
bili.rapit arma manu & ꝓ.i.robur grauatũ
i.oneratũ nodis.i.clauã robuſtã & nodoſam
& petit curſu ardua.i.ſublimitatẽ & verticẽ
mõtis aerij.i.alti & ĩ aera ꝓtẽſi:nr̃i.ſ.ſubditi
& cohabitatores:videre tũ.i.tũc primũ Ca=
cũ timẽtẽ:q̃a nullũ antea timuerat: & turba
tũ oculis.i.turbationẽ ĩdicãtib⁹:ip̃e fugit.i.
ſe ꝓripit:exiſtens ocyor.i. velocior:euro.i.
vẽto illo oriẽtali:& petit ſpelũcã.ſ.ſuã: & ti
mor addidit pedib⁹ alas : q̃a timentes quaſi
auolãt:vt.i.poſtq̃ ipſe ĩcluſit ſeſe.i.ſeip̃m &
deiecit.i.deorſum iecit ſaxũ ĩmane.i.tã ma=
gnũ vt terrori eẽt & hoc cathenis qb⁹.ſ.ſuſtẽ
tabať vt circũagi dũ vellet Cac⁹ poſſet:ru=
ptis.i.diſruptis.qđ.ſ.ſaxũ: pẽdebat.ſ. ſupra
ſpelũcã:ferro & arte pr̃na.i.Vulcãi artificio
& emunijt ꝓ emuniuit:poſtes fultos.i.ſuſtẽ=
tatos obice.ſ.ferreo.Ecce.q.d.de repẽte:ty=
rinthi⁹.ſ.hercules:aderat furẽs animis :& lu
ſtrãs.i.circũſpiciẽs & ĩdagãs:oẽm acceſſum
i.aditũ:ferebat ora huc & illuc: ĩfrẽdẽs dẽti
bus:& ip̃e feruid⁹ ira luſtrat ter totũ montẽ
auẽtini.i.ab auẽtino ſic dictũ q vn⁹ eſt ex ſe
ptẽ collib⁹ rome:& niſi ſignificaret auẽtinũ
eſſe nomẽ regis mõti datũ: diceret auentinũ
mõtẽ appoſitorie:& tẽtat.i. attẽtat frãgere
aut irrũpe:ter limina ſaxea:ſed neq̧cq̃.i. fru
ſtra:& ita ip̃e feſſus reſedit.i.requieuit ſedẽ=
do:ter ſup.in valle.Silex acuta.i.lapis illius
generis aſper ſtabat.i.eminebat in altum: ſa
xis.ſ.reliq̃s:p̃ciſis vndiq̧.i.circũquaq̧:ĩſur=
gens dorſo ſpelunce.i.eminẽs ſuper dorſum
ſpelunce in qua erat cacus:exiſtens altiſſima
viſu.i.dum videbať aut ad videndũ:appoſi
torie dom⁹ opportuna nidis volucrũ diraꝝ
ideſt rapacium & q̃ humanis carnib⁹ veſcũ
tur.Hercules dexter.i.ſtans a dexteris nitẽs.
i.innitens in aduerſum.i.ex aduerſa parte in
aduerſam:cõcuſſit hãc.ſ.ſilicẽ:vt.i.ſcđm ꝙ
ipſa ꝓna iugo.i.ĩ iugo mõtis: incũbebat ad
amnẽ.ſ.thybrim leuũ.i.a ſiniſtra fluentẽ: &
ſoluit

Mugijt:& Caci ſpem cuſtodita fefellit.
Hic vero alcidæ furijs exarſerat atro
Felle dolor:rapit arma manu:nodiſq̧ grauatum
Robur:& aerij curſu petit ardua montis.
Tum primum noſtri Cacum videre timentem
Turbatumq̧ oculis:fugit ilicet ocior euro:
Speluncamq̧ petit.pedibus timor addidit alas.
Vt ſeſe incluſit ruptiſq̧ immane catenis
Deiecit ſaxum ferro quod & arte paterna
Pendebat.fultoſq̧ emunijt obijce poſtes.
Ecce furens animis aderat tyrinthius:omnemq̧
Acceſſum luſtrans:huc ora ferebat & illuc
Dentibus infrendens:ter totũ feruidus ira.
Luſtrat auentini montem:ter ſaxea tentat
Limina nequicq̧:ter feſſus valle reſedit.
Stabat acuta ſilex præciſis vndiq̧ ſaxis
Speluncæ dorſo inſurgens altiſſima viſu:
Dirarum nidis domus oppor tuna volucrum:
Hanc vt prona iugo læuum incumbebat ad amnẽ
Dexter in aduerſum nitens concuſſit:& imis
Auulſam ſoluit radicibus:inde repente
Impulit:impulſu quo maximus inſonat æther.
Diſſultant ripæ:refluitq̧ exterritus amnis.

¶ At furis caci mens ef. ꝓ ingẽti ſcelere furis nomẽ po SERVI.
ſuit.Capitale em̃ crimẽ apud maiores fuerat ante pœnã Nota fu=
quadrupli.Auertit:erat ꝓpriũ abegit:ſed reſpexit ad p̃ ris nõ fu=
dã.Quæ auerti dicit:vt raptas ad littora vertere p̃das rijs legi.
Atq̧ hos.quotiẽs maſculinũ & fœmininũ iũgunť hæc
diſciplina eſt:vt etiã ſi poſteri⁹ eſt femininũ maſculino
rñdeam⁹.Verſiſq̧ viaꝝ indicijs.i.cõtra naturã inijciẽ=
tib⁹ errorẽ indicijs:ipſa inq̃t decipiebãt indicia.q̃ indi
care cõſueuerũt.Nã indiciũ ab indicãdo nomẽ accepit
Querelis ĩpleri nem⁹ nõ vt multi dicũt: q̃a cõſortes ꝑ
diderãt:ſed q̃a vellebanť a paſcuis:inſita eſt em̃ bobus
auiditas edẽdi vñ eſt in Buco.Ite domũ ſaturi ſi q̃s pu=
dor ite iuuẽci.Et colles clamore relin.cum clamore vt
Atq̧ ixioni vẽto rota cõſtitit orbis.i.cũ vẽto: & hoc
eſt meli⁹:nã multi dicũt reliquunť Colles etiã a clamo=
re:hoc eſt tm̃ receſſerãt a collib⁹ boues:vt nec eccho re
ſultaret.ſ.ad colles iã clamore nõ ꝑueniẽte: qđ nõ ꝓce
dit:q̃a hoc ſenſu illud excludiť.Reddidit vna bo.uo.Si
em̃ tam lõge fuerãt: vt nulla rõne recedẽtiũ bouũ mu=
git⁹ colles derelictos feriret:queadmodũ incluſi bouis
clamor eſt audit⁹ ab Hercule:Mugijt:more ſuo ꝓ mu=
giuit:vt audijt & triuiæ longe lac⁹.Atro felle.d.Quo
ita iraſcimur ſcđm phyſicos: vt ſplene ridem⁹ Perſi⁹.
Sed ſum petulãti ſplene cachinno.Rapit arma.m.ſagit
tas & nõ vacatq̧:nã ſi armoꝝ epexegeſis eſt.Nodiſ gra
uatũ robur.Vacatq̧ Grauatũ aũt ꝓ graue ponit: nam Graue.
graue eſt ꝑ naturã põderoſum.grauatũ qđ onerať ex= Grauatũ.
trinſec⁹.Turbatũq̧ oculis.Ea p̃te turbatũ q̃ ꝑditrix eſt
mẽtis alij oculi legũt:& accipiũt a ſupiorib⁹ videre tur
batũ oculi.Arte.p.pſeuerat ĩ fabula.Emunijt.ſicut mu
gijt.Obice.po.hãc obicẽ dicim⁹ vt Ecce maris magna
claudit

claudit nosobice pont⁹.Dubitāt eñ multi vtrū maſculinū ſit an fœmininū.Tyrinthi⁹:a tyrinthia in qua nutrit⁹ eſt ciuitate vt ſupra dixim⁹.Auētini mōte:vt fontē timaui:butroti vrbē.i.auētinū montē.Ter feſſus valle reſe.Egēs cōſilij.Salu.feſſus ī pāphiliā ſe recepat nā corpore fatigatū dicim⁹:aīo vero feſſum: quis hæc ſæpe cōfundat autoritas.Stabat acuta ſi.pene oēs hūc ſilicem dixerūt:nā & Varro & Lucr.ita dicūt tāta tñ̄ eſt

Fatigat⁹.
Feſſus.
Silex.

ſoluit.i.diſſoluit ſup.eā radicib⁹imis.i.radicit⁹ a fundovſq;:quo īpulſus ether maxim⁹ i.ſumm⁹ q̄ maximū occupat ambitū: īſonat i.multū ſonat:ripe diſſultāt.ſ.ex repercuſſione aeris:& ānisexterri t⁹.i. quaſi exterrit⁹refluit.i.recurrit:ſed īpedit⁹ ſaxo qđ īciderat.

Ver.autoritas:vt pſuadeat nobis etiā hāc ſilicem dici.Dirarū volucrū:modo dirarū nō mali ominis dicit:vt ſunt bubones:ſed q̄ humanis cadaueribus veſcebant̄:dixit eñ.Foribuſq; affixa ſuperbis Ora virū triſti pendebant pallida tabo.Cōcuſſit:ſoluit:impulit ſatis ſignatis vſus eſt verbis.Refluitq; exterrit⁹ amnis. rem naturæ vertit in fabulā.Cū ruina rupis in ſe currere nō poſſit:& recurrere in ſe faciat neceſſe ſit impetum fluminis.

At ſpecus & Caci detecta apparuit ingens
Regia:& vmbroſe penitus patuere cauerne:
Non ſecus ac ſi qua penitus vi terra dehiſcens
Infernas reſeret ſedes:& regna recludat
Pallida dijs inuiſa:ſuperq; immane barathrum
Cernatur:trepidant immiſſo lumine manes.
Ergo inſperata depræhenſum in luce repente
Incluſumq; cauo ſaxo:atq; inſueta rudentem
Deſuper alcides telis premit:oīaq; arma
Aduocat:& ramis vaſtiſq; molaribus inſtat.
Ille aūt(neq; eñ fuga iā ſup vlla pericli eſt)
Faucibus ingentem fumum(mirabile dictu)
Euomit:inuoluitq; domum caligine cæca.
Proſpectū eripiens oculis:glomeratq; ſub antro
Fumiferam noctem comixtis igne tenebris:
Non tulit alcides animis:ſeq; ipſe per ignem
Præcipiti iecit ſaltu:qua plurimus vndam
Fumus agit:nebulaq; ingens ſpecus æſtuat atra.
Hic Cacum in tenebris incēdia vana vomentem
Corripit in nodum complexus:& angit inherens
Eliſos oculos:& ſiccum ſanguine guttur.
Panditur extemplo foribus domus atra reuulſis
Abſtractæq; boues.abiuratæq; rapinæ
Cælo oſtenduntur:pedibuſq; informe cadauer
Protrahitur:nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos:vultum:villoſaq; ſetis
Pectora ſemiferi:atq; extinctos faucibus ignes.
Ex illo celebratus honos:lætiq; minores
Seruauere diem:primuſq; Potitius autor:
Et domus herculei cuſtos pinaria ſacri.
Hanc aram luco ſtatuit:quæ maxima ſemper
Dicetur nobis:& erit quæ maxima ſemper.
Quare agite o iuuenes tantarum munere laudū
Cingite fronde comas:& pocula porgite dextris.
Cōemq; vocate deum:& date vina volentes.

SERVI. ¶Ingēs regia:regia ſicut Cacus putabat:ſic eſt & illud dictū.Illa ſe iactet in aula Aeolus.Penit⁹ pa. admiſſum lumen

ASCEN DONA. ¶At ſpec⁹ & caci &c.Idē facit vñ Donatus ſic dicit.¶At ſpec⁹:ī hoc loco ſpelūca ſignificat lōgitudinē & īteriores receſſus.Regia: latitudinē Cauerne:coarctatas āguſtias:fuit ſpelūca:ſed ꝓ qualitate pſone dicta eſt regia. Cauernas aūt dixit patuiſſe.i. non ſolū latas ptes:ſed anguſtas.Regia:qa ibi tyrānidē agitaret.Cōem vt ꝑ cōiunctionē federū ſe troianis cōmixtū oñdat:vel qa troianis & arcadibus.idē erat gen⁹.hec ille.¶Ordo aūt eſt.At i.ſed ſpec⁹.i.ſpelūca:& īgēs regia:ſcđm opi. caci.qa illic tyrānidē exercebat detecta.i.diſcoopta & nudata amoto ſilice: apparuit.i. late patuit:& cauerne vmbroſe.ſ. prius : aut etiā tūc cū ſol e latere eſſet:patuere penit⁹nō ſec⁹.i.nō aliter:ac.i.q̄ ſi terra dehiſcēs.i.hiatum faciēs& aperiens ſe penit⁹.i.oīno intus qua.i.aliqua:vi.i.violētia aut virtute:reſeret.i.pandat & aperiat ſedes infernas: & recludat.i.aperiat(re eñ cū verbo ad clauſurā ſeu tecturā ptinēte cōtrariū notat:vt reſero retego:reuclo retexo.&ſic de cōſilib⁹)regna pallida īuiſa dijs.ſ.ſupiſq; ꝑ & ſi baratrum immane.i.vorago inferni immanis: cernat̄ ſup.i.deſup:& manes trepidēt lumīe immiſſo.qa eis inſolitū eſt: & cruciatū affert vt in quinto.Et me ſeu⁹ equis oriēs afflauit anhelis.Ergo.ſ.qa ſaxū deiecerat:alcides.i. hercules ꝑmit.i. vrget.deſup telis.i.armis q̄ de lōge iaci poſſunt:ſup.cacū deprenſū.i.deprehēſum:ī luce inſperata.i.quā nō timuerat (nā ſperare vſurpat̄ ꝓ timere.Iuue.quartanā ſperātib⁹ egris.i.timētib⁹:& illud Vergilij.At ſperate deos &c.)ī ſpelūcā īgreſſurā.repēte. i.ex īprouiſo.& īcluſum ſaxo cauo.i. ſpelūca ſaxea excauata:forte ſicut de antro chironis dicit ſtati⁹qa pars exhauſta manu:ptē ſua ruperat etas:atq; rudētē īſueta.i.īſueto more.& ipſe alcides:aduocat.i.ī auxiliū vocat arma qđ de more fit acriter pugnātib⁹ etiā ſi ſoli ſint:& īſtat armis.ſ.detractis arborib⁹:& molarib⁹.i.lapidib⁹ tā magnis vt ex eis molares fieri poſſent:vñ addit vaſtis.i.valde amplis.Aūt ꝑ ſed ille.ſ.cac⁹:neq; eñ.i.nā nō vlla fuga.i.euitatio:picli ꝑ piculi nō ſupeſt.i. nō reliqua eſt:hoc ē qa effugere nō poterat: euomit faucib⁹ ingētē fumum(mirabile dictu.i.q̄ res eſt mirabilis dictu)& īuoluit domū.i.ſpelūcā ſuā:caligine ceca.i.ꝓhibēte viſum eripiēs oculis ꝓſpectū.i. inſpectionē q̄ porro ſeu ꝓcul fiat.& glomerat.i.circūagit ſub antro noctē.i.nubē obſcurā fumifera.i. afferētē fumū & hoc tenebris cōmixtis igne Alcides nō tulit.i.paſſus nō eſt animis.i.propter magnanimitatē ſuam:& iecit ſe ꝑcipiti ſaltu p ignē ea ſup.parte:qua fumus plurim⁹ agit vndā.i.eſt plurimū vaporis inundātis. & qua ſpec⁹ igēs eſtuat.i.efferuet: atra nebula.i.fumo & corripit hic.i.ī hoc loco:ī teneбris.ſ.vomētē incēdia vanū.i.in vanum qa nihil

Ordo.

Spero.

nihil ꝓfutura. corripit in quā cōplexus ſupple eū in nodū.i. per mediū in morē nodi: & cingit.i. ſtringit guttur.ſ. caci ſiccū ſanguine.i. ſine ſanguine: quia flāmas euomebat: inherens.i. fixus in eo manēs & elidens oculos aut ſi eſt eliſos ſic. & inherēs angit guttur & oculos eliſos.i. elidēdo eos: domus atra panditur.i. aperit̄ extēplo.i. illico: foribus.i. valuis reuulſis.ſ. a cardine ſuo: & boues abſtracte: & rapine abiurate.i. cōtra ius detente: licet nō periurio: quia cū vi oīa auferret non opus erat periurio oſtēdunt̄ celo.i. veniunt in lucē & reuelant̄: & cadauer informe ꝓtrahitur pedib⁹ quaſi iure talionis vt q̄ aduerſas attraxerat boues: auerſus extrahat̄: corda.ſ. aſtātiū: poſtq̄ reſciuerūt factū nequeūt expleri tuēdo.i. inſpiciēdo terribiles oculos vultū ſupple terribilē: & pectora villoſa ſetis.i. ꝓ villis habētia ſetas.i. duriſſimos pilos more ſuū: ſemiferi.ſ. caci quē prius ſemihoīem dixit atq; ignes extinctos faucibus.i. intra fauces ei⁹: honos.i. honorificū ſacrificiū: celebrat⁹ ſup. eſt ex illo.ſ. tp̄e.i. poſt illud tp̄s: & minores.i. iuniores: leti ſeruauere.i. obſeruauerūt: diem.ſ. illū. & potitius vir ille ſup. erat prim⁹ autor & dom⁹ pinaria: cuſtos i. obſeruatrix: ſacri herculei: (Serui⁹ hiſtoriā late recitat: & liui⁹ in primo ab vrbe cōdita Sane qđ dicit minores nō de poſteris intelliget̄ ſed de iunioribus cū ſeniores Potiti⁹ & Pinari⁹ primi eſſent: neq; dictū eſt ex pſona poete cū oīa ſint verba Euādri verūtn̄ ſi de poſteris dictū velis dicas euādrū vatis filiū etiā ſpiritū vaticinij hr̄e potuiſſe: vn̄ dicet & erit q̄ maxima ſemp ex dono ꝓphetico) dom⁹ ergo pinaria ſtatuit hāc arā luco.i. in luco hoc. q̄ ara dicet̄ ſemp nobis maxima: & q̄ erit ſemp maxima. Quare.i. quāobrē cū rite ſuſcepta ſint hec ſacrificia: o iuuenes.ſ. troiani: cigite comas ſup. veſtras frōde.ſ. populea: in munere.i. in officio tantarū laudū & porgite.i. porrigite & p̄bete inuicē pocula.i. vaſa potoria dextris.ſ. veſtris & vocate i. inuocate deū cōem.ſ. herculē q & mars eſt aut nobis cōiter colendū: & date volētes vina.i. libate illi voluntarie ſacrificiū vini: & diuinitatē. Sunt numina aliqua tm̄ celeſtia: aliqua tantum terreſtria: aliqua media quos deos Apuleius mediocres vocat. Alij cōem deū ideo dictū volūt: qa ſcđm pontificalē ritum. idē eſt Hercules: q & Mars: nā ſtellā vnā hr̄e dicunt̄ & nouim⁹ Martē cōem dici: Cic. Martēq; deū cōem Vergili⁹. Ipſe & dijs cōibus. Itē paulopoſt Dat ſalios Herculi quos martis eſſe dubium non eſt.

lumen eſt vſq; ad ſecreta ſpelūcæ Cauernas aūt ſpeluncæ per tapinoſim dixit. Si qua vi. Terræ hiatus nō niſi ex terræ motu fit: qui q̄m aut motu aque de inferioribus naſcit̄: aut crebris tonitribus aut te de cōcauis terris erumpentib⁹ ventis. Ideo ait Si qua vi. Quod autē dicit infer. re. ſedes. Notandū etiā de impoſſibilib⁹ poſſe fieri cōparationē. dijs inuiſa ſuperis.ſ. Trepidantq; immiſ. lu. ma. Luca. Et ſubito feriere die. Inſueta rudentem: clamantē & abuſiue dictū eſt ſicut ſupra de leonibus. Et ſera ſub nocte rudentum nam rudere ꝓprie aſinorū eſt. Perſi. Findor vt arcadiæ pecuaria rudere credas. Telis premit. & omne qđ iaci pōt telū vocatur dictum ἀποτουτηλοθεν Vnde. Oīaq; arma aduocat addidit. Molaribus: aſperrimis ſaxis: nō vnde molæ fiūt: & ſcđm Home. dixit. Per ignē: ꝑ eam rem: vnde ille ſperabat auxiliū. Incēdia vana: q̄tū ad Herculē ꝑtinet. Angit inhæ. Eliſos oculos & ſiccū ſanguine guttur. Angit guttur bene dicim⁹: nā angit oculos nō ꝓcedit. Ergo angit ad vnam rem ꝑtinet: vt Diſce puer virtutē ex me verūq; laborē: Fortunam ex alijs. Nam fortuna nō dicitur: vnde multi elidens legunt: & integer ſenſus eſt: nam eliſos σολοικοφανες facit.i. figurā q̄ maſculinum & neutrū: vel accuſatiuum cū nominatiuo iūgit vt ſit ita angit guttur. & eliſos oculos facit. Siccū ſanguine per hoc iam exanime cadauer oſtendit. Abiurateq; rapinæ. Abiurare eſt rem creditam negare piurio. Plau. i curcu. Qui abiurāt ſi quid creditum eſt: ſed hoc iſti loco non congruit: vnde modo abiuratas rapinas: cōtra ius detentas intelligamus. Informe cadauer: magnum & cadauer eſt corpus nōdum ſepultum quod careat honore ſepulture. Nequeunt expleri corda tuendo non poterant homines videndo cadauer ſua corda ſatiare. Lœtiq; minores: & noue & ſatis licenter dixit minores cum ab ipſo euandro Herculem conſtet eſſe ſuſceptum & minores non dicamus niſi quotiens graduum deficit nomen: vt puta filius nepos pronepos atnepos trinepos vbi iſti tres gradus defecerint merito iam dicimus minores: ſic etiam maiores dicimus poſt p̄ris aui proaui abaui atauiq; vocabulū. Primuſq; potitius autor Et domus herculei cuſtos pinaria ſacri: apud maiores raro aduenæ ſuſcipiebantur: niſi haberēt ius hoſpitij. Incertum eñ erat quo aīo venirent: vnde etiā Hercules primo ab Euandro non eſt ſuſceptus. Poſtea vero cum ſe & iouis filiū eſſe dixiſſet: & morte Caci virtutē ſuam probaſſet eſt ſuſceptus & pro numine eſt habit⁹. Deniq; ei ara maxima eſt conſtituta: qđ & Herculi delphicus Apollo in italia fore p̄dixerat. Cum ergo de ſuo armēto ad ſua ſacrificia boues dediſſet. inuēti ſunt duo ſenes Pinari⁹ & Potiti⁹ quib⁹ qualiter ſe coli vellet oſ̄dit.ſ. vt mane & veſpere ei ſacrificaret̄. Perfecto itaq; matutino ſacrificio: cū circa ſolis occaſum eſſent ſacra repetēda. Potiti⁹ prior aduenit. Pinari⁹ poſtea extis iā redditis: vn̄ irat⁹ Hercules ſtatuit vt pinarioꝝ familia tm̄ miniſtra eſſet epulātib⁹ potitijs: & cōplētib⁹ ſacra. Vn̄ etiā Pinarij dicti ſunt ἀποτησπεινας.i. a fame: nā ſenem illū Pinariū cōſtat alio noīe eſſe nūcupatū: hinc ē

Rudo: Telum Cadauer. Mīores Pinarius.

qđ paulopoſt potitij tm̄ fecit cōmemorationē. vt Primuſq; potiti⁹ ibat qđ aūt dicit Domus Herculei cuſtos Pinaria ſacri: nō eſt cōtrariū. Nā cuſtos eſt miniſtra: vt i vndecimo. At triuiæ cuſtos iamdudū in mōtibus opis. Alta ſedet ſummis.i. miniſtra. Luco templū eñ nondū habuerat Hercules: ſed arā tantūmodo: vt dixim⁹ ſupra. Maxima ingēs eñ eſt ara Herculis. ſicut videm⁹ hodieq; Porgite dextras p̄bete inuicē pocula: & eſt Homeri. Cōemq; vocate deū. Aut q̄a argiu⁹ eſt Hercules. et ſupra dixit æneas tam græcos q̄ troianos de vno ſanguinis fonte deſcēdere aūt cōem deum dixit vtriuſq; naturæ medium.i. inter diuinitatē & mortalitatem.

DONA. ¶ Dixerat herculea &c. Recitat quo ritu & quo carmine herculea ſacra iſtaurata ſunt de qua re hoc ſolū eſt donati. Scđa.i. proſpera.

Ordo. ¶ Ordo igit̄ eſt. Dixerat.ſ. euander: cū.i. q̄n: ppl's.i. arbor illa: bicolor.i. duorū colorū.ſ. ſubalbi intrinſec⁹ & ſubnigri extrinſec⁹ hoc eſt corona populea. velauit.i. cooperuit in morem veli: comas.ſ. ei⁹ & ceteroꝝ vmbra herculea.i. qua hercules refocillat⁹ erat: hoc eſt

Poeta.

Dixerat herculea bicolor cum ppl's vmbra
Velauitq; comas: folijſq; innexa pependit
Et ſacer impleuit dextram ſcyphus: ocyus oēs
In menſam læti libant: diuoſq; precantur.
Deuexo interea propior fit veſper olympo:
Iamq; ſacerdotes: primuſq; Potitius ibant

Pellibus

Pellibus in morẽ cincti: flammaſq; gerebant.
Inſtaurant epulas: & menſæ grata ſecundæ
Dona ferunt: cumulãtq; oneratis lancibus aras.
Tum Salij ad cantus incenſa altaria circum
Populeis adſunt euincti tempora ramis:
Hic iuuenũ chorus: ille ſenũ qui carmĩe laudes
Herculeas & facta ferunt: vt prima nouercæ
Mõſtra manu: geminoſq; p̃mẽs eliſerit angues:
Vt bello egregias idem diſiecerit vrbes
Troiãq; œthaliamq;: vt duros mille labores
Rege ſub euryſtheo: fatis iunonis iniquæ
Pertulerit: tu nubigenas inuicte bimembres
Hylæũq; pholumq; manu: tu creſſia mactas
Prodigia: & vaſtũ Nemeæ ſub rupe leonem.
Te ſtigĩi tremuere lacus: te ianitor orci:
Oſſa ſuper recubans antro ſemeſa cruento.
Nec te vllæ facies: non terruit ipſe typheus
Arduus arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circũſtetit anguis.
Salue vera iouis proles: decus addite diuis:
Et nos & tua dexter adi pede ſacra ſecundo:

SER. populus.

¶Herculea populus Herculi conſecrata: qui cum ad inferos deſcendens fatigaretur labore: dicitur de hac arbore corona facta caput velaſſe: vnde foliorum pars temporibus coherens & capiti albuit ſudore: pars vero exterior propter inferorum colorem nigra permanſit & honeſte pependit populus ideſt corona de populo. Et ſacer impleuit. d.ſ. Legitur in libris antiquis Herculem ad italiam ingens ligneum poculum attuliſſe quo vtebãtur in ſacris: quod ne carie conſumeretur pice oblitum conſeruabatur: cuius magnitudinem ſignificat dicendo Impleuit dextram ſcyphus Deuexo olympo: inclinato in noctem cœlo. Pellibus in morem cincti: aut in morem herculis: aut certe ſacerdotum Et menſe grata ſecun. quia vt diximus vna pomorum. altera fuit carnis apud romanos. Cumulantq; oneratis lancibus aras ideſt reddunt exta. Salij: Qui trepudiãtes aras circumibant ſalientes. Laudes Herculeas & facta: Senes tantum voce laudes Herculis exequebantur: iuuenes & geſtu corporis eius facta monſtrabant. Prima modo. Bene prima: nam & omnia alia iunonis inſidijs pertulit. Fabula autem hoc habet Hercules natus eſt cum iphiclo amphitrionis filio: ſed cum iuno duos ſerpentes immiſiſſet Herculi iphiclus de cunis terrore lapſus ſuo vagitu excitauit parentes qui cum inſurrexiſſent viderunt Herculem angentem manibus angues immiſſos ei nouercalibus odijs. Eliſerit: prefocauerit. Troiamq;. vt ſupra diximus troiam Hercules euertit propter negatos: ſibi a Laomedonte equos diuino ſemine procreatos: & heſione nuptias quam a ceto liberauerat. Sane Critici fruſtra culpant Verg. q̃ preſentibus troianis troie introduxerit excidium: nõ reſpiciẽtes q̃ hoc fecit ratio hymnorum: quibus aliquid ſubtrahere ſacrilegium eſt Oetaliamq;: eurithus rex œtalie iolem filiam denegauit Herculi ante promiſſam: ideo q̃ eum fuerat filius dehortatus dicens ab hercule & megeram vxorem & cũ ea filios interemptos: quod factum fuerat iunonis inſtinctu: vnde iratus Hercules propter nuptias ſibi denegatas euerſa ciuitate interemit Eurythum & iolem ſubſtulit. Nubigenas. de ixione & nube procreatos centauros vt diximus ſupra.

eſt populea: & pependit innexa folijs. i. habens folia innexa ſeu frondes innexas: hoc eſt implicatas & inſertas & ſcyphus: ideſt poculum magnum ſacer ideſt herculi ſacrũ impleuit dexteram ſcilicet euandri libaturi vina. Omnes ſcilicet arcades & troiani qui ſacris intererant: libãt ocyus id ẽ celeriter in menſam ideſt ſecundum ordinẽ menſe cui aſtabant aut fundunt in mẽſam libantes & precantur. ideſt inuocant diuos Veſper. i. ſtella veſpertina: que & heſperus & veſperus & veſperugo dicitur fit interea propior ideſt vicinior: & hoc olympo deuexo. ideſt cœlo in noctem inclinato aut vt ſit datiui caſus: fit propior id ẽ appropinquat olympo deuexo ideſt deorſum vexo: hoc eſt cepit occidere & occaſum apparere: nam veſper videtur in occaſu: lucifer in ortu: & ſacerdotes ibant iam ſcilicet more ſolẽni: & potitius primus ſcilicet ſacerdotum: cincti pellibus in morem. ſ. ſacerdotum ſacrificantium: & gerebant flammas & inſtaurãt ideſt innouant & in ſtatum priorem reponunt epulas. ſ. ſolennes: & ferunt. i. afferunt: dona grata menſe ſecunde: que pomorum erat: aut quia in ſacrificijs illis binis menſis carnium vtebant̃ altera ante hymnos altera poſt hymnos aut potiſſimũ quia propter aduentũ troianorum duplicabant ſacrificia vnde dixit inſtaurant &c. nihil em̃ de pomis meminit vnde ſubdit: & cumulant. i. augumentant aras. hoc eſt reddunt exta: lancibus oneratis. i. oppletis pondere & onere magno: Tũ. i. deinde ſalij (qui proprie ſacer dotes martis ſunt poſtea rome a numa inſtituti). i. ſacerdotes more ſaliorum: cum hymnis ſaltantium: adſunt ad cantus & circum altaria incenſa: euincti tempora: ideſt habentes tẽpora euincta: ramis populeis id ẽ populi arboris herculi ſacre vnde in Buco. Populus alcide gratiſſima &c. hic ideſt alter erat chorus ideſt cetus canentium & trepidantium iuuenum: ille, ideſt reliquus erat ſup. chorus ſenum. qui ferunt: ideſt efferunt & extollũt carmine: ideſt hymno rythmico laudes herculeas. i. herculanas: aut ipſius herculis: & facta ſup herculana. i. egregia facinora eius: videlicet: vt ideſt qualiter: ipſe premens ideſt comprimens manu eliſerit ideſt ſtrãgulauerit prima monſtra nouerce ſcilicet iunonis: q̃ pro ideſt angues geminos. i. duos & pares (Id em̃ factũ herculis quod adhuc in cunis iacens geſſit principium laborum eius fuit) & vt id ẽ qualiter. ſcilicet hercules aut alcides diſiecerit aut deiecerit: bello ideſt expugnatione: vrbes egregias. ſ. troiã ſub laomenonte: vñ in ſecundo: ſatis vna ſuperq; vidimus excidia & capte ſuperauimus vrbi. & ethaliam ſcilicet vrbem eurithi regis: & vt ideſt qualiter ipſe pertulerit id ẽ perpeſſius ſit mille. i. valde multos: duros labores. ſ. alios ſub euriſteo rege qui eũ iuſſu iunonis ad talia impulit ac miſit fatis. i. voluntate iunonis inique canentes ſupple in hanc formam. tu o hercules inuicte: tu mactas. i. occidis manu: nubigenas ideſt Centauros ab ixiõe e nube genitos: bimembres. i. dupliciũ membrorum. quia vmbilico tenus equina habebãt mẽbra & ſuperna humana quod fictum putat̃ q̃a primi in equis conſpecti talis forme a longe videntibus cenſebãtur. nubigenas inquit hyleum & pholũ gigantes illos. tu ſupple aufers prodigia ideſt monſtra: creſſia ideſt cretenſia: videlicet taurum indomitum & tu mactas leonem vaſtum ideſt valde amplum: ſub rupe nemee. ſcilicet ſylue in peloponneſſo vt beroaldus docebit. Lacus ſtygij tremuere: ideſt timuerũt te cũ

tremore cum ſcilicet ad inferos deſcenderat Pirithoum liberaturus: Vnde Cerberū abſtraxit: vnde addit ianitor ideſt cuſtos ianue orci ideſt inferni omnia vrgētis.ſ. cerberus :recubans ſuper oſſa: quia carnes deuorauerat vnde & carniuorax dicit: ſemeſſa ideſt ſemiabſumpta ſup. in antro cruento.i. cruore & ſanie aſperſo ſup. tremuit te. Nec vlle facies.i. ſpecies & figure monſtrorum ſup. terruerunt te. ipſe typheus.ſ. gigas a ioue fulmine proſtratus non terruit pro non terruiſſet te: etiam ſi in bello giganteo affuiſſes aut quē etiā affuiſſe cēſent putantes eundē eſſe martē & herculē: mars aūt in bello gigantheo fuit: ſed quomodo alcmene filius dicitur mars dicemus ergo poetice dictum: aut eundem herculem prius fuiſſe: nō em̄ labores herculis omnes vni conuenire poſſunt: nec placet ſi dicatur typheus viſus ſub inarime monte aut vt Ouidius vult ſub etna: quia illic relegatus iacet: hic aūt dicitur arduus tenens arma. Anguis lerne⁹ ideſt hydra (quā in lerna palude exuſſit) circunſtetit turba.i. multitudine capitum: non egentem rationis: ideſt non exanimatum nec confuſum animo ſed prudentiſſimum & circūſpectiſſimū. Igitur o ſup. hercules addite diuis decus.i. ornamentum ſalue exiſtens vera ſoboles iouis & adi.i. aggredere in auxilium veniendo: pede ſecundo: ideſt proſpero: nos & tua ſacra

beroaldus Beroaldus de nemea dicit in ſeruium ſic. Nemea. Nemea ſylua eſt in peloponneſo inter cleonas & phliuntem in qua argiui ſacra celebrare conſueuerunt que nemea cognominantur: vt authores ſunt Strabo &c. Diodorus: Thebe vero ſunt in boetia maximo interuallo a nemea ſilua diſiuncte.

ASCEN. ℄ Talia carminibus celebrant. Recitat quomodo peracto ſacrificio & re diuina euāder ęneam e luco in regiam ſuam perduxit qui intereundum ſingula loca diſquirit: eoq; tēdit euandri interrogati reſponſio vt locus vbi roma poſtmodum cōdita eſt dijs ſemper gratus acceptuſq; fuiſſe demōſtretur. Recitat preterea euander

DONA. aduentus ſui in italiam cauſas de quibus hoc ſolum memoratu dignum ex Donato dicunt decerptum. Me pulſum: non ſua culpa patria caruiſſe. ſed fatorum demonſtrat que vt ipſe dicit ſunt inſuperabilia. Mater. nam & mater & dea que contra pietatis meritum mouere filium nō poſſet. Hec ille.

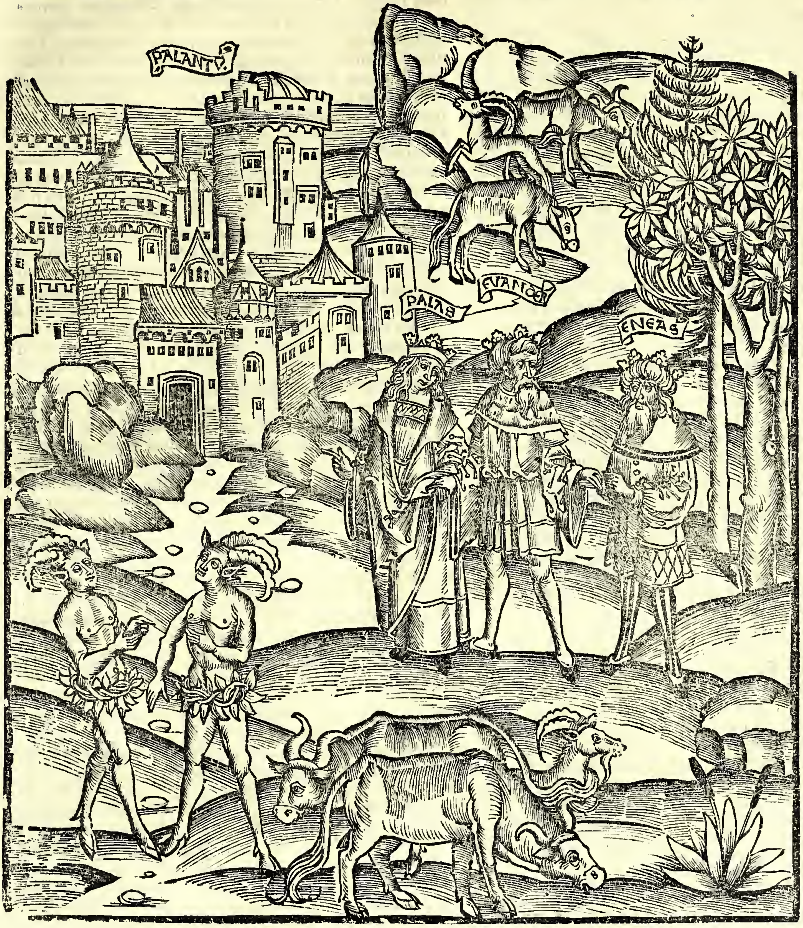
Ordo. ℄ Ordo autem eſt. Sacerdotes & iuuenes ceteriq; qui in ſacris intererant celebrant: ideſt celebria faciunt: carminibus talia: ſcilicet facinora herculis: & adijciunt ſuper omnia.i. poſt omnia aut precipue: ſpelūcam caci.ſ. ab hercule expugnatam: & ipſum ſcilicet cacū ſpirantem ideſt emittentem anhelitum: ſup. cū ignibus: ideſt ſimul ignes: omne nemus conſonat: ſcilicet canentibus per ſonum ecchus & colles reſultant ſtrepitu ſcilicet ſaltantium & pſalentium. Exin: ideſt ex eo loco & tempore omnes referunt ſe ad vrbem rebus diuinis perfectis ideſt poſtq; res diuine eſſent perfecte Rex ſcilicet euander. obſitus euo ideſt annoſus. ibat ſcilicet in vrbem & ingrediens tenebat æneam comitem ideſt comitantem: & natum ideſt filiū ſuum pallanta iuxta ſcilicet incedentem: & leuabat viam ideſt onus itineris & moleſtiam

Comitem facūdū loco vehiculi eſſe. vie: ſermone vario ideſt de varijs rebus: vnde in Mimis publij. Comes facundus in via pro vehiculo eſt. Aeneas mirat: ſcilicet omnia: & fert oculos faciles: ideſt mobiles & agiles ac vagantes faciliter circum omnia: ſcilicet que occurrebant: & capitur.i. delectatur & afficitur locis.i. amenitate locorum: & ipſe lætus ideſt voluptate affectus

ſupra. Hylæumq; pholumq;: hylæum Theſeus interemit pholus vero Herculem ſuſcepit hoſpitio eo tempore quo ad expugnandos centauros profectus eſt: Luca. Hoſpes & alcide magni phole. vnde apparet per poeticam licētiam nomina eſſe pro nominibus poſita. Creſſia mactas prodigia: Bene ad leonem quem interemit refertur: nam cretenſem taurum non interemit: ſed incolumē ad Euryſtheum perduxit. Vno tantum verbo vtrunq; ſæpe concluditur vt Diſce puer virtutem ex me verumq; laborem: Fortunam ex alijs. Nemeæ ſub rupe: nemea: ſylua eſt vicina thebis in qua Hercules interemit leonem. Nemeæ autem anapeſtus eſt nam & ne & me breues ſunt. Nemeæ. Stigij tre. la. inferni quo tēpore deſcēdit ad rapiēdum cerberum. Oſſa ſuper recu. aut ad terrorem dictum eſt aut certe illud eſt quod etiam ſupra diximus cerberum eſſe terram: que corpora ſepulta conſumit: nam inde crebarus dictus eſt quaſi κρεοβορος. Alij pueriliter volunt a cerbero Amphiarai oſſa conſumi qui hiatu terræ ſecundū Statiū viuus deſcendit ad inferos ſemeſſa cru. Semēſum non dicimus: nec enſū: nā eſum facit comeſum ac comeſtum. Nec te vllæ facies ideſt ſpecies more ſuo Ipſe typhæus & hoc poetice: nā ſi interemit centauros quēadmodum etiam gigantum interfuit prelio: qui ante innumeros annos fuiſſe dicuntur. Non te ra. egen. liptotes figura nam minus dixit: & plus intelligim⁹ hoc enim dicit prudentiſſimum non te circunuenit: & eſt talis figura qualis munera nec ſperno. Lerneus. tur. capi. circunſte. an.i. hydra Salue uera io. pro. de. ad. per. Nullus enim humano ſanguine procreatus tanta perficeret. Dexter adi ideſt propitius. Pede ſacra ſecundo ideſt proſp ero omine.

Talia carminibus celebrant: ſuper oīa Caci — Poeta
Speluncā adijciunt: ſpirantēq; ignibus ipſum:
Cōſonat omne nem⁹ ſtrepitu: colleſq; reſultāt.
℄ Exin ſe cuncti diuinis rebus ad vrbem
Perfectis referunt: ibat rex obſitus æuo
Et comitem æneam iuxta natumq; tenebat
Ingrediens: varioq; viam ſermone leuabat.
Miratur: facileſq; oculos fert omnia circum
Aeneas: capiturq; locis: & ſingula lætus
Exquiritq;: auditq; virū monumenta priorū.
Tum rex euander romanæ conditor arcis
Hæc nemora indigenæ fauni nymphæq; tenebant — Euander
Genſq; virū truncis: & duro robore nata:
Quis neq; mos: neq; cult⁹ erat: nec iūgerē tauros
Aut cōponere opes norant: aut parcere parto.
Sed rami: atq; aſper victu venatus alebat.
Primus ab æthereo venit ſaturnus olympo
Arma iouis fugiens: & regnis exul adēptis.
Is genus indocile ac diſperſum montibus altis
Compoſuit legeſq; dedit: latiumq; vocari:
Maluit: quoniam latuiſſet tutus in oris.
Aureaq; (vt perhibent) illo ſub rege fuere
Sæcula: ſic placida populos in pace regebat.
Deterior donec paulatim: ac decolor ætas:

Et belli

Et belli rabies: & amor ſucceſſit habendi.
Tum manus auſonia: & gentes venere ſicane:
Sæpius & nomen poſuit ſaturnia tellus.
Tum reges: aſperq; immani corpore thybris:
A quo poſt itali fluuium cognomine thybrim
Diximus: amiſit verum vetus Albula nomen.
Me pulſum patria: pelagiq; extrema ſequentē
Fortuna omnipotens: & ineluctabile fatum
His poſuere locis: matriſq; egere tremenda
Carmētis nymphæ mōita: & deus autor apollo.

EER.

¶ Super omnia caci.i.hoc factum laudant vltra omnia: & ſic eſt dictum vt eſt. Et te ſuper omnia dona Vnum oro: Et bene q̄tum ad ipſos pertinet: rem maiorem ſeruauere poſt omnia. Obſitus ęuo: ętate inuolutus: vt Teren. Annis panniſq; obſitus. Faciliſq; ocu. fert omnia cir. Phyſici dicunt

te affectus: exquirit ſingula.i.ſingulas res: & audit.ſ.ab euandro abs quo diſquiſiuerat. monumēta.i. veſtigia & indicia relicta ad memoriā veterum virum pro virorum priſcorum Tū.i. tunc euander rex conditor.i.primus edificator arcis romane.ſ.i.palatij: quod arcis loco habetur propter rerum principatum: q̄uis tunc pallanteum vocaretur inquit ſup. Indigene.i indegeniti & qui aliunde non aduenerant: vt fauni & nymphæ: tenebant hec nemora.ſ.dū ipſe illuc aduenirret. & gens.i.gen⁹ aut generatio virum pro virorū: nata robore duro aut in robore i.in trunco arboris vetuſtate exeſo: & id ſcd'm hiſtoriam. aut de robore: & id ſcd'm fabulā: aut vulgi opinionē quā ſepe poete ſequntur vt admirationē faciant nō q̄ ſic eſſe credāt. Quis.i. quibus viris aut gētibus: neq; erat mos.i.conſuetudo conuiuendi ab antiquo inſtituta. neq; cultus.ſ.ſui atq; agrorū erat nec norant iungere tauros.ſ.ad iugū vt arent aut currū trudāt: aut cōponere.i.congerere & accumulare opes.i.diuitias aut parcere parto.i. acquiſito hoc eſt in

diem viuebant non cogitantes de craſtino:ſed
rami ſup. alebant eos ideſt bacce & acini ſilue⸗
ſtres:& venatus aſper.i.difficilis exercitationis
alebat eos ſup.victu.Saturnus venit primus ſci
licet in italiam: ab olympo æthereo ideſt de ce
lis cum eius originem neſciant: aut ab olympo
monte crete æthereo.i.ſublimi : fugiens arma
iouis.ſ. filij ſui & exul ademptis.i. ablatis a fi⸗
lio regnis:ſcilicet que poſſederat.Is ſcilicet ſatur
nus:compoſuit : ideſt congregauit genus ſcili⸗
cet hominū: indocile.i.indoctum aut difficul⸗
ter docile.ac diſperſum altis montibus(Vide⸗
mus q̃ manifeſtarius fuerit illorum error Nam
ſi ſaturnus primus deoꝝ fuerat:immo primus
hominū:mirandum quos populos in italia in⸗
uenerat quos ve in Creta dereliquerat:ſed phi⸗
loſophi non minus errantes putauerunt e limo
ſole calefacto quaſi per putrefactionē vt nōnul
la animalia procreantur procreatos primos ho
mines)& ſaturnꝰ dedit leges.ſ.ijs populis quos
illic offenderat:& maluit vocari latium.ſ.q̃ ſuo
aut priſtino nomine quod illi erat quoniā ipſe
latuiſſet in his oris ideſt regionibus tutus.ſ.a fi
lio & ſecula aurea fuerunt(vt perhibēt ideſt vt
pleriq; omnes atteſtantur)ſub illo rege: ſcilicet
ſaturno regebat em̄ ſic populos in pace placida
vt.ſ.aurea cenſerentur ſecula donec etas deteri
or:ideſt minus bona & decolor.i.degenerans a
colore auri:paulatim ideſt perpaulum. hoc eſt
ſucceſſiue:&.i.ſimul rabies belli:& amor habē
di ſcilicet diuitias & opes ac regna ſucceſſit ſci⸗
licet in locum placide pacis & parcimonie ac aſ
peri victus.Tum.i.deinde manus auſonia.i.ab
Auſone vlyxis filio denominata:& gentes ſic⸗
cane ideſt ſicule venere:ideſt venerunt ſupp.in
italiā : & tellus ſaturnia.i.a Saturno primū re⸗
cta & denominata poſuit.i. depoſuit : nomen
ſcilicet vetus:accipiendo ſcilicet nouū.vn̄ itali
enotri auſonij.latini.heſperi.arūci ſabini : tyr⸗
rheni.etruſci tuſci & alijs multis nominibꝰ ꝑ di
uerſis temporibus & locis appellati ſunt. Tum
ideſt deinde ſup.venere reges:& tybris ſup.pre
cipue:vt ſeparet more ſuo principē a ceteris: aſ
per.id ē acer immani.i.valde magno corpore a
quo nos itali diximus poſt.i.poſtea:fluuiū co⸗
gnomine.i.cognominatū: nā tyberis āt tybris
Albula dicit albula vetꝰ.ſ.nomē aut albula vetꝰ.i.flu⸗
uiꝰ antiquiſſimus q nūc tyberis dicit: & tūc ab
albedine aquarū albula dicebatur :amiſit verū
nomē.i.nomē ei ex re conueniens. Fortuna om
nipotentis.ſ.ſecūdū epicureos:de quibus Iuue.
Sunt qui in fortune iam caſibus omnia ponāt:
& fatum ineluctabile ſecundum ſtoicos qui
dicunt contra fatū inanem eſſe luctā :poſuere
his locis me pulſum patria ſcilicet mea oraculo
rum neceſſitate : nam paricidium non confite⸗
tur : & ſequentem extrema.ſ.peſſima queq; &
duriſſima pelagi. i. que in pelago pati ſolemus
vn̄ in tertio.viuo equidē:& vitam extrema per
omnia duco.q; pro & monita matris.ſ.mee car
mentis nymphę.i.ſpōſe ac vatis nymphis equi
parande:tremenda.i.reuerenda & cum religiōe
ſuſcipienda & apollo deus anthor.ſ.monitorū
& oraculorum matris:egere.i.cōpulere ſup.me
ad hec loca aut ſubſidere his locis.

ex vino mobiliores oculos fieri:Plau.Faciles oculos habet
ideſt mobiles vino. Capiturq; locis. Delectatur. Roma⸗
næ condi.ar. conditor pallantei vbi nunc palatium : quod
non reuera arx ſed tenet rerum omnium principatum. Hec
nemo.indi.fau.inde geniti:& ſciendum ſecundum Heſio.
theogoniam primos deos genitos inde hemitheos : poſt
heroas:inde homines innocentes vltimo ſceleratos:quem
hic nunc ordinem ſeruat. Truncis & duro robore nata.Hoc
figmentum ortum ex antiqua hominum habitatione:qui
ante factas domos:aut in cauis arboribus:aut ſpelūcis ma⸗
nebant:qui cum exinde egrederentur vt ſuam educarent ſo
bolem:dicti ſunt inde procreati.Neq; cultus erat: ideſt nul
lam ſui curam habebant. Componere opes: ideſt reſeruare
ordinare.Parcere parto:de die inquit viuebant nec inuenta
ſeruabant.Rami : atq; aſper victu venatus alebat cognato
quodammodo victu alebantur aut venatu montium : aut
arborum ramis: Primus ab æthereo venit ſaturnus olym⸗
po:Hoc dicit ſecūdum poeticum morem. Nam Saturnus
rex fuit cretæ : quem Iuppiter filius e bello pepulit hic fu⸗
giens ob Iano ſuſceptus eſt:qui regnabat in italia:quem cū
docuiſſet vſum vinearum & falcis in partem eſt admiſ⸗
ſus imperij:& ſibi oppidum fecit poſtea ſuum repetiuit im
perium.Is.g.indo.pro indoctum nam indocile eſt quod pe
nitus non poteſt diſcere:indoctum quod nondum didicit.
Hos autem dicit eſſe compoſitos vnde apparet: quia indo
cile dicit pro indoctum hoc eſt autem quod dicit Cice.in.i.
rhetor.Feros adhuc homines magni cuiuſdam viri oratio
ne compoſitos.Legeſq; dedit.at qui dixit.Haud vinclis nec
legibus equam. ſed intelligimus Saturnum dediſſe leges:
quibus ab eo obtemperauerunt cum iam antea per naturā
ſine legibus viuerent. Latiumq; vocari Maluit : bene ma⸗ Latium
luit:Nam & ſaturnia dicta eſt:vt & nomen poſuit ſaturnia
tellus & Vergilius latium vult dici:ꝙ illic ſaturnus latuit.
Varro autem latium dici putat ꝙ latet italia inter precipi
tia alpium & apennini. Sic placida populos in pace rege⸗
bat:vt merito aurea ſecula crederentur.Decolor.ę.Vitioſa
in omni enim vitioſo corpore ineſt peſſimus color & allu⸗
dit ad naturam metalli:quem cernimus diſcolorem:nec im
merito . ſupra enim dixerat aurea ſæcula : ideo nunc dixit. Indigenę
Decolor ætas . Tum manus auſonia & gentes venere ſica: Aduenæ
Om̄es terre habitatores : ſunt aut indigenę:aut aduenæ aut Conuenæ
conuenæ.Indigene ſunt inde geniti: vt de faunis dixit:ad⸗
uenæ de vno loco venientes: vt Saturnus.Conuenæ de di
uerſis.vt auſones & ſicani. Sicani autem ſecūdum nonnul
los populi ſunt hiſpanie a ſicori fluuio dicti Luc.Heſperios
inter ſicoris non vltimus amnis .Hi duce Siculo venerunt
ad italiam:& eam tenuerunt excluſis aboriginibus :mox il
li pulſi ab illis quos ante pepulerant: inſulam vicinam ita
lie occupauerunt:& eam ſicaniam a gētis nomine: ſiciliam
vero a ducis nomine dixerūt: ꝙq; thucidides de ſicilia ita
lum:dixit veniſſe: & ab eo italiam eſſe apellatam Immani
cor.ty . Hic tuſcorum rex fuit qui iuxta hunc fluuium pu⸗
gnans cecidit:& ei nomen impoſuit alij volunt iſtum ip̄m
regem latrocinatum eſſe circa huius fluminis ripas:& tran
ſeuntibus crebras iniurias intuliſſe:vn̄ tyberis quaſi υβρησ Tybris
dictus eſt ἀπὸ τῆς ὕβρεως.ideſt ab iniuria nam amabant ma
iores vbi aſpiratio erat θ ponere:alij vt ſupra diximus vo⸗
lunt eos qui de ſicilia venerunt tybrim dixiſſe ad ſimilitu⸗
dinem foſſe ſyracuſane quam fecerunt per iniuriam afri &
athenienſes iuxta ciuitatis murum:Nam quod Liuius di⸗
cit ab albano rege tybrim dictum:non procedit ideo quia
etiam ante albam tybris dictus inuenitur . Albula nomen
antiquum hoc nomen a colore habuit. Me pulſum.p.aut
vt diximus ſupra paricidium aut certe oraculorū neceſſita
te compulſum . Pelagiq; extre. per extrema pelagi actum:
aut vt dicit Dona.per pelagus extrema pelagi ſequentem:
aut pelagi aduerbium eſt.Fortuna omnipo.& ineluc.fa.ſecundum Stoicos locutus eſt: qui naſci & mori fatis
dant:media omnia fortune:nam vitæ humane incerta ſunt omnia vnde & miſcuit : vt quaſi plenum oſten⸗
deret dogma:nam nihil tam contrarium eſt fato q̃ caſus:ſed ſecundum Stoicos dixit.Egere:coegere: vt qua
ſi oſtendat ſe inuitum.Carmentis nymphæ monita:matris eius:nymphe autem merite dixit:nam græce ſpō
ſa νυμφη dicitur.Hec autem vere nympha fuit:ſed vaticinatrix. Autor ſcilicet oraculorum.

Vix ea

Poeta: Vix ea dicta: dehinc progeſſus mõſtrat & arã
Et carmentalem romano nomine portam.
Quã mẽorãt nymphæ priſcũ carmẽtis honore
Vatis fatidicæ: cecinit que prima futuros
Aeneadas magnos: & nobile pallanteum.
Hinc lucũ ingentẽ: quẽ Romulus acer aſilum
Rettulit: & gelida monſtrat ſub rupe lupercal
Parrhaſio dictum panos de more lycæi:
Necnon & ſacri monſtrat nemus argileti.
Teſtaturq́ꝫ locum: & letum docet hoſpitis argi.
Hinc ad tarpeiam ſedem: & capitolia ducit
Aurea nunc: olim ſilueſtribus horrida dumis
Iam tum religio pauidos terrebat agreſtes
Dira loci: iam tum ſyluã ſaxumq́ꝫ tremebant.
Euander. Hoc nem⁹: hũc (inquit) frõdoſo vertice collẽ
Quis deus incertũ eſt: habitat de⁹: arcades ipſũ
Credunt ſe vidiſſe Iouẽ: cum ſæpe nigrantem
Aegida concuteret: dextra nymboſq́ꝫ cieret.
Hæc duo preterea diſiectis oppida muris
Relliquias: veterũq́ꝫ vides monumenta virorũ.
Hanc Ianus pater: hãc Saturnus cõdidit vrbẽ:
Ianiculumq́ꝫ huic: illi fuerat ſaturnia nomen.

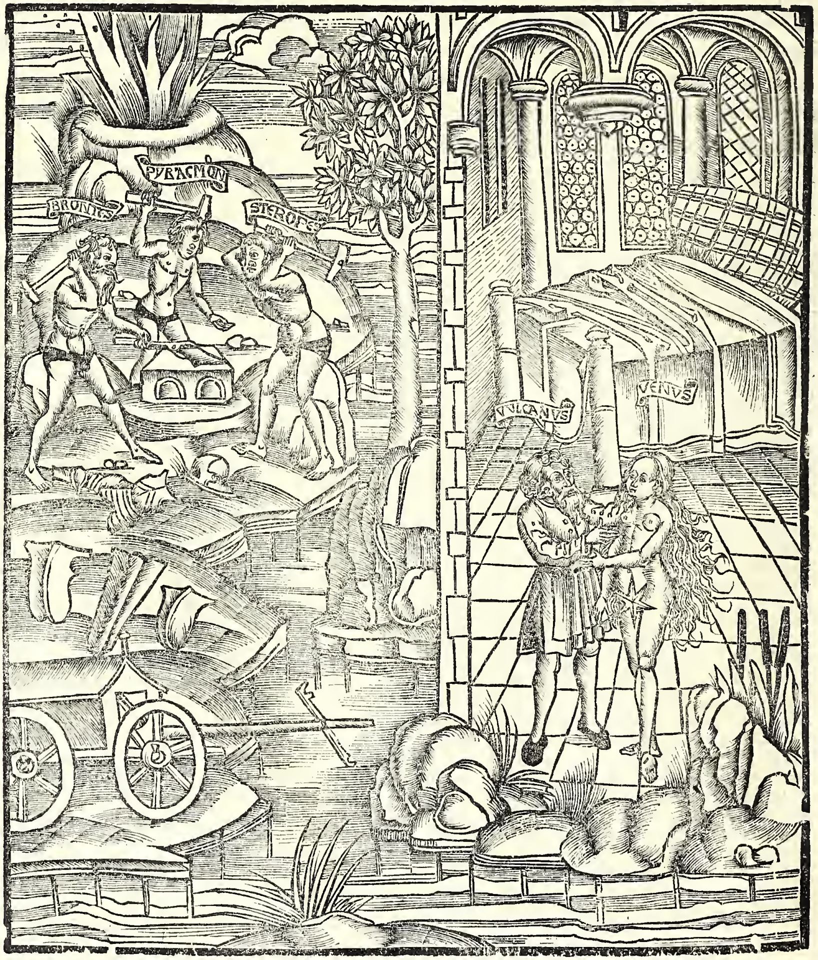
SER. ¶ Monſtrat & aram: quã matri fecit extincte. Eſt aũt juxta portã: que primo a Carmente, carmentalis dicta eſt poſt ſcelerata a fabijs .cccvi. viris qui per ipam in bellũ profecti nõ ſunt reuerſi. Vatis fatidi. bene addidit fatidice: nã vatẽ & poetam poſſumus intelligere. Luca. Nec ſi te pectore vates Accipiã vnde ſolũ plenũ non erat. Ergo tale eſt vt eſt illud in Sal. in tugurio mulieris ancille: non quia mulieris ſtatim & ãcille ſi aũt ancilla ſtatim & mulier eſt. Que prima: qa poſtea etiã ſibylla dixit nobile pallanteũ futurũ. ſ. ſicut & æneadas. Aſyllũ rettulit: poſtq́ꝫ Hercules migrauit e terris nepotes eius timentes inſidias eorum quos auus afflixerat athenis ſibi primi aſyllũ hoc eſt templũ miſericordie collocarunt. Vñ nullus poſſet abduci: qd' etiã Statius dicir. Herculeos fama eſt fundaſſe nepotes: ideo ergo ait qd' Romulus acer aſyllũ rettulit hoc eſt fecit ad imitationẽ athenienſis aſylli: quod ideo Remulus fecit: vt haberet aduenas plures cũ qb⁹ cõderet Romã. Iuue. Et tñ vt lõge repetas lõgeq́ꝫ reuoluas Nomẽ ab infami gẽte deducis aſyllo. Lupercal. Gellida mõſtrat ſub rupe ſupercal: Sub monte palatino eſt quedã ſpelunca in qua de capro luebatur. i. ſacrificabatur: vnde & lupercal dictũ nonnulli putant. Alij vero dicũtq́ꝫ illic lupa Remũ & Romulũ nutrierit. Alij qd' eſt veriſimilius lucũ hunc eſſe ſacratũ Pani deo arcadie. cui etiã mõs lyceus in arcadia eſt conſecratus: & dictus eſt ꝙ λυκονσ. i. lupos non ſinat in oues ſeuire. Ergo ideo & Euãdro deo gentis ſue ſacrauit locum: & nominauit lupercal ꝙ preſidio ipſius nummis lupi a pecudibus arcerentur. Parrhaſio dictũ panos de more lycei: Otdo eſt. Monſtrat lupercal panos licei dictũ de more parraſio. i. oñdit lupercal panos lycei dicatum ex more arcadio. Nam parrhaſia arcadia eſt. Dictũ: dicatũ conſecratũ Panos lycei: huius panos genitiuus eſt grecus & panos lycei ſic dictũ eſt. vt Iouis olympi. Apollinis delphorũ. Pan. Lyceus. Sacri monſtrat nemus argileti: ſacri: execrabilis. Sane argiletum multi volunt: quaſi agriletum a pingui terra Alij a fabula Nam Euander argũ quendã ſuſcepit hoſpitio: qui cum de eius cogitaret interitu: vt ipſe regnaret. Euandro hec non ſentiente

ASCEN DONA. ¶ Vix ea dicta. Docet quõ deinde oſtẽdit loca in quibus nũc eſt Roma etiã tũc religioſa & veneratione digna: vñ dicit Donatus ſic. Cecinit que prima: Magnũ argumentũ ꝙ dea fuerit & fatidica Cum prima cecinerit æneadas futuros magnos & pallanteũ futurũ nobile. Lucũ: qui poſtea a Romulo aſyli nomẽ accepit. Lupercal: vnde luperci & lupercalia dicũtur. Argileti ab argo qui ex hoſpite factus eſt inimicus vñ non erat pudẽdũ ſi hoſpitẽ talẽ interemiſſet qui hoſpitalis religionis oblitus fuiſſet. Ducit oſtẽdẽdo nõ aũt ambulãdo: nã ſenex ardua nõ aſcendiſſet veſpertino tẽpore. hec ille. Ordo. ¶ Ordo eſt. ea ſ. que dicta ſunt vix ſup. erãt dicta: & ſup. euander progreſſus. i. procedẽs aut poſtq́ꝫ pceſſerat monſtrat. &. i. etiã arã. ſ. dicatã carmẽti: & portã quã memorãt. i. in memoriã reuocãdo nominant carmentalẽ romano nomine. i. ſicut ipam poſtea Romãi nominarũt appoſitorie pſcũ honorẽ carmentis nymphe & vatis. i. poetrie & cãtatricis: fatidice. i. etiã vaticinãtis & fata enunciãtis: ãt ſi legẽdũ ẽq̃ ordo ẽ: qua. i. p quã portã memorant priſcũ honorẽ carmentis nymphæ vatis fatidice que cecinit pma futuros. ſ. in Italia ęneadas. i viros ab ęnea oriũdos magnos. ſ. ſine cõparatiõe vt ſũt Iulius & Auguſtus & pri⁹ Romulus. & pallanteũ ſup. futurũ nobile. ſ. per acceſſionẽ eneadarũ. Et mõſtrat ſup. hinc. lucũ. i. inceduã ſyluã quia ſacrã: ingentẽ. i. valde magnũ: quẽ Romulus acer. i. ſtrennuus vindex in amuliũ & fratrẽ: rettulit. i. ĩ morẽ aſyli. athenienſis effecit aſylũ. i. talẽ vt ab eo nemo abſtrahatᷣ ſed immunitatẽ haberet quã nũc phanis ſacris & terris vicinis cõſecratis chriſtiana cõcedit religio: & mõſtrat ſub rupe gelida lupercal. i. locũ ſic dictũ aut abluenda capra aut a lupa Romuli & Remi nutrice vt docet Seruius dictũ. i. appellatũ ſic de more parrhaſio. i. arcadico: panos. ſ. dei archadũ (vñ in Buc. Pã deus archadia mecũ ſi iudice certet) lycei. i. in mõte lyceo qui in arcadia eſt verſari ſoliti. Necnõ. i. etiã monſtrat nemus argileti. i. illius loci a leto. i. morte argi hoſpitis ſic dicti. ſacri. i. ipſi hoſpiti interempto cõſecrati in recõpenſam vite & teſtatur. i. obteſtatur locũ. i. loci conſecratione ſe immunẽ a leto hoſpitis & docet letũ. i. necem. hoc eſt cauſã & formã necis: argi hoſpitis. ſ. ſui & ducit hinc ad ſedem tarpeiã. i. que poſtea tarpeia dicta eſt a tarpeia virgine & pro. i. capitolia a capite dicta: aurea nunc. i. que nũc. i. tempore noſtro inquit poeta ſunt aurea olim. i. iam tunc horrida ſylueſtribus dumis. hoc eſt penitus inculta ab hominibus. ſed dira. i. magna & terribilis religio loci: tenebat iam tum. i. tunc tẽporis: agreſtes pauidos. ſ. rerum diuinarum quia ignotarum: ſtupor enim & pauor ex ignorantia ſepe rerum proueniunt: dum. ſ. maiora aut magis verenda que ignoramus q̃ ſint putamus & tremebant. i. religioſe obſeruabant iam tum. ſyluam & ſaxum. i. rupem vbi poſtea tarpeia arx & capitolium erat ſup. Euander inquit deus ſup. aliquis: ſed ſup. incertũ eſt quis deus habitat hoc nemus & ſup. hunc collem vertice frondoſo. i. habentẽ verticẽ frondoſum Arcades. i. ij qui mecum ex arcadia venerũt credunt ſe vidiſſe ſup. in hoc nemore ipſum Iouẽ: vnde in capitolio poſtea Iuppiter & minerua colebantᷣ cũ. i. quãdo cõcuteret ſepe. ſ. ſiniſtra egida. i. pellẽ amalthee capre nutricis ſue: nigrãtẽ. i. ſubnigrã aut de longe viſam: aut propter nubes & tonitrua que illic concitabat nigrantẽ dicit: vnde addit: & cum cieret. i. cõcitaret dexrra. ſ. manu: nym-

bos ideſt nubes ventoſas quas ſepe tonitrua cō comitantur Preterea tu vides hec duo oppida. ideſt que olim erant oppida: muris diſiectis ſcilicet nunc. i. reliquias & monumenta veterū virorū. i. q̃ ātiquiſſimi viri reliquerāt monumēta ſui. Ianus pater cōdidit hāc vrbē. ſ. que nūc diruta eſt & nomē fuerat huic. ſ. vrbi a Iano cōdite: ianiculū: ſaturnus cōdidit hāc. i. aliā vrbē & nomē fuerat. ſ. tunc illi. ſ. vrbi a ſaturno cōdite ſaturnia.

ſentiente ſocij intellexerūt: & argū necarunt. Cui Euander & ſepulcūr fecit: & locum ſacrauit nō ꝙ ille merebatur: ſed hoſpitalitatis cauſa: Bene aūt Euander in hac re immoratur: & docet cauſas: ne apud hoſpitem in ſuſpitionem veniat: Ergo argiletum ab Argo illic ſacrato & ſepulto. Teſtaturq; locū: & letum docet hoſpitis argi: iurat non ſua pulpa iura hoſpitij eſſe violata. Aurea nunc: olim ſiluestribus. Nunc ad vtrūq; pertinet: & ad aureā & ad tarpeiā ſedē: nā tarpeia ſedes dicta eſt a tarpeia virgine: Cum em̄ Romulus contra Sabinos bella tractaret: & tarpeio cuidā dediſſet arcem tuēdā filia eius tarpeia aquatū ꝓfecta in hoſtes incidit quā cū cohortarenẽ ad proditionē illa pro premio popoſcit ornatū manuū ſiniſtrarū. i. armillas Facta itaq; arcis perditione hoſtes ignominioſa morte ꝓmiſſa ſoluerūt. Nā ſcuta. i. ſiniſtrarū manuū ornatū ſuper illā iaciē- Tarpeia
tes eā luce priuauerunt que illic ſepulta tarpeie ſedi nomē impoſuit. Dira magna: vt an ſua quiq; deus fit dira cupido. Religio. i. metus ab eo ꝙ mētē religet dicta religio. Hoc nemus: Bene vbiq; nemus dixit. nā tūc edifi- Religio
cia nō erāt: Ipſum credūt ſe vidiſſe Iouē: in hoc. ſ. nemore. Sane ad illud alludit ꝙ primi dicunẽ Ioui templa feciſſe: nec em̄ longe ſunt a mōte olympico: vnde eos dixit Iouē vidiſſe & ꝗ ipſi ſunt ϖροτοσ ληνοι. id ē ante lunā creati: vt Sta. Arcades aſtris lunaq; priores: licet dicat Sallu. primo cretēſes inueniſſe religiōnē: vnde apud eos natus fingiẽ Iuppiter. Aegida cōcuteret: hic diſtinguendū eſt: Nā egida. i. pellē amalthee capræ: a qua nutritus eſt in ſiniſtra Iuppiter tenet Dextra nimboſq; cieret Et dextra flumina comoueret: nā modo nymbos ꝓ fulminibus poſuit que de dextra iacit. Aegidis aūt concuſſio cōmouet pluuias. Diſiectis op. mu. Vnum Iani. aliud Saturni iam tunc vetuſta. Monumenta virorū: hoc ſermone oſtendit etiā Saturnū virum fuiſſe

Talibus

Poeta: Talibus inter ſe dictis ad tecta ſubibāt
Pauperis Euandri: paſſimq armenta videbāt
Romanoq foro: & lautis mugire carinis.
Euander. Vt ventū ad ſedes hec inquit limina victor
Alcides ſubijt: hæc illum regia cepit.
Aude hoſpes cōtēnere opes: & te quoq dignū
Finge deo: rebuſq veni non aſper egenis.
Poeta: Dixit: & anguſti ſubter faſtigia tecti
Ingentem æneam duxit: ſtratiſq locauit
Effultum folijs. & pelle libyſtidis vrſæ.
¶ Nox ruit: & fuſcis tellurē amplectitur alis
At venus haud animo nequicq exterrita mater
Laurentumq minis: & duro mota tumultu
Vulcanū alloquit: thalamoq hec cōiugis aureo
Incipit: & dictis diuinum aſpirat amorem.
Venus Dum bello argolici vaſtabāt pergama reges
Debita: caſuraſq inimicis ignibus arces:
Non vllum auxiliū miſeris: non arma rogaui
Artis opiſq tue: nec te cariſſime coniunx
Incaſſum ve tuos volui exercere labores.
Quāuis & priami deberem plurima natis:
Et durum æneæ fleuiſſem ſæpe laborem.
Nunc iouis imperijs rutulorū cōſtitit oris:
Ergo eadē ſupplex venio: & ſanctū mihi numen
Arma rogo: genitrix nato: te filia Neri:
Te potuit lachrymis tirhonia flectere cōiunx.
Aſpice qui coeant populi: quæ mœnia clauſis
Ferrum acuant portis in me: exidiūq meorum.

SER. ¶ Paſſimq armenta videbāt: que poſt mortē Caci nullo timore paſſim vagabantur. Romanoq foro: romanū forū eſt vbi nunc roſtra ſunt. Lautis mugire carinis Carine ſunt edificia facta in carinarum modū: que erant intra templū telluris. Lautas: dixit aut propter elegantiā edificiorū aut propter Auguſtū qui natus eſt cuius veteribus: & nutritus eſt in lautis carinis: Victor alcides ſu. Ευσυμβολως. ideſt bonū Aenee omen oſtenditur. Aude hoſpes conte. opes: Bene aude quaſi rem arduam & difficilem. Dignum finge deo. cōpone te in ſimilitudinē numinis. Anguſti ſubter faſtigia tecti duxit. Ex cōtrarietate queſitus ornatus. Ait em anguſti tecti ſubter faſtigia ingentem Aeneam duxit. Pelle libyſtidis vrſæ: ſpecies pro genere: nam cuiuſlibet fere poſſumus accipere. Exterrita ma. ideo territa: quia mater. Dictis diuinum inſpi. amo. Petitura pro filio de adulterio procreato orationem ſuā ingenti arte compoſuit: quod etiam vulcanus ipſe teſtatur dicens: Quid cauſas petis ex alto: nō em aperta eſt eius petitio: ſed longo proœmio peruerſam amore mariti circūuenit mentē. Ergo queſtionē hāc que naſcit ex petitione veneris impudica ſoluimus his modis. Primo q vulcanum amore circumuenit: deinde q eſt nacta occaſionem eius temporis: quo marti arma faciebat quem fuiſſe ſciebat adulterum per qd datur intelligi Vulcanum omnem ſuſpitionem & iram quā habuit circa venerem depoſuiſſe: adeo vt arma etiam ipſe fabricaret adultero. Preterea vulcanum

¶ Talibus inter ſe dictis &c. Docet quomodo tandem ſuſceptus eſt hoſpitio & ad frugalitatem inuitatus quaſi vero iam tūc loci illius cul cultores parſimonia & frugalitate rerumq modicitate preſtarēt quibus ſtātibus res Romana poſtmodum diu creuit: donec ſeuior armis luxuria incubuit: vnde dicit de paupertate Lucanus: & munera nondum intellecta deum: ſi em paupertatis bona intellexiſſēt Romani non ſic eā abieciſſent Seneca aūt pertractans hoc aureū verbum Aude hoſpes contēnere opes & te quoq dignum finge deo dicit: nullum dignū deo niſi paupertatis amatorem Donatus ad hūc locum dicit ſic. Ad tecta: vt iam appropinquaſſe oſtendat: non autem tecta ne ingredi viderent Regia: quecūq domus modo a rege habiteiur regia iure dicitur. Aude hoſ. multū tribuit Aenee cum herculi comparat. Rebuſq veni non aſper egenis. i. ne aſpere veni rebus non egenis Sū enim pauper cui & ſi copia deſit aliquāte tamē ſubſtantie ſunt ſed non ſum egenus. Ille em in miſeria eſt & egeſtate. Ergo non bis repetendū Libyſtidis vrſe vt ex precio beſtie aliquid gratie illi ſtrato adderet. Vulcanum alloquitur: tātum habens ſpei quantū vxor de viro cōcipere debet & tātū deſperationis quātū odiū inter vitricū & priuignū eſſe cōſueuit. Ergo illū fraude adorit. Thalāo vt inter ſecreta lectuli extorqret qd ille nollet. Diuinū: quem humanis pectoribus dono inſerere conſueuit: nā amor qui eſt ex voluntate noſtra humanus eſt Priami natis: de Creuſa maxime intelligit laborat autem vt verecunde videatur petere: ne mariti auxilium inaniter rogaret in rebus que moueri non poſſent. Eadem que tacui Genitrix nato: maiorem miſerationem mouet nominibus neceſſitudinum q mouiſſet nominibus proprijs. In me iūxit perſonam ſuam vt magis moueret. Accepit ſolitam fl. Oſtendit plus profuiſſe loci temporis & perſone obſeruationem q verba. Hæc ille. ¶ Ordo eſt Aeneas Euāder & Pallas: ſubibant ad. ideſt iuxta tecta ideſt domicilia Euandri pauperis: ergo & tecta tunc modica erant: & videbant armēta paſſim ideſt fere per ſingulos paſſus circa regiam Euandri mugire ſcilicet tūc foro romano. ideſt vbi poſtea romanum forū fuit ad roſtra ſcilicet & carinis. i. edificijs ad modum carinarū factis lautis ideſt mundis & ſplēdidis que erant ad viam ſacram vbi nunc ſunt diui Petri vincula vt. ideſt poſtq ventum ſupple eſt ab eis: ideſt poſtq venerant ad ſedes ſcilicet regias: ideſt ad domicilia Euādri: euander inquit: alcides ideſt Hercules victor ſcilicet mōſtrorum vt gerione & caci: ſubijt: ideſt ſubintrauit hec limina: & hec ſcilicet tam modica regia ideſt regis domus cepit illum: ſcilicet tantum deum & victorem Iouiſq filium. Et ideo o hoſpes Aenea: aude: quaſi rem terribilem & preter hominum opinionem paradoxon predicet contemnere opes. ideſt diuitias: & finge ideſt effice & cōpone ſeu oſtende factis: te quoq ideſt etiam te: dignum deo ideſt qui pro deo habearis quia deorum eſt humanas opes contemnere: aut finge te dignum deo ideſt illius hoſpitio ſuſceptus illi vt equeris: & veni non aſper. ideſt benignus & placidus faciliſq rebus egenis id ē res modicas: aut vt Donatus vult rebus nō egenis. q̄uis non luxurioſis vt bis dicatur non dixit & duxit Aeneam ingentem ſubter faſtigia: ideſt culmina anguſti tecti ideſt modici domicilij & arcti ſi ad dignitatem Aeneæ reſpexeris: facit ergo antitheſim: nam antitheta ſunt ingētem &

ASCEN

DONA.

Regia.

Ordo.

tem& anguſti que ornatũ pariũt: alijs nimis affectatũ vnde Perſius Librat in anthitetis &c. & locauit. i. conſtituit eum: ſtratis. i. lectiſternijs efſultum. i. ſuſtentatũ folijs. ſ. arborũ & pelle vrſe libyſtidis. i. ex libya: Nox ruit interea. ſ. dum cenarẽt & amplectitur. i. circũplectitur: tellurem. i terram alis fuſcis. i. vmbris eius. ſ. telluris. At. i. ſed venus mater. ſ. Aeneæ exterrita: haud. i. nõ nequicq̃: ideſt fruſtra ſed graui de cauſa: & mota minis laurentum: ideſt laurentium populorum: & tumultu duro. i. difficili ſedatu: aloquitur vulcanum. ſ. maritum ſuum: & incipit hic: ideſt hunc ſermonem exorditur aureo. i. ornatiſſimo thalamo coniugis. i. mariti ſui: & aſpirat dictis. i. verbis ſuis diuinum amorem. i. gratiã diuinitatis ſue. Dum. i. q̃diu aut donec ſeu quando reges argolici. i. greci: ſed precipue argolici: vaſtabãt bello: pergama. i. troiam debita. ſ. ex fatis: ignibus inimicis. & arces. ſ. ilij: caſuras. i. que cadere debebant ignibus inimicis: ego nõ rogaui miſeris ſcilicet troianis vllum auxilium ſcilicet abs te: & non rogaui arma tue artis & opis. i. facultatis: nec. i. & non: & ego o chariſſime cõiunx nõ volui exercere te ve pro vel tuos labores incaſſum. i. fruſtra. q̃uis ego deberem plurima natis. Priami precipue Paridi qui pro ea iudicarat contra Mineruam & iunonem & Creuſe que æneæ nupſerat: & q̃uis fleuiſſem ſæpe laborẽ durum. i. vix tolerabilem aut diu duraturum æneæ qui ſup. conſtituit. i. conſtitutus eſt nunc imperijs Iouis. i. per imperia & voluntatem Iouis: oris. i. regionibus rutulorum illorum populorum turno ſubditorum: ergo quia vulcanum vxorium fuiſſe teſtatur: & Verg. dicens. Tunc pater æterno fatur deuinctus amore: & Stati. vbi Martem venus alloquitur: vt At nõ eadẽ vulcania nobis. Obſequia & læſi ſerui tamen ira mariti: nam quod dicit Donatus potuiſſe fieri: vt cum anchiſa concumberet Venus anteq̃ Vulcano nuberet non procedit cõſtat enim a principio Venerẽ vxorem fuiſſe vulcani. Debita fataliter ad exitium deſtinata. Miſeris atqui honeſtum eſt miſeris ſubuenire: ſed hoc dicit: cur te fatigarem pro hominibus fati neceſſitate perituris. Priami deberẽ plurima. Scimus q̃ paridi tãtum debuit ſed hoc idem habet ad aliarum commemorationem perſonarum ne ex turpi cauſa Paridi debuiſſe videatur. Aeneæ fleuiſſem ſæpe laborem: bene poſt pergama poſt troianos: poſt Priami liberos cum excuſatione commemoratio fit Aeneæ. Dicit enim ſe eius infœlicitate commotam. Iouis imperio: ne videretur impudens: ſi aliena regna depoſceret & hoc latenter dicere videtur faue huic: cui etiam Iuppiter fauet. Eadem: que tunc ſcilicet ſilui. Arma rogo. hic diſtinguendum: vt cui petat nõ dicat: ſed relinquat intelligi. Genitrix nato te filia Neri. Thetis quæ achilli arma impetrauit: & bonis vtitur comparationibus dicendo filia Neri cũ ipſa Iouis ſit filia. Item vxor tithonia: cum ipſa ſit vulcani Neri autem pro Nerei. Omnia autem que in eus exeũt hodie apud maiores in es exibant: vt tydeus tydes & genitiuum in is mittebant: vt tydis neris: ſed quia plerũq; s in latinitate detrahitur: remanebat. i Hinc eſt filia Neri. immitis achilli. Item in Sallu. Ad bellũ perſi macedonicũ: ſic aſper. Tithonia cõiunx: Aurora petiuit pro memnone. Clauſis ferrum acuant portis: dixit enim ſuperius. Q uinq; adeo magne poſitis incudibus vrbes. In me: artificioſe arma petit & iam ſibi profutura: nam a grecis fuerat vulnerata: vnde eſt Equidem credo mea vulnera reſtant. In eus exeuntia: olii es exibãt.

nunc in ſummo periculo verſatur: & tamen illi ſucuri põt quia fata non obſtant: ego eadẽ que. ſ. prius nihil cõtra fata molita ſum: venio ſupplex. ſ. ad te & o numẽ ſanctũ. i. obſeruandũ mihi ego genitrix. i. mater rogo. i. expeto: nato. i. filio meo arma, vt pia ſit petitio: Seruius tamen q̃a marito triſte eſſet ſubuenire filio vxoris ex adulterio concepto: vult ordinem eſſe: ego eadem rogo nunc o ſanctum mihi numen: arma non dicẽdo. ſ. cui aut pro quo videtur tamen ſatis innuere cui: quia premiſerat & durum æneæ fleuiſſem ſæpe laborem: ſi tamẽ Seruiũ ſequamur qđ non placet dicamus: filia Neri. ſ. thetis: genitrix. ſ. achillis potuit flectere nato. i. filio ſuo achilli hoc eſt ad cõmodum eius: te lachrymis. ſ. ſuis: & cõiunx tithonia. i. aurora potuit te flectere lachrymis: vt. ſ. Memnoni filio eius arma fabricares: vñ in primo. Nũc q̃bus auroræ veniſſet filius armis: & alibi & nigri mẽnonis arma. Aſpice qui. i. quales populi cœãt. i. cõgregent. hic manifeſte docet ſe pro Aenea rogare: & que menia acuãt ferrũ. i. arma: quia dictũ eſt q̃ quinq; vrbes: portis. ſ. ciuitatũ clauſis: vt in graui bello fit: in. i. contra me: & in. i. ad excidium. i. deſtructionem meorum.

ASCEÑ. ¶ Dixerat & niueis &c. Recitat quomõ Vulcanus veneris illecebris blandities & valido irretitus amore ad fabricanda arma conſenſit. de qua DONA. re dicit Donatus ſic Pater: qui loco patris Aeneæ eſſet profutur⁹. Q uid cauſas ita loquitur quaſi non ipſe eſſet qui pauloante cunctabatur: Ex alto longa circuitione verborũ. Nec pater om. non poſſe penitus ſubuerti ſed poſſe differri fata oſtendit poeta. Ferro: ad robur pertinet. Electro ad pulchritudinem. Sed armorum ſplendor vehementer terret hoſtes. Anime: vẽti quibus ignis animatur: Gremio: intelligimus gremium non ſolum ſedentis ſinum verũ etiã quicquid homini ad requiem preſtiterit locum. ita alibi: Et fotũ gremio dea tollit in altum. Famulas pro manib⁹ accipiamus: quibus vice famularum vtuntur pauperiores: quibus ad comparandas famulas pecunia non eſt. hec ille. Ordo. ¶ Ordo eſt. Diua. ſ. venus: dixerat ideſt finiuerat orationem ſuam: atq; fouet molli amplexu lacertis niueis. ideſt candidiſſimis hinc: atq; hinc. i. vtrinq; circũplectentibus Vulcanũ. ſ. cunctantem. i. dubitantẽ. an pro filio ex adulterio concepto obſequi deberet: ille. ſ. ſic cunctans Vulcanus: accepit flammam. ſ. amoris ſolitam id ẽ conſuetam illi: & calor notus. i. ſolit⁹. ſ. amoris intrauit medullas: & cucurrit per oſſa labefacta ideſt mollificata & labentia: non ſecus. ideſt non aliter:

Poeta

Dixerat: & niueis hinc atq; hinc diua lacertis
Cunctantẽ amplexu molli fouet: ille repente
Accepit ſolitam flammã: notuſq; medullas
Intrauit calor: & labefacta per oſſa cucurrit:
Non ſecus atq; olim tonitru cũ rupta coruſco
Ignea rima micans percurrit lumine nymbos.
Senſit leta dolis: & forme conſcia coniunx.
Tum pater æterno fatur deuinctus amore.

Vulcanus

Q uid cauſas petis ex alto: fiducia ceſſit
Q uo tibi diua mei: ſimilis ſi cura fuiſſet:
Tum quoq; fas nobis teucros armare fuiſſet:
Nec pater omnipotẽs Troiã: nec fata vetabant
Stare decẽq; alios Priamũ ſupereſſe per annos.
Et nunc ſi bellare paras: atq; hæc tibi mens eſt:
Q uicquid in arte mea poſſunt ꝓmittere curæ:
Q uod fieri ferro liquidove poteſt electro:
Q uantũ ignes animæq; valẽt: abſiſte precando

Viribus

Poeta. Viribus indubitare tuis. ſ ea verba locutus
Optatos dedit amplexus: placidumq; petiuit
Coniugis infuſus gremio p membra ſoporem
Inde vbi prima quies medio iam noctis abacta
Curriculo expulerat ſomnũ: cũ fœmina primũ:
Cui tolerare colo vitam tenuiq; minerua:
Impoſitum cinerem & ſopitos ſuſcitat ignes:
Noctẽ addẽs operi: famulaſq; ad lumĩa lõgo
Exercet penſo: caſtum vt ſeruare cubile
Coniugis: & poſſit paruos educere natos:
Haud ſecus ignipotens nec tpe ſegnior illo
Mollibus e ſtratis opera ad fabrilia ſurgit.

SER. ℭ Cunctantem: ſcilicet de promiſſione: quam rem per amplexum ſuum immiſſo amore perſoluit: Accepit ſolitam flammam alludit ad rem naturalem: nãq; ideo Vulcanus fingitur maritus veneris: q venereum officium non niſi calore conſiſtit Vnde eſt frigidus in venerem ſenior. Labefacta per. o. Si oſſa labefecit quanto magis animum? Atq; olim ferre: vt ſolet: nam non eſt aduerbiũ temporis. Ignea rima micans. ideſt fulmen: cuius naturam expreſſit: namq; nubes vento coactę plærunq; rumpuntur: & ex ſe fulmen emittunt. Formę conſcia coniunx. intellexit ſe dolis & pulchritudine pręuertiſſe mentem mariti. Deuinctus: hoc ſermone oſtendit eum cuncta poſſe concedere. Ex alto: argumentatione longe repetita. Nec fata vetabant ſtare: atqui ſupra ait debita: ſed ſciendum ſecundum aruſpicinę libros & ſacra aruntia: quę Tages compoſuiſſe dicitur fata decem annis quadam ratione differri. Sed quod nunc dicit Vulcanus potuiſſe fieri. Ergo non eſt contrarium. Nam fata differuntur tantum: nunq̃ penitus immutantur: quod etiam Iuno dicit Atq; immota manet fatis Lauinia coniunx: Attrahere atq; moram tantis licet addere rebus. Si bellare. p. quia dixerat in me excidiumq; meorũ. Poſſunt promittere curę: vel poſſum quicquid curę eſt: ideſt officiĳ & ſollicitudinis. Liquido electro: puro & ſecundũ Pliniũ in naturali hiſtoria ſunt tria electri genera. Vnum ex arboribꝰ quod ſuccinũ dicit̃. Aliud quod naturalr̃ inuenit̃. Tertiũ quod fit de tribꝰ partibꝰ auri & vna argẽti: quas pꝛtes ẽt ſi naturã reſoluas inuenies: vñ errãt q dicũt meliꝰ eſſe naturale. Electri aũt natura ꝓbat̃ veneno: quo recepto & ſtridorem emittit: & varios in diſſimilitudinem reddit colores. Animę: ventis ἀποτουκαιεμου: quia ſecundum aliquos anima ventus eſt: vt atq; in ventos vita receſſit. Precando viribus indubitare tuis: ideſt dubitare. Nam in vacat: & hoc dicit precum nimietas poſtulationis ſignificat dubitationem. Coniugis infuſus gremio: hoc eſt ante concubuit & ſic quieuit: Probus vero & Carminius propter cacephaton infuſum legunt: vt ſit ſenſus dormit cum coniuge dormiente: ieſt petĳt ſoporem infuſum etiam in cõiugis gremio. Curriculo: tempore modo: alias loco: alias officio. Colo: hunc ſequimur. Nam huius coli dicimus: non vt ſta. huius colus in ſexto theb. Extrema iam fila colu datus ordo ſenectæ: & in quarto Nigræq; ſororum intrauere colus. Tenuiq; Minerua. non filo tenui: ſed paruo prætio lanificĳ & alĳ hic diſtingunt & ſubaudiunt mos eſt vt placet vt ſit ſenſus cui tolerare colo vitam tenuiq; Minerua mos eſt: vel placet: & ſic inferunt impoſitum cinerem & ſopitas: vt contra Hora. incedis per ignes ſuppoſitos cineri doloſo: alĳ ſic legunt.. Tenuiq; minerua impoſitum. ideſt cui hæc neceſſitas fataliter data. Noctem addens operi: per tranſitum oſtendit eſſe noctem partem diei. Exercet pen. fatigat Teren. i andria primo hęc parce ac duriter vitã agebat lana & tela victũ quęritãs. Hinc ergo traxit Verg. vt diceret caſtũ vt ſeruare cubile. Ignipotẽs: Vulcanꝰ: vt diximꝰ ignis eſt & dicit Vulcanus quaſi volicanus: qd' per artẽ volet. Ignis enim

Electrum.

Colus.

Vulcan.

nõ alr̃: ac. i. q̃: rima. i. fiſſura aut p fiſſurã exiliẽs ignea. i. fulmẽ qd' p rimas nubiũ exilit: micãs i. reſplẽdẽs: pcurrit lumine coruſco. i. tremulo: nymbos. i. nubes vẽtoſas. Cõiunx lęta dolis. ſ. ſuis. i. artificioſa circũuentiõe & cõſcia forme i. cõfidẽs de forma ſua: ſenſit. i. pcepit vulcanũ amore captũ & labefactũ. Tum. i. tunc pater. ſ. vulcanꝰ Aeneę patris loco futurus: deuinctꝰ. i. obligatus: Veneri eterno amore: fatur ſup. ſic. Quid. i. ad qd petis cãs ex alto. i. lõge petitas p circũlocutionẽ & iſinuationem. Qui. i. qũo (aut quo legat̃) o diua: fiducia mei. i. quã prius habuiſti de me ceſſit ſup. tibi. i. receſſit a te: ſi ſilis cura fuiſſet ſup. tibi. i. ſollicitudo de armis habẽdis: fuiſſet nobis fas. i. licitũ: quoq;. i. etiã tũ. i. tũc. ſ. cũ argolici reges vaſtarẽt pgama: armare. i. armis inſtruere teucros. i. troianos: nec pater oĩpotẽs. ſ. iuppiter: nec fata vetabãt troiã ſtare. ſ. diutiꝰ: & Priamũ ſupeſſe. i. extare p decem alios annos: qa tot in obſidione erãt gręci Et nũc ſi tu paras bellare. i. bella gerere: atq; ſi hęc. i. hmõi mẽs ẽ tibi: abſiſte ĩdubitare tuis viribus. i. diffidere de tuis viribꝰ aut dubitare in tuis viribꝰ: pcãdo. i. ſupplr̃ orãdo q̃ ẽm pcat̃. ſignificat ſe nõ poſſe niſi p eũ quẽ pcatur abſiſte inqt ĩdubitare: quicqd cure. i. ſollicite diligentię pñt ꝓmittere: in mea arte: & id qd' põt fieri ferro ve ꝓ vel: electro liqdo. i. puro. Et eſt vſus ſpõdaicus: nã vt Lãdinus docet licet inueniat̃ apud Lucretiũ poteſtur q ait in. iĳ. Qd' tñ expleri nulla rõne poteſtur: tñ hoc loco nõ pt dici poteſtur: eo q electrũ primã ꝓductã habet ſcribitur ẽm p ita qd' ſemp ꝓducit̃ ſic ηλεκτρου de quo p politianũ ſtatim videbimꝰ plura. & q̃tũ ignes & aïe. i. vẽti: valẽt ſup. efficere ĩ fabrili arte. Vulcanꝰ ſup. locutꝰ ea vba dedit ãplexꝰ optatos. i. quos plurimũ iã inflãmatꝰ optauerat: & ĩfuſus gremio cõiugis petiuit placidũ ſoporẽ: p mẽbra. ſ. ſingula. i. poſt coitũ placide dormiuit in gremio cõiugis ide. i. deinde vbi pria quies abacta. i. trãſacta & abſumpta iã medio curriculo noctis. i. p hoc q mediũ curriculũ noctis irã ſierat: hoc eſt tpus quo nox currit: ceu. i. veluti: fœmina: cui primũ. i. pcipuũ eſt: tolerare. i. ſuſtẽtare: colo. i. nendo & minerua tenui. i. exercitio minerue hoc eſt textura tenui vitã. ſ. ſuã ſuſcitat cinerẽ ĩpoſitũ. ſ. ſup ignẽ & ignes ſopitos i. cooptos cineribꝰ addẽs opi. i. opationi noctẽ i. partẽ noctis illi ĩpertiẽs: & exercet pẽſo lõgo i. fatigat ſtamine pẽſo: iõ ad pondus dato: aut lino ſeu lanitio colo ĩpoſito ad lumina. ſ. lucernarũ: famulas. ſ. manꝰ ſuas aut paupculas ancillas: vt poſſit ſeruare cubile cõiugis. ſ. ſui caſtũ: ita vt nõ cogat̃ turpi q̃ſtu vitã defendere. & educere. i. educare & in mr̃imoniũ aut aliã familiã ducere puos natos. i. liberos ſuos. Si eſt cũ fœmina primũ. Ordo eſt. Cum. i. qñ fœmina cui &c. ſuſcitat primũ &c. ſed qa ſequit̃ haud ſecus &c. dicerẽ ceu vt reppi. Haud ſecꝰ. i. nõ alr̃ ignipotẽs. ſ. Vulcanus deꝰ ignis: nec ſegnior. ſ. quã fœmina dicta (Laurẽtius tñ vallenſis. ſed meo iudicio nõ recte ſentit ordinẽ eſſe: nec ſegnior illo tpe: ſed melior eſt) ſurgit illo tpe. ſ. quo fœmina ſurgit e ſtratis mollibus ſcilicet vbi venerem dereliqt ad opa fabrilia quæ nimirũ dura ſunt: & ita eſt antitheton in epithetis ſaltẽ. Verba Politiani ſunt Pudet referre q̃ manifeſtum ſed nondũ tñ a quoq; qd' ſciam niſi nobis indicibus animaduerſum mendum Vergilianis codicibus ĩoleuerit libro Aeneidos octauo. Qd' fieri ferro: liquido ve poteſtur electro Cetetũ in volumĩe illo qd' eſt ĩ itima vaticana bibliotheca mire Ordo. POLI.

ca mire vetuſtũ: & grandibus characteribus p̄ ſcriptum: non poteſtur offendas: ſed põt vſitatius verbũ: que etiã verior eſſe lectio: vel inde
Electrum probatur ꝙ electrũ vbiq; prima ſyllaba longa: tam apud grecos ponitur ꝙ̃ apud noſtros. neq;
Poteſtur. quicꝗ̃ interp̄tes ſuper verbo poteſtur alioquin nouo inuſitatoq; loquutur. Haud tamen p̄terit me veteres hoc quoq; protuliſſe: ſicut pacuuiũ in chryſe: ſicut etiã Lucretiũ quemadmodũ & poterat̃ lectũ a Nonio Marcello eſt in cecilianis annalibus

enim e nubibus naſcitur. vnde & Home. dicit eum de aere re p̄cipitatum in terras: ꝙ omne fulmen de aere cadit: qđ quia crebro in Lemnum inſulam iacitur: ideo in eam dicitur cecidiſſe Vulcanus. Claudus autem dicitur quia per naturam nunꝗ̃ rectus eſt ignis. Ad fabrilia: dura: ex contrariis epithetis fecit ornatum. Dicens mollibus e ſtratis opera ad fabrilia ſurgit.

Euander. Sed & alter locus itidẽ vitio cõſimili laborat apud eundẽ poetã. Sceptra palatini ſedẽq; petiuit Euandri. Cum in volumine eodem non petiuit triſſyllabũ: ſed petit diſſyllabum ſcriptum inueniatur. Quod & metri vis cogit: alioqui prima ſyllaba Euandri cõtra omnem vel rationem vel conſuetudinẽ breuis foret. Eſt vero in vtroq; verſu ſpõdeus in quinta ſede. In verbo autem petit ſyllaba ipſa poſterior vel quia ſit in fine: vel quia coaluerit vna ex duabus iure p̄ducta eſt. Martianus aũt capella ſyllabã docet vbiq; eſſe cõem que deſinat in t literam ſicut in illo cernimus Vergili. Nam tibi Thymbre caput Euandrius abſtulit enſis.

ASCEñ. ¶ Inſula ſicaniũ &c. Docet ergo vbi Vulcanus fabricã & officinã ſuã habebat & q̄bus fabris vtebatur & quo in op̄e tũc verſabantur cũ adueniret: vñ q̄a res facilis eſt & nihil habem⁹ Donati.
Ordo. Ordo eſt. Inſula. ſ. vbi dicitur Vulcani antrũ: erigit̃. i. eminet & extẽdit̃ exiſtẽs ardua ſaxis fumãtibus. ſ. ex ardore intrinſec⁹ p̄ueniẽte Erigit̃ dicit inter lat⁹ ſicaniũ. i. ſiciliẽſe lat⁹ hoc eſt inter ęthnã: & liparẽ. ſ. inſulã: eoliã. i. que eſt vna ex eoli regionibus: ſubter quã. ſ. inſulã arduã: ſpec⁹ & antra ęthnea. i. ſĩilia ęthneis & eis vicina: exeſa caminis. i. fornacibus aut ipſis ignibus cyclopũ: tonãt. i. vehementẽ ſonitũ edũt: & ictus validi. i. vehemẽtes auditi incudibus i. q̄a ſup incudes fiunt referũt gemitũ. i. ingentẽ ſonũ ex imo: & ſtricture. i. maſſe tenere iam cõpacte calybũ. i. ferri calybum: aut ei ſimilis ſtridunt cauernis. i. p̄ cauernas: & ignis anhelat i. quaſi reſpirat & anhelitũ defeſſus emittit: fornacibus. ſ. fabrilibus: appoſitorię domus. i. qui locus eſt domus vulcani: & tellus eſt noĩe. i. nominatur vulcania. Ignipotens. ſ. Vulcanus deſcendit tunc hoc. i. ad hanc dictã inſulã: ab alto cœlo. ſ. de thalamo Veneris: p̄ ſpherã ignis & cyclopes. i. fabri ipſius famuli vnũ cyclũ. i. oculum latũ in fronte habentes. ſ. brontes & ſteropes & pyracmon nudus mẽbra. i. habens membra nuda (que nomina ab officio ficta ſunt: vt Seruius docet. Heſiodus p̄ pyracmone harpen ponit) exercebãt ferrũ. i. fabricabant & mulcebant ſe exercentes: in antro: ſcilicet vulcani vaſto ideſt valde amplo: fulmen informatũ: ideſt adhuc informe & nondum perfectã formã habens ſed parte iam polita erat his ſcilicet dictis fabris: ſup. in manibus. que ſcilicet fulmina genitor ſcilicet hominũ deorumq;: Iuppiter deiicit toto cœlo plurima in terras: & pars manebat imp̄fecta: q̄a nondũ abſoluerãt: ipſi addiderant. i. commiſcuerant ſcilicet prius tris radios imbris torti: ideſt cõſtricti in grandinẽ & tris radios nubis aquoſe: ideſt in aquam reſolubilis: & tris radios ignis rutili. ideſt rutilãtis & reſplendentis: & tris auſtri: ideſt venti hoc eſt aeris & exhalationis alitis ideſt volatilis: & miſcebant. i. cõmiſcebant nunc ſcilicet cum Vulcanus adueniret: fulgores terrificos & ſonitũ & metum: poetice rem phiſicam deſcribit: & miſcebant opi & flammis ſequacibus. i. perſecutricibus iras. i. vim proſternendi qualis eſt in iratis. Et ipſi inſtabant: ideſt inſtanter faciebãt alia parte: q̄a prior naturalis hęc artificialis erat marti: vnde patet Veneris potẽtia que maritũ ad hoc impellere potuit vt adultero operã p̄ſtaret. & currus & rotas volucres q̄bus ſcilicet in bello vtatur. Et ipſi polibant p̄ poliebãt certatim ſquammis ſerpentum ideſt in modũ earum quas habent ſerpentes & auro ideſt ſquamis

mis

Inſula ſicanium iuxta latus æoliamq;
Erigitur liparen fumantibus ardua ſaxis.
Quã ſubter ſpecus: & cyclopum exeſa caminis
Antra æthnea tonant: validiq; incudibus ictus
Auditi referunt gemitum: ſtriduntq; cauernis
Stricturæ chalybũ: & fornacibus ignis anhelat
Vulcani domus & vulcania nomine tellus.
Hoc tunc ignipotens cœlo deſcendit ab alto.
Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro
Brõteſq; Steropeſq; & nud⁹ mẽbra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat: toto genitor quæ plurima cœlo
Deiicit in terras: pars imperfecta manebat.
Tris imbris torti radios: tris nubis aquoſæ
Addiderant tutuli: tris ignis: & alitis auſtri:
Fulgores nunc terrificos: ſonitumq; metumq;
Miſcebant operi: flammiſq; ſequacibus iras.
Parte alia Marti currumq; rotaſq; volucres
Inſtabãt: q̄bus ille viros: q̄bus excitat vrbes:
Aegidaq; horrificam turbatæ palladis arma
Certatim ſquãmis ſerpentũ auroq; pollibant:
Connexoſq; angues ipſamq; in pectore diuæ
Gorgona: deſecto vertentem lumina collo.
Tollite cũcta (inq̄t) ceptoſq; auferte labores Vulcan⁹.
Aethnæi Cyclopes: & huc auertite mentem.
Arma acri facienda viro: nũc viribus vſus
Nũc manibus rapidis: omni nunc arte magiſtra Poeta.
Præcipitate moras: nec plura effatus: at illi
Ocyus incubuere omnes: pariterq; laborem
Sortiti: fluit æs riuis: auriq; metallum:
Vulnificuſq; chalybs vaſta fornace liqueſcit.
Ingentem clypeũ informãt: vnũ omnia contra
Tæla latinorum: ſeptenoſq; orbibus orbes
Impediunt: alij ventoſis follibus auras

Accipiunt

Accipiunt:redduntq; alij ſtridentia tingunt
Aera lacu:gemit impoſitis incudibus antrum.
Illi inter ſeſe multa vi brachia tollunt
In numerum:verſantq; tenaci forcipe maſſam.

mis aureis egida horificam.i. ſcutum terribilē appoſitorie arma palladis turbate ideſt quādo turbat̃.&pollibant angues connexos & ipſam gorgona ſcilicet meduſā cuius capilli in āgues verſi erant:in pectore ideſt quę penderet de pectore diue ſcilicet palladis(bene autē marti & palladi morē gerit qavterq; ē de natura ignis) gorgona inquit: vertentē lum ina:ideſt oculos ex indignatiōe collo deſecto: ideſt enſe diuiſo. Et ſup.Vulcanus inquit o cyclopes etnei:tollite cūcta ſcilicet hęc:& auferte labores ceptos:& aduertite mentem huc:ideſt ad hęc quę dicam: per quod verbum innuit rē artificioſam & arduā velle fieri.Arma ſupple ſunt faciēda viro acri:ideſt ſtrēuo:nō dicit cui.ne turpe ſit pro adulterino filio ex cōiuge quicq; facere:ſed innuit poeta p hoc q̃tum poſſent blandicie mulierum in viros q niſi dedecus obſtet vltra honeſtatem ſępe morigerent̃.Vſus: ideſt vtilitas & opus eſt:nunc viribus(alij legunt virib'vſi. vt ſit vos vſi &c.pcipitate).ſ.veſtris validis:& opus eſt nunc manib'rapidis:ideſt raptim operātibus: vrgebat em̄ neceſſitas: & opus eſt nūc arte magiſtra: vt ſcilicet vtiliter cito & ſciēter fiant.Precipitate.i. precipitanter abijcite moras.Nec Vulcan'ſup.effatus eſt plura : at illi.ſ. cyclopes dicti.incubuere.i. operam dedere oēs ocyus:ideſt valde cito & ſortiti ſunt pariter laborem:es fluit riuis.i.per riuos & metallum auri:ideſt ipſum aurum fluit:riuis. & calybs ideſt ferrum duriſſimum quod calybes tēperāt:vulnificus:ideſt vulnera facere ſolitū : liqueſcit.i. liquefit:fornace vaſta & informant:ideſt valde formant & artificioſe faciunt clypeū ingentē ideſt valde magnum vnum.i.qui ſolus ſit contra oīa tela latinorum:& impediunt ideſt implicāt:ſeptenos orbes orbibus ſcilicet ſingulis: Alij ideſt quidam ex illis:ergo plures erant q̃ dicti tres:accipiūt follibus vētoſis auras ideſt ventos.& reddunt ſcilicet acceptos:ideſt efflāt aut expellūt cōpreſſi. Alij tingunt lacu.i. aqua in morē lacus ſtantis:era ſtridentia. dum ſcilicet intingunt̃.antrum gemit. incudibus impoſitis.illi.ſ.fabri tollunt multa vi inter ſe in numerum.i.ſecundum pportionem rythmicam brachia.ſ.ſua & verſant maſſam ſcilicet illius cōmixti ex ferro ere & auro:forcipe ideſt inſtrumento quo foruum ideſt calidum capitur e fornace tenaci:ideſt fortiter tenenti:vnde a qbuſdam tenella dicitur.

SER. Sicaniū iuxta latus æoliamq; erigitur liparen phyſiologia eſt cur Vulcanus in his locis officinam habere fingatur inter liparen & æthnam:id eſt pp̄ter ignem & ventos: quę apta ſunt fabris. Aeoliā aūt ideo lipare qavna eſt de illis ſeptem inſulis qbus æolus imperauit. Antra ęthnęa.t. magnitudinem ictuū oſtendit quibus & vicini mōtes reſultabant: Aut certe ęthnea quaſi æthnea dixit. Auditi referunt gemi. per eccho & breuiter ſignificauit. Stricturæ chal.ſtrictura eſt terra ferri in maſſam coacta. Chalybes pprie ſunt populi apud quos naſcitur ferrum vt ipſe At chalybes nudi ferrum viroſaq; pontus Caſtorea: vnde modo chalybum.poſuit ſtricturas pro ferri maſſis. Hoc tūc: ideſt huc tum:& hoc pro huc poſuit ſecundum antiquum morē nam antea hoc aduerbium loci fuit quod nunc aboleuit: nam crebro in antiquis lectionibus inuenitur: ſicut in epiſtolis probat verius Flaccus exemplis autoritate & ratione dicens in aduerbio pro u o plærunq; maiores ponere conſuetos:& ſic pro huc hoc veteres dicere ſolebant. ſicut pro illuc illo dicimus : vnde etiam hoc o longum apparet eſſe ſicut in illo dicimus:quod pro illuc ponitur. Brontesq;:qd facturi ſint ex nominibus docet. Nam brontes a tonitru dictus ē ἀπο τῆς βροντῆς.Steropesq;:a fulgetra:id ē ἀπο τῆς στεροπῆς.Pyracmon vero qui nunq; a calenti incude diſcedit ἀπὸ τοῦ πυρὸς καὶ ἄκμονος. nam pyr ignis eſt ἄκμον incus. Nudus.m.per hunc etiam cæteros nudos fuiſſe ſignat. Informatum.in quandam formam deſignatum & compoſitum.Dicit autem in fulmine partem non perfectam partē iam politam fuiſſe. Toto ge.quæ.p.c. toto cœlo ideſt ab omni parte cœli. Nam dicunt phyſici de ſexdecim partibus cœli iaci fulmina.Quæ autem.i.qualia : vt hunc ego te euryale aſpicio ideſt talem.ergo hoc dicit: Faciebant fulmen in eorum ſimilitudinem quæ Iuppiter iacit toto cœlo hoc eſt diuerſis partibus cœli ſcilicet ſexdecim. Tris imbris torti.r. conſtricti & coacti in grandinem : Sta. Siccos quos aſper hiatu prę ſolidat boreas : & ſciendum in hoc eū velle oſtendere toto anno iaci fulmen : nam per has periphraſis tempora oſtendit anni totius quę & quatuor eſſe & ternos menſes habere manifeſtum eſt. Vnde dicit. Tris imbris torti radios:hoc eſt grandinis : quæ abundat per hyemem. Tris nu.a quo.hoc eſt veris:quo tempore nimię ſunt pluuiæ:vt & ruit imbriferum ver. Rutuli tris ignis:hoc eſt æſtatis. Et alitis auſtri:hoc eſt autumni:quo ventorum crebra ſunt flamina & prudenter his omnibus naturam exprimit fulminis:quod neceſſe eſt:vt per nubes & ventos naſcat̃. Fulgores nunc terrificos: quos fulgetras dicūt. Sonituq; metuq;:per ſonitū tonitrua oſtendit:p metū fulgetras:& hūc ordinē ſic poſuit: vt hoibus videt̃:nā reuera prior eſt colliſio nubiū: vn̄ ignis emittit̃. Nos aūt ideo prius fulgetras videmus q̃ tonitrua audiamus: quia velocior oculorū q̃ aurium ſenſus eſt. Sequacibus perſecutricibus. Aegidaq; horriferam: ægis pprie eſt munimentū pectoris æreum habens in medio gorgonis caput quod munimentum ſi in pectore numinis fuerit ægis vocatur:ſi in pectore hominis ſicut in antiquis imperatorum ſtatuis videmus lorica dicitur. Turbate:pro turbantis : nam timuit omœoteleuton : & fecit ſupinam ſignificationem : Alij ad fabulam referunt quia dicitur in bello arma perdidiſſe turbata.vt quaſi ipſa nunc repararet:cuius dicti nullus autor idoneus reperitur. Squammis ſerpentum auroq;.p.ægida horriferam aureis ſquammis ſerpentum certatim polibant: alij volunt reuera de corio ſerpentum dicere arma eſſe leuigata. Connexoſq; an.gorgonis.ſ.capiti Deſecto vertentem.l. c.aut ſua lumina circunferentem.& mortis indignatione querentem quorum .ſ.interitu poſſet vlciſci.aut certe intuentem lumina in ſaxa vertentem. Hoc autem caput ideo Minerua fingitur habere in pectore q̃ illic eſt omnis prudentia quę confundit alios.& imperitos ac ſaxeos comprobat. Tollite cuncta inquit: vile eſt quod plęriq; dicunt pp̄ter arma martis iratum eſſe Vulcanum:preſertim cū & arment mineruam : & fabricent fulmina cyclopes:& Vulcanus dixerit contra tollite. Ergo tollite aut differte aut celerius terminare Cœptoſq; aufer.l.quia dixerat his informatū manibus iam parte polita fulmen. Aethnęi cyclopes: vt Aethneos fratres nūc viribus vſus:nūc eſt veſtrarū viriū exercitiū.i.tp̄s exercēde virtutis circa arma viri fortis. Arte ma.ambitioſius q̃ ſi magiſtri diceret rem pſone in artem tranſtulit:vt ſi dicas opus eſt peritia medicinæ: nō medici. Pręcipitate mo.pręcipitāter.i.feſtinanter abijcite. Nec plura ef. Sicut feſtinantem decebat. Ocyus incubuere:q̃ ille preceperat. Pariter:pari modo. Sortiti:diuiſerunt inter ſe laboris officium. vt ſortiti remos Vulnificuſq; cha.populum apud quem naſcitur p ferro poſuit:& liqueſcit dixit iproprie. Nā ferrū nō ſoluit ſed molle

Aegis Lorica.

ſed molleſcit. Informant: deſignant: ingentem autem & magnitudine & ſoliditate. Nam & clypeum dixit qui magnitudine corpus furatur vnde & clypeus dictus eſt αποτουκλεπτειν: dicturus eſt ſeptenoſq; orbibus orbes Impediunt id eſt veluti ſeptem ſcuta facta in vnitate connectunt. Accipiunt reddūtq;: iungendum vno eodemq; tempore partim reddunt partim ventos accipiunt. Stridentia tingunt: Tingendo ſtridere faciunt. In numerū: in ordinem: vt Tū vero in numerū faunoſq; feraſq; videres Ludere forcipe. Forfices ſunt qbus incidimus: forcipes ſunt quibus aliquid foruum tenemus quaſi foruicapes. Nam foruum eſt calidum: vnde & formoſos dicimus: quibus calor ſanguinis ruborem pulchritudinis creat.

Forfices. Forcipes. Formoſ⁹.

ASCEN.

Ordo.

Hæc pater æolijs properat &c. Narrat quid poſtero die ab Euandro Aeneaq; dictum & factum ſit & q̄uo in colloquium venerant: vnde quia ſup reliquā huius libri partē nihil extat donati. Ordo eſt. Dū pater lemnius. i. ī lemnū inſulā p̄cipitatus. ſ. vulcanus fulminis & fabrorū pater: & ęneę paterna affectione obſequēs ꝓperat. i. ꝓperāter facit: hęc. ſ. prius dicta. in oris ęolijs. i. quibus ęolus p̄ſidet: lux alma ſuſcitat Euandrum ex tecto humili. & cantus matutini volucrū. ſ. p̄cipue hyrundinū ſecundū Heſiodū. ſub culmine. i. q̄ ſub culmīe nidificāt ſup. ſuſcitāt Euandrū. Ipe ſenior cōſurgit: & inducitur art⁹. i. habet art⁹ inductos & veſtitos: nō ſta

retverſus

Hæc pater æolijs properat dū lemnius oris
Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alma:
Et matutini volucrum ſub culmine cantus.
Conſurgit ſenior: tunicaq; inducitur artus:
Et tyrrhena pedum circundat vincula plantis.
Tū lateri atq; humeris tegeæū ſubligat enſem:
Demiſſa ab leua pantheræ terga retorquens.
Necnon & gemini cuſtodes limine ab alto
Præcedūt: greſſumq; canes comitant̄ herilem:

Hoſpitis

Hoſpitis æneæ ſedem & ſecreta petebat
Sermonum memor & promiſſi muneris heros.
Nec minus æneas ſe matutinus agebat:
Filius huic pallas: olli comes ibat achates.
Congreſſi iungunt dextras: mediiſq; reſidunt
Aedibus: & licito tandem ſermone fruuntur.
Rex prior hæc.

retverſus ſi legat̃ induit: tunica.ſ.iteriore: & circũdat vincula tyrrhena.i.calceamẽta tuſca plã tis pedũ.i. q̃ ligabãt & muniebãt plãtas pedũ. Tũ.i.deinde ſubligat enſem tegeęũ.i. arcadicũ lateri atq; humeris: ita vt ligatura ab humeris ꝑ latera depẽderet.retorquẽs terga pãthere: illius anĩalis maculoſi.demiſſa.i. deorſum miſſa. ab leua.ſ.pte.Necnõ & canes gemini.i. duo & pares: ꝓcedũt ab alto limĩe.ſ.reſpectu canũ ſed reſpectu regũ erãt humilia limina: aut erãt alta ꝑ naturã q̃a in colle ſita: & humilia ꝑ artificiũ: ꝓcedũt inq̃t exiſtẽtes cuſtodes: & comitantur greſſum herilem.i.heri ac dñi ſui.ſ. Euãdri. Et ipſe heros.ſ.Euãder petebat ſedẽ.i.cubile: & ſecreta.i.locũ remotũ a turba vt illic q̃etius colloquereť: hoſpitis.ſ.ſui ęneę: exiſtẽs memor ſermonũ & muneris ꝓmiſſi.i.auxilii.Nec minus i.conſilr Aeneas agebat.i. erigebat ſe exiſtens matutinus.i.mane ſurgẽs.Pallas filius ibat comes huic.ſ.Euãdro: & achates ibat comes olli. i.illi.ſ.ęneę: & ipſi cõgreſſi iungũt dextras: & reſidũt.i.ſedẽ capiũt & cõſident mediis edib⁹ & fruunť tandẽ.ſ.poſtq; amoti eſſent arbitri & ſatellites: ſermone licito.i.quẽ nõ niſi fidiſſimis cõicare licebat. Rex.ſ. loci Euander ſup. dixit prior hęc.ſ. ſequentia.

¶ Hęc dum ꝓperat: ꝓperanter facit & eſt honeſta locutio Aeoliã vt diximus: vulcania vna eſt de ſeptẽ ęoliis. Lẽnius q̃ in lemnũ inſulã vt diximus: cecidit a Iunone ꝓpter deformitatẽ deiect⁹: quã aere cõſtat eſſe ex quo fulmina ꝓcreanť iõ aũt vulcan⁹ de femore Iunonis fingiť ꝓcreatus q; fulmina de imo aere naſcanť: qđ etiã luca. dicit Fulminib⁹ terrę propior ſuccenditur aer. Pacem ſumma tenent. Volucrum ſub culmine: poteſt & generaliter accipi: volucrum quarumuis: & ſpecialiter vt hirundinum. Tyrrhena vincula: thuſca calciamenta. Et dicit crepidas quas primo habuere ſenatores: poſt equites romani: nunc milites. Tegeęum enſem: arcadicum gladium. Demiſſa ab lęua panthere ter.r. A ſiniſtro humero pellem demiſſam habuit: quam retorquens & in dextram reuocans partem ſe amiciebat. Gemini cuſtodes: hoc & in homero lectum eſt & in hyſtoria romana quę ait: Scyphax inter duos canes ſtans Scypionem appellauit. Sermonum memor ſcilicet promiſſi auxilii: vt Auxilio tutos dimittam opibuſq; iuuabo. Heros: hoc nomẽ non tantũ pſentis eſt: ſed & preteriti: vñ eſt q; Euandrum heroem dicit cum ſit virtutis emerite plærunq; heros: & generis eſt. Matutinus agebat: rem temporis ad perſonam tranſtulit. Licito tandem ſermone: tandem quia amborũ deſiderio nox morã fecerat.

Euander.

Maxime teucrorũ ductor: quo ſoſpite nunq̃
Res equidem troiæ victas aut regna fatebor:
Nobis ab belli auxilium pro nomine tanto
Exiguæ vires: hinc tuſco claudimur amni:
Hinc rutul⁹ ꝑmit: & murũ circũſonat armis:
Sed tibi ego ĩgẽtes populos: opulẽtaq; regnis
Iungere caſtra paro: quã fors inopina ſalutem
Oſtentat: fatis huc te poſcentibus affers.
Haud procul hinc ſaxo colitur fundata vetuſto
Vrbis agyllinæ ſedes: vbi lydia quondam
Gens bello præclara iugis inſedit hetruſcis.
Hãc multos florentẽ annos: rex deinde ſupbo
Imperio: & ſæuis tenuit Mezentius armis.
Quid memorẽ ĩfandas cædes: q̃d facta tyrãni
Effera: dii capiti ipſius: generiq; reſeruent.
Mortua quinetiam iungebat corpora viuis:
Cõponens manibuſq; manus: atq; oribus ora:
Tormenti genus: & ſanie taboq; fluentes
Complexu in miſero longa ſic morte necabat.
At feſſi tandem ciues infanda furentem
Armati circunſiſtunt: ipſumq; domumq;
Obtruncant ſocios: ignem ad faſtigia iactãt.
Ille inter cædes rutulorum elapſus in agros
Confugere: & Turni defendier hoſpitis armis

Ergo

ASCEñ.

¶ Maxime teucrorũ &c. In hac Euãdri orõne oſtẽdiť pauptas & beniuolentia eius: doceturq; amici officiũ quod efflagitat vt quibus opibus poſſimus amicos iuuemus & ſi non ſatis amplis: conſilio ſaltem: vti Euander facit q̃ filium cum quadringentis arcadibus pollicetur & ad tuſcos ire conſulit q̃nquidem illis opus eſſet duce externo contra Mezentium tyrannũ & deorũ cõtemptorẽ: in quẽ vt iuſtũ etruſcorũ doceat odiũ recitat nõnulla immanitatis eius facinora. Quia vero Donatus nõ extat. Ordo eſt. O maxime ductor teucrorũ: quo ſoſpite.i. exiſtẽte incolumi eq̃dẽ.i. ego q̃dẽ nunq̃ fatebor res troię victas aut regna troię victa.i.ſuccubuiſſe aut penit⁹ đleta: exigue vires ſup.ſunt nobis ad auxiliũ belli: ꝓ nomĩe tanto.i. ꝓ tui nois gloria aut ꝑ tanto debito: tracta metaphora a debitoribus quorũ noĩa inſcribunť. Nos claudimur hinc.i.ex vna parte amni thuſco.i. thybri q̃ ꝑ hetruriã fluit: rutulus.ſ. ppl's ferox. ꝑmit.ſ.nos ne limites augeamus hinc.i. ex altera pte: & circũſonat murum armis ideſt facit arma ſua ſonare circum muros noſtros: & ita opus ſibi ſignificat pſidio: ſed ego paro.i. intẽdo & meditor iũgere tibi ppl'os ingẽtes & caſtra opulẽta regnis.i.ꝑ diuerſa regna: q̃a in hetruria erãt duodecim reges quos lucomões appellabant quã ſalutẽ vel o quã.i. qualẽ ſalutẽ: vel q̃.i.o q̃tũ fors inopia. oſtẽtat tibi ſalutẽ tu affers te huc.i.ad has oras: fatis poſcẽtib⁹.i. opportuniſſime: aut iuxta oracula etruſcis facta. Sedes vrbis agyllinę quę nũc cere diciť. fundata ſaxo vetuſto coliť haud ꝓcul.i. nõ lõge hinc i.ab his locis vbi gens lydia ideſt quę cum lydi fratre tyrrheno ex meonia venerat p̃clara bello inſedit.i.ſedẽ cœpit ſup.in iugis.i.montib⁹ hetruſcis. Mezentius rex.ſ. hetruſcorũ tenuit hãc ſ.gentem florentem multos annos ideſt poſtq; multos annos floruerat: deinde imperio ſuperbo & ſeuis ideſt violentis & tyrannicis armis. Quid.i.ad q̃d memorẽ.q.d.fruſtra cũ notiſſime ſint

Ordo.

me ſint: infandas. i. tā deteſtabiles vt de eis fari nō debeat: cedes. i. occiſiones: q̄d memorē effera. i. immania facta tyranni. q̄ ſup. dij referuent capiti & generi ipſiꝰ. Quinetiā. i. nā p̄ter cętera iūgebat etiā viuis corpa mortua: cōponēs manibus. ſ. defunctorū manꝰ. ſ. viuētiū: atq; oribꝰ defunctorum ora. ſ. viuentiū & ecōuerſo (vbi annotandū ꝙ ēt oribꝰ dixit) Tormēti genꝰ exclamatio. q. d. o q̄le tormēti genus: ſed nō ꝓfert o qa pn̄s nō eſt in quē exclamabat: & ip̄e necabat ſic lōga morte: fluētes ſanie. ſ. mortuorū. & tabo. ſ. viuentiū: in cōplexu miſero. i. tādiu cogebat ſe cōplecti dū viuorū ſanguis in tabē cōuerteret̄ & defunctorū pus in ſaniē. At ciues. ſ. eiꝰ feſſi tandē circūſiſtūt armati ip̄m furentē infanda. i. īfando more: & circūſiſtūt domū. ſ. eiꝰ & obtrūcāt ſocios. i. cōplices eius: & iactāt ignē ad faſtigia. i. culmina domꝰ eius. Ille. ſ. Mezentius elapſus īter ſedes. ſ. ſociorū. i. dū ſocij & cōplices eius cederent̄: cōfugere ſup. cœpit aut cōfugiebat in agros rutulorū. ſ. ad Turnū: & cœpit defendier. i. defendi: aut defendebat̄ armis. Turni hoſpitis. i. cui iure hoſpitalitatis erat deuinctus. Ergo oīs hetruria. i. tuſcia: ſurrexit. ſ. cōtra Mezentiū: iuſtis furijs. i. tumultu iuſte ſuſcepto: & repoſcūt p̄ſenti marte. i. bello: regē. ſ. ſuū Mezentiū ad ſuppliciū. i. tormentū mortis O ęnea ego addā te ductorē his milibus. Nāq; ꝓ quia: puppes. ſ. hetruſcorū cōdenſe: fremunt toto littore: & iubent ferre ſigna. ſ. bellica hoc eſt vexilla. Aruſpex longeuus & ergo peritus & ſeuerus: retinet. i. immorat̄ eos ne exeāt in bella: canens fata. i. volūtates deorū ſibi reuelatas ac dicens ſup. o iuuētus delecta. ſ. ad expeditionē p̄ſentē aut prius a tyrrheno: flos & virtus veterū virū: ꝓ virorū q optimi habiti ſunt: qa vt quiſq; vetuſtiſſimus ita optimus eſt habitus: quos iuſtus dolor fert in hoſtē: & Mezētius accendit ira merita. ſ. cōtra ſe: nulli. i. nō vlli: non eſt fas vlli Italo ſubiungere. i. ſubiugare tantā gentē. ſ. rutulorū & latinorū q̄buſcum Mezentius nunc fœdus percuſſit: optate. i. deligite duces externos. Acies hetruſca reſedit. i. quieuit hoc campo vbi. ſ. erat nec ꝓceſſit exiſtēs exterrita monitis diuum. Ipſe tarcon. ſ. qui electus erat eoꝝ dux miſit ad me oratores ideſt legatos quos vulgo ambaſiatores vocant. & coronam regni cū ſceptro. i. v̄ga regali. & mādat īſignia ſ. cętera vt faſces lictorum & reliqua q̄ Romani poſtea acceperunt ornamēta: vt. ſ. ſuccedant caſtris. i. ad caſtra veniā & capeſſam. i. eam captū regna tyrrhena. i. hetruriā in quā tyrrhenus venit ex meonia. Sed ſenectus tarda gelu. i. frigore imminuto. ſ. ſanguine: & effeta. i. viribꝰ exhauſta ſeclis. i. tp̄ibus & ſenio: inuidet mihi imperiū & vires. ſ. meę ſere. i. tarde ad fortia ſup. gerēda inuident mihi imperiū: ego exhortarer gnatū. i. filiū meū: ni. i. niſi ipſe mixtus. ſ. generi Italorū: matre ſabella. i. ex ſabinis: traheret hinc. i. ex matre: partē patrię. i. niſi ꝓ parte materna eſſet italus: tu cuiꝰ annis: qa floridus es: & generi qa phrygiꝰ vtroq; parēte: fatū indulget i. indulgēter cōcedit regnū hetrurie: & quē numina. i. deorū oracula poſcūt. ſ. ad hetrurie ductū īgredere. i. ꝓcede in bellū: o fortiſſime ductor Teucrū atq; italū. i. teucrorū atq; italoꝝ. i. q & teucros & italos duces. Regunt̄ autem genitiui a verbali ductor: nō a ſuplatiuo fortiſſime italū qa nō erat italus: ꝙ ſi ꝓpter originē dicēdus ſit italus: fata cū nō poſcerēt. Ego p̄terea iungam tibi hūc. ſ. pallanta filiū noſtrū: appo-

ſitorię

Oribus.

Ergo omnis furijs ſurrexit hetruria iuſtis.
Regem ad ſuppliciū præſenti marte repoſcunt.
His ego te Aenea ductorem milibus addam
Toto namq; fremunt cōdenſæ littore puppes.
Signaq; ferre iubent: retinet lōgæuus Aruſpex
Fata canens: o mœoniæ delecta iuuentus:
Flos veterū virtuſq; virū: quos iuſtus in hoſtem
Fert dolor: & merita accendit Mezentius ira:
Nulli fas italo tantam ſubiungere gentem.
Externos optate duces: tum hetruſca reſedit
Hoc acies campo monitis exterrita diuum.
Ipſe oratores ad me regniq; coronam
Cū ſcæptro miſit: mandatq; inſignia tarcon.
Succedam caſtris: tyrrhenaq; regna capeſſam:
Sed mihi tarda gelu ſæcliſq; effœta ſenectus
Inuidet imperium: ſeræq; ad fortia vires.
Gnatum exhortarer: ni mixtus matre ſabella
Hinc partem patriæ traheret: tu cuius & annis
Et generi fatū indulget: quem numina poſcunt
Ingredere o teucrū atq; italū fortiſſime ductor:
Hunc tibi præterea ſpes: & ſolatia noſtri
Pallanta adiungam: ſub te tollerare magiſtro
Militiā & graue martis opus: tua cernere facta
Aſſueſcat: primis & te miretur ab annis.
Arcadas huic equites bis centū robora pubis
Lecta dabo: totidemq; ſuo tibi nomine pallas.

SER.

¶ Nunq; eq̄dē troię victas: Satis mature eq̄dē dixit. i. ego q̄dē troiā te viuo victā nō arbitror: q̄tū eſt ī opiniōe mea. Pro noīe tāto: ꝓ tui noīs gl̄ia. Et murū circūnotat armis: & breuitatē ſui oñdit impij & hoſtilē neceſſitatē: ob quā ſe penitꝰ exarmare nō poterat. Tuſco claudimur amni: tuſco ideo dixit: qa ip̄e fuit romani finis imp̄ij: Iuue. Et q̄ imp̄ij fines tiberinū v̄go natauit. Sed tibi ego: artificioſe agit vt ēt q̄ mōſtrant̄ auxilia ipſiꝰ videant̄ eſſe: ingētes aūt ppl̄os nō ſine cā dixit. nā tuſcia duodecim lucumones hūit. i. reges: q̄bꝰ vnꝰ p̄erat: vñ eſt gēs illi triplex ppl̄i ſub gēte q̄terni. Quā fors īopina. Hoc bn̄ficiū caſus p̄ſtat. q effecit vt eo tp̄e q̄ras auxiliū: quo tyrrheni ducē req̄rūt. Fatis huc te poſcētibꝰ affers: p̄ge illuc poſcētibꝰ fatis nā talis eſt ſenſus: ſed ſi legeris affer: ſilr̄ iūgit fortunā fato vt ſupra vbi ait. Fortuna oīpotens & īeluctabile fatū. Si aūt legeris affers talis erit ſenſus. Fati neceſſitate factū eſt vt venires. Fortune bn̄ficiū: vt illi ducē req̄rāt. Legimꝰ ergo & affer & affers. Saxo īcolit̄ fundata vetuſto: antiquo ope: vt Tēpla dei ſaxo venerabar ſtructa vetuſto. Vrbis agyllinę ſedes q̄ nunc chęre dr̄. Lydia quōdā gēs: quodā īſedit nō bello quondā p̄clara. nā & tūc florebat. Sane etiā ſupra diximꝰ meoniā ꝓuinciā eſſe cuiꝰ dū breuitas duos frēs Lydū & Tyrrhenū ferre non poſſet ex ſorte tyrrhenus cū ingenti multitudine ꝓfectus partem italiæ tenuit: & tyrrheniam nominauit. Hi diu piraticam exercuerunt vt etiam Cice: in Hortenſio docet: cū captiuos nouis pœnis affligerent occiſorum eos religantes cadaueribus: quod Vergilius dat Mezentio ſciens lectū eſſe de tyrrhenorum gente. Sane illo tempore tyrrheni di-

cti ſunt

Lucumones.

Lydus.
Tyrrhen.

eti ſunt poſt thuſci αποτονθνειη. Lydi autem a lydo rege fratre: qui in prouincia remãſerat. Quid memorem infandas cædes. Figura oratoria: que paralepſis vocatur. Cicero nam illa nimis antiqua pretereo. Effera: cruenta. Dij capiti ipſius: vt quod dij prius omen in ipſum conuertant. Tormenti genus exclamatio eſt inuenti ſupplicij. Sanie taboq; Sanies mortui eſt: tabo viuentis ſcilicet ſanguinis. Confugere: cõfugiebat: & vt diximus hiſtoricus eſt ſtilus. Defendier: defendi ideſt defendebatur: & vertit hiſtoriam: nam vt diximus Turnus magis confugit ad Mezentium Præſenti marte: ſine aliqua dilatione. Addam: aut dabo: aut re vera addam habentibus Tarcontem Longæuus aruſpex: Argumento ætatis vult doctum videri. Optate duces: votis.ſ. Hoc acies campo: quaſi iam in bellum parati. Regniq; coronam: inſigne non revera coronam: quã thuſci nunq̃ reges habuerunt: ergo ſpecies eſt ꝓ genere. Mãdatq; inſignia: aut mittit inſignia.i. ornamẽta regalia. Aut reuera mãdat iſignia.i. magna: vt caſtris ſuccedam & capeſſam regna tyrrhena. Sed mihi tarda gelu: occurrit tacitis queſtionib⁹ dicẽs ſe nõ iſſe ꝓpter ętatẽ ſenilẽ: filiũ vero ꝓpter mixtũ genus ꝑ originẽ matris vñ ęneã dicit ire debere: cui ętas & origo regna cõcedũt.

Sęculum. Sęcliſq; effœta ſenectus: notandũ dicta ſęcula etiã in vno hoĩe ſecundũ eos q̃ dicũt ſęculũ triginta annos habere. Nã alij volũt.cx. alij mille annis putãt ſeculũ cõtineri. Inuidet imperiũ: bona elocutio: vt Liber Pãpineas inuidit collib⁹ vmbras. Quẽ numina poſcũt: vt Externos optate duces. Italũ fortiſſime ductor: ενσυμβολωσ iam ductorem italię vocat Aeneam Spes & ſolatia: ſpes quia multa de eius virtute ſibi ꝓmittebat pater: ſola

Miror. tiũ q̃a amiſſa cõiuge vnici filij vtebaẽ ſolatio. Tolerare: quaſi rẽ aſperã & difficilem. Mireẽ imiteẽ Luca. Miratoremq; catonis. Optima enim ingenia neceſſe eſt: vt ea quæ miranẽ imitenẽ. Suo noĩe bene in oĩbus filij grati ã facit: nã dicit Dat tibi pallas milites ducentes ſuo noĩe ipſe vero a me ducentos accipies.

Poeta.

Vix ea fatus erat: defixiq; ora tenebant
Aeneas anchiſiades: & fidus achates:
Multaq; dura ſuo triſti cum corde putabant:
Ni ſignum cœlo cytherea dediſſet aperto.
Namq; improuiſo vibratus ab æthere fulgor
Cum ſonitu venit: & ruere omnia viſa repente:
Tyrrhenuſq; tubæ mugire per æthera clangor.
Suſcipiũt iterũ: atq; iterũ fragor intonat ingẽs:
Arma inter nubem cœli regione ſerena
Per ſudum rutilare vident: & pulſa tonare.
Obſtupuere animis alij: ſed troius heros
Agnouit ſonitum: & diuæ promiſſa parentis.

Aeneas. Tũ memorat: ne vero hoſpes ne quære ꝓfecto
Quẽ caſum portẽta ferãt: ego poſcor olympo.
Hoc ſignum cecinit miſſuram diua creatrix
Si bellum ingrueret: vulcaniaq; arma per auras
Laturam auxilio.
Heu quantæ miſeris cædes laurentibus inſtãt:
Quas pœnas mihi Turne dabis: quam multa ſub vndas
Scuta virum galeaſq; & fortia corpora volues
Tybri pater: poſcant acies & fœdera rumpant.

SER. ¶ Triſti cũ corde: propter breuitatẽ auxiliorũ. Cœlo aperto: ſereno: vt a parte ſerena Proſpicere. Improuiſo: nullũ ẽm indicium præceſſerat nubium. Fulgor: Fulgetra. Cũ ſonitu tonitru.ſ. vt diximus ſupra: ordinẽ tenuit: qui nobis apparet: vt fulgetras dicat priores: cũ ſint ante tonitrua. Ruere oĩa: ſic enim ſonat: vt videatur ruina. alibi Cœliq; ruina. Bene aũt temperauit dicẽs viſa. Tyrrheniſq; tubę mugire per æth. clan. tyrrhenũ clangorem dixit tubæ ideo: quia apud tuſcos tubam cõſtat eſſe inuentã. Ergo tyrrhenus clãgor ſonus tyrrhenarum tubarũ & bene congruis omnibus arma

Tubæ ſũt tyrrheno rum.

ſitorię ſpes & ſolatia noſtri. valla diceret noſtrũ aut potius noſtra: vt ſup. aſſueſcat tolerare ſub te magiſtro militiã & graue opus martis.i. bellũ & aſſueſcat cernere tua facta.ſ. egregia: & miretur.i. ꝓpter admirationẽ imiteẽ te ab annis primis. ego dabo huic equites arcadas bis centũ.i. ducẽtos appoſitorię robora.i. fortia corpa pubis.i. iuuẽtutis: lecta.i. electa & pallas ſup. dabit tibi totidẽ ſuo noĩe.i. alteros ducẽtos. & ita erũt quadringenti equites: qui pauci viſi ſunt contra tot inimicos: vnde ſubditur.

¶ Vix ea fatus erat. Docet æneam ex tali rñſo ASCEN. ſane perplexũ effectũ: cũ parũ ſibi opis ab Euãdro paratum videret: nã quid quadringẽti contra tãtam manũ fortiſſimorum bellatorũ? Verum cõſolatũ aduẽtu matris quę illi vulcania obtulit dona videlicet arma radiãtia qb⁹ & materno auxilio fret⁹ nihil dubitabat in hoſtẽ ꝓgredi. Sed ne multis agã. Ordo eſt. Euãder ſup. vix erat fat⁹ ea.ſ. q̃ dicta ſunt: & Aeneas anchiſiades.i. anchiſe filius: & achates fidus.ſ. ænee comes: defixi.ſ. in terram: tenebant ora.i. vultus ſuos in terram vt anxij & cogitabũdi facere ſolẽt. & putabãt.i. voluiſſent cũ ſuo triſti corde ideſt cũ hoc q̃ cor triſte habebãt (nã niſi concomitantiã ſignificet abundet cũ non ẽm inſtrm̃ denotat) multa dura.i. aduerſa difficulter tolerabilia: ni.i. niſi.ſ. que fuiſſent dura niſi cytherea.i. venus dediſſet ſignũ.ſ. aduentus ſui: aperto cœlo. Namq; ꝓ quia fulgor vibratus.i. vibrando cõcuſſus: ab ęthere improuiſo venit cũ ſonitu: & oĩa ſunt viſa ruere repente: qđ ſignũ aduẽtus numinis etiã in tertio poſuit. & clangor tyrrhen⁹.i. a tyrrhenis & lydijs inuent⁹.ſ. tube: ſup. viſus eſt mugire ꝑ ęthera. Aeneas ſup. & achates: ſuſcipiũt.i. aurib⁹ captãt clangorẽ illũ: aut ad ſe capiũt & ratũ faciũt ꝓdigiũ & fragor ingẽs intonat iterũ atq; iterũ.i. frequenter & ſup. vident: arma rutilare.i. reſplẽdere & micare: ꝑ ſudũ.i. ſerenũ & ſeorſum ab vdo: regiõe cœli exiſtẽte ſerena: inter nubẽ.ſ. quã venus aſſumpſerat aut q̃ arma attulerat & vident arma pulſa ſonare.i. ſonũ tonitrui imitari. alij obſtupuere animis ſed heros troius.ſ. ęneas: agnouit ſonitũ & dona diuę parentis.ſ. veneris ꝓmiſſa ideſt arma allata eſſe quę ven⁹ ꝓmiſerat vbi tñ & qñ nõ conſtat ex poeta: ſed multa & dicta & facta inter matrẽ & filiũ eſſe poſſunt q̃ ſcripta nõ ſunt ſed ꝓmiſſa dicẽs nũc: ſignificat ſatis venerẽ aliqñ ꝓmiſiſſe. Tum.i. deinde: memorat i. narrat ac dicit o hoſpes vero.i. certe & ꝓfecto ne: ne inqt quere: ꝑ eo quod eſt queras: ſup. doceri: quẽ caſum.i. quẽ euentũ & rei exitũ hæc portẽta.i. ꝓdigia rem nouã portendẽtia: ferãt ideſt afferãt ego poſcor.i. exigor olympo.i. de cœlo: aut potius in cœlũ. Diua creatrix.ſ. gñabiliũ oĩm ven⁹ cecinit.i. quodã oraculo ꝓdixit ſup. ſe miſſurã hoc ſignum: ſi bellũ ingrueret: q̃ pro.i. cecinit ſup. ſe laturã.i. allaturã auxilio. ideſt

Ordo.

idEſt in auxiliũ meũ: ꝑ auras: arma vulcania. i. a vulcano marito ſuo fabrefacta. Heu cõmiſerãtis vox: ſicut illa Eſa. i. heu ego cõſolabor ſuper hoſtibus meis & vindicabor de inimicis meis. Quante ideſt q̃ magne cedes quaſi dicat maxime: inſtant ideſt imminẽt: laurentibus miſeris: quia turnum ſortiti ſunt ductorem cõtra fata. Quas ideſt quales penas dabis mihi o turne? quaſi dicat grauiſſimas. o tybri pater q̃ꝫ id eſt quantum multa ſcuta virum ſcilicet fortiũ interemptorum nõ qui ea abijcient ſed qui cũ eis abijcientur in fluuium: & galeas & corpora fortia ideſt robuſta dum viuerent: volues ſub vndas ſcilicet tuas? Poſcãt ſcilicet laurentes quantum velint & eſt amara cõceſſio: acies ſcilicet exercitus inſtructi: &'rumpant fœdera ſcilicet quæ cum latino iniſſet Aeneas: niſi turnus omnia turbaſſet: commoto prius populo per furiã inſtinctu Iunonis vt prius viſum eſt.

arma nunciantur per ſonos tubarum. Fragor intonat: fragor propriæ armorum eſt ſonus: quod dicit intonat illuc ſpectat Fulminat Aeneas armis: & vult fragore tonitrua ſplendore fulgetram imitari. Non autem mirum eſt a dea libidinis Venere allatis armis ineſſe fulgorem: nam & Homerus dicit a Thetide allata arma habere motum quendam & ſpiritum quę duo in aqua eſſe manifeſtum eſt. Thetidem autem nouimus nympham Inter nu. per nubem more ſuo & dicit in ſerena parte cœli fuiſſe nubem: per quam arma portata ſunt. Per ſudum: ſudum eſt quaſi ſubudum ſerenũ. i. poſt pluuias: vt Ver nactæ ſudum. Agnouit ſonitum: hoc quod ſonitus ſignificaret. Diuæ promiſſa paren. κατατοσιωπωμεγογ intelligimus Venerem ei promiſiſſe. Hoſpes & qui ſuſcipit & qui ſuſcipitur hoſpes vocatur: vt alumnus qui alit & qui alitur. Ne vero ne quere profe. ambę particulę ad ornatum pertinent tantum Portenta: modo bona omina quæ victoriam portendunt de hoſtibus. Ego poſcor olympo ideſt ſigna mei cauſa fiunt. aut certæ in olympum poſcor: aut de olympo poſcor. Diua creatrix: rerum omnium generaliter. Heu adeo de victoria certus eſt vt etiam hoſtium miſereatur. & hinc naſcitur ille ſenſus. Non hæc o palla dederas promiſſa parenti. Item Aeneas, hi noſtri reditus expectatiq́ꝫ triumphi. Hæc mea magna fides. Fœdera rumpant: quæ ſe facturum Latinus promiſerat. Non enim erant facta.

Fragor.
Ludum.
Hoſpes.
Alũnus.

Hec vbi

Poeta. Hæc vbi dicta dedit:ſolio ſe tollit ab alto:
Et primũ herculeis ſopitas ignibus aras
Suſcitat:heſternũq; larem: paruoſq; penates
Lætus adit mactat lectas de more bidentes
Euander pariter:pariter troiana iuuentus.
Poſt hinc ad nauis graditur:ſocioſq; reuiſit
Quorum de numero:qui ſeſe ĩ bella ſequãtur
Præſtantes virtute legit:pars cætera prona
Fertur aqua:ſegniſq; ſecundo defluit amni
Nuncia ventura Aſcanio rerumq; patriſq;.
Dantur equi teucris tyrrhena petentibus arua
Ducunt exortem æneæ:quem fulua leonis
Pellis obit totum præfulgens vnguibus aureis
Fama volat paruam ſubito vulgata per vrbem
Ocyus ire equites tyrrheni ad littora regis.
Vota metu duplicãt matres:propiuſq; periclo
It timor:& maior Martis iã apparet imago.
Tum pater Euandrus dextrã cõplexus euntis
Hæret inexpletum lachrymans:ac talia fatur.
Euander. O mihi p̃teritos referat ſi iuppiter annos:
Qualis eram cũ primã aciem p̃neſte ſub ipſa
Straui:ſcutorumq; incendi victor aceruos:
Et regem hac herilum dextra ſub tartara miſi.
Naſcenti cui tris animas feronia mater
(Horrẽdũ dictu)dederat terna arma mouẽda:
Ter leto ſternẽdus erat:cui tũc tamẽ omnes
Abſtulit hæc aĩas dextra:& totidẽ exuit armis
Non ego nunc dulci amplexu diuellerer vſq̃
Gnatæ tuo:neq; finitimo Mezentius vnq̃
Huic capiti inſultans tot ferro ſæua dediſſet
Funera:tam multis viduaſſet ciuibus vrbem.
At vos O ſuperi:& diuũ tu maxime rector
Iuppiter arcadij quæſo miſereſcite regis:
Et patrias audite preces.ſi numina veſtra
Incolumen pallanta mihi:ſi fata reſeruant:
Si viſurus eum viuo:& ventur⁹ in vnum:
Vitam oro:patiar quẽuis durare laborem:
Sin aliquẽ infandũ caſum fortuna minaris:
Nunc nũc o liceat crudelẽ abrumpere vitam:
Dum curæ ambiguæ:dum ſpes incerta futuri:
Dum te chare puer mea ſola & ſera voluptas
Complexu teneo.grauior ne nuncius aures
Poeta. Vulneret Hæc genitor digreſſu dicta ſupmo
Fundebat:famuli collapſum in tecta ferebant.
Herculeis

Hic vbi dicta dedit. Recitat q̃uo eneas ſocios p̃miſit ad Aſcaniũ nauib⁹ qbus aduect⁹ fuerat & q̃uo ipe cum pallãte poſt meſtũ vale diſceſſit ab Euãdro eq̃s ad hetruſcos. Ordo ẽ. ASGEn. Ordo. Vbi.i.poſtq̃. Aeneas dedit.i.elocut⁹ eſt hec dicta ſuſcitat primũ aras ſopitas ignib⁹ herculeis.i.ignes herculeos ſopitos ĩ aris herculeis.ſ.p hypalagẽ. & larẽ.i.ignẽ:heſternũ.i.pridianũ:quo pridie eius diei in ſacrificijs Herculis vſi erãt:& ipſe letus adit penates puos.i.deos domeſticos ꝓ fortune tenuitate modicos:& mactat:bidentes.ſ.oues lectas.ſ. de grege: de more.i.iuxta ritũ:qa boues intacti & oues lecte & ſues eximij mactãdi erãt rite ſacrificãtibus & Euãder ſup.mactabat pariter:& iuuẽt⁹ troiana mactabat pariter:cũ Aenea.ſ.& graditur poſt.i.poſtea hic.i.ex loco ſacrificij:ad nauis.ſ.vbi ſocij erãt qbuſcũ aduectus erat:& reuiſit ſocios de quorũ numero legit p̃ſtãtes.i. preſtãtiores & meliores q ſequanť ſeſe.ſ.eligẽtem eneã ad bella.cetera pars.ſ.ſociorũ fertur aqua prona.i.deflua.& exiſtẽs ſegnis:qa ſine remigio:aut tardior ad bella: defluit.i. deorſum fluit:ãni.ſ.tybri ſecũdo.i.a tergo ſequẽte:hoc eſt defluẽte vẽtura.i.vt veniat aſcanio nuncia.i.annũciatrix. rerũ.ſ. geſtarũ a p̃re:& patris.Equi danť.ſ.ab Euãdro vt ꝓmiſerat. auxilio letos dimittã: opibuſq; iuuabo teucris petẽtib⁹ arua tyrrhena.i.q cũ enea & pallãte ĩ hetruriã ꝓfecturi erãt.Et ſup.arcades miniſtri regis Euãdri:ducũt qa ꝓpter nobilitatẽ equi & dignitatẽ enee nõ inſidebãt ſed ducebant ad manũ: enee.i. ad eneã & ad vtilitatẽ eius ſup.equũ exortẽ.i.extra ſortẽ dandũ hoc eſt egregiũ & nõ de cõmuni ſorte:quẽ.ſ.equũ pellis leonis fulua.i.fului coloris p̃fulgẽs vnguib⁹ aureis.i.inauratis aut aurei coloris obit i.circũdat & operit totũ.Fama vulgata ſubito.iõ ſubito qa p paruã vrbẽ.ſ. pallanteũ.volat eqtes ire ocyus.i.celeriter ad littora regis tyrrheni.i.ad tarcontẽ:matres.ſ. arcadũ q cũ Aenea ꝓfecturi erãt: duplicãt.i. duplicia faciunt vota metu.i.ꝓpter metũ.Et timor it ꝓpius.i.ꝓpior:periculo.i.ad periculũ:& maior i.euidẽtior imago martis.i.belli apparet iã.ſ. cum abirẽt iuuenes. Aut imago martis.ſ.dei hoc eſt ſimulachrũ eius.apparet iam maior.i. extẽſius & inflati⁹ ſolito in ſignũ cõmotiõis & iracũdie ſed abſolutior ſenſus eſt ꝙ iã apparet maior apparat⁹ belli. Tũ.i.deĩde Euãdr⁹: nam vtrũq; dř euandrus & euander cõplexus dextrã.ſ.enee euntis.i. abire parantis:heret.i. inheret aut adheret ei lachrymãs inexpletũ.i. inexplebiliter ac fatur talia:o ſi.i.vtinã: Iupiter referat mihi annos preteritos:hoc eſt vt ſim talis qualis erã.cũ.i.qñ ego ſtraui.i. ꝓſtraui primã aciẽ.ſ.Italorũ ipſum expellere aut repellere volẽtiũ:ſub ipſa preneſte.ſ.vrbe & cũ ego victor incendi.i.comburere feci aceruos ſcutorũ.ſ.ꝓſtratorũ hoſtiũ & miſi hac dextra ſcilicet manu mea:regẽ.ſ.preneſtinorũ herilũ ſcilicet noĩe ſub tartara.i.ad inferos cui feronia mř.ſ.ei⁹ & dea libertinorũ ĩ hetruria:dedit naſcenti.i.cũ naſcereť.i.naturã humanam ſortiretur tris aĩas qa erat tricorpor ſicut & geryones fuiſſe fingiť:horrendũ dictu.i.q̃ res eſt horrenda dictu:& a quo ſup.terna arma erant mouenda.i.admouenda:aut cui.i.in quẽ tria arma erãt mouẽda.i.concitãda:ſed prior modus preſtat vñ ſequiť & q ſup.erat ſternẽdus ter leto.i.morte.ſ.ſingulorũ morte corporum cui hec dextra.ſ.mea nũc quidẽ ĩualida: Ab-

ſtulit tñ.i.nihilominus tūc.ſ.cū ſolidū robur haberem omnis aĩas quia de tribus dicimus oẽ Ariſtotele teſte & exuit ſup.corpora cui⁹ totidẽ.i.etiā tribus armis qa ſingula ſingulis docet quare id optauerit dicens o gnate.i. qa o fili:ego nō diuellerer vſq; a tuo dulci cōplexu.i.ſemp in cōplexu tuo eſſem & tecū ꝓficiſcerer:neq; mezentius īſultans.ſ.p irriſionē huic.i.meo capiti finitimo.ſcilicet ſibi hoc ē irridens me & vires meas propter ſeniū: dediſſet vnq; ferro tot ſeua funera.i nunq; occidiſſet:ſeuiēter tot bonos ciues. nec viduaſſet i.orbaſſet vrbē.ſ.ſuā tam multis ciuibus.ſ.q̄ multis nūc viduauit.At.i.ſed vos o ſuperi:& tu o iuppiter maxime rector diuū.i. diuorum ego q̄ſo miſereſcite regis arcadij hoc eſt mei qui rex ſum populi & ꝑcipue colētis.& audite ꝑces patrias.i.quas ego pater ꝓ filio effundo:ſi veſtra numia.i.diuine poteſtates & ſi fata reſeruāt mihi pallāta.ſ.filiū meū:īcolumē. ideſt ſaluū redditurū:& ſi ego viuo viſur⁹.i. qui adhuc videā eum:& ſi viuo venturus.i.q̄ veniam in vnū.ſ.locū cum ipſo.oro.i.peto a vobis:vitam.ſ.ad id tempus duraturā.& patiar durare.i.duriter tollerare quēuis.i.quēlibet laborem aut quēuis laborem durare ideſt permanere:ſin:ideſt ſed ſi o fortuna tu minaris aliquē infandum caſum:nō audet propter malum omen dicere necem filij:& mire inuit bona a dijs dari:mala a caſu obuenire o: ideſt vtinam liceat:ideſt licitum ſit & ꝑmittat̄ nūc abrumpere vitam crudelem:ideſt que crudelis eſſet ſi appetat durare vſq; ad mortem filij mei Nunc inquit dū cure ſunt ambigue ſcilicet inter ſpē & metū:& dū ſpes futuri eſt īcertā:aut dū ideſt donec ſpes eſt incerta futuri.i. de re futura.Et dum o chare puer mea ſola & ſera voluptas:ego teneo te meo cōplexu: ne. ſcilicet nuncius grauior:ideſt moleſtior & durior ſeu triſtior q̄ facile pati poſſem:vulneret aures ſcilicet meas Genitor.ſ.euander fundebat hec dicta.i.ex animo elocut⁹ eſt: hec ſup. in ſupremo digreſſu:famuli ferebant in tecta ideſt regiam ſuam:collapſum.ideſt poſtq̄ pre dolore conciderat:que triſtitia tam vehemēs mali fuit nimirum ominis vnde & pallas caſurus eſt in prelio.

¶ Herculeis ſopitas ignibus aras:hypallage eſt ideſt ſuſcitauit aras herculeas:in quibus erant ignes ſoſpiti.Heſternūq; larē cui pridie ſacrificauerat:& eſt iteratio.Nam male quidā exteñū legūt.i.extraneū.Poſt hinc ad nauis graditur:vnū vacat aut poſt:aut hinc:vt Poſthinc digrediens iubeo frondentia capris:talis eſt illud primus ibi ante omnes.qui ſeſe in bella ſequantur:in expeditionem & bellicam ꝑparationē Nam vt ſupra diximus bellū eſt tempus omne:quo vel ꝑparatur aliqd pugnæ neceſſariū vel quo pugna gerit̄:ꝓlium aūt dicit̄ cōflict⁹ipſe bellorū vnde modo bñ dixit.qui ſeſe in bella ſequant̄:nō i ꝓliū. Nā ad auxilia petēda vadit:nō ad pugnā. q̄q̄ etiā ſi diceret q ſe i ꝓlium ſequant̄ nō ab re eſſe videbat̄.Hi em̄ equites cū a Tarconte accepiſſet Aeneas auxilia cum alijs hetruſcis equitibus per terram miſſi:obuios ſtatim habuere bellantes : & quaſi iam hinc recte pergere videntur in prelium:vnde etiā in Cymodocea nauiganti Aeneæ dicitur iam loca iuſſa tenet forti permixtus hetruſco arcas eques.Segnis: ſine remigio:& reſpexit ad aſcendētes: de quibus ait:Remigio noctemq; diemq; fatigant: licet fuerit leniſſim⁹fluui⁹.Rerū̄q̄s geſſerat:Pr̄is vbi eſſet Exortē Aeneæ.i.extra ſortē alioꝝ:per id qđ ē fcm̄ idicat̄ qđ nō ē factum.Per exortē autem optimū & ꝑcipuum ſignificat Pellis obit totum:pellis oſtenditur magnitudo in hoc ꝙ totum dicit obijt.Vnguibus aureis:aut quia vngues ipi cum aruerint auri imitant̄ colorē.Aut quia ſolebāt deaurari:Sta.Auro manſueuerat vngues.Subito vulgata.cur ſubito:ipſe dicit quaſi ꝓ paruā vrbē Ocyus poſitiuus antiquus eſt.i.celeriter nec em̄ pōt eſſe cōparatiu⁹vbi nulla eſt cōparatio. Vota me.du.ma.bene duplicant metu.Nā ieſt ſpī mr̄ib⁹votū.Propiuſq;piclo it timor,ꝓpi⁹ piclo,ꝓ ꝓpiorīnā matres qđ timēt hoc putant liberis poſſe cōtingere.Iam apparet:adhuc illis pergētib⁹ iā ꝓlium cogitat̄ a matribus.Dextrā euntis ſcilicet qa dixerat pater . Hæret in expletum:multi hic diſtinguūt:vt ſit inexplet⁹ hæ ſit:& talia locut⁹lachrymās alij legunt inexpletus lachrymis.Honeſtius tñ eſt inexpletum lachrymās:vt ſit nomē pro aduerbio ideſt inexplebiliter.O mihi ꝑteritos referat ſi Iuppiter annos Qualis erā̄:& o & ſi optantis ſunt quę nunc iungunt̄.Nam ſingula añ ponebant̄:vt ſi nunc ſe nobis ille aureus arbore ram⁹.Ergo vnū vacat quantū ad antiquitatē & notādum votū de ꝑterito fieri.Qualis erā aut vtinā ſim talis qualis aut erā quādo iſta ꝑfeci:aut certe laudantis eſt:vt Qualis erā cum primā aciem præneſte ſub ipſa ſtraui.Scutorumq; incēdi victor aceruos: Hoc traxit de hiſtoria.Tarquinus em̄ priſcus victis ſabinis in honorē vulcani eorū arma ſuccendit:quē poſtea ſecuti ſunt cæteri.Cui tris animas:ꝓ trāſitum oſtendit illā

Platonis & Ariſtotelis contentionem:qui dubitabant vtrum quattuor an tres anime ſint in homine φυσικη αισθητικη νοητικη κινητικη. Hoc autem loco per tres animas magnū & perfectū indicat virum.Nā quantū ad fabulam pertinet:tres animas propter tria habuit corpora.Attendēdum eſt ſane hoc ſibi Euandrū vindicare:quod fuit in Hercule Nam vt ille Gerionē extinxit ita hic Herilum occidit:inde eſt qđ paulopoſt dicit.Neq; finitimo Mezentius vnq̄:Huic capiti inſultans:Mos em̄ Herculis fuit:vt etiā nō rogat⁹ laborantibus ſubueniret Tūc em̄ ſicut Varro dicit oēs q fortiter fecerāt Hercules vocabāt:licet eos prio.xliiij. enumerauerit Hinc eſt qđ legimus Herculē Tyrrithium:argiuū:thebanū libycū.Feronia mater:nympha campaniæ:quā etiā ſupra diximus.Hæc etiā libertorum dea eſt in cuius templo raſo capite pileum accipiebant:cuius rei etiā Plautus in amphitryone facit mentionē.Quod vtinā ille faxit Iuppiter:vt ego hodie raſo capite caluus capiā pileum.Terna arma mouēda:figura poetica.Nam trina debuit dicere.Arma enim tm̄ numeri pluralis cui nō iungunt̄ noia nūeralia:vt ſupra diximus:nō em̄ diximus tria arma: mouenda aut vel cōtra ipm̄ vel ab ipo Finitimo:aut īfinitimo:aut finitimo capite. Viduaſſet ciuibus vrbē ſcilicet viris fortib⁹ ꝑemptis:& ꝓprie viduaſſet dixit qa vrbs eſt generis fœmini:Hora. abuſiue & ſatis incōgrue i gñe maſculino poſuit dicēs:vidu⁹ pharetra riſit Apollo.At vos o ſuperi.iā hic quaſi pater loquitur:Diuiſa em̄ hæc eſt allocutio:& vltima pars eius habet parētis affectum.qđ & ipe oſtēdit dicēs & patrias audite preces:Prima vero viri fortis eſt:vt qualis erā cū primā aciē ꝑneſte ſub ipſa ſtraui. Durate laborē:ipſius.ſ.ſenectutis.Ter.Senect⁹ ipa morb⁹ eſt.Durare aurē ſuſtinere:Hora.ac ſine finib⁹ vix durare carinæ pñt iperioſi⁹ æquor.Infandum caſum parētis eſt quod formidat nolle memorare Crudelem vitam:Quæ filio eſt ſuperſtes Sola & ſera:quia & vnus erat & ſerius ſuſceptus.

¶ Iamq; adeo exierat portis. Docet quomō profecti ſunt ad tarcōta ſeu latine tarconē hetruſcorum ductorē:vtq; Ven⁹ enee Vulcania obtulit arma ipſum cōplectēs atq; cohortās: vnde

Iamq; adeo exierat portis equitatus apertis
Aeneas inter primos: & fidus achates.

Inde

Inde alij troiæ proceres:ipſe agmine Pallas
In medio:chlamyde:& pictis cõſpect⁹ ĩ armis
Qualis vbi oceani perfuſus lucifer vnda:
Quem venus ante alios aſtrorũ diligi t ignes:
Extulit os ſacrũ cœlo tenebraſq; reſoluit.
Stant pauidæ ĩ muris matres:oculiſq; ſequunt̃
Puluercam nubẽ:& fulgentes ære cateruas.
Olli per dumos qua proxima meta viarum
Armati tendũt:it clamor:& agmine facto
Quadrupedãte putrẽ ſõitu quatit vngl'a cãpũ.
Eſt ingens gelidũ lucus prope cæretis amnem:
Religione patrũ late ſacer: vndiq; colles
Incluſere caui:& nigra nemus abiete cingunt.
Syluano fama eſt veteres ſacraſſe pelaſgos
Armorum pecoriſq; deo:lucũq; diemq;:
Qui primi fines aliquando habuere latinos.
Haud ꝓcul hĩc Tarco & tyrrehni tuta tenebãt
Caſtra locis:celſoq; omnis de colle videri
Iam poterat legio:& latis tendebat in aruis.
Hucpater æneas:& bello lecta iuuentus
Succedunt:feſſiq; & equos & corpora curant.
At venus æthereos inter dea candida nimbos
Dona ferens aderat:natũq; in valle reducta
Vt procul gelido ſecretum flumine vidit:
Talibus affata eſt dictis:ſeq; obtulit vltro:
Venus. En perfecta mei promiſſa coniugis arte
Munera:ne mox aut laurẽtis nate ſuperbos:
Aut acrem dubites in prœlia poſcere turnum.
Poeta. Dixit:& amplexus nati cytherea petiuit.
Arma ſub aduerſa poſuit radiantia quercu.

SER. Clamq; adeo exierat:adeo ad ornatũ ptinet tm̃ Ipſe agmine pallas in medio:Hic em̃ fuit mos:vt tyrones ponerent̃ in medio:& ambirent viri fortes exercitũ:Aut certe honoris eſt mediũ locũ ĩ exercitu tenere:vt ipẽ alibi: Medio dux agmine Turn⁹.Cõſpectus.cõſpicuus.cõſpicabil' Nam pro noĩe pticipiũ poſuit.Ante alios aſtrorũ diligit ignes:Ven⁹ ĩ celo habet vnã ꝓpriã ſtellã:q̃ oriẽs lucifer occidẽs veſperũ facit:inde Sta.Et alterno deprẽdit̃ vn⁹ ĩ ortu:Habet et duas alias vnã ĩ ſigno tauri:& vnã ĩ ſeptẽtrione:vñ etiã taurus domus dicit̃ eſſe veneris.iõ dixit. Quem venus ante alios aſtrorum diligit ignes.Sacrum: venerabile.Tenebraſq; reſol.ꝓpter iubar:quod ſola poſſidens aliquod efficiat lumẽ.Agmine facto:agmen proprie eſt exercit⁹ ambulãs:quicqd eſt aliud abuſiue dicit̃. Prope cęretis amnẽ:Agylla ciuitas ẽ thuſcie a conditore
Lucifer.
Agylla. appellata.cui ex inſcitia romana aliud eſt inditũ nomẽ. Nam cũ Romani euntes p tuſciã ĩterrogarẽt agyllinos q̃ diceret̃ ciuitas.& illi vt pote Gręci qd audirẽt ignorãtes &optimũ ducẽtes:Si pri⁹ eos ſalutarẽt:dixerũt χαιρε:quã ſalutationẽ Romani ciuitatis nomẽ eẽ arbitrati ſut & detracta aſpiratione eam cære noĩauerunt: vt dicit Iginius in vrbib⁹

vnde quia Donati nihil habemus. Ordo eſt.
Ordo. Equitat⁹:ideſt cetus aut claſſis equitũ exierat iam adeo:ideſt p̃cipue iam:aut omnino portis apertis:Exierat inquit videlicet Aeneas& Achates fidus ſcilicet Aenee comes:inter primos.Inde.i.deinde ſupple exierant alij proceres Troie.Ipſe Pallas conſpectus:ideſt conſpicuus in medio agmine in ſupple chlamyde& armis pictis.q̃ ſcilicet a patre obtinuerat:ſup. exierat:talis qualis lucifervbi ideſt poſtq̃ ipẽ perfuſus vnda oceani:ideſt lotus ſecundũ opinionem vulgi oceano:ideſt oriens quem ſcilicet luciferum(eſt enim ſtella veneris)Ven⁹ diligit ante alios ignes ideſt fulgores aſtrorũ extulit celo os:ideſt conſpectum ſuum ſacrũ: ideſt venerabilem:&reſoluit tenebras ſcilicet nocturnas vnde lucifer:ꝙ lucem afferat dicit̃ Matres pauide ſtant in muris:& ſequunt̃ oculis:ideſt obtutu:quia pedibus ſtantes nõ poterant nubem puluercam: ideſt puluerulentã ex puluere pedum collectam:& cateruas fulgẽtes ere ideſt armis ereis fulgẽtibus inter nubem illã:Olli:ideſt omnes illi armati tendũt per dumos ideſt loca inuia ſcilicet ea qua proxima meta.i.proximũ compendiũ viarũ ſup. erat clamor ſcilicet ſe inſtigantiũ it.i. diffunditur per aera:& vngula ſcilicet eqna: quatit campum putrẽ:ſonitu quadrupedante:ideſt a quadrupedãtibus.i.quaternis pedibus incedentibus equis:facto & hoc agmine.i.ordine militariter ꝓcedentiũ facto.i. iſtituto. Ingẽs lucus eſt prope amnem gelidum.i. ſubfrigidum propter ſyluam:ceretis:ideſt vrbis agylline : ſacer:ideſt venerabilis late ideſt in latũ: relligione.ideſt obſeruantia & religioſo cultu patrũ ideſt maiorum.Colles.i. monticuli: caui.ideſt habentes vallem interiacentẽ incluſere ſup.lucum illũ:vndiq;.i.ex omni parte. & cingunt nemus abiete nigra.ideſt vmbroſã Phama eſt veteres pelaſgos.ideſt grecos qui in italiã venerant:ſacraſſe:ideſt dicaſſe:ſiluano deo aruorum & pecoris:& lucũ ſup.illum: & diem ſup. ſolẽnem & ſacrũ. Pelaſgos inqt qui primi habuere:ideſt poſſederũt aliquãdo fines latinos Tarco &thyrreni ſcilicet populi tenebant haud pcocul hinc.i.nõ longe ab hoc luco:caſtra tuta locis.i.munitione locorum& omnis legio ſcilicet thyrrenorũ poterat iam videri ſcilicet ab aenea:de colle celſo.i.arduo & difficulter acceſſibili ſed planiciem latam habente:aut omnis legio enee venientis poterat videri a tarconte de colle excelſo vbi excubias fecerat licet in valle munita exercitũ haberet & caſtra:ſed prior modus quia placet Seruio placet & mihi eo ꝙ ſequit̃& tendebat i.tentoria habebat ſicut in ſecũdo hic dolopũ man⁹ hic ſeuus tẽdebat Achilles:ĩ aruis latis. i.late ſe extẽdẽtib⁹ ĩ plaĩcie collis.Pater eneas & iuuent⁹ lecta.i.delecta aut electa bello.i.ad bellum ſuccedũt huc.i.ad hũc collẽ vbi erat tarcõ & ipſi feſſi curãt.i. reficiũt & reparãt & equos & corpa ſua.ſ.priuſq̃ ad tarcõtẽ accederẽt.At ven⁹ dea cãdida.i.relucẽs:ĩter nymbos i.nubẽ:ethereos.i.lucidã & q̃ſi celeſtẽ:aderat ferẽs dona.ſ.arma a vulcano fabrefacta:&vt i.poſtq̃ ipã vidit natũ.i.filiũ ĩ valle reducta.i. iter duos colles ĩcluſa vidit dĩc ꝓcul.i.de lõge ſecretũ i.diuiſũ ab exercitu alioꝝ flumĩe cgelido.i.mĩrũ &eminẽt̃ gelido.niſi ſit nomẽ ei⁹ affata eſt ſup.eũ talib⁹ dictis & obtulit ſe.ſ.videndam cõſpectui eius:vltro.i.nõ reqſita En munera pfecta arte cõiugis mei.ſ.vulcani ꝓ

miſſa.i.quã ipſe mihi ꝓmiſerat:aut q̃ me ꝓmiſerã tibi pfecta daturã arma:aut quã mihi promiſſã dixi a marito:ſed hoc vltimũ refellit̃ & primũ refellit̃ ex eo ꝙ ven⁹ ĩ oroñe ſua nõ meminit ꝓmiſſionis:dicem⁹ ergo mediũ.ſ.venerẽ ꝓmiſiſſe Aenee ſe laturã arma perfecta arte mariti ſui vñ dictũ eſt:At troi⁹ heros Agnouit ſonitũ & diue ꝓmiſſa parẽtis ne'o nate dubites poſcere.i.ꝓuocare ĩ plia:laurẽtis.ſ.ppl'os:ſupbos.ſ.ꝓpter ꝟtutẽ ſuã bellicã aut ꝓpter ductores ſuos:aut turnũ acrẽ.i.ſtrenuum ductorẽ eorũ:& capitalẽ tibi inimicũ. Cytherea.i.ven⁹ a cytheris mõtib⁹ cypri dicta:dixit i.finiuit oroñẽ & petiuit amplexus nati.i.filij ſui & ſup.poſuit ſub quercu aduerſa.i.e regione & ex aduerſo ſita arma radiãtia.i.reſplẽdẽtia & quaſi radios emittentia.

in vrbibus italicis.Amnis minio dicitur:vt Qui cærete domo:qui ſunt minionis in aruis.Late ſacer:hoc eſt non ſolum colebatur a ciuibus:ſed etiã ab incolis.Nigra:vmbroſa more ſuo.Veteres ſacraſſe pelaſgos:de his varia eſt opinio.Nam alij eos ab athenienſibus: alij a laconibus: alij a theſſalis dicunt originem ducere: Quod eſt ꝓpenſius.Nam multas in italia pelaſgorũ cõſtat eſſe ciuitates. hi primi italiam tenuiſſe perhibent̃. Aruorum pecoriſq̃ deo:publica cerimoniarũ opinio hoc loco habet pecorũ & agrorum deum eſſe Syluanum prudentiores tamẽ dicunt eſſe υλικοιϑεον.hoc eſt deum τησ υλησ Hyde autẽ eſt fex omniũ elementorũ.ideſt igni ſordidior & aere.Item aqua & terra ſordidior.vnde cuncta procreant̃ quã υλην Latini materiam appellauerunt.Nec incongrue cum materiæ Syluarũ ſint.Ergo quod Græcia a toto:Latini a pte dixerunt.Lucumq̃ diemq̃:hoc a Romanis traxit apud quos nihil fuit tam ſolẽne q̃ dies conſecrationis:hinc illud.Noſtroſq̃ huius meminiſſe minores.Tarco & Tyrrheni:Tarco latinus nominatiu⁹ eſt de græco veniẽs ab eo quod eſt Tarcon:perdit n & ω cõmutata in o: vt απολλων Apollo:πλατων Plato:aliter verſus nõ ſtat.Tuta manebat Caſta locis:Hoc eſt natura & induſtria munitiſſima:Sed nouimus caſtra per naturam munita eſſe non poſſe:niſi in collibus fuerint: ꝙ ſi in montib⁹ ſunt:qũo ꝓcedit Latis tendebat in aruis:ne ſit ergo cõtrariũ intelligam⁹ quod hodieq̃ videm⁹: & legimus hanc collium fuiſſe naturam:vt planices eẽt in ſummo in qua erãt caſtra Tarcõtis:q̃q̃ multi velint.Celſoq̃ oĩs de colle videri:nõ poterat legio ad Aeneã referre:vt itelligamus in collibus veniẽtes fuiſſe troianos:caſtra vero hetruſca fuiſſe in cãpis:quod ſi velim⁹ accipere queadmodũ ꝓcedit Tuta tenebant caſtra locis.i.p naturã locorũ.Tendebat ĩ aruis: vt hic ſæuus tẽdebat achilles.Bello lecta:Quia ait ſupra.Qui ſe in bella ſequant̃ Præſtãtes ꝟtute legit:aut lecta ꝓprie:qa delect⁹ militũ eſt.Eq̃s & corpora curãt igẽti arte.qđ ſeq̃bat̃ omiſit redditur⁹ ĩ decimo.Nã ſi vellet dicere veniſſe æneã vidiſſe Tarcontẽ petiſſe auxilia ſatis longũ fuerat:& ꝓbat illud quod ait ſupra:Toto nãq̃ fremũt cõdenſæ littore puppes:cũ hetruſcorũ feſtinationi dicẽtis breuitas cõgruat.Verũ qđ in iſto loco ptermiſit reddidit ĩ decimo dicens. Namq̃ vt ab euãdro caſtris ĩgreſſus hetruſcis Regem adit.& regi mẽorat nomẽ genuſq̃.Aethereos nimbos p aerẽ numinũ.ſ.purgationẽ.Qui circa deos eſt.Reducta ſecreta.Egelido ſecretũ flumĩe vidit.Egelido eſt nimium gelido & eſt vna pars oroñis.vt eduraq̃ pirũ.i.valde durã.& ſic dixit ſecretũ flumĩe egelido:hoc eſt pſidio flumĩs vt dicim⁹ ſecretus eſt ĩ mõte vel ſyluis:latẽter aũt oñdit Aeneã nõ niſi ĩ flumĩe ablutũ numẽ videre potuiſſe.Obtulit ſe vltro.i.deã cõfeſſa eſt:vt in.ij.dixit Cũ mihi ſe nõ añ oculis tã claram videndã Obtulit:& eſt ordo Obtulit ſe & locuta eſt Promiſſa:κατατοσιωϖωμενου. vt ſupra Hoc ſignũ cecinit miſſurã diua creatrix.Laurẽtes ſupbos:vt Quos illi bello ꝓfugos egere ſupbo.Acrẽ Turnũ:fortẽ & ꝓprie apud nos acer eſt qui λειμοσ apud Græcos:Nam fortẽ & vehementẽ.aſperũ & amarũ põt ſignificare.Poſcere:ꝓuocare.Cice.pria & ſecũda actione ĩ Verrẽ: poſcũt maiorib⁹ poculis.i.prouocant. Acer. Poſco.

ASCEn. ¶Ille dee donis.Cõmemorat q̃ arma Aeneas a matre ſuſceperat & potiſſimũ clypei deſcribit ſculpturã res Romanorũ p̃cipuas vſq̃ ad auguſti tempora continentẽ:vnde & auguſti egregia facinora oportunitatẽ nactus cõpendio ingenioſus poeta percurrit.quã ob rẽ eſt explodẽda eorũ opinio qui poetã cõſtituiſſe dicunt ad auguſtũ vſq̃ pducere opus & illius geſta recẽſere qđ ſi eſſet nõ hic & ĩ ſexto tam diligẽter ea pcurreret.Potuiſſet tñ ſi ſuperuixiſſet auguſtũ alio opere inſtar iſtius ceciniſſe quod in bucco.& geor.pollicit⁹ videt̃. Ordo aũt eſt.Ille.ſ.nat⁹ veneris Aeneas letus donis dee.ſ.matris ſed poti⁹ dee q̃ſi a mortali talia cõferri negrẽt & letus tãto honore: qa mater ipſum ſuo cõplexu dignata erat.aut tanto honore quãt⁹ eſt tã inſignib⁹ armis fulgere neq̃t expleri.i.ſatiari vidẽdo atq̃ voluit oculos p ſingula.ſ. arma.& miraẽ ſup.ea & ꝟſat inter manus & brachia galeã.i.caſſidẽ terribilẽ criſtis.i.habentẽ terribiles criſtas & vomẽtẽ flãmas ſicut de galea turni dictũ eſt.& enſẽ fatiferũ.i.letiferũ aut mortiferũ mĩtis & loricã.i.thoracẽ:rigentẽ.i.fere ſtantẽ & rigidã:ex ere.i.ſquãmis ereis ſanguineã.i.ſãguinei coloris & ſup.ingẽtẽ.i.valde magnã ſup.talẽ:qualis.ſup.eſt nubes cerula.i.cerulei coloris:cũ.i. qñ inardeſcit.i.reſplẽdet radijs ſolis.ſ.ex aduerſo incũbẽtib⁹ & arcũ celeſtẽ ꝓducẽtib⁹ & refulget lõge.i.refulget̃ vl̃ p̃cipue a lõge ſtãtib⁹ tũ ſup.miraẽ & ꝟſat:ocreas.i.munimia crurũ leuis.i.polita nõ aſpa aut politas & leuigatas

ſi ad

Ordo.

Ille deæ donis:& tanto lætus honore
Expleri nequit:atq̃ oculos p ſingula voluit
Miraturq̃:interq̃ manus & brachia verſat
Terribilẽ criſtis galeã:flammaſq̃ vomentẽ.
Fatiferũq̃ enſem:loricã ex ære rigentem:
Sanguineã ingentẽ:qualis cũ cærula nubes
Solis inardeſcit radijs:longeq̃ refulget.
Tum læuis ocreas electro auroq̃ recocto:
Haſtamq̃:& clypei nõ enarrabile textum:
¶Illic res italas:romanorumq̃ triumphos
Haud vatum ignarus:venturiq̃ inſcius æui
Fecerat ignipotens:illic genus omne future
Stirpis ab Aſcanio:pugnataq̃ in ordine bella
Fecerat & viridi fœtam mauortis in antro
Procubuiſſe lupã:geminoſq̃ huic vbera circũ
Ludere pẽdetes pueros:& lambere matrẽ
Impauidos:illã tereti ceruice reflexam
Mulcere alternos:& corpora fingere lingua:
Nec ꝓcul hic Romã:& raptas ſine more ſabias

Conceſſu

Conceſſu caueæ magnis circenſibus actis
Addiderat: ſubitoꝗ nouũ conſurgere bellum
Romulidis: Tatioꝗ ſeni Curibusꝗ ſeueris.
Poſt iidem inter ſe poſito certamine reges
Armati Iouis ante aram: paterasꝗ tenentes
Stabant & cæſa iungebant fœdera porca.

¶ Deæ

ſi ad ocreas refers: ſup. factas ex electro & auro recocto. i. iterũ fuſo & ita purgatiore: & haſtam & textũ. i. texturã & ſculpturã clypei: nõ enarrabile. i. difficile enarratu. declinat̃ ergo hoc textũ. ti. ꝑ re ipa cõtexta Ignipotẽs. ſ. vulcan⁹ haud ignar⁹ vatũ. i. vaticiniorꝝ a vatib⁹ editorũ: aut oficiꝗ vatũ nõ inſcius: ꝗ ꝑ. i. nõ inſci⁹ eui futuri fecerat illic. i. ĩ illo clypeo res italas & triũphos Romanorũ & fecerat illic oẽ genus ſtirpis. i. ꝓgeniei future ab Aſcanio & fecerat in ordine bella pugnata. i. vt bellata. i.

bello geſta erāt & lupā fetā.i.enixā nuꝑ probuiſſe.i.prima parte ſe iclinaſſe i viridi antro mauortis.i.martis.i.vbi erāt martis filij Remus & Romulus ab ea nutriendi:& geminos pueros pendētes circū vbera ludere huic.i.in hui⁹ applauſū.ſ.lupe:& matrē.i.q̄ tāq̄ matrē ſe gerebat.ſ.lupā:lābere ſup.pueros.ſ.Remū & Romulū impauidos.i.imperritos quo indicio Martis filij ꝓbabant:nā pueri naturaliter ſunt pauidi.aut ordo eſt.& pueros ipauidos lambere.i.dulciter ſugere matrē.i.lupā ꝓ matre.& illā.ſ.lupā reflexā ceruice tereti.i.rotunda in longū:mulcere.i.mitigare aut placare lambēdo alternos:vt catulos ſuos ſolēt lupe que res cū vna eſſet ſculpi aut fingi nō poterat.nā ſi alterū viſa eſt lambere aut mulcere non potuit alterū etiā mulcere:ſed ſic ſculpta erat vt lābiſſe viſa alterū ad alterū feſtinaret:& fingere.i.tergere& ſolidare corpa.ſ.infantū lingua.ſ.ſua:quod vrſis ꝓpriū eſt.Nec.i.&nō & addiderat nō ꝓcul hinc.i.ab hac ſculptura iam dicta:Romā & ſabinas .ſ.virgines & matronas raptas.ſ.a romulo & cohabitatoribus eius poſtq̄ a finitimis cōiugia impetrare non poterāt:ſine more.i.exemplo q̄a noua inuentione:dū em̄ conſualia neptūno agerent.ideſt hafticos ludos q̄ haſtiludia nōnulli vocāt cōuocatis vicinis ad ſpectacula:vbi cōueniſſēt ſuam ſibi quiſq̄ rapuit:vn̄ dicit raptas conceſſu caueę.i.in loco concauo vbi conſederāt in circuitu ſpectantes& hoc magnis circēſib⁹ ſcilicet ludis q̄ idcirco fiebāt actis.i.dū agi deberent & addiderat nouū bellū conſurgere ſubito romulidis & tatio ſeni & curib⁹ ſeueris i.inter romulidas ex vna pte:& tatiū ducē ſabinorū & iter ciues curēſes q̄s ſeueros vocat quia ceteris q̄eſcētib⁹ iiuriā vlciſci voluerūt
Cures &tria bella cū romāis geſſerūt.Eſt āt he cures harū curiū ciuitas oli ſabinoꝝ:vn̄ numa pōpili⁹ erat.Poſt.i.poſtea ijdē reges.ſ. romul⁹& tatius:certamīe poſito.i.ſedato iter ſe ſtabāt armati añ arā iouis& tenētes pateras.ſ.q̄b⁹ioui libabāt:& iūgebāt.i.inibāt federa porca ceſa i.icta & ꝑcuſſa.fede.Nā q̄ fed⁹ ꝑcutiētes porcum inibāt dicebāt āteq̄ ferirēt. Iuppiter populum.N.ſic ferito vt ego hunc porcū ferio:tātoq̄ magis ferito quāto magis potes polleſq̄ ſi.ſcilicet fedus non ſeruaret.

¶Deæ donis.i.propter arma Tanto læ.h. munere diuæ SER.
quod manifeſto vibeat mr̄:& plena numinis ſui. Interq̄ ma.&.b.u.diſtinguēdū eſt:vt itelligas ænea manib⁹ minora brachijs maiora arma cōſideraſſe vt puta loricā vel ſcutū.Hæc em̄ arma maiora ſunt minora vero galeā: gladium ocreas.Verſat:cōſiderat:vt huc illuc viclorū imenſa volumina verſat.Rigentē ſanguineā i.Diſtiguēdū ꝓpter plura epitheta.Solis inardeſcit ra.irim phyſica rōne deſcribit:q̄ fit cū aq̄ſam nubē ſolis ardor irradiat.nec eſt incognita hæc cōparatio.cū lorica diuerſis metallis fieri plerūq̄ cōſueuit.Leuis ocre.nitida tibi alia.Recocto:ſępe purgato.Non enarrabile textū.Bene nō enarrabile:cum enim in clypeo oēm romanā hiſtoriā velit eſſe deſcriptā dicēdo illic gen⁹ oē futuræ Stirpis ab aſcanio pugnataq̄ in ordine bella.carpti tn̄ pauca cōmemorat:ſicut i primo ait Vidit iliacas ex ordine pugnas:nec tn̄ vniuerſa deſcripſit.Haud vatū ignarus.futuroꝝ inſcius. Venturiq̄ inſcius æui.non æui.ſed q̄ in eo erāt futura.Stirpis ab aſcanio vſq̄ ad auguſtū Cæſarē.Mauortis i antro.Pōt accipi & q̄ fecerat lupā mauortis& mauortis i antro.Dicēdo aūt &:oſtēdit multa alia fuiſſe depicta.Procubuiſſe.i. prima parte ſe inclinaſſe qd' gręci προκλιντιναι dicūt:vt inclinatione corporis vbera præberet infantib⁹.Nam ſi procubuiſſe iacuiſſe accipias:cōtrariū eſt ꝙ dixit Ludere pendētes pueros.Sciendū tn̄ eſt eū geſtū voluiſſe proprie exprimere quę in ipſius lupæ ceruim⁹ ſtatuis. Geminos.h. reuera Geminos modo:alias ſimiles.Sane hic totus locus ennian⁹ eſt.Ludere moueri:Teren.Congrū iſtū maximū in aqua ſinito ludere.Matrē quaſi matrē:cui⁹ affectū pueris exhibebat. Tereti ceruice:rotunda cū longitudine vt incūbens tereti damō ſic cepit oliuę.Mulcere alternos nō quod in pictura erat dicit:ſed ita hic itelligim⁹ factū fuiſſe: vt Ter circū iliacos raptauerat hectora muros.Corpora.ſ.lingua.i.tergere.Cice.in feſtiana Spōgijs ſanguis effingebat.i.tergebat.Nec pro.h.ro.cōgrue iuxta ꝓprios conditores.Raptas ſine more ſa.raptas ſpectaculo ſine vllo exēplo.Conceſſu ca.cauea eſt vbi ppl's ſpectat: Plau.i amphitryone Vt cōgſitores ſinguli i ſubſellia erāt ꝑ totā caueā ſpectatorib⁹.Magnis.c.a.magnis quantū ad paupertatem priſtinā ꝑtinet:nā legimus ꝓpter equorū inopiam diuerſis eos tūc vſos aīalibus.Raptæ aūt ſunt ſabine conſualibus:hoc eſt mēſe martio.Cōſus aūt eſt deus cōſilioꝝ Conſus.
qui ideo templū ſub tecto i circo habet.vt oſtēdat tectū debere eſſe cōſiliū:hinc eſt ꝙ fidei pāno velata manu ſacricabat:q̄a fides tecta eſſe debet & velata:iō aūt dicato Conſi ſimulachro rapuerūt ſibinas:vt tegeret initum de raptu cōſiliū.Iſte cōſus & eques neptūn⁹ dicit:vn̄ etiā in eius honorē circēſes celebrabāt:errāt ergo qui dicūt magnis circēſib⁹ aut magaleſiacis:aut romanis quos cōſtat fieri ante Cal'.Ianuarias Actis aūt cū agerent:q̄a nō erat pſens.a paſſiuo participiū vt Et qua vect⁹ abas.
Circenſibus:circēſes dicti vel a circuitu:vel ꝙ vbi nūc metæ ſunt olim gladij pōebant quos circuibant. Dicti aūt circēſes ab enſibus circa quos circuibāt.Sane notandū poſitos circēſes ſine adiectione ludorū: Circēſes.
cū ita dicimus : ludos theatrales:ludos gladiatorios:ludos circēſes.Romulidis:hic datiu⁹ pluralis venit ab eo quod eſt hic romulida:Curib⁹ ſe.mire dixit ſeueris:cū em̄ filias pdiderint.Ceninēſes:antēnates cruſtuminij & ſabini cæteris quieſcētib⁹ſabini ſoli bella ſumpſerūt:q̄ iteruenientib⁹ poſtea triginta fœminis iam enixis de illis q̄ raptæ erāt pax facta eſt ex q̄rū noībus curiæ appellate ſūt:i cōmunē etiā mulierū honorem Calendę eis dicatę ſūt martię.Hora.Martijs cęlebs qd agā calendis:Iuue.Mūera fœmineis tractat ſecreta calēdis:Nec em̄ aliter cōgruit martias calēdas eſſe fœminarū.niſi q̄a vt dixim⁹:fœminę bella ſedarunt.Sane ſciendū oēs ṽgines raptas excepta Herſilia quā ſublatā a marito ſibi Romulus fecit vxorem. Curiæ.
Poſito certamīe Finito:vt añ diē clauſo cōponet veſper olympo.Iouis añ aram:añ templū iouis ſtatoris: quod fecerat Romul⁹ poſtq̄ orās elatis armis meruit ne ſuus exercit⁹ fugeret.Iungebat fœdera porca:fœdera vt diximus ſupra dicta ſūt a porca fœde &crudeliter occiſa:cuius mors optabat ei q̄ a pace reſiliſſet. Falſo aūt ait porca:nā ad hoc genus ſacrificij porcus adhibebat ergo aut vſurpauit genus ꝓ gn̄e . vt timidi veniēt ad pocula dāmæ.Cū has dāmas dicamus.Item ſupra lupā cū artis ſit hic & hæc lupus:aut certe illud oſtēdit:q̄a in oībus ſacris fœminini gn̄is plus valēt victiæ . Deniq̄ ſi p marē litare nō poſſent:ſuccidanea dabatur fœmina.Si aūt ꝑ fœminā nō litaſſent ſuccidanea adhiberi nō poterat.

¶Haud ꝓcul &c.Percurrit cetera romanorū
ASCEn. Ordo. geſta.¶Ordo eſt.Quadrige.i.eq̄ q̄terni trahentes currus:aut curr⁹ ipi cite.i.citati & iſtigati:diſtulerāt.i.diſtraxerāt haud.i.nō procul inde.i.ab iā dicta pictura:in diuerſa.i. in diuerſas ꝑtes metū.i.metiū ſuffetiū albanorū principē

Haud ꝓcul inde citæ Mætū ī diuerſa quadrigæ
Diſtulerant:at tu dictis albane maneres.
Raptabatq̄ viri mendacis viſcera Tullus

Per ſyluas

Per ſyluas: ſparſi rorabant ſanguine vepres.
Necnon tarquiniũ eiectũ porſenna iubebat
Accipere: ingentiq; vrbẽ obſidione p̃mebat.
Aeneadæ in ferrũ pro libertate ruebant.
Illum indignãti ſimilẽ: ſimilemq; minanti
Aſpiceres: pontẽ auderet q; vellere Cocles:
Et fluuiũ vinclis innaret chlœlia ruptis.

principẽ fidefragũ: vt liuius ad longũ & Ser-
uius ſatis expreſſe recitat: Et qa hoc atrox fa-
ctum videt̃: docet poeta iuſtã eſſe vltionem
dicens: at.i.tametſi hoc crudele videt̃ tibi o
albane.ſ.o Meti tu maneres.i. manere.i. ſtare
deberes: dictis.i.promiſſis & cõuentis cũ Ro-
manis: & tullus .ſ.hoſtilus: raptabat.i.diſtra-
here faciebat: viſcera viri mendacis.ſ. Metij
per ſyluas: & vepres.i. ſentes & dũ rorabant
ſparſi.i.reſperſi ſanguine.ſ.metij. Necnõ.i.ẽt:
Porſenna.ſ.rex thuſcie: cauſa ãt metri adiecit
n litterã: nã martialis porſena media breui ꝓ
fert. iubebat.i.iubere romanis videbat̃. acci-
pere.i.vt reciperẽt tarquiniũ.ſ.ſuperbũ q vo
lunt ſecũdã longã eſſe ſcribũt tarquinũ ſicut
metum: eiectũ.ſ.ꝓpter ſuperbiã eius & lucre-
tie a filio violationẽ: & p̃mebat vrbẽ.ſ.romã
ingenti obſidione. Aeneade.i. Romani q ab
enea deſcẽderãt & p̃cipue brutus Collatinus
& Tricipitin⁹: ruebãt in ferrũ .i.arma ꝓ liber
tate.ſ.tuenda expulſis regib⁹. Tu aſpiceres il-
lum.ſ.porſenã ſimilẽ indignãti & ſimilẽ mi-
nanti: q; cocles roman⁹ ille auderet vellere.i.
diuellere & interrũpere ſecuri pontẽ.ſ. ſubli-
ciũ: ingruẽtibus hoſtib⁹ & q; chlelia.ſ.virgo
romana cũ alijs obſidib⁹ data innaret fluuiũ
ſcilicet tybrim & hoc vĩclis.i.cuſtodijs arctis
ruptis.i.illiſis: aut ruptis vinclis.i. ſic abna-
tantis & cum ſummo periculo aufugiẽtis ac
ſi in vinclis tenta fuiſſet. Hiſtorias recitat Ser
uius: quas & in Liuio facile eſt inſpicere. vñ
breuior ſum.

SER. ¶ Citæ.m.in.d.q. Donat⁹ hoc loco cõtra metrũ ſentit di
Citus. cens citæ diuiſæ: vt eſt in iure erecto nõ cito.i.p̃rimonio
vel hereditate nõ diuiſa. Nã citus cũ diuiſus ſignificat:
Mætius. ci longa eſt. Ergo citæ veloces intelligam⁹. quẽ aũt dicit
Verg. Mætũ meti⁹ ſuffetius dictus eſt quod nomẽ muti-
lauit cã metri. nouim⁹ aũt noĩm vel mutationẽ vel muti
lationẽ cõceſſam poetis ſic ꝓ Polluce Caſtorẽ ꝓ Cythe-
ride lycoridẽ poſuit: vt ſed q̃ legat ip̃a licoris: hic aũt mę
tius ſuffeti⁹ cũ apud albanos ſummã rerũ teneret a roma
nis ĩ auxiliũ cõtra fidenates vocat⁹ iure ſocietatis venit
quidẽ. ſed ĩ ipſo p̃lio ad hoſtes defecit: qd' cernẽs Tullus
hoſtili⁹ ait voce maxima militib⁹ ſuis: ita vt etiã hoſtis
audiret ne trepidetis: meo cõſilio factũ eſt vt factioſe Mę
tius ſuffetius ad hoſtes trãſiret: quo cõſilio & ſuis iã pene
amiſſas reddidit vires: & effecit ne hoſtes crederẽt mętio
quẽ poſt victoriã captũ Tull⁹ hoſtib⁹ religauit ad binas
quadrigas: ita vt ab vnis quadrigis traherent̃ manus: pe
des ab alteris: qb⁹ velociter agitatis cũ crudeli morte di-
ſcerpſit. Vidẽs itaq; poeta romano noĩ cõgruã eſſe vindi
ctam: culpã ĩ criminis torquet auctorẽ dicẽs ex ſua pſona
ad ip̃m mętiũ: at tu dictis albane maneres. Ideo etiã mẽ-
Tarqui. dacis ĩfert: vt tacitę q̃ſtioni & iuidiæ crudelitatis occurrat. Necnõ Targniũ eiectũ porſenna iubebat Tar
Porſena. gni⁹ ſuperb⁹ habuit pditos filios: inter q̊s Auruntẽ q dũ ĩ caſtris eſſet p̃re ſuo Ardeã obſidẽte: & ort⁹ eſſet
inter eũ & collatinũ maritũ Lucretiæ de vxorib⁹ ſermo: eo vſq; ꝓceſſit cõtẽtio: vt ad ꝓbãdos eaꝝ mores
Lucretiæ arreptis eqs ſtatĩ domos ſuas ſimul ꝓficiſcerent̃. Ingreſſi itaq; ciuitatẽ collatiã: vbi fuit Lucreciæ domus:
domus. inuenerũt eã lanificio operã dantẽ: & triſtẽ ꝓpter mariti abſentiã In de ad arũtis domũ ꝓfecti: cũ vxorem
eius ĩueniſſent cãtilenis & ſaltationib⁹ indulgentẽ reuerſi ad caſtra ſunt qd' aruns dolẽs: cũ de expugnãda
Lucretiæ caſtitate cogitaret mariti eius noĩe epiſtolã finxit: & dedit Lucretiæ in q̃ hoc cõtinebat̃. vt arũs
ſuſciperet̃ hoſpitio: quo facto p noctem ſtricto gladio eius ingreſſus eſt cubiculũ cũ æthiope. Et hac arte
egit vt ſecũ coiret dicẽs: niſi mecũ cõcubueris: æthiopẽ tecũ interimã. tãq; ĩ adulterio dep̃hẽderĩ. Timẽs
itaq; Lucretia ne caſtitatis famã morte depderet. quippe quã ſine purgatione futurã eſſe cernebat inuita
turpibus ĩperijs paruit. & altera die cõuocatis propinqs marito Collatino patre Tricipitino Bruto auũ
culo. q tribunus equitũ celerũ fuerat: rem indicãs: petijt ne violatus pudor: neue inultus eſſet eius iterit⁹:
& gladio erecto ſe ĩteremit: quẽ Brut⁹ de ei⁹ corpore exertũ tenẽs ꝓceſſit ad populũ. & multa cõq̃ſtus de
Targnij ſupbia & filioꝝ eius turpitudine egit: ne in vrbẽ reciperent̃ auctoritate qua plurimum poterat:
nam vt diximus Brutus tribun⁹ equitũ fuerat ſed cũ nõ ſuſciperet̃ Targnius cõtulit ſe ad Porſennã regẽ
Cocles. thuſciæ: qui pro Targnio cũ ingentibus copijs capto ianiculo: & illic caſtris poſitis romam vehementer
obſedit: & cũ p ſubliciũ pontẽ hoc eſt ligneũ trãſire conaret̃: ſolus: Cocles hoſtilẽ impetũ ſuſtinuit: donec
a tergo pons ſolueret̃ a ſocijs: quo ſoluto ſe cũ armis p̃cipitauit in tyberĩ & licet læſus in coxa: tñ eius flu-
Chlœlia. enta ſupauit: vñ eſt illud ab eo dictũ cũ ei in cõmitijs coxæ vitiũ obijceret̃ p ſingulos gradus admoneor
triũphi mei. In tantã aũt obſidionis neceſſitatẽ ppl's venerat: vt etiã obſides daret. ex qbus Chlœlia in-
uenta occaſiõe trãſnatauit fluuiũ: & romã reuerſa eſt. Reddita eſt rurſus pacis lege eã porſena repetente: q
admiratus v̄tutẽ puellæ dedit ei optionẽ: vt cũ qbus vellet rediret: illa elegit cæteras v̄gines: vñ Porſena
hoc quoq; miratus cõceſſit: & rogauit p lr̃as Po.ro. vt ei aliqd virile decerneret̃: cui data eſt ſtatua eq̃ſtris
quã in ſaca via hodieq; cõſpicim⁹. Eiectũ: at qui facile poterat ſuſcipi & occidi: ſed iõ nõ eſt ſuſceptus: qa
occidi nõ poterat religiõe ĩpediente Rex em̃ etiã ſacrorũ fuerat vñ poſtea alij facti ſũt cõſules alij reges ſa
crorũ. Porſenna: vnũ n addidit metri cã: vñ penultĩæ datus accẽtus eſt: nã Porſena dictus ẽ Mar. hanc ſpe
ctare manu Porſena nõ potuit. Aeneadæ. ſatis lõge petit epithetũ. Illũ coclitẽ. & mõ. Cocles ĩ hoc hoĩe: de
quo dicit propriũ eſt nomẽ: ĩ alijs appellatiuũ: nã luſcos coclites dixerũt antiq. Vñ & cyclopas Coclitas
legimus dictos q; vnũ oculũ habuiſſe p̃hibent̃. Vinclis ĩna. chlœ. ru. At q obſides nõ ligant̃: ſed vincla ꝓ
cuſtodibus accipiamus: aut certe ruptis vinclis pontis.i.iam ponte reſoluto.

In ſummo cuſtos tarpeiæ Manlius arcis
Stabat pro templo & capitolia celſa tenebat:
Romuleoq; recens horrebat regia culmo
Atq; hic auratis volitans argenteus anſer
Porticibus

ASCEn. ¶ In ſummo cuſtos. Eandem rem proſequit̃.
Ordo. vnde ordo eſt Manlius ſcilicet vir ille roma-
nus cuſtos arcis tarpeie id eſt capitolij a tarpe-
ia virgine poſtea denoĩati: ſtabat in ſummo
ſcilicet clypei: pro templo.i.ꝓ defenſione tẽ-
pli iouis capitolini: & tenebat.i. defendebat:
capitolia celſa .i.ſublimia: & arcẽ romanã &
regia recẽs.i. paucis annis antea cõſtructa.ſ.
calabria domus horrebat.i.horrida & aſpera
erat:

Portibus gallos in limine adeſſe canebat:
Galli per dumos aderant arcemq; tenebant
Defenſi tenebris: & dono noctis opacæ:
Aurea cæſaries illis: atq; aurea veſtis.
Virgatis lucent ſagulis: tum lactea colla
Auro innectūtur: duo quiſq; alpina coruſcant
Geſſa manu: ſcutis protecti corpora longis.
Hinc exultantes ſalios: nudoſq; lupercos:
Lanigeroſq; apices: & lapſa ancilia cœlo
Extuderat: caſte ducebant ſacra per vrbem
Pilentis matres in mollibus: hinc procul addit
Tartareas etiam ſedes alta oſtia ditis:
Et ſcelerum pœnas: & te catilina minaci
Pendentē ſcopulo: furiarūq; ora trementem:
Secretoſq; pios: his dantem iura catonem.

erat: cultu romuleo.i.ſicut romul⁹ coluerat &
culmis coopuerat. Atq; anſer argenteus.i. al-
bus aut reuera in clypeo argenteus vt albedi
nē referret: volitās.i.volitāti & alas clāgenti
ſimilis.hic.i.in capitolio: canebat gallos.ſ.ſe
nones adeſſe. porticibus auratis.i.auro coop-
tis In limine.i.in ingreſſu. Nam ſup. galli ad-
erant per dumos & tenebāt arcem.i.capitoliū
& id quaſi nōdum em̄ oino tenebant: defenſi
tenebris & dono.i.indulgentia & oportunita
te. noctis opace.i.valde tenebroſe. Ceſaries.i.
coma vento cedēs: aurea.i.aurei coloris vt ful
ua: erat ſup. illis. atq; veſtis.i.barba erat illis
aurea. & lucēt ſagulis ideſt illis indumētis mi
litaribus virgatis.i.ītercíſis purpura aut pur
puratis: tū.i.inſup colla lactea.i.cādidiſſima:
inectunt auro.i.indumēto aureo quiſq;.i.ſin
guli: coruſcant.i.quatiunt manu ſcilicet ſua:
duo geſſa ſeu geſa.i.haſtilia: alpina.i.ex alpi-
bus decerpta: protecti corpora.i.habentes cor
pora protecta. longis ſcutis: quia & ipi longi
erant. Et vulcanus extuderat.i.ſtudioſe fece-
rat (Ab extūdo .nā excudo & excudi ſeu ex-
cuſi mediā ꝓducunt vt in ſexto. Excudēt alij
ſpirantia molli⁹ era) ſalios.i.ſacerdotes mar-
tis a Numa īſtitutos exultātes.ſ.cū ancilib⁹:
& lupcos.ſ.ſacerdotes panos lycei nudos.i.q
nudi diſcurrebāt. & apices.ſ.infularū: lanige-
ros.i.lanā gerentes. vñ & flamines quaſi fila-
mines dicti ſunt & ancilia.i.ſcuta breuia cir-
cunciſa. lapſa celo ſaltē vnū tpe Nume mr̃es
ſ.matrone romane. caſte ducebant.i. deduce-
bant ſacra.ſ.romana: p vrbem.ſ.romanā ī pi
lentis.i.vehiculis ſic dictis. mollib⁹.i. penſili
bus & molliter īcedentibus. Et ſup. vulcanus
addit ꝓcul hinc.i.longe ab horū ſculptura etiā
ſedes tartareas.i.infernales.ſ.alta.i. profunda
oſtia ditis.i plutonis & penas ſcelerū.i.ſcele-
ratorū romanoꝝ. & te o catilina. (cuius ſallu-
ſtius deſcribit bellū & quē cicero vicerat. in
cuius gratiā hec dicta putāt) pēdentē ſcopu-
lo minaci.i.minātı tibi aſſidue p̄cipitiū qd' ī-
fertur iuſte. p ambitionē rēpu. occupātib⁹. vt
catilina conabat̄. & tremētē ora furiarū.ſ.īfer
naliū. & pios.ſ.manes Romanoꝝ piorū dum
viuerēt: & catonē.ſ.maiorē q cēſori⁹ dict⁹ eſt:
dantē his.ſ.pijs iura.i.iuſta moderamia vite
ſicut in vita fecerat qa Que grā currū Armo
rūq; fuit viuis. q̄ cura nitētis Paſcere eq̄s eadē
ſequitur tellure repoſtos: hoc eſt eadem exer-
cent apud inferos. q̄ exercuerāt apud ſuperos
vt dictum eſt in ſexto. Ad hoc autem ſuppli-
cia noxiorum inducit vt viuos a ſceleribus
deterrcat. vtq; nō ſolum pijs p̄mia. ſed & ipijs
tormēta apud inferos parara ſignificet.

Summo cuſtos tarpe. ma. ar.ī ſūma clypei pte & bona SER.
ratione vtit̄ in pictura apta vnicuiq; rei loca diſtribuēs.
Ideo em̄ ī ſumma clypei pte dicit factū eſſe capitoliū: qa
hoc arcē vrbis eſſe manifeſtū eſt. Hiſtoria talis eſt. Brēno
duce ſenones galli venerūt ad vrbē: & circa alliā fluuiū
occurrentē ſibi deleuerūt exercitū omnē po. ro. Alia q̈q;
die cū vellēt ingredi ciuitatē prio cūctati ſūt timētes inſi
dias: qa & patētes portas & nullū in muris videbāt. Po- Senones
ſtea paulati ingreſſi & cūcta vaſtarūt octo integris mēſi- galli.
bus: adeo vt ea q̄ incēdere nō poterāt militari manu di-
ruerēt ſolo remanēte capitolio: ad qd' cū vtēſilib⁹ reliqui
confugerāt ciues q tn̄ a gallis obſidebant̄ etiā id penetra
re cupiētibus: quos alij p dumeta & ſaxa aſpa: alij p cūicu
los dicūt conatos eſſe aſcēdere. tūc mālius cuſtos capitolij
gallos detruſit: ex arce clāgore anſeris excitatus: quē pri-
uat⁹ quidā Iunoni dederat dono: nāq; ſecūdū Ply. Nullū
animal ita odorē hoīs ſentit. Pro tē. ꝓ defenſiōe tēpli: nā Anſer
ante tēplū nō ꝓcedit: cū obſeſſus intra templū eſſet: ſic in odoratu
nono Ipſi intus dextra ac leua ꝓ turrib⁹ aſtāt Terē. Nam præſtat.
niſi hec ita eſſent ꝓ illo haud ſtares phedria. Tenebat: de
fendebat & eſt militare ṽbū. vt etiā Sallu. dicit vnde cō
tra victos loco motos dicimus. Cice. loco illo motus eſt.
Horrebat re. cul. Curiā calabriā dicit quā Romul⁹ texue-
rat culmis ad quam calabat̄.i.vocabat̄ ſenatus: vocabat̄
& pplus a rege ſacrificolo. vt qm̄ adhuc faſti nō eſſent lu
dorū & ſacrificioꝝ p̄noſcerēt dies. Atq; hic ī capitolio: &
ſatis prudēter argēteū anſerē dixit. nā quaſi epithetō ē co
loris & ſignificauit rē verā: Nā ī capitolio ī honorē illius
anſeris: q gallorū nūciarat aduētū poſit⁹ fuerat anſer argē
teus. Auratis porticib⁹: hoc ad tēpus rettulit florētis ro-
manæ reipu. Nam illo loco vbi dixit Horrebat regia culmo: ideo addidit romuleo: vt incipientis & pau
peris adhuc imperij tpa deſignaret. Canebat: quaſi p̄diuinabat nam canere & dicere & diuinare ſignificat
Arcemq; tenebant: deeſt pene: nam prope tenuerūt. Defenſi te. & do. no. opa. multi iterationem volunt:
alij dicunt tenebris propter cuniculos. Dono noctis ſomno Manlij: nam ſomnus noctis eſt donum. Aurea
veſtis: Hoc eſt barba. vnde contra inueſtes dicimus imberbes: vnde eſt. Tum mihi prima genas veſtibat
flore iuuentus. Virgatis lucent ſagulis: quæ habebant in virgarum modum deductas vias & bene alluſit Sagulæ
ad gallicam linguā. per quam virge purpura dicitur. Virgatis ergo ac ſi diceret purpuratis. Geſſa: haſtas
viriles: nam etiam viros fortes galli geſſos vocant. Scutis longis: per hæc corporū oſtendit magnitudo
vt ſupra ſtabant tercentū nitidi in p̄ſæpibus altis per quod equorū magnitudinē expreſſit. Hic. i. in eodē
ſcuto. & congrue ſacerdotes ſtatim poſt templa cōmemorat. Salios. qui ſunt in tutela Iouis Martis Qui- Luperci.
rini dicti ſalij ideo q circa aras ſaliant & tripudient. Nudoſq; lupercos cum in honorem panos luperca-
liorum ſolēnitas celebraretur: pecora Romanorum ſubito a latronibus rapta ſunt: illi proiectis veſtibus
perſecuti ſunt latrones. quibus oppreſſis & receptis animalibus propter rem a nudis proſpere geſtam p
manſit conſuetudo vt nudi lupercalia celebrarent. Lanigeroſq; api. Flamines in capite habebant pi-
leum: in quo erat breuis virga deſuper habens lanæ aliquid. quod cum per æſtus ferre non poſſent filo
tantum capita religare cœperunt. nam nudis penitus eos capitibus incendere nefas fuerat. Vnde a filo

quo vtebant̄:flamīes dicti ſunt q̄ſi filamines. Veꝝ feſtis dieb⁹ filo depoſito pilea neceſſe erat accip̄e quæ ſcd'm alios ad oſtēdendā ſacerdotiȷ eminentiā ſunt repta:ſicut columnæ mortuis nobilib⁹ ſupponunt ad oñdendum eoꝝ culmē. Aliȷ dicunt nō ꝓpter eminētiā dignitatis hoc fcm̄:ſed qa cū ſacrificaret apud laurolauiniū: & eis exta frequēter aues de vicinis veniētes lucis arriperēt eminētia virgaꝝ eas terrere voluerunt. Exinde ēt cōſuetudo ꝑmanſit:vt apud laurolauiniū ingentes haberent̄ virgæ nō breues:vt in vrbe. Lapſa ancilia cœ. regnāte Numa pōpilio ſcutum breue & rotundū cœlo lapſum eſt: & cum aruſpices ſiñ diſſent illic fore vrbis īperium vbi illud fuiſſet. diligentia Numæ:ne qñ ab hoſtibus poſſet auferri adhibito Mamurio fabro multa ſimilia facta ſunt:& in tēplo Martis locata. Quod aūt dicit ancilia plurali numero vtit̄ pro ſingulari:nam vnum lapſum eſt. Ancile aūt dicitur aut quaſi vndiq; circūciſum:aut quaſi
Ancille αμφιχειλον. i. vndiq; labrū hñs. Extuderat:ſtudioſe fecerat. Ducebāt:deducebāt hęc. n. fuerat cōſuetudo. Pilentis matres in molli. Pilenta ſunt vehicula:ſicut nunc baſternas videmus:erant autem tunc veneti coloris:non vt nunc ruſſati quibus niſi caſtæ vtebantur. Mollibus autem penſilibus. vt contra plumas penſiles dicimus:& molles ſignificamus. Hinc procul bene longe a templis inferos facit. Scelerum pœ. ꝓ ſceleratoꝝ:& bene ait ſcelerum pœnas. In crimina enim perſonæ incidunt. non ipſarum ſunt proprie crimina:vnde & ſceleribus ſunt ſtatuta ſupplicia quæ in ſe incidentes homines obnoxios faciūt. Et catilina minaci pendentem ſcopulo:hoc quaſi in Ciceronis gratiam dictum videtur. His dantem iura ca. vt ſupradiximus cenſorium ſignificat non vticenſem:qui cōtra Cæſarē bella ſuſcepit:& ſupgreſſus eſt hoc loco Homeri diſpoſitionem. Siquidem ille Minoem & Rhadamātum & Aeacum de impiȷs iudicare dicit:hic Romanum ducem innocentibus dare iura cōmemorat.

Hæc inter tumidi late maris ibat imago
Aurea:ſed fluctu ſpumabant cærula cano:
Et circum argento clari delphines in orbem
Aequora verrebāt caudis:æſtumq; ſecabant.
In medio claſſes æratas:actia bella
Cernere erat:totūq; inſtructo marte videres
Feruere leucaten:auroq; effulgere fluctus.
Hinc auguſtus agens italos in prælia Cæſar
Cū patrib⁹:ppl'oq;:penatib⁹:& magnis diȷs
Stans celſa ī puppi:geminas cui tēpora flāmas
Læta vomunt:patriūq; aperitur vertice ſydus.
Parte alia ventis & diȷs Agrippa ſecundis
Arduus agmē agens: cui belli inſigne ſuperbū
Tempora nauali fulgent roſtrata corona.
Hinc ope barbarica:variȷſq; Antonius armis
Victor ab auroræ populis:& littore rubro.
Aegyptum vireſq; orientis:& vltima ſecum
Bactra vehit:ſequiturq; (nefas) ægyptia cōiūx
Vna omnes ruere:ac totū ſpumare reductis
Conuulſum remis roſtris ſtridentibus æquor
Alta petunt:pelago credas innare reuulſas
Cycladas:aut mōtes cōcurrere mōtibus altos:
Tanta mole viri turritis puppibus inſtant.
Stupea flamma manu:teliſq; volatile ferrum
Spargitur:arua noua neptūnia cæde rubeſcūt.

ASCEn. ¶Hec iter &c. Peruenit tādē ad id qđ primū ꝑtendit. ad auguſti. ſ. egregia fcā deſcribēda: &potiſſimum ad pugnā actiacā deſcribēdā q̄ illi & glīe & vtilitati plurime fuit. Nam ī ea M. Antoniū triūuiꝝ: quē vnū habebat tum collegā nā lepid⁹ multo añ interierat:ſupauit cū cleopatra egypti regina: quo deleto ſolus reꝝ potit⁹ eſt. Ordo aūt eſt. Imago aurea. i. ex auro ſculpta:maris. ſ. actiaci tumidi. i. inflati: ibat. i. ire videbat̄ iter hec. ſ. ſūma & ifima:nā capitolium in ſūmo & regna ditis nimirum ī imo erāt:vñ & triū fratrum eorūdēq; ſūmoꝝ deoꝝ regna deſcripſit:iouis ī capitolio:Plutonis in tartaro:& nunc neptūni ī mari:ſed cerula. i. aq̄ marine aut ipa maria ſpumabant fluctu cano. i. ſubalbo:& delphines. ſ. piſces clari Ordo. i. fulgentes argēto. i. ex ſplēdore argēti vnde erāt. vel tebāt aut verrebāt caudis. ſ. ſuis:eq̄ra. i. maria circū. i. ī circuitu:ī orbē. i. in gyrū & circuitū rotundū:& ſecabāt. i. diuidebant:eſtū. i. fretū ſeu feruorē aq̄rū. Erat. i. cōtingebat aut dabat̄ cernere in medio. ſ. maris:claſſes eratas i. bellicas ere munitas:appoſitorie bella actia i. qb⁹ bella actiaca poſtmodū geſta ſunt. & tu videres. i. videre poſſes:accipiēdo ſcd'am pſonā ꝓ qualibet. i. q̄libet vidēs clypeū videret: leucaten. i. montē illū ī ꝓmontorio epyri: feruere. ſ. fulgorib⁹ armatoꝝ:aut leucaten. i. mare vicinū feruere claſſib⁹ eratis aq̄s ſulcātib⁹: & ꝓ. i. fluct⁹. ſ. iuxta leucatē:effulgere auro. i. ſplēdore auri. Vtrūq; ꝑ tertiā cōiugationē deduxit a feruo &effulgo. ceſar auguſt⁹erat ſup. hinc. i. ex vna parte:agens. i. ipellēs italos ī ꝓlia & ſtās ī celſa puppi tanq̄ princeps exercit⁹ & claſſis:cū pr̄ib⁹. i. ſenatorib⁹:cū ppl'o. ſ. Romano:& cū magnis diȷs. i. cū fauore magnoꝝ deoꝝ quos p̄ſentes ſculpſerat vulcan⁹ tāq̄ auguſti partes tutātes:cui. ſ. auguſto tpa leta. qđ boni exit⁹ ſignū eſt vomūt geminas flāmas ſ. oculoꝝ vt iterp̄tat̄ Seruius. aut geminas qa ab vtriſq; tēporib⁹ diffuſas:& ſidus patriū. i. p̄ris ei⁹ adoptiui. ſ. Iuliȷ Ceſaris de q̄ dictū eſt. Ecce dionei proceſſit ceſaris aſtrū. apit̄. i. apte vr̄ vertice. i. ī ſūmitate galee. Agrippa. ſ. affinis & amic⁹ Auguſti:ardu⁹. i. ſublimis:erat ſup. agēs agmen. ſ. italoꝝ ſup. ī parte alia. i. a latere & ī alio quodāmō cornu:agēs inquā & vētis & diȷs ſcd'is. ſ. in fauore & poteſtate qa primū Auguſtus obtinuerat fauorē & auxiliū:cui. ſ. agrippe:tpa fulgent roſtrata. i. q̄ſi roſtris nauiū ornata. ſ. corona nauali:q̄ fiebat ex roſtris nauiū victaꝝ & dabat̄ victori appoſitorie inſigne. i. q̄ erāt iſigne. i. ornamētū:ſupbū. i. glo

SER. ¶Hæc inter. bñ inter inferos &ſuperos mare factū dicit. quod vt ſupradiximus:nos ab antipodibus diuidit: qui inferi ſunt noſtri cōparatione. Imago aurea:nō eſt cōtrarium ꝙ & cæruleā & aureā & argenteam maris dixit eſſe imaginem:quā ſcimus ꝓ ventorum qualitate mutari & colores reddere:qđ expſſius in ſcuto fuiſſe ſignificat Cærula. i. maria. Fluctu cano. omnis enim ſpuma alba eſt q̄ fluctib⁹ naſcitur. In orbem:in circuitum. Aeſtumq; ſecat naturalem enim rem oſtēdit:nam ſemper mare turbatur cum delphini apparuerūt. Cernere erat:græca figura eſt.

rioſum & magnificū belli.ſ.naualis.Antoni⁹ ſ.marc⁹ triūuir:vehit hinc.i.ex aduerſa parte: ope barbarica.i.a barbaris cōtracta: & armis varijs.i.varioꝝ pploꝝ:exiſtens victor vehit dicit ſecum ab pplis aurore.ſ.parthis & ab littore rubro.i mari erythreo qđ eſt īter egyptū & idiā:&.i.ſil:egyptū.i.pplm & potētiā egypti:&vires oriētis.i.ppli orietalis:&bactra.i. bactrianos pplos:vltima.i.vltimos in īperio antoniano orientē ꝟſus:& cōiunx egyptia.ſ. Cleopatra ſequit.ſ.exercitum nephas.i.ꝗ res nefanda eſt & deteſtāda Romano viro. vnde p exclamationē dicit nephas.Omnes ruere.i. ruebant:aut ruere videbant vna.i.pariter:ac totum equor ſpumare ſup.cepit autviſum eſt aut ſpumabat:cōuulſū.i.ſulcatū:remis reductis.i.retroſū ductisvt forti⁹ īpingāt:&roſtris ſ.nauiū ſtridētib⁹.i.cū ſtridore aqs ſulcātib⁹: ceu ſecātib⁹ & ſup.oēs petūt alta.i.profunda maria:vbi.ſ.ſupficies aque alta eſt vt in medio mari:nā aqua ſpherica eſt vt cetera elemēta.tu credas.i.credere poſſis ſi videas: cycladas.i.inſulas illas:reuulſas.ſ.a cōtinētib⁹: aut a fundo ſuo:inare pelago.i.nare p pelag⁹. aut altos mōtes cōcurrere altis montibus tanta.i. tā magna mole.i.tanto molimine:inſtāt viri puppibus turritis.i.propugnacula habentib⁹ Flamma ſtupea.i.radicata ī ſtuppa ſpargitur manu.ſ.in alternas naues.& ferrum volatile ideſt quod ad volatum affixum eſt:ſpargitur telis ideſt cū ipſis telis:& arua neptūna.i.maria madeſcūt.i.tinguntur:cede noua ideſt effuſione ſanguinis magna & inſolita.

Leucaten:in promontorio epyri eſt mons leucate. Hinc auguſtus agens italos.Cum de ſtatu reip.eſſet longa contentio inter Auguſtum & Antonium & lepidum.placuit vt totum orientem teneret Antonius: Auguſtus gallias & hiſpanias cum italia:Lepidus africā ſardiniam ſiciliā. Ad cauſam maioris fidei Antoni⁹ ſororē Auguſti duxit vxorem.Profecti itaqꝫ ſunt ad prouincias ſuas: ſed Antonius in ægypto captus eſt amore Cleopatræ nō vſque quaqꝫ adeo vt ea demiſſa cōtra parthos ꝓficiſceret:qbus victis dū Cleopatræ cupiditate feſtinat exercitum oēm frigore in armenia perdidit.Ipſe tamen aīalium cadaueribus paſt⁹ cū paucis ad ægyptū eſt reuerſus.Vbi ei cœpit ſuadere Cleopatra vt ſe ſortiret vxorē derelicta ſorore Aug.quo facto Auguſtus vehemēter accenſus contra eū cœpit bella moliri.Antonius re cōperta collectis oriētis viribus prior cum vxore Cleopatra venit ad bellū. Conflictum eſt nauali certamine circa actium epyri ꝓmontorium:vbi victi ſunt Antoni⁹ & Cleopatra:&in fugā coacti:poſtea occiſo Antonio illa ſibi ſerpētē adhibuit:ſed qa belli ciuilis triūph⁹ turpis videt laborat poeta:vt ꝓbet iuſtum bellum fuiſſe dicens:auguſtum eſſe cum patribus populoqꝫ penatibus & magnis dijs contra cum Antonio Auxilia ꝑegrina & mōſtruoſa ægypti numina: & reuera ī exercitu Antonij oēs barbari fuerūt:qđ & Vergi.dicit ægyptum vireſqꝫ orientis:atqꝫvltima ſecum Bactra vehi.Vnde etiam de hoc bello egit triumphum:nec enim ciuile putatum eſt:quod tantum mō Romano duce geſtum eſt:qui & ipſe barbaræ ſeruiebat vxori: adeo vt prætoria ei caſtra cōcederet quorum quæ potiebatur īperio ipſa vocabat exercitum:vnde eſt illo loco de Cleopatra patrio vocat agmina ſiſtro:nam Antonius conſulare ſibi tm̄ detinuit īperiū:ī ꝗ ſola ē poteſtas iubēdi.Ille n. ducit exercitū q habet ī poteſtate caſtra ꝑtoria.Penatibus & magnis dijs:alij volūt vnū eē alij ſeparāt vt magnos deos accipias iouem mineruā mercurium:quos æneas de ſamothracia ſuſtulit.Tempora flā.læ.vo. naturaliter enim Auguſtus igneos oculos habuiſſe dicitur:adeo vt quidā Romanus interrogatus ab eo cur verteret faciem reſponderit:quia fulmen oculorum tuorum ferre non poſſum:ſicut ait Sueto. Aperit ver.ſi.Sidus in vertice:hoc eſt ſuper galeā:nam ex quo tempore per diem ſtella viſa eſt:dum ſacrificaret Veneri genitrici:& ludi funebres Cæſari exhiberentur:cuius ſidus putatum eſt Auguſto perſuadente in honorem patris Auguſti ſtellam galea cœpit habere depictā.Parte:a.non eſt cōtra:ſed in alia parte.Ventis & dijs agrippa ſecundis.Secundis dixit Auguſti cōparatione:nā hoc dicit Auguſtus nimio vētorum & numinum vtebatur fauore.Agrippa ſecundis hoc eſt ille habuit primum fauorem:iſte ſecundum.Naualí roſtra co.Sextus Pompeius Pompeij filius in ſicilia piraticā exercuit.cōtra quē primo cum Agrippa dimicauit Auguſtus.poſtea agrippe cura data eſt qui eum deleuit ob quod ei auguſtus roſtratā dedit coronam:quia vicerat nauali certamine.Hinc:a parte contraria.Victor ab au.p.quia vicerat parthos vt diximus:Littore ru.Erythræo mari quod eſt inter ægyptum & indiā.Vltima ſe.ba.ve.Vltima nō quātum ad fines ſpectatorbis terraꝝ:ſed vltima imperio Antoniano Conſtat.n.bactrianos poſt ſe habere gentes innumeras:Nefas:exclamatio eſt non in eo tm̄ ꝙ ægyptiā romanus duxerat:ſed ēt ꝙ mulier caſtra ſequebat.quod ingenti turpitudine:apud maiores fuit.Vnde bellatur⁹ Pōpeius in leſbo reliquit vxorē:Ruere: ruebant.i.cum impetu veniebant.Cōcurrere montibus altos:Alij altis legunt:vnum tn̄ eſt.Turritis puppi.inſtant:hoc de hiſtoria traxit:nā agrippa primus hoc genus turrium inuenit:vt de tabulis ſubito erigerent:ſimul ac ventū eſſet in prœlium turres hoſtibus īprouiſæ.Arua noua neptunia cæ.noua cæde magna nimia:nō dicit reuera noua:cum alia fuerint bella ciuilia:Et cædes aliæ in ipſis.

Antoni⁹. Cleopatra. Sextus Pompei⁹.

ASCEn. Ordo. ¶Regina in &c.Oñdit qūo deſcripta eſt reliqua pars pugne actiace ī clypeo a vulcano fabrefacto dicēs.Regina.ſ.cleopatra egyptioꝝ regina.exiſtens in medijs.ſ.bellantium.vocat ſiſtro patrio.i.tympano aut ſymbalo illo egyptio:quo iſis via dicit agmina.ſ.ſuoꝝ:necdū i.& nō adhuc:& non reſpicit adhuc geminos angues at ergo.i.ꝗ eā perſequebantur a tergo quibus.ſ.mors illi pretendebatur:hoc eſt nōdum videbat mortē ſibi iminētē.Nā gemini angues mortem ꝑtendere putant.aut angues vocat cornua exercit⁹ auguſti: Mōſtra deū.i. deorū:omnigenum ꝓomnigenoꝝ.i.oīs generis.Nā & bruta colebant vt canes feles cocodrylos:& herbas vt cepe & porū:vñ Iuuena.Quis neſcit voluſi bithynice/ꝗlia demēs Aegyptus portēta colat:& anubis latrator.i. q colit in ſpecie canis mōſtra ergo deorū oīgenoꝝ.i.deoꝝ egyptioꝝ.tenent tela contra neptūnum

Regina in medijs patrio vocat agmina ſiſtro.
Necdum ēt geminos a tergo reſpicit angues.
Omnigenūqꝫ deū monſtra & latrator anubis
Cōtra Neptūnū & Venerē contraqꝫ Mineruam
Tela tenent:ſæuit medio in certamine mauors
Cælatus ferro:triſteſqꝫ ex æthere diræ:
Et ſciſſa gaudens vadit diſcordia palla:
Quā conſanguineo ſequitur bellona flagello:
Actius Hæc cernens arcum intēdebat Apollo
Deſuper:omnis eo terrore ægyptus & indi:
Omnis arabs:omnes vertebant terga ſabæi.

Ipſa videbatur

Ipſa videbatur ventis regina vocatis
Vela dare: & laxos iam iamq; ĩmittere funes.
Illam inter cædes pallentē morte futura
Fecerat ignipotens: vndis & iapige ferri.
Contra aũt magno mœrentē corpore nilum
Pandentemq; ſinus: & tota veſte vocantem
Cæruleũ ĩ gremiũ: latebroſaq; flumina victos.

SER. Iſis.

℄ Patrio vocat agmina ſiſtro. Cleopatra ſibi tm̄ aſſũpſerat vt ſe Iſim vellet videri. Iſis aũt ē geniꝰ ægypti q per ſiſtri motũ qđ gerit ĩ dextra nili acceſſus ſignificat ꝑ ſitulã quã ſiniſtra retinet oñdit fluentiã oĩm lacunaꝝ. Iſis ãt lingua ægyptioꝝ eſt terra quã Iſim volũt eē. A tergo re. an. hoc eſt nōdũ videbat mortē futurã. Deũ mōſt. iō mōſtra dixit: qa ſub Auguſto necdũ Romani ægyptia ſacra ſuſceperãt. Et latrator anu. qa capite canino pingiṫ: hunc volũt eē Mercuriũ. iō qa nihil ē cane ſagaciꝰ. Cōtra Neptũnũ: Home. ſequiṫ: q deos dicit cōtra ſe ꝓ diuerſis ꝑtibus hēre certamen. Cælatꝰ ferro aut ĩ armis locatꝰ: aut de ferro ſculptꝰ. ſ. & metallo ſibi cōgruo. Diræ: diræ ꝓprie ſunt vltrices deæ: & bn̄ has itereſſe dicit prœlio ad puniēdũ Antoniũ: q matrimōiale lęſerat fœdꝰ. Diſcordia pal. iō diſcordia: qa vniꝰ ciuitatis erant: Et bn̄ dirã diſcordia ſequiṫ: quã bellona comitaṫ: nã ꝑ diſcordiã veniṫ ad bellũ. Hora. Ira truces inimicitias ac funebre bellũ. Actiꝰ hęc cernēs: quē poſtea actiũ noĩauit Auguſtus. Vertebãt ter. ſa. oēs iſti ppl̄i oriētis ſunt Iã iãq;. ſ. auiditate fugiēdi. Inter cędes: iter ſuoꝝ cadauera. Morte futura: omine mortis futuræ. Iapige ferri: vēto q de apulia flãs ad oriētē ducit: Hora. Obtruſis aliȷs ꝑter iapiga. Magno corpo. ſeptemfluo. Vocantē cæ. in gre. hoc de hiſtoria: nã legiṫ Cleopatrã ꝑſagio mortis futurę oblitã eē receſſus ęgypti petere: ĩ qbꝰ poterat facile bella reparare: de q̃ re ſe moriens diciṫ ĩcrepaſſe. Latebroſaq; flumĩa. qa nili origo neſcitur: licet Ply. dicat haud lōge ab æthiopia maurorũ poſt maiorē atlantē eſſe ex quo erũpit qđ vr̄ eſſe veriſimile ex belluarum ſimilitudine.

At cæſar triplici inuectus romana triumpho
Mœnia dȷs italis votum immortale ſacrabat:
Maxima tercentum totam delubra per vrbem
Lætitia: ludiſq; viæ: plauſuq; fremebant.
Omnibus in templis matrũ chorꝰ oĩbus aris.
Ante aras terram cæſi ſtrauere iuuenci.
Ipſe ſedens niueo candentis limine phœbi
Dona recognoſcit populorum: aptatq; ſuꝑbis
Poſtibus: incedunt victæ longo ordine gentes:
Quã variæ linguis: habitu tam veſtis & armis.
Hic numadũ genꝰ: & diſcīctos mľciber aphros.
Hinc lelegas: caraſq;: ſagittiferoſq; gelonos
Finxerat: euphrates ibat iã mollior vndis.
Extremiq; hoĩm Morini: rhenuſq; bicornis:
Indomitiq; Daci: & pontē ĩdignatꝰ Araxes.
Talia per clypeum vulcani dona parentis
Miratur: rerumq; ignarus imagine gaudet:
Attollens humero famamq;: & fata nepotũ.

℄ Triplici

ptũnum & venerē & cōtra mineruã q. ſ. Auguſto fauebãt. mauors. i. Mars deus belli ſeuit in medio certamĩe: aut qa cōis ē deꝰ: aut qa belli deꝰ vtroſq; aĩabat: exiſtēs celatꝰ. i. iſculptꝰ ferro ꝙ metallũ marti cōgruit eo ꝙ ferreꝰ & durꝰ eſt: celatus aũt erat ĩ clypeo ſicut erat Auguſti tꝑe ĩ bello ꝑ imaginationē. ſ. & fictionē poeticam & dire. i. dee vltrices: demiſſe. ſ. ex ethere ſup. vadũt ad vlciſcēdũ antoniũ q mr̄imoniale leſerat fedꝰ & diſcordia. ſ. martis filia aut potius mr̄ vadit. i. ĩgrediṫ: gaudēs. i. leta: palla. i. chlamyde ſua ſciſſa. i. diuiſa ꝑ factionē: qa ciuis ĩ cōciuē pugnabat: vn̄ ĩ Buco. En q̃ diſcordia ciues Perduxit miſeros. Quã. ſ. diſcordiã bellona. i. dea belli. i. bellũ ipm̄ ſeqṫ flagello i. cũ flagello cōſãguineo. i. cōnato. Bonꝰ & naturalis ē ordo: nã martis planeta diras. i. ſeuas iras cōcitat vn̄ naſcũṫ diſcordie q̃s bellona. i. bellũ ſeqṫ: vn̄ Hora. ĩ epl̄is. Ira truces inimicitias & funebre bellũ. Apollo actiꝰ. i. ſic poſtea dictꝰ ꝙ Auguſto ĩ actiaco bello adiutoriũ attulit aut ille votũ fecerat cernēs hec. i. hãc cōmotionē & aleã belli: ita ꝙ mars eēt mediꝰ. i. anceps eēt victoria: ipſe itēdebat arcũ. ſ. ſuum quē iratꝰ tenet ſicut placidꝰ plectrũ: deſup. i. ex alto: Oĩs egyptꝰ & ĩdi ſup. oēs: oĩs arabs & oēs ſabei: q ppl̄i orietales ſũt ꝟtebãt terga eo terrore. i. ꝓpter eũ terrorē. ipſa regina. ſ. Cleopatra videbaṫ. ſ. i ſculptura aut celatura: dare vela vētis vocatis. i. optatis aut ĩuocatis ad celerē fugã: & ĩmittere. ſ. velis iã iãq;. i. magis & magis: funes laxos vt. ſ. plꝰ venti ſuſcipiãt & fortiꝰ ĩpellanṫ. Ignipotēs. ſ. vulcanꝰ fecerat illã pallentē inter cedes. i. cadauera ſuoꝝ: morte futura. i. omine mortis future: qa tunc primũ timere cepat & ſup. ferri. i. auehi vndis. ſ. defluis: & iapige. i. vēto illo illi a tergo flãte. Aũt ꝓ ſed fecerat ſup. cōtra. i. e cōtrario: nilũ. ſ. fluuiũ egypti merētē. i. dolētē magno. i. ſeptēfluo corpe. ſ. fluctꝰ ſui. & pandētē ſinus. ſ ſuos i. vltia receptacula ad q̃ doluit cleopatra non cōfugiſſe ad reparãdum exercitum. & vocãtē tota veſte. i. exterioribꝰ ĩdiciȷs ſuis: victos. ſ. egyptios & reliq̊s antonȷ ſocios: in gremium ceruleũ. i. receptacula maris & ĩ flumina latebroſa. i. occulta aut de quoꝝ origine dubitaṫ.

℄ At Ceſar tri. &c. cōmemorat ꝑcipuos Ceſaris Auguſti triũphos dicēs. At Ceſar. ſ. Auguſtus ĩuectꝰ menia romana: ſup. cũ triũpho triplici. ſ. de Antonio: de dalmatis & de alexãdrinis ſacrabat. ſ. i ſculpturis clypei: dȷs italis votũ ĩmortale. i. qđ ꝑpetuo tꝑe ꝑmãſurũ eſt ĩ reꝑſoluta ꝑ votũ. ſ. ter cētũ maxima delubra. i. tēpla ꝑ totã vrbē aut potiꝰ ꝑ totum orbē. vie i. cōpita & triuia: fremebãt. ſ. partã victoriã letitia & ludis & plauſu chorꝰ matrũ. i. matronaꝝ ſupplicũ ſup. erat ĩ oĩbꝰ tēplis: & oĩbꝰ aris i. ad oēs aras & iuuenci ceſi. i. mactati ad ſacrificiũ: ſtrauere. i. equerunt corpore ſuo terrã añ aras. Aut ceſi ante aras ſtrauerũt terrã corpore ſuo. Ipſe. ſ. Auguſtus: ſedēs ſup. in limine niueo. i. de cãdido marmore facto: phebi. i. apollinis: cãdentis. i. reſplēdentis: recognoſcit. i. cēſet & vt dicunt reuiſitat: dona ppl̄oꝝ. i. q̃ ppl̄s in tēpla noua cōferebat & aptat. i. adiungit & affigit ea: poſtibꝰ. i. totis ſuꝑbis. i. magnifice extructis Gētes victe. ſ. ab Auguſto ĩcedũt lōgo ordine: qa tandē monarchiã obtinuit vn̄ exȷt edictũ a Ceſare Auguſto: vt deſcribereṫ vniuerſus orbis ſecđm lucã. q̃. i. q̃tum varie ſup. ĩcedũt gentes victe linguis. i. loquelis: tã

ASCEn. Ordo.

i. in tantum

i. intactũ ſup. varie. habitu veſtis & armis. Et mulciber. i. vulcan⁹ finxerat. i. ſculpſerat hic i. i hac pte: aut hic. i. poſt hec dcã. ſ. gen⁹ numadũ. i. numadarꝝ pplorꝝ aphrice & aphros. ſ. reliqs: diſcinctos. i. minime accīctos & iparatos ad bellũ: & finxerat hinc lelegas. i. pplos illos nõ theſſalie ſed aſie & caras. i eoſdē pplos qui peculiari noīe barbari vocant: vt autoritate Beroaldina ſtatim cõprobabim⁹: & gelonos pplos ſcythie: ſagittiferos. i. ſagittas qb⁹ plurimũ valēt in bella ferētes. Euphrates fluui⁹ ille armenie: ibat iã mollior. i. lentior vndis. ſ. ſuis qſi demiſſis aīs qa ſe victum ſentiebat. ſi aũt hec ſculpſit vulcanus bñ dici meruit non

Morini enarrabile textũ. & mor'ni. i. ppli gallie belgice q teruani vulgo dicunt ad britanos quos i bucolicis: dicit penit⁹ toto diuiſos orbe vgētes: vñ dicunt hic: extremi hoīm: qa non lõge ſunt ab oceano: vltra eos tñ nunc ſunt flandri ni & cõtermini. ſup. ibãt molliores. & rhenus i. fluui⁹ ille galliã ab alemãnia diſterminans bicornis. i. duo cornua aut duos alueos habēs & Daci populi ſcythie indomiti. ſ. ab alijs aut difficulter domabiles & araxes fluuius armeniæ: indignat⁹ pontē. ſ. quē xerxes ſup cũ extruxerat. qa diſrupit eũ: ſup. ibat mollior: qa ſe quoqꝫ domãdũ ſentiebat ab Auguſto Aeneas mirat talia dona parentis. i. matris ſue p clypeũ vulcani: Seruius dicit parentis honoris eſſe quaſi ſit ordo: mirat p clypeũ vulcani parētis. i. patris loco honorandi: talia dona: & ipſe ignarus rerꝝ. i. neſciēs quas res ſignificarēt: nõdum. n. erãt: gaudet imagine. i. ſculpturis & celaturis. ſ. rerꝝ qa pulchre viſe ſunt: gau

SER. ¶ Triplici trium. Tres. n. Auguſt⁹ habuit triumphos: nã primo die triumphauit exercit⁹ q Antonium vicerat. Secundo q dalmatas vicerat. Tertio ipſe cum alexandrino eſt ingreſſus triumpho. Ludiſqꝫ viæ plauſuqꝫ freme. hoc eſt p cõpita ludi celebrati ſunt. Cãdentis limi. phœ. in tēplo de ſolido marmore effecto: qd allatum fuerat de portu lunæ q eſt in liguria. Dona. reco. popu. aurꝝ coronariũ dicit qd hodieqꝫ a victis gētib⁹ dat. Imponebãt aũt hoc impatores ꝑpter cõceſſam vitã: iõ ergo dixit dona. nam ſi hoc nõ eſſet ſpolia diceret. Hic numadum genus: at qui Antonius oriētis habuit populos: ſed itelligas has gētes africæ opas ſuas locaſſe: & ſimul cum Antonio ab Auguſto eſſe ſupatas. Diſcinctos vel habitũ eorũ oſtendit qui vſqꝫ in talos fluebat qd Plau. i penulo ridet dicens. Q ue

Diſcīct⁹. eſt illa anus cum aphrum vidiſſet veſtē demiſſam trahētem: aut diſcinctos dixit inhabiles militiæ. Oēs. n. q militant cincti ſunt: aut certe inefficaces: vt cõtra præcinctos ſtrēnuos dicimus: Hora. Altius ac nos pcinctis vnũ: vñ & grece ευζωνος appellat nõ qui bonã zonã habet: ſed q eſt ſtrenu⁹. Mulciber: vulcanus ab eo qꝫ ē ignis totum pmulcet. Lelegas: theſſalos: Luca. de theſſalia. Mox lelegũ dextra preſſum deſcēdit aratrum. ¶ Caraſqꝫ: Cares inſulani ppli fuerunt piraticã exercētes famoſi dicti a Minoe vt Tucydides & Salu. dicunt. Gelonos: populos ſcythię. Euphrates iam mol. vn. ibat. Sentiens ſe quaſi eſſe ſuperatũ. Hora. Minorem voluere vertice. m. Morini: populi galliæ in finibus q Britanniam ſpectant. Rhenus fluuius galliæ bicornis autem qa per duos fluit alueos: p vnum qua Romanum iperium eſt: p alterum iterfluit barbaros: Indomitiqꝫ daci populi ſcythiæ. Araxes: fluui⁹ armeniæ quē pontibus nixus eſt Xerſes conſcendere. Parentis: nũc honoris. Rerum: ſcilicet futurarũ. quæ nondum fuerant. Famãqꝫ: gloriam. Nepotum: poſterorum.

Vide ne i Ser. ſen: ē tiã adducaris.

det inqt attollēs. i. erigēs humero famã. i gloriã: & fata nepotũ. i. res futuras haud dubie nepotib⁹. i. poſteris ſuis. Verba Beroaldi i Seruiũ ſũt hec. Sepe admonuim⁹ multa dephēdi i cõmētarijs Seruij. q ad geogra

Beroald⁹ phiã ptinēt. nõ ſatis exacte nec adamuſſim pēſitata. q virgula cēſoria notari mereant: qle eſt hoc. Nã ca

Cares. res nõ ſunt iſulani: vt ipſe autumat: ſed i cõtinēti: & ppli ſunt Aſiatici iuxta Meoniã lyciã atqꝫ ioniã colocati: vt Plyni⁹: Strabo: & Mela tradiderũt. Carie toti iperauit olim mauſolus: vt author ē Vitruui⁹ i ſecũdo: i caria fuit Halicarnaſſus & mauſoleũ illud celebratiſſimũ: qd iter ſeptē orbis ſpectacula meruit annumerari. Nec leleges ſũt i theſſalia: vt icurioſe refert cõmētator. Sed leleges & cares ijdē ſunt ppli: vt me

Leleges minit Strabo i ſeptimo nõnulli geographi tradũt eos eē finitimos: atqꝫ i mltis carie locis ſepulchra lelegũ: & monumēta lelegia nũcupata oñdunt & olim ioniã aſiaticã cares & leleges icoluerũt. Cares peculiariter barbari ſũt cognominati. Ceterꝝ vt ego arbitror: vr exiſtimaſſe Serui⁹ lelegas eē theſſalos: qm verſu Lucani quē ipſe allegat: oñdit lelegas agrum theſſalicũ quõdã tenuiſſe. At q Lucanus iõ vr hoc tradidiſſe qm leleges fuerunt ppli errabũdi: & diuerſis i locis habitarunt. Nã vt ſcribit Ariſtoteles i politicis Acarnanũ Etolorũ Leucadiorꝝ leleges: hec oĩa loca icoluerũt: & olim ēt theſſaliam tenuerũt ſed nõ ipſi theſſali fuerũt. Ouidi⁹ caras & lelegas ita carmie cõiunxit ſicut & Vergi. qm videlicet ſunt iter ſe cõtermni. vſus Oui. ex li. ix. Metamorphoſeon hic eſt. Caras & armiferos lelegas lyciãqꝫ pererrat. Scribit Ply. in. v. Mile

Thermodoon. tum ionie caput lelegeida fuiſſe noīatam: Idē Serui⁹ exiſtimat Thermodoonta fluuiũ eſſe thracie: cum ſit capadocie: q regio eſt aſiatica: vt Plyni⁹: Strabo: atqꝫ Iuſtin⁹ meminerunt: iuxta quē olim Amazones cõſederunt quarꝫ regina vt author eſt Diodorus in oſtijs Thermodoontis vrbē cõdidit themiſcyrã nuncupatã ide pugnas amazonum Thermodoontiacas appellat Papinius in primo ſyluarꝫ: & Propertius i tertio ſic ait: Q ualis amazonidũ nudatis bellica mammis Thermodoonteis turba lauatur aquis.

ASCEn. NOn⁹ habet pugnas: nec adeſt dux ipſe tumultu. In octauo libro intermiſſa narratiõe de turno actũ eſt de enea & de ei⁹ ad euãdrũ ꝑfectiõe & illinc reditu: In hoc ãt nono redit ad turnũ oñditurqꝫ qd abſente enea in caſtris iuli actũ ſit. Nã ſignificatũ eſt i primo eneã ieciſſe fundamenta noue troie caſtrorũ i morē. Vt vo totũ argumētũ ſub oculos referam⁹ vſiculorũ id expli

Ordo. cãtiũ Ordo ē. Non⁹ ſup. lib. enei. hēt pugnas ſ. turni oppugnantis troianos: nec ipſe dux. ſ. eneas adeſt tumltu. p tumltui aut i tumltu aut tumltuãte exercitu. & hoc ē monoſticõ ſeorſũ legēdũ. Reliquũ argumētũ ē. Atqꝫ dũ ea q dcã ſũt gerũt. ſ. ab enea pte pcit⁹ diuerſa. ſ. a turno & aſcãio: turn⁹ feſtiat ſe i hoſtē. ſ. exercitũ troianũ mõitu iũonis q ad hoc iri demiſit & hoc rutul. ſ. pplis turni iaculãtib⁹ ignē i naues teu crorꝫ: ipſe

Deſcriptio Noni libri.

Non⁹ habet pugnas: nec adeſt dux ipſe tumultu.

Modeſtini iuriſconſulti. Argu. in. ix.

ATqꝫ ea diuerſa penitus dum parte geruntur:
Iunonis monitu turnus feſtinat in hoſtem.
Teucrorum in naues rutulis iaculantib⁹ ignē:
Nympharũ in ſpeciē diuino numine verſæ.
Euryali & Niſi cœptis fuit exitus impar.

Pugnatur

Pugnatur: caſtra æneadæ vallumq; tuentur.
Audacem rutulum dat leto pulcher Iulus.
Fit via vi: turnus Bician & pandaron altum
Deijcit: & totis victor dat funera caſtris.
Iamq; fatigatus recipit ſe in caſtra ſuorum.

crorꝝ: ipē ſup. naues v̄ſe ſūt i ſpēm nympharꝝ: numie diuio. ſ. mr̄is deū q̄ hoc illis ꝓcurauerat qa i phrygio mōte ida creuerāt arbores vñ facte erāt. Exit⁹. i. finis euryali & Niſi fuit diſpar ceptis. i. in ceptis & principio: qa ī principio victores ī fine victi erāt. Pugnat̄. ſ. a turno & troianis: eneade tuent̄. i. defendūt caſtra & vallū. i. munitionē caſtrorū & tētoriorū: Iulus pulcher dat leto. i. morti: rutulū. ſ. quēdā noīe numanum cognomēto remulū audacē qa Is primā ante aciem digna atq; īdigna relatu Vociferās: tumiduſq; nouo p̄cordia regno Ibat & īgentē ſeſe clamore ferebat. Via. i. irruptio in caſtra fit vi. i. īpetu turni: turn⁹ deijcit. i. ꝓſternit bitian & pādaron altū. i. ſublimem virū vtrūq; troianū & ipſe victor dat funera totis caſtris. i. ꝑ tota caſtra. Et ipſe turnus fatigatus. ſ. a cede & ſtrage quam fecerat: recipit ſe in caſtra ſuorꝝ. ſ. caſtra troianorum obſidentium.

ASCEn. A Tq; ea diuerſa penitus dum parte gerūt. In pricipio igitur noni libri redit poeta ad narrationē geſtorū turni interea dum eneas in ethruria manū colligeret: dicitq; admonitum ab iride miſſa a iunone ad deturbanda immo expugnanda ſi poſſet caſtra troianorū iterea dum eneas abeſſet: que res ſummopere vergit in gloriam Aenee. Nā ſicut Homerus in gloriā achillis docet eo bellante grecos victores & ceſſāte victos fuiſſe: vt cōſtaret quāta eſſet ei⁹ vni⁹ virtus: ita maro in gloriā enee trahit qđ nō niſi eo abſente eſſet turno expugnandi caſtroꝝ ſpes atq; fiducia ēt iunone id exhortāte. ꝑ quā quidā ambitionē intelligūt ꝗ fere ad regna aliena iuadenda mortales inſtigat. Pediſſequa aūt Iunonis dr̄ Iris: quia ī iferiore regiōe aeris quā iuno rep̄ſentat tm̄ cōſpicit̄: vn̄ varietas colorū in iride & pauone quaſi a iunone ꝓduci videt̄ cū ſine illumina to aere nō cōſpiciantur. Sed Donatum audiamus cuius verba ſunt.

DONA. Diuerſa: a troianoꝝ caſtris remota. ſic in. v. Quo diuerſus abis. i. a me remot⁹. Sedebat: in ocyo erat & nō tractibus neceſſarijs vocabat: vt multi volunt. vult em̄ poeta illi⁹ iertia laudes enee ꝑ cōparationē extollere. & vt eneam laudat a loco & frigore fluminis ſic hūc vituperat ꝙ in loco ameno ocyaret̄: cū eneas ꝑ laborē ſubijſſet nemora: & lōginꝗs partes petijſſet: Miſit ergo irim iuno: vt torpētē excitaret. Audacē: incōſultū & temerariū. Iris ꝟo hinc hortat̄ illinc obiurgat. Turne: noīe excitat & ꝓponit occaſionē vtilē nō omittendā. Aeneas: magnū pōdus in noīe Nunc tps. e. Monet qd faciēdum: ne ille in cōſultando ꝑdat tps. Hec ille.

Ordo. Ordo aūt eſt. Atq; dum ea. ſ. q̄ i octauo narrata ſunt gerunt̄. ſ. ab enea & Euādro ſup. in parte penit⁹ diuerſa. i. remota a troianoꝝ caſtris: Iuno ſaturnia. i. ſaturni filia & inimica enee: miſit Irim. i. deam arcus celeſtis pediſſequā ſuam de celo: ad rutulū audacē. i. temerariū & cōfidentem nimis nec reb⁹ ſuis ꝓſpicientē ob temeritatē. Turn⁹ ſedebat. ſ. ociosus forte tū. i. tūc forte. i. qa fortuitū erat ꝙ tunc: in valle pilūni parentis. i. ꝓgenitoris vnde poſtea Cui pilūnus au⁹ &c. Nam daunus erat pater eius: ſacrata. ſ. illi: qa ꝓ deo habitus eſt: & ita illi lucum cōſecrauerant: Ad quem. ſ. turnū illic ſedentē Taumantias. i. iris thaumātis filia locuta eſt ſic ore roſeo. i. ſubrubro & venuſto. Turne en dies voluenda. i. volubilis. i. tēpeſtas ipa attulit vltro i. nō reqrente te: id qđ nemo. i. nullus diuū auderet ꝓmittere. qa cōtra fatum videnī ꝑ oblatā occaſionē troiani italia poſſe depelli & penit⁹ deleri: qđ nullus diuū auderet ꝓmittere.

Petit. Aeneas petit ꝓ petijt ſeu petiuit. (Nā Politianus vt ī octauo vidim⁹ docet ꝟſum nō ſtare ſi legat̄ petiuit verāq; lectionē eē petit ꝑ ſyncopā aut coalitionē duarū vocalium ī vnam ſyllabā longā vn̄ ſpōdaic⁹ eſt ꝟſus: laborē & molimē enee depingens) ſceptra & ſedē euādri palatini. i. palatiū & palanteū oppidū tenentis & hoc vrbe. ſ. noua in morē caſtrorum extructa: & ſocijs & claſſe relicta. zeugma ab īferiore. Nec ſatis ſup. ē euādrū petiſſe: penetrauit ſup. iſup extremas vrbes corythi. ſ. mōtis thuſcie aut ꝗs corythus rex olim tenuerat & armat agreſtes collectos appoſitorie manū i. exercitū lydorū. i. tyrrhenorū qui ex lydia oriūdi ſūt. Quid dubitas. ſ. iuadere caſtra aut qd quaſi dubitans immoraris: tps eſt nūc poſcere. i.

P. Ver. Maronis Aeneidos Liber Nonus.

A Tq; ea diuerſa penitus dū
parte geruntur:
Irim de cœlo miſit ſaturnia Iuno
Audacem ad turnum: luco tum forte parentis
Pilumni: Turnus ſacrata valle ſedebat:
Ad quem ſic roſeo thaumantias ore locuta eſt.
Turne quod optanti diuū promittere nemo (Iris.)
Auderet: voluenda dies en attulit vltro.
Aeneas vrbe & ſocijs & claſſe relicta
Sceptra palatini: ſedemq; petit Euandri.
Nec ſatis extremas corythi penetrauit ad vrbes
Lydorumq; manum collectos armat agreſtes.
Quid dubitas? nunc tempus equos: nunc poſcere currus.
Rumpe moras oēs: turbataq; arripe caſtra.

SER. A Tq; ea diuerſa penitus. In hoc libro mutatio eſt rerū omnium: nam & pſonæ & loca alia ſunt & aliud negocium incipitur: ab æneа enim tranſit ad turnum: a Tuſcia ad Ardeā: a petitione auxiliorum ad bellum. quem tranſitum quidā culpāt neſcientes Verg. prudenter iunxiſſe ſuperioribus negocijs ſequētia ꝑ illam particulam. Atq; ea diuerſa penitus dū parte gerunt̄. ſ. dum offeruntur arma dum dantur auxilia. Sane formatus eſt iſte liber ad illud Home. vbi dicit ꝑ noctem egreſſos eē Diomedē & Vlyſſem cū capto dolone caſtra penetrarunt: nā partem maximā & œconomiæ & negociorum exinde habet. Diuerſa peni. valde diuerſa. i. longius remota: vn̄ paulopoſt dicit: Nec ſatis extremas corythi penetrauit ad vrbes: Lydorumq; manum: Irim: iris

Iris. quaſi ερισ dicta eſt. nunꝗ em̄ ad cōciliationē mittit: ſicut Mercurius: ſed ad diſturbationem. Et eſt miniſtra nō tm̄ dearum ſed deorum & Verg. hoc probat dicens Aeream cœlo nam iupiter irim: Demiſit germanæ haud mollia iuſſa ferentem. Audacem turnum fortem ſine fœlicitate: ſicut de pallante diximus. Parentis pilūni: Pilumnus &

Pitūnus. Pitūnus fratres fuerunt dij. Horum pitumnus ſtercorandorum inuenit vſum agrorum: vnde & ſterquilinus dictus eſt: Pilūnus vero pilendi frumēti: Vn̄ a piſtorib⁹ colitur & ab ipſo pilum dictū eſt. Sacrata. v. ideo ſacrata: qa vt diximus nūꝗ eſt lucus ſine religiōe Sedebat: vt aſper

Sedeo. dicit erat: quæ clauſula antiqua eſt: & de remota ſecundū Plau. ſedere eſt conſilium capere: q inducit ſeruum dicētem. Sine iuxta aram ſedcam & dabo meliora cōſilia: ſed ſecundum augures ſedere eſt auguriū captare: nāq; poſt deſignatas cœli partes a ſedentibus captantur auguria: quod & ipſe ſupra oſtendit latenter inducens picum ſolū ſedentem: vt Paruaq; ſedebat ſuccinctus trabea: quod eſt augurum: cum alios ſtantes induxerit. ergo ſedebat aut erat: aut cōſilia capiebat: aut augurabatur. Thaumantias ore locuta eſt: Secundum poeticam. i. Thaumantis filia. Cæterum: ex admiratione hoc nomen accepit quæ admiratio de eius coloribus naſcitur. Diuum promit. ne. Ne-

Nemo. mo pro nullus poſuit & eſt acyrologia: nā diuum nemo non poſſumus dicere cum proprie nemo ſit nec homo Auderet: docet per tranſitum multa interdum temporis ratione prouenire. quæ numina præſtare non poſſunt quod etiam

quod etiã paulopoſt in matris deũ petitione iuppiter ꝓbat dicens. Cui tanta deo pmiſſa poteſtas? Voluenda dipo volubilis. Nec ſatis: quia occurrebat ab Euandro eũ facile poſſe remeare Coryti: montis thuſciæ qui vt dixi nomen accepit a Coryto rege cũ cuius vxore concubuit iuppiter: vnde natꝰ eſt dardanus. Armat agreſtes: Ne ei formidinem iniiciat agreſtes eſſe commemorat. Turbata arripe caſtra aut arripe & turba aut turbata iuade: propter abſentiam æneæ.

Corythꝰ.

Poeta. Dixit: & in cœlum paribus ſe ſuſtulit alis.
Ingentemq; fuga ſecuit ſub nubibus arcum.
Agnouit iuuenis: dupliceſq; ad ſydera palmas
Suſtulit: ac tali fugientem eſt voce ſecutus.
Turnus. Iri decus cœli: quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras? vnde hæc tam clara repente
Tempeſtas? video medium diſcindere cœlum:
Pallanteſq; polo ſtellas: ſequar omina tanta
Quiſqs in arma vocas: ſtũ ſic effatus: ad vndã
Poeta. Proceſſit: ſũmoq; hauſit de gurgite lymphas
Multa deos orans: onerauitq; æthera votis.
Iamq; omnis campis exercitus ibat apertis
Diues equum: diues pictai veſtis & auri:
Meſapus primas acies: poſtrema coercent
Tyrrhidæ iuuenes: medio dux agmine Turnꝰ
Vertitur arma tenens: & toto vertice ſupra eſt:
Ceu ſeptem ſurgens ſedatis amnibus altus
Per tacitum ganges: aut pingui flumine nilus
Cum refluit campis: & iam ſe condidit alueo.

SER. ¶ Secuit ſub nubibꝰ arcum: hoc eſt dixit. vt ille viã ſeceat ad naues. & reuera arcus ipſe varijs coloribus ſectus eſt. Bene autem ſub nubibꝰ quia ſine nubis beneficio arcus non videtur. Agnouit iu. Iri tm̃ agnouit: nõ & a quo miſſa eẽt vtrũ a ioue an a iunone: hinc eſt qđ dicit. Quis te mihi nubibus actã. Repente itẽ aliud auguriũ: nã cum iris ſine nubibus nõ poſſet videri: poſt eiꝰ abſceſſũ ſtatim eſt ſecuta ſerenitas. Clara aũt bñ addidit ꝗa tẽpeſtas των μεσων Diſcindere cœlum: Chaſma dicit factũ. i. ſubitam aeris diruptionẽ & quẽdam receſſum: ꝑ qđ vult videri ĩ chaſma irim ſe recepiſſe. Mediũ aũt bene dixit: nam eſt & ſummũ vñ eſt Sic vertice cœli cõſtitit. Nubes autem in medio ſunt vbi fiunt oĩa ſigna q̃ dicit. i. iris chaſma ſerenitas: nã ſi in ſummo fieret nullus videre potuiſſet. Humani enim oculi altiorẽ nimiũ ſplendorem ferre nõ pñt: ſane chaſma eſt (Ita em̃ Ply. vocat) diruptio: & ꝗdã cœli receſſus. Pallantes po. ſtellas bene pallantes quaſi ĩ alienũ tp̃s erro: euenĩẽtes. Omia tanta. ſ. cœleſtia. Quiſqs in ar. vo. vel iuno vel iupiter. Onerauitq; æthe. vo. iterũ atq; iterũ eſt vota pollicitus: Locus aũt iſte dictꝰ eſt ſcđm augurũ morẽ: apud quos fuerat conſuetudo vt ſi poſt acceptũ auguriũ ad aquã veniſſent: inclinati haurirẽt exinde manibꝰ: & fuſis pcibꝰ vota ꝓmitterẽt: vt viſum pſeuearet auguriũ: qđ aquæ interceſſu dirumpiť: vñ ẽt in. xij. auguriũ qđ aquę ĩterceſſu dirũpiť nõ ꝓcedit nã ſortiť exitum infirmũ ꝗa cygnus dimiſſus ab aquila ĩ fluuiũ cecidit: vt prædãq; ex vnguibꝰ ales Proiecit fluuio: hinc videtur etiã Turnus minime potuiſſe liberari. Iamq; omnis campis exercitus ibat aptis: intelligamꝰ hũc exercitũ primũ in campos confuſe ruiſſe. poſt digeſtũ in ordines: vt ſit

ſcere. i. poſcendi equos & currus: rũpe moras: omnis: vnde dicit Lucanus. Tolle moras nocuit ſemper differre paratis: q; ꝓ & arripe caſtra turbata. i. q̃ facile turbare potes: aut turbata ꝓpter abſentiam & diuturnam morã enee. Non ſit ſynaliphe turbataq; arripe: eſt tamen verior lectio q̃ & turbata arripe &c.

¶ Dixit & in celum &c. Recitat conſequẽter quo turnus ab iride excitatus expeditionẽ in troianos aſſumpſit: vñ dicit Donatus ſic. Dixit: nã obiurgata eſt terruit inſtruxit hortata eſt. Decus celi: Quanta eſt laus ornare celũ & meritũ & pulchritudo. Per cõparationẽ oſtẽdit magno ſilentio iuſſe Turnũ vt iprouiſus opprimeret incautos: tamẽ ingẽs puluis illos manifeſtauit. Hec ille. Ordo eſt. Iris ſup. dixit i. finiuit orationem ſuam qua partes oratoris depleuerat: obiurgãdo terrendo inſtruendo & hortando. & ſuſtulit. i. ſurſum tulit ſe in celũ alis paribus. i. pleno volatu: & ſecuit ſub nubibus ingentẽ arcum: fuga. i. ſimul cum fugeret iuuenis. ſ. turnꝰ agnouit. ſ. irim fuiſſe ex arcu celeſti. & ſuſtulit. i. extulit & erexit ad ſidera palmas duplices. i. cõplicatas manus: ac ſecutꝰ eſt fugiẽtẽ. ſ. irim: tali voce. i. orõne. O iri decus. i. ornamẽtũ celi ꝓpter ſpecimẽ colorũ: quis detulit. i. demiſit te actam nubibus. i. per nubes in terras? vñ ſup. orta eſt hec tã clara tẽpeſtas: repente. i. ſubito? ꝗa iris ſine nube videri nequerat: quã ergo adueniẽs attulerat nubẽ eandem fugiens abſtulit & ſerenum reliqt celum: ego video diſcindere. i. diuidere celum medium: aut celum medium diſcindere ſup. ſe. & video ſtellas pallãtes. i. oberrãtes & diuagantes: polo. i. ꝑ polum: ego ſequar tãta omina. i. ꝓdigia tua qſquis vocas. i. qcunq; es qui vocas in arma: ꝗa ſciuit irim nõ niſi nũciã & interpretẽ eſſe. Tũ. i. deinde ipe effatus. i. locutus effata. i. auguralia verba auguriũ acceptũ ſignificantia ꝓceſſit ad vndã. ſ. fluentẽ: & hauſit de ſummo gurgite. i. puriſſimas & defecatiſſimas lymphas. i. aquas orans deos multa i. multũ aut multas res & onerauit ethera votis. ſ. pollicendo ſi victoriam conſequať. Et iã i. poſt vota & preces turni & poſtq̃ ſuos admonuerat: oĩs exercitus. ſ. turni in ſeptimo deſcriptus: ibat iã aptis cãpis: exiſtẽs diues equum i. equoꝝ & diues veſtis pictai. i. picte & auri Meſſapus. ſ. equũ domitor neptũni filius ſup. coercet primas acies. & iuuenes tyrrhide. i. tyrrhei magiſtri pecoꝝ filij: coercent extrema ſup. agmĩa. aut extremas partes exercitꝰ. Turnus dux. ſ. totius exercitus ꝟtitur. i. circũuoluitur ſup. in medio agmine: tenens arma. ſ. hoſtilia: & eſt. i. iminet ſupra. ſ. reliquos toto vertice. Ceu. i. queadmodum: ganges: fluuius ille indie ex caucaſo oriens: ſurgens altus ſeptem amnibus ſedatis. i. cõpreſſis refluit ꝑ tacitũ. i. tacite poſtq̃ ſedati ſunt amnes: aut ceu nilꝰ cũ refluit flumine pingui. i. ꝑ inundationẽ arua vicina pinguia faciẽtia & cõdidit ſe iam alueo ſ. ſuo ſup. in medio fluctuũ ꝓfluit impetuoſo ſed ordinato agmine aquarum. Vult ergo cõparatio turnũ ſic in medio numeroſi exercitꝰ ſui proceſſiſſe vt nullus diuagaretur ſed intra ordinem ſuum ſe quiſq; teneret. vt fluctus gãgis dum ſeptẽ amnes quos recipit ſedati ſunt: ita vt non cogatur effluere: & nilus dum ſe intra alueos ſuos recepit: tunc enim ordinato quaſi agmine vterq; fluit: ſed tamẽ adhuc impetuoſus fertur.

ASCEn. DCNA. Ordo.

vt ſit ſequētium fluminum cõgrua cõparatio:q̄ flumina dicit poſt cāporum inundationē in alueos ſuos reuerti. Nā hoc vult dicere: vt de campis flumina in alueos redeunt: ſic digeſta eſt in acies militū multitudo. q̄ fuerat añ diffuſa: Diues equum. p genitiuum frequentius vtimur hac figura q̄ p ablatiuū. Coercent: cogunt colligunt Altus p tacitū ganges: Fluuius eſt indiæ q ſcd'm Senecā i ſitu indiæ nouem alueis fluit: ſcd'm Melonē ſeptē: qui tñ & ipſe cõmemorat nõnullos dicere q̄ tantū tribus alueis fluat. Vergilius tñ Nilo eū iungens ſeptē alueos habere ſignificat: hanc varietatē Donat⁹ fugiēs longū hypbaton facit dicens: ceu ſurgens ſeptē ānibus nilus: aut ganges alt⁹ p tacitū. Sane bñ addidit p tacitum alt⁹: hoc eſt p ꝓfundā altitudinē nā licet creſcat intra ripas tñ eſt. nec ſupfundit: vt nilus cāpis: vñ aſper diſtinxit: altus p tacitum. Pingui flumine nilus. Nilus dictus eſt quaſi νεαν ιλυν hoc eſt nouū limū trahēs: qd' volēs exprimere dixit pingui flumine. i. fluore. Quæ res fœcundā efficit terrā. qd' & ipſe in Geor. oñdit dicēs: liquūt montibus amnes. Fœlicē q̄ trahūt limū. item & viridem ægyptum nigra fœcundat harena.

Hic ſubitā nigro glomerari puluere nubem
Proſpiciunt teucri: ac tenebras inſurgere cāpis.
Primus ab aduerſa conclamat mole Caicus:
Quis globus o ciues caligine voluitur atra: Caicus
Ferte citi ferrum: date tela: ſcādite muros:
Hoſtis adeſt: eia: ingenti clamore per oēs Poeta.
Condunt ſe teucri portas: & mœnia cõplent.
Namq̄ ita diſcedēs pceperat optimus armis
Aeneas, ſi qua interea fortuna fuiſſet:
Neu ſtruere auderent aciē: neu credere campo:
Caſtra modo: & tutos ſeruarēt aggere muros.
Ergo & ſi conferre manū pudor iraq̄ mõſtrat
Obijciunt portas tamē: & præcepta faceſſunt.
Armatiq̄ cauis expectant turribus hoſtem.
Turnus vt ante volans tardū pceſſerat agmen
Viginti lectis equitum comitatus: & vrbi
Improuiſus adeſt: maculis quē thracius albis
Portat equus: criſtaq̄ tegit galea aurea rubra.
Ecquis erit mecū o iuuenes: q prim⁹ in hoſtē Turnus
En ait & iaculū attorquens emittit in auras: Poeta.
Principium pugnæ & campo ſeſe arduus īfert.
Clamorē accipiūt ſocij: fremituq̄ ſequuntur
Horriſono: teucrum mirantur inertia corda.
Non æquo dare ſe campo: non obuia ferre
Arma viros: ſed caſtra fouere: huc turbid⁹ atq̄
Luſtrat equo muros: aditūq̄ p auia q̄rit. (huc

ASCEn. Hic ſubitā &c. Docet quō exercit⁹ turni ab eneadis viſus ſit: vtq̄ illi iuxta īpiū enee ſeſe itra caſtra tenebāt. Itē vt turn⁹ primā haſtā i limites hoſtiles ītulit & teucros i aptū cāpū ꝓuocare conat⁹ eſt. De q̄ re dicit Doa. ſic.

DONA. Quis glob⁹: prio dubitauit: deinde cognouit eē hoſtes. Tela etiā lapides & oia miſſilia dici pñt. Nāq̄ ita diſcedēs pre. aliter. n. timidi poterāt videri troiani q īſtructa acie nõ exirent cõtra hoſtes: enee pceptū ꝓpter īcerto's fortūe caſus ſapiēs fuit: Ergo duas dedit virtutes: alterā ne ībelles viderent alterā vt regi parerēt. Tardū nõ q̄ tarde ābularet: ſed cõparatiōe turni. Iaculum: dedit principiū pugne id. n. ſignū fuit añ quod nulli licebat arma mouere. hec ille.

Ordo. Ordo eſt. Teucri ꝓſpiciunt hic. i. hoc tpe quo turni exercitus prodibat: aut hic: ideſt in hoc turni exercitu: nubē ſubitā. i. de repente ortā glomerari. i. ī glomū aut glomos colligi puluere nigro. i. denſo & ita vmbroſo: aut e terra ac ꝓſpiciūt tenebras īſurgere cāpis ex puluere ſ. p aerē reſpſo Caic⁹ vir ille troian⁹ cõclamat primus ab aduerſa mole. i. ſpecula magna ex aduerſo ſita: O ciues qs. i. q̄lis aut quāt⁹. q. d. dij boni q̄ magn⁹ glob⁹. i. cumul⁹ īcedentiū. i globū collectoꝝ: voluit. i. cum molimine icedit: atra caligine. i. cū nube puluerulenta & nigra. Et cū hoc dixiſſet paulopoſt agnouit hoīes & dixit: ferte citi ferrū. i. arma repulſiua: date tela q̄. ſ. longe iaci pñt: ſcādite muros qa ſupple hoſtis adeſt. Bñ rei pcipiti dat oronem cõgruā ſublatis cõiunctionib⁹. Teucri cõdūt i. icludūt ſe poēs portas: dicētes ſupple eia. i. ſe mutuo cohortādo: igenti clamore: & cõplēt menia. i. muroꝝ ꝓpugnacula. Nā eneas optimus. i. pitiſſimus. armis. i. de bello gerēdo: diſcedēs. i. cū diſcederet pceperat ita: ſi q̄ fortūa i. inſultus hoſtilis: fuiſſet iterea. ſ. dum abeſſet neu. i. vel ne auderēt ſtruere. i. īſtruere aciem: nec auderent credere. i. cõmittere ſup. ſe. cāpo ſ. patēti & vtriſq̄ partib⁹ equo: ſed ſup. ſeruarēt mō. i. dumtaxat & ſolūmodo caſtra & p. i. muros tutos. i. munitos tute: aggere: ideſt accumulatis terris & vallo. Ergo & ſi ideſt q̄q̄. pudor & ira. q̄ duo plurimum Homero teſte ad bellum valent monſtrat. i. indicat eis & cohortatur conferre manum. ſ. cum hoſtibus inſultantib⁹ tñ ipſi obijciunt. ſ. hoſtibus portas & faceſſunt: ideſt faciunt pcepta. ſcilicet enee & ipſi armati expectant hoſtē ſupple in turribus cauis. i. propugnaculis capacibus factis ī extremitatibus caſtrorum que in morem vrbis extruxerant. Turnus adeſt improuiſus. i. priuſq̄ ab eis aut videri aut animaduerti poſſet qa videbant ingentē globum illum adhuc longe abeſſe: ſed adeſt turnus vrbi: īprouiſus ſ ſecundum qd' ipſe anteuolans pceſſerat agmen tardum. ideſt tarde. ideſt militariter incedentem: aut tardum quantū ad ardorem turni: adeſt inquā comitatus: ideſt ſtipatus viginti equitū: ideſt ex equitib⁹ quos plures q̄ viginti habebat.

SER. Quis globus ideſt quantus: admirantis enim eſt non interrogantis. Nec enim interrogat qui nunciat. Hoſtis adeſt: hic diſtinguendum: vt eia ſit militum properantium clamor: & eſt ennianum qui ait: eia machæras. Ergo eia ingenti clamore dicētes ad portas ruebant: alij hoſtis adeſt eia legunt. Namq̄ ita. di. præ. excuſatio troianorum: ne portas clauſiſſe timore viderentur. Optim⁹ ar. peritus armorum dux egregi⁹: qui & futura præuideret. Si qua int. fo. fuiſſet. ſ. bellicus caſus. Pudor iraq̄ modo. licet eos hortaretur ira & pudor. Tardum ag peditum dicit qui equitum comparatione tardi ſunt. Vrbi troiæ: quā fecerat æneas caſtrorum ī morem Maculis quē thracius albis: noue albas maculas dixit cum proprie macularum hæc ſit natura vt obſcuritate ſua album aliquid iſuſcent. Criſtaq̄ regit galea aurea rubra: duo ablatiui ſunt: & duo noīatiui: quos metrica rōne diſcernimus nā & rubra criſta

bra criſta lōgæ ſūtvltiæqa ablatiui ſūt Sanehmōiverſ⁹ peſſimi ſunt. Principiū pugnæ. hoc de Romana ſolēni tate tractū eſt: cū em̄ vellet bellū indicere pater patratus: hoc eſt priceps fœcialiū ꝑficiſcebat̄ ad hoſtiū fines & pfatus quædā ſolēnia clara voce dicebat ſe bellum indicere ꝑpter certas cauſas: aut qa ſocios læſerāt. aut qa nec abrepta aīalia nec obnoxios reddiderāt: & hæc clarigatio dicebat̄ a claritate vocis: poſt clarigationem haſta in eorū fines miſſa indicabat iam pugnæ principium. Clamorē ex ſo. legit̄ & clamore: ſi clamore ſenſus erit talis: haſtæ iactū ſocij clamor̄ comitant̄: Si clamorē: intelligim⁹ Turni eos clamorē excepiſſe & cū fremitu eū ſequunt̄. Inertia corda: n̄ reuera: ſed ſicut hoſtib⁹ videbat̄. Aditūq; pauia q̄rit: ē̄t p auia: ſane exprimit̄ Turni violentia: nam viā p auia nullus requirit.

Clarigatio.

gīti hēbat: vn̄ genitiuo multitudīs vſus eſt poeta: lectis. i. electis ex oīb⁹ alijs. quē. ſ. turnū: equ⁹ thraci⁹. i. e thracia vbi dicti ſūt optemi & ferociſſimi eq ꝑpagati ab eqs diomedis biſtonijs vt q̄s rheſus ī troiā īuehere cupiebat: albis maculis. i. hn̄s albas maculas & quē galea aurea. i. ex auro facta: criſta rubra. i. hn̄s criſtā rubrā: tegit. ſ. a capite & ait o iuuenes ecqs erit. an erit ſupple aliqs q prim⁹ ī hoſtē ſupple īſultet aut inuehat̄ mecū: & at torquēs iaculū. i. haſtā quā feciales romāi in fines inimicoꝝ in pricipio belli inijcere poſtea inſtituerūt emittit ſupple ipm̄ iaculum aut ipam haſtā in auras appoſitorie: principium. i. qd' factū erat exordiū pugne: & ipſe ardu⁹. i. eminēs infert ſe campo quaſi expectaturus hoſtē quē iniectiōe haſte ꝑuocauerat Socij accipiūt clamorē. i. acclamāt & applaudunt illi facto: & ſequunt̄. ſ. turnū: fremitu horriſono: & miranr̄ corda teucrum. i. teucroꝝ inertia. i. ignaua & demiſſa ſcd'm rutuloꝝ opi. quos latebat mādatū æneæ. ſ. nō dare. i. ꝙ nō darēt nec crederēt ſe cāpo equo. i. equaliter vtriſq; patenti & vbi neuter altero munitor eſſet: & ipſos viros. ideſt cū viri ſint non ferre arma obuia: ſed fouere caſtra: ſicut galline nidum fouent: & ſup. turnus turbid⁹. i. cōmot⁹ ira: luſtrat ideſt circūſpicit vagādo huc atq; huc. i. in diuerſos angulos muros. ſ. caſtroꝝ aut vrbis in morem caſtrorū exſtrui cepte equo. i. in equo aut ſuper equū & q̄r it aditū. i. acceſſum p auia. i. loca inacceſſa.

Ac veluti Pleno lupus inſidiatus ouili:
Cum fremit ad caulas vētos perpeſſus & imbres
Nocte ſuper media: tuti ſub matribus agni
Balatum exercēt: ille aſper: & improbus ira
Sæuit in abſentes: collecta fatigat edendi
Ex lōgo rabies: & ſiccæ ſanguine fauces:
Haud aliter rutulo muros: & caſtra tuenti
Igneſcūt iræ: & duris dolor oſſibus ardet.
Qua tētet ratione aditus: & qua via clauſos
Excutiat teucros vallo: atq; effundat in æquor.
Claſſem quæ lateri caſtrorū adiuncta latebat
Aggeribus ſeptā circū: & fluuialibus vndis
Inuadit: ſocioſq; incendia poſcit ouantes:
Atq; manum pinu flagranti feruidus implet.
Tum vero incūbunt: vrget preſentia Turni:
Atq; omnis facibus pubes accingitur atris.
Diripuere focos: piceum fert humida lumen
Tæda & cōmixtā vulcanus ad aſtra fauillam.

ASCEN

DONA.

Ordo.

¶ Ac veluti &c. Docet qūo remanētib⁹ teucris ītra caſtra ſua Turn⁹ eoꝝ claſſē īcēdere conat⁹ ſit: vn̄ hoc ſolū afferr̄ Donati Vrget. p. t. pl⁹ valet p̄ntia ei⁹ q̄ p̄t iubere q̄ iuſſio: cū aūt dicit fumida tela exprimit quar̄ dixerit facib⁹ atris. Hec ille. Ordo eſt. Ac Veluti cū lup⁹ īſidiat⁹ pleno ouili fremit ad caulas. i. ouilia aut ſepta: ꝑpeſſus vētos & ībres: dū ſ. expectat & captat aditū ſup media nocte. i. circa aut vltra mediā noctē ſed ꝑ vltra diceret ſup mediā noctē. nūc aūt dicēs nocte ſup vr̄ accipi ꝑ ſub. vt ſit ſub ipa media nocte: agni tuti. ſ. p ſepta & munimēta caularū exercēt ſub mr̄ib⁹ balatū q̄. ſ. lupū irritant: vn̄ ille aſp & ïprob⁹. ſ. effect⁹ ira. i. furore. qa repellit̄ aut ſecludit̄: ſeuit. i. ſeuitiā ſuā acuit in abſētes. i. ſecluſos a ſe: rabies edendi. i. fames rabioſa collecta. i. cōtracta: ex lōgo. ſ. tpe fatigat. i. torq̄t & vrget ipm̄: & faues ſicce. i. nō imbute ex lōgo tpe: ſanguīe. ſ. pdaꝝ ſup. fatigāt ipm̄. Haud. i. nō alit̄: ire igneſcūt. i. ignite fiūt & īcēdūt: rutulo. ſ. turno: tuēti. i. īſpicienti muros & caſtra & dolor ardet ſup. ī duris oſſib⁹. i. medullas vſq; penetrās: cogitāti ſ. q̄ rōne. i. via: & mō tētet. i. moliat̄ adit⁹ & q̄. i. p q̄ p̄te via. i. rō iuēta: excutiat teucros vallo (n̄ ē dicēdū q̄ via. i. q̄ rōne qa ſic via cū ſit ſeptimi caſus ꝑduceret̄ ſed alij legūt q̄ via. i. q̄ rō excutiat: alij qua vi qd' ego potiſſimum dicerē ſi auctoritate iuuarer qa oportun⁹ eſt ſpōdaic⁹ verſus ī tāto molimine poſit⁹) atq; effundat. i. effuſim venire cogat: ī equor. i. cāpū equū: & ſup. hoc cogitās īuadit claſſem. ſ. teucrorū: circūſeptā aggerib⁹ & vndis fluuialib⁹: quæ latebat adiūcta lateri caſtroꝝ: & poſcit ſocios ouātes. i. expoſcit a ſocijs ouātib⁹ & letis & q̄ſi d' ībellib⁹ triūphātib⁹ ſicut ī nō ſatis āpla victoria Romani fecerūt poſtmodū īcēdia. i. vt īmittāt: īcēdia: aut faces īcēdia facturas atq; ipe feruid⁹ iplet manū. ſ. ſuā pinu. i. arbore pigui & reſinoſa: flagrāti. i. ardēti & ſup. rutuli incūbūt. ſ. cōbuſtiōi nauiū tūvero. i. pcipue tūc: aut tunc adverū: qa p̄ntia turni vrget. i. īſtigat ſupple eos. Atq; oīs pubes. ſ. rutuloꝝ accigit̄ facib⁹ atris. i. fumoſis ex pice: aut nociuis & īfeſtis: & diripuer̄. i. admouerūt foros. i. tabulata ſit piora aut diripuer̄ focos. i. ignes accipiēdo cōtinēs ꝑ cōtēto. Teda. i. arbor illa piguis: hūida fert lumē piceū. i. q̄le ex pice fit: & vulcan⁹. i. ignis. fert ad aſtra fauillā. i. flāmulā cōmixtā. ſ. fuligīe picea.

SER.

Caulæ.

¶ Ad caulas munimēta & ſepta ouiū: eſt em̄ græcū nomē. c. detracto. Nā græci aulas vocāt aīaliū receptacula. Nocte ſup me. vltra mediā noctē. i. maiorē ei⁹ ptem: & ē bōa elocutio p ſyllepſim: vt ſi dicas legi nocte ſup mediā. i. vltra mediā noctem: nulla em̄ ſyllepſis ē q̄ nō & caſ⁹ muter & egeat ſubauditiōe: vt hāc ego nūc ignarā hui⁹ qd' cūq; picli: ſeuit ī. a. phantaſiā ſæuitiæ expſſit: qa & lupi circa caulas fremūt vt ī ipis aīalib⁹ ſolēt. Ex lō. r. abſoluta elocutio vt ſi dicas ille fame ſatigat̄ ex lōgo. Et. q. v. c. q̄ aduerbiū loci ē n̄ ꝑnomē. Nā nō ſtat verſus: ſi via ſeptim⁹ ſit nō noīatiu⁹: ergo qua via. i. p quā ptem viæ vallo troianos excutiat. Legit̄ tn̄ & que via & eſt ſenſus abſolutior. Facib⁹ accin. a. armat̄ inſtruit̄. Piceum. ſ. h. l. ſordidior em̄ ex thedis & ingni fum⁹ eſt.

¶Quis deus o muſæ tam ſæua incendia teucris
Auertit? tantos ratibus quis depulit ignes?
Dicite priſca fides facto: ſed phama perennis.
Tempore quo primum phrygia formabat in ida
Aeneas claſſem: & pelagi petere alta parabat:
Ipſa deum fertur genitrix berecyntia magnum
Vocibus his affata iouē. Da nate petenti — Cybelles
Quod tua chara parēs domito te poſcit olympo:
Pinea ſylua mihi multos dilecta per annos
Lucus in arce fuit ſumma: quo ſacra ferebant.
Nigranti picea trabibuſq; obſcurus acernis.
Has ego dardanio iuueni cum claſſis egeret
Læta dedi: nunc ſollicitam timor anxius vrget:
Solue metus: atq; hoc precibus ſine poſſe parētem
Neu curſu quaſſatæ vllo: neu turbine venti
Vincātur: proſit noſtris in montibus ortas.
Filius huic contra torquet qui ſydera mundi. — Poeta.
O genitrix quo fata vocas? aut quid petis iſtis? — Iuppiter
Mortalí ne manu factæ immortale carinæ
Fas habeāt: certuſq; incerta pericula luſtret
Aeneas? cui tanta deo permiſſa poteſtas?
Immo vbi defunctæ finē portuſq; tenebunt
Auſonios olim quæcūq; euaſerit vndis:
Dardaniūq; ducem laurētia vexerit arua
Mortalem eripiam formā magniq; iubebo
Aequoris eſſe deas: quales nereia Clotho
Et Galathea ſecant ſpumantē pectore pontum.
Dixerat: idq; ratum ſtygij per flumina fratris — Poeta.
Per pice torrentes atraq; voragine ripas
Annuit: & totum nutu tremefecit olympum.
Ergo aderat promiſſa dies: & tempora parcæ
Debita cōplerant: cum Turni iniuria matrē
Admonuit ratibus ſacris depellere thedas

ASCEN. ¶Quis de⁹ o muſe &c. Quia res difficilis ē creditu: & pter opinionē iteruenire facit au toritatē muſarū: iō aūt figmētū hoc interſe rit vt delectet nouitate & decorū ſeruet. Nā ſi bello viuida virt⁹ fuit troianorū: ñ eēt deco rū claſſem añ oculos in cēſam videre ſine de

DONA ſenſione vlla. Donati verba ſūt. Tpa. q. Ve riſilis fit res cū tps & loc⁹ expoīt. Ipa de ge. nullus hō hec viderat: aut audierat ſed muſe poetā docuerūt. Da impatiua vox oñdit pa rētis. Nate:: qd' nomē ad ipetrādū multū va let. Chara: vt ſit de parēti quā diligis & q̄ te amat. Rē aūt arduā petitura cās/iuſtas iſerit. Torquet qui. ſ. cui eſt oīum rerū ptās ſed ta men nō debet aliqd pſtare cōtra fatū vt illa

Ordo. petit: ſ. vt & naues & æneas nō ſint ſubiecti caſib⁹. Hec ille. ¶Ordo eſto muſe dicite: qs deus. q. d. mortaliū neminē potuiſſe: auerti teucris. i. a nauibus teucrorū nā dū noſtra ar dent nos ardere dicimur ſicut in. ij. Iam pxi mus ardet Vcalegon: incēdia tā ſeua. i. tam magna & violēta: & qs de⁹ depulit ratib⁹. i. pepulit de ratib⁹ tātos ignes. dicite inqt qa fides eſt facto priſca. i. valde ātiqua & ita ſub obſcura & debilis: ſed fama ē ſup. perēnis. i. p ānos durās & ad nos vſq; pducta. Incipit aūt narrare quaſi dictātib⁹ muſis. Tpe q̄ æne as formabat primū ī ida phrigia claſſē. ſ. ſuā & parabat peterē alta pelagi: Ipa berecyntia: ſ. cybeles q̄ ī berecynto colit genitrix. i. ma ter deū. i. deorū fert affata iouē magnū. ſ. ſine exēplo. his vocibus o nate da. i. cōcede petē ti ſup. id qd' tua chara parēs. i. mater poſcit. te. i. reqrit a te: olympo domito. i. poſtq̄ celi dominus effectus es & voti compos atq; oīa potēs. Incipit aūt docere qd velit Sylua pi nea. i. in qua plurime pinus naſcunt: dilecta mihi p multos annos fuit in ſūma arce hoc eſt apud gargara: lucus. i. incedua vt ſit mi hi luc⁹ cōſecratus: quo ideſt ad quē lucū ſup. phrigij ferebāt ſacra luc⁹ in quā exñs obſcu rus. i. vmbroſus picea ſup. arbore nigranti. i. ad nigredinē tēdēti: & trabibus acernis. i. ex acere arbore pcioſa. Ego leta. i. lubens & volēs dedi has. ſ. arbores: iuueni dardanio. i. ænae: cū egeret claſſis: nō ergo ſacrileg⁹ erat nec cōtēptor diuū: timor anxius. i. anxietatē afferre ſolit⁹ vrget nūc me ſollicitā: qa ſciuit claſſem ænce appetēdā ignib⁹: ſolue met⁹. ſ. meos de pectore meo atq; ſine. i. pmitte pa rētem. i. matrē tuā poſſe hoc pcib⁹. i. p pces: neu. i. neue: ipſe vicant quaſſate vllo curſu: neu vllo turbine vēti. proſit ſupple: ipſis or tas eſſe in nr̄is montibus. Filius. ſ. iuppiter qui torquet ſydera mūdi. i. cui eſt reru oīum ptās. cōtra. i. econtrario loquit hoc eſt rñdet huic ſic. O genitrix quo. i. in quā cōditionē vocas fata: vt. ſ. cōtra fatorū ordinationem corruptibiles arbores nō corrūpant nā ni hil tā fatale volūt q̄ mortalia mori & corru ptibilia corrūpi. vñ fatū ꝓ morte vſurpāt aut qd petis iſtis: datiuo. i. p iſtis. ſ. vilib⁹ re bus ac iſeſibilib⁹: petis ne ſup. vt carie facte manu mortali habeāt fas ideſt ius & permiſ ſum īmortale. i. vt īmortales ſint: & vt æne as incert⁹: qa mortalis & ſubmergibilis: lu ſtret. i. circunſpiciat & experiat picula exñs cert⁹. i. tut⁹: eo q naues tute eſſent: cui deo ē tanta ptās pmiſſa: q. d. nulli pterq̄ mihi. vñ aīaduertit in eſculapiū q hipolytū ab infe ris reuocauerat. Immo. q. d. qnimmo id po tius faciā: vbi. i. poſtq̄ naues defuncte. ſ. mu nere naui-

SERVI ¶Quis deus o muſæ: qa res deorū eſt: & ardua: iō p ſe eā nō pōt dicere hic aūt gloria Turni latēter oſtendit: cui⁹ vis niſi numib⁹ repelli non potuit. Priſca fi. fa. ſed oīs antiqtas difficilis pura & incorrupta manat in po ſteros hoc ei dicit. factū hoc licet priſcū ſit. Tamen ei⁹ fama nō eſt oblitterata vetuſtate. Quo primū: hoc eſt initio. Nō ei ſcd'o factæ ſūt naues apd' idā ab ænea. For mabat. i. formare cogitabat: nō ei in ida ſed apud antā drum factæ ſunt. Alta pe. abſolutū ē vt lata cāporū. Ip ſa. d. f. g. figmētū hoc licet poeticū ſit tñ qa exemplo ca ret notat a criticis vñ lōgo pœmio excuſat Nā iō & pri ſca rōne religioīs: & iouis bñficio dicit eē pfectū vt na ues mutarent ī nympdas: quo vt aliqua ex pte poſſit eſ ſe veriſimile. Berecyntia: mater deū a monte phrygiæ berecynto: cui⁹ vltia ſyllaba caret aſpiratiōe q̄ addim⁹ qtiēs montē deli cynthū dicim⁹. Eſt aūt tenuis iſta di-
ſcretio quibus

ſcretio qb⁹ noib⁹ ſubtrahi debeat aſpiratio:nã ecce ripei mõtes arcadiæ ñ ſcribũt cũaſpiratõe:quã addimus qtiẽs riphæos mõtes Scytiæ ſignificam⁹. Da. na. p.ac ſi diceret ei q̃ iubere deb uerat Domito tepo .o. videt̃ dicere præſta ei cuius beneficio ſeruatus ad olympi regna veniſti.Saturn⁹ ei cũ oẽs cõſumeret filios iouẽ ſolũ eẽ nõ potuit celatũ mr̃is auxilio:domito ergo olympo ĩ tuas.ſ.leges ꝑ bñficiũ meũ mũdo redacto.Pinea ſylua mihi:cõgrue nã pin⁹ ĩ tutela mr̃is eſt deũ Arce fuſum. hoc eſt apud Gargara q̃ dicta ſunt quaſi καρακαρατοσ: ideſt caput capitis altitudĩs altitudo cara eſt.ηκακεφαλη. Gargara aũt ſunt mõtis idæ cacumina,ꝓpter qđ dixit ĩ arce ſũma.Nigrãti.p.vmbroſa:&picea eſt genus arboris:vñ pix deſudat.Harũ aũt ſcđm Pli.qnꝫ ſunt ſpẽs. ſicut ẽt ſupradiximus:Has ego:nõ trabes:nam de acere naues nõ fiũt vñ meli⁹ arbores intelligimus: referẽtes ad piceas vel ad pinos:Sane notãdũ trabes eum dixiſſe de arborib⁹:cũ nõ dicãtur niſi iam cæſæ & iam cõpoſitæ Claſſis egeret iuſta æneẽ petitio: & cõcædẽtis benignitas numinis excluſit piaculũ:nã his remotis ſacrilegiũ cõmitteret̃.Timor anxi⁹:aut perpetuũ eſt timoris epitheton aut certe verũ timorẽ Voluit ſignificare:

nere nauigãdi &vehẽdi æneã ſicut de ænea dictũ ẽ o tãdẽ magnis pelagi đfũcte ꝑiclis tenebũt finẽ.ſ. nauigationũ&,ꝓ.i.port⁹ auſonios:olĩ.i.aliqñ tpe futuro: p⁹ ſeptẽnales .ſ. errores:q̃cũqꝫ euaſerit vndis qa ꝑijt vna int̃ ſyrtes vt dictũ ĩ prio eſt:& vexerit ducẽ dardaniũ.ſ. æneã ſup.ad arua laurẽtia:ego eripiam ſup.ei formã mortalẽ& iubebo ſup. oẽs eẽ deas magni eq̃ris.i.nymphas marinas.q̃les clotho nereia.i.nerei filia:& galathea ſecãt pectore põtũ ſpumãtẽ.i.mare ſpumans. dixerat.ſ.iuppiter.& ãnuit.i.nutu ſignificauit:id ratũ.i.firmũ & ſolidũ eẽ:ꝑ flumĩa fr̃is ſtygij.i.ꝑ plutonis ſtygẽ dij cui⁹ iurar̃ timẽt ac fallere numẽ:&ꝑ rippas torrẽtes pice & atra voragine.i.ꝑ ſtigias paludes& tremefecit nutu totũ olympũ . Ergo dies ꝓmiſſa.i. tp̃s exoluẽdi ꝓmiſſũ aderat:&parce cõpleuerãt:tpa debita:cum.i.qñ iniuria.i.violentia iniuſta turni admonuit mr̃em.ſ.deorum depellere ratibus ſacris.i.ſacratis arboribus facțis thed as ideſt faces ex thedis factas Cybelles

vt ſeparet ab eo q ex cupiditate naſcit̃ ꝓſperum:vt Exultãtiaqꝫ hau.Corda pa.pul.Proſit no.in mon. or.Bõa breuitas.Nã detraxit his & eẽ nã plenũ eſt ꝓſit & his ortas eẽ in mõtib⁹ nr̃is:qđ fecit elocutionis cã.Torquet:q ſuſtinet regit.Quo fata torquet oñdit fata aliquaten⁹ trahi nõ tñ vſqꝫ quaqꝫ:hoc ei dicit q̊.i.ad quã rẽ.Petis iſtis:ꝓ iſtis:nã ſi dicim⁹ peto tibi.i.ꝓ te.Fas hẽant:ius:nec em̃ poſſent:æterna eẽ q̃ ab hoib⁹ facta ſũt.Hora.Debemur morti nos nr̃aqꝫ:Nãqꝫ ſicut animi facta ſũt ĩmortalia:ita corporis ꝑeũt.Salu.Ceterũ ſtudia nr̃a ſicut aĩa ĩmortalia ſũt.Certuſqꝫ incerta ꝑicula: hoc dicit caſibus licentiã hæc petitio vult adimere.Nã æneas ſorte qua hõ ẽ nauigatiõis debet timere ꝑiculũ:qđ perit:ſi ei⁹ nauib⁹ eternitas det̃.Cui tãta deo ꝑ.cui ac ſi diceret.nec regi qdẽ deoꝝ.Defũcte:liberate:vt O tãdẽ magnis pelagi defũcte ꝑiclis.Portuſqꝫ te.nautico vſus ẽ Verbo:cũ de nauib⁹ diceret.Quæcũqꝫ:hic oſtẽdit aliquas eẽ ꝑituras.Euaſerit.vn.de vndis exierit cũ venerit ad eũ locũ đ q̃ nauigatur⁹ iã nõ ſit. Alij legunt euaſerit vndarũ periculũ.Mortalẽ eri. for.bene dixit mortalẽ.Nec em̃ põt fieri vt eadẽ res & mortalis ſit & immortalis:ante eſt vt deſinat eſſe mortalis.Quales nereia clotho nõ tales dixit erunt: ſic ſupra.Qualis mugitus fugit cum ſaucius aram Taurus Per pi.t.Ardẽtes & eſt figmentum poeticum.Adde.p.d.promiſſum tẽpus aduenerat.Turni iniuria.ſcilicet quã inferebat & modo iniuria eſt. αδικημα.ideſt iniuſtitia.hinc & apud comicos iniuri⁹ eſt qui audet aliquid cõtra ordinem iuris:& bene iniuria:quoniam & contra neceſſitatẽ fati.& contra rationem fœderis bella commouerat.

Hic primũ noua lux oculis effulſit:& ingens:
Viſus ab aurora cælum trãſcurrere nymbus.
Ideiqꝫ chori:tum vox horrenda per auras
Excidit:& troum rutulorũqꝫ agmina cõplet
Cybelles Ne trepidate meas teucri defendere naues:
Neue armate manus,maria ãte exurere Turno
Quam ſacras dabitur pinus:vos ite ſolutæ
Poeta. Ite deæ pelagi:genitrix iubet:[& ſua quæqꝫ
Continuo puppes abrumpũt vincula ripis.
Delphinũqꝫ modo demerſis æquora roſtris
Ima petũt:hinc virgineæ mirabile monſtrum
Reddunt ſe totidẽ facies:pontoqꝫ feruntur:
Quot prius æratæ ſteterãt ad littora proræ.
Obſtupere animis rutuli:conterritus ipſe
Turbatis Meſapus equis cõctatur:& amnis
Rauca ſonãs:reuocatqꝫ pedẽ tyberinus ab alto.
At non audaci Turno fiducia ceſſit.
Vltro animos tollit dictis:atqꝫ increpat vltro:
Turnus. Troianos hæc monſtra petunt.his Iuppiter ipſe

Hic primũ noua lux.docet ergo qũo naues troianoꝝ ĩ nymphas mutate ſint:& qũo id ꝓdigiũ aĩoſus turn⁹ ĩ ſuũ vertebat cõmodũ:docẽs id ſibi a dijs factũ ne ãpli⁹ aufugerẽt phryges eã aũt deoꝝ eẽ volũtatẽ ꝓbat ex ſimili.Nã ſicut vlti ſũt raptũ paridis ita & ænee vlturi ſint:cũ par ſit rõ.Purgat ꝑterea Tnrn⁹ oĩa q̃ phryges de fatoꝝ oraculis ſibi pollicita adducere poſſẽt ſeqꝫ grecis collatũ ꝑfert:de qb⁹ oib⁹ dicit Donatu ſſic. Hic primũ debuerũt ante cõiurationẽ preire ſigna ne caſu res facta videat̃ deinde vox ſequit̃ vt cõiectura ſignoꝝ firmet̃ Maria an.pulchre a loco ĩ q̊ erãt poſſibilitatẽ ſũpſit. Totidẽ vt apperet ipas eẽ q̃ fuerũt verſe.Increpat.u.temeritas maxĩa q cum factũ ĩtellexiſſet:debuit poti⁹ fortunã ſuã deflere:Auxiliũ ſolitum q.d.q fugere ſemꝑ ſoliti ſũt.Tot milia: ſepara & deĩde dic gẽtes Phryges:ꝓ cõuicio poſuit.Solos atridas ſiluerũt pẽas primaꝝ ĩiuriaꝝ ĩ atridas pulſi pr̃ia:luẽt & iſtaꝝ ĩ nos iã extorres& iõ ĩbecilliores:ẽ ergo mirũ exemplũ:deprimit aũt oĩa illoꝝ geſta apđ Troiã: & ſe Grecis ꝑpõit ꝙ nõ fraude:ſed vi velit adoriri.Hec ille.Ordo ẽ Lux noua.i. magna & ĩſolita effulſit primũ hic.i.ĩ hac exuſtione nauiũ:ãt hoc loco dicto:& ĩgẽs nymb⁹.i.lucida nubes:viſ⁹ ẽ trãſcurrere celũ.i.aerẽ: ĩcipiẽs.ſ.ab aurora.i.ꝑte oriẽtali. Et chori idei i.q ſũt ĩ tutela mr̃is deoꝝ ſup.viſi ſũt. Tũ.i. inſup:vox horrẽda.i. metuẽda & reuerẽda cũ horrore quodã excidit ꝑ auras & cõplet troiam.ſ.nouã in morẽ caſtrorũ extructam ASCEN DONA. Ordo.

& agmina rutulorꝝ.i.populorꝝ turni. O teu=cri ne trepidate.i. ne cum timore feſtinetis: defendere naues meas.i.mihi ꝓpter pin' ſa=cratas: ve pro vel ne armate manus .ſ. ad de=fenſionē: dabit turno ante.i. prius .i. citius aut facili': exurere maria q̃ ſacras pin'.i.na=ues ex pinib' ſacris mihi edificatas: vos ſci licet adhuc naues ite ſolute: ite inqt dee: ideſt effecte dee pelagi. genitrix.ſ. deum iubet. Et puppes.ſ. ipſe naues incipientes a puppibus nymphe fieri abrūpunt vincula quæq;.i. q̃ libet ſua. ſcilicet vincula ſeu retinacula: ripis ideſt ab ipſis ripis. & petūt ima equora: ro=ſtris demerſis more delphinū: & totidē faci=es virginee: mirabile monſtrū.i. que res eſt mirabile monſtrū: reddūt ſe: ideſt exhibent ſe emergētes ex aqs & ferunt ponto ideſt in mare: totidē lit inquit quot prore erate ſte=terāt pri' adētora: rutuli opſtupuere animis & ipē meſapus.ſ. ductor exercitus: domitor equorꝝ & filius neptūni: qui audaciſſim' eſſe debuit: cūctat ideſt fixus māſit: exiſtens con territus & hoc equis turbatis: & amnis ſo=

Auxiliū ſolitum eripuit: nō tela neq; ignes
Expectant rutulos: ergo maria inuia teucris:
Nec ſpes vlla fugæ: rerū pars altera adempta eſt:
Terra aūt in noſtris manibus: tot milia gentis
Arma ferūt italæ, nil me fatalia terrent:
Si qua phryges præ ſe iactant reſponſa deorū.
Sat fatis veneriq; datum eſt: tetigere q arua
Fertilis auſoniæ troes: ſunt & mea contra
Fata mihi ferro ſceleratam excindere gentem
Coniuge prærepta: nec ſolos tangit atridas
Iſte dolor: ſoliſq; licet capere arma mycenis:
Si periiſſe ſemel ſatis eſt peccare fuiſſet
Ante ſatis, penit' modo nō genus omne peroſos:
Femineum

Femineum quibus hec medij fiducia valli:
Foſſarumq; moræ:leti diſcrimine paruo
Dant animos.an nõ viderunt mœnia troiæ
Neptũni fabricata manu conſidere in ignes:

¶Noua lux.i.oib⁹ deoꝝ qđ & paulo poſt dicit.Ne.f. ꝑ ne feſtinetis:& ꝑ hoc ſignificat̃ iõ ad nauiũ defenſionẽ egreſſos non eſſe troianos:qa numẽ vetuit.Ite.d.p.alij hucvſq; volunt matrẽ deũ locutã:alij iũgunt genitrix iubet.Obſtupuere.r.timuerũt rutuli:timuit Meſapus numinis fili⁹:timuit Tyberis:ꝑ hos aũt gradus maior Turni deſignat̃ audacia:tale & in quarto.At nõ infœlix animi phœniſſa.Et an.rau.ſo.licet ãtiq̃tas habuerit hic & hæc amnis:meli⁹ tñ ẽ accipe rauca ſonãs ꝑ raucẽ q̃ rauca amnis.Reuocatq; pe.ty.ab al.nũc ipm deũ territũ dixit ſupra vndas fuiſſe pterritas & in ſe repreſſas. Aĩos to.di.magnanimitatẽ ſuã cõprobat dictis.tale ẽ illud ecõtrario.Turbatũq; oculis.Hæc mõſtra petunt: appetũt:vt reginã petit.Iuppiter ipe.ſ.q oib⁹ pſtare cõſueuit vñ & Iuppiter dict⁹ ẽ quaſi iuuãs pr̃:ergo auxilium ſolitũ nõ circa Troianos accipim⁹:ſed qđ ipſe pſtare cõſueuit.Nõ tela neq; ignes.Expectãt rutulos. Non expectãt Troiani:vt rutuloꝝ telis aut ignibus pereãt: qa iã nauiũ amiſſiõe pierũt.Maria inuia teucris. color eſt.nã rẽ quã troiani ꝑ ſe putabãt:in cõtrariũ vertit dicẽs nauigatiõis auxiliũ & fugæ pdidiſſe troianos: q̃s cõſtat ꝑ fœlicitate habuiſſe nauigatiõis vitare diſcrimina.Rerũ pars al.hũane em̃ naturæ duo elemẽta cõceſſa ſũt.ſ. mare & terra.Nil me fatalia ter.tacitis qõnib⁹ occurrit dicẽs ſi fataliter ſe ad italiã veniſſe dicũt:iam venerũt:cõpleta ſũt fata:& callide tacuit qđ erat fatale.Troiani eĩ dicebãt italiæ ſibi regna deberi:& eſt oratorũ qõnes ita pponere:vt facilẽ ſolutõis ſortiant̃ euẽtum.Si qua phry.præ ſe ia.quaſi & iſta cõfingãt.Sũt & mea cõ.Fa.mi.hoc falſũ ẽ qđ dicit Turn⁹.ſed ĩ arte rhetorica tũc cõcedit̃ vti nobis mendacio:Cũ redarguere null⁹ põt:vt hoc loco.Quis eĩ vere pt ſcire Turno data eẽnt nec ne reſponſa qa ſcit falſũ eẽ qđ dixit Argumẽtis ꝓbare dicta cõtẽdit dicẽs eſſe ſceleratã gentem: ob raptam ſibi coniugem:in quo facto vtitur grecorum exemplo qui rapta Helena gentem deleuere troianam. Coniuge prærepta:inuidioſe ſponſam coniugem vocat.Nec ſo.tan.atri.iſte.do.cur non in ſimilitudine criminis ſit pœnæ ſimilitudo.Si culpa repetitur ſupplicia quoq; geminentur.Penitus mo.non ge.omne peroſos Fœ.modo omne genus fœmineum non eos penitus peroſos dicebat.Locutus eſt autem figurate.Foſſarumq; mo.quaſi non tutela:ſed mortis dilatio.An nõ viderunt legitur & at non.Si an non abſoluta eſt.Si at non:eſt incœptiua particula ad ornatum pertinens. Hora.at o deorum quicquid in Cælo regit Tale eſt:at non ſic phrygius penetrat lacædemona paſtor.

Sed vos o lecti:ferro quis ſcindere vallum
Apparat:& mecum inuadit trepidãtia caſtra:
Non armis mihi vulcani:non mille carinis
Eſt opus in teucros:addãt ſe protinus omnes
Hetruſci ſocios tenebras & inertia furta
Palladij cæſis ſummæ cuſtodibus arcis
Ne timeant:nec equi cæca condemur in aluo.
Luce palam certum eſt igni circundare muros.
Haud ſibi cũ danais rem faxo:& pube pelaſga
Se putent

nãs rauca ideſt rauce:quaſi pcluſa voce præ ſtupore trãſlatio ab hoĩe a lupis viſo ſupple cõterrit⁹ cũctat̃:& ipe tyberin⁹.ſ.de⁹ hoc eſt tyberis reuocat pedẽ ab alto.ſ.mari.i.nõ audet influere thyrrenũ mare ĩ qđ ſe nymphe ex nauib⁹ facte receperãt. At.i.fiducia.i.cõfidẽs virt⁹ & aĩoſitas:nõ ceſſit.i.nõ amota ẽ. turno audaci.i.a turno audace & tollit aĩos. ſ. ſuoꝝ obſtupeſcẽtiũ vltro.i.inſup:dictis.i. verbis cõſolatorijs:atq; increpat vltro.i.nõ ſolũ nõ turbat̃ aut ſinit eos turbari:ſed inſuper increpat atq; redarguit turbatos dicẽs. Hec mõſtra.i.ꝓdigia:petũt.i.affectãt in pniciem & vltionẽ eoꝝ troianos:quia ipe Iuppiter quẽ.ſ.dicũt ſue ꝑfectionis authorẽ: eripuit ijs.i.eis auxiliũ ſolitũ:qa nõ poterũt amplius nauibus aufugere vt hacten⁹ aufugerũt Ipſi troiani nõ expectãt tela neq; ignes rutulos.i.rutuloꝝ manib⁹ immiſſos hoc ẽ debẽt iã nõ expectare ſed vereri.Ergo.ſ. qa naues ablate ſunt:maria ſup.ſũt inuia.i. ĩacceſſibilia teucris.Nec vlla ſpes fuge ſup.ẽ eis reliq̃ Altera pſreꝝ.i.auxilioꝝ q̃ ĩ fuga collocabãt eſt eis adempta.ideſt ablata: terra autem eſt in noſtris manibus.ideſt in potentia noſtra eſt qcqd ĩ terra nr̃a ẽ:nã tot milia gẽtis italę.i. italice ferũt arma.ſ.cõtra tã paucos:qđ tñ ob gloriã ſuam reticet.Rñſa deoꝝ.i.oracula fatalia:ſi phryges.i.troiani:iactãt qua.i.aliqua pre ſe nil terrẽt me.i.nihil moueor q; fatale eis fuerit in italiã puenire.Nã ſat.i. ſatis datũ.i.cõceſſũ ẽ.ſ.troianorũ & veneri.i. petitiõi veneris:q;.i.qa troes:tetigere arua auſonie.i.illius ptis italie:fertilis Sunt &.i. ẽt mihi mea.i.michi fauẽtia fata cõtra.i.ĩ cõtrariũ.ſ.excindere ferro.i.gladio:gentẽ ſceleratã.i.ĩpiã cõiugij violatricẽ & hoc cõiuge prepta.i.qa mihi cõiunx lauinia prepta eſt. Nec iſte dolor.ſ.de raptu cõiugis:tangit ſolos atridas.q.d.ẽt me tãgit:nec licet.i. cõceſſum ẽ a dijs ſolis mycenis.i.populis menelai: capere arma.ſ.cõtra raptorẽ cõiugis.Et ſi dicant̃ phryges ſatis pũiti ꝑpter raptũ helene a paride factũ & ita deos placatos dicit q; nõ qa ſi ſatis ẽ piſſe ſemel:fuiſſet.i.eẽ debuiſſet: ſatis añ.i.pri⁹ aut poti⁹:peccare ſemel fuiſſet ſatis añ.fuiſſet inqt ſatis peccar̃ eos peroſos mõ nõ penit⁹ oẽ gen⁹ femineũ qa nõ ſe:q potius femĩe ſũt q̃ viri dicẽdi ſed alias oẽs feminas veroſimile ẽ peroſos eẽ qb⁹ ſup. eſt hec ſ.ſola fiducia medij valli.i.qa vallũ hñt inter mediũ:q̃ a nobis eripiunt̃ & qb⁹ more.i.dilatiões foſſaꝝ.i.q̃s foſſe faciũt:paruo diſcrimĩe i.pua diſtãtia leti.i.a morte dãt aĩos.i.fiduciã:an ñ aut at nõ.p ironiã viderũt menia troie fabricata manu neptũni cõſidere ĩ ignes q.d maxime.vt vero ſimile ſic hec parua caſtra & vallum modicũ non poſſe diu ſtare.

¶Sed vos o electi ferro.Cõtinuo proſequitur turnus cohortatiõnẽ ſuã circa quã ptẽ nihil habem⁹ donati.¶Ordo igit̃ ẽ.Sed vos ASCEN o ſup.viri lecti.i. delecti ad militiã aut inter delectos electi qs ſup. vr̃m:apparat ſindere vallum.i. caſtroꝝ æneadũ munitionẽ & quis veſtrum:inuadit mecũ caſtra trepidantia.i. aut fragilia & infirma:aut phrygum trepidãtiũ metu:Omnia mire dicta.Nam preſenti vtitur tẽpore vt rem nõ gerẽdam ſed iam non geri fiducia quadã ſignificet:dicit lectos:vt ſue virtutis admonitos faciat. dicit mecũ vt ſe participẽ laboris doceat.dicit ferro vt inſtru=

Ordo.

ro vt inſtrumēti copiā monſtret: dicit caſtra trepidātia vt facilitatē rei indicet. Nō ē mihi op⁹.i.ñ indigeo neceſſario i teucros.i.ad excidiū teucroꝝ: armis vulcani: ſicut achilli p⁹fuiſſe legit̄ cui thetis mater vulcania procurauit arma: nō eſt etiā opus mille carinis. tot em̄ vſi dicunt̄ greci: vñ & in ſecūdo. Nō anni domuere decē. nō mille carine. Addant permittētis verbū.i. cōcedo aut pmitto: vt oēs hetruſci addāt ſe ſocios teucris ꝓtinus: ideſt porro tenus.i. circunquaqꝫ: aut ſtatim: tamen ſup. ne timeat: ideſt non opus eſt vt timeant vel admoneo ne timeant tenebras. ideſt ne per tenebras adoriar & furta inertia.i.q̄ inertib⁹ nō ſtrēnuis viris cōueniunt palladij.i. qb⁹ vlyxes cū ſocijs palladiū ex arce troiana ſuſtulit: vt in ſecūdi principio viſum cuſtodib⁹ ſūme arcis.ſ. ilij: ceſis.i. interemptis p inſidias. Nō timeāt inqt. q. d. nos id nō faciemus: nec nos cōdemur, ideſt abſcōdemur vt greci in aluo ceca.i. tenebroſa: eq ſ. lignei Certū eſt.i. deliberatū & decretū eſt michi: circūdare muros igni.i. obſidere caſtra & ea pſeq incēdio: luce: ergo nō p tenebras: & palā: ergo nō p inertia furta. Ego faxo: ideſt fecero aut faciā vt ſup. haud.i. non putēt rē.ſ. militarē: hoc eſt bellū eſſe ſibi cū danais & pube pelaſga. q. d. imbelli & ignaua reſpectu nr̄i: quos.ſ. danaos & pelaſgos Hector diſtulit.i. dimouit a victoria & pria: aut extēdit in caſtris; verſantes: in: ideſt vſqꝫ ad decimū annū. Nūc o viri lecti.i. egregij: qm̄ melior.i. maior. aut magis opportuna pars diei: eſt acta.i. trāſacta: adeo.i. oīno qd': ideſt q̄ res: ſupereſt: ideſt reliqua eſt vobis faciēda: aut qd'.ſ. diei. ſupereſt: ideſt quātū huius diei reliquū eſt ꝓcurate: ideſt reficite corpora veſtra: rebus geſtis bene.i. feliciter qd' cōtra portentū dicit: & vos parati.i. refecti ſperate: ideſt affectate & appetite pugnā.ſ. cōtra troianos: aut licet Seruius aliter ſentiat. ſperate.i. cū ſpe expectate pugnā.i. iuaſionē teucroꝝ: nā non tam parui fecit troianos vt nō putet ſe poſſe ab eis inuadi: fruſtra enim aliter excubias inſtituiſſet: vnde addit poeta. Cura obſidere.i. obſidēdi: ab obſido non obſideo: portas ſcilicet noue troie aut caſtrorum troianorum: excubijs: ideſt cum excubijs vigilum: ideſt agendi vigilias nocturnas: & cingere: ideſt cingēdi: menia: ideſt vallum caſtrorum flammis datur: interea: dum ſcilicet ſe reficiunt meſapo. Biſſeptem: ideſt quattuordecim rutuli. delecti ſup. ſunt. qui ſeruēt: ideſt obſeruent ne quid inferat aut exeat muros.ſ. caſtroꝝ: milite.i. manu ſeu multitudīe militū. aſt.i. ſed illi ſequūtur centeni iuuenes purpureis criſtis: ideſt habētes in galeis criſtas purpureas & coruſci: ideſt fulgentes: auro: ſequuntur inquam: quemqꝫ. ideſt quēlibet centurionū diſcurrunt & variant: vices.i. exercent ſe militariter. & ipſi fuſi. per herbā indulgēt vino: & vertūt: ideſt funditus ebibūt crateras: a nominatiuo crateres tertie declinationis cuius ſingularis hic crater: ahenos: ideſt ereos: Ignes collucēt ſcilicet in caſtris & cuſtodia: ducit ludo.i. ludendo: noctem inſomnem: ideſt ſine ſomuo.

Eſſe putēt; decimū quos diſtulit hector in annum.
Nūc adeo melior qm̄ pars acta diei:
Quod ſupereſt lecti bene geſtis corpa rebus
Procurate viri; & pugnam ſperate parati.
Interea vigilū excubijs obſidere portas — Poeta.
Cura datur meſapo; & mœnia cingere flammis.
Bis ſeptem rutuli: muros qui milite ſeruent
Delecti: aſt illos centeni quēqꝫ ſequuntur
Purpurei criſtis iuuenes auroqꝫ coruſci.
Diſcurrūt variantqꝫ vices fuſiqꝫ per hærbam
Indulgent vino; & vertunt crateras ahenos.
Collucent ignes: noctem cuſtodia ducit
Inſomnem ludo.

SER. ❡ Vallū dicitur ipſa munitio: nam valli fuſtes ſunt q̄bus vallū munit̄: ipſe de ſuſtētaculis vitiū primus valloſ ſub tecta refero. — Vallum. Vallus. — Nō ar. m. u. bene arma generaliter dixit: nam ipſe nō habuit a Vulcano: ſed ſolum gladiū. vt enſem. Quē dauno ignipotens deus ipſe parenti. Fecerat & ſtygia cadentē tinxerat vnda: per hoc autem quaſi latenter dicit ſe achile meliorem qui ſe Troianos etiā ſine diuinis armis ſuperare poſſe cōfidit. Addant ſe. p. o. ne timere videat̄ auxiliorū multitudinē. dicit eſſe incrementa victoriæ. Luce p. ꝓpter tenebras & furta incerta. Quos diſtulit Hector bene ſolius Hectoris facta eſt cōmemoratio vt oſtendat̄ ipſe perijſſe qui potuiſſet eſſe terrori ꝓpter qd' vult Aeneā nihil fortiter feciſſe in bello troiano. Melior. q. p. a. d. i. maior & pria. Bene. g. c. r. in eo tātum ꝙ hoſtes non auſi ſunt egredi. Pugnam ſpe. pa. ſ. cōtra troianos: nō a troianis ne videatur contra ſupradicta omnia nunc ſocijs inferre timorem. vigilum ex. Excubiæ ſunt diurnæ vigilie nocturnæ — Ecubie. Vigiliæ. — Centeni. q. cēturionum. ſ. ex more romanæ militiæ. Nam ex numero militū: q eos ſequnt̄ grad⁹ dignitatis appet. vertūt. c. a. potāt & ē hemeſtichiū ēnianū.

ASCEN DONA. ❡ Hec ſup e vallo &c. Docet quā cōtra defēſionē pararēt teucri vtqꝫ niſus de Aenea adeundo ſollicit⁹ eurialiū amicū allocut⁹ ſit vñ de dicit Donatus ſic. Iuueni: aſcanio: aut appellatiōe vni⁹ oēs intellexit. Niſus: q̄ cito dixit nomē p̄ris: locū in quo nat⁹: & qbus eſſet ſtudijs: Troiana induit ar. ceteris pulchrior pulcherrimus aūt cū eſſet armatus. Dira cu. cogitationes maximas deus aliquis mouet: an ipſa ſibi mens deus eſt. Hec ille. Ordo. Ordo eſt Troes ꝓſpectāt hec ſup.i. deſuper: e vallo & tenent.i. defendūt & protegūt alta.ſ. propugnacula armis.ſ. ſuis nec nō.i. inſup ipſi trepidi.i. trepidantes & feſtināntes formidine.i. ꝓpter formidinē: explorāt.i. ſcrutant̄ portas: an.ſ. ſatis firmiter clauſe atqꝫ munite ſint: & iungūt.ſ. portis: pōtes.ſ. ligneos quos ſurſum trahūt

Hec ſuper e vallo ꝓſpectāt troes; & armis
Alta tenent; nec nō trepidi formidine portas
Explorāt. ponteſqꝫ & propugnacula iungūt.
Tela gerunt; inſtāt Mneſtheus acerqꝫ Sereſtus
Quos pater æneas; ſi quādo aduerſa vocarent;
Rectores iuuenum; & rerū dedit eſſe magiſtros.
Omnis per muros legio ſortita periclum
Excubat; exercetqꝫ vices; qd' cuiqꝫ tuēdū eſt.
Niſus erat portæ cuſtos acerrimus armis
Hyrtacides; comitem ænæ quē miſerat Ida

Venatrix iaculo ſcelerem:leuibuſqꝫ ſagittis.
Et iuxta comes eurialus quo pulchrior alter
Nõ fuit æneadum:troiana nec induit arma:
Ora puer prima ſignans intonſa iuuenta.
His amor vnus erat:pariterqꝫ in bella ruebant.
Tum quoqꝫ communi portam ſtatiõe tenebant.
Niſus. Niſus ait.Γdij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euriale:an ſua cuiqꝫ deus ſit dira cupido:
Aut pugnam aut aliquid iãdudum ĩuadere magnũ
Mens agitat mihi:nec placida cõtenta quiete eſt.
Cernis que rutulos habeat fiducia rerum.
Lumina rara micant:ſomno vinoqꝫ ſepulti
Procubuere:ſilẽt late loca percipe porro
Quid dubitem:& que nũc animo ſententia ſurgat.
Aeneam acciri omnes Populuſqꝫ patreſqꝫ
Expoſcunt:mittiqꝫ viros:qui certa reportẽt.
Si tibi quæ poſco promittũt(nam michi facti
Fama ſat eſt)tumulo videor reperire ſub illo
Poſſe viam ad muros:& mœnia pallantea

SRVI. ¶Trepidi formidine feſtini ꝓpt̃ formidinẽ nã ñ ẽ iteratio ꝗ eẽt ſi trepidi formidãtes accipiant̃.Põtes ꝗ fiũt ĩ muris ãguſtioribꝰ.Propugnacula pinnas.Rectores iuuenũ legit̃ & iuueni.ſi iuueni aſcanio ſi iuuenũ magr̃os militũ accipe.Sortita peri.ſorte diuiſa ad defẽſionẽ pericli.Quod cuiqꝫ tu.ẽ:exercet vnuſqſqꝫ vices ad id qd̕ accepit tuẽdũ.Ida vẽatrix a pleriſqꝫ ida mr̃ Niſi accipit̃ qa dixit venatrix:nã ſi mõtẽ volueris accipe:abuſiue idã venatricẽ dictã intellige ꝓ venatiõibꝰ abũdãtẽ:nã venatrix ꝓprie ẽ ꝗ venat̃ ñ ꝗ venatiõibꝰ abũdat.Iaculo c.bñ ĩducit Niſũ eẽ optimũ iaculatorẽ:& hãc ꝓmittit armoꝝ ꝑitiã ꝗ poſt plurimũ poterit ĩ Euryali defẽſiõe Troiana nec ĩduit arma:hoc ẽ qui nõdũ bellicoſa arma ĩduerat.i.accepat hoc dicit pulcher qdẽ erat:ſed nõdũ bellãdi ꝑitꝰ.Dij ne hũc ardorẽ mẽtibꝰ addũt Euryale: An ſua cuiqꝫ deꝰ ſit dira cupido: Apd̕ Plotinũ philoſophũ & alios q̃ri t̃.Vtrꝝ mẽtis nr̃æ acies ꝑ ſe ad cupiditates & cõſilia moueat̃ an ĩpulſu alicuiꝰ numĩs:& prĩo dixerũt mẽtes hũanas moueri ſua ſponte dep̃hẽdert̃ tñ ad oĩa hõeſta ĩpelli nos genio & nũine q̊dã familiari qd̕ nobis naſcẽtibꝰ dat̃ praua vero nr̃a mẽte nos cupe & deſyderar̃:nec eĩ p̃t fieri vt praua numinũ volũtate cupiamus:qbꝰ nihil malũ cõſtat placer̃:vñ nũc hic ortꝰ ẽ ſenſus.Hoc eĩ dicit niſus.O Euryale dij nr̃is mẽtibꝰ cupiditates inijciũt & deſideria:an ſit deꝰ mẽtis ĩpa cupiditas Mẽtibꝰ ad bñ addũt:nã aĩus ſui natura prudẽs eſt: ſed ei addit̃:vt aliqd ĩpatiẽter deſyderet.Dira:magna aliqd magnũ.ſ.ꝑ hoſtes trãſitum.Mens agi.mi.molit̃. Quiete:mõ ocio ñ ſõno nã ĩ vigilijs fuerat collocatus. Cernis ꝗ ru.hẽat fi.re ipſiꝰ deſiderij vult eẽ rõabiles cãs Sõno vinoqꝫ ſe.alterꝝ pẽdet:ex altero:& ſepulti q̃ſi ſine pulſu & nil ſẽtiẽtes.Porro hortãtis ẽ.Quid dubitẽ.i. cogitẽ:oĩs eĩ cogitatꝰ ĩ dubitatiõe ẽ añ ſñiam.Populuſqꝫ p̃reſqꝫ:trãſfert ĩ troianos Romanã cõſuetudinẽ:vt ſolet plærũqꝫ:priꝰ eĩ iubebat ppl̕s pꝰ cõfirmabat ſenatꝰ.
Poſcere. Reportẽt portẽt:nã re vacat:Si tibi ꝗ poſ.ꝓ.Poſcer̃ eſt
Petere. ſcd̕m var.q̊tiẽs aliqd ꝓ merito nr̃o d̕poſcimꝰ:peter̃ vero ẽ cũ aliqd hũilit̃ & p̃cibꝰ poſtulamꝰ & bñ Euryalũqꝫ nolit ducer̃ later̃ oñdit Mẽia pallã.vbi credit nũc Aeneã.

Obſtupuit

ſurſum trahunt:& ꝓpugnacula.i.pinnas ferro mũitas.qbꝰ hoſtẽ arceãt:& gerũt.ſ.ad muros:tela.i.iacula & miſſilia ac ſaxa:Mneſtheꝰ & cereſtus acer.i.ſtrẽnuus vir(de his aũt in q̇nto ĩ nauali certamĩe viſũ eſt)inſtãt.ſ.operi.i.inſtanter intẽdũt q̊s.ſ.duos:pater Aeneas dedit iuueni.ſ.aſcanio(ſic em̃ Donatus legit addẽs iuueni ꝓ eo qd̕ eſt iuuẽtuti ẽt poſitũ intelligi poſſe Seruius quoqꝫ iuueni legi poſſe aſſerit & iuuenũ)& magiſtros rerũ.ſ.gerũdarũ:ſi aduerſa:veluti hoſtium oppugnatiões & obſidiones:vocarẽt.i.exigerent ſ.eoꝝ accuratione & p̃ſidiũ.Omnis legio.i. exercitus troianoꝝ:excubat.i.extra cubiculum degit hoc eſt vigilat:ꝑ muros.i.in circuitu muroꝝ:ſortita.i.poſtq̃ ꝑ ſortes quilibet qd̕ obiret acceperat:periclũ ꝓ eo qd̕ eſt periculũ.i.locũ periculoſum hoc em̃ pacto nulla põt eẽ int̃ milites q̃rimonia qa qui maius periculũ obire cogunt̃ & difficiliorẽ ꝓuinciã gerere:nõ inuidia cuiuſq̃ ſed forte id factũ agnoſcũt:& exercet vices.i.viciſſim & ꝑ vices:qd̕ tuẽdũ.i.defendẽdũ & ꝓtegẽdum eſt cuiqꝫ.i.q̇ſqꝫ qd̕ ſue ꝓtectiõi deputatũ eſt & ne ſimul oẽs excubuiſſe putẽtur:qd̕ diu durare nõ poſſet:addit:exercetqꝫ vices &c. Niſus hirtacides.i.hirtaci filiꝰ:acerrimus.i. maxime ſtrẽnuꝰ armis.i.in rebꝰ bellicis:erat cuſtos porte.quẽ.ſ.niſum ida.ſ.mater eiꝰ hoc noĩe dicta venatrix.i.venatiõi intẽdere ſolita ſicut & parthenie virgines in arcadia:aut ida.ſ.mons ſiluoſus in phrygia.venatrix.i. venatiõi cõueniẽs miſerat Aenee comitẽ:celerẽ.i.expeditũ:iaculũ.i.qa ſolũ iaculũ portare ſolebat & ita velociſſimo curſui intẽdere: & ſagittis.ſ.ex arcu mittẽdis cũ iaculũ manu mittat̃ leuibꝰ.i.ñ põderoſis.Et euryalus iuxta ſup.ĩpm niſũ erat ẽt cuſtos:q̊ alt̃ æneadũ ꝓ æneadaꝝ.i.inter æneadas nõ erat pulchrior nec induit adhuc.ſ.arma troiana:exiſtẽs puer ſignãs ora intõſa.i.ĩberbia & leuia adhuc:prĩa iuuenta.i.in flore iuuente:& ita nõdũ habilis viſus fuit ad arma ſed tũc primũ ceperat deputari armis:aut nec alt̃ troianorũ ĩduit pulchrior arma troiana ita vt arma troiana illum maxĩe decerent:nã qũo ſe q̊qꝫ ĩter labores troie eruditũ diceret a p̃re ſi fuerit eatenꝰ ĩermis:vnꝰ.i.vniformis amor i.dilectio vehemẽs:erat his.ſ.duobus & ruebãt ꝑiter ĩ bella.(Si ĩ bella ruebãt qũo dicit Seruiꝰ ꝙ troiana nec ĩduit arma ſic intelligi ꝙ nõdũ armatꝰ fuerat.Illud ergo nec:nõ determĩat ĩduit:ſed alt̃ pl̕chrior vt ſit nec alter pulchrior &c)& tenebãt tũ q̊qꝫ.i.ẽt tũc portã cõi ſtatiõe.i.deputati ad ſtãdũ ꝓ portis in eodẽ loco.Niſus ait.ſ.ad euryalũ.O euryale addunt ne dij:aut ne.i.an dij:addũt mẽtibus nr̃is.ſ.hũc ardorẽ.i.hũc vehemẽtẽ affectũ ad aliqd noui & ĩſoliti ꝑficiendũ:hoc ẽ an genij (quẽ nos ãgelũ ac ſpm̃ nobis deputatũ dicimꝰ)alicuiꝰ ĩſpiratõe mouear:an cuiqꝫ ſua dira.i.vehemẽs & execrabilis cupido:ſit deus i.pricipiũ motiõis qd̕ cõpetit.vide Seruiũ egregie hũc locũ ꝓſequẽtẽ.hoc ẽ an ego ĩſpiratiõe alicuiꝰ bõi numĩs ad facinꝰ magnũ ĩſtigar:an ꝓuitate ꝓprie mẽtis ad aliqd ĩprudẽter gerendũ mouear.Mẽs agitat.i.verſat & meditat̃ michi iãdudũ.i.iã a pauco tpe aut pugnã:aut ĩuader̃ aliqd magnũ:nec ĩpa mẽs ẽ cõtẽta q̇ete placita.i.ñ p̃t q̇ſcere ẽt ſi q̇ſcere coner.Cernis.i.vides:q.i.q̃lis et q̃ta fiducia reꝝ hẽat.i.teneat rutulos:Lũina.ſ.noctur

 norum

noꝝ igniū micāt rara ipi ſepl'ti.i.ſopiti & obruti ſōno & vino: ꝓcubuere.i.ꝓcul extēſi cubuerūt:loca ſilēt late. Percipe porro.i.ꝓfundius.qd dubitē.i.cogitem(dicit Seruius)aut reuera:qd dubitē.i. cum dubio formidem. & que ſnia ſurgat nūc aīo.i.qd decreui(Sub obſcura ſed opportuna obſcuritate eſt oratio.Nā in re quā palā enūciare erubeſcimus ex induſtria obſcuri ſumus:ſicut hoc loco niſus q duo dicit vnū ſe dubitare & alteꝝ cōſtituiſſe:dubitare an populus & pr̄es ꝓmittāt euryalū ad facinus inſolitum & magnū aſſumi ī ſociū ꝙ ſe ꝓ amicitia poſcere dicit:cōſtituiſſe aūt ad Aeneā ꝓficiſci ꝑ mediū hoſtiū).¦Oēs &popul' & pr̄es:expoſcūt Aeneā acciri.i.aduocari ad nos:& mitti ſup.aliqs:viro.i.ad virū.q reportēt.ſ.ab eo certa.i.qd nobis in hoc caſu agēdū ſit aut ſcd'm Seruiū q vult re vacare ſic:q reportēt.i.afferāt&portēt viro.i.ad virū.ſ.Aeneā certa.ſ.noua:d' reb' nr̄is.Sed dubito ſup.ſi.ſ.pr̄es ꝓmittūt.i.ꝓmittūt tibi aut ꝓmittūt tibi.i.de te q̄ poſco.i.cupio.ꝓmitti.i.te mecū ꝓficiſci.Nā mihi .i.q̄tū ē de me:fama facti eſt ſat.i.ſatis ſcio ꝙ ex claritate geſtoꝝ merueris cōceſſionē gerēdoꝝ. Aut poti' fama facti.ſ.tui:ē mihi ſat.i.ſatis.i.nihil diffido de te:ēcognoſco te ſatis virilē:ſed dubito de cōſenſu pr̄um. dicit aūt q̄ ſnia ſurgat videor.ſ.mihi poſſe ꝑpire viā ad muros & ad menia pallantea.i.ad Euandrum vbi Aeneam eſſe putabat:ſub illo tumulo:ideſt eundo ſub illo tumulo:ideſt colliculo quē vides. hoc enim dicēs monſtrauit ille tumulū:ideſt tumorē quendā terre per noctē ꝓminentem.

ASCEM
DONA.
Ordo.

¶ Obſtupuit.Recitat rn̄ſū Euriali &rurſus. Niſi ipm a ꝓfectōe ob mr̄em dehortātis& tādē cōſentiētis vnde Donatus hoc ſolū dixiſſe nobis ꝓmiſſ' eſt .Sed ſi qs.Omnia huc refert ꝙ in cā min' ſpei & plus timoris ineſt. Hec ille. Ordo ē.Eurial' ꝑculſus magno amore.i. deſiderio laudū obſtupuit.ſ. nouitate rei & affat̄ ſimul.ſ.cū ſtupeſceret amicū.ſ.niſū: ardentē.ſ.cupiditate gl'ie & rei gl'ioſe gerēde. Igit̄ qa.ſ.te dubitare dicis & rē apire nō audes:ne.i.an o Niſe:fugis.i.refugis & renuis adiūgere me reb' ſūmis.ſ.q̄s gerere ꝑas mittā te ſolū in tāta ꝑicula.q.d.nequaq̄ id fecero:vel vis ne vt ego mittā te ſolū.q.d.id nō recte velis:qa opheltes genitor.i.pr̄ meus q me gn̄auit:aſſuet' bellis.i.vir ab ineūte etate rei militari aſſuet' nō erudijt me ita.ſ. vt me ſociū fugere debeas nō erudijt dicit ſublatū:ideſt educatū: inter terrorē argolicū.i. quē argolici inferebāt:& cū ad verū inſtuerent̄ in re militari iuuenes: & inter labores troie.i.cū troia īcepat laborare penuria bellatorū nec ego geſſi tecum talia.ſ.vt fugias me vn̄ ēt appet pri' armatū fuiſſe: ſecut' tecū magnanimū Aeneā& fata extrēa.i. vſqꝫ ad fatalem terram.Hic animus:ſcilicet meus eſt:eſt inquit cōtemptor lucis ideſt vite præ gloria:aut aīus eſt :eſt inquit ēt ſup.hic.i.in hoc corpe meo:cōtēptor lucis.i.vite:& qui credat iſtū.i.tuū& a te mō cōtēptū honorē q̄ i.ad quē: tēdis.i. ꝓperas:bn̄ emi vita.i.ꝑcio vite Niſus ſup.rn̄dit ad hec.ſ.Euryali dicta. Eqdē.i.ego qdē o Euriale nil.i.n̄ aliqd.ego n̄ verebar d' te aliqd tale.i.ſatis cōfidebā virtuti&aīoſitati tue:nec ſas ſup.ē me d' te qcq̄ dubitar̄:n̄ ſup.fas ē ita.i. ſicuti veꝝ aut qd' ſētio dico:magn' Iuppit̄ referat.i.r̄ducat me ouātē. i.mediocri victoria letātē Iuppiter dicit: aut qcūqꝫ ſup.de':aſpicit hec oculis eqs.i. fauorabilib':ex cui'.ſ.īſpiratiōib' eā mētē cōcepat.Sed ſi qs.i.aliqs:ſi qs inqt ve ꝓ vel caſus vel de': quæ.i. qualia.ſ. ꝑicula. aut quæ. i.quas res:tu vides multa.i.pl'imas.ī ſup.tali diſcrimine.i.ꝑiculo:quale ē ꝑ medios hoſtes viā captare:rapiat ſup.me(ſed id timor̄ mali omiſn ꝓfert)ī aduerſū.i. rē aduerſā.ſ. ī mortē:ego velim te ſupeſſe.i.ſupuiuere poſt mortē m eā.tua etas ē dignior vita.ſ.q̄ mea: q veterior ſū velī inqt te ſupeſſe vt ſit q mādet hūo ſolita.i.ſepeliat me raptū.ſ. morte ī pugna.i.iter pugnādū:& redēptū ꝑcio ſicut achilles hectoris corp' r̄ddebat:āt ſi q̄ fortuna:vetabit id:videlicet me hr̄e legitimā ſepulturā:vt ſup.ſi tal iqs q ferat michi abn̄ti ferias .i.ſacrificiū iferis placādis fieri ſolitū: & qd' coret.i.ornet me ſepl'chro.ſ.inani:qd' ī neceſſitatis cāu ꝓ vero r̄putet̄ Neu ego ſim

miſere

Obſtupuit magno laudū perculſus amore — Poeta.
Euryalus:ſimul his ardentē affatur amicū.
Me ne igitur ſociū ſummis adiūgere rebus — Eurialus
Niſe fugis:ſolū te in tanta pericula mittam:
Non ita me genitor bellis aſſuetus Opheltes.
Argolicum terrorem inter troiæqꝫ labores
Sublatū erudijt:nec tecū talia geſſi
Magnanimū Aeneā:& fata extrema ſecutus.
Eſt hic eſt animus lucis contemptor:& iſtum
Q ui vita bene credat emi:quo tēdis honorē.
Niſus ad hec : Γ equidē de te nil tale verebar: — Poeta. Niſus.
Nec fas:nō ita me referat tibi magnus ouantem
Iuppiter:aut quicūqꝫ oculis hæc aſpicit æquis.
Sed ſi quis:quæ multa vides diſcrimine tali:
Si quis in aduerſum rapiat caſuſve deuſve:
Te ſupereſſe velim:tua vita dignior ætas:
Sit qui me raptū pugna præcioqꝫ redēptum
Mādet hūo ſolita:aut ſi qua id fortuna vetabit:
Abſenti ferat inferias decoretqꝫ ſepulcro.
Neu matri miſeræ tanti ſim cauſa doloris:
Q uæ te ſola puer multis e matribus auſa
Proſequit̄:magni nec mœnia curat aceſtæ:
Ille autē Γ cauſas nec quicqꝫ nectis inanes: — Poeta. Euryal'.
Nec mea iam mutata loco ſententia cedit:
Acceleremus Γ ait:vigiles ſimul excitat: illi — Poeta.
Succedunt:ſeruantqꝫ vices ſtatione relicta.
Ipſe comes Niſo gradit̄:regemqꝫ requirunt.

SRVI.

¶ Summis adiungere rebus.ſummū & extremū dicimus & laudabile.Bene ergo in re dubia ſermone vſus eſt dubio:Nam hoc dicit nō debes me nec a tua gloria nec a periculis ſegregare.Genitor bel.a. ipſe puer eſt: nec dum probatus:vnde ſe & ab illis temporibus : & a patris virtute cōmendat.Argolicum.ter quæm græci inferebant.Sublatū:ſuſceptum.Eſt hic eſt animus.Hic poteſt eſſe & aduerbium demonſtrantis vt ſit eſt hic: ideſt in meo pectore poteſt & ſic accipi : vt dicas hic eſt animus lucis contemptor.Hoc eſt iſte animus:ergo hic & ꝓduci poteſt & corripi.Iſtum qui vita bene credat emi quo tendis honorē.Q uo tē.ideſt ad quē niteris:libenter emat vita.i. vite præcio.Nil tale verebar

q̄le tu

quale' tu ſuſpicaris. Hæc hūana negocia: vel q̄ loqr̄. Mādet humo: multi hic diſtīguūt: alij iungūt: mādet humo ſolita: vt cōmedet in terra: ſolita aūt fortuna q̄ pri's inuidere cōſueuit: Stati. hīc trahēs colorem ait: inuida fata pri's & fors ingētib' auſis Rara comes. Abſēti ferat inferias. Hoc ē cenothaphion faciat & impleat honorem ſepulchri. E matribus: E nobilibus: Nā matres nō niſi nobiles dicimus: vñ & matronæ dictæ ſunt: ſcimus autem non oēs mulieres in Sicilia remanſiſſe. Nam legit̄ in .x. Et meſtū iliades crinem de more ſolute. Ille aūt: hoc loco eſſe interruptā orationem Niſi intelligim'. Vigiles ſimul excitat: qui vigilarum officium ſimul habebant Seruātq; vices: hic diſtinguēdū eſt al's ſenſus nō ꝓcedit Regemq; requirunt regis filium vt magnū regine: ſed enim miſeratus amorem.

Cætera per terras omnes animalia ſomno
Laxabāt curas: & corda oblita laborum.
Ductores teucrū primi: & delecta iuuentus
Conſilium ſummis regni de rebus habebāt
Quid facerent: quisve Aeneæ iam nūcius eſſet.
Stant longis adnixi haſtis & ſcuta tenentes:
Caſtroꝝ & campi in medio: tunc Niſus & vna
Euryalus confeſtim alacres admittier orāt.
Rem magnā: preciūq; moræ fore: primus Iulus
Accepit trepidos: ac Niſum dicere iuſſit.
Niſus. Tunc ſic hyrtacides ꞁ audite o mētibus æquis
Aeneadæ: neve hæc noſtris ſpectent̄ ab ānis
Quæ ferimus. rutuli ſomno vinoq; ſepulti
Procubuere. locum inſidijs cōſpeximus ipſi
Qui patet in biuio portæ: que proxima pōto
Interrupti ignes: aterq; ad ſydera fumus
Erigitur: ſi fortuna permittitis vti:
Quæſitum æneam ad mœnia pallantea
Mox hic cum ſpolijs ingenti cæde peracta
Affore cernetis: nec nos via fallit euntes.
Vidimus obſcuris primā ſub vallibus vrbem
Venatu aſſiduo: & totum cognouimus amnem.
Poeta. Alethes. Hinc ānis grauis: atq; animis maturus Alethes:
Dij patrij: quorum ſemper ſub numine troia eſt
Non tamen omnino teucros delere paratis:
Cum tales animos iuuenum & tam certa tuliſtis
Poeta. Pectora ꞁ ſic mēorās humeros dextraſq; tenebat
Amborū: & vultū lachrymis atq; ora rigabat.
Alethes Quæ vobis quæ digna viri pro laudibus iſtis
Præmia poſſe rear ſolui: pulcherrima primū
Dij moreſq; dabunt veſtri: tum cætera reddet
Actutum pius Aeneas: atq; integer æui
Aſcanius: meriti tanti non immemor vnq̄.

Cætera

miſere. i. miſerāde mr̄i. ſ. tuc cā tāti doloris q̄ ſ. mater tua: auſa. ſ. mare iterū īgredi: ꝓſeqt̄ te o puer ſola e multis mrīb'. ſ. troianis que ī ſicili a māſerāt vt dcm̄ ē ī qnto: nec curat menia magni aceſte. ſ. regis ſicilie a quo aceſta vrbs troiāis addita edificata ē. Aūt ꝓ ſed ille ſ. Eurial' ſup rñdet: tu nectis. i. īgeris & īplicas aut īuoluis neqcq̄. i. fruſtra: cās ianes. i. nihil in me ꝓfuturas: qa nō dimouear a ſnīa mea. vñ addit: nec mea ſnīa cedit i ā loco mutata. i. neq; mutabit̄ neq; cedet a ſtatiōe ſua. Ipe ait acelerem'. i. ꝓpem' ad cōceptū facin' hito cōmeatu a prīb' & excitat ſimul vigiles i. q offō vigilādi addicti erāt: excitat āt qa vicīſſī dormiebāt vñ addit: illi ſuccedūt. ſ. vigilijs: q̄s vicīſſī & ſucceſſiue agebāt: & ſeruāt vices. i. offm̄ vigilādi: ſtatōe. i. ꝓſtatōe relicta. ſ. a nyſo & euryalo: Ipe. ſ. eurial' gradit̄ comes niſo: & reqrūt regē. i. regis filiū aſcanium. ſ.

ASCEN. ❡ Cetera p &c. Docet quō rē ad prēs iuluq; tūc de re cōicātes: retulerīt: vtq; acceptiſſima ipſis fuerat polli citātib' ꝓ talibus auſis magna pmīa: vñ dicit Dona. ſic. Vidim' de
DONA. mōſtrat rē fieri poſſe. Dij: maturi hoīs matura orō: recte āt īcipit a dijs quoꝝ fauore reſp. tales viros recipiūt lachryme āt gratulatōis fuerāt ꝙ extitiſſēt tales: itē doloris ꝙ recordaret̄ tot fortiū viroꝝ iam amiſſoꝝ: qa dixerat: Nō tñ oīno teucros delere patis. Dij: qui bōis fauēt. Moreſq; veſtri: Recte viuēdo: Aeneas: & vt diuturnior res ſit aſcani'. Hec ille
Ordo. ❡ Ordo ē. Cetera aīalia laxabāt ſōno. i. dormiēdo curas oēs p terras aut laxabāt curas p oēs terras: ſed plus ad cōtētionem facit ſi laxarēt oēs curas cū teucri hab erent plurīas & corda oblita ſup. erāt laboꝝ ſed ſup. ductores primi. i. p̄cipui teucrū. i. teucroꝝ & iuuētus delecta. ſ. ad hoc. cū nō oēs ad conſiliū admittēdi ſint habebāt cōſiliū ſup. de ſūmis rebus regni. i. de repu. qd facerēt. i. facere deberēt: ve ꝓ vel qs eēt iam. ſ. in tā arcta obſidiōe nūcius Aeneæ. i. q talia nūciaret æneæ. Ipſi ergo ſtāt adnixi. i. ſuffulti q̄s ī manib' habebāt: lōgis haſtis: & tenētes ſcuta ī medio caſtroꝝ & cāpi. i. arce q̄ erat ī noua vrbe nōdū edificata tūc niſus & euryal': alacres. i. leti & p ſe ferētes fiduciā orāt vna. i. parit̄ admittier. i. admitti ad cōſiliū: & ſup. dicūt aut ꝓmittūt rē magnā & p̄ciū more. i. differēdi cōſilij fore. ſ. ex ipſoꝝ admiſſiōe: Iulus accepit pm' ipſos trepidos. i. feſtinos & geſtiētes ac iuſſit Niſum dicere. ſ. qd' vellet. Tūc hyrtacides. i. fili' hyrtaci Niſus: ſic ſup. orſus ē. o æneadæ audite ſup. q̄ dicā: eqs mētib'. i. equanimit̄: ne ve hec q̄ ferim'. i. afferim': ſpectent̄. i. cōſiderent̄ ab annis noſtris. i. nō iudicent̄ ꝓ iuuenili ætate noſtra: qa iuuenes conſtat raro eſſe prudētes: rutuli. ſ. q vrbē hāc obſidēt: ſepulti. i. ſopiti & immerſi: ſomno & vino ꝓcubuere. i. ꝓſtrauerūt ſe: nos ipſi cōſpexim' locum ſup. aptū inſidijs. ſ. rutulis faciēdis: q. ſ. locus patet in biuio porte. i. qd' tēdit ad portam: q. ſ. porta eſt ꝓxima pōto. i. mari tyrrheno ad portū. ſ. hoſtienſem. Ignes. ſ. rutulorū ſunt interrupti qd' ſignum eſt dormire & fumus ater erigit̄ ad ſydera: ſi vos pmittitis vti fortūa. i. occaſiōe fortuitu nobis oblata vos cernetis. Aeneā quæſitū. i. inueſtigatū a nobis (Seruius dicit q̄ſi ſit ſupinū. i. vt q̄ram') ad menia pallātea affore mox hic cū ſpolijs: & hoc ingēti cede peracta. ſ. ab ip ſo nobiſcū

nec

necvia fallit nos euntes.i.qñ imus:nosvidimusvrbē.ſ.pallāteā primā.i.ꝓ prima parte ſub obſcuris vallib⁹.i.exiſtētes in obſcuris vallibus & cognouim⁹totū amnē.ſ.tyberinū aſſiduovenatu.ſ.priuſꝗ obſidio eēt& bñ dicitvenatorē id ē venatricis filiū Alethes vir ille cui⁹ cōſilio ī qntovſus ē Aeneas grauis annis.i.ſenio.& maturusanimis aut ſi legat animi.i.q & animū conſilio maturauerat:inqt ſup.hic.i.ad hec.Niſiverba.O prij dij ſub quoꝝ numine.i.diuino nutu & ꝓtectu ē ſemp troia:tñ.i.tāet ſi hacten⁹ in ſūmo periculoverſamur:tñvos non paratis delere oīno.i.penit⁹ advnū.ſ.teucros:cūm.i. qñ quidē.tuliſtis.i.ꝓduxiſtis.(Approbat ergo primā ptē quā Niſus tetigerat:dij ne hūc ardorē mentib⁹addunt:hoc eſt affectū bonum a dijs inſpiratum)tales animos&tā certa pectora iuuenū:ipſe memorās ſic:tenebat humeros& dextras amboꝝ.qras q id fieri po/tuit:ſed ſi ambos ante ipm poſitos ītelligas & ipm a tergo illis incūbentē atq; iniectis lacertis p hūeros dextrā tenuiſſevt ī affectiōe amica ſolem⁹:nihil ſit ambiguitatis.niſi qa altior & maior dicaī Alethes ſenior.Atq; rigabatvultū.ſ.eoꝝ aut poti⁹ſuū atq; ora ſup. ſua lachrymis & ſup.dixit:o vir.. i. viriles animi.qq inqt:pmia rear poſſe ſolui vobis ꝓ iſtis.ſ.vr̄is laudib⁹.i.virtutib⁹.q.d.ignoro:ſed dij &veſtri mores.i.cōſcīa bñ facti: & reges animi:dabūtvobis primum.i.pcipue aut ſtatimvt ētvelle bñ agere ceperitis: pulcherrima.ſ.pmia:qa ipavirt⁹ſibi:quodāmō pmium eſt atq; animevera merces de⁹tū.i.in ſup Aeneas pri⁹ reddet actutū.i.cōfeſtim cetera.i.q̄ pter cōſcientiā requirēda ſunt munera ad ſuſtētationē. Atq; ſi forte Aeneā cito moriturū timueritis Aſcani⁹īteger æui.i. integro æuo non īmemor.ſ.futur⁹vnꝗ tāti meriti.ſ.veſtri.reddet ſup.cetera.q̄ dij &pi⁹ æneas nō referēt qa ergo res ardua ē multis ꝓmiſſis afficiunī.

ASCEN. ¶Immo ego.Docet quō ſubſecut⁹ ſit Aſcanius:& q̄ pie atq; beniuolevtrūq; & pcipue Euryalū affat⁹ſit:cuius ingenua clementia atq; pietas laudaī nimirū qd᷑ poeta maximo pere ptendit dom⁹Iulia in quā auguſt⁹ p adoptionē aſſumpt⁹erat.Habeī quoq; pietiſſima Euryali de matre cura.de qbus hec ſunt Donativerba.Caneveſte dicit canā: āntiquā & ppetuā

DONA. Obteſtari

obteſtari aūt eſt ob aliquam cām deos teſtes adhibere.Victa ariſ.nihil em̄ tollit poſtvictoriā niſi quod ſit magni meriti. Inſup mos mirādus in poeta:vbi em̄ multa narrāda ſunt ne conti nuatio faſtidiū pariat Diuidit interponendo aliqd quod tamē nō ſit alienum:Genitrix:magnum pōdus ī his verbis.Maternum em̄ nomen omnis affect⁹ tranſit.Præterea ꝙ ſit ex genere Priami nō acceſſiōe noua:ſed vetuſtate coniuncta.Laudauit ergo a genere:ſed qa fruſtra laus origi nis tangiī niſi his qui laudaī vita & moribus ſe maioribus ſuis dignum gerat pōit ſuas virtutes:excuſat autem ꝙ ignaram relinquat:qa niſi illa cauſa interceſſiſſet ſcel⁹non paruum commiſiſſet.Hec ille.

Ordo. ¶Ordo ē:Aſcani⁹ excipit.i.ſermonem ex ore loquentis capit quod indecoꝝ hic nō eſt:qa illi⁹dictum approbat & de ſe ſpondet quod ille de ipſo tanquā de alio ſpoponderat:excipit ergo ſic Immo.O Niſe ego cui ſalus ſola id eſt ſolum & dūtaxat

SERVI. ¶Cætera p ter.o. exaggerat more ſuovigilātiū laborē Cōſiliū ſūmis regni de reb⁹hēbāt.Lucilij verſus vno ſermone mutato.Nā ille ait Cōſiliū ſūmis hoīm de rebus hēbāt:Iā nūci⁹ eēt:iā aut cito:aut cū nullū iuenirēt.Adnixi haſtis oſtēdit iā eos diuturna ſtatōe fatigatos ꝙ āt ſtāt & romani moris ē & bellice neceſſitatis:hūc āt ſtādi habitū& Sallu.cōmemorat:vt Feſſi arma ſua qſq; ſtātes ī cūbere.Caſtroꝝ& cāpi medio.ī medio cāpi ſpacio q cāpus caſtroꝝ medi⁹fuit.Rem magnā pciūq; moræ fore:dicebat ſe afferre rē magnā:cui⁹ mora pciū poſſet afferre. i. pœnā Terē.ego pciū ob ſtulticiā fero: vt ſit ſēſus.Si tardi⁹mittamur ad æneā luem⁹hoſtiū pœnas. Alij ſic itelligūt.Scim⁹qd ē aduētū nr̄m morā veſtris afferre cōſilijs.Verū hui⁹moræ erit pciū.i. remuneratio nāq; hoc offerebāt:qd᷑ illi cogitabāt vt dixim⁹ſupra. Quiſue æneæ iā nūci⁹eēt.Accepit tre.feſtinos moꝛ ſuo Neve hæc nr̄is ſpectenī ab an.bñ excuſat qa ſcit d᷑ ætate pueroꝝ poſſe dubitari:dicēs nō ex ſuggerētū pſona: ſed ſuavi cōſilia pōderāda.Portæ q̄.pxima pōto :appet vt ſupra dixim⁹caſtra troiana ī hoſtiēſi fuiſſe.Si qdem null⁹alter loc⁹ ī laurolauinio hīc fluuio cohæret hic pelago:& nūc dicit Portæ q̄.pxima pōto.Itē paulopoſt dicturus ē:Oppoſuere aciē nā dextra cingiī amni.Interrupti ignes ſupra al'r lumīa rara micāt.Fum⁹erigiī.ſignū eſt ſopitoꝝ igniū quotiēs maior fum⁹erigiī.Fortūa:occaſiōe.Queſitū:vt q̄ram⁹.Cū ſpolijs:hinc eſt qd᷑ ſupra Euryalo dixit me referat tibi magn⁹ ouātē Iuppiter reſpiciēs ad id qd᷑ poſſet fortiter facere.Nec nosvia fallit.bñvbiq; cū amico cūcta cōicat. Obſcuris pmā ſub val.vrbē.Nā ī obſcurisvallib⁹poſitividim⁹ primā vrbē:hoc eſt primā ptē Vrbis.Nā pallāteū in mōte ē nō invallibus. Annis grauis atq; animis matur⁹ alethes. Sallu.de Philippo:Qui ætate & cōſilio cæteros anteibat.Nō tñ oīno Teucros.d.p.ac ſi diceret licet iraſcimini ad tps.Hīc appet nōvellevos penit⁹delere Troianos ꝙ tales animos iuuenib⁹datis.Humeros dextraſq; tenebat.Hoc ad affectū rettulit.Nec em̄ ſimul fieri pōt intelligim⁹ aūt ꝙ ſingulos & mēbratī amplectebaī. Vultū lachrymis atq; ora rigabat.Poetice iunxit:& mō vnū ſignificat:eſt aūt iteratio:interdū recipiūt diſcretionē Pro laudib⁹.i.virtutib⁹ab eo qd᷑ pcedit id qd᷑ ſequiī. Dij moreſq; dabūt:Ciceronis eſt tractū de philoſophia q dicit ſufficere ad gloriā bñfacti cōſciam.Actutū:cōfeſtim ſine dilatiōe & eſt aduerbiū tpis.Integer æui:adoleſcēs:cui adhuc ætas īntegra ſupeſt.Vñ Enni⁹ deos æui ītegros dicit.Quib⁹ multū æui ſupeſt.Meriti tāti pſti tivt merui quoq;:itē qꝗ ſui mēores alios fecē merēdo. Actutum

Immo egovos cui ſola ſalus genitore reducto Aſcanius
(ExcipitAſcanius)p magnosNiſe penates:
Aſſaraciq; larem:& canæ penetralia Veſtæ
Oteſtor(quæcūq; mihi fortuna fideſq; eſt
Inveſtris pono gremijs)reuocate parentem:
Reddite conſpectum:nihil illo triſte recepto.
Bina dabo argento perfecta atq; aſpera ſignis
Pocula:deuicta genitor q̄ cœpit Ariſba:
Et tripodas geminos:auri duo magna talēta;
Cratera antiquum quem dat Sidonia Dido.
Sivero capere Italiam ſcæptriſq; potiri
Contigeritvictori:& prædæ dicere ſortem:
Vidiſti quo Turnus equo:quibus ibat in armis
Aureus:ipſum illū clypeum criſtaſq; rubētes.

Exipiā

Excipiam ſorti:iam nūc tua præmia Niſe.
Præterea bis ſex genitor lectiſſima matrum
Corpora:captiuoſq; dabit ſuaq; oībus arma.
Inſuper id campi quod rex habet ipſe latinus.
Te vero mea quē ſpacijs propioribus ætas
Inſequit̃ venerande puer:iam pectore toto
Accipio:& comitem caſus cōplector in oēs.
Nulla meis ſine te quereꝛ gloria rebus:
Seu pacem ſeu bēlla geram:tibi maxima rerū
Poeta. Verborūq; fides. ſ contra quem talia fatur
Eurialus. Euryalus ſ me nulla dies tam fortibus auſis
Diſſimilem arguerit:tantum fortuna ſecūda
Aut aduerſa cadat:ſed te ſuper omnia dona
Vnum oro:genitrix Priami de gente vetuſta
Eſt mihi:quā miſeram tenuit nō Ilia tellus
Mecū excedentem:non mœnia regis Aceſtæ:
Hanc ego nūc ignaram huius quodcūq; picli eſt.
Inq; ſalutatam linquo(nox & tua teſtis
Dextera)q; nequeā lachrymas pferre parentis
At tu(oro)ſolare inopem:& ſuccurre relictæ
Hanc ſine me ſpem ferre tui:audentior ibo
Poeta. In caſus omnes: ſ percuſſa mente dederunt
Dardanidæ lachrymas:ante oēs pulcher Iulus
Atq; animū patriæ ſtrinxit pietatis imago.
Tum ſic effatur.

SERVI. ¶Excipit Aſcani᷒.i.ſubſequit̃:& a poeta dcm̃ ē: Canæ veſtæ venerabilis antiqſſimæ:Obteſtor:adiuro & ē ordo.imo ego cui ſola ſal᷒ genit.reducto.Voſq; obteſtor p deos reuocate parētē.Fortūa:fideſq; ē.Quicqd cāu:qcqd cōſilio egero vobis cōmittā:nā p fidē cōſilia ſignificat:p fortunā opes īperiū:& cuiuſlibet rei poſſibilitatē Nihil illo triſte recepto:ſubaudi erit.Deuicta, gēitor q̃ cepit ariſba:atq ſcd'm Home.Ariſba troianis miſit auxilia:& ab Achille ſubuerſa ē.Sed accipim᷒ aut añ bellū græcoꝝ Ariſbā,a Troianis captā:& ī amicitie fœd᷒ ad miſſā:aut certe pocula hæc data ab Heleno:q ī achillis bōa p pyrrhi ſucceſſerat hereditatē vt ſit q̃ cepit,p accepit.Deuicta ariſba.ſ.ab achille.Duo magna talenta: bñ Talentū. addidit magna.Nā variū apd' diuerſas gētes ē talēti pōdus:vñ talētū pōt & breue aliqd:& magnū ſignificare Nā vt ſupra dixim᷒ ſcd'm Plautū talētū.lxx.librarū eſt q cū dixiſſet debere cētū quadraginta libras paulopoſt intulit duo talenta p iocū dicens.Debēt talēta tot quot ego & tu ſum᷒.Itē Homer᷒ Talentū breue qdam oſtendit qppe qd' accepit vict᷒.Cū victori leuia ſint data munera.Dicere ſortē:Statuere.Alij,pprie ducere legūt qd' eſt ſortiū vt ſtat ductis ſortib᷒ vrna.Excipiā ſorti: p̃ter ſortē dabo.Inſup his:ſup hæc.Cāpi qd' habet rex ipſe latin᷒:mos fuerat vt viris fortib᷒ ſiue regib᷒ ,p honore dareꝛ aliqua agri pticula:vt habuit Tarqni᷒ ſupb᷒ ī cāpo Martio:qd' ſpaciū ab Homero temenos dr̃:Hoc ergo qd' latinus,p honore de repu.habuit.ab Aſcanio intelligamus eſſe,pmiſſum.Pectore toto:omni affectu.Rerum verborūq; fides:& rempublicā tibi committā & tecū omne cōmunicabo conſilium. Me nulla dies tam fortib᷒

& dūtaxat eē pōt:genitore reducto.obteſtor vos p magnos penates.i.deos domeſticos p larem.i.deum familiarem. Aſſaraci.i. dom᷒ anchiſe:& p penetralia.i.ſacra templa veſte ſcilicet dee ignis & caſtitatis cane.i. ātiquæ & ſane religioſe colēde:ego pono.i. colloco in veſtris gremijs.i.in cōplexu & ptāte veſtra eam ſup.fortunam& fidem q̃cūq; fortuna& fides mihi eſt.i.qcquid caſu aut cōſilio agendum eſt:ego inquit:obteſtor.i.adiuro vos p ſacra teſtando reuocate parentem & reddite cōſpectum ſup.eius nobis qa nihil ſup. erit nobis triſte illo recepto. ſ.in caſtra ſua.ego dabo vobis bina pocula pfecta argento id ē ex argento:atq; aſpera ſignis.ſ. inſculptis q̃ ſcilicet pocula genitor.i.pater meus : cœpit ſcilicet ab heleno:Ariſba.i.illa ciuitate deuicta ab Achille.Ita tñ non vergeret in laudē æneæ:vnde mallem dicere.Ariſbam pri᷒ deuictam a Troianis & eis confederatā poſtea iterum a Græcis expugnatam& dabo tripodas.i.ſedes quales ſunt tripodes Apollinis: geminos.i.duos & pares:& duo magna talēta auri & cratera antiquum:ergo & charū& magni pōderis:quē Dido ſidonia dat. ſ. vobis qa mihi ab ea datū ē vero,p ſed ſi cōtigerit mihi aut p̃r i victori capere Italiā&potiri ſcæptris.i.regalib᷒ īſignib᷒& ita & regno& dicere ſortē p̃de.i.cōſtituere ſortē ita vt dux ſibi quoduis mun᷒ extra ſortē recipiat:dicit aūt ſe recepturū equū Turni vnde addit.vidiſti q̊ equo & in qb᷒ armis Turn᷒ aure᷒ id ē aureis armis inſignitus:ibat.i.eqtabat heri cū nos oppugnaret & in cāpū,puocaret:ego excipiā.i.recipiā ſorti.i.extra ſortē illū ipm clypeū:quem.ſ.Turn᷒ habebat:& illas ipſas ſup.criſtas.ſ.galee ei᷒ rubētes qa purpureas: o Niſe iam nūc.i.ex hoc tpe tua p̃mia:audacter polliceꝛ animoſus iuuenis.Preterea genitor dabit bis ſex.i.xij.corpa matrū.i.ācillarū fertiliū:lectiſſima.i.maxime egregia & eligēda & dabit captiuos.ſ.liberos earū aut poti᷒ biſſex captiuos.ſ.viros:& dabit oībus ſua arma & qa bōa ſeruoꝝ accedūt poſſidebis cū dñis ēt arma.Inſup ſup.dabit id cāpi qd' ipē rex latin᷒ habet.Vero,p ſed:o venerāde puer.ſ.Euryale quē mea etas īſequit̃,ppiorib᷒ ſpacijs.i.q mihi ī etate viciniores& min᷒ āteis q̃ Niſ᷒:ego accipio te toto pectore.i.pfecto amore &cōplector te comitē.i.ſociū hoc loco:aut qa regis fili᷒ reuera comitē in oēs caſus:nulla glia q̃reꝛ meis reb᷒ ſine te ſeu gerā pacē:ſeu gerā bella:fides.i.cōmiſſio & creditio rerū &verboꝝ erit ſup.tibi maxima.Cōtra quē Euryal᷒ faꝛ talia.Nulla dies i.tempeſtas:arguerit.i.,pbauerit cum rephēſiōe:me diſſimilē.i.imparem aut īdignū tā fortib᷒ auſis:vt.ſ.mecū īceperis aut nūc aggredior:tm̃.i.qd' tantū de me polliceri poſſum:q;.ſ.conabor efficē me dignū:cadat fortuna ſcd'a aut aduerſa.,i.qual'rcūq; euenerit ſiue,pſpere ſiue aduerſe.ſed oro te vnū.i.vnā rē ſup.i.pluſq̃ oīa dona.Genitrix d' gēte.i.,p gēie vetuſta Priami ē mihi.i.ego habeo matrē de gñe nobili & antiquo ipſi᷒ Priami ſicut & genitrix tua,q̃ ei᷒,ſanguis & filia erat: quā miſerā.i.miſerādā:nō tenuit tell᷒ Ilia.i. troiana:excedētē mecū.i.vt me ſeq̃retur nec menia regis Aceſte:ſup. tenuerūt in Sicilia Ego linquo nūc hāc.ſ.tā piā tāq; nobilē matrem ignaram hui᷒ pericli ,p periculi quodcūq;ſup.i.& īſalutatam.i.nō ſalutatā nox.ſ.

hæc

hæc:& tua dextera.i.virt⁹ ē teſtis ꝙ nequeā
ꝑferre lachrymas parētis.ex pietate ergo re
linqt inſalutatā ſicut dn̄s dixit nō mater ſed
mulier ecce fili⁹tu⁹.At ego oro: tu ſolare in
opē.i.miſerā & cōſolatōis īdigētē:& ſuccur
re relicte.ſ.a me:ſine me ferre.ſ.mecum hanc
ſpē tui.i.de te:qa ego ibo audētior.(In ver-
ſu non fit abſumptio nec correptio vocalis
an̄ vocalē:qa ſn̄iarū eſt diuiſio:& ita diſtin-
ctio hiatū excuſat)in oēs caſus. Dardanidæ
dederūt lachrymas:mēte ꝑculſa.ſ.miſeratōe
pueri:& Iulus pulcher ante oēs ſup. lachry-
mas dedit & imago pietatis p̄rie.i.qualis ē ī
ænea p̄re.ſtrixit.i.anguſtiauit.aīm ſup.ei⁹&
effatur tū.i.deinde ſic.i.ad inſequētē modū
Importune dicit pulchrum nūc:niſi lachry
mas innuat decoras.

fortibus auſis.Diſſimilē arguerit:ab hoc officio & ab
hac audacia acceſſu tpis inferior nō ꝓbabor: qualiſcū-
ꝗ fortuna comitet̄.Tātū:tātūmodo hoc poſſum de me
ꝓmittere:vt eſt ſemp audeā ſemp velim fortiter facere
Nā hoc eſt qđ dicit Fortib⁹auſis.Diſſimilem arguerit
Tātū ergo meū eſt hoc ꝓmittere ſiue ꝓſpera ſiue aduer
ſa fortuna comitet̄.Nam aut diſiunctiua ꝑticula eſt nō
negātis aduerbiū.Sup oīa dona:vltra oīa.Priami đ gē
te vetu.de familia & bene eā ēt ex cognatōe cōmendat
Nam Aſcanius nepos eſt Priami ꝑ Creuſam: Miſerā: q̄
ſic impatiēter diligebat filiū.Mecū excedētē:vt ille me
um comitat⁹ iter.Vult em̄ intelligi ſui cā matrē ſecutā
Quodcunꝗ pericli ē:Syllepſis:nā ſubaudit periculum
Inꝗ.ſ.l.īſalutatā:& ē Tmeſis:vt īutilis inꝗ ligat⁹ cede
bat.Qđ nequeā lachrymas ꝑferre parentis excuſat ne
videat̄ crudelis.Vn̄ ſequit̄ matris ei⁹tragic⁹& miſera-
bilis ille cōqueſt⁹:potuiſti linquere ſolā crudelis:& Ta
lia.Inopem:modo auxilij egentē:In caſus oēs: vt ſupra

Fortuna ſecunda vel aduerſa.Pulcher Iulus incōgruū epitheton pulchritudinis poſuit cū res cēt ī loco
religioīs.Strinxit pietatis imago:ꝑſtrinxit:momordit:āmonuit ſcēſus aūt ē:aut poſtq̄ vidit iſtum ſic
amare matrē:p̄rnæ pietatis cœpit virtutē agnoſcere:aut certe cœpit ēt ip̄e ſic ī pietatē moueri: vt ei⁹
cōſueuit pater aut certe exemplo Euryali Auidius cœpit amare patrē etiam ante dilectum.

ſpondeo

Ascanius Spondeo digna tuis ingentibus oĩa ceptis
Nãq; erit iſta mihi genitrix:nomẽq; Creuſæ
Solum defuerit:nec partum gratia talem
Parua manet:caſus factum quicũq; ſequet.
Per caput hoc iuro ꝑ quod pater ante ſolebat.
Quæ tibi polliceor reduci rebuſq; ſecundis
Hæc eadẽ matriq; tuæ generiq; manebunt.
Poeta. Sic ait illachrymãs:humero ſimul exuit enſem
Auratum mira quem fecerat arte Lycaon
Gnoſius:atq; habilem vagina aptarat eburna.
Dat Niſo Mneſtheus pellem horrẽtiſq; leonis
Exuuias: galeam fidus permutat Alethes.
Protinus armati incedũt: quos omnis eũtes
Primorũ manus ad portas iuuenũq; ſenũq;
Proſequit votis:necnon & pulcher Iulus
Ante annos animũq; gerẽs curamq; virilem
Multa patri mandata dabat portãda:ſed auræ
Omnia diſcerpunt:& nubibus irrita donãt.
Egreſſi ſuperant foſſas:noctiſq; per vmbram
Caſtra inimica petũt:multis tamen ante futuri
Exitio: paſſim ſomno vinoq; per hærbam
Corpora fuſa vident:arrectos littore currus:
Inter lora rotaſq; viros:ſimul arma iacere
Vina ſimul:prior Hyrtacides ſic ore locutus.
Niſus. Euryale audendũ dextra:nũc ipſa vocat res:
Hac iter eſt:tu ne qua manus ſe attollere nobis
A tergo poſſit cuſtodi:& conſule longe.
Hæc ego vaſta dabo:& lato te limite ducã.

¶ Nec partũ grã talẽ ꝑua manet:debet ab oĩbus coli q̃ talẽ creauit. Caſus fcm̃ qcũq; ſequet: Satis cõgrue. Præmia em̃ nõ debent euẽtui:ſed volũtati. Per qđ pater añ ſolebat. Alij volũt ideo ante qa abſens eſt Aeneas. Nam iurare poſſum⁹ & ꝑ abſentis filij caput. Alij ad cãm religionis trahũt q̃ ꝑcipit vt filij imitent̃ ĩ oĩbus reb⁹ ſuos parẽtes vt nũc q̃ſi imitatio ſit iuriſiurãdi: vt dicat Aſcani⁹ iuro ꝑ caput meũ ſicut pñs pater ꝑ caput ſuũ iurare cõſueuerat:quotiẽs fidẽ ſuã cõfirmar̃ cupiebat. Alij volũt iõ dcm̃ añ qa põtificibus ꝑ liberos iurare non licebat ſed ꝑ deos tãtũmodo: vt ſit anteq̃ pontifex eſſet æneas. Reduci rebuſq; ſecũ. mira arte morari ꝓſperis & ea iterat tacet aduerſa & magis ĩtellectui & ſubauditiõi relinq̃t: cũ em̃ nõ dicat ſi ñ redieris ait Mrĩq; tuæ gñiq; manebũt. Hoc aũt ſcd̃m morẽ Romanoꝝ dicit apd̃ q̃s ꝑmia decernebant̃: vt illi liberiſq; ei⁹: vt darent liberis quæ accipe non potuiſſent parentes. Lycaon gnoſ. Cretenſis & eſt laus ab artifice. Hunc aũt gladium Euryalo datum intelligamus: Nam Niſus accepit pellem & galeam. Pellem horrentiſq; leonis exuuias ταυτο dixit hoc eſt bis idem: vt bellũ ẽt ꝑ æde boum ſtratiſq; iuuencis Laomedontiadæ. Galeam: aliæ enim ſunt explorantium ſicut etiam Homerus oſtendit: & aliæ bellãtium Primorum: genitiuus hic venit ab eo quod eſt Hi primores

¶ Spondeo digna &c. Proſequit̃ orõnẽ ſuã. ASCEN. Aſcanius donatq; ꝓficiſcentes cõgruis donis vñ nihil extat Donati: ſed Ordo eſt. Ego Ordo O Euryale ſpõde o. i. ꝓmitto oĩa digna ĩgentibus ceptis tuis. i. & hæc q̃ petis & q̃cunq; alia mereris ꝑ ingẽtia cepta tua. Nãq; iſta. i. tua genitrix: erit mihi genitrix. i. habebo eã matris loco & ſolum nomẽ Creuſe. ſ. matris mee: defuerit. i. deerit: aut ſi nomen defuerit erit tua mater mihi eo loco quo Creuſa fuerat: nec ꝑua grã manet talem partũ. i. ꝙ me ꝑperit ꝑ amicicie noſtre federa: qb⁹ cũ ego effectus ſum alter tu: & tu alter ego: illi⁹ quoq; filij ambo effecti ſumus. Serui⁹ tñ & Lãdinus accipiũt ſic: nec parua grã manet. i. non parua remuneratio ſequet̃ talẽ ꝑtum. i. qa te talem ꝑpit: qcũq; caſus ſeq̃tur fcm̃. i. ſiue incolumis redibis ſiue non. Ego iuro ꝑ hoc caput. i. meum: ꝑ quod pater. ſ. Aeneas ſolebat añ. i. prius iurare. ſ. ꝙ ſup. hec eadẽ q̃ ego polliceor tibi reduci. i. reducto & redeũti: & rebus tuis ſecũdis. i. bñ geſtis: man ebũt: i. firma & cõſeruata erũt. Ergo maneo cũ datiuo & accuſatiuo conſtruit̃: vt nec partum grã talem parua manet: & hic manebũt: mrĩ tue & gñi ſup. tuo. Aſcanius ait ſic lachrymãs & exuit ſimul humero. i. ab humero ſuo enſem auratũ bñ ab humero: nã cũ adhuc ipuber eſſet Iulus nõ potuit talem enſem lateri accõmodare: ſed depẽdẽtem ab humero gerebat: quẽ. ſ. enſem: Lycaon gnoſi⁹. i. cretenſis: fecerat mira arte: atq; aptarat habilem. i. portatilẽ vagina eburna. i. ex ebore facta in qua ipm̃ Aſcanius gerebat & Euryalo nũc dat: Mneſthe⁹ dat Niſo pellẽ & ꝑ. i. exuias leonis horrentis. i. qua exuerat leonẽ horribilẽ Alethes. ſ. ſenior ille & fidus vir: ꝑmutat galeã. ſ. ſuã q̃ melior & aptior erat forte qa nigra: dat Niſo accipiens ꝓ ſe niſi galeam. Ipſi armati. ſ. pro expeditione incedũt. i. ꝓficiſcunt̃ ꝓtinus: quos omnis man⁹. i. multitudo & iuuenũ & ſenũ ꝓſequit̃. i. porro & longo ordine ſequit̃ ad portas votis. i. cũ votis & faciẽdo ꝓ eoꝝ reditu vota: Necnon. i. ẽt aut inſup: Iulus pulcher. i. decorus & honeſt⁹ iuuenis gerens aĩm & curam virilem ante annos. ſ. maturos: dabat ſup. ipſis multa mãdata portanda. i. deferẽda patri. i. ad patrẽ ſuũ ſed aure. i. venti diſcerpunt oĩa. & donãt nubibus oĩa. ſ. mandata irrita. i. fruſtrata ꝑ eorum necem. Ipſi egreſſi. ſ. caſtris aut caſtra: ſuperant foſſas. ſ. ante caſtra factas & petũt caſtra inimica. i. hoſtilia & pernicioſa hoc eſt ipſis nocitura ꝓpter ea ꝙ illic diu immorati in hoſtes incidẽt per vmbras noctis. i. qa nox erat & nõ videbant̃: futuri tñ ante. i. prius q̃ caſtra illa inimica eis ſint. i. pernicioſa: multis. ſ. rutulis: exitio. i. ad exitiũ & necem Ipſi vident corpora. ſ. rutulorum: & potius corpora q̃ rutulos dicit: quia ſpũs ſopitus ſomno & vino non apparebat in eis fuſa. i. ꝓſtrata: paſſim. i. quaſi per ſingulos paſſ⁹: ſomno & vino. per herbam. qa lectos in caſtris non habebant & vident currus. ſ. quibus depugnabãt: arrectos. i. habentes temones arrectos littore. i. ad littus: & vident viros & arma ſimul & vina. i. vaſa vini: aut reuera vina quæ pota euomuerant: iacere ſimul inter lora id eſt habenas & rotas. ſ. curuũ. Hrtacides locutus eſt prior ore id eſt non ĩdicio aut nutu ſolo: ſed expræſſa voce O Euryale audendũ. i. audacter operandum eſt dextra ipſa

ipſa res.i.oportunitas vocat nunc Iter.ſ. ad æneā ē hac.i.p hoſtiū cedē & noſtrā audaciā tu cuſtodi.i.obſerua nequa.i.ne aliqua man⁹ i.cune⁹ bellātiū poſſit attollere.i.eriger:ſe no bis.i.cōtra nos a tergo.ſ.noſtro & conſule.i. pſpice:longe.i.de lōge & late.Ego dabo hec ſ.loca vaſta. i.ſine obſtaculo peruia: & ducā te lato limite.i.aperiā tibi viā qua ſequaris latam & vaſtam.

ASCEN. ¶ Sic memorat &c.Oñdit quā cedē Niſ⁹ & Euryal⁹ in caſtris Rutulorꝝ vino ſomnoq; ſepultorꝝ fecerint:& qb⁹ ſe onerātes ſpolīs ſe illinc amouerīt.De qua re dicit Dōa.ſic.

DONA. Temere:oñdit hos ita vino fuiſſe oppſſos vt cecidiſſe poti⁹ q̄ corpora ad qetē tradidiſſe videret.Secat qđ nō fit ſine mora.Hoc veniebat ex ſecuritate agētis & ignoratōe patiētis ex nimia ebrietate.Deo vi.oñdit hūc ſola ebrietate oppſſum eē.Vigilātē hic ſolo timore perijt:q nec clamare nec ire cōtra auſus ē. Purpureā:purpura nigra ē cū rubor:ſic ſanguis pp copiā vini nigrior ī eo fuerat.Inſtat ſ.occaſio rei gerēde illū accēdebat. Oſtēdit aūt hos nō motos eſſe pcio rerū:ſed gloria q̄ abſtulerūt ſolū ea qb⁹ ornarent. Neqcq̄:qa qia in morte pditur⁹ erat.Hec ille. ¶ Ordo

Ordo. eſt.Niſus ſup.memorat.i.alloquit ſic.& præmit vocē.i.ſūmiſſe loquit:aut ſupprimit & tacet:& aggredit ſimul Rhānetē.i.Rutulū illū:ſupbū.ſ.dum vigilaret aut ſupbe & luxurioſe ornatū aggredit dicit enſe q.ſ. Rhānes extructus.i.eminēter locat⁹:forte.i.p ſorte tapetib⁹ altis:pflabat ſomnū.i. vapores & exhalatiōes vñ ſomn⁹ pducit:pectore. i.ſtomacho toto Idē.ſ.Rhānes erat ſup.rex & augur gratiſſim⁹ Turno:ſed nō potuit depellere peſtē.i.pniciē augurio. i. arte augurandi qua debebat ſua mala puiſa cauere & ſup.Niſus pmit.i.opprimit:& iterficit ſimul tres famulos iacētes temere.i.mixtim & ſine ordīe aut rōne:iter tela & pmit armigerū.i.eū q ſolebat geſtare quoaduſq; pugnādū erat:arma Rhemi illi⁹ viri:& aurigā.i.directorē curuū nā illa tēpeſtate de currib⁹ pugnabāt:nactus ſup.ipm ſub ipſis eqs.i.iter aut circa equos & ſecat ferro ideſt amputat gladio aut ſecuri colla.ſ.aurige pēdētia:qa caput vino ſomnoq; grauatū erat & aufert tū.i.deīde ipī dño.ſ. Rhamneti: caput:& relinqt truncū.i.corp⁹ trūcatū & ſine capite:ſingultantē.i.quaſi ſingultādo fluentē ſanguīe atro:qa potu vitiato:& terra & tori.ſ.herbacei:aut qa ī tapetibus illic vn⁹ iacebat potuit & lectum illic habuiſſe:madēt.i.humectant exiſtētia tepefacta cruore.ſ.effuſo.Necnō.i.inſup:ſup.pmit i.opprimit lamyrū & lamū & ſerranū iuuenē q luſerat plurima.i.plurimū: nomē p aduerbio illa nocte.i.ad plurimā ptē noctis exiſtēs inſignis facie & q ſup.iacebat:vict⁹.i.pſtratus:mēbra.i.hñs mēbra pſtrata & recubātia:deo.ſ.vini Baccho:hoc ē ipo vino: & felix.i.q felix fuiſſet ſi equaſſet.i.eqparaſſet ptin⁹.i.porro tenus & āpliter nocti illū ludū i.ſi luſiſſet noctē totā:& ſi tuliſſet.i.ptuliſſet illū ludū i.i.vſq; ad lucē Ceu.i.queadmodū leo impaſtus.i.famelic⁹ & q pabulū non iuenit:turbans.i.pturbans:ouilia plena.ſ.ouiū turbans dicit:em p qa:fames veſana. i. male aut parū ſana ſuadet ſup.lupo ouilia turbare:& mādit & trahit:pecus molle.i. teneros agnos:& mutum metu id eſt cui balat⁹ ablatus

mores:ſicut hi pceres quorꝝ nominū noīatiu⁹ ſingularis nō inuenit licet dicam⁹ primoris votis:aut cū votis aut p redi tu vota faciētes.Et nubib⁹ iri.do.vt.ipe ptē volucres diſpſit ī auras.Caſtra inimica:nō tm̄ hoſtilia ſed ēt pnitioſa:nam cum dolore dcm̄ inimica:vnde.ſ.rediturī nō erāt:qđ ex ſequētibus cōprobat.Dicēdo em̄ multis tñ ante futuri exitio:oſtendit pernicioſa caſtra eſſe:quæ ipſis fuerant mortemq; allatura.Vina ſimul vaſa ſcilicet vini in in quibus vina ponunt. Ore locutus: non eſt periſologia:nam ſed'm Homerū exploratores q̄ volūt plærūq; nutu ſignificant:audendū de. quia audemus & curſu & animo.Hac iter eſt:per hoſtium cædem & audaciam noſtram.Hæc ego vaſta dabo.de quibus dixit:Corpora fuſa vident.

primoris

Sic memorat:voceq; pmit:ſimul enſe ſupbum — Poeta.
Rhānetē aggredit:qui ſorte tapetibus altis
Extructus toto pflabat pectore ſomnum:
Rex idem:& regi Turno gratiſſimus augur:
Sed non augurio potuit depellere peſtem
Tres iuxta famulos temere inter tela iacētes
Armigerūq; pmit Rhemi:aurigāq; ſub ipſis
Nactus equis:ferroq; ſecat pendentia colla:
Tū caput ipſi aufert dño:trūcūq; reliquit
Sanguine ſingultantē atro:tepefacta cruore
Terra toriq; mādent:necnō lamyrūq; lamūq;
Et iuuenē Serranū:illa qui plurima nocte
Luſerat inſignis facie:multoq; iacebat
Membra deo victus:fœlix ſi protinus illum
Aequaſſet nocti ludum:in lucemq; tuliſſet.
Impaſtus ceu plena leo per ouilia turbans
(Suadet em veſana fames) māditq; trahitq;
Molle pecus mutūq; metu:fremit ore cruēto.
Nec minor Euryali cædes:incenſus & ipſe
Perfurit:ac multam in medio ſine noīe plebē
Fadūq; Hebeſūq; ſubit:Rhetūq; Abarimq;
Ignaros Rhetū vigillantē:& cuncta videntem:
Sed manū metuens ſe poſt cratera tegebat:
Pectore in aduerſo totum cui cominus enſem
Condidit aſſurgenti:& multa morte recepit.
Purpureā vomit ille aīam:& cū ſanguine mixta
Vina refert moriens:hic furto feruidus inſtat:
Iamq; ad Meſapi ſocios tendebat:vbi ignem
Deficere extremum:& religatos rite videbat
Carpere gramē equos:breuiter cum talia Niſus:
(Senſit enim nimia cæde atq; cupidine ferri) — Niſus.
Abſiſtamus(ait)nā lux inimica ppinquat.
Pœnarū exhauſtū ſatis eſt:via facta p hoſtes:
Multa virum ſolido argēto pfecta relinquūt: — poeta.
Armaq; crateraſq;:ſimul pulchroſq; tapetas:

Euryalus

tus eſt præ timore:&ſup.leo fremit ore cruẽto.i.ſanguine pfuſo:aut ſanguis' ſitiẽte.Nec cedes Euryali ſup.erat minor q̃.ſ.cedes Niſi i.quã Niſus fecerat:vnde cedes hic accipit̃ actiue.Ipſe:&.i.ẽt incẽſus.ſ.ardore vindicte: pfurit.i.pfecte & ad oẽs numeros furit ac ſubit.i.ſubaggredit̃ multã plebẽ ſine noie.i. ignobilẽ:exiſtẽs in medio.ſ.eoꝝ:q̃ p &:hoc eſt & inter nominatos Fadum & Hebeſum & Rhetum & abarĩ ignaros qa vino ſomnoq; ſepultos:ſed Rhetũ vigilãtẽ & videntẽ cũcta q̃.ſ.fecerãt Niſus & Euryal':ſed ſup. ipẽ metuẽs.i.formidine captus tegebat.i.abſcõdere volebat ſe poſt cratera.i.vas vinarium magnũ cui.ſ.Rheto Euryal' ſup.cõdidit.i.abdidit cominus.i.de ppinquo quaſi conſerta manu:totũ enſem.ſ.capulo ten':ĩ pectore ad uerſo:& recepit.i.iterũ ad ſe traxit:ſup.cum multa.i.dura morte.ſ.Rheti:qa educto mucrone ſtatĩ mortu' ẽ q diutius ſupuiuere potuiſſet ſi invulnere enſem dereliqſſet. Ille.ſ. Rhetus vomit aĩam purpureã.i.ſanguinẽ q eſt

Euryalus phaleras Rhamnetis:& aurea bullis
Cingula tyburti Remulo ditiſſimus olim
Quæ mittit dona:hoſpitio cũ iungeret abſens
Cædicus: ille ſuo moriẽs dat habere nepoti:
Poſt mortem Rutuli bello pugnaq; potiti:
Hæc rapit:atq; humeris nequicq; fortibus aptat
Tum galeam Meſapi habilẽ criſtiſq; decorã
Induit:excedunt caſtris:& tuta capeſſunt.

SERVI.

¶Sed nõ augurio potuit depellere peſtẽ:oñdit p tranſitũ fati neceſſitatẽ nulla perit ia poſſe depelli.Eſt aũt Homeric' verſ'.Temere paſſim:Fortuitu:negligẽter.Præmit:opprimit.Sub ipſis eqs.circa ipos. Pẽdẽtia colla: quaſi ebriorũ.Singultantẽ cũ ſingultu aĩam efflantem. Plurima luſerat:p plurimũ.Deo:vino vel ſomno': Per ouilia turbãs:pturbãs ouilia:nã Tmeſis ẽ. Mutũq; metu.ſ.pecus:nam male qdam accipiũt mutum fremitum de leone

eſt ſedes aīe:& moriēs refert.i.rgerit&euomit vina mixta cū ſanguīe.Eurial' feruid'.ſ. ex ſucceſſu:iſtat furto.i.furtiue cedi.Et tēdebat iā ad ſocios Meſapi vbi videbat ignē ex tremū deficere.i.extīgui:& videbat eqs religatos.i.iterū & diligēti' ligatos ad ſtipitē.ſ. circū quē paſcebāt:rite.i.ex mor militari aut ironicos dicit religatos rite.q.d.ſolutos cōtra ritū militarē q̄ res illi aīm dabat:cū.i.qñ Niſus ait(em.p qa:ſenſit.ſ.Euryalū ferri.i. efferri nimia cede atq; cupidine.i.affectiōe cedēdi)ait inqt:abſiſtam':nā lux inimica.ſ. nobis q pauci ſum':ꝓpinquat:ſatis penarū eſt exhauſtū via ē fcā p hoſtes & ſup.hoc dcō ipſi relinquūt multa arma virū.i.viroꝝ pfecta ſolido.i.itegro & impmixto argēto & crateras ſup.pfectos ſolido argento:& tapetas pulchros.i.decēter acu pictos aut intextos Euryal' rapit:phaleras.i.ornamēta equorū Rhānetis:& cīgula:aurea bullis.i.hñtia bullas aureas q̄ cedic' ditiſſim' oli mittit.i.mittebat olim dona.i.ꝓ donis Remulo tyburti i.tyburtio:cū ipe abſñs iūgeret ſe ſup.illi hoſpitio.i.iure hoſpitalitatis.Ille.ſ.Remul' tyburtin' maior:moriēs.i.cū moreret̄:dat.i.cōcedit teſtamēto & legat nepoti.ſ.ſuo:Remulo iuniori nūc iterfecto:hr̄e ſup.ea:poſt mortē Rutuli.ſ.alicui' viri fortis.potiti.ſ.ĳs cingulis bello & pugna:Serui' dicit iſolubilē difficultatē ſed meo iudicio ſic ſoluit̄.Cedicus poſtq̄ a Rutulo q̄uis diuite & pōpoſo a ſe ſuperato bello publico & ſingulari pugna cingula illa abſtuliſſet legauit ea Remulo tyburtino:q moriēs teſtō legauit Remulo iuniori nūc iterfecto vñ abſtulit Eurial'.Rapit ergo hec.ſ.tā pcioſa & tā ātiqua charitate obſeruata & tāto ſudore pta:atq; aptat ſup.ea:neqcq̄.i.fruſtra & ſine vtilitate:qa ñ diu ea poſſeſſur' erat hūeris fortib'.Tū.i.deīde induit galeā Meſapi.habilē.i.portabilē:& decorā criſtis:ſed pniciosā:qa micātē vñ dephēdēr̄ hūc aūt abſtulit:nō iterfecto Meſapo q poſtea pugnatur' ē:ſed i tētoria ei' illapſus & īde cōſilio niſi reduct' ipi ergo excedūt caſtris & capeſſunt.i.captū eunt tuta.ſ.loca ſine hoſtib' q tuta putabāt:ſed aduētāte nouo eqtatu minime tuta inuenerūt vnde inſequit̄

de leone:qđ ſi dixeris:vacat metu.Incēſus & ipe pfurit exēplo Niſi.Sine noīe plebē:bñ expſſit & bellatoris peritiā & Tironis icōſideratā auiditatē:nā Niſus reges iteremit:Euryal' ſæuit ī plebē:vt Salu.Et iſolētia auidius madefaciēdi:ſine noīe āt dixit ſine gloria:quoꝝ p hūilitatē nō ſūt oīb' noīa nota Rhetūq; vigilātē:hoc loco nō tm̄ Rheti timor.ſed Niſi audacia comprobat̄.Et multa mor.r.pu.multi hic diſtinguūt vt ſit ſēſus talis:eduxit gladiū cū multo cruore purpureū alĳ multa morte recepit:vt ſit gladiū cū multo cruore & ſic ī ferūt purpureā vomit ille aīam ſcđm eos q dicūt aīam eē ſanguinē.Recepit:eduxit vt haſtāq; receptat oſſib' hærētē.Vina refert:ꝓprie q̄ pauloañ potauerat.Hic furto feruid' iſtat ſ.Euryal' q ſæuiebat latēter vt ſit furto nocturco plio: nā fures iō dicti ſūt ꝙ furuo.i.nigro tpe furta cōmittūt aut reuera furto feruid' qa Meſapi galeā ſuſtulit & Rhānetis phaleras:Religatos:nō ſolutos:ſed diligēter ligatos vñ addidit rite.i.ex militari cōſuetudīe optime ligatos.Luxini ꝓditrix.Pœnarū exha.ſa.ē:bñ exhauſtū vt oſtēdat̄ eos auidos cædis fuiſſe & cruoris hoſtilis.Via fa.p ho.vt hæc ego vaſta dabo & lato te limite ducā.Euryal' phale.rha.&.a.b.Cingula ty.tur.phaleræ ornamēta equoꝝ ſunt:& eſt ſermo græc':cingulū aūt hoīm eſt gñis neutri:nā aīaliū genere fœminino dicim' has cingulas.Tyburti re.di.o.q.m.d.cōſuetudo erat apud maiores:vt iter ſe hoīes hoſpitĳ iura mutuis munerib' cōplerēt vel in pñti vel p iternūcios:ſenſus ergo nūc talis eſt:Cædic' qdā Remulo cū eū ſibi abſñs hoſpitio vellet adiūgere:miſit phaleras & cingula bullis aureis:hoc ē clauis iſignita:Remul' moriens nepoti ſuo cognomini hæc reliqt:poſtea vict' a Rutulis eſt & occiſus poſt cui' mortē apud Rhānetē Rutulū repta ſūt hæc munera qđ aūt dixit Tyburti Remulo aut tyburtino intelligam': hoc eſt de Tybure vt ſit datiuus ab appellatiuo veniēs hic tyburs:aut tyburti hoc eſt filio tyburti ab eo qđ ē hic tyburtus hui' tyburti:vt ſit tyburti Remulo:ſicut Deiphobe glauci.Suo mo.dat.ha.ne.Remulo quem ſupra auo cognominem diximus:nam quotiēs apte non ponit̄ nomen filĳ vel nepotis cognominē eū eſſe intelligimus auo vel pr̄i quoꝝ nomen apte poſitum inueniamus:& ecōtra:ſi filĳ vel nepotis nomē poſitū fuerit p̄termiſſum aūt paternū cognomines eos intelligam' neceſſe eſt.Poſt mortē.ſ.nepotis Remuli ſcđm ſupradictū ſenſū:nā Donat' dicit poſt mortē Niſi & Euryali bello potiti ſūt Rutuli qđ nō ꝓcedit:ſi diligēter aduertas:ſane ſciendū hūc locū eſſe vnū de.xĳ.Vergi.ſiue p naturā obſcuris ſiue inſolubilib' ſiue emēdādis ſiue ſic relictis vt a nobis p hiſtoriæ antiq̄ ignorātiam liqde nō intelligant̄.Neqcq̄ non fruiturus:& eſt nequicq̄ aptat:nō nequicq̄ fortib'.Galeam meſa.non occiſi meſapi abſtulit galeam:nam dimicaturus eſt paulo poſt ſed inuenit iacentem & ſuſtulit.Criſtiſq; deco.bñ p̄mittit decorā:nam eius ſplendore ꝓdente Euryalus capietur.Excedūt ca.rutulorum.ſ.nam ſupradicit Caſtra inimica.p.

ASCEN. ¶ Interea p̄miſſi &c.Poſt variā multiplicēq; ſtragē a Niſo Euryaloq; editā:mutauit fortuna(vt ſolet)vultū:nā i hoſtes iciderūt ab vrbe Latina.i.laurolauinio ad Turnū miſſos a qbus p galeā Euryali viſi atq; in fugā verſi ſunt donec Euryal' eqtib' circūſeptus atq; cōpreſus eſt.i qua re dat doctrina nō oia q̄ pulchra aſpectu ſunt cōtinuo vtilia eſſe:nā ſicut in.ĳ.dcm̄ eſt choreb' iuuenis cōſiliū dedit dicēs:Danaum inſignia nobis Aptemus q̄ res illis pnicioſiſſima fuit vnde ſequit̄.Vadimus imixti.Danais haud numine nr̄o.Et hic Euryalus p galeam relucētem agnit' atq; dephēſus & ſibi & Niſo exitio fuit.De hac

DONA. aūt re dicit Donat' ſic.Sublustri vmbra noctis q̄ ſereno cœlo habet aliqd luminis State:mira breuitate oia interrogat:Silua:breuis deſcriptio:& q̄ ea ſola cōtinet̄ q̄ errorem Euryalo facere poſſint:huc ſepati ſūt:qs diſcerni ñ oportuit.Hec ille.

Ordo. ¶ Ordo ē.Eqtes p̄miſſi

Interea præmiſſi equites ex vrbe latina:
Cætera dum legio campis inſtructa morat̄:
Ibant:& Turno regi reſponſa ferebant.
Tercētum ſcutati omnes Volſente magiſtro.
Iamq; ꝓpinquabāt caſtris:muroq; ſubibant:
Cum pcul hos læuo flectentes limite cernūt.
Et galea Euryalū ſubluſtri noctis in vmbra
Prodidit imemorē:radĳſq; aduerſa refulſit.
Haud temere ē viſum:cōclamat ab agmine volſcēs.
State viri:q̄ cā viæ eſt:quive eſtis in armis? Volcens.
Quove tenetis iter?[nihil illi tendere contra Poeta.
Sed celerare fugam in ſiluas.& fidere nocti.

Cingulū. Cingulæ.

Obĳciūt

Obijciunt equites ſeſe ad diuortia nota
Hinc atq; hinc: omnẽq; aditũ cuſtode coronant
Silua fuit late dumis atq; ilice nigra
Horrida: quã denſi complerant vndiq; ſentes:
Rara per occultos ducebat ſemita calles.
Euryalũ tenebre ramorum: oneroſaq; preda
Impediunt: fallitq; timor regione viarum.

SER. ❡Vrbe lati. non eſt contrarium illi loco vbi ait. Sepſit ſe tectis rerumq; reliquit habenas: qđ modo a latina vrbe auxilia venire cõmemorat. Intelligimus eñ latinum in principio diſcordie & tumultus paululũ ſe abſtinuiſſe: poſtea tamen nec ſuorum copias nec propria denegaſſe conſilia: nã eum & cetui & fœderibus interfuiſſe dicturus eſt. Legio ca. inſtru. mo. proprie nam legiones peditũ ſunt: Turme vero equitũ. Tercentũ quia Romani equites primo tercentũ fuerunt: de ſingulis enim curijs deni dabant quas triginta fuiſſe diximus. Scutati. o. nõ clipeati nam clipei peditum ſunt: ſcuta vero equitum Volſcente magi. proprie: nam magiſter equitum dicitur. Muro: Troianorum leuo limite Reſpiciens ſitum regionis locutus eſt. Subluſtri no. in vm. ſubluſtris nox eſt habens aliquid lucis. Hora. Nocte ſubluſtri nihil preter aſtra vidit & vndas. Radijs: lunaribus. Haud te. particula hec mõ ſine cauſa ſignificat: alias fortuito alias male: alias improuide: que pro loco intelliguntur. Nihil tẽdere con. hoc eſt nihil ei reſponderũt: nam tendo contra ſermonem tuum, eſt reſpondeo tibi: Tendeo contra tuum iter eſt occurro tibi. Ergo nihil contra tendebant ideſt nihil reſpondebant econtra. Ad diuor. ad diuerticula viæ militaris. Teren. vbi ad ipſum veni diuerticulũ. Diuerticula autem ſunt ſemite tranſuerſe: que ſunt a latere vię militaris habitum co. melior eſt lectio abitum q̃ aditum: Cingunt eñ ſyluam ne habeãt: vnde abire poſſint. Ducebat ſemita cal. legitur & lucebat. quod ſi eſt, rara pro raro accipiendum eſt vt ſit raro lucebat herbis ſcilicet in quibus locis interuenientibus: ſi ducebat intelligimus inter calles pecorum raram fuiſſe ſemitam: hoc eſt hominum viam Euryalum impediunt: impedio te per accuſatiuum dicimus: & caſus mutari non poteſt niſi deſeras verbum: vt ſi dicas impedimento mihi eſt: ſciendum ſane multas conferri in Euryalum excuſationes.

Cipei. Scuta

Tendo cõtra.

premiſſi ab vrbe latina. ſ. vt vna cũ Turno obſidionẽ firmarent: nã totum latiũ cõiurauerat in Troianos ibant i. prodibant & ferebant Turno regi reſponſa. ſuper ea re an. ſ. venturi eſſent latini in auxilium contra Troianos. Ibant ergo interea dum cetera legio. ſ. peditũ: moratur inſtructa. i. dum inſtruitur campis. i. in locis capacibus & amplis. Equites inquit tercentum: omnes ſcutati & hoc Volſcente ſup. exiſtente magiſtro. ſ. equitũ illorum. Et ſup. hi trecenti equites: propinquabãt iam caſtris. ſ. ſuorũ aut Troianorum & ſubibant muro. i. Troianorum vallo pro menibus & muro deſignato: cum. i. quãdo cernunt ꝓcul hos. ſ. Niſum & Euryalũ: flectentes. ſ. in terleuo limite i. per: limitem. i. viã tranſuerſã a ſiniſtra parte: & galea. ſ. Meſapi criſtis decora: prodidit. i. manifeſtauit hoſtibus in vmbra noctis ſubluſtri. i. parum lucis habente proddit dico Euryalũ imemorẽ. ſ. qa galeã abijceret fulgentem & ita immemorem ſalutis ſue: & ipſa galea aduerſa. i. obiecta oculis equitum refulſit radijs. ſ. fulgoribus emiſſis: haud temere. i. vix eſt viſum (quia temere ſignificat fere: haud temere fere nunq̃ vt precox illud ingeniũ haud temere ad frugem peruenit. hoc autem loco vult Seruius ſignificare: haud temere. i. nõ ſine ratione: viſum eſt. ſ. a volſcente: hoc eſt putauit non temere factum ꝙ illi armati fugerent: aut haud. i. nõ & temere. i. quaſi hoc eſt quaſi nõ hoc eſt vix eſt viſum. ſ. illos fugere: cum. i. quãdo Volſcens clamat ab agmine. O viri ſtate. i. ſiſtite curſum: que eſt cauſa vie. ve pro vel: qui eſtis in armis: ve pro vel quo tenetis iter. ideſt quo tenditis? illi. ſ. Niſus & Euryalus: nihil tẽdere. i. tendebant contra: hoc eſt nihil ei reſpondebant: ſed celerare. i. celerabant hoc eſt celeriter arripiebant fugam in ſiluas: & fidere. i. confidebant nocti. i. tenebris per quas elabi ſperabant. Equites obijciunt ſe ad diuortia ideſt diuerticula viarum nota. ſ. ſibi quia latini erant: hinc atq; hinc. i. vtrinq;: & coronant. i. cingunt in morem corone: omnem abitum: id ẽ locum per quem abire poſſent. Alij tamen legunt aditum. Sylua fuit ſupple illic horrida ideſt aſpera late ideſt ampliter dumis atq; ilice nigra. ideſt denſa & obſcura: quam: ſcilicet ſyluam ſentes denſi ideſt ſpine denſe cõſite: cõplebãt vndiq;. ideſt ex oĩ parte. ſed ſupple ſemita ideſt anguſta via quaſi ſemis iter: ducebat ſcilicet euntes illac: per calles occultos. ſcilicet a ſpinis & vepribus. Tenebre ramorum & oneroſa preda ſcilicet ſpoliorum: impediunt Euryalum: & timor fallit ideſt circunuenit eum. i. errare facit: regione. qa ignorauit regionem viarum. Et ita vt dicetur ab hoſtibus comprehenſus eſt.

Niſus abit: iamq; imprudens euaſerat hoſtes
Adq; locos: qui poſt albæ de nomine dicti
Albani: tum rex ſtabula alta latinus habebat.
Vt ſtetit: & fruſtra abſentem reſpexit amicum:
Niſus Euryale infœlix qua te regione reliqui?
Poeta Quave ſequar? rurſus ꝑplexũ iter oẽ reuoluẽs
Fallacis ſyluæ: ſimul & veſtigia retro
Obſeruata legit: dumiſq; ſilentibus errat.
Audit equos: audit ſtrepitus: & ſigna ſequentũ
Nec longũ in medio tẽpus: cũ clamor ad aures
Peruenit: ac videt Euryalũ: quẽ iam manus oĩs
Fraude loci: & noctis ſubito turbante tumultu
Oppreſſum rapit: & conantem plurima fuſtra.
Quid faciat? qua vi iuuenẽ quibꝰ audeat armis

❡Niſus abit iamq; &c. Docet quõ. Niſus elapſus pernicitate ſua ac pedũ qua plurimũ valeret in quinto cõprobatꝰ eſt velocitate: tandẽ Euryalũ abeſſe cognoſcẽs: eũ reqſiuit: ac ſagittis qui eũ circũſtabant turbauit vnde dicit Donatus ſic, Euryale infœlix duplex eſt lectio vel infelix Euryale: vel Euryale ego infelix qua regione: reliqui te: ſed magis ad ſe refert cui labores & pericula iam peracta repetẽda ſint. Fraude loci: iam liberat Niſum ab inertia: Tu dea: vt poſſis. Aſtrorũ decus laudat quã rogat vt beniuolũ reddat ſi qua oſtendit meritũ qđ nihil proficeret: niſi pro ſe pater feciſſet. Tholũ autẽ dicunt medietatẽ tecti in rotundũ collecti. Petit aũt quod facile eſt non liberationẽ ſui & ſocij ſed turbationem globi. Sũma librabat ab aure: ſumma copia ſcriptoris: nã ſupra dixit abducto lacerto. hec ille. ❡Ordo aũt eſt Niſus abit ideſt aufugit & ipſe imprudens. i. ignarus remanentis Euryali. euaſerat iam hoſtes atq; ſupple euaſerat: aut potius legamus. Adq; vt ſit. Et vt ſtetit ad locos qui dicti ſunt poſt. i. poſtmodũ ASCEN. DONA. Ordo.

albāi de nomine albe.ſ.ſuis aut ciuitatis: rex latinus habebat tum.i.nunc:cum hoc fieret: alta ſtabula.ſ.equorū:illic in pratis ſtare ſolitorum vt ergo.i.poſtq̄ ſtetit ad illos locos:& reſpexit i.retrorſum inſpiciendo oculis queſiuit:fruſtra quia abſentē amicū.ſ. Euryalū inquit ſup.o Euryale infelix āt o euriale qua regiōe ego infelix reliqui teve ꝑvel qua ſequar ſup.te.Inqt ſupp. reuoluens rurſus omne iter perplexum. i.implicitum varijs circuitibus. ſylue fallacis.ſ.errore & ambagibus ſemitarum:& legit ſimul retro.i repetit veſtigia obſeruata.i.memorie cōmendata:quia eadem redibat qua ipſe abiuerat.Idem in ſcd'o dictū eſt de Aenea Creuſam repetente & errat dumis ſilentibus.i.inter dumos vbi alta erant ſilentia. Audit equos & audit ſtrepitus & ſigna ſequentum. Nec longum tempus ſup. erat in medio:cū clamor.ſ.eorū qui Euryalū cōprehenderāt peruenit ad aures.ſ.Niſi: ac videt Euryalū quē omnis manus. i.multitudo rapit oppreſſum fraude loci:quia non inuenerat ſyluas abitum:& ſubito tumultu noctis turbante ſ.eum. & conantē plurima.ſ. eluctari aut hoſtē ferire:fruſtra: quia circūuentus a tot nil potuit. Quid faciat ſup.:. dubitauit Niſus(& eſt bona ecypſis q̄ nihil obſcuritatis ſed plurimū cōmiſerationis habet : quaq; alibi vt in.iiij.Geor.in dubitatione Orphei vſus eſt)qua vi & quibus armis audeat eripere iuuenē:& an ipſe moriturus.i.certus mori inferat ſe in medios hoſtes:& properet.i.feſtinet&celeriter prouocet pulchrā mortē per vulnera.ſ.&hoſtib' illata&ab illis ſuſcepta Ipſe torquens ocyus.i.cito : haſtile.i.iaculum miſſile & leue lacerto adducto.ſ.ad ſeut fortius emittat: precatur ſic voce.ſ.expreſſa cū & mente precari poſſet ſuſpiciens. i.ſurſum ſeu ſuſū aſpiciēs:lunā altā.Tua o Latonia.i.Latōe filia:Diana ſeu Pphebe aut luna decus aſtrorū. ſ.nocturnorū:& cuſtos nemorū:quia venatrix & dea.i.que qa dea es potes ſuccurrere preſens. i.aut fauorabilis aut cito ſuccurrere potens: noſtro labori.i.laborioſo periculo.ſi pater.ſ.meus Hyrtacus nomine : tulit vnq̄ qua.ſ. aliqua dona tuis aris.i.ad tuas aras:ꝓ me.i.ꝓ ſalute mea &ſi ego auxi meis venatib'.i.q̄ ego cepi:qua.i. aliqua dona: quia de venatione Diane ſacrificare ſolebant:vnde in Bucoli.Setoſi caput hoc apri tibi Delia paruus:Et ramoſa micōviuacis cornua cerui &c.ve pro vel ſi ego ſuſpendi ſup. aliqua tholo.i.ad trabiū in ede tua connexionē ad quā dona ſuſpēdi ſolēt aut ſi fixi ſup.aliqua ad faſtigia.i.ſublimitatē:ſacra.i.delubri aut veſtibuli ſacri:ſine.i.permitte : qd' minus eſt q̄ ſi dicat da: quaſi ipſe poſſit ſi illa non impediat me turbare hunc globum:&rege tela per auras Dixerat.ſ. Niſus : & connixus.i.connitens toto corpore:conijcit ferrum.i.haſtile ferratū haſta volās diuerberat vmbras noctis:& venit in tergū.i.ſcutū tergore tectū: Sulmonis aduerſi.i. aduerſe ſtantis:& ſup.haſta frangit ibi ac trāſit ꝓcordia.i.itima cordis cingētia :& hoc ligno.ſ. ſcuti:fiſſo.i.diuiſo&ſecto:Ille.ſ.ſulmo voluit.ſ retrorſum:vomens de pectore flumen calidū.i. ſanguinē:exiſtēs frigidus.i.moriēs:& pulſat.i. trahit ilia longis ſingultibus.Ipſi circūſpiciunt diuerſi.i.ad diuerſa loca:& idē.ſ. Niſus ſup.effect' acrior.i.vehemētior:hoc.i.per hūc talem euentū ecce.q.d.preter opinionē ſtantiū ac preter ſpē eius:librabat.i.librando: hoc eſt circunrotādo emittebat:aliud telū:ab aure ſūma.i.deſup &lōge educto brachio: dū trepidāt.ſ.metu & feſtinatiōe:haſta ſtridēs.i.cū ſtridore:hoc eſt impetu

Eripere:an ſeſe medios moriturus in hoſtes
Inferat & pulchrā ꝓpteret per vulnera mortē:
Ocyus adducto torquens haſtile lacerto
Suſpiciens altam lunam: ſic voce precatur.
Tu dea tu preſens noſtro ſuccurre labori. Niſus
Aſtrorum decus: & nemorum latonia cuſtos:
Si qua tuis vnq̄ pro me pater Hyrtacus aris
Dona tulit:ſi qua ipſe meis venatibus auxi:
Suſpendive tholo: aut ſacra ad faſtigia fixi:
Hūc ſine me turbare globū:& rege tela ꝑ auras.
Dixerat:& toto connixus corpore ferrum Poeta
Cōijcit:haſta volās noctis diuerberat vmbras.
Et venit aduerſi in tergum Sulmonis: ibiq;
Frangitur:ac fixo tranſit precordia ligno.
Voluitur ille vomens calidū de pectore flumen
Frigidus & longis ſingultibus ilia pulſat.
Diuerſi circūſpiciunt:hoc acrior idem
Ecce aliud ſumma telum librabat ab aure:
Dum trepidāt:ijt haſta Tago per tp̄s vtrūq;
Stridens:traiectoq; heſit tepefacta cerebro.

SER.

¶Niſus abit:bene meminit velocitatis:quam ei in.v.dedit,vt primus abit longeq; ante omnia corpora Niſus emicat.Imprudens.ſ.remanentis Euryali. Albe de nomine:vel porce:vel ciuitatis vel regis albani:cui ſucceſſit procas: Infelix qua te regione reli.ſe infelicem dicit qui dolet non illum propter quem dolet .Iter: omne reuoluens. ſ.ſ.ſylue. Vrbanus hucuſq; verba niſi vult eſſe. Alij Poetæ dant rurſus perplexum iter omne ſiqua ſequentum militarem ſonū dicit : quia varius eſt: nam interdum canit : vt inſequatur eos qui fugiunt: interdū receptui . Nec longū in medio tē. inter auditum ſonū & viſum Euryalū. Oppreſſum ra.quē iam omnis manus rapit:nā male quidā vidēs rapit accipiūt qd' ſi admiſeris vacat Quem iam ma.omnis.Pulchrā pro. per.vul.m.glorioſum em̄ pro amico perire.&pulchram ex perſona poete dictū eſt.Tu pre.n.ſ.la.non dicit que preſens es.ſed preſens ſuccurre labo.i.ilico ſtatim Siqua:qua vacat & hic& in ſequenti.Suſpēdive tholo:tholus proprie eſt veluti ſcutū breue: qd' in medio tecto eſt in quo trabes coeūt ad quod dona conſueuerant ſuſpendi bene autem venatorem numen inducit inuocare ſiluarum Turbare globum: ſana petitio:nā quia impoſſibile vicere fuerat:petit vt ſaltē perturbet telorum beneficio . Rege tela per auras : per noctem in qua ſine auxilio numinis:rectus iactus eſſe no pōt. Ferrum conijcit haſtam:de ferro ad haſtam tranſijt conijcit pro coijcit nam conijcit antiquum eſt. Aduerſi in tergū ſulmonis ibiq; frangitur:tergū pro tergus dixit:vnde & Sallu. Tergis vinciebant pro tergoribus:vt intelligamus haſtam in ſcutum veniſſe & illic eſſe colliſam:vt frangitur ſit colliditur.Fiſſo q;:ſcuti ligno etiam precordia penetraſſe: aliter non procedit:nam ſi haſtam reuera fractam accipiamus ratione caret : quod dicit Fiſſo tranſit precordia ligno:alij reuera in tergum volunt eſſe percuſſum quod falſum eſt.nā quomodo ante fiſſum eſt lignū : & ſic precordia penetrata Sciēdum tamē locum hunc eſſe de his quos diximus ſupra Hoc acrior idē:& q̄ latuerat & q̄ ei prim' proſpe proceſſerit iactus. Telum librabat ab aure:geſtus Iaculantis exprimitur aut enim ab aure aut a latere tela iaciuntur Per tempus vtrumq;:congrue dicit telum per tempus vtrumq; trāſiſſe : ait enim diuerſi circunſpiciunt . hoc eſt huc & illuc Tholus

circum

circum ora ferunt per quam opportunitatem potuit telũ tempus vtrũq; tranſiſſe. Aſper tamen dicit per tẽpus vtrũq; hoc eſt inter tp̃s vtrũq;: vt ecõtra: Hũc inter fluuio tyberin' ameno.i.p hũc. Q d' ſi eſt itelligim' eũ i frõte eſſe vulneratũ. tepefacta cerebro: alibi & fixo ferrũ i pulmõe tepeſcit.

Sæuit atrox Volſcens: nec teli conſpicit vſq̃
Autorẽ: nec quo ardens ſe immitere poſſit.
Volſcens. Tu tamẽ interea calido mihi ſanguine pœnas
Poeta. Perſolues amborũ inquit ſimul enſe recluſo
Ibat in Euryalũ: tum vero exterritus amens
Conclamat Niſus: nec ſe celare tenebris
Amplius: aut tantum potuit perferre dolorẽ.
Niſus Meme adſum qui feci: in me conuertite ferrũ
O Rutuli: mea fraus omnis: nihil iſte nec auſus
Nec potuit: cœlũ hoc & cõſcia ſydera teſtor:
Tantum infelicem nimiũ dilexit amicum.
Poeta Talia dicta dabat: ſed viribus enſis adactus
Tranſadigit coſtas: & candida pectora rupit.
Voluitur Euryalus leto pulcroſq; per artus
It cruor: inq; humeros ceruix collapſa recũbit.
Purpureus veluti cum flos ſuccisus aratro
Langueſcit moriẽs: laſſo ve papauera collo
Demiſere caput: pluuia cum forte grauantur.
At Niſus ruit in medios: ſolumq; per omnes
Volſcentem petit: in ſolo Volſcente moratur:
Quem circum glomerati hoſtes: hinc comin' atq; hinc
Proturbant: inſtat non ſegnius: ac rotat enſem
Fulmineum: donec Rutuli clamantis in ore
Cõdidit aduerſo: & moriẽs aĩam abſtulit hoſti.
Tum ſuper exanimem ſeſe proiecit amicum
Cõfoſſus. placidaq; ibi demum morte quieuit.
Fortunati ambo: ſi quid mea carmina poſſunt.
Nulla dies vnq̃ memori vos eximet æuo:
Dum domus Aeneæ capitoli immobile ſaxum
Accolet: imperiũq; pater Romanus habebit.

SER. Interea: donec ille inuenietur. Perſolues am. aut occiſorum aut tuas & Niſi: nam duos eos fuiſſe nouit. Su pra em̃ ait State viri. Meme ſubaudi interficite. Et eſt interrupta elocutio dolore turbati Nec potuit. validior argumẽtatio ex impoſſibilitate vt Quid troes potuere? Item non ea vis animo nec tanta ſuperbia victis. Tantũ infelicem nimium dilexit amicũ: cõtra illud: Cur ergo venit dicit tantũ amicũ dilexit: vt cũ nihil poſſet tamẽ veniret. Voluit Euryalus leto. aut ſeptimus eſt: aut datiuus: ſed ſi datiuus eſt figuratũ eſt. i. in letũ: vt It clamor cœlo. Purpureus veluti cum flos ſuccisus aratro Langueſcit: habetur ratio cõparationis videtur em̃ Euryalo Hyacinthũ cõparare: qui pulcherrim' fuit: & poſt mortẽ in florẽ conuerſus eſt. Laſſo ve papauera collo Demiſere caput. Homeri eſt & cõparatio & figura: nam: & ille ſic ait vt multorũ vnum diceret caput. Volſcentem petit:

impetu magno volãs: ĩijt. i. trãſijt Tago. i. illi viro per vtrũq; tp̃s. i. ab altero in alterũ & ip̃a tepefacta cerebro traiecto heſit. ſ. in eo Nihil aũt mirũ ſi haſta impetu ꝑ ꝑte fracta ꝑ ꝑte tranſijt. Seuit atrox Volſcẽs. nec teli cõſpicit vſq; Autorẽ: nec &c. Recitat necẽ Euryali & deinde Niſi amicorũ miſerãdam & memoria digniſſimã: qua neq; fraudãdã pollicet̃: vñ dicit Donatus ſic: Seuit. Creſcit ira qm̃ autor facti nõ apparebat. Purpureus: ad totũ corpus refert̃ hec cõparatio Papauer vero ad ceruicẽ & ad caput Dũ domus oſtẽdit omnia ventura ad finẽ: hec ille. ASCEñ. DONA.

Ordo eſt. Volſcẽs. ſ. equitũ magiſter atrox. i. ferociẽs ſeuit. i. ferocior efficit̃: nec. i. quia nõ cõſpicit vſq; autorẽ teli nec conſpicit quo ipſe ardẽs poſſit immittere. i. inferre ſe & inquit tñ. i. tametſi ſi nõ cõſpiciã autorẽ nec quẽ pũire merito debeã tñ tu (ad Eurialũ loquit̃) perſolues interea. ſ. dũ autor teli latebit mihi ſanguine. ſ. tuo calido: penas. i. ſũmã de ſanguine tuo vindictã & vltionẽ: amborũ. ſ. Sulmonis & Tagi interfectorũ: & ibat ſimul. ſ. cũ id diceret in. i. cõtra: Euryalũ enſe recluſo. i. euaginato qa re cũ verbo ad clauſurã. aut velamẽ ſpectante cõtrarium importat Niſus exterritus tũ vero. i. maxime tũc aut tũc primũ ad verũ cõclamat exiſtens amẽs. i. ſine mente qa illũ ſaluare nõ poterat: vt ſe & a quibus miſſus erat & tñ immemor & ſue & reip. ſalutis: nec potuit celare. i. occultare ſe amplius aut ꝑferre tm̃ dolorẽ quãtus erat amicũ añ oculos interſici. Cõclamat igit̃. O Rutuli meme. i. petite & interficite meme inqt qui feci. ſ. facin' quo illi perierũt: cõuertite ferrũ in me oĩs fraus eſt mea: iſte. ſ. quẽ occiditis: nec auſus ſup. eſt quicq;: nec potuit ſup. quicq;: teſtor i. ĩ teſtimoniũ ꝟitatis cito hoc celũ: ſub quo. ſ. ſumus & ſydera cõſcia. ſ. facti hec eadẽ ꝟba vir quidã pius de morte xp̃i conuertit vno verbo mutato. ſ. pro o Rutuli iudei dicẽs: Meme adſũ qui feci in me cõuertite ferrum Iudei &c. Acclamat aũt poeta. Tantũ. i. in tãtũ Niſus dilexit Nimiũ amicũ infelicẽ. ſ. Euryalũ. aut tantũ dilexit amicũ infelicẽ nimiũ: ſed potius adhererẽ priori expoſitioni: ne vitio ſe cohereãt duo epitheta. Serui' vult eſſe niſi verba vt ſit: Sed ideo venit quia dilexit tm̃ amicũ. ſ. me ſuũ nimiũ infelicẽ ip̃e Niſus dabat talia dicta: ſed enſis adactus. i. accuſſus viribus adigit ſup. ſe trãs coſtas: aut tranſadigit pro eo qd' eſt tranſit coſtas & rupit pectora cãdida. Eurialus voluit̃ leto. i. per letũ: hoc eſt mortem proſternit̃: & cruor it. i. fluit per pulchros artus: & ceruix collapſa recũbit in hũeros veluti cũ flos purpure' videlicet hiacyntus: cũ. i. qñ ipſe ſucciſus aratro. i. euulſus vomere: aut falce reciſus: lãgueſcit. i. flacidus fit: moriens. ſ. morte anime vegetatiue. i. deſiccari incipit: ve pro vel cũ ſup. papauera demiſere id deorſum miſerunt: caput collo laſſo. i. defatigato pondere cũ. i. qñ ip̃a grauant̃ forte pluuia. ſ. vehemẽtius incũbente. At. i. ſed Niſus ruit in medios: & petit per oẽs. i. p̃teriẽs alios oẽs ſolũ Volſcentẽ. ſ. autorẽ mortis Euryali & morat̃ in ſolo Volſcente. ſ. iam reperto: quẽ. ſ. Niſum hoſtes circũglomerati hinc atq; hinc. i. vtrinq; proturbant. i. confodiũt. aut potius cũ turba & impetu irruũt poſtea confoſſuri: & ſup. Niſus inſtat ſ. in pſequẽdo Volſcẽte nõ ſecus. ſ. non ſegnius nec aliter ac ſi proturbat' nõ eſſet & ac rotat. i. circũagit enſem fulmineũ. i. ĩ morẽ fulminis vibratũ: donec cõdidit. i. abſcondidit eũ in ore aduerſo rutuli. ſ. Volſcentis clamantis Seruius dicit impropriũ eſſe ſermonem: innuens dicendũ

 eſſe

eſſe cõdidit in os aduerſũ ſed ſi intelligam⁹ enſem prius in os aduerſum imiſſum: & cũ illi eēt in eo cõditũ ſtet latinitatis ratio: & ipſe moriēs .i. letaliter vulnerat⁹ abſtulit animã hoſti .ſ. Volſcenti & ꝓiecit tũ .i. deīpde poſtq̃ hoſtis cecide rat: ſe ſup amicũ .ſ. Euryalũ: exanimem .i. mortuũ in quo nõ erat aīa: exñs cõfoſſus: & quieuit demũ ibi morte placida .i. placēte: qa ibi .ſ. ſup corp⁹ amici. Ambo ſup. eſtis (Alloquit̃ eñ eos in ſcd'a pſona vñ cõſtat ãbo etiã vocãdi eſſe ca

Ambo: ſus, ſaltē ſi quodãmõ collectiue ſumat̃ vt ſit) O vos ambo fortunati ſup. eritis: ſi mea carmina poſſunt qd .i. aliqd ad felicitatē facere (qđ poſſe atteſtat̃ hora. dicēs Celo muſa beat. & c.(Nulla dies .i. nulla tēpeſtas eximet vnq̃ vos euo memori .ſ. veſtri dũ .i. q̃diu dom⁹ .i. familia Aeneę accolet īmobile ſaxũ capitoli ꝓ capitolij .i. habitabit romã & dũ pater .ſ. patratus .i. princeps Romanus habebit imperiũ .ſ. rerũ omnium: qđ eternũ fore pollicit⁹ eſt Iuppiter in primo dicēs de romanis: his ego nec metas rerũ nec tēpora pono imperium ſine fine dedi & c. de domo Aenee .i. Iulio Ceſare Naſcetur pulchra Troianus origine Ceſar Imperiũ oceano famã qui termi net aſtris Et dij penates in tertio loquētes de Italia. Hic domus Aenee cũctis dominabitur oris Et nati natorum & qui naſcentur ab illis. Verũ iam ea domus exticta eſt Nec tamen Niſi Euryaliq; domus excidit memoria: hoc plus poſſunt carmina q̃ arma.

ASCEñ. ¶ Victores preda & c. Cõmemorat qũo rutuli ſeſe in caſtra receperũt meſti quidē propter magiſtri ſui mortem: qui & meſtos inuenerunt propter ſtragē a Niſo Euryaloq; factam: quorũ capita ita morti haſtis prefixa in conſpectũ Troianorum inferebant vnde infauſta fama auribus matris Euryali increpuit: que re cognita miſerabilem edit lamentationem: vnde dicit Donat⁹

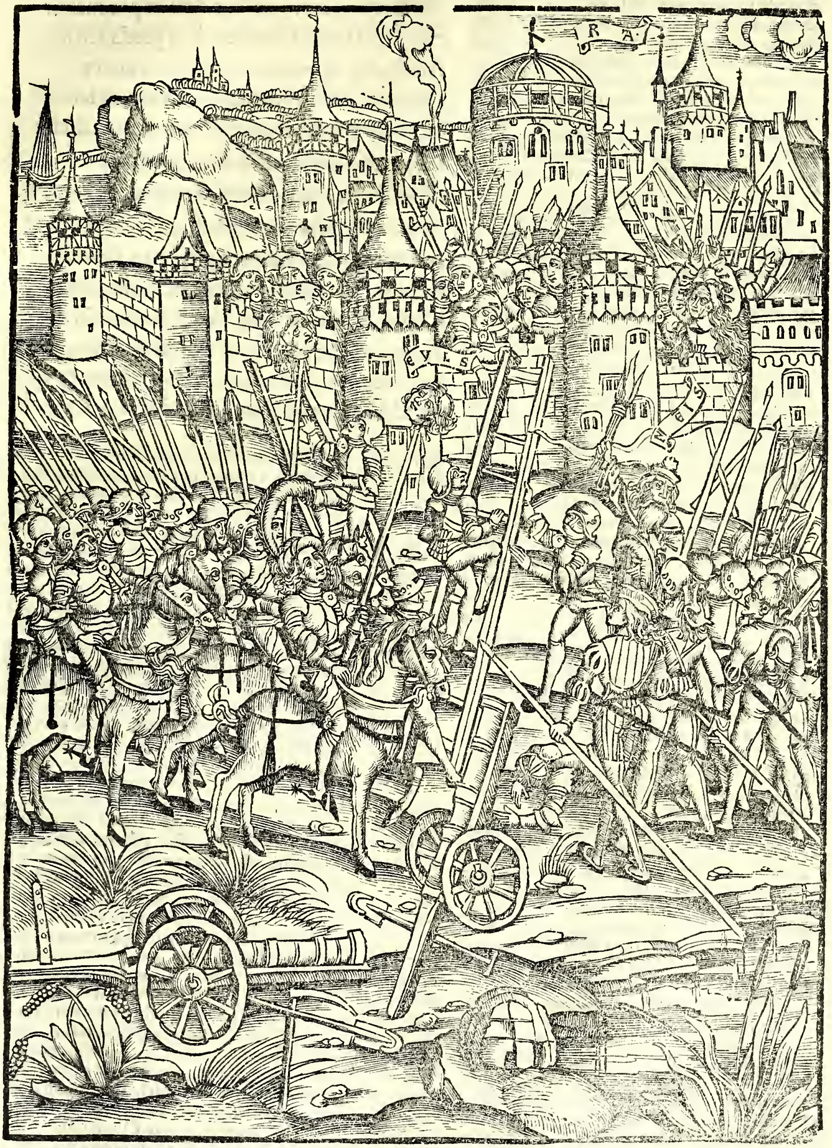
DONA. ſic Victores: irriſorie: tanq̃ qui magnum putarent: ſi trecenti duos vicerint: cum duo tres interemiſſent: Duri durantes in labore. In matre autem Euryali oſtēdit quid poſſit dolor: cum oblita ſexus & etatis tantum fureret. Deniq; accuſat eorum que & ſi facta fuiſſent: nihil tamen prodeſſent⁹. Canibus date preda: non ſolũ morte: ſed mortis accidentibus cruciatur. Hæc ille.

Ordo. ¶ Ordo eſt Rutuli victores .i. qui ſe victores iactabant cum potius victi cenſendi ſint: & potiti preda .ſ. rerũ quas exportarant: & ſpolijs que e caſtris Turni extulerãt: ferebant: flentes Volſcentem exanimē in caſtra .ſ. Turni. Nec minor luctus ſup. erat in caſtris & hoc rhamnete reperto exãgui .i. ſine ſanguine: quia eum effuderat: hoc eſt occiſo: & tot primis .i. de primorib⁹ perēptis vna cede .i. vnius noctis occiſione ſu. repertis. ſcilicet ſerrano & numa: cuius prius non meminit. Ingens concurſus ſupp. factus eſt aut fit: ad ipſa corpora & viros femineces .i. feminter emptos & ad locum recentem tepida cede pro eo quod eſt tepidum recenti cede .i. ſanguine recenter per cedem effuſo: & ad riuos plenos ſanguine ſpumanti .i. impetuoſe & cũ ſpumis defluenti. Ipſi agnoſcũt inter ſe ſpolia .i. quorum fuerant que Niſo & Euryalo abſtulerant ſpolia: & galeã Meſapi nitentē: qua .ſ. agnitus erat Euryalus: & phaleras receptas .i. iterũ atq; iterum vt dictum eſt captas: & prius ab Euryalo alijs ablatas: & nũc rurſus a rutulis Euryalo: vnde bene addit multo ſudore. Et aurora prima .i. prima pars aurore: linquens cubile tythoni .ſ. regis orientalis croceũ .i. crocei coloris: ſpargebat iam terras nouo lumine: & hoc iam ſole infuſo ſcilicet

petit: appetit petitiões enim proprie dicimus impetus gladiatorum. vnde Cicero quod ergo tuas petitiões ita coniectas: vt vitari nullo modo poſſent parua quadam declinatione concutiunt: & vt aiunt corpore exceſſit. Proturbant. confodiunt: vnde paulopoſt confoſſus: Non ſecius: non ſegnius q̃q;. Vulneratus. In ore cõdidit aduer. Archaiſmos eſt: vt ſupra Pectore in aduerſo totum cui cominus enſem cõdidit. Placidaq; ibi. de mor. quieuit: aut proprium ephitheton eſt mortis aut ex affectu patientis dictum eſt qui cũ amico moriebatur. Si quid mea carmina poſſunt verecunde. Domus; familia: Capitoli immobile ſaxum Accolet: in vrbe Roma templum Iouis non fuit: quod cum iam deuotum a Priſco Tarquinio vellet ſuperbus Tarquinius ædificare cepit augurijs: captare qui mons huic templo eſſet aptiſſimus. & cum in omnibus tarpeius eſſet inuentus: in quo erant multa diuerſorum numinum ſacella: actum eſt vt ex inde ad alia templa numina euocarētur ſacrificijs: quo poſſet libere & ſine piaculo templum Iouis edificare. Cum omnes dij libenter migraſſent: terminus ſolus: hoc eſt liminum deus abſcedere noluit: ſed illic remanſit, tunc de hoc ipſo ſacrificatum eſt: & deprehenſum q; terminus cum Ioue remanens eternum vbi imperium cum religione ſignificaret: vnde in capitolio prima pars tecti patet que lapidem ipſum terminum ſpectat: nam termino non niſi ſub dio ſacrificabatur: hinc ergo: nunc capitoli immobile ſaxum Accolet quia terminus non eſt reuulſus de loco. Termin⁹.

Victores preda rutuli ſpolijſq; potiti
Volſcentē exanimē flentes in caſtra ferebant.
Nec minor in caſtris luctus Rhamnete reperto
Exangui: & primis vna tot cæde peremptis:
Serranoq;: Numaq;: ingens concurſus ad ipſa
Corpora ſemineceſq; viros: tepidaq; recentem
Cæde locũ & plenos ſpumãti ſanguine riuos.
Agnoſcunt ſpolia inter ſe: galeamq; nitentem
Meſapi: & multo ꝓhaleras ſudore receptas.
¶ Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tytoni croceum linquens aurora cubile:
Iam ſole infuſo: iam rebus luce retectis
Turnus in arma viros armis circundatus ipſe
Suſcitat: ærataſq; acies in prelia cogit:
Quiſq; ſuos: varijſq; acuunt rumoribus iras:
Quin ipſa arrectis: viſu miſerabile. in haſtis
Præfigunt capita: & multo clamore ſequuntur
Euryali & niſi.
Aeneadæ duri murorum in parte ſiniſtra
Oppoſuere aciē: nam dextera cingitur amni
Ingenteſq; tenent foſſas: & turribus altis
Stant mœſti: ſimul ora virum prefixa videbant
Nota nimis miſeris: atroq; fluentia tabo.
Interea pauidam volitans pennata per vrbem
Nuncia fama ruit: matriſq; allabitur aures
Euryali at ſubitus miſeræ calor oſſa relinquit.
Excuſſi manibus radij: reuolutaq; penſa.

Euolat

Euolat infelix: & fœmineo vlulatu
Sciſſa comam muros amens: atq; agmina curſu
Prima petit: non illa virum: non illa pi͏cli:
Telorūq; maior: cœlū dehinc queſtub⁹ implet.
Hunc ego te Euryale aſpicio: tu ne illa ſenecte
Sera meæ requies potuiſti linquere ſolam
Crudelis: nec te ſub tanta pericula miſſum
Affari

Euriali mater

ſcilicet in aerē & rebus iam retectis.i.denudatis & apertis luce que.ſ. occulte fuerant tenebris. Turnus ſuſcitat viros in arma exiſtens ipſe: qď dicitur ipſemet aut in propria perſona circundatus armis.ſ.ſuis & circunſtipantium & cogit.i. compellit acies eratas.i ere munitas.hoc eſt armis ereis: cogit dicit quiſq;.i.quilibet ſupp.ductorum: ſuos.ſ.ſubditos & cōmiſſos.& acuunt i.accendunt iras varijs rumoribus.i.vario murmure. Quin.i.quinetiā prefigunt ipſa capita: Furyali & Niſi: in haſtis arrectis & ſequuntur ſup.cū multo clamore: mirabile: aut potius miſerabile

ſerabile.i.que res miſerabilis eratviſu.i.ad vidē
dum aut dū videbanť. Aeneade duri.i.aduerſa
fortiter tolerātes oppoſuere aciē in ſiniſtra par
te murorū:nā dextra ſup.pars:cingiť amni:vi-
delicet tyberi Et tenent.i.tutantur & deffendūt
ingentes foſſas & ipſi meſti.i.ſeueri & circūſpe
cti ac meſti propter amicorū necem :ſtāt ſup.in
aut pro altis turribus:& videbāt ſimul:aut ſtāt
meſti ſimul.i.ſtatim dū videbāt ora virū. i. vi
rorum:prefixa.ſ.haſtis ora inquit : nota nimis
miſeris.i. ipſis miſeratione dignis qui libenter
ſuccurrere voluiſſent ſi ſciuiſſent & potuiſſent
aut miſere ſe affligentibus.: & fluentia atro ta-
bo.i.ſanguine cōcreto & corrupto.Phama nun
cia.ſ.malorū volitans pennata.i.quia pennata:
ruit interea per vrbem pauidā & allabitur.i.la-
pſu peruenit ad aures matris Euryali. At calor
ſubitus.i.ſubito aufugiēs:reliquit miſere.ſ.ma
tri:oſſa:Radij.ſ.rote qua nebat aut fila ad texto
riam artem voluebat: excuſſi:ſup. ſunt.i.illico
proiecti de manibus:& penſa.ſ.lanā appenſam
tenentia:reuoluta.i. retrorſum voluta:aut incō
trariū voluta ſunt.Ipſa infelix:euolat.ſ.e domo
&ipſa ſciſſa comā.i.habens comā ſciſſam& ma
nibus diſſectā amens.i.auerſa a mēte & ratione
petit prima.i.añ alias matronas: āt petit.i añ-
uolat prima agmina: ſed melior eſt prior ſēſus
petit prima.ſ.mulierū agmina.ſ.virorū curſu.i
currendo ſup.cum vlulatu femineo.i. vehemē
ti qualis feminis eſſe ſolet :et precipue in luctu
vnigeniti etiā in ſāctis literis celebrato.Illa nō
eſt ſup.memor virū.i.virorū:hoc eſt q̄ nō dece
ret inter viros ſic diuagari.illa nō ē memor peri
cli.i.periculi illa nō eſt memor telorū que.ſ.an-
cipitia ſunt nec cuiq̄ inermi parcūt & ipſa im-
plet dehinc.i.poſtq̄ nati ora cōſpexit: celū que
ſtub⁹.i.querellis(a queror vn̄ u ante bus hēt)di
cens ſup.o euryale reſpicio ego te hunc ideſt hu
iuſmodi.detrūcatū ſcilicet& atro tabo manātē
tu ne illa ſera requies mee ſenecte potuiſti lin-
quere o crudelis me ſolā: nec copia. i. facultas
eſt data.i.facta : miſere matri.ſ. mihi affari ex-
tremū. i. extremo ſeu ſupremo loco te miſſū .i.
cū mittereris. ſub tanta pericula: Heu tu iaces
preda.i. exiſtēs preda data canibus latinis&ali
tibus.i. auibus in terra ignota. Nec ego mater
funera.i.que debebā eſſe fūera tua.i. prefecta fu
neri tuo(Et declinať hec funera huius funere ꝑ
muliere ad quā funus pertinet)produxi.i.ad ſe
pulchrū aut vſtrinā duxi te.ſ.cū efferreris: nec
ego p̄ſſi.i.occluſi,oculos.ſ.tuos:aut laui.i.&nō
laui vulnera.ſ.tua: aqua calida vt ſpiritus vita
lis reuocari poſſet:tegēs.i.cooperiēs te veſte.ſ.
funebri aut potius veſte qua viuēs gaudere poſ
ſis:nā hodie quoq; in italia in charis veſtibus ef
ferūť&ſepeliūť plurimi quā ſup.veſtē ego feſti
na vrgebā.i.vrgenter contexebā aut nebā tibi
noctes & dies:& ſolabar.i.lenibā curas aniles.i
ſenectutis:tela.i. texendo telā.quo ſequar ſup.
te:aut que tellus habet nūc artus.ſ.tuos & mē-
bra auulſa.& funus.i.cadauer lacerū O nate re-
fers.i.reddis hoc.ſ.ſolatiū āt beneficiū de te:mi
hi.ſ.matri tue que ſum ſecuta ſup. te terra.i. per
terrā & mari. i.per mare. O rutuli:ſi qua pietas
eſt ſup.in vobis figite.i.trāſfigite me iaculis:&
conijcite in me oīa tela.i.omne genus telorū:&
abſūite me primā ferro.i.armis ſuaſuis.aut tu.
ſ.Iuppiter magne pater diuū miſerere ſup.mei:
Magna aūt eſt miſeria vite eius q̄ pro beneficio
mortē ſuſcipiat: & detrude tuo telo.ſ.fulmine
triſulco:hoc.i.meum caput: inuiſum.ſ.ſuperis:
ſub.tartara.i.ad inferni tenebras: qn̄.i.quando
quidem

Affari extremum miſeræ data copia matri:
Heu terra ignota canibus date preda latinis
Alitibuſq; iaces:nec te tua funera mater
Produxi preſſi ve oculos:aut vulnera laui
Veſte tegens:tibi quam noctes feſtina dieſq;
Vrgebam:& tela curas ſolabar aniles.
Quo ſequar:aut que nūc artus auulſaq; mēbra
Et funus lacerum tellus habet:hoc mihi de te
Nate refers:que ſum terraq; mariq; ſecuta:
Figite me ſi qua eſt pietas:in me omnia tela
Cōijcite o rutuli: me primā abſumite ferro:
Aut tu magne pater diuum miſerere:tuoq;
Inuiſum hoc detrude caput ſub tartara telo:
Quādo aliter nequeo crudelē abrūpere vitam.

¶ Preda rutuli.ſpolijq; po. non ſolum ſuis armis eos exue
runt ſed etiam preda que rutulis ante fuerat detracta. Serra SER.
noq; numaq; decima antapodoſis: que fit quotiēs comme
morantur:ea que non ſunt ante predicta. Trepida que recē
tem Cedæ locum hypallage tepidum locum recenti cedæ:
vnde multi legunt tepidumq; recenti cede locum:ſic alibi.
Tepiduſq; cruor fumabat ad auras.Spumantes ſanguine ri
uos:ſpumas tunc habet ſanguis cum effunditur:nam poſt-
ea conquieſcit:vnde bene dixit ſpumantes riuos:quia pre-
miſit ſemineceſq; viros.Iam rebus luce.Supra.Et reb⁹ nox
abſtulit atra colorem.Cogit quiſq; ſuos comites ſcilicet nā
plena eſt Aera taſq; acies. Acuūt rumoribus iras:qa duo auſi
ſūt per eorū caſtra trāſire.Euryali & Niſi: volunt nonnulli
clamorem eſſe militum. Sed melius hoc a poeta dictum ac
cipimus.Nam rutuli eorum non nouerunt nomina. vt ſit.
Quinetiam capita Euryali& Niſi prefigunt in arrectis ha Quæ con
ſtis:& cum magno clamore comitātur.Cingitur amni: am munis ſūt
ne debuit dicere Nunq̄ enim in i bene exeunt:niſi que com generis ī i
munis ſunt generis vt docilis agilis:ſed ideo auſus eſt : ita exeunt.
ponere ablatiuum quia vt ſupra diximꝰ apud maiores hic
& hec amnis dicebatur. Tenent foſſas : tuentur defendunt.
Nota nimis miſeris hoc plus cōmouebatur : quoniam etiā
abſciſci vultus necdum agnitionis amiſerant notas.Excuſ
ſi.m.ra.bene excuſſi:quaſi neſcienti:quaſi diceret proiecti.
Fœmineo vlulatu : impatienti vt Fœmineo prede & ſpo-
liorum ardebat amore.Prima petit:ideoq; prima quia ſo-
lent in extrema neceſſitate etiam mulieres muros aſcende-
dere:vt ipſe de muris matres.Non illa virum non illa peri
cli.Vnum pudoris eſt.aliud ſalutis:Hunc ideſt talem & eſt
conqueſtio matris Euryali plena artis rhetorice: nam pene
omnes partes habet de miſericordia commouenda a Cice-
rone in rhetoricis poſitas.Hunc te aſpicio a qualitate cædis
Sera meæ.Euander mea ſola:& ſera voluptas. Potuiſti lin
quere ſolā.ab intercepto ſolatio. Crudelis qui potuiſti lin-
quere ſolam cum pius eſſes:affari ex.Anchiſes Sic o ſic po-
ſitum affati diſcedite corpus:Terentius Quin igitur dum
licet mecū loquimini Antipho . Nec tua funera ma . ideſt
funera : Nam apud maiores funeras dicebant eas ad quas
funus pertinet.vt ſororem matrem:nam preficę vt ſupra di
ximus:ſunt planctus principes non doloris Funeras autem Funera:
dicebant quaſi funereas : ad quas pertinet funus. Funus la- Funeræ.
cerum:dilaniatum cadauer: nam funꝰ pro cadauere poſuit
Si qua eſt pietas Si qua pietas in occidendo eſt.in me pro-
betur.Me primam abſumite ferro \ nuſquiſq; enim in pro
prie ſalutis deſperatione credit vniuerſa etiam poſſe conſu
mi.vnde eſt quod dixit me primā ab.Inuiſum hoc detrude
caput ſub tar.te.Inuiſum quidem eſt hoc& odioſum caput
verum miſericordie genus eſt:ſi me etiam iratus interimas
Quando

Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam. hinc traxit illum colorem Iuuena. Quod facinus dignum tam longo admiſerit euo.

Poeta.

Hoc fletu cōcuſſi animi: mœſtuſq; per omnes
It gemitus: torpent infracte ad prelia vires.
Illam incendentem luctus Idæus & Actor
Ilionæi monitu & multum lachrymantis Iuli
Corripiunt: interq; manus ſub tecta reponunt
At tuba terribilē ſonitum procul ære canoro
Increpuit: ſequitur clamor: cœlumq; remugit.
Accelerant acta pariter teſtudine volſci:
Et foſſas implere parant: ac vellere vallum.
Querunt pars aditū: & ſcalis aſcendere muros
Qua rara eſt acies: interlucetq; corona
Non tam ſpiſſa viris: telorum effundere contra
Omne genus teucri: ac duris detrudere contis
Aſſueti longo muros defendere bello.
Saxa quoq; infeſto voluebant pondere: ſi qua
Poſſent tectā aciē perrumpere: cum tamen oēs
Ferre libet ſubter denſa teſtudine caſus.
Nec iā ſufficiunt: nā qua globus imminet ingēs
Immanē teucri molem voluuntq; ruuntq;:
Que ſtrauit rutulos late armorumq; reſoluit
Tegmina: nec curant cæco contendere marte
Amplius audaces rutuli. ſed pellere vallo
Miſſilibus certant.
Parte alia horrendus viſu quaſſabat hetruſcam
Pinum: & fumiferos infert mezentius ignes.
At Meſapus equū domitor nēptūnia proles
Reſcindit vallum & ſcalas in mœnia poſcit.

SER.

¶ Torpent infracte: antea infracte: nunc tamē torpent: vt Turnus vt infractos aduerſo matre: latinos. Lachrymantis Iuli puero dat lachrymas cui poteſt ſine pudore: viris fortibus tantum modo dolorem ſub tecta reponunt Homerice. Quod autem dixit corripiunt non iniurie eſt ſed celeritatis. i. raptim tollunt At tuba terribilem ſonitum. Hemiſtichium Ennij. nam ſequentia iſte mutauit. Ille enim ad exprimendum tube ſonitum. Taratantara dixit: & multa huiuſmodi Verg. cū aſpera inuenerit mutat. Bene tamen electis verbis hic imitatur ſonitum tubarum. Increpuit: & inſonuit: & ſegnitiem increpauit. Volſci non mirum quia dicit Volſcos: cum & Camilla de volſcis ſit: vt Et volſca de gente camilla. Namq; pars aliqua tuſcie dat turno auxilia cum tuſcos dixerimus ſpecialiter æneе fauere: item ecōtra pars Venetie auxiliū preſtat Aenee quā Turni fuiſſe ſupius diximus. Teſtudine: teſtudo eſt ſcutorum connexio curuata in teſtudinis modum. Namq; in armorum generibus milites ſumūt ab animalibus nomina: vt aries Sallu. in modum hirci militaris. Foſſas implere parant Vertit ordinem nam ante eſt vt impleāt foſſa tollantur valli: & ſic teſtudine aſcendatur ad murum: q̄q̄ poſſumus intelligere etiam ad foſſas eos veniſſe facta teſtudine. Effundere: contra proprie.

quidē ego nequeo abſumere vitā crudelē. i. me crudeliter torquentē aliter. i. alia via. Vbi lectū eſt canibus data preda: donat⁹ legit canibus date pda vt ſit latinitas ſicut ibi. Salue vera iouis ples. dec⁹ adite diuis. Et ordo heu tu o date preda canib⁹ latinis & alitib⁹ latinis: iaces in ignota terra. Putē poetā iuxta donati lectionē ſcripſiſſe: qa maiorē vis in ſermone: maiorq; venuſtas: ſed rarior latinitas q̄ ſi data pda legatur.

ASCEn.

¶ Hoc fletu concuſſi animi. docet quomō dolore concuſſi teucri miſeram abduxerint euryali matrem: vtq; totis viribus conati ſint rutuli caſtra toianorū expugnare: & troiani eadem defendere. vnde nihil extat donati.

Ordo.

¶ Ordo igiť eſt Animi. ſ. troianorum cōcuſſi. i. perculſi ſunt hoc fletu. ſ. matris euryali & gemitus meſtus. i meroris index: it per omnes. ſ. troianos: vires infracte. i. nunq̄ fracte ad prelia torpent ideſt labaſcunt quaſi fracte hoc fletu: ſic in ſecūdo. Captiq; dolis lachrymiſq; coacti. Quos neq; titides nec lariſſeus vlyxes Non anni domuere decem non mille carine. Ideus & actor troiani illi (declinatur actor huius actoris penultima breui) corripiunt ideſt ſimul rapiunt & abducunt illam. ſ. Euryali matrem: incendentem. i. excitātem luctus. corripiūt inquam monitu. i. per admonitionem ilionei prudentis & facundi illius viri: & iuli multum lachrymantis vt paternā in eo agnoſcas pietatem & clementiam quam domus iulia quaſi hereditariam obtinuit. & reponunt ſub tecta inter manus. ſ. adductam. At tuba. ſ. bellica: increpuit procul ere canoro. i. cōcauo vt latius canat ſonum terribilem ſcilicet claſſicum ac bellicum ſignum. clamor ſcilicet virorum ſequitur ſcilicet tube clāgorem: & celum remugit id ē reboat aut reſonat Volſci qui ſcilicet volſcente magiſtro aduenerāt italie populi accelerant: ideſt celeriter inſultum faciunt pariter. i. conſerta manu: & hoc teſtudine ideſt coopertura ex clypeis acta: ſicut teſtudo teſta ſua integitur: Er parāt. i. nitūturur implere foſſas ſcilicet vallorū: ac vellere ideſt deijcere vallum ideſt munitionem caſtrorum ex vallis ſeu ſtipitibus factam Pars. i. ipſi partim: querunt. i inquirunt & indagant aditum: & aſcendere muros ſcalis: ſup. ea parte qua acies eſt rara: & qua corona ideſt circunſtātium manus interlucet. i. per medium lucet: exiſtens non tam ſpiſſa viris ideſt habēs interualla per que lux quedam apparebat. Teucri ſupple parant contra ideſt ecōtrario effundere omne genus telorum ac detrudere ſcilicet aſcendentes: contis ideſt ſudibus & perticis duris ideſt induratis. aut dure incuſſis aſſueti ideſt aſſuefacti & experti longo bello ſcilicet decēnali defendere muros & ipſi voluebāt quoq; ideſt etiā ſaxa pondere infeſto ideſt vim inferente & moleſtante: ſi qua ſupple vi. aut ratione ideſt vt quacunq; ratione poſſint perrumpere aciem. ſ. hoſtiū tectam: ſcilicet clypeis hoc eſt ſub teſtudine incedentem: cum tamen libet ſcilicet hoſtibus eorum hoc eſt volſcis & rutulis: ferre ideſt tolerare. omnes caſus ideſt aduerſa aut potius: omnia que cadant exiſtentes ſubter denſa teſtudine (Nunc ſiquidem ſubter accuſatiuo iungitur. Perſius: ilia ſubter Cecū vulnus habes. Olim communis erat prepoſitio ſicut & ſuper. quia ergo ſubtus erant nec eſt mutatio loci vſus eſt ablatiuo) nec ſufficiunt iam. i. amplius. ſ. ſuſtinere vim teucrorum: nam teucri voluunt. i. deuoluunt & ruunt ea parte qua ingens globus. i. maximus cuneus hoſtium imminet: molem ingentem. i. fragmentum muri aut rupis maximi ponderis que ſtrauit late rutulos

tulos & reſoluit tegmina armorũ: ex clypeis. ſ. fa cta nec rutuli audaces. i. licet audaces: curãt am plius cõtẽdere marte ceco. i. nõ viſi nec plane vi dẽtes: ſed certãt pellere miſſilibus. i. iaculis & ſa gittis: vallo. i. de vallo vt illis pulſis ipſi cõſcẽ dant Nezẽtius: cõtẽptor ille diuũ & imaniſſi= mus vir. vñ dicit. horrẽdus viſu. i. horribilis & horrori habendus quaſſabat alia parte: pinum hetruſcam. i. haſtã ex ſolida pinu hetruſca: qa ipſe hetruſcus erat: & infert ignes fumiferos. i. pice & reſina aut ſulphure fotos. At meſapus domitor equũ. i. equorũ: ꝓles neptũnia. i. filius neptũni: reſcin= dit. i. reſecat vallũ: officio. ſ. paterno intẽtus vnde in ſcd'o. Neptũnus muros: magnoq; emota tridẽti. Fũdamẽ ta quatit. Fundamenta em̃ neptũno conſecrata dicuntur eo ꝙ ſit aquarũ deus: ad quas fundamenta fere pertin guit & poſcit. i. exigit a ſuis ſcalas in menia. id ad mœnia exuperanda & expugnanda diſſecto prius vallo.

prie: tela enim nõ iaciũt in ſubiectos: ſed fundunt. & dicẽ do omne genus telorum oſtendit telum vocari omne quod iacitur. Aſſueti longo: docet in omnibus vſum plurimum poſſe. Infeſto voluebant pondere: infeſti ponderis. Nec iã ſufficiunt: diu iam non ſuſtinent. Armorũq; reſoluit Teg mina: hic oſtendit armorum connexionem eſſe teſtudinem Lucanus de teſtudine: At poſtq; virtus incerta virorũ Per= petuã rupit defenſo milite cratem: Singula continuis ceſſe runt ictibus arma. Hetruſcam pinum: ipſe hetruſcus.

ASCEñ. ¶ Vos o calliope. Quia rem maiorẽ q̃ que hu manis viribus geri poſſit nec ſatis vero ſimilẽ dicturus eſt: Facit inuocationẽ muſarũ inuocãs principẽ earũ: calliopẽ. ſ. pro omnibus: vñ & nu merũ mutat. Recitat aũt inſtructus a muſis in= gentẽ pugnã & ꝓpugnaculi cuiuſdã ruinã que duos iuuenes ſecũ traxit: quorũ miſerabilẽ licet diuerſum ſubiungit vite exitũ: tanta dicẽdi gra tia vt auditorẽ ac lectorẽ penitus illiceat: nõ ob tundat: vnde donatus nihil lectu dignũ attuliſ ſe viſus eſt. ¶ Ordo igitur eſt. o calliope. i. o mu ſa bone vocis que heroico carmini prees: ego precor vos. ſ. muſas oẽs aſpirare. i. fauorẽ date & inſpirate canenti. ſ. mihi quas ſtrages & que fu nera Turnus ediderit tum. i. tunc quũ aſſilirent caſtra troianorũ ferro. i. telo aut enſe ferreo: & quẽ virum quiſq; demiſerit. i. deorſum miſerit aut dimiſerit. i. in diuerſa miſerit: orco. i. ad orcũ hoc eſt īferũ. Aſpirate inquit: & euoluite mecũ ingentes oras. i. extremitates: hoc eſt etiã extre mas partes belli. Metaphora eſt ab ãnalib9 qui euoluũt ab his qui res geſtas diſquirũt: quaſi vero omnia apud muſas ſcripta ſunt vnde addit. Etenim diue. i. quia diue vos meminiſtis. i. me= moria tenetis hec omnia: & poteſtis memora= re. i. recenſere hinc patet cur plurali vſus eſt: qa licet vnam nominet ad omnes loquitur dicens non diua ſed diue Turris. ſ. quedam: erat ſuſpe= ctu vaſto. i. vaſti ſuſpectus aut habens vaſtum ſuſpectum. i. ſurſum aſpectum. i. alta & ampla: & altis pontibus. i. ad quã aſcendebaẽ altis põ= tibus: Opportuna loco. ſ. ad portas quã ſup. tur rim omnes itali certabãt ſummis viribus expu gnare. i. euincere: & certabant ſumma opum. i. auxiliorum & facultatũ ſuarum euertere. i. fun ditus deijcere: troes contra. i. econrario ſup. cer= tabant defendere ſaxis: & ipſi denſi. i. frequen= tes certabant intorquere. ſ. in italos: tela per fe= neſtras: cauas. i. patulas Turnus princeps. ſ. exer citus & eius oppugnationis coniecit lampada i. facem ardentẽ: & affixit flammã. i. facẽ in qua erat flãma lateri. ſ. turris: que. ſ. flãma plurima. i. plurimum aucta vento corripuit. i. ſimul in= uaſit & incendit tabulas: & heſit poſtibus ade= ſis. id ẽ quos adebat. Ipſi intus. i. qui intus erant turbati trepidare. ideſt trepidabant. & velle. i. volebant aut velle ceperant fruſtra. i. inuanum fugã malorũ. i. periculorũ imminentiũ hoc eſt obuerſionis cũ turri: cũ ipſi glomerant. i. in mo rem glomeris voluunt: & reſidunt. i. ſe recipiũt retro. i. retrorſum in partẽ que caret peſte. i. incẽ dio: tum ideſt tunc turris procubuit. i. proſtra= ta eſt ſubito. i. de repente põdere. i. mole ſua aut pondere ſubito ideſt ex onere ſubito concurren tum: & omne cœlum: ideſt totus aer tonat fra= gore ſcilicet ruine Ipſi ſup. troes veniunt ad ter ram ideſt corruunt: ſemineces: ideſt ſemimor= tui priuſq̃ terram contingerent. & hoc immani mole

Ordo.

Vos o calliope precor aſpirare canẽti.
Quas ibi tũ ferro ſtrages: que funera Turnus
Ediderit: quem quiſq; virum dimiſerit orco:
Et mecum ingentes oras euoluite belli.
Et meminiſtis em̃ diuæ: & memorare poteſtis.
Turris erat vaſto ſuſpectu & pontibus altis
Opportuna loco: ſũmis quã viribus omnes
Expugnare itali: ſummaq; euertere opum vi
Certabant: troes contra defendere ſaxis:
Perq; cauas denſi tela intorquere feneſtras.
Princeps ardentem coniecit lampada Turnus:
Et flamma affixit lateri: que plurima vento
Corripuit tabulas: & poſtibus hæſit adeſis.
Turbati trepidare intus: fruſtraq; malorum
Velle fugam: dũ ſe glomerant. retroq; reſidunt
In partem quæ peſte caret: tum pondere turris
Procubuit ſubito: & cælũ tonat omne fragore.
Semineces ad terram immani mole ſecuta
Confixiq; ſuis telis & pectora duro
Tranſfixi ligno veniunt: vix vnus Helenor
Et lycus elapſi. quorum primæuus Helenor
Mæonio regi quẽ ſerua Licinia furtim
Suſtulerat vetitiſq; ad troiam miſerat armis
Enſe leuiſ nudo. parmaq; inglorius alba.
Iſq; vbi ſe turni media inter milia vidit
Hinc acies: atq; hinc acies aſtare latinas:
Vt fera quæ denſa venantum ſepta corona
Contra tela furit: ſeſeq; haud neſcia morti
Inijcit: & ſaltu ſupra venabula fertur:
Haud aliter iuuenis medios moritur9 in hoſtes
Irruit: & qua tela videt denſiſſima tendit.
At pedibus longe melior Lycus: inter & hoſtes
Inter & arma fuga muros tenet. altaq; certat
Prẽdere tecta manu: ſociũq; attingere dextras.

Quem

Quem turnus pariter curſu teloqꝫ ſecutus

Turnus: Increpat his victor. Noſtras ne euadere demẽs

Poeta: Speraſti te poſſe manus? Simul arripit ipſum

Pendentem: & magna muri cum parte reuellit.

Qualis vbi aut leporẽ: aut candẽti corpe cignũ

Suſtulit alta petẽs pedibꝰ iouis armiger vncis:

Quæſitum aut matri multis balatibus agnum

Martiꝰ a ſtabulis rapuit lupus: vndiqꝫ clamor

Tollitur: inuadunt: & foſſas aggere complent.

Ardentes thædas aliȷ ad faſtigia iactant.

mole ſecuta.i.ſequẽte eos.i.cadente: poſtꝗ ipſi cũ altera parte ceciderãt: & veniũt ad terrã cõfixi ſuis telis: q̃.ſ.in manibꝰ habebãt: & transfixi pectora:i.habẽtes pectora transfixa duro ligno vix.vnus.ſ.helenor: & alter ſup.ſ. lycus elapſi ſup.ſunt e ruina.quorum Helenor primeuus.i. adhuc in primo euo florẽs: quẽ ſerua licinia.ſ. noĩe: ſuſtulerat.i.ꝓgenuerat aut educauerat: regi: meonio aut noĩe aut pr̃ia: furtĩ.i. ex ſtupro cõceptũ: & miſerat ad troiã armis vetitis.ſ.lege militari: qa ſeruilis cõditionis hoĩes nõ erãt recipiendi ad legitimã militiã. & ideo erat ſup. leuis.i.celer & expeditus enſe nudo.i. habẽs ſolũmodo enſem: aut enſe nudo.i.ſtricto & nudato ſicut ſtabat ĩ turri: & inglorꝰ ꝑma alba.i.nullo inſigni adhuc ornata nec picta. eſt aũt breue ſcutum veliti aptũ. Et is.ſ.hellenor vbi vidit ſe inter media milia.ſ.armatorꝝ Turni & vbi vidit acies latinas aſtare hinc & hinc.i.ab vtraqꝫ parte.vt.i.quemadmodũ fera vt leo aut ſus ſilueſter quę ſepta.i.circundata denſa corona venantũ.i.venatorũ: furit contra tela & inȷcit ſe morti haud neſcia.i.certa mori: & fert̃ ſaltu ſupra venabula.i.venatorũ tela: cuſpides videlicet: haud.i.non aliter ipſe helenor iuuenis vñ primeuus prius dictus eſt: moriturus.i. certus mori: irruit in medios hoſtes & tendit ſup. ea parte qua videt tela dneſiſſima. At.i. ſed lycus longe melior.i.p̃ſtantior pedibus.i.curſu & velocitate pedũ: tenet.i.apphendit: muros.ſ. noue troię & fuga ideſt fugiendo & inter hoſtes & inter arma & certat ideſt cõtendit prendere ideſt accipere manu: alta tecta & attingere dextras ſociorũ. Quẽ turnus ſecutus pariter curſu & telo victor ideſt cũ eſſet voti cõpos & eũ teneret: increpat ideſt cum amaro crepitu alloquitur his ſcilicet verbis: o demens ſperaſti ne te poſſe euadere noſtras manus? & ſimul ideſt cũ hoc diceret accipit ipſum pendentẽ & reuellit ipſum cum magna parte muri. exiſtens ſupple talis qualis armiger iouis ideſt aquila quæ ioui fulmina ſubminiſtraſſe dicit̃ eo ꝙ altiſſime volat nec fulmine ſterni t̃ nec radȷs ſolis viſus eius obtũditur ſupple eſt vbi ideſt quando petens alta ideſt erigẽs ſe e terra: ſuſtulit ideſt ſurſum tulit. pedibus vncis ideſt incuruis vnguibus aut leporem aut cygnum ideſt holorem: corpore candẽti ideſt habentem corpus candidum aut qualis ſupple eſt lupus martius ideſt in tutela martis habitus aut acer: vbi rapuit a ſtabulis agnum queſitum.i. quę ſibilem aut q tunc queritur matri.ſ.oui multis balatibus: ſic enim quærit vnde agnus quia balatu matrem agnoſcit dictus putatur. Clamor ſcilicet rutulorum tollitur.i.erigitur: vndiqꝫ ideſt ex omni parte: & ſupple rutuli inuadunt & cõplent foſſas aggere ideſt terra quę aggeſta erat & aliȷ iactant ad faſtigia.i.culmina turriũ & ꝓpugnaculorum: tedas ardentes.i. flammiferas.

SER. Vos o calliope precor. Sylleplis per numeros. Erat eñ rectum vos o muſæ: aut tu calliope. Aſperitate fauete: vt aſpirat primo fortuna labori Oras euoluite belli: Narrate non tantum initia ſed etiam extrema bellorum: nam orę ſunt extremitates. Turris erat. turres huiuſmodi eẽ ad munitionem ciuitatum. & in ſecundo legimus ſed hæc plærunqꝫ mobiles ſunt: plærunqꝫ fixe vt in ſecundo. Turres ac tecta domorum. Mobiles vt in duodecimo meminit. Subȷtqꝫ rotas & pontes ſtrauerat altos. Oportuna loco ſummis. circa portas. Cauas: patulas. Opum vi: poteſt & hypallage eſſe: vt ſit ope virium. Denſi pro tela denſa. Flammã affixit lateri: affectate. Debuit enim dicere affixit aut facẽ aut malleolam non flammam. Quæ plurima vento: gliſcens: aut magna facta per ventum. Hæſit adeſis non iam adeſis: ſed quos exedit adherendo. Malorum velle fugam honeſtiſſima eſt locutio. Peſte: incendio vt Et toto deſcendit corpore peſtis. Vnus ſubaudi & alter: nam non ꝓcedit vnus. Helenor & lycus elapſi: non mortis ſed turris ruina Mœnio regi: aut proprium patris nomen eſt: aut cognominẽ eũ filio ĩtelligamus quia vt ſupra diximus cum filȷ vel patris nomen premittitur: & aliud tacetur cognomines eos intellligimus. Furtim ſuſtule. ex ſtupro educauerat. Hinc eſt & dulcia furta. Vetitiſqꝫ ad troiam. ve. armis ſecundum Donatum vetitis fato: ſed melius lege militari intelligimus qua ſerui a militia prohibebantur: vnde in deiotarana purgat hoc Cicero cum fuiſſet obiectum inter equites quos Deioratus miſerat Cæſari vnum ſeruũ fuiſſe. Vergilium autem nouimus aliqua de hiſtoria trahere. Seruos ſane nunꝗ militaſſe conſtat: niſi ſeruitute depoſita excepto Hannibalis tempore: cum poſt cannenſe prelium in tanta neceſſitate fuit vrbs Roma. vt ne liberandorum quidẽ ſeruorũ dareĩ facultas. Enſe nudo.i. ſtricto. Parmaqꝫ inglorius alba quaſi tyro vt diximus ſupra lõge melior lycus. Ergo & helenor bonus. Inter.i. per vt Hũc inter fluuio tyberinus amœno. Prendere ſaxa manu: qa tũc alti nõ erãt muri ſed ad ĩpetũ tm̃ repellendũ: vt etiã Sallu. oſtendit. Vbi Sertorium humeris ſublatũ ꝑ muros aſcendiſſe cõmemorat. Curſu teloqꝫ ſecutus. Nimiã eius oſtendit celeritatem: q potuit tellum miſſum conſequi. Nã hoc dicit cũ premiſſo telo ad hoſtem venit Statius. Et emiſſum curſu cõprendere telũ. Reuellit: in verbo vello facit in participio vulſus. Qualis vbi aut leporem. ꝓ qualiter. Pedibus iouis armiger vncis: quia dicit̃ aqla in bello giganteo ioui arma miniſtraſſe. Quod tñ fingit̃. Nam vt ſupra diximus reges fuerunt Iuppiter & Saturnus. Sed dum iuppiter cũ patre Saturno haberet de agris contentionẽ: ortum bellũ eſt: ad quod egrediens iuppiter aquilę vidit augurium: Cuius cum viciſſet auſpitio: fictum eſt ꝙ ei pugnanti tela miniſtraſſet: vnde etiam a fœlici augurio natũ eſt: vt aquilæ militũ ſigna comitentur. Quæſitum: qui requiritur: nam p̃ſens a paſſiuo non habuit: & eſt hyſteron proteron: nam poſt raptum requirit̃. Martius lupus: aut cruentus: aut marti dedicatꝰ. Aggere: agger eſt cuiuſlibet rei coaceruatio: vnde foſſæ: aut valles poſſunt repleri.

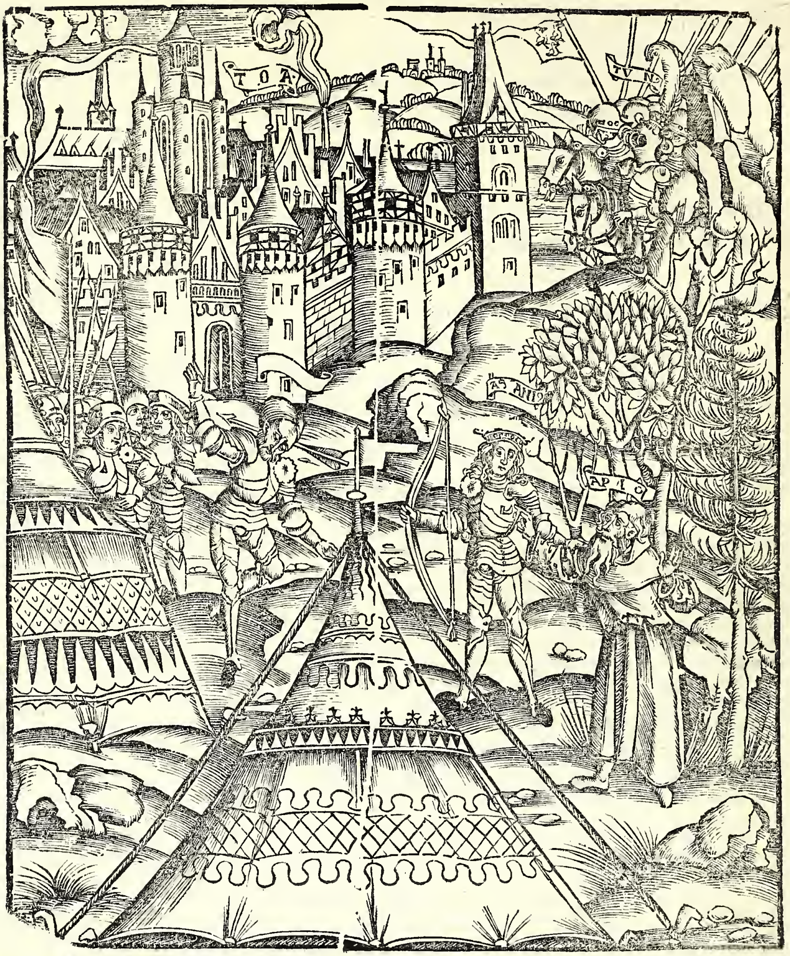
Ilioneus ſaxo: atqꝫ ingenti fragmine montis

Lucetium porte ſubeuntẽ: igneſqꝫ ferentem:

Emathiona Liger. Chorineum ſternit aſylas

Hic iaculo

ASCEñ. Ilioneus. Proſequit̃ reliquam pugnæ partẽ commemorans etiam eos quos troiani ſtrauerunt. Induciťqꝫ numanũ remulum qui turni ſororem pauloante duxerat troianis inſultantẽ. Occaſione cuius Aſcanius primum arma hoſtilia tractauit vnde dicit Donatus ſic Dicitur ante feras DONA.

ante feras fortēꝗ manu fudiſſe numanū. Poe-
ta qm̄ īpoſſibile videbat̄ pueri manib' cecidiſ-
ſe robuſtiſſimū virū nō ſe facit autorē. Hęc ille
Moris em̄ eſt vergiliani in rebus fictitijs aut du
bijs addere particulā dicit̄. fert̄: vt perhibēt. vt
aiunt. vt fama eſt. Sed ordo eſt. Ilioneus troia-
Ordo. nus ille vir ſtrēnuus & facūdus ſternit ſaxo atq;
ꝓ. i. ingēti fragmine mōtis. i. rupis ſaxoſe: luce
tiū rutulū illū: ſubeuntē. i. ab inferiori imminē
tē porte. i. ad portā: & ferentē. i. inferentē ignes
Liger. i. vt videt̄ italus quaſi ligur aut ligus. i.
de liguria ſternit emathiona. i. troianū illū &
id qdem vocabula indicant: ſed ſeries verboꝝ
poſtulare videt̄ vt dicamus liger. ſ. troianus il-
le ſternit emathiona. ſ. rutulum: nā is ꝓprie ſter
nit q deſuper incumbit vt itali nō rutuli. Aſy-
las troianus: ſternit chorineū italum. hic. ſ. cho
rineus erat ſup. bonus ideſt peritus & vtilis ia-
culo: & hic ſcilicet aſylas bonus ſupple erat: ſa
gitta fallente longe: ideſt cum procul iacit̄. Ce-
neus: troianus ille ſternit ſupple ortygium ita-
lum: turnus ſupple ſternit ceneā victorem ſcili
cet ortygij

Hic iaculo bonus: hic longe fallente ſagitta.
Ortygium cæneus: victorem cænea turnus:
Turnus itin: cloniūꝗ: dioxippū: promulumꝗ;
Et ſagarim: & ſummis ſtantē ꝑ turribus Idam.
Priuernū capis: hūc primo leuis haſta themillæ
Strinxerat: ille manū ꝓiecto tegmine demens
Ad vulnus tulit: ergo alis allapſa ſagitta:
Et leuo infixa eſt lateri manus: abditaꝗ intus
Spiramenta animæ letali vulnere rupit.
Stabat in egregijs Arcentis filius armis
Pictus acu chlamidē: & ferrugine clarus ibera:
Inſignis facie: genitor quem miſerat Arcens
Eductum martis luco: ſymæthia circum
Flumina

Flumina:pinguis vbi & placabilis ora palici.
Stridentem fundam poſitis mezentius armis
Ipſe ter adducta circum caput egit habena:
Et media aduerſi liquefacto tempora plumbo
Diffidit:ac multa porrectum extendit harena.
Tũc primũ bello celerẽ intendiſſe ſagittam
Dicitur ante feras ſolitus terrere fugaces
Aſcanius:fortemq; manu fudiſſe numanum.
Cui remulus cognomen erat:turniq; minorem
Germanam nuper thalamo ſociatus habebat.
Is primã ante aciẽ digna atq; indigna relatu
Vociferãs:tumiduſq; nouo præcordia regno
Ibat:& ingentem ſeſe clamore ferebat.

SER. Lucetius. Ingenti fragmine montis: ſupradicti ſaxi exaggeratio eſt Lucetium : ſolum hoc nomen eſt quod dictum a Vergilio in nullo alio reperitur autore. Sane lingua tuſca Lucetius eſt iuppiter dictus a luce quam pręſtare hominibus dicitur. Ipſe eſt noſtra lingua dieſpiter ideſt diei pater. Hora. Namq; dieſpiter plerunq; perſudum tonantes egit equos Cęnea. Turnus:turnus itin:vt ait Lucillius : bonum ſchema eſt quotiens ſenſus variatur iteratione verborum. Pro turribus:aut ꝓ defenſiõe turrium:aut ſic magni : vt turres putares. Haſta themillæ: themillas themillę vt ęneas ęneę leuis aũt haſta pro leuiter veniens:vnde & ſtrinxerat dixit i. paululũ vulnerauerat:vt tandem etiã magno ſtrinxit de corpore turni. Demens: qui ſcutũ quo ſe tuebatur abiecit. Alis pennis. Lęuo infixa eſt lateri manus. oſtendit vulneris locũ quem antea ſuppreſſerat ſic in quarto : infixũ ſtridet ſub pectore vulnus. Spiramẽta animę diffinitio pulmonum. Pictus acu & ferrugine clarus ibera : ferrugo coloris genus eſt qui vicinus eſt purpure ſubnigrę:& ibera aũt non hiſpana ſed pontica. Nam iberia pars ponti eſt vt oſtendit Hora. dicens Herbaſq; quas colchos atq; vbera mittit venenorum ferax. Genitor quem miſerat arcẽs ordo eſt. Stabat arcentis filius. Arcens in armis egregijs nam non congruit vt eius filij ꝑtermiſſo noie bis fiat patris commemoratio Symethia circum flumina. Symęthus fluuius eſt Siciliæ haud longe ab vrbe catinenſi:circa quẽ ſunt palici dei:quorum talis eſt fabula:ęthnam nympham iuppiter cum vitiaſſet:& feciſſet grauidam:timens iunonem ſecundum alios ipſam puellam terræ commendauit & illic enixa eſt ſecũdum alios partus eius poſtea cum de terra erupiſſet:duo pueri palici dicti ſunt quaſi iterum venientes : nam παλιν eſt rurſus ικειν eſt venire. Hi primo humanis hoſtijs placabantur:poſtea quibuſdam ſacris mitigati ſunt. & eorum immutata ſacrificia:ideo ergo placabilis ara: quia mitigata ſunt eorum numina. Liquefacto tem. plum. diffidit. Plũbum enim iactum nimio rotatu ętheris calore diſſoluitur. Sta. Et arſuras cœli per inania glandes. Et porrectum extẽdit harena:intelligimus eum cecidiſſe trans murum. Dicẽdo autem multa oſtendit corporis proceritatem Minorem germanam:quia maior nympha fuerat iouis volũtate mutata. Digna atq; indigna relatu:indigna ideſt turpia & obſcœna Nouo regno:aut noua regij generis affinitate : aut quia etiam ipſi per regis filiam portio debebatur imperij Ingentem ſeſe clamore ferebat. Non erat ingens : ſed eſſe ſe clamitabat ingentem.

Ferrugo. Ibera. Symeth'. Palici dei

Numan' Non pudet obſidiõe iterum valloq; teneri
Bis capti phryges:& morti ꝑtendere muros:
En qui noſtra ſibi bello connubia poſcunt.
Quis deus

cet ortygij:& turnus ſcilicet idẽ : ſternit itin & cloniũ & dioxippũ & ꝓmulũ & ſagarim & idã ſtantẽ ꝓ ſummis turribus. i. ꝓ defenſione ſummarum turrium: aut ante ipſas ſummas turres aut ſic magnum vt ꝓ turri haberi & putari poſſit oẽs aũt qui a turno ſternunt̃ troiani intelligendi ſunt Capis troianus ille:ſternit ſup. priuernum rutulum illum leuis haſta themille illi' troiani:ſtrinxerat. i. leuiter vulnerauerat primo hunc. ſ. quem Capis ſtrauit priuernũ. Ille. ſ. priuernus : demens. i. maleſanus & immemor ſalutis ſue tulit manum ad vulnus. ſ. factum a ſagitta themille:& hoc tegmine. ſ. corpis : hoc eſt clypeo ꝓiecto. Ergo:quia. ſ. iermis videbat̃ ſagitta. ſ. a capi immiſſa :illapſa ſupple eſt:alis qa reuera pennarum plumis dirigitur alis igit̃ ideſt pennis:& manus. ſ. quã ad vulnus tulerat infixa eſt lateri leuo. i. ſimul cum latere tranſfixa eſt:aut quaſi clauo lateri affixa eſt : & ipſa agitta abdita ideſt abſcõdita intus rupit. i. fregit vulnere letali. i. mortifero: ſpiramenta anime. i. pulmonem aut precordia. Arcens vir ille q̃ inter troianos erat & forte ab aceſte comes datus. filius arcentis : ſtabat in armis egregijs pictus chlamidẽ. i. habens chlamidem pictã:acu ſcilicet opa frigionum : & clarus eſt id relucens ferrugine ideſt purpura ſubnigra : ibera. i. pontica exiſtens inſignis. i. ꝑter cęteros ſpectabilis facie quem arcens genitor miſerat eductum. i. educatum. luco martis. i. marti deo ſacro circũ flumina ſymethia. i. ipm ſymethium fluuiũ in ſicilia non longe ab agro cathinenſi : vbi ſup. eſt ara palici. ſ. dei pinguis. ſ. frequenti ſacrificio:& placabilis. ſ. alia hoſtia q̃ humana. Ipſe Mezentius egit armis poſitis. i. depoſitis:fundã ſtridentem. i. cum ſtridore emittentem glandem aut lapidẽ & hoc habena. ſ. funde qua. ſ. tenebat̃:adducta ter circũ caput vt. ſ. forti' emittatur & diffidit. i. diſſecuit tpa. ſ. arcentis aduerſi. i. ex aduerſo ſtantis media. i. p mediũ:& hoc plũbo. i. glande plũbea:liquefacto. ſ. ex ſceleriimo impetu & vehementi motu. ac extendit. ſ. Arcentẽ:porrectũ. i. extẽſum cũ morte grauaretur ſup. in media harena. Aſcanius ſolitus ante ſ. illa tpa:terrere feras fugaces:dicit̃ tũc primũ intẽdiſſe bello. i. more bellico aut aĩo bellãdi & hoſtili ſagittã celerẽ. i. celeriter emiſſam : & dicit̃ fudiſſe manu. i. ſagitta e manu miſſa Numanũ fortẽ. i. robuſtũ:cui. ſ. Numano cognomen erat remulus & ſup. q ſociatus nuper. i. paulo antea thalamo. ſ. mr̃imoniali : habebat germanã. i. ſororẽ Turni minorẽ. qa maior erat iuturna amica iouis Is. ſ. Numan' remulus: vociferans añ primã aciẽ digna atq; indigna relatu. i. q̃ referant̃:& tumidus. i. inflatus ꝑcordia ideſt hñs ꝑcordia tumida & inflata nouo regno. qa p ſororẽ regis in partẽ regni aduenerat: ibat. ſ. cõſpicuus:& ferebat ſeſe:ingentem. i. egregium & ꝓſtantem:clamore. i. vociferatione & inclamatione ſua. Clamabat aũt quę ſequuntur.

Non pudet. Hęc ſunt verba remuli troianos vituperantis q̃ mœnibus incluſi tenerent̃. & ſeſe obſidione iterũ premi ſinerent. dico iterum cum textu'. Nã licet Seruius velit denuo dici: quia nõ iterũ. i. ſcd'o dũtaxat obſeſſi erãt ſecundũ eũ ſed iã tertio tñ quia troiani iuuenes erãt & quia prior obſidio magne troie ab Hercule facta non erat longa ſed potius expugnatio q̃ obſidio. ideo placet iterum obſeſſos dici troianos licet iam bis fuerint capti. Sed Donati verba ſunt. Phryges ꝓ cõuicio poſuit. quaſi dicat ideo capti qa phryges. En vituperãtis demonſtratio ASCEN. DONA

ſtratio. Qui. ſ. mēdici & exules. Noſtra: qua ſi meliorū & fortiorū. Bello: cū ſciant in ſili cā ſe victos. Nō hic. a. inuenietis fortiores his q tñ vos vicerūt. Durū: fortē. A ſtirpe: non arte ſed natura. Flectere lud⁹ equos: nō em̄ inertib⁹ ludis intēti ſūt. Tarda. Quę faciat hoies tardos Hęc ille. Ordo. Ordo aūt eſt. O phryges bis capti: nō i. nōne pudet vos teneri iterū. i. denuo: aut rurſū obſidiōe & vallo: q. d. id merito fieri debere ꝙuis nō fiat: & nōne pudet ꝑtendere. i. obijcere morti. i. bello lętifero muros aut ꝑtēdere morti muros. i. habere ſolūmodo. a morte diſcrimen murorū quaſi ſi muros nō haberēt oēs extincti eſſent. En irridētis vox: q. i. q̄les. q. d. muliebris animi q ſe itra muros claudāt poſcūt ſibi bello i. virtute bellica: noſtra. i. nobis pacta et debita cōnubia. Bñ dicit nr̄a: qa cōis vr̄ iniuria: ſi em̄ regi ipugne auferat̄ cōiunx aut ſpōſa: vero ſil'e eſt nullū deinceps habiturū ꝓpriā: qd' dicit Statius in achilleide ſic. Quid maneat ppl'os vbi tāta iniuria primos. Degraſſata duces: Quis deus. q. d. nō bon⁹ vobis: vñ addit q̄ demētia adegit. i. adire coegit vos: q̄ſi ſtolidū pecus: italiā. Nō hic ſup. ſunt atridę. i. lēti illi bellatores. ſed tñ veſtri victores nec vlyxes fictor. i. cōpoſitor & exornator fandi. i. loquēdi: q gręce logodedalus dicit̄. hoc eſt nō cōfidimus in calliditate ſermonū: ſed in virtute noſtra. Nos em̄ durū gen⁹ a ſtirpe. i. ab origine & longa ꝓpagatione deferimus natos primū. i. vt primū liberi nati ſunt ad flumīa: vt. ſ. illic indureſcāt: & duram⁹ i. induram⁹ ſęuo gelu & vndis. i. vndis gelidis aut gelu. i. frigore vndarū aut gelu ē̄t in aere: & vndis. i. frigore aquaꝝ. Pueri. i. quū adhuc ſunt pueri: ipi iuigilāt venatu. i. venatui d'tūs antiqu⁹: aut vigilāt. i. vigilātes & ſtrēnui ſunt i venatu: & fatigāt ſyluas. i. feras ſyluaꝝ. & plus eſt ꝙ ſi dicat fatigant̄ ſyluis flectere equos ē̄ ſup. eis lud⁹: aut vt Dona accipit: lud⁹. i. exercitatio eoꝝ dū ludūt eſt flectere equos & tēdere ſpicula. i. ſagittas: cornu. i. ex arcu cornu munito ſaltē in extremis angulis. At iuuēt⁹. i. ea multitudo q̄ ad iuuentā ꝑuenit: patiēs operū. i. ſciēs pati opa & labores: & aſſueta ꝑuo. i. frugalitati & parſimonie intēta: aut domat terrā raſtris: aut quatit. i. cōcutit vt eruat oppida bello: oē euū terit̄ ferro aut em̄ venabulis aut marris aut ſarculis: aut bellicis armis incūbunt qn etiā dum agriculture inſudant armati ſunt. Nā nos fatigamus terga iuuencū. i. iuuencorū: hoc eſt boū aratoriorū: haſta ferrata. i. ferro munita vt parati ſim⁹ cōtra inſult⁹ hoſtiū ē̄t in agris: nec ſenectus tarda. i. tardificās corp⁹: debilitat vires animi. mutatq;. i. & nō mutat vigorē. ſ. animi (Refert̄ em̄ negatio ꝑcedēs ad vtrūq; verbū ſequēs) Nos ꝑmimus caniciē. i. canos capillos. ſ. galea i. etiā caneſcētes induimur galea: & iuuat ſemp conuectare ꝑdas recentes. i. recenter raptas: aut ex nemore aut ex iuſto bello. Nā prius dixit gētem italicā ſine legibus equā. & iuuat viuere rapto. i. ex his q̄ ab hoſte aut in ſyluis rapuimus Veſtis picta croco & murice. i. purpura fulgēti: & ſup. deſidie. i. ignauie ſunt vobis cordi. i. ad cor & placitū veſtrū: hoc eſt placēt vobis & iuuat ſup. vos indulgere. i. nimiū intēdere & animū illaxare choreis. i. tripudijs & ſaltationib⁹ & tunice ſup. veſtre. hñt manicas. i. tegmīa ad man⁹ vſq; ꝓtenſa q̄ brachia īpediūt: & mitre. i. capitū idumēta poti⁹ feminis ꝙ viris apta: habent redimicula. i. religaturas ad ornamentū ſpectātes: o vere. i. certiſſime: phrygie. i. mulieres ex phrygia: neq; ei phryges. i. viri ex phrygia: ite

Quis deus italiam: quæ vos dementia adegit:
Non hic atridæ: nec fandi fictor Vlyxes.
Durū a ſtirpe genus: natos ad flumina primum
Deferimus: ſæuoq; gelu duramus & vndis:
Venatu inuigilant pueri: ſyluaſq; fatigant.
Flectere ludus equos: & ſpicula tendere cornu.
At patiens operum: paruoq; aſſueta iuuentus:
Aut raſtris terrā domat. aut q̄tit oppida bello.
Omne æuum ferro teritur: verſaq; iuuencum
Terga fatigamus haſta: nec tarda ſenectus
Debilitat vires animi: mutatq; vigoremq;.
Canitiem galea premimus: ſempq; recentes
Conuectare iuuat predas: & viuere rapto.
Vobis picta croco & fulgenti murice veſtis:
Deſidiæ cordi: iuuat indulgere choreis:
Et tunicæ manicas: & habēt redimicula mitræ.
O vere phrigiæ (neq; em̄ phryges) ite per alta
Dyndima: vbi aſſuetis biforē dat tibia cantum:
Tympana vos buxuſq; vocat berecyntia mr̄is
Ideæ: ſinite arma viris & cedite ferro.

Iterum denuo: nam tertio obſidentur: & iterum non niſi de duob⁹ dicimus. SER. Bis capti phryges: ſemel ab Hercule: poſt a gręcis: Morti prætendere muros: emphaſis eſt: morti enim pro bello poſuit: ſic ſupra Læti diſcrimine paruo. Noſtra connubia aut quaſi Turni cognatus loquitur: aut inuidioſe retorquet: & vult cauſam omnium eſſe communem. Non hic atridæ exaggeratio vituperationis. Nam non tantum ſe troianis: ſed etiam eorum victoribus præfert. Fandi fictor vlyxes. aut fallax aut logodædalus ideſt qui dolum celat ſermonis ornatu. Durum a ſtirpe genus. italicę diſciplinę vita laudat̄ quā & cato in originib⁹ & varro in gēte ppl'i Romani cōmemorat. Gelu duramus & vn. vndis gelidis: & eſt endyadis: vt Hamis auroq; trilicē. nā nemo qd' plus eſt pri⁹ dicit. Si em̄ duo eſſent anteaq̄ diceret ſic gelu. Venatu ꝓ venatui vt curru ꝓ currui. Syluaſq; fatigāt. ipi fatigant̄ in ſyluis aut ꝓ feris ſyluas poſuit: in qbus ſunt ferę. Flectere ludus equos: aliorū labor noſtrę pueritię ludus eſt. At patiēs operū paruoq; aſſueta iuuētus: hoc & in Georgicis laudat. Nā magnę virtutis eſt & in nimio labore paruis eſſe contentū. Terrā domat: bñ bellico vſus eſt verbo & ne a militari lege diſcederet: nō dixit terras colimus ſed domamus Ac ſi diceret cū hoſtes deſunt terras ferro domam⁹. Iuuencū terga fatigam⁹ haſta: agriculturā ſine officio Belli nō gerim⁹. Eſt aūt κακοσυνθετον & ομοιοτελευτον. Senect⁹ debilitat vires aī: bñ animi qa non eſt auſus corpis dicere. Nec ei ꝑt fieri vt ꝙuis robuſt⁹ ſenex vires habeat prioris ętatis & ſuę cōparet adoleſcētię. Nūc ergo licet dicat fortes ē̄t ſenes eē bona tñ vſus eſt cōparatiōe: vt diceret nihil aīorū vigori derogare tpis vetuſtatē. Vobis picta croco: vitupatio Troianoꝝ: i q̄ vtitur argumētis q̄ in rhetoricis cōmemorat Cice. a gēte: ab habitu: a geſtu: ab anio. Fulgenti murice: purpura: hanc aūt vitio & dedecori apud maiores fuiſſe cōſtat. Iuue. ꝑegrina ignotaq; nobis ad ſcel⁹ atq; nephas quęcunq; eſt purpura ducit. Deſidię cordi: vobis ſunt Choreis: ſeruauit hoc loco naturam ſyllabæ penulti. quam in ſexto metri cauſa corripuit. vt Pars pedibus plaudunt choreas: & carmina dicunt. Et tunicę manicas:

nicas: tunicęq; veſtre habent manicas: quod etiã Varro vituperat dicens. Manicatis & talaribus tunicis. Nam colobijs vtebantur antiqui. Et habent redimicula mitrę: illud dicturus fuerat habetis in pileis redimicula. quod conuertit in vituperationem maiorem dicẽs religatas habetis mitras: Nam pilea virorum ſunt: mitræ fœminarum quas calaticas dicunt. Mitra autem proprie lydorum fuit vt mœonia mentum mitra quem habitum imitati ſunt troiani. O vere phrygiæ: ipſos vituperat phrygas: ſed nũc ad maiorem iniuriam phrygias non phrygas dicit. Alta dyn. montes matris deum. Biforem dat tibi cantum: Biſonum imparem: & ſeruauit eis tibiarum ſuarum naturam: tibiæ aut ſerranæ dicuntur quæ ſunt pares & equales habent cauernas aut phrygie quæ impares ſunt & inequales hñt cauernas. Ergo biforem diſſonum diſſimilem: non enim ſunt pares modulatione compoſitæ. Vt enim ait Varro tibia phrygia dextra vnum habet foramen: ſiniſtra duo: quorum vnum acutum ſonum habet: alterum grauem. Buxuſq; vocat berecynthia: a monte berecyntho. Dicitur autem hæc buxus & hoc buxum: vt Torno raſile buxum: vnde ſuperfluo qdam arborẽ generis fœminini. volunt cũ hoc loco etiã de ligno fœminini habeamus exemplum. Et cedite ferro. Aut ferrum relinquite: & eſt iteratio. aut cædite ferro ideſt cum viri non ſitis abſcindite partem virorum.

gia. ite p dyndima alta. i. mõtes illos phrygios matri deũ ſacros: vbi tibia dat vobis aſſuetis ſ. ad ſonũ tibiarũ ſaltare: cantũ biforẽ. i. binis & diſparib⁹ foraminib⁹ emiſſum cõcentũ: tympana ideſt inſtrũ muſica habẽtia pellẽ extẽſam & grece typanizatã: & bux⁹. i. fiſtula ex buxo: buxus inquit: & berecynthia ideſt quæ creſcit in berecyntho monte: matris. ſ. deum: ideq; ideſt phrygie vocat vos. ſ. ad choreas: ſinite. i. pmittite arma viris. ſ. nobis: & cedite. i. diſcedite aut date locũ ferro. i. armis ferreis q̃ tractare neſcitis aut cedite. ſ. virilia & pudẽda more galloꝝ. i. ſacerdotũ cybellis: ſed nõ pcedit qa nõ ferro ſed cultro lapideo aut teſta abſcindebãt ea: vñ dicam cedite. i. date locũ & diſcedite a ferro.

Poeta. Talia iactantem dictis: ac dira canentem
Non tulit Aſcanius: neruoq; obuerſus equino
Contendit telum: diuerſaq; brachia ducens.
Conſtitit ante Iouẽ ſupplex per vota precatus
Aſcanius. Iuppiter oĩpotens audacib⁹ annue cœptis
Ipſe tibi ad tua templa feram ſolennia dona:
Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum
Candentẽ: pariterq; caput cũ matre ferentem.
Iã cornupetat: & pedibus qui ſpargat harenã.
Poeta. Audijt & cœli genitor de parte ſerena
Intonuit læuum: ſonat vna letifer Arcus.
Effugit horrendum ſtridens elapſa ſagitta:
Perq; caput remuli venit: & caua tẽpora ferro
Aſcanius Traijcit: i verbis virtutem illude ſuperbis.
Bis capti phryges hec rutulis rñſa remittunt.

SER. Iactantem: de ſuorum gloria. Dira canen. ad iniuriam Troianorum. Ante Iouem ſupplex per vota precatus. Atqui. Apollinem debuit inuocare iaculaturus ſagittas: ſed dicimus ideo Iouem inuocatũ: quia omne initiũ ioui debetur: vt ab ioue principiũ muſę. Vnde Aſcanius nunc qd faciat non cogitat: ſed quid primũ: inde inuocat Iouẽ iuppiter. o. hoc epitheton interdum ad numinis gloriã ponitur: interdũ ad cãm dicentis. Nãq; hoc loco dicendo oĩpotens oſtendit eũ etiã his qui p ſe minus valent pręſtare poſſe virtutem. Ferã ſolennia ferã de iuuenco nõ dicimus: ſed adducam. Intelligimus ergo eum alia dona ferre pmiſiſſe. Singulis em̃ numinibus certa ſunt dona quę offerunt: vnde eſt ſtrueremq; ſuis altaria donis. i. congruis. Et ſtatuam ante aras: aptã ſe daturũ oſtendit victimã: alibi. Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad arã. Quotiens em̃ victima reluctabatur: oſtẽdebat ſe improbari Luca. Diſcuſſa fugit ab ara. Taurus. iuuencum aũt ſcd'm Romanas cerimonias dixit: Ioui em̃ de tauro nõ immolabaẽ: vt in tertio diximus: niſi cum triũphi noĩe ſue vel tauro fiebat quod rñ ideo admiſſum eſt. qa non tm̃ ioui ſed alijs dijs q bello pſunt ſacrificabatur. Aurata fronte ita enim victima ornari conſueuerat. Candentem. i. candidum. Iuue. Duc in capitolia magnum Cretatumq; bouem. Caput cũ matre: ferentẽ ęqualẽ matri nondum patri. Iuue. Quem iam pudet vbera matris. Ducere: qui vexat naſcenti robora cornu. De parte ſerena: vt non cauſe

Initia ioui ſacra.

ASCEN. Talia iactantẽ: Recitat qũo Aſcani⁹ iplorato diuĩo auxilio eoq; ĩpetrato numanũ iaculis ſuis tiãſfixit: quo fcõ docet diuin⁹ poeta iactãtiã & vaniloquentiã multis obfuiſſe: cũ tantũ virũ ephęb⁹ deiecerit. Donatus dicit ſic. Precatus. Quia primordia erãt belli recte Iouẽ pcatus eſt. Hęc ille. Ordo eſt. Aſcani⁹ nõ tulit. i. nõ ppeſſus eſt nec ferre aut tolerare potuit. numanũ ſup. iactantẽ talia. ſ. facinora ſua & ſuorũ: dictis. i. vbis laudatorijs: ac canentẽ dira. i. execrabilia i troianos. & ipe obuerſus. i. cõtrouerſus vt forti⁹ iaciat: neruo eqno. i. arcu corroborato neruo eqno: cõtendit. i. toto conatu tẽdit in hoſtẽ. telũ. i. ſagittã: & ducẽs brachia diuerſa. i. i diuerſas ptes ita vt arc⁹ lignũ & chorda multũ diſtraherent: cõſtitit añ iouẽ. i. in cõſpectu iouis quẽ ſuſpexit: pcat⁹. i. pcans ſupplex. i. ſuppliciter p vota. i. ſimul vouẽs ac dicẽs. O iuppiter oĩpotẽs. ſi oĩpotens ergo & arcipotẽs vt videlicet iuppiter poſſit ad oĩa ĩuocari: cętera numina ad ea dũtaxat qbus pꝛeſſe dicunẽ officia: vñ ſicut phœb⁹ a ioue accipit diuinãdi ptãtem iuxta illud in tertio huius. Quæ phœbo pater oĩpotẽs mihi phœb⁹ apollo Predixit &c. ita & ſagittãdi: quo circa nũc iuppiẽ ĩuocat⁹ annuiſſe dicitẽ & tñ phęb⁹ q̃ſi a ioue miſſus auxilio affuiſſe: qa ergo iuppiter ops & illi oĩa reꝝ debẽt auſpicia bñ ĩuocatẽ eũ: cũ Niſus q al's ſepe i hoſtẽ tela miſerit dianã ĩuocauerit. Venerãda eſt aũt in hac re poete nr̃i religio & pietas q in oĩbus egregijs facinoribus docet diuina numina implorãda: admonẽs & a nobis magnũ aliqd conaturis implorãda. Iuppiter igiẽ oĩpotens: annue cęptis audacib⁹ qa audacie erat i ephbo talẽ virũ appetere a quo ſi eũ nõ ſtrauiſſet graue periculũ eminuiſſet. Ipſe. i. egomet. ferã. i. offeram cum adductus fuerit iuuencus: ad ideſt apud tua templa: dona ſolennia ideſt taurum ſolennem hoc eſt ſtatuam ante aras: iuuencum candentem fronte aurata & ferentem caput: pariter. i. pformiter & eque alte cũ matre. ſ. ſua q perat iã. i. laceſſat & puocet queuis cornu: & q ſpargat harenã pedib⁹ qd' bone habitionis & valitudinis atq; aĩoſitatis indicium eſt. Poſſet verbũ ferã accipi p eo qd' eſt afferã vt ſit afferã dona ſolẽnia. i. quedã alia ſacrificia pter iuuencum: ad tua tẽpla: & ſtatuã &c. Genitor. ſ. deorũ ac hoĩm Iuppiter: audijt. i. exaudiuit. ſ. Aſcaniũ & leuũ celi intonuit de parte ſerena. ita vt a Ioue ſignificande exauditionis gratia factũ intelligat. nã in ſereno non fit naturaliter tonitruum: poſſet eſſe ordo. genitor cœli audijt & intonuit. i. tonare fecit: leuũ. i. leuam partẽ cœli vnde

DONA.

Ordo.

vñ rata fiũt auguria & ꝓdigia: qa quę cęlũ suſpicientib⁹ lęua sunt: sunt ipſis ſuperis dextera: de parte ſerena. i. vbi erat ſerenitas. Arcus ſcilicet aſcanij letifer. i. mortē allaturus Numano ſonat vna ideſt paritet. Sagitta elapſa effugit: ideſt fugienti ſimilis peruolat: ſtridens horrendum ideſt horribiliter & venit per caput Remuli ſcilicet numani & traijcit ferro. ſ. quod ei affixum erat tpa caua. i. cõcaua: aut cerebri exptia & ſup. dixit (qa ſeqtur hoc tm̃ Aſcani⁹) i ideſt vade modo & illude. i. irride virtutē: aut poti⁹ illude. i. ſimula ꝑ luſum. virtutē verbis ſupbis i. ſupbe loquẽdo cũ neqter agas. Phryges bis capti remittũt rutulis hęc rñſa ideſt ſic reſpondent temeritati eorum: fortiter. ſ. agẽdo & parũ dicendo.

ASCEN. ❡Hoc tm̃. Proſequit̃ ea q̃ facin⁹ illud egregiũ Aſcanij ſubſecuta ſunt. Q uo videlicet poſt applauſum Troianorũ affat⁹ ſit aſcaniũ Apollo: eũq; ad virtutē cohortat⁹: atq; i buten trãſfiguratus vt armis abſtineret familiari⁹ admonuerit. admonitũq; in forma dei aſcendẽs dereliqrit de qbus oĩbus hoc ſolũ habem⁹ Donati. In

DONA. buten. Nã ętate & lõga exercitatione dign⁹ erat cui⁹ cõſiliũ multi faceret. Aeneide: ab eo qđ in

Ordo. nrõ caſu eneida. Apollo mortalis. i. cõſtitutus ſub hoĩs forma. Hęc ille. Ordo eſt Aſcani⁹ ſup. dixit tm̃ hoc. ſ. qđ ꝑmiſſum eſt his. ſ. v̄bis &c. Teucri ſequunt̃ ſup. clamore. i. applauſu & fremũt letitia. i. ꝑ letitia: & tollũt. i. extollũt aĩos ad ſydera ſup tũc cũ. i. qñ Apollo crinit⁹ (qđ ꝓpter radios ſolis illi aſſignat̃) videbat forte a plaga. i. regione ęthérea. i. cœleſti deſup. i. a ſuperiore loco: acies auſonias. i. italorũ: & vrbē. ſ. Troianorũ obſeſſam ſedens nube. i. ſup nubē aut accinct⁹ nymbo: ſicut numina ſolent q̃ aſr videri vix poſſint. atq; affat̃ iulũ victorē. ſ. Numani: his. ſ. verbis o puer macte. i. magis aucte noua. i. ĩſolita v̄tute: itur ſic. i. ꝑ talia facinora ad aſtra. i. in numerũ deorũ o genite dijs. i. originē trahẽs a dijs: & geniture deos. ſ. Romulũ & iuliũ cęſarē atq; Auguſtũ ꝓ dijs hñdos: oĩa bella vẽtura fato. i. ꝑ fatalē ꝓordinationē ſub gẽte aſſaraci. i. illius principis troiani: vñ Anchiſes originē traxit: reſidẽt. i. ſedabunt̃ in te: qa ſol⁹ Aſcani⁹ ſupſtes mãſurus eſt intereũtib⁹ latino & Aenea. Serui⁹ tñ legit iure. i. merito vt ſit oĩa bella ventura fato reſidẽt. i. placabunt̃ merito ſub gẽte. i. ꝓgenie aſſaraci. Ego tñ priorē lectionē approbauero. Nec troia. ſ. hęc ꝑua capit te. i. nõ eris ea cõtent⁹ ĩmo nec lauro lauinio: quia ſcđm quoſdã albã cõdidit. & ipē Apollo affatus hęc mittit ſe ſimul ab alto ęthere: & dimouet auras ſpirãtes. i. vitales & petit aſcaniũ: forma oris. i. vultus: vertitur. i. mutat̃ tũ. i. tũc in buten. i. virũ illũ antiquũ. i. figurã & ſĩltudinē eius hic. ſ. butes fuit añ. i. olim in ante acto tpe armiger. i. vt vulgo dicũt ſcutifer. Anchiſe Dardanio. i. a Dardano orto & Troiano nobili. & fuit fid⁹ cuſtos ad limina. i. editu⁹ ſeu atricęſis: tum. i. tunc tpis aut deinde pater. ſ. Aeneas addidit. ſ. buten: Aſcanio comitē. i. cuſtodē & pedagogum & hic ſup. erat ſimilis Longæuo ſcilicet Buti: omnia: ideſt ꝑ omnia & vocem & colorē & crines albos. i. valde canos & arma ſeua. i. terribilia: ſonorib⁹. i. ſonoritatibus: quas faciebat cũ armatus incederet atq; affat̃ Iulũ i. Aſcaniũ: ardentē. ſ. deſiderio dimicandi. aut incẽſum tali laude: o ænidæ. i. fili Aeneę: ſatis ſit ſup. tibi numanũ oppetijſſe ſup. terrã. i. occubuiſſe petendo mordicus terram: impune. i. ſine vindicta: tuis telis. Donatus ſi vera eſt lectio

non cauſę naturalis ſit ſed augurij. Intonuit lęuum: proſperum: Vt enim etiam ſupra diximus: Q uę ſiniſtra nobis videntur intuentibus cœlum: illis dextra ſunt: non ꝙ ſiniſtra bona ſint: ſed ꝙ dextra cœli nobis ſiniſtra ſunt. Sonat vna letifer arcus: ſimul atq; augurium. Et fugit: melius effugit legitur. Perq; caput remuli ve. figmenta hæc vulnerum nõ ſine ratione ponunt poetæ. Nam modo hunc ideo in capite dicit eſſe percuſſum: quia eum ſupra vaniloquium & ſuperbum introduxerat: quod vitio capitis euenit Hora. attollens vacuum plus nimio gloria verticem ſic Homerus Therſitne a tergo vulneratum dicit ωσαρεφησκηπτρω Δεμεταφρεγον &c. vſq; ad precordia. quia eum ſtultum induxerat: item de Achille dicit ποΔασωκυσ αχιλλευσ. Virtutem il. illudo tibi dicimus: & inſulto tibi. Nam illudo te figuratum eſt: vt hoc loco. item inſulto te. Sallu. Multos a pueritia bonos inſultauerat. — *Vulnerũ loca.* — *Illudo. Inſulto.*

Hoc tm̃ Aſcani⁹. Teucri clamore ſequunt̃. — *Poeta*
Lætitiaq; fremunt: animoſq; ad ſydera tollunt:
Aetherea cum forte plaga crinitus Apollo
Deſuper auſonias acies: vrbemq; videbat
Nube ſedens: atq; his victorem affatur Iulum:
Macte noua virtute puer: ſic itur ad aſtra — *Apollo*
Dijs genite & geniture deos: iure omnia bella
Gente ſub aſſaraci fato ventura reſident:
Nec te troia capit [ſimul hæc effatus ab alto — *Poeta.*
Aethere ſe mittit: ſpirantes dimouet auras:
Aſcaniumq; petit: forma tum vertitur oris
Antiquum in Buten. hic Dardanio anchiſæ
Armiger ante fuit: fiduſq; ad limina cuſtos:
Tũ comitē aſcanio pater addidit: ibat apollo
Omnia longæuo ſimilis: vocemq; coloremq;
Et crines albos & ſæua ſonoribus arma.
Atq; his ardentem dictis affatur Iulum.
Sit ſatis æneidæ. telis impune Numanum
Oppetiſſe tuis: primã hãc tibi magnus apollo — *Apollo*
Concedit laudē: & paribus non inuidet armis.
Cætera parce puer bello [ſic orſus apollo
Mortalis medio aſpectus ſermone reliquit. — *Poeta*
Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.

SER. ❡Hoc tantũ Aſcanius: Et dixit & fecit. Animoſq; ad ſydera tollunt: aut ſuos aut Aſcanij ꝑ fauorē: Nube ſedens: Sicut ſolent numina: Iuno nec tu me aeria ſolã nũc ſede videres digna ĩdigna pati. Macte: magis aucte affectate gl'ię. Et eſt ſermo tractus a ſacris. Q uotiẽs eñ aut thus aut vinum ſup victimã fundebat̃: dicebant mactus eſt taurus vino vel thure. Hoc eſt cumulata eſt hoſtia & magis aucta. Noua virtute: aut magna: vt Pollio & ipſe facit noua carmina. Aut re vera noua quantũ ad bellũ. Dijs genite: propter venerē Geniture deos ꝓpter Iuliũ Cæſarē & Auguſtũ Iure merito. Gente ſub aſſarici: Sub gente Romana. Aſſaracus enim pater eſt Capyos auus Anchiſe. Fato ventura. Magna Hæc enim bella ſunt grauia: quæ fatali rõne ꝓueniunt: vt Troiana & Thebana. Nec te Troia capit: Maioris meriti es ꝙ ciuitas in quã nũc es. Lucan⁹ de Cęſare. Plus patria potuiſſe ſua. Spirantes: Vitales qbus ſpiramus & viuimus. Petit: notandũ petit ſine inſidijs dictũ. Fiduſq; ad limina

limina cuſtos:ęditus fuit:qđ vt ſupra diximus ingēti ho=
nore apud maiores fuit:illic em̄ & epulabanť & deos cole=
bant.Cenſus etiā oīs illic ſeruabať qđ,& Plautus docet in
Aſinaria:in qua inducit.Saureā ſeruū atriēſem in tota fa=
milia plurimū poſſe.Sęua ſonoribus arma:ſtrepitu terribi=
lia.Ardentē:deſiderio dimicādi.Vñ aīos ad ſydera tollūt.
melius Aſcanij intelligimus.Sic Sta.de Meocœto:& lau=
dibus implet honeſtis.Aenide:patronymicon hoc non ve
nit ab eo quod eſt hic Aeneas.nā hic æneades & o ęneade
faceret:ſed ab eo qđ eſt ęneus:vt theſeus theſides.Primā
hāc tibi ma.a.Dicēdo hāc polliceť & aliā.Concedere autē
ei ſe dixit ideo:quia ſagittarīi deus eſt & licet eū Iuppiter
iuuerit.Apollo tñ ſibi ſuū officiū vindicat:qđ dicit ſe con
ceſſiſſe:qa nō ꝓhibuit:ea em̄ quę ab alijs numinibus poſci
mus:tunc īplenť:ſi nō aduerſenť numina:quorū ꝓpria ſunt
quę poſcimus.Vñ & in quarto Iuno ait:adero & tua ſi mi
hi certa volūtas.Hoc eſt qđ in me eſt.Iungā eos reſtat vt &
tuū impleri velis officiū.Paribus nō inuidet armis pari glo
rie.Nā vt Apollo puer occiſo Phitone vltus eſt matris in=
iuriam:ſic Aſcanius occiſo Numano Troianorum caſtra

lectio dicit Aeneide a nomiatiuo æneida dedu
ci quaſi ſit datiui caſus:ego cū Seruio Dicam
Aenide vt ei diphtogōgus vertatur in.i.lōgum
a nominatiuo Aeneus.ſicut Achilleus achilli=
des interdum facit.& putē eſſe vocatiui caſus:
qa dicit telis tuis.Magnus Apollo:cōcedit tibi
hāc primā laudē & non inuidet paribus armis
i.ꝯſuis ipſe ſit arcitenēs:vñ in tertio huius:At
pius arcitenēs &c.Cętera.i.ꝑ cetera:aut ceterū
o puer parce.i.abſtine bello:Apollo orſus.i.or
dine locutus ſic:exiſtēs mortalis.i.ſimilis mor
tali & in forma mortali(ſic enim Donatus le=
git)aut relinquit aſpectus mortalis.i.mortaliū
ſermone quia conſerendo dicitur medio.i.ad
medium dumtaxat perducto:quia reſponſum
nō expectabat:quo ſine ſermo nō eſt cōpletus
& euanuit ꝓcul ex oculis.ſ.mortaliū:in auram
tenuem.i.reſoluēs corpus aerium quod aſſum=
pſerat in elementū ſuum.

iniuriaſq; defendit.Paribus ergo armis.i.ſimilibus:non peritia:ſed genere victorię.Cętera:deinceps & eſt ad=
uerbium.Orſus:modo locutus:alias cœpit:quod magis eſt ꝓprium:vt Sic venus:& veneris contra ſic filius
orſus.Medio ſermone ideo medio quia non reſpondit Aſcanius.

Agnouere

ASCEN. ¶ Agnouere deū proceres &c. Poſtq̄ Troiani Apollinē abeūtē certis idicijs agnouerāt acri⁹ bellū inſtaurarūt: duoq̄ Pandar⁹ & Bytias viri bus freti ſuis portā vnā aperuerunt & hoſtē vt ingrederet̄ ꝓuocauerūt. q̄ res illis infauſtū pe periit exitū: multiſq̄ Troianis exitio fuit: vt ſe

DONA. Ordo. quētia docebūt: vñ id ſolū eſt Donati: ꝓ turri bus. i. vice turriū. Ordo igit̄ eſt. Proceres. i. pri mores & principes Dardanidę. i. troiani agno uere deū. ſ. Apollinē: & ſenſere pharetrā. ſ. Apol linis: ſonātē fuga. i. inter fugiendū aut cū fuge ret. Ergo q̄a deū agnouerāt: ipi ꝓhibēt. ſ. a pu gna: dictis. i. monitis ac numine. i. autoritate Phœbi. (Dixerat em̄ cętera parce puer) Aſca niū auidū pugne & ipſi ſuccedūt rurſus in cer tamina: & mittunt animas in pericula aperta. Clamor it. i. diffundit per propugnacula totis muris. i. quę erant in totis muris. & ipſi inten dunt arcus acres. i. robuſtos: aut ipſi acres intē dunt arcus & torquēt amēta. i. tela amētis: hoc eſt loris q̄bus medie alligant̄ & iaciunt̄ haſte leues ſeu iacula. Omne ſolū ſternit̄. i. cooperit̄ telis. tū. i. ſimul ſcuta & galeę caue q̄bus. ſ. repul ſa erāt tela: nā aſr non ſparſa eſſent ꝑ terras ſed infixa corpibus: flictu. i. afflictu. & pugna aſpa ſurgit. i. inſtaurat̄ ſed tāta q̄tus imber veniens ab occaſu: hędis pluuialib⁹. i. oriētib⁹ hędis ſi gno pluuiali qđ in octobri orit̄: ꝟberat. ſ. ipe tu aquarū: humū. i. terrā: & q̄multa. i. cū q̄tum multa grādine nymbi. i. nubes grādinoſe: p̄ci pitāt ſup. ſe. aut p̄cipites cadūt in vada. ſ. aqua rū: tūc ſup. cū. i. q̄n Iuppiter. i. aer horridus au ſtris. i. ſtatu auſtrorū torquet. i. deorſum ipellit hyemē. i. tēpeſtatē aquoſam: & rūpit. ſ. tonitru caua nubila cęlo. i. ꝑ cęlū. Pādar⁹ & Bytias: ma ximi illi troiāi: creti. i. ꝓcreati: alcāore ibæo. i. troiano quos Hiera ſilueſtris. i. ī ſyluis ꝟſari ſo lita: eduxit. i. extulit luco Iouis. i. ioui ſacro: exi ſtētes iuuenes equos. i. equales abietib⁹ patrijs i. in patria illorū naſcētib⁹: & montib⁹ ſup. pa trijs: recludūt. i. aperiūt portā q̄ erat cōmiſſa. i. cōiūcta & obſtruſa. impio ducis. ſ. Aeneę abeū tis: apiunt dicit freti. i. adiuti armis: aut freti. i. cōfiſi armis q̄bus hoſtē ꝓpellere ſperabant: & inuitāt mœnib⁹. i. ī mœnia: hoſtē vltro. i. ſine i ſtātia eius. Ipſi aſtāt int⁹ dextra ac leua. i. vtrin q̄ ꝓ turrib⁹. i. vice turriū: armati ferro & coru ſci alta capita. i. hn̄tes capita alta coruſca cri ſtis. ſ. galearū: tales ſup. quales gemine. i. due & pares quercus cōſurgūt aerie. i. valde alte: circū flumina liquetia. i. ſic dicta in regione veneta: aut ſup. i ripis padi. aut ꝓpter. i. iuxta atheſim fluuiū illū venetie: amenū. i. placidū aſpectu. & ipſe quercus attollunt. i. erigūt capita intōſa. i. ramoſa & frondoſa cœlo: i. ad cœlū vſq̄ & erit hypbole aut cœlum verſus: & nutant. i. treme re & caſum minari videntur: vertice ſublimi. i. alto & ſup limū longe extenſo.

Agnouere deum proceres: diuinaq̄ tela
Dardanidæ: pharetrāq̄ fuga ſenſere ſonantem:
Ergo auidum pugnæ dictis ac numine phœbi
Aſcanium prohibent: ipſi in certamina rurſus
Succedūt: animaſq̄ in apta pericula mittunt.
It clamor totis per propugnacula muris.
Intendunt acres arcus amentaq̄ torquent.
Sternitur omne ſolum telis: tum ſcuta: cauæq̄
Dant ſonitū galeæ flictu: pugna aſpera ſurgit
Quantus ab occaſu veniēs pluuialibus hœdis
Verberat iber humū: q̄ multa grādine nymbi
In vada p̄cipitāt: cū Iuppiter horridus auſtris
Torquet aquoſam hyemem: & cœlo caua nu
bila rumpit
¶ Pandarus & Bytias ideo Alcanore creti:
Quos iouis eduxit Luco ſilueſtris Hiera
Abietibus iuuenes patrijs: & mōtibus æquos:
Portam quæ ducis imperio cōmiſſa: recludūt:
Freti armis: vltroq̄ inuitant mœnibus hoſtē.
Ipſi intus dextra ac læua pro turribus aſtant
Armati ferro: & criſtis capita alta coruſci.
Qualee aeriæ liquetia flumina circum:
Siue padi ripis: atheſim ſeu propter amœnum
Conſurgunt geminæ quercus: intonſaq̄ cœlo
Attollunt capita: & ſublimi vertice nutant.

SER. ¶ Fuga: abſceſſu. Pharetrāq̄ fuga ſenſere ſonantē. quia di xit ſupra. Et ſęua ſonoribus arma. Dictis ꝓpter auditā ora tionē. Numine ꝓpter agnitū deū. Intendūt acres arcus ꝓ ipſi acres. Vt em̄ & ī primo diximus: arcū vnuſqſq̄ habet ꝓ virib⁹ ſuis: Amētaq̄ torquēt: ꝓ tela amētis torquēt. Nā amentū eſt lorū: quo media religat̄ & iacit̄ haſta. Flictu. ꝓ afflictu. i. ictu. nā detraxit more ſuo ꝑpoſitionē. Pluuialib⁹ hędis. ſup tauri cornua eſt ſignū cui auriga nomen eſt. Hūc tauro vna clara ſtella cōiūgit. Retinet aūt auriga ſtellas du as ī manu: q̄s hędi vocant̄: quorū & ort⁹ & occaſus tēpeſtates grauiſſimas facit. oriunt̄ autē cū Scorpione mēſe octobri. Iuppiter. aer. Hora. Manet ſub Ioue frigido venator. Mon tibus ęquos. ideo vel eius arborib⁹ exęquādos. Ducis im perio cōmiſſa aut q̄ eius cōmiſſa fuerat impio abeūtis Ae neę: aut qđ melius eſt q̄ ęneę impio fuerat cōmiſſa Pādaro & Bitię: ne cōtrariū ſit quod dixit Rectores iuuenū & rerū dedit eſſe magiſtros. Ducis impio cōmiſſa. ſcim⁹ q̄ Mneſtheo & alijs ducibus impauerat Aeneas ad ꝑetēda ꝓficiſcens auxilia ne portas apirent: vt Caſtra modo & tutos ſeruarent aggere muros: itē legimus Mneſthea & Sereſtū ductores fuiſſe & eſſe rerū magiſtros. nō Pandarū & Bytiā. Vñ apparet q̄ hūc locū male intellexit Dona. dicēs cōmiſſam portā. i. creditā Pandaro & Bytie q̄ duces nō erāt. Cornutus vero melius ſenſit dicens portā q̄ ducis impio cōmiſſa fuerat: hoc eſt clauſa: eā aperuerūt. cōmiſſura em̄ dicit̄ tabularū cōiūctio: ſicut Cice. in fundaniana meminit: Ergo meli⁹ eſt vt cōmiſſam & clauſam dicam⁹: q̄ creditā Pādaro & Bytie pro turrib⁹: aut vice turriū: aut ꝓ defenſione. Armati fer. aut bn̄ īſtructi armis: aut vt Aſp dicit: Ferrea corda ha bētes. i. dura & cruēto comitātes vt Enniū ſit ſecutus: q̄ ait ſuccincti corda macheris. Liquetia flu. iuxta Padū & atheſim Venetię flumia: etiā eſt fluuius liq̄tius: quē nūc cōmemorat ergo liq̄tia ꝓpriū eſt nomē: nō epithe ton ne incipiamus a ḡnalitate ad ſpēm reuerti qđ vitioſum eſt. vt ſi dicas circa flumina naſcunt̄ arbores: & ſic inferas circa Tyberim vel aniene: ſufficit dixiſſe circa flumina ḡnaliter: vñ apparet q̄a liquetia legendum eſt non liquētia. Intonſaq̄ cœlo attollunt capita: hoc ad ſupradictas criſtas refert. Geminę quercus: non q̄a duæ tantū naſcunt̄. Sed iſtorū ſīitudinem aſpexit. i. q̄n ſimiles eleuant̄ quercus.

Amentū.

Hœdi.

Commiſ ſura.

Liquetius

Irrumpunt

Irrumpunt additus rutuli vt videre patentes.
Cótinuo Quercẽs & pulcher Equicol⁹ armis:
Et p̄ceps animi Tinarus: & mauorti⁹ Hemõ:
Agminibus totis aut verſi terga dedere:
Aut ipſo portæ poſuere in limine vitam.
Tum magis increſcũt animis diſcordibus iræ.
Et iam collecti Troes glomerantur eodem:
Et conferre manũ: & procurrere longius audẽt:
Ductori Turno diuerſa in parte furenti:
Turbantiq; viros perfertur nuncius: hoſtem
Feruere cæde noua: & portas p̄bere patentes.
Deſerit incœptum: atq; immani concitus ira
Dardaniam ruit ad portã: fratreſq; ſuperbos.
Et primũ antiphatẽ: (is em̃ ſe primus agebat)
Thebana de matre notum Sarpedonis alti
Coniecto ſternit iaculo: volat itala cornus
Aera per tenuem: ſtomachoq; infixa ſub altũ
Pectus abit: reddit ſpecus atri vulneris vndam
Spumantẽ: & fixo ferrũ in pulmone tepeſcit.
Tum meropem: atq; erymantha manu: tum
ſternit aphidnum:
Tum Bytiam ardentẽ oculis: animiſq; fremẽtẽ.
Non iaculo (neq; em̃ iaculo vitam ille dediſſet)
Sed magnũ ſtridens contorta phalarica venit
Fulmis acta modo: quã nec duo taurea terga:
Nec duplici ſquama lorica fidelis & auro
Suſtinuit: colapſa ruunt immania membra.
Dat tellus gemitũ: & clypeũ ſup intonat ingẽs.
Qualis in euboico baiarũ littore quondam
Saxea pila cadit, magis quã mollibus ante
Conſtructã iaciũt ponto: ſic illa ruinam
Prona trahit: penituſq; vadis illiſa recumbit.
Miſcent ſe maria: & nigræ attolluntur harenæ.
Tũ ſonitu prochyta alta tremit: durũq; cubile
Inarime Iouis imperijs impoſta Thyphœo.

SRE. ¶ Pulcer eqcol⁹ armis: pulcher veſtib⁹ ſicut pulcher armis: hoc eſt p arma. qđ erat armorũ retulit ad pſonã. Præceps animi: figurate genitiuo iunxit: nã dicim⁹ p̄ceps furore. Agminib⁹ to. deeſt ab & ſignificat eos prı̄o fugatos eſſe mox occiſos. Aut certe alios fugatos alios ĩterẽptos. Animis diſcordibus: hoſtib⁹. ſ. troianrorũ qa a rutulis diſcordabãt. Fratreſq;. ſ. quos ſupra dixi portã tenere. Se primus agebat: ſe agebat hoc eſt ĩcedebat: vt ſeſe Palynur⁹ agebat. Tractus aũt eſt ſermo a rõne phyſica: nã agit̃ corpus animi iudicio: vt Terẽ. Quo te agis. Sarpedonis alti ideſt nobilis. Itala corn⁹: telũ de itala cornu factũ. Stomacho: ſermo græc⁹ eſt Spec⁹ vnlneris: poetica exaggeratio

¶ Irrũpũt adit⁹ rutuli &c. Docet vt dixi qũo rutuli prouocati irruperũt: vñ magna ſtrages vtrinq; ſecuta eſt. nõ ſine magno eorũ q portas temere aperuerũt malo. nã ambo ſucceſſu temporis ĩterẽpti ſũt cũ alijs q̄plurimis. vt ex ordine patebit. q qa nihil habem⁹ Donati. Ordo talis eſt. Rutuli. i. ppl̄i. ipſi⁹ Turni. irrupũt i. irruptionẽ faciũt. vt. ſ. primũ. aut vt. i. poſtq̃ videre adit⁹. ſ. portarũ patẽtes i. aptos cõtiuo i. ilico Quercens & Eqcolus pulcher armis. i. habens pulchra arma aut potius pulcher ĩ armis. i. cũ eſſet armat⁹. & Tinarus p̄ceps animi i. p̄cipitãs animũ ſuũ. i. inſtabilis aĩ. & Hemõ mauorti⁹. i. bellicoſus & Marti ſimilis (Abſumitur s cũ vocali ſicut m abſumi ſolet. cũ dicitur Tinar⁹ & Mauorti⁹ hemõ. aut igit̃ omittẽda eſt cõiũctio &: aut Marti⁹ nõ Mauorti⁹ legendum eſt Sed quia alibi eandem videt̃ feciſſe abſumptionẽ. vt inter ſe coijſſe viros & decernere ferro. iõ hic quoq; eã eſſe cẽſeã) omnes aũt dicti. aut verſi ſup. ab agminibus totis dedere terga. ſ. fuge. aut poſuere vitã. in ipſo limie. i. introitu porte. Ire ĩcreſcũt. i. ĩtus creſcũt & augmẽtãt̃ tũ. i. tũc magis. aĩs diſcordibus. i. differẽtib⁹. qa alij expugnare alij propugnare p̄tẽdebãt. & Troes collecti iã glomerantur eodẽ. i. ad eundẽ locũ quo hoſtes. & audent iã cõferre manũ & pcurrere lõgius. ſ. extra portas. Nunci⁹ pfertur Turno ductori furenti in diuerſa parte. ſ. ab hac vbi porta erat apta & turbãti viros. i. ad Turnũ ductorẽ &c. hoſtẽ feruere noua. i. magna & inaudita cede & p̄bere portas patẽtes. & ita ipſe deſerit ĩceptum: atq; cõcit⁹. i. cõcitat⁹ imani. i. ſeuiſſima ira. ruit. i. p̄cipitãter currit. ad portã dardaniã. i. quã dardanide aperuerãt. aut ad portã troianam & ad fratres ſuperbos. ſ. Pandarũ & bitiam. & ſternit primũ Antiphatẽ. notũ. i. filiũ naturalẽ & illegitimũ vulgo baſtardũ vocãt: Sarpedonis illi⁹ viri troiani: de matre Thebana. ſ. ex thebis thracie ſternit dicit. iaculo coniecto. & ſternit primũ: em̃ p qa is prim⁹ agebat ſe ſubaudi obuiã: cornus itala. i. italica: a Turno emiſſa: hoc eſt telũ ex corno factũ: volat p aera tenuẽ: & infixa ſtomacho abit ſub pectus altũ. i. pfundũ aut eleuatũ: ſpecus. i. foramen factũ reddit vndã atri vulneris ſpumãtem: & ferrũ fixũ ĩ pulmone tepeſcit. ſ. ibidẽ. Tum. i. deinde poſtq; ſtrauerat antiphatẽ: ip̄e ſternit manu ſua: meropem atq; Erymãtha. & ſternit tũ Aphidnũ q oẽs Troiani ſunt aut eis adherẽtes: tũ ſup. ſternit bitiã ardẽtẽ oculis & frementẽ animis nõ dicit ſternit iaculo: neq; em̃. i. nã nõ Nam ille nõ dediſſet vitã iaculo i. nõ potuiſſet letaliter vulnerari iaculo: ſed phalarica. i. telũ illud: cõtorta. ſ. brachijs Turni venit ſtridẽs magnũ. i. magnopere: acta mõ i. p modũ fulminis: quã. ſ. phalaricã nec duo terga: taurea. i. taurina ſup. ſuſtinuerũt: nec lorica fidelis ſquama & auro. i. ſquama aurea: duplici. i. hñs duplicẽ ſquamarꝶ aurearꝶ ordinem: ſuſtinuit. i. ſurſum tenuit: ita vt nõ penetraret: qa penetrauit oia: & iõ ĩmania mẽbra collapſa. i. ſimul labẽtia: ruũt. i. corruũt. Tell⁹ dat gemitũ & ip̄e ingẽs. i. valde magn⁹ tonat ſup clyeũ ſup quẽ. ſ. cecidit: aut ſi auerſus cecidit & etiã hoc clypeũ dicit̃. Ordo eſt. & ingens clypeũ tonat ſup. ſ. ip̄m corp⁹ proſtratũ. Qualis. i. qualiter pila. i. colũna ſaxea. i. lapidea: cadit quõdã. i. aliqñ (nã cecidit tp̄e poete vnde & Horati⁹ in arte. Debemur morti nos ASCEn. Ordo.

noſtraq́ꝫ.ſiue receptus Terra Neptũ' claſſes aquilonib' arcet Regis opus ſteriliſq́ꝫ diu pal' aptaq́ꝫ remis Vicinas vrbes alit &c. Excluſit aũt illic pte maris Iuli': ſed pualuit mare etiã Auguſti tpe)i littore baiarũ euboico.i.ab euboicis calchideſib' i italia iuxta baias habitato quã.ſ.pilã cõſtructã añ.i.pri' magnis molibus ſup.fluct' aut pcelle iaciũt.i.deijciũt:põto.i.p põtũ illa.ſ.ſaxea pila:pna.i.iclinata ad terrã:trahit ruinã ſic.ſ.vt bytias cecidit:& illiſa penit'.i.plene ĩtus ſeu intriſec':vadis.i.p vada aut ad vada:recũbit.i.pſternit & harene nigre:aut qa pfunde:aut qa paludoſe: attollunt.i.erigunt tũ.i.deinde: Prochyta.i. inſula illa añ miſenũ pmõtoriũ auulſa olim ab Inarime inſula alta.ſ.olim anteq́ꝫ p effuſionẽ planificata eſſet:tremit ſup.cũ ſonitu aut tremit alta.i.altũ diffuſo.ſ.ſonitu ab alto: & Inarime altera iſula vicina abs q̃ pchyta vt dixi vi aquarꝫ abſciſſa eſt.ipoſta.i.ipoſita & p penitentia vt dicũt aſſignata:Typheo.ſ. gigãti cõtra deos pugnare auſo:ipoſta inqt iperijs.i. per iperia Iouis:appoſitorie durũ cubile:aut impoſita vt ſit illi durũ cubile.Quia phalarica argutius a Lãdino deſcribit.adde & ei' verba q̃ ſũt.

Phalarica. Phalarica:ait Amian' appellata eſt a Phylari tyrãno vel qđ phalas.i.turres ictu diruat:eſt ãt haſtile miſſile.& teres pterq̃ ad extremũ vbi pminet ferrũ tripedale ſtupa circũdatũ:& pice & ſulphure circũ litũ addito aliquãdo bitũme & oleo.nõ emittit niſi cõcepta flamma.vt cum p aerẽ defertur fulmẽ videat ledit ictu & igni.

ASCEn. ¶ Hic animũ Mars armipotẽs &c.Proſequit reliquã pugne narrationẽ docetq́ꝫ Turno vires arte infuſas:imitatus in hoc Homerũ qui deos bello Troiano ſe imiſcuiſſe freqũeter atteſtatur.facieſq́ꝫ ỽ'o ſimile:Turnũ tantã vim belli ſuſtinuiſſe:quo circa etiã teucris aios ablatos dicit vt nõ ſua ignauia:ſed deorũ violẽtia in fugã verſi cẽſeant:ſic eẽ abunde purgantur.Nã(vt i ſecũdo dictũ eſt) nihil iuitis fas quemq́ꝫ fidere diuis.Docet ꝑterea portã a Pandaro q eam temerarie patefecit:incõſulte clauſam excluſis videlicet cõſocijs & incluſo Turno.De qbus oibus nihil decerptũ eſt ex Donato.

Ordo. Ordo igit eſt.Mars armipotẽs.i.armorum & bellorꝫ deus addidit hic.i.hoc loco & tempore:latinis.ſ.Turni ppl'is:vires.ſ. animorum & corporũ qa geminat victoria vires:& vertit.i.vertẽdo pungit(tractũ a virga qua dum vertit boues ſtimulant)ſub pectore.i.pcordijs ſtimulos acres.i.vehemẽtis furoris & ire.& imiſit Teucris fugã.i.animum fugiendi.q́ꝫ pro.i.timorẽ atrum.i pniciosum& deteſtabilẽ atq́ꝫ ignominioſum:quia ſicut rẽ laudabilẽ clarã & illuſtrẽ dicimus:ita vituperabilem atrã & obſcurã.Latini ſup. cõueniũt vndiq́ꝫ.i.ex omni parte:qm̃ copia.i. copioſa facultas pugne.i.pugnandi:data ſup.eſt.i.facta & cõceſſa:& deus bellator.ſ. Mars incidit animo.i.in animũ eorum:hoc eſt omnẽ acceperunt animũ ſeu cupiditatẽ bellãdi. Pandarus vt.i.poſtq́ꝫ:cernit germanũ.ſ.Bytiam corpore fuſo.i.cuius corpus erat fuſum:aut habẽtem corpus fuſum.& vt cernit.i. cõſiderat & videt.quo loco.i.i quo ſtatu & qua cõditiõe ſit fortuna quia videt eam ad latinos relictis teucris defeciſſe.& qui .i. qualis caſus: agat res.ſ.bellicas.torquet.i.applicat& claudit torquẽdo multa vi:portã cõuerſam.i.quã cõuertebat

Erymantha.manu.i.gladio q̃ minus ferit:nã illi de qbus ſuperius dixit nõ manu occiſi ſunt.ſed miſſo iaculo. Ergo ad differẽtiã teli iacti accipe manu.i.gladio.Ardentẽ oculis animiſq́ꝫ frementẽ.& geſtu corporis & mente cõmotũ.Vitã dediſſet.p:o reddidiſſet. Phalarica venit. de hoc telo legit q́ꝫ eſt ingẽs torno factũ habẽs ferrũ cubitale & rotũditatẽ de plumbo in modũ ſphæræ in ipa ſummitate:Dicit etiã ignẽ habere affixũ:hoc aũt telo pugnatur de turribus.quas phalas dici manifeſtũ eſt.Iuue. Con ſulit añ phalas delphinorũq́ꝫ colũnas:ergo a phalis dicta eſt phalarica ſicut a muro muralis.Sane phalaricã Luca. dixit neruis mitti tortilibus:& quadã machina:vt vibrata phalarica neruis obruat.Verg.vero ait Turnũ manu iaculari potuiſſe:vñ apparet aut a Luca.ad auxeſim illi' qui occidendus fuerat eſſe dictũ:aut a Vergi. ad laudem Turni:qui talẽ haſtã manu iaculatus eſt. Fulminis.a .m. amat tela cum impetu venientia fulminibus comparare Taurea.t.vſurpauit pro taurina.Alibi Taurinis follibus vnde ſicut & Pli. dicit deriuationes firmas non habent regulas:ſed exeunt prout auctoribus plcet.Bene autẽ per tranſitũ eius arma deſcripſit. Duplici.ſ.&.a.i.duplicib' ſquamis aureis.Squamæ autem loricarũ catenæ in modum ſquamæ compoſitæ ſunt. ſane ſquama & ſplendorẽ ſignificat ſi a piſcib' veniat:& ſordes ſi a ſqualore:ſed in Vergi.vbiq́ꝫ ſplendorem ſignificat.Et clypeum ſuper intonat ingens.aut ipſe ingens ſuper clypeum intonat:aut ingens clypeum ſuper eum tonat nam lectum eſt etiã hoc clypeum vt probat Caper:quod magis debem' accipere: nã Home.imitat' ẽ:q ait αραβησε Δετευχε εσαυτο Euboico ba.lit.bñ baiarũ addidit:ne eubœam inſulã intelligeremus:vñ chalcidenſes venerunt q occiderunt Cumas q̃ ſunt baijs vicinæ.Prona.t.ita eẽ ex ędificatur Prochyta alta tremit.at qui hęc inſula plena eſt ſed epitheton de ꝑterito traxit:nam vt dicit Ply.in nat.hi inarime mõs fuit qui terræmotu diffuſus alterã iſulam fecit:q̃ prochyta ab effuſione dicta eſt.Fundere eſt eẽ εκχυειν Prochyta ỽ'o alta quondam.ſcilicet Durumq́ꝫ cubi.mortiferũ ad pœnam ſtatutum.

Phalarica. Phalæ. Luca. Deriuationũ exitus. Squama. Clypeũ.

Hic animũ Mars armipotens:viresq́ꝫ latinis
Addidit & ſtimulos acres ſub pectore vertit.
Immiſitq́ꝫ fugam Teucris:atrumq́ꝫ timorem
Vndiq́ꝫ conueniunt:quoniã data copia pugnæ
Bellatorq́ꝫ animo deus incidit.
Pandarus vt fuſo germanũ corpore cernit:
Et quo ſit fortuna loco:qui caſus agat res:
Portam vi multa conuerſam cardine torquet
Obnixus latis humeris:multoſq́ꝫ ſuorum
Mœnibus excluſos duro in certamine linquit.
Aſt alios ſecum includit:recipitq́ꝫ ruentes:
Demens qui rutulũ in medio nõ agmine regẽ
Viderit irrumpentẽ:vltroq́ꝫ incluſerit vrbi:
Immanẽ veluti pecora inter inertia tygrim.
Continuo noua lux oculis effulſit:& arma
Horrendum ſonuere:tremunt in vertice criſtæ.
Sanguineo clypeoq́ꝫ micantia fulmina mittit.
Agnoſcũt faciẽ inuiſam atq́ꝫ immania membra
Turbati ſubito æneadæ:tum Pandarus ingens
Emicat:& mortis fraternæ feruidus ira
Effatur[non hæc dotalis regia Amatæ. Pandar'.

Nec muris

Nec muris cohibet patrijs media ardea turnũ:
Caſtra inimica vides:nulla hinc exire poteſtas

Poeta. Olli ſubridens ſedato pectore Turnus:

Turnus. Incipe ſi qua animo virtus:& cõſere dextrã
Hic etiã inuentũ Priamo narrabis Achillem.

Poeta Dixerat:ille rudem nodis & cortice crudo
Intorquet ſummis adnixus viribus haſtam.
Excepere auræ:vulnus ſaturnia Iuno
Detorſit veniens.portæq; infigitur haſta.

Turnus. At nõ hoc telũ mea quod vi dextera verſat
Effugies:neq; eñ is teli nec vulneris auctor

Poeta: Sic ait:& ſublatũ alte conſurgit in enſem.
Et mediã ferro gemina inter tempora frontẽ
Diuidit:impubeſq; immani vulnere malas.
Fit ſonus:ingenti concuſſa eſt pondere tellus.
Collapſos artus:atq; arma cruenta cerebro
Sternit humi moriẽs:atq; illi in partib⁹ æquis
Huc caput:atq; illuc hũero ex vtroq; pepẽdit.

SER. ¶Stimulos acr.Sæuiẽdi.ſ.nã ſunt & timoris& libidinis ſtimuli:notãda quoq; œconomia q̃ id egit vt veriſimile ſit Turnũ victorẽ euaſiſſe de caſtris.Vndiq; cõueniũt illi ſine dubio q̃bus mars iniecit audaciã:inuẽta oportunita te irruperũt caſtra Troiana.Duro in cer.ſine ſpe euadẽdi. Aſt ali.ſ.i.Sta.par operi iactura lucro:nãq; hoſte recepto Excluſere ſuos:Vltro:inſup.Demens: hoc ex affectione ſua dixit poeta alibi:Sed tũ:forte caua dũ pſonat ęquora concha Demẽs & cantu vocat in certamina diuos. Dota lis.r.a.Tibi data p̃ dotẽ:& bñ amatæ:q̃ ſola illũ generũ eſſe cupiebat:notãdũ ſane.q̃a id agit vt oſtẽdat ſe nõ p̃ iprudentiã Turnũ incluſiſſe:ſed illũ p̃ temeritatẽ ſibi minime profutura caſtra penetraſſe.Olli ſubridens magnã confidentiã virtutis oſtẽdit.Priamo.n.a.ꝑpter illud Sibyllæ.Alius latio iam partus Achilles:& dictum eſt vt illud degeneremq; Neoptolemum narrare memento.Rudem.n.nõ læuem nec pulchram ſed fortẽ. Corticæ.c.Viridi.nam haſte plærũq; torrẽtur Vulnus.ſ.i.d.v.Plæriq; ſed non idonei commentatores dicunt hoc loco occiſum Turnum:ſed cauſa œconomiæ gloriam a poeta Aeneæ eſſe ſeruatam quod falſum eſt nam ſi veritatem hyſtorię requiras:primo prœlio interemptus latinus eſt:inde vbi Turnus Aeneam vidit ſuperiorem Mezentij implorauit auxilium.Secundo prœlio Turnus occiſus eſt & nihilominus Aeneas poſtea non comparuit.Tertio prœlio Mezentium occidit Aſcanius.Hoc liuius dicit.& Cato i originibus.Telum:hoc loco telum gladium dixit a longitudine:vnde & muſtella dicitur quaſi mus longus:telũ poſuiſſe pro gladio illud ſignificat:quod infert poulopoſt. Conſurgit in enſem.Is te:talis par ſimilis.Alte cõſurgit in.e.genus feriendi gallicanũ.Sallu.Regreſſi ad faciliores ictus loco cedebant.

tebat ad poſtes ſuos vt claudat:torquet inquam :obnixus .i.obnitens humeris latis :& linquit multos ſuorũ.i.ex ſuis cõmilitonibus excluſos menibus.ſ.noue Troie: aut caſtrorũ Troianorũ:ſub certamine duro:q̃a iuito Marte q̃ quos latinis addidit Teucris abſtulerat animos:Aſt.i.ſed ĩcludit alios ſecũ:&recipit ruentes.i.p̃cipitanter accurrẽtes vt recipianẽ exiſtens demẽs qui.i.vt pote q̃ nõ viderit regem rutulũ.i.rutulorũ:aut q̃ & ipẽ rutul⁹ erat hoc eſt Turnũ ĩ medio agmine.ſ. Troianorũ ruentiũ.ſ.ad portas:& ita:irrumpentẽ.i.vi itrantem & q̃ incluſerit vrbi.i.in vrbẽ. vltro. ideſt vltra id quod deberet facere.q̃a quẽ debebat ſumma vi ꝑpulſare ignar⁹ recepit atq; incluſit:veluti ſup.icluderet.Tygrim imanẽ. ideſt ferociſſimã inter pecora inertia.i.arte repugnãdi aut ſe defendẽdi carẽtia:vt ſũt oues & capre:quas vt decorũ ſtili ſeruet periphraſticos tantũ & nõ expreſſe ponit:ne ĩ re tã ſub limi:humillima nominet ſicut alibi pro ciconia dixit.Candida venit auis &c. Cõtinuo.i. ſtatim vt receptus atq; incluſus eſt:lux.i. fulgor noua.i. inſolitus & vehemens: effulſit .i. emicuit oculis.ſ.Turni:& arma ſup.eius: ſonuerũt horrendũ.i.horrende aut horribilter: criſte.ſ.ipſius galee de qua dictũ eſt:q̃ magis illa tremens tanto magis effera flammis ſanguinee.i.ſanguinei q̃a ignei coloris:& mittit clypeum.i.in clypeũ.fulmĩa micãtia.i.radios in morẽ fulminis reſplẽdẽtes:Aeneade.i.enee ſubditi.ſ.Troiãi:turbati:ſubito ideſt ex re ſubita aut de repente:agnoſcũt faciem inuiſam ideſt quã odio habebant aut talẽ cui inuideri poſſet:quaſi inuiſibilẽ ſi in ea ſignificatione diceret.atq; membra ĩmania.i.valde magna & terribilia:q̃ res ĩ gloria cedet Aenee q̃ talẽ vincere poterit tũ.i.tũc pãdar⁹ ingẽs.i.valde magn⁹ & ſine exẽplo:emicat.i.eminet:& extra alios tollit & feruid⁹.i.feruẽs& icenſus ira mortis fraterne.i. cõcepta ꝑpter necẽ fratris eius.ſ.bytie:effar.i.palã & clara voce loquit. Hec nõ eſt regia dotalis amate.i.quã amata latini cõiunx ĩ dotẽ tibi cũ filia ſpopõdit nec ardea.ſ.ciuitas patria Turni media.i.medio ſui cohibet .i.cõtinet Turnũ.ſ.mediũ ĩ ea:vt ſit media ꝑ mediũ:muris patrijs.i.ĩtra q̃s nat⁹ẽ. tu o Turne vides caſtra iimica nulla ptãs exire.i.exeũdi hic.eſt ſup.tibi.Turn⁹ ſubridens olli.i.tũc illi pectore ſedato.i. trãquillo: inq̃t ſup.incipe.i.ini mecũ certamẽ aut duellũ.ſi q̃ i.aliqua v̾tus eſt aĩo:& cõſere dextrã.ſ.mecũ tractum a luctatorib⁹:tu narrabis Priamo.ſ. apud ĩferos quo te mittã:ſicut Pyrrh⁹ ĩ.ij.Referes ergo hec:& nũcius ibis Pelide genitori illi mea triſtia facta Degenerẽq; neoptolemũ: narrare memẽto.narrabis ergo Priamo:achilli ſimilẽ:inuẽtũ etiã hic.i.in hac noua Troia. Dixerat.ſ.Turn⁹:ille.ſ.pãdarus annix⁹.i. annites:ſummis virib⁹:intorq̃t.ſ.ĩ Turnũ licet nõ p̃uenit ĩ eũ vſq;:haſtã rudẽ nodis&crudo. i.ipolito cortice.Aure.i.aer & vet⁹ accepere. ſ.haſtã.Iuno ſaturnia detorſit.ſ.de turno vulnus.i.haſtã veniẽs.ſ.ĩ Turnũ niſi iuno depuliſſet.Aut ſic aure accepere vuln⁹.i.leſe & vulnerate ſũt: hoc eſt trãſfixe & nõ Turnus:q̃a ſup.turn⁹ ait:tu nõ effugies hoc telũ.ſ. q̃ comin⁹ cõcertatur enſem videlicet: quod.ſ.telum.i.quẽ enſem:mea dextera verſat.i.vibrat & tractat:em.i.nã autor neq; teli nec vulneris.eſt is:ideſt talis.ſ.qualis tu es.Ait inquã Turn⁹ſic:& cõſurgit.i.erigit ſe in enſem ſublatũ.i.ſurſũ erectũ.& diuidit ferro.i.enſe ferreo:frontẽ.ſ.Pandari mediã inter gemina.i.ambo tempora.i.extremitates concauas capitis & diuidit malas.i.maxillas:ĩpubes.i.imberbes:vulnere ĩmani.i.ſeuiſſimo: Sonus fit.ſ.ex ictu: & tellus cõcuſſa eſt ingẽti põdere.ſ.corporis cadentis.Ipſe em̃ Pandar⁹ moriens:ſternit humi.i. ſuper humũ artus.ſ.ſuos collapſos.atq; arma cruenta .i.fedata:cerebro.ſ.effuſo:atq; caput pepẽdit illi ĩ p̃tibus eq̃s.i. equalibus:ex vtroq; humero:huc atq; illuc.i.in vtramq; partem tam dexterã q̃ ſiniſtram.

ℭDiffugiũt v̾ſi &c. Docet exẽplis q̃ ſit alea
ASCEn. belli: cũ etiã vnũ hoſtẽ intra menia ſua clauſum fugerint Troes: & Turnꝰ imemor ſalutis & victorie: nõ meminerit portas aperire atq; ſocios recipere: q̃s ſi recepiſſet gentẽ Troianã delere potuiſſet. Deſcribit p̃terea primorum bellatorũ reſiſtẽtiã & cretei vt varietate opꝰ placeat etiã ĩ muſica peritiã: & Mneſthei acrẽ increpationẽ. De qbus oĩbus hoc tm̃ receptũ
DONA. eſt Donati. Semp̱ equos: laus hominis ꝙ tm̃ muſicã nõ ad turpes actus ſed ad res egregias adhiberet. Miſeret: p̱tinet ad deos. Pudet: p̱ti
Ordo. net ad Aeneã. Hec ille. ℭOrdo eſt. Teucri v̾ſi ſ. in fugã formidine trepida. i. res in qbus eſt vt mentes Teucrorũ p̃ anxietate trepidas faciente: diffugiũt. i. in diuerſa fugiũt: & ſi ea. i. talis cura. i. ſollicitudo aut ꝓuidẽtia: ſubiſſet. ideſt ſubiuiſſet continuo. ſ. vt diffugerunt: victorem. i. mentẽ victoris. ſ. Turni. rũpere clauſtra ideſt clauſuras portaꝝ manu. ſ. ſua & immittere portis. i. in portas: vt ſit datiuꝰ caſus aut p̱ portas vt ſit ablatiuꝰ p̱ locũ ſignificãs. ſocios. i. cõmilitones. ille dies fuiſſet vltimꝰ: bello:

Diffugiunt verſi trepida formidine Troes.
Et ſi continuo victorem ea cura ſubiſſet
Rũpere clauſtra manu: ſocioſq; ĩmittere portis
Vltimus ille dies bello: gentiq; fuiſſet.
Sed furor ardentem cædiſq; inſana cupido
Egit in aduerſos.
Principio phalarim: & ſucciſo poplite gygen
Excipit: hinc raptas fugientibus ĩgerit haſtas
In tergum: Iuno vires: animũq; miniſtrat.
Addit Halym comitẽ: & cõfixũ phegea parma.
Ignaros deinde in muris marte mq; cientes:
Alchandrũq;: Haliũq;: Nemonaq;: Prytaniq;
Lyncea tendentẽ contra ſocioſq; vocantem
Vibranti gladio cõnixus ab aggere dexter
Occupat

Occupat:huic vno deiectum cominus ictu
Cum galea longe iacuit caput: inde ferarum
Vaſtatorem Amycũ:quo non felicior alter
Vngere tela manu:ferrũq; armare veneno
Et Clycium æolidem:& amycũ Cretea muſis
Cretea muſarum comitẽ.cui carmina ſemper
Et citharæ cordi,numeroſq; intendere neruis:
Semp equos atq; arma virũ: pugnaſq; canebat
¶ Tandem ductores audita cæde ſuorum
Conueniũt Teucri Mneſtheus acerq; Sereſtus:
Pallenteſq; vident ſocios:hoſtemq; receptum
mneſthe⁹ Et mneſthe⁹ quo deinde fugã: quo tẽditis iqt
Quos alios muros:q̃ iã vltra mœnia habetis:
Vnus homo & veſtris:o ciues:vndiq; ſeptus
Aggeribus tantas ſtrages impugne per vrbẽ
Ediderit:iuuenum primos tot miſerit orco:
Non infelicis patriæ:veterumq; deorum
Et magni Aenæ ſegnes miſeretq; pudetq;:

SER. ¶ Bello gentiq; fuiſſet:duo dicit & bellum finiri potuit omnib⁹ itereptis:& gẽs penit⁹ fuiſſet exticta occiſo Aſcanio a quo Romani ducunt originem: ideo bello gentiq; dixit:qa plærũq; finitur gente ſuperſtite:vt in bello Troiano contigit:Cædiſq; inſana cu.excuſat Turnũ cur non a porta fugatis Troianis penitus deiecta ſint caſtra.Principio intra caſtra poſt Troianorũ fugam.Succiſo poplite gygen.Excipit.Ordo eſt Excipit & ſuccidit poplitẽ. Nã ante fuit vt eum circũueniret inſidijs: Poples autem po- Poples. correpta eſt:ſicut in Sereno legitur:ſed producitur poſitione.Hinc:nec loci eſt nec temporis: ſed ordinis.i. deĩde Raptas autem de hoſtibus cadaueribus:nam quod dicit Dona.de armigero non procedit:nec em̃ lectum eſt.Iuno vires animũq; miniſtrat:ne ſit incongruũ vnum tot occidiſſe Iunonis dat auxilium Hora.in arte poetica:Nec de⁹ interſit niſi dignus vindice nodus inciderit.Alchandrũq; haliumq; nemonaq; prytanimq;.Homeri enimverſus tm̃ coniunctione mutata.Vnde apparet non ad hiſtoriã: ſed Nota: ad ornatũ poematis hęc nomina ꝑtinere.Tendentẽ contra:in ſe facientẽ impetũ.Cum galea longe iacuit caput: Ad exprimendã celeritatẽ ꝑterito vſus eſt tempore.Potuiſſe autem caput cum galea longe iaci ꝑmiſſa loci altitudo ſignificat:ergo eum cominus ꝑcuſſum intelligim⁹: ſed tantã vim ict⁹ fuiſſe:vt longe caput excuteret.Felici⁹ Vngo. Peritius:nam in vngendis telis non eſt felicitas:ſed peritia.Sane nec vngo nec vngenttũ u recipit excepto vno nomine vt vnguen.Vn deeſt Et pingues vnguine cęras. Ferrũq;.a.veneno:ſpecioſe dictũ armabat ferrũ quo nos amare conſueuimus.Amicum cretea mu.Poetam lyricũ & tale eſt ſchema per repetionem:vt ſequitur pulcherrimus aſtur.Aſtur:equo fidens.Numeroſq; intendere ner. Rythmos facere itẽtione neruorũ:nã numeri ſũt rythmi. vt numeros memini ſi verba tenerem.Hoc ergo dicit ſecundum chordas verba cõponebat.Audita cæde ſuorum Seruat τo ϖρεροv.ideſt decorum:ne ꝑſentibus ducibus tot ſtrages feciſſe videatur.Quo deinde fugam: aut vacat deinde:vt tandem gentium locorum. Aut intelligimus mente eũ tractaſſe.quod de cãpis milites ſolent ad caſtra confugere:& ſic dixiſſe quo deinde ſcilicet de caſtris:quo fugietis vlterius & hoc eſt melius vnde & ſequit̃.Quos alios muros:& ſic dictũ eſt poſt cogitationẽ quo deinde ſicut Teren.Quid igitur faciã.Vnus.h.ac ſi diceret mor-

talis

bello.ſ.cũ Troanis gerẽdo:& gẽti.ſ. Troiane quã morte Aſcanij deleuiſſet.ſed furor.ſ.martius & inſana cupido cedis.i.occidẽdi: egit.i. impulit eũ i aduerſos.i.obſtãtes ſiq erãt: Ipſe igitur:excepit.i.e medio mortaliũ tollit:pricipio phalarim & gygen: poplite ſucciſo .i. cui poples prius ab eo ſucciſus erat.Eſt ãt poples poplitis.nõ polex.icis poſterior pars cruris ſupra ſuras ex aduerſo genuũ.vbi eſt neruorum eminẽtia.& ipſe ingerit hinc.i.deinde aut ex hac nece:fugiẽtibus.ſ.Troianis.haſtas raptas i.quas rapuit de terra elapſas fugiẽtibus:ingerit inquã i tergũ:qa terga dedere. Iuno miniſtrat vires & animũ(vt veriſimile ſit vnũ tot potuiſſe Iunõis atteſtat̃ auxiliũ. Turno preſens fuiſſe)addit igit̃ proſtratis: Alym comitẽ.i.ſociũ mortis:& phegea cõfixũ:parma.i.ſiml' cũ parma deĩde ſup.addit.aut occupat(vt ſequit̃)ĩ muris.i.ĩtra muros ignaros.i. ignorãtes ꝙ ipe turn⁹ ĩtra menia eẽt.& ciẽtes. i.aduocãtes ſocios.ſ.excluſos.Addit ĩquã Alchandrũ & Haliũ & Nemona & Prytani(alij tamẽ prytaniũ legũt:legẽdo aũt vt Serui⁹ prytanim erit ſpõdeus in quĩto)& ipſe dexter.i. expeditus bellator potius q̃a dextera veniẽs connix⁹ ab aggere:occupat gladio vibrãti.i. euaginato & micãti:nã dũ gladius molli bractea quatit̃ vibrare dicit̃.Lyncea.i.virꝫ illũ(a nominatiuo Lynceus)tendentẽ contra ideſt facientẽ impetũ:& vocantẽ ſocios.caput iacuit hinc deiectũ cũ galea: longe.ſ. a trunco: vno ictu:cõmunis.ſ.facto hoc eſt quaſi cõiuncta manu.Inde ſup.occupat:Amycũ virũ illũ (media breui)vaſtatorẽ ferarũ.i.interfectorẽ faciendo ſyluas abactis aut ſublatis feris vaſtas:quo.ſ.Amyco:alter nõ erat felicior ideſt magis idone⁹ aut cũ maiore felicitate & dexteritate ſolit⁹ vngere manu.ſ.ſua tela & armare veneno ferrũ:q.ſ.nos armamur.& ſup. occupat clyciũ eolidẽ.i.Aeoli filium:& Cretea amicũ muſis.i.philomuſum & poetã lyricum (habet aũt mediã longã qa adiectiuũ hic eſt amicũ)Cretea iqt comitẽ muſarũ cui carmĩa & cythara erãt ſup.ſemꝑ cordi.i.voluptati & ad cor.& intẽdere nũeros neruis.i.nũeros numeris vt ſit hypallage.aut intẽdere nũeros.i. facere rithmos:neruis.i.ad crepitũ neruorum Qui ſup.canebat ſemꝑ equos atq; arma virꝫ ideſt virorũ & pugnas.i.lyricus erat:vñ Horatius in arte.Muſa dedit fidibus diuos pueroſq; deorũ Et pugilẽ victorẽ & equũ in certamine primũ.Ductores Teucri.ſ.mneſtheus & Sereſtus acer.i.ſtrẽnuus.conueniũt tandem cede ſuorũ audita:& vidẽt ſocios pallantes.i. temere oberrantes:& hoſtẽ.ſ. Turnũ: receptũ ſcilicet ĩ menia.Et Mneſthe⁹ inqt deinde aut quo.i.deinceps & poſthac quo inqt tẽditis.i dirigitis fugã ideſt vos fugiẽtes:quos muros alios & que menia vltra.ſ.iſta habetis: quaſi dicat nullos & nulla. O ciues vnus homo & ſupple is ſeptus.i.circũuallat⁹ vndiq; veſtris aggerib⁹.ediderit.i.ꝑmittet̃ ne edere: ĩpugne ideſt paſſim & ſine vindicta:per vrbẽ ſcilicet veſtram:tantas ſtrages & miſerit ideſt ꝑmittetur mittere orco ideſt ad orcũ ideſt inferum tot primos iuuenum ideſt principes iuuentutis: q.d.indignũ eſſe.Vnde addit.Nõ.i.nõne o ſegnes.i.ignaui & inertes: miſeret ſup.vos infelicis pr̃ie q̃ penitus exterminat̃.& deorũ veterũ ideſt quos antiqua religione coluiſtis: non ideſt nõne pudet ſupple vos:magni Aenee.ideſt tantum dedecus facere Aenee tanto Lyrica materia.

 viro:

viro: aut nō .i. nunquid pudet ſup. vos magni Aeneę. id eſt Nunquid ideo non reſiſtitis quia Aeneas vobis pudori & dedecori eſt: q̄ſi dicat id nō decere ſed prior cōſtructio placet.

talis. & bona attenuatio cum ſupra dixerit: Rutulum in medio non agmine regem. Infelicis patriæ Troię in qua nunc ſunt. Veterumq; deorum penates ſignificat quos ſemp̄ coluere Troiani. Miſeretq; pudetq;: Sic pallas Nūc prece nunc dictis virtutem accendit amaris.

ASCEn. ¶ Talibus accenſi fir. &c. Docet quomodo tādem Turnus ſe in Thyberim precipitē dedit ſaluuſq; ſocijs redditus eſt poſtq; variam DONA. ediderat ſtragem: vnde hoc ſolum habem⁹ ex Donato Talibus accenſi: oſtendit q̄tum commoda hortamēta valent. hec ille. ¶ Ordo eſt. Ordo. Troes ſup. accenſi talibus. ſ. verbis Mneſthei firmantur. id eſt firmi & conſtantes efficiunt & conſiſtunt id eſt ſimul ſtant aut circunſtant Turnum agmine denſo: Turn⁹ ſup. cepit excedere: aut excedere. id eſt excedebat paulati pugna id eſt conflictu & petere ſcilicet cepit aut petebat: fluuiū ſcilicet Thyberim: ac partem ſcilicet vrbis que cingitur amni. hoc eſt dexteram. Teucri incumbere id eſt incumbebant aut ceperunt incumbere: hoc id eſt tāto. acrius ſup. cum magno clamore & glomerare id eſt circunducere manū: ceu id eſt queadmodum cum id eſt quādo. turba id eſt multitudo populi premit telis infenſis id eſt inferentib⁹ vim: leonem ſeuum id eſt ferocem: ac ille ſcilicet leo: territus: tuens. id eſt inſpiciens acerba. id eſt acerbe redit retro id eſt retrorſū. & neq; ira aut virtus patitur dare terga. id eſt verti in fugam nec patitur tendere contra id eſt impetum facere in tantam multitudinem: nec ſup. ille cupiens quidem. id eſt licet cupiat hoc ſcilicet tendere contra eſt potis id eſt pōt per tela & per viros id eſt propter tela & viros quib⁹ impedit: aut nō eſt potis tendere cōtra p̄ tela & per viros cupiens quidē hoc id eſt licet hoc cupiat. haud id eſt non aliter Turnus dubius ſcilicet q̄d faceret refert retro id eſt retrorſum veſtigia improperata id eſt non properata ſed maturata: nam cum interdū inſileret non auſugit properanter: & mens ſup eius exeſtuat. id eſt efferuet & excandeſcit ira. Quinetiam. id eſt inſuper ipſe inuaſerat tum id eſt tūc bis hoſtes medios & conuertit bis agmina ſcilicet troianorum: conuerſa fuga id eſt per fugā per muros id eſt per longitudinē murorū. ſed oīs. i. tota manus. i. armatoꝝ multitudo coit. id eſt congreditur propere id eſt feſtinanter. in vnum ſcilicet globum. Nec iuno ſaturnia: audet ſufficere id eſt ſubminiſtrare vires: contra id eſt in contrarium contra troianorū ſcilicet impetū Nam iuppiter dimiſit celo irim aeream id eſt in aere verſari ſolitam ad arcū pluuialem: ferentem id eſt afferentē aut deferentē germane ſcilicet iouis hoc eſt iunoni q̄ de ſe i primo dixit. Aſt ego que diuū incedo regina iouiſq; & ſoror & coniunx &c. iuſſa id eſt mādata: haud mollia id eſt non leuia ſed aſpera & magni momēti ſcilicet interitū turni ni. id eſt niſi: turnus cedat id eſt excedat: menibus teucrorum altis id eſt aut ſublimibus: aut nobilibus & dijs ſuperis charis: q̄a fataliter conſtructis. Ergo quia ſcilicet iuno retraxit manū & ita auxilio deorum deſtitut⁹ erat: iuuenis ſcilicet turnus nec valet ſubſiſtere id eſt ſuſtinere tantum id eſt tantam vim: clypeo. nec dextra ſic id eſt vſq; adeo aut itantū obruitur ipſe telis iniectis vndiq;: galea ſcilicet turni ſtrepit circum tempora caua tinnitu. i. crepitu qualē es edere ſolet aſſiduo id eſt ſine intermiſſione durante. & era id eſt arma erea ſolida id eſt firma & fortia fatiſcunt. id eſt affatim hiſcunt & aperiunt

Talibus accenſi firmantur: & agmine denſo Poeta.
Conſiſtunt: Turnus paulatim excedere pugna:
Et fluuium petere: ac partē quæ cingitur amni.
Acrius hoc Teucri clamore īcombere magno
Et glomerare manū: ceu ſæuū turba leonem
Cum telis premit infenſis: ac territus ille
Aſper acerba tuens retro redit: & neq; terga
Ira dare aut virtus patitur: nec tendere contra:
Ille quidē hoc cupiens potis eſt: p̄ tela viroſq;.
Haud aliter retro dubius veſtigia Turnus
Improperata refert: & mens exeſtuat ira.
Quin etiam bis dum medios inuaſerat hoſtes
Bis conuerſa fuga per muros agmina vertit.
Sed manus e caſtris propere coit oīs in vnum:
Nec contra vires audet ſaturnia Iuno
Sufficere: aeream cœlo nam iuppiter Irim
Demiſit: germanæ haud mollia iuſſa ferentē
Ni Turnus cedat teucrorum mœnibus altis.
Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantum
Nec dextra valet: iniectis ſic vndiq; telis
Obruitur: ſtrepit aſſiduo caua tempora circū
Tinnitu galea: & ſaxis ſolida æra fatiſcunt:
Diſcuſſæq; iubæ capiti: nec ſufficit vmbo
Ictibus: ingeminant haſtis: & troes & ipſe
Fulmineus Mneſtheus: tū toto corpoe ſudor
Liquitur: & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Flumen agit. feſſos quatit æger anhelitus art⁹.
Tum demum præceps ſaltu ſeſe oībus armis
In fluuium dedit: ille ſuo cum gurgite flauo
Accepit venientem: ac mollibus extulit vndis.
Et lætum ad ſocios abluta cæde remiſit.

¶ Ceu ſæuum turba leonē: ſenſus hic eſt. Haud aliter turnus retrocedens petebat fluuium ac ſolet leo preſſus multitudine nec terga prebere propter iram vel pudorē: nec poſſe licet cupiat in venantes impetum facere. Nec contra vires audet ſaturnia iu. At qui fauēte numine debuit etiam contra multitudinē poſſe: ſed de hoc iuppiter vetuit. Haud. m. i. f. melius q̄ Home. hūc locum execut⁹ eſt. Saluo enim ſenſu vitauit & fabuloſa & vilia. Nam ille ipſas minimas exequitur. Ergo: quia numinis eſt deſert⁹ auxilio. Telis obruitur: Luca. eundem ſenſum per declinationem telorum: nymbo peritura & pōdere ferri. Vmbo. id eſt ſcutum. Nam & a parte totū ſignificat. Vmbo enim media clypei pars eminens eſt. Et piceū nec reſpirare poteſtas Flumen agit: Ordo eſt. Sudor piceum flumen agit: hoc eſt ſordidum: quia ſine reſpiratione pugnabat. SER.

Tum

Tum de.poſtq̃ ſe aliter euadere poſſe nõ vidit.Omnibus armis.Cum omnibus armis: cum minus eſt:Ille.ſ.c.g.fl. Hyſterologia eſt cum:ille enim excepit.non enim procedit cum ſuo gurgite que ſi poſſet fieri vt eũ ſine ſuis fluẽtis exciperet.Sane querũt multi cum tybris æneæ faueat cur liberauit Turnũ.Sed ſoluit iſta ratione.Namob hoc turnum eſſe liberatũ:vt maior æneæ gloria reſeruet.

aperiuntur ſaxis.ſcilicet iniectis in ea . & iube ideſt galee criſte aut ornatus in more iube dependentes diſcuſſe ſunt capiti ideſt a capite nec vmbo ideſt curuatura clypei ſufficit iſtibus & troes ſcilicet gregarij:& ipſe Mneſtheꝰ ſcilicet ductor & egregius vir fulmineꝰ ideſt in morem fulminis impetum faciens ingeminant ſcilicet ictus.haſtis ſcilicet iniectis. tum ideſt deinde.ſudor liquitur ideſt defluit:toto corpore ſcilicet turni & agit ideſt impellit flumen piceum. ideſt craſſum& ſubnigrum:qualis eſt ſudor inter arma.nec poteſtas ideſt facultas eſt reſpirare.pro quod eſt reſpirandi anhelitus eger ideſt ſaucius & defatigatus:quatit.i.concutit & trahit:artꝰ feſſos.i.fatigata mẽbra.Tum demum.i.& tunc deniq; ipſe preceps dedit ſe ſaltu.ideſt ſaliendo ſup.cum oibus armis i fluuiũ ſcilicet tyberim.Ille ſcilicet fluuius accepit cum gurgite ſuo flauo ideſt ſimul dum a gurgite ſuſciperet.vt & deus & fluuius eum ſuſcepiſſe intelligatur.nam vitioſum ſit ſi cũ inſtrumento preponat: accepit ergo eum venientem ac extulit eum vndis mollibus ideſt molliter & lente defluẽtibus.& miſit letũ ad ſocios cede ideſt ſanguine ex cede ſuperfuſo:abluta ſcilicet aquis tyberinis:Bene diſſoluit Seruius queſtionem de fauore tyberis.Sed dicere poſſemꝰ tyberim vtriſq; fauere poſſe:q̃uis ipſi iter ſe capitales fuerit hoſtes.

Deſcriptio Decimi Libri.

Occidit Aeneæ decimo mezentius ira:

Modeſtini iuriſconſulti Argu.in.x.

Concilium diuis hominum de rebus habetur.
Interea rutuli portis circum omnibus inſtant.
Aduenit æneas multis cum milibus heros.
Mars vocat:& totis in pugnam viribus itur.
Interimit Pallanta potens in prælia Turmus.
Cæduntur q; duces:cadit & ſine nomie vulgꝰ.
Subtrahitur pugna iunonis numine Turnus.
Aeneas perſtat mezenti cæde piata:
Et lauſum inuicta perimit per vulnera dextra.
Mox vltor nati Mezentius occidit ipſe.

Occidit enee &c.hoc monoſtichon ſeorſum a ſequẽti argumento legendũ eſt eius autẽ eſt ordo Mezentius occidit ideſt cadit in mortem : decimo .ſ. eneidos libro.ira ideſt propter iram &furorẽ quia ſcilicet pallas euandri filius interemptus erat.Hec autem particula ira latam complectitur libri decimi materiam.nam longa eſt indagatio que fuerit illius cauſa ire. ASCEn: Ordo.

Oncilium diuis hominũ &c.In decimo libro acre & totis viribus geritur bellum:iam ſcilicet rebus oĩbus diſpoſitis:& premiſſo deorũ concilio:quod arduitatẽ idicat futuri negocij:ſed ne longior ſim.Ordo eſt.Cõcilium ideſt congregatio & conuentio aut cõcilium ideſt conſultatio habetur diuis ideſt a dijs aut inter deos de rebus hominũ ideſt humanis rutuli circunſtant interea ſcilicet dum dij conſultant & eneas aduentat omnibus portis ideſt ad omnes portas.Aeneas heros ideſt vir heroica virtute & generoſitate preditus: aduenit cum multis milibus ſcilicet hetruſcorum.Mars vocat ſcilicet in certamẽ:& itur ſcilicet vtrinq;:in pugnam totis viribus.Turnus potens in prelia ideſt robuſtus preliator: interimit ideſt occidit palanta ſcilicet filium euãdri.&duces ſcilicet diuerſi vtriuſq; partis ceduntur ideſt occiduntur & vulgus ſine nomine ideſt nobilitate & fama ideſt ingnobile cadit.Turnus ſubtrahitur ideſt clancululũ per ſubtilitatẽ & callíditatem pugna ideſt ab ipſa pugna numine ideſt diuina poteſtate & nutu ideſt voluntate iunonis: Aeneas perſtat ideſt perſeuerat in pugna aut ſuperſtat cede ideſt nece Mezenti pro meyentij piata.i.purgata:& perimit ꝑ vulnera .i.letaliter vulnerat.dextra inuicta ideſt que nunq̃ victa fuerat:lauſum ſcilicet filium Mezentij quẽ prius laudauit forte i cõmẽdationẽ auũculi ipſiꝰ romuli.Nam vt dixit Ouidiꝰ Ilia cum Lauſo de numitore ſati:alludit enim ad nomina futura vt eorum antiquitatẽ probet Mezentius ipe vltor ideſt vindex nati ideſt filij ſui lauſi occidit ideſt oppetit & in necem cadit.mox ideſt paulo poſt & ita docetur anceps & formidoloſa belli alea.

P. Vergilij Maro. Aeneidos Liber Decimus.

Anditur interea dom⁹om nipatētis olympi: Alij omni potentis.
Conſiliumq; vocat diuum pater atq; hominū rex
Sydeream ī ſedem: terras vnde arduus omnes
Caſtraq; dardanidū ſpectat: pp̄loſq; latinos.
Conſidunt tectis bipatentibus incipit ipſe.
Cœlicolæ magni quianā ſententia vobis Iuppiter.
Verſa retro: tantūq; animis certatis iniquis:
Abnueram bello italiam concurrere teucris:
Quæ

Andit̄ interea dom⁹ om. olympi. Q ueādmodū p̄miſim⁹ ī hoc. x. li. ſic̄ cōſūmatiſſim⁹ ē nūeroꝝ denari⁹ ita ad cōſūmationē pducēt̄ belloꝝ p̄ludia ſūmis em̄ virib⁹ vtriq; cōcurrer̄. p̄ſētib⁹ videlicet ducib⁹. Ceteꝝ q̄a vbi tm̄ eſt reꝝ viteq; piculū nō ſine cōſilio īchoādum eſt: q̄ ut dicit Sal. Priuſq̄ īcipias cōſulto & vbi cōſulueris mature facto opus eſt: iō ex more homerico ī dijs agit reꝝ hūanaꝝ officia docetq; Iouē cōſiliū cōcitaſſe deoꝝ: illicq; īter venerē & iunonē ſummū fuiſſe certamē. cui⁹ cū iuppiter modū nō īueniret pollicet̄ ſe equū vtriſq; fore nec alterū pluſq̄ alterū adiuturū. vt. ſ. cognoſcam⁹ q̄to p̄ſtātior ſit turno eneas quē ſine nūinis ſuffragio facile vicerit. Tota ergo fictio poete in enee gl'iam tēdit. vtq; ex padoxo ſtoicorū doceat deis ipſis res hūanas cure eſſe Habemus ergo poſt deoꝝ cōſiliū Iouis contionem ſane argutam: Meminerimus aūt ab egnatio legi omnipatētis olympi: nō oīpotētis

Quæ cõtra vetitũ diſcordia? q̃s metus aut hos
Aut hos arma ſequi ferrũq; laceſſere ſuaſit?
Aduemet iuſtum pugnæ (ne accerſite) temp⁹:
Cum fera carthago romanis arcibus olim
Exitium magnũ: atq; alpes immittet apertas:
Tum certare odijs: tum res rapuiſſe licebit.
Nunc ſinite: & placitum læti cõponite fœdus.

oĩpotẽtis idq; ſeq̃mur. Donati v̄ba ſũt. ¶ Celicole: Oĩm facit cãm: quoniã fauore iunonis oẽs cõtra troianos erãt: nominatim aũt vxorẽ ſuã carpere noluit. Sentẽtia vertit: oſtendit nõ decere deos mutari aut iniuſtos eẽ. Abnuerã bello italiã. c. Nõ eſt cõtra id qđ dixit ĩ primo. Bellũ ĩgens geret italia: nã eneã dixit geſturũ bellũ ĩ italia: non italiã geſturã. Cũ autẽ oẽs deos obiurgat iunonẽ iſolẽtie rephendit. Ven⁹ aũt nacta eſt tp̃s cõgruũ q̃relis. qa vidit iouẽ fauẽtẽ troianis. Hec ille Ordo eſt. Dom⁹ olympi: oĩpatẽtis. i. celũ pãdit̃. i. aperit̃ ĩterea ſ. orto ſole: & pater diuũ. i. deo℞ & rex hoĩm ſ. iuppiter vocat cõciliũ. ſ. deo℞. i. deos ipſos cõcitat & cõuocat: ĩ ſedẽ etheream. i. ſup ethera vñ. i. de qua ſede: ipſe arduus aſpectat oẽs terras & caſtra dardanidũ. ꝓ dardanida℞. i. troiano℞ a dardano iouis filio orto℞: & pp̄los latinos. i. italicos turno fauẽtes ſup. dij cõſidũt. i. ſimul ſedẽ capiũt tectis bipatẽtibus. i. vtrinq; patẽtib⁹ & ſupne & iferne aut ab ortu & occaſu. Ipe icipit. ſ. cõcionẽ O celicole. i. dij ſupi celũ colentes magni. i. maximi numinis ſũmeq; poteſtatis: qanã. i. quãobrẽ ſnĩa. i. decretũ & ſtatutũ fatale qđ ſemel ſenſiſtis eſt vobis v̄ſa retro. i. retrorſum hoc ẽ reuocatũ ẽ: & nõ ꝓcedit nec ſortit̃ effectũ: & qanã. i. cur: certatis tm̃. i. intm̃ aĩs iniq̃s. ſ. cõtra placitũ & decretũ moliẽtib⁹. Abnuerã. i. noluerã & cõtra nutũ. i. volũtatẽ meã erat italiã concurrere bello: teucris i. cũ troiaĩs: voluit tñ teucros bellũ gerere ĩ italia. Nã ĩ p̄io dixit bellũ ĩgens geret italia. ſic ãt Dõa. ſoluit difficultatẽ. Sed malim dicere Iouẽ ĩ p̄io dixiſſe Veneri nõ qđ approbaret ſed qđ futurũ ſciret: ſic. ſ. ꝓphana ſacris aſtruere. Chriſt⁹ petro dixit Ter me negabis: aut de iuda. Vnus veſtrũ me traditurus eſt nõ ĩdicãs qđ voluit ſed qđ futurum nouit. Q ue. i. q̃lis eſt ſup. iſtec diſcordia: cõtra vetitũ. i. ꝓhibitionẽ meã. q̃s metus. i. q̃ religio ſuaſit aut hos. i. teucros. aut hos. i. rutulos ſeq arma & laceſſer̃ ferrũ. i. laceſſere ſe ferro: aut ferrũ lacerũ efficere nimia pugna? Tp̃s iuſtum. i. debitũ & legitimũ pugne: aduemet. ſ. olĩ ſpõte ſua: ne accerſite. i. nolite ꝓuocare: olĩ. ſ. cũ fera carthago imittet arcib⁹ romanis. i. ĩ arces romanas: magnũ exitiũ. i. excidiũ & cladẽ mlto℞ ciuiũ atq; imittet alpes aptos. i. alpinos pp̄los aut eos q̃s p alpes traduxit Hãnibal mõtẽ q fregit aceto vt dicit Iuuenalis. Licebit. i. licitũ erit tum. i. tũc certare odijs: & licebit tũ. i. tũc rapuiſſe res i. rapinas facere: ſinite. i. deſinite nũc: & vos leti. i. cõcordes & fauẽtes: cõponite fedus placitũ. ſ. mihi q nolo italiã cõcurrere teucris. Ordo.

SER.

Pandit̃ iterea do. om. olym. ſcđm poeticũ morẽ hoc dicit: fact⁹ eſt dies. qa poetę dicũt matutino tp̃e aperiri cœlũ. noctu vero claudi: vñ eſt illud añ diẽ clauſo cõponet veſp. o. nã paulopoſt deſcriptur⁹ eſt noctẽ vt iãq; dies cœ. cõ. vt intelligam⁹ aliũ diẽ eſſe cõſumptũ & nũc eũ more ſolito noctis p̄termiſiſſe deſcriptionẽ: q̃q̃ pandit̃ cœlũ ẽt ſimpliciter poſſumus accipere ꝓ quolibet tp̃e. ſ. ad numina cõuocanda: qđ & meli⁹ ẽ qa ait interea. i. dũ hæc gerunt̃ ĩterdiu. nã interea particulã p̄terita negocia cõiungit futuris Sidereã in ſe. In aſtriferũ circulũ non em̃ oẽs circuli aſtriferi ſunt ſed ſolus ſupior. Terras vñ arduus oẽs: vt in. i. Et iã finis. e. c. i. æ. ſ. deſpicies. m. v. t. q;. i. Caſtraq; dar. aſpe. po. q;. la. poſt gñalitatẽ ĩtulit ſpẽm: Cõſequẽs ẽt eſt vt oẽs terras vidẽs cernat etiam caſtra troiana. Bipatentibus: phyſice dixit nã cœlum patet ab ortu & occaſu: Eſt aũt ſermo Ennian⁹ tractus ab oſtijs q̃ ex vtraq; parte aperiũtur: vnde modo bipatẽtib⁹ aptis itelligim⁹. Cælicolæ. m. oronis iſti⁹ hoc agit ĩtẽtio vt ab odijs troianorũ iuno reuocet̃. Q uia nã: Ennian⁹ ſermo ẽ. Verſa re. mutata. Q uæ te genitor ſen. ver. Certatis ãt cõtra vos aut cõtra meã ſentẽtiã. Abnueram bel. ita. c. t. ꝓhibuerã italiã contra troianos bella ſuſcipere. atq in. i. ait Bellũ ingens geret ital. Q uod ita ſoluit: aut quia cum vno deo vel dea aliter loquitur. Vnde eſt in primo. Hic tibi fabor em̃ qñ hæc te cura remordet aliter vero cũ oĩbus dijs vtilitatis cauſa ꝓpter remouẽdã eo℞ contentionẽ: aut certe qa ait ĩ p̄io Ternaq; trãſi. ru. hy. ſubac. Illic em̃ dixit æneã ĩ italia cõtra rutulos tm̃ eſſe pugnaturũ nũc aũt oĩs eſt italia in bella cõmota iunonis iſtinctu: qđ & Alecto ꝓmiſit: vt finitimas ĩ bella ferã rumorib⁹ vrbes: & iuno pollicita eſt ſe magis eſſe facturã: vt ego ſi q̃ ſup fortũa laborũ ẽ: ipſa regã. Q uę cõtra vetitũ diſcordia: cõtra prohibitionẽ meam: & ſic dixit vetitũ vt æquũ: vt & ſeruãtiſſim⁹ æqui. Sane ſub cõmotõe oim deo℞ maxime ſolã tãgit iunonẽ: cui⁹ odia in ſequebant̃ ẽt hoc bello troianos qđ ẽt ſequentes iouis allocutiones manifeſtius ĩdicant. Ferrũq; laceſſere. ꝓ ferro ſe laceſſere: Ne accerſite tp̃s: nolite bello℞ tp̃a p̃occupare & bñ ſatiſfacit vxori cũ ꝓhibitiõe. Significat autẽ bellum punicũ ſcđm qñ Hannibal ĩgreſſus italiã apud Cãnas vicũ apulię oẽm pop. Ro. deleuit exercitũ. Olim q̃nq;. Alpes imittet apertas: emphaſis eſt. Non em̃ dixit per alpes imittet exercitum: ſed ipſas alpes quas patefecit nõ ſibi tm̃: ſed omnibus gentibus quæ ſecundũ Catonem & Liuium muri vice tuebant̃ italiam: quas Hannibal poſt bella Hiſpaniæ q̃ decẽ & ſeptẽ annis confecit aceto rupit iuuena. Et montẽ rupit aceto. Deniq; loca ipſa quæ rupit apenninæ alpes vocant̃ Res rapuiſſe lice. clarigationẽ exercere: hoc eſt p fœciales bellũ indicere: Nã ancus martius cũ videret populũ Romanũ ardentem amore bellorũ. & plærũq; inferre bella gentibus nulla iuſta extante ratiõe & exinde pericula grauia creari: miſit ad gentẽ equiculanã: & accepit iura fœcialia per quæ bellũ indicabatur hoc mõ ſicut etiã de albanis rettulit Liuius: nam ſi quando homines vel animalia ab aliqua gẽte rapta eſſent popu. Roma. cum fœcialibus. i. ſacerdotibus qui faciendis fœderibus præſunt: ꝓficiſcebatur ẽt pater patratus & ante fines ſtans clara voce dicebat belli cãm: & nolentibus res raptas reſtituere: vel auctores iniuriæ tradere iaciebat haſtam: q̃ res erat pugnæ p̃cipiũ: etiã ſic licebat more belli res capere. Clarigatio: aũt dicta eſt: aut a clara voce qua vtebat̃ pater patrattus απο τησ κληρου hoc eſt ſorte: nã per bellicam ſorte ĩuadebãt agros hoſtium. vnde & κληρο μοι dicunt̃ græcæ qui iure ſortiuntur bona defuncti. Placitũ mihi ſcilicet.

Clarigatio. Fœciales

Poeta

Iuppiter hæc paucis: at nõ venus aurea cõtra
Pauca refert:

Venus.

O pater o hoĩm diuũq; æterna poteſtas
(Namq;

ASCEn.

¶ Iuppiter hec & c. Subinfert orationem veneris iunonem acerrime incuſantis q; in eneam eneeq; ſocios graui⁹ iraſcatur. vnde dicit Donatus ſic.

DONA.

¶ Alecto cõmouerat ſupos ventos fluctus terras homines Reſtabant autem inferi: ſed & hos nup mouit. Tua. c. oblique hactenus in eam

Ordo.

nus in eã locuta eſt.nũc doloris neceſſitate cõpellit vt eã nominet.Ignotis.v.p ignota maria cõtinuet errores.Hec ille.¶ Ordo eſt.Iuppiter hec.ſ.elocut⁹ ẽ:paucis ſup.vbis at.i.ſed venus aurea.i.formoſiſſima refert cõtra.i.ecõtrario:hoc ẽ rñdet nõ pauca.i.multa. O pater ſ.oium:nã iuuans pater interp̃tat̃ iuppiter: & qa eũ & deoꝝ hoiumq; regẽ alloqt̃. gñaliter accipiẽdũ recte cẽſet Serui⁹:o eterna poteſtas hoim & diuũ.i.diuoꝝ.i.q eternũ habes imperiũ i hoies & deos oẽs(facit aũt parentheſim: q̃ſi iuppiter dicat qd me compellas gnata.ad hoc em rñdet:i eo ſolo eẽ ſpem ſalutis dicens. Nãq;.i.iõ te alloq̃r nã qd̕ aliud.ſ. numen aut auxiliũ ſit vſq̃.ſ.alibi q̃ i te:qd̕ q̃amus iplorare.i.ploratu afflagitare aut depoſcere? q.d.nullũ(Tu cernis vt.i.queadmodũ rutuli iſultent ſ.ob victoriã partã inſolẽtiores effecti: & vt i.q̃liter turn⁹ ferat̃ p medios.ſ.rutulos:exiſtẽs inſignis eqs & vt ipſe tumidus.i.iflat⁹:marte ſcd̕o.i.bello pſpere pacto fauore martis:ruat i.p̃ceps vehat̃ menia clauſa.i.tametſi clauſa: nõ tegunt.i.ptegũt iam teucros: qn.i. qnetiã vel inſup:ipſi.ſ.rutuli miſcẽt p̃lia itra portas & i ipis aggerib⁹ meroꝝ.i.meniũ aut muroꝝ: & foſſe ſ.ſub aggerib⁹ facte.inũdãt ſanguine ſ.troiano Aeneas.ſ. princeps eoꝝ & ptector: abeſt ignarus.ſ.tãte cladis.Sines.i.pmittes nenunq̃.aut vnq̃(Nã due negatiões ſic ſite non plus interdũ faciũt q̃ vna) eos ſup.leuari id liberari obſidione. ſ.qua opprimunt̃ & aggrauant̃ vñ leuari dixit.hoſtis iminet iteꝝ muris troie naſcẽtis.i.reedificari cepte.necnon.i. & ẽt alter exerci⁹ ſup.iminet muris:ſicut exercitus grecoꝝ iminuit muris veteris troie: q̃s & euertit atq; tytides.i.tidei filius diomedes: ſurgit iteꝝ in teucros.i.i pniciẽ teucrorum ab arpis etolis.i.ab etolo diomede i calabria edificatis:eq̃dẽ.i.ego quidem credo q̃ ſup. mea vulnera reſtãt.i.q̃ iteꝝ vulnerabor a diomede ſicut añ troiã ab eo vulnerata ſum: & ego pgenies tua.i.a te genita demoror.i. expecto futura arma mortalia.i.a mortali mihi iferenda.Si troes petierũt italiã ſine tua pace.i.beniuolentia & ſuffragio aut reuera pace & recõciliatiõe:qa & iuppit̃ illis offẽſus fuiſſe vr̃ ex eo qd̕ dictũ eſt i ſcd̕o.Fer⁹ omnia iuppiter argos Trãſtulit atq; numie iuito. i. diuina volũtate tua refragãte:luãt.i.pmitto:vt luãt.i. abluãt & purgent peccata.ſ.ſua p penitẽtiã:aut dent penas p peccatis:neq; iuueris.i.pmitto vt nõ iuues illos auxilio:ſin.i.ſed ſi:ipi ſecuti tot rñſa q̃ ſuperi & manes.i.inferi dabant: cur q̃ſq; (intelligit de iunone)põt nunc vertere.i. iuertere & in pniciem mutare:tua iuſſa.i.q̃ iuſſiſti:hoc eſt cur cedit troianis in perniciem tuis puiſſe mandatis? aut cur q̃ſq; põt condere noua facta.Quid.i.ad qd.q.d.fruſtra cũ maĩfeſtariũ ſit repetã claſſes exuſtas in littore erycino.i.iuxta ericẽ i ſicilia vbi ven⁹ tẽplũ habet & p̃cipue colit̃.q.d.i cõſpectu meo & i regno meo.Quid ſup.repetã.regẽ tẽpeſtatũ.ſ.eolũ excitũ.i.excitatũ & cõmotũ ad nocẽdũ troianis.& vẽtos furẽtes:excitos.i.euocatos: eolia i.ex eoli regia aut iri actã nubib⁹ q̃.ſ.turno dedit obſidẽde vrbis noue cõſiliũ.Ipſa ſup.Iuno quã nõ noiat:qa cõiugẽ iouis mouet ẽt nunc manes.i.iferos:vñ ipſa in. vij.flectere ſi neq̃o ſupos:acheronta mouebo.hec ſors rerũ.ſ.iferналiũ manebat.ſ.antea itentata.i.nõ ſolicitata.Alecto.i.furia illa infernalis imiſſa ſuperis i.ad ſupos bacchata ſup.eſt per medias vrbes italum.i.

(Nãq; aliud qd̕ ſit quod iã iplorare queam⁹?)
Cernis vt inſultent rutuli: Turnuſq; feratur
Per medios inſignis equis: tumiduſq; ſecundo
Marte ruat: nõ clauſa tegũt iã mœnia teucros.
Quin intra portas: atq; ipſis prælia miſcent
Aggeribus mœrorũ: & iundãt ſanguine foſſæ.
Aeneas ignarus abeſt: nunq̃ ne leuari
Obſidione ſines? muris iterum iminet hoſtis
Naſcentis troiæ: necnon exercitus alter:
Atq; iterum in teucros ætolis ſurgit ab arpis
Tytides. equidem credo mea vulnera reſtant:
Et tua progenies mortalia demoror arma.
Si ſine pace tua: atq; inuito numine troes
Italiam petiere: luant peccata: neq; illos
Iuueris auxilio. ſin tot reſponſa ſecuti
Quæ ſuperi maneſq; dabant: cur nũc tua qſq̃
Vertere iuſſa poteſt: aut cur noua condere fata?
Quid repetã exuſtas erycino ĩ littore claſſes
Quid tempeſtatum regem: ventoſq; furentes
Aeolia excitos: aut actam nubibus irim?
Nunc etiam manes (hæc intentata manebat
Sors rerum) mouet: & ſuperis immiſſa repente
Alecto: medias italum bacchata per vrbes.
Nil ſuper imperio moueor: ſperauimus iſta
Dum fortuna fuit: vincant quos vicere mauis.

SER.

¶ Iuppiter hęc paucis habet pſonaꝝ conſyderationẽ. vt ſuperiorib⁹ pſonis det breuiloquiũ:ecõtra inferiori poteſtati plixã orationẽ vt ait de Venere: at nõ venus aurea contra Pauca refert. Itẽ dido regina quaſi paucis locuta eſt:vt Tũ breuiter dido. O pater o hominũ: & Titan⁹ & caluus qui thematũ materias ois de Vergilio elicuerunt & deformauerunt ad dicẽdi vſum in exẽplo cõtrouerſiarũ has duas poſuerunt elocutiões dicentes Venerẽ agere controuerſiã ſtatu abſolutiuo:cum dicit iunoni tu cauſa fuiſti periculorũ his qbus italiã fata cõceſſerant. Iunonẽ aũt vti ſtatu relatiuo:p quẽ oſtẽdit troianos nõ ſua cauſa laborare:ſed veneris. O pater:o pater generaliter accipe non tantũ Veneris nam ſupra in primo ait Iuno ad Aeolum Diuum pater atq; hominũ rex: & bene in principijs fauorẽ ſibi arte conciliat. Hominum diuumq; æterna poteſtas. Hunc locum Probus q̃rit:ſed dicit vnam rẽ ſcd̕m phiſicos. alterã ſecundũ mathematicos nam diuum poteſtas eſt:qa bona iouis irradiatio honores hominibus tribuit. Aeternam autem poteſtatẽ adiecit propter aliorum numinũ diſcretionẽ:nã & apollinẽ legimus depoſuiſſe diuinam poteſtatem: & Herculẽ vel liberum patrẽ nõ ſemper deos fuiſſe. Nãq; aliud qd ſit.ac ſi diceret cũ pene omnes dij in fauorem iunonis cõceſſerint:nãq; em cõiunctio oñdit hãc habuiſſe cogitationẽ iplorare. Implorare ẽ auxiliũ cõmiſeratiõe depoſcere:qua rõne bene dixim⁹ imploro te vt miſero feras auxiliũ. Cõtra imploro te ad diẽ feſtũ non pcedit. Cernis:ad augendam inuidiã ait cernis ac ſi diceret:nõ eſt opus narratiõe:cũ troianorũ miſerias ipſe conſpicias. Inſultent rutuli:propter illud Interea rutuli portis circum oib⁹ inſtant. inſultare aũt eſt inimicos irridere per

Implorare.

irridere p cauillationē.Exultare vero gloriari & letū eſſe Per me.ſuos Inſignis eqs:ꝓpter illud Vingiti lectis equm comitatus:nam caſtra non eques irruperat.Secundo marte:ad illud reſpicit:Hic mars armipotens animum vireſq; latinis Addidit.Ruat:irruat.Clauſa mœnia magna inuidia:Scimus enim vltimum præſidium eſſe in caſtra confugere &hoſtilem ipetum plærūq; differre:ſicut factū eſt in bello troiano.Modo ergo dicit ademptam eſſe etiā hinc aram miſericordiæ:ſiquidem intra muros hoſtis iſultat.Quin:quinetiam.Ipſis:in ipſis:aggeribus autem munitioibus:ſed abuſiue & in muris ideo quia ſupra di-

italū.i.italoꝝ.Ego nil.i.nullo mō moueor.i. afficior ſup ipio.i.ꝓmiſſione facta de iperio i prio His ego nec metas reꝝ nec tpa pono Imperiū ſine fine dedi.Erat autē in fatis iperium olim p teucros in italia fore: qd & iuno pri ſibi notū ſignificauit.Nos ſperauimus iſta.ſ. inania pollicita dū fortuna fuit.ſ.talis vt ſperare poſſimus. vincāt ſup.illi quos tu mauis vincere.i.ſint voti compotes & rerū potiant dūmodo troiani nō penitus deleantur.

Agger. xit ignaros deinde in muris marteq; cientes Aggeribus:ager proprie dicit terra illa q vallo facto propius ponitur:ſed abuſiue & muros & munimenta oia aggerē dicimus:ſicut mō aggeribus murorum ꝓ munimentis.Mœrorum:ꝓ murorum antiq.nam veteres plæraq; eorum q nos per u dicimus per œ dipthongō ꝓnūciabāt:hinc eſt mœrorū ꝓ muroꝝ.& ecōtra punio:ꝓ pœnio qd vbū a pœna venit:hinc eſt.Et pūica regna vides cum pœnos vbiq; legerimus.hoc autē facit ortographia:qua vocalem quā nos u habem⁹: illi dipthongon habent ου:& ideo putarunt poſſe pro hac littera licet non eādem dipthongon poni inundant:iplent & inuadere faciunt.Leuari obſidione tines.Liberari & obliq p iouē inuidiā cōmouet iunoni Aetolis ſurgit ab ar.atq nō eſt ventur⁹:vn accipiam⁹ Venerē nō quaſi deā loq ſed quaſi vnā de troianis: vt in primo Vnius ob irā Prodimur:itē eodem loco.Cæli qb⁹ annuis arcem:ne futura ignorare videatur. Aetolis autē arpis ſic dixit vt cumas euboicas:nā de ætolia Diomedes venit qui arpos in apulia collocauit.Mea vulnera reſtāt:vt:poſſim iteꝝ vulnerari.Demoror:expecto ſuſtineo.Si ſine pace tua:ſine tua beniuolentia.vt Orantes pacem veniāq; petentes:item Exorat pacem diuū:ergo pace beniuolentia ſuffragio.Dicendo autē ſi ad italam ſine deoꝝ voluntate venerunt Dent pœnas:oſndit ſtatū eſſe abſolutū. Inuito numine tro.Sylepſis per gn̄s eſt.Luant.p.luant.i.abſoluant.Dicimus aūt & luo pœnam:meli⁹ & luo

Luo. peccatū:nā peccatū ſoluit pœna:q em̄ crimine tuet obnoxius eū pœna a priſtina liberat obligatione: contra luo pœnam:ſi dixeris:non ꝓcedit quare pœna ſoluat:tamen auctoritas liceter iſta cōfundit more quo ſolet poni:vel a ſequenti qd pcedit.vel a pcedēti qd ſequit.Neq; illos iuueris auxilio:cōceſſiuus eſt modus ſcd'm ꝓbum.Nāq; in artibus nō inuenit:fit aūt quotiens tedio cōtentiōis:quaſi videmur cōcedere: qd tn̄ nolumus fieri:nā ita agit Venus hoc loco:vt iuppiter magis pſtet auxiliū.Rnſa.ſ.hoc eſt ſi nō ſolū ꝓhibiti nō ſunt:ſed eis cōceſſum eſt:Superi:vt Apollo.Manes:vt creuſa & Anchiſes.Quiſq; verecūde:qa apud maritū cōtra vxorē agit.Exuſtas ericyno in lit.c.argumētū eſt vtrū habeat voluntatē nocendi quæ nocuit.Ericyno in littore aūt ſecundum opinionem ſuam dixit:nam alij apud Caietam dicunt exuſta nauigia:vnde & caieta dicta eſt.Actam nubibus irim impulſam.ſ.vt perſuaderet matribus incendium nauium:aut ſecundū artem rhetoricam rē vnam in duas diuiſerit:nā p irim naues exuſtæ ſunt:ſed meli⁹ eſt vt nō ſit iteratio:& ad Turnum miſſam intelligere:nec nos cōmoueat ordo conuerſus.Solent em̄ grauiora in principijs.& in fine ſcd'm artē rhetoricā poni.Nubibus:per nubes:Sors reꝝ.i.regnum.nam per ſortem inter ſe fratres mundi regna diuiſerunt.quæ iuno præter inferos in troianorum pniciē mouerat. Superis imiſ.ac ſi diceret non iam troianis ſed dijs Reſpexit aūt ad illud.Et cæli cōuexa per au.Baccata p u. pfurit & bene bacchata per vrbes.quia per ſimulationem ſacrorum liberi patris matres egerat in furorē. Super.i.de imperio:vt multa ſuper priamo rogitans.eſt autē verecunda petitio & obliqua per quam magna ioui inuidia cōmouetur.Sperauimus iſta.abſolute dixit.

Si nulla eſt regio teucris:quā det tua cōiunx
Dura:per euerſæ genitor fumantia Troiæ
Excidia obteſtor:liceat dimittere ab armis
Incolumē Aſcaniū:liceat ſupereſſe nepotem.
Aeneas ſane ignotis iactetur in vndis:
Et quācunq; viam dederit fortuna ſequatur.
Hūc tegere:& diræ valeam ſubducere pugnæ.
Eſt Amath⁹:ē celſa mihi Paphoſq; Cythera:
Idaliæq; domus:poſitis inglorius armis
Exigat hic æuum.magna ditione iubeto
Carthago premat auſoniā.nihil vrbibus inde
Obſtabit tyrijs.quid peſtem euadere belli
Iuuit:& argolicos medios fugiſſe per ignes:
Totq; maris vaſteq; exhauſta pericula terræ:
Dum latiū teucri recidiuaq; pergama q̄runt:
Non ſatius cineres patriæ inſediſſe ſupremos
Atq; ſolū:quo troia fuit:xanthū:& ſimoenta

Redde oro

¶Si nulla eſt regio.Proſeqt ven⁹ ceptā orationē orāſvt ſi i italia eneas regnare nō poſſit ſaltē nō occidat ſed incolumis ad veneris regna cōmeare pmittat. De q re cū nihil extet donati. **ABCEn.** Ordo eſt. Si nulla ē regio quā cōiunx tua dura.ſ. troiāis.Iuno det.i.pmittat teucris: **Ordo.** aut ſic. Si nulla regio eſt teucris quā tua coniunx dura det.aut quā det tua cōiūx.ne videlicet videat vituperare coniugē.corā cōiuge. ego o genitor obteſtor.i.obſecro.p dura excidia troie euerſe.fumātia.ſ.adhuc & id iuidioſe dictū cū poſt ſeptenniū nō amplius fument liceat dimittere ab armis aſcaniū icolumē.i. ſanū & illeſū & liceat ſupeſſe nepotem.ſ.meū qa nepos erat veneris.aut generaliter accipiēdo.i.ꝓnepotē tuū.& iactetur ſane eneas vndis ignotis.i.per vndas ignotas ſicut hacten⁹ iactatus eſt & ſequatur viā quācunq; fortuna dederit.valeā.i.permittat valere:tegere.i.ꝓtegere hunc.ſ.aſcanium. & ſubducere pugne dire Amath⁹ ciuitas illa cipri inſule.eſt mihi ideſt ego habeo eam.Et paphos eiuſdē inſule ciuitas.celſa ideſt ſublimis eſt mihi ſcilicet ſacra.atq; cythera ſup.ſūt mihi.& dom⁹idalie.i. ipſi⁹idalij ciuitatis cypri ſup.ſūt mihi iubeto vt ſup.aſcanius exigat hic exiſtens inglorius i.non glorioſus nec inclytus ſed ignobilis exigat iquā.i.ad extremū vſq; agat euum armis poſitis.i.depoſitis ſup.in ditione magna. Et iubeto vt ſup.carthago pmat.i.opprimat ditiōe magna

tiōe magna

tione magna ausoniā: qđ factura eſt ſi domus enee ab italia ꝓpellit̃. vnde in primo. hoc regnū dea gentib⁹ eſſe Si qua facta ſinant iam tum tenditq; fouetq; ꝓgeniem ſed cm̃ troiano a ſanguine duci Audierat tyrias olim que vteret arces &c. Nihil obſtabit inde. i. ab his locis mihi facis vrbib⁹ tyrijs & precipue cartagini quaſi dicat iunonē nullā ad domū enee pſequendā habere cauſam: niſi quo regnū ita ſie tyrias auerteret arces. vt in quarto dictum eſt. Quid iuuit. i. pfuit euadere p euaſiſſe: peſtem belli. ſ. troiani: & fugiſſe p medios ignes argolicos ideſt ad argolicis troie imiſſos. & qđ ſup. iuuit: tot picula maris & vaſte terre: exhauſta ſup. eſſe. i. exhauſiſſe dū teucri q̃rūt latiū: & pergama recidiua. i. iterum caſura? q. d. nihil. Serui⁹ videtur legere recidiua ideſt renaſcentia. Non. i. nōne. q. d. multo ſatius ideſt melius & ſalutari⁹ fuit inſediſſe. i. inhabitaſſe aut reſidendi cā occupaſſe: cineres ſupmos patrie. ſ. troie atq; iſediſſe ſolū vbi troia fuit red de oro iterū miſeris. ſ. troianis xanthū & ſymoenta. ideſt fluenta illa troiana: & o pater ego oro da miſeris teucris reuoluere iterum caſus iliacos. i. troianos hoc aūt dicēs amaritudine oppreſſa videt̃ defeciſſe venus vnde ſeqt̃.

Redde oro miſeris: iterumq; reuoluere caſus
Da pater iliacos teucris. ꝩ Tum regia Iuno. — Poeta

¶ Coniunx du. hic diſtinguēdū ne duo icipiāt eſſe epitheta: dura fumātia excidia: qđ cōtra artē fit nulla iterpoſita cōiūctiōe. Nulla aūt regio iuidioſe dixit: vt ſupra in primo cūctus ob italiam terrarum clauditur orbis: cum a ſola arceant̃ italia. Per euerſæ genitor fumātia troię: Cū dicim⁹ rogo te p deos: hoc videmur dicere memineris religiōis curæ eſſe petitionē meā ſicut in primo expſſit: At ſperate deos memores fandi atq; nefandi. Cū aūt dicim⁹ rogo te p miſerias meas videmur dicere memineris ab eo te rogari q miſerias ptulit: vt q rogat̃ ad miſericordiā miſeriarū cōmemoratione flectat̃: ſicut eſt nūc inveneris petitione: nā iō ſic rogat vt cōmemoratiōe in fœlicitatis troianæ ipetret miſericordiā: alias ſtultū eſt cū adiuratur Iuppiter p excidia troianoꝝ. Incolumē. a. ideo Venus p enea nō petit hoc loco: nō qa pro eo nō mouet̃: ſed aut qa ſcit eū celerius eſſe moriturū: aut qa ſoli Aſcanio debetur iperiū: vt Cui regnū italiæ romanaq; tellus debet̃ Amathus & paphos: Cypri inſulæ ciuitates ſunt veneri conſecratæ. Cytherea inſula veneri cōſecrata: dicimus aūt hęc cytherea in plurali: ſicut hæc ſolyma & hæc artaxata. & megara. Idalium: ciuitas Cypri inglorius: ſine triumphis imemor gloriæ. Inde ab Aſcanio tyrij nihil timebunt: & verū eſt: nā Scipio vaſtaturus eſt africā. Quid peſtē euadere belli iuuit? in fine iā agit miſerabiliter: ſicut egit in principijs. Nā hoc pcipit ars rhetorica: vt epilogi & principia pari rōne tractent̃ Peſtē aūt incendiū ſignificat: vt & toto deſcēdit corpore peſtis. Cū de naui bus loqueret̃ icēſis. Fugiſſe p ignes exprimit qđ ſit belli peſtē euadere. Recidiua pgama: renaſcētia. Tractus aūt ſermo eſt de arboribus: q̃ alijs ſectis repullulant. Ergo illud ſolū recidiuū dicit̃: qđ poſtea renaſcitur: vñ modo recidiua dixit quæ renouantur ab his quæ ſunt ſuperſtites troianis periculis. Cineres patrię inſedis. propter illud dulciſq; meorum Reliqas colerē. Atq; ſolā quo troia fuit: vt in tertio: Et cāpos vbi troia fuit. Xanthū & ſimoenta Redde oro miſeris. Ambiguum eſt vtrum dicat redde nobis re vera troiā antiquā an redde nobis terras in italia ad ſimilitudinē troiæ. Nouimus em̃ hanc conſuetudinem fuiſſe: vt aduenæ patriæ ſuæ imaginē ſibi redderent: vt Effigiem zanthi troiāq; videtis: Bene ergo Venus medio vſa eſt genere loquendi: vt vtrūq; ſignificaret: & antiquæ Troiæ reditum & imperiū italiæ. qđ troianis ad ſimilitudinem troiæ fore iuppiter promiſerat: & magis hoc eſt quod latēter deſiderat atq; petit Iterūq; reuoluere caſ. Si ad troiam vis referre: ſic dic da nobis troiam p naufragia & picula. i. patiamur denuo q pertulimus. dūtaxat nobis troia reddatur. Si vero ad italiam vis referre: ſic intellige: redde nobis italiam & libenter repetimus ea quæ in troia pertulimus.

SER.

Cythera. Solyma.

ASCEn. ¶ Tū regia iuno Acta furore graui. Recitat reſpōſionē iunonis ſane artificioſā vt & ſerui⁹ & Dona. edocet. DONA. Donati vba ſunt. Acta: furore ergo iniuſte cōmota. Oñdit iuno ſe iuitā cogi. Nā nihil rūpit̃ niſi magna violētia. Aeneā nitit̃ colorare falſa: nā Aeneas bellum nō mouit. ſed iſtinctu iunonis latini. Nū puero. Hoc quoq; falſum eſt. Nā ſeniorib⁹ rē religt: & pugnā cōmittere vetuit. Cui pilūn⁹. a. Per cōparationē Aenee & veneris & ſui & Turni extollit cām ſuā: & deprimit aduerſariorum. Nos aliqd: extenuat factū ſuū. Veꝝ Ven⁹ aſfuit cauſe: cui dij & fata fauebāt. Me duce. que grauiora ſunt argumēta i fine ſeruat. Hec ille. Ordo. Ordo aūt eſt. Tū. i. deīde poſtq̃ cōticuit ven⁹: iuno regia. ſ. cōiunx: acta. i. ipulſa & ſtimulata graui furore inqt ſup. qđ. i. ad qđ cogis me rūpere. i. iterrūpere alta ſilētia. i. alto: hoc ē imo pectore recōdita: q̃ rūpunt̃ dū loqmur. ē ergo: qđ me cogis ꝓloq q̃ ſilere malim q̃ in te qcq; dicere: & quid cogis me vulgare. ideſt vulgo manifeſtare: verbis. i. apto ſermone dolorem obductum: ideſt celatū & abſtruſum? q. d. id nō facis cū tuo cōmodo: nā vt te falſo coqueſtā pbem dic mihi an qſq̃ hoim & deū ſubegit: ideſt cōpulit eneam ſequi bella aut iferre ſe hoſtem regi latino? q. d. quia iniuſtū eſt externum velle ꝓpellere indigenas: & ita ſi receptus nō eſt: abijſſe debuit ſine bello. & ne ven⁹ dicat eadē fata que coegerunt in italiā venire: cogere & bellum inferre: purgat hoc dicēs. Eſto ideſt

Acta furore graui. ꝩ quid me alta ſilētia cogis — Iuno.
Rumpere? & obductū verbis vulgare dolorem
Aenæan hominum quiſq̃ diuumq; ſubegit
Bella ſequi? aut hoſtem regi ſe inferre latino?
Italiam petijt fatis auctoribus eſto:
Caſſandræ impulſus furijs: nū linquere caſtra
Hortati ſumus: aut vitam cōmittere ventis?
Num puero ſummam belli: nū credere muros?
Tyrrhenā ve fidem: aut gētes agitare quietas?
Quis deus in fraudem? q̃ dura potentia noſtra
Egit? vbi hic iuno: demiſſa ve nubibus Iris?
Indignum eſt italos troiā circūdare flammis
Naſcentem: & patria turnum conſiſtere terra.
Cui Pilumnus auus: cui diua Venilia mater?
Quid face troianos atra vim ferre latinis?
Arua aliena iugo pmere? atq; auertere prædas?
Quid ſoceros legere? & gremijs abducere pactas?

Pacē orare

Pacem orare manu:præfigere puppibus arma
Tu potes ænean manibus ſubducere graium.
Proq; viro nebulã: & ventos obtendere inanes
Et potes in totidẽ claſſem cõuertere nymphas:
Nos aliquid rutulos cõtra iuuiſſe nefandũ eſt.
Aeneas ignarus abeſt:ignarus & abſit.
Eſt paphos:idaliumq; tibi:ſunt alta Cythera:
Quid grauidã bellis vrbẽ:& corda aſpa tẽtas:
Nos ne tibi fluxas phrygiæ res vertere fundo
Conamur:nos an miſeros qui troas achiuis
Obiecit:quæ cauſa fuit conſurgere in arma:
Europãq;:aſiamq;:& fœdera ſoluere furto:
Me duce dardani' ſpartã expugnauit adulter:
Aut ego tela dedi:fouiq; cupidine bella:
Tum decuit metuiſſe tuis:nunc ſera querelis
Haud iuſtis aſſurgis:& irrita iurgia iactas.

SER. ¶ Alta ſilẽtia:iuno vbiq; ſilens ĩducit: vñ ei oratio niſi eximia neceſſitate nõ dat:hinc eſt Acta furore graui:Sta. Iunonẽ tacitã furibũda ſilẽtia torquẽt:& notãdũ q ſigil latim dicta veneris hac rõne ſoluunt.Silẽtia cogis rũ.ſi lẽtiũ rũpere eſt nõ oĩo tacere:vñ apparet vſurpatiue dictũ eẽ.Cõpoſito rũpit vocẽ.i.loqtur.nã vocẽ rũpere ſile re eſt:ſilentiũ rũpere loqui:Obductũ dolo.celatũ & diu turna iã cicatrice coopertũ:nã obduci dicunt vulnera q cicatrice claudunt.Aeneã ho.quiſq̃.celat quæ facta ſunt: q̃ nõ ſunt facta cõmemorat:nã nõ Aeneas ſed turnus iſtin ctu iunonis bella cõmouit:Vtit autem replicatione rerũ obiectarũ.Poſt em̃ ſequit ſolutio .Eſto.mõ aduerbiũ eſt cõcedentis:nã grecũ eſt ἐστω.Illo aũt loco verbũ eſt.Eſto o nũc ſol teſtis.Caſſandræ ipulſus furijs:bene furijs plura li numero qd de vaticinãtib' non dicit:vt videant me rito eſſe decepti:q caſſandræ inſanienti crediderunt: qd falſo dicit a iunone ſicut ex verbis pbamus Anchiſæ:q ait in tertio:Quẽ tũ vates caſſandra moneret.Vitã com mit.vẽ.i.incertis & ĩanib' reb'.Nũ puero ſũmã.b.Exag geratio eſt ab ætate.Tyrrhenãq; fi.inire ſocietatẽ cũ ini micis gentib':aut certe diſrũpere fœdera:q̃ turnus cũ tyr rhenis inierat.Sciẽdũ ſane Turnũ auxiliorũ cauſa ad Me zentiũ confugiſſe.Genteſq;.q.nã licet vellẽt in bella prũ pere:tñ erant quietæ propter illud oraculũ.Externos op tate duces.Quis.d.in.f.in periculũ.ita em̃ in iure lectum

Fraus. eſt fraudi erit illa res.i.piculo.Quæ dura.p.n.ad illud re ſpicit:ſi nulla ẽ regio teucris quã det tua cõiũx dura . Nu bibus iris:pter illud:Aut actã nubib' irim. Indignum eſt italos troiã circũdare flãmis:rhetoricũ eſt.nã quotiẽs aliqua non poſſumus ſoluere:paria opponimus qd nunc Iuno facit:nã negare nõ põt nec ſoluere:quia obſidentur troiani.vñ dicit hoc indignũ eſt troianos obſideri.aliena eos matrimonia ripere dignũ eſt:ſic i bucolicis : Dic q; bus in terris inſcripti nomina regũ.Pilũnus auus:Cõpa rat genus Turni cũ Aenea dicens ẽt auum eius eſſe deum Itẽ ad Veneris obtrectationẽ dicit cui venilia mater : nã venilia nympha eſt.Pilũnũ aũt ideo Turni auũ dicit vt a vicino nobilis genere eſſe videatur ſicut eſt æneas . nam paulo poſt dictura eſt Pilũnuſq; illi quart' pater. Atra fa. ſæuo bello & eſt belli diffinitio:Nõ em̃ facib' pugnaue rant.Auertere pdas:iuidioſe:cæterũ nihil rapuerant. Le

Sacrileg' gere:furari:vñ & ſacrilegi dicuntur qui ſacra legunt hoc eſt furant:alibi Vel q ſublegi tacitus tibi carmina nup. Gremijs abducere pactas.Nã añ vſum tabularum matri monij

Eſto.i.cõcedatur.& ita ſit.q petijt italiã fatis autoribus.i.fatorũ autoritate.(Noue aũt di cũt fata autores ſicut ſydera teſtes) ipulſus vi delicet: furijs.i inſano vaticinio caſſandre.ſ. filie priami:nũ.i.nunqd:nos ſum' hortati lin quere.i.vt linquat caſtra : aut cõmittere. i. vt cõmittat:vitã ventis.i.incertis & inanib' re bus.aut iõ ventis:qa niſi vẽto tyberis fuiſſet renauigabilis fact':fuiſſet ab hoſtib' dephen ſus.vt.ſ.nunc phyſice dicat qd prius poetice: Nã ſic poſſumus itelligere aquas tyberis eſſe ctas nauigabiles nõ numine tybris dei ſed vi ventorũ ab inferiore cõtra flantiũ & ipedien tiũ curſum.Num ẽt hortati ſumus ipm cõmit tere puero.ſ.aſcanio ſũmam.i.precipuã admi niſtrationẽ belli:qd etiã nõ fecerat eneas ſed oratorie p ſe ſumit iuno q̃ vero ſimilia ſunt. Nã nihil patri illo charius:num ẽt hortati ſu m':ſed mire iuno de ſe loquẽs maſculino vtit genere nõ qa de eo dictũ ſit:Nec dextre erãti de' abfuit:ſed qa dicẽdo hortati ſignificat ſe multos deorũ habere fautores & cõſentaneos: num ergo hortati ſumus:credere.i. cõmittere puero muros aut agitare.i.puocare & laceſſe re fidẽ tyrrhenã.i.ſocietatẽ & fedus quã & qd inter ſe habẽt & gentes cetas.ſ.ante enee ad uentũ. Quis deus egit .ſ.ipulit eũ i fraudem ſ.faciẽdam turno:aut q̃ dura potentia noſtra egit ſup.eũ in fraudẽ:q.d.nullus & nulla.vbi ſup.fuit hic.i.ad has res faciẽdas iuno iris de miſſa nubib':q.d.nuſq̃ interfuit nec cõſuluit & loqtur de ſe tãq̃ de alia in tertia pſona:q.d. ea quã tãtope accuſas nõ iterfuit his enee tui facinorib' turpibus & negligẽtie ignaue. In dignũ ẽ.i.res idigne ferẽda:italos circundare troiã naſcentẽ flãmis & turnũ cõſiſtere.i.per ſtare:aut cõſtituere turnum in terra patria:cui ſcilicet:turno:pilumnus ſcilicet deus:eſt auus & diua venilia.ſ.nympha eſt mater.q.d.qa i dignũ eſt regẽ e ſuo regno deturbare:dignũ& iuſtũ eſt alteri' regni inuaſores ẽt flãmis ppel lere & iniquas ſedes exurere.Quid ſup. cẽſes iuſtum ne an iniuſtũ:troianos ferre.i.q troia ni inferũt latinis vim.i.violentiã face atra.i. iniq̃ & pniciosa:& pmere iugo.i. ſeruitute ar ua aliena atq; auertere pdas .i .depdari agros auertẽdo pecora & armenta:qd ſup.cẽſes le gere.i.ſuffurari ſoceros & abducere gremijs.i. e gremio ſpõſi pactas.ſ.ſpõſas:& inuidioſe de re vna pluraliter loquit.Quid ſup.eſt aut cen ſes eẽ orare manu.i.idicijs manuũ:pferẽdo ſci licet ramũ oliue:pacẽ.i.cõcordiam.& pfigere puppib' arma.i.bellũ minari ac ſtatim ĩferre: q.d.id merito ĩdignũ cẽſeat.deniq; ſi vis eneã eripe:ſcis q̃ pacto id facias:qa tu potes id em̃ feciſti vt in ſcdo:deſcendo ac ducente deo flã mã inter & hoſtes expedior &c.ſubducere. i. clã abducere eneã manib' graiũ ideſt grecorũ & obtendere.i.cõtra tendere & pſentare p vi ro ideſt quẽ virũ eſſe iactas: nebulam ideſt rẽ inanẽ & fedã:vnde nebulones dicti ſũt:id au tem fecit in cõgreſſu cũ diomede vbi vulnera ta eſt ven'.& potes obtẽdere vẽtos inanes p viro nefandũ eſt ſcilicet ſecundũ iniquũ iudi cium tuũ aut ironia eſt aut iterrogatio: eſt ne nefandũ nos cõtra.i.ecõuerſo iuuiſſe aliquid ideſt in aliquo rutulos q.d.minime. Eneas i quis abeſt ignarus:abſit ignarus.q.d.qd tum poſtea aut q̃ iniuria ſi abeſt a terra aliena . Eſt tibi paphos & idaliũ ſũt alta cythera ciuitates & loca cypri molliſſima. q.d.abduc eneã tuũ illuc:nã qd.i.ad qd:tẽtas.i.laceſſis:vrbẽ.ſ.lau ro lauiniũ:

rolauiniũ: grauidã bellis.i.q̃ olim mlta bella geſſit:& corda.ſ.virorũ:aſpera.i.acria & ſtrẽnua |& dura tibi & tuis futura. Conamur ne nos vertere.i.euertere fundo.i.funditus : tibi ideſt in perniciem tuam res phrygie:fluxas|.i. fragiles?q.d.nõ:vnde addit:nos ne ſup.id co namur:an ſup. is videlicet paris: qui obiecit achiuis. i. grecis troas miſeros .i.miſeratione dignos aut imbelles.que cauſa fuit europam ſup.propter grecos:& aſiam propter phryges conſurgere in arma & ſoluere furto.i.p̃ raptũ furtiuum helene:federa.q.d.nulla. Expugnauit ne ſup.adulter dardanius.i. phrygius.ſ.paris:ſpartam.i.ciuitatem ſpartanã amyclas nomine me duce.q.d.non ſed te.aut dedi ego tela.ſ.amoris aut belli:& foui ne bella cupidine ideſt amore aut cupiditate.q.d.non.decuit te metuiſſe tuis ideſt pro tuis tum cum hec faceres:tu aſſurgis.ſ.cõtra nos:ſera ideſt nimis tarde:querelis haud iuſtis.i.iniquis &iactas iurgia irrita ideſt non profutura.

monij cautiones ſibi inuicem emittebant.in quibus ſpõdebant ſe conſentire in iura matrimonij : & fideiuſſores dabant.Vnde admiſſum eſt vt dicamus virum a ſpondẽdo ſponſum:cæterum proprie ſponderi puellæ eſt. Ergo Sponſus. ſponſus non quia promittitur ſed quia ſpondet & ſponſores dat.Sane exaggeratio eſt nimia in eo quod ait gremijs abducere tanq̃ iam vxor eſſet. Præfigere puppibus ar.propter illud Scuta virum fluuio pictaſq; innare carinas.ſ.quando ad petenda nauigauit auxilia.Pacem autẽ orare:propter id.centum oratores auguſta ad mœnia regis ire iubet.Proq; viro nebulam:ad opprobrium viro dixit non pro filio rem inanem oppoſitam.Dicit autem quando eum Venus a Diomede liberauit: vel Neptũnꝰ ab achille:quod Veneri imputatur:quia in eius gratiam factum eſt.Ventos Inanes:vacuos & eſt nebulæ diffinitio. Et potes in totidem claſſem conuertere nymphas. licet hoc mater deum fecerit tamen hoc Veneri imputatur:quia ĩ eius gratiam factum eſt:vt in illo loco. Quas illi philomena dapes:cum progne fecerit:ſed ꝑpter philomenam:aut certe quia Venerem dicũt eſſe matrẽ deũ. Aeneas ignarus abeſt?ea quæ ſoluere non poſſumus irridemus.vt hoc loco:ſic in bucolicis.præmiſit Diuini opꝰ. alchimedontis poſtea per irriſionem ait:Et nobis ideſt alchimedon duo pocula fecit.Grauidam bellis vt. Alibi populoſq; feroces contundet:Vrbem autem prouinciam dicit quomodo italiam quæro patriam. Nos ne.t.f.Status relatiuus per quem oſtendit venerem magis troianis cauſam fuiſſe periculorum. Fluxas molles quæ poſſent etiam ſine inimicis perire.Fluxas res pu.Fœdera.ſ.f.legitur in hiſtorijs ꝙ troiani cum græcis fœdus habuerunt.vnde & paris ſuſceptus eſt hoſpitio & ſic cõmiſit adulterium.Ergo ſoluere fœdera furto amicitias adulterio diſſipare. Nam furtum eſt adulterium : vnde eſt Et dulcia furta:& euerſi illi hæc vera cauſa:nam fœdera quæ inter græcos & troianos fuerũt:ita ſoluta ſunt. Hercules cum expugnato ilio filiam Laomedontis Heſionam priami ſororem Telamoni dediſſet:profecti ſunt legati cum Priamo:& eam minime repetere potuerunt illis dicentibus ſe eam habere iure bellorum: vnde com motus priamus miſit Paridem cum exercitu:vt aliquid tale abduceret.aut vxorem regis.aut filiam:qui expugnata ſparta Helenam rapuit.Hic Vergi.vtrũq; tangit:& hiſtoriam iſtam quã modo diximus:&ꝑpter iudicium paridis:q̃uis fabuloſa ſit illa res & a poetis cõpoſita. Qui troas achiuis:at qui de Venere loquitur:ſed quia dei arſenothelis ſunt vt diximus ſupra ideo ſic dixit : nam in ſubauditione ponunt ea quæ non poſſumus dicere.Dardanius:propter iniuriam æneæ hoc poſuit:qa dardanus dicitur:nam pite dubium nomen elegit q cõtumeliam cõmunicaret æneæ.Spartam expugnauit:hoc de hiſtoria eſt vt di- Preterito rũ vſus. ximus.Nã ſollicitata helena cum parim ſequi noluiſſet egreſſus ille ciuitatem obſedit qua euerſa Helenã rapuit vnde & recipi meruit a marito.Tela dedi:aut amori.aut bello.Decuit metuiſſe optima eſt elocutio.Nã vtrũq; eſt præteriti temporis:ſi enim dixeris decet metuiſſe incongruum eſt:quia decet præſentis eſt.metuiſſe præteriti.Sera:pro ſero.Iactas:ventilas.

ASCEn. DONA. ¶Talibꝰ orabat iuno.Poſt veneris orationẽ & iunonis rñſum cõcludit iuppiter ſe equũ fore vñ dicit donatꝰ.Infit:nã cum ſibi poteſtas decernẽdi ſit apte loquiť.Accipite:nõ potuit ſedare partes:ſed ſic dimiſit:vt neutrã pferret ne auť filiã aut vxorẽ lederet ſeq; equũ oibus pollicitꝰ eſt.Hec ille. Ordo. ¶Ordo eſt.Iuno orabat i.cauſas ſuas defendebat:talibꝰ.ſ.ỽbis & cuncti celicole fremebant vario aſſenſu qa alij veneri alij iunoni aſſentiebanť:ceu.i.quẽadmodũ cũ flamina.i.flatus ventoꝝ fremũt pria.i. primũ depreſa.i.pcepta ſiluis.ſ.longe ſonãtibus.& volutãt.i.euoluũt murmura ceca ideſt ignota ꝓdentia.i. ſignificãtia nautis ventos venturos.Pater oipotẽs.ſ.iuppiter cui ſup.eſt ſumma poteſtas : infit.i.loquiť. Alta domus deũ.i.deoꝝ hoc eſt celũ:ſileſcit eo loquẽte.i. cũ ipſe inciperet loq & tellus tremefacta ſup. eſt ſolo.i.p terrã:ether arduꝰ.i.ſublimis ſilet: & zephiri poſuere ſup.ſe.i.ſedati ſũt:tũ.i.tũc pontꝰ.i.deꝰ ponti aut ipm mare:premit.i.cohibet ne aſſurgãt equora placida.i.aquas maris equas & trãqllas.Ergo:qa.ſ.nulla eſt ĩ vobis cõcordie via & tãto odio cõcertatis.Accipite.ſ.auribꝰ hoc eſt audite:& figite hec mea dicta animis.ſ.veſtris.i. memores ſitis aut intelligite.Q ñqdẽ haud.i.nõ eſt licitũ.i.pmiſſum eſt:ꝑpter odia veſtra. auſonios.i.italos cõiungi teucris.i.troianis federe.ideſt per fedus:nec ideſt qa nõ:quia veſtra diſcordia nõ capit finẽ:ego nullo habebo diſcrimie.i.differentia

Talibus orabat Iuno:cunctiq; fremebant Poeta
Cælicolæ aſſenſu vario:ceu flamina prima
Cũ depreſa fremunt ſyluis:& cæca volutant
Murmura:venturos nautis prodentia ventos.
Tum pater oipotens rerũ cui ſumma poteſtas
Infit.eo dicente deum domus alta ſileſcit:
Et tremefacta ſolo tellus:ſilet arduus æthær:
Tum zephyri poſuere:præmit placida æquora pontus.
Accipite ergo aĩs:atq; gæc mea figite dicta Iuppiter.
Quãdoquidẽ auſonios cõiũgi fœdere teucris
Haud licitũ eſt:nec veſtra capit diſcordia finẽ:
Quæ cuiq; ẽ fortuna hodie:quã qſq; ſecat ſpẽ:
Tros rutulus ve fuat:nullo diſcrimine habebo
Seu fatis italum caſtra obſidione tenentur:
Siue errore malo troiæ monitiſq; ſiniſtris
Nec rutulos ſoluo.ſua cuiq; exorſa laborem:
Fortunã qferent:rex Iuppiter omnibus idem.

Fata viã

Fata viam inuenient.ſtygiȷ per flumina fratris
Per pice torrentes atraqꝫ voragine ripas:
Poeta. Annuit:& totũ nutu tremefecit olympum.
¶Hic finis fandi:ſolio tum Iuppiter aureo
Surgit:cælicolæ mediũ quẽ ad limina ducunt.

SER. ¶Orabat: loquebatur:vnde & oratores dicimus: nam rogabat ſi dixeris non procedit quia magis conuiciabatur.Aſſenſu va. quia pars Veneri fauebat: pars iunoni. Ceu flumina pri.cũ deprehenſa fremunt ſyluis & cæca volutant: Murmura non tempeſtatis facit comparationem ſed ſigna tempeſtatis futuræ.Quadam enim arcana ratione fit: vt ſit murmur in ſyluis ante ventorũ aduentum:vnde ait cæca murmura:quorum ratio non apparet:vt cæciqꝫ in nubibus ignes.Terrificant animos:& ſic in Georgi.Continuo ventis ſurgentibus aut freta põti:Incipiunt agitata tumeſcere & arduus altis.Montibus audiri fragor. Tremefacta.ſ.t.loquente ioue ſtupor elementorum oſtẽditur per naturæ mutationem. Nam qcquid in æterno motu eſt.quieuit:& contra terra mota eſt ſemper immobilis.Vnde Hora.Et bruta tellus.Accipite e.a.totus hic locus de primo Luciliȷ tranſlatus eſt vbi inducuntur diȷ habere conſilium & agere primo de iteritu Lupi cuiuſdã iudicis rei poſtea ſententias dicere:ſed hoc quia idignũ erat heroico carmine;mutauit & iducit prio
Iouem

rentia quacũqꝫ:ſup.an fuat.ideſt it tros.ideſt troian⁹:ve pro vel iralus que.i.quecũqꝫ fortuna eſt hodie cuiqꝫ.ſ.pugnaturoꝝ ſiue ꝓſpera: ſiue aduerſa.i.cuilibet ꝑmittã ſua fortũa vti: & quã ſpem qſqꝫ ſecat.i.p ſectã ſeqtur & tenet confiſus virib⁹ & virtuti ſue.i.ꝑmittã & virtute valere.Seu.i.ſiue caſtra.ſ.troianorum tenent obſidione.i.obſident fatis.i.fatali ꝑnicie & malo exitu:italum.i.italoꝝ ſiue malo errore troie.i.troianoꝝ:& ſiniſtris.i.ſiniſtre datis aut male itellectis monitis.ſ.deoꝝ nec ego ſoluo.i.libero & indẽnes facio Rutulos.cuiqꝫ i.cuilibet rutulo:& phrygi: ſua.i.ꝓpria: ſine numinis ſuffragio aut meo impedimento ferent ideſt obtinebunt aut ſortientur: laborem & fortunam ideſt & laborem & fortunam libere ſortientur.Iupiter rex eſt omnibus idem ideſt eiuſdem auxiliȷ.Fata inuenient viam:ſcilicet perueniendi ad id quod in fatis eſt. Iuro ſup.ita fore.(Nam vt dicamus annuit ꝑ flũmina &c.non tã coheret) per flumina fratris ſtygiȷ.i.plutonis aut per flumĩa ſtygia q̃ ſunt fratris ſcilicet plutonis.Per ſtygiã autẽ paludem nõ audent diȷ peierare:vt in.vi.dictũ eſt: & iuro ſup.ꝑ ripas.ſ.ſtygiȷ fluminis torrentes i.abũdantes & feruẽtes pice & voragine atra ideſt nigra aut obſcura qa ſulphurea & fumoſa.Annuit.ſ.iupiter(inqt poeta)ideſt nutu ſe
aſſentire

aſſentire & approbare qđ dixit ſignificauit& tremefecit totũ olympũ nutu.i.ãnuẽdo.finis fandi ſup.fuit hic.i.ꝑ hoc iuramẽtũ iouis.Iup piter ſurgit:tũ.i.deinde:ſolio aureo.i.de ſede auro ſolido facta:quẽ celicole ducũt medium ideſt exiſtentem in medio qui eſt principũ lo cus:ad limina ſcilicet celeſtis throni.

iouem loquentem de ĩterruptis fœderib⁹ cui⁹ orõnẽ in terrupit Venus:poſt ſecuta iunonis ꝟba ſunt. quib⁹ re darguit venerẽ:vñ nũc iuppiter ad illud qđ omiſerat re dit dicens.ergo qm̃ pacem eſſe nõ ſinitis:ea q̃ ſum dictu rus accipite.Quãdoquidem:bñ ſentẽtiæ dicẽdæ ordinẽ ſeruat.nam ſicut in Sallu.&in philippicis legimus anteq̃ dicat̃ ſnĩa ꝑmittit̃ rõ qđ hodie in vſu eſt. Haud licitum eſt:& licuit dicim⁹:& licitum eſt ſicut & placuit & placi tum eſt Teren.Vbi ſunt cognitæ placitæ ſunt.Quæ cuiq; eſt fortuna:hodie ſpãliter iuppiter ꝓ troianis agit:ſed hac arte:vt videat̃ totum ꝓ Iunone loq.& re vera ꝟba ꝓ iunone ſunt ſed alti⁹ intuẽs dep̄hẽdit troianoꝝ fauorem.nã dicẽdo nulli fauebo:& in eo ſtatu fore eos:ĩ quo ſunt hodie ſignificat ſe fauere tro ianis:quoꝝ ducis aduentu ſtatim victoria conſequet̃:& vult nihil valere ea q̃ aut Ven⁹ cõqueſta fuerat de abſentia Aeneæ:aut iuno de turni parentib⁹ dixerat in ei⁹.ſ.cõmendationẽ.Secat:ſeqt̃:tenet.habet.vt ille viã ſecat ad naues:vñ & ſectas dicim⁹ habit⁹ aĩoꝝ & inſtituta philoſophiæ circa diſciplinam.Fuat.i. fuerit:futuri tp̄is eſt verbũ defectiuũ Seu fatis ita ca.obſidione tenent̃:ſiue malo fato italoꝝ caſtra obſi dent̃ Troiana:ſiue troiani malo errore & ſiniſtris monitis ad italiã venerunt neminem abſoluo:vñ pro pter Amphibologiã ſic diſtingue italum:& infer caſtra obſidione tenent̃.ſ.troianoꝝ ipſi em̃ obſidentur non itali.ſoluo:abſoluo:nã apheresim pertulit.Monitiſq; ſiniſt.propter Caſſandræ ipulſus furijs.Exorſa: reꝝ initia actus hodierni diei.Laborem fortunãq;:periculum & fœlicitatẽ.Fata viã inuenient: ſcit enim hoc eſſe fatale.vt Aeneas imperet in italia.Stygij ꝑ flumina fra.Hypallage eſt:ꝑ ſtygia fratris flumina.& bene etiam id iureiurando confirmat:Et totum nutu tremefecit olympum. Fuat.

¶ Interea rutuli.Redit ad hiſtoriã dimiſſam ĩ
ASCEn. fine noni:docetq; qđ Rutuli poſtridie q̃ Tur nus ſic elapſ⁹ erat ꝑ flumẽ egerũt.& qđ cõtra troiani addens enee aduentu cũ hetruſcoꝝ au xilis.Occaſionẽ quoq; nact⁹ in gratiã iulie do mus deſcribit dec⁹ & ornamentũ iulia pugna vt monit⁹ erat ceſſantis:vñ dicit donatus ſic.
DONA. Interea:redit ad narrationẽ quã poſuit in fine noni libri.Stabãt vt pote qui pauci aduerſus plurimos nõ auderẽt.Caput detect⁹:non pu gnatur⁹:qa ꝓhibuerat de⁹.Mneſthe⁹ & capis alteꝝ laudat a fcõ alteꝝa merito ciuitatis.No cte.ad laudẽ enee. Et re.me.tria dixit mẽorat edocet:admonet.Memorat ergo nomẽ&gen⁹ & qđ petat:& qđ ferat edocet. Turni violenta pectora:q̃ arma conciliat.Admonet q̃ ſit hu manis reb⁹ fiducia.Nomẽ:vt cognoſcat.Ge nus:ne ab ignobili putet ſe rogari. Hec ille. Ordo ẽ Rutuli ĩſtãt iterea.ſ.dũ ſic ſuperi cõſul
Ordo. tãt oĩb⁹ portis.circũ.i.circũ circa ſeu ꝑ circui tũ:ſternere. i.vt ſternãt cede.i. occiſiõe viros ſ.Troianos viril'r reſtãtes & cingere menia.ſ. noue troie ſeu caſtroꝝ:flãmis.i.facib⁹ arden tib⁹. Aſt.i.ſed:legio.i.man⁹ eneadũ tenet̃ ob ſeſſa.i.obſidet̃.vall'.ſ.rutuloꝝ:nec vlla ſpes fu ge.i.fugiẽdi:ẽ ſup.ipſis.ipi miſeri ſtãt ſup.ĩ al tis turrib⁹ neq̃cq̃.i.fruſtra:qa cõgredi nõ au dẽt:& cĩxere muros corona.i.multitudie ĩ co rone formã ſtãte:rara.i.minime denſa. ſ. Iaſi⁹ Imbraſides.i.ĩbraſi fili⁹& Timetes Icetaoni⁹ i.icetaonis filius:&duo aſſaraci.ſ.maior &mi nor:& thybris ſenior:cũ Caſtore:ſtabant ſup. prima.i.p̄cipua acies.Ambo germãi.i.fratres Sarpedonis.i.illi⁹ viri troiani.i.&.i.ſimul Cla rus ſcilicet noĩe & Hemon:(Corripit̃ autẽ cla
Clarus. rus in priore qa ꝓprium eſt vt ſit differentia ab appellatiuo:vt Amycus & amicus contra Ruſticus corripit̃ vt ruſticus)comitant̃ hos.ſ. iam p̄dictos:ab Lycia.ſ.patria ſua:alta.i.ſub limi. Agmon Lyrneſius.i.ab Lyrneſo oppido phrygie oriũdus:cõnixus.i.cõnitens toto cor pore fert ingẽs ſaxũ appoſitorie:haud exiguã i.nõ paruã nec exilẽ ſed magnam partẽ mon tis exiſtens nec minor genitore ſuo Clytio.ſ. nomĩe nec Meneſtheo fratre.Hi.i.quidam ex Troianis : certant defendere iaculis. illi.ideſt alij ſaxis.aut forte hi.ſ.Rutuli certant iaculis: que foris imittebant:& illi.ſ.Itali certant de fendere.ſ.ſe ſaxis.& moliri:ideſt cum mole & conamine eijcere ignẽ ſcilicet e phalaricis : & aptare ſagittas:neruo.i.arcui neruis obducto

Ecce ipſe

Interea rutuli portis circum omnibus inſtant
Sternere cæde viros:& mœnia cingere flãmis.
Aſt legio æneadum vallis obſeſſa tenetur.
Nec ſpes vlla fugæ:miſeri ſtant turribus altis
Nequicq̃:& rara muros cinxere corona.
Iaſius Imbraſides Icetaoniuſq; Tymetes:
Aſſaraciq; duo:& ſenior cum Caſtore thybris
Prima acies:hos germani Sarpedonis ambo:
Et Clarus & Hemon lycia comitantur ab alta.
Fert ingens toto connixus corpore ſaxum
Haud partẽ exiguã mõtis lyrneſius Agmon:
Nec clicio genitore minor:nec frẽ Meneſtheo:
Hi iaculis:illi certant defendere ſaxis:
Moliriq; ignem:neruoq; aptare ſagittas:
Ipſe inter medios:veneris iuſtiſſima cura
Dardanius caput ecce puer detectus honeſtũ:
Qualis gẽma micat fuluum quæ diuidit aurũ:
Aut collo decus:aut capiti:vel quale per artẽ
Incluſum buxo:aut oricia terebyntho
Lucet ebur:fuſos ceruix cui lactea crines
Accipit & molli ſubnectit circulus auro.
Te quoq; magnanimæ viderunt iſmare gentes
Vulnera dirigere:& calamos armare veneno.
Mœonia generoſe domo:vbi pinguia culta
Exercentq; viri:pactoluſq; irrigat auro.
Affuit & Mneſtheus : quẽ pulſi priſtina Turni
Aggere murorũ ſublimem gloria tollit.
Et Capis:hinc nomen campane dicitur vrbi.
Illi inter ſeſe duri certamina belli
Contulerant:media æneas freta nocte ſecabat
Nãq; vt ab Euãdro caſtris ĩgreſſus hetruſcis
Regẽ adit.

Regē adit:& regi memorat nomēq; genuſq;
Quidve petat quidve ipe ferat:mezētius arma
Quæ ſibi cōciliet:violentaq; pectora turni,
Edocet:humanis quæ ſit fiducia rebus
Admonet:imiſcetq; p̄ces:haut ſit mora tarcō
Iungit opes:feduſq; ferit tum libera fatis
Claſſem cōſcendit iuſſis gens lydia diuum:
Externo cōmiſſa duci:æneia puppis
Prima tenet:roſtro phrygios ſubiuncta leones:
Imminet ida ſup ꝓfugis gratiſſima teucris.
Hic magnus ſedet æneas:ſecūq; volutat
Euētus belli varios:Pallaſq; ſiniſtro
Affixus lateri iam quærit ſydera opacæ
Noctis iter:iam que paſſus terraq; mariq;.

SERVI. ¶Portis.c.o.in.iſtāt portis oīb᷒ circū.i.circūcirca fuſi Nā mō circū aduerbiū loci ē. Vallis itravallos.i.fuſtes foſſaꝝ:q valli vocāt.nā munitio ipa vallū dr̄ naturalr̄ & hoc dicit tenebāt troiani itravallos q̄s ipi poſuerūt ne eoꝝ caſtra facile irrūperēt rutuli. Vallū ei nō mō ob ſidētiū:ſed obſeſſoꝝ debem᷒ accipe. Nec.ſ.vl.fugæ: fuga miſerrimū & vltimū p̄ſidiū ē:tn̄ hoc ēt carebāt. Imbraſides:ibraſi fili᷒ icetaoni᷒:icetaonis filius: & bn̄ ex varietate ſyllabaꝝ q̄ſiuit ornatū:nā patronymica aut i des aut i ius exeūt qb᷒ & vti poſſum᷒. Quæ.n.i on ter minant ad nos trāſire nō p̄nt. Senior.c.c.thyb.poſſum᷒ & ſolū tybri accipe ſenē poſſum᷒ & caſtorē. Si legam᷒ & ſenior cū caſtore. Nā āphibologia ē. Pria acies:hoc ē magni viri & eſt diffinitio eoꝝ q i pria acie fuerūt: vñ laudis magis ē ꝙ dixit pria acies. Ordinis ei eē nō p̄t:qa res i muro agit̄ Germani ſarpedonis:aut iter ſe germai
Lyrneſos filij Sarpedōis frēs. Abal.nobili.Lyrneſi᷒.i.phryx.Lyrneſos ei ciuitas ē phrygiæ vñ fuit Briſeis. Meneſtheo:ñ mneſteo de q̄ paulopoſt dictur᷒ ē legēdū ē:ne verſus nō ſtet:ſed Meneſtheo:ita tn̄ vt meminerim᷒ vltia ſyllaba eē ſyneresym pp rectā ſcāſionem. Hi iaculis:rutuli; Illi ſaxis:troiani veneris iuſtiſſi.cu.qa illi debebat̄ iperiū. Caput dete.ſine galea.q̄ſi nō pugnatur᷒:nā audierat cætera pce puer bello.erat āt iter duces q̄ſi dux. Honeſtū pulchrū: Tere. Ita me dij bn̄ amēt hōeſt᷒ ē. Micat.ſ. Aſcani᷒ fulget q̄lr̄ gēma aut collo aut capiti:figurate nā colli vl̄ capitis erat cō e. oricia terebyntho: Oricos ciuitas ē Epiri iuxta quā naſcit̄ terebynt᷒ nigrū lignū hn̄s ſoliditatē i buxi ſpēm. Rettulit āt cōparationē ad candidū vultū:q erat crinib᷒ cinct᷒. Magnanimæ.ſ. gētes. Iſmare gētes:Modo nomē ꝓpriū nā Iſmari᷒ facit appellatiuum a mōte iſmaro thraciæ. Vulnera dirigere aut vulnus ꝓ ſagitta poſuit:vt in ſcd'o iſequit̄ infeſto vulnere pyrrh᷒ aut acerrime expſſit ieuitabiles ſagittas dicēs eū vulnera non tela dirigere. Mœonia lydia q̄ añ dicebat̄ Pactoluſq; irri.au.pactolus & Herm᷒ Lydiæ flumīa ſūt aurū ſicut tagus trahētia. Et capis: hic nomen cāpanæ dicit̄ vrbi. Iſte qdem dicit a capi dictā cāpaniam qd' &
Cāpania. Lu.ſenſit. Mœnia dardanij tenuit cāpana coloni. ſed liui.vult a locis campeſtrib᷒ dictam in qbus ſita ē ſed cōſtat eam a thuſcis cōditam viſo falconis augurio q thuſca lingua capis dr̄:vñ ē noīata cāpania. Thuſcos autē oēm pene italiam ſubiugaſſe manifeſtū ē. Cōtulerāt nocte iteruenīete pegerāt & explanatio rerum:quas æneas geſſit poſtq̄ eſt ꝓfectus ab Euādro ad petēda auxilia dū inter ſuos & turnū bella gerebant̄ rē em āñ omiſſam breuiter exequit̄. Quid.p.ſ.auxiliū. Quidue.ip.fe.viciſſitudinē

Ecce ipe puer Dardani᷒.ſ. Aſcani᷒ iuſtiſſima cura veneris:qa ſciuit illi regnū deberi: micat i ter medios.ſ.troianos:detect᷒ caput honeſtū.i.hn̄s caput honeſtū.i. pulchrū & p̄ ſe ferēs honeſtatē:detectum:qa ꝓhibit᷒ erat ab apollie dicēte. Cætera pce puer.micat inquā exiſtēs talis q̄lis gēma q̄ diuidit aurū fuluū i.q̄ ē i medio anuli aurei:aut al̄r auro circun data exn̄s dec᷒.i.ornamētū aut collo.ſ.i monili:aut capiti.i.i corona vel quale. i. qualit̄ ebur lucet iclūſū p artē.i.artificioſe:aut buxo aut terebynto arbore.ſ.nigra oricia.i.in orico ciuitate epyri hoc ē circū eā plurima naſcēti cui.ſ.aſcanio.i.ad cui᷒ decorē:ceruix lactea.i.coloris lactei:accipit crines fuſos.i. diffuſos:hoc ē ceſariē:& circul᷒.i.torq̄s ſi ad collū r̄ſpicis aut poti᷒ redimiculū capitis ſub nectat.ſ.capillos o Iſmare gētes magnanime ſ.iter q̄s verſabaris(& qa ſilīs ſil̄i applaudit ipe quoq; p hoc magnanim᷒ reputat)viderit quoq;.i.ēt te dirigēr vulnera.i.tela qb᷒ directis vulneraſti multos:& armare calamos.i. arūdines hoc ē ſagittas leues venēo vt.ſ.vl̄ leui ictu iterimāt.o iſmare iquā.generoſe.i.alti & magni gn̄is:domo.i.d' domo meonia. i. lydia vbi & viri exercēt.i.colūt arua pīguia i.opima feracia:& pactol᷒.ſ.fluui᷒ irrigat auro.i.fluctib᷒ auriferis. Mneſte᷒. ſ. ductor ille fortis affuit &.i.ēt cū alijs quē p̄ſtina.i.p̄die illi᷒ diei pta gl̄ia. Turni pulſi.i.de turno pulſo:agger muroꝝ:tollit.i.extollit ſublimē.i. elatū & magnanimū:& capys troian᷒.ſ.ille aderat.hic ꝓvñ.i.a q̄ nomē vrbis cāpanæ dr̄ ſ.i italia capua noīe. Illi.ſ.rutuli & itali cōtulerāt.i.cōmiſcuerāt iter ſe certamia duri belli:& ſup.æneas ſecabat media nocte.i.ēt media nocte:freta.i.maria. Nanq; & c. Redit ad narrationē d' geſtis æneæ poſtq̄ ab Euādro diſceſſerat q̄ p̄termiſit i fine octaui. Nāq; ꝓ gavt.i.poſtq̄ ipe æneas igreſſ᷒ ſup.ē ab euād. caſtris ethruſcis.i.i caſtra ethuſca aut hetruſcoꝝ ipe adit regē.ſ.tarcōtē & mēorat.i.recēſet regi.ſ.tarcōti:nomē.ſ.ſuū ſignificās ſe nobilē:& gen᷒ ſignificās ſe generoſū & externū vt dux merito ſit ipis etruſcis qb᷒ vates externū p̄dicabāt experēdū.& mēorat ve pro vel:vel qd petat.i.ſil̄ qd petat:vl̄ qd ferat.i. ſimul qd afferat:qa petijt & attulit auxilium qa vtriq; alteri auxilio eē poterat:cū neuter ſine altero ſufficeret.q.i qualia arma. Mezenti᷒.ſ.ſeuiſſim᷒ ethruſcoꝝ hoſtis & ab eis p p ſe uā tyrānidē expulſus cōciliet.i.cōparet & aſciſcat ſibi.q.d.potētiſſima latini & turni regū auxilia:& edocet violēta pectora Turni & admonet q̄ fiducia ſit reb᷒ humanis:hoc eſt fragilē eē humanā cōditionē cū ēt iuſti ab ipſis oppmi ſoleāt niſi virilit̄ reſiſtāt imiſcet pces.i.ſil̄ p̄cat vt i cōe.ſ.cōſulāt. Mora haud i.nō ſit.i.nulla ſit mora:& ſup.aut dū. Tarcō ſ.nūc ethruſcoꝝ rex:iūgit opes.i.facultates & copias ſuas & ferit.i.pcutit fedus.i.pactū ſocietatis & amicicie pcuſſo fede porco:tū.i. deīde:gens lydia.i.ex lydia oriūda.libera fatis.i.exēpta fatali neceſſitate cōſcēdit claſſē iuſſis diuū.i.vt dij iuſſerāt:hito.ſ.externo duce:vñ addit cōmiſſa.ſ.duci externo.ſ.æneæ. vñ puppis æneia.i.i q̄ æneas vehebat̄ tenet pria.i.pmas ptes i nauigādo ſubiūcta roſtro i.hn̄s ſubiūctos i roſtro:leōes phrygios. ſ.q erāt inſignia phrygū & potiſſimū hectoris. Ida.ſ.ſylua gratiſſima teucris ꝓfugis.i.cū p̄mū ꝓfugerēt qa illuc cōuenerāt:iminet.i.ſic

depicta eſtvt iminerevidear̄:ſup.i.deſupAe
neas magn⁹.ſ.p̄ter cæteros ſedet hic.i.ī hac
puppi &volutat ſecūvarios euētus belli: &
pallas.ſ. filius euādri affixus lateri q̄rit iam
ſydera.i.nomina &naturam ſyderū noctis
opace.i.que apparebāt in nocte opaca:& q̄=
rit iam.i.aliquando:quæ.ſ.mala & aduerſa
æneas ſcilicet ſit paſſus & terra &mari:quæ
inqtDonatus qōnes minime neceſſarie erāt
ſed puero conueniebant:cum æneas maiora
ſecumvolutaret.

ciſſitudinē auxilijvt ſupra Accipe daqꝫ fidem. Mezēti⁹
ar.Quæ ſi cōci.Inijcit latēter timorem:ne forte poſſit
collectis auxilijs in regna ꝑuenire:a qbus fuerat añ de=
pulſus. Violētaqꝫ pe.t.ſupba.vtQuos illi bello ꝓfugos
egere ſu.Humanis q̄ ſit ſi.r.Latenter hoc dicit. Nolite
hoc putare fixā eſſe & ſtabilē fœlicitatē.Magna em̄ eſt
rerum varietas:inuicem accipietis auxilia. Admonet
īmiſcetqꝫ p̄.ꝑtim rogat partim admonet hoc eē ſolatiū
vitæ humanæ tutiſſimū ſivel mutua dent auxilia: vel
ſi in ꝓſperis poſiti ēt ſubiecta cōſiderēt: & eſt ſupioris
verſus exp̄ſſio:nā edocet q̄ peterēt:& ꝙ eū ſollicitabat
Admonetverovel cā mezentijvel qa inſtabilis eſt&va
ga fortuna.Tarcon.hoc nomē græcevbiqꝫ poſuit:exceptovno locovt haud ꝓcul hinc tarco & thyr=
reni quod metri ¡cā fecit.Libera.ſ.exempta fatali neceſſitate qui pugnare non poterant ꝓpter illud ex
ternos optate du.Prima te.Moreviri fortis in principijs eſt alibi princeps ante oēs denſum palinur⁹
agebat Agmē.Roſtro phry.ſ.leo ꝓ iugovult roſtrum nauis fuiſſe:leones aūt ſingulos in ſingulis ꝑti=
bus fuiſſe depictos.Sanen otar̄ a criticis Ver.hoc loco:quēadmodū ſic cito dixit potuiſſe naues æneæ
fieri:quod excuſat pictura quam ſolam mutatam deb emus accipere.Gratiſſima ꝓpter illic facta naui
gia.Euentus.b.u.licet baberet fortiſſimum militē:cogitabat tamen incerta belloꝝ. Noctis iter:aut
per quæ ſydera nox decurrit:aut quæ intuentes nautæ iter peragunt noctibus: Iam modo: vt iamqꝫ
hos curſu:iam præte.il.

Pandite

Pandite nunc helicona deæ:cantuſq; mouete:
Quæ manus interea thuſcis comitet̃ ab oris
Aenean:armetq; rates:pelagoq; vehatur.
Maſſicus ærata princeps ſecat æquora tygri:
Sub quo mille manus iuuenũ:qui mœnia Cluſi:
Quiq; vrbẽ liquere coſas:quis tela ſagittæ
Corytiq; leues humeris:&letifer arcus.
Vna toruus Abas:huic totũ inſignibus armis
Agmen&aurato fulgebat Apolline puppis.
Sexcentos illi dederat populonia mater
Expertos belli iuuenes:aſt ilua trecentos
Inſula inexhauſtis chalybũ generoſa metallis:
Tertius ille hominũ diuũq; interpres Aſilas
Cui pecudum fibræ:cœli cui ſidera parent:
Et linguæ volucrũ:& præſagi fulminis ignes:
Mille rapit denſos acie:atq; horrentibus haſtis.
Hos parere iubẽt alpheæ ab origine piſæ
Vrbs herruſca ſolo:ſequit̃ pulcherrimus aſtur
Aſtur equo fidẽs:&verſicoloribus armis.
Tercentũ adijciũt:mens oĩbus vna ſequendi:
Qui cærete domo:qui ſunt minionis in aruis:
Et pyrgi veteres intempeſtæq; grauiſcæ.

❡Pandite nũc helicona dee.Recitat hoc lo ASCEN.
co quos æneas ex ethruria ſecũ aduexerat ſo
cios:q̄ res qa nimis priſca ẽ nõ ſine numinis
pagit̃ inuocatõe.dicit ãt donatꝰ ſic.Pãdite: DONA:
hæc ĩuocatio tenet ſũmã rerũ &ſpẽm ꝓpoſi
tiõi s.Toruũ:aut oculis diſtortis:aut cõtra=
ctovultu.Verſicolor.Qui dũ vertit̃ mutat
colorẽ.Hec ille. ❡Ordo ẽ.o deæ.i.ovos mu
ſæ:pãdite.i.apite & reſerate nobis nũc heli= Ordo
cõa.i.mõtẽ illũvobis ſacrũ:&mouete.i.exci
tate nobis mouẽdo ꝑcordia cãtus.i.carmĩa
rerũ occultarũ.ſ.q̄ manꝰcomitet̃ ĩterea.ſ. dũ
ſupradicta fierent æneã ab oris thuſcis.i.ab
hetruria:& q̄ manꝰarmet rates:& vehat̃ pe=
lago.Maſſicꝰvir illevñ mõsvitifer dictꝰeſt:
princeps.ſ.ſuoꝝ:ſecat.i.ſulcat:e quora tygri
i.naui avelocitate ſic dcã erata.i.ere munita
ſub q̊.ſ.maſſico ſup.erat manꝰ. i. multitudo
mille iuuenũ:q liq̄re.i.liq̄rũt diſcedẽtes me=
nia cluſi.i.cluſij oppidi iuxta maſſicũ montẽ
cãpãie italice.&q liq̄re coſasvrbẽ.ſ.thuſcie
qs.i.qbꝰ tela.i.arma inuaſiua q̄ lõge iactant̃
ſup.erãt ſagitte.aut qbꝰſagitte erãt tela&co
riti.i.arcuũ&ſagittaꝝ thece leues.i.portabi
les erãt ſup.hũeris.i.ab hũeris depẽdẽtes:&
arcus letifer.i.mortẽ afferre inimicis ſolitꝰ.
Abas tuſcꝰille:toruꝰ.i.terribilis&torua frõ
te vna.i.ſil'ſup.ĩcedebat.totũ agmẽ erat ſup.
huic.i.hic hẽbat totũ agmẽ ſuũ armis ĩſigni
bꝰ.i.hñs ĩſignia arma aut ĩſignitũ armis : &
puppis fulgebat huic apolline.i.ſigno apol
linis aurato.i.auro obducto.Populonia.i.ci
uitas illa thuſcie mater.i. patria & alũna. de
derat illi ſexcẽtos iuuenes.exꝑtos.i. peritos
belli:aſt.i.ſed:ilua.i.ĩſula illa adiacens tuſcie
dederat ſup.trecẽtos ĩſula inq̄t exñs genero=
ſa.i.nobilitata&clara metallis chalybũ.i.du
riſſimi ferri quale hñt & ĩdurãt calybes ĩex
hauſtis.id ẽ nũq̄ exhauſtis e fodinis ſuis qn
ſupſit ſemp qd exhaurias:Tertiꝰille.i.clariſ
ſimus interꝑs hoĩm & diuũ.i.diuoꝝ.ſ. Aſy=
las:cui fibre.i.vene iecoris pecudũ.i.ouium
parẽt.i.obedire vident̃ eo ꝙ q̄cunq; dixerit
eas ꝑnotate eueniãt hoc ẽ q pitiſſimꝰ ẽ haru
ſpex.cui ſidera celi parẽt.i.q pitiſſimꝰẽ aſtro
logꝰ:& cui parẽt ligue volucrũ.i.q optimꝰ ẽ
augur.& cui ſup.parẽt ignes fulminis ꝑſagi
i.ſagacis portẽdentis futura.i.portẽtoꝝ op
timꝰinterꝑs:tertiꝰinquã(nã verbũ nõdũ po
ſuit)rapit mille.ſ.iuuenes aut viros denſos
acie.i.agminatim ĩcedẽtes.atq; dẽſos haſtis
horrẽtibꝰ.i.aſperis & horrorẽ ĩcutiẽtibus:
Piſe.ſ.in italia hodie quoq; ſic dcẽ alphee ab
origine.i.q̄ traxerũt originẽ & denoĩationẽ
a piſis iuxta alpheũ fluuiũ archadie: appoſi=
torie vrbs hetruſca ſolo.i.ſitu & loco iubẽt
parere.ſ.ductori ſuo aſile:hos.ſ.dictos mille
Aſtur pulcherrimꝰ ſequit̃.i.quartꝰ ẽ ĩ ordĩe
aſtur inq̄t fidẽs equo:&armis verſicoloribꝰ
i.varie depictis:tercẽtum ſup.viri adijciunt
ſe.ſ.aſturi:vna.i.vniformis volũtas ſequẽdi
erat ſup.oĩbꝰ:q ſunt domo.i.familia aut pa=
tria cerete.i.ex cerete id ẽ vrbe agilina:& q
ſũt ĩ aruis minionis.ſ.illius fluuij & pyrgi. i.
puũ oppidũ ſeu caſtellũ in txuſcia:veteres.i.
ab antiquis tꝑibꝰhetruſcoꝝ pyratica nobi
les:& grauiſce intẽpeſte.i.peſtilẽtes ſup.adij
ciũt ſe:aut quid ſimile.

SERVI. ❡Pãdite nũc helicona deæ:Parnaſus mõs theſſaliæ iu
Frat. xta boetiã:q ĩ duo findit̃ iuga citheronẽ liberi:& heli=
conẽ apollinis & muſaꝝ.Maſſicꝰ ærata prĩceps ſecat eq̊
ra tigri.Licet cathalogus:in quo enumerant̃ hi q vene
rũt de Thuſcia ĩuenit tñ aliquã varietatẽ.ꝙ hos nauibꝰ
veniſſe cõmemorat cũ in.vij.Turni ꝑſidia ꝑ terram ve
niſſe cõmemorauerit.ſane ſciendũ amare Vir. italis du
cibꝰ dare noĩa fluuioꝝ vel mõtiũ:vt ergo ſupra Almæo
nẽ & auẽtinũ cõmemorauit:ſic nũc maſſicũ dicit :nam
Maſſicꝰ mõs ẽ:vñ & vinũ maſſicũ dr̃.Plæriq; tñ nolunt
maſſicũ nomẽ eſſe ꝓpriũ ſed appellatiuũ dicẽtes oſiniũ
eẽ maſſicũ regẽ:nã paulopoſt dicturꝰ.Qua rex cluſinis
aduectus oſiniꝰoris:& nũc dicit Qui mœnia cluſi: mul
ti aliũ maſſicũ:aliũ oſiniũ eẽ volũt:Tigri ærata:cuiꝰ ro=
ſtrũ erat ĩ ſiĩitudinẽ tygridis.Nãq; ſolẽt naues vocabu
la accipe a pictura tutelarũ hinc ẽ hũc vehit ĩmanis tri
ton itẽ & aurato fulgebat apolline puppis.Tigri autẽ
ſcd'm regulã dixit.Nã græca noĩa q̄ genitiuũ ſingula=
rẽ ĩ is mittũt ĩ eo tm̃ & in datiuo creſcũt:in actõ & abltõ
Nota paria ſũt noĩatiuo vt Tygris tygridis tigridi tigrim:o
tigris tigri.iſis iſidis iſidi iſim:o iſis iſi.Si al'r inueneri
mus:abuſiue dcm̃ ẽ:vt ĩ Lu.ocior & celi flãmis & tigri=
de fœta.Mœnia cluſi. Nã cluſium dr̃:& ẽ dcm̃ ꝑ ſynere
Clusium ſim ſicut nec cura peculi ꝓ peculij.Cluſiũ aũt oppidum
eſt iuxta maſſicũ.Coſas ciuitas Thuſcie:q̄ in numero dr̃
ſingulari ſcd'm Sallu.vnde appet eẽ vſurpationẽ.Cho=
riti:choriti ꝓprie ſũt arcuũ thecæ:dicunt̃ tñ ẽt ſagitta=
rũ:quas&pharetras noĩamꝰ.Toruꝰterribilis.Fulgebat
ſ.puppis apolline Armis.exercitu Populonia: ciuitas
thuſciæ:matrem aut eoꝝ q venerãt dixit alibi inſignẽ
quẽ mater aritia miſit.Exptos ꝑitos:nã ĩexptes ſũt igna
ri.Ilua:ĩſula adiacẽs thuſciæ.Inexhauſtis.Quãtũ exhauſta fuerit tãto generoſior.Ergo ĩ exhauſtis ñ ẽ
vna ꝑs orõnis.Nãq; Ply.ſcd's dixit Cũ ĩ alijs regiõibꝰ effoſſis metallis terræ ſũt vacuæ apud illã hoc ẽ
mirũ:ꝙ ſublata renaſcunt̃ & rurſum de eiſdẽ locis effodiunt̃:varro & aliud dicit naſci qdẽ illi ferrum

ſed in ſtricturã. Interps hoim diuũq; iterps mediũ. Nã & deorꝶ iterptator & hoim qb' diuinas indicat mẽtes iterps vocat. Et notãdũ qđ ait Nigidi' Figul' has artes iter ſe ita eẽ cõiũctas vt altera ſine altera eſſe nõ poſſit. Vñ ĩs q̃s pfectos vult ꝓbare Ver. Oim diuinãdi artiũ pſtat ſciam: vt hoc loco: ita ſupra Heleno: de q̃ ait Troiugena iterps diuũ: & ſingula. Nigidi' ãt ſol' ẽ poſt Varronẽ: licet Varro ꝓcellat ĩ theologia hic ĩ cõib' lr̃is. Nã vterq; vtrũq; ſcripſerit. Fibræ: iecoris extremitas: parẽt ãt pitiſſime agno ſcũt qđ ad oĩa referẽdũ ẽ ad fibras. Sydera: voces auiũ & fulmina: nã ſi videñt: tm̃ accipias: cuius pñtvi deri. nec tñ itelligi: itẽ voces auiũ nõ vident̃ ſed cognoſcunt̃ audite nec parẽt obtẽperãt ꝓcedit. nã quõ ſidera vel fibræ: vel aues: vel fulgura pñt obtẽperare: Rapit: raptim ducit. Dẽſos acie: ĩ acie cõſtrictos & cõiũctos. Alpheæ ab origĩe. Piſæ: alphe' fluui' ẽ apud Piſam & Aelidẽ ciuitates archadie: vbi ẽ tẽplũ Iouis olympici: ex qb' locis venerũt q ĩpas in italia cõdiderunt' dictas a ciuitate pſtina. vñ addidit vrbs ethruſca ſolo: cũ pmiſiſſet. Alpheæ ab origine Piſæ. Fidẽs equo. eq̃s optim' verſicolorib' ar. De pictis: p qđ bellicoſ' oſtẽdit̃. Tercẽtũ adĩciũt: accedũt & cõſentiũt ei' volũtati. Vñ ait mẽs oĩbus vna ſeq̃ndi. i. cõiurati ſũt. Qui cærete do. Ac ſi diceret q ſunt domo Carthagine. Cære aũt vt ſupra dixim' ẽt agylina dr̃: nec videat̃ cõtrariũ qđ ait ducit Agylina neq̃ q̃ ex vrbe ſecutos: q̃ſi & turno & æneæ p̃ſtet auxiliũ. Nã illi lauſũ fugiẽtẽ ſecuti ſũt: Hi vero cõi odio ĩ mezẽtiũ arma cõmouerũt Miniõis fluui' minio.

Pyrgi Pyrgi veteres: hoc caſtellũ nobiliſſimũ fuit eo tpe. q̃ tuſci pyraticã exercuerũt. nã illic metropolis fuit.

Grauiſca. Intempeſtæ grauiſcæ. Grauiſca oppidũ. aliȷ̃ intẽpeſtũ dicunt ꝙ ventis & tempeſtatib' caret qđ nulla põt rõne contingere: intempeſtas ergo grauiſcas accipiam', peſtilẽtes. ſcđm Plyniũ in naturali hiſtoria: & Catonẽ ĩ originib': & intẽpeſtas ĩtelligam' ſine tẽperie. i. tranq̃llitate. Nã vt ait Cato ideo grauiſcæ dictæ ſunt ꝙ grauem a erem ſuſtinent.

Non ego te ligurum ductor fortiſſime bello
Tranſierim cygne: & paucis comitate Cupauo.
Cuius holorinæ ſurgunt de vertice pennæ.
Crimẽ amor veſtrũ: formæq; inſigne paternæ.
Nãq; ferũt luctu cygnũ phaetontis amati
Populeas inter frondes: vmbramq; ſororum
Dum canit: & mœſtũ muſa ſolat̃ amorem
Canentem molli pluma duxiſſe ſenectam:
Linquentẽ terras: & ſydera voce ſequentem:
Filius æquales comitatus claſſe cateruas
Ingentem remis centaurum promouet: ille
Inſtat aquæ: ſaxũq; vndis immane minatur
Arduus: & longa ſulcat maria alta carina.
Ille etiã patriȷ̃s agmen ciet ocnus ab oris
Fatidicæ manthus: & tuſci filius amnis.
Qui muros: matriſq; dedit tibi mãtua nomẽ:
Mãtua diues auis: ſed non genus oĩbus vnũ
Gens illi triplex: populi ſub gente quaterni:
Ipſa caput populis: tuſco de ſanguine vires.
Hinc quoq; quingentos in ſe Mezẽtius armat
Quos patre Bænaco velatus arundine glauca
Mintius infeſta ducebat in æquora pinu.
It grauis auleſtes: centenaq; arbore fluctum
Verberat aſſurgẽs: ſpumãt vada marmore verſo
Hunc vehit immanis triton: & cærula concha
Exterrens freta: cui laterũ tenus hiſpida nanti:
Frons hoĩem præfert: in piſtrim deſinit aluus.
Spumea ſemifero ſub pectore murmurat vnda.

ASCEN. ¶ Nõ ego &c. eadẽ rẽ ꝓſeq̃t̃ enũerãs videlicet ppl'os & ductores q cũ ænea e tuſcia venerãt. vñ dicit

DONA. Dona. Ocnus fili' fuit Mãth' q muros dedit vrbi & đ mr̃is noĩe illã vocauit Armat ĩ ſe: armat qa cãm ꝓbuit ꝙ illi ĩ ſe armarẽt. Hec ille.

Ordo. ¶ Ordo ẽ. O cygne ductor ligurũ. i. ppl'oꝝ ĩ italia ĩferiore ad eã q̃ nũc lõgobardia dr̃ ꝑte fortiſſime. i. q es fortiſſim' bello. i. ĩ bello: ego ñ trãſierim. i. noli trãſiſſe te. ſ. ĩ dcm̃' & o cupauo comitate. i. q comitatus es paucis ego nõ trãſierim ẽt te de cuius vertice ſurgũt pẽne holorine: qa cygn' ĩ holorẽ verſus ẽ: crimẽ vr̃m. ſ. o cygne & phaetõ eſt amor. i. qa nimiũ ĩter vos amaſtis: & inſigne ẽ pr̃ne forme. i. ex forma pr̃na ſumptũ. Aut crimẽ vr̃m. ſ. o cygne & cupauo ẽ amor peccauit ei cygn' nimis amãdo phaetõta: & cupauo ſe pr̃nis plumis ornãdo ob amorem tñ pr̃is. nãq; ferũt bñ ferũt dicit qa res fabuloſa ẽ: cygnũ luctu. i. pp luctũ nimiũ phaetõtis amati: dum canit iter frõdes populeas. ſ. ad padũ naſcẽtes. vñ ab Ouidio populifer dr̃ in eas ãt fingũt̃ ſorores phaetõtis verſe. vñ addit appoſitorie: & vmbrã ſoroꝝ. i. arborꝝ in qua ſorores phaetõtis trãſfigurate dicũt̃ & dum ſolat̃ muſa. i. cantu ſuo: amorẽ meſtũ i. q cã meſtitie erat ferunt inquã duxiſſe ſenectã canẽtẽ. i. albicãtẽ & caneſcẽtẽ a (caneo nõ a cano) molli pluma qualẽ. ſ. holores ſeu cygni hñt linquentẽ terras & ſequentẽ voce. i. cũ cantu ſonoro: ſydera. i. ſublimẽ aerẽ. Filius. ſ. cygni cupauo noĩe: comitat' cateruas. i. hñs ĩ comitatu cateruas equales claſſe i. diſtributas ꝑ ꝓportionem nauiũ ꝓmouet remis ingẽtem cẽtaurum. i. nauẽ ſic dictam. Ille inſtat. i. inſtanter incũbit aque: & ſaxum immane. i. valde magnũ minat̃ vndis. i. ĩ ipſis vndis aut ꝑ vndas & ĩpe arduus ſulcat alta maria longa carina. Ille ẽt. ſ. nobiliſſimus Ocnus filius manthus. ſ. nymphæ fatidicæ i. vaticinãtis: & amnis tuſci ſcilice tyberis: q o mãtua dedit tibi muros & nomen mr̃is ciet. i. excitat agmẽ ab oris patriȷ̃s. i. a regionibus pr̃ie ſue. Mãtua inq̃t diues auis. i. maioribus & edificatorib' aut fundatoribus. Gẽs ſup. fuit illi triplex. i. tres habuit tribus & ppl'i ſup. fuerunt ſub gente quaterni. i. in ſingulis tribubus quatuor curie. Ipa. ſ. mantua ſup. fuit caput ppl'is. ſ. illis ter quaternis i. oẽs illi ppl'i in mantua ꝓgeniti ſunt: vires ſup. erant de ſanguine thuſco. i. ex eo illi. xȷ̃. ppl'i

SERVI. ¶ Cupauo: hic cupauo o cupauo: & declinat̃ cupauo. ſicut Cicero & Cato. Nãq; ferũt cygnũ luctu phaetõtis a

Phaeton phaetõ Clymenes & ſolis fili' fuit: q cũ doleret obiectũ ſibi ab Epapho rege ægypti ꝙ eẽt nõ de ſole ſed đ adulterio

terio ꝓcreatus: duce matre venit ad ſolē & popoſcit vt ſi vere ei⁹ eſſet fili⁹: peteda pſtaret q̄d cū ſol iuraſſet per ſtygē paludē ſe eſſe facturꝝ: petit ille vt ei⁹ curr⁹ agitaret Sol. iuſiurādū negare nō potuit. Acceptis itaqꝫ currib⁹ phaetō cū orbitā ſolis exceſſiſſet: & cœpiſſet mūd⁹ arde re: ab ioue Fulminat⁹ ī Eridanū cecidit q̄ & pad⁹ vocat̄ Huius īteritū flētes ſorores Phetuſa & Lāpetuſa deorū miſeratōe in arbores mutatæ ſūt: vt hic dicit ī ppl'os & in Buc. in alnos: Fuit q̄dam ēt ligur Cygn⁹ noīe phaetō tis amator: q cū fleret extinctū: in auē ſui noīs cōuerſus eſt: cuius nūc filiū cupauonē dicit habere cygni pēnas in galea ad formæ paternæ inſigne mōſtrādū. Crimen amorve. phaetō tē amatū a Cygno: aut pie: aut turpiter accipiam⁹ neceſſe ē. Si turpiter talis eſt ſenſus. Crimen vr̄m eſt o cigne & phaeton ꝙ ſic amaſtis & hoc tm̄ vo bis pōt obijci: alij veſtrū ꝓ tuū accipiūt & ad ſolū cygnū referūt: vt vos o calliope pcor. Si pie amauit ſcd'm aſpe rum crimen erit cā: vt alibi crimīe ab vno Diſce oēs vt ſit ſenſus O phaethōtides ſorores: & cygne cā vr̄m i. vr̄æ mutatiōis amor ieſt. Vmbramqꝫ ſororum: ambi tioſe dcm̄ ꝓ inter arbores de ſororibus factas: & ē vnū de ijs q̄ habet Verl. mutabilia & ſua ꝓpria: tale eſt: & ſi nuatqꝫ alterna volumina crurū. item cum primū ſulcos æquāt ſata. Muſa carmīe Cythara. Cātilēa. Canētē ſene ctā: q canētē ſenectā mollib⁹ trāſegit i plumis. Sydera voce ſequētem: cum cantu cœlū petētem. vel ꝙ eſt re uera relatus in ſydera ſicut vidimus in ſphera. Aequa les comitatus claſſe cateruas: ꝓ naues æqualiter habēs diſtributas cateruas. Ocnus: iſte ocnus quem in Buco. Bianorē dicit vt: iāqꝫ ſepulcrū incipit apparere biano ris. Hic mantuā dr̄ cōdidiſſe: quā a matris noīe appella uit. nā fuit filius Thyberis & Mātus Tireſiæ Thebani vatis filiæ: q̄ poſt matris interitū ad italiā venit. Man tus genitiu⁹ eſt græcus. Nam ſi latine declinaueris mā tonis facit ſicut in Plauto legim⁹ ionis. Diues auis ma ioribus ꝑpotēs. Sed nō genus oībus vnum quia origo mantuanorꝝ & a tuſcis: venit: q in mantua regnabāt: & a venetis. Nam in Venetia poſita eſt. quæ & gallia ciſal pina dicit̄. Gens illi triplex ppl'i ſub gente quaterni: quia mātua tres habuit tribus: q̄ in quaternas cu rias diuidebant̄: & ſingulis ſinguli lucomones imperabāt quos tota in thuſcia duodecim fuiſſe mani feſtum eſt: ex q̄bus oībus vnus ꝑerat. Hi aūt totius tuſciæ diuiſas habebāt quaſi ꝑfecturas. ſed omniū populorꝝ principatum Mantua poſſidebat. Vnde eſt ipa caput populis. Tuſco de ſanguīe vires. robur totum a lucumonibus habuit. In ſe Mezētius arma t: odio ſui in arma compellit. Patre Bænacho vela tus arundine glauca Mintius infeſta ducebat in æquora pinu. Bænacus lacus eſt venetiæ de quo fluui⁹ naſcitur Mintius. iure ergo dux venetus fluuium ꝓuinciæ ſuæ depinxit in naui. quem Bænaci filium quia ex ipo habet originem dicit. Grauis: fortis: vt ferit enſe grauem tymbreus oſyrim. Centenaqꝫ ar bore fluctum: non ait remis ſed arboribus ad exprimendam nauis magnitudinem q̄ plures habuit re morum ordines: vnde ait Lucanus & ſummis longe ferit æquora remis. Marmore: mari. Cærula: cæ rulea freta non cærulea concha: Nam verſus non ſtat. Hiſpida: horrida ſetoſa. Frons hominē præfert modo primam hominis partem intelligere debemus: nā hoc dicit a capite vſqꝫ ad ima lata hominis monſtrabatur effigies.

Phaetontiades. Cygnus. Ocnus

populi robur & auctoritatē traxerunt: q̄a ex duodecim lucumonibus. i. regib⁹ tuſciæ ori ginem habuerūt. Mezentius. ſ. tyrānus ar mat in ſe. i. cōtra ſe quoqꝫ. i. etiam hinc. i. ex his populis mantuanis: quingentos. i. quin quies centum armatos: quos Mintius. i. flu uius iuxta mantuam fluēs: patre Benaco. i. habēs originem ex benaco lacu: velat⁹ arū dine glauca. i. glauci coloris ducebat ī equo ra pinu. i. naui ex pinu facta: īfeſta. i. vim ho ſtibus inferente. hoc eſt ſcd'm Seruium ī na ui eius erat mintius hoc modo depictus. Nā vt ꝑ miciū fluuiū q̄ in Padū incidit & ille in mare adrianum eos nauigaſſe putemus non eſt veroſimile nec rō loci patit̄. Auleſtes vir ille. grauis. i. fortis & robuſtus it. i. ꝓgredit̄ & aſſurgens. i. deſuper incūbēs verberat flu ctum centena arbore. i. remis centum ſimul aquas ferientibus & ita vada ſpumant. ſ. ꝓ pter celeritatem & ictus repentinos & violē tos: & hoc marmore. i. aqua marina: verſo. i. inuerſa palmulis remorum: Immanis tritō: id eſt ſic dicta nauis vehit hūc. ſ. auleſten & cō cha cærula exterrens freta ſupple vehit hūc Seruius tn̄ dicit nō dicendum eſſe cærula cō cha ſed cærula freta. i. cærulei coloris ꝓpter verſū dicit: ſed ſi cōcha ītelligat̄ ntī caſus & gat̄ a verbo vehit: nō erit mal⁹ verſus ſiue di cet̄ cōcha cærula ſiue freta cerula. cui. ſ. naui aut cōche nāti. i. dū nat frōs hiſpida. i. piloſa aut horrida & hirſuta ten⁹ laterū. i. vſqꝫ ad latera: ꝑfert hoīem. i. figurā & formā hūanā aluus ſpumea. i. ſpumoſa: deſinit in piſtrim i. mōſtrum illud marinū: & vnda murmurat ſub pectore ſemifero. i. ſemi indomito: hoc eſt cuius facies precipue humana erat. ſed ce tera in piſcem deſinebant.

Tot lecti ꝓceres terdenis nauibus ibant
Subſidio troiæ & campos ſalis ære ſecabant.
Iamqꝫ dies cœlo diſceſſerat almaqꝫ curru
Noctiuago phœbe mediū pulſabat olympū.
Aeneas (neqꝫ ein̄ mēbris dat cura quietē)
Ipſe ſedens: clauūqꝫ regit: veliſqꝫ miniſtrat.
Atqꝫ illi medio in ſpacio chorus ecce ſuarum
Occurrit comitū: nymphæ quas alma cybele
Numen habere maris: nymphaſqꝫ e nauibus eſſe
Iuſſerat: innabāt pariter: fluctuſqꝫ ſecabant.
Quot prius ærate ſteterant ad littora ꝓræ.
Agnoſcunt longe regem: luſtrantqꝫ choreis.
Quarū

¶ Tot lecti ꝓceres & c. Expōit nūerꝝ nauiū q̄ bus vehebāt æneas & hetruſci: docetqꝫ æneā obuias hūiſſe nymphas ex nauib⁹ ſuis fcās & ab eis q̄d faceret admonitū. Vn̄ dicit Do nat⁹ ſic. Iāqꝫ dies: laus æneæ ꝙ die nocteqꝫ cō tinuata nauigatio illū n̄ defatigaret ſedebat ergo & vigilabat & cū plura cogitaret tn̄ & temōe nauē regebat & velis. Agnoſcūt Nam pp nocturnas tenebras: alij n̄ facile cognoſce rēt. Vigilas: recte dubitat nā tp̄s ſomnū cu re vigilias ſuadebāt. Surge ſedētē excitat nō dormiētē. Aurora anq̄ plene veniat lux. Spe ctabis aceruos: ꝑdixit futura vt dea appetet Tollit. a. audierat a nympha ēt. Aduerſa er go nō letabat̄: ſed q̄a plura nūciabāt̄ ꝓſpera attollebat aīos. Hæc ille. ¶ Ordo ē. Tot ꝓce res. i. ꝑmores & vt dicūt capitæi (q̄a ꝓceres ſūt emīnētie trabiū pōd⁹ edificij ſuſtinētes) ibāt nauib⁹ terdenis. i. trigīta: q̄ nō ſingulis ſed oībus erāt ſubſidio. i. ad ſubſidiū. i. ꝓuū auxiliū troiæ. ſ. noue & ſecabāt ere. i. nauib⁹ eratis

ASCEN. DONA. Ordo Proceres

eratis aut roſtris nauium ere munitis: cam-
pos ſalis.i.maris hoc eſt aquas marinas me-
taphora ab aratiōe:& dies diſceſſerat.iam ce
lo.i.ab hemiſpherio noſtro:& phebe.i. luna
alma.i.rerū altrix q̄ cū eius incremento cre-
ſcunt:pulſabat olympum medium.i. aſcēde
rat ad mediūvſq; cœli:curru noctiuago.i .p
noctemvagari ſolito.nā licet luna interdiu
quoq; currat:tn̄ facta eſtvt p̄eſſet nocti. erat
ergo mediū noctis Aeneas(em̄.p qa:qa cura
n̄ dat mēbris qetē.i.qa dormire nō p̄t)ſedēs
ſ.ad gubernaculū:ipſe.i.ppria manu&mini
ſterio:regit.i.dirigit clauum.i. gubernacu-
lum &miniſtratvelis ſup.vētos aut miniſte
riū exhibetvtſit abſolute dcm̄. Atq; ecce cho
rus.i.multitudo coincedētiū: ſuarū comitū
i.nympharꝝ ex nauib⁹ q̄s ab troia eduxerat
factarꝝ occurrit illi ī medio ſpacio. ſ. curſus
ſui:qua trāſire debebat chor⁹inqt:appoſito
rie nymphe.i.q̄ erāt nymphe :quas alma cy
bele.i.mater deū iuſſerat hr̄e numē.i.diuinā
ptātē

Quarum quæ fandi doctiſſima cymodocea
Pone ſequēs dextra puppim tenet:ipſaq; dorſo
Eminet ac læua tacitis ſubremigat vndis.
Tū ſic ignarum alloquit̄ r vigilas ne deū gēs — Cymodocea.
Aenea?vigila:&velis immitte rudentes.
Nos ſumus ideæ ſacro devertice pinus:
Nūc pelagi nymphæ claſſis tua:pfidus vt nos
Præcipites ferro rutulus:flāmaq; premebat:
Rupimus inuitæ tua vincula:teq; per æquor
Quærimus:hāc genitrix faciē miſerata refecit.
Et dedit eſſe deas:æuumq; agitare ſub vndis.
At puer Aſcanius muro foſſiſq; tenetur
Tela inter media:atq; horrētes marte latinos.

Iam loca

Iam loca iuſſa tenet forti permixtus hetruſco
Arcas eques:medias illis opponere turmas
Ne caſtris iungant:certa eſt ſentẽtia Turno.
Surge age:& aurora ſocios veniente vocari
prim⁹ i arma iube:& clypeũ cape:quẽ dedit ipſe
Inuictum ignipotens:atq; oras ambijt auro.
Craſtina lux mea ſi non irrita dicta putaris
Ingentes rutulæ ſpectabit cædis aceruos.

SRVI. ¶Ter denis trigĩta accipiam⁹ naues fuiſſe ñ vt qdã volũt ſingulos duces tricenas hũiſſe. Nã enũeratorũ militũ nõ cõuenit numer⁹ ꝑſertĩ cũ ſequat̃ ſubſidio troiæ.i.ꝑuo auxilio. Nã apud maiores:bella ñ ãbitu:ſed virtute cõſtabãt. Phoebe. Luna ſicut ſol phœb⁹:itẽ Titã Sol & titanis luna. Deſcribit ãt noctẽ mediã & dicit finitã diẽ ſcd'm romanũ ritũ. Nec lunæ fit ſine cã cõmẽoratio nã al'r nymphæ videri nõ poterãt. Clauũq; regit. nã ei

Cybelæ. & in qnto dedit gubernãdi peritiã. Medio ĩ ſpacio int' nauigandum:Cybele alma mater deũ cybele dcã ẽ: vel απὸ τοῦ κυβιτᾶν τὴν κεφαλήν qd' ſemp galli p furorẽ motu capitis comã rotãtes vlulatu futura ꝓnũciabãt. Lucan⁹ crineq; rotãtes. Sanguinei ppl'is vlularũt triſtia galli. Vel a phrygie mõtib⁹ vbi collit̃ quos cybelos vocant. Cybele ãt bacchi⁹ ẽ.i.pes ex ꝓma breui cõſtãs & duab⁹ lõgis:nã cybele anapeſtus. vt Hic mater cultrix cybele Quot pri⁹: ſubtraxit tot. Doctiſſima cymodocea: poetice:ſicut mutatio ipa ẽt cõfingit̃. Nã ſtultiſſimũ ẽ qd' ait qdã iõ doctiſſima:qa ilionei nauis fuit Dorſo emiet pitia natãdi oſtẽdit̃. Subremigat: ſubnatat. Vigilas ne deum gens verba ſunt ſacroꝝ: nam virgines veſtæ certa die ibãt ad regem ſacroꝝ & dicebant vigilas ne rex? vigila. qd' Ver. iure dat æneæ:quaſi & regi:& quem vbiq; & pontificem. & ſacrorum peritum inducit. Deũ gens ꝓpter dijs genite & geniture deos. Pinus hoc loco ſecũdum quartã declinationẽ in Bucolicis iuxta ſecũdam: vt menalus argutũq; nemus pinoſq; loquẽtes Semper habet. Nos ſum⁹:loquit̃ p diffinitiões. Perfidus q poſt fœdus bella cõmouit. Hic latinus ipi has ſacrilego pendetis ſanguĩe pœnas. Inuite ac ſi diceret malueram⁹ tibi poti⁹ ſeruire q̃ in nymphaꝝ numina cõmutari. Teq; p æquor qrimus: hæc nobis vagãdi eſt cã vt te iuuare poſſimus Reffecit: aut re vacat aut qa ante in ipſis forma fuit nauium Dedit eſſe deas. græca figura: vt donat habere viro. Iam loca iuſſa tenet: vt & ſupra dixim⁹ Hoc κατὰ τὸ σιωπώμενον accipiendũ eſt. Nam intelligimus eũ equites miſiſſe per terram. Ne caſtris iungãt: aut ſe ſubaudis: aut iungant pro iungãtur. Craſtina lux: mea ſi nõ irrita dicta putaris Ingẽtes Rutulæ ſpectabit cædis aceruos: Spectabit ẽ vera lectio: & ordo eſt. ſi mea dicta ñ putaris irrita: craſtina lux ingẽtes aceruos cedis ſpectabit Nam male quidam ſpectabis legunt. & ad lucem referũt quod non procedit: nullus enim ſic loquitur. O ænea ſi quæ dico minime credis: O lux craſtina ingẽtis cædis aceruos ſpectabis.

Poeta Dixerat & dextra diſcedens ĩpulit altam
(Haud ignara modi) puppĩ:fugit illa ꝑ vndas
Ocyor & iaculo:& ventos æquante ſagitta
Inde aliæ celerãt curſus:ſtupet inſcius ipſe
Tros anchiſiades:animos tamẽ omine tollit.
Tum breuiter ſupa aſpectãs cõuexa præcat̃.
Aeneas. Alma parens Idæa deũ:cui dyndima cordi.

Turrigere

poteſtatẽ maris:& eſſe nymphas ſup. verſas e nauib⁹.i.q̃ pri⁹ fuerãt naues ipẽ igit̃ occurrentes innabãt pariter:& ſecabant.ſ.pectore ſuo:pariter ſup. fluctus exiſtentes ſup. tot quot puppes erãt ſteterãt pri⁹ ad littora. i. ripas tyberis iuxta troiana caſtra. Ipẽ agno ſcũt lõge.i.a lõge r̃gẽ.ſ.ſuũ olĩ æneã & luſtrãt i.circũeunt choreis.ſ.ductis: quaꝝ ea q̃ ſup. erat doctiſſima fandi.i.eloquẽtiſſima naturali facundia (nõ ei didicerat) cymodocea.ſ. noĩe. ſeq̃ns põe.i. de prope ſed a tergo tenet puppĩ.ſ.æneæ dextra.ſ.ſua:& ipa eminet dorſo:ac ſubremigat.i.mor̃ remigãtis natat leua.i.ſiniſtra manu. vndis tacitis. i. nulla vi agitatis & alloqt̃ tũ.i. deĩde poſtq̃ puppĩ tenebat æneã ignarũ.ſ.miracl'i fcĩ & q̃ ꝑ nymphas mutate eẽnt naues ſue: O ænea gẽs.i.gen⁹ & ꝓgenies: deũ.i. deoꝝ vigilas ne? vigila o ænea & ĩmitte rudẽtes.i.chordas velis. Nos pinus ideæ.i.q̃ fuim⁹ quõdã pin⁹ ideæ d' vertice.ſ.ide: ſacro.ſ.mr̃i deũ tua claſſis.i.q̃ fuim⁹ tua claſſis ſum⁹ nũc nimphæ pelagi vt.i.poſt q̃ rutul⁹.i.turn⁹:ꝑfid⁹ qa abñtẽ ꝑſequit̃ ac fedus violat ꝓmebat nos ferro & flãma: nos iuite rupim⁹ ꝓcipites tua vicula.i.retiacula & q̃ rim⁹ te p eq̄r genitrix.ſ.deũ cybele: miſerata ſ.cõditionẽ noſtrã: aut miſerãs refecit hanc faciẽ.i.figurã ſeu formã nr̃am hoc ẽ trãſformauit nos: aut ſi gẽitrix deũ natura ẽ reuera refecit eas q̃s pri⁹ pin⁹ fecerat:& dedit.i.cõceſſit eẽ deas:& agitare euũ.i. lõgiſſimũ tp̃s ãt eterna vitã: ſub vndis.i. ĩt' vndas verſantes. At.i.ſed puer.i.fili⁹ tu⁹ adhuc puer.ſ.aſcani⁹ tenet̃.i. ꝓtegit̃ muro & foſſis: iter media tela.ſ.hoſtiũ: atq; iter latios horrẽtes marte i.bello martio. Eq̄s arcas.i.ex arcadia ꝑfect⁹ aut euãdri⁹ ꝑmixt⁹ iã hetruſco.ſ.militi q̃s ſimul p terras in auxilium miſiſti id ei κατὰ τὸ σιωπώμενον itelligit̃ feciſſe. tenet.i.occupat loca iuſſa.i.q̃ iuſſiſti vt caperẽt ab eis ſi forte obſeſſa eẽnt caſtra: certa ſnĩa.i. deliberatio ẽ turno.i. turn⁹ decreuit opponere ill' turmas medias ne iũgãt ſup. ſe caſtris Age (adhortãdi aduerbiũ ſurge) & iube prim⁹ ſocios vocari ĩ arma aurora ſurgẽte.i. vt primũ aurora ſurget:& cape clypeũ quẽ ipẽ ignipotens.ſ. vulcan⁹ dedit ĩuictũ i.ĩuincibilẽ: atq; ambijt oras.i.extremitates auro Lux craſtia. i. dies craſtin⁹ ſpectabit ĩgẽtes aceruos.i.ĩgẽtẽ ſtragẽ: cædis rutule.i.cadaueꝝ Rutuloꝝ occiſorum ſpectabit inq̄t ſi nõ putaris.i. putaueris mea dcã irrita.i.friuola & inania & ꝓ irritis hñda: qa ſi fidẽ adhibebit iſtruet aciẽ ſuã & Rutulos ĩuadet: quos inuaſur⁹ nõ erit ſi irrita habuerit eius monita.

¶Dixerat &. &c. Docet quõ poſt diſceſſum nymphaꝝ ꝓcat⁹ matrẽ deũ a ſuis viſã claſſẽ appulit & quõ ea recognita Turn⁹ ſuos ĩ aduẽtãtes cohortat⁹ ſit de qb⁹ oĩb⁹ dicit Dona. ASCEN.

ſic. Alma parẽs Idea: ex ijs trib⁹ noĩb⁹ captauit beniuolẽtiã. Edicit: ẽ edicere cũ autoritate aliqd curandũ iubere. Dardanidæ e muris oñdit qd poſſit ſpes: nã q metu fugiebãt nũc ſpeĩ hoſtes ĩ ſurgũt. At rutuli: hi ei ĩ plão cõſtituti videre Aeneã ñ poterãt Totũq; ad littora. Moral'r qdẽ nã repẽtino turbatis motu oĩa maiora videt̃. Hec ille. DONA.

¶Ordo ẽ Dixerat.ſ. Cymodocea nimpha.i. finiuerat ſermonẽ & diſcedẽs ĩpulit dextra puppĩ altã: haud ignara.i.ꝑita: mõi.ſ.ĩpellẽdi: hoc ẽ moderatõis: illa.ſ.puppis ĩpulſa fugit ꝑ vndas ocior Ordo.

 id eſt

id eſtvelocior:&.i.ſiľiaculo.i.ſagitta emiſſa
& ſagitta equãte.ſ.velocitatevolat'ventos
Iñ alie.ſ.nymphæ:celerãt.i.celeriť pagũt cur
ſus.ſ.nauiũ:ipe Anchiſiades tros.i.Troian'
Aeneasĩſci'ſ.vñ tãta eẽt eeleritasſtupet&tñ
i.licet inſci'ſtupeat ipe tollit.i.extollit:omi
ne.ſ.viſo & audito aios.ſ.ſuos: & aſpectans
cõuexa ſupa.i.celeſtia p̄cať tũ.i.deĩde breuiť
i.paucisverbis.O alma parẽs.i.mater deum
i.deoꝝ.Idea.i.q̃ in ida mõte phrygio p̄cipue
coleris cui dyndima.i.mõs illeĩ phrygia:&
vrbes turrigere.i.ciuitates turrite: & leões
bijugi.i.bini iugo curr'tui ſubacti:ad frena
i.habẽas qb'agũť:ſũt cordi.i.ad cor &volu
ptatẽ tu ſup.ſis mihi nũc p̃nceps.i.auſpex&
pſens pugne:ſicut Iuno ꝓ Grecis:vñveteriſ
qꝫ memor ſaturnia belli Prĩa qđ ad troiã ꝓ
charis geſſerat argis&c.tu ꝓpiques.i.fami-
liare facias & ꝓpi'aduenire auguriũ.ſ.portẽ
tũ hoc:& o diua adſis phrygib'.ſ.tui culto-
rib'pede ſcđo.i.dextero & fauorabili Ipe ef
fatus

Turrigeræqꝫvrbes bijugiqꝫ ad fræna leones:
Tu mihi nnc pugnæ princeps.tu rite ꝓpinques
Auguriũ: phrygibuſqꝫ adſis pede diua ſecũdo
Tantum effatus:& interea reuoluta ruebat — Poeta.
Matura iam luce dies:noctemqꝫ fugarat.
Principio ſocijs edicit ſigna ſequantur:
Atqꝫ animos aptent armis:pugneqꝫ parẽt ſe.
Iãqꝫ in cõſpectu Teucros habet:& ſua caſtra
Stans celſa in puppi:clypeũ tũ deinde ſiniſtra
Extulit ardentem:clamorem ad ſydera tollũt
Dardanidæ e muris: ſpes addita ſuſcitat iras.
Tela manu iaciũt:quales ſub nubibus atris
Strimoniæ dãt ſigna grues:atqꝫ æthera tranãt

Cum.

Cum ſonitu:fugiuntq; notos clamore ſecundo.
At Rutulo regi ducibuſq; ea mira videri
Auſonijs: donec verſas ad littora puppes
Reſpiciũt:totũq; allabi claſſibus æquor.
Ardet apex capiti:criſtiſq; ac vertice flamma
Funditur: & vaſtos vmbo vomit aureus ignes:
Non ſecus ac liquida ſi quãdo nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent:aut ſyrius ardor.
Ille ſitim morboſq; ferens mortalibus ægris
Naſcitur:& leuo contriſtat lumine cœlum.
Haud tamẽ audaci Turno fiducia ceſſit
Littora præripere: & veniẽtes pellere terra.
Vltro animos tollit dictis:atq; increpat vltro.
Turnus. Quod votis optaſtis adeſt:ꝑfringere dextra
In manibus Mars ipſe viris.nũc cõiugis eſto
Quiſq; ſue:tectiq; memor:nũc magna referto
Facta patrũ: laudeſq; vltro occurramus ad vndã.
Dum trepidi:egreſſiſq; labant veſtigia prima
Audentes fortuna iuuat.

fatꝰ ſup.ẽ:tm̃.i.id ſolũ & dies ruebat interea reuoluta.i.rediẽs ꝑ reuolutionẽ: & hoc luce ſup.exñte iã matura& fugarat noctẽ:cũ ſup. æneas edicit.i. mãifeſte ꝑcipit ſocijs vt ſup. ſequãtſigna.i.vexilla:atq; aptẽt aĩos.i. irritẽt eos:armis.i.ad arma: aut arma tractãdo & parẽt ſe pugne& æneas habet iã Teucros & ſua caſtra ĩ cõſpectu.i.vt poſſit caſtra ſua cõſpicere & a ſuis cõſpici:ſtãs ĩ puppi celſa: tũ.i.tũc deiñ.i.cõtinuo extulit ſiniſtra ſup. manu:clypeũ.ſ.a Vulcano factũ ardẽtẽ.i. radiãtẽ.Dardanide tollũt e muris clamorẽ ad ſydera:& ſpes.ſ.victorie viſo rege:addita.i. ꝗ acceſſerat:ſuſcitat iras.i.aĩoſitatẽ ꝗlis ẽ in iratis:&iaciũt tela mãu exñtes tales ꝗlesgrues ſtrymõie.i.thracie:dãt ſigna.ſ. auolatꝰ.i. cũ ꝗli clamore auolãt ſub nubibꝰatris.i.caliginoſis:atq; tranãt ethera.i.ſublimẽ aerẽ cũ ſõitu &fugiũt notos.i.vẽtos pluuioſos ſup. cũ clamore ſcd'o.i.eas ſeꝗnte ꝗſi celerꝰ volẽt añ faciẽvẽti quævox aeri immiſſa afferri poſſet aut ſcd'o.i.leto vñ ſeqr̃.At.i.ſed ea ſ.ſigna letitievideri ſup.ceperũt aut videbãt mira:regiRutulo.ſ.Turno&ducibꝰauſonijs dõec r̃ſpiciũt puppes.ſ.Anee&ſocioꝝeiꝰ verſas ad littora&dũ reſpiciũt totũ eq̊r allabi.ſ. ad littora:claſſibꝰ.i.cũ nauibꝰipĩs autꝑꝑ claſſes allabẽtes:Apex.i.ſũmitas galee Aenee ardet.i.reſplẽdet:capiti.i.in capite eiꝰ& flãma fũdit̃ criſtis.i.a criſtis a vertice.i.d'ſup&vmbo.i.curuatura clypei:aureꝰ.i.ex auro facta vomit ignes.i.fulgores vaſtos.i.valde amplos.Nõ ſecꝰ.i.ñ alit̃ ac ſup.ignes vomũt:comete ſãguĩei.i.ſãguĩei coloris & ſãguĩs effuſionẽ portẽdẽtes ſi rubẽt lugubre.i.lugubriter qñ.i.aliqñ:liq̃da.i.hũida & ſublucida noctẽ:aut ſi ille ardor ſyrꝰ.i.illiꝰ ſtelle ardẽtis naſcit̃:ferens:id eſt afferẽs aut inferens mortalibus egris.i.miſeris & egreviuẽtibꝰ morbos.ſ.varios: & cõtriſtat celũ.i.aerẽ:lũine leuo.i.ſiniſtro.hoc ẽ inimico.tñ.i.licet ſic aĩatos videret ĩ caſtris& accedẽtes e nauibꝰ fiducia.i.bñ ſperãdi &fidẽdivirtꝰ:ñ ceſſit.i.ñ amota ẽ nec abijt aut diſceſſit Turno audaci ſ. ſiñ felicitate:ñ ceſſit dicit p̃riper̃.i.ꝗ̊ minꝰ p̃ripiat:aut fiducia p̃ripe.i.p̃ripiẽdi littora & peller̃.i.pellẽdi aut ꝗ̊ minꝰ pellat terra.i. a terra:veniẽtes.ſ.ad eã herruſcos.Nã ſup.tollit.i.erigit& effert vltro.i.ĩſup aĩos.ſ. ſuorũ dictis.i.verbis cohortatorijs:atq; ĩcrepat.i. cũ ĩcrepatiõe cohortat̃ vltro.i.ĩſup vltra id qd' timer̃ potuiſſet:ĩcrepat aũt dicẽs.Id ſup. qd' optaſtis votis.ſ.ꝑfriger̃.i.fortit̃ agere:& hoſtẽ cõterer̃ dextra.ſ. vr̃a:nam ip̃e Mars.i. ptãs pugnãdi:ẽviris.i.virilibꝰbellatoribꝰ: ĩ mãibꝰ.i.ĩ prõtu:nũc qſq;.ſ.vr̃m eſto mẽor cõiugis ſue& tecti.i.domꝰ.(Sic eĩ apd'Liuiũ fere ĩ cõcionibꝰ añ pugnã admonẽt ſuos ductores ip̃i)referto.ſ.qſq;.i.facito vt r̃ferat.i. repñtet nũc fortia facta pr̃m.i.maioꝝ ſuoꝝ & laudes pr̃m ſuoꝝ:occurramꝰ vltro.i. priꝰ ꝗ̃ nos ĩuadãt:ad vndã.ſ.tyberis: dũ.i. ꝗ̃diu ip̃i trepidi ſup.ſũt& pria veſtigia:labãt.i.titubãt& vacillãt:egreſſis.i.primũ e naui egrediẽtibꝰ:fortuna iuuat audẽtes ꝗ res in bello ſepe ꝓbata eſt: & ſolet pro prouerbio dici.

SERVI. ¶Haud ignara modi. Moderatõis q̃ppe ꝗ fuerat nauis Inde aliæ celerãt:ĩde aliæ nymphæ nauiũ curſꝰ celeriores efficiũt ſicut fecerat Cymodocea:Inſciꝰ rerũ:Quas audierat.Nã ex apto credere nõ poterat.Omĩe.Augurio ꝓmiſſe victorie.Alma parẽs Idæa deũ:alma ꝓprie ẽ tellꝰab eo ꝙ nos alat.Abuſiue ẽt alijs numinibꝰ hoc epithetũ dat̃.Terrã aũt cõſtat eẽ mr̃em deũ.vnde&ſimulacrũ eiꝰ cũ claui pingit̃.Nã terra appit̃ verno:hyemali claudit̃ tp̃e Dyndima mõs phrygiæ. Turrygeræq; vrbes:ciuitates turritæ.vñ& cũ corona turrita mater pĩgit̃ deũ.Ad fræna leões:iõ hoc fingit̃ ꝙ oĩs feritas materne ſubiacet affectiõi & ſubiugata ẽ.Propinq̃s familiare efficias vt &ꝓpius res aſpice nr̃as. Phrygibꝰ ac ſi diceret cultoribꝰtuis.Tm̃ effatꝰ:breuit̃ vt ſup ait ꝑꝑ lucẽ iã maturã.i.Plenã. Nã nõ crepuſculũ:ſed lux matura deſcribit̃ Reuoluta apta:ſicut cõtra ĩuolutũ dicimꝰ eẽ illud qd' clauſũ ẽ.Ruebat oriebat̃. Vt ruit oceano nox & ẽ ĩ ſeſu hyſterõ ꝓterõ.Priꝰ eĩ nox fugat̃ ſic dies orit̃. Socijs edicit ſcd'm: edicta nĩphe.ſigna.ſ.vl'teſſer̃ vl'tubaꝝ vl'ſigna militaria.Quales ſub nube.a.i.altis: ſtrymõiæ vero grues a fluuio Thraciæ ſtrymõe iuxta quẽ hitãt hæc;aũt cõparatio nõ ad teloꝝ ꝑtinet ictũ:ſed ad Troianorũ clamorẽ.Fugiũtq; notos:aut quo ſuis vẽtos frigidos.Nã etiã grues ſignificãt tẽpeſtatẽ futurã : vt in Georgi.legimus.Aut illũ ſurgentẽ vallibus imis Aeriæ fugere grues:aut reuera notos.Horum enim calorem fugiunt cũ reuertunt̃ in Thraciã.Allabi claſſibus æquor.Cum claſſidus labi.Ardet apex capiti ex ſequẽtibus intelligimus Aenee armorum fieri deſcriptionẽ nam dicturus eſt:at non audaci Turno fiducia ceſſit. Quãuis talia arma reſpiceret:ſi tñ priam r̃ſpicias cõnexionem quaſi de Turno videretur dicere : quod non procedit.Apex:coni altitudo hoc loco.Eſt autem Homeri:& locus & comparatio.Hoc autem iſte violentius poſuit: ꝙ ille ſtellæ tantum facit comparationem:hic etiam ſtellæ peſtifere reſpiciens quas clades Rutulis eſſet illaturus. Aeneas Cometæ ſanguinei lugubre: pro lugubriter. Cometæ autem latine crinitæ ſtelle appellantur. Et ſtoici dicunt has ſtellas eſſe vltra .xxxij quarum nomina & effectus Abienus qui iambis ſcripſit Vergilij fabulas memorat. Plynius ſecundus etiam dicit cometas ſtellas eſſe naturales quæ apparent certis temporibus: item hoc quoq; commemorat cometas fieri de planctis quinq;. vnde interdum bona interdũ peſſima ſignificant.

Cometæ.

ſignificāt. Nā ſi de Venere aut Ioue fiāt optima: prōūciāt. Si de marte aut Saturno deteriora: nā Mercurialis ſemper talis eſt qualis ille cui adhæret: vnde & miniſter deorū fingit̄. Hinc eſt qđ modo ait cometæ ſanguinei lugubre rubēt. i. noxij. Syrius. a. ſyrius ſtella eſt in ore canis: q̄ vt in. iij. dixim⁹ q̄tum in ipa eſt peſtifera eſt: ſed pro qualitate adiacētiū aut vincit̄: aut minorib⁹ vtit̄ viribus. Hinc eſt ꝙ cū certo tp̄e ſp oriat̄: nō ſemp eſt noxia. Læuo noxio. Q đ aūt dicit cōtriſtat lūine cū de ſtella loqret̄: quã armis ſplēdētib⁹ cōparauit: bn̄ hoc Stati⁹ ad ipa arma trāſtulit dicēs: Armaq; ī auro triſtia: Q đ votis optaſtis adeſt: magna ars pſuadētis eſt qđ vt cupit fieri: in præiudiciū trahat ſic hoc loco qa vult Turnus vt optēt pugnā ei⁹ loci. hāc eos dixit ſemp optaſſe. Perfringere. d. Fortiter facere: & bn̄ verbo vſ⁹ eſt militari ī manib⁹: nō iā in votis. ſed ī manib⁹ res ē. Eſto ꝓ ſit: tertia pſona ē. Referto facta patrū. Alij hinc diſtīguūt vt ſit referat mō vnuſqſq; facta patrū & laudes: & ſecut⁹ Saluſt. hoc dicit: Q ui ait Hiſpanoꝝ fuiſſe: vt in bella eūtib⁹ iuuenibus parentū facta memorent̄ a mrib⁹. Alij diſtinguūt nūc magna referto facta vt duas res dixerit: nūc vnuſquiſq; ſuorū factorū meminerit: & laudis parentum.

Hec ait: & ſecū verſat quos ducere contra: *Poeta.*
Vel quibus obſeſſos poſſit cōcredere muros.
Interea Aeneas ſocios de puppibus altis
Pontibus exponit. multi ſeruare recurſus
Lāguētis pelagi: & breuibus ſe credere ſaltu.
Per remos alij: ſpeculatus littora Tarchon
Q ua vada nō ſperat nec fracta īmurmurat vnda
Sed mare inoffenſum creſcenti allabitur æſtu
Aduertit ſubito proras: ſocioſq; præcatur.
Nūc eo lecta manus validis incumbit. remis *Tarchon*
Tollite: ferte rates: inimicam findite roſtris
Hanc terrā: ſulcūq; ſibi præmat ipſa carina.
Frangere nec tali puppim ſtatione recuſo
Arrepta tellure ſemel: quæ talia poſtq; *Poeta.*
Effatus Tarchon ſocij cō ſurgere tonſis:
Spumanteſq; rates aruis inferre latinis:
Donec roſtra tenent ſiccum & ſedere carinæ
Omnes innocuæ: ſed nō puppis tua Tarchon.
Namq; inflicta vadis: dorſo dum pendet iniquo
Anceps ſuſtētata diu: fluctuſq; fatigat.
Soluitur: atq; viros medijs exponit in vndis:
Fragmina remorū quos & fluitantia tranſtra
Impediūt: retrahitq; pedes ſimul vnda relabēs.

ASCEN. ¶ Hec ait: & ſecū verſat q̄s ducere cōtra. Vł &c. Poſt Turni cōtionē docet qūo Tarcontis cohortatiōe appulſa ſic claſſis Aeneia ad litt⁹ vn̄ ē hoc ſolū Donati. Verſat q̄s ducere. DONA. in tāta deſpatiōe: nec cōſiliū: nec vim animi amiſit. Hec ille. Ordo ē Turn⁹ ſup. ait hec: & Ordo. verſat. i. cogitat & diſquirit ſecū. i. ī aīo ſuo q̄s poſſit ducere cōtra. ſ. aduētātes hoſtes vł qb⁹ poſſit cōcredere. i. quaſi fidei cōmittere muros. ſ. caſtroꝝ: obſeſſos. Interea. ſ. dū hec ageret Turn⁹: Aeneas expōit ſocios de altis pupib⁹: pōtib⁹. i. p ſcalas multi ſeruare. i. ſeruabāt: recurſ⁹. i. reflux⁹ pelagi lāguētis. i. trāquilli ac nō īpetuoſi: & credere. i. credebāt ſe breuib⁹. ſ. vadis: ſaltu. i. ſaliēdo ī ea alij credere ſup. cepant aut credebāt ſe breuibus p remos. i. auxilio remorū: Tarchō. i. Ethruſcorum rex & pcīpuus ductor ſpeculat⁹. i. cōſpicatus & vidēs littora: ſupple ea pte: q̄ n̄ ſperat. i. timet vada. i. fūdū vadoꝝ p quē vadere licet ſed nō nauigare: nec vnda fracta. ſ. nimio ī petu īmurmurat. i. vehementē ſonum edit hoc ē vbi neq; defect⁹ neq; nimia vis eſt aquaꝝ ſed mare alabit̄. ſ. ad litt⁹: īoffēſū. i. n̄ offēſū nec īpeditū: eſtu creſcēti. i. exuberāti īpe aduertit. i. applicat ſubito ꝓras. i. āteriores ptes q̄ aquas ꝓruūt: & pcat̄ ſocios. O manus. i. multitudo armatoꝝ: lecta. i. electa: īcūbite nūc validis remis tollite. i. erigite: ferte i. transferte ad littus: rates & findite roſtris. ſ. nauiū hāc inimicā terrā: & ipa carina. i. capacitas ſeu vēter nauis: pmat. i. pmēdo faciat ſibi ſulcū nec ego recuſo frāgere puppim tali ſtatiōe. i. ad breue tp̄s portu & hoc tellurē ſemel arrepta. i. ſi ſemel tellurē arripuerim⁹ q̄ talia. i. talis mōi verba: poſtq̄ tarchō ē effat⁹: ſocij cōſurger̄ ſup. ceperūt aut cōſurgebāt tōſis. ſ. remis: & īferre. i. inferebāt aruis latinis. i. ī arua latia: rates ſpumātes. i. ſpumis aquaꝝ nimio īpulſu excitatis reſpſas: dōec roſtra. i. āteriores ptes praꝝ: tenēt ſiccū: & carine. i. vētres nauiū: ſedere. ſ. ſup fūdū exn̄tes oēs īnocue. i. ſīn̄ nocumēto. ſed o tarchō tua puppis n̄ ſup. ſedit īnocua: nāq; ipa īflicta vadis dū pēdet āceps. i. vacillās dorſo. ſ. ſcopuli: iniq. i. nimis alto: & ipa ſuſtētata dudū fluct⁹ fatigat ſup. eā: ipa ſoluit. i. findit̄: atq; exponit viros ī medijs vndis q̄s ſup. viros fragmina remoꝝ & trāſtra. i. ſūma tabulata nauium: fluitātia. ſ. p aquas: īpediūt: & vnda relabēs trahit ſimul pedes q̄ res eos ſaluauit.

SERVI. ¶ Verſat quos ducere. c. cogitat quidē: ſed nō facit: ne diuiſo exercitu vtrobiq; vincat̄. qđ ſequētia indicāt: nam paulopoſt dictur⁹ eſt: & rapit acer totā aciē in teucros. Cōcredere: conſ vacat. Pōtibus: ſcalis nauiū. Languentis: tranquilli. Breuibus vadis. Per. r. i. ſcaphis. Non ſepat: legit̄ & ſperat: qđ melius eſt nam vada eſſe non ſperat: incidit in ea. Tollite. f. r. ad celeritatē dictū eſt. Findite. r. militari felle dictū eſt vt etiam terra ipſa q̄dāmō ſentiat hoſtis aduentū. Statiōe: ſtatio eſt port⁹ tpalis. Nā port⁹ ē vbi hyemat̄: ſed mō ſtatio ſiccū litt⁹ ſignificat. Hoc ei dicit potiar t̄ra: & nauē frāgere n̄ recuſo. Innocue innocu⁹ ē cui nō nocet̄. inoxi⁹ q n̄ nouit nocere: ſed hoc poetæ plerūq; cōfūdūt. Dorſo iniq: dorſum ē durior harena: q̄ remeātib⁹ fluctib⁹ & eūtib⁹ dēſat̄: & in modū ſaxi dureſcit: qđa nautis puluin⁹ vocatur. Iniquo ſibi nocenti. Fluctuſq; fatigat ſubaudis eam nā fluctus nominatiuus eſt ſingularis. Exponit in vndis: nō in vndas: qua in ipſo loco res agitat̄: nec eſt mutatio.

Nec Turnū ſegnis retinet mora: ſed rapit acer
Totā aciē in Teucros: & cōtra in littore ſiſtit.

SERVI. ¶ Nec turnū ſegnis retinet mora & c. Docet quomodo totis viribus cōcurſum eſt educēte videlicet Turno totas copias in aduētātes hoſtes quæ res fere ſumpta eſt ex applicatione græcorū ad littora Troiana q a Troianis &

Signa canūt

Signa canũt:primus turmas inuaſit agreſtes
Aeneas:omen pugnæ:ſtrauitq; latinos
Occiſo Therone:virũ qui maximus vltro
Aeneã petit: huic gladio:perq; ærea ſcuta
Per tunicã ſqualentẽ auro latus haurit apertũ
Inde Lycham ferit exectũ iã matre perempta
Et tibi phœbe ſacrũ:caſus euadere ferri
Cui licuit paruo.nec lõge Cyſſea durum.
Immanẽq; Gyam ſternẽtes agmina claua
Deiecit leto:nihil illos Herculis arma:
Nil validæ iuuere manus genitorq; Melampus
Alcidæ comes:vſq; graues dum terra labores
Præbuit:ecce Pharon voce dum iactat inertes
Intorquens iaculũ clamãti ſiſtit in ore.
Tu quoq; flauentẽ pria lanugine malas
Dũ ſeq̃ris Clyciũ infelix noua gaudia Cydõ
Dardania ſtratus dextra ſecurus amorum.
Qui iuuenũ tbii ſemp erãt miſerãde iaceres:
Ni fratrũ ſtipata cohors foret obuia Phorci
Progenies:ſeptẽ numero:ſeptenaq; tela
Coniiciũt partim galea clypeoq; reſultant
Irrita:deflexit partim ſtringentia corpus
Alma venus.& fidũ Aeneas affatur Achatẽ.
Aeneas. Suggere tela mihi:nõ vllũ dextera fruſtra
Torſerit in Rutulos:ſteterãt q̃ in corpe graium
Poeta. Illiacis campis. tum magnã corripit haſtam:
Et iacit:illa volãs clypei trãſuerberat æra
Mœonis:& Thoraca ſimul cũ pectore rumpit.
Huic frater ſubit Alcanor.fratremq; ruẽtem:
Suſtẽtat dextra:traiecto miſſa lacerto
Protinus haſta fugit:ſeruatq; cruenta tenorem:
Dexteraq; ex humero neruis moribunda pepẽdit
Tum numnitor iaculo fratris de corpore rapto
Aeneam petiit:ſed nõ& figere contra
Eſt licitũ:magniq; femur perſtrinxit Achatæ

SERVI. ¶ Omen pugnæ.Salu.pugnã illã pro omine bello futurã:ideo ergo omen:qa ſicut nũc:ſic vbiq; vicet Aeneas ĩuaſit.a.Quia dixit&latos vaſtãt cultorib' agros Therone:hoc nomẽ in pindaro lectũ eſt tm̃. Tunicam ſqualentẽ.ſ.ſplẽdentẽ loricã.Haurit ferit mõ ſigificat. Et ti.phœ.ſacrũ.Oẽs q ſecto matris vẽtre pcreant iõ ſunt Apolini cõſecrati:quia deus medicinæ:p quã lucem ſortiunt.vñ & Aeſculapius eius fingit fili': Ita ei pcreatũ ſupra diximus. Cæſares. Cæſarũ ẽt familia ideo ſacra retinebat Apollinis qa q prim' de eorꝝ familia fuit execto matris vẽtre pcreat' eſt:vnde etiã Cæſar dictus eſt licet varia ætimologia huius nominis dicatur: vt diximus ſupra.Quod licuit paruo legit & cui licuit. Vſq; tandiu:donec.Ecce pha.Legit&Pharo:vt it clamor

cœlovt

ianis & potiſſimũ ab Hectore duriter accepti ſũt.Recitat ergo variã ſtragẽ:de q̃ re hoc ſolũ eſt Donati DONA. Thorax:indumẽtũ q̃ bellator vſq; ad pect' mũit.Hoc ille. Ordo. Ordo ẽ.Nec mora ſegnis.i.q̃ ſegnes facer ac ſegnib' eẽ ſolet retinet turnũ.ſed ipẽ acer.i.ſtrenu' rapit.i.celerit adducit totã aciẽ ĩ.i.cõtra Teucros:& ſiſtit.i.exercitũ ſtatuit:cõtra.i. ex aduerſo aut cõtra aduẽtãtes:in littore.Et ſupple tubicines aut cornicines:canũt.i.canẽdo faciunt ſigna.ſ.ineũdi p̃lij Aeneas inuaſit prim' turmas agreſtes.i. agricolarũ aut agros vaſtantiũ appoſitorie omen pugne.i.quæ res erat omen pugne portẽdens indigenas ſuperãdos cũ agreſtes ſuperent:&ſtrauit latinos occiſo Therone.i.poſtq̃ occiderat Theronẽ eorꝝ ductorẽ:q exiſtẽs maxim' virũ.i. virorũ petit.i.aggredit Aeneã vltro.i.ñ laceſſit':cũ tñ ſi ſape t ab eo merito declinaret:&ſup.æneas:haurit.i.ferit aut exhaurit:huic.ſ.theroni.lat' apertũ.i. poſtq̃ appuerat gladio & p ſcuta erea & per tunicã ſqualẽtẽ.i. relucentẽ in morẽ ſquamarũ ſerpẽtum auro.i. ſquamis aut hamis aureis.Serui' dicit haurit.i. ferit:ſed qa addit aptũ. qd' nõ ferit ſed exaurit extrahẽdo ſanguinẽ:ego poti' acciperẽ ĩ natiua ſignificatiõe.Inde.i. deinde ferit lycham exectũ.i.p ſectionẽ exẽptũ iã mr̃e pempta.q̃ res ceſarũ familie cõpetit.& ſacrũ.i.cõſecratũ tibi o Phebe:qa arte medica cõualuit:vnde domus Iulie fautor inducit Appollo:vt ĩ bello actiaco viſũ ĩ clypeo Vulcani. Cui.ſ. Lyche:licuit.i. pmiſſũ & datũ eſt puo i.cũ adhuc ĩ vtero eẽt mr̃is:euader caſus ferri i.necẽ p ferrũ quã nũc ĩcurrit ſenior.Nec.i. & ñ:& deiecit ñ lõge.ſ.ab eis iã dictis cyſſea virũ illũ durꝝ.i.fortẽ & robuſtũ:& Gyã immanẽ.i.valde maguũ & ferocẽ d'iecit dico leto.i.morte:eos ſternẽtes claua.i.baculo nodato quali vſ'ẽ Hercules agmĩa.ſ.phrygũ & ethruſcorꝝ:arma herculis.i. q̃lib' Hercules vbiq; victor vſ' erat nil.i.ĩ nullo iuuer.ſ.eos & man' valide nil iuuere eos:nec Melãp' genitor.ſ.eorꝝ & comes Alcide.i.herculis: vſq; i.ſemp dũ.i.donec:tr̃a p̃buit.ſ.herculi labores graues.ſ.ad domãda varia terrarꝝ mõſtra Ecce.q.d.p̃ter opinionẽ:dũ Pharon iactat.i. iactãter effutit: voces ĩertes.i.friuola & inania verba:æneas ſup.ĩtorq̃ns iaculũ ſiſtit.i. plãtat&ſtatuit ip̃m:clamãti.ſ.pharoni ĩ ore i.cũ iã eẽt ĩ ore alit diceret ĩ os.Tu q̃q; o cydon ĩfelix dũ ſeq̃ris Clyciũ.ſ.puerꝝ aut adoleſcẽtẽ flauẽtẽ.i.hñtẽ flauẽtes malas.i.maxillas pr̃ia lanugĩe.i.rara qa pr̃ia barba:appoſitorie noua gaudia.i. nouas amorꝝ voluptates tuas:iaceres o miſerãde ſtrat' dextra dardania.i.ip̃i' ænee dardani exñs ſecur' amorꝝ.i. ñ ãpli' curãs d'amorib' qa amores iuuenũ erãt tibi ſp.ſ.dũ viueres iaceres inq̃ ſtrat':ni. i.niſi cohors fr̃um appoſitorie pgẽies phorci.i.cohors filiorꝝ Phorci q int ſe erãt fr̃es: foret.i.eẽt obuia.i.obuiã veniret: ſtipata.i. cõdẽſata mutuo cõpſſu:q ſup.erãt ſeptẽ nũero& cõiiciũt tela ſeptena.ſ.vno ipetu qa ſinguli ſingl'a:q̃ ſup.tela reſultãt.i.retrorſũ ſaliũt repcuſſa irrita.ſ.effecta:ptim galea.ſ.Aenee & partim clypeo & ven' alma deflexit ptim:ſtrigẽtia.i.leuit cõtigẽtia corp'.ſ.Aenee & Aeneas ſic.ſ.oppreſſus affat Acahtẽ.ſ. arcigerũ ſuũ fidũ:vt in prio fid' q̃ tela gerebat achates: affatur autẽ dicens. Suggere: ideſt ſubmiſtra aggerẽdo mihi tela: dextera

ſup.nr̃a

ſup.noſtra.i.nõ vllũ:non torſerit fruſtra in Rutulos vllũ ſup.telũ eorꝝ q̃ ſteterant in corpus graiũ in cãpis iliacis.tũ.i.deiñ corripit magnã haſtã & iacit ſup.eã:illa volãs tranſuerberat era clypei Meonis & rumpit ſimul thoraca.i.munimẽ pectoris cũ pector.Alcanor fr.ſ.ei⁹ ſubit.i.ſuccurrit huic.ſ.meoñ & ſuſtẽtat dextra frẽm ruẽtẽ haſta miſſa.ſ.ab ænea fugit.i.ꝓpellit ꝑtin⁹.i.cõtiuo:lacerto.i.brachio traiecto:& cruẽta ſeruat tenorẽ.i.currẽdi modũ & dextera moribũda.i.iã iã moritura pẽpẽdit neruis.i.p neruos ex hũero.Tũ.i.deide Numitor petijt æneã iaculo rapto de corpe fris ſed ñ ẽ licitũ.i.pmiſſũ ei figere cõtra.i.ecõuerſo.ſ.in corp⁹ Anee & pſtrixit.i.leuit vulnerauit femur.i.coxã magnã Achatæ:cui⁹ fere cũ honorificẽtia mẽinit Poeta.

cœlo vt ſit datiu⁹ ab eo qđ eſt pharus. Si aũt Pharon legeris figuratũ eſt.Nã de ntõ trãſit ad datiuũ dicẽs clamãti.Infelix noua gaudia cydõ:de Cretẽſib⁹ accipim⁹ ꝙ i amores puerorꝫ intẽperãtes fuerũt:qđ poſtea ĩ Laconas & totã Greciã trãſlatũ eſt:Adeo vt Cicero dicat in libris de republica opprobrio fuiſſe adoleſcẽtib⁹ ſi amatores nõ haberẽt:ꝑp qđ poetæ Cidonẽ ĩducit amatorẽ.Nouimus aũt Cydones Cretenſes dici. Sane Cydon quãdo nomẽ eſt propriũ:cy.naturaliter ꝓducit ſi appellatiuũ corripit:vt Partus ſiue cydon telũ immedicabile torſit:tñ Statius etiam ĩ ꝓprio corripuit: vt Hæc regi ꝑmiſſa cydõ hæc lãpe dabam⁹:qđ fecit abutẽs:licẽtia q̃ vtimur ĩ noĩb⁹ ꝓprijs.Flauẽtem malas:flauẽtes malas hñtẽ pmæ ætatis.Noua gaudia.Q uia tũc primũ amare cœperat.Strat⁹:deeſt pene. Miſerãde:ꝓ miſerãdus nã pro noĩatiuo vocatiuũ poſuit vt contra ſocer ama la tinus habeto: licet illic poſſit acipi ſocer arma latinus habeat:nã habeto & ſecũde & tertiæ perſonæ eſt tñ alibi ntm ꝓ vocatiuo poſuit:vt Corniger heſperidũ flui⁹ rgnator aquarꝝ.Stipata cohors:vnanimit veniẽs.Sapte naqꝫ tela:more ſuo ꝓ ſeptẽ vt bia ꝓ duob⁹.Deflexit partẽ.ſt.c.a.v.male ait Dona.hoc loco añ dictorꝝ oblitũ eẽ Vergi.ꝙ poſt Iouis ꝓhibitionẽ bellis faciat numia intereſſe nõ reſpiciẽs Iouẽ magis deos hortatũ eẽ ĩ fœdera q̃ bellis ꝓhibuiſſe.Nã & paulo p⁹ tã iuno q̃ iuturna bellis ĩterẽt Achatẽ:oĩa noĩa q̃ ĩ tes exeũt:vocatiuũ ĩ a mittũt vt achates achata:thymœta.Suggere tela mihi ordo eſt:Suggere tela mihi:q̃ſi cãpis illiacis ĩ græcorꝫ ſtetere corpib⁹:Nullũ ei mea dextra ĩ rutulos ſine cã iaculabit:telũ eorꝫ q̃ iã ſũt cæde hoſtiũ cõprobata Trãſuerberat:ſcidit. Traiecto mi.la.q̃ fuerat miſſa retro acto lacerto. Protinus.iugiter cõtinue.Tenorẽ currẽdi modũ.Moribũda:moriẽtĩ ſĩlis qđ ita eſſe etiã Salu.oñdit:q ait quaſi vitabũd⁹p tramites & ſaltuoſa loca exercitũ ductare: Nã Iugurtha ñ vitabat legatũ:ſed eũ vitare ſimulabat:nã qa nomẽ ẽ:iõ ſignificat ſĩitudinẽ nõ paſſionẽ qđ ſi pticipialit diceret a paſſiuo veniret oĩa ei a paſſiuo pticipia ĩ dus exeũt:moribũda ſĩlis moriẽti:ñ ei pticipalit aliqd ſignificat:ſed noĩs habet ſignificationẽ.Noĩs aũt ſignificatio ſimilitudinẽ habet nõ paſſionẽ:qñ dico moritur⁹ ẽ vere moritur⁹ ẽ moribũdus vero ñ vere:ſed ſĩiſ morieti:vñ & Salu.dixit q̃ſi vitabũdus Fris.de corpe rapto.ſi diceret frum đ corpe ſpacioſ⁹ eẽt qđ iõ omiſit:qa haſta Alcanoris tm vulnerauerat manũ ĩ Menonis vero heſerat corpe.Femur:femur dicim⁹ qa lectũ ẽ:& declinat hui⁹ femoris illius vero ablatiui nõ inueniẗ ntũs.Lætus eripit a fœmine:licet Caper in libris enucleati ſermonis dicat femen:ſed nõ ponit exẽplũ:ergo aut hoc aut hoc femur aut hoc femen:nã femus nõ dicimus penitus

Cydon. Valla hunc locũ carpit. Femur. Femen.

ASCEN. DONA. Ordo.

¶ Hic curib⁹ &c.Proſequiẗ reliquã pugne ptẽ đ q̃ re cũ ꝑp facilitatẽ nihil dicat Donatus.Ordo ẽ.Lauſ⁹ fidẽs pmeuo corpe.i.qa erat ĩ pmo flore etatis aduẽit hic.i.mõ curib⁹:aut Lauſ⁹ pmeuo flor aduẽit hic fidẽs icurib⁹.i.ſabinis q̃s e curib⁹ eduxerat:& ferit eminus.i. de lõge q̃ſi emiſſo telo e mãu Dryopẽ.ſ.Rutulũ.Haſta rigida.i.dura & difficulẗ flexibili:aut quã rigide tenuit & pſſa.i. ĩpreſſa & ĩpulſa grauiẗ.i.violẽter Dryopi.ſ. ſubmẽtũ:& rapit piter vocẽ & aĩam loqntis.ſ.Dryopis: & hoc gutture ſup.eius traiecto. At.i. ſed ille.ſ.Dryops ferit.i.cõcutit terrã fronte & vomit ore cruorẽ craſſum. Et ſu. Lauſus ſternit q̃qꝫ.i.ẽt tres treicios.i.tracios viros: de ſupma.i.vltia gẽte.i.gñe aut ꝓgenie boree.ſ.vẽti Traciã pflãtis aut dei illi⁹ vẽti & ſternit tris q̃s.Idas pater mittit.ſ.ĩ auxiliũ & tris q̃s Iſmara ciuitas illa Tracie pria.ſ.illorꝫ mittit:ſternit inquã pvarios caſus.i. vario euẽtu & vario gñe mortis.Aleſus occurrit.i.in ocurſum ꝑperat & man⁹ aurũce.i.aurũcorꝫ q ſunt antiq̃ſſimi Italie ppl'i:copie ſup.occurrũt:& Meſap⁹ ꝓles Neptũnia.i.fili⁹ Neptũni.ſubit.i.ſubſequiẗ ĩ auxiliũ veniẽs: exiſtẽs inſignis.i.inſigniter ĩſtruct⁹ eqs qa pri⁹ dict⁹ eſt domitor eq̃rũ ipſi tẽdũt.i. cõtẽdũt aut prætẽdunt expellere.ſ. aduerſarios ſuos nunc.i.aliquãdo hi.i.vnius partis nũc illi.i. alteri⁹ partis:certaẗ.ſ.ab oĩb⁹ aut ab vtriſqꝫ partib⁹:in ipſo limine.i.litore & ingreſſu auſonie.i.ei⁹ ptis Italie ab auſone dicte: ceu.i. queadmodũ vẽti diſcordes magno.i.ſpacioſo ethere.i.aere tollũt.i.erigunt & cũ elatiõe exercẽt animis & virib⁹ eqs.i.eq̃lib⁹ & ſup. ĩpi vẽti nõ cedũt iter ſe.i.alter alteri:& nubila non

Hic curibus fidens primæuo corpe Lauſus
Aduenit:& rigida Dryopẽ ferit eminus haſta.
Sub mentũ grauiter præſſa:pariterqꝫ loquẽtis
Vocẽ:animãqꝫ rapit traiecto gutture:at ille
Fronte ferit terrã:& craſſum vomit ore cruorem.
Tres quoqꝫ threicios Boræ de gente ſuprema
Et tris quos Idas pater:& patria Iſmara mittit.
Per varios ſternit caſus.occurrit Aleſus:
Aurũcæqꝫ manus:ſubit & Neptũnia ꝓles
Inſignis Meſapus equis. expellere tendunt
Nunc hi nunc illi:certatur limine in ipſo
Auſoniæ.magno diſcordes æthere venti
Prælia ceu tolunt animis:& viribus æquis:
Nõ ipſi inter ſe:nõ nubila:nõ mare cædit:
Anceps pugna diu:ſtant obnixi omnia contra.
Hauda aliter Troianæ acies acieſqꝫ Latinæ.
Cõcurrunt hæret pede pes:denſuſqꝫ viro vir.
At parte ex alia qua ſaxa rotantia late.
Intulerat torrens:arbuſtaqꝫ diruta ripis:
Arcades inſuetos acies inferre pedeſtres
Vt vidit Pallas latio dare terga ſequaci

Aſpera quis

Aſpera quis natura loci dimittere quādo
Suaſit equos:vnū quod rebus reſtat egenis
Nūc pce nūc dictis virtutē accēdit amaris.
Pallas Quo fugitis ſocij:p vos & fortia facta
Per ducis Euandri nomen:deuictaq; bella:
Spemq; meā patriæ quæ nūc ſubit æmula laudis.
Fidite ne pedibus.ferro rūpenda per hoſtes
Eſt via:qua globus ille virū dēſiſſimus vrget:
Hac vos & Pallāta ducē patria alta repoſcit.
Nūina nulla pmūt:mortali vrgemur ab hoſte:
Mortales totidē nobis animæq; manuſq;.
Ecce maris magno claudit nos obice pontus:
Deeſt iam terra fugæ:pelago Troiam ne petetis?

SRVI. ¶ Hic Curi.hoc eſt tūc.Et eſt ordo:Tunc fides prime uo corpore aduenit Lauſus curibus:qui erat de curib': vt Verres Romulia aut fidēs curibus vt ecce ſabinorꝝ priſco de ſanguine magnū agmē agens Lauſus.Rigida tenens eam.nō vibrans & iaciēs.Boreæ de gēte ſupre. Aut originē ducēs a zetho & calai: qui Boreæ filij & Nymphæ orithye fuerūt vt de gente de genere accipiamus.Aut certe in hyperboreis mōtibus natus: vnde eſt origo vēti boreæ Iſmara Thraciæ ciuitas a monte iſmaro.Expellere tendūt loco ſe inuicē mouere con-Iſmara. tēdūt.Limine ideſt littore.Magno æthere.i.aere in magno:nā vēti ī æthere ñ ſūt ſed ī aere ſicut ſup:atq; æthera tranāt cū ſonitu:p aere. Obnixa oīa cōtra:mare mari:nubes nubibus:venti vētis.Legit̄ & obnixi: vt referatur ad vētos. Hæret pede pes p pedi:nam antiptoſis eſt:& eſt Home. verſiculus. Arcadas:accuſatiuus eſt pluralis cuius vltima ſyllaba ideo breuis eſt:quia noīatiuus pluralis ī es terminat̄:vt hi archades. delphines delphinas Latio ſequaci:pro latinis:alibi inuadūt vrbem ſomno vinoq; ſepultā.Dimittere qñ ſiquidem & eſt Romanæ militie:nā in locis impeditis equos comitibus dabāt & pedeſtri certamine cōfligebāt.Quo fu. Hoc amare dictū eſt:nā pces ſequunt̄.Deuictaq; bel.finita:exhauſta:nā hoſtis vicit̄ ñ bellū.Fidite.ne.p.datiu' ē pedib'.Nā fido tibi dicim'.Hac vos& pallāta ducē pria alta repoſcit.Hoc vult pria at.p cædes hoſtiū reuertamur.Numina nulla pmūt:argumentat̄ a facili dicēs nō cōtra deos:ſed cōtra mortales bella tractam':Ecce maris:Qd' efficax eſt,ī fine poſuit:nā dicit eos q̄ fugiāt nō hr̄e:cū terra teneat̄ ab hoſtib'. Mare aūt pedibus trāſire ñ poſſint:caſtra:vero igredi turpiſſimū ſit aut certe ēt hoc ipoſſibile:ſi ab hoſtib' obſidēt̄:vt qdā volūt itelligētes.Et rapit acer totā aciē ī teucros.ſ.q̄ ducebat certis relictis.Magna claudit nos obice.Mō vſ' habet vt dicam' hic obex:vñ qdā magno obice legūt Antiq etiā hæc obex dicebāt ſecundū qd' eſt magna obice.Hic eſt qd' nōnulli vitant generis dubietatem: & legunt magni: ſcilicet maris.Caper tamē in libris dubij generis probat dici hic & hæc obex:qd' vt diximus hodie de vſu receſſit:Denſos prorumpit in hoſtes.vt eos hortaretur exemplo.

la nō cedūt q̄.ſ.ab vtriſq; eqs virib' ipellūt: & mare.i.aqua maris nō cedit:& pugna ſup. cōmitit̄ diu āceps.i.icerte victorie & ſtāt ſup. vēti obnixi cōtra oīa aut oīa.ſ.elemēta ſtāt obnixa.i.obnitētia cōtra.i.ex aduerſa parte Acies Troiane:& acies Latie cōcurrūt haud i.ñ aliſ pes.ſ.vni' aduerſarij heret.i.cōiūgit̄ pede.i.pedi:& vir heret exiſtēs dēſ' viro.At.i. ſed vt.i.poſtq̄ Pallas.ſ.fili' Euādri vidit.i.cōſpexit arcadas īſuetos īferre acies pedeſtres. i.pedeſtri plio certare:dare terga: latio.i.latino pplo:ſeqci.i.pſecutori:vidit dico:ex alia pte:q̄ torrēs.i.amnis īpetuoſus intulerat ſaxa rotātia.i.obuoluta late: & arbuſta ſup ple erāt diruta ripis.i. cū ripis aut ī ipis ripis:qs.i.qb' arcadib':qñ.i.qñqdē aſpa natura loci.i.qa inacceſſibilis videbat̄ ſuaſit.i.pſuaſit dimittere eqos:ipe accēdit virtutē.i. aioſitatē eorꝝ:nūc.i.aliqñ pce: & nūc dictis amaris.i.icrepatioib':qd' vnū.i.q̄ vna & ſola res reſtat.i.reliqua eſt:reb' egenis.i.cōſilio & ope egētib' Accēdit aūt dicēs.O ſocij quo fugitis:obſecro ſup.aut obteſtor p vos & fortia facta ſupple vr̄a in alijs plijs (Solēt eī duces milites ſue virtutis admōere vt ſimilē exhibeāt) & p nomē.i.famā & gl'iam:Euādri ducis.i.q vos duxit & p bella deuicta.i. cū victoria geſta & per ſpem meā.i.q̄ eſt de me:aut quā habeo de vobis quæ ſpes mea ſubit nunc: emula.i. imitatrix: laudis p̄rie.i. paterne hoc eſt p̄ris mei Euādri:vel qa tm̄ d' me incipit ſpari:q̄tū de patre patrū eſt glorie aut qa tātū de vobis ſperare incipio quātum pater ſolebat:per hec ergo obſecro: ne fidite.i.ne cōfidatis:pedibus id nolite ſpem in fuga collocare.Via eſt rūpēda.i.debet rūpi & ſic aperiri:ferro. i. armis ferreis:p hoſtes.ſ.medios:hac ſcilicet parte:qua ille globus virū:ideſt virorꝝ vrget dēſiſſimus.i.frequentiſſimus hac repoſcit.i. exigit & requirit patria alta ideſt nobilis: & inclyta facta vos& pallanta id me ducem ſcilicet veſtrū. Nulla numina.i.nulle diuine poteſtates.pmūt.i.opprimūt nos:qa nos vrgemur ab hoſte mortali.i.q pt mori vt nos.Totidē aīe & man' ſt̄ nobis mortales q̄t.ſ.hoſtib'.Ecce.i.ſi neſcitis aīaduertite qa pōt'.i.mare.claudit nos magno obice.i.obiectu & obſtaculo maris & ita:terra deeſt iā fuge.i.nō eſt q̄ fugiam' loc' petetis ne Troiā pelago.i.p pelagus.

Poeta. Hec ait:& medius dēſos prorūpit in hoſtes.
Obuius huic primū fatis adductus iniquis
Fit Lagus:hūc magno vellit dū pōdere ſaxum
Intorto figit telo diſcrimina coſtis
Per mediū qua ſpina dedit:haſtāq; receptat
Oſſibus hærentē.quē nō ſuper occupat Hiſbon.
Ille quidē hoc ſperās:nā pallas ante ruentem
Dum ferit incautum crudeli morti ſodalis
Excipit:

¶ Hec ait &c.Eādē rē pſeqt̄ & potiſſimū in hac pte oñdit egregiā virtutē pallātis.Cū vero nihil hēam' Donati Ordo ē Pallas ſup.ait hec.ſ.añ dicta & ipe medi' prūpit ī hoſtes dēſos.Lag'.i.rutul' ille adduct' iiqs fatis.i.ipm ad mortē vrgētib' fit obui' pmū.i. prīo loco huic.ſ. pallāti dū ſaxū magno pōder.i.magni pōderis vellit.i.pſtnit hūc.ſ.lagū ipm ſigit coſtis diſcrimīa.i.cicatrices telo itorto.i.itorſū torto p mediū ſup.ea pte q̄ ſpīa d'dit coſtis diſcrimīa & r̄ceptat.i.freqnti conamīe recipit haſtā herētē oſſib':ſup quē hiſbō ñ occupat.ſ.qa ñ potuit ille.ſ.hiſbō qdē.i. certe ſperans

ASCEN.
DONA. Ordo.

ſperãs hoc.ſ.poſſe occupar̃ Pallã ta:nã Pallas excipit ãte.i.pri⁹ipm ruẽtẽ exiſtẽtẽ incautũ: dũ furit crudeli morte ſodalis.ſ.ſui:atq; recõdit ẽſem ĩ pulmõe tũido.i.ĩflato.Et ipẽ petit hĩc.i.poſt hos ſtellenũ& ãchemollũ de vetuſta gẽte Rheti.ſ.Marrubiorũ regis: Anchemollũ inq;:auſũ ĩceſtar̃.i.p̃ iceſtũ polluer̃ thalamos nouerce.ſ.caſpie.Vos ẽt gemini.ſ.frẽs cecidiſtis in aruis Rutulis:o laride & tu tymber ꝓles Daucia.i.ipi⁹Dauci ſimillia.ſ.inter vos:ꝓles ĩquã ſimillia& ĩdiſcreta ſuis parẽtib⁹ q ſup.error ẽ grat⁹ parẽtibus.At.i.ſed: Pallas dedit vobis diſcrimina .i.differẽtias mortis:dura.i.difficili a tolleratu ĩmo intollerabilia:nam o Tymbre enſis Euandrus.i. quẽ Euãdri filius tractat : abſtulit tibi caput & O Laride dextera abſciſa q̃rit te ſuũ.ſ.fautorẽ & adiutorẽ : & digiti ſemiamies.i.ſemiuiui adhuc palpitãtes:micant.i. viciſſim ſe mouẽt:&retractãt ferrũ.i.arma q̃ deteſtant̃.

Excipit:atq; enſem tumido in pulmone recondit.
Huc Stenelũ petit:& Rethi de gente vetuſta
Anchem olũ thalamos auſum inceſtare nouercæ.
Vos etiã gemini rutulis cecidiſtis in aruis
Daucia laride:tymberq; ſimillima proles
Indiſcreta:ſuis gratuſq; parẽtibus error.
At nunc dura dedit vobis diſcrimina Pallas:
Nam tibi Tymbre caput euãdrius abſtulit enſis:
Te deciſa ſuum Laride dextera quærit:
Semianimeſq; micant digiti:ferrũq; retractant.

SRVI. ¶ Fatis ĩngs:exitũ p̃occupauit futurũ.Magno põdere magni põderis:vt aere cauo clypei.m. pro caui Receptat iõ frequẽtatiuo vſ⁹ẽ:q̃a hærẽtẽ haſtã oſſib⁹ aueller̃ facile nõ poterat:ergo receptat ex freq̃nti cõcuſſiõe diuellit.Sup̃ occupat.Quẽ nõ deſup̃ occupat iõ aũt deſup̃:q̃a Pallas ad euellẽdã haſtã fuerat inclinat⁹.Nã pallas ante ruẽtẽ Dũ furit.Ordo eſt.Nã eũdẽ pallas ãte excepit.i. dolo interemit: ille: ei incaut⁹ ruerat furẽs ꝓpter crudelẽ mortẽ ſodalis:vñ & incaut⁹ fuerat.Tumido in pulmõe:& naturaliter tumido: & q̃a furebat:ĩpulmone aũt recõdit archaiſmos eſt ꝓ ĩ pulmonẽ.Rheti de gente vetuſta Anchemolũ.Hec fabula nuſq̃ ĩuenit̃ ĩ auctorib⁹.Abien⁹ aũt q totũ vergi.& Liuiũ in iambicis ſcripſit hãc cõmemorat dicẽs græcã eẽ.Rhet⁹ergo Marrubiorꝝ rex fuit ĩ Italia.q Anchemolo filio Caſperiam ſupduxit nouercã.Hãc priuign⁹ſtuprauit:q̃ cognito cũ eũ pr̃ pſeq̃ret̃:&ad pœnã vocaret:fugiẽs ille ſe ad Turnũ cõtulit.Suis:ẽt ſuis.Luca.& amiſſũ f rẽm lugẽtib⁹ offert.Diſcrimina:differẽtias. Tymbre:ꝓ tymber metri cã meteplaſmũ fecit.Euãdri⁹ab ſtulit enſis:poſeſſiuũ ẽ modo nõ p̃ronymicon. Semianimeſq; micãt digiti ferrumq; retractãt: Ennij eſt vt oſcitat in campis caput a ceruice reuulſum. Semianimeſq; micant oculi:luceq; requirũt:quẽ verſum ita trãſtulit ad ſuũ carmẽ Varro Tarconus.

ASCEN. DONA. Ordo. ¶ Arcadas accẽſos.Cõmẽorat ſtragẽ quã cũ ſuis edidit Pallas:vñ Donat⁹.Arcades vehementer mouẽt̃ virt⁹ aliẽo exẽplo maxĩe ducis. Petit telo&p̃cat̃ verbis.Hec ille.Ordo ẽ Dolor&pudor mixt⁹armat ĩ hoſtes arcadas accẽſos mõitu viri.i.virilit̃ agẽtis pallãtis.ſ. &tuẽtes.i.ĩſpiciẽtes p̃clara facta viri. Tũ.i. deide cũ videret ſuos aĩatos:Pallas traijcit.ſ. haſta Rhetea p̃terfugiẽtẽ biiugis.i.bigis binis eq̃s tractis.Hoc ſpaciũ &tm more.i. dilatõis a morte fuit Ilo:nãq; ipẽ pallas direxerat Ilo.i.ĩ ilũ ꝓcul.i.d'lõge haſtã validã quã Rheteus medi⁹ .i.ĩ mediũ occurrẽs ĩtercipit.i.ĩtercurrẽs ĩ ſe capit.rhete⁹ĩnq̃t fugiẽs te o teutra optĩe.i.p̃tiſſĩe: & fugiẽs frẽm ſup. tuũ: Tirem.ſ.noĩe:&q ſemianimis.i.fere axanĩatus.&volut⁹d'iect⁹ curru cedit calcib⁹.i. pedib⁹ ferit:arua Rutulorꝝ.Ac velut paſtor immittit ſyluis.i.ĩ ſyluas : ĩcẽdia diſp̃ſa:& hoc vẽtis coortis.i.ſimĩ'ortis:eſtate.i. p̃ eſtatẽ& eſtinalẽ eſtũ optato.i.ex voto.aut ſic:ĩmittit optato.i.ex voto ſeu dedita op̃a ĩcẽdia dip̃ſa vẽtis coortis eſtate.i.tp̃e ſiccitatis:acies vulcania.i.ignea:hoc eſt copia flãmarꝝ : extẽdit̃ vna.i.ſimĩ'ſubito.i.d' repẽte :& hoc medijs i .obſtãtib⁹correptis.i.ſimĩ'arreptis:exiſtẽs horrida p̃ latos cãpos:ille.ſ.paſtor q optato ĩcẽdia ĩmiſit:ſedẽs victor.i.voti cõpos d'ſpectat.i.deſup̃ aſpicit p̃ qd' ſignificat̃ ſeder̃ ĩ loco editior̃ flãmas ouãtes.i.more ouãtiũ ſaliẽtes&crepitãtes oĩs virt⁹ſociũ.i.ſociorꝝ Pallãtis:coit.i.cõuenit&cõglobat̃ ĩ vnũ.ſ.cõſẽſũ&locũ & iuuat te o palla:ſed Aleſus Rutul⁹ ille acer bellis.i.ſtrẽnu⁹ bellator:tẽdit ĩ aduerſos.ſ.arcadas&colligit ſei ſua arma.i.cir uoluit&mũit ſe ſcuto ſuo hic.ſ.aleſ⁹authic.i. m o vbi ſe ĩ hoſtes ĩiecerat mactat.i.occidit ſũpta metaphora a ſacrificijs Lacona virũ illũ a noĩatiuo

Arcadas accenſos monitu:& præclara tuentes
Facta viri:mixtus:dolor & pudor armat in hoſtes.
Tum Pallas biiugis fugiẽtem Rhetea præter
Traijcit:hoc ſpaciũ tantũq; moræ fuit Ilo.
Ilo nãq; procul validã direxerat haſtam:
Quã medius Rheteus intercipit:optime teutra
Te fugiẽs fratrẽq; Tyrem curruq; volutus
Cædit ſemianimis Rutulorum calcibus arua.
Ac velut optato ventis æſtate coortis:
Diſperſa immittit ſyluis incendia paſtor:
Correptis ſubito medijs:extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania cãpos.
Ille ſedens victor flãmas deſpectat ouantes.
Non aliter ſociũ virtus coit omnis in vnũ.
Teq; iuuat Palla:ſed bellis acer Aleſus,
Tendit in aduerſos:ſeq; in ſua colligit arma.
Hic mactat Lacona Pheretaq;:Demodocũq;.
Strimomo dextram fulgenti diripit enſe
Elatam in iugulũ:ſaxo ferit ora Toantis:
Oſſaq; diſpergit cerebro permixta cruento.
Fata canens ſyluis genitor celarat Aleſum.
Vt ſenior leto canentia lumina ſoluit:
Iniecere manũ Parcæ :teliſq; ſacrarunt

Euandri:

Euan dri:quæm ſic Pallas petit ante precatus.

Pallas. Da nũc tybri pater ferro qđ miſſile libro

Fortunam:atq; viã duri per pectus Aleſi.

Hæc arma exuuiaſq; viri tua quercus habebit.

Poeta. Audijt illa deus:dũ texit Imona Aleſus

Arcadio infœlix telo dat pectus inermũ.

a noĩatiuo hic Lacon:& pharetra:a noĩatiuo phares:ſicut Darhes darheta facit:& demodocũ & dirıpit ſtrymonio(qđ hic ꝓpriũ videtur nã ſi Thraciũ dixeris nimis cõfuſa eẽt locutio)dexterã.ſ.manũ ẽſe fulgẽti.i. reſplẽdẽti:dexterã dixit elatã.i.extenſã:in iugulũ ſ.ipſius Aleſi & ferit ora thoantis ſaxo.i. lapide:& diſpgit oſſa.ſ.capitis:permixta cerebro cruẽto.i.cruore commixto:aut cruoris pleno Genitor.i.pr̃ Aleſi ẽt Aleſ⁹ noĩe ſcđm regulã Seruianã:canẽs.i.ꝓgnoſticãs ei fata: aut poti⁹ cauẽs.i.euitãs fata.i.fatalẽ neceſſitatẽ q̃ aleſo necẽ minabaẽ celarat.i. occultauerat aleſũ ſyluis:ſed vt.i.poſtq̃ ipe ſenior.ſ. pr̃ ſoluit.i.diſſoluit leto.i.morte lũina canẽtia.i.pupillas albicãtes ĩſtãte morte:aut ipſe canẽs ſenio:pce.i.dee fatales & fatoꝝ diſpenſatrices:iiecer̃ manũ.i.vẽdicarũt ſibi & traxerũt ſibi debitũ & ſacrarẽt.i.addixerũt telis Euãdri vt.ſ.illis macteẽ:q̃ſi ſacer.i.execrabilis:quẽ pallas petit pcat⁹ añ.i.priuſq̃ petat.i. aggrediaẽ eũ ſic.o thybri pr̃:da ferro qđ miſſille.i.vt emittaẽ ego libro .i. diſtrictum teneo:fortunã.i.ꝓſpeꝝ cõtactũ:atq; viã p pectus duri aleſi.qrc⁹tua.i.tibi ſacra:hoc ẽ tholus aut poſtis tu⁹hẽbit hec arma&has exuuias viri.De⁹.ſ.tybris audijt.i.exaudiuit illa.ſ. vota&verba pallãtis:&ita dũ aleſus texit.i. ꝓtexit imaona.ſ.cõſociũ ſuũ:ipe infelix dat i.expõit.telo arcadio.i.ab arcade.ſ. pallante miſſo:pect⁹ inermũ.i.ſine armis diſarmatũ: dicit̃ etiã hic & hec inermis & hoc inerme.

SERVI.

¶ Tuẽtes.modo vidẽtes:alibi defẽdẽtes.Dolor & pu. Sic de Mezẽtio Aeſtuat ingẽs.Vno in corde pudor mixtoq; ĩſania luctu. Fugiẽtẽ rhe.p.pterfugiẽtẽ.Fuit ilo: Subaudi ad mortẽ ili. hoc ſpaciũ fuit : tm̃ hæc ſola mora:q̃ min⁹ Ilus periret. Teutra:ab eo qđ eſt hic teutras huius teutræ quomodo Aeneas fhuius ænee : tyrem ab eo quod eſt hic tyres. Optato:ideſt ex voto:per æſtatem: enim venti frequenter optantur:& quaſi contingere videntur:ex voto:extenditur.u.ſicut duces diuerſis locis commiſſa prælia continuauerant. Acies vul. ideo abuſus eſt qa comparatio ad bellum pertinet:nam de igne dicere aciem ſatis incongruum eſt: ergo acies Vulcania vis ignis:quæ late per campos effunditur. Victor cui vota proceſſerunt.voti.c. : ideſt επιτυχων. Ouantes:abuſio eſt nõ proprietas.Coit omnis in vnũ: Vnanimiter omnes fortiter faciunt. Sed bellis acer: ſed modo particula inceptiua eſt:ſicut in Salu. ſæpius ſicut ait interdum nam non eſt coniunctio ratiocinantis.In ſua colligit arma:poſt ſcutum ſe claudit.Alibi & ſe collegit in arma Elatum in iugulum iugulo ſuo vulnus minantem.Fata canens.Quaſi diuinus : Alij cauẽs legunt : ſecundum quod non ſtatim & diuinus apparet:nã & ab alijs addita cauere potuerat.Canẽtia lu.aut hypallage ẽ ꝓ ipe canẽs:aut phyſicã rẽ dixit:dicũẽ ei pupille mortis tpe albeſcer̃.Iniecer̃.m.p.Traxerẽt debitũ ſibi:& ſermõe vſ⁹ẽ iuris:nã man⁹ iiectio dicit̃ q̃tiẽs nl̃la iudicis actuoritate expectata rẽ nobis đbitã vĩdicam⁹.Da nũ.t.p.vicinũ iuocat numẽ: cui⁹ ripis bella tractãẽ:ſic ſup̃.Tu dea tu pñs nr̃o ſuccure labo.Tua querc⁹:ĩ tuis ripis creata.Audijt:mõ exaudijt& ad effectũ deduxit.Paulopoſt tm̃ audijt vt audijt alcides iuuenẽ:dũ texit :Dum ſpoliat:nam tẽpus præſens eſt nõ præteritum ab eo quod eſt texo:ſic Plau.Ego nunc hominem detexam pallio.

At nõ cæde viri tãta perterrita Lauſus

Pars ingens belli ſinit agmina:primus abantẽ

Oppoſitũ interimit pugnæ:nõdũq; moramq;.

Sternitur arcadiæ proles:ſternũtur hetruſci.

Et vos o graijs imperdita corpa teucri.

Agmina cõcurrũt ducibuſq; & viribus æquis:

Extremi addenſent acies:nec turba moueri

Tela manuſq; ſinit.hinc Pallas inſtat & vrget

Hinc cõtra Lauſus:nec multũ diſcrepat ætas.

Egregij forma:ſed quis fortuna negarat

In patriã redditus:ipſos cõcurrere paſſus

Haud tamẽ inter ſe magni regnator olympi.

Mox illos ſua fata manẽt maiore ſub hoſte.

Interea ſoror alma monet ſuccurrere Lauſo

Turnũ:qui volucri curru mediũ ſecat agmẽ.

Turnus. Vt vidit ſocios.Tẽpus deſiſtere pugnæ:

Solus ego in Pallanta feror:ſoli mihi Pallas

Debetur:cuperẽ ipſe Parẽs ſpectator adeſſet.

Poeta. Hæc ait:& ſocij ceſſerũt æquore iuſſo.

At rutulum

ASCEN. DONA.

¶ At ñ cede&c. In hac pte r̃citat poeta egregia lauſi &pallãtis faciora: & turni cũ pallãte cõgreſſũ&prĩo q̃ cõgreſſuri hẽbãt verba de q̃b⁹ ẽ hoc donati.Cuperẽ ipe pr̃.Ipe.ſ.q amat ipe q inimicis meis auxilia ſubmĩſtrat: ipe a q̊ miſſus ẽ cõtra me.Spectator:qa grauiora ſẽ q vider̃:q̃ q̃ audiũẽ Q đ leoni Turnũ & tauro Pallãtẽ cõparet :iã euẽtũ rei demonſtrat.Hec ille.

Ordo. Ordo ẽ.At.i.ſed lauſ⁹.ſ.egregius iuuenis ille fili⁹ mezẽtij appoſitorie ĩgẽs ps belli:ñ ſinit.i.ñ pmittit:agmĩa.ſ.rutuloꝝ pterrita ſup.eſſe aut pterreri tãta .i. tã vehemẽti cede:viri.ſ.aleſi:aut poti⁹cede tãti viri legẽdũ ẽ:nã vt tãta agmĩa cõſtruam⁹nõ patitur metrũ.ſed ſup.ipe prim⁹.ſ.irrũpẽs:interimit abãtẽ troianũ illũ:de q̊ ĩ prĩo.Et qua vectus abas &c.oppoſitũ pugne.i.q ſuſtẽtaret onus ingruentiũ pugnatoꝝ:oppoſitũ dicit appoſitorie:nodũ:& moram.i.vt ſit&nod⁹ .i.cõnexio peditũ:& mora.i obſtaulũ morã facturũ ingruere volẽtiũ.Proles.i. iuuẽt⁹ & pubes arcadie.i.ex arcadia ꝓfecta q̃ duce pallãte venerat:ſternit̃ .i. proſternit̃ & occidit̃ & hetruſci q cũ tarchonte venerãt ĩ auxiliũ ænee ſternũtur.ſ.a lauſo:& vos o teucri corpora impdita.i.ñ pdita graijs.i.a grecis ſup. ſternimini ab latinis&rutulis Agmĩa cõcurrũt & ducib⁹ &virib⁹ eqs.i.hñtia vires&duces eq̃les.Extremi addẽſent.i. cõdẽſant acies.nec turba.i.ml̃titudo cõpſſa:ſinit.i.patit̃ tela&man⁹moueri.i.tã dẽſe cõſtipanẽ vt nõ poſſint brachia mouer̃ ad feriẽdũ pallas.ſ.filius

lius Euandri:inſtat & vrget hinc: ideſt ex vna parte:& lauſus.ſ.filius mēzentij: inſtat & vrget:hinc.i.ex alia parte:cōtra.i. ex aduerſo.nec etas.ſ.amborū diſcrepat. i. diſtat multū & ſup.ſunt ambo egregij forma.i. habent egregiā formā:ſed ſup.tales: qs .i. qbꝰ fortuna negarat reditus in p̄riam tn̄ regnator magni olympi.ſ.iuppiter haud.i. nō paſſus ſup.eſt:ipſos concurrere inter ſe:ſed illos manent.i.expectāt mox.i.paulo poſtea: ſua.i.propria fata.ideſt moriēdi genera: ſub hoſte maiore:qa pallas ſub turno moriturꝰ eſt: lauſus ſub ænea.Soror alma.i. diua & nympha.ſcilicet iuturna:monet īterea turnū ſcilicet fratrem ſuum: ſuccurrere lauſo: qui ſcilicet turnus ſecat medium agmen: ideſt quod oppoſitum inuenit:cur ru volucri ideſt velociter acto:vt: ideſt poſtq̄ ipſe vidit ſocios.ſ.cōtra pallanta certantes:ait ſup.tēpus eſt deſiſtere pugne: ideſt a pugna: quia ego ſolus feror in pallanta. Pallas.i.de pallante victoria:debetur mihi ſoli:ego cuperem vt ſup.ipſe parens.ſcilicet Euander adeſſet ſpectator:

At rutulū abſceſſu iuuenis tum iuſſa ſuperba
Miratus ſtupet in Turno:corpuſcꝫ per ingens
Lumina voluit:obitcꝫ truci procul oīa viſu.
Talibus& dictis it cōtra dicta tyranni.
Aut ſpolijs ego iam raptis laudabor opimis: Pallas
Aut leto inſigni:ſorti pater æquus vtricꝫ eſt.
Tolle minas:Γ fatus medium procedit in æquor Poeta.
Frigidus arcadibus coit in præcordia ſanguis.
Deſiluit Turnus biiugis pedes:apparat ire
Cominus:vtcꝫ leo ſpecula cū vidit ab alta
Stare procul cāpis meditātem in prælia taurū
Aduolat:haud alia eſt turni venientis imago.
Hūc vbi cōtiguū miſſæ fore credidit haſtæ:
Ire prior Pallas ſi qua fors adiuuet auſum

viribus

Pallas Viribus imparib⁹: magnūq; ita ad æthera fatur
Per p̄ris hoſpitiū: & mēſas q̄s aduena adiſti:
Te precor alcide cœptis ingentibus adſis.
Cernat ſeminecí ſibi me rapere arma cruenta:
Victoreq; ferant morientia lumina Turni.
Poeta. Audijt alcides iuuenē: magnūq; ſub imo
Corde p̄mit gemitū lachrymaſq; effūdit inanes
Tum genitor natum dictis affatur amicis:
Ippiter Stat ſua cuiq; dies: breue & irreparabile tēpus
Omnibus eſt vitæ: ſed famam extendere factis
Hoc virtutis opus: troiæ ſub mœnibus altis
Tot gnati cecidere deum: quin occidit vna
Sarpedon mea progenies: etiam ſua Turnum
Fata vocant metaſq; dati peruenit ad æui.

SER. Nodus. ¶ At non.c.t.p.lauſus. Subaudis eſſe Nodumq; moraq;: bene addidit moram ne nodum alium acciperemus: nā nodus proprie eſt denſa peditū multitudo: ſicut turma equitum: vt lectum eſt in diſciplina militari Nodū ergo pro difficultate accipe: que vix poſſit exolui. Graijs.im. c.t.quos greci perdere nequierūt: teucros aūt accipimus quos ſecum duxit æneas: nā ait quorū de numero qui ſeſe in bella ſequētur. Preſtantes vir.le.alias non procedit nam paulopoſt enumpturi ſunt qui obſidētur in caſtris. Extremi.a.a. Luca. Quātum pede prima relato Conſtringit gyros acies. Denſent ſecunde coniugationis eſt Nec turba remoueri Tela manuſq; ſinit. Lucanus. Gladioſq; ſuos compreſſa timebat. Maiore te ſub.h. ſub hoſtilitate: nam ſub diuerſis hoſtibus pereunt Aequoræ iuſſo: pro ipſi iuſſi: eſt vſurpatum participium: nam iubeor non dicimus: vnde poteſt venire iuſſus. Quāuis interdum ſic dicatur vt lucanus Cuius ſeruaueris vmbram: Si quicquid iubente velis. Sic ergo hic participium vſurpauit: vt Hor. verbum dicens. Hec ergo procurare & idoneus imperor & non inuitus: ergo ſatis licenter dictum eſt. adeo vt hoc loco Probus hic correptum a longum poſuerit. Tum: deinde Tyranni: regis ſuperbi. Aut ſpolijs.e.i
Dilemma r.l.o.a.l. dilēma argumentum quod eſt ab vtraq; parte firmiſſimum. & concludit aduerſarios. Spoli.o. Quæ dux duci detrahit vt diximus ſupra opima ſunt ſpolia Frigidus ar. c.in.p.ſ. preſagio mortis future Specu.cum.u.ab.al. hoc ad currus altitudinem ſpectat. Leo ad turni violentiam ac feritatem. & eſt ordo vtq; leo aduolat: talis eſt Turni imago venientis. Contiguum: poſtq; vidit eum veniſſe intra iactū teli ſcilicet vt poſſet feriri. Ire.p.ſubaudis voluit. Fors: fortuna propter illud audentes fortuna iuuat. Te precor.a. ſupra contra inferiorem hoſtem fluminis implorauit auxilium. nunc contra maiorem viribus deū vocat virtute preſtantem. Cernat ſe: ad illud quod ait Turnus cuperem ipſe pa.ſp.a. hic dicit ip̄e ſuum cernat interitum Victoremq; fe. m.l.t. Dona. dicit meminerint: ſed melius eſt ſuſtineant quaſi pondus & penam non enim poſſunt meminiſſe oculi. Lachrymaſq; ef. i. oſtendit euentum futurū. Stat ſua cuiq; di. ſectis philoſophorum poetę pro qualitate negociorū ſemper vtuntur nec ſe vnq̄ alligant niſi quorum hoc propoſitum eſt vt fecit Lucre. qui epicureos tantum ſecutus eſt. Scimus autem inter ſe ſectas eſſe contrarias vnde fit: vt in vno poeta aliqua inueniamus contraria non ex ipſius vitio: ſed varietate ſectarum: illud namq; quod ait in. iiij. Sed miſera ante diem Epicureorū eſt: qui caſibus cuncta cōcedunt: nūc quod dicit ſtat ſua cuiq; di. Stoicorum eſt qui dicunt fatorum ſtatuta ſeruari. Sane prudenter fecit vt fluxam & vagam opinionem epicureorū daret homini: nam illud ex perſona poetæ dictum: hanc autem validam daret ioui: nam ſtoici

eſſet ſpectator: turnus inquā ait hec: & ſocij ceſſerunt.i. diſceſſerūt. equore.i. a cāpo equo & plano: iuſſo.i. qd' eis iuſſerat dereliquere. At.i. ſed: iuuenis.ſ. pallas mirat⁹ abceſſu.i. per abceſſum rutulū.i. rutulorū.i. q̄a rutuli tā cito parebāt: ſuperba.i. magnifica iuſſa.ſ. turni ip̄e ſtupet ī turno & voluit lūina.i. viſum aut oculos p ingens corp⁹.ſ. eius: & obit.i. circūit aut circūuagat oīa ſ. que turnū cōtingebāt viſu truci.i. truculento & immiti: & ipſe it.i. ingredit & procedit cōtra dicta tyranni.i. ſuperbi regis talibus.ſ. verbis: aut ego laudabor iā ſpolijs opimis.i. de principe hoſtilis exercitus que ioui dicari ſolebāt: raptis i. detractis: aut laudabor leto.i. morte inſigni.i. clara & glorioſa pater.ſ. meus euāder: quē ſpectatorē optas ē equ⁹.ſ. indifferēs vtriq; ſorti. i. ſeu vincā ſeu vincar dūmō glorioſe & ita nihil triſte ſpectaret in me. Ea aūt erāt lacedemoniorū precepta: vt aut vincāt aut fortiter cadāt Tolle.i. amoue minas & ipſe fatus.i. locutus ſic p̄cedit in equor medium.i. in planiciē: ſanguis frigidus.ſ. pre timore: coit.i. cōgelat arcadibus in precordia.i. ad vicina cordis vbi ſunt paſſionū ſedes. Turnus deſiluit.i. ſaliuit de bijugis.i. bigis & apparat.i. diſponit ire pedes.i. pedeſtris cominus.i. vt dicunt de prope: quaſi conſerta manu. Et vt.i. queadmodū leo cū vidit ab alta ſpecula.ſ. mōtis aut rupis: taurū ſtare procul in ſup. cāpis meditantē.i. animo agitantē prelia.i ſe exercentē ad prelia: & in cornu iraſcentē: ipſe aduolat.ſ. ad ipſum taurum: haud.i. non alia: imago.i. ſpecies & ſimilitudo eſt turni venientis.ſ. cōtra palanta. Vbi.i. poſtq; pallas credidit hunc.ſ. turnū: fore.i. ſtatim futurū eſſe cōtiguū haſte miſſe.i. poſſe ab haſta cōtingi. ire ſup. voluit prior: aut ire cepit prior ſi.i. ſi forte fors adiuuet qua.i. aliqua via auſum.i. audentē: quia dictum eſt audētes fortuna iuuat adiuuet dicat dicit auſum.ſ. cōtendere: viribus imparibus.i. longe inferioribus & fatur ita ad magnū etheraa.i. ad deos celeſtes & potiſſimū ad herculē: o alcide.i. hercules ego precor te per hoſpitiū p̄ris ſ. euandri qui te hoſpitio accepit: & per eas mēſas quas tu adiſti aduena.i. cū ex hiſpania externus & ignotus primū aduenires vt ſup. adſis.i auxilio ſis ingentibus ceptis.ſ. meis cernat ſup. turnus me rapere ſibi ſemineci.i. ſeminecto aut necato: arma cruenta.i. cruore ſuo perfuſa: & lumina turni morientia ferāt.i. ſuſtineāt aut pati cogantur. victorē.ſ. me Alcides.i. hercules audijt iuuenē.ſ. pallanta: & premit ſub imo corde magnū gemitū quia exaudire non potuit: & effundit lachrimas inanes.i. nō impetraturas Tū genitor.ſ. iuppiter affat gnatū.ſ. herculē: dictis amicis.i. amicabilibus. Cuiq;.i. vnicuiq;: ſtat.i. cōſtituta eſt: ſua.i. propria dies.i. tēpus vite. vñ iob conſtituiſti terminos eius qui preteriri non poterūt. tp̄s vitæ: etiā longiſſime: eſt omnibus breue & irreparabile.ſ. poſtq̄ ſemel elapſum eſt ſed extendere famā factis.i. promereri claris facinoribus eternā famā hoc eſt opus virtutis.i. ad virtutē pertinēs: qd' a noſtris dicit: nō referre q̄diu ſed q̄ bn̄ vixeris. Tot.i. valde multi (nō em̄ dicit quot) gnati.i. filij deū.i. deorū vt achilles. mēnon aſcalaphus ſarpedon ceciderūt.i. occubuerunt ſub altis menibus troie: quin.i. quin etiam ſarpedō mea progenies.i. generatio mea: aut fili⁹ meus: cecidit vna.i. pariter cū alijs etiā turnū vocant.i. expectāt ſua.i. debita fata: quia & ipſe occidetur: ſed ab ænea. vt in fine operis patebit & peruenit.ſ. fere ad metas eui dati.i. ad periodum vite conceſſe.

ſtoici & nimie virutis ſunt & cultores.Stat:fixa eſt.Dies tempus vite: nam feminino vſus eſt ge.cum em ma Dies; ſculino vtimur re vera diem ſignificamus.Breue.t.u. quia quãdoq; finiť ipſe paulopoſt Rhebe diu res ſi qua diu mortalibus vlla eſt viximus:item Cice. Quid eſt enim hoc ipſum diu in quo eſt aliquod extremũ: Omnibus:eſt magna conſolatio que oſtendit non eſſe dolenda cõmunia.Sed famã extẽ.f.contra illud qd' occurrebat vitanda eſſe ardua ſi breuis eſt vita.Dicit ergo amãdas eſſe virtutes:vt vite breuitas fama:& glorie meritis poſſit augeri.Opus: Officiũ Gnati deũ:vt Achilles Thetidis Memnon Aurore:Aſchalaphus Martis.Sarpedon ſecundum Vergilij declinationem vt ſarpedonis alti: vltima habebit accentũ in noıõ ſcd'm Homerũ qui & ſarpedõtos & ſarpedonos facit & vltima & penultima.Etiã ſua tur.multi etiã legũt: vt ſit ecce & pertinet ad cõſolationẽ:nã ſic ait periturus eſt ille qui vincit. Metas:fines vt in primo His ego nec metas rerũ nec tempora pono.Peruenit:bene ad exprimendum celerem mortis aduentum preterito vſus eſt tempore.

Sic ait:atq; oculos rutulorum reijcit aruis. Poeta.
At Pallas magnis emittit viribus haſtam:
Vaginaq; caua fulgentem diripit enſem.
Illa volans:humeri ſurgunt qua tegmina ſũma
Incidit atq; viam clypei molita per oras:
Tandẽ etiam magno ſtrinxit de corpore turni.
Hic turnus ferro prefixum robur acuto
In Pallanta diu librans iacit: atq; ita fatur:
Aſpice nũ mage ſit noſtrũ penetrabile telũ. Turnus.
Dixerat ac clypeum tot ferri terga tot æris Poeta.
Cum pellis totiens obeat circundata tauri
Vibranti cuſpis medium tranſuerberat ictu:
Loricæq; moras & pectus perforat ingens.
Ille capit calidum fruſtra de vulnere telum:
Vna eadẽq; via ſanguiſq;:animuſq; ſequunť.
Corruit in vulnus:ſonitũ ſuper arma dedere:
Terrãq; hoſtilem moriens petit ore cruento:
Quem Turnus ſuperaſſiſtens.
Arcades hæc(inqt)mẽores mea dicta referre Turnus.
Euandro:qualem meruit Palanta remitto.
Quiſqs honos tumuli: qcqd ſolamẽ hũandi ẽ
Largior.haud illi ſtabunt æneia paruo
Hoſpitia & læuo preſſit pede talia fatus Poeta
Exanimẽ:rapiens immania pondera balthei:
Impreſſumq; nephas vna ſub nocte iugali
Cæſa manus iuuenum fœde talamiq; cruenti
Quæ bonus Eurycion multo celauerat auro:
Quo nũc turnus ouat ſpolio:gaudetq; potit9.
Neſcia mens hominũ fati: fortiſq; futuræ Alij ſortis
Et ſeruare modũ rebus ſublata ſecundis.
Turno tẽps erit: magno cũ optauerit emptũ
Intactum Pallanta:& cũ ſpolia iſta: diemq;
Oderitq;: at ſocij multo gemitu lachrymiſq;:
Impoſitum ſcuto referunt Pallanta frequentes
O dolor. Atq; decus magnũ rediture parenti:
Hæc te prima dies bello dedit:hæc eadẽ aufert
Cum tamẽ ingentes rutulorũ linquis aceruos.

ASCEN. Sic ait. Recitat pallantis necẽ a turno illatã & ab eodẽ eiuſdem rapta ſpolia baltheũ videlicet eximiũ cadauere ſepulture conceſſo. In quare & generoſitas & infelicitas turni ſignificať. Nã ob rapta ſpolia interficiẽdus eſt veniã alio qui exoraturus a pio ęnea hoc aũt ſolũ receptũ
DONA eſt Donati.Vna ſub nocte iugali.huiuſmodi celatura triſte auguriũ detulit Turno futurum.ſ. vt ipſe nuptiarũ cauſa eſſet periturus. Hec ille.
Ordo. Ordo eſt.Iuppiter ſup.ait ſic.ſ.ad herculẽ & reijcit oculos a ruis.i.ad arua rutulorũ:hoc eſt ſimul inſpexit ad rutulos eis preſentẽ victoriam annuens.Signandum aũtq; reijcit primã habet cõmunem cum naturaliter ſit breuis:vnde priſcianus proceleumaticũ ponit ibi Reijce capellas.Nã licet ij geminetur tamẽ nõ eſt vera poſitio At.i.ſed pallas emittit haſtam magnis viribus:& direxit enſem fulgentem vagina caua.i. quã cauã dereliquit.Illa.i.haſta volans.i.poſtq̃ volauerat:incidit ſup.in eã partẽ.qua ſumma.i ſuprema tegmina.i. munimẽta humeri ſurgũt atq; molita eſt viam per oras.i. extremas circũferentias clypei: & ſtrinxit.i. abſtulit non nihil tandẽ.ſ.poſt varia molimina & conatus.de magno corpore turni.Turnus hic.i. modo ſic contactus:iacit.i. proijcit librans.i. dirigens diu: robur prefixum ferro acuto.i.haſtã ex robore: aut robur ipſum cui erat ferrum acutũ prefixũ: i.in parte anteriori fixum iacit dico in pallanta atq; fatur.i.ſimul loquitur.ita.i.in hunc modũ Aſpice.i.attende:num.i. nonne: aut an ne:noſtrum telum ſit mage.i.magis penetrabile.i.penetratiuũ dixerat.ſ.turnus ac cuſpis.i.acies haſte tranſuerberat ictu vibranti.i.per haſtam vibrantem illato: & perforat moras.i.impedimẽta lorice hoc eſt munimẽta pectoris vt thoraca quibus more fiebant:& perforat ingens pectus ſcilicet pallantis vel quia egregiũ habuit in pectore animũ:vel quia etiã corpus preſtans.Ille. ſ.pallas: capit.i.celeriter extrahit telũ calidũ.i. haſtam calefactam ſanguine: de vulnere.ſ.ſuo & ſanguis & animus.i.anima ſequunť.ſ.telum
Eadem vna & eadem via.i.per vulnus.Corripit preter morẽ ſcd'am ſyllabã in dictione eadẽ:vt(ſicut grãmatiſte dicunt)ſubitã ſanguinis effuſionẽ depingeret:ſicut ille. Non eodem curſu reſpondent vltima primis:ſubitã rerũ mutationẽ per correptionem medie ſyllabe in dictione eodem ſignificauit.Ipſe pallas corruit in.i.ſuper vuln9 qd' in pectore habuit:& arma dedere ſuper.i.deſuper ſonitũ.& ipſe moriens.i.cũ ſentiret anguſtias mortis ne ſcreatũ aut gemitũ viro forti indignũ emitteret petit ore cruento.i.operijt mordendo terrã hoſtilẽ.i. quã occupauit hoſtis.ſuper quẽ turnus aſſiſtens inquit. O arcades vos memores referte euandro.i.ad euãdrũ hec mea dicta ego remitto euãdro aut dicite quia remitto ei filiũ ſup. talẽ qualẽ meruit.ſ.remitti a me hoc eſt mortuũ qui ad me occidendum miſſus erat.Ego largior.i.de largitate mea & nõ ex merito ipſius dono ſup. totum honorem:quiſquis ideſt quicunq; honos eſt tumuli ideſt ſepulture & ſupple

Rutulorũ

SER. ¶ Rutulorum.r.a.Reſpiciendo fecit partem feliciorem vt
Re. Aſpice nos hoc,tantum:quippe quod em̄ videt admodum iuuat.Rejcit: re naturaliter breuis eſt pro longa poſuit: ſic alibi: Rejce ne maculis infuſcet vellera pullis: quod licet poſſit excuſari.quia cum facit reiecit inter duas vocales i poſita producit ſuperiorem:vt dicamus eam longam eſſe. ſpe:quia per declinationem longa futura eſt tamen quia in hac re argumentum maius eſt ꝙ ratio dicamus ectaſim factam que poetis plerumq; conceditur. Fulgentem.d.e. Ne iacto telo inermis eſſet. Viam mo.hoc eſt difficultatē queſiuit per quod& ſoliditas ciypei & firmus haſtę iactus oſtēditur.Num ma.ſit.Legitur & magis eſt.Vnus tamē eſt ſen
Mage. ſus ſed ſi mage legamus: propter metrum dictū eſt pro magis:ſic etiam pote pro potis: Perſius. Qui pote vis dicam nugaris cū tibi calue.qđ adeo in vſu venit:vt etiam in proſa inueniatur. Cice.in frumentaria:mage cōdemnatum hominem in iudicium adducere non poſſe.Penetrabile pro penetrale dicitur:nam quod penetrat penetrale dicitur: quod autem penetratur penetrabile Cuſpis.i.ita accipiendum eſt ne incongruum ſi de puero dixeris ingens pectus: ſane cuſpidem abuſiue pro haſtæ mucrone poſuit.Et pectus perforat:hic diſtinguendum: vt ingens ſicut diximus ad ſupe-
Animus riora poſſit referri:Animuſq; ſequũtur pro anima:nam ani-
Anima mus conſilij eſt:anima vitæ:referte euandro poteſt & hic diſtingui:poteſt & ſupra referre: vt ſit euandro remitto qualem meruit filium.Solamen humādi eſt:quia ſolatium viuentium humare defunctos Stabunt:conſtabunt.Paruo nō paruo periculo.Balthei:poteſt & ſynereſis eſſe balthei. Po-
Baltheus. teſt & hypermetrus verſus:nam ſequens a vocali inchoat Baltheus autem in numero ſingulari ma.tantum eſt ge. Iuuena. Baltheus & tunice criſte. In numero vero plurali eſt neutri.Idem.Quotiens rumoribus vlciſcuntur baltea. Im
Danaus. preſſumq; ne:inſculptum danaidum nefas.Dona.tamen di
Aegypt°. cit impreſſum coactum quod a patre compulſe ſunt facere: quarum talis eſt fabula. Danaus & Aegyptus Beli filij fuerunt:ex his Danaus quinquaginta filias habuit: & Aegyptus totidem filios.Danaus coactus a fratre:vt filias iuuenibus eius traderet matrimonio:in ipſo nuptiarum die gladios virginibus dedit quibus ille ex precepto patris ſponſos ſuos interfecerunt excepta Hypermeſtra:quæ Liecum ſeruauit. Bonus eurycion:laus ab artifice vt mira quem fecerat arte lycaon:item diuini opus alchimedontis:Neſcia.m.h.quia propter hunc periturus eſt baltheum: quem nūc ſe ſuſtuliſſe letatur:Sublata.elata: Magno cum op. precio ſcilicet ſic alibi& magno mercenē atridæ:& eſt ſenſus talis: tempus erit quo Turnus optabit quouis precio redimere ne ipſe pallantem occidiſſe videatur. Multo gemitu cum multo gemitu. O dolor:hos duos verſus plærīq; a poeta dictos volunt. Alij a ſocijs qui portant cadauer. Dolor autem propter hec:te prima dies bello dedit hec eadem aufert:decus propter id:Cum tamen ingentes rutulorum linquis aceruos.

& ſup.totum illud quicquid.i.quecunq; res.eſt ſolamen humandi ideſt ſepeliendi quod ſolamen eſt viuis nō defunctis.hoſpitia æneia.i.iura hoſpitalitatis cum ænea contracta ſtabunt.i conſtabunt ei:haud paruo.i.nō modico ſed magno.& ipſe fatus talia preſſit.i.obuoluit exanimē.i.extinctum pallanta.ſ.pede leuo.i.ſiniſtro rapiens immania pōdera baltei quo.ſ. ornatus erat pallas & nephas.i.nefādū facinus danai dū ſcilicet ſup.erat impreſſum.i.inſculptum.ſ.manus.i.multitudo iuuentum.i. quinquaginta filiorum egypti ceſa.i.occiſa.ſ.a danaidibus.i. filiabus danai: fede.i.turpiter & inhoneſte quia contra iura cōſanguineitatis & affinitatis: ſub nocte iugali.i.qua primū iuncti erant cum nouis nuptis & thalami cruenti.i. cruore aſperſi: ſup.erāt inſculpti in baltheo que.i.quas res:eurycion.ſ.ſculptor bonus.i. artificioſus celauerat.i.inſculpſerat:multo.i.denſo auro vnde immania pondera prius dixit quo.i. cuius baltei ſpolio:turnus ouat.i.exultat nunc& gaudet potitus.ſ.eo:ſed mens hominum eſt ſup. neſcia fati.i.preordinationis diuine quia ſepe leta principia infelicem ſortiũtur exitum: vnde irridet plinius thraces qui calculis albis dies bonos numerabāt:neſcientes: qui dies reuera futuri ſint boni.& fortis āt ſortis future.&neſcia ſublata.i elata&ſublimata reb° ſecūdis.i.proſperis:ſeruare modū.i.mēſurā ſcilicet in eis. Tempus erit.i. adueniet turno cum: ideſt quando ipſe optauerit emptū magno ſcilicet precio ideſt care emiſſe pallanta intactum ideſt ꝙnon tetigiſſet eum & cum oderit iſta ſcilicet pernicioſa ſibi.quib° nunc exultat ſpolia:& diem:ſcilicet qua ea abſtulit. At ideſt ſed ſocij frequentes referunt ſupple cum multo gemitu & lachrymis: pallanta impoſitum ſcuto.ſcilicet ſuo. O palla rediture ideſt qui rediturus es(acclamatio eſt poete:aut ſociorum lamentatio)parenti ſcilicet euandro: dolor atq; magnum decus ideſt exiſtens dolor quia hec dies dedit prima bello te & hec eadem aufert te.ſ.bello per mortem: & exiſtēs magnū decus quia licet aufert te.aufert tamen cum linquis ingentes aceruos: ideſt magnam ſtragem rutulorum ſcilicet a te occiſorum.

¶ Nec iā phama mali tanti:ſed certior auctor
Aduolat æneæ:tenui diſcrimine leti
Eſſe ſuos:tempus verſis ſuccurrere teucris.
Proxima quæq; metit gladio:latū ꝗ ꝑ agmen
Ardens limitē agit ferro: te turne ſuperbum
Cæde noua querens.pallas: Euander:in ipſis
Oīa ſunt oculis.menſæ quas aduena primus
Tunc adijt dextræq; datæ. Sulmone creatos
Quatuor hic iuuēes.totidē quos educat vfens
Viuentes rapit inferias quos īmolet vmbris.
Captiuoq; rogi perfundat ſanguine flammas.
Inde Mago procul infenſam cōtenderat haſtā
Ille aſtu ſubit:ac tremebūda ſuperuolat haſta.
Et genua

¶ Nec iā fama mali. Docet qūo æneas audita morte pallātis&fuga ſuorū accelerauit obuios quoſq; interimēs:in quorū mortis cōmoratiōe aliquātiſper ī morat̄ poeta: donati aūt ſunt verba. Metit ſicut qui metit facile ſecat ſegetes & obſtātia mouet:ſic ęneas facile cedebat qui obſtabāt. Quatuor ſulmone creatos: mira virtus hominis qui tanta facilitate tot viuētes hoſtes rapiat.hec ille.Ordo eſt: Nec iā fama.i.rumor incertus tanti mali: ſed autor.i. nuncius certior aduolat ęneę.i.ad eneā ſuos.ſ.æneæ ſocios eſſe ſup.in tenui.i.modico diſcrimine.i.differētia& diſtātia mortis:& tēpus ſup.eſſe: ſucurrere pro ſuccurrēdi:teucris verſis.ſ.in fugā.& ita ipē metit.i.quaſi metēs falce herbas interſecat & amputat,ꝓxima queq;.i.quecūq;.ꝓxima erant aut prima occurrebant.& ipſe ardēs.i.furore excandeſcens & cede feruēs agit ferro limitē latū per agmē.ſ.hoſtiū querēs o turne te ſuperbū.i.ſuperbientē:noua.i.inſolita & magna cede.ſ.pallantis.pallas.euander:menſe quas ipſe aduena.i.cū adueniret adijt tūc primus:& dextre.ſ.amicitie & fidei date.ſ.euādro & ab eo recepte:omnia.ſ. hec ſunt ASCE. DONA. Ordo.

hec ſunt in oculis videlicet enee.i.hec oīa cōſi-
derat& animo cōplectit̃.Ipſe capit in huiuſmo
ardore:quatuor iuuenes creatos ſulmone: & to
tidē quos vfens educat.i.tollit hoc eſt etiā qua
tuor filios vfentis:capit dicit viuētes.i. viuos
nō occidēs adhuc eos quos.i.iō vt eos imolet:
vmbris.i. manibus p̄cipue pallātis inferias.i.
vt ſint ſacra mortuorū.& ſup.quorū.i.vt eorū
hoc eſt vt pfundat flāmas rogi.i. pyre incēſe in
qua pallas cōcremabit̃.ſanguine captiuo.i.ca-
ptiuorū:Inde.i.deinde ipſe cōtēderat magno.i.
in magū virū illū ꝓcul.i.de longe haſtā infen-
ſam.i.valde offenſam aut inferentē vim.Ille.ſ.
magus vidēs haſtā venientē ſubit.i.ſubinfert
ſe ac appropiat ſub haſtā:aſtu.i.fraude& verſu-
tia:ac haſta tremebūda:ex forti.ſ.impuſu ſuper
uolat.i.volat ſupra ip̄m nec cōtingit:& ip̄e ma
gus ſupplex āplectēs genua in qbus.ſ.ſedes mi
ſericordie ē.affat̃.ſ.enea talia.Ego p̄cor te p ma
nes p̄rios.i.p̄ris tui anchiſe. vn̄ laus eſt aenee ꝙ
hoſtes de eo ſolliciti ipſius genꝰ didicerāt& per
ſpes Iuli ſurgētis.ſ.ad gloriā& imperiū:vt ſup.
ſerues

Et genua amplectens affatur talia ſupplex.
Per patrios manes:& ſpes ſurgentis Iuli Magus
Te precor:hanc animā ſerues natoq; patriq;.
Eſt domus alta:iacent penitus defoſſa talenta
Cælati argenti:ſunt auri pondera ſacri:
Infectiq; mihi.non hic victoria teucrum
Vertit̃:haud aīa vna dabit diſcrimina tanta.
Dixerat:æneas cui contra talia reddit. Poeta
Argēti:atq; auri memoras quæ multa talēta Aeneas
Gnatis parce tuis: belli commercia turnus
Suſtulit iſta prior:iam tum Pallante perēpo:
Hoc patris Anchiſæ manes:hoc ſentit Iulus.
Sic fatus galeam leua tenet:atq; reflexa Poeta
Ceruice

Ceruice orantis capulo tenus abdidit enſem.
Nec pcul hemonides phœbi triuiæq; ſacerdos
Infula cui ſacra redimibat tempora vitta
Totus collucēs veſte: atq; inſignibus armis:
Quē cōgreſſus agit cāpo: lapſumq; ſuperſtans
Immolat: ingentiq; vmbra tegit. arma Sereſtus
Lecta refert hūeris: tibi rex gradiue tropheum.

ſerues nato.i.filio vnico & patri.ſ.mihi hāc animā.ſ.meā qua ablata etiā filius pre dolore moriturus eſt: domus alta eſt ſup. mihi Talenta.i. magna pōdera: argēti celati.i.ſculpti vt in poculis iacēt.ſ.mihi defoſſa penitus.i.pene intus in hac.ſ.alta domo: & pōdera auri ſacri.i.tā mūdi vt ſacri aut execrabilis (ſicut in tertio Auri ſacra fames) & infecti.i.nōdū effigiati nec ſignati victoria teucrū.i.teucrorū non vertit̄.i.īmutat̄ nec transfert̄ hic.i.in hac re.hoc eſt ſi me ſaluas vna aīa.i.vnius hoīs vita: nō dabit tāta diſcrimina.i.tātas differētias vt ea ſalua victi cenſerent̄ qa ea extincta victores ſint. Dixerat.ſ.magus: cui ęneas reddit cōtra.i.reſpōdet talia. parce.i.cōſerua tuis natis.i.liberis talenta argēti & auri q̄ tu memoras multa. Turn⁹ ſuſtulit prior iſta.i.iſtiuſmodi cōmercia belli.vt.ſ.caput auro redimas: vbi ille & vitā & aureū baltheū abſtulit pallāti iā tū pallāte perempto.i.ſimul ac pallāta interemit Manes patris anchiſe ſup. ſentiūt hoc.i. vt ſimiliter faciā & iulus ſentit hoc. Ipſe fatus ſic tenet galeā leua: atq; addit enſem capulo tenus.i.vſq; ad capulū.i.manubriū quo capit̄ ſup. in ceruice reflexa.i.incuruata orantis ſ.magi. Nec procul ſup. abeſt. Hemonides vir ille ſacerdos phebi i.apollinis & triuie.i.diane cui infula & faſcia redimibat tpa.i.coronā capitis: vitta ſacra.i.ſacerdoti cōſecrata: adeſt inquā: collucēs totus veſte.ſ.inſignib⁹ albis quē.ſ.hemonidē æneas cōgreſſus.i.cōgrediens: ipſe agit.i.fugat & pſequit: cāpo & quē imolet ſup ſtans lapſum: ideſt ſtans ſuper lapſum & tegit. ſcilicet cadauer eius ingenti vmbra. ſcilicet ſui inclinans ſe ex aduerſo ſolis: ſuper eum collucētem vt dictum eſt ſereſtus.i. troianus: alter ab eo qui in caſtris adhuc erat verū nō ſereſtus ſed ſegeſtus dictus eſt in caſtris eſſe refert hūeris arma.ſ. illa inſignia lecta.i.collecta tropheū.i.in tropheū & vt ſuſpendat tropheū tibi o gradiue.i.mars Nā thracū lingua gradiuus dicit̄.

SER. ¶ Certior author.i.nuncius verus. Tenui diſcrimine leti: modico mortis interſtitio propter quod magna pallantis virtus oſtenditur. quo interempto omnis eſt in fugam conuerſus exercitus. Verſis: fugatis: Latum li.a.a. per agmen.i. facit: ſic melius q̄ ſi dicas latum per agmen. Ergo ſicut intelligamus aut per ordinem aut per hypallagen. nam & ſupra ſic ait. Hec ego vaſta dabo: & lato te limite ducam. Pallas euander in ipſis. Omnia ſunt oculis. erat tectum pallas euander menſæ quas aduena primus. Tunc adijt: dextræq; date in ipſis omnia ſunt oculis: ſed perite ſciſſa eſt narratio **Inferiæ** per quam animus æneæ perturbatus exprimitur. Inferias quos immolet vmbris. Inferiæ ſunt ſacra mortuorum: que inferis ſoluuntur. Sane mos erat in ſepulchris virorum fortium captiuos necari quod poſtq̄ crudele viſum eſt: placuit gladiatores ante ſepulchra dimicare: qui a buſtis buſtiarij dicti ſunt. Captiuo ſcilicet pro captiuorum: vt captiui pendent currus. Item captiuaq; veſtis. Congeritur & eſt vt diximus ſpecioſus ornatus. Mago: datiuus vt ſupra illo namq; procul. Subijt ſubſedit. Per patrios manes & ſcilicet per eas perſonas rogat propter quas precatur. Penitus defoſſa talēta. multi enim diuitias ſuas obruebant: vnde Hora. Quid iuuat immenſum: te argenti pondus & auri Furtim defoſſa timidum deponere terra. Sane melius infoſſa diceret q̄ defoſſa ad quod eſt metri neceſſitate compulſus. nam fugit dubiam ſyllabam. Non hic victo. teu. vertitur. Lucan. nec pondera rerum. Nec momēta ſumus Gnatis parce tuis. qui in Vergi. deſcripſit declamationes de hoc loco ait. improbus es. Qui aut regi dones: aut filios exheredes: parce autem eſt ſecundum antiquos ſerua: vt apud Lucilium & Ennium inuenitur. Natis parce tuis: at qui ſupra dixit. Natoq; patriq;: quomodo ait natis? Non eſt contrarium. **Liberi** nam liberos etiam dicimus vnum filium. Adeo vt Teren. Filiam liberos dixerit vt in hecyra: qui illum dignum decreuerunt: ſuos cui liberos cōmitterent. Vbi pater de filia ad vxorem loquitur. Ergo vſurpauit reſpiciēs ad liberos vt gnatos de vno diceret. Commercia: viciſſitudines & ignoſcendi facultatem: Nec procul hemonides hoc nomen licet poſſit eſſe & patronymicō. quia in des exit: vt dicamus hemonis filius. Tamen melius eſt vt id proprium eſſe dicamus quia nuſq; nomen eius aut premiſſum eſt. aut ſecutum: ergo ſimile eſt patronymico: vt ſit Hemonides ſicut Thucidides. Infula: faſcia in modum diadematis a qua vitte ex vtraq; parte dependebant: que plerunq; lata & plerunq; tortilis de albo & cocco inſignibus armis: Aſper ſic legit: & vtitur Sallu. exemplo qui ait equo: atq; armis inſignibus. Probus vero inſignibus albis dicit legēdum: vt veſtes albas accipiamus que ſunt ſacerdotibus congrue: ſicut Statius de amphiarao dicit: albaq; purpureas interplicat infula criſtas. Campo: per campum. Immolat quaſi victimā & vt ille conſueuerat. Nam hoc verbo ad ſacerdotis nomen alluſit. Ingentiq; vmbra tegit aut magnitudine corporis ſui obumbrat eius cadauer: aut ingenti vmbra tegit: ideſt morte tegit. vt in æternā clauduntur lumina noctem. Aut ingenti vmbra tegit ſcd'm vſum accipiendum eſt ideſt inſultatione eum opprimit. Sereſtus: Sereſtos duos intelligamus vnum in caſtris: & vnum cum ęnea: nam troiani nondum erupere: vt intelligamus eum quem ſupra dixit. Ergo duo ſunt nec mirum cum & ipſe dixerit ꝓ exemplo eſſe poſſit Aſſaraciq; duo lecta refert: proprie dixit: nam ſpolia que aptantur tropheis legi dicuntur ideſt eligi. Tropheum declinatio latina eſt: vnde & penultima habebit accentū in numero plurali: quia trophæa dicimus ſicut greci: nec aliquid tamen mutilamus erit in antepenultima accentus: ſicut apud grecos.

Inſtaurant acies Vulcani ſtirpe creatus
Cæculus & veniēs marſorū a mōtibus Vmbro:
Dardanides cōtra furit: Anxuris enſe ſiniſtram
Et totum clypei ferro deiecerat orbem.
Dixerat ille aliqd magnū: vimq; affore verbo
Crediderat: cœloq; animū fortaſſe ferebat
Caniciēq; ſibi: & longos promiſerat annos.

¶ Inſtaurant &c. Proſequitur reliquā æneę potiſſimū virtutem. **ASCEn̄.** Solum autem hoc habemus Donati. **DONA.** Caniciemq; ſibi irridet qui futurorum ſcientie confidunt Metuende: qui te metuendū arbitratus es. ¶ Ordo igitur eſt. **Ordo.** Ceculus creatus ſtirpe.i.de genere immo vt iactabat de ſemine vulcani & vmbro veniens.ideſt qui venerat tempus pro tempore a montibus marſorum.ſ. populorum in italia olim: inſtaurant.i.reficiūt & in ſtatum priorem redigunt: acies.ſ.fuſas ab ænea: aut ſocijs eius. Dardanides.i.nepos (accipiendo pro omni deſcendente a dardano) dar-

dani ſcilicet æneas:furit contra.i.econtrario:&
deiecerat enſe.i.gladio ſiniſtram.ſ.manum:an⸗
xuris.i.illius viri: & deiecerat ferro totum or⸗
bem clypei. Ille.ſ. anxur dixerat aliqd magnũ
ideſt magnificum:& crediderat vim.i.efficatiã
afferri verbo:& ferebat.i.efferebat&extollebat
fortaſſe cœlo .i. ad cœlum vſq; animum & pro
miſerat ſibi canicẽ&longos annos cũ.ſ.inter di
cẽdũ &cogitãdũ traijceret:quo facto mõet nos
poeta:iactãtie fugere vitium.& fragilitatis hu
mane memores facit. Tarquitus exultans con⸗
tra.i .exaduerſo contra æneam:armis fulgenti⸗
bus:quem.ſ. tarquitum dryope nympha crea⸗
rat ideſt procreauerat fauno ſyluicole.i. ſyluas
colenti:obtulit ſeſe ardenti obtulit dico exiſtẽs
obuius:ideſt o obuiam veniens ænee ardenti:
ille.ſ.ardens ęneas impetit.i.impetuoſe petit lo
ricam & ingens onus clypei aut impedit haſta
reducta.i.longa. Tunc.i.deinde deturbat terre:
ideſt ad terram caput.ſ.tarquiti: orantis nequic
q̃; ideſt fruſtra.multa: & parantis dicere multa:
& ipſe prouoluens.i.porro voluens truncum te
pentem.i.ſemicalidum. fatur hec ſuper.i.inſu⸗
per pectore inimico. i.hoſtili animo : aut fatur
ſuper pectore inimico.ſ.tarquiti : ſicut gemina
ſuper arbore ſidũt:& fronde ſuper viridi.O me
tuende.i.qui te metuendum putabas iace nunc
iſtic mater optima nõ cõdet te humi vel pro vel
non onerabit:ideſt accumulabit membra.ſ.tua
ſepulchro patrio : ideſt aut in patria aut patris
tui vt faunus mortalis intelligatur ſecundum
Seruium:ſed videor mihi pro hoc neſcio quod
argutius intelligere: nam ex fauno deo & nym
pha procreatum dixit poeta ex pſona ſua que
res æneam latuit . non enim tam pius in deorũ
progeniem petulantius inſultaſſet:vnde vt eũ
ex mortalib⁹ creatum ſe putare doceat dicit eũ
non ſepeliendũ ſepulchro patris. Tu linquere.i
linqueris.pe. longa in futuro indicatiui verbi
paſſiui:feris alitibus:aut altilibus feriſq;.ſ.terre
ſtribus.aut vnda feret te merſum gurgite.ſ. va
ſto.&piſces impaſti.i.famelici& ieiuni lambẽt
vulnera. ſ. tua Aeneas perſequitur protinus.i.
cõtinuo poſt ſtragem tarquiti:anteum & lichã
prima agmina turni: ideſt qui ſuſtentabant pri
ma agmina:turni& numã fortem& camertem
fuluum:ſatum.i.progenitum magnanimo vol
ſcente. Qui fuit ditiſſimus auſonidum pro au
ſonidarum agri. Alter genitiuus vtpote plura⸗
lis regitur ex natura gradus alter ex natura vo⸗
cabuli:&qui regnauit amyclis tacitis.i.ſectam
pythagoream tenentibus ob quam perierunt.
Qualis.i.qualiter Aegeon.ſ.gygas alio voca⸗
bulo Briareus dictus cui.ſ.egeoni:dicunt ſupp.
fuiſſe centum brachia & manus centenas.i.cen
tum & cui dicunt ignem.i.anime calorem ve⸗
hementem arſiſſe quinquaginta oribus & quin
quaginta pectoribus ſup.deſeuit tunc cum ſtre
peret.i.ſtrepitum faceret:tot parib⁹ clypeis : &
cum ſtringeret.i.euaginaret:tot enſes:contra ar
ma iouis.i.fulmina in bello giganteo:ſic ęneas
victor deſeuit.i.multũ ſeuit ĩ toto equore:vt.i
poſtq̃; mucro:ſcilicet eius: intepuit ſemel:ſan⸗
guine.i.poſtq̃ ſemel cõcitatus eſt ad iram quin:
ideſt quinimmo:ecce.q.d.de repente ipſe ęneas
tendit in equos quadriiugos : & in pectora ad⸗
uerſa. Atq; pro &:vt id ẽ poſtq̃ illi ſcilicet equi
videre lõge:ideſt de longe æneam ſupple gra⸗
dientem:& frementem dira: ideſt dire:verſi &
retro ruentes metu.ideſt pre timore: effundunt
ducem ſcilicet Nipheum & rapiunt currus ad
littora ſcilicet tyberina.

Tarquitus exultans contra fulgentibus armis:
Syluicolæ fauno Dryope quẽ nympha crearat:
Obuius ardenti ſeſe obtulit : ille reducta
Loricam clypeiq; ingẽs onus impetit haſta.
Tunc caput orantis nequicq̃ & multa parantis
Dicere deturbat terræ:truncũq; tepentem
Prouoluens ſuper hæc inimico pectore fatur.
Iſtic nunc metuende iace:non optima mater — Aeneas.
Cõdet humi:pãtrio ve onerabit mẽbra ſepulchro
Alitibus linquere feris:aut gurgite merſum
Vnda feret:piſceſq; impaſti vulnera lambent.
Protin⁹ Antæũ:& lichã prima agmina Turni — Poeta.
Perſequitur:forteq; Numã:fuluũq; Camertem
Magnanimo Volſcente ſatum: ditiſſimus agri
Qui fuit auſonidũ:& tacitis regnauit amyclis:
Aegeon qualis centum cui brachia dicunt
Centenaſq; manus : quinquaginta oribus ignẽ
Pectoribuſq; arſiſſe:iouis cum fulmina contra
Tot parib⁹ ſtreperet clypeis.tot ſtrĩgeret enſes
Sic toto æneas deſeuit in æquore victor
Vt ſemel intepuit mucro: quin ecce Niphei
Quadriiuges in equos aduerſaq; pectora tẽdit
Atq; illi longe gradientem & dira frementem
Vt videre:metu verſi retroq; ruentes:
Effunduntq; ducẽ: rapiuntq; ad littora currus.

SER. ¶ Inſtaurant acies κατατοσιωϖωμεγοῃ antefuſas accipia⸗
mus ex eo quod dixit inſtaurãt. Vulcani ſtirpe creatus: no
tandum ſtirpem de patre dictam:cum ſemper de longa ge⸗
neris ſignificatione dicatur. Dardanides:patronymicon a
maioribus dixerat ille aliquid prouerbialiter dictum : ac ſi
diceret non mirum ſic occiſum eſſe eum qui ſibi plurimam
arrogabat:Cæloq; animum fortaſſe ferebat. forte exequa⸗
uerat cœlo vt de ænea Drãces quibus celo te laudibus equẽ
Syluicolæ fauno dryope quẽ nympha crearat Faunus hoc
loco quidam ruſticus intelligendus eſt : non deus: ſicut ſu⸗
pra anxurus quem legimus iouem. Nonnulli etiam nym⸗
pham non deam volunt : ſed grece ſponſam dictam ne in⸗
credibile ſit ex duobus numinibus procreatum eſſe morta
lem q̃q̃ hec numina ſecundum ariſtotelem aliquando mo
riantur. Ille reducta ideſt longa : vt interea videt æneas in
valle reducta.& intelligimus protenta haſta tarquiti arma
eſſe impedita. Alij reducta retroducta dicunt quod nõ pro
cedit. Iſtic nunc metuende iace : Sarcaſmos eſt hoſtilis irri⸗
ſio. Patrio.v.o.mẽ.ſepulchro etiam hinc apparet Faunum
hominem fuiſſe. Impaſti: ita auidi vt ſemper credantur im
paſti:ſicut de harpyijs dixit in tertio: & pallida ſemper ora
fame:quaſi fame. Auſonidum : pro auſonidarum ſicut de
um pro deorum:nam auſonidum a genere fœminino ve⸗
nit : vt hec auſonis he auſonides . auſonidarum vero ve⸗
nit ab eo quod eſt hic auſonida huius auſonide. Tacitis re⸗
gnauit amyclis.inter Caietam & . Terracinam oppidum
conſtitutum eſt a laconibus qui comites Caſtoris & pol⸗
lucis fuerunt : & ab Amiclis prouincie Laconie ciuitate eſt
ei nomen inditum Lacones itaq; iſti cum ſcd'm pythago⸗
ream ſectam a cede omniũ animaliũ abſtinerent. Vñ Iuue.
A cunctis animalibus abſtinuit:qui tanq̃ homine & ex vi

cinis

cinis paludibus natas ſerpentes occidere nefas putarent:ab ĳſdē interempti ſunt. Vñ Amyclas tacitas dicit.i. pythagoreas.Nā pythagorica virtus eſt quinquēale ſilentiū.Eſt& alia expoſitio:cū frequēter falſo nūciarent hoſtes:& inani terrore ciuitas quaſſaret:Lata lege cautū eſt nequis vnꝙ hoſtis nunciaret aduentū.Poſtea cum vere hoſtis veniret nullo nunciante ex improuiſo capta eſt:vnde tacite Amycle dicte ſunt ꝙ periere ſilentio. Hic eſt qđ ait Lucillius.Mihi neceſſe eſt loqui.Nā ſcio amiclas tacendo periiſſe Aegeon qualis ipſe eſt & briareus Ignē pectoribus arſiſſe. Aſper dicit ignē hūc anime intelligēdū calorē venientē ex ferocitate: vt ſit cum vim ſue crudelitatis efflaret Alĳ ignem hūc fulminis volunt:vt ſit dictū quēadmodū in primo illū expirantem tranſfixo pectore flāmas.Sane notandū ignem arſiſſe cum igni alia res ardeat.Sic vt non vnā manū putares.Namꝙ ad hoc pertinet cōparatio:vt intelligamus eū multitudinis vice dimicaſſe Intepuit mucro nimia ſcilicet cede.Q uadrĳugis:propter homeoteleuton noluit dicere quadrĳugos:cōtulitꝙ ſe ad aliam declinationem.Nam& quadrĳugos& quadrĳuges dicimus:ſicut inermes & inermos:exanimes& exanimos.At que illi.ſ.equi:nam ad ſuperiora rettulit:quod ſciendum eſt eſſe vitioſum.Interpoſuit enim aduerſa pectora.Longe gradientē:longis gradibus incedentē:& eſt militaris inceſſus.

Interea bĳugis infert ſe lucagus albis
In medios:fraterꝙ Liger: ſed frater habenis
Flectit equos:ſtrictum rotat acer Lucagꝰ enſem.
Haud tulit æneas tanto feruore furētes.
Irruit:aduerſaꝙ ingens apparuit haſta:
Cui liger.
Liger Nō diomedis equos:nō currū cernis achillis:
Aut phrygiæ cāpos:nūc belli finis & æui
Poeta. His dabitur terris ⸍ veſano talia late
Dicta volāt ligeri:ſed non & troius heros
Dicta parat contra:iaculū nā torquet in hoſtē.
Lucagus vt pronus pēdens inverbera telo
Admonuit bĳugos:proiecto dum pede læuo
Aptat ſe pugnæ:ſubit oras haſta ꝑ imas
Fulgētis clypei. tum læuum perforat inguē
Excuſſus curru moribundus voluitur aruis:
Quē pius æneas dictis affatur amaris.
Aeneas. Lucage nulla tuos currus fuga ſegnis equorū
Prodidit:aut vanæ vertere ex hoſtibns vmbræ.
Poeta Ipſe rotis ſaliens iuga deſeris ⸍ hec ita fatus.
Arripuit bĳugos:frater tendebat inermes
Infœlix palmas curru delapſus eodem.
Liger Per te:per qui te talem genuere parentes
Vir troiane:ſine hāc animā:& miſerere ꝑcantis
Poeta. Aeneas Pluribus oranti Aeneas ⸍ haud talia dudum
Dicta dabas:morere & fratrē ne deſere frater.
Poeta. Tum latebras animæ pectus mucrōe recludit.
Talia per campos edebat funera victor
Dardanius:torrentis aquæ vel turbinis atri
More furēs:tādē erūpunt. & caſtra relinquunt
Aſcanius puer:& nequicꝗ obſeſſa iuuentus.

SER. ¶ Bĳugis erit nominatiuus hic bĳugus:Nā bĳugibus faceret ſi eſſet tertie forme ab eo qđ eſt bĳugis genitiuo huius bĳugis. Non Diomedis equos:non currū cernis Achillis.Duos obĳcit a quibus eſt victus Aeneas.nec tñ vſꝙ qua ꝙ.nam eorū impetꝰ euitauit. Dicta parat.pōt legi & dicta parat

¶ Interea bĳugis &c.Subinfert ſtragē ligeris& lucagi ꝗ poſt vanā iactantiā ab ęnea quoꝙ proſternūtur: additꝙ teucrorū ex caſtris ſuis tandē eruptionē vnde Donatus. Acchillē & Diomedē nō vult laudare ſed illos cū Aenea deprimit In phrygĳs:quaſi dicat in quibus verſabanť imbelles.Nō di.p.nā prudēs nō norat lingua : ſed manu vtendū in bello.hec ille. ¶ Ordo eſt.Lucagus infert ſe in medios.ſ.pugnātiū bĳugis.ſ. equis albis : & liger frater.ſ.eius ſup.infert etiā ſe:ſed frater.ſ. liger flectit equos habenis.i.aurigandi fungiť officio: & lucagus acer.i.ſtrēnuꝰ bellator rotat.i.circūagit:enſem ſtrictū.i.nudatū:Aeneas haud tulit.i.nō eſt perpeſſus ſup.eos furentes tanto feruore:& irruit ſup.in eos & apparuit.i. conſpecus eſt eis haſta aduerſa.i.ex aduerſo inferenda Cui liger ſup.ait.Tu non cernis equos diomedis:ꝗuis a diomede fere ſuperatus fuiſti.& nō cernis currū achillis a quo etiā licet nō omnino victus fuiſti : aut cāpos phrygiæ e quibus.ſ.euaſiſti: ſed ſup. vides equos& currū eorū qui te in hoſtili terra nūc interficient : vñ addit finis belli & eui dabiť tibi his terris Talia dicta volant.i.efluūt aut effutiunť ligeri vano.i.vāiloquo:late.i.diffuſe.ꝗa vox alte loquētis longe diffundiť:ſed troius heros.ſ. ęneas nō parat:&.i.etiā.contra.i.incontrariū dicta: ideſt non reſpondet illi verbis vanis nam torquet iaculū.i.haſtam que iaci poſſit in hoſtem.ſ.lucagum.Lucagus vt.i.poſtꝗ ipſe pendens pronus inverbera:telo.i.cū telo iniecto:admonuit.i.inſtigauit:bĳugos.ſ.equos:dū ipē aptat ſe pugne & hoc pede leuo proiecto.i.extento: haſta.ſcilicet ænee ſubit per oras.i.extremitates.imas.i. inferiores: clypei fulgentis:tum.i.deinde haſta perforat inguen.i.partē pudendā aut femur leuum.i.ſiniſtrū.Ipſe lucagus excuſſus curru voluitur moribundus aruis.i.per arua.quem ęneas pius.i.ꝗꝙ pius affatur tamen dictis amaris: ꝓpter arogantiam videlicet eius O lucage (ſed qūo eius nomen nouit Aeneas qui eum nunꝙ prius viderat: dicemus vel ſocios eum morientem ſuo compellaſſe nomine : vel ipſum pro ſe īterpellaſſe nomine expreſſo)nulla fuga ſegnis equorum .i. quia equi non proceſſerint prodidit tuos currus:vt.ſ.meos:aut vmbre vane.i.apparitiones fantaſtice:nō vertere tuos currus ex hoſtibus.Ipſe.i.tu ipſe ſaliēs rotis.i.curru:deſeris iuga.ſ.equorum: ipſe fatus hec arripuit bĳugos.ſ.equos albos:frater.ſ.Liger īfelix:tēdebat inermes palmas:delapſus.ſ.ſpōte ex timore tñ eodē curru.ſ.quo frater deciderat:tendebat inquā palmas dicens.O vir Troiane oro ſup.per te &ꝑ parētes tuos qui genuere te talē.i.tā inclitum &victorioſum:ſine.i.permitte hāc animā ſ.in corpore:& miſerere.ſ.mei precātis.Aeneas ſupple reſpondit oranti .ideſt orare volenti pluribus.ſ. verbis.Tu haud.i.nō: dabas dudum.i. pauloante:talia dicta:morere & frater ne deſere ASCEN. DONA. Ordo.

 ideſt

ideſt ne deſeras fratrē.ſ.Lucagū:tū.i.deide poſt q̄ ſic locutus erat.recludit.i.aperit latebras anime.ſ.pectus mucrone.ſ.ſuo. Victor dardanius.ſ.Aeneas edebat.i.exhibebat talia funera per cāpos furens more aque torrentis: vel turbinis atri.i.denſi& caliginoſi.Aſcanius puer:&iuuētus.ſ.cetera:obſeſſa nequicq̄.i.fruſtra erumpūt tandem & relinquunt caſtra.ſ.ſua.

parat contra.Pronus.p.pronus nomen eſt:nam & comparatur:vt pronior.Si aūt participiū eſſet fieret vitioſa locutio ſine interpoſitiōe locutionis.Proiecto:extēto.vt proiectaq; ſaxa Pachinni.Lucage nulla tuos currus fuga ſegnis equorum Prodidit Aut vane vertere ex hoſtibus vmbre.Hec al locutio contraria eſt ſuperiori.Hoc em̄ continet. Obieciſti mihi q̄ ſim & a Diomede & ab Achille conuerſus in fugā te vero o Lucage nec equorū tarditas prodidit:qđ mihi cōtigit: cū a Diomede occiſus eſt Pādarus qui in eodē curru dimicabat.nec aliqua vmbra equi territi:qđ actū ſepius in Homero legitur ſicut paulopoſt Turnum cogit imago bella deſerere.Poteſt tamen& ad illud referri:quo tempore eum ab Achille nube Neptunus eripuit.vt in quinto cōmemorat.Ipſe rotis ſaliens ſarcaſmos eſt nam per irriſionem dictum eſt Ille enim vulneratus ceciderat.Rotis.i.curru a parte totū Sine permitte vitam.ſ.relinque patere&.συγχωρησου:Latebras anime pectus diffinitio pectoris eſt.Edebat quaſi ad ſpectandum:vnde& numerum editores dicuntur.

ASCEn. ℭ Iunonē interea compellat &c.Interſerit poericum figmētum ne meram hiſtoriam ſecutus non poeta ſenſeatur:vtq; decorum ſeruet:nam ſine deorum interceſſione difficile eſſet diſſoluere nodum:quomodo in tantis odijs impediri potuit Aenee cum turno concurſus quem impeditum dicit arte Iunonis que falſa imagine Aeneę

Iunonem interea compellat Iuppiter vltro.
O germana mihi: atq; eadē gratiſſima cōiunx Iuppiter
Vt rebare Venus(nec te ſeutentia fallit)

Troianas

Troianas ſuſtentat opes: non viuida bello
Dextra viris: animuſq; ferox: patienſq; pericli.

Poeta Iuno. Cui iuno ſũmiſſa ꝗd o pulcherrime cõiunx
Sollicitas ægram: & tua triſtia dicta timentem:
Si mihi quæ quondã fuerat: quãq; eſſe decebat
Vis in amore foret: nõ hæc mihi nãq; negares
Omnipotens: qn & pugnæ ſubducere Turnum
Et Dauno poſſem incolumen ſeruare parenti.
Nũc pereat: teucriſq; pio det ſanguine pœnas.
Ille tamen noſtra deducit origine nomen.
Pilumnuſq; illi quartus pater: & tua larga
Sæpe manu multiſq; onerauit limina donis.

Poeta Iuppiter. Cui rex ætherei breuiter ſic fatur olympi.
Si mora præſentis læti tempuſq; caduco
Oratur iuueni: meq; hoc ita ponere ſentis
Tolle fuga Turnũ, atq; inſtantibus eripe fatis
Hactenus indulſiſſe vacat: ſin altior iſtis
Sub precibus venia vlla latet: totumq; moueri
Mutari ve putas bellum: ſpes paſcis inanes.

Poeta Iuno. Cui iuno illachrymãs: ꝗd ſi q̃ voce grauaris
Mente dares: atq; hæc turno rata vita maneret:
Nũc manet inſontẽ grauis exitus: aut ego veri
Vana feror: quin vt potius formidine falſa
Ludar: & in melius tua q potes orſa reflectas

Poeta. Hæc vbi dicta dedit cœlo ſe protinus alto
Miſit agens hyemẽ nymbo ſuccincta p auras:
Iliacamq; aciem: & laurentia caſtra petiuit.

SER. ¶ Vt rebare: vt arbitrabaris. Verũ eſt ꝙ Troiani veneris ỽtute nitunt: & dictũ eſt p ironiã. nã ſupfluo qdã hãc orationẽ ſimplr dictã volũt: vt reuera dicat Iuppiter p ſe nihil poſſe Troianos qđ falſum eſt: adeo vt iunonis orõ ad ironiã. nõ ad ſimplicia verba rñdeat. Nec te ſnĩa fallit. hoc p parentheſim dictũ eſt. Viuida: fortis vt Sed bello viuida virtus. Cui iuno ſummiſſa: humilis & qa intellexit obliqua Troianorũ accuſatione impugnari ſuũ pudorẽ & ipſa rñdit oblique. Triſtia: ſeuera. Terẽ. Et triſtis ſeueritas ineſt atq; in verbis fides. Irẽ contra Ver. Furias amnẽq; ſeuerũ. i. triſtem. Quin. i. vt nõ nã cõfirmatiua pticula nõ eſt Nũc pereat Teucriſq; pio det ſanguine pœnas: ſermo obliquus nõ apertus ductus. Nã non agit vt pereat: ſed magis fauet eius ſaluti. Quod aũt dicitur pio ſanguine. Aeneę eũ latẽter exequat. qui vbiq; dicitur cultor deorum: Ille tamẽ ꝗꝗ moriturus: tamen a dijs originem ducit. Noſtra: diuina. Quartus pater: abauus: nec eſt contrariũ illud cui Pilũnus auus potuit em̃ fieri vt & auus & abauus eius a pilumno pilumni noĩarent. Si mora pſentis lęti: ex Iouis cõceſſione quali arte egerit vno cognoſcit. ſ. vt Turnus poſſet euadere. Caduco morituro. Ponere facere ſic Lucil. Homerũ ſecutus qui ait ἀλγεεθηκεν. ideſt fecit. Hactenus indulſiſſe vacat: ingenti arte locutus eſt nam dicendo vacat oſtendit ſuper hoc breue ſpacium vlterius bonarum ſtellarum irradiatione Turni fata differre non poſſe. Vnde non ait indulſiſſe libet: ſed vacat ac ſi diceret iã vndiq; in mortem trudit Turnus:

Aeneę ĩ nauẽ fugiẽtis allexit & auexit. De quare hoc ſolũ extat Dona. Submiſſa humilẽ eſſe decet que neceſſitas pcandi viget. Hęc ille. Or do aũt eſt. Iuppiter cõpellat. i. allocutus cõiunitvltro. i. nõ reqſitus cũ ĩñ regni debebat Iunonẽ. ſ. cõiugẽ & ſororẽ ſuã: o germana atq; eadẽ cõiunx gratiſſima mihi: vt rebare. i. arbitrabaris (nec ſnĩa tua fallit te) Ven⁹ ſuſtẽtat opes i. facultates & copias troianas. hoc p ironiã dicit ac ſi dicere velit: vides ꝙ non ſuffragio nec auxilio Veneris: ſed ppria virtute freti ſuperẽt Troiani nã modo ſupiores ſunt q cũ Aenea aduẽerũt: atq; ĩſup ĩgruũtie caſtris recẽtes bellatores quorũ vim rutuli ferre neqbũt: nec turn⁹ Aeneę excã deſcẽtis & dextra viuida. i. fortis bello. i ĩ bello ãt ad bellũ: ñ ſup. ẽ viris & aĩus ferox & patiẽs picli. i. piculi nõ eſt viris: aut nõ ſuſtẽtat viris opes Troianas: ſed venus. q. d. vides ꝙ ſua virtute nullo adiuti ſuffragio vincãt. Nihil ergo Veneri ĩputandũ eſt: nec mihi q iuraui hodie me oĩb⁹ ęquũ fore cui ſup. rñdit. Iuno ſummiſſa. i. humilis o pulcherrime cõiunx qd ſollicitas. i. magis ſollicitã facis & tẽtas aut afficis nouo cruciatu: me egrã. ſ. animo qa videntem ꝙ maxime diſplicet: virtute. ſ. Troianos ſuperiores eſſe: & timentẽ tua dicta triſtia. i. ſeuera & fatalẽ neceſſitatẽ afferẽtia. Si mihi foret in amore ea vis. i. vehemẽtia aut potẽtia in te: q̃ fuerat quondã & quã eſſe decebat. ſ. tũc & nũc quoq; decet: nãq;. i. certe aut nãq; ſi mihi &c. tu oĩpoteus ideſt cum oĩpotens ſis: nõ negares mihi hęc. ſ. quę peto: quin ideſt quominus poſſem ſubducere. i. clã ſubtrahere pugnæ. Turnũ & ſeruare incolumẽ Dauno parẽti. i. patri ipſi⁹ Turni Neceſſe eſt vt de victoria deſperet Iuno cũ nõ victoriã ſed ſalutẽ Turni petat. nũc. ſ. qa amor noſter extinct⁹ eſt: nec mcę apud te qcq; poſſunt pces: pereat. ſ. Turnus: & det Teucris pęnas ſanguine pio. ſ. ſuo te pie colentis. Tñ. i. nihilomin⁹ ille deducit nomẽ noſtra origine. i. a ſtirpe deorũ: & Pilũnus. ſ. deus eſt illi quartus pater: & ipſe onerauit ſepe larga manu: & mltis donis tua limina: Cui. ſ. iunoni rex olympi etherei. i. celeſtis: qa ſunt olympi montes in terris: fat̃ ſic breuiter. Si mora. i. dilatio: læti. i. mortis pſentis. i. imminẽtis & ſi tp̃s. i. ſola tpis extenſio: oratur iuueni. ſ. Turno caduco. i. mortali & caſuro licet ex deorũ ſit ſanguine oriundus & ſi ſentis me ponere. i. cõſtituere hoc ita. i. talem modũ tolle. i. amoue ab oculis Aeneę. Turnũ fuga. i. p fugã: atq; eripe eũ fatis inſtãtibus. i. vrgẽtib⁹ vacat. i. reliquũ eſt & nõ occupatũ a fatali neceſſitate: indulſiſſe. i. qđ ĩdulſerim⁹: hactenu⁹. i. ad hãc vſq; grãm q̃ eſt ei modicam morã necis cõcedere: ſin. i. ſed ſi vlla venia i. grã & ĩdulgẽtia altior. i. maioris momẽti lateat ſub iſtis pcib⁹. & ſi putas totũ bellũ. i. ſummã belli: hoc ẽ fĩalẽ victoriã ſup. poſſe moueri vł mutari: tu paſcis. i. nutris & foues ſpes ĩanes Cui. ſ. Ioui iuno illachrymãs ſup. ait quid ſup. mali eẽt aut iniurię. q. d. nihil aut qd ſup. facere aut dicerẽ tibi poſſem. q. d. neſcio: ſi tu dares mẽte. i. nutu & volũtate. ea ſup. q̃ grauaris ſup. dare voce. i. fato qđ voce cõcedis: atq; ſi hęc vita maneret turno: rata. i. firma & cõſtãs. nũc. ſ. qa fata vrgẽt nec ea mutare vis: grauis exit⁹. i. moleſta & ignominioſa mors: manet. i. certe expectat ĩſontẽ. ſ. turnũ: aut ego feror. i. ducor vana i. ĩanis ac ĩperita: veri. i. ỽitatis. qn vt. i. vtinã ego ludar. i. illudar & dcipiar poti⁹ formidĩe falſa. & tu q potes reflectas tua orſa. i. ſtatuta fatalia exorſa. aut a parcis cõtexta ſub ordine quo eueniãt

eueniat: vbi idest poſtq̄ Iuno videns ſcilicet Ioue immutabilem vbi idest poſtq̄ ipſa dedit hęc dicta ipſa miſit.i. demiſit ꝓtinus.i. ſtatim ſe cœlo alto: agens.i. impellens ante ſe hyemē. idest tempeſtatem ventoſam qualis in hyeme eſſe ſolet exiſtēs ſuccincta nymbo.i. cōdēſa nube ī ciclū collecta: & petiuit ꝑ auras & aciē iliacam & caſtra laurētia.i. laurentiū populorum. Turnus: hoc tantum vacat ſpacium. Hinc eſt quod & ſupra ait Metaſq̄ dati peruenit ad eui. Venia vl. beneficium quod ſperas te mereri. Quod voce grauaris. Negas fato: Vox enim Iouis fatum eſt. Stati. & vocem fata ſequuntur. hoc autem dicit. Vtinam quæ negas voce idest fato mente præſtares: nam ſi Iouis vox fatum eſt poteſt aliud fando fati ordinem cōmutare. Grauaris autem negas grauiter fers. Et hac locutione non niſi per accuſatiuum vtimur. vt ſi dicas aggrauor aduentum tuum idest grauiter fero grauor p̄ſentiā. Nā ipſe dixit qua grauaris aliter nō dicimus in hac ſignificatione. Silr̄ ēt accuſatiuo caſu vtimur cū volumꝰ abſolutā facere locutionē & ꝑ gerūdij modū aliqd dicere: vt petendū mihi eſt equū: codicē Byrrhū hinc Ver. Et pacē Troiano ab rege petendū: nā ſi dixeris petēdus eſt codex iā nō ꝑ gerūdij modū: participialr̄ loqueris. Rata firma. ſed ꝑpetua. Vera. fer. ſum veritatis ignara. Nymbo ſuccincta. nubibus: qa premiſit agens hyemē quod niſi eſſet ſplendorem acciperemus: qui eſt circa corpus deorum.

ASCEñ. ¶ Tū dea nube caua &c. Docet qūo abductus fuerat Turnꝰ aſtutia Iunonis: cui qa conceſſum erat Turnū abducere fuga abducit eū fugantē vt putabat & nō fugientē vñ qa nihil extat Donati.

Ordo: Ordo eſt. Dea.ſ. iuno ornat.i. effingit nube caua.i. ex aere: vmbrā tenuē.i. ſimulachrū corpis: ſine viribus.i. robore in faciē.i. facturā & ſiſitudinem Aeneę: appoſitorie monſtrū mirabile viſu.i. dum videt. ornat dico telis Dardanijs.ſ. dans ei tela dardania & aſſimulat clypeū & iubas capitis diuini.i. eius q ī deū eſſet aſſumendus. & dat verba inania.i. fictitia: nec a mēbris nec a mente veniētia: ſed ex aere ficta ſubtili quadā cōpoſitione vocis: & dat ſonū ſine mēte.i. ſine cōceptu mētis. & effingit greſſus.i. modū incedendi: euntis.ſ. Aeneę quales figuras.i. qualia ſimulachra eſt fama volitare.ſ. per vmbras infernas: morte obita.i. ſuſcepta & cōpleta. aut ſup. qualia fama ē volitare ſomnia.i. inſomnia & fantaſmata q̄ deludūt ſenſus ſopitos i. ſopore egro oppreſſos. De qbus Hora. velut egri ſomnia vane Finguntꝰ ſpēs: at.i. ſed: imago ſ. Aeneę leta.i. geſtiens exultat añ primas acies & irritat virū.ſ. Turnū telis: & laceſſit.i. ꝓuocat voce.i. verbis cōtumelioſis. Cui Turnus inſtat.i. inſtāter iminet: & cōijcit eminus.i. de longe quaſi e manibus: haſtā ſtridentē.ſ. ꝑ aera ex celeri motu: Illa.ſ. imago vertit.i. obuertit per fugā veſtigia: & hoc tergo dato.ſ. inſequenti: Vero ꝓ ſed turnus tum.i. tunc aut tum vero.i. tunc maxie & ad verū: vt.i. poſtq̄ credidit Aeneā cedere.i. locū dare: atq̄ poſtq̄ Turnus turbidus.ſ. ꝓpter inſperatū euentū: hauſit animo aut turbidus animo hauſit inanem ſpem: vociferabatur ſup. O æneа quo fugis ne deſere pro ne deſeras. thalamos pactos.ſ. cum latino de lauinia: tellus queſita per vndas.ſ. maris.ſ. Italia vnde italiam quero patriam: dabitur hac idest mea dextra: quia interfectum ſepeliendum dabo. Ipſe vociferans talia ſequitur.ſ. ſimulachrū Aeneę: & choruſcat.i. vibrat Mucronem ſtrictū i. euaginatum nec videt vētos ferre ſua gaudia i. ſe inaniter gaudere. Ratis.i. nauis ſtabat forte quia p̄ter ſpem Turni cōiuncta crepidini.i. ad crepidinem.i. eminentiam abruptam ſaxi celſi i. rupis altis ſcalis expoſitis.i. habēs ſcalas expoſitas vt per eas fieret cōgreſſus & regreſſus & ponte.i. tabulato parato.ſ. ad introitū: qua.ſ. rate aut naue Oſinius Rex.ſ. maſſicꝰ dictus aduectus ſup. erat oris.i. ab oris cluſinis.i. cluſio tuſcie ciuitate. imago æneę fugiētis trepide.i. feſtināter: alij tñ hñt imago æneę fugiētis trepida.i. q̄ trepidabat: cōijcit ſeſe huc.i. ad hāc ratē ī latebras nec Turnꝰ iſtat ſegnior.i. tardior: ſed ſup. perſequitur in nauem vſq̄. & exupat moras.i. impedimēta que moras facere poſſent: & trāſilit.i. celeriter tranſcurrit altos pontes. Ipſe ſcilicet Turnꝰ attigerat vix prorā: cū ſup. ſaturnia.ſ.

Tū dea nube caua: tenuē ſine viribus vmbram
In faciem Aeneæ viſu mirabile monſtrum
Dardanijs ornat telis: clypeumq̄ iubaſq̄
Diuini aſſimilat capitis. dat inania verba:
Dat ſine mente ſonū. greſſuſq̄ effingit euntis:
Morte obita quales phama ē volitare figuras:
Aut quæ ſopitos deludunt ſomnia ſenſus.
At primas læta ante acies exultat imago:
Irritatq̄ virum telis: & voce laceſſit.
Inſtat cui turnus: ſtridentemq̄ eminus haſtam
Conijcit: illa dato vertit veſtigia tergo.
Tum vero Aeneā auerſum vt cedere turnus
Credidit: atq̄ aīo ſpem turbidus hauſit inanē:
Quo fugis aenea: thalamos ne deſe pactos: Turnus.
Hac dabitur dextra tellus queſita per vndas.
Talia vociferās ſequitur: ſtrictumq̄ coruſcat Poeta
Mucronem: nec ferre videt ſua gaudia ventos:
Forte ratis celſi coniuncta crepidine ſaxi
Expoſitis ſtabat ſcalis: & ponte parato:
Qua Rex Cluſinis aduectus Oſinius oris
Huc ſeſe Aeneæ trepide fugientis imago Alij trepida.
Conijcit in latebras: nec turnus ſegnior inſtat
Exuperatq̄ moras: & pontes tranſilit altos.
Vix proram attigerat: rupit ſaturnia funem:
Auulſamq̄ rapit reuoluta per æquora nauem.
Illum autem Aeneas abſentem in prælia poſcit
Obuia multa virum demittit corpora morti.
Tū leuis haud vltra latebras iā quærit imago:
Sed ſublime volans nubi ſe immiſcuit atræ.
Cum turnū medio interea fert æquore turbo:
Reſpicit ignarus rerum: ingratuſq̄ ſalutis:
Et duplices cum voce manus ad ſidera tendit: Turnus.
Omnipotēs genitor tāton me crimine dignū
Duxiſti: & tales voluiſti expendere pœnas.

Quo feror

Quo feror? vñ abiȷ̄? q̄ me fuga? queue reducet
Laurentis ne iterum muros: aut caſtra videbo?
Quid man⁹ illa virū: qui me meaq; arma ſecuti
Quoſve (nefas) oēs infanda in morte reliqui.
Et nunc palantes video: gemitumq; cadentum
Accipio: qd agā? aut quæ iam ſatis ima dehiſcet
Terra mihi? vos o potius miſereſcite venti
In rupes in ſaxa (volens vos Turnus adoro)
Ferte ratem: ſæuiſq; vadis immittite ſyrtis:
Quo neq; me rutuli neq; conſcia fama ſequať.

nia.ſ.iuno.rupit funē.i.retinacula: & rapit nauem auulſam.ſ.a littore: p equora reuoluta.i.remenſa.i.quę reuoluebanť: & remetiebantur tp̄s preteritū pticipiȷ̄ pro p̄ſenti: qa illo in paſſiuo carem⁹. Aūt pro ſed: Aeneas poſcit in.i. ad p̄lia.i.cōcertationē ineundā illū.ſ. Turnū: abſentem: & demittit morti.i. ad mortē & internicię̄ multa corpa virū ſcilicet rutulorū.obuia i.occurrētia: tū ideſt deinde poſtq; Turnus intrauerat nauē auulſam: imago leuis.i.inanis & ſine corpe vero: haud.i.nō quęrit iā vltra.i. vt dicūt vlterius: latebras.i.latibula: ſed volās ſublime.i.in ſublime immiſcuit ſe atre nubi ideſt reſoluta eſt in atrā nubē cū turbo.i.impet⁹ ventorū fert interea Turnū in medio æquore: ipſe ignarus rerū neſciēs.ſ.q; ppter ſalutē ſuā id egerit Iuno.& ingratus ſalutis: ideſt nō habēs gratiā ſalutē procreāti: reſpicit.i. attēdit quo illatus ſit: & tendit ad ſydera manus duplices.i.cōplicatas: tendit dico cū voce.i.ſimul p̄cans ac dicēs, o genitor oīpotēs.ſ.Iuppiter tāton.i.tātone: hoc eſt an duxiſti: ideſt reputaſti & cenſuiſti me dignū tanto crimine.i. dedecore ppter crimē proueniēte aut tam nefando facinore: ſed exponit dicens & voluiſti ne me expēdere tales i.tam cōtumelioſas penas quas.ſ. putat ſe non expenſurū ſine crimine. quo feror: vnde abiȷ̄ q̄ ideſt qualis fuga ſup. aufert me: ve pro vel quē ideſt qualē reducet.ſ.fuga me.i. qualis poſt fugam rediturus ſum. videbo ne iterū muıos laurentis ſcilicet ciuitatis hoc eſt laurolauiniȷ̄ aut videbo ne iterū caſtra. Quid ſupple faciet aut de me dicet illa manus ideſt ille exercitus virū ideſt virorū q ſecuti ſunt ſup. me & mea arma. ve pro vel: quos oēs: nefas ideſt quę res nefanda & deteſtanda eſt: relig ın morte nefanda & quos ego video nūc palātes.i. oberrātes quaſi oues ſine paſtore amiſſo.ſ.duce & accipio.ſ.aurib⁹: hoc eſt audio gemitū cadentū.i. occūbentiū qd agā aut q̄ terra ſatis ima dehiſcat.i.deorſum hyatū faciat mihi o vos venti miſereſcite potius: qa.ſ.terra deeſt: ego Turnus volēs adoro vos.i.cū adoratiōe imploro: ferte ratē in rupem & in ſaxa.i.ſcopulos. hoc eſt rūpite ratem & ſubmergite me & immittite me ſęuis vadis ideſt per vada ſęua: ſyrtis.i. in ſyrtis & breuia: hoc ē ad extrema maris loca quo.i.ad quas ſyrtes neq; rutuli ſequantur me: neq; fama cōſcia ſcilicet talis dedecoris ſequatur me.

SER. ¶Nube caua: erit noīatiuus hęc nubes: nā nubs non dicimus quod ait Liui. Andronicus: q primus edidit fabulā latinam apud nos. Iubaſq;: propter equinam caudā quę eſſe ſolebat in galeis vt Criſtaq; hirſut⁹ eqna. Diuini aſſimilat capitis hoc ex pſona poetę dictū eſt ītuētis futura: nā poſt mortē in numerū referet deorū: Dat inania verba: nec a mēbris nec a mēte veniētia. Obita: ſumpta & ſuſcepta & completa. Exultat: exultare eſt gaudere & p ſe plenum eſt: nā inſultare eſt irridere inimicos: & dicimus inſulto tibi: licet Sallu. dixerit Multos ab adoleſcentia bonos inſultauerat: q̄uis poſſit illic alia eſſe ſignificatio multos inſultauerat: hoc eſt impetū fecerat. Irritatq; virū telis ideo hac arte agit Iuno. & imagine decipit Turnū: q ſi ex apto fugā ſuaderet more viri fortis ille fugę p̄poneret mortē: cū p̄ſertim ip̄e in ſequētibus dicat. vſq; adeo ne mori miſerū eſt? Turbidus: elatus arrogātia tumēs. Tellus quęſita p vndas: ſic alibi En agros & quā bello Troiane petiſti Heſperiā metire iacens. Vociferans ſeqtur. ſequēs clamabat: nō aūt dixit & ſic eſt ſecutus. Nec ferre videt ſua gaudia vētos: puerbiū eſt vēti ferūt gaudia.i.lętať incaſſum ſic ſupra. Sed aure oīa diſcerpunt. Itē partē mente dedit partē volucres diſpſit in auras. Forte ratis. Deſcriptio p ecbaſim facta nō em̄ a ſupioribus pendet: ſed antedictis adiūgiť vt inſula ſicaniū iuxta latus Has aūt deſcriptiones eſſe apertas & raras cōuenit: ſicut & Ho. docet in arte poetica dicēs. Purpureus: late q ſplēdeat vnus & alter Aſſuiť pannus: ſunt em̄ ornatui. Crepidine ſaxi: crepido ē abrupti ſaxi altitudo. Sane hoc loco antiptoſis facta eſt ppter metrū cōiuncta: ergo crepidine p crepidini: ſicut hęret pede pes: p pedi. Oſinius ipſe eſt quem ſupra Maſſicum dixit: ergo vt diximus ſi Oſinius ppriū eſt: Maſſicus appellatiuū licet poſſit fieri vt duo noīa vnius ſint vt eſt numa pompili⁹ Alexāder magnus. Cluſinis oris: Thuſcie ciuitate. Trāſilit hoc ſermone feſtinātis celeritas indicať. Rupit ſaturnia funē: ne deprehēſo dolo ad bellū rediret. Illū aūt Aeneas abſentē in p̄lio poſcit ſic meli⁹ q; ſicut nōnulli volūt. Vrban⁹ nāq; ſic legit: ille autem Aeneā abſentē in p̄lia poſcit: vt quaſi ad Turnū poſſit referri. Obuia multa virū demittit corpa morti quod Vrban⁹ dici arbitrať de nautis in naui inuētis: qd̕ nō pcedit: nā abſens diciť q recedit: qd̕ nunc Turno congruit: nō Aeneę q intereſt p̄liȷ̄s. Medio: ad mediū turbo: vis venti. Ignarus rerū: artis p quā euaſerat oīpotens genitor: duo antonomaſia pro vno proprio: vt tritonia pallas. Tanton p tantone: & cōſtat mutilatas partes

Nota de accentu. orationis accentū in eodē loco habere in quo etiā integre habuerunt: nā μορια.i.minores particule: vt q; ne ve ce quotiēs iunguntť aliȷ̄s partib⁹ ante ſe accentū faciunt quęlibet ſit ſyllaba quę p̄cedit: ſiue breuis ſiue longa vt muſęq; huiuſue illice tāto ne: adhucce. & hęc mutilata ſimiliter proferunť.ſ.ſub eodē accentu Quem ve red. qualem: vt hunc ego te Euriale aſpicio: & quaſi neſcius ſui eſt in tanta rerū permutatione. Laurentis ne iterū muros: quaſi deliberatio eſt. Quid manus illa virū: ſyllepſis p genus nā a manu.i.multitudine ad viros trāſitū facit. Palātes video: intelligimus eū nō longe a terris fuiſſe nā qd̕ ait ſupra Medio fert ęquore turbo vt diximus id mediū accipiendū eſt aut qa mediū diciť omne quod eſt inter finē & initiū: vt in qnto Interea mediū Aeneas iā claſſe tenebat. Gemitūq; cadentū accipio: hic apparet de Aenea dictū. Obuia multa virū demittit corpora morti. Ima terra: Dolet ſibi etiā infœlicium vota ablata: ſiqdem ī mari cōſtitutus optare hyatū nō poteſt terrę. Imā aūt terrā dixit quę continet maria. Miſereſcite venti. pro petentis qualitate nonnunq; etiam mors videť eſſe miſeratio: vt hoc loco item ſupra. Figite me ſi qua eſt pietas: adoro. ad vacat: & eſt metri cauſa additū. Syrtis vbi arenoſa ſunt loca aut reuera ad ſyrtes.i.ad mundi extrema quo me nec fama comiteť.

Poeta. Hec memorās aīo nūc huc nūc fluctuat illuc
An ſeſe Mucrone ob tantum dedecus amens
Induat:

ASCEN. ¶Hęc memorās &c. Docet quo turn⁹ delat⁹ ē & ī ei⁹ locū ſuffect⁹ mezenti⁹: de q̄ re argute diſſerit Serui⁹. nihil aūt Donat⁹. Ordo igiť ē. turnus memorans hęc.ſ. dicta: aīo qa ſolus erat. Ordo.

aut

aut memorãs hęc fluctuat.i.ꝑ modũ fluct⁹ agiť animo nunc huc.i. in hanc ſniam: nũc illuc.i.in illã. An ipe ames ĩduat.i. ferat ſeſe mucrone.i. gladio ſuo: ob tm̃ dedec⁹ & exigat.i. extra agat enſem crudũ ꝑ coſtas.i. ꝑtranſeũdo coſtas. an iaciat ſeſe medijs fluctibus.i.in medios fluct⁹: & petat nãdo littora curua: & reddat ſe iterum in arma Teucrũ.i.teucrorũ: ipe conat⁹ ſup. eſt ter vtrãq; viã.i.ſe ĩterficere & in fluct⁹ dare.ſed Iuno maxĩa cõtinuit ter.& ipa miſerata animi ꝑaio ſuo iuuenẽ.ſ.turnũ repſſit.ſ.eũ & aĩm eius

Induat: & crudum per coſtas exigat enſem:
Fluctibus an iaciat medijs: & littora nando
Curua petat Teucrũq; iterũ ſe reddat in arma
Ter conatus vtranq; viam: ter maxima iuno
Continuit: iuuenẽq; animi miſerata repreſſit.
Labitur alta ſecans æſtu fluctuq; ſecundo:
Et patris antiquam Dauni defertur ad vrbem.

ab ĩſtituto: Ipe igiť Turn⁹: labiť.i. celeriter cũ deſcẽſu nauigat: ſecãs ęſtu & fluctu ſcd'o: alta. ſ.maria & deferť ad ãtiquã.i.nobilẽ vrbẽ dauni pr̃is.ſ.ei⁹ hocẽ ardeã. At.i.ſed Mezẽti⁹ ardẽs ideſt accẽſus furore martio ſuccedit interea pugne monitis.i.ꝑ internã admonitionẽ Iouis: & inuadit Teucros ouãtes.ſ.de victoria nõ triũphali: qa Dux aberat: Acies tyrrhene.i.hetruſce: cõcurrũt atq; inſtãt oĩbus odijs vni ſcilicet mezentio: & inſtant frequentibus telis: vni viro ſcilicet eidem mezentio ille.ſ.mezentius velut ideſt

At Iouis interea monitis Mezentius ardens
Succedit pugnæ: teucroſq; inuadit ouantes.
Concurrunt tyrrhenæ acies: atq; omnibus vni
Vni odijſq; viro teliſq; frequentibus inſtant.
Ille velut rupes: vaſtum quæ prodit in æquor
Obuia ventorum furijs: expoſtaq; ponto

Vim cunctã

Vim cunctã:atq; minas perfert cœliq; mariſq;:
Ipſa immota manẽs: ꝓlem Dolicaonis Hebrũ
Sternit humi: cũ quo Latagũ:Palmũq; fugacẽ:
Sed Latagũ ſaxo:atq; ingẽti fragmine montis
Occupat os faciemq; aduerſam:poplite palmũ
Succiſo volui ſegnem ſinit: armaq; Lauſo
Donat habere humeris:& vertice figere criſtas
Necnõ Euantem phrygium:paridiſq; minanta
Aequalẽ comitemq;:vna quem nocte theano
In lucẽ genitori amyco dedit: & face ꝑgnans
Ciſſeis Regina parin creat: vrbe paterna
Occubat:ignarũ laurens habet ora Minanta.
Ac velut ille canum morſu de montibus altis
Actus aper:multos veſulus quẽ pinifer annos
Defendit:multoſq; palus laurentia ſylua
Paſtus harũdinea:poſtq̃ inter retia ventum eſt:
Subſtitit:infremuitq; ferox & ĩhorruit armos:
Nec cuiq̃ iraſci propiuſue accedere virtus:
Sed iaculis: tutiſq; procul clamoribus inſtant.
Haud aliter iuſtæ quibus eſt Mezentius iræ:
Non vlli eſt animus ſtricto concurrere ferro
Miſſilibus longe:& vaſto clamore laceſſunt.
Ille autẽ impauidus partes cũctatur in omnes
Dentibus infrendens,& tergo decutit haſtas.

lut.i.quemadmodũ rupes.i.ſcopulus abrupt' q̃ ꝓdit.idest portenditur in equor obuia furiis idest vehemẽti impetu i ventorũ:& expoſta:ꝓ expoſita:ponto.i.mari:pfert idest ad finem ſuſtinet vim.i.volentiã cunctã: atq; minas ſup. cunctas & cœli & maris.manens ipa idest in ſe immota:ille dico ſic ſe habens: ſternit humi.i. ſuper humũ:Hebrũ ꝓlem idest gnatũ Dolicaonis:cũ quo.i.in cuius ſocietate:ſternit latagũ & palmũ fugacem.i.fugere ſolitũ: ſed ipſe Mezẽtius ſternit ſup.latagũ ſaxo atq; occupat ingenti fragmine montis.i.quod ſaxum erat ingens fragmẽ mõtis:os & faciẽ aduerſam ſup.ei' hoc eſt latagi:& ſinit.i.pmittit palmũ volui.i.occũbere ſegnẽ.i.lẽtũ:& hoc poplite ſup.ei':hoc eſt neruo poſt genua(Et dicit hic poples itis nõ poples icis)ſuſciſo.i.interciſo:& donat Lauſo.ſ.filio ſuo:hrẽ humeris.i. ad ornatũ humerorũ: arma.ſ.palmi & latagi:& donat figere vertice.i. ſup caput ſuũ i cono galeę: criſtas.ſ. palmi &c. Necnõ.i.& etiã ſternit ſup.Euãtem virũ virũ illũ phrygiũ.i.Troianũ: & minãta(a noiatiuo minas minantis vel to ..)q̃ualẽ.i.coeuũ ac cõtemporaneũ & comitẽ Paridis quẽ Theano.ſ. mater(vt ſit hęc theano hui' theanus)dedit in lucẽ.i.edidit & pepit.Amyco genitori.i. patri & Regina Ciſſeis idest ciſſei filia:hecuba.ſ.pregnans.i.grauida face.i. ſomniãs ſe facẽ habere i vtero:creat.i.pcreat: vna.i.eadẽ nocte:parin ſ.Priami filiũ:vna dico nocte qua theano minanta creauit. q ſup. Paris occubat.i. ſepultus iacet vrbe paterna.ſ.Troia:ora.i. ꝓuincia laurens.i.q̃ eſt iuxta lauro lauiniũ: in agro laurẽti: habet minãta ignarũ.ſ. caſus ſui aut ignarũ dicit ꝓ ignotũ: ac velut: ille.ſ. nobilis aper.i. ſus ſilueſter actus.i.pulſus de altis montib' morſu canũ.i.quẽ canes minati erãt quẽ.ſ.aprũ veſulus mons ille ligurie pinifer.i.ferẽs pin' in vertice:defendit.i.ptexit multos annos.i. p annorũ multorũ ſpaciũ.q;ꝓvel quẽ ſup.palus laurẽtia.i.laurẽs defendit ſup.paſt' ꝓ paſtũ vt Seruius vult ſylua harũdinea.i.iter harũdinẽ paludis:poſtq̃ ventũ eſt iter retia.i. poſtq̃ ſentit ſe ĩterclusũm retib':aut ſi figuratas locutiões vitare velis dic:Ac velut ap act' de mõtib' altis morſu canũ:quẽ Veſul' pinifer defendit multos ãnos q;ꝓvel.aut ꝓ & palus laurẽtia defendit multos.ſ.annos:ille ſup. exñs paſtus ſylua harũdinea:poſtq̃ ventũ eſt iter retia.ſubſtitit.i. mãſit ſtãs:& ĩfremuit:qa neq; pgredi neq; regredi daṫ exiſtẽs ferox:& ĩhorruit armos.i. habuit armos.i. anteriores humeros & dorſum: horrẽtes.i.rigẽtes ſetis nec cuiq̃.ſ.venatorum eſt virt'.i.fortitudo iraſci.i.more iratorũ irruere aut accedere ꝓpius:ſed inſtãt ꝓcul iaculis & clamorib' tutis aut q̃bus ſe tutabanṫ aut q̃bus nihil ĩminet periculi qa ꝓcul.Haud.i.nõ aliter nõ vlli ſup.eorũ q̃bus Mezẽtius eſt ire iuſte.i. ad irã iuſtã:eſt animus.i. audentia concurrere ferro ſtricto:ſed ſup. laceſſunt.i. ꝓuocant eum lõge idest de longe miſſilib' idest iaculis:& clamore vaſto.i.valde ample diffuſo. Aũt ꝓ ſed: ille.ſ. Mezentius:ĩpauidus.i.imperteritus:cunctatur.i.diſponit ſe in oẽs partes infrendẽs dentibus: & decutit haſtas tergo.ſ. ſuo hoc eſt ſcuto tergore munito aut de dorſo ſuo.

SER. ❡Mucrone induat:aut κατα χρηστικῶσ dixit induat ꝓ feriat. Aut hypallage eſt pro mucronem ſuo induat corpore.Si enim induere eſt veſtire:non Mucrone corpus induitur ſed induitur mucro corpore idest tegitur & veſtiṫ.Crudum:crudelem cruentũ.Animi ꝓ animo miſerata Nam ſigurate locutus eſt ſicut O preſtans animi iuuenis:pro animo:& illius rei pro illa re. Ad vrbẽ:ardeã: & ideo ſic longe ne ex ꝓpinquo ſtatim rediret:& vt eũ effectus retineret parentis. At Iouis interea mo. Nouimus ſacrilegum eſſe Mezentium:Iouem etiam hortatum eſſe alios deos vt a bello deſiſterent.& dixiſſe Rex Iuppiter omnibus idem. Quomodo ergo ꝓcedit At iouis interea monitis? dicimus primo Iouem iuſtitie fauere non partibus:quod ſi eſt iure Mezentium in Turni locum fecit venire:vt iuſtum pręliũ inueniaṫ:nec vna pars penitus a ducib' ſit deſtituta. Quod aũt dicitur ſacrilegum Iuppiter admonere non debuit: nõ admonet vt vincat:ſed vt poſſit perire. Illud etiam fruſtra quęritur quemadmodum numini ſacrilegus obtemperare potuit cum Mezentium non aperte Iuppiter moneat: ſed ei inijciat tale deſiderium vnde eſt.Dij ne hũc ardorem mẽtibus addunt Euryale?an ſua cuiq; deus ſit dira cupido? Monitis ab eo quod eſt hęc monita hic venit datiuus:nam & hos monitus dicimus vt Perſius. hos pueris monitus patres infundere lippos:ſed a quarta declinatione:nec ſingulari datiuo vtimur nec plurali:nam vnũ nomen eſt de his: quę licet duplicem habeant declinationem tamen aliquibus eorum caſibus propter aſperitatem non vtimur:vt lauri lauribus:cum & huius laurus ab hac lauro dicamus.Concurrunt tyrrhenę acies quę ſpecialiter odio Mezentij in bellum ruebant. Prodit in ęquor extẽdiṫ.Sic Iuuena. Quæ pelago occurrunt medio longeq; relinquunt Itali. Ponto:contra pelagus.nam datiuus eſt.Cœliq; mariſq;:ſicut & Mezentium odiorum & telorum totius exercitus.Fugacem. velocem modo. Latagum occupat os:pro latagi os occupat:& eſt græca figura in Homero frequẽs:vt ſi dicas εκρουσεν αχιλλεα τον ωδα idest

ideſt achillem percuſſit pedem:pro percuſſit Achillis pedem. Poplite palmũ. ea parte qua pl'imũ poterat. Donat habere. græca figura vt Argenti magnum dat ſerre talentum. Ciſſeis: Hecuba filia ciſſei ſecundũ Euripedem: in Hecuba: ſecundũ alios Dimantis quod autem face p̃gnans hoc ideo eſt quia anteq̄ pareret: faculã ſe peperiſſe vidit in ſomnis. Vrbe paterna occubat ſubaudi quod paris vt non diceret metri eſt neceſſitate compulſus. Ignarũ laurens habet ora minantia. ſ. caſus ſui. Vera tamen eſt lectio ignarũ ideſt ignoratũ: q neſciret: & eſt ſupina ſignificatio. ſicut in quarto Liquitq; volatile ferrũ. Neſcius ꝓ qui neſciebat. Actus coactus in regia. Defendit. texit. vt hic mihi dũ teneras defendo a frigore myrtos. Veſulus: mons ligurie eſt iuxta alpes: liguria autem coheret Thuſcię de qua fuerat Mezentius. vnde eſt ſatis congrua comparatio. Multoſq; pro multos ve: non enim vicina eſt palus laurentia monti veſulo vt poſſit vnus atq; idem aperte intelligi. paſtus: pro paſtum: nam ſupra ait quẽ: ergo antiptoſis eſt. Laurentia: ꝓ laurens: nã recta declinatio hęc eſt. Inhorruit armos ꝓ armis inhorruit: aut certe in armos horruit: & erexit ſetas. Tutis clamo. ꝓpter periculum. Iuſtę iræ: ꝓpter illud mortua quin etiã iungebat corpora viuis. Componens manibuſq; manus atq; oribus ora. Cunctatur: diſponit ſe per omnes partes. Tergo: ſcuto: vt Et venit aduerſi in tergum ſulmonis.

ASCEñ. ¶ Vene. an. &c. Docet igit̃ quã ſtragẽ Mezentius edidit: & primũ mortẽ Acronis deĩde Orodis vñ nihil eſt. Donati. Ordo: Ordo eſt. Acrõ hõ graius. i. gręcus venerat de ſedibus antiquis coriti ſ. vñ Dardanus ort⁹ venerat dicit ꝓfugus. i. patriã fugiẽs. linquẽs hymeneos. i. nuptias ĩfectos ideſt imperfectos vbi. i. poſtq̄ Mezentius ſup. vidit hũc miſcentẽ. i. turbantẽ media agmina: exiſtentẽ purpureũ. i. purpurei coloris: aut purpuratũ. i. ornatũ pennis. ſ. cũ plumis & oſtro. i. purpura cõiugis pacte. i. diſponſate ipſe Mezẽtius ſup. ceu. i. veluti: leo ĩpaſtus. i. famelicus: peragrãs. i. circũiens ſepe ſtabula alta. ideo ſępe em̃ ꝓ qa: fames veſana. i. veſaniã pariẽs. ſuadet ſ. lupo. i. ĩcitat lupũ: ſi ſup. talis leo: cõſpexit forte capreã. i. caprã ſylueſtrẽ: fugacẽ. i. aſſidue fugientẽ aut ceruũ. ſ. iuniorẽ ſurgentẽ in cornua. i. cui cornua incipiũt ſurgere aut ſcd'm cornua ſeu vt cornua creſcentẽ: ipſe hyans ĩmane. i. immaniter gaudet: & erexit. ſ. prius: comas: & heret. ſ. mõ viſcerib⁹: ſupaccũbens. i. accumbens quaſi deſup: & cruor teter. i. ĩmundus & dirus lauit. i. ĩbuit & polluit: ora ĩproba. i. famelica & Lauit in p̃ſenti, ĩprobe deuorãtia. Sic Mezẽtius ruit alacer ĩ medios hoſtes. Acrõ ĩfœlix. ſ. ꝙ cũ tali cõgredi debebat ſternit̃: & expirãs. i. emittẽs ſpm̃: tũdit calcibus. ſ. p̃ dolore & ĩdignatiõe: humũ atrã. i. ꝑnicioſam & inimicã. & cruẽtat tela ĩfracta. i. q̃ cadẽdo ĩfregit aut q̃ nunq̃ fregerat. Idẽ. ſ. Mezenti⁹: haud. i. nõ dignat⁹ eſt ſternere. Orodẽ fugientẽ. i. q̃diu nõ puſillanimitate ſed neceſſitate coact⁹ fugeret: nec dignat⁹ eſt dare vuln⁹ cecũ i. ĩprouiſum cuſpide iacta. ſ. a tergo: ſed ipẽ obui⁹ occurrit & ipẽ vir contulit ſe viro aduerſo. i. ex aduerſo occurrẽti & nõ ꝓfugiẽti: exñs haud i. nõ melior. i. pitior furto. i. ĩſidijs aut aſtu ſup. q̄ Orodes: ſed armis fortib⁹. i. multa ꝟtute agẽdis. Tũ. i. deinde poſtq̃ qa melior erat eũ ꝓſtrauerat ipẽ nix⁹. i. ĩnitẽs pede poſito ſup abiectũ & ĩnix⁹ haſta poſita ſup abiectũ. ſ. Orodẽ. inqt o viri ingẽs ps belli nõ tẽnenda. i. contẽnenda ſed magnifaciẽda nobis vñ ſperetis: qa Orodes altus: iacet. ſ. ꝓſtrat⁹. Socij ſecuti. i. ſubſeqntes & approbãtes dictũ ei⁹ cõclamãt peana. i. cãticum laudis lętũ. i. in ſignũ letitię: Aũt ꝓ ſed: ille. ſ. Orodes expirãs inqt: ſup. qcunq; es tu non es victor me inulto. i. vltio fiet de morte mea in te: nec tu victor letabere longũ. i. per longũ tp̃s nã paria fata ideſt ſimiles exitus mortis ꝓſpectant quoq; ideſt etiam te. atq; tenebis mox eadem arua ideſt proſterneris etiam ĩ his aruis. ad quem Mezentius ſubridens ira mixta ideſt cum amaritudine quadã: dixit ſup. tu morere nũc. q. d. mors tua tibi certa & ineuitabilis eſt: aſt pater diuum atq; Rex hominũ. i. quem vos talẽ putatis (Ipſe enim contemptor diuũ id nõ cenſuit: aut ſi cenſuit fide: negauerat tamen factis) viderit de me ideſt an mihi nocere poſſit quod tibi ſaltem negatum eſt. ipſe dicens hoc

eduxit

Venerat antiquis coriti de finibus acron
Graius hõ: ĩfectos ꝓfugus linquẽs hymenæos.
Hunc vbi miſcentẽ lõge media agmina vidit
Purpureum pennis: & pactæ coniugis oſtro:
Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans
Suadet enim veſana fames: ſi forte fugacem
Cõſpexit capreã: aut ſurgentẽ in cornua ceruũ
Gaudet hyans ĩmane: comaſq; erexit: & hæret
Viſceribus ſuper accũbens: lauit ĩproba teter
Ora cruor.
Sic ruit in denſos alacer Mezentius hoſtes.
Sternitur infœlix acron: & calcibus atram
Tũdit humũ expirans: infractaq; tela cruentat.
Atq; idẽ fugientẽ haud eſt dignatus Orodem
Sternere: nec iacta cæcũ dare cuſpide vulnus.
Obuius: aduerſoq; occurrit: ſeq; viro vir
Cõtulit: haud furto melior. ſed fortibus armis
Tũ ſuper abiectum poſito pede nixus: & haſta
Pars belli haud tẽnẽda viri iacet alt⁹ Orodes: Mezẽtius
Conclamant ſocij: lætum pæana ſecuti. Poeta
Ille aũt expirans non me quicunq; es inulto Orodes.
Victor: nec longum lætabere: te quoq; fata
Proſpectant paria: atq; eadẽ mox arua tenebis. Poeta.
Ad quem ſubridens mixta Mezentius ira:
Nũc morere: aſt de me diuũ pr̃ atq; hoĩm rex Mezẽtius
Viderit. hoc dicens eduxit corpore telum. Poeta
Olli dura quies oculos: & ferreus vrget
Somnus: in æternã claudũtur lumina noctem.
Cedic⁹ alcathoũ obtrũcat: Sacrator Hydaſpen:
Partheniũq; Rapo: & prædurũ viribus Orſen
Meſapus Cloniumq; Lycaoniũq; Ericatemq;
Illum infrænis equi lapſu rellure iacentem.
Hunc peditẽ pedes: & Lycius ꝓceſſerat argis:
Quem tñ haud expers Valerus virtutis auitæ
Deijcit: Atronium Salius: Saliumq; Nealces
Inſignis iaculo: & longe fallente ſagitta.

Coriti

SER. Coritus. ¶Coriti de finibus:Coritus eſt ciuitas thuſcię & mons:& Rex pater Dardani:vnde nunc quoduis poteſt referri. Graius homo:oriundo quidem Grecus. ſed qui nunc de thuſcia veniſſet ad bellum. Miſcentem:perturbantem. Purpureum penis bene galeatum: vt purpurei criſtis iuuenes.i. pulchri. Veſana fa. alibi & maleſuada fames. Fugacem:velocem. Surgentem:creſcentem:cornibus eminentem. Comaſq; ere:naturale eſt:vt irati leones erigant iubas: Lauit: ab eo quod lauo lauis. Nam hoc verbum & primæ coniugationis eſt & tertiæ a qua nunc ait. Et lauit: item Ho. Lauo. Lauit amne crines:itē neq; dulcia mala vino lauere Infracta: aut valde fracta:aut reuera infracta. Orodem : iſtum Orodem virum fortem intelligimus in fugam conuerſum neceſſitate: nam ipſe Mezentius paulopoſt dicturus eſt ad hortandos ſocios:Pars belli haud tenenda viri iacet altus Orodes furto:inſidijs haud tenenda viri:aſp viris legit Altus Magnus vt ſic pater ille deum faciat ſic altus Apollo. Pęan Pęana ſecuti. Pęan proprie Apollinis eſt laus: ſed abuſiue etiam aliorum dicitur. Vnde Pindarus opus ſuū quod & hominū & deorū continet laudes pęanas vocat. Nec lōgū lętabere. duo dixit:nec diu lętaberis nec me indefenſo. Home. āt more morięti dedit ſciētiā futuroꝝ. Longum: ꝓ longe nomē ꝓ aduerbio poſuit. Subridēs ꝑ iracundiā ridens loquiť: vnde & illud dictū ꝑ irriſionē accipiť. Aſt de me diuum pater atq; hoīm Rex Viderit.i. viderit vtrū Mezētio poſſit nocere ille quē vos deorū & hoīm creditis eſſe rectorē. Eduxit corpe telū: quo facili⁹ poſſet perire. Luca. Non eget ingeſtis ſed vulſus corpore telis dura quies: blādę cōtraria ſicut dictū eſt: & ſomnus ferreus Cędicus Alcathoum: in hoc loco confuſio in aliquibus hominibus. Nam quis ſit Troianus qs rutulus ignoratur. Rapo: rapon: diciť ſicut Tarcon: ſed metri cauſa detraxit n vt poſſit fieri ſynalipha : ſicut ſupra ait. At procul hinc Tarco. Infrenis: caſu equi aſperrimi: qui frenorum ſperneret regimen: infrenos autē etiam homines dicimus: vt Hinc numidę infreni cingunt dicimus aūt & infrenus & infrenis: ſicut inermus & inermis. Proceſſerat argis contra Meſapum dimicaturus: quod nequit efficere : nam a Valero antequ ad Meſapū perueniret occiſus eſt. Haud expers: non ignarus virtutis parentum. Iaculo & longe fallente ſa. ictu longe fallentis ſagittę: nam per endyadim dixit: vt Hamis auroq; trilicem: item molemq; & montes.

eduxit telū corpe.i. extraxit Quies dura & ſomnus ferreus.i. ſopor mortis q vt ferrū durus eſt vrget olli.i. tunc illi: & lumina clauduntr in noctem eternā: Cedicus vir ille vt vero ſimile eſt hetruſcus obtrūcat alchatoū: ſacrator obtruncat hydaſpē & rapo partheniū q arcas videtur & orſen predurū.i. valde durū viribus. Meſapus.ſ. equorū domitor obtrūcat & cloniū & Licaoniū & ericatē. obtrūcat dicit illū.ſ. priorem hoc eſt cloniū iacentē tellure.i. ſup terrā: lapſu equi ifrenis.i. aſperrimi frena recuſantis: & ipe pedes.i. pedeſter obtrūcat hūc.i. Lycaoniū: peditem: & Lycius ꝓceſſerat.ſ. contra eū: argis.i. ab argis. quem.ſ. Lycium Valerus haud.i. nō expers.i. particeps virtutis auite.i. aui & maiorū ſuorū: dejcit.i. ꝓſternit. Salius.ſ. Troianorum optimus ad curſum vt in qnto viſum eſt: dejcit Atroniū: & Nealces inſignis.i. valde expeditus iaculo & ſagitta longe fallente.i. ex improuiſo inuadente dejcit ſup. ſalium.

Iam grauis æquabat luct⁹: & mutua Mauors
Funera: cædebant pariter pariterq; ruebant
Victores victiq;: neq; his fuga nota : neq; illis.
¶Dij Iouis in tectis iram miſerantur inanem
Amborum: & tantos mortalibus eſſe labores:
Hinc Venus: hinc contra ſpectat ſaturnia iuno.
Pallida Tiſiphone media inter millia ſæuit.
At vero ingētem quatiens Mezentius haſtam
Turbidus ingrediť campo: ceu magnus Orion
Cum pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna viam ſcidēs: humero ſupeminet vndas:
Aut ſummis referēs annoſam montibus ornū:
Ingrediturq; ſolo: & caput inter nubila condit
Talis ſe vaſtis infert Mezentius armis.
Huic cōtra Aeneas ſpeculatus in agmine lōgo
Obuius ire parat: manet imperterritus ille
Hoſtē magnanimū opperiens: & mole ſua ſtat.
Atq; oculis ſpaciū emenſus: quātū ſatis haſtæ:
Mezētius Dextra mihi de⁹: & telū quod miſſile libro
Nunc adſint. voueo prædonis corpore raptis
Indutum ſpolijs ipſum te Lauſæ trophæum
Poeta. Aeneæ ſ dixit ſtridentemq; eminus haſtam
Iecit: at illa volans clypeo eſt excuſſa proculq;
Egregium Anthorem latus inter & ilia figit:
Herculis

ASCEN. ¶Iā gra.&c. Recitat poſt mortē dubiū gneꝫ & Mezētij cōcurſum eiuſdē Mezētij vuln⁹: vnde qa nihil putať Donat⁹ argutiarū attuliſſe. Ordo. Ordo eſt Mauors.i. mars: grauis.i. dur⁹ vtriſq; eq. bat iā luctus & funera mutua.i. mutuo illata: ipſi cedebāt.i. occidebāt piter.i. piformiter ab vtraq; pte: & ruebāt.i. cadebāt pariter (Meli⁹ eſt ꝓpter antitheſim dicere cędebāt q cedebāt et qa dictur⁹ eſt neq; his fuga nota neq; illis: que ſi ceſſiſſent nota fuiſſet) ruebāt dicit victores.ſ. pri⁹ & victi neq; fuga eſt nota his.i. vni⁹ partis viris: neq; illis.i. alteri⁹. dij miſeranť.i. cū miſeratione aſpiciūt in tectis Iouis.i. in cœlo exiſtētes: aut ī aere ſummo irā.ſ. mortaliū inanē.i. nihil cōtra fatorū feriē ꝓfuturā: amboꝝ populorū & miſeranť tātos labores eſſe mortalib⁹. Venus ſpectat hinc.i. ex vna parte.ſ. troianos verſus & Iuno ſaturnia.i. Saturni filia ſpectat cōtra.i. ecōtrario. hīc.i. ex oppoſita pte. Tiſiphone.i. furia ifernalis. hoc eſt furor bellic⁹ & inſania mētiū pallida.i. pallorē iducēs ſęuit.i. graſſať inter media millia.ſ. pugnātiū. At v'o.i. ſed ad verū aut pcipue. Mezenti⁹ quatiēs ingentē haſtā: igrediť cāpo.i. p cāpū: exñs turbid⁹: ſup. tā magn⁹ q magn⁹ Orion venator ille maxim⁹ cū icedit pedes.i. pedeſter: p maxima ſtagna.i. ſtagnātes gurgites: nerei.i. maris medij ſcindēs i. interſecans viam & ſupereminet humero vndas.ſ. maris. aut q magnus ſup. incedit referēs i. reportans montibus ſummis ornum.i. talem arborem. annoſam.i. vetuſtam & annis plenā: & cum ipſe ingreditur ſolo.i. ſup terrā: & condit.i. abſcondit caput inter nubila.i. nubes. Talis infert ſe Mezētius ſup. cū armis vaſtis.i. valde amplis. Aeneas cōtra.i. econtrario: ſpeculatus ſup. ipm in longo agmine: parat ire obuius huic.ſ. mezētio ille.ſ. Mezētius manet iperterritus.i. minime perterritus opperiens.i. expectās hoſtē magnanimū.ſ. Aeneā. & ſtat.i. conſiſtit: ſua mole.i. viribus ſuis innitens & cōfiſus quaſi illis terrorem incuſſurus. ac emenſus oculis

ſpaciū

ſpaciũ ſup. tm̃ q̃tum ſatis ſup. ſit haſte inquit ſup. dextra & telũ miſſile: qđ ego libro. i. cõcutio nũc. ſint mihi de⁹. i. loco numis: nõ ergo diuinũ auxiliũ ĩplorat: ſed in ſuis virib⁹ ſpem ponit: ego voueo. i. cõſecro & dedico teipm̃ o lauſe (q fili⁹ ci⁹ erat) tropheũ. i. cõuerſi & victi hoſtis ĩſigne: ĩdutũ ſpolĳs raptis ſup. de corpe p̃donis. ſ. ęneę alienã terrã inuadẽtis. dixit. ſ. Mezenti⁹. i. pfecerat votũ & iecit emin⁹. i. e manu hoc eſt de lõge haſtã ſtridentẽ. ſ. ex celeri motu at. i. ſed illa. ſ. haſta volans eſt excuſſa clypeo. ſ. Aneę a Vulcano fabricato: & figit. i. trãſfigit pcul. ſ. ſtantẽ anthorẽ. i. argiuũ illũ: egregiũ. i. excellentẽ virũ fixit dico: iter lat⁹ & ilia: anthorẽ dicit comitẽ herculis q miſſus ab argis ciuitate ĩ pelopõneſſo heſerat. i. adheſerat Euãdro: atq̃ cõſederat. i. ſimul ſedẽ & habitationẽ acceperat: in vrbe Itala. ſ. Pallantea vbi poſtea Roma dicit̃ extructa. Ip̃e anthores inſœlix ſternit̃ vulnere. i. telo alieno. i. qđ alteri putatũ eſt ĩſerri: & aſpicit cęlũ & moriẽs reminiſcit̃ argos. i. patriã ſuã dulces (In ſingulari dicit̃ hoc argos in plurali

Herculis Anthorẽ comitẽ: q miſſus ab argis
Hæſerat Euandro: atq̃ Itala conſederat vrbe.
Sternitur infœlix alieno vulnere: cœlumq̃
Aſpicit: & dulces moriẽs reminiſcitur argos.
Tum pius Aeneas haſtam iacit: illa per orbem
Aere cauum triplici: per linea terga: tribuſq̃
Tranſĳt intextum tauris opus imaq̃ ſedit
Inguine: ſed vires haud pertulit: ocyus enſem
Aeneas viſo tyrrheni ſanguine lætus
Eripit a femore: & trepidanti feruidus inſtat.

Ser. a femine legit. SER.

¶ Cędebant: legitur & cedebant. i. terga vertebant: ſcđm quod ruebant inſequebantur ſignificat. Si autem cędebãt i. occidebant ruebant: hoc eſt cadebant ſignificat. Irã miſerant inanẽ. Generaľr dicit oẽm iram bellicã vbi em̃ tã inanis iracundia eſt q̃ in bello vbi vt pereamus iraſcimur.

Pallida

Pallida ti.non ipſa dea ſed effectus furiæ.hoc eſt inſania.
Orion. Orion.c.p.in.m.n;ſt.Orion vt etiam in primo diximus
Oenopius fuit regis filius fuit:& conceſſus a Ioue Mercu
rio Neptūnoq; ſuſceptis hoſpitio.Hic venator immenſi
corporis fuit qui quondam tempore ſuſceptus a rege Oe
nopione cum vellet eius filiā vitiare:ille iratus ei oculos
ſuſtulit.Cæcus itaq; orion cum cōſuleret queadmodum
oculos poſſet recipere reſponſum eſt ei poſſe lumina reſti
tui ſi p pelagus contra orientem pergeret:vt loca luminū
radijs Solis ſemp offerret:quod id ille efficere ita potuit
Nam cum audiſſet ſtrepitum cyclopum Ioui fulmina fa
bricātum ſono ad eos ductus vnum de his humeris ſup
poſuit:& eo duce oraculi præcepta compleuit.Non autē
incongrue fingit ire potuiſſe per medium pelagus quaſi
filius pro parte Neptunni.Hæc autem comparatio per
tinet ad ſolam corporis proceritatē:Maxima neri ſtagna
per epitheton eleuauit tapinoſin more ſuo.Imperterrit⁹:

plurali hi argi)tum ideſt deinde Aeneas pius
ſcilicet perpetuo epitheto:nam locale non eſt
iacit haſtam:illa ſcilicet tranſijt per orbem ſci
licet clypei:cauum ideſt concauū triplici ere.
ſcilicet cōfectum:& per terga linea ideſt lino
tecta ſcuta:&per opus intextum tribus tauris
ideſt trium taurorum tergoribus:& ipſa ima
ideſt ad imū deducta ſedit ideſt manſit herēs
inguine ideſt ad inguen:ſed haud pertulit.i.
non ſuperauit vires ſcilicet armorū &corpo
ris Aeneas letus ſanguine tyrrheni.ſ. Mezētij
viſo:eripit ocy⁹ enſem a femore ideſt qui ad
femur pendebat:(Seruius a femine legit ſed
puto primam longam)& ipſe feruidus inſtat
trepidanti ſcilicet Mezentio ex violento im
petu Aenee.

prima eſt compoſitio non ſecunda.Nam hoc eſt perterritus quod territus:& tunc eſt vera compoſitio cū
ſermonis natura corrumpit.Spatium emenſus quātum ſatis haſtæ:ſpecioſa elocutio. Vou eo conſecro &
dedico.Prædonis:prædones ſunt qui populandā alienam inuadunt prouinciā.Alibi:Perfidus alta petēs
abducta virgine prædo.Tropheum Dictū eſt απο του τρεπεσθαι ideſt ab hoſtiū cōuerſione.Vnde q hoſtē
fugaſſet merebatur tropheum qui autem occidiſſet triumphū απο του θριαμβευειν ideſt ab exaltatiōe.Sciē
dum ſane Lauſo propriam ideo nihil profuiſſe pietatem:q in eum pater mente ſacrilega munera tranſfe
rebat deorum:& ei occiſorum ſpolia deuouebat. Anthorem:erit nominatiu⁹ hic anthores quomodo dio
res. Nam ſi anthor fuerit nominatiu⁹,metri ratio non procedit.Omnia enim nomina græca in or termi
nata i obliquis caſibus corripiūt o:vt Hector hectoris.Neſtor neſtoris:caſtor caſtoris:& ſic anthor antho
ris. Alieno vulnere:telo quod in Aeneam fuerat deſtinatū.Cœlumq; aſpicit:vt.Alto quæſiuit cœlo lucē:
item hauſit cœlum mentēq; recepit.Naturaliter enim morients. cupiūt ſatiari extremo lucis aſpectu.
Dulcis moriens reminiſcit̄ ar.inter phyſica ſigna mortuorum:etiam hoc legitur patriæ aſpectum deſide
rare perituros.Linea terga:lino enim tegebant̄ ſcuta.vt poſſet inhærere pictura.Ima haſta.hypallage eſt
pro in imo inguine.A femine:vt etiam ſupra diximus ſecundū Caprum erit nominatiuus hoc femen:
licet nuſq̄ lectum ſit:vt etiam ipſe commemorat

Ingemuit chari grauiter genitoris amore
Vt vidit lauſus:lachrymæq; per ora volutæ:
Hic mortis duræ caſum:tuaq; optima facta:
Si qua fidem tanto eſt operi latura vetuſtas:
Non equidē nec te iuuenis memorande ſilebo.
Ille,pedem referens:& inutilis inq; ligatus
Cedebat:clypeoq; inimicum haſtile trahebat.
Proripuit iuuenis:ſeſeq; immiſcuit armis
Iamq; aſſurgentis dextræ plagamq; ferentis
Aeneæ ſubijt mucronem:ipſumq; morando
Suſtinuit:ſocij magno clamore ſequuntur.
Dum genitor nati parma protectus abiret.
Telaq; conijciunt:proturbant eminus hoſtem
Miſſilibus:furit Aeneas:tectuſq; tenet ſe.
Ac velut effuſa ſi quando grandine nymbi
Præcipitant:oīs campis diffugit arator:
Omnis & agricola & tuta latet arce viator:
Aut amnis ripis:aut alti fornice ſaxi
Dum pluit:in terris vt poſſit ſole reducto
Exercere diem:ſic obrutus vndiq; telis
Aeneas nubem belli dum detinet:omnes
Suſtinet:& lauſum īcrepitat:Lauſoq; minatur.
Aeneas: Quo moriture ruis:maioraq; virib⁹ audes:
Fallit...

¶Ingemuit chari &c.Priuſq; mortem Mezē
tij inferat p̄mittit mortē Lauſi quē quia allo
cutus eſt Mezētius preſentem fuiſſe conſtat: ASCEn:
vnde vero ſimile eſt laudatum vbiq; iuuenē
patri ſuccurrere conatum :quā rem hoc loco
deſcribit Poeta:At cum nihil ppprobatū ſit
Donati.¶Ordo eſt.Lauſus ſcilicet filius Me Ordo.
zentij:vt ideſt poſtq; vidit ſcilicet talia: inge
muit grauiter:ideſt amare: amore .i.propter
amorem &pietatem genitoris chari ſcilicet
Lauſo q̄uis tyrann⁹ eſſet & lachryme volute
ſcilicet ſunt per ora ſcilicet Lauſi.Equidem:
ideſt ego quidem:non ſilebo:caſum ideſt for
tunatum euentum dure mortis: quia contra
imparem dimicandum erat:aut patrem ante
oculos permittendum occidere.&tua optima
ideſt laudatiſſima facta:o iuuenis memorāde
ideſt memoria digniſſime:ſi qua ideſt aliqua
vetuſtas eſt latura fidem. ideſt credulitatem
tanto operi ſcilicet tuo:nec ſilebo te o iuue
nis memorande.Ille ſcilicet pater Lauſi mezē
tius ſedebat referens pedem exiſtens ſcilicet
inutilis:inq; ligatus ideſt & illigatus& trahe
bat clypeo ideſt ſimul cum clypeo haſtile ini
micum ideſt quo ab inimico vulneratus erat
Iuuenis ſcilicet Lauſus proripuit:ideſt porro
rapuit ſeſe ſup.&immiſcuit ſeſe armis dextre
iam aſſurgentis:ideſt ſe erigentis vt deſuper
feriat:& ferentis plagam & ſubijt mucronem
Aenee:& ſuſtinuit.ideſt ſuſpenſum & impe
ditum tenuit.ipſum morando.ideſt impediē
do.ſocij ſcilicet Lauſi:ſequunt̄ ſup. cum ma
gno clamore dum ideſt donec genitor abiret
protectus parma.ideſt ſcuto nati ideſt filij:&
conijciunt tela:& proturbant .ideſt porro di
ſturbant: hoſtem ſcilicet Aeneam eminus.
deſt de longe quaſi e mauu iaciendo tela:vn̄
addit:miſſilibus ideſt per miſſilia:& furit.i.
ferocit:& tectus ſcilicet clypeo cōtra tela: te
net.i.cuſtodit ſe:quod prudētis viri ē qui nō

tam vt hoſtem inuadat ꝙ vt ſe protegat accurat. Ac velut ſi nymbi.i.nubes ventoſe pcipitant ſup.ſe qñ.i.quandoq;:& hoc grandine effuſa ideſt violēter deorſum miſſa:quaſi pel uibus effuſa:ois arator diffugit campis:& ois agricola diffugit campis:& viator latet ſup. in arce tuta:aut ripis amnis.ſ.alicuius aut for nice ideſt icuruatura ſeu circūferentia aut teſtudine(eſt em̄ fornix proprie illa icuruatura arcualis que eſt in pontibus portis& aliquib⁹ edificijs teſtudinatis:quale erat theatrū olim in cuius fornicibus & in murorum ciuitatis fornicibus quia olim proſtabāt publice meretrices ſeu proſtitute:ideo fornix pro lupanari & fornicor pro mechor accipitur)dū.i. q̄diu pluit in terris ſcilicet apricis vt poſſit exercere diem ideſt exerceri in die ſole reducto: ſic. ideſt eodē modo vt agricola ſerenitatē expectans grandine obruit. Aeneas eſt ſupple.obrutus telis ſcilicet inimicorum:dum ideſt interea dum detinet:ideſt immoratur:nubē belli.ideſt bellantum impetum: quorum leuate in caput eius manus:quaſi nubem grandinoſam preſentabant ſuſtinet omnes ſcilicet ingruētes.& increpitat:ideſt cum crepitu redarguit Lauſum:& minatur lauſo:dicēs: ſcilicet quo ruis o moriture:& cur ſup.audes maiora viribus?ego legerem potius audens vt ſit q̄ ruis o moriture & audens maiora viribus .i. q̄ ſint vires tue:tua pietas ſcilicet in patrem: fallit te incautum:quia conaris quod efficere non poteris:nec ille demēs ſcilicet Lauſus.nō minus exultat ideſt inſultat in Aeneam que res effecit ꝙ pius piū occidit & ire ſeue: ideſt magne & dire ſurgunt iam altius ideſt ꝓfundius aut intenſius:ductori Dardanio ſcilicet Aenee:& Parce ideſt dee fatales legunt.ideſt occant Lauſo extrema fila.ideſt extremū orſum aut contextum vite namq; Aeneas exigit:ideſt extra agit & educit enſem validum ideſt fortem &ponderoſum:per mediū iuuenē ideſt per dimidium iuuenis:& recondit ideſt iterum aut diligentius condit ſeu abſcondit in corpore iuuenis:totū ſcilicet enſem:&mucro minacis .ſ. Aenee tranſit & ideſt etiā parmam & arma ſcilicet iuuenis.& tranſit mollē tunicā quā mater ſcilicet Lauſi neuerat ſup. Lauſo: auro molli.ideſt flexibili & ſubtili & vt dicunt nobili:& ſanguis.ſcilicet effuſus i pleuit ſinum ſcilicet Lauſi:tū ideſt deinceps: vita.ideſt anima Lauſi:conceſſit.ideſt cōmigrauit exiſtens meſta:conceſſit dico per auras ad manes:ideſt ad inferos & reliq̄t corpus.

Fallit te incautū pietas tua. Nec minus ille
Exultat demens:ſæuæ iamq; altius iræ
Dardanio ſurgunt ductori:extremaq; Lauſo
Parce fila legunt: validum namq; exigit enſem
Per medium Aeneas iuuenē totumq; recōdit:
Tranſijt & parmā mucro leuia arma minacis:
Et tunicam molli mater quam neuerat auro:
Impleuitq; ſinum ſanguis:tum vita per auras
Conceſſit mœſta ad manes:corpuſq; reliquit.

Poeta.

SER.

❡Lachrymæq; per ora volutæ:non viri fortis. ſed filij eſt conſyderata perſona Optima facta:alij optime legunt Hic in hoc loco vel bello:nam aduerbium eſt. Si qua fidē tanto eſt operi latura vetuſtas:non de ſuis carminibus dicit. Nec em̄ ſibi arrogaret:ſed tanto operi.ideſt pietati& virtuti tuę. Nā hic eſt ſenſus. Ego quidē facta tua o Lauſe & mortem ex pietate venientē non ſilebo. Si tamē credet vetuſtas ex ſcelerato homine pium filium procreatū fuiſſe. Inq; ligatus:pro illigatus & eſt tmeſis cum hyſterologia. Inimicū haſtile:cuiuſdā quaſi picturæ pompa ꝙ imago deſcribitur. Iamq; aſſurgentis dextrę iamq; ſubijt mucronem Aeneæ dextræ aſſurgentis.ideſt plagam ferētis. Morando ſuſtinuit:morā injciendo eius impetū luſit Dum genitor parma nati. De hiſtoria eſt: Nam Scipio Africanus cum eſſet annorū vix decem &ſeptem patrem ſuum defendit in bello:nec receſſit vigintiſeptem cōfoſſus vulneribus. Præcipitant:præcipitantur. Dum pluit Hic diſtinguendū. Nam ſi iunxeris Dum pluit in terris. erit Archaiſmos Debuit.n.dicere in terras. Tamē ſciēdū: eſt Hemiſtichium hoc Lucrecij eſſe:quod ita:vt inuenit Vergilius tranſtulit. Exercere diem:Hipallage eſt pro ipſi per diem exerceri:Nubem belli dum detinet:Bellantum impetum ſuſtinet:donec deferueat:& bene tranſlationē facit a vicina comparatione. Fallit te incautū pietas tua. Quod credis me iccirco pium tibi veniam poſſe concedere quia& ipſe pietatis intuitu dimicas pro patris ſalute Tua autem pietas prudenter eſt additum quaſi non a parente deſcendens. Fila legunt:proprium fuerat rūpunt Tamen legunt aut colligūt ē:aut tranſeunt vt Littoraq; epiri legimus. Exigit enſem per mediū Aeneas: poetica deſcriptio eſt:Nam re vera fieri non potuit vt & gladius tranſiret per corpus iuuenis:& in eius corpore abſconderetur. Nam exigit ex eo agit trans corpus Parmam:ideſt leuia arma non clypeum Minacis autem non Lauſi: non enim ipſe minatus fuerat. Ergo ordo eſt. Mucro minacis Aeneæ ſcilicet. Tum vita per auras Conceſſit.m.ad.m.i. anima &abuſiue dictum eſt. Nam ad inferos ſimulachrū pergit non anima.

ASCEn.

❡At vero vt vultum. Cōmemorat quomō Aeneas pius miſeratus mortē Lauſi cadauer eius honeſta ſepultura donandum cum armis notis conceſſit. Vnde cum nihil ſit Donati

Ordo.

Ordo ē. At vero.ideſt ſed potiſſimū vt ideſt poſtq; Anchiſiades.ideſt anchiſe fili⁹ Aeneas vidit vultum, ideſt effigiem faciei: moriētis ſcilicet Lauſi &vidit ora ipſius lauſi pallātia miris modis:ipſe miſerans. ideſt miſeratiōe effectus ingemuit grauiter:&tetēdit ideſt extenſam & ſuſpenſam tenuit ne amplius percuteret:dextram ſcilicet ſuam:aut potius tetēdit.ideſt extendit Lauſo & porrexit dextram & imago patrie pietatis ideſt quam erga patrem habuerat:ſubijt.ideſt cōmouit mentem Aenee. Quid o puer miſerāde ideſt digne miſeratione:quid pius Aeneas dabit tibi ꝓ iſtis ſcilicet tuis laudibus ideſt laudabilib⁹ auſis dignū

At vero vt vultum vidit morientis:& ora
Ora modis Anchiſiades pallantia miris:
Ingemuit miſerans grauiter dextrāq; tetēdit:
Et mentem patriæ ſubijt pietatis imago.
Quid tibi nūc miſerāde puer ꝓ laudib⁹ iſtis: Aeneas.
Quid pius Aeneas tanta dabit indole dignū:
Arma quibus lætatus habe tua:teq; parentū
Manibus:& cineri:ſi qua eſt ea cura:remitto.
Hoc tamen infœlix miſeram ſolabere mortē:
Aeneæ magni dextra cadis. Increpat vltro Poeta.
Cunctantes ſocios:& terra ſubleuat ipſum
Sanguine

Sanguine turpantē cōptos de more capillos.
Interea genitor tyberini ad fluminis vndam
Vulnera ſiccabat lymphis corpuſq; lauabat.
Arboris accliuis trunco.procul ærea ramis
Dependet galea:& prato grauia arma qeſcunt.
Stant lecti circum iuuenes:ipſe æger anhelās
Colla fouet:fuſus p pexam in pectore barbā
Multa ſuper Lauſo rogitat:multoſq; remittit
Qui reuocent mœſtiq; ferāt mandata parētis.
At Lauſum ſocij exanimē ſuper arma ferebāt
Flentes ingentem:atq; ingenti vulnere victū.

SER. ¶Pro laudibus iſtis:quia & contra fortiorem & pro patris ſalute dimicare conatus eſt:ideo enim pluraliter laudibus dixit.Quid pius Aeneas tāta dabit indole dignū propter euitandam arrogantiam tertia perſona vſus eſt. indoles autem proprie eſt imago quædam virtutis futuræ.Quibus lætatus habe:moris enim fuerat:vt cum his rebus ſepelirentur homines quas dilexerant viui.Si qua eſt ea cura remitto:Aut more illo dixit quo ſolet ſepultura ad ipſa cadauera non pertinere:licet Vmbris ſicut ī ſexto legimus proſit:vt ſi qua eſt ea gloria ſignent.item de Pallante.Vano mœſti comitamur honore. Aut certe ſi qua eſt ea cura mezentio.ideſt patri ſacrilego:qui ſuperos inferoſq; contēnit. Aeneæ magni dextra cadis:ſicut alibi nomen haud leue patrum Manibus hoc referes telo cecidiſſe camillę.Comptos de more capillos:antiquo ſcilicet more quo viri ſicut mulieres componebāt capillos quod verum eſſe & ſtatuæ antiquorū docent:& perſonæ quas in tragœdijs videmus ſimiles in vtroq; ſexu quantum ad ornatū pertinet corporis. Interea:Dum hæc geruntur.& omnino ſic eſt apud poetas interea ſicut apud Sal. eodem tempore.Vulnera ſiccabat lymphis:Noue &phiſice locutus eſt.Nam cū aqua omnia infundātur Ait ſiccari vulnus.Fluxus.eñ ſanguinis aquarū frigore continet̄.Lauabat:inclinatione recreabat:Pocul: modo iuxta ſignificat & in Buccolicis æglogā ſexta.Serta procul tantū capiti delapſa iacebant. Grauia arma quieſcunt:Bene grauia vt & galeam arma:Sed leuia intelligamus: & talis eſt figura ſicut illa Sall. Leonem atq; alias feras ergo & leo fera.Quieſcūt arma:Quaſi in terra poſita. Quoniā galea que pendebat poterat & moueri.Colla fouet.Suſtinens ſe arboris trunco.Fuſus per pexam in pectore barbā. Barbā in pectus fuſam habens.Archaiſmos aūt eſt quod ait i pectore pro in pectus vt alibi Medijs effuſus ī vndis:pro in medias vndas.Multa pro multum:ſicut & pede terram Crebra ferit pro crebro.Super arma ferebant:ſupra ſcutum:vt ſupra impoſitum ſcuto referunt Pallanta frequentes.

dignum tanta indole:ideſt inſita ad virtutē natura:quaſi dicat neſcio.verum habe tua arma quibuis letatus ſup.es in vita & ego remitto te manibus & cineri:ideſt antique ſepulture & buſto:parentum ideſt maiorū tuorum:ſi qua ideſt aliqua eſt ea cura ſcilicet aut manibus tuis aut patri:tamen tu ſolabere.i. pro conſolatione accipies mortem miſeram. ideſt miſerandam.Hoc:ideſt per hoc φ ſcilicet cadis dextra Aenee magni:qa glorioſum videtur:nō niſi a magno ſuperari.Aeneas increpat vltro ſocios cunctantes ideſt immorātes leuare Lauſum:& ipſemet ſubleuat.ideſt ſurſum leuat ipſum:tu:pantem ideſt fedantē ſanguine ſcilicet ſuo:capillos cōptos de more Genitor ſup.Lauſi:videlicet mezentius ſiccabat interea lymphis.ideſt aquis vulnera ſcilicet ſua ab Aenea illata.ad vndam fluminis tyberini & lauabat corpus exiſtens accliuis. ideſt accūbens trunco arboris:galea erea dependet procul ramis:ſcilicet arboris illius:& arma grauia quieſcunt ideſt iacent prato.i.in prato:iuuenes lecti.i. egregij ad corporis tutelam lecti ſtant circum.ipſe eger.ideſt ſauci⁹ fouet ideſt reficit colla ſcilicet laſſa: anhelans ideſt crebro reſpirans fuſus.ideſt habens fuſam in pectore:ideſt per pectus:barbam ppexam.ideſt multū & per omnia pexam:&ſup. rogitat multa ſuper ideſt de Lauſo ſcilicet filio & remittit multos q reuocent ſcilicet ipm a pugna & qui ferant.ideſt efferant mandata parentis meſti.ideſt dolentis φ filium in tali diſcrimine dereliquerit.At ideſt ſed ſocij flentes ferebant Lauſum exanimē.ideſt mortuū: & ſup.ſocij auferebant flentes ipſum ingentē atq; victum ingenti vulnere validum.namq; exigit enſem per mediū Aeneas iuuenem totumq; recondit.

Agnouit longe gemitū præſaga mali mens:
Caniciem multo deformat puluere:& ambas
Ad cœlum tendit palmas:& corpore inheret.
Mezēti⁹. Tanta ne me tenuit viuendi nate voluntas:
Vt pro me hoſtili paterer ſuccedere dextræ
Quē gēui:tua ne hæc genitor p vulnera ſeruor
Morte tua viuēs:heu nūc miſero mihi demū
Exilium infœlix:nunc alte vulnus adactum.
Idem ego nate tuum maculaui crimine nomē
Pulſus ob inuidiam ſolio ſceptriſq; meorum
Debueram patriæ pœnas:odijſq; paternis.
Omnes per mortes animā ſontē ipe dediſſem.
Nunc viuo:nec adhuc homīes lucēq; relinquo.
Poeta. Sed linquā.ſimul hoc dicens attollit in ægrū
Se femur

¶Agnouit longe gemitū.Docet quomō audita morte lauſi rurſus in arma ruit moritur⁹ Mezentius:& quomō iterum cum Aenea cōgreſſus ſit.De qua re hoc ſolū eſt Donati.Dixit &.e.Non enim poterat aſcēdere:ſed ex ſuperiori loco ſe in equo compoſuit.Hoc ille. ASCEn. DONA.
Ordo eſt.mens ſcilicet mezētij pſaga mali.i. preſagiens malum quia ſagax eſt mēs hominum ad percipienda mala.ideſt incōmoda potius q̄ bona:agnouit longe ideſt cum adhuc longe eſſent gementes:gemitum.ſ.ſociorum: hoc eſt cauſam gemitus que mors lauſi erat& deformat ideſt fedat:caniciem ſcilicet capillorum aut barbe:multo puluere:& tendit ambas manus ad celum:non precaturus ſed execraturus deos & inheret.ſcilicet Lauſo:corpore ſcilicet ſuo:aut heret in corpore lauſi.O nate tenuit ne me tanta volūtas.ideſt cupiditas & deſiderium viuendi:vt paterer te quem genui ſuccedere dextre hoſtili pro me:quaſi dicat id quidem non decuit:ſeruor ne:ideſt ſaluor ne ego genitor per hec tua vulnera:viuēs tua morte:quaſi dicat id quoq; indecēs.Heu dolentis interiectio:exilium.ideſt expulſio e Ordo.

patria mea:eſt mihi nunc demum: cum ſcilicet tui carendum eſt:Infelix:ideſt durum & itolerabile ſicut ſunt infelicia ideſt que infelicitatem afferunt:vulnꝰ. ſcilicet doloris eſt ad actum ſcilicet in precordia:nunc alte.ideſt ꝓfunde.Idem ego qui ſcilicet cauſa mortis fui. maculaui crimine meo: ideſt tyrannide: tuū nomen.ideſt gloriam tuam qui fuiſſes filius regis habitus:aut qui iniquo patris optimus filius ob ſcelus paternū nomen amiſiſti. Ego pulſus ſolio.ideſt ſede regali:& ſceptris.ideſt inſigni regali:hoc eſt regno meo:ob inuidiā meorum ideſt quia mei mihi inuidebant:debueram penas patrie ſcilicet cui iniuriam intuleram & ipſe ideſt ego dediſſem ideſt dare debuiſſem odijs paternis .ideſt odia q̄ de me patre tuo erāt:per omnes mortes ideſt omne genus moriendi:animā ſontem.ideſt culpabilem & noxiam.Nunc viuo:qui ſcilicet mori debui:nec ideſt & non relinquo adhuc homines.ideſt ſocietatem hominū:& lucem.i. vitam aut lumen celi:ſed linquam ſcilicet ſtatim.& ipſe dicens hoc: attollit ideſt erigit ſe in femur egrum.ideſt ſaucium:& q̄q̄ vis alto vulnere ideſt violentia alti ideſt ꝓfundi vulneris prius ſuſcepti:tardat ſcilicet ipſum aut q̄q̄ vis plage.ſcilicet tardat ipſum alto vulnere:tamen ſup.ipſe haud ideſt non deiectus ſcilicet animo:iubet equū ſcilicet ſuum rhebū nomine:duci.ideſt adduci:hoc decus ſcilicet equi:erat illi.& hoc ſolamen ideſt ſolatiū erat illi aut potius ſic decus.ideſt honeſtamentum erat illi:hoc ideſt per hunc equum & ſolamen ideſt ſolatium erat ei hoc ideſt per hunc equū & ipſe abibat ideſt euadebat omnibus bellis victor:hoc ideſt per hunc equum quem ſup. Mezentius alloquitur merentem: ideſt triſtē quia dominum ſuum triſtem ſentiebat:rhebe nos viximus diu:ſi qua vlla res eſt mortalibꝰ diu(videtur alterū abūdare aut qua aut vlla: ſed coniūcta maiorē vim habent)aut tu victor ſcilicet mecū:referes.i.reportabis hodie: illa ſpolia cruenta.i.ſanguine perfuſa ſcilicet Lauſi & aliorum interfectoꝝ:aut cum ſanguine ipſius perfuſa erunt & caput Aenee:& eris mecum vltor dolorum Lauſi.i.quos pro Lauſo patior:aut ſi nulla vis.i.violentia & ꝟtus aperit viam ſcilicet ad tantam victoriā:tu occumbes pariter.i.mecū:em̄ pro quia o fortiſſime:ego credo ꝙ tu neq.i. nō dignabere pati iuſſa aliena.i.alia q̄ mea nec teucros dominos ſcilicet tuos effectos: dixit.ſcilicet Mezentiꝰ & ipſe exceptus tergo.ſ.equi ex loco ſupiori: nam aſcēdere nō potuit:locauit mēbra aſſueta.ſ.ipſi equo & onerauit ambas manus acutis iaculis:fulgēs caput.i.habēs caput fulgēs ere.i.galea enea:& hirſutus criſta eqna.ſ.i galea poſita ipſe rapidus.i.celer dedit ſic.ſ. ornatus& īſtructꝰ curſum ī medios.ſ.hoſtes.igens pudor qa videlicet filiū occidere pmiſerat & vulneratꝰ abſceſſerat eſtuat.i.ebullit ī imo corde.i.ī p̄cordijs:& īſania:luctu.i.merore mixto & amor.ſ.ī filiū agitatꝰ furijs.i.erynni:& ꝟtꝰ conſcia.i.cuius ipſe ſibi cōſciꝰ erat ſup.eſtuāt in imo pectore:atq vocauit hic.i.ī hoc ſtatu & loco Aeneā ter voce magna:qđ & aī & roboris magni indiciū eſt.Aeneas agnouit eū.i. vocē eius quā iā in cōgreſſu audierat:& ipſe. letus precat̄.Ille.ſ.optimꝰ maximꝰ pater deū. ſcilicet Iuppiter faciat ſic Apollo altus.i.ſublimis & celeſtis faciat ſic: vt ſup.incipias conferre manū:ideſt concertare mecum.

¶Tantū

Se femur:& q̄q̄ vis alto vulnere tardat
Haud deiectus equū duci iubet:hoc decus illi:
Hoc ſolamen erat.bellis hoc victor abibat
Omnibus.alloquitur mœrentē:& talibꝰ infit.
Rhebe diu:res ſi qua diu mortalibꝰ vlla eſt: Mezētiꝰ.
Viximus.aut hodie victor ſpolia illa cruenta:.
Et caput Aeneæ referes:Lauſiq dolorum
Vltor eris mecum:aut aperit ſi nulla viam vis:
Occumbes pariter.neq enim fortiſſime credo
Iuſſa aliena pati:& dños dignaberre teucros.
Dixit:& exceptus tergo aſſueta locauit Poeta.
Mēbra:manuſq ābas iaculis onerauit acutis
Aere caput fulgens:criſtaq hirſutus equina.
Sic curſum ī medios rapidꝰ dedit:æſtuat īgens
Imo in corde pudor mixtoq inſania luctu:
Et furijs agitatus amor:& conſcia virtus:
Atq hic Aeneam magna ter voce vocauit.
Aeneas agnouit eum:læt uſq præcatur:
Sic pater ille deum faciat:ſic altus Apollo. Aeneas.
Incipias conferre manum.

¶Ad cœlum tendit palmas.Increpans deos quaſi ſacrilegus.Et ſciendum vno eodemq tempore non eum potuiſſe & hærere corpori:& manus ad cœlum leuare: licet iſta Poeta coniunxerit.Corpore inhæret.aut inhęret Lauſo ſuo corpore.Aut certe hyſterologia eſt.Vt ſit hæret in corpore.Melius tamē eſt vt ſit antiptoſis pro corpori: vt Hæret pede pes pro pedi.Per vulnera ſeruor.Aut revera per vulnera:quia per totū eius corpus mucro tranſierat. Aut inuidioſe ait vulnera pro vulnus.Sic Terentius.Nō perpeti meretricū cōtumelias:cum de Thaide loquerer̄. Nunc demum exilium infœlix nunc alte vulnus adactū eſt.Solatio enim viuentis filij vt cunq fuerat ante tolerabile.Idem ego.Qui nunc cauſa tuæ mortis fui: qui feci vt exulis & ſacrilegi filius eſſe dicereris.Pulſus ob inuidiam.Excuſat ne merito expulſus eſſe videatur. Omnes per mortes.Per omnnia mortis genera:ideſt per diuerſa ſupplicia.Vis alto vulnere tardat.Alti vulnerisviolētia. Alloquitur mœrentem.Triſtem hæc enim animalia ſecundum Homerum cum ſint triſtia indicant dominorū mortem futurā.Rhębe diu res ſi qua diu mortalibus vlla eſt.Hoc loco notant Verg.Critici:qui homini ſacrilego dedit prudentem ſententiā:quā rem ratio naturalis excuſat.Ea enim quæ per naturam mouent animos in quāuis perſonam cadunt.Illa vero ſunt tantū prudentū:quę non niſi conſilio & ratione depręhendunt̄.Vnde Terentius. Seruis dat plærunq ſententias prudentiſſimas quidem: ſed quæ ſe per naturam offerūt cunctis:vt ne quid nimis Spolia illa cruenta.Arma Aeneæ Lauſi cruore pfuſa.Vn̄ intulit & caput Aeneæ:per quod etiam ſpolia Aeneæ ītelligimus). Nam Lauſo nihil detraxerat Aeneas. Dixit enim arma quibus lætatus habe tua. Aut aperit ſi nulla viam vis.Aut ſi nullam oſtēdit fortitudo rationē. Neq em̄ fortiſſime credo ꝙ dignaberis habere dños Teucros ſcilicet ignauos.Nam hoc intelligimus ex hoc quod dixit Equo fortiſſime.Plærūq enim ex alterius pſonæ vituperatione vel laude cognoſcimus quod de alia dicatur vt hoc loco Troianos vituperatos ex equi laude cognoſcimus.Item alibi contra.Et nunc ille Paris.ſ.adulter: nā illo loco ex perſona Paridis vituperat̄ Aeneas. Exceptꝰ

te rgo: SER.

tergo:Equo ſe præbente ſuſceptus:quod fieri plærunq; conſpicimus.Iaculis onerauit.Auiditas ſæuientis exprimitur magna.Ter ideſt ſæpius.Infeſta haſta:in vulnus parata:vel protenta.Qua perdere poſſes Deeſt me:Nam hoc dicit niſi extincto filio Nulla ſe ratione poſſe ſuperari:.Nec diuum parcimus vlli: Quia Aeneas inuocauerat deos vt ſic pater ille deum faciat.Deſine ſcilicet mortem minari quoniam libenter moriturus adueni.

Poeta. Tantũ effatus:& infeſta ſubit obuius haſta.
Mezẽti⁹. Ille autem ⌈quid me erepto ſæuiſſime nato
Terres?hæc via ſola fuit:qua perdere poſſes.
Nec mortẽ horremus:nec diuũ parcimus vlli.
Deſine.nam venio moriturus:&hæc tibi porto
Poeta. Dona prius⌈dixit:telumq; intorſit in hoſtem
Inde aliud ſuper:atq; aliud:figitq;:volatq;
Ingenti gyro:ſed ſuſtinet æreus vmbo.
Ter circũ aſtantem læuos equitauit in orbes
Tela manu iaciens:ter ſecum Troius heros
Immanem ærato circũfert tegmine ſyluam.
Inde vbi tot traxiſſe moras:tot ſpicula tedet
Vellere:& vrgetur pugna congreſſus iniqua:
Multa mouẽs animo:iã tandẽ erũpit:& inter
Bellatoris equi caua tempora conijcit haſtam.
Tollit ſe arrectũ quadrupes:& calcibus auras
Verberat:effuſumq; equitẽ ſuper ipſe ſecutus
Implicat:eiectoq; incumbit cernuus armo.
Clamore incendũt cœlum Troeſq; Latiniq;.
Aduolat Aeneas:vaginaq; eripit enſem.
Aeneas. Et ſuper hæc⌈vbi nũc Mezentius acer:vbi illa
Poeta. Effera vis animi?⌈contra tyrrhenus vt auras
Suſpiciens hauſit cœlum:mentemq; recepit.
Mezẽti⁹. Hoſtis amare qd ĩcrepitas:mortẽq; minaris?
Nullum in cæde nefas:nec ſic ad prælia veni:
Nec tecũ me⁹ hæc pepigit mihi fœdera lauſus.
Vnum hoc ꝑ ſi qua eſt victis venia hoſtibus oro
Corpus humo patiare tegi:ſcio acerba meorũ
Circunſtare odia:hunc oro defende furorem:
Et me conſortem nati concede ſepulchro.
Poeta. Hæc loquit̃:iuguloq; haud ĩſci⁹ accipit enſẽ
Vndantiq; animã diffundit in arma cruore.

SER. ❡Vmbo:ſcutum.Nam a parte totum intelligimus.Læuos equitauit in orbes:ſecundũ artem militiæ:Nam eq̃s ſtans facillime ſuperatur a pedite:in læuam autem ideo partem circuibat vt Aeneæ dextram partem circũueniret:quæ vtiq; nuda erat.Pugna iniqua pedes contra eqtem.Multa mouens:vtrum in ipſum an in equum tela intorqueret:q̃ vulnerato Mezenti⁹ carebat effugio.Inter tempora.ideſt in frontem.Bellatoris equi:per quem bellum geritur.Aliter hominẽ dicimus bellatorem:qui bellum gerit.Implicat:impedit.Cernuus: Cernuus. Cernuus equus dicitur qui cadit in faciem quaſi in eam partem quam cernimus.Vnde & pueri quos in ludis vidimus ea parte qua cernũt

ASCEn. ❡Tantum.effatus &c.Cum Mezentij morte hunc decimũ claudit oſtendens vim mezentij & victoriam Aeneę:de qua hoc ſolũ eſt DONA Donati.Corpus humi patiare tegi.Verebatur.n. ne ciues ex veteri odio in eius cadauer nimis ſęuirent.Hec ille.Ordo eſt. Aeneas effat⁹ ſup. Ordo. eſt:tantũ.i. id ſolũ.quod premiſſum eſt:& ſubit obuius ſcilcet Mezentio.Haſta infeſta .i. vim inferente.Autẽ pro ſed: ille ſcilicet Mezentius inquit quid.ideſt ad quid o ſeuiſſime i.moleſtiſſime aut immaniſſime: terres me.i. minaris mihi:nato erepto.ideſt poſtq̃ eripui ſti natum.Hec ſola via fuit qua poſſes perdere ſcilicet me:quaſi dicat ſaluo nato quia viuere voluiſſem nunq̃ me iterficere potuiſſes. Nunc aũt quia inuitus viuo forte me perdere poteris:nec horremus.ideſt non expaueſcimus mortem:nec parcimus.ideſt non concedimus vlli diuũ pro diuorũ:deſine ſcilicet terrere aut minari:nam venio moriturus:& porto tibi prius hec dona ideſt infeſta tela dixit. ideſt finiuit ſermonẽ:& intorſit telum in hoſtem:inde.ideſt deinde figit aliud ſup. telum ſuper.i.inſup.atq; aliud & volat ingẽti gyro: ſed vmbo ereus.i.curuatura clypei Aeneę fortis quaſi ex ere:ſuſtinet.i.ſuſtẽtat:ſcilicet vim telorum ipſe Mezentius equitauit in orbes.i. gyros:leuos.i.ſiniſtros aut obliq̃s:ter circum ſcilicet Aeneam aſtantẽ:iaciens manu tela:& heros Troius ſcilicet Aeneas circũfert ter ſecum immanẽ ſyluam:ideſt congeriẽ telorum infixorum tegmine ſ.clypei erato.inde ideſt deinde vbi tedet ſcilicet Aeneam.traxiſſe tot moras.i.tm̃ diſtuliſſe mortẽ Mezentij:aut tot ipedimẽta obieciſſe:&vellere.i.auellere&reijcere tot ſpicula.ſ.a Mezẽtio miſſa:&vbi ipſe vrgetur congreſſus pugna iniqua.i. inequali cum ipſe pedes contra equitẽ ingreſſus eſſet: ipſe mouẽs ideſt agitans multa animo.i. conſiderans multa quomõ ſcilicet ſe cõtra hoſtẽ munitum teneret & tamen illum vinceret:& concludit equum ipſius prius interficiendũ: erumpit.ſ.in pugnã tandem.i.poſt multã cũctationem & heſitationẽ:conijcit haſtam iter tempora caua:equi bellatoris.i.belligeri aut qui & ipſe depugnare ſolebat:quadrupes ſcilicet equus tollit ſe arrectũ:& verberat auras calcibus.i.poſteriore parte pedum.& ipſe ſecutus ſuper equitem effuſum.i.excuſſum implicat.ſ.ipſum & ipſe cernuus.i.pronus & inclinatus incumbit.i.inclinat ſe armo.i.humero erecto:Troes & Latini incendunt celũ clamore:Aeneas aduolat.i.celeriter accurrit: ad lapſum ſcilicet & eripit enſem vagina:& ait ſuper.i.inſuper hec ſcilicet verba:vbi ſup.eſt nunc ille acer ideſt ſtrennuus Mezentius:vbi ſupple eſt nunc illa effera ideſt . immanis vis animi.Contra ideſt econtrario tyrrhenus vt ideſt poſtq̃:ipſe ſuſpiciens ideſt ſurſum aſpiciens:hauſit ſcilicet oculis celum: aut mente anhelitum.&recepit mentẽ ſcilicet ſaniorem. O amare hoſtis quid increpas& minaris mortem:nullum nefas ideſt nulla deteſtatio indigna viro forti eſt ſup.in cede ideſt occiſione paſſiua ideſt licet occidar:nec ego veni ad ꝑlia ſic ideſt vnico iaculo mutatus:nec Lauſus ſcilicet filius meus pepigit mihi tecum:hec.i. huiuſmodi

huiuſmodi federa ideſt cõmercia bellica: vt ſcilicet mihi parcas ego oro hoc vnum ideſt ſolum per eam veniã que eſt hoſtibus ſi qua venia eſt hoſtibus victis: vt ſup. patiare corpus: ſcilicet meum tegi humo .i. ſepeliri: ego ſcio odia meorum circunſtare acerba. ideſt immitia in me. ego oro defende hũc furorẽ .i. ne propter hunc furorem inſepultus deſtituar: & concede me ſepulchro conſortem nati ſcilicet Lauſi ideſt eiuſdem ſortis cum eo. Ipſe Mezẽtius loquitur hec: & ipſe haud inſcius .i. ſciẽs & videns: accipit enſem ſcilicet Aenee iugulo ſcilicet ſuo ideſt gutture: & diſundit aiam in arma: ſupple. cum cruore vndãti. ideſt vndatim effluenti.

cernunt ſtantes cernui vocantur: vt etiam Varro in ludis theatralibus docet: Clamore in Cœlum implent & abuſiue dicit: Troeſq; gaudio. Latiniq; dolore. Hauſit cœlũ: hoc eſt aerem. Lucre. in hoc cœlo qui dicitur aer & hoc dicit poſtq̃; reſpirauit: & mentem recepit poſt turbationẽ ex equi venientem ruina. Hoſtis amare: Aſper: & eſt Home. de telo dictum quod hic ad hominem tranſtulit: ille enim ait: ϖικρονόισον. Nullum in cæde ne. mori viro forti nefas non eſt. Nec ego ſic vt vincerẽ veni. Hoc eſt cũ voluntate procumbo. Nec tecum meus. h. p. m. f. l. hoc eſt nõ cum hoc pacto a te Lauſus receſſit vt vitam requireret. Fœdera autem pepigit per tranſlationẽ dixit: ideſt non ſic pugnauit. vt vllum mihi vitæ reliquerit deſyderium. Venia benficium: vt Orantes veniam. Hunc oro defende furorem inimicorum iram: & poſt fata ſæuire cupientem. Defende autem eſt prohibe: vt dum teneras defendo a frigore myrtos. Et bene petit ab Aenea quod ſcit eum vltro concedere: vt probauit in filio. Petit autem non de eius pietate dubitans. Sed timens iram ſuorum. Haud inſci. liptotes figura: non enim dicit non ignarus. Sed expectans omnibus votis: vt munera nec ſperno: ideſt libenter accipio: in hac autem figura plus cogitatur q̃ dicatur. Vndantiq; arma: ordo eſt in arma vndanti cruore animam diffundit: cuius ſedem plæriq; ſanguinẽ volunt eſſe: & ſic eſt dictum vt Vna eademq; via ſanguiſq; animuſq; ſequuntur. Et: tuaq; hanc animam effundere dextra: quaſi quæ in cruore fouetur.

Finitur Aeneidos Decimus.

ASCEn. VNdecimo victa eſt. Monoſtichi hui⁹ ordo eſt. Camilla ſcilicet virgo bellatrix: victa eſt. ideſt victa deſcribitur vndecimo. ſcilicet libro enei. marte non equo: aut quia p̱ fraudẽ in pedes ex equo prouocata eſt aut quia omni occũbenti Mars iniquus eſt. Ordo autem argumenti maioris

Ordo: eſt. Aeneas ſup. conſtituit. Marti tropheum .i. inſigne hoſtium verſorum: ſpoliorum: ex hoſte ſcilicet raptorum: & remittit. patri ſcilicet Euandro: Pallanta exanimum ideſt mortuũ: & tribuit Latinis ſcilicet oratoribus: iura ſepulture: & tempus ſcilicet ſepeliendi duodecim ſcilicet dierum: Euander edit ideſt exprimit: in vrbe ſua: affectus patrios ideſt paternos in filium: corpora virum ideſt virorum ceſa ideſt occiſorum digeſta ideſt in diuerſos rogos geſta: cremantur ſcilicet a ſuis: legati .ſ. latinorum ad Diomedẽ miſſi: referunt. ideſt reportant pro reſponſo: Diomedẽ negaſſe ſcilicet latinis contra Troianos: arma ideſt auxilia bellica: Drãces ſcilicet vir ille facundus & Turnus concurrunt ideſt contendũt dictis .i. ſermonibus: Latino equante leges. ideſt preſidente eorum contentioni quaſi pro tribunali Aeneas imminet ideſt ingruit interea vrbi .i. in vrbem Latini: pugnatur ſcilicet vtrinq; & ſup. Troes vincunt: & Camilla icta .i. p̱cuſſa ab Arunte: cadit ideſt occumbit. duces minãtur ſcilicet mutuo donec ceſſere caſtris ſcilicet Troianorum ante vrbem ſitis.

Deſcriptio vndecimi Libri.

Vndecimo victa eſt nõ æquo Marte Camilla.

Modeſtini Iuriſcõſulti Argu. in vndecimũ.

COnſtituit marti ſpoliorum ex hoſte trophæum
Exanimumq; patri natum Pallanta remittit:
Iura ſepulturæ tribuit: tempuſq; latinis.
Euander patrios affectus edit in vrbe.
Corpora cæſa virũ paſſim digeſta cremantur.
Legati referunt Diomedem arma negaſſe:
Drances & Turnus leges æquante Latino
Concurrunt dictis: Aeneas imminet vrbi.
Pugnatur: vincunt Troes: cadit icta Camilla.
Deinde duces caſtris donec ceſſere minantur.

Oceanum.

P.Vergi.Maro.Aenei.Lib.xi.

OCeanum interea ſurgens
aurora reliquit.
Aeneas (q̃q̃ & ſocijs dare
tempus humandis
Præcipitāt curæ:turba
taq; funere mens eſt)
Vota deum primo victor ſoluebat eoo.
Ingentem quercum deciſis vndiq; ramis
Conſtituit tumulo:fulgentiaq; induit arma:
Mezenti ducis exuuias(tibi magne tropheū
Bellipotens)aptat rorantes ſanguine criſtas
Telaq;

OCceanũ interea.ſ.a.reliqt.In hoc vn= ASCEn.
decimo vt dictum eſt libro varie tra
ctantur res bellice primũq; pius Ae=
neas votũ de ſpolijs ipſius Mezentij
ſuſpendit tropheũ:vñ Donatus.Vota deũ.p. DONA.
Recte dijs cõſecrat eius arma qui deos ſemper
contẽpſit.Bis ſex q̃ta vis fuit iſtius q.xij. pla
gis occidi nõ potuit:nã ĩ aperto iugulo perijt
Nũc.i.a.r.nõ em̃vult tũc eſſe cõſultãdũ de bel
lo cum preliũ erit gerendũ.Hec ille.Ordo eſt. Ordo.
Aurora ſurgens interea.i.dũ gererent̃ q̃ dicta
ſunt & que facta eſſe manifeſtũ eſt:nã cõfecto
preli o Aeneã ſe cũ ſuis ĩ caſtra recepiſſe & cu
ſtodiam adhibuiſſe notoriũ eſt:dũ hec fierent
aurora ſurgens reliqt oceanũ.i.mare quod to
tum circuit terre orbẽ Aeneas q̃q̃ cure p̃cipi=
tant.i.p̃cipitãter vrgent dare tẽpus humãdis
ſocijs.ſ.interẽptis:& q̃q̃ mens ſup.eius eſt tur
bata funere.ſ.Pallantis p̃cipue tamẽ ſup.quia
neceſſitas vrgebat ipſe victor ſoluebat prio
eoo.i.cũ primo ortu ſolis:purgatus.ſ.flumine

 viuo

viuo vt in ſecūdo dixit vota deū.i.q̄ dijs pro
vi᷑toria habēda vouerat. & cōſtituit quercū
ingentē.i.valde magnā ramis vndiq; deciſis.
i.habentē ramos vndiq; deciſos tumulo.i.in
colliculo:& induit.ſ.quercū arma fulgētia.i.
radiantia appoſitorie exuuias.i.q̄ fuerāt exu
uie.Mezenti pro Mezentij ducis:alia appoſi⸗
tio tibi o bellipotens.ſ.Mars tropheū.i. ſpo⸗
lia detracta duci &ad tuā gloriā ſuſpēſa aptat
i.ipſe apte locat criſtas.ſ.galee Mezentij rorā⸗
tes.i.diſtillantes.ſanguine.ſ. Mezentij:& tela
viri trunca.i.truncata:& thoraca.i.munimen
pectoris petitū.i.laſſitū & pfoſſum bis ſex.i.
duodecim locis:& ſubligat ſiniſtre.i.ad ſini⸗
ſtram partē clypeū ex ere:& ſuſpēdit collo.i.
ad collū aut ſuū aut Mezentij:nā ſūt q velint
clypeum & enſem de Aenea dici:ſed verius a
Mezentio itelligemus vt eius arma ad trun⸗
cum arboris ſic ſuſpenſa dicamus: qūo ea dū
viueret gerebat:ad ſiniſtrā ergo clypeū ſuſpē
dit & ad collū enſem eburnū habentē capulū
eburnū aut vaginā eburnā.i.ex ebore factum
Tum ideſt deinde Aeneas hortat̄ ſocios ouā⸗
tes.ideſt exultantes & iubilantes pre gaudio
ſic .ideſt in modū ſequentē ſocios dicit: nāq;
omnis turba ducū tegebat eum ſtipata.ideſt
denſe circūſtans:hortatur inquam ſic. O viri
res maxima eſt effecta:quia primā vi᷑toriā &
eam inſignē cōſecutus erat omnis timor ſup.
eius qđ ſupereſt.ſ.de reliq̄ belli parte:abeſto.
i.abſit poſthac:hec ſunt ſpolia & primitie .i.
prīe exuuie:de rege ſuperbo.ſ.Turno aut Me
zentio:& Mezētius eſt hic.i. huiuſmodi.ſ.vi
᷑tus & occiſus meis manibus.Iter ſup eſt aut
reſtat nobis nūc ad regē ſup.Latinū & ad mu
ros latinos:parate arma aīs.ſ. vr̄is & p̄ſumite
i.p̄accipite ſpe bellū ne qua.i.ne aliq̄ mora ī⸗
pediat vos ſup.ignaros.i.iprouiſos & iprudē
tes:vbi primū.i.ſtatim poſtq̄;:vel vt primū:
ſuperi ānuerit.i.nutu cōceſſerit:vellere.ſ.a lo
co ſuo vbi fixa erāt ſigna.ſ.bellica:hoc eſt ve
xilla:& educere pubē.i. iuuētutē ſeu tyrones
hoc eſt nouos milites caſtris.ſ.ſuis:& ne ſentē
tia tardet vos ſegnes.i.pigros& ignaros qa ī⸗
paratos:tardet dico:metu.i.formidine. Māde
mus interea terre ſocios & corpora ihumata.
ideſt corpora īhumatoꝝ ſocioꝝ q.ſ. humādi
honos eſt ſolus ſub acherōte imo i.apud īfe⸗
ros:qa ſine ſepultura nō traducunt̄ ad inferos
ſed centū errant annos:vt:in vi.dictū eſt.

Telaq; trunca viri:& bis ſex thoraca petitum
Perfoſſumq; locis:clypeumq; ex ære ſiniſtræ
Subligat:atq; enſem collo ſuſpendit eburnū.
Tum ſocios(namq; oīs eum ſtipata tegebat
Turba ducum)ſic incipiēs hortatur ouantes.
Maxima res effecta viri:timor omnis abeſto. Aeneas
Quod ſupeſt:hæc ſūt ſpolia:& de rege ſupbo
Primitiæ:manibuſq; meis Mezentius hic eſt.
Nunc iter ad regem nobis:muroſq; latinos.
Arma parate animis:& ſpe præſumite bellū:
Ne qua mora ignaros(vbi primū vellere ſigna
Annuerint ſuperi:pubēq; educere caſtris)
Impediat:ſegneſq; metu ſententia tardet.
Interea ſocios inhumataq; corpora terræ
Mandemꝰ:q ſolus honos acherōte ſub imo ē.

OCeanū interea ſurgēs aurora reliquit:more ſuo SER.
pretermiſit noctis deſcriptionē:quā trāſiſſe indi
cat pn̄s ortus diei:& hoc eſt Vnde Hora.ait.Nec
verbū reddere verbo curabit fidus īterpres.Quę
em̄ naturalia ſūt oibus patēt.Aeneas q̄q̄ & ſocijs dare tē⸗
pus humādis.Præcipitāt curæ:conſuetudo Romana fuit
vt polluti fūere mime ſacrificarēt:ſi tn̄ cōtigeret:vt vno
eodemq; tpe & funeſtaret̄ qs & cogeret̄ dare operā ſacri⸗
ficijs laborabat:vt an̄ ſacra cōpleret q̄ funus agnoſceret.
Hora.puluillus ī capitolij dedicatione cū ab inimicis ei
filius extinctus nūciaret̄:ait cadauer ſit: nec voluit funꝰ
agnoſcere donec tēpla dedicaret.Secundū quē ritū etiam
Aeneas inducit̄ an̄ operā dare ſacrificijs:& ſic ad ſociorū
& Pallantis ſepulturā reuerti.Præcipitant curæ:vrgent.
longā em̄ dilationē ſepultura nō patitur.Turbataq; fune
re mens eſt funere pallantis κατεξοχην.Nam hæc cōſuetu
do eſt apud poetas vt a plebe ſegregarēt duces.Sic paulo
poſt ait.interea ſocios inhūataq; corpora terrę.Mandemꝰ
& intulit Mœſtāq; Euādri primus ad vrbē mittat̄ Pallas:
ſicut dictū eſt relliqas Danaū atq; immitis Achilli.Item
forſitan & fuerint Priami q̄ fata requiras.Primo victor
ſoluebat eoo:anq; luctū ſubiret & funeſtaret̄ : primo aūt
eoo ſubaudiamus tempore.Nam græce ηωσ dicitur quā
nos Aurorā vocamus.Home.ροδοδακτυλοσ qđ nomen
latini traxerunt per deriuationē vt dicerēt:Et lætus eois
Eurus equis.itē Eoaſq; acies:Sane vt etiā ſupra diximus in hoc ſermone pria ſyllaba naturalr̄ lōga eſt:ſed
cum opus fuerit corripitur:aut licētia noīs proprij:aut quia eā vocalis ſequit̄:Conſtituit tumulo:in colle
quia trophæa nō figebant̄ niſi ī eminētiorib’ locis:Sallu.de Pōpeio:Deuictis hiſpanis trophæa in pire⸗
næis iugis cōſtituit:ex quo more trophęa in vrbibus figebant̄ in arcubus exedificatis:ideo nūc trophæū
ponit Aeneas:qa necdū plenā eſt victoriā cōſecutus:ſed occiſo Mezentio fugauit exercitū. Plenæ enim
victoriæ vt ſupra diximus:triūphus debet̄.Et pſoluit vota ꝓpter tāti ducis interitū.Vel qa fas erat etiā
de primitijs ſacrificare.Tibi.m.t.B.Hoc p parēthesim dictū eſt.Aptat:apte locat & cōgrue:Telaq;.t.u. p
fracta:ita em̄ i trophæis poni cōſueuerūt:Iuue.& fracta de caſſide buccula pendēs& curtū temone iugum
victæq; triremis Apluſtre:Et bis.ſ.t.p.Perfoſſumq;.l.Duodecī vulneribus appetitū.qa vt ſupra dixi to⸗
tius tuſciæ ppl’s in.xij.partes fuit diuiſus:vt Gens illi triplex ppl’i ſub gente q̄terni:q ſingulis lucumoni
bus parebant Moris aūt fuit vt interēptos duces oīs vulneraret exercitus:ſicut de Hectore Home.cōme⸗
morat:vn̄ eſt.Quę circa plurima muros accepit prīos.Clypeūq; ex ære:figurati’ q̄ ſi ęreū diceret. Enſem
collo ſuſpēdit eburnū.Vaginā eburneā:Sane ebur eboris facit nō eburis:ſicut murmur murmuris:vn̄ qa
in principalitatis declinatiōe varietas inuenit̄:& deriuatio varia eſt:nā eburn’ facit ab eo quod eſt ebur:
eboreus ab eo quod eſt ebor eboris.Maxima res effecta viri.Occiſo tanto duce:ſimul etiā trophæi oſten⸗
ditur cauſa.Abeſto:abſit:nā tertia pſona eſt.Quod ſupeſt:de reliquo:& eſt abſoluta elocutio.Et de rege Ebor.
ſuperbo.primitiæ:aut hoc dicit primitiæ iſtæ quas fecim’ nō de plebe ſunt:ſed de rege ſupbiſſimo. Aut
certe ſupbū regē Turnū accipiam’.Mam de ipſo legim’.At rutulo abſeſſu iuuenis tū iuſſa ſupba mirat̄:
vt ſit ſenſus.Hæc ſpolia & hanc primā belli partē ſupbo Turno ſuſtulimus:nam hoc epitheton propriū Supbia.
Turni eſt:quod ei Verg.p ingēti ſcelere dat.Apud em̄ maiores ſupbia ingēs facinꝰ fuit:adeo vt Targni’
pro multis ſcelerib’ ſupbi nomē accepit.Mezēti’ hic eſt:talis vt Hūc ego te euryale aſp. Muroſq; latios

iã campeſtri ſuperauim⁹ p̄lio:reſtat vt ēt obſidione vincamus:credit em̄ ꝙ ſibi iã apte null⁹ occurrat:nec inaniter.Nã & paulo poſt dicturus eſt Turnus.Furta paro belli:& in.xij.Latinus:Vix vrbe tuemur Spes Italas.Arma pa.aïs aut hypallage pro armis parate animos:aut certe mutãda eſt diſtinctio:vt ſit animis & ſpe preſumite bellum:Mente præoccupate:vt ſupra Turnus:& pugnã ſperate pari.Bene autem ait p̄ſumite quaſi rē iã ſui iuris aut eis debere videatur certa victoria.Vellere.ſ.a.ſ.Ne in mora ſitis cum captatis augurijs ab bellum exire cœperimus.Vellere autem proprie dixit:quia Romana ſigna figebant̄ in caſtris:& cum ad bellũ eundũ fuiſſet captatis augurijs euellebant̄ e terra:nã alibi ea figi nõ licebat:ſed inter auguria ēt hoc hēbat̄:ſi auellentē facile ſeq̄rent:adeo vt cũ filio i Arabis ꝑthico bello ſit Craſſus occiſus:qui itur⁹ ad p̄liũ auellere ſigna vix potuit.Interea ſo.donec obſidionis tēpus adueniat.Qui ſolus honos acheronte ſub īmo eſt:ꝓpter centum errant ãnos volitantq; hæc littora circum & bñ acheronte ſub imo:q̄a hæc res ad vmbras tantum ꝑtinet;nã apud prudentes hoīes nullius momēti ſunt iſta.

Ite (ait) egregias animas.quæ ſanguine nobis
Hanc patriã peperere ſuo:decorate ſupremis
Muneribus:mœſtãq; euandri primus ad vrbē
Mittatur pallas:quem non virtutis egentem
Abſtulit atra dies:& funere merſit acerbo.

¶ Ite ait.e.Sicut in.vi.oſtēſum eſt in pijs operibus fuit eneas primus quocirca & nũc ſummã de mortuis habet curã & maximopere de remittendo pallante a turno interfecto : cuius miſſionem deſcribit poeta : vnde eſt hoc ſolũ donati.puerum dixit pallanta.vt victoris minueret gloriam nam alibi iuuenem dixerat. Hoc ille. Ordo igit̄ eſt.Aeneas ſup.ad ſocios ſuos ait:ite decorate ſupremis.i.vltimis muneribus.i.officijs animas egregias q̄ peperere i.acquiſiuere ASCEn. Ordo.

¶ Sic ait

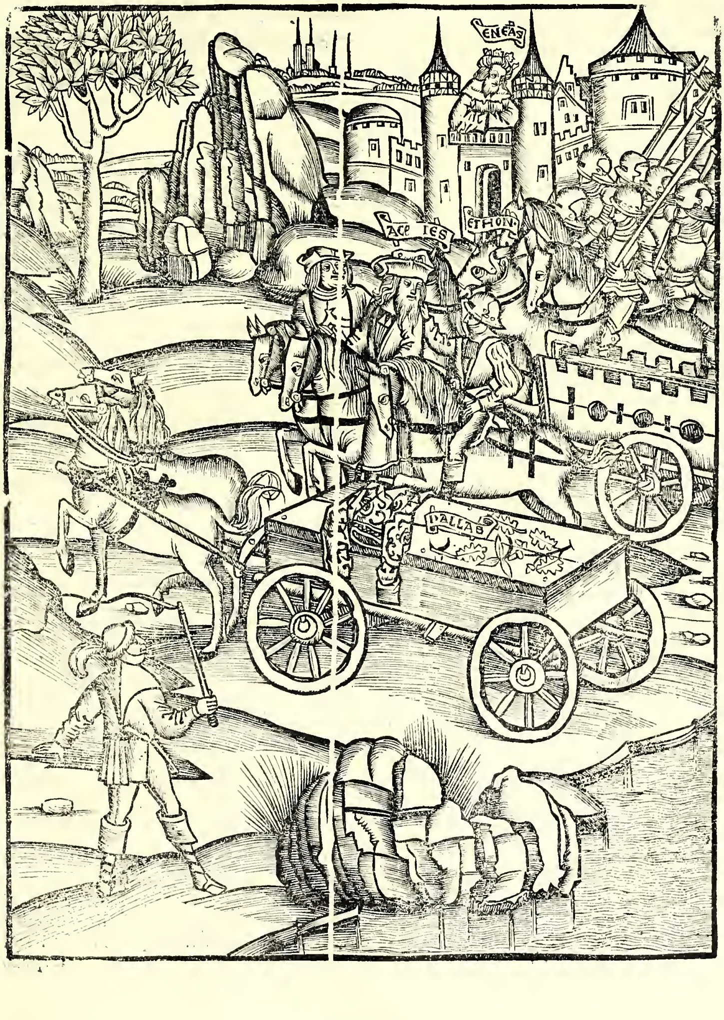

¶ Sic ait illachrymãs: recipitq; ad limĩa greſſũ **Poeta.**
Corpus vbi exanimi poſitum pallantis Acetes
Seruabat ſenior: qui parrhaſio Euandro
Armiger ante fuit: ſed nõ fœlicib⁹ æque
Tum comes auſpicijs charo datus ibat alũno
Circũ oĩs famulũq; manus: troianaq; turba
Et mœſtum iliades crinem de more ſolutæ.
Vt vero æneas foribus ſeſe intulit altis:
Ingentem gemitum tunſis ad ſydera tollunt
Pectoribus: mœſtoq; immugit regia luctu.
Ipſe caput niuei fultum pallantis & ora
Vt vidit læuiq; patens in pectore vulnus
Cuſpidis auſoniæ: lachrymis ita fatur obortis.
Te ne (inqt) miſerande puer cum læta veniret **Aeneas**
Inuidit fortuna mihi: ne regna videres
Noſtra: nec ad ſedes victor veherere paternas:
Non hæc Euandro de te promiſſa parẽti
Diſcedẽs dederam: cum me complexus euntẽ
Mitteret ĩ magnũ ĩperiũ: metuẽſq; moneret
Acres eſſe viros: cum dura prælia gente.
Et nunc ille quidem ſpe multum captus inani
Fors & vota facit: cumulatq; altaria donis.
Nos iuuenẽ exanimũ & nil iã cœleſtibus vllis
Debentem vano mœſti comitamur honore:
Infœlix nati funus crudele videbis.
Hi noſtri reditus: expectatiq; triumphi:
Hæc mea magna fides: at nõ Euandre pudẽdis
Vulneribus pulſum aſpicies nec ſoſpite dirum
Optabis nato funus pater: hei mihi quantũ
Præſidium auſonia: & quantũ tu perdis iule.

i. acqſiuere nobis: ſuo ſanguine: hãc patriã. i. regionẽ: & facite ſup. vt pallas mittat prim⁹ i. primũ & prio loco ad vrbẽ euandri meſtã. ſ. ꝓpter mortẽ futuri regis: quẽ. ſ. pallanta dies atra. i. fũeſta & inimica tẽpeſtas abſtulit & merſit i oppſſit funere acerbo. i. acerbe tolerãdo: nõ egẽtẽ. i. plenũ & abũdãtẽ virtutis. Aeneas illachrymãs ait ſic & recipit greſſũ ad limina ſ. caſtrorum: vbi acetes ſenior ſeruabat corp⁹ pallãtis exanimi. i. mortui & aĩa carẽtis: poſitũ. i. repoſitũ q. ſ. acetes fuit añ. ſ. q̄ pallãti armiger i. miſter q arma gereret euãdro prhaſio. i arcadico. ſed ibat tũ. i. tũc dat⁹ comes caro. i. p̃dilecto alũno. i. filio. ſ. pallãti auſpicijs. ſ. ichoãdi oĩb⁹ & fortũis: nõ eq̄ felicib⁹ vt ſup. pr̃i armiger fuerat. Oĩs man⁹. i. multitudo famulũ ꝓ famulorum & turba troiana & illiades. ſ. ãcille ĩ caſtris degẽtes: ſolute crinẽ meſte. i. ip̃e meſte habẽtes crinẽ ĩ ſignũ meſtitie diſſolutũ: de more ſ. pr̃ie & ſacrificij: ſup. erãt aut ſtabãt circũ. i. ĩ circuitu Vero ꝓ ſed: vt. i. poſtq̄ eneas iulit ſeſe forib⁹ altis: ip̃i tollũt. i. erigũt ad ſydera igẽtẽ gemitũ & hoc pectorib⁹ tuſis. i. ꝑcuſſis: & regia. ſ. enee i caſtris ĩmugit. i. itrinſec⁹ mugit & reboat aut reſonat luctu meſto. i. meſtitie idice: ip̃e. ſ. eneas vt. i. poſtq̄ vidit caput pallãtis niuei. i. albiſſimi fultũ. i. ſuſtẽtatũ qa ſe ſuſtiere exaium nõ potuiſſet: & vt vidit ora ſup. ei⁹: & vidit vuln⁹ patẽs. i. ãplũ & late aptũ: in pectore. ſ. ei⁹ cupidis auſonie. i. qđ cuſpis auſonia ĩtulerat: ip̃e fat̃ ita lachrymis obortis. i. derepẽte p̃ter opinionẽ ortis & ſup. inqt (nã alit̃ vacaret) o puer miſerãde. i. miſeratiõe digne ĩuidit ne fortũa mihi te cũ ip̃a veniret leta. ſ. parta victoria & obtẽto regno: vt iã futurorum breui ſperat iuidit dicit: ne videres regna nr̃a: & ne veherere. i. veharis aut veheheris victor: ad ſedes pr̃nas: q. d. ĩiquũ eẽ ego diſcedẽs. i. cũ diſcedere vellẽ: nõ dederã parẽti tuo euãdro: hec i. hõi ꝓmiſſa de te. i. de icolumitate & eruditõe tua cũ. i. qñ ip̃e euãder cõplex⁹ me eũtẽ. i. abirẽ volẽtẽ mitteret ſup. me ĩ magnũ ĩperiũ: & ip̃e metuẽs. ſ. tibi mõeret viros. ſ. qb ſcum bellãdũ eẽt: eẽ acres. i. ſtrẽnuos & p̃lia ſup. eẽ cũ gẽte dura. i. aſpera & laboris toleratiua: & ille. ſ. pr̃ tu⁹ euãder: qdẽ. i. certe: capt⁹ ſpe ĩani: facit fors. i. forte: &. i. ẽt vota ꝓ ſalute & leto reditu tuo. & cumulat. i. cumulati onerat altaria donis. ſ. oblatitijs: ſed ſup. cũ ipſe de ſalute ei⁹ ſollicit⁹ ſit nos meſti comitamur. i. comitãtes afficim⁹ iuuenẽ exanimũ. i. extinctũ & mortuũ & nil debẽtẽ. i. nõ obnoxiũ ꝓ ſalute & vita cõſeruãda: vllis celeſtib⁹. ſ. dijs: qa iã ĩ regiõe ifeforum eſt: honore vano. i. nihil defũcto ꝓfuturo O euãdre (a ntõ euãdr⁹ nã grece euandros dr̃) ĩfelix. i. diſſortũate: tu videbis fun⁹ nati: crudele. i. crudelr̃ affectũ: ſunt ne ſup. hi. i. hmõi nr̃i redit⁹: & triũphi expectati. i. multũ optati & ẽ ne ſup. hec mea magna fides: q̄. ſ. ꝓ miſerã te ĩcolumẽ reducẽdũ. q. d. mime. At. i. ſed o euãdre tu nõ aſpicies pallãta filiũ tuũ pulſum vulnerib⁹ pudẽdis. i. ĩ tergũ ſuſceptis: nec tu pr̃ optabis dirũ fun⁹. i. crudelẽ mortẽ. nato ſoſpite. i. exiſtẽte ĩcolumi vt. ſ. faciunt viri magnanimi qñ audiunt filios aut in fugã turpẽ verſos aut facinus deteſtabile ꝑpetraſſe. hei mihi q̄tum preſidium i. munimen & defenſaculum perdis o auſonia aut ſup. perdit auſonia: & q̄tum perdis tu o iule quaſi dicat maximum cum talem iuuenem amicũ amittas: qui & tibi & pr̃ie ſummo futurus ſit p̃ſidio: & a teneris annis amicitia deuinctus.

¶ Egregias aĩas quæ ſangnine nobis: ĩgenti arte laudat potius q̄ miſereat extinctos: vt p̃ſentiũ animos in bella ſuccẽdat. Quẽ nõ virtutis egentẽ: Ennij verſus eſt. Funere merſit acerbo immaturo: trãſlatio a pomis. Qui parrhaſio euã. Archadio a ciuitate arcadię: quã Dona. vult parthã dictã qđ ꝓcedit ſi partha nomẽ eſt græcũ. Si aũt latinũ ẽ: ſtulte ſenſit: nã græcũ nomẽ latinã ęthimologiã nõ recipit. Ibat. ꝓ ierat: Alumno: alũn⁹ eſt q grece τροφιμοσ dicitur quod nomen quia latinũ non eſt vt ab eo qđ eſt nutrior inueniamus eum qui nutritus eſt trãſit ad nomẽ aliud qa & Alumnum dixit. Iliades crinem de more ſolutæ has eneæ ancillas ĩtelligimus nam omnes matres: hoc eſt mulieres nobiles in ſicilia remãſiſſe dixit: excepta Euryali matre: de qua legimus. Quæ te ſola puer tãtis e matribus auſa. Proſequit vt vero æneas foribus ſeſe intulit altis. naturale em̃ eſt vt intermiſſa lamẽta repetant̃ cũ aliquis notus aduenerit: ſic in Statio Ingreſſis ducib⁹ denuo defletur Archemorus: Niuei fultũ pallantis: late pãtet hoc epitheton: referri enim poteſt & ad candorẽ priſtinæ pulchritudinis & ad pallorem ex morte venientem: & ad frigus qđ ꝓprie mortuorum eſt: vt Corpuſq; lauãt frigentis **SER:** **Alũnus**

lauant frigentis & vngunt.Læui in pectore:pulchro puerili nōdum ſetoſo.Tene inquit: iteratio eſt . nam
ſupra ait.Lachrymis ita fatur obortis.ſicut in quinto poſuit:Et fidam ſic fatur ad aurem.&paulo poſt in-
tulit Dic ait.Sane ſciendum & allocutionem talem eſſe qualis illa vbi defletur Euryalus : nam locis om-
nibus cōmouet miſerationem ab ætate:a tempore:a vulnere:a ſpe parentis.Cum læta veniret:inuidit for
tuna tibi.Ac ſi diceret quātum noceret aduerſa:cum læta talem intulit caſum: Videt autem dolere ꝙ q̄ri
non poteſt de fortunæ crudelitate.quæ ei vno eodemq; tempore & tanta contulit beneficia & tale intulit
damnum .. Tene inuidit fortuna mihi:vt liber pampineas inuidit collibus vmbras . Diſcedens dederam
κατατοσιωπωμενου hoc intelligimus:nā abſcedens nuſq̄ eſt Euandrum allocutus æneas.Cum dura prelia
gente ſubaudimus fore.Fors& forte etiam vota ſuſcipit . Poteſt & vnum eſſe forſet. ideſt forſitan Cu-
mulatq; altaria donis:& ſacrificat & ſuſcipit vota.Naturaliter autem quæritur de errore mentis huma-
næ.Nil iam cæleſtibus vllis Debentem:viui enim ſuperorum ſunt:mortui autem ad inferos pertinent:
vnde in duodecimo.Vos mihi manes eſte boni quoniam ſuperis auerſa voluntas.ſuperis autem debem⁹
omnia donec viuimus.ideo quia vt dicunt phyſici cum naſci cœperimus ſortimur a ſole ſpiritum.a Lu-
na corpus:a Marte ſanguinem:a Mercurio ingenium a Ioue deſiderium a Venere cupiditates : a Saturno
humorem:quæ omnia ſingulis reddere videntur extincti.Vano mœſti comitamur honore : inani vt ſu-
pra diximus q̄tum ad viuos pertinet.Hi noſtri redit⁹:tale eſt:vt manibuſq; meis mezenti⁹ hic eſt : Hæc
mea magna fides κατατοσιωπωμενου:quam de pallantis reditu promiſerat patri . Pudendis vulneribus: a
tergo illatis:& eſt conſolatio.Nec ſoſpite:pro ſoſpiti:antiptoſis eſt hoc dicit.Si fuiſſet vulneratus a ter-
Flere.] go ipſe ei optares interitum . Hæc vbi defleuit:ideſt poſtq; hæc cum lachrymis dixit.Flere enim eſt cum
voce lachrymare:vnde habemus in ſexto.Continuo auditæ voces vagitus & ingens infantumq; animæ
flentes in limine primo.

ASCEn. ¶ Hec vbi defleuit. Recitat põpam funebrem cũ qua pallas ad patrẽ remiſſus eſt duce acete ei⁹ armigero: de qua re ſolũ eſt Donati.

DONA. Quibus ſpoliauerat hoſtem. Ambigue dictu vel q̃bus vſus fuerat dũ hoſtes ĩterimeret: vel q̃bus victor hoſtes ſpoliauit. Vltima tamẽ ſententia melior ẽ. Hoc ille.

Ordo. Ordo eſt: Vbi.i. poſtq̃ eneas ſup. defleuit.i. cũ fletu dixit hec ĩpe ĩpat corpus.ſ. pallantis miſerabile.i. miſeratiõe dignũ: tolli.i. erigi: & leuari & mittit mille viros lectos ex toto agmine.i omni exercitu q̃ comitent̃.i. comitãdo exhibeãt honorẽ ſupremũ.i. vltimũ videlicet funebrẽ & q̃ interſint lachrymis prĩs exiſtentes exigua ſolatia luct⁹ ingẽtis: ſed debita patri miſero.i. miſeratione digno.ſ. euãdro. Alĳ.i. aliq̃ ex ipſis: haud ſegnes.i. gnaui & ſtrẽnui: texũt.i. contexunt crates.ſ. ſup̱ quas ferãt cadauer & feretrũ.i. capſã qua ferãt: molle: q̃a virgis arbuteis & vimine i. virgulto flexibili. querno.i. quercu detracto & inumbrant.i. oppacant toros.i. lectos funebres: extructos.ſ. ad tale munus obtentu.i. circũtenſione & circũpoſitione frondis.ſ. funebris. & ponũt iuuenẽ.ſ. pallanta: ſublimẽ.i. altum hic.i. ſup̱ hmõi toros ſtramine agreſti i. ſup̱ ſtramẽtũ agreſte. ponũt dico iuuenẽ talẽ qualẽ tellus iã non alit.ſ. amplius exñs mater: vel tellus mater.ſ. pri⁹ iam nõ alit.ſ. ãplius florẽ demeſſum.i. decerptũ pollice virgineo: florẽ dicit ſeu viole mollis ſeu hyacinthi lãguẽtis: cui.ſ. flori.i. a quo neq̃ fulgor.i. rutulãtia: neq̃ ſua.i. debita & ꝓpria forma receſſit adhuc: ſed tell⁹ mr̃ nõ alit iam.ſ. amplius & ſup. non miniſtrat ſup ei iã.i. amplius vires: Tũ.i. deĩde: eneas extulit.ſ. ex ſcrinĳs ſuis veſtes geminas.i. duas rigẽtes.i. denſe cõtextas vt ſtare poſſint: oſtro.i. purpura & auro: quas.ſ. veſtes ĩpa Dido ſidonia.i. ex phenicia: leta laborum i. de laboribus: aut laborꝝ.ſ. ſucceſſu aut exercitio: fecerat olim.i. cũ ei⁹ amorẽ capta eẽt: ſuis manibus.ſ. ꝓprĳs: nõ ancillarum: nec mercennariarũ: & diſcreuerat.i. diſtĩxerat telas.i. tegmina: tenui.i. textili auro. Ipſe meſt⁹ ĩduit iuueni.i. ad honorẽ eius: vnã harꝝ.ſ. veſtium appoſitorie ſupremũ honorẽ.i. q̃ res erat illi ſup̃mus honor ab enea ĩpenſus: & obnubit.i. velat amictu.ſ. cõgruo comas arſuras.ſ. rogo funebri Preterea ipſe aggerat.i. accumulat & apponit multa premia.i. ſpolia victorum p̃mia: pugne laurentis.i. obtẽta in pugna que ĩ agro laurenti fcã iã erat & iubet p̃dã.ſ. iuuenũ quos pallanti ĩferias rapuerat vt pri⁹ dictũ eſt: duci lõgo ordĩe.i. põpoſe: addit equos & addit tela q̃b⁹.ſ. aut Pallas aut ipſe eneas ſpoliauerat hoſtẽ. aut tanq̃ ĩſtrumẽto aut poti⁹ tãq̃ materia circa quã: & eneas vinxerat.ſ. paulo añ man⁹ ſ. iuuenũ poſt terga.ſ. ſua iuuenũ dicit q̃s mitteret vmbris.i. ad manes & vmbras ĩfernales ĩferias.i. ſacrificia inferorꝝ: ſparſuros flãmã.ſ. rogi funebris. ſanguĩe.ſ. ſuo & iubet ipſos duces ferre trũcos indutos.i. ornatos & accinctos armis hoſtilib⁹.i. ab hoſtib⁹ detractis. & iubet noĩa inimica.ſ. hoſtiũ q̃rũ trophea cõſtituturi erant figi.ſ. ad truncos. Acetes.ſ. armiger olim euandri: & nũc cuſtos pallantis: ĩfelix.i. qui ſine culpa ſua talem dolorem referre cogebat̃ ducit̃.ſ. cum funere: q̃a cõfect⁹ euo.i. ſenio decrepit⁹: fedans.i. cruentans aut dehoneſtãs. nunc.i. aliq̃n: pectora.ſ. ſua pugnis & nunc.i. aliq̃n ora.ſ. ſua vnguibus dilacerando.ſ. ea ĩpe ſternitur & proiectus ſup. eſt terre: ideſt ſuper terram: aut ſi eſt datiuus: ad terram toto corpore.ſ. ſuo:

Poeta. ¶ Hæc vbi defleuit: tolli miſerabile corpus
Imperat: & toto lectos ex agmine mittit
Mille viros: qui ſupremum comitent̃ honorẽ
Interſintq̃ patris lachrymis ſolatia luctus
Exigua ingentis: miſero ſed debita patri.
Haud ſegnes alĳ crates: & molle pheretrum,
Arbuteis texunt virgis: & vimine querno:
Extructoſq̃ toros obtentu frondis inumbrant
Hic iuuenem agreſti ſublimẽ ſtramĩe ponũt.
Qualem virgineo demeſſum pollice florem:
Seu mollis violæ. ſeu languentis hyacinthi:
cui neq̃ fulgor adhuc: necdũ ſua forma receſſit:
Non iam mater alit tellus: vireſq̃ miniſtrat.
Tum geminas veſtes oſtroq̃ auroq̃ rigentes
Extulit æneas: quas illi læta laborum
Ipſa ſuis manibus quondam ſidonia Dido
Fecerat: & tenui telas diſcreuerat auro:
Harum vnam iuueni ſupremũ mœſtus honorẽ
Induit: arſuraſq̃ comas obnubit amictu:
Multaq̃ præterea laurentis p̃mia pugnæ
Aggerat: & longo prædam iubet ordine duci.
Addit equos: & tela quibus ſpoliauerat hoſtẽ
Vixerat & p⁹ terga man⁹ quos mitteret vmbris
Inferias cæſo ſparſuros ſanguine flammam:
Indutoſq̃ iubet truncos hoſtilibus armis
Ipſos ferre duces: inimicaq̃ nomina figi
Ducitur infœlix æuo confectus Acetes:
Pectora nunc fedãs pugnis: nũc vnguibus ora:
Sternitur & toto proiectus corpore terræ:
Ducunt & rutulo perfuſos ſanguine currus:
Poſt bellator equus poſitis inſignibus æthon
It lachrymans: guttiſq̃ humectat grandib⁹ ora
Haſtam alĳ galeãq̃ ferunt (nam cætera turnus
Victor hẽt) tum mœſta phalãx teucriq̃ ſequũt̃:
Tyrrheni duces: & verſis arcades armis.
Poſtq̃ omnis lõge comitum præceſſerat ordo:
Subſtitit æneas: gemituq̃ hæc addidit alto.

Aeneas. nos alias hĩc ad lachrymas eadẽ horrida belli
Fata vocant: ſalue æternum mihi maxime Palla
Aeternũq̃ vale: nec plura effatus ad altos

Poeta. Tendebat muros: greſſumq̃ in caſtra ferebat.

SER. ¶ Toto lectos ex agmine troianos tuſcos arcadas. Exigua q̃uis enim magna ſint orbitati patris ꝓdeſſe nõ poſſunt. Pheretrũ grece φερτρον dicitur. vñ per diereſim phe retron pheretrũ facit: nã latine capulus dicit̃ vñ ait Plau. Capularis

Pheretrũ. Capulus.

Capularis ſenex.i.vicinus capulo.qui dictus capulus ab
eo ꝙ corpus capiat.Vimine querno:ſunt aliq̃ duræ deri-
uationes.tamen eis ſic vtimur cũ adiũctione alterius no-
minis vt quernũ vimẽ.Itẽ colurnum veru.vt pinguiaq;
in verubus torrebimus exta colurnis:ficulnũ lignum vt
Hora.Olim truncus eram ficulnus inutile lignũ:itẽ apru
gnũ callũ ꝓ aprinũ.Obtentu frondis iumbrant veluti ca
meram quandã capulo ramorũ extenſione fecerũt. Agre
ſti ſublimẽ ſtramine ponũt:hoc eſt ſuper frondes ponũt:
nã hic reddit quod omiſerat ſupra dicens: Extructos to-
ros:nec addens vñ.Demeſſum:ꝑticipiũ eſt veniẽs ab eo
qd̕ ẽ metor.Sane ab eo qd̕ ẽ meto p̃teritũ ꝑfectũ meſſui
facit.Sua.f.r.ꝓpria pulchritudo.Auroq; rigentes.vnũq;
vacat:& eſt additũ hiatus cauſa.Læta laboꝝ figura ẽ læ-
tus rei:nã mõ dicimus lætus labore.Diſcreuerat:depinxe
rat ſimul amãtis affect⁹ oñdit.Harũ vnã:de duob⁹ & hoꝝ
Altera. Alius. alteꝝ & hoꝝ vnũ poſſum⁹ dicere:nã artigraphi hoc tm̃ ve
tant:ne de duobus aliũ dicamus qd̕ de multis proprie di
citur.Sane figurate dixit veſtẽ induit vt Exuuias idutus
achillis:cũ in vſu ſit.induit illa re.vt idutoſq; iubet trũ-
cos hoſtilibus armis . Arſuraſq; comas obnubit amictu.
Harũ vnã induit iuueni:altera caput eius velauit:nã ſu-
pra dixit duas veſtes eſſe latas.Obnubit autem velauit.
Tranſlatio a nubibus q̃bus tegitur cælũ vnde & nuptiæ
dicuntur ꝙ nubẽtiũ capita velent̃.Laurẽtis p̃mia pu.mit
tit p̃mia q̃ de præda laurentis pugnæ ſuſtulerat nã præda

pore.ſ.ſuo:q̃a amens & impos viriumq; effect⁹
diriguit nec ſe continere potuit:& ſup.ducto
res ducũt &.i.etiam currus perfuſos ſanguine
rutulo.i.rutulorum Aethon equus.ſ.pallãtis
cognominis equo aurore bellator.i. belliger
quondam:it poſt.ſ.hec oĩa:lachrymãs & hoc
iſignibus.i.phaleris & ceteris ornamẽtis poſi
tis.i.depoſitis:& humectat.i.rigat ora grandi
bus guttis.ſ.lachrymarũ.Aliĳ ferũt haſtam &
galeam.ſ.pallantis(nam turnus victor habet
cetera.ſ.ornamenta: vt baltheum & palluda-
mẽtũ) tum.i.deinde phalanx.i.ordinata mul
titudo arcadũ.ſ.meſta & teucri ſup . meſti ſe-
quunt̃:& duces tyrrheni & arcades armis ver
ſis.i.obuerſis & inuerſis in ſignũ luct⁹:poſtq̃
omnis ordo comitum preceſſerat longe.i.lon
go ordine:eneas ſubſtitit & addit.ſ.ad pri⁹ di
cta:hec.ſ.ſequẽtia ſup.cum alto gemitu:eadẽ
horrida fata belli que.ſ.abſtulerãt pallãta:vo
cans nos hinc.i.ab his lachrymis : ad lachry-
mas:alias.i.aliĳs impendendas:aut de aliĳs ha
bendas:o palla mihi maxime ſalue eternũ : &
vale eternum:nec.i.& non & ipſe effatus non
plura tẽdebat ad altos muros.ſ.noue troie : q;
pro.i.ferebat greſſum in caſtra.ſ.ſua.

eſt quæ eripit̃:premiũ quod offert̃.Equos & tela q̃bus ſpoliauerat hoſtem.vel Pallas vel ęneas:nam am-
bigue poſitũ eſt.Spolia aũt cum ea tm̃ ſint quibus hoſtis ſpoliari poteſt:vt lorica vel veſtis : abuſiue etiã
ſpolium dicit̃ quicquid ab hoſtibus tollit̃.Vnde eſt.Poſtq̃ illũ vita victor ſpoliauit achilles.Vmbris ĩfe.
ꝓprie:nam inferiæ ſunt ſacra mortuorũ.Cæſo ſanguine:pro cæſorum:vt ſupra captiuoq; rogi perfundat
ſanguine flãmas.Ipſos ferre duces:ſuos.ſ.qui illis præerãt. Melius tamen eſt iubet truncos ferre ipſos du
ces:Hoc eſt ducum ſpolia vt trophæa ipſos duces dixerit:ſicut ſupra manibuſq; meis mezentius hic eſt.
Inimicaq; nomina figi:inimicorum:dicit autem affixos trophæis titulos cum nominibus occiſorũ.Du-
citur infœlix A ce.quaſi qui conſternatus nimio dolore ire non poterat:& bene ex rerũ permutatione ex-
preſſit doloris magnitudinẽ dicẽs ita doluiſſe acetem:vt pene carens humano ſenſu per ſe ire non poſſet:
& equum ita ſenſiſſe interitum domini vt in humanum migraret affectum:nam & lachrymabat: & ſpon
te ſequebatur cadauer.Fœdans:vel cruentans vel lacerans. Terræ : in terra.Poſitis inſigni . ſine phaleris.
Quod aũt equũ dicit lachrymare non mirũ eſt.cum Home.etiam diuinantem iduxerit Xanthum Achil-
lis equum.Equos aũt achillis inducit Patroclũ lugentes.Aethon nomen eq̃ quo nomine & auroræ equ⁹
vocatur.vel a ſplendore nam αιθω ardeo dicitur vel a curſus celeritate quaſi αιειθει.i.ꝑpetuo currẽs inde-
feſſus.Cætera turnus vi.h.κατατοσιωπωμεγογ & alia ei ſuſtuliſſe intelligamus nõ tantũ baltheũ:vt legi-
mus ſupra.Phalanx.lingua macedonum legio. Quod aũt ait mœſta arcadas intelligimus vñ infert Teu
criq; tyrrheniq;:& hoc eſt quod ait ſupra:Et toto lectos ex agmine mittit Mille viros . Verſis arcades ar.
Lugentũ more mucronẽ haſtæ non cuſpidẽ cõtra terrã tenẽtes. Scuta ẽt inuertẽtes ꝓpter numina illic de-
picta:ne eoꝝ ſimulachra cadaueris polluerentur aſpectu:vt nonnullis fruſtra placet.Nam lugentum mos
Salue & vale. eſt prioris habitus imutatio.Alias hinc ad lachry.ad aliam ſepulturam.Salue æternum mihi maxime pal
la:Aeternũq; vale.Varro in libris logiſtoricis dicit ideo mortuis ſalue & vale dici:non ꝙ valere aut ſal-
ui eſſe poſſint.ſed ꝙ ab his recedimus eos nũq̃ viſuri hinc ortum eſt etiam maledicti ſignificationẽ inter-
dum vale obtineat.vt Teren.Valeant qui inter nos diſſidiũ volũt.hoc eſt ita a nobis diſcedant vt nunq̃
ad noſtrum reuertantur aſpectum:Ergo cum mortuo dicitur vale:non ethymologia conſideranda eſt:ſed
conſuctudo ꝙ nullis vale dicimus:niſi a quibus recedamus.

¶ Iamq; oratores aderant ex vrbe latina.
Velati ramis oleæ veniamq; rogantes
Corpora per campos ferro quæ fuſa iacebant
Redderet:ac tumulo ſineret ſuccedere terræ:
Nullum cum victis certamen: & æthere caſſis:
Parceret hoſpitibus quõdam ſociſq; vocatis.
Quos bonus Aeneas haud aſpernanda p̃cãtes
Proſequitur venia & verbis:hæc inſuper addit:
Aeneas Quæ nam vos tanto fortuna indigna latini
Implicuit bello:qui nos fugiatis amicos:
Pacem ne exanimis: & martis ſorte peremptis
Oratis:equidem & viuis concedere vellem
Nec veni

¶ Iamq; oratores aderant &c.Deſcribit aduẽ
tum oratorum ab latino miſſorũ petentiũ ve- ASC n
niam corporum defunctorum ſepeliẽdi : quã
eis lubens conceſſit eneas addens ẽt viuos in
gratiam recipere voluiſſe:que res oratoribus
ꝑplacuit vſque adeo vt pollicitarent̃ ipm re-
gi ſuo latino recõciliaturos.De q̃bus oib⁹ ha
bem⁹ hoc ſolum ꝑ Donatum Miſeris:q̃ nõ in DONA.
ſuo:ſed in turni negocio ꝑierãt.Pace ſe.ſeque
ſtra pax eſt que ſic interponitur vt non tollat
ſed differat bellum.Poſtq̃ ma.vel ꝓ mulieri-
bus poſuit:vel matres eorum qui ceſi fuerãt.
Hec ille.Ordo aũt eſt.Iãq;.i.& iam oratores.i. Ordo.
caduceatores quos & vulg⁹ ambaſiatores vo
cat aderãt ex vrbe latina.i.regis latini. velati
inſignũ pacifici aduentus:ramis olee.i.arbo-
ris oliue que etiã tempore noe pacis indiciũ ꝑ
colũbã attulit: & rogantes veniã.i. gratiã &
conceſſionẽ petitiõis cuiuſdam.ſ.vt redderet
corpora q̃ iacebant fuſa.i.ꝓſtrata ferro.i. ar-
mis ferreis ꝑ cãpos:ac vt ſup.ſineret. i. ꝑmit-
teret ſup.

tereť ſup.ea ſuccedere tumulo terre.i. hũatiõi aſſerẽtes ſup.nullũ certamẽ ſup.eſſe debere cũ victis.ſ.oĩno:qa iam defunctis:& cũ caſſis.i. priuatis ethere.i.aura vitali.& vt ſup. ꝑceret hoſpitibus.ſ.latinis vocatis quondã.ſ. anteq̃ turnus fedus inter latinũ & eneam diſturba= rat:Quos.ſ.oratores precãtes haud aſpernan da.i.licita & honeſta eneas bonus: ꝓſequitur venia.i.cõfert eis veniã:& v̸bis.ſ.amicis aut addit inſup verbis hec.O latini q̃nã.i. qualis fortuna idigna.i.aſpernãda implicuit.i. illa= queauit vos tanto bello:vt pote qui fugiatis nos amicos.i.amicitiã noſtrã. Oratis ne pacẽ exanimis.i.defunctis & ꝑemptis ſorte mar tis.i.quã mars ſibi vẽdicat.hoc ẽ bellica? Po nitur autem ſecundo loco tribrachus tis equi. aut pauſe grã tis longe equalet.Equidẽ.i.ego equidem vellem concedere.& ideſt etiam vi= uis.ſ.pacẽ:nec veni.ſciliceti italiam.i.nõ ve= niſſem: ni.i.niſi fata dediſſent.ſ.mihi locũ & ſedẽ.ſ.firmã nec gero bellũ.ſ.volẽs & lubens cũ gẽte.ſ.latina:rex.ſ.latinus reliqt noſtra ho ſpitia.i.iura hoſpitalitatis iter nos contracta: & credidit ſe poti⁹ armis.i.virtuti bellice tur ni:equius.i.iuſti⁹ & cõuenienti⁹ fuerat turno ſ.violatori pacis:opponere.i.obijcere ſe mor= ti.i.periculo mortis ꝑ bellum:ſi apparat.i pre tendit finire bellũ manu.i.concertatione dex tre ſue:& ſi apparat pellere teucros.ſ.ab italia decuit ſup.eũ cõcurrere hic.i.in hoc cãpo me= cum telis.Is ſup.noſtrum vixet: ꝓ vixiſſet cui de⁹ aut ſua dextra dediſſet vitã:nunc qa res ſe aliter habẽt: ite & ſuppõite miſeris ciuib⁹.ſ. q exoluerũt q̃ non rapuerũt ignẽ.ſ.quo cremẽ tur priuſq̃ cineres in vrnam condant. Aeneas dixerat

Nec veni ni fata locum:ſedeq̃ dediſſent:
Nec bellum cum gente gero:rex noſtra reliquit
Hoſpitia:& Turni potius ſe credidit armis.
Aequi⁹ huic Turno fuerat ſe opponere morti:
Si bellum finire manu:ſi pellere teucros
Apparat: his decuit mecum concurrere tælis.
Vixet cui vitam deus:aut ſua dextra dediſſet.
Nunc ite:& miſeris ſupponite ciuibus ignem.
Dixerat æneas:olli obſtupuere ſilentes: Poeta.
Conuerſiq̃ oculos inter ſe atq̃ ora tenebant.
Tum ſenior ſempq̃ odijs:& crimine Drances
Infenſus iuueni Turno:ſic ore viciſſim
Orſa refert.O fama ingens ingentior armis Dräces.
Vir troiane:quibus cœlo te laudibus æquem?
Iuſtitiæ ne prius mirer belli ne laborum?
Nos vero hæc patriã grati referemus ad vrbẽ,
Et te ſi qua viam dederit fortuna latino
Iungemus regi:quærat ſibi fœdera Turnus.
Quin & fatales murorum attollere moles:
Saxaq̃ ſubuectare humeris troiana iuuabit.
Dixerat:

Poeta.

Dixerat: hæc vno〈q〉 oēs eadē ore fremebāt:
Bis ſenos pepigere dies: & pace ſequeſtra
Per ſyluas teucri mixti〈q〉 impune latini
Errauere iugis ferro: ſonat alta bipenni
Fraxinus: euertunt actas ad ſydera pinus
Robora: nec cuneis & olentem ſcindere cedrū:
Nec plauſtris ceſſant vectare gementib⁹ ornos.

dixerat.i.finiuerat ſermonē ſuū: olli.i.& tunc oēs illi.obſtupuere ſilētes.i.cū ſilētio: & conuerſi tenebāt iter ſe oculos atq ora.q.d.tacite dicerēt ecce q̄lē virū repellere conati ſumus. Tū.i.deinde drances ſenior.i.ꝓuectioris etatis.ſ.q̄ ceteri: aut ſenior.i.grādeu⁹.& inſenſus i.moleſt⁹ & iſeſt⁹ ſemꝑ turno iuueni. odijs & crimine.ſ.Turni q pacē ruperat: aut crimie.ſ. iuidie: aut crimie.i.cā odiorū legitīa: refert viciſſim ore: qa pri⁹ idicijs & geſtib⁹ retulerant oēs: orſa.i.exordia ſermonis ſui viciſſim. i.ꝑ viciſſitudinē poſtq̄ elocutus erat eneas ſic. O vir troiane: igēs fama.i.ꝑ famā: & igentior.i. lōge maior armis.i.effectu ipſo qb⁹ laudibus equē.i.eqparē & equalē cēſeā te celo.i. celeſtibus dijs.q.d.neſcio.& addit: mirer ne ſup.i te pri⁹.i.principalius iuſtitie.ſ.laudem a ſuperiori: nā nouū eſſet ſi nihil ſubaudias dicere mirer hui⁹ rei &c.ne ꝑ an: ſup.pri⁹ mirer i te laborū belli ſup.laudē vero.i.ꝑ certo nos grati referemus hec.i.humanitatis tue idicia ad vrbem patriā.ſ.Laurolauiniū & ſi qua.i.aliqua fortūa.i.fortuita occaſio dederit viā.i. modū & rōnem: nos iungemus.i.cōciliabimus & cōfederabimus te regi latino.q̄rat Turn⁹ ſibi fœdera qn &.i.quinetiā: hoc eſt inſuꝑ iuuabit.i. delectabit ſup.nos: attollere moles murorū fatales.i.fataliter ꝑmiſſas & iuuabit ſubuectare.ſ.ad conſtructionē murorū.ſaxa troiana. i. ad troie noue cōſtructionē: humeris.ſ.noſtris: Dixerat hec.ſ.drances & oēs. ſ. reliq oratores fremebant hec eadē vno ore.i.pari cōſenſu.& ipſi pepigere.i. pacti ſunt bis ſenos ideſt.xij. dies: & teucri & latini mixti impune.i.paſſim & ſine punitione aut malo: errauere.i.libere diuagati ſunt: iugis.i.in ſūmitatib⁹ ſub vertice mōtiū: ꝑ ſyluas: & hoc pace ſequeſtra.i.in teruētu pacis ſeq̄ſtre q̄ iducias ad tps cōcedit: fraxinus.i.arbor illa alta ſonat ferro bipenni i.ſecuri duas pinnas habenti: & ſup.ipſi euertūt pin⁹: actas.i.extēſas ad ſydera: nec ceſſant ſcindere.i.findere cuneis: robora.i.ligna q̄rna & cedrū olentē.ſ. pcipue vt fetorē cadauerū expellat: nec ceſſant vectare: ſcilicet ad pyram cōſtruendā: ornos.i.tales arbores: plauſtris gementibus.ſ.pre magnitudine ponderis.

SER.

¶ Oratores: legati a porando ꝓ repu.noīati. Vrbe latina ꝑ latini.i.de laurolauinio. Velatis ramis.o.nō coronati: nec.n.lugētes decebat.ſed inſtructi & ornati.i.i manibus oliue ramos ferētes: ſic Hom. στεμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου ἀπόλλωνος. Velati autē ornati vt illo loco ſignificat: Victori velatum auro vittiſq iuuencū cum vittis nō velentur aut coronent̄ victimæ ſed ornent̄. Veniā〈q〉 rogantes: b̄ñficiū.ferro: q̄ fuſa: mō iterēpta alias fugata: ſed diſcernunt̄ epithetis vt ſi dicas ferro fuſus eſt: vel metu fuſus. Redderet. Oñdit iam poſſe in troianoꝝ eē poteſtate. Et æthe.c.vacuis.vñ & rætia caſſes dicimus. hoc aūt b̄ñ addidit ꝙ victi p̄ñt inouare certamē. Haud aſpernāda: iuſta nō cōtēnenda. Sepulturæ.n.b̄ñficiū generaliter debet̄ vniuerſis. Inſup addit: accumulat verbis beneficium dicens pacē ſe ēt viuis velle p̄ſtare: Pacē aūt ideo defunctis: qa ait nullū cū victis certamen & æthere caſſis: & mortuoꝝ pax ſepultura eſt: Vñ elegit verbū vtriſq aptum. Q uænā: quāta & qualis.nā mirātis eſt nec.n. dubitat cū ipſe dicat idigna. Implicuit.iuoluit iuitos. Nec veni nec veniſſem tps ꝑ tpe. Nec bellū cū gēte gero: ſed cū turno ꝑ qď eoꝝ captat fauorē Huic morti: δεικτικῶς q̄ſi oñdit iacētes. Si bellū finiri manu hoc ē.n.iterēptiōe: pōt em in pace finiri. Vixet: ꝑ vixiſſet & eſt ſyncope. De⁹ aut ſua dextra dediſſet: victoriā vel vitā: qa duplici rōne cōſtat victoria: aut virtute aut voluntate fortunæ. Miſeris ci. quaſi aliena culpa ꝑeuntibus Obſtupuere ſi.i.obſtupefacti ſunt.& ſilere cœperunt. Tunc ſenior: cui ab ætate p̄ſtabat̄ auctoritas. Odijs & crimine drances. Inſenſus iure turno: aut ꝑ ſuū crimen.i.inertiam: quā ſemꝑ virtuti cōſtat eſſe contrariam aut turni crimine q tot viris mortis cauſa extiterat. Orſa refert: cœpta verba. O fama ingens ingentior armis: fruſtra ait Dona. hoc nomen de his eſſe quæ nō recipiunt cōparationem: nam qa augmentum recipit ēt cōparatur. Alia illa ſunt nomina in quibus eſt dubitatio vtrum comparentur: vt eſt perfectus quia ſi velis comparare incipit perfectus nō eſſe ꝑfectus. Cœlo te laudib⁹ ęquēt̄: ꝑ his q in cœlo ſunt.i.dijs: vt Cærule⁹ thybris cœlo gratiſſim⁹ amnis. Iuſtitiæ ne prius mirer belli ne laborū. Figura græca miror illius rei & regno illius vt θαυμάζω ἐκείνου καὶ ἄρχω ἐκείνου: vnde Horatius ait & qua paupere daunus Agreſtū regnauit populorum: ꝑ agreſtibus populis. Si qua viam.i.rationem. Dederit.for.l.& bene cum exceptiōe pollicetur dicens ſi voluntatē noſtram fortuna comitetur. Fœdera.t.vel coniugijs vel amicitiarū. Fatales.m. qui audiuerat niſi fata locū ſedem〈q〉 dediſſent. Saxa troiana: ambitioſe ait quaſi ait troianis fataliter debita. Pepigere dies: pacti ſunt ab eo qď eſt paciſcor & pepigi & pactus ſum facit ſicut ab eo qď ē parco & parſi & peperci. Pace ſequeſtra: media & tēporali.nā ſeq̄ſter eſt medius inter duos altercantes apud quem aliquid ad tempus ſeponitur. Pacem ergo ſequeſtram inducias dicit.i.pacem tēporalem: & mediā inter bellū præteritū & futurum. Mixti〈q〉 iā.l.apud maiores magna erat cura fidei: adeo vt inter Porſenā & Romanos factis inducijs: cum ludi circenſes in vrbe celebrarentur: ingreſſi hoſtium duces curruli certamine contenderent: & victores coronarent̄. Ferro.b.ad epitheton tranſtulit nomen ꝓprium: nam bipēnis per ſe plenū eſt: & ſecurim ſignificat: vt crebriſq bipēnibus inſtāt. Robo.modo genus eſt ligni nam eſt iter ſpecialia nominatum. Plauſtris ge.ſub pondere ſonantibus.

Miror laborum. Regno.

¶ Et iam phama volans tanti p̄nuncia luctus
Euandrum euandri〈q〉 domos & mœnia replet:
Quæ modo victorem latio pallanta ferebat.
Arcades ad portas ruere: & de more vetuſto
Funereas rapuere faces: lucet via longo
Ordine flāmarum: & late diſcriminat agros.

ASCEn.

Ordo.

¶ Et iam phama &c. Proſequit̄ lamentationem: & vt in argumento dictū eſt affectus paternos Euādri in pallanta filiū vnigenitū. Vñ cū nihil receptum ſit Dōati. Ordo eſt. Et phama (ſcribit̄ etiā fama nā & a greco & a latino deduci pōt: ſed obſeruatū fere ē vt q̄tiēs poetice ꝑ pſona ponit̄ filia videlicet terre per ph ſcribatur) volans: qa in reb⁹ aduerſis vnde in q̄rto. Phama malū quo nō aliud velocius vllū Mobilitate viget vireſ〈q〉 acquirit eūdo exiſtens p̄nuncia tanti luctus. quātus.ſ.eſſe ſolet in nece

Contra

in nece vnigeniti regis.replet iam euandrũ & domus & menia euãdri ſup.luctu aut ſermõe de morte pallãtis:phama dicit ſup.ea q̃ fere-bat.i.aſſerebat:mõ.i.paulo añ:pallanta victo rẽ ſup.eẽ:latio.i.in agro latino qa multos pri uſq̃ occũberet ſtrauit:eaq; res ad Euãdrũ ſubi to plata ẽ.Arcades ruere.i.ruebãt aut poti⁹ ce perũt ruere.i.effuſim currere ad portas: & ra-puere more vetuſto.i.ex antiq̃ inſtituto:faces funereas.i.funerib⁹ aptas via lucet lõgo ordi ne flãmarũ:& diſcriminat.i.diuidit diſcrimĩa ponens:agros late.i.in latũ.Turba phrygũ.i. troianoꝶ ab enea cũ funere miſſoꝶ: veniens cõtra.i.ex aduerſo:iũgit agmina plangẽtia q̃ ſ.agmĩa plãgentia poſtq̃ matres.ſ.arcadũ:vi-derũt ſuccedere tecto.i.ad tectũ regum:ipſi ĩ-cendũt vrbẽ meſtã clamoribus.i. vlulatibus. At.i.ſed vlla vis nõ eſt potis.i.nõ poteſt tene re euandrũ:ſed venit in medios.ſ.pompã du-centiũ:& ꝓcubuit ſup pallanta:& hoc feretro i.capulo q̃ ferebatur repoſto.i repoſito:aut fe retro ſup.

Contra turba phrygũ veniẽs plangentia iungit
Agmina:quæ poſtq̃ matres ſuccedere tecto
Viderũt:mœſtã incendũt clamoribus vrbem:
At non Euandrum potis eſt vis vlla tenere:
Sed venit ĩ medios:pheretro pallante repoſto
procubuit ſup:atq; hæret lachrymãſq; gemẽſq;
Et via vix tandem voci laxata dolore eſt.
Non hæc o palla dederas promiſſa parenti: Euander
Cautius vt ſæuo velles te credere Marti.
Haud ignarus erã quantũ noua gloria ĩ armis:
Et prædulce decus primo certamine poſſit.
Primitiæ iuuenis miſeræ: belliq; propinqui
Dura rudimẽta:

Dura rudimenta:& nulli exaudita deorum
Vota precesq; meæ:tu quoq; o ſanctiſſima cōiunx
Fœlix morte tua:neq; in hūc ſeruata dolorem.
Contra ego viuendo vici mea fata:ſuperſtes.
Reſtarem vt genitor:troum ſocia arma ſecutū
Obruerent rutuli telis:animam ipſe dediſſem
Atq; hec pompa domū me nō pallanta referret.
Nec vos arguerim teucri:nec fœdera:nec quas
Iunximus hoſpitio dextras:ſors iſta ſenectæ
Debita erat noſtræ:ꝙ ſi immatura manebat:
Mors natum:ceſis volſcorum milibus ante
Ducentem in latiū teucros cecidiſſe iuuabit
Quin ego nō alio digner te funere Palla
Quā pius Aeneas:& q̄ magni phryges:& q̄
Tyrrheniq; duces:tyrrhenūq; exercitus omnis
Magna trophæa ferunt quos dat tua dextera leto.
Tu quoq; nunc ſtares immanis truncus in armis
Eſſet par ætas & idem ſi robur ab annis
Turne:ſed infœlix teucros quid demoror armis?
Vadite:& hæc memores regi mandata referte.
Quod vitam moror inuiſam pallante perempto:
Dextera cauſa tua eſt:Turnum natoq; patriq;
Quam debere vides:meritis vacat hic tibi ſolus
Fortuneq; locus:non vitæ gaudia quæro:
Nec fas:ſed nato manes perferre ſub imos.

SERVI. ¶Que mō victorē la.pal.fe.bn̄ mō vno.n.eodēq; die & fortit̄ fecit & ꝑijt:vt hec te prīa dies bello dedit hec eadē aufert. Arcades ad por.rue.eos dr̄t q̄a ītra ciuitatē ſt̄. De more vetuſto:q̄a an̄ p noctē cadauera pfunerabant̄ cū facul̄.Rapuer̄ faces rapti & feſtinant̄ tuler̄.Diſcriminat:diuidit. Vn̄ diſcrimē capitis mľiebris dr̄.Incēdūt:īplēt vt clamor̄ icēdūt cœlū troeſq; latiniq; Vis vlla nec ætatis ībecillitas : nec ſeueritas regia pheretro pallāte repoſto poſito pallātis pheretro: nā ātiptoſis ē.Nō hec o palla dederas ꝓmiſſa parēti.Cautius vt ſeuo velles te creder̄ marti.duplex expoſito ē:āt ei hoc dr̄t.nō.n.mihi talia ꝓmittebas:vt credē te cauti⁹ dimicaturꝝ:vt ītelligam⁹ pallātē ꝓficiſcētē ꝓmiſiſſe pr̄i victoriā cedē hoſtium pluria ſpolia.Qui.n.hoc cogitat cautele obliuiſcitur auiditate pugnādi aut certe n̄ ꝓ nōne & nēpe accipiamus:vt in Terne.Nō tu hunc rus hinc prodiſſe aiebas i.nōne ꝓ nēpe:vt ſit ſeſ⁹.Nēpe mihi hec dderas ꝓmiſſa diſcedēs:q̄a cauti⁹ fueras dimicatur⁹.In armis:apd ar matū:cui⁹ cōſiliū cupiditas victorie plerūq; cōturbat. vota pceſq; mee ſup̄ Fors et vota facit Fœlix morte tua ea re fœlix q̄ ceteri dolēt:Viuēdo vici mea fata:Diu viuēdo vt ī bucolicis:Olycida viui puenim⁹:vici āt mea fata:q̄a naturalē ordinē vita lōgiore ſupaui. Nāq; hic ordo natural̄ ē vt ſint parētib⁹ ſupſtites filij . Fata aūt gn̄alia dixit referēs ſe ad naturalē ordinē nō ad fatū ꝓpriū.Nā fata ſupare nēo hoīm pt:vn̄ mľti ſic diſtīguūt Cōtra ego viuēdo vici vitā.ſ.filij:Nā hoc ē ſupſtes reſtarē vt genitor:vt mea fata p exclamationē dictū ſit.

Sciendū

retro ſup. cū pallāte repoſito ꝓcubuit ſup.i. deſup:atq; heret ſup.i eo:& lachrymās & gemens & via.i. meat⁹ & arteria : eſt vix.i. cū difficultate laxata tandē.i.poſt multā moram:dolore.i. ꝑꝑ dolorē nimiū cōſtructa voci:ideſt ſermoni.& ſup.dixit. O palla tu non dederas parēti.ſ.mihi hec.i.huiuſmodi promiſſa:ſed ſupple vt velles credere cautius.i. prudēti⁹ ſeuo marti ideſt bello te.Ego haud ignar⁹ eram:ideſt bene ſciebā: quantū noua gloria:& predulce decus primo certamine poſſit in armis.i.apud armatum cuius (inquit Serui⁹) conſiliū cupiditas victorie plerunq; conturbat. Primitie . i . auſpicia aut principia iuuenis.ſ.cuiuſcūq;:aut tua o palla:ſunt ſupple miſere.i.infœlicia:& rudimēta.i.eruditiōes belli propinqui.i.ad bellum propinquum a iuuene rite gerēdū ſunt ſup. dura.i.difficilia eruditori & nulli.i.nō vlli: & vota & p̄ces mee nō ſūt exaudita vlli deorum & tu o cōiūx.ſ.mater pallātis:ſanctiſſima.i.cuius vita integerrima hac caruit moleſtia:fœlix ſupple es tua morte.i. ꝙ mortua es neq; ſeruata in hūc dolorē.Ego contra .i. econtrario vici mea fata.i.tempus vite fatale.viuēdo.ſ.vltra illud qd ꝓfuerit:nō vltra id qd fata inſtituerūt vt ego ſuperſtes. i. ſuperueniēs gnato:reſtarē .i. reliquus eſſem genitor.i.cū ſim genitor:quē vt prius natū ita prius deceſſiſſe decuit:& quē ſupple ſecutum arma ſocia troum.i.troianorum rutuli obruerent.i.obruere debebant:telis ſcilicet ſuis ipē.i.ego dediſſem.i.dare debuiſſem:animam.i.vitam:atq; hec pōpa referret.i.referre deberet domum me non pallata neco teucri ego arguerim .i. reprehenſos velim vos nec federa.ſ.veſtra aut vobiſcū icta. nec dextras quas iunximus hoſpitio.i. nec fidem iure hoſpitalitatis mutuo datam & acceptā. Iſta ſors.i.hoc infortuniū & miſera cōditio debita erat noſtre ſenecte.ſ.etati:hoc eſt fataliter nobis preſcita:ꝙ ſi mors immatura .i. precox & ante debitos annos veniēs manebat.i.certe expectabat natum.i.filium iuuabit .i. delectabit meipm ducentē teucros in latium:cecidiſſe.i.oppetiſſe & hoc milibus volſcorū ceſis ideſt occiſis ab eo: ante.i.priuſq̄ caderet quin : ideſt quietiam o palla ego nō digner.i.dignum cenſeam aut faciam te alio funere.i.pompa funebri q̄ ſup. dignat̄ pius Aeneas:& q̄ dignant̄ phryges magni. i.magnifici aut ī magnū imperiū vocati: & q̄ duces tyrrheni & q̄ oīs exercit⁹ tyrrhenū ꝓ tyrrhenorꝝ:ſupple dignant̄. Nam ferūt.ſ. tecū:magna trophea.i.ſpolia ab hoſtib⁹ ſuperatis aut in fugā verſis detracta:eorꝝ.ſ.q̊s tua dextera dat ꝓ dedit leto.i.morti:tu q̊q;. i.etiam tu o turne ſtares nunc:immanis trūcus:ideſt detruncato capite aut alijs mēbris in armis ſcilicet tuis ſicut in mezentij tropheo viſum eſt:ſi ſupple par etas eſſet ſcilicet mihi & fuiſſet filio & ſi idem robur eſſet ab annis.i.ſi pallas nō fuiſſet iunior q̄ vt tecum contenderet:& ſi ego nō eſſem ſenior. Sed quid.i.ad quid ego infelix demoror .i. detineo teucros armis ideſt ab armis: ideſt cur eos nō remitto.vt turnum cedāt vadite o teucri & vos memores referte regi .ſ. vr̄o æneehec mādata:tua dextera ē cauſa ꝙ ego moror.i.ſuſtineo vitam inuiſam .i. moleſtā & odioſam mihi:pallante perempto ideſt dicite regi veſtro.Euāder dicit ꝙ nō amplius

NN vellet

vellet viuere:niſi dextera tua eſſet in cauſa:
quã ſcilicet dextram:tu vides debere et na=
to & patri turnum:ideſt necem turni.hic ſo
lus locus vacat ideſt reliquus eſt tibi:& for=
tune:meritis ideſt merendi de euãdro ideſt
dicite ꝙ ſolummodo vnus eſt bene de me
merendi locus reliquus ſcilicet vt turnũ oc
cidat.ego non quero gaudia vite:ideſt volu
ptatem in viuendo amplius:nec fas ſup. eſt
me gaudia vite quærere perempto filio:ſed
quæro ſupple ideſt deſydero perferre ſcili=
cet nuncium de nece turni: ad imos manes:
ideſt ad inferos vbi ſunt manes pallantis.

Sciendum tamen etiã irrationabilia dolentibus dari.
Reſtarē:eſſem.Dediſſem:reddidiſſem.Nec vos. ar. teu.
exonerat eorũ pudorem ne videantur cauſa orbitatis
fuiſſe:dicens hoc ſibi fataliter debitum.Senecte.i.deeſt
ætatis: nam ſenecta ætas dicit Salu. Senecta iã ætate:p Senecta
ſe aũt plenũ eſt ſi ſenectus dicamus.Ducentē in latium
teu.ceci iuua.lucrũ quodã modo putat impendiſſe pro
amicorum fœlicitate filium qui morti fuerat acerbo
funere fataliter debitus & eſt a qualitate beneficij ſola
tium.Non alio digner te funere palla.Latēter hic ænee
oſtenditur pietas quæ in amici funus tanta cõtulit vt
pater amplius p̄ſtare non poſſet.Tu quoq; nunc ſtares
immanis.t.in ar.Sicut iſti duces de quibꝰ hec ſunt tro=
phea:nam ſupra ait.Indutoſq; iubet truncos hoſtilibꝰ
armis ipſos ferre duces.Eſſet par ætas:vel mea vel filij.Nam ad vtrumq; poteſt referri. Teucros quid
demoror ar.Ab armis & hoc videtur dicere dimittendi ſunt troiani:vt morte turni ſatiſfiat dolori=
bus meisquod etiam hicpoſteriora ſignificant.meritis vacat hic tibi ſolus fortunæq; lo. nihil eſt ali
ud quod poſſit vel virtus tua vel fortuna præſtare.(Nam his rebus victoria contingit)niſi vt
occiſo turno & vindices filiũ:& patrem cõſoleris orbatum.Sed nato.m.p.ſub imos:ac ſi diceret hãc
ſolam eſſe cauſam quæ eum cogat ad vite patientiam:vt filio Turni nuncietur interitus.

Poeta. Aurora interea miſeris mortalibus almam
Extulerat lucem:referẽs opa atq; labores.
Iam pater æneas iam curuo in littore Tarcon
Conſtituere pyras:huc corpa quiſq; ſuorum
Morte tulere patrũ:ſubiectiſq; ignibus atris
Conditur in tenebras altum caligine cœlũ.
Ter circum accẽſos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos:ter mœſtum funeris ignem
Luſtrauere in equis:vlulatuſq; ore dedere.
Spargitur & tellus lachrimis:ſparguntur & arma.
It cœlo clamorq; virum clangorq; tubarum
Hinc alij ſpolia occiſis direpta latinis.
Conijciunt igni galeas enſeſq; decoros.
Frænaq; feruẽteſq; rotas:pars munera nota.
Ipſorum clypeos:& non fœlicia tela
Multa boum circa mactantur corpa morti.
Setigeroſq; ſues:raptaſq; ex oĩbus agris
In flãmam iugulant pecudes:tum littore toto
Ardẽtes ſpectãt ſocios ſemuſtaq; ſeruãt
Buſta neq; auelli poſſunt:nox humida donec
Inuertit cœlũ ſtellis ardentibus aptum.
Nec minus & miſeri diuerſa in parte latini
Innumeras ſtruxere piras:& corpa partim
Multa virum terræ infodiũt:auectaq; partim
Finitimos tollũt in agros vrbiq; remittũt.
Cætera cõfuſæq; ingentẽ cædis aceruum
Nec numero nec honore cremãt:tũc vndiq; vaſti
Certatim crebris collucent ignibus agri.
Tertia lux gelidam cœlo dimouerat vmbram.
Mœrentes altum cinerem:& confuſa ruebant
Oſſa foſſis:tepidoq; onerabant aggere terræ.

ASCEN. ¶ Aurora interea&c.Extulerat lucẽ:&c.Recitat quõ p inducias & pacẽ ſequæſtrã mandata ſint ſepulture ĩterfectoꝝ vtrinq; corpa de qua re nihil extat Donati ordo aũt ẽ. DONA. Ordo. Aurora extulerat intea.ſ.dũ hec apd euãdrũ fierẽt:mortalib' miſeris.qa lucis egẽtib' & cõſeruatõis &ſue virtuti ſi derelinquãt peũtib' lucẽ almã.i.altricẽ &cõſeruatricẽ vtrũq; vite.referẽs opa.i.exercitia atq; labores. pr æneas &tarcon.ſ.hetruſcoꝝ rex cõſtituer ĩ littore curuo pyras.i.ſtrues lignoꝝ vt ĩcedãtur ĩ formã ignis aſcẽdẽtis extructas:qſq;.i.qlibet tulere huc.i.ad has pyras corpa ſuoꝝ ſ.amicoꝝ notoꝝ neceſſarioꝝ ãt familiaꝝ mor prm.i.ex veter prm inſtitutõe & traditiõe& hoc ignib' atris.i.fũebrib' aut fumoſis futuris ſnbiectis.ſ.ſub pyras cœlũ cõdit altum.i.alte& pfũde ĩ tenebras:caligĩe.ſ.fumi: aut qa ñ niſi noctu incẽdebãt pyre &ſup. teucri & hetruſci atq; arcades cĩcti armis.ſ. gladijs fulgẽtib':decurrere.i.decurrert ter circũ rogos.i.cõgeries lignoꝝ: accẽſos:quia tũc rogi ſũt cũ incẽſi &luſtrauere.i.circũierũt more luſtrãtiũ ĩ eqs ter ignẽ funeris meſtũ.i. meſtitiã afferẽtẽ.& dedere ore vlulat'.i.eiulat' lamẽtabiles&tell' ſpargit.i.cõſpargit lachrimis & arma ſup.eoꝝ ſpargũt lachrimis Clamor virũ p viroꝝ &clãgor tubaꝝ:it.i.dſſũdit cœlo.i.ad cœlũ hĩc.i.deinde alij cõijciũt igni.i.ĩ ignẽ ſpolia direpta latinis occiſis arma dicit videlicet galeas &ẽſes decoros&frena &rotas.ſ.curruũ feruẽtes .i.feruide actas ps.i.partĩ:aut alij ſup.cõijciũt ĩ ignẽ : mũera nota ipſoꝝ.i.arma ĩpis occiſis nota& chara qa viui illis oblectati erãt videlicet clypeos.i.arma defẽſiua & tela ñ fœlicia.i.qb' ĩfelici ter vſi erãt cũ ñ pſtrauerint ſed pſtrati ſint: Mlta corpa boũ mactãt morti.i.dee moriẽtiũ circa.ſ.corpa vrẽda aut p circuitũ:& iugulãt in flãmã.ſ. pijciẽdos ſues ſetigeros .i. apros:& pecudes raptas ex oĩb' agris tũ:i. deinde:ĩpi ſpectãt.i.pſpectãt toto litore.i.p totũ litt':ſocios ardẽtes:& ſeruant buſta ſemuſta.i.ad dimidiũ exuſta (Buſtũ aũt dicit quaſi bñ vſtũ:& eſt vbi vſtoꝝ cineres quaſi in vrnã q̃ ab vrẽdo q̃q; dicit condunt) neq; poſſunt auelli donec nox hũida inuertit cœlũ apertũ.i.cõiunctũ ſtellis ardẽtib'.i.donec nox ingruit.Nec min'.i.&nihilomin' miſeri latini ſtruxere in diuerſa pte innũeras pyras:& infodiũt mlta corpa virũ.i.viroꝝ ptim terre.i.ĩ terrã ſup quã iacebãt & tollũt ptim corpa auecta ĩ agros finitimos&remittũt ſup.ptim:vrbi.i.ad vrbẽ ſup.eoꝝ qui illic oriũdi erãt:nã cremãt cetera. ſ. corpa: & ingẽtẽ aceruũ cedis.i.ſtragis ceſoꝝ cõfuſe.i. cõmixte qa ignobiliũ & plebeioꝝ:nec nũero.i.& ſine nũero.i.nõ nũerando eoꝝ corpa nec honore.i.& ſiñ honore.i. ſiñ odorib' & ĩſignib'.Agri vaſti collucẽt tũc certatĩ.i.cũ certamine vtriuſq; ptis:ignib' crebris . Tertia lux.ſ.ſolis:dimouerat cœlo vmbrã.ſ. fre gelidã.i.noctẽ hũidã& ſubfrigidã cũ ſup.ipſi merẽtes ruebãt.i.diruebant altũ cinerẽ & oſſa cõfuſa focis.i.vſtrinis:& onerabãt ſup. ea aggere terre tepido:qa ipſa erãt tepida.

SERVI. ¶ Extulerat Iu.Aſini' Pollio dicit vbiq; Ver.ĩ diei deſcriptiõe ſermonẽ aliquẽ ponere aptũ pñtib' rebus:vt hoc loco:qa funeꝝ & ſepulturaꝝ res agit dicit extulerat:nã & efferre ẽ ad ſepulturã ferre:itẽ ĩ q̃rto:qa eſt nauigatur' Aeneas & relictur' Didonẽ d't.Thitoni crocreũ linquẽs aurora cubile qd licet ſupfluũ ſit ĩ multis tñ locis inuenit.Miſeris.m.q ſunt ſubiecti tot caſibus Home.ΔειΔοισιβροτοισ.i.miſeris mortalib' nõ timidis.
Opus. Opera. Opa atq; la.hoc op' & hæc opa tũc dicim' qñ negociũ ĩpm qd gerit ſignificam':ſi aũt fœ.gene.dixerim' operas ipſas pſonas.q̃ aliqd faciũt ſignificam': ſicut cuſtodia dicit q̃ cuſtodit vt cernis cuſtodia q̃lis:nã vt hi qui cuſtodiunt cuſtodia dicant:vſurpatũ eſt:vnde male eſt
Pyra. Rogus. Buſtum. Sepeliendi diuerſitas. in vſu:cuſtodiæ audiunt.Cõſtituere.P.Pyra eſt lignoꝝ cõgeries.rog' cũ ardere cœpit dicit:buſtũ vero iã exuſtũ vocat.quẽ ordinẽ ſeruat poeta dicẽs.Cõſtituere pyras.Itẽ ſubiectiſq; ignib' atris.Ter circum accẽſos decurrere rogos.Itẽ ſemuſtaſq; ſeruãt. More tulere pa. qa apd varias gẽtes diuerſa fuerũt gña ſepulturæ:ĩde ẽ q alij obruunt:alij exurunt alij pprias remittunt ad pñas:alij p diẽ.vt nũc iſti:alij per noctẽ vt ſup Pallas:& perite has varietates Vergi.poſuit:nãq; Heraclyt' q oĩa vult ex igne cõſta-

re dicit debere ī ignē corpa reſolui Thales vero q̄ cōfirmat oīa ex hūore ꝓcreari dicit obruēda corpa vt poſſint hūore reſolui ignib⁹ atris atq̄ ignes atri nō ſūt ſed epitheton traxit dͤ negocio vt atris diceret: hoc ē funebrib⁹: vt paulopoſt Mœſtū funeris ignē. i. funebrē nā mœſt⁹ eē n̄ pt ignis. Cōdit̄ inte. i. fumi obſcuritate cōplet̄. Cīctī fulgētib⁹ ar. fruſtra hoc epitherō notāt critici q̄ſi circū eūtes rogos alia arma hr̄e debuert̄ Cīcti: iſtructi. Decurrere. i. ꝓ circa rogos currere. Bn̄ āt ait decurrer̄ n̄ decucurrere. Nā verba q̄ ī p̄terito pfecto primā ſyllabā geminār: vt curro cucurri: & tōdeo totōdi: cū cōpoſita ꝯ fuerint gemiare n̄ pn̄t: nā neq̄ decucurri. neq̄ detotōdi dicim⁹: exceptis tm̄ duob⁹ do & ſto. Clāgorq̄ tuba. an̄ ei mortui ad tubā deducebāt̄: vn̄ Perſius Hic tuba cādelæ: tādēq̄ beatul⁹ alto Cōpoſit⁹ lecto. Hinc alij ſpolia oc. d. l. ſcd'm ſuæ gētis ritū: alij hoſtilia arma: alij pemptorꝝ cremabāt. Feruētesq̄ ro. n imio. ſ. curſu: Alibi volat vi feruid⁹ axis: Hora. metaq̄ feruidis euitata rotis. Nō fœlicia te. qb⁹ defēdere nequiuerūt. Mactāt̄. c. m. aut ī morte: aut morti ipi deæ. Sta. In ſcopulis mors ſæua ſedet. Luca. Ipamq̄ vocatā. Q uē petat e nobis mortē tibi coge fateri. Circa aūt iō qa Homer⁹ dͭ ī morte: Patrocli circa corpus extīcti tā hoīes q̄ pecora īmolabāt̄: & vno igne cremabāt̄: vn̄ ē ī ſexto Oſſaq̄ lecta cado texit corineus aheno. Raptas rapti abductas: nā poſt īducias rape n̄ poterāt: aut certe raptas an̄: belli. ſ. tpe. Stellis ap. cōiūctū. Nec min⁹ ēt Innūeras: hoc loco ml̄tis reb⁹ oñdit īmēſam cædē factā eſſe rutulorꝝ. Finitimos. t. in. a. q. n. e. lōginq̊ venerāt referri nō poterāt. Vrbiq̄. r. deeſt vnicuiq̄: & meminit antiquæ cōſuetudinis nam ante etiā hoīes in ciuitate ſepeliebant̄: qͩ poſtea: Duellio cōſule ſenatus ꝓhibuit: & legauit ne quis in vrbe ſepelliret̄: vnde impatores & virgines veſtæ qa legibus nō tenerent̄ in ciuitate habēt ſepulchra deniq̄ etiā nocētes virgines veſtæ licet viuæ: tamē intra vrbē in cāpo ſcelerato obruebant̄ Nec ho. qa nec numero: nā aliud verbū pēdet ex altero. Cōfuſa rue. Ora fo. Aut qa dixit ſimul multos crematos: aut ſi ad honoratorū cadauera referas: vt ſupra diximus: cōfuſa ꝓpter aīalia ſimul concremata. Ruebant: de cineribus eruebāt. Tepidoq̄ onerabāt aggere terræ: hypallage hoc eſt oſſa tepida.

Iam vero

Iam vero in tectis prædiuitis vrbe latini
Præcipuus fragor:& lōge pars maxima luctus.
Hic matres miseræq́ nurus:hic chara ſororum
Pectora mœrentū:pueriq́ parentibus orbi
Dirū execrant̄ bellū Turniq́ himenæos:
Ipſum armis:ipſumq́ iubent decernere ferro:
Qui regnū Italiæ:& primos ſibi poſcat honores
Ingrauat hæc ſæuus Drances:ſolumq́ vocari
Teſtatur:ſolū poſci in certamina Turnum.
Multa ſimul cōtra varijs ſnīa dictis
Pro Turno:& magnū Reginæ nomen obumbrat.
Multa virū meritis ſuſtētat phama trophæis.
Hos inter motus medio flagrāte tumultu:
Ecce ſuper mœſti magna Diomedis ab vrbe
Legati reſponſa ferūt:nihil omnibus actum
Tantorū impenſis operū:nil donaq́ aurum:
Nec magnas valuiſſe preces:alia arma latinis
Gerūdiū petendū. Quærenda:aut pacē Troiano ab rege petendum.
Deficit ingenti luctu Rex ipſe latinus.
Fatalem Aeneam manifeſto numine ferri
Admonet ira deum:tumuliq́ ante ora recentes.
Ergo conſilium magnum:primoſq́ ſuorum
Imperio accitos alta intra limina cogit.
Olli conuenere:fluuntq́ ad regia plenis
Tecta vijs:ſedet in medijs Rex maximus æuo:
Et primus ſcæptris haud læta fronte latinus
Atq́ hic legatos ætola ex vrbe remiſſos
Quæ referant fari iubet:& reſponſa repoſcit
Ordine cuncta ſuo:tum facta ſilentia linguis:
Et Venulus dicto parens ita farier inſit.

SERVI. ❡Prædiuitis more græco epithetō incōgruū hoc loco poſuit.Et lōge ps maxi.lu.Valde hoc ē meli⁹:q̄q̄ legat̄ & lōgi:Hic mr̄es:qa ſcit hæc noīa ad aliqd ptinere ñ addidit deflebāt:filios aut maritos:aut fr̄es.Iubētvolūt expoſcūt.Ingrauat:maiorē īuidiā cōcitat.Teſtat̄ teſtificat̄ ēt legatoꝝ fidē.q cū eo fuerūt.Obūbrat:ſubaudi Turnū:tuet̄ defendit:& ē trāſlatio ab arborib⁹.hoc āt dicit amor Regine ad fauorē popularē plurimū pderat Turno.Meritis ſuſtētat phama tro.qa multos occiderat:vt ēt ipē dictur⁹ eſt.Ecce ſup:īſup ad cumulationē maloꝝ.Mœſti:hoc ſermōe nihil eos egiſſe ſignificat Magna diome.ab vr.legit̄ & magni.Nil dona neq́ aurū.ordinē legatiōis exeqt̄ dicēs pfecta inaniter eē oīa:q poſſent efficaces legati pficere auro pce pmiſſiōe. Pa-
Petendū. cē Troiano ab rege petēdū.ſicut ēt ſup dixim⁹ cū p gerūdij modū aliqd dicim⁹ p accuſatiuū elocutiōem formem⁹ neceſſe eſt.Lucre.Aeternas qm̄ pœnas ī morte timēdū.
Introitū. Itē Salu.caſtra ſine vulnere introitū:nā caſtra accuſatiu⁹ pluralis ē:q mlt̄is errorē facit:vt videat̄ eē nominatiuus.

ASCEN. ❡Iam vero in tectis &c.Deſcribit ſtatū domus latini in qua varie de bello habite ſunt ſnīe:alijs Turnum accuſantibus:alijs ppter amatā Reginā protegētibus:docetq́ aduentū legatoꝝ quos ad Diomedē qui turpitudinem cōiugis ſue fugiēs in Apuliā pfugerat latin⁹ diffidēs iā armis & auſpitijs Turni legauerat:docetq́ ad reſpōſa p eos recitāda varie cōcurſū.Circa quā rē ſunt verba Dona-
DONA. ti.Ecce:ſuper mœſti.Ecce inopinatū pnunciat malū hæc dictio & graue ſatis ac vehemens.Neq́ aurū.qđ quidē etiā q nullo odio commoti ſunt:in præliū excitat:& ad iniurias vt pbauit in Pygmalione & in Polimneſtore.Alta ad limina:interiorē partē domus intelligit & nō curiā quā deſcripſerat ī qua de rebus letis agebat̄.Olli cōuenere:oſtēdit q̄ cupide ppter magnitudinē piculi oēs
Ordo. cōcurrerēt.Hec ille.Ordo eſt.Iā vero .i. iam ad verū aut pcipue ingēs fragor.i. cōcrepitus obſtrepētiū & murmurantiū:erat ſup. ī tectis appoſitorie:vrbe latini pdiuitis.i.habentis latā familiā vnde ingēs oriebat̄ fragor:nō eſt ergo impertinēs vt Seruius vult epitheton:qa alterū pēdet ex altero iō cī ingens erat fragor:&:lōge maxia pars luctus erat in tectis & vrbe latini:qa prediuitis .i. pter ceteros diuitis & latā familiam & multos ciues habētis:Nam mr̄es quæ liberos lugebant & miſere nur⁹ q̄ maritos ac ſpōſos lugebāt & chara pectora ſoroꝝ merētū.i.merentiū ppter necē fratrū & pueri orbi parētibus:execrant̄.i.cū execratione deteſtāt hic bellū dirū.i.cū deoꝝ ira occeptum:& hymeneos.i.auſpicia nuptialia:Turni & iubent.i. volūt & expoſcūt aut cēſent:ipſum Turnū. ſcilicet decernere ſup.debere armis & ipſum decernere ferro:ipm inquā qui poſcat ſibi regnū Italie & prios.i.regales honores Drāces.ſ.hoſtis ipſi⁹ Turni & iō ſeuus ingrauat i.in malū Turni augmētat & grauiora hoc eſt maioris momēti facit hec:& teſtat̄.i.affirmat ex legatiōe ſolū Turnum.ſ.vocari.i. puocari ab Aenea in ſingulare certamen:& ſolum Turnū poſci.ſ.ab Aenea in certamina:Simul.i.pariforma:multa ſnīa varijs dictis p Turno cōtra.ſ.Drācē facit & magnū nomen .i.magna auctoritas:amate.ſ.regine obūbrat.i.quaſi vmbra ſua ptegit Turnū: & multa phama ſuſtētat.i.cōtra aduerſarios & deprimētes ſtantē ptegit virū .ſ.Turnū: tropheis meritis.i.claris facinorib⁹ p quæ trophea figere meruerat:Ecce.q.d de repente & pter ſpem:legati meſti:ferunt.i. afferūt a magna vrbe Diomedis quā.ſ.in Apulia cōſtruxerat:ſuper.i.inſuper:hoc eſt medio tumultu flagrāte.i.ardēte inter hos motus .ſ.ī vrbe concitatos:ferunt aūt reſponſa.ſ.nihil actū ſup.eē:oīb⁹ impēſis tantoꝝ operū.i. tā ſumptuoſe legatiōis.dona nihil valuiſſe nec aurum valuiſſe:nec magnas pces valuiſſe.ſ. apud Diomedē cōtra Aeneā:& alia arma q̄renda ſup.eē latinis:aut (vt Serui⁹ legit) petendū ſup.eſſe.i.petere oportere:pacem ab rege Troiano:qa nō dicit arma quærēdum ſed quærēda:credo conſimiliter p gerūdiuū nomē dicat:pacē petēdam vt ſit:& ferūt pacem petendā ſup eſſe a Rege Troiano.ſ. Aenea.Ipē Rex latinus:deficit.ſ.virib⁹ & quaſi exanim⁹ decidit:ingēti luctu.i.præ dolore: ira deū.i.deoꝝ:hoc eſt pugna infœlix q̄ dijs iratis videt̄ cōmiſſa:admonet Aeneā fatalē. i.fatis cōceſſum:ferri.i.duci ad regnū italie:

manifeſto numine.i.nutu deorꝝ id manifeſte indicãte:& tumuli.ſ.occiſorꝝ recẽtes añ ora ſup.id admonẽt. Ergo qa.ſ. ita ꝑſuaſum habet cogit magnũ cõciliũ.i. cõuocatorꝝ cetũ. & primos ſuorꝝ.i. primores & ꝓceres: accictos.i. aduocatos:imperio.i.mãdato regio. intra alta limina.ſ.regie domus. Olli.i.oẽs illi qui vocati erãt cõuenere.i.cõparuerũt: & fluunt.i.cõfluunt:hoc eſt celeriter accurrũt vijs plenis.i.opplẽdo vias ad tecta regia.rex ſcilicet latinus:maximus euo:ideſt annoſiſſimus & primus ſceptris.i.intra ſceptra tenentes:aut ſedet prim' in medijs:vt.ſ.oẽs audire poſſet:ſup.cũ ſceptris.i. inſigni regio: fronte haud leta.i.meſta & triſti. Atq; iubet hic.i.hoc loco & tpe.i.cũ ſic ſederet legatos remiſſos.ſ.a Diomede:ex vrbe Aetola.i.quã Aetoli hoc eſt ex Aetolia profecti cõſtruxerant in Apulia.fari quæ referãt.i. reportent a Diomede & repoſcit.i. exigit reſponſa.ſ. Diomedis cuncta ſuo ordine.i.vt cũcta recitentur ſuo ordine:tum.i.deiñ ſilẽtia fctã ſũt linguis: & Venulus.ſ.princeps legatiõis: parens:ideſt obediẽs: dicto.i.mãdato regio:infit.i.incipit: fari ita.i.ad inſequẽtẽ modũ.

minatiu'. qa neutra triptota ſunt:& ſilr̃s eſt nõiatiuus acc̃o.Rex ipſe.la. Qui aut cõſolari debuit aut defendẽde reipu. aliud in ire cõſiliũ.Fatalẽ æneã manifeſto nũine ferri:mõ ꝑniciosũ oĩb' æneã.Mãifeſto nũi.i.manifeſto deorũ idicio ad Italiã veniſſe numinũ ira teſtat̃:quã cognoſcim' tãtorꝝ cæde ſociorꝝ.Alta iter limia cogit:qri tur cur ad ꝑuatã domũ cõuocet̃ ſenat':q nõniſi ad publica & augurato cõdita loca cõuenire cõſueuit:ſed ſcim' domũ latini augurato cõditã & eãdẽ tã tẽplũ fuiſſe q̃ curiã nãq; i ſupiorib' legim' tectũ auguſtũ.i.augurio cõditũ:ind' paulopoſt.Hic ſceptra accipe & prios attollere faſces.Regib' omẽ erat:hoc illis curia tẽplũ.Merito ergo ad domũ regis q̃ſi ad publicũ locũ cõuocat̃ ſenatus:nã ait i.vij. Tali int' tẽplo diuũ p̃ri aq; latin' ſede ſedẽs iccirco ẽt i palatij atrio:qd' augurato coditũ ẽ apd' maiores cõſulebat̃ ſenat':vbi ẽt arietes imolabãt̃ qd' i ſeptio dixim' Verg.ad latini trãſtulit domũ.Multi dicũt perite Vergi.feciſſe nec tẽpli:nec curiæ loco cõmemoratiõnẽ:ſed tm̃ dixiſſe intra tecta regia: vt õnderet cõſiliũ qd' init̃ nõ ineſſe cõplẽdũ:qa nec rite ẽ inchoatũ:Ea ei q̃ dicet Latin' effectu carebũt.Olli ſcd'm Enni. Fluũt:feſtinãter icedũt. Et prim' ſcæptris prim' inter ſcæptriferos:nam apud maiores oẽs duces:cũ ſcæptris ingrediebant̃ curiã:poſtea cœperũt tantũ ex cõſulibus & ſignũ erat eos cõſules fuiſſe.Aetola ex vrbe remiſſos quã cõdiderũt hi qui de Aetolia venerũt græciæ prouincia:vñ Diomedes habuit ſocios d' trib' ei' ciuitatib' q̃s habet Aetolia Pleuron:Ollenon:Calidõ. Sic ergo Aetola dixit ex vrbe vt & tandẽ euboicis cumarꝝ allabit̃ oris.Et rñſa repoſcit:mire ait repoſcit:Ante eñ rex ſolet a legatis vniuerſa cognoſcere:& ſic eos pñte populo iterũ oĩa iubere narrare vñ de eſt:Ordine cuncta ſuo:nam nihil licet prætermittere vnde & ſuperflua narrari conſueuerunt.

ASCEN. ¶Vidi.In hac parte recitat̃ rñſio Diomedis quã oratorib' latini dederat:& in qua mira cõtinet̃ Aeneæ laus vtpote q̃ ab eo q quõdã hoſtis erat fiat:id ei glorioſum eẽ ſignificauit Dido in prio dicẽs:Ipſe hoſtis teucros inſigni laude ferebat.De qua re cũ totus deſyderet̃ Donat'.Ordo eſt.O ciues nos vidim'

DONA. Ordo. Diomedẽ aut diomede ſcd'm græcã declinatiõnẽ vt Serui' docet & caſtra argiua.i. caſtella ab argiuis in Italia conſtituta atq; nos emẽſi iter ſupauim' oẽs caſ'.ſ.itineris.i. ꝑfecim' legatiõnẽ noſtrã: & cõtigim' manũ.ſ. Diomedis qua.i.ꝑ quã tell' ilia.i.regio iliaca cõcidit.i.deſolata eſt & ruinã fecit iliũ:nã ipſe diomedes cũ Vlyſſe palladiũ ſuſtulit: eũ demq; Aeneas fortiſſimũ appellauit dicẽs i prio.O danaũ fortiſſime gẽtis titide &c.Ille ſ.diomedes ad quẽ legati ſum':victor.i.voti compos:cõdebat in agris gargani.ſ.montis: iapygis pro iapygij hoc eſt ab iapygia quæ eſt apulia in mare adriaticum protẽdentis:vrbẽ argiripã cognomine.i. cognomento gẽtis p̃rie.ſ.ab Argoſippo ciuitate q̃ poſtea Argiripa denoĩata dicit̃ ab eqs hyppoli ti:& vtrũq; nomẽ formatũ ab argos & hyppos qd' eſt equ' & equa.Fuit aũt triplex argos theſſalicũ achaicũ i pelopõneſſo & etholicũ vñ pri' dixit argiuaq; caſtra: Iapyx aũt fuit filius Dedali a quo plurima pars Apuliæ iapygia dicta ẽ.Poſtq̃ nos itrogreſſi ſup. ſumus:& copia.i.facultas fandi corã.i.i præſentia eius data ſup.eſt nobis.nos ꝑferimus munera:& docem' nomẽ.i.nobilitatẽ & genus noſtrũ & patriã:& docem' qui.ſ. vir intulerit nobis bellũ: qa antiquus ipſi' hoſtis Aeneas.& quæ cã attraxerit ſup.nos arpos. vbi.ſ.ipſe erat i Apulia:Ille auditis.ſ. nobis reddidit hæc ore placido.i.benigno:o gentes fortunate:regna ſaturnia.i.in q̃b' ſaturnus olim regnauit cũ iano & aurea cõdidit ſecula. Auſonij ãtiqui q.ſ.primi Italiã tenuiſtis:quæ.i.qualis.q.d.nimirũ inimica fortuna ſollicitat vos & ſuadet ſup.vobis laceſſere ideſt

Venulus.

Vidimus o ciues Diomedẽ argiuaq; caſtra:
Atq; iter emenſi caſus ſuperauimus omnes:
Contigimuſq; manum:qua concidit ilia tellus.
Ille vrbẽ Argiripã patriæ cognomine gentis
Victor Gargani condebat Iapygis agris.
Poſtq; introgreſſi:& coram data copia fandi
Munera præferimus:nomẽ patriãq; docemus.
Qui bellũ intulerit:quæ cauſa attraxerit arpos.
Auditis ille hæc placido ſic reddidit ore.

Diomedes.

O fortunatæ gentes:ſaturnia regna:
Antiqui auſonij:quæ vos fortuna quietos
Sollicitat:ſuadetq; ignota laceſſere bella:
Quicũq; Iliacos ferro violauimus agros:
Mitto ea quæ muris bellãdo exhauſta ſub altis:
Quos ſimois præmat ille viros:infanda per orbẽ
Supplicia:& ſcelerũ pœnas expendimus omnes:
Vel priamo miſeranda manus: ſcit triſte mineruæ
Sydus:& euboicæ cautes:vltorq; Caphareus.

SERVI. ¶Vidim' o ci.dio.aut diomedem legendũ: vt ſit latinus accuſatiuus & admittit ellipſis:vt multũ ille & terris iactatus & alto:aut ſi græcũ accuſatiuũ facere voluerim' Diomede legat̃ vt poſſit fieri ſynalipha:vt Euryale i fœlix qua te regione reliq: ſi ãt Diomeden dixerimus:nec latinũ eſt nec græcũ:aliter nec verſus cõſiſtit.Nũq̃ ei ellipſis fit ꝑ n lr̃am.Tñ melius ẽ vt diomede legat̃:vt ſit græc' accuſatiuus.Noĩa eñ græca in es exeũtia:q genitiuũ i eos mittũt ꝑ plenã elocutiõnẽ: cũ

eundem

re ideſt

eūdē caſū p ſynereſim ī us miſerit accuſatiuū & ī e mit
tāt neceſſe ē: iō qa cū naturā ſuā ſeruāt accuſatiuū ī vo
calē mittūt nō in cōſonātē & debet ſynereſis plenitudi
nis ſeruare rōnem vt ecce ο Διομηδησ plena declinatio ē
του Διομηδεοσ τω Διομηδει τον Διομηδεα; p ſynereſim
āt facit του Διομηδουσ τω Διομηδει τον Διομηδη. Ergo hic
acccuſatiu' iō ī e exit ñ ī en: qa cū ītegrū ē hoc nomē in
eos exit & creſcit ei' genitiuu'. Si eī ισοσυλλαβοσ ſit noīa
tiu' accuſatiuū: in en mittit nec habet s ī gtō: vt θουκυ
διδησ θουκυδιδου θουκυδιδην: nā Diomedes iō ī geniti
uo os habet: qa cū integrū ē: Διομηδεοσ facit & habet
s cōſonātē. Caſus oēs: itineris. ſ. & bene vtilitatē ſingu
larū rerū gñalitate vitauit ne diceret flumina latrones.
Q ua cōcidit ilia tel. εμφατικωσ dixit ꝓ vrbs Ilia: nam
terra nō concidit: ſed ciuitas. Argiripā: Diomedes fuit
de ciuitate q̄ argoſippō dr̄ d' q̄ Home. αργοσιπποβοτου.
Hora. aptū dicet eqs argos. Hic ī apulia cōdidit ciuita
tē: quā prīæ ſuæ noīe appellauit & argoſippō dixit qd'
nomē poſtea vetuſtate corruptū ē: & factū ē vt ciuitas
argirippa diceret: qd' ruſ' corruptū arpos fecit Garga
Iapygia. ni cōdebat ia. ar. iapygia ꝑs ē apuliæ ī q̄ ē mōs gargan':
Gargan'. q ꝑ calabriā vſq; ad adriaticū tēdit pelag'. Luca. Apu-
lus adriacas exit gargan' ī vndas. Gargani aūt iapygis
figura ē ꝓ gargani iapygij: & hæc iapygia apulia: a q̄ &
iapyx vēt' noīat' ē nā iapydia venetiæ regio ē ab op-
Iapydia. pido dicta vñ ē. Tū ſciat aerias alpes & norica ſi qs: Ca
ſtella in tumulis & iapydis arma timaui. O fortunatæ
gētes quæ habitatis regna ſaturnia. i. o viri ſemꝑ pace
gaudētes. Nā legim' Aureaq; vt phibēt illo ſb̄ rege fue

re. i. ꝓuocare: bella ignota. i. īcognita q̄ ſi no
ueritis lōge fugeritis: qa nos qdē victores ſu
mus ſed nos oēs qcūq; violauim' ferro. i de-
uaſtauim' agros iliacos. i. Troianos expēdi
mus. i. perſoluimus & luim' per orbē. i. ꝑ va
rias partes mūdi: ſupplicia infanda. i. q̄ ī effa-
ri nequeā præ magnitudine: aut quæ affan-
da nō ſunt pre turpitudine: & expēdimus pe
nas ſcelerū. i. d' celerib' ī Troianos cōmiſſis:
exñtes man'. i. multitudo armata: miſerāda
vl'. i. ēt Priamo: mitto. i. ꝑtermitto & dicere
nolo ea q̄ exhauſta. i. trāſacta ſūt bellādo ſub
altis muris. ſ. Troie: hoc ē q̊t ſtrages d' nobis
illic edite ſint q̄uis fuerim' victores: & mit-
to. i. omitto dicere: q̊s viros Simois ille. ſ. no
tiſſim' fluui' troie: p̄mat. ſ. obrutos aqs. i. ī-
merſos cōtineat. q. d. plurimi ſuccubuerunt
pri' q̄ vincerem' & victores oēs īfanda ſup
plicia expēdim'. Sydus. i. aut cōſtellatio ſeu
tēpeſtas verna cui minerua dñat̄: aut aries ſy
dus minerue qa ei addicit̄: triſte. i. inimicū &
triſticiā afferēs ſcit ſup. quales penas dedi-
mus: vt ī prīo dictū ē de Aiace Oilei filio: &
cautes euboice. i. q̄ ſūt ī euboea: hoc ē capha
re' vltor. ſ. iiurie minerue illate aut nauplio
ꝑpt̄ mortē Palamedis vt in ſcd'o dictū ē: ſcit
aut ſciunt q̄s penas dedim': qa plurimi illic
naufragiū paſſi ſūt & alij ī diuerſa exilia acti.

Auſones. runt Sæcula: & bñ hoc laudat: qd' eis pſuadere deſyderat. Antiq auſonij: q primi Italiā tenuerūt auſo-
nes dicti ſūt. Q uietos: qb' ē amor pacis a maiorib' tradit' ꝓpter regnū. Saturni ignota laceſſere bella
ſ. Troianoꝝ: nō oīa gñaliter bella. Nā legim' Captiui pēdēt curr' curuæq; ſecures. Suadet: vobis ſub-
audi: nā vos a ſupiorib' nō pōt ſubaudiri qa nō te ſed tibi dicim' ſuadeo: violauim': Q uaſi ſacra: Nā
violare de rebus religioſis dicimus: & ingēti arte dicit ne aut victoriā ſuā ſileat: aut nō ꝓcedēdo con
tra eos quos vicit confiteat̄ ignauiā dicēs nō eſſe cōtra eos pugnādum quos vincere perniciosiſſimū
eſt. Q uos ſimois p̄mat ille viros. i. toto orbe celebris: alibi Vbi tot ſimois correpta ſub vndis Scuta
virū galeaſq; & fortia corpa voluit, Scelerū pœnas expēdim' oēs: Luimus oēs pœnas quæ ſunt ſtatu-
tæ ſcelerib'. Alij ſceleris oīs legūt: nā oēs ad græcos nō pōt referri: qa ñ oēs ptulere ſupplicia. Vel Pria
mo: miſerāda man': etiā Priamo: vt Carmina vel cœlo poſſunt deducere lunā. Eſt aūt Pacuuij: qui ait
Caſſan- ſi Priamus adeſſet: & ipſe eius cōmiſereſceret. Scit triſte mineruæ ſydus fabula hoc habet ꝓpt̄ Caſſan-
dræ ſtu- dræ ſtuprū græcis iratā eē mineruā: vel q eis victores ſacrificare noluerūt p ſupbiā: vñ eos redeuntes
prum. grauiſſima tēpeſtate fatigatos p diueſa diſpſit. Hora. cū Pallas vſto vertit irā ab Ilio. Reuera aūt cōſtat
græcos tēpeſtate laboraſſe æqnoctio vernali: qñ māubiæ mineruales. i. flumīa tēpeſtates grauiſſimas
cōmouēt: vñ perite dicēdo ſydus vtrūq; cōplex' eſt: nā ſydus & tēpeſtatē ſignificat & reuera ſyd': hæc
aūt numina q̄ īter ſydera ñ videm': licet ſua ſigna ꝓpria nō habeāt cū alijs ptāte ſūt pmixta: vt Ophi-
Caphare ulcus ipē ē Aeſculapi': gemini apollinis & herculis eē dicunt̄ ſic Mineruæ aries eē dignoſcit̄. vltroq;
us. caphare': τοαυτο eſt cautes euboicæ. Nam euboea iſula eſt: in qua mons eſt Caphare' circa quē græci
piere naufragio. vltor aūt iō dixit: qa naupli' Palamedis pater dolēs filiū ſuū factōe interemptū: vt in
ſecundo memorauimus cū videret græcos tēpeſtate laborare montē Caphareū aſcēdit eleuata facula
ſignū dedit vicini portus: qua re decepti græci inter aſperrimos ſcopulos naufragiū pertulerunt.

Militia ex illa diuerſum ad littus abacti:
Atrides protei Menelaus aduſq; columnas
Exulat. ætneos vidit cyclopas Vlyſſes:
Regna neoptolemi referā verſoſq; penates
Idomenei: lybicove habitātes littore Locros?
Ipſe mycenæus magnorū ductor achiuum
Cōiugis infandū prima intra limina dextra
Oppetijt: deuicta Aſia ſubſedit adulter.
Inuidiſſe deos: patrijs vt redditus oris:
Cōiugium optatū: & pulchrā Calydona viderem.
Nunc etiam horribili viſu portenta ſequuntur:
Et ſocij amiſſi petierunt æthera pennis:
Fluminibuſq;

¶ Militia ex illa diuerſū ad lit' abacti: Atri- ASCEN
des prothei &c. Proſequit̄ reliquā partē re-
ſponſionis. Diomedis qua recitat pœnas q̄s
ipſi græci dederint. vnde Donat'. Munera DONA.
quæ patrijs qui auxiliū nō dat: dat conſiliū.
Hic pietate prior: vt facile ſit impetrare pa
cem. Hoc ille. Ordo aūt eſt. Nos abacti ſum' Ordo.
ad diuerſum littus. ſ. lōge a patria noſtra: ex
illa militia. ſ. infauſta quam geſſimus apud
Troiam: Menelaus atrides. i. Atrei filius ha
bit' q̄uis nō ſit: exulat aduſq;. i. vſq; ad colū-
nas prothei: ideſt ad pharon ac fines Aegy-
pti: quo Iouis volūtate ne ab Aegyſtho oc-
cideret̄ puenit: Vlyſes vidit cyclopas etne-
os: ideſt in ethna Sicilie monte habitantes
vbi a poliphemo cyclope ītercepus erat vt
in tertio viſum eſt. Vultis ſup. aut ad qd re-
ferā regna. Neoptolemi ſcilicet Pyrrhi ab
Oreſte occiſi: & pœnates: ideſt deos domeſti
cos Idomenei Regis Cretenſiū verſos. i. euer
ſos ipſo pulſo: vepro vel: locros ſocios Aia-

cis Oilei.ſ. ozolos:hītātes ſup.in littore ly‑
bico.ſ.iuxta pētapolim.q.d.fruſtra de ijs di‑
cam:cū maiora ſint dicēda.Nā ipē Myceneꝰ
ſ.dn̄s ductor magnoꝝ achiuū ꝓ achiuoꝝ.ſ.
Agamemnō:oppetijt.ſ. terrā.i.occiſus ē:de‑
xtra cōiugis.ſ.Clytēneſtre: infandū .i. q̄ res
infanda eſt intra pria limina.i.cū primū do‑
mū ſuā īgrederet adulter.ſ. egyſthus ſubſe‑
dit.i.remāſit inhabitās:Aſia ꝗa Troia deui
cta.q.d.Aſiā potuit vincere ſed nō adulterū
pellere.Et vultis ſup.vt referā deos inuidiſſe
ſup.mihi.i.noluiſſe q̄ſi ꝑ inuidiā:vt ego red
ditus oris patrijs viderē coniugiū optatū.i.
caſtū cū priſca cōiuge:& Calidona.ſ.ciuita‑
tē meā:pulchrā.i.impollutā adulterio cōiu
gis.q.d.fruſtra id fieri cū notoriū ſit multo
aliter eueniſſe:ꝗa ꝓpt̄ adulteriū coniugis au
ditū coactꝰ erat patriā ſuā fugere & alienas
terras petere.Nūc etiā.i.īſuꝑ portēta ſequū
tur.i.ꝑſequūtur me viſu.i. viſiōe & mōſtro
horribili:& ſocij amiſſi.i.q̊s amiſi : petierūt
ethera pēnis.i.auolauerūt in aues q̄ diome‑
dee dicunt̄:mutati:ſed vt Seruius dicit poſt
Diomedes & aues eius. mortem Diomedis de ꝗbꝰ dicit Landinꝰ ſic
Ariſtoteles in libro de mirabiliū auditu ait
Diomedem ab Aenea occiſum & loca in ꝗ‑
bus impauerat occupata.Interfecto illi ho‑
nores diuini in inſula ab eo Diomedea ap‑
pellata:& tēplū cōſtitutū eſt:eius aūt ſocij in
aues cōuerſi inſulā illā incolūt Diomedeeqꝫ
a Latinis:a Græcis erodij vocant̄: Græcis il
luc adnauigātibus lete applaudunt ceteros
oēs infeſtāt.Sūt ꝗ dicāt hoc iccirco ita fictū
eſſe ꝙ magna celeritate nauigātes Pyraticā
exercebāt:& ſolis græcis parcebāt.Theodō
tius aūt author ē:illas ſingulis ānis aquā ro
ſtris ī tēplū illud inferre:& ſic luſtrare: Soli‑
nus vero ſcribit has aues nuſq̄ alibi niſi ī in
ſula Diomedea apꝑere:q̄ e regiōe Cāpanie ē.
Formā aūt ijs eādē:q̄ fulicis eē:colorē cādi‑
dū igneos oclos:roſtra dētata: ac gregatim
volitare duobꝰ ducibꝰ altero ꝗ a frōte agmē
ducat altero ꝗ a tergo vrgeat.Preterea eas ī
cauernulis a ſe effoſſis nidificare duplici reli
cto aditu:vno ab oriēte:q̊ egrediant̄: altero
ab occidēte q̊ regrediāt̄:Græcis veluti cōci
uibus applaudere:reliqs īmicari. Quotidie
edē celebrāt alis madidis ꝗbꝰ excuſſis aquā
illā luſtrāt.Refert Strabo ꝙ in Venetis oris
Diomedi diuinos ſtatuūt honores & cādidū
equū illi īmolāt. In fine aūt.vi.ibri:& mlta
alia refert d' Heroe.& duas eē īſulas ī mari ꝓ
pinq̊ Lucerie Diomedeas appellatas q̄rū al‑
tera hītet̄: Altera ſit deſerta : & ī q̄ Diomedē
ꝗdā diſpuiſſe aiūt comiteſqꝫ ī aues eē cōuer‑
ſos.Que hodie q̊qꝫ māſueſcāt:& hūanā quo
dāmō vitā agere:& erga benignos māſuetu
dīe vti:a malignis & ſceleratis refugere.Hec
ille.Sed ad Ordinem redeo.Et ſocij aues.i.in
aues verſi vagant̄ flumībꝰ.i.ꝑ flumīa & im
plent ſcopulos vocibus lachrymoſis qd' ꝗa
pre dolore cōtinuo dicere nō potuit īterpo‑
ſuit.Heu dira.i.execrabilia & ꝓcurata deoꝝ
ira:ſupplicia meoꝝ.ſ.ſubditoꝝ aut ſociorū.
Hec.ſ. dicta mala fuerūt mihi adeo.i.oīo ſpe
randa.i.timenda ex illo tpe cum ego demēs
appetij ferro.i.vulneraui:corpa celeſtia ſci‑
licet ipſius Veneris:& cū ego violaui vul‑
nere.i.vulneraui dextrā veneris.ſ.æneā ꝓte
gētis vt ſcribit Homerꝰ:vero ꝓ ſed ne me ī‑
ꝗt īpellite.i.ne īpellatis me ad tales pugnas.
ſ.cōtra deoꝝ gētē & veneris filiū æneā nec vl
lum bellū

Fluminibuſqꝫ vagantur aues (heu dira meorum
Supplicia) & ſcopulos lachrymoſis vocibꝰ implēt.
Hæc adeo ex illo mihi iam ſperanda fuerūt
Tempore:cū ferro cœleſtia corpa demens
Appetij:& veneris violaui vulnere dextram.
Ne vero:ne me ad tales impellite pugnas:
Nec mihi cū Teucris vllum poſt eruta bellū
Pergama:nec veterū memini:lætorve malorum:
Munera q̄ patrijs ad me portaſtis ab oris
Vertite ad Aeneā:ſtetimus tela aſpera contra:
Cōtulimuſqꝫ manus:experto credite: quantus
In clypeū aſſurgat:quo turbine torqueat haſtam:
Si duo præterea tales Idea tuliſſet
Terra viros:vltro Inachias veniſſet ad vrbes
Dardanus:& verſis lugeret Græcia fatis:
Quicquid apud duræ ceſſatum eſt mœnia Troiæ
Hectoris Aenæqꝫ manu:victoria Graium
Hæſit:& in decimū veſtigia rettulit annum.
Ambo animis:ambo inſignes ꝑſtātibus armis.
Hic pietate prior:coeant in fœdera dextræ
Qua datur:aſt armis cōcurrant arma cauete.

Et reſponſa ſimul quæ ſint Rex optime Regum
Audiſti:& quæ ſit magno ſententia bello. Venulus.

❡ Atrides ꝓ thei menelaus.Agamēnō & Menelaꝰ vno
ꝗdē fataliter fuerāt ſupplicio deſtinati: Nā Atreus & SERVI.
Thyeſtes frēs fuerūt ī ſe inuicē ſæui adeo vt Thyeſtes Atridæ.
cū Europa frīs vxore cōcūberet q̊ facto dolēs Atreus li Menelaꝰ.
beros ꝓprios ei epulādos appoſuit.Sed cum Thyeſtes Agame.
poſt cognitū facinꝰ reqreret vltionē a dijs:ei Appollo Thyeſtes
rn̄dit poſſe alio ſcelere illiꝰ facinoris vindicē naſci.ſ. ſi Aegiſthꝰ.
cū pelopeia filia ſua cōcūberet:q̊ facto natꝰ ē Aegyſthꝰ
fatalis in atrei geminā ꝓlem:ſed Iupptter Menelai fata
miſeratꝰ eſt ꝓpter Helenæ iugale cōſortiū & eum ꝑ di‑
uerſa errare maluit:q̄ ægyſthi manibꝰ interire:hic er‑
rans ad ægyptū vſqꝫ ꝑuenit vbi Proteus deus marinꝰ
regnauerat:cui rapta aliquādo a Theſeo Helena dicit̄
commendata:vnde quidā dicūt ꝙ ad eam quærēdam
Menelaus ægiptum ꝓfectus ſit poſt bella troiana.ꝗdā
volunt non eſſe a Paride raptā Helenā ſed aliā cauſam
belli fuiſſe Troiani illam.ſ.ꝙ Herculem quærentē Hy
lam ſuſciꝑe noluerunt.Qui aūt volunt eam raptam a
Paride hoc dicunt ꝙ recepta a Proteo ꝑ Theſeum ad
Menelaum tranſitū fecerit:& ſic eam Paris rapuerit:ſe
cundū qd' vt ſupra diximus Menelaus ad ægyptū lo‑
uis voluntate peruenit videlicet ne ab ægyſtho poſſet
interimi.Quod aūt ait Protei colūnas:rōne nō vacat: proteus.
nam Herculis columnas legimꝰ & in ponto & Hiſpa Hercules
nia:hunc aūt Proteū inuictum fortiſſimūqꝫ cōſtat fuiſ
ſe.Nouimus autē ꝙ oēs fortes Hercules dicebant̄. Vn
de videt̄ hoc affectaſſe Ver.vt ꝓ finibus Protei colum
nas diceret quas habuit Hercules vt oſtenderet eū etiā
Herculē dictū.Aduſqꝫ colūnas ꝓtei vſqꝫ ad fines ægy‑
pti hoc eſt vſqꝫ ad Pharon ante inſulā:nūc partē alexā‑
driæ Luca.Nūc clauſtrum pelagi cœpti Pharon inſula
quōdā In medio ſtetit illa mari ſub tpe vatis Proteos:
at nūc eſt pelleis ꝓxima muris.Protei aūt ē latinꝰ geni‑
tiuꝰ cōſtructꝰ per ſinæreſim.Aduſqꝫ aūt hic ē dictū quē
admodū

admodũ Siculoſ pſpexit abuſq pachynno. Nã cũ ppoſitio ppoſitõi nunq̃ cohæreat. abuſq & aduſq licenter admiſſum ẽ. Exulat: ꝓprie. Nã exulare dicunt q extra ſolum eũt. Sane ſciẽdum qa quo tpe Menela' iuit ad Aegyptũ pdidit Canobũ gubernatorẽ: a quo vicin a ciuitas nomẽ accepit q̃ hodie mutata lr̃a canopus nominat Cyclopas græce declinatõis accuſatiu' eſt. Vñ græcum habebit accentum. Nam latine cycoples diceret & verſus ſtare nõ poterat. Regna neoptolemi: ſubaudi euerſa qd' ex inferioribus intelligit. Pyrrho aũt qd cõtigerit manifeſtũ eſt: nam vt in tertio legimus: cũ vellet ducere Hermionẽ Menelai & Helene filiam & Oreſti añ deſpõſatã ab eo inter aras Apollinis interẽpt' eſt: vt ẽ Et ſcelerũ furijs agitat' Oreſtes Excipit incautũ patriaſq obtrũcat ad aras. Verſoſq. p. Idomenei. Idomene' rex Creteſiũ fuitq cũ tẽpeſtate laboraret vouit ſe ſacrificaturũ de re q ei primũ occurriſſet ſi reuerſus fuiſſet: ſed cũ cãu ei prĩo fili' occurriſſet: & eũ vt alij dicũt ĩmolaſſet vt alij ĩmolare voluiſſet ob crudelitatem regno a ciuibus pulſus eſt. vnde eſt Fama volat pulſum regnis ceſſiſſe paternis Idomenea ducem. Alij dicũt q ab ſcedẽs cuidã ſuum cõmẽdauerat regnũ: q p eius abſentiam occupauit ĩperiũ & reuerſũ pepulit. Ergo verſos penates: aut verſos & fnndit' direptos accipiẽdũ eſt: aut certe in aliena iura cõuerſos. Lybicove habitãtes littore locros: Vt ẽt in tertio dixim': Locri locri ſocij Aiacis oilei fuerũt epyzephiri: & Ozoli: ſed hi tẽpeſtate diuiſi ſũt adeo vt epyzephiri tenerẽt brutios: de qbus ait in. iij. Hic & naritij poſuerẽt mœnia locri. Ozoli vero deferrent pẽtapolim: de qbus nũc q̃rit dicẽs. Libycove habitãtes littore locros. Deuicta aſia ſubſedit adulter legit & deuictã aſiã: qd' ſi ita intelligim': vt ſubſedit ſit dolo poſſedit. Luca. Subſidere Subſider regnum Chalcidos euboicæ: vñ & ſubſeſſores dicuntur: q in inſidijs tauros interimũt: & hoſtiũ dolo ſubſeſſos vocamus: vt ſit ſenſus ab agamẽnone deuictam aſiã adulter Aegyſtus factõe poſſedit. Melius tñ eſt vt deuicta aſia legam' ſcd'm qd' ſubſedit erit remãſit vt extremus galeaq ima ſubſedit aceſtes: vt ſit ſenſus aſia ꝓpter adulterium ptulit bella q̃ remanente adultero finita eẽ nil pfuit vt cũ indignatõe ſit dcm: dũ primũ vindicat adulteriũ aliud rurſus emerſit. Prima inter li. in ipſo limine ĩperij. i. in littore qa ſcd'm Home. Clytemneſtra Agamẽnoni occurrit ad litt'. & illic eũ ſuſceptũ cũ adultero inter epulas interemit: quod & Iuue. tangit dicens

lũ, bellũ ſup. eſt aut erit mihi cũ Teucris: p' pgama eruta: ad me eruẽda oẽs ſe in aulide iureiurãdo aſtrinxerãt Græci: nec ego meminive, p vel letor veterꝝ malorꝝ. Lætor. i. nõ recordor cũ voluptate & delectatõe malorꝝ q̃ Teucris intulimus vertite ad Aeneam munera q̃ portaſtis ad me ab oris patrijs: nos ſtetim' cõtra aſpera tela. ſ. Aeneæ: & cõtulim'. ſ. cũ eo manus: credite expto. ſ. mihi q piculũ feci: q̃tus i. q̃ magn' & grauis aſſurgat in clypeũ vt. ſ. deſup irruat: & quo turbine. i. q̃ ĩpetu cũ gyro ipſe torq̃t haſtã. ſ. quã ĩpellit. Si idea tellus idea. i. phrygia: tuliſſet. i. pduxiſſet duo (vbi nũc dicim' duos) viros tales: pterea. i. pter hos: aut ſic pterea. i. inſu p ſi idea tellus Duo. tuliſſet duo viros tales ipſe Dardanus. i. populus dardani' aut ĩpe Aeneas veniſſet vltro ad vrbes iachias. i. argolicas quas inach' olĩ poſſederat: & Græcia lugeret fatis verſis. i. ĩmutatis ita vt q mõ victrix eſt victa eſſet. Quicqd ceſſatũ ẽ. ſ. ab expugnatõe: apd' menia Troiæ duræ. i. difficulter expugnabilis Victoria graiũ. i. grecorꝝ: heſit. i. imorata eſt manu Hectoris atq Aeneæ: & rettulit. i. extẽdit veſtigia. i. dilata eſt in decimũ annũ: ambo. ſ. tam Aeneas q̃ Hector inſignes animis atq armis præſtantibus in magnanimitate & virtute bellica pares erant: quod fere Homerus quoq prædicat: comparãs æneã Hectori: ſed ſupple hic. i. de quo loquor ſcilicet Aeneas prior. i. præſtantior ſupple eſt pietate: & ideo dextre ſupple veſtre coeant ĩ fœdera: id eſt feriant fœdus cũ ænea & ineãt pacẽ ſup. ea via qua datur id eſt q̃cũq rõne poteſtis. aſt. i. ſed cauete: arma ſup. veſtra concurrant armis id eſt cum armis. ſ. illi': hæc erant verba Diomedis q̃ nunc refert Venulus cõcludens: o rex optime. ſ. latine tu audiſti &: id eſt ſimul q̃ reſponſa ſupple ſint nobis data: aut quæ id eſt qualia ſint reſpõſa Diomedis' & quæ ſentẽtia ſit ſup. Diomedi magno bello. i. de bello hoc magno: qa ſuadet vt pacem ineamus.

Quippe ille dies auctoribus vltor patris erat cæſi media inter pocula. Alij autem dicũt q in ipſo ingreſſu. i. prima die in qua domus ſuæ limẽ ingreſſus ẽ: cõſilio Aegiſti ab vxore veſtẽ accepit clauſo capite: qua implicatus adulteri manib' interijt. Inuidiſſe. d. Sthenelei filius Cylabar' Aegiliã Diomedis Aegialia. vxorem cognouit adulterio: quo cõperto Diomedes reuerti noluit: ſed in Apuliæ ptibus ſibi ſedẽ cõdidit quod veneris dolo dr̃ eſſe pfectum: quam in bello Troiano vulnerauerat: vnde ait inuidiſſe deos Pulchrã ca. vi. vnam de ſupradictis ciuitatib' qbus impauit. Nũc ẽt horribili viſu portẽta ſequũtur. hoc loco nullus dubitat fabulæ huius ordinem a Vergilio eſſe cõuerſum: Nã Diomedis ſocios conſtat in aues eſſe cõuerſos poſt Ducis ſui interitum quẽ extinctum impatiẽter dolebãt. Hinc hæ aues hodie Diomedeæ. quoq latine Diomedeæ vocãt: quas Græci: erodios dicunt. Habitabãt aũt in ĩſula q ẽ haud lõge a Calabria in cõſpectu Tarẽtinæ ciuitatis: qnetiã de his auib' dr̃ q græcis nauibus læte occurrãt Romam veniẽtibus: Latinas vehemẽter fugiant memores originis ſuæ: & q Diomedes ab illirijs interempt' ẽ Portẽta ſequunt reuera eẽ portẽtũ eſt hoĩes in aues eſſe cõuerſos. Et ſocij amiſſi: Legũt nõnulli & admiſſis pẽnis ſed meli' eſt admiſſi. Lachrymoſi. i. dolẽtes vel ſuam mutationẽ vel regis ĩteritũ nãq hoc tãgit latẽter. Sperãda p timẽda: vt Hũc ego ſi potui tm̃ ſperare dolorem: Cœleſtia corpora Martis & Veneris: q numina vulnerauit in bello. veneris violaui vulnere dextrã. artificioſe agit: nam ſciens ea q̃ dicunt ĩ fine hærere aĩs ſuos caſus vltimos memorat Perite etiam venerẽ a ſe vulneratã tm̃ dicit ſupprimẽs nomẽ Martis q ei poterat eſſe glorioſius: vt videat oĩa q ptulit odio Veneris ptuliſſe contra cuius filiũ nũc vocat ad pugnã: vt negãs ẽt nunc paria formidare videat. Dextrã aũt ſcd'm Homerum qui ait ἐπὶ καρπῷ. Tales impellite pugnas: Quarũ eſt piculoſa victoria. Nec mihi cum Teucris vllum poſt eruta bellum Pergama: ne ei obijciat illa cõiuratio: quã apud Aulidẽ græci inierũt: dicit in Troiæ excidio ſacramẽtum cõiuratõis eſſe cõpletũ. Nãq in Troianos cõiurauerãt græci: Huc eẽ ſpectat qd' dicit nullũ ſe cũ Troianis habere bellum poſt dirutã Troiã. Nec veterũ memi. le. ma. nec meminiſſe volo victoriarũ meaꝝ: quarũ nullus obliuiſci conſueuit nec letor Troianoꝝ malorum, p Troianis malis q̃ nobis bellãtibus ptulerũt. Non eẽ põt de ſuis malis dicere: cũ & mala ſua nullus obliuiſcat: & ca Letor. malorum ipſe paulo añ memorauerit. Lætor aũt maloꝝ: figura græca eſt: ſic Horati' Agreſtũ regnauit ppꝉorũ. Pro agreſtibus populis. Munera q̃ patrijs ad me portaſtis ab o. hinc iam ſuaſio eſt & conſilium: nam finita eſt auxiliorum negatio. Vnde & paulo poſt venulus ita diuidit dicens. Et reſponſa ſimul quæ ſint Rex optime regũ Audiſti: & magno quæ ſit ſententia bello: ſcilicet audiſti: & quemadmodũ negauerit auxilia

rit auxilia

rit auxilia:& qđ dedit nobis de pace cōſiliū. Stetimꝰ tela aſpera cōtra Cōtulimuſqꝫ manꝰ:ſēſus ē. Et cominꝰ & lōginquo iter nos bella tractauimꝰ. Quātꝰ in clypeū aſſurgat:aut quātꝰ ē quotiēs in hoſtē pergēs erigit ſcutū:aut pugnādi executꝰ ē genꝰ. Qui.n.ſcripſerūt de arte militari dicūt ſūmū eē genꝰ dimicādi quotiēs calcato vmbone aduerſarij ſe in hoſtilē clypeū erigit Miles & ita cōtra ſtātis vulnerat terga. Si duo ꝑterea. hoc ē alios duos. Dardanꝰ ꝓ Dardanius ꝑ pſ:& poſuit principale ꝓ deriuatiuo. Sic Home. του γεκταγε Δαρδανιοσ ανηρ Ceſſatū ē. Tardatū eſt qa nō hēt quos imputet Troianis triūphos vult ei excidij tarditatē ꝓ victoria cedere. Veſtigia rettulit: retroacta eſt & repulſa. Hic pietateqꝫ prior iō Aeneā plus laudat ꝙ latinis perituris eſt vtile: vt eū credāt ſe poſſe facilꝰ exorare. Prior: ꝑſtātior: melior. Qua dat: qua pōt quacūqꝫ rōne ꝑmittit.

ASCEN. ¶ Vix ea le. &c. Cōmoto ex tali relatōe ppl'o cōſultat latinus de pace ineūda, cū Aenea & mittendis ad eū centū oratoribus cū muneribus & cōditōe pacis: q̄ eſt vt ſi oīno manere velit habeat locū edificāde vrbis & recipiat ī ꝑtē regni: ſin abire velit: hēat claſſem īpēſis latini reparatā & commeatū opeſqꝫ ad ꝑfectionē neceſſarias: de hac āt re dicit Donatꝰ īportunū: qđ defenſiōis nō habet portū & qđ ꝑiculoꝝ non inuenit rōnis ſuffragiū

DONA. Cum gēte deoꝝ: cauſa quare importunū ſit. Quæ em̄ poteſt inueniri defenſio. Nec victi poſſūt abſiſtere ferro: quia potuiſſet dici tā

diu

Vix ea legati, variuſqꝫ per ora cucurrit Poeta
Auſonidum turbata fremor: ſeu ſaxa morant:
Cū rapidos amnes fit clauſo gurgite murmur
Vicinæqꝫ fremūt ripæ crepitantibus vndis.
¶ Vt primū placati animi: & trepida ora quierunt:
Præfatus diuos ſolio Rex infit ab alto. Latinus.
Ante equidē ſumma de re ſtatuiſſe latini
Et velle: & melius fuerat: non tempore tali

Cogere

Cogere cōcilium: cum muros obſidet hoſtis.
Bellum importunū ciues cum gente deorū
Inuictiſq; viris gerimus: quos nulla fatigant
Prælia: nec victi poſſunt abſiſtere ferro.
Spem ſi quā accitis ætholum habuiſtis in armis
Ponite: ſpes ſibi quiſq;: ſed hæc qua āguſta videtis
Cætera qua rerum iaceant perculſa ruina
Ante oculos: interq; manus ſunt oīa veſtras:
Nec quēq; incuſo: potuit quæ plurima virtus
Eſſe fuit: toto certatū eſt corpore regni.
Nunc adeo quæ ſit dubiæ ſentētia menti
Expediam: & paucis (animos adhibete) docebo.
Eſt antiquus ager thuſco mihi ꝓximus amni
Longus in occaſum fines ſupvſq; ſicanos.
Aurunci: rutuliq; ſerunt & vomere duros
Exercēt colles: atq; horum aſperrima paſcūt
Hæc omnis regio: & celſi plaga pinea mōtis:
Cedat amicitiæ Teucrorū: & fœderis æquas
Dicamus leges: ſocioſq; in regna vocemus
Conſidant ſi tantus amor: & mœnia condāt
Sin alios fines: aliamq; capeſſere gētem
Eſt animus: pōtq; ſolo decedere noſtro
Bis denas Italo texamus robore naues
Seu plures cōplere valēt: iacet oīs ad vndam
Materies: ipſi numerūq; modūq; Carinis
Præcipiant: nos æra: manus: naualia demus:
Præterea qui dicta ferant: & fœdera firment:
Centum oratores prima de gente latinos
Ire placet: paciſq; manu ꝓtendere ramos:
Munera portantes: auriq;: eboriſq; talenta.
Et ſellam regni trabeamq; inſignia noſtri.
Conſulite in mediū: & rebus ſuccurrite feſſis.

SERVI. ¶Præfatus diuos more antiquo: nā maiores nullam orōnē niſi īuocatis numinib' inchoabāt: ſicut ſunt oēs orationes Catonis & Gracchi. Nam generale caput in omnibus legim': vñ Cicero ꝑ irriſionē ait: ſi qd exvexere aliqua oratōe: Iouē ego optimū maximū. Ante eq dem ſumma d' re ſtatuiſſe latini: latēter arguit Turnūq; ſibi nō obtēperauit vt fœdus fieret ī ſeptimo vbi dixit Te Turne nefas te triſte manebit Suppliciū. Nā modo hoc tp̄s reuoluit. Vellē aūt ſtatuiſſe dixit vt vellē feciſſe: & eſt cōpendioſa locutio cū q̄rimur nō eſſe fcm̄ qd' fieri debuit. Bellū importunū. Cōcepit grauē iracūdiā: & ſic in hæc verba ꝓrupit. īportunū aūt qd' caret portu. i. qete. Vbi null' port' ē: ſicut cōtra opportunū cui comoditas & occaſio obuenit: vt port'. Nā hoc quodāmodo dicit in naufragiū fert iſta contētio: Quia ſupra audiuerat ꝑiculū eſſe ſupare Troianos. Cum gēte deoꝝ: q a diis originē ducūt. Inuictiſq;. At q ſupra legimus Bis capti phryges. Sed inuictos ideo dicit. quia ſequitur. Nec victi poſſunt abſiſtere. Poſſūt autem abſiſtere mire ait: ac ſi

Opportunum.

diu durabim' vt ſuccūbāt. Hoc ille addit q̄ cetū oratorum numerū ab ænea latin' didiciſſe vr̄: tot em̄ miſerat æneas ad eū vt in ſeptimo viſū ē. Ordo aūt ē. Legati vix ſup. rettulerāt ea. ſ. q̄ p̄dicta ſunt: & vari' fremor cucurrit ꝑ ora Auſonidū. i. auſonidarū turbata. ſ. qa pectora erāt de cōditōe belli: aut per ora turbatoꝝ: ceu. i. quēadmodum murmur fit gurgite. i. impetu aquaꝝ clauſo. i. p̄cluſo obiectōe ſaxoꝝ: cū. i. qn̄ ſaxa morant. i. īmorant: amnes rapidos. i. īpetuoſos: & cū ripæ vicinæ fremūt vndis crepitātib'. ſ. ex cōfractione: vt primū. i. vbi primū animi placati ſup. fuerūt: & ora trepida. i. trepidātia timore & ira gerūt. i. geuerūt: Rex. ſ. latin' īſit. i. incipit loq ab alto ſolio: p̄fat'. i. pri' allocut' diuos: o Latini. ſ. ppl'i: eqdem ego qdē &. i. ſimul vellē & fuerat meli'. i. p̄ſtātius ſtatuiſſe de ſūma re. i. d' ſalute reip. an. ī. priuſq̄ ad hūc ſtatū ꝑueniret: & ſup. nō cogere. i. cōpellere ī vnū aut cōgregare cōſiliū. i. multitudinē ad cōſilium couocatoꝝ: ſup. tūc cū hoſtis obſidet muros. q. d. cū ſerū ē: o ciues nos gerim' bellum īportunū. i. cōtra id qd' oportebat & n̄ ſuo t̄pe ſuſceptū cū gēte deoꝝ. i. a diis oriūda & cū viris īuictis. q̄s nulla p̄lia fatigant. i. laſſant: ſaltē nō defatigāt nec victi. i. quis ſuperati: nō tn̄ pn̄t abſiſtere ferro. i. ēt qn̄ vincunt & īferiores ſunt virib' adhuc rebellāt ſi vos habuiſtis quā. i aliquā ſpē ī armis Aetholū. i. Aetholoꝝ q cū diomede ī apuliā venerāt: ponite. i. deponite ſup. eā. & qſq; ſup. ſit ſibi ſpes. i. ſperet in virtute ſua & non in auxilio alieno: ſed videtis q̄ āguſta ſit hec. ſ. ſpes quā ī ſe qſq; locet. cetera. ſ. p̄ter ſpē quā ruina reꝝ iaceāt ꝑculſa. i. ad quā ruinā minētur: aut qūo iā labefacta: ſūt oīa an̄ oclos veſtros & īter man' vr̄as. i. videtis & tractatis res bellicas & ita noſſe poteſtis ī q̄ fragili ſint ſtatu. Nec ego īcuſo. i. arguo aut dāno quēq̄ virt' q̄ aut q̄ potuit eē plurima fuit. i. qcqd virtutis erat imp̄titū ē & exhauſtū: qa certatū ē toto corꝑe regni. Nūc adeo. i. ad id oīo deueniēs: expediā. i. expedite & paucis dicā q̄ ſnia ſit mēti dubie. i. qd ſentiā ī hac re dubia faciēdū & adhibete aīos ego docebo paucis. ſ. qd ſentiā. Ager antiqu'. i. diu a meis n̄ innouat'. q. d. īutilis mihi ē mihi ꝓxim' amni thuſco. i. thiberino: lōgus. i. lōge ꝓtenſus in occaſū. i. occidētē verſus vſq; ſup fines: ſicanos. i. ſicilienſes. i. ad Siciliam: quē ſupple agrum: arunci. i. antiquiſſimi illi populi Italiæ & rutuli ſerunt. q. d. ſine cōmodo meo: & exercēt vomere duros colles atq; paſcunt i. paſcuis deputāt & depaſcūt ꝑ greges ſuos aſperrima. i. incultiſſima horum. ſ. collium: omnis hec regio & plaga id ē regio pinea. i. pinis conſita: montis celſi id eſt alti cedat id eſt concedat amicitie Teucroꝝ aut couertatur ad amicitiam Teucroꝝ obtinēdam & dicamus. i. afferamus eis equas leges federis vt neq; victi plane neq; victores cēſeant & vocemus ſocios in regna. i. in ꝑtem regni: conſidāt. i. ſimul ſedem capiāt manſuri. & condāt menia ſi tātus amor ſup. conſidendi ī Italia eſt ſup. ipſis: ſin. i. ſed ſi anim' eſt ſup. eis: capeſſere. i. ire captū alios fines & aliam gentē & ſi poſſunt. ſ. fatis ꝑmittentibus: decedere noſtro ſolo: texam'. i. edificem' & cōſtruamus: naues bis denas. i. viginti: tot em̄ a troia ꝑmū exierāt: robore. i. ligno roboris fiſſilis: Italo. i. in Italia creto. ſeu. i. ſiue valēt cō plere

Ordo.

plere plures.ſ.naues.texam' ſup.eas oĩs ma/
teries iacet ſup.parata ad vndã.ſ.tyberinam
ipſi.i.ad nutũ & libitũ pcipiãt numerum &
modũ.i. formã carinis.ſ.edificandis nos de
mus era.ſ.ad roſtra faciẽda man'.i.oparios:
atq; naualia.i.trabes & loca atq; cetera ad cõ
ſtructionẽ nauiũ neceſſaria.Preterea placet
cẽtũ oratores latinos de pria.i.principali &
nobiliſſima gẽte.i.pgenie:ire.i.pficiſci ad
æneã.ſ.q ferãt.i.afferãt & dicãt dcã & firmẽt
ſup.cũ eo:federa.i.pacis pacta:& placet cẽtũ
oratores latinos ptendere manu ramos pa/
ciſq;.i.oliue pacifere:portãtes munera & ta
lenta.i.põdera & auri & eboris.& ſellã.ſ.cu/
rulẽ & trabeã.i.veſtẽ augur alẽ inſignia nr̃i
regni O ciues ſup.cõſulite in mediũ.i. in rẽ
cõem & nõ ad ſuum qſq; cõmodũ:& ſuccur/
rite rebus feſſis.i.debilib' & extenuatis bel
loq; depreſſis.

ac ſi diceret ẽt ſi vellẽt eos diſcedere a bellis natura non
patiť.Accitis:euocatis adiũctis:Spes ſibi qſq; ſubaudis
ſit.ſ.vnuſquiſq; in ſeipo tm̃ ſpem habeat:Sed hæc q̃ an
guſta videtis:Cætera abſolute dixit.i.exercitũ: auxilia
vires imperij q̃ ſi videtis afflicta:qd' reſtat niſi vt pacẽ
petam'? Ante oculos interq; man' ſunt oĩa veſtras: Ac
ſi diceret:nõ egẽt narratõe.Inť man':προχειρα.Nec quẽ
q̃ incuſo:excuſatio hæc oſtendit obliquã eſſe in Turnũ
orationẽ Latini.fuit:Exhauſta:& conſumpta eſt.Toto
certatũ eſt corpore regni:imperij oĩbus virib'.Dubiæ
menti:meæ.ſ.cogitatĩ.Eſt antiqu' ager thuſco mihi p/
ximus amni:hoc loco Donatus errauit dicens agrũ quẽ
Latinus donare diſponit eſſe in cãpania iuxta vientem
fluuiũ:cuius terras vicinas tuſci aliqñ tenuerũt:vt idẽ
dcm̃ ſit Thuſco mihi pximus amni.Agiť ẽt hoc argu
mento ꝙ illic eſt locus:q hodie ꝑpinetu vocať.Sed con
ſtat omnia loca eẽ cãpeſtria.Nec pcedit illud qd' dicit
Celſi plaga pinea mõtis.Vnde ſequẽda eſt potius Liuij
Siſennæ & Catonis auctoritas.Nam pene oẽs antiquæ
hiſtoriæ ſcriptores in hoc cõſentiũt.Cato em̃ in origi/
nibus dicit troianos a Latino accepiſſe agrum:qui eſt inter Laurentum & caſtra troiana:ẽt modũ agri
cõmemorat & dicit eum habuiſſe iugera vndecim.Thuſco mihi pxim' amni Tyberino.Lõgus in oc/
caſum:Ea pte qua in occidẽtem tendiť longior.Fines ſup vſq; ſicanos:Vſq; ad fines quos ſiculi aliqñ
tenuerũt.i.vſq; ad ea loca ĩ qb' nũc roma ẽ.Hæc em̃ ſiculi habitauerũt prius.Vñ eſt Et gẽtes venere ſi
canæ.Aurũci rutuliq; ſubaudi a ſupiorib':nam & ſupra ait.Eſt antiqu' ager mihi.Ergo ſuũ pollicetur
agrũ.Aut quẽ tanq̃ ſtipendiariũ habeãt rutuli & aurũci:aut ad quẽ colẽdũ quaſi regi operas dabant.
Vnde ſuperfluum eſt quod ait donatus non potuiſſe fieri.Vt præſente Turno ager rutulorum a Lati
no donareť Aeneæ.Duros exercent colles extenuat agri meritum quo vile videat eſſe qd' donat ne au
dictibus cãm pſtet inuidiæ.Hinc ẽt eſt.Atq; horum aſperrima paſcũt:vt ſupra.Aurũci rutuliq; ſerũt
id eſt nec operis ſuis excoliť.Cedat amicitiæ:in pcium cõcedať amicitiæ.Aequas dicamus leges.vt pa
ri inter nos ſocietate verſemur.i.vt ſit neuter iferior.Sociosq; in regna vocemus nõ ſtipẽdiarios vt in
quarto.Cuiq; loci leges dedim'.Pñtq; ſolo decedere nr̃o:ſcit eos fata ſr ad italiã veniſſe. Nam audijt a
Fauno externi veniẽt gñi:& Ilioneo.Sed nos fata deũ vr̃as exq̃rere terras Imperijs egere ſuis.Tñ pper
Turnũ ſimulat ignorantiã:vt ſe ẽt circa eũ æquũ pſtare videať.Multum eſt aũt qd' ait pñt.Iacet omnis
ad vndã materies:iterũ extenuat.Naualia dem':naualia dicimus loca vbi naues ſunt ſed mõ de græco
tranſtulit:& naualia poſuit p trabib' de qbus naues fiũt.Nã Homerus νήϊον dicit nauale lignũ: Prima
de gẽte:& ex numero & ex nobilitate legatoꝝ intelligiť negocij magnitudo Et ſellã regni trabeaq; iſi
gnia nr̃i bñ nr̃i romanoꝝ em̃ impatoꝝ inſigne fuit ſella curulis & trabea.Nã diadema vt aliaꝝ gẽtiũ
reges nõ habebãt:& ſciẽdũ ſellã curulẽ a curru dictã:ꝙ ij ea tm̃ vtebanť qui triumphali curru vecti fuiſ
ſent.Sicut etiam palmata diciť toga quam merebanť ij q de hoſtibus palmã reportaſſent.In medium:
in cõe vt in medium querebant ipſaq; tellus.

Tum drances idẽ infenſus:quẽ gloria Turni — Poeta
Obliqua inuidia:ſtimuliſq; agitabat amaris
Largus opum:& lingua melior:ſed frigida bello
Dextera:concilijs habitus nõ futilis auctor:
Seditione potẽs.genus huic materna ſupbũ
Nobilitas dabat.incertum de patre ferebat.
Surgit:& his onerat dictis atq; aggerat iras.
Rem nulli obſcuram: nec noſtre vocis egentem — Drances.
Conſulis o bone rex:cuncti ſe ſcire fatenť
Quid fortuua ferat populi:ſed dicere muſſant
Det libertatem fandi:flatuſq; remittat.
Cuius ob auſpiciũ infauſtũ:moreſq; ſiniſtros
(Dicã equidẽ:licet arma mihi morteq; minet)
Lumina tot cecidiſſe ducũ:totamq; videmus
Conſediſſe vrbem luctu:dum troia tentat
Caſtra fugæ fidẽs:& celũ territat armis.
Vnum etiã donis iſtis:quæ plurima mitti
Dardanidis:diciq; iubes vnũ optime regum.

ASCEN. ¶ Tum drãces.Poſt cõcionem latini addit
ſniam Drãcis q admonuit lauiniã quoq; cũ
cæteris donis æneæ cõcedẽdam aut turno ſi
eam ſibi vẽdicare velit cũ ænea ſingulari cer
DONA. tamine cõgrediẽdũ eẽ vnde Donat' ſic dicit
Ciues pijcis.hoĩes oĩ charitate amplectẽdos
vt rem vilẽ abijcis.In apta:manifeſta quod
nõ fortis ẽ ſed temerarij.Supplex magna no
cẽdi caliditas qua inimicũ ſũma ĩuidia one/
ret.Animos feruẽtẽ quãdã cõſiderationem
Deſolauimus agros:nã de ſolo certabať qd'
fcm̃ eſt deſertũ.Scilicet vt turno: neceſſario
poſita eſt ĩ fine exclamatio vt demõſtret cãe
priuatæ ipſi' Turni nõ eſſe adimiſcẽdũ publi
Ordo. cũ piculũ.Hec ille.¶ Ordo eſt. Tũ.i. deinde
poſtq̃ conticuit latinus:idem drãces ſcilicet
de quo prius meminit:infenſus.i.multũ of/
fenſus & moleſtus turno quem gloria turni
agitabat inuidia obliqua.i.occulta & nõ ap
ta:& ſtimulis.i.pũcturis inuidie latẽtis ama
ris.i.acribus & moleſtis exiſtẽs largus.i.lar
giter diues:opum:& melior.i.abundantior
lingua:id eſt ſermone facũdo:ſed dextra ſup
ple eius:erat ſup.frigida bello. i. ad bellum
tarda & inutilis:quæ res vſu venire ſolet:nã
raro pter ceteros diſerti boni ſunt bello nã
& bene dicere & fortiter agere raro in vnum
coeũt.habitus auctor non futilis.i.nõ ianis
nec pfuſus verboꝝ: cõſilijs.i.ĩ cõſilijs dan
dis potens ſeditione id eſt per ſeditionẽ aut
ad ſeditionem concitandam valens.Nobili

Adijcias:nec te vllius violentia vincat:
Quin natã egregio genero:dignisq̨ hymenæis
Des pater:& pacẽ hãc eterno fœdere iungas.
Qd' ſi tantus habet mentes:& pectora terror
Ipſum obteſtemur:veniamq̨ oremus ab ĩpo.
Cedat ius ꝓprium regi:patriæq̨ remittat.
Quid miſeros totiẽs in apertaq̨ pericula ciues
Proijcis:o latio caput horum & cauſa malorũ:
Nulla ſalus bello:pacem te poſcimus omnes
Turne:ſimul pacis ſolum inuiolabile pignus.
Primus ego inuiſum quẽ tu tibi fingis & eſſe
Nil moror:en ſupplex venio miſerere tuorũ:
Pone animos:& pulſus abi:ſat funera fuſi
Vidimus ingentes & deſolauimus agros.
Aut ſi fama mouet/ſi tantũ pectore robur
Concipis/& ſi adeo dotalis regia cordi eſt
Aude:atq̨ aduerſum fidens fer pectus in hoſtem.
Scilicet vt Turno contingat regia coniunx:
Nos animæ viles inhumata infletaq̨ turba
Sternamur campis: etiam tu ſi qua tibi vis
Si patrij quid martis habes illũ aſpice contra
Qui vocat.

SERVI. ¶ Obliqua ĩuidia:hoc ẽ q̃ nõ ex apto ĩpugnabat Turnũ:ſed eũ rei publicæ ſimulata defenſiõe lacerabat. Largus opũ:Abũdãs opibꝰ:diues nõ q multa donaret.Nõ futilis, auctor:nõ inanis:Nã futilis quoddã eſt vas lato ore fũdo anguſto:quo vtebanĩ in ſacris Veſtæ:qa aq̃ ad ſacra hauſta ĩ terra nõ ponĩ qd' ſi fiet piaculũ ẽ vñ& excogitatũ vas ẽ qd' ſtare nõ poſſet:ſed poſitũ ſtatĩ effũderet:ĩde & hõ cõmiſſa nõ retinẽs futilis dr̃ cõtra nõ futilis bonꝰ in cõſilijs nõ ĩanis. Seditõe potẽs:ꝑpotẽs ĩ mouẽdã nõ in cõprimẽdã ſeditionẽ Incertũ de pr̃e ferebat Nõ ignobile:ſed penitꝰ ignoratũ:Onerat dictis:hoc ſermone oñdit eũ eẽ exhortatiõe grauatũ Latini: Rẽ nulli obſcurã callide & oratorie agit ĩ oĩbꝰ & adulatorie rñdet dictis latini:ſupra em̃ ille dixerat Añ oculos interq̨ manus ſunt oĩa veſtras. Sane quaſi ꝑdictũ oratorẽ exꝑmit qa ſupra de eo dixit:& ligua melior. O bone rex Bñ addidit bone & auxit epitheto dignitatẽ:rex em̃ mediũ ẽ: nã & bonꝰ eẽ & peſſimus põt:Muſſãt:Mõverenĩ ſignificat:aľs dubitãt vñ muſſat rex ĩpe latinꝰ. Quos generos vocet. Interdũ ſuſurrãt vt de apibꝰ dr̃:& ꝓprie muſſare eſt obmurmurare:& muro eẽ vicinũ Elatuſq̨ remittat: aut ponat ſupbiã.aut nr̃os flatꝰ remittat.i.nobis reſpirare cõcedat. Cuiꝰ ob auſpiciũ ĩuidioſe Turni auſpicijs imputat qd' tãtus perijt exercitus:ac ſi diceret ſi malis tuis oĩbus nõ egrederenĩ poſſent forſitã ſupare virtute:ſane ſciẽdũ hũc exprimere quicqd verecũde celauit Latinus. Mores, ſiniſtros:contrarios:quia in principio Latino obtemperare noluit. Lumina ducum id eſt proceres, vt O lux dardaniæ. Conſediſſe vrbem: in luctum eſſe demerſam. Fuge fidens:illud reſpicit q̨ bella deſeruit iunone faciente. Fugæ autem figurate dixit pro fuga fidens. Et cœlum territat armis. dictum quidem Vergil. grauitati non congruit ſed perite hæc Dranci data ſunt verba:qui tumida vti oratione inducitur. Vnde ei paulopoſt Turnus dicit:Que tuto tibi magna

Futilis.

tas materna dabat huic genꝰ ſupnũ:ſed ferebat.i.efferebat ĩcertũ.i.penitꝰ ignotũ d' pr̃e qa neſciebaĩ qs eiꝰ eẽt pr̃:vñ pulchre fingiĩ loquacitatẽ a mr̃e nõ virtutẽ a pr̃e habuiſſe. Surgit(tũc tãdẽ verbũ affert:nã ordo eſt tũ Drãces ſurgit)& onerat.ſ. turnũ his dictis atq̨ aggerat.i.accumulat iras. O bõe rex tu cõſulis rem nulli obſcurã.i.oĩbꝰ manifeſtariam nec egẽtẽ nr̃e vocis.i.declaratõis: cuncti ppľi fatentĩ ſe ſcire qd fortuna ferat.i.pacem petẽdã eſſe:ſed muſſant.i.nõ audẽt dicere.i. palã mutire:ſed intra dẽtes murmurãt & in aures fidas ſuſurrãt. det libertatẽ fandi:atq̨ r̃mittat flatꝰ.i.vẽtoſas minas:det dico is ob cuiꝰ auſpiciũ & mores ſiniſtros.i.prauos & infauſtos nos videmꝰ tot lumĩa.i.columĩa ducũ cecidiſſe & totã vrbẽ cõſediſſe luctu.i.in luctu.(Quia vero latinꝰ dicere poſſet ſi turnꝰ libertatẽ dicẽdi adimeret drãci nõ ei tãtam audaciam in eũ ĩuehẽdi ĩterſerit ꝑ parẽtheſim eqdẽ.i.ego qdẽ dicã. ſ. qd' verꝝ ẽ & qd' reipu. cõducere ſentio:licet mineĩ mihi arma & mortẽ)ob cuius dicit auſpiciũ nos videmꝰ vrbẽ cõſediſſe.i.demerſam eẽ luctu dũ ĩpe fidẽs fuge:qa putabaĩ ꝑ fugã ereptus pugna tentat:quaſi cõgredi nõ audẽs caſtra troia.i.troiana & territat celũ.i.multum minaĩ armis. O optime regum q tã bñ tuis cõſulis adijcias iſtis dõis q̃ tu iubes mitti & dici ꝓplurima dardanidis ẽt.i.adhuc vnũ: adijcias, in qt vnũ.ſ.donũ nec violẽtia vlliꝰ vincat te qn i.quominꝰ & vt nõ o pr̃ des genero egregio & hyemenæis dignis.ſ.æneæ externi gñi & deoꝝ ꝓlis:gnatã.i.filiã tuã lauiniã & qn iũgas hãc pacẽ.i.cõcordiã eterno fœdere. ſ.affinitatis mr̃imõialis. q̃ ſi tãtꝰ terror. i. metꝰ de turno:hẽt mẽtes & pectora nr̃a.i.ſi tm̃ ĩpm timemꝰ vt ñ audeamꝰ qd' reip. cõducat facer̃ Obteſtemur ĩpm turnũ.i.obſecremꝰ ĩpm ꝑ ſalutẽ pr̃ie:& oremꝰ ab ĩpo veniã.i.hãc gr̃am vt.ſ.cedat.i.cõcedat regi ꝓpriũ ius:qd' eſt ex ſnĩa facẽ & remittat.i.cõcedat hoc pr̃ie.i.ꝓ ſalutẽ pr̃ie qd o caput & cã horꝝ.ſ.tãtorꝝ malorꝝ latio.i.italiæ. hoc ẽ o turne:ꝓijcis totiẽs ciues miſeros ĩ ꝑicula apta:Nulla ſalꝰ ẽ ſup. bello & nos oẽs poſcimꝰ te o turne.i.exigimꝰ a te pacẽ. & poſcimꝰ ſiľ pignꝰ pacis.ſ.lauiniã ſolũ ĩuiolabile.i.q̃ ſola ẽ ĩuiolabile pignꝰ pacis. Ego quẽ tu fingis tibi inuiſum.i.odioſũ & infenſũ & ſup.q nil moror.i. nõ recuſo eẽ ſ.ĩuiſus tibi dũ reip. cõſulã:en ego ꝑmꝰ vẽio ſupplex miſerere tuorꝝ & põe aĩos.ſ.magnos & elatos & abi.ſ.ab ĩſtituto:pulſꝰ.ſ. a fortiori nos fuſi.i.fugati & ꝓſtrati vidimꝰ ſat funera.i.ſatis funerũ & deſolauimꝰ. i.vaſtos dereliqmꝰ agros ĩgẽtes. aut ſi fama.ſ. noĩs tui mouet.i.ĩcitat te ad audiẽdũ:& ſi cõcipis. q.d.ñ hẽs qdẽ:ſed ſi cõcipis pectore tm̃ robur i.tãtã fortitudinẽ. & ſi r̃gia dotaľ.i.q̃ tibi in dotẽ deĩ cũ lauinia ẽ adeo.i. vſq̨ adeo cordi i.placito tuo.i.tm̃ tibi placet:aude atq̨ tu fidẽs fer pectꝰ ĩ hoſtẽ.ſ.æneã:aduerſũ.ſ.id ẽ ſcire licet cur id facias:vt.ſ. cõiũx r̃gia cõtigat turno. Aut ſic ꝑ amarã irriſionẽ. Scilicet.i. nõne ita dignũ ẽ q̨ vt r̃gia cõiũx cõtigat turno:nos aĩe viles & turba ĩhũata & ĩfleta ſternamur cãpis.i.ſtrati fiamꝰ turba ĩhũata & ĩfleta:ẽt.i.ſed & tu ſi q̃ vis ẽ tibi & hẽs qd.i.aliqd martis.i.aĩmi virilis & bellicoſi pr̃ij.i.pr̃is tui hoc ẽ qualis ẽ in pr̃e aut in pr̃ia tua eẽ ſolet aſpice cõtra.i.ex aduerſo illũ.ſ.æneã:qui vocet.i.ꝓuocet te ad ſingulare certamen.

bi magna volãt: itẽ ꝓinde tona eloq̃o: itẽ vẽtoſa ĩ lĩgua: deĩde dixim⁹ drãcẽ liberare ſe ad orõnẽ Latini Vñ nũc dicit. Cœlũ territat armis: qa audierat bellũ ĩportunũ. Ciues cũ gẽte deoꝝ. Mittit dardanidis dicíq; iubes: mitti aurũ: ebur & ſellã &c. dici de nau ib⁹ vel agro: Egregio gñõ digniſq; hymenæis: ergo turn⁹ vr̃ ĩdign⁹. Aeterno fœdere iũgas: Natæ. ſ. cõiũctõe. Nã munera: cõteni poterãt: ĩ æternũ pacis fœdera firmabũr gñis cõiunctõe. Hoc ãt dcõ latẽter ẽt latini pudorẽ exonerat. Qui turno ẽt ſuam ꝓmiſerat filiã dicẽs cãm reipublicæ ꝑpõderare debeř: & ꝓpter pacẽ ciuiũ Turno Aeneã eẽ ꝑferẽdũ. Terror: terror ꝓpriẽ ẽ q̃ ali s ĩferř vt ſi dicas ille hẽt terrorẽ. i. timed⁹ ẽ: vñ & terribiľ dr̃. Met⁹ ãt ẽ quẽ hñt timẽtes. Sed nũc vſurpatiue terrorẽ poſuit. Nãq; hoc dicit ꝙ ſi tm̃ Turnũ timem⁹. Veniãq; orem⁹ ab ĩpo. Cedat: aſp hic diſtinguit. Quid miſeros totiẽs ĩ apta ꝑicula ciues ꝓjcis. Quaſi viles & abjciẽdos ingẽti põdere vniuerſa verba ſũt poſita. Latio nõ vni ciuitati. Caput. ꝑncipiũ rei caput ẽ. Nulla ſalus bello: plus ẽ q̃ ſi nulla ſpes diceret. Pacẽ te poſcim⁹ oẽs: te poſcim⁹ q ſol⁹ es cã belloꝝ. nã æneas iã pacẽ ꝓmiſit. Solũ ĩuiolabile pign⁹. i. Lauiniã hoc ẽ qđ ait ſupra pacẽ hãc æterno fœdeř iũgas. Inuiſũ quẽ tu tibi fingis & eẽ bñ quẽ tu fingis: ne ei tãq̃ inimico minime credař. Hoc dicit nõ ſum qdẽ ſed ſi velis eſſe nõ recuſo. Nam hoc eſt & eẽ nihil moror. Fuſi: Fugati: Deſolauim⁹ agros vel dũ occidunř: vel dũ cogunř ad militiã. nã legim⁹ & latos vaſtãt cultorib⁹ agros: Dotalis regia cordi ẽ: Hoc ẽ regnũ latini Sic alibi: nõ hæc dotalis regia amatæ. Scilicet vt Turno cõtingat regia cõiunx: hæc cũ quadã irriſiõe dicunř. Inhumata infletaq; turba: atq̃ ſepulti ſunt oẽs q ĩ bello perierãt: vt legim⁹ ſupra: ſed hoc fcm̃ ẽ Aeneæ bñficio. Qui ſepulture eoꝝ reddit ſocios. Ergo q̃tũ ad turnũ ꝑtinet inſepulti ſunt. Nã cãpos ſua ꝑtãte retinebat Aeneas. Etiã tu Eia: Nã ẽt hortãtis ẽ aduerbiũ hoc loco. al's adhuc ſignificat: & eſt tp̃is. Vñ ẽt curr⁹ ẽt arma. apud maiores ẽt cõſentiẽtis fuerat: Qđ tñ ĩ his recẽtibus auctorib⁹ idoneis non inuenitur. Vis: Virtus.

ASCEN. ❡ Talibus & c. Subĩfert, rñſum turni multũ ĩ drãcẽ cõmoti q tñ prudẽter & callide rñdet nã cũ inficias ire negret oĩa dcã drancis ꝑſo nã vituperat docetq; ĩportunã ei⁹ facũdiam nec vſq;q̃q; verã nã ſe fugiſſe ꝑnegat: oñdit ꝙ paratum in hoſtes ꝓdire multãq; ſtragem edidiſſe: nec ꝑ ſe ſtare quomin⁹ ſit pax cũ nõ illator ſed defenſor ſit iniurie: deinde cõfutato drãce ad latinũ placide rñdet vt ĩ ſequẽ tibus videbim⁹

DONA. Donati aũt verba ſunt: Violentia Turni: Añ ardens magis exarſit. Oſtẽ dit aũt Drancẽ vti ꝑpoſtera eloquẽtia cum eo tp̃e manibus & nõ verbis ſit vtendũ. Iliaco tumidum tybrin ſangui. Magna põpa: in fert ſua facta. Hec ille.

Ordo ❡ Ordo ẽ. Violentia turni exarſit. i. excãduit talib⁹ dictis. ſ. ipſi⁹ drãcis: dat gemitũ. i. ingemuit & rumpit aut rupit: ſed rũpit veri⁹ vt prius exarſiſſe etiam rumpere intelligař: vnde dixit dat nõ dedit gemitũ rũpit ergo. i. violẽter exprimit pectore ĩmo. i. alto ſtomacho & ex intima intẽ tiõe & ſũma indignatõe: has voces. O drãce ſeu drãces: larga. i. abũdãs & torrẽs copia fã di fuit ſup. ſemꝑ tibi tũ. i. tũc cũ bella poſcũt manus. i. operatões nõ verba & patrib⁹ vocatis ades prim⁹. ſ. in conſultando: ſed curia nõ eſt replẽda verbis q̃ verba volãt. i. effutiuntur tibi tuto. i. extra ꝑiculum poſito magna. i. ampullata & iflata: dũ. i. iterea dum agger muroꝝ diſtinet. i. diuiſum & ſeorſũ a te tenet hoſtẽ: nec foſſe inũdãt. ſ. adhuc ſanguĩe ſ. in oppugnatõe interẽptoꝝ. Proĩde. i. ideo tona. i. alte ſona eloquio: ſolitũ. i. q̃ res eſt ſolita tibi aut tona ſolitum. i. rem ſolitã tibi. ſ. verboſam ſine re: & o drãce tu. ſ. qui meticuloſiſſim⁹ es necvnq̃ quicq̃ pulchri geſſiſti: argue me. ſ. q ſemꝑ audentiſſim⁹ habit⁹ ſum timoris. i. meticuloſitatis. q. d. id iniuſte & inepte facis. Nam dic mihi: qñ tua dextera dedit tot aceruos ſtragis. i. ſtratoꝝ hoſtiũ & qñ dedit ſup. tot agros inſignis id ẽ inſignitos paſſim tropheis. ſ. a te infugã verſorum: aut ſpoliatorum: ac ſup. mea dextra. q. d. id non poteris dicere. Et ſi dicas tibi non fuiſſe facultatem cum hoſte dimicandi vt mihi licet i. licitũ ẽ: tibi vt ſup. expiare: qd virtus. ſ. tua viuida poſſit. ſ. nec hoſtes querẽdi ſũt nobis longe: qa circũſtant vndiq; muros. ſ. ciuitatis noſtre. Imus in aduerſos: & cum illum vi deret imparatũ inq̃t quid ceſſas. i. differs exire in hoſtẽ: an mauors id eſt mars hoc eſt animoſitas

Poeta
Talibus exarſit dictis violentia Turni:
Dat gemitum: rũpitq; has imo pectore voces.

Turnus.
Larga quidem ſemper drances tibi copia fandi:
Tũ cũ bella manus poſcũt: patribuſq; vocatis
Primus ades: ſed non rẽplẽda eſt curia verbis:
Que tuto tibi magna volãt: dũ diſtinet hoſtẽ,
Agger muroꝝ: nec inundant ſanguine foſſe:
Proinde tona eloquio: ſolitũ tibi meq; timoris
Argue tu Drance: quando tot ſtragis aceruos
Teucroꝝ tua dextra dedit: paſſimq; trophæis
Inſignis agros: poſſit quid viuida virtus
Experiare licet: nec longe ſcilicet hoſtes
Quærendi nobis: circũſtant vndiq; muros.
Imus in aduerſos: quid ceſſas: an tibi Mauors
Ventoſa in lingua: pedibuſq; fugacibus iſtis
Semper erit:
Pulſus ego: aut quiſq; merito fœdiſſime pulſum
Arguet: iliaco tumidum qui creſcere tygrim
Sanguine: & euandri totã cum ſtirpe videbit
procubuiſſe domũ: atq; exhauſtos arcadas armis:
Haud ita me experti bitias & pandarus ingẽs
Et quos mille die victor ſub tartara miſi
Incluſus muris: hoſtiliq; aggere ſeptus:
Nulla ſalus bello: capiti cane talia demens
Dardanio: rebuſq; tuis. ꝓinde omnia magno
Ne ceſſa turbare metu atq; extollere vires
Gentis bis victæ: & cõtra ꝑmere arma latini.
Nũc & myrmidonũ ꝓceres phrygia arma tremiſcũt
Nunc & tytides & lariſſæus Achilles:
Amnis & adriacas retro fugit aufidus vndas:
Vel cũ ſe pauidum contra mea iurgia fingit.

Artificis

Artificis ſcelus & formidine crimen acerbat
Nunc̄ aiam talē dextra hac (abſiſte moueri)
Amittes: habitet tecum & ſit pectore in iſto.

SERVI. ❡Imo pectore voces: more ſuo habitū futuræ oratiōis oſtēdit. Larga qdē drāces ſemp tibi copia fandi. Tum cū bella manus poſcūt Sunt multa ſuavi optima: q̄ qm̄ p ſe nō pñt vitupari: ab accidētibus vituperant vt hoc loco qm̄ eloquētia p ſe optima ē: eā culpat ex tpe dicēs tūc incūbis eloquētie cū man' bella depoſcūt. Prib' vocatis. Prim' ades. bella penit' ignorās atq̄ formidans primus es inter ſenes ad danda conſilia. Magna volant Home. εϖεαϖτεροεντα ϖρουνΔα. Diſtinet arcet: depellit ꝓprie extra tenet. Nam dis ſeparātis eſt vñ & diduco & diſtraho dicimus. Neq̄ timoris Argue. vt Cātādo tu illum: arguo te genitiuū recipit vt arguo te cædis īſidiarū: & ē de græco. nā ita dicunt κατηγορωσεφονον. Q ñ ſiquidem: & p irriſionē in ilium confert laudes. Inſignis campos. Nobilitas: clarificas: nam verbum eſt inſignis & dicit ex autoritate eius debere ſñiam qđ de bello iudicat virtutis ignarus. Iſtis Δεικτικωσ. Pulſus ego: qa ille dixerat. Pone animos & pulſus abi: & agit cōiectura nam hoc vult intelligi: nō poſſe dici merito pulſum eū: q ſequēdo bella deſeruit. Aperte autem hoc dicit: pōt merito credi ꝙ pulſus ſit is cuius tot extant trophæa: Cū ſtirpe: occiſo em̄ Palante interijt eius cūcta poſteritas. Bitias ſubaudi ingens a cōſequētib'. Mille finitus numerus ꝓ infinito: Aggere ſeptus. vt veſtris o ciues vndiq̄ ſeptus aggeribus. Nulla ſalus bello capiti cane talia demēs. Dardanio. Quotiēs argumētum nō poſſumus ſoluere: aut contraria obiectōe: aut riſu aut maledicto: vt in hoc loco aduerſario reſpondemus. Cane ꝓ diuina. Proinde: itaq̄: & eſt ordo: Nulla ſalus bello ꝓinde omnia magno. Nec ceſſa tubare me. Cætera p parētheſim dicta ſunt. Extollere vires gētis bis victæ cōtra ꝑmere arma latini: hæc ē virtus eloquētie: arma aūt Latini inuidioſe dicit: vt Drācē Latino reddat īuiſum: nā debuit mea dicere: Myrmidonū ꝓcer. i. græcoꝝ prīcipes dicit aūt Patroclū & Achillē Nā licet ipſi aliūde fuerīt tñ Myrmidōibus imperarūt hoc aūt ponit inter īpoſſibilia. & vtiē græco deuerbio: ſic Hor. & ante pad' marina lauerit cacumina: & ſic eſt modo dcm̄: vt in quarto. Nunc lyciæ ſortes: nunc & ioue miſſus ab ipſo. Retro fugit aufidus vn. apuliæ fluuius cadens in adriaticum pelagus. Vel cū ſe pauidū cōtra mea iurgia fingit cōtra illud qđ ait. Det libertatē fandi. flatuſq̄ remittat Nam hoc dicit timorem ſuum naturalem inuidioſe in eam cām retorquet: vt meæ ꝑſentiæ nō illi' naturæ qđ timet eſſe videat. Hoc eſt em̄ qđ plenius iterat dicēs: & formidine crimen acerbat. Artificis ſcelus: nam ſceleratorum eſt ſimulare formidinem. Habitet tecum & ſit pectore in iſto: peſſima & vilis aīa habitet tecū in membris cōgruis: nam talē vilē & peſſimā accipimus: quam nefas eſt perire ea dextra: q̄ tantum viros fortes conſueuerat occidere.

Nūc ad te: & tua magne pater cōſulta reuertor.
Si nullam noſtris vltra ſpem ponis in armis:
Si tā deſerti ſumus: & ſemel agmine verſo
Funditus occidimus: neq̄ habet fortuna regreſſū
Oremus pacem: & dextras tendamus inermes.
Q̄q̄ o: ſi ſolitæ quicq̄ virtutis adeſſet:
Ille mihi ante alios: fortunatoſq̄ laborum
Egregiuſq̄ animi: qui ne quid tale videret
Procubuit: moriēs & humū ſemel ore momordit.

Sin &

moſitas bellica erit tibi ſemp in līgua vētoſa. i. vaniloqua: & iſtis. ſ. tuis pedib' fugacibus. i. aſſidue fugere ſolitis Pulſus ego. i. dicis ne ꝙ ego pulſus ſum: aut o fediſſime. ſ. nugator arguet qſq̄ merito. i. ꝓ merito & iuſte pulſum. i. in fugā verſum cū. i. qñ videbit tybrim tumidum. i. inflatū & craſſum creſcere ſanguine iliaco. i. troiano: & cū videbit totā domū euandri ꝓcubuiſſe cū ſtirpe. i. ꝓpagīe q a vnitū filiū īteremerat aut cū videbit arcadas exhauſtos. i. effetos & euacuatos ita vt nihil amplius poſſint armis Bitias & pandarus ingens. i. troiani illi duo maximi q aperiētes portas caſtroꝝ: ſtabāt ꝓ turribus & a turno interempti ſunt vt in. ix. viſum eſt. & mille ſup. viri quos ego victor incluſus muris & ſeptus. i. circūdatus aggere hoſtili miſi ſb tartara. i. ad īferos die. ſ. vno. i. ſpacio vni' diei expti ſunt me haud. i. ñ ita. i. talē vt pulſum dicas. Et ꝙ ſup. dicis. Nulla ſalus bello. non eo inficias ſed tu demens. i. qui quid iuſtum ſit nō cōſideras: qa bellū nō eſt īputandum defenſori ſed ꝓuocatori: qualis ē æneas q pactam mihi e gremio auferri contendit & ideo cane. i. ꝑdica talia capiti dardanio i. æneæ: & reb' tuis qb'. ſ. nulla ſalus eſt per bellum qa eas ꝓtegere nō audeas ꝓinde. i. & ideo qa ſine rōne loqueris: ne. i. ñ ceſſa turbare oīa magno metu atq̄ extollere vires gētis bis victe. ſ. ſub laomedōte & ſub priamo & ꝑmere. i. deprimere & vilipēdere cōtra. i. e cōtrario arma latini Proceres. i. primi ductores myrmidonū. i. illoꝝ ꝑplōꝝ theſſalie hoc eſt achilles & patrocl' tremiſcūt nūc. ſ. ſcđm iudiciū tuū arma phrygia q̄ tñ ſupauerūt tides. i. diomedes tidei filius & achilles lariſſeus. i. theſſal' ex lariſſa theſalliæ oppido tremiſcūt nūc phrygia agmina. i. nō vereris dicere victos victorib' eſſe terrori & ſi tibi qui vires troianas nimiū extollis credē velim': ꝑſuaderes: qa aufid' amnis fluui' ille apulie rapidiſſim' oīa aufindēs & ſecū trahēs: retro fugit ſup. vndas adriacas. i. fugit retrorſū ꝑ timore linquēs mare adriaticū: vel. i. ēt cum ſcel' artificis. i. ipē celeſt' artifex fingit ſe pauidū cōtra mea iurgia. i. fingit ſe nō audere verū dicere & acerbat crimē formidīe. i. īnuit crimē meū multo mai' eē ſi auderet: q em̄ cū timore loquūt credūt de re min' loq q̄ ſit O drance abſiſte moueri. i. cōturbari: tu nūq̄ amittes talē. i. tā vilē & meticuloſam aīam dextra hac. i. mea qua tā egregia geſſi. q. d. indign' es q tā nobili dextra occidaris: & ergo habitet aīa tua tecū tāq̄ ī digno ergaſtulo: & ſit in iſto. ſ. tuo tam vili pectore.

❡Nunc ad te. Poſtq̄ acerbe reſpōdit dictis drācis reuertit ad dicta latini ad quæ placide reſpondet: non tamen ſi donato credim' ſine ironia quadam vnde donati verba ſunt Nūc ad te. Ex turbulenta oratione ad mitē redit. Magne pater. occulta ironia eſt quaſi dicat quomodo magne pater qui non recte conſulis filiæ tuæ. Ille mihi ante: Multi de Mezētio intelligūt Procubuit moriēs: qua ſi intelligat non victum ſed ſua voluntate cecidiſſe. Deuoui: qualitas iſta verborū miſerationem potius q̄ pugnaturi audaciam demonſtrat Hec ille. ❡Ordo eſt. O magne pater ſcilicet latine: ego reuertor id eſt venio (nam nondū fuit) ad te & ad tua conſulta id eſt concilia aut res de quibus conſultum eſt. Si nullam ſpem ponis vltra id eſt poſt hac ī nrīs armis & ſi nos ſum' tā deſerti ASCEN. DONA. Ordo.

derelicti

derelicti ab auxilio deorꝝ & hoīum ꝓpriaq́ꝫ virture deſtituti:& ſi nos occidimꝰ.i.occubuimꝰ:funditꝰ.i.penitꝰ ad fundū vſqꝫ.aut fūdo tenꝰ:agmine.i.exercitu nr̄o verſo.ſ.in fugā ſemel:neqꝫ.i.& nō & ſi fortuna nō habet regreſſū.i.reditū cū fauore ad eū vnde diſceſſerit:oremꝰ pacē.ſ.ab hoſte noſtro: & tendamus.i.ꝓtēdamꝰ ei dextras inermes.i.imbelles aut victas āt dedititias q̄ q̄ o.i.vtinā (voluit multa dicere vt pote vtinā ſit mihi iterꝝ cum hoſte cōgrediēdi prās:ſic in qnto.q̄q̄ o ſed ſuperēt qbꝰ hoc neptūne dediſti)Si qcq̄ virtutis ſolite adeſſet ſup.nobis:ille ſup.cēſeret.i.haberet mihi.i.a me ān alios.ſ.pſtās & fortunatꝰ laborꝝ.ſ.executōe:aut laborū ꝓ laboribus:& egregius animi.i.hn̄s egregiū animum qui ne videret quid tale.ſ.deditionem hoſti factam:ꝓcubuit moriens & momordit ſemel.i.vno īpetu:humū ore.i.mordicus:hoc eſt morſu terram petens ne viro forti

Sin & opes nobis:& adhuc intacta iuuentus
Auxilioq́ꝫ vrbes italæ populiq́ꝫ ſuperſunt
Sin & troianis cum multo gloria venit
Sanguine:ſunt illis ſua funera:parq́ꝫ per oēs
Tempeſtas:cur indecores in limine primo
Deficimus aut ante tubā tremor occupat artus?
Multa dies variuſq́ꝫ labor mutabilis æui
Rettulit in melius:multos alterna reuiſens
Luſit:& in ſolido rurſus fortuna locauit.
Non erit auxilio nobis ætolus & arpi:
At Meſapus erit:felixq́ꝫ Tolumnius: & quos
Tot populi miſere duces:nec parua ſequetur.

Gloria

Gloria delectos latio: & laurētibus agris.
Eſt & volſcorū egregia de gente camilla
Agmē agēs equitū: & florentes ære cateruas.
Quod ſi me ſolū teucri in certamina poſcūt
Idq; placet: tantūq; bonis cōmunibus obſto:
Non adeo has exoſa manus victoria fugit:
¶ Vt tantā quicq; pro ſpe tentare recuſem.
Ibo animis contra vel magnū præſtet achillem
Facta vulcani manibus paria induat arma:
Ille licet: vobis animā hanc ſoceroq; latino
Turnus ego haud vlli veterū virtute ſecundus
Deuoueo: ſolum æneas vocat: & vocet oro:
Nec drances potius ſiue eſt hæc ira deorū
Morte luat: ſiue eſt virtus & gloria tollat.

SER. ¶ Conſulta reuertor: conſultor eſt qui conſulit. Conſultus qui conſulitur conſultum vero res ipſa de qua conſulitur. Si nullam noſtris ſpem ponis ī armis: inſinuatione vtitur. ideſt callido & ſubtili aditu ad perſuadendum. Vult eñ dicere melius eſſe interire ꝙ pacem rogare. qđ quia aperte nō audet latēter & paulatim ad hoc ſerpit. nāq; inter principiū & īſinuationē hoc intereſt ꝙ principiū eſt aperta rei narratio: inſinuatio vt diximus eſt callida & ſubtilis oratio. In armis: aut meis aut latinorū generaliter omniū. Si tam deſerti ſumus ꝓpter Diomedem qui ſolus negauit auxilia. Nec habet fortuna regreſſum. omnia que ſibi poſſunt obijci ponit: ſed cū ſolutionibus ſuis: nā & fortuna nō eſt immutabilis: & qui ſemel pellitur iterū pōt reuerti: & auxilijs non ſunt penitus deſtituti: & in ipſorū exercitu eſt adhuc plurimum ſpei. Eſt aūt ſyllogiſmus. Quāq̃ o ſi ſolite q̄cq̃ vitutis adeſſet: nō ſe inertie arguit: ſed queritur de virtute omiſſa per negligentiā O aūt dolentis eſt exclamatio. & intelligimus immoratā eſſe illic eius orationē: nam exarſit dolore: qa aperte nō potuit dicere moriendū potius eſſe ꝙ hoſtes rogādos qđ tamē dixit conferens ſe ad alias perſonas: & laudās eos quibus contigit perire: ne iſta cōſpicerent. Ante alios: Melior: omnibus preferēdus. Fortunatuſq; laborū: ſicut letor ve malorū: & eſt grecū. Tale vi. te laudare vel hoſtes rogare: vel qđ latenter inſinuat tradit alteri ſibi deſponſatam.

Mordere humum. Semel ore mo. cito cōfeſtim. i. qui tota mortis celeritate cōſumptus eſt: vulnerati aūt ſolent vel terrā vel arma mordere: ne dolorem eorum indicet gemitus. Luca. de Pompeio: Timuit ne quas effundere voces Vellet: & æternam fletu corrumpere famā. Vrbes italæ: quia Diomedes peregrinus fuerat: Nam hoc dicit habemus robur italum non grecum militem inertem & diſſolutum. Superſunt: ſuperabundāt. Adſunt vltra q̃ bela depoſcūt. Sin & troianis Mire agit poſt firmatas partes ſuas troianorum vires imminuēs Quid eñ proderat dixiſſeq; ſuperent latinis auxilia: ſi etiam troianorum integre vires. probarentur cum multo gloria venit ſanguine: ac ſi diceret non eſt iudicanda victoria: que per immenſa detrimenta contigit: & hoc eſt vnde laudat Salluſt. duces qui victoriam incruentato exercitu reportarunt Sunt illis ſua fune. ideſt troianis: legitur & illi aut eneæ intelligimus: aut aduerbium loci pro illic vt in ſecundo Patet iſti ianua leto: Pro iſtic. Parq; per oēs. t. alibi. Quanta per ideos ſæuis emiſſa mycenis Tempeſtas ierit campos.

Indecores. Indecores: decor decoris facit: ſicut autor autoris. decus decoris: ſicut pecus pecoris. ſimiliter facit in compoſitione indecor indecoris: ergo in neutro co breuis in maſculino producitur: vnde apparet ſyſtolē feciſſe Ver. nam indecores nominatiuus eſt pluralis a maſculino ab eo qđ eſt indecor: nā non poteſt hic indecus facere: Neutrum eñ in us terminatum maſculinum

forti vocē emitteret indignā: hoc eſt vtinā potius ꝙ dedititi⁹ ſiā & me hoſti ſubdā aut illū rogē: ego occubueri fortiter ſicut mezētius & lauſus occubuerūt. Sin. i. ſed ſi & . i. ſimul ſpes ſint nobis & iuuētus adhuc intacta eſt nobis: & ſi vrbes itale & populi italie ſupſunt nobis adhuc auxiliū. i. qui nobis auxilio ſint: Sin. i. ſed ſi gloria. ſ. victorie venit troianis cū multo ſanguine ſ. ſuorū effuſo: & ſi illis ſunt ſua. i. ꝓpria & merita funera & ſi par tēpeſtates fuit ſup. per oēs cur nos indecores. i. cōtra dec⁹ agētes deficim⁹ in primo limine. i. in principio belli cū iā ſemel dūtaxat bellatū ſit: aut tremor occupat artus añ tubā. i. priuſq̃ per tubā prouocaremur in arma. Dies. i. tēpeſtates varia: & varius labor. i. conatus & caſ⁹ eui. i. vite nr̄e mutabilis rettulit multa in melius. i. meliorē exitū ꝙ incepta ſint: fortuna reuiſēs alterna. i. alternati mō hos mō illos luſit. i. illuſit & depreſſit m̄ltos & locauit rurſ⁹. i. iterū. ſ. iā illuſos: i ſolido. ſ. ſtatu Aetol⁹. ſ. diomedes cū ſuis nō erit nobis auxilio. i. ponamus ꝙ non auxiliabit̄ nobis & arpi. ideſt populi arpēſes nō erūt nobis auxilio: at. i. ſed meſap⁹. ſ. fili⁹ neptūni & diomede preſtātior atq; felicior erit ſup. auxilio nobis: & tollūni⁹ felix. ſ. in bello: & nō īfelix vt diomdes erit nobis auxilio & duces quos tot ppl̄i miſere. i. miſerūt ſup. erunt nobis auxilio nec ꝑua īmo magna gloria ſequet̄ delectos latio. i. in ea italie ꝑte & agris laurētibus. i. ſine externo milite ſuꝑabūt. eſt. ſ. auxilio nobis camilla. ſ. virgo bellatrix: de egregia. i. preſtanti gēte volſcorū. i. illorū ppl̄orū italie agēs agmē. i. dux equitū: & agēs cateruas. i. copias coadūatas: florētes ere. i. armis ereis: ꝙ ſi teucri poſcūt me ſolū in certamina. ſ. ſingularia: vbi ignauiā teucrorū notat cū multi vnū petāt: aut oēs letētur piculū a ſe ī ducē cōiectū & ſi id placet. ſ. tibi o rex: & ego obſto tātū. ſ. q̃tū drāces dicit bonis cōibus. i. paci concordie ac ſaluti reip. victoria nō exoſa has manus nō fugit adeo. i. vſq; adeo & in tm̄ has manus. i. nō tā diſſortunatus hactenus in bello fui: vt recuſem tētare. i. anniti & conari (qua in re extenuat vires ſuas: & latēter ſe enea inferiorē fatetur) quicq;. i. q̃tūliber difficile pro tanta ſpe. ſ. pro rebus cōibus: ibo cōtra. ſ. ęneā aut obuiā eneę: animis: qa de viribus corporis veretur. vel. i. etiā ſi preſtet. i. exibeat. aut ſuperet viribus magnū achillē qui. ſ. hectora vicit & licet ille induat arma paria. ſ. armis achillis: facta manibus vulcani: qualia ęneas reuera habuit licet id ignoraret turnus: ſed ſciuit achillē habuiſſe arma vulcani manibus facta que illi thetis mater exorauerat. Ego turnus: haud ſecundus vlli. i. nō inferior vllo veterū virtute licet forte felicitate deuoueo aut vt donat⁹ legit deuoui. i. morte addixi. vobis. ſ. o latini & latio ſocero. i. pro ſalute veſtra. Si ſup. verū eſt: vt tu dicis drāce ꝙ ęneas vocat me ſolū: ego oro. i. opto & bñ volo vt vocet. i. ſine eū vocare paratus ſum: ſed nihil ad te: nolo nomē tuū interponas hoc eſt nec ſup. oro āt volo: vt drāces luat morte. ſ. hoc diſcrimē belli potius. ſ. ꝙ ego ſiue hæc eſt ira deorū. i. ſiue dijs iratis & nobis aduerſis bellare occepim⁹: ſiue hec ē virtus & gloria. i. ſiue ex hoc bello maneat quē q̃ per virtutē gloria drances nō tollat ſup. eā. i. nollo drāces aut ſuccūbat aut vincat vbi ſolus turnus vocet̄ qa preſtantius geret turnus q̃ ipſe onus belli: Et ita de ſe & de drāce preſente quaſi de alio in tertia perſona loquitur: vti moris eſt quotiēs in nomine aut noſtro aut eius ad quē loquimur ſiue dignitate ſiue indignitate pondus eſt.

linum ex ſe non facit: aut certe dicamus indecores declinationem eſſe. cuius nominatiuus ſingularis non inuenitur. In limine pri. Quaſi in ipſo initio & aditu infelicitatis: & ad illud reſpexit qd' ſupra dixerat. Semel agmine verſo Funditus occidimus. Multa dies illi rei vehementer incũbit quã dixerat nec habet fortuna regreſſum: dicens fortunã tam labores ꝙ felicitatem pro temporũ qualitate mutare. Dies tempus. Luſit. decepit: vt Quid natũ totiens crudelis tu quoq; falſis Ludis imaginibus Et in ſo. r. f. l. Subaudi & multos: & eſt ſenſus in ſolidum reuocauit oppreſſos & pauloante derelictos: luſit vero & decepit felices. Non erit. a. n. æ. &. a. Redit ad rem quia occurrebat: ſed negantur auxilia. Aetolum autem dicendo eius vires ex grecie commemoratione debilitat. At meſapus erit. f. t. Bene duo iunxit que querũtur in bello fortitudinem & felicitatem: nam de Meſapo iam legimus. Quem neq; fas igni cuiq; nec ſternere ferro vtrũq; autem contra Diomedem dicit: quẽ dicendo grecum inertem ſignificat. Infelicitatem vero eius ſupradicta legatorum verba teſtantur: Nec tarda ſequetur gloria: Liptotes figura. Minus enim dixit ꝙ voluit nam hoc ſignificat latina pubes celerrime victoriam adipiſcetur: quam vix greci poſt decennium ſint adepti. Eſt & volſcorum egregia de gente ca. vt in ſeptimo ſegregatã eam a virorum multitudine effecit: & quoniam a ſexu non poteſt: laudat ex gente. Quod ſi me ſolum teucri in certamina poſcunt. Quia audiuit illum aſpice contra qui vocat. etiam vtitur dictu: nã oblique promittit ſe ſingulari certamine dimicare velle: cum nolit: Similiter & in duodecimo ait dicens irriſorie: Sedeant ſpectentq; latini. Tantumq; bonis communibus obſto: & in tantum obſum commodis publicis. Vt niſi ſolus dimicauero concidat vniuerſa reſpu. Non adeo: non multum nam verecunde dicit aſſuetam eſſe manibus ſuis victoriam. Tanta pro ſpe vt ſolus dicat ſeruaſſe rempu. Ibo animis contra: ac ſi diceret ſi deſunt vires corporis. Vel magnum preſtet achillem: & preſto illum. i. melior illo ſum: & preſto illi dicimus: Cicero in ceſarianis Tãto ille ſuperiores gloria vicerat: quanto omnibus tu preſtitiſti. Vulcani manibus paria induat arma: bene addidit paria: nam etiam æneas habuit arma vulcania licet poſſumus dicere ꝙ hoc Turnus non ignoraret non tamen hoc valde idoneum comprobatur: Vobis animã hanc. ſ. l. Bene ſibi & fauorem conciliat populi: & a ſoceri nominis preiudicio Latini implicat. voluntatem: Vllive. u. ſ. dicimus & ſecundus illi & ſecundus ab illo. Nec drances potius ſiue hec eſt ira deo. Morte. l. ſiue hec virtus & gloria tollat. Senſus obſcure quidem dictus: ſed facilis & qui de vſu nunꝙ recedat: nam ita irati de inimico dicere conſueuimus abeat: nec bonis meis nec malis interſit rebus nolo ſit aut glorie meę particeps: aut in me inuidiam ex infelicitatis: communione commoueat: ſicut nunc de drance dicit: ſiue hæc ira deorũ morte luat id eſt ſi periturus ſum nolo inuidiam ſuſtinere: ſi drances pariter forte moriatur. Si vero me virtus & gloria cõitabitur nolo ignauus felicitatis aliene ſit particeps: ſi dum meis pugnat auſpicijs forte ſuperarit.

ASCEN. ❡Illi hec inter ſe &c. Recitat quõ dũ latin' cõſultaret: turnuſq; & drãces cõtenderẽt: ęneas mo tis caſtris vrbi imminebat que res vbi reſcita eſt varijs rumoribus commouit vrbẽ: turno copia colligẽte & ducibus cũ exercitu inſtructis ſeſe ad pugnã parãte: latino vero cõciliũ re infecta dimittente: vñ nihil extat Donati. ❡Ordo autẽ

Ordo. eſt. Illi. ſ. turnus & drãces: aut latini oẽs agebãt hec certãtes. inter ſe d' reb' dubijs. i. cõſultabãt & diſcertabãt: dũ ſup. ęneas mouebat caſtra & aciẽ i. inſtructã multitudinẽ populorũ: Ecce. q. d. ex improuiſo nuncius ruit. i. precipitãter currit: tumultu. i. tumultuoſe aut cũ tumultu: per tecta regia. i. per regiã latini & implet vrbẽ magnis terroribus nunciãs. ſ. teucros inſtructos acie: & manũ tyrrhenã. i. exercitũ hetruſcorũ: deſcendere totis cãpis a flumine tyberino vbi prima caſtra locauerãt: Animi. ſ. ppl'i & potiſſimũ vulgi turbati ſupp. ſunt: extẽplo. i. ilico e veſtigio: & pectora vulgi ſunt cõcuſſa. i. attonita & perplexa: & ire. i. furores: ſunt ſup. arrecte. i. accenſe ſtimulus haud mollibus. i. pũcturis duris & difficilibus toleratu: ipſi trepidi poſcũt arma manu. i. ſimul poſcũt & querũt: iuuẽtus fremit. i. cũ fremitu efflagitat arma: patres. i. ſeniores meſti flẽt & muſſant. i. taciti intra ſe murmurãt & querunt: magnus clamor tollit: hic. i. mõ vndiq;. i. ex omni pte: ſe in auras vario diſſenſu qa alij a turno: alij a drãce diſſentiebãt: tollit dicit ſe in auras haud ſec'. i. nõ ali' atq; ſup. ſe voces in auras tollũt cũ caterue. i. cõuolatus auium vt ſturnorũ cõſedre. i. ſimul ſedẽ ceperũt forte in alto luco: aut ꝙ cygni rauci. i. canori cum raucedine quadã dãt ſonitũ per ſtagna loquacia. i. ſtridula & ſonora cygnorũ voces referẽtia: ſup. in amne paduſe. i. illius partis aut vt dicũt brachij padi: piſcoſo. i. piſcibus abũdãti. Immo turnus ait tpe arrepto. i. oportũitate inuẽta: qa nact' erat occaſionẽ audacter increpãdi aut ſic: immo ait turn' o ciues cogite cõſiliũ tpe arrepto. ſed por ſententia preſtat: nã nõ cohortatur turnus vt ciues rapiant oportunitatẽ: ſed ipſe eã rapuit turnus igit' ait arrepto tpe. i. poſtꝙ ex ſubito aſſultu eneę oportunitatẽ habuit concilij diſſoluẽdi ait immo

Poeta. Illi hec inter ſe dubijs de rebus agebat
Certantes: caſtra æneas aciemq; mouebat.
Nuncius ingenti per regia tecta tumultu
Ecce ruit: magniſq; vrbem terroribus implet:
Inſtructos acie tyberino a flumine teucros
Tyrrhenamq; manũ totis deſcendere cãpis.
Extemplo turbati animi: concuſſaq; vulgi
Pectora: & arrecte ſtimulis haud mollibus iræ
Arma manu trepidi poſcũt: fremit arma iuuẽt'
Flẽt mœſti. muſſãtq; patres: hic vndiq; clamor
Diſſenſu vario magnus ſe tollit in auras.
Haud ſecus atq; alto in luco cum forte cateruæ
Conſedere auium: piſcoſove amne Paduſæ
Dant ſonitum rauci per ſtagna loquacia cygni.

Turnus. Immo (ait: o ciues: arrepto tempore Turn')
Cogite concilium: & pacem laudate ſedentes.

Poeta. Illi armis in regna ruunt nec plura locutus
Corripuit ſeſe: & tectis citus extulit altis.

Turnus. Tu voluſe armari Volſcorũ edice maniplis
Duc (ait) & rutulos: equites Meſapus armis:
Et cũ fratre Coras latis diffundite campis
Pars aditus vrbis firment: turreſq; capeſſant:
Cetera qua iuſſo mecũ manus inferat arma.

Poeta. Ilicet in muros tota diſcurritur vrbe.
Conciliũ ipſe pater: & magna incepta latinus
Deſerit

Deſerit:ac triſti turbatus pectore differt
Multaq; ſe incuſat;: qui non acceperit vltro
Dardanium æneam:generūq; aſciuerit vrbi.

SER. ¶ Caſtra æneas aciemq; moue.i. ducebat exercitū.vt nos caſtra mouem⁹.Lucanus.Brunduſium decimus iubet hanc attingere caſtris.i.decima deductione. Fremit arma iuuentus:hoc eſt fremebāt ad arma. Arma militaris vox eſt. Muſſant:modo queruntur.Diſſenſu vario: alij enim Turni dicta:,alij drancis dicta probant.Piſcoſove amne paduſe.Paduſa pars eſt padi : nam padus licet vnus ſit fluuius.habet tamē fluenta plurima:e quibus qui eſt paduſa quibuſdam locis facit paludem:que plena eſt cygnorum Stagna loquacia in quibus habitāt cygni loquaces. Rauci aūt των μεσων eſt:nam modo canoros ſignificat:alias vocis peſſime Iuuenalis.Rauci theſeide codri: ſicut venenum etiam de bono & malo dicitur:vt odor bonus & malus vocatur. Arrepto tpe:inuenta opportūitate.Sedētes pigri:vt īmuniſq; ſedēs aliena ad pabula fucus. Armari edice:figurate: dic vt armētur edice autem eſt imperatiuus.ne ab omnium cōiugationum infinito detracta re ſyllaba vltima fit imperatiuus vt amare ama:docere doce:legere lege:audire audi.Cum autē fac vel dic dicimus apocopen verba patiuntur . Maniplis ars quidem exigebat vt ma haberet accentum.ni longa quidem eſt:ſed ex muta & liquida : quod quotiens fit tertia a fine ſortitur accentum:vt latebre tenebre:tamen in hoc ſermone : vt ſecunda a fine accentum habeat verſus obtinuit Maniplis:ſigniferis:qui ſecundum antiquum morem in le-
Accentus regula. gione erant,triginta. Legio autem habebat,ſex cohortes:ſexaginta centurias licet in his rebus acceſſu temporis ducū varietas ſemper,mutauerit militie diſciplinam Equites meſapus in armis.Et cum fratre coras latis diffundite campis: Equitem in armis:ideſt armatum:nam figura eſt.Meſapus autem vt diceret vitauit homeoteleuton : nam vitioſum erat voluſe edice meſape ergo meſapus aut antiquus eſt vocatiuus : vt Heſperidum fluuius regnator aquarum.Item Socer arma latinus habeto: aut certe nominatiuus eſt pro vocatiuo : q̄q; etiam poſſit eſſe nominatiuus . vt ſit Meſapus & coras equitem diffundite pro diffundant.Melior tamen eſt ſenſus ſuperior . Cum fratre ſcilicet cum Catillo:nam legimus Catilluſq; acerq; coras Qua iuſſo:pro qua iuſſero:& eſt antiquum. Ilicet :confeſtim ilico quod ne diceret metri neceſſitas fecit. nam ilico dicimus Magna incepta:quia de pace cogitabat: que impleri non potuit. Multaq;:ſe incuſat.pro multū & eſt greca figura.Generumq; vr.propter vrbem Lucanus de Catone. Vrbi pater eſt vrbiq; maritus Gener au-
Gener. tem ideo dicitur:quia ad augēdum genus adhibetur.

ait immo o ciues cogite cōciliū.i.conſultate & laudate pacē ſedētes:& eſt modus imperādi qui vim prohibitiuā habet:nā vult dicere non eſſe modo tēpus cōſultandi.ſed bellādi aut ſaltē ſe defendendi.Nā illi.ſ.ſeuiſſimi graſſatores & hoſtes ruunt armis in regna.ſ.noſtra.Nec locutus plura corripuit ſeſe & extulit ſeſe altis tectis:& ait ad voluſū volſcū:tu voluſe edice. i.impera & precipe maniplis pro manipulis. i. manipularibus hoc eſt ſigniferis militibus:armari.i.vt armentꝰ.& duc&.i.etiā rutulos:meſap⁹ ꝓ eo qđ eſt & tu meſape: & coras cū fratre.ſ.catillo diffundite.i. diffuſe reducite equites latis cāpis.i. in latos cāpos:aut ſic meſapus & coras cū fratre diffundite pro diffundāt:latis cāpis equites:nā ſi vocatiui eſſēt diceret meſape & cora cū fratre q; aūt in tertia perſona de eis loquaꝰ indicāt ſequētia : vn̄ nō abſurde legereꝰ diffundāt vt ſit ſpōdaicus verſus:ſed nihil per me immitatū volo. Pars.ſ.ciuiū aut militū:firment:id muniant & obſtruāt aditus vrbis.& capeſſant.i.captum eant vt teneāt & deffendāt turres.ſ.murorū cetera man⁹.i.armata multitudo:inferat mecū: qđ fortis ducis verbū eſt . Nā & alexāder magnus & ceſar nō dixerūt ite ſed eamus in hoſtē inferat ergo mecū.i.vt ego:arma qua iuſſo pro iuſſero Ilicet.i.illic ſtatim:diſcurrit tota vrbe.i.ab omni parte vibis in muros:ipſe pater latinus deſerit conciliū.i.cetū procerū: & magna incepta.ſ. de pace tractāda:ac differt.ſ.in aliud ipſ exiſtēs turbat⁹ triſti pectore:& incuſat.i.arguit ſe multa.i.multū:ſe dico:qui.i.qa ipſe nō acceperit.ſ. in generū & regnū:æneā dardaniū ideſt a dardano ortū & eſt acciuerit vrbi: ideſt ad vrbem aut in vrbem ſuā generum:ideſt maritum filie & regem futurum.

Prefodiunt alij portas;aut ſaxa ſudeſq;
Subijciunt:bello dat ſignum rauca cruentum
Buccina:tum muros varia cinxere corona
Matrone:pueriq;:vocat labor vltimus omnes.
Necnō: ad tēplum ſummaſq; ad palladis arces
Subuehitur magna matrū regina caterua
Dona ferens:iuxtaq; comes Lauinia virgo:
Cauſa mali tanti.oculos deiecta decoros.
Succedunt matres:& tēplū thure vaporant:
Et mœſtas alto fundunt de limine voces
Armipotens belli preſes Tritonia virgo
Matrone latine Frange manu telū phrygij predonis: & ipſum
Pronū ſterne ſolo portiſq; effunde ſub altis.
Cingiꝰ ipſe furens certatim in prælia Turnus
Poeta Iamq; adeo Rutulum thoraca indutus ahenis
Horrebat ſquāmis: ſuraſq; incluſerat auro:
Tempora

ASCEN. ¶ Prefodiūt &c. Docet quomodo ex precepto turni latini & rutuli varijs ſtudijs ciuitatē munierunt:vtq; regina cum lauinia ceteriſq; nobilibus feminis ad templū palladis vt eā exorarēt perrexerint.Item qūo turnus armatus iāiāq; exiturus obuiā habuit camillam virginem ac bellatricem egregiā: de quibus omnib⁹ eſt hoc
DONA. ſolū Donati Dona ferens Putabāt mulieres poſſe donis & precibus fauorem a dea impetrare.
Ordo. hec ille. ¶ Ordo eſt Alij.i.aliqui ex ciuibus aut preſidio vrbis : prefodiunt portas.i.foſſas fodiūt ante portas qđ ſūme deſperatiōis indiciū eſt:aut ſubijciūt ſaxa & ſudes.i.ſtipites:buccina rauca.i.rauce ſonans dat bello.ſ. ineundo ſignū cruentum ideſt durum:& cruoris effundendi indicium tum.i.deinde matrone & pueri(quia labor vltimus.i.ſummus & maximus vocat omnes.i.omnis ſexus & etatis)cinxere muros varia corona. i. cetu in morem corone circūſtante Necnō.i.& etiā regina.ſ. amata ſubuehiꝰ.i.ſurſum vehiꝰ ad tēplū & ad ſummas arces palladis & hoc cū ſup.magna caterua.i.comitiua matrū ideſt matronarū ferens. i.afferens aut offerens dona.ſ.palladi apta : hoc eſt peplū:& Lauinia virgo ſubuehitur ſup. comes.ſ. matri iuxta.i. ꝓpe ipſam exiſtens.ſ.cā tanti mali.ſ.quantum bellum afferebat: & ideo deiecta.i.habens deiectos : hoc eſt deorſum in terram iactos oculos matres ſuccedunt.ſ.templo & vaporant tēplū

 thure

thure & fundunt. meſtas voces de alto limine. ſ. templi. Otritonia. i. pallas virgo exiſtẽs preſes belli armipotẽs. i. habens poteſtatẽ ſuper arma & bella frange manu. ſ. tua. i. irritum fac telum predonis. i. predatoris phrygij. i. troiani. ſ. ænee qui turno cõiugem & reginam preripere & predari conatur: & ſterne ipſum. ſ. predonem pronum. i. inclinatum ſolo. i. ad terram & effunde: ideſt eminenter funde ex equo. ſ. aut euacua vires eius: ſub altis portis. ſ. noſtris. Ipſe turnus furens in prelia cingitur. ſ. armis ſuis certatim. i. cum certamine ipſum armãtium: & iam adeo ipſe indutus thoraca ideſt munimen pectoris: rutulum. i. quali rutuli vtuntur: horrebat ſqua-

Tẽpora nudus adhuc lateriꝗ acinxerat enſem:
Fulgebatꝗ alta decurrens aureus arce:
Exultatꝗ animis: & ſpe iam præcipit hoſtem.
Qualis vbi abruptis fugit præſepia vinclis
Tandem liber equus: cãpoꝗ potitus aperto:
Aut ille impaſtus armentaꝗ tendit equarum:
Aut aſſuetus aque perfundi flumine noto
Fmicat: arrectiſꝗ fremit ceruicibus alte
Luxurians: ludũtꝗ iubæ per colla: per armos.

mis aheneis: ideſt ereis integumentis in modũ ſquamarum piſcium factis: & incluſerat ſcilicet priꝰ ſuras. ſ. ſuas: ideſt poſt tybias partes crurum: hoc eſt crura ſua: auro ideſt ocreis aureis & ipſe exiſtens nudus adhuc tempora: ideſt habẽs tempora adhuc nuda hoc eſt nundum galeata: quia

¶ Obuia cui Volſcorũ acie comitante Camilla
Occurrit: portiſꝗ ab equo regina ſub ipſis
Deſiluit: quam tota cohors imitata relictis
Ad terram defluxit equis: tum talia fatur:

¶ Preſodiunt

Preſodiunt alij portas.i.ante portas foſſas faciunt: que res nimiã indicat deſperationẽ. Bello dat ſignũ rauca cru. Buccina bene bello dat:nã buccina inſonans ſollicitudinẽ: ac bella denũciat ſicut in ſeptimo Qua buccina ſignũ dira dedit. Preliũ aũt tube indicant: vt At tuba terribilẽ ſonitũ procul ere canoro increpuit. Vocat.l.v.ſo.Oẽs ad laborẽ vltima neceſſitas cõuocat. Necnon ad tẽplũ:ſcd'm Home. qui indicat in ſumma deſperatione matres ad tẽpla cõcurrere: vt victoria que nõ põt viribus poſſit deorũ fauore conquiri. Subuehiť:proprie matrone eñ pilentis vehebanť ad tẽpla pergẽtes: vt Pilentis matres in mollibus: Dona ferẽs peplũ.ſ.ſicut dixit in primo: ideo omiſit hoc loco. Oculos deiecta decoros: ſicut Oculos ſuffuſa nitẽtes. De limine: ad preces feſtinãtiũ mulierũ oſtenditur deſiderium. Armipotens preces belli antonomaſia ſunt proprie Hec aũt omnis oratio de verbo ad verbũ de Homero tranſlata eſt. Preſes: aut belli. i. que prees omnibus bellis cuius nutu ſemp bella tractãtur. Frange manu telum: aut tua manu: aut in eius manu tela confringe: Home. αξου Διεγχοσ Διομηδεοσ. Et ipſum pronũ ſterne ſolo: Home. ηδεκαιαν τουπρηνεαδοσ πεσεειν. Bene autem ſub ipſis portis: quaſi ad quas feſtinabat æneas. vnde eſt illud. Præfodiunt alij portas. Cingitur ipſe furens cer. in præ. œconomia omnis hec eſt. nam Turnus ideo cum mora armatur: & intecto capite circa arcem quia armiger galeam vſq; ad prelium ferre ſolet: accinxerat lateri enſem: & ipſe aureus.i. aureis armis inſtructus fulgebat decurrens alta arce.ſ. regie qua Lauiniã videre ſperabat & exultat animis & precipit.i. preoccupat aut ante cõgreſſum capit nõ re: ſed ſpe: hoſtem.ſ. precipuũ æneã exiſtens talis qualis equ' liber tandẽ & potitus campo aperto: fugit: preſepia.ſ. ſtabulorum vinclis abruptis: ille ſcilicet equus tendit ideſt. petit impaſtus.i. prius q̃ paſcatur. armenta.i. gregem equarũ: aut potius ſic tendit in paſtus.i. paſcua & armenta: aut aſſuetus perfundi flumine noto aque: emicat.i. fremit ceruicib' arrectis alte luxurians.i. petulãter & laſciue decurrens: & iube ſup. eius ludunt per colla & per armos. Cui.ſ. Turno ſic decurrenti Camilla occurrit obuia: & hoc acie volſcorum comitante & ipſa Regina.ſ. volſcorũ deſiluit ab equo: ſub ipſis portis.i. ante ipſas portas: quã tota cohors ſcilicet Volſcorũ imitata.i. inſequens defluxit ideſt molliter deſcẽdit ad terram: equis relictis tum. i. deinde vbi pedes turnum conuenerat fatur.ſ. camilla talia qualia ſequuntur.
incedens admonet ſingulos: vt a Lauinia poſſit videri & vt ſit maior cauſa dimicandi dum ſponſæ placere contendit. Furens: amore lauinie quam videbat: quod etiam ſequens indicat comparatio. Nam dicturus eſt: aut ille impaſtus armentaq; tendit equarum. Cingitur in pr.vt prœliari poſſit: vt ſi dicas legor in aduocationem.i. vt aduocatus eſſe poſſim. Iamq; adeo aut vacat adeo: aut certe ſic ſignificat: vt ſit ſenſus: adeo ſic preparatur in prælia vt etiam vniuerſa arma preter galeam portaret Thoraca indutus: omnia que in ax exeunt

Nota. greca maſculina in obliquis caſibus a producuntur vt thorax thoracis. pyrax pyracis: nam fœminina corripiunt: vt clymax clymacis: ſed ad latinum nõ tranſeunt. Phalanx vero & aliter exit & peregrinum eſt etiam apud grecos. Alta decurrens aureus arce: illic enim & Amata fuerat & lauinia. Spe iam p.h. mente preoccupat hoſtis aduentum. Qualis vbi abruptis fu.p̃.vin. etiam hec comparatio Homeri eſt de verbo ad verbum tranſlata. Potitus: ab eo qđ eſt potior iris: nam ſubnixus rapto potitur: venit ab eo qđ eſt potior poteris: nam vt etiam ſupradiximus verbum hoc modo tertiæ modo quarte inuenitur eſſe cõiugationis. Arrectiſq; fremit cer. al. arrectis ceruicibus fremit: non alte luxurians. Ad terram deflu. dicendo defluxit: artem & quandã moderationem deſcendendi ſignificauit: que eſt etiam in aſcendendo apud huius rei periros.

Camilla Turne ſui merito ſi qua eſt fiducia forti
Audeo: & æneadũ promitto occurrere turmæ
Solaq; tyrrhenos equites ire obuia contra.
Me ſine prima manu tentare pericula belli:
Tu pedes ad muros ſubſiſte: & mœnia ſerua.
Poeta Turn' ad hec oculos horrẽda in virgine fix':
Turnus. O decus italiæ virgo quas dicere grates:
Quaſve referre parẽ: ſed nũc (eſt omnia quãdo
Iſte animus ſupra) mecum partire laborem.
Aeneas (vt fama fidem: miſſiq; reportant
Exploratores) equitũ leuia improbus arma
Premiſit quaterent cãpos: ipſe ardua montis
Per deſerta iugo ſuperans aduentat ad vrbem.
Furta paro belli: conuexo in tramite ſyluæ
Vt biuias armato obſidam milite fauces.
Tu tyrrhenũ equitem collatis excipe ſignis.
Tecum acer Meſapus erit: turmæq; latinæ.
Tyburtiq; manus ducis: & tu concipe curam.
Poeta Sic ait: & paribus Meſapum in prœlia dictis
Hortatur: ſocioſq; duces: & pergit in hoſtem.
Eſt curuo an fractu valles accommoda fraudi
Armorumq;

Turne ſui merito &c. In hac parte habetur oratio camille virginis ad turnũ: animũ ſuũ preſtantẽ & beniuolũ explicãtis: conſiliũq; de intercipiendo ænea dantis: turniq; honorifica ad eandẽ reſpõſio. Deſcribiť preterea locus quidã inſidijs aptus. Sed cũ nihil hic extet Donati. ASCEN.

Ordo. Ordo eſt. O turne (inq̃t camilla) ſi qua.i. ſi aliqua fiducia ſui.i. bene fidei ſperandi de ſe: eſt forti.ſ. cuicũq; ſiue viro ſiue mulieri: ego audeo & promitto occurrere turme eneadum.i. ęneadarũ ad vrbẽ ingruentiũ. & ego ſola audeo ire obuia cõtra equites tyrrhenos (Graphice exprimit poeta animũ mulierũ que ſi ſemel ad virilia opera tranſierint vltra viros audẽt: nihil vero audaci' viragine bellatrice: vnde de pentheſilea audet q̃ viris concurrere virgo Sine. id ẽ permitte me tentare manu prima pericula.i. experimẽta aut tentamẽta ſeu preludia belli: tu ſubſiſte.i. in inſidijs remorař: exiſtẽs pedes.i. pedeſter ſine equo ad muros.ſ. ciuitatis hui': & ſerua.i. cuſtodi menia Turnus fixus oculos.i. hñs oculos fixos in virgine horrenda.i. aut armis terribili aut veneratione colenda ſup. ait ad hec.ſ. eius dicta. O virgo decus.i. ornamentũ italie: quas grates.i. gratias parẽ.i. intendã & coner dicere ſup. tibi.ſ verbis: ve prove quas parẽ referre.i. re ipſa exhibere & reddere? q.d. neſcio: ſed nũc (quãdo.i. quandoquidẽ iſte.ſ. tuus animus eſt ſupra omnia.i. vincit omne genus beneficij qđ in te conferre poſſem aut qa ſine pari magna es) Partire i. cõdiuide mecũ laborẽ. Aeneas (vt.i. quemadmodũ fama ſup. facit fidẽ.i. credulitatẽ: aut vt fama & exploratores miſſi reportãt fidẽ.i. credulitatem & certificationẽ) improbus.i. improbãdus & deteſtabilis graſſator: & predo premiſit

leuia arma equitū.i. Velites hoc eſt equites leuis armature:qui ſup.aut vt quaterent.i. cōturbarent campos. i. eos qui in cāpis hoc eſt locis planis & capacibus ſunt:ipſe ſuperans iugo.i. per iugū.quaſi dicat collū hoc eſt partē montis iuxta verticē:ſuperās inquā ardua deſerta.i.loca inuia& inacceſſa fere aduentat ad vrbē.Ego paro.i.pretēdo furta belli.i.ipſum excipere aut adoriri inſidijs vt.i.poſtq̄ ego obſidā.i.obſidebo.ſed a tertia cōiugatiōe a ſido deduxit:in tramite.i.via qua tranſmeatur:ſylue.i.qui in ſylua eſt conuexo.i.ſub rupe aut vertice ſuſpenſo. obſidam inquit milite armato fauces. i. exitus ab ijs qui in ſylua ſunt:aut introitus ingrediuolentibus biuias.i.in duas vias diuiſas:tu excipe i.per inſidias cape & adorire:ſignis collatis. i. coniunctis ducibus.ſ.meſapo & tyburto equitem tyrrhenum.i.tyrrhenum equitatū: aut tyrrhenos equites:meſapus acer. i.ſtrennuus & vehemēs bellator:erit tecum:& turme latine ſup. erunt tecum.& manus.i.exercitus tyburti ducis ſup.erit tecum:&tu concipe curam.ſ.totius turme ac equitatus. Turn9 ait ſic atq; cohortatur meſapum in prelia.ſ. obeunda: & ſocios.ſ. eius aut ſuos:duces.i.ductores aliorum: hortatus dicit.i.admonet&animat in prelia dictis paribus.ſ.ijs quibus camillam hortatus eſt.& ip̄e pergit in hoſtē quo facto oſtēdit ſe egregiū ducem qui primus qđ admonuit fecit. Valles(ſic em̄ dicit in ntō ſingulari ſicut & vallis vt apes & apis)accōmoda fraudi & dolis armorū.i.armatorū:eſt in anfractu.i.loco circūfracto.i.angulo:curuo.ſ.poſt rupē quē.ſ.anfractū:aut quā vallem:latus atrū.i.obſcurū.vrget.i.premit & coarctat vtrinq;.i.ab vtraq; parte:frondibus dēſis:quo.i.ad quē aut qua.i.per quā viā: ſemita tenuis ducit& fauces anguſte.i.meatus arcti:ferunt.i.cōferūt & cōducunt & aditus.i.acceſſus maligni.i.obſcuri:aut nimis arcti ſup. ferunt. Planicies ignota.ſ.ænee:aut occulta:iacet ſup hanc.ſ.vallē in ſpeculis.i.loco apto ſpeculationi:& in ſummo vertice montis:& receptus tuti.i.receptacula que te tute recipiāt ſupp.iacent vtrinq;:ſeu.i.ſiue velis occurrere pugne.i.in pugnā dextra.i.a dextra parte:q; vel ſeu aut vel: leua.i.ſiniſtra:ſiue velis inſtare. i.inſiſtere: iugis.i.per iuga&voluere.ſ.deſuper:ſaxa grādia ſ.in aſcendentes hoſtes.Ip̄e iuuenis.ſ.turnus fertur regione viarū.i.per regionē viarum nota.i notam ſibi:huc.i.ad hāc vallē: & arripuit.i.occupauit locū:& inſedit.i.inſidias facturus locū cepit:ſyluis iniquis.quia videre permittunt & non videri.

ASCEñ. DONA. ¶ Velocē interea &c.Facta digreſſione deſcribit ſtudium & genus camille. Vnde donatus. excuſat exiliū Metabi ꝙ non ſua culpa ſed inuidia.i.ſuperbia ciuium ſit pulſus: & fugiēs non opes:ſed filiam eripuerit.hac cauſa Diane fauorem meruit.Telū immane:quia bellator:Nam opus fuit ingenti telo & bellatore. i.viro forti ad rem perficiendam.hec ille.

Ordo. ¶ Ordo eſt.Latonia.i.latone filia diana compellabat.i.allocuta eſt interea.ſ.dum hec a turno fierent.in ſedibus ſuperis.i.in celo opim.ſ.nympham venatricem & ideo velocem:vnā ex virginibus ſocijs.ſ.diane & ex caterua ſacra.i. de choro diane ſacrato:& dabat ore.i. eloquebatur.has voces triſtes.i.triſtitie indices.O virgo.ſ.opi:camilla graditur ad bellum crudele:quia fatis ip̄i per id mortē minantibus: & cingitur noſtris armis.i. ſagittis:nequicq̄.i.fruſtra: quia illis ſe defenſura non eſt exiſtens mihi chara.id ē dilecta :ante altas. i.

Armorūq; dolis quem denſis frondibus atrū
Vrget vtrinq; latus: tenuis quo ſemita ducit:
Anguſteq; ferunt fauces:adituſq; maligni:
Hanc ſuper in ſpeculis:ſūmoq; invertice mōtis
Planicies ignota iacet tutiq; receptus:
Seu dextra læuaq; velis occurrere pugnæ:
Siue inſtare iugis:& grandia voluere ſaxa.
Huc iuuenis nota fertur regione viarum
Arripuitq; locum:& ſyluis inſedit iniquis.

SER. ¶ Sui merito ſi qua eſt fi.f.ſi vnuſquiſq; fortis habet aliquā confidentiam ex conſcientia fortitudinis ſue. Et ego audere non dubito.Forti aūt bene dixit . Nā fortis cōmunis eſt generis:hec aūt hoc vult dicere:non ſexum cōſiderandum ſed robus. Occurrere turme equitatui. Nam partem pro toto poſuit. Quas dicere grates:ſcđm rhetoricam diſciplinā dicit ſe verba inuenire non poſſe:quibus eius exprimat laudes:cum dixerit O decus italiæ:ſic alibi : Quibus cœlo te laudibus equem cum premiſerit. O fama ingens ingētior armis Vir troiane.Sed nunc:ordo eſt:ſed nunc mecum partire laborem:nam per parentheſim dictum eſt. Quādo iſte animus eſt.ſuper omnia.i.ſiquidem es magna. Partire autem ideo quia illa dixerat Solaq; tyrrhēos equites ire obuia contra. Quaterent campos:ad camporum perturbationē. Furta paro belli:inſidias: Sallu.Gens ad furta belli peridonea. Biuias fau.Fauces dicuntur itinera inter duos montes anguſta & peruia dicta ad faucium animalium ſimilitudinem. **Fauces.** Collatis excipe ſignis Coniunctis ducibus quos memoraturus eſt. Tyburtiq; manus: Catillus & Coras duces. Et tu concipe curam : ſicut ego . Nam non dicit ſicut meſapus aut alij ne ei facere iniuriam videatur Concipe autē ſimul cū eis:Con em̄ coniunctiua particula eſt: vñ & cōuocari de pluribus dicimus. Valles:metri neceſſitate cōpellimur vt vallis dicamus.Stati. Vallis in amplexu nemorum **Valles** ſedet:nam plenū eſt valles: vt nūc Vergilius poſuit:qđ ita eſſe diminutio indicat:nam vallecula vt vulpes vulpeculo facit ergo in es vel in is quando vſurpatiue quando naturaliter exeūt nomina: ſola diminutio indicat:Ea aūt que in es exeūt longa ſunt omnia ſi in genitiuo non creſcant:vt labes vulpes valles.Nam ſi creſcant breuia ſunt: vt miles **Receptus** militis. Quo ſemita ducit:legiť & qua Adituſq; maligni: proprie obſcuri:vt ſub luce maligna Ignota.ſ.ęneę nam de turno dicturus eſt:Huc iuuenis nota fertur regione viarum Tutiq; receptus.male quidā receſſus legunt.Nam receptus dicitur quo ſe tutus recipit exercit9:vnde & ſigna receptui canere dicunť. **Inſidere.** Seu dextra læuaq; velis occurrere pugne: ſiue per valles : ſiue per montis radices. **Inſidiæ.** Incertum eſt em̄ qua ſit venturus æneas: Arripuit locum:raptim tenuit.Inſedit proprie:nam inſidere eſt doloſe aliquem expectare:vnde& inſidiæ nominate ſunt.

Velocem interea ſuperis in ſedibus Opim
Vnā ex virginibus ſocijs ſacraq; caterua
Compellabat:& has triſtes Latonia voces
Ore dabat graditur bellū ad crudele Camilla **Diana**
O virgo.& noſtris nequicq̄ cingitur armis:
Chara mihi ante alias :nec em̄ nouus iſte dianæ
Venit amor : ſubitaq; animū dulcedine mouit.
Pulſus ob inuidiam regno vireſq; ſuperbas
Priuerno antiqua Metabus cū excederet vrbe.
Infantem fugiens media inter prœlia belli

Suſtulit

Suſtulit exilio comitẽ: matriſq; vocauit
Nomine Caſmillæ mutata parte camillam.
Ipſe ſinu præ ſe portãs iuga longa petebat
Solorum nemorum: tela vndiq; ſæua ꝑmebant:
Et circunfuſo volitabant milite Volſci.
Ecce fuge medio ſummis Amaſenus abundans
Spumabat ripis: tantus ſe nubibus imber
Ruperat: ille innare parans infantis amore
Tardatur: charoq; oneri timet: omnia ſecum
Verſanti ſubito vix hec ſententia ſedit:
Telum immane manu valida qđ forte gerebat
Bellator ſolidum nodis & robore cocto:
Huic natam libro & ſylueſtri ſubere clauſam
Implicat: atq; habilem mediæ circũligat haſtæ
Quã dextra ĩgẽti librãs: ita ad æthera fatur.
Metabus Alma tibi hanc nemorũ cultrix latonia virgo
Ipſe pater famulam voueo: tua prima per auras
Tela tenẽs ſuplex hoſtem fugit: accipe teſtor
Diua tuam: quæ nunc dubijs cõmittitur auris.
Poeta Dixit: & adducto contortum haſtile lacerto
Immittit: ſonuere, vnde rapidum ſuper amnem
Infœlix fugit in iaculo ſtridente Camilla.

SER. Nota. ¶ Velocem interea: licet interea particula negocia ſemper preteritis futura coniungat: tamen abruptus eſt. & vituperabilis tranſitus. Habet aũt tales trãſitus & in ſuperioribus libris & in ſequenti precipue vbi iuppiter appellat iunonẽ. Opim: opim quãdo dicimus nymphã ſignificamus. Si aũt Opis. Opes. Ops. dicimus opem auxiliũ intelligimus Teren. Iuno lucina fer opem ſerua me obſecro Opes vero numero plurali auxilia & cenſus accipimus nam Ops terra eſt vxor Saturni: quã greci rheã vocant. Triſtes voces: habitum future orationis oſtendit. Ore dabat: pleonaſmos: bellum ad crudele camilla: vno verbo exitum rei docuit. Noſtris nequicq̃ armis noſtris quibus vtraq; gaudemus: vt etiam ipſa habeat cauſam doloris & maioris iracundie. Nec em̃ nouus iſte dianę Venit amor. Firmiores enim ſunt antiquiores amicitiæ Teren. Per amicitiam que cepta a paruulis cum etate creuit ſimul. Iuue. ille excludatur amicus Iam ſenior cuius barbam tua ianua vidit. Pulſus ob inuidiam: ſcilicet crudelitatis. Nam ſequitur Neq; ipſe manus feritate dediſſet. Antiqua: nobili vrbe. Nam hoc priuernũ dicitur Iuga lõga petebat longe poſita remotiora. Sallu. Et metello procul agente lõga ſpes auxiliorum. i. longe poſita. Solorum nemorum. i. deſertorum: Terẽtius Venit meditatus alicunde ex ſolo loco: item ipſe: Nonne hũc abijci oportet in ſolas terras. Fuge medio: dum fugit inter fugam: nam figuratum eſt. Caroq; oneri timet: anacreõ φορoτoυερωτoσ. i. onus amoris. Vix hec ſententia ſedit: Ideo vix qa naturale eſt: vt quotiens ſimul multa cogitamus: vix aliquid cõprobemus. Vñ vera diſtinctio eſt omnia ſecũ verſanti ſubito: Et robore cocto: aut ãtiquã haſtã fuiſſe ſignificat: Nã multi tẽporis aliquid coctũ vocamus. Horati: Plerũq; recoctus. Scriba ex quinq; Coctum. viro coruũ deludet hyantem: ita Perſius Vt ramale vetus pregrandi ſubere coctum: aut re vera cocto. Haſtæ em̃ plerũq; igne durari conſueuerunt. Huic telo. ſ. natã implicuit. Liber Libro: liber dicitur interior corticis pars que ligno coheret

alias. i. plus q̃ alie mortales. ſ. nec. i. & non & em̃ pro quia iſte. i. de quo me loqui audis: amor nõ venit diane. ſ. mihi nouus. i. recens & paulo ante hac inceptus: & ſup. non mouit. i. affecit animum dulcedine ſubita: que. ſ. cito perire poſſet ſed ſup. antiqua & inueterata: Et docet qũo. Nã metabus pater camille cum. i. qñ ipſe pulſus ob inuidiã non ob demerita & ob vires ſuperbas. ſ ciuiũ aut emulorũ regno priuerno. i. priuernati aut pulſ⁹ regno. ſ. ſuo excederet priuerno appoſitorie vrbe antiqua. i. nobili & que diu regnauerat: ſuſtulit. i. ſurſũ & in hũeris tulit inter media prelia belli fugiens. i. cũ fugeret ſup. camillã ĩfantẽ. ſ. adhuc comitẽ. i. vt eſſet comes exilio. ſ ſuo & vocauit ſup. eã camillã nomine matris caſmille. ſ. nomine: & hoc parte mutata. qa ablata ſ. litera a prima ſyllaba: Ipſe. ſ. pater portãs. ſ. filiã ſinu. ſ. ſuo hoc eſt inter brachia: pre ſe. i. ante ſe petebat longa iuga nemorũ ſolorũ. i. deſertorũ tela ſeua. i. ſeuorũ hoſtiũ ipſum perſequentiũ premebãt ſup. tũc eũ vndiq;. i. ex omni parte: & volſci. ſ. priuernates: volitabãt. ſ. circa eũ milite. ſ. ſtipendario circũfuſo: vt ſic nõ ſit euadẽdi locus. Ecce. q. d. preter opinionẽ & expectationẽ metabi: Amaſenus. ſ. amnis aut fluuius ſpumabat abũdans. i. ſuperfluẽs ſummis ripis ſup. in medio fuge. i. cũ metabus exiſtens in medio fuge perueniſſet trãſiturus ad eũ: qa tãtus. i. tã copioſus imber. i. ꝑceps pluuia omnia imbuẽs ruperat. i. diſſoluerat ſe nubibus. i. per nubes ruptas deſcẽderat. Ille. ſ. pater: parans innare. ſ. in amaſeno amore infãtis. i. vt ſaluet infantẽ: tardat̃. i. impeditur amore infantis: qa noluit eam derelinquere: & timet oneri caro. ſ. filie quã in ſinu gerebat. hec ſententia. ſ. ſequẽs ſedit. i. placuit & cordi fuit vix. i. cũ difficultate ipſi verſanti. i. agitanti ſecũ. i. in animo ſuo omnia. i. oẽs modos ſe & filiã ſeruandi: ſubito. i. precipitanter. Accipit ſup. (nã antecedẽs ponit̃ ſine verbo) telũ ĩmane. i. valde magnũ qđ ipſe bellator gerebat forte manu valida exiſtens ſolidũ. i. integrũ & durũ nec porroſum aut caucrnoſũ ſed firmũ nodis. i. qa nodoſum erat: & robore cocto. i. igni aut fumo indurato: & ĩpe implicat. i plicando illigat: huic. ſ. telo hoc eſt haſte: natã. i. filiã ſuã camillã: clauſam libro. i. interiore cortice: & ſubere. i. ligno leui qđ faciliter ſupnatat quod nũc in crepidis videmus & ſandalijs: ſylueſtri. i. e ſyluis rapto: qa cũ preter ſpẽ auctus eſſet amnis nõ attulerat ipſum ſed inuenerat: atq; circũligat. ſ. natã habilem. i. portabilẽ per aquas: medie haſte. i. ad mediã haſtã: quã. ſ. haſtã: ĩpe librans. i. iacendã verſans: fatur ita ad ethera o alma virgo latonia. i. latone filia Diana: cultrix nemorũ. i. habitatrix ſyluarũ: ipſe. i. ego pater. i qui maximã habeo in eã poteſtatẽ voueo. i. dico & cõſecro tibi hãc. ſ. filiã meã famulã. i. miniſtrã ipſa tenens per auras. i. expoſita aeri: tua tela. i. iacula tibi ſacra fugit ſupplex hoſtẽ. ſ. populũ pſecutorẽ accipe o diua teſtor. i. obteſtor tuã. i. tibi deuotã & dedititiã. que cõmittit̃ nũc auris dubijs. i. de quibus dubitandũ eſt an incolumen rediture ſint. Dixit. ſ. metabus. i. finiuerat iam preces: & immittit. ſ. in auras haſtile cõtortũ. i. impulſum: lacerto. i. brachio adducto. Vnde. ſ. amaſeni: ſonuere. ſ. ex ĩpulſu: & ipſa camilla ĩfelix. ſ. futura: aut ĩfelix: qa ad exitiũ maius reſeruata: fugit ſup amnẽ rapidũ. ſ. amaſenũ in iaculo ſtridente. i. alligata iaculo ſtridenti ad qđ eã alligauerat pater tectã ſubere vt ſi forte in amnẽ ĩcidiſſet nec ad vlteriorẽ ripã iacta fuiſſet: a ſubmerſione per haſtã & ſuber ꝓtegeret.

alibi Alta libraret in vlmo: vnde liber dicitur in quo ſcribitur: quia ante vſum chartæ vel membrane de libris arborum volumina compaginabantur. Ipſe pater famulam voueo: bene ipſe pater: quia autorandi poteſtatem niſi patres non habent Voueo autem conſecro in tuum miniſteriũ: vnde & camilla dicta eſt licet ſupra dixerit & a matre eſſe nominatam: ſed illud poetice dictũ eſt. Nam camilla quaſi miniſtra dicta eſt: miniſtros Camilla ; em̃ & miniſtras impuberes camillos: & camillas in ſacris vocabãt: vnde & mercurius hetruſca lingua Camillus dicitur quaſi miniſter deorũ. Sonuere vnde hic diſtinguendũ eſt Infelix camilla: non eo tempore quo eua ſit: ſed nunc infœlix. Plerũq; em̃ epitheta preſentis temporis ſunt: licet & peractis negocijs vt in ſecundo infelix qua ſe dum regna manebant: Sæpius andromache ferre incomitata ſolebat.

ASCEñ. ℭ At metabus &c. Docet diana que reliqua egit metabus quomodo videlicet ſe in amnem immiſit & receptam filiam in ſyluis educauit Admonetq; opim vt quicũq; letaliter vulnerauerit Camillam morte ſua illius necẽ luat. De quib⁹ nihil habem⁹ Donati. Sed ordo eſt. At.i
Ordo : ſed metab⁹.ſ. volſcorũ: rex & pater camille: magna caterua.ſ. hoſtiũ vrgente iam propius dat ſeſe fluuio.i. in fluuium: atq; ipſe victor.i. voti compos: vellit de ceſpite. ideſt terra herboſa in quam haſtam infixerat: vellit dicit.i auellit haſtam cum virgine. i. ad quam camilla erat alligata haſtam dicit appoſitorie: donum triuie.i. diane gramineum.i. de gramine aulſum. vrbes vlle.i. quecunq; in italia eſſent non accepere: illum.ſ. metabum: tectis.i. priuatis hoſpitijs: & nõ accepere menibus id ẽ publicis hoſpitijs aut tota vrbis capacitate: nec ipſe dediſſet manus.i non ſe ſubdidiſſet: recipere volentibus: feritate ideſt pre feritate ſua. & exegit euum paſtorum i. more paſtorum in montibus ſolis. i. deſertis. Ipſe nutribat hic. i. in ſolis montibus natam.i. filiam ſuam in dumis & inter luſtra.ſ. ferarum: horrentia.i. aſpera & inculta mammis eque armentalis indomite & que gregatim inter armẽta verſabatur. & pro.i. lacte ferino.i. eque fere: ĩmulgens vbera.ſ. eque labris teneris. i. in labia tenera camille vtq; ideſt & poſtq̃ infans. ſcilicet camilla inſtiterat veſtigia pedum primis plantis. id ẽ ſignauerat veſtigia primo ingreſſu: ipſe onerauit palmas.i. man⁹ eius iaculo acuto.i. ſagittis aut telo venabulo & ſupendit parue.i. ipſi cũ adhuc eſſet parua: ſpicula.i. iacula acuta ſeu tela & arcũ: ex humero.ſ. prominẽtia: & exuuie tigridis.i. pelles tigridis deuicte & ab ea abſtracte vt exuuie ab hoſte detrahi ſolẽt: pẽdẽt illi a vertice per dorſum pro auro crinali.i. loco reticuli aurei quo virgines crines ſeu capillos ſuos illigãt: & pro tegmine. ideſt veſtitu ſeu cooperimento palle.i. veſtis muliebris: longe.i. ad talos vſq; demiſſe. Ipſa torſit iam: tũ.i. cũ adhuc eſſet infans. manu.ſ. ſua: tela puerilia. i. pueritie apta. & egit circũ caput fundã.i. inſtrumentum effundendi atq; iaciendi lapidem habena.i. loro quo habetur.i. tenetur: tereti.i. rotundo in lõgum: & deiecit gruẽ ſtrymoniã.i. threiciam in ſtrymone thracie pallude verſari ſolitam vel illi ſimilẽ: aut olorẽ album aut quia omnis adultus albus eſt: aut iam adultũ q̃a recẽs nati ſunt coloris picei quem griſſeũ vocãt: Multe matres ſ. familias & nobiles matrone optauere fruſtra quia nolebat nubere: illam.ſ. Camillã nurum.i filiorum ſuorũ cõiugem: per oppida tyrrhena i. que habitãt in diuerſis oppidis tyrrhenis ſed: ſup. ipſa contenta ſola diana. i. me & preſidio meo colit amorem eternũ.ſ. eterne duraturum aut colit eternũ.i. eterne ſeu eternaliter: amorẽ telorũ.ſ. venatoriorũ & virginitatis: exiſtens intemerata.i. intacta & incorrupta. Ego vellẽ q̇ ſup. haud.i non fuiſſet correpta ideſt ſimul cum alijs rapta & implicita: militia tali.ſ. quam latini contra fata gerunt: conata ideſt dum conaretur laceſſere.i. ꝓuocare & moleſtijs afficere teucros: ideſt troianos. Quia ſup. ipſa foret: ideſt eſſet mihi nunc chara & vna comitum mearũ:
verum

At metabus magna ꝓpius iam vrgente caterua
Dat ſeſe fluuio: atq; haſtam cũ virgine victor
Gramineum donũ triuiæ de ceſpite vellit.
Non illum tectis: non vlle mœnibus vrbes
Accepere: nec ipſe manus feritate dediſſet.
Paſtorum & ſolis exegit montibus æuum.
Hic natam in dumis: interq; horrentia luſtra
Armẽtalis equæ mãmis: & lacte ferino
Nutribat: teneris immulgẽs vbera labris.
Vtq; pedum primis infans veſtigia plantis
Inſtiterat: iaculo palmas onerauit acuto:
Spiculaq; ex humero paruæ ſuſpendit: & arcũ
Pro crinali auro: pro longæ tegmine pallæ
Tigridis exuuiæ per dorſum a vertice pendẽt:
Tela manu iam tum tenera puerilia torſit:
Er fundam tereti circũ caput egit habena:
Strymoniãq; gruem aut albũ deiecit holorem.
Multæ illã fruſtra tyrrhena per oppida matres
Optauere nurum: ſola contenta diana
Aeternum telorum & virginitatis amorem
Intemerata colit: vellem haud correpta fuiſſet
Militia tali: conata laceſſere teucros.
Clara mihi comitũq; foret nunc vna mearũ.
Verum age quandoquidẽ fatis vrgetur acerbis
Labere nympha polo: fineſq; inuiſe latinos
Triſtis vbi infauſto cõmittitur omine pugne
Hæc cape: & vltricẽ pharetra deprome ſagittã.
Hanc quicũq; ſacrum violarit vulnere corpus:
Tros italuſve mihi pⷬiter det ſanguine pœnas.
Poſt ego nube caua miſerande corpus & arma
Inſpoliata feram tumulo: patriæq; reponam.
Dixit: at illa leuis cœli demiſſa per auras Poeta ;
Inſonuit nigro circũdata turbine corpus.

ℭ Non illũ tectis vlle non mœnibus vrbes accepere: non SER.
mirum a nulla hunc ciuitate ſuſceptũ: nam licet priuernas eſſet: tamẽ q̃a in tuſcorũ iure pene omnis italia fuerat: Generaliter in Metabũ omniũ odia ferebantur: nã pulſus fuerat a gente volſcorũ que etiã ipſa hetruſcorũ poteſtate regebatur qđ Cato pleniſſime executus eſt. Multe illam fruſtra tyrrhena per oppida matres qđ non procedit: niſi inter eos eſſent iura cõnubij. Non mœnibus vl. ac. nõ tectis non mœnibus: hoc eſt nec in ciuitatẽ nec priuatã admiſus eſt domũ
& ſic

& ſic iſta etiam in primo ſeparauit.vt Vrbe domos ſocias. Sciendũ aũt mœnia abuſiue dici oĩa publica ædificia: vt diuidimus muros & mœnia pandimus vrbis nam ꝓprie mœnia ſunt tm̃ muri dicta quaſi munia a munitione ciuitatis. Manus dediſſet conceſſiſſet: & hoc dicit. ſi qui etiam eũ luſci peuoluiſſent: Ille tñ eorum conſortia morum feritate fugiſſet. Paſtorũ & ſolis exe.mõti.ę.& paſtorũ ęuũ exegit in montib⁹ ſolis.i.paſtorali vſus eſt vita. Armẽtalis eq̃ indomite: vñ ſeqtur: Lacteq̃ ferino. Veſtigia plãtis iſtiterat ſigna pedũ primis plãtis expſſerat: nãq̃ hæc ſunt veſtigia imagines pedũ: vt Semeſam p̄dam & veſtigia fœda relinquunt. Palmas onerauit acuto. Onus enim eſt quicquid teneris imponitur manibus. Pro longe tegmine pallę: palla ꝓprie eſt muliebris veſtis deducta vſq̃ ad veſtigia: vnde ait Longę ſic ſupra Pallã ſignis auroq̃ rigentẽ. Strymoniã q̃ gruẽ. thraciã a fluuio ſtrymone. Sane ſciendũ poſſe dici hic & hęc grus. Olorẽ: ita latine dicimus: nã cygni gręce dicuntur. Multe illã fru.anteq̃ rem diceret: pręiudicauit. ſic Sallu. Falſo queriť de natura ſua genus humanũ. Nã anteq̃ diceret queriť dixit falſo Matres inter matres & matreſfamilias hoc intereſt q̃ mater eſt præter illam ſignificationem q̃ eſt ad aliqd: quę tm̃ cõuenit in m̃rimonio: materfamilias vero diciť quę in matrimonio cõuenit p coemptionem. Nã per quandam iuris ſolennitatẽ in familiã migrat mariti. Aeternũ ęterne nã nomen eſt ꝓ aduerbio. Conata. dum conareť. Fatis vrgetur acerbis: oſtẽdit etiã deſideria ex fati neceſſitate deſcendere: Cõmittiť omine pu. ꝓ committetur. Hæc cape: generaliter dixit arcum pharetram: vt ſequentia indicant: nã dicet. & vltricẽ pharetra deprome ſagittã: vltricẽ noĩa in ix terminata ablatiuũ ſingularem in e mittũt: gtĩm vero pluralẽ in um: exceptis his quæ ſunt oĩs generis: vt fœlix: nã ab hoc fœlici horũ fœliciũ facit. Luca. Fœlici non fauſta loco tentoria ponens: qđ receptum eſt ideo quia genitiuus pluralis a noĩatiuo plurali minor eſſe nõ debet ſed aut par aut maior vna ſyllaba: & quia a neutro facit fœlicia fœlicum dicere non debemus: ne ꝓpter alia genera huic p̄iudicemus: nam ab eo quod eſt fœlices vt fœliciũ dicamus ratio patiť vna creſcit: eñ ſyllaba: ab eo quod eſt fœlicia vt fœlicũ dicamus nõ ꝓcedit: ne minor ſit gtĩs noĩatiuo plurali ſimiliter & vltricũ & victricũ dicimus: licet in his neutrum genus in numero ſingulari nõ inueniať. Violarit vulnere corpus: qa dixit ſacrũ. Tros italus ve mihi: ſi ſimpliciter: accipimus: ita intelligamus ſiue eã troianus interemit: ſiue aliqs de æneę auxilijs. Nãq̃ alij volunt Aruntem de Turni eſſe partibus indignatũ fœmineũ ſexũ plus in bello potuiſſe q̃ viros: quã rem hic dicunt pſtrinxiſſe Vergiliũ: & reuera ſic vbiq̃ loqtur vt incertũ ſit. Arũs de cuius partib⁹ fuerit. vñ illud eſt. Da pater hoc noſtris aboleri de.ar. Pariter: ſiſ vno modo: & eſt antiquũ. Miſerande.c. hęc in œconomia p̄indicia noĩanť quotiẽs negocij futuri exitus tolliť: vult eñ nos de camillę cadauere nil vlterius expectare: ſicut in primo fecit. Tu faciẽ illius noctẽ nõ amplius vnã Falle dolo: qđ p̄miſſum ſuſtulit cõmemorationẽ qñ vel cupido diſceſſerit vel Aſcanius ſit reuerſus. Arma in. aut indetracta aut ipſius inſpoliatæ. Nigro circũdata turbine corpus: qa ad mœrorẽ luctũq̃ deſcẽdit cõtraq̃ in octauo vbi ad lętitiam deſcendit Venus claro eã nymbo circundatam dicit: vt At venus ęthereos inter dea candida nymbos.

Palla.

Grũs plĩs

verum age (adhortandi vox) quandoquidem ipſa vrgetur fatis acerbis.i.immaturis & ineuitabilib⁹: o nympha.ſ.opi. labere ideſt leniter deſcende polo ideſt cœlo: & i nuiſe ideſt intrinſecus viſita & ſcrutare fines ideſt limites latinos. ideſt latinorum vbi ipſa triſtis cõmittiť.i. ſtatim cõmitteť pugne: omine.i.cũ omine infauſto.i.infœlici: qa interimẽda eſt. ℭPotius dixero vbi ipa triſtis.ſ. ꝓpter infelicem rei exitum ſicut cõtra lęti inducti ſunt teucri ꝓpter futurã lętitiã vt i primo. Vix e cõſpectu ſicule telluris in altum Vela dabãt lęti. q̃ cõmittiť infauſto omine triſtis pugne: qa tũc nõ diceret cui cõmittať) Age ingr: cape hęc.ſ.tela: & deprome hęc pharetra.i.de pharetra hãc ſagittã vltricẽ. ideſt vindicatricẽ necis eius: qcunq̃ violauerit vulnere.i. vulnerauerit: corp⁹ ſacrũ.i.mihi dicatum: tros.i.ſiue ſit troianus: ve ꝓ vel italus. ſ.tyrrhenus: det pariter.i.pari forma: pęnas ſanguine.ſ.ſuo fuſo. Ego ferã.i.afferã aut inferã tumulo.i. in tumulum. poſt.i. poſteaq̃ interfecta fuerit & vindictam feceris: corpus & arma inſpoliata.i. nõ ablata per ſpoliationem caua nube.i.exiſtens tecta in nube concaua: & reponam.i.reſtituam patriæ.ſ. ſuę vnde exulat dixit.ſ.diana: at.i.ſed illa.ſ. Opis nympha leuis i.celer aut agilis iſonuit p auras cœli: aut p auras cœli: leuis.i.cito cedentis: circũdata.i.circũ induta corpus.i.habens corpus aſſumptũ turbine nigro quia ad rem lugubrem deſcendit.

ℭAt manus interea muris troiana ꝓpinquat
Hetruſciq̃ duces equitumq̃ exercitus omnis
Cõpoſiti numero ĩ turmas: fremit equore toto
Inſultans ſonipes: & preſſis pugnat habenis
Huc obuerſus: & huc tum late ferreus haſtis
Horret ager: campiq̃ armis ſublimib⁹ ardent.
Necnon meſapus contra celereſq̃ latini
Et cum fratre Coras: & virginis ala Camillæ
Aduerſi campo apparent: haſtaſq̃ reductis
Protendunt longe dextris: & ſpicula vibrant:
Aduẽtuſq̃ virũ: fremituſq̃ ardeſcit equorum.
Iamq̃ intra iactum teli progreſſus vterq̃
Subſtiterat: ſubito erũpunt clamore: furẽteſq̃
Exhortantur equos: fundunt ſimul vndiq̃ tela
Crebra niuis ritu: cœlumq̃ obtexitur vmbra.
Continuo

ℭAt manus interea &c. Narrat quomodo exercitus æneę ad vrbem aduenit. & quomodo acceptus eſt ab latinis qui iam exierãt: de qua re cum nihil ſit Donati. ℭOrdo eſt. At ideſt ſed manus troiana ideſt exercitus troianus paratus manu concertare: propinquat muris interea ſcilicet dum Opim demittebat diana: & duces hetruſci ſuppleappropinquant: & omnis exercitus equitum propinquant (nam collectiue aut conceptoriæ loquitur) compoſiti numero ideſt ſecundum numerum debitum in turmas. Sonipes ſcilicet equus inſultans fremit toto æquore. ideſt campo equo & plano: & pugnat ideſt facit preludia pugnę aut poti⁹ obluctatur & repugnat: habenis preſſis.i.compreſſis ne in hoſtem ruat. obuerſus. ideſt obtractus huc & huc. ideſt modo in hãc partẽ modo in illã cũ maluiſſet. in hoſtem ꝓgredi Ager ferreus.i.armis ferreis armatorũ coopertus: horret.i. aſper & rigidus eſt late ideſt per latũ haſtis.ſ.extenſis: & campi ardent.i. reſplendẽt armis ſublimibus.i.ab altis viris geſtis aut capite poſitis. nam per hoc ſignificat armatos etiã altos & ſublimes fuiſſe. Necnon: ideſt & etiam meſapus ſcilicet domitor equorũ filius neptũni & turni partes ſequẽs & latini celeres.i.agiles &

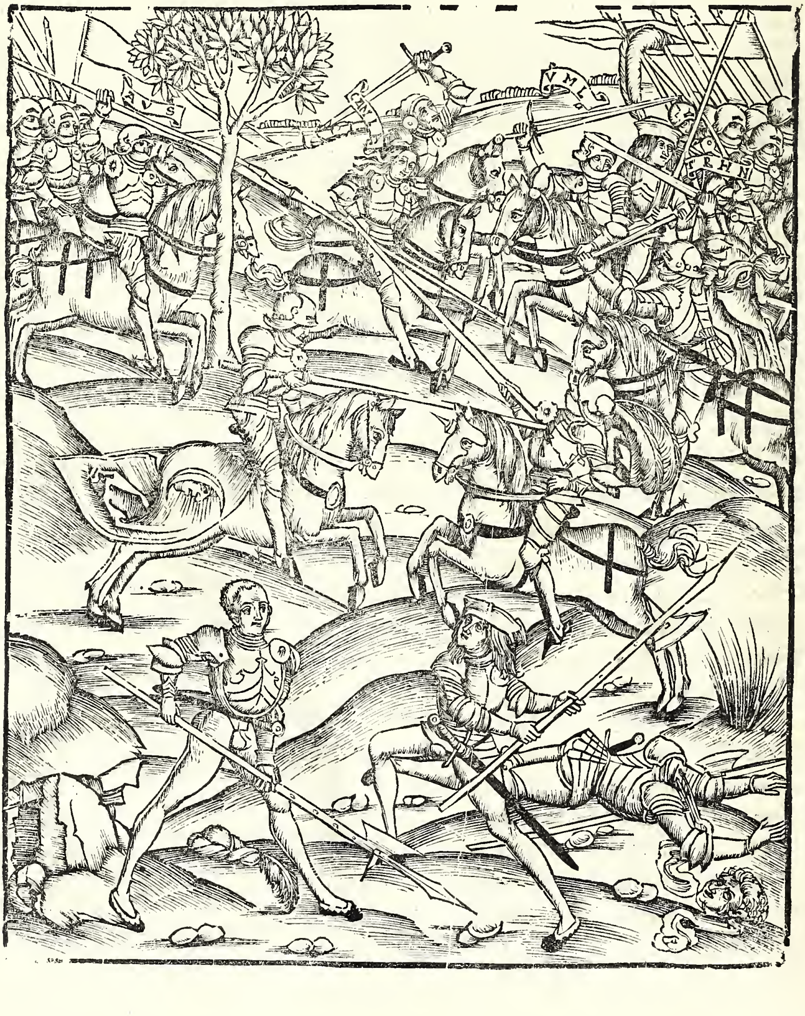
ASCEñ.

Ordo.

les & expediti in bello: & coras cũ fr̃e.ſ. Catil-
lo: & Ala ideſt equitũ cornu: Camillę virginis
apparent contra.i.ecõtrario & ex aduerſa par-
te ſupple in campo: exiſtentes aduerſi ideſt ex
aduerſo ſtantes. & portendũt.i.extendũt & an
te ſe tendunt longe haſtas.ſ.ſuas: dextris redu
ctis.ideſt reducibilibus ita vt educere & redu-
cere poſſint & vibrant ideſt quatiũt: ſpicula.i.
tela in morem ſpicarũ acuta & aduentꝰ virũ.ꝑ
virorum & fremitus equorũ: ardeſcit ideſt fer
uet & furore rapit̃ impatiẽs more. Et iam vter
qꝫ.ſ.exercitus: ſubſtiterat.ideſt reſtiterat: pro-
greſſus intra iactũ teli.i.vt telo iacto cõtinge-
re ſe mutuo poſſent: & ſupple vterqꝫ aut vtriqꝫ
erumpunt.ſ.ex ſtatione ſua in pugnam clamo
re ſubito. & exhortatur equos furentes ſcilicet
ſponte ſua martio furore ſuccenſos: & fundũt
ſimul tela crebra ritu. ideſt ad morem niuis.ſ.
ex aere decidentis: & cœlum obtexitur.i.obte-
gitur vmbra.ſcilicet telorum. Videt̃ alludere
ad eũ qui dixit Sub vmbra igit̃ melius pugna
bimꝰ. Tyrrhenus & Acõteus acer: viri illi ad-
uerſi ga

Cõtinuo Aduerſi Tyrrhenꝰ: & acer Aconteus
Connixi incurrunt haſtis: primiqꝫ ruinam
Dant ſonitu ingenti ꝑfractaqꝫ quadrupedantũ
Pectora pectoribus rũpunt: excuſſus Acõteus
Fulminis in morẽ: aut tormento ponderis acti
Præcipitat longe: & vitam diſpergit in auras.
Extemplo turbatæ acies: verſiqꝫ latini
Reijciunt parmas: & equos ad mœnia vertunt
Troes agunt: princeps turmas inuaſit Aſillas.
Iamqꝫ propinquabant portis: verſiqꝫ latini
Clamorem tollunt: & mollia colla reflectunt.
Hi fugiunt: penituſqꝫ datis referunt̃ habenis.
Qualis vbi alternis procurrens gurgite põtus

Nunc ruit

Nunc ruit ad terrã: ſcopuloſq; ſuperiacit vndã
Spumeus: extremamq; ſinu perfundit harenã
Nunc rapido retro atq; æſtu reuoluta reſorbẽs
Saxa fugit: littuſq; vado labente relinquit
Bis tuſci rutulos egere ad mœnia verſos.
Bis reiecti armis reſpectant terga tegentes.
Tertia ſed poſtq̃ congreſſi in prælia totas
Implicuere inter ſe acies: legitq; virum vir:
Tũ vero & gemitus morientũ & ſanguine ĩ alto
Armaq; corporaq; & permixti cæde virorum:
Semianimes voluunt̃ equi: pugna aſꝑa ſurgit.
Orſilochus remuli (qñ ipm̃ horrebat adire)
Haſtã intorſit equo: ferrũq; ſub aure reliquit:
Quo ſonipes ictu furit arduus: altaq; iactat
Vulneris impatiens arrecto pectore crura.
Voluitur ille excuſſus humi. Catillus Iollam:
Ingentẽq; animis ingentẽ corpore: & armis
Deijcit Herminium nudo cui vertice fulua
Cæſaries: nudiq; humeri: nec vulnera terrent.
Tãtus in arma patet. latos huic haſta ꝑ armos
Acta tremit duplicatq; viri transfixa dolorem.
Funditur ater vbiq; cruor: dant funera ferro
Certãtes: pulchramq; petunt ꝑ vulnera mortẽ.

SER. ¶ Hetruſciq; duces. Hetruria dicta eſt ꝙ eius fines tendebantur vſq; ad primam ripam tyberis: & quaſi ετερος ορος nam ετερος eſt alter ορος finis. Roma enim antea tantum vnam ripam tyberis tenebat. Iuuenalis. Et quæ imperij fines tyberinum. v. n. Compoſiti nume. ideſt rationabiliter vnde & ſæpenumero dicimus ideſt frequenter & rationabiliter: hinc ideſt tum vero in numerum ideſt in rationem in rhythmum vnde & metra numeros dicimus: vt numeros memini ſi verba tenerem. Sane modo eſt generalis deſcriptio equeſtris certaminis: paulopoſt deſcendit ad ſpecialem: ſicut fecit in quinto & de curſoribus & de nauali certamine. Horret ager ideſt terribilis eſt. Eſt autem verſus Ennianus vituperatus a Lucillio dicente per irriſionem debuiſſe eum dicere Horret & alget: vnde Horatius de Lucillio. non ridet verſus Enni grauitate minoris Campiq; armis ardent: reſplendent. Celereſq; latini: alludit ad militiam Romanam. namq; & equites habuit Remulus vt illo diximus loco: Tercentum ſcutati omnes volſcente magiſtro: quos celeres appellauit vel a celeritate: vel a duce Celere qui dicitur remum occidiſſe: in cuius gratiæ vicem a Romulo fieri tribunus equitum: meruit: & tribunus celerum appellatus eſt. Ala camillæ: equitatus. Ale autem dicuntur equites ꝙ alarum vice pedeſtrem exercitum tegũt: Intra iactum teli: vnde poſſet haſta miſſa in hoſtem venire: hinc traxit Statius vt diceret Quale quater iaculo ſpacium ter arundine metas: Et & Enniana omnis hæc ambitioſa deſcriptio Præcipitat longe: pro precipitatur Reijciunt parmas: & equos ad mœnia vertunt: Reijciũt retro agũt Sane nunc fugiunt non timore: ſed lege præliandi: Salluſti. More equeſtris prælij ſumptis tergis ac redditis. Mollia colla domitorum. ſ. Superiacit vndam: ſuper ſcopulos vndam iacit. Nam more ſuo dedit verbo detractam nomini prepoſitionem. Sinu curuatione & flexu vndarum. Extremam aũt ad illud pertinet quod ait ſupra: Penituſq;
datis

uerſi quia ex aduerſo veniẽtes & diuerſis fauẽtes: prior ęneę & poſterior tui no: incurrũt continuo: ideſt ſtatim: haſtis ideſt in haſtas mutuas & ipſi primi dant ruinã deiecti ſcilicet mutuo impetu ſup. cum ingenti ſonitu & rũpunt pectora quadrupedantum. ſ. equorum quaternis pedibus currentiũ perfracta pectoribus. ſ. mutuo occurrentibus: aconteus excuſſus. ſ. equo in morẽ fulminis aut põderis. ideſt lapidis aut glandule acti tormento. i. machina bellica: precipitat ſupple ſe: aut precipitat̃ longe. & diſpgit vitam ideſt ſpiritus vitales in auras. Acies ſcilicet latinorũ ſunt turbate: ideſt attonitę: ex templo ideſt ilico vt viderũt acõtea excuſſum & ipſi verſi. ſcilicet in fugam reijciunt ideſt retro agũt non abijciũt parmas. i. ſcuta ſua leuia & vertunt equos ad mœnia troes agunt. i. perſequuntur ſic arte fugiẽtes: & Aſillas troianus ille princeps ideſt principiũ tenens: inuaſit turmas ſcilicet equitum latinorum: & iam ipſi ꝓpinquabãt portis & latini verſi. ſ. in perſequẽtes: tollunt ideſt edũt: clamorem. ſ. vehementem: & reflectunt colla ſcilicet equorum mollia ideſt faciliter flexibilia & ad hoc inſtituta ac domita. & hi. ſ. q prius inſecuti erant fugiũt & referunt̃. ſ. latini in hoſtẽ habenis penit⁹ datis. i. cõceſſis equis. Qualis ideſt qualiter pontus ideſt mare quoduis refluum: vbi ideſt qñ: procurrens alternis ſcilicet fluctibus aut alternatim: ruit gurgite ideſt impetu vaſto. nunc. i. aliquando ad terram & ſuperiacit vndam ſcopulos. i. iacit vndam ſup ſcopulos. (Prior cũ accuſatiuus regitur virtute verbi: poſterior virtute prepoſitionis) exiſtens ſpumeus ideſt ſpumoſus ex feruenti agitatione: & perfundit ſinu ideſt curuatione & fluxu vndarum: vndam extremã: ideſt profundiſſimam aut remotiſſimã. & fugit nunc ideſt aliquando retro ideſt retrorſum reſorbens: ęſtu ideſt feruore & impetu: ſaxa reuoluta. ideſt quę reuoluit. & relinquit littus: vado labente. i. declinante in minutis aqs aut ꝑ hypallagen & labens per vadũ relinquit littus. Thuſci. i. hetruſci egere rutulos verſos. ſ. in fugam. ad mœnia: & ipſi reiecti. ideſt repulſi bis armis ſcilicet rutulorum: reſpectãt. ideſt retroſpiciunt tegentes terga ſcilicet ſua: quod non faciũt qui timore percuſſi in fugam vertũtur: ſed poſtq; ipſi congreſſi in tertia prelia: implicuere inter ſe: totas acies & vir legit: ideſt elegit cũ quo pugnet virum: tum vero. ideſt maxime tunc & ideſt ſimul gemitus morientum ſup. auditi aut facti ſunt: & arma & corpora & ipſi equi ſemianimes ideſt ſemineces permixti cede virorum voluuntur in ſanguine alto. i. profundo & denſo. pugna ſurgit. i. inſtauratur aſpera: quia neutris cedentibus. Orſilochus tuſcus ille intorſit equo Remuli haſtam: equo dicit: nam horrebat. i. formidabat adire. i. inuadere & petere lancea: ipſum. ſ. orſilochum: & reliquit ferrum ſub aure: quia iam in fugam verſum habebat quo ictu ſonipes. ſ. equus: furit exiſtens arduus. i. erecta ceruice: & iactat crura alta pectore arrecto: exiſtens impatiens vulneris. i. impatienter ferens vulnus. Ille. ſ. orſilochus: excuſſus. ſ. ab equo voluit̃ humi. i. ꝑ humum. Catillus frater. ſ. core deijcit iolã & herminiũ ingentẽ animis & ingentem corꝑe & armis. Cui. ſ. Orſilocho cæſaries erat ſup. fulua ſup. in ꝟtice nudo: & cui ſup. humeri erãt nudi nec licet humeri & caput nuda erãt. tñ ſup. vulnera. i. tela qbus vulnera fiãt nõ terrẽt ſup. eum tant⁹. i. tã vaſt⁹ & ĩmanis patet in arma. i. cõtra
tela quę

tela quę inferri poſſent. Haſta tremit acta huic i. in hūc aut ad huius perniciē: p armos. i. humeros latos & ipa trāſfixa. i. ad ſecundū humerū penetrās duplicat viro dolorem: Cruor ater fundit vbiq;: & ipſi certātes dant. i. edūt & efficiūt fūera ferro: i. armis ferreis & petūt pulchrā. ideſt honorabilem mortem per vulnera.

datis referuntur habenis. Aeſtu reuoluta reſorbens ſaxa fugit: æſtus proprie eſt maris incerta cōmotio. Vado labente relinquit: hypallage pro labens ipſe per vadum. Et ſanguine in alto: εμφατικωσ cædis oſtēditur magnitudo. Haſtam intorſit equo: figurate. Nam intorqueo in equum dicimus: vt in latus inq; feri curuam compagibus aluum contorſit. Ferrumq; ſub aure relinquit ex vulneris genere eum fugientem intelligimus eſſe percuſſum. Voluitur ille excuſſus humi: humi voluitur: nā excuſſus p ſe plenū eſt. Deiecit herminiū: nomen hoc de hiſtoria Romana eſt. Nam cum coclite contra thuſcos Lartius & Herminius ſteterunt tpe quo pons ſublicius rumpebať: vnde & eū plurimū laudat ac ſi diceret talis qualis fuit ille. Tantus in arma patet: tantū patebat in vulnere. i. in hoſtilia tela totus patebat. Per armos abuſiue. Nam proprie armi quadrupedum ſunt.

ASCEN. ¶ At medias. Recitat pugnā & variā ſtragē camillę cui⁹ deinceps vſq; ad necē ei⁹ erit pcipua narratio. Nihil aūt extat donati. Sed Ordo eſt.

Ordo. At. i. ſed camilla pharetrata. i. pharetris inſtructa: exerta pugnę. i. ad pugnā gerendā: vnū latus. i. hñs mānillā alteri⁹ lateris exertā & abſciſam aut exuſtā Amazon. i. quaſi amazon more Amazonidū: exultat inter medias cędes: qs ſ. faciebat auiditate muliebri: & ipſa ſpargens manu nūc. i. aliqñ: haſtilia lēta. i. flexibilia: dēſat. i. cōpenſat & multiplicat ſup. ea: & ipa indefeſſa. i. nō defatigata: rapit nūc. i. aliqñ dextra. ſ. manu bipennē. i. ſecurim duas pinnas habentē. validā. i. fortē & ad pugnā multū valētē. Arc⁹ aure⁹. i. aurat⁹ ſonat ex hūero. ſ. ei⁹ & arma Dianę. i. ſagittę ſonāt ſup. illi ex humero. Illa. ſ. egregia bellatrix ſi receſſit qñ. i. aliqñ: pulſa in tergū. i. retrorſum: dirigit arcu cōuerſo. ſ. in hoſtē vñ ipſa quodāmodo auerſa abibat ſpicula fugiētia. ſ. cum ea donec emiſſa erāt. At. i. ſed: comites. i. cōſodales Camillę. ſ. Larina virgo & Tulla & Tarpeia quatiēs ſecurim eratā i. ere munitā: Italides. i. ī italia orte femię lecte i. electe aut delecte ad hoc mun⁹ erāt ſup. circū ſ. Camillā: quas. ſ. Italides aut italidas ipſa dia Camilla delegit. i. delegerat ſibi decus. i. ornamentū ſpecimē: & miniſtras pacis bone. i. decētis & honeſte ac vtilis: nā nō ōis pax bona ē. ſi qs em̄ opprimit iniuſte nec reſiſtit dū pōt & debet pacē fouet nō bonā. & miniſtras belli exiſtētes ſup. tales quales Amazones Threicię. i. in cōfinibus Thracię olim reſidētes cum. i. qñ pulſāt flumina thermodoōtis. i. fluctis Thracię & bellanť. i. belligerāt. armis pictis ſeu. i. ſiue. circū Hyppolyten. ſ. reginā ſuā. ſeu circū ſup. Pentheſileam cum ipſa pentheſilea: martia. i. bellicoſa aut Martis filia refert ſe. ſ. e pugna. curru. ſ. de quo pugnauerat. & agmina fœminea exultant magno tumultu. ideſt tumultuoſe. peltis. i. breuibus ſcutis. lunatis. i. in formā lunularū inciſis. O virgo ſcilicet Camilla aſpera ideſt acris & ſtrennua. quē deijcis telo primū & quē poſtremū. q. d. tot deijcis vt neſciā quē primum quemve poſtremū dicā: aut quot corpora morientia fundis humi ideſt per humū quaſi dicat innumera. Ipſa ſup. nam ad tertiā perſonam tranſit deijcit primum Eumenium patre Clycio. i. cui Clycius erat pater. cuius aduerſi. i. ex aduerſo ſtantis. ipa tranſuerberat pectus apertū ideſt nudatū abiete ideſt haſta abiegna longa. Ille ſcilicet Eumenius vomēs riuos ſanguinis. cadit ſcilicet occiſus. atq; mandit. i. mordicus opperit. humum cruentam. & moriens verſat ſup. ſe ſub ſuo vulnere. Tum. i. deinde ſup. deijcit ſup. ſ. Eumeniū Lyrin & Pegaſum. quorū alter. i. prior. ſcilicet Lyris reuolutus equo ſuffoſſo. i. caſuro. aut eo ignorāte trāſfoſſo. dum colligit habenas ſcilicet equi. alter ſ. poſterior hoc eſt Pegaſus. reuolutus dū ſubit ideſt ſuccurrit. ac tendit. i. extendit ac porrigit

labenti

At medias inter cædes exultat Amazon
Vnū exerta latus pugnæ pharetrata Camilla:
Et nunc lenta manu ſpargens haſtilia denſat:
Nunc validam dextra rapit indefeſſa bipennē.
Aureus ex humero ſonat arcus: & arma Dianæ.
Illa etiam (ſi quando in tergum pulſa receſſit)
Spicula conuerſo fugientia dirigit arcu.
At circum lectæ comites Larinaq; virgo
Tullaq;: & æratam quatiens tarpeia ſecurim:
Italides: quas ipſa decus ſibi dia camilla
Delegit paciſq; bonæ: belliq; miniſtras:
Quales threicie cum flumina thermodoontis
Pulſant: & pictis bellantur amazones armis.
Seu circū Hippoliten: ſeu cū ſe Martia curru
Pentheſilea refert: magnoq; vlulante tumultu
Fœminea exultant lunatis agmina peltis.
Quem telo primū: quē poſtremū aſpera virgo
Deijcis: aut quot humi moriētia corpa fundis:
Eumeniū clycio primum patre: cuius apertū
Aduerſi longa tranſuerberat abiete pectus.
Sanguinis ille vomēs riuos cadit: atq; cruentā
Mādit humū: moriēſq; ſuo ſub vulnere verſat:
Tū Lyrin Pegaſumq; ſup quorū alter habenas
Suffoſſo reuolutus equo dum colligit alter
Dum ſubit: ac dextram labenti tendit inertem
Præcipites pariterq; ruunt: his addit amaſtrū
Hippotadem: ſequiturq; incūbēs emin⁹ haſta:
Tereaq; harpalicūq; & demophoōta chromīq;
Quotq; emiſſa manu contorſit ſpicula virgo:
Vot phrygij cecidere viri: pcul Ornitus armis
Ignotis: & equo venator Hyapige fertur.
Cui pellis latos humeros erepta iuuenco
Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus:
Et malæ texere lupi cum dentibus albis:
Agreſtiſq; manus armat Sparus: ipſe cateruis
Vertitur in medijs: & toto vertice ſupra eſt.
Hūc illa exceptū (nec em̄ labor agmine verſo)

Traijcit

labēti.ſ.Lyri dextrā inertē.i. ignauā alter dico & alter ruūt pariter ꝑcipites:& ſup.camilla:addit his amaſtrū hippotadē.i. hippotę filiū:& ipa incūbēs emin⁹.i.de lōge:haſta ſeqtur.i.pſequiť aut inſequiť Terea & Harpalicū & Demophoōta & Chromin hoſtes illos vt vř ex ſeqntibus phrygios:qa ſequiť : & tot viri phrygij cecidere quot ſpicula cōtorſit virgo emiſſa manu.ſ.Ornit⁹ tyrrhen⁹ ille ferť ꝓcul armis ignotis.i.nouis & inconſuetis aut ignobilibus : & equo Hyapige.i. appulo.exñs venator.i. quo venari ſolit⁹ erat.Cui.ſ.ornito pugnatori.i.bellatori:pellis erepta iuueco.ſ. lorica ex loris iuuenci cōſerta:opit.i.tegit & velat latos humeros:& cui ingēs hyat⁹.i.rictus oris lupi.i.lupini:& male.i.maxille lupi:cū dentib⁹ albis:texere.i.coopuerūt caput : & cui ſparus.i.telū illud agreſtis.i.ruſticū armat man⁹:ipſe.ſ.pugnator Ornitus vertiť.i. agit in medijs cateruis.ſ. ſuis aut Rutulorū: & eſt ſupra.ſ.oēs.i.eminet: toto vertice.Illa.ſ.Camilla traijcit hunc.ſ. talem ac tantū virū exceptū:ſcilicet cū in ſe irrueret: em̄ pro qa:qa neq;.i nō ſupple erat labor agmine verſo:ideſt quia agmē prius erat verſum in fugam : & ita impediebatur ornitus & a fuga & ab impetu : & fať ſup.i.inſup aut ſuper ipſum proſtratum ſtās: pectore inimico. ideſt animo hoſtili.O tyrrhene.ſ.Ornite putaſti. ideſt putaſti ne te agitare feras.ideſt venari ſupple in ſyluis:dies ideſt tempeſtas aduenit : qui redargueret armis muliebribus : ideſt a virgine tractatis : verba veſtra: ſcilicet omnium tyrrhenorū ſuperba & magniloqua:tamen tu referes.ideſt quaſi ꝓ victoria reportabis:manibus.i. ad manes patrū.i.maiorum tuorum:hoc nomē ideſt hanc famam & laudem non leue ideſt graue & magni momenti ſcilicet cecidiſſe. ideſt ꝙ cecideris & occiſus ſis:telo Camille.i.meo cuius nomen tam inclytū eſt: vnde poti⁹ dixit telo camillę in tertia perſona ꝙ telo meo. Eſt enim in ipſo nomine pondus.

Traijcit:& ſuper hæc inimico pectore fatur.
Camilla. Syluis te tyrrene feras agitare putaſti?
Aduenit qui veſtra dies muliebribus armis
Verba red argueret:nomen tñ aut leue patrum
Manibus hoc referes telo cecidiſſe Camillæ.

SER. Exultat Amazon:ſuſpendendum exultat:vt Amazon intelligas quaſi amazon. Nam Camilla volſca fuerat: ſicut in primo. Dederatq; comam diffundere ventis. Venatrix ideſt quaſi venatrix. Indefeſſa: infatigabilis & omnia arma Amazonū tradit quas Titianus Vnimamas vocat. Nam hoc eſt amazon quaſi αγευμαζου. Spicula fugientia:pro ipſa fugiens: At circum lectæ comites:ſubaudi dimicant:quod & ſequens amazonum indicat comparatio: quæ inducuntur circa reginam bella tractantes. Larinaq; virgo:nomina hæc nobiliſſimarum ſunt Italiæ fœminarum:Italides: pulchra deriuatio non vera. namverum eſt Italiæ.Italis autem: vnde italides magis patronymicum eſt ꝙ deriuatiuum:ſicut belias:vnde & belides. Quas ipa decus.decus & ad delectas & ad ipſam poteſt referri:decus autem ſi adCamillā nobilitas pulchritudo: ſi ad delectas ornamentum ideſt quas ſibi elegit ornamentum ideſt ad ornamentum Diua Camilla generoſa ευγεγνω. Nam gręcum eſt cuius nominis ęthymologiam plærīq; volunt venire αποτουδιοσ quod ſi ſic eſt:dicemus diſſentire deriuationem a principalitate nam dia di producit cum διοσ corripiat ſicut econtra cum lux producat: lucerna lu corripit. Paciſq; bonę belliq; miniſtras. Congruum paci epitheton dedit: vt eam bonam diceret cum bellum econtra ſit peſſimum. Nam ſine dubio & belli ſæui diceret ſi ratio verſus admitteret: Quales threicie : tanais fluuius eſt qui ſeparat Aſiam ab Europa:circa que antea Amazones habitauerunt vnde ſe poſtea ad Termodoonta fluuium Thraciæ tranſtulerunt:quod etiam Salluſtius teſtatur dicens. Dein campi Treicei quos habuere Amazones a Tanai fluuio incertum quamobrem digreſſę. Thermodoontis.plænum eſt. Thermodoō.ſed per ſyneresim Thermodō fecit:vnde don circunflexum habet accentum. Græca enim nomina neceſſe eſt vt circunflectanť quotiens fit ſyneresis exigēte metri neceſſitate. Ergo ſi ſit Thermodoō do acutū habebit accentū:quod ſi Thermodon fecerit: & in finalē transferť & mutať accētus:nā fit circūflexus. Pulſant. Ennius ad muſas Quę pedib⁹ pulſaris Olympū. Bellātur ꝓ bellāt. Nā ſolent verba ꝓ verbis poni vñ paſſiuā nūc deriuationē ſub actiua poſuit ſignificatione. ſic in Geor. Et placidā paci nutritor oliuā. Futurū tps a paſſiuo poſuit ꝓ pñti ab actiuo:nā nutritor ꝓ nutri poſuit. vñ eſt cōtra:nox humida cœlo Pręcipitat: ꝓ ꝑcipitať.actiuū ꝓ paſſiuo. Hypoliten: hęc amazonū fuit regina cui victę Hercules baltheū ſuſtulit. Martia:aut bellicoſa:aut Martis filia. Quē telo primū:quē poſtremū. Homericū eſt interrogationē ad ipm referre q deſcribiť cū muſę interrogari cōſueuerit: vt vos o Calliope ꝑcor aſpirate canēti. Aſpa virgo:epithetō ad officiū belli reſpiciēs.aľs incōgrue virginē aſperā dicimus. Eumeniūq; qa latina eſt declinatio:iō nec accepit accentū:nā Stati⁹ qa gręco declinauit grecū accentū poſuit dicēs. Nunc eumeniū añ:& nūc añ thoas. Lōga abiete:haſta abiegna:nā arborē ꝓ haſta poſuit. Suffoſſo caſuro. Nā ſuffoſſi eq dicunť quos vulgo ceſpitatores vocāt. Alij ſuffoſſo legūt.i.ꝑcipiti:& iā cadēti. Dū ſubit.ſ.dū ſe ad ſuſtētationē ruētis inclinat:& vult vtrūq; tāta celeritate eſſe ꝑcuſſum: vt vnū ictū putares:inde eſt em̄:ꝑcipites pariterq; ruunt. His addit. Amaſtrum:adiungit: Armis ignotis: nouis inconſuetis. Hyapige. appulo equo. Lorica. Pellis erepta Iuueco. ideſt lorica. Nam ꝓprie lorica eſt tegmen de loro factum:quo maiores in bello vti cōſueuerāt. Sparus. Agreſtiſq; manus armat ſparus:bñ agreſtis. Nā ſparus eſt ruſticū telū i modū pedi recuruū: Sallu. Sparos & lanceas alij pacutas ſudes portare. Vertiť in medijs.i.agit : nā gręce αγαστρεφεται dixit. Toto vertice ſupra eſt Statius de Capaneo:& totū trāſcendit corpe bellū Hūc illa exceptū fraude:circūuentū: vt Aemulus exceptum Triton Traijcit. vis iactus oſtendiť Syluis ꝓ in ſyluis & eſt archaiſmos caſus ꝓ caſu. Mulier. Virgo. Muliebrib⁹ armis vſus obtinuit: vt innuptas virgines: nuptas mulieres vocemus nā aput maiores indiſcrete virgo dicebať & mulier: Vtrunq; em̄ ſexū tm̄ ſignificabat: vt ecce hoc loco dicit armis muliebribus:Cū Camillam innuptam fuiſſe manifeſtū ſit. Itē in Buco. legimus: Ah virgo infelix:cū Paſiphaen cōſtet ex Minoe ante amorem tauri filios ſuſcepiſſe. Teren. etiā mulierē poſt partū virginem vocat in Hæcyra. Nā vitiū eſt oblatū virgini oli ab neſcio quo improbo: Nomē tam haud leue patrū manibus hoc referes telo cecidiſſe Camillæ:irriſio eſt. amaritudinis plæna. nam ſi voluerimus ſimpliciter accipere: vt ita ſit dictum: quemadmodum ſupra Aeneę magni dextra cadis: incipit contrarium eſſe ſuperioribus. Vnde melius eſt vt perſeueremus in ſenſu : & ita ſit dictum: magnā reuera gloriā laturus es ad manes parentum quem fœminea tela ſuperarunt.

Poeta. Protin⁹ Orſilochū: & Butē duo maxia teucrū
Corpora:ſed Buten aduerſum cuſpide fixit
Loricam

ASCEN. Protinus Orſilochum &c. Proſequitur reliquam Camillę pugnam: & quam fecit ſtragē: vnde qa ꝓ facilitate nihil receptum eſt ex cōmētarijs Donati. Ordo. Ordo eſt. Nam Camilla fixit ꝓtinus

tinus.i.cõtinuo poſt Orniti necẽ. Orſilochũ & Buten duo maxima corpa teucrũ ꝓ teucrorũ i.duos teucros maximis corpibus ſed fixit Buten aduerſo.i.ex aduerſo ſtantẽ: cuſpide inter loricã &galeã ſup.ea parte qua inuenit.i.offẽndit colla ſedẽtis.ſ.de equo:&qua parma.i.ſcutũ dependet lacerto leuo.i.ſiniſtro:&figit ſup. Orſilochũ fugiẽs.i.cũ fugã ſimularet:& eludit eũ gyro.i.crebra reuolutione & recurſu: agitata ꝑ magnũ orbẽ.i.circuitũ exiſtẽs interior: & ſeqtur ſequentẽ:q̃ avterq; alterũ ſequebat̃ tũ.i. deinde poſtq̃ dep̃henderat eũ: ip̃a inſurgẽs altior ſup.ĩcutit aut figit viro.i.orſilocho:ſecurim validã.i.robuſtã ꝑ arma & oſſa: viro dicit orãti & p̃canti multa &cõgeminat vuln⁹.i.plagas mľtiplicat:q ſup.rigat ora ſup. ſua cerebro calido.i.recẽter effuſo:fili⁹ auni illi⁹ viri: vñ & ip̃e aun⁹ dict credit̃ appẽninicole.i. Appẽnini mõtis italiã ĩtercidiẽtis cultoris& habitatoris: ĩcidit huic.i.hãc invirginẽ:& ip̃e territ⁹ ſubito aſpectu hęſit.i. mãſit ſtãs ſuſpẽſus exñs bellator haud.i.nõ extrem⁹.i.nõ viliſſim⁹ nec abiectiſſim⁹: ſed ĩter primos ligurũ.i. illoꝝ pplorũ in p̃te ĩferioris italię:dũ.i.donec fata ſinebãt.i. ꝑmittebãt eũ fallere.i. vti fallacijs& aſtutijs ĩ bello.Iſq;.i.& is.ſ.Aun⁹ fili⁹ auni: vbi cernit ſe nullo.i.nõ vllo:nõ poſſe euadere vllo curſu:neq; poſſe auertere reginã.i. regis filiã Camillã: ip̃e igreſſus.i.conat⁹ ꝟſare.i.agitare & tractare dolos cõſilio.i.prouidẽtia &aſtu.i. vafreitate & calliditate ĩcipit hęc.i.ſic loq cœpit. Quid ſup.eſt aut eſſe putas tã egregiũ.i. excellẽs facinus:ſi tu fœmina fidis.i.confidis equo forti.ſ. quo auehi poſſe ſpas. Dimitte fugã.i. equũ fuge p̃ſidiũ & ſpem:&crede.i.cõmitte te mecũ.i. vti me ego cõmitto:ſolo equo.i. terræ equaliter vtriq; ad certamẽ cõgrue: & accinge ſup. te pugne pedeſtri.i.q̃ fit a peditib⁹. Tu noſces iã i.ſtatim:cui.i. vtri noſtrũ gľia vẽtoſa.i. auiditas laudis ferat:fraudẽ.i.penam aut pniciẽ vel cui gľia vẽtoſa ferat.i.afferat laudẽ.i.cedat in laudem:cũ id faciat quod iactauerat. Dixit.ſ. Aunus ligur:at.i.ſed illa.ſ.camilla furens.ſ. ira hoc eſt incenſa acri dolore:tradit equũ comiti ſcilicet ſue vni ex ſupradictis: & aſſiſtit.i. aſtat cõgredi parata ſup.in armis paribus: quia pedes ideſt pedeſtris:enſe nudo.i.nudato:hoc eſt euaginato aut nudo ideſt ſolo ſine alijs armis inuaſiuis:& aſſiſtit interrita:ideſt non territa. parma pura ideſt nondum depicta aliquo inſigni:aut pura ideſt ſola ſine alio munimẽto. At ideſt,ſed iuuenis.ſ.Aunus:ratus ideſt arbitrans viciſſe ideſt votum obtinuiſſe: dolo ideſt per dolum:haud ideſt non mora ſup.fit:& ip̃e auolat:& aufertur fugax ideſt fugiẽs vel vt fugax habenis conuerſis ſcilicet ad nutum:hoc eſt facta plena poteſtate:&fatigat calce ferrata ideſt ferreo calcari munita. Queras quomodo aunus aut equo ablatus aut calcaribus vſus dicatur:quia ſi & ipſe eques erat inepte improperauerit Camillę ꝙ equo fideret: & non eſt veroſimile:ꝙ in equum Camille comiti traditũ tam cito cõſcenderit aut ſaltem calcaribus vſus ſit Vnde dicemus Aunũ quoq; in equo fuiſſe.ſed id improperaſſe Camillę:ꝙ equo forti & inſigni fideret:q̃ſi fugitura ſtatim ſi vincat̃.quocirca ſimulabat & ip̃e velle deſcẽdere:ſed cum virginẽ deſcendiſſe priorem videret:ſtatim in equo aufugit. Calx. Sane calx ꝓ parte pedis maſculinũ eſſe ſolet: multi tñ textus habent ferrata calce nõ ferrato.vt etiam fœmininum eſſe cenſeatur,O ligur inquit virgo ſcilicet Camilla:vane

ideſt

Loricam:galeamq; inter: qua colla ſedentis
Inuenit:& læuo dependet parma lacerto.
Orſilochũ fugiẽs:magnũq; agitata per orbem
Eludit gyro:interior ſequiturq; ſequentem:
Tum validã perq; arma viro perq; oſſa ſecuri
Altior inſurgens:oranti & multa precanti
Congeminat vulnus:calido rigat ora cerebro.
Incidit huic ſubitoq; aſpectu territus hæſit
Appenninicolæ bellator filius Auni:
Haud Ligurũ extremus:dũ fallere fata ſinebãt:
Iſq; vbi ſe nullo iam curſu euadere pugna
Poſſe:neq; inſtantem reginam auertere cernit:
Conſilio verſare dolos ingreſſus:& aſtu
Incipit hæc. Quid tam egregiũ ſi fœmina forti — Aunus.
Fidis equo?dimitte fugam:& cominus æquo
Mecum crede ſolo pugnæq; accinge pedeſtri.
Iam noſces ventoſa ferat cui gloria fraudem. — Poeta
Dixit.at illa furens:acriq; incenſa dolore
Tradit equũ comiti paribuſq; aſſiſtit in armis:
Enſe pedes nudo: puraq; ĩterrita parma.
At iuuenis viciſſe dolo ratus: auolat ipſe
(Haud mora)cõuerſiſq; fugax aufert̃ habenis:
Quadrupedemq; citum ferrata calce fatigat.
Vane ligur.fruſtraq; animis elate ſuperbis: — Camilla.
Nequicq̃ patrias tentaſti lubricus artes:
Nec fraus te incolumem fallaci ꝑferet Auno.
Hæc fatur virgo: & pernicibus ignea plãtis — Poeta.
Tranſit equum curſu:freniſq; aduerſa p̃henſis
Cõgredit̃:pœnaſq; inimico ex ſanguine ſumit.
Quam facile accipiter ſaxo ſacer ales ab alto
Cõſequit̃ pennis ſublimẽ in nube columbam:
Cõp̃henſamq; tenet:pedibuſq; euiſcerat vncis.
Tum cruor:& vulſæ labunt̃ ab æthere plumæ.

SER. ¶ Qua colla ſedentis. Equitis:ſane eum ex vicino intelligimus eſſe percuſſum. Interior: ſiniſterior ſcilicet circulo: Congeminat:hic diſtinguendum eſt: nam nemo dicit ſecuri vulnus congeminat: ſed ſecuris incidit: huic; figurate pro in hanc. Teren. Ego in eum incidi infœlix locũ vt neq; mihi admittẽdi neq; retinendi ſit copia. Appenninicolę bellator filius Auni: quia liguria maiore parte ſui Appennino eſt conſtituta. Ligures aũt omnes fallaces ſunt: ſicut ait Cato in ſecundo originum libro filius Auni Aunus.ſ. nam vt ſupra diximus:cũ dictis parentibus filiorũ nomina ſupprimant eos patri cognomines intelligimus. vt Tyburti Remulo ditiſſimus olim. Verſare dolos ĩgreſſus tractare. vt ſeu ꝟſare dolos;ſeu certę occũbere morti. Aſtu: malitia. nã ꝓprie aſtutos malitioſos vocam⁹ Vñ in Terẽ. poſtq̃ de dño dixit ſeruus aſtute:ille iratus ait. Carnifex q̃ loqtur; Cice. ita fit vt iſta ratio exiſtimet̃ aſtuta:meum tñ hoc

conſilium

cõſilium neceſſarium. Dimitte fugam cqui celeritatẽ cui fidis relinque. Vētoſa ferat cui glĩa fraudẽ. Hęc eſt vera & antiqua lectio: vt ſit ſenſus: pedes cõgredere: iã cognoſces cui ianis iactãtia afferat pęnã Nã fraudẽ pęnã veteres vocabãt: vt ẽt ĩ antiquo cognoſcit iure. Sal. ĩ Catil. Diẽ ſtatuit añq̃ ſine fraude liceret ab armis diſcedere. Si laudẽ legerimus: erit ſenſus agnoſces cui inanis gl̃ia afferat laudẽ. Ventoſa aũt gl̃ia eſt quã gręci κενοδοξιαν vocãt: paribuſq; aſſiſtit ĩ armis pedes ſicut illũ cõgreſſurũ putabat: pura pma: tũc em̃ primũ in bella cõſcẽderat. Fugax fugiẽs: nã nomen eſt pro participio nõ em̃ fugacẽ poſſum᷒ accipe: quẽ ſupra legim᷒ bellatorẽ Vane ligur: aut fallax: aut inaniter iactans: nã vanos ſtultos poſteriores dicere cœperũt: vñ tractũ eſt etiam in neotericis. Iuue. Sic libitũ eſt vano q̃ nos diſtinxit Othoni. Quid autem hoc loco vane ſignificet cõſequẽtia demõſtrant. Fruſtraq; animis elate ſuperbis. Lubricus fallax: mobilis. Pernicib᷒ ignea plãtis: mõ velocib᷒. al's pſeuerantibus. Namq; pernix interdũ velox interdum perſeuerans ſignificat: vt ipſe ĩ Geor. Et iter dura iacet pnix: inſtrato ſaxa cubili. Trãſit equũ curſu: Nũc hoc ĩcredibile eſſe videret: niſi p̃miſiſſet in ſeptimo. Illa vel intactę ſegetis per ſumma volaret Gramina: nec teneras curſu lęſiſſet ariſtas. Aduerſa: oppoſita. Accipiter ſaxo ſacer ales ab alto: ſacer ideo q̃a eſt marti cõſecrat᷒: aut auib᷒ execrabilis: vt auri ſacra fames. Aut qđ verius eſt nomẽ gręcũ exp̃ſſit. Nã ιεραξ dicit: hoc eſt ſacer: ιερευσ em̃ ſacerdos vocat. Cur aũt grece ita dictus ſit: rõne nõ caret: quę nota eſt ſacrorũ peritis. Cõſequit: pennis noua laus Camillę: ſiquidẽ accipiter columbam ſequit: ipſa p̃cedit hoſtem. Ipſa enim auium cõparatio eſt ſumpta ex contrario. Nam equius vir accipitri. Camilla cõparareẽ columbę Tunc cruor & vulſę labuntur ab æthere plumę: ecbaſis eſt: ideſt excurſus.

Fraus. Pernix.

¶ At non hæc nullis hoĩm ſator atq; deorum
Obſeruans oculis ſummo ſedet altus olympo
Tyrrhenum genitor Tarchontẽ in prælia ſæua
Suſcitat: & ſtimulis haud mollibus ĩcitat iras.
Ergo inter cædes: cedentiaq; agmina Tarchon
Fertur equo: varijſq; inſtigat vocibus alas:
Noĩe quẽq; vocans: reficitq; in prælia pulſos.
Tarchon. Quis met᷒: o nunq̃ dolituri: & ſemp inertes
Tyrrheni: quæ tanta animis ignauia venit:
Fœmina palãtes agit: atq; hæc agmina vertit:
Quo ferrũ: q̃d ve hec gerim᷒ tela irrita dextris:
At non in venerem ſegnes: nocturnaq; bella:
Aut vbi curua choros induxit tibia Bacchi:
Expectare dapes: & plæne pocula menſæ:
Hic amor: hic ſtudiũ: dũ ſacra ſecũdus aruſpex
Poeta. Nunciet: ac lucos vocet hoſtia pinguis ĩ altos.
Hæc effat᷒ equũ in medios moriturus & ipſe
Cõcitat: & Venulo aduerſum ſe turbid᷒ infert.
Direptũq; ab equo dextra cõplectitur hoſtem:
Et gremium ante ſuũ multa vi concitus aufert.
Tollitur in cœlum clamor: cunctiq; latini
Cõuertere oculos: volat igne᷒ æthere tarchon
Arma virũq; ferens. tũ ſumma ipſius ab haſta

Defringit

ideſt inanis & mentiẽs in facto & verbo: & elate fruſtra animis ſuperbis. ſ. q̃ ſi viceris p fraudem euadens: tu lubric᷒. i. difficulter ſeruabilis ſed vt anguilla lubrica elabi ſperãs tentaſti neq̃q̃. i. fruſtra artes p̃rias. i. aut patrię tuę: ſed videtur de parte loq̃ q̃a ſubdit: nec fraus pferet te incolumẽ Auno. i. patri fallaci. Virgo. ſ. Camilla: fat hęc. ſ. dicta. Sed quęras q̃ũo Auni nomen nouerit. & patris eius fraudẽ niſi q̃a multe illã fruſtra tyrrhena p oppida matres optauere nurũ: vñ & in liguria verſata dici poſſet & illic aunũ nouiſſe: qui erat haud ligurum extremus. i. nobiliſſimus bellator filius Auni & ipſa ignea. i. eſt agilis & ardẽs vt ignis tranſit equũ curſu. i. currẽdo plãtis pernicibus. i. ſane velocibus & celeribus. Et ipſa aduerſa. i. iam quaſi ex aduerſo veniẽs. & oppoſita equo quẽ p̃uerterat: congredit. ſ. Aunũ: frenis p̃henſis: & ſumit pœnas de ſanguine inimico fi Auni ſup. tã faciliter: q̃. i. q̃tũ facile. i. facil'r: accipiter ales ſacer. i. marti cõſecratus: conſequit ab alto ſaxo: pennis. i. celeri volatu alarũ columbã ſublimẽ ideſt in ſublimi volanti in nube: & tenet. ſ. columbã cõprehenſam: & euiſcerat pedibus vncis ideſt vnguibus: tum. i. deinde cruor & plumę vulſę labuntur ab ęthere ſcilicet vbi columbam deprehendit & euiſcerauit.

¶ At non hęc nullis. Docet quomõ Tarchon Ethruſcorum precipuus ductor: Ioue annuente in prelia excitatus ſit: quamq; ſtragem ediderit ſuos cohortatus: addit p̃terea quomodo armis inſidiatus ſit camillæ. vtens apta cõparatione de qua donatus. Aquilę cõparatio aptiſſima. Vt enim & aquila & ſerpens fortiſſimi ſunt: ita illi duo fortiſſimi erãt itidẽ mira pſpicacitate: vt illi ſunt. Hęc ille. Ordo eſt. At. i. ſed ſator hoĩm atq; deorum ſcilicet Iuppiter: obſeruans hęc. ſ. quę camilla geſſerat: nõ nullis ideſt certis & diligentibus oculis: ſedet altus ſup. in ſummo olympo. & ipſe genitor ſuſcitat ideſt excitat occulta inſpiratione (vnde patrem dicit quaſi predominatorem in horoſcopo eius honor enim vt Home. inq̃t ab Ioue eſt. ad quẽ per egregia facinora peruenitur) Tarchontem tyrrhenum ideſt tyrrhenorum ductorem in p̃lia ſęua: & incitat iras ſtimulis haud mollibus ideſt duris & acribus. Ergo quia incitatus Tarchon: fertur equo inter cedes & agmina cedentia: ideſt terga dantia: hoc eſt inter occiſos aut fugientes: & inſtigat alas ideſt equites laterales: varijs vocibus: ideſt cohortationibus: vocans ideſt compellãs: quemq; ideſt quemlibet nomine ſcilicet proprio: & reficit ideſt inſtaurat in prelia: pulſos ſcilicet prius dicens o Thyrreni nunq̃ dolituri ideſt ſemper toleraturi tantam ſtragem. tantumq; dedecus: & ſemper inertes ideſt ſine arte: aut acrimonia & induſtria: quis metus ſupple iſte tantus & quæ ignauia tanta venit animis ſcilicet veſtris: fœmina ſcilicet vna agit ideſt fugat vos palantes ideſt oberrantes vt ſtolida pecora: atq; vertit ſcilicet in fugam: hęc ſcilicet tanta agmina: quo. i. ad q̃d & ad quem vſum: vel pro vel: quid ideſt ad q̃d gerimus (ſuam perſonam cõmiſcet conciliandi animorũ gratia) dextris ſcilicet noſtris: hæc tela irrita ideſt inutilia nobis: cum fugiamus omnes vnam fœminã. at ideſt attamen nõ ſegnes ſup. eſſe ſoletis in Venerem id non ſoletis ſic fœminas fugere: rem Veneream cum eis habituri: vt nũc vnã fugitis rem martiam tractãtem: & nõ ſegnes ad bella nocturna q̃ cũ puellis gerunt

ASCEN. DONA. Ordo.

lis geruntur in cubiculis:aut vbi tibia Bacchi curua.i.obliqua:indixit choros.ſ. bacchantiū expectare ideſt obſeruare dapes & pocula menſe plene ideſt qualia ſolent propinari in cœna opipara & plena:quia hic ideſt in hac re eſt vobis amor : & ſtudium eſt vobis hic : dum ideſt donec aruſpex ſecundus:ideſt ſecunda & ꝓſpera enunciaturus:nunciet ſacra.ſ.ſecunda:ac dū i.donec hoſtia pinguis:vocet ſup.vos in lucos altos:vbi ſacris diebus epulabant̄ poſtea Romani : ipſe effatus hęc concitat equum in medios.ſ.hoſtes moriturus:&.i.etiā ipſe ideſt tali animo ac impetu vt qui mori parati ſunt atq; ipſe turbidus.i.cōmoto aīo:infert ſe Venulo i.illi latino aduerſum.i.ex aduerſo & cōplectit̄ dextra:hoſtē direptū ab equo : & cōcitꝰ multa vi:aufert ſup.ip̄m an̄ ſuū gremiū: clamor tollit̄ ī cœlū ſcilicet a Tyrrhenis: & cūcti latini cōuertere oculos.& Tarchon igneꝰ.i.ardēs & agilis vt ignis volat ęthere.i.quaſi in ęthere : ferēs ſcilicet ſecū arma:& virū.ſ.Venulū:tū.i. deide

defigit

Defringit ferrum & partes rimatur apertas:
Qua vulnus letale ferat:contra ille repugnans
Suſtinet a iugulo dextram:& vim viribus exit
Vtq; volans alte raptum cum fulua draconem
Fert aq̄la:īplicuitq; pedes:atq; vnguibus hæſit.
Saucius at ſerpens ſinuoſa volumina verſat
Arrectiſq; horret ſquammis & ſibilat ore
Arduus inſurgēs:illa haud minus vrget adūco
Luctantem roſtro:ſimul æthera verberat alis.
Haud aliter p̄dā Tyburtū ex agmine Tarchon
Portat ouans:ducis exemplū euentūq; ſecuti
Mœonidæ incurrūt: cum fatis debitus Arūs
Velocem iaculo & multa prior arte Camillam

Circuit

Circuit:& quæ ſit fortuna facillima tentat:
Q ua ſecunq; ferẽs medio tulit agmine virgo:
Hac Aruns ſubit:& tacitus veſtigia luſtrat
Q ua vitrix redit illa:pedeq; ex hoſte reportat:
Hac iuuenis furtim celeres detorquet habenas
Hoſq; aditus:iamq; hos aditus:omneq; perrat
Vndiq; circuitũ:& certã quatit ĩprobus haſtã.

defringit ferrum ab haſta ſũma ipſius Venuli aut potius Tarchontis:& rimatur.i.ſcrutatur partes aptas.i.nudatas:qua.ſ. parte ideſt per quas partes ferat ideſt inferat vulnus letale.i. mortiferũ.Contra.i.ecõuerſo. ille.ſ. Venulus repugnãs ideſt obluctans ne occidaẽ: ſuſtinet ideſt ſeorſum tenet:dextrã.ſ.Tarchontis: a iugulo.ſ.ſuo:& exit ideſt euitat:viribus.ſ.totis vim ideſt violentiã:quã hoſtis inferre poterat.Et vt aquila fulua volans alte:cũ.i.qñ fert dracone raptũ a ſe.ſ.& implicuit pedes.ſ.ĩ draconem:atq; heſit vnguibus.At.ideſt ſerpens ſcilicet quẽ mõ draconẽ dixit ſauci⁹.i.vulneratus ab vnguibus:verſat volumina ſinuoſa.ſ. colligẽdo & cõtrahẽdo ſe in ſinus & anulos ſuos:& horret.i.fit horridus & aſper ac rigid⁹ ſquãmis.ſ.ei⁹ arrectis.i.rigẽtib⁹:&ſibilat ore inſurgens arduus.i.deſup.Illa.ſ. aquila vrget haud minus.ideſt nihilominus: immo plus: roſtro adunco.i.incuruo.ſ.ſerpẽtẽ luctantẽ.ſ. vt euadat:& ſimul ipſa verberat alis ethera. Haud aliter.i.penitus ſic:portat Tarchõ ouãs ideſt exultãs:predã Tyburtũ pro Tyurburtinorũ:ex agmine.ſ.toto : Meonide.i.Lydij ex meonia ꝓfecti:ſecuti.i.inſequẽtes exemplũ& euentũ.ſ.proſperũ ducis:ſcilicet Tarcontis ĩcurrunt.i.impetũ faciũt:cũ.i.qñ Aruns deditus fatis.i.deſtinatus fataliter ad mortem circuit Camillã velocẽ : exiſtẽs prior.i. peritior &melior iaculo:&multa arte.i.ſubtilitate honeſta:& tẽtat ꝙ fortuna.ſ.adoriẽdi camillã ſit facillima.i.maxĩe oportuna.Q uacũq;.ſ.via virgo ferẽs tulit ſe medio agmine.i.ꝑ mediũ agmen.hac.ſ.via Aruns ſubit.i.clam & ſucceſſiue ſubſequiẽ:& ipſe tacitus luſtrat.i. obſeruat veſtigia.ſ.ei⁹. Et Q ua.i. quacũq; via: illa.ſ.Camilla victrix redit:& reportat pedẽ ex hoſte:hac.i.ꝑ eandẽ viã iuuenis.ſ.arũs detorquet furtim.i.clam &ſecrete:habenas celeres.i.qbus ipſe celeriter vtebaẽ:& ꝑrrat.i.circuit & luſtrat iã i.interdũ hos aditus.i.acceſſus ad Camillã:& iã hos.i.alios:& ꝑrrat:circunuagatur more errantiũ vndiq;.i. ex omni parte:omnẽ circuitũ:ſcilicet quẽ Camilla fecerat:& ipſe ĩprobus.i. ĩpi obãdus: qa nimiũ auidus & ĩſidioſus quatit haſtã certã.i.ineuitabilem:quam miſſurus eſt in Camillam.

SER. ¶Non nullis.i.nõ negligẽtibus:Nã liptotes figura eſt. Vult em̃ dicere.Non leuiter Iuppiter intuebatur iſta certamina.Inſtigat vocibus alas:incitat & irritat ad reditũ. Primũ em̃ eſt vt fugere deſinant.poſt vt in hoſtes impetum faciãt Nomine queq; Vocans:per hoc extrema neceſſitas indicatur.Q uis metus.qualis: quantus: qui vos etiam fœminã timere compellit.vnde paulo poſt. Q uæ tanta animis ignauia venit fœmina palantes agit.O nũꝙ dolituri:ideſt ſtulti:ſtultus eſt em̃ quiſqs iniuria nõ mouetur.& bene nunꝙ.Siquidẽ ante ſæuitiã Mezentij pertulerunt:nec ſe vlti ſunt:nunc præbent terga mulieri : & ne hinc quidem cõmouenẽ dolore. Atq; hæc agmi.ver. Δεικτικον.ideſt multitudinem tãtam.Irrita: inertia:ꝙ nos vlciſci minime valeant.At non in Venerẽ ſegnes.latẽter dicit hoc:fugitis mulierem:quia armata eſt.Alias primi ad hunc curritis ſexum.Nocturnaq; in bella:coitũ alibi: Et ſi aliquãdo ad prœlia ventũ eſt.Curua tibia: ſymphonia Chorũ Bacchi autem ideo qa apud veteres ludi theatrales non erant niſi in honorẽ liberi patris. Expectate ꝓ expectatis modũ pro modo poſuit. Secundus haruſpex pro ſecunda ſacra ideſt proſpera:ſicut econtrario.Home. μαντικακων.ideſt malorum diuine.In altos lu . Illic enim epulabantur ſacris diebus. Moriturus:& ipſe Moriturus animo.nam Moriturus non eſt:quod autẽ ait & ipſe: aut ad Camillam:aut ad Venulũ reſpicit.Turbid⁹:terribilis Direptumq; ab equo dextra cõplectitur hoſtem: hoc de hiſtoria tractum eſt.Nam.C.Iuli.Ceſar cum dimicaret ĩ Gallia:& ab hoſte raptus equus eius portareẽ armatus occurrit de hoſtibus qui eum nõ noſſet:& inſultans ait cecos Cæſar : quod Gallorum lingua dimitte ſignificat : &ita factum eſt:vt dimitteret:Hoc autem ipſe Cæſar in ephemeride ſua dicit vbi propriam cõmemorat felicitatem.Exit:euitat.vt atq; oculis vigilãtibus exit:Vtq; volans al.Homerica cõparatio.Ducis exemplũ euentũq; ſecuti virtutẽ & felicitatẽ.Mœonidæ lydi:vt mœonię dilecta iu.Arte fraude:dolo:vt arte pelaſga:Q ua ſecunq; ferens metu.tu.ag.ui.hac Aruns ſu.vt etiã ſupra diximus ita poeta loquiẽ:vt in aliquibus locis det ſuſpitionem:ꝙ Aruns de Turni partibus fuerit.Namq; & cum Camilla impetum fecit:& cum ipſa rurſus recedit:quod niſi de ſocio non procedit Dona.etiam dicit eſſe manifeſtũ ſignũ ſocium fuiſſe ꝙ Apollinem ſoractis inuocat montis.de quo Turno veniſſe conſtat auxilia.licet poſſet fieri vt alterius loci ĩuocet numen:Item ad argumentum vocat patrias remeabo inglorius vrbes : quod etiam de hoſte procedit: nam ſuperare fœminam nullam conſtat eſſe virtutem.Circuit proprie:nam circuire inſidiãtium eſt: vnde eſt. Nec gregibus nocturnus obambulat.Certam haſtam ineuitabilem:vnde cõtra incertam excuſſit ceruice ſecurim .ideſt infirmam:vitabilem.

Forte ſacer Cybele Choreus olimq; ſacerdos
Inſignis longe Phrygijs fulgebat in armis:
Spumanteq; agitabat equũ:quẽ pellis ahenis
In plumam ſquamis auroq; inſerta tegebat.
Ipſe peregrina ferrugine clarus:& oſtro
Spicula torquebat lycio cortinia cornu.
Aureus ex humeris ſonat arcus:& aurea vati
Caſſida:tũ croceã chlamideq; ſinuſq; crepãtes
Carbaſeos fuluo in nodum collegerat auro:

¶Forte ſacer Cybele.In hac ꝑte deſcribit necẽ Camille ab Arũte illatã:dũ ardẽtior:atq; ĩcautior Chorea ſacerdotẽ Cybeles inſequiẽ. ASCEn. Incertũ aũt dixit ſupra Serui⁹ cuias eſſet arũs cũ alij Turni partiũ eſſe dicãt:& ĩuidia motũ in Camillã telũ intorſiſſe:ꝙ Ioãne puelle ĩſigni frãcie paulo añ hec nr̃a ĩ pa'nccis cã fuiſſe perhibeẽ. Alij vero priuernatẽ cenſeãt:qbus potius aſſentior nã ſi Rutulũ ſcẽ fuiſſet poeta iuidie cãm nõ tacuiſſet:volunt aũt tã Seruius ꝙ Donatus Cybelẽ eſſe locũ in quo Cybele colebatur.Poſſet tñ dici & numẽ ipſum vt declineẽ Hec cybele huius cybeles.Donati verba ſunt.Cybele:Locus eſt in quo cybele colebatur.Squãma:ſerpentis & piſcis:quã facit cõpoſitio naturalis.Nã & ordinib⁹ digeſta eſt: DONA. Squãma.

Pictus PP & viarum

& viarũ plurimarũ ĩpreſſione diſticta. Quicquid igitur in hanc ſimilitudinẽ facit artifex ſquama dicitur: Hec fit ex minutis laminis ĩuicem ſe retinẽtibus: & ita digeſtis: vt eſt in auibus pluma. Peregrina: quaſi dicat ex melioribus regionibus aduecta: cornu ligni ſpecies eſt Barbara nomẽ artis indicat: nã hanc q exercent Burburicarij dicunt: qui auro & varij filis hominũ & aliarũ rerum figuras exprimunt acu pingentes. Tandẽ: Quia diu inſectatus fuerat. Teda. hoc lignũ naturali ſucco veluti oleo violẽtius ardet. Primi electi. Hec ille. Ordo eſt. Choreus ſacer ideſt cõſecratus & ſacerdos olim Cybele aut illi loco aut dee fulgebat forte. ſ. cũ Camilla occurreret longe ſcilicet viſis exiſtens inſignis in armis Phrygijs ideſt troianis: & agitabat equũ ſpumantẽ. i. ferocem & animoſum quẽ ſcilicet equũ: quia Choreus cataphractus erat miles: pellis inſerta in plumã ideſt in morẽ plumarũ ſquamis ahenis & auro. i. aureis tegebat. i. cooperiebat ideſt habebat pro cooperimẽto tegmẽ ex pelle: cui inſerte erant ſquame eree & auree ĩ morem plumarũ ac ſquamarũ piſcium ſe mutuo tegentes. Ipſe. ſ. Choreus eques: erat ſup. clarꝰ ferrugine. i. ſubobſcura purpura: peregrina. i. externa in Georgicis dixit ferruginẽ iberã. a loco & clarus ideſt inſignis oſtro: ideſt purpura: torquebat ſpicula Cortinia. ideſt ſagittas Cretẽſes: cornu. i. arcu lycio. Arcꝰ aureꝰ. i. ĩauratꝰ & cornu mũitꝰ vñ cornu ꝓ arcu poſuit: nã ſi corneꝰ erat: nõ poterat aureꝰ eẽ: nec ſi aureꝰ: corneꝰ: hẽbat ergo in extremis cornu: & erat fere auro tectus: ſonat. ſ. Choreo vati ex humeris: & caſſida. i. caſſis aut galea ſup. erat vati aurea (Sepe a genitiuo tertie fit nominatiuus ſecunde: vt a delphinos hic delphinus: & ab elephantos hic elephantus: & ab arabos hic arabus &c. Et nõnũꝗ ab accuſatiuo tertie nominatiuus prime: vt ab accuſatiuo hanc caſſida nominatiuus hec caſſida: & ab accuſatiuis hunc cratera: ſtatera: panthera: hec cratera: ſtatera: panthera) tum. i. inſup ipẽ collegerat auro fuluo in nodũ. ſ. collecto: chlamydẽ croceã ideſt crocei coloris: & ſinꝰ carbaſeos. i. ex carbaſo factos. hoc eſt laxas veſtes per ſinũ diffluentes: crepantes quia auro fuluo in nodum eas collegerat: vnde quia auro rigebãt crepitabãt: pictus tunicas ideſt habens tunicas pictas acu. ſcilicet phrygionũ (qui burburicarij & gallice broddeurs dicunt) opera: & pictus barbara tegmina crurum ideſt habens tegmina barbara: hoc eſt externa picta acu. Ex varietate autẽ veſtium ſignificat eum ſimul & ſacerdotali habitu ornatũ & armis munitum nam duplces veſtes illi preter arma ſignificat fuiſſe: Virgo ceca. i. execata auiditate: demẽs que ſacerdotẽ Cybelis pſequi auderet: & incauta ſeqbat per totũ agmẽ hunc. ſ. Chorea ſacerdotẽ: vnũ. i. ſolũ ex omni certamie pugne ideſt inter omnes in pugna certantes. ſiue vt ipſa pfigeret tẽplo. ſ. Diane arma troia ideſt troiana (eſt autem troia trium ſallabarũ) ſiue vt ipſa venatrix ferret ſe in auro captiuo. i. in veſtibus ac armis aureis ab hoſte detractis & ipſa ardebat femineo. i. vehemẽti & ĩpatiẽti amore pde & ſpoliorũ (poſſet dici ardebat p totũ agmen: aut ſequebat p totũ agmẽ: ſed cõcinnius ſequebant) pde ꝓpter aurũ aut virũ & ſpoliorũ ꝓpter exuuias. Aruns vir ille cõijcit ex ĩſidijs ſup. ipſi Camille cunctãti. i. moram trahẽti: & hoc tempore capto. i. oportunitate: dũ

Pictus acu tunicas: & barbara tegmina crurũ.
Hunc virgo ſiue vt templi præfigeret arma
Troia: captiuo ſiue vt ſe ferret in auro
Venatrix: vnum ex omni certamine pugnæ
Cæca ſeqbatur: totumꝗ incauta per agmen
Fœmineo prædæ: & ſpoliorum ardebat amore.
Telum ex inſidijs cunctanti tempore capto
Conijcit: & ſuperos Aruns ſic voce precatur.
Summe deũ ſancti cuſtos Soractis Apollo: Aruns
Quẽ primi colimus: cui pineus ardor aceruo
Paſcitur: & medium fræti pietate per ignem
Cultores multa premimus veſtigia pruna.
Da pater hoc noſtris aboleri dedecus armis
Omnipotens: non exuuias pulſæve trophæũ
virginis: aut ſpolia vlla peto: mihi cætera laudẽ
Facta ferent: hæc dira meo dũ vulnere peſtis
Pulſa cadat: patriam remeabo inglorius vrbẽ.
Audijt: & voti phœbus ſuccedere partem Poeta.
Mente dedit: partẽ volucres diſperſit in auras.
Sterneret vt ſubita turbatam morte camillam
Annuit: oranti reducem vt patria alta videret
Non dedit: inꝗ notos vocem vertere procellæ.
Ergo vt miſſa manu ſonitũ dedit haſta p auras
Conuertere animos acies: oculoſꝗ tulere
Cuncti ad reginam Volſci: nihil ipſa nec auras:
Nec ſonitꝰ memor: aut veniẽtis ab æthere teli:
Haſta ſubexertam donec perlata papillam
Hæſit: virgineumꝗ alte bibit acta cruorem.

¶ Sacer Cybele. Nam montẽ ꝓ numine qđ in eo colitur poſuit: & bona occaſio ad mortẽ Camillæ. vt ſacerdotẽ maioris numĩs conet occidere: p quod quaſi exauctorat Dianæ fauor interueniẽte maioris numĩs iracũdia. Quẽ pellis ahenis In plumã ſquamis auro cõſertæ: Cataphractum eũ fuiſſe ſignificat Cataphracti ãt eqtes dicunt q & ipſi muniti ferro ſunt: & equos ſimiliter munitos habẽt: de qbus Sallu. Eqs paria operimẽta erãt: q̃ lintea ferreis laminis ĩ modũ plumæ aduexerãt: nũc ꝓ linteo pellẽ poſuit: & Ahenas ſquamas æreas laminas ĩtelligimꝰ ĩ plumam ꝟo eſt in ſimilitudinẽ plumæ: vt exciſum euboicę latus ingẽs turpis in antrũ. i. antri ſimilitudinẽ. Sane ſciẽdum ꝙ ipſos eqtes cataphractos dicimꝰ. Sall. & ſeq̃bant eqtes cataphracti. Spiculator. ly. cor. c. Cretenſes ſagittas lycio arcu dirigebat: qđ vt etiã ſupra diximꝰ: ad ornatũ poni cõſueuit. Caſſida ꝓ caſſis nã. actm̃ poſuit ꝓ noĩatiuo. Pictus acu tu. &. b. t. c. Pictus tunicas pictꝰ crurũ barbara tegmĩa. i. habebat veſtẽ Phrygiõis arte pfectã. Sane armoꝝ longa deſcriptio illuc ſpectat: vt ĩ eoꝝ cupiditate merito Camilla videat eſſe ſuccẽſa. Fœmineo ĩpatiẽti: irrationabili: vt Fœmineæ ardẽtẽ: Summe d. ex affectu colentis dicit: Nã iuppiter ſummꝰ eſt. Sancti cu. ſo. ſoractis mons eſt Hirpinorũ ĩ Flaminia collocatꝰ: ĩ hoc aũt mõte cum aliqñ Diti patri ſacrũ pſolueret: nã manibꝰ cõſecratus eſt: ſubito veniẽtes lupi exta rapuerũt q̃s cũ diu ſeq̃rentur SER. cataphracti.

rentur:delati ſunt ad quandā ſpeluncā halitū ex ſe peſtiferum emittentē:adeo vt iuxta ſtātes necaret: exinde orta peſtilētia:qa fuerāt lupos ſecuti:de qua reſpōſum eſt poſſe eā ſedari:ſi lupos imitarent.i.rapto viuerēt qđ pº ea q̄ fcm̄ ē dicti ſūt ipi ppl'i Hirpini ſorāi:nā lupi ſabinorꝝ lingua hirpi vocāt:Sorāi ꝟo a Dite:nā ditis pr̄ ſoranº vocat qſi,lupi ditis pr̄is vn̄ memor rei Vergi. Arūtē paulopoſt cōparat lupo:qſi hirpinū ſoranū.Pineº a.ignis περιφρασισ.Aceruo:Pyra coaceruatiōe lignorū. Freti.p. iſte qđe hoc dixit.Sed Var.Vbiq̄ expugnator religionis ait: cū q̊ddā medicamentū deſcriberet:vt ſolēt Hirpini: q ambulaturi ꝑ ignes medicamēto plantas tingūt:Multa pruna:inter prunas:pruna aūt q̄diu ardet dicit:Hora.Prætextam latū clauū prunaſq̄ batyllū.cū aūt extincta fuerit: carbo noiatur.Teren.Tam excocta atq̄ atrā reddā,q̄ carbo eſt.Nā pruna a peruredo dicta eſt. Exuuias pulſæ ve trophæum:Exuuias occiſæ pulſæ trophæū:& ꝓprie.Nā vt ſupra diximus.hoſtibus occiſis triūphabāt.de fugatis & figebant trophæa.Partem mēte dedit. partē volucres diſperſit in auras.Bona moderatio Apollinis inter ſacerdotis preces & voluntatē ſororis.Nil ipſa nec auras. nec ſonitus memor.Hæc eſt ātiqua lectio.Nā apud maiores trahebat interdū a græco:genitiuus ſingularis.Hinc etiā pr̄familias & materfamilias.q̄ duo tm̄ noīa remāſerunt. nam nec huius auras dicimus.hec huius cuſtodias ſecūdum Sallu.q ait Caſtella cuſtodias theſaurorū.pro cuſtodiæ.Et ita em̄ etiā Aſper intelligit.licet alij cuſtodias accuſatiuū velint Sane paterfamilias qn̄ dicimus.familias indeclinabile eſt.Si aūt pater familiæ dicere voluerimus iam nō erit vnū nomē.ſed locutio.& familiæ erit datiuº. Nam pater mihi eſt dicimus.Teren.Natura tu illi pater es.conſilijs ego.Multi tn̄ volūt in numero plurali vtrūq̄ declinari.vt dicamus hi patres familiæ.horū patrū familiarum.Papillā exertā.nudā.Sane mamilla eſt ois eminētia vberis papilla ꝟo breue illud vn̄ lac trahitur.

Soranus. Varro. carpitur i merito. Pruna. Carbo. Paterfa. Materfa. Mamilla Papilla.

tate:dū cūctaret capta & precat ſuperos: pci pue Apollinē arcitenētē ſic voce.ſ. expreſſa: & mente pcari poſſet O apollo ſumme deū.i. deorū:quantū ad nos q te pcipuū colimº.cuſtos Soractis.ſ.mōtis hirpinorꝝ ſancti.ideſt tibi cōſecrati:quē nos colimus primi.i.pcipui & q paſcit.i.aggerit ardor pineus.i.inceſum ex pinu:aceruo.i.aceruatim:vel ad aceruū & ſtruē lignorꝝ.i.qbus tibi ingentē pyrā extruimus.& nos cultores.ſ.tui freti.i.cōſiſi & muniti pietate.i.religione nr̄a ꝑmimus veſtigia i.plantas pedū multa pruna.i.carbone pluri mo ꝑ mediū ignē.i.incedimus illeſi ꝑ mediū ignē ſuꝑ prunas:da o pater oipotēs hoc dedecus.i.ꝙ a virgine ſuperamur tot viri:aboleri noſtris armis.i.hoc telo ego nō peto exuuias virginis.ſ.ceſe:ve ꝑ vel trophęū ꝟginis pulſe.i.detractū a ꝟgine in fuga verſe: nec peto vlla ſpolia Cetera facta.i.q poſt hac facturus ſum:ferēt.i.afferēt mihi laudē.i. nolo ex hac re laudē:ſed ſolū dedecus vitare:& aio morē gerere meo:dū.i.dūmō:hec dira peſtis.ſ. Camilla vt peſtis multos interimēs:cadat pulſa meo vulnere.i.telo aut vulnere a me illato:remeabo.i.repetā inglorius.i. ſine gloria:vrbē patriam.ſ.vt videt Soracte.Phebus audijt.ſ. preces Aruntis:& dedit partē voti.i.deſiderij eius ſuccedere mente i.ſecundū mentē& voluntatē eius:& diſperſit partē voti ī auras vo lucres ideſt irritā habuit.Nam annuit.i.aſſenſus eſt orāti ſcilicet arunti.vt ſterneret morte ſubita Camillā turbantē.ſed nō dedit.i.nō cōceſſit:vt patria alta videret ſuꝑ.Aruntē reducem.i.reductū aut reuertetē.& ꝑcelle vertere vocē.i.preces quantū ad eā partē.in notos.i. vētos quoſlibet nymboſos.Ergo vt.i.poſtq̄

haſta miſſa manu ſcilicet Arūtis.dedit ſonitū ꝑ auras.acies ſcilicet Volſcorū cōuertere aios.ſ. ad ſtridorē haſte.quaſi mūere impulſe.& cuncti Volſci tulere.ideſt direxere.oculos ad reginā ſcilicet Camillam.ipſa autē nihil memor ſuꝑ.fuit.nec auras pro aure nec ſonitus ideſt ſtridoris.aut teli veniētis ab ethere ideſt altiore aere.quaſi vi phebea impulſi donec haſta heſit.ideſt infixa eſt perlata ſub papillam ideſt mamille, partem q̄ lactantibus immitit.exertā.i.abſciſſam:vt ſit habilis ſagittationi.& ipſa acta alte.i. profunde. bibit cruorem virgineum.ideſt tincta eſt aut imbuta cruore Camille virginis.

Auras in genitiuo

Concurrunt trepidæ comites: dominamq̄ ruētē
Suſcipiunt:fugit ante omnes exterritº Aruns:
Lætitia mixtoq̄ metu:nec iam amplius haſtæ
Credere:nec telis occurrere virginis audet.
Ac velut ille prius q̄ tela inimica ſequantur:
Continuo in montes ſeſe auius abdidit altos:
Occiſo paſtore lupus magno ve iuuenco
Conſcius audacis facti:caudamq̄ remulcens
Subiecit pauitantem vtero:ſyluaſq̄ petiuit.
Haud ſecus ex oculis ſe turbidus abſtulit arūs:
Contentuſq̄ fuga medijs ſe immiſcuit armis.
Illa manu moriens telum trahit:oſſa ſed inter
Ferreus ad coſtas alto ſtat vulnere mucro.
Labitur exanguis:labuntur frigida leto
Lumina:purpureus quondā color ora relinqt.
Tunc ſic expirans Accam ex æqualibus vnā
Alloquitur:fida ante alias quæ ſola Camillæ
Qui cum partiri curas:atq̄ hæc ita fatur.

¶Concurrunt trepide comites.Recitat fugā aruntis:& morietis vltima ꝟba Camille: vn̄ nihil habemº Donati:ſed ordo eſt. Comites. i.ſocie belli Larina:Acca:& relq̄ cōcurrūt trepide.i.trepidātes aut feſtine:& ſuſcipiūt.ſ.in vlnas dn̄am.i.reginā.ſ camillā ruentē.i cadētem.Arūs exterritº.ſ.tāto facinore:fugit ante oēs.i.oibº dimiſſis letitia &metu mixto.i.habens letitiā admixtā metui:quia letus erat de morte ſed metuebat vltionē:nec audet iā amplius credere.i.cōmittere ſe haſte ꝟginis: nec audēt amplº occurrere telis ꝟginis.ſ.camille vulnerate letaliter:ſed necdū mortue.Ac velut ille.ſ.feuiſſimº lupus cōſciº audacis facti occiſo paſtore aut magno iuuēco abdidit ſeſe continuo ī altos mōtes priuſq̄ tela inimica ſequāt:exiſtēs auiº.i.ſine via hoc eſt nullā viā tenens:ſed qua dat fugiēs & remulcēs caudā. ſ.geſtiēdo ꝑ gaudio ſubiecit eā vtero pauitātem.i.mixto timore:& petiuit ſyluas: haud ſecus.i.nō aliter Arūs turbidº.i.turbatº metu & letitia:abſtulit ſe ex oculis.& cōtentº fuga i.nō attēdēs ad ꝓtectionē ſui.ſed ſoli fuge itētus.imiſcuit ſe medijs armis. Illa.ſ. camilla moriēs trahit.i.extrahit telū manu.ſ. ſua: ſed mucro ferreus.i.acumē haſte ſtat iter oſſa ad coſtas:alto.i.ꝓfūdo vulner.&ita ipa exāguis labit.i.decidit.& lumia.i.oculi labūt frigida leto.i.morte.hoc eſt morietia color quodā.ſ. dum viuēs valēſq̄ eſſet purpureº relinqt ora.ſ.

ASCEn. Ordo.

Hactenus

eius.ipſa expirās.i.eflatura aīam alloquit̄ tūc
ſic Accā vnā ex equalib⁹.i.coeuis& ſodalib⁹
que.ſ.Acca erat ſola fida Camille ante alias.
qcū.i.cū q̄ partiri.i.ptiebat̄ curas.i. ſollicitu-
dines aī:atq; fatur hec ita.O Acca ſoror ego
potui hacten⁹.i.ad hāc vſq; horā ſed ſup.vul
nus acerbū conficit.i.interimit me nūc.& oia
nigreſcūt.ſ.circū me.tenebris.i. caligine mor
tis.effuge & perfer Turno hec mādata nouiſ
ſima.i.vltima a me habēda.vt ſup. ſuccedat
pugne ideſt ad pugnā & arceat ideſt depellat
troianos vrbe ſcilicet laurolauinio:& tu iam
vale:&ſimul his dictis:linq̄bat habenas.ſ.eq
fluens ad terrā nō ſpōte:ſicut prius cū Turno
obuiā veniret:tū.i. deinde:ipſa frigida exol-
uit:ſe paulatim toto corpore.i. aīam exhalat
aut exoluit ſe officio vite:quo pfungi debe-
bat:& poſuit ideſt inclinauit colla lenta.i.cer
uicem flexibilē:& caput captū .i. interceptū
leto.i.morte reliquēs arma:&vita.i.aīa q̄ vi-
uebat:fugit cū gemitu ſub vmbras:īdignata
ſ.qꝑ añ diē cogebat̄ exire:nōdū pfecto mūere
vite.Tum v̄o ideſt ſed tunc maxime clamor
īmēſus: ſurgens ideſt oriēs:ferit ſydera aurea
i.extēdit̄ ad ſydera vſq;Pugna crudeſcit ideſt
fit crudelior & ſeuior Camilla deiecta.i.deor
ſum iacta:qa oīs copia Teucrū pro teucrorꝫ&
tyrrheni duces & ale Euandri Arcadis.i.mili
tes leues quos Euander Arcas cū pallāte filio
ſuo miſerat īcurrūt.ſ.i Volſcos & ceteros ho-
ſtes ſimul.i.pariter & vno impetu exiſtentes
denſi ideſt ſtipati & agminatim irruentes.

¶ At triuie cuſtos:Redit ad narrationē necis
ASCEn. Aruntis ab opi interfecti ſagittis Diane.Cir
ca quē locū dicit Donatus ſic. Pulcherrima:
DONA. Bonā cōſilio hic intellige.Cur inquit hec lo-
quitur ſecū ex dolore.Tu ne etiā: indignat̄ qꝑ
telis Diane ſit periturus.Ignoto;cāporū ī pul.
lin.Quod fuit vltiōis augmētu:vt ſocij illi⁹
Ordo. obliuiſcerent̄.hec ille.Ordo eſt.At.i.ſed opis
ſ.nympha cuſtos triuie.i.a triuia.i. Diana cu
ſtodie deputata ſedet iādudū.i.ab eo tpe quo
a Diana demiſſa erat alta.ſ.vt melius pſpice
ret qsCamillā occideret in mōtibus ſummis
& ipſa īterrita ideſt nō territa ſpectat.ſ. deſup
e loco tuto pugnas.ſ.aliorū & vt.i.poſtq̄ ipa
proſpexit procul camillā mulctatā.i. afflictā
triſti:qa inſidioſa morte:in medio iuuenū fu
rentū clamore:ipſa ingemuit:& dedit has vo
ces ſup . ab imo pectore Heu o v̄go tu luiſti
i.pſoluiſti ſuppliciū nimiū:nimiū inquit cru
dele conata laceſſere.i.puocare teucros bello
Nec pfuit tibi deſerte.i.ſolitarie coluiſſeDia
nam in dumis:aut geſſiſſe humeris pharetras
noſtras.i.venatorias:tamē tua regina.ſ. Dia-
na nō relinquet indecorē ideſt ſine decore iā ī
tua extrema morte:neq; hoc letum ideſt hec
mors tua:erit.i.diuulgabit̄ p gentes ſine noīe
ideſt ignobile.īmoglorioſum erit:aut tu nō
ſupple patieris famā inulte.i.vltio fiet de te.
Nā quicūq; violauerit tuū corp⁹:is ſup. luet
ideſt purgabit illud ſcelus morte merita.i. ī-
decora qualē meruit:qa inſepultus relinquet̄
Ingens buſtū.i.ſepulchrū cōtinēs cineres cor-
poris cōbuſti regis Dercēni ſic dicti: fuit ſub
monte alto factū ex aggere terreno.laurentis.
ſcilicet ſoli antiq.i.nobilis:tectū ilice opaca.
ideſt ramoſa & vmbroſā Dea pulcherrima.ſ.
conſilio ideſt prudētiſſima:ſiſtit ſe primum:
niſu.i.conatu rapido.i.celeri:hic.i.ſub hac ili
ce & ſpeculat̄ aruntē ab alto tumulo :vt ideſt
poſtq̄

Hacten⁹ Acca ſoror potui:nūc vuln⁹ acerbū Camilla.
Conficit:& tenebris nigreſcūt omnia circum:
Effuge:& hæc turno mādata nouiſſima perfer:
Succedat pugnæ: Troianoſq; arceat vrbe:
Iamq; vale:ſimul his dictis linquebat habenas Poeta.
Ad terram nō ſponte fluens: tum frigida toto
Paulatim exoluit ſe corpore:lentaq; colla:
Et captum leto poſuit caput:arma relinquens:
Vitaq; cū gemitu fugit indignata ſub vmbras.
Tum vero īmenſus ſurgens ferit aurea clamor
Sydera: deiecta crudeſcit pugna camilla
Incurrunt denſi ſimul omnis copia teucrum
Tyrrheniq; duces. Enandriq; Arcadis alæ.

¶ Dominā reginā:vt hi dominā ditis thalamo deduce-
re adorti. Virginis audet.ſic fuerat cōſternatus:vt etiam SER.
vulneratam timeret.Occiſo paſtore lupus: Bene paſtori
reginā cōparat nā reges ipſi paſtores vocant̄:Home. ποι-
μεναλαων.Caudā pa.re.Quæ timorē indicat.Pro ipſe pa
uitans.Turbidus:nūc timidus ſupra terribilis:vt Venu-
lo aduerſum ſe turbidus infert Mucro:hinc apparet mu-
cronem eſſe cuiuſlibet teli acumē.Frigida leto. Alij telo Mucro.
legunt & intelligūt vulnere.Partiri curas.ſubaudi cōſue
uerat . Hæc ita fatur. Vnū abundat.nā ſupra ait alloquit̄
Potui:abſolute:vel pugnare vel viuere.Succedat pugnę.
Anim⁹ bellatricis oſtēdit̄.q̄ nō ſe dolet lucē.ſed bella de-
ſerere.Non ſponte fluens.Nō ſpōte:vt ſupra:portiſq; ab
equo regina ſub ipſis Deſiluit. quā tota cohors imitata
relictis:Ad terrā defluxit equis.Paulatim exoluit ſe cor-
pore:Vitaq; cū.g.f.in.ſ.vm.Seruat hoc vbiq;:vt iuuenū
animas a corporibus dicat cū dolore diſcedere : q adhuc
eſſe ſupſtites poterāt.quod ēt de Turno dicturus eſt Cla-
mor ſydera:Troianorū.ſ.qui exultabāt.Crudeſcit:crude
lior fit cæde multorum.

At triuiæ cuſtos iamdudum in mōtibus Opis
Alta ſedet ſummis:ſpectatq; interrita pugnas.
Vtq; procul medio iuuenū in clamore furentū
Proſpexit triſti mulctatam morte camillam.
Ingemuitq;:deditq; has imo pectore voces:
Heu nimium virgo:nimium crudele luiſti Opis.
Supplicium:teucros conata laceſſere bello
Nec tibi deſerte in dumis coluiſſe Dianam
Profuit:aut noſtras humeris geſſiſſe pharetras
Non tamē indecorem tua te regina relinquet
Extrema iam in morte:neq; hoc ſine noīe letū
Per gentes erit:aut famam patieris inultæ:
Nam quicūq; tuum violauit vulnere corpus:
Morte luet merita. Fuit ingens mōte ſub alto Poeta.
Regis Dercenni terreno ex aggere buſtum
Antiqui laurentis:opacaq; ilice tectum.
Hic dea ſe primū rapido pulcherrima niſu
Siſtit:

Siſtit:& aruntem tumulo ſpeculatur ab alto.
Vt vidit fulgentē armis:ac vana tumentē:
Opis. Cur(inqt)diuerſus abis?huc dirige greſſum:
Huc periture veni:capias vt digna Camillæ
Præmia:tu ne etiam telis moriere Dianæ:
Poeta. Dixit:& aurata volucrē threiſſa ſagittam
Deprompſit pharetra:cornuq́ꝫ infenſa tetēdit:
Et duxit longe donec curuata coirent
Inter ſe capita:& manibus iam tangeret æquis
Læua aciem ferri:dextra neruoq́ꝫ papillam
Extemplo teli ſtridorē:auraſq́ꝫ ſonantes
Audijt vna aruns:hæſitq́ꝫ in corpore ferrum.
Illum expirantē ſocij:atq́ꝫ extrema gementē
Obliti ignoto camporum in puluere linquunt.
Opis ad æthereū pennis aufertur Olympum.

poſtq̄ꝫ vidit ſup.ipſum fulgentē armis ac tumentē vana ideſt ſuꝑbientē in vanū:& ſup. inqt cur abis diuerſus.ſ.a nobis:Dirige greſſum huc.o periture veni huc.i. ad me vt capias p̄mia camille.i.pro camille morte.digna ſ.te inuidet tñ ei tā glorioſum genus mortis dicens.Moriere.i.morieris ne. etiā tu.ſ.q viliſſimus es.telis Diane q̄ nobiliſſima eſt dea dixit .ſ.opis:& ip̄a Trheiſſa.i.ſimilis trheiſſe ſ.harpalice aut alteri venatrici:deprōpſit pharetra aurata ſagittā volucrē:& ipſa infenſa.i. multū offenſa arunti:tetēdit cornu ideſt arcū & duxit ſcilicet cornu :lōge ſcilicet a chorda: donec capita .ſ. arcus extremitates curuata coirēt inter ſe:& ibſa tāgeret iā manibꝰ eqs.i. equaliter extēſis aut annitētibus:leua ideſt ſiniſtra manu aciē ferri.ſ.ſagitte:cuius ferrū ꝑuenerat ad ſiniſtrā qua arcū tenebat:& tāgebat dextra & neruo.i.chorda ex neruo facta: papillā.ſ.mamille ſue.Aruns audijt extēplo. ideſt ilico vna.i.ſimul & ſtridorē teli &auras ſonātes.& ferrū heſit ī corꝑe.i.nihil more fuiſſe vr̄.Socij obliti.ſ. dea id procurāte:illū exſpirantē.i.efflantē animā:atq́ꝫ gementē extrema ideſt mala:videlicet mortis:reliquūt ſup. eum in ignoto puluere camporum:& ſupple opis aufertur pennis ideſt alis aſſumptis: ad Olympum ethereū ideſt celeſtē:vnde demiſſa erat dicente Diana Labere nympha polo:

SER. ℂMulctatam:debilitatā.At triuiæ cu.miniſtra:Conata la.teu.ꝓpter illud bellū īportunū ciues cū gente deorum inuictiſq́ꝫ viris geritis.Coluiſſe Dianā profuit:nō deam incuſat:ſed fatorū neceſſitatē:cōtra q̄ nec numinis opitulatur auxiliū.Sine noīe ſine gloria:ſine fama.Famā patieris inultæ nec inuidicatę ignominiā ſuſtinebis:quod etiā Dido dolet dicens:Moriemur inultæ: ſed moriamur ait.Monte ſub alto:vt mōte ſub aereo:apud maiores nobiles aut ſub mōtibus aut ī mōtibꝰ ſepeliebāt:vñ natū eſt:vt ſupra cadauera aut pyramides fierēt:aut īgētes collocarent colūnæ.Ac vana tumentē. plenū κενοδοξια.Digna camillæ p̄mia.Sic ī ſecūdo.Perſoluāt grates dignas & p̄mia laudū Reddāt. Item alibi.Et hæc tibi porto Dona prius:Tu ne etiā te.mo.di.Cum ingēti amaritudine dictū eſt. Nam etiā ei genus īuidet mortis Quod aūt ait Tu ne etiā ad Niobes numeroſam ꝑtinet ſobolē.Cornuq́ꝫ in te.cornu accuſatiuus eſt ſingularis:ac ſi diceret.Arcūq́ꝫ infenſa tetendit.Nam horum dubiorū caſus ex ſimilibus vel ſynonimis comprobant.Coirent.inter ſe capita.Homerica eſt iſta deſcriptio.Teli ſtridorem Home. λιγξε βιοσ.Audijt vna Celeritas iaculantis exprimit.Sta.cum iam ꝑcuſſum dixiſſet extinctū ait: necdū certi tacet arcus amyntę.Ig.cā.i.p.lin.faciēte numinis iracūdia eſt relictꝰ:vt nec ſepulturā poſſet mereri.

Prima fugit domina amiſſa leuis ala camillæ
Turbati fugiunt Rutuli:fugit acer atinas
Diſiectiq́ꝫ duces:deſolatiq́ꝫ manipli:
Tuta petunt:& equis auerſi ad mœnia tendūt:
Nec quiſq̄ inſtantes teucros:letumq́ꝫ ferentes
Suſtentare valet telis:aut ſiſtere contra:
Sed laxos referunt humeris languētibus arcus
Quadrpedūq́ꝫ putrē curſu quatit vngula cāpū
Voluitur ad muros caligine turbidus atra
Puluis:& e ſpeculis percuſſæ pectora matres.
Fœmineū clamorē ad cœli ſydera tollunt
Qui curſu portas primi rupere patentes
Hoc inimica ſuper mixto p̄mit agmine turba:
Nec miſeram effugiūt mortē:ſed limine in ipſo
Mœnibus in patrijs:atq́ꝫ inter tuta domorū
Confixi expirāt animas:pars claudere portas:
Nec ſocijs aperire viam:nec mœnibus audent
Accipere orantes:oriturq́ꝫ miſerrima cædes
Defendentū

ℂPrima fu.Ordo eſt.Ala camille:leuis ideſt agilis & inconſtans.fugit prima: amiſſa dña ASCEn. ideſt regina rutuli turbati.i.cōſternati fugiūt Ordo. & Atinas acer.i.q̄uis acer: fugit tñ:& duces diſiecti ſcilicet a ſtatione ſua in diuerſa diffugia:& manipli.i.vexilliferi deſolati ideſt derelicti ſine cōſolatione:petūt tuta.ſ.receptacula vrbis:& ipſi aduerſi.i.obnitētes:aut potiꝰ auerſi a facie hoſtiū:tendūt eqs ad menia ſcilicet vrbis:nec quiſq́ꝫ valet ſuſtētare telis teucros inſtātes & ferentes.i.inferētes letū.i.necē aut quiſq́ꝫ nō audet:ſiſtere.i.firmare greſſum & ſtare:cōtra.ſ.inſurgētes teucros: ſed referūt humeris languentibus.i.laſſis & laxis amiſſo animo:arcus laxos.i.nō amplius tentos& vngula quadrupedū.ſ equora quatit.i.cōcutit& carpit curſu:campū putrē.i.reſolutū in puluerem:puluis voluit̄ ad muros atra caligine.i. denſa nube:& matres ꝑcuſſe pectora ideſt habentes pectora ꝑcuſſa tollunt.ideſt extollūt e ſpeculis vñ ſpeculabant̄ accurſum & fugam ſuorum:clamorē femineū ideſt eiulatū & plāctum muliebrē ad ſydera celi.Turba inimica ſcilicet hoſtiū ꝑſequentiū:premit agmine mixto.i.confuſo ſuꝑ hos q primi curſu.i.in currendo:aut q rupere primi curſu.i.impetu portas patētes:nec effugiūt mortē miſerā.i.miſerandam:ſed ipſi cōfixi in ipſo limine.ſ.vrbis in menibus patrijs atq́ꝫ inter tuta.ſ. tecta aut receptacula domorū expirāt ideſt efflāt aīas: quaſi non vulnere ſed laſſitudine deficentes. pars claudere.i.claudebāt portas nec audent

Defendentũ armis aditus: inq; arma ruentũ.
Excluſi ante oculos lachrymãtũq; ora parentũ
Pars in præcipites foſſas vrgente ruina
Voluitur: immiſſis pars cæca & concita frenis
Arietat in portas: & duros obice poſtes
Ipſæ de muris ſummo certamine matres
(Mõſtrat amor verꝰ patriæ) vt videre camillã:
Tela manu trepidæ iaciunt: ac robore duro
Stipitibus ferrum ſudibuſq; imitantur obuſtis
Præcipites: primæq; mori ꝓ mœnibus audẽt.

aperire ſocijs viã: nec accipere orãtes. ſ. ſocios & cedes miſerrima oritur. i. ſurgit & fit: cedes dicit defendẽtũ. i. defẽdẽtiũ aditus. ſ. vrbis armis atq; ruentũ. i. cadentiũ in arma. ſ. q̃ tenebant cõtra hoſtẽ: excluſi. ſ. añ oculos & ora parentum lachrymantũ. Pars. ſ. excluſorũ: voluitur in foſſas. ſ. vallorũ aut meniũ: p̃cipites. idest p̃cipitiũ p̃bentes: & hoc ruina. i. irruptione irruentũ vrgẽte: aut ruina. i. calamitate vrbis vrgente. i. inſtãte: & pars ceca. i. improuida: & concita. i. feſtina: frenis ĩmiſſis. ſ. equis qui cõcitati vno impetu ad portas ferebant̃: arietat. i. more arietũ capitibus ſuis aut eq̃ꝝ inſultũ facit: in portas. ſ. clauſas: & ĩ poſtes duros obice. i. propter obicẽ & repagulum dure obſtantes. Ipſe matres (q̃a amor verus patrie monſtrat. i. indicat ita faciendũ eſſe) vt idest poſtq̃ videre camillã. ſ. extinctam: ipſe trepide ideſt feſtine iaciũt ſummo certamĩe de muris manu ſcilicet ſua tela ideſt iacula ac ſaxa: & imitant̃ ideſt effingũt ferrũ robore duro & ſtipitibus & ſudibus obuſtis: exiſtẽtes p̃cipites ideſt p̃cipitãter in mortẽ ruentes: & audẽt mori prime. i. etiã priuſq̃ viri: aut ſine exemplo pro menibus: aut legamus patrieq; mori pro menibꝰ audẽt: q̃a nõ poterãt prime mori.

Turbati fugiũt rutuli: hoc ad camillæ pertinet laudẽ: qua amiſſa ĩmutãt̃ fata bellorũ. Acer atinas. ſ. fugit tamẽ Deſolatiq; manipli: ſigniferi deſerti: qđ eſt nimij diſcriminis: Nãq; hoc vbiq; dux precipit vt frequenter circa ſe ſint milites ſicut ĩ Salluſtio legimus. Manipuli autem dicti ſunt ſigniferi: quia ſub Romulo pauper adhuc Romanus exercitus haſtis fœni manipulos alligabat: & hos pro ſignis gerebat: vnde hoc nomen remanſit. Laxos arcus: non intentos: ſed iam ſolutos: Fœmineũ clamorem. impatientem: nam iam dixerat matres: per quod muliebrẽ clamorẽ poteramus accipere. Miſerã mortẽ. Quia ſequitur limine in ipſo. Mœnibus in patrijs ſcilicet vbi ſe iam tutos eſſe credebant. Aperirę viam ideſt dare aditum: & bono locutus eſt ambitu. Nam cum portis via & aperitur & clauditur. Oriturq; miſerrima cædes: Sic in ſecundo vbi intulit Armorũ facie & graiarum errore iubarũ. Defendentũ: ideo defendentum & ruentũ quia ad maſculinũ rettulit: & hi defendẽtes facit: quod de fœminino dicimꝰ. Si aũt de neutro loquamur: defendentiũ dicamus neceſſe eſt: quia hæc defendentia facit: & vt ſupra diximus genitiuus pluralis nominatiuo plurali minor eſſe non debet: quod ſi forte minorẽ eum aliquãdo inuenerimus: id metri neceſſitas facit: & incipit etiã pathos eſſe non declinatio. Præcipites foſſas: decliues in quas q̃d põt p̃cipitari: Pars cæca: irratiõabilis: q̃ in clauſas portas more arietis ruebat. i. bellici machinamẽti. Sũmo certamine: Extremo diſcrimine vt ſupra Vocat labor vltimus oẽs. Trepidæ licet trepidę tñ oblitę ſexus tela iaculabant̃. Pręcipites: aut feſtinę: aut in mortem ruentes. Primęq; mori pro mœnibus audent: Nimij doloris ẽ: vt me primã abſumite ferro. SER.

Interea turnum in ſyluis ſæuiſſimus implet
Nuncius & iuueni ingentẽ fert Acca tumultũ
Deletas volſcorum acies: cecidiſſe Camillam:
Ingruere infeſtos hoſtes: & marte ſecundo
Omnia corripuiſſe: metũ iam ad mœnia ferri.
Ille furens: nam ſæua iouis ſic numina poſcũt:
Deſerit obſeſſos colles: nemora aſpera linquit.
Vix e conſpectu exierat: campumq; tenebat
Cum pater æneas ſaltus ingreſſus apertos:
Exuperatq; iugũ: ſyluaq; inuadit opaca.
Sic ambo ad muros rapidi. totoq; feruntur
Agmine: nec longis inter ſe paſſibus abſunt.
Ac ſimul Aeneas fumantes puluere campos
Proſpexit longe: laurentiaq; agmina vidit:
Et ſæuum æneam agnouit turnus in armis
Auentuſq; pedum flatuſq; audiuit equorum
Continuoq; ineant pugnam: & prœlia tentẽt:
Ni roſeus feſſos iam gurgite phœbus Ibero
Tingat equos: noctemq; die labente reducat.
Conſidunt caſtris ante vrbẽ: & mœnia vallãt.

ASCEn. Interea turnuũ &c. Recitat quomõ nunciatum eſt turno in ſyluis vbi eneã obſeruabat aut congruũ irrumpẽdi tempus camillã occiſam & volſcos ĩ fugã verſos tempuſq; ſubueniendi rebus feſſis inſtare: & reliqua q̃ textus habet. Ordo. Ordo eſt. Nuncius ſeuiſſimus ideſt res nunciata grauiſſima: aut nũcius ideſt nunciãs ſiue mas ſiue femina: nã de Acca haud dubie loquit̃. Vtrunq; itaq; ſignificat nũcius & qui nunciat: & quod nũciat: nunciũ vero vnum. Vnde recte ſentit Seruius: licet id valla non recte improbet. Poſſumus aũt per cõceptionẽ implicitã in maſculino loqui: vt venit ad turnum nuncius cum de Acca loquat̃. Nuncius igitur aut res nunciata: aut qui nũciat videlicet Acca implet interea Turnũ in ſiluis vbi. ſ. inſidias tendebat: & pro. i. Acca fert iuueni. i. ad iuuenẽ aut fert ideſt refert & dicit iuueni. ſ. Turno: ĩgentẽ tumultũ: acies volſcorũ eẽ. ſup. deletas ideſt de ſtatione ſua amotas & in fugã verſas. camillã cecidiſſe. i. occiſam eſſe. hoſtes infeſtos ingruere. aut irruere ideſt impetũ facere & irrũpere infeſtos ideſt infeſtãtes & moleſtantes. & corripuiſſe oĩa ſcilicet loca & turni auxilia. & hoc marte ſecũdo ideſt preſente & fauente. & metũ iã ferri ad mœnia. i. timeri iam etiã vrbi. Ille ſcilicet Turnus furens. ſ. martio furore. nã numina iouis . i. fata ſeua. i. irreuocabilia & tñ duriſſima turno. poſcunt ſic vt. ſ. furore percitus ſingulare certamẽ nõ retractet. deſerit colles obſeſſos. & linquit nemora aſpera. i. difficilia acceſſu & ĩpe vix exierat e cõſpectu. i. quantũ cõſpici poſſet & tenebat campũ

SER. ¶Sæuiſſimus implet Nuncius:vt etiam ſupra dixim⁹ nuncius eſt tam quod nunciatur:q̃ qui nunciat. Nunciũ quod nunciatur:ſecundũ quod nunc nec de fœmina nec de re quæ nunciatur procedit nuncius. Vnde multi volunt alium nunciũ intelligi:Accam vero poſt ea veniſſe: ſed melius eſt vt nuncius de Acca dictum intelligamus. Nouimus enim poni aliqua in ſubauditione:q̃ ex aperto dicere nõ debemus:vt nec dextræ erranti deus abfuit: cũ neceſſe ſit abſuit:aut iunonẽ aut alecto intelligamus. Item Salluſtius:Prima qui forte venientes exciperent cũ de inſidijs loquereť:quas numeri tm̃ pluralis eſſe pluſq̃ mãifeſtum eſt.Deletas volſcorum acies:falſum eſt tantũ enim fugerat:ſed vim exprimit nũcij:cui⁹ mos eſt pluſq̃ habet veritas nunciare.Ingruere:impetum facere:vt ingruit æneas armis.Ille furens & ſæuá iouis ſic numina poſcunt:duplici ratione eum inſidias reliquiſſe commemorat:dolore nimio & numinũ voluntate quod vtrũq; ideo agit:ne capi poſſit ęneas.Apertos:vacantes inſidijs Sæua iouis ſic numina poſcunt. Homerus : Διοσ Δετελειτοβουλη. Ambo ad muros :vt tueretur Turnus:vt obſideret æneas.Fumantes campos.Veluti fumantes caligine pulueris.Sæuum fortem vt Sæuus vbi æacidæ telo iacet Hector:item Nec minus interea mr̃nis ſæuus in armis.Ibero:Oceano occiduo.ideſt hiſpano. Hiſpania aũt Iberiam ab Ibero flumine conſtat eſſe nominatam.Conſidunt caſtris:in ſua quiſq; digreſſi.Mœnia vallant:hinc probať:qa & qui tuenť &q obſident vallare dicunť.

Nuncius Nunciũ.

Iberia.

bat campũ.ſ.planũ: cũ pater Aeneas ĩgreſſus ſcilicet ex ſyluis ſaltus apertos.i.nullis arboribus tectos:exupat.i.tranſcẽdit iugũ.ſ. mõtis: & euadit.i.exit ſylua opaca.i.denſa frondib⁹. Et ſic ipſi ambo feruntʼ ad muros rapidi.i.veloces & ſup.cũ toto agmine:nec abſunt iter ſe lõge paſſib⁹.i.nõ multis paſſib⁹ diſtant:forte Maro fecit.Nec multis iter ſe aut nec lõgis inter ſe paſſibus abſunt.i.diſtãt:ſed ꝙ nollũt s. litteram ſicut m abſumi apud hũc poetã imutauerunt:ſicut & alia nõnulla. Ac ſimul ideſt ſtatim poſtq̃ eneas proſpexit longe cãpos fumãtes puluere.i.veluti fumãtes obſcuros puluere:& vidit agmina laurẽtia.i. laurẽtiũ ſeu latinorũ:&.i.etiã turnus agnouit eneã ſeuũ.ſ. ipſi turno ꝙ in deos & ſuos pius erat:aut quẽ turnus iudicauit ſeuũ:aut ſeuũ non ſemꝑ nec vbiq; ſed in armis:&audiuit aduẽtus pedũ.i. pedes aduentãtiũ:aut ſtrepitũ pedũ aduentãtium:& flatus equorũ.& ineant.i.inijſſent cõtinuo pugnã.ſ.ſingularẽ:& tentent prelia:ni. ideſt niſi:phebus.i.ſol roſeus.i.rubeus ſub occaſum tingat iam equos feſſos: ſecundũ opinionem:vulgi:flumie ibero.i.mari ſeu oceano occiduo hoc eſt hiſpano:& reducat.ſ. per diſceſſum ſuũ occaſionaliter noctẽ die labẽte ideſt occidente. Quia igitur ingruẽte nocte dimicare nõ poſſunt ipſi cõſidunt.i.ſimul locum capiunt caſtris ideſt in caſtris ſuis:ac tentorijs ante vrbem:& vallant ideſt circundant vallo menia.Alij ne hoſtes ingrediant:alij ne egrediantur nec cõmeatum recipiant.

Deſcriptio Duodecimi Libri.

Duodecimo Turnus diuinis occidit armis.

Modeſtini iuricõſulti Argumentũ in.XII.

TVrn⁹ iã fractis aduerſo marte latinis
ſemet ĩ arma parat:pacẽ cupiẽte latio
Fœdus ꝑcutiť paſſurus & oĩa victus.
Hoc turni iuturna ſoror cõfundit:& ambos
In pugnã populos agit ementita Camertem.
Aeneas volucri tardatur membra ſagitta:
Anxia pro nato ſeruauit cura parentis.
Vrbs capitur:vitam laqueo ſibi finit Amata.
Aeneas turnum campo congreſſus vtrinq;
Circunfuſa acie vita ſpoliauit & armis.

DVodecimo Turnus&c.Duodecimum librum cõcludit poeta morte Turni in qua ſummã nactus eſt Aeneas gloriã ſummaq; potit⁹ victoria Quocirca vt ĩ Hectore tracto finiuit.Iliada Homerus ne ſi ꝓcederet cogeretur ignobilẽ Achillis mortẽ deſcribere: ita & in Turno victo cõponit:atq; concludit eneida ſuam Maro noſter ne & Aenee triſtem obitum memorare cõpellať:vbi eñ ad ſummam gloriam eius quẽ laudare volumus peruentum eſt:illic ſtandum eſt.Pretereavti ſepe diximus:mors vltima linea rerũ eſt:quocirca & morte fere libros cõcluſit.Adde ꝙ ſenis libris vigenos quaternos Homeri exequi conſtituit.Nam ſex prioribus odyſſeã ſex poſterioribus iliada exprimit:quocirca errant:qui decimũtertiũ enei.aut vſq; ad Auguſtũ ſcripturũ fuiſſe dicũt.Sed ordo eſt.Turnus occidit ab ob &cado ideſt ſubcũbit armis diuinis ſcilicet Vulcani aut enee:in deũ indigetẽ trãſferendi:aut fatalibus:qa dijs ita volentibus duodecimo ſup.eneidos libro.Et hoc monoſtichon eſt.Turnus fractis iam latinis qui antea infracti erant marte aduerſo:parat ideſt diſponit ſemet ideſt ſemetipm in arma latino:cupiente pacem.Fedus concutitur.ſcilicet inter latinũ & eneam:& victus. ideſt vter eorũ vincatur:paſſurus ſup.ſit omnia ſcilicet mortem & lauinie ac regni amiſſionẽ. Iuturna ſcilicet nympha ſoror turni:cõfundit hoc ſcilicet fedus conſilio iunnonis & agit ambos populos in pugnam :ementita.i. expreſſe mentita hoc eſt ſimulans ſe manifeſte Camertẽ.Aeneas tardatur membra ideſt habet mẽbra ꝑci pue coxam:tardata ſagitta volucri ab incerto auctore miſſa.Cura parẽtis.ſcilicet veneris anxia pro nato ideſt filio:ſeruauit ſup.eũ aut ſanauit dictamo herba:vrbs capitur:& amata ſcilicet regina finit ſibi vitã laqueo.ideſt ſuſpendit ſe.Aeneas congreſſus.ſcilicet cum turno campo.ſcilciet patenti & hoc acie circũfuſa vtrinq; ideſt ab vtraq; parte ſpoliauit turnum vita & armis precipue baltheo pallantis.

ASCEn.

Ordo.

ASCEn. TVrnus vt infractos aduerſo marte latinos defeciſſe videt. In pricipio hui⁹ duodecimi & vltimi a Vergilio quidem editi libri: turnus vidẽs latinos defeciſſe & in fugã verſos nihilq; reſtare niſi vt certamẽ cum enea meat aut loco cedat: ſtimulo amoris & generoſitate animi ad id cõpulſus pollicetur contra eneã ſtare: & omnem belli aleam in ſuum caput recipere: quo circomparat eũ leoni poeta qui tũc maxime iraſcitur cũ laceſſitus eſt & euadendi viam preclusam videt. Habent ꝑterea turni ad latinũ verba quibus eneã multipharia licet paucis vituperat vt ingenioſe notauit Donat⁹ cuius hec ſũt vba.

DONA. Infractos valde fractos. Latinos. Non ſolũ eius gentis milites. Sed oẽs q eſſent in excitu turni cõparat leoni. Qui i beſtias iperium habet: vt turnus i ſuos: ſed vulnerato & q vlciſci nõ põt. Desertorẽ aſie. Tria cõuitia: a loco ꝙ aſianus. q. d. ex corrupta ꝓuincia a genere ꝙ eſſet Dardanus qſi rebellis. a facto

ꝓeſſet

Publij Vergilij Maronis Aeneidos Liber duodecimus & Vltimus.

TVurnus vt infractos ad
uerſo marte latinos
Defeciſſe videt: ſua nunc
promiſſa repoſci:
Se ſignari oculis: vltro iplacabilis ardet:
Attollitq; animos: pœnorum qualis in aruis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus:
Tum demũ mouet arma leo: gaudetq; comãtes
Excutiens ceruice toros: fixumq; latronis
Impauidus

Impauidus frangit telum: & fremit ore crueto.
Haud ſecus accenſo gliſcit violentia turno.
Tum ſic affatur regem: atq; ita turbibus infit.

Turnus — Nulla mora ī turno: nihil ē qđ dicta retractēt
Ignaui æneadæ: nec quæ pepigere recuſent:
Congredior: fer ſacra pater: & concipe fœdus.
Aut hac dardanium dextra ſub tartara mittam
Deſertorem aſiæ: ſedeant ſpectentq; Latini
Et ſolus ferro crimen cōmune refellam.
Aut habeat victos: cedat Lauinia coniunx:

SER. TVrn⁹ vt īfractos aduerſo marte lati. Poſtq̄ Turnus bello defeciſſe videt latinos: antea ſemp infractos. Nāq; ita maior ē ſenſus: q̄ ſi īfractos Valde fractos acceperis. Sua nunc promiſſa repoſci: Quia dixerat: Ibo aīs cōtra vel magnū pręſtet Achillem ſe ſignari oculis: ꝓpter illud in te ora Latini. In te oculos referūt. Vltro: aut inſup: aut anteq̄ aliqs expoſcat. Spōte ſua ſe in certamen offert. Sauci⁹ ille: κατεξοχην. Ille leo. i. princeps ferarū. Saucius autē pectus. i. ſauciū pectus hn̄s. Et bn̄ alia ỽba interpoſuit: quia ſaucius pectus ſonabat aſperrime & iperitis poterat ſolœciſm⁹ videri Graui vulnerre. Forti: vt Ferit enſe grauē Tymbræus oſyrim. Tū demum nouiſſime. i. poſtq̄ fuerit vulnere laceſſitus. Hæc eñ leonum eſt natura vt niſi laceſſiti iraſci nequeāt.

Arma. Mouet arma: Vires ſuas experit̄. Nā arma ſunt vniuſcuiuſq; rei poſſibilitas. Vn̄ eſt & q̄rere conſcius arma. i. dolos.

Latrones Latronis. Mō venatoris: & eſt græcū: Nam λατρευειν dicūt obſeq & ſeruire mercede. Vnde latrones vocant̄ cōducti milites: Moris aūt erat vt hos iperator & circa ſe haberet & primos mitteret ad oē diſcrimē: vn̄ nunc dicit latronis telo fixū leonē. Quia ēt venatores operas ſuas locare cōſueuerūt. Varro tn̄ dicit hoc nomē poſſe habere ēt latinā ætymologiā: vt latrones dicti ſint quaſi laterōes. Quia circū latera regū ſint: quos nūc ſatellites vocant. Vna tn̄ eſt ſignificatio: licet diuerſa ætymologia. Plautus in pyrgo polinice oſtendit qd ſint latrones dicens. Rex me Seleucus miſit ad cōducendos latrones. Impauidus frangit telum: Luca. per ferrū tanti ſecurus vulneris exit Fremit ore cruēto: fremit licet habeat os ſuo cruore pfuſum Sane cōparatio exitum oſtendit futurum. Nam etiam Turnus ruet in mortem ferocitate cōpulſus: ſic i quarto idicat futurū reginæ exitum dicens: Qualis coniecta cerua ſagitta. Gliſcit: creſcit. Vnde & glires dicti ſunt: quos pingues efficit ſomnus. Turbidus: plenus terroris & pturbatiōis. Sane notandū affatur atq; infit: nam iteratio eſt qua frequenter eſt vſus: licet nonnulli dicant temperare iterpoſitā cōiūctionē. Retractēt repetāt & reuoluāt. Cōgredior: Statius vbi polinicē vbiq; inducit loquētē. Nō me vlli⁹ dom⁹ anxia culpet expectēt ve truces obliquo limīe nati: vn̄ & iā ſupra ait poeta. Se ſignari oculis. Deſertorē aſię: vt exulib⁹ ne dat̄ ducenda Lauinia teucris: vn̄ eſt p̄miſſa illa excuſatio & in tota ſecūdi œconomia: & i q̄rto dicit Me ſi fata meis paterent̄ ducere vitā Auſpicijs. & ſponte mea componere curas: Vrbē troianam primum dulceſq; meoꝝ: relliquias colerē. Sedeant ſpectentq; latini: ductus eſt: vt diximus ſupra. Pollicetur eñi ſe ſingulari certamine dimicare velle: cum nolit: nam dicens Sedeāt: ſpectentq; latenter eos ignauiæ arguit ꝙ ſolus omnibus quieſcentibus dimicet: quam rem plenius ſeq̄ns indicat verſus: Et ſolus ferro crimen cōmune refellam idest cōmune fugæ ac timoris dedecus ſolus meis virtutibus comprimam.

ꝙ eſſet ꝓditor. Cōmune: nā cōe dedecus eſt: ꝙ troiani italiam teneant. Hec ille Cōtra q̄ ſentit Seruius ſtatim ī principio dicēs infractos ītelligi nō fractos olim ſed nunc defeciſſe. Quia ỽo infringere eſt interdū intrinſecus & multū frangere: iō poſſent latini īfracti dici aduerſo marte. Verūtn̄ meo quidē iudicio mens poete eſt quā hoc ordie explicabo. Infrigere

¶ Vt. i. poſtq̄ turnus videt. i. cōſiderat latinos īfractos. i. nō fractos q̄tum ad ꝓpriā virtutē & fortitudinē defeciſſe: tn̄ marte aduerſo. i. quia martē & ceteros deos aduerſos habuerāt & vidēs ſua ꝓmiſſa (qbus. ſ. ꝓmiſerat ſic ibo animis contra vel magnū p̄ſtet achillē) repoſci. i. exigi iuſte a ſuis victis & ſe ſignari oculis. ſ. oīm alloqui nō audentiū ſed tacite id petentiū miſerabili cōſpectu: ipſe vltro. i. nōdū reqſitus nec ꝓuocatus expreſſe: ardet. i. excandeſcit: exiſtēs implacabilis: & attollit aīos exiſtens talis qualis ille. ſ. ferociſſim⁹ vtpote iubatus leo: exiſtens in aruis penoꝝ. i. punica regione: ſaucius pectus. i. habens pect⁹ ſauciū graui vulnere venantū. i. venatoꝝ telo: mouet tū demū. i. tum primū poſtq; vulnerat⁹ eſt: arma. ſ. naturalia: hoc ē irā excitat arrectis iubis: & gaudet. ſ. de futura pugna: excutiens. i. erigens & rigere faciens. ceruice toros. i. villos comātes. i. criſpātes & fruticātes: & īpauidus frāgit telū latronis. ſ. venatoris q a latere aut e latibulis adortus eſt eū fixum. ſ. in pectore ſuo: & fremit ore cruēto: haud ſec⁹. i. non aliter: violētia gliſcit i. creſcit: turno accēſo. ſ. p iram & affat̄ tum. ſ. poſtq; ſic excāduit: regē. ſ. latinū atq; ipſe turbidus. i. plenus terroris & pturbationis: infit i. ſic loqui īcipit. O pater. ſ. latine: nulla mora ſup. eſt in turno. i. parat⁹ ſum qđ exigūt ignaui teucri ſingulare obire certamen nihil eſt. i. nulla eſt rō: ꝙ. i. cur eneade ignaui. i. inertes & ſine iduſtria ſuū piculū in caput regis ſui reijciētes: retractent. i. reuocēt p aliū cōtractū: dicta. i. q̄ prius dixerunt: nec recuſent. ſ. pacta q̄ pepigere. i. pacti ſunt nobiſcū. Ego cōgredior i. paratus ſum cōgredi: fer ſacra. i. feri porcum ad fedus pcutiendū: vnde addit: & cōcipe fedus. ſ. cū enea dimicādi ea lege vt ſi victus ſit abeant teucri: ſin victor habeat cū regno Lauiniam: nā aut ego mittā ſub tartara. i. occidam hac dextra. ſ. mea: deſertorem aſie. i. patrie ſue mollis p ꝓditionē: deſertorē dardaniū. i. a dardano ortū ſcilicet eneam: ſedeant & ſpectēt latini: quaſi dicat: ſint ignaui & reſides q̄tūlibet & ita eos ignauie dānat: vt non pmittant ſingulare certamen. & ego ſolus refellam. i. abolebo: crimē cōmune. i. cōmune dedecus qđ eſt ab externo omnes a ſedib⁹ pelli: aut iniquas leges ſuſcipere: aut ſupple: Dardani⁹ deſertor aſie habeat victos ſcilicet omnes ī me vno q morte mea libertatem mihi peperero: & ceteris ſeruitutem: & Lauinia cedat. i. concedatur illi deſertori aſie cōiunx. Quib⁹ omnib⁹ q̄tū poteſt a duello dehortatur. Ordo.

Poeta. Olli ſedato reſpondit corde Latinus.

Latinus — O præſtans amimi iuuenis q̄tum ip̄e feroci
Virtute exuperas: tanto me īpēſius æquū eſt
Conſulere

¶ Olli ſedato reſpondet corde latinus. In hac parte habet̄ reſponſio latini ad turnū ip̄m cohortātis vt derelicta lauinia ad patrē reuertat̄ aliam coniugem ſibi expoſtulaturus quādoquidem filiam ſuam dījs exhortantibus iam enee diſpōſauerit. Ex infelicitate p̄terea belli ASCEn.

contra deorū

contra deoꝶ monita ſuſcepti dehortat̃ a bello
āpli⁹ cōmittendo ſed nō flectit̃ dictis violētia
turni: de qb⁹ oībus hec ſunt verba Donati. O
DONA. p̃ſtans: enumerat bona ac mala iuuētutis & ſe-
nectutis. In iuuene em̄ quātū eminet vis cor-
poris tm̄ in oēs caſus incōſulta temeritate ca-
pit̃ Sola melioꝶ ſpe ducit̃. Totū fore ꝓſperū
putat Nec aduerſa p̃uidet: in ſene vis corpo-
ris minor: cōſilŋ maior. Oīa expē. abeſt ab eo
temeritas cui⁹ mala: aut in ſe exptus eſt: aut in
alŋs videt. O p̃ſtans aī: Laudat ei⁹ virtutē cū
pſuaſurus eſſet ne pugnaret: ne putaret ꝙ illi
deficeret. Oñdit deide nuptias filie nūq̄ fuiſſe
in ſua ptāte: ſed ī deoꝶ numine. Oñdit ſua cā
oīa feciſſe. Hec ille Ordo eſt Latin⁹ rñdit olli:
Ordo. ideſt tunc illi: ſcilicet turno corde ſedato ideſt
trāqllo & pacato aīo: o iuuenis p̃ſtans ideſt p̃-
ſtantis animi. aut potius p̃ſtans animi. ideſt q
aīum p̃ſtas ad q̄uis rē obeundā. q̄tū ipſe: ideſt
tu q iuuenis es: exuperas ideſt excedis me ſe-
nē: virtute feroci: ideſt martia & bellica forti-
tudine tāto īpenſius ideſt diligenti⁹ impendē
do maiorē operā: equum eſt me ſcilicet ꝓue-
ctiorē etate cōſulere ideſt ꝓſpicere reip. & me
metuentē expendere: ideſt examinare & pēſi-
tare oēs caſus: ideſt aleas belli & dubios rerū
euent⁹. Regna patris ſcilicet tui: dauni videli
cet noīe: ſūt tibi ideſt tu habes ea: & multa op
pida capta manu. ſcilicet tua ſunt tibi: necnō
ideſt & ēt animus ſcilicet liberalis & bñficus
erga te & aurū ſup. eſt latino: ideſt iuuabo te
opib⁹ meis ad alias nuptias. Alie nuptie: ideſt
virgines nubiles p̃ter lauiniā ſunt latio: ideſt
& in agris laurentib⁹ nec īdecores genus ideſt
nō habētes genus ſi dicatur indecor hoc eſt in
honeſtū: ſed (p liptotem) nobile & honeſtum:
ſine me aperire. ideſt māifeſtare tibi: dolis. i.
fraudib⁹: & ambagib⁹ verborū: ſublatis ideſt
de medio latis: haud mollia. i. res non molles
aut leues ſeu friuolas. fatu ideſt dū fant̃ aut ad
fandū ſed graues & magni momēti. & hauri. i.
accipe ſimul hec animo. i. animaduerte & pō-
dera hec q̄ dicam. Nulli. ideſt non vlli. fas nō
erat. i. nō erat fatis pmiſſū me ſociare natā. i. fi
liā. vlli ꝓcorū veterū. i. eoꝶ q pri⁹ eā cōiugē
petierant q multi erāt in latio. & oēs hoies. i.
augures & haruſpices & oēs diui vt faunus &
portēta deoꝶ: canebāt. i. vaticinabāt̃ & quaſi
oraculo dicebāt id. ſ. ꝙ nō erat fas ego tn̄ vi-
ct⁹ amore tui: & vict⁹ ſanguie cognato. ſ. ſan
guini coniugis. ſ. amate: & vict⁹ lachrymis cō
iugis meſte: rupi oīa vincula. i. obſtacula aut
federa cū alio icta. vñ ſequit̃. ego eripui gene-
ro. ſ. enee ꝓmiſſam. ſ. filiā. & ſumpſi arma im
pia qa cōtra generū violato iure hoſpitalita-
tis. dŋs iratis. O turne tu vides q caſus & q̄ bel
la ſequant̃. i. pſequantur me: ex illo. ſ. tpe aut
facto. i. poſt illud tps & factū & tu vides quā-
tos labores tu patiare primus. i. p̃cipuus. Nos
victi bis magna pugna vix tuemur. i. ꝓtegi-
mur vrbe. i. menib⁹ vrbis aut ī vrbe tu vides
ſpes italas: ſed potius p acclamationē dixero:
ſpes italas dictū vt ſit o ſpes italas quo vos iā
recidiſtis? flueta tyberina: recalēt. i. rurſus (qa
ſecūda pugna cōmiſſa) calent adhuc ſanguine
nr̃o. i. italo: hoc eſt nr̃orū effuſo: & cāpi albent
ingentib⁹ oſſibus. ſ. noſtrorū qui īſepulti dere
licti ſunt. Quo. i. in quā ſententiā: ego refe-
ror. i. reducor & conuertor totiens: hoc eſt cur
ſemel nō auſim dicere qd' ſepe ſenſi: q̄ īſania
mutat mentē: vt ſcilicet qd' recte deliberaue-
rim exeq non audeā: ſi ego ſum paratus acci-
re ſcilicet

Conſulere: atq; oēs metuentē expēdere caſus
Sūt tibi regna patris Dauni: ſunt oppida capta
Multa manu: necnō animuſq;: aurūq; latino:
Sunt aliæ innuptæ latio: & laurentibus agris:
Nec gen⁹ īdecores. ſine me hæc haud mollia fa
Sublatis apire dolis. ſimul hæc aīo hauri. (tu
Me natam nulli veterum ſociare procorum
Fas erat: idq; omnes homines: diuiq; canebāt.
Victus amore tui: cognato ſanguine victus
Coniugis: & mœſtæ lachrymis vincla oīa rupi.
Promiſſam eripui genero: arma impia ſumpſi:
Ex illo qui me caſus: quæ bella ſequantur
Turne vides: quantos primus patiare labores
Bis magna victi pugna: vix vrbe tuemur
Spes italas. recalent noſtro tyberina fluenta
Sanguine adhuc. campiq; ingētes oſſib⁹ albēt.
Quo referor totiēs? quæ mentē īſania mutat?
Si turno extincto ſocios ſum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?
Quid conſanguinei rutuli? quid cætera dicet
Italia ad mortem ſi te (fors dicta refutet)
Prodiderim natam & connubia noſtra petētē?
Reſpice res bello varias: miſerere parentis
Longæui. mœſtū quē nunc patria ardea longe
Diuidit. Haud quicq̄ dictis violentia turni Poeta.
Flectitur. exuperat magis ægreſcitq; medendo
Vt primum fari potuit. ſic incipit ore.

SER. ¶ Corde ſedato: quia de turno ait: Atq; ita turbidus īſit.
O præſtans animi: & præſtans virium & p̃ſtans viribus
dicimus Sane magnæ moderationis eſt hæc oratio. Nā
& laudat turnum quaſi virum fortē: & tamen eū a ſingu
lari certamine dehortat̃. Dicens em̄ p̃ſtans animi latēter
eū oſtēdit inferiorē. eē virtute. Expēdere caſus: ne ex ab-
rupto de ei⁹ virtute deſperare videat̃: caſuū varietatē ſe
timere cōmemorat. Sūt tibi regna patris dauni ſūt oppi-
da: Si ꝓpter regnū dimicare diſponis: habes paternum: ſi
ꝓpter gloriā multos virtute ſuperaſti: qd' aūt dicit. Nec
nō aurūq; animuſq; latino eſt: varie exponit̃: nāq; alŋ di
cūt habes regnū paternū habes oppida: ēt a me hēs aurū
& prōptū aīum ad danda oīa p̃ter filiā. Alŋ vero ſic ītel-
ligunt. Si ꝓpter opes & vxorem dimicaturus es hæc nō
ſolus habeo. vnicuiq;. n. latino eſt & aurū & animus prō-
pt⁹ ī generū: vt latino nō de ſe dicat. ſed cuicūq; de latino
Latio & laurētib⁹ agris. ſ. in ciuitate & ī oī regno latino-
rū. Nec genus indecores: qa iſte regis filiā petebat. Sine
me hæc hoc loco intelligim⁹ Turnū dolore voluiſſe ī ali
qua verba prorūpere. Haud mollia fatu. i. vera: nā aſpera
ſunt q̄ cū veritate dicunt̃: falſa. n. ſolent eſſe plena blādi-
tŋs. hæc em̄ libēter audiunt̃. Illa ꝟo grauiter: hinc Terē:
Obſequiū amicos veritas odiū parit. Aīo hauri: omni ī-
tētiōe pcipe. Nulli veteꝶ ſo. p. Generalr̃ dicit ꝓhibitū eē
dare lauiniā cuilibet latino: vt turnus ſolatiū aliqd' hēre
poſſit doloriſq; latinū neminē p̃ferri ſibi videat. Diuiq;
hoīeſq;

valla hęc refutat.

hominesq́; canebant:propter Faunum & vates. Victus amore tui: hoceſt propter tuum amorem: ſane inter tui cauſa feci & tua cauſa feci hæc diſcretio eſt:|vt tui cauſa tunc dicamus ſi aliquis|ipſi ad quem loquimur ꝑſtiterimus vt puta tui cauſa te defendi:|tua vero cauſa tū cum alteri aliquid alterius cōtēplatione ꝑſtamus:vt tua cauſa hoīem tuū defendi.Cognato ſan.quia venilia mater turni ſoror eſt amate.Vincla oia rupi:& religionis &fœderis:Promiſſam eripui genero:verū eſt:nā Aeneæ ꝑ legatos ꝓmiſerat filiā.Cui poſtea intulit bellum licet multi dicant añ turno fuiſſe ꝓmiſſam:qđ falſum eſt.Nā latin⁹ nunq̄ eam turno ꝓmiſerat:nā nec faunū cōſuleret ſi eam turno ante ꝓmiſiſſet:ſed tm̄ eum generum amata cupiebat:qđ etiā legimus.Quē regia coniunx Adiungi generum miro ꝓperabat amore.Qui me caſus:quæ bella ſequanť:excuſat Turnū vt nō ipſius eſſe videat̄ ꝙ victus eſt:ſed ſuū qa auſus ē cōtra generū bella ſuſcipere.Prim⁹ ꝑcipuus.Bis ma.vi.ſemel cum eſt occiſus Mezenti⁹: iterum cum eſt occiſa camilla Albēt:vſurpatū verbū albeo albes.Inſania mutat:inſania.n.eſt illuc reuerti:vnde vix euaſeris.Certamina tol.finio remoueo:vt Tollite cūcta inquit.Fors dicta refutet:parentheſis plena abominationis.Natam & cōnubia noſtra petentem : iniquiſſimū eſt eum morti tradere:qui tuam affinitatē exoptat. Reſpice res bello varias:ne ignauiæ videatur arguere : admonet caſuum vt ſupra.Atq; omnes metuentem expendere caſus.Mœſtum patria ardea longe diuidit. Lōge mœſtū.i. valde mœſtum:nam longe diuidit non procedit:non em̄ ardea a Laurento longo valde diſſidet ſpatio.Aegreſcitq; medendo:inde magis eius ægritudo creſcebat: vnde ſe ei latinus remedium afferre ſperabat.Medendo autem dū ei mederet̄ & medicina afferť: Nam gerundiŋ modus eſt a paſſiua ſignificatione.Vt primum fari potuit:Nimius enim dolor iracundiæ intercluſerat vocem ſic de Euandro:& via vix tandē voci laxata dolore eſt.

re.ſ.troianos:ſocios.ſ.regni turno extincto.i. poſtq̄ turn⁹ fuerit extīct⁹.cur ego nō tollo poti⁹ ipſi Turno īcolumi certamia.i.cur nō dirimo litē.Quid rutuli cōſanguinei.ſ.lauinie ꝑ amatā ſup.dicēť:qđ cetera italia.i.gens itala dicet ſi ego ꝓdiderim.i. ꝓſtituerim & expoſuerim ac porro dederim ad mortē te petentē natā.i.filiā noſtrā & nrā cōnubia:qa vo mali ominis veteres ſemꝑ fugerūt occaſionē poſtq̄ ad mortē dixerat ſubiūgit ꝑ parētheſim: fors i.bona fortuna & bon⁹ euent⁹ refutet.i. irrita faciat:dicta.i.ne habeāt efficaciā qb⁹ dixi ad mortē &c.Reſpice.i.cōſidera res varias.i.dubias & icertas:bello.i.q̄ ſunt ſemꝑ bello aut ī bello:miſerere parētis.ſ.Dauni:longeui.i. ſenioris:quē.ſ.parētē tuū ardea patria.ſ.tua : diuidit.i.ſeparat nūc a te meſtū.i.triſtē longe.i. multū.ſ.ꝓpter periculū &abſentiā tuā.Hec latin⁹.addit poeta.Violentia Turni haud. i.nō flectiť qcq̄.i.quouis mō:aut ī q̄uis re:ſedſup. ipa exuperat.i.ſup excreſcit magis:&egreſcit i.fit egra magis aut Turn⁹ fit magis eger:medendo.i.dū illi medeť aut mederi conať:& vt primū.i.vbi primū aut cū primū potuit fari i.eloq quod diu propter nimiā cōmotionē ac turbationē nequiuit ipſe incipit ſic ore.i. expreſſe loqui vt ſequentia continent.

Turnus Quā ꝓ me curā geris:hāc ꝑcor optime ꝓ me
Deponas:letumq; ſinas pro laude paciſci:
Et nos tela pater ferrumq; haud debile dextra
Spargim⁹:& noſtro ſeqtur de vulnere ſanguis.
Longe illi dea mater erit:quæ nube fugacem
Fœminea tegat:& vanis ſeſe occulat vmbris.
Poeta At regina noua pugnæ conterrita ſorte
Flebat:& ardentē generū moritura tenebat:
Amata Turne ꝑ has ego te lachrymas:ꝑ ſi qs Amatæ
Tangit honos animū (ſpes tu nūc vna ſenectæ
Tu requies miſeræ:decus imperiumq; latini
Te penes:in te oīs domus inclinata recumbit)
Vnum oro:deſiſte manum cōmittere teucris
Qui te cunq; manent iſto certamine caſus:
Et me turne manēt: ſimul hæc iuiſa relinquā
Lumina:nec generū Aeneā captiua videbo.
Poeta Accepit vocem lachrymis Lauinia matris
Flagrantes perfuſa genas:cui plurimus ignē
Subiecit rubor:& calefacta per ora cucurrit.
Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Si quis ebur:vel mixta rubent vbi lilia multa
Alba roſa:tales virgo dabat ore colores.
¶Illum turbat amor:figitq; in virgine vult⁹.
Ardet ī arma magis:paucisq; affatur Amatam:
Ne quæſo

ASCEn.

¶Quā ꝓ me &c.Recitat animoſi Turni rñſionē & ad eā Amate regine muliebrē & affectioſam ꝑcationē:lauinie ad hoc pudorem & venuſtatem qua Turnus vehementius inflāmatus: Amatā:rurſus affať ſignificās ſe cōſtituiſſe oīno cum enea certamē.De qua re nihil eſt Donati Ordo aūt eſt.O optime ſubaudi pr aut rex.ego precor deponas ꝓ me ideſt ꝓ honore meo ſeruādo.& ꝓ animi mei voluntate. hanc curā quā geris ꝓ me.i.ꝓ ſalute mea & vita ſeruāda:& ſinas ideſt permittas me paciſci ideſt in pactū cōmittere vitā ꝓ laude.o pater &.i.ēt nos nō ſoli troes ſpargimus manu.ſ.noſtra:tela &.ferrū.ideſt tela ferrata. haud debile.ideſt fortia & robuſta & vi multa|nitentia. & ſanguis ſequiť de vulnere.i.telo noſtro aut de vulnere a nobis.illato.Mater.ſ.venus dea: erit illi.ſ.ſeuiſſimo & iniqſſimo hoſti enee.lōge ideſt ꝓcul:q̄ ſcilicet dea tegat ideſt ꝓtegat eū fugacē.ideſt frequēter fugere ſolitū:vt a cōgreſſu diomedis.nube feminea.i. velamento feminis apto:&occultat.ſ.mater dea ſeſe.i.ſeipſam vmbris vanis.i.inanib⁹& mētitis:aut nihil ꝓfuturis qa & ipſa id faciēs vulnerata ē hec ſup.turn⁹ dixit.At.i.ſed regina.ſ. Amata cōterrita ſorte pugne:noua ideſt īſolita & magna qa nō ſolitus erat cū tali viro cōgredi turnus licet fortiſſimos quoſq; iteremerat:flebat & ipa moritura ideſt ſimilis moriture:aut certa mori ſi retineri nollet:aut q̄ capta vrbe moritura eſt:tenebat ideſt cōplectebatur aut retinebat:generum.ideſt quē generū eē cupiebat ſ.turnum.ardentē ideſt excandeſcentē. & vehementer incenſum ad pugnam tenebat autē his verbis.Turne ego oro te vnū.i.vnā rem. ꝑ has.i.meas lachrymas. & ſup.honorē ideſt obſeruantiā & venerationem amate:ſi qs honos amate tangit animum.ſ.tuū.vt debet nā tu es nūc vna.i.vnica & ſola ſpes ſenecte.ſ.noſtre:& tu es requies vnica miſere.ſ.amate.de

Ordo

cus&

cus & ĩperiũ latini eſt ſup.penes te.i.in tua poteſtate:& oĩs domus latini:iclinata.ſ.ad ruinã & deſolationẽ:recũbit in te i.repoſuit ſpem ĩ te & fulcit̃ per te.Oro igit̃ vnũ:videlicet deſiſte cõmittere.i.cõſerere manũ teucris.i.cũ troianis qa o turne quicũq; caſus manent.i. certe expectãt te ĩ iſto certamine:manẽt &.i.ẽt me: ego relinquã ſimul.ſ.cũ mortẽ tuam audiero. hec lumina ĩuiſa ideſt hãc vitã mihi moleſtã nec ego captiua videbo eneã generũ ſcilicet meũ Lauinia.ſ.virgo filia Latini & Amate. perfuſa genas flagrantes.i.igneo rubore p̃ pudore ardẽtes.i.hñs eas pfuſas lachrymis. accepit.i.hauſit & intellexit vocẽ matris.ſ.ſue:cui ſ.lauinie:rubor.i.pudor ruborem generãs plurimꝰ.i abũdãtiſſimꝰ:ſubiecit ignẽ.i. ardorem aut igneũ colorẽ &.ſ.ignis hoc ẽ calor naturalꝭ q formã gñat.cucurrit.i.diſpſus ẽ p ora calefacta.ſ.p ruborẽ.virgo dabat ore.i.facie ſua tales colores veluti.i.quẽadmodũ aut q̃les dãt̃. ſiquis

Ne queſo ne me lachrymis:ne ve omine tãto — Turnus
Proſequere in duri certamina Martis euntẽ
O mater:neq; eñ turno mora libera mortis:
Nũciꝰ hæc Idmon phrygio mea dicta tyrãno
Haud placitura refert:cũ primũ craſtina cælo
Puniceis conuecta rotis aurora rubebit:
Nó teucros agat ĩ rutulos:teucrũ arma qeſcant
Et rutulum:noſtro dirimamus ſanguine bellũ.
Illo quæratur coniunx lauinia campo.

SER. ¶ Q uã pro me curã geris hanc p̃cor optime pro me deponas.Bis quidem ait pro me ſed diuerſa affectione : nã hoc dicit quã p ſalute mea ſollicitudinẽ geris : hanc pro mea fama & gratia quæſo derelinquas . Debile. ſ.ſic in ſecundo

ſcđo Telū ībelle ſine ictu cōijcit.Noſtro de.v.ſ.qđ īferimus:& dubie locut⁹ eſt.Longe illi dea mater erit:cōtra illud ſi matris auxilio vtit̄:Noua.ſ.magna:nā nouū nō eſt qđ fuerat ante ꝓmiſſum:magnā aūt ſortē vocauit ſingulare certamē.Per ſiqs Amatæ:tāgit honos aim : Si qđ a te Regina rogat:tuā cōmouet mentē:& ſi quē honorē habes Amatæ:ſic in ſeptimo.Si qua pijs ais manet īfœlicis Amate Gratia.In te oīs domus inclinata recūbit:Totum digeſſit añ ꝑ ſpecies.& ſic ſe contulit ad gn̄alitatē & eſt a ruina trāſlatio:Manum cōmittere Teucris:ab oī eū bello non tm̄ a ſingulari certamine dehortat̄.Et me Turne manēt:m ire agit:nā qa ſcit virū fortē ſuā mortē facile poſſe contēnere:deterret eū dicēs ſe ſimul eſſe moriturā : vt qa ꝑiculum nō timet formidet inuidiā.Accipit vocē : ordo accepit vocē matris Lauinia.Flagrātes ꝑfuſa genas.i.lachrymis ꝑfuſas habēs genas:Stat.& gemitu mœſtos imitata ꝑentes.Ignē ſubiecit rub:hypallage eſt pro cui ignis animi ſubiecitruborē mouebat aūt intelligēs ſe eſſe tantoꝝ cauſa maloꝝ:ſic ſupra:Cauſa mali tanti oculos deiecta decoros:nā quo ea formoſior inducit̄:eo magis Turnus ardet:vt ſequētia īdicāt.Violauerit oſtro.Si qs ebur Homeri cōparatio:Vñ & violauerit trāſtulit: Ille em̄ ait μιαιγειγ.Aut mixta rubent vbi lilia multa alba roſa.Aut vbi multa alba lilia ꝑmixta rubēt roſa.i.roſæ cōiūctiōe. Naturaliter em̄ oīs candor vicinū trahit in ſe ruborem. Illū turbat amor:inuenit occaſionem qua Turnus magis moueret̄ in bellū.Neq; enim Turno mora libera mortis: hoc loco duplex eſt expoſitio:aut em̄ ordo eſt.Neq; q̄ſo mater me lachrymis.i.tanto mortis omine ꝓſequaris ad duri martis certamina ꝓficiſcētē:Neq; em̄ Turno mora libera eſt nō eūdi poſtq̄ iā ꝓmiſſum ſingulare certamē.Aut certe hoc dicit noli me mater ad bellum eūtem ominoſis lachrymis ꝓſeq:neq; em̄ Turno eſt mora libera mortis.i.neq; em̄ in poteſtate eſt mea morā facere venientib⁹ fatis:ac ſi diceret:ſi iminēt ꝑitur⁹ ſum:ēt ſi minime ad bella ꝓficiſcar.Sciēdū tn̄ locū hūc vnū eſſe de inſolubilib⁹ duodecim q̄ hn̄t obſcuritatē:licet a multis ꝓ captu reſoluant̄ igenij.Cū primum craſtina cœlo Puniceis cōue.ro.hoc loco auiditas pugnaturi exprimit̄:ſane nūc non dicit oriri diem : ſed deſignat tempus quo vult vt vterq; ad certamē ſingulare ꝓcedat.Noſtro dirimamus ſanguine bellū:bn̄ ſe oib⁹ cōmendat hoc dicto:ſiquidem ſuum ſanguinē pro omni bello dicit poſſe ſufficere.

ſi qs violauerit.i.miſcuerit:ebur indū.i. indicum qđ albiſſimū eſt:oſtro ſanguineo.i. purpura ſanguinei coloris: vel vbi lilia alba rubent mixta multa roſa:Amor turbat illum.ſ. turnū:& figit vult⁹ in virgine:poſtq̄.ſ. ſemel in eā oculos cōiecerat:& ardet magis.ſ.q̄ pri⁹ ī arma.i.ad arma tractāda ī certamīe cū Enea & affat̄ Amatā.ſ.reginā paucis.ſ.v̄bis.O mater queſo:ne:ne īquit ꝓſequere me lachrymis ve ꝓ vel ne ꝓſeq̄re.i.ne ꝓſequaris:tāto omine.i.indicio triſtis exitus:me euntē.i.ꝓficiſcētem in certamina martis duri.i. rigidi & iexorabilis:neq; em̄ mora.i.dilatio mortis.ſi qdē moriendū:eſt Turno libera.i.etiam ſi differre mortem quā mihi lachryme tue portēdūt vellim:tamen nō poſſem fatis vrgentibus:quaſi dicat ſentio me inſtigatū neſcio quo numine ad cōgreſſum:& hoc ſenſu legēdū eſt refer:vt ſit & iō o Idmō refer nūci⁹.i.nūcians &c.Aut iō nō ē Turno mora libera mortis:qa cōſignata eſt iā dies.Nam Idmō nunci⁹ refert tyrāno phrygio.ſ. Aenee mea dicta haud placitura: cū.i.vbi aurora craſtina conuecta rotis puniceis.i.roſeis rubebit primū: celo. i. ꝑ celū aut aerem:non agat Teucros in rutulos ſed arma Teucrum pro teucrorum:& rutulū ꝓ rutuloꝝ qeſcāt:& ſup.dirimamus.i.abſcindam⁹ & finiam⁹:nr̄o ſanguine bellum:lauinia q̄rat̄ illo cāpo.i.ꝑ tale certamen coniunx.ſ. Victoris.

Poeta Hæc vbi dicta dedit:rapiduſq; ī tecta receſſit:
Poſcit equos:gaudetq; tuēs ante ora fremētes:
Pilumno quos ipſa decus dedit orithya.
Qui candore niues anteirent : curſibus auras.
Circūſtant ꝓperi aurigæ manibuſq; laceſſunt
Pectora plauſa cauis:& colla comātia pectunt:
Ipſe dehinc auro ſquallentē alboq; oricalcho
Circundat loricā humeris:ſimul aptat habēdo
Enſemq; & clypeum:& rubræ cornua criſtæ.
Enſem:quē Dauno ignipotēs deus ipſe parēti
Fecerat:& ſtygia candentē tinxerat vnda.
Exin quæ medijs ingenti annixa columnæ
Aedibus aſtabat:validam vi corripit haſtam:
Actoris arunci ſpolium: quaſſatq; trementem
Turnus Vociferans:Nunc o nunq̄ fruſtrata vocatus
Haſta meos:nūc tp̄s adeſt:te maxim⁹ Actor
Te turni nūc dextra gerit:da ſternere corpus
Loricam q; manu valida lacerare reuulſam:
Semiuiri phrygis:& fœdare in puluere crines
Vibratos calido ferro:myrrhaq; madentes
Poeta His agitur furijs.totoq; ardentis ab ore
Scintillæ

ASCEn: ¶ Hec vbi dicta &c.Docet qūo ſe Turnus iſtruxit ad pugnā armauitq; armis īſignibus: DONA. vnde eſt hoc ſolū Donati Stygia vnda: cōſecrationē quādā enſis oñdit.Corripit.q.d.ſine conatu extulit:q̄uis tāta eſſet:vt adminiculis colūne egeret.Hoc ille. Ordo. Ordo eſt.Vbi.i.poſtq̄ Turn⁹ dedit hec dicta.i.v̄ba p̄miſſa : & ip̄e rapidus.i.feſtinus receſſit in tecta.i.in domicilium ſuū priuatū . Ipſe poſcit.i.exigit equos: & gaudet tuēs.i.inſpiciēs eos fremētes.i.animoſe geſtientes:añ ora.ſ.ſua:quos.ſ.eq̄s: ipſa Orithyia.ſ.Orithei Regis athenarum filia & vxor Boree q ex equab⁹ erichtonij ſcđm Homerū ſub forma eq admiſſarij generauit eq̄s velociſſimos & cādidiſſimos:vñ Orithyia ad Pilūnū atauū Turni eq̄s ꝓpagatos dono miſerat aut ſi nō miſerat qa tn̄ ipſa ſobolē cōſeruauit & educauit : vñ ad Pilūnū hi eq ꝑuenerant ꝑ emptionem aut cōmutationē : aut alia quauis via:dicit̄ ipſa eos miſiſſe ſeu dediſſe: ſicut in Geor.India mittit ebur:qa india ꝓducit elephātes.Nihil eſt ergo qđ critici merito notēt:cū remotiſſimi Reges ſe mutuo donent Sed ad ordinē redeo:quos ipſa orithyia dedit Pilūno.i.atauo Turni:dec⁹.i.ꝓ decore & inſigni dono:q.ſ.equi anteirēt.i.ſuperarent cādore niues:& curſibus.i.velocitate auras.i.ventos.Aurige.i.agaſones:circūſtāt ꝓperi.i. ꝓperare & vrgere parati:& laceſſunt.i.prouocant ad curſum & animoſitatē:pectora.ſ.equorum plauſa.i.palpata:manibus cauis.i.cōcauis : & pectunt colla comātia.i.fruticantia & piloſa: Ipſe.ſ.Turnus dehinc.i.poſtq̄ equos viſitauerat circūdat humeris.ſ.ſuis:loricā ſqualletē.i.ꝑ modū ſquamaꝝ piſciū relucentē auro.i.
ſquamis

ſquamis aureis &oricalcho.i.illo gn̄e metali albo.ſ.reſpectu auri.i.paulo pallidiore:& ſimul aptat hn̄do.i.vt hēat aut hēat̄ aut habitu r⁹ & habilē facit:enſē & clypeū & cornua rubre criſte ī galea.ſ.poſita.Enſē iq̄t:quē ip̄e de⁹ ignipotens.ſ.Vulcan⁹ fecerat Dauno parēti.ſ. ipſi⁹ Turni:& quē cādentē.i.cū ip̄m tēperaret tinxerat vnda ſtygia:q̄.ſ.incōſūptibile effecerat:exin.i.exīde:hoc ē poſtea aut deīde ip̄e corripit.i.celerit̄ rapit vi.i.ꝟtute & extulit haſtā validā.i.valde fortē & magnā:q̄ ſtabat ſup.ī edib⁹ ānixa.i.incūbēs īgēti colūne:q̄ſi parua eā ſuſtētare nō potuiſſet:aut ideo ingēti dicit: qa cū ipſa eſſet ingēs ad paruā ſaltē in lōgitudine ſtare nō potuit appoſitorie:ſpoliū actoris Arunci.i.de gēte aruncorū q antiq̄ſſimi populi Italie ſunt:aut q̄ actor alios:aut qua ipſe actora ſpoliauerat: hoc hemiſtichiū aſſumit Iuuenalis in deriſionē Othonis q ſpeculū muliebre ferebat:ſicut Turn⁹ haſtā actoris:& ip̄e quaſſat tremētē.i.quaſſando tremētē facit haſtā:vociferās.i.exclamās:o haſta nūq̄ fruſtrata.i.q̄ ſemꝑ ꝑfeciſti meos vocat⁹.i. iuocatōes &deſideria mea ad q̄ tevocaui:maxim⁹ actor geſſit ſup.aliqn̄ te:& dextera Turni gerit nūc te.Tēpus adeſt nūc ſup.quo tui egebo:da igitur ſternere corpus.ſ.enee & lacerare manu validа:loricam reuulſam.ſ.a corpore phrygis.i. Troiani.ſ.Aenee ſemiuiri.i.mollis & effeminati:& da fedare in puluere:crines.ſ.eius: vibratos calido ferro.i.calamiſtratos: & madentes.i.delibutos: myrrha.i.vnguento ex myrrha facto:Turnus agit̄ his furijs:vt.ſ.haſtā alloqueret̄ quaſi rōnē habentē:& ſcintille .i .ſigna ardoris abſiſtūt.i.diffundunt̄ ab ore toto ardentes:& ignis micat.i.coruſcat:oculis acribus.i.acrimonie īdicib⁹ veluti.i.quēadmodū cū taur⁹ ciet.i.excitat ī prima p̄lia.i.ad primū īſultū faciendū mugit⁹ terrificos.i.ad terrorē faciendū aut tentat iraſci in cornua.ſ.obnix⁹ .i.obnitēs trunco arboris:&laceſſit.i.dilacerat ventos ictib⁹.ſ.cornuū:aut ꝓludit.i.facit p̄ludia & attentamenta ad pugnam:harena ſparſa.ſ.pedibus:vnde in Buco.lā cornu petat & pedibus qui ſpargat harenam.

Scintillæ abſiſtunt: oculis micat acribus ignis
Mugitus veluti cum prima in prælia taurus
Terrificos ciet: aut iraſci in cornua tentat
Arboris obnixus trunco: ventoſq; laceſſit
Ictibus: aut ſparſa ad pugnā proludit harena.

¶ Poſcit equos gaudet tu.a.o.f.r.Solēt em̄ ex equoꝝ vel mœſtitia vel alacritate euētū futuꝝ dimicaturi colligere Pilūno quos ipſa de.de.orithyia:ait Hora.ī arte poetica. Nec quodcūq; velit poſcat ſibi fabula credi. Vnde Critici culpāt hoc loco Verg.dicentes incōgruū eſſe figmētū: nāq; cū Orithya atheniēſis fuerit filia terrigenæ & a Borea in thraciā rapta ſit:quēadmodū potuit Pilūno q erat in italia equos dare? Dec⁹ de.ad ornamentū:vt quas ip̄a dec⁹ ſibi dia Camilla Delegit.ſane hic ꝟſus ασουΔιαξων eſt.Nam thyi diphthongus eſt græca.Qui cādo.n.a.c.a. Home.ꝟſus eſt verbū ad verbū.Properi auri.feſtini veloces:& erit noīatiuus hic ꝓperus.Aurigas aūt ꝑ agaſonib⁹ poſuit:nā aurigæ ꝓprie ſunt currus regētes.Alboq; oricalcho:apud maiores oricalchū p̄cioſi⁹ oīb⁹ metallis fuit:nāq; ſicut Lucre.dicit cū primū hoīes ſiluas incēdiſſent:nullaꝝ adhuc rerū ꝑiti terra caſu fertilis oīm ex īcēdij calore deſudauit metalla:īter q̄ oricalchū p̄cioſius viſum eſt:vt qđ & ſplēdorē auri & æris duritiā poſſideret: nāq; primū de auro ſecuris facta diſplicuit cā molliciei: ſimiliter &argēti cōtēpt⁹ eſt vſus.Mox oricalchū placuit donec venere ad ferrū:vn̄ & dicunt̄ ſæcula ita fuiſſe diuiſa:oricalchū aūt fuiſſe p̄cioſum ēt Plau.docet q ait in milite glorioſo:Ego iſtos mores oricalcho cōparē. Alboq; oricalcho auri.ſ.cōparatiōe:nā albū nō eſt. Circūdat loricā humeris: Nō armat̄ hoc loco:ſed explorat vtrū arma apte & cōgrue ſuis mēbris inhæreāt.Aptat̄ haben.ad habendū vt cōgrue poſſit inhærere.Cornua criſtæ.i.comas quas græci κερατα nomināt:vn̄ & κειρειν dicunt tōdere. Cornua aūt ſunt ꝓprie cincinni.De⁹ ipſe parēti fererat: ac ſi diceret nō ꝑ miniſtros: Sta. Plurim⁹ ipſi ſudor: ibi & notādū ꝙ affectate variauerit.vt Aeneæ vno loco arma deſcriberet:Turni ꝟo haſtā:gladiū & loricam hic:in octauo aūt ſcutū & galeā.Exin deinde:nā ordinis eſt aduerbiū.Ingēti colūnæ:haſtæ ꝑ columnā exprimit̄ magnitudo ſicut ī.vij.equorū vt ſtabāt tercētū nitidi ī p̄ſepib⁹ altis.Stygia vnda:quaſi īmortalē fecerat.Vi ideſt virtute.Actoris aurunci ſp.vel qđ actori detraxerat Turnus: vel qđ actor cuidā alteri:nā ambigue poſuit.Quaſſatq; tremē.Quaſſat &tremefacit.Vociferans hæc.ſ. quæ dicturus eſt.Plærūq; enim ita clamor oſtenditur:vt ſtatim ipſius clamoris verba ſubdant̄:ſicut ſupra Toruūq; repēte Clamatio m.Sane nunc ita ad haſtā quaſi ad aliquam ꝑſonam loquit̄:& ei intellectū & auditū dat.ſicut Cice.verba reip.ſed ille ait ſi poſſet fieri.Turnus vero quaſi ad virū ſentientē loquit̄: nec īmerito:nā eū inducit furētē vt his agit̄ furijs totoq; ar.ab.o.Scitillæ abſci.ocu.m.a.ig. Vocat⁹ haſta meos:Inuocationes & preces:nā appellatio eſt a verbo q̄ ſemꝑ aut in io aut in us exit.Si in io exeat tertię ſunt formæ:ſi in us quartæ vt ab eo qđ eſt lego aut lectio aut lectus fit.ſed hoc nos dicimus: qđ ευφωνοτερον ſicut nunc ab eo quod eſt voco vocatus fecit nō vocationes.Te maximus ac Antea gerere cōſueuerant.Turni nunc.d.g.eius q̄ eſt ſupra maximū quaſi.Da ſter.figura græca vt Donat habere viro.Itē Dat ferre talentū.Lacerare.r.vt laceratā reuellā:laceratā aūt ꝓpter illud.Et bis ſex thoraca petitū ꝑfoſſūq; locis.Vibratos.ca.f.Criſpatos calamiſtro:nā calamiſtrū acus maior:quę calefacta & adhibita torquet capillos:vnde ēt Cice.Calamiſtratā comā appellat freq̄nter:q̄ ēt vituperatiōi eſt:vn̄ econtra ad laudē eſt poſitū ab Hora.hinc & incōptis curiū capillis.Oculis mi.a.i.Homeri eſt.Myrrhaq; madētes vnguētatos.Terrificos: hic apparet mugit⁹ nō tm̄ dolentū eſſe:ſed ēt iraſcentū.Ciet mō dat ſicut in tertio legim⁹.Lachrymaſq; ciebat:nā ꝓprie ciere eſt alteri aut calorē aut lachrymas cōmouere.Ad pugnā ꝓludit: præmeditat̄ Cice.Si mecū in hac ꝓluſione nihil fueris ideſt in hac præmeditatione certaminis. SER.

Orichalchum. — Sæculoꝝ diuiſio.

ASCEn. ¶ Nec minus &c.Recitat qūo Aeneas quoq; ad pugnā ſe excitauerat:ſtans ſeuus.i nō ſolū magnus ſed etiam terribilis:quia ī armis maternis.Nam licet natura pius eſſet ī deos:erat tamen ſtrennuus & acer debellator hoſtium. Quia tamen innatam habuit pietatem ipſe acuit martem & ſe ſuſcitat ira. Recitat p̄terea quomodo conuenerant reges &proceres cum toto corpore exercitus ad fedus feriendū: circa quē locum dicit Donatus aras propter cōſecrationem DONA.

Nec minus interea maternis ſæuus in armis
Aeneas acuit martem: & ſe ſuſcitat ira:
Oblato gaudens componi fœdere bellum.
Tum ſocios mœſtiq; metum ſolatur iuli
Fata docens: regiq; iubet reſponſa latino
Certa referre viros: & pacis dicere leges.

¶ Poſtera vix ſũmos ſpargebat lumĩe mõtes
Orta dies:cum primũ alto ſe gurgite tollunt
Solis equi:lucemq; elatis naribus efflant:
Cãpũ ad certamẽ magnæ ſub mœnibus vrbis
Dimenſi rutuliq; viri:Teucriq; parabant
In medioq; focos:& diis cõmunibus aras
Gramineas:alii fontemq; ignemq; ferebant
Velati lino:& verbena tempora vincti.
Procedit legio auſonidum pilataq; plenis
Agmina ſe fundunt portis:hinc Troius omnis
Tyrrhenuſq; ruit variis exercitus armis:
Haud ſecus inſtructi ferro:q̃ ſi aſpera martis

Pugna

ſecrationẽ federis.Communibus:quia adhuc incertum erat quo eſſet peruentura victoria. Plenis portis:quia ſecuri erãt facti de alieno certamine.Variis:quia diuerſarum terrarum erant viri.Hec ille.¶ Ordo autẽ eſt.Nec minus.i.nihilominus q̃; Turnus:Aeneas ſeuus.idest magn⁹ &ĩplacabilis in Turnũ.in armis maternis.i.p matrem a Vulcano obtentis:acuit interea martem.i.furorem bellicũ &animum bellandi & ſuſcitat.i. excitat ſe.ſ.ad pugnã ira.ſ.quã excitat memoria iniurie illate:gaudẽs bellũ cõponi.i. finiri federe oblato.i.p fed⁹ oblatũ.ſ.vt ſingulariter certet cũ hoſte Tũ.i.deinde ſolaẽ ſocios & metum iuli meſti ſ.ob periculum ĩ quod pater ſe ĩmiſſurus erat ſolatur inquã docẽs fata.i.fatale eſſe q; in Italia regnabit & iubet viros referre Regi latino certa reſpõſa & dicere leges.ideſt cõditiones pacis.ſ.ineunde.Dies poſtera.i. poſtridie eius diei orta : vix ſpargebat mõtes ſummos Ordo.

lumine

lumine.i.vix illuxerat dies cum.i. quando.ſ.
equi ſolis:tollunt.i .extollunt & erigũt ſe pri
mi alto gurgite.ſ.maris in quo ſe tingere & re
creare a ruſticis putanẽ & efflant lucem.i. cla=
ritatem diei naribus elatis.i.erectis ad ortum.
Congrue equorum ſolis ardentium meminit
in deſcriptiõe diei in quo eqs concurſuri ſunt
bellantes.& ſup. viri rutuli & teucri dimenſi
ideſt dimetientes & per certa ſpacia inter ſe di
uidentes campum ad certamen.ſ.aptum : ſub
menib⁹ magne vrbis quia regalis parabãt in
medio.ſ.cãpi:& focos & aras dijs cõmunibus
i.fecialibus & vt dicunt neutris.i.neutri par=
tium pluſq̃ alteri fauentibus & ita ad fedus cõ
ciliandum idoneis aut qui azoni.i.ſine certa
zona & circulo ſunt aut dijs belli preſidibus.
ſed prima expoſitio p̃ſtat:aras gramieas. i.ex
ceſpite factas aut verbenis ſtratas.Alij. i.aliq
ex eis q nõ erant intenti ad aras extruendas.fe
rebant.ideſt afferebant fontem & ignem: ve=
lati lino.ſ.contra morem quia infelicem exi=
tum habituri aut velati limo.i.veſte ſuffemo
rali:& vincti tempora.ideſt habentes tẽpora
vincta verbena.i.herba:aut frõde ſacra legio
anſonidum pro auſonidarũ procedit.ſ.in cã=
pum & agmina pilata.i.pilis hoc eſt telis qb⁹
poſt ea Romani vſuri ſunt vtentia fundunt.i.
effundunt ſe plenis portis.i.q̃tos porte effun=
dere poſſunt omnis exercitus Troius.ideſt ex
troianis collectus & thyrrenus ideſt ex tyr=
rhenis:ruit hinc.i.deinde varijs armis.ſ.iſtru=
ctus aut cũ varijs armis. iſtructi.ſ.ferro haud
ſecus.i.nõ aliter q̃ ſi aſpera pugna martis vo=
cet.ſ.eos ad certamen ad quod vocandi ſunt
licet modo ad fedus percutiendũ exierãt.Nec
non.i.& etiam ipſi ductores volitant in me=
dijs milibus exiſtentes decori auro & oſtro.i.
aurata purpura . ductores dicit videlicet & ge
nus.ideſt progenies aſſaraci.i. duo filij eius &
mneſtheus & Aſilas fortis : & Meſapus (q de
parte Turni erat) domitor equum. i. equorũ
proles.i.propago aut progenies ſeu filius ne=
ptũnia.i.ipſius Neptũni:vtq;.i.& poſtq̃ qſq;
receſſit in ſua ſpacia ſigno dato:ipſi.ſ. milites
ſtantes vtrobiq; defigunt. i. deorſum ĩfigunt
haſtas tellure.i.in terra:& reclinãt ſcuta quia
non dimicaturos ſe putabant.Tum ideſt de=
inde matres effuſe ſtudio.ſcilicet videndi : &
vulgus inermum.ſ. puerorum & ſenes inuali
di : obſedere turres ac tecta domorum:& alij
aſtant portis ſublimibus.ideſt ad portas ſub=
limes.ſcilicet vrbis.

Pugna vocet:necnon medijs in milibus ipſi
Ductores auro volitant Oſtroq; decori:
Et genus Aſſaraci Mneſtheus:& fortis aſilas
Et Meſapus: equum domitor Neptũnia ꝓles.
Vtq; dato ſigno ſpacia in ſua qſq; receſſit
Defigunt tellure haſtas:& ſcuta reclinant.
Tũ ſtudio effuſæ matres & vulgus inermum:
Inualidiq; ſenes:turres ac tecta domorum
Obſedere:alij portis ſublimibus aſtant.

SER. ¶Seuus:fortis more ſuo:& ingentẽ moderationem dat
Aeneæ quippe quem inducit laborãtem:vt poſſit in irã
cõmoueri:cũ Turnum dicat ita furere:vt nec latini conſi
lijs nec amatæ præcibus poſſit obedire. Acuit.m. irritat
ſe ad futura certamina Componi.f.b.finiri vt Ante diem
clauſo componet veſper olympo.Tũ.ſ.m.m.ſ.i.itelligi=
mus hos ſpe ſingularis certaminis pro ducis ſalute eẽ tur
batos.Reſpõſa.l.C.r.u.κατατοσιωϖωμεγογ ẽt latinum ad
Aeneam legatos miſiſſe intelligimus:nam ſupra Turn⁹
tantum dixerat . Nũcius hæc Idmon phrygio mea dicta
tyrãno &c.Pacis.d.l.quas paulopoſt i ipſo fœdere dictu
rus eſt æneas.Lucẽq;.e.n.f.Ennian⁹ verſus eſt ordine mu
tato.Ille.n.ait fundũtq; elatis naribus lucem : & ſciẽdum
diem nuſq̃ ſic patenter deſcripſiſſe Vergi.campum ad.c.
totus hic de fœderibus loc⁹ de Home.tranſlatus eſt : vbi
Alexander cum menelao eſt ſingulari certamine dimica
turus.Dimenſi.r.u.inter ſe per certa ſpacia diuidentes q̃
quiſq; loca purgaret & hoc loco Fauni lucũ euertere Tro
iani:vnde eſt Sed ſtirpem Teucri nullo diſcrimine ſacrũ
ſuſtulerant puro vt poſſent cõcurrere campo.Focos : qc=
quid ignem fouet focus vocatur:ſiue ara ſit ſiue quicqd
aliud in quo ignis fouetur.Et.d.c.a dij cões ſunt vt alij di
cunt Mars bellona victoria q hi in bello vtriq; parti poſ
ſint fauere:vt autem altioris ſciẽtie hoib⁹ placet dij cões
ſunt qui αζογοι dñr.i.qui cœli certas nõ habẽt partes:ſed
generaliter a cũctis colunt:Vbiq; eñi eos eſſe manifeſtũ
eſt vt mater deũ cuius ptãs in oĩbus zonis eſt:nã & iõ mr̃
deũ dicitur q cum oĩbus eius eſt cõis ptãs:Alij cões deos
volunt:Solẽ:Lunã.Plutonẽ:Martem Hij enim apud oẽs
inueninnẽ:& ſunt in oĩbus terris:Prior tñ ſenſus eſt ſim=
plex:& magis aptus negocio.Aras.g.Romanis.n. moris
fuerat ceſpitem are ſuperimponere & ita ſacrificare.Gra
minea aũt iõ:qa de bello res agitur:& marti ſacrificatur:
cui gramen eſt conſecratum:qd' ſcd'm Ply.in natu.hi.ex
humano cruore ꝓcreatur.Gramen autem hærbæ ſpecies
licet omnis hærba gramen vocẽ:ſicut robur oẽ lignum
cum ſit & ſpecies.Fontẽq;.i.ſ.pro aqua poſuit a toto par
tem:ſane ad facienda fœdera aqua & ignis adhibentur:vnde contra quos arcere volumus a nr̃o cõſortio
eis aqua & igni interdicimus.i.rebus quibus conſortia copulantur. Velati lino:atqui fœciales & pater pa
tratus per quos bella vel fœdera confirmabantur nũq; vtebantur veſtibus lineis vnde dicimus errore fa=
ctum:vt linea veſtis contra morem adhiberetur ad fœdera quæ firma futura non erant.ſcimus enim hoc
vbiq; ſeruare.Vergi.vt rebus qbus denegatur exitus det ẽt infirma principia:ſicut in thracia ciuitatẽ cõ
dens Aeneas:quã mox fuerat relicturus contra morem Ioui de tauro ſacrificauit:ſic ſenatum ad priuata la
tinis conuocat tecta quando eius non erant firma conſilia : ſic paulopoſt in augurio liberatur cygnus in
fluuium concidit.quia turnum rutuli licet abrupto fœdere liberare non potuerunt.Caper tamẽ & Igini⁹
hoc loco dicunt lectionem eſſe corruptam.nam Vergilium ita reliquiſſe confirmant Velati limo: Limus
autem eſt veſtis qua ab vmbilico vſq; ad pedes teguntur pudibunda pomparum.Hæc autẽ veſtis in ex=
tremo ſui purpuram limam habet.i.flexuoſam:vnde & nomen accepit.Nam limũ obliquũ dicimus: vñ
& Teren.limis oculis dicit ideſt obliquis. Verbena.t.u. Verbena proprie eſt hærba ſacra ſumpta de loco
ſacro capitolij qua coronabantur fœciales & pater patratus fœdera facturi vel bella indicturi.Abuſiue ta
men etiam verbenas vocamus oẽs frondes ſacratas vt eſt laurus:oliua vel myrtus:vt Teren . Ex ara hinc
verbenas ſume nam myrtum fuiſſe Menander teſtatur:de quo Teren.tranſtulit.Legio auſonidũ pro au
ſonidarum quod venit ad eo quod ẽ hic auſonida ſicut hic auriga:nam auſonis generis eſt fœminini vñ
auſonidum facit quod vt diceret eſt metri neceſſitate cõpulſus.Ruit cum impetu venit quod ſcd'm græ=
cos.eſt ωρμησεγ.Inſtructi.f.bona pro œconomia & rei futuræ p̃paratio:ruptis.n.fœderibus in bella deſcẽ
dent.Vulg⁹.i.ſenum.ſ.ac matrum.ſicut ipſe memorauit.

At Iuno

At Iuno ex ſūmo: qui nūc Albanus habetur
(Tūc neq̨ nomē erat neq̨ honos: neq̨ gloria mōti)
Proſpiciēs tumulo cāpū ſpectabat: & ambas
Laurentū: trou̅mq̨ acies: vrbemq̨ Latini.
Extemplo Turni ſic eſt affata ſororem:
Diua deam ſtagnis quæ fluminibuſq̨ ſonoris
Præſidet: hūc illi Rex ætheris altus honorem
Iuppiter erepta pro virginitate ſacrauit
  Nympha decus fluuiorꝵ: aīo gratiſſima noſtro:
Iuno Scis vt te cunctis vnam: quæcunq̨ latinæ
Magnanimi Iouis ingratū aſcendere cubile
Prætulerim: cœliq̨ libens in parte locarim.
Diſce tuum ne me incuſes Iuturna dolorem:
Q uauiſa eſt fortuna pati: parcæq̨ ſinebant.

ℭ At Iuno ex ſūma. Cōmemorat quō Iuno fatorꝵ nō ignara vidēs diē fatalē turno aduenisse alloquit̄ iuturnā ſororē Turni & nymphā: admonēs vt fed⁹ quauis rōne diſturbet: ga ſi ꝑ fedus Turn⁹ cū Aenea cōgrediat̄ occidēdus ſit. Recitatq̨ Iuturne rn̄ſionē. Vn̄ Donat⁹. Aīo gratiſſima nr̄o: ſimulata verba ꝓ tpe. nā pellex nūq̄ placet vxori. Hoc tm̄ ille. ASCEN. DONA.
ℭ Ordo aūt eſt: At. i. ſed Iuno ꝓſpiciēs ex ſūmo tumulo qui habet̄. ſ. nūcupat⁹ nūc. i. tpe nr̄o (inqt poeta) Alban⁹ ſed neq̨ nomē neq̨ honos neq̨ gl̄ia erat tūc mōti: ſpectabat cāpū & ambas acies. ſ. laurētū & trou̅. & vrbem latini & affata ē extēplo. i. ilico ſororē Turni ſ. Iuturnā: ſic. i. ī hæc verba affata ē ĩquā exiſtēs diua. i. dn̄. ſ. aeris dn̄a: deā. ſ. nymphā q̄ p̄ſidet ſtagnis & fluminib⁹ ſonoris. i. q̄ ē p̄ſes fontis p̄ſtātiſſimi. Iuppiter alt⁹ rex etheris ſacrauit illi hūc honorē. ſ. vt nympha ſit ꝓ virginitate erepta. i. reponēs eū ꝓ vitio illato af fata ē ĩquā ſic o nympha dec⁹ fluuiorꝵ: gratiſſima nr̄o aīo: tu ſcis: vt. i. qualr̄: ego ꝑtulerī te vnā. i. ſolā cūctis. ſ. pellicib⁹ latinis: q̄cūq̨ latine aſcēdere. i. aſcēdert ĩgratū. i. eis mime Ordo.

profuturum:cubile Iouis magnanimi:& vt ego locarim.i.locauerĩ libẽs te ĩ pte cœli.i.donauerim te cœlo diſce o Iuturna tuũ dolorẽ.q.d.res tua poti⁹ q̃ mea agit̃ ne incuſes.i.culpes me ꝙ nõ tibi ſignificauerim:ego texi i.ꝓtexi Turnũ & tua menia.i.vrbẽ tibi gratã:ſup.eaten⁹ qua.i.quaten⁹ fortuna ẽ viſa pati & id ſcd'm Epicurũ & pce.i.deæ fatales hoc ẽ fata ipſa & id ſtoice ſinebãt res cedere i.feliciter ꝓcedẽ:latio.i.ppl'o latino:nũc aũt video iuuenem.ſ.Turnũ cõcurrere.ſ.cũ Aenea fatis imparibus.i.æneæ plus q̃ ipi fauẽtibus & dies parcarũ.i.piodus vite a parcis conſtituta.& vis.i.fatalis neceſſitas inimica ſ.Turno cui mortẽ minat̃ ꝓpinquat.i.inſtat Ego nõ poſſum aſpicere oculis hãc pugnam nec poſſum aſpicere oculis:fœdera.ſ.hæc tu ſi audes qd.i.aliqd pñtius.i.dexteri⁹ & fauſtius ꝓ germão.i.fratre tuo pge.i.pſeuera & page id.qa decet forſã meliora ſequẽt̃ miſeros i.bello bis iãvictos Iuno ſup.vix.ſ.fata ẽ ea ſ.q̃ p̃miſſa ſunt cũ Iuturna ꝓfudit.i.porro fudit:lachrymas oculis.ſ.ſuis.& pcuſſit ter & quater.i.cõſũmate & pfecte:pectus honeſtũ i.pulchrũ:& Iuno ſaturnia.i.ſaturni filia ait hoc tp̃s non.ſ.cõgruit lachrymis.accelera.i.feſtia:& eripe fratrẽ.ſ.Turnũ morti.i.a morte.ſiqs modus eripiẽdi ſup.eſt ſup.reliquus aut tu cie.i.concita bella & excute id ẽ reijce abs te fœdus cõceptũ.ego.ſ.q̃ diuũ ĩcedoq; regina Iouiſq; & ſoror & coniunx ſup.ero aut eſſe volo auctor audẽdi.Iuno exhortata id ẽ multum hortata Iuturnã:relinqt.ſ.Iuturnã incertam.ſ.quid agat & turbatã triſti vulnere mentis.

Cedere res latio:Turnũ:& tua mœnia texi.
Nunc video,iuuenẽ ĩparibus concurrere fatis
Parcarumq; dies:& vis inimica ꝓpinquat.
Nõ pugnã aſpicere,hãc oculis nec fœdera poſſum
Tu pro germano:ſi quid præſentius audes
Perge:decet:forſan miſeros meliora ſequent̃
Vix ea:cũ lachrymas oculis Iuturna ꝓfudit: Poeta
Terq; quaterq; manu pectus pcuſſit honeſtũ
Non lacrymis hoc tp̃s(ait Saturnia Iuno) Iuno
Accelera:& fratrẽ(ſiquis modus)eripe morti
Aut tu bella cie:conceptũq; excute fœdus
Auctor ego audendi.ſic exhortata reliquit
Incertam:& triſti turbatã vulnere mentis.

SERVI. ❡Diua dea:aut hypallage ꝓ dea diuã:nã deos eternos dicim⁹:diuos vero q ex hoĩb⁹ fiũt:aut bñ dixit de Iunone diuã reſpiciẽs æthimologiã:nã in Hora.Legim⁹ ſub diuo morieris:victia nil miſerãtis orci.i.ſub aere quẽ cõſtat eẽ Iunonẽ:de⁹ ãt vel dea gñale ẽ in oĩbus:nãq; qd' græce Δεοσ latine timor vocat̃:vñ de⁹ dictus ẽ:ꝙ oĩs religio ſit timori.Stagnis q̃ flumĩbuſq; ſonoris Præſidet Iuturna fons ẽ ĩ italia ſalluberrim⁹ iuxta numicũ fluuiũ cui nomẽ a iuuãdo inditũ ẽ:Cũ eĩ oĩs aqua natural'r noxia ſit extraneoꝝ corporib⁹ hic oĩbus ſalluberrim⁹ fõs eſt.De hoc aũt fonte Romã ad oĩa ſacrificia aqua afferri cõſueuerat.Nympha decus fluuioꝝ ſup.Nymphæ genus amnib⁹ vnde eſt.Animo gratiſſima noſtro.Home. εμωκεμαριο μειjεθυμω. Cũctis p̃tulerim:liptotes figura ꝓ cõtrariũ.Plus em̃ dicit:& min⁹ ſignificat.Nãq; oẽs eſt pſecuta:huic vero liberter ĩdulſit & dicit ſe hãc oĩbus ptuliſſe:q̃ſi ẽt al's in honore habuerit.tale ẽ illud Salluſtianũ Mare põticũ dulci⁹ q̃ cætera cũ nullũ dulce ſit.Sane ſciẽdũ nõ ĩmerito finxiſſe Ver.Nymphæ.i.pti ſuæ indulſiſſe Iunonẽ.Ingratũ cu.ꝓ qd' grãm caſtæ nõ repñtat vxori Iuppiter:nã cũ Iuppiter multas vitiaſſe diceret̃:nihil tñ a Iunone de Iuturna detractũ eſt:ſed poti⁹ auctũ eſt.Aduertẽdũ verſum hũc ſine cæſura eẽ:nã heptimemeris quã hr̃e credit̃ ĩ ſynaliphã cadit vt magnanimi Iouis ĩgratũ aſcẽdẽ cubile Terẽtia.d' hoc:Rarũ cõcedã fieri ñ poſſe negabo.cœli pte.pte diuinitatis:nã locũ numinũ ꝓ honore poſuit q̃ viſa eſt fortuna pati.i.q̃ tũ quatenus pmiſit & ſic ait qua viſa ẽ vt ſupra Coeãt in fœdera dextræ:Q ua dat̃:ſane latẽter oñdit fauorẽ numinũ ſine cõceſſiõe fatoꝝ nõ poſſe ꝓcedere.Cedere.r.l.felicit̃ cũcta ꝓcedere.Cõcurrere ꝓ cõcurſurũ eẽ licet quaſi de ea bñ pñti vſa ſit tpe:q ẽt futura cernebat.Nõ pu.aſ.h.oc.qm̃ numina quotiẽs morituros viderint eos:qbus fauẽt:ab eis recedũt ſic Stati⁹:Apollinẽ ĩducit Amphiaraũ deſerẽtẽ vbi eũ vicinũ morti eẽ cognouit.Præſenti⁹:efficacius:vehemẽti⁹:nã decet germanã illicita ẽt ꝓ fratris ſalute tẽtare Forſan.m.m.ſ.ne forte poſſit fatoꝝ ordo mutari.terq; quaterq; manu pect⁹ pcuſſit honeſtũ qa ſolã doloris audierat cãm:nihil quẽadmodũ fratri poſſit mederi:nã paulopoſt audiet:aut tu bella cie cõceptũq; excute fœd⁹.Nõ lachrymis.h.t.ait nõ flẽdi ſed ſubueniẽdi tp̃s ẽ:Statius ĩ matrũ cõſolatõe Accenſo fletib⁹ igne.Cõceptũq; excute fœ.placidũ aĩo p̃deſtinatũ vt fiat.Auctor ego audẽdi:noĩa in tor deſinentia fœminina ex ſe faciũt q̃ in trix terminant̃:ſi tñ a verbo veniãt vt ab eo qd' ẽ lego & lector & lectrix facit.doceo doctor & doctrix.Si aũt a verbo nõ venerit cõia ſunt:nã ſil'r & maſculina & fœminina in tor exeũt vt hic & hæc ſenator:hic & hæc balneator.licet Petroni⁹ vſurpauerit balneatricẽ dicẽs:tale ẽ hic & hæc auctor:ſed tũc cũ ab auctoritate deſcẽdit:vt hoc loco cũ aũt ab eo venit qd' eſt augeo & auctor & auctrix facit vt ſi dicas auctor diuitiarũ vel auctrix patrimonij.Reliqt incertã:qa licet dederit ei cõſilium dicendo forſan eam reliquit incertam.

ASCEN. ❡Interea reges &c.Docet quõ reges icturi fœdus cõuenerant & primo quibus verbis Aeneas vſus eſt.Vñ qa nihil extat Donati.

Ordo. ❡Ordo eſt.Reges.ſ.latinus & æneas ꝓcedũt interea caſtris:nã ſup.latinus vehit̃.ingenti mole:curru quadrijugo.i.quaternis eqs tracto cui.ſ.latino bis ſex.i.xij.radij aurati.i.fulgẽtes vt aurũ circũcingũt tpa fulgẽtia.i.reſplendẽtia appoſitorie:ſpecimẽ.i.decus & ornamẽtũ:ſolis:aui ſcd'm Heſiodũ q dixit Vliſſis & Circes q̃ ẽ filia ſolis filiũ vt.i.poſtq̃ turnus criſpans manu bina haſtilia lato ferro.i.hñtia latũ ferrum in bigis.i.bijugis equis albis.ſ.iuectus.Pater Aeneas origo ſtirpis Romane

Interea reges(ingenti more latinus
Quadrijugo vehit̃ curru cui tempora circũ Poeta
Aurati bis ſex radij fulgentia cingunt
Solis aui ſpecimen:bigis vt turnus in albis
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.
Hinc pater æneas Romanæ ſtirpis origo
Sydereo flagrans clypeo:& celeſtibus armis.
Et iuxta Aſcanius magnæ ſpes altera Romæ.)

Procedunt

Proceduͣt caſtris:puraq; inueſte ſacerdos
Setigerum fœtum ſuis:intonſamq; bidētem
Attulit:admouitq; pecus flagrantibus aris.
Illi ad ſurgētis conuerſi lumina ſolis
Dant fruges manibus ſalſas:& tēpora ferro
Summa notāt pecudū:pateriſq; altaria libāt.
Tum piās æneas ſtricto ſic enſe præcatur.
Aeneas Eſto nunc ſol teſtis:&hæc mihi terra p̄cāti
Quam ꝓpter tantos potui perferre labores:
Et pater omnipotēs:& tu ſaturnia coniunx
Iam melior iam diua præcor:tuq; inclyte mauors
Cuncta tuo qui bella tenes:qui numine torques:
Fonteſq;:fluuioſq;voco quæq; ætheris alti
Relligio:& q̄ cæruleo ſunt numina ponto:
Ceſſerit Auſonio ſi fors victoria Turno:
Conuenit Euandri victos diſcedere ad vrbem
Cedet Iulus agris nec poſt arma vlla rebelles
Aeneadæ referēt:ferrove hæc regna laceſſent:
Sin noſtrū annuerit nobis victoria martem
Vt potius reor:& potius dij numine firment.
Non ego:nec Teucris Italos parere iubebo:
Nec mihi regna peto:paribus ſe legibus ambæ
Inuictæ gentes:eterna in fœdera mittant.
Sacra deoſq; dabo:ſocer arma Latin⁹ habeto:
Imperium ſolēne ſocer:mihi mœnia Teucri
Conſtituent:vrbiq; dabit lauinia nomen.

SERVI. ¶Interea reges:lōgū hypbatō:nā ordo ē.Interea reges ꝓcedūt caſtris.Cætera ei p parētheſim dicta ſūt nec eſt eclypſis cū ſermo in oīb⁹ cōgruat:Iugēti mo.la pōpa ambitu:nā mō hoc ſignificat.Solis aui ſpecimē vt ēt in ſeptīo dixim⁹ Latin⁹ ſcd'm Heſio.ī ασωιΔοωοιια Vlyſſis & Circes fili⁹ fuit:quē multi ēt Maricā dicūt ſcd'm quē nūc dicit.Solis aui ſpecimen nā Circe ſolis eſt filia.ſane ſciēdū Ver.in varietate hiſtoriæ:ſua ēt dcā variar̄ ſed de Vlyſſe vt ēt ſupra dixim⁹ in ſeptīo tēpoꝝ nos rō creder̄ nō ſinit.Bigis it Turn⁹ in albis quotiēs vtimur noībus tm̄ pluralis numeri & vnū volum⁹ ſignificar̄ ita dicim⁹ vnas bigas vnas q̄drigas vnas ſcalas:Sallu.Hi poſtq̄ in vna mœnia cōuenere.Romane ſtirpis ori.hoc ad laudē Augu.reſpicit.Magnæ ſpes altera ro.male qdā magna volūt & legūt.Puraq; in veſte.īpoluta & pura dr̄ veſtis qua feſtis dieb⁹ vti cōſueuerāt ſacra celebraturi.Setigeri:fœtū ſuis.Romano more:vt & cæſa iungebāt fœdera porca.nā Home.aliud genus ſacrificij cōmemorauit Nō p̄ter rōnem eſt qd' ait fœtū ſuis.Itē intōſamq; bidētē.i.biēnē adhuc nā ī reb⁹ quas volebāt finiri celerius ſenibus ēt aīalibus & decreſcentibus ſacrificabāt:in rebus vero quas augeri & cōfirmari volebāt de minorib⁹ & adhuc creſcētibus īmolabāt.Dāt fruges mani. ſ.far.& ſal.qbus reb⁹ & cultri aſpgebant̄ & victimæ:Erāt āt ꝓbatōes vtrū eſſet aīal aptū ſacrificio: obliquū ēt cultrū a frōte vſq; ad caudā añ īmolatiōnē ducere cōſueuerāt:nā hoc eſt qd' dicit tpa ferro ſūma notāt pecudum.Eſto nūc ſol:bn̄ prīo inuocat deū quē oriētē ītuēs vidit nam

mane.Nā ab eo dom⁹ Iulia orta ē:flagrās.i.ardēs.& reſplēdēs clypeo ſydereo:aut ſideribus ornato vt more ſiderū ſplēdēte:aut diuino artificio fabricato aut celit⁹ hoc ē p aerē demiſſo:vñ addit:& armis celeſtib⁹.i.cœlo demiſſis aut celeſtiū opa factis ſup.vehit̄ hīc i.ex hac pte:& aſcani⁹ ſpes altera magne rōe vehit̄ ſup.iuxta.ſ.prēm.Hec verba magne ſpes altera rōe dr̄ Cicero ꝓtuliſſe ī laudē vergilij cū ei⁹ venā aureā accepiſſet q̄ nūc cōuertit ī laudē Iuli pp domū iuliā vt dixi.Rō tn̄ tpis vr̄ refragari cū Cicero pri⁹ cæſus fuerit Hec aūt oīa p parēthesim īſerta videt̄.Nam Ordo ē.Reges.ſ.latin⁹ & turn⁹ ex vna pte:& Aeneas & Aſcani⁹ ex altera ꝓcedūt īterea caſtris:& ſacerdos.ſ.fecialis attulit ī veſte pura i.īpoluta & ſacrificijs apta fetū ſuis ſetigeri i.porcū ꝓcreatū a ſue ſetigero.i.ſetas gerēti & bidētē intōſam.i.ouē biēnē adhuc creſcētē vt fed⁹ diu duret:& admouit pec⁹.ſ.qd' feriret:aris flagrātib⁹.i.incēſis.Illi.ſ.q fedus pcuſſuri ſūt reges cōuerſi ad lumia ſolis ſurgētis.i.ad oriētē dāt manib⁹ frugēs ſalſas.i.molā cū ſale:& notāt ſumma.i.ſupma tpa.i.vertices pecudum:ferro.i.forcipe & libāt i.ībuūt ad futurū ſacrificiū altaria.ſ.ī honorē deoꝝ cōem extructa:pateris.i.vino e pateris ſupfuſo.Tū.i.deīde æneas pi⁹.i.religioſus deoꝝ cultor p̄cat̄ ſic.vt.ſ.ſequit̄ enſe ſtricto.i.hn̄s enſem ſtrictū.i.euaginatū in manu O ſol eſto mihi p̄cāti teſtis & o terra.ſ.Italica ꝓpter quā ego potui pferre tātos labores eſto mihi p̄canti teſtis.& tu o pater oīpotēs ſ.Iuppiter:& tu ſaturnia.i.ſaturni filia coniunx.ſ.Iouis o diua.ſ.Iuno iam melior.i.clementior ſolito:p̄cor.i.qd' p̄cor aut vti p̄cor & tu o Mauors.i.Mars:iclyte.i.clare & glorioſe q tenes & q torques.i.ſuſtines & q̊ vis impellis cūcta bella numīe.i.nutu & diuina volūtate ſeu ptāte:ego voco.i.īuoco ſupple vos:vnde aptior eſſet cōſtructio ſi legeret̄ & ſaturnia teq; inclyte mauors &c.& voco.ſ.ī teſtimoniū:& fontes & fluuios.i.deos fontiū & fluuioꝝ:& q̄q;.i.q̄cunq; religio.i.cultus deoꝝ eſt ætheris alti.i.qcūq; dij ī æthere religioſe colunt̄.& numina q̄ ſunt pōto ceruleo i.mari cærulei coloris.i.obteſtor oia numīa cœli maris terre & īferioꝝ:ſi fors.i.forte victoria ceſſerit Turno auſonio cōuenit.i.cōueniēs ē mihi & placet:nos victos diſcedere ad vrbē Euādri:& Iul⁹.ſ.fili⁹ cui regnū Italie ſciebat deberi:cedet agris:nec æneade rebelles.i.rebellātes referēt poſt vlla arma.i.nun q̄ deīceps rebellabūt:ve ꝓ vl nō laceſſent ferro.i.armis hæc regna.ſ.ꝓ qbus certamus q̄ ſunt latini.Sin.i.ſed ſi victoria annuerit nobis nr̄m martem.i.fœlicē exitū belli nr̄e virtuti & fatis debitum:aut p hypallagen.ſi noſter Mars annuerit nobis victoriā:vt ego reor poti⁹.ſ.futurū:& vt ſup.dij firmēt.i.cōfirmēt poti⁹ numīe.i.nutu & diuina voluntate ſua ego nō iubebo nec Italos pere.i.obedire teucris vt dedititios:nec peto mihi regna.i.dñiū hoc eſt ſolus dñari ſed ambe gētes inuicte.i.quaſi inuicte ſint mittant ſe in fœdera eterna.i.īdiſſolubilia:legib⁹ pib⁹.i.eqs neutri pluſq̄ alteri īdigētib⁹ ego dabo ſacra & deos.i.fūgar iur̄ pōtificio latin⁹ ſocer hēto.i vt hēat cōcedo arma.i.ius armoꝝ qd' ciuile vocam⁹:& ſocer hēto īperiū ſolēne.i.ſolidū & toto āno duraturū:Teucri cōſtituēt mihi mœnia & lauinia dabit vrbi nomen.

QQ ij

nam ait illi ad ſurgētē cōuerſi lumina ſolē: Eſto aūt multi volūt tertiā eſſe pſonā.i.ſit mihi ſol teſtis:qa
ſeqr̄ & hæc terra vt elocutionē p ntm̄ fcam ītelligam⁹:ſed hoc nō pcedit:qa ſequētia vctm̄ hn̄t:vt & tu
Saturnia iuno.Itē tuq; inclyte Mauors:vn̄ pvctm̄ eū oīa dixiſſe accipiam⁹.In hoc vero tm̄ ad ntm̄ fe=
ciſſe trāſitū & hæc mihi terra pcanti:licet ēt hic poſſit eē vctūs:nā Δεικτικῶσ ē dcm̄ hæc terra eſto teſtis
ac ſi diceret Italica terra teſtis eſto.Quā pp tātos:pp hēt accentūſ qa eſt poſtpoſita ppoſitio.Iā melior
iam diua pcor:ac ſi diceret nō ſaturnia.i.iā mīme nocēs ſed Troiāis ppitia.Torqs ſuſtines regis.Quæ
q; ætheris alti Religio:poſt ſpālia intulit gn̄alitatē Ceſſerit auſonio ſi fors vt ſi forte & bn̄ dubitat de
hoc cōtra cū ad ſuū venerit nomē dicet vt potius reor & potius dij numine firmēt.Sane rōne nō caret
ꝙ prio de victoria Turni loquir̄:poſt deſcēdit ad ſuā ſcit em̄ in augurijs pria poſteriorib⁹ cedere.Rebel
les:hō rebellis dr̄ : res ipā rebellio non rebellat io:ſic Suet.Annuerit victoria Martē hypallage p ſi nr̄
Mars annuerit victoriam:nam Martē victoria comitar̄.Inuicte.quaſi īuictæ:& bn̄ ſibi cōciliat ppl̄m:
nā ſine dubio vna cū rege vincet:Sacra deoſq; dabo:magna em̄ fuit apud maiores ſacroꝝ cura:ſicut di
xim⁹ ſupra:vn̄ nūc Aeneas id agit ne peāt:& reuera cōſtat ſacra phrygia nūc latinis tradita coluiſſe ro
manos Latin⁹ habeto:aut antiqu⁹ vctūs:aut habeto tertia pſona ſit ſane ſciēdū ꝙ crebra ſoceri cōme=
moratōe ſibi fauorē latini cōciliat.Itē dicēdo mihi mœnia teucri Cōſtituēt:ppl̄arē grām captat qa ſu
pra dixerat Drāces: Saxaq; ſubuectare humeris Troiana iuuabit.

ASCEN. ¶Sic prior æneas. Recitat verba Latini ad
fœdus ſanciēdū quo fere celebrato ceperūt
Rutuli timere ptib⁹ Turni vt ſequētia doce
būt hoc aūt loco cū nihil extat Dōati . ¶Or
Ordo. do eſt.Aeneas prior ſup.locut⁹ ē ſic.i .quēad
modū pmiſſum ē latin⁹ ſequir̄ deide ſic ſuſpi
ciēs.i.ſurſum aſpiciēs cœlū & tēdit dextram
ad ſidera.O Aenea iuro hæc eadē.ſ.q̄ iuraſti
terrā mare ſydera:& Latone gen⁹ duplex.ſ.
apollinē & Dianā hoc ē ſolē & lunā:& Ianū
bifrontē.i.bicipitē & vim deū.i.deoꝝ:īfer=
nam.i.q̄ eſt apud īferos:& ſacraria.i.repoſi=
toria ſacroꝝ aut loca execrabilia:ditis.i.plu
tonis.diri.i.īmanis & īmittis genitor.ſ.iup
piter hoīm & deoꝝ pater q ſancit.i.ſctē con
ſtituit & ſtabilit fœdera fulmine.i.punitiōe
fulminis ſi violētur audiat hæc.ſ.q̄ dicturus
ſum ego tāgo aras & ignes medios.i. cōſoci
os & teſtor numina.ſ.deoꝝ:nulla dies.i.nul=
lum tempus:rumpet Italis hanc pacē nec rū
pet hæc fœdera quocunq;.i.in quencūq; ſta
tum res cadent.i.accidēt:nec vlla vis.i.violē
tia auertet me volētē.ſ.hæc fœdera firma &
rata eſſe nō.ſ.auertet vlla vis ſi.i.tāetſi effun
dat tellurem.i.terram in vndas miſcens id ē
cōfundens ea elementa diluuio.i. inundātia
aquarum omnia diluētium ſicut olim:ve p
vel:ſi.i.tametſi:ſoluat.i.diſſoluat aut reſol=
uat cœlum in tartara:q̄ duo maxime diſtant
Vt.i.quemadmodū hoc ſcæptrū(nam gere
bat forte ſcæptrū dextra)nūq̄ geret virgul=
ta.i.nō āpli⁹ pullulabit aut germinabit.frō
de leui.i molli & tenera:nec fundet vnq̄ vm
bras cū reciſum ſemel ī ſyluis de imo ſtirpe
caret mr̄e.ſ.ſua hoc ē arbore aut terra.& po
ſuit.i.depoſuit comas.i.frōdes:& brachia.i.
ramalia ferro.i.cultro:qđ ſup.fuit olim ar=
bos.i.arbor virēs:& man⁹ artificis: incluſit
nūc ſup.ipm ære decoro. i.oricalcho ipm de
corāte:& dedit pr̄ibus latinis geſtare.i fecit
ipſis geſtabile.hoc eſt nō pri⁹ diſſoluer̄ hoc
fœdus q̄ hoc ſcæptrū reuirebit & frōdebit.
Reges ſup.Aeneas & Latinus firmabāt īter
ſe fœdera talibus dictis:in medio cōſpectu p
cerum.tum.i.deinde iugulant.i.mactant in
flammā pecudes ſacratas.i.expurgatas rite
id eſt ſecundum ritum & cerimonias ſacrifi
cantium & excipiunt viſcera.i.inteſtina aut
exta hoc loco viuis.i.adhuc viuētib⁹:& cu=
mulāt.i.cumulatim opplēt aras lācibus one
ratis.i.plenis & pōderoſis.

Sic prior Aeneas.ſequir̄ ſic deinde Latinus Poeta.
Suſpiciēs cœlū:tēditq; ad ſydera dextram: Latinus.
Hæc eadem ænea terram mare ſydera iuro
Latonæq; genus duplex:ianumq; bifrōtem
Vimq; deū infernā:& diri ſacraria Ditis:
Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine ſancit.
Tango aras:medioſq; ignes:& numina teſtor
Nulla dies pacē hanc italis:nec fœdera rūpet
Quo res cū cadēt:nec me vis vlla volentem
Auertet:nō ſi tellurem effundat in vndas
Diluuio miſcēs:cœlumve in tartara ſoluat
Vt ſcæptrū hoc(dextra ſcæptrū nā forte gerebat)
Nunq; frōde leui fundet virgulta:nec vmbras
Cum ſemel in ſyluis imo de ſtirpe reciſum
Matre caret:poſuitq; comas:& brachia ferro
Olim arbos:nūc artificis manus ære decoro
Incluſit:patribuſq; dedit geſtare latinis.
Talibus inter ſe firmabant federa dictis Poeta.
Cōſpectu in medio pcerum:tum rite ſacratas
In flāmam iugulāt pecudes:& viſcera viuis
Excipiūt:cumulātq; oneratis lancibus aras.

¶Terrā mare ſydera iuro ornatior elocutio & crebra
apud maiores q̄ ſi velis addere ppoſitionē vt ſidicas iu SERVI.
ro p maria p terras.Eadē aūt bn̄ dixit:nā p mari ille fō
tes & fluuios poſuit:p ſyderib⁹ ſolē latonæq; genus du
plex ac ſi diceret:vtrūq; ſexum Latonæ ſobolis:& bene
in fœderibus duplicia inuocat numina:qa in vnū duo
coituri ſunt populi.Ianum quoq; rite inuocat:qa ipe fa
ciēdis pēſt fœderibus.Nā poſtq̄ Romulus & Titus tati⁹
in fœdera cōuenerunt:Iano ſimulachrū duplicis fron=
tis effectū eſt quaſi ad imaginē duoꝝ populoꝝ. legim⁹
tn̄ Ianum quadrifrōtē fuiſſe vn̄ Martialis Et lingua pa
riter locut⁹ omī.nā oēs de duob⁹ nō dicimus:Vim deū
duriciē inexorabilitatē.Sacraria ditis:ſacrariū pprie ē
locus in templo:in quo ſacra reponuntur ſicut donari
um eſt vbi reponuntur oblata ſicut lectiſternia di=
cuntur vbi in templo homines ſedere conſueuerunt.
Qui fœdera fulmine ſancit:cōfirmat ſctā eſſe facit:& hoc iō qa cū fiūt fœdera:ſi coruſcatio fuerit cō=
firmanr̄:vel certe:qa apud maiores aræ nō incendebanr̄:ſed ignē diuinum pcibus eliciebant q incen=
debant altaria.Sancire aūt pprie eſt ſanctum aliqd.i.conſecratum facere fuſo ſanguine hoſtiæ:& dcm̄
ſanctum quaſi ſanguine cōſecratum ſi tellurem effundat in vndas hyppalage p ſi vndas effundat ī ter=
ras

ras. Dluuio miſcẽs aq̃ ſupfuſione vniuerſa pturbãs. Vt ſcæptrũ hoc: Home. loc⁹ verbum ad verbum Dextra ſcæptũ nã forte gerebat p penthesim dcm̃ eſt: vt aũt ſcæptrũ adhibeat̃ ad fœdera: hec rõ ẽ qa maiores ſemp ad fœd⁹ ſimulachrũ Iouis adhibebãt qđ cũ tedioſum eẽt p̃cipue qñ fiebãt fœdera cum longe poſitis gẽtib⁹ inuentũ ẽ vt ſcæptrũ tenẽtes quaſi imaginẽ ſimulachri redderẽt Ioui. Scæptrũ em̃ ipſi⁹ eſt pprĩu: vñ nũc tenet ſcæptrũ Latin⁹ nõ quaſi rex: ſed quaſi pr̃ patrat⁹. Imo đ ſtirpe: iõ gñe maſculino vſus eſt: qa de arborib⁹ loquit̃: nã de hoĩbus gñe fœminino dicim⁹ vt Heu ſtirpẽ inuiſam dixit tñ vſurpatiue Hora. de arboribus: vt ſtirpeſq; raptas & pecus & dom⁹. Matre ca. vel terra vt Antiquã exquirite matrẽ. vł arborẽ: vt parua ſub ingẽti mr̃is ſe ſubijcit vmbra. Aere deco. i. oricalcho. Dedit geſtare la. vt dat ferre. Talibus inter ſe firmabãt fœdera dictis: Latinus & Aeneas Turnũ aũt nõ inducit iurantẽ: q dux eſt q p̃ñte Rege nõ hẽt ptãtẽ: & imitatus ẽ Home. q poſt Iuſiurãdũ Menelai Alexãdrum quaſi feruidũ & adoleſcentẽ a fœdere inducit excluſũ & Priamũ adhibitũ ad fœderis cõfirmationem Tum rite ſacratas: rite ex purgatas ſolẽnitate qua diximus ſupra.

ASCEN. ¶ At vero &c. Recitat quō Iuturna vidēs Rutulos diffidētes virib' Turni de iniqua cōditiōe fœderis q̄ rulosos in ſpē Camertis fœdera diſrūpere cohortata ſit circa quam rē po-
DONA. tiſſimū circa meſtitiā Turni dicit Donatus ſic. Inceſſu tacito: q̄tuor pōit ſigna timoris. Primū ē igreſſus tacit': dū. ſ. vix pedē moue bat: Alterū q̄ arā venerabaī oculis deiectis Tertium tabētiū genarū ex macie repētina
Ordo. Quartū palloris: Hec ille. Ordo aūt ē. At vero. i. ſed certe ea pugna videri. i. videbaī iādudū. i. iā paulo añ ipar. i. iequalis: cū æneas fortior & robuſtior videreī q̄ turn': & pectora miſceri. i. miſcebāī aut miſceri ceperī vario motu. i. cōmotoē varia. Tū magis. i. & tūc magis vt. i. poſtq̄ cernūt ꝑpi'. i. atteti' & diligēti' ſup. videri. i. videbāī æneas & turn' n̄ virib' eqs. i. n̄ hr̄e vires eq̄s. i. eq̄les turn' ꝑgreſſus iceſſu tacito. i. ipē tacēs & cogitabūdus: & venerās arā ſupplicit̄ vultu demiſſo: adiuuat. ſ. talē opiōnē & d' ipō exiſtimationē & gene. ſ. ei' pubētes. i. adhuc molli barba & tenui lanugine tecte: & pallor i corpē iuueni li ſup. adiuuāt exiſtimationē talē. Quem ſermonē. ſ. de turno ſil ac. i. ſtati poſtq̄ Iuturna ſoror. ſ. turni vidit crebeſcer. i. crebriorē fieri & magis ac magis diffūdi: & corda vulgi labātia. i. vacillantia: variare. ſ. ſermonē aut ſn̄ias d' turno alijs dicētib' victurū alijs vīcēdū eē: ipſa aſſimulata formā. i. p formā Camerti. i. illi viro ſtrēnuo cui. ſ. camerti. gen' erat igēs. i. magnū & generoſum & nomen virtutis pr̄ne erat clarꝫ & q ſup. ipē. i. ipemet aut iꝑpria vt dicūt pſona ſup. erat acerrim' i. maxime ſtrēnu' armis dat ſeſe i medias acies dat inq̄t ſeſe i medias acies: haud neſcia. i. perita rerū & ſerit varios rumores ac faī talia. o rutuli cūcti aut poti' o rutuli nō pudet vos cūctos obiectare. ſ. periculo & alee belli vnā animā. i. vni' hoīs vitā ꝑ talib'. i. tā arduis. ſ. negocijs in quib'. ſ. certaīꝑ libertate pr̄ie. An nō ſum' eq̄. i. equales Troianis numero an virib' en oēs troes & oēs arcades q ſ. obuerſari nobis poſſint ſūt hic. i. i hoc puo exercitu & man' fatalis. ſ. Troianorꝫ q fataliter in Italiā ſe veniſſe iactāt. & Hetruria i fenſa Turno. ſ. ꝑpter ſocietate Mezētij: ſup. eſt hic: Nos vix habem' ꝑ habeam' alterni. i. alternatim vt dum alter hēat alter non habeat hoc eſt ꝑ dimidio exercitu hoſtē. i. duplo plures ſimus: ſi cōgrediamur. Ille q̄dem. ſ. turn' ſuccedet phama ad ſupos. i. merebiī iīmortalitatē & trāfferet ad ſupos: q̄rū aris ipē deuouet. i. morti addicit & ſacrificat ſe. Nos ſup. aūt cogemur pr̄ia amiſſa. i. poſtq̄ amiſerim' pr̄iā pere. i. obedirꝫ & obtēpare dn̄is ſupbis. i. tyrānis phrygijs de victoria ſupbiētib' nos inq̄t q cōſedim'. i. reſides locū cepim' lēti. i. ocioſi & ignaui ſup. i aruis. i. campis vbi illi cōgreſſuri ſunt.

At vero Rutulis impar ea pugna videri
Iamdudū: & vario miſceri pectora motu.
Tum magis vt ꝑpius cernūt non viribus æquis.
Adiuuat inceſſu tacito ꝑgreſſus & aram
Suppliciter venerās demiſſo lumine turnus:
Pubēteſq̄ genæ: & iuuenili in corpore pallor:
Quem ſimul ac iuturna ſoror crebeſcere vidit
Sermonem: & vulgi variare labantia corda:
In medias acies formā aſſimilata Camerti
Cui genus a ꝑauis ingens clarūq̄ paternæ
Nomen erat virtutis: & ipſe acerrimus armis
In medias dat ſeſe acies haud neſcia rerum.
Rumoreſq̄ ſerit varios ac talia fatur:
Non pudet o Rutuli cūctis ꝑ talibus vnam — Iuturna
Obiectare animā: numero ne an viribus equi
Nō ſumus: en oēs & Troes & Archades hic ſunt.
Fataliſq̄ manus: infenſa Hetruria Turno.
Vix hoſtē alterni ſi congrediamī habemus
Ille quidē ad ſuperos quorum ſe deuouet aris
Succedet phama: viuuſq̄ per ora feretur.
Nos patria amiſſa dominis parere ſuperbis
Cogemur: qui nūc lenti conſedimus aruis.

¶ Videri miſceri. infiniti ſunt ꝑ indicatiuis Propi' cernūt diligēti' vt ꝑpi' res aſpice nr̄as. Nō virib' æqs eos cōgreſſuros ſubaudi. Inceſſu tacito ꝑgreſſus ipē tacitus hyppallage ē. Cui gen' a ꝑauis ingēs: cui' auctoritatem cōmēdabat & origo maiorꝫ: & pr̄na virt' & ꝑpria fortitudo Pro cō. talib' qualib' ēt turn': & attēdit ſenſū ſuꝑiorē vbi ait turn': & ſolus ferro crimē cōe refellā. An virib' eq nō ſum'. Bn̄ addit virib': nā legimus in Sallu. cōmemorare poſſem qb' in locis ꝑpl's roman' igentes hoſtiū copias pua manu fuderit: Ver. exigui nūero ſed bello viuida virtus. En oēs ne occurreret: ſed in caſtris eſt alter exercitus. Fataliſq̄ manus: Troianorꝫ: q fataliī ad Italiā venerī vt ſit iteratio. Hetruria aūt īfenſa ꝑ Hetruſci: q ēt Turno inimi ſunt cā Mezētij. Deuouet aris q ait ſupra de Turno ſuppliciter venerās. Item ſupra vobis aiam hāc ſoceroq̄ Latino. Deuoui: nam ipſa iterat verba: Viuuſq̄ p ora fereī: tanq̄ de viuo oēs loquentur Lenti: ocioſi: vt nos patriam fugimus tu Tytire lentus in vmbra. — SERVI.

ASCEN. ¶ Talib' &c. Docet quō verbis Iuturne i forma camertis loquētis & augurio p eādē fallaciter iductovio latū ē fed' p Tolūniū augurē
DONA. aſſentiētib' iuuenib'. Vn̄ Donat'. Primuſq̄ Tolūnius. nō ſolū Rutuli ſed ēt Tolūni' au-
Ordo. gur augurio decept' ē hoc. Hoc ille. Ordo ē Sn̄ia iuuenū incēſa eſt. ſ. ad diſrūpendū fedus talib' dictis. ſ. Iuturne ſub ſpē Camertis accēſa ē iquā iā magis atq̄ magis & murmur ſerpit p agmia. ſ. fedū eē turnū ſolū ꝑ o im libertate dimicare: ij ſup. q ſpabāt. i. optabāt ſibi iam

Talibus incenſa eſt iuuenum ſententia dictis:
Iam magis atq̄ magis ſerpitq̄ p agmina murmur — Poeta
Qui ſibi iam requiem pugnæ rebuſq̄ ſalutem
Sperabāt: nūc arma volūt: fœduſq̄ præcanī
Infectū: & turni ſortē miſeranī iniquam.
His aliud maius Iuturna adiungit: & alto
Dat ſignū cœlo quo non ꝑſtantius vllum
Turbauit mentes Italas, monſtroq̄ fefellit

Nāq̄

Nāq; volās rubra fuluus Iouis ales in æthra
Littoreas agitabat aues:turbamq; ſonātem
Agminis aligeri:ſubito cum lapſus adundas
Cygnū excellentē pedibus rapit improbus vncis.
Arrexere animos Itali:cunctæq; volucres
Conuertunt clamore fugā mirabile viſu:
Aetheraq; obſcurāt pēnis:hoſtemq; p auras
Facta nube p̄mūt:donec vi victus:& ipſo
Pondere defecit:p̄damq; ex vnguibus ales
Proiecit fluuio penituſq; in nubila fugit.
Tum vero augurū Rutuli clamore ſalutāt:
Expediūtq; manus:primuſq; Tolūnius augur
Hoc erat hoc votis īquit:quod ſæpe petiui
Tolūnius Accipio agnoſcoq; deos:me me duce ferrū
Corripite o Rutuli:quos improbus aduena bello
Territat:inualidas vt aues:& littora noſtra
Vi populat:petet ille fugā penituſq; p̄fundo
Vela dabit:vos vnanimi denſate cateruas:
Et regem vobis pugna defendite raptum.

SERVI. ¶ Feduſq; p̄cant̄ infe ctū:rogāt vt p nō facto ſit ne pia-
culum videant̄ admittere. Et alto dat ſignū cœlo vt reli
gio alia religiōe ſoluat̄. Pn̄tius efficacius. Mōſtroq; fe-
fellit bn̄ fefellit:nāq; hoc augurīū nec oblatiuū ē nec im
peratiuū:ſed īmiſſum factiōe iuturnæ qđ carere fide in
dicat ſedes negata nam vbicūq; firmū introducit augu
rium dat ei firmiſſimam ſedem vt ipſa ſub ora viri cœ-
lo venere volātes. Et viridi ſeder̄ ſolo:Item ante ſiniſtra
caua monuiſſet ab ilice cornix. In hoc autem augurio li
beratum cygnum cecidiſſe in aquam dicit:quam inſta
bilem eſſe manifeſtum eſt:Littoreas agitabat aues palu
ſtres:nam littus dr̄ oīs terra aqs vicina vt viridiq; in lit
tore cōſpicit̄ ſus. Excellētē:magnū ſicut in exercitu ma
gnus eſt Turnus Cōuertūt cla. fu. redeūt cū clamore ſi-
cut in exercitu ſolet. Augurium ſalutant:venerant̄ pro
prie Nam ſalutari dicimus deos Terē. At ego hic deos
domū ſalutatū pgam. Expediuntq; manus:ſe dimicare
velle ſignificāt. Hæc em̄ eſt conſenſio militaris: Luca.
Elataſq; alte q̄cunq; ad bella vocaret Promiſere manus
Qđ ſæpe petiui quaſi impatiuū hoc augurīū vult vide
ri accipio agnoſcoq; de.mō quaſi de oblatiuo:loquitur
nam in oblatiuis augurīs in ptāte videntis eſt: vtrum
id ad ſe ptinere velit an refutet & abominet̄. ergo nūc
augurīū dicit ſe libenter amplecti & agnoſcere circa ſe
fauorē deoꝝ:Quos improbus aduena. Interp̄tat̄ augu
rium & confirmat ad pn̄s negocium ptinere. Littora
vr̄a:bona iteratio:nā ſupra ait littoreas agitabat aues.
Vi populat antiq. Nā veteres & ppl'o & populor dice-
bāt nūc tm̄ populor dicim' illud: penit' de vſu receſſit.
Penituſq; p̄fūdo. Vela da. vt ſupra de aquila Penituſ-
q; in nubila fugit. dēſate cater. ſicut cygni hoſtē per au
ras facta nube p̄mūt.

Poeta. Dixit:& aduerſos telum contorſit in hoſtes
Procurrēs:ſonitum dat ſtridula cornus:& aras
Certa ſecat:ſimul hos ſimul ingens clamor:& oēs
Turbati cunei:calefacta corda tumultu
Haſta volās(vt forte nouem pulcherrima fratrum.
Corpa

iam. i. paulo ante regem. i. intermiſſionē aut
abolitionē pugne & ſalutē rebus volūt. i. ex
petūt nunc arma. i. bella & p̄cant̄ fœdus īfe-
ctum. i. vt ſit nō fcm̄ aut annihilatū:& miſe-
rant̄ iniquā ſortē Turni:q. ſ. ſolus cōtra for
tiorē ſe dimicaturus ſit Iuturna adiūgit his
aliud mai'. ſ. portētū & p. i. dat ſignū. i. p̄di
gium ſeu augurīū:alto cœlo. i. in aere:q. ſ. ſi-
gno vllū. ſ. aliud nō turbauit p̄ſtantius. i. effi
cacius mētes Italas. i. Italicas aut Italorum:
vel ſic quo nō vllū. i. nullū ſignū exn̄s p̄ſtāti
us. i. magis idoneū ad hoc turbauit mentes
Italas:& fefellit mōſtro. i. mōſtratōe falſi au
gurī ſeu auſpicī. Nā ales Iouis. i. aqla fuluus
i. fului coloris. volās ī ethra. i. in aere: rubra
i. alta & rubeſcēte agitabat aues littoreas. i.
in littore verſari ſolitas:& turbā ſonantē. i.
ſonoram & canoram. ſ. agminis aligeri. i. aui
um cum. i. qn̄ ipſe ales Iouis lapſus ſubito ad
vndas:rapit improb'. i. improbe & īmaniter
pedibus vncis. i. īcuruis hoc ē vnguib': cy-
gnū. i. olorē excellētem:Itali. ſ. id videtes ar-
rexere aīos:& cūcte volucres cōuertūt fugā
clamore. i. redeūt vt fugerēt cū clamore mi-
rabile viſu. i. q̄ res erat mirabilis viſu. i. ad vi
dendū aut dū vr̄:& ſup. volucres oēs obſcu-
rāt:i. occultāt æthera. i. ſupiorem aerē:& p̄-
munt hoſtem. ſ. aqlam cui Aeneā cōparat &
turnū cygno a ſuis eripiēdū p auras ergo nu
be. i. dēſitate alarum multaru facta. ſ. ab aui
bus ī æthere donec. ſ. ales victus ſup. fuit: vi
i. violentia & defecit ipſo pondere. i. arduita
te negocī:& donec ales p̄iecit fluuio. i. in flu
uium:p̄dam. ſ. cygnum ex vnguib'. i. quam
habuerat prius inter vngues ſuos & fugit pe
nitus in nubila. i. obſcurum aerē. Tū vero. i.
tunc p̄cipue aut ad verum:aut ſed tūc maxīe
Rutuli ſalutāt. i. venerant̄ & blande affant̄ ac
ratum ſaluūq; eſſe cupiūt augurīū. ſ. p Iutur
nam fraude oblatum: & expediūt manus. i.
ad pugnā aptant:& Tolūnius augur inquit
primus hoc erat in votis. i. quod ſepe petiui
& deſideraui. Ego accipio. i. ratum habeo &
agnoſco deos. i volūtatem & fauorem deoꝝ
erga nos. O Rutuli corripite ferrum:me me
geminatio affectū exprimit:duce. i. ductore
& auſpice. O rutuli inqt quos aduena. ſ. æne
as īprobus. i. improbādus:vt augurīū indi-
cat territat bello vt aues inualidas. i. ībelles:
& populat. i. populat̄:& dep̄dat̄ vi. i. violen
tia non iure:noſtra littora. i. extremas oras
q̄ſi paulo poſt fugitur':ille. ſ. īprob' aduena
petet fugā ſicut aquila petīt:& dabit penit'
vela p̄fundo. ſ. mari ſicut aqla penitus in nu
bila fugit vos igit̄ dēſate cateruas id ē acies
collectas vnāimi pugna ſicut cūcte volucres
hoſtē p auras facta nube p̄ſſerūt:& defendite
vobis. i. ad vtilitatē veſtram:regem raptū. ſ.
turnū q p hoc fœdus in manibus prædonis
eſt eripiēdus a vobis p federis diſruptionem
Poteſt etiam ordo eē defendite vnanimi pu
gna regem raptum vobis id eſt in damnum
veſtrum.

ASCEN Ordo.

¶ Dixit. Docet quō augur Tolūni' ſecutus
fallax augurīū prim' fœdus diſſoluit. ¶ Or
do eſt. Dixit. ſ. tolūnius augur:& cōtorſit te
lum. i. haſtam aut iaculum in hoſtes aduerſos
procurrens:cornus. i. haſta cornea :ſtridula.
i. cum ſtridore p tranſiens aerē dat ſonitū;&
ipſa certa. i. ineuitabilis ſecat. i. interſecat au
ras & hoc ſup. fit ſimul:& ingēs clamor fit ſi

Corpora cōſtiterant cōtra: quos fida crearat
Vna tot arcadio cōiunx tyrrhena Gilippo)
Horūvnum ad medium: terit̄ qua ſutilis aluo
Baltheus:& laterum iuncturas fibula mordet
Egregium forma iuuenem & ſulgentibus armis
Trans adigit coſtas:fuluaq; extendit harena.
At fratres animoſa phalans accenſaq; luctu
Pars gladios ſtringunt manib⁹:ps miſſile ferrum
Corripiūt:cæciq; ruūt quos agmina contra
Procurrūt laurentū.hic denſi rurſus inundāt
Troes:agiliniq;:& pictis Arcades armis.
Sic oēs amorvnus habet decernere ferro.
Diripuere aras:it toto turbida cœlo
Tēpeſtas telorum:ac ferreus ingruit imber:
Craterasq;:focoſq; ferunt.fugit ipſe Latinus
Pulſatos referens infecto fœdere diuos.
Infrenant alij currus:aut corpora ſaltu
Subijciūt in equos:& ſtrictis enſibus adſunt.
Meſapus regem regiſq; inſigne gerentem
Tyrrhenū Auleſten auidus cōfundere fœdus
Aduerſo ꝓterret equo:ruit ille recedens
Et miſer oppoſitis a tergovoluitur aris:
In caput inq; humeros:ac feruidus aduolat haſta
Meſapus:teloq; orantem multa trabali
Deſuper altus equo grauiter ferit:atq; ita fat̄
Meſapus. Hoc hēt hæc melior magnis datavictima diuis.
Poeta Cōcurrūt Itali:ſpoliantq; calentia mēbra.

mul:& omnes cunei.i.acies militum ī morē cuneoꝝ collecte turbati ſūt & corda ſup .oīa calefacta ſuppl e ſunt tumultu.Haſta ¡volans vt.i.ſcd'm q̄ nouem pulcherrima corpora fratrum conſtiterant.i.ſimul ſteterant forte i.a caſu contra.i.ex aduerſo quos tot nouem fratres.vna cōiunx tyrrhena.i.hetruſca. fida.i.fidelis marito ſuo crearat.i.ꝓcreauerat Gilippo.ſ.marito ſuo archadio.i.arcadi. haſta igit̄ volās adigit vnū hoꝝ.ſ.nouē fratrū: ad mediū.i.circa vmbilicū trās coſtas.ſ.eius qua.ſ.ꝑte baltheus ſutilis.i. cōſutus terit̄.i. abſumit̄.aluo.i.iuxta aluū:& qua fibula mordet iuncturas lateꝝ:adigit dico vnū hoꝝ exiſtētem iuuenē egregiū forma & armis fulgētibus:& extēdit.i.extēſum ꝓſternit eū¦ harena fulua:at.i.ſed fratres phalāx.i.q̄ſi phalāx animoſa accēſa.i.acrior facta:luctu.i. dolore fratris occiſi ps.i.ꝑtī ſtringūt.i. euagināt& denudāt gladios& ps.i.ꝑtim corripiūt manibus ferrum miſſile.i.iacula ferrea aut ferrata:& ipſi ceci.i.excecati & ꝑciti furore ac ſalutis improuidi ruunt.ſ.in hoſtē cōtra quos agmina Laurētum.i.laurētium ac¦latinorū: ꝓcurrūt Troes¦inūdāt.i.more vndaꝝ irruūt hic.i.hoc loco & tpe cum talia fierent rurſus i.iterum denſi.i.ſtipati & ſe mutuo comprimentes:& agilini.i.miſſi ab agilia vrbe:& arcades pictis armis.i.habētes arma picta& inſignita vt nobiles bellatores. Vn⁹. i. vni formis amor hēt oēs ſic.i.intm̄ decernere ferro i.ꝑiculū facere vtri fortiores ſint armis: aut vnus amor habet oēs decernere ferro ſic. i. vt paulatim ſuis inuicē ſubueniāt. Ipi diripuere. i.diſſipauerūt aras.ſ.ad fedus feriēdū extructas:& tempeſtas.i.grando hoc eſt grādinis aut niuis ſimilis p̄cipitatio telorum:it turbida toto.cœlo.i.per totum cœlum hoc eſt turbans & obſcurās totum aerem:ac&.i. imber ferreus.i.ferratoꝝ telorum īgruit.ſ. toto cœlo.Et ipſi Rutuli:ferunt.i.auferūt & ſecum ferūt:crateras.i.pocula vinaria & focos.i.in quibus fouebat̄ ignis ſacrificijs apptus.Ipſe Latin⁹.ſ.rex fugit.ſ.a tumultu belli:referens diuos pulſatos.i.leſos & repulſos federe infecto.i.nō cōſūmato.Alij¦infrenant currus.i.equos:aut ſubijciūt.i.ſurſū iaciunt corpora in equos.i.ſaliunt ſuꝑ equos & adſunt.i.p̄ſto ſunt enſib⁹ ſtrictis.i.nudatis.Meſapus vir ille filius Neptūni auidus cōfundere fœdus ꝓterret.i.procul aut ab interiore ꝑte terret Auleſten tyrrhenū:regem & gerētem inſigne regis.ſ.diadema ¦ꝓterret in quā equo aduerſo.i.ex aduerſo obiecto ille.ſ.¡Auleſtes:recedēs.i.receder̄ parans:ruit.¦i.p̄ceps cadit & voluit̄ miſer a tergo .i.retrorſum in caput & in humeros aris oppoſitis.i.q̄a īuenit aras oppoſitas ac Meſapus feruidus. i.ardens aduolat haſta:& ipſe altus equo.id ē in equo alto ferit grauiter deſuper. i.a ſuperiori loco ſup.ip̄m Auleſtē orātem multa: ferit dico telo trabali.i.inſtar trabis aut trabe ꝓ haſta ſumpta:atq; Meſapus fatur ita hoc habet.ſ.auleſtes:hoc eſt letali ꝑcuſſus eſt vulnere:hæc ē melior victima data magnis diuis q̄.ſ.porcus qui fuiſſet in ¦federa cæſus. Itali concurrunt & ſpoliant.ſ.inſignibus regalibus membra calentia id eſt adhuc tepida & palpitantia.

SERVI.

Et aduerſos telū contor. in ho.hoc loco ab Home.receſſit œconomia.Ille em̄ inducit Mineruā ꝑſuadentem Pādaro vt iacto in Menelaū telo fœdera diſſipet.Hic vero dicit ip̄m augurem telū ſpōte torſiſſe& occidiſſe vnū de nouem fratrib⁹ qd' ꝑtinet ad œconomiā. Neceſſe ei erat vt fratres ex vnius morte cōmoti bellū mouerent: ſi em̄ vilis aliq̄s interiret:poterat eius mors ob fœderis religionē forte cōtēni Sonitum dat.i.facit. Certa.i .ineuitabilis:vn̄ incerta eſt infirma & vitabilis.Haſta volās:minus eſt nāq;.Hoꝝ vnū ad.Ordo eſt. Trans adigit vnum coſtas& figurate dicit vnū ꝓ vnius. Terit̄ qua ſutilis aluo baltheus rem phyſicam dixit.Oīa em̄ q̄b⁹ vtimur nō ¦nos terūt: ſed ea nos terim⁹ vt annulū veſtē:animoſa phalanx quaſi phalax .i.legio.Cæci ſalutis improuidi.Inundāt more vndæ fluunt.Sic oēs amor vnus habet:ſic.i. dū paulatim ſuis inuicem ſubueniant. Omnes em̄ in bellum coacti ſunt.ſic Sallu.Diripuere aras Defecerūt diſſipauerūt. Ferreus in.Permanſit in trāſlatione quia dixerat tempeſtas telorum:Ferunt auferunt: nam apherefis eſt:vt tēnere ꝓ contēnere.Pulſatos diuos violatos læſos fractis fœderib⁹.Infrenāt alij currus .i. eq̄s: ſic alibi:neq; audit curr⁹ habēas.Subijciūt ī eq̄s ſuꝑ eq̄s iaciūt:ſed ꝓprie nō ē locut⁹ magiſq; cōtrarie: Nā ſubijcere ē ſubter aliq̄d iacere.regiſq; īſigne gerentē ideſt diadema habentem.Auid⁹ cō.fœ.Legit̄ & auidū:ſed meli⁹ auidus.quia Meſapus Turno fauebat:

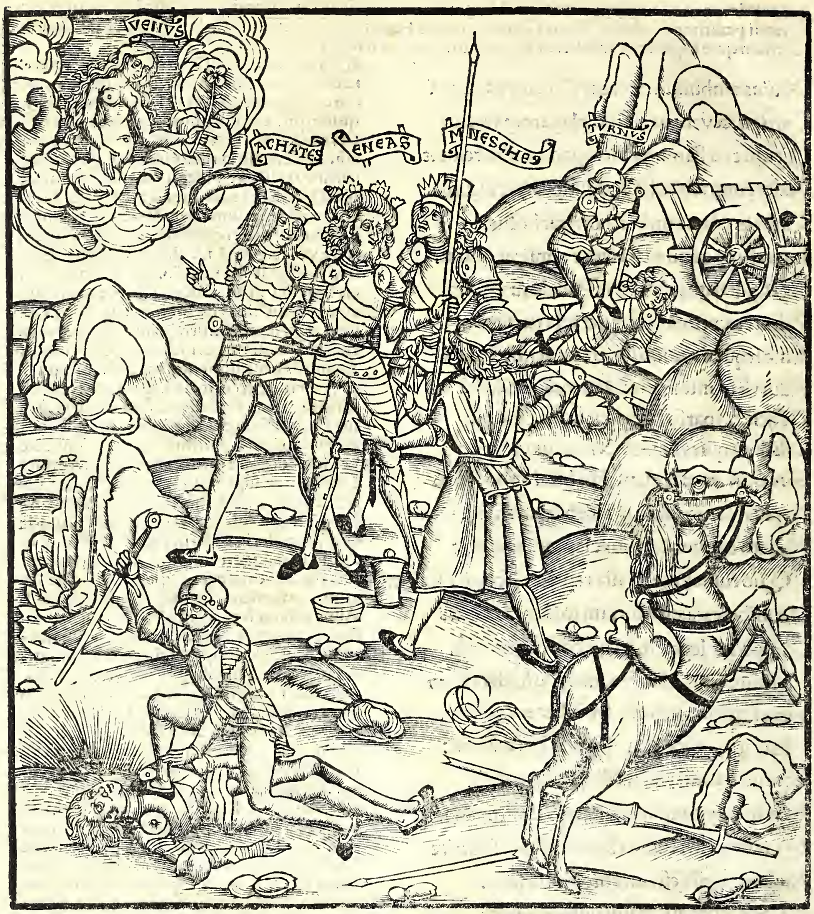
qui

qui erat impar ad ſingulare certamen. Altus.e. Equi magnitudinem latenter oſtendit. Hoc habet: hoc eſt letali pcuſſus eſt vulnere: Teren. Certe captus eſt. Habet: Sane ſarcaſmos eſt de loci qualitate inuentus: nam quia ſuper aras cecidit: ait hæc melior magnis data victima diuis.

Obuius ambuſtum torrem Chorineus ab ara
Corripit: & veniēti Ebuſo plagamq; ferenti
Occupat os flammis: illi ingens barba reluxit
Nidoremq; ambuſta dedit: ſuper ipſe ſecutus
Cæſariem læua turbati corripit hoſtis:
Impreſſoq; genu nitēs terræ applicat ipſum.
Sic rigido latus enſe ferit. Podalirius Alſum
Paſtorem: primaq; acie per tela ruentem
Enſe ſequens nudo ſupereminet: ille ſecuri
Aduerſi frontem mediā mentūq; reducta
Diſijcit: & ſparſo late rigat arma cruore:
Olli dura quies oculos: & ferreus vrget
Sōnus: in æternā claudūtur lumina noctem.
At pius Aeneas dextrā tēdebat inermem
Nudato capite: atq; ſuos clamore vocabat.
Quo ruitis: quæ ve iſta repens diſcordia ſurgit?
Aeneas: O cohibete iras: ictum iam fœdus: & omnes
Compoſitæ leges: mihi ius concurrere ſoli.
Me ſinite atq; auferte metus. ego fœdera faxo
Firma manu Turnū iā debēt hec mihi ſacra.
Has inter voces: media inter talia verba:
poeta. Ecce viro ſtridens alis illapſa ſagitta eſt.
Incertum qua pulſa manu: quo turbine adacta:
Quis tantam Rutulis laudē caſuſve Deuſve
Atulerit: preſſa eſt inſignis gloria facti.
Nec ſeſe Aeneæ iactauit vulnere quiſq;.

SERVI. ¶ Torrem: erit ntūs hic torris: & ita nūc dicimus. Nā illud Enniȷ & pacuuiȷ penitus de vſu receſſit: vt hic torrus huius torri dicamus. Nidorē Modo putorem: Ferreus ſom. Home. χαλκεοσ ὕπνοσ. Nudato capite. vt ſcilicet poſſet agnoſci. (Nudatū. Nudum.) Sane querit queadmodū nudato dixerit: cū ſupra eū nuſq̄ induxerit capite tecto. Nā nudatum eſt quicquid fuit antea coopertū. Nudū vero dicitur qd' tectū ante nō fuerat. Ergo aut nudato pro nudo accipiamus: vt ſit pro noīe participiū: aut dicamus tectum eū habuiſſe caput: cū deſcēdit ad campū. Nā legimus Sydereo flagrās clypeo & cœleſtib' armis. Suos clamore vocabat: vtrūq; exercitū iam ſuū vocabat: vt talis eius fuerit clamor: cur in vos inuicē ruitis mei? Repēs: aut ſubito vt ſit aduerbiū. i. repēte: vt ſole recēs orto pro recēter. Aut repens diſcordia pro repentina. Faxo: faciā. Incertum qua pulſa manu. Hoc loco adhuc quidē quaſi dubitat: tñ ab Iuturna intelligim' immiſſum quēdā: qui vulneret Aeneā. Quod aūt paulo poſt Iuno dictura eſt de Iuturna. Nō vt tela tñ nō vt cōtenderet arcū: minime eſt mirandū nam ſcimus vnicuiq; imputari quod alter in ei' gratiam fecerit: ſicut eſt. Et potes in totidē claſſes cōuertere nymphas: Aeneā autē ab homine vulneratum indicat Iuppiter paulo poſt dicens Mortali decuit violari vulnere diuum.

ASCEN. ¶ Obui' ambuſtū. Docet q̄ reliqua ſubſecuta eſt pugna & q̄uo vulneratus eſt Aeneas. Circa quā partem dicit Donatus. DONA. Olli dura quies: quia eſt quies non dura & ſomnus nō ferreus & nox. nō eterna. Ruitis: aliud eſt ire: aliud tēdere: aliud ruer̄. Hec ille. Ordo. Ordo ē. Chorineus vir ille vt videt̄ Troianus obuius. i. obuiā veniens corripit ab ara torrē. i. facē ambuſtū. i. circumuſtam: & occupat. i. impedit ebuſo venieti & fereti. i. inferenti aut inferre volēti plagā. i. vulnus os flāmis ignis barba reluxit illi. ſ. ebuſo: & ipſa ambuſta. i. circumuſta dedit nidorē. i. fetorē ipē. ſ. Chorineus ſecut': ſuper. i. inſuper corripit. i. celeriter rapit leua. i. ſiniſtra māu ceſariē. i. comā hoſtis. ſ. ebuſi turbati. ſ. flāmis & ipſe nitens i. annitēs genu impreſſo: applicat ipſum terre & ferit. i. percutit: ſic. ſ. applicito terre enſe rigido latus. Podalirius etiā de parte Aenee ferit Alſum paſtorē & ſequēs. i. pſequēs enſe nudo ipſum timentē ſup. in prima acie per tela: ideſt per mediū telorū ſupereminet i. eminenter ſuper ipſum incumbit ille. ſ. ſupereminens Podalirius. aut potius Alſus: nā ſi Podalirius enſe ſequebat̄ nō procedit ꝙ ſecuri percuſſerit: videtur ergo hoc dicere ꝙ Alſus vbi fugere amplius non poterat: reſtans inſequentem ſecuri percuſſit qd' genus armorum paſtori cōgruit. Ille ergo reſtans. ſ. Alſus: diſijcit ſecuri reducta. i. retrorſum ducta vt fortius feriret: frontem mediā & mētum aduerſi: ideſt oppoſiti & contraſtantis & rigat arma ſcilicet ipſius interfecti cruore ſparſo. i. ſparſim effuſo. Dura quies & ſomnus ferreus. i. durus & imperturbabilis vrget. i. premit olli. i. tunc illi oculos: & lumina ſup. eius claudunt̄ in noctem. i. caliginem eternam: At. i. ſed pius Aeneas tēdebat: ideſt extendebat dextram inermem: exiſtens capite nudato pro eo qd' eſt nudo aut nudato ad hoc vt agnoſceret̄ potuiſſet enim orto tumultu galeam ſuſcepiſſe. atq; vocabat ſuos. ideſt nūcupabat eos: clamore ideſt ſimul clamans. Quo ruitis. i. pcipitāter tēditis: quæ ve iſta diſcordia ſurgit repens. i. de repente aut repentina: nam a repo prima ſcd'm naturam pduceret̄ o cohibete iras: qa fedus eſt iā ictum. i. percuſſum & oēs leges. i. cōditiones pacis aut federis ſūt cōpoſite: ius ſup. eſt mihi ſoli cōcurrere. ſ. cū Turno: ſinite me ſolū ſup. cōcurrere: atq; auferre metus: quos. ſ. inſertis: ego faxo. i. faciā fedara firma. i. ſtabilia manu. ſ. victo hoſte capitali: hec ſacra. i. ſacrificia violata: debent mihi Turnū. i. caput Turni aut vitam eius. Ecce quaſi dicat preter ſpem & ex improuiſo: ſagitta allapſa eſt viro. i. in virum: ſtridēs alis. i. plumis pēnarum: allapſa dico eſt inter has. ſ. tam pias voces: atq; inter media talia verba: incertū ſup. ē qua manu pulſa ſup. fuerit aut allapſa ſit: & quo turbine: ideſt impetu aut tormento adacta: quis vel caſus vel Deus attulerit Rutulis tantam laudem vt. ſ. Aeneas vulneratus ſit. gloria inſignis facti eſt preſſa: ideſt ſuppreſſa ignorato auctore: nec quiſq̄ iactauit ſcilicet vnq̄ poſtea ſe vulnere Aenee: ideſt ꝙ vulnerauerit Aeneam vnde putatur iuturne in ſpecie camertis monitu factum.

Turnus vt Aeneā cedētem ex agmine vidit
Turbatoſq; duces:ſubita ſpe feruidus ardet:
Poſcit equos:atq; arma ſimul:ſaltuq; ſuperbus
Emicat in currū:& manibus mollitur habenas.
Multa virū volitās dat fortia corpa leto.
Semineces voluit multos:aut agmina curru
Proterit:aut raptas fugiētibus ingerit haſtas.
Qualis apud gelidi cū flumina concitus hebri
Sāguineus Mauors clypeo increpat:atq; furētes
Bella mouēs immittit equos:illi æquore aperto
Ante notos zephyrūq; volāt:gemit vltima pulſu
Thraca pedū:circūq; atræ formidinis ora:
Ireq; inſidiæq;(Dei comitatus)aguntur.
Talis equos alacer media inter prælia Turnus.
Fumantes ſudore quatit:miſerabile cæſis
Hoſtibus

ASCEN. ¶ Turn⁹ vt Aeneā.'ſacit poeta i gl'iam Aenee qd' Home.i gl'iam Achillis nā ſicut home.pp raptā Breſeida iducit Achillē iratū a bello deſiſtere eoq; deſiſtēte Græcos oēs i fugā verti q pri⁹ victores fuerāt:ita poeta noſter inducit Aeneā ꝓpt vuln⁹ illatū a bello deſtitiſſe vt eo abſēte ceteri a turno cederent pateretq; quāta fuerit vni⁹ virt⁹ quo bellāte ſui victoriā obtinebāt:ceſſāte fugiebāt. docet ergo ſtragē quā Turn⁹ edebat d' q̄ hoc ſolū ē Donati.

DONA. Sāguine⁹: n̄ ipe:ſed q alijs ſāguinē effūdit

Ordo. Ordo ē. Vt.i.poſtq̄ Turnus vidit Aeneā cedētē ex agmie:& vidit duces turbatos.i.cōſternatos aio. ipe feruid⁹.i.icēſus & feruefact⁹ ſpe ſubita.i.ſbito orta. Poſcit eqs atq; arma ſimul:& ipe ſupb⁹.i.elatus emicat ſaltu.i.ſaliēdo eminēter ꝑuenit i currū.ſ. vt depugnaret:& molit.i.cū molimie regit habenas:manib⁹.ſ.ſuis & ipſe volitās.i. ꝑcurrens celeriter dat leto.i.morti: multa fortia corpora virū.i.viroꝝ.ſ.fortiū:& voluit .i. ꝓſternit & ſuppeditat:mltos ſemineces.i.ſemioccisos aut proterit curru agmina aut ingerit fugiētib⁹ haſtas raptas.i.celeriter correptas

reptas

Hoſtibus inſultans:ſpargit rapida vngula rores
Sanguineos:mixtaq; cruor calcatur harena.
Iãq; neci Sthelenũq; dedit.Tamyrimq; Polũq;
Hũc cõgreſſus:& hũc:illũ eminus:eminus ambos
Imbraſidas Glaucũ atq; Ladẽ:quos imbraſus ipſe
Nutrierat lycia:paribuſq; onerauerat armis
Vel cõferre manũ:vel equo p̃uertere ventos.
Parte alia media Eumedes in p̃lia fertur
Antiqui ꝓles bello p̃clara Dolonis:
Noie auũ referẽs:aio manibuſq; parentẽ:
Qui quõdam caſtra vt Danaũ ſpeculator adiret
Auſus pelidæ preciũ ſibi poſcere currum
Illũ Tytides alio pro talibus auſis
Affecit p̃cio:nec equis aſpirat Achillis
Hũc ꝓcul vt campo Turnus proſpexit aperto
Ante leui iaculo longũ per inane ſecutus
Siſtit equos bijuges:& curru deſilit:atq;
Semiamini elapſoq; ſuperuenit:& pede collo
Impreſſo dextera mucronẽ extorquet:& alto
Fulgentẽ tinxit iugulo:atq; hæc inſuper addit
Turnus. En agros:& quã bello Troiane petiſti
Heſperiã metire iacens:hæc præmia qui me
Ferro auſi tentare ferũt:ſic mœnia cõdunt
Poeta. Huic comitẽ Buten cõiecta cuſpide mittit
Chloreaq;:Sibariq;:Darhetaq; Therſilochũq;
Et ſternacis equi lapſum ceruice Thymœtẽ:
Ac veluti Edoni boreæ cum ſpiritus alto
Inſonat Aegeo:ſequiturq; ad littora fluctus:
Qua venti incubuere:fugam dant nubila cœlo:
Sic turno quacũq; viã ſecat:agmina cedunt
Conuerſeq; ruũt acies.fert impetus ip̃um:
Et criſtam aduerſo curru quatit aura volantem

SERVI. ❡Molit̃.regit:& ẽ acyrologia:nã ꝓprie molit̃ ẽ parat. Hebri:fluuij Thraciæ.Sãguineꝰ Mauors gaudẽs ſãguine:αιμοχαρης.Clypeo ĩcrepat Sonat alibi arguit vt ĩcrepat vltro Cũtãtes ſocios.vltĩa hoc ẽ tota:ſi ei gemit vltia oĩs ſiñ dubio.Miſerabile ceſis:miſerabilit̃ nomẽ ꝓ aduerbio.Ip̃e nutrierat:ſolẽt ei plærũq; filios alijs dare nutriẽdos parẽtes.Auſꝰ pelidæ p̃ciũ ſibi poſcere currꝰ. Difficilis hypallage nã hoc vult dicere:qui vt achillis eq̊os poſſit accipe:ire auſꝰ ẽ ad caſtra græcorꝶ.Ordo eĩ ñ ꝓcedit: q vt iret auſꝰ ẽ peter̃.Affecit p̃cio:mõ pœna: nã p̃ciũ eſt τωγμεσωμ.Terẽ.Ego ob ſtultitiã p̃ciũ fero. Nec eq̊s aſpirat Achillis.Aſpirar̃ apd̾ maiores acceder̃ ſignificat Cice.Nũq̃ aſpirauit ad curiã ſed hic figurate dixit aſpirat eq̊s.Pro ad equos occiſꝰ eſt:nec ad equos Achillis acceſſit:meliꝰ tñ eſt vt de Diomede ĩtelligamꝰ vt ſit ſenſus Diomedes occidit Dolonem qui equos Achillis auſus eſt petere:quos nec ille qui eũ vicit popoſcit.Dextra mucronẽ extorquet quaſi proœconomia eſt:

reptas vñ addit cõparationẽ dicẽs.Qualis Mauors.i.Mars ſãguineꝰ.i.ſãguinẽ effũdẽs aut ſãguĩolẽtus cum.i.qñ ip̃e cõcitus.i.feſtinꝰ:ĩcrepat.i.crepare facit ac reſonare clypeo.ſ.ſuo flũina hebri.illiꝰ fluuij ĩ Thracia Martis pr̃ia gelidi.ſ.niuibꝰ & glacie horrẽtis:atq; cũ ip̃e mouẽs bella ĩmittit equos furẽtes.i.ĩcẽſos Martio furor̃ illi.ſ.eq̊ iã ĩmiſſi:volãt eq̊re apto.i.ꝑ eq̊r hoc ẽ cãpũ equũ & planũ:aptũ añ notos & zephiros.i.rapidiſſĩos vẽtos.Thraca.i.Tracia vltĩa.i.tota ita ꝙ ad vltimã vſq; oram gemit pulſu pedũ.ſ.eq̊rũ:& ora atre.i.ꝑnicioſe formidinis & ire & ĩſidie appoſitorie comitatus:ideſt que res comitatus eſt dei.ſ.Martis aguntur:ideſt impellunpellunt̃ circũ.i.ꝑ circuitũ:Turnꝰ alacer.i.letus & celer:exñs talis.ſ.q̃lis Mars:quatit int̃ media p̃lia:eq̊s fumãtes ĩſultãs hoſtibꝰ ceſis miſerabile.i.miſerabilit̃ vl̾ q̃ res miſerabil̃ eſt vngula.ſ.equorꝶ:tepida.i.tepefacta ĩ ſanguine fuſo:ſpargit rores ſãguineos:& cruor calcat̃ mixta harena.Et turnꝰ dedit iã neci.i.occidit Sthelenũ & Thamyrim & polũ:illos tres Troianos:dedit dicit neci:cõgreſſus i.cominꝰ:hũc.ſ.Sthelenũ:& hũc.ſ.Thamyrim:& illũ.ſ.Polũ eminꝰ.i.d̾ lõge q̃ſi e manu miſſo telo:& dedit neci ãbos(legit & ambo more vetuſto)Imbraſidas.i.filios Imbraſi.ſ.Glaucũ atq; Ladẽ quos Imbraſus ipſe.i.ꝓpria opa:nutrierat ſup.in lycia & onerauerat.ſ.ab infãtia armis paribꝰ:vl̾ cõferre manum.i.inuadere:vel p̃uertere vẽtos eq̊s.i.celeriter effugere.Eumedes ꝓles antiquæ.i.nobilis aut annoſi dolonis p̃clara.i.inclyta bello fert̃ alia ꝑte.ſ.a Turno:in media p̃lia:referens auũ noĩe:q̃a & auus eiꝰ Eumedes dictꝰ erat:& parentẽ aĩo.i.aĩoſitate:& manibus.i.rebus p̃clare geſtis:q auſus ſup.fuerat quondam poſcere ſibi currũ Pelide.i.Achilis Pelei filij p̃cium.i.in preciũ & mercedẽ vt ipſe ſpeculator adiret caſtra Danaũ.i.Danaorũ:hoc eſt græcorũ vnde ſignificat̃ Troianus fuiſſe:ſed ſup.Tydides ſeu Tytides.ſ.Diomedes Tidei filius:affecit eũ pro talibus auſis alio præcio:q̃a occidit eum exceptũ inſidijs:nec.i.licet victor dolonis:aſpirat.i.auſus eſt aſpirare eq̊s Achillis.i.ad eq̊s Achillis habẽdos.Vt.i.poſtq̃ Turnꝰ ꝓſpexit procul hũc ſup.in cãpo aꝑto.ſecutꝰ ſup.eũ ante.i.prius:iaculo leui.i.miſſili per longum inane.i.per longũ ſpaciũ aeris qui inanis putatur:ſiſtit.ſ.poſtea.i.ſtar̃ facit:equos bijugos & deſilit curru.i.& ſalit de curru atq; ſuꝑuenit ſemianimi & elapſo:& pede impreſſo collo.i.poſtq̃ ĩpreſſerat collo eiꝰ pedẽ ſuũ:extorquet.i.vi expellit mucronẽ dextra.i.quẽ habebat ĩ dextra & tinxit.ſ.mucronẽ extortũ:fulgẽtẽ.ſ.priꝰ alto iugulo.ſ.occiſi:atq; addit ĩſup hec.ſ.verba:O Troiane en metir̃ iacẽs i.iã ꝓſtratꝰ:agros & heſperiã quã petiſti bello.i.ꝑ bellũ:hec.i.hmõi ferũt.i.auferũt ſup.a me:illi q auſi ſup.ſũt tẽtare.i.laceſſer̃ & ꝓuocare me bello & ip̃i cõdũt ſic mœnia.i.ꝓſternuntur exangues:& ipſe mittit.ſ.ad inferos cuſpide coniecta:Buten.i.Troianũ illũ:comitẽ huic.ſ.Eumedi:& Chlorea & Sibarim & Darheta & Terſilochũ:& Thimetẽ lapſũ ceruice.i.de ceruice aut ꝑ ceruicẽ:eq̊ ſternacis.i.ferocis & facile aut aſſidue ſternere ſoliti inſidẽtes dorſo ſuo.Ac veluti cum ſpiritus:ideſt flatus:boree:ideſt illius vẽti:Edoni ideſt Tracij ab edone monte Thracie flantis inſonat egeo.ſ.mari:& fluctibus.ſ.egei maris ſequit̃

ris ſequit̃ ad littora qua.i.quacūꝗ parte vēti.i.flatus boree:incubuere ſup.ea dant nubila fugã cœlo idē p cœlū hoc eſt acrē. Ideſt queādmodū nubes & ꝓ celle aquaꝝ diffugiunt a facie impetuoſiſſimi vēti ſic cedūt agmina Turno quacūꝗ ſecat.i.interſecat viã: & acies ruūt cōuerſe.ſ.in fugã impetus fert ipm.ſ.Turnū & aura quatit criſtã.ſ.illã efferam flammis volantē.i. celeriter agitatam: curru aduerſo.i.ex aduerſo veniente.

mia ē:vt nõ eū ſuo iterimat gladio:ne agnoſcatꝗ metiſci ē ēt nūc ſuū reqrat:quo facto pire poterat ſequēs fracti gladij œconomia.En agros:quos victore Aenea te accipe poſſe credebat:inde ei ſarcaſmos facta ē. Nã cõſuetudo erat vt victores impatores agros ſuos militibus darētvt in hyſtorijs legimus.Item in Luca.An melius fierēt piratæ magne coloni.Sternaci ſequi ferocis q facile ſternit ſedētē.Edoni boreæ:tracij nã edon mõs eſt:thraciæ.Sane ſciēdum hoc loco erraſſe Donatū qui dicit edonij legendū eſt vt do breuis ſit ſcd'm Luca. qui dicit edonis ogygio decurrit plena lyeo: nam certū eſt ſyſtolē feciſſe Lucanū:vñ Edoni legēdū ē:vt ſit hic edon' hui' edoni.Stati & Vergiliū & artē ſecutus ait. Triſti' edones:hyemes hæbrūꝗ niualē ñ edonias Aegæo:mari .ſ.ſicut ſequentia indicãt.Seqturꝗ ad littora fluct' nã male ait Donat' mõtē eē vñ flat boreas:cū certū ſit eū de hyperboreis mõtib' flare.

Nõ tulit inſtantē Phegeus aiſꝗ frementem:
Obiecit ſeſe ad currū:& ſpumãtia frenis
Ora citatoꝝ dextra detorſit equorū:
Dū trahit̃ pendetꝗ iugis hunc lata retectum.
Lancea conſequitur:rūpitꝗ infixa bilicem
Loricã:& ſummū deguſtat vulnere corpus.
Ille tñ clypeo obiecto cõuerſus in hoſtē
Ibat:& auxiliū ſtricto mucrone petebat:
Quē rota præcipitē:& ꝓcurſu cõcitus axis
Impulit:effuditꝗ ſolo:Turnuſꝗ ſecutus
Imam inter galeam:ſummi thoracis & oras:
Abſtulit enſe caput:truncūꝗ reliquit harena.
Atq̃ ea dū campis victor dat funera Turnus.
Interea Aeneã Mneſtheus & fidus Achates
Aſcaniuſꝗ comes caſtris ſtatuere cruentū:
Alternos lõga nitentē cuſpide greſſus.
Sæuit:& infracta luctatur harundine telum
Eripere:auxilioꝗ viam q̃ proxima poſcit
Enſe ſecent lato vulnus:teliꝗ latebram
Reſcidant penitus:ſeſeꝗ in bella remittant:
Iamꝗ aderat Phœbo ante alios dilectus Iapys.
Iaſides:acri quondam cui captus amore
Ipſe ſuas artes:ſua munera lætus Apollo
Auguriū cytharãꝗ dabat:celereſꝗ ſagittas.
Ille vt depoſiti proferret fata parentis:
Scire poteſtates hærbarū vſumꝗ medendi
Maluit:& mutas agitare inglorius artes.
Stabat acerba fremens ingentē nixus in haſtam
Aeneas:magno iuuenū & mœrentis Iuli
Cõcurſu:lacrymiſꝗ immobilis.ille retorto
Pœoniū in morē ſenior ſuccinctus amictu:
Multa manu medica Phœbiꝗ potētibus hærbis
Nequicꝗ trepidat:nequicꝗ ſpicula dextra
Solicitat:prenſatꝗ tenaciꝗ forcipe ferrum.
Nulla viam fortuna regit:nihil auctor Apollo
Subuenit

ASCEN. ❡Non tulit &c. Proſequit̃ reliquã turni victoriam & quã edidit ſtragē abſ̄te Aenea cuius vulneris grauitatē & difficilē curationē ope humana nõ ꝓcedentē ſubinfert. Sed cū nihil extet Donati

Ordo. Ordo eſt Phegeus Vir ille Troianus:nõ tulit.i.nõ eſt ꝑpeſſus.Turnū ſup.inſtantē.ſ.aut ſibi aut alijs & fremētem aīs.i.ferocientem:ſed ſup.obiecit ſeſe ad currum & detorſit dextra ſub manu:frenis .i. cõtrahēdo frena hora equoꝝ citatoꝝ ꝓ cõcitatoꝝ:ſpumãtia.ſ.ex īpetuoſa agitatione. Lãcea lata.i.latū ferrū hñs cõſequit̃ hunc.ſ. phegea:retectū.i.nudatū:interea.ſ.dū trahit̃ videlicet ab eqs & pēdet iugis.ſ.equorū: & lãcea infixa rūpit loricã trilicē.i.trib' licijs ſeu ordinib' ſquamaꝝ cõſtãtē & deguſtat.i. modicū mordet ac ſauciat: corp' ſummū.i. ſuperficiē corpis:hoc eſt cutē vulnere tñ.i. nihilomin' q̃uis leuiter vulnerat' ille ſcilicet Phege' ibat cõuerſus in hoſtē.ſ.Turnū: clypeo obiecto.ſ.cõtra ictus & petebat auxiliū.ſ.cõtra hoſtē ipm īpediēdo:mucrone ſtricto.i.nudato aut euaginato quē rota.ſ.curr' & axis cõcit'.i.cõcitat' ꝓcurſu.i.ꝓcurrendo:īpulit p̄cipitē & effudit ſolo:& Turn' ſecut'.ſ.cadētē abſtulit ipi caput ēſe.i.gladio ꝑcutiēdo.ſ.int̃ imã galeã & oras.i.extremitates ſūmas ſūmi.i.ſup̄mi thoracis:hoc ē ſecando ceruicē vbi ima ꝑs galee fere coniūgitur lorice ſeu thoraci:q̃uis thorax ī pectore ꝓprie ſit:& reliqt trūcū.i.trūcatū & mutilū corpus ſup.in harena. Atq̃ īterea dū Turn' victor dat ea funera cãpis.i.p cãpos Mneſteus & Achates fid' q.ſ.nūq̃ dereliqrat ducē & Aſcani' comes.i.ſoci' laboris ſtatuere Aeneã cruētū.ſ.ex vulnere:ſup.in caſtris.ſ.ſuis nitētē.i.moliētē & cū labore faciētē: greſſ' alternos.i.alternati & lõgo īteruallo factos cuſpide lõga cui.ſ.ipe lõg' īcūbebat aut qua fulciebat̃.Ipe ſup.ſeuit.i.ſeue iraſcit̃ & indignat̃ ꝙ ſuis adeē nõ poſſet:& luctat̃.i.conat̃ eripe telū cuſpide īfracta.i.ītrinſec' fracta & poſcit.ſ.a pñtib' viã.i.modū & rõnē ſanãdi quæ proxīa: id eſt p̄ſentiſſima aut viciniſſima eſt auxilio:ideſt ad auxilium aut poſcit auxilio:ideſt in auxiliū: viam quæ ꝓxīa eſt: videlicet vt ſecēt enſe lato vuln': & recidãt i.ſcīdēdo appiãt:penit'.i.pene īt' & fūdit':latebrã teli.i.vbi telū latebat:& remittãt ſeſe ī bella.Iãꝗ.i. & iã aderat.ſ.auxilio: Iapis Iaſides.i.Iaſi fili' dilect' Phebo.i.Apolini ſūmo mædicoꝝ pricipi añ alios.i.ſup ceteros: cui ſcilicet Iapi ipſe Apollo captus quondã acri i.vehemēti amore:dabat.i.offerebat let'.i. lubens & gaudēs ſuas artes & ſua munera.i. officia ſcilicet augurium:ideſt peritiam diuinandi & cytharam:ideſt artem muſicam & ſagittas celeres:id eſt artem ſagitandi. Ille

ſcilicet

Subuenit:& ſeuus cãpis magis ac magis horror
Crebeſcit:propiuſq; malũ eſt:iã puluere cœlum
Stare vident:ſubeunt equites:& ſpicula caſtris
Denſa cadunt medijs:it triſtis ad æthera clamor
Bellantum iuuenũ: & duro ſub marte cadentum.

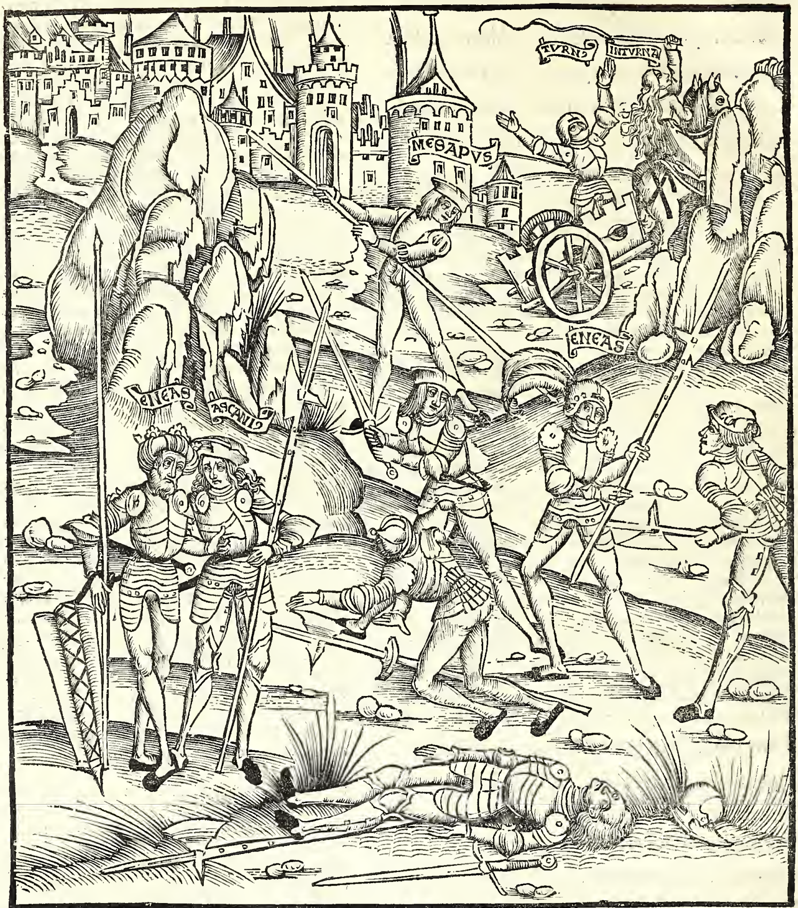
SERVI. ¶Inſtantẽ phægeus:aut ſibi aut oĩbus. Ad currũ pro currui ſe obiecit. Citatoꝝ: aphereſis ẽ:ꝓ cõcitatoꝝ. Bilicẽ lorica li lõga eſt:& accẽtũ habet:Sicut bifilũ fi ꝓducitur:qa & fila & licia dicimꝰ. Deguſtat: leuiter tãgit. Vnde cõtra de alto vulnere ait: Virgineũq; alte bibit acta cruorem. Procurſu:impetu & eſt vna pars orationis procurſus. Sæuit: quia non potes: ſcilicet in bella procedere. Enſe ſecent lato vulnus animum viri fortis expreſſit Iapis: Aptum nomen medico: uam ιαϖαι dicunt curare. Augurium cytharamq; dabat: vera lectio eſt dabat:nam non dedit. Sane per cytharam ſcientiam indicat harmonie. Vt depoſiti deſperati:nam cõſuetudo erat vt deſperati ante ianuas ſuas colocarent vt extremum ſpiritum redderent terræ:velut poſſent a tranſeuntibus forte curari:qui aliquando ſimili laborauerãt morbo:Cicero Aegram:& ꝓpe depoſitã reipubli.partẽ. Ptãtes hærbaꝝ: vim poſſibilitatẽ:nam ĩ hærbaꝝ cura nulla eſt ratio. Vnde etiam ait mutas artes licet alij mutas artes tactũ venæ velint. Alij mutas artes muſicæ cõparatione. Vſumq; medẽdi:: Εμπειρικ ſcientiam:hoc eſt medicinã in vſu nõ in ratione conſtãtẽ Inglorius cõparatione ſagittarũ:& harmoniæ:& diuinitatis. Pæoniũ in morẽ:medicinalẽ a pæoni:nã dorice linguæ eſt Pæan nam naturale eſt pæon. Nulla viã fortuna regit:Nullꝰ euentꝰ rationẽ p̃ſtat. Nihil auctor Apollo: Mædicie inuẽtor:nã Aeſculapiꝰ præeſt medicinæ:quã Appollo inuẽit. Qui in Ouidio ꝑ ſe ait. Inuẽtũ medicia meũ eſt. Propiuſq; malum: ex fugaꝫ:ſcilicet Troianorũ:Stare plenũ eſſe:& alibi Stat puluere cœlũ.

Tum Venus indigno nati concuſſa dolore:
Dictamum genitrix Cretæa capit ab Ida
Puberibus caulem folijs:& flore comantem
Purpureo:non illa feris incognita capris
Gramina:cum tergo volucres hæſere ſagittæ:
Hoc Venus obſcuro faciem circundata nymbo
Detulit hoc fuſum labris ſplẽdentibus amnem
Inficit occulte mædicans:ſpargitq; ſalubris
Ambroſiæ ſuccos: & odoriferã Panaceam:
Fouit ea vulnus lympha Lõgeuus Iapis
Ignorans:ſubitoq; oĩs de corꝑe fugit
Quippe dolor:oĩs ſtetit ĩmo vulnere ſanguis.
Iamq; ſecuta malũ nullo cogente ſagitta
Excidit:atq; nouæ rediere in priſtina vires.
Arma citi ꝓperate viro:quid ſtatis? Iapis
Iappis. Poeta. Cõclamat:primuſq; aĩos accẽdit in hoſtem
Nõ hæc humanis opibus:non arte magiſtra
Iapis Prouenjunt:neq; te Aenea mea dextera ſeruat
Maior agit Deus:atq; oꝑa ad maiora remittit
Poeta. Ille auidus pugne ſuras incluſerat auro
Hinc atq; hinc:oditq; moras:haſtãq; coruſat.

Poſtq̃

ſcilicet Iapis vt ꝓferret.i.extẽderet & porro teneret fata.i.mortẽ:parẽtis.i.p̃ris ſui:depoſiti.i.deſꝑati a medicis & ita depoſiti vt ſi qs forte aduenerit q ſanet ĩ via offẽdat:maluit ſcire ptãtes herbaꝝ & vſum medẽdi: & agitare.i.ſectari aũt exercere artes mutas.i. occultas & gloriã nõ afferẽtes: vnde addit exñs inglorꝰ.i.ſine gloria reſpectu muſices & rei bellice:Aeneas ſtabat fremẽs acerba.i. acerbe:nixꝰ.i.annitẽs ĩ haſtã igẽtẽ ſup.ĩ magno cõcurſu iuuenũ & Iuli.ſ.adoleſcẽtis aut iõ ſeorſũ noĩat vt egregiũ ſignificet:Iuli ergo merẽtis.ſ.ꝓpter dolorem patris & belli periculũ & ſtabat immobilis.i. immutabilis lachrimis.ſ.Iuli & alioꝝ.Ille.ſ.Iapis:ſenior & iõ peritior & exꝑtior: ſuccinctꝰ amictu retorto.i.retrouerſo:ĩ mortẽ Peoniũ.i. medicinalẽ:trepidat.i.trepidãter tẽtat multa.i. multas res:manu medica & herbis phebi.i. q̃s phebꝰ docuerat aut qbꝰ ſol virtutẽ ĩfluit: vnde addit potẽtibꝰ.ſ.ad medicinalẽ virtutem:trepidat dicit neq̃q̃.i.fruſtra & nihil ꝑ hoc efficiẽs:& ſollicitat.i. tẽtat neq̃q̃.i.fruſtra:educere dextra.ſ.manu ſpicula.i. telum acutũ ĩfixũ: & preſat.i.frequẽter caꝑe tẽtat ſed fruſtra:forcipe tenaci:ferrũ.ſ.teli. Nulla fortũa.i.nullꝰ euẽtus inopinatꝰ aut p̃ter artẽ regit.i.dirigit:viã.i.p̃ſtat rõnẽ. Apollo auctor.ſ.artis illiꝰ nihil.i.ñ aut ĩ nl'lo ſubuenit i.auxiliat̃:& horror ſeuꝰ crebeſcit.i.fit creber magis ac magis cãpis.i.ꝑ cãpos vbi Turnus ſtragẽ faciebat & malũ.i.ꝑiculũ a turno ĩminẽs:eſt ꝓpiꝰ.i.viciniꝰ & vidẽt cœlũ.i. aerẽ ſtare.i.dẽſum ac plenũ eſſe iã puluere: eqtes ſubeũt.i.appropinqnãt:& ſpicula.i. miſſilia tela:cadũt denſa.i. denſe aut frequẽtia: medijs caſtris.ſ.in media caſtra immiſſa: clamor triſtis.i.lamẽtabilis:iuuenũ bellantũ & cadentum ſub duro marte:it ideſt diffunditur ad ethera:ideſt ad ſummum aerem.

ASCEN ¶Tum venus &c. Narrat ſanationẽ Aenee oꝑa materna factã eiuſq; armationẽ & ĩ p̃liũ ꝓperationẽ:vñ nihil ẽ Dõati ſed ordo talis. Ordo. Tũ.i.deiñ poſtq̃ ſũmũ ĩmineret ꝑiculũ: Venus genitrix.ſ. Aenee & genitoꝝ oĩm ꝑ ĩfluẽtiã:cõcuſſa ĩdigno dolore nati.i.filij ſui Aenee carpit ab ida.ſ. ſiluoſo mõte Creta:ideſt cretẽſi ad dñiam ide phrygie:dictamũ.ſ. hærbã illã:appoſitorie caulẽ.i.thyrſũ & coſtã ꝑ mediũ hærbaꝝ ꝓtẽſã:folijs puberibꝰ.i.abũdãtibꝰ & maturis ac ſucci plenis: & comãtẽ flor̃ purpureo. Illa gramia.ſ.dictami: ñ ſt̃ ĩcognita feris capris.i.capreis:alij legũt ſed minus apte feris captis.ſ.ferro cũ.ſ.ſagitte volucres.i.veloces heſere t̃go.i.dorſo eaꝝ: veñꝰ circũdata faciẽ.i.hñs faciẽ circũdatã nymbo obſcuro.i.velamẽto aerio ne agnoſceret dedit hoc.ſ.dictamũ:& ĩficit.i.miſcet hoc.ſ. dictamo:ãnẽ.i.aquã fluentẽ:fuſũ.i.reſꝑſũ:labris ſplẽdẽtibꝰ.ſ.de ſe:ſed nũc nymbo tectis mædicãs.i.tẽperãs ꝑ artẽ mædicie:occl'te & ſpargit ſuccos ãbroſie.i.hærbe q̃ dij dicunt veſci:ſalubris id ẽ ſalutẽ afferẽtis:& panaceam.ſ.hærbã odoriferã. Iapis lõgeuus.i. lõgi eui mædicus:fouit vulnus.ſ. Aenee:ea lympha.i.aqua ſic temꝑata ignorãs.ſ.q; talis eſſet:& omnis dolor fugit: ideſt aufugit.& euanuit quippe.i.vtpote dolor:hoc eſt quaſi dolor & nõ vulnus fuiſſet ſubito:ideſt ilico de corꝑe.ſ.Aenee:& oĩs ſãguis ſtetit imo vulnere.i.nõ emanauit nec effluxit & ſagitta ſecuta iã manũ.ſ.chirurgici:nullo cogẽte:excidit

SERVI. te:excidit atq; vires noue.i.magne: rediere ĩ priſtina.i.in vſũ priſtinũ aut in mẽbra priſtina.lapis cõclamat.i.ſtatim vt hoc vidit clamat:o vos teucri ſup.ꝓperate.i. feſtinanter afferte citi.i.feſtini viro.ſ.ænee:arma qd ſtatis? & ipe pm’ accẽdit aĩos.ſ.teucroꝝ ĩ hoſtẽ:dicẽs.ſ.Hec nõ ꝓueniũt opib’.i.facultatibus & ptãtib’ humanis:& nõ ꝓueniũt arte magrã.i.magiſterio artis medicine:neq; o ænea mea dextera ſeruat te:ſed de’ maior.ſ. ven’ aut appollo iuẽtor medicine agit.ſ.hãc curã.atq; rmittit.i.iteꝝ mittit te ad opa maiora.Ille.ſ.æneas auid’ pugne:ĩcluſerat.ſ.priuſq̃ aduenerãt q ipm armarẽt ſuras.i. poſteriora tibiaꝝ:hoc ẽ a parte totũ crura ſua:auro.i.ocreis aureis. hĩc atq; hinc.i. ex vtraq; parte & odit.i.odio ꝓſequiṫ moras.i. dilationes:corruſcat:ideſt quattit & vibrat haſtam.Poſtq̃ clypeus habilis.i. portabilis & aptus eſt lateri: & lorica tergo ideſt poſtq̃

Poſtq; habilis lateri clypeus loryca q; tergo eſt:

Aſcaniũ fuſis circũ cõplectitur armis:

Summaq; per galeam delibans oſcula fatur.

Diſce puer virtutem ex me:verumq; laborem: Aeneas

Fortunam ex alijs:nũc te mea dextera bello

Defenſum dabit:& magna inter præmia ducet.

Tu facito mox cũ matura adoleuerit ætas

Sis memor:& te anĩo repetentẽ exempla tuorum

Et pater æneas:& auunculus excitet Hector.

¶ Indigno dolore:Qui fuerat natus ex vulnere indigne illato per inſidias ſcilicet:Dictamum.Hæc hærba licet vbiq; naſcatur melior tamen in creta eſt.Puberibus caulem folijs: hoc eſt adultis:ſicut in quarto pubẽtes hærbe:& eſt reciproca inter hærbas & homĩes trãſlatio:nam & pubertatẽ hærbaꝝ & florẽ iuuẽtutis vocamus:Faciẽ circundata:a parte em̃ totũ corpus accipimus Fuſum amnem:pro aqua:a toto partẽ:ſic ſupra Fontẽq; ignẽq; ferebãt. Ambroſiæ ſuccos: Ambroſia cib’ ẽ deoꝝ:nã nectar potãt.Panaceã:gen’ hærbæ.Sciẽdũ tñ Lucretiũ panaceã vbiq; ſalem dicere.

dicere. Vnde poſſumus & hoc loco ſalẽ intelligere: nã omnẽ pellit dolorẽ: ſed meli' hærbã qa ait odoriferã. Quippe dolor: q̃ſi dolor cui' natura hec ẽ vt adhibito remedio ſtatim recedat. Nã dolor cõſequẽs hæc ẽ res nõ principalis: vñ ſublata cauſa etiã ipſe ſtatim recedit Hinc ait quippe: nã infuſa aqua inhærẽs laxare cœperit telum quod antea inferebat dolorẽ. In priſtina: in vſum priorem. Maior agit deus: Appollo inuẽtor medicine. ſ. verumq̃ laborem: quæm per me ipſe ſuſcipio non qui ex aliorum virtute: imperatoribus aſcribi cõſueuit. Fortunam ex alíjs: Subaudimus opta: neq̃ enim fortuna diſcitur: & eſt zeugma non integrum. Inter præmia. Ad præmia Cicero: Dico te priore nocte: veniſſe inter falcarios. Matura adoleuerit ætas Adoleſcendo matura eſſe cœperit.

Hæc vbi dicta dedit: portis ſeſe extulit altis:
Poeta. Telũ immane manu quatiens: ſimul agmine dẽſo
Anteuſq̃ Mneſtheuſq̃ ruunt: omniſq̃ relictis
Turba fluit caſtris: cum cœco puluere campus:
Miſcetur: pulſuq̃ pedũ tremit excita tellus
Vidit ab aduerſo venientes aggere Turnus:
Videre auſoníj: geliduſq̃ per ima cucurrit
Oſſa tremor: prima ante omnes Iuturna latinos
Audíjt agnouitq̃ ſonũ: & tremefacta refugit.
Ille volat: campoq̃ atrũ rapit agmen aperto.
Qualis vbi ad terras abrupto ſydere nymbus:
It mare per mediũ: miſeris heu præſcia longe.
Horreſcunt corda agricolis: dabit ille ruinas
Arboribus: ſtragemq̃ ſatis: ruet omnia late:
Ante volant ſonitũq̃ ferũt ad littora venti:
Talis in aduerſos ductor Rhœteius hoſtes
Agmen agit: denſi cuneis ſe quiſq̃ coactis
Agglomerãt: ferit enſe grauem tymbre' oſyrim.
Archetiũ Mneſtheus: epulonẽ obtrũcat achates
Vfenteq̃ Gyas: cadit ipſe Tolũnius augur
Primus in aduerſos telum qui torſerat hoſtes.
Tollitur in cœlum clamor: verſiq̃ viciſſim
Pulueruleta fuga rutuli dant terga per agros:
Ipſe neq̃ aduerſos dignatur ſternere morti:
Nec pede cõgreſſos æquo nec tela ferentes
Inſequit: ſolũ dẽſa caligine Turnum
Veſtigat luſtrãs: ſolum in certamina poſcit.
Hoc cõcuſſa metu mentẽ Iuturna virago
Aurigam Turni media inter lora Metiſcum
Excutit & longe lapſum temone relinquit:
Ipſa ſubit manibuſq̃ vndates flectit habenas
Cũcta gerẽs voceq̃: & corpus & arma Metiſci
Nigra velut magnas dñi cũ diuitis ædes:
Peruolat: & pennis alta atria luſtrat hirundo:

Pabula

armat' erat cõplectit' Aſcaniũ armis circũfuſis: & delibãs p galeã ſũma oſcula .i. præbẽs oſcula ſũmis labris fatur. i. ingt. O puer diſce virtutẽ & verũ laborẽ ex me: & ſup. opta fortunã ex alíjs. ſ. felicioribꝰ me: mea dextera dabit nũc te defenſum. i. defendet nunc te bello & ducet inter magna p̃mia .i. pricipẽ magnoꝝ p̃mioꝝ qa regni. Tu facito mox vt cũ etas adoleuerit matura. i. adoleſcẽdo cepit ẽe matura ſis mẽor: & vt ſup. &. i. ſimul pat' æneas & Hector auũcul' excitet te repetẽtẽ animo. i. cõſiderãtem & memoria repetentẽ exempla tuoꝝ. ſ. parẽtum.

❡ Hec vbi &c. Cõmemorat vt p Aeneã iſtaurata pugna: troiani duces animoſiores effecti multos pſtrauerint ænea ſolũ turnũ inueſtigãte quẽ iuturna aurigã ei' mẽtita ſemp ab occurſu auertit vñ nihil quoq̃ extat Dõati Sed Ordo ẽ. Vbi. i. poſtq̃ æneas dedit hec dicta: ipſe extulit ſeſe altis portis . ſ. caſtrorũ: quatiẽs manu: telum ĩmane. i. haſtã terribilem p̃ magnitudine & ſimul. i. vna cũ eo: & anteus & Mneſthe' & oĩs turba ruit relictis caſtris: agmine dẽſo. i. ſe cõſtipãte. (Serui' legit Anteuſq̃ mneſtheus: q̃ vera mihi videt' lectio vt Anteus ſit diſſylaba dictio hñs ĩ fine diphthongõ q̃ in actõ diſſoluit' vt in p'io Antea ſi quæm iactatum vento videat) tũ. i. deinde campus miſcet'. i. cõfundit' puluere ceco. i. excecante. & tellus excita. i. cõmota pulſu pedum tremit. Turn' vidit ab aggere aduerſo. i. ex oppoſito ſito vbi ipſe erat: veniẽtes. ſ. teucros cũ ænea & auſoníj videt'. ſ. veniẽtes & tremor gelidus. i. frigus & hororẽ incutiens: cucurrit p ima oſſa. ſ. auſonioꝝ Iuturna audíjt & agnouit ſonum prima añ oẽs latinos. i. priuſq̃ aliquis latinorum & ipa tremefacta refugit. Ille. ſ. æneas qui cã timoris erat: volat & rapit. i. ſecũ trahit rapti: agmẽ atrum pp̄ter puluerem campo apto. i. p campum aptum. Qualis nymbus. i. ventoſa & pluuioſa nubes ſup. eſt vbi it p mediũ mare ad terras & hoc ſydere abrupto: id ẽ magna tempeſtate diſſoluta. Corda pſcia longe. ſ. calamitatis future: heu dolẽtis interiectio: horreſcunt. i. horore rigeſcunt. agricolis miſeris: Ille. ſ. nymbus (vt dicunt agricolæ) dabit ruinas arboribus . i. pſternet arbores & dabit ſatis ſtragem. i. pſternet ſata & ruet. i. eruet & euertet omnia late. Talis id eſt taliter aut talis exiſtens: ductor rheteius. i. troianus. ſ. æneas a rheto pmontorio troiano denominatus: agit agmen in hoſtes aduerſos: & ipſi denſi agglomerant. i. cõdenſant: q̃ſq̃ ſe: & hoc cuneis. i. aciebus in morem cuneorum coactis. i. in vnum cõpulſis Tymbreus vir ille phrygius a loco dictus: ferit enſe oſyrim grauem. i. grauatum aut pondere aut ſenio & mneſtheus: ideſt troianus ille ferit archetium: & achates obtrunca epulonem. virum ſic denominatum. Bona alluſio ĩ vocabulis. Nam achates curam ſignificat que nimirum epulonem id eſt guloſitatem obtrũcat: & gyas troian' ille. obtrũcat aut occidit Vfentem. Ipſe tolumnius augur qui torſerat primus telũ in hoſtes aduerſos cadit id eſt occũbit: & ſupple ex eius caſu: clamor tollit' in cœlum & rutuli verſi viciſſim quia prius teucros in fugam verterant: dant per agros terga puluerulenta: fuga id eſt per fugam celeriter excitatam. Ipſe ſcilicet princeps belli ſi æneas neq̃ dignat' ſternere morti. i.

ASCEN

Ordo.

ti.i.ad mortẽ:aduerſos.i.q̃s obuios & aduerſos offendit:nec inſequit̃ cõgreſſus equo.i. equali pede nec ferẽtes tela.i.licet aĩoſos offenderet q̃ viriliter reſiſteret.tñ non dignat̃ eos ꝓſternere ſed luſtrãs.i. circũſpiciẽs veſtigat.i.inq̃rit ſolũ turnũ ſup. ĩ caligine deſa:& poſcit ſolũ.ſ.turnũ ĩ certamina:ſic eĩ federa exigebãt:Iuturna virago.i.virile ĩplẽs offm̃ cõcuſſa mentẽ.i.hñs mẽtẽ cõcuſſã hoc metu excutit.ſ.ab eq̃s metiſcũ aurigã turni inter media lora:& reliq̃t lõge lapſũ temone i.de temone:vel reliq̃t lõge a temone.i. ligno oblõge q̃ cutr⁹ cõnectit̃ & dirigit̃ ipum lapſum:Ipſa ſubit.ſ.offm̃ gubernãdi. & flectit manib⁹ habenas vndãtes.i.laxas & abũdantes gerẽs.i.pre ſe ferẽs cuncta & vocẽ & corp⁹ & arma metiſci. Velut.i.queadmodũ cũ hirũdo.i.volucris illa nigra ſaltẽ p̃ prĩcipali pte q̃uis vẽtrẽ albis maculis diſtictũ habeat:puolat magnas edes.i.domos dñi.i.heri diuitis & luſtrat.i.circũuolat pẽnis.i.alis atria alta:legẽs.i.colligẽs:pabula pua.ſ. muſcas & culices:& eſcas.ſ.paruas:nidis loquacib⁹.i.in q̃b⁹ ſunt pulli garruli:& ſonat nũc porticib⁹ & nũc circũ ſtagna hũida:ſilis.i.ſimiliter:iuturna fert̃ eq̃s p̃ medios hoſtes & ipa volãs:obit.i. circuit oĩa curru rapido.i. rapti acto:& oñdit germanũ.i.frẽm ſuũ turnũ:ouãtẽ iã hic.i.ĩ vno loco & iã hic.i.ĩ alio loco:nec patit̃ ſup.eũ: cõferre manũ.ſ. cum ænea:& volat auia.i.ſiñ via & ordĩe:lõge.ſ. ab ænea. Aeneas haud min⁹.i.eodẽ mõ:obuius.i.vt obui⁹ ſit:legit.i.pagit:orbes.i.circuitus:tortos.i.obliq̃s:& veſtigat.i.inq̃rit virꝫ ſ.turnũ & vocat.ſ.ipm magna voce p̃ agmĩa deiecta:& q̃tiẽs cõiecit occl'os ĩ hoſtẽ: & tentauit.i.ſimulauit fugã:curſu eq̃rũ alipedũ.i. q̃ſi alatos pedes habẽtiũ totiẽs r̃torſit iuturna equos auerſos.ſ.ab ipo ænea:Et ita æneas fluctuat neq̃cq̃.i.fruſtra:vario eſtu.i. feruore irarum:heu dolẽtis vox:dubitans.ſ. quid agat.i.agere debeat:quia non potuit habere occurſum aduerſarij & cure aduerſe vocant animum in cõtraria.i.'nũc hoc nunc illud attentauit:vt cõgreſſum habeat.

Pabula parua legens nidiſq; loquacibus eſcas
Et nũc porticibus vacuis:nũc humida circũ
Stagna ſonat:ſimilis medios Iuturna per hoſtes
Fertur equis:rapidoq; volans obit oĩa curru.
Iamq; hic germanũ:iãq; hic oſtẽdit ouantẽ
Nec cõferre manũ patitur:volat auia longe
Haud minus æneas: tortos legit obuius orbes
Veſtigatq; virũ:& deiecta per agmina magna
Voce vocat:quotiens oculos cõiecit in hoſtem:
Alipedũq; fugã curſu tentauit equorum
Auerſos totiens currus Iuturna retorſit.
Heu quid agat:vario nequicq̃ fluctuat æſtu:
Diuerſeq; vocant animũ in cõtraria curæ.

¶ Anteuſq; mneſtheuſq;:ſeruauit τουπρεπου neceſſe eĩ erat vt vulnerato duce mlti cũ eo in caſtra remearent. SERVI. Miſcet mõ cõfũdit:alibi ꝑturbat̃.vt miſcet agẽs telis nemora int̃ frõdea turbã. Agger turn⁹ Eminẽtia ꝺ̃ via ãt aggerẽ ñ poſſum⁹ dicere:niſi viæ aggerẽ dicere voluerimus:id eſt viæ coaceruationem: quam hyſtorici viam militarẽ dicunt. vt Quals ſæpe viæ deprehenſus ĩ aggere ſerpẽs. Atrũ rapit agmẽ: Pulueris nube copertu. Abrupto ſydere:Magna tẽpeſtate:alibi Sorbet ĩ abruptũ fluct⁹. Itẽ Scit triſte Mineruæ ſyd⁹. It mare p̃ mediũ miſeris:Stati.pleni⁹ ꝺ̃ hoc ſenſu Deflẽt ſua dãna coloni:Et tñ oppſſos miſerant̃ ĩ æq̃re nautas:Ruet eruet:euertet aſr dictũ eſt ĩ ſcd'o.Ruit alto a culmĩe troia. Talis:Taliter ſili mõ:ſic paulopoſt Silis medios iuturna p̃ hoſtes, rhœtei⁹:troian⁹a ꝓmõtorio troiæ Cuneis ſe q̃ſq; coactis:Agglomerãt:Dẽſant vt cuneatim dimicẽt:Scilicet ĩ cuneoꝝ modũ cõpoſiti. Tollit̃ ĩ cœlũ clamor. Occiſo eo q̃ auctor dirũpẽdi fœderis fuerãt: exortus ẽ clamor:& ſtatĩ ſecuta fuga rutuloꝝ: vt verſiq; viciſſim Pulueruleta fuga rutuli dãt terga p̃ agros. Nec tela furẽtes inſeq̃t̃.i.nec cõtra ſtãtes nec fugiẽtes dignatur occidere:& magna Aeneæ oñdit̃ pietas:q̃ nec vulnerat⁹ iraſcit̃. vt velit cõtra legẽ fœderis in bellũ moueri. Virago:virago dr̃ mulier:q̃ virile iplet offm̃. Aedes puolat:p̃ ædes volat. Nã more ſuo verbo dedit ꝺ̃ tractã noĩ ꝓpoſitionẽ. Vacuis Magnis. vt vacua atria luſtrat Sauci⁹:Nec cõferre manũ:Cũ ænea nã alios ꝓſeq̃t̃. Auia:ab ea.ſ.pte q̃ veniebat Aeneas. Tortos orbes:obliq̃s & ĩplicitas vias. veſtigatq; virũ:inq̃rit:trãſlatio a canib⁹ q̃ p̃ veſtigia & pedũ ſigna ferã ĩdagãt. Deiecta p̃ agmĩa:diſſipata aduẽtu ænee. Heu q̃d agat: Oẽ aduerbiũ verbo coheret Vñ heu & at & ſiſia q̃ a verbo cohærere ñ pñt. Sepati fecert aliã ptẽ orõis.ſ.iteriectionẽ: quã ſola latinitas poſſidet.

ASCEN. ¶ Huic meſap⁹ &c. Docet quõ æneas a meſapo iaculo petit⁹ ſed ñ leſ⁹ ẽ:verũ acri furore parcit⁹ q̃ mortaliũ multos ꝓſtrauit:vñ cũ nihil hẽam⁹ Donati Ordo eſt. Or do. Meſap⁹(vti.i. ſcd'm q; ipſe leuis curſu.i.leui militia iſtructus gerebat forte leua.i.ſiniſtra manu: duo haſtilia lẽta.i.flexibilia & vibrabilia: ꝑfixa ferro.i.habẽtia ferrũ ꝑfixũ)dirigit huic.i.ĩ hũc.ſ.æneã: vnũ horũ.ſ. haſtiliũ cõtorquẽs ſup.ipſum:ictu certo.i.ineuitabli & firmo. æneas.ſ.aĩaduertens in ſe telũ ipelli ſubſtitit i.mãſit ſtãs & obſeruãs haſtile:& collegit ſe in arma.i.tenuit ſe in cuſtodia armorũ ſubſidens.i.ĩcuruans ſe poplite.i.pte crurũ ex aduerſo genuũ.tñ.i.nihilõin⁹ q̃uis ſe ĩ arma collegerat:haſta incita tulit.i.abſtulit ſũmũ apicem.ſ.galee.i.conum:& excuſſit vertice ſummas criſtas. Tũ vero.i.ꝑcipue tũc aut & tũc ad verũ ire aſſurgũt.i.erigũt̃ & ipe ſbact⁹.i. ipull⁹ iſidijs.i.q̃a vidit ſe iſidijs appeti:vbi ſẽſit eq̃s diuerſos.i.ĩ diuerſas agi & currũ referri.ſ.

Huic Meſapus(vti læua duo forte gerebat
Lenta leuis curſu præfixa haſtilia ferro)
Horũ vnũ certo cõtorquẽs dirigit ictu:
Subſtitit æneas:& ſe collegit in arma:
Poplite ſubſidens:apicẽ tamẽ incita ſummũ
Haſta tulit:ſummaſq; excuſſit vertice criſtas.
Tum vero aſſurgunt iræ inſidijſq; ſubactus
Diuerſos vbi ſenſit equos:currũq; referri
Multa iouem & læſi teſtatus fœderis aras.
Iam tandẽ inuadit medios:& marte ſecundo:
Terribilis ſæuã nullo diſcrimine cædem
Suſcitat:irarumq; oẽs effundit habenas

Quis mihi nũc tot acerba de⁹ qs carmĩe cedes
Diuerſas:obitumq̧ ducũ: quos equore toto
Inq̧ vicẽ nũc Turnus agit:nũc Troius heros
Expediat:Tanton placuit concurrere motu
Iuppiter æterna gentes in pace futuras:
Aeneas rutulũ Sucronẽ(ea prima ruentes
Pugna loco ſtatuit teucros)haud multa morat⁹
Excipit in latus:& qua fata celerrima crudo
Tranſadigit coſtas & crates pectoris enſe.
Turnus equo deiectũ Amycũ fratrẽq̧ Diorem
Congreſſus pedes:hũc venientẽ cuſpide longa:
Hunc mucrone ferit:curruq̧ abſciſſa duorum
Suſpendit capita:& rorantia ſanguine portat.
Ille Talon tanainq̧ neci:forteq̧ cethegum
Tris vno congreſſu:& Mœſtũ mittit Onytẽ
Nomen Echioniũ:matriſq̧ genus Peridiæ:
Hi fratres Lycia miſſos:& Apollinis agris:
Et iuuenem exoſum nequicq̃ bella Menœtẽ
Arcada:piſcoſæ cui circũ flumina lernæ
Ars fuetat:pauperq̧ domus:nec nota potentũ:
Munera:conductaq̧ pater tellure ſerebat.

SER. ¶Huic pro in hunc.& eſt ordo:huic dirigit.Se collegit in arma:ita ſe rexit: vt nulla parte poſſit feriri. Apicem tamẽ incita ſummũ:galeę eminentiam quam greci Conũ vocãt: in qua eminent criſtę. Multa iouem & leſi teſtatur fœderis aras:licet haberet cauſam iracundie: q̧ & fugiebat turnus: & ipſe appetebatur inſidijs.Non tamẽ ante prorupit ille in bellum:q̧ iouis fidẽ & leſa fœdera teſtaret̃.Nullo diſcrimi ne cedem Suſcitat:indiſcrete obtrũcat vniuerſos:quibus an te pari pepercerat modo Irarũ effundit habenas poteſtatẽ: facultatẽ:vt & premere & laxas ſciret dare iuſſus habenas: & hic moderate locutus eſt.Nã & Ennius irarũ effũdit qua drigas dixit. Quis mihi nunc tot acerba deus:ac ſi diceret: nec muſa nec apollo ſufficiũt. Stati. Maior ab aonijs ſumẽ da audacia lucis Mecũ oẽs audete deę.Inq̧ vicẽ:inuicẽ nãq̧ vocat.Tanton placuit cõcurrrere:apoſtrophe ad Iouẽ:Sane tantõ on circũflectit̃ nã cũ per apoſtropẽ apocopẽ verba patiuntur is qui integra parte fuerat perſeuerat accentus: vt tantone.Inde fit tanton.Ruentes teucros: quos inſequebatur turnus.Crudum enſem:modo durum:alias crudelẽ.Et crates pectoris: Donatus ſuperfluã vult eſſe cõiunctionẽ:& vt ſit epexegeſis:adigit enſem per coſtas.i.pectoris crates:vbi celerius fata complen tur:& hoc eſt qd ait ſupra.Haud multa moratus.Amicum fratremq̧ diorem.Hi duo duces ſunt etiam ſupra memorati:vt Nunc amyci caſum ge.Item& nũc tertia palma diores: vnde ad terrorẽ populi eorum capita re ligabantur in curru.Curru aũt aut ſeptimus caſus eſt.aut datiuus antiquus ſecundum regulam:ne ſit maior a nominatiuo plurali.Mœſtum onytẽ naturaliter triſtem.Seuerum quem greci ἀγέλαστον dicunt mittit aũt ſo cium ſupra memoratis.ſane Onytẽ.Dona.dicit aut.gentile aut patronymicõ vt nomẽ eius propriũ ſit Echio nius:ſed hoc non procedit:quia nec patronimicon in tes exit:nec Onytes a qua gente veniat vſq̧ lectũ eſt.Pro prium ergo eſt:& ſequens verſus erit nomen Echioniũ.i.thebanã gloriã per periphraſim. Nam Echionij ſunt thebani a rege Echione.vnde male quidã legunt nomen ethionium Matriſq̧ genus peridie periphraſis.Hoc eſt filiũ peridie.Lycia miſſos&apollinis agris. Vacat:& nam per εωεξηγιστν lycia arua apollinis dixit:vt nũc lycie ſortes.Exoſum nequicq̃ bella.Sic ſupra Iniecere manũ parce.nã per tranſitũ oſtendit vrgentibus fatis eũ ad bella deductũ:que nequicq̧ ſemper vitare cupiebat. Hunc autẽ Menœtẽ oriundo arcadem fuiſſe intelligi mus:ſed habitaſſe circa argos:nam lerna palus argiuorum:in qua dicit eum ſolitum fuiſſe piſcari:nam hoc ſi gnificat piſcoſe cui circum flumina lerne ars fuerat.Pauperq̧ domus:hic& hec pauper dicimus:nam paupera vſurpatũ eſt.ſic Plautus paupera eſt mulier:ſed hoc hodie nõ vtimur:ea eñ nomina que ablatiuo ſingulari in e exeũt ſi fœminina ex ſe faciũt heteroclyta.i.alterius declinationis eſſe nõ pñt.vt puta quia ab hoc hoſpite fa cit hic &hec hoſpes dicam⁹ neceſſe eſt:Luca.Hoſpes in externis audiuit curia tectis.nã ab hoc leone hic& hec leo: ab hoc ab latrone hic & hec latro:ab hoc fullone hic & hec fullo:ab hoc nepote hic & hec nepos:nã vt ne ptis dicamus per ſucceſſionis diſcretionem admiſſum eſt.Sciendum hoſpita paupera leęna:lea vſurpata a poe tis.Potentum munera:obſequia que pauperes diuitibus loco munerũ ſoluunt.

ri.ſ.a curſu inſtituto cũ obuiã traheret̃: ipſe te ſtatus iouẽ multa.i.multũ:& aras federis leſi.i. violati: ipſe iam tandẽ inuadit medios & ipſe terribilis marte ſcd'o.i. proſpero ſucceſſu belli: ſuſcitat.i.excitat ſeuã.i.immitẽ& maximã cedẽ i.necẽ:nullo diſcrimine.i. ſine diſcretione pſo narũ:& effundit oĩs habenas irarũ.Quis deus (inquit poeta)expediat.i.expedite narret mihi nũc tot acerba.ſ.funera aut vulnera.quis expe diat carmĩe cedes diuerſas& obitũ ducũ: quos turnus agit nũc toto equore.i. toto cãpo equo inuicẽ.i.viciſſim&nũc heros troius.i.troianus æneas.q.d nullus.vnde acclamat dicens.Tan to:tanto ne motu o iuppiter placuit ſup.tibi gẽ tes futura in eterna pace concurrere.ſ.tũc tã ho ſtiliter.Aeneas haud.i.nõ moratus multa exci pit in latus ſucronẽ rutulũ: & tranſadigit enſe crudo .i.duro:coſtas& crates.i.iuncturas pecto ris.ſ. circa precordia in ea videlicet parte: qua fata ſupp. ſunt celerrima.i. qua mors celerrime accedit quia vulnerato corde ſtatim morimur. ea aũt pugna ſtatuit loco.i.firmauit & ſtare fe cit prima teucros.i. troianos Turnus cõgreſſus pedes.i.pedibus innitens pedeſter.ferit amycũ deiectũ equo & diorem fratrẽ.ſ.eius: ferit dicit cuſpide longa hunc.ſ. priorẽ hoc eſt amycũ ve nientem.ſ.contra ſe & ferit hunc diorẽ mucro ne.i.enſe & ſuſpendit curru.i.ad currum capita duoꝶ.i.amboꝶ illorũ abſciſſa.i.ãputata & por tat ſup.ea rorantia ſanguine.i. adhuc diſtilãtia Ille.ſ.æneas mittit neci.i.ad necẽ:talon & tanaĩ & cethegũ fortẽ tris.ſ.viros: vno congreſſu & mittit neci.i.ad mortẽ Onytem meſtũ.i.ſeuerũ &ſignũ mortis pre ſe ferentẽ:onytẽ dicit nomẽ echoniũ.i.gloriã thebanã ab echione rege dictã & genus.i. filiũ per idie matris.ſ.nobilis:hic.ſ. turnus mittit neci:fratres miſſos.ſ.in auxilium troianum:lycia.i.ex illa prouincia & pro.ideſt agris apollinis:&menetẽ iuuenẽ arcada.i.ex ar cadia:exoſũ.i.deteſtatũ& abominatũ:nequicq̃ i.fruſtra bella: quia occiſus eſt cui.ſ.meneti:ars fuerat circum flumina lerne.ſ.palludis apud ar gos:piſcoſe.i.piſciũ plene.& cui fuerat domus pauper.i. tugurium aut caſſa modica: nec.i.& non:& cui munera potentum non erant nota.i qui nihil a potentibus acceperat & cui pater ſe rebat.ideſt ſeminabat tellure.ideſt aruis condu cta.i.conductis.

ASCEN. ¶ Ac veluti immiſſi diuerſis&c. Oſtendit reliquam enee turniq; ſtragem de qua nihil quidē habetur Donati.
Ordo. ¶ Ordo autem eſt. Ac veluti ignes immiſſi diuerſis partibus.i.aduerſis locis in ſyluam arentem.i.aridam&in virgulta ſonātia: lauro.i.frondibus aut folijs lauri ſup.ruunt quiſq; populatus.i. deuaſtans aut comburens ſuum iter.i.viam ſuam: hoc eſt quicquid offendit. Aut veluti vbi amnes ſpumoſi de, curſu rapido.i.propter decurſum rapidum aut in decurſu rapido.ſ.de montibus altis dāt ſonitum.ſ.in gentem & currunt in equora.i.in cāpos planos aut in maria (ſed potius quia de montib' dicit in campos intelligam) quiſq;.i.vterq; amnium ſup.currit: populatus.i.deuaſtans & ſecum trahens ſuum iter.i.quicquid in itinere hoc eſt via ſua offendit. Ambo æneas.ſ. & turnus ruunt.i. incurſant per prelia non ſegnius.i.non tardius: ſed eque impetuoſe vt illi ignes in ſyluam aridam miſſi: & illi amnes in equora decurrentes. Ira fluctuat intus.i.in precordijs: nunc nunc.i. maxime nunc: & pectora.ſ.amborū neſcia vinci rumpuntur.ſ.rigore & ſeuitia & itur.ſ.ab ambobus nunc totis viribus in vulnera: hic.i.alter eorum.ſ.æneas excutit.ſ.ex curru: murranū regem illum latinorū quorundā ſonantē atauos & antiqua nomina atauorū.i.haberē nomē ſuorū maiorū, qui omes murrani appellati erāt: & ſonantē omne genus: actū.i.traductū per reges latinos excutit, dicit precipitē.i. precipitatum ſcopulo.i.fragmento rupis atq; ingenti turbine ſaxi ideſt

Ac veluti immiſſi diuerſis partibus ignes
Arentē in ſyluā: & virgulta ſonantia lauro:
Aut vbi decurſu rapido de montibus altis
Dāt ſonitū ſpūoſi amnes & in æquora currunt
Quiſq; ſuū populatus iter: nō ſegnius ambo
Aeneas Turnuſq; ruunt per prelia: nunc nunc
Fluctuat ira intus: rumpuntur neſcia vinci
Pectora: nunc totis in vulnera viribus itur.
Murranū hic atauos & auorū antiqua ſonantē
Nomina: per regeſq; actū genus omne latinos
Precipitem ſcopulo atq; ingenti turbine ſaxi
Excutit: effunditq; ſolo. hūc lora & iuga ſubter
Præuoluere rote: crebro ſuper vngula pulſu
Incita: nec domini memorū pculcat equorū.
Ille ruenti Hiloq; animiſq; immane frementi
Occurrit: telūq; aurata ad tempora torquet.
Olli per galeam fixo ſtetit haſta cerebro
Dextera. nec tua te graium fortiſſime Creteu
Eripuit

Eripuit Turno: nec dij texere Cupentum
Aenea veniente ſui: dedit obuia ferro
Pectora: nec miſero clypei mora profuit æris.
Te quoq; laurentes viderunt æole campi
Oppetere: & late terram conſternere tergo.
Occidis argiuæ quem non potuere phalanges
Sternere: nec priami regnorũ euerſor achilles
Hic tibi mortis erãt metæ: domus alta ſub ida
Lyrneſſi domus alta ſolo Laurente ſepulchrũ.
¶ Totæ adeo conuerſæ acies omneſq; latini
Oẽs dardanidæ Mneſtheus acerq; Sereſtus
Et meſapus equum domitor: & fortis Aſilas
Tuſcorũq; phalanx: Euandriq; arcadis alæ
Pro ſe quiſq; viri ſumma nituntur opum vi:
Nec mora nec requies vaſto certamine tendũt.

ſaxi.i.ſaxo ingenti turbine impulſo & effundit ſup.ipſum ſolo.i.in ſolum hoc eſt terram rote prouoluere.i.prouoluerũt hunc.ſ.murranum excuſſum: ſubter lora.ſ.equorum & iuga nec.i.non & vngula equorũ non memorũ.i.oblitorum dñi (Accipit enim non in dictione nec) incita.i.incitata: crebro pulſu ſup.i.inſuper aut ſuper hũc proculcat ſup.eũ. Ille.ſ.turnus occurrit hilo troiano illi ruenti.i.precipitãter currẽti & fremẽti animis immane.i.immaniter: & torq̃t telũ ad tpa aurata galea tecta haſta ſtetit olli.i.tũc illi cerebro fixo.i.tranſfixo p galeam.i.per mediũ galee traiecto telo. Nec o creteu fortiſſime graiũ.i.graiorũ: hoc eſt grecorũ tua dextera eripuit te turno (Fuit ergo arcas Minus autẽ eſt q̃ ſua dextera.i.ppria virtute a turno ſe defendere non potuit q̃ q̃ dij propicij & fauentes non texerunt cupentũ ab ænea vnde ſequit̃) nec dij ſui.i.fauentes texere.i.protexerunt cupentum.ſ.qui ſacerdos interpretatur. ænea veniente.i.impetum in eum faciente. ipſe ſup.cupentus dedit pectora obuia ferro.id ẽ mucroni ferreo nec mora clypei eris pro erei: aut nec mora eris.i.facta per es clypei.i.qđ erat in clypeo: profuit miſero.ſ.cupento. O eole campi laurentes viderũt i.videre ſi oculi habuiſſent potuiſſent: quoq;.i etiã te oppetere.i.fortiter cadere terrã petẽdo & viderũt te cõſternere terrã tergo.ſ.tuo.late.i.in latũ qa lato tergo. tu inquã eole occidis.i.occũbis: & in mortẽ cadis quem phalãges argiue.i.acies inſtructe argiuorum nõ potuere ſtrenere: nec achilles euerſor regnorũ priami ſup.potuit ſternere: Mete mortis.id ẽ quas mors vite afferẽ erant tibi.ſ.cõſtitute hic.ſ.in cãpis laurentibus domus alta.i.incliti natales: aut clara ꝓgenies & origo erat ſup.tibi ſub ida.ſ.phryhia domus inquit alta ſup.erat tibi lyrneſſi.i.in illa ciuitate phrygie: ſepulchrũ ſup.eſt tibi in ſolo laurente.i.cãpo latino: Tote acies cõuerſe ſunt adeo.i.omnino.i.coacte ſunt in preliũ: ita vt cõtra ſe mutuo ſtarẽt oẽs & oẽs latini & oms dardanidę ſ.mneſtheus & ſereſtus acer qui ſunt dardanidę & meſapus domitor equũ: pro equorũ qui italus erat: & aſilas qui ẽ italꝰ & phalãx tuſcorũ.i tyrrhenorũ: & ale.i.leues armature ſeu velites euandri arcadis: quos cum pallante miſerat: ij ſup.viri nituntur ſumma vi: opum.i.facultatũ ſuarum: quiſq; ſup.nititur pro ſe. & nec mora nec requies ſup.fuit: quia tendunt.ideſt contendunt certamine vaſto.ideſt omnia vaſtante aut amplo.

SER. ¶ Arentẽ in ſyluã pro aridã. Dant ſonitũ ſpumoſi amnes bellũ ſemp incẽdio & fluminibus cõparat. Sic in ſcđo. In ſegetẽ veluti cũ flãma furentibus auſtris incidit. aut rapidus montano gurgite torrens. Neſcia vinci pectora. Hora. peli de ſtomachũ cedere neſcij. Muranũ hic atauos & nomina: hoc eſt cuius nomine maiores omnes murrani dicti ſunt: & reges fuerunt vt per regeſq; actum genus omne. I. Scimus enim plerũq; ſolere fieri vt primi regis reliqui nomẽ etiam poſſideant: vt apud Roma. Auguſti vocantur: apud albanos Syluij: apud Perſas arſacide apud ægyptios Ptolemei: apud athenienſes Cecropide. Vnde ſuperfluum eſt qđ ait Donatus: debere nos accipere interemptum eſſe Murranum: dum auo & atauo turni tantum commemotat & effert laudibus maximis Per regeſq; actum genus omne la. Hora. & nepotum per memores genus omne faſtos: de lamo. Nec domini memorum pro.e. domini immemorum. Dextera nec tua te graium fortiſſime cre. Eripuit turno nec dij texere cupen. ita æneam comparat turno: vt eum ſuperiorem eſſe ſignificet: nam quem turnus interemit fortitudo ſua liberare non potuit: ei vero quem occidit æneas ne ſua quidem numina prodeſſe potuerunt. Sane ſciendum. Cupentum lingua ſabinorum ſacerdotem vocari. late terram aliud ex altero oſtenditur: nam per hoc corporis exprimitur magnitudo vt ſtabant tercentum nitidi in preſepibus altis. Euerſor achilles ſeparat achillem a grecis vt reliquias danaum atq; imitis Achilli Mortis erãt mete.i.mors que meta erat & finis: nam metam fine vitæ dicimus non mortis Sciendum tamen hoc de Home. eſſe tranſlatum: qui ait τελοσ θαγατοιο. Hoc eſt finis mortis: nam in ipſa morte finis eſt. Lyrneſſi domus alta: Lyrneſſos ciuitas eſt phrygiæ vnde fuit briſeis: & per tranſitum docet neminẽ poſſe ſtatuta vitare. Conuerſe acies: in bellum coacte Pro ſe quiſq; viri pro qualitate viriũ ſuarũ: ſic in quinto: pro ſe quiſq; viri & depromunt tela pharetris ſumma nitũtur opũ vi: hemiſtichũ Ennianum.

Hic mentẽ Aeneæ genitrix pulcherrima miſit
Iret vt ad muros: vrbiq; aduerteret agmen
Ocyus: & ſubita turbaret clade latinos:
Ille vt veſtigans diuerſa per agmina Turnum
Huc atq; huc acies circũtulit: aſpicit vrbem
Immunem tanti belli: atq; impune quietam
Continuo pugnæ accendit maioris imago.
Mneſthea Sergeſtũq; vocat fortemq; Sereſtum
Ductores

¶ Hic mentẽ &c. Docet qũo inſtinctu veneris ęneas vbi vidit ſibi negatã copiã pugnãdi cum turno applicuit aĩam ad expugnandã vrbẽ de q̃ re nihil eſt Donati: ſed. ASCEN. ¶ Ordo eſt Genitrix pulcherrima.ſ. venus miſit hic.i. in hoc rerũ ſtatu æneę mentẽ.i.cõſiliũ & animũ vt iret ad muros & aduerteret.i.appelleret agmẽ vrbi.i.ad vrbẽ: ocius.i.celerius aut ſubito valde & turbaret latinos clade ſubita.i.ex improuiſo de repente orta. Ille.ſ.ęneas: vt.i.poſtq; circũtulit acies.i.acumen oculorũ huc atq; huc.i.in diuerſas partes veſtigãs.i.inquirẽs turnũ per diuerſa agmina: ipſe aſpicit vrbẽ immunẽ tanti belli: atq; quietã impune.i.ſine pena ac punitiõe aut vbiq; qa qđ impune fit vbiq; fieri põt imago.i.ſpecies maioris pugne accẽdit.i.inflãmat cõtinuo ſup. Ordo.

Ductores: tumulumq́ capit quo cetera teucrũ

Concurrit legio: nec ſcuta aut ſpicula denſi

Deponunt: celſo medius ſtans aggere fatur

Ne qua meis eſto dictis mora: Iuppiter hac ſtat Aeneas

Neu quis ob incœptũ ſubitũ mihi ſegnior ito.

Vrbem hodie cauſam belli: regna ipſa Latini

Ni frenum accipere: & dictis parere fatentur:

Eruam: & æqua ſolo fumantia culmina ponam.

Scilicet expectem libeat dum prælia Turn o

Noſtra pati: rurſuſq́ velit concurrere victus:

Hoc caput o ciues: hæc belli ſumma nefandi.

Ferte faces propere: fœduſq́ repoſcite flãmis.

Dixerat: atq́ animis pariter certantibus oẽs Poeta.

Dant cuneũ: denſaq́ ad muros mole feruntur.

Scalæ improuiſo: ſubituſq́ apparuit ignis:

Diſcurrunt alij ad portas: primoſq́ trucidant:

Ferrũ alij torquẽt: & obumbrant æthera telis.

Ipſe inter primos dextram ſub mœnia tendit

Aeneas: magnaq́ incuſat voce Latinum:

Teſtaturq́ deos: iterum ſe ad prelia cogi:

Bis iã italos hoſtes: hæc altera fœdera rumpi.

Exoritur trepidos inter diſcordia ciues:

Vrbem alij reſerare iubent & pandere portas

Dardanidis: ipſumq́ trahunt in menia regem:

Arma ferunt alij & pergunt defendere muros.

Incluſas vt cum latebroſo in pumice paſtor

Veſtigauit apes: fumoq́ impleuit amaro:

Ille intus trepidæ rerum per cærea caſtra

Diſcurrunt: magniſq́ acuunt ſtridoribus iras:

Voluitur ater odor tectis: nunc murmure cæco

Intus ſaxa ſonant: vacuas it fumus ad auras.

ipſum: & vocat. ſ. ad ſe Mneſthea ſergeſtũ & ſereſtũ fortẽ ductores. ſ. exercitus & capit tumulũ i. colliculũ aut locũ editiorẽ ſeu altiorem quo. i ad quẽ cetera legio teucrũ pro teucrorũ: accurrit nec ipſi denſi. i. q̃q́ dẽſi & ſtipati deponũt ſcuta aut ſpicula & ſup. æneas ſtãs medius in aggere. i. colliculo celſo fatur ſup. ſic edicẽs. Ne qua mora eſto. i. impero ne aliqua mora futura ſit meis dictis. i. edictis & ĩperijs: iuppiter ſtat hac. ſ. pte noſtra. i. fauet nobis: qa illi federa ruperũt Neu. i. neue qs ito. i. eat mihi (vacat mihi) aut in detrimẽtũ meũ: ſegnior. i. tardior: ob inceptũ ſubitũ. i. qa id quod cõcepi & inceptur⁹ ſũ ſubito ortũ ſit. Ego eruã hodie vrbem appoſitorie cãm belli & ipſa regna latini: ni. i. niſi. ſ. vrbani aut ciues fatent̃ accipere frenũ: & pro. i. parere imperijs ſicut equus freno conſtrictus paret: & equo ponã culmina fumãtia. i. domorũ ſumitates & fumaria equa. i. equalia & eque plana: ſolo. i. vt ſolũ eſt. Scilicet. i. ſcire licet. hoc eſt quaſi vero expectẽ. i. expectare debeã donec libeat turno pati noſtra prelia & donec ipe victus velit cõcurrere rurſus. ſ. ſi habeat ciuitatẽ incolumẽ: O ciues: hoc ẽ caput. i. hec vrbs eſt prĩcipalis cauſa belli nefãdi & hec eſt ſũma. i. principalis ratio belli nefandi ferte faces ꝓpere. i. ꝓperãter: & repoſcite. i. innouate fedus. ſ. qđ dictũ eſt flãmis non aris ſed vrbi ĩpoſitis. Dixerat. ſ. æneas. atq́ oẽs dãt cuneũ. i. cõponũt ſe in cunei formã animis certãtibus pariter. i. certatim mãdatũ eneæ moliẽtibus: & oẽs ferunt̃ pariter ad muros mole. i. multitudine & vi denſa. Scale ſup. apparuerũt improuiſo. i. ex improuiſo & ignis ſubitus apparuit. ſ. vrbanis vñ ſunt qui intelligãt ſcalas & ignẽ a venere miniſtrata p̃ter ſpẽ troianorũ: ſed verius intelligit̃ æneas dũ aĩo obſidendi primũ accẽderet ſcalas attuliſſe: quas nũc ſubito priuſq̃ ciues perciperẽt e caſtris deprõpſerũt Alij. ſ. teucrorũ diſcurrũt ad portas ſup. ex ĩprouiſo & trucidãt primos. i. quos primos obuios habẽt: alij torquẽt ferrum. ſ. in eos qui forte in muris erãt & obũbrãt. i. obſcurãt quaſi vmbra ethera telis. Ipſe æneas tendit. i. extendit dextrã ſub menia: inter primos. ſ. ſcãſores: ſeu inter duces & principes: & incuſat. i. arguit & exprobrat latinũ. ſ. regẽ magna voce & teſtatur. i. obteſtat̃ deos ſe cogi. i. compelli iterũ in prelia & italos ſupp. eſſe aut effectos iam bis hoſtes. violato. ſ bis federe: ſemel in aduentu & nunc per iuturnam & hec altera. i. ſcđa federa rumpi. i. diſſolui. Diſcordia exoritur inter ciues trepidos: Nã alij iubent reſerare. i. aperire dardanidis. i. troianis: vrbem & pandere portas. ſ. eius & trahunt ip̃m. ſ. æneã: & regem. i. vt rex ſit in menia Alij ferunt arma ſ. contra eum: & pergunt defendere muros. Vt. i. quemadmodũ: cũ paſtor veſtigauit. i. inquiſiuit & inuenit apes incluſas in pumice. i. lapide illo latebroſo. i. cauernoſo & ĩpleuit ſup. latebras aut cauernas fumo amaro ille. ſ. apes diſcurrũt intus trepide per caſtra cerea. i. fauos ſuos aut per celas cereas: & acuunt. i. prouocant iras magnis ſtridoribus: odor ater. i. teter & rei fumoſe voluitur tectis. i. ad tecta: ſaxa ſonãt nũc. i. aliquãdo intus: murmure. ſ. apum ceco. i. occulto & fumus it ad auras vacuas: qa refunditur ex cauernis. Aut potius dicamus de vrbe. ſubaudiendo ſic vt ſit. Sic odor ater. i. fedus & a re atra procedẽs voluitur tectis. i. ad tecta vrbis: & ſaxa ſonãt nunc intus murmure ceco. i. muſſatiõe populi: aut ſaxa immiſſa ab oppugnantibus dant incertũ creptium: fumus it ad auras vacuas vbi. ſ. non erant edificia.

SER. ¶ Mentem. æ. g. p. m. Cõſilium & diſpoſitionem vt in primo. Qua facere id poſſis noſtram nunc accipe mentem. Et pulchrrima perpetuum eſt epitheton: nec ad negocium pertinẽs: ſane bona vſus eſt œconomia vt diceret inſtinctu numinis profectum eſſe æneam ad ciuitatis excidium: nam incongruum fuerat occupatum bello per ſe tale cepiſſe cõſilium. vrbiq́ aduerteret ag. contra vrbem Acies circuntulit oculorum. ſ. & bona occaſione peruenit ad id vt æneas poſſit ciuitatem aſpicere. Immunem belli tanti: ſine officio dimicãdi: nã immunis eſt qui nihil p̃ſtat. quaſi ſine muneribus ſiue munijs. Impune quietam: Que ſpecialiter debuit pœnas luere propter fœdus abruptum. Pugne accedit maioris ima. ſubaudis eum: Nec ſcuta aut ſpicula denſi. Deponunt: Ex eo quod non eſt factum quid fieri ſoleãt indicauit: vt ſupra Defigunt tellure haſtas: & ſcuta reclinant eſto: pro ſit. Iuppiter hac ſtat. i. pro nobis religio eſt quam leſerunt rutuli ruptis federibus: nouimus autem interfuiſſe fœderi & deos alios & iouis imaginẽ ſceptri preſentia redditam. Neu quis ob inceptũ. ſ. m. ſ. ito: tertia perſona eſt ito. i. eat & hortatur eos vt ita in bellum eãt quaſi res fuerit ante diſpoſita

te diſpoſita .Nam hoc dicit repentinum nullam nobis afferat moram ſicut paulopoſt ſcale improuiſo ſubi-tuſq; apparuit ignis.Cauſam:belli quia illic erat Lauinia.Hoc caput o ciues:ſicut ſuperius Drances Turno O latio caput & cunctorũ cauſa malorũ.i.principium. Fœduſq; repoſcite flam.grauitate ſermonis declinationi pondus impoſuit.Nam hoc dicit flãmas fœderis vrbis innouemus incendio.Nam hic repoſcite eſt innouate: reuocate.Diſcurrũt alij ad portas primoſq; tru.ſubaudi ĩprouiſo & hec ſimul pronũcianda ſunt vt ſimul facta videantut quo vehemens vis bella poſcit agnoſci.Inter primos inter duces:inter principes.Hec altera fœdera rumpi:Bis rũpi fœdera.Bis hoſtis italos fieri.bis ſe in prelia ſeua cõpelli:nam varie eandẽ rem iterat.Bis autẽ fœdera facta ſunt:ſemel per ilioneũ:& pauloante ꝓpter ſingulare certamẽ.Reſerare iubent.i.volunt:vt iubeo chremetẽ.Teren.Trahũt in mœnia regẽ trahere volũt.Nam voluntas animi eſt nõ facti.Trahũt aũt.ſ.vt poſ-
Iubeo. ſit imminẽs videre diſcrimẽ.Donatus dicit trahũt in mœnia pro dilacerãt in mœnibus rumoribus ſuis.incluſas vt cũ latebroſo in pumice paſtor:Pene omnia iſtius cõparationis verba ad ſupradicta pertinẽt bellũ nã ita apes incluſe ſunt:vt homines qui obſidentur:ita ciuitatẽ timentiũ latebras dicimus ſicut apũ aluearia.Itẽ pa-
Pumex ſtor vt rex & reuera paſtor eſt ductor exercitus: vt Home.ποιμενα λαων Pumicẽ autẽ iſte in genere maſculino poſuit:& hunc ſequimur:Licet catullus dixerit:in genere fœminino:Fumo amaro:qui elicit lachrymas. Trepide rerum neſciẽtes quid agãt:& ignare auxilij.Ater odor:noue nam in odore ecquis color eſt? ſed hoc dicit: Odor atre rei fumi.ſ.ater odor peſſimus:vt Fumoq; impleuit amaro.

Accidit hæc feſſis etiam fortuna latinis:
Quæ totam luctu concuſſit funditus vrbem.
Regina vt e tectis:venientem proſpicit hoſtem
Incendi muros:ignes ad tecta volare.
Nuſq̃ acies contra rutulas: nulla agmina turni:
Infœlix pugnæ iuuenem in certamine credit
Extinctum:& ſubito mentem turbata dolore
Se cauſam clamat: crimẽq; caputq; malorum
Multaq; per mœſtum demens effata furorem
Purpureos moritura manu diſcindit amictus
Et nodum informis leti trabe nectit ab alta.
Quam cladem miſeræ poſtq̃ accepere latinæ:
Filia prima manu flauos Lauinia crines
Et roſeas laniata genas:tum cætera circum
Turba furit: reſonant late plangoribus ædes.
Hinc totam infœlix vulgatur fama per vrbem:
Demittunt mentes: it ſciſſa veſte Latinus
Coniugis attonitus fatis vrbiſq; ruina:
Caniciem immũdo perfuſam puluere turpans:
Multaq; ſe incuſat:qui non acceperit ante
Dardanium æneam:generumq; aſciuerit vltro
Interea extremo bellator in æquore Turnus
Palantes ſequitur paucos iam ſegnior:atq;
Iam minus atq; minus ſucceſſu letus equorum.
Attulit hunc illi cæcis erroribus aura
Cõmixtum clamorem:arrectaſq; impulit aures
Confuſæ ſonus vrbis: & illetabile murmur
Turnus. Hei mihi quid tãto turbantur mœnia luctu?
Quis ve ruit tantus diuerſa clamor ab vrbe?
Poeta Sic ait.adductiſq; amens ſubſiſtit habenis.
Atq; huic(in faciem ſoror vt conuerſa Metiſci
Aurige:curruſq; & equos & lora regebat)
Iuturna Talibus occurrit dictis hac turne ſequamur
Troiugenas:qua prima viam victora pandit:
Sunt

¶ Accidit hec feſſis &c.Docet quõ Amata cũ videret vrbem in periculo:laqueo vitã finiuit vnde clamor miſerabilis ſubortus eſt quẽ Turnus accipiens eo properauit dehortante Iuturna ſub forma metiſci aurige:quam tamen Turnus agnouit ſed audita morte amate eidem nõ obediuit:Vñ quia diſperijt Donatus. ¶ Ordo eſt hec fortuna.ſ.aduerſa quia ſuſpendiũ amate regine accidit etiam latinis feſſis:que concuſſit funditus totam vrbẽ luctu regina.ſ.amata vt.i poſtq; proſpicit hoſtem venientem tectis.i. ad tecta & muros incẽdi:& ignes volare ad tecta.ſ vrbis & acies rutulas.i. rutulorũ nuſq̃ ſup. eſſe aut apparere aut ſtare cõtra.i.ex aduerſo:& nulla agmina turni ſup.cõtra ſtare: ipſa infelix credidit iuuenem.ſ.turnum & ideo quia iuuenem contra maturum virum contendere auſum: extinctum in certamine.& ipſa turbata mentem.ſ habens mentem turbatã ſubito dolore clamat ſe cauſam & crimen & caput malorum.i.incõmodorum regni:& ipſa demens effata.i.elocuta multa per dolorem meſtum.i. ex meſtitia orta diſcindit manu.ſ.ſua amictus purpureos.i veſtes regales moritura. i. quia certa erat mori & nectit ab alta trabe nodum.i.laqueum in nodum cõtractum:leti.i. mortis informis .i.in honeſte:quia qui laqueo ſibi vitam ademerant inſepulti abijciebantur propter feditatẽ mortis. Quam cladem.i.calamitatem poſtq̃ latine.ſ. matrone.miſere accepere.i.intellexerũt ſup.laniate genas furore feruntur.Nam ſequitur.Lauinia filia.ſ.eius laniata prima.i. inter primas: aut ante alias crines. i. capillos flauos & genas roſeas ſup.furit circũ tum. i. deinde cetera turba.ſ.latinarum furit circum.ſ.cadauer extincte Aedes reſonãt late aut edes late reſonãt plãgoribus & fama infelix vulgatͬ hic.i.ex his latis edibus hoc eſt ex regia per vrbem totam. Demittunt.ſ.omnes mentes. i. animos hoc eſt deſperant:latinus attonitus.i. perplexus quaſi tonitru perculſus:fatis.i.morte cõiugis:& ruina verbis quam.ſ.imminere videbat:it veſte ſciſſa.i. diſſecta:turpans.i.fedans:caniciem perfuſam. i.perfundẽdo eam puluere immundo & incuſat ſe m̃ta.i.multũ qui.i. vtpote qui nõ acceperit ante.i.priuſq̃ cogeretͬ aut ea mala proueniſſent & aſciuerit.i. aduocarit vltro.i.nondũ coactus æneam dardaniũ:ideſt troianũ: generum.i.vt dicunt in generum vel vt ſit ſibi gener.Turnus bellator ſequitur interea in extremo: equore.i. extrema parte campi:paucos.ſ.hoſtes palantes i.oberrantes ſine ductore exiſtens iam ſegnior atq; iam minus atq; minus letus ſucceſſu: ſcilicet inualido equorũ:qa ſcilicet videbat equos quoq; ſegnes effectos & animos demiſiſſe Aura attulit illi. ſcilicet turno clamorem cõmixtũ

ASCEñ. Ordo.

Sunt alij qui tecta manu defendere poſſunt.
Ingruit Aeneas italis & prælia miſcet:
Et nos ſæua manu mittamus funera teucris.
Nec nũero inferior pugne nec honore recedes.
Turnus ad hæc.
O ſoror & dudũ agnoui: cũ prima per artem Turnus
Fœdera turbaſti: teq; hæc in bella dediſti.
Ft nunc nequicq̃ fallis dea: ſed quis olympo
Demiſſam tantos voluit te ferre labores:
An fratris miſeri latum vt crudele videres:
Nã quid ago: aut que ſpõdet iã fortuna ſalutẽ:
Vidi oculos ante ipſe meos me voce vocantem
Muranum: quo non fuerat mihi charior alter
Oppetere ingentẽ: atq; ingenti vulnere victũ.
Occidit infœlix ne noſtrum dedecus Vfens
Aſpiceret: Teucri potiuntur corpore & armis:
Excindi ne domos (id rebus defuit vnum)
Petpetiar: dextra nec Drancis dicta refellam:
Terga dabo: & turnũ fugiẽtẽ hec terra videbit:
Vſq; adeo ne mori miſerũ ẽ: vos o mihi manes
Eſte boni: quoniam ſuperis auerſa voluntas:
Sancta ad vos anima: atq; iſtius inſcia culpæ
Deſcendã: magnorũ haud vnq̃ indignus auorũ.

terroribus cecis.i.incertis vnde procederent & ſonus vrbis confuſe & murmur illetabile.i.nullo modo letificans impulit.i.percuſſit & ſollicitauit illi auras arrectas.i. quas impulſas arrigebat vt melius caperet Et ait ſic. Hei mihi quid i.ad quid turbãtur menia tãto luctu: ve pro vl' quis tantus clamor: ruit ab vrbe diuerſa.i.diuerſa parte vrbis: ait inquã ſic atq; ipſe amens.i.ſine mẽte & conſilio ſubſiſtit.i.manet ſtans habenis adductis.i.ad ſe tractis. Atq; ſoror.ſ.iuturna(vt ideſt ſecundum quod ipſa conuerſa in faciem ideſt effigiem & formam metiſci aurigæ regebat currus & equos & lora.ſ.equorum)occurrit huic talib' dictis. Turne ſequamur.i.perſequamur troiugenas: hac.i.per hãc viam: qua victoria pandit.i.aperit & monſtrat nobis prima.i.primum viam. Sunt alij qui poſſunt defendere tecta.ſ.vrbis manu ſcilicet ſua Aeneas ingruit.i.irruit Italis.i.in Italos & miſcet prelia mittamus igitur: &.i.etiam nos Teucris.ideſt in Teucros: manu.ſ. noſtra funera ſeua id ẽ magna & crudelia. Tu recedes.ſ.ſic faciendo: nec numero nec honore pugne inferior.ſ. Aenea.i. tot & cũ tãto honore occideris vt Aeneas. Turnus ad hec ſup.reſpondit. O ſoror ego agnoui: &.i. etiam dudum: cum.i. quando tu turbaſti prima.i.precipua: fœdera per artem.i.aſtutiam & ſubtilitatem tuam inducens augurium lætũ & faciem mentita camertis cohortata es ad prelium ineundum: & cũ dediſti te in hec bella & tu dea.i.q̃uis dea fallis nunc nequicq̃.ſ.i.in nullo: ſed quis voluit te demiſſam olympo.i.celo: ferre tantos labores: an ſup.ideo veniſti aut demiſſa es vt videres letum.i.exitium crudele: fratris miſeri.i.miſeratione digni: Quia vero malum omen admonuit conſcientia vitare: affirmat dicens dico crudele letum: nam quid ago aut que fortuna ſpondet iam ſalutem.q.d.nulla quia ipſe.i.ego vidi muranũ quo alter nõ fuerat mihi charior: muranum inquit ingentem atq; victũ ingenti vulnere oppetere ante meos oculos vocantem me voce.i.propria vocatione ſeu apellatione. Vfens vir: ille infelix occidit.i.interijt: ne aſpiceret noſtrum dedec': Teucri potiuntur corpore & armis.ſ.eius. Perpetiar ne domos excindi.i.vrbem capi & dirui: Nam id vnum defuit rebus.ſ.noſtris miſeris quominus periſſent funditus: nec refellam.i.redarguã & refutabo. dextra.i.viriliter agendo: dicta.i. conuitia Drancis.ſ.hoſtis mei capitalis.q.d.id maxĩe conari debeo: Dabo ſup.ne ego terga & hec terra.ſ.quam defendere & mihi vendicare molior videbit Turnum fugientem.q.d.non id commiſero: ne pro an: an mori eſt vſq; adeo.i intantum miſerum: vt.ſ.malim inhoneſte fugere q̃ fortiter mori.q.d.nequaq̃ & ideo: O vos manes.i. dij inferi: eſte mihi boni.i.propicij & fauorabiles: quoniã voluntas eſt ſuperis.auerſa.ſ.a me.i.non amplius fauent mihi. Ego deſcendam ad vos exiſtens anima ſancta atq; inſcia.i.neſcia & inſons. iſtius.ſ.tam turpis culpe ideſt fuge exiſtens haud indignus.ſ.inuentus vnq̃.i.in vllo tempore magnorũ auorum ſup. genere aut nomine vel magnorum auorũ pro magnis auis: niſi poeta ſcripſerit haud vllo vbi legitur haud vnq̃.

¶ Etiam fortuna latinis: Caſus nam omnis caſus in poteſtate fortune eſt. Tectis venientem proſpicit hoſtem aut tectis proſpicit: aut contra tecta venientem. Incendi muros: inuadi Et ſubito mentem turbata dolore: vt Oculos ſuffuſa. Et nodum informis leti: alij dicunt q inedia ſe interemit Sane ſciendũ q cautũ fuerat in pontificalibus libris: vt qui laqueo finiuiſſet vitam inſepultus abijceretur. Vnde ait informis leti: quaſi mortis infamiſſime. Flauos lauinia crines Antiqua lectio floreos habuit id ẽ florulentos pulchros & eſt ſermo Ennian' Et roſeas laniata genas: moris fuit apud antiquos: Vt ante rogos humanus ſanguis effunderẽ Vel captiuotum vel gladiatorum: quorum ſi forte copia non fuiſſet. Laniantes fœmine genas ſuum effundebant cruorem. Vt rogis illa imago reſtitueretur. Tamen ſciendum cautum lege duodecim tabularũ ne mulieres carperent faciem his verbis Mulier faciem ne carpito. Hinc totam. De domo regia. Infœlix fama: Rerũ infeliciũ nũcia. Demittũt mentes deſperant: ſicut ſperantes aliquid mentes erigunt. Coniugis attonitus fatis vrbiſq; ruina. Et priuatis & publicis luctibus. Immundo puluere: bene immundo addidit ſicut in Georgicis: Et cinerem immundum iactare per agros Cinis. Quia etiã puluis ille quo vtunẽ puelle cinis vocatur. Vnde etiam cinifIones dicti ſunt: Hora. Cuſtodes lecticani cinifIones paraſiti Bellator. Epitheton peracti temporis. Minus ſucceſſu lætus equorum infirmitas animi etiã ex equorũ tarditate veniebat. Attulit hũc illi cecis terroribus aura: naturale eñ eſt vt a qua parte ventus flat: inde clamor audiatur: Cõmixtũ clamorẽ: ex impugnatione & morte regine. Arrectas aures: ad audiendũ ſollicitas. Terẽ. Arrige aures pãphile. Amẽs conſilij egens: neſcius rei gerẽde nam mentẽ & conſiliũ ſignificare diximus. Vt mentẽ Aeneę genitrix pucherrima.m. Occurit dictis: orationi eius obuiam venit. Prima victoria.i.primũ. Nec vero inferior pugne nec honore re. nec pauciores interimes nec minor te q̃ Aeneã comitabitur gloria: nam occiſorũ multitudo compenſat hoc q tu fugientes interimis Sane ſciendũ ĩ hac omni oratione Iuturnã occurrere queſtionibus tacitis. Prima per artẽ fœdera turbaſti: pri

SER.

ma vt

mavt incohantia:aut tu prima:nam poſt eius orationem Tolumnius tela contorſit. Nam quid ago:argumẽtum a neceſſario. Me.vo.v.atqui hoc nuſq̄ legimus:ſed aut κατατοσιωϖωμεγου intelligimus:aut mortis eſt omen quod modo dicitur:videre quod minime occurrit:ſic in quarto. Hinc exaudiri gemitus & verba vocantis Viſa viri. Superat viuit vt ſuperat ne & veſcitur aura. Ne noſtrum dedecus Vfens aſpiceret:ac ſi diceret fortaſſe viueret niſi ideo voluiſſet occumbere:ne nos victos videret. Teucri potiuntur corpore & ar.i.deſt etiã ſepultura caret:nam vt in homero legimus de virorum fortium cadaueribus:erat inter hoſtes grande certamen. Dextra nec Drancis dicta refellam:ideſt virtute:nam pro rei officio ipſam rem poſuit pro virtute dextram. Vſq; adeo ne mori miſerum eſt:tacitæ queſtioni occurrit. Superis aduerſa voluntas:quia vt ſupra diximus donec viuimus curę ſumus ſuperis dijs. poſt mortem ad inferos pertinemus: quibus ſe modo commen-
Indign⁹ auorum. dat. Iſtius in.c.vel fugę quia fuga grande crimen eſt apud virum fortem vel rupti fœderis: vel læſe religionis a qua re ſe dicit eſſe alienum propter futura ſupplicia. Indignus auo. græca figura eſt. Nos em̃ indignus illa re dicimus contra gręci αγαξιοσστεφανου.i.coronę indignus.

Poeta. Vix ea fatus erat:medios volat ecce ꝑ hoſtes
Vectus equo ſpumante Sages aduerſa ſagitta
Sages. Saucius ora:ruitq; implorãs nomine Turnum
Turne in te ſuprema ſalus miſerere tuorũ.
Fulminat Aeneas armis:ſummaſq; minatur
Deiecturum arces italum:excidioq; daturum:

Iamq;

ASCEñ. ¶ Vix ea fatus erat. Docet quomodo nunciata morte Amatæ reginæ Turnus e curru deſiliens ad muros ruit Aeneam ſi poſſet inde auerſurus quod etiam effecit. vnde cum deſit Donatus. ¶ Ordo eſt Turnus vix erat fatus ea quæ præmiſſa ſunt & ecce quaſi dicat preter ſpem & appellationẽ:ſages vir ille vectus ideſt qui vehebatur equo volat per medios hoſtes ſaucius ora aduerſa ideſt habens ora aduerſa ſaucia & vulnerata ſagitta.ſ.immiſſa:& ruit implorans ideſt imploratu vocans & expectãs

Turnum

Turnum nomine.ſ.eius expreſſo.O Turne ſu-
prema.i.vltima ſalus eſt ſup.in te miſerere tuo
rum : qa Aeneas fulminat.i. in morẽ fulminis
proſternit &ſæuit armis:&minatur ſup.ſe de-
iecturum ſummas arces Italum pro Italorum
& daturum ſup.eas excidio.i.ad excidiũ &ex-
terminiũ:& faces volãt,iã ad tecta.Latini ferũt
in te ora & oculos.& ipſe rex latinus muſſat.i.
hęſitat ſummiſſe loquẽdo quos vocet generos
an Teucros an rutulos &ad quę fœdera flectat
ideſt inclinet ſeſe.an ad ea quæ cum Aenea fe-
rire promiſit an ad tua. Preterea ipſa regina.ſ.
Amata : fidiſſima tui ideſt rei aut perſone tue
occidit ſua manu : quia ſeſe ſuſpendit : & ipſa
exterrita fugit lucem.ſ. vitalem malẽs occum
bere ꝙ hoſtem tam terribilem videre.Soli Me
ſapus & atinas acer ſuſtentant aciem pro por-
tis ſtãtes.i.añ portas ꝓ defenſione earũ Phalã-
ges ſtant circũ hos denſe vtrinqꝫ ideſt ab vtra-
re parte &ſeges ferrea.ideſt pubes armata hor-
ret mucronibus ſtrictis ideſt euaginatis . & tu
verſas ideſt agitas currum in gramine deſerto
ſcilicet ab ſtoſtibus Turnus cõfuſus varia ima
gine rerum obſtupuit:&ſtetit obtutu tacito.i.
cogitabundus vno obtutu oculos tenens nec
quicꝗ dicens.Ingens pudor æſtuat ideſt effer-
uet in imo corde & inſania ſupple agitata lu-
ctu mixto.i.commixto : & amor agitatus fu-
rijs &virtus cõſcia.i.cuius ipẽ cõſcius erat ſup.
ęſtuant in imo corde vt primũ.i. vbi primum
vel cum primũ vmbre.i.tenebre cecitatis hoc
eſt perturbationes excecantes diſcuſſe ſunt &
lux.ſ.rationis eſt reddita menti : ipſe turbidus
ideſt ahuc corpore turbatus & commotus tor
ſit acies oculorum ardentes ad mœnia:&reſpe
xit ad magnã vrbẽ rotis ſcilicet inter quas ſede
bat. Aũt ꝓ ſed ecce vortex.i.ingẽs cumulus flã
marũ & fumi. volutus flãmis.i. ꝑ flammas in
ter tabulata.ſ.turris quę quidam ſolaria vocãt
vndabat ideſt vndatim aſcendebat ad cœlum
& tenebat ideſt occupabat turrim : turrim di-
cit ſup.eam quam ipſe.ſ. turnus eduxerat tra-
bibus cõpactis & ſup. cui ſubdiderat rotas vt
transferri poſſit:& inſtruxerat altos pontes.i.
ſcalas quibus in ipſam deſcenderetur .& dixit
o ſoror iamiam inquit fata ſuperant.i. vincũt
me & violenter trahunt in mortem. abſiſte.i.
deſine morari:ſequamur quo deus & quo du-
ra fortuna vocat. Stat.i. placet & decretum eſt
mihi conferre Aenee.i. cũ Aenea manũ:& ſtat
pati morte quicqd eſt acerbũ. neqꝫ & non: & o
germana.i. ſoror tu nõ videbis amplius me in
decorẽ.i.exptem decoris & honoris:ſed oro ſi-
ne me furere añ.i.prius ꝙ moriar hũc furorẽ.ſ.
quo cõcepi cũ Aenea cõgredi. Dixit inꝗ Tur-
nus &dedit ocyus.i.celeriter aruis.i. in arua ſal
tum e curru:& ruit per tela & ꝑ hoſtes:& deſe-
rit ſororem.ſ.Iuturnam mœſtã : ac rũpit curſu
rapido agmina.ſ.hoſtium media:ac veluti cũ
ſaxũ auulſum vẽto ruit ꝑceps de vertice mon-
tis ſeu cum imber turbidus proluit.ſ. ipſum ſa
xum ſeu cũ vetuſtas ſublapſa ideſt quę clã al-
lapſa eſt annis.ſ.tacitis ſoluit.ſ.ſaxum fertur.ſ.
ſaxum magno actu.i. impetu.in abruptum.i.
in precipitiũ prius exeſum:exiſtens mons im-
probus.i.inſtar montis improbi qa nulli ꝑcit
qa exultat ſolo:inuoluens ſecũ & ſyluas &ar-
menta & vites.i.quicqd offendit : ſic Turnus
ruit ad muros vrbis ꝑ agmina diſiecta : ſup.ꝑ
eã partẽ vbi terra madet pluria.i. plurimũ ſan-
guine fuſo.& vbi aurę ſtridunt:haſtilibꝰ.ſ.miſ
ſis.& ſignificãt manu.ſ.idicium ſiſtẽdi : & in-
cipit

Iamqꝫ faces ad tecta volant:in te ora latini:
In te oculos referunt. muſſat rex ipſe latinus:
Quos gños vocet:aut ꝗ ſeſe ad fœdera flectat.
Præterea Regina tui fidiſſima dextra
Occidit ipſa ſua: lucemqꝫ exterrita fugit:
Soli pro portis meſapus & acer Atinas
Suſtentant aciem:circum hos vtrinqꝫ phalãges
Stãt denſæ:ſtrictiſqꝫ ſeges mucronibus horret
Ferrea:tu currum deſerto in gramine verſas:
¶ Obſtupuit varia confuſus imagine rerum — Poeta
Turnus: & obtutu tacito ſtetit:æſtuat ingens
Imo in corde pudor:mixto inſania luctu:
Et furijs agitatus amor: & conſcia virtus:
vt primũ diſcuſſe vmbre: & lux reddita mẽti eſt:
Ardentes oculorum acies ad mœnia torſit
Turbidus:eqꝫ rotis magnã reſpexit ad vrbem.
Ecce autem flammis inter tabulata volutus
Ad cœlum vndabat vortex:turrimqꝫ tenebat:
Turrim cõpactis trabibus:quã eduxerat ipſe
Subdiderat ꝗ rotas:põteſqꝫ inſtruxerat altos.
Iamiam fata ſoror ſuperant:abſiſte morari. — Turnus
Quo deꝰ & quo dura vocat fortuna ſequamur.
Stat cõferre manũ Aeneæ : ſtat qcqd acerbũ eſt
Morte pati:neqꝫ me ĩdecorẽ germana videbis
Amplius:hũc oro ſine me furere ante furorem
Dixit: & e curru ſaltum dedit ocyus aruis: — Poeta
Perqꝫ hoſtes per tela ruit:mœſtamqꝫ ſororem
Deſerit:ac rapido curſu media agmina rumpit.
Ac veluti montis ſaxum de vertice preceps
Cum ruit auulſum vento:ſeu turbidus imber
Proluit.aut amnis ſoluit ſublapſa vetuſtas:
Ferẽ in abruptũ magno mons improbus actu
Exultatqꝫ ſolo:ſyluas armenta viroſqꝫ
Inuoluens ſecum:diſiecta per agmina Turnus.
Sic vrbis ruit ad muros:vbi plurima fuſo
Sanguine terra madet : ſtridũtqꝫ haſtilibꝰ auræ:
Significatqꝫ manu : & magno ſimul incipit ore
Parcite iã Rutuli: & vos tela inhibete latini: — Turnus
Quecũqꝫ eſt fortuna mea eſt. me verius vnum
Pro vobis fœdus luere & decernere ferro.
Diſceſſere omnes medij:ſpaciumqꝫ dedere. — Poeta

¶ Implorans nomine Tur.ex multis rebus indicat pertur
bationẽ ꝙ feſtinãs venit ꝙ per hoſtes vulneratusqꝫ Turnũ — SER.
noie appellat:nam contumelia eſt noie ſuperiorem vocare
ſic in

ſic in Geor. Mater cyrene mr cũ pmiſiſſet te crudelem noie dicit: ſicut cõtra Aeolus ad Iunonẽ ait: Tuus o Regina qd optes Explorare labor. Turne in te ſupma ſal' miſerere tuo rũ. Oia q ſupra Iuturna dixerat oro iſta diſſoluit. Fulminat. æ. a. exaggeratio eſt ſic paulo poſt. Horrendumq; intonat armis. Minaẽ deiecturũ arces. qa dixerat Aequa ſolo ſumantia culmina ponã. Muſſat: modo dubitat: ꝑterea Regina qa occurrebat. Amatã ꝓ eius partibus niti. Soli ꝓ. p. cõtra illud ſunt alij q tecta manu defendere poſſunt varia con. ima. r. multiplici nũcio. Et obtutu va. taci. ſte. vultu & obtutus eſt ꝓprie vult': quẽ grçci dicũt προσωπον ꝓpter illud tu currũ deſerto in gramine ver. Inſania: qa in hoſtes ferebaẽ. Mixto. I. ꝓpter Amatç cognitã mortẽ. Diſcuſſç vmbrç: poſtq; mẽtis caligo diſceſſit: qd' ſequẽtia indicãt: & lux mẽti addita eſt. Turbidus plen' ꝑturbatiõis. Quã eduxerat ipſe qd' ei maiorẽ cedebat in dolorẽ. ſubdiderãtq; rotas quo poſſet trahi ad ea loca qbus hoſtis inſtabat. Quicqd acerbũ eſt morte pati aut qcqd morte acerbũ eſt morte placet pati hoc eſt ĩferna ſupplicia: vel q põt ſupbus hoſtis inferre: ſicut de Hectore legim'. Aut certe poſitiu' eſt ꝓ cõparatiuo. placet pati ſi qd ẽt morte acerbi' inueniẽ. Furere añ furorẽ Figura antiqua: vt ſeruitutẽ ſeruit dolet dolorẽ: & eſt ſenſus ſine me furere añ bellicũ furorẽ. ſ. priuſq; ad eũ veniã vt pugnã mente cõcipiã: & inſtructus furore in bella ꝓrumpã. Saxum de vertice pceps Cũ ruit. Cõparatio ipſa futurũ oſtendit euentũ Simul notandũ q; ſicut ſupra in ꝓlio: ita & nũc in comparatione ꝓfertur Aeneas: nã Turnũ parti cõparat montis: montibus ęquat Aeneã Auulſum vento: proprie. Nam & Turnus inuitus attrahitur ad bellum. Mons improbus: pars montis & εμφατικως dictum eſt ſic ſupra ait. Haud partem exiguam montis. Magno actu: magno impulſu. Vbi plurima fuſo ſanguine terra madet: hypallage eſt pro vbi plurimo ſanguine terra madet. Striduntq; haſtilibus aurę. Sic Homerus. Tela inhibete: cohibete: & eſt tranſlatio a nautis. Me verius vnum. Pro vobis fœdus luere verius iuſtius & ſenſus hic eſt. Iuſtius eſt me vnũ pro omnibus rupti fœderis pœnas exoluere.

cipit ſimul magno. i. magniloquo ore. Obrutuli pcite iã & vos latini inhibete. i. cõtinete the cis ſuis tela qnæcunq; fortuna eſt. ſ. reliqua: ea ſup. mea eſt: verius. i. iuſtius & equs eſt me vnũ i. ſolũ luere. i. ꝑſoluere aut purgare ꝓ vobis fœdus. i. violationẽ federis & diſcernere ꝓ vobis ferro. i. armis. ſ. cũ Aenea Oẽs medij. i. q prius erant in medio diſceſſere & dedere ſpacium ſcilicet Turno vt cum Aenea dimicet.

At pater æneas audito nomine turni
Deſerit & muros: & ſummas deſerit arces:
Præcipitatq; moras oẽs: opera omnia rumpit
Lætitia exultans: horrendũq; intonat armis:
Quãtus athon: aut q̃tus erix: aut ipſe coruſcis
Cum fremit ilicibus: quantus gaudetq; niuali
Vertice ſe attollens pater appẽninus ad auras:
Iam vero & Rutuli certatim: & troes & omnes
Conuertere oculos rutuli: quiq; alta tenebant
Mœnia: quiq; imos pulſabant ariete muros.
Armaq; depoſuere humeris: ſtupet ipſe latinus:
Ingentis genitos diuerſis partibus orbis
Inter ſe coijſſe viros & cernere ferro.
Atq; illi vt vacuo patuerunt æquore campi:
Procurſu rapido coniectis eminus haſtis
Inuadunt Martem: clypeis atq; ære ſonoro.
Dat gemitũ tellus: tum crebros enſibus ictus
Congeminant: fors & virtus miſcenẽ in vnum.
Ac veluti ingenti ſyla ſummove taburno
Cum duo conuerſis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt. pauidi ceſſere magiſtri.
Stat pecus omne metu mutũ. muſſantq; iuuẽce
Quis pecori impitet: quẽ tota armẽta ſequãẽ:
Illi inter ſeſe multa vi vulnera miſcent:
Cornuaq; obnixi infigunt: & ſanguine largo
Colla armoſq; lauãt: gemitu nem' oẽ remugit.
Haud aliter tros æneas: & Daunius heros
Concurrũt clypeis ingẽs fragor æthera cõple
Iuppiter

ASCEñ.

¶ At pater Aeneas. Recitat congreſſum Turni & Aeneæ in quo Turnus gladio effracto in fugam verſus eſt: ſed non effudit penitus vt ſequentia docebunt. Cum vero. Donatus deſit.

Ordo.

¶ Ordo eſt. At ideſt ſed Aeneas pater ideſt vir paterna veneratione propter pietatem & maieſtatem dignus & ſimul deſerit muros: & deſerit ſummas arces quas ſcilicet expugnabat: deſerit dicit audito nomine turni ideſt cum omnes clamarẽt: eccum Turnum turnus adeſt pater: & præcipitant omnes moras & rumpit. ideſt interrumpit & pretermittit omnia opera ideſt omnis conatus incœptos exultans ideſt tripudians letitia ideſt pre lętitia: & intonat armis ideſt armatus & in ipſis armis horrendum ideſt horrende & horribiliter exiſtens ſcilicet tantus ideſt tantum eminens: quantus athon mons ille macedonię thracie imminens ad mare egeum tante altitudinis vt vmbras ſuas in lemnum vſq; portẽdat: aut quantus eryx mõs ille ſicilię aut quantus ipſe Appẽninus pater. i. princeps montium: quia in principe terra videlicet italia: ſup. eſt cum fremit. i. fremitum facit ilicibus coruſcis ideſt coruſcantibus & gaudet vertice niuali ideſt niuibus tecto attollens ideſt erigens ſe ad auras ideſt ad altum aerem hoc eſt tantum eminebat Aeneas inter ceteros bellatores quantum montes in ſuis locis inter vicinos colles. Vero ꝓ ſed: aut iam vero ideſt ad verum & pro vero hoc eſt præcipue iam & rutuli & omnes troes cõuertere ideſt ſimul verterunt in ſuum quiq; ducem oculos certatim. i. cum certamine & emulatione: conuertere dico oculos omnes rutuli quiq; ideſt & qui tenebãt ideſt defendebant alta mœnia videlicet latini quiq; ideſt & qui videlicet troes & ethruſci. pulſabant muros imos ideſt euertere e fundamentis conabantur muros ariete ideſt tali inſtrõ & machina bellica in morẽ arietis fronte ferietĩ. & depoſuere arma humeris: vt q ius & officiũ bellandi ad duces ſuos referrent. Ipſe latinus ſcilicet rex & cuius maxime intererat: ſtupet viros ingẽtis. i. ſine exẽplo magnos quaſi extra conſuetum genus hominum genitos diuerſis partibus orbis quia Turnum in europa & Aeneã in aſia coijſſe inter ſe & cernere. i. decernere ferro ideſt

ro.i.armis. Atq; illi.ſ. viri Turnus & Aeneas:
vt.i.poſtq̄; campi.i.loci capaces patuere: ęquo
re.i.equo ſpacio vacuo.ſ.hoibus inuadūt.i.au-
ſpicant & ineunt martem.i.pugnā virilem: pro
curſu.i.curſu lōge incœpto rapido.i. feſtino &
hoc haſtis coniectis eminus.i. delonge mani-
bus inuadūt dico clypeis atq; ere ſonoro .i.cū
ſonoritate clipei atq; ceterorū armorꝵ Tell' dat
gemitum.ſ.ex ſonitu armorū & ꝑcurſu pedū
tū .i.deinde poſtq̄; cōgreſſi ſunt ipſi congemi-
nant enſibus crebros ictus fors.i.alea & dubius
exitus belli.& virt'.ſ.militaris miſcent in vnū
i. quicqd fortuna aut virtus poterat imparti-
tum eſt pugne. Ac veluti cū duo tauri incurrūt
i.incurſu ineunt inimica prelia frontibus con-
uerſis.i.contra ſe inuicē verſis ſup.'in ſila mon
te illo lucanię: ve pro vel: in Taburno monte il
lo'campaniæ ſummo ideſt altiſſimo: aut in al-
tiſſima ei' parte vbi planiciem habet tūc ſup.
magiſtri.ſ. pecoris pauidi ceſſere & omne pe-
cus.ſ.reliquum.i.totum armentū: ſtat mutū.i.
tacitum & ſtupefactū metu.i.pre horrore tan-
ti certaminis: & iuuēce muſſant.ideſt dubitant
tacite

¶ Iuppiter ipſe duas æquato examine lances
Suſtinet: & fata imponit diuerſa duorum:
Quē dānet labor & quo vergat pondere lætū.

¶ Quantus athon: hęc eſt vera lectio. Nā ſi athos legeris
os breuis eſt & verſus nō ſtat. Athon aūt dici actūs īdicat.
Nā hūc Athona facit ſicut Apollō Apollona. Q đ aūt He
rodot' hūc Athon & hūc Apollon dicit atticę declinatiōis
eſt. Athon aūt mons eſt thracie adiacēs circa lennon īſulā.
Niuali vertice ſe attollēs. Pater appœnin' ad auras mōs eſt
Italię de hoc Luca. Nullo quoq; vertice tell' Alti' intuit ꝑ
piorq; acceſſit olympo. Troes & oēs: gręce declinauit: vn̄
breuis eſt es ſicut ſupra troes agunt. Armaq; depoſuere hu
meris: vel ſpectaturi vel defeſſi. Inter ſe coiſſe viros & cer
nere ferro v'a & antiqua eſt hæc lectio. Nam Enniū ſecut'
eſt: qui ait. Olli cernebant magnis de rebus agentes: &
item ferro non auro vitam cernamus vterq;: poſteritas
cœpit legere & decernere ſecundum quam lectionem ſy-
nalipha opus eſt excluſo os vt ſit inter ſe coiſſe vir. &
decernere ferro. Fors & virtus miſcentur in vnum. Ca-
ſus in Turno: virtus in Aenea. Nam in bello etiam ca-
ſus plurimum valet: Cicero in Miloniana: Adde caſus ad-
de incertos

de incertos exitus martemq; cōmunem. Ac veluti ingen-
tem ſyla ve taburno: ſyla mons & ſylua eſt lucaniæ: ta-
burnus mons campaniæ. Salluſt. De fugitiuis in ſylua ſy-
la fuerunt: vnde peſſime quidam ſyluam legunt quia pro
prium appellatiuo exequari non poteſt: vnde proprium
Magiſtri: bene iunxit. Pauidi ceſſere magiſtri: proprie magiſtri ſunt
Paſtores. militum: paſtores pecorum ſed reciprocæ ſunt inter ſe iſtę
tranſlationes. Nam ductor militum paſtor vocatur vt di-
ximus ſupra & magiſtros pecorum dicimus Cice. Quem
magiſtrum pecoris eſſe dicebāt. Muſſantq; iuuen. dubitāt
ſic ſupra muſat rex ipē lati. Iuppiter ipſe duas æquato exa
mine lances: aut poetice dictum eſt & ratione caret: nam:
Iuppiter ignorare non poterat: aut certe illud querit quis
ſibi de Turno & Aenea mortis afferat cauſam: nam dicūt
phiſici mortem minime ad eum pertinere: nam bona tan-
tum præſtat nec ad eum quę ſunt mala pertinēt: vnde Ci-
cero in offi. ait ſed quia nocere deos non putant his exce-
ptis homines hominibus obeſſe plurimum arbitrantur.
Tamen ſciendum locum hunc a Vergilio ita fuiſſe tranſ-
latum: vt in home. lectus eſt Examine: examen proprie
eſt filum quo trutina regitur. Damnet labor: liberet vt Dā
nabis tu quoq; votis. Vergat pondere lętum: bene vergat
nam morientes inferos petunt.

Emicat hic (impune putans) & corpore toto
Alte ſublatum conſurgit Turnus in enſem:
Et ferit: exclamant troes: trepidiq; latini.
Arrectæ amborum acies. at perfidus enſis
Frangitur: in medioq; ardentem deſerit ictu
Ni fuga ſubſidio ſubeat: fugit ocior euro:
Vt capulum ignotū dextrāq; aſpexit inermem:
Phama eſt pcipitē cū primū in prælia iunctos
Conſcendebat equos: patrio mucrone relicto:
Dum trepidant ferrū aurigæ rapuiſſe metiſci
Idq; diu dum terga dabant pallantia teucri
Suffecit poſtq̄ arma dei ad vulcania ventum
Mortalis mucro: glacies ſeu futilis ictu
Diſſiluit: fulua reſplendent fragmina harena:
Ergo amēs diuerſa fuga petit æquora turnus:
Et nunc huc deinde huc incertos īplicat orbes:
Vndiq; enim denſa teucri incluſere corona.
Atq; hinc vaſta palus hinc ardua mœnia cingūt
Nec minus Aeneas (q̄q̄ tardante ſagitta
Interdū genua impediunt curſumq; recuſant)
Inſeqtur trepidiq; pedem pede feruidus vrget
Incluſum veluti ſi quando in flumine nactus
Ceruum: aut puniceæ ſeptū formidine pennæ
Venator: curſu canis & latratibus inſtat
Ille autem inſidijs & ripa territus alta:
Mille fugit refugitq; vias: at viuidus vmber
Hæret hiās: iamiāq; tenet: ſimiliſq; tenenti
Increpuit malis: morſu qelufus ināni eſt.
Tum vero exoritur clamor: ripæq; lacuſq;
Reſponſant circa: & cœlū tonat omne tumultu
Ille ſimul

tacite immurmurantes: quis. i. vter illorum im
peritet. i. p̄dominet̄ pecori: & quē. i. vtrū illorū
tota armēta ſequant̄ illi. ſ. tauri cōcertātes: mi-
ſcēt iter ſeſe vulnera. i. mixtim inferūt vulnera
multa vi & ipſi obnixi. i. obnitētes: infigūt cor
nua & lauant colla & armos. i. humeros largo
ſanguine & oē nem⁹: remugit. i. reboat aut re-
ſonat gemitu. ſ. ipſorū: haud. i. non aſr hoc eſt
conſilr: Aeneas tros. i. Troianus a Troe ortus
& heros Daunius: ideſt Dauni filius Turnus
concurrunt clypeis & fragor ingens complet
ęthera. Iuppiter ipſe: ſcilicet fatorum conditor
ſuſtentat duas lances: ſcilicet libre aut trutinę:
examine: ideſt haſta aut virga ſeu lingua qua
de pondere diſcernit̄: ęquato. ideſt in equali di
ſtantia tento ideſt diu facit ambiguā vter vi-
cturus ſit: & imponit. ſ. trutine equali. diuer-
ſa fata amborum. quia alter victurus alter vin
cendus erat: ſuſtinet dico lances. i. dubiū facit:
quem. i. vtrum eorū labor. i. cōnixus & ſtudiū
damnet. i. liberet ſecundū Seruiū. Sed illud dā
nabis tu quoq; votis ſignificat obnoxium fa-
cies: vñ dici poſſet: quē labor. i. penuria morta
litatis & periculū bellādi damnet. ſ. ad mortē
& quo pōdere. i. qua vi & violētia lętū. i. mors:
vergat. i. ad exitū tendat & p̄mat laborantē. ASCEn.
¶ Emicat hic &c. Docet quō Turnus quē vbi
q; audacem induxit capta oportunitate q̄ im-
pune ſperauit Aeneā poſſe ferire totis viribus
in ipm cōſurrexit validiſſimū ictum daturus.
quo niſi Aeneas diuinis armis munitus fuiſſet
ſi ille paternum gladiū habuiſſet: potuit totū
interfecuiſſe: ſed qa caſu aut p̄cipitatione gla-
dij mortali manu fabricatū in diuina arma to
tis viribus contuderat fregit ipm atq; ſtupefa-
ctus ſe in fugam dedit: quem quanta maxima
poteſt celeritate conſequitur Aeneas. Vnde
¶ Ordo eſt (nihil enim habetur donati) turn⁹ Ordo.
emicat. i. eminenter agit ſeſe hic. i. hoc loco &
tpe hoc eſt rebus ſeſe hoc modo habētibus: pu
tans impune. i. ſine periculo & punitione poſ-
ſe ferire: cum Aeneam ſeſe percuſſibilem exhi-
bere videret: & cōſurgit toto corpore in enſem
ſublatum. i. ſurſum latum alte. & ferit. i. percu-
tit Aeneā troes exclamant vt. ſ. ſibi caueat de-
inceps Aeneas: & latini trepidi. ſ. pre anxieta-
te verentes haud impune fore q; ſic Aeneam fe
riret: etiam ſupple exclamant: acies amborum
ſunt arrecte. i. attētiores effecte: cum ambe ſpe
rarent & timerēt: at. i. ſed enſis pfidus. i. fidem
domino violans frangitur & deſerit. ſ. Turnū
ardentem. i. ardenter percutientem: in ictu me-
dio. ideſt priuſq; totas vires ictui adhibuiſſet:
quia qui cum timore percutit retrahit manum
q vero audacter & affectate adhibet vires do-
nec penetret deſerit dico. i. deſtituit: ni. i. niſi fu
ga. i. profugium: ſubeat. i. ſuccedat: ſubſidio. i.
ad ſubſidium. fugit igit̄ ocyor. i. velocior eu-
ro vēto rapidiſſimo: vt. i. poſtq; aſpexit capu-
lū. i. manubriū gladij ignotū. i. incognitum &
alterius gladij q; ſui & dextrā inermem. i. ſine
gladio cū effractus eſſet ſoluſq; capulus remā-
ſiſſet in manu. Fama eſt Turnum p̄cipitem cū
i. quādo conſcendebat primū equos iunctos in
prelia. i. ad currum iam prelij ineundi rapuiſſe
ferrum. i. gladium ferreū metiſci aurige & hoc
patrio. i. paterno gladio quē vulcanus Dauno
fecerat relicto dum. i. interea dum ſui. ſ. trepi-
dant. i. feſtinātei vrgēt. Et id. ſ. ferrum ſuffecit
i. ſatis fuit diu dum. i. q;diu aut donec. Teucri
dabāt terga pallātia. i. oberrātia in variā fugā
ſed ſup. poſtq̄ vētū eſt ad arma vulcania dei. i.
a deo

Ille ſimul fugiens rutulos ſimul increpat oẽs
Noĩe quẽq; vocans: notumq; efflagitat enſem.
Aeneas contra mortem præſenſq; minatur
Exitium ſi quiſq; adeat: terretq; trementes:
Exciſurum vrbem minitans: & ſaucius inſtat
Quinq; orbes explent curſu totidẽq; retexũt
Huc illuc: nec eñ leuia aut ludrica petuntur
Præmia: ſed Turni de vita & ſanguine certant.

a deo vulcano fabricata ipſe mucro mortalis.i. mortali manu fabricat⁹ diſſiluit ideſt in diuerſa ſaluit aut ſaliuit ictu ſcilicet dato: ceu ideſt quemadmodum glacies futilis ideſt quæ cito funditur & rumpitur cum adhuc tenuis ſit: & fragmina ſcilicet enſis aut glaciei aut potius vtriuſq; reſpondent in harena fulua. Ergo q̃a ſcilicet d extram inermem habebat ipſe Turnus amens ideſt ſine mente: petit fuga ideſt p̃ fugam: diuerſa equora ideſt diuerſa loca ęquoris ideſt campi plani & implicat ideſt implicãdo facit incertos orbes ideſt gyros & excurſus nunc huc deinde huc. Nam non potuit euadere neq; excurrere: enim pro quia: Teucri incluſere ſupple eum vndiq; ideſt ex omni parte corona.i. cetu circũcingente: denſa.i. denſe ſtãte atq; pal⁹ vaſta.i. valde ampla cingit ſup. hinc i. ex vna parte & mœnia ardua cingunt hinc.i. ex alia parte. Nec minus.i. & eque acriter Aeneas. inſequitur.ſ. Turnum & ipſe feruidus.i. feruenter inſtans vrget pede.ſ. ſuo pedẽ.ſ. Turni trepidi.i. trepidanter aufugientis. Inſequitur dicit q̃q; genua impediunt & recuſant, interdum curſum & hoc ſagitta.i. vulnere ſuſcepto per ſagittam tardante. ideſt immorante & grauante. Vnde ſequitur, q̃ non erat ad plenũ ſanatus: dat autem exemplum dicens. Inſequitur ſup. veluti ideſt quemadmodum: ſi venator nactus.i. adeptus & qui acquiſiuit quãdo ideſt aliq̃n ceruum incluſum.ſ. canibus aut retibus in flumie.i. cũ eſſet in flumine aut ſeptũ ideſt circundatum: formidine penne puniceę. ideſt aquilarum inſectantiũ quibus penne puniceí ſunt coloris aut formidine pẽne puniceę ad terrorem perticis aut chordis affixe canis.ſ. venaticus inſtat.ſ. curſu & latratibus: aũt p̃ ſed ille.ſ. ceruus ſic circundatus territus inſidijs & ripa alta quam veretur ſuperare non poſſe q̃n deprehendatur a canibus fugit & refugit mille vias ac canis vmber ideſt tuſcus (apud quem plurime ſunt fere pingues vt innuit Perſius dicens defenſis pinguibus vmbris) viuidus ideſt acer & agilis. heret.i. continuo perſequit̃ & pſe uerat hians.i. inhiãs inhiãdo incũbens & tenet Iam iamq;.i. p̃ximus eſt vt teneat & ſemp tenturũ ſe ſperat: & ipſe ſimilis tenenti increpuit.i. crepitum dedit malis.i. maxillis q̃bus mordere ſperabat iã elapſum: vnde ſequit̃ & deluſus eſt morſu inani.i. nihil inter dentes offendenti. Tum vero.i. ſed tunc maxime exoritur clamor.ſ. cũ Turnũ Aeneas tenere videretur & ripe & lacus reſponſant ideſt frequenter rñdent & ſonitũ referunt circa.i. p̃ circuitũ: & omne.i. totũ cœlũ.i. tot⁹ aer tonat tumultu. Ille ſimul fugiẽs increpat.i. obiurgat ob inertiã & iprudentiã q̃a gladiũ nõ afferrẽt etiã nõ admoniti oẽs rutulos vocãs quẽq;.ſ. in quo ſpem haberet noĩe.ſ. ſuo q̃a q̃ multis timidis aut inuidis impat nemini imperaſſe videt̃ ſi ſeorſum neminẽ noĩat & eflatigat, enſem notũ.ſ. paternũ quo in plijs ſepe vſus erat. Aeneas cõtra.i. ecõuerſo minat̃ mortẽ & exitiũ p̃ſens: ſi quiſq; adeat.i. accedat Turnũ & terret.ſ. oẽs tremẽtes minitãs ſup. ſe exciſurũ vrbẽ: & ipſe ſaucius.i. q̃uis ſaucius.i. vulneratus ſagitta imiſſa tñ: inſtat.i. inſtanter pſequit̃ turnũ: ipſi ergo alter fugiẽdo, & alter perſequendo explent curſu. i. percurrunt q̃nq; orbes.i. gyros: & retexunt.i. replicant totidẽ.ſ. currentes huc illuc nec eñ.i. nã non leuia aut ludrica p̃mia petunt̃: ſed certant de vita & ſanguine turni non aũt Aeneę: quia tantiſper dũ turnus inermis erat non potuiſſet necem inferre.

ℂTrepidiq; latini: aut qui lęti eſſe debuerũt ſed nimia Aeneę oſtendit̃ virtus. Nãq; naturale eſt vt ſocijs timori ſit inferioris audacia: vñ nunc latini ſunt territi ex eo q̃ ſupiorem ferire auſus eſt Turnus. Vt capulũ ignotũ dextramq; aſpexit inermem. locus hic totus ad gloriam Aeneę pertinet. Nãq; id agit vt non videat̃ turn⁹ armorũ vilitate ſupatus: vñ ei reddit̃ gladius quo etiã cũ diuinis armis ab Aenea poſſit extingui Patrio mucrone relicto: quo fuerat ante vſus pater Daunus. Sane patrio modo paterno ſignificat: nã Dauni fuerat gladius. vnde eſt illud. Enſem quem Dauno ignipotens deus ipſe parenti fecerat Alias patriũ a patria eſt deriuatiuũ. Mortalis mucro: mortali manu fact⁹ Vndiq; eñ denſa Teucri incluſere corona ſtrata gẽma eſt: nã poſtq̃ Turnũ videre fugere Troiani clauſere loca p̃ quę euadere poterat. Curſumq; recuſant: retardant.ſ. genua: q̃ impediebat vulnus illatũ ſagitta. ſane pite facit, vt gladio nõ vtat̃ Aeneas: ſed haſta eminus ſupare cõtendat q̃a impediente vulnere nec ſeq poterat: nec in ictũ cõſurgere: vñ eſt. Hic gladio fidens. Hic acer & ardu⁹ haſta. Incluſum flumine comparatio Apollonij puniceæ ſeptum formidine pennę. Luc. Claudit odorate metuentis aera pennę. Venator canis pro venaticus Inſidijs pen.ſ. Viuidus vmber: acer Vmbria rimus thuſcus: nam vmbria pars eſt thuſcie. Iam iamq; te. ita vt videtur intuentibus & hi duo verſus de verbo ad verbum ſunt tranſlati de Apollonio. Increpat omnes obiurgat incuſat vt ęſtatem increpitans feram. Efflagitat enſem cum clamore depoſcit Terretq; trementes: quis enim ſaucius non timeret inſtantem cum eum integer fugeret. Ludicra pe. vilia digna ludo. SER.

ℂForte ſacer fauno folijs oleaſter amaris
Hic ſteterat nautis olim venerabile lignum:
Seruati ex vndis vbi figere dona ſolebant:
Laurenti diuo & notas ſuſpendere veſtes.
Sed ſtirpem teucri nullo diſcrimine ſacrum
Suſtulerant: puro vt poſſent cõcurrere campo.
Hic haſta Aeneæ ſtabat: huc impetus illam
Detulerat fixam & lenta radice tenebat.
Incubuit voluitq; manu conuellere ferrum
Dardanides

DONA. ℂForte ſacer. Vt varietate delectet inducit varios euentus narratq; Aeneam haſtam ſuam ſtipiti ac trunco oleaſtri infixã recipere nõ potuiſſe: donec Turno allato gladio per Iuturnã indignata Venus ipſam diſſoluit ac nato accõmodauit: quo facto ipi ambo iã telis inſtructi ad acriorem pugnã ſe ſe accingũt: vnde nihil quidem eſt donati.
Ordo. ℂOrdo autẽ eſt Oleaſter ideſt olea ſilueſtris imitator oleę ſacer.i. ſacratus fauno. ſcilicet deo ſilueſtri: amaris folijs.i. habens frondes amaras: ſteterat forte.i. a caſu hic.i. hoc loco: non quia a caſu ſtetit: ſed q̃a p̃ter opinionem & a caſu ad illam arborẽ æneas haſtam fixerat quę erat ſacra Fauno ſteterat ergo hic exiſtẽs olim ſcilicet priuſq̃ teucri ſuſtulerant lignum venerabile nautis ideſt antiqua

veneratione

Dardanides:teloq́ ſequi quē prendere curſu
Non poterat:tum vero amens formidine Turnus
Turnus. Faune præcor miſerere inquit: tuq́ optima ferrū
Terra tene:colui veſtros ſi ſemper honores
Quos contra Aeneadæ bello fecere prophanos
Poeta. Dixit:opemq́ dei nō caſſa in vota vocauit.
Namq́ diu luctans lentoq́ in ſtirpe moratus
Viribus haud vllis valuit diſcludere morſus
Roboris Aeneas:dum nititur acer:& inſtat.
Rurſus in aurigæ faciem mutata Metiſci
Procurrit:fratriq́ enſem dea Daunia reddit.
Quod venus audaci Nymphæ indignata licere
Acceſſit:telumq́ alta ab radice reuellit.
Olli ſublimes armis animiſq́ ræfecti:
Hic gladio

veneratione & religione cultū,a nautis:vbi ideſt ad quā ipſe naute ſeruati ex vndis:ſolebant figere dona.ſ.votitia diuo laurēti ſcilicet Fauno & ſuſpēdere veſtes notas.in quibus ſcilicet ſeruati erant ſed Teucri ſuſtulerant.i.amouerāt nullo diſcrimine.i.ſine diſcretione religiōis neſciētes arborē ſacrā eſſe ſtirpem.i.radicē arboris: ſacrū.ſ.Fauno vt poſſint cōcurrere cāpo puro.i.plano & ſine ipedimēto &arborū aſperitate:haſta Aenee ſtabat hic.i.ad huius arboris radicē.īpetus detulerat illā fixā huc.i.ad hāc radicē:& tenebat radice lenta.i. tarda ad remittendum qd' tenebat hoc ē tenaci:Dardanides.i.Dardani nepos licet multo interuallo Aeneas incubuit.i.innixus eſt &voluit cōuellere ferrum.i.haſtā ferratā aut ferrū,haſte: manu.ſ. ſua & voluit ſequi telo.i.iaculo quod a longe mitti poſſet:ſup.eū:quē nō poterat prendere curſu.ſ.Turnū.verum pro ſed:Turnus amens formidine:inquit tum.i.tūc:aut tum vero ideſt tunc præcipue:o Faune ego precor:miſerere ſcilicet mei:& tu o terra opti-

 ma tene

ma tene ferrū.ſ.haſte:ſi ego colui ſemp vr̄os honores q̄s.ſ.honores æneade.i.ſocij adherētes Aeneę:fecere ꝓphanos.i.ꝓcul a phano.i. tēplo:hoc ē reprobādos & dijs indignos bello.i.p facin⁹bellicū.Dixit.ſ.Turn⁹ & vocauit opē.i.auxiliū dei ī vota n̄ caſſa.i.nō caſſāda ſed ratificāda.Nāq; æneas luctās.i.luctatus diu:& morat⁹.i.immorat⁹ in ſtirpe lēto: haud.i.nō valuit diſcludere.i.apire vllis viribus morſ⁹arboris.i.recipe haſtā quā mordicus tenebat terra dū.ſ.Aeneas acer nitit̄& inſtat:dea Daunia.i.Iuturna Dauni regis filia ꝓcurrit mutata rurſus in faciē.i. facturā & effigiē:metiſci aurige.& reddit fratri enſem:qđ.i.quā rem Ven⁹indignata.i.egre ferens:licere.i.q; liceret & pmitteret: Nymphe audaci.ſ. Iuturne(vt fratris ſiſ is dicat vel ob factū:vel qa Ioui concūbere auſa eſt: nam audaces virgines ſtupratas dicūt)acceſſit & reuellit tellū.i.haſtā Aeneę:ab alta.i.ꝓfunda radice: olli.i. & tunc illi.ſ. Turnus & Aeneas refecti.i.inſtaurati armis & animis: hic.ſ.Turnus fidēs gladio:hic.ſ. æneas acer & ardu⁹.i.elatus & ſupb⁹haſta:inſiſtūt anheli.i.anhelātes cōtra certamīa Martis:aut inſiſtunt contra.i.cōtra ſtant certamine Martis anheli:ideſt tali certamine quale Mars anhelans ideſt maxime annitens edere ſolet.

Hic gladio fidens:hic acer & arduus haſta:
Inſiſtunt contra certamina Martis anheli.

¶Sacer oleaſter:fere omnia latina arborum nomina generis ſunt fœminini exceptis paucis:vt hic oleaſter: hoc ſiler. Velgilius moler ſiler:item hoc buxum: licet & hæc buxus dicatur:Nam ſuperfluam quidam volūt facere diſcretiōem:vt Hæc buxus de arbore dicamus: Buxum vero de ligno compoſitum:Legimus enim in Vergilio de tibijs Buxuſq; vocat berecinthia matris Ideæ: itē cū de arborib⁹ loq̄ret̄ ait:Et torno raſile buxum. Venerabile lignū:antiquā arborē voluit exprimere. Vbi figere dona ſolebant proprie: vt Aut ſacra ad faſtigia fixi.Nullo diſcrimine:ſine intuitu religionis.Fixā lenta radice tenebat plenum eſt: quam radix fixam tenebat. Ferrū terra tene:ꝓ tellus elemētū ꝓ dea poſuit.Nō caſſa in vota:non ad inania vota ꝓſpicit auxilium.Luctans moratus luctatus & moratus erat integrum.qđ vitauit ꝓpter ομεοτελευτου.Rurſus in aurige faciem mutata metiſci:κατατοσιωσωμενου intelligimus Iuturnam in numem reuerſam poſtq̄ currus reliquit. Audaci nymphæ indignata licere:vt ſupra diximus vbicūq; inducit nitentē aliquē ſine affectu audacē dicit.Armis animiſq; refecti:refecti ſicut armis ita & aīs.Namq; armoꝝ inopia animi ante vtriuſq; torpebant.Certamina martis anheli:alij certamine legūt vt ſit ſenſus:adſiſtunt cōtra ſe Martis anheli certamine. SERVI. Nomina arborū. Audax.

Iunonem interea Rex omnipotentis Olympi:
Alloquitur:fulua pugnas de nube tuentem.
Quæ iam finis erit coniunx: quid deniq; reſtat: Iuppiter
Indigetem Aeneam ſcis ipſa & ſcire fateris
Deberi cœlo:fatiſq; ad ſydera tolli.
Quid ſtruis: aut qua ſpe gelidis in nubibus heres:
Mortalin decuit violari vulnere diuum.
Aut enſem(quid enim ſine te Iuturna valeret)
Ereptum reddi Turno:& vim creſcere victis:
Deſine iam tandem:præcibuſq; inflectere noſtris.
Nec te tantus edat tacitam dolor:& mihi curæ.
Sepe tuo dulci triſtes ex ore coruſcent.
Ventum ad ſupremum eſt:terris agitare vel vndis
Troianos potuiſti:infandum accendere bellum:
Deformare domum:& luctu miſcere hymenæos
Vlterius tentare veto: ſic Iuppiter orſus. Poeta.
Sic dea ſubmiſſo contra Saturnia vultu.
Iſta quidē quia nota michi tua magna voluntas Iuno.
Iuppiter:& Turnum & terras inuita reliqui.
Nec tu me aerea ſolam nūc ſede videres
Digna indigna pati:ſed flammis cincta ſub ipſa
Starem acie:traheremq; inimica ī prælia Teucros.
Iuturnam miſero fateor ſuccurrere fatri:
Suaſi:& pro vita maiora audere probaui:
Non vt tela tamen:non vt contenderet arcum:
Adiuro ſtygij caput implacabile fontis:
Vna ſuperſtitio ſuperis quæ reddita diuis.

¶Iunonē interea.Recitat modo alloquium Iouis & Iunonis de certantiū cōditiōe diſceptantiū in quo promiſſa Iouis ī pṙio ad Venerem facta cōplent̄.Nam aſpera Iuno cōſilia in meli⁹ referet:cōtenta hoc ſolo q; latini priſtinū nomē & patriū ſermonē retineant: qđ qa tpib⁹ poete fuit:ne Aeneas nō cēſeat̄ verus victor dicit deoꝝ volūtate effectū vt victis neq; nomē neq; ſermonē mutaret: licet ab eo ſit deductū gen⁹ latinū.i.qđ poete tēpeſtate latinū erat nam cōfirmādo priſcū nomen quaſi de nouo inſtituit:ſicut viſum eſt in ꝓhemio illic:gen⁹ vnde latinū Albaniq; patres atq; alte mœnia rome Ordo aūt eſt Rex olympi oīpotētis.i.in quo eſt ipe oīpotēs.ſ.Iuppiter(niſi forte meli⁹ legam⁹ oīpatētis dicitur em̄ q; ſit totus ſplendidus) alloquit̄ interea Iunonē tuētem.i.inſpicientem pugnas.ſ.Turni & Aeneę:de nube fulua.i.de nymbo ī aere.ſuſpēſo. O cōiunx q̄ finis erit iā.i.tādē: deniq; qđ reſtat.i. reliquū eſt.niſi.ſ.vt iuxta fata vincat̄ Turn⁹ & vincat Aeneas: tu ipſa ſcis & fateris ſcire: Aeneam deum indigetē.i.in dijs agētē & nulli⁹ egentē deberi cœlo.i.futurum eſſe in cœlo poſt victoriam:& tolli.i. erigi:fatis ideſt per fata aut ſecundū fata ad ſydera vnde in primo.Sublimēq; feres ad ſydera cœli. Magnanimum Aeneā.Quid ſtruis.i.moliris & conaris cōtra fata:aut qua ſpe heres in nubib⁹ gelidis.i.quid hic expectas Mortalin.i. mortali ne hoc eſt nunqđ decuit:diuū.i.deum futurum:violari.i.ledi vulnere.i.telo:mortali ideſt a mortali immiſſo: aut quo mortales vulnerari debeant.aut nunqđ decuit enſem ereptū reddi:nō eundē ſed alterū: aut ereptū dicit qa fatoꝝ violētia neglectum reddi in quam:Turno & ſi dicat Iuno quid mihi id imputes: Rūdit Iuppiter per parentheſim quaſi dicat tibi imputo em̄ pro qa: quid valeret Iuturna ſine te.q.d.nihil poſſe ſignificet.Et nūquid decuit: vim ideſt virtutē & vires creſcere victis.i.qa iam victi erant. Deſine iam tandem & inflectere aut reflectere.i. Ordo.

Et nunc

Et nūc cedo equidē:pugnaſqꝫ exoſa relinquo
Illud te nulla fati quod lege tenetur
Pro latio obteſtor:pro maieſtate tuorum:
Cū iam connubijs pacem felicibus eſto
Cōponent:cū iam leges & federa iungent:
Ne vetus indigenas nomen mutare latinos
Neu Troas fieri iubeas:Teucroſqꝫ vocari:
Aut vocem mutare viros:aut vertere veſtes.
Sit latium:ſint Albani per ſæcula reges:
Sit romana potens Itala virtute propago:
Occidit:occideritqꝫ ſinas cum nomine Troia.
Poeta. Olli ſubridens hominū rerumqꝫ repertor:
Iuppiter. Es germana iouis Saturniqꝫ altera proles.
Irarum tantos voluis ſub pectore fluctus:
Verum age & inceptum fruſtra ſubmitte furorem.
Do quod vis:& me victuſqꝫ volenſqꝫ remitto:
Sermonē Auſonij patrium moreſqꝫ tenebunt:
Vtqꝫ eſt nomen erit:cōmixti corpore tantum
Subſident teucri:morem rituſqꝫ ſacrorum
Adijciam:faciamqꝫ oēs vno ore latinos.
Hinc genus auſonio mixtū qđ ſanguine ſurget
Supra homines:ſupra ire deos pietate videbis.
Nec genus vlla tuos æque celebrabit honores.
Poeta. Annuit his iuno:& mentem lætata retorſit
Interea excedit cœlo:nubemqꝫ relinquit.

SERVI. ¶Fulu ađ nūbe:de aere elemēto ſuo:Quæ iā finis erit cōiūx qd deniqꝫ reſtat Indigetē æneā.Deniqꝫ verba iſta q̃ſi iā tediātis ſunt ob lōgā Iunonis iracundiā.vnde & paulopoſt ait.Deſine iā tandē p̃cibuſqꝫ reflectere nr̄is. Dij indigetes. Indigetē æneā:Scis ipa ſubaudi foræ:& īdigetes dij duplici rōne dicunť.vł ſcđm Lucretiū:ꝙ nulliꝰ rei egeāt: Qui ait Nihil indiga cure.Vel certe indigetes dij ſunt ex hoībꝰ facti:& dicti īdigetes q̃ſi ī dijs agētes.Mortalin decuit violari vulnere diuū.nō letali:ſed aut q̊ mortales laborāt aut a mortali illato.Diuū aūt ſubaudi futurū.Quid ei ſine te iuturna valeret:parēthesis ē:Poterat ei excuſare ſe iuno nil ſe feciſſe cōmemorās:Sed eā auctorē fuiſſe iuppiter dicit ꝓpť illud Auctor ego audiēdi.Deſine iā tādē p̃cibuſqꝫ iflectere nr̄is:ſingula ꝓnūciāda ſūt.Nec te tātꝰ edat tacitā dolor.ſ.deſine odijs vrgere troianos:Sane edo edis edit integrū verbū eſt: vt Lego legis legit.Nā edo es eſt eſſe anomalū conſtat. Troianos potuiſti.i.iā nō potes:ideo em̄ p̃terito vſus eſt.Sūmiſſo vultu.habitū futuræ oronis oſtēdit:Quia nota mihi tua magna volūtas.iuppiter neceſſitatē obiecerat fati dicēs ventū ad ſupremū eſt:ſed iuno ſciens fatum eſſe qcquid iuppiter dixerit:ſe cedere eius volūtati aſſerit:Nam agit:vt cōciliet ſibi fauorem eius ad petitiōem futurā.Digna indigna pati:ideſt omnia prouerbialiter dictum eſt.Non vt tela tamen non vt contenderet arcum:hoc loco quaſi iuturnam iecisse ſagittam ſignificat:ſed vt ſupra diximus:poſſumus accipere:ꝙ alter in eius gratiam in Aeneam tela contorſit. Pro vita:ac ſi diceret pro re a nobis data.i.a ſuperis.

Adiuro

ctere.i.ſine & permitte te flecti.precibꝰ nr̄is i.vel ob noſtras p̃ces:qa te p̃camur q coge re poſſumus:Nec tantus dolor:edat.i.rodat & cōſumat te tacitā.i.tacentē & nec ſup.cure triſtes.i.triſtitie tue indices:corruſcent.i. cum corruſcatiōe quadā emineant mihi ex ore tuo dulci.Ventū eſt ad ſupremū.i.finē fatorū:tu potuiſti.ſ.hactenus agitare Troianos terris:vel.i.etiā vndis:& accēdere bellū infandū.i.deteſtabile inter generū & ſocerū fatis vetātibꝰ & ipſis inuitis & miſcere hymeneos..i.nuptias virginis:luctu.ſ.matris Amate a ſe ſuſpēſe & alioꝝ interēptoꝝ:ego veto tētare.i.attētare & conari vlteriꝰ.Iuppiter orſus eſt.i.ſermonē clauſit ſic:& dea.ſ. iuno contra.ſ.orſa eſt.i.incepit loqui aut reſpondit ſic.vt ſequiť vultu ſubmiſſo.i.humili:quia vt dicit Terentius vt res dant ſeſe ita magni atqꝫ humiles ſumus.O Iuppiter quidē:ideſt certe qa iſta tua magna volūtas i.fatoꝝ ſeries eſt nota mihi ego inuita reliq: & turnū & terras.i.negocia terrena:nec tu videres.ſ.aliter hoc eſt niſi ſic eſſet:me ſolā ī ſede aeria pati digna indigna ideſt & digna & indigna.i.quecunqꝫ fatis lubet ſine reſpectu ꝑſone mee:ſed ego ſtarem cincta flāmis ſub.i.in ipſa acie & traherē Teucros in prelia inimica.ſ.ipſis hoc eſt in qbꝰ perirēt.ego fateor ſuaſi Iuturnā ſuccedere.i.vt Iuturna ſuccedat(niſi amphibologiā vitare voluiſſet potuiſſet dixiſſe:Iuturne vt regať a verbo ſuaſi)fratri miſero.ſ.Turno.& ꝓbaui.i. approbaui:ipam ſup.audeř maiora.ſ.q̃ alioqui liceret:ꝓ vita.ſ.fratis ſeruāda n̄ ꝓ laude obtinēda:vt iuſtior ſit rō:tn̄ ego nō ſuaſi vt ſup.emitteret hoc eſt emittere faceret:tela.i. ſagittā:& nō ſuaſi vt cōtēderet.i.ſimul cum ſagittāte tēderet arcū.Ego adiuro caput fōtis ſtygij.i.ipam ſtygē lacū infernalē:dij cuiꝰ iurare timēt & fallere numen vt ī.vi.viſū ē: īplacabile.i.īmitigabile q̃ vna.i.q̃ ſola:ſupſtitio.i.meticuloſa religio:ē reddita.ſ.cōtra piuriū diuis ſuperis.i.cœleſtibꝰ.ſ.qa nō ſuaſerim vt cōtēderet arcū.Et eqdē.i.ego qdē cedo.i.locū do:nūc exoſa pugnas relinq̊ ſup. eas.Ego obteſtor.i.obteſtādo oro te illđ qđ nulla.i.nō vllu qđ nō tenetur vlla lege fati: obteſtor dicit pro latio & ꝓ maieſtate tuoꝝ i.a patre tuo ſaturno ortoꝝ:aut q magis tui ſunt q̃ troiani:nā troianis bn̄ voluit ob dardanū ex italia ortū:cū.i.qn̄ eſto.i.ꝑmitto vt ita ſit ipſi cōponēt.i.cōciliabūt pacē:cōnubijs felicibus:& cū iūgēt iam leges & federa ſ.ꝑpetue cōcordie ne iubeas latinos indigenas.i.inde hoc eſt ex latio & nō aliūde genitos:mutare vetus nomen:neu iubeas fieri troas & vocari teucros aut viros.ſ.latinos mutare:vocē.i.ſermonē patriū:aut vertere. i.mutare:veſtes.i.formā veſtiū latiū ſit.& reges albani.ſ.poſtea denominandi ſint ꝑ ſecula:& ꝓpago.i.ꝓpagatio romana ex albanis orta ſit potens virtute:itala.i.ſub titulo virtutis italice & nō troiane Troia occidit: & ſinas vt ſup.occiderit cū noīe.i.ita vt ne nomē quidā maneat.Repertor.i.reparator aut ꝓductor hoīm & rerū ſubridēs olli.i.tūc illi ſup.tu es germana.i.ſoror mea & altera. ideſt ſecūda proles ſaturni:& ſup.voluis tantos fluctus irarū ſub pectore:q.d.id nō decere.Verū.i.ſed:age.ſ.qđ dicā & ſūmitte.i.ſupprime.furorē inceptum fruſtra.i.ſine cauſa aut ſine vtilitate:cū cōtra fata nihil poſſit:

SS ij ſed potius

ſed potius ſine cã ꝗa do.i.cõcedo qđ vis: & remitto me.i.aīum meū:victus & volēs: nō em̄ vinci poſſet nolēs. Auſonij tenebūt ſermonē patriū & mores patrios & nomē erit ſup.eis:vt eſt tantū.i.tantūmodo teucri ſubſidēt.i.remanebūt & occulte ſedē capiēt cōmixti corpe & nō noīe neq̃ ſermone:ego adiiciam morē & ritus ſacroꝝ.ſ. troianoꝝ:& faciā oēs latinos vno ore.i.vna appellatōe aut vno ſermōe Tu videbis genus.ſ. hoīum qđ ſurget hinc.i.ex troianis:mixtū.i. cōmixtū ſanguine auſonio.i.italico:ire pietate ſupra hoīes & ſup deos:qđ ppt clemētiā iulij ceſaris & auguſti dicit. Nec vlla gens.ſ. alia celebrabit eque.i.equaliter aut ī tm̄ tuos honores. Iuno annuit.i.aſſenſum pbuit his:& letata retorſit.i.reflexit ab ira mentē.i.aīum aut memoriā odij:ꝗa dictum eſt in primo. Neq̃ em̄ cauſe irarū ſeuiq̃ dolores. Exciderāt animo:manet alta mente repoſtum Iudiciū paridis. Et ipſa excedit interea cœlo.i. aere: & relinquit nubē e qua.ſ.prius ſpeculabat̄. Sēper aūt fauētia numina abeſſe dicunt̄ dum quibus fauēt triſtia obueniunt.

Adiuro ſtygij caput implacabile fontis pro iuro. Nam protheſis eſt. Quidā tñ volūt iuro tunc dici debere cū cōfirmam⁹ aliqd:aut pmittim⁹ vt iuro me facturū: ad iuro vero cū negam⁹:vt adiuro me nō poſſe:me nō feciſſe: Teren. Adiurat ſe nō poſſe apud vos pāphilo abſente pdurare. Pōt tñ & ad valde ſignificare. Vna ſupſtitio religio met⁹ dicta eo q̃ ſupſtet capiti oīs religio. Reddita:data. Nā pthesis eſt. Nulla fati qđ lege tenet̄: bene fati:nā victoriæ lex eſt vt victi cedant in habitū nomeq̃ victoꝝ. Pro maieſtate tuoꝝ:reſpexit ad ſaturnum:q aliqñ in Italia regnauerat. Vnde ait tuoꝝ. Nam & latin⁹ inde originē ducit vt Fauno Picus pater: iſq̃ parentē Te ſaturne refert:tu ſanguinis vltim⁹ auctor. Eſto cōponēt:cōſentit:ſed nō niſi iuita. Sit romana potens itala virtute ppago hoc videt̄ dicere ſi fataliter imminet vt a troianis origo Romana deſcēdat: Troiani italoꝝ nomē accipiāt vt Romani de italis nō de troianis videant̄ eē pgeniti. Es germana iouis ſaturniq̃ altera ples:Loc⁹ de obſcuris.de q̃ ꝗdā hoc ſentiūt: petis pene illicita:ſed cōcedēda ſūt.qm̄ ſoror iouis es.i. Saturni filia:qđ ſi voluerim⁹ admittere dupliciter ſequens verſus erit incōgru⁹.iraꝝ tātos voluis ſub pectore fluctus:vñ meli⁹ ē:vt ita ītelligam⁹ ſoror iouis es.i. Saturni filia. Vñ nō mirū ē tātā te retinere iracūdiā ſub pectore. Nā ſcim⁹ vnū queq̃ p gñis q̃litate ī irā moueri: **Adiuro.**

Nobiles eī & ſi ad pñs videt̄ ignoſcere:Tñ ī poſteꝝ irā ſeruāt:qđ nūc iunoni videt̄ obijcere. Nā cū ſe cōcedere diceret:petit tñ q̃ grauit̄ poſſet obeē troianis:ſic Homer⁹ īducit Chalchāta dicēte de Agamenone. Regis iræ ita ſe habēt:vt ēt ſi ad pñs indulgere videat̄:ſtimulos iracūdiæ ad futurū reſeruet. Do qđ vis:bene pñti vſus eſt tpe. Nā pmiſſio ī dijs p facto ē. Subſidēt:remanebūt latebūt latinoꝝ.ſ.multitudīe:vt galeaq̃ ima ſpſedit aceſtes. Rituſq̃ ſacroꝝ Adijciā:veꝝ ē. Nā ſacra matris deū romani phrygio more coluerunt. Mentē lætata retorſit. Iſte quidē hoc dicit ſed cōſtat bello punico ſecundo exoratam Iunonem:tertio vero bello a Scipione ſacris quibuſdā etiā Romam eſſe tranſlatam.

ASCEN. ¶ His actis. Docet qūo placata & amota iunone iuppiter iuturnā ablegat vt ſine numinis auxilio ſit vincēd⁹ turn⁹. Circa quā rem

DONA. habet̄ hoc donati. Nō ſec⁹:interponit̄ parabola q̃ narratio interrūpat̄:vt legētis tediū excludat. Alitis noctuā vel bubonē intelligit. Pro virginitate:p erepto virginitatis

Ordo. honore. Sic ille. Ordo eſt:Genitor.ſ.hoīm atq̃ deoꝝ iuppiter:volutat.i.agitat ſecū: alid⁹ ideſt aliā rē ad aperiēdam fatis viā:his.ſ. ſuperiorib⁹ actis.ſ.cū Iunone iā pacata. q̃ pro ideſt parat:dimittere.i.in diuerſa mittere.ſ. ab armis fratris iuturnā.ſ.nympham. Gemine.i.due & equales peſtes dicunt̄ cognomine.i.cognomēto:dire.i.execrabiles q̃ſi deorum ira procreate:quas & megerā.ſ.tertiam furiam ſeu diram. nox intēpeſta.i.ad nullū opus tempeſtiua aut oportuna:tulit vno &

Eodem. eodē partu(More ſuo corripuit eodē in media ſyllaba.ſ.vt grāmatiſte dicūt vt celeritatem pducēdi innuat(& reuinxit.i.illigauit ſpiris.i.anulis & reuolutionibus ſerpentum.i.anguiū:quos p capillis habēt parib⁹ i.eq̃lib⁹ nūero & mole & ſup. quib⁹ addidit alas vētoſas.i. tam celeres vt vēto agi viderent̄:he.ſ.furie tiſiphone, alecto & megera: apparent.i.preſto ſunt ad obſequiū ad ſoliū iouis & in limine ſeui regis.ſ. iouis ſeuiētis hoc eſt cū ſeuitiā ſuā oſtēdere vult aut de diuerſis loquit̄ vt per ſeuū regē plutonē intelgat:innuēs furias & apđ ſuperos & apđ iferos eſſe. & acuūt.i.acriorē faciūt mortalib⁹: egris.i.egre viuētib⁹ & multis miſerijs ſubditis:ſi rex deū.i.deorū:molit̄.i.cū difficultate ꝗa pter naturā ſuā cū ſit iuuās pater diſponit letū horrificū.i.mortē terribiliſſimā aut ſi terret bello vrbes meritas:p qđ ſignificat̄ iouis eq̃tas. vnde in.vi.aut equus amauit Iuppiter Et in.x.Rex iuppiter oībus idē

Iuppiter

¶ His actis:aliud genitor ſecum ipſe volutat:
Iuturnamq̃ parat fratris dimittere ab armis.
Dicuntur geminæ peſtes cognomine diræ
Quas & tartaream nox intempeſta megeram
Vno eodem tulit partu:paribuſq̃ reuinxit
Serpentum ſpiris:ventoſaſq̃ addidit alas.
Hæ iouis ad ſolium:ſeuiq̃ in limine regis
Apparent:acuuntq̃ metū mortalibus ægris.
Si quando letū horrificū morboſq̃ deū rex
Molitur:meritas aut bello territat vrbes
Harum vnam celerem demittit ab æthere ſummo
Iuppiter:inq̃ omen iuturnæ occurrere iuſſit.
Illa volat:celeriq̃ ad terram turbine fertur:
Non ſecus ac neruo per nubem impulſa ſagitta:
Armatam ſæui parthus quam felle veneni
Parthus ſiue cydon telū immedicabile torſit
Stridens:& celeris incognita tranſilit vmbras:
Talis ſe ſata nocte:tulit terraſq̃ petiuit.
Poſtq̃ acies videt illiacas:atq̃ agmina Turni:
Alitis in paruæ ſubito collecta figuram:
Que quondam in buſtis aut culminibus deſertis
Nocte ſedēs ſerum canit importuna per vmbras.
Hanc verſa in faciem Turni ſe peſtis adora

Fertq̃

Fertqꝫ refertqꝫ ſonans:clypeumqꝫ euerberat alis
Illi membra nouus ſoluit formidine torpor
Arrectæqꝫ horrore comæ:& vox faucibus hæſit
At procul vt diræ ſtridorem agnouit: & alas
Infœlix crines ſcindit Iuturna ſolutos:
Vnguibus ora ſoror fœdans & pectora pugnis
Iuturna. Quid nunc te tua Turne pōt germana iuuare?
Aut quid iam miſeræ michi?qua tibi lucem
Arte morer?tali poſſim me opponere monſtro?
Iam iam linquo acies:ne me terrete timentem
Obſcœnæ volucres:alarum verbera noſco:
Letalemqꝫ ſonum:nec fallunt iuſſa ſuperba
Magnanimi iouis:hæc pro virginitate reponit?
Quo vitam dedit æternam:cur mortis adēpta eſt
Conditio?

Iuppiter demittit.i. deorſum mittit: vnam. ſ.triū furiarū:celerē .i. celeriter deſcendentē quia id munus ei ꝓpriū eſt: ab ethere ſummo:& iuſſit occurrere iuturne in omen.i.vt omen mortis turni efficeret: & illa id agnoſcens abiret.Illa.ſ.dira peſtis aut furia: volat & ferī ad terrā:turbine.i.īpetu celeri:nō ſecus.i.non aliter:ac.i.q̄: ſagitta īpulſa neruo.i.arcu neruato:quā.ſ.ſagittā:parthus:q peritiſſimꝰ eſt ſagittator: parthꝰ inquit ſiue cidon:torſit.i.īpulit: armatā.i. infectā felle.i. amaritudine venēi ſeui appoſitorie telū īmedicabile.i.nulla medicina curabile vulnꝰ faciens:nō ſecꝰ dico ac talis ſagitta ferī ꝑ nubē ſtridēs & trāſilit vmbras celeris.i. q̄s celeriter percurrit:exiſtēs incognita.i. īpercepta. Sata.i.ꝓgenita:nocte.ſ. furia:exn̄s talis tulit i.mouit ſe:& petiuit terras.&ſup.poſtq̄ videt acies iliacas.i.troianas:atqꝫ agmina turni īpa collecta.i.trāſformata ſuſcepto corpe ex aere collecto:ſbito ī figurā alitis parue.ſ. noctue:q̄ ſedēs quondā.i.aliqn̄ ī buſtis.i. ſepulturis cinerū vſtorū:aut ī culminibꝰ.i.ſumitatibꝰ edificiorꝫ deſertis(Spōdaicū verſum facit
SS iŋ

ſum facit grauitatē innuens)canit nocte ſerum.i. triſte aut ſero p̱ vmbras:exiſtēs ĩportuna.ſ.auis:peſtis.i.furia verſa in hãc faciē.i.ſpeciē & effigiē hmõi auis fert & refert ſe ad ora turni ſonãs.i.cũ ſonitu: & euerberat alis clypeũ.ſ.turni:Torpor nouus .i. cõcretio ſanguĩs vehemẽs ſoluit.i.diſſoluit illi .ſ. turno mẽbra:formidine & come.ſ.ei⁹.arrecte ſup.ſunt horrore:& vox heſit .i. adheſit faucib⁹.At.i.ſed iuturna: vt .i. poſtq̄ agnouit:p̱cul.i.adhuc lõge exiſtẽs ſtridorē&alas ideſt ſtridorē alaꝝ dire:ip̄a ſoror infelix ſcindit crines ſolutos:fedãs ora.i.faciēvnguib⁹ & pectora pugnis q̱b⁹ ipſa p̱cuſſit:& ſup. inquit.O turne:quid.i.in quo põt tua germana.i.ſoror iuuare nũc te? q.d.ĩ nullo. aut q̱d ſupeſt.i.reſtat michi iam miſere? q.d. nihil. Qua arte morer.i.detinebo tibi lucē.i.vitã q.d.nulla poſſum ne ego opponere tali monſtro me? q.d.nõ & ideo ego linquo iam iã .i. p̄cipue iam acies:o volucres obſcene(atqui vna erat:ſed inuidioſe ad pluralitatē trãſtulit)ne terrete.i. nolite terrere me timentē: ego noſco verbera alaꝝ.ſ.veſtraꝝ q̱d p̄tendant & pro.i.ſonũ letalē.i.mortis turni indicē:nec iuſſa.i. volũtates hoc eſt fata aut mandata iouis magnanimi.i.pro animi ſui magnitudine oĩa gẽrẽtis nec cuiq̄ cedẽtis: fallũt.i.decipiũt aut latẽt me. Repõit.i.repẽdit & p̱ſoluit ipſe hæc.ſ. p̄mia p̱ virginitate.ſ. rapta eſt:quo.i.ad q̱d:dedit ip̄e michi vitam eternã:cur cõditio mortis eſt adẽpta mihi? ego iã mortalis.i.ſi eſſem iam mortalis ego certe poſſem finire nunc tantos dolores. & poſſem ire comes fratri.ſ.turno miſero. per vmbras.ſ.infernales.q̱d.ſ.nũc ñ poſſũ: verumtamẽ o frater:quicq̄ meoꝝ.i.eoꝝ q̄ mihi contingent:haud.i.nõ erit dulce:mihi ſine te o optãtis vox:quæ terra dehiſcat mihi ſatis ima.i. p̱funda vt me deuoret & demittat me deam.i.q̄uis deam ad manes imos quaſi dicat nulla.& ita ſe miſerrimã prædicat cum mortem dulcem cenſeat.

ASCEN. ¶Tãtũ effata:Docet abſceſſũ iuturne p̱ quē turn⁹ oĩ p̄ſidio dĩno deſtitut⁹ & furijs agitat⁹ ſaxũ igẽs ĩ æneã ĩpulit ſed ñ p̱pulit. At æneas opportunitatē nact⁹ haſtã ĩ eũ cõtorſit & diſruptis armis acrit̃ vulnerauit ac ſtrauit: vñ rutuloꝝ miſerabilis ſb̄ſecut⁹ē clamor de q̄ re verba Dõati ſt. Aeneas iſtat:redit ad narrationē:quã ĩterrupat ĩterpoſitis dictis lunonis:iouis & iuturne. Ingẽs arboreũ. Nõ haſtã:ſed geſtatorē laudat Pinis(Sẽper pina & ñ pẽna ē apd̓ Dõatũ). In ſonis:põit p̱abolam

Pinna. quã q̱ſq; ĩ ſe expt⁹ ĩtelliger̃ põt q̱d turno euenerit. Vrbē vł ĩ q̄ erat lauinia. vł vñ expectaret:auxiliũ q̱d pudor petere vetabat. Nec q̊ ſe eripiat:fugiẽdi occaſio deerat. Audẽdi fiducia negabat̃:nl̓lũ ſp̱abat auxiliũ ſorore iã remota. Hec ille. Ordo aũt eſt. Iuturna nym

Ordo. pha effata.i.elocuta tm̃.i.dũtaxat p̄miſſa: cõtexit caput.ſ.pre meſticia& pudore aut miſſura ſe ĩ aq̄s:amictu glauco.i.marini coloris gemens multa.i.multũ & ipſa dea cõdidit ſe alto fluuio Bene dicit dea ne putetur ſb̄merſiſſe. Aeneas contra:ideſt ex aduerſo ;inſtat. ideſt inſtanter vrget Turnum & corruſcat:ideſt quatit & vibrat ingens arboreum telũ.i.valde magnã haſtã ex arbore factã aut arborem pro haſta ſumptam & fatur ſic pe-

ctore ſeuo

Conditio?poſſem tantos finire dolores:

Nũc certe:& miſero fratri comes ire per vmbras

Iam mortalis ego: haud mihi quicq̄ dulce meorũ

Te ſine frater erit. o quæ ſatis ima dehiſcat

Terra mihi:maneſq; deam demittat ad imos?

¶His actis:remoto Turno auxilio. Dimitter̃ ab armis SERVI. p̱ trãſitũ hyſtoriæ vſ⁹ ē verbis nã q̱ ab exercitu relaxãtur ab armis dicunt̃ dimitti:Sallu.ď Appio:vbi eũ tota ĩ cõditõe ab exercitu cogit diſceder̃ dicit ſe ei⁹ op̱a ñ vſuꝝ eũq; ab armis dimittit. Peſtes cognomĩe diræ: p̱prie peſtes vocant̃ dire vero cognomĩe & dicte diræ q̱ ñ niſi añ iratũ iouē vident̃: vt ſæuiq; ĩ limĩe regis Apparẽt diræ. Tartareã megærã:bñ tartareã addidit: vt õndat eſſe & terrenã & aereã megærã: Nã vt etiã in tertio diximus: Volunt periti quandam triplicem poteſtatem: & in terris & apud ſuperos: ſicut eſt furiarum apud inferos. Ideo aũt dicit has ex nocte progenitas vt oſtendat & latẽter oriri & intollerabilē eſſe irã deoꝝ. Vno eodẽq; tulit partu:Diſpoſitio hæc poetæ:q̱ dicit has ſiľes eē furijs:& cũ his eē p̱creatas:hoc agit vt oſtẽdat illã prudẽtiũ opinionē eē tã apd̓ ſuperos q̄ ĩ terris: Appari- ſicut apd̓ ĩferos furias. Apparẽt p̄ſto ſũt ad obſequiũ. tores. Vñ ẽt appitores cõſtat eē noĩatos. Letũ horrificũ voluit iouē ñ eē mortis auctorē:ſed poſſe mortis gñe vł p̱deſſe vł obeſſe mortalib⁹. Inq; omē iuturnæ occurrere iuſſit:vt iuturnæ omē fraternæ mortis efficeret. Nõ ſecus ac neruo p̱ nubē:ſic illa deſcẽdit vt ſolet ſagitta deſcẽdere:hinc Stati⁹ traxit vt diceret de diſco iacto. Siſiſq; cadẽti Creſcit ĩ aduerſos:Impulſa:aũt p̱prie: ſic ſup̱: incertũ q̄ pulſa manu Felle veneni:amaritudĩe veneni: ſucco noxio aut certe periphraſticos dixit venenũ. Trãſilit vmbras:hyp̱bole ē:nãq; vmbras ſp̱ tela comitant̃ hinc ait. Trãſilit vmbras ſagitta :male ei q̱dã auras legũt. Talis:ſe talit̃ collecta ex nimia.ſ.furiæ magnitudine. Culminib⁹ deſertis noctuã dicit non bubonē:nã ait Alitis ĩ p̱uæ. bubo aũt maior ē Serũ canit:triſte diuturnũ vt. Seraq; t̃rifici cecinerũt omina vates:Sallu. Serũ Serum. bellũ ĩ ãguſtijs futuꝝ:Sonãs clypeũq; euerberat alis: ſigna ſũt iſta plãgentiũ Stridorē vocis.ſ.ſonũ nam vtrũq; tãgit auguriũ & oſciniũ & p̄petũ. Dure ĩmitti q̄ poſſet frẽm cerner̃ tot laborib⁹ ſb̄ditũ. Mõſtro augurio ex iouis volũtate venienti. Obſcœnæ volucres:ĩuidioſe dixit:nam vna eſt. Quo vitam dedit æternã:q̱a occurrebat:ſed p̄ſtitit ĩmortalitatē dicit hãc eē cãm doloris.

Poeta.

Tantum effata caput:glauco contexit amictu

Multa gemens:& ſe fluuio dea condidit alto.

Aeneas inſtat contra:telumq; coruſcat

Ingens arboreum:& ſæuo ſic pectore fatur.

Quæ nũc deiñ mora ē?aut quid iã turne retractas Aeneas.

Non curſu:ſæuis certandũ eſt cominus armis.

Verte oẽs tete in facies:& cõtrahe quicquid

Siue animis ſiue arte vales:opta ardua pennis

Aſtra ſequi:clauſumq; caua te condere terra.

Poeta.

Ille caput quaſſans:[nõ me tua feruida terrent Turnus.

Dicta ferox:dij me terrent:& iuppiter hoſtis.

Nec plura effatus:ſaxum circumſpicit ingens Poeta.]

Saxũ antiquũ ingens:cãpo qui forte iacebat

Limes

Limes agro poſitus:litẽ vt diſcerneret aruis.
Vix illud lecti bis ſex ceruice ſubirent:
Qualia nunc hominum ꝓducit corpora tellus:
Ille manu raptũ trepida torquebat in hoſtem.
Altior inſurgẽs & curſu concitus heros:
Sed neq; currentem: ſe nec cognoſcit euntem:
Tollentẽve manu ſaxũq; immane mouentem.
Genua labãt: gelidus cõcreuit frigore ſanguis:
Tum lapis ipſe viri vacuum per inane volutus
Nec ſpacium euaſit totũ:nec pertulit ictum.
Ac veluti in ſomnis oculos:vbi lãguida preſſit
Nocte quies:ne quicq̃ auidos extendere curſus
Velle videmur:& in medijs conatibus ægri
Succidimus:nõ lingua valet:non corpore notæ
Sufficiũt vires.nec vox:nec verba ſequuntur
Sic turno quacunq; viam virtute petiuit:
Succeſſum dea dira negat:tum pectore ſenſus
Vertũtur varij:rutulos aſpectat & vrbem:
Cunctaturq; metu:telũq; inſtare tremiſcit:
Nec quo ſe eripiat:nec qua vi tẽdat in hoſtem:
Nec currus vſq; videt aurigamq; ſororem.
Conctanti telum Aeneas fatale coruſcat
Sortitus fortunam oculis:& corpore toto
Eminus intorquet:murali concita nunq̃
Tormento ſic ſaxa fremunt:nec fulmine tanti
Diſſultant crepitus:volat atri turbinis inſtar:
Exitium dirum haſtam ferens:oraſq; recludit
Loricæ & clypei extremos ſeptemplecis orbes
Per medium ſtridens tranſit femur:incidit ictus
Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.
Conſurgunt gemitu rutuli totuſq; remugit
Mons circum:& vocem late nemora alta remittũt:

SERVI. ¶ Glauco amictu:quaſi nympha ꝓpter vndarũ ſimilitudinem.Ingens arboreum:nõ ſunt epitheta:ſed æneas ingẽs telũ coruſcat arboreũ.Cõtrahe: collige ẽ aũt hoſtilis iracũdia.Caput quaſſãs:cõcutiẽs & cõquaſſãs caput Et iuppiter ho.Ordo eſt ferox hoſtis.Saxũ circũſpicit: Homeri hic tot' locus ẽ.Cãpo qđ forte iacebat:Limes agro poſit' ſcđm artẽ priori rñdit:ſic Sallu.Eſt ĩ carcere loc' qđ tullianũ appellaẽ.Manu raptũ trepida aut feſtina aut reuera trepida:qa ſequiẽ:Sed neq; currẽtẽ nec ſe cognoſcit euntẽ.Torq̃bat:bñ impfecto vſus ẽ tpe:quia nõ eſt pfectũ qđ voluit vt Nec ſpaciũ totũ euaſit:hic diſtinguẽdũ vt ſit totũ nec totũ ptulit ictũ.i.euacuat' ẽ impetus ipſi' ſpacio lõgiore.Ac velut in ſõnis: Cõparatio Homeri.Ne quo ſe eripiat.Totũ em̃ troiani clauſerant Sortitus fortunam oculis:hũc locũ ad feriendũ oculis elegit æneas quem fortuna deſtinauerat vulneri. Fulmine tãti:ꝑ tonitru ſine quo nũq̃ fulmẽ mittiẽ. Atri' turbinis inſtar multis vtitur cõparatõibus ad exprimendũ nimiũ

ctore ſeuo.i.acri & magnifico: Que deinde id ẽ tãdem mora eſt.i.quid adhuc reſtat: aut o turne quid retactas.i.declinas & refugis p̄lium.Nõ eſt certandũ.i.nõ decet nos certare curſu ſed certãdũ eſt cõminus.i.cõſertis manibus & de ꝓpe:armis ſeuis.i.magnis & hoſtilibus.Verte tete.i.temetipm̃:in oẽs facies.i.figuras (Alludit ad protea qui vt habeẽ Geor.quarto:volẽs elabi ſeſe in figuras Varias mutabat:nec tñ ariſtei manibus elapſus eſt)& contrahe.i.in vnum collige:quicquid vales ſiue aĩs ſiue arte:Opta qa efficere non poſſet:ſeq pennis.i.inuolare aſtra arduaq; ꝑ vel:opta te condere.i.abſcondere clauſũ terra:Subaudi non tñ euades.Ille.ſ.turnus quaſſans.i.motans ex indignatione caput: effat' eſt ſup.o ferox.i.ferociens hoſtis tua feruida dicta non terrent me:dij me terrent & iuppiter hoſtis.i.inimic' mihi effectus quod piu turne abſceſſum aut alitis ſiniſtre infeſtationem agnouit.Eleganter autem qa verbũ repetit ſupprimit cõiunctionem Nam vt Valla docet loquendum eſt ſic:tua dicta me non terrent:ſed dij:aut verum dij:ſine verbo aut cum verbo ſine coniunctõe:tua dicta me nõ terrent:dij me terrent.Nec turnus effat' plura:circũſpicit.i.circũſpiciendo videt ſaxum antiquum ingens:dixi alibi.Nullum epithe Ingens.
ton frequẽtius apđ Maronem cũ alio epitheto ſine coniunctione poni q̃ hoc nomen ingens qđ ideo forte fit:quia equipollet p̄poſitioni & caſuali quæ duo ꝓ aduerbio ponũtur Tutius tñ dicereẽ cum Seruio ænea ĩgẽs Dictum eſt etiam per Seruium quotiẽs relatiuum poniẽ inter duo ſubſtantiua quorum ſequens eſt rei ꝓprium ipſum ſequenti debere cõformari:ſin appellatiuum vtriuis cõformari poſſe hoc igitur loco licet forte minus eleganter magis tamen grammatice dicere potuiſſet:campo quod forte iacebat: p̄ſertim cum non cohereat ſubſtantiuo ſequẽti:nam ordo non eſt qui limes iacebat campo ſed qui.ſ.lapis iacebat campo forte id eſt a caſſu:poſitus agro limes.i.ſignum termini in tranſuerſo poſitum:vt diſcerneret.id ẽ dirimeret agris litem.i.contentionem agricolarum aut ꝓpoſſeſſorum:bis ſex. i. duodecim ſupple viri lecti.i. electi egregij . vix ſubirent illud ceruice exiſtẽtes talia corpora.i. ſi eſſent talia corpora:qualia corpora hominũ tellus ꝓducit nunc.i.noſtra tempeſtate inq̃t poeta (vnde Iuuenalis:Nam genus hoc viuo iam decreſcebat homero Terra malos hoĩes nunc educat atq; puſillos) Ille heros. ſ.turn' torquebat in hoſtem.ſ.ſaxum illud raptum manu trepida.i.feſtina:inſurgens.i. erigens ſe altior quominus dicaẽ pondere depreſſus & concitus.i. concitatus curſu ne cenſeatur tardatus ſed ipẽ.ſ.captus furore:neq; cognoſcit ſe currẽtẽ nec euntem.i.neſciebat an curreret an iret:ve ꝓ vel non cognoſcit.i.non ꝑcipit ſe tollentem.i.erigentem manu ſaxum immane ve ꝓ vel mouentẽ ſup.ipm̃. ſed ſup. genua.ſ.turni auxilio numinis deſtituti: labant id eſt labaſcũt & flectunẽ & ſanguis gelidus concreuit frigore.ſ.timoris Tum.i.inſuper: lapis ipſe viri id eſt quem ille impulit:volutus.i.agitatus per vacuum inane.i. aerem nec euaſit totum ſpacium.i. non peruenit ad hoſtem.ſ.æneam nec ꝑtulit id ẽ nõ ad finẽ vſq; tulit:ictũ quẽ.ſ.turn' ei cõmiſerat ad æneã ꝑferẽdũ:alluſio ad alias res quæ cum

cũ nuncijs mittunt. Ac veluti.i. queadmodũ nos videmur i ſõnis.i. inter dormiẽdũ aut p inſõnia: vbi qes lãguida.i. egra(vñ Horati' in arte: velut egri ſomnia: vane finguntˊ ſpes pſſit nocte oculos: videmur inquã neqcq̃.i. nimiũ impetũ: Et inſtar vt ſupra dixim': p ſe plenũ eſt nec recipit ꝑpoſitiõnẽ: licet Seren' ad iſtar dixerit: qđ in idoneis nõ reperiˊ auctorib'. Ictus pcuſſus. Nũc pticipiũ eſt Ac ſi diceret: Cecidit eliſus.

fruſtra velle extẽdere curſus auidos.i. auide pcul excurrere. & nos egri ſuccidim'.i. ĩtercidim' deficientes in medijs conatib'. lĩgua nõ valet.ſ. ꝓloqui: vires note.i. conſuete nõ ſufficiũt ſup. in corpore: nec vox nec verba ſequunˊ.ſ. conatus noſtros ſic dea dira.i. furia negat Turno ſucceſſum quacũq; virtute petiuit viã.i. ꝓceſſũ. Tũ.i. inſup: ſenſus vertunˊ.i. vertẽdo fiũt varij: pectore.i. in animo & ipſe aſpectat: rutulos & vrbem qđ deſperatis in dicium eſt: & cunctaˊ.i. immoraˊ aut dubitat metu.i. præ timore & tremiſcit id eſt ꝑtimeſcit: telum.ſ. æneæ hoc eſt haſtam: iſtare.i. imminere nec videt quo ſe eripiat: nec qua vi.i. violẽtia & impetu tendat in hoſtem nec videt vſq; currus: nec ſororem aurigam.i. quæ pri' obiuerat mun' aurige: æneas coruſcat.i. vibrat ipi cũctanti.i. immoranti: telũ fatale.i. letale quo illi fata mortẽ pſciuerãt: coruſcat dicit ſortit' oculis fortunã.i. oportunitatẽ fortuitã ex illius.ſ. negligẽtia oblatam: & ipſe eminus.i. de lõge quaſi emiſſum e manu intorquet.ſ. telum: toto corpore.i. nixu toti' corporis: ſaxa nunq̃ fremũt.i. ſtrident ſic.i. intm̃ concita id eſt concitẽ miſſa: tormento murali.i. quo muri quatiunˊ: nec tanti crepitus diſſultant id eſt in diuerſa ſaliũt fulmine.i. dũ fulminat: Haſta em ferẽs durũ exitiũ.i. exterminiũ & mortẽ volat iſtar.i. ĩ ſtatũ & formã turbinis.i. vẽti ĩpetuoſi & recludit i. aperit & reſoluit: oras.i. extremitates lorice.i. tũice q̃ olĩ e loris fiebat: & ſtridẽs trãſit mediũ femur p extremos orbes clypei ſeptẽplicis.i. ſepties ĩplicati diuerſis tergorib' Ipſe turnus ict'.i. pcuſſus: icidit ingẽs.i. exiſtẽs valde magn' ad terrã: & hoc poplite duplicato.ſ. cõpræſſis genib': rutuli cõſurgũt gemitu.i. ſimul gemere incipiũt: & totus mõs remugit circũ.i. in circuitu & nemora alta remittunt vocẽ ſcilicet gementiũ: late.i. p latum ſpacium.

Ille humilis ſupplexq; oculos dextrãq; pcãtẽ
Protẽdẽs ˹ equidẽ merui nec depræcor inquit *Turnus.*
Vtere ſorte tua: miſeri te ſi qua parentis
Tangere cura poteſt: oro(fuit & tibi talis
Anchiſes genitor) Dauni miſerere ſenectæ:
Et me(ſeu corpus ſpoliatum lumine mauis)
Redde meis: viciſti: & victum tendere palmas
Auſonij videre: tua eſt lauinia coniunx.
Vlterius ne tende odijs: ˹ ſtetit acer in armis
Aeneas voluẽs oculos: dextramq; repreſſit. *Poeta.*
Et iam iamq; magis cũctantẽ flectere ſermo
Cœperat: infœlix humero cum apparuit alto
Baltheus: & notis fulſerunt cingula bullis:
Pallantis pueri: victum quem vulnere Turnus
Strauerat: atq; humeris inimicũ inſigne gerebat.
Ille oculis poſtq; ſæui monumenta doloris:
Exuuiaſq; hauſit furijs accenſus & ira
Terribilis: ˹ tu ne hinc ſpolijs indute meorũ:
Eripiare mihi: Pallas te hoc vulnere pallas *Aeneas.*
Immolat: & pœnã ſcelerato ex ſanguine ſumit.
Hoc dicẽs ferrũ aduerſo ſub pectore cõdit
Feruidus: aſt illi ſoluunˊ frigore membra: *Poeta*
Vitaq; cũ gemitu fugit indignata ſub vmbras.

τελοσ.

ASCEN. ¶ Ille humilis. Vt ſepe admonui op' ſuũ cõcludit poeta in ſũma laude æneæ q̃ erat ĩ turno deuicto cuius ẽt audacẽ & ſupbũ animũ deiecit vſq; adeo vt humilẽ ſupplicẽq; efficeret: vt tñ iuxta pceptũ Horatianũ in de arte poetica vterq; ſit prim' ad extremũ ſil'is ſibi non ſic inducit turnũ humilẽ vt ſe virtute inferiorẽ fateaˊ ſed forte: dicẽs vtere ſorte tua nec ſic ſupplicem vt cõtemplatiõe ſui ſupplicet ſed pris cui' caniciem plurimũ poſſe ſperabat apud eũ q in prẽm ſuũ pientiſſim' ferebaˊ vñ eum ſic ad extremũ vſq; inducit pium vt ẽt turno vitã cõceſſiſſet niſi baltheo pallantis interempti viſo illius necẽ vlciſcendã iuxta euãdri parentis eius vota duxiſſet. Sicut ergo multos librorꝫ morte alicui' cõcluſit ita & totũ opus morte turni qa mors vltima linea rerũ eſt: imitatus in hoc Homerũ

DONA. q̃ in Hectore tracto iliada compoſuit Circa hũc aũt vltimũ locũ ſũt verba Donati. Humilis corpe.i. ſupplex deiecto faſtu. victoria æneæ: quã ponit ĩ fine opis pficit atq; abſoluit cumulũ laudũ æneæ quas a pricipio ad fi-

Ordo. nẽ oĩ artificio cõtinnauit. Hæc ille. ¶ Ordo aũt eſt. Ille.ſ. turn' humilis.ſ. corpe ſcđ'm Donatum & ẽt aliqtulum aĩo: qa vt in hæcyra Terentiana diciˊ. Profecto hoc ſic eſt vt puto oĩbus nobis vt res dãt ſeſe ita magni atq; humiles ſumus & ſupplex ꝓtendẽs.i. dirigẽs ante ſe: oculos.ſ. miſerationẽ efflagitãtes & dextram pcantẽ: inqt eqdem.i. ego quidem quãtum de me eſt merui.ſ. mortẽ aut necem quã tñ noĩare formidat. nec depcor.i. & non pcor vt nõ fiat mihi: nã depcari ẽ cõtrarium ei' qđ eſt pcari: vñ Ouidius. Sæpe pcor mortem: mortẽ quoq; depcor idẽ. Vtere tua ſorte.i. quã p fata ſortitus es verũ ſup. ſi qua.i. aliqua: cura.i. cõmiſeratio: miſeri parẽtis.ſ. dauni põt tangere te: & ſi ſup. anchiſes genitor fuit tibi talis vt.ſ. eius gratia tibi pcẽdũ eẽt: ego oro miſereˊ ſenecte dauni.ſ. pris mei & redde me.ſ. viuum meis: ſeu mauis: redde meis corpus ſcilicet meum ſpoliatum lumĩe id eſt vita: tu viciſti: & auſonij id eſt itali videre ſup. me victum: tendere.i. ꝓtendere palmas.ſ. pcantes & ſupplices. Lauinia ſcilicet regis filia p qua certauimus eſt tua coniunx id eſt permittitur tibi a me: ne tẽde.i. ne ꝓcedas

SERVI. ¶ Equidẽ merui: ſcđ'm artem theoricam: Nã quotiens perſonæ inuidia ſunt aliæ p his ponũtur. Vnde ait ego quidem occidi mereor: ſed tu debes ignoſcere parentis intuitu. Nec depræcor: non refuto. Vtere ſorte tua interfice hoſtem tuum. Fuit & tibi talis an. Hic diſtiguẽdũ vt duo dicat: & habuiſti patrẽ & pater es. Et me redde meis: ordo ẽ redde meis: ſed ne ex apto rem viro forti pudẽdã

ti pudēdam petere:interpoſitiõe vſus eſt dicēs. Seu corpus ſpoliatū lumine mauis. Tendere palmas Auſonij videre:ad gloriā æneæ pertinet ꝙ ſe turnus cūctis pſentibus victū fatet. Tua eſt lauinia cõiunx:ꝗ fuerat cā certaminis. Vlterius ne tēde odijs:noli velle crudelitatem tuā vltra fata ptēdere:ſed redde corp' ſepulchro. Acer ĩ ar. nõ tm̄ ad pſens refert:ſed qa ſemp in armis acer eſſe cõſueuit. Cūctantem flectere ſermo cœperat. Omnis intētio ad æneæ ptinet gloriā:Nam & ex eo ꝙ hoſti cogitat parcere:pius oſtēdit:& ex eo ꝙ eū interemit pietatis geſtat iſigne. Nam euādri intuitu Pallātis vlciſcit mortem. Infelix baltheus:nulli dño fœlix:& ſic eſt dcm̄, ifœlix baltheus ſicut Lacedæmonios hymenæos. & ſciendū Baltheū habuiſſe Turnū ad inſultatione: & iactatiā nõ ad vtilitatē. Vnde eſt atq; humeris inimicum iſigne gerebat:Monumēta do. pprie nā & monumentū ab eo dcm̄ eſt ꝙ mentē moneat. Hauſit:vidit:vt Hauriat hūc oculis ignē crudelis ab alto. Pallas imolat:ad ſuæ mortis & abrupti fœderis vltionē te tāq̄ hoſtiā imolat Pallas. Frigore. morte:vt Corpuſq; lauāt frigētis & vngūt Vitaq; cū ge. fugit indi. ſub vm. Indignata vel qa mox pces veniam nõ meruerāt vel quia lauiniā fore ſciebat æneæ:vel qa vt ſupra de Camilla diximus diſcedebat a iuuene. Nā volūt phiſici animā diſcedere a corpore iuitam:cū quo adhuc habitare naturæ legibus poterat. ſic Home. φυχηΔ εκμελεωυ πταμευημιΔοσ λεβαβηκει ουποτ μου γοουσ αχιπωνοσ αυΔροτη Δακαι ηβαυ.

Mõumētum.

das vlteri'. i. ad maiorē vltionē:odijs. i. ppt odia qa ad gloriā ſatis eſt me victū fateri:æneas ſtetit acer in armis: voluēs oculos. ſ. in ſupplicē:& repſſit dextrā. ſ. ab ictu:& ſermo ſ. turni ſupplicātis ceperat flectere. ſ. ad miſericordiā iā & iā magis. ſ. æneā cūctantē. i. heſitātē & imorātē iā dicit cū baltheus pallātis pueri:infœlix. i. turno ifelicitatē afferēs appuit ſup. ĩ alto humero. ſ. turni:& cū cingula. i. cincture ei' fulſerūt. i. reſplēduerūt bullis notis. ſ. ipſi æneæ q agnoſcebat inſignia pallātis ſibi Turnū aptaſſe:q ſcõ monet poeta nemini alteri' iacturā p iſigni hñdam qm̄ ſors oĩa verſat:quē. ſ. pallanta victū turnus ſtrauerat vulnere atq; gerebat hūeris iſigne inimicū. i. pnicioſum & exitiale. Ille. ſ. æneas poſtq̄ hauſit oculis. i. auide iſpexit monumēta ſeui. i. valde magni doloris. & exuuias. i. ſpolia. ſ. pallātis:accēſus furis:& terribil' ira inqt ſup. tu ne idute. i. q idut' es ſpolijs meorū (pp dolorē ad plalē nūerū traſfert ſermonē:aut pluriū iſignia gerebat) eripiare mihi hic. i. ab hoc loco vbi ſub pedib' meis iaces: q. d. minime. Pallas. ſ. filius euādri:pallas immolat. i. ſacrificat dijs manibus te hoc vulnere. ſ. qd' tibi eius gratia infero:& ſumit. ſ. p me penā. i. punitionē:ex ſanguine. ſ. tuo: ſcelerato. i. multis ſceleribus polluto & ſup. æneas dicēs hec cõdit ferrū ſub pectore aduerſo. i. oppoſito:exiſtēs feruidus. ſ. ad vindictā Pallātis ſumēdam:atq; mēbra ſoluunt. i. diſſoluunt illi. ſ. turno transfixo frigore. i. morte frigere faciente:& vita id eſt anima qua viuebat:fugit cum gemitu ſub vmbra. ſ. infernas idignata. ſ. ꝙ an̄ diē fatalē ac pi hodū naturalē exire cogeret:aut qa ab hoſte pcata veniam exorare non poterat. Et hæc in Aeneida.

Finis Aeneidos Vergilianæ.

¶ Habes iuuētus optima. P. Vergilij Maronis Aeneida opus plane diuinū eoq; laudis euectū vt nulla relicta ſit acceſſio:cū Seruij Honorati Grāmatici huberrimis cõmentarijs:cū Philippi Beroaldi viri literatiſſimi doctiſſimis in eoſdē annotatõibus ſuis locis poſitis. Cū Donati argutiſſimis ſubide ſentētiarū pſertim enodatiõibus. Cū Auguſtini Dathi oratoris Seneñ. lõge clariſſimi prima lectiõe:Cum familiariſſima Iodoci Badij Aſcēſij elucidatiõe atq; ordinis contextu. Cunq; interlocutorum nuperrime additorum ſitu perquam vtiliſſimo. Addet aūt Maphei Vegij liber addititius cū Aſcēſianis annotatiūculis. Addent ꝑterea pxime ipſius poetæ ac operū eius illuſtriū virorum præconia:Aeneidos argumenta & quædā eiuſdem Poetæ noſtri Epitaphia Que omnia rurſus coimpreſſa ſunt in ædibus Iacobi Sacon, vt in calce totius dicetur codicis:

¶Sequunt̃ varia Publij Vergilij Maronis opũcq; ei⁹ ꝑconia librorũ argumẽta: eiuſq; epitaphia.

Alcini verſus.

De numero vatum ſiqs ſeponat homerum
Proximus a primo: tũ Maro primus erit.
Et ſi poſt primũ Maro ſeponat̃ Homerum.
Longe erit a primo quiſq; ſecundus erit.

Cornelij Galli verſus.

Temporibus lætis triſtamur maxime Cæſar
Hoc vno amiſſo quem gemo Vergilium:
Sed vetuit relegi: ſi tu patiere libellos:
In quibus Aeneam condidit ore ſacro.
Roma rogat: ꝑcibuſq; & em tibi ſupplicat orbis:
Ne pereant Flãmis tot monumenta ducum.
Atq; iterũ Troiã: ſed maior flãma cremabit
Fac laudes italum: fac tua facta legi.
Aeneãq; ſuũ fac maior nuncius ornet:
Plus fatis poſſunt Cæſaris ora dei.

¶Exclamatio cæſaris Auguſti i iuſſũ vergilij ꝓ Aeneidos eo ꝙ imꝑfectã derelinqret cõbuſtione.

Ergo ne ſupræmis potuit vox improbat verbis
Tam dirũ mãdare nephas? ergo ibi in ignes:
Magnaq; doctiloqui morieт̃ muſa Maronis?
Ah ſcelus indignũ: ſoluet̃ littera diues?
Et poterũt ſpectare: oculi nec parcet honori
Flãma ſuo: ductũq; operi ſeruabit amorem?
Pulcer apollo v eta: muſæ prohibete latinæ:
Liber & alma Ceres ſuccurrite: veſter in armis
Miles erat: veſter docilis per rura colonus.
Nam docuit quid ver ageret: qd cogeret æſtas:
Quid pater autũnus: qd bruma nouiſſima ferret.
Arbuta formauit: ſociauit vitibus vlmos.
Curauit pecudes: apibus ſua caſtra dicauit.
Hæc dedit vt pereãt? ipſum ſi dicere fas eſt.
Sed legum eſt ſeruanda fides: ſuprema volũtas
Quod mandat fieriq; iubet: parere neceſſe eſt.
Frangat̃ potius legum veneranda poteſtas
Quã tot congeſtos nocteſq; dieſq; labores
Hauſerit vna dies: ſuꝑmaq; verba parentis
Amittant vigilaſſe ſuum: ſi forte ſuperbum
Errauiſſe in morte piget: ſi lingua locuta eſt.
Neſcio qd titubante animo: nõ ſpõte ſed altis
Expugnata malis: odio lãguoris iniqui:
Si mens ceca fuit: iterum ſentire ruinas
Troia ſuas: iterum coget̃ reddere voces?
Ardebit miſeræ poſt funera vulnus eliſſe?
Tam ſacrum ſoluet̃ opus? tot bella: tot enſes:
In cineres dabit ora noces: & perfidus error?
Huc huc pierides dat flumina cũcta ſorores:
Expirent ignes: viuat Maro: dictus vbiq;
Ingratuſq; ſui: ſtudiorũq; inuidus orbi
Et factus poſt fata noces: quod iuſſerat ille
Sit vetuiſſe meum: ſatis eſt poſt tẽpora vitæ
Immo ſit æternus: tota reſonante camœna
Carmen: & in populo diui ſub numine nomen.
Laud et̃: vigeat: placeat: relegatur: ametur.

Ouidius in laudem Aeneidos.

Et ꝓfugum Aeneã altæ primordia Romæ:
Quo nullum latio clarius extat opus.

Propertius in laudem eiuſdem.

Cedite Romani ſcriptores. cedite graii.
Neſcio quid maius naſcitur iliade.

Idem de Bucolico carmine

Tu canis vmbroſi ſubter pineta galeſi:
Thirſin: & attritis daphnin arundinibus
Vtq; decẽ poſſint corrũpere mala puellam
Miſſus & impræſſis hœdus ab vberibus.

Verſus Ouidij.

Qualis Buccolicis: quantus tellure domanda
Vitib⁹: arboribuſq;: apibus: pecoriq; ſatiſq;:
Aeneadum fuerit vates: tetraſticha dicent
Cõtineat quæ qſq; liber: lege carmina noſtra.

Summa Vergilianæ narrationis in tribus opibus Buccolicis: Georgicis: & Aeneide.

Paſtorum muſam vario certamine ꝓmit:
Ruris item dociles culturam carmine monſtrat
Arboribus vitem: ꝓlem quoq; iungit oliuæ
Paſtoremq; palem: & curam tradit equorum.
Tunc apium ſeriem melliſq; & dona recenſet.
Aeneas ꝓfugus intrat carthaginis oras.
Conuiuio ſeries narrat̃ troica belli.
Tertius hinc cõplet narrãtis in ordine geſta.
Ardet amans dido fatum ſortita ſupremum.
Quintus habet tumuli varia ſpectacula patris.
Infernos ditis manes: & regna pererrat.
Aeneas latium italas ſimul intrat in oras.
Intonat hic bellum tecti de culmine turnus.
Eurialum & niſum deflet cũ matre iuuẽtus.
Pallanti exitium: & turni deluditur orſus.
Euandruſq; ſibi multorum funera deflet.
Mezenti interitus canitur poſt funera Lauſi.
Vita dehinc fertur telo mactata camilla.
Turni vita fugit infernas mœſta ſub vmbras

Argumenta duodecim librorũ Aeneidos.

Primi.

Aeolus immittit ventos iunone præcante
Troianoſq; vagos libycas expellit in oras.
Solatur venerem dictis pater ipſe dolentẽ:
Aeneam recipit pulchra carthagine dido
Cui ven⁹ aſcanij ſub imagine mittit amorẽ.

Secundi.

Cogit̃ æneas bellorum exponere cauſas
Graiorumq; dolos: & equũ fraudẽq; ſinonis
Exciſamq; vrbem: priamiq; miſerima fata:
Vtq; patrem impoſitum forti ceruice ꝑ ignes
Extulerit: claramq; amiſerit ipſe creuſam.

Tertij.

Poſt caſum troiæ fabricata claſſe ſuperſtes:
Vela dat æneas: vrbemq; in littore thraces:
Mox aliam pulſus creteis condidit oris.
Cedit, & hinc: helenũq; videt: ꝑceptaq; ſumit.
Aetnæum cyclopa fugit: ſepelitq; parẽtem.

Quarti.

Ardet amore graui dido: ſoror Anna ſuadet
Nubere iungunt̃ nymbo cogente ſub antro.
Incuſat ꝑcibus patrem cõtemptus hiarbas.
Nauigat æneas iuſſu iouis: illa dolore
Impatiens: & amore necem ſibi ꝓtinus infert.

Quinti.

In ſiculas iterum terras fortuna reducit
Aeneam tumuloq; patris perſoluit honorẽ.
Tum cogit naues incendere troadas iris.
Troes ibi linquunt ſocios. venus anxia placat
Neptũnum: ſomn⁹ palynurũ mergit in vndas.

Sexti.

Sacratam phebo cumarum fertur in vrbem
Rex phrygius: vatiſq; petit reſponſa ſibillæ.
Miſenum ſepelit. poſt hæc adit infera regna
Congreſſuſq; patri diſcit genus omne ſuorũ
Quoq; modo caſus valeat ſuꝑare futuros.

Septimi.

Tandem deueniunt laurentia troes in arua.
Et pace accepta læti noua mœnia condunt.
Nocte ſatam Iuno furiam vocat illa latinos
Inter & æneadas bellum ſerit & ciet arma.
Protinus auxilijs terra inſtruit itala turmas.

Octaui.

Vidit vt æneas ſummavi bella parari:
Arcadas euandrũq; ſenẽ ſibi fœdere iungit.
Dardanioq; duci ſociat̃ hetruria tota
Arma ꝑpetit genitrix: dat mulciber: in clypeoq;
Rex pingit latias: & fortia fata nepotum.

Noni

Noni.
Ad turnū ꝑpere iunoni mittitur Iris:
Infeſtatq; animos: aciem mouet ille: phrygaſq;
Obſidet: inde igni euerſa eſt æneia claſſis.
Euryalus: niſuſq; ruunt nece: prælia noctis.
Vi turnus potitur caſtris: impellitur inde.
Decimi.
Placat & vxorem dictis & iurgia natæ
Iuppiter auxilijs inſtructus troius heros:
Aduenit: occurrūt populi: atq; in littore pugnāt
Occidit a Turno Pallas: victorq; ſuperbus
Aeneæ eripit: mezentius interit acer.
Vndecimi.
Occiſis ꝓprium pars vtraq; reddit honorē
Supplicibus calydone ſatus negat arma latinis.
Cū turno alterno iurgat certamine drāces.
Aeneas eqtem ꝑmittit & obuia virgo
Excipit: extincta rutuli dant terga camilla
Duodecimi.
Troianis rutuliſq; placet cōiungere fœdus.
Id rutuli rūpunt: nato venus alma medet
Dictamo: rutuliq; ruunt piuria victi.
Cogitur æneæ dauni concurrere proles.
Pallātæa necem miſero dant cingula turno.
Epitaphia Vergilij q̄ fecerūt diuerſi: quorū nomina præponent hoc ordine.
Palladius.
Conditus hic ego ſum: cuius modo ruſtica muſa
Per ſyluas: per rus venit ad arma virum.
Aſclepiades.
Tityron ac ſegetes cecini Maro: & arma virumq;
Mantua me genuit: parthenope ſepellit.
Euſebius.
Vergilius iacet hic: qui paſcua verſibus edit:
Et ruris cultus & phrygis arma viri.
Pompelianus.
Qui pecudes: q rura canit: qui prælia vates:
In calabris moriens hac requieſcit humo.
Maximianus.
Carminibus pecudes. & rus & bella canēdo:
Nomen inextinctum Vergilius meruit.
Vitalis.
Mantua mi patria eſt: nomē Maro: carmina ſyluæ
Ruraq; cum bellis: parthenope tumulus.
Baſilius.
Qui ſyluas: & agros: qui prælia verſibus ornat.
Mole ſub hac ſitus eſt ecce poeta Maro.
Aſmodianus.
Paſtores: vates ego ſum: cui rura: duceſq;
Carmina ſunt: hic me præſſit acerba quies
Vouianus
A ſyluis ad agros: ab agris ad prœlia venit.
Muſa Maronis adeſt nobilis ingenio.
Eugenius.
Bucolica expreſſi: & ruris ꝑcepta colendi
Mox cecini pugnas: mortuus hic habito.
Iulianus.
Hic data vergilio requies: qui carmine dulci
Et pana & ſegetes: & fera bella canit.
Hilaſius.
Paſtores cecini: docui qui cultus in agris
Prælia deſcripſi: contegor hoc tumulo.
Aliud de pictura eius
Sub duxit morti viuax pictura Maronem:
Et quem parca tulit: reddit imago virum.
Aliud.
Lucis damna nihil tanto nocuere poetæ:
Quem præſentat honos carminis: & plutei.
Vergilius: aut alius eius nomine.
Mantua me genuit: calabri rapuere: tenet nunc
Parthenope: cecini paſcua. rura. duces.
Paſtor arator eques: paui colui ſuperaui:
Capras rus hoſtes: fronde ligone manu.
Quidam de ipſius Daphnide
Triſtia fata tui dum fles in Daphnide flacci.
Docte Maro: fratrem dijs immortalibus æquas.
FINIS.

Aeneidos. Liber. xiii a mapheo vegio ſuperadditus.

Mapphei Veggiȷ̃ Laudēſis poetæ clariſſimi Liber tertiuſdecimus Additus duodecim Aeneidos Libris Cuius eſt hoc argumentum

TVrnus vt extrēo vitā ſub marte ꝓfudit
Subdūt ſe rutuli æneæ troiana ſequētes
agmīa d'hic ſupis meriti reddūt hōores
Cōgaudet gnato ac ſociȷ̃s memor añ malorum
Actorū pater Aeneas: Turni inde latinus
Morte dolet patrie miſerāda incendia Daunus
Euerſe & chari deflet pia funera gnati.
Connubium inſtaurat gnate letoſq; hymeneos.
Rex ſocer Aeneæ genero gens vtraq; pacto
Fœdere pacis ouat. tum nomine cōiugis vrbem
Inſtruit & tandem placida ſub pace regentem
Trāſtulit Aeneam venus aſtra in ſumma beatū.

TVrnus vt extremo &c. queēadodū diximus ante explanationē eneidos: nō erat inſtituti ipſius autoris vltra mortem turni quicq̄ de ænea dicere: quippe in qua ſumma eius laꝰ cōſtituta erat & vltra q̄ nihil de eo glorioſū dici potuit: niſi qd' in ſuperioribus libris prelibatū erat: videlicet in cœlū a venere trāſferendū: vñ in primo. Sublimēq; feres ad ſydera celi Magnanimū æneā. Item deū indigetē appellandū vñ in. x. Indigetē ęneā ſcis ipſa & ſcire fateris: Deberi celo fatiſq; ad ſydera tolli. Rutulos aūt victor ſe enee ſubdidiſſe Lauiniā ænee nupſiſſe: dȷ̃s ſacrificatū eſſe ob victoriā per ſe manifeſtaria ſunt vñ fruſtra quidā quadrigis rotā quintā addidit. Nā ſi Homerū imitari voluit: debuit vt ille in hectore tracto opus clauſit: in turno deuicto etiā finem facere. Verūtñ qa decimuſtertius a Mappheo Veggio adiectus eſt: nolui ipum demere: ſed paucis qa facili & multū a Maronianis caloribus frigente vena cōpoſitus eſt pecurrere: nō ordinē ſed vocabulorū quorundā elucidatione ꝓſequēs Extremo marte extrema pugna. Profudit vitā. i. animā vitalē: ſed alludit ad ſanguinē in quo vite ac anime vitalis ſedes eſt Memor ante malorū ſic in primo O ſociȷ̃: neq; em̄ immemores ſumus ante malorū: fruſtra aūt addit Actorū. cōgaudere aūt. i. gratulari gnato. i. filio ſuo aſcanio ſeu Iulo dicit qa ſcit illi regnū deberi vñ in quarto dixerat Aeneas ipe quē regno heſpie fando Turni morte. i. de morte. Nā dicimꝰ doleo mortē poetice & oratorie mors mihi dolet. Eiꝰ aūt dolor videt̄ iportunꝰ. Ouat. i. more ouātiū gaudet. vrbē. ſ. Lauiniū noīe cōiugis. ſ. Lauinie.

Vrnus vt extremo. Effugiētem ani
mam vnde in fine duodecimi. Vi-
taq; cū gemitu fugit indignata ſub
vmbras Magnanimus ſtetit: quia vi
ctor cum victi fugam querant. Re-
uomentes quaſi ex indignatione expuētes: Ceu
frondibus ingens ſilua &c. Comparatio non ſa
tis apta: quia rei incēſibili attribuit vt ſylue do
lorem. Verumtamen id Maro quoq; nonnunq̃
facit. Item minus apta eſt compoſitio. Silua in-
gens dolet lapſis frondibus impulſa boreali tu
multu. Nam aptius diceret dolet frondibus la
pſis boreali impulſu. Nec frenum nec colla: me
lius nunc colla: vt ſit nec colla eorum captiua
recuſant nunc pati frenum: ſed id minus gene-
roſe de italica gente dicit: ſicut in alijs multis
circa decorum dormitat. Et veniam orare ideſt
orabant aut non recuſant. Sicut acerba duo cō-
paratio Vergiliana. Non aliter rutuli ſi non ali
ter rutuli queras quomodo dictum ſit & durum
ex alto reuomentes corde dolorem: nam non re
uomimus niſi ex faſtidio & contemptu vnde
non congruit ꝙ inclyta malunt arma ſequi: &
tamen dolorem vomant. Preterea contra deco
rum eſt ꝙ ceſo duce libenter alienum iugum fe
rant licet id forte latinis conueniat. Non aliter
Applicat comparationem taurorum ad rutu-
los: ſed ea Vergilius aptius ad ductores ipſos
pri⁹ rettulit. Belloq; quietē: Id rem vero ſimilē
facit quia nulla ſalus bello pacem te poſcimus
omnes: dixerat Drances. verūtamen quia ver-
borum plus q̃ virtutis a Vergilio habuiſſe pre
dicatur. Dicerem fato ceſſiſſe potius q̃ bello:
quia dictū eſt prius. Gens aſpera bello debellā-
da tibi eſt latio: Tunc turnū ſuperaſſiſtens Ver
ba fere Vergiliana ſunt: ſed non tam congrue:
vt ab illo poſita Patereris melius diceret cone
ris ſed plus eſt patereris. Nam ſi ne pati quidē
debuit multo min⁹ id facere licuit. Pati aūt nō
debuit qa debuit Iouis monitis ꝑficiēdis operā
p̄ſtare daunia ꝓles vituperatio a genere. nā dau
n⁹ mortalis illi pater fuit licet diua Venilia mr̄.
Diſce Iouē reuereri. ſic in. vi. diſcite iuſtitiā mo
niti & non temnere diuos. Iuſſa faceſſere: hic fa
cere alibi factum ire. vt geor. iiij. Nec mora con
tinuo matris precepta faceſſit. Sed importune
videtur mortuum ad virtutem adhortari & vt
pietatem colat: quoniam non eſt in morte qui
memor ſit dei: in inferno autē quis confitebitur
illi? Sed ꝙ in mortuum dicit: ad viuentium per
tinet exhortationem Memoreſq; malorū. Sic
in primo Aenei. Vergi. At ſperate deos memo-
res fandi atq; nefandi. Heu nobile corpus Tur-
ne. Bene in viro forti & pio temperamentum
ponit iuſtitie & miſerationis: vt gaudeat deo-
rum contemptorem victum eſſe: doleatq; vin-
ci commeruiſſe Scilicet vt vitium damnans ho
minem commendet At non tibi erit lauinia par
uo ſcilicet precio Et ſunt verba que Turnus &
eius ſocij in contumeliam teucrorum protule-
rant. Nec dexra tamen &c. Sic & camilla prius
dixit vnde & verba & ſententie ex Vergilio ſu
muntur fere. Sed que pallātis. Pietatis erat Tur
no arma relinquere ſed talionis inſignia deme
re: vt qui alios ſpoliauerat ſpoliaretur Ingen-
tia balthei: colliſio eſt nam nō poteſt verſus hy
permeter eſſe cum non ſequatur vocalis. Vt ſo
latia ceſo haud leuia hoſte ferat vnde ipſe. in
xi. Vadite & hec memores regi mandata refer-
te. Q d' vitam moror inuiſam pallante perem
pto dextera cauſa tua eſt turnum natoq; patri-
q;. Quam debere vides &c. Melioribus vti &c.

Diſcite

Vrnus vt extremo deuictus Marte profudit — Poeta.
Effugiētē animā: medioq; ſuo agmine victor
Magnanim⁹ ſtetit æneas mauortius heros
Obſtupuere oīs: gemitumq; dedere latini:
Et durum ex alto reuomētes corde dolorem:
Concuſſis cecidere animis: ceu frōdibus ingēs
Sylua dolet lapſis boreali impulſa tumultu.
Tum tela infigunt terræ: & mucronibus herēt:
Scutaq; deponunt humeris: & prelia damnant:
Inſanumq; horrent optati martis amorem.
Nec frenum nunc colla pati captiua recuſant:
Et veniam orare: & requiem finemq; malorum.
Sicut acerba duo quando in certamina tauri
Concurrūt largo miſcentes ſanguine pugnam
Cuiq; ſuum pecus inclinat: ſin ceſſerit vni
Palma duci: mox quæ victo pecora añ fauebāt
Nunc ſeſe imperio ſubdunt victoris: & vltro
Quāq̃ animū dolor altus habet: parere fatenť.
Non aliter rutuli licet ingens meror adhauſit
Pectora pulſa metu cæſi ducis: inclyta malunt
Arma ſequi: & phrygiū æneā: fœduſq; precari
Pacis: & æternam rebus belloq; quietem.
Tunc Turnū ſuperaſiſtens placido ore profať
Aeneas [que tanta animo dementia creuit: — Aeneas.
Vt teucros ſuperū monitis ſummiq; tonantis
Imperio huc vectos patereris Daunia proles
Italia: & pactis nequicq̄ expellere tectis?
Diſce Iouem reuereri: & iuſſa faceſſere diuum.
Magnū etiā capit ira Iouē: memoreſq; malorū
Sollicitat vindicta deos: en vltima tanti
Meta furoris adeſt: quo contra iura fidemq;
Iliacam rupto turbaſti fœdere gentem.
Ecce ſuprema dies alijs exempla ſub euum
Venturum miſſura: Iouem ne temnere fruſtra
Fas ſit & indignos bellorum accendere motus:
Nunc armis letare tuis: heu nobile corpus
Turne iaces: at non tibi erit Lauinia paruo.
Nec dextra tamen Aeneæ cecidiſſe pudebit.
Nūc rutuli hinc auferte ducē veſtrū: arma virūq;
Largior atq; omnē deflende mortis honorem:
Sed que pallantis fuerant ingentia Balthei
Pondera tranſmittā Euandro: vt ſolatia cæſo
Haud leuia hoſte ferat: turnoq; exultet adēpto.
Vos memores tamē auſonij melioribus vti
Diſcite bellorum auſpicijs: ego ſydera iuro
Nunq̄ acies: nunq̄ arma libens in prælia moui:
Sed veſtris actus furijs defendere toto
Optaui: & licuit troianas robore partes.
Nec fatus plura Aeneas ſe lætus ad altos — Poeta.
Vertebat muros & troia tecta petebat:
Vna ipſum teucrorū omnis conuerſa iuuentus

Exultās

Exultās ſequitur: volucreſq; per arua pedū vi
Quadrupedes citat: incuſans acri ore latinos:
Ignauoſq; vocās: ſtrepit altis plauſibus æther.
Et q̄uis inhumata rogis dare corpora ſurgat
Ingens cura animo ſocioſq; imponere flāmis:
Maius opus tamen Aeneas ſub pectore voluēs
Primū aris meritos ſuperū mandabat honores:
Tū pingues patrio iugulāt ex more iuuencos.
Immituntq; ſues: niueaſq; in templa bidentes
Purpuream effuſo pulſantes ſanguine terram:
Viſcera diripiunt: & ceſim in fruſta trucidant
Denudātq; gregē: & flāmis verubuſq; remittūt
Tum vina effundunt pateris: & dona lyei
Accumulāt: plenis; venerantur lancibus aras.
Thura ignes adolent: onerata altaria fumant.
Tū plauſus per tecta mouent: magnūq; tonātē
Extollunt: veneremq; & te ſaturnia Iuno
Iam placidā: & meliorē ingenti laude fatentur
Mauortemq; ipſum: tum cætera turba deorum
In mediū effertur ſummis cū vocibus altos
Perlata ad cælos: ante omnis gratior vnus
Aeneas duplices mittebat ad æthera palmas:
Et puerum pauca ore dabat cōplexus Iulum.
Aeneas. Nate in quo ſpes vna patris per tanta laborū
Quem varijs actus fatis diſcrimina duxi
Ecce inuenta quies: ecce illa extrema malorum
Erumnis factura modum acceptiſſima ſemper
Atq; optata dies: quam dura in bella vocatus
Sæpe tibi dijs auſpicibus meminiſſe futuram
Iam memini: nūc te cū primū aurora rubebit
Craſtina ſublimem rutulorū ad mœnia mittā.
Poeta. Dehinc ſeſe ad gentē iliacā voluebat: & alto
Pectore verba trahēs blando eſt ſic ore locutus.
Aeneas. O ſocij per dura ac denſa pericula vecti
Per tantos bellorum æſtus dupliceſq; furores
Armorū: per totq; hyemes: per quicq̄d acerbū:
Horrendū: graue: triſte: ingēs: per q̄cq̄d iniquū
Infauſtum: & crudele foret: conuertite mentē
In melius: iam finis adeſt: hic meta malorum
Stabit: & optatam latia cū gente quietem
Iungemus: dabit inde mihi Lauinia coniunx
Bello acri defenſa Italo cum ſanguine mixtā
Troianā transferre æterna in ſecula gentē.
Vnū oro ſocij auſonios cōmuniter æquo
Ferte animo & voſmet ſocero obſeruate Latino.
Scæptrū idē ſublime geret: ſententia mentē
Hæc habet: at bello vos: & preſtantibus armis.
Diſcite me: & pietate ſequi: quæ gloria nobis
Ceſſerit in prōptu eſt: ſed celū & ſydera teſtor
Qui vos tantorū eripui de clade malorū
Idē ego ſub maiora potēs vos premia ducā.
Poeta. Talibus orabat: varioſq; in pectore caſus
Preteritos voluēs: partaq; labore quietē
Haud paruo: nimiū ardenti exundabat amor e
In Teucros: grauibus tandē euaſiſſe periclis

Exultans

Diſcite bellorum auſpicijs hoc eſt melius auſpicemini: Nam euenta rerum incerta dici non poſſunt licet in.xij. dictum ſit Diſce puer virtutem ex me verūq; laborem fortunam ex alijs Nam illic aliud verbum Seruius ſubaudiendū docet. Poteſt etiam accipi auſpicium pro principio ſicut auſpicare pro inchoari. nam quia romani nullam rem arduam non prius facto auſpicio: ideſt auiū inſpectione inchoabant: ideo accipimus auſpicium pro principio vt dixi. Et quia capto auſpicio res ſecundum ipſum facte proſpere plerumq; ſuccedebant. ideo auſpicato venire eſt opportune & bona aue: hoc eſt proſpere venire. Ignauoſq; vocans Ignaui ſunt inutiles ad laborē qui nihil recte nauant. ideſt quaſi nauibus quibus commode & cito multa trāſuehuntur operantur: tracta eſt enim metaphora a nauibus ſed vt ſit melior ſonus adiecta eſt ſimplici g litera non enim nauus ſed gnaus dicitur vnde & greci n gni vocant. & q̄uis inhumata rogis ſic in principio vndecimi dictū eſt. Aeneas q̄q̄ & ſocijs dare tēpus humandis precipitant cure turbataq; funere mens eſt. Vota deum primo victor ſoluebat eoo. &c. Maius opus quia pietas in ſuperos maior eſt q̄ in defunctos Honores meritos ideſt ſacrificia pro victoria obtenta aut vota perſoluit κατατοσιωπμειου vt intelligatur ſe votis aſtrinxiſſe ſi victor euaſerit. tum pingues patrio iugulant ex more: bene iugulant dixit non iugulat: quia ſeruile eſt officium quod ſocijs attribuit ſicut Maro. Obuertūt pelago proras &c. Ex more patrio aut q̄a ſubijciūt cultros vt ſe quaſi interimētes ſponte mori & offerri videantur. Erant autem iuuenci quia boues intacti. vt nunc grege de intacto ſeptem mactare iuuencos Preſtiterit Immittuntq; ſues. ſcilicet in templa: ſunt autē ſues ſacrificijs apti ſecundum Donatum eximij: ſicut boues intacti: & oues lecte. vnde Maro mactant lectas de more bidentes vnde hic dicit niueaſq; bidentes quia dij ſuperis & fœlicibus vnde Maro. Nigram hyemi pecudem: zephiris felicibus albam. Et ceſim. ideſt per inciſionem. In fruſta ideſt particulas & bolos. Vina & pro. ideſt dona lyei quia dona lyei. ideſt bacchi ſunt vina vnde eſt. Munera letitiamq; dei vbi tamē & die legitur. Et in ſecundo Georgi. huc pater o lenee: tuis hic omnia plena Muneribus &c. Thura ignes adolent. ideſt incendunt cremant magnumq; tonantem fatorum authorem Iouem & generis caput: vnde & mi genus ab Ioue ſummo. Et venerem quia æneę matrē & te ſaturnia Iuno iam placidam & meliorem. Id audacter dictum quia nondum nouit populus que Iuppiter cum Iunone egiſſe a poeta dictus eſt verum vt dicit ſeruius in ſecundo bello punico legitur placata. Mauortem ideſt martem ipſum ſcilicet principem bellorum cum cetera turba deorum alij tūq; extera turba deorum meli' cetera legit. quia poſt magnos deos ceteros inuocabant Erumnis factura modum. i finem: vt in conſimili Maro & in quarto. Nam quis erit modus. Craſtina ſublimem &c. Id eſt quod in.xij. pollicetur ſic. Nunc te mea dexte bello Defenſum dabit & magna inter premia ducet. ea autem premia vult eſſe rutulorum menia ideſt que Rutuli ſibi vendicarant iure matrimonij. Bene autem vterq; fingit Aſcanium in menia ductum quia Aeneas occubuiſſe legitur cum latino nondum peracto bello. Dupliceſq; furores armorum: ideſt bellorum herynnes. Nam armatis maior eſt furor: Vnde Euan

der

der Haud ignarus era q̃tum noua gloria in armis Et pre dulce, decus primo certamine poſſit vbi Seruius in armis: apud armatum cuius conſilium cupiditas victorie plerumq; conturbat. Et ideo dicit hic duplices furores aut certe propter duo bella troianum ſcilicet & italicum nã per arma bella intelligamus. Per totq; hyemes: ideſt tẽpeſtates pluuioſas & ventoſas: per quicquid acerbum Maronianum eſt. Per quicquid iniquum. Propter fœdera rupta que iniquitas nõ in troianis ſed in aduerſarijs fuit Infauſtum quia & boni occidunt interdum & occidit & peleus iuſtiſſimus vnus Qui fuit in teucris & ſeruantiſſimus equi Dijs aliter viſum. Preterea infauſta erat pugna illa: Pallas quia interemptus erat & crudelis: quia immaniter multi trucidati ſunt: vt niſus & Euryalus & ceteri. Optatam latia cum gente quietem iungemus. Id ſecundum Maronẽ quod & liuius ſentit qui dubitat vter Aſcanius ſucceſſerit: an is q ex creuſa: an q ex lauinia ꝓcreatus ſit Bello acri defẽſa qa Turnus eam proripere niſus erat. Italo cũ ſanguine mixtam Troianã tranſferre ſcilicet dabit. Vnũ oro.

Exultans: velut exiguis cum ex æthere gyrans
Incubuit pullis: & magno turbile miluus
Inſiliens auido ore furit: ſtragemq; minatur:
Tum criſtata ales perculſo pectore mater
Conſurgit miſero gnatorum exterrita caſu:
Roſtrum acuit: totiſq; petit: conatibus hoſtem:
Et multa expulſum vi tandẽ cedere cogit:
Dehinc perturbatos crocitãs exquirit: & oñs
Attonitos cogit pro charis anxia gnatis.
Et tanto ereptos gaudet ſupereſſe periclo.
Non ſecus Anchiſa genitus mulcebat amicis
Troianos dictis: antiquum corde timorem
Flagrantiſq; agitans curas: & gaudia longis
Tandem partã malis: & que perferre moleſtum
Ante fuit meminiſſe iuuat: verũ altior idem
Ingenti: & clara Aeneas ſupereminet omnes
Virtute excellens: & pro tot numina donis
Exorat: ſummiſq; Iouem cũ laudibus effert

Interea

Interea rutuli: magnum & miſerabie funus
Exanimūꝗ ducem tulerant ſub tecta frequētes
Correpti mœrore animos: largūꝗ pluentes
Hymbrem oculis: & iam lato clamore latinum
Defeſſum: & varios agitantem pectore caſus
Complerant: qui poſtꝗ̃ altas crebeſcere queſtꝰ
Et Turnū ingenti confoſſum vulnere vidit:
Haud tenuit lachrymas: dehinc mœſtū lenitur
agmen
Corripuit manibus verbiſꝗ ſilentia ponens
Ceu ſpumantis apri qñ per viſcera dentes
Fulmineos canis excepit præſtātior omni
Ex numero: tūc infauſto perterrita caſu
Cetera turba fugit latrantū: atꝗ ore magiſtrum
Circunſtans querulo pauitat: magnoꝗ vlulatu
Infremit: ac cōmota manu dominiꝗ iubentis
Ore ſilet: gemitumꝗ premit: ſeſeꝗ coercet.
Haud aliter rutuli ſuppreſſa voce quierunt.
Tunc ſic illachrymās rex alto corde Latinus
Latinus | Verba dabat [quantos hūana negocia motus
Alternaſꝗ vices miſcent: quo turbine fertur
Vita hominū: o fragilis dānoſa ſuperbia ſeptri:
O furor: o nimiū dominandi innata cupido
Mortales quo cæca vehis: quo gloria tantis
Inflatos transfers animos queſita periclis:
Quot tecū inſidias: quot mortes: quāta malorū
Magnorū tormēta geris: quot tela: quot enſes
Ante oculos (ſi cernis) hēs: heu dulce venenū
Et mundi letalis honos: heu triſtia regni
Munera: que haud paruo cōſtent: & grādia rerū
Pondera: quæ nunꝗ̃ placidā promittere pacem
Nec requiē conferre queāt: heu ſortis acerbæ
Et miſere regale decus magnoꝗ timori
Suppoſitos regum caſus paciꝗ negatos:
Quid Turne ingēti auſoniā mouiſſe tumultu:
Et dura æneadas turbaſſe in bella coactos:
Quid iuuat & violaſſe ſacre promiſſa quietis
Pignora: quæ tibi tāta animo impatiētia venit:
Vt martem cum gente deum: iuſſuꝗ tonantis
Huc vecta gereres & noſtris pellere tectis
Vltro inſtans velles nataꝗ abrumpere fœdus
Pollicitæ genero Aeneæ. & me bella negante
Dura mouere manu: quæ tanta inſania mentem
Implicuit: quoties te in ſæui Martis euntem
Agmina: ſublimēꝗ in equo & radiātibus armis
Tentaui reuocare: & iter ſuſpendere cœptum
Corripui: & pauitans cedentē in limine fruſtra:
Inde ego quanta tuli teſtantur mœnia tectis
Semirutis magniꝗ albentes oſſibus agri:
Et latium toto vacuatum robore: & ingens
Exitium fluuiiꝗ humana cede rubentes:
Et longi trepidiꝗ metus: duriꝗ labores
Quos toties ſenior per tanta pericula cepi:
At nunc turne iaces: vbi nā generoſa iuuentæ
Gloria: & excellens animus: quo ſplēdidus alte
Frōtis honos: quonā illa decēs it frōtis imago:

oro. Id Ioue inſpirante voluiſſe putari poteſt: quoniam id Iuno receperat ante finem quodecimi Aeneidos Et vosmet: ſic Maro in primo. & voſmet rebus ſeruare ſecūdis At bello &c. Sic in duodecimo ad Aſcanium. Diſce puer virtutem ex me veroſꝗ labores. partam ideſt acquiſitam labore haud paruo. ideſt magno per liptotem figurā. Criſtata ales ideſt gallina cui in vertice criſta ē minor tamē ꝗ̃ gallo gallinaceo. perculſo id ē attonito ex ſubito malo: venit autem a percellor: nec dicitur percuſſo quia non niſi roſtro percuti poſſet. Ea autem comparatione vtitur & ſaluator in euangelio: Quotiens volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas: & renuiſti. Crocitās vocabulum verſum a ſono galline pullos conuocantis. Gaudet ſupereſſe periclo: ideſt extare. Dulcius autem videtur euaſiſſe periculum ꝙ non habuiſſe vnde in primo dictum eſt meſtumꝗ timorem Mittite: forſan & hec olim meminiſſe iuuabit Anchiſa genitus ſcilicet Aeneas ſic & Vergilius declinauit: qui & in vocatiuo dicit libro æneidos tertio. Coniugio Anchiſa veneris dignate ſuperbo. cum a nominatiuo prime declinationis in es vſitatiores ſint vocatiuus & ablatiuus in e. vt o Priamide & cetera: Quo circa ſunt qui velint ablatiuum & vocatiuum in a formari non ab es. ſed ab antiquo nominatiuo in a: Nam antiqui declinabāt hic Anchiſa & hic Atrida: vnde eſt vocatiuus Atrida vltima breui apud Horatium in ſermonibus. Atrida vetas cur. Flagrantiſꝗ agitans curas bene dixit flagrantis ideſt ardentes quia cura ſecundum Seruium dicitur eo ꝙ cor vrat: eſt autem accuſatiuus: nam ordo eſt agitans: ideſt depellens corde ſcilicet ſuorum dolorem antiquum. ideſt inueteratum & curas flagrantis: & iuuat meminiſſe gaudia parta tandē. ideſt poſt longam expectationem: longis malis ideſt laboribus & erumnis. vt Aſſuetumꝗ malo ligurem. Meminiſſe iuuat ex illo eſt vt dixi. forſitā & hec olim meminiſſe iuuabit. Attamen ne laude ſua fraudem ſpecioſe dictum eſt. Que perferre moleſtum ante fuit meminiſſe iuuat &c. Verum altior: dicere potuiſſet altiſſimus: ſed non dicit altior omnium ſed altior ſupereminet omnes: quod idem eſt ac ſi dicat altior omnibus ſupereminet omnes ideſt eminet ſuper omēs &c. Interea poſt victoris triumphum deſcribit victi luctū Tulerant ſub tecta nō ergo extulerant: ſed intulerāt. Quia efferē qui intus eſt ad ſepulchrum aut buſtum infertur qui foris: Largumꝗ pluentes hymbrem ideſt more pluuie demittentes lachrymas guttatim cadentes. Liuius autem dicit pluiſſe lapidibus. Sed hic traſſumptiue acceptum accuſatiuo iunxit. Ceu ſpumantis &c. Ordo eſt Ceu ideſt quemadmodum quando canis preſtantior ex omni numero ideſt preſtantiſſimus aut preſtantior ceteris omnibus. (Nam cum genitiuo comparatiuus duorū eſt) excepit per viſcera dētes fulmineos .i. in morē fulminis inuadentes apri. ideſt ſuis ſylueſtris ſpumantis ſcilicet ferocitate & agitatione: tūc cetera turba latrantum ſcilicet canum. perterrita caſu ſcilicet canis laceri: infauſto ideſt infelici. fugit atꝗ pauitat circunſtans ore querulo. ideſt querenti & lamentanti ſimili magiſtrum ſcilicet venatorem. & infremit: ideſt valde & intrinſecus fremit magno vlulatu ac ipſa turba canum commota. ideſt admonita manu domini. ſcilicet venatoris iubentis: ideſt precipientis ſilentium: ſilet ore: & premit gemitū & coer

cet ſeſe haud ideſt non aliter: hoc eſt eodem mo
do: rutuli quierunt voce ſuppreſſa &c. Quan-
tos. ideſt o ꝙ magnos motus & ſupple ꝙ alter-
nas vices: ideſt vcciſſitudines: negocia huma-
na miſcent? quaſi dicat maximos & maxime
alternas: quo ideſt quali turbine. ideſt turbatio
ne & vertigine ſeu viciſſitudine: vita hominū
fertur? quaſi dicat admirabili. O Damnoſa ſu-
perbia ſceptri fragilis ideſt regni non diu dura-
turi: vnde in Georgi. perituraq; regna aut qd'
nemo non fragilis poſſidet: o furor o cupido
dominādi innata. ſcilicet pectoribus noſtris ni
mium: quo tu ceca vehis mortales? quaſi dicat
in maxima ſæpe mala vt de Turno patuit quo
ideſt ad quem ſtatum aut quam conditionem:
o gloria tu queſita. ideſt parta & aquiſita tan-
tis periclis pro periculis. tranſfers. ſcilicet a tran
quillitate ſua: animos inflatos. ſcilicet ſpiritu
ſuperbie & ambitionis? Quot inſidias geris
tecum? quaſi dicat plurimas. omi enim admira
ratione interrogat. Ante oculos (ſi cernis) ha-
bes. Continuat ſermonem nam ordo eſt: o glo-
ria: ſi cernis melius diceret ſi cernas: quia cecam
dixit: heu tu habes ante oculos dulce venenum
quod cum dulcedine inficit & interficit ani-
mos & honos mūdi eſt ſupple letalis ideſt mor
tifer. heu dolētis interiectio munera regni ſunt
ſupple triſtia: que. i. vtpote que conſtent haud
paruo (quia ad generum cereris Sine cede & ſan
guine pauci Deſcendunt reges: & ſicca morte.
Tyranni vt dicit Iuuenalis) ideſt magno? quia
vita multis conſtent. & Heu grandia pondera
rerum ſupple ſunt triſtia que: ideſt vtpote que
nunq; queant promittere pacem placidā: ideſt
ſine intrinſeca lite & agitatione: quia diuitie cū
anxietate poſſidentur: nec requiem placidam.
Sic in quarto Vergilius Nec placidam mem-
bris dat cura quietem. heu decus regale: ſortis
accerbe & miſere heu caſus regum ſuppoſitos
magno timori & negatos paci Moralis excla-
matio vt ex aliqua ſaltem parte moribus pro-
ſit. O Turne: quid iuuat ideſt prodeſt te ſupple
mouiſſe id ē concitaſſe auſoniam ideſt italiam
ſaltem pro parte: ingenti tumultu. & turbaſſe
Aeneadas: ideſt Aeneæ ſocios coactos ideſt co
gens eos in dura bella quia paucis & externis cū
multis indigenis bellandum erat? quaſi dicat
nihil iuuat. & quid iuuat te violaſſe: pigno-
ra ſacre quietis: ideſt eſt ſancte pacis fœdera?
que tanta impatientia venit tibi animo: vt ge
reres martem ideſt: bellum cum gente deum. i.
deorum progenie & cum gente vecta huc. ideſt
ad nos iuſſu tonātis? quaſi dicat maxima (Ego
vero potius legerem imprudentia ꝙ impatien
tia peccāt tamen etiam per impatientiam amo
rum) & vt tu inſtans vltro: ideſt non laceſſitus
velles pellere: ſcilicet gentem deorum noſtris
tectis: Nateq; abrumpere fœdus tangit hiſto-
rias a vergilio deſcriptas obſeruans videlicet ab
illo inuēta perinde ac ſi econymia ac diſpoſitio
eius operis huius decimi tertij libri exegerit ſub
ſecutionem: cum tamen vt prius diximus incō
ceſſo ſit Maronem ī turno ceſo ſicut Homerum
legerat in Hectore tracto finem operi cōſtituiſ-
ſe. Quotiens tentaui reuocare? quaſi dicat ſæ-
pe bis autem legitur in Vergilio vt in. xi. & ite
rum in. xij. Inde ego quanta tuli: vnde in duo-
cimo. Vincla omnia rupi: Promiſſam eripui ge
nero arma impia ſumpſi. Ex illo qui me caſus
que bella ſequantur. Turne vides &c. Semiru-
tis: ſemidirutis & deiectis: & agri magni albē
tes. aut agri albētes magnis oſſib⁹. i. magnorū
virorum

Ah quantas Dauno lachrymas acreſq; dolores
Turne dabis: quanto circumfluet Ardua fletu:
Sed non degeneri & pudibundo vulnere foſſum
Aſpiciet: ſaltem hoc miſeræ ſolamen habebit
Mortis: vt Aeneæ troiani exceperis enſem.
Hæc fatus lachrymiſq; genas īpleuit obortis. Poeta
Tum ſeſe ad turbā voluens miſerabile corpus
Attolli & charam mœſti genitoris ad vrbem
Deferri: atq; pios fieri mandabat honores.
Mox circunfuſi rutuli lato agmine cæſum
Sublimem ingenti iuuenem poſuere pheretro:
Multa ſuper Teucrum raptorū inſignia ſecum
Et galeas: & equos: enſeſq; & tela ferentes
Poſt currus phrygia ſudantes cæde ſequuntur.
It lachrymans: & ducit equū docta arte metiſc⁹
Rorantem: & fletu madidū qui vexerat ante
Victorem Turnū: atq; hoſtili ſtrage furentē.
Hinc alij verſa arma gerunt: tum cætera pubes
Flens ſequitur: largiſq; hūectat pectora guttis.
Etiam feſſi ibant per muta ſilentia noctis
Cedentis ſeſe: greſſumq; in tecta Latinus
Flexerat ingenti turbatus funere mentem
Vna omnes lachrymas: matres: pueriq;: ſeneſq;
Fundebant: mœſtā implentes mugitibus vrbē.
Inſcius at tantos Daunus ſupeſſe dolores
Et gnatū exeremo conſumptū marte ſuperbā
Effudiſſe animam: largiſq; ad mœnia duci
Cum lachrymis: alios gemitus curaſq; fouebat.
Namq; ex diuerſa caderēt dum parte Latini.
Et calido turnus fedaret ſanguine terram:
Vrbem ingens flāma: & muros inuaſerat altos
Fumabatq; rutis miſeri patris ardea tectis
Et tota in cinerē vergebat: & aſtra fauillæ
Altiuole implebant: nec ſpes plus vlla ſalutis
Siue quidē ſic dijs placitū eſt: ſeu preſcia turni
Signū vt fata darent horrendo morte perēpti.
Extēplo concuſſi animos turbataq; ciues
Pectora cedentes miſerandæ ſortis iniquū
Deflebant caſum: longoq; ex ordine matres
Atq; auidos toris fugiebant viribus ignes
Ac veluti cum nigra cohors poſuere ſub alta
Arbore & infiſſa radice cubilia longo
Formice inſtantes operi: ſi dura ſecuris
Incūbat verſoq; infringat culmine paruas
Sæua caſas: mox certatim ſeſe agmine ſparſo
Corripiunt mæſteq; fuga: trepideq; feruntur.
Et velut ignitum teſtudo euerſa calorem
Cum ſenſit luctata diu pedibuſq; renitens
Caudā agitāſq; caput magna vi cedere tentat
Aeſtuat: & multa inſidiās conamina miſcet.
Haud aliter miſeri per tanta pericula ciues
Iactabant ſeſe: & turbata mente ferebant.
Ante omnes ſenio confectus ad æthera voces
Fūdebat querulas Daunus ſuperoſq; vocabat.
Tū vero e medijs viſa eſt cōſurgere flammis

Percuſſiſq;

Percuſſiſq; ales volitare per aera pennis
Indiciũ nomenq; vrbis verſæ Ardea ſeruans
Et cui ſublimes ſtabant in mœnibus arces
Mutata effuſis nunc circũlabitur alis.
Attoniti nouitate omnes: monitiſq; deorum
Haud paruis cõfuſi hũeros atq; ora tenebant
At Daunus patriæ ardenti cõcuſſus amore
Euerſe: duros gemitus ſub corde premebat:
Hæc inter magno volitans prænuncia motu
Fama ruit: latiſq; animos clamoribus implet
Aduentare nouũ multo cũ milite funus
Et Turnũ exanimẽ: & lætali vulnere victũ:
Mox turbati omnes nigras duxere frequentes.
Incenſas ex more faces ardentibus agri
Collucent flãmis: dehinc ſevenientibus addũt.
Quos poſtq̃ toto videre ex agmine matres
Percuſſis vocẽ palmis ad ſidera tollunt:
At Daunus chari vt patuerunt funera nati
Subſtitit: & demũ ingenti correpta dolore
Ora mouens mediũ ſeſe furibundus in agmẽ
Proripuit: Turnũq; ſuper proſtratus & herens
Quuũ primũ fari potuit ſic edidit ore:

Daunus

Nate patris dolor: & feſſæ miſeranda ſenectæ
Rapta quies: quo me tantis iactare periclis
Duxiſti: & ſeuis tandem deuicte ſub armis:
Quo tua me preſtãs animi conſtantia vexit:
Hic clare virtutis honos: & gloria ſcæptri:
Hoc magni decus imperij: taleſne triumphos
Nate refers: hæc illa quies promiſſa parenti
Afflicto: toties: hæc meta optata laborũ:
Heu miſerũ q̃ præcipites labentia caſus
Sæcla agitant: quanto voluunt̃ fata tumultu:
Qui iam ſublimes referebas clarus honores:
Et magnus toto in latio: quẽ troes in armis
Horrendũ: & trepidi toties ſenſere furentẽ
Nũc mi Turne iaces miſerãdũ & flebile corpus.
Iã mutũ eſt ſine voce caput: quo pulchrior alter
Non fuit in tota auſonia nec gratior vllus
Eloquio: nec quis poſitis ingentior armis.
Nate vbi forma niteẽs: niueaq; in fronte ſerenus
Ille decor: dulciſq; oculorũ aſpectus: & altæ
Sidereus ceruicis honos: his gloria martis
Contigit auſpicijs: tali rediture paratu
Diſcedens voluiſti auidis te credere bellis.
Heu mortẽ inuiſam quæ ſola vltricibus armis
Elatos frenas animos cõmunia toti
Genti ſcæptra tenẽs æternaq; federa ſeruãs:
Quæ magnos puoſq; teris: que fortib⁹ æquas
Imbelles: populiſq; duces: ſeniumq; iuuentæ.
Heu mortẽ obſcurã quæ cauſa indigna coegit
Eripere: atq; meum crudeli vulnere natum
Afficere: o fœlix tam grato cædis Amata
Succeſſu letare tuo quæ tanta dolorum
Fugiſti monumenta grauiſq; immania caſus
Pondera: quid miſero genitori plura paratis

O ſuperi

virorum: vnde in eodem .xij. campiq; ingentes oſſibus albent: vnde conformiter legendũ erit magni: vt multitudinem occiſorum ſignificet Fluuijq; humana cede ideſt ſanguine rubẽtes: ſic in. xij. Recalent noſtro tyberina fluenta ſanguine adhuc per tãta pericula cepi hoc quoq; ꝓteſtatus eſt turnus ipſe in duodecimo enei. dicens. Quam pro me curam geris hanc precor optime pro me Deponas letumq; ſinas pro laude paciſci. Et ipſe Latinus pauloante dicta verba. O preſtans animi iuuenis: quantum ipſe feroci virtute exuperas: tanto me impenſius equũ eſt Conſulere: atq; omnis metuentem expendere caſus &c. Quo nam illa decens it: pro abiuit Ah quantas &c. videtur deutius lamentari caſum Turni quã par erat quippe qui tantopere gratulaturus ſic æneeob victoriam: ſed vt dicam potuit aliud vultu pre ſe ferre: aliud corde tegere quod tamen integro viro non conueniret. Circumfluet ardea: ideſt ciuitas ardeatina hoc eſt populus eius. Nam ipſa vrbs iam conflagrauerat & in auem verſa erat: quod licet Latinum lateret tamen vrbi non conuenit circunfluere. Sed non degeneri. Idem vt cetera fere ex Marone ſumptum: vt de Pallante viſum eſt. Aſpiciet foſſum pudibundo vulnere: ideſt de quo pudendum eſſet vt de vulnere ſuſcepto in tergum & aſpiciet: vt ideſt qualiter exceperis quia in pectus aduerſum Enſem Aeneæ troiani quaſi dicat magni. Sublimem ingenti &c. Omnia ſunt ex Marone deprompta & precipue ex.xi. vbi ad Euandrum miſſus eſt pallas vt nũc ad Daunum Turnus. Multa ſuper Teucrum. ſic in vndecimo Multaq; preterea Laurentis premia pugne aggerat. Non eſt tamen eadem idoneitas in negocio nam æneas victor quem penes erant corpora & ſpolia hoſtium interemptorum potuit funus pallanti ex ſententia inſtruere. Latino vero cum quodamodo victus ſit non competit ex Teucrorũ corporibus pompam funebrem inſtruere. Nam id eſſet victoribus inſultare. Poſt currus. i. poſtmodum equi ſudantes cede. ideſt ſanguine &c. aut ſic. ferentes ſcilicet rutuli enſes & tela ſequuntur poſt curtus ſudantes cede phrygia &c. Metiſcus qui dictus eſt auriga turni fuiſſe ſicut acetes pallantis de quo in.xi. Ducitur infelix euo confectus acetes Et ducit equum: ſic in.xi. poſt bellator equ⁹ poſitis inſignibus æthon. It lachrymans Hinc alij verſa arma gerũt ſic in.xi. Tum meſta phalãx teucriq; ſequunt̃. Tyrrheniq; duces & verſis Arcades armis. Greſſumq; in tecta latin⁹ Sic de ænea in.xi. Nec plura effatus ad altos Tendebat muros: greſſumq; in caſtra ferebat. Mugitibus pro eiulatibus dixit. Nam mugitus proprie taurorum ſunt eiulatus mulierum Inſcius ad tantos &c. i. neſcius ſupple ſeupereſſe ad tãtos dolores. Supereſſe aũt. i. ſuperſtitẽ eſſe & reſtare. Nam vt A. Gellius docet ſignificat etiam ſuperfluum ideſt ſupra id quod ſatis ſit eſſe. Et eſt pathos ab eo quod accidit preter opiniõem & quod minime verebamur. Vrbẽ ingens flamma &c. hanc Ouidius fingit in ardeam auem mutatam Tectis rutis: ideſt dirutis & diſſolutis per incendium. Fauille altiuole. ideſt ſcintille: bene autem alludit ad fabulam nam ardea auis videtur ab arduitate dicta: eo ꝙ ardua volat: quã naturam videtur ex eo ſumpſiſſe: ꝙ ex ſcintillis. & fauillis ardeæ incenſe facta ſit. proprium enim eſt ſcintillarum ac fauillarum ardua petere. & ad globum ignis tendere pulchre autem alludunt poete in figmentis ſuis ad res geſtas. Nam cum vrbs ea ardea dicta fuerit ab

O ſuperi: natum rapuiſtis: & ardea flãmis
Cõſũpta in cinerẽ verſa eſt: nũc æthera pennis
Verberat: ah me Turne tua plus cæde cruento.
Deerat adhuc ſors iſta patris ſuprema ſenectæ
At vero tali ſe res cum fœdere verſant:
Vt quẽ infeſta furens miſerũ fortuna moratur
Illũ omnis petat infrendens: & turbine cogat.
Dixerat: & mlt̃a illachrymãs largo ora rigabat Poeta
hymbre: trahẽs duros gẽit⁹ rapidoſq; dolores.

arduitate & poſt exuſtionem ſolum remanſerit nomen quod idem aui inditum eſt pulcre finxerunt vrbem in auem mutatam: hoc eſt vrbis nomẽ in auis nomine perduraſſe. Eſt autem hyperbole quod dicit. Et aſtra fauille implebant: nam non tantum aſcendere poſſunt. Siue quidem ſic dijs placitũ. Moris eſt Vergiliani quoties cauſa non apparet ſic loqui vt in principio tertij æneidos. Poſtq̃ res aſie priamiq; euertere gentem Immeritam viſum ſuperis. Deorũ enim iudicia ſunt ſemper iuſta: ſed ſepe ignoratur cur iuſta ſint. Signum vt fata darent Alludit ad illud quod de euãdro dicitur in. x. Agnouit longe gemitum preſaga mali mens Pectora cedentes: ideſt contundentes. At veluti cum nigra cohors. ſic Ennius quod & Maro ſumpſit. It nigrum campis agmen Bona autem eſt comparatio: nam ſi cauernula formicarum eruatur omnes ſarcinulas quas queq; poteſt coeligunt: vnde eam ſumpſit & maro in quarto ad profectionem aut fugam troianorum dicens. Migrantes cernas totaq; ex vrbe ruentes. Ac veluti ingentem formice farris aceruum. Cum populant hyemis memores tectoq; reponunt. It nigrum campis agmen &c. Vterq; autem videtur habuiſſe reſpectum negocij: nam troiani ſarcinulas ſuas colligebant in fatalem terram reponendas: & ideo comparantur a Marone formicis colligentibus: ciues autem Ardeatini ex incendio que poterant receperant ad incertas ſedes trãſferenda: & ideo bene comparãtur formicis poſt euerſum nidũ partas opes recipientibus. Ab Ennio tamẽ nigrũ agmen de elephantis dictum volunt. & ab alio poeta de mauris quod inconueniens non eſt. Nam licet verba & dicta aliorum ad ſuum inſtitutum conuertere. Et veluti ponit ſecundam comparationem ſumptam a teſtudine animali quidem imbelli ſed pertinaciter parieti domus incenſe adherenti & non niſi cum ſumma indignatione derelinquenti quomodo & ciues ex incendio res ſuas tantiſper dum poſſunt recipiunt: nec deſerunt: niſi vi ſumma repulſi ingruente: ſcilicet igne. Poteſt autem prior comparatio referri ad ſtrennue migrantes. poſterior ad tarde deſcẽdentes. Calorem ignitum. ideſt ab igne procedentem luctata diu ideſt renitens contra flamme calorem: caudam agitanſq; caput. illudq; non ſuo loco poſitum eſt niſi ſit renitens pedibus caudam: & agitans caput tentat cedere ſcilicet flãmis magna vi ſcilicet pro modulo corporis. Tum vero e medijs: fictionem ſequitur ouidianam ſecundum quam ardea incenſa in ſui nominis auem tranſformata eſt. Attoniti nouitate. Attonitus dicitur quaſi a tonitru perculſus: & ideo omni vehementi perturbationi ſubito obruenti attribuitur: recte autem attonitos dicit: propter ſimilitudinem exuſtionis vrbis cũ tonitru: tonitru enim fit extinctione ignis in nube qualem crepitum dant ſepe incendia vrbis. Qui vero attonitus eſt horrore quodam cõcutitur propter inopinatam aeris commotionem & fulminis preuiſi licet poſt orti apparitionem: quod vt Plinius ſentit neminem ferit niſi prius exanimatum. Eo autem modo ſtupefacti erant ciues ardeatini & ex vrbis incenſione & ex ardee (vt fingitur) apparitione Monitiſq; deorum ideſt monſtris quibus admonebantur rem quamuis magnam potendi: humeros atq; ora tenebant humeros a vehendis faſcibus & ſarcinulis: ora ab oratione: nihil enim dicebant ſtupefacti. At daunus &c. non opportune ponitur particula at: que aduerſatiua eſt: & rebus contrarijs congruit vt in fine tertij ænei. Fatoq; hic fine quieuit: At regina graui iãdudum ſaucia cura. Vulnus alit venis. vbi poſt quietem Aeneæ ponit commotionem Didonis: hic vero rutulorum ſtupefactionem nihil loquentium: ĩducit gemitus compreſſionem ideſt ſimile ſilentium. vnde non recte dicit at: ſed rectius dixiſſet. & Viri autem fortis eſt corde dolorem premere: vnde in primo de Aenea. Spem vultu ſimulat: premit altum corde dolorem. Quos poſtq̃ toto &c. Similem ploratũ & vlulatum inducit in funere Turni. Percuſſus vocem. Ordo eſt. Tollunt vocem ad ſydera (male autem legeretur ad æthera quia ad corripi deberet) palmis percuſſis ſcilicet inter ſe vnde dicere potuiſſet concuſſis Quum primum fari potuit: ſic & Maro. Male autem legeretur q̃primum. Nam licet q̃ acceptum pro valde ne iungatur ſuperlatiuo tamen ſenſus malus eſſet. Nam non vult dicere ꝙ q̃primum. ideſt valde cito: ſed ꝙ quũ primum aut vt primum aut vbi primum potuit fari ſic edidit ore aut pleonaſmos eſt aut ore edidit. quia potuit dolorem ſuum etiam alijs indicare. Quod ideſt ad quid preſtans animi. Sic Latinus ad eundem in duodecimo. O preſtãs animi iuuenis: q̃tum ipſe feroci virtute exuperas &c. Hic clare virtutis honos & gloria ſceptri. Sic Euander in duodecimo. Non hec o Palla dederas promiſſa parenti Cautius vt ſeuo velles te credere marti. Et æneas de eodem: hi noſtri reditus expectatiq; triumphi: hec mea magna fides. Per hec autem κατατοσιωπομενου innuitur Turnus patri dixiſſe. ꝙ regnum & imperium cũ Lauinia obtineret: vnde dicit hæc illa quies promiſſa &c. Heu miſerum ſcilicet me: q̃ ideſt quantum quaſi dicat maxime precipites caſus agũt ſecla ideſt tempora labentia quia tempora labuntur more fluentis aque. Quo pulcrior: alter non fuit &c. vnde Maro petit ante alios pulcherrimus oẽs. Turn⁹ auis atauiſq; potens: & alibi cum de pulchro loqueretur dicit. Excepto Laurentis corpore Turni. honor ſydereus. i. ſplendor & relucẽtia ac nitor ceruicis alte. quia ipſe altus erat. Tali rediture paratu. i. apparatu põpa. ſ. funebri: legitur & talin pro tali ne. Bellis auidis. i. que auide & feruenter geruntur. heu mortẽ inuiſam ſic Maro. Heu ſtirpem inuiſam: ſed noue ſcd'e perſone verbũ ſubiunxit: vnde ſunt qui legendũ putent. heu mortem inuiſam que tenes ſceptra cõmunia toti gẽti quia dñatur mortalibus omnibus & ſeruans eterna federa. quia omnes qui oriuntur aliquando morituri ſunt: tu frenas. i. reprimis. armis vltricibus. ſ. ſuperbie: & poſuit vltricibus in neutro genere ſicut Maro victricia dicens res agamẽnonias victriciaq; arma ſecutus animos elatos. i. ſuperbos que res ꝓpria fuit Turno ſicut in finẽ duodecimi memorauimus: mãſerat animoſus & elatis animis vſq; ad mortẽ dicẽs vtere ſorte tua. Elatus aũt venit ab effero extuli elatum. Eſt aũt metaphora ſumpta ad equis animoſis & ſuperbis qui freno coercendi ſunt quotiẽs ferociũt. Sola aũt mors id ꝑtvñ a Iuuenale dictũ. Nulli grauis eſt percuſſus achilles Que magnos paruoſq; teris: que fortibus equas imbelles q̃a omnia mors tollit. populiſq; duces quos poete vt egregios ſignificent ſeparare ſolent. heu mortẽ obſcurã: at qui claro vulnere peremptum dixit. Vetum obſcurã dicit mortẽ. i. deteſtabilem vt que tã clarũ virum abſtulit O felix magnus dolor ſed ineptus. Nõ eñ decet virũ fortẽ ſic odiſſe vitam vt ſuſpendium laudet q̃uis mortẽ honeſtã appetere poſſet ſicut æneas. O terq; quaterq; beati quis ante ora patrum

trum troie ſub menib⁹altis:Cōtigit oppeterē.&andromache i.iij.æneí.O felixvna añ alias priameia vir go hoſtilē ad tumulū troiæ ſub menib⁹altis Iuſſa mori.Deerat adhuc.Deerat diſſyllabū ē ſicut & apud alios vñ Lucan⁹.Nō deeſt ꝓ plato ieiun⁹ vēditor auro.At vero tali &c. tāgit qđ pri⁹ dixi malū malo ſolere accumulari.vñ ordo ē.At res verſant ſe cū tali federe.i.pacto& cōſenſu iter ſe.i.ita v ſu venire ſolet vt fortuna īfrēdēs petat & cogat.i.torq̄at illū oī turbine:quē ipa furēs īfeſta.i.īfeſte aut quē ipſa furēs moraī.i.detinet & reſeruat ad grauiora mala miſerū.i.miſeratōe dignū & īmerito īfelicē:exiſtēs furēs i.īſaniēs.i.ſi fortuna alicui miſero cōſeruat vitā id ꝓpterea facit vt diuti⁹& graui⁹ torqueat.Et multa illachrymans.i.multū nomen ꝓ aduerbio.Vtiī aūt fere verbis vergilianis.

Qualis:vbi incubuit validus Iouis vnguibus ales
Et paruum effuſo diuulſit ſanguine fœtum
Cerua videns miſeri turbatur funere nati.
Poſtera lux latum ſplendore impleuerat orbem:
Tunc pater infractos fatali marte Latinus
Defeciſſe videns italos:totamq; potenti
Cedere fortunam æneæ belliq; tumultum
Ingentiſq; animo curas & fœdera voluens
Cōnubij promiſſa ſuæ natæq; hyemeneos:
Præſtantes vocat electos ex agmine toto
Mille viros: qui Dardanium comittentur ad vrbē

Spectatum

Qualis vbi ordo eſt: qualis.i. qual'r cerua vidēs.ſ.raptum pulli aut hinnuli ſui turbat funere miſeri nati vbi.i.qñ aut poſtq̄ ales Iouis.i.aquila incubuit.i.inuolauit & toto corpore irruit:vnguibus validis.i.fortibus quibus tantam p̄dam rapere potuit:& diuulſit (ſi ſeruio ad illud quarto æneidos maneſ ve reuelli credim⁹:nō dicem⁹diuulſi licet i paſſiuo ſit diuulſus.ſa.ſum.verū Lucanus non futilis a thor nō ſemel vulſi ꝓtulit:ita vt nō ſit ſolida ī ea re Seruij grāmatici autoritas) diuulſit.i.dilacerauit:fetū paruū.i. tenellum & anniculū adhuc:vt veroſimilē faciat rem. Poſtera lux&c.Reddit ad geſta latini qui nuptias filie

ꝑtias filie ſue ſumma cura celebrauit: reb⁹ iam
ſedatis. Tunc pater infractos ſic Maro Turnus
vt infractos aduerſo marte latinos defeciſſe vi
det vñ ſenſus eſſe pōt (vt illic) duplex: vt infra
ctos dicat. i. vald' fractos & vt ſignificet nō fra
ctos hoc ordīe latin⁹ pr̄ vidēs tūc italos īfractos
i. valde fractos: qa marte fatali. i. bello quo fa
tis volentibus ſuperandi erant defeciſſe. i. peni
tus ſuccubuiſſe. Aut ſic pater latinus videns ita
los infractos. i. nunq̄ alias fractos: defeciſſe tūc
marte. i. bello fatali & videns totam fortunam
cedere. ſ. nee potenti & voluens animo. i. conſyde
rans tumultum belli & ingentis curas. i. ſollici
tudines quas ſempet habuerat: & federa & pro
miſſa. i. promiſſiones connubij: & hymeneos. i
nuptias ſue nate. i. filie videlicet Lauinie: vocat
mille preſtantes viros electos. ex toto agmine
Modeſtius Vergilius centum oratores finxit.
Verumtamen multa ſunt quæ hoc purgent ne
preter modum dictum videatur. Tum ꝙ apud
Maronem tantum comitabantur caduceatores
hic aūt æneam ip̄um. Tum ꝙ illic hoſpitem &
auxilij indignum: hic autem victorem & ſine cō
trouerſa filie futurum maritum. Magna autē
laus ęneæ eſt qui preditum tanto exercitu vt ex
eo mille preſtantes viri poſſent deligi ſuperauit
vocat inquam mille viros qui comittentur ad
vrbem ducem dardanium ſpectatum virtute
Et iungit oratores togatos ad quorum morem
romani poſtea togati incedebant: memorans. i
mandans eis multa. & imperat vltro. i. inſuper.
aut nondum rogatus euntibus. i. abire volenti
bus & iam iamq; profecturis: vt interſint ani-
mo placido & reuiſant & vehant leti Aeneadas
in alta menia. ſ. vrbis ſue quādo. i. quandoqui-
dem expediat auſpicijs. i. indicio auſpicum: Et
monitis deorum miſcere gentem Troianam cū
ſanguine Italo. Interea & cetera. Oſtendit offi-
cium boni principis. Et pectore toto excipiant
verba Iuli ad Euryalum in nono habita. Atq;
alacris mōet Terentius. Quin tu es alacris. eſt
igitur alacris communis generis: ſed cōſuetius
hac tēpeſtate dicitur hic alacer. hec alacris hoc
alacre Ardētia drances verba mouet quē. ſ. Ver
gilius fecerat legatum ad æneā & turno ſemper
fuiſſe infeſtū: Exultans pro funere turni erepti.
qa turno ſemp fuerat infenſus. Vñ erepti Tur-
ni non e periculis: ſed e medio mortaliū & e vita
intelligemus Iuramuſq; deoſq; deaſq;: primūq;
vacat quia dixit & om̄es poſuit ergo ſatis dure
pro ratione metri. Nec dicetur deoſq; deas: qa
q; ſemper in fine hoc eſt ad poſtremū cōiunctū
poni vult: pōt autē poni poſt primū aut prius
ſed non ſolū. Quia. i. quominus optabat con-
nubia nate & te generū &c. Sed quicquid tanto
armorū & cetera Purgat Latinū reijciēs omnē
culpam in turnum.

¶ Illum omnis &c. Purgat etiam populum La
tinum: qui poſcebat vt Turnus armis cederet. i
diſcederet: & ita putem legendum vt armis ce
deret poti⁹ q̄ in armis niſi ſit omnis cohors in
armis conuerſa. ſ. ad Aeneam: poſcebat ſup. vt
ſ. cederet. & ſineret magnum Anchiſiaden. i. te
o Aenea: ſed pulchre inducitur orator de eo lo
qui citra adulationē: qa recitare verba que tūc
de eo vulgares habebant. Defeſſa etate legitur
etiam defecta etate: & eſt duplex ſenſus: aut ꝙ
ſit multū fractus: nō vitio ſed ętate defeſſa aut
defecta aut ꝙ ſit non fractus: hoc eſt ꝙ q̄uis de
feſſa etate tamen infractus: aut iam tandē fra-
ctus: nec vltra valens iungebat ambas palmas
i. coniunctis manibus orabat & rogabat arden
tem. i.

Spectatum virtute ducem: iungitq; togatos
Multa oratores memorans: & euntibus vltro
Imperat vt (quādo auſpicijs: monitiſq; deorū
Troianam miſcere italo cum ſanguine gentem
Expediat) placido interſint animoq; reuiſant:
Aeneadaſq; vehant alta intra mœnia læti.
Interea ip̄e vrbem labefactam & vulgus inerme
Componit: ſolidatq; animos requieq; futuram
Spondet: & æternam ventura in ſæcula pacem.
Inde iubet meritos turba plaudente triūphos
Sublimeſq; domus fieri regalis honores.
Atq; alacris monet vnanimes vt fronte ſerena
Occurrant genero venienti: & pectore toto
Excipiant gentem iliacam: magniſq; receptent
Plauſibus: optataq; effundant pacis amores.
Iamq; inſtructa cohors teucrorū caſtra ſubibat
Cincta comas ramis oleæ: pacemq; rogabat.
Quam bonus æneas ad ſe intra regia duci
Tecta iubet: cauſamq; vie placido ore requirit.
Tunc ſenior ſic incipiens ardentia Drances
Verba mouet nimiū erepti pro funere turni
Exultans [O troiane dux inclite gentis — Drances
Glīa ſpeſq; phrygū: quo nec pietate nec armis
Maior in orbe fuit: victi obteſtamur: & omnes
Iuramuſq; deoſq; deaſq; inuitus in vnum
Conflatum vidit Latium: & temerata latinus
Fœdera: nec phrygios vnq̄ turbauit honores.
Quin nate (quādo ſuperū ſic vota ferebant)
Cōnubia: & generū magno te optabat amore
Sed quicquid tanto armorū flagrante tumultu
Tantorū furijſq; operū: atq; laboribus actū eſt
Id rabidus Turni & ſtimulis incenſus iniquis
Confectuſq; odijs furor attulit: ille negantes
Inuitaſq; dedit latias in prælia gentes.
Illū oīs conuerſa cohors poſcebat vt armis
Cederet: & magnū ſineret ſuccedere pactis
Cōnubijs Anchiſiaden: inde optimus ambas
Iungebat palmas defeſſa ætate Latinus
Infractus nimioq; ardentem Marte rogabat:
Nec noſtræ potuere preces inflectere durum
Nec diuū portenta animū: quin acrius ignē
Spumabat ferus ore vomens: belluq; ciebat:
At vero dignū inuenit pro talibus auſis
Exitium: qui te tandem victore momordit
Nigrantē pſtratus humū: nūc improbus ædes
Tartareas viſurus eat: queratq; ſub imo
Nunc alias Acherōte acies: aliōſq; Hymeneos.
Tu melior ſuccede bonis Laurētibus hæres.
In te omniſq; domus: & feſſi inclinata Latini
Spes iacet: vnū oēs Itali ſuper aurea mittunt
Sydera: & ingentē bello & cœleſtibus armis
Extollunt: & vera canunt preconia voces.
Te grauiū veneranda patrū cōſultaq; turba:
Inualidiq; ætate ſenes: te leta iuuentus:
Et cupide matres: pueri: innupteq; puelle:

Vnanimes

Vnanimes æquo ore volunt: Turnūq; ſub armis
Exultant cecidiſſe tuis: te tota precatur
Auſonia: & claris præſtantem laudibus effert:
In te vnum conuerſi oculi: pater ipſe Latinus
Iam ſenior ſola hæc longæuæ munera vitæ
Qui gnatam tibi iungat habet: generiq; nepotes
Troianos Italo admixtos in ſæcula mittat.
Ergo age magne veni Teucrorū ductor & altos
Ingredere: & celebres cape q̄s ſpōdemus honores.

Poeta. Finierat: cunctiq; eadem ſimul ore fremebant.
Quos pius Aeneas hylari cum fronte receptos
Proſequitur paucis: & amico pectore fatur.

Aeneas. Nec vos nec placida ſolitum ſub pace latinum
Arguerim: verum infeſti violentia Turni
Tm̄ opus haud dubito: & tanti diſcrimina martis
Conciuit: iuuenilis enim plus laudis amore.
Quicquid id eſt tamen Auſonij nil pacta recuſo
Connubia: & ſanctam æterno cum fœdere pacem
Iungere

tem.i.eſtuantem nimio marte.i. amore belli &c. Bellūq; ciebat.i.cōcitabat & ꝓuocabat. Dignū exitiū: nimiū aſſētiret̄ niſi p̄miſſū fuiſſet a vergilio q̄ fuerat turno ſpiſenſ⁹ odijs & crimie: Momordit nigrātē ꝓſtrat⁹ humū Sic de Mezētio: & humū ſemel ore momordit. Vbi dictū ē q̄ viri fortes in mortē cadētes: ne vocē viro indignā emitterent: humū mordēt: qđ aūt nigrantē dicit ēt ex Vergilio ſūpſit. Nūc improb⁹ &c. Oſtēdit̄ ꝑtinax odiū q ēt manes ei⁹ odio ꝓſeqr̄. Acheron. fluuius eſt infernalis ſine letitia dict⁹. Tu melior heres ſuccede bōis laurētibus.i. diuitijs & impio Laurētū aut ſuccede laurētib⁹.ſ. ppl'is bonis.i. tibi fauētib⁹. In te &c. Sic maro i te dom⁹ inclinata recūbit. Et voces.ſ. te laudātiū canūt vera p̄conia.i. ita eſt vt dicūt. Pueri innupteq; puelle. Vergilianū eſt. i te vnū cōuerſi oculi: id de Turno prius dictū eſt ſed diuerſimode. Nā Turnū poſtulabāt ad certamē. Aeneā ad gloriā & imperiū. Pater ipſe Latinus iam ſenior ergo e vicino promittit̄ regni ſucceſſio. Qui gnatam tibi iungat habet. Qui.i. vt pote is q̄ & mittat nepotes in
ſecula

ſecula.i.ĩ ꝑpetuã ſucceſſionẽ.ſ.Troianos ad mixtos generi.i. ꝓgeniei italo:hoc eſt ſanguini italico ex ꝑte materna.Hec aũt oĩa tẽdũt in gloriã domus iulie q̃ ab ænea originẽ traxiſſe gloriabatur.In qua re ſicut in alijsfere oĩb⁹ Vergilium inſeqtur: illiuſq; verba fere ſumit ſed lõgo interuallo ſi qd mihi recti eſt iudicij.Nam multũ ab illi⁹ calorib⁹friget.Nõ eſt tñ vſq;quaq; contẽnendus poeta: ſi ſeorſum ſoluſq; inſpiciat̃quis nihil ad Maronem.Finierat &c.Id q̊q; tractũ eſt ex marone qui conſimilẽ orationẽ Dranci dat libro vndecimo.Hilari cũ fronte. Nõ vacat cũ:qa nõ inſtr̃m:ſed comitantiã cõnotat nõ em̃ fronte:ſed manibus recipiuntur amici. Frons aũt maxime index eſt letitie aut triſtitie.vñ de Marcello:ſed frons leta parum.Itẽ pudoris vt fidei vnde dictũ eſt Fronti nulla fides:qs em̃ nõ vicus abũdat.Triſtib⁹obſenis: Et iõ dicũtur effrontes. qui pudorẽ & verecũdiã nõ habẽt. Et amico pectore.More vergiliano p̃mittit habitũ future or̃onis: nec placita ſolitũ ſub pace latinũ. Sic Maro in.vij.Rex arua Latinus.& vrbes Iã ſenior lõga placidas ĩ pace regebat. Cõciuit.i. cõcitauit iuuẽilis ei pl⁹laudis amor̃.Apoſiopiſis i.reticẽtia ẽ voluit ei Aeneas dicere ꝙ pluseq̃ & iuſto laudis amore efferebat̃aut qd ſiľe qđ qa ĩhoneſtũ eſt cũ defũctis cõtẽdere reticuit. Addensq; cqd.i.ſiue iuſto ſiue iniuſto amore laudis ſuccẽſuserat:tñ o Auſonij ego nil.i.in nľlo recuſo cõnubia pacta:i.ꝑ pactũ pollicita:& nõ recuſo iũgere cũ eterno federe pacẽ ſanctã:i.inuiolabilẽ.Rex qdẽ.i.q nũc vrbis rex ẽ ſocer.i.qa futur⁹ẽ ſocer me⁹tenebit imperiũ:& venerãda ſeptra.i.inſignia regni.i. licet victor ſim:tñ nõ auferã illi regnũ.Non ſtaret verſ⁹ſi dicat̃ idẽ iperiũ:qa vt dicit Donatus:idẽ ĩ maſculino ꝓductũ ĩ neutro vero correptũ ẽ ĩ pria ſyllaba.ſtatuẽt ꝙ mei mihi &c.Hoc ĩ federe icto lib.xij.ꝓmiſerat Aeneas:Et nomẽ nate vrbis erit qa a Lauinia vocabit̃ Lauiniũ.Et adijciã penates ſocios:hoc & Iuppiter ad Iunonẽ dixit futuꝝ.lib. xij.dicens.Morẽ rituſq; ſacroꝝ adijciã faciãq; oẽs vno ore latinos vñ nũc Aeneas ex Iouis inſtinctu hec dicit: q̊circa Iuppiter pri⁹ dixit adijciã ſicut nũc æneas qa vterq; adiecit:iuppit̃ vt cã mouẽs primũ.& Aeneas vt exeq̃ns Vos cõmunes&c.qa vt liui⁹cõmemorat ꝑꝑ originẽ Rõani cũ Latinis mľtã ſocietatẽ inierũt.Dehĩc q̃ꝑ mũ ſic ſcriptũ reppi & ita forte emiſſũ ẽ:ſed vt pri⁹docui ĩepte.Nã đbuit dicere cũ primũ: aut vt primũ nõ q̃ qđ exponit̃ ꝑ valde: vt ſit valde pridẽ aut cito.ſũt aũt verba Vergiliana.Preterea Pyraꝝ ĩſtructio:& corporꝝ exuſtio a Vergilio tota ſũpta ẽ: Glãdilegoſq; ſues.i.q glãdes legere & poſtea frẽdere ſolẽt.ſed tñ ñ videt̃ aptũ ſuib⁹ epithetũ:ñ ei legũt ſed deuorãt glãdes q̃s tñ rimant̃.i.e rimis eruũt ĩterdũ vñ & rimari trãſ ſũptũ ẽ ꝓ eo qđ ẽ inqrere:latos ĩcẽdia cãpos enudãt.i.ſpoliãt.ſ.pecorib⁹ in eis errare aut paſci ſolitis.Clarum Phebũ .i. ſolẽ rutilũ & ſplẽdentẽ q̃ſi nũcium feſtiuitatis future:qđ Maro diligẽti⁹ ſeruauit.Cõſedere ĩ eqs.ſ.teucri ĩ his q̊s Latin⁹ pri⁹ donauerat: aut quos ex hoſtib⁹abripuerãt:aut q̊s nũc iterũ Latinus κατατοσιωπομενοι miſiſſe intelliget̃: ad tecta laurenti.i.Laurentij.Ante oẽs ſup.mouebat greſſum : aptiorẽ tamẽ locũ illi Maro conſignaſſet : videlicet mediũ. Poſt ordine

idest

Iungere:rex idem imperium:& veneranda tenebit
Scæptra ſocer:ſtatuentq; mei mihi mœnia Teucri
Et nomen natæ vrbis erit:ſocioq; penates
Adijciam:vos communes in ſæcula leges
Concordeſq; ingenti animo mittetis amores.
Interea quod reſtat adhuc imponite flammis
Corpora :quæ duri miſeranda inſania belli
Arripuit:dehinc nos cum primum craſtina ſurget
Clara dies:læti Laurẽtia tecta petemus

Dixerat:& tanto affatu conuerſa tenebãt — Poeta.
Ora ſimul:ſtupefacti omnes:& apertius ingẽs
Mirantes pietatis opus:mox robore toto
Congeſtas rapuere pyras:ignemq; repoſtis
Ciuibus immiſere:altũq; ſub æthera fumus
Euolat : atq; atris cœlum ſublime tenebris
Cõditur:innumeras ex omni rure bidentes:
Glandilegoſq; ſues iugulant: pingueſq; iuuencos:
Immittuntq; rogis:latos incendia campos
Enudant:fremit impulſus clamoribus aer.

Iamq; ſequens clarum extulerat lux aurea phebũ
Tũc Teucri auſonijq; oẽs mixto agmine læti
Cõſedere in equis : & greſſum ad tecta mouebant
Laurenti:atq; altis erectam mœnibus vrbem:
Ante omnes pius æneas:poſt ordine Drãces
Multa duci ſenior memorãs:dehinc vnica proles
Aſcanius:multũq; animi maturus Alethes:
Et grauis Ilioneus Mneſteuſq; acerq; Sereſtus:
Sergeſtus fortiſq; Gyas:fortiſq; Cloanthus.
Poſt alij mixtimq; Itali:Teucriq; ſequuntur.
Interea effuſi ſtabãt per mœnia ciues:
Sublimiſq; alta ſtatuebant laude triumphos
Troianam cupido expectãtes pectore turbã:
Et iam aduentabãt quos læta fronte Latinus
Occurrens magna excepit comitãte caterua
At poſtq; medio venientem ex agmine vidit
Dardanium Aenean:haud vera illuſit imago:
Nãq; omnes ſuper excellens atq; altior ibat:
Et lãte regalem oculis ſpargebat honorem
Sydereis:tunc cum primum data copia fandi eſt
Et voces capere:atq; optatas iungere dextras
Incipit:& prior affat̃ placido ore Latinus

Veniſti tandem:cupidum nec fixa fefellit — Latinus.
Spes animum:lux Troianæ clariſſima gentis
Magnorum quem iuſſa deum tot caſibus actũ
Italia & noſtris voluerũt ſiſtere tectis:
Q:q; humana furens nimis auſa licentia ; ſanctas
Turbarit leges:& diuum exciuerit iras.
Q uin etam inuictum totiens meq; arma negantẽ
Tradiderit duri perferre pericula Martis:
Factum etenim:ſed nec paruo ſtat: numina iuſtas
Indignata animis miſere vltricia pœnas.
Nũc age magne phrygũ ductor:q̃ñ omnis origo
Seditionis abeſt:& tanti criminis auctor
Connubijs ſuccede:& ꝓmiſſis hymeneis.
Sunt mihi regna:iacent ereptis oppida muris.

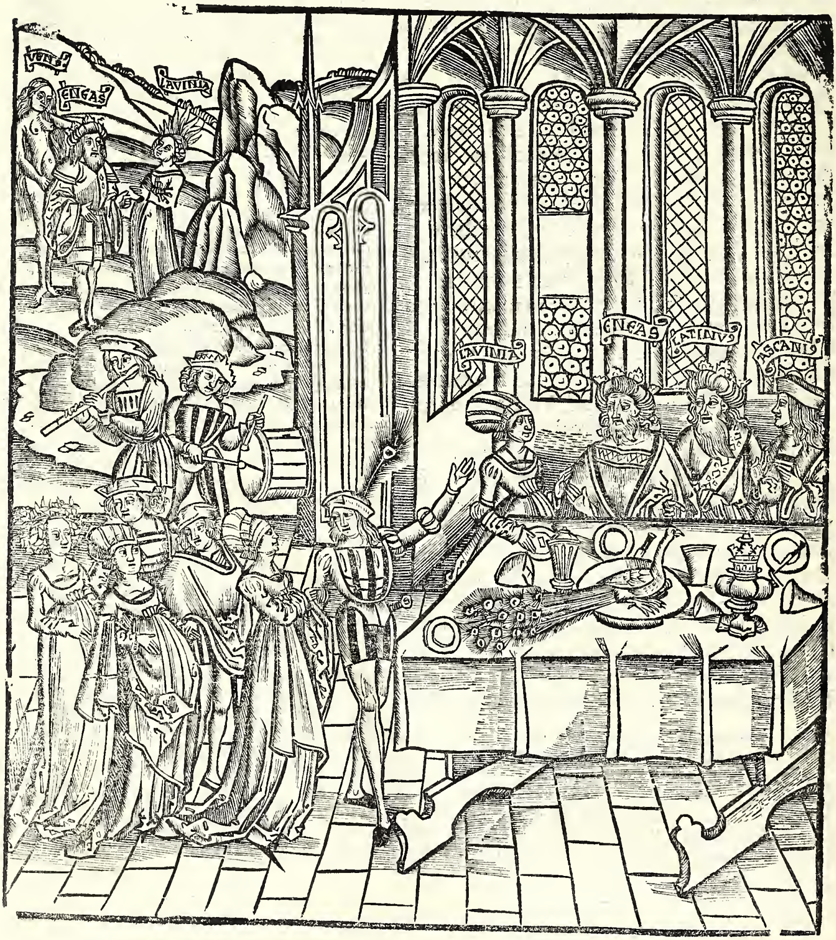
Sola

Sola autem feſſæ ſpes vnica nata ſenectæ
Te generũ: & natũ tp̃s complector in omne.
Aeneas. Quẽ cõtra bon⁹ æneas Rex maxime nullam:
In te horũ cauſam armorũ: tantiꝙ tumultus
Crediderim: placidæ aſſueto ſub tẽpore pacis
Et ſi qua eſt: pone hãc curã pater optĩe quæſo.
Nũc adſum: & patrem & ſocerum te læt⁹ in oĩs
Accipio caſus: magni mihi ſurgit imago
Anchiſæ: & rurſum ardebo genitoris amore
Talibus orabant inter ſe: & tecta ſubibant
Regia: cum ſtudio effuſæ matreſꝙ nuruſꝙ
Longæuiꝙ patres ſtabant: iuuenũꝙ cohortes.
Pulchra reuiſentes troianæ corpora gentis
Ante oẽs magnũ æneam: cupidoꝙ notabant
Altũ animo genus: & p̃ſtantẽ frontis honorem
Quæſitamꝙ alacres pacemꝙ optata quietis
Munera laudabãt: ceu qñ longus & ingens:
Agricolas tenuit reſolutis nubibus hymher
Suſpenſos: curuumꝙ diu requieuit aratrum
Tunc ſi clarus equos ſpatioſo limine titan
Laſſet: & aurato cœlum ſplendore ſerenet:
Lætitia exundant: & ſeſe hortantur agreſtes:
Non ſecus auſonij tam læto in tempore rerum
Compoſuere animos: & iam rex alta Latinus
Atria: regaleſꝙ aditus intrarat. & vna
Optimus æneas: ſeq̃tur quem pulcher Iulus:
Dehinc Itali: mixtiꝙ phryges: tũ ſplẽdida lato
Applauſu: & magno completur regia cœtu
Hæc inter matrum innumera nuruũꝙ caterua
In medium comitata venit Lauinia virgo:
Sydereos deiecta oculos: quam Troius heros
Virtute & forma ingentem: mirabile dictu
Vt vidit: primo aſpectu ſtupefactus inhæſit.
Et ſe cum Turni caſus miſeratus acerbos
Qui haud ꝑua ſpe duct⁹ ouãs in prælia tãtos
Ciuiſſet motus: duriſꝙ arſiſſet in armis.
Tum vero æterno iunguntur fœdera nexu
Connubij: multaꝙ canunt cũ laude hymenæos
Dehinc plauſus fremituſꝙ altũ ſuꝑ aera mittũt:
Et lætam vocem per regia tecta volutant.
At fidum interea æneas affatur achaten:
vadat: & andromache quõdã data mũera veſtes
Intextas auro ferat: & quod ſæpe ſolebat
Dum res Troianæ ſtabant: circundare collo
Auratum gemmis circunſeptumꝙ monile.
Præterea magnum cratera in pignus amoris
Quem priamus patri anchiſæ donauerat olim
nec mora iuſſa ſeq̃ns pulcherrĩa portat achates
Munera: tum ſocer ingentẽ cratera Latinus

ideſt per ordinem. Nam poſt aduerbium eſt:
hic autem ordo obſeruari ſolet in ſtatibus mix
tis: vt primus primi ſtatus ac ordinis ſit omniũ
primus: & primus ſecundi ordinis ſecundus: &
ſecundus primi ordinis tertius: & ſic deinceps.
Ergo quia Drances erat princeps legationis:
erat ſecundus in ordine. Multa duci ſenior me=
morans. Ideo multa qua ſenior nam eſt lauda=
tor temporis acti ſe puero. Dehinc vnica ꝓles
Aſcanius ſeruata ſcilicet ratione quam dixi.
Animi maturus alethes. Vergilius maturus
eui dixit: & eſt honeſtior locutio: ꝙ ſi dicatur
maturus euo. Is enim maturus æuo dicitur:
quem euum maturum effecit: is vero maturus
ęui: qui euum maturum fecit: & temperauit.
Quia vero Gie necem predixit Maro: oportet
aut alium eſſe Giam: aut hunc illius immemo
rem. In ęteris tamen prudenter egit vt eos com
memoret quos Maro in. v. dixit aucturos gen⁹
Romanũ: & illi noĩa daturos: vt Sergeſtũ do=
mus a quo ſergia &c. Interea effuſi ſtabãt ꝑ me
nia ciues. Docetur inſtabilitas vulgi. quod for
tunam ſequitur. Quos lęta fronte Latinus: Po
tius fronte q̃ animo dixit: quia licet ꝓpter ama
te ſuſpendiũ doleret: tñ premit alto corde do=
lorem Dardaniũ Aeneã. ꝑ n ſcribendũ eſt pro=
pter vocalẽ ſequentẽ. Vbi diligẽter dixit Ale=
xãder. Rectus in a gręci ſolet an quarto breuia=
re quia a ntõ in as nõ breuiat̃: ſicut nec en ab es
longo. Haud vera illuſit imago. i. nõ em̃ illuſit
eũ vera imago: q̃a facile erat eum inter ęteros
agnoſcere etiã lõge adhuc diſtantẽ. Tũ ꝙ pri=
mũ iterũ dicendũ eſſet cũ primũ: data copia. in
vij. Poſtꝙ introgreſſi & corã data copia fandi.
Et voces capere ſic in. vi. Veniſti tandẽ: tuaꝙ
expectata parenti vicit iter durũ: pietas datur
ora tueri Nate tua: & veras audire & reddere vo
ces. Cetera quoꝙ verba Vergiliana ſunt: vnde
in. ij. enei. Aeneas ad Hectorem O lux Darda=
nię: ſpes o fidiſſima Teucrũ: & Anchiſes ad eũ
in ſexto: nec me mea cura fefellit. Factum etem̃
ſed nec paruo ſtat. i. non paruo conſtat Turno
facinus perpetratum cõtra deorum voluntatẽ
Bene dicit nec paruo: nõ nec ꝑui: quia dũtaxat
tanti: quanti: pluris: & minoris cũ eorũ cõpoſi
tis dũ ſine ſubſtãtiuis ſunt: ponunt̃ cum verbis
p̃cij in genitiuo: nã ęter a oĩa in ablatiuo. Vñ
Maro in ſecũdo enei. Et magno mercent̃ atridę
Numina indignata vltricia. diuidẽda ſunt epi
theta: vt ſit: Numĩa vltricia amiſere. i. miſerũt
indignata. i. q̃a indignata animis iuſtas penas.
Qñ. i. qñ q̃dem oĩs origo ſeditiõis. ſ. turnus &
amata. Sunt mihi regna: iacent ereptis oppida
muris: vñ in. vij. de latini regia. Multaꝙ p̃ter=
ea ſacris in poſtibus arma Captiui pendẽt cur=
rus: curueꝙ ſecures. Et criſte capitũ & portarũ
ingentia clauſtra. Spiculaꝙ: clypeiꝙ: ereptaꝙ
roſtraꝙ carinis: vnde videtur interp̃tari locũ
in. xi. alioq̃ obſcurũ: de auro latini: vt intelliga
tur regis nõ populi. Quẽ cõtra. i. e diuerſo ſup.
affat̃: aut cõtra quem (quod durũ eſſet) fat̃. In
te horũ cãm armorũ Abſumptio literarum & r
litere repetitio durũ verſum: ſed in re tali: vt po
te terribili: cõgruũ faciũt. Ordo eſt i te aſſueto
ſub tempore placide pacis. Socerũ te letus in omnis accipio caſus. Sic Iulus ad Euryalũ li. ix. Iam pectore to=
to Accipio: & comitẽ caſus cõplector in oẽs. Magni mihi ſurgit imago Anchiſe. Sic in ſecũdo ſubijt chari ge
nitoris imago. Ardebo genitoris amore. Id ſecundum grammaticen: poetice autem dixit Maro. Coridon ar
debat alexim. Matreſꝙ. i. matrone: nuruſꝙ. i. nubiles aut ſponſe. Pulchra reuiſentes. i. iterũ atꝙ iterũ vidẽtes
q̃a pulchra & peregrina. Sed caſtius Vergili⁹ li. iiij. dicens. Multa viri virtus animo multuſꝙ recurſat Gentis
honos. Non a corpe ſed ab animis laudat. Sed ibi de regina caſta. hic etiam de plebe fit mentio. Ceu quando
longus & ingens: quia alterum ſine altero eſſe poſſet. Eſt autem comparatio ſatis apta. nam non minus per
bella ꝙ

bella ꝙ per hymbres abducuntur coloni: vnde in Geor. ſqualent abductis arua colonis: clarus titan ideſt ſol: laſſet ideſt fatiget celeriter currendo. Splendore aurato ideſt auricomis radijs: Et iam rex alta la. atria malus eſſet verſus niſi ponatur coniunctio &: quam ablatam inuenimus. & vna optimus Aeneas: vna ideſt pariter coniunctis ſcilicet manibus ita vt neuter alterum precederet. Dehinc quia Latinum comitabantur: mixtiq; phryges: bene mixti ne poſteriores cenſeantur. Tum ſplendida lato applauſu &c. V t plurimum ſingulis ſingula dat epitheta: quæ carmen concinnū quidē reddunt: ſed nimius phucus (vt ait. Q uint.) vitādus eſt: qui in hoc poemate videtur ſatis ſuperq; affectatus. Regia eſt domus regis: græce aule dicitur: quam autē vulgus aulam vocat: potius atrium dixeris. Hæc inter anaſtrophe ideſt inter hæc ſcilicet dum hæc fierent: deiecta oculos ideſt habens oculos deiectos: vnde lib. xi. Subuehitur magna matrum regina caterua dona ferens: iuxtaq; comes Lauinia virgo cauſa mali tanti: atq; oculos deiecta decoros: ideo igitur deiecta: quia cauſa mali tanti: & nunc quia ſponſa futura. Primo aſpectu ſtupefactus inheſit. Mira laus decoris Lauinie: vnde de Aenea dictum eſt in primo. Obſtupuit primo aſpectu Sidonia Dido. Caſu deinde viri tanto. Q ui haud parua ſpe ductus quia operepreciū cenſuit pro tali virgine omnia dura pati. Ciuiſſet concitaſſet: a cieo: vnde eſt bella cient ideſt concitant. Connubij & multa canunt. Malus verſus: vnde legendum connubij & multa cantant cum laude: Aut multaq; canūt cum laude hymenæos ideſt dicunt epithalamia ideſt carmina nuptialia: quæ leta & iocunda cū bonorum multorum cōprecatione fieri ſolent: vnde Iuuenalis dictum eſt fœliciter &c. Q uis autem ſit hymenæus: dictum eſt alibi. Et letam vocem: quia omnis triſtitia ab nuptiarū auſpicijs proſcribebatur. At fidum interea: ſic in primo mittitur ad naues: ſed ibi epitheton negocio aptum delegit poeta dicēs: rapidū ad naues pmittit Achaten. Set nō incōgrue hic fidū dicit: quia ad talia dona afferenda nō niſi fidus mitteretur. Munera autem Aandromachen Aenee dediſſe docuit poeta in tertio dicens. Nec minus andromache digreſſu mœſta ſupremo Fert picturatas auri ſub tegmine veſtes &c. Magnum cratera declinatur enim hic crater: & eſt poculum. Strato diſcumbere in oſtro ideſt purpura: ſic in primo conueniunt ſtratoq; ſup diſcūbitur oſtro. Sed eiuſmodi luxus non videt̄ tā cōgruus Italice parſimonie ac tyrijs opibꝰ: vnde Carthagine: diues opū: ſtudijſq; aſperrima belli. Et ideo licet imitetur poetā longo tn̄ id facit interuallo: multumq; ab illo friget: ſed non omnia poſſumus omnes facilius eſſet vitia notare: ꝙ ſine vitijs ſcribere.

¶ Donatū

Donatum capit: ac coniunx Lauinia veſtes
Atqꝫ monile decẽs: placido dehinc pectore ſeſe
Demulcẽt: varijſqꝫ trahunt ſermonibus horas.
Et iam tarda epulas fugientis tẽpora lucis
Poſcebant: mox regali conuiuia luxu.
Effundunt: latoſqꝫ alta intra tecta paratus.
Conuenere omnes ſtrato diſcumbere in oſtro
Delitijs iuſſi: & dapibus ſe inferre futuris.
Dat manib⁹ cryſtallus aquas: menſiſqꝫ reponũt
Flauentem cererem: tum læta fronte miniſtri
Innumeri magno diſtingunt ordine curas.
Pars dapib⁹ reficit mẽſas: pars pocula miſcet.
Crateraſqꝫ replet: nũc hac nunc voluitur illac
Turba frequẽs: varios miſcẽtqꝫ ꝑ atria motus.
At puerum pater immotis ſpectabat iulum
Luminibus: vultum admirãs moreſqꝫ latinus
Et grauiter puerili ex ore cadentia verba
Maturũqꝫ animũ ãn annos: & multa rogabat:
Permixtas referẽs voces: dehinc oſcula figens
Dulcia cõplexum manibus: iunctũqꝫ fouebat.
Et nimium exultãs fœlicem: & munere diuum
Donatum æneam pro tali prole ferebat:
Poſtq̃ epulis cõpreſſa fames traducere longã
Incipiunt fando: & labentem fallere noctem:
Nunc duros troiæ caſus genteſqꝫ pelaſgas:
Nunc fera laurẽtis memorãtes prælia pugnæ.
Quo primum diffuſæ acies: quo tela viciſſim
Pulſa loco: qui prim⁹ ouãs inuaſerit agmen:
Fulmineũqꝫ ardẽs in equo madefecerit enſem:
Præcipue Tros æneas: ſeniorqꝫ latinus:
Magnorum heroum: Latijqꝫ antiqua potentis
Geſta recenſebãt: fugientẽqꝫ horrida gnati
Arma ſuis Saturnum. italis latuiſſe ſub oris.
Hinc Latiũ dixiſſe: genuſqꝫ in montibus altis
Compoſuiſſe vagum: legeſqꝫ & iura dediſſe
Et bacchi: & frugum cultus: dehinc tecta ſecutũ
Eſſe paterna Ioue: vtqꝫ electra atlãtide cretus
Iaſio idæas ceſo phrygie iſſet ad vrbes
Dardanus ex corytho multa cũ gente ꝓfectus.
Vtqꝫ inſignẽ aquilã dono: & ioue patre ſuꝑbus
Hectoreæ gentis ſignum: illuſtreſqꝫ tuliſſet:
Primus auum titulos troiane ſtirpis origo.
Talibus atqꝫ alijs inter ſe longa trahebant
Tempora: tũ fremitus: lætæqꝫ per atria voces
Alta volant: ſtrepitu ingẽti tectũ omne replet
Dant lucẽ flammæ: & lato ſplẽdore coruſcant.
Cõſurgũt phryges. & cythara reſonãte ſequũt.
Auſonij. & plauſum ĩgeminãt. ſeqꝫ agmĩe toto
Permiſcent: variantqꝫ pedes: raptimqꝫ ferunt.
Et iam feſta nouem largo connubia luxu
Attigerant celebrata dies: tũ maximus heros
Aeneas vrbem curuo ſignabat aratro.
Fundabãtqꝫ domos: & amictas aggere foſſas:
Ecce aũt fatũ haud paruũ diffundere flammã.
Ingentem. & fulgore leuem. & ſe nubib⁹ altis
Miſcentem

¶Donatum capit: ideo capit quia donatum. Accipimus enim & capimus ab alijs: ſumimus per nos. Totus autem apparatus conuiuij ſumptus eſt ex primo enei. vbi deſcribitur conuiuiũ Didonis ſic. At domus interea regali ſplendida luxu inſtruitur: medijſqꝫ parant conuiuia tectis. Arte laborate veſtes: oſtroqꝫ ſuperbo. Ingens argentum menſis: celataqꝫ in auro Fortia facta patrum ſeries longiſſima rerum. Et paulopoſt. Dant manibus famuli lymphas: cereremqꝫ caniſtris expediunt &c. Vnde quæ hic exponenda ſunt: illinc erui poſſint: vt ſtrato oſtro ideſt tapetibus purpureis. Nam quę ſternuntur intexta velamina tapetes aut tapeta vocantur: quæ vero ſuſpenduntur in aulis aulea dicuntur. Conuenere diſcumbere: græce id dictum eſſet. Nam latine dicas: diſcubitum aut diſcubituri: aut ad diſcumbendum: vnde melius conſtruas: conuenere iuſſi diſcumbere: & ſe inferre delitijs & dapibus futuris. ſ. deinceps illis: nam & preſentes erant: alioqui enim ſe nõ inferrent. Chriſtallus vas Chriſtallinum. Cererem ideſt panem. At puerum pater immotis &c. Id & Dido in cupidine ſub forma Aſcanij fecit. Magis autem congrue dicitur Latinus mores miratus & prudentiam q̃ vultum: ſed vultus etiam animi index eſt: vnde & vultum decentem in puero decenter mirari potuit. Et grauiter puerili ex ore cadentia verba. Id enim mirandum: nam verborum grauitas puerili ætati non congruit. Vnde Perſius per irriſionem: Scilicet ingenium & rerum prudentia velox. Ante pilos venit: dicenda tacendaqꝫ calles Plus pręterea mirandum erat. Verba grauiter cadentia ideſt ꝙ grauiter cadebant: q̃ ſi grauia dixiſſet. Nam facile poteſt imprudẽti dari grauis ſermo: dummodo ex alterius ore loquatur: at difficile eſt eum grauiter loqui. quod autem dicit cadentia verba: laudem auget. Nam pauca verba etiam grauiter proferre poſſunt pueri ſed difficillimũ eſt dũ ea cadunt. i. ꝑcipitanter aut in morem torrentis fluunt grauiter oferri. Sed queras quomodo Maturum agnouit animũ. Nempe ex oratione. Nam ex abundantia cordis os loquitur. Donatum Aeneam pro tali prole ferebat: quia parentum fœlicitas conſiſtit in bonis liberis: vnde Helenus ad Anchiſen: vade ait o fœlix nati pietate: & Aeneas ad Didonem. o qui te talem genuere parentes. Poſtqꝫ epulis compreſſa fames Vergilius dicit exempta fames. Labentẽ fallere noctem. i. tranſigere imperceptibiliter Nunc duros Troię caſus: locus ſumptus ex fine primi enei. vbi dicit Necnon & vario noctem ſermone trahebat infœlix Dido: longumqꝫ bibebat amorem. Multa ſuper Priamo rogitans: ſuꝑ Hectore multa. Nunc quibus aurore veniſſet filius armis &c. ſed huiuſmodi traductio tꝑis videtur importuna huic loco: vbi ſponſus noue nupte iungendus erat. Sumpta etiam eſt pars ſermonis quẽ dat Latino ex ſermone Euandri li. viij. habito Legeſqꝫ & iura dediſſe. Maro autem dicit ipam ante aduẽtum precipue Saturni gentem haud vinclis nec legibus æquam: idem tamen atteſtatur Saturnũ eis leges dediſſe dicens. Primus ab æthereo venit Saturnus olympo arma Iouis fugiens & regnis exul ademptis. Is genus indocile ac diſperſum montibus altis Compoſuit: legeſqꝫ dedit Latiumqꝫ vocari Maluit: his quoniã latuiſſet tutus in aruis &c. Et Bacchi & frugum cultus: vnde a Vergilio vitiſator dicitur. Dehinc tecta ſecutum eſſe paterna Iouem:

uem: quia in Italiã venit vbi ex Electra Athlantis filia Dardanum genuit qui occiſo Iaſio fratre: tandem ad phrygiam peruenit. Ex Corytho. ſ. vrbe italię: vnde in. iij. corythum terraſq; regre Auſonias: dictæa negat tibi Iuppiť arua. Vtq; inſignem aquilam. Aquila dicitur in tutela Iouis & ei fulmina miniſtraſſe: eo q directo obtutu ſolis radios inſpicit: nec fulmine iciť. Hanc autem romani pro inſigni habebãt: quia per auſpicium aquilarum inditũ eſt a Romulo vrbi nomen: vnde Lucanus. Signa pares aquilas alludit ergo ad Romanorum ſigna: volens ea etiam Troianis vnde oriũdi ſunt fuiſſe: & Dardano ab ioue dono data. Dant lucẽ flamme: ſic in primo. Et noctem flammis funalia vincunt. Et cythara. ſic in primo: cythara crinitus Ioppas Perſonat aurata &c. Variantq; pedes. ſ. ſaltando ad modulos pſallentium: vnde ductitantium choreas geſtum exprimit. Et iã feſta nouem largo connubia luxu Attigerant celebrata dies. Nouem dierum tempus priſcis cerimonijs ſæpe adhibitum legimus: quod & noſtre religionis profeſſores obſeruant in purgationibus & rebus diuinis volũt quidam eo q ſit ternarius ter repetitus: ex omni angulo trinitatem conſtituens: ſed nihil ad hunc locum. Aeneas vrbem curuo ſignabat aratro. Nam ab vrbo parte aratri dictam vrbem vult Seruius: ducebantur autem primo mœnia aratro a boue vt dicunt & equo tracto: vt pacis & belli felicitate gauderent: vbi vero porta fieret portabatur aratrum: vnde a portando portam dictam volunt: Varro tamen ab importandis rebus. Fundebantq; domos ſcilicet Troes: quia ſeruile eſt officium: ſed primum ſulcum deducere pontificale: vnde illud famulis. hoc Aeneę contribuit. Sane fundabant domos. dicit pro fundamenta domuum iaciebant. Nam fundare eſt confirmare res prius iactas: fundamenta iacere eſt ea incohare: eo q nobiles qui claris edificijs fundamenta prima iaciunt: non deſcendunt in ſcrobem: ſed primum (vt aiunt) lapidem deijciunt: poteſt tamen fieri vt in eo loco fuerint domus quas Aeneas fundauerit: et muro cinxerit: & ita proprie ponitur. Ecce autem fatum haud paruum. Alij fatu legunt: vt ſit haud paruum ideſt res haud parua fatu. ideſt ad fandum aut dum fatur: aut ecce autem prodigium ſup. aut monſtrum: aut portentum quod etiam Aſcanio & Lauinie contigiſſe Maro memorauit omnia igitur inuenta ſunt Maroniana & fere verba ſed non tam apte poſita vt ab illo: dupliceſq; tetendit Ad cœlum cum voce manus: verba ſunt Vergiliana enei. ij. At pater Anchiſes oculos ad ſydera lætus Extulit: & cœlo palmas cum voce tetendit. Talia iactantem &c. Nulla videtur in verbis iactantia ſed precatio cum decenti fiducia. Aliter autem in primo dixit. Maro. Talia iactanti ſtridens aquilone ꝓcella: quia ibi nequicq̃ mortem precabatur. Aurea mater: diciť a Vergilio quoq; aurea Venus. Se venerem confeſſa. vnde lib. ij. Alma parens confeſſa deam: qualiſq; videri celicolis & quanta ſolet Nec flammam &c. Inanis preceptio: quia ipſe Aeneas nouit eiuſq; rei ſignificationem fœlicẽ eſſe: vt ex ſecũdo enei. & alijs qbuſdam poete locis cõſtat Oceanum trãſgreſſa: ꝓpter deuictos britannos quos Anglos vocamus aut ꝓpter id quod dictum eſt in primo de Iulio cęſare Imperiũ oceano famam qui terminet aſtris. Hanc flammã ventura tue preconia gentis deſignãt. Videtur hypallage

vt ſit

Miſcentem ſummo Lauinia vertice viſa eſt.
Obſtupuit pater æneas: dupliceſq; tetendit
Ad cœlum cum voce manus ſi Iuppiter vnq̃ Aeneas.
Gens monitis Troiana tuis. terraq; mariq;
Paruit imperijſq; libens: ſi numina veſtras
Si metui coluiq; aras: per ſi quid agendum eſt
Quod reſtat: placidam fœlici afferte quietem
Augurio: & firmate: maliſq; imponite finem.
Talia iactantem circunſtitit aurea mater: Poeta.
Se Venerem confeſſa: almo & ſic edidit ore
Gnate aio pone hãc curã: & meliora capeſſe Venus.
Signa deum: gaudenſq; bonis ſuccede futuris.
Nũc tibi parta qes: nũc meta extrema malorũ:
Nunc tandẽ optatã cõponunt ſæcula pacem.
Nec flammã ad cœlos perlatã vertice charæ
Cõiugis horreſce: at conſtantem dirige mentẽ
Nãq; erit illa tuũ celebri quæ ſanguine nomen
Troianoſq; auctura duces ad ſydera mittat.
Hæc tibi magnanimos ſublimi prole nepotes
Conferet: egregijs totum qui laudibus orbem
Complebunt: totumq; ſua virtute potentes
Sub iuga victoreſq; trahent: quos gľia ſummo
Oceanum tranſgreſſa ingẽs æquabit olympo:
Quos tandẽ inumera ardẽs poſt illuſtria rerũ
Geſta: deos factura: vehet ſup æthera virtus.
Hanc flammã ventura tuæ præconia gentis
Deſignant: hoc omnipotens e culmine ſignum
Sidereo dedit: at tantarum in munera laudum
Quam ſtatuis dicas a nomine coniugis vrbẽ:
Præterea ſacros Troia ex ardente penates
Ereptos compone noua intra mœnia: & altos
Infer ad æternum manſuros tempus honores.
Hi (tibi mira ferã) tãto vrbis amore trahentur:
Vt vecti ad ſedes alias loca prima latini
Sponte ſua repetent: iterumq; iterũq; reuerſi.
O fœlix quẽ tãta manẽt: dehinc pace tenebis
Sub placida gentẽ iliacã: poſt feſſus: & æuo
Confectus: tãdem Elyſias ſocer ibit ab vmbras:
Succedes ſcæptro: atq; italis dñabere: leges
Communes Teucriſq; ferens: tũ lætus ad altũ
Te mittes cœlum: ſic ſtat ſententia diuum.
Dixit: & inde leues fugiẽs ſe vexit ad auras. Poeta.
Aeneas tanto ſtupefactam nomine mentem
Perculſus: diuæ peragit mandata parentis.
Et iam compoſitos fœlici in pace regebat
Dardanidas: & iam decedens ſcæptra Latinus
Liquerat: & pius æneas ſucceſſerat: omnem
Auſoniam: lataq; potens ditione tenebat.
Iã paribꝰ phryges: atq; itali ſẽ moribꝰ vltro
Et ſocia ingenti firmabant pectora amore:
Concordiq; æquas miſcebãt fœdere leges.
Tũ medio Venus exultans ſe immiſit Olympo
Ante iouẽ: & cõplexa pedes ſic ore locuta eſt.
Oĩpotẽs genitor q ſolus ab æthere ſummo Venus.
Cuncta moues: qui res hoĩm curaſq; recenſes:

Dum Teucros

Dū teucros traheret fortuna inimica recordor
Spondebas finem erūnis: rebuſq; ſalutem
Nec tua me promiſſa pater ſententia fallit.
Namq; oēs gaudere ſacra tris pace per annos
Viderunt Italæ nullo diſcrimine partes
Verum ad ſyderei miſſurum culmina cœli
Pollicitus magnū Aeneam meritūq; ferebas
Illaturum aſtris: quid nunc ſub pectore verſas:
Iamq; optat matura polos Aeneia virtus
Poeta Olli hoīm ſator atq; deū dedit oſcula ab alto:
Iuppiter. Pectore verba ferens: ¶ q̄tū cytheræa potentem
Aeneam æneadaſq; omnes infeſſus amaui.
Et terra: & pelago: & p tanta pericula vectos
Noſti: & ſæpe quidē indolui cōmotus amore
Gnata tuo: tandemq; malis Iunone ſecunda
Impoſui finem: nunc ſtat ſententia menti
Qua ductorem alto phrygiū ſuccedere cœlo
Inſtitui

vt ſit pro eo quod eſt hæc flamma deſignat præconia tue gentis. Dicit autem deos factura vehet ſuper æthera virtus. Propter Romulum & iulium cæſarem: quos in deos tranſlatos fingunt. At tantarum in munera laudum: ſic verior eſt lectio, vt ſit in munera ideſt ad munera hoc eſt pro munere tantarum laudum. ideſt in recompenſationem tante laudiſq; tibi per Lauiniam portenditur. donabis eam hoc honore: vt vrbem quam ſtatuis ab eius nomine Lauinium appelles. Præterea ſacros &c. Coluerunt romani Phrygios deos. vnde hęc ficta Hi: (tibi mira feram): tanto &c. parentheſis eſt tibi mira feram: ideſt miranda dicam. Nam ordo eſt. Hi ſcilicet dīj penates trahentur tanto amore vrbis: vt ipſi vecti ad alias ſedes repetant ſua ſponte: ideſt per ſe prima loca Latini, ſcilicet vrbis: reuerſi iterumq;. iterumq; ideſt ſemel ac iterum: aut iterum atq; iterum quod & in hyſtorījs legitur. O fœlix quem tanta ſcilicet ornamenta & dona manēt. i. expectāt: & cui tā
ta futura

Inſtitui: & firma numeroq̨ īferre deorū
Conſtat: & id concedo libens: tu ſi quid in ipſo
Mortale eſt adime: atq̨ aſtris ingentibus adde.
Quin ſi alios ſua habet virtus. q laude peremni
Accingat ſeſe geſtis præſtantibus orbem
Exhorrent: illos rurſum ſuper æthera mittam.
Aſcenſere omnes ſuperi: nec regia iuno
Abnuit: at magnū Aeneam ſuadebat ad altum
Efferri cœlum: & voces addebat amicas.
Tum venus aerias deſcendit lapſa per auras:
Laurentumq̨ petit vicina Numicius vndis
Flumineis vbi currit in æquora harūdine tect⁹.
Tunc corp⁹ gnati abluere: & deferre ſub vndas
Quicqd erat mortale iubet: dehinc læta recētē
Fœlicemq̨ animam ſecum ſuper aera duxit:
Immiſitq̨ Aeneam aſtris: quem Iulia proles
Indigetē appellat: tēpliſq̨ imponit honores.

F I N I S.

ta futura ſunt. Tandem Elyſias. Nō congruit illi quod dictum eſt in primo Sublimēq̨ feres ad ſydera cœli: magnanimū Aeneam: tertia cū Latio regnantem viderit ęſtas. Ternaq̨ tranſierint Rutulis hiberna ſubactis. Nā ſi poſt ſubactionem Rutulorum non niſi tres annos victurus dicit̃ Aeneas: incongrue dicit̃ de Latino: ꝙ tādem Eliſias ſocer ibit ad vmbras: & ad Aeneam ſuccedes ſceptro atq̨ Italis dominabere. Sic ſtat ſententia diuū. Hoc enim a Ioue audiuit in primo dicente Sublimēq̨ feres &c. Tanto ſtupefactam nomine mentem ꝑcuſſus ideſt habens mentem ſtupefactam percuſſam aut ꝑculſam: tanto nomine .i. nominis: hoc eſt famę promiſſione. Tum medio. Aggredit̃ vltimam partem operis: quæ eſt de tranſlatione Aeneę in cœlū: de qua veritatē ſecutus recte dubitat Horatius dicēs quarto carminū ad Torquatū. Quo pius Aeneas: quo Tullus diues & ancus: Puluis & vmbra ſum⁹. De morte em̄ Aeneę recitat Seruius ꝙ ſecundū Catonem ſimulac in Italiā venit Lauiniā Turno deſponſatā duxit: vnde moto bello in primo ꝓlio perijt Latinus: in ſecundo pariter Turnus & Aeneas. Secundū alios autem victor Aeneas cū ſacrificaret ſuper Numicium in ipſum incidit: & cum non appareret: dicebant deum indigetem factum: vnde Tibullus ad eum. Illic ſanctus eris cum te veneranda Numici Vnda deum cœlo miſerit Indigetem: Eſt autem datiuus localis: medio ſe immiſit olympo: ꝓ eo quod eſt in medium olympum. Non incongrue autem datur illi in cœlo locus medius: quia ſydus Veneris eſt proximū ſub ſole: qui medius planetarum eſt: vnde dictum volunt illud. In medio reſidens complectitur omnia phœbus. Quod autem complexa pedes aut ſupplicem indicat: aut ꝙ ſydus eius inferius eſt q̄ ſydus Iouis. Ore locuta. Pleonaſmos eſt ſicut in Vergilio ſępe: niſi dicamus deos & deas etiam nutu loqui: ideſt voluntatem indicare. Tris pace per annos. Si igitur non niſi tres annos: queres quomodo prius tandem dixerit quod multi temporis eſt: Viderunt italę nullo diſcrimine partes ideſt ſine diſcretione toti Latio dominatus eſt: nō tamē toti Italię Pollicitus in primo libro vt diximus. Olli: ſic in primo: Olli ſubridens hominum ſator atq̨ deorū. Oſcula libauit natę: dehinc talia fatur &c. Infeſſus ideſt non feſſus & indefatigatus. Noſti & ſępe quidem: ſic Venus in primo ad cupidinem. Nota tibi & noſtro doluiſti ſępe dolore. Iunone ſecunda. ideſt proſpera & fauente: quia dictum eſt de ea in primo. Cōſilia in melius referet: mecumq̨ fouebit Romanos rerum dominos gentemq̨ togatam. Imitatur autem illud enei. iiij. Dijs equidem auſpicibus reor: & Iunone ſecunda. Nūc ſtat ſententia menti ideſt placet: vnde in primo. Neq̨ me ſententia vertit. Stat autem ideſt placet & decretum eſt vt ſtat caſus renouare omnes. Qua ductorem alto phrygium ſuccedere cœlo Inſtitui. Hæc vera eſt lectio: nō autem alta phrygum Numeroq̨ inferre deorum Conſtat: ideſt cōſtans & firma eſt ſententia. Si quid in ipſo mortale eſt adime ſcilicet per apotheoſim purgando ipſum. Quin ſit. Ordo eſt. Quin ideſt quinetiam: aut quinimmo ſi alios ſua .i. propria virtus habet qui accingant ſeſe perenni laude & ſupple qui exhorrent geſtis preſtantibus ideſt propter preſtantiam geſtorum: orbem ſcilicet caducorum qui eſt ſub lunari globo: ego mittam rurſum illos ſuper ęthera: quod propter Iulium precipue dicit: cuius viſum putabatur ſydus. vnde eſt. Ecce Dionei proceſſit Cæſaris aſtrum. Nec regia Iuno abnuit: quia iam placata. Vicina Numicius vndis Flumineis: nam fluminibus augetur. Hinc colligitur ſaltem ſecundum mentem Mapphei in nominatiuo dici Numicius ſecundum quem in illo Tibulli ſacra vnda Numici: contractio erit duarum vocalium in vnam ſunt tamen qui & Numicus dici contendant. Tunc corpus gnati abluere ſcilicet iubet: vnde eſt illud Tibulli: iam ſæpe citatum. Illic ſanctus eris. cum te veneranda numici Vnda deum cœlo miſerit indigetem. Qui autem ſint dij indigetes inuenies per tabulam. Quia vero hiſtoria habet ipſum ſubmerſum in Numico ſeu Numicio: vnde Dido in quarto. Sed cadat ante diem mediaq̨ inhumatus harena: ideo fingitur illic purgatus. Templiſq̨: ſubaudi cui aut cuius: vt ſit cui imponit templis: aut cuius templis imponit. Hæc aūt omnia dicta ſunt ſecundum fabulamenta gentilium: nam Mappheus ipſe non ex ſua fide compoſuit: ſed vt ſuppleret quod operi Vergiliano deeſſe fruſtra (vt diximus) putabat. Et hæc in hūc decimumtertium: quem cum non ſit Vergilij & ſine chartarum numeris impreſſimus.

τελοσ

Apex ſuperadditus

Quia in Seruianis commentariјs paſſim grȩci citantur authores: ne in illis legendis quis titubet: pauca pro characterum penuria quæ ad eam rem conducant annotare conſtituimus.

Litere apud græcos ſunt quatuor & viginti: preter aſpirationem quam illi non diſtinctam habēt vt nos ſed vocalibus annexam ſub figura c noſtratis quæ obuerſa tenuem idest nō aſpiratam notat.

Figure autem non omnes. ſed quibus vſi ſumus: & nomina literarum grȩcarum ſunt huiuſmodi.

α a	β b & v	γ g	δ d	ε e	ζ z	η e longū	θ th	ι i	κ k	λ l	μ m	ν n
alpha	Vita	Gamma	delta	epſilon	zita	Ita	thita	Iota	Cappa	Lambda	mi	Gni
ξ x	o paruū	ϖ π p	ρ r	σ s	τ t	υ y tenue	φ ph	χ ch	ψ pſ	ω o magnū		
Xi	Omicron	Pi	Rho	Sigma	Taf	Ypſilon	phi	Chi	Pſi	Omega		

Vſi ſumus etiam ϛ.i.ſt. ſunt & aliј aliјs characteres qui nobis preſentēt ſth. ſſ. tr. qbus tñ qa caruimus ſupſedimus. Harum aūt vocales ſunt ſeptē. α. ε. η. ι. υ. ο. ω. quarū η & ω ſunt longe. ι. & ο. breues. α. ι. & υ. cōmunes

e	af	i	ef	i	u
αι	αυ	ει	ευ	οι	ου

Dipthongi proprie & earum prolationes ſunt ſex.

æ	i	o	yi if of
ᾳ	ῃ	ῳ. cum punctis & υι ηυ ου	

Licet ergo ſcribatur και: tamen profertur kȩ. aut quaſi cȩ: & αυτοσ dicetur aftos: & φοιβοσ dicetur phiuos quia οι pro qua nos œ habemus profertur fere vt i. & β profertur vt v conſonans qua illi carent vnde β dicitur vita: & a nonnullis beta: eo ꝙ valet u. & b: ſed raro profertur vt b. Patet etiam ꝙ licet ſcribatur ταυ: vnde nos tau dicimus: tamen proferetur taf: quia υ cum vocali precedenti ſonat vt f. & η apud nos mutatur in e longum: vt γραμματικη grammatice: & tamen grȩce profertur vt. i. vnde dicitur grammatiki: & declinatur η γραμματικη τησ γραμματικησ &c. hoc eſt hi grammatiki tis grammatikis: pro quo nos dicimus: hæc grammatice huiꝰ grammatices. Cætera in erotematis diſces.

Aſcenſius ad lectorem.

Lector habes ſummi diuina poemata vatis
 Rurſus ab integro pumice terſa meo.
Dempſimus obſcœnum dumtaxat carmen abhorrens
 Eloquiјs caſtis: luminibuſꝗ probis.
Nulla tamen vati fraus eſt impoſta: ꝙ illud
 Longe eſſe alterius nouimus artificis.
Ergo decus Latiæ vatem hunc venerare camœnæ:
 Atꝗ eius ſimilis, q̄ potes eſſe ſtude.

Excuſſit Lugduni & in officina ſua literatoria Iacobus Sacon: Impenſas aūt protulit bibliopolarū optimus Ciriacus Hochperg. Anno a Virginis partu .MDXVII. ad tertium nonas Decembres.